

**DICȚIONARUL
DIALECTULUI AROMÂN**
general și etimologic

EDIȚIE ANASTATICĂ

**DICTIONNAIRE
AROUMAIN (MACÉDO-ROUMAIN)
général et étimologique**

ÉDITION ANASTATIQUE

TACHE PAPAAGI

**DICTIONARUL
DIALECTULUI AROMÂN
general și etimologic**

**DICTIONNAIRE AROUMAIN
(MACÉDO-ROUMAIN)
général et étymologique**

Editori: Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

București, 2013

Copyright © Editura Academiei Române, 2013.
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie, nr. 13, Sector 5
050711, București, România,
Tel: 4021-318 81 46, 4021-318 81 06
Fax: 4021-318 24 44
E-mail: edacad@ear.ro
Adresa web: www.ear.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PAPAHAGI, TACHE

Dicționarul dialectului aromân : general și etimologic =
Dictionnaire aroumain (macédo-roumain) : général et
étymologique / Tache Papahagi ; ed.: Nicolae Saramandu,
Manuela Nevaci. – Ed. anastatică. - București : Editura
Academiei Române, 2013
ISBN 978-973-27-2343-2

I. Saramandu, Nicolae (ed.)

II. Nevaci, Manuela (ed.)

81'374.8=135.1=135.1(497)

ROMÂNIA
Ministerul Afacerilor Externe
Departamentul Politici pentru
Relația cu Românii de Pretutindeni

**Această carte a fost tipărită cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe –
Departamentul Politici pentru relația cu Românii de Pretutindeni**
www.dprp.gov.ro

EXEMPLAR GRATUIT

Redactor: Adriana GRECU
Tehnoredactor: Mariana MOCANU
Coperta: Mariana ȘERBĂNESCU

Bun de tipar: 18.IX.2013. Format: 16/70 × 100
Coli de tipar: 91,5

C.Z. pentru biblioteci mari: 459-0(496:2) – 3
C.Z. pentru biblioteci mici: 4R – 0(4-12)

D I C Ț I O N A R U L
DIALECTULUI AROMÂN

TACHE PAPAHAGI

D I C Ţ I O N A R U L DIALECTULUI AROMÂN

general şi etimologic

Ediția a doua augmentată

DICTIONNAIRE AROUMAIN (MACÉDO-ROUMAIN)

général et étymologique

Deuxième édition augmentée

64 fotografii originale, 1 schiță, notă (*cărăvănăritul*) şi 1 hartă, epilog

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Bucureşti, 1974

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
str. Gutenberg 3 bis, sector VI
Bucureşti

INTRODUCERE

PRIVIRE GENERALĂ

§ 1 — Acest al douăzecilea secol va fi secolul stingerii a r o m â n i l o r¹, cunoscuți mai mult sub numele de *macedo-români*: treptat, treptat va dispărea graiul acestei populații romanice, care — fără ecouri în viața istorică și politică a Europei — a îndeplinit anumite misiuni în evoluția generală a popoarelor conlocuitoare din Peninsula Balcanică.

E o stingere lingvistică pe care o cere natura circumstanțelor, pe care o impun evenimentele istorice și care se încadrează în constatarea principală pe care o face și A. Meillet în BSL, XXIX (1929), 3, 77 :

„Le mouvement de la civilisation entraîne naturellement l'élimination des langues parlées par des groupes d'hommes petits et sans influences; de même, dans une communauté où s'emploient des parlers divers d'un même type, un parler central tend à se généraliser qui devient la langue de tout le monde. Ainsi des langues et des parlers disparaissent sans cesse et maintenant plus vite que jamais”.

¹ „Wir Aromunen sind unter einem bösen Stern geboren” (Dr. Athanas in Servia) — W, I, 211 et 312.

(Noi, Aromânii, ne-am născut sub o stea defavorabilă, rea). Cf., également, *Les Macédo-roumains devant le Congrès de la paix*, avec deux cartes, Paris, 1919 avril.

INTRODUCTION

APERÇU GÉNÉRAL

§ 1 — Ce vingtième siècle aura été le siècle de la dénationalisation des A r o u m a i n s¹, plus connus sous le nom de *Macédo-roumains*: peu à peu on verra disparaître le parler de cette population romane, qui — sans échos dans la vie historique et politique de l'Europe — a accompli certaines missions dans l'évolution générale des peuples qui habitent la Péninsule balkanique.

C'est là une mort linguistique exigée par la nature des circonstances et imposée par les événements historiques. Cette extinction correspond à la constatation de principe formulée aussi par A. Meillet dans BSL, XXIX (1929), 3, 77 :

(Mișcarea civilizației atrage natural eliminarea limbilor vorbite de grupuri mici de oameni și fără influențe; tot așa, într-o comunitate unde se folosesc graiuri diverse de același tip, tinde să se generalizeze un grai central, care devine limba întregii lumi. În modul acesta, limbi și graiuri dispar fără încetare și, acum, mai repede decât oricând).

De fapt, această stingere lingvistică a aromânilor a început de mult. Exceptând expatrierea lor, ea s-a efectuat în trei direcții: grecizare, slavizare și albanizare. Acest proces de deznaționalizare a aromânilor a fost favorizat de anumiți factori, dintre cari semnalăm următorii — cf. PArom, 203—204 și 27—30:

1°. ca geografie umană, e instabilitatea aromânului, el nefiind legat de pământ, de țarină, ci de cerințele vieții lui pastorale și, ulterior, și de cerințele aptitudinilor lui comerciale și spirituale;

2°. vremuirile istorice au agravat peregrinările lui geografice dispersându-l în enclave izolate — v. *undzescu* 8°;

3°. coaliția creștină contra Semi-lunii i-a ocazionat profunde destrămări etnice mai ales spre grecizare;

4°. suplețea lui spirituală și caracteristica de poliglot sau, cel puțin, de bilingv au subminat, și ele, închegarea lui etnică — închegare care, total și de multe secole, a fost lipsită de orice viață politică sau militară națională;

5°. sufletul său geometric, lipsit de suficientă hrană sufletească, a alunecat fără dificultăți pe panta asimilărilor, a deznaționalizării.

En fait, l'extinction linguistique des Aroumains a commencé depuis longtemps. Abstraction faite de leur expatriation, la perte de leur nationalité s'est déroulée dans trois directions: grécisation, slavisation et albanisation. Ce processus a été favorisé par certains facteurs, dont nous signalerons les suivants — cf. PArom, 203—204 et 27—30:

1°. du point de vue de la géographie humaine, l'Aroumain est instable. Il n'est pas lié à la terre, à sa terre, mais il est absorbé par les exigences de la vie pastorale et, ultérieurement, par celles de ses aptitudes commerciales et spirituelles;

2°. les événements historiques ont aggravé les pérégrinations de ce peuple et l'ont dispersé en enclaves isolées — v. *undzescu* 8°;

3°. la coalition chrétienne contre le Croissant lui a causé de graves démembrements ethniques au profit de la grécisation;

4°. sa souplesse spirituelle et sa qualité, sinon de polyglotte, du moins de bilingue ont nui à son unité ethnique — unité qui a été totalement et pendant plusieurs siècles privée de toute vie politique et militaire nationale;

5°. son esprit géométrique, faite d'une nourriture spirituelle suffisante, a sans difficultés glissé vers l'assimilation, vers la dénationalisation.

În jurul unui asemenea proces de deznăționalizare, cf. și J. Cvijić în RES, III, 9; S. Pușcariu în DR, VI, 521 (bilinguism); PLR, I, 276; CLim, 178 (izolare) și LL, III, 240 etc.

În atari împrejurări, evident că numărul aromânilor a fost mereu în descreștere. Deși nu se va putea ști niciodată numărul lor în trecut, totuși sînt multe atestările că, în trecut, aromânii erau mult mai numeroși decît în 1912 — cînd războiul turco-balcanic urgentează susmenționata stingere. Exceptînd epoca celor două Vlahii pindene — *Vlachia mare* și *Vlachia mică* (980 — 1259) — și trecînd peste semnalări cum e cea următoare :

α — « Je suis porté à croire que les nations valaques de la Grèce étaient plus nombreuses au temps de l'empereur Paléologue, qu'elles ne le sont maintenant, s'il est vrai, comme le dit Cantacuzène, qu'elles lui envoyèrent une députation de douze milles¹ de leurs citoyens. Pour trouver aujourd'hui un pareil corps d'élite — car il est probable qu'on avait expédié des hommes choisis, comme cela se pratique dans ces sortes d'occasions — il faudrait une population plus considérable que celle des tribus... » — Pouq, II, 219.

(Înclin a crede că neamurile valahe din Grecia erau mai numeroase în timpul împăratului Paleolog, cum nu sînt astăzi, dacă e adevărat — după cum zice Cantacuzen — că ele i-au trimis o deputațiune de 12.000 din cetățenii lor. Pentru a găsi astăzi un atare corp de elită — Intruct e probabil că s-au trimis oameni aleși, așa cum se practică în atari ocaziuni —, ar trebui o populație mai numeroasă decît cea a triburilor...).

¹ « διατρίβοντα δὲ ἐν Θεσσαλίᾳ βασιλεῖα οἱ τὰ ὀρεῖνὰ τῆς Θεσσαλίας νεμόμενοι Ἀλβανοὶ ἀβασίλευτοι Μαλακάσιοι καὶ Μπούιοι καὶ Μεσαρέται ἀπὸ τῶν φυλάρχων προσαγορευόμενοι, περὶ διαχιλίου καὶ μυρίου ὄντες, προσεκίνησαν ἐλθόντες καὶ ὑπέσχοντο δουλεύειν ».

(« Versantem in Thessalia imperatorem, qui montana eius nullo rege incolunt Albani, Malacasii, Bovii et Masaritae a tribunis sic cognominati, ad duodecim millia, salutatum venerunt et sua eidem obsequia detulerunt ») — Ioannis Cantacuzeni eximperatoris Historiarum libri IV, cura Ludovici Schopeni. (Corpus scriptorum historiae byzantinae, vol. I, 474) — Bonnae impensis Ed. Weberi, 1828.

(Albanzii, care, fără nici un rege, locuiesc în munți și sînt denumiți de tribuni malacași, bui și masareți, au venit în număr de 12000 ca să salute pe împăratul care era în trecere în Thessalia și i-au prezentat supunerea lor).

« Ἀλβανοὶ » = „Valaques” = aromâni — cf. Ἀραβ, I, 112: « Τοὺς Βλάχους αὐτοὺς ὀνομάζει ἐσφαλμένως Ἀλβανούς ὁ Καντακουζηνός ».

— (Pe acești vlahi eronat li numește Cantacuzin albanezi). — Cf. aussi CSt, I, 9 sqq; 68; II, 62; Argin, 190 et p. XIII.

Au sujet d'un tel procès de dénationalisation, cf. également J. Cvijić dans RES, III, 9; S. Pușcariu dans DR, VI, 521 (bilinguisme); PLR, I, 276; CLim, 178 (isolement) et LL, III, 240 etc.

Dans de telles conditions, il est évident que le nombre des Aroumains a continuellement décroît. Bien qu'on ne pourra jamais connaître leur nombre par le passé, néanmoins les attestations abondent pour montrer qu'au temps jadis les Aroumains étaient plus nombreux qu'en 1912 — date de la guerre turco-balkanique qui a précipité l'extinction signalée plus haut. En laissant de côté l'époque des deux Valachies du Pinde — la *Grande Valachie* et la *Petite Valachie* (980 — 1259) — et sans tenir compte de constatations comme celle-ci :

iată cîteva mărunte și oarecum recente semnalări cu privire la împușinarea aromânilor :

voici quelques observations de détail presque récentes concernant la diminution du nombre des Aroumains :

β — « D'après Novaković, le couvent de Banjska possédait..... 8 *katouni* (504 maisons) de Valaques ; le couvent de Dečani..... 9 *katouni* (266 maisons) de Valaques ; le couvent de Prizren... 9 *katouni* d'Albanais et 8 *katouni* (447 maisons) de Valaques » — Jir, 54.

(După Novaković, mănăstirea din Banjska poseda..... 8 cătune (504 case) de valahi ; mănăstirea din Dečani..... 9 cătune (266 case) de valahi ; mănăstirea din Prizren..... 9 cătune de albanezi și 8 cătune (447 case) de valahi).

[Contrar afirmațiilor lui Cvijić, de exemplu — v. pp.184, 395,398—399, 403, 443 etc. —, recent s-a susținut că e vorba de *Vlahi*, nu de aromâni (cf. Drag, 19, 62, 116, 153, 174 și 26, 40,118, 165, 175, 177, 178). Este o părere pe care nu o putem împărtăși, și nici aceea cu privire la originea geografică și la teritoriul aromânilor.]

[Contrairement aux affirmations de Cvijić, par exemple — v. pp. 184, 395, 398—399, 403, 443 etc. —, on vient de soutenir récemment qu'il s'agit des *Valaques* (*Vlahi*), et non pas des Aroumains (cf. Drag, 19, 62, 116, 153, 174 et 26, 40, 118, 165, 175, 177, 178). C'est une opinion que nous ne saurions partager, pas plus que celle qui concerne l'origine géographique et le territoire des Aroumains.]

γ — « ... Kiapha, village autrefois florissant, habité par des Valaques Dassarets, que les guerres civiles et la peste ont presque entièrement détruits » — Pouq, II, 343 et II², 514.

(..... Keafa, sat înfloritor altădată, locuit de valahi dasareți, pe care războaiele civile și ciuma i-au distrus aproape în întregime).

δ — [en Etolie] : « coule.... le Fidakia, qui tombe dans l'Événu, après avoir fertilisé le territoire des Sou-valaques, peuplade dont le dernier prince fut Jean II, duc de Patras et de Valachie pindique » — Pouq, III, 225 et IV², 27.

([In Etolia] : curge..... Fidakia, care se varsă în Evenus, după ce a fertilizat teritoriul su-valahilor, populație al cărei ultim prinț a fost Ioan al doilea, duce de Patras și al Valahiei pindene).

ε — « trois lieues au N. de San-Marina — Loubiscos, colonie valaque, originaire de Moschopolis » — Pouq, I, 181.

(.... 13 kilometri la nord de Sămărina — Lubiscos, colonie valahă, originară din Moscopole).

ζ — « Chatista..... fut fondée vers le douzième siècle par des bergers valaques.... (p. 421). Mais personne ne peut me dire ce qu'était devenue la population valaque de Chatista, ni comment elle avait été remplacée par des Grecs » — Pouq, II, 422. Cf. 'Αραβ, II, 151—152.

(Șeaciștea.... a fost fondată prin secolul al XII-lea de păstori valahi.... Dar nimeni nu-mi poate spune ce a devenit populația valahă din Șeaciște, nici cum ea a fost înlocuită prin greci).

η — « Schatista früher rein aromunisch, fast ganz gräzisiert » — W, I, 287. Cf. *ibid.*, I, 129.

(Șeaciștea odinioară pur aromânească, aproape total grecizată).

N o t ă

Referitor la originea aromânească a frumosului sat Șeaciște, astăzi complet grecizat, menționăm cele ce urmează :

1°. exact ca la aromâni, și la locuitorii din Șeaciște s-a constatat existența viguroasă a cărăvănăritului ;

2°. am văzut locuitori din Șeaciște, mai ales bătrâni, purtînd port aromănesc ;

3°. în anii turburi de după 1870, aromâni din Avdela, între care se afla și bunicul meu dinspre mamă Tóli Pápa, se refugiau, cu turmele lor de oi, la Șeaciște și în munții din apropiere, ca la niște rude consingene ;

4°. familia aromână Galbageari (altădată numită Gherunicu) din Cl'isúra e originară din Șeaciște, de unde a plecat în prima jumătate a secolului al 19-lea.

Cf. également CSt, I, 113 ; Lum, II, 63 ; Dun, I, 203.

Nu știm pe ce s-a bazat Pouqueville cu privire la afirmația fundării satului Șeaciște

Au sujet de l'origine aroumaine du beau village de Șeaciște, aujourd'hui entièrement grecisé, nous signalons ce qui suit :

1°. exactement comme chez les Aroumains, on a constaté l'existence puissante du métier de caravanier ;

2°. nous avons vu des habitants de Șeaciște, de vieilles gens surtout, portant le costume des Aroumains ;

3°. durant les années de troubles qui suivirent 1870, des Aroumains d'Avdela — parmi lesquels se trouvait mon aïeul maternel Tóli Pápa — se réfugiaient, avec leurs troupeaux de moutons, à Șeaciște et dans les montagnes des environs, comme chez des parents ;

4°. la famille aroumaine Galbageari, (autrefois appelée Guéronico) de Cl'isúra est originaire de Șeaciște, village qu'elle a quitté dans la première moitié du XIXe siècle.

Nous ne savons sur quels documents se fonde Pouqueville pour affirmer que la fondation du village Șeaciște a eu lieu

„vers le douzième siècle par des bergers valaques”.

Cf. aussi 'Aραβ, II, 152.

θ — Des Aroumains fuyards expatriés : luttant contre Courchid-pacha de Ianina et ses Turcs, des Aroumains des villages Călărîl'i et de Sărăcu se réfugient par milliers dans les montagnes ; dans leur exil, beaucoup de familles et plus de 80.000 moutons allèrent jusqu'en Etolie et quelques-unes abordèrent dans les îles ioniennes — cf. PHist, II, 562.

(Aromâni fugari expatriați : luptînd contra turcilor lui Curșid-pașa din Ianina, aromâni din satele Călărîl'i și Sărăcu se refugiază cu miile în munți ; în bejenia lor, multe familii, cu peste 80.000 de oi, au ajuns pînă în Etolia și cîteva din ele au trecut în insulele ioniene — cf. PHist, II, 562).

ι — « Früher war ganz Zagori aromunisch » — W, I, 146.

(Altădată întregul Zagor era aromănesc).

κ — « In Tșupelovo, Skammel und Schuputsel verstehen nur noch einige ältere Leute aromunisch » — W, I, 146. — Cf. aussi CSt, II, 116—117.

(În satele Ciupelova, Scămnél și Șupușél [cf. PAnt, 299] cîțiva săteni bătrîni înțeleg graiul aromân).

λ — « Die Aromunen von Korfu sind vollständig gräzisiert » — W, I, 292.

(Aromânii din Corfu sînt total grecizați).

μ — Concernant le même processus de grécisation des Aroumains du village *Lăbănița* : « All the older men in the village know Vlach and so do many of the women » — WTh, 30.

(Cu privire la același proces de grecizare a aromânilor din *Lăbănița* : Toți bărbații bătrîni din sat știu graiul aromân și, asemenea, multe femei).

ν — Près de Thèbes : « *Vlachi*, village albanais » — Chandler, III, 148 ; « ce nom vient des Valaques, dont plusieurs bandes se sont répandues en différens tems dans la Grèce » — *ibid.*, III, 450, nota 80.

(*Vlahi*, sat albanez. — Acest nume vine de la vlahi, dintre care mai multe grupări s-au răspîndit în diferite timpuri în Grecia).

ξ — « nous arrivassions sur le midi à un village appelé *Vlachi*, qui est en haut ; c'est le nom que les Albanais lui donnent en leur langage, en étant les habitants au nombre de trente ou quarante maisons ou familles » — Wheler, II, 85—86.

(... noi sosisem la amiază la un sat numit *Vlahi*, care e sus ; e numele ce-l dau albanezii în graiul lor, locuitorii fiind în număr de 30 sau de 40 de case sau familii).

Multe sate pindene care, chiar pînă la jumătatea secolului al 19-lea, erau încă aromânești, astăzi sînt grecizate. Aromânitatea lor și astăzi încă e evidențiată prin portul locuitorilor care este eminamente aromânesc, ca și de către rari supraviețuitori care mai vorbeau graiul lor matern, adică dialectul aromân : un emigrat din satul *Tiște* (v. mai jos), venit în România și stabilit în satul *Lehliu* — est de București — vorbea aromânește în 1908. Iată numele cîtorva sate aromânești, azi grecizate :

Lăvdă (Pouq, II, 437 : *Lavden* ; 'Αραβ, II, 343 ; PLir, 399 ; *Şărgan'I* (Pouq, II, 437 : *Chergana* ; 'Αραβ, II, 343 : *Σαργανίτοι*) ; *Spil'tă* (BNA, I, 140 ; 'Αραβ, II, 344) ; *Tiște* ('Αραβ, II, 343) ; *Vredăștina* ('Αραβ, II, 343) ; *Zălova* ('Αραβ, II, 344) etc. — Cf., également, PLir, 398 et 439—441.

În jurul grecizării populației aromâne, ar putea fi citite și paginile 2—6 din recenta lucrare Camp., precum și ce urmează :

(*Hamia*, la două ore de Pira, spre vest, se află în însăși valea Aspropótamului : oamenii

Nombre de villages du Pinde, qui, même vers le milieu du XIXe siècle étaient encore aroumains, sont aujourd'hui grécisés. Leur aroumanité appert de nos jours encore du costume de leurs habitants, lequel est éminemment aroumain, comme aussi du témoignage que constituent les rares survivants qui parlent encore leur langue maternelle, c'est-à-dire le dialecte aroumain : un émigré du village de *Tiște* (voir plus bas), venu en Roumanie et établi dans le village de *Lehliu* — à l'est de Bucarest —, parlait l'aroumain en l'année 1908. Voici les noms de quelques villages aroumains, aujourd'hui grécisés :

Concernant la grécisation de la population aroumaine, on pourrait lire également les pages 2—6 du récent ouvrage de Camp., de même que ce qui suit :

• *Khamia*, à deux heures de Pira, vers l'ouest, se trouve dans la vallée même de

din Hamia nu vorbesc decît greaca. Ei raportează că altădată ei erau valahi (aromâni); dar un sfînt venise să-l evanghelizeze, și neputînd să se facă înțeles de ei, a blestemat graiul lor românesc, ceea ce îi făcuse să adopte limba grecilor. Toate *Păllu-hôrile* (vechile sate) ar putea, așadar, să aparțină unei vechi colonii, care va fi uitat graiul aromân. Costumele sînt, în adevăr, identice).

L'Aspros: les gens de Khamiaï ne parlent que le grec. Ils rapportent qu'autrefois ils étaient Valaques; mais un saint était venu les évangéliser, et n'ayant pu se faire comprendre d'eux, avait blâmé leur idiome roumain, ce qui leur avait fait adopter la langue des Grecs. Tous les *Palaeokhoria* pourraient donc appartenir à une colonie ancienne, qui aurait désappris le valaque. Les costumes sont, en effet, identiques * — HeuzeyEx, 107

* Le saint * (sfîntul): „Ὁ λεροκήρυκας Πάτερ Κοσμάς” *.

Încă de la începutul secolului nostru, aceeași soartă a început să o aibă și satul Blăța, situat între Clisura și Șeaciște: în sat mai toți vorbesc grecește; afară din sat, generațiile mai în etate în special femeile, mai vorbesc și dialectul aromân.

Cu privire la slavizare:

o — * La transformation des Aromounes en Slaves, qui s'est faite dans de fortes proportions, est très remarquable. Par contre, certains groupes slaves ont acquis beaucoup de traits aromounes * — Cvijić, 397.

(Slavizarea aromânilor, care s-a făcut în mari proporții, e foarte însemnată. Din contra, anumite grupuri slave și-au însușit multe trăsături aromânești).

* ces Aromounes ont été en nombre considérable assimilés par les Slaves * — *ibid.*, 426.

— Cf. également pp. 79, 102, 104, 124, 383, 398 sqq, 441, 443, 472, 475 etc.

(acești aromâni au fost asimilați de slavi în număr considerabil).

Dacă la aceste realități am adăuga și dezastrele comise de tiranul monstru Ali-pașa și de alții ca el — cf. Pouq., I, 357; II, 393; Faurel, I, 162—163 etc. — dezastre care au dezrădăcinat multă populație aromânească viscolind-o în diferite direcții — bunăoară pînă în spre munții sudici ai Bulgariei — și care au făcut să dispară sate, oră-

Au début de notre siècle déjà, le village de *Blăța* commença à connaître à son tour le même sort. Il est situé entre Clisura et Șeaciște. Presque tous les villageois parlent le grec. En dehors du village, les générations plus âgées, les femmes surtout, continuent à parler encore aroumain.

Concernant la slavisation:

Si l'on ajoute à ces faits les désastres perpétrés par le tyran monstrueux que fut Ali-pacha et par d'autres qui lui ressemblaient — cf. Pouq., I, 357; II, 393; Faurel, I, 162—163 etc. —, désastres qui déracinèrent une bonne partie de la population aroumaine pour la disperser aux quatre vents — par exemple jusque dans les montagnes du sud de la Bulgarie — et qui firent disparaître des villages, des bourgs et des villes comme Mos-

șele și orașe ca Moscopole¹; dacă am avea în vedere și alte constatări făcute la fața locului de :

copole¹; si nous tenions compte de certaines constatations faites sur place par :

¹ Αραβ, II, 113 (à Μπεθλοούκι); PLir, 434 (pour Niculița, Șipisca, Linătope, Grâmuste etc.); Pouq, II, 128 (à Giumérca²); III, 225, 255, 257 (en Etolie); IV², 167—168 (en Béotie); BRec, II, 86—88 (à Cójani); I, 257 (à Bitolia); II, 100 (à Óhrida); Cous, I, 17 et 149 (à Serrés) etc.; Liacu, pp. α sqq, 12 sqq, 108,

atunci ne-am putea da seama și mai bine că, în adevăr, în trecut aromânii au fost mult mai numeroși decât au fost la începutul secolului al 19-lea.

Referitor la asimilarea actualei populații aromânești din Peninsula Balcanică, cercetătorul de mîine va găsi variate informații în cercetări și studii — cum ar fi Nen, CAr, CFr, Buril etc. —, sau în publicații periodice — cum ar fi Lum, I—VI etc.

on pourrait alors se rendre encore mieux compte que, par le passé, les Aroumains ont été en vérité beaucoup plus nombreux qu'au début du XIXe siècle.

En ce qui concerne l'assimilation de l'actuelle population aroumaine de la Péninsule balkanique, le chercheur de demain trouvera des informations diverses dans des recherches et des études du genre de Nen, CAr, CFr, Buril etc. —, ou dans des périodiques — comme Lum, I—VI etc.

§ 2 — Din punct de vedere etnografic și economic, în general satele Aromânilor sînt sate de munte concentrate. În majoritatea cazurilor, ele se încadrează în tipul sateilor balcano-mediterraneene, fără a fi întrecute de satele celorlalte popoare balcanice conlocuitoare nici din punct de vedere arhitectonic, nici din cel economic — cf. PIm, I, 142; II, 192—195; WTh, plate V, XV, XXIV etc. La aceste alte popoare balcanice, rar ar putea găsi cineva sate, mari sau mici,

§ 2 — Du point de vue ethnographique et économique, les villages des Aroumains sont en général des villages compacts de montagne. Dans la plupart des cas, ils s'encadrent dans le type des villages balkano-méditerranéens qui, du point de vue architectural et économique, n'ont rien à envier aux villages des autres populations balkaniques — cf. PIm, I, 142; II, 192—195; WTh, plate V, XV, XXIV etc. Chez ces autres peuplades balkaniques, on pourrait rare-

¹ (metropolă de marmură roză, cu numeroase biserică, care se ridică nu departe de Corița, la 1200 m altitudine).

Cf. și Cvijić, 196.

² Cf. interesantele constatări publicate în 'Ηπειρ, III, 310—320. Regiunea Giumérca e situată la sud de satele Călărli'i și Sărăcu și la nord de Arta, deci la vest de Art'ălu-đbu (Asprupótam).

¹ « métropole de marbre rose, aux nombreuses églises, qui s'élevait tout près de Korça à 1200 mètres d'altitude » — Bourcart, 72.

² Cf. les intéressantes constatations publiées dans 'Ηπειρ, III, 310—320. La région de Giumérca est située au sud des villages Călărli'i et Sărăcu et au nord de Arta, donc à l'ouest de Art'ălu-đbu (Asprupótam).

cari să poată egala sate aromânești ca *Aminčiu*, *Cl'isúra*, *Magárova*, *Névisca* (cf. W, I, 18; WTh, plate XXIV), *Sărăcu* (W, I, 160) sau — cel puțin ca poziție — satele *Gribiniți* (..... spre a ajunge într-un sat cu poziție frumoasă, W, I, 147), *Pădz* etc.

ment trouver des villages, grands ou petits, qui puissent égaler certains villages aroumains comme *Aminčiu* (Métzova), *Cl'isúra*, *Magárova*, *Névisca* (cf. W, I, 18; WTh, plate XXIV), *Sărăcu* (W, I, 160) ou — au moins comme position — les villages de *Gribiniți* (« ... einem schön gelegenem Dorfe, zu gelangen », W, I, 147), *Pădz* etc.

« Cette ville [Vlaho-Cleïsoura], habitée par cinq cents familles de Valaques Dassarets, la plupart réfugiés de Moschopolis, est surnommée par les Grecs Cosmopolis.... » — Pouq, II, 368—369.

(Acest oraș [Cl'isúra], locuit de 500 de familii de valahi dasareți, cei mai mulți refugiați din Moscopole, e supranumit de greci Cosmopolis.....).

« Le gros bourg de Vlaho-Klissoura (le défilé des Valaques) a une population de 2 à 2500 habitants et est peut-être à la place de quelque ancien poste romain, car il ferme la route et sa position élevée est si particulière, qu'on a peine à croire que les Valaques l'aient choisi. Toutes les routes de ce bourg sont en pente et pavées et rappellent celles de certains endroits de l'Auvergne; les maisons y sont aussi en pierre et au-dessous de la ville on aperçoit des traces d'anciens pavés étroits, qui semblent les restes d'un chemin tournant conduisant à une ville probablement anciennement fortifiée et aisée à défendre avant l'invention des canons » — BRec, I, 277.

(Acest mare orașel Vlaho-Cl'isúra (defileul valahilor) are o populație de 2 pînă la 2500 de locuitori și, poate, e în locul vreunui vechi post roman, pentru că el închide calea, iar poziția sa ridicată e atît de particulară, încît abia (greu) s-ar putea crede că l-ar fi ales valahii. Toate drumurile acestui tirgușor sînt în pantă și pavate și amintesc cele din anumite părți din Auvergne. Casele lui sînt de asemenea din piatră și în josul orașelului se văd urme de vechi caldarii înguste, care par resturile unui drum cotit ce ducea la un oraș fortificat probabil din vechime și comod pentru apărare înainte de inventarea tunurilor).

« Une colonie de Valaques Dassarets s'était fixée au milieu des Schypetars Dosques, comme un essaim d'abeilles industrielles s'établit parfois dans le creux des rochers, autour desquels mugissent les torrents. Pasteurs vigilants, ouvriers économes, ces Valaques, qui se prétendaient descendus des Romains établis dans la Candavie par Quintus-Maximus, avaient relevé, dans le onzième siècle, sur les ruines de l'antique ville des Mosches, celle de Voschopolis; et d'un simple camp de bergers, elle était devenue la métropole commerciale de l'Épire.... » — Pouq, II, 392.

(O colonie de valahi dasareți se fixase în mijlocul albanezilor toschii, așa cum un roi de albine industriose se stabilește cîteodată în scorbura stîncilor, în jurul cărora vuiesc torenții. Păstori vigilenți, lucrători economi, acești valahi, care se pretindeau descendenți ai romanilor stabiliți în Candavia de către Quintus Maximus, în al 11-lea secol ridicase pe ruinele vechiului oraș al Moschilor orașul Moscopole; și dintr-un simplu lagăr de păstori, el devenise metropola comercială a Epirului...).

Cu privire la vechimea satelor aromânești, nu am putea preciza nimic, neavînd nici documente și nici indicii toponimice.

* Craniá [= Túryea], bourgade fondée en 1507 par une colonie d'Ano-Valaques qui s'y sont perpétués — Pouq, II, 314.

(Craniá [= Túryea], sat fondat în 1507 de o colonie de valahi din Vlahia superioară, care s-au perpetuat).

La Avdela, pe o piatră din perețele estic al clopotniței bisericii Sînt-Atanasie — cf. PIm, II, 214 a și I, 159 — se poate citi anul 1657.

În trăsături generale satele aromânești se prezintă astfel :

* Les villages les plus élevés de la Péninsule balkanique sont ceux des Aromounes dans le Pinde, des Drobnjak dans la région de Jezera, à l'est du Durmitor, et certains villages des Rhodopes. Ils atteignent des altitudes de 1400 à 1500 mètres — Cvijić, 208.

(Satele cele mai înalte din Peninsula Balcanică sînt cele ale aromânilor, ale drobn'ecilor din regiunea Jezera, la est de Durmitor, și anumite sate din Rodopi. Ele ating altitudini de 1400 pînă la 1500 m).

* Les villages des Aromounes, toujours situés très haut au-dessus du fond des vallées, appartiennent tous au type gréco-méditerranéen. Ce sont les plus grands villages de la Péninsule. Ils diffèrent de tous les autres par le genre de vie spéciale que nous avons décrit. C'est dans le type des maisons, dans l'arrangement et l'ameublement des pièces que se font sentir les influences de la civilisation byzantine — Cvijić, 223. — Cf. — *ibid.*, 202 — 203 etc.

(Satele aromânilor, totdeauna situate foarte sus deasupra fundului văilor, toate aparțin tipului greco-mediteranean. Ele sînt cele mai mari sate din Peninsula. Ele diferă de toate celelalte prin genul de viață specială pe care l-am descris. Influențele civilizației bizantine se resimt în tipul caselor, în aranjamentul și în mobilarea pieselor).

§ 3 — Pînă pe la 1912, ocupația fundamentală și străveche a aromânilor a fost păstoritul. Și aci, lăsăm să vorbească relatările cercetătorilor străini. În primul citat, păstori aromâni apar lingă Atena în secolul al 17-lea :

Quant à l'ancienneté des villages aroumains, nous ne saurions rien préciser — les documents et les indices toponymiques nous font défaut.

A Avdela, sur une pierre du mur du clocher de l'église Saint-Athanase du côté est — cf. PIm, II, 214 a et I, 159 — on peut lire l'an 1657.

Voici l'aspect général des villages aroumains :

§ 3 — Jusque vers 1912, l'occupation fondamentale et ancestrale des Aroumains a été la vie pastorale. Ici encore nous nous en rapportons aux recherches et aux travaux des auteurs étrangers. La première citation nous révèle l'existence des pâtres aroumains près d'Athènes dès le 17-e siècle :

* Ces bergers vivent sous des hutes de jonc marin, qu'ils joignent ensemble avec des bâtons & quelques liens pour se couvrir de la pluie & lors que le vent change, ils tournent leur porte de l'autre côté & font le feu devant. Ce sont là leurs maisons d'hiver, lors qu'ils sont forcez par la nége de descendre du haut des montagnes dans les valées ; car ils ont leurs villages en

été sur les montagnes, où ils paissent leurs moutons en toute sûreté, en hyvernans dans leurs hutes, où ils se retirent avec leurs femmes & leurs enfans » — Wheler, II, 28.

(Acești păstori trăiesc în bordeie de pipirig de mare, pe care ei îl încheie cu bețe și cu câteva gînjuri pentru a se adăposti de ploaie și, atunci cînd vîntul se schimbă, ei întorc poarta de cealaltă parte și fac focul în față. Acolo sînt casele lor de iarnă, cînd sînt siliți de zăpadă să coboare din înaltul munților în văi; căci ei au satele lor în munți, unde își pase oile în deplină siguranță, iernînd în bordeiele lor, în care se retrag cu soțiile lor și cu copiii lor).

« Au début du mai 1910, je les ai vu retourner dans les montagnes. Sur la route entre Voden et Pazar (Janica) j'ai rencontré 15 à 20 troupeaux comptant 50 à 60.000 moutons. Ils appartenaient aux Aromounes qui, après avoir hiverné dans la campagne de Salonique, revenaient dans le Pinde, le Perister, la Galicica et autres montagnes. . . . » — Cvijić, 179.

(La începutul lunii mai 1910, i-am văzut întorcîndu-se în munți. Pe drumul dintre Voden și Pazar (Ianița) am întâlnit 15 pînă la 20 de turme numărinđ 50 pînă la 60.000 de oi. Aparțineau aromânilor care, după ce au iernat în cîmpia Salonicului, se întorceau în Pind, pe Peristera, pe Galicița și în alți munți. . .).

« Au-dessus des cirques [calcaires du Tomor], de splendides pâturages alpestres sont fréquentés l'été par les troupeaux roumains » — Bourcart, 41 — 42.

(Deasupra circurilor [calcaroase ale muntelui Tomor], splendide pășuni alpestre sînt frecventate de turmele românești).

« Dans l'Albanie tosqe, presque tous ces grands troupeaux [de transhumance] appartiennent à des bergers roumains » — Bourcart, 177. — Cf. *ibid.*, 71, 73.

(În Albania toscă, mai toate aceste mari turme [de transhumanță] aparțin păstorilor aromâni).

Pentru alte documentări, cf. CN, precum și capitolul *Lirica păstoritului* din PLir, 381 sqq.

Pour d'autres documents, cf. CN, ainsi que le chapitre *Lirica păstoritului* dans PLir, 381 sqq.

§ 4 — Tot pînă în 1912, o altă ocupație principală a aromânilor a fost cîrăvănăritul — cf. HAR, 287; Bérard, 9 — 10 și 247; PARom, 31 și 181 — 183; PPar², 112; capitolul *Lirica cîrăvănăritului* în PLir, 399 sqq. etc. Mai ales în trecut, cînd muntoasa Peninsula Balcanică era cam lipsită de drumuri carosabile și cînd siguranța circulației era în funcție de experiența, de curajul și de numărul cîrăvănărilor, această ocupațiune avea adesea mai multe riscuri decît păstoritul cu care avea legături strînse. Prin cîtreierarea unor îndepărtate ținuturi și țări,

§ 4 — Jusqu'en 1912 encore, une autre occupation majeure des Aroumains fut le métier de caravancier — cf. HAR, 287; Bérard, 9 — 10 et 247; PARom 31 et 181 — 183; PPar², 112; le chapitre *Lirica cîrăvănăritului* dans PLir, 399 sqq. etc. C'est surtout dans le passé, quand la montagneuse Péninsule balkanique était presque privée de routes carrossables et quand la sécurité de la circulation était en fonction de l'expérience, du courage et du nombre des caravaniers, que cette profession impliquait beaucoup plus de risques que la vie pastorale avec laquelle elle était en rapports étroits. En parcourant

cărăvănăritul devenea și un puternic factor civilizator — cf. Pouq, I, 156, 157; PSer, 36; BNA, III, p. x etc. —, precum și un informator și un depozitar de mare încredere :

« La profession de muletier est en Turquie une des plus honorables et des plus indépendantes; on n'en sera pas surpris si l'on considère qu'elle exige de la part de ceux qui l'exercent une grande probité et beaucoup d'intelligence » — Font, I, 105.

(În Turcia, profesiunea de cărăvănar e una dintre cele mai onorabile și mai independente; nu e de mirare dacă avem în vedere că ea cere din partea celor ce o practică o mare probitate și multă inteligență).

§ 5 — Contrar afirmației din CN 29 sqq, agricultura a fost anemică și sporadică; au practicat-o numai satele cu populație sedentară și, firește, pe o scară redusă. Ea e atestată nu numai prin terminologia agricolă

— cf. *ágru*, *ar¹*, *arátru*, *grtn*, *γίπλυ*, *órdzu*, *sărc'édzũ*, *seámin¹*, *seáfirũ*, *sicárũ*, *siminřã*, *triir*, *vómirã* etc.,

ci și prin numiri topice :

Ágrul al Kedeu (à Cl'isúra), Lum, II, 116; *Ágrul al Murávã* (à Bălása); *Sicárin'i* (à Bălása) etc. Cf. aussi WTh, 72; LL, IV, 93.

§ 6 — În domeniul comerțului — pentru care cf. Lum, V, 159 (pentru orașelul Pă'rleap); WTh, 186 etc. și, în special, PMoscop —, precum și în direcția altor meserii, cum ar fi *argintăria* — pentru care cf. Pouq, II, 178; 'Αρᾱβ, II, 70; 'Ηπειρ, V, 264; VI, 61 și, aci, *sirmatiró* etc. — aromânii au ocupat locuri de frunte în Peninsula Balcanică :

« les Aromounes et les Grecs ont constitué au cours des siècles la classe des commerçants » — Cvijić, 383;

(..... aromânii și grecii au constituit în cursul secolelor clasa comercianților);

« les Aromounes qui ont été les agents principaux de cette civilisation balkanique » — Cvijić, 426 etc.

(..... aromânii care au fost agenții principali ai acestei civilizații balcanice).

des régions et des pays lointains, le métier de caravanier devenait aussi un puissant facteur de civilisation — cf. Pouq, I, 156, 157; PSer, 36; BNA, III, p. x etc. —, ainsi qu'un informateur et un dépositaire de grande confiance :

§ 5 — Contrairement à l'affirmation de CN 29 sqq, l'agriculture fut anémique et sporadique; elle ne fut pratiquée que par les villages à population sédentaire et cela, naturellement, à petite échelle. Elle est attestée non seulement par la terminologie agricole

mais aussi par des noms de lieux :

§ 6 — Dans le domaine du commerce — au sujet duquel cf. Lum, V, 159 (pour la bourgade de Pă'rleap); WTh, 186 etc., et, notamment, PMoscop —, ainsi que dans la direction d'autres métiers, telle l'*orfèvrerie* — cf. à ce sujet Pouq, II, 178; 'Αρᾱβ, II, 70; 'Ηπειρ, V, 264; VI, 61 et, ici-même, au mot *sirmatiró* etc. —, les Aroumains s'assurèrent une place réputée dans la Péninsule balkanique :

* Ces autochtones balkaniques se distinguent par un esprit sagace, vif, clair et un don particulier pour les langues étrangères. [...] au commerce et à divers métiers ; dans ce domaine, ils parviennent même à concurrencer Juifs, Turcs et Grecs » — VukVal, 35.

(Acești autohtoni balcanici se disting printr-un spirit ager, viu, limpede și un dar particular pentru limbile străine. [...] în comerț și în diverse meșteșuguri ; în acest domeniu, ei ajung chiar să concureze evrei, turci și greci). — Cf., aci, și p. 92.

§ 7 — Industria casnică a femeii aromâne își reclamă cuvenita-i mențiune la fel de sumară : esențialul caracteristicului port aromănesc, îmbrăcămintea întregii gospodării (așternut, acoperămint etc.), produse linoase de vânzare și — alături de această continuă și grea activitate — întregul menaj alimentar, precum și întreaga creștere și educație a copiilor : toate acestea sînt opera femeii aromâne care e « învîrtoșată în muncă, însărcinată de a îngriji de cerințele zilnice ale familiei » (Pouq, II, 210).

§ 8 — Dar, sub raportul economic, Peninsula Balcanică nefiind îndesulătoare pentru acest împutînat popor de „lucrători economi”, de „oameni foarte sîrguincioși”, — pentru acești aromâni în străinătate nu putea fi ocolită : și iată-i pe aromâni pornind spre țări străine, de unde — după ani de zile — să se întoarcă acasă „cu punga în genere bine garnisită” (Cvijić, 202) :

* Toute la population de Méztovo est valaque ou zinzare. Ce sont des gens très industriels, chaudement et assez bien vêtus, qui, comme les Savoyards, vont gagner au loin l'argent et reviennent ensuite chez eux... Comme certains artisans des hautes vallées du Piémont, plusieurs hommes mariés s'associent ensemble et vont faire le commerce ou exercer leur industrie à l'étranger et le voyage dans leur patrie a lieu à tour de rôle, de manière qu'il y en a toujours quelqu'un à Méztovo. Ces Valaques peuplent toute cette partie de la chaîne pindique et on compte plus de huit villages zinzares, tous dans les environs » — BRec, II, 57—58.

(Întreaga populație din Aminčlu e valahă sau țințară. Sînt oameni foarte industrioși, cald și destul de bine îmbrăcați, care, ca și savoiazii, se duc departe să cîștige banul și apoi

§ 7 — L'industrie domestique de la femme aroumaine a droit, elle aussi, à une mention aussi sommaire : l'essentiel du caractère costume aroumain, les vêtements de tous les membres de la maison (linge, couvertures, coussins etc.), produits de laine à vendre et — à côté de cette activité continuelle et difficile —, le ménage, la cuisine, les soins et l'éducation des enfants : tout cela incombe à la femme aroumaine qui est « endurcie au travail, chargée de pourvoir aux besoins journaliers de la famille » (Pouq, II, 210).

§ 8 — Mais, comme du point de vue économique, la Péninsule balkanique ne pouvait suffire aux besoins de ce petit peuple « d'ouvriers économes, de gens très industriels », — pour ces Aroumains l'expatriation, l'aller à l'étranger devenait inévitable et les voilà en route pour des pays étrangers, d'où, après de longues années, ils regagnaient leurs foyers « le gousset généralement bien garni » (Cvijić, 202) :

revin acasă... Ca și anumiți lucrători din văile adânci ale Piemontului, mai mulți oameni căsătorii se asociază laolaltă și se duc să facă comerț sau să practice meseria lor în străinătate și călătoria în patria lor se face pe rînd, astfel că totdeauna e cîte ceva în Aminciu. Acești valahi locuiesc toată această parte a lanțului Pindului și există mai mult decît opt sate de țintari, toate în împrejurimi).

Cf. și capitolul *Lirica Instrăinării* în PLir, 418 sqq.

Cf. aussi le chapitre *Lirica Instrăinării* dans PLir, 418—431.

§ 9 — Pentru cunoașterea altor aspecte din viața și din firea acestei ramuri a poporului român, ca și pentru tot ce privește originea etno-geografică, precum și un scurt istoric al ei, cf. :

§ 9 — Pour connaître d'autres aspects de la vie et du caractère de ce rameau du peuple roumain, ainsi que pour tout ce qui concerne son origine ethno-géographique et un abrégé de son histoire, cf. :

CAR, 8—153; PArom, 21—26 (cu hartă); POrig, 1—219; *Balcania*, I, 51; CLim, 433 și harta 2; PLir, 309—461 etc.

DIALECTUL AROMÂN

LE DIALECTE AROUMAIN

§ 10 — Dialectul aromân a preocupat intens filologia romanică — în această privință, e suficient să amintim pe romanistii W. Meyer-Lübke, G. Weigand, Al. Philippide, Ov. Densusianu, S. Pușcariu etc. Începînd cu 1932, acest dialect se oglindește amplu într-un studiu întins și anume în CAR¹; așa fiind,

§ 10 — Le dialecte aroumain a préoccupé de façon intense la philologie romane. Il suffit de rappeler à cet égard les noms de romanistes comme W. Meyer-Lübke, G. Weigand, Al. Philippide, Ov. Densusianu, S. Pușcariu etc. Dès 1932 une ample image de ce dialecte apparaît dans un vaste ouvrage, à savoir dans CAR¹. Aussi ne mention-

¹ Ca multe alte lucrări dezvoltate, acest studiu nu a rămas străin de lipsuri, de inadvertențe etc. — cf. GrS, VI, 367—381, unde un am relevat tot ce trebuia retușat etc.

Cel puțin pentru dialectul aromân, lucrarea

¹ Cette étude — comme il arrive souvent dans des travaux de grande envergure — n'est pas sans lacunes, sans inadvertances etc. — cf. GrS, VI, 367—381, où nous n'avons pas noté tout ce qui demande à être retouché etc.

Au moins pour le dialecte aroumain, l'ouvrage

I. Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*, 1961

conține numeroase inexactități, unele chiar grave.

contient de nombreuses inexactitudes, quelques-unes même assez graves.

și aci vom menționa un redus număr de aspecte filologice oarecum mai caracteristice din cele două ramuri ale acestui dialect: din aromâna sudică și din cea nordică.

§ 11 — a — O caracteristică fundamentală, mai ales pentru aromâna sudică, e proteza lui a — cf.:

alâvdu, alûmtu, amâre, arâvdu, armî'n, Armâ'n, ascâldu, aspârgu, aspûn, aúmbă, aúûă, avin etc.

Această proteză apare și în aromâna nordică, pentru care menționăm următoarele forme — mai toate, proprii ei:

afâ'r, afûg, alâû, alûme, amille, amîn, aminčîunédzû, ampôt, amût¹, amût², aneăûă, anél, anód, an'îr, aór, apár, ascól, ascrîu, aúrsă, axeănă etc. — Cf. și angústu¹.

În PARom, 57 mi-am exprimat părerea că germenele acestei proteze ar fi străaromân: lat. *se duxit ad venare* > *si dúse a vináre* > *s' dúse avináre*. Nu pare exclus ca acest a- protetic să fie și o influență grecească: în limba greacă cuvintele începătoare cu α- sînt foarte numeroase și parte din ele au pătruns și în aromână. — Cu privire la această ipoteză, cf. și Sand, 103; CAr, 226; GrS, VI, 370; Arhiva, XXX (1923), 1, 49-50.

Această particularitate — pe care, pentru *Romania* occidentală, o menționează și DensP, 17 — apare sporadic și în alte graiuri romanice.

Inexactități și explicații eronate caracterizează și lucrarea

nera-t-on ici qu'un nombre réduit d'aspects philologiques en quelque sorte plus caractéristiques des deux branches de ce dialecte: l'aroumain méridional et l'aroumain septentrional.

§ 11 — a — Un trait fondamental qui caractérise surtout l'aroumain du sud c'est la prosthèse de l'a- — cf.:

Cette prosthèse apparaît également dans l'aroumain septentrional. Mentionnons à ce propos les formes suivantes, qui lui sont presque toutes propres:

Dans PARom, 57 nous avons opiné que le germe de cette prosthèse serait d'origine pré-romane: *se duxit ad venare* > *si dúse a vináre* > *s' dúse avináre* «il est allé à chasser». Il se peut que cet a-prosthétique soit dû à une influence grecque: les mots commençant par α- sont très nombreux en grec et une partie d'entre eux ont également pénétré en aroumain. — Concernant cette prosthèse, cf. aussi Sand, 103; CAr, 226; GrS, VI, 370; Arhiva, XXX (1923), 1, 49-50.

Cette particularité — dont DensP, 17 fait mention pour la *Romania* occidentale — apparaît sporadiquement dans d'autres parlars romans.

Des inexactitudes et des explications erronées caractérisent également l'ouvrage

Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini pînă în secolul al XVII-lea*, 1968 — cf., ici: *mădzăre* etc., et pp. 1309 — 1310.

En vieux dacoroumain : *aspăreată* etc., Dens, II, 350.

En dacoroumain dialectal : *alătră*, MF 536, 539, 602, 653 ; Timoc 136 ; FolcOM, I, 567 ; *alătrătoare*, MF 849 ; *asudoare*, VicC, 122 ; *s'astrîngem*, Timoc 46, 75, 88 etc.

En sarde : *arriu* „fiume”, SProv, 349.

En italien : *arimèdio*, ZU*s*i 13, 17, 25 ; à *arimasto*, ibid., 97 ; *s'arilorni*, ibid. 98 ; *armane* « *remanere, restare* », Spòtti 8 ; *m'arcumându a vo* « *je me recommande à vous* », Caselli 208 — v. *ucnă*'.

En français : *argarde* (Franche-Comté), Séb, III, 200 ; à Clamecy : *argrettez-vous*... ? ; *v'arvinez*... ; *arjoind'*..., CPFr, IV, p. xxv ; en Nivernais : *si l'artournais*... ; *al arvint* « *il revint* » ; *arjuse* « *refusé* » ; *armerciments* ; *arpounit* « *répondit* », SContes 125 etc.

Cf. aussi les exemples donnés dans PFon, 137.

După cum se vede, proteza acestui *a-* în sus-menționatele graiuri romanice apare în cuvinte începătoare cu *r-* — ca și în aromână : *arățe*, *arăstórnu*, *ară'û*, *arî'd*, *arî'û*, *armăs*, *arôșû* etc.

b — În aromâna nordică circulă câteva cuvinte cu *ă* > *ea* :

prag > *preág*, *prașû* > *preășû*, *vătră* > *veătră* etc. — cf. *greălă*.

c — Cu privire la *ă* nordic, căruia în aromâna sudică îi corespunde *i*, cf. în corpul dicționarului :

adîncăre, amănie, angărlîm, arîndurică, arminăme, cămbănă, Cărlîl, cărlîg, cl'îne, discărfusescu, dîndînăe, dzl'ûă, firîncós, leágân, mișcîtură, nvîrtuşăt, păngl'r, păpûl'tû, pl'ne, rupăţescu, sfîrlîcî, vîrtós etc. — ainsi que p. 95.

Cu privire la acest dublet vocalic — *ă* și *i* : *când* și *cînd* etc. — menționăm simpatia exclusivistă pentru *ă* fărșerotesc exprimată de Buril, 285—286 și 274.

Ainsi qu'on a pu le voir, la pros-thèse de cet *a-* dans les parlars romans sus-mentionnés apparaît dans des mots qui commencent par une *r-* — tout comme en aroumain : *arățe*, *arăstórnu*, *ară'û*, *arî'd*, *arî'û*, *armăs*, *arôșû* etc.

b — En aroumain septentrional circulent quelques mots présentant *ă* > *ea* :

c — Concernant l'*ă* septentrional, à qui en aroumain de sud correspond l'*i*, cf. dans les pages de ce dictionnaire :

A propos de ce doublet vocalique — *ă* et *i* : *când* et *cînd* etc. —, nous mentionnerons la sympathie exclusive de Buril, 285—286 et 274 pour le *ă* des Fărșeroți.

Cf., également, HEM, I, 3 et 2195.

§ 12—*a*— Fără a menționa poziții fonetice, relevăm că vocala *e* se pronunță și ca *ă* în nord : *șed* și *șăd*, *așé* și *așă*'.

§ 12 — *a* — Sans mentionner des positions phonétiques particulières, nous relèverons que la voyelle *e* est prononcée aussi comme *ă* dans le nord : *șed* et *șăd*, *așé* et *așă*'.

b — Diftongul *ea* devine și *á* : circulă *căseäre* și *căşäre*, *muşeat* și *muşát*.

c — Neaccentuat, inițial sau final, *e* circulă și ca *i* : *cărne* și *cárni*, *oăie* și *oái* — cf. *náparte*, *sánki* etc., precum și p. 95 — Pentru spaniola dialectală, cf. PidG, § 28² (p. 66).

§ 13 — *a* — În aromâna nordică, după *ş*, vocala *i* apare și ca *î* :

şi et *şl* (et *şă*), *şirpicál* et *şlrpicát* (et aussi *şărpicát*).

b — *-i-* > *-ă-* în *bunătáte*, *sănătáte*, *uminătáte* (cf. și PFon, § 69). După *n*, același *ă* (= *î*) apare și în cuvintele *námál'íu*, *pîngînătáte*, *urfănătáte*, *vişinătáte*. Exceptînd termenul *námál'íu*, acest *ă*, care corespunde latinului *-i-*, nu e străin de *ă* sau de *a* din respectivele forme derivate, ca : *vişină* > *vişináme*, *oárfănă* > *urfănáme*, *pîngî'nă*.

c — Sint cazuri sintactice care, pentru ușurare de pronunțare, cer ca *-i* final să devină plin, silabic :

faşi > *fáşi* : *s'* nu *fáşi* ntroc (v. ntroc¹) ; *nápól* > *nápói* : *nápói* nsus (v. *haşutu-hoáră*, *ócl'tu* 17°) ; *'şl* > *'şi* : *si* -şi *ndregă* (v. *ndreg*¹) etc. — Cf. § 15 d.

§ 14 — Inițială și urmată de *n* + consoană, vocala atonă *i*- dispare foarte curent mai ales în aromâna sudică : *nsor*, *nsurát*, *ntreb*, *ntreg* — tot în sud, formele *însór*, *întreb*, *întreg* se aud rar (cf. în corpul dicționarului *Î*-, *N* și *N* + cons). — În albaneză sint numeroase cuvintele ce încep cu *n* + cons, ca : *ndes*,

b — La diphtongue *ea* devient aussi *á* : *căseäre* et *căşäre*, *muşeat* et *muşát* circulent en concomitance.

c — *e* atone, initial ou final, circule aussi comme *i* : *cărne* et *cárni*, *oăie* et *oái* — cf. *náparte*, *sánki* etc., de même que p. 95. — Pour l'espagnol dialectal, cf. PidG, § 28² (p. 66).

§ 13 — *a* — Dans l'aroumain du nord, après *ş*, la voyelle *i* apparaît aussi comme *î* :

b — *-i-* > *-ă-* dans *bunătáte*, *sănătáte*, *uminătáte* (cf. aussi PFon, § 69). Après *n*, le même *ă* (= *î*) apparaît encore dans les mots *námál'íu*, *pîngînătáte*, *urfănătáte*, *vişinătáte*. A l'exception du mot *námál'íu*, cet *ă*, qui correspond au latin *-i-*, n'est pas étranger à *ă* ou à *a* des formes respectives dérivées, comme : *vişină* > *vişináme*, *oárfănă* > *urfănáme*, *pîngî'nă*.

c — Il existe des cas syntaxiques qui, pour faciliter la prononciation, réclament pour *-i* final une prononciation pleine, syllabique :

§ 14 — A l'initiale et suivie de *n* + consonne, la voyelle atone *i*- disparaît très fréquemment surtout dans l'aroumain méridional : *nsor*, *nsurát*, *ntreb*, *ntreg* — dans le sud également on entend rarement les formes *însór*, *întreb*, *întreg* (cf. dans le corps du dictionnaire *Î*-, *N* et *N* + cons). — En albanais de nombreux mots commencent par *n* + cons, comme : *ndes*, *ngarkonj* etc. Cette

ngarkonj etc. Această particularitate apare și în dialecte italiene: particularité se fait jour aussi dans certains dialectes italiens :

ncuntrava etc., IF, III, 269—271 (pentru Sicilia); pentru Calabria, cf. Rohlf: *intra* et *ntra*; *insiemi* et *nseme*; *ansolia*, *insolia* et *nsuolia* etc. — Cf. aussi PhOr, II, 101; DR, III, 391—394; CAR, 246. — Cf. ici *angûslu*¹.

§ 15 — *a* — Finalul -ă. Și astăzi încă, mai toate cuvintele terminate chiar într-o singură consoană se pronunță cu un -ă final semison, care, în cele mai multe regiuni, e bine perceptibil, în altele abia se aude. Deci :

slabû, acû, edû, gofû, sugû, zădûhû, calû, vindemû, anû, papû, aspărû, cosû, purtâtû, gavû, avûzû.

Spre a ușura, ca tehnică, tipărirea acestui dicționar, în atari cuvinte nu am reprodus acest -ă, dar l-am menținut în anumite cazuri ale unor cuvinte terminate în -dz, -j, -ț și -ș :

(eă) *cutédzû*; *grljû*; (eû) *acáfû*; *caşû*, *daşû*, (eû) *başû*, (eă) *scoşû* etc.

— această ortografiere reproduce exact realitatea fonetică. Fonologic, deosebirea e clară și precisă între :

eă *cutédzû* et line *cutédz*; eă *lucrédzû* et line *lucrédz*; eă *acáfû* et line *acáf*; un *buifû* et doi *buif*; eă *başû* et line *başt*; un *auşû* et doi *auşt* etc. — Cf. PAnt, pp. xxxix—xli; GrS, VI, 371—372 — et CAR, 286—287; CFr, 189. — Cf. p. 1309.

b — După -ș și după -ț, în cuvintele articulate la singular, acest -ă încă se mai aude sporadic :

arûşûlu (v. oă¹ 1°), *aûşûlu* (v. çinuêscu 3°, limnâr, oărâ 17°, pap 11°, şfuldzirâl, sirmatê 2°, stur 2°, âmplu 5°, zgrlêscu), *bûşûlu* (v. buşû 2°), *prâşûlu* (v. praşû 1°), *sindûşûlu* (v. sindûşû), *sumnûşûlu* (v. sumnûşû); *gârâfûlu* (v. mel'îû¹ 1°), *măfûlu* (v. maşû 7°), *străfûlu* (v. struşû). — Cf. § 46.

§ 15 — *a* — -ă final. Aujourd'hui encore, presque tous les mots terminés même par une seule consonne se prononcent avec -ă final semison, lequel, dans la plupart des régions, est nettement perceptible, tandis que dans d'autres c'est à peine si on l'entend. Donc :

Pour faciliter techniquement l'impression de ce dictionnaire, nous n'avons pas reproduit cet -ă final dans de pareils mots, mais nous l'avons mentionné dans certains cas, ceux de mots terminés en -dz, -j, -ț et -ș :

— orthographe qui reproduit exactement la réalité phonétique. Phonologiquement, la différence est claire et précise entre :

b — Après -ș et après -ț, dans les mots articulés au singulier, on entend encore cet -ă sporadiquement :

c — O particularitate a aromânei nordice e apariția unui -ă final mai ales la cuvinte nelatine. Analogic lui -ă din *Dumnidză'ă*, circulă :

afurizmóu, ahéiú, amirá'ú, băsilă'ú, borğilă'ú, căsăbă'ú, funicóu, ȳeazmóu, loú, kilóu, kiróu, mähănă'ú, puniróu, săpungíu, șimătă'ú, tărhană'ú, tımbıră'ú etc.

Această particularitate, ca și altele, nu e generală în aromâna nordică, după cum anumite particularități ale aromânei sudice nu sînt generale pentru ea. E natural ca fiecare regiune, ba chiar fiecare sat să aibă particularități proprii : *Rrămă'n* (la fărșeroți), *șciú* (la crușoveni), *jóne* (la gopeșeni și mulovișteni), *cuřulu* (= *cuřúllu*) (la Perivóle), *língră*, *álblu* (la Sămărina — cf. § 16), *pogór* (în Zagor) etc.

d — Ca și -i (§ 13 c), un originar -u final plin, silabic apare în anumite cazuri sintactice. Cf. în paginile' dicționarului :

cac 3°, *cămu*, foc 4° et 6°, *mul* 3°, ou bien dans PB 72¹⁸, 80⁹, 120³⁸, 191¹, 282²⁶, 391¹² (tous pour la forme *cămu*), ainsi que — dans PB encore — les formes : *ănu* 437³⁴ ; *alélu* 51² ; *căcu* 281²⁵, *cılu* 46⁹, 47³⁹, 391¹⁷, 412³², 429¹⁴ ; *făcu* 457¹⁴ ; *lôcu* 115³ ; *ănu* 126²⁰ etc. — Cf. également, pp. 1309 — 1310.

Acest -u apare și în poezia populară, unde el e menținut de ritmul versului — v. *lîngurós* sau versul :

si-n'l ıf dzlc ánu laf zboru, PLit, 847
(să mi-ți zic un drag (dulce) cuvînt)
(„que je te dise un mot doux”).

§ 16 — Sincopa vocalică e și un fapt temperamental. Cazuri de sincopă sînt menționate sub *adın*, *csedzú*, *çat*, *ctedzú*, *fug*, *kisédzú*, *lişın*, *zgl'escu* etc. În această

c — Une particularité de l'aroumain du nord est constituée par l'apparition d'un -ă final surtout dans les mots qui ne sont pas d'origine latine. C'est par analogie avec -ă de *Dumnidză'ă* que circulent :

Cette particularité, comme d'autres aussi, n'est pas générale en aroumain septentrional, de même que certaines particularités de l'aroumain méridional ne lui sont pas générales. Il est naturel que chaque région, et même chaque village, ait ses particularités propres : *Rrămă'n* (chez les Fărșeroți), *șciú* (chez les gens de Crúșova), *jóne* (à Gópeși et à Mulóviște), *cuřulu* = *cuřúllu* (à Périvóle), *língră*, *álblu* (à Sămărina — cf. § 16), *pogór* (au Zagor) etc.

d — Tout comme -i (§ 13 c), un -u final plein, syllabique originel apparaît dans certains cas syntaxiques. Cf. dans les pages du dictionnaire :

Cet -u apparaît aussi dans la poésie populaire, où il est maintenu par le rythme du vers — v. *lîngurós* ou le vers :

§ 16 — La syncope vocalique est aussi un fait de tempérament. Des cas de syncope sont mentionnés à *adın*, *csedzú*, *çat*, *ctedzú*, *fug*, *kisédzú*, *lişın*, *zgl'escu* etc. Le parler

privință se evidențiază graiul din Sămărina prin numeroase forme, ca : *álblu* = álbul (v. *tórtu*), *cí'mplu* = cîmpul, *córblu* = córbul (v. *cór-bu*² 2°) *țárcu* = țárcul, *vímtilu* = vîmtul etc. — Tot la substantive cu articol masculin, în graiul din Sămărina această sincopare apare și pentru *î* la forme de plural : *murmíntlu* = murmîntul, pl. *murmínțl'i* = murmîntl'î. — (Cf. § 23).

§ 17 — Cu privire la palatalizarea labialelor, pentru care cf. :

HEM, III, 2338 ; BSF, I, 13 ; II, 13—15 ; GrS, III, 457—459 ; PMar, §§ 20—26 ; PEtudes, 79—86 ; CAr, 142 ; 308—311 ; PFon, §§ 128, 241, 242 ; CLim, 323,

de reținut forme cu fonetism străvechi ca *pic*², *piși* ! și **vîpiră*, care ar pleda în sensul părerii că această palatalizare nu aparține epocii de formațiune a limbii române. De reținut și forma βίον «*χρᾶσι*» din Ἡπειρ, III, 315, pentru care cf. și CAr, 292 și DR, X, 485.

§ 18 — *a* — Dentalele *t* și *d*. Substantive și adjective masculine (și feminine) plurale prezintă pe *t* și *d* din grupurile *tr* și *dr* trecute la *ț* și *dz* :

albăstru, éhtru, yeátru, hil'eástru, keátră, útre, vátră ; mándră, misándră ; kéáptine (avec *pt*) — au plural : albăștri et albăștri, éhțri, yeáțri, hil'eáștri et hil'eáștri, kétri et kétri, úțri, váțri ; mă'ndzri, misándre et mis'ándzri ; kéáptin'î.

Acest fonetism apare și la unele verbe la persoana a 2-a singulară de indicativ și subjonctiv prezent :

alátri et alátri «*tu abois*», întri et întri «*tu entres*», ti kéáptin'î et ti kéáptin'î «*tu te peignes*» ; al-alátri, s' întri, s' ti kéáptin'î.

de Samarina se signale à ce propos avec de nombreuses formes, comme : *álblu* = álbul (v. *tórtu*), *cí'mplu* = cîmpul, *córblu* = córbul (v. *cór-bu*² 2°), *țárcu* = țárcul, *vímtilu* = vîmtul etc. — Dans le même parler cette syncope se manifeste encore dans des substantifs suivis de l'article masculin, à savoir pour *î* aux formes du pluriel : *murmíntlu* = murmîntul, pl. *murmínțl'i* = murmîntl'î. — (Cf. § 23).

§ 17 — En ce qui concerne la palatalisation des labiales, sur quoi cf. :

retenons des formes phonétiques fort anciennes comme *pic*², *piși* ! et **vîpiră* qui sembleraient plaider en faveur de l'opinion que cette palatalisation n'appartient pas à l'époque de la formation de la langue roumaine. A noter encore la forme βίον «*χρᾶσι*» dans Ἡπειρ, III, 315, pour laquelle cf. également CAr, 292 et DR, X, 485.

§ 18 — *a* — Les dentales *t* et *d*. Des substantifs et des adjectifs masculins (et féminins) pluriels présentent *t* et *d* des groupes *tr* et *dr* passées à *ț* et *dz* :

Ce phonétisme apparaît aussi dans certains verbes à la deuxième personne du singulier de l'indicatif et du subjonctif présent :

b — Forma pronominală de dativ *fi*, redusă la *î*, se pronunță și ca *s* în anumite construcții (sintactice) în care acest *î* are rol de dativ etic :

Id-s' -l'i tu! < *Id-î-l'i tu!* « les voici tous », BațP, 60; *Id-s' -î-ul* < *Id-î-î-ul* = *iată-ți-ți-l*, « le voici », BațP, 60; *Id-s'-î!* < *Id-î-î!* = *taci-ți*, « tais toi » — v. *lac*¹ 4°. — Autres cas : *Id-sle* < *Id-le* « les visages » — v. *luțescu*; *oăspislor* < *oăspișlor* « aux hôtes » — v. *Id* 17° etc. — Cf. aussi *fi*, *acșe*, *adăvgămintu*, *adun* 1°, *bugâl*.

Paralelism fonetic : *dz* > *î* — cf. *tirbietli'*, *vălmă'*.

§ 19 — Pentru *te*, *fi* și *dze*, *dzi* — în dacoromână: *ce*, *ci* și *ge*, *gi* —, cf. GrS, I, 208 — 218 și, mai ales, PEp, 20 — 49.

§ 20 — Pluralul masculin normal al substantivelor și al adjectivelor terminate în *-escu* (s. *pescu*, adj. *furescu*), precum și persoana a doua singulară de indicativ prezent, de viitor I și de subjonctiv prezent a verbelor terminate în *-escu* sau în *-ă'scu* (*crăscu*, *nvirdză'scu*) trebuie să fie :

pేశt (articulă : *pేశtll'i*), *furేశt* (articulă : *furేశtll'i*); *crేశt* et *nvirdză'st*, *va crేశt* et *va nvirdză'st*, *si crేశt* et *si nvirdză'st*.

Acest fel de forme are o circulație redusă în comparație cu cele următoare, care se pronunță mai ușor :

pేశti, *furేశti* (m. et f.); *crేశti*, *nvirdză'sti*; *va crేశti*, *va nvirdză'sti*; *si crేశti*, *si nvirdză'sti*.

§ 21 — Declinarea aparține integral spiritului morfologic latino-român care se caracterizează prin sistem de simetrie. Pentru toate cele patru cazuri (nom. — acuz., gen. — dativ) de singular în declinarea

b — La forme pronominales du datif *fi*, réduite à *î*, est prononcée aussi comme *s* dans certaines constructions (syntaxiques) où ce *î* a un rôle de datif éthique :

Parallélisme phonétique : *dz* > *î* — cf. *tirbietli'*, *vălmă'*.

§ 19 — Pour *te*, *fi* et *dze*, *dzi* — en dacoroumain : *ce*, *ci* et *ge*, *gi* —, cf. GrS, I. 208 — 218 et, surtout, PEp, 20 — 49.

§ 20 — Le pluriel masculin normal des substantifs et des adjectifs terminés en *-escu* (s. *pescu*, adj. *furescu*), ainsi que la deuxième personne du singulier de l'indicatif présent, du futur simple et du subjonctif présent des verbes terminés en *-escu* ou en *-ă'scu* (*crăscu*, *nvirdză'scu*) doit être :

Ce genre de formes connaît une circulation réduite en comparaison avec celles, plus faciles à prononcer, que voici :

§ 21 — La déclinaison appartient intégralement à l'esprit morphologique latino-roumain qui se caractérise par le système de symétrie. Aux quatre cas (nominatif-accusatif, génitif-datif) du singulier

substantivelor feminine de tipul *casa*, *basilica* există o singură formă, așa cum o singură formă există pentru aceleași patru cazuri de plural ale acelorași substantive latine și — mai mult — așa cum cite o singură formă există pentru aceleași patru cazuri de singular și de plural ale substantivelor de declinare a doua și de a treia : iată realitatea morfologică pe care o ilustrează dialectul aromân pentru latina vulgară de la baza limbii române (cf. GrS, I, 218—224 ; VI, 374 ; PhOr, II, 93 și, mai ales, Philip, 59—60 ; PEp, 92—110)¹. Păreră contrară (cf. Dens, II, 165—166 ; DR, VII, 460 etc.), precum și ecouri ale ei, arată fie necunoașterea temeinică a acestei realități, fie o lipsă de înțelegere.

Cf. pp. 54 sqq (§§ 48—50), și p. 1310.

§ 22 — Pluralul în *-uri* < lat. *-ora* la substantive neutre și feminine e abundant și în dialectul aromân — cf. :

aloát, amiridzû¹, ármu, arniû, báltu, cártu, cașû, căprirîû, címpu, códru, cúrmu², dâmá¹, dirin², dzádă, edéc, fádzét, grîn, yeátă, yin, yíptu, heávrră, irn'fû¹, képtu, kinét, lápte, mircát, pri'ndzu², rîû, sicără, súrpu¹, țer¹, vále, véștu, vímtu, virvér, vólbu, vróndu etc.

La atari plurale, e interesant de urmărit procesul de grupare a substantivelor pe categorii semantice — așa cum am procedat sub *arcoäre* (termeni de natură atmosferică), sub *arină* (termeni de geografie fizică) sau — ca să dau încă

de la déclinaison des substantifs féminins du type *casa*, *basilica* il existe une seule forme, de même qu'il n'en existe qu'une pour les quatre cas pluriels des mêmes substantifs latins et — mieux — de même qu'il existe une forme unique pour les quatre mêmes cas de singulier et toujours une seule forme pour les quatre mêmes cas de pluriel des substantifs de la deuxième et de la troisième déclinaisons : telle est la réalité morphologique que le dialecte aroumain illustre pour le latin vulgaire qui repose à la base de la langue roumaine (cf. GrS, I, 218—224 ; VI, 374 ; PhOr, II, 93 et, surtout, Philip, 59—60 ; PEp, 92—110)¹. L'opinion contraire (cf. Dens, II, 165—166 ; DR, VII, 460 etc.), ainsi que certains de ses échos, elle révèle soit l'ignorance totale de cette réalité, soit un manque de compréhension.

Cf. pp. 54 sqq (§§ 48—50) et p. 1310.

§ 22 — Le pluriel en *-uri* < lat. *-ora* des substantifs neutres et féminins abonde aussi dans le dialecte aroumain — cf. :

Dans des cas de pareils pluriels, il est intéressant de suivre le processus de groupement des substantifs par catégories sémantiques — comme nous l'avons fait à *arcoäre* (mots du domaine atmosphérique), à *arină* (mots de géographie physique) ou — pour indiquer un grou-

¹ Cf. également Grand, § 85 ; MihL, §§ 185, 202, 211, 221.

o grupare —, în legătură cu *l'na* și industria ei, cf. :

pement de plus —, à propos de *l'ind* et l'industrie de la laine, cf. :

ađimtu, cl'ndu, tórtu, usl'c, véštu etc.

§ 23 — Genul. Multe substantive — mai toate turcești — în aro-mâna nordică sînt feminine, iar în cea sudică sînt de genul masculin. Aci menționez forme nordice :

cafee, catifee, cubee, curazee, čearée, čicmigée, čiftée, čurčufuvée, čivrée, dávále, dundurmále, dun'cáe, fidée, firigée, gailée, gfulée, gizee, geadée, hătăle, hávále, kimanée, narğılee, pirdée, riğealc, siğeadée, sıvdále, șicáe, timinée, tinikée, tiskirée, vadéle, zairée etc.

De menționat că finalul *-e* apare și ca *-i* : *cafee* și *caféi*. În sud, mai toate aceste substantive sînt masculine : *café*, *hává'*, *timiná'* etc. — ca în limba greacă. Formele nordice indică o feminizare morfologică, al cărei germene pare că aparține unui sau unor centre cu populație sedentară cam îndepărtată de patriarhalismul pastoral și muntenesc.

§ 24 — *a s-*. Sînt în special verbe care încep cu *as-* (sau *az-*), care se alătură celor spuse la § 11 *a* și care au circulație intensă în aro-mâna nordică :

asbór, asbún, ascól, ascrîu, ascúmpár, a s c ú m t i n , asgunescu, asképe, asperdičlúne, aspl'ngu, *aspríndu, astórcu, astrákésucu, astréc, astríg, astrisár, asvíngu, azgunescu, azmúlgu, azn'escu, azn'fúra.

§ 25 — În ordine alfabetică, urmează o serie de sufixe latine exemplificate. Între cuvintele sufixate sînt și cuvinte nelatine.

§ 23 — Le genre. Beaucoup de substantifs — presque tous turcs — sont féminins en aroumain septentrional et masculins en aroumain méridional. Nous mentionnerons ici des formes septentrionales :

A noter que la finale *-e* apparaît aussi comme *-i* : *cafee* et *caféi*. Dans le sud, ces substantifs sont presque tous masculins : *café*, *hává'*, *timiná'* etc. — comme en grec. Les formes septentrionales indiquent une féminisation morphologique, dont le germe semble appartenir à un ou à plusieurs centres de population aroumaine sédentaire assez éloignée de la vie patriarcale des pátres et des montagnards.

§ 24 — *a s-*. Il s'agit notamment de verbes commençant par *as-* (ou *az-*), qui s'ajoutent à ce qui a été dit au § 11 *a* et qui ont une intense circulation en aroumain septentrional.

§ 25 — Par ordre alphabétique, nous présentons une série de suffixes latins avec exemples à l'appui. Parmi les mots à suffixes on en trouve aussi qui ne sont pas d'origine latine.

- ál'ŭ* < -*alia* : amu^ál'ŭ, fit^ál'ŭ, fript^ál'ŭ, mut^ál'ŭ, ud^ál'ŭ — cf. aussi n^{ám}ál'ŭ (de même que n^{áv}ál'ŭ). p^áspál'ŭ, s^{frim}teál'ŭ — Cf. dr. *mucegalŭ* etc.
- áme* < -*amen* : a^glunáme, ah^{ánd}áme, al^gináme, am^áráme, arcu^áráme, armat^ál^áme, ar^{mán}áme, ascu^áráme, au^ásáme, avu^ááme, b^árbátáme, bi^{ducl}áme, br^{utic}áme, c^árbunáme, cri^{stín}áme, cuc^{il}áme, cus^{crá}me, c^{il}nicáme, dul^{țe}áme, dum^{ná}me, fi^{cl}uráme, fi^{tá}me, fr^ápsináme, fru^{ndz}áme, fu^{cá}ráme, fu^{rá}me, fu^{rnica}me, gr^{ica}me, ^γiftáme, li^{șu}ráme, l'í^{pu}ráme, má^{trici}áme, mi^{ng}lunáme, mi^{nu}áme, mu^{hlidz}áme, mu^{l'}iráme, mu^{rtá}me, mu^{scá}me, n^glunáme, nu^{ná}me, nv^{irdz}áme, n'ic^{urá}me, pá^{du}ráme, plát^{án}áme, plisc^{ín}áme, pri^{ftá}me, pru^{ná}me, pru^{tá}me, ps^{ná}me, pul^{birá}me, pu^{ricá}me, s^ármán'itáme, scu^{rtá}me, sí^{ngu}ráme, ski^{ná}me, sp^{árgán}áme, spru^{ná}me, su^{flitá}me, scl'in^{če}áme, ^{șu}ricáme, tin^{irá}me, tu^{rcá}me, ur^{dzicá}me, ur^{fán}áme, ur^láme, vir^{gu}ráme, vir^{tu}șáme, vu^{ry}ăráme, zu^{rá}me etc. — Cf. dr. *haiducame* etc. et HEM, 1040—1045.
- átic* < -*aticus* : ad^{il}eátic, a^glunátic, al^{umtá}tic, am^{intá}tic, ar^{ná}tic, au^átíc, av^{iná}tic, az^{cír}átic, di^{pártá}tic, dri^{ptá}tic, ^glunátic, ^glu^{rá}tic, im^{ná}tic, li^{șu}rátic, lu^{ná}tic, scu^{mpeá}tic, str^{imbeá}tic, tum^{ná}tic etc. — Cf. dr. *v^áratice* etc.
- éásă* < -*issa* : ar^áfteásă, ar^{bineá}să, pri^{fteá}să. — Cf. dr. *miredsă* etc.
- ime*, -*l'me* < -*imen* : ac^{rí}me, ah^{índu}síme, al^áčíme, alud^{z'}íme, an^ácríme, ar^áłíme, cus^{crí}me, c^{irkizí}me, du^{ri}me, f^ádzíme, gr^{ás}íme, l^árdzíme, m^áłme, mu^{łt'}íme, n^áłt'íme, ndz^áríme, ní^{pu}t'íme, r^{ámán}íme, uíme, up^áríme, us^{tu}ríme, vic'íme, vl^{ándz}íme etc. — Cf. dr. *románime* etc.
- lŭ* < -*ivus* : arm^{án}fŭ, c^{álár}fŭ, c^{áprár}fŭ, c^{ín}fŭ, c^{írdil}fŭ, fi^{tur}fŭ, ^γá^{vru}rŭ, lá^{ptár}fŭ, l^{árgu}rŭ, li^{mn}fŭ, pl^{ínár}fŭ, pul^{pár}fŭ, Ru^{mán}fŭ, sti^{rupu}rŭ, str^{án'ir}fŭ, tim^{púr}fŭ, tum^{nár}fŭ, uirfŭ etc. — Cf. dr. *brumáriu* etc.
- mintu*, -*mindu* < -*mentum* : ac^upirimⁱⁿdu, ad^árámⁱⁿtu, ad^ávgámⁱⁿtu, al^áxámⁱⁿtu, a^{ști}rn^umⁱⁿtu, l^{árgám}in^u, nv^{iscu}mⁱⁿdu, sp^{árgám}in^u, ve^{ști}mⁱⁿtu etc. — Cf. dr. *acoperemíni* etc.
- ón'ŭ*, -*odn'e* : a^γá^pitcoán'é, akic^áșoán'é, am^{irá}roán'e, am^{iro}án'e, an^{sá}ritoán'e, apic^áșón'ŭ, ar^áftoán'e, ar^{hundo}án'e, ari^{cl}ón'ŭ, bá^{bo}án'e, bá^{cá}loán'e, bá^{rbá}toán'e, bá^{táh}clóán'e, bioán'e, bi^{ro}án'e, br^{uscón}'ŭ, bu^{rhón}'ŭ, c^áłároán'e, c^{írl}clón'ŭ, c^{is}boán'e, cu^{rcón}'ŭ, cus^{cro}án'e, c^{icricó}án'e, c^{ilur}b^ág^loán'e, dr^ácoán'e, fu^{cá}roán'e, g^{álbón}'ŭ, kih^{áo}án'e, l^{árgón}'ŭ, lip^{uro}án'e, lu^{crátón}'ŭ, lu^{po}án'e, mu^{l'iro}án'e, mu^{șón}'ŭ, mu^{șu}rón'ŭ, pi^{cú}rároán'e, pi^{táro}án'e, ^șirpón'ŭ, ^șkipón'ŭ, ^{șu}p^árón'ŭ, ^{șu}ricoán'e, t^árón'ŭ, ti^{rhino}án'e, tri^{miro}án'e, ^țiritón'ŭ, ur^{dzico}án'e, us^{pito}án'e, vul^{pón}'ŭ etc. — Cf. dr. *vulpoiu* etc.; istr. *lupón'e* (Kov, 165).

Iată diferite păreri asupra acestui sufix, care există și în albaneză (*berónje*, *largónj*, *luftónjës*, *shqipónje*):

Voici différentes opinions sur ce suffixe, qui existe également en albanais (*berónje*, *largónj* *luftónjës* *shqipónje*) etc.):

- Dens, II, 25 : < ? -*oneum* ; PSuf, 120 ; < lat. -*oneus* ; PLoc, 43 : < -*one* ; DR, II, 389 : < germ. -*on* ; Sand, 127 : < lat. -*onia* ; PFon, 92 : < lat. -*onium*.
- tor*, -*toare* < -*torius*, < -*toria* : c^ácátór, disc^álicátóare, discátór, ísitór, ki^{șit}ór, lálá^{to}are, má^{rtá}toare, mic^{ito}are, nc^árcátóare, s^árbátóare, sc^áldátóare, scri^{ito}are, stri^{cá}toare, tri^{cá}toare, vil^{to}are etc. — Cf. în dacoromână : *adipatoare* (Teaha, 173) ; *ascultătoare* „obéissance” (Dens, II, 423) ; *ascunsoare* „mystère” (Dens, II, 493) ; *culcătoare* (Teaha, 173) ; *cumpărătoare* (BCI, IX, 103) ; *fripitoare* (PCerul, 106) ; *îngrupătoare*

(CC, 102/23); *lăsătoare* „pantă” ; *mergătoare* (F, I, 4); *meridzătoare* (BSF, II, 83; Teaha, 241); *păscătoare* „păturage” (Vor, 1235); *sărbătoriu* (CPsal, 80/11; Dens, II, 337); *sări-loare* „obstacole à surmonter” (U, 124); *scăpătoare* (FolcOM, II, 338); *sculdătoare* (CC, 515/113); *scumpărătoare* (BD, 60); *schimbătoare* (BD, 16); *urcătoare* (U, 137); *viitoare* „venue” (PCon, 50 etc.); *vlnzătoare* (Fur, I, 6; 162; 351); *zacătoare* (CC, 357).
— Cf. aussi PSuf, 122 sqq; Dens, II, 332—340.

Alături de aceste sufixe, menționăm caracteristicul final *-(a)luî* :

A côté de ces suffixes, nous mentionnons *-(a)luî* final, qui est caractéristique :

a călealul „drept; en vérité, en bonne foi” (PB, 135¹⁸); *a-cu-totalul*, *a-furişalul*, *a-şinealul*, *al'iumtrealul*, *ascumtişalul*, *atâmfealul*, *cruşişalul*, *dalihealul*, *di-a-cu-totalul*, *di-a-sătlul*, *di-avărligalul*, *urşişalul*, *vărligalul*; *di-a-diplul* „deloc; pas du tout” (ArE, 14); *n't-o daŭ a notalul* „mi-o dau (= mă duc) înotînd; je vais en nageant” (MikRum, I, 2, 89).

În corpul dicționarului, cf. :

Dans le dictionnaire, cf. :

-lul et *ankidicäre*, *arä'û¹*, *mórtu*, *si²*.

Cu privire la explicația acestui *-(a)luî*, cf. :

Concernant l'explication de cet *-(a)luî*, cf. :

CGr, I, 289 (*a lui e dativulu macedo-romanu cu prepusetiunea A *); M—L, III, 501 (*-lui est sans aucun doute le signe de datif *), p. 561; PhOr, II, 435 (*-lui din -alui este articolul masculin singular forma 2 (genitiv-dativ) *); DR, III, 406; RF, II, 305—308; 333; PCim, 1909, 240; 241; CAr, 480—481.

Un exemplu : forma de genitiv-dativ singular a substantivului *ascumtişă*, și anume *a ascumtişlui* (*di frica a ascumtişlui* «de teama ascunzătoarei», s-a pietrificat ca adverb și ca locuțiune adverbială : *fudzi ascumtişalul* „a plecat pe ascuns” (cu *a* de după *ş* împrumutat de la forma *ascumtă*, așa cum *a* din *vrîndalui* e de la *vrînda*). În această privință, exemplul de sub *prîndzu²* e și mai concludent : *s' aveă aprukeătă a prîndzului* = se apropiase a prînzului oră, a amiazei oră.

Pentru limba greacă, cf. Höeg, I, 271.

§ 26 — Verbul. — *a*. Cîteva verbe care, azi, în dacoromână se conjugă cu flexiunea *-ez* (*cinez*, *ve-*

Un exemple : la forme du génitif-datif singulier du substantif *ascumtişă*, à savoir : *a ascumtişlui* (*di frica a ascumtişlui* «par peur du recoin») s'est maintenue comme ad-
verbe et comme locution adverbiale : *fudzi ascumtişalul* «il est parti en tapinois» (avec un *a* après *ş* emprunté à la forme *ascumtă*, de même que *a* dans *vrîndalui* vient de *vrînda*). L'exemple de *prîndzu²* est, à cet égard, encore plus concluant : *s' aveă aprukeătă a prîndzului* «l'heure du déjeuner, de midi était proche».

Pour le grec, cf. Höeg, I, 271.

§ 26 — Le verbe. — *a*. Quelques verbes qui se conjuguent aujourd'hui en dacoroumain avec la

ghez, vînez), în aromână se conjugă fără *-ez* :

flexion *-ez* (*cinez, veghez, vînez*), se conjuguent en aroumain sans *-ez* :

eú : avégľTu, avín, mín, țin — cf. avín.

Pentru actualul dialectal și † dacoromân *cin*, cf. DA, 413 și Lomb, I, 270 — 274, 490 — 491 (*cina, mîna, vîna*).

b — Pentru vechi forme dacoromâne de condițional :

Pour *cin* dans le dialecte actuel et en vieux dacoroumain, cf. DA, 413 et Lomb, I, 270 — 274, 490 — 491 (*ciná, mîná, vîná*).

b — Pour de vieilles formes dacoroumaines de conditionnel :

Dens, II, 241 : *fure, furem, furel* ; CPsal, I, § 103 : *să fure, se furelu* — cf. également Cip, 184 sqq ; CGr, 304 ; M—L, II, § 310 ; Kov, 143 (istr.) et, ici, p. 61.

atari forme sînt încă vii și curente în aromână — cf. :

de pareilles formes sont encore vivantes et courantes en aroumain — cf. :

fûre-că, hiû, pot 2° ; PArom, 82 ; PEP, 198—207 et, plus loin, § 51.

c — În dialectul aromân sînt numeroase participiile feminine singulare folosite ca substantive :

c — Il existe dans le dialecte aroumain de nombreux participes féminins singuliers utilisés comme substantifs :

acumprătă, ayunită, ağıúmtă, ahurhită, ahulită, amurdzită, apárn'ită, apirită, aplicată, apreasă, arăkite, arhlusită, ascăpită, aspărtă, avdzi'tă, axită, bănată, bitisită, bruită, cîntată, cîpătă, dată, dimîndate, discălicată, diştiptată, ducă, fudzită, grită, hărăxită, intrată, ișită, kirită, lăsă, lipsită, loată, mburită, mîngată, murdzită, nsirată, nuptată, scriată, suskirate, tukită, undzită, vidzută etc.

Acestor participii substantivate, în dacoromână le corespund cîteva forme identice ca :

A ces participes substantivés correspondent en dacoroumain quelques formes identiques comme :

ferita e bună ; *răsărita soarelui, ou d'autres comme* : *dusul e ușor* ; *mers de o oră, spartul horei*. — Cf. HPs, 176/75 (în răsărite) ; 280/22 (răsritele de apuse) et, ici, *uscăpîlă*.

d — În dicționar am menționat cîteva verbe anormale (*asfixédzû, cufédzû, skizédzû*), iar participiile *azeirát, custisít, cutidzát* nu au rost sintactic.

d — Nous avons mentionné dans notre dictionnaire quelques verbes irréguliers (*asfixédzû, cufédzû, skizédzû*) ; quant aux participes *azeirát, custisít, cutidzát*, ils n'ont pas de fonction syntaxique.

e — Legătura morfologico-fonetice dintre participiul trecut și perfectul simplu nu poate fi trecută cu vederea. Dăm o serie de participii, urmate de perfecte lor simple și, în paranteză, de verbele respective, care toate, sînt de conjugarea a treia :

1°. adăptu, adăpșu (adăvgu); 2°. aléptu, alépsu (alég); 3°. alímtu, alímsu; alímșu (alíngu); 4°. aprés, aprímtu, aprínsu; 5°. apréșu, aprímșu (apríndu¹); 6°. ársu, árșu (árdu); 7°. arúptu, arúpsu (arúp¹); 8°. ascúmtu, ascúmsu; ascúmșu (ascúndu); 9°. aspús, aspúșu (aspún); 10°. astés, astímtu; astéșu, astímșu (astíngu); 11°. aúmtu, úmsu; aúmșu (aúngu); 12°. cóptu, cópsu (coc); 13°. dus, dușu (duc); 14°. dzís, dzíșu (dzic); 15°. friptu, frípșu (frig²); 16°. frí'mtu; frí'mșu, frégíu (frí'ngu); 17°. hértu, hérșu (hérbu); 18°. híptu, hípsu (hig); 19°. ndrétu, ndrépșu (ndreg²); 20°. n'érsu, n'érsu (n'érgu); 21°. pítrúmsu, pítrúmtu; pítrúmsu (pítrúndu); 22°. plí'mtu, plí'mșu (plí'ngu); 23°. súptu, súpsu (șug²); 24°. tes, tímtu; teșu, tímșu (tíndu); 25°. tráptu, trápșu (trag); 26°. țímtu, țímșu (țíngu¹). — Cf. également, ağıngu, apun etc.

În jurul acestei probleme, cf. și Lomb, II, 1085 — 1089; Ros, 129.

e — Le rapport morphologico-phonétique entre le participe passé et le parfait simple ne saurait être laissé de côté. Voici une série de participes suivis de leurs parfaits simples, et, entre parenthèse, des verbes respectifs qui, tous, appartiennent à la troisième conjugaison :

Autour de ce problème, cf. aussi Lomb, II, 1085—1089; Ros, 129.

§ 27 — Menționăm și citeva aspecte și din sintaxă.

a — Subiect de propoziție fără articol :

§ 27 — Mentionnons quelques aspects de la syntaxe également.

a — Sujet de proposition sans article :

lăcru cu ȳte, órbu va lu-adrí « travail en hâte — travail bon à rien » — v. *lăcru* 1°; *kedrá arucu-toásă vlágă nu acđă* « pierre qui roule n'attrape pas mousse » — v. *kedrá* 1°; *oáspe vél'lu — cl'ne vél'lu* « ancien ami — vieux (fidèle) chien » — v. *vél'lu*¹. — V. également PLir, 377/13, 14 (*počŭ, gárdu*).

En italien; « Vizio per natura fino a la fossa dura », BTS, XI, 149; « Raglio d'asino non arriva (arrivò) mai in cielo », BTS, XI, 46; « Amuri e cecu e nun conosci lumi; perdi lu ntillettu e lu bonu costumi », BTS, VIII, 103; « Beltà e follia vanno spesso in compagnia », Arth, 165 (PLir, 282); « Povertà — mare (madre) de sanità », Pasq, 256 (PLir, 495).

En français : « Richesse paist (*se nourrit de*) folie », Maloux, 463 (sec. 13); « Voisin sait tout », Maloux, 552 (sec. 13); « Coutume vainet droit », Maloux, 113 (sec. 15); « Femme sait un art avant le diable », Maloux, 187 (sec. 14); « Oueil ung autre oueil voit et non soy », LincyPr, I, 181 (PLir, 533); « Femmes sont à l'église saintes, ès rues anges, à la maison diableses », LincyPr, I, 147 (sec. 16); « Témoins passent lettres », Maloux, 511 (1607); « Terre marie merde et l'argent marie peutes gens », Perron, 55 (PLir, 496); « Quand tous vices sont vieux, avarice est encore jeune », Quit, 84; « Asne covié à nopces eau ou boys y doit porter », LincyPr, II, 341; « Charbonnier est maître chez lui », Maloux, 314 (1592); « Où pain faut, tout est à vendre », Lar, 50. « A quelque chose malheur est bon ». — Cf. aussi BourL, 363—364; 682; BBGr, 313—319; Grévisse, 270—273 (§ 336).

En latin: « Parvus pendetur fur, magnus abire videtur », Arth, 1198; « Vanitas vanitatum, omnia vanitas ». Etc.

b — Substantive circumstanțiale de loc sau de timp, cu rol de locativ, folosite fără prepoziție:

1°. *l-văltămără būdza di amăre* « ils l'ont tué au bord de la mer » — v. *būdza* 1°; 2°. *călea tūtă imnă ș' c'nlă* « pendant toute la route ils marchent et chantent » — v. *căle* 1°; 3°. *dăda-ț pl'ndze căpill'n'lă* « ta mère pleure à ton chevet » — v. *căpill'n'lă*; 4°. *pirindu fūgă* « la veille du départ » — v. *pirindu*; 5°. *va treacă pirindu Crăciun* « il passera la veille de Noël ».

c — Dativul pronominal etic, expresiv, prin circulația lui vie și bogată, constituie o caracteristică a dialectului în comparație cu dacoromâna. Aci voi da exemple puține — exemple mai numeroase am dat în PEp, 134-146, unde arăt și originea latină a acestei construcții.

b — Substantifs circonstanciels de lieu ou de temps, ayant un rôle de locatif, employés sans préposition:

c — Le datif pronominal éthique, expressif, constitue, en raison de son abondance et vive circulation, une caractéristique du dialect par rapport au dacoroumain. Voici quelques exemples — nous en avons donnés davantage dans PEp, 134-146, où nous montrons aussi l'origine latine de cette construction.

-n'l: 1°. *c'l'n'lă căclu si-n'l mi fr'l'ngă* « le coucou chante pour m'annoncer un malheur » — v. *fr'l'ngu* 18°; 2°. *va-n'l mi tōrnu la buședă* « je vais retourner au teinturier » — v. *buședă*; 3°. *lăsă-n'l me, dădo* « laisse-moi, mère » — v. -n'l²; 4°. *ca si-n'l mor* « si je mourrais » — v. *ca* 18°; 5°. *a ta boăle că n'l-mi modre* « c'est ta voix qui me tue » — v. *mor*² 3°; — cf. mgl. « fičlōru așl murī » (PMegR, II, 19); 6°. *soără-n'l-me* « marie moi » — v. *sor*¹ etc.

nă: 1°. *noī nă fum mpruslișoăre* « nous avons été bêtisses » — v. *mpruslișōr*; 2°. *fudzl s' nă fudzim* « va-t-en, que nous nous en allions » — v. *fug* 2°.

l, tl: 1°. *ședz-l lu hīl* « siège (reste) où tu es » — v. *l* 7°; 2°. *si-l fudzl* « que tu l'en ailles » — v. *fug* 2°; 3°. *cīnd l' iședl nafoădră* « quand tu sortais dehors » — v. *nafoădră*; 4°. *tăs-țt, frâte* « tais toi, frère » — v. *tac* 4°.

vă: *dol vă vin'il ș' trel va s' plică* « vous êtes venus à deux et vous partirez à trois » — v. *plec* 11°.

l'l: 1°. *l'l-u dzlfeă cu flutăra* « il chantait de la flûte » — v. *dzle* 2°; 2°. *cum l'l-u trefl?* « comment passes-tu ton temps? » — v. *trec* 6°.

-șl: 1°. *șl-trăze vīnlul* « le vent souffle » — v. *către*; 2°. *Frānga, carl nu 'și șled fivd* « Franga, qui ne savait rien » — v. *carl* 1°; 3°. *șe are pāl'ea di nu-șl poăle?* « qu'a la poulette qu'elle n'en peut plus? = qu'elle est malade? » — v. *cucot* 1°; 4°. *să-șl doărmă* « qu'il ou qu'elle dorme » — v. *țărcu* 1°; 5°. *oăra ra și-șl moădră* « c'est l'heure de mourir » — v. *oărdă* 3°.

Acest aspect al dativului pronominal etic — pentru care în corpul dicționarului dăm și alte exemple sub respectivele forme — nu a rămas străin dacoromânei, din care menționăm:

Cet aspect du datif pronominal éthique — dont notre dictionnaire fournit encore d'autres exemples aux formes respectives — n'est pas étranger au dacoroumain. Citons:

« nu ma blastama si-n'l mor » (ne me maudis pas à mort), AAF, IV, 96, « pasă-mi-te » (semblerait-il), C, 906 etc.; « și mi-și ninge de mi-l unge » (il vous le neige au point qu'il vous l'oint), VicC,

27; * ce mi-și că vine ? * (qu'est-ce qu'il vient ?), TeodP, 61; * bea-mi-și Turcul cu papucul * (le Turc de boire avec sa babouche), TeodP, 664; * suntu-și mii și sute * (il y en a des mille et des cents), VicC, 116; * să-și m(e)argă la... * (qu'il(s) aille(nt) à...), Nec, 331; Nec¹, 261; Ur, 230; Ur¹, 193; Ureche, 206; Mir, 349; Miron, 170).

Din limba latină literară dăm numai două exemple :

Pour le latin littéraire nous nous limiterons à deux exemples :

* tūm mīhi..... turbam invadite * (= alors..... tombez sur la foule = atunci..... năvăliți-mi în mulțime), T—L, XXIV, 38, 7; * Ecce tibi est exortus Isocrates * (= C'est alors que vous voyez paraître Isocrate = lată-fi, apăru Isocrate). CicDe, 2, 94 (colecția Bude, 1927, p. 45).

Pentru linba franceză reproducem din BBGr, 399 numai două exemple :

Pour la langue française nous reproduisons d'après BBGr, 399 deux exemples seulement :

* Qu'on me lui fasse griller les pieds... *; * il vous a une audace ! * Cf. également BrHeulluy, § 386 (p. 238—239).

d — Semnalăm încă cîteva aspecte tot sintactice :

d — Signalons encore quelques aspects syntaxiques aussi :

1. lipsa prepoziției *pri* pentru substantive în acuzativ :

1. l'absence de la préposition *pri* devant les substantifs à l'accusatif :

frâte frâte nu hrănește * un frère ne nourrit pas un frère * — v. *frâte* 1° et *pri*¹.

2. acord sintactic :

2. accord syntaxique :

cum mor lúmea * comment meurent les gens * v. *lúme* 6° et *mor*² 1°.

3. nu sînt rare construcții de efect stilistic în care predicatul e la persoana a 2-a singulară de indicativ prezent sau de imperativ, iar subiectul, la singular sau la plural, e articulat :

3. il n'est pas rare de rencontrer des constructions à effet stylistique où le verbe est à la deuxième personne du singulier de l'indicatif présent ou de l'impératif et où le sujet, au singulier ou au pluriel, est accompagné de l'article :

fudzl, pórcul; fudzl, fițórlu * sauve-toi, cochon; sauve-toi, garçon ou le cochon se sauve, le garçon se sauve * = fugi, porcul(e); fugi, feciorul(e) sau fuge porcul, fuge feciorul — PB, 141¹; *fudzl, fraľ'i; fudzl, úrsa* * les frères se sauvent, l'ourse se sauve * = fugi, frații; fugi, ursoaica = fug frații, fuge ursoaica — PB, 48¹⁷; *fudzl, eľ; fudzl, nls* * moi, de me sauver; lui, de se sauver * = fugi (fug) eu, fugi (fuge) el — v. *fug* 2°. — Cf. *cad* 1°.

Cf. de pareilles constructions dans PB, 4²², 26³⁰, 76⁴, 100²⁸, 164²⁹, 192¹⁴⁻¹⁵, 286²⁸, 306⁷, 450¹³, 455⁹, 462²², 475¹²; Lum, II, 120 etc.

4. În corpul dicționarului sînt date și alte tipuri de construcții — cf. *tut* 16° —, dintre care aci menționăm următoarea, în care predicatul propoziției principale e la imperativ, iar cel al secundarei la perfectul simplu :

ta dipûnt-te, ... că mi dușu di lođi un lēmnu * eh, descends, ... car, si tu ne descends pas, je vais prendre un gourdin * = ian coboară-te, ... căci, dacă nu cobori, mă duc să iau un băț — Fr, II, 220 ; BNA, III, 30 et p. XIII, n° 7 où nous renvoyons à d'autres exemples.

Pentru atari acorduri ale timpurilor predicative din două propoziții consecutive, cf. în corpul dicționarului *cac* 3°, *hiŭ* 28°, *mor*² 1°, iar pentru alte construcții, cf. *l'eăŭ* 1°, *nu* 6° — 8° etc. — Cf. mai jos § 44 a.

§ 28 — Nici un fel de dicționar nu va fi complet și perfect niciodată — cf. și VNouă, IV, 148 ; PCon, 4 etc. Dicționarul e operă statică, în timp ce limba vie e în continuă mișcare :

* Un vocabolario, finito che sia di stampare, se ferma ; le lingue caminano ¹, Manzoni (apud VLI, I (1941), p. ix. — Cf. și § 37.

Dialectul aromân nu a fost cercetat în întregime la fața locului. În această privință, ar fi suficient să menționăm numai regiunea sud-pindeană dintre *Tricól* (Τρίκαλα) și *Iánina* (Ίωάννινα), anume regiunea *Arí'álu-álbu* (Ἀσπροπόταμος)

¹ Referitor la această continuă mișcare a unui grai sau a unei limbi, iată un singur exemplu : astăzi, aromânii se află în Grecia, Albania, Iugoslavia și Bulgaria ; drept urmare, multe cuvinte turcești — mai ales administrative — dispar și sînt înlocuite prin cuvinte grecești, albanezești, sîrbești și bulgărești. — Cf. p. 93.

4. Notre dictionnaire renferme aussi d'autres types de constructions — cf. *tut* 16° —, dont nous mentionnerons ici la suivante, où le verbe de la proposition principale est à l'impératif et celui de la proposition secondaire au passé simple :

Pour de pareils accords des temps du verbe de deux propositions consécutives, cf. dans les pages du dictionnaire : *cac* 3°, *hiŭ* 28°, *mor*² 1°, et pour d'autres constructions, cf. *l'eăŭ* 1°, *nu* 6°-8° etc. — Cf. également § 44 a.

§ 28 — Aucun dictionnaire ne sera jamais complet et parfait — cf. également VNouă, IV, 148 ; PCon, 4 etc. Le dictionnaire est une œuvre statique, alors qu'une langue vivante est en perpétuel remuement :

Le dialecte aroumain n'a pas été étudié sur place dans sa totalité. Il suffirait de mentionner à cet égard la seule région du Pinde méridional, entre *Tricól* (Τρίκαλα) et *Iánina* (Ίωάννινα), à savoir la région d'*Arí'álu-álbu* (Ἀσπροπόταμος)

¹ Au sujet de ce remuement continuuel d'un parler ou d'une langue, voici un seul exemple : aujourd'hui les Aroumains se trouvent en Grèce, en Albanie, en Yougoslavie et en Bulgarie ; par conséquent, beaucoup de mots turcs — ceux surtout relatifs à l'administration — disparaissent et sont remplacés par des termes grecs, albanais, serbes et bulgares. — Cf. p. 93.

cu sate curat aromânești, ca *Șcl'ineâsa, Clînuva, Córnu, Cóturi, Hălikî, Călărîl'i, Sărăcu* etc. — sate al căror grai ar fi îmbogățit prezentul dicționar cu străvechi și interesante contribuții proprii (cf., aci, *căre, vigl'itoăre*, precum și nota 2 de la p. 12 a acestei *Introduceri*). Piedici variate — dintre care unele s-ar fi soldat, poate, cu sacrificiul vieții — au făcut imposibile orice încercări de cercetări pe teren.

La atari piedici și la altele tot atât de reale, se adaugă și alte cauze, cum ar fi cele următoare :

În corpul dicționarului am inserat :

hărvâl'isît, mălțidzât, mbitîrnescu, mudzescu, muștinédzû, năpuescu, ndăturédzû, noățîn, sluț'ît, stric etc.,

dar nu am dat :

hărvâl'isescu, mălțidzâ'scu, mbitîrnîre, -nît, mudzît, muștinât, năpuît, ndăturăre, -rât, nuținât, sluță'scu, sfricăre, -cât etc.

Am inserat :

cășeât, cupăn'eât, curnût, funipsît, furtunât, fustănât, hăpsinît, îrn'ît, mărđzinât, mbudzât, mustăcât etc.,

dar formele :

cășédzû, cupăn'édzû, córnu ou curnuță'scu, funipsescu, furtunédzû, fustănédzû, hăpsînescu, îrn'édzû, mărđzinédzû, mbudzédzû, mustăkédzû etc.

nu există (sau nu par să existe). n'existent (ou semblent ne pas exister).

La fel am inserat :

armánáme, sărman'itáme,ургăráme etc.,

dar nu am dat și :

avđil'itáme, cupăcîráme, pîrvul'itáme etc.

(* multitude d'*Avđil'eât*, de *Cupăcărîl*, de *Pîrvul'eât* *),

aux villages purement aroumains, comme *Șcl'ineâsa, Clînuva, Córnu, Cóturi, Hălikî, Călărîl'i, Sărăcu* etc. — villages dont le parler aurait pu enrichir notre dictionnaire de très anciennes et intéressantes contributions originales (cf., ici-même, *căre, vigl'itoăre*, ainsi que la note 2 de la page 12 de la présente *Introduction*). Des empêchements divers — dont certains auraient pu se solder par le sacrifice de la vie — ont rendu impossible toute tentative d'enquête sur place.

A des obstacles de ce genre et à d'autres non moins réels, s'ajoutent aussi d'autres causes d'imperfection, comme celles que voici :

Dans le dictionnaire nous avons introduit :

sans y faire figurer :

Nous avons inséré :

mais les formes :

De même, nous avons introduit :

mais sans y faire figurer aussi :

deși și aceste trei cuvinte merg mină în mină cu *sărmăn'itâme* : în anii satrapiei crunte a lui Ali-pașa, sute de familii au băjenărit din satele Avdêla, Perivôle și Sămărîna — cf. *Pirvul'eât*.

Pentru anumiți termeni din acest dicționar nu am menționat bibliografic existența lor și în PMoscop, 27-34.

§ 29 — În fine, iată un alt aspect al dialectului aromân, care nu putea să fie încadrat în corpul dicționarului, dar care poate fi menționat aci. E vorba de limbaj convențional, ca și de argou, pentru care cf. :

Ἡπειρ, III, 310—320; V, 161—168; 265—270; VI, 162—169; 213—215 et RevM, II (1930), 1, 36—47.

Cu privire la *argou*, de semnalat și însemnările făcute de Pouq, I², 204-205 vorbind despre empiricii «médecins Zagorites». — Pentru Meglenoromâni, cf. PMegR, I, 90 (și 89).

Acest limbaj — de care G. Pitre se ocupă în BTS, XV, 317-337, numindu-l *Lingua furbesca* („parrata Vicaria”, „parrata di li spataioli”, „parrata zingarisca”) — se identifică cu „linguaggio convenzionale”, despre care ZUsi, 457 notează :

«Parimenti non eravi arte o mestiere esercitati da parecchie persone riunite, che non avesse un parlare convenzionale». (La fel, nu erau arte sau meserii practicate de mai multe persoane reunite (asociate), cari să nu fi avut un grai convențional.)

Ca și la italieni, și anume la „negustorii din Roma”, pentru care același ZUsi, 466 notează :

quoique ces trois mots aillent de pair, eux aussi, avec *sărmăn'itâme* : devant la tyrannie sanguinaire d'Ali-pacha, des centaines de familles d'Avdêla, de Périvolé et de Sămărîna ont émigré de leurs villages — cf. *Pirvul'eât*.

Pour certains termes de ce dictionnaire nous n'avons pas fait mention de leur existence aussi dans PMoscop, 27-34.

§ 29 — En fin, voici un autre aspect du dialecte aroumain que l'on ne pouvait introduire dans les pages du dictionnaire, mais que l'on peut mentionner ici. Il s'agit de langage conventionnel et de l'argot, au sujet desquels cf. :

Quant à l'argot, on notera aussi les observations de Pouq, I², 204-205 au sujet des «médecins Zagorites» empiriques. — Pour les Méglénoroumains, cf. PMegR, I, 90 (et 89).

Ce langage — dont s'occupe G. Pitre dans BTS, XV, 317-337 et qu'il appelle *Lingua furbesca* („parrata Vicaria”, „parrata di li spataioli”, „parrata zingarisca”) — se laisse identifier avec le „linguaggio convenzionale”, au sujet duquel ZUsi, 457 note :

Tout comme chez les Italiens, à savoir chez les „marchands de Rome”, pour lesquels le même ZUsi, 466 observe :

« per dire : Bada che ruba, diranno : vibavîdavi che viruvîbavi ».

acest truc apare și la aromâni : în loc de, bunăoară, *túrcul muri*, aromânul glumeț sau cel ce nu vrea să fie înțeles de oricine poate zice :

*Túrfulu mufulu etc.*¹.

§ 30 — Din punct de vedere semantic, folcloric și etnografic, spre a evita ca dicționarul să ia proporții întinse — cf. și § 36 c —, rar am dat oarecari sumare informații și explicații, cum ar fi pentru următoarele opt cuvinte :

1. *u dipind'* «il s'est sauvé: il l'a emportée» — v. *dedpin* 3°;
2. *lu-ám furtie pristi cap* «il est un fardeau pour mes épaules» — v. *furtie* 2°;
3. *lo di hima* «il prit le chemin à la vallée, il s'est appauvri» — v. *hima* 2°;
4. *nip'rtica nu 'șl-aspuñe etodrle* «le serpent ne montre pas ses pieds = le malin ne donne pas à la lumière ses intentions» — v. *nip'rtică* 3°;
5. *ntunică'* «son visage s'assombrit» — v. *ntunic*;
6. *l-feđe pl'ndză billă* «il lui a flanqué une rossée» — v. *pl'ndză* 4°;
7. *vă s' l'ea di turnăre* «ils (elles) se mettront à carder (à sérancer) la laine encore une fois» — v. *turnăre*;
8. *trădeam uiră mulla* «nous entretenions de grands troupeaux de moutons» — v. *uiră* — Cf. § 45 a.

Urmează acum numeroși termeni, ale căror semnificații ar putea fi folosite pentru respective cercetări :

ce truc apparaît aussi chez les Aroumains : par exemple, au lieu de *Túrcul muri* «le Turc est mort», l'Aroumain plaisantin ou désireux de ne pas être compris d'un chacun peut dire :

§ 30 — Du point de vue sémantique, folklorique et ethnographique, afin d'éviter que ce dictionnaire n'atteigne des proportions trop amples — cf. aussi § 36 c —, ce n'est que rarement que nous avons fourni des informations et des explications sommaires, comme c'est le cas pour les huit vocables qui voici :

Nous laissons suivre de nombreux termes, dont les significations pourraient servir à des recherches adé-

acrime, ađul, afendi, ar'să, arușină, aștirnumintu, badzără, bătut, brăstură, cal, căpră, căcătór, căciulă, călăuz, călci'n'tu, cămbăne, cămeașe 3°, căpérđă, cătrăne, cucón, cuculičiu, cunáke, curbăne, cuscune, čé'nic, čidi're, dardără, dqbén, fágă, falcăre fitál'fú, flucătă, fúndă, guvátă, řin¹, hafmalie, háne, Hristó(ă), képtu, kilipóše, kimére, lulákíu, lulúđă, l'eară, mescu, mindilă, múscă, ncl'in, nfărinédzú, nřurătúră, niveastă, nun, n'ířu, pantafunăr, părnăre, pascăl'fă, pérče, pétală, picul'tu, pidul'fú, pită, plóscă, prașu, pupón'tu, purávă, sărín'e, scf'ndură, scurđame, sémnu¹, sfurlă, stipsusescu, suél'tu, sumăr, tórnu 1°, tu¹, turpăne, řicnă¹, ureácl'e, usl'cl, viléndză, virrr-ri'řu¹, viřcl'é, vutáne, zănčie etc.

¹ En Abyssinie : « Pour se moquer des étudiants, des étrangers, les bergers parlent très rapidement entre eux en intercalant entre les syllabes une lettre quelconque qu'ils mettent au même ordre que la précédente » — GrJeux, 237.

§ 31 — În corpul dicționarului am inserat și formele de participiu și cele de infinitiv lung ale respectivelor verbe. Rostul inserării lor nu e numai lexicologic, ci și de a aduce completări semantice verbelor de care aparțin. Cf.:

alás, alásáre, alását; aleápid, alipidát; aprindu, apreásă; arúc, arcát; ascápir, ascápirát; spúlbir, spulbirát etc.

§ 32 — Pentru *paralelisme și identități semantice interbalcanice* — problemă care privește direct mediul, ambianța, simbioza interbalcanică —, pentru un mic număr de verbe și de substantive aromânești, am menționat corespondentele lor din limbile greacă, albaneză, slavă (bulgară) și turcă. Cf.:

acátũ, am¹, análtu², apă, arúc, aruśnós, aspárgu, astingu, aśtérnu, aúmbřá, bag, bat, beáũ¹, bóră, cac, cálcu, cále, cap, ċiċlór, daũ, diścl'id, Dumnidzǎ'ũ, dzeádít, es², fac, fáġă, foc, inimă, l'eáũ, m'í'nă, náre, ócl'tũ, sǎmǎr, scol, s'í'ndze, tal'tũ, tórnu, trag, trec², ġin, úmplu, ureácl'e etc.

§ 33 — Nu numai pur lexicologic, ci și frazeologic, *identitățile și concordanțele interbalcanice* dintre aromână pe de o parte și celelalte limbi pe de alta nu sînt puține — cf., în această privință, Per. Papahagi în Jb, 1908, 113-170; DR, II, 509 sqq; GEI, 52-77; Sand etc. Iată cîteva:

§ 31 — Nous avons fait figurer aussi dans les pages du présent dictionnaire les formes de participe et celle d'infinitif long des verbes en question. La raison de leur insertion n'est pas seulement d'ordre lexicologique; elle vise encore à fournir des compléments sémantiques aux verbes auxquels elles appartiennent. Cf.:

§ 32 — Pour des *parallélismes et identités sémantiques inter-balkaniques* — problème qui intéresse directement le milieu, l'ambiance, la symbiose interbalkanique —, nous avons noté, dans le cas d'un nombre réduit de verbes et de substantifs aroumains, leur correspondant en grec, en albanais, en slave (bulgare) et en turc. Cf.:

§ 33 — Ce n'est pas seulement sur le plan lexicologique, mais encore sur celui phraséologique que les *identités et les concordances inter-balkaniques* entre l'aroumain d'une part et les autres langues d'une autre abondent — cf. à cet égard Per. Papahagi dans Jb, 1908, 113-170; DR, II, 509 sqq; GEI, 52-77; Sand etc. En voici quelques unes:

1. alb. s' i qesh bŭza alij njeriu « costui non ride mai » — en aroumain: cf. búdzǎ 1°.

2. gr. τὰ ἔχει χαμένα « il les a perdues = il a perdu la tête » — en aroumain: u-áre kirútũ « ~ ».

3. tc. el tchekmek « renoncer, se retirer de », gr. παβῶ χέρι « je renonce », alb. heq dorë « rinunciare » etc. — en aroumain: cf. m'í'nă 13° et trag 6°.

4. alb. *më'ndje shkurt* « d'intelletto corto » — en aroumain : cf. *mintë* 1° (cf. aussi le dr. *mintë lngustà* et l'alb. *mëndje ngùshlë*).

5. gr. *τί ἔχει, τί δὲν ἔχει* ; tc. *né var, né loq?* « quelle nouvelle? » — en aroumain : *je áre, je nu-áre?* « ~ », ou :

6. ar. *je noáà?* *je v'l'rà noáà?* « quelle nouvelle? » — cf. l'it. *che nou e che noella m'ai portala?* (CoccC, 144).

7. alb. *ùlen mälë e çohen çukat* « si abbassano i monti e si alzano le colline » ; gr. *κατέβ(η)καν τὰ βουνά, ἀνέβ(η)καν αἱ κορυφαί* « les montagnes s'abaissèrent, les ordures s'élevèrent » — en aroumain : cf. *dipùn* 2°.

8. gr. *ἡ πείνα πῆρε ποδάρι* (Κρυο, II, 163) « la famine se mit en branle, s'est répandue » — en aroumain : cf. *flor* 5° sqq. — Etc. Cf. également *plrf*, *põndu*, *právdà*, *primikir*, *psoliù* etc. et § 42.

§ 34 — În corpul dicționarului am menționat și numeroase și variate concordante extrabalcanice. Unele din ele ar putea fi sugestii de origini, de etimologii folclorice sau etnografice, directe sau indirecte, apropiate sau îndepărtate, în timp și spațiu. Cf., de exemplu, cuvintele :

abél, abušiledzù, Ayzmăčlún, áltu, am¹, aminte, amó, ápă, arcó, aríčlũ, armás, armătusescu, aroatá², arvelá, ástindzi, báltu, bátă, bărbătór, bårdén'e, bátál'e, beá !, beáũ¹, birbéc, bis¹, biščă, brăťát, búdză, búlgur, ca, café, cap, cașu, căčlumác, cālúpe, căpéstru, căpitún'ũ, cārinde, căťuše, c'ne cirlápă, cirlig, cirligár, cl'eále, coádă, cor¹, crep¹, cücü !, cucuricu !, cučl, cum'nic, cur¹, cur², curát², curcubétă, čireáp, čitus, člúbánă, člucũ, di, discálťu, disúpră, dišťéptu¹, dol'ũ, dórmu, dum-dum, đoară, dzádă, dzeádít, fac 21°, fáše, fărínă, fărmac¹, feárică, fet², fitáre, fricós, friptál'ũ, fr'nte, Fr'ncu, gáldă, gál'ină, graľũ, gúră, yumár, Ğloĩ, ĝlug, haľmalı, háne, heávră, hică, Iárbă, inimă, keále, kípru, lápte, laũ, loc, lúnă¹, lúnă², mal'ũ, mándră, mărũ'e, măstică, meáũ !, mel'ũ, misúrá², mlnátă, ml'nică, mšcáre, ml'šcu, mor², mu !², mŭlă, mŭltu^{1,2}, mustácă, mŭșcu¹, muu !, na², nafoáră, nánă¹, ncálťu, ncap, nfașũ, nfášeáre, nęlos, nyísédzũ, niór, nsor, numál'ũ, n'eáre, N'ercurı, n'iridzũ, o !², oáră, ócl'ũ, oĩ ! oĩ-bobó !, oĩ-lelé !, órdzu, ou¹, para-, páspácă, peánă, pérce, pindánică, pis ! pi'ne, plátáre, ploáče, pluĩós, pri !, prindzá'scu, proáște, pŭlă, puzčéáũ, riváne, sáma, sáre, sárit, sármánıťă, scurtédzũ, seáră, sémnu¹, sřlrlíčũ, sfúldziră, sihárike, singastó, soáre, stérpu, stric, strig, -su², súflit, sug², sumólcu, sun¹, šcúrtikédzũ, ši, špirtu, tástru, tátă, támaračlũ, tãmbáre, téngire, titl !, timbáre, trı, trıhınă', tum ! tum ! tum !, túmsu, turpáne, ťeámin, řap¹, řáră, řáruhe, u !², ucnă', un, untulémnu, ureácl'e, určescu, ursár, úrsă, útre, Vín'iri, voi², zarzára, zărcúlă, zbor², zgrım, zęer, zingínă', zmeánă etc.

§ 34 — Les pages de ce dictionnaire comprennent aussi des concordances extrabalkaniques nombreuses et variées. Certaines d'entre elles pourraient donner des suggestions quant à leur origine, leurs étymologies folkloriques ou ethnographiques, directes ou indirectes, proches ou lointaines dans le temps ou dans l'espace. Cf., par exemple, les mots :

§ 35 — Referitor la identități dintre aromână și (vechea) dacoromână, în corpul dicționarului

§ 35 — Au sujet d'identités entre l'aroumain et le (vieux) dacoroumain, on lira dans notre diction-

vor putea fi citite exemple fonetice, morfologice și lexicale, dintre care aici menționăm mai întâi câteva forme :

naire des exemples multiples et concluants d'ordre phonétique, morphologique et lexical. En voici du reste quelques formes :

adl'nc, adoără, ágru, albeálă, áltu, amí'n, aminát¹, an, análtu², anduplicát, anță'rțu, aráp², ariná, arúc, arúngu, arușíne, arușnós, ascápir, ascúltu, ascúmpăr, aspárgu, aspăreát, ațél, aúáțe, aúșú, aúúă, avín, *ă* și *í* (bárbă, l'nă, purtá'm, arí'ú etc.), báscă, beáre, ber, búčlum, ca, cáir, cále, cánură, cap, căpră 2°, căsătór, că'tră, cătúșu, círleágă, cíť², códru, crimínít, cumí'ndu, cúmpite, cur¹ 3°, cur², curcubétă, cúrmu¹, cúrmu², curándu, cústă, cutreámbur¹, čičlór, číumu-lěscu, dáo, dașú, di, dișcl'id, diștıptát, dizvěscu, dizvireádză, dum'-l'eártă, dzádă, dzámă, dzúúă, *ed* > *a* (scără, țără etc.), el, éscu, feátă, fricós¹, frí'mtu, frí'ngu, fur², furtunát, fúște, Grec, grindineádză, ģín², ģíptu, ía², íápă, íárbă, ínimă, íu, í'ntru, ínvěscu, ker, kířire, laú, lă (sub *el* 29° sqq), loc, lúme, lup, l'eáu, l'értu, l'ť (sub *el* 21°), máre, Márțu¹, mărát, mărít¹, mărímtu, mărúnă, méscu, mí, mínúșe, ml'íor, moáre, mor², múltu¹, múmă, mur¹, mușeát, nă, něfoámír, něfoumírat, neáuă, nyisédzú, nițe, noi, nóstru, nsus, n'eárdzire, n'eáre, n'eátă, n'ěrsu, -n'í, n'í'ú, *oá* (moără, noapte etc.), oără, ócl'íu, o-lelé¹, páscu, păsoán'e, pécură, pitrec, Rămă'n, sáltu¹, sculát, sírmă, sí'rmu, soțú, -spră-, spri, stránipót, stricătoáre, strímtu, stur, súrpu², șcl'foápic, -și, știút, toácă, toápsc, tórnu, tótina, trag, tru, turtoáre, țe, únă, úrdin², ureácl'e, va¹, vai¹, -vă, végl'íu, vol², vreá, zmúltu etc. — Cf. și § 43.

Pentru ca convingerea cu privire la întrebarea : *aromâna e dialect sau e limbă?* să fie și mai documentată, iată și numai douăsprezece propoziții, alături de textele ce vor putea fi citite în partea finală a acestei **I n t r o d u c e r i**. Aceste 12 propoziții fac parte din grainul oricărui aromân de oriunde ar fi el — cf. și p. 88.

Pour mieux documenter la conviction que l'on se fait autour de la question de savoir si l'*aroumain* est un dialecte ou une langue, voici également douze propositions seulement, outre les textes qu'on pourra lire dans la partie finale de cette **I n t r o d u c t i o n**. Ces douze propositions font partie au parler de tout Aroumain, d'où soit-il — cf. également p. 88.

1. *cu lăkl'i si-adună, ca nișt val aurlă* — v. *adún* 3°.
2. *cl'ndu si-ameáslică dzúă cu noáplea* — v. *ameáslică*¹.
3. *mul'eárea . . . f' l'eá ápa și-apóla ti ncálică* — v. *ápă* 6°.
4. *dzúăa řudze di n'el'í și noáplea arásloárnă bóútu* — v. *arástórnu* 1°.
5. *si si-aspăreá lăplu di ploáite, vreá poártă lámháre* — v. *aspăr* 2°.
6. *și-armí'n a nóștrí mănřl di vimlurí mașí bálăt* — v. *bálăt*.
7. *blăslém máre si-átbă n căsă carí di límba-a lui si-alásă* — v. *blăslém*.

1. il s'associe avec les loups, il hurlera comme eux.
2. quand le jour se mêle à la nuit.
3. la femme apprend à connaître ton habitude et ensuite elle te domine.
4. pendant le jour il fuit les agneaux et pendant la nuit il renverse le bœuf.
5. si le loup s'effrayait de la pluie, il porterait un manteau.
6. et nos montagnes demeurèrent battues seulement par les vents.
7. grande malédiction dans sa maison à celui qui abandonne sa langue.

8. *bôulu s' ledgă di coârne și ômlu di limbă* — v. *boû*.
9. *ağlûmse lu buriclu a pădûril'eî* — v. *buric* 5°.
10. *cășeărea u băgără tu coăsla di mûnte* — v. *coăslă* 1°.
11. *coăda cap eăsti la noi ș' lûplu picurăr la ol* — v. *lup* 1°.
12. *lûplu l-videm și ūrma-îl căștă'm* — v. *ūrmă* 1°.

§ 36 — Sub raportul etimologic¹, sînt numeroase cuvinte care prezintă aspecte ce merită să fie semnalate.

a — În linii mari, elementul lexical turcesc, ca și cel extrabalcenic (italian, francez, spaniol etc.) nu au pătruns direct în dialectul aromân — așa cum a intrat cel grecesc, cel albanezesc, cel slav și cel dacoromân —, ci prin filieră grecească și, ceva mai redus, prin filieră albaneză. Explicația? Pentru că contactul aromânilor cu turcii, cu italienii, cu francezii etc. a fost redus, neînsemnat în comparație cu raporturile dintre limba greacă pe de o parte și limba turcă, italiană, franceză etc. pe de alta.

b — Datorită simbiozei interbalcanice, și dialectul aromân prezintă varietate etimologică pentru derivate lexicale, în sensul că avem elemente lexicale de bază care sînt latine, sau italiene etc., în timp ce derivate ale acestor elemente ne duc spre una sau spre alta dintre limbile balcanice. Exemple: *căpéstru* <lat., dar *căpistrusescu* <grec. (sau e format în spirit morfologic gre-

8. on attache le bœuf par les cornes et l'homme par la langue.
9. il est arrivé dans le cœur de la forêt.
10. ils ont placé la bergerie sur le flanc de la montagne.
11. chez nous c'est la queue qui est le chef et le loup c'est le berger.
12. le loup nous le voyons et nous cherchons sa trace.

§ 36 — En ce qui concerne l'étymologie¹, de nombreux mots présentent des aspects qui méritent d'être signalés.

a — D'une façon générale, l'élément lexical turec, de même que l'élément extra-balkanique (italien, français, espagnol etc.) n'ont pas pénétré directement dans le dialecte aroumain — comme ce fut le cas pour les mots grecs, albanais, slaves et dacoroumains —, mais par l'intermédiaire du grec et, dans une proportion moindre, par celui de l'albanais. L'explication? C'est que le contact des Aroumains avec les Turcs, les Italiens, les Français etc. a été réduit, sans importance si on le compare aux rapports de la langue grecque d'une part avec les langues turque, italienne, française etc. d'autre part.

b — Par suite de la symbiose inter-balkanique, le dialecte aroumain présente, lui aussi, une certaine variété étymologique pour les dérivés lexicaux, en ce sens que l'on y trouve des éléments lexicaux fondamentaux qui sont latins ou italiens etc., tandis que leurs dérivés nous ramènent à telle ou telle langue balcanique. Exemples: *căpéstru* <lat., mais *căpistrusescu* <grec (ou tout au moins sa forme rappelle la morpho-

¹ Cf., également, plus loin, p. 93.

cesc); *crîştîn* <lat., dar *crîştinip-sescu* <grec; *minţe* <lat., dar *min-duescu* <alb.; *sămăr* <lat., dar *sămîră* <grec, iar *sămîrji* <turc. (sau e format în spirit morfologie turcesc); *căpără* <ital., dar *căpărusescu* <grec.; *căpitân* <ital., dar *căpitân-lî'ke* <turc.; *inimă* <lat., dar *inimusescu* <grec.; *maxûs* <turc., dar *maxutârcu* <grec.; *săcăt* <turc., dar *săcătipsescu* <grec. Etc.

c — Şi în domeniul etimologie sînt probleme ce ar aştepta să fie cel puţin semnalate; dar, pentru motivul relevat la § 30 — motiv care m-a determinat ca şi citatele din corpul dicţionarului să fie reduse la str ctul necesar —, mă voi rezuma la următoarele menţionări:

1. Sînt cazuri cînd etimologiile date nu prezintă precizie absolută în timp. Un singur exemplu: pentru *căsător*, *giugător*, *sărbătoare*, *scăldătoare*, *stricătoare*, *vigl'itoare* etc. s-au indicat formele latine:

*casatorius, *jugatorius, *servatoria, *ex-caldatoria, *stercoratoria, *vigilatoria.

Deci, s-a admis că derivarea cu ajutorul sufixului -torius, -toria s-a produs în latina vulgară, exact ca în:

adjutorium, imperatoria (*castra*) (> *Mpirătoare*), judicatorius, laudatorius etc. — cf. p. 28—29.

Dar această derivare se putea produce în condiţii absolut identice în romana balcano-carpatină sau chiar în sinul limbii române vechi. Şi atunci, întrebarea: aceste derivate — indiferent dacă se găsesc ori nu

logie grecque); *crîştîn* <lat., mais *crîştinipsescu* <grec; *minţe* <lat., mais *minduescu* <alb.; *sămăr* <lat., mais *sămîră* <grec, et *sămîrji* <turc (ou formé dans l'esprit morphologique turc); *căpără* <ital., mais *căpărusescu* <grec; *căpitân* <ital., mais *căpitân-lî'ke* <turc; *inimă* <lat., mais *inimusescu* <grec; *maxûs* <turc., mais *maxutârcu* <grec; *săcăt* <turc., mais *săcătipsescu* <grec. Etc.

c — Dans le domaine de l'étymologie également il existe des problèmes qu'il faut tout au moins signaler; mais, pour le motif déjà relevé au § 30 — motif qui nous a déterminé à réduire aussi au stricte nécessaire les citations figurant dans ce dictionnaire —, nous nous résumerons aux mentions suivantes:

1. Il est des cas où les étymologies proposées ne comportent pas de précision absolue quant au temps. En voici un seul exemple: pour les mots *căsător*, *giugător*, *sărbătoare*, *scăldătoare*, *stricătoare*, *vigl'itoare* etc., on a indiqué les formes latines:

On a donc admis que la dérivation à l'aide du suffixe -torius, -toria s'est produite en latin vulgaire tout comme dans:

Mais cette dérivation aurait pu se produire également dans des conditions absolument identiques dans le roman balkano-carpatique ou même au sein de la langue roumaine ancienne. Alors on peut se demander: si ces dérivés — qu'on

în altă sau în alte limbi romanice — aparțin latinei vulgare sau sint formațiuni românești?

Cam la fel s-ar putea întreba cineva și pentru alte cuvinte, tot de origine latină, cum ar fi numerele cardinale de la 11 pînă la 19 (cf. -spră-) etc.

2. Sint cuvinte care, parțial, prezintă o sigură bază etimologică. Totuși, ele nu pot fi încadrate în precizia etimologică absolută. E cazul cu adverbul *disnóu* (și *diznóu*), care aparține aromânei nordice. La baza acestui adverb e lat. *novus* — v. *noú*. Părerea lui CAR, 519-520, formulată pentru *diznóu*, nu poate fi susținută. Sub influența formei bulgare *iznovo* «de nouă» — de la care s-a împrumutat consoana *z* —, prepoziția *di* și adjectivul *noú* «din nou» au format compusul *diznóu*. — La fel trebuie explicată și forma *dismî'nă*, *dizmî'nă*: *di* + *z* + *mî'nă* sub influența cuvîntului bulgar *iz-răka* «de main».

3. Sint cazuri cînd explicarea unei etimologii cere cunoașterea directă a realității respective. Un exemplu: pentru ca o baniță să fie complet plină de grîu, de orz, sau de secară etc., dar nu peste măsură, se folosea nuiaua cu care se nivela conținutul baniței pînă la buza acesteia. Iată evoluția semantică a cuvîntului *vîfă*². — În atari cazuri, cunoașterea directă a realităților cuprinse în cuvinte duce la expunerea sigură, precisă, simplă și luminoasă a vieții acestor cuvinte. Ilustrarea acestui

les retrouve ou non dans une ou plusieurs langues romanes — appartiennent au latin vulgaire ou s'ils sont de formation roumaine?

On pourrait se poser à peu près la même question à propos d'autres mots, d'origine latine également, tels que les numéraux cardinaux de 11 à 19 (cf. -spră-) etc.

Il y a des mots qui, partiellement, présentent une certaine base étymologique; et pourtant on ne peut pas les encadrer avec une précision étymologique absolue. C'est le cas de l'adverbe *disnóu* (et *diznóu*), qui appartient à l'aroumain septentrional. A la base de cet adverbe repose le lat. *novus* — v. *noú*. L'opinion de CAR, 519-520, formulée à propos de *diznóu*, n'est pas soutenable. Sous l'influence de la forme bulgare *iznovo* «de nouveau» — à laquelle a été empruntée la consonne *z* —, la préposition *di* et l'adjectif *noú* «de nouveau» ont formé le composé *diznóu*. — On doit expliquer de la même manière encore la forme *dismî'nă*, *dizmî'nă*: *di* + *z* + *mî'nă* sous l'influence du mot bulgare *iz-răka* «de main».

3. Il y a des cas où l'explication d'une étymologie requiert la connaissance directe de la réalité en cause. Un exemple: pour qu'un boisseau soit complètement plein de froment, d'orge, ou de seigle etc., sans que le blé, l'orge etc. déborde, on employait une verge pour en niveler le contenu du boisseau jusqu'aux bords de celui-ci. Telle est l'évolution sémantique du mot *vîfă*². — Dans de pareils cas, la connaissance directe des réalités que renferment les mots conduit à l'exposé sûr, précis, simple et lumineux de la vie de ces vocables. Cette vérité est pleinement illustrée dans les pages

adevăr se oglindește din plin în cor- du présent dictionnaire — cf., par
pul dicționarului — cf., bunăoară : exemple :

bal'îă, cal, căpérđă, căpitîn'îă, cărvăne, cor¹, dzădă, friplâl'îă, órđzu, pupón'îă, sāmăr, sārín'e, vîșcl'é etc. — (Cf. PLir, 269, 274 etc.).

§ 37 — Limba e oglinda în care se reflectă poporul care o vorbește : în linii mari, viața lui spirituală și materială, cultura și civilizația lui, precum și trecutul, prezentul și, în anumite împrejurări, și viitorul lui : totul se oglindește în limba lui națională. La rîndul lui, un dicționar general și etimologic trebuie să fie o cît mai completă expresie a limbii, a graiului căruia îi este consacrat și pe care trebuie să-l cunoaștem pe teren, în propria lui ambianță, nu în birou, unde nu-i putem prinde pulsul, manifestările lui. Și aceasta cu atît mai mult, cu cît o limbă vie, un dialect viu evoluează :

§ 37 — Une langue est le miroir où se reflète le peuple qui la parle : dans de grandes lignes, sa vie spirituelle et matérielle — sa culture et sa civilisation —, de même que son passé, son présent et, dans certaines circonstances, son avenir également : tout se reflète dans sa langue nationale. A son tour, un dictionnaire général et étymologique doit être l'expression la plus complète possible de la langue, du parler auquel il est consacré et que nous avons le devoir de connaître sur place, dans son ambiance propre et non dans un cabinet de travail, où l'on ne saurait lui prendre le pouls, en saisir les manifestations. Et cela d'autant plus qu'une langue vivante, qu'un dialecte vivant évoluent :

• Les langues ni le soleil ne s'arrêtent plus » (V. Hugo), BBGr, § 319 ; Brun, I, pp. VIII et 177.
— Cf. aussi § 28 la note, et PLir, 11.

§ 38 — E, așadar, absolut natural ca specificul etnie al aromânului să apară în pagini ale acestui dicționar.

a — Iată păsătoritul oglin-
dit în următoarele dictoane popu-
lare :

§ 38 — Il est donc absolument naturel que les traits ethniques qui caractérisent l'Aroumain apparaissent à certaines pages de ce dictionnaire.

a — Voici sa vie pastorale, telle que la reflètent les dictons suivants :

1. *u-angănă' căfădă* « il a appelé la chienne = il est parti » — v. *angân* 3°.
2. *u-adună' coada* « il a serré sa queue entre les jambes = il est parti humilié » — v. *coidd* 14°.
3. *ğlon'î ș' grași ca cîn'l di Greșl* « braves et gras comme les chiens des Grecs » — v. *cl'ne* 7°.
4. *nu-adărdă căședre* « il ne fait pas de bergerie = il n'arrive pas à se caser » — v. *căședre* 2°.
5. *cărlu-ț trl lăpte nihértu eăste !* « ton cul n'est pas fait pour du lait non bouilli » — v. *cur* 1 7°.

6. *află' mândră nicăcătă* « il a trouvé un terrain non pâture » — v. *mândră* 2°.
7. *mul'êrile-a lor sântu ca niște marmăre* « leurs femmes sont comme des brebis bréhaignes pleines de vitalité » — v. *marmără*.
8. *mul'êrî mârîfe* « femmes comme des brebis laitières » — v. *mâtrică* 4°.
9. *nă him. . . mpârșl'le ca n'el'i di oi* « nous sommes séparées comme les agneaux séparés de leurs brebis » — v. *mpârșl'l*.
10. *ed va ȳînă după lîne ca mîndr* « elle viendra après toi comme un agneau apprivoisé » — v. *mîndr* 3°.
11. *ca ôlle după sâre alăgă* « il (ils) court (courent) comme les moutons après le sel » — v. *sâre* 1°.
12. *codda cap easte la noi ș' lûplu picurăr la oi* — cf. § 35, p. 41.
13. *Grêclu u-âre stricătoarea arăptă* « le Grec a la passoire trouée = le Grec est peureux » — v. *stricătoare* 2°.
Cf. également *bețlă, birbeacă, biroân'e* etc., et *calêșă* (PLir, 446).

b — Iată c ă r ă v ă n ă r i t u l : b — Voici le métier de c a r a v a - n i e r :

1. *călăuz cu kipur tîne ȳt erăt* « tu étais mulet-guide à clochette » — v. *călăuz* 2°.
2. *a pâtra dzûûă ncărcă'* « le quatrième jour il a chargé (ses bagages en vue du départ) = le 4e jour il est mort » — v. *ncărcu* 4°.
3. *lu-orcă' sâmarlu* « il a jeté le bât = il s'est courroucé » — v. *sâmăr* 3°.
4. *va-n'l ūmflă sâmarlu* « il m'enflera le bât = il me rossera » — v. *sâmăr* 3°.
5. *trică sâmră'lu* « la raclée a pris fin » — v. *sâmtră'* 2°.
6. *si sâmrusescu mûltu un cu alântu* « ils s'ajustent (s'harmonisent) bien l'un et l'autre » — v. *sâmrusescu* 2°.
7. *l'i-trică tâstrulu* « il lui passa la panetière au cou = il l'a trompé » — v. *tâstru* 4°.
8. *măla toárnă* « le mulet renverse son chargement » — v. *tôrnă* 8° et § 45 a, p. 52.

c — Expresii cu privire la caracteristicul și impunătorul port original al aromânilor : (cf. § 63) : **c — Retenons aussi des expressions relatives au costume original des Aroumains, caractéristique et imposant : (cf. § 63) :**

1. *easte di sârică* « il est du manteau à longs poils = il est Aroumain » — v. *sârică* 5°, și, aici, p. 91—92.
2. *va f' u tórnă sârca di-alântă pârle* « je vais retourner à l'envers ton manteau à longs poils = je te mettrai dans un grand embarras » — v. *sârcă* 3°.
3. *si-aspîndzură tîmbărea tu âlte liméri* « qu'il accroche son manteau de poil de chèvre dans d'autres repaires = qu'il s'établisse ailleurs » — v. *tîmbăre* 3°.
4. *va-l fac m'nică di tîmbăre?* « le ferai-je manche de manteau ? = je n'ai aucune considération pour lui » — v. *m'nică* 2°.

d — Cu privire la aspectul geografic al regiunilor locuite de aromâni : **d — Expression qui rappelle l'aspect géographique des régions habitées par les Aroumains :**

- l'i-aspăne mûnfl* « il lui montre des montagnes = il lui montre de grandes difficultés » — v. *mûnle* 6°.

§ 39 — Ca orice limbă sau grai, și dialectul aromân are expresii proprii cu sens figurat, alegoric. Iată câteva :

§ 39 — Comme toute langue, tout parler, le dialecte aroumain, lui aussi, a des expressions qui lui sont propres à sens figuré, allégorique. En voici quelques-unes :

- a. *pûl'l' tu vîmlu* « des oiseaux dans le vent = (des) illusions » — v. *pûl'l'û* 1°.
- b. *tu beă pûl'i apă* « là où les oiseaux boivent de l'eau = au bout de la terre » — v. *pul'l'û* 3°.
- c. *nu mi fă s' l'eău călea a li pûpăză* « ne me fais pas prendre le chemin de la huppe = ne me force pas à m'en aller comme un fou, à tous les diables » — v. *pûpăză* 1°.
- d. *cad frî'ndzile* « les feuilles tombent = il (elle) comprend la langue que vous parlez » — v. *frî'ndzî* 8°.
- e. Pour exprimer la pauvreté, la misère d'un ménage — de même que le français possède le dicton « Les souris sortent de l'armoire en pleurant » —, l'Aroumain dit : *s' caddă șoăriclu*, *'șt-frî'ndze nă'rile n căpisteăre* « s'il advient que la souris tombe dans la huche, elle se casse le nez : la misère est complète, dans la huche il n'y a pas un brin de farine. » — v. *șoăric* 2°.
- f. Pour exprimer allégoriquement où métaphoriquement la mort de quelqu'un — il meurt, il est mort » etc. —, l'Aroumain a plusieurs expressions courantes, que nous traduirons presque mot-à-mot :
 1. *angănă' cădăă* « il (elle) a rappelé la chienne = il est mort » — v. *angăn* 3°.
 2. *li-arcă' pêtalile* « il a jeté les fers à cheval » — v. *aruc* 10° et *pêtală* 3°.
 3. *l'i-si-arupse ăloăra* « le fil de sa vie s'est rompu », PLit, 475.
 4. *'șt-lo ăipla* « il s'est couché ; il (elle) a fait le dernier sommeil » — v. *ăiplă* 4°.
 5. *l'i-arăl bișina* « son pet s'est refroidi » — v. *bișină* 2°.
 6. *lo călea mărē* « il a pris le grand chemin » — v. *căle* 16°.
 7. *li deăde cl'ăle* « il a donné, a livré les clefs » — v. *cl'ăle* 4°.
 8. *l'i-beă curcubăta apă* « sa gourde boit de l'eau » — v. *curcubăta* 2°.
 9. *da ș' l'eă dit lămea aăstă* « il donne et prend de ce monde = il (elle) meurt » — v. *daă* 23°.
 10. *l'i-mcăt grî'nlu* « je lui ai mangé le blé bouilli » — v. *grîn*.
 11. *l'i-adășiră hăbă'rile* « ils (elles) lui ont apporté les nouvelles lugubres » — v. *hăbăre* 2°.
 12. *deăde keălea a prăftulul* « il a donné au prêtre la peau » — v. *keăle* 7° et *arn'eacă*.
 13. *dăsi si-adără kirămîdz* « il est allé pour faire des briques » — v. *kirămîdă* 3°.
 14. *'șt-lo lălea* « il a pris la tante » — v. *lăle* 3°.
 15. *l'i-șcă' lăclu* « il a mordu la terre » — v. *loc* 10°.
 16. *l'răpse tu lămea alăntă* « il tira (partit) dans l'autre monde » — v. *lăme* 2°.
 17. *a pătra dzăăă nărcă* « le quatrième jour il a chargé » — v. *nărcu* 4°.
 18. *vrăd-l'i loăm n'ăflu* « j'étais (nous étions) sur le point de lui prendre la laine agneline = il (elle) était sur le point de mourir » — v. *n'ăflu*.
 19. *dăsi si-adără oăle* « il est allé pour faire des pots » — v. *oălă*.
 20. *adră' pădea ôhlu* « le terrain aplani il l'a fait en butte » — v. *ôhlu* 5°.
 21. *lu-aveă tricătă... tu psiuhărle* « il(s) l'avai(en)t enregistré... dans la kyrielle = il(s) le croyai(en)t mort » — v. *psiuhărle*.
 22. *li teăse* « il (elle) les a tendus les pieds » — v. *tăndu* 3°.
 23. *s' feăfe l'i'mplnă* « il est devenu tambour » — v. *l'i'mplnă* 4°.

24. *arcă' lópa* « il a déchargé le canon » — v. *lópă* 2°.

25. *va s' ti l'ed átă* « te prendra l'aigle = tû mourras » — v. *átă*.

Cf. également *arihâte* 1°, *lutădă* 1° etc.

Și așa mai departe pentru alte noțiuni.

Et ainsi de suite pour d'autres notions.

§ 40 — Credința religioasă a aromânilor e lipsită de bigotism, iar atitudinea lor față de Dumnezeu apare într-o atmosferă de populară comunicativitate. Fără a recurge la basme, cum ar fi *Jucătorul de cărți și Hristos* din PB, 428-433 — pentru care cf. :

§ 40 — La croyance religieuse des Aroumains est dépourvue de bigoterie, et leur attitude même envers Dieu se manifeste dans une atmosphère de communication populaire. Sans recourir à des contes du genre du *Joueur de cartes et le Christ* de PB, 428-433 — au sujet duquel cf. :

Lum, IV, 47—50; MDoc, 350—352 (l. 94 b); Făt, I, 14—18 et 49—54 (*Dănilă Prepeleac*); LLP, XIII, 78—89; XVI, 219—224; RTP, IV, 569—573; V, 299—300 (*Le bonhomme Misère*) etc.;

fără a ne referi la caracteristica anecdotică *Cu noroc ai fost, Doamne* (GrB, 3, 18-19; BNA, III, 128-130), ne vom mărgini la prea puțin din ce este în prezentul dicționar: 1°. *îngerul*, mai drăcos decât Dumnezeu — v. *drăcós*; 2°. *o lai Doámne, Dumnidzále* — v. *lai!* 6°; 3°. *Dumnidzá'lu dipúse dzeánile...*, *niură'* — v. *niureádză* 3°; 4°. *Dumnidzá'lu singurușu 'și-pășteá cupia* — v. *singurușu* etc. — Cf. și *bizirsescu, Hristó(ă)* 5°, *judetă* 1°, *la* 1° etc.

sans nous rapporter à la caractéristique anecdote *Tu as eu de la veine, Seigneur* (GrB, 18-19; BNA, III, 128-130), nous nous limiterons à très peu de ce que renferme ce dictionnaire: 1°. l'ange, plus endiablé que Dieu — v. *drăcós*; 2°. oh la la, Seigneur, mon Dieu — v. *lai* 6°; 3°. Dieu abaissa ses paupières ..., il s'assombrit — v. *niureádză* 3°; 4°. Dieu seulet paissait son troupeau — v. *singurușu* etc. — Cf. encore *bizirsescu, Hristó(ă)* 5°, *judetă* 1°, *la* 1° etc.

§ 41 — E natural ca o populație deznaționalizată să lase urme lingvistice (fonetice, morfologice, și lexicale) în limba pe care o adoptă. În această privință sînt numeroase dovezile ce pot fi aduse nu numai în domeniul lingvistic, ci și în cel etnografic (port, ocupații,

§ 41 — Il est naturel qu'une population privée de sa nationalité laisse des traces linguistiques (phonétiques, morphologiques et lexicales) dans la langue qu'elle adopte. Il existe à cet égard maintes preuves que l'on peut produire non seulement dans le domaine linguistique, mais aussi ethnographique (costume, occupations,

unelte etc.) și în cel folcloric (literatură, artă) etc. Ne vom rezuma la următoarele două atestări :

1. Vorbind despre «caracterele psihice ale tipului central» (regiunea Nișului), Cvijić scrie :

« Les mélodies de leurs chansons lyriques diffèrent plus ou moins de celles des autres types yougoslaves. . . . sont fréquents. . . . les refrains aromounes tels que : *oi bo bo bo* » — p. 395.

(Melodiile cîntecelor lirice ale lor se deosebesc mai mult sau mai puțin de cele ale altor tipuri iugoslave . . . sînt frecvente. . . . refrenurile aromânești cum ar fi : *oi bo bo bo*).

« j'ai cependant été étonné d'y trouver des constructions propres aux langues romanes comme *imam videnó*. . . . , avec le verbe auxiliaire „avoir” et le participe passé, alors qu'en yougoslave les verbes principaux auxiliaires sont „être” et „vouloir”

Peut-être l'assimilation des Aromounes et leur imitation par les Slaves ont-elles pu avoir une influence sur le développement des qualités psychiques communes à toute la population du type central » — p. 403.

(. totuși, m-am mirat ca să găsesc construcții proprii limbilor romanice ca *imam videnó*. . . . , cu verbul ajutător „avoir” (a avea), de vreme ce în iugoslavă verbele ajutătoare principale sînt „a fi” și „a vrea”

Poate că asimilarea aromânilor și imitarea lor de către slavi au putut avea o influență asupra dezvoltării calităților psihice comune întregii populații a tipului central).

2. Iată, acum, cîteva dovezi — mai toate toponimice, extrase din 'Ηπειρ —, care ilustrează în mod peremptoriu că ele aparțin graiului unei populații aromâne, azi grecizată, și care, indirect, evidențiază o latură etno-istorică a acestui dicționar :

outils etc.), de même que dans le domaine du folklore (littérature, art) etc. Nous nous résumerons aux deux témoignages suivants :

1. Parlant des «caractères psychiques du type central» (région de Niş), Cvijić écrit :

2. Voici maintenant quelques preuves — presque toutes relatives à la toponymie et empruntées à 'Ηπειρ —, qui témoignent de façon incontestable qu'elles appartiennent à une population aromaine, aujourd'hui grécisée, et qui, indirectement, mettent en évidence un aspect ethno-historique de ce dictionnaire.

1. σ' τ' σ' Κάσις [= la Căse « aux Maisons »], VIII, 113 — v. *căsd*.
2. στοὺ Φοῦρου [= la Fărlu « au Voleur »], VIII, 128 — v. *fur*¹.
3. στοὺν Κιτρόσου [= la Kitróslu « au Pierreux »], VIII, 133 — v. *kitrós*.
4. στὸ Βάλια Λούπλου [= la Vălea-a lúplu « à la Vallée du loup »], IX, 219 — v. *lup*.
5. στὸ Μαράτο [= la Marátlu « à l'Infortuné »], VIII, 145 — v. *marát*.
6. Βάλια σιάκε [= Vălea seacă « la Vallée desséchée »], IX, 219 — v. *sec*².
7. στὰ Σπάρτα [= la Spártile « aux Gâtées »], VIII, 127 et 140 — v. *spártu*.
8. ἐκ τῆς πηγῆς Σουρπάτας [= di la piyádea Surpáta « du puits Écroulé »], IX, 75 — v. *surpát*.
9. στ' Σχοῦρτ [= la Șcărlu « au Court »], VIII, 110 — v. *șcărlu*.
10. σ' τ' σ' Σχιλιτοῦρα [= la Șilătără « à la Courbure »], VIII, 110 — v. *șilătără*.

11. στοὺ Schóπουτου [= la *Șóput* *à la Source*], VIII, 127 et 139 — v. *șópu*.

12. Ἀὰ Βαρκόλου νίκλου, Ἀὰ Βαρκόλου μάρι [= la *Varcólu n'elú, la Varcólu márlí* „au Grand marécage, au Petit marécage"], IX, 220 — v. *varcô*.

Cf. ce am menționat și sub cuvintele :

Cf. également nos indications sous les mots :

căle, drășteală, lă¹, n'ílă, părte, púlpă, rudzínă, rup¹, scriplu, sumăr¹, surúp, surupâne, flutór, vitál'ia etc. — Cf. aussi CAR, 188 sqq. et CST, II, 116—117.

À cet égard — concernant la dénationalisation —, cf. PMar, 210—211 et DrágR, 395 sqq.

3. Pour quelques *éléments aroumains en dacoroumain*, cf. I.L., III, 213—216 (et *Bulletin linguistique*, XVI (1948), 150—154).

§ 42 — După cum s-a văzut, în dialectul aromân există influență greacă, albaneză, slavă și turcă; dar și dialectul aromân a lăsat urme mai ales în limba greacă și în cea albaneză — limbi cu care el a avut o substanțială simbioză. Iată dovezi lexicale de influență aromânească în limba greacă¹ — pentru albaneză, cf. Th. Capidan în DR, II, 467-482. Această influență e menționată în corpul dicționarului și sub următoarele cuvinte :

§ 42 — On l'a vu, le dialecte aroumain est sujet à l'influence grecque, albanaise, slave et turque; mais il a, lui aussi, laissé des traces surtout dans la langue grecque et dans la langue albanaise — langues avec lesquelles il a entretenu une symbiose substantielle. Voici des preuves lexicales de l'influence de l'aroumain sur le grec¹ — pour l'albanais, cf. Th. Capidan dans DR, II, 467-482. Cette influence est mentionnée également dans le dictionnaire aux mots suivants :

ăbur, adukéscu, aérî, alunét, arcát, aróput, arúc, arúd, arúgá¹, asbóristu, ascápit², (asiyúristu), astúp, aúrlu, bágap, bağtú, bal'tú, bərbát, bərbúl'tú, bătán'e, bázdráviță, bubună, búclă, bumbuneádză, bușcutós, căle, calésű, cánurá, cirtínós, coámă, coárdă², coățin, crúnă, cucoășe, cucúl'tú, culástră, cutruyíomse, cuvutós, cűcűfű, cűlűngu, doágă, drășteală, e-á !, floc, flucátă, fúrcă, gálbină, grúndă, gűșe, ęes, ist !, jále, jar, jul'tú, lafű lat¹, liyűcėár, linár, lumină, lutreăű,

¹ Un grand nombre de mots d'origine aroumaine, qui circulent dans le même idiome grec d'Epire, se trouvent dans l'ouvrage Εὐαγγέλου 'Αθ. Μπόγχα, Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἠπειροῦ, I (1964) — II (1966). Tous ces mots sont mentionnés dans notre dictionnaire. Nous en reproduisons 132 ci-dessous. Donc, cf. : ambúir, aričű, arumáne, babanářă, badzără, bağtű^{1,2}, bárdzu, bərbútă, bel², bizbil'e, brațű, broască, Brumăr, bucválă, búză, cănút, cărvánăr, cășăre, cășeátă, coástă, cócă², cól'ea-mból'ea, córbu², cruteșcu, cűcűbă, culeátă¹, cupăcű, curnút, cűscru, cűlűcă, cűlű², cűlűngă, cűmă, cűș^{1,2}, cűcutėscu, dălă, dașű, drimbălă, drűgă, dúfe, dumușărcu, dzadila, fără, falcăre, fičűr, firlicű, flor, frángă, gále, gal, gálbin, gálbădză, gűrgűl'eán, gol, grópă, grumădzű, gűgűcė, gűlűcėán, gurlítă, gűvică, ęeasűlű, ęesulăfű, ęiză, ęăr-ęălăű, ęűlűngű'fű, ęűlűngu, láitű, leángă, léle^{1,2}, lut¹, Mărțű¹, mărțű², mądulăr, mărčát, mindzát², mučėále, mূră, mূrgűfű, mূscă, mূscru, nácă, nėgru, ngri'čica, oácărnű, o-búra !, órbű, oț !, páde, pal¹, pătűnă, peșli, pișpilită, pitűl'tű, plăstűră, prűnă, pűtină, roșű, rup¹, sac, sápă, sárică, scrum, sec, străgl'eală, sugăr, gűmbure, șără, șcűrűtă, șcűrűtű², șigűnă, șűir, tátă, témbălă, trástű, triyűr, túrmă, țap¹, țárcu, țipűne, țipűl'tű, țirítűr, țis ! ți'ță, úrsă, uș !, vai^{1,2}, virvirėdzű, virvirűtă, vitul'eár, vir-vir-vir !, vűje, zgrob.

l'éar, mal'tót, mil'túr, misúr², mlnár, ml'tor, múlă, murdzescu, murgu², mústu, mûşcl'tu², mut¹, nun, n'ilă, pănă, partál, páte, pârjală, păspál'tú, pătună, pétur, pícă, písă², niştireăuă, poáte, prun, pûlpă, pûl'e, purtiţă, pûtă, ruc, rud, rudzină, rup¹, sâmar, sârmăniţă, scriptu, spártu, striglá, súmă¹, súrdn, surúp², surupúne, şcúrtédzú, şcúrtiţă, Şcúrtu², şigúne, şut, tîndu, tûfă, túrtă, turtură, ţer², ţirútór, ţífi, úrlu, veărgă, vitúl'tú, zbor¹, zbură'scu etc.

Pour tous ces mots — tous aroumains — en grec, cf. également 'Ανδρ, 'ΑρΓλ, Βλάχος, Hépitès, Κρυσ, Passow, Σαρ etc. A retenir que la plupart de ces mots sont courants dans le parler grec du village Γέρμα — parler étudié par Hris. — A retenir surtout les *μουνκουραύια* dans 'Ηπειρ, III (1928), 310—320 (et VI (1931), 162—169).

§ 43 — Din fondul lexical latin dăm mai jos peste o sută de cuvinte păstrate în aromână, dintre care cîteva apar în vechea dacoromână şi, astăzi, numai regional :

§ 43 — Du fonds lexical latin nous reproduisons ci-dessous plus de cents mots conservés en aroumain et dont certains apparaissent dans le dacoroumain ancien et, de nos jours, seulement en tant que termes régionaux :

ayizmu, albát, álťu², amíntu, angréc, ápir, arátru, arniú, arúgă¹, arúmin², asfingu, asperdičtúne, astál'tú, astrág, aştinumíntu, aúşú, aúúă, avér, ávră, bal'tú, başú, bărbútă, ber, bli'ndur, bor, brátát, buín, cālár², cān'ínă¹, cān'ínă², căpărléadză, căprină, cărătór, cărinte, căroäre, căsti'n'tú, căşeäre, căşeát, cătinár, cătúşe, coáţin, cor¹, cusurin, cutár, didinde, diml'ndu, dirin, disfingu, disic, dispindzur, displéc, distringu, fágă, fáúă, falcäre, fitál'tú, flúmin, frimţeăúă, ful'ínă, furnár, fúrnú, grúmúr, ýirgínă, ýingşiť, ýítă, ýlugár, hic, hil'eástru, hil'tór, hivréscu, il'édzú, lălătoäre, mărát, măriţă'scu, mătric, mătrícă, mes, méscu, mlnár, mor¹, mul'tú, múrnú, neárcă, nutric, n'eátă, oárlăn, pāl'túr, pānúcl'e, picúl'tú, piríndu, plătäre, plicătúreadză, puríntu, púscă, púşcl'e, sárcl'édzú, scărkéscu, spes, sprúnă, stringl'e, strop, suil'édzú, súmăt, surín, şără, şcl'imurédzú, ťeámă, ťeátire, uín, ustúrá, útre, vólbu, vómirá, zmoátic. — Cf. şi § 35.

A cet égard, cf. la note qui suit après l'Index latin.

§ 44 — În trăsăturile lui esenţiale, stilul unui dialect, ca şi al unei limbi, nu poate fi cunoscut decît studiind respectiva lui creaţie — scrisă sau vorbită — în ansamblul ei. Ca în orice dicţionar, şi în cel de faţă citatele date sînt sumare, fragmente din viaţa dialectului aromân — fragmente din care desprindem următoarele cîteva particularităţi.

a — Alături de ceea ce am menţionat sub § 27 a şi b, şi în directă legătură cu d 4, iată alte exemple : 1. *ună mîmă — ţe nu-şi fu!* — *lu*

§ 44 — On ne peut connaître dans ses traits essentiels le style d'un dialecte, tout comme celui d'une langue, qu'en étudiant sa propre création — écrite ou parlée — dans son ensemble. Comme tout dictionnaire, le nôtre condense dans ses citations de brefs fragments de la vie du dialecte aroumain — fragments dont nous relèverons les quelques particularités suivantes.

a — À côté de ce que nous avons mentionné au § 27 a et b, et en rapport direct avec d 4, voici d'autres exemples : 1. «une mère — com-

culeădză di blăsteame — v. *culédză*; 2. *lo-ț darăcu cuna* (diavolul ți-a luat leagănul = lua-ți-ar dracul leagănul) — v. *cună*; 3. *că curându fu, că târdu fu, tătă tru un locu va s' n' eărdzimă* (că curînd a fost, că tîrziu a fost = mai curînd, sau mai tîrziu, toți în același pămînt vom merge) — v. *târdu*; 4. *lo-l'i tătă-su!* (dracul îi luă = lua-i-ar dracul pe tatăl lor) — v. *l'eău* 19°.

b — 1. *un spri un* — v. *spri* 2°; 2. *un spri un di gion'i* — v. *spri* 3°.

c — 1. *nu ti ntreb, ore crîștine* — v. *ore* 2°; 2. *nu n'i-aspun'i: cari fu sibépea-a aestuî psof ahîntu laîu?* — v. *psof*.

§ 45 — În strînsă legătură cu ce e dat sub §§ 30, 43, e necesar de menționat ceva cu privire la transpunerile din dialectul aromân în dacoromână.

a — E logic și normal ca și dialectul aromân — separat total de dacoromână de peste un mileniu — să aibă particularități proprii nu numai în fonetică, în morfologie, în sintaxă și în lexic, ci și în semantică. Dialectul aromân nu e absolut identic cu dacoromâna, după cum mediul etnic al dacoromânei în complexul lui nu e același cu mediul etnic al aromânei — cf., în această privință, și BNA, III, p. v. Ca atare, variate subtilități de raporturi dintre mediul balcanic și aromâni, concretizate în dialectul aromân, nu pot fi rediate la fel și cu

me il n'y en a jamais eu de plus méchante *ou* comme il eut mieux valu qu'elle n'existât point » — v. *culédză*; 2. le diable a pris ton berceau = que le diable emporte ton berceau — v. *cună*; 3. tôt ou tard, tous nous irons dans la même terre — v. *târdu*; 4. que le diable emporte leur père — v. *l'eău* 19°.

b — 1. l'un après l'autre *ou* à qui mieux mieux = tu te réjouis — v. *spri* 2°; 2. braves à qui mieux mieux — v. *spri* 3°.

c — 1. je ne t'interroge pas [= permets-moi de te demander], hé brave homme — v. *ore* 2°; 2. tu ne me dis pas [= ne voudrais-tu pas me dire]: quelle a été la cause de cette mortalité si terrible? — v. *psof*.

§ 45 — En étroit rapport avec ce qui est dit aux §§ 30, 43, il est nécessaire de dire un mot des transpositions du dialecte aroumain en daco-roumain.

a — Il est logique et normal que le dialecte aroumain, lui aussi — totalement séparé du dacoroumain depuis plus d'un millénaire — ait ses propres particularités non seulement phonétiques, morphologiques, syntaxiques et lexicales, mais aussi sémantiques. Le dialecte aroumain n'est pas absolument identique au dacoroumain, de même que le milieu ethnique du dacoroumain dans son ensemble n'est pas le même que celui de l'aroumain — à cet égard, cf. aussi BNA, III, p. v. Comme tel, des subtilités variées de rapports d'entre le milieu balkanique et les Aroumains, concrétisées dans le dialecte aroumain, ne sauraient être rendues de la même

aceleași efecte în dacoromână — cf. BNA, IV, 17 — 18 și V, 20 — 21; și aceasta cu atât mai mult cu cât transpunerea — care nu trebuie confundată cu traducerea și care e cerută de afinitatea organico-istorică dintre aromână și dacoromână — e, în general, o juxtă. Iată câteva cuvinte care ilustrează delicatețea transpunerilor din dicționar :

angréc, ápir 2°, căra 5°, dinte 1° et 4°, făță 6°, hîuvrécú, kic 3° et 4°, lai 1, léle^a, lépure, oi-bobó 1, oi-lélé 1, pot 3°, pri 10° et 12°, sómnu 4°, stră 3°, ōeámin etc.

Pentru a evidenția și mai bine această delicatețe, mai dăm încă un exemplu : *múla toárnă* „catîrul răstoarnă” — o transpunere inexactă, deoarece catîrul e total străin de acțiunea verbului *toárnă*. Explicația : încărcătura de pe catîr nefiind în cumpănă, ea e gata să se răstoarne laolaltă cu samarul de pe catîr.

b — În transpunerile în dacoromână ale citatelor aromânești, în anumite cazuri a primat preocuparea filologică, nu cea literară. În aceste transpuneri am urmărit reliefaarea unor identități și paralelisme fonetice, morfologice, sintactice și lexicale dintre dialectul aromân și vechea dacoromână, inclusiv dacoromâna populară — cf., aci, și § 35. Am ținut ca aceste transpuneri să fie aproape ca o *j u x t ă* atât pentru filologii români și străini cît și pentru românii nefilologi. Rostul acestei *juxte* e ca să nu se întirzie și ca să se ușureze sesizarea și înțelegerea respectivelor identități și

manière et avec les mêmes effets en dacoroumain — cf. BNA, IV, 17-18 et V, 20 — 21; et cela d'autant plus que la transposition — qu'il ne faut pas confondre avec la traduction et qui est exigée par l'affinité organico-historique de l'aroumain et du dacoroumain — est, en général, une traduction juxtaliniare. Voici quelques termes qui illustrent la finesse des transpositions du dictionnaire :

Pour mieux mettre en relief le caractère délicat de l'opération, nous invoquerons encore un exemple : *múla toárnă* «le mulet renverse (son fardeau)» — transposition inexacte, car le sommier est entièrement étranger à l'action du verbe *toárnă*. L'explication est la suivante : le chargement du mulet n'étant plus équilibré, il est prêt à se retourner avec le bât posé sur l'animal.

b — Dans les transpositions en dacoroumain des citations aroumaines, c'est dans certains cas la préoccupation philologique et non littéraire qui a primé. Dans ce genre de transpositions, nous avons visé à mettre en évidence certaines identités et certains parallélismes phonétiques, morphologiques, syntaxiques et lexicales d'entre le dialecte aroumain et le dacoroumain ancien, y compris le dacoroumain populaire — cf., ici-même, aussi § 35. Nous avons tenu à ce que les transpositions fussent presque une *t r a d u c t i o n j u x t a l i n i a i r e* aussi bien pour les philologues roumains et étrangers que pour les Roumains non philologues. Le but de cette traduction juxtaliniare est de permettre de saisir et de comprendre,

paralelisme aromâno-dacoromâne. Raportate la limba literară, evident că în aceste transpuneri apar și unele asperități, care, însă, nu puteau fi lăsate la o parte și care, în transpuneri, mai toate sînt culese cu litere cursive.

§ 46 — În general, am evitat să dau, pe regiuni, numeroase amănunte fonetice, morfologice sau lexicale bunăoară în sensul celor semnalate sub § 15, sau în sensul dicționarului RohlfsLex etc. Am dat verbul *cunôscu*, dar nu am menționat forma nordică fărșerotească *cănôscu*. Am dat verbul *hărêscu*, dar nu și varianta *hărêscu* sau *hărrêscu*, pentru care cf. sub *zie*. Am dat formele *afă'r*, *aurrâre* și *aúrru*, *cără*, *cor*², *tórru*, *zur* etc., dar nu am stăruit asupra trecerii grupurilor de consoane intervocalice *-rl-* și *-rn-* la *-rr-* și *-rr-* în graiul fărșeroților¹ — fonetism pentru care cf. W, II, 186 și 358; PArom, 69 — 70 și 72; GrS, V, 378 și DR, VII, 149—150. Am dat forma *jeáme*, dar nu și *jáme* din graiul satelor Gópeși și Muluviște, așa cum am dat, de exemplu, *bañ*. Am dat forma *s' êste* (cf. *si*¹ 2°), dar nu am precizat că e nordică. — Și așa mai departe.

§ 47 — Spre a se ști într-o oarecare măsură dacă cutare particula-

sans retard et aisément, les identités et les parallélismes aroumaino-dacoroumains. Si on les rapporte à la langue littéraire, il est évident que dans ces transpositions se font jour aussi certaines aspérités qui, toutefois, ne pouvaient être laissées de côté et qui, dans les transpositions, sont imprimées en italique.

§ 46 — Nous avons évité en général de fournir, par régions, de nombreux détails phonétiques, morphologiques ou lexicaux dans le sens, par exemple, de ce qui a été signalé au § 15, ou dans le sens du dictionnaire RohlfsLex. Nous avons retenu le verbe *cunôscu*, mais nous n'avons pas mentionné la forme septentrionale farchérote *cănôscu*. Nous donnons le verbe *hărêscu*, mais sans la variante *hărêscu* ou *hărrêscu*, sur quoi cf. à *zie*. Nous reproduisons les formes *afă'r*, *aurrâre*, et *aúrru*, *cără*, *cor*², *tórru*, *zur* etc., mais nous n'avons point insisté sur le passage des groupes de consonnes intervocaliques *-rl-* et *-rn-* à *-rr-* et *-rr-* dans le parler des Fărșeroți¹ — phonétisme au sujet duquel cf. W, II, 186 et 358; PArom, 69-70 et 72; GrS, V, 378 et DR, VII, 149-150. Nous enregistrons la forme *jeáme*, mais pas *jáme* du parler des villages de Gópeși et de Muluviște, comme nous avons donné, par exemple, *bañ*. Nous avons fait figurer la forme *s' êste* (cf. *si*¹ 2°), mais sans préciser qu'elle est septentrionale. — Et ainsi de suite.

§ 47 — Pour savoir dans une certaine mesure si telle particularité

¹ Rappelons qu'en logoudorien aussi il y a quelque chose d'identique : *corru* „cornu”, *corrudu* „cornuto”, *furru* „forno”, *terru* „inverno” — SProv, pp. 111, 171, 185.

ritate aparține bunăoară aromânei nordice, un criteriu recomandabil ar fi și următorul : publicațiile PScr, Cod și CLitur, precum și scriitorii CBiog, CosP, CȘc, Mih, Millio și Vello aparțin graiului nordic, așa cum poetul ArE și BNA, II, 2 — 96 aparține graiului din Sămărina.

appartient par exemple à l'aroumain septentrional, on peut indiquer un critère commode, à savoir que les publications PScr, Cod et CLitur, ainsi que les écrivains CBiog, CosP, CȘc, Mih, Millio et Vello appartiennent au parler du nord, tout comme le poète ArE et BNA, II, 2 — 96 utilise le parler de Sămărina.

Pentru a ușura orientarea în structura¹ gramaticală a dialectului aromân cu privire la declinări și la conjugări — structură care este eminemamente latină (cf. și § 62) —, vom prezenta un suficient număr de exemple. La declinare, alături de formele aromânești vom da în caractere cursive respectivele forme latine vulgare din care au rezultat cele aromânești.

Pour faciliter l'orientation dans la structure¹ grammaticale du dialecte aroumain au sujet des déclinaisons et des conjugaisons — structure éminemment latine (cf. également § 62) —, nous présenterons un nombre suffisant d'exemples. Pour la déclinaison, nous reproduirons, à côté des formes aroumaines, en italique les formes latines vulgaires d'où résultent les formes aroumaines.

DECLINAREA

§ 48 — DECLINAREA I

Sg.

N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \textit{corrigia-illae} \\ \text{curăăa} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a curăăăl'eI} \\ \textit{corrigia-illaei} \end{array} \right.$

DÉCLINAISON

§ 48 — 1re DÉCLINAISON

Pl.

$\left\{ \begin{array}{l} \textit{corrigiae-illae} \\ \text{cură'le} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a cură'llor} \\ \textit{corrigiae-illorum} \end{array} \right.$

¹ Anumite preocupări ale structuralismului contemporan sînt, de fapt, elucubrații de statistică, cifrată, indicate pentru vreun muzeu de curiozități, de ciudățenii lingvistice.

¹ Certaines préoccupations du structuralisme contemporain ne sont que des élucubrations de statistique, chiffrée, dignes d'un musée de curiosités, de bizarreries linguistiques.

<i>Sg.</i>		<i>Pl.</i>
N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{dia-illa} \\ \text{dzi'ũa} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{diae-illae} \\ \text{dzi'tile} \end{array} \right\}$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a dzi'ũal'eî} \\ \text{dia-illaei} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a dzi'llor} \\ \text{diae-illorum} \end{array} \right\}$
N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{facia-illa} \\ \text{făța} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{faciae-illae} \\ \text{fă'tle} \end{array} \right\}$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a fățâl'eî} \\ \text{facia-illaei} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a fă'tlor} \\ \text{faciae-illorum} \end{array} \right\}$
N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{pinna-illa} \\ \text{peána} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{pinnae-illae} \\ \text{peánile} \end{array} \right\}$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a peánâl'eî} \\ \text{pinna-illaei} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a peánilor} \\ \text{pinnae-illorum} \end{array} \right\}$
N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{porca-illa} \\ \text{poárca} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{porcae-illae} \\ \text{poár'tile} \end{array} \right\}$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a poárcâl'eî} \\ \text{porca-illaei} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a poártilor} \\ \text{porcae-illorum} \end{array} \right\}$
N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{terra-illa} \\ \text{țára} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{terrae-illae} \\ \text{țá'r'tle} \end{array} \right\}$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a țárál'eî} \\ \text{terra-illaei} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a țá'r'ilor} \\ \text{terrae-illorum} \end{array} \right\}$
N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{musca-illa} \\ \text{múscă} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{muscae-illae} \\ \text{múș'tile} \end{array} \right\}$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a múscâl'eî} \\ \text{musca-illaei} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a múștilor} \\ \text{muscae-illorum} \end{array} \right\}$
N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{virga-illa} \\ \text{veárgă} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{virgae-illae} \\ \text{vérdzile} \end{array} \right\}$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a veárgâl'eî} \\ \text{virga-illaei} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a vérdzilor} \\ \text{virgae-illorum} \end{array} \right\}$

Voc. sg. : curăűă, dzi'ũa, făța, múscă, peána, poárcă, țára, veárgă

Voc. pl. : cură'l, dzi'tle, făț, múște, peáne, poárte, țá'rurî, vérdzi.

§ 49 — DECLINAREA a II-a

Sg. m.

N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{bovu-illu} \\ \text{bóúlu} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a bóúluI} \\ \text{bovu-illui} \end{array} \right.$

N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{corvu-illu} \\ \text{córbul} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a córbuluI} \\ \text{corvu-illui} \end{array} \right.$

N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{lupu-illu} \\ \text{lúplu} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a lúpluI} \\ \text{lupu-illui} \end{array} \right.$

N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{oculu-illu} \\ \text{ócl'Iul} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a ócl'IuluI} \\ \text{oculu-illui} \end{array} \right.$

N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{homo-illu} \\ \text{ómlu} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a ómluI} \\ \text{homo-illui} \end{array} \right.$

Sg. n.

N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{capu-illu} \\ \text{cáplu} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a cápluI} \\ \text{capu-illui} \end{array} \right.$

N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{genuculu-illu} \\ \text{dzinúcl'Iul} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a dzinúcl'IuluI} \\ \text{genuculu-illui} \end{array} \right.$

§ 49 — II-e DÉCLINAISON

Pl. m.

$\left\{ \begin{array}{l} \text{bovi-illi} \\ \text{bóil'I} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a bóilor} \\ \text{bovi-illorum} \end{array} \right.$

$\left\{ \begin{array}{l} \text{corvi-illi} \\ \text{córçil'I} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a córçilor} \\ \text{corvi-illorum} \end{array} \right.$

$\left\{ \begin{array}{l} \text{lupi-illi} \\ \text{lúkíl'I} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a lúkilor} \\ \text{lupi-illorum} \end{array} \right.$

$\left\{ \begin{array}{l} \text{oculi-illi} \\ \text{ócl'il'I} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a ócl'ilor} \\ \text{oculi-illorum} \end{array} \right.$

$\left\{ \begin{array}{l} \text{homini-illi} \\ \text{oámin'il'I} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a oámin'ilor} \\ \text{homini-illorum} \end{array} \right.$

Pl. n.

* $\left\{ \begin{array}{l} \text{capitae-illae} \\ \text{cápitile} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a cápitilor} \\ \text{capitae-illorum} \end{array} \right.$

* $\left\{ \begin{array}{l} \text{genuculae-illae} \\ \text{dzinúcl'ile} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a dzinúcl'ilor} \\ \text{genuculae-illorum} \end{array} \right.$

<i>Sg. n.</i>		<i>Pl. n.</i>
N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{jugu-llu} \\ \text{ğlúglu} \end{array} \right.$	* $\left\{ \begin{array}{l} \text{juguræ-llæ} \\ \text{ğlúgurîle} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a ġlúgluı} \\ \text{jugu-illui} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a ġlúgurflor} \\ \text{juguræ-llorum} \end{array} \right.$
N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ovu-llu} \\ \text{óũlu} \end{array} \right.$	* $\left\{ \begin{array}{l} \text{ovæ-llæ} \\ \text{oáũåle} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a óũluı} \\ \text{ovu-illui} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a oáũålor} \\ \text{ovæ-llorum} \end{array} \right.$
N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ventu-llu} \\ \text{vımtul} \end{array} \right.$	* $\left\{ \begin{array}{l} \text{ventoræ-llæ} \\ \text{vımturîle} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a vımtuluı} \\ \text{ventu-illui} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a vımturflor} \\ \text{ventoræ-llorum} \end{array} \right.$

Voc. sg. : boũ, córbu (coárbe), lúpe, ócl'ıu, om, cap, dzinúcl'ıu, ġlug, oũ, vınte

Voc. pl. : boı, córçi lukı, ócl'ı, oámin'ı, cápıte, dzinúcl'e, ġlúgurı, oáũå, vımturı.

Pentru vocativele *Dumnıdzåle* (cf. AD, IV (1923); 93; DR, X, 10) și *ğlunéde* : v., aci, *Dumnıdzåũ* și *ğlunél*.

Notå. — În dacoromånå, cf. in FolcOM vocativele de singular : *bræde* I, 33, 261; *coadre* II, 394, 627; *codre* I, 55, 128, 212; *corbe* II, 629; *cuce* I, 108; II, 635; *vınte* II, 605, 609. — În TimocC : *vulture* 147; *Turce* 301 etc. — Cf., aci, sub LUP, precum și DVran : *venine*, II, 449; *vinli*, II, 260 ca și † *ome* (CC 33¹; Dens II 71, 145); † *oame* (Miron, 321, 323, 324; Nec¹ 244). etc. — Deci, ca și in aromånå : vocative singulare de declinarea a doua, paralele cu vocativele singulare masculine de declinarea a treia.

§ 50 — DECLINAREA a III-a

Sg. m.

N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{cane-llæ} \\ \text{cl'nıle} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a cl'nıluı} \\ \text{cane-illui} \end{array} \right.$
N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{lepore-llæ} \\ \text{l'ėpurîle} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a l'ėpurluı} \\ \text{lepore-illui} \end{array} \right.$
N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{serpe-llæ} \\ \text{şearpile} \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a şearpilıı} \\ \text{serpe-illui} \end{array} \right.$

§ 50 — III-e DÉCLINAISON

Pl. m.

$\left\{ \begin{array}{l} \text{cani-llı} \\ \text{cl'n'ııı} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a cl'n'ılor} \\ \text{cani-llorum} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{lepori-llı} \\ \text{l'ėpurıl'ı} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a l'ėpurılor} \\ \text{lepori-llorum} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{serpi-llı} \\ \text{şėrkıl'ı} \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a şėrkılor} \\ \text{serpi-llorum} \end{array} \right.$

Sg. f.

N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{cruce-illa} \\ \text{crú\textasciitilde}tea \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a crú\textasciitilde}il'e\textasciitilde}l \\ \text{cruce-illaei} \end{array} \right.$

N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{pella-illa} \\ \text{keá\textasciitilde}lca \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a keá\textasciitilde}lil'e\textasciitilde}l \\ \text{pella-illaei} \end{array} \right.$

N. — Ac.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{mente-illa} \\ \text{mí\textasciitilde}ntea \end{array} \right.$
G. — Dat.	$\left\{ \begin{array}{l} \text{a mí\textasciitilde}ntil'e\textasciitilde}l \\ \text{mente-illaei} \end{array} \right.$

Pl. f.

$\left\{ \begin{array}{l} \text{crucae-illae} \\ \text{crú\textasciitilde}t\textasciitilde}lle \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a crú\textasciitilde}t\textasciitilde}llor \\ \text{crucae-illorum} \end{array} \right.$

$\left\{ \begin{array}{l} \text{pellae-illae} \\ \text{ké\textasciitilde}l\textasciitilde}lle \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a ké\textasciitilde}l\textasciitilde}llor \\ \text{pellae-illorum} \end{array} \right.$

$\left\{ \begin{array}{l} \text{mentae-illae} \\ \text{mín\textasciitilde}t\textasciitilde}ále \end{array} \right.$
$\left\{ \begin{array}{l} \text{a mín\textasciitilde}t\textasciitilde}álor \\ \text{mentae-illorum} \end{array} \right.$

Voc. sg. : cine, l'épure, șeârpe, crú\textasciitilde}te, keále, mí\textasciitilde}nte
 Voc. pl. : cin\textasciitilde}t, l'épur\textasciitilde}l, șérki, cru\textasciitilde}t\textasciitilde}l, kel\textasciitilde}t, mín\textasciitilde}t\textasciitilde}á.

Un adjectiv

Sg.

N. — Ac. : virid\textasciitilde}	$\left\{ \begin{array}{l} \text{-ille} > \text{veárdile} ; \\ \text{-illa} > \text{veárdea} ; \end{array} \right.$
G. — Dat. : virid\textasciitilde}	$\left\{ \begin{array}{l} \text{-illui} > \text{a veárdilul} ; \\ \text{-illael} > \text{a veárdil'e\textasciitilde}l ; \end{array} \right.$

Voc. sg. m. et f. : veárde ; voc. pl. m. et f. : vérdz\textasciitilde}l.

Notă. — Pentru declinări cu articolul prepus, cf. PEp, 72—90.

Un adjectif

Pl.

virid\textasciitilde}	$\left\{ \begin{array}{l} \text{i} \\ \text{ae} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{-illi} > \text{vérdzil\textasciitilde}t \\ \text{-illae} > \text{vérdzile} \end{array} \right.$
virid\textasciitilde}	$\left\{ \begin{array}{l} \text{i} \\ \text{ae} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{-illorum} > \text{a vérdzilor} \\ \text{-illorum} > \text{a vérdzilor.} \end{array} \right.$

Note. — Pour les déclinaisons à l'aide de l'article proclitique, cf. PEp, 72—90.

CONJUGAREA

§ 51 — Verbele ajutătoare *am* «j'ai», *hiu* «je suis» și *veáu* «je veux». Ca și pentru celelalte verbe ce vor urma pentru cele patru conjugări, nici pentru aceste trei ajutătoare nu voi da întreaga varietate foneti-

CONJUGAISON

§ 51 — Les verbes auxiliaires *am* «j'ai», *hiu* «je suis» et *veáu* «je veux». Pas plus que les verbes des quatre conjugaisons qui suivront, nous ne donnerons ni pour ces trois verbes auxiliaires toutes les formes phoné-

co-morfologică a unor anumite timpuri și a unor anumite regiuni sau chiar sate.

Pentru forma *am* — care corespunde lat. *habeo* — cf. :

M-L, II, § 238; Dens, I, 351; DR, V, 498—502 et 908; Sand, 13—14; CLim, 71; PhOr, II, 601 (<lat. *habemus*); CCer, 121 (<*habemus*); LL, I, 88; Lomb, II, 905—906.

tiques et morphologiques — formes qui varient avec certains temps et certaines régions ou même certains villages.

Pour la forme *am* — qui correspond au latin *habeo* —, cf. :

INDICATIF

Présent

<i>eă</i>	<i>am</i>	<i>hiă, him el escu</i>	<i>voi</i>
<i>line</i>	<i>aî</i>	<i>hiî el ești</i>	<i>vrei</i>
<i>el, eă</i>	<i>ăre</i>	<i>eăste</i>	<i>va</i>
<i>noi</i>	<i>aém, avém</i>	<i>him</i>	<i>vrem</i>
<i>voi</i>	<i>ăeț, avéț</i>	<i>hiț</i>	<i>vreț</i>
<i>el'î eăle</i>	<i>ăû</i>	<i>sî'ntu, suntu, sun</i>	<i>vor</i>

a — Formele de pronume personal nu le voi mai reproduce la nici un timp al nici unui verb, exceptînd imperativul.

a — Les formes du pronom personnel nous ne les indiquerons plus, quelque soit le verbe et le temps, si ce n'est à l'impératif.

b — *va* «vrea» = il (elle) veut — cf. *va¹*, *va²*. — În dacoromână : «va Dumne(d)zeu» (CC 523¹⁸; Ureche 81; Miron 284 și 115; Nec 129 și 318; Nec¹ 104 și 250; Cron 126 etc.), *pre-cum* și Dens, II, 247; CPsal, 510 («omul ce va viață» 60).

În aromână, o formă curentă de viitor I singular și plural pentru toate conjugările — și pentru care cf. și CAr 465—469 — e următoarea :

<i>va si-âm</i>	(= o să am, voi avea = j'aurai)
<i>va s' hiî</i>	(= o să fii, vei fi = tu seras)
<i>va s' va</i>	(= o să vrea, va vrea = il voudra)
<i>va s' durn'im</i>	(= o să dormim, vom dormi = nous dormirons)
<i>va s' putêl</i>	(= o să puteți, veți putea = vous pourrez)
<i>va s' l'eă</i>	(= o să ia, vor lua = ils prendront).

Această construcție e identică cu ce ne prezintă dacoromâna veche, pentru care cf. Dens, II, 226—228. Avînd rol și de viitor I, ea e vie în dacoromâna cronicarilor, din care dăm foarte puține exemple : «va să m(e)argă» (Ur 154 și 169, Ur¹ 86 și 100; Nec 236 și 266, Nec¹ 190 și 207); «va să facă» (Mir 285, MirP 66, Miron 87; Nec 309, Nec¹ 242; ITR 90, 134, 154); «va să fie» (ITR 10, 11, 28, 34, 133); «va să moară» (ITR 24); «va să-l prinză turcii» (ITR 108); «nu va să-l dea» (Fur, II, 129); «vor să pătimească» (ITR, 117); «că prea dînsa va să o știe» (JBF, 923) etc.

Explicația : *va* < lat. *va(d)is* (cf. DR, IX, 414 și LRom, IX (1960), 5, 14) este eronată (cf. și T, C sub : *săva, undeva* etc.)

Imparfait

aveám	el	aeám	earám	el	ir(e)ám	vreám
aveál	„	aeál	earál	„	ir(e)ál	vreál
aveá	„	aeá	eará	„	ir(e)á	vreá
aveám	„	aeám	earám	„	ir(e)ám	vreám
aveát	„	aeát	earát	„	ir(e)át	vreát
aveá	„	aeá	eará	„	ir(e)á	vreá

Passé défini

avúř	fui	vruř
avúřl	fuřl	vruřl
avú	fu	vru
avúm	fum	vrum
avút	fut	vrut
avúřá	fúřá	vrúřá

Passé indéfini

am	avútá	am	fútá	am	vrútá
al	„	al	„	al	„
áre	„	áre	„	áre	„
avém	„	avém	„	avém	„
avét	„	avét	„	avét	„
aũ	„	aũ	„	aũ	„

Plus-que-parfait

aveám	avútá	aveám	fútá	aveám	vrútá
aveál	„	aveál	„	aveál	„
aveá	„	aveá	„	aveá	„
aveám	„	aveám	„	aveám	„
aveát	„	aveát	„	aveát	„
aveá	„	aveá	„	aveá	„

ou :

† avuseásim	† fuseásim	† vruseásim
„ avuseásiřl	„ fuseásiřl	„ vruseásiřl
„ avuseáse	„ fuseáse	„ vruseáse
„ avuseásim	„ fuseásim	„ vruseásim
„ avuseásit	„ fuseásit	„ vruseásit
„ avuseáse	„ fuseáse	„ vruseáse

Cf. la note ajoutée à la I-ère conjugaison, p. 64.

Futur (cf. p. 70)

va(l)	am	el	va s' am	va (s')	hiũ	el	va s' escu	va (s')	voř
„	al	„	va s' al	„	hiř	„	va s' eřti	va	„ vret

va(I)	álbă	et	va s' ál bă	va (s')	hí bă	va (s')	va
„	avém	„	va s' avém	„ „	hím	va „	vrem
„	avéţ	„	va s' avéţ	„ „	hiţ	va „	vreţ
„	ál bă	„	va s' ál bă	„ „	hí bă	va „	vor

Pentru hí bă în dacoromână, cf. LL, III, 214 ; ICol, 130 etc., şi, aci, sub ştiû.

SUBJONCTIF

Présent

si (să, s')	am	si (să, s')	hiû	si (să, s')	vo!
„ „ „	ai	„ „ „	hi!	„ „ „	vrei
„ „ „	ál bă	„ „ „	hí bă	„ „ „	va
„ „ „	avém	„ „ „	hím	„ „ „	vrem
„ „ „	avéţ	„ „ „	hiţ	„ „ „	vreţ
„ „ „	ál bă	„ „ „	hí bă	„ „ „	vor

Imparfait

s' ou si-ám	avú tă	s' ou si-ám	fú tă	s' ou si-ám	vrú tă
s' „ si-ái	„	s' „ si-ái	„	s' „ si-ái	„
s' „ si-ál bă	„	s' „ si-ál bă	„	s' „ si-ál bă	„
s' „ si-avém	„	s' „ si-avém	„	s' „ si-avém	„
s' „ si-avéţ	„	s' „ si-avéţ	„	s' „ si-avéţ	„
s' „ si-ál bă	„	s' „ si-ál bă	„	s' „ si-ál bă	„

CONDITIONNEL

Présent

si-aveárim	[si heárim	şi vreárim
si-aveárişl	„ heárişl	„ vreárişl
si-aveáre	„ heáre	„ vreáre
si-aveárim	„ heárim	„ vreárim
si-aveárit	„ heárit	„ vreárit
si-aveáre	„ heáre]	„ vreáre

(Im)parfait

si-avúrim	si (s') fúrim	s' vrúrim
si-avúrişl	„ „ fúrişl	s' vrúrişl
si-avúre	„ „ fúre	s' vrúre
si-avúrim	„ „ fúrim	s' vrúrim
si-avúrit	„ „ fúrit	s' vrúrit
si-avúre	„ „ fúre	s' vrúre

Cf. conjugarea a doua (condiţional imperfect) şi PArom, 82, precum şi Cip, 184 ; CGr, I, 304 ; CPsal, I, § 103 ; CCos, I, 208 ; aci, p. 30.

ou :

vreá	aveám	vreá	earám	vreá	vreám
„	aveái	„	earái	„	vreái
„	aveá	„	eará	„	vreá
„	aveám	„	earám	„	vreám
„	aveáţ	„	earáţ	„	vreáţ
„	aveă	„	eará	„	vreă

ou :

si-aveám :	avútă, fútă, vrútă
si-aveái :	„ „ „
si-aveá :	„ „ „
si-aveám :	„ „ „
si-aveáţ :	„ „ „
si-aveă :	„ „ „

IMPÉRATIF

si aI <i>lne</i>	si hIi	si vreI
si áIbă <i>el, ed</i>	si híbă	si va
si avéţ <i>noi</i>	si híţ	si vreţ
si áIbă <i>el'í, eáte</i>	si híbă	si vor

PARTICIPE PASSÉ

avútă	fútă	vrútă
-------	------	-------

GÉRONDIF ¹

avI'nda(luI) ; hínda(luI) *el* fúnda(luI) ; vrI'nda(luI)

INFINITIF

aveáre	híre	vreáre
--------	------	--------

¹ În istroromână : *ămnă'nda, cănlă'nda, fujinda, plângă'nda* etc. — cf. : PopD, I, 87 sqq ; PIstr, II, 173 şi 185 sqq ; Mor 61, 91, 112 ; CIstr 15⁹, 21³⁵, 24³⁶, 30³³, 73²¹ etc. ; -I'nda (Kov, 135). Cf. şi DR, III, 406 ; CCos, I, 24—25. — Pentru dacoromână : *zicInă* (Dens, II, 238). La DVran : *lăcrămln(d)ă*, I, 343, 356, 361, 377 ; *ntrebindă*, I, 356, 377 ; *mergInă*, II, 3 ; *plIngInă*, II, 223.

§ 52 — CONJUGAREA I

§ 52 — I-ère CONJUGAISON

INDICATIF

Présent

acățu,	ascáp,	daŭ,	l'eáu,	asúd,	póriu,	asún,
acăț,	ascákI,	daI,	l'eáI,	asúdz,	pórtI,	asún'I,
acăță,	ascápă,	da,	l'eá,	asudă,	poártă,	asună,
acăță'm,	ascăpă'm,	dâm,	lom,	asudă'm,	purtă'm,	asună'm,
acățăt,	ascăpăt,	daț,	loát,	asudăt,	purtăt,	asunăt,
acăță,	ascápă,	da,	l'eá,	asudă,	poártă,	asună,
tórnu,	sec,	usúc,	lucrédzŭ,	pătédzŭ,		
tórni,	sețI,	usúțI,	lucrédz,	pătédz,		
toárnă,	seácă,	usúcă,	lucreádză,	pâteádză,		
turnă'm,	sică'm,	uscă'm,	lucră'm,	pătídză'm,		
turnăt,	sicăt,	uscăt,	lucrăt,	pătídzăt,		
toárnă,	seácă,	usúcă,	lucreádză,	pâteádză,		

Imparfait

acățám,	ascăpám,	dădeám,	loám,	asudám,	purtám,	asunám,
acățái,	ascăpái,	dădeái,	loái,	asudái,	purtái,	asunái,
acățá,	ascăpá,	dădeá,	loá,	asudá,	purtá,	asună,
acățám,	ascăpám,	dădeám,	loám,	asudám,	purtám,	asunám,
acățăt,	ascăpăt,	dădeăt,	loăt,	asudăt,	purtăt,	asunăt,
acățá,	ascăpá,	dădeá,	loá,	asudá,	purtá,	asună,
turnám,	sicăm,	uscám,	lucrám,	pătídzám,		
turnái,	sicăI,	uscái,	lucrái,	pătídzái,		
turná,	sică,	uscá,	lucră,	pătídzá,		
turnám,	sicăm,	uscám,	lucrám,	pătídzám,		
turnăt,	sicăt,	uscăt,	lucrăt,	pătídzăt,		
turná,	sică,	uscá,	lucră,	pătídzá,		

Passé défini

acățái,	ascăpái,	dedŭ,	loái,	asudái,	purtái,	asunái,
acățáșI,	ascăpașI,	deádișI,	loášI,	asudášI,	purtášI,	asunášI,
acăță',	ascăpă',	deáde,	lo,	asudă',	purtă',	asună',
acăță'm,	ascăpă'm,	deádim,	lom,	asudă'm,	purtă'm,	asună'm,
acățăt,	ascăpăt,	deádit,	loát,	asudăt,	purtăt,	asunăt,
acățără,	ascăpără,	deádiră,	loără,	asudără,	purtără,	asunără,
turnái,	sicăI,	uscái,	lucrái,	pătídzái,		
turnášI,	sicășI,	uscášI,	lucrášI,	pătídzášI,		
turnă',	sică',	uscă',	lucră',	pătídză',		
turnă'm,	sică'm,	uscă'm,	lucră'm,	pătídză'm,		
turnăt,	sicăt,	uscăt,	lucrăt,	pătídzăt,		
turnără,	sicără,	uscără,	lucrără,	pătídzără,		

Passé indéfini

am :	acătăță,	ascăpătă,	dătă,	loătă,	asudătă,	purtătă,	asunătă,
ai :	„	„	„	„	„	„	„
ăre :	„	„	„	„	„	„	„
avém :	„	„	„	„	„	„	„
avêt :	„	„	„	„	„	„	„
aû :	„	„	„	„	„	„	„

am :	turnătă,	sicătă,	uscătă,	lucrătă,	pătidzătă
ai :	„	„	„	„	„
ăre :	„	„	„	„	„
avém :	„	„	„	„	„
avêt :	„	„	„	„	„
aû :	„	„	„	„	„

Plus-que-parfait

aveám :	acătăță,	ascăpătă,	dătă,	loătă,	asudătă,	purtătă,	asunătă
aveái :	„	„	„	„	„	„	„
aveá :	„	„	„	„	„	„	„
aveám :	„	„	„	„	„	„	„
aveáț :	„	„	„	„	„	„	„
aveá :	„	„	„	„	„	„	„

aveám :	turnătă,	sicătă,	uscătă,	lucrătă,	pătidzătă
aveái :	„	„	„	„	„
aveá :	„	„	„	„	„
aveám :	„	„	„	„	„
aveáț :	„	„	„	„	„
aveá :	„	„	„	„	„

Vechile forme :

Les anciennes formes :

acătăsim, ascăpăsim, dăsim, loăsim, asudăsim, purtăsim, asunăsim, turnăsim, sicăsim, uscăsim, lucrăsim, pătidzăsim etc.,

ca și cele similare de la celelalte conjugări, inclusiv cele de la verbele ajutătoare (cf. p. 60), pot fi considerate ca dispărute. În această privință, cf. PEp, 210—211.

ainsi que les formes similaires des autres conjugaisons, verbes auxiliaires y compris (cf. p. 60), peuvent être considérées comme disparues. A cet égard, cf. PEp, 210—211.

Futur

va(I), ou va s' :	acățû,	ascăp,	daû,	l'eăû,	asúd,	pórtu,	asún,
„ „ „	acăț,	ascákı,	daı,	l'eái,	asúdz,	pórtı,	asun'ı,
„ „ „	acăță,	ascăpă,	da,	l'eă,	asúdă,	poártă,	asună,
„ „ „	acăță'm,	ascăpă'm,	dăm,	lonı,	asudă'm,	purtă'm,	asună'm,
„ „ „	acățăț,	ascăpăț,	daț,	loăț,	asudăț,	purtăț,	asunăț,
„ „ „	acăță,	ascăpă,	da,	l'eă,	asúdă,	poártă,	asună.

va(I)	ou	va s' :	tórnu,	sec,	usúc,	lucrédzû,	pâtédzû,
"	"	"	tórni,	seŭI,	usúŭI,	lucrédz,	pâtédz,
"	"	"	toárnă,	seacă,	usúcă,	lucreádză,	pâteádză,
"	"	"	turnă'm,	sică'm,	uscă'm,	lucră'm,	pătîdză'm,
"	"	"	turnăt,	sicăŭ,	uscăt,	lucrăt,	pătîdzăt,
"	"	"	toárnă,	seică,	usúcă,	lucreádză,	pâteádză.

Futur antérieur

va(I)	ou	va s' :	acătăŭ,	ascăpăŭ,	deăû,	loăŭ,	asudăŭ,	purtăŭ,
"	"	"	acătăşI,	ascăpăşI,	deădişI,	loăşI,	asudăşI,	purtăşI,
"	"	"	acătă',	ascăpă',	deăde,	lo,	asudă',	purtă',
"	"	"	acătă'm,	ascăpă'm,	deădim,	lom,	asudă'm,	purtă'm,
"	"	"	acătăt,	ascăpăt,	deădit,	loăt,	asudăt,	purtăt,
"	"	"	acătără,	ascăpără,	deădiră,	loără,	asudără,	purtără,

va(I)	ou	va s' :	asunăŭ,	turnăŭ,	sicăŭ,	uscăŭ,	lucrăŭ,
"	"	"	asunăşI,	turnăşI,	sicăşI,	uscăşI,	lucrăşI,
"	"	"	asună',	turnă',	sică',	uscă',	lucră',
"	"	"	asună'm,	turnă'm,	sică'm,	uscă'm,	lucră'm,
"	"	"	asunăt,	turnăt,	sicăt,	uscăt,	lucrăt,
"	"	"	asunără,	turnără,	sicără,	uscără,	lucără,

va(I)	ou	va s' :	pătîdzăŭ,
"	"	"	pătîdzăşI,
"	"	"	pătîdză',
"	"	"	pătîdză'm,
"	"	"	pătîdzăt,
"	"	"	pătîdzără.

SUBJONCTIF

Présent

sî	ou	s' :	acătû,	ascăp.	daû,	l'eăû,	asud,	pörtu,	asun,
"	"	"	acăt,	ascăki,	dal,	l'eăŭ,	asudz,	pörtŭ,	asun'ŭ,
"	"	"	acătă,	ascăpă,	da,	l'eă,	asudă,	poärtă,	asună,
"	"	"	acătă'm,	ascăpă'm,	dăm,	lom,	asudă'm,	purtă'm,	asună'm,
"	"	"	acătăt,	ascăpăt,	daŭ,	loăt,	asudăt,	purtăt,	asunăt,
"	"	"	acătă,	ascăpă,	da,	l'eă,	asudă,	poärtă,	asună,

sî	ou	s' :	tórnu.	sec,	usúc,	lucrédzû.	pâtédzû.
"	"	"	tórni,	seŭI,	usúŭI,	lucrédz,	pâtédz,
"	"	"	toárnă.	seacă,	usúcă,	lucreádză,	pâteádză,
"	"	"	turnă'm,	sică'm,	uscă'm,	lucră'm,	pătîdză'm,
"	"	"	turnăt,	sicăŭ,	uscăt,	lucrăt,	pătîdzăt,
"	"	"	toárnă,	seică,	usúcă,	lucreádză,	pâteádză.

Imparfait

si- ou s' am : acățătă, ascăpătă, dată, loată, asudată, purtată,

22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22

si ou s' am : asunată, turnată, sicată, uscătă, lucrată,

22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22

si ou s' am : pătidzată

22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22
22	22	22	22	22	22	22	22	22

CONDITIONNEL

Présent

si-acățărîm,	si-ascăpărîm,	s' dărîm,	s' loărîm,	si-asudărîm,
si-acățărîși,	si-ascăpărîși,	s' dărîși,	s' loărîși,	si-asudărîși,
si-acățărî,	si-ascăpărî,	s' dărî,	s' loărî,	si-asudărî,
si-acățărîm,	si-ascăpărîm,	s' dărîm,	s' loărîm,	si-asudărîm,
si-acățărît,	si-ascăpărît,	s' dărît,	s' loărît,	si-asudărît,
si-acățărî,	si-ascăpărî,	s' dărî,	s' loărî,	si-asudărî,

s' purtărîm,	si-asunărîm,	s' turnărîm,	si sicărîm,	s' uscărîm,
s' purtărîși,	si-asunărîși,	s' turnărîși,	si sicărîși,	s' uscărîși,
s' purtărî,	si-asunărî,	s' turnărî,	si sicărî,	s' uscărî,
s' purtărîm,	si-asunărîm,	s' turnărîm,	si sicărîm,	s' uscărîm,
s' purtărît,	si-asunărît,	s' turnărît,	si sicărît,	s' uscărît,
s' purtărî,	si-asunărî,	s' turnărî,	si sicărî,	s' uscărî,

s' lucrărîm,	s' pătidzărîm,
s' lucrărîși,	s' pătidzărîși,
s' lucrărî,	s' pătidzărî,
s' lucrărîm,	s' pătidzărîm,
s' lucrărît,	s' pătidzărît,
s' lucrărî,	s' pătidzărî.

Pentru daŭ circulă și formele:

Pour le verbe daŭ on emploie également les formes suivantes:

s' dădeárim, s' dădeáriși, s' dădeári, s' dădeárim, s' dădeirit, s' dădeári.

(Im)parfait

Première forme

Chiar pentru verbele daŭ și staŭ, prima formă — cea de bază — a verbelor de conjugarea I s-a confundat cu condiționalul prezent — proces care nu s-a petrecut și la verbele ajutătoare și nici la cele de conjugarea a doua.

Foneticeste, condiționalul prezent latin (adică subjonctivul imperfect) și condiționalul trecut (adică subjonctivul perfect) de la prima și de la a palra conjugare s-au confundat dînd același rezultat în limba română generală: porta-rem și portaverim au devenit purtăre, după cum audirem și audiverim au devenit avdzi're. La fel și cu conjugarea a treia.

Même pour les verbes daŭ et staŭ, la première forme des verbes de la première conjugaison — forme initiale essentielle — s'est confondue avec celle du conditionnel présent — ce qui n'a pas eu lieu pour les verbes auxiliaires ni pour ceux de la deuxième conjugaison.

Phonétiquement, le conditionnel présent latin (c'est-à-dire l'imparfait du subjonctif) et le conditionnel passé (à savoir le parfait du subjonctif) de la I-ère et de la IV-e conjugaison se sont confondus, ce qui a donné le même résultat dans le roumain commun: portarem et portaverim sont devenus purtăre, tout comme audirem et audiverim sont passés à avdzi're.

Il en est de même pour la troisième conjugaison.

Deuxième forme

vrea :	acățám,	ascăpám,	dam,	loám,	asudám,	purtám,	asunám,
„	acățái,	ascăpái,	daí,	loái,	asudái,	purtái,	asunái,
„	acățá,	ascăpá,	da,	loá,	asudá,	purtá,	asuná,
„	acățám,	ascăpám,	dam,	loám,	asudám,	purtám,	asunám,
„	acățáț,	ascăpát,	daț,	loát,	asudát,	purtát,	asunát,
„	acățá,	ascăpá,	da,	loá,	asudá,	purtá,	asuná,

vrea :	turnám,	sicám,	uscám,	lucrám,	pătidzám,
„	turnái,	sicái,	uscái,	lucrái,	pătidzáí,
„	turná,	sică,	uscá,	lucră,	pătidzá,
„	turnám,	sicám,	uscám,	lucrám,	pătidzám,
„	turnát,	sicát,	uscát,	lucrát,	pătidzáț,
„	turná,	sică,	uscá,	lucră,	pătidzá.

Troisième forme

si-aveám :	acățátá,	ascăpátá,	dátá,	loátá,	asudátá,	purtátá,	asunátá,
si-aveái :	„	„	„	„	„	„	„
si-aveá :	„	„	„	„	„	„	„
si-aveám :	„	„	„	„	„	„	„
si-aveát :	„	„	„	„	„	„	„
si-aveá :	„	„	„	„	„	„	„

si-aveám :	turnătă,	sicătă,	uscătă,	lucrătă,	pătîdzătă,
si-aveál :	„	„	„	„	„
si-aveá :	„	„	„	„	„
si-aveám :	„	„	„	„	„
si-aveát :	„	„	„	„	„
si-aveá :	„	„	„	„	„

IMPÉRATIF

acătă <i>line</i> ,	ascápă,	dă,	l'că,	asúdă,	poártă,
si-acătă <i>el</i> ,	si-ascápă,	s' da,	s' l'că,	si-asúdă,	s' poártă,
acătăţ <i>voi</i> ,	ascápăţ,	daţ,	loáţ,	asudáţ,	purtáţ,
si-acătă <i>el'l</i> ,	si-ascápă,	s' da,	s' l'că,	si-asúdă,	s' poártă,
asúnă,	toárnă,	seacă,	usúcă,	lucreádză,	pâteádză.
si-asúnă,	si toárnă,	si seacă,	si usúcă,	s' lucreádză,	s' pâteádză,
asunáţ,	turnáţ,	sicăţ,	uscáţ,	lucráţ,	pătîdzáţ,
si-asúnă,	si loárnă,	si seacă,	si usúcă,	s' lucreádză,	s' pâteádză.

PARTICIPE PASSÉ

acătătată, ascăpătată, dată, loată, asudată, purtată, asunată, turnată, sicătă, uscăta, lucrată, pătîdzătă.

GÉRONDIF

acătă't'nda(lu), ascăpi'nda(lu), di'nda(lu), lúnda(lu), asudi'nda(lu), purti'nda(lu), asuni'nda(lu), turni'nda(lu), sici'nda(lu), usci'nda(lu), lucrí'nda(lu), pătîdzi'nda(lu).

INFINITIF

acătă're, ascăpă're, dá're, loá're, asudá're, purtá're, asuná're, turná're, sicá're, uscá're, lucrá're, pătîdzá're

§ 53 — CONJUGAREA a II-a

§ 53 — II-ème CONJUGAISON

INDICATIF

Présent

armi'n,	beáu,	cad,	dor,	ncap,	pot,	tac,	ved.
armi'n'I,	beál,	cadz,	dorí,	ncákí,	poţ,	taţl,	vedz.
armi'ne,	beá,	cáde,	doá're,	ncápe,	poá'te,	tá'te,	veáde,

armíném,	bem,	cădém,	durém,	ncăpém,	putém,	tățém,	vidém,
armínét,	beț,	cădét,	durét,	ncăpét,	putét,	tățét,	vidét,
armî'n,	beá,	cad,	dor,	ncap,	pot,	tac,	ved.

Imparfait

armíneáni,	beám,	cădeám,	dureám,	ncăpeám,	puteám,
armíneái,	beái,	cădeái,	dureái,	ncăpeái,	puteái,
armíneá,	beá,	cădeá,	dureá,	ncăpeá,	puleá,
armíneám,	beám,	cădeám,	dureám,	ncăpeám,	puteám,
armíneát,	beát,	cădeát,	dureát,	ncăpeát,	puteát,
armíneá,	beá,	cădeá,	dureá,	ncăpeá,	puteá.

tățeám,	videám,
tățeái,	videái,
tățeá,	videá,
tățeám,	videám,
tățeát,	videát,
tățeá,	videá.

Passé défini

arm áșú,	biúf,	cădzúf *	durúf,	ncăpúf,	putúf,
arm áșișI,	biúșiI,	cădzúșiI,	durúșiI,	ncăpúșiI,	putúșiI,
arm áse,	biú,	cădzú,	durú,	ncăpú,	putú,
arm ásim,	biúm,	cădzúm,	durúm,	ncăpúm,	putúm,
arm ásit,	biút,	cădzút,	durút,	ncăpút,	putút,
arm ásiră,	biúrá,	cădzúrá,	durúrá,	ncăpúrá,	putúrá,

tăcúf,	vidzúf *
tăcúșiI,	vidzúșiI,
tăcú,	vidzú,
tăcúm,	vidzúm,
tăcút,	vidzút,
tăcúrá,	vidzúrá.

Passé indéfini

am :	armásă,	biútă,	cădzútă,	durútă,	ncăpútă,	putútă,	tăcútă,
aI :	"	"	"	"	"	"	"
äre :	"	"	"	"	"	"	"
avém :	"	"	"	"	"	"	"

* Concernant les parfaits forts en *-(d)zúf* des verbes latins *cad*, *cred*, *sed*, *ved* (*cădzúf*, *cridzúf*, *șidzúf*, *vidzúf*), cf. l'explication donnée dans la revue L.L., IV (1948), 183—185. Cf., également, M—L, §§ 298, 300; BourL., § 91 c (p. 83); DR, III, 390; ILR, II (1969), 92. — Comme parallélisme (en *-(d)zúf*), cf. les parfaits forts des verbes, également latins : *avdu*, *limpidzú'scu*, *lindzidzú'scu*, *ncăldzú'scu*, *noirdzú'scu*, *ordu*¹, *prîndzú*¹, *putridzú'scu*, *surdzú'scu*.

avéț :	”	”	”	”	”	”
aũ :	”	”	”	”	”	”

am :	vidzútă,
aĩ :	”
áre :	”
avém :	”
avéț :	”
aũ :	”

Plus-que-parfait

aveám :	armásă,	biútă,	cădzútă,	durútă,	ncăpútă,	putútă,
aveáĩ :	”	”	”	”	”	”
aveá :	”	”	”	”	”	”
aveám :	”	”	”	”	”	”
aveáț :	”	”	”	”	”	”
aveá :	”	”	”	”	”	”

aveám :	tăcútă,	vidzútă,
aveáĩ :	”	”
aveá :	”	”
aveám :	”	”
aveáț :	”	”
aveá :	”	”

— Cf. p. 64.

Futur

va(l) ou va s' :	armí'n,	beáu,	cad,	dor,	ncap,	pot,
” ” ”	armí'n'ĩ,	beáĩ,	cadz,	dorĩ,	ncakĩ,	poț,
” ” ”	armí'nă,	beá,	cádă,	doără,	ncăpă,	poátă,
” ” ”	armíném,	bem,	cădém,	durém,	ncăpém,	putém,
” ” ”	armínéț,	beț,	cădéț,	duréț,	ncăpéț,	putéț,
” ” ”	armí'nă,	beá,	cádă,	doără,	ncăpă,	poátă,

va(l) ou va s' :	tac,	ved,
” ” ”	tațĩ,	vedz,
” ” ”	tăcă,	veádă,
” ” ”	tățém,	vidém,
” ” ”	tățéț,	vidéț,
” ” ”	tăcă,	veádă.

În aromâna sudică, viitorul I și viitorul al doilea de la toate conjugările, inclusiv cele ale verbelor ajutătoare, se formează cu invariabilul va sau vaĩ, iar în aromâna de nord se formează cu invariabilul va sau cu va s' (< va si, va să) : va s' țin.

En aroumain du sud, le futur et le futur antérieur dans toutes les conjugaisons — y compris les verbes auxiliaires — se forment à l'aide de l'invariable va ou vaĩ, tandis qu'en aroumain du nord se forment à l'aide de l'invariable va ou va s' (< va si, va să) : va s' țin « je tiendrai ».

Futur antérieur

va	ou	va s' :	armășŭ,	biŭl,	cădzŭl,	durŭl,	ncăpŭl,
"	"	"	armășiŭ,	biŭși,	cădzŭși,	durŭși,	ncăpŭși,
"	"	"	armăse,	biŭ,	cădzŭ,	durŭ,	ncăpŭ,
"	"	"	armăsim,	biŭm,	cădzŭm,	durŭm,	ncăpŭm,
"	"	"	armăsit,	biŭt,	cădzŭt,	durŭt,	ncăpŭt,
"	"	"	armăsiră,	biŭră,	cădzŭră,	durŭră,	ncăpŭră,

va	ou	va s' :	putŭl,	tăcŭl,	vidzŭl,
"	"	"	putŭși,	tăcŭși,	vidzŭși,
"	"	"	putŭ,	tăcŭ,	vidzŭ,
"	"	"	putŭm,	tăcŭm,	vidzŭm,
"	"	"	putŭt,	tăcŭt,	vidzŭt,
"	"	"	putŭră,	tăcŭră,	vidzŭră,

SUBJONCTIF

Présent

si	ou	s' :	armi'n,	beăŭ,	cad,	dor,	ncap,	pot,	tac,	ved,
"	"	"	armi'n'I,	beăl,	cadz,	dorŭ,	ncákŭ,	poŭ,	taŭ,	vedz,
"	"	"	armi'nă,	beá,	cádă,	doără,	ncápă,	poátă,	tácă,	veádă,
"	"	"	armínem,	bem,	cădém,	durém,	ncăpém,	putém,	tățém,	vidém,
"	"	"	armínét,	beŭ,	cădét,	durét,	ncăpét,	putét,	tățét,	vidét,
"	"	"	armi'nă,	beá,	cádă,	doără,	ncápă,	poátă,	tácă,	veádă,

Imparfait

si-ám :	armăsă,	biŭtă,	cădzŭtă,	durŭtă,	ncăpŭtă,	putŭtă,
si-ăl :	"	"	"	"	"	"
si-ălăbă :	"	"	"	"	"	"
si-avém :	"	"	"	"	"	"
si-avét :	"	"	"	"	"	"
si-ălăbă :	"	"	"	"	"	"

si-ám :	tăcŭtă,	vidzŭtă,
si-ăl :	"	"
si-ălăbă :	"	"
si-avém :	"	"
si-avét :	"	"
si-ălăbă :	"	"

CONDITIONNEL

Présent

si-armîneárim,	s' beárim,	s' cădeárim,	s' dureárim,	si ncăpeárim,
si-armîneáriși,	s' beáriși,	s' cădeáriși,	s' dureáriși,	si ncăpeáriși,
si-armîneáre,	s' beáre,	s' cădeáre,	s' dureáre,	si ncăpeáre,

si-armineárim,	s' beárim,	s' cădeárim,	s' dureárim,	si ncăpeárim,
si-armineárit,	s' beárit,	s' cădeárit,	s' dureárit,	si ncăpeárit,
si-armineáre,	s' beáre,	s' cădeáre,	s' dureáre,	si ncăpeáre,

s' puteárim,	s' tățeárim,	s' videárim,
s' puteárișI,	s' tățeárișI,	s' videárișI,
s' puteáre,	s' tățeáre,	s' videáre,
s' puteárim,	s' tățeárim,	s' videárim,
s' puteárit,	s' tățeárit,	s' videárit,
s' puteáre,	s' tățeáre,	s' videáre.

(Im)parfait

Première forme

.....	s' biúrim,	s' cădzúrim,	s' durúrim,	si ncăpúrim,
.....	s' biúrișI,	s' cădzúrișI,	s' durúrișI,	si ncăpúrișI,
.....	s' biúre,	s' cădzúre,	s' durúre,	si ncăpúre,
.....	s' biúrim,	s' cădzúrim,	s' durúrim,	si ncăpúrim,
.....	s' biúrit,	s' cădzúrit,	s' durúrit,	si ncăpúrit,
.....	s' biúre,	s' cădzúre,	s' durúre,	si ncăpúre,

s' putúrim,	s' tăcúrim,	s' vidzúrim,
s' putúrișI,	s' tăcúrișI,	s' vidzúrișI,
s' putúre,	s' tăcúre,	s' vidzúre,
s' putúrim,	s' tăcúrim,	s' vidzúrim,
s' putúrit,	s' tăcúrit,	s' vidzúrit,
s' putúre,	s' tăcúre,	s' vidzúre.

Cf. verbele ajutătoare (condițional imperfect) și PArom, 82 (și M—L, II, § 310).

Deuxième forme

vrea ou va s' :	armineám,	beám,	cădeám,	dureám,	ncăpeám,
" " "	armineái,	beái,	cădeái,	dureái,	ncăpeái,
" " "	armineá,	beá,	cădeá,	dureá,	ncăpeá,
" " "	armineám,	beám,	cădeám,	dureám,	ncăpeám,
" " "	armineáț,	beáț,	cădeáț,	dureáț,	ncăpeáț,
" " "	armineá,	beá,	cădeá,	dureá,	ncăpeá,

vrea ou va s' :	puteám,	tățeám,	videám,
" " "	puteái,	tățeái,	videái,
" " "	puteá,	tățeá,	videá,
" " "	puteám,	tățeám,	videám,
" " "	puteáț,	tățeáț,	videáț,
" " "	puteá,	tățeá,	videá.

Troisième forme

si-aveám :	armásă,	biută,	cădzută,	durută,	ncăpută,	putută,
si-aveál :	»	»	»	»	»	»
si-aveá :	»	»	»	»	»	»
si-aveám :	»	»	»	»	»	»
si-aveát :	»	»	»	»	»	»
si-aveá :	»	»	»	»	»	»

si-aveám :	tăcútă,	vidzută,
si-aveál :	»	»
si-aveá :	»	»
si-aveám :	»	»
si-aveát :	»	»
si-aveá :	»	»

IMPÉRATIF ¹

armi'ne <i>lîne</i>	beá,	cáde,	doáre,	
si-armi'nă <i>el</i> ,	s' beá,	s' cádă,	s' doáră,	, s' poată,
armi'nét <i>vol</i> ,	beț,	cădét,	durét,	
si-armi'nă <i>el'l</i> ,	s' beá,	s' cádă,	s' doáră,	, s' poată,
		tațl,	vedz,	
		s' tăcă,	s' veádă,	
		tățét,	vidét,	
		s' tăcă,	s' veádă.	

PARTICIPE PASSÉ

armásă, biută, cădzută, durută, încăpută, putută, tăcútă, vidzută.

GÉRONDIF

armi'n'nda(luî), biúnda(luî), cădzi'nda(luî), durúnda(luî), ncăpúnda(luî), putl'nda(luî), tă-
c'l'nda(luî), vidzl'nda(luî).

INFINITIF

armi'neáre, beáre, cădeáre, dureáre, ncăpeáre, puteáre, tățeáre, videáre.

¹ La persoana a doua sing. (cu -e aton > -i) : *scădi*, *scădi-l* « baisse, baisse-le » ; *úmpli*, *úmpli-le* « remplis, remplis-les » ; *veádi* și *vedz*, *veádi-me* și *vedz-mi* « vois, vois-moi » ; *vedzl-n'l* *nělu di lu dzeádił* (vezi-mi inelul din deget), PLit, 1053 ; *vedzl-l* *je prímłu și je livěndu-l* — v. *prímłu*. Etc.

§ 54 — CONJUGAREA a III-a

§ 54 — III-ème CONJUGAISON

INDICATIF

Présent

arúp,	dípún,	duc,	dzlc,	fac,	tórcu,	tíndu,	trag,	múlgu,
arúkl,	dípún'I,	duŭl,	dziŭl,	faŭl,	tórti,	tíndzi,	tradzi,	múldzi,
arúpe,	dípúne,	dúŭe,	dzi'ŭe,	fáŭe,	toárŭe,	tinde,	trádze,	múldze,
arúpm,	dípúnim,	dúŭim,	dzi'ŭim,	fáŭim,	toárŭim,	tíndim,	trádzim,	múldzim,
arúpiŭ,	dípúniŭ,	dúŭiŭ,	dzi'iŭ,	fáŭiŭ,	toárŭiŭ,	tíndiŭ,	trádziŭ,	múldziŭ,
arúp,	dípún,	duc,	dzlc,	fac,	tórcu,	tíndu,	trag,	múlgu.

Imparfait

arupeám,	dipuneám,	duŭeám,	dzlŭeám,	făŭeám,	turŭeám,	tindeám,
arupeái,	dipuneái,	duŭeái,	dzlŭeái,	făŭeái,	turŭeái,	tindeái,
arupeá,	dipuneá,	duŭeá,	dzlŭeá,	făŭeá,	turŭeá,	tindeá,
arupeám,	dipuneám,	duŭeám,	dzlŭeám,	făŭeám,	turŭeám,	tindeám,
arupeái,	dipuneái,	duŭeái,	dzlŭeái,	făŭeái,	turŭeái,	tindeái,
arupeá,	dipuneá,	duŭeá,	dzlŭeá,	făŭeá,	turŭeá,	tindeá,

trádzeám,	muldzeám,
trádzeái,	muldzeái,
trádzeá,	muldzeá,
trádzeám,	muldzeám,
trádzeái,	muldzeái,
trádzeá,	muldzeá.

Passé défini

arúpsu,	dípúșu,	dușu,	dzișu,	fečŭ,	tórșu,	teșu,
arúpsiŭ,	dípúsiŭ,	dúsiŭ,	dzi'siŭ,	feáŭsiŭ,	toársiŭ,	teásiŭ,
arúpse,	dípúse,	dúse,	dzi'se,	feáŭe,	toárse,	teáse,
arúpsim,	dípúsim,	dúsim,	dzi'sim,	feáŭim,	toársim,	teásim,
arúpsit,	dípúsit,	dúsit,	dzi'sit,	feáŭit,	toársit,	teásit,
arúpsiră,	dípúsiră,	dúsiră,	dzi'siră,	feáŭiră,	toársiră,	teásiră,

trápsu,	múlșu,
trápsiŭ,	múlșiŭ,
trápse,	múlșe,
trápsim,	múlșim,
trápsit,	múlșit,
trápsiră,	múlșiră.

In aromăna nordică, alături de forma teșu sqq., circulă și formele :

tímșu, tímșiŭ, tímse.

A côté de la forme teșu sqq., en aroumain septentrional circulent encore les formes :

tímșim, tímșit, tímșiră.

Pentru persoana a doua singulară circulă À la deuxième personne du singulier on
forme: rencontre les formes:

arupsesi, dipusesi, dusesi, dzisesi, fitesi, tursesi, timsesi, trapesi, mulsesi.

Passé indéfini

am :	arúptă,	dipúsă,	dúsă,	dzi'să,	fáptă,	toársă,	teasă	ou	tímtă,
ai :	"	"	"	"	"	"	"	"	"
are :	"	"	"	"	"	"	"	"	"
avém :	"	"	"	"	"	"	"	"	"
avéř :	"	"	"	"	"	"	"	"	"
aũ :	"	"	"	"	"	"	"	"	"

am :	tráptă,	múlsă,
ai :	"	"
are :	"	"
avém :	"	"
avéř :	"	"
aũ :	"	"

Plus-que-parfait

aveám :	arúptă,	dipúsă,	dúsă,	dzi'să,	fáptă,	toársă,	teasă	ou	tímtă,
aveái :	"	"	"	"	"	"	"	"	"
aveá :	"	"	"	"	"	"	"	"	"
aveám :	"	"	"	"	"	"	"	"	"
aveář :	"	"	"	"	"	"	"	"	"
aveá :	"	"	"	"	"	"	"	"	"

aveám :	tráptă,	múlsă
aveái :	"	"
aveá :	"	"
aveám :	"	"
aveář :	"	"
aveá :	"	"

Futur

va(1) ou va s' :	arúp,	dipún,	duc,	dzic,	fac,	tórcu,
" " "	arúkl,	dipún'1,	duřl,	dziřl,	fařl,	tóřřl,
" " "	arúpă,	dipúnă,	dúcă,	dzi'că,	făcă,	toárcă,
" " "	arúřim,	dipúnim,	dúřim,	dzi'řim,	făřim,	toářřim,
" " "	arúřiř,	dipúniř,	dúřiř,	dzi'řiř,	făřiř,	toářřiř,
" " "	arúpă,	dipúnă,	dúcă,	dzi'că,	făcă,	toárcă,

va(1) ou va s' :	tíndu,	trag,	múlgu,
" " "	tíndzi,	tradzi,	múldzi,
" " "	tíndă,	trágă,	múlgă,
" " "	tíndim,	trádzim,	múldzim,
" " "	tíndiř,	trádzřiř,	múldziř,
" " "	tíndă,	trágă,	múlgă.

Futur antérieur

va(t) ou va s' :	arúpsu,	dipúşû,	duşû,	dzişû,	fečîû,
21 22 23	arúpsişl,	dipúsişl,	dúsişl,	dzi'sişl,	feátişl,
24 25 26	arúpse,	dipúse,	dúse,	dzi'se,	feáte,
27 28 29	arúpsim,	dipúsim,	dúsim,	dzi'sim,	feátim,
30 31 32	arúpsit,	dipúsit,	dúsit,	dzi'sit,	feátit,
33 34 35	arúpsiră,	dipúsiră,	dúsiră,	dzi'siră,	feátıră,

va(i) ou va s' :	tórşu,	teşû,	trápsu,	múlşu,
21 22 23	toársişl,	teásişl,	trápsişl,	múlsişl,
24 25 26	toárse,	teáse,	trápse,	múlse,
27 28 29	toársim,	teásim,	trápsim,	múlsim,
30 31 32	toársit,	teásit,	trápsit,	múlsit,
33 34 35	toársiră,	teásiră,	trápsiră,	múlsiră,

SUBJONCTIF

Présent

si ou s' :	arúp,	dipún,	duc,	dzic,	fac,	tórcu,	tíndu,
21 22 23	arúkI,	dipún'I,	dułI,	dzIłI,	fałI,	tórłi,	tíndzl,
24 25 26	arúpă,	dipúnă,	dúcă,	dzI'că,	făcă,	toárcă,	tíndă,
27 28 29	arúpm,	dipúnm,	dúțim,	dzI'tim,	fățim,	toárțim,	tíndim,
30 31 32	arúpiț,	dipúniț,	dúțit,	dzI'tiț,	fățit,	toárțiț,	tíndiț,
33 34 35	arúpă,	dipúnă,	dúcă,	dzI'că,	făcă,	toárcă,	tíndă,

si ou s' :	trag,	múlgu,
21 22 23	trádzl,	múldzl,
24 25 26	trágă,	múlgă,
27 28 29	trádzim,	múldzim,
30 31 32	trádziț,	múldziț,
33 34 35	trágă,	múlgă,

Imparfait

si-ám :	arúptă,	dipúsă,	dúsă,	dzi'să,	fáptă,	toársă,	teasă ou	tímtă,
si-al :	21	22	23	24	25	26	27 28	29
si-álbă :	21	22	23	24	25	26	27 28	29
si-avém :	21	22	23	24	25	26	27 28	29
si-avéț :	21	22	23	24	25	26	27 28	29
si-álbă :	21	22	23	24	25	26	27 28	29

si-ám :	tráptă,	múlsă,
si-al :	21	22
si-álbă :	21	22
si-avém :	21	22
si-avéț :	21	22
si-álbă :	21	22

CONDITIONNEL

Présent

si-arupeárim,	s' dipuneárim,	s' duțeárim,	s' dzițeárim,
si-arupeáriși,	s' dipuneáriși,	s' duțeáriși,	s' dzițeáriși,
si-arupeáre,	s' dipuneáre,	s' duțeáre,	s' dzițeáre,
si-arupeárim,	s' dipuneárim,	s' duțeárim,	s' dzițeárim,
si-arupeárit,	s' dipuneárit,	s' duțeárit,	s' dzițeárit,
si-arupeáre,	s' dipuneáre,	s' duțeáre,	s' dzițeáre,
s' fâțeárim,	s' turțeárim,	s' tindeárim,	s' trădzeárim,
s' fâțeáriși,	s' turțeáriși,	s' tindeáriși,	s' trădzeáriși,
s' fâțeáre,	s' turțeáre,	s' tindeáre,	s' trădzeáre,
s' fâțeárim,	s' turțeárim,	s' tindeárim,	s' trădzeárim,
s' fâțeárit,	s' turțeárit,	s' tindeárit,	s' trădzeárit,
s' fâțeáre,	s' turțeáre,	s' tindeáre,	s' trădzeáre,

s' muldzeárim,
s' muldzeáriși,
s' muldzeáre,
s' muldzeárim,
s' muldzeárit,
s' muldzeáre.

(Im)parfait

Pentru forma de bază a acestui timp, cf. notele date la imperfectul condiționalului al conjugărilor tului și a patra (pp. 67 și 83).

Pour la forme initiale fondamentale de cet imparfait aroumain, cf. les notes concernant l'imparfait du conditionnel de la première et de la quatrième conjugaisons (pp. 67 et 83).

Deuxième forme

vreá ou va s' :	arupeám,	dipuneám,	duțeám,	dzițeám,	fâțeám,
" " "	arupeái,	dipuneái,	duțeái,	dzițeái,	fâțeái,
" " "	arupeá,	dipuneá,	duțeá,	dzițeá,	fâțeá,
" " "	arupeám,	dipuneám,	duțeám,	dzițeám,	fâțeám,
" " "	arupeát,	dipuneát,	duțeát,	dzițeát,	fâțeát,
" " "	arupeá,	dipuneá,	duțeá,	dzițeá,	fâțeá,
vreá ou va s' :	turțeám,	tindeám,	trădzeám,	muldzeám,	
" " "	turțeái,	tindeái,	trădzeái,	muldzeái,	
" " "	turțeá,	tindeá,	trădzeá,	muldzeá,	
" " "	turțeám,	tindeám,	trădzeám,	muldzeám,	
" " "	turțeát,	tindeát,	trădzeát,	muldzeát,	
" " "	turțeá,	tindeá,	trădzeá,	muldzeá,	

Troisième forme

si-aveám :	arúptă,	dipúsă,	dúsă,	dzi'să,	făptă,	toársă,	teasă	ou	tîmtă,
si-aveál :	??	??	??	??	??	??	??	??	??
si-aveá :	??	??	??	??	??	??	??	??	??
si-aveám :	??	??	??	??	??	??	??	??	??
si-aveát :	??	??	??	??	??	??	??	??	??
si-aveá :	??	??	??	??	??	??	??	??	??

si-aveám :	tráptă,	múlsă,
si-aveál :	??	??
si-aveá :	??	??
si-aveám :	??	??
si-aveát :	??	??
si-aveá :	??	??

IMPÉRATIF

arúpe <i>líne</i> ,	dipúne,	du,	dzi,	fă,	toárțe,
si-arúpă <i>el</i> ,	s' dipúnă,	s' dúcă,	s' dzi'că,	s' făcă,	s' toarcă
arúpiț <i>voi</i> ,	dipúniț,	dúțiț,	dzi'țiț,	fățiț,	toártiț,
si-arúpă <i>el'l</i>	s' dipúnă,	s' dúcă,	s' dzi'că,	s' făcă,	s' toarcă,

tînde,	trádze,	múldze,
s' tîndă,	s' trágă,	s' múlgă,
lîndiț,	trádzîț,	múldziț,
s' tîndă,	s' trágă,	s' múlgă.

La persoana a doua sing. (cu -e aton > -i) : *aleádde*, *aleáddzî-u* « choisis, choisis-la » ; *arádi*, *arádi-l* « rases, rases-le » ; *art'di*, *art'di-mi* « ris, trompe-moi » ; *așleárnă*, *așleárnă-l'l* « étends, étends-lui » ; *cođfi*, *cođfi-le*, *cođfi-lă* « cuis, cuis-les, cuis leur (pour eux, pour elles) » ; *crești*, *creásti-l'l* « crois, crois-les » ; *frîdzi*, *frîdzi-l* « fris, fris-le » ; *frl'ndzi*, *frl'ndzi-u* « brise, brise-la » ; *heárbe*, *heárbi-f* « bous, bous pour toi » ; *ndreáddzi*, *ndreáddzi-le* « arrange, arrange-toi » ; *pásti*, *pásti-l'l* « pais, pais-les » ; *pîndzi*, *pîndzi-nă* « pousse, pousse-nous » ; *plî'ndze*, *plî'ndzi-mi* « plains, plains-moi » ; *strîndze*, *strîndzi-le* « étreins, étreins-toi » ; *trețt*, *tređfi-me* « passe, passe-moi » ; *vîndi*, *vîndi-u* « vends, vends-la » etc.

PARTICIPE PASSÉ

arúptă, dipúsă, dúsă, dzi'să, făptă, toársă, teasă ou tîmtă, tráptă múlsă.

GÉRONDIF

arupi'nda(luI), dipuni'nda(luI), ducf'nda(luI), dzicf'nda(luI), făci'nda(luI), turci'nda(luI),.....
....., trăgi'nda(luI), mulgi'nda(luI).

Există verbe de conjugarea a treia — ca: Il y a des verbes de la troisième conjugaison — comme:

aprinđu, ascünđu, ndreg, tindu, vündu etc.

care nu au formă de gerundiv.

qui n'ont pas de gérondif.

INFINITIF

arüpire et arupeäre, dipünire et dipuneäre, düťire et duťeäre, dzl'tire et dzl'teäre, făťire et făťeäre, toártire et turťeäre, tindire et tindeäre, trădzire et trădzeäre, müldzire et muldzeäre.

Exceptând infinitivul, pentru toate aceste nouă verbe am dat numai formele originare, adică numai cele de conjugarea a treia, dar nu și acele care se conjugă după conjugarea a doua și care, în aromăna sudică, sînt curențe.

A l'exception de l'infinitif, pour ces neuf verbes nous n'avons donné que les formes originaires, c'est-à-dire les formes de la troisième conjugaison et non celles aussi qui suivent les règles de la deuxième conjugaison et qui, en aroumain du sud, sont courantes.

§ 55 — CONJUGAREA a IV-a

§ 55 — IV-ème CONJUGAISON

INDICATIF

Présent

ápir,	dórmu,	es,	fug,	ȳin,	hivréscu,	aurá'scu,
ápirĩ,	dórn'ĩ,	eşĩ,	fudzĩ,	ȳin'ĩ,	hivréşti,	aurá'sţi,
ápiră,	doárme,	eáse,	fúdze,	ȳine,	hivreáşte,	auráşte,
apirim,	durn'ím,	işím,	fudzím,	ȳiním,	hivrim,	auri'm,
apiriť,	durn'ít,	işít,	fudzít,	ȳinít,	hivriť,	auri'ť,
ápiră,	dórmu,	es,	fug,	ȳin,	hivréscu,	aurá'scu,

pat,	ávdu,
pať,	ávdzi,
páte,	ávde,
păťi'm,	ávdzi'm,
păťi'ť,	ávdzi'ť,
pat,	ávdu.

Imparfait

apireám,	durn'eám,	işeám,	fudzeám,	ȳineám,	hivreám,	aurám,
apireái,	durn'eái,	işeái,	fudzeái,	ȳineái,	hivreái,	aurái,
apireá,	durn'eá,	işeá,	fudzeá,	ȳineá,	hivreá,	aurá,

apireám,	durn'eám,	ișeám,	fudzeám,	țineám,	hivreám,	aurám,
apireát,	durn'eát,	ișeát,	fudzeát,	țineát,	hivreát,	aurát,
apireá,	durn'eá,	ișeá,	fudzeá,	țineá,	hivreá,	aurá,

pățám,	avdzám,
pățái,	avdzái,
pățá,	avdzá,
pățám,	avdzám,
pățát,	avdzát,
pățá,	avdzá.

Passé défini

apirií,	durn'íí,	ișií,	fudzií,	vin'tú,	hivrií,	auri'í,
apirișií,	durn'íșií,	ișișií,	fudzișií,	vin'íșií,	hivrișií,	auri'íșií,
apirií,	durn'í,	ișií,	fudzií,	vin'e,	hivrií,	auri'í,
apirim,	durn'im,	ișim,	fudzim,	vin'im,	hivrim,	auri'im,
apirit,	durn'ít,	ișít,	fudzit,	vin'ít,	hivrit,	auri'ít,
apiriră,	durn'iră,	ișiră,	fudziră,	vin'iră,	hivriră,	auri'iră,

păți'í,	avdzi'í,
păți'íșií,	avdzi'íșií,
păți'í,	avdzi'í,
păți'im,	avdzi'im,
păți'ít,	avdzi'ít,
păți'iră,	avdzi'iră.

Passé indéfini

am :	apirită,	durn'ítă,	ișítă,	fudzítă,	vin'ítă,	hivrită,	auri'tă,
aí :	"	"	"	"	"	"	"
äre :	"	"	"	"	"	"	"
avém :	"	"	"	"	"	"	"
avéł :	"	"	"	"	"	"	"
aũ :	"	"	"	"	"	"	"

am :	păți'tă,	avdzi'tă,
aí :	"	"
äre :	"	"
avém :	"	"
avéł :	"	"
aũ :	"	"

Plus-que-parfait

aveám :	apirită,	durn'ítă,	ișítă,	fudzítă,	vin'ítă,	hivrită,	auri'tă,
aveái :	"	"	"	"	"	"	"
aveá :	"	"	"	"	"	"	"
aveám :	"	"	"	"	"	"	"

aveáţ :	apirîtă,	durn'îtä,	işîtä,	fudzîtä,	vin'îtä,	hivrită,	aurî'lă,
aveá :	"	"	"	"	"	"	"
	aveám :	păţî'tă,	avdzî'tă,				
	aveáî :	"	"				
	aveá :	"	"				
	aveám :	"	"				
	aveáţ :	"	"				
	aveá :	"	"				

Futur

va(I) ou va s' :	ápir,	dórmu,	es,	fug,	γin,	hivréscu,
" " "	ápirî,	dórn'i,	eşî,	fudzî,	γin'î,	hivréşî,
" " "	ápiră,	doármă,	eásă,	fúgă,	γină,	hivreáscă,
" " "	apirim,	durn'im,	işim,	fudzim,	γinim,	hivrim,
" " "	apirî,	durn'î,	işî,	fudzî,	γinî,	hivri,
" " "	ápiră,	doármă,	eásă,	fúgă,	γină,	hivreáscă,

va(I) ou va s' :	aură'scu,	pat,	ávdü,
" " "	aură'şî,	paţ,	ávdzî,
" " "	auráscă,	pátă,	ávdă,
" " "	aurî'm,	păţî'm,	avdzî'm,
" " "	aurî't,	păţî't,	avdzî't,
" " "	auráscă,	pátă,	ávdă.

Futur antérieur

va(I) ou va s' :	apirî,	durn'î,	işî,	fudzî,	vin'î,
" " "	apirîşî,	durn'îşî,	işîşî,	fudzîşî,	vin'îşî,
" " "	apirî,	durn'î,	işî,	fudzî,	vin'e,
" " "	apirim,	durn'im,	işim,	fudzim,	vin'im,
" " "	apirî,	durn'î,	işî,	fudzî,	vin'î,
" " "	apirîră,	durn'îră,	işîră,	fudzîră,	vin'îră,

va(I) ou va s' :	hivri,	aurî't,	păţî't,	avdzî't,
" " "	hivrişî,	aurî'şî,	păţî'şî,	avdzî'şî,
" " "	hivri,	aurî',	păţî',	avdzî',
" " "	hivrim,	aurî'm,	păţî'm,	avdzî'm,
" " "	hivrit,	aurî't,	păţî't,	avdzî't,
" " "	hivriră,	aurî'ră,	păţî'ră,	avdzî'ră.

SUBJUNCTIF

Présent

si ou s' :	ápir,	dórmu,	es,	fug,	γin,	hivréscu,
" " "	ápirî,	dórn'i,	eşî,	fudzî,	γin'î,	hivréşî,
" " "	ápiră,	doármă,	eásă,	fúgă,	γină,	hivreáscă,

si ou s' :	apírim,	durn'ím,	işim,	fudzím,	ȳiním,	hivírim,
„ „ „	apirít,	durn'ít,	işít,	fudzít,	ȳinít,	hivrit,
„ „ „	ápiră,	doărmă,	eăsă,	fúgă,	ȳină,	hivreăscă,

si ou s' :	aură'scu,	pat,	ávdú,
„ „ „	aură'stí,	paş,	ávdzí,
„ „ „	aurăscă,	pătă,	ávdă,
„ „ „	aurí'm,	păţí'm,	avdzí'm,
„ „ „	aurí't,	păţí't,	avdzí't,
„ „ „	aurăscă,	pătă,	ávdă,

Imparfait

si-ám :	apirită,	durn'ítă,	işítă,	fudzită,	vin'ítă,	hivrită,
si-ál :	„	„	„	„	„	„
si-álbă :	„	„	„	„	„	„
si-avém :	„	„	„	„	„	„
si-avéţ :	„	„	„	„	„	„
si-álbă :	„	„	„	„	„	„

si-ám :	aurí'tă,	păţí'tă,	avdzí'tă
si-ál :	„	„	„
si-álbă :	„	„	„
si-avém :	„	„	„
si-avéţ :	„	„	„
si-álbă :	„	„	„

CONDITIONNEL

Présent

si-apiririm,	s' durn'irim,	s' işirim,	s' fudzirim,	s' ȳinirim,
si-apiririşl,	s' durn'irişl,	s' işirişl,	s' fudzirişl,	s' ȳinirişl,
si-apirire,	s' durn'ire,	s' işire,	s' fudzire,	s' ȳinire,
si-apiririm,	s' durn'irim,	s' işirim,	s' fudzirim,	s' ȳinirim,
si-apiririt,	s' durn'irit,	s' işirit,	s' fudzirit,	s' ȳinirit,
si-apirire,	s' durn'ire,	s' işire,	s' fudzire,	s' ȳinire,

s' hivririm,	si-aurí'rim,	s' păţí'rim,	si-avdzí'rim,
s' hivririşl,	si-aurí'rişl,	s' păţí'rişl,	si-avdzí'rişl,
s' hivrire,	si-aurí're,	s' păţí're,	si-avdzí're,
s' hivririm,	si-aurí'rim,	s' păţí'rim,	si-avdzí'rim,
s' hivririt,	si-aurí'rit,	s' păţí'rit,	si-avdzí'rit,
s' hivrire,	si-aurí're,	s' păţí're,	si-avdzí're,

sau : si-apireárim, s' durn'eárim, s' işeárim, s' fudzeárim, s' ȳineárim, s' hivreárim, si-aurárim, s' păţárim, s' avdzárim etc.

(Im)parfait

Première forme

Pentru forma de bază a acestui timp, cf. *Pour la forme fondamentale de ce temps, cf. les notes concernant l'imparfait du conditionnel de la première et de la deuxième conjugaison (pp. 67 și 77).*

Deuxième forme

vrea ou va s' :	apireám,	durn'eám,	iseám,	fudzeám,	țineám,
" "	apireál,	durn'eál,	iseál,	fudzeál,	țineál,
" "	apireá,	durn'eá,	iseá,	fudzeá,	țineá,
" "	apireám,	durn'eám,	iseám,	fudzeám,	țineám,
" "	apireát,	durn'eát,	iseát,	fudzeát,	țineát,
" "	apireá,	durn'eá,	iseá,	fudzeá,	țineá,

vrea ou va s' :	hivréam,	aurám,	pățám,	avdzám,
" "	hivréál,	aurál,	pățál,	avdzál,
" "	hivréá,	aurá,	pățá,	avdzá,
" "	hivréam,	aurám,	pățám,	avdzám,
" "	hivréát,	aurát,	pățát,	avdzát,
" "	hivréá,	aurá,	pățá,	avdzá,

Troisième forme

si-aveám :	apirită,	durn'ită,	ișită,	fudzită,	vin'ită,	hivrită,
si-aveál :	"	"	"	"	"	"
si-aveá :	"	"	"	"	"	"
si-aveám :	"	"	"	"	"	"
si-aveát :	"	"	"	"	"	"
si-aveá :	"	"	"	"	"	"

si-aveám :	auri'tă,	păți'tă,	avdzi'tă,
si-aveál :	"	"	"
si-aveá :	"	"	"
si-aveám :	"	"	"
si-aveát :	"	"	"
si-aveá :	"	"	"

IMPÉRATIF

ápiră, <i>tine,</i>	dórn'í,	eși,	fudzi,	ýinu,	hivreá,
si-ápiră <i>el,</i>	s' doármă,	s' eásă,	s' fugă,	s' ýină,	s' hivreáscă,
apiriț <i>voi,</i>	durn'ít,	ișít,	fudziț,	ýiniț,	hivriț,
si-ápiră <i>el'í,</i>	s' doármă,	s' eásă,	s' fugă,	s' ýină,	s' hivreáscă
	aurá,	páti,	ávde,		
	si-auráscă,	s' pátă,	si-ávdă,		
	auri'ț,	păți'ț,	avdzi'ț,		
	si-auráscă,	s' pátă,	si-ávdă,		

La persoana a doua sing. (cu *-e* aton > *-i*) : *acoápiră*, *acoápiră-le* « couvre, couvre-toi » ; *amúță* « tais-toi » ; *ansáre*¹, *ansári*^{1-le} « saute, saute-les » ; *morí*², *moári*^{2-u} « meurs, tue-la » etc.

Pentru formele *hivréá*, *aurá* — în dacoromână : *pázea* — , cf. CAR, 452 ; PhOr, II, 525 ; DR, VII, 4 ; Pistr, II, 178 ; CCos, IV—V, II, 62.

PARTICIPE PASSÉ

apirită, *durn'ită*, *ișită*, *fudzită*, *vin'ită*, *hivrită*, *aur'lă*, *pățl'tă*, *avdzi'tă*.

Și în aromână, participiul trecut, *considerat ca adjectiv*, pentru cele două genuri (masculin și feminin) are două forme pentru orice verb de orice conjugare, regulat sau neregulat :

En aroumain aussi, le participe passé, pris comme un adjectif, a aux deux genres (masculin et féminin) deux formes à tout verbe de quelque conjugaison que ce soit, régulière ou irrégulière :

avút, *avútă* ; *purtát*, *purtătă* ; *armás*, *armásă* ; *fáptu*, *fáptă* ; *avdzi't*, *avdzi'tă* etc.

În aromână, toate timpurile compuse se formează cu participiul trecut feminin invariabil — cf. PEp, 209 sqq.

En aroumain, tous les temps composés se forment à l'aide du participe passé féminin invariable — cf. PEp. 209 sqq.

GÉRONDIF

apirinda(lui), *durn'inda(lui)*, *ișinda(lui)*, *fudzinda(lui)*, *vininda(lui)*, *hivrinda(lui)*, *aur'l'nda(lui)*, *pățl'nda(lui)*, *avdzi'nda(lui)*.

INFINITIF

apirire, *durn'ire*, *ișire*, *fudzire*, *vinire* și *vinire*, *hivrire*, *aur're*, *păț're*, *avdzi're*.

În dialectul aromân, nu există forma de infinitiv scurl, ca în dacoromână — cf. cos și vîndu.

En aroumain, il n'existe pas la forme abrégée de l'infinitif, comme en dacoroumain — cf. cos et vîndu.

Pentru *v* din *avdu*, *avdzi're*, cf. istr. *avzi* (PopD, 89 ; Kov, 73 ; 116).

§ 56 — Deși e unitar în tot ce constituie esența lui, dialectul aromân se prezintă sub două aspecte generale : *aromâna nordică*, vorbită de aromâni din Albania, Iugoslavia și Bulgaria, și *aromâna sudică*, vorbită de aromâni din cuprinsul nordic al Greciei. Fiecare din aceste două ramuri își are variații sub-dialectale : din aromâna

§ 56 — Quoique unitaire dans son essence, le dialecte aroumain se présente sous deux aspects généraux : l'*aroumain du nord*, parlé par les Aroumains vivant en Albanie, en Yougoslavie et en Bulgarie, et l'*aroumain du sud* qui est la langue des Aroumains du nord de la Grèce. Chacun des deux rameaux de ce dialecte a ses particularités sous-dialectales : à l'*aroumain du nord*, parlé en général par les *Făr-*

nordică, vorbită în general de fărșeroți, de grămosteni, de moscopoleni și de miuzăkeări, face parte și graiul satelor Gópeși și Muluviște (sau Mulóviște), iar din aromâna sudică, vorbită de aromâni din masivul Pindului — deci de o populație mai numeroasă — face parte și graiul aromânilor de la poalele estice ale Olimpului.

§ 57 — Ca mostră de aromână unitară, reproducem aci un text cu fond pastoral aromânesc. Acest text e o traducere a unei descrieri, făcută de Pouqueville, plină de un viu și autentic realism. Dăm întâi originalul francez, punând între croșete [] cuvintele ce nu sînt traduse; apoi va urma traducerea lui în dialectul aromân.

șeroți, les Grămosténi, les Moscopoléní et les Miuzăkeári, se ratache aussi le parler des villages de Gópeși et de Muluviște (ou Mulóviște); à l'aroumain du sud, que parlent les Aroumains du massif du Pinde — donc une population plus nombreuse — appartient également le parler des Aroumains des versants orientaux de l'Olympe.

§ 57 — A titre d'échantillon d'aroumain unitaire, nous reproduisons ici un texte d'essence pastorale aroumaine: c'est la traduction d'une description faite par Pouqueville, qui respire un réalisme aussi vivant qu'authentique. Nous donnons d'abord le texte original français, en mettant entre les crochets [] les mots non traduits; il sera suivi d'une traduction en dialecte aroumain.

« Chaque soir, le Valaque et ses fils ramènent les troupeaux vers les tentes; et, aidés des leurs chiens, ils se relèvent pour veiller autour de leurs parcs formés [, comme les constructions pélasgiques,] d'enceintes bâties en pierre sèche. L'inclémence du ciel et les nuits obscures sont les temps où les bergers doivent être sur leurs gardes; car c'est à la faveur des ténèbres que les loups et les voleurs menacent surtout les troupeaux. Semblables à des statues, les bergers passent en pied ces longues veillées, cachant soigneusement sous leurs capes épaisses les fusils et les pistolets dont ils sont armés et poussent de temps en temps des cris pour tenir leurs chiens en alarmes. Ils ont aussi des signaux pour communiquer d'une bergerie à l'autre l'avis de quelque danger extraordinaire, tel que l'approche des brigands Arnaoutes, ou tout autre événement imprévu. Alors la tribu entière se saisit des postes convenus pour combattre l'ennemi commun et répandre au loin l'avis des dangers » — Pouq., II, 210—211.

Cățe seără, Armânlu și h'il'î-i-a lui adúc túrmile (ou cupílle) cătră la ténđe (ou čidi'ri); și, ağıutăt di c'î'n'î'l'i a lor, el'î si scoală ca si-aveág'l'e avarliga di cutările a lor adrâte [, ...] cu gárdurî fápțe mași di keátră. Ni-n'îla a țerlul (ou a uranólul) și nóțîle ntunicoáse (ou scutinoáse) suntu órîle c'î'ndu picurărîl'i prînde s' hîbă cu ócl'î'l' pátru, că, atúmțea c'î'ndu eáste scutițe (ou ntuneáric), lúkl'i s' fúrl'i ȳin avarl'îga ma múlțu la túrme. Tamám ca áyalme, picurărîl'i, mbróști (ou pri čloáre), fac nubéte tútă noáptea, ascúndu cu frundișă sun lîmbă'rîle-a lor speáse (ou ndisáte), tufékîle și cumbúrlile (ou arávól'île) cu carl si-armătuséscu și, c'î'n'î'l'i a lor, ca si sta pri člor (ou si-și álbbă peána), di oárá-oárá el'î aúrlă. El'î și-aú și seámne ca, di la únă căseáre la áltă căseáre, si-și da di hăbáre (ou tu ștîre) trî vî'rnu pîrl'îtu (ou kíndin) múlțu máre, ca cum vin'îta a fúrlilor arbinéșl, i a altúf pîrl'îtu ni-aștîptát. Atúmțea, fára ntreágă acájă lócurîle (ou cărăul'île, ou pusîlle) știúte tra sí s' bătă cu dușmánlu (ou ehtrulu) a l'ei și si-arăspîndzască dipárte hăbárea a pîrl'îlor.

(*În fiecare seară, aromânul și fiii lui duc turmele către (spre) corturi; și ajutați de cîinii lor, ei se scoală ca să vegheze împrejur de țarcurile lor durate [, ...] cu garduri făcute numai din piatră. Nemila cerului și nopțile întunecoase sînt orele cînd păcurarii trebuie să fie cu ochii în patru, căci, atunci cînd e întuneric, lupii și furii vin împrejur (dau tircoale) mai mult la turme. Tocmai ca niște statui, păstorii, în picioare, stau de veghe toată noaptea, ascund cu grijă sub mantalele lor dese puștile și pistoalele cu care se înarmează și, pentru ca cîinii lor să fie atenți, din cînd în cînd ei urlă. Ei își au și semne (semnale), ca, de la o stîină la altă stîină, să-și dea de știre pentru vreun pericol (primejdie) prea mare, cam cum ar fi venirea hoților albanezi, sau a altei primejdii neașteptate. Atunci, tribul întreg prinde (ocupă) meterezurile știute ca să se bată cu dușmanul lui și să răsplindească departe știrea pericolului.*)

§ 58 — Urmează un scurt text cu fond din viața c ă r ă v ă n a r i l o r aromâni din Albania, cules în grai fărșerotesc. Acest text va fi apoi prezentat sub aspect de aromână nordică și, alături, sub aspect de aromână sudică.

§ 58 — Suit un court texte relatif à la vie des c a r a v a n i e r s aroumains d'Albanie, écrit en parler des Fărșeroŋi. Ce texte sera ensuite présenté sous l'aspect de l'aroumain du nord avec, en regard, son aspect en aroumain méridional.

* Alăgăm, fpați, tu tûti pâr'țali. Nă bătea ploaia ș' nu vreăm să știm dip. Lucram ti 'nă p'ni. Toamna, cînd z' dipună fumel'le to rrile, așfundeam pân' Lărisa, Tărcól ș' Lasóna. Ma ven'ea primveára, adoáră nădzeam di li aduțeam fumel'le la mûnti (p. 172).

Loam sári di Dúrás ș' o aduțeam Cavála. Stăteam cît stăteam aycó, loam călea ș' așfundeam Pikini. Oați nu rămâneam mult ș' nădzeam ma depărte, di așfundeam Elbasán. Di Elbasán căpcám altă pârmatii, fâțeam dõu dzá'li p'na așfundeam Curčeaó. Di Curčeaó dipunám Flórina j' di-acó nă aflám Bituli * — CFr, 173.

En aroumain du nord :

Alăgăm, fráte, tu tûte pâr'țile. Nă bătea ploaia și nu vreăm să știm lci (ou dip). Lucram ti únă p'ne. Toamna, cîndu dipună fumel'le tu arnî, așfundeam p'na Lărisa, Tricól și Lasóna. Ma yineá primuveára, a dáua oáră n'irdzeam di li aduțeam fumel'le la mûnte.

Loam sáre di Durátu ș' u aduțeam Cavála. Stăteam cît stăteam acló, loam călea și așfundeam Pikini. Aúáte nu armâneam mltu și n'irdzeam ma dipárte, di așfundeam Elbasán(l'i). Din Elbasán ancărcám altă pârmatie, fâțeam dáo dzi'le p'na așfundeam Curčeaúă. Di Curčeaúă dipuneam Flórina și di-acló n'aflám Bitule.

En aroumain du sud :

Alăgăm, fráte, tu tûti pâr'țili. Nă bíteá ploaia și nu vreăm si știm dip. Lucram trî 'nă p'ni. Toamna, cîndu dipneá fumel'le tu-arnî, așfundeam p'na Lársa, Tricól și Lásún. Ma yineá prumuveára, đéftira oáră n'irdzeam di li-aduțeam fumel'le la mûnte.

Loam sári di Durátu și-u aduțeam Cavála. Stíteam cît stíteam acló, loam călea și-așfundeam Pikini. Aúáte nu armâneam mltu și nă duțeam (ou țeam) ma dipárti, di așfundeam Elbasán. Di Elbasán ncărcám (ou ngircám) altă primitie, flíteam doáúă dzi'le p'na așfundeam Córița. Di Córița dipneam Flórina ș' di-acló n' aflám Bituli.

(Umblam, frate, în toate pâr'țile. Ne bătea ploaia și nu vream să știm de loc. Lucram pentru o pline. Toamna, cînd familiile coborau la iernatic, ajungeam pînă la Larisa, Tricala și Elasona. Dacă venea primăvara, mergeam a doua oară de le aduceam familiile la munte.

Luam sare din Durațo și o aduceam la Cavaia. Stăteam cit stăteam acolo, apucam calea (porneam) și ajungeam la Pikini. Aci nu rămâneam mult și mergeam mai departe de ajungeam la Elbasan. Din Elbasan încărcam altă marfă, făceam două zile pînă ajungeam la Corița. Din Corița coboram la Florina și de acolo ne aflam (soseam) la Bitolia) ¹.

Ce texte, le voici en traduction française :

Nous parcourions, ô frère, tout le pays. De la pluie battante on n'en avait cure. Nous travaillions pour gagner notre pain. En automne, époque où les familles prenaient leurs quartiers d'hiver, nous poussions jusqu'à Larissa, Tricala et Elassona. Le printemps venu, nous repartions pour la deuxième fois pour conduire les familles à la montagne.

De Durazzo nous emportons du sel que nous transportons à Cavaia. Nous y demeurions ce que nous y demeurions, nous reprenons la route et nous arrivions à Pékini. On n'y restait pas longtemps et on poussait plus loin, pour arriver à Elbassan. D'Elbassan nous chargions une autre marchandise et nous mettions deux jours pour arriver à Coritza. De Coritza nous descendions jusqu'à Florina et de là nous allions (nous nous trouvions tout à coup) à Bitolia (Monastir).

§ 59 — Același text — cel de sub § 58, p. 86 —, sub prima sa formă, iată-l redat cuvînt cu cuvînt, pe cale de reconstituiere etimologică, în latina vulgară — limbă din care s-a născut limba română, deci și dialectul aromân. Între croșetele [] vom da forme latine clasice, explicative sau echivalente cu sensul formelor latine vulgare imediat precedente. Numele proprii topice, precum și cuvintele nelatine sau necunoscute ca origine, sînt scrise cu caractere cursive.

§ 59 — Voici le même texte — celui du § 58, p. 86 —, sous sa première forme, transposé mot-à-mot, par la voie de la reconstitution étymologique, en la t i n v u l g a i r e — langue qui a donné naissance à la langue roumaine et, par conséquent, au dialecte aroumain. Entre les crochets [] nous donnerons des formes latines classiques, explicatives ou équivalentes du sens des formes latines vulgaires qui précèdent immédiatement. Les noms propres de lieux, ainsi que les mots non-latins ou d'origine inconnue sont écrits en italiques.

*Allargabamus [= ambulabamus, ibamus], frater, intro tottae parte(s)-illae. Nos battebat *ploja [pluvia] sic [= et] non volebamus se [= ut] scimus [= cedemus] *dip* [*nullo modo *]. Lucrabamus [= laborabamus] intro [= pro] una(m) pane(m). Autumna, quando deponebant [= descendebant] familiae-llae Intro [= ad] hibernivum, adjungebamus *pă'nă* [*usque ad *] *Lărisa*, *Tărcól* sic [= et] *Lasona*. *Ma* [*si, quando *] veniebat primaver-illa, a d

¹ Interesant text-document cu privire la cutreierările cărăvănarilor aromâni în ținuturi și chiar în țări îndepărtate și pentru care cf., aci, *cărvâne*, *cărvândr*, precum și PScr, 36; POrig, 146—147, 167—170 și 173.

¹ Intéressant texte documentaire au sujet des déplacements des caravaniers aroumains dans des contrées et même dans des pays lointains. Voir à ce sujet ici-même *cărvâne*, *cărvândr*, ainsi que PScr, 36; POrig, 146—147; 167—170 et 173.

*doae [duae]-illa hora mergebamus [= ducebamus] de [= ut] illac [illas] adducebamus familiae-illac [familias illas] ad-illac monte(m).

Levabamus [= prehendebamus] sale(m) de [= ab] *Dûrâs* sic [= et] illam [illum salem] adducebamus *Curčëăă*. *Statebamus [stabamus] quantum *statebamus [stabamus] ad-eccu-illoe [= ibi, illic], levabamus [= capescebamus] calle(m)-illa(m) [= viam] sic [= et] adjungebamus *Pikini*. Ad-hacce [= hic, hoc loco] non remanebamus multum sic [= et] mergebamus [= ducebamus] magis de-parte [= longe, longius, procul], de [= ut] adjungebamus *Elbasan*. De [= ab] *Elbasan* incaricabamus [= onerabamus] altera(m) *pârmâlîe* [*mercedem, mercaturam *], faciebamus *doae [duae] diae [dies] *pă'nă* [*usque *] adjungebamus *Curčëăă*. De [= ab] *Curčëăă* deponebamus [= descendebamus] *Flôrîna* sic [= et] de [= ab] ad-eccu-illoe [= illic] nos afflabamus [= perveniebamus, attingebamus] *Bitule*¹.

Cf. également § 61.

§ 60 — Pentru a cunoaște și mai bine dialectul aromân, vom reproduce o scurtă poezie de M. Beza, cu fond pastoral —, deci, un text ce aparține literaturii aromâne culte. E un text în graiul căruia se oglindesc integral și perfect graiul și ființa oricărui aromân din oricare regiune, din oricare sat — în această privință, cf. BNA, I, p. xvi; II, pp. v-vi; PArom, 143-144 și 155 sqq., și, aci, p. 40.

§ 60 — Pour mieux connaître l'aroumain, nous reproduisons une courte poésie de M. Beza, dédiée à un thème pastoral. Il s'agit en l'espèce d'un texte appartenant à la littérature savante aroumaine. C'est un texte dans la langue duquel se reflètent intégralement et parfaitement le parler et l'être de tout Aroumain de quelque région ou village que ce soit — cf., à cet égard, BNA, I, p. xvi; II, pp. v-vi; PArom, 143-144 et 155 sqq. — et, ici, p. 40.

„Loără válea, válea ôlle

pi lu márdzinea di-alún'î.

— „Iú du'î tûrma, picuráre,

și-îu dipún'î?"

— „Iú s' mi duc, o lai fârtáte —

că nu știî țe-î la cășerî.....

Vîmtul súflă ș' nu si-âvd c'întîî

di fluîerî.

Ș' că iudzîm....., Iârna 'șî-u greăúă,

dî nă-alásă-ahî'n'î an'î

Iă'ră noátin'î, fără n'eále

ș' guliśán'î'.

¹ Deci, exceptînd cuvintele *dip*, *ma*, *pă'nă*, *pârmâlîe* și numele topice *Bitule*, *Cavâta*, *Curčëăă*, *Dûrâs*, *Elbasan*, *Lârîsa*, *Lasôna*, *Pikini* și *Tărcôl*, toate celelalte cuvinte din acest text sînt de origine latină.

¹ Donc, excepté les mots *dip*, *ma*, *pă'nă*, *pârmâlîe* et les noms de lieux *Bituli*, *Cavâta*, *Curčëăă*, *Dûrâs*, *Elbasan*, *Lârîsa*, *Lasôna*, *Pikini* et *Tărcôl*, tous les autres mots de ce texte sont d'origine latine.

Eară seară. Pi tu neguri
dipuneă cupîi di oi.
Ș' țe jîlós plîndzeă pădûrea
dănăpói! ...

— „Oără — bună, căra, dú-te,
a laî oarfân picurăr,
ș' Dumnidză' s' li-aducă tûte,
tûte-ambûr” — PAnt, 211—212.

(Luară valea, valea oile
prin marginea de aluni.
— „Unde duci turma, păcurare,
și unde cobori?”

— „Unde să mă duc, măi fîrtate —
că nu știi ce e la stîni.
Vîntul suflă și nu se aud cîntece
de fluier.

Și dacă plecăm., iarna e grea,
de ne lasă atîția ani
fără noateni, fără mielusele
și goi”.

Era seară. Prin neguri
coborau turme de oi.
Și ce jalnic plîngea pădurea
în urmă! ...

— „Într-o oră bună, dară, du-te.
hei sârman păstor,
și Dumnezeu să le aducă toate,
toate din plin”).

În traducere franceză :

En traduction française :

Les brebis dévalèrent la vallée
longeant la lisière d'une coudraie.
— „Où mènes-tu le troupeau, berger,
et où descends-tu?”

— „Où puis-je aller, camarade —
car tu ne sais ce qui se passe dans les bergeries.
Le vent souffle et on n'entend pas des chants
de flûtes.

Et même si nous parlons. l'hiver est dur
et il nous laisse durant tant d'années
sans agneaux, sans agnelles
et en guenilles”.

C'était le soir. Dans les ténèbres
des troupeaux de moutons descendaient.
Et comme la plainte de la forêt était triste
derrière eux !...

— „Au bon moment, donc, va,
pauvre cher berger,
et que Dieu pourvoie à tout
à tout pleinement”.

§ 61 — Și aci, încercăm același
procedeu de reconstituiere etimolo-
gică în latina vulgară, așa
cum am procedat la § 59.

§ 61 — Ici encore nous essaye-
rons le même procédé de reconsti-
tution étymologique en latin
vulgaire, comme nous l'avons
fait au § 59.

Levaverunt [= capessiverunt] valle(m)-illa(m), valle(m)-illa(m) ove(s)-illae
per intro marginem de abelloni [abellani].

— „Ubi ducis turmam, pecorarie,
sic [= et] ubi deponis [= descendis]?”

— „Ubi se me duco [ducam], o lai [„heh care”] frater [*o bone *],
quod non scis quid est ad-illac casearias.....
Ventu-illu sufflat sic [= et] non se aud(i)unt canticas
de flutér! [*fistulae, tibiae *].

Sic [= et] quod [= si] fugimus....., hiberna sibi est grevis,
de [= ut] nos lassat [= relinquit] eccu-tanti anni
foras [= sine] annotini, foras [= sine] agnellae
sic [= et] gulişán't [*spoliati, denudati *].

Erat sera [= vesper]. Per intro *negulae [nebulas]
deponebant [descendebant] cupit [*turmae *] de oves.

Sic [= et] quid [= quantum] jilós [*luctuose *] plangebat *padule-illa [= silva]
de in-ad-post [= (de) retro] !.....

— „Hora(m) bona(m), quale [= ergo, quare], duc te,
a lai [*heh care *] orphanus pecorarius,
sic [= et] Domine-deus se illae [illa] edducet
totae [tota] ambár [*feliciter, prospere *]”¹.

¹ Exceptînd cuvintele *ambár*, *cupit*, *flutér*,
gulişán't, *jilós* și *o lai*, toate celelalte cuvinte
ale acestui text sînt de origine latină.

¹ Excepté les mots *ambár*, *cupit*, *flutér*,
gulişán't, *jilós* et *o lai*, tous les autres mots
de ce texte sont d'origine latine.

§ 62 — Aceste două transpu-
neri în latina vulgară
(cf. §§ 59, 61) ne arată și justetea
constatării făcute în următoarele
rînduri de MIntrod, 259 :

« Le latin vulgaire de la Dacie et ses représentants modernes, les dialectes roumains, dépouillés de tous les éléments étrangers, slaves, albanais et ougriens qui les ont déformés dans la suite, nous offrent ainsi l'image la plus pure et la plus exacte de ce qu'était au II-e siècle de notre ère l'idiome généralement parlé par les légionnaires de l'empire romain. La conservation de la langue roumaine est en ce sens le plus grand bienfait dont la philologie romane soit redevable au hasard des événements politiques. C'est ce qu'a déjà montré Jarník dans son beau travail sur l'importance de la langue roumaine, dans la revue *Osten*, 1878 ».

Cf. également PLR, I, 194 et 349 ; PFon, 7 et, ici, §§ 21, 48 (pp. 25—26 et 54 sqq.).

§ 63 — Iată, așadar, în linii mari
cîteva aspecte esențiale din viața
și din limba acestei populații ro-
manice din Peninsula Balcanică —
populație pe care Pouqueville a
cunoscut-o la fața locului și despre
care el scrie :

« Les Valaques nomades, qui portent sur leurs fronts hâlés l'empreinte des saisons, sont généralement forts et robustes. Leurs têtes retracent les proportions romaines ; et le temps, qui affaiblit les types nationaux, n'a pu, malgré leurs alliances, les confondre ni avec les Grecs, ni avec les Albanais » — Pouq, II, 218—219.

(Valahii nomazi, care poartă pe frunțile lor pirlite de soare amprenta anotimpurilor, în general sînt puternici și robuști. Capetele lor amintesc proporțiile romane ; și timpul, care slăbește tipurile naționale, nu a putut, în ciuda alianțelor, să-i confunde nici cu grecii, nici cu albanezii) ;

iar Weigand, cu privire la tipul și
ținuta aromânilor, scrie :

§ 62 — Ces deux transposi-
tions en latin vulgaire
(cf. §§ 59, 61) nous montrent aussi
la justesse de la constatation faite
dans le passage suivant par MInt-
trod, 259 :

§ 63 — Voici, donc, tracés à lar-
ges traits, quelques aspects essen-
tiels de la vie et de la langue de
cette population romane de la Pé-
ninsule balkanique — population
que Pouqueville a connu sur place
et au sujet de laquelle il écrit ceci :

quand à Weigand, il écrit ce qui
suit à propos du type et de l'allure
des Aroumains :

« Der Vergleich mit einem römischen Legionssoldaten ist ganz am Platze » — W, I, 259.
Cf. aussi POrig, 165—167.

Notă — Cu privire la tipul și aspectul aro-
mânilor, credem că e necesară următoarea
precizare etnografică. Portul caracteristic, ori-
ginal și impunător al aromânului, mai ales
cel bărbătesc — cf. W ; PIm, I—II ; PAnt ;
WTh etc. —, pentru oricine vizita Peninsula

Note — A propos du type et de l'aspect
des Aroumains, il est nécessaire, à notre avis,
de fournir une précision d'ordre ethnogra-
phique. Le costume caractéristique, original
et imposant des Aroumains, celui des hommes
surtout — cf. W ; PIm, I, II ; PAnt ; WTh etc.
—, a toujours constitué pour les visiteurs de

Balcanică a fost un criteriu absolut sigur că omul îmbrăcat în acest port nu putea fi decât un aromân — sau un aromân deznăționalizat. Atît Pouqueville cît și Weigand au fost impresionați nu numai de tipul fizic al aromânului și de străvechile lui ocupații — păstoritul și cărăvănăritul —, ci și de portul lui realmente impresionant în sens viril, în sens de înfruntare a unor situații critice — cf., aci § 38 c, p. 45, precum și *pantalunăr*. Acum, cînd acest port e pe cale de dispariție, iar păstoritul și cărăvănăritul vor dispărea sau nu vor fi ce au fost, un Pouqueville sau un Weigand nu ar putea face constatări similare. — Cf. și POrig, 46 și 55 sqq., precum și 165—167.

la Péninsule balkanique un critère rigoureusement certain que l'individu vêtu de la sorte ne pouvait être qu'un Aroumain — ou un Aroumain dénationalisé. Pouqueville et Weigand ont été, l'un comme l'autre, impressionnés non seulement par le type physique de l'Aroumain et par ses antiques occupations — la vie pastorale et le métier de caravanier —, mais encore par son costume réellement impressionnant, par sa virilité, par sa façon d'affronter certaines situations critiques — cf. ici-même § 38 c, p. 45 et *pantalunăr*. Maintenant que ce costume est en voie de disparition et que la vie de berger et celle de caravanier disparaissent ou ne seront ce qu'elles étaient, un Pouqueville et un Weigand ne pourraient plus se livrer à des constatations similaires. — Cf. également POrig, 46 et 55 sqq., ainsi que 165—167.

• A l'instar des autres peuples anciens, et particulièrement de ceux qui s'adonnaient au commerce, les Aroumounes se distinguent par leurs yeux enfoncés dans l'orbite, noirs, vifs et brillants, exprimant l'audace, la lucidité, le bon sens, la supériorité, la prudence, l'esprit, l'intelligence, l'énergie et la méfiance. Leurs mouvements sont alertes • — VukVal, 26—27.

(După chipul celorlalte popoare vechi, și în special al celor ce se dedau comerțului, aromânii se disting prin ochii lor înfundați în orbită, negri, vii și strălucitori, exprimînd îndrăzneala, luciditatea, bunul simț, superioritatea, prudența, spiritul, inteligența, energia și neîncrederea. Mișcărilor lor sînt sprintene). — Cf., aci, și p. 16—17..

LĂMURIRI FINALE

a — În general, în acest dicționar se oglindește dialectul aromân de pînă pe la 1912, cînd, în Peninsula Balcanică, imperiul otoman se prăbușește, iar aromânii rămîn în cuprinsul următoarelor patru state: Grecia, Albania, Iugoslavia și Bulgaria. Dar această dată nu înseamnă că dialectul aromân a dispărut odată cu anul 1912 și că, imediat după 1912, aromânii au început să vorbească alt dialect sau altă limbă. Evenimentul menționat a devenit prădăul destrămării lingvistice a aromânilor în

ÉCLAIRCISSEMENTS FINALS

a — Le dialecte aroumain, qui se reflète en général dans ce dictionnaire est celui parlé jusque vers 1912, quand, à la suite de l'écroulement de l'empire ottoman dans la Péninsule balkanique, les Aroumains se virent partagés entre quatre États: la Grèce, l'Albanie, la Yougoslavie et la Bulgarie. Mais cette date ne signifie nullement que le dialecte aroumain aurait disparu en 1912 et que, immédiatement après, les Aroumains auraient commencé à parler un autre dialecte ou une autre langue.

sensul notei de sub § 28, p. 34 — notă pe care am putea-o ilustra măcar cu un singur exemplu : *tc. urfié* « cour martiale » va fi înlocuit, probabil, prin στρατιωτικὸν δικαστήριον în aromâna din Grecia, prin *gÿkatóre luftarâke* în cea din Albania, prin *ratni sud* în cea din Iugoslavia, prin *voënen sâd* în cea din Bulgaria. Și așa cu multe alte cuvinte. Aceasta e considerațiunea pentru care a trebuit să păstrez transcrieri în litere latine și grecești mai ales pentru etimoanele turcești și, parțial, pentru cele albaneze. Pentru etimoanele bulgare, cf. *Indicele slav*.

b — Cuvintele pentru care nu am dat nici o trimitere la nici un dicționar sau glosar aromân publicat (anume : Dal, Mic, Mih, PScr, PB, (W.), PAnt, CEL, GEI), în general înseamnă că acele cuvinte nu există în aceste lucrări. Acele cuvinte există în dialect, după cum există și cele pentru care nu am dat nici o trimitere bibliografică. De notat că Mih dă multe cuvinte ce nu există în dialect.

Elementul grec, slav și albanez poate fi controlat și comparat cu ce e dat de Geagea (GEI : grec) și de Capidan (CEL : slav, iar în DR, II, 514 sqq : albanez).

Pentru toate etimologiile — latine și eterogene — am menționat și sensul lor de bază din limbile respective — exceptând limbile române.

Pentru anumite cuvinte am menționat sumar diferite etimologii propuse, ușurînd astfel nu numai cercetarea, ci și acceptarea uneia dintre acele etimologii — cf. § 36 (p. 41 sqq.) și :

adil'ia, alin, ascâpir, Crăcîtan, laiă, mârnu, mușeâl, nâheamă et nâheamă, nimusôrizmă, n'eâjă, scal'ia, șumiron'ia etc.

L'événement en question a marqué le prélude de la scission linguistique des Aroumains dans le sens de la note du § 28, p. 34 — note qu'on pourrait illustrer d'un seul exemple au moins : le *tc. urfié* « cour martiale » sera remplacée, probablement, par στρατιωτικὸν δικαστήριον dans l'aroumain de Grèce, par *gÿkatóre luftarâke* dans celui de l'Albanie, par *ratni sud* dans celui de Yougoslavie et par *voënen sâd* dans celui de Bulgarie. Et, pareillement, maints autres termes. Telle est la considération qui nous a fait maintenir les vieilles transcriptions en lettres latines et grecques et, partiellement, pour les albanaises. Pour les étymologies bulgares, cf. l'*Index slave*.

b — Lorsque nous n'avons indiqué pour certains mots aucun renvoi à l'un des dictionnaires ou glossaires aroumains publiés (à savoir : Dal, Nic, Mih, PScr, PB, (W.), PAnt, CEL, GEI), cela signifie que ces vocables ne figurent pas dans les travaux en question. Ces mots existent dans le dialecte, de même qu'existent aussi ceux pour lesquels nous n'avons pas fait de renvoi bibliographique. A noter que Mih enregistre beaucoup de mots qui n'existent pas dans le dialecte.

L'élément grec, slave et albanais peut être contrôlé et comparé avec les indications de Geagea (GEI : grec) et de Capidan (CEL : slave, et dans DR, II, 514 sqq : albanais).

A toutes les étymologies — latines et autres — nous avons précisé aussi leurs sens fondamental dans les langues en question — à l'exception des langues romanes.

Dans le cas de certains termes nous avons mentionné sommairement diverses étymologies, ce qui facilite ainsi non seulement la recherche, mais aussi l'acceptation de l'une ou de l'autre des dites étymologies — cf. § 36 (p. 41 sqq.) et :

Atenție s-a dat și sinonimelor: trimiterile reciproce, sau cele prin rotație, dintre cuvinte cu sinonimie chiar parțială nu sînt rare. Am recurs la trimiteri și în alte cazuri.

Din tendința de a concentra materia — cf. §§ 30, 36 c (pp. 37, 42)—, sub același titlu-articol am dat citeodată cite două și chiar trei menționări de forme gramaticale — cf. :

disture (adv. et adj.), *dingă'* (s. et adj.), *dâlfe* (adj., s. et adv.), *puł'n* (adv. et adj.), *łłrdzł'ă* (adv. et adj.) etc.

E un procedeu ce apare în lexicologie.
Cf. :

On a accordé l'attention qu'ils méritaient aux synonymes: les renvois réciproques, ou même par rotation, entre mots à synonymie même partielle, ne sont pas rares. Nous avons eu recours à des renvois dans d'autres cas aussi.

C'est sous l'effet de la tendance à concentrer la matière de notre dictionnaire — cf. §§ 30, 36 c (pp. 37, 42)— que nous avons parfois fait figurer à la même rubrique deux ou même trois mentions de formes grammaticales — cf. :

C'est là un procédé qui apparaît en lexicologie. Cf. :

Gaffiot: „*adversus*, I. adv.,....II. prép.“; „*circum*, I. adv.,.... II. prép.“; „*ne*³, adv. et conj. de négation“; „*post*, adv. et prép“.

HDTh: „*auparavant* prép. et adv.“; „*balleur*, -euse s. m. et f.“; „*écliptique* adj. et s. f.“; „*faux*, *fausse* adj. et s. m.“; „*proche* adv. et adj.“.

Zing: „*dolce*, ag....; av....; m.“; „*dopo*, prp., av.“; „*entro*, prep., av.“; „*pronuba*, f., ag.... *pronubo*, m. ag.“.

DA: „*absolut*, -ă, adj., s. a., adv.“; „*bun*, -ă, adj., subst., adv.“; „*ca*, adv., conj., interj.“; „*cît*, -ă, adj., adv., conj., numeral, pron., s.“; „*ăcul*, -ă adj., subst.“; „*fătăloare* adj. f., s. f.“; „*iar* (ă) adv., conj.“; „*ideal*, -ă adj., s. a.“; „*intîiu*, *intîia* num. ord., subst., adv.“.

C: „*limpede* 1. adj.,....; 2. adv.“; „*ptnă*¹ prep. și conj.“.

Kêl 111: „*a'dj'em*, adj. et sm“.

Sporadic, am dat și forme flexionare spre a ușura fără întîrziere cercetarea și studierea lor — cf.: *ar*², *aġeă*², *lă*, *nă*, -*n'i*, *su*², *vă* etc.

Procedeu identic la :

Sporadiquement, nous avons indiqué également des formes flexionnaires afin de rendre plus rapide leur recherche et leur étude — cf.: *ar*², *aġeă*², *lă*, *nă*, -*n'i*, *su*², *vă* etc.

Même procédé à :

Gaffiot: „*gġenui*, parf. de *gigno*“; „*i*, impér. de *eo*, va“; „*nġ*³, imp. de *neo*“; „*ora*³, n. pl. de *os*“; „*puta*¹, impér. de *pulo*“,....

Mik: „*mi* pron. sg. dat. μοί mihi“.

Kêl 215: „*idim*, vn. Imparfait du verbe *olmaq* — être“. — Cf. și pp. 141 (*im* „je suis“), 685 și 202 (*sen* „tu es“). Etc.

ORTOGRAFIE * PRONUNȚARE

ORTHOGRAPHE * PRONONCIATION

ORDINE ALFABETICĂ

ORDRE ALPHABÉTIQUE

A, Ă¹, B, C, Ć, D, Δ, DZ, E², F, G, Ć, Γ, Ğ, H, I (Î)², Î¹, J, K, L, L', M, N, N', O, P, R, RR (Ė), S, Ș, T, Θ, Τ, U (Ū), V, X, Z.

Pronunțarea acestor sunete : La prononciation de ces sons :

a : ca italianul sau grecul *a*, α în *alfa*, ἄλφα.

ă : ca francezul *e* în *que*, *jusque*, sau ca albanezul *ë* (ε), sau cam ca bulgarul *ъ* în *bulgar*.

â : e absolut identic cu *i* : *armă'n* = *armî'n*, *mă'nă* = *mî'nă*, *cârlig* = *cîrlig*, sau *păî're* = *păî're*, *prî!* = *pră!*

b : ca italianul din *barba*, *berbice*.

c : *c* + *a*, *c* + *ă*, *c* + *o*, *c* + *u*, *c* + consoană : ca în it. *caro*, *cornio*, *cura*, *crepa*, sau ca francezul *quart*, *cour*, *clou*, sau ca în dacoromânul *cărunt*.

č : *č* + *e*, *č* + *i*, *č* + *i* : ca în it. *cerchio*, *ciglio*, *ciacciare*, *ciocco*, *ciuffo*, sau ca în dacoromânul *cerb*, *ceară*, *cine*, *ciută*, *picior*, *Crăciun*, sau ca în slavul *černŭ*, *čistŭ*, *čučati*.

d : ca în latinul *dare*, sau în it. *dragone* etc.

δ : ca în gr. διδάσκαλος.

dz : ca în it. *mezzo* < m e d i u s.

e : ca în it. sau în dr. *cercare*.

eá : (care poate fi ortografiat și *íá*) este un diftong accentuat numai pe *á* și este identic cu dr. *eá* din cuvinte ca *leágăn*, *mesteácăn*, *vreá* etc.

f : ca în dr. *faptă*, *fecior*, *fir*, sau ca în it. *fuso*, *fiume*.

g : *g* + *a*, *g* + *ă*, *g* + *o*, *g* + *u*, *g* + consoană : ca în it. *gallina*, *gola*, *gusto*, sau în dr. *găină*, *fragă*, sau în fr. *gloire*, *gros*.

ğ : *ğ* + *e*, *ğ* + *i*, *ğ* + *i* : ca în it. *gheppio*, *ghirlanda*, *ghiaccia*, *ghio-mo*, sau ca în fr. *guerre*, *gueule*, *guise*, sau ca în dr. *ghem*, *ghimpe*, *ghioagă*, *ghium*.

γ : ca în gr. : γάλα, γελῶ, γίνομαι, γνώμη, γουροῦνι, ἀγάπη.

¹ Cu privire la alternanța dintre *ă* aton medial sau final (curent mai mult în aromâna nordică : *bărbătă*, *căsă*, *mădăă*, *lân*) și *i* aton medial sau final (curent mai mult în aromâna sudică : *bîrbătî*, *căstî*, *mîdăă*, *lîn*), cf. CAr, 217; PEp, 10 sqq și, aci, § 11 c, p. 20.

² În aromâna nordică, *e* aton inițial și final e mai curent decât *i* : *efculie*, *ermuxit*, *veăde*, *sî'ndze*. În aromâna sudică este și *e* și *i* : *ifculie*, *irmuxit*, *veădi*, *sî'ndzi*. — Cf. și CAr, 248—251 și, aci, § 12 c, p. 21.

¹ Au sujet de l'alternance de *ă* atone médial ou final (phénomène plus courant dans l'aroumain du nord : *bărbătă*, *căsă*, *mădăă*, *lân*) et *i* atone médial ou final (phénomène plus fréquent dans l'aroumain du sud : *bîrbătî*, *căstî*, *mîdăă*, *lîn*) cf. CAr, 217; PEp, 10 sqq et, ici-même, § 11 c, p. 20.

² En aroumain du nord, *e* atone initial et final est plus fréquent que *i* : *efculie*, *ermuxit*, *veăde*, *sî'ndze*. En aroumain méridional on a aussi bien *e* que *i* : *ifculie*, *irmuxit*, *veădi*, *sî'ndzi*. — Cf. également CAr, 248—251 et, ici-même, § 12 c, p. 21.

- ĝ* : *ĝ + e, ĝ + i, ĝ + ĭ* : ca în it. *gelo, ginocchio, giocare, giudicare, legione*, sau ca în dr. *germene, ginere*.
- h* : ca în gr. *χάζος, χάζρω, χόνι, χολέρα*, sau ca în germanul *Herr*, sau ca în dr. *haină, holdă, hering, hienă, hrană*.
- i* : ca în lat. *ire*, sau ca în fr. *dormir*.
î e o semivocală și niciodată nu formează silabă întreagă —
 — v. mai jos
ia e un diftong accentuat numai pe *á* și este identic cu dr. *ia* din *piatră, iar* etc. — cf. *ea*.
ie, io, iu sînt diftongi similari cari se pronunță ca în dr. *fier, miere, chior*, sau ca în it. *chioma, chiuso*.
- î* : ca în dr. *în, însă, păgîn*, sau ca în turcescul *qyrq* „quarante”. Acest *î* e același cu *â* : *lî'nă = lă'nă, Armă'n = Armî'n, arî'ŭ = ară'ŭ*.
- j* : ca în fr. *jaloux, jeudi, jour, jurer*, sau ca în dr. *jgheab, jînd, jurnal*, sau ca sl. *ž*.
- k* : *k + e, k + i, k + ĭ* : ca în it. *che, chirurgo, chiamare, chioma*, sau ca în dr. *chem, chingă, chiar*, sau ca în fr. *querelle, qui*.
- l* : ca în lat. *laudo, linum, gula, alter*; it. *luogo*; fr. *lumière*.
- l'* : ca în : it. *gli, figli, cogliere*; spaniolul *llamar, llevar, lluvia*.
- m* : ca în lat. *magnus, amicus, armus, cum*.
- n* : ca în it. *nascere, non*.
- n'* : ca în it. *giugno, segno, signore*; fr. *accompagner*.
- o* : ca în lat. *sol*; it. *orma*; dr. *foc*.
oá (care poate fi ortografiat și *ŭá*) e un diftong accentuat numai pe *á* și este identic cu dr. *oá* din *oárbă, moáre, soáre, incoá*.
- p* : ca în it. *pietra, pino, popolo*.
- r* : ca în lat. *rivus, amarus, parvus*.
ř, rr : ca în it. *corrente*, sp. *torrente*. — Acest *ř* aparține graiului fărșerotesec; pronunțarea lui are ceva particular care îl apropie de *r grasseyé*.
- s* : ca în : it. *sera, sole*; fr. *siècle*; dr. *os, ustură*.
- ș* : ca în : fr. *chant, chien, choisir*; germ. *Schiller*; sl. *šarŭ*.
- t* : ca în lat. *talis, terra, timeo*.
- θ* : ca în gr. *θάλασσα, θέσις, θρήνος, Θεός*.
- ț* : ca în : germ. *Zauber, Zimmer*; it. *zecchino*; sl. *чарк*.
- u* : ca în : lat. *umbra, surdus*; fr. *outré*.
ŭ este o semivocală care — ca și *î* — niciodată nu formează silabă — cf. mai jos.
ŭa : diftong accentuat numai pe *á* — cf. *oá* — : *alŭát, aŭá*.
- v* : ca în : it. *valle, verme*; fr. *village, vouloir*.
- x* : ca în : gr. *ξανά, ξέρα, ξύλον*; dr. *xenofob, axă*.
- z* : ca în fr. : *zévo, zône*; gr. *záχαρι, zeŭγος, ζωή*.

Notă. — Semivocalele *i* și *ă* — ca și *e* și *o* din diftongii *ea* și *oa* — chiar amândouă lăoaltă (*iă*) niciodată nu formează silabă. Deci, cuvinte sau împreunări de cuvinte ca :

an'î, cal'î, greî, ŭlon'î, pul'î, si-n'î, s' l'i-l'î; daă, seă, știă, noă; al'lă, grun'lă, hil'lă, lafă, mal'lă, poăfă, scal'lă etc.

oricare din toate aceste cuvinte e format dintr-o singură silabă.

': pus deasupra unei vocale (*ă, é, i, ó, ú*), sau după un *ă'* (*află', măcă-ră'*) ori după un *á'* sau *i'* (*mî'nă, urî'*), acest accent arată vocala accentuată sau silaba în care se află acea vocală accentuată a cuvîntului.

': semn de muiere (de palatalizare) a lui *l* (*l' : l'in, l'értu*) și a lui *n* (*n' : n'el, n'io*).

~: acest semn arată că respectivul cuvînt, în urma căruia el e pus, are sens identic cu cuvîntul titlu în a cărui redactare apare acest semn. Exemplu: EPISCOP, ... «évêque». — <ἐπίσκοπος> „~“ [adică ἐπίσκοπος „évêque“].

Note. — Les semi-voyelles *i* et *ă* — de même que l'*e* et l'*o* des diphtongues *ea*, *oa* —, même unies (*iă*), ne constituent jamais une syllabe. Donc, qu'il s'agisse de mots ou de mots réunis comme :

chacun de tous ces mots n'est formé que d'une seule syllabe.

': placé au-dessus d'une voyelle (*ă, é, i, ó, ú*), ou après un *ă'* (*află', măcă-ră'*) ou un *á'* ou *i'* (*mî'nă, urî'*), cet accent indique la voyelle accentuée ou la syllabe renfermant la voyelle accentuée du mot.

': signe de palatalisation de *l* (*l' : l'értu, l'in*) et de *n* (*n' : n'el, n'io*).

~: ce signe montre que le mot considéré qu'il suit a une signification identique au mot-rubrique à l'explication duquel il figure. Par exemple: EPISCOP, ... «évêque». — <ἐπίσκοπος> „~“ [c'est-à-dire: ἐπίσκοπος „évêque“].

A

A¹, prep., la, a, «à; au, à l', à la; aux» Mih, 11; PLit, 828. — 1°. *l'i si ncl'inără a țăcoäre* (i se închină la picioare), Cod, 99⁶; 2°. *fligén'l tri a beäre yin* (cești pentru a bea vin), W, II, 24; 3°. *ki(n)stră si s' dăcă a bére* (porniră să se ducă a bea), PLit, 828; 4°. *hăi, nivedstă, a primnăre* (hai nevastă, la plimbare), Lum, II, 247 — cf. și V, 5, 8; LP, 80; PLit, 11; 834; 856; 865; 915; 946; 978; 5°. *s' duc a zbor* (se duc la vorbă, în vizită), PenB, III, 188; WTh, 52; 6. *l'l băle a veără* (ii cîntă a vară), PLit, 656; 823; PGr, 51; 7°. *a-n'țurzește a primăvedără* (miroase a primăvară), BNA, I, 74; 8°. *băled a yiă* (mișca a viu), PLit, 804; *nu băledă dip a yiă* (nu mișca de loc a viu), PB, 109³⁷; 9°. *an'țurdește a om* (miroase a om), PB, 440²⁵; 477²⁹; 10°. *an'țurdește a ursă* (miroase a ursă), Al. 1928, 120; 11°. *côrçil'l n-ă cl'nă a moarte* (corbii ne cîntă a moarte), Fl, I, 2, 2; 12°. *s' fl'ne a mări* (se ține a boier), PB, 130³²; 13°. *una căle apucă a ndreapta, alăntă acăță a sl'nga* (un drum apucă la dreapta celălalt cîrmește la stînga), PB, 434⁶; 14°. *cupîlle sarmăle di-a-doără* (turmele pornite la păscut pentru a doua oară), BNA, I, 88 — v. *dadoăra, deadoăra, diadoăra*; 15°. *s' acăfdră s' gloacă a cărît* (începură să joace la cărți), PB, 211⁵; 16°. *mul'érlle si-arucă a mōrtulul lu lucr* (femeile se puneau pe treabă pînă la epuizare), Fl, II, 3, 9; 17°. *u dipăse di-a-cu-lōtalul* (o coborî cu totului tot), PLit, 785; 18°. *băgă fărūhile a mol'lă* (pune opincile a moi, se pregătește de plecare), PGr, 154; 19°. *a sclāta* (de a sclavul), PLit, 103; 20°. *a șuirărea* (de a șuieratul), PLit, 131; 21°. *cu tōpa a (a)scundeărea* (de a ascunsul mîngei), PLit, 143. — Înaintea dativului sg. și pl.: 22°. *l'i-daū pl'ne a lui, a l'eI, a lor* (ti dau pline a lui, a ei, a lor); 23°. *ōlle armăsiră a noădă* (oile au rămas a nouă) — cf. istr. *a no* (Kov, 190); 24°. *băgă a călul căpēs-trul* (pune a calului căpăstrul); 25°. *deădiră foc a pădărlor* (au dat foc a pădurilor); 26°. *fă ună crăfe al (a l) Dumnidză'ă* (fă a lui Dumnezeu o cruce) — v. *al* — V. *nōstru, n'eā, pitūmin, lōū* etc. — < lat. *ad* „vers, à”.

A², articol proclitic invariabil, al, a, ai, ale, «du, de la, des», BNA, IV, 23. — 1°. *ōcl'tu a meū, ōcl'il'l a mel* (un ochi al meu, ochii mei); 2°. *pērlu a tūplul, dcl perl a cl'nulul* (părul lupului, doi peri ai cînelui); 3°. *ună căsă a voastră, că'sile a voăstre* (o casă a voastră, casele voastre); 4°. *treI ērçi a lōclul, ērçile a lōclul* (trei ierburi ale pămîntului, ierburile pămîntului); 5°. *din'fl'l a tūklor, căpîtlle a bōlor* (dinții lupilor, capetele boilor); 6°. *frūndzlle a leānînilor, steādille a nōpflor* (frunzele lemnelor, stelele nopților); *lillēea a Pindulul* (floarea a Pîndului) — v. a¹. — Pentru formele *al* (a lu — v. *al*) și *a li* în construcții ca: 7°. *ōcl'tul al cal, ōcl'il'l al cal* (ochiul calului, ochii calului); 8°. *ūng'lea al cal, ūngl'ile al cal* (unghia calului, unghiile (copitele) calului); 9°. *dintile a li lăpă, din'fl'l a li lăpă* (dintele iepei, dinții iepei); 10°. *nărea a li lăpă, nă'rile a li lăpă* (narea iepei, nările iepei); 11°. *grāllu al Dumnidză'* (graiul lui Dumnezeu), PB, 501²¹; 12°. *călea al Dumnidză'* (calea lui Dumnezeu), PB, 238⁷; 13°. *lāl'l'ă li lăle* (nenorocii nenorocitei), PB, 405⁴; 14°. *lāl'le a li lăle* (nenorocitele nenorocitei),

PB, 206³³; 15°. *odra a li ncrunäre* (ora cununiei), PB, 380³⁶; 16°. *blăstămile a li măme* (blessamele mamei), PB, 486³²; 17°. *lăllu a li lăie* (nenorocitul nenorocitei = nenorocitul nenorociților), PB, 499³⁶ — cf. *al* și PMor, 8 sqq. — Cf. istr. *calu a sev* (Mor, 115) etc.; cf. și Kov, 110. — < lat. *ad*.

A³, interj. «ah! he!»: *a, a! știă* (a, a! știu), PAnt, 222; BNA, IV, 71; *am, fi drîft! așă!e, a om?* (dar, de ce zici așa, măi omule?), Cod, 58⁴; *a om, nu fă sire* (hei omule, nu contempla), Cod, 27 b¹⁸; *voi, a mănți!* (voi, hei munților!), Jb, XII, 82; *voi, a soț, a voi mărăț* (voi, hei camarazi, hei voi sărmani), Jb, XII, 82; PLit, 888; *a leă, n'i nksil* (hăi fa, pornii) PAnt, 359 — v. *a-leă!*

A¹, interj., haide!, «ha! hue! allons! allez»: *ă-nă, feală, trl surfeale* (haida-ne, fată, după surcele), PLit, 12; *ă-vă!* (haide voi!, porniți!, veniți!). — V. *ă-vă!*, *ha!*

-A amplificativ din forme ca *dinintea* — cf. *dininte* — etc.: cf. PMor, 19; BNA, IV, 21.

ABAĞI, sm., pl. *abağădz, abagiu*, «marchand d'aba», Dal, 1; Mih, 2. — V. *abă*.

ABANÓZI, sf., fără pl., *abanos, «ébène»*, Dal, 1; Nic, 36; Mih, 2. — < tc. *abanoz* (2) „~” < ἔβενοç.

ABÁT (mi), vb. III și II (*abătăt, -tăt, abătire și abâteare*), abate, «rabattre»: *picurărta abâte ôile* (păstorul abate oile), Velo, 66; *picurărta si abătă... căma nelo* (păstorul se abătă... mai încolo) FI, I, 1, 15. V. *bat* și sinonimul *părâmirșescu*. — < lat. *abattere* „~”.

ABĂ', sm., pl. *abădz, aba, «aba»*, Dal, 1; Nic, 36; Mih, 2; *abă'lu si-acumpără* (abaua se cumpără). — < tc. *aba* (837) „éttoffe grossière”.

ABÊL, sn., pl. *abedle*, pietricea rotundă sau ovală și albă sau albicioasă, folosită în jocul copilăresc cu cinci pietricele, «caillou blanc et rond», PLit, 168; *cum ti ağıoști tine cu abedlile* (cum te joci tu cu pietricelele), PB, 339³⁶; *cu abedlile si-ağıtoacă mași feătile* (cu pietricelele se joacă numai fetele) — pentru antichitate, cf. DSD: *penle litha*. — V. *bel*¹.

ABITÎRE, adv., mai rău, «pire», Mih, 2; *ağıtmsișl abiltre* (ai ajuns mai rău). — V. *bîlre*.

ABRĂȘCU, -că, pl. *abrăști, -ște*, impertinent, «impertinent», Dal, 1; Nic, 37; *s' nu-n't ti veaddă ôel'il't, abrășcă* (să nu mi te vadă ochii, obraznică), PenB, IV, 118; Caraf, 24. — V. *mulășcu* și:

ABRĂȘŪ, -șe, pl. *abrăști, -șe*, galben deschis, «jaune clair; effronté», Lum, I, 269; W, II, 122. — Pentru dr. *abraș*, cf. DA, 6 și p. xxvi. — < tc. *abraeh* (2) „bigarré; moucheté”.

ĂBUR, sm., *ăburl, abur, «vapeur»*, Dal, 1; Nic, 36; *friptă'l'lu... kică di grăstme cu niște ăburl* (friptura picura de grasă ce era cu niște aburi), PAnt, 229. — În greaca populară: ἄμπερος ('ΑρΓλ., 19); ἄβουρος (Hris, 1). E același cu dr. *abur*. — V. *ăbure*. — < ?

ABURĂRE, sf., pl. *aburăr'l, aburare, «action d'exhaler des vapeurs; action de rappeler au souvenir»*, Dal, 1; Mih, 2.

ĂBURE, sm.?, pl.? «abondance, richesse?; vigueur?»: *trăplū sănătăle șă ăbure va s' ăibă* (corpul va avea sănătate și abundență? sau vigoare?), Cod, 90¹⁴. — PhOr, II, 453: < alb. *buri* „abundance”. — V. *aburie*.

ABURÉDZŪ (mi), vb. I (*aburdl, -răt, -răre*), abura; șopti, 1°. *dégager des vapeurs*; 2°. *chuchoter*; 3°. (se) *rappeler, se souvenir*, Dal, 1; Nic, 36. — 1°: *cărnea abură pri feărica uscătă* (carnea scotea aburi pe feriga uscată), PAnt, 310; *fintl'n'ile fe abureadză* (fintinile cari scot aburi), PAnt, 158; BNA, II, 52; 2°: *a n'la ași n'i-abură dispôtl* (mie așa îmi șopti arhiereul), CȘc, 34 — v. *ălăclur*; *soacră-sa l'i-aveă aburătă ca s' hibă dișliptălă* (soacră-sa îi șoptise (o inspirase) ca să fie deșteaptă, inteligentă), Al. 1903, 20; 3°: *abureadză-l'i te fl džișŭ* (amintește-i ce ți-am zis), Mih, 2 — v. *simisescu, ăimsescu*. — Cf. dr. *aburi* (DA); „vlatu-a

aburi" = vîntul va adia (DVran, I, 378). — Cf. și gr. ἀμπουριάζω „dégager des vapeurs”; ἀμπουρίζω (Boga, II, 106). — < abur.

ABURIE, sf., pl. *aburii*, avere, «richesse, fortune» (Grămosteni). Sinonim: *aveâre*. — V. *âbure*.

ABURÓS, -roásă, pl. *aburósi*, -roáse, aburos, «vaporeux», Dal, 1; Nic, 36; *ca gl'éflu, aráfe și-aburós* (ca gheața, rece și aburos), Bair, 57.

ABUȘ(E)ALA, **ABUȘILA**, adv., a bușilea, «a quatre pattes», Dal, 1; *yineá di-abúșeola* (venea de-a bușilea), PAnt, 230; BNA, IV, 148; *l'abúșala, l'abúșala s' trápsirá* (de-a bușilea, de-a bușilea s-au tras), PB, 309³⁶. — V. *abușilédzû*.

ABUȘILÁRE, sf., pl. *abușiláři* «action de marcher à quatre pattes», Dal, 1; Nic, 36.

ABUȘILÁT, -lă, pl. *abușilátí*, -te «qui est à quatre pattes», Dal, 1; Nic, 36.

ABUȘILÉDZŪ (*mi*), vb. I (*abușilátí, -látí, -lăre*), a merge de-a bușilea, «marcher à quatre pattes», Dal, 1; Nic, 36. — În greaca populară: „Ένα πιδί ... μπουσλάει”, Ήπειρ, VII, 177. În italiană: „O ciuccio nu' cammina, si n'abbusca”, CPT, VIII, 118 și 120. — V. *ambușulédzû* și *bușu*, gr. μπουσλάου (Boga, I, 259).

AC, sn., pl. *áfe*, ac, «aiguille (à coudre); aiguille de pin», Dal, 1; Nic, 13; Mih, 5; *strán'e nodûá dí ac* (haine nouă *abia* ieșite din ac, cusute de curînd), PB, 115³⁴; *arúcă áfe mûlte* (coase solide); *si nîápá' cu un ac dí kin* (s-a înțepat cu un ac de pin); *ácu dí flurii* (saibă de galbeni); *Ínglészlu-l ac* (Englezul e ac = împunge), PAnt, 9; *lúna írá ... lun'inoásă* — *s' treft tu ac* (luna era ... luminoasă, *că puleai vedea să treci afa în ureche de ac*), BNA, IV, 75. V. *éscu* și *tu² 5°*. — < lat. *acus* „aiguille”.

ÁCA, adv., nu, «non, nullement», PB, 507; *áca!, mi-árde* (nu!, mă arde), PB, 447³⁰. Sinonime: *ba¹*, nu, *ohl*. V. *háca*. — < ἄκα „~”.

ACABÉTÍ, adv., în fine, «en fin, à la fin». — < tc. *áqybet* (835) „~”.

ACĂMĂ, sf. — v. *cámă¹* și sinonimul *șișû¹*.

ACARÉTE, sf., pl. *acaréfi*, imobil, «immeuble», Mih, 3. — < tc. *nqâr*, pl. *nqâret* (853) „bien-fond”.

ACĂRÍ, **ÁCARÍ** (Nord), pron. rel., pl. *acárl* «qui, quel, lequels»; *acárl éásle xénlu?* (cine e străinul?), Lum, IV, 237; *Arumá'n'li tra si şlibá Kurd-pásélu acárl éásle* (ca să ştie românii cine e Kurd-paşa), PAnt, 232; BNA, I, 110. — V. *căre*.

ACĂSĂ, adv., acasă, «chez, à la maison», Dal, 1; Nic, 14; PB, 507; *s' n'éárdzim tu loc-nă, acasă* (să mergem la locul (satul) nostru, acasă), PAnt, 172; BNA, II, 46; *di acasă* (de acasă), PAnt, 237; BNA, II, 98; GrB, 245; BNA, IV, 45; *ğlónile nu modre acasă* (viteazul nu moare acasă), PGr, 74; PArom, 193 — v. *Armá'n*. — V. *cásă*. — < lat. *ad casum*.

ACATÁSTASE, sf., dezordine — v. *acătăstásie*.

ACĂȚŪ (*mi*), vb. I (*acăfálí, -fálí, -făre*), agăța, prinde etc., «1°. attraper, saisir; 2°. occuper; (se) couvrir; 3°. commencer — v. *apárn'escu*; 4°. s'emparer de; s'arrêter (dans le gosier); 5°. en venir aux prises; 6°. concevoir, devenir enceinte; 7°. comprendre; 8°. sucer, léter; 9°. être habile; 10°. paralyser; 11°. surprendre; 12°. aller bien (en parlant d'un habit); 13°. estimer; 14°. louer; 15°. être tranquille; 16°. péser, (se) réaliser; 17°. être propice, faire du bien; 18°. avoir le mal de mer, avoir mal (en parlant de la tête); 19°. fermenter, lever, préparer le levain — v. *aprinđu*», Dal, 1; Nic, 14; Mih, 3; PScr, 187. — 1°: *i lu-adárl un lácru ca lúmea, i nu li-acáfá* (sau îl faci un lucru (o treabă) ca lumea (cum trebuie), sau nu te apuca), PGr, 5; *lu-acáfá'm tu pădure* (l-am prins în pădure) — cf. dr. „pe-mpăratu l-acățară”, TeodP, 170; 2°: *picurárl'i acáfárá ġluneápin'li* (păstori au ocupat Țnepenii), Lum, I, 190; *că va-acáfá múnŷli'l neáûá* (căci munșii vor prinde (se vor acoperi cu) zăpadă), BNA, I, 4; *nă lai sl'rmá fe s' l'-acáfá?* (o biată (simplă) fărimitură ce (cit) loc să-i ocupe în stomah? = cum să-l sature?), BaŷP, 38; 3°: *di c' noáple s' lucreádză-acáfárá* (începură să lucreze de cu

noapte), PAnt, 241; BNA, II, 110; *acăfără s' da cap* (începură să apară) — v. *cap* 7°; *foclu acăfă* (focul începu să ardă); *di-ăltă parte-acăfă cōrlu* (intr-altă parte începe hora), BNA, I, 126; 4°: *si-acăfă di mūnți* (se apucă de munți, a ajuns în munți), PLit, 563 — cf. dr. „și te-acăfă de moșie”, DHaț, 294; *pri mine mi-acăfă lu lingurice* (pe mine mă apucă durerea la lingurea), CalGrB, 19; *lu-acăfără drăfl'i di urcel'i* (l-au apucat dracii de urechi = s-a înfuriat), PLit, 482; *li mīcā* — *je si-l'i si-acăfă!* (le-a mīncat — cari opri-i-s-ar în *glf*), PB, 327 — v. *ascălnu* 3°; 5°: *acăfără tufēkl cu purīndzll'i* (începură schimb de focuri (luptă) cu păgīnii, cu turcii), LP, 3; *cu nls nu putēm s' n' acăfă'm* (nu putem să ne încăierăm cu dīnsul), PB, 457⁵; *si aveă acăfă dī perī* (se încăierase de păr) — v. *anēlup*; 6°: *acăfă lāpa cu nls* (iapa concepu cu el, cu armăsarul), PB, 211¹⁴; *mi-acăfă tru paranomil'i* (am fost conceput (zămislit) în fără-de-legi), PScr, 83⁸; 7°: *nu l'i-acăfă mīntea* (nu-i prinde mīntea, nu pricepe) — v. *tal'la* 4°; 8°: *nāllu nu acăfă* (sugaciul nu prinde să sugă), Cal. 1911, 188; 9°: *mul'eāre je l'i-acăfă mī'na di tūte* (femele care era îndemnată la toate), PB, 162²; 294¹⁸; 10°: *si-acăfă di cōlōre* (s-a paralizat de picioare); 11°: *si-afireă s' nu l'i-acăfă lūna* (se fereau să nu-i apuce luna), PAnt, 381 — cf. gr. „νὰ μὴ τὴν πιάση ὁ ἥλιος”, Πoλ, 129; 12°: *lu-acăfă ārmallē* (li ședeau bine armele), PB, 136²⁴; *ālbile vā-acăfă* (costumele albe vā prind, vā stau bine) — v. *prīndu* 1°; 13°: *va ti-acăfă poartā* (te voi prețui (considera) ca o poartă?), PLit, 699; 14°: *cum vref si-u-acăfă?* (cum doriți să o închiriați?), Gram, 213; *acăfă cāsă?* (ați închiriat locuință?); 15°: *lōclu nu lu-acăfă* (nu-l prindea locul, nu avea liniște, astîmpăr), PB, 485²⁴; 16°: *vītāl'tā ... gras je nu lu-acăfă cīndārea* (vātui ... gras pentru care nu exista cīntar ca să poată fi cīntărit), PLit, 797; *zboārele a tāle acăfără loc* (cuvintele tale avură greutate, se realizează); 17°: *āpa nu lu-aveă acăfă dī* (apa nu-i priise), GrB, 255; 18°: *mi-acăfă amārea* (sufăr de rău de mare); *mi-acăfă cāplu* (am durere de cap) — cf. gr. „τὸν πιάσει ἡ θάλασσα = il a le mal de mer; τὸ κρασί τὸν πιάσει = il porte mal le vin”; alb. „q'e ka zë'në deti = che scffre del mal di mare” (Le, 106); tc. „dēniz toutmaq” și „bach toutmaq” (813) = avoir le mal de mer; avoir mal; 19°: *bāgără s' acăfă aloātūrile ... tā nūmlā* (s-au pus să pregătească aluaturile ... pentru nuntă), PB, 320²⁰. V. și *arldītōr, neāūā, oāspe*, precum și istroromānul *cafā* (PopD, II, 87; PIstr, III, 301; Mor, 58, 77, 85; CIstr, 18²⁰). — Unele din aceste 19 sensuri sīnt identice și curențe pentru verbele: gr. *παίρω* și *πιάω*, alb. *marr* sau *zē*, tc. *toutmaq*, bg. *fatim* sau *dokopvamā* — cf. *am*¹, *arūc*, *aspārgu*, *bag* etc. — < lat. **aeceptiare*.

ACĂKIE, sf., pl. *acāk'il*, salcm, «acacia», Perd, 5. Sinonime: *bāgrem* etc. — < ἄκακλα „~”.

ACĂKISĖSCU (*mi*), vb. IV, Mīh, 3, înțelege: *nī'sā nu puteă si acākisēsēd* (dīnsa nu putea să înțelegă), PAnt, 228; *si acākisi ayōn'ea* (s-a înțeles repede), PB, 11⁹ — v. *akicāsescu*, *apucupescu*.

ACĂKISIRE, **ACĂKISIT**, Mīh, 3 — v. *akicāsire*, -*sl*.

ACĂLISĖSCU, **ACĂLISĖSCU** (*mi*), vb. IV, GEI, 93 — v. *cālisescu*.

ACĂMĀT, -*lā*, pl. *acāmāf*, -*te*, leneș, «fainēant, paresseux»: *l'i-angrică a acāmātlul* (leneșului li era silă, lene), PB, 366². Sinonime: *lināvōs*, *līmēl*. — < ἀκαμάτης „cagnard”.

ACĂRSĀT, -*lā* (Gōpeși): *mēri ... acārsāte* (mere ... roșietice), PenB, VIII, 152 — v. *crasāt*.

ACĂTĀSTĀSIE, sf., pl. *acātāstāsīl*, dezordine, «désordre», GEI, 93. V. *acātāstase*. — < ἀκαταστασία „pêle-mêle”.

ACĂȚĀRE, sf., pl. *acăfă'rl*, agăfare, «action de prendre, de saisir, d'acrocher etc.», Dal, 1; Nic, 14; Mīh, 3; PB, 508; *nā aglucā'm cu acăfārea* (ne jucām de-a prinsul); *līmārea vreă acăfāre* (mantaia trebuia atîrnată).

ACĂȚĀT, -*lā*, pl. *acăfăf*, -*te*, prins, «pris, saisi; occupé; conçu etc.», Dal, 2; Nic, 14; PAnt, 381; *sunt acăfāte cā'l'urle* (drumurile sīnt ocupate), PGr, 36; *cu mī'n'ile acăfāte* (cu mīnile la lucru, la treabă), PLit, 554; *fičlōrl acăfăf Sl'mbāta* (copii concepuți simbāta), PLit,

687. — V. *anclupăt*. — Ca adv.: **ACĂȚĂT** «avec chagrin»: *je-dî di cl'nfl acădt?* (ce ai de cîntî amărit?), PAnt, 55. — Cf. *asiyûriflu*.

ACĂȚĂTURĂ, sf., pl. *acățături*, agățătură, pretext, «1°. action de prendre; 2°. pari, gageure — v. *stihimă*; 3°. prétexte — v. *ascălnătură*, *furn'le*; 4°. faute, tort», Dal, 2; Nic, 14; PB, 508; s' *l'i-ăflă 'nă acățătură* (să-i găsească un pretext), PB, 139³⁷. V. *acăfă*.

ACĂZĂNSĂSCU, vb. IV — v. *căzănăsescu*, ciștiga.

ACIRE, sf., pl. *ac'ri*, loc pleșuv, «endroit qui n'est pas couvert, qui est chauve»: *la băsedrica dil ac're* (la biserica de pe dealul gol), FIP, 4, 64; *luna pări tu ac'ri ca tâpsle* (pe întinsul gol luna pare ca o tîpsie) PenB, VI, 128. Sinonim: *golină*. — < tc. *ăqyr* (835) „qui n'a pas d'enfants; stérile; qui ne produit pas“.

ACLÓ, **ACLÓIA**, **ACLÓTE**, adv., acolo, «là; y», Dal, 2; Nic, 14; Mih, 4; nu *al acló* *tdtă* (acolo nu ai tată), PAnt, 319; *ăăă l'i-ăre, acló l'i-ăre* (aici îi are *gata* să-i prindă, acolo îi urmărește să-i prindă), PB, 80³⁶; *acló si-l'i hībă* (acolo să-i fie *mormîntul* = diavolul), PB, 42³²; *aclóta șidzám* (coala am stat); *șideă aclóta* (ședea acolo), PAnt, 222; BNA, IV, 71; *pln' aclófe* (plină acolo), PAnt, 58; *trifeă pri aclófe* (trecea pe acolo), PB, 19¹⁵. — V. *acó*, *aculeă*, *clo*, *așelaclo*, precum și *acsl*, *apóla*, *ăăăfe*. — Cf. dr. *acló* (Teaha, 188; 190). — < lat. *ecum* + *illoc*.

ACLÉM (mi) vb. I (*ac'lmăi*, -*măi*, -*măre*), chema, «1°. appeler; 2°. convier, inviter; 3°. signifier». — 1°: *je-ăre s' făcă cum si-ac'leămă?* (ce are a face cum se chiamă, cum se numește?), PAnt, 175; BNA, III, 58; *cum ll'i dzte și cum li-ac'leămă?* (cum li zic și cum te cheamă?), PAnt, 272; Bair, 104; 2°: *to n'i-ti-ac'lmăi pri mēdsă* (eu mi te-am invitat la masă), PB, 95³; 3°: *lūmea nireăgă tra si știbă je si-ac'leămă Fărșirót* (lumea întreagă ca să știe ce înseamnă *Fărșerót*), PAnt, 276. — V. *cl'ém* și *acclisescu*.

ACLIMĂRE, sf., pl. *ac'lmă'ri*, chemare, «action d'appeler, d'inviter»: *ac'lmărea a nūnlul* (invitarea nașului).

ACLIMĂT, -*tă*, pl. *ac'lmăi*, -*le*, chemat, «appelé; invité», PB, 508; *ac'lmăi'l'i cl'ntă ș' yin* (invitații cîntă și vin), PAnt, 297; BNA, I, 124. Sinonime: *călisit*, *cupusit*.

ACMAĞEĂIE, sf., Lum, V, 186 — v. *ahmağeăte*.

ACMÓȚI, adv., acum, «maintenant», GrS, II, 57. — V. *amó*.

ACÓ (Nord), adv., acolo, «là, y», PB, 508; *lăsăi bēăle-acó* (lăsai oile albe acolo), PAnt, 22. V. *aclo*, *arcó*. — < lat. *ecum* + *hoc* (CDDE, 11).

ACOĂLĂ¹, sf., pl. *acól'i*, coală, «feuille de papier», Dal, 2; PB, 508; PLit, 766. V. *cărte* 2°, *hărtie*. — < *κόλλα* „~“.

ACOĂLĂ², sf., fără pl., Dal, 2 — v. *cólă*.

ACOĂPIR (mi), vb. IV (*acupirli*, -*rit*, -*rire*), acoperi, «1°. couvrir — v. *pispilăscu*, *acăfă* 2°; 2°. cacher — v. *ascăndu*; 3°. enterrer — v. *ngrop*», Dal, 2; Nic, 15; Mih, 4; PB, 508. — 1°: *sfrînceălile l'i-acoăpiră brăfăle* (sprincenele îi acoperă brațele), PAnt, 136; *acupirli-vă că da ploăte* (acoperiți-vă căci plouă); 2°: *u-acupirim luyuria* (l-am ascuns obiectul; chestiunea am mușamalizat-o); 3°: *l'i-acupiriră sun kin* (li îngropară (li astrucară) sub pin). — < lat. *ac- eo(o)perire* „couvrir entièrement“.

ACÓNE, sf., pl. *acón'i*, cute, «pierre à aiguiser», GEI, 93. V. *mirăcune*. — < *ἀκόνη* „queux“.

ACRĂTURĂ, sf., pl. *acrături*, acritură, «chose aigre, plat aigre; aigreur», Dal, 2; Nic, 17; Mih, 4. — V. *thărăpél'lă* și:

ACREĂRCU, -*că*, pl. *acreărși*, -*fe*, acru, «aigre; irascible; méchant», Dal, 2. V. *acredzū*.

ACREĂȘTIRE, sf., pl. *acreăștiri*, creștere, «éducation», ArE, 18. — V. *acrescu²* și *creăștire*.

ACRÉDZŪ, vb. I (rar: *acrăl*, -*răt*, -*răre* — v. *cămbănédzū*, *viel'édzū* etc.), Dal, 2 — v. *acrescu¹*.

ACRĚSCU¹ (*mi*), vb. IV (*acrii*, -*rîi*, -*rire*), acri, «aigrir; devenir aigre», Dal, 2; Nic, 16; Mih, 4.

ACRĚSCU² (Sămărina), vb. III, crește, «crotre», PLit, 1051; FI, I, 3, 9; *fičlôrl'i acris-cûră* (copiii au crescut), ArE, 7; 'nă moășe-armă'nă l'i-acriscû (o bătrînă aromână li crescu), BNA, II, 32; *tindilin'i pri grokl s' lă-acreăscă* (pe morminturi să le crească sulfine), BNA, II, 78. — V. *crėscu*.

ACRÎĂĂ, sf., pl. *acridz*, lăcustă, «sauterelle», Nic, 16; GEI, 93; *cum căde-acrîda pristi agre* (cum pică lăcusta peste țarini), BNA, II, 76. Sinonime: *lăcústă*, *scarealcă*. — < ἀκρίδα „criquet”.

ACRIFĂ, adv., pe furiș, «furtivement, sous cape», GEI, 93. Sinonim: *ascumlă*. — < (ἀ)κρυφά „secrètement”.

ACRIFÓ, sm., pl. *acrifădz*, secret, «secret». Sinonim: *misticó*. — < ἀκρυφό, κρύβιος „secret”.

ACRÎME, sf., pl. *acrin't*, bulion, «bouillon alimentaire; aigreux; verjus», Dal, 2; Nic, 17; Mih, 4; PLit, 281. — La aromâni pindenii *acrină* servește drept bulion: în octombrie se culeg *ăyru-prune* („prune-corcodușe pădurețe”); odată fierte în cazan, se așază peste straturi de ferigă, prin cari se scurge mustul și sub care slnt așezate vase; mustul curs în vase se fierbe și, apoi, se pune în oale pentru iarnă. — *ăcru*.

ACRÎNĂ, sf., GrS, I, 327 — v. *crină*.

ACRÎRE, sf., pl. *acrii*, acire, «action d'aigrir», Dal, 2; Nic, 17; Mih, 4.

ACRISCŪT, -*tă*, FI, I, 3, 9, ; II, 7, 9 — v. *acrėscu²*, *criscăt*.

ACRIȘÓR, -*șodă*, pl. *acrișórl*, -*șodre*, acrișor, «aigret», Dal, 2; Nic, 17.

ACRIȘŪ, sn., pl. *acrișurl*, «aigreur», Dal, 2; Nic, 17. V. *anăcričlă*.

ACRÎT, -*tă*, pl. *acrii*, -*le* «aigri», Dal, 2; Nic, 17; *yin acrii*, om acrit (vin acrit, om acrit).

ACROĂRE, sf., pl. *acrori* (Muluviște), frig, «froid», GrS, IV, 206; 239; 243 — v. *areoăre*.

ĂCRU, -*ră*, pl. *acri*, -*re*, acru, «aigre», Dal, 2; Mih, 4; PB, 508; *lăpti ăcru* «lait caillé» — v. *lăpte*. — < lat. *aerus* „piquant, âpre”.

ACRUTEAL'EĂŪĂ, sf., pl. *acruyeal'el*, țarm, «littoral», GEI, 93. — < ἀκρογιαλιά „bord de la mer”.

ACSĚSCU, vb. IV, PScr, 187; CAR, 248; *mi acsî cu keđtra n cap* (mă atinse cu piatra în cap), CȘc, 29. — V. *axėscu¹*.

ACȘĂLE, sf., pl. *acșel'i*, strămurare, «aiguillon; stimulant», PGr, 143. Sinonim: *strimburăre*. — < ?

ACȘÉ (Nord), **ACȘÍ**, **ACȘÍA**, **ACȘÍTE**, adv., așa, «ainsi, comme-ça», Dal, 2; Nic, 55; Mih, 4; *și acșé* (și așa), PB, 243^a; *Dumnidză'ă acși crul* (așa a croit (a destinat) Dumnezeu), PAnt, 70; *trl arldeări acșia* (de ris așa), PB, 156^a; *acșife l'i-dzłfeá sós'i* (așa li ziceau camarazii), PB, 21^a. V. *așă'*, *așl*. — < lat. *ae-sle* < *eccum-sic*.

ĂCȘU, -*șe*, pl. *ăcși*, *ăcșe* și *ăcse*, capabil, «capable», Cod, 99 b¹³; *nu-î ăcșu si-n't veăđă* (nu e demn (nu merită) să-mi vadă), PB, 453^{3a}; *noł nu him ăcși trl furl* (noi nu sîntem capabili de a fi hoți), PAnt, 83. Sinonime: *icanó*, *irbáp*, *izóle*. V. și *ăxlu*. — < ἄξιος „digne”.

ACUÎTĚSCU, vb. IV (*acuitli*, -*liti*, -*lire*), CLitur, 71; 123; **ACUÎTIRE**, sf., ibid. — v. *cultėscu*, *cultire*.

ACŪLĂ, sf., pl. *acále*, culă, «château»: *Órsa ieșă dil aculă* (Orsa ieșea din castel), BNA, I, 88. — V. *agulă*, *culă*.

ACULEĂ, adv., colea, «là, de ce côté-là»: *pri di aculeă* (pe de colea), Cod, 21 b²⁷; 58^a. — V. *aclo*, *culăt-năinte*, *neuleă* și:

ACULÓȚE, adv., Cod, 111 b⁷ — v. *aculose*.

ACULSĚSCU (*mi*), vb. IV (*aculsil, -sil, -sire*), lipl, «collers», GEI, 94. Sinonim : *alăkescu*.

— < (ἀ)κολῶ „~”.

ACULUȘIE, sf., pl. *aculușii*, serviciu religios, «messe, service», GEI, 94. —

< ἀκουσθία „~”.

ACUMBĂR, -BĂRARE, -BĂRĂȚ, Dal, 2 — v. *acumpăr, -răre, -răt*.

ACUMBUSĚSCU (*mi*), vb. IV (*acumbusil, -sil, -sire*), rezema, «appuyer», Nic, 15; GEI, 94. V. *acumsescu*. — < ἀκουμβῶ „~”.

ACUMPĂR (*mi*), vb. I (*acumpărăi, -răt, -răre*), cumpăra, «1°. acheter; 2°. écouter, prêter l'oreille — v. *ascultu*», Nic, 15; Mih, 5. — 1° : *acumpără' doi safl di pl'ne* (cumpără doi saci cu pîne), PAnt, 228; *ca s' acumpră cari di căre* (ca să cumpere care de care), BNA, III, 4; *préftul lu-acumpără' ciț parădz făfe* (preotul l-a cumpărat (l-a priceput) cite parale face, ce e de capul lui), PB, 232²²; 2° : *line nu zburd, acumpără' (tu nu vorbi, ascultă)*. V. *acumpru, cumpăr, căpăr*. — < lat. *comparare* „procurer, acheter”.

ACUMPĂRĂRE, sf., pl. *acumpărări*, cumpărare, «action d'acheter»: *la acumpărare dișel'îdi-î ôel'i'l'i* (cînd cumperi, deschide-ți ochii).

ACUMPĂRĂȚ, -tă, pl. *acumpărări, -le*, cumpărat, «achetés»: *zboările li-ăre acumpărâte* (cuvintele le are cumpărate, vorbește pușin). V. *ancumpărăt* și :

ACUMPRĂȚĂ (nord), sf., fără pl., cumpărătură, «action d'acheter, achat»: *li-alég eă tu-acumprătă* (la cumpărare eu le aleg), BaŢN, 4. V. *acumpărare* și :

ACUMPRU (nord), vb. I : *acumpru din hoară un cal* (cumpăr un cal din sat), Lum, II, 274; BNA, III, 92; *li-acumprî și' căma grăse* (le cumperi și mai grase), PAnt, 178; BNA, III, 112 — v. *acumbăr*.

ACUMSĚSCU (*mi*), vb. IV (*acumsil, -sil, -sire*), rezema, «appuyer»: *alături, cu păltărea di pom el si-acumsi* (alături, el se rezemă de pom cu spatele), ArE, 35. — V. *acumbusescu* și sinonimele *andrupă'scu, arădzim*².

ACUMȚIL, sm., Dal, 2; **ACUMȚIN**¹, sm., fără pl., reazem, «appui; cesse, trêve»: *acumținlu a tău s' hibă liličea feă muședlă* (reazemul tău să fie floarea cea frumoasă), PLit, 773; *skiclu a mûnșilor Carpăi eră acumținlu a lor* (creștetul munților Carpați era reazemul lor), FI, II, 6, 10; *pl'lmă fl'ră acumțin* (plînsă fără încetare), PB, 467²². — V. :

ACUMȚIN² (*mi*), vb. I (*acumținăt, -năt, -năre*), înceta, conțeni, «1° cesser; 2°. arrêter; 3°. apaiser; 4°. abriter; 5°. approcher, accueillir», Nic, 16; Gram, 214. — 1° : *s' acumținără niheam' alumtă'rice* (luptele încetară pușin), Al. 1903, 42; 2° : *n'l-acumțină' sl'ndzile* (îmi opri sîngele), PSer, 187; *aislu s' acumțină' din căle* (acesta se opri din drum), PB, 217²⁸; *fă'ră s' acumțină* (fără să se oprească), PB, 493³³; *nu si-aveă acumținătă luvă* (nu se opriese nicăieri), PB, 495⁵; 3° : *plodă aveă acumținătă* (ploaia se potolise); *s' n'l-acumțin căplu pri căpitin'lă* (să-mi odihnesc capul pe pernă), Lum, II, 80; 4° : *l'l-acl'imă' să si-acumțină tu căltă-l'i* (li chemă să se adăpostească în coliba ei), PB, 52³; *killil tra si s' acumțină călăgărl'i* (chili ca să se adăpostească călugării), Cod, 111 b¹⁴; 5° : *nu mi-acumțină vl'ru* (nu mă apropie (primește) nimeni), Dal, 2 — v. *aprokîu* 3°. V. *acumținescu, acundin, acundisescu, acumțin*. — < lat. *continere* „conțeni, reține” (Dens, II, 42; C, 326); < lat. **eunetinare* < *eunclare* „hésiter” (DR, I, 228; III, 513; IV, 1392).

ACUMȚINĂRE, sf., pl. *acumținări*, încetare, «cessation, trêve; appui»: *neăna nu are acumținăre* (neana nu încetează), Fr, II, 222; *vîntul fe suflă fl'ră acumținăre* (vîntul care suflă fără încetare), PenB, IV, 139; *și-afilă acumținăre* (și-a găsit reazem). V. *ni-acumținăre*.

ACUMȚINĂȚ, -tă, pl. *acumținări, -te*, oprit, «arrêté; retenu; (r)approché», Dal, 2; Nic, 16; *Sufie, că'rșile fără acumținătate di poliție* (la Sofia, cărțile (scrisorile) au fost reținute de poliție), CBiog, 32.

ACUMTINÉSCU (mi), vb. IV (*acumtină*, -nă, -nre), opri, «cesser, arrêter», Mih, 5; *aveărea ... la vlr nu acumtinească* (averea ... nu se oprește la nimeni), BNA, II, 38. — Dacă această formă ar fi cea mai veche și ar fi în general populară, ea ar pleda, ca etimologie, pentru *continere* (v. *acumtin*).

ACUNDIN (mi), vb. I, atinge, «atteindre»: *eară si acundină Pólea tu locurile di Anđina* (era să atingă Constantinopolul în regiunile Atenei), LP, 55; BNA, II, 122 — v. *acumtin*² și *acuntin*.

ACUNDISÉSCU, vb. IV, opri, «arrêter; approcher; abriter», GEI, 94; *démunlu nu are hoără si acundisească la ațel'i fi ftnă păreăsin* (diavolul nu are sat să se oprească la cei ce țin păresimi, ce postesc), Cod, 118²¹. — V. *cudiséscu*, *cundiséscu*.

ACUNTIN, vb. I, opri, «arrêter»: *s' acumtină vălea* (valea se oprea), Velo, 19; *lunga-l'i căle-acuntină* (lunga-l cale înceta), BNA, II, 12. — Sens neprecis în: *aștu 'și-acuntină' yislu ptn' tu bitisită* (bătrînul își ... (?) visul pînă la sfîrșit), LP, 103. — V. *acumtin*² și mgl. *cuntin* „înceta”, CapM, III, 86.

ACUPIRÎRE, sf., pl. *acupiriri*, acoperire, «action de couvrir», Dal, 2; Nic, 16.

ACUPIRÎT, -lă, pl. *acupirîți*, -te, acoperit, «couvert; hypocrite — v. *cărbune* 3°», Dal, 2; Nic, 16; *képtul ... acupirit di perl* (pieptul ... acoperit de păr), PAnt, 229; *afireă-te di om acupirit* (ferește-te de om ipocrit).

ACUPIRÎMÎNDU, sn., pl. *acupirîminde*, acoperămint, «toit; couverture; housse», Dal, 2; Nic, 16; *călaru acupirîmintului*, Al. 1903, 18 — v. *călar*¹ și sinonimul *ăltie*; *băgă acupirîmintile pristi sămăre* (pune învelitoarele peste samare). — < lat. *co(o)perimentum* „ce qui recouvre entièrement”.

ACUPIRÎTŪRĂ, sf., pl. *acupirîturi*, acoperitură, «couverture», Dal, 2.

ACUROARE, sf.: *je n'l-este acuroare!* (ce cald îmi este!), Millio, 32 (Muluvîște) — v. *căroare*.

ACUȘI, adv. «maintenant», Lum, III, 214; *cum avēm căprile acūși, alămŭea aveām ôlle* (cum avem acum caprele, atunci aveam oile), Fl, II, 4, 8; II, 5, 2; II, 5, 4. V. *amă* și sinonimul *tóra*. — E același cu dr. *acuși*.

A-CU-TOTALUÎ, adv., total, «entièrement, tout à fait», Gram, 214; *u dipăsi di a-cu-totalul* (o coborî de tot), PLit, 785. V. *tot*².

ACUVÎNTÉDZŪ, vb. I, vorbi, «parler», Trib, II, 9—12, 24 — v. *cuvîntédzū*.

ADANCĂ, adv., adînc, «profondément»: *cît ma puteă adancă* (cît putea mai adînc), PB, 414¹². Accentuarea oxitonă e după *ahandă*. — V. *adîncă*.

ADĂP (mi), vb. I (*adăpăi*, -păi, -păre), adăpa, «1°. abreuver; 2°. arroser», Dal, 3; Nic, 51; Mih, 6; Gram, 214. — 1°: *s' lu-adăpă cu-a lul ml'nă* (să-l adape cu a lui mînă), PAnt, 347; 2°: *l'i-adăpă grădina* (li adăpa (stropea) grădina), PB, 258¹⁴ — adăpatul, adică udatul grădinilor cu verdețuri se face, în general, cu o apă curgătoare anume abătută din cursul ei natural. — < lat. *adaquare* „arroser; être amené à boire”.

ADĂP(Î), invar., om (la arșic), «dosse (côté de l'osselet qui est bombé)», Dal, 86; PLit, 126. Sinonim: *dulf*. — < ?

ADĂPSU, -să, pl. *adăpsi*, -se, Dal, 2 — v.:

ADĂPTU, -lă, pl. *adăpti*, -te, adaus, «joint», Dal, 2; Nic, 51; Mih, 6; *cămeășea eăste adăptă* (cămașa e adausă, cămășii i s-a făcut un adaus) — v. *adăvgăt* și *adăvgu*.

ADĂR (mi), vb. I (*ad(ă)răi*, *ad(ă)răi*, *ad(ă)răre*), dura, face, «1°. faire — v. *fac*; 2°. arranger, parer — v. *ndreg*¹; 3°. griser, enivrer — v. *mbet*», Dal, 3; Nic, 51; Mih, 6; PScr, 187; Gram, 214. — 1°: *adărără ... ftni'l'n'l mülle* (au făcut ... fîntini multe), PB, 437²⁵; *că-l lucră je s' adără* (pentru că e lucru care se face), PB, 11²⁶; *cum s' adără* (cum să faci, cum să dreagă), PB, 1²⁸; *je-adărî, prêfte? cum l'i-u tref?* (ce faci, preotule? cum o duci?),

ENA, III, 66; *adārā-l'i grōpa* (fă-i grăpa); 2°: *că tu sîrmi ti adārī* (căci te gătești în mă-tăsurī), PAnt, 338; *adārā-n't-le, leā dočmna-a mēā, cā yīne glōnīle și n't-li l'eā* (împodobește-mi-te, hei doamna mea, căci vine mirele și mi te ia), Lum, II, 45; *sī-adrā' lu hrisd'hī* (se găti în haine aurite), PB, 10³⁹; 3°: *lu-aveā adrātā cāplu* (li făcuse capul = s-a îmbătat), PB, 34³³; *li-adrārā cāpīlle* (se îmbătară) — v. *aruculīl, cap. 21°, cālēscu 2°, ălūrla* etc. — Cf. mgl. *dar* (PMegR, II, 73; GrS, III, 384; CapM, III, 104). — Etimologiile propuse (< lat. *ad arare* și *dolare* sint discutate în LL, I, 95—100, unde se propune rădăcina tracică **deŕa*, care e și mai discutabilă. — < ?

ADĀSTU (*mi*), vb. I (*adāstāl, -lāt, -lāre*), *adāsta*, «attendre — v. *așlēptu*», Dal, 3; Nic, 51; Mih, 6; *nu pot s' adāstu căma mālū* (nu pot să aștept mai mult), PB, 313¹¹; *nu șlēdī fe li adāstā* (nu știai ce te aștepta), PAnt, 58; *dōrlu eāste cā-adāstā'm* (dōrlu e că aștep-tăm), PAnt, 237; BNA, II, 98. — < lat. *adastare* (PW, 22).

ADĀVGU (*mi*), vb. III, II și I (*adāpsu și adāvḡāt; adāpsu și adāplu și adāvḡāt; adāvḡāzire, adāvḡēare și adāvḡāre*), *adāvga*, «1°. joindre, ajouter; 2°. accroître, augmenter», Dal, 3; Nic, 51; Mih, 6. — 1°: *mācā l-acșīfe, adāpse picurārū, mi duc* (dacă e așa, adause păstorul, mă duc), PLit, 811; *adāpse amirā'lu* (a adaus (a continuat să spună) împăratul), PB, 208¹⁵; 2°: *li-adāvḡā lucrile* (le adăugea, le amplifică lucrurile), PAnt, 227; *vrem s' nā adāvḡā'm aveārea* (vrem să ne mărim averea); *Dumnidzā' s' u adāvḡā pī kērlī și pī leāmni* (Dumnezeu să o mărească masa (mîncarea) pe pietre și pe lemne = Dumnezeu să ne dea belșug), Mih, 6. Sinonim: *avḡāfēscu*. < lat. *adaugere* „augmenter (en ajoutant)”. —

ADĀLĀG, vb. I (*adālāḡāt, -ḡāt, -ḡāre*), *alerga*, «courir»: *mīne vā dedū ēicōāre tra si adālāḡāt* (eu vā dădai picioare ca să alergați), Cod, 12°. V. *alāḡ și dālāḡ*. — < lat. **ad-allargare*.

ADĀPĀRE, sf., pl. *adāpārī*, *adāpare*, «abreuver; arrosage», Dal, 3; Nic, 51; Mih, 5; *lu ... n'erg pāl'i tr' adāpāre* (unde ... păsările merg după adăpat), PAnt, 178; *amīnā'm cu adāpārea a trīfil'luī* (întirziem cu udatul trifoiului).

ADĀPĀT, -lā, pl. *adāpāt, -le*, *adăpat*, «abreuvé; arrosé»: *prāšl'i nu sūntu adāpāt* (prajii nu sînt udați).

ADĀPĀTŪRĀ, sf., pl. *adāpātūrī*, *adăpătură*, «abreuvement; arrosage», Dal, 3.

ADĀRĀRE, sf., pl. *adārārī*, *durare*, «création; construction; formation», Dal, 3; Mih, 6; *ad(ā)rārea a liyūcēārīl* (facerea călușarilor). V. *adrāre*.

ADĀRĀT, -lā, pl. *adārāt, -le*, *făcut*, *durat*, «fait, duré; paré; grisé», Dal, 3; *un cīrlīḡ lūngu dī cōrnū adārāt* (un cîrlig (caș) lung făcut din lemn de corn), PB, 324¹⁸; *adārātū cu māsīfāle a l'eī* (făcută că minuțele ei), PAnt, 252; *nīveāste și fedle adārāle* (neveste și fete gătite), Al. 1903, 18; *vin'e adrāt dī la hāne* (veni beat de la han) — v. *alīmlu*. — V. *nī-adurāt*.

ADĀRĀMĪNTU, sn., pl. *adārāmīnte*, *lucrare*, *operă*, «oeuvre; édifice», PScr, 187; Gram, 214; *si nīrīrā' pī adārāmīntulū a lūl* (se întristă pentru opera lui), Cod, 92 b²⁴. — V. *adrāmīntu* și:

ADĀRĀTŪRĀ, sf., pl. *adārātūrī*, *lucrătură*, «bâtisse; manoeuvre; façon», Dal, 3. — V. *adār*.

ADĀSTĀRE, sf., pl. *adāstārī*, *adăstare*, «attente», Dal, 3; Nic, 51; Mih, 6; PAnt, 382.

ADASTĀT, -lā, pl. *adāstāt, -le*, *adăstat*, «attendu», Dal, 3. — V. *adāstu*.

ADĀVGĀRE, sf., pl. *adāvḡārī*, *adăugare*, «action de joindre; addition; surcroît», Dal, 3; Mih, 6.

ADĀVGĀT, -lā, pl. *adāvḡāt, -le* «ajouté; joint», Dal, 3; Mih, 6. — V. *adāpsu*, *avḡāfī* și:

ADĀVGĀMĪNTU, sn., pl. *adāvḡāmīnte*, *adaus*, «addition, ajoutage»: *mēā, dislīḡās-vā līḡātūra dī adāvḡāmīntu dī trūpūrī* (ci, dezlegați-vă legătura de adăosătură de trupuri), Cod, 59 b¹³. — V.:

ADĀVGĀTŪRĀ, sf., pl. *adāvḡātūrī*, *adăusătură*, «accroissement», Dal, 3; Nic, 51.

— V. *adāvgu*.

ADEANEÁVRA, adv., PB, 509 — v. *adineávra*.

ÁDECA, adv., GrS, IV, 243 — v. *ádica*.

ADÉTE, sf., pl. *adéť* și *adéturt*, adet, «coutume; habitude», Nic, 52; Mih, 6; cum *I-adétea* la *Armă'n'i* (cum e obiceiul la aromâni), PAnt, 298; BNA, I, 126; *fedtite fe nu ftn adéťte* (fetele care nu țin obiceiurile), PB, 270³². V. *arétá*³, *dátá*¹ 2°, *siniđie*, *zácón*. — < tc. *adet* (833) „habitude”.

ADIFÉ, adv., abia, «à peine, difficilement»: *'șl-aduc cu adiľe aminte* (abia își aduc aminte), LP, 8: — aci, *adiľe* are rol de substantiv, decalcat după forma *ľie*, din care derivă acest compus și pentru care cf. și *aházee*, *zóre*, *zórba*.

ADIL'EÁRE, sf., pl. *adil'éri*, respirație; adiere, «1°. respiration; 2°. brise; 3°. caresses», Dal, 2; Mih, 7; Gram, 214. — 1°: *lă si curmă' adil'eárea* (li se opri respirația); 2°: *adil'éri di vintu* (adieri de vânt); 3°: *te ncurună' cu n'ílă și cu adil'edre* (te-a cunutat cu milă și cu mîngiere), PScr, 93. — V.:

ADIL'EÁT¹, sm., fără pl., respirație, «respiration; haleine», Dal, 2; Nic, 53; Mih, 7; după *fe-adil'eátu 'șl-stringu* (după ce își rețin respirația), PAnt, 281; Bair, 123; *tru oárá 'șl'eá-adil'eátu* (= îndată își recapătă respirația), BNA, V, 68; Velo, 22. — V. *adil'edtic* și:

ADIL'EÁT², -lă, pl. *adil'eáf*, -le, respirat, «respiré; caressé (par le vent)», Dal, 2; Nic, 52.

ADIL'EÁTIC, sn., pl. *adil'eátice* — v. *adil'eát*¹ —, răsufflare, Dal, 2; Nic, 53; Trib, II, 7—8, 26; *l'i-ađtámse l' un adil'eátic* (i-a ajuns într-un suflét), PB, 80³⁶; *un adil'eátic sándłós tredje písti nol* (o adiere sănătoasă trece peste noi), GrB, 2, 31. — V. *adil'itá*.

ADIL'IÓS, -loásă, pl. *adil'łóști*, -loáse, duios, «1°. tendre; 2°. doux; 3°. sensible; 4°. miséricordieux», Dal, 2. — 1°: *ah't adil'loásă irá dail'eána* (atit de duioasă era mîndra), Al, 1903, 40; *fedtite-s adil'loáse* (fetele sînt duioase), Lum, I, 93; 2°: *mutrita adil'loásă a li lúnă* (privirea dulce a lunii), Fl, I, 1, 12; 3°: *ađel mult adil'łós și vrut că'trá nol* (cel prea sensibil și iubitor față de noi), CBiog, 14; 4°: *Dumnidzále, ... vártłsă adil'loáse* (Dumnezeule, ... prea îndurătorule), PScr, 93. — < lat. **dollosus*?

ADIL'IŪ, vb. I (*adil'eáf*, -l'eáf, -l'eáre), respira etc., 1°. respirer; 2°. vivre; 3°. souffler légèrement (en parlant du vent); 4°. caresser», Dal, 2; Nic, 52; Mih, 7. — 1°: *s' părăd că lóctu adil'e* (părea că pămîntul respiră), GrB, 226; PAnt, 231; *s' l'i fađt s' adll'e* (să-i faci să respire, să-i ușurezi), PB, 117²; 2°: *Armă'n'li toť adil'e* (toți aromânii viază), BNA, I 118; 3°: *liřór adil'e ávra* (zefirul adie ușor), CalGrB, 104; 4°: *cu fiđłórl'i cuvintá ș' l'i-adil'eá* (vorbea cu copiii și-i mîngia), CBiog, 16. — DA: dr. *adiá* < lat. **aduliare*. E discutabilă e timologia lat. *ad*-**anheliare* din LL, II, 39—42. — Cf. *il'édză*. — < lat. *ad*-**illare* (cu *d* nealterat din cauza conștiinței față de un verb compus derivat din *ilia* > *lle*).

ADINEÁVRA, adv., Mih, 7 — v. *deaneávra*, *adineaori*.

ADIO, invar., adio, «adieu», PAnt, 382. — < it. *addio*.

ADINC, -că, pl. *adl'ntf*, -fe, adînc, «profond», Mih, 5. Sinonim: *ahndós*. — < lat. *aduncus* „crochu, recourbé”.

ADINCÁ, adv., «profondément», Mih, 5; *suskiră' adlncá* (a suspinat adînc), PB, 186²⁹; *un dor nă tođ adlncá* (un dor ne lua (ne apuca) adînc), GrB, 2, 26; BNA, IV, 74; *l-hłpse adlncá* (li înfipse adînc). — V. *adancá*, *adlncós*¹, *andăcă*.

ADINCÁRE, sf., pl. *adlncá'ri*, adîncire, «approfondissement»: *adăncărea a n'ílulr'i al Dumnidzá* (adîncirea milostivirii lui Dumnezeu), Cod, 26 b⁹. — Verbul propriu-zis, corespunzător dr. *adlncesc*, lipsește — cf. *cundriri*, *ducuire*. — < lat. *aduncare* „recourber”.

ADINCÓS¹, adv., adînc, «profondément»: *sta și gredăște adlncós* (stă și grăiește adînc), PAnt, 302; BNA, I, 132. Sinonime: *afunducós*, *ahndós*.

ADÎNCÓS², -coasă, pl. *adîncôști*, -coăse, adînc, «profund», Dal, 3; Nic, 51; Pant, 382; Fl, II, 3, 8; *gîvâ ... mîltu adîncoasă* (gaură ... foarte adîncă), PB, 230³⁶; *groapă ... adîncoasă* (groapă profundă), PLit, 984; *sômnu adîncôs* (somm adînc), PB, 378³⁸; *adîncôs zbor* (cuvînt profund), PGr, 164. V. *adîncôs* și *haû*.

ADOĂRA, ADOĂRĂ, adv., în zori, «à l'aube», DR, IV, 786—787; *di-adoără, știl, cl'ndu l'ea s' credpă dzăua* (spre zori de zi, știl, cînd începe să crape de zi), PB, 157²⁸; *lun'ineddză pln' di-adoără* (luminează plină în zori), BNA, II, 68. — Pare a fi un compus din *a doăua oară* «la deuxième fois» — cf.: *ma Viroana adoără nu u-află* (dar pe Viroana a doua oară nu o găsi), PLit, 764; Pant, 87. — V. *dadodără, deadoără*, dr. „a doo oară; a do oară” (IȚR, 76 și 98) și:

A-DOĂŢURA, adv., a doua oară, «pour la deuxième fois», GrB, 2, 26. — La Nec¹, 62: „a doora”.

ADÔRMU, vb. IV — v. *dôrmu* —, adormi, «endormir», Dal, 4; *si-n'î mi bag și si-n'î adôrmu* (să-mi mă cule și să-mi adorm), PLit, 839. V. *agărșescu* 2°. — < lat. *addormire* „s'endormir”.

ADRĂRE, sf., Dal, 3; PB, 509 — v. *adărare*.

ADRĂT, -lă, Dal, 3; Nic, 54; Fl, I, 3, 8; *ûrsa, adrălă ca moăse* (ursoaica, gătită ca bătrînă), PB, 46²⁷ cu *cundil'lu cînda-adrălă* (parcă făcută (pictată) cu penelul), Pant, 292; BNA, I, 6. — V. *adărăt*.

ADRĂMÎNTU, sn., : *un adrămîntu di străn'e* (un rînd de haine, un costum), Dal, 3 — v. *adărămîntu*.

ADÛC, vb. III și II (*adûșu*; *adûs*; *adûșire* și *adûșeare*). — La indic. prez., pers. 1 și 2 plurale circulă: *adûșim, adûșem* și *afêm*; *adûșîl, adûșel* și *afel*; la imperfect, la toate persoanele: *adûșeam* și *afeam* etc. Cf. *adûn*), aduce, 1°. apporter, (r)amener; 2°. se: appeler; 3°. ressembler, Dal, 4; Mih, 7; PScr, 187. — 1°: *adu lisă'dzile* (adu desagii), PB, 66¹⁸ — cf. † dr. *adu* (Dens, II, 233); *ml'ne-adûșel irçilille* (mîne aduceți ergheliile), Pant, 296; BNA, I, 124; 2°: *pri tine-amîntle li-adûșeă* (pe tine te amîntea), Pant, 350; 3°: *ma mîltu pri ûrsu 'și-u adûșeă ca di pri om* (seamnă mai mult a urs decît a om), PB, 336¹². — < lat. *adducere* „amener à soi, attirer”.

ADÛCĂ, sf., fără pl., asemănare, «ressemblance», Dal, 3. — Derivat ca și *alăgă, dăcă, făcăl* etc.

ADUCĂTÛRĂ, sf., pl. *aducătûrî*, conduită, «conduite; manière», Dal, 3.

ADUKEĂRE, sf., Dal, 3 — v. *adukire*.

ADUKÊSCU (*mi*), vb. IV (*adukîl, -kil, adukire* și, rar, *adukeăre*), înțelege, simți, 1°. comprendre — v. *nîlîlg*; 2°. sentir — v. *sîmlu*²; saisir; 3°. se souvenir — v. *θîmsescu*; 4°. deviner — v. *anguêscu*, Dal, 3; Nic, 53; GEI, 94—95 (< δοκεισμαι). — 1°: *deăde si adukeăscă a li Greacă* (dădu grecoacei să înțeleagă), Pant, 7; 2°: *lu-adukîră cl'n'li* (l-au simțit clinîi); 3°: *adukeă-te si acûmpărl säre* (adu-ți amînte să cumperi sare); 4°: *adukeă, cari poî* (ghicește dacă poți). — V. *dukescu*, gr. δδουκω (Hris, 317).

ADUKÎRE, sf., pl. *adukîrî*, înțelegere, «compréhension; action de sentir, de deviner», Dal, 3; cu *adukîrea* (jocul cu ghicirea), PLit, 162.

ADUKÎT, -lă, pl. *adukîf, -le*, cu simț, «senti; raisonnable, judicieux, sagace; fée», Dal, 3; Nic, 53; PB, 510.

ADUKITÔR, -loăre, pl. *adukitôrî, -loăre*, înțelegător, «sagace, sensible», Dal, 3. V. *dikitôr*.

ADUKITÛRĂ, sf., pl. *adukitûrî*, pricepere, «sagacité», Dal, 3.

ADÛN (*mi*), vb. I (*adunăl, -năt, -năre*). — La indic. prez., persoana 1 și 2 plurale: *adună'm* și *ană'm*, *adunăf* și *anăf*; la imperfect, la toate persoanele: *adunăm* și *anăm* etc.;

la perfect : *adună* și *ană* etc. (la toate persoanele); la participiu : *adunăt* și *anăt*; la infinitiv : *adunare* și *andre*. Atari sincopări aparțin în general aromânei sudice — cf. *adăc*), *adupa* etc., 1°. (r)amasser; 2°. assembler; 3°. accompagner; 4°. rencontrer, réunir; 5°. partir; 6°. vendanger; 7°. mûrir; 8°. recevoir, encaisser; 9°. (se) recueillir; 10°. soupiper; 11°. raccourcir; 12°. avaler, Dal, 3; Nic, 53; Mih, 7; PSer, 188; Gram, 215. — 1°: *m'ne val adunăm strân'ile* (mine vom stringe rufele, bagajul); *Andrășlu 'și-dună' 'lădris'l'i* (Andrășul și-a strins cioarecii), PB, 215; *adun la vâlbă* — v. *vâlbă*; 1°-*and' lăldz* (i-a strins (cules) flori), PB, 182¹⁴; PAnt, 100 — v. *culeg*; 2°: *ș' meă nu știu fe si-adună* (și doar nu știu de ce se string), PAnt, 240; BNA, II, 118; 3°: *cu lăkl'i si-adună, ca nîșl val aurlă* (cu lupii se asociază, ca ei va urla), PLit, 533; PAnt, 9; 4°: *să si-adună cu sora* (să se întâlnească cu sora), PB, 260¹⁰; *Iu va nă adunăm astără?* (unde ne vom întruni descără?); 5°: *u-adunără coada c' Nile cu cătusea* (cinele și pisica au strins-o coada, au plecat), PB, 69²⁹ — v. *coadă* 14°; *adună-u di-aă* (șterge-o de aci, fugi); *si-u-adun trî la Vuloăgă* (să pornesc (să plec) spre Vuloăgă), PenB, IV, 123; Caraf, 40; 6°: *ohlursi s' adună aăă* (incepu să culegă struguri), PB, 19¹⁸; *dăsiră si-adună ayn'ea* (se duseră să culegă via); 7°: *gtrnățlu n't-adună* (boboilul îmi coace, face puroi); 8°: *si nădăe cāl'i, li-adună ymărli'i* (se ceartă caii, iar loviturile le încasează (primesc) măgării); *ptnă s' nu li-adun't, minle nu va nvef* (pînă ce nu le vei încasa *palmele*, nu te vei cuminti), Caraf, 69; 9°: *adunăf-vă minlea cu vol* (adunați-vă gîndul cu voi, reculegeți-vă); *s' n't-adun oășile cu mine* (să mă reculeg prin moarte, să mă liniștesc *repauză*); 10°: *băgă' ... si-șt adună sâflillu* (incepu ... să-și stringă sufletul, să suspine), PB, 182²⁸; PAnt, 100; *s' pl'ngă și să-șt adună sâflillu* (să plîngă și să suspine), PB, 450²⁴; *di dor sâflillu 'șt-adună* (suspina de dor) BNA, II, 102; 11°: *cu an'li'i, 'lăora a ômlu si-adună* (cu anii (treclnd anii), firul vieții se scurtează); 12°: *u-aveă adunătă tătă lu ful'ină* (toată mîncarea o băgase în foale, o înghițise). V. *apreadun* și *kirkinéc*. — < lat. *adunare* „assembler”.

ADUNĂRE, sf., pl. *adunări*, adunare, «action d'amasser; assemblée — v. *sobor*; rencontre», Dal, 3; Nic, 53; Gram, 215; PB, 511.

ADUNĂT, -tă, pl. *adunări*, -te «assemblé; serré; cueilli; mesuré», Dal, 3; Nic, 53; PB, 511; PAnt, 383; om *adunăt* (om calculat).

ADUNĂTOR, -toare, pl. *adunători*, -toare, adunător, «qui amasse; économe», Dal, 3; Mih, 7. — V. *mază*.

ADUNĂTURĂ, sf., pl. *adunături*, adunătură, «assemblage; rencontre; cueillette», Dal, 3; Nic, 53; PB, 511.

ADUNĂ-VÎMTU, invar., cască-gură, «musard; gobe-mouches», Dal, 4.

ADUNCÓS, -coasă, pl. *aduncôși*, -coase, adînc(os), «profond»: *eăste aduncôasă apa?* (apa e adîncă?), Gram, 215. V. *adîncôs*.

ADURNĂRE, sf., pl. *adurnări*, adormire, «action de (s')endormir», Dal, 4.

ADURNĂT, -tă, pl. *adurnări*, -te «dormeur; paresseux», Dal, 4. V. *adormu*.

ADŪS, -să, pl. *adūși*, -se, adus, «apporté; bossu, gobin v. *gl'rbu*», Dal, 4; PAnt, 383; *eăste adūsă di plătări* (e adusă (încovoiată) de spate).

ADUȚĂRE, sf., pl. *aduțări*, Dal, 4; PB, 511 — v.:

ADUȚIRE, sf., pl. *aduțiri*, aducere, «action d'apporter; souvenirs», Dal, 4; PB, 511; *aduțiri aminte* (amintiri), PAnt, 305.

ΑΔΥΕΑΦΟΡΙΤ, -tă, pl. *adyeafōrii*, -te, inutil, «inutile», Dal, 4; Nic, 11; GEI, 95. — < ἀδυσφόρητος „~”.

ΑΔΥΕΑΦΥΡ, -ră, pl. *adyeafuri*, -re, indifereent, «indifférent», Nic, 10; GEI, 95. — < ἀδύφορος „~”.

ΑΔΥΕΑΦΥΡΙΕ, sf., pl. *adyeafuri*, indiferență, «indifférence», Dal, 4; Nic, 10; GEI, 94. — < ἀδυσφορία „~”; impassibilité”.

ΑΔΓΕΑΦURISÉSCU, vb. IV (*ad̐geafurisîl, -sîl, -sîre*), a fi indiferent, «être indifférent», Dal, 4; Nic, 10; GEI, 95. — < ἀδιαφορῶ „~”.

ΑΔΓΕΑΦURISÎRE, sf., pl. *ad̐geafurisîrl* «action de rester indifférent», Dal, 4.

ΑΔΓΕΑΦURISÎT, -lă, pl. *ad̐geafurisîf, -le*, inutil, «inutile; indifférent», Dal, 4; Nic, 11.

ΑΔΓISÉSCU, vb. IV (*ad̐gisîl, -sîl, -sîre*), a avea timp, «être libre, avoir le loisir», GEI, 95. — < ἀδεδιάζω „avoir le temps”.

ΑΔIC, -că, pl. *ad̐isîl, -le*, nedrept, «injuste», Nic, 11. Sinonim: *nî-dréptu*. — < ἀδικος „inique”.

ΑΔICA, adv., nedrept, «injustement», Mih, 6; GrS, VI, 383. V. *adeca*. — < ἀδικα „à tort”.

ΑΔIE, sf., pl. *ad̐il*, permisiune, «permission», Nic, 11; PScr, 188; GEI, 95. Sinonime: *izine, vól'e*. — < ἀδεια „~”.

ΑΔIKÎE sf., *ad̐ikîl* «iniquité», Nic, 11; GEI, 95. V. *apadikie hiliéte, nidriplâte*. — < ἀδικία „injustice”.

ΑΔIKIPSÉSCU (*mi*), vb. IV (*ad̐ikipsîl, -sîl, -sîre*), nedreptăți, «faire tort», Mih, 7; PScr, 188; GEI, 95. — < ἀδικῶ „~”.

ΑΔIKIPSÎRE, sf., pl. *ad̐ikipsîrl*, nedreptățire, «action de faire injustice», Mih, 7.

ΑΔIKIPSÎT -lă, pl. *ad̐ikipsîf, -le*, nedreptățit, «privé d'équité».

ΑΔIKISÉSCU vb. IV, Nic, 11 — v. *ad̐ikipsescu*.

ΑΔÎMTU sn., pl. *ad̐îmturl*, postav de lînă, «escot, bure», Dal, 4; Nic, 11; GEI, 95; *fac ad̐îmtu, fac viléndă* (fac dimie, fac velință), BNA, III, 76. V. *îlmit*. — < δέμιτον „étouffe croisée”.

ΑΔÎNAT, -lă, pl. *ad̐inaf, -le*, slab, «faible; débile», Dal, 4; Nic, 11; GEI, 95. — < ἀδύνατος „faible”.

ΑΔÎNATON, adv., imposibil, «impossible» ἀδύνατον „~”.

ΑΔINĂMÎE, sf., pl. *ad̐inămîl*, slăbiciune, «faiblesse; débilité», Dal, 4; Nic, 11; GEI 95. Sinonim: *sclăbedă*. — < ἀδυναμία „~”.

ΑΔINĂȚÉSCU, vb. IV (*ad̐inățîl, -fîl, -fîre*), slăbi, «débiliter», Dal, 4; Nic, 11-12; GEI, 95. — < ἀδυνατίζω „affaiblir”.

ΑΔINĂȚÎRE, sf., pl. *ad̐inățîrl* «action d'affaiblir», Dal, 4.

ΑΔINĂȚÎT, -lă, pl. *ad̐inățîf, -le*, slăbit, «affaibli», Dal, 4.

ΑΔIXÉSCU, vb. IV — v. *îixescu* și *apróklă* 3°, *l'edă* 2°.

ΑΔŪL, sn., pl. *ad̐ule*, «caillou sphérique ou tout autre objet qui peut le remplacer dans des jeux d'enfants». În jocul cu cinci pietricele — v. *abél* —, piatra mai rotundă și mai mare e un *ad̐l*. În alt joc: acest *ad̐l* e rostogolit pe jos; dacă atinge ținta fixată, bunăoară o grămadă de citeva nuci, atunci acest grup de nuci e cîștigat de cel ce a rostogolit *ad̐ulul*. V. PLit, 91; 101; 161. — < δοῦλος „serviteur”? (ἀδούλης „fainéant”).

ΑΔŪIFTU, -lă, pl. *ad̐uliftl, -le*, leneș, «paresseux». Sinonim: *timbél*. — < ἀδούλιεutos „~”.

ADZ, ADZĂ, ADZI, adv., azi, «aujourd'hui», Mih, 8; *gîlocă adz, gîlocă ml'ne* (joacă azi, joacă mline), PB, 430⁹; *ca fedile și nvestile di adză* (ca fetele și nevestele de azi), PB, 344²¹. V. *az* și *ad̐ndzl*. — < lat. *hac-die*.

ADZIMĂ, sf. și adj., pl. *ad̐zîme*, azimă, «non levé; sans levain; azyme», Dal, 4; *pl'ne ad̐zîmă* (pline azimă). — < ἄζυμος „sans levain”, sau lat. *azimus* „~”.

ΑΕΡĂ, sf., fără pl., aer, «air; brise; éther», Dal, 4; Nic, 12; GEI, 96; *ançîl'l cl'ntă lu aeră* (în văzduh cîntă ingerl), PAnt, 314. V. *eră*. — < ἀέρας „air; vent”.

AĒRI, adv., ieri, «hier», Dal, 4; Nic, 12; Mih, 8; PScr, 188; Gram, 215; PAnt, 383; *nivistiŭi di aeri, di aúártari* (nevástuŭe de ieri, de alaltáieri), PB, 127²⁶; *aeri seáră, aúártari seáră* (ieri seară, alaltă seară). V. *ierl*. — La Sărăcăceani: «eri joma», Hög, II, 90 (= în aromână: *aerl prl'ndzu*). — < lat. *ad-herl*.

AĒST(U), -lă, pl. *aéŭl* și *aéŭi*, *aéŭe* (cu gen.-dat. sg. și pl.: *aistút, aistél; aistór*), acest, «ce, ce-ci», Dal, 4; Nic, 12; Mih, 8; *aést cap fe-l gol di mînte* (acest cap ce-i gol de mînte), PAnt, 280; Bair, 122; *aést-an vol s' nu diŭel'idél* (în acest an voi să nu înfloriți), PLit, 934; PAnt, 23; *aistél feátă* (acestei fete), PB, 86³²; *aistór dă-lă n cap* (ăstora dă-le la cap); *cu tătă aésti, el murí* (cu toate acestea, el a murit). V. *aistlu, ástă, éstu*. — < lat. *istus*.

AĒVEA, adv. — v. *naévea, lávea*.

ÁFAN, ÁFANDU, -nă, -ndă; pl. *áfan'I, -ne* și *áfandzl, -nde*, dispărut, «disparu, invizibil», Dal, 4; Nic, 103; GEI, 96. Sinonime: *cáipe, nividzúl*. — < ἄφαντος „qui a disparu”.

AFÂN(I)SĚSCU (*mi*), vb. IV (*afân(i)sil, -sil, -sire*), nimiciri, «anéantiri», Nic, 103; Mih, 8; PScr, 188; Cod, 124¹; GEI, 96. Sinonime: *călástrăpsescu, prăpădescu, sulrupsescu*. — < ἀφανίζω „détruire”.

AFÂN(I)SĪRE, sf., pl. *afân(i)siri*, nimicire, «destruction», Mih, 8.

AFÂN(I)SĪT, -lă, pl. *afân(i)sil, -le* «détruits».

AFÂNIZMÓ, sm., pl. *afânizmădz*, distrugere, «anéantissement», Mih, 8. — < ἀφανισμόζ „destruction”.

AFĀNSĚSCU, -SĪRE, -SĪT, Dal, 4 — v. *afân(i)sescu, -sire, -sil*.

AFĀ'R (nord), sn., pl. *afă're* «bride»: *un cal cu afă'r* (un cal cu friu), Al. 1903, 84. — V. *fī'ru* și *ŭéme*.

ÁFCU, sm., pl.?, mazăre, «pois», Nic, 286; GEI, 96. Sinonime: *aruculăfă, mădzlre*. — < ἄρκος „~”.

AFĒNDI, sm., invar., tată, «père, papa; prêtre — v. *préflus*», Dal, 4; Nic, 104; Mih, 8; Cod, 108²¹; GEI, 96; *ŭine dzl'fă mána, ôre afēndi* (bine zicea mama, măi tată), PAnt, 83 — v. *băba, tátă*. — În Pind, pină mai ieri, pentru o noră tinăără, oricare frate sau văr bun al soțului ei, mare sau mic, era un *afēndi* „maltre” și, deci, era respectat ca atare. — V. *afēndu* și *afindădz*. — < ἀφέντης „maltre; monsieur”.

AFENDÍ'E, sf., Dal, 4 — v. *afindil'e*.

AFĒNDU, sm., pl. *afēndzi*, stăpin, tată, preot, «1°. maltre; 2°. père; 3°. prêtre», Nic, 104; Mih, 8; PScr, 188; CLitur, 123; W, II, 152; Lum, IV, 22; GEI, 96. — 1°: *afēndul a yumarlul* (stăpinul măgarului); 2°: *s' mī'că ml-ta și afēndu-lu* (să mănînce mamă-ta și tată-tău), PLit, 880; *că n'l-am māmă, n'l-am și-afēndu* (căci îmi am mamă, îmi am și tată), PLit, 872; *lúrmile a afēndu-sul* (turmele tatălui său), PB, 401²⁰ — pentru *-sul*, v. *-su*²; 3°: *afēndul, la-l lu yine* (preotul, iată-l unde vine), BNA, III, 154; *s' l'i spun'l a unúl afēndu* (să-i spui unui preot), Cod, 37 b²⁵; *la afēndul trădze ndrēptu* (trage direct la preotul), BNA, III, 136; *vedz, afēndu, dzl'fe Cósťa* (vezi, părinte, zice Costa), BNA, III, 138; 140. — V. *afēndi* și sinonimele *tătă, părinte*.

ÁFERIM, adv. și interj., aŕerim, «bravo», Dál, 4; Nic, 104. Sinonime: *ăŭcolsun, brăvu*. — < tc. *aférin!* (26) „~”.

AFĒT (nord), vb. I, făta, «mettre bas, agneler, veler; comprendre», Nic, 104; Mih, 8; e, *óile n'l-afitără?* (e, mi-au fătat oile?), PAnt, 178; BNA, III, 112; *loără tătă ca si-afedă* (începură toate ca să fete), PAnt, 202; BNA, V, 30; *lipseă s' l' afedă mîntea* (trebuia să te taie capul), GrB, 96; 110 — v. *tal'lu* 4°. — V. *fel*².

AFHÍON, sm.; **AFHÍONE**, sf., fără pl., opiu, Dal, 4; Mih, 8 — v. *afión, afíone* și sinonimul *aŭŭŭ*.

AFIERUMĂ, sf., pl. *afierume*, sacrificiu, «sacrifice», Nic, 104; GEI, 96. Sinonim : *curbâne* 2°. — < ἀφιέρωμα „offrande”.

AFIERUSĂ, vb. IV (*afierusit*, -sit, -sire), jertfi, «offrir; sacrifier», Nic, 104; GEI, 96. — < ἀφιερῶ „vouer”.

AFINDĂZ, sm. pl. (sg. rar e **AFINDĂ** — cf. și f. **AFINDOÂN'E** „dame”, corespun-zătoare gr. ἀφένδρα, Pernot, 8, «seigneurs, riches», Cod, 96 b²³. 26. V. *afendi*. — < ἀφεντάδες „maîtres”.

AFINDICÓ, sm. pl. *afindicáz*, stăpin, «maître», RP, 4, 6; PenB, IV, 123; GEI, 96; *vin'e afindicólu* (a venit stăpinul); *s' bânédz, afindicó* (să trăiești, stăpine), PenB, IV, 123; Caraf, 39. — < ἀφεντικός „”.

AFINDÍL'E, sf., pl. *afindíl'i*, domnia-ta etc., «(ta, sa, votre, leur) seigneurie», Mih, 9; GEI, 96; *un om ca afindíl'ea-f* (un om ca domnia-ta), Baț, 25; *bână la afindíl'ea-f* (drept condoleanțe : viață la d-ta = să trăiești d-ta), PAnt, 178; BNA, III, 112. v. *afendil'e*. — < ἀφεντιά (σου) „vous”.

AFINGĂ, sf., pl. *afindze*, afină, «baie de l'airelles», Mur, I, 19. — < ?

AFINȚE, sf., pl. *afințe*, Dal, 4; DR, VII, 103 — v. *afingă*.

AFINȚE, sf., băț, «batonnet», PLit, 147 — v. *fințe*.

AFIÓN, sm., fără pl., opiu, «opium», Lum, V, 12. — Cf. și alb. *afjon* „oppio”. — < tc. *afjon* (26) „”.

AFIÓNÉ, sf., fără pl. — v. *afhíone* —, Nic, 105; *ceai di căpile di afíone* (ceai din căpățini de opium), Cal. 1911, 80. — < ἀφίονε „”.

AFIRĂSCU (*mi*), vb. IV (*afirăit*, -rit, -rire), feri, «garder, (se) mettre en garde», Dal, 4; Nic, 104; Mih, 9; *tule s' afiréa ... ca di per di lup* (toate se fereau ... ca de păr de lup), PB, 333²⁴; *dip nu ti-afiréi* (nu te fereai de fel), PAnt, 32. V. *afirăscu* și sinonimul *avég'lu*. — < lat. **nufirire* (GrS, III, 425).

AFIRIRE, sf., pl. *afiriri*, ferire, «(sauve)garde; vigilance», Dal, 4; Nic, 104; Mih, 9. V. *afirila*.

AFIRISĂSCU, vb. IV (*afirisit*, -sit, -sire), reduce, «déduire; rabattre; défalquer; avoir peur, avoir froid», GEI, 96; *năs ... guvóji afiriseáște* (dănsul ... pierde găvoazde, tremură de frică), Lum, II, 309; BNA, III, 126. V. *firisăscu*. — < ἀφαιρῶ „ôter, déduire”.

AFIRÍT, -tă, pl. *afirít*, -te «(sauve)gardé; préservé, abrité», Dal, 5; Nic, 104; Mih, 9; PAnt, 383.

AFIRÍTĂ, sf., fără pl., pază, «garde; méfiance», Dal, 5; PB, 511; PAnt, 383; *afirita eási bână* (paza e bună). V. *firită*, precum și *ahlurhítă* etc.

AFISIC, -că, (cuvînt fără circulație), rău, «antinatūrel, méchant», Nic, 106; GEI, 96. V. *afisicu*. — < ἀφίσκος „monstrueux”.

AFIȘCU, -că, pl. *afiști*, -ște, rău, «méchant, perfide», Mur, I, 19 — v. *afisic*.

AFITĂRE, sf., Nic, 104 — v. *fităre*, *afét*.

AFLĂDĂ, sf., pl. *află'dz*, cărticică, «brochure», GEI, 96; 144. V. *filădă*. — < φυλλάδα „”.

AFLĂRE, sf., pl. *află'ri*, aflare, «action de trouver; découverte», Dal, 5; Nic, 105; Mih, 9; *ma tr' aflăre nu lu-află'm* (dar de aflat nu l-am aflat), PAnt, 115.

AFLĂT, -tă, pl. *aflăt*, -te, aflat, 1°. trouvé; 2°. éveillé d'esprits, Dal, 5; Nic, 105; Mih, 9. — 1°: *nlă easte aflăt* (el e găsit pe drumuri, e fără căpătii), PB, 361²⁰; 2°: *om aflăt, ma fără căsmete* (om deștept, dar fără noroc), PB, 454⁸ — v. *diștēplu*².

AFLĂTÓR, -toăre, pl. *aflătóri*, -toăre, aflător, «qui trouve», Dal, 5; Nic, 105.

AFLU (*mi*), vb. I (*aflăt*, -lăt, -lăre), afla etc., 1°. trouver; découvrir; 2°. apprendre; 3°. rencontrer; 4°. convenir; 5°. naître; 6°. maudire», Dal, 5; Nic, 105; Mih, 9; PScr, 188; Gram, 215. — 1°: *di-aũă pl'nă n cuprie nu afl'i un ca el* (de aci pînă la grămada de gunoi

nu afli unni ca el), PAnt, 10; *mi duc si-ăflu căl'i* (mă duc să găsesc caii); *tuŭ u-aflără cu căle să s' mătă* (toți au găsit-o cu cale să se mute), PB, 35¹⁸; 2°: *află'm că ti l'irtără* (aflarăm că te-au iertat) — v. *nvefă¹* 3°; 3°: *si-dă aflără pri căle* (s-au întâlnit pe drum); 4°: *nu că-dzăm* (= *află'm*) *tu căle* (nu am căzut de acord) — v. *sinfunipsescu*; 5°: *tine li-aflăși lărna* (tu te-ai născut iarna) — v. *amintu* 2°, *fac* 21°, *născu*; 6°: *di la Dumnidză' si-ă află* (de la Dumnezeu să o găsească *pedeapsa*) — blestem comun, ca formulare, și altor limbi (cf., bunăoară: gr. „ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ τὸ εὕρης”; alb. *l' a gjeç nga Perëndia*; tc. „alahdan bulsun” etc. — toate formate cu noțiunea *afli* și avînd sensul de „que Dieu te punisse”). V. *ugrădisescu*. — < lat. *afflare* „souffler vers”.

AFOĂRĂ, adv., afară, «(de)hors», Dal, 5; Nic, 105; Mih, 9; PScr, 188; Gram, 215; PB, 511; *ălti cūseri șed afoără* (alți cuscieri stau afară), PAnt, 303; BNA, I, 132; *nu aveă ăltu afoără di nts* (nu avea pe altcineva afară de dînsul), PB, 62³⁴. — Alte sensuri curente: 1°. dans les montagnes; des montagnes; 2°. foirer. 1°: *om criscăt tu bumbăcuri nu pođe s' făcă afoără* (un om crescut în pămătufuri (în molicieune) nu poate să trăiască în codri), PGr, 28; *ăste om di afoără* (e om de codri, de munți; e păstor; e brigand); 2°: *mi scođe afoără* (am diaree) — v. *cufurēscu*, *scol* 15°. V. *nafoără*, *ahōrea*. — < lat. *ad-foras*

AFONDUT, -lă, pl. *afōnduŭ*, -le, fără fund, «sans fond; très profond; insondable», Dal, 5. — < it. *affondo* „profondo” (prin filieră greacă).

AFRÁNGA, sf., Dal, 5; Mih, 9 — v. *frángă*.

AFRÁT¹, sm., fără pl., șoricioaică, «acide arsénieux», Dal, 5; Mih, 9; GEI, 96; *va-n'l l'edă un dulăr afrát* (îmi voi cumpăra șoricioaică de un dulăr), PLit, 865. — < ?

AFRÁT², -lă, pl. *afrál*, -le, proaspăt, «léger, frais et mou», tot ce e «recens decerptus» (Passow, 603): *pl'ne afrátă*; *florl afrále*; *kiftédz afrál* (plîne moale; flori proaspete; chiftele proaspete). — < ἀφρᾶτος „léger comme la mousse”.

AFREĂTĂ, sf., pl. *afrél*, turtă, «galette azyme cuite au four ou, ordinairement, dans des cendres chaudes», Jb, XII, 101. Sinonime: *culác*, *turtă*. Pentru *-eăfă*, v. *gărneăfă*, *sicăreăfă* etc. — < lat. *afrieia* „espèce de gâteau sacré”.

AFTĂRE, adj., pl. *aftăr'i* (și *aftăr*, CFr, 182; 200), atare, Dal, 5 și 8; Mih, 9; Jb, XVI, 203 (Tirána); *șe aftăre bână?* (la ce bun atare viață?), CosP, 65. Formă nordică. — V. *ahlăre* și, pentru *-f*, *lăhlără*.

AFŪG (nord), vb. IV, Gram, 216 — v. *fug*.

AFULĚSCU, vb. IV (*afulil*, -lil, -lire), a cîștiga tot, «gagner (aux jeux d'osselets, aux cartes ou au tout autre jeu); faire faillite», Dal, 5; Nic, 105; *lă-l'l afulitș tuŭ vășcl'eddz'i* (le i-ai cîștigat toți arșicii); *afuleă-l di parădz* (ruinează-l de bani). V. *fufulēscu*. — < foale.

AFULĚRE, sf., pl. *afuliri* «action de gagner, de faire banqueroute, d'appauvrir», Dal, 5.

AFULĚT, -lă, pl. *afulil*, -le, ruinat la joc, «qui a perdu tout (aux cartes etc.); failli»; băgat în foale, mufluzit, Dal, 5; Nic, 105.

AFŪM (mi), vb. I (*afumăt*, -măt, -măre), afuma etc., 1°. fumer; 2°. exposer à l'action de la fumée; 3°. dorer; 4°. dégager de la fumée; 5°. fuir, décamper; 6°. filouter, chiper; 7°. succéder; 8°. griser; 9°. réprimander», Dal, 5; Nic, 105; Mih, 9. 1°: *toălă oăa n'l-afumăm*; *cu fūmlu di ōimn'eămă* (toată camera o afumam cu fumul de tămție), PAnt, 273; Bair, 110; *mul'edrea arădă ăste ca căsa șe afumă* (femeia rea e ca casa care scoate fum), PLit, 560; 2°: *căldărea si-afumă'* (căldărea s-a afumat); 3°: *afumă'm vērile la hrisc* (poleim cerceii la argintar); 4°: *cum uŭeăclu a nōstru afumă* (cum fumegă hornul (ogeacul) nostru), Bair, 88; 5°: *u-afumă' di-ăclō* (o tuli de acolo, a fugit), PB, 108¹²; *arăpi aloăllu dil căpisteări și-u-afumă di-ăclō* (răpește aluatul din căpistere și o tulește de acolo), *ibid.*; 6°: *afumăși 'nă oăte* (ai furat o oăie); 7°: *nu alăsă hil'la ... s' l'i-afumă uŭeăclu* (nu lasă fiu ... să-i fumege

hornul, să-l moștenească), PB, 205¹⁰; 8°: *v' afumăt la nămlă* (v-ai îmbătat la nuntă - v. *adăr* 3°); 9°: *va f' afum nă'rile* (îți voi turti nasul; te voi face cu ou și cu oțet). - < lat. *affumare* (CDDE, 679).

AFUMĂRE, sf., pl. *afumă'ri*, afumare, «action de fumer etc.», Dal, 5; Nic, 105; Mih, 9; PLit, 96 (*afumărea* «jeu d'enfants»); PLit, 242 («*afumărea* sert contre le mauvais œil, contre la „jettatura”).

AFUMĂT, -tă, pl. *afumăt*, -te, afumat, «fumé; doré; filouté, chipé; affligé; ivre», Dal, 5; Nic, 105; Mih, 9; PAnt, 383; PLit, 1017; 886; *afumăte cu amălamă* (poleite cu aur), PB, 426²⁷; *seătă, se n'l-ești afumătă?* (fată, de ce îmi ești întristată?), PLit, 887.

AFUMĂTŪRĂ, sf., pl. *afumături*, poleire, «dorure», Dal, 5.

AFUMITÓS, -toasă, pl. *afumitóști*, -toăse, înfometat, «affamé»: *tu ti vidzum noi afumitós șă aștun?* (unde te văzurăm noi înfometat și flămînd?), Cod, 12¹⁷. V. *sumelós*.

AFUNDĂ, adv., Mih, 10. - v. *ahandă*. - < *fundu*.

AFUNDÉDZŪ, vb. I, Mih, 10 - v. *afundu*¹.

AFUNDÓS, -doasă, pl. *afundóști*, -doăse, adînc, «profond», Mih, 10. - V. *ahîndós* și:

AFUNDU¹ (*mi*), vb. I (*afundă*, -dăt, -dăre), infunda, «enfoncer, plonger», Mih, 10; PAnt, 384; *i ti-afundu tu arl'ă* (sau te cufund în riu), PB, 64²⁵. V. *fundusescu*¹, *vuțescu*. - < lat. *affundare* „verser, répandre sur”.

AFUNDU², adv., adînc, «profondément», PAnt, 383; *line sâpă-l lucrul afundu* (tu sapă-o (cercetează-o) chestiunea adînc), FI, II, 5, 2.

AFUNDUCÓS, -coasă, pl. *afunducóști*, -coăse, adînc, «profond», Nic, 106. V. *afundós*, *adîncós*¹.

AFUNDUSĂSCU (*mi*), vb. IV (*afundusil*, -sîl, -sire), Mih, 10. - v. *afundu*¹, *ahîndusescu*, *hîndăcusescu*.

AFŪR¹ (nord), sm., pl. *afŭrî* și **AFŪR**¹, -ră, pl. *afŭrî*, -re, fur, hoț, «voleur, brigand», Nic, 106; *s' fêfe protă afŭră tru munte* (se făcu brigand-șef la munte), Cod, 28²⁴. V. *fur*¹.

AFŪR² (*mi*), vb. I (nord) - v. *fur*² -, Nic, 106; Mih, 10; *si nŭtără șă si afŭră* (să înjure și să fure), Cod, 15 b¹.

AFURĂRE, sf., pl. *afură'ri*, Nic, 106; Mih, 10; *pri la curvărîl'e, pri la afurăre* (pe la curvărie, pe la furt), Cod, 28²³ - v. *furăre*.

AFURĂT, -tă, Nic, 106; Mih, 10; *lăcre afurâte* (lucruri furate), Cod, 22²³ - v. *furăt*.

AFURISĂSCU (*mi*), vb. IV (*afurisit*, -sîl, -sire), afurisi, «excommunier; anathématiser», Dal, 5; Nic, 106; Mih, 10; GEI, 96. V. *călăryisescu*. - < ἀφορίζω „excommunier”.

AFURISIRE, sf., pl. *afurisirî*, afurisenie, «excommunication; anathème», Dal, 5; Nic, 106; Mih, 10; GEI, 96.

AFURISÎT, -tă, pl. *afurisiți*, -te, afurisit, «excommunié; anathématisé; abominable», Dal, 5; Nic, 106; Mih, 10; GEI, 96.

AFURIȘALŪI, adv., pe furiș, «furtivement, en secret»: *a pri afurișalul va s' nă ylnă moărtea* (a pe furiș ne va veni moartea), Cod, 25 b¹⁵; *vin'i pri afurișalul* (veni pe furiș), PB, 115². Sinonim: *asumîșalul*. V. *furișalul*.

AFURIZMÓ(Ū), sm., pl. *afurizmădz*, anatema, «excommunication; anathème - v. *afuristre*», Dal, 5; Nic, 106; Mih, 10; GEI, 96. - < ἀφορισμός „~”.

AFURN'IE (nord), sf., PScr, 188; GEI, 96 - v. *furn'ie*.

AFURN'ISĂSCU (*mi*), vb. IV (*afurn'isil*, -sîl, -sire), irita, «irriter»: *nărea s' afurn'isăște* (nărea se irită), Lum, V, 113; Al, 1903, 22; *ócil'il' s' afurn'isăse* (ochii se irită), Al, 1903, 23; *ăste cuprîl afurn'isăse keălea* (aceste gunoaie irită pielea), Al, 1903, 24. - < ἀφορμίζω „envenimer; irriter”.

AGÁLE, AGÁLEA, adv., agale, «nonchalamment», GEL, 97; *va si stridzi dip agálea* (vei striga foarte încet), PB, 106¹²; *agálea, gálea* [< *agálea-agálea*] *aglúmsiră* (încet, încet au ajuns), PB, 89¹⁷; *agálea, agálea, o lai fráte!* (domol, domol, o măi frate!), PANT, 40. V. *agălěscu, ayálea, gálea, payálea* și sinonimele *anđrga, ctlean'lor, ctlelin, laváš*. — < ἀγάλια „lentement”.

ÁGALMĂ, sf., Lum, I, 149 — v. *áyalmă*.

AGĂ', sm., Mih, 10; PB, 512 — v. *ayă'*.

AGĂLĚSCU, vb. IV (*agălłi, -lłi, -lire*), încetini, «1°. agir, marcher lentement; 2°. attendre», GEL, 97. — 1°: *pri căle cărvăn'le agălěscu* (pe drum caravanele încetinează mersul), LP, 121; *agălłi si tređim tráplu* (încetiniți să trecem păraul), PLit, 12; 2°: *agălłi si u ntribă'm* (așteptați să o întrebăm), PLit, 916. V. *agălěscu*. — < *agăle*.

AGĂLISĚSCU, vb. IV (*agălislł, -slł, -sire*), potoli, «cesser; se tranquilliser»: *tu mészł'i din coadă agălisl puł'n* (în lunile din urmă se potoli puțin), PANT, 226. V. și *agăl'isescu*. — Ca și *agălěscu*, e un derivat din *agăle*, dar sub influența morfologică verbală grecească. Cf. și gr. popular ἀγαλίζω „~”.

AGĂLISÎT, -lă, pl. *agălislș, -le*, liniștit, «paisé», GEL, 37; *fóclu árde-agălislș* (focul arde liniștit), BNA, I, 84; *lúmea durn'ea agălislł* (lumea dormea liniștită), PenB, IV, 111. Sinonim: *isihášł*.

AGĂL'ISĚSCU, vb. IV (*agăl'islł, -slł, -sire*), epulza, «(s')épuiser», GEL, 115; *agăl'isl di plłngu* (se istovi de plîns), PB, 192²¹. — V. *agălěscu, ayăl'isescu, liyusescu*.

AGĂREĂŬĂ, sf., pl. *agărel*, CFr, 155 — v. *yăreăŭă*.

AGĂRȘARE, sf., pl. *agărșeri*, uitare, «oubli»: *eásłi Iărba di-agărșare* (este iarba uitării), PLit, 932; PANT, 34 — v. *Iărbă* 2°. — V. *agărșire*.

AGĂRȘĚSCU (mi), vb. IV și I (*agărșłł, -șłł, -șire și -șăre*), uita, «1°. oublier — v. *ăllu, xihăsescu*; 2°. (s')endormir — v. *adórmu*», Dal, 5; Nic, 6; Mih, 10; PScr, 188; CEL, 53. — 1°: *așłl nivedsł si-șł agărșească* (acela să-și uite nevasta), PB, 5¹³; *agărșłł s' vâ spun* (uitai să vâ spun); 2°: *nu apucă s' agărșească cłni, cłni* (nu apuca să adoarmă bine, bine), PB, 49³⁶; *agărșeă puł'n* (adormea puțin), PANT, 224; *nivedsł s' agărșł ș' durn'ı* (nevasta adormi și dormi), BNA, V, 116. — < vsl. grěšłti „aberrare”.

AGĂRȘIRE, sf., pl. *agărșiri*, uitare, «oubli; action de s'endormir»: *lăcrulu aéstu nu va agărșire* (lucrul acesta nu trebuie uitat); *tu agărșirea fe feđe* (în adormirea în care căzu), PLit, 763; PANT, 86. V. *apu-gărșire*.

AGĂRȘÎT, -lă, pl. *agărșłł, -le*, uitat; uituc, «oublié; oublieux; endormi», Dal, 5; Nic, 6; Mih, 11; FI, II, 6, 5; *ca agărșłł fe n'ł-hiă* (ca uituc ce-mi sînt), PB, 103¹³.

AGĂRȘITÓR, -toăre, pl. *agărșitóri*, -toăre, care uită, «oublieux», Dal, 5; Nic, 6.

AGDĂ', sm., fără pl. «onguent — v. *kiréče*», PETim, 9. Acest unguent se aplică de turcoaise sau armenice pe fața lor ca să le pice sau să-și smulgă firele de barbă sau de mustață. Se folosește și ca pomadă (cf. Du Mont, III, 271; BTur, 271—272; Hecq, 295). — < te. *aghda* (23) „toute espèce de douceurs faites en sucre fondu, en sirop concentré, en carmel etc.”.

AGÓN'EA (Gópeși și Muluviște), adv., curînd, PANT, 384 — v. *agún'ea, ayónea, ančłu, curându, gón'ea*.

AGRĂȘĚSCU, -ȘIRE, -ȘÎT — v. *agărșescu, -șire, -șit*.

AGRÍME, sf., PANT, 384 — v. *ayrlme*, fiară.

AGRÓMIN (nord), sn., pl. *agrómine*, măr pădureț, «pomme sauvage»; *Insurărea eásłe ca agróminile* (Insuratul e ca meriele pădurețe), Cal. 1912, 48. V. *ayrómbal*. — < ἀγρίομηλον „~”.

ÁGRU, sn., pl. *ágre*, țarină, «champ labouré», Dal, 6; Nic, 7; Mih, 14; PScr, 188; PB, 55²; 116²¹; *ból'ı ... fac ágru* (boii ... ară), PLit, 30; *di n'ł-si dásıră ólle tu-ágru* (de mi

se duseră oile în holdă), PLit, 840; PAnt, 362; cânda l'i-mincără ágrulu páll'i (parcă păsările i-au mincat ogorul într'altă e de amărît, parcă i s-au înecat corăbiile), PB, 697. V. águr. — Cf. † dr. „semănără agre”, HPs, 306; CPsal, II, 232; cf. și HEM, 531: ágru. — < lat. *ager*, *agrum* „champ”.

AGUDEĂRE, sf., PB, 512 — v. *agudire* și :

AGUDEȘCU (mi), vb. IV și II (*agudîl*, -dîl, -dîre și -deăre), lovi etc., 1°. atteinde, frapper; 2°. porter juste; 3°. blesser; 4°. gagner; 5°. voler; 6°. advenir; 7°. adapter; 8°. jouer d'un instrument, Dal, 6; Nic, 6; Mih, 14; CEL, 53. — 1°: *carl s' lu-agudeă nînga únă* (dacă l-ar fi lovit cu încă o lovitură), PB, 159²¹; *lu-agudîlî cu cîrlîglu* (l-ai lovit cu cața); 2°: *prîndî si agudîm tu sîmnu* (trebuie să nimerim la țintă); 3°: *eú ti-agudîlî?* (eu te-am rănit? !), PAnt, 230 — v. *lăvușcu*; 4°: *tra si-agudîmă amirărîl'ea din ferî* (ca să cîștigăm împărăția din cer), Cod, 57¹⁷; *nu puteă s' agudească vl'ră pîndără* (nu putea să cîștige nici o (vreo) para), PB, 85¹⁴; 5°: *un picurăr agudî tu mînte 'nă oale* (un păstor fură la munte o oaie), Al. 1901 — 1902, 124 — v. *ălun* 3° etc.; *di lu lu-agudîlî ahlăre cal?* (de unde l-ai procurat un atare cal?), PAnt, 344; *'st-l-ăú tu mînte s' nă l'i-agudească lucăniplî'i* (și-au pus-o în gînd ca să ni-i șterpească cîrnații), PB, 80²³ — v. *ămflu* 3°; *măltu l'i-agudeă ml'na* (mult îi lovea mîna = avea mîna prea lungă, fura de stîngea), PB, 308¹⁵ — v. *sec* 1°; 6°: *mi-agudîl acló* (se întîmplă să fiu acolo), Mih, 14 — v. *tihisescu*; 7°: *s' li agudească tu săre* (să le potrivească la sare), PB, 180¹⁰; PAnt, 96; 8°: *ștîl si-agudești flulăra?* (știi să cînti din flaut?) — v. *bal* 5°. V. *agudescu* și sinonimul *luvescu*. — Cf. și alb. *godis* „battere, ...” — < vsl. *goditi* „gratum esse”.

AGUDIRE, sf., pl. *agudîrî*, lovire, «action de frapper etc. — v. *agudescu*», Dal, 6; Nic, 6. V. *agudeăre* (și *apu-gudescu*).

AGUDÎT, -lă, pl. *agudîl*, -le, lovit, «frappé; attaqué; toqué etc.», Dal, 6; Nic, 6; Mih, 14; *lăvult și agudîl* (rănit și ucis), PAnt, 24; *agudîl ca di sfîlgu* (lovit ca de fulger = foarte uimit), PB, 25²⁰; *easte agudîl* (e lovit cu leuca, e țicnit).

AGUDITURĂ, sf., pl. *agudîturî*, lovitură, «coup», Fl, II, 3, 6. — V. *godă* și alb. *e godilurë* „colpo”.

AGULĂ?, sf.: *așteárnă-lă anăltu, pri agulă* (așterne-le sus, în turn), Lum, V, 11-12, 27 — v. *aculă*, *culă*.

AGUNESCU, vb. IV (*agunîl*, -nîl, -nîre), goni, 1°. «chasser, éloigner; 2°. hâter», Dal, 7; Nic, 7; PScr, 188. — 1°: *s' lu-agunească ficlórlu di acasă* (să-l gonească pe copil de acasă), PB, 300¹³; 2°: *agunîl di un lal yătru* (goniți (dați fuga) după un dorit medic), Jb, XIII, 82. V. *ayunescu*, *asyunescu* și sinonimul *zinumsescu*. — < vsl. *goniti* „pellere”.

AGUNÓS „scîrbă, desgust” — v. *aynós*, *gunós*.

AGŪN'EA, adv., Mih, 15; *s' ađtîngă ma agūn'ea* (să ajungă mai curînd), PB, 418³⁷; *eum fuzed nă agūn'ea* (cum (intruct) el fugea repede), PB, 418³⁷ (Gópeși) — v. *agón'ea*.

ÁGUR, sn., pl. *ágăre* (< *áglre* < *águre*), țarină, «champ labouré», Mih, 15; PScr, 188. Articulat: *águŕu* < *águŕlu*. — *páplu li ști ágărîle căma ține dict'l mine* (bunicul le știe țarinile mai bine decît mine), Lum, II, 282. — V. *ágru*.

AGURLIŪ, -le — v. *ayurlîu*, de bun augur.

Águ stu, sm., Nic, 7; CFr, 192 — v. *Ávystu*.

AGZÓTE, sf., fără pl., praf de pușcă, forță, «poudre à canon — v. *bărâte*; force — v. *putăre*», Dal, 6; Mih, 15; PLit, 173; *nu áre agzóte* (nu are putere), PGr, 7. — V. *avzóte*, precum și gr. ἀγζότι, ἀβζότι și alb. *agëzol* „polvere del focone”. — < tc. *aghyz oti* (25 și 172) „cornet d'amorce”.

AGZUTÓS, -loasă, pl. *agzulósl*, -loase, focos, «fougueux»: *am 'nă noeăstă agzutoasă, făfe căsa lun'inoasă* — luminărea (am o nevastă focoasă, face casa luminoasă — *luminare*), PLit, 383. — < *agzóte*.

AGÊME, sf., PAnt, 384 — v. *çème* și sinonimul *fârnu*.

A-ÇÎNEALUI, adv. «tout-à-fait, tout de bon»: *duki nts di-a-çînealut* (a înțeles dinсу? de-ă binelea), PB, 291²⁶. — < *çîne*.

AGÎŪ, -le, pl. *açîl*, ager, «vif, agile», Mih, 11. V. *ayîă*.

AGÂLE(A), adv. «lentement», Nic, 3 — v. *agâle*, *anârğa*, *câllîn*, *payâlea*. — < *ἀγά-λεια* „~”.

AGALÎȚ, adv., încet, «lentement», Dal, 6. Circulă și AGALÎȚA. — < *ἀγαλῖτσα* „~”.

AGALMĂ, sf., pl. *âğaln'i*, statuie, «statue», Dal, 6; Nic, 4. V. *âğalmâ*. — < *ἀγαλμα* „~”.

AGÂLNIC, -că, pl. *ayâlnișl*, -fe, încet, liniștit, «oisif, tranquille», Kats, I, 68. Sinonim: *yeavâșcu*. — V. *ayâle*.

AGAMÎE, sf., pl. *ayamli*, burlăcie, «célibat», Nic, 4. — < *ἀγαμία* „~”.

AGÂPE, sf., (pl. *ayâ'kl*), iubire, «amour», Nic, 4; PLit, 912; GEI, 115. Sinonime: *sivdâ'*, *ureâre*. — < *ἀγάπη* „~”.

AGÂ', sm., pl. *ayâdz*, agă, «aga; soldat ou officier turc». V. *agâ'*. — < tc. *agha* (22) „seigneur...”.

AGÂKIPSÊSCU (mi), vb. IV (*ayâkipsli*, -sit, -stre), iubi, Dal, 6; PLit, 910 — v. *ayâ-ipsêscu* și sinonimul *alâçêscu*.

AGÂLISÊSCU, AGÂLTSÊSCU, vb. IV, istovi, «pleurer à s'évanouir», Dal, 6; Nic, 4. V. *agâl'isêscu*. — < *liyusêscu*.

AGÂLISÎRE, sf., pl. *ayâl'isîrl*, istovire, «évanouissement», Dal, 6; Nic, 4.

AGÂLISÎȚ, -tă, pl. *ayâl'isîț*, -te, istovit, «évanoui», Dal, 6; Nic, 4. — V. *agâlisîț* și *liyâsîț*.

AGÂP(I)SÊSCU (mi), vb. IV (*ayâp(i)sti*, -sit, -stre), iubi, «(s')aimer», Nic, 4; GEI, 115. V. *ayâkisêscu* și sinonimele *vilisêscu*, voi² 2². — < *ἀγαπῶ* „~”.

AGÂPITCOÂN'E, adj., pl. *ayâpitcoân'e*, ibovnică, «amante». Sinonim: *morôză*. — < *ἀγαπητικῇ* „~”.

AGÊĂ, adv., abia, «à peine»: *cu di-ayêă* (de abia), Al, 1903, 46 — v. *adiyle*. E ortografiat și *aylă*, PB, 513. V. *ayla*, *ayîă*.

AGÊĂSPE, sf., pl. *ayêski* și *ayêști*: *cum fûdze mûsca dil ayêșli* (cum fuge musca dintre viespi), BNA, II, 30 — v. *yeâspe*.

AGÊĂZMĂ, sf., fără pl., izmă, «menthes», Mih, 11. — V. *yeâzmă* și:

AGÊAZMÔ, sm., pl. *ayeazmâdz*, agheazmă, «eau bénite», Dal, 6; Nic, 5; Mih, 11; GEI, 116. — < *ἀγιαζμός* „~”.

AGÊAZMU, sm., pl. *ayeazmâdz*, izmă, «menthes», Dal, 6; Nic, 5; GEI, 116. — Prin etimologie populară (cf. și *δυόσμος*, *γυόσμος*, Passow, pp. 454, 455): *ἡδυόσμος* „~”.

AGÎA, adv., «à peine»: *cu di-ayla pot si s' veâdă* (cu greu (abia) pot să se vadă), PB, 207³⁷; PAnt, 95. — V. *yle* și *di-ayle*.

Ă Ğ ĩ a - T r i â Ğ a, sf., sfînta Treime, CLit, 123 — v. *Triâăa*.

AGÎAVÎMĂ, sf., pl. *aylaviml*, Mih, 11 — v. *ayludmâ*.

AGÎE, sf., fără pl., toi, «milieu, plein, fort»: *pl'nă s' treacă ayia a călodril'el* (plină să treacă toiu! căldurii), PB, 117⁴; *eară tu ayia a călodril'el* (era în toiu! căldurii), CalGrB, 70 — *yle* și *mburîtă*. — < *βία* „force”.

AGIMLÎŪ, -lie, pl. *ayimlil*, vizibil, «visible, évident», PhOr, II, 453 (tc. *aîân* (865) „évident, manifeste”; *va si s' fâcă șânlește ayimlil* (nelegiuirile vor deveni evidente), Cod, 27¹². — CAr, 108 transcrie: *șă niêște a inimili* (și intențiunile inimii). — < ?

AGÎMTU, -tă, pl. *ayimțl*, -te, sfînțit, «saint; sacré», GEI, 116; *ayimțl'i afêndzl* (sfînțițîă părinți-preoți), Cod, 117⁸. — *aylă* + *st'mtu*¹.

AFIN'E, sf., pl. *ayln'i*, vie, «1°. vigne; 2°. flagrant délit», Dal, 6; Mih, 59. — 1°: *I'ftul tu-ayln'e* (țiganul în vie), BNA, III, 86; *s' nu-l'i si-arăcă tu-ayln'e* (să nu i se bage în vie), PB, 367²⁷; 2°: *lu-acăfără tu-ayln'e* (l-au prins în vie = l-au prins asupra faptului) V. *yn'e* și *aylă*. — < lat. *vinea* „vigne”.

AFISĖSCU, vb. IV (*ayisl, -sil, -sire*), sfinți, «sacer, sanctifier», Dal, 6; Nic, 5; PScr, 195; PB, 546; GEI, 116; *s' dăte omul si-ayisescă* (se duce omul să se sfințească), BNA, III, 96; *s' ayisescă ațel țe scodse-aũũa* (să devie sfint cel ce a scos (a făcut) strugurele), Baț, 2. V. *aylusescu*¹ și sinonimul *statisescu*. — < ἁγιάζω „~”.

AFISIRE, sf., pl. *ayisrl*, sfințire, «action de sanctifier», Dal, 6; Nic, 5.

AFISIT¹, -lă, pl. *ayisl, -le*, sfințit, «sacré, sanctifié», Dal, 6; PScr, 196; PB, 546; *ayislile-a lor mln'i* (sfințitele lor mlini), BNA, II, 72; *trei călugări ayisl* (trei călugări blestemăți), BNA, III, 146.

AFISIT², -lă, pl. *ayisl, -le*, grăbit, «hâte, pressé»: *ahl't ayisl eram* (intr-atit de grăbit eram), PAnt, 343. V. *aylusit*² și *ayun'isl*, arăkl.

AFISTEARE, sf., *ayistéri*, comoară, «trésor», Lum, I, 104; *s' fur ayistearea a amiră'lui* (să fur comoara împăratului), PB, 304³¹; *alagă după ayistéri* (umbli după comori), PLit, 433. V. *yisteare*. — < ?

AFITĂ, sf., pl. *aylle* «(pied de) vigne; cep», Lum, II, 87; *'nă aylă cu un arăpune* (o viță de vie cu un ciorchine), PB, 3³⁰; 3³¹; *plndzed ... ca aylă dil ayline* (plîngea ... ca vița din vie), ArE, 12. V. *ayln'e*, *climă*² și *fițedăă*. — REW, 9395: < lat. *vitis*. — < lat. *vitea*, adj. „de vigne” (spre a se evita confuzia dintre sg. **aylă* < *vitea* și pl. **aylă* < *viteae*, s-a format sg. *aylă*).

AFIU, *aye*, pl. *ayl, aye*, sfint, «saint», Dal, 6; Nic, 5; Mih, 11; PScr, 195; GEI, 116; *aye a yramă* (sînta scriptură), Cod, 15¹⁵; *a aylor alântôr* (celorlalți sfinți), PB, 20²⁰. Sinonim *sl'mtu*¹. — < ἁγίος „~”.

AFIŪ, adv., iute, «en hâte»; **AFIŪ**, adv., abia, «à peine»: *aylū ascăpāl s' lo* (repede (sau abia) am scăpat și eu), PB, 149¹⁵; *aylū fedăa s' u sculēf* (să o scoateți fata repede), PLit, 1007; *aylū allnă-te sti plup* (urcă-te iute pe plop), PB, 427¹⁶; *un gul'eanō țe aylū puteă să-l poartă* (un somn pe care abia putea să-l poarte), PB, 84³¹; *fără aduse aylū cu căl'i* (abia au fost aduse cu caii), PB, 443³²; *aylū va s' nică tūlă hoăra* (ar fi înecat repede tot satul), PB, 266³⁰. Forme nordice. — V. *aqlū*, *ayed*.

AFIŪAIMĂ, sf., pl. *ayludiml*, altar, «autel», Dal, 6; Nic, 5; Mih, 11 și Cod, 99³ (*ayeadimă*); GEI, 115. V. *vimă*. — < ἁγίον θῆμα, ἁγίον θῆμα „sanctuaire”.

AFIUKÉRE (Perivóle), sf., pl. *aylukérl*, luminare, «cierge», GEI, 116. Sinonim: *fedră*. — Pentru *-kére*, cf. și *azungukere*. — < ἁγιοκέρει „~”.

AFIUSEĂLĂ, sf., pl. *aylusell*, grabă, «hâte», GEI, 116; *ylne un călăréfă cu aylusedă* (vine în grabă un călăreț), PB, 427⁶. — V. *aylusre*², *ayun'isire*, *ayun'ie*.

AFIUSĖSCU¹, vb. IV, Dal, 6; Mih, 12; GEI, 116 — v. *ayisescu*.

AFIUSĖSCU² (*mi*), vb. IV (*aylusil, -sil, -sire*), grăbi, «(se) hăter», Nic, 5; Mih, 12; 59; PScr, 196; Gram, 217; PB, 547; *căfăăa țe s' aylusedăște scoate căfă'l'i ôrci* (cățeaua ce se grăbește scoate (fată) căței orbi), PLit, 460. V. *ayun'isescu*, *curundédzū*, *visescu*. — < βιάζω „~”.

AFIUSIRE¹, sf., Dal, 6; Nic, 5 — v. *ayisire*.

AFIUSIRE², sf., pl. *aylusirl*, grăbire, «action de se hăter», Dal, 6; PB, 547.

AFIUSIT¹, -lă, stințit, Dal, 6 — v. *ayistl*¹.

AFIUSIT², -lă, grăbit, Nic, 5 — v. *ayisl*².

AFIZMĂRE, sf., pl. *ayizmărl*, culegere de struguri, «vendange», Dal, 6; *nu-și adună la ayizmăre nîfi gărndfă* (nu-și culegea la cules nici bob de strugure), PB, 367²⁹.

AGIZMÁT, -tă, pl. *ayizmáf*, -te, cules; jefuit; «vendangé; dépouillés, Dal, 6; *ayín'e ayizmátá* (vie culeasă); *vín'iră ayizmáf* (au venit jefuiți). — V.:

Αγίζμα ἡ Ἰούν, sm., «septembre», Nic, 5; *Αγίζμα ἡ Ἰούν* *ayizmá* (septembrie culege), PGr, 21. V. *Γιζμάδιον*. Sinonim: *Stavrá*. — Sensul de septembrie apare și în flamandă: *swijnmaend* = mois des vendanges — que Charlemagne lui donna ... », Reins, II, 191. — V.:

AGIZMĂCIUNE, sf., pl. *ayizmăciún'í*, cules de vie, «vendange», Nic, 5; *mí'ne avém ayizmăciúne* (mîine avem cules de vie). — V.:

AGÍZMU, vb. I (*ayizmát*, -mát, -măre), a culege via, «1°. vendanger; 2°. dépouiller, delapidare», Dal, 6; Nic, 6; PB, 546. — 1°: *ayizmám* (culegem via); 2°: *va lu-ayizmárá* (l-or fi despuat). — V. *çismédzú*, *γizmu*.

AGIZMUSÉSCU, vb. IV (*ayizmusít*, -sít, -sire), aghezmuí, «asperger d'eau bénites», Nic, 6; Mih, 11 (și *γizmuséscu*, 213); GEI, 116. V. *ayédmá*. — < ἀγισμός „~”.

AGLÍSTUR, vb. I (*aylisturát*, -rát, -răre), aluneca, «glisser», GEI, 116. Sinonime: *alúníc*, *rágócítú²*. — < γλιστρώ „~”.

AGLISTURĂRE, sf., pl. *aylisturăr'í* — v. sinonimul *aluniceare*.

AGNÁNŢEA, adv. «vis-à-vis», Dal, 6; Nic, 7; GEI, 117; *di agnánŷea ... il mutréá* (de vizavi (de la distanță) ... îl priveau), BaşN, 5. — < ἀγνάπτια „en face”.

AGNÁNŢIU, sm., pl. *agnánŷiurí*, priveleşte, «point de vue, panorama», Dal, 6; GEI, 117. — < ἀγνάπτιος „qui est en face”.

AGNĂNDIPSÉSCU, **AGNĂNŢIPSÉSCU**, vb. IV (*agnándipsít*, -sít, -sire), a privi contemplînd, «percevoir ou regarder de loins», Dal, 6; Nic, 7; GEI, 16; *Armă'nă agnándipseáşte* (se uită de departe la o aromână), PLit, 934; *agnánŷipsinda cá'll'urle* (privind în contemplare drumurile), PAnt, 63 — cf. gr. „ταῖς στράταις ἀγναντεύει (Passow, 41). — < ἀγναντεύω „~”.

AGNĂNŢIPSIRE, sf., pl. *agnánŷipsirí*, «action de regarder de loins», Dal, 6; Nic, 7.

AGNĂNŢIPSÍT, -tă, pl. *agnánŷipsít*, -te «regardé de loins», Dal, 7.

AGNÍ, invar., pur și simplu, «purement; nettement»: *dzáma eáste agní ápá* (zeama e curat apă), GrS, VI, 384. — < ἀγνός „pur”.

AGNÓS, invar., dezgust, «dégoût, répugnance», Nic, 7; Mih, 11; PB, 512; *ná eástí agnós* (ni-i scribă). — γ, în loc de g, e o influență grecească. — V. *agunós*, *γlunós*, *γnos*, *γunós*. — < bg. *gnos*, vsl. *gnust* „fastidium”.

AGNUSÉSCU (*mi*), vb. IV (*agnusít*, -sít, -sire), scribi, «(se) dégoûter», PB, 512. Circulă și **AGNUSÉDZÚ**, -SÁT, -SĂRE. — Cf. și † dr. *gunosi*, CPsal, 401. — < *agnós*.

AGNUSÓS, -soasă, pl. *agnusósí*, -soáse, dezgustător, «dégoûtant», PB, 512. — V. *gunusós*.

AGOÁNĂ, sf., fără pl., trudă, «peine» — v. *agóná*, *ayunséscu*.

AGÓŢE, sf., pl. *agóŷí*, chirie, «charriage; loyers», Dal, 7; Nic, 10; Mih, 12; PSer, 188; GEI, 117. V. *ayupéát* și sinonimul *ntke*. — < ἀγῶγι „prix de transport”.

AGÓNĂ, sf. — v. *agóná* — < ἀγών „combat”.

AGÓN'EA, adv., iute, «vite, bientôt», Nic, 10; *s' aliná' agón'ea*, *agón'ea* (se sui repede, repede), PB, 60²⁶; *agón'ea dúpá avocát* (repede după avocat), PAnt, 78. — V. *agón'ea*, *ayíá*, *dólága*, *prápá*. — V. *ayun'iséscu*.

AGRÁMAT, -tă, pl. *ayrámaf*, -le, analfabet, «illettré»: *eáste un om ayrámat* (e un om neștiutor de carte), Caraf, 50. — < ἀγράμματος „~”.

AGRÁNDZALĂ, sf., pl. *ayrándzale*, strugure sălbatic, «raisin (sauvage); raisin qui n'est pas mûr», Dal, 7; Nic, 8; GEI, 117. V. *grándzalá*. — < ἀγράντζαλον „raisin sauvage”.

AGRÁNDZAL'EÁŪĂ, sf., *ayrándzal'ét*, viță sălbatică, «vigne sauvage», Dal, 7; Nic, 8; GEI, 117. — < ἀγράντζαλιά „~”.

AGRĂPNIE, sf., Trib, II, 9—12, 23 — v. *ayripníe*.

ΑΓΡΑΨΕΣCУ, vb. IV, Dal, 7 — v. *ayripsésu*.

ΑΓΡΑΨΕCУ, vb. IV (*ayrásil, -xít, -xíre*), înțelege, «comprendre; sentir», Dal, 7; Nic, 9; GEI, 117. V. *adukésu, akicásésu*. — < ἀγρῶω „entendre”.

ΑΓΡΑΨΙΗ, sf., pl. *ayrásiri*, pricepere, «action d'entendre; compréhension», Dal, 7; Nic, 9.

ΑΓΡΑΨΙΤ, -tá, pl. *ayrásiti, -te*, priceput, «sagace», Dal, 7; Nic, 9.

ΑΓΡΕΑΔΑ, sf., pl. *ayrédz*, pir (plantă), «chiendent», Dal, 7; Nic, 8; GEI, 117. — < ἀγριάδα „~”.

ΑΓΡΕΔΖŪ (*mi*), vb. I (*ayrái, -rát, -ráre*), a (se) Infuria, «(s')effaroucher»; nu s'ayréadzā (nu se Infurie), BNA, III, 36. — V. *ayrásésu*.

ΑΓΡΙΜΕ, sf., pl. *ayrin'i* — v. *agrimé* —, «(bête) fauve», Dal, 7; Nic, 8; Mih, 12; PScr, 188; PB, 512; GEI, 117; las' s' mi mánca ayrin'le (lasă să mă mănince fiarele), Cod, 107 b¹¹; ayrin'le yin dipritunā (fiarele vin mereu), BNA, I, 118. — < ἀγρίμι „~”.

ΑΓΡΙΠΝΙΕ, sf., pl. *ayripni*, denie, «prière du soir, Dal, 7; Nic, 10; Mih, 12; GEI, 117; máma a ta la ayripnie va s' dícā (mama ta se va duce la denie), PLit, 845. V. *ayrāpnie*. — < ἀγρυπνία „vigile”.

ΑΓΡΙΠΣΕCУ, vb. IV (*ayripsít, -sít, -sire*), sălbătici, «devenir sauvage», Nic, 9; GEI, 117. V. *ayrédzū*. — < ἀγριεύω „rendre farouche”.

ΑΓΡΙΠΣΙΗ, sf., pl. *ayripsiri*, sălbăticiere, «action de rendre sauvage», Dal, 7 (*ayripsire*).

ΑΓΡΙΠΣΙΤ, -tá, pl. *ayripsiti, -te* «devenu farouche», Dal, 7 (*ayripsiti*).

ΑΓΡΟΜΒΑ¹, sm., pl. *ayrómbal'i*, măr pădureț, «pommier sauvage», Dal, 7; Nic, 9; GEI, 117. — V. *ayrómin*.

ΑΓΡΟΜΒΑ², sn., pl. *ayrómbale* «pomme sauvages», Dal, 7; Nic, 9. — V. *ayrómin, grómin*.

ΑΓΡΟΜΙΝ, sm., pl. *ayrómin'i* — v. *ayrómbal¹*. — < ἀγριόμηλον „pommier sauvage”.

ΑΓΡU¹, -rā, pl. *áyri, -re*, sălbatic, 1°. sauvage; farouche; 2°. rude», Dal, 7; Nic, 9; Mih, 12; PScr, 188. — 1°: pátru cáli' áyri (patru cai sălbatici, nedepriși), PB, 14⁶; áyre cápile bárboase (sălbatică (floroasă) capete bărboase), PAnt, 271; Bair, 104; acāfā' s' ti mu-treáscā cu áyri (Incepu să te privească cu privirile cele sălbatică) — cf. și PB, 346³³; 2°: ári per áyru (are păr aspru). — < ἄγριος „sauvage”.

Sub influență greacă, circulă multe compuse cu *ayru*. Dintre aceste, vom reproduce puține. De notat că în toate aceste compuse, *ayru-* rămâne invariabil.

ΑΓΡU², adv. «sauvagement; farouchement»: zburáste áyru (vorbește sălbatic).

ΑΓΡU-ΒΙΒΑ, sf., pl. *ayrubibe*, rață sălbatică, «foulque», Dal, 7; Nic, 10. — < áyru + bibā.

ΑΓΡU-ΚΑΡΑ, sf., pl. *ayrucā'pri*, capră sălbatică, «chèvre sauvage», PB, 512 — cf. gr. ἀγριογίδα.

ΑΓΡU-CUCÓT, sm., pl. *ayrucucófi*, cocoș de munte, «coq de bruyère», Dal, 7; Nic, 9.

ΑΓΡU-CÚMBAN, -nā, pl. *ayrucúmban'i, -ne*, trîntor, «abeille mâle; fainéants»: ca áyru-cúmbanlu: ástēpti pl'nea n gūrā (ca trîntorul: aștepti plînea în gură), PLit, 768; erā ... únā ayrucúmbanā (era... o trîntoră), PB, 124²⁸.

ΑΓΡU-GÓRŢU¹, sm., pl. *ayrugórfti*, păr sălbatic, «poirier sauvage», Dal, 7; Nic, 9. V. *guriftū*.

ΑΓΡU-GÓRŢU², sn., pl. *ayrugórftā*, pară de pădure, «poire sauvages», Dal, 7; Nic, 9. V. *guriftā²*.

ΑΓΡU-ΕΑΪΛ, sf., pl. *ayrul'ēi*, măslin sălbatic, «olivier sauvages», GEI, 117. — < ἀγριοελαι „~”.

ΑΓΡU-MUTRÉSCU (*mi*), vb. IV (*ayrumutriti, -rit, -rire*), a privi sălbatic, «regarder sauvagement», Dal, 7; Nic, 10.

AGRU-ÓM, sm., pl. *ayruóamin'i* «homme sauvage»: *erd n'l'ste ayruóamin'i* (erau niște oameni sălbatici), PB, 337¹.

AGRU-PRÚNĂ, sf., pl. *ayruprúne*, prună pădureată — v. *acríme* și *pupón'lă*.

AGRU-TRANDAFIL'EÁŪĂ, sf., pl. *ayrutrandafil'él*, spinîșor; măcieș, «églantier», Dal, 7; Nic, 10. — < ἀγριοτριανταφυλλιά „~”.

AGUTEÁT, -tă, pl. *ayutedf*, -le, cărăuș, «charretier; muletier», Dal, 7; Nic, 10; Mih, 12; GEI, 118. V. *ayóye* și *ayuyipsésu*. — < ἀγωγάτης „conducteur de chevaux”.

AGUTÍE, sf., pl. *ayutit*, proces, «action en justice», GEI, 118. — < ἀγωγή „action”.

AGUTI(P)SÉSCU, vb. IV (*ayuti(p)sít*, -sít, -sire), a închiria (cal sau cai), «louer (des chevaux)», Dal, 7; Nic, 7; Mih, 12; GEI, 118. — < ἀγωγιάζω „louer”.

AGUTI(P)SÍRE, sf., pl. *ayuti(p)sírl*, închiriere, «action de louer (des chevaux)», Dal, 7.

AGUTI(P)SÍT, -tă, pl. *ayuti(p)sít*, -le, (cal) închiriat, «(cheval) loué», Dal, 7.

AGUNÉSCU, vb. IV, Dal, 7; Nic, 8; *néguri yin ca s' ti-ayunedscă* (vin neguri ca să te gonească), PAnt, 260; cu *kétrile-ayuned-mé* (gonește-mă cu pietrele), PAnt, 62. — V. *agunésu*, *asgunésu*, *asn'ésu* etc.

AGUNÍRE, sf., pl. *ayunírl*, gonire, «action de bannir; bannissement», Dal, 7; Nic, 8. V. *azgunire*.

AGUNÍT, -tă, pl. *ayunít*, -le, gonit, «banni; chassé; éloigné», Dal, 7; Nic, 8. V. *azgunít*, *xinumsít*.

AGUNÍTĂ, sf., fără pl., goană, «chasse; poursuite; persécution», Dal, 7; Nic, 8. Sino-nim: *avináre*.

AGUNÓS, invar., Dal, 7 — v. *aynós*.

AGUNSÉSCU, vb. IV (*ayunsít*, -sít, -sire), agonisi, «gagner péniblement», GEI, 117; *ayunseá dzúúá s' nodpte* (agonisea zi și noapte), PB, 280¹³. — < ἀγωνίζομαι „se donner la peine”.

AGUNSÍRE, sf., pl. *ayunsírl*, trudi-re, «action de travailler péniblement».

AGUN'ÍE, sf., pl. *ayun'íl*, grabă, «hâte», Nic, 10; *tot báte cu-ayun'le* (bate mereu cu grabă), Lum, II, 243; BNA, III, 54. V. *aylú*, *ayón'ea*, *aylusedlă*, *avrápá* și:

AGUN'ISÉSCU (mi), vb. IV (*ayun'isít*, -sít, -sire), grăbi, «(se) hăter», Dal, 7; Nic, 8; Mih, 12; PB, 513; GEI, 118; *imndf s' ti-ayun'isedl* (umblai și te grăbeai), PAnt, 58. V: *aylusésu*². — < ἀγωνισμός „agoniser”, ἀγωνίζομαι.

AGUN'ISÍRE, sf., pl. *ayun'isírl*, grăbire, «action de hăter; hâte», Dal, 7; Nic, 8; Mih, 12. — V. *aylusire*², *curundăre*, *pristinísire*.

AGUN'ISÍT, -tă, pl. *ayun'isít*, -le «hâte», Dal, 7; Nic, 8. V. *aylusif*².

AGURÍĂĂ, sf., pl. *ayurtáz*, aguridă, «raisin vert, verjus», Dal, 7; Nic, 8; Mih, 13; PScr, 188; GEI, 118. — < ἀγουρίδα „verjus”.

AGURLÍŪ, -lie, pl. *ayurlíl*, ogurliu, «de bon augure», Nic, 8. — V. *agurlílă*, *ugurlílă*, *hairíl'teu*.

AĖ-...→AJ-...

ĂĖEABA, adv. oare, «est-ce que»: *ăĖeaba, va tredă?* (oare, va trece?). V. *hăĖibă*. — < tc. *adĖeba* (839) „serai-ce vrai?”.

ĂĖEAMÍT, -tă, pl. *ăĖeamít*, -le, naiv, «novice, naïf», Dal, 5; Mih, 13; PB, 513; *nierisculă și ăĖeamilă* (necrescută și novice), PLit, 836. — V.:

ĂĖEAMÍ(Ū), -mie, pl. *ăĖeamíl*, — v. *ăĖeamít* —, Dal, 5; Nic, 99; *ăĖeamia fedtă pl'ndze* (naiva fată plînge), BNA, I, 62. V. *ăĖimít*. — < tc. *adĖemi* (839) „inexpérimenté”.

ĂĖIMÍT, -tă, pl. *ăĖimít*, -le: *mul'edrea ... ăĖimítă* (femeia ... naivă), BNA, III, 26.

ĂĖIMITÉSCU, -lească, pl. *ăĖimitéșt*, -tăști «d'ageami», Dal, 5.

ĂĖIÓC¹, sn., pl. *ăĖiócurl*, joc, «jeu», Nic, 99; Mih, 13; PB, 513; PAnt, 384. — V. *Ėloc*¹, *joc*¹.

AĞIÓC² (*mi*), vb. I (*ağlucál*, -*cát*, -*cáre*), juca, «jouer», Nic, 100; Mih, 13; *si-ağlucá deadún* (se jucau împreună), PAnt, 226; *lucrá ómlu, nu si-ağlucá* (lucra omul, nu se juca), PB, 300¹⁸. — V. *ğloc²*, *joc²*.

AĞIUCĂREĂŢĂ, sf., pl. *ağlucăredle*, Fl, II, 1,8 — v.:

AĞIUCĂRIE, sf., pl. *ağlucărli*, jucărie, «jouets», PANT, 384.

AĞIUCĂTOR, -*toăre*, pl. *ağlucătórl*, -*toăre*, jucător, «joueur», PB, 513. — V. *ğlucătór* şi sinonimele *cumarğl*, *hartupéxl*.

AĞIÚMSU, -*să*, pl. *ağlúmsi*, -*se*, Dal, 5 — v. *ağlúmtu*, ajuns.

AĞIÚMTĂ, sf., fără pl., «arrivée»: *ună ağlúmtă aúăfe* (îndată după sosire aici), PB, 350¹.

AĞIÚMTU, -*tă*, pl. *ağlúmtli*, -*te*, ajuns, sosit; copt, «arrivé»; deveniu; mûr», Dal, 5; Nic, 100; PB, 513; *ta-l'î numtárl'i-ağlúmtli n hoără* (iată-i nuntaşii sosiţi în sat), PANT, 298; BNA, I, 126; *mori lai ağlúmtă* (fă mai ajunsă de răutate), PenB, IV, 117; Caraf, 23; *ağlúmtu amirá'* (devenit împărat), PB, 152¹; *peăre ağlúmtle* (pere coapte), — v. *cóplu*. — V. *ağlúngu*.

AĞIÚN¹, -*nă*, pl. *ağlún'l*, -*ne*, flămînd, «affamé», Dal, 5; Nic, 100; Mih, 14; PSer, 188; PANT, 384; *ağlún — súpļu di cătăşi* (flămînd — supt de pisici), PB, 90²; *cădză di inimă ağlúnă* (a picat de inimă (stomah) flămînd). V. *fumitós*. — < lat. **ajunus*.

AĞIÚN², vb. I (*ağlunái*, -*nát*, -*năre*), flămînzi, «1°. être affamé; 2°. faire maigre, jeûner», Dal, 5; Mih, 14; PSer, 188; Cod, 95 b²; 123 b¹⁰; PB, 513. — 1°: *lárna aéstă val ağlunăt* (la iarna asta veţi flămînzi); 2°: *moăşile ağlúnă* (bătrînele ajună); *si-l'î vedz că tot ağlúnă* (să-i vezi că mereu ajună, flămînzesc), BNA, III, 128; Bał, 26. — < lat. **ajunare*.

AĞIUNĂME, sf., fără pl., flămînzie, «faim; action d'être affamé», Dal, 5; Nic, 100. V.:

AĞIUNĂRE, sf., pl. *ağlună'rl*, flămînzire, «action d'avoir faim», Dal, 5; Mih, 13; PB, 513. V. *ajundre*.

AĞIUNĂT, -*tă*, pl. *ağlunăt*, -*le*, «affamé», Dal, 5.

AĞIUNĂTIC, sm., fără pl., foame, «faim; jeûne», Mih, 13; *di-ağlunătíc ş' di slăbinjă* (de flămînzire şi de slăbiciune), BNA, I, 4. V. şi mgl. *ğlunătíc* (foamete), CapM, III, 151. — V. *ağluneđă*.

AĞIUNDZEĂRE, **AĞIÚNDZIRE**, sf., pl. *ağlundzérli*, *ağlúndzirli*, ajungere, «action d'arriver, de devenir, de mûrir», Dal, 6; Nic, 100; PB, 513. V. *ağlúmtu*.

AĞIUNEĂŢĂ, sf., pl. *ağlunét*, flămînzire, «faim; jeûne», Dal, 6; PB, 513. V. *ağlunătíc*.

AĞIUNÉDZŢ, vb. I, flămînzi, «avoir faim; n'avoir rien à manger», Dal, 5; Mih, 13; Nic, 100; *s' l'i-alăsă si ağluneădză* (să-i lase să flămînzească), PANT, 168. — V. *ağlún²*.

AĞIÚNGU (*mi*), vb. III şi II (*ağlúngu*; *ağlúmsu* şi *ağlúmtu*; *ağlúndzire* şi *ağlúndzeăre*), ajunge, «1°. arriver; rejoindre; 2°. devenir; 3°. égal; vaincre; 4°. mûrir; 5°. suffire», Dal, 6; Nie, 100; Mih, 14; PSer, 188. — 1°: *ağlúmse cārăvea* (a sosit corabia), PB, 1¹⁰; *cînd ağlúngu xedănilé* (cînd soseşte timpul plecărilor în străinătate), PLit, 885; PANT, 17; *lu-ağlúmsim pri cđle* (l-am ajuns pe drum); 2°: *va si ağlúngă yeátru* (vrea să se facă medic); 3°: *lu-ağlúmsişi tu ġluneđă* (l-ai egalat în bravură); *nu pot s' li-ağlúngu túte* (nu pot să le biruiesc pe toate), Caraf, 45; 4°: *meările aveđ ağlúmtă* (merele se copseş); 5°: *ağlúndze!* (destul, e suficient). Sinonime: *aséscu, aprókli* 2°. — < lat. *adjungere*, «joindre à».

AĞIÚR, vb. I, PANT, 384; *ti-ağlúr* (te jur), PANT, 203; BNA, V, 41 şi 123 — construcţie dacoromână. V. *ğlur* şi sinonimul *urkiséscu*.

AĞIURĂT, sn., pl. *ağlurđurli*, jurămint, «serment», PANT, 384. V. *ğlurđ*.

AĞIÚT (*mi*), vb. I (*ağlútál* şi *aştál*; *ağlútál* şi *aştát*; *ağlútăre* şi *aştăre*). La imperfect: *ağlútám* şi *aştám* etc. Cf. *adúc*, *adún* etc.), ajuta, «aider», Dal, 6; Nic, 100; Mih, 14; PSer, 188; PB, 514; *ağlútál-l'i* sau *aştát-l'i si ncărcă* (ajutaţi-i să încarce) — v. *aştă'm*. — În graiul

moldovenesc : „soare că venea, d'aș-te [,ajută-te"] ziua-i da : — aș-te ziua, Iano", PSărbv, 80. 80. — Cf. și it. *istrian giula* (IIF, VII, 209). — < lat. *adjutare* „soulager”.

AGIUTĂRE, sf., pl. *aġlută'ri*, ajutare, «action d'aider», Dal, 6; Nic, 101; PB, 514. V. *aștăre*.

AGIUTĂT, -tă, pl. *aġlutăt*, -te «aidé», Dal, 6; Nic, 101.

AGIUTÓR, sn., pl. *aġlutoáre*, ajutor, «aide, secours», Dal, 6; Nic, 101; Mih, 14; PB, 514; PAnt, 384. V. *aștór*. Sinonim : *inddte*. — < lat. *adjutorium* „~”.

AH! «ah!», Dal, 7; Nic, 106; Mih, 15; PB, 514; PAnt, 385. — Cf. și tc. *ah!* (41) „soupîr, gémissment”.

AHÁ! da, «oui!», Mih, 15; PB, 514.

AHÁINCĂ, sf., pl.?, divertisment, «divertissement»: *ș' ġioáć ș' ml'n'ile n pláscu șá aháınca fi 'șt-aũ* (și dansează și-și bat palmele și petrecere ce își au), Jb, I, 28. — < tc. *shenk* (41) „~”.

AHANDÁ, adv., adinc, «profondéments», Dal, 7; Nic, 106; PAnt, 385; GEL, 97 — v. *afundá, ahindá*.

AHÁR, -ră, pl. *ahárt*, -re, drag, «cher, chère; chéri(e)», GEL, 97; PETim, 5; *urseá cu sándátle, ahárá ġlúlá* (dragă Ghiulă, poștește (să mai vii) cu sănătate, sănătoasă), CȘc, 20; 37; 42; *nu ștíl, ahár' viříná!* (nu știi, dragă vecină!), Fr, I, 182; BNA, III, 28; *áđđi, ahárá, je amtnářl?* (haide, dragă, de ce ai întirziat?), Lum, IV, 300; *je spun't, ahárá?* (ce spui, dragă?), Bair, 114; *ahár' cúscrá, tí řtn'í máre* (dragă cuscără, te îți mare), LP, 123. V. *ah'rá*. — (Cf. tc. *ahar* (41 și 9) „fard blanc”). — < ἄχαρος „qui n'a (eu) aucune joie; triste; pauvre; piteux; καυμένος (= marât).

AHÁRISTU, -tă, pl. *ahářiřt*, -ste, ingrât, «ingrat», GEL, 97; *a aháristului 'i si 'leá hărea* (ingrătului i se ia grațitudinea), PLit, 519; *ahářiřll'í* (ingrații), VNouă, XIII (1917), 131. — < ἄχαριστος „~”.

AHÁZEA, adv., în glumă, «en plaisantant»: *u-am dz't'să cu aházea* (am zis-o în glumă), ArE, 17. V. *háze* și *angl'mea*. Cf. *adiyle*. — < a¹ + *háze* + a (ca al'tărea).

AHÁ! «oui!», CȘc, 8 — v. *ahá!*

AHÁNDÁME, sf., pl.?, adincime, «profondeur», PenB, IV, 22 — v. *ahndá, ahndusíme*.

AHÁNTU, -tă, pl. *ahánti*, -te, atît, Mih, 15; PAnt, 385 — v. *ah'ndu*.

AHÁRISTISIRE, sf., pl. *aháristisiri*, mulțumită, «grâce», GEL, 97; Cod, 17²⁵; *cu máre aháristisire* (cu mare mulțumire), Cod, 60¹⁵ — v. *zuzurire*. — Cf. gr. χαρίζω „faire cadeau” și *afharistisire*.

AHÁRZÉSCU¹, vb. IV (*ahárzil*, -zil, -zire), valora, «estimer; valoir», Dal, 8; Nic, 107; Mih, 15; PLit, 401; GEL, 97. V. *ahtrdzescu, hárzescu*¹. — < ἄχαρίζω „~”.

AHÁRZÉSCU², vb. IV (*ahárzil*, -zil, -zire), dăruí, «accorder; gratifier», Dal, 8; Nic, 107; Mih, 17; GEL, 97; *Dumnidzá' lá aháři un fičturie* (Dumnezeu le dăruí un băiețuș). V. *hárzescu*². — < χαρίζω „faire cadeau”.

AHÁRZIRE¹, **AHÁRZIRE**², sf., pl. *ahářiri* «1°. action de valoir; 2°. action de gratifier», Dal, 8; Mih, 15.

AHÁRZIT¹, **AHÁRZIT²**, -tă, pl. *ahářit*, -te «1°. estimé; 2°. gratifié», Dal, 8; Nic, 107; Mih, 15; PB, 514; GEL, 9; CalGrB, 87.

AHÁ'T¹, adv., PScr, 188; PB, 514; PB, 385 — v. *ah't¹*.

AHÁ'T², -tă, pl. *ahát*, -te, Mih, 15; PAnt, 385 — v. *ah't²*.

AHČI(Č), sm., pl. *ahčéáđz*, bucătar, «cuisinier», Dal, 7; Nic, 108; Mih, 15; PScr, 189; Lum, III, 343. Sinonim : *máyir*. — < tc. *achdjy* (19) „~”.

AHČIL'KE, sf., pl. *ahčill'ki* «art culinaire», Dal, 8; Nic, 108; Mih, 15. — < tc. *achdjylyq* „~”.

AHČIOÁN'E, sf., pl. *ahčioán'e*, bucătăreasă, «cuisinière», Dal, 7; Nic, 109; Mih, 15. — < *ahčl*.

AHİMURA, adv., din jos, «en bas, en aval»: *călea di ahimura* (calea din jos, calea de la vale), Cfr, 162. — < *hima* + *-ûrâ* (terminațiune albaneză, pentru care cf. GrS, I, 231-232, precum și *allhure*, *nglósura*).

AHIROÁNĂ, sf., pl. *ahirón'i*, șură, «pailles», GEI, 98. — < *ἀχρωάνη* „~”.

AHIURHÉSCU (nord), vb. IV (*ahlurhîl*, *-hîl*, *-hire*), începe, «commencer», Dal, 8; Mih, 15; PSer, 189; GEI, 110; *ahlurhîrâ s' fûgâ* (începură să plece), PB, 59²¹; *ahlurhîrâ s' împlătească* (începură să împletească), CalGrB, 56; *eû, ca oáspe, nu-ârhluséscu* (eu, ca oaspe, nu încep), BNA, III, 24. Sinonime: *acâfû 3°*, *apârn'éscu*, *nşep*. — V. *ahlurséscu*, *ahurhésu*, *arhin-séscu*, *arhluséscu*.

AHIURHIRE, sf., pl. *ahlurhîrî*, începere, «action de commencer; commencement», Dal, 8; Mih, 15; PSer, 189.

AHIURHÎT, *-tă*, pl. *ahlurhît*, *-te*, început, «commencé», Dal, 8.

AHIURHÎTĂ, sf., fără pl., început, «commencement, début», Dal, 8; Mih, 15; *di lu ahlurhîta a primăveărîl'ei* (de la începutul primăverii), Cal. 1911, 142. — V. *ahurhîtă*, *archie*, *arhlusîlă*, precum și *afirîlă*, *apirîlă*, *bilisîlă*, *cripătă* etc. (morfolologic).

AHIURSÉSCU (sud), vb. IV, PB, 515; PAnt, 385 — v. *ahurhésu*.

AHIURSIRE, **AHIURSÎT**, **AHIURSÎTĂ**, Nic, 107 — v. *ahurhire*, *ahurhîl*, *ahurhîtă*.

AHIURSITURĂ, sf., pl. *ahlursitûrî*, începătură, «commencement», Dal, 8.

AHINDĂ, adv., Nic, 106; PB, 514; PAnt, 385; GEI, 97 — v. *ahandă*, *handă*. E format ca și *asumtă* etc.

AHINDÓS, adv.; **AHINDÓS**, *-doasă*, pl. *ahîndôşî*, *-doăse*, adinc, «profond», Dal, 7; GEI, 97; *greăşte ahîndós* (grăieşte adinc); *un puľă ahîndós* (un puț adinc), PB, 374⁹; *lar la mînte, ahîndoasă* (iar la mînte, e profundă), PAnt, 120. — V. *adîncós*, *afundă*, *afundós*, *ahînduséscu*.

AHĬNDU¹, adv., atît, «tant; autant», Dal, 8 — v. *ahĬntu*¹.

AHĬNDU², *-dă*, pl. *ahĬ'ndzî*, *-de*, Dal, 8 — v. *ahĬntu*².

AHĬNDUSÉSCU (*mi*), vb. IV (*ahĬndusîl*, *-sîl*, *-stre*), cufunda, «(s')enfoncer; creuser», Dal, 8; PB, 514; GEI, 97; *cl'ndu îmnă...* *si-ahĬnduseă lóclu* (cînd umbra... se cufunda pămîntul), PLit, 801; PAnt, 90. V. *ahunduséscu*. — Ca și *afunduséscu*, e format după verbele de origine greacă: < *ahîndă*.

AHĬNDUSÎME, sf., pl. *ahĬndusîrî*, adîncime, «profondeur; enfoncement», Dal, 8; Nic, 107. V. *ahîndăme*.

AHĬNDUSIRE, sf., pl. *ahĬndusîrî*, adîncire, «action d'enfoncer», Dal, 8.

AHĬNDUSÎT, *-tă*, pl. *ahĬndusît*, *-te*, adîncit; cufundat, «enfoncé; plongé; creusé», Dal, 8; *cu óel'i ahĬndusît în cap* (cu ochii adînciți în cap), PAnt, 274. V. *hăusil*.

AHĬNTU¹, adv. — v. *ahĬ'ndu*¹ —, PAnt, 385; *ahĬntu anăĬlî eară mûrĬ'i* (într-atîta de înalte erau zidurile), PB, 35²⁷; *nu fûră ahĬntu albe* (nu au fost atît de albe); *si-aspûse el ahĬntu ĝlône?* (s-a arătat el atît de brav?); *nu nă fu ahĬntu ĝîne* (nu ne fu atît de bine). — V. *ahĬ'l*, *ahĬ'lă*, *cl'ntu*² și :

AHĬNTU², *-tă*, pl. *ahĬ'nĬtî*, *-te*, atît, «tant; autant», Nic, 107; PAnt, 385; PMor, 21; *ahĬnte lăĬĝe* (atîtea nelegiuiri), PB, 19³; *ăĝĭngu ahĬnte* (ajung (sînt destule) atîtea). V. *ahĬ'lă*, *ahĬ'ndu*², *ahĬ'lă*, *ahĬ'ndu*². — < lat. *ecce-tantus*.

AHĬ'R, *-ră*, pl. *ahĬ'rî*, *-re*, «cher, chère», Mur, I, 52 — v. *ahăr* și *sărmăte*.

AHĬRDZÉSCU, **AHĬRZÉSCU**, vb. IV, PLit, 401; *ăĝeăle şaldzăĝĭ di dz'tle...* *ahĬrdzîră clĭ şaldzăĝĭ di an'i* (acele 60 de zile... au valorat cît 60 de ani), Lum, II, 81; *cĭt şeăpte ahĬrzséscu* (valorez cît şapte înşi), Baĝ, 8 — v. *ahărzséscu*¹.

AHIT¹, adv., atlt, «(au)tant»: *ahl't s' l't-u l'éa* (atlt și i-o ia), PB, 30¹⁷; *ahl't nt'să ș' lo dzăăă tănă di la cupie* (atlt a fost cu ea și și-a luat ziuă bună de la turmă), PLit, 764; PAnt, 87; *că vin'im di-ahl't dipărte* (căci venirăm de atlt de departe), PAnt, 302; BNA, I, 132. — V. *ahl'ntu¹*.

AHIT², -lă, pl. *ahl't', -le*, «(au)tant», Dal, 8; PAnt, 386; *ahl'te și-ahl'te* (atitea și atitea), PB, 74²⁰. — V. *ahl'ntu²*.

AHMÁC, -că, pl. *ahmáft, -fe*, prost, «niais, sot», Dal, 8; Nic, 107. Sinonime: *glar, uzún* etc. — < tc. *ahmaq* (58) „stupide”.

AHMAĞEÁIE, sf., pl. *ahmağél 'épervier*: *óel'il' l a l'el ca di ahmağeáie* (ochii ei ca de șoim), VAR, 20. — V. *iacmağeáie*. — < tc. *ahmadja* (6) „~”.

AHMÄCLÍKE, AHMÄCLÍ'KE, sf., pl. *ahmäclikl*, neghiobie, «niaiserie, sottise», Dal, 8; Nic, 107; Cod, 38¹⁴. — < tc. *ahmaqlyq* (58) „stupidité”.

AHNÍE, sf., pl. *ahní*: *si-adără 'nă ahnie* (să facă o iahnie), BNA, III, 54; 164 — v. *lahné*.

AHNÓ, invar., în aburi, «vaporeux; decoloré»: *áflá' állá gál'iná ahnó, ái cu tot zmállá* (a găsit altă găină aburind, smulsă total de pene), Lum, II, 75; *mécărea heárbe ahnó* (mîncarea fierbe aburind). V. *ahnoáta*. — < *ἀχνός* „vapeur” (sau *ἀχνός* „pâle”?).

AHNOÁTĀ, sf., pl. *ahnoáte* și *ahnól*, respirație, «souffle; respiration», GrS, VI, 384. — V. *hnoáta* și sinonimul *duh* 3°.

AHÓREA, AHÓRĖEA, adv., separat, «séparément», Nic, 109; Dal, 8; Mih, 16; GEI, 98; *măcă măcă ahórea* (dacă minca separat), PB, 25⁴; *s' lu-alédzi ahóryea grl'ntu, ahóryea mál'ntu* (să-l alegi griul separat, meul separat), PB, 496⁷; *dadún zburl'm, ahóryea acákisim* (împreună vorbim, separat înțelegem), PLit, 665. V. *yória, hóryea* și sinonimul *anámera*.

AHRISTU, -lă, pl. *áhrisft, -ste*, inutil, «inutile; inusuels». V. *hristie*. — < *ἀχρηστος* „~”.

AHTÁRE, adj., pl. *ahťá'rl, atare, «tel; pareil*, Dal, 8; Nic, 108; Mih, 16; Car, 206 [pl. *ahťá'rl, m. și f., e general*]; PScr, 189. — 1°: *ahťáre cal, ahťáre lăpă* (atare cal, atare iapă); 2°: *ahťáre máste, ... ahťáre porl, ... ahťáre pláse* (atare înfățișare, ... atare port, ... atare făptură), BNA, II, 78; 3°: *s' line ahťáre, ș' lo ahťáre* (și tu atare, și eu atare), PB, 80¹; 4°: *fă ș' dulm'tă tr' ahťáre vrătă* (fă și scurteică pentru o atare iubită), PLit, 932; PAnt, 20; 5°: *ahťáre picurăr, ahťá'rl cín'l* (atare păstor, atari cini); 6°: *gúra-a ahťlór oámin'l* (gura unor atari oameni), Al. 1903, 22. — Nu se articulează nici la m. sau f., nici la sg. sau pl. — cf. PMor, 22. Abaterii analogice, ca acele semnalate în PMor, 17 sq., apar și aci: *si áflá tru amártli ahťá'rl'i* (atarii (acei) se găsesc (cad) în păcate), Cod, 33²⁴. V. *aťláre, atáre* și mgl. *tári²* (PMegR, II, 121; CapM, III, 291; 329; GrS, VII, 209). — < lat. *ecceum-talis*.

AHTE, sf., fără pl., răzbunare, «vengeance; passion», Dal, 8; Nic, 108; Mih, 16; GrS, VII, 293; Velo, 55; *si-și l'éá áhlea și sl'ndzile* (să-și ia ahtul și singele, să se răzbune), PB, 115³³; *si-și l'éá áhlea 'și-áflá oára* (își găsi momentul să se răzbune), BNA, I, 12. Sinonim: *arázgán¹*. — Cf. gr. *ἄχτι* „rancune” < tc. *ahd* (864) „obligation”.

AHTÍ'NDU¹, adv., Lum, I, 4 — v. *ahť'nt(u)¹*.

AHTÍ'NDU², -dă, pl. *ahť'ndzt, -de*, Lum, I, 4 — v. *ahť'nt(u)²*.

AHTÍ'NT(U)¹, adv., Gram, 216; *fi n'l-éști ahť'nt nin'iloásă?* (de ce îmi ești atlt de nemiloasă?), PLit, 977; PAnt, 47. Această formă am auzit-o în 1927 și în satul Laca (Pind). — Cf. † fr. «tant mare fust la», Rol 1604 (fără prepoziția *de* — v. di 63°).

AHTÍ'NT(U)², -lă, pl. *ahť'ntft, -le*, Gram, 216; W, II, 150 — v. și mgl. *tă'ntu, -lă* (GrS, VII, 209; CapM, III, 290).

AHTÍ'T, adv.; **AHTÍ'T**, -lă, pl. *ahť'f, -le*, Lum, I, 20; 21 — v. *ahť'ntu* etc.

AHULÉSCU (*mi*), vb. IV (*ahulít, -lít, -lire*), sufla; pipăi, 1°. tâter; 2°. toucher; 3°. filouter; 4°. souffler (sur quelque chose ou dans les mains). Dal, 8; Nic, 108; Mih, 16; GEI,

98. — 1°: *cum în gură si-ahulăscu* (cum se pipăie în gură), BNA, III, 44; *s' vîdeă, s' ahuleă* (se vedeau, se pipăiau), PB, 442²⁰; 2°: *ahuleă-l cu veărga* (atinge-l cu varga); 3°: *l'i-aveă ahulăă undă stărpă* (li șterpelișe o oaie sau capră stearpă) — v. *agudăscu* 5°, *elun*³, *fur*² etc.; 4°: *căpra ... ahuleăște pērlu* (capra ... suflă în păr producîndu-se sunetul hu), PB, 207²³; PAnt, 95; *n'i-ahuleăm m'i'n'le* (suflam în mîini spre a mi le încălzi), PAnt, 342. — < χουχ(ου)λίζω „souffler (chaud)”.

AHULIRE, sf., pl. *ahuliri*, «action de souffler, de tâter, de toucher, de chiper», Dal, 8; Nic, 108; Mih, 16; PLit, 41; *s' înnă cu ahulirea* (să umble pe dibuite), PB, 395²⁰; *nu lu-ăflu cu-ahulirea* (nu-l găsec cu pipăitul), Lum, II, 309; BNA, III, 126.

AHULIT, -lă, pl. *ahulii*, -le, pipăit, «soufflé; tâté; touché; filouté», Dal, 8; Lum, II, 119.

AHULITĂ, sf., fără pl. «souffle; attouchement», Mih, 16. V. *ahurhilită* etc.

AHULISĂSCU, vb. IV (*ahul'isli*, -sli, -sire), supăra, «gronder»: *čilnicădzl'i-ahul'isăscu* (celnicii se supără), PenB, VII, 16. — V. *hulysăscu*, *hul'isăscu*.

AHUNDÓS, -doasă, pl. *ahundôști*, -doase, profund, «profond», Dal, 7; Nic, 108; Mih, 16; Lum, II, 154 (*ahundós*); *păflu iră ahundós* (puțul era adînc), PB, 265¹⁹; *ahundoasă ca 'nă hădă* (profundă ca o prăpastie), PAnt, 228; *lăme minlilă, ahundoasă* (lume turburată, haotică), BNA, IV, 145. — V. *afundós, ahundós, hundós* și:

AHUNDUSĂSCU (*mi*), vb. IV, Nic, 108; *cănda tu-aveă ahundusilă lăclu* (parcă îl înfundase (înghițise) pămîntul), PB, 143²² — v. *ahundusăscu*.

AHUNDUSIRE, AHUNDUSIT, Nic, 108; Mih, 16 — v. *ahundusire*, -sli.

AHURE, sf., pl. *ahuri*, grajd, «écurie», Nic, 108; PAnt, 386; GEI, 98; *tu-ahure sun pră'vâzile* (în grajd sînt dobitoacele), PB, 258³⁰. Sinonime: *dămă¹, pătos, pleănță*. — Cf. gr. ἀχυρ < tc. *akhyr* (10) „~”.

AHURHĂSCU, vb. IV, PB, 515; *di cu m'i'ne s' ahurhăscă* (de miine să începă), PAnt, 296; BNA, I, 124 — v. *arhinsăscu*.

AHURHIRE, AHURHIT, Dal, 8 — v. *arhinsire*, -sli.

AHURHITĂ, sf., fără pl.: *di tu ahurhita a Aprilul* (de la începutul lui aprilie), PB, 21²⁴ — v. *ahurhilită*.

AHŪZ, sn., pl. ? «tuyau ?»: *șideăm pri ahūzul di tru streăhă* (ședeam pe burlanul (?)) din streășină), CBIog, 27. — V. *avūz*, uz.

AI¹ «hé !», Dal, 8.

AI² «allons !», Mih, 16; *ai si s' ducă* (hai să se ducă), PB, 52¹¹. V. *tindu* 3°. — < *hai* !

AI³, invar., fie, «soit; ou»: *ai că fičlór, ai că feđlă fűre* (sau (fie) că băiat, sau că fată ar fi), PB, 197²⁸; *ai ōeămin, ai măscur* (fie de sex feminin, fie masculin), FI, II, 3, 10. — < *hai*.

'AI⁴ < *val*: *tu lăcuri xedăne-'ai n'ėrdzi cu greū* (în locuri străine vei merge cu greu), BNA, II, 94 și p. XIII. V. *va¹*.

AI¹, «vai !, hélas !», PB, 515; *ai, ai! cōrba-n' l di-eū* (vai, vai ! sārmana-mi de mine !), Cal. 1911, 60. V. *aū!*. — < *a³ + i!*

AIĂ, adv., sigur, «certes; assurément»: *aiă, nu li va Dumnidză'* (desigur, nu te vrea (iubește) Dumnezeu), Cod, 122 b¹¹; *aiă, nu va s' hibă di bun* (de bună seamă, nu va fi de bine), CȘc, 46. — < *a³ + tc. Ia* (1333) „assurément”.

AIARE, sf., pl. *aiəri*, aiar, «1°. vérification de balance; 2°. exactitude d'une balance, d'une montre, d'un esprit; 3°. raison; jugement», Dal, 8; Nic, 13. — 1°: *lodl aiărea a cîn-tăril'el* (am verificat cîntarul); 2°: *lo si-și yină tu aiăre* (începu să-și vie în fire) — cf. PAnt, 312; 3°: *u kirășl aiărea* (l-ai pierdut aiarul, ai înnebunit). V. *cînlăre²*. — Cf. gr. ἀγίαρι < tc. *aiar* (864) „exactitude d'une balance, d'une mesure ...”.

ALCĂ, sf., fără pl., smîntînă, Mih, 16; CFr, 109 — v. *ălică*, *străgl'eală* și *leără*. — < alb. *ujkë* „crema, fior di latte”.

ĂLDE! **ĂLDI**! «allons !», Dal, 9; Nic, 13; PARom, 132; *ălde*, *glône*, s' *nă fudzim* (haide, iubite, să ne ducem, să plecăm), PLit, 864; PAnt, 20; *ălde*, *ălde* (hai, hai = umblînd mereu), PB, 442⁵. — V. *al!*, *hal*, *hălde* și gr. *ἄλντε* „allons ! en avant !”.

ALĂŌNĂ, **ALĂŌNE**, sf., pl. *alăŏni* (sud), privighetoare, «rossignol», PB, 515; GEI, 98; *el'ntiše di alăŏn'i* (cîntece de privighetori), BNA, II, 50. Sinonime: *bilbil'tă*, *vigl'iloăre*. — < *ἀλδόνι* „~”.

ĂLĖRĬ, adv., Dal, 4; 8; PANT, 386 — v. *ăerĭ*.

ĂLPE (nord), sf., fără pl., rușine, «honte». Sinonim: *arșine*. — < tc. *alıb* (865) „~”.

ĂLR, sm., fără pl. «air», Mih, 17; GEI, 98. Cuvînt rar. V. *ăeră*. — < *ἀήρ* „~”.

AIRĂRE, sf., pl. *airă'rĭ*, arare, «labourage», GrS, IV, 87. — V. *arare*.

AIRĂT, -lă, pl. *airă't*, -le, arat, «labouré».

AIRĂTE, sf., pl. *airă't*, rentă, «revenu; rapport; rente», Dal, 8; Nic, 13. V. *irăld*. — < tc. *irăd* (215) „revenu”.

AIRNĖDZŪ, vb. I, ierna, «passer l'hiver»: *dăsi di 'șĭ-lĭ airnă'* (se duse de și le-a iernat), PLit, 931 — v. *arnėdză*, *irnėdză*.

ĂIST(U), -lă, pl. *ăiștĭ* și *ăiști*, aiste, acest, «ce, ce-ci», Dal, 8; Nic, 13; Mih, 17; PScr, 189; CLitur, 123; PB, 515; CAR, 420; *lărna ăistă* (iarna asta), PANT, 336; *harăăa ăiștĭl'el căse* (bucuria acestei case), Cal. 1911, 177 (nord; în sud: *harăăa-a ăiștĭl căsă*). — V. *ăeștu*, *ăfēștu*, *istu*.

ĂITŌ, sm., pl. *ăltădz*, vultur, «vautour», GEI, 98. Sinonime: *ăfiră*, *hălă*, *ŏrn'tu*, *văltur*. — < *ἀετώς* „aigle”.

ĂJUNĂRE, **ĂJUNĂT**, (Gŏpeși, Muluviște), Dal, 8 — v. *ăglunăre*, *ăglunăd*.

ĂJŪN(D)ZIRE (Gŏpeși, Muluviște), sf. — v. *ăglăndzire*.

ĂJŪNGU, vb. III: *tu nu-ăjănze nĭfi cărte* (unde nu ajunge nici scrisoare), Velo, 32; BNA, V, 102 — v. *ăglăngu*.

ĂKĖRĬŬ, -ye, pl. *ăkėryi*, -ye «inopportun», dr. *acheri* (PCon, 9). V. *ăkira*. — < *ἄκαιρος* „intempestif”.

ĂKICAZMŌ, sm., pl. *ăkicazmădz*, înțelegere, «compréhension», GEI, 99. V. *kicazmŏ*. — < *ἀπεικασμός* „~”.

ĂKICĂȘESCU (*mi*), vb. IV (*ăkicășit*, -sĭt, -sĭre), înțelege, «comprendre; sentir», Nic, 14; Mih, 4; PB, 515; PANT, 381; GEI, 98. V. *ăcăkisescu*, *kicășescu*, *apucupescu* și *ădukescu*, *ăyră-xescu*, *l'eău* 8°. — < *ἀπεικάζω* „comprendre”.

ĂKICĂȘIRE, sf., pl. *ăkicășirĭ*, înțelegere, «compréhension», Nic, 14.

ĂKICĂȘIT, -lă, pl. *ăkicășit*, -le «compris; judicieux»: *ŏămin'll'i ăfel't nai căma ăkicășit* (oamenii cei mai pricepuți), PB, 166²⁵.

ĂKICĂȘŌN'Ŭ, -șŏăn'e, pl. *ăkicășŏn'i*, -șŏăn'e, năzdrăvan, «léés»: *cal ăkicășŏn'ŭ* (cal năzdrăvan), PB, 318³; *ăkicășŏn'ŭ* (ghicitorul năzdrăvan), PB, 176¹. — V. *ăpicășŏn'ŭ*.

ĂKIRA, adv., prematur, «prématurément», GEI, 99. V. *ăkėryĭu*. — < *ἄκαιρα* „~”.

AL (A L), A LI, art. proclitic ce se pune înaintea substantivului posesor — acest substantiv urmînd a fi numai la singular. V. *a*² și *li*. Se folosește și pentru dativul singular: *dău al cl'ne* (dau clinelui), *dău a li feăldă* (dau fetei). Atari construcții azi devin rare înaintea substantivelor comune, mai ales masculine, dar sînt încă curențe înaintea substantivelor proprii: *călu al Mitrășea*, *dzĭșă al Mitrășea* (calul lui Mitrășea, am zis lui Mitrășea); *pėrlu a li Marie*, *dăd a li Marie* (părul Mariei, am dat Mariei). V. Dal, 8; Nic, 17; PScr, 189. — *1°*. *fiĭĭŏrtu al pap* (feciorul moșului), PB, 5¹; *2°*. *grăllu ... al l'irtăd di părinte* (cuvîntul ... răposatului de părinte), PB, 243⁹; *3°*. *tot al Dumnidză' s' feăfe* (tot a lui Dumnezeu voia s-a făcut), PB,

149¹²; 4°. *ș' nls Târcu, ma și eă un sâflit hursescu al Dumnidză'ă* (și el turc e, dar și eu un singur suflet datoresc lui Dumnezeu), PLit, 645; PAnt, 8; 5°. *ține l'i-țijēš al Arbinēs* (bine i-ai făcut albanezului), GrB, 3, 15; 6°. *cl'n'l'i ... l'i si-arucără cāvālă al țegă* (ciinii ... i se aruncară (se năpustiră) călare lui) (peste) Ghegă), Fl, II, 6, 6; 7°. *al Hristō țe märe lăcru eră?* (lui Hristos nu-i era lucrul greu), PB, 499⁷; 8°. *al hi'lă di amiră' l'l' vln'e* (fiului de împărat îi veni), PB, 182¹⁰; 9°. *al aūšū l'l' pără* (bătrînului îi păru), PB, 503¹⁹; 10°. *a li vrătă l'i si fedže n'illă* (iubitul i se făcu milă), PB, 366²⁸. — Exemplul: *ține veniș, frăte al nōstru* (W, II, 144, t. 85 și CAR, 419) e străin de morfologia aromână respectivă, pentru care exprimarea corectă e: *frăte a nōstru*. — Pentru istroromână: *alu fil'u* (dativ), Mor, 133; *ale maie* (dativ), Mor, 133. Etc. Cf. și Kov, 101. — < lat. *ad illum*; *ad illae* (PMor, 9).

Ă-LĂ!, A-LĂ! (nord) «hé!», Mih, 17. — V. *ă-lă!*, *a-le!*, *la!*, *la!*!

ĂLA, conj., dar, «mais», Mih, 17; GrS, VI, 384. V. *ăma*. — < ἄλλα „~”.

ALABĂCÎŪ, -*če*, pl. *alabăcîl*, -*če*, copilandru, «gamin»: *alabăcîl cum 'și-eră* (băiețandru cum 'și era), Fl, 1, 4. — V. *talabăcîlă*.

Ă-LA-FRÂNGA, invar., «à la manière française = à la manière européenne»: *ă-la-turca, oăra eăste ședse*; *a-la-frânga eăste dōsprădzafe* (a-la-turca, ora e șase; a-la-franca e douăsprezece). — E un compus italo-grec, curent în limbile balcanice (cf. și tc. *alafrangha* (32) „à l'euro-péenne”).

ALĂG, vb. I (*alăgăl, găt, -găre*), alerga, 1°. *courir*; *marcher*; 2°. *parcourir*; 3°. *chercher*, Dal, 8; Nic, 17; Mih, 17; PAnt, 386. — 1°. *cātu alăgă* (calul aleargă); *alăgă prit hoără* (umbra prin sat), PB, 33⁷; *mîntea l'i-alăgă al'turea* (gîndul îi aleargă aiurea); 2°. *alăgăt lūt lōclu* (ați cutreierat tot pămîntul); 3°. *țe alăgă află'* (ce căuta a găsit), Fl, II, 6, 6 — v. *căftu*. — Cf. REW, 352; CDDE, 952; DR, X, 285. < lat. **allargare*.

ALĂGĂ, sf., fără pl., fugă, «fuite», Dal, 8; Nic, 17; PScr, 189; *alăga, alăga* (repede, repede), PB, 180⁴; PAnt, 96; *fudzl alăga, alăga la c'ne* (fugi iute, iute la cîine), PB, 69²⁸; *n't-u ded alăga* (mi-am dat fuga), Lum, II, 352; *'și-u dădea alăga-fuga cătr' aclo* (își dădea fuga-fuga într-acolo), PLit, 762. V. *dălăga*. — Derivat substantival (cf. *amedăstică, dăcă, fūgă* etc.).

Ă-LĂ!t, A-LĂ!t «hé!», Dal, 8; Nic, 18; *ă-lal ficlōr* (mă băiete), PB, 28²⁸. — Aceste interjecții se adresează celor de sex masculin: prima, de către bărbați și femei; a doua, numai de către femei. — V. *ă-la!*, *ô-lal!*

ALĂI, sf., pl. *ală'i*, huiduiială, «huée»: *l'i-feățiră ală'i* (îl făcură de ris), Dal, 8. — < ?

ALĂI-BEI, sm., pl. *alăt-bel* și *alăt-betan'l*, colonel, «officier supérieur» — v. *Alăt-bel* în BNA, II, 88 și, aci, *beū*. — < tc. *alaI-bel* (33) „colonel de gendarmerie”.

ALĂ-KERİM, invar., mărire Domnului, «grăce à Dieu», Mih, 17. — < tc. *allah-kérim* (1023) „à la grăce de Dieu”.

ALĂKİ, PLit, 126 — v. *lakl*.

ĂLANDĂLA, adv., alandala, «pêle-mêle», GEI, 99. — < ἄλλα ἀντ' ἄλλα „~”.

ĂLĂNDU, -*dă*, pl. *ălăndzl*, -*de*, celălalt, Dal, 8 — v.:

ĂLĂNTU, -*lă*, pl. *ălăntl*, -*le* «l'autre», Dal, 8; Nic, 18; Mih, 17; PScr, 189; *di alăntă părte* (de cealaltă parte), PLit, 350; PAnt, 10; *l'eă pri un, dă pri alăntu* (ia pe unul, dă în celălalt), PB, 81³⁶. — Gen.-dat. sg.: m. *ălăntlūt*, f. *ălăntlēt*; gen.-dat. pl., m. și f. *ălăntlōr* — la CC: *ălăntlūt* 36², *ălăntlōr* 198⁸ etc. — V. *anăntu, lăntu*. — < *alătlu* < *alătlu*.

ĂLĂRE, sf., Mih, 18 — v. *ălăū, lăre*, (spă)lare.

ĂLĂRGU, adv., Nic, 19 — v. *lărgu* (departe) și gr. ἀλάργας (Κρυς, I, 195; 'Avδρ, 12).

ALÁS (mi), vb. I (*alăsăl, -săt, -săre*), lăsa, «laisser; renoncer», Dal, 11; Nic, 19; Mih, 17; *nī lo, nī alăsă'* (nici luă, nici lăsă), PB, 80¹¹; *va s' u-alăsă, ma nu lu-alăsă* (vrea să o lase, dar nu-l lasă); *nls alăsă stnătăte a mul'edri-sal* (dînsul, la plecare, lasă (urează) sănătate

femeii sale), PB, 431³⁴; *la! Sulimán, alásă-te* (măi Soliman, lasă-te, renunță), PAnt, 368. V. *las, alásătôn'lă*. — < lat. *laxare* „étendre, relâcher”.

ALÁT, -tă, Mih, 18 — v. *alăt, lat*^a (spă)lat.

ALÁTRU, vb. I (*alátrăt, -rát, -ráre*), lătra, «aboyer», Dal, 11; Nic, 19; Mih, 18; PB, 516; *fe-ă di-alátră ctn'li n dzeăn?* (ce au de lătră clinii pe culme?), PLit, 936; PAnt, 38; *fe-ă di-alátri noáptea tută?* (ce ai de lătri toată noaptea?), PAnt, 291; BNA, I, 4. — La indic. prez., pers. 2 sg., alături de *alátri* circulă și *alátrf*. — V. *lătru* și *bat* 5°. — < lat. *latrare* „aboyer”.

A-LA-TURCA, invar. «à la manière turque», adică opus manierei occidentale, reprezentată prin *a-la-frंगा*.

ALÁTUREA, ALÁTURI, adv., alături, «à côté de», Dal, 9; Nic, 19; PAnt, 386; *alătura di mîne* (alături de mine), FI, I, 1, 12; *alături ... di pom* (alături ... de pom), ArE, 35; 17; 20. V. *alăturl* și *lătură*. — < lat. **iature* (cf. *latus, -eris* „côté”).

ALĂΘ(OS), sn., pl. *aláθ(os)uri*, greșeală, «faute», Dal, 9; GEI, 99; *aláθos ... s' nu fáfeám* (dacă nu făceam ... greșeală), Baț, 22. V. *láθos* și *stéxim, hătée, langll'še*. — < λάθος „erreur”.

ALĂȚŪ, sn., pl. *alăfă*, cursă; laț, «1°. filet; rets; piège; 2°. maille; 3°. articulation; force; 4°. corde», Dal, 9. — 1°: *s' esă tu munte s' bag alăfă* (să ies la munte să pun cursă), BNA, I, 40 — v. *bătă*, *princă*; *va-n' mi fac alăfă* (îmi mă voi face cursă), PLit, 958; 2°: *un alăf di lăpudă* (un ochiu de ciorap) — v. *oclu* 6°; 3°: *alăfăle di cîełoare* (Incheieturile de picioare), PLit, 687; *nu mi ftn alăfăle* (nu mă țin puterile, balamalele), LP, 6; 4°: *'șl-arucă' alăfălu* (și-a pus ștreangul), Lum, V, 183. V. *laț*. — < lat. **iaceus, laqueus*.

ALĂŪ (nord), vb. I (*alăt, -lăt, -lăre*), Mih, 18 — v. *laŭ*.

ALAVÁR (nord), adv., în adevăr, «vraiment», Mih, 18. — Ca s.: «serment — v. *ağıral*»: *va-ț bag alavár* (îți voi pune jurămint). — < tc. *allah* (35) „Dieu” + *var* (1296) „il y a”.

ALÁVDĂ, sf., fără pl., laudă, «louange», PB, 516. — *lávďă*³ și:

ALÁVDU (mi), vb. I (*alávďăt, -ďăt, -ďăre*), lăuda, «louer; (se) vanter», Dal, 11; Nic, 20; Mih, 18; PScr, 189; PB, 516; *și-ălft am avďzt'łă tra s' lu-alávďă* (și pe alții am auzit ca să-l laude), PAnt, 344; *di-alávďăre, poř s' ti-alávďăt* (de lăudat, poři să te lauzi), PAnt, 280; Bair, 122; *alávďă făsăl'ile ř' ml'că cărne* (lăudă fasolea și mănincă carne), PLit, 420. Sinonim: *pin'isescu*. — < lat. *laudare* „louer”.

ALÁZ, sn., pl. *aláže, și alázuri*, pumnal, «poignard»: *l'i-arucă' alázlu-arôřă dît mln'ł* (îi aruncă pumnalul roșu din mîini), BNA, II, 96. V. *laz*. — < λάζος „stylet”.

ALĂCEÁRE, sf., — v. *alăčire*.

ALĂČESCU (mi), vb. IV (*alăčăt, -čăt, -čire și alăčéäre*), tulbura, «troubler», Dal, 10; Nic, 20; 1°. *art'ălu tut si-alăčéă* (riul întreg se tulbura), PLit, 882; PAnt, 54; 2°. *art'ălu mări, dipús — ft si alăčea mîntea* (riul mare, revărsat — ți se tulbura mîntea), PB, 102³⁷; 3°. *lă alăčîř mîntea* (le tulburași mîntea), Trib, II, 7-8, 26; 4°. *mîntea sta si si-alăčéăscă* (mîntea stă să se tulbure), BNA, I, 2. Sinonime: *culrăbur, tărbur*². — PET, 1: *laŭ* (?). — < ?

ALĂČIME, sf., pl. *alăčîn'ł*, mocirlă, «flaque d'eau, patrouillis», Dal, 10; Nic, 20; *deăde ploăte și s' feđe alăčime măre* (a plouat și se făcu mare turbureală de băltoace).

ALĂČIRE, sf., pl. *alăčirl*, tulburare, «action de troubler», Dal, 10; Nic, 20; PB, 516.

ALĂCÎT, -tă, pl. *alăčît, -te*, turbure, «troublé; souillé; couvert de nuages», Dal, 10; Nic, 20; 1°. *fe l'i-u apă tótă alăčîtă?* (de ce apa îi e mereu turbure?), PB, 280³⁴; 2°. *yînurile sântu alăčîte* (vinurile sînt turburi); 3°. *alăčît di mînte* (smintit la mînte); 4°. *țerlu alăčît* (cerul turbure, înnorat), PAnt, 335. V. *cuturburăt*.

ALĂCITURĂ, sf., pl. *alăcitură*, turbureală, «patrouillis; mauvais plat (potage)», Dal, 10; *afoară easte alăcitură* (afară e apărie turbure, sînt băltoace); *nă deade ună dzămă — ună alăcitură* (ne-a dat o zeamă (supă) — o turbureală).

ALĂGĂRE, sf., pl. *alăgări*, alergare, «course; fuite», Dal, 10; Nic, 17; Mih, 17; Pant, 387; *n'earse... cu-alăgare* (a mers... în fugă), PB, 256²⁴.

ALĂGĂT, -tă, pl. *alăgăți*, -te, alergat, umblat, «cours; qui a vu des pays», Dal, 10; Nic, 18; Mih, 17; *calu easte alăgăt* (calul e alergat în goană); *alăgătlu multe ști* (cel umblat știe multe), PLit, 421; *crimă că hîl alăgăt* (păcat că ești umblat în lume), PGr, 7; *oămin'i alăgăt și noiță* (oameni umblați și învățați), PB, 45²⁵.

ALĂGĂTOR, -loare, pl. *alăgători*, -loare, umblător, «coureur; voyageur», Dal, 10; Nic, 18.

ALĂGĂTURĂ, sf., pl. *alăgături*, alergătură, «course; allées et venues», PB, 516; *nă micară alăgăturile* (ne-au mîncat (prăpădit) alergăturile, umblăturile). — V. *alăg*.

ALĂGĂSCU (mi), vb. IV, CosP, 25 — v. *aluăscu* și *ayăpsăscu*.

ALĂGĂ, sm., pl. *alăgădz*, alagea, «(étouffe) indienne», Dal, 10; Nic, 19; Mih, 17. — < tc. *aladja* (31) „sorte d'indienne rayée”.

ALĂHĂESCU, vb. IV (*alăhăi*, -hăi, -hăire), întimpla, «être par hasard», GEI, 99. Sino-nime: *astăhăiescu*, *lihăiescu*. — < λαχαίνω „échoir”.

ALĂKĖSCU (mi), vb. IV (*alăkî*, -kî, -kîre), lipi, 1°. coller; 2°. (s')arrêter; 3°. rejoindre; 4°. maigrir; 5°. calotter; gifler», Dal, 10. — 1°: *băliga alăkăște* (baliga lipește); *si-aveă alăkîță di fîndu-l'i 'nă flurie* (de fundul ei se lipise ușa galben), PB, 31³⁷; 2°: *ocîl'i l'i l'i si-alăkîră nîngă Toll* (ochii (privirile) i se lipiră (opriră) lingă Apostol), Pant, 229; *l'i si-alăkî înima di mușileăa a l'el* (i se lipi înima de frumusețea ei), PB, 159⁴; 3°: *lu s' mi-alăkăscă dușmăn'i l'i!* (unde (imposibil) să mă ajungă dușmanii!), Pant, 343; *darăclu nu nă alăkă* (nici dracul nu ne putea ajunge), FI, I, 3, 5; 4°: *di uscăclăne mare, ôlle si-aveă alăkîță* (de secetă mare, oile slăbise); 5°: *alăkă-l'i ună* (trage-i una, dă-i o palmă) — v. *ancun'ă 3°*, *ardu 2°*. — V. *alikăscu*.

ALĂKIRE, sf., pl. *alăkiri*, lipire, «action de coller», Dal, 10; PB, 517. V. *alikire*.

ALĂKÎT ¹, -tă, pl. *alăkîți*, -te, lipit, «collé; un à côté de l'autre; maigre; pauvre», Dal, 10; *șideă alăkîț* (ședeaș lipiți); *cărne alăkîță* (carne slabă, lipitură de carne), Dun, I, 189; *ağlămse oârftn, oârftn alăkîț* (a ajuns sărac, sărac lipit), PB, 284²¹.

ALĂKÎT ², sm., fără pl., tuberculoză la oi, «sorte de tuberculose chez les moutons», Dal, 10; *estan deade alăkîllu lu oi* (est-an, în oi a dat (a apărut) lipitul plămînilor). — V. *alăkăscu* și:

ALĂKÎTURĂ, sf., pl. *alăkîțuri*, lipitură, «collage; maigre», Dal, 10; PB, 517.

ALĂKÎȘUR, vb. I, aluneca, «glisser»: *lă'crin'le... acălară s' alăkîșură* (lacrimile... începură să aluneca), Pant, 253. — V. *arăkîșur*² și sinonimele *aylistur*, *alunic*.

ALĂMĂKE, sf., pl. *alămăki* — v. *alumăke* și *armură*.

ALĂMĂVRĖSCU, vb. IV: *căpităntu alămăvră s' dispoad'e pri Gîlgea* (căpitanul... (?)) să despoaie pe George, Lum, V, 183. — Cuvînt necunoscut.

ALĂNĖSCU (mi), vb. IV (*alănăi*, -ăi, -ăire), apărea, «apparaître; surgir», PenB, II, 177; *fîrl'i... si-alănăiră* (hoții... apărură), Pant, 230; *hulera lă si alănăeă cum alăgă* (holera li se înfățișa cum aleargă), CalGrB, 64; *Clisurăn'i, ascăpă di pi la ăireăpuri, si alănăiră un cî'le un di la ășe* (clisurenii, scăpați de pe la brutării, apărură unul de la ușa), GrB, 184. — V. *alinăescu* (și ea, formă nordică).

ALĂNDURĂ, sf.: *su stredhă cîntă alăndurile* (sub streășină cîntau rîndunelele), BNA, IV, 93 — v. *al'ndură*.

ALĂPTĂRE, sf., pl. *alăptări*, «action d'allaiter», Dal, 11; Nic, 19. — V. *lăpture*.

ALĂPTĂT, -tă, pl. *alăptăf*, -le, alăptat, «allaité», Dal, 11; Nic, 19; *dzedmin' l di un sin tuf alăptăf* (gemeni alăptați toți de un (același) sîn), BNA, II, 70.

ALĂPTĂTOĂRE, sf., pl. *alăptătórl*, (și adj.), doică, «nourrice», Dal, 11.

ALĂPTÉDZŪ, vb. I (*alăplăt*, -lăt, -lăre), alăpta, «allaiter», Dal, 11; Nic, 19; PB, 517; *măma 'șl-alăptédză n'iclu* (mama își alăptează pruncul). Sinonim : *fîfuescu*. — < lat. *adlactare* „allaiter”.

ALĂSĂRE, sf., pl. *alăsă'rl*, lăsare, «action de laisser; indifférence», Dal, 11; Nic, 19; *seăra di alăsăre preăsin' l* (în seara de lăsat de sec), PB, 234⁷; *lu-aștiplă' aestu cu alăsăre măre* (acesta îl așteptă cu mare indiferență, cu apatie), PB, 361⁴. — pl. *alăsă'rl* „ziua de 22 august, cînd se lasă intrare liberă în vii”, PB, 517. — V. *lăsăre*.

ALĂSĂT, -tă, pl. *alăsăf*, -le, lăsat, «laissé; abandonné; négligent», Dal, 11; Nic, 19; PAnt, 387; *băsedă și alăsătă* (sărutată și părăsită), PB, 183³³; PAnt, 101; *om alăsăt* (om neglijent) — v. :

ALĂSĂTÓN'Ŭ, -toăn'e, pl. *alăsătón' l*, -toăn'e, neglijent, «négligent». — V. *alăs*.

ALĂSĂTŬRĂ, sf., pl. *alăsătăr l*, lăsătură (de om), «homme négligent», Dal, 11. V. *alăs*.

ALĂSTÓRNU, vb. I, Cal. 1911, 54 — v. *arăstórnu*, *arustórnu*.

ALĂTRĂRE, sf., pl. *alătră'rl*, lătrare, «aboiement», Dal, 11; Nic, 19; *dădeă nls tu știre ... cu alătrărea* (el da de știre ... cu lătratul), PB, 107³⁴; *dăpă alătrăre duked l că să'ntu fivă oămin' l xen' l* (după lătrat îți dădeai seama că sînt niște oameni străini), GrB, 225; PAnt, 229.

ALĂTRĂT¹, -tă, pl. *alătrăf*, -le, lătrat, «aboyé», Dal, 11; PAnt, 387; PLit, 286.

ALĂTRĂT², sn., pl. *alătrături*, lătrat, «aboi(ement)», Dal, 11; *niși alătrăt di c'ne* (nici lătrat de cîine), PAnt, 255; *avdz' l alătrăllu* (a auzit lătratul), PB, 107³⁵. — < lat. *latratus* „aboiement”.

ALĂTRĂTÓR, -toăre, pl. *alătrătórl*, -toăre, lătrător, «qui aboie, aboyeur», CDDE, 960. — < lat. *latratorius* „qui aboie”.

ALĂTRĂTŬRĂ, sf., pl. *alătrătăr l*, lătrătură, «aboi», PB, 517. — V. *alătru*.

ALĂTURI (Lăcă), adv. — v. *alătura*.

ALĂŬIPSÉSCU, vb. IV (*alăŬipsit*, -sit, -sire), greși, «faire une faute», Dal, 11; Nic, 18; GEI, 163. V. *lăŬăsescu*. — < *λαθῆσκει* „être dans l'erreur”.

ALĂŬIPSIRE, sf., pl. *alăŬipsirl*, greșire, «action de faire une faute», Dal, 11; Nic, 18. V. *lăŬosire*.

ALĂŬIPSIT, -tă, pl. *alăŬipsif*, -te «erroné; fautif; coupable», Dal, 11; Nic, 18.

ALĂVDĂRE, sf., pl. *alăvdă'rl*, lăudare, «action de louer; vantardise», Dal, 11; Nic, 20; Mih, 18; PAnt, 280 — v. *alăvdu*; *alăvdă'rlle mașl fără di nls* (numai lăudăroșeniile au fost de el), PB, 375¹. Sinonime : *făltre*, *pin'isire*.

ALĂVDĂT, -tă, pl. *alăvdăf*, -te, lăudat, «loué; renommé; vantard», Dal, 11; Nic, 20; Mih, 18; PScr, 189; PB, 183³; *s' dăse Grămuslea alăvdătă* (s-a dus (nu mai e) Gramostea cea lăudată), PAnt, 324. V. *lăvdăt*.

ALĂVDĂCÎUNE, sf., pl. *alăvdăcîun' l*, laudă, «louange», Dal, 11; Nic, 20; PScr, 189. — < lat. *laudatio*, -onem „éloge”.

ALĂVDĂTÓR, -toăre, pl. *alăvdătórl*, -toăre, lăudăros, «louangeur; vantard», Dal, 11; Nic, 20. — < lat. *laudatorius* „approbateur”.

ALĂVDĂTŬRĂ, sf., pl. *alăvdătăr l*, lăudăroșie, «vantardise; vantard», Dal, 11.

ALĂVDÓS, -doăsă, pl. *alăvdôșl*, -doăse, lăudăros, «fanfaron; vantard», Mih, 18; Fr, II, 220; *năne șcréte și-alăvdós* (nune sec și lăudăros), PAnt, 302; BNA, I, 132; *bre alăvdôase* (măi lăudărosule), BNA, III, 30. Sinonime : *fălós*, *tartabés*.

ALĂXĂMINTU, sn., pl. *alăxăminte*, costum, «costume; lingerie; vêtements de rechange», Dal, 11; Nic, 18; Al. 1903, 73; un *alăxămintu di străn'e* (un rînd de haine; un schimb de lenjerie). — V. *custume* și:

ALĂXĂESCU (*mi*), vb. IV (*alăxiî, -xit, -xtre*), schimba, «1°. changer; 2°. changer de linge, changer de vêtements; 3°. (se) différencier», Dal, 11; Nic, 18; Mih, 18; PScr, 189; GEL, 99. — 1°: *ca s' vrel, alăxă cu noi* (dacă vrei, schimbă cu noi), Pant, 131; *u-alăxiî lira?* (ai schimbat-o lira-monedă?); *al s' alăxescu călea* (hai să schimb drumul), PB, 65¹⁷; 2°: *alăxă-le* (schimbă-ți rufele, primenește-te); *alăxiî-vă tu dîbe* (îmbrăcați-vă în costume albe); 3°: *tu fivă nu l't-alăxă* (întru nimic nu se deosebea), BNA, III, 118. — Ca amenințare: 4°: «tuer»: *va f' alăxescu Stă-Vîn'irea* (îți voi schimba Sînta-Vineri = te voi face să nu mai serbezi Sînta-Vineri). — < ἀλλάζω „changer”.

ALĂXÎRE, sf., pl. *alăxiri*, schimb(are), «action de changer», Dal, 11; Nic, 18; Mih, 18; PB, 517; *alăxirea a nedîilor* (schimbarea inelelor de logodnă).

ALĂXÎT, -tă, pl. *alăxiî, -te*, schimbat, «changé; habillé dans des habits neufs», Dal, 11; Nic, 18; PB, 517; Pant, 387; RP, 8, 3. — V. *armătusit*.

ALBÂN, sm., potcovar, Nic, 23 — v. *nalbân*.

ALBĂSTRU, -ră, pl. *albăstri* și *albăștrî, -stre*, albastru, «bleu», Dal, 9; Mih, 19; PB, 517; un *cuc albăstru* (un cuc albastru), Pant, 253; *la fînt'na albăstră* (la fîntina albastră). V. *nalbăstru* și sinonimele *civille, nirușdaz, n'irlu*. — < lat. **albaster*.

ALBĂT, -tă, pl. *albăî, -le*, alb, blanc: *căre-i ma albătă?* (cine-i mai albă?), AD, IV, 92. — < lat. *albatus* „vêtu de blanc”.

ALBĂ, sf., fără pl., rachiu; variolă, «1°. eau-de-vie; 2°. variole» — 1°: *u băgă măllu sum năre alba* (alba băutură o pune mult (des) sub nas = îi place mult rachiul), PGr, 8 — v. *arășă*; 2°: *alba dede tu ot* (vărsatul (variola) a intrat în oi) — v. Mih, 19 și *muljeddăz*. — V. *albu, albile, alți*.

ALBĂNSĂESCU, vb. IV (*albănsî, -sîl, -sîre*), năvăli, «fondre, faire invasion; attaquer brusquement, éparpiller»: *di c't'ndu gileătlu Ali-pășe albănsî pîsti hoările armănești din Pîndu pri dispul'edîl'i a lut* (de cînd călăul Ali-pașa făcu să năvălească pe golanii lui peste satele aromânești), FI, II, 5, 3. — Cuvîntul nu pare a fi străin de Ἀλβανός, Ἀρβανίτης «Albanais» — v. *Arbinés*. — < ?

ALBĂSTRUĂESCU, vb. IV (*albăstruîl, -ruîl, -ruîre*), albăstri, «bleuir», Dal, 9. — < *albăstru*.

ALBEĂȚĂ, sf., pl. *albēî* și *albēfuri*, alb(eață), «blancheur; blanc d'oeuf; fard blanc», Dal, 9; Nic, 24; Pant, 387; *albeăfa a ocîltulul* (albul ochiului); *lu ayru-bruî ... cu albēîle* (îl privi sălbatic ... cu albul ochilor), FI, II, 7, 9; *oălu dre croc și albeăfă* (oul are gălbenuș și albuș) — v. *albășă*¹; «șt-deade cu albēfurl (și-a dat cu farduri albe). — < lat. **albitia*.

ALBÉR, -ră, pl. *albēri, -re*, blond, «blond», Mih, 19. Sinonim: *albășă*². — Pentru -er, v. *dulbér, ismēr*. — < *albu*.

ALBILE, sf., pl., ieiele, 1°. «les fées, génies malfaisants; 2°. costume blanc», Dal, 9. — 1°: *vin'iră albile trei* (au venit cele trei zîne albe), PB, 199²¹; *agudîl di dîbe* (lovit (atîns) de ieiele), PLit, 231; 2°: *trî Stă-Vîn'irî va îșim tu dîbe* (de Sînta-Vineri vom ieși în costume albe) — cf. PIm, I, 122. — V. :

ALBU, -bă, pl. *alți, dîbe*, alb, «1°. blanc; 2°. propre; sans aucun soupçon; 3°. heureux», Dal, 9; Nic, 24; Mih, 19; PScr, 189. — 1°: *pri-ûn cal dîbu nîs căvdlă* (dînsul călare pe un cal alb), Pant, 299; BNA, I, 128; *ma alb di dîblu căir* (mai alb decît albul căier), ArE, 30; *tu dîbe glôn'îl'i toî intrără* (toți flăcăii s-au îmbrăcat în costume albe), BNA, II, 102 — v. *albile* 2°; *feâte, vref si-amintăf fumeal'e dîbă?* — *beî dil misûre dîbe* (fetelor, vrefi să nașteți copii albi? — beți din farfurii albe), FI, I, 4, 6; *stămt'na dîbă* (săptămîna albă din păresimile

mari cînd se mîntîncă lăpturi și ouă, Cal. 1911, 174; *cîl vede albul soare* (cîl vede (cîl cuprinde cu vederea) albul (candidul) soare), PB, 372⁵; 2°: *lu scoase cu făfa albă* (l-a scos cu fața curată), PB, 177²³; *ișil cu făfa albă* (am ieșit curat, nu sînt bănuț), PAnt, 178; BNA, III, 112 — cf. și tc. „bêzâz tchyqarmaq” (298) „acquitter”; 3°: *albă s' hîl* (să fii fericită), BNA, IV, 86; expresia *cu făfa albă*, sau urarea *albu sau albă si-n'î ti ved* (alb sau albă să mi te văd, adică fericit(ă) să mi te văd), Cal. 1903, 86, circulă și în albaneză: „paç faqen e bardhë! = possa tu riuscire l'” — v. *dzhûd* 2°. — Ce e menționat din viața albaneză de Hecq, 269 și de Deg, 43 e curent și în aromână. — Sinonim: *čil*. — < lat. *albus* „blanc mat”.

ALBŪȘŪ¹, sn., pl. *albûșe* și *albûșuri*, albuș, «blanc d'oeuf, glaire», Mih, 19. — V. *albedă*, *gălbûșă* și:

ALBŪȘŪ², -se, pl. *albûși*, -șe, blond, «blond»: *vrei albûșea*, *vrei oăcl'ișea* (vrei blonda, vrei oacheșă), VAR, 31. Sinonim: *albér*. — < *albu*.

ALCĂ, sf., fără pl., smîntînă de lapte fierț, «crème de lait bouilli», Dal, 9; Nic, 23; PET, 1. — V. *ălcă* și *ălică*.

ĂLCU¹, sm., fără pl., stacojiu, «écarlate», Dal, 9. — V. *ălic¹*.

ĂLCU², -că, pl. *ălfi*, -fe «écarlate», Dal, 9; Nic, 23. — V. *ălic²* și *argăvanlîă*.

ALCĖ, sm., pl. *alcėadz* (sud) — v. *nalčė*.

ALCĖKI, sf., pl. *alcėki*, baniță, «boisseau»: *furtia di grîn ări pătru alcėki* (încercătura de grîu pentru un cal sau un caltr are patru banițe). Sinonime: *căllă*, *stambôle*, *șinic*. — < tc. *eultehék* (200) „mesure de capacité . . . pour les grains”.

A-LÉ!, **A-LEĂ!** «hé, la fille! hé, la femme!», Dal, 9; Nic, 21; Mih, 19; PB, 517. — Această interjecție de chemare către o fată sau o femeie e folosită de fete și de femei, rar și de bărbați. — V. *ă-la!*, *leă!*

ALEĂDZIRE, sf., pl. *aleădzîri*, alegere, «choix; triage», Dal, 9; Nic, 21; Mih, 19; PB, 517. — V. *alidzeare* și *diăcrise*.

ALEĂPID (*mi*), vb. I (*alipidăi*, -dăt, -dăre), lepăda, «1°. rejeter; 2°. (se) lancer, (se) précipiter sur», Dal, 10; Nic, 21; Mih, 29 (*leăpid*). — 1°: *'și-u-alipidă keălea di căpră* (și-o lepăda pielea de capră), PB, 206³⁷; PAnt, 94; 2°: *cî'n'î'i si-alipidără dinăcale* (clinii se repeziră imediat), PAnt, 229. — V. *leăpid* — DrăgR, 63: < lat. **lepidare* < *lepis* „écaille de cuivre”. — PW, 936; PET, 2; GrS, VII, 288—289: < lat. *lapidare* „lapider”.

ALĖG (*mi*) vb. III și II (*alėpsu*; *alėptu* și *alėpsu*; *aleădzire* și *alidzeare*), alege, «1°. choisir; 2°. élire; 3°. (se) distinguer; (se) différencier; 4°. lire — v. *ăyluvăsescu*», Dal, 9; Nic, 21; Mih, 19; PScr, 189. — 1°: *cî'le-aleăpsim li hărzim* (cîte aleserăm le dăruirăm), PAnt, 290; BNA, I, 8; *aășlu si-aleăpsi cu alăgărea* (bătrînul s-a ales cu alergătura), PB, 28³³; 2°: *va lu-alidzēm ma märe* (îl vom alege mai mare ca șef); 3°: *di soďăle tăle line li-alidzēd* (dintre toate camaradele tu te distingeai), PAnt, 32; *Armă'nlu aleădze* (aromânul distinge), PLit, 765; PAnt, 88; *adără un san la un făvru di nu-alidzēd di sánlu a aășlul* (face la un faur o farfurie de (care) nu diferea de farfuria bătrînului), PB, 455³⁰; 4°: *cărlea . . . u-aleăpse tătă* (scrisoarea . . . o citi toată), PB, 390⁷; 198²; 198⁶; *jilôslu a tăt cî'ntic lu-alėpsu aštăz eă* (îndurera-tul tău cîntec eu îl citii astăzi), BNA, I, 26; *pîn' dzîfî tînți va s' u-alėdzî* (pînă zici (numeri) cîinci o să o citești = o vei citi-o repede), BNA, III, 138; *și tru cărle alidzēd* (și în scrisoare citea), PAnt, 296; BNA, I, 122. — < lat. *allegere* „adjoindre par choix”.

A-LELÉ! «ah!», Dal, 9 — v. *ol-lelé!*

ALĖPSU, -eăpsă, pl. *alėpsi*, -eăpse, Dal, 9 — v.:

ALĖPTU, *aleăptă*, pl. *alėpti*, *aleăpte*, ales, «choisi; distingué; beau», Dal, 9; Nic, 21; Mih, 19; *cap di fur alėptu* (cap de hoț ales), PLit, 870; *alėptul a alėptilor* (alesul aleșilor), PB, 518; *alėptil'î gîunărî vor niveăstă* (aleșii flăcăi vor nevastă), PAnt, 243; BNA, II, 112; *gîlone alėptu* (făt-frumos), PB, 518. — < lat. *allectus* „adjoindre par choix”.

ALÉTRĂ, sf., pl. *alétre*, plug, «charrue», CFr, 105; PenB, VI, 132. Sinonime: *arăt*, *dămăltăg*, *plug*. — < ἄλτρι „~”.

ÁLFA, invar. «alpha», Mih, 20. — < ἄλφα.

ALFAVITĂRE, sf., pl. *alfavitări*, abecedar, «abécédaire», Mih, 20; PScr, 189. — < ἄλφαβητάριον „~”.

ALFIE, sf., PB, 518 — v. *alifle*, *kiralffe*.

ALŢEĂȚĂ, sf., Mih, 20 — v. *albedă*.

ALŢĚSCU, vb. IV (*alĉil*, *-ĉil*, *-ĉire*), albi etc., «1°. blanchir; 2°. être heureux; 3°. vieillir; 4°. perdre la vue, se voiler, se troubler; 5°. poindre, se faire jour», Dal, 9; Nic, 20; Mih, 20; PScr, 189. — 1°: *ptn' lu néurile alĉescu* (pînă unde albesc zăpezile), BNA, I, 18; *alĉit noăptea* (am înălbit noaptea), PLit, 781; *tu scăra a meă, c'ndu lihoăna s' duŝeă tu v'ră căsă cu năllu n brăŝă, nicukira a aŝil'el căsă lu-alĉeă cu ll'nă albă — si auŝeăscă; cu pl'ne ŝ' caŝă — s' nu-aŝtuneădză tu bână-l'l* (în generația mea, cînd lăhuza se ducea în vreo casă cu noul născut în brațe, stăpina acelei case îl albea (îl înfășura la gît) cu lînă albă — ca să ajungă la bătrînețe; cu pline și brinză — ca să nu flăminzească în viața lui), Fl, I, 4, 9; 2°: *si-alĉeŝti, hîl'ea-a meă* (să fii fericită, fiica mea) — v. *albu* 3°; 3°: *s' bânădză pl'nă s' alĉeăscă* (să trăiască pînă să încărunească), PB, 126²⁰; *ca Êlimbul si alĉeŝti* (să îmbătrînești (să albești la păr) ca Olimpul cu zăpezile); 4°: *cînd va l' alĉeăscă ôcl'il'l-ŝt mutrîndalu pri că'l'luri* (cînd îți vor albi ochii privind pe drumuri), PAnt, 62; *n'i-alĉiră ôcl'il'l di foăme* (de foame, mi s-au împăin-jinit ochii); *tră nŝl n'l-alĉescu ôcl'il'l* (după ei duc dorul), PB, 39²³; 5°: ca unipersonal: *scu-lăf-vă, că alĉi* (sculați-vă din somn, căci s-a albit de ziuă); *alĉi di nĉtos* (din fund de zare se făcu ziuă), Fl, I, 2, 9 — v. *ăpir*, *ăpiră*, *crep* 2°. — < lat. **albare* — v. *albere* „être blanc”.

ĂLŢI, sm., pl., bani albi, «argent», Dal, 9; PB, 517; *ălci lu pândzi ŝ' pęŝt tu mănŝi* (bani în pungi și pești la munți), PLit, 420. — Cf. gr. ἄσπρα „argent, écus”. — V. *ălbă*, *ălbu*.

ĂLŢINĂME, sf., fără pl. «multitude d'abeilles»: *tătă alĉinămea* (tot neamul de albine), PB, 138²⁸. — V.:

ĂLŢINĂR, sm., pl. *alĉinări*, albinar, «apiculteur», Dal, 9; Nic, 21. — V.:

ĂLŢINĂ, sf., pl. *alĉine* și *alĉin'i*, albină, «abeille», Dal, 9; Nic, 21; Mih, 20; PB, 518; *divarligalul di căfur ambîtăŝl'i căseri ĝloăcă — alĉin'le cu slăplu* (în jurul bușteanului dansează cuscii nuntași îmbătați — albinele și stupul), PLit, 349; *ca alĉina al Ĝlăvăra să-n'l prucup-sęŝti* (să-mi pricopsești ca albina lui Giuvăra), PLit, 515; PAnt, 9. — Cf. și toponimicul *Ălĉi-năroăsa* (în Vălea-Căldă, Bălăsa). — < lat. **albina*.

ĂLŢIRE, sf., pl. *alĉiri*, albire, «action de blanchir; vieillissement», Dal, 9; Nic, 21; PB, 518.

ĂLŢIT, -tă, pl. *alĉit*, -te, albit, «blanchi; vieilli — v. *auŝit*», Dal, 10; Nic, 21; PB, 518; PAnt, 388.

ĂLŢITURĂ, sf., pl. *alĉituri*, albitură, «blanchissure; âge mûr, canutie, vieillissement», Dal, 10. V. *alĉescu*.

ĂLĜĚ, sm., pl. *alĝeădz*, roib, «cheval alezan», Dal, 9; *soŝă am alĝelu* (drept camarad am roibul), PenB, IV, 40; Caraf, 3. — < tc. *aldĝe* (34) „cheval alezan clair”.

A LI (ortografiat și *ăli*), Dal, 10 — v. *al*.

ĂLIC¹, sm. — v. *ălcu* —, Mih, 20. — < ἄλιος „écarlate”.

ĂLIC², -că, pl. *ăliŝt*, -ŝe, roșu, roșiatic, «rougeâtre», Nic, 21; Mih, 20; CN, 120; *disti-mele ălică* (năframă roșie), PLit, 195; 47; *moi liliĉe ălică, ŝe-n'l l' apiriŝl sălbîtă?* (măi floare roșie, de ce ziua mi te-a apucat ofilită?), Lum, VI, 2, 7. — CN, 174: < tc. *ăl* (31) „vermeil”. V. *ălcu*². — < ἄλιος „écarlate”.

ĂLICĂ, sf., fără pl. — v. *ălcă* —, PAnt, 388. DensAs, 197: < srb. *aljka* „haină”. — < ?

ALIDZEÁRE, sf., pl. *alidzéři*, PB, 518 — v. *aleádzire*.

ALIFIE, sf., pl. *alifii*, alifie, «onguent», Dal, 10; Nic, 24; GEI, 99. V. *alfe*. — <ἀλοιφή „~”.

ALÍHEA, sf., fără pl.; adv., în adevăr, «vérité; vraiment», Mih, 20; PScr, 189; PB, 518; s' nu e^{să} tu páde alíhea 'nă dzúuă (Intr-o zi să nu iasă la iveală adevărul), PB, 9^{3a}; 14^a. V. *alíthea*, *alíhira*. — <ἀλήθεια „~”.

ALIHÍÓS, -o^{să}, pl. *alíhlósi*, -o^{ase}, adevărat, «vrai, véritable». Dal, 10; Mih, 20. — V. *alíthlós*.

ALÍHIRA, **ALÍHIURE** (nord), adv. «vraiment», Mih, 20; FI, II, 2, 9. V. *alíhea*. — Pentru -ură, -ure, v. *ahimura*.

ALIKÉSCU (mi) (nord), vb. IV — v. *alákéscu* — 1°. (se) coller; 2°. entrer dans la ronde», Nic, 22; Mih, 20; PScr, 189; PB, 518. — 1°: *bóta alikédsle* (vopseaua (se) lipește); 2°: *tíne fi ti-alíkisi n cor* (tu care te alăturași (prinseși) în horă), Al. 1903, 86; *alibă si-n'í ti ved, leá sor, fi n'í-alíkisi nveásta n cor* (fericită să mi te văd, fă soră, care îmi prinseși mireasa în horă), Lum, V, 11-12, 34 și 36 — pentru acest sens, v. și *alánčescu*, *alinčescu* 2°. — < vsi. *lěpiti* „conglutinare”.

ALIKÍRE, sf., pl. *alíkiri*, lipire, «collage; action d'entrer dans la ronde», Nic, 22; *tu alíkire lí'í c'ínlă așíte* (cînd se prinde în horă li cîntă așa), Lum, V, 11-12, 34.

ALIKÍŢ, -ă, Nic, 22; PAnt, 388 — v. *alákiti*.

ALÍL-HISÁP, sm., fără pl., acout, «acompte», Dal, 10. — < tc. *alé-el hyssáb* (505 și 858, 132) „à compte”.

ALÍMSU, -să, pl. *alímși*, -se; **ALÍMTU**, -tă, pl. *alímfi*, -le, lins, «léché; lisse; bien luisant; beau; ivre», Dal, 10; *péríu lu-áre alímtu* (părul îl are lins, neted, lucitor); *trícú únă alímtă* (trecu o fată sau femeie frumoasă); *vin'íră acăsă alímfi* (veniră beți acasă) — v. *adár* 3°, *adărál*. — V. *alindzeáre*.

ALÍMUNU, interj., vai!, «hélas! malheur!», Nic, 24; GEI, 99; *alímunu di eáde!* (vai de ele!). Sinonime: *mărdăcú!*, *val!* — < ἀλλοίμωνov „hélas!”.

ALIMŪRĂ, sf., pl. *alimăre*, jaf, «pillage; proie», Nic, 22; FIP, 22; *u feáfiră alimŭră* (o făcură pradă). Sinonime: *yedymă, prădă, spól'e* etc. — Cf. și alb. *rrēmullë* „saccheggio”; tc. *remmallyq* „triponnerie”. — < ἀλωμύρα, ῥεμύλλα „pillage”.

ALÍN (mi), vb. I (*al(i)năi*, -năi, -năre), urca etc., 1°. monter; 2°. gravir; 3°. s'élever; 4°. hausser; 5°. enchanter», Dal, 10; Nic, 22; Mih, 21; PScr, 189. — 1°: *alínă múnfi'í* (urcă munții); *plnă s' lu-alínă* (plină să-l urce), PB, 4²⁶; *alín scára* (urc scara); 2°: *alínă-vă pri cîrăillă* (suiți-vă în vîrf); *alín'ndalul-si c'ítră bânlu Dumnidz'ă* (urcîndu-se spre bunul Dumnezeu), PLit, 764; PAnt, 88; 3°: *dipúsiră múnfi'í și si-alínără cuprille* (se lăsară în jos munții și se înălțară gunoaietele), BNA, II, v; 4°: *lăptile si-al(i)nă* (prețul laptelui s-a urcat) 5°: *va li alínă cu zboárlle* (le vor încînta cu vorbele); *ah'í c'índu lu-alínă* (cînd îl înalță (laudă) atîta), BNA, III, 80. — Cuvîntul nu poate fi separat de dr. *anina*, pentru care s-au propus: <lat. **allevinare* (PScr, 190; C, 57); <lat. **anninnare* (PW, 8; REW, 5817); <lat. in-**haerinnare* (LL, III, 29). Nici etimologia latină *anhelare* „respirer difficilement” propusă pentru *alín* (REW, 473; DR, III, 661) nu e mai fericită. — < ?

AL(I)NÁRE, sf., pl. *al(i)nări*, urcare, «action de monter, de grimper», Dal, 10; Nic, 22; Mih, 20; PB, 519; *alínărea a Armă'nilor lu múnfi* (urcarea aromânilor la munți), PLit, 799.

AL(I)NÁT, -tă, pl. *al(i)năti*, -te, urcat, «monté», Dal, 10; Nic, 22; PB, 519; *túrme ... alínăte ... lu munte* (turme ... urcate ... la munte), PAnt, 109.

ALINČESCU (mi), vb. IV — v. *alánčescu* — 1°. apparaître; surgir; 2°. entrer dans la ronde — v. *alikéscu* 2°; 3°. hisser», Dal, 10; Nic, 22; PAnt, 388; GEI, 54; Lum, V, 61. — 1°:

Scrooge, *n'iclu*, *s' alinēl mare* (*Scrooge*, micul, apăru mare), Lum, III, 367; *s' alinēl n cadle* (apăru în drum), Lum, III, 372; 373; 375; *si-alinēl 'nă seără* (apăru într-o seară), PAnt, 274; Bair, 111; *s' tu yis lă si-alinēcēaste* (și în vis li se arată), CȘc, 49; *si-alinēcēscu mindurli arale* (apar gînduri rele), Cod, 22 b²⁰; 2°: *si si-alinēcēscă glōn'li n cor* (să apară (să se prindă) flăcări în horă), PLit, 910; 3°: *alinēlm mērlu stră căsă* (am fixat mărul deasupra casei), Mih, 21; 292. — Cf. dr. *alici* (DA, s. v.; C, 37), *alicesc* (HEM, 866) și, aci, *licur*. — < vsi. ličiti „nunciare; evulgare”.

ALINČIRE, sf., pl. *alinčiri*, apariție, «apparition», Dal, 10; FrD, 30; *alinčirea a Hristolul va si s' făcă* (apariția lui Hristos se va face), Cod, 25 b¹⁸.

ALINČIT, -tă, pl. *alinčitfi*, -le, apărut, «apparu; entré dans la ronde», Dal, 10.

ALINČITŌR, -toăre, pl. *alinčitŏri*, -toăre, «trompeur»: *un yis alinčitŏr* (un vis înșelător), Bair, 94. — Derivat savant.

ALINDZEĂRE, ALINDZIRE, s f., pl. *alindzērt*, *alindzirt*, lingere, «action de lécher», Dal, 10; PB, 519; *va ti sāturl cu alindzirea?* (te vei sătura lingînd?), PLit, 548.

ALĪNGU (mi), vb. III și II (*alimșu*; *alimsu* și *alimtu*; *alindzire* și *alindzeăre*), linge, «lécher», Dal, 10; PB, 519; *ōlle alingu sărea* (oile ling sarea); *lu-alimsiră cătășile* (l-au lins pisicile spre a-l spăla — se zice de cineva care e nespălat). — V. *lingu*.

ALINČIE, sf., pl. *alinčii*, înșelătorie, «menterie, tricherie», Kats, I, 68. — V. *yealančfi*.

ALIPIDĂRE, sf., pl. *alipidă'ri*, lepădare, «action de (se) lancer», Dal, 10; Nic, 23.

ALIPIDĂT, -tă, pl. *alipidăfi*, -te, îndrăzneț, «audacieux; résolu», Dal, 11; Bură, *alipidăt ca zmeălu* (Bură, îndrăzneț ca zmeul), PAnt, 278; Bair, 120.

ALIPĪNE, sf., *alipin'li*, o plantă, «plante aux fleurs jaunes», Dal, 11; PLit, 339. — < ?

ĀLIS (nord), sn., pl. *ālise*, lanț, «chain», Mih, 22; Cod, 34 b¹⁴; CȘc, 12; *l'i-trec ālislu di nărl* (li trec lanțul de nări), PLit, 420. V. *alsiōdă, ālŭ*, sinonimul *sinčir*. — < ἄλυσος „~”.

ALISĪĀĀ, sf., Nic, 26; GEI, 99 — v. *ālis, cadēnă, siltivdr* etc.

ALISĪVĀ, sf., pl. *alislve*, «essive», Nic, 23; PB, 519; GEI, 99; FI, I, 3, 10. V. *alsivdă*. — < ἄλυσβα „~”.

ALISVIRIȘE, sf., pl. *alishvirisuri*, alishveriș, «vente», Nic, 23. Sinonim: *dăre-loăre*. — < tc. *alyeh + virieh* (38, 1318) „transaction; commerce”.

ALĪŌHEA, sf., fără pl. și adv., adevăr; în adevăr, «vérité; vraiment», Dal, 11; Nic, 21; GEI, 99; *tūte aēste sūntu alīŏhea* (toate astea sînt adevărate). — V. *alihea, allŏkea, aliŏina, arihina, avér, ver, tuōnti*.

ALĪŌHĪŌS, -hloăsă, pl. *aliŏhlŏsi*, -hloăse, adevărat, «vrai; véritable», Dal, 11; GEI, 99. V. *alihŏs, aliŏinŏs*.

ALĪŌINA, adv., adevărat — v. *arihina*.

ALĪŌINŌS, -noăsă, pl. *aliŏinŏsi*, -noăse, veritabil, «véritable», Dal, 11; Nic, 21; PScr, 190; GEI, 100. V. *aliŏhlŏs*. — < ἄληθινός „~”.

ALĪŌKEA, invar., PB, 518 — v. *aliŏhea, dr'hea*.

ALĪČESCU, vb. IV, PAnt, 388 — v. *alăčescu*.

ALĪKĪT, -tă, PAnt, 388 — v. *alăkit*.

ALĪNDURĂ, sf., pl. *al'ndurli*, «hirondelle», PAnt, 388; PLit, 760; *s' fedfe al'ndură* (se făcu rîndunică), PB, 205⁵. — V. *ar'ndură* și:

ALĪNDURIȘE, sf., pl. *alndurîșe*, iarba rîndunciei, «grande éclairie; chélidoine», PLit, 270. Sinonim: *hiliŏun'edădă*. — Pentru sufixul -ișe, cf. alb. *dellëndi'she* „rîndine”.

ALĪTRĂRE, sf.: *alltră'ri di ctn'li* (lătrături de cîini), PAnt, 335 — v. *alătrdre*.

ALIXĒSCU, -XĪRE, -XĪT, PAnt, 388 — v. *alăxescu, -xire, -xiti*.

ALNEĂŪĂ, sf., pl. *alne'i* și *alnedle*, ramură, «branche, rameau»: *cu birbil'i pri căthe alnedădă* (cu privighetori pe fiecare cracă), BNA, II, 20. — V. *alunedădă*.

ALOÁT, sn., pl. *alodturi*, aluat, Nic, 24; Mih, 22; PB, 519. Forma *alótă* „yeast” din WTh, 306 e greșită. — V. *alăt* și *mațădă*.

ALÓBUDÁ, sf., Mih, 22 — v. *lóbudá*.

ALÓCUT, -tă, pl. *alócuț*, -te, dezordonat, «pèle-mêle; bizarre»; *om alócut* (om fără norme). — < ἀλλόκοτος „étrange; bizarre”.

ALÓNE, sf., pl. *alón'i*, arie, «aire», Nic, 26; GEI, 100; PenB, VI, 131. V. *alunsescu* și sinonimul *árye*. — < ἀλώνη „~”.

ALÓR, (= a lor) — v. *alú*, *al'él*, *améú*, *anóstru*, *al'á*, *avóstru* (toate eronat ortografiate — cf. GrS, VI, 380).

ALSÁR (nord), vb. I (*alsárit*, -rit, -rire), sări, «sauter; se lever», Dal, 11; *poș s' alsári?* (poți să sari?); *vrătă, lúna cînd alsáre* (iubită, cînd răsare luna), CosP, 39; *soárlle alsáre* (soarele răsare), CosP, 92. — V. *arásár*, *arsár*, *daú* 11°.

ALSÍΔÁ, sf., pl. *alsíd*, lanț, «chaîne», Dal, 11; GEI, 99. V. *alisiđá*. — < ἀλυσίδα „~”.

ALSÍVÁ, sf., leșie — v. *alisívá*.

ALTÁR, **ALTÁRE**, sn., pl. *altáre*, altar, «autel» — v. *aytuđimá*, Mih, 22; PScr, 190. Forme necunoscute astăzi. — < lat. *altarium* „autel”.

ALTÁÓÁRÁ, adv., altădată, «autrefois»; *nu va s' ylná áltáóará?* (nu vor veni altădată?), Pant, 223. — < *áltá* + *óará*.

ALTIL'IC, sm., pl. *altill'li*, monetă de 6 piastri, «monnaie de six piastres», Cal, 1912, 83; LP, 124. — < tc. *altilyq* (34) „~”.

ALTÍPATLÁR, sn., pl. *altípatláre*, revolver, «revolver à six cartouches», CN, 83. V. *aruvóle*. — < tc. *alty* „six” + *patlaq* „explosion” (34, 309).

ÁLT(U), -lá, pl. *álft*, *álte*, alt, «autres», Dal, 11; Nic, 26; Mih, 22; PScr, 190; Pant, 388; *ní úná, ní áltá* (nici una, nici alta = fără multă gîndire, imediat), PB, 78¹⁶; *álft yin, álft fug* (alții (unii) vin, alții pleacă), PMor, 20 — (cf. în italiana romanescă: „*antro* è pparlà dde morte, *antr'* è mmol”, Zan, 83). — La gen. — dat. sg. și pl.; *áltái*, *áltél*, *áltór*. Nu se articulează la nici un caz — cf. PMor, 20; PEp, 157 sqq și, pentru dacoromâna veche, Dens, II, 392—393. V. *váltu*², *alántu*. — < lat. *alter* „autre, l'un d'eux”.

ALTÁRE, **ALTÁT** — v. *álftu*², *análtáre*, *análtái*.

ÁLTU¹, sn., pl. *álturi*, lánț, «chaîne»: *çidérile sunt ligáte, ca áltul, dipriúndă* (nenorocirile sînt legate laolaltă, ca lanțul), ArE, 16. V. *alisiđá*. — < *álsu* < *ális*.

ÁLTU² (*mi*), vb. I (*álftá*, -fát, -fáre), înălța, «élever; bâtir; louer»: *álft' 'ná pátáte* (ridică un palat), PB, 126²⁶ *va si-l cînlá'm, va si-l álftá'm* (îl vom cînta, îl vom lăuda), PLit, 976; *álftárea ti mîndeáste di cap* (înălțarea te buimăcește); *álftállu tul va dipándă únđóárá* (odată și odată, cel înălțat tot va coborî). V. *álftáre* și *análtu*. — < lat. **altiare*.

ALÚÁT, sn., pl. *aludáturi*, aluat, 1° levain; ferment; 2° pâte; 3° rapport, Dal, 11. — 1°: *acáfú alúát* (prind aluat, dintr-un aluat mic fac unul mare); 2°: *hîl un alúát* (ești molău, o mămăligă); 3°: *li-acáfúrá aludáturile* sau *li-apredásirá alúáturile* (s-au împrietenit, s-au certat) — v. *acáfú* 19° și *apríndu*¹ 5°, *príndu*¹ 3°. V. *alóát*. — < lat. *allevatum*.

ALUDZÁ'SCU (*mi*), vb. IV (*aludzí't*, -dzí't, -dzí're), altera, «rendre mou, amollir; sentir mauvais», Dal, 11; Nic, 25; *lîlíteá ... si aludzászte* (floarea ... se ofilește), Fl, II, 2, 6; *sudórlle aludzá'scu, s' acreádzá* (sudorile miros, se acresc), Al, 1903, 24. — Derivarea din *arád* (CAR, 317) nu e convingătoare. Poate că e tc. *áloúđ* (36) „souillé; sali” (cf. și tc. *áloúđé* (36) „tué et tombé par terre”.

ALUDZ'IME, sf., pl. *aludzí'n'i*, fleșcăire, «amollissement; se dit d'une viande qui commence à s'altérer», Dal, 11; Nic, 25.

ALUDZ'RE, sf., pl. *aludzí'ri*, alterare, «amollissement; action de s'altérer», Dal, 11; Nic, 25.

ALUDZÎT, -tă, pl. *aludzî't*, -le, alterat, «amolli; altérés», Dal, 12; Nic, 25; *cârne aludzî'tă* (carne fleșcăită).

ALUĞÉSCU (mi), vb. IV (*aluğl*, -çit, -çire), iubi, «(s')aimers», Dal, 12; CEI, 54; *fă'ră ea nol doll'i sâ şlim, înin'ile si-aluğrî* (fără ca noi doi (ambii) să ştim, inimile s-au iubit), CosP, 94. V. *alăğesc* şi sinonimul *voi'ă 2°*. — < vsl. *ljubiti* „amare”.

ALUĞIRE, sf., pl. *aluğiri* «amour», Dal, 12. Sinonim: *vreăre*.

ALUĞÎT, -tă, pl. *aluğl*, -le, iubit, «aimé», Dal, 12. Sinonim: *vrut*.

ALŪI (= a *lut* — v. *el*), PB, 519 — v. *al'el*.

ALUMÁKE, sf., pl. *alumă'ki*, ramură, «branche, rameau», Dal, 12; Nic, 24; *căclu băle pi-alumáke* (cucul cîntă pe ramură), PLit, 833; PAnt, 15; *cădeá di pri alumă'ki* (cădeau de pe ramuri), PB, 316²⁷; *alumă'kile s' fr'ngu di poáme* (crengile se rup de prea multe fructe). — V. *alămáke*, *lumáke* şi sinonimele *alneáđă*, *anğeáđă*², *ctrečôđă*, *crâncă*, *dă'rmă*, *deáğă*.

ALUMĂ, sm., pl. *alumădz*, ichi, «osselet plombé», Dal, 12; Nic, 24; PLit, 126. — În general, în toate jocurile cu arşice, de preferinţă *alumă'lu* e de şap, deci e mai mare şi mai greu. — V. *anumă'ur* şi sinonimele *amăđă*, *căcan*, *cun'căc*², *nâlpe*, *psăllu*, *văngă*. — < ?

ALUMĂKIÓS, -toásă, pl. *alumăklôşl*, -toáse, rămuros, «branchu, rameux», Dal, 12. — < *alumáke*.

ALŪMBU, vb. I sau III?: *s' ylnă si-n'î mi-alumbă* «qu'elles viennent me rejoindre», Réc, 44. — Etimologia lat. *ad-*lumbare* (*lumbus* „reins, échine”) din CMac, 173 nu e convin-gătoare. — < ?

ALŪME, sf., lume, Mih, 22 — v. *lume*.

ALUMTÁRE, sf., pl. *alumtă'ri*, luptare, «action de lutter; lutte», Dal, 12; Nic, 24; PB, 15⁴; *aerî, ma şionle tu-alumtă'ri* (ieri, cel mai brav în lupte), PAnt, 161. V. *aluptăre*.

ALUMTÁT, -tă, pl. *alumtăt*, -te, luptat, «guerroyé; lutteurs», Dal, 12; Nic, 24.

ALUMTÁTIC, sn., pl. *alumtătice*, luptă, «lutte, combat»: *tu aprimtu alumtátic* (în aprinsa luptă), PAnt, 277; Bair, 119.

ALŪMTĂ, sf., (pl. *alŭm'ti*) «lutte, combat», Dal, 12; Nic, 24; Mih, 22; *căre-î căma bun tu-alŭmtă* (cine e mai bun în luptă), PAnt, 278; Bair, 120; *Vuscópulea eăra parliz şi eărá alŭmtă mare* (în Moscopole erau partide şi era luptă mare), Lum, II, 74; *alŭmta afeá* (lupta aceea), PAnt, 232; BNA, IV, 151. V. *lŭptă* şi sinonimul *bălte*. — < lat. *lucta* „lutte”.

Al ŭ m t ă - e ă ' l i u r i, sm., Luptă-drumuri, «Brise-chemin», PB, 492²³.

Al ŭ m t ă - m ă n ' ŭ i sm., Luptă-munţi, «Brise-montagne», PB, 138¹⁶ — v. *alŭmlu*.

ALUMTĂTOR, -toăre, pl. *alumtătôrt*, -toăre, luptător, «lutteur; combattant», PAnt, 276; Bair, 118; BNA, II, 36 — v. *Fărşirôt*. — V. *lumtăşu*.

ALŪMTU (mi), vb. I (*alumtăt*, -tăt, -tăre), lupta, 1°. *lutter*; combattre; 2°. *éparpiller*; 3°. parcourir péniblement, gagner péniblement — v. *ayunsescu*; 4°. *lapider*; faire souffrir, marty-riser», Dal, 12; Nic, 25; Mih, 22. — 1°: *bărbăteşte s' alumtără* (se luptară bărbăteşte), BNA, V, 84; *si-alumtără aşi di dimineáđa p' nă că'tră seără* (s-au luptat așa de dimineața pînă spre seară), PLit, 800; PAnt, 89; 2°: *acăđă' s' alŭmtă căsa şi s' minteáscă tâte* (incepu să răvă-șească casa şi să amestece toate), PB, 164³; 3°: *aveá ş' nls un sémnu di cal'î cu carl alumtă hăşăpădzl'î* (avea şi el un rînd de cai cu care cutreiera din greu oraşele), PB, 300¹⁷ — v. *sémnu* 4°; 4°: *un cucôş şi-acăđă s' lu-alŭmtu cu kétrili* (un nuc şi încep să trag cu pietrele în el), PB, 102²⁴ — v. *ambul'isescu*; *l'î-alŭmtă plôile* (îi luptă (îi chinuiesc) ploile), BNA, I, 60; *mi-alŭmtă minduirile* (mă muncesc gîndurile). V. *alŭptu* şi sinonimul *l'ŭftu* — < lat. *luctare* „lutte”.

ALŪN, sm., pl. *alŭnl*, alun, «noisetier, Dal, 12; Nic, 25; Mih., 22; ArE, 5; *pi dă'rmile di-alŭn* (pe ramurile de alun), PAnt, 286; BNA, I, 28; *pi tu mărđzinea di-alŭn'î* (pe lîngă marginea de aluni), PAnt, 211; BNA, IV, 51. Sinonim: *lîftócar*. — < lat. **abellonus*.

ALUNÁME, sf., fără pl., alunet, «forêt de noisetiers», Dal, 12.

Alunár, sm., iulie, «juillet», Dal, 12; Nic, 25; PB, 519; PAnt, 388; Al. 1901-1902, 17.
Sinonim: *Curte*. — Cf. alb. *allondr*. — < ἄλωνάρις „~”.

ALUNĂ, sf., pl. *alune*, alună, «noisette», Dal, 12; Nic, 25; Mih, 22; PScr, 190; PB, 519.
Sinonim: *liflocară*. — < lat. **abellona*.

ALUNE'ĂŪĂ, sf., *alunel*, rămurea, «petite branche»: *di alunel crivăte l'i-făfe* (ii face pat din rămurele [de alun?]), BNA, I, 118. V — *alnedădă, alumdăke*. — < ?

ALUNÉT, sn., pl. *alunéturi*, alunet, «forêt de noisetiers». — Cf. gr. Ἀλουνέτος (Hris, 348). — < *alun*.

ALUNIC, vb. I (*alunicăi, -căt, -căre*), aluneca, «glisser», Dal, 12; Nic, 25; *mă'ndzăle alunică că'tră hima* (razele alunecau spre vale), PAnt, 224; *alunică pri gărgălân* (alunecă pe gitlej), PB, 366⁶. V. *arunic* și sinonimele *arylislur, alăkiășor, arăkișu², arăgôcîă*. — < lat. *lubricare* „rendre glissant”.

ALUNICĂRE, sf., pl. *alunică'ri*, alunecare, «action de glisser», Dal, 12; Nic, 25; PB, 519. V. *arunicătără*.

ALUNICĂT, -tă, pl. *alunicăf, -le*, alunecat, «glissé», Dal, 12; Nic, 25.

ALUNIZMĂ, sf., pl. *alunizmate*, nămol, «fange d'alluvion», PenB, VII, 17. Sinonim: *cușumôr*. — Cf. ἄλωνισμα „battage”.

ALUNSĖSCU, vb. IV (*alunsîl, -sîl, -sire*), treiera, «battre le blé; dépiquer», GEL, 100.
Sinonim: *trîyîr, trîir*. — < ἄλωνίζω „~”.

ALUNSÎRE, sf., pl. *alunsîri*, «action de battre le blé».

ALUNSÎT, -tă, pl. *alunsîf, -le*, treierat, «dépiqué».

ALUPTARE, sf., pl. *aluptă'ri*, luptare, «lutte», Cod, 118⁴. V. *alumiăre, l'lufture* și:
ALUPTU (*mi*), vb. I — v. *alumlă* — *lutter*; *vaincre: si intră'mu tru oăste, s' nă aluptă'm* (să intrăm în oaste, să ne luptăm), Cod, 117³; *șă l'i aluptăși êhsrîl'i a tâl* (și i-ai învins pe inimizii tăi), Cod, 110¹⁴. — V. *lumlă* și sinonimul *apulimsescu*.

ALUSTURNĂRE, sf., răsturnare, Dal, 12 — v. *arusturnăre*.

ALUSTURNĂT, -tă, pl. *alusturnăf, -le*, răsturnat, «renversé»: *fluturlu alusturnăt*, (fluturul răsturnat), CosP, 20. V. *arusturnăt*.

ALŪT, sn., lut, Mih, 22; *cădză ... cu dzeădîtle tu-alăt* (căzu... cu degetele în lut), ArE, 36 — v. *lut*.

AL'ĖÎ (= a l'el), CAr, 411 etc. — v. *ameă*.

AL'ÎŪ, sn., pl. *ăl'e, ai*, «ail; homme méchant; étranger (surtout un Turc ou un Juif)», Nic, 22; Mih, 21; PScr, 190; *kisăddă al'îă tu hăvâne* (pisează usturoi în piuliță), PB, 499²¹; *Grăclă, și-ărundu s' hîbă, al'îă va mpătă* (greclă, și boier să fie, ai va puți), PAnt, 7; PLit 508 — v. *cașă*; *al'îă kisăt ail pilés*, mujdei. — < lat. *allium* „ail”.

AL'ÎŪMTREA(LUÎ), adv., altmîntrelea, «autrement; d'ailleurs; du reste», Dal, 12; Nic, 23; Mih, 21; *nu al'îămtrea* (nu altfel), PAnt, 226; *cît gîone 'șî-eră di-al'îămtrea* (cît de viteaz își era de altmîntreli), PB, 9³. — Cf. și mgl. *l'îămintrea*, PMegR, II, 91; CapM, III, 177; *l'îămintra*, GrS, III, 411. — Cu -ă- și -rea din *altărea*: **al'îămintrea* < **al'îămintre* < lat. *allamente*.

AL'ÎŪREA, adv., aiurea, «ailleurs; autre part, dans un autre endroit», Dal, 12; Nic, 23; Mih, 21; PB, 520; PAnt, 389; *fedte-al'îărea, gîon'î al'îărea* (fete aiurea (ici), flăcăi aiurea (colo) — *dansau separat*), BNA, II, 72; *noi him di al'îărea* (noi sîntem din altă parte); *fîrl'i apucără al'îărea* (hoții apucară în altă direcție); *Băte n-al'îărea il bavarde* (vorbește aiurea); *eăsti-l că'tră n-al'îărea* (il est hurluberlu). Forma *al'îăra* (WTh, 306) e necunoscută. V. *na-l'îărea*. — Cf. și mgl. *l'îărea*, PMegR, II, 91; CapM, III, 177. — < lat. *aliubi-re* (cf. și DR, III, 401-403).

AL'ȚURÉDZŮ, vb. I (*al'Țurái, -rái, -ráre*), aiura, «délirer», Mih, 21; Al. 1928, 58; *acáfá' s' al'Țureádzá* (Incepu să aiureze), LP, 208. — < *al'Țúra*.

AM¹, vb. II (*avúl, avút, aveáre*) — v. **Introduce**, §51, p. 58 sqq — 1°: avoir; il y a; 2°: s'entendre, convenir; 3°: tirer; 4°: croire; 5°: être, exister, Dal, 34; Nic, 26; Mih, 22; PScr, 190; Fl, I, 3, 11; BNA, IV, 154; V, 123. — 1°: *lo am óel'i, vol avéř urécl'i* (eu am ochi (vedere), voi aveři urechi, auz); *ári un mes di cl'ndu muri* (e o lună de cînd a murit) — cf. it. *avi nu misi chi „è da un mese che”*, Rohlf, I, 127; *el'l ar sémnu tu fr'lme* (ei au semn în frunte), W, II, 248; — v. *ar²*; *fe oárá-avém, Nicóla?* (ce oră avem (este), Nicolae?), Bař, 6; *ma nu-áre tref minúle* (dar nu sînt trei minute), Bař, 7; *éřl-an nu áre ol mülle lu múnřl* (est-an nu sînt oi multe în munři); *nu si-áre avútá ahl'tá lárba* (nu a avut (nu a fost) atîta iarbă), Fl, II, 4, 8; *nu lu-áre lóclu* (nu are astîmpăr), PLit, 532; *aúá l'l-áre, acló l'l-áre* — *l'l-ařlúmse* (aici îi are să-i prîndă, colo îi urmărește de aproape — i-a ajuns), PB, 272¹⁴; 2°: *acřl aém zbor* (așa avem vorbă, așa ne-am înțeles), PLit, 811; 3°: *l'l-áre úná cu éřóclu* (îi trage una cu ciocanul), PB, 135²⁴; *foc l'l-áre 'ná oárá* (îi trage odată un foc de armă), PB, 120²³; 4°: *mbitállu 'řl-u-áre cá nls i amirá* (cel beat ři închipuie (crede) că dînsul e împărat), PLit, 542; *kirátlu 'řl-u-áre cá állu ca nls nu áre* (prostul crede că altul de valoare ca dînsul nu există), PGr, 42; *'řl-u-avúrá cá sun hicále* (crezură că sînt ficaři), PB, 70²⁷; *ř' u-ál cá adukeá řivá di báná?* (ři-o ai (crezi) că înțelegea ceva din viață?), PB, 96¹⁴; 5°: *ři om áre la řóřul?* (ce om e la řipot?), PB, 244⁸; *řřř cá áre řřřřl aúáře?* (řřřři cá aici sînt stafii?), Lum, II, 312; BNA, IV, 75; *řřř ře nu áre řřřřř řurř?* (de ce nu sînt řigani bandiři?), PB, 22²²; PAnt, 83; *aveá tr' un loc un řřřřř* (într-un loc (unde) era un preot), BNA, III, 158; *nu lu-aveá řuvá* (el nu era nicăiri), Lum, III, 208; *asčéářlá — nu-áre* (așteaptă — nu e, nu vine, nu se vede), PB, 263¹⁹; *ři Stamúlá nu-áre!* (ři Stamula nu e!), PB, 87⁵; *nu lu-áre řuvá* (el nu e nicăiri), PAnt, 223; BNA, IV, 138; *Doámne, ře nu lu-áre?* (Doamne, de ce el nu se vede, nu apare?), Velo, 32; PAnt, 326; BNA, V, 102; *řu s' dúře?* *ře nu-l áre?* (unde se duse? de ce nu e aici?), BNA, III, 154; *nu-l áre s' řřná!* (el nu se vede să vină), PB, 78¹²; *ře nu-řl lu-áre, ře nu-řl lu-áre, řlónřle-a n'eú, řlála, ři-n'l řřná?* (sărmana de mine, de ce el nu e, de ce el, iubitul meu, nu apare ca să-mi vie?), Millio, 23; *aúá l'l-áre, acló l'l-áre* (aici îi vede, colo e gata să-i prîndă), PB, 80²⁸ — v. mai sus, sub 1°. — Cf. și **Introduce**, §51. — Ca ři pentru *acáfář, cále, cap* etc., pentru paralelisme ři identităři sintactice ři semantice, cf.: gr. *εχω*, alb. *kam*, bg. *imamă*, tc. *var*. — V. și *aveáre, áre*.

AM², conj., dar, «mais; au moins; peut-être que», Dal, 11; Nic, 26; Mih, 22; PScr, 190; Cod, 95¹; 119 b¹⁸; PB, 520; *am alánte doáúá?* (dar pe celelalte două?), PAnt, 343; *Gardánř, am carř* (Gardani, doar cine altul), GrB, 223; PAnt, 227; *am, cum s' vedáre* (ci, după cum se vede), PAnt, 222; BNA, IV, 71. — V. *ála, amí, mu¹* ři:

ÁMA, conj., dar, «mais; si; (aus)sitôt que», Nic, 26; Mih, 23; PB, 521; GEI, 100; *dú-li, áma ářleářlá-mi* (du-te, dar așteaptă-mă); *áma cá va řřná, greá-n'l* (dacă sau îndată ce va veni, cheamă-mă). V. *ámea, mácă*. — Cf. gr. *αμχ* „sitôt que” < tc. *amma* (141) „mais”.

AMADÍRE, sf., pl.?: *lárba di amadíre* «herbe employée contre le rhumatisme», Lum, IV, 135. — < ?

AMÁÁÁ, sf., pl. *amá'áz* «osselet plombé — v. *alumá'*». V. și *asmáódá*. — Cu sensul de „rotoghilă”, adică piatră rotundă, netedă ři turtită, *amáódá* e folosită în anumite jocuri copilărești. — < *ἀμάδᾱ* „palet”.

AMÁE, sf., pl. *amá'el*, PB, 521 — v. *amáye*.

AMÁGRU, -rá, macru, Dal, 21 — v. *mácru*.

AMÁGE, sf., pl. *amá'řl*, Dal, 12; Nic, 26; GEI, 100 — v. *amáte*.

AMÁHE, sf., pl. *amá'hř*, dușmănie, «inimitié», GEI, 100. Sinonim: *cáreze*. — < *ἀμάχη* „discorde”.

AMĂIE, sf., pl. *amăi*, farmec(e), vrajă, «charme; sortilège», P^{Et}, 2; *l'i si-aspărsiră amăile* (i s-au stricat farmecele), P^B, 406³⁷; *va-n'î fac, lăla, 'nă amăie* (îmi voi face, biata de mine, o vrajă), P^{Lit}, 877. — În aromână, prin acest cuvint se înțeleg și farmecul și vraja, și făcătura și desfăcătura: în comparație cu ce e la dacoromâni, manifestarea magiei la aromâni e foarte redusă atît folcloric cît și etnografic. V. și *măie*. — < μάγια (τὰ) „sortilèges”.

AMĂLAMĂ, sf., fără pl., aur, «or», M^{ih}, 23; P^{Ant}, 389; G^{El}, 100; *găl'înă di amălamă* (găină de aur), P^B, 235²⁵. — V.:

AMĂLOMĂ, AMĂLUMĂ, P^{Scr}, 190 — v. *mălamă*.

AMĂN, invar., aman, «grâce», Nic, 26; M^{ih}, 23; *amăn!*, *că l' ul daă!* (aman!, că ți-l dau!), P^B, 458¹⁴. — < tc. *aman* (37) „~”.

AMANEȚI, sm., pl. *amanețeadz*, om de încredere, «homme de confiance», C^Bio^g, 28. — < tc. *émānetdji* (143) „homme de confiance se chargeant du transport et de la remise aux destinataires d'objets divers”.

AMANÊTE, sf., pl. *amanet*, amanet, «gage; chose confiée», Nic, 27; M^{ih}, 23. V. și *amănête*. — < tc. *émānet* (142) „chose confiée”.

AMĂR¹, sm., fără pl., amar, «amertume; chagrin»: *di tru a arniătul amăr* (din amarul iernării), P^{Ant}, 200; *amăr di neăuă* (amar (multă) de zăpadă), P^{Ant}, 203; B^{NA}, V, 41 și 13 — dacoromânism. — V.:

AMĂR², adv., amar, «amèrement; péniblement»: *si-n'î lu cl'n'îl lîne-amăr* (să mi-l cîntî tu amar), P^{Ant}, 294; B^{NA}, I, 52.

AMĂR³, -ră, pl. *amări*, -re, amar, «amer; funeste», Dal, 12; Nic, 27; M^{ih}, 24; *lă'crin't amăre* (lacrimi amare), Cal^{GrB}, 39; *amăruî lăere* (lucruri amare), Cod, 11 b¹; *lu-ărse amărlu gugôșu* (l-a ars funestul glonte), P^{Ant}, 250. V. *amărôs* și *merăhun*. — < lat. *amarus* „amer”.

AMĂRE, sf., pl. *amări*, mare, «mer», Nic, 27; M^{ih}, 23; P^{Scr}, 190; P^{Lit}, 245. — 1°. *Armă'nlu tu mun' easte ca amărea arihătîpsită* (aromânul în munți e ca marea liniștită), P^{Ant}, 5; 2°. *cări-l muma fe ficlôri amînă ș' ficlôrl ml'că?* — *amărea și-ari'urile* (cine-i mama care naște copii și mănîncă copii? — marea și riurile), P^{Lit}, 350; 3°. *cîl trădze amărea* (cîl se întinde marea), P^B, 261²; 4°. *l'ne, l'ne ari'urile și eă vai străkesc amărea* (îine, oprește riurile și eu voi seca marea), Z^P, IX, 520 — ca folclor, cf. Cart, II, 256-257 și, aci, *vom* 1°; 5°. *Amărea-lăle* (Marea Neagră). Sinonime: *pélay*, *thalassă*. — < lat. *mare* „mer”.

AMĂXE, sf., pl. *amăxi*, trăsură, «voiture», Dal, 12; Nic, 27; G^{El}, 100. Sinonim: *carôlă*. — < ἀμάξι „fiacre”.

AMĂGIPSÊSCU, vb. IV (*amăyipsîi*, -sîi, -sire), vrăji, «charmer; ensorceler; jeter des sorts», Dal, 13; G^{El}, 100. — V. *măyipsescu*.

AMĂGIPSÎRE, sf., pl. *amăyipsîri*, fermecare, «action d'ensorcelers», Dal, 13.

AMĂGIPSÎT, -tă, pl. *amăyipsîi*, -te, fermecat, «ensorcelé», Dal, 13.

AMĂGIC, sm., pl. *amăgîi*; **AMĂGICĂ**, sf., pl. *amăgîe*, ichi mic, «petit et joli osselet», Dal, 3; P^{Lit}, 126. — < tc. *elmadjyq* (140) „rotule”.

AMĂLĂIE, AMĂLĂGIE, sf. — v. *mălăie*.

AMĂNĂTOR, -toare, pl. *amănătôrl*, -toare, întîrziator, «retardataire», P^{Scr}, 190. — V. *amî'n*.

AMĂNIE, sf., pl. *amănîi*, ură, «haine», G^{El}, 100; *si-adră' căma arôșu di aminie* (de ură (necaz), se făcu mai roșu), Al. 1927, 126. V. *mnîe*. — < μανία „acharnement”.

AMĂRĂME, sf., fără pl., amărăciune, «amertume; chagrin», Dal, 14; Nic, 27. — V. *amăr*¹, sinonimul *căn'înă*² și:

AMĂRĂRE, sf., pl. *amărări*, amărire, «amertume; chagrin»: *tăle bilêlle șă amărări* *tăle prîsi căplu-a lul* (toate belelele și amăririle toate peste capul lui), Cod, 17 b²². Formă nordică, derivată din *amărădză* (cf. *lișurare* etc.). — V. *amări're*, lat. *a m a r a r e* și:

AMĂRĂCIUNE, sf., pl. *amărăciună*!, amărăciune, «amertume», Dal, 14; Mih, 23. — V. *amărădă*.

AMĂRĂDZŪ?, vb. I: *tra s' nu nă amărădză foclu a étli' şă yeármile* (ca să nu ne amărască (?) focul veşniciei şi şarpele), Cod, 25 b¹². — V. *amărădză*.

AMĂRĂSCU (mi), vb. IV (şi I) (*amărî'ti, -rî'ti, -amărî're şi amărăre*), amări, «rendre amer; affliger; attrister», Dal, 14; Nic, 27; Mih, 23; PAnt, 389; *l'i si amărî' inima fărmaç* (i s-a amărit inima ca de venin), PB, 472²⁷. V. *amărădză*. — lat. **amarire* (cu I > i' prin influenţă şi analogie după *aurl're?*).

AMĂREĂȚĂ, sf., pl. *amăreț* şi *amărețuri*, amărăciune, «amertume», Nic, 27; Cod, 88¹; Trib, II, 7-8, 24; *ncăredă di amăredă* (copleşită de amărăciune), PLit, 851; PAnt, 53; *va pll'ngă cu-amăredă* (vor plînge cu amărăciune), BNA, I, 82. — < lat. *amaritia* „amertume”.

AMĂRÉDZŪ (mi), vb. I (*amărăi, -răt, -răre*) — v. *amără'dză, amără'scu* şi lat. a m a r a r e. — Sint necunoscute forme ca: *amăridzăt, -dzăt, -dzăre*, care ar fi produsul lat. a m a r i z a r e „devenir amer”. — < *amăr*³.

AMĂRI'RE, sf., pl. *amărî'ri*, amărire, «action de rendre ou de devenir amer», Dal, 14; Nic, 27. V. *amărăre*.

AMĂRI'T, -tă, pl. *amărî'ti, -te*, amărit, «rendu amer; affligé», Dal, 14; Nic, 27; PAnt, 389; *fug al'ndurile amărî'te* (se duc rîndunelele amărite), BNA, I, 42.

AMĂRÓS, -roăsdă, pl. *amărôşli, -roăse*, amar, «amer»; *pilôn'tă amărós* (pelin amar), GrS, IV, 210 şi 243. V. *amăr*³.

AMĂRTIE, sf., pl. *amărtii*, păcat, «péché; dommage», Nic, 28; Mih, 24; PScr, 190; PAnt, 389; GEI, 100; *amărtie greădă* (păcat greu), PB, 285⁷; *nu întri tu-amărtie?* (nu cazi în păcat?), BNA, III, 124. V. *mărtie* şi sinonimele *crimă* 1°, *picăt*. — < *ἀμαρτία* „péché”.

AMĂRTIÓS, -ioăsdă, pl. *amărtiôşli, -ioăse*, păcătos, «pêcheurs», Nic, 28; PScr, 190; GEI, 100.

AMĂRTIPSÉSCU, vb. IV (*amărtipsii, -siti, -sire*), păcătui, «pécher», Nic, 28; Mih, 24 (*amărtisescu*); PScr, 190; Cod, 115 b⁵; GEI, 100. — < *ἀμαρτόνως* „faillir”.

AMĂXĂ, sm., pl. *amăxădz*, căruţaş, «cochers», Dal, 14; Nic, 27; GEI, 100. — < *ἀμαξᾶς* „~”.

AMBĂIR (mi), vb. I (*ambăirăi, -răt, -răre*), înşira etc., 1°. (s')enfiler; mettre à la queue leu-leu; 2°. frapper de la corne; cosser; 3°. apparaitre à la file; 4°. raconter; 5°. marcher à la tête d'un troupeau ou d'une caravane servant comme guide; 6°. *futuere*, Mih, 24. — 1°: *feăta ambăiră mărdeale* (fata înşira mărgale); *ambăiră-n'i lăpăda* (înşiră-mi ciorapul = introdu cîrligele de împletit în ochiurile de ciorap); 2°: *lu-ambăiră băl'i* (l-au împuns boii); *băl'i si-ambăiră* (boii se împung); 3°: *ambăiră' nă cărvăne* (apăru în şir o caravană), PAnt, 342; 4°: *moăşea aastă va fi li ambăiră tâte* (bătrîna asta o să ți le înşire (ți le va povesti) toate); 5°: *făkil'i a tăt ambăiră cîne* (tapii tăi merg bine în fruntea turmei); 6°: *si-ambăiră* („se regulează”). V. *ambăir, îmbăir, îmbări, mbăir, mbăir* şi *amphîur, elumulăscu* 4°. — Pentru sensul de „enfiler”, *ambăir* < lat. *im-bajulare* (CDDE, 128).

AMBĂR¹, vb. II, PB, 521 — v. *ampără, par*² —; s' *ambără* (să pară), PB, 79⁷.

AMBĂR², adv., din plin, «heureusement; commodément», Nic, 32; *thea l'i-si duşă ambăr* (norocul îi mergea din plin), PB, 98²²; *Dumnidză' s' li-adăcă tâte, tâte-ambăr* (Dumnezeu să le aducă toate, toate din plin), PAnt, 212; *ş' cînd ambăr a lui l'i-yined* (şi cînd lui îi venea la îndemină), PAnt, 141; *dă-te ambăr* (du-te cu bine); *oără bună ş' călea-ambăr* (într-o oră bună şi drumul cu noroc să fie), PAnt, 200. — < alb. *mbărë* „bene; parfaitement”.

AMBĂR³, -ră, pl. *ambări, -re*, norocos, «heureux; joyeux», Dal, 12; *noi cu inimă ambără vîn'im* (noi venirăm cu inimă voioasă), PAnt, 302; BNA, I, 132; *criscă feăta mare şi ambără* (fata a crescut mare şi norocoasă), PB, 61³⁷; *ambără-a ta turnădă* (norocoasă să fie a ta în-

toarcere), BNA, I, 56; *lu* — *căle-ambâr* — *cu n'îl'i?* (unde — drum bun — cu copilașii?), BNA, I, 28 — v. *odă* 14°. Urarea curentă ce și-o adresează aromânii atunci cînd cineva pleacă departe e: *odă bînd ș' căle-ambâr* (oră fericită și cale norocoasă) — cf. alb. *udh' e mbârë* „bun viaggio”. — Numele *Kalamber*, *Kalimbare*, *Kalumper* din Drag 51, 62, 65, 68, 171, 177 ne duce mai mult spre ar. *căle-ambâr* decît spre *καλήν ἡμέραν*. — < alb. *i mbârë* „favorevole”.

AMBÁRE, sf., pl. *ambâr'i*, hambar, «grenier; magasin pour les céréales», Dal, 12; 'nă *căldăre* *cît* 'nă *ambăre* (o căldare cît un hambar), PB, 268³⁵; *gr'i'nile* *dî* *ambâr'i* (grînele din hambare), PAnt, 312. V. *hămbăre* și *ambărusescu*. — < tc. *anbar* (39) „grenier”.

AMBĂTRULEA, adv., în galop, «en grand galop; en quatre», Dal, 12. — V. *anpătrulea* și:

AMBĂTURLU (*mi*), vb. I (*ambăturlăi*, -lăl, -lăre), galopa, «1°. galoper; 2°. éparpiller»: 1°: *cu ma mările s' nu ambăturl'i călu* (nu galopa calul cu mai marele, cu cel ce ți-e superior nu te lua la întrecere cu calul), PLit, 541; 2°: *băgă s' ambăturlă căsa* (începea să răvășească casa), PB, 136¹⁹. — V. *ambătrulédzū* și *ampătur*.

AMBĂIRĂRE, sf., pl. *ambăiră'ri*, pornire înainte în șir, «action de s'enfiler etc. — v. *ambăir*», Mih, 24; *avea săltănăte* ... *tu ambăirăre* (avea ținută impresionantă (măreție) ... în înaintarea în fruntea caravanei), PAnt, 344. — (V. *ampăihurăre*).

AMBĂIRĂT, -lă, pl. *ambăirăf*, -te, înșirat, «enfilé etc. — v. *ambăirăre*»: *pēs'îl'i eară ambăirăf* *tu* *Ėodără* (peștii erau înșirați pe sfoară). V. *ambuirăf*.

AMBĂREĂȚĂ, sf., pl. *ambărêf*, noroc, «bonheurs», Dal, 12; Nic, 32; *cu ambăreăfă* *fe lucrăf* (să vă fie cu noroc ce lucrați), PAnt, 71; *vt'ră ambăreăfă nu avea* (nu avea vreun bine, vreo satisfacție), PB, 57²⁷. — < *ambâr*³.

AMBĂRTUÊSCU (*mi*), vb. IV (*ambărtuî*, -lult, -luîre), învâlmăși, «(s')embrouiller»: *viîfîn'îl'i sî ambărtuîră* (vecinii se învâlmășiră), Lum, V, 182. V. *birôipsescu*, *mbirôuescu*. — < alb. *mbërthënj* „atacare”.

AMBĂRUSÊSCU, vb. IV (*ambărusî*, -sîl, -stre), a pune în hambar, «engranger», Dal, 13; Nic, 32. V. *ambăre*. — < *ἀμπαρῖζω* „mettre en grange”.

AMBĂRUSIRE, sf.; **AMBĂRUSÎT**, -tă, Dal, 13; Nic, 32 — v. *ambărusescu*.

AMBĂTRULĂRE, sf., pl. *ambătrulă'ri*, galopare, «galopade; mêlée», Dal, 12; *ambătrulăre a căl'lor* (galoparea, incurarea cailor), PLit, 84. V. *ambăturlăre*, *mpăturăre*.

AMBĂTRULĂT, -lă, pl. *ambătrulăf*, -te, galopat, «galopé; mêlé, Dal, 12; *udă'tu eăste ambătrulăt* (camera e răvășită).

AMBĂTRULÉDZŪ (*mi*), vb. I — v. *ambăturlu* —: *ălfî ambătrulără căl'i* (alții au galopat caii), Lum, IV, 133. — V. și:

AMBĂTURLĂRE, **AMBATURLÉDZŪ**, PB, 521 — v. *ambătrulăre*, *ampăturăre*, *ampătrulésu*.

AMBÊT (*mi*), vb. I, Nic, 32 — v. *îmbêt*, *mbet*, *îmbăta*.

AMBÎNĂ, sf., pl. *ambîne*, odaie, «chambre; pièce», GrS, IV, 230 și 243; Millio, 26. — < tc. *mâ-beln* (1088) „chambre ou appartement de grande maison entre le gynécée (*haremlîk*) et la partie réservée aux hommes (*sêlamlik*)”.

AMBIRIGÎ, sm., pl. *ambirigêadz*, circiumar, «cabaretier», GrS, IV, 381. — < tc. *ambirdji* < *anber* (861) „ambre”.

AMBITĂRE, **AMBITĂT**, Nic, 32 — v. *mbităre*, *mbităt*.

AMBITĂTÔR, -toăre; **AMBITĂTŪRĂ**, sf. — v. *mbitătôr*, *mbitătŭră*.

AMBITĂȚI'LE, sf., fără pl., beție, «ivresse»: *moăre tu mille dî ambităf'i'le* (moare în leșin de beție), Bair, 21. V. *îmbităf'i'le*.

AMBLÁDEA, adv., pieziş, «en biais, en écharpe», Dal, 13; *fürll'i loără ambládea* (hoţii apucară pieziş). — V. *ampládea, mpláde, pládea*.

AMBÓΔΓΙU, sn., pl. *ambóδγiuri*, piedică, «entrave», Nic, 33; GEI, 100. V. *mbođ* şi *keádică*. — < ἐμπόδιον „obstacle”.

AMBÓL'IŮ, sn., pl. *amból'iuri*, *ambod'l'e*, altoi, «greffe, ente», Dal, 13; Nic, 33; GEI, 100. V. *ambul'isescu*. — < ἐμβόλι, ἀμπόλι „~”.

AMBRÁŢIT (*mi*), vb. I (*ambráſitái, -tái, -láre*), «embrasser»: *lu-ambráſitá* şi *l-báſe* (li îmbrăţişează şi-l sărută), Bair, 100 (derivat savant). — V. :

AMBRÁŢŮ (*mi*), vb. I (*ambráſái, -ſái, -láre*), îmbrăţişa, «embrasser», Nic, 35; 'şl-*ambráſá mul'eárea* (ţşi îmbrăţişează femeia), Fl, II, 7, 13; II, 7, 14. V. *mbráſilédzũ* şi sinonimul *angál'isescu*. — < *braſă*.

AMBRÁŢÁRE, sf., pl. *ambráſá'ri*, îmbrăţişare, «embrassade», Nic, 35.

AMBRÁŢÁT, -tá, pl. *ambráſáf, -te*, «embrassé», Nic, 35.

AMBRŮNĂ, sf., pl. *ambrúne*, ciucur, «franges d'argent que les femmes portent sur la tête», PenB, III, 186. V. *lepé*. — < ?

AMBŮC, vb. I (*ambucái, -cái, -cáre*), imbucă, «emboucher; manger», Nic, 34. — V. *mbuc*.

AMBUCÁRE, sf., pl. *ambucá'ri* «action d'emboucher», Nic, 34.

AMBUCÁT, -tá, pl. *ambucáf, -te*, imbucat, «embouché», Nic, 34.

AMBUAISÉSCU (*mi*), vb. IV (*ambuáſit, -sit, -sire*), împiedica, «empêcher, entraver», Nic, 33; GEI, 101 (se dau şi alte forme dialectale); CosP, 48. V. *ambu'isescu*. — < ἐμποδίζω „empêcher”.

AMBUAISÍRE, sf., pl. *ambuáſiri*, împiedicare, «empêchement», Nic, 33.

AMBUAISÍT, -tá, pl. *ambuáſit, -te*, «empêché», Nic, 33.

AMBŮIR (*mi*), vb. I (*ambuirái, -rái, -ráre*), împunge, «encorner, frapper avec les cornes» — v. *ambáir* 2°, Dal, 13; Nic, 33; GEI, 101; *bóulu li ambuirá* (boul te împunge), PLit, 47. V. şi *ampár*. — În greaca populară: *μπουρῶ* şi *μπρῶ* „κερατίζω” = „encorner”, iar în albaneză e *mburrilem* „scornarsi (dei buoi)”. — Cf. şi mgl. *amburqri* [bg. *borja*], GrS, III, 178; *burq's* (< bg. *borja*), CapM, III, 50. — Ca etimologie, s-a propus lat. **imbovilare* (M, 21), iar CDDE, 172 îl înşiră între derivatele dacoromâne ale lui *bour* (< lat. *bubalus*). — În greacă: *μπουράου* (Boga, I, 260). — < ?

AMBUIRÁRE, sf., Dal, 13; Nic, 33 — v. *ambáirare* şi *ambuſ'tre*.

AMBUIRÁT, -tá, pl. *ambuiráf, -te*, împuns, «encorné», Dal, 13; Nic, 33.

AMBULISÉSCU (*mi*), vb. IV (*ambulisít, -sit, -sire*), lapida, «jeter des pierres; lapider», Dal, 13; Nic, 34. — V. *ampulisescu* şi *alámto* 4°, precum şi gr. *πυρλ'ουμῶ* (Hris, 189).

AMBULISÍRE, sf., pl. *ambulisíri* «attaque à coups de pierres», Dal, 13; Nic, 34.

AMBULISÍT, -tá, pl. *ambulisít, -te*, «attaqué à coups de pierres, lapidé», Dal, 13; Nic, 34.

AMBUL'ISÉSCU, vb. IV (*ambul'isít, -sit, -sire*), altoi, «greffer; enter», Dal, 13; Nic, 34; GEI, 100. V. *amból'iũ* şi sinonimul *şurtescu*. — < ἐμβολιάζω „greffer”.

AMBUL'ISÍRE, sf., pl. *ambul'isíri*, altoi, «action de greffer», Dal, 13; Nic, 34.

AMBUL'ISÍT, -tá, pl. *ambul'isít, -te*, altoit, «greffé, enté», Dal, 13; Nic, 34.

AMBŮN, vb. I, Imbuna — v. *ambunédzũ*, *mbun*.

AMBUNÁRE, sf., pl. *ambuná'ri*, «conciliation», Dal, 13; Nic, 34.

AMBUNÁT, -tá, pl. *ambunáf, -te*, îmbunat, «concilié», Dal, 13; Nic, 35. V. *ni-mbunát*.

AMBUNÉDZŮ (*mi*), vb. I (*ambunái, -nái, -náre*) «concilier», Dal, 13; Nic, 35; PenB, IV, 47; Caraf, 15. V. *mbun*. — < *bun*.

AMBUŞULÉDZŮ, vb. I, GrS, III, 267 — v. *abuşilédzũ*.

AMBŪT, vb. IV, împuși — v. *ampăt*, *ambuț're*¹, *mpuț*.

AMBUȚĂRE, sf., pl. *ambuțări*, putoare, «puanteur; très paresseux», Dal, 13; Nic, 37.

— V. *putoare*.

AMBUȚĂREȘCU (*mi*), vb. IV (*ambuțăr, -făr, -făre*) — v. *ambuțărășcu*, *mbuțărășcu*.

AMBUȚĂRE, sf.; **AMBUȚĂT**, -tă — v. *ambuțăstre*, *ambuțăsil*.

AMBUȚĂRE¹, sf., Dal, 13 — v. *ambuț're*.

AMBUȚĂRE², sf., pl. *ambuț'ră*, Dal, 13 — v. *ambuțără* și *mbuțără*.

AMBUȚĂT, -tă, pl. *ambuț'ți*, -te, Dal, 13 — v. *ambuț'tă*.

AMBUȚĂS, -foasă, pl. *ambuțăși*, -foase, puturos, «puant; fainéant», Dal, 13; Nic, 37.

V. *ambăt*.

AMBŪȚŪ, vb. IV și I (*ambuț'i* și *ambuțăr,ambuț'ă șiambuțăr,ambuț're șiambuțără*), împunge, «encorner; empaler; piquer». — V. *mbuță*².

AMEĂ (= *a meă*), PScr, 190; CAr, 413 etc. — v. *amău*.

ĂMEA, conj., «mais; donc», PAnt, 389 — v. *ăma*, *ămă*, *mă*².

AMEĂSTIC¹ (*mi*), vb. I (*amisticăr, -căr, -căre*), amesteca, «mêler; mélanger», Dal, 14; Mih, 25; *cu-arină și-amistică* (se amesteca cu nisip), PAnt, 116; *și amestică ș' lăță-su a fielărului* (se amestecă în vorbă și tată-său al feciorului), PB, 236¹⁵; *cl'ndu și-ameastică dzăuă cu noaptea* (cînd se îngheața ziua cu noaptea), PB, 94²⁶. Sinonim: *amăcătusecu*. — < lat. **admix-tiare* (cf. *admixtio* „mélange”, *admisceo* „mélanger ...”).

AMEĂSTIC², vb. I, Mih, 25; *fă'ră s' li amestică* (fără să le mestece), PAnt, 90 — v. *meastic*.

AMEĂSTICĂ, sf., fără pl., amestec(ătură), «mélange», Dal, 13. — Derivat ca *aducă*, *kirilă*¹, *treacă* etc.

AMÉŪ (= *a meă*), al meu — v. *amóstru*.

AMFIREȘCU (*mi*), vb. IV: *să și amfirească* (să se ferească), Cod, 24³; 33 b¹ — v. *afireșcu*.

AMĬ, conj., dar, «mais — v. *ămea*: *amĬ, tu s' v' ascundă măla?* (dar, unde să vă ascundă bunica?), PB, 274³²; *amĬ, căma gîne s' trăzeăr cu tufékeă* (dar, mai bine să fi tras cu arma), Cal. 1911, 56; BNA, V, 112. — Cf. și bg. *amĬ* „mais”, (BER, 10). — < ᱠᱤᱞᱟᱹ ᱡᱤᱨᱤᱰᱤᱦᱮᱫ „mille”.

AMILĬE, sf., leșin, PLit, 261 — v. *mille*.

AMĬN¹ (nord), vb. I (*amĬnăr, -năr, -năre*), arunca etc., «1° jeter; lancer; 2° tirer; décharger; 3° conduire», Dal, 13; Nic, 30; Mih, 25. — 1°: *amĬnăr mărlu ș' lu-agudĬ n cap* (a aruncat mărul și l-a lovit în cap), PB, 394¹²; 2°: *s' lu-amĬnă nls cu noăădzăfi-noăuă dĬ kĕltri* (să tragă el într-insul (să-l lovească el) cu 99 de pietre), PB, 282¹¹; *cu tufékeă tra s' amĬnă?* (ca să tragă cu arma?), PAnt, 271; Bair, 104; 3°: *Iănina l'i-amĬnără* (i-au mînat la Ianina), PLit, 999. — V. *min*.

AMĬN², adv., și interj., amin, «amen!», Dal, 13; PScr, 190; *pln' tu amĬn va ti-avĬn* (te voi urmări pînă la amin, pînă în pinzele albe), PB, 521 — Pentru tc. *a(a)min*, cf. Kél, 38 și Dreux, 197. — < ᱠᱤᱞᱟᱹ ᱡᱤᱨᱤᱰᱤᱦᱮᱫ „ainsi soit-il”.

AMĬNĂRE, sf., pl. *amĬnărĬ*, aruncare, tragere, «jet; fusillade», Dal, 13; Nic, 30; Mih, 24; PB, 522; *tufékeă, cu ună amĬnăre* (arma, cu o singură descărcare, odată descărcată), GrB, 151; PAnt, 37. — V. *minăre*.

AMĬNĂT, -tă, pl. *amĬnărĬ*, -te, aruncat, descărcat, «jeté; déchargé», Dal, 13; Nic, 30; Mih, 24.

AMĬNĬUNĖDZŪ, vb. I (*amĬnĕlundĬ, -năr, -năre*), minți, «mentir»: *nu amĬnĕluneădză nu minți*), Cod, 21 b². — V. *minĕluneădză*.

AMĬNĂRE, AMĬNĂT, AMĬNĂTIC, Dal, 13 — v. *amĬnăre, amĬnărĬ, amĬnărĬtic*.

ĂMÎNDÓ(Î)LT, m., **ĂMÎNDÓĂŬĂLE**, f., num., amîndoi, -două, «tous deux, toutes deux»; gen.-dat.: a amîndólor, a amîndóăălor, Nic, 30; amîndól'i aúşim (amîndoi am îmbătrînit), PAnt, 200; BNA, V, 38; si scoală amîndól'i plodăea (amîndoi să ridice placa), PB, 420³. V. şămîşdól'i. — < lat. *amîndoi < *ambi-doi.

AMÎNDU, vb. I, cîştiga — v. amîntu.

AMÎNŞUŞÎĂ, sf., pl. amînşuşîă, lindină, «lente», Nic, 30; PDic, 5; 'şl-lo amînşuşîa nveaslă (îşi luă lindina de nevastă), W, II, 50 — ca folklor, cf. PMic, 27. — V. minăluşame, minăluşă, minăme şi lindină.

AMÎNTĂRE, sf., pl. amîntă'ri, cîştigare, «action de gagner, gain; action d'accoucher, accouchement», Nic, 31; Mih, 24; PScr, 190; PB, 522; muri tu oăra a amîntăril'eî (a murit în timpul naşterii). V. amîndăre şi:

AMÎNTĂT, -lă, pl. amîntăf, -le, cîştigat; născut, «gagné; accouché; né», Nic, 31; Mih, 24; lu-aştiplă s' yîndă amîntăt (li aşteptau să vie cîştigat, îmbogăţit), PB, 66⁵⁵.

AMÎNTĂTIC, sm., fără pl., cîştig, «gain, bénéfices», Nic, 31; Mih, 24; PScr, 190; PB, 522; măre amîntătîc eăste (e mare cîştig), Lum, VI, 5, 10; lăra nu-dl vîrn' amîntătîc (acuma nu ai nici un cîştig), PAnt, 277; Bair, 119. — V. amîndătîc şi amîntu.

AMÎNTE, adv., aminte, Dal, 13; Nic, 30; PScr, 190; n'l-aduc amînte «je me rappelle»; nu-şl aduşe amînte di fivă (nu-şi aduce aminte de nimic), PB, 47⁵; fe aduşi amînte moarte? (de ce pomeleşti de moarte?), PAnt, 167; nu fîn amînte alt (nu fîn aminte altui), ArE, 30. — În italiană: „Che giorno e notte la tiene in a mente”, Tom, I, 120. — V. mînte.

ĂMÎNTRĂIL'I, m., **ĂMÎNTRĂILE**, f., num., toţi trei, toate trei, «tous trois, toutes trois», Nic, 31. — V. amîştrăil'i, şămîştrăil'i şi amîndól'i.

AMÎNTU (mi), vb. I (amîntăi, -lăt, -lăre), cîştiga etc., «1°. gagner; 2°. accoucher; naltre; 3°. s'aimer», Dal, 13 (v. amîndu); Nic, 31; Mih, 25; PScr, 190. — 1°: lă si pără că amîntură 'nă văsile (li se păru că au cîştigat o împărăţie), PB, 119¹⁵; fă, Doămne, s' amîntu (fă, Dumnezeu, să cîştig), PB, 430¹ — v. nkirăşăescu, scol 9°; 2°: nă amîntă fumeăl'e (nu naşte copii), PB, 179¹⁶; PAnt, 95; Ani amîntă' lăra (Ani a născut iarăşi), ArE, 26; mî-amîntăi tu únă-n'l'e-ăptu-sule-nodăădză'fî-doi (m-am născut în 1892) — v. fac 21° şi fel² 2°; 3°: cu fe glăne n'l-amîntăi? (cu care flăcău mi te îndrăgosteai?), PLit, 747 (la Cl'isura) — v. aluăescu. Sinonime: căzănsăescu, născu. — Ca etimologie: REW, 2860 dă lat. emendare „corriger”, care nu se poate susţinea; PScr, 190—191 (şi REW, 783); < lat. augmentare „augmenter”.

AMIRALĂ(Ŭ), sm., pl. amirală(an'i), amiral, «amiral, officier turc» — v. mirală(ă).

AMIRĂ, **AMIRĂ'Ŭ** (nord), sm., pl. amirădz (şi amirărdz), împărat, «empereur; roi», Dal, 14; Nic, 31; Mih, 25; PScr, 191; PB, 522; Cod, 33¹¹; CAR, 220; GEI, 101; ca la nămtă di-amirădz (ca la nuntă de împăraţi), PAnt, 300; BNA, I, 130. — < tc. amyr (37) „chef; commandant” — prin gr. ἀμυράς.

AMIRĂLİKE, sf., pl. amirăllikl, Mih, 25 — v.:

AMIRĂ'LE, sf., împărăţie, PAnt, 390 — v. amirăril'e.

AMIRĂRĂSCU, -reăscă, pl. amirărăşft, -reşti, împărătesc, «royal; impérial», Dal, 14; Nic, 31; GEI, 101; la 'nă nămtă-amirărăescă (la o nuntă împărătească), PLit, 852; PAnt, 54; el nu s' mîntă tu amirărăştîli (el nu se amesteca (băga) în împărăteştile a/aceri), PB, 40²². V. amirăescu.

AMIRĂRĂL'E, sf., pl. amirăril'i, împărăţie, «royaume; empire», Dal, 14; Nic, 31; PScr, 191; PB, 522; PAnt, 390.

AMIRĂRIPSĂSCU, vb. IV, (amirăripsl, -sil, -sire), împărăţi, «régner», PScr, 191; GEI, 100. Sinonim: văsîlipsăescu.

AMIRĂROÂN'E, sf., pl. *amirăroân'e*, împărăteasă, «impératrice; reine», Dal, 14; Nic, 31; Mih, 25; PAnt, 390; *amiră'tu 'șl-aveă ș' amirăroân'e* (împăratul își avea și împărăteasă), PB, 6²⁴. V. *amiroân'e*.

AMIRĂRŪȘŪ, sm., pl. *amirărūșl*, împărătus, «roitelet», PLit, 797. V. sinonimul *arodă²* și gr. βασιλάκης „roitelet”.

AMIRĚSCU, -rească, pl. *amirĚșl*, -rĚști: *vidzŭtă ȕiȕiflĚască; nămea, amirească — cafĚlu*, W, II, 272 — v. *ȕiȕiflĚscu*. — V. *amirărĚscu* și sinonimul *văsilĚscu*.

AMIRICĂNCĂ, sf., pl. *amirică'nĚ* «calicot, toile de coton», Dal, 14 — manufactură (plnză) provenită din *America*.

AMIRIDZĂRE, sf., pl. *amiridzărĭ*, merizare, «action de reposer à l'ombre pendant les heures chaudes de la journée», Dal, 14; Nic, 32.

AMIRIDZĂT, -tă, pl. *amiridzărĭ*, -te, merizat, «reposé à l'ombre...», Dal, 14; Nic, 32.

AMIRĚDZŪ¹, sn., pl. *amirĚdzurl*, meriză, «endroit ombragé où reposent les moutons pendant les heures chaudes de la journée», Dal, 14; Nic, 31; Mih, 26; PB, 522; *ôlle s' trăp-siră tu amirĚdză* (oile s-au retras în meriză). — V. și mgl. *mirĚndz* (PMegR, II, 95; CapM, III, 191 și II, 104, v. 3), *mirĚnd* (GrS, VI, 167). — < lat. *merġdies* „mġdi”.

AMIRĚDZŪ², vb. I (*amirĚdzărĭ*, -dzărĭ, -dzăre), meriza, «reposer à l'ombre pendant les heures chaudes de la journée (en parlant des moutons)», PB, 522; PAnt, 390; PIm, I, 169; *ôlle amirĚdză pl'nă cără tu pătrule* (oile meriză pġnă pe la orele patru). V. *n'irĚdză* și *prġn-dzărĚscu*. — V. și mgl. *mirĚndz* (PMegR, II, 95; GrS, VI, 167; CapM, III, 191). — < lat. *merġdġlare* „faire la méridienne”.

AMIROÂN'E, sf.: *eră... ūnă amiroân'e* (era... o împărăteasă), PB, 179¹⁴. Cf. și GrS, II, 349; VI, 339. — V. *amirăroân'e* și sinonimul *vășiloân'e*.

AMISTICĂRE, sf., pl. *amisticărĭ*, amestecare, «action de (se) mêler, mġlée; mélange; contact; relation», Dal, 14; PB, 522; *amisticărea cu oămin'ĭl'i eăști bŭnă* (contactul cu oămenii e bun). — V. *misticăre* și:

AMISTICĂT, -tă, pl. *amisticărĭ*, -te, amestecat, «mġlé; mélangé; associable; joint», Dal, 14. — 1°. *cl'nġic amisticărĭ cu clăpŭt* (cġntec ġmbinat cu clopot), PAnt, 270; Bair, 70; 2°. *om amisticărĭ* (om cu relaȕii), PB, 522; 3°. *dzeăne amisticăde* (sprġncene ġmbinate).

AMISTICĂTŪRĂ, sf., pl. *amisticătrĭ* «mġlange; confusion», Dal, 14. V. *ameăstic*.

ĂMIȘTRĚĬL'I, m., **ĂMIȘTRĚĬLE**, f., cġteșii trei — v. *șămġntrelĭl'i*.

ĂMĲN (*mġ*), vb. I (*amġnărĭ*, -nărĭ, -năre și *amġnărĭ*, -nărĭ, -năre), ġntġrzia, «ajourner; (re)tarder», Dal, 13; Nic, 26; Mih, 23; PAnt, 390; DA: *amăna; n'ġ-amġnărĭ că nġ-mġ-amġnără* (mġ-am ġntġrziat pentru că m-au ġntġrziat); *val amănă'm s' yġnġm* (vom ġntġrzia să venim); *ȕe s' amġ'nă aĚstu om?* (de ce ġntġrzie acest om?), PB, 227²⁸. — Sincoparea lui -t-, atunci cġnd acest -t- devine protonic, aparȕine mai mult Sudului, iar forma reflexivă *n'ġ-amġ'n* aparȕine mai mult Nordului. La indic. prez. pers. a 2-a sg. e *amġ'n'ġ*; în Cod, 83 b⁴ e *amă'n'ġ*: *di tru sŭflġllu a n'eŭ amă'n'ġ* (din sufletul meu ġntġrzii) — v. *cl'ġne*. Sinonim: *nărdĚdĚșĭ*. — Cf. și mgl. *mănări* „ġntġrzia” (GrS, VI, 164). — REW, 5294: < lat. *mane* „Morgen” — < ?

ĂMĲNARE, sf., pl. *amġnărĭ*, amġnare, «ajournement; retard», Dal, 13; Nic, 27; Mih, 23; PB, 522; *amġnărea aġstă nu-l'ġ da arăpăș* (ġntġrzierea asta nu-i dă repaos), PAnt, 253. Sinonim: *șġntġre*.

ĂMĲNĂT¹, adv., ġġrziu, «tard(ivement)», Dal, 13; Nic, 27; Mih, 23; PB, 522; *măllu amġnărĭ* (foarte ġġrziu), PLit, 801; PAnt, 90. — Cf.: dr. „să vii mai amġnărĭ”, Hod, I, 42; 152; istr. *amănărĭ* „ġġrziu” (PIstr, II, 232; CIstr, 141²⁵); mgl. *mănărĭ* (GrS, VI, 164; CapM, III, 181); dr. *amġnărĭ*, TimocC, 198; 326; „mai amġnărĭ”, FolcOM, II, 450; † dr. *amănărĭ* (RIst, VI, 320).

ĂMĲNĂT², -tă, pl. *amġnărĭ*, -te, ġntġrziat, «retardé, ajourné», Dal, 13; Nic, 27; PAnt, 390.

ĂMĲNDÔL'I, m., **ĂMĲND(O)ĂŪLE**, f. (cu -t- nepopular), Mih, 23 — v. *ămġndôlĭl'i*.

AMNÁRE, sf., pl. *amnă'ri*, amnar, Mih, 24 — v. *amneár*.

AMNÁT, adv. «tard», PAnt, 390 — v. *amlnátl*, *ntárd*, *tárd*.

AMNEÁR, sn., pl. *amneáre*, CN, 102 — v. *amnáre*, *mlneár*.

AMÓ, adv., amu, «maintenant», Dal, 14; Nic, 35; PB, 522; WTh, 254; 306; CŞc, 46; Al, 1903, 19; *amó vine* (acum vine), W, II, 266; *amó yin aúđe* (acum vin aici), CosP, 60. — Cf. şi it. *mo'*, *a mo'* „ora, adesso”, Spótti, 94. Sinonim: *lóra*. — V. *acmóſi*, *amú*.

A-MÓ! «hé, la femme !», PB, 522. Se adresează femeilor. — < *a³ + mort!*

AMÓL'Ŭ, invar., amoiu, «trempe; amolli»: *cáptl'n'Ŭu ... ud amól'Ŭ d' lá'crin'Ŭ* (perna ... udă learcă de lacrimi), Lum, IV, 89; *bag amól'Ŭ* (pun amoiu, pun să se moale), PB, 523; *tu ſindzile d' ſ'ínár, noáplea, carcándzal'i bágá ſárhál'ile amól'Ŭ* (În a cincea zi de ianuarie, noaptea, diavolii pun opincuţele amoiu, pentru ca a doua zi să le încalţe şi să dispară). — < *a¹ + mol'Ŭ*.

AMÓNE, sf., pl. *amón'Ŭ*, nicovală, «enclume», Dal, 14; Nic, 35; PScr, 191; PAnt, 390; GEI, 101; PLit, 521; *ſr'ſmírá amónea* (au rupt nicovala), ArE, 27. — < *ám(μ)óni* „~”.

AMPÁR¹, vb. I (*ampărăl*, -*rát*, -*ráre*), împunge, «encorner», Mih, 26. — V. *ambáir*, *mpar* şi mgl. *ampár* „a împunge cu coarnele” (GrS, III, 178; CapM, III, 50). — CDDE, 1325: < lat. *im-palare*. — Pare a fi acelaşi cu *imbár*.

AMPÁR², vb. II (*ampărúł*, -*rúł*, -*reáre*), părea, «paraltre», PB, 523; *ſ'Ŭ-ampărú că nu-ſ' vſ'rà ma muşát* (îi păru că nu e nimeni mai frumos), PLit, 770. — V. *ambár*¹ şi *par*².

AMPÁTRULEA, adv.: *ampátrulea mi turnái aúđ* (În galop, în goană m-am întors aci), PenB, IV, 40; Caraf, 3 — v. *ambátrulea*.

AMPATRULÉSCU, vb. IV: *nu va ſi ved ſi-ampatruléşli* (nu te voi vedea să galozezi), BNA, II, 94. — Verb savant, cerut de rimă. — V.:

AMPÁTUR, vb. I (*ampáturál*, -*rát*, -*ráre*), galopa, «galoper; fuir; chasser; bannir», Mih, 26; *ampáturá cáł'i* «ils allaient à bride abattue», Lum, III, 182; *lu-ampáturá' cáłú* (la-galopat calul), PB, 217²⁷. — V. *ampáturédzú*.

AMPĂRÁRE, sf., pl. *ampără'ri*, împungere, «action de frapper avec les cornes», Mih, 26; 290 — v. *ampár*¹.

AMPĂTURÁRE, AMPĂTURLÁRE, sf., *ampátur(ſ)á'ri*, galopare, «action de galoper; galop à bride abattue», Mih, 26; PB, 523. — V. *ſmpáturáre* şi:

AMPĂTUR(L)ÁT, -*tá*, pl. *ampátur(ſ)át*, -*ſe*, galopat, «galopé», Mih, 26; PB, 523 — v. *ambátrulát* şi:

AMPĂTUR(L)ÉDZŬ, vb. I — v. *ambáturſu* — «aller au trot, trotter; galoper»: *cálu ampáturſá arujíndalul* (calul mergea în trap nechezînd), Fr, II, 216; *s' ampáturſá pădúrtle* (să ia în răspar pădurile), PB, 488¹⁸. V. şi *ampátur*. — < *a¹ + n + pátrule* „în cele patru picioare”.

AMPÍHŬR (*mí*) (nord), vb. I (*amphiłurál*, -*rát*, -*ráre*), înfira, «1°. enfler (une aiguille); 2°. percer, transpercer; 3°. futuere — v. *ambáir* 6° şi *ſmprán'éscu*; 4°. encorner; tromper», Mih, 26; PEt, 3 (<lat. *in-per-filare* — cu epenteza lui *u* proprie aromânei nordice, ca în *ſlu-munic*, *ſluvréscu* etc.); DR, II, 631 (<lat. *in-per-fibulare*). — 1°: *amphiłurá hírlu tu ac* (trece aţa în urechea acului); 2°: *grénda u-ampíhłurárá* (grinda au perforat-o); 3°: *u-ampíhłurá' (ſillam futuí)*; 4°: *va ſi-ampíhłurá* (te vor înşela, ſſi vor pune coarne). — < ?

AMPÍHŬRÁRE, sf., pl. *amphiłurá'ri*, străpungere, «action d'enfler, de percer, de tromper; accouplement» — v. *futeáre*, Mih, 26. Ultimul sens îl are şi *ambáiráre*.

AMPIHŬRÁT, -*tá*, pl. *amphiłurát*, -*ſe*, «futulus, -ſas», Mih, 26.

AMPLÁTEA, adv., pieziş, «en biais; incliné; languissant»: *ſr'ſnze-amplátea-apól 'ná cále* (apoi coteşte pieziş un drum), Velo, 69; BNA, V, 63; *cu círlíglu amplátea ſum bráſú* (cu

caşa sub braţ *finută* pieziş, înclinat), Al, 1903, 68; *nveâşă că-l Ianăkl di-amplătea* (învaţă (află) că Ianache e culcat, e suferind, zace), ICAR, 57 — V. *amblădea* şi sinonimul *plaină*.

AMPLĂTESCU¹, vb. IV (*amplătîl, -lîl, -lîre*), împleti, «natter»: *măma şideă şi amplătea* (mama şedeă şi împletea), Lum, II, 108. — V. *mblătêscu¹, mpillêscu, mplătêscu¹*.

AMPLĂTESCU², vb. IV (*amplătîl, -lîl, -lîre*), înota, «surnager; flotter»: *ca 'nă peănă amplătea* (plutea sau înota ca o pană, ca un fulg), PANT, 116. — V.; *mblătêscu²* şi sinonimul *anól, not²*.

AMPÓTŮ (nord), vb. II, putea; învinge, Mih, 26; 526; CLit, 124 — v. *mpot*.

AMPULISÊSCU, vb. IV, GEL, 101; *s' duse cu askêrea s' ampuliseăscă* (se duse cu armata să lupte), W, II, 242 — v. *ambulisêscu, apulimsêscu*.

AMPŮT (*mî*), vb. IV (*ampuŭt'l, -ŭt'l, -ŭt're*, rar şi *ampuŭre* — v. *amurŭă'scu*), (îm)puţi «puer», Nic, 37; Mih, 26; PB, 523; *ansără-u cărneă, s' nu si-ampŭtă* (sărează-o carnea, să nu se împuţească). Circulă şi infinitivul *ampuleăre*. V. *ambŭt*. — < lat. *in-*putire* (cf. *pulere*) „puer”.

AMPUŖĂ'SCU, vb. IV, împuţi, PB, 523 — v. *ampŭt* şi † dr. *apuŭi* (CPsal, 351).

AMPUŖIRE, sf., pl. *ampuŭt'ri* «action de puer», Nic, 37.

AMPUŖIT, -lă, pl. *ampuŭt'ŭ, -te*, împuţit, «empuanti; puant», Nic, 37; PB, 523. Sinonim: *vrumn'eăr*.

AMŮ, adv. acum, «maintenant», Dal, 14; Nic, 559; Mih, 27; Dun, II, 13; Jb, I, 26; *nu âre carl s' lu poărtă amŭ* (nu e cine să-l poarte acum), PenB, II, 273; *cum s' ti ncl'id amŭ tru loc?* (cum să te închid acum în pămînt?), PLit, 979. V. *amô* şi *amŭşî*. — < lat. *ad-modo*.

AMULŖĂ'SCU (*mî*), vb. IV (*amulŭt'l, -ŭt'l, -ŭt're*), înmulţi, «multiplier»: *si s' amulŭŭscă cu birikête* (să se înmulţească cu belşug), PLit, 779. — V. *mulŭă'scu, nmulŭă'scu*.

AMŮRĂ¹, sf., pl. *amŭre*, mură, «mûre; framboise», Nic, 35; Mih, 27; PB, 523; *u-adŭsiră maşl cu amŭre* (au dus-o (au trăit) numai cu mure), PANT, 83; *ôcl'i di amŭre* (ochi negri ca de mure). — V. *mŭră, mănăze, zn'tŭră şi ċiriċe, dŭdă*.

AMŮRĂ², sf., pl. *amŭre*, mură, «estomac des ruminants», rinza bouului, Dal, 14; DR, II, 515; III, 138; V, 619-621. — La miei, la iezi etc. *amŭra* e însăşi *ar'ndza* (rinza), care la oi, la capre devine *amŭră*. Cuvîntul e şi în albaneză: *mŭle* „Magen” (GM, 289), *mŭllĕ* „prima cavità dello stomaco dei ruminanti; caglio”, ca şi în franceză: *mule*. — REW, 5724: < lat. **mula*.

AMŮRĂ³, sf., pl. *amŭre*, ac de păr, «gros épingle à cheveux que les femmes portent sur le haut de leur tête et dont le bout supérieur est enveloppé dans une tresse de très petites perles de verres», PIm, II, 177-178. — < ?

AMURDZİŞŮ, sn., pl. *amurdzîşurî*, amurg, «brune», PB, 523; Lum, IV, 88 (ortografiat: *amurŭŭşŭ*); *tu amurdzîşŭ tñkışl s' mi duc acăsă* (în amurg pornii să mă duc acasă), LP, 128 (ortografiat: *amurdzăşŭ*); *tu amurdzîşŭ* (în amurg), PB, 21¹⁷; *că'tră tu amurdzîşŭ aŭŭtmsiră lu 'nă hoără* (cătră în amurg ajunseră într-un sat), Lum, II, 155. — Pentru sufixul -*işŭ*, cf. *apirişŭ* etc. — V. *murdzîşŭ* şi:

AMURDZİŖĂ, sf., fără pl., amurg, «brune, crépuscule», Lum, II, 109; GrB, 30; BNA, II, 48; 72; *s' turnără . . . tu-amurdzîŖă* (se întoarseră . . . în amurg), PB, 288¹¹; *sedra, ni-amurdzîŖă* (seara, înainte de amurg), PANT, 145. — V. *murdzîŖă, toăcă 3°* şi:

AMŮRGU¹, sm., fără pl., amurg, «brune»: *amŭrgul acupîrî hoăra* (amurgul acoperi satul), CalGrB, 117; *amŭrgul ctnd si-alăsă pri gŭlîn'i* (ctnd amurgul se lasă pe înălţimi pleşuve), BNA, I, 86. — Ca nume propriu: *Amŭrgu*, v. PB, 523 şi 243². — V. *mŭrgu³* şi:

AMŮRGU², -gă, pl. *amŭrdzi, -dze*, murg, «gris», Dal, 14. Sinonim: *stv*. — V. *mŭrgu³*.

AMURTĂRE, sf., amortire, Mih, 27 — v. *amurŭt're* şi:

AMŪRTU, vb. I (*amurtái, -tái, -táre*), amorți, «engourdir», Mih, 27; PScr, 191; *un ml'că práne áyre și-altúí l'l-amúrtá dínfl'l' (unul mănincă prune pădurețe și altuia îi amorțesc dinții)* — cf. „Les pères mangent du raisin vert et les enfants en ont les dents agacées”, Landberg, 89. — E o schimbare de conjugare a lui *amurșă'scu* — cf. *amúť* și *amușă'scu*. — V. *múrtu*.

AMURȚĂ'SCU, vb. IV (*amurșl'l, -l'l, -l're*), amorți, 1°. engourdir; émousser; 2°. agacer les dents, Dal, 14; Nic, 35; PB, 523 (și *amurșáre* — v. *ampút*). — 1°: *tráplu l'l-aveá amurșl'tá* (corpul îi amorțise); 2°: *n'l-amurșl'rá dínfl'l' d' áyru-práne* (mi s-au strepezit dinții de prune pădurețe) — v. *amúrtu*. V. *dismurșá'scu*. — < lat. ***ammortire** (CDDE, 1178).

AMURȚĂTŪRĂ, sf., pl. *amurștáři*, amorțitură, «engourdissement», PB, 523.

AMURȚIRE, sf., pl. *amurșl'rl*, amorțire, «engourdissement», Dal, 14; Nic, 35; Mih, 27. V. *amurtáre*.

AMURȚÍT¹, -tá, pl. *amurșl'f, -te*, amorțit, «engourdi; agacé», Dal, 14; Nic, 35; Mih, 27; PAnt, 391.

AMURȚÍT², sm., fără pl., junghi, pleurezie, «point de côté; pleurésie», Dal, 14; *oásile u dureá, amurșl'llu u fíneá* (oasele o dureau, junghiul o ținea), LP, 34. Sinonime: *plivrl, púndzire*.

AMŪȘI, adv., acum, «maintenant», Trib, IV, 1-2, 31; *pátru meáre ... áre flámbura amúși* (acum steagul are patru mere), PAnt, 300; BNA, I, 128. V. *acúșl*. — < *amú* + și sau 'și.

AMŪT¹ (nord), vb. I (*amutái, -tái, -táre*), amuți, «devenir muet; se taire»: *el, cu éři, fáše múlle gurl s' amúť* (cu ierburi, el face să amuțească multe guri), Lum, VI, 2, 15; *morl, cripáttu!*; *morl, amúte*; *va s' ti bașú, cá m' gíurál* (măi, crăpatul! (= taci!); măi, amuțește; o să te sărut, căci m-am jurat), Fr, II, 220; BNA, III, 30 (*amúťá*); *cripáttu, i amúte!* (*dare-ar în tine crăpatul, sau amuțește!*), Bať, 11; *amúte, s' nu ma gréști* (amuțește, să nu mai grăiești), Bať, 6. V. *amușá'scu, mușá'scu* — cf. *amúrtu* și *amurșá'scu* — și *funipsít*. Forma de imperativ sg.: *amúte* se alătură formei *ávde* de la *ávdu* etc. (cf. *Introducere*, § 55, p. 83); deci, *amút* aparține, originar, conjugării a IV-a — cf. și *angl'ít, mput*.

AMŪT², -tá, pl. *amúť, -te*, (nord), mut, GrB, 3, 10 — v. *muť*.

AMUȚÁL'IŪ, sm., fără pl., muțenie, «mutisme»: *cá f' u deáde amúťál'llu* (bine că a dat (= dare-ar) în tine muțenia), PB, 405²⁴. — V. *mutál'íu* și:

AMUȚĂ'SCU, vb. IV (*amușl'l, -l'l, -l're*), amuți, «devenir muet; se taire», Nic, 36; Mih, 27; *mul'eárea a lul ... aveá amúťl'tá* (femeia lui ... amuțise), PB, 334²⁵; *cucópl'i l'l-amúťl'rá* (cocoșii i-au amuțit), PLit, 895; PAnt, 30. V. *amúť* și *mușá'scu*. — < lat. ***ad-mutire** (cf. *mutescere* «devenir muet, se taire»).

AMV → *anv*.

AMVĂLÉSCU, AMVĂLIRE, PScr, 191 — v. *anvălésucu, anvălire*.

AMVILIMÍNTU, sn., CLitur, 124 — v. *avilimintu*.

AMVÍRLÍG (*mí*), vb. I, înconjura, PB, 523 — v. *anvírliqédzű*.

AMVÍRLÍGA, AMVÍRLÍGÁRE, AMVÍRLÍGÁT, Nic, 28; PB, 523 — v. *anvárliga, anvárligáre, anvárligát*.

AMVÍRLÍQÉDZŰ, vb. I, Nic, 28; PB, 523 — v. *anvárligédzű*.

AMVÍRTÉSCU, -TÍRE, -TÍT, Nic, 29; PB, 523 — v. *anvártésucu, -líre, -lít, invírti*.

AMVÓNE, sf., pl. *amvón'l*, amvon, «chaires», Mih, 27; *lar dispólt, d' nsus, pri-amvóne* (iar arhiereul, de sus, de pe scaun), BNA, III, 116; *pri amvóne ma si-alínd* (ci se urcă pe amvon), BaťP, 6. V. *ámvon*. — < *ἀμβων* „~”.

ÁMVUN, sn.; **ÁMVUNĂ**, sf., Nic, 30; GEI, 101 — v. *amvóne*.

AMZÁRCU, -cá, pl. *amzárfi, -fe*, noduros, «nouveux», Maced, VI (1932), 3-4, 29. — < ?

AN¹, sm., pl. *an'î*, an, «1°. an; année; 2°. (avoir l')âge», Dal, 14; Nic, 37; Mih, 32; PScr, 191. — 1°: *ânlu-aestu mǎll ară'û* (în anul acesta foarte rău), PAnt, 289; BNA, I, 8; *un an căle* (drum de un an), PB, 245¹⁰; *un an cu ânlu* (un an exact), PB, 96¹⁸; 2°: *agătum-siră lu an'î la să sǎ nsoară* (au ajuns în ani (la etatea cununătă) ca să se însoare), PB, 261³⁶; *sun lu an'î* (sînt în ani, au atins etatea respectivă), PB, 247³⁶; *îap n'ic di an'î* (îap mic de ani, îap tînăr). Ca adv.: 3°: *an nǎ căldără fûrl'î* (anul trecut ne-au prădat hoții) — cf. dr. „anû la Bobotează”, TeodP, 56; „cu oțat de an”, Jb, VI, 63 etc. Sinonim: *sine²*. — < lat. *annus* „année”.

AN², prep., în, «à; pour». E urmată de numerale: *an tréilea* (în cele trei sǎrituri), PB, 523; *an-tréila oărdă* «pour la troisième fois», PAnt, 17; *an-pătrulea* «à quatre pattes», PB, 521; 523 — v. *ampăturlédzû* și PMor, 15; *sta an-dodădlea* (stă în îndolală). E mai curentă în aromâna nordică. — < a¹ + n.

ANĂCRĂ, sf., pl. *ană'cri*, tărie, «force; courage; permission», Dal, 15; Mih, 27; GEI, 101; Lum, I, 5; FI, II, 2, 8; *nu aû anderă s' ylnă* (nu au curaj să vie), PLit, 767. V. *nderă*. — < ἀνάκρα „force; courage”.

ANĂCȘIU, -șe, pl. *anăcși*, -șe, incapabil, «incapable», Dal, 15; GEI, 101. V. *anăzlu*. — < ἀνάξιος „”.

ANADULȘÛ, -șe, pl. *anadulști*, -șe, oriental, «de l'orient; levantin; d'Anatolie». — < ἀνατολή „orient” + -îșû (cf. *amurdzîșû*, *mundzîșû* etc.).

ANĂFAL, adv., zadarnic?, «en vain?; à découvert, au grand jour?»: *ascămt anăfal s' ședdă*, *lu dltu om s' nu s' veaddă* (ascuns învizibil? (sau zadarnic?) să stea, unde alt om să nu se vadă), Fr, I, 77; *âmtul nu l'î-ul scoșû anăfal* (untul nu i-l am scos zadarnic), CȘc, 36; *nu Țl spun di anăfal* (nu-Ți vorbesc zadarnic), PenB, IV, 112. — < ? tc. *nâfilê* (1264) „inutilement” (cu vreo contaminare cu ἀναυλα „malgré lui”, sau cu ἀναφανδόν „ouvertement”?).

ANAFURĂŪĂ, sf., pl. *anafură'î*, petiție, «pétition», Dal, 15; Nic, 41; GEI, 102. Sinonim: *arğluhale*. — < ἀναφορά „”.

ANĂFURĂ, sf., pl. *anăfure*, anafură, «pain bénit», Dal, 15; Nic, 41; Mih, 27; GEI, 102. V. *fanfără*. — Cf. și vsl. *anafora* „oblata, hostie”. — < ἀναφορά „”.

ANAGNOSTÎ, ANAGNOSTÎ, sm., pl. *anagnostean'î*, dascăl de biserică, «lecteur à l'église», Nic, 37; Mih, 27; Dun, II, 103. V. *psdltu* 1°. — < ἀναγνώστης „lecteur”.

ANAȘIÖRE, ANAȘIÖRE, adv., conform, «ainsi; de même», Mih, 27. — < tc. *ana + gueuré* (1051) „selon; conformément à”.

ANAHIMĂT, -tă, pl. *anahimă*, -te, Mih, 27 — v. *anăhimăt*, *nașimăt*, *blăstimăt*, *nalăt*, anatematizat.

ANĂI, **ANĂM**, **ANĂRĂ** etc. (adunai, adunam, adunară), PB, 524 — v. *adân*.

ANĂLIPSE, sf., fără pl., înălțare, «ascension», Mih, 27; GEI, 102. — < ἀνάληψις „”.

ANĂLISĂ, sf., pl. *anălise*, analiză, «analyse (grammaticale)», Dal, 15; Nic, 38; GEI, 102. — < ἀνάλυσις „analyse”.

ANALISÎT, -tă, Kats, I, 68 — v. *anălsît*.

ANĂLMĂ, sf., fără pl.: formează expresiuni cu vb. *scof*, PB, 524; GEI, 102; *ti-ur scoăse anălmă prin gûră* (i-a scos prin nas), PLit, 511 — deci, are sensul de «reprocher; se redimer; se venger». V. *nălmă*. — < ἀνάλαιμα (cf. *λαιμά* „gorge” și *ἀνάλαιμα* — 'Aνδρ, 19).

ANĂLT(U)¹, -tă, pl. *anălt'î*, -te, înalt, «haut; élevé», Nic, 38; PScr, 191; PB, 524; *dol lai mănîlt măltu-anălt* (doi dragi munți foarte înalți), PAnt, 24; *lună ... Ți eșt anăltă ș' dipărtoasă* (lună ... care ești sus și îndepărtată), PLit, 895; PAnt, 30. V. *năltu* și *lăngu* 2°. — < lat. *in-altus*.

ANĂLT(U)², adv., peste, deasupra, «sur; au-dessus; par-dessus; en plus; d'en haut; juste; précisément», Dal, 143; Nic, 38; Mih, 28; 1°: *si-aldsără ... anăltu pri mîne* (se repe-

ziră ... asupra mea), PAnt, 343; 2°: *anált pri-ahl'te ți eă spușă* (în plus peste atâte ce eu am spus), PAnt, 165; 3°: *tu lúmea-afed di-anált* (în lumea cea de sus, din cer), ArE, 41; 4°: *análtu pri kéli* (în timpul chefului), PB, 145³⁸; 5°: *tră trel ori análtu aflámșu* (exact în trei ore am ajuns), PAnt, 343; 6°: *análtu pri aeste zboare* (exact cînd pronunțam aceste cuvinte), PGr, 163; 7°: *si-auseăscă pri liniredăă anált* (să îmbătrînească exact în tinerețe), ArE, 30. — V. vdr. *análtu*, adj. (Dens, II, 108; CPsal, II, 416). — Cf. gr. ἀπάνω, ἐπάνω, alb. sipër, sipër; bg. na, točno; vërno; tc. uzériné, ustundé. — V. *análtu*¹ și *medsă* 5°.

ANĂLTU (mi), vb. I (*análtăi, -lăi, -lăre*), înălța, «élever; hausser», Nic, 38; Mih, 28; *si análtă' nă pălate* (se înălță un palat), PB, 67²⁷; *musedă murmîntu l'i-análtăi* (frumos mormînt i-am ridicat), PAnt, 350. V. *ălțu*², *năltu*. — < lat. **in-altiare* (*altare* „rendre haut, élever”).

ANĂLUT, sm., fără pl., cotă, «côte, proportion», GEI, 10. — < ἀνάλογον „proportion”.

ANALUȚIE, sf., pl. *analutii*, analogie, «analogie», Dal, 15; Nic, 38; GEI, 102. — < ἀναλογία „~”.

ANĂLUT, -lă, pl. *anălut, -le*, antipatic, «antipathique». — < ἀνάλατος „non salé; fade; insipide”.

ANĂMĂ¹, sf., fără pl., vin pentru biserică, «le vin qu'on apporte à l'église le jour de sa fête», Dal, 15; Nic, 39; GEI, 102; FI, I, 3, 5. — < (ἀ)νάμα „courant d'eau; liquide”.

ANĂMĂ², **ANĂME**, sf., fără pl., renume, «renom; gloire», Dal, 15; Nic, 39; PAnt, 391; *cânda vor s' dișteaptă anămea di tu hórile a noastră* (parcă vor să deștepte (să reînvie) gloria din satele noastre), Lum, II, 135. — V. *nămă*, *năme* și *fână*.

ANĂMERA, adv., separat, «séparément», GEI, 102; *anămera di sođă* (separat de amice), Réc, 45. Sinonim: *ahóryea*. — < ἀνάμερα „~”.

ANĂMISA, adv., între, «au milieu; entre; parmi», Dal, 15; Nic, 39; Mih, 28; GEI, 102; *fe cără anămisa* (ce curge (ce se petrece) la mijloc), PB, 248³⁸; *arucă anămisa di urfăn'ea a căsăl'el* (aruncat între (la mijloc de) sărăcia casei), PAnt, 336; *anămisa di noi* (între noi) — cf. CC, 126³⁷: „în mijlocu de ei”. — V. *nămisa*. — < ἀνάμεσα „au milieu”.

ANĂNDU, -dă, pl. *anândzi, -de*, celălalt, Dal, 15 — v. *anântu*.

ANĂNGASI, sf., fără pl., indemn, «stimulant»; *kinsră fl'ră mắllă anăngasi* (porniră fără mult indemn), PenB, V, 53. V. *anăngădăescu*. — < ἀνάγκασος „~”.

ANĂNGE, sf., pl. *anăngei* și *anăngeluri*, nevoie, «besoin; nécessité», Dal, 15; Nic, 39; PSer, 191; GEI, 102; *nu aveăm anănge di vl'ru* (nu aveam nevoie de nimeni), PAnt, 311; *lipsedăle trî oără anănge* (trebuie la timp de nevoie); *anăngea s' l' u da!* (lovi-te-ar nevoia!), PB, 524; *fe anăngeluri al?* (ce lipsuri (nevoi) ai?), CosP, 8. Sinonime: *ihlizăe*, *nivól'e*. — < ἀνάγκη „~”.

ANĂNGIÓS, -cłodsă, pl. *anăngiósli, -cłodăe*, necesar, «nécessaire», Dal, 15; Nic, 39. — < ἀναγκαίος „~”.

ANĂNTU, -lă, pl. *anăntli, -le*, alalt, «l'autre», PB, 524; *lólclu di-anántă părle l-turnă'* (pămîntul l-a întors de cealaltă parte = a căutat peste tot), PLit, 764; PAnt, 87. — V. *alántu*, *anándu*, *nántu*.

ANĂPARTE, adv., Nic, 39; 335; Mih, 509; *să s' arucă anăparte* (să se arunce dincolo), W, II, 246. — V. *năparte*.

ANAPRÓCUP, -pă, pl. *anaprócuki, -upe*, netrebnic, «bon à rien», GEI, 103. V. *anea-prócup*. — < ἀναπρόκοπος „qui ne fait de progrès”.

ANÁPUA, -dă, pl. *anăpuđz, -de*, turbulent, «qui est de travers; turbulent; endiable», Dal, 15; Nic, 39; Mih, 28; GEI, 103; *feătă arăuđ ș' anăpuđă* (fată rea și sucită), PB, 282³³. V. *năpuđeáric* și *lěrsu*. — < ἀνάποδος „qui est à l'envers”.

ANĀPUΔA, adv., anapoda, «1°. de l'autre côté; 2°. tout de travers», Dal, 15; Nic, 39; Mih, 28; GEI, 103. — 1°: *nviscá sárica anápuða* (a îmbrăcat sarica de-a-ndoaselea); *lóclu-anápuða turná* (intorcea pământul pe dos, răscolea pământul), PAnt, 129 — v. *anántu*; 2°: *lol anápuða va s' grésti* (mereu anapoda vei grăi), BNA, III, 46. V. *napuðisalul* și sinonimul *tersenē*. — < ἀνάποδα „à l'envers”.

ANAPUΔIL'E, sf., pl. *anapuðil'i*, ghinion, «guignon»: *vidzústi ah'ntá anapuðil'e* (văzuși atita ghinion), Baț, 37. — V.:

ANAPUDZIL'E, sf., pl. *anapudzil'i*, îndărătnicie, «travers d'esprit; caprice; adversité», Dal, 15; Nic, 40; GEI, 103. V. *anápuðil'e*. — < ἀναποδιά „travers d'esprit”.

ANĀRE, sf., pl. *aná'ri*, Dal, 15; *lu fúrl'i 'st-aú anári* (unde hoții își au adunare, unde se adună hoții), ICAR, 83. V. *adún*, *adunáre*, *aná*.

ANĀRGA(LU), adv., domol, «nonchalamment», GEI, 103; *pri anárga, anárga* (pe încet, încet), PB, 68²²; *círvā'n'i intrédzi urdíná pri anárga* (caravane întregi circulau agale), PAnt, 225; *anárgalul feđe ... dipān di la šópót* (fete coboară domol de la șipot), CalGrB, 122; BNA, IV, 32. — V. *nárga*, sinonimul *agále* și:

ANĀRGA, adv., Dal, 15; Nic, 40; PScr, 191; *anárga s' miná cáli* (caili se mișcă lin), PAnt, 269; Bair, 69 — v. *anárga, ayálea*.

ANĀSĀ, sf., pl. *aná'suri*, răsuflare, «respiration; haleine; soulagement — v. *sulúke*», Dal, 15; Nic, 40; GEI, 103; *cálu-aróštu anásá loá* (calul cel roșu răsufla), PAnt, 130; *š' f'und-anásá alágá* (și într-un suflet alerga), PAnt, 127. V. *cáláúz*. — < ἀνάσα „respiration”.

ANĀSĪNÁ! (înjurătură), «invective signifiant „ta mere!”». — < tc. *ana* (38) „mere” + *sen* (*seny*, 692) „ta”.

ANĀSKILA, adv., pe dos, «sur le dos; à la renverse», GEI, 103; *s' línde-anáskilea n páde* (se întinde pe spate jos), BațP, 4. — < ἀνάσκειν „à la renverse”.

ANĀSTASE, sf., fără pl., înviere, «résurrection», Nic, 40; GEI, 103; *s' dúsirá la Anástasi* (s-au dus la Înviere), PB, 416¹¹. Sinonime: *anșéare, Grđilu-máre* (v. *grálú*. — < ἀνάστασις „~”.

ANĀSTUR, sm., nature, CN, 81 — v. *nástur*.

ANÁT, -tă, pl. *anáť, -te*, Dal, 15; *că sun glóhli'i tuľ anáť* (căci toți voinicii sînt adunați), PLit, 1010; *inín'li di har ande slog* (inimi adunate (ghemuite) stog de frica de moarte), ArE, 28. — V. *adunáť, anáre, aná'*.

ANATOLÍT, -tă, pl. *anatolíť, -te*, oriental, «levantin», Nic, 41. V. *anadulışú*. — < ἀνατολίτης „~”.

ANĀTRĚDZĀ, adv., a treia zi, «le troisième jour (après la mort)», Dal, 15. V. *atrédza*. — < *an* + *a* + *tréta* + *dzl(űđ)*.

ANĀΘEMA, adv., și sf. «anathème», GEI, 103; PB, 524; PAnt, 391; *anáθima cart deáde xéna* (blestem pe cel ce a dat (a inventat) străinătatea, înstrăinarea), PAnt, 44. — V. *anáθimă, anăhimédzű, nahimă* etc., *anatemă*.

ANĀΘIM, vb. I, Mih, 28 — v. *anáθimédzű*.

ANĀΘIMĀ, sf., fără pl., blestem, «anathème», Dal, 15; Nic, 37; Mih, 28. Sinonim: *blástém*. — < ἀνάθεμα „malédiction”.

ANĀXIU, -xe, pl. *anáxși, -áxe*, Nic, 39; PScr, 191 — v. *anáxșu* și *anésustu, anican, ni-ácsu*.

ANĀ': *l'i-aná'*, *l'i-aná' láláúz* (i-a cules, i-a cules flori), PB, 182¹⁴; PAnt, 100; *ná jem si-aná'm strán'ile* (ne ducem să stringem hainele sau rufele). — < *aduná'*, v. *adún*.

ANĀBĀRĚSCU (*mi*), vb. IV (*anábărıl, -rıl, -rîre*), trezi, «s'éveiller en épouvante»: *hoára si-anábări noáplea* (satul se trezi îngrozit noaptea), Fl, I, 3, 6. Sinonim: *lăhlársescu* etc. [— Cf. bg. *nabarvamă* „trouver inopinément; tomber sur”].

ANĂPUΔIL'E, sf., pl. *anăpuđil'e*, sucire, «travers d'esprit», GEI, 103; *las' s' keără-anăpuđil'ea* (lasă să piară tot ce e de-a-ndoaselea), Lum, II, 245; BNA, III, 58. — V. *anăpuđil'e* și :

ANĂPUDZĂ'SCU, vb. IV (*anăpudzî'ti, -dzî'ti, -dzî're*), îndărătnici, «devenir rétif et turbulent», Dal, 18; Nic, 40; GEI, 103; *fi'elôrl'i anăpudzî'ră ca vl'rndaoră* (copiii s-au destrăbălat ca niciodată). — < ἀναποδίζω „devenir bizarre (capricieux, quinteux; revêche)”.

ANĂPUDZÎ'LE, sf., Dal, 18 — v. *anapudzî'le*.

ANĂPUDZÎ'RE, sf., pl. *anăpudzî'ri*, îndărătnicire; destrăbălare, «turbulence; contrariété; dévergondage», Dal, 18.

ANĂPUDZÎ'T, -tă, pl. *anăpudzî'ti, -te*, îndărătnic, «bizarre; turbulent», Dal, 18. V. *anăpuđ*.

ANĂSKIRSĖSCU, vb. IV (*anăskirsi, -sîi, -sîre*), deretica, «fouiller; nettoyer», Dal, 18; Nic, 40; GEI, 103; *nu-aveđ anăskirsi'tă* (nu dereticase prin casă), PB, 416²². V. *aniskirsescu, născărsescu*. — < ἀνασκυράω „faire le ménage”.

ANĂSKIRSÎRE, sf., pl. *anăskirsi'ri*, dereticare, «nettoyage», Dal, 18; Nic, 40. V. *născărsîre*.

ANĂSKIRSÎT, -tă, pl. *anăskirsi'i, -te*, dereticat, «fouillé; nettoyé», Dal, 18; Nic, 40.

ANĂSTĂSĖSCU, vb. IV (*anăstăsi, -sîi, -sîre*), învia, «ressusciter», Nic, 40; GEI, 103. V. *năstăsescu* și sinonimul *anădză, anădză, nădză*. — < ἀναστίνω „”.

ANĂSTĂSÎT, -tă, pl. *anăstăsi'i, -te*, — v. *năstăsi't*.

ANĂΘIMĂRE, sf., pl. *anăθimă'ri*, blestemare, «action de maudire», Dal, 18; Nic, 38; Mih, 28.

ANĂΘIMĂT, -tă, pl. *anăθimă'i, -te*, blestemat, «maudit», Dal, 18; Nic, 38; Mih, 28; *Mărțu, tîne, anăθimă'te* (tu, Martie, blestematul), PLit, 1006. — V. *anăθimă't* și :

ANĂΘIMĂDZŪ (*mi*), vb. I (*anăθimăi, -măi, -măre*), blestema, «anathématiser», Dal, 18; Nic, 38; GEI, 103; *nu nă anăθimădză* (nu ne blestema). V. *anăθim, anăθimădză, năθimădză*. Acest verb se conjugă ca *lucrădză*, nu ca *pădză* (cf. *Introducere*, § 52, p. 63 și *ascălin*). — < ἀναθιμαρίζω „maudire”.

ANĂVĂDESCU (*mi*), vb. IV (*anăvădi, -di, -dire*), nevedi, «ourdir, monter la chaine»: *s' coasă și si-anăvădească* (să coasă și să nevedească), PAnt, 243; BNA, II, 112 — cf. PIm, II, 119. — V. *năvădescu*.

ANCĂCIŪ (*mi*), vb. I (nord), Nic, 46; GEI, 54 — v. *incăciŭ, neaciŭ, discăciŭ* și sinonimul *năciŭ*.

ANCĂLIC, vb. I, Mih, 29; PB, 524 — v. *incălic*.

ANCĂLȚU (*mi*), vb. I: *cl'ndu pūrielu s' ancălŭ* (cînd se încălța puricele), PB, 176³ — v. *incălŭ*.

ANCĂLĂR, adv., călare, Dal, 15; Mih, 29 — v. *ncălăr*.

ANCĂLICĂRE, -CĂT, Dal, 15 — v. *ncălicăre, -căt*.

ANCĂNĖSCU, vb. IV și II, CDDE, 336 (< *cl'ne*); *ancăni di' frî'ndzile di' hicăte* (gemu din adineul răunchilor), PB, 456¹³ — v. *angănescu*.

ANCĂRCĂT, -tă, PAnt, 392 — v. *incărcăt*.

ANCÎRLIGĂT, -tă, pl. *ancîrligă'i, -te*, încîrligat, «tordu; vrillé»: *ancîrligătă, anovrligătă, tu gîvă di feđă băgătă — veărea* (încîrligat, răsucit, în gaură de fată băgat — cercelul), PLit, 408 — v. *ncîrligăt* și *veăre* 1°.

AN-CL'TILEA, num. invar., în cîte, «en combien», Dal, 15; Nic, 46; *an-cl'tilea ansări?* (în cîte sărituri sari?). — *-lea* e analogic după numerele cardinale feminine de plural ca: *doăăle, pătrule* etc., pentru care cf. PMor, 14-15. — V. *an-dăălea* și sufixul *-led*.

ANCRŪNTU (*mi*), vb. I (*ancruntăi, -tăi, -tăre*), încrunta, «ensanglanter», CAr, 256 (Să-răcu): *i' i ncrăntă căplu il lui ensanglante la tēte*. Sinonim: *sîndzinădză*. V. și dr. (*ta*)*crunta*. — < lat. **in-eruentare* (cf. *incruentatus* „ensanglanté”).

ANCULEĂ, adv., coale, Cod, 88⁵ — v. *inculeđ, nculeđ*.

ANCUMPĂRĂRE, -RĂT, cumpărare, -rat, Dal, 15 — v. *ancupărăre, -răt* (forme nor-dice, ca multe altele ce încep cu A + N + consoană) și *acumpărăre, -răt*. — V. și *angustu*¹.

ANCUNȚU, vb. I (*ancun'eal, -n'eal, -n'edre*), aprinde etc., «1°. allumer (le feu); 2°. prendre en considération, apprécier; 3°. frapper; 4°. devenir rigide», DR, II, 632. — 1°: *ancu-n'ém fôclu* (înfrîpăm aprinsul focului cu surcele sau cu paie etc.); 2°: *nu lu-ancun'e* (nu-l ia(u) în seamă, nu-i dă sau dau atenție), PB, 653; *nu lu-ancun'edră* (nu l-au acordat considerație), PGr, 11 — v. *curădă* 3°, *mineăr* 2° etc.; 3°: *l'i-ancun'edșl undă* (i-ai tras una, i-ai clrpit o palmă), PGr, 11 — v. *ardu* 2°; 4°: *trăplu-l'i ancun'é* (corpu-i a înțepenit) — v. *côrcan*. — V. *angun'eare, angun'it, ncun'eal, ncun'it*. — < ?

ANCUPĂR; ANCUĂRĂRE, -RĂT, Mih, 29 — v. *cumpăr, cumpu, cupăr; cumpărăre, -răt, cumpăra*.

ANCIUP (*mi*), vb. I (*ančupăt, -păt, -păre*), înhăța, încăiera, «saisir: di zbor, zbor, s' ančupără (din vorbă în vorbă, se înhățară), PB, 131¹⁶; di sunsoadră ma si-ančupă (ci se apucă de subsuoară), PAnt, 281; Bair, 123. — V. *ančup, nčup* și mgl. *nčup*, CapM, III, 208 (< bg. *čepkam*). — Cf. și bg. *čupja* „casser”.

ANCIUPĂRE, sf., pl. *ančupăr'i*, «action de saisir» — v. *acădăre*.

ANCIUPĂT, -lă, pl. *ančupăf, -le*, înhățat, «saisi».

AND → *ant*.

ÂNDA, adv., cînd, «quand», Dal, 15; Nic, 46; Mih, 29; GEI, 104; *ânda s' yin'i, si-n'i dăi hăbăre* (cînd o să vii, să-mi dai de știre), PLit, 881; *ânda nu s' la* (cînd nu se spală), AI, 1903, 26; *sunt meșl di dz'le di-ânda eț dukeam* (sînt luni de zile de cînd eu simțeam), PAnt, 273; Bair, 110. V. *nda* și *cl'ndu*. — < *άντα, έντα* „~”.

ANDĂMUSE, sf., fără pl., întîlnire, «rencontre», Dal, 15; Nic, 46; GEI, 104; *andă-muse bună* (întîlnire bună, să ne vedem cu bine). — < *αντάμωσις* „~”.

ANDĂRI, sm., pl. *andăr'i* și *andărean'i* — v. *andărcu, andăr'u*.

ANDĂRĂ, sf., pl. *andăr'i* și *andăr'uri*, turbureală, «1°. brouillard; nuage de puossière; 2°. vacarme, allarme», Dal, 15; Nic, 46; GEI, 104. — 1°: *andără di fum* (ceață de fum); *andără di pălbire* (nor de pulbere); 2°: *tu hórile a noastră eară andără* (în satele noastre era turbureală, era neliniște); *si s' ducă andără* (să se ducă val-virte = să o facem lată petre-cerea = să fie de pomină, *adică* = din petrecerea noastră să se ridice un nor care să o ves-tească tuturor), PB, 354²¹. — < *αντάρα* „bruit”.

ANDĂRCU, sm., pl. *andăr'i*, Kats, I, 68 — v. *andăr*.

ANDARTIKÉSCU, -kească, pl. *andartikéșt, -kéști*, de comitagiu, «de rebelles: tăt'edf ... di ml'nă-andartikească (tăiați ... de mînă de antați), BNA, II, 20.

ANDART(U), sm., pl. *andăr'i* (rar *andăr'it*), comitagiu grec, «rebelles, révoltés», Dal, 15; Nic, 46; BNA, II, 130; *Avdela fu arsă di andăr'i tu undă n'll'e noădă sále fi'nși, toamna* (satul Avdela a fost incendiat de antați (de comitagiile greci) în 1905, toamna) — cf. fotografia din Cal. 1912, 181. V. *antăr'u* și *cumit*. — < *αντάρτης* „~”.

AN-DĂŢULEA, num. invar., în doi, «1°. en deux; 2°. douteux; 3°. courbé» — 1°: *el, fr'l'mtu, făptu an-dăŢulea* (el rupt de bătaie, făcut în două), Lum, II, 310; BNA, III, 128; 2°: *el'i slăteă an-dăŢulea* (ei stăteau îndoielnici, nedeciși); 3°: *undă moăşe ... făplă an-dăŢulea* (o bătrînă ... încovoiată), CalGrB, 62. — V. *ambătrulea, an-pătrulea, an-cl'tileă, an-trileă* și *induescu*. — < *an + d(o)ăŢulea*.

ANDĂCĂ, adv. «profondément», Mih, 29 — v. *adlncă*.

ANDĂMUSÉSCU (*mi*), vb. IV (*andămusit, -sit, -sire*), întîlni, «(se) rencontrer», Dal, 15; PAnt, 392; GEI, 104. Sinonime: *astăhisescu, mpiklă, tihişescu*. — < *ανταμώνω* „~”.

ANDĂMUSIRE, sf., pl. *andămusiri* «action de (se) rencontrer», Dal, 15.

ANDĂMUSÎT, -lă, pl. *andămusf, -te*, întîlnit, «rencontré», Dal, 15.

ANDĂRLUSĂSCU, vb. IV, Dal, 16 — v. *andrălăsăscu*, *ndărsăscu*.

ANDĂRSÎE, sf., pl. *andărsii*, rébeliune, «rébellion», Da¹, 15; Nic, 46; GEI, 104; *ca tu andărsia afeă mărea* (ca în rebeliunea cea mare), PLit, 670. — < ἀνταρσία „~”.

ANDĂVĂLESCU, -LIRE, -LÎT, Dal, 16 — v. *antăvălăscu*, -lire, -lît.

ANDĂVĂLITURĂ, sf., pl. *andăvălîturi*, tăvălîtură, «roulée», Dal, 16.

ANDÉS (mi), vb. I (*andisăi*, -săt, -săre), îndesa, «tasser; enfoncer», Nic, 47; *tu ubor eu cal'i si-andeasă* (se îndeasă cu cai în curte), PAnt, 301; BNA, I, 130. — V. *ndes*, *des*.

ANDÎ, prep.-adv., în loc de, «au lieu de», GEI, 104. — < ἀντί „à la place de”.

ANDÎCRA, **ANDÎCRITA**, adv., în față, «vis-à-vis», GEI, 104. Sinonim: *carșl*. — < ἀντικρύ „en face”.

ANDÎCŪ (Zagór), sm., pl. *andîfi*, tată, «père», W, II, 361. În PLit, 1024: *și lu căl-cără Andiculu* (și îl prădară pe ...?). Sinonim: *tdăd*. — < ?

ANDÎHRISTU, -tă, pl. *andîhrishti*, -ste, antihrist, «antechrist; méchant», Dal, 15; GEI, 104; *un andîhristu di prěflu* (un antihrist (al dracului) de preot), BaP, 15; BNA, III, 110. — < ἀντίχριστος „~”.

ANDIPIRINĂ, sf., pl. *andipirin'i*, antipirină, «antipyrine», Dal, 15; Nic, 47. — < ἀντιπυρίνη „~”.

ANDIRÎ, sm., pl. *andirădz*, anterior, «sorte de robe», Dal, 15; Nic, 52. — V. *antirîd*.

ANDIR(I)SE, sf., fără pl., jenă, «timidité», GEI, 104; *s' lă hîbă arșine și andirse di tine* (să le fie rușine și jenă de tine), PenB, VII, 57. V. *antrise*, *ndrise* și *tiellfe*. — < ἀντίρρησις „contradiction”.

ANDIRSĂSCU (mi), vb. IV (*andirsii*, -sît, -sire), jena, «avoir honte; se gêner», Dal, 15; Nic, 47; GEI, 104. V. *îndirsăscu* și sinonimul *arușdisăscu*. — < ἀντιρροῦμαι „~”.

ANDIRSÎRE, sf., pl. *andirsiri*, «action de se gêner, de n'oser», Dal, 15; Nic, 47.

ANDIRSÎT, -tă, pl. *andirsii*, -te, jenat, «timide; gêné», Dal, 16; Nic, 47; Mih, 32 (*antirisi*); GEI, 104.

ANDISĂR, **ANDISĂRÎRE**, **ANDISĂRÎT**, Nic, 47 — v. *andrisăr*, *andrisărire*, *andrisărit*, *sări*.

ANDISĂSCU, -SÎRE, -SÎT, Nic, 47; 48; GEI, 104 — v. *îndisăscu*, -sire, -sîl.

ANDŌ, invar., în expresia: *andŏ năinte*, peste doi ani, «l'année qui suivra à l'année prochaine» — v. *năinde*. — Cf. alb. *ndo* „sia (che)”. — < ?

ANDŌĂLE — v. *andŏl'i*, amîndoi, amîndouă.

ANDŌĂPĂR¹, **ANDŌĂPIR**¹ (mi), vb. I (*andupărăt*, -răt, -răre), rezema, «(s")appuyer; soutenir», Nic, 48; Mih, 29; PB, 525; *mi-andŏăpir di un cîrlîg di cŏrnu* (mă reazem de o cață din lemn de corn), CalGrB, 25. — V. *andrupă'scu*, *doăpăr*², *ndoăpăr*, *ndăper*.

ANDŌĂPIR², sm., fără pl., reazem, «appui; soutien; aide»: *el fu stur și andŏăpirlu a tutulŏr* (el fu stîlp și reazemul tuturor), GrB, 94; *arămășl ... fără andŏăpir* (rămași ... fără sprijin), PAnt, 256. V. *ndoăpir* și sinonimele *apăndŏăhă*, *duréc*.

ANDŌL'I, m., **ANDŌĂLE**, f., num., amîndoi, amîndouă, «tous les deux, toutes les deux»: *și-andŏl'i bănă çine* (amîndoi trăiau bine), GrB, 99; *si-alăzeă și-andŏăle neăle* (se schimbau ambele inele), BNA, II, 72. V. *ămîndŏ(1)l'i*, *an-dădŭlea*, (1) *ndŏl*, *șămîndŏl*. — < an-(< amin-) + dol.

ANDŌP (mi), vb. I (*andupăt*, -păt, -păre), îndopa, «gaver; gorgers»: *șlŏacă ș' ml'că ... toț si-andŏăpă* (dansează și mănîncă ... toți se îndoaipă), PAnt, 298; BNA, I, 126 — v. *astŭp* 2°, *ndes* 2°. — Cf. dr. *îndopa*. — < ?

ANDŌRNIC, -că, pl. *andŏrnișl*, -fe, răzleț, «celui qui s'éloigne; dérégulé; trainard», Dal, 16; Nic, 48; *fudzeă ... ca andŏrnic di frică* (de teamă, fugea ... ca svînturatic), PB, 339²⁶. — V. *ndŏrnic*, *tŏrnic*.

ANDRĂLĂ, sf., pl. *andrăl'i*, ameţeală, «éblouissement; trouble; vertige», Dal, 16; Nic, 49; PAnt, 392; GEI, 104; PLit, 261; *n't-yine andrălă* (îmi vine ameţeală). V. *ulênşă*. — Cf. şi alb. *ndrëlle* „caporigo; vertigine”. — < ἀνράλα „vertige”.

ANDRĂLĂSĖSCU, ANDRĂLISĖSCU, vb. IV (*andrălăsil*, -*sit*, -*sire*), ameţi, «troubler, donner le vertige», Nic, 49; GEI, 104. V. *andărlusescu*. — < ἀντραλιζω „se troubler”.

ANDRĂLĂSIRE, sf., pl. *andrălăsir* «action d'éblouir», Dal, 16; Nic, 49.

ANDRĂLĂSÎT, -*tă*, pl. *andrălăşit*, -*te*, ameţit, «pris de vertige», Dal, 16; Nic, 49; FI, II, 5, 8 (*andărlăsit*); FI, I, 2, 11 (*andărlisit*).

ANDREĂDZIRE, sf., pl. *andreădzir*, dregere, «arrangement», Dal, 16; Nic, 49. — v. *ndreădzire, andrég*.

ANDREĂPTA, adv., la dreapta, «à droite», PScr, 191; PB, 525; *n andreăpta sun douăă cură'n'i* (la dreapta sînt două coroane), PAnt, 352; *u loără andreăpta* (o luară (apucară) la dreapta). — Ca adj.-subst.: «(la main) droite», PAnt, 392; *cu andreăpta tăl'eă ş' cu astl'nga adună* (cu dreapta tăia şi cu stînga stringea), PB, 424¹¹. — V. *ndreăpta, andrépl, ndréplu²*. — < *a¹ ndreăpta*.

ANDREĂŬĂ, sf., pl. *andreăle*, undrea, «carrelet; grosse aiguille», Dal, 16; Nic, 49; PAnt, 392; GrS, VI, 339. V. *undreăŭă*. — < tc. *eufendéré* (197) „aiguillon pour piquer les boeufs”.

ANDRĖG (*mi*), vb. III şi II, Nic, 49; *andreădzi-te lrt moărte* (pregăteşte-te de moarte), PB, 525; *va s' li andrég lăcurile* (le voi dreg (aranja, rezolva) treburile), Cal, 1911, 59; BNA, V, 118. — V. *ndrég, ndreg¹*.

AN-DRĖILEA, num. invar. «en trois (sauts)», joc tineresc de întrecere în trei sărituri succesive, Dal, 16; V. *an-tréilea, an-dăŭlea* etc. — < *an + tréile* „în cele trei”.

Andreluşă, sm., «décembre», Al. 1901-1902, 22; Al. 1903, 8. — V. *Andrăŭ, Ndreă*.

ANDRĖPT¹, -*reăplă*, pl. *andrépl(i)*, -*reăpte*, Nic, 49; PAnt, 392 — v. *andreăpta, ndréplu², ndréplu³*.

ANDRĖPT², adv., direct, «directement»: *trag andrépl la Doda-acasă* (trag direct la Doda acasă), PAnt, 301; BNA, I, 130. — V. *ndréplu¹, ndréplu²* şi sinonimul *isea*.

Andrăŭ, sm., «décembre», Dal, 16; GEI, 104. V. *Andreluşă* şi sinonimul *dekémvriă*. — Cf. şi alb. *Shën(ën)drë* „Sant' Andrea; dicembre”. — < Ἀνδρέας.

ANDRISĂR, vb. IV şi II (*andrisărli*, -*ril*, -*rire* şi, rar, *andrisăreăre*), sări, «sauter; franchir», Dal, 17. — 1°. *nu andrisări prăglu di ŭşi pl'nă lóra* (pină acum nu a trecut pragul de uşă), PLit, 616; 2°. *l't-dimîndă di 'şi-andrisări kişedltu* (li ordonă de şi-a sărit peste pisatul lui), PLit, 769; 3°. *tu Mărŭ ş' tu April fiĭlôrli'i andrisăr fôclu* (în martie şi în aprilie copiii sar peste foc). — V. *andisăr, ansăr¹, antrisăr, astrisăr*. — < lat. *in-*transsallire* „sauter par-dessus”.

ANDRISĂRIRE, sf., pl. *andrisăriri* «action de sauter par-dessus, de franchir», Dal, 16; *andrisărirea a gărdulu* (sărirea gardului). V. *astrisărire*.

ANDRISĂRÎT, -*tă*, pl. *andrisărît*, -*te*, sărit, «sauté; franchi», Dal, 16. V. *antrisărît*.

ANDRŖPICĂ, sf., fără pl. «hydropisie», Lum, III, 218. — < ὕδρωπικας „~”.

ANDRUPĂSCU (*mi*), vb. IV (*andrupl'i*, -*pl'i*, -*pl're*), rezema, «appuyer; soutenir», Dal, 16; PET, 4 (< lat. *depalare* „borner (en parlant des pieux)”; CEI, 74 (< bg. *dôpiram* „toucher”); *s' andrupi di un băclum* (se rezemă de un buştean), PB, 197¹¹; *si-andrupl' pufl'n di nts* (s-a rezemat puţin de el), PLit, 762; PAnt, 86; *andrupă-le di fag* (reazemă-te de fag); *andrupl'ŭ-vă di noi* (rezemaţi-vă de noi); *vrem si-andrupl'm gărdul* (vrem să rezemăm gardul). V. *andoăpăr, îndăper, ndoăpir* şi sinonimul *arădzim*. — < bg. *dopiram*.

ANDRUPÎRE, sf., pl. *andrupl'ri* «action d'appuyer, appui», Dal, 16. V. *andupărăre*.

ANDRUPÎT, -tă, pl. *andrupîtî*, -le «appuyé», Dal, 16. V. *andupirăt*, *antrupăt* și *arădzîmăt*.

ANDRUPÎTŪRĂ, sf., pl. *andrupîttări*, reazem, «appui; soutien; aide», Dal, 16. V. *andoăpir*², *îndrupăcîune* și sinonimul *dădăke*.

ANDUKILĚSCU (mi), vb. IV (*andukillî*, -lît, -lire), tăvăli, «(se) rouler; (se) vautrer», Dal, 16; Nic, 48; PB, 525; PEt, 4; si-*andukileăste* ca *pôrcu* (se tăvăleşte ca un porc). Sinonim: *andăvălesc*. — < ?

ANDUKILĚRE, sf., pl. *andukillî* «action de se vautrer», Dal, 16; Nic, 48.

ANDUKILÎT, -tă, pl. *andukillî*, -le, tăvălit, «vautré», Dal, 16; Nic, 48.

ANDUKILITŪRĂ, sf., pl. *andukilitări*, tăvălitură, «action de (se) vautrer», Dal, 16.

ANDULĚSCU (mi), vb. IV (*andulîlî*, -lîl, -lire), îndulci, «adoucir»: *lămea ... si s' andulădescă* (lumea ... să se îndulcească), PLit, 773; l'i-*andulî aveărea a Armă'n'îlor* (i-a îndulcit averea aromânilor), BNA, II, 76. — V. *îndulăscu*, *ndulăscu*.

ANDULĚRE, **ANDULĚT** — v. *ndulăre*, *ndulăl*.

ANDUPĂRĂRE, **ANDUPIRĂRE**, sf., pl. *andupărări*, Mih, 9; Dal, 16; Nic, 48 — v. *andrupîre*, *andupurăre*, *ndupărăre*, *ndupirăre*.

ANDUPIRĂT, -tă, pl. *andupirătî*, -le, rezemat, «appuyé», Dal, 16; Nic, 48; CEL, 74; *andupirăt di nuc* (rezemat de nuc), PAnt, 255. — V. *andrupîl*, *îndupărăt*, *ndupirăt*.

ANDŪPLIC (mi), vb. I (*anduplicăl*, -căt, -căre), îndoii, «1° courber, plier; 2° mettre en double; 3° convaincre», Dal, 16; Nic, 48. — 1°: *u-anduplică* (a îndoii-o), PB 337¹²; 2°: *va lu-anduplică'm* (îl vom pune dublu, în două); 3°: *u-anduplică* (o convinge), PB, 46²²; *el nu si-anduplică lișôr* (el nu cedează ușor), PenB, IV, 47; Caraf, 15. V. *nduplic*. — < lat. *in-duplicare* „doubler; courber en deux”.

ANDUPLICĂRE, sf., pl. *anduplicări*, îndoire, «action de courber, de mettre en double», Dal, 26; Nic, 49; PB, 525.

ANDUPLICĂT, -tă, pl. *anduplicătî*, -le, îndoii, «courbé; mis en double; convaincu», Dal, 16; Nic, 49. — V. *nduplicăt* și † dr. : „spinaré lorî cu totî duplecătă”, HPs, p. 180; CPsal, p. 134.

ANDUPLICĂTŪRĂ, sf., pl. *anduplicătări*, îndoitură, «courbure», Dal, 16; Nic, 49.

ANDUPURĂRE, sf., rezemare — v. *andupărăre*.

ANDUPURĂT, -tă, pl. *andupurătî*, -le, : *păplu Năstu andupurăt pri luăg* (moșneagul Năstu răzemat în toiag), Lum, I, 292 — v. *andupirăt*.

ANDZĂRE, sf., și invar. (adv.), (în) zori, «aube; à l'aube», Dal, 16; *di andzărea a ndzărîl'el* (din zorii zorilor), PLit, 764; *di andzăre pl'nă seăra* (din zori plină seara), PB, 487³⁰; *carl si scodlă di andzăre*, l'eă *cundăre märe* (cine se scoală în zori, ia popas (parcurge distanță) mare), PLit, 423; *si sculă' picurărîlu di andzăre* (păstorul se sculă în zori), PLit, 764; 935; PAnt, 87; *val eră cl'tră di-andzăre* (va fi fost spre zori de zi), PB, 203³¹. V. *ndzăre* și *andzărăscu*. — < an (= în) + dzăre.

Andzăre, sm., Zorilă, «personnage des contes populaires, personnification de l'aurore», PB, 243³².

ÂNDZĂ¹, sf., pl. *ândză*, pulpă, «mollet; articulation du genou», Dal, 16; Nic, 52; GrS, III, 263; l'i *si-acupirîră ândzăle* (i s-au plinit pulpele, s-a îmbogățit), PGr, 11 — v. *cărne* etc.; *nu-s trîl ândzăle a medle* (nu sînt pentru pulpele (puterile, balamalele) mele), PenB, V, 19. Sinonim: *pălpă*. — Cf. gr. *ἄντρον* „mollet”, *ἄντρον* „jambe, tibia”.

ÂNDZĂ², adv., astăzi, «aujourd'hui», Dal, 16; PB, 525. — < *âstândzî*.

ANDZĂMĂRE, **ANDZĂMĂT** — v. *ndzămăre*, *ndzămăt* și :

ANDZĂMEDZŪ, vb. I (*andzămăl*, -măt, -măre), țîșni, «1° jaillir (du jus); 2° apparaitre». 1°. *prôn'îlu andzămădză* (puroiul supurează); 2°. *cl'te un tricătôr fe andzămă tu lăcurile afelede*

(cite un trecător ce apărea în locurile acele), Trib, I, 8-9, 11; *cl'te vl'rnă cărvâne andzâmă la Crâțe* (cite vreo caravană apărea la Cruce), Trib, I, 12, 5; *di cum andzâmă' sivdă'lu* (de cum (imediat ce) se ivi iubirea), Fl, I, 6, 13. V. *ndzâmédzâ*. — < *dzâmă*.

ANDĂRESCU (*mi*), vb. IV (*andzârîl, -rîl, -rîre*), zări, «apercevoir au loin; entrevoir», PB, 525; GEI, 55; *si-andzâredă dzênurîle* (se zăreau creștetele), PAnt, 225; *nu pâra-andzâredăște* (nu prea zărește, nu prea vede). V. *ndzârêscu*. — < *dzârê*.

ANDĂRÎRE, sf., pl. *andzârîri*, zărire, «action d'apercevoir», PB, 525. V. *ndzârîre*.

ANDĂRÎT, -lă, pl. *andzârîl, -le*, «aperçu»: *fu andzârît* (a fost zărit) — v. *ndzârîl*.

ANDĂRÎTU, adv.: *an andzârîtu* (an anțârî = acum trei ani) — v. *anțârîtu*.

ANEAPRÔCUP, -pă, pl. *aneaprocûl, -upe* — v. *anaprocup*. — < *ἀνεπρόκοπος* „qui ne fait pas de progrès”,

ANEĂŬĂ, sf., neauă — v. *neăo*.

ANÊL, sn., pl. *aneâlê*: *ni aneâlê di asîme* (nici inele de argint), Baț, 18 — v. *nel*.

ANÊME, sf., pl. *anêmî*, virtelniță, «dévidoir», PIm, I, 148; CFr, 107. Sinonime: *dîpi-nâlôr, rudâne, vârleniță*. — < *ἀνέμη* „~”.

ANÊSUSTU, -lă, pl. *anêsustl, -ste*, incapabil, «incapable». V. *anêcan*. — < *ἀνέσωστος* „qui n'est pas entier”.

ANFLURÎT, -lă, pl. *anflurîl, -le*, înflorit, «fleurî»: *pri sun çîșan'îl'i-unflurîl* (pe sub vișinii înfloriți), PLit, 872. — V. *înlurêscu, nflurêscu*.

ANGÂN, vb. I (*angânâ, -nâl, -nâre*), chema etc., «1°. appeler (les chiens); 2°. se dépêcher; fuir; 3°. mourir», Dal, 17; Nic, 42. — 1°: *angânâf cl'n'îl'i* (chemăți cliii) — v. *coll!*; *angânâ'm căl'i s' lă dâm ôrdzu* (chemăm caii ca să le dăm orz); *angânâf ôlle la sârin'e* (chemăți oile la sânnune); *angânâ ... pâl'i* (cheamă ... păsările), PB, 451³⁷; 2°: *u-angânâ' că'lră acîo căfăuă* (a chemat-o căteaua într-acolo = a pornit într-acolo), PB, 52²⁵; *tuț si-u angânâ cătră tu s' podlă* (toți să o tulsească încotro vor putea), PAnt, 188 — v. *spel* 2°; *nă scriă si-angânâ'm elt căma tr' oâră căfăuă* (ne scria să fugim elt mai curînd), Fl, I, 3, 6 — (*evoluție semantică pur păstorească*); *angână-u di-aûă* (șterge-o de aci, cheamă-ți căteaua de aci și fugi) — v. *glulêscu* 6°; 3°: *angânâ' căfăuă* (plecă în lumea cealaltă, a murit), PLit, 461 — v. *lîndu* 2°. — < lat. *ingannare*.

ANGĂL(I)SÊSCU (*mi*), vb. IV (*angălisil, -sîl, -sîre*), denunța, «réclamer; rapporter; dénoncer», Nic, 42; GEI, 104. — < *ἀγγαλ(ν)ῶ* „dénoncer”.

ANGĂL(I)SÎRE, sf., pl. *angălisîrî* «dénonciation», Nic, 42.

ANGĂL(I)SÎT, -lă, pl. *angălisîl, -le* «dénoncé», Nic, 42.

ANGĂL'ISÊSCU (*mi*), vb. IV (*angăl'isîl, -sîl, -sîre*), îmbrățișa, «embrasser», Dal, 17; Nic, 42; GEI, 105; *ml'-sa lu-angăl'isî* (mamă-sa l-a îmbrățișat), PenB, VI, 138. Sinonime: *ambrăț, gugustêdză, puștêscu*. — < *ἀγκαλιάζω* „~”.

ANGĂL'ISÎRE, sf., pl. *angăl'isîrî*, îmbrățișare, «action d'embrasser», Dal, 17; Nic, 42.

ANGĂL'ISÎT, -lă, pl. *angăl'isîl, -le*, «embrassé», Dal, 17; Nic, 42.

ANGÂNARE, sf., pl. *angânâ'rî*, chemare; plecare, «action d'appeler (les chiens, les moutons, les chevaux etc.); fuire», Dal, 17; Nic, 43; PLit, 765; PAnt, 88; *angânărea a că'lîlor* (chemarea cailor).

ANGÂNĂT, -lă, pl. *angânâl, -le*, «appelé; parti», Dal, 17; Nic, 43; *picurârîtu u-aveă angânătă căfăuă* (păstorul (o) chemase căteaua = păstorul dispăruse), PAnt, 85. — V. *angân*.

ANGĂNESCU, vb. IV (*angânîl, -nîl, -nîre*), a respira gemînd, «respirer avec peine; haleter; gémir», PEt, 5; *angănêște-un lal glunêde* (geme un sârman voinic), PLit, 854; PAnt, 43; *amărea angănêște* (marea geme), BNA, I, 56. V. *ancănêscu, încănêscu, ncănêscu, ngănêscu*. — < ?

ANGĂNIRE, sf., pl. *angăniri* «action de haleter», Dal, 17. V. *incănire, ngănire*.

ANGĂRIE, sf., pl. *angărili*, angara, «corvée; taille», Dal, 17; Mih, 30; GEI 105; *nă loără cărvă n'le angărie* (ne-au luat caravanele în angara, în rechiziție militară); *ca di angărie* (ca de angara, în silă mare), PB, 486³⁵. — < ἄγγαρεῖα „corvée” (cf. ta. *angharié* (39) „corvée” etc.).

ANGĂRLIM (mi), vb. I (*angărlimă, -mă, -măre*), cățara, «accrocher; grimper en s'accrochant», PAnt, 392; *angrlim'nda, angrlimi'nda, si stricură'* (cățărindu-se, cățărindu-se, s-a strecurat), PB, 269²⁰; *poș s' ti-angărlin'?* (poți să te cațări?). V. *angrlim, ngărlim* (și alb. *ngre?* „alzare”). — Cf. bg. *gărlja* „rueller; embrasser”, *zagărljamă* „engorger”.

ANGĂRLIMĂRE, sf., pl. *angărlimări* «action de s'accrocher»: *dorlu di angărlimăre* (dorul de cățărare), PB, 185³³.

ANGĂRLIMĂT, -tă, pl. *angărlimă, -le*, «accroché»: *angărlimăte pri tu creăcūrl* (cățarate prin povrnișuri), FI, II, 4, 6.

ANGĂRMĂRI (nord), sm. pl., gologani, «argent», PB, *nu are angărmări* (nu are bani), PLit, 423. — V. *gărmări, ngărmări* și *mīngl'r*. — < ?

ANGĂRSĖSCU, vb. IV (*angărsi, -sit, -sire*), zbiera, «braire; brailler», Dal, 17; Nic, 43; GEI, 105; *ymărlu angărsășle* (măgarul zbieră). — < ἄγγαρῖζω „braire”.

ANGĂRSIRE, sf., pl. *angărsiri*, zbierare, «action de braire; braiment», Dal, 17; Nic, 43; *angărsirea eăsi a ymărlor, arujirea eăsi a călilor și a mătlor* (zbierarea e a măgarilor, nechezatul e al cailor și al catrilor). V. *ngărsie*.

ANGĂRSIT, -tă, pl. *angărsi, -le*, «qui a accompli l'action de braire», Dal, 17.

ANGĂTAN, adv. (și sm., fără pl.), grijuliu, «soigneusement; soın; surveillance — v. *clșligă*», Nic, 43; DR, II, 463; *călcă angătān* (călcați cu grijă); *zburășle angătān* (vorbește precaut), Caraf, 65; *s' u aibă angătān* (să o aibă în grijă), PB, 191³⁴; *si-alămlă cu ahl'l angătān* (se luptă cu atita grijă), FI, II, 3,3; *angătān!* (atenție!). V. *ingătān*. — Cf. rădăcina albaneză *gat-*: *gatlū!* „attenti!”.

ANGİRLİM (mi), vb. I: *'nă lădiră veărde si-angrlimă că'tră nsus* (o iederă verde se cățara în sus), PAnt, 220 — v. *angărlim*. — < ?

ANGL'ĖG, vb. I, închea, PB, 526 — v. *nel'eg, ngl'eg*.

ANGL'ICĖSCU, vb. IV (*angl'ičl, -čl, -čire*), ghici, «deviner», Mih, 30. — V. *angl'ičlū*, *angučescu* și sinonimul *adukčescu* 4°. — < ?

ANGL'ICITOĂRE, sf., pl. *angl'ičitōrl*, ghicitoare, «devinette», Mih, 30. — V. *angl'ičiloare*.

ANGL'İCİŪ, vb. IV, ghici, Mih, 30 — v. *angl'ičescu, ngl'ičlū*.

ANGL'IGĂT, -tă, pl. *angl'igăt, -le* «caillé; bien habillé»: *angl'igăt mașl tu hrisă'hl* (înche-gat (complet îmbrăcat) numai în haine de fir de aur), PB, 93³⁰ — v. *angl'ég*.

ANGL'İMEA, adv., în glumă, «en plaisantant», BNA, II, 66. — V. *ingl'imă, ngl'imă* și sinonimul *ahăzea*.

ANGL'İT (nord), vb. I (*angl'itl, -lăt, -lăre*), înghiți, «aval», Dal, 17; Nic, 43; Mih, 30; PB, 526; Lum, I, 172. — Următorul citat ne prezintă un caz analog cu cel menționat sub *amăt*: *ăre angl'iță'tă înima di păt'l'tă* (a înghițit înima de pasăre), PB, 238⁵. Deei, originar, acest verb aparține conjugării a IV-a. V. și *ingl'it, ngl'it* și sinonimele *ascăpăt* 3°, *bucusecu*. — < lat. *inglutire* „engloutir, avaler”.

ANGL'ITĂRE, sf., pl. *angl'itări*, înghițire, «action d'aval», Dal, 17; Nic, 43. V. *ngl'itäre*.

ANGL'ITĂT, -tă, pl. *angl'ităt, -le*, înghițit, «aval», Dal, 17; Nic, 43.

ANGRĂN'EĂRIC, -că, pl. *angrăn'eărișl, -le* «grogneur», PEt, 47. — V. *ngrin'eărcu, ngrin'escu*.

ANGRĂN'ÊSCU (*mi*), vb. IV, bombăni, mlrli, «grogner», PEt, 5 — v. *ngrn'êscu*.

ANGRÊC (*mi*), vb. I (*angricăi*, -căt, -căre), a atirna greu etc., «1°. faire sentir son poids; menacer; 2°. peser; 3°. avoir de la p^{re}sse; 4°. insister dans une prière», Dal, 17; Nic, 44. — 1°: *cum angredcă pirpirăna pri un skie di veărde grin* (cum (cît) apasă fluturile pe un spic de grîu verde), BNA, II, 70; *căsa ... angrică s' cādă* (casa ... amenința (era gata) să cadă), GrB, 2, 27; 2°: *furlia angredcă andredpła* (încercătura atirna mai greu la dreapta); *greū ca muntile ſe angredcă* (greu ca muntele ce apasă), PB, 897; *ŷilēplu vru s' lă angredcă* (vru să le împovăreze birul de oi), BNA, II, 86; 3°: *nu-l' angrică vl'rnăoară* (nu-i era lene niciodată), PAnt, 342; *a lul l'-angrică s' discălică* (lui li era lene (silă) să descalece), PB, 226¹²; 4°: *nă angrică'm si nu ma plndzi* (ne rugăm stăruitor să nu mai plîngi), PAnt, 164; *l'i si-angricără mǎllu* (il rugară cu insistență mult), PB, 224¹⁹. — V. *ngrec*, *minte* 6° și gr. βρόπων. — Cf. dr. *Ingrecă* (PW, 857; CDDE, 761; DA, p. 693; Neagoe, 261 etc.) și cu sensul «rendre enceinte». — < lat. ***ingrevicare**.

ANGRICĂRE, sf., pl. *angrică'ri* «action de peser, d'insister; poids; lourdeur; paresse», Dal, 17; Nic, 45; PB, 526; *cupăellu putridzi'l di angricărea a lul* (copacul putrezit de apă-sarea (greutatea) lui), PLit, 763; PAnt, 86; *mașl di-a Armă'nlu angricăre* (numai de stăruința aromânului), BașP, 52. — V. *ngricăre*.

ANGRICĂT, -lă, pl. *angricăt*, -le, supraîncărcat, «(sur)chargé, alourdi», Dal, 17; Nic, 45.

ANGRICÓS, -coăsă, pl. *angricôsł*, -coăse, greoi, «alourdi; paresseux», Dal, 17; PAnt, 393.

ANGRÓP, vb. I, îngropa, Nic, 45; Mih, 30 — v. *Ingrop*, *ngrop*.

ANGUÊSCU (*mi*), vb. IV, (*anguêlt*, -êlt -être), ghici, «deviner; démêler», Dal, 17; Nic, 45; Mih, 31; PB, 526; *ălll frig număle și lă-anguêscu splina* (alții frig nămaie și le ghicesc *cercellnd* splina), PAnt, 269; Bair, 69; *di căra s' fr'ndze amăxea, mǎlle cǎ'l'uri anguêscu* (după ce se sfarmă căruța, se descurcă (se limpezește) multe căi), Lum, II, 282. și — V. *angl'iêscu*, *cuêscu*¹, *guêscu*, *lnguêscu* și dr. *ghicesc*. — < ?

ANGUÊIRE, sf., pl. *anguêiri* «action de deviner», Dal, 17; Nic, 45; Mih, 31.

ANGUÊIT, -lă, pl. *anguêit*, -le, ghicit, «deviné», Dal, 17.

ANGUÊITOĂRE, sf., pl. *anguêitôri* — v. *angl'iêitoăre* —, Dal, 17; Nic, 45; Mih, 31; PB, 526; *anguêit anguêitoărea a meă* (ghiciți ghicitoarea mea), Lum, V, 231. — V. *cuêitoăre*.

ANGULÊSCU (*mi*), vb. IV (*angulêlt*, -êlt, -être), deranja, «(se) déranger»: *ŷi ti angul-êșei?* (de ce te deranjezi?), Mih, 31 (nord). — < alb. *guçis* „importunare, molestare”.

ANGULÎCE, sf., pl. *angulîce*, bălușcă, «ornithogale, churleau», Dal, 17; Nic, 44; CosP, 59; *mușeăte-s angulîcele* (frumoase-s băluștile), Cal. 1911, 95. V. *gulițe*, *ngulițe*. — < alb. *agullîce* „specie di fiore di montagna” („emprunté sans doute au slave”, MDoc, 391. Invers în DR, V, 894).

ÂNGUN, sn., **ÂNGUNĂ**, sf., pl. *ângune*, corn, «coin», GEI, 105; *ânguna di căsă* (cornul (colțul) de casă). Sinonim: *klôșe*. — < ἄγκωνας „coude”.

ANGUNĂRE, sf., pl. *angună'ri*, piatră angulară, «pierre angulaire», GEI, 105. — < ἄγκωνάρι „encoignure”.

ANGUN'EĂRE, sf., pl. *angun'êri*, înfiripare a focului, «action d'allumer le feu», Dal, 17; Nic, 44.

ANGUN'EĂT, -lă, pl. *angun'eăt*, -le, «allumé; pris en considération», Dal, 17; Nic, 44; *fôclu eară angun'eăt* (focul era înfiripat); *s' vidzără angun'eăt* (se văzură luați în seamă).

ANGŪN'Ū, vb. I — v. *ancun'la* — «allumer (le feu); brûler sans flamme en dégageant seulement de la fumée», Dal, 17; Nic, 44; PGr, 11; *fôclu angun'e* (focul fumegă, din focul înfiripat iese fum); *angun'eără cl'te undă ŷiyră* (au aprins (au fumat) cite o țigare), FI, I, 2, 8. — Ca etimologie, s-au propus: < lat. **in-cuneare* (DR, II, 632; RE, II, 286); < lat. **con-unire* (PEt, 3); < γωνία „angle, coin” (DR, IV, 1552). — < ?

ANGŪR, sm., pl. *angŭri*, castravete, «concombre». Sinonim : *căstrăvêșă*. — < ἀγγούρι „~”.

ÂNGURĂ, sf., pl. *ângure*, ancoră, «ancre», Dal, 17; Nic, 44; GEI, 105. — < ἄγκυρα „~”.

ANGUSĂRE, ANGUSĂT — v. *ngusăre, ngusăt, angusédzŭ*.

ANGŪSĂ, sf., pl. *angŭse*, mlhnire, «1°. angoisse; 2°. affadissement, nausée; 3°. anxiété; 4°. souffrance; 5°. oppression», GEI, 105; LP, 81; BNA, I, 90; PenB, III, 239. — 1°: *n'vine angŭsă* (imi vine greață), PenB, IV, 120; Caraf, 33; 2°: *angŭsă gredŭd s' ti bătă*: (bătu-te-ar mlhnire grea), PGr, 12; 3°: *va s' hîl tu angŭsă märe* (ve fi în mare strîmtorare), PB, 121²²; 377¹⁵; 4°: *yin niôrî, furtân'î di-angŭse* (vin nourî, furtuni de suferințe), Bair, 97; 5°: *nu putém s' lom anăsă ... di ahl'lă angŭsă* (nu putem să respirăm ... de atîta opresiune); *s' dirînă ... di ahl'lă angŭsă* (se consumă ... de atîta apăsare), PAnt, 264. — V. *Ingŭsă, ngŭsă*. — < ἀγκοῦσα „embarras gastrique; angoisse”.

ANGUSÉDZŪ (*mi*), vb. I (*angusăt, -săt, -săre*), a (se) sătura greșos, «saturer; avoir des nausées»: *mîcărea grăsă angusedză* (mîncarea grasă aduce saturație grețoasă), PenB, III, 239. V. și *ngusédzŭ*. — < *angŭsă*.

ANGUSTĂRE, sf., pl. *angustă'ri*, îngustare, «rétrécissement; resserrement», Dal, 17; Nic, 44. — V. *ngustăre*.

ANGUSTĂT, -tă, pl. *angustăt, -le* «rétréci; resserré», Dal, 17; Nic, 44. Sinonim : *strîmtăt*.

ANGUSTEĂȚĂ, sf., pl. *angustêț, îngustime*, «1°. étroitesse; défilé 2°. embarras», Dal, 17; Nic, 44. — 1°: *angustedă di dirvêne* (îngustime de defileu); 2°: *oăspile si cunoaște tru angustedă* (amicul se cunoaște în strîmtoare), PLit, 583. Sinonim : *strîmtură*. — < lat. **angustitia* (cf. *angustia* „étroitesse”).

ANGUSTÉDZŪ (*mi*), vb. I (*angustăt, -tăt, -tăre*), îngusta, «rétrécir; resserrer», Dal, 17; Nic, 44; Mih, 31; *vălea si-angustédză* (vălea se îngustează). V. *ngustédzŭ* și sinonimul *strîmtédzŭ*. — < lat. *angustare* „rétrécir”.

ANGŪSTU¹, -lă, pl. *angŭștî, -ste*, îngust, «étroit» Dal, 17; Nic, 44; Mih, 31. Sinonim : *strîmtu*. — Alături de ce e menționat sub *ancumpărare*, de reținut că la multe alte cuvinte începătoare cu *an-* (cf. *angréc, anvêș* etc.), deci și la acest *angŭstu*, *a-* e.o proteză ulterioară de ușurare în pronunțarea grupului consonantic inițial *ng-*, pentru care cf. și **I n t r o d u c e r e**, § 14, p. 21. V. *ngŭstu*¹. — < lat. *angustus* „étroit”.

ANGŪSTU², vb. I, gusta, «goûter» — v. *ngŭstu*².

ANȚEĂRE, sf., pl. *anțeri*, înviere, «résurrection», Dal, 16; Nic, 41; *anțedrea a mór-lulul* (învierea mortului), PB, 36¹³. — V. *anțedre*, sinonimul *anăstase* și :

ANȚEĂT, -tă, pl. *anțedăt, -le*, înviaț, «ressuscité», Dal, 16. — V. *anțédzŭ*.

ANȚEĂŪĂ¹, sf., pl. *anțel*, creștet, «sommets d'un arbre», GEI, 105; *trup ca anțedăa di măncl'i* (corp ca creștetul de măncl'i), Trib, IV, 3-4, 5. Sinonime : *clrêllă, credștic* etc. — < ἀγκιά „~”.

ANȚEĂŪĂ², sf., pl. *anțel*, ramură, «rameau»: *lündzi anțel di brad* (lungi ramuri de brad), Perd, 21; 23; 34. — V. *anțedăuă*¹.

ANȚÉDZŪ, vb. I, învia — v. *anțédzŭ*.

ANȚÍĂĂ¹, invar. și sf., pl. *anțidz*, un pic, puțin; intrigă, «1°. un peu de, un brin; 2°. écharde, éclat de bois; intrigue(s)» — v. *skin*¹, *zizán'lă*, Dal, 16; Nic, 43; PB, 526; GEI, 105. — 1°: *dăf-lă 'nă anțidă di casŭ* (dați-le un pic de brînză); 2°: *cl'te anțidz nu băgă* (cîte intrigi nu pune), PB, 283⁹. V. *anțlădă, nănșidă*. — < ἀγκιά „pointe; épine”.

ANȚÍĂĂ², sf., pl. *anțidz*, vrabie, «moineau», PLit, 796. Sinonime : *êlônă, harabéu, vrăpêlu* etc. — < ?

ÂNGIL, sm., pl. *ânșil'i*, înșer, «ange», Dal, 16; Nic, 4; Mih, 30; PScr, 191; PB, 526; PAnt, 392; CEI, 55; GEI, 105. — < ἄγγελος „~”.

ANȚILĂSCU, -lească, pl. anȚilăști, -lești «angélique», Dal, 16.

ANȚILĂȘŪ, sm., pl. anȚilăști, Ingeraș, «petit ange», Dal, 16; PB, 527; anȚilășlu a noastră (Ingerașul nostru), PB, 287¹⁴.

ANȚINĂRE, sf., pl. anȚinări, anghinară, «artichaut», Dal, 17; Nic, 43 (anȚinără); GEI, 105. V. kinără. — < ἀγκινάρα „~”.

ANȚISTRU, sn., pl. anȚistre, cfrlig, «croc, crochet; hameçon», Dal, 17; Nic, 43; GEI, 105. Sinonim: an'îla. — < ἀγκίστρι „~”.

ANȚIŪ, adv., iute, «vite; hâtivement; de bonne heure», PAnt, 158; BNA, II, 52; Réc, 37 și 50. V. anyle și sinonimele ayón'ea, curându etc. — < an (= in) + βίαι „hâte” : ἐν βίαι „la hâte”.

ANȚIŪĂĂ, invar. și sm.: un anȚiŵă di drăcușu (un pitic de drăcușor), PB, 470³⁰; și căll'i se-aspunea aelsu anȚiŵă (glumele ce spunea acest pitic), PB, 117²⁰. — V. anȚiŵă.

ANȚEARE, ANȚEAT, Nic, 41; PB, 528 — v. anȚedre, nyidre, anȚed și :

ANȚĂDZŪ, vb. I (anyedl, -yedl, -yădre), Invia, «ressusciter; faire revivre», Dal, 16; și PB, 526 (anȚădză); Hristolu anyē (Hristos a înviat); anȚe fôclu (a înviat focul), PAnt, 342; anyădză 'nă yumără psodhe (înviază o măgăriță moartă), PB, 102¹¹. V. anȚădză, yiedză, nyiedză. — < lat. in-vivere.

ANȚIE, adv.: fudzl anyle (pleacă repede), ArE, 14 — v. anȚă.

ANȚILIĂESCU (mi), vb. IV (anyiliell, -ell, -être), străluci, «briller; rayonner; se mirer», Dal, 17; Nic, 41; Mih, 30. — V. yilăescu, nyilăescu.

ANȚILIĂŌS, -ălodă, pl. anyiliăloști, -ălodse, strălucitor, «luisant, brillant», Dal, 17; Nic, 42. V. Inyiliălos, nyiliclos.

ANȚILIĂRE, sf., Dal, 17; Nic, 41; Mih, 30 — v. yilătre, nyilătre.

ANȚILIĂT, -tă, Dal, 17; Nic, 42 — v. yilătt, nyilătt.

ANȚILIĂŪ, sn., pl. anyilăŵuri, strălucire, «éclat; luisant», Dal, 17; Nic, 42. V. yilăŵă, nyilăŵă.

ANȚISĂRE, -SĂT, -SĂDZŪ, Nic, 42 — anȚisăre, -săt, -sădză, visa.

ANȚEAC, adv., în fine, «presque; enfin», Mih, 30. — < tc. andjaq (39) „à peine; cependant”.

ANȚICĂ, sf., pl. anȚice, cintezei, «pinson mâle, pinson femelle», Dal, 17. — < ?

ANȚIŪP (mi), vb. I, PB, 527; PAnt, 392 — v. anȚăp, dr. ciupi (DA) și srb. čupati „plumer, arracher”.

ANȚIŪR (mi), vb. I (anȚlură, -răt, -răre), înjura, «injurier; insulter», Nic, 52; PAnt, 392; anȚlur'ndalul pri dinăpôl (înjurînd pe dindărăt, pe ascuns), PB, 101¹¹. V. nȚlur și sinonimul tăzescu 2°. — < lat. injuriare „outrager”.

ANȚIŪRĂRE, sf., pl. anȚlurări, înjurare, «action d'injurier; injure», Nic, 52; PB, 527.

ANȚIŪRĂT, -tă, pl. anȚlurări, -te «injurié» — v. nȚlură.

ANȚICAN, -nă, pl. anȚican'î, -ne, incapabil, «incapable». V. anăzlu. — < ἀνίκανος „~”.

ANȚIFUR, sn., pl. anȚifure, urcuș, «montée; pente», Dal, 17; Nic, 45; GEI, 105; căvălă scoâte-anȚifurlu (urcă sușul călare), PAnt, 365; anȚifurlu ari ș' calfur (urcușul are și coborîș). V. nlfur și arăp. — < ἀνίφορος „montée”.

ANȚIFURĂME, sf., pl. anȚifură'n'î, urcuș mare, «grande montée», Dal, 17.

ANȚIFURĂRE, sf., pl. anȚifură'ri, «action de prendre la montée», Dal, 17.

ANȚIFURĂT, -tă, pl. anȚifurări, -te, «qui a pris la montée», Dal, 18.

ANȚIFURĂDZŪ, vb. I (anȚlură, -răt, -răre), a urca urcușul, «suivre la montée», Dal, 17; Nic, 45; GEI, 105; noăplea va anȚifură'm mântile (noaptea vom urca muntele). — Pentru -ădză, cf. anăðimădză, ascălin, fărmaç etc. — (< ἀνιφορίζω „~”).

ANIKISÉSCU, vb. IV (*anikisîl*, -*sîl*, -*sîre*), învinge, «vaincre», PScr, 191; GEI, 105. Sinonim: *azvingu*. — V. *anixéscu*, *nikiséscu* și *mî'nă* 9°, *păde* 7°, *pot* 3°.

ANÍLEA, adv., exact, «exactement; tout à fait», Lum, V, 166; 210; *anilea ca ursă el'ndu glăocă* (exact ca ursul cînd joacă), Al. 1903, 19. Sinonim: *tamăm*. — < ?

ANÍN, ARÍN, sm., PMegR, II, 112 — v. *árin*.

ANIÓRIHTA, adv., pe neașteptate, «d'une manière inattendue; au dépourvu; invisiblement», GEI, 105 (*ἀνιόριχτα*); *fudzi aniórihta* (a plecat pe neașteptate), PB, 374¹⁵; 499²⁰; *aqltámsim aniórihta* (ajunserăm pe neașteptate). Sinonim: *anipándiha*. — V. *niórihta* (și gr. ἀνερώτητα „sans demander la permission”, νηορήκτης „torpille” și νύκτα „nuit”).

ANIPÁNDIHA, adv. «au dépourvu», GEI, 105; *l'i-vln'e anipándiha* (i-a venit pe neașteptate), Fl, II, 5, 2. V. *dinapándiha* și sinonimul *ázafna*. — < ἀνιπάντεχα „~”.

ANISKIRSÉSCU, vb. IV, «faire le ménage», PB, 527; GEI, 106; *aniskirseá prîl ubór* (dereticău prin curte), PenB, III, 201 — v. *anăskirséscu*.

ANIVÓL'E, sf., nevoie, Dal, 18 — v. *nivól'e* și *anáncē*.

ANIXÉSCU, vb. IV, învinge, Dal, 17; GEI, 105 — v. *anikiséscu* și *învîngu*, *asvingu*.

ANIXÍRE, sf., pl. *anixîrî*, învingere, «action de vaincre», Dal, 17. Sinonim: *azvîndzire*.

ANIXÍT, -lă, pl. *anixîl*, -le, învins, «vaincu», Dal, 17. V. *azvîmtu*.

ANÍMĂ, sf., pl. *anî'me*, Mîh, 28; 229 — v. *hanámsă*.

ANKEÁDIC (*mi*), vb. I, împiedica — v. *nkeddic*.

ANKIDICÁRE, sf., pl. *ankidicărî*, împiedicare, «action d'empêcher, d'entraver»: *di-ankidicárealu* (jocul de copii „de-a împiedicarea”), PLit, 93 — de remarcat atașarea sufixului -lul la un sf. (v. -lul). — V. *nkidicáre*.

ANÓD, vb. I, innoda — v. *nod*².

ANÓÁIN, sn., pl. *anóóine*, anodin, «anodin; éther», Dal, 18; Nic, 55; PenB, V, 45. — < ἀνώδυος „sans douleur; indolore”.

ANÓFE, sf., pl. *anóyl*, mansardă, «chambre d'en haut», Nic, 54; GrS, VI, 384. — < ἀνώγει „chambre sous les toits”.

ANOISIE, sf., pl. *anoisîl*, prostie, «stupidité», Nic, 50; GrS, VI, 384. Sinonime: *glărime*, *hufáme*. — < ἀνοήσια „bêtise”.

ANÓIT, -lă, pl. *anóil*, -le, prost, «stupide», Nic, 50; GrS, VI, 384. Sinonime: *glar* etc. — < ἀνόητος „insensé”.

ÁNOM, sm., pl. *anómin'i*, vinovat, «coupable; illégal»: *anómin'i'i, ápiștil'i di Uvrél* (nedreptii, necredincioșii de evrei), Cod, 85¹. — < ἀνομος „injuste; criminel”.

ANÓSTRU, *anoástră* (= *a nóstru*, *a noastră*), PB, 527 — v. *ală'ă*.

ANÓT, vb. I (*anulát*, -lál, -lăre), înota, «nager», PB, 527; Fl, I, 5, 4; *anótă, yinu pîn' aúđe* (înnotă, vină pînă aici), Lum, II, 86; *scî'ndurî di căikl aspărte anulă pri-ădă ș' pri-ăclô* (scînduri de corăbii sparte înnotau pe ici și pe colo), Lum, II, 352; BNA, IV, 104; *anulă tu sudórî* (înnota în sudori), PAnt, 188. V. *not*² și sinonimele *amplătésescu*², *avuzésescu*. — CDDE, 1263: < lat. *annotare. — < lat. *innotare (cf. *innatare* „nager”).

ANÓTIR, -ră, pl. *anótîrî*, -re, superior, «plus élevé; meilleur»: *fărîlu eástē anótîr di călîtórlu tin'isîl* (brigandul e mai bun (superior) decît călătorul cînstît), VAR, 142. — < ἀνώτερος „supérieur”.

AN-PÁTRULEA, adv., în galop, «en grand galop», Dal, 12; *anpátrulea, pri-un cal ncălăr* (în cele patru picioare (în galop), călare pe un cal), PAnt, 158. — V. *ambátrulea*, *ampáturédzî* și PMor, 15.

ANSĂR¹, vb. IV (*ansărit, -rit, -rire și ansăredre*), sări, «sauter — v. *alsăr*», Dal, 18; Nic, 50; PB, 527; *ansăriră di după fadzi* (au sărit de după fagi), PAnt, 309. V. *arăsăr* și *săllu¹*. — < lat. *salire* „sauter”.

ANSĂR², vb. I (*ansărăt, -răt, -răre*), săra, «1°. *saler*; 2°. *rouer de coups*», Nic, 50. — 1°: *ansărăt și mpipiră mlcărlle* (a sărat și a pipărat mlncările), PB, 180²⁷; PAnt, 98; 2°: *lu-ansărăt* (l-a sărat, l-a bătut măr), PGr, 12 — v. *âmflu* 2°. V. *pâsosescu*. — < lat. *insalare* „saler”.

ANSĂRĂRE, sf., pl. *ansărărți* «action de saler; volée, rossade», Nic, 50; *cașlu va ansărăre* (cașul (brânza) trebuie sărat); *va ansărăre* (vrea (li trebuie) bătaie), PLit, 670. V. *nsărăre*.

ANSĂRĂT, -tă, pl. *ansărărți, -le*, sărat, «salé», Nic, 50; PB, 527; PAnt, 96. V. *nsărăt*.

ANSĂRĂTURĂ, sf., pl. *ansărături*, sărătură, «salage, salure; salaison», PB, 527. — < lat. **salatura* (cf. *sal(l)itura* „salage”).

ANSĂREĂRE, sf., sărire, Dal, 18 — v. *ansăr¹*, *ansărire*.

ANSĂREDZŪ, vb. I (*ansărăt, -răt, -răre*) — v. *ansăr²*.

ANSĂRIRE, sf., pl. *ansăriri*, sărire, «action de sauter», Dal, 18; Nic, 50. V. *sărire*.

ANSĂRIȚ, -tă, pl. *ansăriri, -le*, «sauté», Dal, 18; *gărdul eăsti ansăriri* (gardul (sau) piedica) e sărit). V. *sărit*.

ANSĂRITOĂNE, sf., pl. *ansăritoăn'e*, minge, «balle», Dal, 18. Sinonim: *tópă* 1°.

ANSĂRITURĂ, sf., pl. *ansărituri*, săritură, «saut; bond», Dal, 18; PB, 527. — V. *antrisătură*.

ANTĂRTU, sm., pl. *antărți și antărți*, antart, «mauvais; coquin», Mih, 31 — v. *andăr*, *andărta* și *cumil*.

ANTĂVĂLESCU (*mi*), vb. IV (*antăvăliti, -lit, -lire*), tăvăli, «(se) rouler; (se) vautrer; (se) tourner et retourner», Nic, 50; *măile si-antăvăleă* (catrui se tăvăleau), PAnt, 341; *vrără să s' antăvălească tu cindăse* (au vrut să se tăvălească în cenușă), PB, 491⁹; *si-antăvăleăște tu strôzmă* (se rostogolește în pat). V. *andăvălesc*, *culăvălesc*, *tăvălesc* și sinonimul *andukilesc*. — Cf. bg. *valjamă* „rouler par terre”. — < ?

ANTĂVĂLIRE, sf., pl. *antăvăliri*, «action de (se) rouler etc.», Nic, 50; PB, 527.

ANTĂVĂLIT, -tă, pl. *antăvăliti, -le*, «roulé; vautré», Nic, 50; *porceul ... antăvăliti lu undă ballă* (porcul ... tăvălit într-o baltă), PB, 144²³; *li-âm tu si'ndze-antăvăliti* (le am tăvălit în sînge), PAnt, 21. V. *cutuwlit*, *tăvălit*.

ANTICAĞI, sm., pl. *anticağădz*, anticar, «antiquaire; bouquiniste», Dal, 18. — < tc. *antyqadji* „~”.

ANTICĂ, sf., pl. *antife*, antică, «antique; toute chose archaïque; de grande valeur; très beau; mauvais sujet», Dal, 18; Nic, 52; *am tri vindeăre undă antică* (am de vinzare o antică, ceva vechi, frumos și de valoare); *fe antică și-eăste!* (ce poamă își e!), PGr, 12. — < tc. *antyqa* (39) „antique” < fr. *antique*.

ANTİHRISTU, -tă, Nic, 53; PB, 527 — v. *andhristu*.

ANTİNSU, -să, pl. *antinsi, -se*, întins, «étendu; vaste»: *zburătōri pi-antinsa mare* (zburători pe întinsa mare), BNA, I, 104. — Formă cultă. — V. *tes*, *tîmtu*.

ANTIRISE, sf., jenă, Mih, 32 — v. *andirise*.

ANTIRIŪ, sn., pl. *antirădz*, anterior, «sorte de robe», Mih, 32. V. *andiri* și sinonimele *glup*, *stle*. — < *зврей* „long habit” < tc. *antieri* (862; 151) „robe flottante ...”.

ANTİN'Ū, -n'e, pl. *antīn'ŭ, -n'e*, întâi, «premiers», Dal, 18; *ișiră antīn'ŭi* (au ieșit primii). Sinonim: *prof*. — V. *intl'n'ŭ, ntl'n'ŭ*.

ANTIVİLESCU, vb. IV, PAnt, 393 — v. *antăvălesc*.

ANTREĂȚIRE, sf., întrecere, Dal, 32 — v. *astreățire*.

ANTRÉB, vb. I, Nic, 54; PAnt, 393 — v. *Intréb, ntreb*.

ANTRÉC (mi), vb. III și II (*antrécâl, -câl, antredăfire și antrișeare*), întrece, «dépasser; devancer», Nic, 54; Mih, 32; *tru lux antredăfe ș' Pólea* (în lux întrece și Constantinopolul), PAnt, 325. — La perfect, circulară și forma analogică *antrépsu* etc. (cf. *trag, trápșu; alég, alépsu* etc.): *lu-antréapsi cu mincluna* (l-a întrecut cu minciuna), PB, 100³⁰. — V. *astréc, ntrec, trec*.

ANTRÉILEA, num. invar., în trei, «en trois», Nic, 54; *l' antréilea* (jocul în cele trei sărituri), Lum, VI, 3, 8; FI, II, 3, 8. — V. *an-dréilea* (și *arăulea*).

ANTRÉIL'I, ANTRÉILE, toți trei, toate trei, «lous (toutes) les trois: ș' antréille veri (în cele trei veri), BNA, II, 36. — V. *andól'i, șămintréll'i*. — < *an + trei*.

ANTRISĂR, vb. IV și II — v. *andrisăr* — : *ctt lo ș' antrisără prăglu* (abia apucă să sară pragul), PLit, 768; *dzenurile ... li-antrisăred* (dealurile (creștetele) ... le sărea), PB, 492¹¹.

ANTRISĂRIRE, sf., PB, 527; PLit, 24 — v. *andrisărire*.

ANTRISĂRIȚ, -lă, PLit, 24; *ficlórlu antrisărlit nu creășle* (copilul peste care a sărit cineva nu crește). V. *astrisărlit*.

ANTRISĂTŪRĂ, sf., pl. *antrisătŭrl* «saut; bond — v. *ansăritóră*», PB, 527.

ANTRUPĂȚ, -lă: *antrupăt di un căfur* (rezemat de un buștean), PB, 187¹⁹ — v. *andrup'tl*.

ANTURȚESCU (mi), vb. IV (*anturșil, -șil, -șire*), turci, «(se) faire Turc»: *șin s' v' anturșească a voăstre hil'e* (vin să vă turcească ale voastre fiice). BNA, I, 106. V. *nlurkip-sescu*. — < *Tărcu*.

ĂNOE, sf., pl. *ănθi* (sud), floare, «fleur», GEI, 106. Termenii curenți sînt *floadră, lă-lădă* și *lilițe*. — < *ξυθῆ* „~”.

ANȚÁP, vb. I, înțepa, Nic, 54 — v. *nșap*.

ANȚÁRTŪ, adv., anșărț, «il y a deux ans», Dal, 18; Nic, 54; Mih, 32; PB, 527; *si-află' an-anșárťu* (s-a născut an-anșărț, adică acum trei ani). V. *andzárťu*. — < lat. *anno tertio*.

ANUDÁRE, sf., pl. *anudăr'i*, innodare, «action de nouer», Dal, 18; V. *nudăre, anód*.

ANUDÁT, -lă, pl. *anudáf, -le*, innodat, «noué», V. *nudál*.

ANUMĂ', sm., pl. *anumádz*, PLit, 126 — v. *alumă'*.

ANŪMIR¹, vb. I (*anumirál, -rál, -răre*), număra, «compter; dénombrer», PB, 527; *bărșútle di hre nu si-anumiră* (brășătele din fire nu se numărau), PAnt, 252. — V. *númír*² și sinonimul *misăr*.

ANŪMIR², ANŪMIRE, sm., sn., pl. *anúmirl, anúmire*, umăr, «épaule», Dal, 18; *șe u pórľu eă di-anúmirl?* (ca ce o port pe ea la umăr?), PAnt, 182; BNA, III, 78; *pisle-anámirl cu mndl'i* (cu năframe peste umeri), PAnt, 304; BNA, I, 136; *si-acășără ... di anúmirl* (se apucară ... de umeri), PB, 89⁷. — V. *númír*², *úmirl*.

ANŪMIREA, adv., pe umăr, «sur l'épaule», PAnt, 393; *cu un slog di leámne di anúmirea* (cu o grămadă de lemne pe umăr), PB, 60²¹; *lo sledrpa di-anúmirea ș' trápse* (luă oala sau capra stearpă pe umăr și porni). V. *dinanúmirea*. — < *a¹ + nómire*.

ANUSTEĂȚĂ, sf., pl. *anustéf, dezgust, «dégout», Dal, 18. — V. :*

ĂNUSTU, -lă, pl. *ănușľl, -șle*, anost, «affadi; fastidieux», Dal, 18; Nic, 50; Mih, 31; GEI, 61; *om ănuștu* (om grețos). V. *nóstim*. — < *ξυστος* „sans goût”.

ANUSTĂSCU (mi), vb. IV (*anusťľl, -șľľl, -șľľre*), anosti, «affadir; (se) dégoûter», Dal, 18; Nic, 50. — < *ξυστεύω* „rendre fade”.

ANUSTÍRE, sf., pl. *anusťľrl, anostire*, «action de rendre fade, de dégoûter», Dal, 18.

ANUSTÍT, -lă, pl. *anusťľľ, -le*, «affadi; dégoûté», Dal, 18.

ANVARLIGA, adv., PAnt, 393 — v. *anvărľiga, avarľiga, noarľiga, varľiga, vărľiga, vărľigalul*, în jur.

ANVĂLESCU (*mi*), vb. IV (*anvălîi, -lîi, -lîre*), înveli, «1° (se) couvrir, envelopper; 2°. filouter, chiper», Dal, 18; CEI, 55. — 1°: *lu-anvălî cu poala-l'i* (l-a învelit cu șorțu-i), PB, 221^a; *moărtea-n'l mi-anvăleăște* (moartea-mi mă înfășoară), PLit, 393; *u-anvălîi căsa?* (ați acoperit-o casa?) — v. *acoăpir*; 2°: *lu-anvălîm di la hăne* (l-am șterpelit de la han) — v. *agudescu* 5°, *ahulescu* 3°, *căpsălsescu* etc. V. *anvălesc*, *anvălesc*. — < vsl. *valliti* „volvere”.

ANVĂLIRE, sf., pl. *anvălîrit*, învelire, «action de couvrir, d'envelopper, de cerner», Dal, 18; PB, 527; *cu anvălitrea fe la feăfiră* (cu încercuirea ce le-au făcut) — v. *anvălîgare*, *nîirel'edre*.

ANVĂLÎT, -tă, pl. *anvălîi, -le*, «couvert, enveloppé; hypocrite, boutonné», Dal, 18; PAnt, 394; *edste cărbune anvălît* (e cărbune învelit, e om ascuns) — v. *aplică²*, *ascămtu*.

ANVĂLITOĂRE, sf., pl. *anvălîtôrti*, învelitoare, «couverture; housse», PB, 527.

ANVĂLITURĂ, sf., pl. *anvălîturi*, «action de couvrir; couvertures», Dal, 18; PB, 527; PLit, 680. V. *nvălitură*.

ANVĂRIG, **ANVĂRLIG**, vb. I, Mih, 32; PEt, 43 — v. *anvărlîgădză*.

ANVĂRLIGA, adv. «(tout) autour», Dal, 18; Nic, 41; Mih, 32; PAnt, 394; CEI, 55; *dîi ună hoără di-anvărlîga* (dintr-un sat din jur), BNA, V, 111. — V. *anvărlîga* și:

ANVĂRLIGĂRE, sf., pl. *anvărlîgărti*, înconjurare, «action d'entourer, de cerner», Dal, 18; *cădză anvărlîgare greăuă pri noi* (asupra noastră a căzut încercuire grea) — v. *anvălire*.

ANVĂRLIGĂT, -tă, pl. *anvărlîgăt, -te*, încercuit, «entouré; assiégé», Dal, 19; *di dușmăn'l anvărlîgătă* (de dușmani înconjurată), PAnt, 324; Velo, 30. — V.:

ANVĂRLIGĂDZŪ (*mi*), vb. I (*anvărlîgăt, -găt, -găre*), încercui, «entourer; cerner; assiégé», Dal, 18; *stănea el'i u-anvărlîgă* (ei stăna o înconjurau), PAnt, 118; *anvărlîgără pălătea* (au încercuit palatul), PB, 269¹⁰; *căsa-al Licea-anvărlîgără* (încercuirea casa lui Licea), PAnt, 363. — V. *anvărig* și *nîirel'lu*. — PEt, 43: < *veărigă*; CEI, 55: < vsl. *veriga* „catena”. — < ?

ANVĂRLIGÓS, -goăsă, pl. *anvărlîgôsli, -goăse*, rotund, «rond», Dal, 219; *greăște zboăre anvărlîgoăse* (grăește cuvinte rotunjite, cu două înțelesuri). V. *vărlîgós*.

ANVĂRTESCU (*mi*), vb. IV (*anvărtili, -lîi, -lîre*), învîrti, «1° (faire) tourner; pirouetter; 2°. chiper — v. *anvălesc* 2° etc.», Dal, 19; Nic, 29; PB, 528; CEI, 55. — 1°: *si-anvărteăște, cānda-l har* (se învîrtește, parcă-i haron, moartea), PAnt, 298; BNA, I, 126; *fe li-anvărlești pri-audfe?* (ce dai tircoale pe aci?) — v. *șuntăescu*; 2°: *di lu lu-ăi anvărlîtă?* (de unde l-ai șterpelit?) — v. *anvălesc* 2°, *ăulăescu* 5°, *ălun³* etc. V. *anvîrtăescu*, *avărtăescu*, *invîrtăescu*, *noărtăescu* și sinonimul *șufă*. — < vsl. *vrătěti* „circumagere”.

ANVĂRTIRE, sf., pl. *anvărtili*, învîrtire, «action de faire tourner, de couvrir», Dal, 19. V. *noărtire*.

ANVĂRTÎT, -tă, pl. *anvărtili, -le*, «tourné; enveloppé», Dal, 19; *cusiță ... anvărtile n cap* (cosițe ... învîrtite în jurul capului), PAnt, 252; *eară anvărtili* (erau înfășurați).

ANVERLIGA, adv., PB, 528 — v. *anvărlîga*.

ANVĚSCU, vb. III și II, Nic, 29 (*anvĚscu*); PB, 528 — v. *nvĚscu*.

ANVĚTŪ¹, vb. I «apprendre; enseigner», PB, 528; PAnt, 393 — v. *nvĚtŭ*¹.

ANVĚTŪ², sn., învăi, «habitude; conseil», Nic, 29 (*anvĚtŭ*); PB, 528; *s' lă dau un anvĚtŭ* (să-ți dau un sfat, un învățămînt), PB, 440³⁶ — v. *nvĚtŭ*².

ANVICLĚDZŪ (*mi*), vb. I (*anviclĚdl, -lĚdl, -lĚdre*), învechi, «n'être plus d'usage; cāmeăzea ... aēstă si-anviclĚ (cāmașa ... asta s-a învechit), Lum, II, 247. — V. *nviclĚdzŭ*, *viclĚdzŭ*.

ANVILĚSCU, vb. IV, Mih, 32 — v. *anvălesc*, *nvălesc*.

ANVIRINĂRE, **ANVIRINĂT**, **ANVIRINĚDZŪ**, PAnt, 394 — v. *nvirinăre*, -năl, -nĚdzŭ, întrista.

ANVISCŪT, -tă, pl. *anviscuf*, -le, îmbrăcat, «(re)vētu»: *că'l'urî ... anviscufte maşî cu flori* (căi (drumuri) ... acoperite numai cu flori), BNA, II, 48. V. *nviscuf*.

ANVIŞTEĂRE, sf., îmbrăcare, Nic, 29 — v. *nvişteăre*.

ANVIŢARE, ANVIŢĂT, ANVIŢĂTŪRĂ, Nic, 29; *acloşe nu him anviŷăŷ noi* (noi nu sîntem obişnuîti acolo), BNA, IV, 124 — v. *anvêŷă¹*; *noŷăre, -ŷăŷ, -ŷăŷără*.

ANVÎRTITŪRĂ, sf., pl. *anvîrtitûrî*, învîrtitură, Dal, 19; Nic, 29 — v. *anvîrtîlescu, nolvîrtîără*.

AN'ÎLĂ, sf.: *li curmă an'îla* (te copleşea mila), LP, 101 — v. *n'îlă*.

AN'ÎR (*mi*), vb. I, mira, Gram, 219 — v. *n'îr¹* şi sinonimul *apurişescu*.

AN'ÎRLĂ, sf., mierlă — v. *n'îrlă*.

AN'ÎURDZÊSCU, vb. IV, PB, 528; PANT, 394 — v. *an'îurzescu*.

AN'ÎURIZMĂ, sf., fără pl., miros, «odeur; exhalaison», Mih, 26; PB, 528; PANT, 394; GEI, 106. V. *n'îurizmă*.

AN'ÎURZÊSCU (*mi*), vb. IV (*an'îurzîl, -zîl, -zîre*), mirosi, «1°. répandre de l'odeur; 2°. sentir; flairer», Nic, 45; Mih, 27; PSCR, 191; GEI, 106. — 1°: *an'îurzedşte pî'nea mîrtu* (plinea miroase a om mort), PB, 41²⁵; *cărnea acăŷă' si si-an'îurzedşă* (carnea începu să miroasă); *s' duc jîlle şi-u-an'îurzescu* (se duc cele întristate (îndoliate) şi o miros), PLit, 933; PANT, 34; 2°: *an'îurzedşte prumuvedără* (se simte (miroase a) primăvară); *lu-an'îurzîră* (l-au simţit) — v. *adukescu* 2°. — V. *an'îurzescu*. — < μυρῖζω „sentir (bon, mauvais)”.

AN'ÎURZÎRE, sf., pl. *an'îurzîrî*, mirosire, «action de sentir, de flairer», Nic, 46; Mih, 27; PB, 528; *an'îurzîre di vâltur* (miros de vultur).

AN'ÎURZÎT, -tă, pl. *an'îurzîŷ, -le*, «senti; flairé; fétide», Nic, 46; PB, 528; *cărne an'îurzîŷă* (carne alterată).

AOĂ — > *aăă*.

AOĂ, adv., aci, «ici», Dal, 19; Nic, 55; Mih, 33; PSCR, 191; PB, 528; *pri-aôă ş' pri-aclô* (pe ici şi pe colo), PANT, 233; *că'ŷă lu aôă nelo?* (încotro ai apucat ici încolo?); *u vin-dûm aôă ş' doăăă dzî'le* (o vindurăm acum şi două zile). V. *aăă*. — < lat. *ad-hae*.

AOĂIA, adv., PB, 528 — v. *aôă, aôăŷe; aclôla, apôla*.

AOĂLTARI, AOĂLTĂZ, AOĂRTARI, adv., alaltăieri, «avant-hier», Dal, 19; Nic, 55; Mih, 33; PB, 528 (< *alăllăert*); *si-ărsî aêrl, aôărtarl* (s-a ars ieri, alaltăieri). — < *a + âllă-ăêrl*.

AOĂRFÂN, -nă, pl. *aôărfân'î, -ne*: *nu şîil, aôărfâne, că ...* (nu ştii, orfane, că ...), Cod, 25 b¹⁰. În Cod: *oărfân* 42 b⁹; *oărfănă* 45⁴. Deci, *aôărfân* trebuia ortografiat: *a oărfân* — v. *ăă* şi *oărfân*.

AOĂŢE, adv., aici, «ici», Dal, 19; Nic, 55; PB, 529. V. *aôă, aôăla, aăăŷe* şi dr. *aôăce* (Teaha 109). — < lat. **ad-haece*.

AÔR, vb. I (*aurăŷ, -răŷ, -răre*), ura, «souhaiter»: *ăŷŷl cî'nîă, ăŷŷ l'î-aôără* (unii cîntă, alţii îi urează), Velo, 53; BNA, V, 87; *biă ş' l'î aură'* (bău şi-i ură), Cal. 1911, 57. — V. **aurédzû, or*.

APAΔIKÎE, sf., pl. *apađikîl*, «injustice, iniquité totale»: *apađikia s' keără* (nedreptatea să piară), CalGrB, 68. V. *ăđikie, strîmbăŷăte*. — < ἀπο-ἀδικία.

APĂIE, sf., pl. *apă'î*, miză, «enjeu; mise (aux jeux des osselets)», Dal, 19. V. *păle*.

APĂLĂ¹, sf., pl. *apă'l'î*, sabie, pală, «1° glaive; sabre recourbée; 2°. vite; impétueusement; comme un ouragan», Dal, 19. — 1°: *arăpî apăla s' l'î tăŷe căplu* (răpeşte sabia să-i taie capul), PB, 43²⁷ — cf. dr. „de briu atîrna o pală de Taban”, Băl, 275; 2°: *lu ună apăŷă s' dăŷe* (se duce într-un salt *ca paloşul*), PLit, 671; *doi Ćirkêŷl ... lu-apălă si-ălăşără* (doi Cerchezi ... se repezîră lute *ca paloşul*), PANT, 343; *s' lu umplă l' ună apăŷă* (să-l umplă într-o fugă nebună), PB, 248²¹; *si-arûpă dzeăna nsus lu-apă'l'î* (să îrupă în susul urcuşului

in galop, in iureş), BNA, II, 122. V. *pălă* şi sinonimele *coărdăş*, *cealt'me*. — <tc. *pala* (314) „cimeterre”.

APÁLĀ², sf., pl. *apá'l'i* — v. *pălă*² — 1°. laine sérancée; 2°. andain de neige, Dal, 19; PB, 529. — 1°: *apá'l'i carl va fr'l'ngá* (cine va dărăci din nou pale (valuri) de lână), PAnt, 244; BNA, II, 114; 2°: *cáde cl'te 'nă apálă di neădă* (se lasă cîte o pală de zăpadă), Lum, I, 172; *ca apá'l'i di neădă* (ca pale (valuri) de zăpadă), PAnt, 252. — Etimologia din lat. **pal(u)la* < *pala* „bêche” (DR, II, 819; CN, 174) nu e convingătoare. — < ?

APĀNDIHA, adv., pe neaşteptate, «au dépourvu», Mih, 33; GEI, 106. — V. *anipāndiha* şi sinonimele *aniōrihla*, *āpanstz*, *āzafna*.

APĀNDISE, sf., pl. *apā'ndist*, răspuns, «réponse», Dal, 19; Nic, 57; GEI, 106; *apān-disea dātă di nts* (răspunsul dat de el), PB, 168⁹. Sinonime: *apōcrise*, *cārşill'ke*, *gītulāpe*. — < ἀπάντησις „~”.

APĀŊE, sf., fără pl., salutare, «salut, délivrance», PScr, 191; GEI, 106 — v. *apārā-tūrā* şi :

APĀŊĪU, sn., pl. *apāŋclurī*, adăpost, «abri — v. *apāŋsēsescu* —, Dal, 19; Nic, 57; GEI, 106; PenB, VI, 2-4, 49; *hoāra nu irā tu apāŋclu* (satul nu era la adăpost), Al, 1903, 52; *ca s' hībā niheām' sun apāŋclu* (ca să fie puţin sub adăpost), CalGrB, 64. — < ἀπάγγιο „lieu à l'abri du vent”.

APĀNSĪZ, adv. «inopinément»: *nă vin'e āpanstz* (ne-a venit pe neaşteptate). V. *apān-diha*. — < tc. *apansyz* (3) „à l'improviste”.

APĀR, vb. II «sembler», Gram, 220 — v. *par*², *părea*.

APĀRĀLACTU, -tă, pl. *aparālactl*, -te, identic, «(tout) semblable», GEI, 106. — < ἀπαράλλατος „identique”.

APĀTIE, sf., pl. *apātīl*, înşelăciune, «apathie; tromperie», Dal, 19; Nic, 59 (*apāte*); GEI, 107. — < ἀπάτη „imposture”.

APĀTIŊŊ, -ioānă, pl. *apatiŋŋ'i*, -ioāne, înşelător, «trompeur», Dal, 19; Nic, 59; GEI, 107. Sinonim: *aridilōr*. — < ἀπατεών „imposteur”.

APĀ, sf., pl. *āpe*, apă etc., 1°. eau; 2°. rivière; fleuve; 3°. urine; 4°. merde; 5°. propre, pur, chaste; 6°. allure; habitudes; 7°. apprendre sur le bout du doigt; 8°. agir vainement; être mis au pied du mur, Dal, 19; Nic, 57; Mih, 33. — 1°: *āpa di finl'nă nu si-alăeāşle* (apa de izvor nu se turbură); *moāşe di āfēāle fe fln āpile* (bătrînă dintre acele ce ţin (opresc, încheagă) apele), PB, 346²⁸; *s' f' alāsă limba āpă n gură* (limba să-ţi lase apă în gură), PB, 455²⁰; *nkisirā ntre-āpă la arl'ū* (porniră la rlu după apă), PB, 409³²; 2°: *āpa vin'e märe* (rîul s-a umflat); *āpile durn'eā* (apele curgătoare dormeau), PAnt, 231; *āpa mintilā cūēlube adūle* (apa (rîul) turbure butuci aduce), PLit, 425; 3°: *n't-vin'e āpa-āfēā mināla* (mi-a venit apa cea subţire = mi-a venit să urinez); *n't-fac āpa* (urinez) — cf. it. „fare acqua = orinare”; *carl va s-şl fācā āpa* (cine vrea să urineze), PB, 402⁸; *armāse s-şl fācā āpa* (a rămas să-şi facă nevoia), PB, 80³⁸; *şl-fāfēā āpa fēāla* (fata urina), PB, 291³³; *z' vā fāfēl āpa minulā* (să vă pişaţi), PB, 447²³; 4°: *āpa āfēā grōāsa* (scaunul mare) — cf.: gr. „τὸ ψιλὸν νερόν, τὸ χονδρὸν νερόν „şi alb. „ujē hōllē, ujē trāshē” (= „atto piccolo, orinare; atto grosso, evacuare”); 5°: *eāste āpă di lituryle* (e curat ca apa de prescure), PLit, 424; PB, 347¹⁸; 6°: *l'i nviāt āpile* (i-am învăţat (cunoscut) apucăturile), PLit, 577; *mul'eārea ... f' l'eā āpa şi-apōla ti ncālicā* (femeia ... îţi ia (învăţă, cunoaşte) obiceiul şi apoi te domină), Fl, II, 4, 7 — cf. gr. „τὰ νερά του”; 7°: *nevātā āpă* (învăţă foarte bine, învăţătura lui curge ca apa), PLit, 425 — cf. gr. „τὸ ξεῦρον νερόν” şi tc. *sou guibi bilmek* (769) „connaître sur le bout des doigts” — v., aci, *dzeādīt* 4°; 8°: *adrāşl gūvā tu-āpă* (făcuşi gaură în apă); *aveā fāplā 'nă gūvā ntru-āpă* (făcuse o gaură în apă, nu a făcut nimic), PB, 66²⁹ — cf.: gr. κάμνω μίαν τρύπαν εἰς τὸ νερό („donner un coup d'épée dans l'eau”) şi alb. *mih nē ujē* „zappare in acqua,

fare un buco nell'acqua"; *lo lupăla 'nă apă* (lopata luă o apă = li s-a infundat), BNA, II, 30. - 9°: *ăpă nigrîtă* «eau puisée avant que l'on parle», ἀμύλητον νερόν, apă neincepută; 10°: *ăpă aθανάta* «eau de jeunesse; eau qui ressuscite», PB, 495³⁵ - cf. gr. ἀθανάτων νερόν sl. živa-voda, dr. apă vie etc. - < lat. *aqua* „eau”.

APĂNDĂXÉSCU (*mi*), vb. IV (*apăndăxił, -xił, -xire*), aștepta, «s'attendre; se trouver tout-à-coup», Mih, 33. - V. *apăndixescu, pândizescu*.

APĂNDĂXIRE, APĂNDĂXÎT, Mih, 33 - v. *apăndixire, -xił*.

APĂNDISÉSCU, vb. IV (*apăndisł, -sł, -sire*), răspunde, «répondre», Dal, 19; Nic, 57; Mih, 53; PB, 530; PAnt, 394; GEI, 106. V. *apocrisescu*. - < ἀπαντῶ „~”.

APĂNDISIRE, sf., pl. *apăndisiri*, «action de répondre», Dal, 19.

APĂNDISÎT, -lă, pl. *apăndisł, -le*, «qui a répondu; à qui on a répondu», Dal, 19; lucrul *apăndisł* (chestiune la care s-a răspuns).

APĂNDIXÉSCU (*mi*), vb. IV «s'attendre; croire», Jb, I, 36; Nic, 57; GEI, 106. V. *apăndăxescu* și sinonimul *astăptu*. - < ἀπαντῶ „(s')attendre”.

APĂNDIXIRE, sf., pl. *apăndixiri*, așteptare, «attente», Nic, 58.

APĂNDIXÎT, -lă, pl. *apăndixł, -le*, «attendu».

APĂNDŌĂHĂ, sf., pl. *apăndōhl*, ajutor, «attente, espoir; appui, aide», PB, 530; GEI, 106. Sinonime: *andoăpir², arădzim¹, elpidă*. - < ἀπαντοχῆ „attente”.

APĂNŌISÉSCU, vb. IV (*apănŏisł, -sł, -sire*), a se odihni, «se délasser, se reposer», Kats, I, 69. Sinonim: *dispustusescu*. - V. *apănŏlu*.

APĂR (*mi*), vb. I (*apărāl, -rāl, -răre*), apăra, «défendre; protéger; garder», Dal, 19; Nic, 58; Mih, 33; PScr, 192; *si-apără'm az limba ș' făra* (să apărăm azi limba și neamul), PAnt, 239; BNA, II, 100; *c' undă m' nă ti-ăpără ș' cu-alăntă ti deăpiră*, PB, 457⁸ - v. *deăpiră*; *si-ăpără Dumnidză'dă* (să ferească Dumnezeu) - cf.: gr. Θεὸς φυλάττει, alb. *të ruanjë Perëndia* „ti possa guardare Iddio”. - < lat. *apparare* „préparer, faire les apprêts”.

APĂRĂRE, sf., pl. *apără'ri*, apărare, «défense; garde; plaidoirie», Dal, 19; Nic, 58; Mih, 33; PAnt, 394; *gluneđa a apărări'el 'șl-u-aspuse* (bravura apărării și-a arătat-o).

APĂRĂT, -lă, pl. *apărăł, -le*, apărat, «défendu; gardé», Dal, 19; Nic, 58.

APĂRĂSÉSCU, -SIRE, -SÎT, părăsi, «abandonner»: *si-șl veadă fumeđ'ea apărăsłtă* (să-și vadă familia (copiii) părăsită), ArE, 30 - v. *apărășescu, apăryisescu, apărănăseșcu, apărăn'isescu, prăhtisescu*.

APĂRĂTŌR -lođre, pl. *apărăłłrł, -lođre* «qui défend, qui protège, qui garde», Dal, 19; Nic, 58; Mih, 33; *fă'-le a nōstru apărăłłr* (fă-te al nostru apărător), RA, I, 190.

APĂRĂTŪRĂ, sf., pl. *apărăłłrł, adăpost, «défense; empêchement; abri* - v. *apănŏlu*, Dal, 19; Nic, 58; *an nu lă deăđim apărătūră* (anul trecut nu le-am dat adăpost), FI, II, 4, 8; *ađă eđste apărătūră* (aici e adăpost), FI, II, 6, 4.

APĂRĂŢÉSCU (*mi*), vb. IV (*apărăłłł, -łłł, -łłre*), părăsi, «abandonner», Nic, 58; GEI, 106; *nu uru s' l'i-apărăŧescă* (nu a vrut să-i părăsească), ArE, 40; PAnt, 168. V. *părăŧescu*. - < παραιτῶ „~”.

APĂRŌISÉSCU (*mi*), vb. IV (*apăryisł, -sł, -sire*), părăsi, «abandonner; délaissers», Dal, 19; Nic, 58; PB, 529; GEI, 106. V. *păryisescu*. - < ἀπαργιάζω „~”.

APĂRŌISIRE, sf., pl. *apăryisłrł* «abandon», Dal, 19; Nic, 58.

APĂRŌISÎT, -lă, pl. *apăryisłł, -le*, «abandonné; laissé en friche», Dal, 19; Nic, 58; PB, 529.

APĂRNĂSÉSCU (*mi*), vb. IV (*apărănłł, -słł, -stre*), părăsi, «abandonner; (re)nier», Nic, 58; Mac, 9. V. *apărăn'isescu, părănăseșcu*. - < ἀπρνοῦμαι „renier”.

APĂRNĂSIRE, sf., pl. *apărănłrł*, «action de renoncer», Dal, 19; Nic, 58.

APĂRNĂȘIT, -lă, pl. *apărnășiți*, -le «abandonné; délaissé», Dal, 19; Nic, 58; un *mur-mintu apărnășit tu irn'le* (un mormint părăsit în pustiu), PAnt, 255. V. *părnășit*.

APĂRNĂȘCU, vb. IV (*apărn'îl, -n'îl, -n'îre*), începe, «commencer», Dal, 19; Nic, 58; Mih, 33; *apărn'edște s' căflă coârda* (începe să caute sabia), PB, 424³²; *ca scláva s' lucreádză-apărn'edște* (începe să lucreze ca sclava), PAnt, 242; BNA, II, 112. V. *părn'escu* și sinonimele *acăfă 3°, ahlursescu, nlep.* — E același cu dr. *pornesc*. — DR, III, 1088 și CEI, 55: < vsl. *porivali* „trudere”. — < vsl. *porinati* „pousser, mouvoir”.

APĂRNĂȘIRE, sf., pl. *apărn'îri*, începere, «action de commencer; commencement», Dal 19; Mih, 33.

APĂRNĂȘESCU, -ȘIRE, -ȘIT, Lum, I, 104; *căsa cu apărn'isla vatră* (casa cu părăsita vatră), Lum, II, 70. — V. *apărnășescu*.

APĂRNĂȘIT, -lă, pl. *apărn'îți*, -le, «commencé», Dal, 19; Nic, 59; *lăpăda eadte apărn'îlă* (ciorapul e început).

APĂRNĂȘITĂ, sf., fără pl., început, «commencement; début», Dal, 19; Nic, 59; PB, 529; FI, I, 2, 11; *dil apărn'îlă pln' tu bilisilă* (de la început pînă la sfîrșit); *Apărn'îlă* (Începuta — ca nume propriu), PB, 104³⁰.

APĂRNĂȘITURĂ, sf., pl. *apărn'ituri*, începătură, «commencement; début», Dal, 19.

APĂTÓS, -loasă, pl. *apătóși, -loase*, apos, «aqueux», Dal, 20; Nic, 59; Mih, 33; *locuri apătóase* (locuri apoase, apătoșate). V. *após*. — În FI, II, 5, 6: **APĂTIÓS**: *pirdé apătios după óc'i* (perdea apoasă de pe ochi). — Cf. și † dr. *apátosū*, CPsal, 349; „fîntină apătoasă”, Dos, 246. Cf. și DA, s. v. — < *ápá* (sau lat. **aquatosus*?).

APĂTUSĂȘCU (*mi*), vb. IV (*apătusîl, -sîl, -sîre*), a deveni apos, «remplir d'eau; devenir aqueux; rendre mou, (s')amollir», Dal, 20. — < *apătós*.

APĂTUSĂȘIRE, sf., pl. *apătusîri* «action de rendre aqueux, mou», Dal, 20.

APĂTUSÎT, -lă, pl. *apătusîți, -le*, «rempli d'eau; aqueux; amolli», Dal, 20.

APCĂ, APCĂRE, APCĂRIM, APCĂT, Dal, 21; PAnt, 394 — v. *apúc, apucăre, apucát*.

ĂPCU, -că, pl. *ăpfi, -fe*, inferior, «inférieur; inconvenant»: *Piunárlu ... ăpcu eadte?* (*Piunárlu ... e inconvenabil, e om de rînd?*), PenB, IV, 121; Caraf, 35. — < *ἄπεικος, ἄπικος* „inférieur”.

APEANĂ, sf., pl. *apeáne*: *dăm apeána ca s' vă scrie* (dăm condeiul ca să vă scrie), PAnt, 237; BNA, II, 98 — v. *peánă, cundil'îu*.

APÉLĂ, sf., pl. *apéle*, scîndură subțire, «latte», Dal, 19. — < *πέλα* „ais, volige”.

APICĂȘÓN'ÎŪ, -șoán'e, pl. *apicășón'î, -șoán'e*, — v. *akicășón'îu* —, GEI, 107; *șárpile áestu erá apicășón'îu* (șarpele acesta era năzdrăvan), PB, 9²³. — În albaneză: *pikësonj* „punteggiare”. — Nu poate fi străin de *akicășescu* nici ca rădăcină, nici ca sens.

APICUNDU, -dă, pl. *apicundzi, -de* (Grămosteni), tutore, «tuteur». — < bg. *opekúno* „~”.

APÍΔΓΙŪ, -δye, pl. *apíδyí, -δye*, «mûr»: *górřá apíδye* «poires bergamotes». — < *ἀπίδιον* „poire”.

APILPISĂȘCU (*mi*), vb. IV (*apilpisîl, -sîl, -sîre*), despera, «désespérer; décourager», Dal, 19; Nic, 59; Mih, 33; GEI, 107; *si-apilpisîl* (s-a descurajat, a desperat), PAnt, 353. — < *ἀπελπίζω* „~”.

APILPISĂȘIRE, sf., pl. *apilpisîri*, desperare, «désespoir», Dal, 19; Nic, 59; Mih, 34; GEI, 107. Sinonim: *dedăspir*¹. — < *ἀπελπισία* „~”.

APILPISĂȘIRE, sf., pl. *apilpisîri*, «action de désespérer», Dal, 19; Mih, 34; PScr, 192.

APILPISÎT, -lă, pl. *apilpisîți, -le*, «désespéré; découragé», Dal, 19; Nic, 59; Mih, 34. Sinonim: *dedăspir*².

ĂPIR, vb. IV (*apíriți, -riți, -rire*), a se face zi, 1°. *poindre* (en parlant du jour) — *ca verb unipersonal*; 2°. être quelque part à la pointe du jour», Dal, 19; Nic, 59; Mih, 34. —

1°: *grîl'-l'-al Nica, c' apîrl* (grăiți-i (strigați-i) lui Nica, căci s-a crăpat de zi), W, II, 110; PAnt, 37; *loă s' apîră* (începea să se lumineze de ziuă), PB, 373¹⁷; *s' trădzēm cāle nānle ca si-apîră* (să pornim la drum înainte de a se face zi); 2°: *Avaroon ... apîri șa nu ntunică'* (Avaroon ... a fost în zori de zi și nu a înnoptat, nu l-a apucat noaptea), Cod, 110 b¹⁶; *s' apîrl tu un ăredp ărsu* (să te apuce zorii zilei într-un cuptor încins), PB, 139²⁶; *armăsîră si-apîră aclo* (au rămas să-i apuce zorii zilei acolo), PLit, 780; *nu ntunică', apîri; apîrl, nu ntunică'* — *bruma* (nu a apucat-o noaptea (= apăru pe ierburi înainte de a se înnopta), au apucat-o zorii zilei, au văzut-o zorii zilei, nu a înnoptat (= a dispărut înainte de a se face noapte — bruma), PLit, 355; PArom, 104 — v. *ntunică*. V. *pirindu*. — Cf. † fr. «si apert le cler ior», Rol 3675. — < lat. *aperire* „ouvrir”.

APIRĂ, vb. unipers., pers. 3 sg. indic. prez. «il est jour» — v. *ăpir*, *alçescu* 5°, *crep* 2°.

APIRĂ, sf., pl. *apîre*, Perd, 27⁷; *ca lăptile pri apîră si-umflă* (se umflă ca laptele pe flacăra), ArE, 10 — v. *piră*¹.

APIRĪNDU, adv., în ajun, «à la veille» — v. *apîrindu*². — < *ăpir*.

APIRĪRE, sf., (pl. *apîriri*) «pointe du jour; action d'être quelque part à la pointe du jour», Dal, 19; Mih, 34; PB, 530.

APIRĪȘŪ (nord), sm., fără pl., zori de zi, «aube»: *aglūmsim tu-apîrîșū* (ajunserăm în zori de zi). V. *murdzișū* și sinonimele: *cripătă*, *hărăgmă*. — < *ăpir*.

APIRĪT, -lă, pl. *apîrîț*, -le «point (en parlant du jour); qui a été quelque part à la pointe du jour», Dal, 19; *l'-aflăd apîrîț yîl* (i-am găsit vii în zorii zilei).

APIRĪTĂ, sf., fără pl., zori de zi, «pointe du jour», Dal, 19; Nic, 59; Mih, 34; *tu-apîrîtă n'l-li sculăi* (în zorii zilei mi te sculai), PAnt, 54; *dil apîrîtă pln' lu ascăpîlăda a soărîlul* (din răsăritul (răsărită) plină la apusul soarelui), PB, 12²². Sinonime: *cripătă*, *hărăgmă*, *hărăxlă*. — Morfologic, v. *Introducere*, § 26 c, p. 30.

APISTĪE, sf., pl. *apistli*, necredință, «manque de foi», Nic, 60; Mih, 34. — < ἀπιστία „méfiance”.

APISTISĒSCU, vb. IV (*apistisîl*, -sîl, -sîre), a nu crede, «ne pas ajouter foi», Dal, 20; Nic, 59; GEI, 107. — < ἀπιστώ „ne pas croire”.

APISTISĪRE, sf., pl. *apistisîrl*, «action de ne pas ajouter foi», Dal, 20;

APISTISĪT, -lă, pl. *apistisîț*, -le, «mécréant», Dal, 20; GEI, 107.

APISTU, -lă, pl. *ăpiștl*, -sle, infidel, «infidel; perfide», Dal, 19; Nic, 60; Mih, 34; GEI, 107. Sinonime: *căur*, *dinsl'z*, *îmansl'z*. — < ἀπιστος „défiant”.

APITRUSĒSCU (mi), vb. IV (*apitrusîl*, -sîl, -sîre), presa, «presser; accabler; suffoquer; écraser; écarbouiller; se ruer sur», Dal, 20; Nic, 60; Mih, 34; GEI, 107; Lum, II, 312; *cândă cădză căsa di lu-apitrusî* (parcă a căzut (s-a surpat) casa de l-a presat), PB, 206³⁰; PAnt, 93; *ăuă apitrusîm nîpl'rîca* (aici am presat (am blocat) șarpele cu ajutorul unei sau unor pietre îngrămădite peste el); *va mi-apitrusescă n căsă* (mă vor bloca în casă), Caraf, 71; *va mi-apitrusescu* (mă voi pitula), PenB, IV, 44; Caraf, 10; *l'-aveă apitrusîlă ... sômnu greū* (li coplesise ... somn greu), PB, 309²³; *aveă apitrusîlă Tūrîl'î* (năpădise turcii) — cf. gr. „Αλῆ πασῶς μὲ πέτρωσε”, Passow, 149. V. *aputrusescu* și sinonimul *aplucusescu*. — < πετρόνω „couvrir de pierres”.

APITRUSĪRE, sf., pl. *apitrusîrl*, «action de bloquer en entassant des pierres sur; ...», Dal, 20; Nic, 60; Mih, 34. V. *pitrusîre* și :

APITRUSĪT, -lă, pl. *apitrusîț*, -le, «couvert de ...; entassé», Dal, 20; Nic, 60; Mih, 34.

APLĀΔΔ, sf., pl. *aplădz*, farfurie de aramă, «grand plat de cuivre», Dal, 20; Nic, 60; GEI, 107. V. *plădă*. — < ἀπλάδα „grand plat”.

APLÂN, sn., pl. *aplânuri*, șiretenie, «plan; finauderie», PB, 530; GEI, 107; *mi lo, dâdo, cu aplân* (mă luă, mamă, cu șiretenie), PLit, 1009; *cu aplânlu s' u l'ed* (să o ia cu viclesug), PB, 95²; *l-vătămără cu aplân* (l-au ucis cu înșelăciune), PLit, 1013. — V. *plan*¹.

APLÂNĂSÉSCU, vb. IV, GEI, 107, înșela — v. *plânăsescu*.

APLÂNĂSIRE, sf., pl. *aplânăsiri*, înșelătorie, «action de duper»: *vă si spună aplânăsirea* (va arăta înșelătoria), Cod, 43 b¹⁸ — v. *arideare* 3°.

APLÉC¹, vb. I (*aplicăți, -căți, -cări*), lăpta, alăpta, «allaiter», Dal, 20; *si-apléc n'iclu 'nă oâră* (să alăptez o dată micul prunc), PLit, 1044; PAnt, 72; *'șt-aplică' n'ifl'i* (și-a alăptat pruncii), PB, 193³⁴; *ml'-la nu-î aveă lăpte ș' ti-aplicăm mine* (mama ta nu-ți avea lapte și te alăptam eu), Fl, II, 2, 6. V. *aplic*, *aplicătoare*. — < lat. *applicare* „appliquer (à); diriger vers”.

APLÉC² (*mi*), vb. I (*aplicăți, -căți, -cări*), apleca, «1° baisser; 2° incliner; plier; 3° soumettre; 4° partir», Dal, 20; Nic, 60; Mih, 34. — 1°: *s' aplică' s' beă apă* (se aplecă să bea apă), PB, 15³⁷; 2°: *si-aplécă tu discălic* (se apleacă unde descalec), PAnt, 24; *călu ... si-aplică* (calul ... se apleca), PAnt, 138; *așlu aplică' ureăcl'ea* (bătrînul a aplecat cu mîna urechea), PAnt, 217; BNA, IV, 73; *aplecă-n'l-te și n'l-ti fă păde* (aplecă-mi-te și mi te fă șes), PAnt, 46; *aplecă pufl'n lămpa* (aplecă puțin lumina lămpii); 3°: *l'i-u-aplică nărea* (i-am coborît plîsul, l-am făcut mai puțin arrogant, l-am adus la realitate), Lum, VI, 6-8, 28 — v. *năre* 6°; *li-aplică' urécl'ile* (a dat îndărăt, s-a muiat) — v. *urécl'e* 6°; 4°: *ôlle ambăiră și aplecă că'tră tu cl'mpu* (oile pornesc în șir și pleacă (coboară) spre cîmpie), Lum, I, 172; *mlcăł ș' biul și cl'ndu l'i-u-aplică ...* (am mîncat și băui și cînd o pornii ...), PB, 45³⁸. V. *plec*. — < lat. **plicare*.

APLIC, vb. I, Dal, 20; PB, 530 — v. *aplec¹*.

APLICĂRE¹, sf., pl. *aplică'ri*, alăptare, «action d'allaiter», Dal, 20; *aplicărea a n'iflor* (alăptarea pruncilor).

APLICĂRE², sf., pl. *aplică'ri*, aplecare, «action de se pencher, de partir», Dal, 20; Nic, 60; Mih, 35.

APLICĂT¹, -lă, pl. *aplicăți, -te*, alăptat, «allaité», Dal, 20; *n'el aplicăł* (mîel alăptat).

APLICĂT², -lă, pl. *aplicăți, -te*, aplecat, «baissé; penché; soumis; humble; hypocrite — v. *anvâlîb*», Dal, 20; Nic, 60; Mih, 35; *cu căpîlle aplicăde* (cu capetele plecate), PAnt, 233; *cu nă'rîlle aplicăde* (cu nasul în jos, umiliți), PB, 155¹⁸ — v. *aplec²* 3°.

APLICĂTĂ, sf., fără pl., povîrniș, «pente, déclivité»: *aplicăta a Surînlui* (panta Suri-nului), PenB, V, 51.

APLICĂTOĂRĂ, WTh, 307; **APLICĂTOĂRE**, sf., pl. *aplicătōri*, (oaie, capră) aplecătoare, «1°. (brébis, chèvre) qui allaite (un autre agneau ou chevreau que le sien); 2°. brebis laitière sans agneau pendant la montée des Aroumains dans les montagnes». — În zilele de trînsumanță primăvărată de la șes la munte, aplecătoarele — relativ, nu prea numeroase — însoțesc grupurile de familii aromânești: în timpul popasurilor, acestea se hrănesc cu laptele aplecătoarelor. Pentru popasul de amîazi, aplecătoarele pornesc înainte caravelor de familii, mai cu noaptea în cap; la fel și pentru popasul de noapte — aplecătoarele merg pascînd. Cu ele pornesc pe jos și bătrîni, bătrîne și copii, spre a ușura mersul și poverile catrilor supra-încărcați. — V. *aplicătoare* și *aplec¹*.

APLÓ, invar., avînd pl. m. *aplădz*, simplu, «simple; naïf», Nic, 60; PScr, 192; *om apló* (om simplu); *mul'edre apló* (femeie simplă); *oámin'l aplădz* (oameni haivi). — < *ἁπλός* „simple”.

APLUCUSÉSCU (*mi*), vb. IV (*aplucusii, -sîl, -sire*), năpădi, «presser; accabler; fondre», Dal, 20; Nic, 60; GEI, 107; *s' nu l'i-aplucusedscă jivă cl'n'l* (să nu cadă peste ei imobil-

zindu-i niște cîini), PB, 184¹⁴; *aplucusîră Tûrfîl'i* (năvălîră turcii), PLit, 1000. V. *plucusêscu*, *pulcusêscu* și sinonimele *anăpădêscu*, *apitrusêscu*. — < πλᾶκῶν „presser”.

APLUCUSÎRE, sf., pl. *aplucusîri*, presare, «action de presser, de fondre», Dal, 20; Nic, 61.

APLUCUSÎT, -lă, pl. *aplucusît*, -le, «pressé; caché; terré», Dal, 20; Nic, 61; PB, 530; *ședde aplucusît lu fêdrică* (stă pitit în ferigă). V. *pulcusît*.

APOAÎA, adv., apoi, PB, 530; *apodîa intrără lu gāvă* (apoi au intrat în gaură), PB, 389¹; 391²³ — v. *apōl* și gr. τωράτα (sub *tōra*).

APŌCRISE, sf., pl. *apōcrisî*, răspuns, «réponse», GEI, 108; *Daniîl dēde apōcrise* (Daniîl dădu răspuns), Cod, 107 b¹⁹; 15¹⁴. Sinonime: *apāndise*, *gîulāpe*. — < ἀπόκρισις „~”

APOCRISÊSCU, vb. IV (*apocrisîl*, -sîl, -sîre) răspunde, «répondre» Cod, 25 b²⁴; Gram, p. xxx (*apucrisêscu*). V. *apāndisêscu*. — < ἀποκρίνομαι „rendre une réponse”.

APŌDIXE, sf., pl. *apōdixîl*, chitanță, «quittance; preuve», Dal, 20; Nic, 61; GEI, 108. V. *ispāle*. — < ἀπόδειξις „preuve”.

APOAIXÊSCU, vb. IV (*apodixîl*, -xîl, -xîre), accepta, «accepter; agréer» Dal, 20; Nic, 61. — < ἀποδέχομαι „accepter”.

APOAIXÎRE, **APOAIXÎT**, Dal, 20; Nic, 61 — v. *apodixêscu*.

APŌFASE, sf., pl. *apōfasî*, decizie, «décision», Dal, 20; Nic, 64; GEI, 108. V. *apufă-sêscu*. — < ἀπόφασις „~”.

APŌI, **APŌIA**, adv., apoi, «après; ensuite», Dal, 20; Nic, 61; Mih, 35; PSer, 192; PAnt, 395; Lum, V, 182; CAR, 229; *ptn' apōta* (plină la urmă), PB, 21²². V. *apodîa*, *aūdā* etc. — Cf. gr. ἀπὲ „ensuite, après”. — < lat. *ad-post*.

APŌRTU (Sămărina), vb. I, purta: *trî nls apōrtā dor* (pentru dînsul poartă dor), ArE, 33; *nivedāte ... apōrtā lāl mîndile* (neveste ... poartă maramă negre), PAnt, 155; BNA, II, 2; *crășea carl u-apōrî* (crucea decorafie ce o porți), BNA, II, 32; 52 — v. *pōrtu*¹.

APŌS, *apōsā*, pl. *apōșî*, *apōase*, apos, «aqueux», Mih, 35. — V. *apātōs* și lat. *aquosus* „aqueux, humide”.

APŌSTAL¹, sm., pl. *apōstal'i*, apostol, «apôtre», Dal, 20; PB, 530. — V. *apōstol¹*.

APŌSTAL², sm., fără pl., apostol, «Actes des apôtres», Dal, 20. — V. *apōstol²*.

APŌSTIMĂ, sf., pl. *apōstime*, apostimă, «apostème», Nic, 62. V. *pōstimă*. — < ἀπόσ-τημα „abcs”.

APŌSTOL¹, sm., pl. *apōstol'i*, *apostōlan'i* și *apustulādz* (cu sg. *apustulă*), apostol, «apôtre», PSer, 192; GEI, 108. — < ἀπόστολος „apôtre”.

APŌSTOL², sm., fără pl. — v. *apōstal²* —, Nic, 62 (*apōstul*); Mih, 35; *lu bāseārică s' cl'ntā apōstalu* (în biserică se citește apostolul). — < ἀπόστολος „épître”.

APOSTOLIKÎE, adj., pl. *apostolikîl*, apostolicesc, «apostolique», CLitur, 124; 75. — Corespunde gr. ἀποστολικός.

ĀPRACTU, -lă, pl. *āpracîl*, -le, pierde-vară, «fainéant; rustre», Mih, 35; GEI, 108; FIP, 19. Circulă și **ĀPRAHTU**. — < ἄπρακτος „qui ne fait rien”.

ĀPRE(A)-: cu ajutorul acestui prefix bisilabic se formează compuse verbale, dintre care vom menționa cîteva. — Acest prefix, precedat de proteticul *a-*, e gr. περί (cf. περιάγω, περιάπτω, περιβάλλω etc.), înlocuîșat cu prepoziția aromânească *pri*¹, ca și cu prefixul *pri-*. — CAR, 519 dă altă explicație. — Cu privire la ortografierea lui separîndu-l de cuvintele ce-l urmează, cf. *āgyru*¹, *āpu-*, *cācu-* etc.

APRE(A)-ADŪN (*mi*), vb. I (*apreadunāi*, -nāl, -nāre), restrînge, 1°. (se) borner; (se) limiter; (se) restreindre; 2°. (se) réconcilier; 3°. soigner; accueillir, Dal, 20; Nic, 61. — 1°: *apreadunā-le* (restrînge-le); *oāra si-aveā apreadunālā* (timpul cam trecuse, se scurtase), FI, II, 3, 2; 2°: *pri-aîl'i fiîlōrl cum s' l'i-apreadun* (pe acci copii cum să-i împac?), BNA,

IL, 92; 3°: *n'êlu aêstu apreadună-lu* (mielul acesta ocrotiți-l); *l'i pricădză a aûşlul s' u apreadună n căsă* (se rugă de moş să o primească în casă), PB, 32¹³; *l'i si feđe n'îlă di n'tsă şi u-apreadună* (i se făcu milă de dînsa şi o găzdui), PB, 94³⁰. V. *pri-adûn* şi gr. περιμαζόω. — < *ăpre* + *adûn*.

APRE(A)-ADUNĂRE, sf., pl. *apreadună'ri*, restringere, «action de (se) restreindre, d'accueillir», Dal, 20; Nic, 64. — < *ăpre* + *adunăre*.

APRE(A)-ADUNĂT, -lă, pl. *apreadună'te*, «limite; accueilli; pelotoné; blotti», Dal, 20; Nic, 64; PB, 530; *lăfeă şi şideă apreadună't* (tăcea şi şedea cam ghemuit), PB, 7¹⁵; *şideă ... apreadună't şi ntunicôs* (sta ... ghemuit şi întunecat), PAnt, 225; BNA, IV, 141.

APRE(A)-ADUNĂTŪRĂ, sf., pl. *apreadună'turi*, limitare, «restriction», Dal, 20; Nic, 64.

APREĂSĂ, sf., fără pl., răsărit, «lever (en parlant des astres); levant», Dal, 20; cu *făla că'tră lu apreăsă* (cu faţa spre soare-răsare), PAnt, 225; *tru apreăsă ş' tru kirilă* (în zori şi în amurg), Lum, IV, 131; *tu-apreăsă ş' lu kirilă* (cînd răsare şi cînd apune luna = foarte rar), PLit, 426; *di lu kirilă yin ş' di tu apreăsă* (vin din apus şi din răsărit), Cal, 1911, 169. — V. *aprés*, *aprindu*¹, *preăsă*.

APRE-AVÊGL'Ū (mi), vb. I (*apreavîgl'eăl*, -l'eăl, -l'eäre), preapăzi, «(se) garder; surveiller attentivement»: *si s' apreaveagl'e di Cîlota* (să se preapăzească de Joia), PB, 94²⁴ — *ăpre(a)* + *avêgl'iu*.

APRÊS, -reăsă, pl. *apreşl*, -reăse, aprins, «1°. allumé; enflammé; 2°. échauffé — v. ncăldurăt; 3°. fermenté; troublé», Dal, 20; Nic, 64; Mih, 35. — 1°: *ârdu fucurî apreăse* (ard focuri aprinse); *ningă-apreăsa-l'i fucurină* (lingă aprinsa-i vatră de foc), BNA, II, 68; *durn'ed cu doăuă ferl apreăse* (dormea cu două lumînări aprinse), PB, 247³⁰; *va s' hibă lûna apreăsă* (luna va fi răsărită), RA, 190; BNA, IV, 66; 2°: *îreăpă ... măllu apreşu* (cuptor ... prea încins), Cod, 104 b⁷; *eră cîreăplu apreş* (cuptorul era încălzit), PB, 279¹⁷; *o mol Tăsă mol apreăsă!* (hei măi Anastasia, fa arzătoare sau focoasă!), PLit, 859; 3°: *prîfeăse di harăuă ş' yin apreăse* (preotese înfierbîntate de bucurie şi vin), PAnt, 304; BNA, I 134; *oămin'îl'i s' aproăke apreşl* (oamenii se apropie înfuriaţi), BaŃN, 16; *caşu apreş* (brînză încinsă) — v. *nşes*; *cap apreş!* (cap turburat!), PAnt, 280; Bair, 122 — v. *hulle*. — V. *aprimsu* şi *astês*.

APRÊŞÇ, PAnt, 395 — v. *aprindu*¹.

Aprîr, sm., Lum, V, 103 — v. *Aprîr* şi :

Aprîl, sm., «avril», Dal, 20; PB, 531; *tu intrăta di Aprilu* (la începutul lui aprilie), PAnt, 296; BNA, I, 124. — V. *Prîr* şi :

Aprîlîă, sm. — v. *Aprîr* —, Dal, 20; Nic, 64; Mih, 35. — < ἀπρίλιος „avril”.

APRÎMSU, -să, pl. *aprimşi*, -mşe, Dal, 20 — v. :

APRÎMTU, -lă, pl. *aprimt*, -mte, Mih, 35; PB, 531; *ôel'i aprimt* (ochi aprinşi), PAnt, 228; BNA, IV, 145; *mări lă'crin't, aprimte* (lacrimi mari, fierbinţi), GrB, 245; BNA, IV, 46; *deadă cu tof, aprimt* (împreună cu toţii, înfierbîntaţi), GrB, 10; RA, 192; BNA, IV, 67. — Morfologic, cf. *astês* şi *astîmtu*, *tes* şi *tîmtu*. — V. *aprimsu*, *asprimtu*.

APRINDEĂRE, APRÎNDIRE, sf., pl. *aprinde'ri, aprîndiri* «action d'allumer», Dal, 20; Nic, 64; Mih, 35; PB, 531. — V. :

APRÎNDU¹ (mi), vb. III şi II (*apreşu* (şi *aprimşu*); *aprés, aprimtu, aprinsu; aprîndire, aprîndedre*), aprinde etc., «1°. allumer; 2°. mettre en feu; enflammer, embraser; 3°. chauffer; s'échauffer fortement; 4°. exciter; s'emporter; 5°. fermenter; lever; 6°. prendre racine; croître; 7°. tirer un coup de feu; tuer», Dal, 20; Nic, 65; Mih, 35. — 1°: *aprinde't focu* (aprindeţi focul); *cîndîta ... u-aprimse* (candela ... a aprins-o), BNA, IV, 85; 2°: *ărburîl'i ... după je si-aprimsiră cîne* (arborii ..., după ce se aprinseră bine), PB, 219¹⁴;

va vâ aprîndu căliba (vâ voi incendia coliba); 3°: *l'i-apreăse seălea* (i-a aprins setea), PB, 8¹⁰; *imn'l'nda, u-aveă apreăsă căldūra* (umblînd, o înfierbîntase căldura); 4°: *s' apreăse omul* (omul se înfurie), Cal. 1911, 53; BNA, V, 109; *ĉelnicu... mǎllu si-apreăse* (celnicul... s-a înfuriat mult), PB, 399¹⁵; *bărbăte, nu li-aprînde* (bărbate, nu te înfură), BNA III, 120; 5°: *Ĝlōl seăra si-aprînde alūdāt* (joi seara se pregătește aluat), Al. 1903, 80; *li-apreăsiră alūdăturile* (aluaturile le-au pus la dospit = s-au împietenit), PGr, 8 - v. *alūdāt* 3°; *vidzū că si-apreăsiră alūdăturile* (a văzut că aluaturile au fermentat), LP, 55; BNA, II, 122; 6°: *si-apreăse lūnă noădă* (s-a format (a apărut) lună nouă); *no!, Armă'n'li... nă apreăsim lu un loc* (noi, aromânii... ne-am format (ne-am născut) într-un singur loc), Fl, II, 6, 11; *l'i-apreăse limba perī* (limba i-a fermentat păr, i-a crescut păr pe limbă = a făcut mari eforturi), PB, 497¹⁴; *și lufekile mă si-aprîndu* (și descărcarea armelor crește mereu), PAnt, 297; BNA, I, 124 - cf. gr.: „ἀναψαν τὰ τουφέκια” (Πολ, 16); „σὺν ἀναψεν ὁ πόλεμος καὶ ἀναψαν τὰ τουφέκια” (Passow, 159); 7°: *l'eă-mi căvălă,...*, *că f' u-aprîndu* (ia-mă călare (în circă), ..., că, dacă nu, ți-o aprînd = descarc arma asupra ta = te ucid), CalGrB, 29. - V. *prîndu*¹. - Pentru anumite paralelisme semantice și frazeologice - cf. *acădū, bal, cac, cad* etc. - cf. gr. ἀναπτω, alb. *ndes*, bg. *zapaļjamā*, tc. *iaqmaq*. - < lat. *apprendere* „prendre, saisir” (CDDE, 1448).

APRÎNDU², adv., în ajun, «la veille», Dal, 20; Mih, 35; PAnt, 395; *aprîndu dzădă di nūmtă* (în ajun de ziua de nuntă), PB, 255¹⁸; *aprîndu Sîl-Vîn'iri* (în ajun de Sînta-Vineri). - V. *pirîndu*.

APRÎNSU, -nsă, pl. *aprinși*, -nse, Dal, 20; - v. *aprés* și:

APRÎNTU, -tă, pl. *aprinți*, -nte, Dal, 20 - v. *aprinđu*¹.

Aprîr, sm., «avril», Al. 1901-1902, 14; Al. 1903, 4; PLit, 954; 955; *di tu Aprîrlu mes* (din luna aprilie), Cal. 1911, 95; *tru Aprîr, tru primăveără* (în aprilie, în primăvară), Velo, 26; *ună noăple di Aprîr* (o noapte de aprilie), Lum, V, 103; *Aprîrlu, și-él, l'i neăred' pôn'li' cu lăldz* (aprilie, și el, i-a încărcat pomii cu flori), PB, 302²⁷. V. *Aprîr*. - < lat. *aprilis* „avril”.

APROĂPE, APRÓPEA, adv., aproape, «près; presque», Dal, 20; Nic, 65; Mih, 35; PScr, 192; *di-aproăpea si-l'i dzlftl mușăt* (să-i spuî frumos de aproape), PAnt, 125; *aprópea lōtna dōl'i-nă no!* (noi amîndoi-ne totdeauna aproape), PArom, 197; *carl di carl si s' făcă di căma aproăpea* (care mai de care să se făcă mai de aproape ca rudenie), PB, 455²³; *tricū aproăpea un an* (a trecut cam un an). - < lat. *ad-prope*.

APRÓKIŬ (*mi*), vb. I (*aprukeđl, -keđl, -keäre*), apropiia, 1°. (s')approcher; 2°. (re) joindre; atteindre; 3°. recevoir; accueillir, Dal, 20; Nic, 65; Mih, 35; PScr, 192. - 1°: *aproăki-le di mine* (apropie-te de mine); *lāmn'ea si-aveă aprukeđl di nli* (zmeul se apropiase de dînși), PB, 50⁴; 2°: *aprukeāsl la 'nă pădure* (ai ajuns la (te-ai apropiat de) o pădure), PAnt, 58; *lu-aprukeără* (l-au ajuns), PB, 154⁵; *cln'li lu-aveă aprukeđl ca di-aūă pl'nă acōlōa* (clinii l-au ajuns (se apropiară de el) ca de aici pînă acolo); *vl'ru nu puteă s' mi-aproăke* (nimeni nu putea să mă ajungă) - v. *ăgîngu* 1°; 3°: *aveă aprukeđl ūnă telegrāmă* (primise o telegramă), CBIog, 30; *fl'ră ca dul'eāfl'i di pārinți s' aproăke vl'rnă grātū di la hī'liul a lor* (fără ca îndurerații de părinți să primească vreun cuvînt de la fiul lor), Lum, V, 140; *așed jamie aprukē ūnă ahtāre nūmă* (acea moschee primi un atare nume), Lum, V, 221; *aistu fičlōr s' lu-aprukeđl mǎllu ĉine* (pe acest flăcău să-l primiți foarte bine), PB, 390¹²; *aprukeđ-mi...* *alstă seără* (primiți-mă (găzduiți-mă) ... astă seară), PB, 141⁸; *nu fl-l aprukeđ vl'ru* (nu ți-l primea nimeni), PB, 336²⁰; *aprukēm așl cum dzlftl, oāspe Cōtu* (primim așa cum zici, amice Cotu), CȘe, 51. - V. *așlēptu, đixescu*. - Sensul 3° aparține aromânei nordice. V. *proktū*. - < lat. *appropriare* „s'approcher”.

APRUEĂRE, sf., pl. *aprukéri*, apropiere, «action de s'approcher, de recevoir», Dal, 20; Nic, 25; Mih, 36.

APRUEĂT, -tă, pl. *aprukeát*, -le, apropiat, «approché; accueilli», Dal, 21; Nic, 65; Mih, 36.

APSİOE, sf., fără pl., absint, «absinthe», PSer, 192; GEI, 108. — Cf. și alb. *apsith* „assenzio”. — < ἀψιθίζ „~”.

APSŪN, sn., pl. *apsune*, provizie, «provision; vivres»: *cl'te are căsa ca apsân* (cite are casa ca provizii), CȘc, 19. — V. *psune* și sinonimul *zăire*.

APȘOĂRĂ, sf., pl. *apșodre*, apă puțină, «eau (en petite quantité); plat à sauce longue», Dal, 21. — < *apă*.

APU — prefix de origine greacă, cu ajutorul căruia se formează numeroase compuse verbale, dintre care vom menționa câteva mai curențe, care, toate, corespund compuselor verbale grecești ca: ἀποβαίω, ἀποβάλλω, ἀποβλέπω etc. Cînd verbele în componere încep cu o consoană, atunci *apu-* rămîne bisilabic (cf. *apu-fac*); cînd, însă, încep cu o vocală, *apu-* se reduce la o singură silabă: *apă-* (cf. *apă-aduc*). Pentru o mai rapidă constatare că avem a face cu atari compuse, voi folosi ortografia menționată sub prefixul *apre(a)-*. Pentru atari compuse nu voi da nici o precizare gramaticală, pentru că, eliminîndu-li-se prefixul, respectivele forme pot fi urmărite independent la locul lor — procedeu pe care îl voi aplica și pentru compuse cu alte prefixe grecești, cum ar fi *căcu-*, *căfu-*, *păra-* etc.

APŪ-ADĂR, **APŪ-ADRĂRE**, **APŪ-ADRĂT**, «finir de faire quelque chose»: *cări-și-lie va apăadră* (cine știe ce va mai face), Caraf, 54 — cf. gr. ἀποκάνω.

APŪ-ADŪC, **APŪ-ADŪS**, **APŪ-ADŪȚIRE** «apporter (presque) intégralement; convertir, convaincre»: *s' lu-apăaduc* (să-l convertesc), Caraf, 60 — cf. gr. ἀποφέρω.

APŪ-ARCĂRE, **APŪ-ARCĂT**, **APŪ-ARŪC** (*mi*), «(se) jeter (presque) totalement», Dal, 21 — cf. gr. ἀπορρίπτω.

APŪ-ASPĂRDZIRE, **APŪ-ASPĂRGU** (*mi*), **APŪ-ASPĂRTU** «briser (presque) intégralement», Dal, 21 — cf. gr. ἀποχαλῶ.

APU-BEĂRE, **APU-BEĂŪ**, **APU-BIŪT** «boire (presque) intégralement», Dal, 21; Nic, 63 — cf. gr. ἀποπίνω.

APŪC (*mi*), vb I (*apucă* și *apcă*, *apucă* și *apcă*, *apucăre* și *apcăre*), apuca, «1°: saisir; s'emparer de; hériter; 2°: atteindre; tomber juste; 3°: commencer à; se diriger», Dal, 21; Nic, 62; Mih, 36. — 1°: *apcă-l di coărne* (apucă-l de coarne); *nsus tu mănfl si-nl ti-apcărim* (de mi te-aș apuca sus în munți), PAnt, 142; *noi acși apucă'm di pap, străpăp* (noi așa am apucat din moș, strămoș), PB, 252³³; *mi'că s' f' apŭfl gura* (mănincă să-ți apuci gura = să pui ceva în gură înșelîndu-ți foamea), BaP, 38; *apcără un nođlin* (au apucat (au furat) un noaten); 2°: *mușurcă, s' nu f' apŭfl!* (moșneguță, să nu-ți apuci zîua de mine! = stinge-te-ai!), PAnt, 298; BNA, I, 126; *năra — fe s' nu 'și-apcă!* «la bru — que le diable l'emporte!», PB, 283¹³; *lu-apcă'm anđltu pri meásă* (l-apucărăm exact la masă); 3°: *nu-apucă' tra s' dzl'că grăllu* (nu apucă să pronunțe vorba), PAnt, 292; BNA, I, 6; *ună căle apucă andreăpla, alăntă acăfă asl'nga* (un drum apucă la dreapta, celălalt apucă la stînga), PB, 434⁶; *si-apucări* la stl'nga, di ară'ă val đaf (dacă ați apuca la stînga, veți da de rău, vă va merge rău), PB, 434⁹ — v. *l'edă* 9°. — Ca propuneri etimologice, cf. DR, III, 645 (< **puce*); DR, IV, 641 și PLR, I, 363 (< lat. *aucupare* „être à l'affût, guetter”); DA, s. v. (< ?).

APUCĂRE, sf., pl. *apucă'ri*, apucare, «action de saisir», Dal, 21; Nic, 63; Mih, 36. V. *apcă* etc.

APUCĂT, -tă, pl. *apucăf*, -le, «saisi», Dal, 31; Nic, 63; *cl'mpul ... apucă* di sômnu (clmpul ... apucat de somn), Lum, II, 245; PAnt, 216.

APUCUPÉSCU, vb. IV (*apucupîl*, -*pîl*, -*pîre*), înțelege, «comprendre»: *tuț apucupîm* (toți înțelegem), PALb, 25. — E deformarea gr. ἀπεικάω — cf. *akicăsescu* —, în contaminare cu alb. *kupëtonj* „capire”.

APUCUPSÉSCU, vb. IV (*apucupsîl*, -*sîl*, -*sîre*), înțărca, «sevrer — v. *cârmu*¹ 2°; trancher; causer une perte — v. *zînn'îusescu*», Nic, 61; GEI, 108. — < ἀποκόπτω „trancher; sevrer”.

APUCUSÎRE, sf., pl. *apucupsîri* «action de trancher, de sevrer»: *apucupsîrea a fiîôrîlul* (întărcarea copilului), Lum, I, 85.

APUCUPSÎT, -*îă*, pl. *apucupsîș*, -*le*, înțărcat, «sevré; tranché». V. *nîrăcăt*.

APU-DĂRE, **APU-DĂT**, **APU-DĂŪ** (*mi*) «donner (presque) intégralement» — cf. gr. ἀποδίδω.

APUDIDÉSCU, vb. IV (*apudidîl*, -*dîl*, -*dire*), satisfăce, «1°. satisfaire; 2°. inonder». — 1°: *s' lukeă tu lăcru ca si-și apudideăscă fumeăl'ea* (se topea lucrînd ca să-și îndestuleze familia, copiii), Lum, V, 182; 2°: *u-apudidîl plî'ngul* «elle fondit en larmes», FI, II, 6, 7 — cu acest sens, cuvîntul pare a fi un împrumut din dacoromână: *podidesc*. — < ἀποδίδω „rendre”.

APU-DÔRMU, **APU-DURN'ÎRE**, **APU-DURN'ÎT** «(s')assoupir, (s')endormir (presque) totalement», Dal, 21; Nic, 63; *cănda-ășteaptă si-apudoărmă* (parcă așteaptă să adoarmă pentru totdeauna), BNA, II, 68 — cf. gr. ἀποκοιμῶμαι.

APUΔIXÉSCU (*mi*), vb. IV (*apuđixîl*, -*xîl*, -*xîre*), dovedi, «prouver», GEI, 108. — < ἀποδεικνύω „~”.

APU-FÁC (*mi*), **APU-FÁPTU**, **APU-FĂTIRE** «finir (presque) intégralement; (se) fatiguer; (se) mettre en quatre», Dal, 21; Nic, 64; *apufă'-ti îrl nî'să* (fă-te în patru pentru dînsa) — cf. gr. ἀποκάνω.

APUFĂSÉSCU (*mi*), vb. IV (*apufășîl*, -*sîl*, -*sîre*), decide, «(se) décider», Dal, 21; Nic, 64; Mih, 35; PB, 531; PAnt, 395; GEI, 108; *vă apufășîl î nu?* (vă decideți sau nu?). V. *ôcl'îu* 16°. — < ἀποφασίζω „~”.

APUFĂSÎRE, sf., pl. *apufășîri*, «action de (se) décider», Dal, 21; Mih, 35; PB, 531 (și *apufăsedre*).

APUFĂSÎT, -*îă*, pl. *apufășîș*, -*le*, hotărît, «décidé; résolu; ferme», Dal, 21; Nic, 64; PB, 531; PAnt, 395; *săntu oămin'î apufășîș* (sînt oameni decîși să meargă pînă la capăt).

APUFIRSÉSCU (*mi*), vb. IV (*apufîrsîl*, -*sîl*, -*sîre*), îndura, «supporter; endurer; souffrir», GEI, 108; *ăestu lăcru nu si-apufîrseășle* (acest lucru (fapt) nu se suportă). Sinonim: *arădu*. — < ὑποφέρω „~”.

APU-FŪDZIRE, **APU-FUGĂRE**; **APU-FUDZÎT**, **APU-FUGĂT**; **APU-FŪG** «partir enfin», Dal, 21; Nic, 64 — v. gr. ἀποφεύγω.

APU-GĂRȘÉSCU, **APU-GĂRȘIRE**, **APU-GĂRȘÎT** «oublier, s'endormir (presque) totalement», FI, I, 2, 13 — v. *agărșescu*, *apu-dôrmu* și gr. ἀπ'ἀστοχώ.

APUGUDÉSCU, **APU-GUDÉSCU** (*apu- + agudescu*), vb. IV (*apugudîl*, -*dîl*, -*dire*) «atteindre (le but); arriver au bon moment», Dal, 21; GEI, 55. V. *pugudescu*. — < bg. *pogozdam*, *pogodih* „deviner; atteindre le but”.

APUGUDÎRE, **APU-GUDÎRE**, sf., pl. *apugudîri*, «action d'atteindre», Dal, 21; *ăcși apugudîre l'î-ăl făplă!* (strașnică nimereală i-ai făcut!).

APU-GUDÎT, **APUGUDÎT**, -*îă*, pl. *apugudîș*, -*le*, atîns, «atteints», Dal, 21 — v. *agudîl*.

APUHÎE, sf., pl. *apuhîl*, ocazie, «occasion; moment propice», GrS, VI, 384; *î aflăși apuhîa* (ți-ai găsit momentul prielnic). V. *ipuhle* și sinonimul *arăste*. — < ἀποχή „trouble”.

APUHRÉUSE, sf., pl. *apuhreusî*, obligație, «obligation; engagement», GEI, 108. V. *ipuhreuse* și sinonimul *da*¹ 2°. — < ὑποχρέωσις „obligation”.

APUHRIUSÉSCU (*mi*), vb. IV, GEI, 108 — v. *ipuhriusescu*.

APUKIRUSËSCU, vb. IV (*apukirusîl, -sîl, -sîre*), confirma, «confirmer», GEI, 108. — < ἐπικυρόνω „sanctionner”.

APŪKĪŪ, sn., pl. *apūkīurī*, semn, «signe; marque désignant sur la terre un point de départ (dans des jeux d'enfants)» Dal, 21. — < ?

APULIMSËSCU (*mi*), vb. IV (*apulimsîl, -sîl, -sîre*), a se război, «combattre; guerroyer», GEI, 101; 108. V. *ampulisescu* și *l'ălŭ*. — < πολεμῶ „faire la guerre”.

APULIMSÎRE, sf., pl. *apulimsîrī* «action de guerroyer; lutte». V. *ambulîstre, alumtăre* și *pôlim*.

APULIMSÎT, -lă, pl. *apulimsîf, -le*, «guerroyé»: *oămin'ī apulimsîf* (oameni războiți, care au luptat).

APULITÎE, sf., pl. *apulitîlī*, oraș, «ville; foule»: *călive, horī și-apulitîlī* (colibe, sate și orașe), PANT, 347; *eăste apulitîe mătă* (e multime multă), PB, 531. Sinonim: *clsbă'*. — < πολιτεία „cité, ville”.

APUSËSCU (*mi*), vb. IV (*apulsîl, -sîl, -sîre*), termina, «mettre en liberté — v. *elefθirusescu*; achever — v. *bitisescu*», GEI, 108. — < ἀπολύω, ἀπολύω „déliver”.

APU-MBLĂTËSCU, APU-MBLĂTÎRE, APU-MBLĂTÎT «stresser enfin; natter (presque) intégralement», Dal, 21 — cf. gr. ἀποπλέκω.

APUMOĂRĂ, sf.: *l'ī-agudī ūnă apumoără* (li lovi o sminteală), BNA, II, 84 — v. *pumoără*.

APUN¹, vb. III și II (*apûșă, apûs, apûnire și apuneăre*), apune, «1°. se coucher (en parlant des astres) — v. *ascăpîl*²; 2°. être sur son déclin; incliner; pencher; 3°. diminuer; apaiser», Nic, 63; Mih, 36; CLit, 124 (*apûnu „aplec”*). — 1°: *cl'ndu-apûne soărlle* (cînd apune soarele), BNA, I, 12; 2°: *lumbărdzile si-aveă apûșă*, PANT, 229 — v. *lumbărdă* 2°; *mușileăfa apûse* (frumusețea a apus, a dispărut), PANT, 193; 3°: *cu grăte dălfī dădeă s' lu-apûnă* (încercău să-l calmeze cu cuvinte dulci), Lum, V, 173; *foămea va-n'ī apûnă* (foamea îmi va dispărea, mi se va potoli), Lum, IV, 37. V. *surăpumă*. — Sinonim: *ascăpîl*¹. Semantic, acest verb are atingeri cu vb. **APŪN**². — < lat. *apponere* „placer auprès”.

APŪN² (*mi*), vb. III și II (*apûșă, apûs, apûnire și apuneăre*), pune, «1°. mettre; 2°. «s'asseoir; se coucher», Dal, 21; Nic, 63; Mih, 36; PScr, 192; Cal, 1911, 52. — 1°: *tru murmîntu tra s' lī-apûnă* (ca să te pună în mormînt), PLit, 968; *mutreăște tra s' l' apûnă trī caslôre 'nă mișlne* (caută (încearcă) ca să-ți pună o piele ordinară drept piele de castor), BNA, II, 80; *n'ī-apûșă căplu pri căpîl'n'īă* (îmi pusei capul pe pernă), GrB, 3, 13; *hărlle fe l'ī-apûse* (harurile ce-i puse, ce-i dăruir), BNA, II, 22; 2°: *pûl'īlu ... si-apuneă* (pasărea ... se așeza), PLit, 762; PANT, 86; *divarlīga n'ī-si-apûsiră* (mi se așezară în jur), PLit, 384; *si-apûsiră tu-aumbrăă* (se așezară la umbră), PB, 117²; *nveăsta ... clī, clī si-apûse* (mireasa ... abia, abia se culcă), PB, 301¹¹; *tru un fag u-apuneă sômnul* (somnul o așeza (o culca) într-un fag), Velo, 51; BNA, V, 85; *nu vor ôcl'īl'ī tra s' apûnă* (ochii nu vor ca să se culce, ca să adoarmă), BaP, 39. Sinonime: *bag* 1°, 20°; *cûlcu*. — V. *pun*.

APUNEĂRE¹, **APUNEĂRE**², sf.; **APŪNIRE**^{1,2}, sf., pl. *apunērī, apûnîrī* «1°. action de se coucher; 2°. action de mettre», Dal, 21 — v. *apûn*¹, *apûn*².

APUPLIXÎE, sf., pl. *apuplîxîlī*, apoplexie, «apoplexie», Dal, 21. V. *kleută* 3°. — < ἀποπληξία „~”.

APURÎE, sf., pl. *apurîlī*, mirare, «étonnement; surprise», Dal, 21; Nic, 62; PB, 531; GEI, 108; *nu pod' s' s' l'ī-nă di-apurîe* (nu poate să se stăpînească de mirare), PANT, 176; BNA, III, 60. Sinonim: *n'īrăre*. — < ἀπορία „doute”.

APURISËSCU (*mi*), vb. IV (*apurîslī, -sîl, -sîre*), mira, «(s')étonner», Dal, 21; Nic, 61; GEI, 108; *pl'īmsim pl'nă si-apurîstră s' bôl'ī* (plînserăm plîă (că) se mirară și boii), PenB, VI, 131. Sinonime: *cludisescu, n'īr*¹, *un'isescu*. — < ἀπορῶ „être étonné”.

APURISIRE, sf., pl. *apurisiri* «action de s'étonner», Dal, 21.

APURISÎT, -lă, pl. *apurisîți*, -le, mirat, «étonné», Dal, 21; Nic, 62.

APŪS, -să, pl. *apăși*, -se, apus, pus, 1°: couché; mis; 2°: bas; de petite taille; 3°: humble», Nic, 63; PScr, 192; Gram, 220. — 1°: *edse apūs* (e culcat); 2°: *casă apūsă* (casă joasă), Dal, 21; PB, 531; *lăle Teja, ca apūs, apūs, di lu eră les grădste* (unchiul Teja (Sterie), ca scundicel, scundicel, de unde era întins (tolănit) grăiește), Lum, IV, 109; 3°: *ôcl'i apăși și cur après* (ochi lăsați în jos (smeriți) și cur aprins, încins), PLit, 587 — corespunde bunăoară proverbului spaniol „Detras de la cruz está el diablo” (Quitard, 40) sau „Hinter dem Kreuze steht der Teufel” (Wander, II, 1607; IV, 1072) etc.

APUSTUSÊSCU, vb. IV (*apustusîi*, -sîi, -sîre), obosi, «(se) fatiguer; (se) lasser», Nic, 62; PB, 531; GEI, 108; *apustused-l'i* (obosește-i). V. *cârma* 4°, *pétala* 2° și sinonimul *avur-sescu*. — < ἀποσταίνω „~”.

APUSTUSIRE, sf., pl. *apustusiri* «fatigue», Nic, 62.

APUSTUSÎT, -lă, pl. *apustusîți*, -le «fatigué», Nic, 62; PB, 531.

APUTRUSÊSCU (nord), vb. IV, Nic, 63; Mih, 36; Gram, 220 — v. *apitrusescu*, *putrusescu*.

APU-URFÂNIPSÊSCU, **APU-URFÂNIPSIRE**, **APU-URFÂNIPSÎT** «devenir tout à fait orphelin, perdre son père et sa mère», Dal, 21; Nic, 63 — cf. gr. ἀπορφανίζω.

APU-VINDEÂRE și **APU-VÎNDIRE**, **APU-VÎNDU**, **APU-VINDÛT** «vendre complètement; vendre enfin tout», Dal, 21; Nic, 62 — (cf. gr. ξεπουλώ).

AR¹, vb. I (*arâi*, *arât*, *arâre*), ara, «labourer», Mih, 44; PScr, 192; *tâtă-su dâsi la âgru s' ară* (tatăl său se duse la țarină să are), PB, 116²¹; *săpât lóclu, orl arâ-lu* (săpați pământul, sau arați-l), BaP, 58; *lâtă hoâra s' duse s' ară* (tot satul s-a dus să are), BaP, 58; *ordzul l-âră bôl'i și l-m'câ câl'i* (orzul îl ară boii și-l mănincă caii), PLit, 594. V. *avru-guescu*. — Agricultura devenind la aromâni din ce în ce mai rară, cuvântul a circulat și circulă tot mai rar, mai anemic. Pentru cei ce ară (cum ar fi grecii, slavii etc.), în general azi aromânul zice: *fac âgru îils labourent* — cf. gr. χάνουν χωράφι. — < lat. *arare* „labourer”.

AR² (fărșeroți), pers. 3 pl. a indic. prez. al vb. *am*¹: *el'i* (*edle*) *ar* (ei sau ele au); *toâte mul'errâ carl ar el'i v'râ feâtă* (toate femeile care au cîte vreo fată), Lum, II, 272; *ndol nu ar nîfi yînșîf* (unii (cîțiva) nu au nici douăzeci de ani), CFr, 168, t. XXI, 1. — O formă identică circulă și în dacoromână (cf. GrS, II, 51; DA: *avea*, p. 386 etc.).

ARÂC, sm., pl. *arâți*, rac, «écrevisse», Mih, 37; *arâclu, broasca și mreâna* (racul, broasca și mreana), Cal. 1911, 140 — v. *rac* și *cârvu*.

ARÂCIŪ, sm., pl. *arâci*, plugar, «laboureur»: cu *aiști eară și arâciul Glieriă* (cu aceștia era și plugarul Gliceriu), Lum, V, 131. — V. *urâciă*.

ARÂD (*mi*), vb. III și II (*arâșă*, *arăs*, *arâdire* și *arâdeâre*), rade, «raser; gratter; touchers», Nic, 69; Mih, 37; *va n'l-arâdă bărba* (îmi va rade barba); *ună fe lu-arâdeâ* (odată (de vreme) ce-l radea), PB, 502¹⁶; *pri la per lișor lu-arâde* (îl rade (îl atinge) ușor pe la păr), PAnt, 280; Bair, 122. Sinonim: *xursescu*. — < lat. *radere* „raser”.

ARÂDIRE, sf., pl. *arâdiri* «action de raser», Nic, 69.

ARÂDA, adv., pe rînd, «l'un après l'autre»: *cârvă'n'le fe arâda* 'și *nkistră* (caravanele ce și-au pornit în șir, în ordine), PAnt, 269; Bair, 69. — V.:

ARÂDĂ, sf., pl. *arâdz*, ordine etc., 1°: ordre — v. *nizâme*, *udôpsu*; rang; 2°: file — v. *bâir* 4°; 3°: couche — v. *strat*; 4°: ligne; lettre — v. *cârle* 1°; 5°: mœurs; coutumes — v. *arêu*² etc.; 6°: menstrues (au pluriel) — v. *lunările*, Dal, 21; Nic, 65; Mih, 35; PScr, 192; GEI, 108; PGr, 20; DR, I, 333. — 1°: *vol nu-aveț arâdă* (voi nu aveți ordine, orînduială); *după cum nă adăfe arâdă* (după cum ne aduce (ne cere) orînduiala socială, rangul), Caraf, 47; *glon't ... ma di-arâdă* (flăcăi ... mai de rang social), PenB, IV, 121; Caraf, 35; 2°: *îmnă*

lu-arădă (merg în ordine, în șir) — v. și *siredăă*; *pătru dzl'le tol pi-arădă* (patru zile mereu în șir, pe rînd), BNA, III, 114; 116; 3°: *ună arădă di kélri, ună arădă di fără* (un rînd de pietre, un strat de pămînt); 4°: *s' nă pitrițel ndoăă arădz* (să ne trimiteți cîteva rînduri, o scrisoare); 5°: *s' ti măriț ș' line, s' fi fațl arăda* (să te măriți și tu, să-ți faci obiceiul), PB, 256⁷; *nă cunôști arădzli* (ne cunoști obiceiurile), PAnt, 309; *l'i-aveă faplă lăte arădzli di moarte* (li făcuse toate orînduilele de moarte), PB, 220³¹; 6°: *arădzle yin lu mes* (menstruația vine la lună) — v. *arădz*, *arădăr* și *mes* 2°. — < ἀράδω „rang”.

ARĂDZĂ, sf., pl. *arădz*, rază, «rayon»: *yilêsc la arădz di soare* (strălucesc la raze de soare), BNA, II, 58; *un brățat di dâlțe-arădz* (un brățat de raze dulci), BNA, II, 12. Sinonime: *arpă'yl*, *diliğitără*, *mândă*³, *șilă* 3°. — V. *rădză*.

ARĂDZIM¹, sn., (pl. *arădzime*, *arădzimur*), reazem, «appui; soutien»: *line hîl nădia și arădzimlu a aueăticlu a nōsru* (tu ești speranța și reazemul bătrîneții noastre), Lum, I, 172. V. *reădzim* și sinonimele *andoăpir*², *apăndohă* etc. — Ca și pentru *arădzim*², forma veche și normală e *arădzim* (PB, 532) — v.:

ARĂDZIM², **ARĂDZIM** (*mi*), vb. I (*arădzimăl*, *-măl*, *-măre*), răzima, («s'appuyer», Mih, 39; *di n' s' s' arădzimă gărdu* (gardul se reazemă de ea), Lum, I, 171; *si-arădzimă fêrlu pri lămpile a mănșilor* (cerul se rezema pe creștelele munților), PAnt, 225; GrB, 221; *așel săcătă fi si arădzamă* (acel ciung care se reazemă), Cod, 34¹¹; *acel lu s' arădzimă* (acolo unde se răzimă), PB, 197¹². Sinonime: *acumsescu*, *andrupă'scu*. — < ?

ARĂFĂ, **ARĂFE**, sf., pl. *ară'hî*, raft, «rayon d'une étagère; planchette», Dal, 21; Nic, 72; *pri ma mülle ară'hî, cārțile eară bāgāle cl'te dăă ară'z pri ună arăfe* (în mai multe rafturi cărțile erau puse cîte două rînduri într-un raft), CBiog, 33. V. *arăflu*². — < ἀράφι < tc. *raf* (612) „planchette en saillie à l'angle d'un mur sur laquelle on dépose les objets”.

ARĂFTU¹, sm., pl. *arăfti*, croitor, «tailleur», Dal, 21; Nic, 72; PB, 532; GEI, 109; *la noi arăftli' sântu mǎltu çine kivernisîl* (la noi croitorii sînt foarte bine tratați), LP, 45. V. *arăfteasă* și sinonimul *cusôr*². — < ἀράτης „”.

ARĂFTU², sn., pl. *arăfturi*, «planchette»: *arăfturi pln' si-adără* (pînă să facă rafturi), ArE, 13. — V. *arăfă*, *arăfe*.

ARĂHE, sf., pl. *ară'hî*, colină, «colline; crête (de montagne)». V. *dzeănă* 2°. — < ῥάχης „dos; crête (de montagne)”.

ARĂIŬ, sn., *Velo*, 62 — v. *raîă*, paradis.

ARĂKIŬ (*mi*), vb. IV, III și II (*arăkil* și *arăpsu*; *arăkil* și *arăpăt*; *arăkire*, *arăpire* și *arăpeăre*), răpi, «1°. emporter (violemment); ravir; 2°. se presser; se laisser emporté par la colère», Dal, 23; Mih, 37; PScr, 192; Gram, 200. — 1°: *arăke căma mărițe căpul* (cel mai mare răpește capul), PB, 237¹⁴; *l'i-arăke căciula* (li răpește căciula), PB, 239¹⁷; *lu-arăkim dîl m' nă* (l-am răpit din mină); 2°: *mutreă s' nu ti-arăkl* (ia seama să nu te înfurii); *așel știăllu ... nu si-arăpe truodă* (cel înțeleptul ... nu se înfurie imediat), FI, II, 5, 3 — v. *aprinđu*¹ 4°. V. *arăp*, *arăkescu*, *astrăklă*. — < lat. **rapire* (cf. *rapio*, *rapere* „emporter; ravir”).

ARĂLE, sf., Dal, 21; Nic, 67; PAnt, 395 — pl. de la *arădă*¹ și *arădă*² (f. de la *ară'ă*¹, *ară'ă*²).

ARĂMĂ, sf., pl. ?, aramă, «cuivre», Gram, 220; CDDE, 73. Cuvînt suspect. Sinonim: *băcl're*. — < lat. *aerameu* „airain, bronze”.

ARĂN, -nă, pl. *arăn'i*, -ne, drag, «cher; aimé»: *spăne-n'i: cal in'i f' al arăn?* (spune-mi: pe cine ai tu drag?), PLit, 956. — V. *yearán*, *iarán*.

ARĂNĂ, sf., pl. *ară'n'i*, rană, «blessure; plaie», Dal, 21; Nic, 68; GEI, 56; CōsP, 52; *nu discoăpiră arănă veăcl'e* (nu descoperi rană veche), PLit, 426; *ifi cl'ne arána 'șl-alindzi* (orice cîine rana își linge), PLit, 456. V. *rănă*. — < vsl., bg. *rana* „vulnus, plaie”.

ARĂO, sf., pl. *arăle*, rău — v. *ară'ă¹* — ; ca adj., e f. de la *ară'ă²* «mauvais; méchant». — 1°. *acăp' u feăta — că l'i-u-adăse arăoa!* (prinde-o fata — că i-o aduse soarta rea! = dare-ar boala în ea l), PB, 451²⁰; 2°. *noăptea alăă este-ărdo* (noaptea asta este rea), Velo, 34; PAnt, 328. V. și *arăăă³*, rău.

ARĂP¹, sn., pl. *arăpurt*, urcuș, «montées», Dal, 22: *arăp*, *arptindzină* (suiș, scoboriș). Sinonim: *infur*. — DR, II, 517: < lat. **ad-ripare*; DR, IV, 381: < lat. *repens* < *repo* „ramper”. — V. și *arăpît*, *arăpît*, *ar'pă*, *arăpă²*. — < ?

ARĂP² (*mi*), vb. III și IV (*arăpșu* și *arăkl*; *arăpăt* și *arăkl*; *arăpire* (și *arăpeare*) și *arăkire*) — v. *arăklă*. La indic. prez. sg.: *arăp*, *arăkl*, *arăpe* (cf. † dr. *răpe*, CPsal, 36¹²); la subj. prez. sg.: *si-arăp*, *si-arăkl*, *si-arăpă* (cf. † dr. *se răpă*, CPsal, 15³); la perfect, alături de *arăpșu* — pentru care cf. „futur ant. *rapsit* Cic. Leg. 2,22” (Gaffiot, 1312) —, circulă și *arăpăt*, *arăpăt*, *arăpăt*. — 1°. *s' n'i-arăp undă Armă'nă* (să-mi răpesc o aromână), PLit, 931; 2°. *arăkl tu m'nă un poclă* (răpi în mină un urciol), PAnt, 61¹¹; PLit, 1054; 3°. *l'i-u-arăpă* (i-o răpi), PB, 43²⁵; 4°. *el si-arăpe undăstănd* (el se infurie imediat); 5°. *nu ti-arăpi, mori sor* (nu te infuria, fa soră), FI, II, 5, 2. V. și *arăkescu*. — < lat. *rapere* „emporter; ravir”.

ARĂP³, -pă (v. *arăpsă*), pl. *arăkl*, *arăpe*, negru, «noir; Arabe; nom donné aux chiens et aux mulets noirs», Dal, 22; Nic, 69; PSer, 192; CFr, 101; *căpiillă a arăplu* (capetele negrului), PB, 160²²; *vin'e un arăp* (a venit un negru, un arab); *căma ară'ălu cl'ne eăste Arăplu* (cel mai rău cline e Arapul); *jel Mărgu ș' jel Arăp* (acel cline Murg și acel Arap), PAnt, 177; BNA, III, 112; *acăfă Arăplu s' lu ncălfă'm* (prinde Arapul (= catrful negru) să-l potcovim). Sinonime: *lală*, *négru*. — < ἀράπης < tc. *arab* (842) „nègre, -esse”.

ARĂPIRE, sf., pl. *arăpiri*, răpire — v. *arăkeare*.

ARĂPITĂ, sf., pl. *arăpiti*, *aripă*, «aile», Nic, 70; PSer, 192 — v. *arăpitiă*, *aripă*, *ărpa*, *ărpiță* și sinonimul *peănă*.

ARĂPÓSİTE, sn., pl. *arăpósiti*, porumb, «maïs, blé de Turquie», Nic, 70. Sinonime: *călămbăklă*, *gărnișor*, *măsură*. V. *arăpusit*, *arpusit*. — < ἀραποσίτι „~” (< ἀράπης + σίτος).

ARĂPSĂ, sf., pl. *arăpse*, negresă, «nègresse; (femme) méchante, enragée; petit oiseau noirâtre, roitelet (?)», Dal, 22; GEI, 109; *strg'i ca arăpsa* (se repezi ca arăpoica), PB, 122²⁵. V. *arăpă*. — < ἀράπισσα „nègresse”.

ARĂPTU, -tă, pl. *arăpti*, -le, smuls, «arraché»: *bođe subț're, ... arăptă cândă dîl frân-dzile dîl hicăte* (voce subțire, ... smulsă parcă din frunzele (fibrelle, adîncul) plămînilor), FI, I, 2, 6. — V. *arăkl*, *arăpăt*, *răpit*.

ARĂPUN, **ARĂPUNE**, sm., pl. *arăpun'i*, ciorchine, «grappe (de raisins), răpe». Dal, 22; Nic, 70; GEI, 56 (< ? bg. *raponă* „rave”); PET, 5 (< ? lat. *rapulum* „petite rave”); *arăpun'i l'i dî aăă* (ciorchinii de struguri), PB, 466¹⁴; *am un arăp lală ca cltrănea; ma l-badz'i tn gură, i dăll'i ca n'edrea — arăpunile lală* (am un arap negru ca catranul; dacă-l pui în gură, e dulce ca mierea — ciorchinele negru), PLit, 351. V. *arăpine*, *arăpune*, *aripinășu*, *arăpin*, *aripinăă* și sinonimele *călărășu*, *cărmăstăr* și *gălărășu*. — Pentru etimologie, cf. și REW. 7064 și DR, II, 605-607 — < ?

ARĂR¹, adv., rar, «rarement», Lum, VI, 5, 26; CBiog, 49; *lufekile si-avdză arăr* (detunăturile de puști se auzeau rar), Trib, II, 5-6, 21. — V. *arăă*, *arălcu*, *rar* și :

ARĂR², -ră, pl. *arări*, -re, rar, «rare»: *ună lilițe arără* (o floare rară), FI, I, 6, 13. — < lat. *rarus* „peu serré, peu dense, rare”.

ARĂRE, sf., pl. *arăr'i*, PB, 117¹¹; *hălă'fle dî arăre a lucrătōrilor* (instrumentele de arat ale lucrătorilor), Lum, I, 78 — v. *arăre*, *ară*, *ni-arăre*.

ARĂS, -să, pl. *arăși*, -se, ras, «rasé», Dal, 22; Nic, 70. Sinonim: *xursit*. — V. *arăd*.

ARĂSĂ, sf., pl. *arăse*, rasă, «froc (du prêtre ou du moine)», GEI, 109; *călugărășlu 'gi scouăse arăsa* (călugărașul și-a scos rasa), PB, 184¹; PAnt, 395; *oămin'i ligăt tu lündzi arăse*

(oameni legați în rase lungi), RA, I, 186; *dininte l'i sta ațel cu-arăsă* (în față li stă cel cu rasă), BNA, III, 120. — V. *răsă*.

ARĂSTE, sf., pl. *ară'sti*, ocazie, «occasion; moment propice», Dal, 22; Nic, 71; PB, 532; *l'i-aflăi arăstea* (i-am găsit momentul), PGr, 15; *aștiptâm arăstea* (așteptam momentul prielnic), Trib, II, 7-8, 24. Sinonim: *apuhie*. — Cf. gr. *ῥᾶστη* „facilité”, alb. *rast* „occasione” etc. < tc. *rast* (611) „chance”.

ARĂT¹, vb. I, arăta, «montrer». Apare numai în următoarele două atestări: *va-ț fac, va-ț arăi* «je te ferei, je te montrerais», Dal, 22; Nic, 71; *l'i-arădă nă'su* (i-arată dînsul, «il lui montera, il se vengera»), Mih, 38 (*arăt*). V. *arătare* și sinonimul *aspân* 2°. — DR, IV, 379: < lat. **(ad-)relare*; GrS, III, 423-424: < lat. *ad-reilerare*. — < ?

ARĂT², sm., pl.?, plug, «charrue», Dal, 22; Nic, 71; Mih, 38; Al. 1903, 61. Sinonime: *alélră*, *paramândă* etc. — < *arătru*.

ARĂTHU, sn., pl. *arătore*, plug, «charrue», Bag, 45; PAnt, 395. În copilăria mea, lingă satul aromânesc *Gibiniș* din Pind, l-am auzit ca *arătru*. — < lat. *arātrum* „charrue”.

ARĂȚE, adv.; **ARĂȚE**, adj., pl. *ară'ți*, rece, «1°. froidement; 2°. froid; glacé; abandonné, désert», Dal, 22; Nic, 71; Mih, 36. — 1°: *n'i zbură arățe* (îmi vorbea rece); 2°: *apă arățe*, *mîndi arățe* (apă rece, munte rece); *oc'i ară'ți*, *mln'i ară'ți* (ochi reci, mîni reci); *armăsiră cu trăpurile ară'ți în păde* (au rămas cu trupurile reci pe jos), PAnt, 226; *băle arățile* «c'est le vent du Nord qui souffle» — v. *sedvir*; *u-află' vătra arățe* (vatra (căminul) a găsit-o rece, părăsită, pustie), PB, 272¹¹. — < lat. *recens* „frais, jeune, récent”.

ARĂŪĂ¹, sf., pl. *arăūă* și *ară(ū)le*, perciuni, zuluți, «boucle de cheveux près l'oreille; cōtelettes», favorite (la bărbați): 1°. *la s' fl năredzi lăle arăūă, lăle-arăūă și pîrușane* (ca să-ți dregi (aranjezi) dragii zuluți, bieții zuluți și cîrlionți), Jb, XIII, 80; 2°. *cu arăle s' cu pîrușane* (cu zuluți și cu bucle), PLit, 917; 3°. *feătă, arăūle kiptindăle, curi li-adărl' estli pri-inăle?* (fată, perciuni pieptenați, cui le faci astea în necaz?) (grămosteni); 4°. *ună moășe cu arăūă tu loc — feăpa* (o bătrînă cu zuluți în pămînt — ceapa) (grămosteni); 5°. *șînți flurli ... fe li da toț di bărbă ică di arăūă* (cinci galbeni ... pe cari toți li ating de barbă sau de zuluți, de favorite), Lum, II, 45; 6°. *nipōllu a li bābe ... cu lăndzi arăūă* (nepotul babei ... cu lungi favorite), BNA, II, 82; „arăūă, pl. = cîrlionți”, PenB, III, 239. Sinonim: *pîrușeună* și *uroăūă*², *răūă*². — < ?

ARĂŪĂ², sf. și adj.: *că l'i-u-adūse arăūă!*, PB, 451²⁰ — v. *arăo*¹; *va-n'i l' āfl'i moārte-arăūă* (lîi vei găsi moarte rea), PAnt, 56 — v. *arăūă*², *răūă* și *arăūle*; *vin'e oāra a arăūl'el* (veni (sosi) ora nenorocirii), PB, 485⁹ — v. *arăūă*¹.

ARĂŪĂ³, sf., rouă, PAnt, 396 — v. *arăūă*¹.

ARĂULEA, adv., cu răutate, «méchamment»: *Armă'n'li l'i-mutrēscu n-arăulea* (aromânii li privesc cu ochi răi), Al. 1901-1902, 147. — < *arăūă*² (< *arăūă*²) + *-le* de plural feminin (v. și *an-dăulea*, *an-tréileja*).

ARĂVDU (*mi*), vb. I (*arăvdăi*, *-dăi*, *-dăre*), răbda, «1°. patienter; 2°. supporter; souffrir; 3°. durer», Dal, 25; Nic, 72; Mih, 39. — 1°: *carl arăvdă aminlă* (cine răbdă cîștigă), PLit, 426; *nu l'i-arăvdăi inima* (nu i-a răbdat inima, nu a răbdat-o inima), PB 59¹⁰; 2°: *aestă jāle s' nu u-arăvdzi* (această jāle să nu o suferi), PLit, 977; PAnt, 47; *arăvdă ca un cl'ne* (suportă ca un cline); 3°: *arăvdă mūllă zāmāne* (durează, rezistă mult timp), PScr, 192 — cf. și GEI, 57. — PScr, 192: < *ῥαβδίζω* (cf. *ῥαβδόνω*) „canneler” < *ῥάβδος*; DR, VIII, 127-131: < lat. **rabidare* < *rabidus* „enragé”. — < ?

ARĂBĂȚI, sm., pl. *arăbăȚeădz*, arabagiu, «charretier», Dal, 23. — < tc. *arabadjy* (842) „~”.

ARĂBĂȚIE, sf., pl. *arăbătii*, cocioabă, «hutte; mesure», Dal, 23. — < tc. *kharābāt* (533) „ruines; taverne”.

ARĂBĎĂSĔSCU, vb. IV (*arăbĎăsil*, -*sil*, -*sire*), boci, «pleurer quelqu'un», PLit, 963; 983. — V. *arăbĎăsescu* și sinonimul *miruyilsescu*. — < ?

ARĂBĎISIRE, sf., pl. *arăbĎisiri*, bocire, «action de chanter une complainte, de pleurer quelqu'un», Dal, 23.

ARĂBĎISÎT, -lă, pl. *arăbĎisîf*, -le «pleuré (par quelqu'une)», Dal, 23; *fu arăbĎisîlă pl'nă la groăpă* (fu bocită pînă la mormînt).

ARĂBŎJŮ, sn., pl. *arăbŏje*, răboj, «encoche, *ἐλάινον σημειωματάριον*», Dal, 21; Nic, 68. V. *arăbŭșŭ*, *răbŭșŭ*. — < bg. *rafoš* „taille, coche”.

ARĂBUDZINĂRE, sf., pl. *arăbudzină'ri*, erupție la buze, «action d'avoir les lèvres enflées», Dal, 23. — Corect: *arăbudzinăre*.

ARĂBUDZINĂT, -lă, pl. *arăbudzinăf*, -le «qui a les lèvres enflées», Dal, 23; Nic, 68. Sinonim: *aruvirsăt*.

ARĂBUDZINĔDZŮ (*mi*), vb. I (*arăbudzinăf*, -*năf*, -*năre*), a avea erupție pe buze, «avoir les lèvres enflées; avoir une éruption sur les lèvres», Dal, 23; Nic, 68. — < *ară*- (cf. *arăvinĔdzŭ*, *aruvĕrsu*) + *bŭdză*. Normal: *arăbudzinĔdzŭ*.

ARĂBŮȘŮ, sn., pl. *arăbŭșe*, răboj, «petit bâton sur lequel on fait des encoches», Dal, 23; Nic, 68; GEI, 55. — V. *răbŭșă* și sinonimul *clnrlĔlă*².

ARĂCOĂRE, sf., pl. *arăcŏrl*, frig, «froid», Dal, 23 — v. *arcoăre* și sinonimul *frig*¹. — < lat. **reor*, -*orem* (cf. *dulcor*, -*oris*).

ARĂCĔSCU (*mi*), vb. IV (*arăĕf*, -*ĕf*, -*ĕire*), a atinge ușor, «atteindre légèrement», Dal, 23. — V. *ariĕescu*.

ARĂCÎNE (grămosteni), sf. — v. *aruĕlnă*, *arăfĕni*, rășină.

ARĂCÎRE, sf., pl. *arăĕiri* «action d'atteindre légèrement», Dal, 23.

ARĂCÎT, -lă, pl. *arăĕîf*, -le, «atteint légèrement», Dal, 23.

ARĂCÎUSĔSCU (*mi*), vb. IV (*arăĕilusîf*, -*sîf*, -*sire*), zbîrlî, «(se) hérisser; (s')ébouriffer», Dal, 23. — V. *ariĕŭescu*, *ariĕlusescu* și *zbîrlĕescu*.

ARĂCÎUSIRE, sf., pl. *arăĕilusiri*, zbîrlire, «action de hérisser, d'ébouriffer», Dal, 23.

ARĂCÎUSÎT, -lă, pl. *arăĕilusîf*, -le «hérisé; ébouriffé», Dal, 23; *eară cu pĕrlu arăĕusit* (era cu părul zbîrlit). — V. *ariĕŭit*.

ARĂDĂSĔSCU, vb. IV: *ma 'șl-plĕndzĕă și arădăseă* (ci-și plîngea și bocea), VAR, 4 — v. *arăbĎăsescu*, *arădăpsescu*, *arăvĎăsescu*.

ARĂDĂTÎNĂ, sf., pl. *arădăfĕn'f*, rădăcină, «racine», Mih, 40; PB, 532. V. *arădăfĕnă*, *aridifĕnă*, *rădăfĕnă* etc. — < lat. *radicĕna* „racine”.

ARĂĂĂR, -ără, pl. *arădărl*, -ăre, care dirijează *arădă* la adăpatul grădinilor, «qui organise l'arrosage des jardins».

ARĂĂĂPSĔSCU (*mi*), vb. IV (*arădăpsîf*, -*sîf*, -*sire*), aranja etc., «1°. (s')arranger; mettre en ordre; 2°. enfile, dire, chanter des complaintes (en pleurant quelqu'un)», Mih, 37; GEI, 109. — 1°: *kĕfĕrĕ li-arădăpsĕă* (pietrele le aranja), PLit, 1041; W, II, 166; PAnt, 68; 2°: *arădăpsĕă și-arădăpsĕă* (îșirau și îndrugau), PAnt, 225; *arădăpsĕști ca mălle* (îndrugă cam multe); *vidĕf țe-arădăpsĕăște* (vedeți ce îndrugă preotul), BNA, III, 160; *arădăpsim mŏrtul* (bocim mortul). — V. *arăbĎăsescu* și *arădăysescu*.

ARĂĂĂRIKE, **ARĂDĂRIKE**, sf., pl. *arădăriki*, șir; salbă, «file, rangée; collier (de ducats) que les jeunes femmes mettent aussi sur leur fez — cf. PIm, I, 115; II, 13 et 176 sq.; III, 15 sq.»: *arădărike a plăklor anăfĕt* (șirul plopilor înalți), Fl, II, 7, 14. La grămosteni, chiar la cei din munții Bulgariei: *arădărike di flurîf* (salbă de galbeni) — v. *băit* și CN, 84. — < *arădălike* < *arădă* + *-like* (cf. *părmălike* etc.).

ARĂĂĂTÎNĂ, sf., rădăcină, Dal, 24 — v. *arădăfĕnă* și *zărăfĕnă*.

ARĂΔIPSÉSCU, ARĂΔISÉSCU (*mi*), vb. IV (*arăđyi(p)sîl, -sîl, -sîre*) «(s')arranger», Dal, 24; Nic, 65; GEI, 109. — V. *arăđăpsescu*. — < ἀραδιάζω „mettre en lignes; énumérer”.
ARĂΔIPSIRE, sf., pl. *arăđypsîrl* «action d'arranger», Dal, 24; Nic, 65 (*arăđyisire*).
ARĂΔI(P)SÎT, -lă, pl. *arăđyi(p)sîl, -le*, aranjat, «mis en ligne», Dal, 24; Nic, 65.
 V. *Iarădisil*.

ARĂ'DZ, sf., pl. «menstrues»: *cînd mul'edrea nu 'șî-ăre ară'dzle ăine* (cînd femeia nu-și are bine periodul), PLit, 268. Cu acest sens, forma circulă numai la plural. — V. *arăđă* 6°.

ARĂDZÎM, sn., pl. *arădzî'murî*, plai, «pied d'une montagne exposé au soleil», Dal, 24; Nic, 71; PB, 532; *ălli ișîră lu-arădzî'm* (oile au ieșit în plai); *lu-arădzî'murîlă noîrdzî'l'le* (în plaiurile inverzite), PAnt, 105; *dîpărle, lu-arădzî'murî* (departe, pe plaiuri însoțite), PAnt, 285; BNA, I, 22. V. *aread-imîșă*. — Cf. și alb. *rë'zë* „pied de monte” și *rrëzîm* „precipizio”. — < ?

ARĂDZIMĂRE, sf., pl. *arădzîmă'rî*, rezemare, «action d'appuyer» — v. *arădzîm* și sinonimul *andrupî're*.

ARĂDZIMĂT, -lă, pl. *arădzîmăf, -le*, «appuyer»: *așă ... arădzîmăf dî 'nă keălră* (bătrîn ... rezemat de o piatră), PB, 251¹⁷.

ARĂDZIMÎȘÛ, -șe, pl. *arădzîmîșl, -șe* «qui habite au pied d'une montagne», Fl, II, 4, 8; *Greșl ... arădzîmîșl* (greci ... de la poale de munte), Fl, I, 3, 5. — < *arădzî'm*.

ARĂFTEĂȘĂ, ARĂFTOĂN'E, sf., pl. *arăfteășe, arăftoăn'e*, croitoreasă, «tailleuse; femme d'un tailleur», Dal, 24; Nic, 72; GEI, 109. — < *arăftu*¹.

ARĂGĂESCU, ARĂGUESCU, vb. IV (*arăgăŭl, -găŭl, -găŭre*), rigăi, «éructer, roter; avoir des rapports; s'adresser», Mih, 45; GEI, 55; *nu arăgăŭlă, că arăgăŭrea eăste ur'lă* (nu rigăi, căci rigăiala e urită); *arăgăŭlă-le a soăcră-lai* (adresează-te soacrei tale), Lum, VI, 2, 7. V. *arăguredză, arăguescu*¹ și *răgăescu*. — < vsl. *rygati* „ructare”.

ARĂGOCIÛ, vb. IV «glisser»: *lă'erîn'l eălde l'l-arăgăŭră pisti făfă* (lacrimi calde i-au alunecat peste față), BNoi, 31. — V. *răgăŭlă*² și sinonimele *alănic, arăkișă*² etc.

ARĂGUESCU, vb. IV; **ARĂGURÉDZÛ**, vb. I (*arăgurdă, -răd, -răre*), rigăi, «éructer». — V. *arăgăescu*.

ARĂHATE; ARĂHĂTIPSÉSCU, -SIRE, -SÎT, Nic, 72-73 — v. *arihăte; arihătipsescu, -sire, -sîl*.

ARĂHN'ISÉSCU (*mi*), vb. IV (*arăhn'isîl, -sîl, -sîre*), ofili, «(se) faner, (se) flétrir», Dal, 24; Nic, 73; GEI, 109. Sinonim: *mărăncăsescu*. — < ἀραχνιάζω „se couvrir de toiles d'araignée”.

ARĂHN'ISIRE, sf., pl. *arăhn'isîrl* «action de se faner», Dal, 24. V. și *vinținăre*.

ARĂHN'ISÎT, -lă, pl. *arăhn'isîl, -le* «fané, flétri», Dal, 24; Nic, 73; GEI, 109; PenB, VI, 27.

ARĂIATĂ, sf., pl. *arălăte*, dezordine, «désordre», Mih, 56. Sinonim: *atăzie*. — < ?

ARĂIATE, sm., pl. *arălêf*, — v. *areăte*, armăsar.

ARĂIĂTĂ, sf., pl. *arălêf*, răutate, «méchanceté; malheur», Dal, 24; Nic, 66; Mih, 37; *arălêfî a lăclut cădzură prîstî noi* (nenorocirile pămîntului căzură peste noi); *ăndzîlle hirbeă dî arălăfă* (valurile fierbeau de răutate), BNA, IV, 100. — < *ară'ăl*.

ARĂIÉSCU, vb. IV (*arăll, arăll, arătre*), rări, «raréfier; rendre rare; éparpiller», Dal, 24; Nic, 66; GEI, 109; PET, 7; DR, X, 380 (< *răresc*); *oăspîl'l' arălră* (oaspeții s-au rări); *arăléscu că că'pîrlle* (se împrăștie ca caprele); *arălră prin pădûrl* (se răspîndiră prin păduri), Velo, 39; BNA, V, 79; *arăll* (răspîndiți-vă). V. *arléscu, areă*, precum și tc. *aralamaq* (12) „raréfier; disperser”. — < ἀραιόω „espacer”.

ARĂIRE, sf., pl. *arăirl* «action de raréfier, de disperser, d'éparpiller», Dal, 24; Nic, 66; *vin'e kirô dî arăire* (a venit timp de rărîre, de împrăștiere).

ARĂIT, -tă, pl. *arălf*, -le, rărit, «raréfié; éparpillé», Dal, 24; Nic, 66; *n't-u mîntea arăltă dipărte* (gîndul mi-l împrăştiat departe), PANT, 241; BNA, II, 116.

ARĂKEARE, sf., răpire, Dal, 23 — v. *arăklă*, *arăpire*, *arăkescu*, *arăkire*, *arăpedre*.

ARĂKESCU (mi), vb. IV (*arăklă*, -klă, -kire), răpi, «ravir», Nic, 66; Mih, 36; PB, 533; *lălă-su ... arăklă fupăta* (unchiul ei ... a răpit securea), Lum, V, 9, 20; PANT, 338. — V. *arăp*², *arăkescu*, *arăkescu*.

ARĂKIE, sf., pl. *arăklă*, rachiu, «eau-de-vie», Dal, 23; Mih, 40; PB, 533. — Cf. şi gr. *ῥακί* < tc. *raqy* (613) „espèce d'eau-de-vie”.

ARĂKIRE, sf., pl. *arăklă*, Dal, 23; Nic, 67 — v. *arăkeare*.

ARĂKIŞU¹, sn., pl. *arăklăşuri*, alunecuş, «glissoire; verglas», Mih, 37. — V. *arăklăşur* şi sinonimele *arunicătără*, *răgăclă*¹.

ARĂKIŞU², vb. I (*arăklăşă*, -şă, -şăre), aluneca, «glisser», Nic, 66; Mih, 36; PScr, 192; PEI, 7 (< *arăp* + -işă). Sinonime: *arăgăclă* etc.

ARĂKÎT, -tă, pl. *arăklă*, -le, răpit, «1°. ravi; enlevé; 2°. fougueux, irascibles», Dal, 23; Nic, 67; Mih, 37. — 1°: *fu arăklă di-acasă* (fu răpit de acasă); 2°: *om arăklă* (om iute în supărare, om pripit). — Ca adverb:

ARĂKÎT «vite; rapidement», AI, 1903, 95. — V. *arăpăt*.

ARĂKITĂ, sf., pl. *arăklă*, (în) grabă, «(en) hâte»: *si ncăldzăşte pi arăklă* (se încălzeşte pe răpite, în grabă), AI, 1903, 92. — V. *avdzl'tă*.

ARĂKITŌR, -toare, pl. *arăklători*, -toare «ravisseur»: *oămin'î arăklători* (oameni răpitori), FI, II, 1, 6. Sinonim: *arapă*.

ARĂKITURĂ, sf., pl. *arăklăuri*, răpătură, «action de ravir, d'enlever, de hâter», Dal, 23.

ARĂKIŪŞUR¹, sn., pl. *arăklăşuri*, alunecuş, Dal, 23; Nic, 66 — v. *arăkişă*.

ARĂKIŪŞUR², vb. I (*arăklăşură*, -ră, -răre), Dal, 23; *u-arăklăşură în gură* (o face să alunece (o strecoară) în gură), BaP, 37. — V. *arăklăşur*, *arăkişă*², *arăkişur*, *arăklăşur* şi *arădic*, *arădic*, *arănic*. — < ?

ARĂKIŪŞURARE, sf., pl. *arăklăşurări*, alunecare, «action de glisser; glissement», Dal, 23.

ARĂKIŪŞURAT, -tă, pl. *arăklăşurări*, -le «glissé», Dal, 23.

ARĂLIKE, **ARĂLI'KE**, sf., pl. *arăklă*, rărire, «rareté; espace», Dal, 24; Nic, 67; *ună arăll'ke lărgă di doădă dzeădite* (un spaţiu larg de două degete), Lum, I, 59. — < tc. *aralyq* (12) „intervalle; espace”.

ARĂ'M, vb. I, rîma, PScr, 192 — v. *ar'î'm*.

ARĂM'ÂN, vb. II, rămînea, PScr, 192 — v. *arăm'î'n*.

Arăm'ân, -nă, aromân, PANT, 396 — v. *Armă'n*, *Rămă'n*.

ARĂMĂSĂTURĂ, sf., rămăsătură, PScr, 192 — v. *armăsătură*.

ARĂMĂŢEAŪĂ, sf. «file», Nic, 67 — v. *armăţeaŭă*.

ARĂMĂZĂNE, sf., ramazan — v. *armăzâne*, *rămăzâne*.

ARĂM'ÎN, vb. II, Nic, 67; PANT, 396 — v. *arm'î'n*.

ARĂNĖSCU (mi), vb. IV (*arănî*, -nî, -nîre), răni, «blesser»: *u-aveă arănîă cu un curşum* (o rănise cu un glonţ). V. *rănescu* şi sinonimele *lăvuescu*, *pliguescu*. — < vsl. *raniti* „vulnerare”.

ARĂNÎT, -tă, pl. *arănî*, -le, rănit, «blessé»: *ca fêrbul... arănî* (ca cerbul... rănit), CosP, 45. V. *rănît*.

ARĂPÁS¹, sn., pl. *arăpăse*, *arăpăşuri*, repaos, «repos; trêve; quiétudes», Dal, 25; Nic, 69; Mih, 40; PANT, 193. — 1°. *imnă fără arăpăs* (umbla fără încetare), Lum, IV, 89; 2°. *maşl arăpăs s' aveă* (numai odihnă să fi avut); 3°. *tru murminlu arăpăs pol s' amîntu*

(în mormint pot să cliștig repaos), CosP, 16; 4°. *arăpăslu di lătuna* (repaosul de totdeauna, etern), Fl, II, 6, 7. — V. *arupăs, răpăs, ripăs, rupăs*.

ARĂPĂS² (*mi*), vb. I (*arăpăsăt, -săt, -săre*), repauza, «(se) reposer»: *s' nu-n' l da s' mi arăpăs* (să nu-mi dea să mă repauzez), Lum, V, 142; *șidzū s' arăpăsă* (șezu să se repauzeze) Cal. 1911, 58. V. *arăpăsédzū, arăpăsescu, aripăs, răpăsédzū, rupusédzū* și sinonimele *discărnu, dispustusescu*, — < lat. *repausare* „se reposer”.

ARĂPĂSĂRE, sf., pl. *arăpăsă'ri*, «action de (se) reposer», Dal, 22; *kiró di arăpăsăre* (timp de repaos), Lum, I, 185. V. *arăpăstre, ripăsăre*.

ARĂPĂSĂT, -tă, pl. *arăpăsăt, -te*, «reposer», Dal, 22.

ARĂPĂSÉDZŪ (*mi*), vb. I, Dal, 25; Mih, 40; *s' l' arăpăsă brăfăle* (să ți se odihnească brațele), PLit, 840; *s' nă arăpăsă trăpurile* (să ni se repauzeze corpurile), GrB, 183 — v. *arăpăs², arăpăsédzū* și:

ARĂPĂSÉSCU, vb. IV (*arăpăslit, -sit, -sire*), Dal, 25; Nic, 70 — v. *arăpăsédzū*.

ARĂPĂSIRE, sf., pl. *arăpăsril*, Dal, 25; Nic, 70 — v. *arăpăsăre*.

ARĂPĂSÎT, -tă, pl. *arăpăsit, -te*, Dal, 25; Nic, 70 — v. *arăpăsăt*.

ARĂPEĂRE, sf., pl. *arăpéril*, «action de ravir, d'enlever», PB, 533. — V. *aráp², arăkeare* și sinonimul *arăpie*.

ARĂPÉSCU, -pească, pl. *arăpéșft, -ște*, arăpesc, «nègre; arabe», Dal, 25; *cal arăpéscu* (cal arab), PenB, V, 55. — *aráp²*.

ARĂPUNÉDZŪ (*mi*), vb. I (*arăpunăt, -năt, -năre*), a avea erupție (pe obraz), «avoir une éruption (sur le visage)», PEt, 6. — V. *arupunédzū*.

ARĂPUSÎT, sn., porumb — v. *arapósile, arpusit*.

ARĂPŪȘŪ, -șe, pl. *arăpūșl, -șe* «petit aráp²». — V. *aripinūșū*.

ARĂPŪT, -tă, pl. *arăpūt, -te*, răpit — v. *aráp², arăplu, arăkil*.

ARĂSĂR, vb. IV (*arăsărît, -rit, -rire*): *livéndzl'l arăsăr* (flăcăii sprinteni saltă), PAnt, 298; BNA, I, 126 — v. *alsăr, ansăr¹, arsăr*.

ARĂSĂTŪRĂ, sf., pl. *arăsătŭrl* «răpure», Dal, 25. — V. *arád*.

ARĂSBŌR, vb. I (*arăsbūrāl, -rāl, -răre*), zbură, «voler»: *că fe nu arăsbōdră aclofe nsus?* (de ce nu zboară acolo sus?), Lum, II, 108. — V. *asbŏr, bor*.

ARĂSBŪN, vb. I (*arăsbunăt, -năt, -năre*), împăca, «(ré)concilier; contenter; apaiser»: *acătū si-l arăsbūn* (încep să-l împac), Lum, I, 223; *măla muntred s' l'i arăsbūnă* (bunica încerca (căuta) să-i împace), GrB, 1, 12; 93. V. *arăzbl'n, arăzbūn, asbūn*. — < lat. **re-ex-bonare*.

ARĂSBUNĂRE, sf., pl. *arăsbună'ri*, «conciliation», GrB, 1, 14; *s' află arăsbunăre* (să găsească împăcare), BNA, III, 128. V. *asbunăre*.

ARĂSBUNĂT, -tă, pl. *arăsbunăt, -te*, împăcat, «concilié; satisfait». V. *asbunăt*.

ARĂSÉSCU, vb. IV, Dal, 25; Nic, 70; PAnt, 396 — v. *arisescu, artsescu* și sinonimul *plac*.

ARĂSGĂNĂ, sm., rădăcină, Fr, I, 162 — v. *arăzgănă*.

ARĂSHIRĂT, -tă, pl. *arășhirăt, -te*, răsfirat, «éparpillé»: *pérlu arășhirăt* (părul răsfirat), Fl, I, 2, 7. — V. *arășkirăt, rășhirăt*.

ARĂSKIRĂRE, sf., pl. *arășkiră'ri*, răsfirare, «action de déployer, d'éparpiller», Dal, 25.

ARĂSKIRĂT, -tă, pl. *arășkirăt, -te* «déployé; éparpillé», Dal, 25. V. *arășhirăt*.

ARĂSKIRÉDZŪ, vb. I (*arășkirăt, -răt, -răre*), răsfira, «déployer; éparpiller; faire flotter au vent»: *ca sirma l'i-u-arășkiră* (ca mătasea i-o flutura), PLit, 834; Millio, 9. — E același cu dr. *rășchiră* (pentru care cf. C, 1049: < lat. **re-ezclarare* < *clarus*). — < ?

ARĂSPEĂSE, sf. pl., periodice, «intermittentes», DR, III, 754-755: (*călduri*) *arăs-peăse* (friguri-intermitente, periodice). V. *aruspeăse*. — < lat. **re-spissa*.

ARĂSPÎNDĚSCU (*mi*), vb. IV (*arăspîndîi*, -*dîi*, -*dire*), răspîndi, «(se) répandre; éparpiller; dissiper», Nic, 71; Mih, 38; PB, 533; CEL, 56; *Gardăni arăspîndî cultrēm̃lu* (Gardani a răspîndit groaza), PAnt, 226. V. *arăspîndză'scu*. — < vsl. *raspōditi* „dispergere”.

ARĂSPÎNDIRE, sf., pl. *arăspîndiri*, «action de répandre», Nic, 71; Mih, 38.

ARĂSPÎNDÎT, -*tă*, pl. *arăspîndîi*, -*te*, «répandu; dispersé».

ARĂSPÎNDZĂ'SCU (*mi*), vb. IV (*arăspîndzî'i*, -*dzî'i*, -*dzî're*), Dal, 25; Nic, 71; PB, 535; 's' nu s' *arăspîndzăscă* (să nu se răspîndească), PLit, 810; *arăspîndzî'ndalul ūnă n'țărizmă* (răspîndind un miros), PAnt, 309. — V. *arăspîndescu* și *arăspî'ndzu*.

ARĂSPÎNDZÎ'RE, ARĂSPÎNDZÎ'T, Dal, 25 — v. *arăspîndire*, -*dîi*.

ARĂSPÎNDZU, vb. IV, PB, 533 — v. *arăspîndză'scu*.

ARĂSTOĂCĂ, sf., pl. *arăstōfi*, strungă, «1°. endroit où l'on trait les brebis; 2°. défilé; gorge», Dal, 25; Nic, 71; PB, 533 (< lat. *rostrum*); CEL, 56 (< vsl. *rastokă*). — 1°: *l-bă-gă'm lu arăstōacă* (l-am pus în strungă; l-am mai obișnuit), PGr, 15 — v. *strungă*; 2°: *s' l'i-astl'i tu arăstōacă* (să-i întilnești în strimtoare), PenB, VI, 27 — v. *buyăze*. + Cf. și dr. *răstōacă*. — < ?

ARĂSTÔRNU (*mi*), vb. I (*arăsturnăi*, -*năi*, -*năre*), răsturna, «1°. renverser; 2°. frapper à mort — v. *areulăscu* 3°. Mih, 38; PB, 533; 535. — 1°: *bătînu si-arăstōarnă* (putina se răstōarnă), Lum, II, 243; BNA, III, 51; *dzăua fūdze di n'el'i și noăplea arăstōarnă bōălu* (în timpul zilei fuge (i-e teamă) de miei, iar noaptea răstōarnă (ucide) boul), PLit, 487; 2°: *trag Armă'n'l'i, l'i-arăstōarnă* (trag aromânii, îi răstōarnă, îi culcă la pămînt), Vêlo, 12; PAnt, 323. V. *alăstôrnu* ('s' *alăsturnă*), Cal, 1911, 54; BNA, V, 111), *ristôr*. — < lat. **re-ex-tornare*.

ARĂSTURNĂRE, sf., pl. *arăsturnă'ri* «renversement»: 's' *avdz'i 'nă arăsturnăre* (se auzi o răsturnare), Cal, 1912, 92. — V. *alusturnăre*, *aruslurnăre*.

ARĂSTURNĂT, -*tă*, pl. *arăsturnăi*, -*te* «renversé»: *tute s' videă arăsturnăle năntu, tu băltă* (înăuntru, în baltă, toate se vedeau răsturnate), PAnt, 217. — V. *alusturnăi*.

ARĂSŪN, vb. I (*arăsunăi*, -*năi*, -*năre*), răsuna, «résonner; retentir»: *băseărica arăsună* (biserica răsună), BaP, 7; *poărla arăsună' cu vradă* (poarta a răsunit cu zgomot), PAnt, 254; *arăsună măn'li'i di strigărea a lui* (răsunau munții de strigătul lui), PB, 25¹³. V. *arusûn*. — < lat. *resonare* „résonner”.

ARĂSUNĂRE, sf., pl. *arăsună'ri*, «action de résonner; résonnance», Dal, 25. V. *arusundre*.

ARĂSUNĂT, -*tă*, pl. *arăsunăi*, -*te* «résonné», Dal, 25.

ARĂSVUĚSCU (*mi*), vb. IV (*arăsvuîi*, -*uîi*, -*uîre*), surpa, «(s')ébouler; s'écrouler»: *lōclu si-arăsvuîdște, uğăcurile cad* (pămîntul se surpă, se prăbușește; hornurile cad), GrB, 141. — V. *arăvăescu*.

ARĂȘCL'ITÔR, ARĂȘKITÔR, sn., pl. *arășcl'itōare*, *arășkitoare*, rășchitor, «instrument servant à former les échevaux — v. PIm, I, 148 (; II, 116-118; III, 226)», Dal, 25; Nic, 71; *la ăiitōare, arășcl'itōare* (la picioare, rășchitoare), PLit, 368; PAnt, 10; *mîn'i lăndzi, curăt arășkitoare* (mîni lungi, curat rășchitoare), Lum, VI, 4, 20. V. *dișcl'itôr* și *lășkitôr*. — REW. 7072 și C 1049: < lat. **rasclare*; GrS, II, 319: < lat. **resticulare* < *resticula* „corde(lette)”, — < ?

ARĂTĂRE, sf., pl. *arătă'ri*, «action de montrer», Mih, 38. — V. *arăt*.

ARĂTÔR, sm., pl. *arătôri*, plugar, «laboureur», Gram, 220; *arătôrlu și siminătôrlu a bănului învêță* (arătorul și sămănătorul bunului învățămînt), CBIog, 43. — < lat. *aratorius* „de labour”, *arator* „laboureur”.

ARĂTĂRĂ, sf., pl. *arătări*, arătură, «champ labouré», Mih, 38; GrS, IV, 87. Acest cuvînt l-am auzit și eu în 1927 în sate aromânești din Zagor (Pind). — < lat. *aratura* „labour”.

ARĂȚESCU, vb. IV (*arățu*, -*ful*, -*ftre*), răci, «refroidir — v. *arcuredzū*», Dal, 25; Nic, 72; Mih, 36; PScr, 192; *arăți kirōlu* (timpul a devenit rece); *l'i-arățed gl'eșu st'ndzile* (singele îi răcea ca gheața), PB, 362¹⁴; *a-leă, n'i-arățli* (fa, am răcit), PAnt, 358; *l' arăți cărlu, ca Grec* (îi-a răcit curul, ca la un grec = a intrat frica în tine), PLit, 508; PAnt, 7; *l'i-arăți bișina* (i-a răcit bășina, a început să se teamă sau a murit). — < *arāte*.

ARĂȚIME, sf., (pl. *arățin'i*), rece, frig, «1°. froid; froideur; réfrigissement; 2°. prison», Dal, 25; Nic, 72; PScr, 192; PB, 533. — 1°: *tu munte, arățimea a nōpșlor di prumuvedră eăsti minulă* (la munte, recele (frigul) nopților de primăvară e subțire), PAnt, 341; *lo arățime* (a luat răceală, a răcit); 2°: *sî sta lu arățime* (să stea la răcoare, în închisoare), GrB, 3, 16 — v. *filikie*. — < *arāte*.

ARĂȚINI, sf., pl. *arățin'i*, rășină, «résine», Jb, XIII, 85 (Grămuste). V. *aručină, rișină*. — Cf. gr. ῥητίνη „résine”.

ARĂȚIRE, sf., pl. *arățiri*, răcire, «action de (se) refroidir», Dal, 25; Nic, 72.

ARĂȚIT, -*tă*, pl. *arății*, -*le* «refroidi», Dal, 25; Nic, 72.

ARĂ'Ū¹, sn., pl. *arāle*; **ARĂ'Ū**¹, adv., rău; mult, «1°. mal; malheur; 2°. beaucoup; complètement», Dal, 22. — 1°: *s' nu u-ăflă ară'ūlu* (să nu o găsească răul, nenorocirea), PB, 40⁶; *s' nu u pālă ară'ūlu* (să nu dea peste ea nenorocirea), PB, 319³⁰; *că eū, di-ară'ū, nu pol si-ŷ spun* (căci eu, de rău, nu pot să-ți spun), PAnt, 275; Bair, 110; *si-arucă' n ară'ūlul* (i-a venit rău), Cal. 1912, 140; *paŷ ară'ūlu ma nu-ŷ lăle* (pășești răul dacă nu te taie capul), BNA, III, 32; 36; *mași că trag arāle* (numai că trag (îndură) munci grele, nenorociri), PAnt, 217; BNA, IV, 72. — Ca adv.: 2°: *earām un om ară'ū avūt* (eram un om foarte bogat), PB, 147³⁸; *mușălă ară'ū* (tare frumoasă), PB, 49³⁰; *irn'le ară'ū* (pustiul complet, adînc), PAnt, 220; BNA, IV, 70; *scoăli-ŷ oămin'i, scoăli-ară'ū* (scoate-ți oameni, scoate cît mai mulți), PAnt, 139. — Semantic, cf. *ar'i'ū, flūmin* și *mălă*. — V.:

ARĂ'Ū², *arăūă*, pl. *arā'i, arāle*, rău, «1°. mauvais; méchant; cruel; affreux; 2°. vigoureux», Dal, 22; Nic, 69; Mih, 38; PB, 533. — 1°: *că-i frică ŷ lūme-arāūă* (căci e frică și lume rea), PAnt, 240; BNA, II, 118; *ŷ' năinte ar'i'ū, ŷ' năpōl vāle arāūă* (și înainte (în față) e rlu, și în urmă e vale rea), PB, 320¹⁸⁻¹⁹ (și 466²³⁻²⁴); 2°: *Gāla ... arāūă mbăirāre fāŷe* (*ca-litrea* Gala... are viguroasă (străsnică) pornire în frunte), PAnt, 342. — Expresia: *dzāmă arāūă* (leșie de cenușă), Dal, 26. — V. *arāo* și *rāū*. — < lat. *reus* „accusé”.

ARĂVĀNE, sf.: *hāde, gloc, l'eă-ū arāvāne* (haide, roibule, ia-o (pornește) în buiestru), Velo, 14; BNA, V, 52 — v. *arivāne*.

ARĂVĀESCU, ARĂVĀIRE — v. *arāvūescu, arāvulre*.

ARĂVĀIT, -*tă*, pl. *arāvāiŷ, -le*: *căse cădzūle ŷi arāvāite* (case surpate și prăbușite), Lum, III, 156 — v. *arāvuit*.

ARĂVDĀRE, sf., pl. *arāvđă'ri*, răbdare, «patience; résignation», Dal, 25; Nic, 72; Mih, 39; PScr, 192; PB, 533. Sinonim: *ipumunie*.

ARĂVDĀT, -*tă*, pl. *arāvđăŷ, -le* «patienté; supporté; souffert», Dal, 25; Nic, 72.

ARĂVDĀCIŪNE, sf., pl. *arāvđăciūn'i*, răbdare, «patience»: *dōmnulu nu aveă arāvđăciūne* (domnul nu avea răbdare), W, II, 250. — V. *arāvdu*.

ARĂVDĀSĖSCU, vb. IV: *nu ŷleă s' arāvđăseăscă mōrtul* (nu știa să bocească pe cel mort), Cal. 1912, 83 — v. *arāvđăsescu*.

ARĂVDĀTŌR, -*toăre*, pl. *arāvđătŌri, -toăre*, răbdător, «patient; enduring; résigné», PScr, 192.

ARĂVDŌS, -*doăś*, pl. *arāvđŏŷŷ, -doăśe*, răbduriu, «endurant; durable; solide», Dal, 25.

ARĂVINĖDZŪ (*mi*), vb. I: *dăda l'i-arăvină cu lă'erin'i* (mama îi uda cu lacrimi), GrB, 1, 12; *arăvineădză cu yin cōădile a căilor* (stropesc cu vin cozile cailor), BNoi, 10. — V. *aruvinēdzū*.

ARĂVOĂNĂ, sf., pl. *arăvoâne*, arvună; logodnă, «1°. arrhes; tout ce qu'on donne comme gage pour les fiançailles (anneau etc.); 2°. fiançailles», Dal, 25; Nic, 84; Mih, 47; GEI, 109. — 1°: *cu arăvoănă di un mișt* (cu arvună de o megidie), BNA, II, 72; 2°: *cu flurile di arăvoănă* (cu galbenii de logodnă), W, II, 154; *aručă' arăvoăna a lui năntu* (aruncă înăuntru inelul lui de logodnă), PB, 290³⁸. V. *arăvone*, *aruvoănă*, *arvună*, *arăvun'isescu*. — < ἀρραβώνα „arrhes”.

ARĂVÔLE, sf., pl. *arăvôl'i* «revolver». — V. *aruvôle* și sinonimul *cumbură*.

ARĂVÔNE, sf.: *ma, na-f nêlu di-arăvône* (dar, na-ți inelul de logodnă), BNA, V, 57 — v. *arăvoănă*.

ARĂVUËSCU, vb. IV (*arăvuît, -vuît, -vuire*), năvăli, «fondre», GrS, II, 395-396; PETim, 5; *di nsus și di nșos, di la munte și di la că'mpu, arăvuîră năăntu Arbinișia ntredgă* (din sus și din jos, de la munte și de la cîmp, au năvălit în interior întreaga Albanie), Lum, II, 12; *la-l'i, s' aprouke, așlîngu, arăvuescu și la căsa al Këndra* (iată-i, se apropie, sosesc, năvălesc și spre casa lui Këndra), Lum, II, 14. V. *arășvuescu*, *arăvôescu*, *aruvuescu*, *răvôescu* (și *arăvul-sescu*). Sinonime: *anăpădescu*, *çilăsescu*, *hîmusescu*. — < vsl. *răvatl* „evellere”.

ARĂVUIRE, sf., pl. *arăvuîrî*, năruire, «invasion; irruption; écoulement; ruine». V. *aruvulsire*, *halazmó* și:

ARĂVUIȚ, -lă, pl. *arăvuîț, -le* «incliné; penché»: *si-află... un mer ca arăvuîț* (se găsea... un măr cam aplecat), CalGrB, 67. — V. *arăvált*, *aruvult*.

ARĂVULSËSCU (mi), vb. IV (*arăvulsît, -sît, -sîre*), năruî, «s'écrouler; (s')abîmers», PETim, 5; *lôclu si-arăvulisi* (pămîntul s-a cufundat), Trib, IV, 5-6, 13 — v. *arășvuescu*. V. *aruvulsescu* (și *arăvuescu*). — < ῥοβολῶ, ῥωβολῶ „rouler en bas; descendre rapidement; dévaler”.

ARĂVUN'ISËSCU (mi), vb. IV (*arăvun'isît, -sît, -sîre*), arvuni; logodî, «1°. donner des arrhes, arrher; 2°. (se) fiancer», Dal, 26; Nic, 84; PB, 533; GEI, 109. Sinonim: *isusescu*. — < ἀρραβωνιάζω „~”.

ARĂVUN'ISÎRE, sf., pl. *arăvun'isîrî* «action d'arrher, de fiancer; fiançailles», Dal, 26.

ARĂVUN'ISÎȚ, -lă, pl. *arăvun'isîț, -te*, arvunit — v. *căpărusîț*; logodîț — v. *isusîț*, «arrhé; fiancé», Dal, 26; Nic, 84.

ARĂZBÎN, vb. I, Dal, 26; Nic, 71 — v. *arăzbân*, *asbân*.

ARĂZBINĂRE, **ARĂZBINĂȚ**, Dal, 26; Nic, 71 — v. *arășbunare*, *arășbunăt*.

ARĂZBÔÎȚ, sn., pl. *arăzboâte*, război de țesut, «métier à tisser — v. *vălmént*», Dal, 26; Nic, 66; Mih, 38; PB, 533; 535; PLit, 179; CEI, 56; *lucră lu arăzbôîă* (lucra (țesea) în război), PAnt, 225; *nu si-ăvă... nîșt cî'ntîșt lu-arăzboâte* (nu se aud... nici cîntece în războaie țesînd), PAnt, 155; BNA, II, 2; *cășlu... si stricoără pri-arăzbôîă di furtulîrî* (cașul... se strecoară pe stative de furci), BNA, II, 50. Pentru forma lui, v. PIm, I, 153-154. — < bg. *razboj* „métier de tisserand”.

ARĂZBÛN (mi), vb. I «contenter; apaiser; (se) réjouir», P'Et, 8; *s' arăzbûn'î durăla mûmă* (să înveselești pe duloasa mamă), PLit, 988; *u pitrică soacră-sa ca să s' arăzbuneădză ș' nă'să* (o trimise soacră-sa ca să se bucure și dînsa), CalGrB, 57. — V. *arășbûn*.

ARĂZBUNĂRE, sf., împăcare — v. *arășbunare*.

ARĂZBUNÉDZÛ (mi), vb. I — v. *arăzbân*.

ARĂZGĂN, sn., pl. *arăzgâne*, răzbunare, «vengeance», Nic, 70; *n'i scoșă arăzgântu* (m-am răzbunat), Dal, 26. Sinonim: *ăhte*. — < ?

ARĂZGĂN² (mi), vb. I (*arăzgănăî, -năt, -năre*), răzbuna, «(se) venger», Nic, 70.

ARĂZGĂNĂRE, sf., pl. *arăzgănă'rî* «action de (se) venger», Dal, 26.

ARĂZGĂNĂȚ, -lă, pl. *arăzgănăț, -te* «vengé», Dal, 26.

ARĂZGĂNĂ, ARĂSGĂNĂ, sm., pl. *arăzgânădz*, urmă, «tracé; racine»: *arăzgână' s' nu arml'nă* (să nu rămână urmă). Cal. 1903, 66; *dăpă vîna și arăzgână' lu a căbi-unul* (după vîna (originea) și urma (rădăcina) fiicăruia), Fr, I, 82. — V. *arl'zgă, ră'zgă*. Sinonim: *urmă*. — < ?

ARĂZMULĂSCU ?, vb. IV (*arăzmulil, -lil, -lire*), muia?, «? mouiller; tremper?»: *cu lă'crin'i și-u arăzmuleă* (și-o înmuia cu lacrimi), BNoi, 17. — Dacă nu e o greșeală de tipar, ne-am putea gândi la vb. *mol'tăl*: *arăzmol'tă*.

ARBIE, sf., Mih, 39 — v. *hărbă, hărbie și căsie*.

ARBINĂ, sf., pl. *arbine*, măsă, «morceau d'acier à aiguiser», CN, 103. Sinonim: *măsăl*. — < ?

Arbinés, -neăsă, pl. *Arbinésl, -neăse*, sm., sf., albanez, «1°. Albanais; 2°. méchant», Dal, 22; Nic, 78; Mih, 79. — 1°: *Arbinésu-l bésă pri dzinăcl'lu* (albanezul e credință pe genunchi, albanezul nu trebuie crezut), PLit, 427; PAnt, 5. || — PLit, 446; PLit, 427 — v. *ml'nă* 10°; — PAnt, 183; BNA, III, 80; 2°: *soăcra afeă arăuă și-afeă arbineăsa* (soacra cea rea și cea prea rea), PB, 3031⁶ — v. *tărșă*; *dre un fiilor-arbinés* (are un copil — rău ca un albanez). V. *bésă și biducl'los*. — PNum, 8: < lat. *Albanensis*. — < *Arbenész*, Arben „Αλβανός”, Albanais (forme date de Hr, 7).

ARBINȘĂME, sf., fără pl., albanezime, «l'ensemble des Albanais; nombre d'Albanais»: *dzăfe gion'l di lu-arbinșăme* (zece voinici din albanezime), PAnt, 278; Bair, 120. V. *armănăme, gricăme, turcăme, vuryărăme*. — < *Arbinésl*.

ARBINȘĂȘTE, sf. pl. și adv., albanezește, «1°. albanais, la langue albanaise; 2°. à la manière des Albanais», Nic, 78; PB, 533. — 1°: *știl arbinșăște?* (știi albanezește?); 2°: *gloăcă arbinșăște* (dansează albanezește). — V. *armănășle*.

ARBINȘĂSCU, -șăscă, pl. *arbinșăștl, -șăști*, albanezesc, «albanais», Dal, 22; PB, 533; PAnt, 396. — < *arbinșăscu* < *Arbinésl*.

ĂRBUR, ĂRBURE, sm., pl. *ărburl*, arbore, «arbre; chêne», Dal, 22; Nic, 78; Mih, 39; PScr, 193; PB, 533; PAnt, 396; ArE, 35; *ș' nipl'rtica si-ălină pri ărburl* (și șarpele se suie pe arbori). — < lat. *arbor, -orem* „arbre”.

ARBURĂT, sn., pl. *arburătlr*, arboret, «forêt de chênes», Dal, 22; Nic, 78; FI, I, 2, 6. — < lat. *arboratum* „verger”.

ARBURIC, sm., pl. *arburilr*, arborel, «petit arbre», Dal, 22; WOI, 115; *șt-fu uhel'e dil arburic* (lși fu viperă [v. *uheădă*] din arborel), PLit, 842.

ARCĂRE, sf., pl. *arcărl*, aruncare, «action de (re)jeter», Dal, 22; Nic, 76; PB, 533; PAnt, 396; *nu va arcăre* (nu trebuie aruncat, -ă = nu-i de lepădat), PGr, 15; *nu vreă arcări* (nu era de luat în seamă), PB, 9511. — V. *arucăre*.

ARCĂT, -tă, pl. *arcăt, -le*, aruncat, «1°. (re)jeté; lancé; 2°. libre, sans bagage; à pied», Dal, 22; Nic, 76. — 1°: *fu arcăt lu bră'ndzi* (am fost aruncat în lanțuri grele), PAnt, 311; *măfăli arcătli* (mațele aruncate), PB, 1481; 2°: *mi dușu arcăt* (m-am dus pe jos și fără bagaj) — cf. și gr. ἀρχατος „qui va à pieds”. — V. *arucăt*.

ARCĂTĂRĂ, sf., pl. *arcătărl* «jet», Dal, 22; Nic, 76. V. *arucătără*.

ARCŌ (fărșeroți), adv., acolo, «là; y»: *pi-aroă, pi-arcŏ* (pe ici, pe colo), PB, 48137. — CDDE, 901 și REW, 337: < lat. *alicubi* „quelque part”. — Cu -le->-re- (cf. *ațărlari, culcșărl* — fonetism curent și în Italia centrală și sudică): *arcŏ aalcŏ aalcŏ*.

ARCOĂRE, sf., pl. *arcŏrl și arcŏrlr*, frig, «froid», Dal, 22; Nic, 76; PB, 533; *dzăuă, ploăie; noăplea, -arcoăre* (ziua — ploaie; noaptea — frig), PAnt, 200; BNA, V, 36. V. *ară-coăre, rcoăre*. — Pentru pluralul în -url al substantivelor neutre și feminine, cf. următoarele cuvinte atmosferice: *dzer, frig, gl'edă, neădă, négură, ploăie, turin, vîmtu, virvêr*, precum și substantive ca *arlăd, căprină, ll'nă* etc. — Cf. Introducere, § 22, p. 26-27.

ARCOATĂ (grămosteni), sf., pl. *arcóf*, roată, «roue». — V. *arucól*.

ÁRCU, sn., pl. *árcuŕl*, arc, «arc», Dal, 22; Nic, 77; Mih, 40; PScr, 193; W, II, 284; CȘc, 43; PLit, 173. Sinonim: *duxár*. — < lat. *arcus* „arc”.

ARCURÁME, sf., fără pl. «froid(eur)», Dal, 22; *adunát arcurámea lútá* (ați cules în voi tot frigul). — < *arcoäre*.

ARCURÁRE, sf., pl. *arcurá'ri*, răcire, «action de (se) refroidir, de prendre froid», Dal, 22; Nic, 27.

ARCURÁT, -lă, pl. *arcuráf*, -le, răcit, «(re)froidi; qui a pris froid», Dal, 22; Nic, 77; *fedta eásle arcurátá, lo arcoäre* (fata e răcită, a luat frig = a răcit) — v. *plivričél*.

ARCURÉDZŪ, vb. I (*arcurál*, -rál, -ráre), răci, «(se re)froidir; prendre froid», Dal, 22; Nic, 77; *arcurá' kirólu* (vremea s-a răcit, a devenit friguroasă) — v. *arálésu*; *arcurásł* (ai răcit) — v. *arcurát*. — V. *frigurédzŭ, plivričěscu, vımtu* 4° și gr. *χρύνω*. — < *arcoäre*.

ARCURÓS, -rodsă, pl. *arcuróšl*, -rodse, friguros, «1°. frileux; glacial; 2°. qui a froid», Dal, 22; Nic, 77. — 1°: *kirólu erá arcurós* (timpul era friguros), PAnt, 338; *arcurodsile furtún'l* (friguroasele furtuni), BNA, II, 68; *múnł... arcuróšl* (munți... friguroși), Millio, 21; 2°: *om arcurós* (om friguros, care nu rezistă la frig) — v. *frigurós* și *fricós*. — < *arcoäre*.

ARCUTÉSCU (mi), vb. IV (*arcutłl*, -łłt, -łłre), rostogoli, «1°. (faire) rouler; 2°. boire — v. *beáđ* 1°, *čluculéscu* 5°; 3°. tuer — v. *uřđ*, *vátám* 1°, Mih, 40. — 1°: *arcuteđ-l hıma* (rostogolește-l în jos, la vale); *si-aruculeá đl pri óhtu* (se rostogolea(u) de pe dımb); 2°: *el'l aruculéscu la háne* (ei dau pe gît (beau) la han); 3°: *yıncıř furl el arculeá* (el rostogolea (ucidea) douăzeci de hoři), PAnt, 123 — v. *aláštórnu* 2°. — V. *aruculéscu*.

ARCUTIRE, **ARCUTÍT** — v. *aruculire*, -łłt.

ARČEÁTCU, -că, pl. *arčeátlı*, -łfe «irascible»: *eásle arčeátcu* (e iute la mınie). — < ?

ARČÉDZŪ (mi), vb. I (*arčeáđ*, -ceáđ, -ceäre), infuria, «devenir furieux»: *si-arčeádzá Túrclu* (se infurie turcul), BNA, II, 94. — V. *arčlıuěscu*. — < ?

ARČIČIÓR, sn., pl. *arčlıčlıóre*, urciór, «orgelet», Mih, 39; CAR, 282; 324. — V. :

ARČIÓR, sn., pl. *arčlıóre*, urciór, «orgelet», Mih, 39. V. *uhčlıór*, *ulčlıór*¹ — (< lat. *hordeolus* „orgelet [maladie de l'oeil]”).

ARČLIÚT, -lă, pl. *arčlıuř*, -le «hérissé; furieux»: *mutřita lă erá arčlıutł* (privirea le era furioasă), Fl, I, 2, 8. — V. *arčlıusł* și *arčlıuěscu*.

ARDEÁRE, sf., pl. *ardėrl*, ardere — v. *árdire*.

ARDÍL'E, sf., pl. *ardıl'ı*, boală de gît, «maladie du cou», Dal, 22. — < ?

ÁRDIRE, sf., pl. *árdirl* «action de brûler; incendie», Dal, 22; Nic, 79; *árdirea a Grámostíel* (arderea satului aromâneasc Grámoste), Velo, 9; PAnt, 319; BNA, V, 96.

ÁRDU (mi), vb. III și II (*árřu*, *ársu*, *árdire* și *ardeäre*), arde, PB, 119⁶ — v. *tră* 5°. «1°. brûler; incendier; 2°. frapper d'un trait mordant; 3°. chauffer; (s')enivrer; 4°. attraper — v. *arł'd* 3° etc.», Dal, 22; Nic, 79; Mih, 40; PScr, 193. — 1°: *nıca árde lámpa* (lâmpa arde încă), PAnt, 192; *andárřıl'ł ársırá Avđela lu 1905* (antarřii au incendiat satul Avđela în 1905) — v. *andárřu*; 2°: *fudřl, că va ř' árdă vl'rá* (fugi, că-ți vor arde vreuna, că te vor pălmuı) — v. *ancún'łđ* 3°, *pálěscu* 5°; 3°: *mul'ėdrea lu-ársė... čireáplu* (femeia... l-a încins cuptorul), PB, 407¹¹; *s' u-árdu ářłsėsėřá* (să o ard (să mă îmbăt) astăseară), PB, 354²⁶ — v. *mbel* și *čłřłra* 2°; 4°: *lu-ársırá* (l-au înșelat). — < lat. **ardere* „être en feu, brûler”.

ARDURIE, sf., pl. *ardurłl*, usturime, «acuité; cuisson», Mih, 40. — E un derivat din vb. *árdu* format sub influența morfologică a verbului albanez *djeg* „bruciare”: *e džėgurė* „scottatura”.

A-RÉ! «eh, l'homme !», interjecție cu care cineva se adresează cuiva de sex bărbătesc, GEI, 110; *tıne hıl, arė!* (tu ești, măi !), PB, 42¹⁹; *a-rė, ře đal acıř?* (măi omule, de cé dai (baři) așa ?), PB, 133⁶; *arė afėndi* (măi tată), PAnt, 83. — V. *a-vrė!*, *re!*

ARE, pers. 3 sg. a indic. prez. de la vb. *am¹*: *ŝe s' ŝeăte di nu lu-ăre?* (ce se făcu (ce a devenit) de nu e, de nu se vede?), CalGrB, 73 — v. *am¹* 5°.

AREĂ, adv., rar, «rarement», Dal, 22; Nic, 66; PB, 534; PAnt, 397; GEI, 110; PenB, VI, 131; FI, II, 3, 10; *cil ma areă prăŝl'i, ahl't ma graŝl s' fac* (prajii, cu cit mai rar cu atit mai grași se fac), PLit, 616. Sinonime: *areăcu* și *rar*. — În greaca populară: „ἀραιά, ἀραιά τὰ ῥίχvouε τὰ τουφέκια”. Passow, 50. — < ἀραιά „d'une manière peu serrée”.

AREADZIMIȘŪ, -ŝe, pl. *areadzimiŝl*, -ŝe «habitant du pied d'une montagne», plăieș, Dal, 22 — v. *arădzimișă, arudzim*.

AREĂHĂ, sf., creastă — v. *rêhă* și sinonimul *creastă*.

AREĂPID, sn., pl. *areăpide*: *ȳineă areăpidlu nșlos* (venea pe povirniș in jos), FI, II, 3, 2 — v. *areăpil*.

AREĂPINE, sm., pl. *areăpin'i*, ciorchine, Dal, 22 — v. *arăpune*.

AREĂPIT, sn., pl. *areăpile*, ripă, «penchant, pente», PET, 8; *ca căpârile lu areăpit* (ca caprele in ripă), PGr, 37. — V. *arăp¹*, *areăpid*, *arăpil* și sinonimul *grem*. — Cf. alb. *rëpjêlê* „saluta, erta”.

AREĂPITĂ, sf., pl. *areăpile*, aripă, «aile», Dal, 22; *cal'i cu areăpile* (cai cu aripi), PB, 443⁴; *la ună peănă dil areăpila a meă* (poftim o pană din aripa mea), FI, II, 1, 14; *inima lă trimură ca areăpilă di pul'iă* (inima le tremura ca aripă de pasăre), PenB, IV, 112; *s' părăd că aă areăpile la ăiștoăre* (se părea că au aripi la picioare), PAnt, 189; *dedă areăpile a hîl'tlor a vōștri, că năŝl vă sântu ca niște areăpile* (am dat aripi fiilor voștri, pentru că dinșii vă sînt ca niște aripi), Lum, I, 35. — V. *arăpă*, *arăpilă*, sinonimul *peănă* și dr. *aripă* (DA). — Pentru finalul -lă, cf. in albaneză: *flêtê*, pl. *flêtêlê* „ala di uccello”; *pûp(ê)lê*, pl. *pûp(ê)-lâlê* „penna”; *gjethe*, pl. *gjethele* „fronda” etc., precum și, aci: *năheămătă* etc.

AREĂPUNE, sm., ciorchine, Dal, 22; CEI, 56 — v. *aripinășă*.

AREĂTE, sm., pl. *arêl* «bélîer; étalon», Dal, 22; Nic, 73; *cal areăte* (armăsar); *stearpe flr' di arêl* (oi sterpe fără de berbeci areți), PenB, IV, 19; Caraf, 32. V. *arălăle*. — Cf. mgl. *arêti*, PMegR, II, 112. — < lat. *aries*, -elem „bélîer”.

ARÊBIL, -lă, pl. *arêbil'i*, -le, rebel, «rebelle»: *l'i-aveă sullăntu arêbil'i* (sultanul li avea rebeli), BNA, II, 76. V. *rêbil*. — < ῥέμπελλος „irrégulier” < it. *ribello*.

ARÊHAV, -vă, pl. *arêhayl*, *arêhave*, rar, «rare, qui n'est pas épais»: *ŝăŝul ună pl'ndză arêhavă* ca ună scără (șesui o pînză rară ca o scară), Lum, V, 11-12, 40. — V. *rêhav* și sinonimul *arîlcu*.

ARÊMĂ, **ARÊME**, sf., fără pl., guturai, «rhumе de cerveau», Dal, 22; *ăre sinăhe i arême* (are catar sau guturai), Al. 1903, 44. — V. *rêmă* și sinonimele *bătur¹*, *ăcără*, *răfă*, *șirmie*.

ARÊNDĂ, sf., răzătoare — v. *rêndă* și:

ARÊNDZĂ, sf., pl. *arêndză*, răzuitoare, «grattoir», Mih, 40. — V. *rêndă*.

ARÊPIT, sn., ripă, Dal, 22; Nic, 74 — v. *areăpil*, *ar'pă*.

ARÊP(I)TĂ, sf., aripă, CLit, 124 — v. *areăpilă*.

ARÊSTU, sn., pl. *arêsturl* și *arêste*, rest, «reste; arrérages», W, II, 250. — V. *rêstu* și sinonimul *cusăre*.

ARÊTCU (nord), adv., rar, «rarement», PDic⁷, 6; Lum, VI, 5, 26; *arêtcu s' lihiseăŝle vl'rnă buneălă* (rar se întîmplă vreo binefacere), Lum, V, 215; *arêtcu sculă ml'na s' l'i-ăgu-deăscă pri ŝiălôrîl* (rar ridica mîna să-i lovească pe copii), CBiog, 39. V. *arîlcu*, *areă* și gr. ἀραιοτικός „raréfiant”. — < bg. *rêdko* „~”.

ARETÍE, sf., pl. *aretlî*, virtute, «vertu»; *cu inimă curălă ŝă cu bune aretlî* (cu inimă curată și cu bune virtuți), Cod, 92⁵; 118¹⁴. — < ἀρετή „~”.

ARĚŮ¹, sn., pl. *arěuri*, alior, «euphorbia cyparissias», PDicț, 6; *amestică yinlu cu arěu, ca s' s' adună búzali* (amestecă vinul cu alior, ca să se strângă buzele), Lum, V, 217; Jb, XIII, 85: «Wolfsmilch». — V. *reű¹* și dr. *arěu* (DA).

ARĚŮ², sn., pl. *arěuri*, obicei, «1°. coutume; habitudes; 2°. conduite; allure», Dal, 23; PDicț, 6. — 1°. *arěurile armănești* (obiceiurile aromânești), PenB, V, 56; *arěurile furěști* (apucăturile banditești), PenB, VI, 27; VI, 98; *sivdăla-l ambușlă di arěuri dit zămăne* (iubirea e stlnejită de obiceiuri din vechime), PenB, VII, 13; *vedz dle arěuri, dle aděf* (vezi alte obiceiuri, alte datini), PenB, VII, 144; 2°. *čludisť di mușileďa și di arěurile a l'el aľedě aľedě* (mirați de frumusețea și de manierele ei cele alese), PenB, III, 168. Sinonime: *cămplle, mor¹* etc. — < tc. *reh* (633 și *răh*, 613) „règle; conduite droite et loyale”.

ARGAVÁN, ARGĀVÁN, sm., pl. *argăvăn'l*, liliac, «lilas», Dal, 23; Trib, II, 7—8, 26; *sum 'nă âmbră di-argăvăn* (sub o umbră de liliac), Lum, II, 249. V. *argaván* și sinonimul *lilă*. — < tc. *erghavân* (68) „arbre de Judée; couleur de pourpre”.

ARGĀVANLIŮ, -lie, pl. *argăvanlil*, stacojiu, «ecarlare», Dal, 23. Sinonim: *ălcu²*. — < tc. *erghavany* (68) „de couleur de pourpre”.

ARGÓ(S), invar., disponibil, «disponible», Nic, 73; *di la băseărică mi fedfira argó* (de la biserică m-au pus în disponibilitate), Lum, II, 81; *s' nu-l făcă argós* (să nu-l licențieze), CBiog, 29. V. *aryó*. — < ἀργός „sans travail, en suspense”.

ARGUVÁN, sm., Lum, III, 180 — v. *argaván, člurčlivan*.

ARĚĀNDĀ, sf., pl. *arěănde*, zină, «fée», W, II, 120 («die silbernen»); *cănda arěăndile scăpăte dit bră'ndzi greăle trec cu turbăre písti hoădră* (parcă ielele scăpate din lanțuri grele trec cu turbare peste sat), PAnt, 336; Lum, V, 9, 18. Sinonime: *ălbile, muședtile*. — V.:

ARĚĀNDU, -dă, pl. *arěăndzi, -nde*, de argint, «1°. argenté, couleur de l'argent; euphémisme donné aux fées, aux maladies; 2°. nicaud (en dérision)»: 1°. *Stă-Măria arěănda* (Sînta-Marie de argint), Mih, 41; 2°. *arěăndul di Tódi* (nerodul de Teodor), Mih, 41. — < alb. *ergjëndë* (Le, 165), *argánt* (GM, 15), ἀργάντ (Hr, 8) „di argento”.

ĂRĚLE, sf.: *s' făcă plă clt 'nă ărĚle* (să facă plăcintă clt o arie), PLit, 727 — v. *ărye, ărie*.

ĂRĚÁT, -lă, pl. *ăryăf, -le*, muncitor, «homme à la journée; ouvrier», Dal, 23; Nic, 73; Mih, 41; Cod, 108¹²; PB, 534; GEI, 112; *lucreădză ca ăryăt s' băneădză ca dómnu* (lucrează ca muncitor și trăiește ca stăpin), PLit, 427. — < ἀργάτης, ἐργάτης „ouvrier”.

ĂRĚĂSĚSCU (mi), vb. IV (*ăryăslil, -sil, -sire*), tăbăci, «tanner; apprêter; (s')accoutumer», Dal, 23; Nic, 73; GEI, 112. — < ἀργάζω „~”.

ĂRĚĂSIRE, sf., pl. *ăryăsiril*, tăbăcire, «action de tanner; tannage», Dal, 23; Nic, 73.

ĂRĚĂSÎT, -lă, pl. *ăryăsilf, -le* «tanné; accoutumé», Dal, 23; Nic, 73; GEI, 112; *lîne hil keďle ăryăsită* (tu ești piele tăbăcită, ești dedat, obișnuit).

ĂRĚĂSTÎR, sn., pl. *ăryăstire*, prăvălie, «boutique de détailliers», Nic, 73; PB, 534; GEI, 112. Sinonim: *dugăndă*. — < ἀργαστήριον „boutique”.

ĂRĚĂSTIRĚĂR, sm., pl. *ăryăstirěărl*, băcan, «épicier», Nic, 73. — < ἀργαστηριάρχης „boutiquier”.

ĂRĚE, sf., pl. *ăryi, ărie*, «aires», Dal, 23; Nic, 73; PScr, 193; Dun, II, 56. Sinonim: *alône*. — V. *ărie*.

ĂRĚIE, sf., pl. *ăryil*, răgaz, «trêve; inaction», Nic, 73. V. *șideăre*. — < ἀργία „oisiveté”.

ĂRĚÓ, invar., Dal, 23; Nic, 73; *prěstu ăryó* (preot suspendat); *noi him ăryó* (noi sintem șomeri). — V. *ărgó*.

ĂRĚIHÁLE, sf., pl. *ărĚihă'l'l* «pétition», Dal, 23; Nic, 85. V. *ărĚihăle, ăruzuwăle, rĚihăle*. — < tc. *arzy-hâl, arzouhal* (843) „~”.

ARHÂNŞIL, sm., pl. *arhânşil'i*, arhanghel, «archange», Dal, 23; Nic, 85; GEI, 110. — < ἀρχαγγελος „~”.

ARHÎE, sf., pl. *arhit*, început, «commencement; début», Nic, 86; GEI, 110; PLit, 934; PAnt, 397. — < ἀρχή „~”.

ARHIERĒŪ, sm., pl. *arhierēi* și *arhierēian'i*, arhieru, «prêlat», Cod, 124 b⁷; PAnt, 397. — < ἀρχιερεὺς „~”.

ARHILISTÎN, sm., pl. *arhilistin'i*, șef de hoți, «chef de brigands», Cod, 29 b¹⁶; GEI, 110. — < ἀρχιληστής „~”.

ARHINSĖSCU, vb. IV (*arhinsîl*, -sîl, -sîre), începe, «commencer», Nic, 86; GEI, 110; *ama arhinsîră să mîngă* (dacă (cînd) începură să mînce), W, II, 260. V. *arhîusescu* și sinonimele acăŭ 3°, *apărînescu*, *nîsep*. — < ἀρχινῶ, ἀρχινύζω „~”.

ARHINSÎRE, **ARHINSÎT** — v. *ahîrîhîre*, *ahîrîhîl*.

ARHIOLÓG, sm., pl. *arhiolódzi*, arheolog, «archéologue», Dal, 23; Nic, 85. — < ἀρχαιολόγος „~”.

ARHISTRATIGÓ, sm., pl. *arhistratilyádz*, generalisim, «généralissime», GEI, 110 — < ἀρχιστράτηγος „général en chef”.

ARHITĖCTU, sm., pl. *arhitēcti*, arhitect, «architecte», Dal, 23; Nic, 86. — < ἀρχιτέκτων „~”.

ARHÎUSĖSCU, vb. IV, începe, PAnt, 397; GEI, 110 — v. *ahurhescu*, *arhinsescu* și *l'edă* 6°.

ARHÎUSÎTĂ, sf., fără pl. — v. *ahîrîhîtă*, *arhie* și:

ĂRHIZMĂ, sf., pl. *ărhizme*, început, «commencement», PScr, 193; GEI, 110. — < ἀρχιζωμα, ἀρχιζωμα „~”.

ARHÓNDISĂ, sf., pl. *arhóndise*, bogătașă, «femme riche»: *dî 'și-loără doăŭă arhóndise* (de-și luară două bogătașe), PLit, 1025. V. *arhundoán'e*. — < ἀρχόντισσα „grande dame”.

ĂRHONDU, -dă, Nic, 86; PScr, 193 — v. *ărhundu*.

ARHUNDĂ', sm., pl. *arhundádz*, bogat — v. *ărhundu*.

ARHUNDĖSCU, -dească, pl. *arhundēsŭi*, -dēsŭi; **ARHUNDIKĖSCU**, -kească, pl. *arhunikēsŭi*, -kēsŭi, boieresc, «aristocratique», Dal, 23; Nic, 86; GEI, 110; *păldte arhundească* (palat boieresc), PAnt, 219; BNA, IV, 68; *lúciri arhunikēsŭi* (lucruri boierești).

ARHUNDILÍKE, **ARHUNDÍL'E**, sf., pl. *arhundilikl*, *arhundil'i* «richesse; aristocratie; la noblesse», Dal, 23; GEI, 111; PLit, 1018.

ARHUNDIPSĖSCU, vb. IV (*arhundipsîl*, -sîl, -sîre), boieri, «devenir riche; s'enorgueillir», GEI, 111. — < ἀρχονταίνω „devenir un seigneur”.

ARHUNDOÁN'E, sf., boiereasă — v. *arhóndisă*. — Nu există m. **arhundón'îă*. — V.:

ĂRHUNDU, -dă, pl. *ărhundzi*, -nde, bogat, «riche; seigneur», Dal, 23; *Gréclu*, și-*ărhundu s' hîbă*, *al'îă va mpătă*, PAnt, 7; PLit, 508 — v. *al'îă*; *arhundádzl'i dî Grébini* (bogătașii din Grebena), PenB, IV, 117 — v. *arhundă'*; *fûrl'i loără sclăve doăŭă arhundoán'e* (hoții luară ostatece două bogătașe) — v. *arhundoán'e*. Sinonime: *avăt*, *bugăt*, *ĭtorbaŭi*. — < ἀρχονταξ „seigneur”.

ARÍC, vb. I, arunca, Nic, 74 — v. *arúc*.

ARICĂNE, sf., pl. *arică'n'i*, rindea? — v. *arucăne*: *codŭile dî pri arăbășă*, *arică'n'ile latinēsŭi* (creștăturile de pe răboj, însemnările (?) latinești), FI, I, 6, 4. — < ?

ARÍCŁ'Ū, sn., pl. *aricł'e*, rinichiu, «rognon», Nic, 74; Mih, 41; PScr, 193. — V. *arnicł'ŭu*, *rinicł'ŭu*.

ARICĂESCU, vb. IV (*aricēi*, -ĭt, -ĭre): *gugóșul șlură și mașl u-aricēște* (glonțul șuieră și numai o atinge ușor), CosP, 33 — v. *arăcescu*. — < ?

ARICIÓN'Ŭ, -*ĉloán'e*, pl. *aricĉlón'l*, -*ĉloán'e*, sm., sf., arici mare, «grand hérisson» — v. :

ARICIŬ, sm., sn., pl. *aricĉl*, *arĉĉe*, arici, neg. «1°. hérisson; 2°. verru; durillon», Dal, 23; Nic, 76, Mih, 41. — 1°: *un aŭŝu mārāt cu sŭle ncāreāt — aricĉllu* (un biet moșneag cu țepușe încărcat — ariciul), PLit, 352; *s' dipuneā ca aricĉllu tu vā'ĉluri* (se cobora în vâi ca ariciul), PAnt, 344 — v. sinonimul *eg*; 2°: *cĉnd va anĉĉādzā mōrlul, alūmĉĉa si-anĉĉādzā ŝi arĉĉile* (cĉnd va învia mortul, atunci să învieze și negii), PLit, 274 — v. sinonimul *bārgāvĉĉĉā*. — În meglenoromână: *arĉĉ* „hérisson; enveloppe épineuse de la châtaigne”, CDDE, 85 — cf. fr. «L'enveloppe de la châtaigne est le „hérisson”», Beauq, II, 45. — La aromâni, folclorul ariciului e ca și inexistent în comparație cu folclorul respectiv dacoromân — cf. LL, IV, 85—89 (articolul *Ariciul*). — Foneticește, cf.: Dens, II, 37 (< lat. pl. *ericii*); DR, IV, 432 (< lat. **ericio*, -*onem*); DR, I, 487-488 și PFon, § 192 (*ĉ* din *aricĉlón'ŭ*). — În greacă: ἀριτσούζ (Boga, I, 61). — < lat. *erielus* „hérisson”.

ARICIŬESCU (*mi*), vb. IV (*aricĉlŭĉl -ult, -uire*) «(se) hérisser; devenir furieux»: *vĉn'e dĉi aricĉlul* (veni (apucă) de se infurie), Fl, I, 3, 5. V. *arĉĉĉusĉcu, arĉĉĉdzĉ, arĉĉlul*. — < *aricĉlĉ*.

ARICIŬESCU (*mi*), vb. IV: *pĉrlu l'i si-aricĉlŭĉl* (părul i s-a zbirlit), Fl, II, 7, 18; II, 7, 22 — v. *aricĉlĉuscu*.

ARĬD, vb. III, ride, Gram, 221 — v. *arĉ'd*.

ARIDIȚINĂ, sf., rădăcină, PAnt, 397 — v. *rădăĉĉinā*.

ARĬĂĂ, sf., pl. *arĉdz*, fluierul piciorului; sfredel, «1°. tibia; jambe; 2°. vrille; perçoir; 3°. persévérance», Dal, 24; Nic, 74; GEI, 111. — 1°: *l'i-aveā ŝuirĉlā ūnā pri arĉdā* (li suie-rase (li dase) o lovitură peste fluierul piciorului), LP, 6; *n cāsā s' nu-n'ĉl cālĉi, cā l' frĉng arĉdzle* (în casă să nu-mi calci, că-ți rup picioarele), PenB, VI, 142 — v. *cālāme* 2°; 2°: *cu arĉdā pĉlrāndu grĉnda* (cu sfredelul pătrund (găuresc) grinda); 3°: (invariabil): *el'l tuĉ s' duc arĉdā* (ei toți o țin sfredel, perseverează); *mōĉĉea l'i-nlĉrā arĉdā a hĉl'i-sul* (bătrina se țină sfredel (perseveră) față de fiul ei), PB, 300⁶; *l'i sta arĉdā* (li stă sfredel = stăruie continuu), PB, 258³¹; *n'ĉlu lā sta arĉdā* (cel mic nu slăbește stăruința), PB, 435⁸; *si dāse arĉdā al Dumnĉdzā'* (a tot stărunit pe lângă Dumnezeu), PB, 277²⁰ — v. *fūne* 2°, *furtūnā* 2°. — < ἀριδα „jambe; vilebrequin”.

ĬĂRIE, sf., pl. *arĉl* «aire», Lum, II, 116; Fl, II, 3, 8; II, 5, 3. V. *drye*. — < lat. *area* „aire, superficie”.

ARĬE, sf., fără pl., iernat, «quartier d'hiver»: *alĉ pil mănĉl, pil arĉ* (alții prin munți, pe la iernat), Lum, V, 219. — V. *arnĉu*.

ARĬÉ, sm., pl. *arĉĉādz*, raia, Dal, 24; Nic, 74 — v. *arĉlé*.

ARIFINÉ, sm., pl. *arĉfinĉdz*, refenea, «écot, cotisation», Dal, 24; Nic, 76. — V. *riĉfiné*.

ARĬGAN, sm., pl. *arĉĉan'l*, măgheran, «origan», Nic, 74; GEI, 111. V. *riĉyan*. — < ὀρίγανον „~”.

ARĬĜÉ, sm., pl. *arĉĉĉādz*, rugămintă, «supplication», Nic, 76; PB, 534. — V. *arĉĉĉĉe*, *riĉĉĉĉe*.

ARIHĂTE, sf., pl. *arĉhā't*, repaos în liniște, «1°. tranquillité; repos — v. *arĉpās*; 2°. (ca adverb) tranquillement», Dal, 24; Mih, 41; PAnt, 397. — 1°: *avĉm arĉhāte* (avem dispoziție odihnitoare); *arĉhā't la cap-l'i!* (repausuri la capul lui! = vedea-l-aș în mormânt!); 2°: *stām arĉhāte* (stăm în liniște) — cf. tc. *rāhat dourmaq* „demeurer tranquille”. V. *arĉhāte*, *ri-hāte*. — < tc. *rāhat* (610) „repos”.

ARIHĂTIPSĚSCU (*mi*), vb. IV (*arĉhātipsĉl, -sit, -sire*), liniști, «(se) tranquilliser; (se) reposer», Dal, 24; *kirōlu ŝ' hōrlĉ a noāstre arĉhātipsĉrā* (timpul și satele noastre s-au liniștit). V. *arĉhātipsĉcu* și sinonimele *irinipsĉcu*, *rāpāsĉdzĉ*. — < *arĉhāte*.

ARIHĂTIPSÎRE, sf., pl. *arĉhātipsĉrl* «action de (se) reposer», Dal, 24.

ARIHĂTIPSÍT, -lă, pl. *arihătipsiș*, -le «tranquillisé; reposé», Dal, 24; *Armă'nlu tu munș eăse ca amărea arihătipsilă*, PAnt, 5 - v. *amăre*.

ARIHĂTL'KE, sf., pl. *arihătll'ki* «tranquillité; loisirs». - < tc. *rahatlyq* (611) „repos”.

ARIHĂTÓS, -loasă, pl. *arihătôși*, -loăse, liniștit(or), «tranquillisant»: *lócurl arihătôase* ((inuturi liniștitoare).

ARIHINA, invar., CFr, 166 - v. *aliθhea*, *dri'hea*. - < pl. n. ἀληθινά „vraies”.

ARIKÉSCU, vb. IV, răpi, Nic, 74; Gram, 221 - v. *arkéscu*.

ARIN, **ARÍN**, sm., pl. *arin'l*, *arin'l*, arin, «aune», Dal, 24; Nic, 74; CAr, 343; *toamna pll'ngu arin'l'i* (toamna pling arinii), BNA, I, 58. Sinonime: *avar*, *șel'θru*, *vrân'lă*. Cf. și mgl. *rin*, PMegR, II, 112. - DR, I, 381; IV, 1386; X, 412-413 și PDicț, 6: < lat. **alunus* < *alnus* „aune (arbre)” (influențat, probabil, de *alimus* „arbrisseau”) - cf. și DA: *anin*.

ARINĂ, sf., pl. *arin'l* și *artinuri*, nisip, † dr. *arină*, «sable», Dal, 24; Nic, 75; Mih, 41; PScr, 193; PAnt, 397; *cuplî di oi cîl trădze arina* (turme de oi cîl ține nisipul), PB, 279⁹¹ - v. *fr'ndză* 6°. - Pentru pluralul în -uri (*artinuri*) al substantivelor neutre și feminine, cf. următoarele toponimice de geografie fizică: *arl'ă*, *avăklă*, *căle*, *cl'ciliă*, *creăc*, *dzeănă*, *grem*, *plală*, *sărpu*¹, *trap*, *fără*, *văle* etc. - cf., aci, *arcoare*. - < lat. *arena* „sable”.

ARINDÉ, sm., rindea - v. *rindé* și sinonimul *strug*.

ARINDISÉSCU, vb. IV - v. *arindé*, *arindisescu*.

ARINFÉ, sf., pl. *arinil*, pilă, dimes, Dal, 24; Nic, 75; GEI, 111. V. *arneală*. - < ῥίνη „~”.

ARINÓS, -noasă, pl. *arinôși*, -noăse, nisipos, «sabloneux», Dal, 24; Nic, 75; Mih, 41; Trib, I, 8-9, 5; PLit, 320; *casă pri loc arinós* (casă pe pămînt nisipos). - < lat. *arenosus* „sabloneux”.

ARINSÉSCU, vb. IV (*arinsî*, -sîl, -sîre), pili, «limer», Dal, 24; Nic, 75; GEI, 111. - < ῥίσιζω „~”.

ARINSÎRE, sf., pl. *arinsîrî*, pilire, «action de limer», Dal, 24; Nic, 75.

ARINSÎT, -lă, pl. *arinsîș*, -le «lîmé», Dal, 24; Nic, 75; *c'edî arinsîlă* (cheie pilită).

ARIN'E, sf., (pl. *arin't*), pace, «paix», GEI, 111. V. *ștyă*. - < εἰρήνη „~”.

ARIN'ISÉSCU, vb. IV (*arin'isîl*, -sîl, -sîre), pacifica, calma, «(se) tranquilliser; (se) calmer»; *lumea aveă arin'isîlă* (lumea se calmase). Sinonim: *isihăsescu*. - < εἰρητεύω „pacifier”.

ARIPĂNE, sf., pl. *aripă'n'l*, ridiche, «radis», Dal, 25; Nic, 75. - V. *repă*, *ripăne*.

ARIPÁS, vb. I: *noăplea ăslă vol si-aripás tru ăllă udăle* (noaptea asta vreau să mă repausez în altă cameră), CalGrB, 119 - v. *arăpás*², *arupás*².

ARIPĂ, sf., pl. *ăriki* și *ă'rikî*, aripă etc., «1°. aile; 2°. flanc; 3°. partie d'un troupeau; 4°. protection», Dal, 25; PLit, 104. - 1°: *scoăse pâl'lu ăriki* (puiului (păsărele = tînarului) i-au crescut aripi), PLit, 618; *cucól'i ascutură ărikile* (cocoșii scuturau aripile), LP, 35; *doi vălluri tîmsîră ă'rikile* (doi vulturi au întins aripile), PB, 246²³; *păl'i bătură ă'rikile* (păsările au dat din aripi), PB, 267¹⁵; *vreăm s' fug pi ă'rikî în lume* (vreăm să plec pe aripi în lume), Lum, IV, 84; *pri ăripe di vînt* (pe aripi de vînt), BNA, I, 26 - pl. *ăripe* e literar; 2°: *isîră tu ăripa andreăplă* (au apărut în flancul drept); 3°: *vl'rnă ăripă di n'edăle* (vreun grup (cio-por) de mielusele), PAnt, 107; 4°: *s' lu ăibă Dumnidză' sum ăripa a lui* (să-l aibă Dumnezeu sub protecția lui), PB, 503²⁰; *eăse di sun ăripa a noăstră* (este de sub protecția noastră), PAnt, 308. V. *areăpîlă*, *ăripîlă*, *ărpă*, *ărpîlă* și *peănă*. - Cf. DA: *areăpă*, *aripă*. - < (lat. ? **alpa* < *alapa* „soufflet”).

ARIPĂSÉDZŮ, vb. I, repauza - v. *aripás*.

ARIPIDÍN (mi), vb. I: *ôrn'i luș si-aripidînă* (lôși ca vulturi se reped, se lasă în jos), Bair, 119 - v. *aripidinédzũ*.

ARIPIDINĂRE, sf., pl. *aripidină're*, coborîre pe un povîrniș, «action de (se) pencher», Dal, 25; Nic, 75.

ARIPIDINĂT, -tă, pl. *aripidinăt*, -te, coborît pe povîrniș, «penché; descendu», Dal, 25.

ARIPIDINĂ, sf., pl. *aripidină*, povîrniș, «penchant; pente», Dal, 25; Nic, 75; *dzeâna*, *aripidîna* (urecușul, povîrnișul), PB, 440⁸; *pril credcuri și aripidină* (prin pripoare și povîrnișuri), PAnt, 309; *apucă' aripidina* (apucă povîrnișul), PAnt, 269; *lo aripidina* (apucă povîrnișul în jos, a început să dea înapoi, să-i scadă puterea), PLit, 427. — V. *aripădină*, *ripidină*, mgl; *răpătină* (GrS, VI, 190 și CapM, III, 251; *ră'pă* < lat. r i p a) și alb. *rrëpinë*, *rrëpîrë* (Hr, 358; Le, 1230) „precipizio”, ca și *rrë'pëlë* (Hr, 358) „erto”. — < ?

ARIPIDINĂDZÛ, vb. I (*aripidinăt*, -năt, -năre), a coborî pe un povîrniș, «pencher; descendre (vite) une montée; décliner», Dal, 25; Nic, 76; *zmălu aripidineadză ca sfălcul* (zmeul se lasă în jos ca fulgerul), PAnt, 91; *s' aripidinără lu cl'mpu* (coborîră în jos la cîmp), PB, 246²³. — < *aripidină*.

ARIPIDINÓS, -noasă, pl. *aripidinós*, -noăse «endroit penché, en pente», Dal, 25; Nic, 76; *mănte aripidinós și kilrós* (munte cu povîrniș(uri) și pietros), Cal. 1912, 122; *călea...* *aripidinósă* (drumul... cu povîrnișuri), PAnt, 305. V. *ripidinós*.

ARIPINŪȘÛ, sm., pl. *aripinūș*, ciorchinel, «grappillon», Dal, 25. — < *areăpine*. — Pentru sufixul -ūș, cf. *arăpūș*, *birbicūș*, *cătūș*, *căfălūș*, *mămūș*, *n'ilūș*, *pirūș*, *purfălūș*, *sumnūș*, *surfălūș* etc., precum și PSuf, 359 sqq; Dens, II, 348; CPSal, 75.

ĂRIPITĂ, sf.: *n'ă* *ștă* *ăripitile* (dinsa ținu (a oprit) aripile), PB, 210⁷ — v. *areăpită*.

ARISĂTE (grămosteni), sf. (pl. *arisă'te*), sămință (de tutun), «graine (de tabac)». Sinonim: *simînță*. — < bg. *razsadŭ* „plant, semis”.

ARISĂESCU (*mi*), vb. IV (*arisă*, -săt, -sire), plăcea, «plaire; agréer; aimer», Mih, 41; PScr, 193; PB, 534; GEI, 111; *si-n' lă* *veadă s' ti-arisădescă* (să mi te vadă ca să te placă), PLit, 11; 782; *șivă* nu *șt-arisăște* (nimic nu-i place), BNA, III, 130. V. *artsăescu*. — < ἀρεῖσκω „plaire”.

ARISIRE, **ARISIT**, PScr, 193 — v. *artsire*, *arislit*.

ARISÎTE, invar.: *fă-l' lă* *arislă* (șterge-i din cont, anulează-i), PGr, 16 — v. *risile*.

ARISVIRÎȘE, sf.: *arışvirîșe s' nu făl* (tranzacție să nu faci), Lum, II, 316 — v. *alișvirîșe*.

ARÎTCU, -că, pl. *arîț*, -țe: *fum arîlcu* (fum rar), PenB, V, 50 — v. *arêlcu* și sinonimul *arêhav*.

ARÎȚINĂ, sf., pl. *arîțină*, dril, «coutil»: *surtăcuri di arîțină* (surtuce de dril), BNA, II, 78. — < ? it. *rizine* „radice”.

ARÎȚÛ, sn., iernatic, Dal, 25 — v. *arîț*.

ARIVĂNE, sf., pl. *arivă'nă*, buiestru, «amble»: *călu aêstu are arivăne bună* (calul acesta are buiestru bun); *el si s' dăcă arivă'nă* (el să meargă în buiestre), PAnt, 129. V. *arăvâne* și *rivâne*. — Cel puțin pentru Peninsula Balcanică, buiestrul e un import din orient. Cu privire la modul cum se putea educa un cal (și chiar un catîr) ca să devină buiestraș, cf.: Chard, IV, 73; DÎnde, II, 155; Tav, II, 19; IV, 177; Manetti, 150 etc. — < tc. *rahvan* (614) „~”.

ARIVANÎ, sm., pl. *arivanădz* «sorte de gâteau feuilleté et très sucré». — V. *rivané*, *rivanî*.

ARIVANLÎ(TCU), -lă, pl. *arivanlădz* și *arivanlî'ț*, I. *arivanlî'țe*, buiestraș, «cheval» qui va l'amble. V. *arivanlî*. — < tc. *rahvanly* „~”.

ARÎZ, sn., pl. *arîzurl*, orez, «riz», Dal, 26; Nic, 74; 85; PB, 534; GEI, 111. V. *uriz*. — < ῥίζη „~”.

ARIZĂKE, sf., pl. *ariză'kl*, provizie, «provisions». V. *rizăke*. — < tc. *erzâq* (67) „~”.

ARIZĂRE, sf., pl. *arizări*, roibă, «garance», Dal, 26; Nic, 74; GEL, 111. V. *rizăre* și sinonimul *rălbă*. — < ριζάρει „~”.

ARIZÉ, sm., pl. *arizadz*, balama, «gond», FI, I, 2, 5. — V. *rizé*.

ARIZÍLE, **ARIZÍLE**, invar., de ris, «dérisoire»: *ti fați tătă arizil'e* (te faci toată de batjocură), PLit, 847. V. *rizile*. — < tc. *rézil* (619) „de mauvaise réputation; infâme”.

ARIZUSĂRE, vb. IV, înrădăcina, Nic, 81 — v. *aruzesăre*.

ARIBĂ', sm., pl. *aribadz*, araba, «grand charriot», Dal, 23; Nic, 68; *Tărcul lu-acăfă l'épurile cu aribă'lu* (turcul fi prinde iepurele cu arabaua), PLit, 645; PAnt, 8 — cf. tc. „taouchani araba ilé toutar”. — < tc. *araba* (842) „char”.

ARÍD (*mi*), vb. III și II (*aríșu*, *arí's*, *arí'dire* și *arideare*), rîde, 1°: rîre; 2°: (se) moquer; 3°: (se) tromper; duper, Dal, 23; Nic, 75; Mih, 37. — 1°: *s' nu l'i-arí'dă și-a lul pușt'n búdzăle* (să nu-i rîdă și lui puțin buzele = să nu se bucure și el), PAnt, 228; *arideă pri su mustăf* (rîdea pe sub mustăți), PB, 185¹¹; 2°: *di lup vécl'lu 'șt-arí'd ct'n'li'i* (cîinii își bat joc de lup bătrîn), PLit, 536 — v. *șupăr*; 3°: *li-arí'de mintea* (te înșeală gîndul), PB, 355¹³; *el nu podte si-u arí'dă* (el nu poate să o înșele), PAnt, 7; *s' nu v' aridél' di sculéf mărful* (să nu cumva vă înșelați de scoateți (lepădați) mărțișorul), Lum, IV, 108; *nu-l arí'd ócl'il'?* (nu-l înșeală ochii?), PB, 380¹³ — v. *kic* 4°, *plânisescu*. V. *arid*. — < lat. *ridere* „rîre”.

ARIDEARE, **ARÍDIRE**, sf., pl. *aridéri*, *arí'diri*, rîdere, 1°: acțiune de rîre; rîre; 2°: moquerie; 3°: tromperie, Dal, 23; Nic, 75; Mih, 37; PAnt, 398. — 1°: *dzléd cu arideare* (zicea rîzînd), CalGrB, 44; *ma bună pl'ne goală cu-arideare, di cîl céle multe cu ncădeare* (mai bună pline goală cu ris, decît mîncări multe cu ceartă), W, II, 278; PLit, 609 — cf. la dacoromâni: „mai bine a-ntinge în sare și s-a uita la soare, decît a-ntinge în unt și s-a uita în pămînt” (Șez, IX (1905), 146); *tră arideare, arideă* (de ris, rîdea), PB, 96³⁴; 2°: *lúcu tr' arideare* (lucru de batjocură) — v. *mbizuire*; 3°: *măre arideare lă fêđim!* (strașnică înșelare le făcurăm!) — v. *aplândăre*.

ARIDITÓR, -toare, pl. *ariditóri*, -toare, înșelător, «trompeur»: *ști ariditórlu ócl'i ca s' acáfă* (înșelătorul știe să împăienjenească ochi), Lum, VI, 2, 15.

ARIDZÍM, sn., PAnt, 398 — v. *arádzl'm*.

ARÍESCU, vb. IV: *oámin'li'i arliră* (oamenii se rîrîră), PAnt, 307 — v. *arîlescu*.

ARIGÓZ, sn., pl. *arigoáz*, rogoz, «roseau à balai», PAnt, 343. — V. *arugóz*, *rugóz* (și gr. *ῥαγάζι*).

ARÍÉ, sm., pl. *ariladz*, raia, «raia; sujets; tributaires», Nic, 66. — Numele poezului aromân *Arđla* e *Arîlé*. — Cf. și gr. *ἀραγιάς* (Jeannarakí, 322). — < tc. *ra'le* (624) „sujet non musulman d'un État musulman”.

ARÍJIE (Gópeși și Muluviște), sf.: *li' fêfiră aríje* (li făcură rugămintele), Lum, V, 147 — v. *riđeate*.

ARÍM (*mi*), vb. I (*arimăi*, -măt, -măre), rîma, «creuser; fouiller», Dal, 24; Nic, 67; Mih, 38; *s' ma cîl arimă'... tru řăđăřina...* (și ci cîl (abia) a rîmat... în rădăcina...), Cod, 112 b¹³; *arimăi cu ml'n'ile* (am rîmat cu minile), PAnt, 233; *nu cutidză dîntile si-și arí'mă dî el* (din cauza lui nici dîntele nu cuteza să-și scobească), PB, 195¹³; *loc sîndós, nu si-arí'mă* (pămînt tare, nu poate fi rîmat). V. *arăm*, *rim* și *zgrím*. — < lat. *rimare* „fouiller, scruter”.

ARIMARE, sf., pl. *arimări*, rîmare, «action de fouiller», Dal, 24; Nic, 67; Mih, 37.

ARIMÁT, -tă, pl. *arimăt*, -te «fouillé; égratigné», Dal, 24; Nic, 67; *slîzmile lúte arimáte* (toți pereții sgriati), PAnt, 220; BNA, IV, 70.

ARIMĂTÓR, -toare, pl. *arimătóri*, -toare, rîmător, porc, «porc; truie», Dal, 24. V. *pórcu*. — < lat. *rimator*, -orem „celui qui fait des recherches”.

ARIMĂTŪRĂ, sf., pl. *arimături*, rîmătură, «fouille(ment)», Dal, 24; Nic, 67.

ARÎNDISĂRE, vb. IV, a da la rîdea — v. *arundisescu*.

ARINDURĂ, sf., pl. *arîndure*, *arînduri*, rîndunea, «hironnelle», Nic, 69; *acîlî lu 'şl-fedîl arîndurîle* (acolo unde rîndunelele scot pui), PLit, 985. — V. *all'ndurâ*, *lâ'ndurâ*, *ri'ndurâ*, sinonimul *hiliđónâ* şi, pentru folclor, *lîndurâşe*. — < lat. *hirundo*, -inem „hironnelle”.

ARINDURICĂ, sf., pl. *arîndurîfe*, «petite hironnelle»: *gura-ş eadse arîndurică* (gura-şi e ca o rîndunică), W, II, 30.

ARINDZĂ, sf., pl. *arîndzâ*, rînză, «gésier; présure», Dal, 24; Mih, 38; *trâ cucodăse-l arîndzâ a lui?* (pentru nuci e rînză lui?), PB, 102²³ — cf. sens corespunzător sub *curî* 7°, unde apare tot semantism păstoresc; *nu-âre arîndzâ* (nu are rînză = nu a apucat să sugă corastă = e slab). V. *cl'îgur*. — Pentru etimologie, cf. DR, II, 515—516; 643; PhOr, II, 371—372. — < ?

ARIN'E, sf., fără pl., riie, «gale», Dal, 24; Nic, 68; PB, 535. Sinonime: *căsiđâ*, *sgîlbâ*. — Ca şi la alte popoare — cf. Pal, I, 365 (pentru nordul Caspice) —, *arî'n'ea a ôllor* se vindecă cu tutun fierţ — v. *tutûne*. — < lat. *aranea* „herpès (maladie de peau)”.

ARIN'ESCU, vb. IV (*arî'n'îl*, -n'îl, -n'îre), a deveni rîios, «1°. *gagner la gale*, devenir galeux; 2°. *faire des courbettes*», Dal, 24; Nic, 68; PB, 535; PLit, 317. — 1°: *ôlle arî'n'escu* (oile devin rîioase), Lum, V, 118; 2°: *pl'nâ alêrî li trâdzê mârî, ş' lôra arî'n'î* (plină ieri făcea pe grozavul, iar acum s-a căciulit). — < *arî'n'e*.

ARIN'IÓS, -n'ioasă, pl. *arî'n'îşî*, -n'ioăse, rîios, «1°. *galeux*; 2°. *orgueilleux*», Dal, 24; Nic, 68; PB, 533; 535. — 1°: *căprâ arî'n'ioasă ş' coddâ lui împroăslâ* (capră rîioasă şi coada tot în sus), PLit, 446; 2°: *arî'n'îós om* (orgolios om); *arîpi-î' u*, *arî'n'ioăse*, PB, 383²³ — v. *arîp* 4°. — < lat. *araneosus* „plein de toiles d'araignée”.

ARIN'IRE, sf., pl. *arî'n'îrî*, «action de devenir galeux; éruption galeuse», Dal, 24; Nic, 68.

ARIN'IT, -tă, pl. *arî'n'îf*, -te, cu riie, «galeux», Dal, 24; Nic, 68.

ARIPĂ, sf., pl. *arî'kî* şi *arî'pî*, ripă, «escarpement; précipice», PB, 535; *lu arî'pî mi-aruculîrâ* (în ripă mă rostogolîrâ), Lum, III, 164; PAnt, 35. — V. *ri'pâ* şi *arîp* 2°.

ARIPĂDINĂ, **ARIPIDINĂ**, VAR, 258; GrB, 255 — v. mgl. *răputînâ*, PMegR, II, 111 şi:

ARIPIDZINĂ, sf., pl. *arîpîdzî'n'î* «pente raide, pente escarpée», Dal, 22; 25; DR, II, 517. Pluralul *arîpîdzî'n'î* a devenit *arîpîdzî'n'î*, care, sub influenţa formei *arî'pâ*, a devenit *arîpîdzî'n'î*. — V. *arîpîdinâ*, *ripîdinâ* şi *arîp* 2°.

ARIPÓS, -poasă, pl. *arîpôşî*, -poăse, rîpos, «abrupt, escarpé»: *mûnte mârê şi arîpós* (munte mare şi rîpos), PB, 4²⁰. — V. *ripós*.

ARIS¹, -să, pl. *arî'şî*, -se, ris, «ris; moqué; trompé», Dal, 25; Nic, 76. — V. *arî'd*.

ARIS², sn., pl. *arî'sute*, ris, «rire», Nic, 76; Mih, 38; PB, 535; PAnt, 398; *nu putâ să-şî îl'nâ arî'slu* (nu putu să-şi îină risul), PLit, 771. V. *arî'sul*. — < lat. *risus* „rire”.

ARIS³, sm., pl. *arî'şî*, ris, «felis lynx», GrS, II, 396. — < sl. *risû* „lynx”.

ARISĂ, sf., pl. *arî'se*, ciucur, «charpie; frange; sorte de champignon à franges», Dal, 25; *brîn cu arî'se* (brîu cu ciucuri), GrB, 3, 19. V. mgl. *rînsî*, PMegR, II, 112. — Extremităţile neţesute ale urzelei (*a urdzătûrî'el*) formează ciucuri şi, după ce respectiva *şesătûrâ* a fost terminată şi scoasă din război, aceşti ciucuri se tale cu foarfecii, ei devenind astfel *arî'se* (*di arâzbôlâ*). — < sl. *rěsa* „frange”.

ARISĖSCU (*mi*), vb. IV: *pri carî ġtône 'şl-artseăşte pri-afêl nî'sâ si-şî lu l'ed* (pe care flăcău îl place, pe acela să şi-l dînsa), PAnt, 302; BNA, I, 132. — V. *arîsescu*, *arîsescu*.

ARISIRE, sf., pl. *arî'sîrî* «bon plaisir; gré; envie de plaire», Dal, 25.

ARISIT, -tă, pl. *arî'sîf*, -le, plăcut, «plu; aimé; agréable; sympathique», Dal, 25; Nic, 70; PAnt, 398.

ARISUT, sn., pl. *arî'sute*, ris, «rire», Dal, 25 — v. *arîs* 2°.

ARÎŪ, sn., pl. *arî'uri*, rîu, «1°. rivièrè; fleuve; 2°. foule, multitude; en grande quantité», Dal, 25; Nic, 69; Mih, 39. — 1°: *fiĭôrĭu di la arî'ă* (copilul de la rîu), PB, 360²¹; *arî'ălu dipăse* (rîul a venit cu ape mari); *eăste arî'ă fi'ră ŭimă, s' hĭbă și-om fi'ră călmă?*, PAnt, 9 — v. *călmă*; *l-lo arî'ălu* (l-a luat apa rîului = s-a nenorocit); 2°: *fălcărea tătă s' yină-arî'ă* (tot tribul să vie în număr mare (continuu) ca un rîu), PAnt, 297; BNA, I, 124; *arî'ă l'i-fudzeă sudoărea* (sudoarea îi curgea ca un rîu), Al. 1927, 60. V. *rîu, flûmin și ară'ă*. — Pentru pluralul în *-uri*, cf. *arî'nă, lăple, prî'ndzu*² etc., precum și § 22, p. 26. — < lat. *rivus* „ruisseau”.

ARIURÉDZŪ, vb. I (*arĭurăĭ, -răĭ, -răre*), roura, «couler (comme une rivière, comme un arî'ă), ou bien tomber (en parlant de la rosée), couler comme une arodăă; *lă'crin'le arăp-siră arî'ă și n'i-arturără fășa* (lacrimile țîsniră (năvăliră) ca un rîu și-mi rîurără (sau rourără) fășa), Fl, I, 2, 9; *lă'crin'le acăfără s' n'i artureădză fășa* (lacrimile începură să-mi roureze (sau să-mi rîureze?) fășa), LP, 7. — Dacă e un derivat de la *arî'ă*, v. *rtureădză*.

ARÎZGĂ, sf., pl. ?, origine, «origine» (grămosteni), VAR, 25. Sinonim: *sîrlă*. — V. *arăzgăndă și bîmă, vîndă*.

ARİZMİRİN, sm., pl. *arizmirin'i*, rosmarin, «romarin», PLit, 306. — < it. *rosmarino*.

ARKĖSCU, vb. IV «ravier, enlever», Mih, 39 — v. *arăkescu*.

ARKIȘUR, ARKIȘURÉDZŪ, vb. I «glisser»: *fă'ră s' eși tu păde, arkișuri* (fără să ieși la iveală, te strecuri), PAnt, 277; Bair, 119. — V. *arăktîșuri*².

ARMĂS, -să, pl. *armăși, -se, rămas, «resté; demeuré; laissé; dépassé; quitté», Dal, 26; Nic, 77; Mih, 42; PB, 535; hoăra, armăsă singură* (satul, rămas singur), PAnt, 333; *eăste armăsă di stră-păpĭ'n'i ca s' tin'isim oăspile* (e rămas (transmis) din străbuni ca să onorăm oaspetele); *feătă armăsă* (fată în etate mare, nemăritată) — cf. it. „ragazza armas(t)a = zitella”, Spötti, 8. — V. *arămĭ'n, armĭ'n*.

ARMĂTĂ, sf., pl. *armăte și armă'f*, costum de sărbătoare, «beau costume choisi pour le fiancé ou la fiancée; dot», Dal, 26; Nic, 77; PDicț, 7; GEI, 111; Fl, I, 3, 11; RomP, VII, 38; PLit, 1009; 1°: *'nă armătă cu fĕrlu mĭplin di steăle* (un veșmînt împodobit cu cerul plin de stele), PB, 381¹⁸; 2°: *armăse cu armăta di lăĭdăz* (a rămas cu îmbrăcămintea de flori), PB, 184¹; 3°: *lo... mași alăna cu armăta di dzĭ'nă* (a luat... numai aluna cu costumul de zîină), PB, 381²³; 4°: *nu-l'i jĭlese armăta-a lui* (nu-i plîng îmbrăcămintea lui), PLit, 940; 1010; *armăta-a lui di Bitule, kluslĕca-a lui di lănină* (podoaba lui haiducească din Bitolia, lanțul lui din Ianina), MakFolk, I, 2, p. 166. 5°: *armăta s' nu u-armătusiĭ vol* (voi să nu vă împodobiți cu costumul înflorit), PLit, 995; 6°: *fe armătă nĭ'să 'și-poărtă?* (ce podoabă își poartă dînsa?), PLit, 941 — v. *armă'ă* 2°; 7°: *di 'și nĕs(cu-armătile* (de-și îmbracă costumele împodobite), PAnt, 17; 8°: *s' făcă treĭ armăte di străn'e* (să-și facă trei costume de haine), PB, 436²⁵; 9°: *toăte cu năĭile armăte* (toate cu costumele cele nouă), PLit, 835; 10°: *armă'le-a tăle to nu vol... s' li cĭ'ntu* (podoabele tale eu nu vreau... să le cînt), BNA, I, 56. — Cuvîntul e curent și în greaca populară din Epir: ἀρμάτα, pl. ἀρμάται «τὰ ἀργυρᾶ χρειαστὰ γενναίκεϊα κοσμήματα», ἈρΓλ 25 (cf. proverbul: ἡ ἀρμάτα βγάζει νιάτα „costumul ornamentat aduce (scoate) tinerețe”; ἈρΠ, 425; 1410; Σαρ, 10). — Cuvîntul are o oarecare însemnătate în viața etnografico-socială a aromânilor mai ales pîndeni, totul ducîndu-ne și spre ce am menționat în PETim, 14-15 sub *muședĭ*. La origine, el a trebuit să însemne „obiecte de aur sau de argint (arme mici, lanțuri, pafte etc. — cf. PAnt, 28; 33; 52; PIm, I, 115-116 etc.) purtate de tineri și tinere (mîri și mirese), ca și de haiduci, pe piepturile lor, drept podoabe”. Acest sens, care, parțial, e curent și astăzi, cu timpul s-a lărgit, cuprinzînd și „costumul de sărbătoare laolaltă cu atari podoabe”. V. *armă'ă*. — Ca și *mĭnăĭă<mĭ'nă: armăĭă<armă'ă*.

ĂRMATE, sf. pl., arme, «armes», Dal, 26; GEI, 111; *scoăte armăte* (scoate arme), PAnt, 139. — < ἄρματα „~”.

ARMATULÁME, sf., fără pl. «l'ensemble des armatoles, nombre d'armatoles»: *sta di-asteaptă-armatuláme* (stă de așteaptă mulțime de armatoli), PAnt, 268; Bair, 98. — Referitor la istoricul rol creștinesc al eroiceii armatulame aromânești pentru independența Greciei din 1821, cf. și: Kats, I, 62; Liacu (pp. α, ιβ, planșa de după p. 78); PPar, 48-57; PArom, 27-28, precum și ediția a doua PPar. — < *armatulá* ».

ARMATULÁ, sm., pl. *armatuládz*, armatol, «armatoles; hommes d'armes; klèphte», PAnt, 398; GEI, 111. — Sub drapelul creștinătății al patriarhiei grecești contra islamismului, și aromânii au dat numeroși eroi *armatuládz* — cf. CST; Abel etc. — Pentru cunoașterea vieții și rolului armatolilor, cf. Fauriel etc. — < ἀρματολός „armatoles” ».

ÁRMÁ, sf., pl. *árme* și *ármate*, armă, ornament, «1°. arme; 2°. parure; ornement», Nic, 77; Mih, 41; PScr, 193. — 1°: *ármile di-asíme* (armele de argint), PAnt, 37; *cu ármile nică tu m'îná* (cu armele încă în mlini), Velo, 13; BNA, V, 100; *greále ármile lă-asună* (grele le sună armele), PAnt, 281; Bair, 123; *proseflia cu părăsînile sá'ntu ármile a ómlul* (rugăciunea și părăsimile sînt armele omului), Cod, 120 b¹; *lu-acăfă ármalle* (li aran jau (li stăteau bine) armele), PB, 136²⁴; *picurárlu li deádi ármalle* (păstorul le-a predat armele = păstorul îngheț de frică), PB, 298²⁴; 2°: *árma a ȳrambólu* (podoaba mirelui), Fr, I, 23; *nu-n'î jilésco árma-a lui* (nu-mi plîng (nu mi-i jele de) costumul lui împodobit), Millio, 11 — v. *armátá* 4°; *ármá di grambó* (costum de mire), Millio, 23; *ármá școdrănească* (costum (podoabă) din Școdra), Millio, 26; *doamnă... cu ármá dumească* (doamnă... cu podoabă (haină) de femeie bogată), Millio, 27; *car' u vidzáșt, fi ármá poártă?* (dacă o văzuși, ce podoabă poartă?), GrS, IV, 206; 243. V. *armátá* și *armătusescu* 2°. — < lat. *arma* „ustensiles; armes” ».

ÁRMÁ ², sf., pl. ?, lapte acru de puțină; saramură — v. *armíră*, «sorte de lait-caillé — v. *đálá*; saumure», Mih, 41. — < ἄρμη „saumure” ».

Ármá'n, -ná (nord), PAnt, 398 — v. *Ármá'n* (p. 205).

ARMĂNÁME, sf., aromânime, PAnt, 399 — v. *armăndáme*.

ARMĂNEÁRE, sf., pl. *armănérli*, rămînire, «action de rester, de demeurer», Dal 26; Nic, 77; Mih, 42. — V. *arm'î'n*.

ARMĂNÉSCU, -nească, pl. *armănéșft*, -néști, aromănesc, «aroumain», PAnt, 399. — V. *armtnescu*.

ARMĂNÍ'E, **Ármănil'e**, sf., aromânime, «l'ensemble des Aroumains; le pays des Aroumains»: *tútá armănil'ea adî'e* (toată aromânimea respiră, răsufală), Trib, II, 7-8, 26; *tut cu mîntea la armănil'e* (cu gîndul mereu la aromânime), BNA, II, 18; *Ármănil'ea s' trunduláște* (aromânimea se zguduie), PAnt, 304; BNA, I, 134. V. *Ármán e*, *armăniá*, *armăndáme*. — < *Ármá'n*.

ARMĂSĂTOR, -toáre, pl. *armăsátórl*, -toáre, leneș, «lent, paresseux», Katz, I, 69. Sino-nime: *lávltmbá* etc. — V. *arm'î'n*.

ARMĂSĂTŪRÁ, sf., pl. *armăsátúrl*, rămăsătură, «reste», rămășiță, Dal, 26; Nic, 77; Mih, 42. V. *aromásáturá*. — < *armás*.

ARMĂTULÁME, sf., PAnt, 399 — v. *armatuláme*.

ARMĂTULÁ, sm., Dal, 26; PLit, 78; Lum, II, 235 — v. *armatulá*.

ARMĂTULÍKE, sf., pl. *armátulíkl*, carieră de armatol, «carrière d'armatoles»: *si l'edl armátulíkea* (să iei calea armatolilor, să te faci armatol), PLit, 912.

ARMĂTUSÉSCU (*mí*), vb. IV (*armátusít*, -sít, -sire), arma; împodobi, «1°. (s')armer; 2°. s'équiper; se parer», Dal, 26; Nic, 77; Mih, 42; PB, 318⁹ și 535; GEI, 111 (și *armátusescu*). — 1°: *Arbinéști, v' armátusít* (albancizilor, înarmați-vă), PAnt, 55; 2°: *și eú s' mi-adár, s' mi-armátusescu* (și (iar) eu să mă gătesc, să mă împodobesc), PLit, 881; *to n'î-cádzul trđ moárlie și ea s' armátuseáște* (eu tmi căzui (mă îmbolnăvii) de moarte și ea mi se gătește), PLit, 962; 968; Lum, II, 249. V. *armátá*, *ármá*¹ și it. dialectal: *armulá* „cambiare; vestirsi a festa”, Spótti, 8. — < ἀρματούω „armer (; parer)” ».

ARMĂTUSÎRE, sf., pl. *armătusîrl* «action d'armer, de parer», Dal, 26; Nic, 78; Mih 42.

ARMĂTUSÎT, -tă, pl. *armătusîf*, -te «armé; paré», Dal, 26; Nic, 78; GEI, 111; *eară armătusîf și lirusîl* (era înarmat și murdar), PB, 197; *alăxîle, armătusile* (îmbrăcate în haine nouă și împodobite), RP, 8, 3; *eară alăxîl și-armătusîl, ca-aîl'i țe yin dit zeâne* (era costumat și împodobit, ca acei ce vin din străinătate), PAnt, 345; *feîle adărâte și armătusile* (fete gătite și împodobite), Al. 1903, 18; *primuveîdra... armătusîlă* (primăvara... împodobită), CosP, 41; *altă limbă-armătusîlă ca nă'să nu află'm* (altă limbă înfrumusețată [armonioasă] ca ea nu găsim), CBIog, 6. — Pentru sensul «paré», v. *armătă, armăt', armătusescu* (și *isusîl*).

ARMĂŢEALŪĂ, sf., pl. *armăŢel*, legătură de ceapă, «file; enfilade; rangée», GEI, 111; *armăŢel di feape* (legături de cepe). V. *arămăŢeală* și *kiscă*. — < ἀρμαθία „file”.

ARMĂZĂNE, sf., pl. *armăză'n'i* «ramadan», Mih, 42. — V. *rămăzâne*.

Ar m â ' n, **Ar m â ' n â**, pl. *Armă'n'i*, *Armă'ne* «Aroumain, Macédo-roumain — → *Armă'n* sqq., (aci, pp. 205—206), precum și termenii *ġlône, pāpūā, pāzāre* 1°, *undzescu* 8° etc., și PLir, 311 sqq.

ARMENĂ, sf., pl. *armē'n'i* și *armēne*, mușețel, «camomille», Dal, 26; *armēna zilipsilă di-a ll'ndzîflor isnāfe* (mușețelul dorit de clasa suferinzilor), ArE, 28. *Armēna* e folosită și contra ploșnițelor. Sinonim: *hamómilă*. — < ἀρμένης „matricaria chamomilla”.

ARMINSÎRE, sf., pl. *arminsîrl*, «maladie qui peut survenir à une accouchée trois ou quatre jours après l'accouchement»: *po-po-po! țe slăbă lîngodre eāste arminsîrea* (valeu! ce rea boală e arminsîrea), Fl, I, 4, 9. — < ?

ARMIRĂ, sf., pl. *armîre*, saramură, «saumure», Dal, 26; Nic, 78; GEI, 111; PLit, 288. Sinonim: *yar*. — < ἀρμύρα „salure”.

ARMÎ'N, vb. II (*armășū, armăs, armîneāre*), rămînea, «1°. rester; 2°. rendre, laisser», Dal, 26; Mih, 41. — 1°: *s' nu n't-armî'n flr' lîne n hoāră* (să nu-mi rămîn fără tine în sat), PAnt, 17; *armășū ca kirāt di mînte* (am rămas ca uluit de cap), PAnt, 312 — în dacoromâna veche: „și maș în pustie” (Cip, 171); 2°: *u-armāse gređūā* (a lăsat-o însărcinată), PB, 315¹². V. *arămā'n, armăs*. — < lat. *remanere* „s'arrêter, demeurer, séjourner”.

Ar m â ' n, -nă, pl. *Armă'n'i*, -ne «Aroumain, c'est-à-dire Roumain de Macédoine, du Pinde, de Thessalie, d'Albanie», PB, 535. — 1°. *Armă'ntu, și-oārġān s' hîbă, tul pri ċelnîc va 'șî-u-adăcă* (aromânul, și sărac să fie, tot ca un *celnic* se va comporta), PLit, 429; PAnt, 5; 2°. *s' eāśā-Armā'n'î'i sus tu munġ, cu Armă'nîle mușeāte* (să iasă aromânii sus în munți, cu aromânele frumoase), PLit, 931; PAnt, 16; 3°. *bāte cāclu ș' pūl'i luġ, fug Armā'n'î'i nsus, tu munġ* (cîntă cucul și pasările toate, pleacă aromânii sus, la munți), PARom, 112; 4°. *jālea-a cîln'lor — jālea-a Armă'n'î'lor* (jalea clinilor — jalea aromânilor), BNA, I, 2; 5°. *judzî harăđūā di la-Armă'n'î* (s-a dus (a dispărut) bucuria de la aromâni), PAnt, 157; BNA, II, 4; 6°. *pā-dārîle plîng jîlîle, s' dirînă lāl'i-Armă'n'î* (pădurile plîng îndoliate, se istovesc bieții aromâni), PAnt, 286; BNA, I, 28; 7°. *Doāmne, țe lāîġ aū fāptā, di Armă'n'î'i-ah'te-aū trāplā?* (Doamne, ce nelegiuiri au făcut, că aromânii au suferit attea?), PAnt, 329; Velo, 36; BNA, V, 106; 8°. *noġ, Armă'n'î'î, nu murîm acāsā* (noi, aromânii, nu murim acasă), PenB, IV, 114 — v. *acāsā, ġlône* 6°: — ocupațiile fundamentale ale aromânilor — *pāstorîtul* și *cārăvānārîtul* — impuneau păstorilor și cārăvānărilor aromâni deplasări din satele lor pe timp îndelungat și în ținuturi și chiar în țări îndepărtate; măcar pentru unii din ei, atari situații deveneau prilejuri variate pentru moartea lor departe de casele lor — cf. *cārăvāne* 5°, *cārăvānr*, precum și: PAnt, 36-37, 38-39, 55-59; PLir, 456 sqq și 406 sqq. — Aromânii nordici (din nordul Pindului, din Albania, în special fărșeroții) se denumesc, în genere, *Rămă'n, Rumă'n, Rr(ă)mă'n*. Termenii *Aromă'n* și *Arumă'n*, ca și unele derivate ale acestora, aparțin literaturii culte. — Pentru o mai completă cunoaștere a aromânilor pe această cale lexicologică, cf. *Asprupulmîl, Fărși-*

ról, Grâmusleán, Mluzákeár, Muscupul'eán, Vla', Vlah, precum și PArom, 11-12. — < lat. Romanus „Romain”.

ARMÂNÁME, sf., fără pl., aromânime — v. *armânáme* —, «l'ensemble des Aroumains; nombre d'Aroumains», PB, 536; PAnt, 399; PLit, 996; *Iu éšl, armânáme?* (unde ești, aromânime?), PAnt, 199; BNA, V, 37; *tru-armânáme soľu nu-aveá* (nu avea păreche în aromânime), BNA, V, 71; *trifeá armânámea báir* (aromânimea trecea ca un baier, ca un lanț continuu), BNA, I, 20; *aúá cádzúm tu armânáme* (aici am picat în populație de aromâni). — V. *armâniú, râmânime*.

ARMÂNEÁȘTE, sf. pl. și adv., aromânește, 1°. aromain, le dialecte (la langue) arômain(e); 2°. à la manière des Aroumains». — 1°. *el'l zburá ċine armânêștile* (ei vorbeau bine cele aromânești); 2°. *l'i-u lurná armâneáște* (i-a întors-o aromânește). — V. *vlâheáște și arbinșeáște*.

ARMÂNÉSCU, -nească, pl. *armânêșt, -nêști*, aromânesc, «aroumain», PB, 536; *di tulipula armânească címpul ș' múnŭl'l s' hîbâ mplin'l* (címpul și munții să fie plini de avutul în oi aromânesc), BNA, II, 50; *ard hodrile-armânêști* (ard satele aromânești), PAnt, 285; BNA, I, 22. V. *râmânescu, vlâhescu*.

Ărmânie, sf. «terre des Aroumains, Aromunenland»: *capidán tu Armânie* (căpitan în țara aromânilor), W, II, 198. — V. *Armânil'e, rumânie* și:

ARMÂNÎŮ, sm., fără pl., aromânime, «l'ensemble des Aroumains, population aroumaine», PB, 536; VAR, 27; *Dumnidzá'ú... 'șt-lo multrila di pri armâniú* (Dumnezeu... și-a luat (ridicat) privirea de la aromânime), Lum, II, 12. — V. *armânáme, Rumâniú*.

ARMÓZMU, sn., pl. *armózmurł* «eau de saumure dans laquelle on fait aigrir les choux», zeamă de moare. — < ἀλμόζμον (formă populară — cf. ἀλμη „saumure” și ἀλμο- din ἀλμβόλοπον, cu un probabil amestec cu ζομλ „jus”).

ÁRMU, sn., pl. *ármurł*, arm, «quart; cuisse; paleron», Dal, 26; Nic, 78; PB, 536; *avém trł hirbeáre un ármu di řap* (avem de fierț un arm de řap). V. *ármurá* și † it. *arimo*. — < lat. *armus* „épaule”.

ARMUNIE, sf., pl. *armunł*, armonie, «harmonie», Dal, 26; Nic, 78. — < ἀρμονία „~”.

ÁRMURÁ?, sf., pl. *ármure* «branche, rameau»: *pri ármurłle di mer* (pe ramurile de măr), ArE, 29. Sinonime: *alámáke, crâncá*. — Cuvînt necunoscut. Sau e pluralul de la *ármu*, sau, cu o greșeală de tipar, e dr. *rámurá* (lat. **ramula* < *ramus* „rameau”).

ARNÁRE, sf., pl. *arná'ri*, iernare, «action d'hiverner», Dal, 26; Nic, 78. — V. *arnédzú*.

ARNARÉT, -reálá, pl. *arnaréł, -reále*, de iarnă, «hivernal»: *górřá arnareále* (peré de iarnă). — < *arnáre*.

ARNÁT, -tá, pl. *arnáđ, -le*, iernat, «qui a hiverné, qui a passé l'hiver», Dal, 26; Nic, 78; *nodlin'l arnáđ* (noateni de o iarnă), Fl, I, 6, 23.

ARNÁTIC, sn., pl. *arnátłfe*, provizii de iarnă, «d'hiver; provisions, aliments d'hiver»: *vín'e Iárná, va bágáre arnátic* (veni iarna, trebuie puse provizii de iarnă), CalGrB, 44. Circulă și ca **ARNÁTCU**. — < lat. *hibernaticus* (CDDE, 801).

ARNÁPÓKE, sf., pl. *arnápókł*, lînă de miel, «laine agneline», Nic, 78. Sinonim: *n'łá*. — < ἀρνοπόκι (ἀρνł „agneau”, πόκος „laine”).

ARNEÁLĂ¹, sf., pl. *arnéłł* «lime», Dal, 26; GEI, 111. V. *arinle, arnle* și sinonimul *limá*². — < *arnle*.

ARNEÁLĂ², sf., pl. *arnéłł*, măturare, «action de balayer; balai — v. *mélurá*, Mih, 42. — V. *arnle*.

ARNÉDZŮ, vb. I (*arnál, -nát, -náre*), ierna, «hiverner; passer l'hiver», Dal, 26; Nic, 79; PAnt, 399; PLit, 830; BNA, II, 76; *Iárná aéstá vał arná'm tu a Sárúná'el* (iarna asta vom ierna în regiunea Salonicului). V. *irnédzú*. — < lat. *hibernare* „passer l'hiver”.

ARNĚSCU, vb. IV (*arnă, -nă, -năre*), mătura, «balayer», Dal, 26; Nic, 79; Mih, 42; PScr, 193; PB, 536; GEI, 56; *alia nu si-arnedăste* (curtea nu se mătură). V. *arnălură*. Sinonim: *mătură*². — < vsl. *rinoti* „trudere”.

ARNĚCLĂU, sm., pl. *arnăclăi*, rinichiu, «rognon; rein», Dal, 26; Nic, 74; Mih, 42; PScr, 193. V. *rinăclău* și sinonimul *burăclă*. — < lat. *reniculus* „rein”.

ARNĚ¹, sf., pl. *arnă*, pilă — v. *arnedă*¹.

ARNĚ², sf.; *cuculăclă di pri cuprie, l'ed-ă găl'ina, dă-le arne* (cocoșelule de pe gunoi, ia-ți găina, du-te la iernatic), Lum, I, 7 — v. *arne*, *arnă*.

ARNĚRE, sf., pl. *arnăre*, măturare, «action de balayer», Dal, 26; Nic, 79; Mih, 42; *tu arăre, u-adună* (pe cînd mătura, o strînse), PB, 179²¹; PAnt, 95. — V. *arnedă*², *arnescu* și *milurăre*.

ARNISE, sf., pl. *arnăsi*, negare, «refus; négation», Nic, 79; GEI, 112. — < ἀρνῆσις „refus”.

ARNISEĂRIC, -că, pl. *arniseăriști*, -șe, negativ(ă), «négatif»: *apăndiseă cu 'nă minăre a căplui cu di-cu-lălău arniseărică* (răspundea cu o mișcare a capului total negativă), Lum, II, 220. — < *arnise* + ἀρνῆσις.

ARNISEĂSCU, vb. IV (*arnăsi, -si, -sire*), (re)nega, «contester; nier, dénier», Mih, 42; PScr, 193; GEI, 112; *'șt-arnăsi lălă sôla* (și-a renegat tot neamul), PLit, 630; *'și-arnăsi ăriskia* (și-a renegat credința), Trib, I, 10-11, 29. — < ἀρνῆσις, ἀρνῶμαι „(re)nier”.

ARNĚT, -lă, pl. *arnă, -te*, măturat, «balayé», Dal, 26; Nic, 79.

ARNĚTĂRĂ, sf., pl. *arnătări*, măturătură, «balayure». — V. *arnescu*.

ARNĚU, sn., pl. *arnăuri*, iernat, «quartier d'hiver; hivernage», Dal, 26; Nic, 79; Mih, 42; *toamna, tu arnău* (toamna, la iernat), PAnt, 199; *arnăuri călduroase* (iernaturi călduroase), BNA, II, 76; *toamna aastă va dăp(u)nem tu arnău a Lăsănu* (în toamna asta vom coborî în regiunea de iernat a Elasei); *ma nu va li-ăflă bănu cuprile tu arnău* (dar, în locul și în timpul iernatului, turmele nu vor da de bine, turmele o vor duce rău), PAnt, 213; *n'el tu arnău nu-ăzără dol, jilă pl'ndze-arnău tot* (în arnău nu behăie de loc nici un miel, îndurerat plînge arnăul întreg), PAnt, 289; BNA, I, 8. V. *arne*, *arnă*, *arnău*, *arnăuri* și *clălă*². — < lat. *hibernivum*.

ARNĚACÔ, sm., pl. *arnăeacădz*, piele de miel, «peau d'agneau», GEI, 112; *l-deade arnăeacôlu* (a dat-o pielea = a murit), PGr, 18 — v. *keade* 7°, *n'ău*. — < ἀρνῆαχόν „”.

ARNĚZĂSCU, **ARNĚZĂRE**, **ARNĚZĂT**, Dal, 26; *lôclu-arnăzeăște canelă*, PArôm, 112 — v. *canelă*¹; *arnăzeăști cășu* (miroși a brînză); *arnăzeăș-lu cîne* (adulmecaș-l bine); *arnăzeăș greăuă* (miros greu); *tor arnăzeăș* (urmă adulmecată). — V. *arnăzeășcu*, -zăr, -zăr.

AROĂ (fărșeroți), adv., aici, «ici»: *s' nu imn'ă pi-aroă, pi-arcă* (să nu umbli pe ici, pe colo), PB, 481³⁷. — < *ăuă* (cu -r- de la *arcă*).

AROĂBĂ, sf., pl. *arobăre*, con de molid, «fruit de la pesses», PETim, 5 — v.:

AROĂBULĂ, sf., pl. *arobule* — v. *arobă* — : *arobule di Zmălica* (conuri de molizi din muntele Zmălica), PLit, 934; PAnt, 23. Sinonim: *cuculăclă*¹. — V. *arobă*.

AROĂDIRE, sf., pl. *arodăre*, roadere, «action de ronger», Mih, 45; *si ascăpă di arodăreă a oălor* (să scape de rosul oăselor), PLit, 767. — V. *arodă*.

AROĂFIC, vb. I, refeca, Mih, 47 — v. *arufec*.

AROĂMĂ, sf.: *aromă și lăle* (aromă și flori), PenB, IV, 114 — v. *aromă*, *ărămă*.

AROĂMIG (mi), vb. I (*aromigă, -gă, -găre*), rumega, «1°. ruminer; mâcher; 2°. conaître; parler», Dal, 28; Nic, 79; Mih, 42; PScr, 169. — 1°: *se aromigăre cêla* (dacă ai mesteca mîncarea), PScr, 169; *s' mî-aroămig* (să rumeg, să-mi treacă timpul rumegînd), PB, 102°; *aromigă ca bôl'i* (rumegă ca boii); 2°: *ăumbra li-aroămigă a noastră?* (umbra (individul) le rumegă pe ale noastre? = individul (străinul) cunoaște limba noastră? știe, vorbește

aromânește?). V. *arâmig*, *arumigăre*: -oă-, în loc de -ă-, din forma *arodmig* pare a fi rezultatul unei analogii străvechi. V. și *arufec*, *aruședzâ* și *zdroamig*. — < lat. *rumigare* „ruminer”.

AROĂȚĂ¹, sf., pl. *arodle*, roată, «roue», Dal, 26; Nic, 79. V. *roată* și sinonimele *arocut*, *furculășu*, *șirgal*. — < lat. *rota* „roue”.

AROĂȚĂ², sm., pl. *arof?*, prigor, «roitelet»: *di je a pâl'luu aroăță ll'i dze și amiră?* (de ce păsării prigor i se zice și împărătuș?), PLit, 795 — v. și *amirărâșu*. — În folclorul dacoromân, „regele păsărelelor” e grangurul — cf. MORN, I, 304-319; ICR, VI, 73. În cel francez, dintre numeroasele variante, cf. ce dau Roll, II, 294; Tour-K, 119. — Sinonime: *cucuşără*, *tripusăkl*. — < ?

AROĂŢĂ¹, sf., fără pl., rouă, «rosée; petite pluie fine», Dal, 27; Mih, 42; 'nă *arodău* minută 'și-deade (o rouă subțire se lăasă), PLit, 882; 834; *pri-arodău si-n'i mi-adună* (pe timp cu rouă să mă culeagă), PAnt, 16. V. *rodău* și *brâmă*. — Dens, II, 30: < lat. **rovem*; P'Fon, § 173: < lat. *ros*, *rorem* „rosée”.

AROĂŢĂ², sf., Dal, 27 (dă pl. *arodle*); Fl, I, 2, 6; PMegR, II, 106 — v. *arodă¹*.

ARÔB, sm., pl. *arôgl*, Dal, 26; CEI, 56; PLR, II, 153 (<vsl. *borâ*) — v.:

ARÔBUL, sm., pl. *arôbul'i*, molid, «pesse; sorte de sapin», PETim, 5; PenB, VI, 98. V. *rôbul*, *arodău*, *arodăulă* și sinonimul *mânic'lu*. — Cuvîntul apare și în greacă: *ρόμπολο* (τò) „ῥ ἄγρια πούκη”, 'ΑρΓλ, 80; Σαρ, 27. — La bază pare a fi alb. *rrôbul* „rovere (querce)” (< lat. *robu* „rouvre”).

ARÔBĂ, sf., pl. *arôbe*, robă, «robe», Mih, 43. V. *rôbă*. — < *ρόμπα* < it. *roba*.

ARÔCUT, sn., pl. *arôcute*, roată; ripă, «1°. pente (escarpée) — v. *arucot*, *rôcut* și sinonimul *aredpît*; 2°. cercle — v. *șirgal*, Dal, 26; PLit, 176; GrB, 2, 27. — 1°: *arôcutlu i mare* (povirnișul prăpăstios e mare); 2°: *arôcutlu je s' frică și si-avârtea* (roata pușului care se freca și se învîrtea), BNA, IV, 125; *un om ancărcat cu arôcute di moară* (un om încărcat cu roți de moară), PB, 492⁹; *arôcutlu di modle brăfă* (cercul de braț moale = îmbrățișarea moale), Bair, 25; *arôcute asunădră* (au răsunat (se auziră) rostogoliri), BNA, IV, 64; RA, 188 — v. *aruculeșcu* 1°. — REW, 7357: < **rocca*. — < ?

ARÔCUTA, adv., de-a berbeleacul, «cul par dessus tête», Mih, 43. Sinonim: *culutâmbă*. — < *arocut* (formațiune în spirit morfologic grecece).

ARÔD (mi), vb. III (*arôșu*, *arôs*, *arodătre*), roade, «ronger», Nic, 80; Mih, 45; *ârburile si-arodăsi* (arborele s-a ros), PB, 151²; *tră je cl'n'lu'i arôd oăsili* (de ce clinii rod oasele), PLit, 766. — < lat. *rodere* „ronger”.

ARÔFKE, sf., pl. *arôfki*, tunet, «tonnerre»: *arôfkite plăscănescu* (tunetele buhuic), Lum, III, 206; 345; V, 9, 25; *ună boăfe ca di arôfke* (o voce ca de tunet), Cal, 1911, 206. — V. *arufee*, *rôfke*.

ARÔG, vb. I, angaja, PB, 536 — v. *aruședzâ*.

ARÔIBU, sm. (și adj.), pl. *arôlci*, roib, «cheval alezan», Cal. 1911, 99; *ncălică arôibul* (încalcă roibul), PB, 380²⁶. — < lat. *rubeus* „roux, roussâtre”.

ARÔIAĂ, sf., pl. *arôide*, rodie, «grenades», Dal, 27; Nic, 80; Bair, 53; GEI, 112; *ună cutie, cutică, cu mărdeale arôșe mplină — arôida* (o cutie, cutiuță, plină cu mărgelile roșii — rodia), PLit, 353. V. *rôidă*. — < *ῥώδι* „~”.

ARÔIŢ, sn., pl. *arôluri*, roi, «essaim»: *dușmân'lu'i ca arôia di-alcină* (dușmanii ca roi de albină), Velo, 48. — V. *arôu*, *roță*.

ARÔMĂ, **ARÔME**, sf., Mih, 43; Cal. 1911, 171 — v. *ărură*.

A r o m á ' n, **A r o n á ' n**, -nă, PAnt, 289; BNA, I, 8 etc. — v. *Armă'n*.

ARÔMBU, sn., pl. *arodâmbe*, cocoloș, «pelotte; boulette; testicule»: *si-n'i l'eăi arômbul* (să-mi ici cocoloșul), PGr, 18 — v. *col'lu*. — < *ρόμβος* „losange; rouet”.

ARÓNDU, inyar., săltînd, «sans rime ni raison», PLit, 672; 778; *aróndu*, *aróndu*, *n'éardze la frâti-su* (nici una, nici alta (umblind-săltînd), merge la fratele său), PB, 91³; 428²⁷. — < it. *rondo* „giro in tondo; ballando”.

ARÓPUN, sn., pl. *arópune*, bubă roșie, «légère éruption; pustule; phlyctènes», Dal, 27; *fielôrlu scodse arópune* (copilul a scos bube roșii). — V. *rópan* și *arópunédzû*. — < ?

ARÓPUT, sn., pl. *arópule*, ropot, «murmure; (bruit de) trot», Dal, 27; Nic, 80; CEL, 56; *si-áude dâlfe-arópul* (se aude ropot plăcut), PAnt, 270; Bair, 70; *si-áudu... arópule* (se aud... ropote), BNA, I, 58; Velo, 53; BNA, V, 87. V. *rópul*, *arupăfescu*, *tópur*, *trópul* și gr. *ρόπουτους* (Hris, 200). — < bg. *ropotû* „murmure”.

ARÓS, *aróasă*, pl. *aróși*, *aróase*, ros, «rongé»; *cupăcin'tu arós di cá'pri* (stejăriș ros de capre). V. *aród*. — Foneticește, cf. *aróșu*.

ARÓSTU, **ARÓSTRU**, sn., pl. *arósti(r)e*, gură; rost (Șez, VIII (1904), 149), «1°. bouche — v. *gără*; 2°. angle formé par les fils de la chaîne et dans lequel on lance la navette», Dal, 27; GrS, II, 320. — 1°. *tâte dz'l'ile cárne, cárne; áslndzl va mică'm urdz'l'fi heárle ca si-alăxi'm aróslu* (toate zilele carne, carne; astăzi vom mîncea urzici fierte, ca să schimbăm rîndul gurii, adică ordinea mîncărilor); 2°. *disfécû un aróslu* (am desfăcut (am terminat de țesut) un *aróstu*, un spațiu dintre spată și sulul cu țesătură); *ca arăzbóllu la aróastre* (ca războiul de țesut la *aróastre*), PenB, VI, 50. Cf. și mgl. *rost*, PMegR, II, 112 și it. *rostro*. — < lat. *rostrum* „bec d'oiseau; museau; gueule”.

ARÓȘŪ, *aróșe* (nu *aróșe* — v. *arós*), pl. *aróși*, *aróșe*, roșu, «rouge; blond»; **ARÓȘŪ**, ca s.: «vin rouge; Russe (Geheimsprache)», Dal, 27; Nic, 80; Mih, 43; Jb, XIII, 89. — 1°. *soárile ascăpítă aróșu* (soarele apunea roșu), PAnt, 307; 2°. *și la-l, ca ôllu aróșu, la piscăr* (și iată-l, ca oul roșu (proțăpit), la pescar), PB, 458¹⁹; 3°. *pátru medre álbe-aróșe áre flămbura amúși* (patru mere albe roșii are acum steagul), PAnt, 300; BNA, I, 128; 4°. *ncălică aróșlu* (incăleacă pe calul roșu); 5°. *ncălică' pri aróșlu* (a încălecat pe cel roșu = s-a îmbătat bind vin roșu), PLit, 430; PB, 536; 6°. *la-aróșlu s' dăfe ndrēplu* (se duce drept la roșul vin), BNA, III, 52; 7°. *di om aróșu dă ș' fudzl* (dă și fugi de om roșcat) — v. *arús* și PPar, 157 sq. — Forma de sg. m. articulată e ortografiată: *aróșlu* (cf. *bușu*, *cundășu*, *đuclurășu*, *prașu*) și *aróșálu* (cf. *aúșu*, *oú* 1°, *sindășu*). — Cu privire la ortografierea dacoromână: *roșiu* (Dens, II, 167), *roșie*, raportată la realitatea fonetică aromână, cf. la Emin, VI, 39: „flacăra roșă”, „para roșă”, „fier roș”, „vinul roș”. — < lat. *roseus* „rosé, vermeil, purpurin”.

ARÓŪ: *casa a Armă'nlu eáste mplină ca aróálu* (casa aromânului e plină ca roiul), Fr, II, 261 — probabil, o greșeală de tipar, în loc de *aróú*.

ARÓV, sn., pl. *aróvuri*, fel de linte, «1°. ers; pois chiche; orobe; sorte d'avoine; 2°. effroi», Dal, 27; Nic, 79. — 1°. *ból'i l-m'cá aróvlu frl'mlu* (boii îl mănîcă *aróvul* (boabe ca lintea) rîșnit); 2°. *acájă si seámină aróv di frică* (începe să tremure (să se facă pe el) de frică), PB, 430²⁸; *mărál'i di n'îfl aróv simină* (bieții de micuți tremurau de groază), PB, 275²⁸ — v. *cur* 8°, *lir-lir*!, *ámplu* 5°. — CEL, 56: < bg. *rov* „vicia cracca”. V. *uróv*. — < *ρόβι*, *δροβος* „ers; pois de pigeon”.

ARÓZ, sn., pl. *aróaze*, nod, «1°. noeud d'arbre; 2°. durillon», Dal, 27; Nic, 79; CEL, 56 (< bg. *roz*). — 1°. *gréndă mplină di aróaze* (grindă plină de noduri); 2°. *al aróaze la mln'i* (la mîini a bătături). V. *cluj*. — < *ρόζος* „noeud d'arbre”.

ĂRPAT, -yă, pl. *ărpayl*, -ye, răpitor, «ravisseur», Nic, 84. Sinonim: *arăkilôr*. — < *άρπαγος* „rapace”.

ARPÁTIN, -nă, pl. *arpálin'i*, -ne (grămosteni) «pudique?; junieau?»: *ședple feáte arpátine* (șapte fete.....). — < ?

ĂRPĂ, sf., pl. *ărpe*, aripă, «1°. aile; 2°. flanc; 3°. hardes», Nic, 84; Mih, 43; Réc, 37. — 1°. *adz ca púl'lu fărâ árpe* (azi ca pasărea fără aripi), PAnt, 277; Bair, 119; *sómnul*

s' u l'ed sun *ârpa-l'i lâte* (să o ia somnul sub aripa-i neagră), CalGrB, 103 — v. *âripă* 4°; 2°: *Canan-bei vru pri-al'turea ârpa-a-Armân'llor tra s' distcă* (Canan-bei vru să spargă pe aiurea flancul aromânilor), BNA, II, 76; 3°: *ună ârpă di ol* (o aripă, un grup de oi), PenB, III, 244. — V. *âripă*, *ârpită*.

ARPĂȚI, sf. pl., raze, «rayons du soleil», Dal, 27; Nic, 84. Sinonime: *arádză*, *gilit*, *mândă* etc. — < ἀρπάγῃ, ἀρπάγιον „harpon; grappin; croc”.

ARPĂȚIE, sf., pl. *ârpăȚii*, răpire, «action de ravir», Nic, 84. Sinonim: *arăpeare*. — < ἀρπαγή „rapine”.

ARPĂSÉDZŮ (mi), vb. I, repauza, «(se) reposer», CosP, 18 — v. *arăpász*.

ÂRPID, -dă, pl. *ârpîdz*, -de — același cu *sârpil*? — : *ma gîlon'i, ma ârpîdz* (mai bravi, mai ageri?), Fl, I, 3, 6; II, 2, 6. — Apare probabilă o greșeală de tipar: *ârpîd* < *sârpil*.

ÂRPITĂ, sf., pl. *ârpîte*, Dal, 27; Mih, 43; *l'i-deade muma a aîcin'llor 'nă ârpîlă* (mama albinelor i-a dat o aripă), PB, 295³⁷; *fl'ră ârpîte n'i-azbôr* (îmi zbor fără aripi), PLit, 385. — V. *areăpîlă*.

ARPUSÎT, sn., pl. *arpusite* (Pădz), porumb — v. *arapósile*.

ARRÎŮ (fărșeroși), sn., pl. *arrîurî* — cu r vibrant ca în *aurrăre* etc. —, iernatic — v. *arie*, *arîă* și *arnîe*². — < *arnîă*.

ARRŮCU (nord), vb. I: *arrăcu ôel'i* (arunc privirile), CLitur, 124 — v. *arûc*.

ARSÂR, vb. IV (*arsârîl*, -rîl, -rîre), sări; răsări, «1°. sauter; 2°. se lever; 3°. pousser; croître», Mih, 43. — 1°: *n'ic și măre si-și arsără* (mic și mare să-și sară), PAnt, 23; *arsârî prîstî nîs* (sări peste el); 2°: *cl'ndu lûna-arsăre* (cînd răsare luna), BNA, I, 52; 3°: *l'i-arsă-rîră doădă coarne* (i-au răsărit (apărut, crescut) două coarne), PB, 44³⁸ — v. *daă* 4° și 11°. — V. *alsâr*, *ansâr*¹, *arăsâr*, *sar*, *trăsâr* și:

ARSĂ', pers. 3 sg. a indic. perf.: *s' arsă' scăfa* (se umplu scafa), PB, 380³⁴; PGr, 136 — v. *arsâr*.

ARSĂRIRE, sf., (ră)sărire, Mih, 43 — v. *ansărire*.

ARSÎZ, -ză, pl. *arsîlî*, -ize, obraznic, «impertinent», Nic, 85. — Cf. gr. ἀρσιζης, alb. *arsë'zë* < tc. *arsyz* (833) „ehonté”.

ARSLÂN, sm., pl. *arslân'i*, leu; piastru, «1°. lion; brave; 2°. piastre» — v. *aslân*¹. — < tc. *arslan* (14) „lion”.

ARSLÎŮ, -lie, pl. *arslîlî*, dornic, «qui désire ardemment», PhOr, II, 453; *arslie ș' lîn'isîlă mul'edre* (doritoare și cinstită femeie), Cod, V, 45⁵. — < tc. *hyrsly* (502) „~”.

ÂRSU, -să, pl. *ârșî*, -se, ars, «1°. brûlé; incendié; chauffé (en parlant de la four); 2°. avide; assoiffé de», Dal, 27; Nic, 85; Mih, 43. — 1°: *hoăra fu ârsă* (satul a fost ars); *êireăp ârsu di noădă ori* (cuptor încins de nouă ori), PB, 207²²; PAnt, 94; 2°: *sûnlu ârșî tu hicăle* (sînt arși la ficați, sînt atinși de dorințe sau de dureri arzătoare); *ârsul ș' friplul a n'eă frăle* (arsul și friptul meu frate), PB, 426³⁵; *ârsă di seăle* (arsă de sete). — V. *ârdu*.

ARȘ! «marche!». — < tc. *areh!* (14) „en avant” < fr.

ARȘÎC, sn., pl. *arșîfe*, arșic — v. *așic*, *ișic*.

ARȘINĂRE, sf., rușinare, Dal, 27; Mih, 43 — v. *arușinare*.

ARȘÎNE, sf., pl. *arșîn'i*, rușine, «honte; pudeur», Dal, 27; Mih, 43; *carl u kiră arșînea s' u-ăfl'i lîne?* (cine a pierdut-o rușinea pentru ca să o găsești tu?), PGr, 18; *lu ngrupă' lăclu di-ârșîne* (i-a înghițit pămîntul de rușine, a fost copleșit de rușine), PB, 97⁶; *li-ârșîne mi făleşl* (m-ai făcut de rușine), PAnt, 304; BNA, I, 1. — V. *arușîne*, *arușîne* și sinonimul *lazl'ke*. — V. *arșă'ne* sub *mușlinăre*.

ARȘINÉDZŮ (mi), vb. I, rușina, Mih, 43; CosP, 17 — v. *arușinédzû*.

ARȘINÓS, -noăsă, pl. *arșînôslî*, -noăse, rușinos, Mih, 43 — v. *arușinós*.

ARTICĂ, sf., pl. *ărlițe*, *nartecă*, «*narthex*», Dal, 27; Nic, 85; GEI, 112. V. *nărtică*; — < ἀρτίκας „~”.

ARTICL'I, sn. pl., daraveri, «*affaires*, *transactions*», Dal, 27. — < ?

ARTIR(I)SĖSCU, vb. IV (*artir(i)sli*, -*sit*, -*sire*), prisosi, «*rester en plus*; *surabonder*; *hausser le prix*», Dal, 27; Mih, 43; GEI, 112; *îți artiriseaște nu-l hărălueaște* (tot ce prisosește nu-l cheltuiește), Al. 1903, 91; *Dumnidză' s' u-artirisească* (Dumnezeu să o înmulțească, să o prisosească) — v. *atărdisescu*; *ȳplurile li-artirsiră* (cerealele le-au scumpit). — < ἀρτιρίζω < tc. *arttyrylmaq* (13) „être augmenté, haussé”.

ARTIRIZMĂ, sf., pl. *artirizme*, prisosință, «*surabondance*, *profusion*», Mih, 44; GEI, 112. — < ἀρτιριζμα „~”.

ARTIRSIRE, sf., pl. *artirsiri*, urcare de preț, «*action de surabonder*, *de hausser*», Dal, 27; PLit, 154 (*artirsire*).

ARTISIT, -tă, pl. *artisit*, -le, prisosit, «*surabondé*; (le *prix*) *haussé*», Dal, 27.

ARTISĖSCU, vb. IV (*artislit*, -*sit*, -*sire*), a drege mîncări, «*assaisonner*», Nic, 85. — < ἀρτιύω „~”.

ARTI'C, adv. «*enfin*»: *al Dumnidză'ū, artl'e, lu nărl' l'l' vin'e* (În fine, lui Dumnezeu i-a venit la nas), PLit, 790. — < tc. *artyq* (13) „plus; hé bien !”.

ARTU, sm., fără pl., *artos*, «*pain bénit*», Fl, I, 2, 3. V. *pindeartu* și *liluryte*. — < ἀρτος „~”.

ARTIVŢRTE, sf. pl. «*sorte de bolet comestible*; *morille succulente*», Dal, 27. — *Ça adverb*: «*successivement*», Mih, 44. — Cf. și dr. *harfiburie* în DA și *arfibur* în BulEur, IX, (1922), 111-112. — < ἀρτιζιβούρτζι.

ARŪBE, **ARUBĖI**, sf., pl. *arūčl*, *arubēl*, galben, «*ducat*»: — *fi va-n'l dāl si ũ-ul aduc?* — *arūbea di pi frāmle* (— ce-mi vei da ca să ũ-l aduc? — galbenul de pe frunte), Jb, XIII, 74. — V. *rubie*, *rubie*.

ARUBUĖSCU, vb. IV, *robi* — v. *rubuescu*.

ARUBŪIRE, sf., pl. *arubuir*, *robire*, «*action de réduire en esclavage*; *peine d'esclave*; *dur labeur*»: *an'l di arubulre* (ani de sclavie, de muncă grea), CBiog, 56. V. *scălvulre*.

ARŪC (*mi*), vb. I (*arucāl* și *arcāl*, *arucāl* și *arcāl*, *arucāre* și *arcāre*), *arunca* etc., 1°. (se) *jeter*; *lancer*; 2°. *terrasser*; 3°. *ruer*; 4°. *imposer*; 5°. *insister*; 6°. *deviner*; 7°. *tirer*; 8°. *avorter*; 9°. *accomplir*; 10°. *mourir*; 11°. *avalere*, Dal, 27; Mih, 44; PScr, 193. — 1°: *arucā-ti lu art'ū* (aruncă-te în rîu); *cl'nile si-arcā' anāllu pri n'l'sā* (cîinele se repezi asupra ei); *si-arcārā la el'l s' l'i dispārtā* (se repeziră la ei ca să-i despartă), BNA, II, 114; 2°: *lu-aveā arucātā mpāde* (îl trîntise jos); 3°: *mūla arucā culā'l* (catrul azvirle din picioare); 4°: *mārl hār'rgi n-l-arucāl* (mari cheltuieli mi-ați impus); 5°: *l'i si-arcā' si-l'l spānā trā ũ l-na* (a insistat mult ca să-i spună pentru ce îl vrea), PB, 39¹⁰; 6°: *vrel s' f' aruc tihea?* (vrei să-ți ghicesc norocul?), PB, 254¹⁸; *sāntu moāše ũe arucā lu steāle* (sînt bătrîne ce ghicesc în stele); *arcā' lu steāūā* (a ghicit în stea), PB, 412²⁷; 7°: *arcārā s' mi pligutrā* (au tras și m-au rānit), PLit, 1027; 8°: *lu-arucā crud* (avortează), PLit, 300; 9°: *cārṽnārlu arcā' nā cāle* (cārṽnănarul a făcut un drum), GrB, 274; PLit, 677; 10°: *li-arcā' pētalile* (le-a aruncat potcoavele = a murit), PB, 30²⁸; 11°: *mašl s' erāl di vl'rnā pārte si-l vedz* KIta cum 'șl-arucā (numai de ai fi fost undeva ca să-l vezi pe Kita (Cristea) cum își aruncă în burtă, cum înghite), BNA, III, 98 și p. XIII. — Alte nuanțe semantice: 12°. *nsus, lu mănŕt s' n' arucām* (sus, în munți să ne lansăm), PAnt, 55; 13°. *cā Nica 'șl-lu-arucā lōclu* (căci pe Nica îl asvirle pămîntul, căci Nica se zvîrcolește în chinuri jos, pe pămînt), W, II, 110; PLit, 1021; PAnt, 36 — în dacoromână: „arunce-te pămîntu”, Carac, I, 410; „pămîntu l-o aruncāt”, *ibid*; 14°. *fičlōrlu... 'șl-arcā' vreārea* (flăcăul... se îndrăgosti), PB, 40⁷ — cf. și tc. *djān almaq* (6) „désirer beaucoup”, sau *gueuz almaq* (6) „viser, envier” etc. — V. *arūncū* și *ruc*. — Ca și alte

verbe, substantive etc. — cf. *acăfă*, *bag*, *beădă*, *cad*, *călcu*, *coadă*, *crep*¹, *cur*¹, *cielôr*, *daă*, *diș-cl'id*, *es*², *fac*, *făfă*, *foc*, *fr'ngu*, *inimă* etc. — și acesta își are sensuri întrețesute cu cele ale respectivelor verbe din limbile balcanice cu care dialectul aromân a venit în atingeri mai pronunțate (cf. gr. *πίπτω*, *πίχνω*; alb. *heth*, *heθ*; tc. *atmaq*; bg. *fŭrlim*). — < lat. *eruncare* „arracher [les mauvaises herbes]”.

ARUCĂNE, sf., pl. *arucă'n'i*, rindea, «rabot», Dal, 27; Nic, 81; GEI, 112. — V. *rucăne* (și *aricăne*?).

ARUCĂNIZMĂ, sf., pl. *arucănizmale* «sciure de bois»: *arucănizmale di lămnu* (rumeguș de lemn), FI, II, 5, 7. — < *ροχανισμα* „rabotage”.

ARUCĂRE, sf., pl. *arucă'ri*, Dal, 27; cu *arucărea kădra* (cu aruncarea pietrei), PLit, 113 — joc *copilăresc*. — V. *arăcare*.

ARUCĂT, -tă, pl. *arucăf*, -le, Dal, 27; PAnt, 255 — v. *arcat* și gr. *ἀρκάτος* (Boga, II, 109).

ARUCĂNSĂSCU, vb. IV (*arucănsli*, -sîl, -sîre) «raboter», GEI, 112. V. *arucănescu* și *arucănizmă*. — < *ροχανίζω* „~”.

ARUCĂTĂRĂ, sf., *arucătura* — v. *arcatătură*.

ARUCÔT, sn., pl. *arucôte* «cerceau»: *fêrel'lu s' fac*, *s' fac arucôt* (cerc se fac, se fac roată), Al. 1903, 51; Lum, V, 157; *sûnlu ca gîlăf*, *ca ațel'i di sum arucôt* (sînt ca călăi, ca acei de sub roată?), CȘc, 46. — V. *arocôtă*, *arocul*.

AR(U)CUCÔTIR, sn., pl. *ar(u)cucôlire*, pîhărel de rachiu, «petit verre d'eau-de-vie»: *bîl doădă arucôlire di arăkie* (băui două țoiuri de rachiu). V. *rucucôlir*, *putîre* și *scăfă*. — < *ἀρακοτύρον* „verre à liqueur”.

ARUCUTĂ, sf., pl. *arucule*, apă; «Wasser», Jb, XIII, 85. Cuvînt neidentificat. — < ?

ARUCUTĂSCU (mi), vb. IV — v. *arucutescu* —, rostogoli, «1°. rouler; 2°. avaler; engloutir — v. *aruc* 11°, Dal, 27; Nic, 81; PScr, 193. — 1°: *kădra țe si-arucutedăște mușcl'lu nu-acăfă* (piatra ce se rostogolește nu prinde mușchi), PLit, 450; PAnt, 9; *si-arucuteă pri păde* (se rostogoleau pe jos), PAnt, 226; *curcubăta*, *arucutîndalu*, *arucutîndalu*, *ațîmuse la pâlăte* (cucurbăta, rostogolindu-se, rostogolindu-se, ajunse la palat), PB, 131⁶; *arucutîndalu-si*, *arucutîndalu-si*, *ațîmuse* (rostogolindu-se, rostogolindu-se, ajunse), PB, 410⁶; 2°: *bănă, slăbă, -aruculeăște* (bună, rea, dă pe git, îndoapă), PAnt, 184; BNA, III, 68; *eăsti di ațel'i țe arucuteăște măltu* (e dintre cei ce înghit (beau) mult). — *căclubă* și sinonimele *angl'it*, *gîlîndescu*. — < *arocul*.

ARUCUTĂȚŨ (Turyea), sm., fără pl. mazăre bob, «petit pois», Al. 1903, 52. Sinonime: *mădzăre*, *bizéle*. — Mazăre-bob fiind *ar. cutoasă*: < *arocul*.

ARUCUTÎRE, sf., pl. *arucutîr*, rostogolire, «action de rouler, d'avalier, de tuer», Dal, 27; Nic, 82; Mih, 44; PB, 537.

ARUCUTÎT, -tă, pl. *arucutîf*, -le «1°. roulé; 2°. grisé», Dal, 27; PAnt, 180; *eăste arucutîf* (e beat) — v. *adărăt*, *dzădă* etc.

ARUCUTÔS, -toasă, pl. *arucutôși*, -toăse, rotund, «rond; arrondi», Dal, 27; PB, 537; PAnt, 316; *zboăre arucutoăse* (cuvinte rotunjite, diplomatice). Sinonime: *gurgul'itôs*, *strônșil*.

ARUCÎNĂ (grămosteni), s.f. — v. *arăcîne*, *arușînă*.

ARŪD, -dă, pl. *arădz*, -de, moale, «mou, molle (en parlant de la laine); tendre, débile» Dal, 27; CEL, 56 — 1°: *l'nă arădă* (lînă moale), PB, 537; 2°: *erăm nica arăd* (eram încă fraged, fără experiență), PAnt, 342. — Cf. mgl. *rud*, GrS, VI, 192 (<bg.); CapM, III, 252 (<bg.) și alb. *rud*, *rudë* „riccio”, gr. *ροῦτρο* (*Aνδρ. 312), *ροῦδου* (Boga, I, 332), „mou”, bg. *rud*, *ruda* „mou”. — < lat. *rudis* „brut; grossier”.

ARŪDIC, vb. I, aluneca, Nic, 82 — v. *arădic*.

ARUDICĂRE, sf., Nic, 82 — v. *arunicăre*.

ARUDINĂ, sf., pl. *arudin'î*, grindă, «butte»: *pri! arudina veârde tûrma-a meâ n'l-u-arushâm* (imi tircoleam turma mea prin grindul verde), RP, 4, 7. — În toponimie: *Arâdena* (Muluviște), Velo, 18; BNA, V, 65 și 124. — < bg. *râdenû* „de mine(rai)”.

ARUDIC (Perivole), vb. I — v. *arunic*.

ARUDZÎM, sn., PenB, III, 239 — v. *arâdzi'm* (forma corectă).

ARUDZINĂRE, sf., pl. *arudzînă'ri*, ruginire, «action de (se) rouiller», Dal, 27. Sinonim: *zgurgisîre*.

ARUDZINĂT, -lă, pl. *arudzînă't*, -te, «rouillé», Dal, 27; *az cîrdzi! arudzînăte ma șed pri stîzma goâlă* (azi palose ruginite cî stau pe peretele gol), GrB, 1, 8; RA, 190; *pri-așel kîptu-arudzînă't* (pe cel piept necioplit), PLit, 837. — V. *rudzînă't*, *rudzînî't*.

ARUDZÎNĂ, sf., pl. *arudzîn'î*, rugină, «rouille», Dal, 27; Mih, 44; PB, 537; *heârile mîcâte di arudzînă* (fiarele mîncate (roase) de rugină), PANT, 313. V. *rudzînă* și sinonimul *azgurie*. — < lat. **aerugina* (cf. *aerugo*, -inē „rouille de cuivre, vert-de-gris”).

ARUDZINĂDZÛ, vb. I (*arudzînă't*, -nă't, -nă're), rugini, «rouiller», Dal, 27; PB, 537. Sinonim: *zgurgisîescu*. — < lat. *aeruginare* „se rouiller”.

ARUDZINĂDESCU, -NÎRE, -NÎT, Mih, 44—45; PANT, 400 — v. *arudzînădzû*, -nă're, -nă't.

ARUDZINÓS, -noăsă, pl. *arudzînós't*, -noăse, ruginos, «1°. rouillé; 2°. suranné; invétéré», Dal, 27. — < lat. *aeruginosus* „rouillé”.

ARUÉDZÛ (*mi*), vb. I (*aruă't*, *aruă't*, *aruă're*), roura, «tomber (en parlant de la rosée); être humide, rosée», PEt, 7; *cî'mpul eăste aruă't* (cîmpul e rourat). V. *arlurédzû*, *rturédzû*, *aroădă't*. — < lat. *rorare* „répandre la rosée, arroser”.

ARUÊSCU, vb. IV (*aru't*, *aru't*, *aru'tre*), roi, «essaimer; voltiger», PB, 537; *Armă'n'îl'î si-aru'tră* (aromânii au roit), Lum, V, 170. V. *ruescu*. — < *arô'tû*.

ARUFEĂRIC (*mi*), vb. I (*arufică't*, *arufică't*, *arufică're*), mînce, «1°. manger; avaler — v. *aruculăescu* 2°; 2°. ourler», Nic, 84; *ti'yă'n'î cu alăd't nîvin'î't*, *ca s' nu s' arufeărică mûlle* (gogoși cu aluat nedospit, ca să nu se mănince multe), Al. 1903, 94. — V.:

ARUFÊC, vb. I (*arufică't*, -că't, -că're) «1°. ourler; 2°. couper (avec des ciseaux); 3°. manger — v. *andôp*», Dal, 27; Nic, 84; Mih, 44; 47 (*aroăfic* — cf. *aroămig* și *arămig*); CosP, 81; 131. V. și *arufeăric*. — Cu sensul «ourler», cuvîntul e identic cu dr. *refec*. — Hasdeu a propus: < lat. *refricare* „frotter de nouveau” (cf. PW, 1426; REW, 7159); GrS, III, 426-427 și C: *refeca* < lat. **orificare* < *ora* „bord”, *orificium*. — < ?

ARUFÊE, sf., pl. *arufêl*, fulger, «foudre»: *așeă scînteăl'e... u cî'imă'm sfûlgu*, *arôške ică arufêe* (acea scînteie... o numim fulger, trăsnet sau trăsnet), Lum, V, 9, 25. — V. *arôške*, *rufedûă*, *rufêe* și sinonimele *astrăple*, *kicûlă* 4°.

ARUFICĂRE, sf., pl. *arufică'ri* «action d'ourler, de couper, de manger», Dal, 27; Nic, 84; Mih, 44.

ARUFICĂT, -lă, pl. *arufică't*, -te «ourlé; coupé; mangé», Dal, 27; Nic, 84.

ARUFICĂTÛRĂ, sf., pl. *aruficătûrî*, tivitură, «ce qui est ourlé, coupé, mangé; ourlet», Dal, 27; Nic, 84. — V. *arufec*.

ARUFKEÂN, -nă, pl. *arufkeân'î*, -ne, proxenet, «maquereau; proxénète; souteneur; délateur». — < *ῥομφιζω* < it. *ruffiano*, -na „mezzano di amori; delatore”.

ARUFSÊSCU, vb. IV (*arufșî't*, -șî't, -șî're), a sorbi zgomotos, «humer; absorber», PETim, 6; *arufșeăște cafêlu* (soarbe cafeaua); *yîntu s' beă*, *nu si-arufșeăște* (vinul se bea, nu se soarbe). Sinonim: *sôrbu*². — < *ῥοφῶ* „humer”.

ARUFSÎRE, sf., pl. *arufșîrî* «action de humer»: *șe arufșîre l'î-șăfe a cafêlul!* (ce de sorbire îi face cafelei!).

ARUFSÎT, -lă, pl. *arufșî't*, -te, sorbit, «humé»: *dzămă arufșî'tă cu lingura* (zeamă sorbită cu lingura).

ARŪG, sm., pl. *arūdzi*, rug, «églantier; framboisier; ronce», Dal, 27; Mih, 47; s' *hâr-nedă cu amûre di pri arûg* (se hrănea cu mure de pe rug), PB, 399⁸⁷; *â-nă, fedătă, după-arûg* (haide-ne, fată, după rug), PLit, 12; *eră un arûg di skin* (era un rug de mărăcine), Lûm, V, 211; *lu pādûrli di arūdzi* (în pădurile de rugi), BNA, IV, 134; *seămină arūdzi și skin'i* (seamănă rugi și spini), Lum, V, 218; *frândza di arūdzi* (frunza de rugi), GrB, 2,30. — V. *rug*¹ și sinonimul *ziyră*.

ARUGĂRE, sf., pl. *arugăr'i*, angajare, «action d'engager (un domestique, un travailleur)», Dal, 28; Nic, 80. — V. *aruçedzû*.

ARUGĂT, -tă, pl. *arugăt*, -te «engagé», Dal, 28; Nic, 81; PB, 537; *arugăt la mâyăzîe* (angajat la prăvălie).

ARŪGĂ¹, sf., pl. *arūdzi*, strungă, «endroit par où on fait entrer les brebis dans l'enclos; l'entrée dans un parc à moutons — v. *stră'gă* (și *strângă*)», Dal, 27; PEt, 6; *la arûga a lui di la cutăr* (la porțița lui de la tîrlă), PAnt, 249. — Cf. alb. *rrugë* „strada” și gr. *ρόγα* „rue” (Hris, 201; Boga, II, 58). — < lat. *ruga* „ride; écrou; chemin”.

ARŪGĂ², sf., pl. *arūdzi*, simbrie, «salaire; appointment fixe; paie; gages», Dal, 28; Mih, 45; PB, 537; PAnt, 118; *va să-l'i si tăt'e ûnă arûgă* (i se va tăia (fixa, preciza) un salariu, o simbrie), CBIog, 15. — Cf. și gr. *ρόγα* „salaire”, alb. *rrogë* „paga, salario” — V. *rûgă*².

ARUGOȘŪ, **ARUGOZ**, sn., pl. *arugodşe, arugoaze* «roseau à balai», Dal, 28; CEL, 57; Fr, II, 214. V. *artgóz* și sinonimul *trêscă*. — < vsl. *rogozû* „papyrus”.

ARUGUÇEAR, -ră, pl. *aruguçeari*, -re, RH, II, 193 — v. *aruçuçear*, *liçuçedr*, *ruguçedr* și sinonimul *babuçear*.

ARUGUÈSCU¹, vb. IV «éructer», Dal, 28 — v. *arugădescu*.

ARUGUÈSCU², vb. IV, *ruga*, «prier», CL, LXXV, 477. Cuvînt necunoscut. — V. *rog* și *rucuèscu*, *ruguescu*.

ARUGUIRE, sf., pl. *aruguirî*, rîgăire, «action d'éructer; éructation», Dal, 28.

ARUGUZINĂ, sf., pl. *aruguzin'i*, rogojină, «natte de roseau», Dal, 28; Nic, 81; PB, 537; CEL, 57; *arucutlî pri 'nă aruguzină veac'e* (trîniți pe o rogojină veche), Lum, II, 311. Sinonim : *psânthă, psăthă*. — < bg. *rogozina* „~”.

ARUGEDZŪ (mi), vb. I (*arugăt, -găt, -găre*), angaja, tocmi, «engager (un domestique); entrer en service; se placer comme domestique», Dal, 28; Nic, 81; PB, 537 (< *rog*); FI, I, 1, 14; *lu-arugă' s' pască cāl'i* (l-a angajat să pască caii), PB, 135³⁶; *tătă-su lu-aveă arugătă picurăr* (tatăl său îl angajase ca păstor); *aclo si-arugă' tînrilu Cota... cu 300 di yroşl' tu mes* (acolo s-a angajat tînrul Cota... cu 300 de plăstri pe lună), CalGrB, 33. V. *arog* și sinonimul *păltescu*. — < *arugă*².

ARUTĂNE, sf., pl. *arută'n'i*: *lă'stiŭ di-arutăne* (ghete de lac), Lum, IV, 326 — v. *rutăne* și *turgăne*.

ARUŢUÇEAR, -ră, PEt, 42, căluşar mascat — v. *ruguçear*.

ARUGIUHĂLE, sf., petiție — v. *aruzuvăle*.

ARUŢEĂŢĂ, sf., pl. *arutheăle*, rodan, «rouet à devider, devoir à deux roues», Dal, 28; Nic, 81. Sinonime : *čicrică, rudăne*. — Cf. gr. *ροδών* „rouet”. — < ?

ARUŢEŪ, sm., pl. *arutheŭ*, rodii, «grenadiers», Dal, 28; Nic, 81. — < *ροδών, ρωδών* „~”.

ARUJÈSCU, vb. IV (*arujîl, -jîl, -jîre*), necheza, «hennir», Dal, 28; Nic, 81; Mih, 45; PB, 538; PLit, 385; 831; CEL, 57; *un m'ndzu nu -arujeăşte* (nici măcar un mînz nu nechează), PAnt, 286; BNA, I, 28; *cărvănea tătă aruji* (caravana întreagă a nechezat), PAnt, 366. V. *azurèscu*. — < vsl. *rûzati* „hinnire”.

ARUJIRE, sf., pl. *arujiri* «hennissement», Dal, 28; Mih, 45; *arujirea di cal* (nechezatul de cal), PB, 405²³; s' *trunduèscu mînŭl'i*... *di-arujirea-a cāl'lor* (se zguduie mîntîl... de

nechezatul cailor), PAnt, 269; Bair, 69; *arujirea adăşe furtutirea* (nechezatul aduce prăjina), BNA, III, 124.

ARUJÎT, -tă, pl. *arujît*, -te «qui a henni», Dal, 28,

ARUJUVÔS, -voasă, pl. *arujuvôşl*, -voăse, crispat?, «crispé; crevassé?»: *veărgă... nodu-roasă, arujuvoasă* (vargă... noduroasă, crispată?), Lum, V, 60; *âng'i arujuvoăse şi înăpăli-coăse* (unghii crispaté? şi ascuţite), Lum, V, 232 (Gópeşl). — < ? *arôz*.

ARUKEĂRE, sf., pl. *arukêrl*, Dal, 28, rupere. — Cu influenţa pers. a 2-a sg. a indic. prez.: *line arûkl* „tu rupi” a vb. *arûp*¹ (cf. şi: *arâklû* şi *arâp*²): *arukedre arupeăde*.

ARUKIŞUR, **ARUKIŢUR**, vb. I, aluneca, PB, 538; PGr, 19; Fl, II, 6, 5 — v. *arâ-ktûşur*².

ARUKIŞURĂRE, **ARUKIŢURĂRE**, sf., PB, 538 — v. *arâktûşurăre*.

ARUKI(U)ŞURÔS, -roasă, pl. *arukl(u)şurôşl*, -roăse, alunecos, «glissant», PB, 538.

ARUMĂNE, sf., pl. *arumă'nîl*, aperitiv fript, «brochette de foie entourée de l'intestin», Dal, 28; PAnt, 298; BNA, I, 126; 138. V. *róman* şi sinonimul *cucurêlû*. Ca şi *bumbârlu*, *arumănea* se serveşte drept aperitiv cald. — În greacă: *ρουμενύ* (Boga, II, 58). — < ?

ĂRUMĂ, sf., pl. *ărume* şi *ărómale*, Nic, 82 — v. *aroadmă*.

ARUMĂNÎLE, sf.; **Arumănîle**: lucră... ca *ntreăga arumănîle* (lucra... ca în-treaga aromănime), BNA, II, 34 — v. *armănîle*.

ARUMĂNÎŢ, sm., Lum, II, 12 — v. *armăniŢ*.

ARŪMIG, vb. I, PB, 538 — v. *aroadmig*; *arufêc* şi *aroadfic*; *zdroămig*; *zdroămin* şi *zdră-min*. V. şi *frî'ndzâ* 8°.

ARUMIGĂRE, sf., pl. *arumigă'rl*, rumegare, «action de ruminer, de mâcher; action de réfléchir», Dal, 28; *vin'e oăra a arumigăril'el* (veni (sosi) ora rumegării); *lăcrul va arumigăre* (problema trebuie gândită, cercetată).

ARUMIGĂT, -tă, pl. *arumigătl*, -le, rumegat, «ruminé; délibéré», Dal, 28; *lăcrul arumigăt* (chestiune frământată, chibzuită).

ARŪMIN¹, vb. I (*aruminătl*, -nătl, -năre), ronţăi, «croquer; grignoter», Mih, 45; PEt, 6; *arūmină ca şodric* (ronţăie ca un şoarece). — < lat. *ruminare* „ruminer”.

ARŪMIN², -nă, pl. *arūmin't*, -ne, rumen, «vermeil; incarnat», Dal, 28; Mih, 45; PB, 538; CEI, 57; *ună feătlă-arūmină, glôn'it'i ma 'şl-u zdrūmină* (o fată rumenă, flăcăii ci mi-o sdruică, o string frământînd-o), PLit, 12. — < vsl., bg. *rumenŭ* „ruber; vermeil”.

ARUMINĂRE, sf., numărare, Nic, 356 — v. *numirăre*.

ARUMINĂT, -tă, numărat, Nic, 356 — v. *numirătl*.

Arumă'n, -nă, aromân, PB, 538 — v. *Armă'n*.

ARUNCĂRE, sf., aruncare, Mih, 45 — v. *arucăre*.

ARUNCĂSÊSCU, -SÎRE, -SÎT, struji, Dal, 28 — v. *arucănsêscu* şi sinonimul *arîndisêscu*, *arundisêscu*.

ARŪNCU¹, vb. I, arunca, Mih, 45; GrB, 1, 7 — v. *arúc*. — Cu privire la -n-, cf. şi *mlc*, *ml'ncu*.

ARŪNCU², sn., pl. *arŭncurî*, runc, Mih, 45; AD, IV, 68 — v. *arŭngu*, *răncu* şi sinonimul *părleăndză*.

ARUNDISÊSCU, vb. IV (*arundisîtl*, -sîtl, -sîre), struji, «raboter», Nic, 82. — V. *arucănsêscu* şi *arîndisêscu*.

ARUNDISÎRE, sf., pl. *arundisîrl* «rabotage».

ARUNDISÎT, -tă, pl. *arundisîtl*, -te, dat la rindea, strujit, «raboté», Nic, 82.

ARUNGĂCIŢ, sm. (şi adj.), pl. *arungăci*, rîncaciu, «monochirde», Dal, 28; DR, III, 769 (< lat. **ramex*); *cal arungăciŭ* (cal rîncaciu). — < lat. **ramleus* (cf. *ramicosus* „hernieux”) + -ăciŭ.

ARUNGU, sn., pl. *arunguri*, runc, «partie d'une forêt transformée en pâturage»: *cîntă căclu și pîtrunicl'ea tu arungu* (cîntă cucul și pîtrnichea în runc), PAnt, 290; *flulérile-aveá amufl'la tu arungurle mușeáde* (flurilele amușise în runcurile frumoase), BNA, I, 20; *arung cǎdzǎrá dișil'i* (ca runc de pădure cǎzurǎ jumǎltǎzii, pícǎrǎ jumǎtate din ei), BNA, II, 30. V. *aruncu*². — < lat. *runeus* (cf. *runcare* „sarcler”).

ARUNȚIE, sf., pl. *arunȚi* «endroit d'un arungu», BNA, I, 138: *cîntă căclu... tu-arunȚie* (cucul cîntă... în regiune de runc), BNA, I, 44. — < *arungu* (derivat literar?).

ARUNIC, vb. I (*arunicǎl*, -*cǎl*, -*cǎre*) «glisser», Dal, 28; PB, 538; PANT, 400; CDDE, 1021; *aǎá poș si-arǎnișl* (aici poți să luneci). V. *arǎdic*, sinonimele *aylistur*, *rǎgǎcǎlǎ*² și mgl. *lǎrec* și *luricǎri* (PMegR, II, 91; CapM, III, 176). — < *alunic*.

ARUNICĂRE, ARUNICĂȚ, Dal 28 — v. *alunicăre*, -*cǎl*.

ARUNICĂȚURĂ, sf., pl. *arunicăȚuri*, alunecuș, «glissoire; verglas», Dal, 28. — V. *arǎklșǎ*¹, *rugǎcǎlǎ*¹.

ARUNICÓS, -*coásǎ*, pl. *arunicósł*, -*coáse*, lunecos, «glissant», Dal, 28. Sinonim: *rǎgučtós*. — Cf. și mgl. *luricós* (PMegR, II, 91; CapM, III, 176).

ARUP¹ (*mi*), vb. III și II (*arǎpșu*, *arǎplu*, *arǎpire* și *arupeáre*), rupe etc., «1°. rompre, déchirer; réduire; briser; détruire; assourdir; 2°. éclater, fulminer; 3°. fondre; 4°. filer, décaniller», Dal, 28; Nic, 82; Mih, 45; PScr, 193. — 1°: *lǎ si-arǎpsirǎ strǎn'ile* (li s-au rupt hainele), PB, 52¹; *fǎșl, fǎșl lu-arǎpsirǎ* (li sfîșiarǎ bucǎți, bucǎți), PB, 14⁴; *un parǎ s' nu n't-arupel* (sǎ nu-mi reduceți nici o parǎ), Baș, 43; *arupeá lóclu di minčlǎn't* (stîngea pǎmîntul cu minciunile lui), PB, 79⁵; *vǎzǎ ápile di f' arupeá urécl'ile* (vǎlǎu apele de-ți rupeau tîmpanul, te asurzeau), PB, 344¹; 2°: *yin niórt, furtúnǎ-arúpe* (vin nouri, furtúnǎ izbucnește), Lum, V, 244; BNA, II, 10; *arúpe un ar'l'ǎ alǎčl* (izbucni (nǎvǎli) un rîu tulpure), LP, 103; 3°: *n'șl mindulǎ si-arǎpǎ dzeána nsus* (dînșii se gîndeau sǎ facǎ iureș la deal în sus), BNA, II, 122; *arǎpsim pǐ tu nǎșl* (nǎvǎlirǎm printre ei), PANT, 232 — v. *anǎpǎdescu*; 4°: *lo cártea și 'șt-u-arúpe cu n'ǎsǎ* (luǎ scrisoarea și a rupt-o de fugǎ cu ea), PB, 404⁸; *'șt-u-arúpe Arǎplu di-aclófe* (arapul a tulit-o de acolo), PB, 393²³; *fudǎ și-arúpi-f' u di-afla* (fugi și carǎ-te de aci), PLit, 119; *'șt-arúpe ázá gúșea* (azi își rupse gîtul = azi s-a dus, a plecat), Lum, II, 309; BNA, III, 126; *arúpi-f' zǎerca* (rupe-ți ceafa = fugi, du-te la dracul), PGr, 19 — v. *zǎerca* 2° și alb. *thyeni xvérekun prěj shtěpisě s' ime* „rompetevi il collo da casa mia = via da casa mia!”. V. *rup*¹. — < lat. *rumpere* „rompre”.

ARUP², sn., pl. *arǎpuri*, rǎpǎ, «escarpement; précipice», Dal, 28; Nic, 82; *arǎplu a Siónlul* (rǎpa Siónlului), Fl, II, 6, 9; *u-aruculirǎ tu arǎp* (o rostogolirǎ în rǎpǎ), PB, 317⁷; *ș' lu-arǎp si-aruculeáșle* (și se rostogolește în prǎpastie), PLit, 873. — Pentru gen, cf. și alb. *rip* „pendio, declivio”. — V. *rl'pǎ*, sinonimele *credǎ*, *grem* și lat. *rupes* „précipice”.

ARUP³, sm., pl. *arǎkl*, ban austriac, «monnaie autrichienne de 10 ou de 70 paras», Dal, 28. V. *rup*². — < tc. *rub'* (615) „le quart d'un piastre”.

ARUP⁴, sm., pl. *arǎkl*, o optime dintr-un cot, «la huitième partie d'une aune, d'une coudée», Dal, 28; PB, 538; *pǎtru pihl și dol arǎkl* (patru coți și două optimi). V. *rup*⁸ și *arúpe* (și *arǎspu*) — < tc. *rub'* (615) „quart; huitième partie de l'aune, environ quatorze centimètres”.

ARUPÁS¹, sn., pl. *arupásuri*, repaos, Nic, 69 — v. *arǎpás*¹.

ARUPÁS² (*mi*), vb. I: *mașl c'ndu l'i ncl'ide ómlu ócl'il'l arupásǎ* (omul se repauzeazǎ numai cînd îi închide ochii, cînd moare), PGr, 121 — v. *arǎpás*².

ARUPĂȚĂSCU, vb. IV (*arupǎȚl'l*, -*l'l'l*, -*l'l're*), ropoti, «trotter, faire du bruit avec les pieds», Dal, 28; Nic, 82. — V. *rupǎțescu*, *rupuțescu*. — < *aróplu*.

ARUPĂȚIRE, sf., pl. *arupǎȚiri*, tropotire, «bruit de trot», Dal, 28; Fl, I, 5, 11 (*arupǎȚire*).

ARUPĂȚIT, -lă, pl. *arupăți*, -le «avec du bruit de trot», Dal, 28; *vin'îlă arupăți* (a veni în tropot).

ARUPE, sf., pl. *arupi*, Dal, 28; Nic, 82 — v. *arup*⁴ și gr. ὀοῦπ «un huitième de l'aune».

ARUPEĂRE, ARUPIRE, sf., pl. *aruperi, arupiri*, rupere, «action de rompre etc.; rup-ture», Dal, 28; Nic, 83; Mih, 45; PB, 538. V. *arukeare*. — V. *arup*¹.

ARUPTU¹, sm., fără pl., cearcăn, «cerne sous les yeux», Dal, 28. — < ?

ARUPTU², -lă, pl. *arupți*, -le, rupt, 1°. rompu; déchiré; 2°. crevant (de faim); 3°. loqueteux», Dal, 28; Nic, 83. — 1°: *aă vedeam arupt un per, acel arupe cl'ine* (aci vedeam rupt un fir de păr, acolo rupte cline), PAnt, 274; Bair, 111; *curmă arupți* (istoviți rupt de oboseală), PB, 87²⁹; 2°: *cândă escu aruptu [di foame]* (parcă sint rupt de foame), Mih, 45; *eră... avut, avut aruptu* (era... bogat, putred de bogat), PB, 59³; 3°: *easle avat și innă aruptu* (e bogat și umblă zdrențăros) — v. *părtal, rețcamăn*. — V. *arup*¹.

ARUPUNĂRE, sf., pl. *arupunări*, erupție pe față, «eruption», Dal, 28.

ARUPUNĂȚ, -lă, pl. *arupunăți*, -le, «qui a une éruption», Dal, 28; Nic, 83.

ARUPUNÉDZŮ (*mi*), vb. I, Dal, 28; Nic, 83; *li-arupunăși tu fălă* (ti-au apărut bube roșii pe față). V. *arapunédzũ*. — < *aropun*.

ARŪS, -să, pl. *arūși*, -se, blond, roșcat, «blond; rougeâtre», Dal, 28; Nic, 83; *Noli arūs ș' mușcă ca Mălu* (Noti cel blond și frumos ca luna mai), PAnt, 292; BNA, I, 6; *părl'i-arūși își kiplină* (părul blond își pieptena), PLit, 831; *un bărbat fi n'i-loăi, cu mustățile-arūse* (un bărbat ce-mi luai, cu mustățile blonde), Lum, III, 69; PAnt, 32. V. *rus* și *arōșă*, mgl. *rus* (GrS, VI, 192; CapM, III, 252), bg. *rusă*, alb. *rus* „biondo, russo” și gr. ῥοῦσσος. — < lat. *rossus* „rouge, roux”.

Arūs, -să, pl. *Arūși*, -se «Russe»: *Arūs-l' ūrsă* (rusul e urs), PLit, 430; PAnt, 9. — Cf. și laconica însemnare neclară din albaneză: „ἡ ἀρχοῦδα ἀρούσῃ”, Hr, 8. — < ?

Arusăle și **Rusăle**, sf. pl., artic. *Arusăle, Rusăle*, Rusalii, «Pentecôte, Ρουσάλια», Nic, 457-458; CLim, 218-219. — < lat. *Rosalia*, n. pl. «des Rosalies [fête où l'on déposait des fleurs sur les tombeaux]» (Gaffiot, 1369).

ARUSEĂCĂ, sf. (pl. *aruseli*), grâu superior, «le blé le meilleur; une variété de blé à grain blanc et gros qui passe pour le meilleur», Mih, 46; 441; W, II, 42; LL, III, 221. — V. *arusie, ruseădă*.

ARUSFÊTE, sf., pl. *arusfeli*, mită, «prévarication; pot-de-vin»: *cu arusfêtea ascăki și di cap di om* (cu mita scapi și de cap de om, cu mita scapi chiar cînd uciți un om), PLit, 672. — V. *rusfete*.

ARUSIE, sf. (pl. *arusli*?), grâu galben-roșu, «blé jaune (de provenance russe)», Mur; CAR, 272 (<bg.); RomP, VII, 41; *cu tărta di arusiă* «eine rötliche Weizenart», W, II, 50; *tărtă di arusie* — în *Tinerimea română*, 1901, 269; LL, III, 221. Sinonim: *flurliă*. — < ρουσία (Ἀρῖα, 81).

ARUSPEĂSE, sf. pl., Mih, 46 — v. *arăspeăse, ruspeăsă*.

ARŪSPU, -pă, pl. *arūski, arūspe* «cher; inestimable»; ca sm.: «monnaie autrichienne» Mih, 46. — 1°: *mori tu, flurie, flurie arūspă* (fa tu, galben, galben scump), PLit, 917; GrB, 125; 2°: *mi miseu un arūspu* (m-a cîstit cu un galben, cu o monedă de aur), Mih, 46. V. *rūspu* și *arup*⁴.

ARUSTICŌ, sm., pl. *arusticădz*, dulciuri pentru bolnavi, «ce qu'on apporte à un malade à manger (surtout des fruits, des bonbons)», GEI, 112; PLit, 227. Sinonim: *ptnădă*. — < ἀρρωστικόν „panade”.

ARUSTOĂCĂ, sf., strungă, Fl, II, 6, 4 — v. *arăstăcă*.

ARUSTŌRNU (*mi*), vb. I, Dal, 29; Nic, 84 — v. *arăstŏrnu, răstŏrnu*.

ARUSTURNĂRE, ARUSTURNĂȚ, Dal, 29 — v. *răsturnăre, -nă*.

ARUSŪN, vb. I : *arusună tof mănîlî* (răsunau toți munții), GrB, 260 ; *zçilîrî arusunâră aprodpe di căsă* (aproape de casă răsunară țipete), Lum, II, 14 — v. *arāsūn*.

ARUSUNĂRE, -NĂT, Dal, 29 — v. *arāsunāre*, -năt.

ARUȘĂSCU, vb. IV, roși, PScr, 193 — v. *arușescu*.

ARUȘCUVÂN, -nă, pl. *arușcuvân'î*, -ne : *ligăt, kiplôs și arușcuvân* (legat (închegat), pleptos și roșcovan), PenB, IV, 113 ; *primuvēdra cu arușcuvânlu-l'î soāre* (primăvara cu soarele-i roșcovan), Fl, II, 1, 10. — V. *rușcuvân*.

ARUȘDIE, sf., pl. *arușdîl*, timiditate, «timidité ; réserve», Mih, 46. Sinonim : *andirise*. — < tc. *ruhd* (622) „droiture ; bonne conduite ; raison”.

ARUȘDISĖSCU (mi), vb. IV (*arușdisîl*, -sîl, -sîre), jena, «être timide ; avoir honte ; se gêner», Mih, 46. Sinonim : *andirsescu*. — V. *arușdie*, *arușlėscu* și *ruștuėscu*.

ARUȘDISIRE, sf., pl. *arușdisîrî* «timidité», Mih, 46.

ARUȘDISÎT, -lă, pl. *arușdisîț*, -le «qui a de la timidité», Mih, 46.

ARUȘEĂȚĂ, sf., pl. *arușeț* și *arușețurî*, roșeață, «rougeur ; fard rouge», Dal, 28 ; Nic, 83. Sinonim : *fkeasîde*. — < *arōșt*.

ARUȘĖSCU, vb. IV (*arușîl*, -șîl, -șîre), roși, «rougir», Dal, 29 ; Nic, 83 ; Mih, 46 ; *nă'să arușeă ca mērlu cōptu* (dînsa se roșea ca mărul copt), PAnt, 226 ; BNA, IV, 142 ; *mănîlî'î, arușescu di sl'ndze di Armă'n'î* (munții roșesc de sînge de aromâni), PAnt, 285 ; BNA, I, 24 ; *lî-arușîră oc'l'îl'î di pl'ngu* (de plînsset i-au roșit ochii), PB, 294²⁴. V. *arușă'scu*, *rușescu*. — < *arōșt*.

ARUȘINĂRE, sf., pl. *arușinărî*, rușinare, «honte ; action de déshonorer», Dal, 28. V. *arușnāre*.

ARUȘINĂT, -lă, Dal, 29 ; PB, 538 — v. *arușnăt*.

ARUȘINĂ, sf., pl. *arușin'î*, rășină, «résine», Dal, 29. Sens neclar în : *că'prîle... nă feătă cu arușină* (caprele... ne fată cu rășină ?), Fl, II, 4, 8 — v. *pîlișină*. — Uscată, ca sacizul sau colofanul, femeile o folosesc ca să ungă capătul superior al fusului de tors, pentru ca acesta să nu le alunece din mînă. — V. *arăflînî* și alb. *rrëshinë, rrëshirë*. — < lat. *resina* „résine”.

ARUȘINE, sf., pl. *arușin'î*, Dal, 29 ; Nic, 83 ; Mih, 46 ; PScr, 193 ; *arușine n't-eāsle, mālē* (bunică, mi-e rușine), PAnt, 303 ; BNA, I, 134 ; *nu si-alāsă s' u m'cā arușnea* (nu se lăsa (nu suferea) să o înghită rușinea), PB, 156²⁵. V. *arșine*. — < lat. **rosionem* < *roseus* „rosé ; vermeil, purpurin”.

ARUȘINĖDZŪ (mi), vb. I (*arușindl*, -năt, -nāre), rușina, «avoir honte ; rendre honteux», Dal, 28 ; Mih, 43 ; PB, 538 ; *āstndzt nîfi feătîle nu si-arușineādzā* (astăzi nici fetele nu se rușinează) ; *arușineādzā-l* (fă-l de rușine). V. *arușnēdzū*. — < *arușine*.

ARUȘINÓS, -noāsă, pl. *arușinōșl*, -noāse, rușinos, «honteux ; pudique ; timide», Dal, 29 ; Nic, 83 ; Mih, 46 ; PB, 538. — V. *arușnós*.

ARUȘIRE, sf., pl. *arușîrî*, roșire, «action de rougir, de rendre rouge», Dal, 29 ; Nic, 83.

ARUȘÎT, -lă, pl. *arușîț*, -le, roșit, «rougi», Dal, 29 ; PAnt, 400.

ARUȘITŪRĂ, sf., pl. *arușitūrî*, roșală, «1°. rougeur ; 2°. liquide rouge, vin — v. *yîn*», Dal, 29 ; s' *îreāțim arākie îcā arușitūră n gūră* (să trecem (să punem) rachiu sau vin în gură), Fl, II, 3, 8.

ARUȘNĂRE, sf., pl. *arușnărî* — v. *arșināre*.

ARUȘNĂT, -lă, pl. *arușnăt*, -le, rușinat ; făcut de rușine, «rendu honteux ; déshonoré», PB, 538. V. *arușinăt*.

ARUȘNĖDZŪ (mi), vb. I, PB, 538 ; PLit, 446 ; PAnt, 400 — v. *arușnēdzū*.

ARUȘNÓS, -noāsă, pl. *arușnōșl*, -noāse, PB, 539 ; PAnt, 400 — v. *arșinós*. — Dictionul « *arușnoāsāl'et* : *trādzi-me, lălo, și as' s' pl'ngu* (trage-mă, unchiule (bădie), și lasă să plîng).

PenB, IV, 9 — cf. dr. „Fă-te tu a mă trage și eu voi merge plingind”, Nec, 210; Nec¹, 169 și gr. Τράβα με σί, κι' ἄς κλαίω 'γώ κι' ἄν κλαίω, τί σοῦ κάνω; (AravP, 1428).

ARUȘTĚSCU, vb. IV (arushlĭ, -lĭt, -lĭre), Mih, 46 — v. ruștuēscu, arușdisescu.

ARUȘȚIRE, ARUȘȚIT, Dal, 29 — v. arușuțire, -țit.

ARUȘINĚDZŪ (mi), vb. I, Nic, 84; PSer, 193; PAnt, 400 — v. arșinēdzŭ, arușinēdzŭ.

ARUȘUTĂ'SCU, vb. IV, răsuci, PB, 539 — v. arușălă.

ARUȘUȚIRE, ARUȘȚIRE, sf., pl. aruș(u)lĭrĭ «action de (re)tordre».

ARUȘUȚIT, -lă, pl. arușuțitĭ, -lĭte, sucit, «1°. tordu, retordu; 2°. entêté», PB, 539.

ARUȘUȚŪ (mi), vb. IV (arușuțlĭ, -lĭt, -lĭre), răsuci, «retordre; (faire) tourner», Dal, 29; PB, 539; Fl, II, 6, 8; «și-arușuțl' mustăla (lși răsuci mustața), CalGrB, 19. — < arăș- + șuțl'.

ARUTEĂŪĂ, sf., pl. arutlĕ, arulede, curea de rodan, «la corde qui fait tourner le dévidoir, la corde du dévidoir», Dal, 29; Nic, 80. Cf. Plm, I, 149-151. V. râlēdă și sinonimul coărđdă¹. — Cu schimbare semantică: < lat. ? rotella „petite roue”.

ARUTĚL, s n., pl. arutlĕde, scrpete, «poulies», Dal, 29; PEt, 8. V. râlĕl, arulēdă și sinonimul prĭsine. — < lat. *rotillus?

ARUVĚN'E, sf. pl., rovine, «endroit, terrain sans pierres» — v. rivĕne.

ARUVĚRSU (mi), vb. I (aruvirsăl, -săl, -săre), spuzi, «1°. se couvrir de cloques (sur les lèvres) — v. arăbudzinēdzŭ; 2°. répandre, éparpiller — v. arăspndescu», Dal, 29; Nic, 80; PLit, 261; PEt, 9; GrS, II, 316. — 1°: lĭ-aruvirsăși (te-ai spuzit); 2°: flurilĕ si-aruvirsără mpăde (galbenii se împrăștiară căzînd pe jos), PB, 356¹⁹. V. aruvirsēdzŭ. — < lat. reversare „retourner en sens contraire”.

ARUVINĂRE, sf., pl. aruvinărĭ, stropire, «action d'asperger; arrosement», Dal, 29; Nic, 80; PB, 539; lu călĭ aruvinăre a lōclul (la fiecare stropire a pămîntului), PLit, 779.

ARUVINĂT, -lă, pl. aruvinătĭ, -te, stropit, «aspergé; arrosé», Dal, 29; Nic, 80; Al. 1927, 125; PB, 539; pi lărba aruvinălă (pe iarba rourată), PAnt, 252; ôlle arălră pi lu cl'mpul aruvinăt (oile se împrăștiară prin cîmpul stropit cu rouă), PAnt, 335. V. aruvrinăt.

ARUVINĚDZŪ (mi), vb. I (aruvinătĭ, -năt, -năre), stropi, «arroser; asperger», Dal, 29; Nic, 80; PAnt, 400; lĭ-aruvinăt cu apă (le stropi cu apă), PB, 284¹⁰; s' aruvinăt călea... cu apă (să stropiști calea... cu apă), Lum, IV, 112; s' aruvinēdz (pruscukēști) călea tătă (să stropiști drumul tot), PB, 204¹⁰; apoăta nĭ'sele aruvinără (pruscukiră) bucă'le cu apă-di-bănă (apoi dinsele stropiră bucățile cu apă-dătătoare de-viață), PB, 397²¹. — Cîrulă și ca aruvĭn și aruvrinēdzŭ — v. aruvrinăt. V. și arăvinēdzŭ și sinonimul pruscukēscu. — CEI, 57: < (sl.) *rovină < vsl. rovŭ „fovea” (cf. dr. rovină); PEt, 9: < lat. reverro, *reverrare — cf. reverrere „éparpiller de nouveau; dissiper”. — < ?

ARUVIRSĂRE, sf., pl. aruvirsărĭ, spuzire, «éruption sur les lèvres», Dal, 29. Sinonim: arăbudzinăre.

ARUVIRSĂT, -lă, pl. aruvirsătĭ, -te, «qui a une éruption sur les lèvres», Dal, 29.

ARUVIRSĂTŪRĂ, sf., pl. aruvirsătŭrĭ, spuzeală, «éruption sur les lèvres après une maladie fiévreuse», Dal, 29; Nic 80; PLit, 261.

ARUVI(R)SĚDZŪ (mi), vb. I, Mih, 47 — v. aruvĕrsu.

ARUVOĂNĂ, sf., pl. aruvoăne: cuvĕnda-a meă i scŭmpă arăvoănă (cuvîntul meu e arvună scumpă), ArE, 23 — v. arvŭnă și sinonimul căpără.

ARUVŌLE, sf., pl. aruvŏlĭ, revolver, «revolver». — V. ruvĕle, sinonimul alĭpallăr și alb. revole.

ARUVRINĂT, -lă, pl. aruvrinătĭ, -te, Fl, I, 2, 5; stău singur cu aruvrinăte dzeăne (stau singur cu gene udate de lacrimi), Lum, II, 70; Bair, 95 (aruvinate) — v. aruvinăt.

ARUVUĚSCU (*mi*), vb. IV (*aruvuŭi*, -*vult*, -*vutŕe*), năruŭi, «s'écrouler, s'écrouler»: *mălte căse cripără tu mēse, ălte s' arăvutŕă* (multe case au crăpat la mijloc, altele se năruiră), Lum., V, 123; *l'i bāgă păltărea ca s' nu s' aruvulăscă* (îi pune spatele ca să nu se năruie), Cal. 1911, 194. — V. *arăvuĚscu*, *ruvulĚscu*.

ARUVUĚRE, sf., năruire, Dal, 29 — v. *arăvuĚre*.

ARUVUĚT, -*tă*: *n hodŕă s' ved mŕurŕi aruvute* (în sat se văd ziduri năruite) — v. *arăvutŕi*.

ARUVULĚSCU (*mi*), vb. IV, Dal, 29 — v. *arăvulĚscu*.

ARUVULĚRE, sf., pl. *aruvulĚri*, năruire, «action de s'écrouler; effondrement», Dal, 29. — V. *aruvulĚre* și *aruvuĚre*.

ARUVULĚT, -*tă*, pl. *aruvulĚŕi*, -*te* «écroulé; effondré», Dal, 29; *ĉitŕe ... aruvulĚtă* (aco-periș... năruit), PenB, V, 18. — V. *arăvutŕi*.

ARUVURSĚRE, sf., năruire, Dal, 29 — v. *aruvulĚre*.

ARUZEĂRCU, -*că*, pl. *aruzedŕŕi*, -*ŕe*, noduros, «nouveux», Dal, 29. V. *arôz*. — < ραζά-
ριχος „~”

ARUZÔS, -*zoăsă*, pl. *aruzôŕi*, -*zoăse*, noduros, «nouveux», Dal, 29; Nic, 81; *stŕlru aruzôŕ* (stlŕpul noduros), Fl, II, 3, 2; *blăn't aruzôse* (blane noduroase). — < *arôz*.

ARUZUSĚSCU, vb. IV (*aruzusŕi*, -*sŕi*, -*sŕe*), a deveni noduros, «1°. prendre racine, s'enraciner — v. *arizu(s)Ěscu*; 2°. devenir nouveau — v. *arôz*», Dal, 29; Nic, 81. V. *bat* 8°. — În contaminare cu *arôz*: < ριζόγω „s'enraciner”.

ARUZUSĚRE, sf., pl. *aruzusŕi* «1°. action de s'enraciner, de s'invétérer; 2°. action de devenir nouveau», Dal, 29; Nic, 81.

ARUZUSĚT, -*tă*, pl. *aruzusŕi*, -*ŕe*, înrădăcinat, noduros, «1°. enraciné; invétéré; 2°. nou-eux», Dal, 29; Nic, 81.

ARUZUVĂLE, sf.: *dădi ũnă aruzuvăle* (dăte o petiție), CBIog, 19 — v. *arġluhăle*.

ĂRVALE, invar., total deschis, «complètement ouvert», Mih, 47; *hănea — ărvale* (hanul — total deschis) — v. *hărval*.

ARVANĚŬ, -*ŕe*, pl. *arvanŕi*, Nic, 73; *cal arvanŕă* (cal buiestraș), W, II, 80 — v. *arivanŕi*.

ARVEĂŬĂ, sf., pl. *arveăle*: *nŕŕi s'ndzile ca arveăŕă... l-sug* (dŕnșŕi ca lipitoarea... îl sug singele), Trib, IV, 1—2, 31 — v. *avădă* și :

ARVĚLĂ, sf., pl. *arvĚle*, lipitoare, «1°. sangsue; 2°. spéculateur», Dal, 34; Mih, 47; Mac, 104; PLit, 357. — 1°: *băgă-l't arvĚle* (aplică-i lipitori); 2°: *sădze s'ndzile ca arvĚtă* (suge singele ca o lipitoare), Lum., V, 216; *arvĚlă ŕi sudŕi s'ndze* (lipitoare ce sugi singe), Baș, 21. Sinonime: *piuvŕă, sullŭcă*. — Cu βδ > δv > rv (ca și în calabreză: δβδĚλλα > *ardedda*) : < *avădă* sau chiar δβδĚλλα „sangsue”.

ARVŬNĂ, sf., GEI, 109; *dŕ la ġlône lo arvŭnă* (de la flăcău a luat arvună de logodnă), PLit, 916 — v. *arăvună* și *arăvun'isĚscu*.

AS', invar., fie, «que; soit», Nic, 86; *as' s' hibă ŕ' căpră* (lasă să fie și capră), PAnt, 92; *as' ŕi s' dŭcă* (fie (lasă) să se ducă); *as' s' lu-angŕtără* (lasă să-l înjure, nu e nimic că-l înjură). — V. *ăsi*, *lăsi*.

ASĂLTU, vb. I (*asăltăi*, -*tăt*, -*tăre*), sălta, «sauter; tressauter», Dal, 29. — V. *săltu*.

ASĂME, sf., Dal, 29; Nic, 86, susam — v. *susăme*.

ASĂRĂ, adv., aseară, PScr, 194 — v. *aseărdă*. E unica atestare.

ASĂLTĂRE «action de (tres)sauter», **ASĂLTĂT**, Dal, 29 — v. *săltăre*, *săltăt*.

ĂSĂNDŖI, adv., astăzi, PB, 539 — v. *ăstndŕi*.

ASB... → *azb*..

ASBOAIR, vb. I (*asbuirăi*, -răt, -răre), zbură, «volers», Dal, 29; *alt'ndurile trec asbuirînda* (rîndunelele trec zburînd); *asbuirăi* (zburăți); *l'i-asboairă mîntea* (îi zboară mîntea = e încă copil). V. *asbôr* și *zbôr*³. — Epenteza lui -i- (CAR, 214: <*asbôriă) s-ar putea explica, probabil, și prin analogie cu *șûir* etc. — cf. *airăre*, *culbăir*. — < lat. *ex-volare* (volare „voler”).

ASBÔR, vb. I (*asburăi*, -răt, -răre), Nic, 92; Mih, 47; Lum, II, 108; *ved că l' asboadră* (văd că-ești cu gîndul aiurea; văd că nu ești cu mîntea întreagă). — V. *arăsbôr*, *asboair*, *azbôr*, *bor*, *zbor*³.

ASBÔRISTU, -tă, pl. *asbôriști*, -ste, taciturn, «qui ne parle pas; taciturne; insociable», Dal, 29; Nic, 92. — Cf. gr. ἀζυπόροτος (Hris, 7). — < a-(< ἄ) + *sbor* (zbor³) + -istu (cf. *ăhristu*).

ASBUIRĂRE, sf., zburare, Dal, 29 — v. *asburăre*, *azbuirăre*.

ASBUIRĂT, -tă, pl. *asbuirăți*, -te «volé», Dal, 29; [*mîntea sau găla*] *u-ăre asbuirăta* ([mîntea sau cioara] li e zburată = e nebun, -ă).

ASBŪN (mi), vb. I (*asbunăi*, -năt, -năre), consola, «consoler; caresser», Dal, 29; Nic, 92; *va lu asbună'm* (îl vom împăca). V. *arăzbûn* și, pentru *as-*, cf. *ascămpăr* etc. — < lat. **ex-bonare* (< *bonus* „bon”).

ASBUNĂRE, sf., pl. *asbunări*, mîngiere, «caresse; consolation», Dal, 29; Nic, 92. V. *arăzbunăre*.

ASBUNĂT, -tă, pl. *asbunăți*, -te «caressé; consolé», Dal, 29; Nic, 92.

ASBURĂRE, sf., pl. *asburări*, zburare, «action de (s'en) voler; vol», Dal, 29; Nic, 92; Mih, 47. — V. *asbôr*, *sbor*.

ASBURĂT, -tă, zburat, Mih, 47 — v. *asbuirăi*.

ASBURĂTOR, -toare, pl. *asburători*, -toare, zburător, «qui vole», Dal, 29; Nic, 92; Mih, 47. — V. *azburător*.

ASCĂLDU (mi), vb. I (*ascăldăi*, -dăt, -dăre), scălda, «(se) baigner», Mih, 47; PB, 539. V. *scăldu* și sinonimul *culimbisescu*. — < lat. *excaldare* „mettre dans l'eau chaude”.

ASCĂLIN, **ASCĂLNU** (mi), vb. I (*ascăl(i)năi*, -năt, -năre), cățara, «1°. (s')accrocher — v. *aspîndzur*; 2°. suspendre — v. *aspîndzur*; 3°. s'arrêter (dans le gosier) — v. *acățu* 4°. saisir — v. *anățu*», Dal, 30; Nic, 88; GEI, 112. — 1°: *mi ascălnăi pri prun* (mă cățări pe prun); *ascălnă-te di el* (agață-te de el); 2°: *ascălnăi-lu di alămăke* (atîrniți-l de ramură); 3°: *a lul nu-l'i si-ascălnă dip fivă* (lui nu i se oprește în gît absolut nimic, el înghite orice — în sens propriu și figurat); 4°: *lu-ascălnă' di guse* (l-a înhățat de gît), PB, 108³⁷. — Cf. gr. σχαλόνω „grimper; s'accrocher”. — În general, verbele de origine grecească din aromână sînt de conj. a IV-a și se termină la indicativ prezent în -sescu (după aoristul grec): *armă-lusescu* < ἀρματόνω, *artisescu* < ἀρτυίνω, *aruzusescu* < ῥιζόνω, *asescu* < σώνω, *fundusescu* < φουντόνω, *sărcusescu* < σαρκώνω, *zurisescu* < ζουρλαίνω etc. — Din acest punct de vedere morfologic, cf. și *anățimădză*, *fărmăc*, *mărinădză*, *plăsedăză*. — < ?

ASCĂP, vb. I (*ascăpăi*, -păt, -păre), scăpa, «1°. échapper; se sauver; 2°. terminer; achever», Dal, 30; Nic, 89; Mih, 47; PB, 539. — 1°: *astă-seadră ascăpăi* (astă-seară am scăpat), PAnt, 202; *s' mi-ascăpăriși*, *s' nu mi kerl* (de m-ai scăpa, să nu mă prăpădești), BaIP, 34; BNA, III, 114; 2°: *parădzl'i l'i-ascăpără* (paralele le-au terminat), ARē, 10; *seara, dzăuă ascăpă* (seara, ziua se termină, se încheie), BNA, II, 6. V. *scap*. — < lat. **ex-eappare*.

ASCĂPIR, vb. I (*ascăpirăi*, -răt, -răre), scăpăra, «1°. faire jaillir des étincelles en battant le briquet; 2°. produire une lueur rapide et passagère; 3°. lancer des éclairs», Dal, 30; Mih, 48; Nic, 89. — 1°: *ascăpirăi'ndalul cu mîneadrul* (scăpărînd cu amnarul), PAnt, 307; 2°: *a lăplul... l'i-ascăpirără ôcl'il'i* (lupului... îi scăpărăra ochii, lupul văzu stele verzi, ele loup a vu trente-six chandelles), PB, 186³⁸; 3°: *ved că ascăpiră: va da ploade* (văd că fulgeră: va ploua); *știrea ascăpiră' pristi tot lăclu* (știrea străfulgeră peste tot pămîntul), Fr, I,

23. V. *scăpir*. — LL, IV, 37: < lat. *esca* + *pyrare* (*pyra* < πυρ „feu; éclair”); PDicț, 8; < lat. *ex-capirare*? (< χαπιρῶ „(des)sécher”; χαπιρός „brûlant, brûlé; éclatant”); Scr, 1165: < lat. *ex-capere* „froncer”. — < ?

ASCĂPIT¹, sm., fără pl., scapăt, «1°. coucher du soleil; ponant, ouest; 2°. extrémité (de la terre, du monde)», Dal, 29. — 1°: *di dimineața pîn' tu-ascăpîl* (de dimineața pînă la apusul soarelui), Trib, III, 9-12, 9; *pîn' tu-ascăpîllu di soare* (pînă la scapătul soarelui), BNA, II, 72; 48; 2°: *s' duse pînă lu ascăpîllu a lóclui* (se duse pînă la marginea pămîntului); *him, lu-ascăpîl* (sîntem la apusul vieții), Fl, I, 4, 6. — În dacoromână: „n scăpătat de soare”, TimocC, 258; 328. — V. *ascăpîtă*, *ascăpîtătă* și *apûn¹*.

ASCĂPIT², vb. I (*ascăpîtă*, -tă, -tăre), scăpăta, «1°. se coucher (en parlant des astres) — v. *apûn¹* 1°; 2°. disparaître sous l'horizon — v. *astă* 2°, *astûp* 3°; 3°. ingurgiter, avaler — v. *anglî*», Dal, 30; Mih, 48; GEI, 53; 113 (< gr. σκαπετώ); PLit, 573; BNA, II, 34. — 1°: *je muședă ascăpîtă soările* (ce frumos apune soarele), PAnt, 307; 2°: *elt ascăpîtără alănlî după dzeđnă* (ceilalți abia dispărură după colină), PB, 156¹²; *li-ascăpîlă* (le trecu dincolo, le făcu să nu se vadă), PLit, 1028 — cf. gr. σκαπετώ (Hris, 212; Boga, I, 347; II, 60; 178; 93; 247); „vă σκαπετίσω τρία βουβά” (Passow, 251; 254; ἈρΓλ, 83); 3°: *ascăpîlîndalul fărmaclu a lor* (înghițind veninul lor), PB, 99²⁸; *poț si-u-ascăpi?* (poți să o înghiți?), — În dacoromână: „soar'li scăpăta”, TimocC, 92; 123; 177; 230; 232. V. *scăpîl²*. — < lat. **ex-capitare*.

ASCĂPITĂ, sf., fără pl., Dal, 29; Nic, 89; *tu ascăpîta a soărîlî* (la scapătul soarelui) — v. *ascăpîl¹*, *scăpîtă*. — În (vechea) dacoromână: „în răsărita soarelui”, Ur¹, 145; Ureche, 155; Das, 145; „răsărita soarelui”, VasP, 27; 118; „asfințita soarelui”, VasP, 206. — V. *ascăpîtătă*.

ASCĂLDĂRE, sf., pl. *ascăldări* «action de (se) baigner», Mih, 47; *veđra i bună ascăldărea* (vara scăldatul e bun) — V. *scăldăre*, *ascăldu*.

ASCĂLDĂT, -tă, pl. *ascăldăți*, -le, scăldat, «baigné», Mih, 47. V. *scăldăt* și sinonimul *culimbisîl*.

ASCĂLNĂRE, sf., pl. *ascălnări*, cățărare, «action de s'accrocher, de suspendre», Dal, 30; Nic, 88.

ASCĂLNĂT, -tă, pl. *ascălnăți*, -le, cățărat, «accroché», Dal, 30; Nic, 88; PAnt, 252.

ASCĂLNĂTÔR, -toăre, pl. *ascălnătôri*, -toăre «qui s'accroche», Dal, 30; Nic, 88; *clivă-lăreî ascălnătôare* (vițe cățărătoare), Fl, II, 7, 16.

ASCĂLNĂTŪRĂ, sf., pl. *ascălnături*, cățărătură, «1°. chose qui est accrochée, suspendue; 2°. chose qui traîne; prétexte», Dal, 30; Nic, 88. Pentru «prétexte», v. *acăđătără*, *furn'le*, *itie*,... — V. *ascălnu*.

ASCĂPĂRE, sf., pl. *ascăpări* «action de (se) sauver; salut, délivrance», Dal, 30; Nic, 89; Mih, 47; PB, 539. V. *scăpăre*.

ASCĂPĂT, -tă, pl. *ascăpăți*, -le «échappé, sauvé», Dal, 30; Nic, 89; *dzi ca s' eşti ascăpătă* (zi ca să fii scăpată), PAnt, 181; BNA, III, 48. Sinonim: *culursîl*.

ASCĂPĂTÔR, -toăre, pl. *ascăpătôri*, -toăre «sauveur», Dal, 30. V. *scăpătôr*.

ASCĂPIRĂRE, sf., pl. *ascăpirări*, scăpărare, «action d'étinceler; leur vive et passagère», Dal, 30; Nic, 89; Mih, 48; *tu niôrî acăđără ascăpirări* (în nori începură fulgerările); *bumbunîdări*, *ascăpirări* (tunete, fulgere), PB, 74²⁸; *tu minăta a ascăpirări* (în clipa scăpării).

ASCĂPIRĂT, -tă, pl. *ascăpirăți*, -le, scăpărat, «1°. endroit où on a lancé des éclairs, où on a vu des éclairs; 2°. très vif; très intelligent», Dal, 30; Mih, 48. — 1°: *pri fêrlu ascăpirăt își soările* (pe cerul unde a fulgerat apăru soarele); 2°: *tine, ascăpirăt la ȗloc* (tu, cel sprinten la joc), PLit, 979; *sun livéndzi-ascăpirăt* (sînt levînți vioi ca fulgerul), BatP, 36.

ASCĂPIRĂTURĂ, sf., pl. *ascăpirături*, scăpărare, «lueur vive et passagère», Dal, 30—v. *ascăpirare*.

ASCĂPITĂRE, sf., pl. *ascăpitări*, scăpătare, scapăt, «action de se coucher (en parlant des astres), de disparaître, d'avaloir», Dal, 30; Mih, 48; PB, 539; *soările eră trî ascăpitare* (soarele era spre scapăt, pe punctul de a apune), ArE, 23.

ASCĂPITĂT, -tă, pl. *ascăpitări*, -le, apus, «couché (en parlant des astres); avalé», Dal, 30; PB, 539.

ASCĂPITĂTĂ, sf., fără pl., scapăt, apus, «coucher (du soleil), tombée du jour», Nic, 89; *di cl'ndu creăpă dzăua și pln' lu-ascăpitătă* (de cînd se crapă de zi și plină la scapătul soarelui), PAnt, 329; BNA, II, 116; *dăta și ascăpitătă a soărilul* (răsăritul și apusul soarelui), PAnt, 311; *ânlu apucă' cl'tră tu dăta a soărilul, alântu cl'tră tu ascăpitătă* (unul a apucat spre răsăritul soarelui, celălalt spre apus), PB, 199¹⁴. — V. *ascăpit*, *ascăpită*, *scăpitătă*.

ASCLÔTĂ (nord), sf.: cu *asclôja mi-agudeăște* (mă lovește cu azvirlitura de picior), Lum, I, 196 — v. *clôfă*, *culfălă*, *sclôfă*.

ASCÔL (mi) (nord), vb. I: *cînd asculași bujăntu* (cînd ai ridicat butelia), Lum, II, 201 — v. *scol* și *eilnicătă*.

ASCRİĂT, -tă: *cănda-i cu cundil'lu ascriătă* (parcă e cu condeiul (cu penelul) scrisă, pictată), LP, 123 — v. *scriăt*.

ASCRİŬ (nord), vb. I: *ascrie-l'i nica ūnă oără* (scrie-i încă o dată), LP, 123 — v. *scriă*.

ASCRŬM, vb. I «attiser le feu», Mih, 49. — < ? dr. *scurmă*.

ASCUKEĂRE, sf., pl. *ascukeri*, scuipare, «action de cracher», Dal, 30; Nic, 90; Mih, 49; *eăsti-l trî ascukeare* (el e de scuipat, e de batjocură). V. *scukeare*.

ASCUKEĂT¹, sm., pl. *ascukeți* și *ascukețuri* (n.), scuipat, «salive; crachats», Dal, 30; Nic, 90; Mih, 49; PB, 540; *tra s' l'i l'nă s'ndzile, lu-aîndze cu ascukeți ș' tu oără s'ndzile stătă* (ca să-i oprească singele, îl unge cu scuipat și imediat singele se opri), PB, 380²; *nu are niți ascukeți în gură* (nu are nici scuipat în gură = e sărac lipit) — v. *soare* 2°, *șoăric* 2°, *zmeănă* 2° etc. — V. *scukeati*.

ASCUKEĂT², -tă, pl. *ascukeți*, -le, scuipat, «1°. craché; 2°. infecté (par les mouches)», Dal, 30; Nic, 90. — 1°: *fițurle ascukeati* (copilaș scuipat simbolic spre a nu fi deocheat); 2°: *cărnea eăste ascukeată* [di muște] (carnea e infectată [de muște], carnea a făcut viermișori).

ASCUKITURĂ, sf., pl. *ascukituri*, scuipătură, «crachat; infection produite ou causée par les mouches», Dal, 30.

ASCUKİŬ¹ (mi), vb. I (*ascukeati*, -keati, -keare), scuipa, «1°. cracher; deshonoré; 2°. infecter», Dal, 30; Nic, 90; Mih, 49; REW, 8014 (eronat). — 1°: *șeărpile cu doăuă căpile lu-ascuke n gură* (șarpele cu două capete l-a scuipat în gură), PB, 9²⁶; *acăfă... s' ascuke n sin, tra s' nu si-acăfă amăia di nls* (Incepu... să scuipi în sin, ca vraja să nu se prindă de el), PB, 374⁹; *n'l-ascuklū s'ndze dît hicăt* (îmi scuip singe din ficat), PAnt, 44²³; *di frică, nls ascuke trei ori în sin* (de teamă dinsul a scuipat de trei ori în sin), PB, 466³; 2°: *mîcarea u-ascukeără muștile* (mîncarea au infectat-o muștele). — Cu sensul de «hăte, hăter», 3°: *plnă s' ascukl, l'l' deădi căli* (plină să scuipi (într-o clipă, cît ai clipi), i-a dat drumul), PB, 152²⁵; *dă-ti ș' toărni-ti n yie, că, la, ascukeati* (du-te și întoarce-te repede, căci, uite, am scuipat = să te întorci înainte ca scuipatul să se evaporeze); *pl'nă si-ascukl, lo va s' yin* (plină să scuipi, eu voi veni), Fl, I, 6, 23. Sinonim: *stikescu*. — Cf. și mgl. *scup* (PMegR, II, 115; GrS, VII, 197; CapM, III, 261). — < lat. **scuppire*.

ASCUKİŬ², vb. IV? — v. *scukescu* — «châtrer»: *ascuke călu* (a scopit calul), Mih, 49. Tot la Mih, 49: *ascukeare* (scopire).

ASCULTĂRE, sf., pl. *ascultări*, ascultare, «action d'écouter, d'obéir», Dal, 30; Nic, 90; Mih, 49.

ASCULTĂT, -lă, pl. *ascultăt*, -le, ascultat, «écouté; à qui on obéit», Dal, 30.

ASCULTĂTOR, -loăre, pl. *ascultătōri*, -loăre, ascultător, «obéissant; docile; soumis», Dal, 30; Nic, 90.

ASCULTU, vb. I (*ascultă*, -lăt, -lăre), asculta, «1°. écouter; 2°. obéir; 3°. craindre», Dal, 30; Nic, 90; Mih, 49; PScr, 193. — 1°: *noi ascultăm după băștum* (noi ascultăm în dosul bușteanului); 2°: *zbōrlu-n'l s' nu-ascultăreși, mi ătur că ti tukēscu* (de nu ai asculta cuvîntul meu, mă jur că te topești), GrB, 182; *s' nu mi-ascultări, lălăfă mare va păl'i* (dacă nu vă veți conforma celor spuse de mine, veți păți nenorocire mare), PB, 434¹⁴ — *mōrfologic*, cf. vdr. „se ascultari mine” (HPs, 224¹⁸; CPsal, 168¹⁰); 3°: *n'ăl di-aspărizmă nu-ascultă* (dînsii nu ascultă de frică), PAnt, 278; *di fivă nu vor si-ascultă* (de nimic nu li-e teamă), Bair, 120 — v. *ăndu* 3°. — V. *diseăltu*. — < lat. *ascultare*, *auscultare* „écouter, obéir”.

ASCUMBUSĂSCU (*mi*), vb. IV (*ascumbusit*, -săt, -săre), sumete, «retrousser les manches», Dal, 30; Nic, 90; PB, 540; PAnt, 401; GEI, 113; *ascumbuseă-ț doăble brăfă* (sumete-ți cele două brațe), PLit, 972. V. *scumbusăscu*, *născumbusăscu*. — < *ἀσχομπόνω*, *κομπόνω* „bou-tonner”.

ASCUMBUSĂRE, sf., pl. *ascumbusări*, sumetere, «action de retrousser les manches».

ASCUMBUSĂT, -lă, pl. *ascumbusăt*, -le, sumes, «avec les manches retroussées», Dal, 30; *pln' di brăfă ascumbusit* (cu minciile sumese plină la braț), BNA, II, 50. V. *scumbusit*.

ASCUMPĂR (*mi*) (nord), vb. I (*ascumpărăt*, -răt, -răre), răzbuna, «1°. (s')excuser; 2°. venger, se racheter». — 1°: *s' ascumpărăt că nu poăle să s' ducă cu năș* (se scuza că nu poate să se ducă cu dînsul), Lum, V, 223; 2°: *s' mi-ascumpărăt, Răscă, tîne* (tu, Rușcă, să mă răzbuni), Velo, 56; BNA, V, 90; *jōntle-n'l eă lu-ascumpărăt* (pe logodnicul meu eu l-am răzbunat), Velo, 29. V. *xayurăă*. — În dacoromăna veche: *scumpăra* „racheter, délivrer, libérer”. — < lat. **ex-comparare*.

ASCŪMSU, -să, ascuns — v. *ascănsu*.

ASCUMTĂ, adv., pe ascuns, «en cachette; clandestinement», Dal, 30; Mih, 49 (*ascumtăc*, sn.); PScr, 194; PB, 540; FI, II, 6, 6; *ascumtă si-ț fudzi di-acasă* (să fugi pe ascuns de acasă), PAnt, 255; BNA, I, 122. — V. sinonimele *aerifă*, *bisgăle* și:

ASCUMTĂLUI, adv., pe ascuns, «sous cape, en tapinois», Cod, 122¹⁹; *fudzi pi ascumtălu* (a plecat pe ascuns), PB, 243²¹. V. *ascumtășalu*.

ASCUMTĂLĂIŪ, sn., pl. *ascumtălăe*, ascunziș, «recoin»: *tru ascumtălăe* [*ascumtălăle*] *a țerrulor* (în ascunzișurile cerurilor), CLitur, 60 (XXII²²) și 124 (transcris eronat). — V.:

ASCUMTĂTIC, sn., pl. *ascumtătice* ascunziș, «cachette, recoin», Mih, 49.

ASCUMTĂCIŪ, sn., pl. *ascumtăce* «petit recoin», PenB, VI, 100.

ASCUMTIN (*mi*) (nord), vb. I — v. *acumtîn* —: *lă'crin'le fe nu puleă si li-ascumtînă* (lacrimile ce nu putea să le oprească), Lum, II, 15. — O serie de verbe cu *as-* (ca: *asbōr*, *asbăn*, *ascriă*, *ascumpăr*, *aspl'ngu*, **asprindu*, *astrēc*, *astrisăr*, *asvîngu*, *azmălgu*) caracterizează aromăna nordică.

ASCUMTĂȘALUI, adv. «en tapinois, sous cape», Dal, 30; *lă șupliră' ascumtășalu nls* (dînsul le șopti pe ascuns), PB, 404²⁷; *fărtăf'i'lea u-aveă ascumtășalu* (fărtăția o aveau pe ascuns), PLit, 797. — V. *afurișalu* și:

ASCUMTĂȘU, sn., pl. *ascumtășuri*, ascunziș, «cachette, recoin», Dal 30; Nic, 91; *ti hidzi prit ascumtășuri* (te înfigi prin ascunzători), PAnt, 277; Bair, 119. V. *ascumtălă*.

ASCUMTĂȘ, -loășă, pl. *ascumtășl*, -loășe, ascuns, «caché», Dal, 30; Nic, 91; *un loc ascumtăș* (un loc ascuns), PB, 396¹¹.

ASCŪMTU, -lă, pl. *ascumtă*, -le, ascuns, «1°. caché; 2°. dissimulé; hypocrite — v. *anvătă*», Dal, 30; Nic, 91; PScr, 194; PB, 540; PAnt, 401. — V. *scumtu*, *ascumsu* și:

ASCUNDEĂRE, ASCŪNDIRE, sf., pl. *ascundêrl, ascundîrl, ascundere*, «action de cacher, de dissimuler», Dal, 30; Nic, 91; Mih, 49; loc *tr' ascundêrl ed nu vîdeâ* (loc de ascuns ea nu vedea), PB, 110¹; cu *keâtra ascundire* (jocul cu a ascunde pi-tra), PLit, 96.

ASCŪNDU (*mi*), vb. III și II (*ascûmșu; ascûm u, ascûmlu ascûnsu; ascundîre, ascundêdre*), ascunde, «cacher; dissimuler», Dal, 30; Nic, 91; Mih, 49; PScr, 193; PAnt, 401; *vin'im di n' ascûmsim aîdfe* (venirăm de ne ascuserăm aici), PB, 172³⁶; *vol lu v' ascûmsit?* (vói unde v-ați ascuns?). — < lat. **abscondere** „cacher loin de”.

ASCŪNSU, -să, pl. *ascûnși, -se* «caché», Dal, 31; Gram, 222. V. *ascûm'u*.

ÂSCUR, -ră, pl. *âscurl, -re*, aspru, «âpre; r ude», Dal, 31; Nic, 91; *l'nă âscură* (lînă aspră); *vîntul, âscur seâvir* (vîntul, crivăș aspru), Lum, VI, 6-8, 10—Cf. și gr. *ἄσχυρος* și it. *scuro*. — V. *ascurêdză* și *scur*. — < ?

ASCURĂME, sf., fără pl., asprime, «âpreté; rudesse», Dal, 31.

ASCURĂRE, sf., pl. *ascurărl* «action de devenir âpre, rude», Dal, 31; Nic, 91.

ASCURĂT, -lă, pl. *ascurăf, -le*, asprît, «âpre; dur; rude», Dal, 31; Nic, 91.

ASCURÊDZŪ (*mi*), vb. I (*ascurăl, -râl, -râre*), aspri, «rendre ou devenir âpre, dur, rude», Nic, 91; *si-ascură' keâlea* (pielea a devenit aspră), Dal, 31. — < *âscur*.

ASCŪTUR (*mi*), vb. I (*ascuturăl, -râl, -râre*), scutura, «1°. (se) secouer; 2°. épousseter», Mih, 50. — 1°: *dâsiră si-ascutură cucôșl'i* (s-au dus să scuture nucii); *n'i li-ascuturl lu păzâre* (mi te scuturi dansl'nî în piață), PAnt, 304; BNA, I, 130; 2°: *m'ne vâ ascutură'm* (mîine vom scutura, vom dereteca prin casă) — v. *aniskirsescu*; *ascuturăf-vâ di neâdă* (scuturați-vă de zăpadă). V. *scătur*. — < lat. ***excutulare** (cf. *excutare* „faire tomber en secouant”).

ASCUTURĂRE, sf., pl. *ascuturărl, scuturare*, «action de (se) secouer, d'épousseter», Mih, 50; *mêrl'i vor ascuturare* (merii trebuie scuturați); *ascuturârea a căsâl'eî* (scuturatul locuinței).

ASCUTURĂT, -lă, pl. *ascuturăf, -le*, scuturat, «1°. secoué; 2°. svelte; 3°. épousseté», Mih, 50. — 1°: *lă prânlu ascuturăl* (la prunul scuturat); 2°: *lînîr ascuturăl* (lînăr svelte); *ascuturăl ca brădul* (svelt ca bradul), Velo, 19; BNA, V, 65; 3°: *vîlêndzâ ascuturâte* (velințe scutate). V. *scuturăl*.

ASCUȚIT, -lă, pl. *ascuțl' -le* «propre»: *fiêlôr ascuțl' (copil curat)*, Dal, 31; *dal'eănă, ascuțl' lă* (mîndră, curată), Fl, I, 5, 8 — v. *cură²* 2°. — Acest participiu e același cu dr. *ascuțil* — deci, dintr-un verb **ascuț* sau **ascuțû*, cu decalé semantic ca în *struțil* (v. *struțescu*). — < ?

ASC...→**așc...** (fonelism nordic).

ASCÊPTU, vb. I, Mih, 48; PB, 540 — v. *așcêptu, șcêptu, aștepta*.

ASCÊRGU, vb. III, șterge, Mih, 48; PB, 540 — v. *aștêrgu*.

ASD...→**azd...**

ASDĂRE, sf., pl. *asdărl, asudare*, «action de suer», Dal, 31. — V. *asudăre, azdăre*.

ASDĂT, ASDOĂRE, Dal, 31 — v. *asudâl, asudoăre*.

ASDRUNȚIN (*mi*), vb. I (*asdrunțînâl, -nâl, -nâre*), zdruncina, «cahoter, ébranler», Mih, 50. — Pare a fi dr. *sdruncin*. — V. *străcîn*.

ASEĂRĂ, adv., aseară, «hier soir», Dal, 31; Nic, 87; PScr, 194 (v. *asărâ*); PB, 540; *aseărâ și alêrl seărâ fum atâ* (aseară și ieri seară furăm aci). — < *a¹ + seărâ*.

ASĂSCU, vb. IV (*asîl, asîl, asîre*), sosi; ajunge, «1°. arriver; atteindre; rejoindre; 2°. suffire; 3°. mûrir», Dal, 31; Nic, 88; PScr, 194; PET, 7; GEL, 113; GrS, VI, 370-371. — 1°: *prînde si-asîl astărâ n hoărâ* (de seară trebuie să sosiți în sat); *aseâ-l'î únă* (atinge-l cu una = trage-l o palmă); *cln'îl' lu-astărâ lu plâlă* (cîlnîi l-au ajuns în plai) — cu același sens în dacoromână: „l-a sosit”, GrN, I, 103; 2°: *pl'nea nă aseâște* (plînea ne ajunge, ni-i

suficientă); 3°: *peările asiră* (perele s-au copt) — v. *coc* 2°. V. *acsăscu*, *azăscu*¹ și *ağılungu*. — <σώνω, ἔσωσα „parvenir; arriver; atteindre”.

ASFĂLSĂSCU (*mi*), vb. IV (*asfălsii*, -*sii*, -*sire*), asigura, «(s')assurer», GrS, VI, 384. Sinonim: *asiyuripsăscu*. — <ἀσφαλιζω „mettre en sûreté”.

ASFIXĂDZŪ (*mi*), vb. IV, asfixia, «asphyxie», Dal, 31; Nic, 99. — Neologism anormal: la indic. prez. e terminat în -*édzū* (deci e de conj. I) iar la infinitiv în -*ire*: *asfixire* (deci e de conj. IV). — <ἀσφυκτιῶ „~”.

ASFIXIĂT, -*tă*, Dal, 31 — v. *asfixit*.

ASFIXIE, sf., pl. *asfixii*, asfixie, «asphyxie», Dal, 31; Nic, 99. — <ἀσφυξία „~”.

ASFIXIRE, sf., pl. *asfixiri* «action d'asphyxier», Dal, 31.

ASFIXIT, -*tă*, pl. *asfixii*, -*le* «asphyxié», Nic, 99.

ASGI'N, -*nă*, Mih, 50 — v. *azgi'n*.

ASGUNĂSCU (nord), vb. IV, goni — v. *asgunăscu*.

ASGURN'ĂRIC, -*că*, pl. *asgurn'ăriști*, -*le*, scormonitor, «qui fouille», Mih, 50; *eră...* *asgurn'ărie* (eră... scotocitor), LP, 123. — V. *zgurn'ărie*.

ASGURN'ĂSCU, vb. IV (*asgurn'ii*, -*n'ii*, -*n'ire*), scotoci, «(far)fouiller», Mih, 50. — V. *zgurn'ăscu*.

ASGURN'IRE, sf., scormonire, Mih, 50 — v. *zgurn'ire*.

ASGURN'IT, -*tă*, pl. *asgurn'ii*, -*le* «fouillé», Mih, 50.

ASGUNĂSCU, vb. IV, Mih, 50; Lum, I, 222 — v. *azgunăscu*.

ĂSI, invar., fie, «que; soit», W, II, 260 (: *ăsi* în loc de *ăsi*); GEL, 112; — *nă l-furără* *lédlu*. — *ăsi* (— ni-l furără iedul. — fie, lasă, nu-i nimic). V. *as'*. — <ἄσε (<ἄφεσ<ἄφασε din ἀφ(νω) — cf. și Schmidt, 259.

ASICĂMĂ, sf., pl. *asicămele*, pline superioară, «pain de luxe», Mih, 51. — <tc. *khas ekmek* (130, 526) „pain blanc de qualité supérieure”.

ASIFŪRIFTU, -*tă*, pl. *asifūrīști*, -*le*, neastimpărat; turbulent, «inquiet; turbulent», FI, I, 5, 5. V. *siyā*. — Cf. gr. ἀκάτουτους (Hris, 8) „qui a du vif-argent dans les veines” [cf., aci, *acăfă* 15°, *acăfăd*]. — <ἀσιγούρετος „~”.

ASIFURIPSĂSCU, vb. IV, asigura — v. *siyuripsăscu*.

ASIMCŌ, sm., pl. *asimcădz*, argintărie, «argenterie», Dal, 31; PB, 540; *nevăsti* cu *asimcădz* (neveste cu argintărie), PAnt, 55. — V. *asimicŏ* și *asimicătără* (PhOr, II, 412: eronat: *asimicătără*).

ĂSIME, sf., pl. *ăsin'ii* și *ăsimuri*, argint, «argent», Dal, 31; Nic, 88; Mih, 51; PScr, 194; PB, 540; GEL, 113; *tāvā di asime* (disc de argint), PAnt, 316; *ărmile di asime* (armele de argint), PAnt, 37; *lufedăfirlu di-asime* (luceafărul de argint), BNA, I, 20; *clăpuffile vîrsăle lu ăsin'ii* (clopotele turnate în argint), BNA, II, 56 și p. xiii; *Muscŏpulea, lu ăsimuri* (inel'igătă (Moscŏpolea, încheată în argintărie), GrB, I, 7; 'și-umplă supăn'le lă di-ăsin'ii (și umplu buzunarele numai cu arginți), BNA, II, 90. — <ἀσῆμι „~” (<tc. *sim* (710) „~”).

ASICĂTĂRĂ, sf., pl. *asimicătări* «argenterie»: *scŏăsiră asimicătără di pri cal'ii* (au scos argintărie de pe cai), Cod, 111²⁰. — V. *asimcŏ*.

ASIMICŌ, sm., Mih, 51; GEL, 113; și pl. *asimicăle*, PLit, 746 — v. *asimcŏ*. — <ἀσμηκόν „argenterie”.

ASIMUSĂSCU, vb. IV (*asimusii*, -*sii*, -*sire*), arginta, «argenter, revêtir d'une couche d'argent», Dal, 31; Nic, 88; GEL, 113; *doădă veri asimusii călea* (timp de două veri am argintat calea, am tot bătut (parcurs) același drum), FI, II, 2, 7 — v. *ăstirnăf*. — <ἀσμημῶν „~”.

ASIMUSÎRE, sf., pl. *asimusiri*, argintare, «action d'argenter», Dal, 31; Nic, 88; *nălu* *va asimusire* (inelul trebuie argintat).

ASIMUSÍT, -tă, pl. *asimusít*, -te, argintat, «argenté», Dal, 31; Nic, 88; Trib, IV, 5-6, 4.
ASÍRE, sf., pl. *asírl*, sosire, «action d'arriver etc. — v. *aséscu*», Dal, 31; cu *asírea* *fe feáfe*, *dzi'se* (cu sosirea ce făcu (odată sosit, -ă), a zis).

ASÍT, -tă, pl. *asít*, -le, sosit, «arrivé etc.», Dal, 31; Nic, 88; *aúúăle nu sântu asile* (strugurii nu sînt copți). — V. *aséscu*.

ASÍNDZ(I), adv., astăzi, PAnt, 401 — v. *áslándzl* și *l'ncă*.

ASKÉPE, sf.: *nveásta cu tél'turl și asképe nica pi fáfă* (mireasa cu beteală și cu voal încă pe față), PLit, 975 — v. *sképe*.

ASKÉRE, sf., pl. *askérl* și *askérrul*, armată, «armée», Dal, 30; Nic, 89; Mih, 48; PB, 540; PAnt, 401; *tu a Sărănăl'el cǎdză askére mǔllă* (în regiunea Salonicului s-a masat armată multă). Sinonime: *oáste*, *strató*. — tc. *askier* (846) „~”.

ASKERLÍ, **ASKIRLÍ**, sm., pl. *askirládz*, soldat, «soldat», Dal, 30; Nic, 90; PB, 540; PAnt, 401. Sinonime: *nizám*, *stratiót*, *sulddt*. — < tc. *askérl* (846) „militaire, soldat”.

ASKIRLÍ'KE, sf., pl. *askirlí'ki*, militărie, «armée; service militaire», Dal, 30. — < tc. *askerlik* (846) „service militaire”.

ASKITARÍÓ, sm., pl. *askitaryéadz*, schit, «petit monastère», GEI, 113. — < *ἀσκηταρείο* „~”.

ASKITÍŮ, sm., pl. *askitádz*, schimnic, «ermite, anachorète», Dal, 30; Nic, 89; Mih, 48. V. *skiliú*. — < *ἀσκητής* „ascète”.

ASKITIPSÉSCU, **ASKITIPSÉSCU** (mi), vb. IV (*askitipsít*, -sit, -sire), sihăstri, «vivre en ermite, en anachorète», Dal, 30; Nic, 89; GEI, 113; *meá, aculófe si askitipsi* (ci, acolo se sihăstri), Cod, 111 b'; *meá, di căra askitipsi Efθimiú* (ci, dacă (după ce) Eftimie s-a sihăstrit), Cod, 112^a. — < *ἀσκητεύω* „mener une vie ascétique”.

ASKITIPSÍRE, sf., pl. *askitipsírl*, sihăstrire, «action de vivre en ermites», Dal, 30; Nic, 90.

ASKITIPSÍT, -tă, pl. *askitipsít*, -te, sihăstrit, «qui vit en ermite», Dal, 30; Nic, 90.

ASKITLÍKE, sf., pl. *askitlikí*, sihăstrie, «état d'ermite; vie solitaires», Dal, 30.

ASLÁN¹, sm., pl. *aslán'I*, leu; piástru, «1°. lion; brave — v. *l'lundăr* și *glóne* 1°; 2°. piastre — v. *γρος* și *cf'ne* 6^a», Dal, 31; Nic, 91; Mih, 51; PScr, 194; PB, 540. — 1°: *así innă maşl aslánlu* (aşa umblă numai leul), PAnt, 279; Bair, 121; *fe mǔlrlă di aslán!* (ce privire de leu!), PAnt, 298; BNA, I, 128; 2°: *pl'nea fáfe dol aslán'I* (ptinea costă doi piaştri). — < tc. *arslan* (14) „~”.

ASLÁN², -nă, pl. *aslán'I*, -ne, sm., sf. și adj., leu, leoaică, «lion, lionne; courageux»: *atipidătă aslănă* (curajoasă leoaică), Bair, 13; *si-aspúsiră aslán!* (s-au arătat bravi ca lei). V. *aslán*.

ASLÍ, invar., veritabil, «véritable»: *cásă aslÍ turfească* (casă veritabil turcească). — < tc. *aşli* (103) „original”.

ASLOÁTĂ, sf., Fl, I, 3, 8 — v. *sloátă*.

ASMÁĎĎ, sf., pl. *asmá'dz* «palet — v. *amáďă*», Dal, 31; PLit, 124; GrS, VI, 384. — < *amáďă* + *σουλᾶδα* „palet”.

ASMÁN, sm., pl. *asmán'I* «bélier à moitié châté», Dal, 31; Nic, 92; CN, 104; 169; LL, III, 222. — Cf. și dr. *asman*, DA. — < tc. *azman* „énorme” (17; Meynard, 44).

ÁSMU, -mă, pl.?, inamic, «ennemi»: *ş' cu sómnul mi-acǎfál ásmu* (și cu somnul mă prinsei duşman), ICár, 122. — V. *hásmu*.

ASN'ÉSCU, vb. IV, goni, Cod, 21 b¹⁹ — v. *azn'escu*, *azgunescu*.

ASÓNIT?: *ápa n cánale s' dufeá cu asónil ş' lişureáďă* (în canal apa se ducea cu... ? și uşurinţă), Lum, VI, 5, 8. — Cuvînt necunoscut. — < ?

ĂSOT, -lă, pl. *ăsof*, -le, nesățios, «gaspilleur; insatiable», GEI, 113; nu este avăteț și întră părăsîn'le tru inima a mbităltul și a ăsolulul (nu e posibil ca în inima celui beat și a nesățiosului să intre părăsimile), Cod, 121¹⁸. — < ἄσωτος „prodigue”.

ASPĂR (mi), vb. II (*aspăreă*, -reă, -reăre), speria, «(s')effrayer; (s')effaroucher; s'é-brouer», Dal, 31; Nic, 93; Mih, 52; PScr, 194. — 1°. nu *ti-aspăreă dîp* (nu te speria de loc), PB, 10²⁰; 2°. *si si-aspăreă lăplu di ploăde, vreă poărtă tîmbăre* (dacă lupul s-ar speria de ploaie, ar purta (era să poarte) tîmbariu), PLit, 536; PAnt, 9; 3°. *s' mi-aspăreărim eă di tine* (de m-aș speria eu de tine), BNA, III, 104; 4°. *u-aveă aspăreăță huzmătea* (o speriasse treaba = o sfecise rău, s-a speriat mult), PB, 91. Sinonim: *fricuăescu*. — În aromăna nordică circulă: *aspăr*, *aspărăi*, -răl, -răre. În ipoteza că nu avem a face cu eventualitatea fonetică -reă > -ra, atunci această pronunțare (*aspăreă*, ne-ar duce spre lat. **expavorare*, pe cînd *aspăreăre* — alături de *†dr. spăreăre* — s-ar putea oglindi în lat. **expavorere* < *pavor*).

ASPĂRDZIRE, sf., pl. *aspărdzirl*, spargere, «action de casser, de briser, de détruire etc. — v. *aspărgu*», Dal, 31; Mih, 51; PScr, 194; PB, 540. — V. *aspărdzeăre*.

ASPĂRGU (mi), vb. III și II (*aspărgu*, *aspărtu*, *aspărdzire* și *aspărdzeăre*), sparge etc., 1°. *casser; briser*; 2°. *dispenser; achever*; 3°. *dépenser*; 4°. *détruire*; 5°. *tuer*; 6°. *échan-ger*; 7°. *corrompre*; 8°. *se toquer*; 9°. *se faner*, Dal, 31; Nic, 94; Mih, 51; PScr, 194. — 1°. *n'i-aspărsișl oăra* (mi-ai stricat ceasul); *l'i-u-aspărgu* (i-am stricat-o, i-am stricat dispoziția, i-am retezat nasul) — la CC, 130¹⁰: „eu o sparșu”, iar în AAF, III, 88: „și sparș gheața”; 2°. *s' aspărsse nūmă* (nunta s-a terminat), PB, 423¹⁰; *cōrlu si-aspărsse* (hora s-a spart, dansa-torii s-au împrăștiat); 3°. *l'i-aspărdzeă curăndu prădzl'i* (banii îi cheltuia curînd), PB, 39³²; 4°. *aspărsiră fînți, șeăse horl* (au distrus cinci, șase sate), PAnt, 21; *s' aspărgă Grămustea* (să distrugă satul Grămustea), PB, 14²⁴; 5°. *pri Dina ș' pri lătlă a feătl'ei l'i-aspărgu* (pe Dina și pe tatăl fetei i-am ucis), PAnt, 232; BNA, IV, 152; *s' nă lem tu munț și s' l'i-as-ărdzēm* (să ne ducem în munți și să-i ucidem), PAnt, 370 — v. *spăstrăescu* 4°, *lătlă* 2°, *vătlăm* 1°; 6°. *aspărdzi-n'l ūnă lîră* (schimbă-mi o liră), PB, 541; 7°. *ăstndz fiărlorl'i si-aspărgu lisōr* (astăzi copiii se strică (se corup) ușor) — (v. *arușinédză*); 8°. *si-aspărsse di minle* (s-a scriutit la minte); 9°. *cil si-aspărsse!* (cît (ce mult) s-a ofilit!), BNoI, 11. V. *spărgu*. — Cf. gr. χζλ(ν)ω, alb. *prish*, tc. *bozmaq*, bg. *ruzicpamă*. — < lat. *spargere* „ēparpillere; disperser”.

ASPĂRĖIU, sn., pl. *aspăryluri*, spaimă, «alarme; frayeurs», PB, 541; *feăta, ăi aspărylu*, *ăi frică*, *l'i si bătu inima* (fata, de teamă, de frică, i se bătu inima), PB, 42³¹. V. *aspărimă*. — < *aspăr* + -yiu (cf. *ambōōyiu*).

ASPĂRIZMĂ, ASPĂRIZMĂ, sf., pl. *aspări(z)me*, spaimă, «alarme; frayeurs», Dal, 31; Nic, 94; Mih, 52; *lămea cruft făleă di-aspărimă* (de spaimă, lumea făcea cruci), PAnt, 163; *nășl di-aspărizmă nu-ascăllă*, PAnt, 278 — v. *ascăllu* 3°; *eră s' cădă pi dințl di aspărizmă* (de groază, era să cadă în dinți, cu fața la pămînt), Lum, III, 347; *pōrcul u vidză groășă. s' aspăreă, ma fi aspărizmă!* (porcul o văzu lată rău, se sperie, dar ce sperietură!), Al. 1903, 74. V. *aspărmă*. — < *aspăr* + -izmă (cf. *an'ărizmă* < μύρισμα).

ASPĂRMĂ, sf.: *aspărmă oht'l urt'lă* (spaimă atît de urită), ArE, 29 — v. *aspărimă* și sinonimele *ăeășă*, *lăhlără* etc. — < *aspăr* + -imă (cf. *pōrimă*, ca și gr. μάθημα, πούλημα etc.).

ASPĂRTĂ, sf., fără pl., spart, «fin; terminaison (d'un marché)», spart(ul tirgului), Dal, 31; Nic, 94.

ASPĂRTU, -lă, pl. *aspărți*, -le, stricat, «gâté; dissous; corrompu; tué», Dal, 31; Nic, 94; PB, 541; *gărdul eară aspărtu* (gardul era stricat), PAnt, 220; *aspărtu om își* (corupt om a ieșit, a ajuns); *căpra fu aspărtă di ărsă* (capra a fost sfîșiată de urs). — Dintre aromănisme în greaca populară epirotă: „Σπάρο με σπάρο βοῦρλο με βοῦρλο” (AravP, 1204) — în aromână: *aspărtu* cu *aspărtu*, *vărtu* cu *vărtu*. — V. *spărtu*, *aspărgu*, *fălgăi*.

ASPĂRĂRE, sf., speriere, Mih, 51 — v. *aspăr*, *aspăreăre*.

ASPĂRDZEĂRE, sf., pl. *aspărdzări*, Dal, 31; PB, 540 — v. *aspărdzire*.

ASPĂREĂRE, sf., pl. *aspăreri* «action de (s')effrayer», Dal, 31; Nic, 94; PB, 541. V. *aspărare*.

ASPĂREĂT, -lă, pl. *aspăreări*, -le, speriat, «effrayé; effarouché», Dal, 32; *căldăzu*... *aspăreări năpôl s'îrădzed* (calul călăuz... speriat se trăgea (da) înapoi), PAnt, 58. — V. *aspăril* și dr. *aspăredă* (Dens, II, 350).

ASPĂRGĂCIUNE, sf., pl. *aspărgăciun'i*, distrugere, «action de détruire; désastre», Dal, 31; PB, 541; *oămin'i făpîl li ară'ă și aspărgăciune* (oameni făcuți pentru rău și stricăciune), Lum, II, 290. — Cf. și mgl. *spărgăciuni* (CapM, III, 271). — < *aspărgu*.

ASPĂRGĂTOR, -loare, pl. *aspărgătôri*, -loare, spărgător, «briseur; destructeur; corrupteur», Dal, 31; Nic, 94.

ASPĂRGĂTURĂ, sf., pl. *aspărgături*, spargere, «brisure; rupture; débris», Dal, 31; Nic, 94.

ASPĂRÎT, -lă, pl. *aspărîți*, -le, speriat, Nic, 94 — v. *aspăredt*.

ASPĂRÓS, -roasă, pl. *aspărôși*, -roase, sperios, «1°. peureux, craintif; 2°. épouvantable, terrifiant». — 1°: *s'îoărnă aspărôasă* (se întoarce sperioasă), Velo, 47; BNA, V, 83; 2°, *umbre lundzi, aspărôase* (umbre lungi, înfricoșătoare), Lum, V, 9, 17; PAnt, 336. Sinonim: *fricôs*. — < *aspăr*.

ASPĖL (mi), vb. I (*aspilăi*, -lăt, -lăre), spăla, «1°. (se) laver; blanchir; 2°. déguerpîr». PAnt, 401. — 1°: *ti-aspilăși?* (te-ai spălat?); 2°: *aspelă-ti* (spală-le, șterge-o, fugi), PB, 427⁸; *li-aved aspilădă di acăsă* (le spălase (o tulise) de acasă), PB, 216²⁸; *li-aspilă' di noaptea* (de noaptea a spălat putina, a fugit) — v. *aslergu* 4° etc. V. *spel* și *laș*. — < lat. **expellavare* < *ex-per-lavare*.

ASPERDIČIUNE (nord), sf., pl. *asperdičun'i*, pierzanie, «dégât; corruption, perversion»: *nica asperdičune, nica zil'tă, nica căke* (nici pervertire, nici invidie, nici supărare), Cod, 116¹⁸. V. *kirdăčune*. — < lat. *ex-perditio*.

ASPILĂRE, sf., pl. *aspilări*, spălare, «action de laver; lavage». V. *spilăre*.

ASPILĂT, -lă, pl. *aspilări*, -le, «1°. lavé; 2°. propre»; *di pl'ngu ôcl'il't aspilăt* (ochii spălați de plîns), PAnt, 166; *eastă un om aspilăt* (e un om spălat, curat) — v. *curăt*. — V. *spilăt*.

ASPÎNZUR (mi), vb. I (*aspînzurăt*, -răt, -răre), spînzura, «1°. (se) pendre; 2°. (s')accrocher — v. *ascălnu* 1°, PB, 541. — 1°: *loă'u și aspînzurăt-u* (luați-o și spînzurați-o); 2°: *aspînzurăt-n'i lăstrul* (atîrnă-mi traista); *s' nu am'i'n't la meăsă, că va f' aspînzurăt'm lingura* (să nu înfrîzi să vii la masă, căci îți vom atîrna lingura, căci nu vei găsi nimic de mîncat); *si-aspînzurăt ca căpra lu kētri* (se cățara ca capra printre pietre), PAnt, 344. V. *spînzur* și *lîng'ră*. — < lat. **expēditolare*.

ASPÎNZURĂRE, sf., pl. *aspînzurări*, spînzurare, «action de pendre, d'accrocher». V. *spînzurare*.

ASPÎNZURĂT, -lă, pl. *aspînzurări*, -le. — V. *spînzurăt*. — Ca un fel de blestem femeiesc: *laț corbe, laț aspînzurăt!* (măi nenorocitele, măi ticălosule care meriți să fii spînzurată!).

ASPÎNZURĂTOARE, sf., pl. *aspînzurătôri*, spînzurătoare, «endroit où l'on suspend différents objets», Dal, 31. Corespunde dr. *sărciner*, pentru care cf. PIm, III, 21 — pentru aromâni, cf. BGrèce, planșa a VIII-a. — V. *sărcăne*.

ASPLÎNDIRE, sf., pl. *asplîndiri*, iritare, «irritation», Gram, 222. — V.:

ASPLINSĂSCU (mi), vb. IV (*asplînsi*, -sîl, -sire), irita, «irriter; exciter», Dal, 31; Nic, 94; Mih, 52; *si-asplînsăscu grînăfăle* (se irită bubele), PLit, 266; *mî-asplînsi aht'i mîllu* (mă iritai alături de mulți), Caraf, 53. V. *spîlnă*. — < *σπληνιάζω* „souffrir de la rate; avoir le spleen”.

ASPLINSÍRE, sf., pl. *asplinsíri*, «excitation», Dal, 31; Nic, 94; Mih, 52. — V. *asplindre*.

ASPLINSÍT, -lă, pl. *asplinsít*, -te, «irrité; excité», Dal, 31; Nic, 95.

ASPLÍMTU, -lă, pl. *asplímtl*, -te, copleşit de plins, «accablé (en pleurant); abattu», Nic, 94.

ASPLÍNDZIRE, sf., pl. *asplíndziri*, plinsoare grea, «accablement à cause du pleur».

ASPLÍNGU (mi) (nord), vb. III (*asplíngu*, *asplíngu*, *asplíndzire*), a plinge istovitor, «être accablé à cause du pleur», Nic, 94; *ti-asplínsésti* (te-ai istovit plingind), W, II, 206. V. *plíngu*. — < lat. **ex-plangere*?

ASPRÍCIŬ, sn., Kats, I, 70 — v. *spričiŬ*. — < *áspru*.

ASPRÍMTU, -lă, pl. *asprímtl*, -te, «échauffé (par suite de la fatigue)»: *Dumnidzá'álu a soárlíul ağılúndze asprímtu* (Dumnezeul soarelui soseşte infierbîntat), PB, 440²³. — V.:

***ASPRÍNDU** (mi) (nord), vb. III. E acelaşi cu *apríndu*¹. Nu e atestat, dar e cerut de *asprímtu*, care e acelaşi cu *aprímtu*.

ASPRU, sm., pl. *áspri* (nu *áspri* — cf. *albăstru*), piastru, «1°. aspre (monnaie); 2°. écaille de poisson», Dal, 32; Nic, 95; Mih, 52; GrB, 133; Lum, II, 154. — 1°: *un áspru nu n'î-armăse* (nu mi-a rămas nici un piastru), Baţ, 6; *u feáde un áspru ş' u bágá' tru púngă* (o făcu (o plăti) un piastru şi o puse în pungă), PB, 442³³; *amínlă' maşl trei áspri tut-lut* (tot, tot (peste tot) a cîştigat trei plăstri), PB, 63²³ — v. *cl'ne* 6° şi *yros*; 2°: *áspril' a pészcul erá-l' hrisusít* (solzii peştelui erau aurii), PB, 164¹². — < *άσπρος* „aspre”.

ASPRUCÁNAT, -lă, pl. *asprucánať*, -te, albiu, «mouton, chèvre» de couleur gris-clair: *víndéť-n'í asprucánaťle* (vindeţi-mi oile sau caprele cele albi). V. *bardzucánať*. — < *άσπροκάναντον* (*άσπρος* „blanc” + *κανούτος* < *cánúť*).

Aspruputámít, -lă, pl. *Aspruputámít*, -te «Aroumain qui habite la région supérieure de la rivière *Aspropótamos* — en aroumain: *Ar'álu-áľbu* „la rivière blanche”. Cîteva sate ale acestor arománi — toate exclusiv aromâneşti —: *Scl'ineása*, *Córnu*, *Cólurí*, *Hállkí*, *Cálárl'í*, *Sárácu* etc.

ASPŬLBIR, vb. I: *lúmea túľá aspŬlbirá* (prăfuieste toată lumea), PLit, 399 — v. *spŬlbir*².

ASPŬM, vb. I, spuma, Nic, 95 — v. *spumédzá*.

ASPUMÁRE, **ASPUMÁT**, Nic, 95 — v. *spumáre*, -mát.

ASPŬN (mi), vb. III şi II (*aspŬşu*, *aspŬs*, *aspŬnire* şi *aspŬnére*), spune, arăta, «1°. dire; raconter — v. *dzlc*; 2°. (se) montrer — v. *arál'*, Mih, 53; PScr, 194. — 1°: *sól'í acáľáľá să aspŬná* (camarazii începeau să spună), PB, 7¹⁴; *si-aspŬnérim to...*; *si-aspŬnérişľ tľne* (de aş spune eu...; dacă ai spune tu), PB, 100^{12,13}; 2°: *s' l'í-aspŬn 'ná pétală* (să-i arăt o potcoavă), PB, 54⁴; *şľ n'ľ-si-aspŬse sémnu máre* (şi mi se arată semn mare), PAnt, 21; *l'í-aspŬne múnľľ* (li arată munţi = îl sperie), PLit, 563. V. *spun*. — Exprimări ca *aspŬni-l'í-u* (arată-i-o) îndreptăţesc observaţia dată de Mih, 53 că, uneori, acest verb e evitat din consideraţiuni de cuviinţă. — < lat. *exponere* „exposer par la parole”.

ASTACÓ, **ASTAHÓ**, sm., pl. *astacáď*, rac de mare, «langouste», Nic, 95; Mur; PScr, 194; Gel, 113. — < *άσταχός* „~”.

ASTÁL'IŬ (mi), vb. I (*astál'eáť*, -l'eáť, -l'eáre), întîlni etc., «1°. rencontrer quelqu'un (chemin faisant); entrecroiser — it. „tagliare la strada”; 2°. dépasser; passer au delà; 3°. se raccourcir; 4°. se fâcher; 5°. tourner, se cailler», Dal, 32; Nic, 95; Mih, 53. — 1°: *u-astál'é ľn căle* (o întîlni pe drum), PAnt, 51 — v. *astáľhisécú*, *stáľurusécú*; *si-astál'é c' un aűű* (se întîlni cu un bătrîn), PB, 208²⁵; *l'í-astál'e căle a feáľľ'eľ* (li întretaie fetei drumul), PB, 477 — în dacoromână: „se trece calea = cînd treci înaintea unuia care vine pe un drum perpendicular pe al tău”, ICr, V, 342 — cf. *căle* şi *lal'ľű* 1°; 2°: *oi, că'pri — astál'e di şeáďe súľe*

(oi, capre — mai mult decât (depășesc) șase sute), Fl, II, 4, 8; *clivă'n'le astăl'edăr la munte* (caravanele trecură dincolo de munte), PAnt, 242; BNA, II, 112 — v. *ascăpîl* 2°; 3°: *astăl'e ma mǎltu călea* (scurtează drumul mai mult), CalGrB, 21; *pri-aclō ma astăl'e călea* (pe acolo drumul se mai scurtează), Fl I, 1, 13; 4°: *el eăslī om fe si-astăl'e di lu sta* (el e om ce se supără de unde stă, din senin); 5°: *lăptile nă si-astăl'ē* (laptele nă s-a imbrinzit) — cf. gr. „τὸ γάλα ἔκψε = le lait a tourné”. — < lat. *ex-tallare.

ASTĂRĂ, adv., astară, «ce soir», Dal, 32; Nic, 96; Mih, 53; PB, 541; *năredzi-le s' fudzim astără* (pregătește-te să plecam de seară), PAnt, 65. — Cf. istr. *astăra* (Kov, 155) și mgl. *stără* (PMegR, II, 118; CapM, III, 274). — < *astă* + *seară*.

ASTĂRE, sf., pl. *astă'rl* și *astă'rurl*, astar, «doubleure», Dal, 32; Nic, 96; Mih, 53; *fus-lănea nu are astăre* (rochia nu are căptușeală). — < ἀστάρη < tc. *astar* (18) „~”.

ASTĂ, adj. pron. f. (nu există m. *astu* — v. *ăestu* —, care e dat de Dal, 33 și de Nic, 98, după cum nu există forme de plural m. sau f., care să corespundă formelor dacoromâne *ast(a)*, *ăști(a)*, *aste(a)*), «celle-ci, celles». Apare numai în compuse cu sens de timp: *astă-lărnă*, *astă-noapte*, *astă-oară*, *astă-seară*, *astă-țoamnă*, *astă-vedră* etc. V. și *astără*, *astădz*.

ASTĂDZ(I), adv., astăzi, «aujourd'hui», Dal, 32; Nic, 96; PScr, 194; PB, 541. V. *astăndzi* și *astă*. — < lat. *ista die*.

ASTĂHISĂSCU (grămosteni), vb. IV (*astăhisli*, -sîl, -sîre): *lu cuil înșil ș' feădă-astăhisli* (ieșii în pădure și întâlnești fată). Sinonime: *andămusăscu*, *astăl'li* 1°, *stăvrușăscu*. — < *lihisăscu* + *astăl'li*.

ASTĂL'EARE, sf., pl. *astăl'êrl* «action de rencontrer etc.», Dal, 32; Nic, 95; Mih, 53. — V.:

ASTĂL'EAT, -lă, pl. *astăl'eaf*, -le, întâlnit etc., «rencontré; entrecroisé; passé au delà; raccourci; fâché; caillé», Dal, 32; Nic, 95; Mih, 53; PB, 541; *tu-astăl'eale că'l'urî* (pe drumuri încrucișate), PAnt, 267; Bair, 97; *ăflu... sofl'i astăl'eaf* (găsesc... tovarășii supărați), BNA, II, 108; *săpa eăste astăl'eală* (supa e tăiată, e stricată). — V.:

ASTĂL'ITURĂ, sf., pl. *astăl'iturl*, întâlnire; supărare, 1°. rencontre; 2°. entrecroisement; carrefour; 3°. fâcherie», Dal, 32; PB, 541. — V. *astăl'li*.

ASTĂMĂTIRE, sf., pl. *astămătlrl*, opritoare, «planche ou pierre qui sert à arrêter quelque chose», GEI, 113; PLit, 319. — V. *stămătire*.

ASTĂMĂTĂSCU (mi), vb. IV (*astămăflî*, -flî, -fîre), opri, «(s')arrêter», Dal, 32; Nic, 95; GEI, 114; *u-astămăflîră moăra* (au oprit-o moara); *astămăfăd-l* (oprește-l); *si-astămăflîră n'ște oămin'i* (se opri ră niște oameni), PB, 252²³. V. *kindurăscu*. — < *astămătisăscu* < σταματῶ „arrêter”.

ASTĂMĂTIRE, sf., pl. *astămăflrl*, oprire, «action d'arrêter», Dal, 32; Nic, 95.

ASTĂMĂTIT, -lă, pl. *astămăflî*, -le, «arrêté», Dal, 32; Nic, 96.

ASTĂNDZ(I), adv., astăzi, PB, 541 — v. *astlndzi*, *ăndză*².

ASTĂ-NOAPTE, adv. «cette nuit», PScr, 194; PB, 542 — v. *astă*.

ASTĂRKĂSCU, vb. IV: *izvōrlu... l' astărkî* (izvorul... l-a secat), PB, 15³⁸ — v. *astărkăscu*.

ASTĂRUSĂSCU, vb. IV (*astărusli*, -sîl, -sîre), căptuși, «doubler (une robe etc.), garnir», Dal, 32; Nic, 96; Mih, 53; Fl, II, 5, 7. V. *astăre* și sinonimul *căplădisăscu*. — < ἀσταρόνω „mettre une doubleure”.

ASTĂRUSIRE, sf., pl. *astăruslrl*, căptușire, «action de doubler (une robe etc.)», Dal, 32; Nic, 96; Mih, 53; Fl, II, 6, 7.

ASTĂRUSIT, -lă, pl. *astăruslî*, -le, căptușit, «doublé; garni», Dal, 32; Mih, 54.

ASTĂ-SEARĂ, adv. «ce soir», PB, 542; *astă-seară ascăpāl* (astă-seară am scăpat), PAnt, 202.

ASTĂSĖSCU, vb. IV, GEL, 114: *astăsîră sun ăirdăke ună drîmbălă* (sub cerdac fixară un scrînciob), PenB, VII, 146 — v. *stăsescu, stîsescu*.

ASTĂSĖĂ, sf., pl. *astăsîdz*, strană, «stalle d'église», Dal, 32; Nic, 96; *stai tu (a)stăsîdă* (stai în strană). V. *stîsîdă*. — < σταςίδι „~”.

ASTĂSIRE, sf., pl. *astăsîrl*, fixare, înjghebare, «action de dresser, d'élever»: *mî'ne arhîsim astăsirea a căldivă'et* (mîine începem ridicarea (fixarea) colibeii).

ASTĂSÎT, -tă, pl. *astăsîf*, -le, fixat, «dressé; élevé»: *'şî-aveă măslu astăsît tu cî'mpu* (îşi aveau masul (tîrla) construit în cîmp), PenB, VI, 26.

ASTĂZ(Ă), adv., astăzi, PB, 541 — v. *ăsăndzî*.

ASTĖS, -leăsă, pl. *astĖşl*, -leăsă, stins, «1°. éteint; 2°. anéanti», Dal, 32; Nic, 97; Mih, 54; PB, 542. — 1°: *cu ôcl'i astĖşl* (cu ochi stinşi), ArE, 41; PAnt, 169; 2°: *tătă askĖrea fu astĖsă* (toată armata a fost stinsă, nimicită). — Acest participiu e format sub influenţa participiului *après* (<lat. *apprehensus* „saisi, attrapé”), ca şi sub cea a perfectului *astĖşu* [extînxl] — fapt care nu e un caz rar în morfologia aromână. — V.:

ASTÎMTU, -tă, pl. *astîmît*, -le, stins, «1°. éteint; 2°. qui n'a pas été apprécié et qui, pourtant, est très précieux», Dal, 32; Mih, 54. — 1°: *grî năs zbor astîmt di bână* (dînsul grăi cuvînt stins (fără) de viaţă), PAnt, 272; Bair, 105; 2°: *călu afĖl astîmlu, cal fe sîdze ca un vîmîlu* (calul acela stins (nepreţuit), cal ce fuge ca un vînt), PB, 314¹⁸. V. *stîmlu*. — <lat. *extinctus* „éteint”.

ASTÎNGU (*mî*), vb. III şi II (*astîngu* şi *astĖşu*; *astîmlu* şi *astĖs*; *astîndzire* şi *astîndzeăre*), stinge, «1°. éteindre; 2°. apaiser; 3°. calmer; 4°. rouer (de coups); 5°. anéantir; 6°. effacer», Dal, 32; Nic, 97; Mih, 54. — 1°: *fôclu si-astĖsă, ma dôrîu nu si-astîmse* (focul s-a stins, dar dorul nu se stîne) — v. *sûflu* 4°; 2°: *si-şl astîngă seălea* (să-şi stingă setea), PB, 342¹³; 3°: *s' hîbă ari's di un fiĖuric* — nu-l'î si-astîndzeă (să fie înşelat de un copilăş — nu se putea linişti), PB, 216²⁸; 4°: *lu-astĖsîm di băleăre* (îl stînerăm în bătaie) — v. *tălădescu* 2°; 5°: *s' tu xĖănă n' astîndzĖm di dor* (şi în străinătate ne stingem de dor), PAnt, 263; *lă si-astîndze năma* (îl se stinge numele); 6°: *astîndze tăbla* (şterge tabla) — v. *astĖrgu* 1°. — Cf. gr. σβύω, alb. *shûanj*, bg. *gasna*, tc. *soeuiundurmek*. — <lat. *extinguere* „éteindre”.

ASTÎNDZ(I), adv., astăzi, «aujourd'hui», Dal, 32; PB, 542; PAnt, 402; *di astîndzî nîinte* (de astăzi înainte — cf. † fr. „d'ist di en avant = de ce jour en avant”, BBGr, 615. V. *ăsăndzî*, *astăz*. — Eronată rectificare în RF, II, 332. — Cu -n- din construcţii ca: *n astă dzî*, *astă n dzî* — < *astădz*.

ASTÎNGA, adv., la stînga, «à gauche», Nic, 96; PB, 542; PAnt, 402; *ôlle freădzîră astî'nga* (oile au cîrmît la stînga); *l'că-u astî'nga* (ia-o (apucă) la stînga). V. *nustî'nga*, *sî'nga*, *andĖăpla* şi *a¹ 13°*. — < *a¹ + sî'nga*.

ASTÎNGU, -gă, pl. *astî'ndzî*, -dze, sting, «1°. gauche; 2°. gaucher», PB, 542. — 1°: *si-n'î dzîleăgă-astî'nga* (să-mi dezlege mîna stîngă), PAnt, 137; *n'î-seăfe sĖmnu cu-astî'ngul* (mî-a făcut semn cu ochiul stîng); 2°: *line hîl astî'ngu* (tu eşti stîngaci). — V. *stîngăcîu*, *zĖrvu*, *driplăcîu* şi *andĖăpla*. — Cf. şi it. *stanco* „stracco”. — <lat. **stuncus*.

ASTÔRCU (nord: popular?), vb. III (*astôrşu*, *astôrsu*, *astôărfire*), stoarce, «tordre; presser», Mih, 55. V. *tôrceu* şi *stîcîr* 4°. — <lat. *extorquere* „déboîter; obtenir par force”.

ASTRĂDZIRE, sf., pl. *astrădzîrl*, aruncare, «action de lancer, de jeter», Dal, 32; Nic, 98.

ASTRĂG (*mî*), vb. III şi II (*astrăpsu*, *astrăplu*, *astrădzire* şi *astrădzeăre*), trage, arunca, «(se) jeter; (se) lancer; rejeter; (sur)sauter», Dal, 32; Nic, 98. — 1°. *trĖi fiĖlôrî fe astrădzĖă cu kĖlrile* (trei copii ce trăgeau (aruncau) cu pietrele), PB, 62²⁴; 2°. *l'î-astăpsu ună s' bûnă* (i-am tras una palmă şi bună) — cf. şi gr. „τοῦ ἀσπραψε μίαν = îl lui détacha un soufflet”; 3°. *l'î-astăpsĖ năparle* (îi azvîrlî dîncolo), PB, 345²⁸; 4°. *si si-astăgă tu oără* (să se repeadă îndată), PLit, 772; 5°. *si-astăpsî cumbărtu unăşună mprôstu* (finul tresări imediat în picioare),

PLit, 814; 6°: *si-astrázde dinăcăle* (se repede imediat), PB, 88¹⁴; 7°: *mi-astrápsu nelo, ca únă fantasmă* (mă repezii (sării) încolo, ca o fantomă), PAnt, 314; 8°: *pi máma u-astrázde dórlu* (pe mama o mână (o smuncește) dorul), GrB, 256; 9°: *mi-astrázde lóclu* (nu mă rabdă (mă zvirl) pămîntul). — În greacă e ἀστράπτω „briller” : v' ἀστράψῃ στήν ἀνατολήν καὶ ὡς βρεθῇ στῇ θύρῃ (Passow, 318) — v. PPar², 129-130. — V. *arúe* 13°, *trag.* — < lat. **ex-tragere*.

ASTRÁKIŬ, vb. IV, a Lea tot, a seca, «hoire tot! jusqu'au fond», Mih, 55 — v. *astră-késcu* 1°. — Pentru terminațiunea -kiŭ, cf. *aprókŭ, arákŭ*.

ASTRÁFTU, -tă, pl. *astrápfŭ, -le*, ezvirlit, «1°. jeté; lancé; 2°. folătres», Dal, 32; Nic, 98; PerB, III, 239. — 1°: *și čerga tot astrápfŭ* (și cerga mereu ezvirlită la o parț), PAnt, 274; Bair, 111; 2°: *om astrápfu* (om necocotit, pripit, trăsniț), PB, 542; *erăm fičtăr astrápfu* (eram copil zburdalnic, nebunatic), PerB, III, 163.

ASTRĂDZEĂRE, sf., pl. *astrădzéri*: cu *astrădzéarea fe l'i-feáfe a li sált're* (cu ezvirlirea ce-i făcu satirului = ezvirlind satirul), PLit, 769 — v. *astrădzire*.

ASTRĂKÉSCU, vb. IV (*astrákŭ, -kŭ, -kire*), seca, «1°. (as)sécher; 2°. tarir; 3°. avorter», Mih, 55; 53; PLit, 319. — 1°: *val astrăkéscă ápile* (va seca apele), PB, 343¹⁵; *stŭlŭ'n'le l'i astrákŭră* (fintinile i-au secat), PLit, 895; PAnt, 30; *stŭlŭ'na di únă élă si-astrákŭ di-únăcăle* (fintina din vechime (de cînd lumea) a secat dintr-odată), GrB, 92; *ar'álu aveá astrákŭtă* (riu secase); 2°: *óile astrákŭră* (oile nu mai au lapte, oilor le-a secat laptele) — v. *l'eáŭ* 21°; 3°: v. *asturkésu*. — Cuvîntul e același cu dr. *stŭrpi*. — V. *astürkésu, astrákŭ, strákésu* și *stérpu*. — < ?

ASTRĂKÍRE, sf., Mih, 55 — v. *strákŭre*.

ASTRĂKÍT, -tă, pl. *astrákŭf, -le*, secat, «1°. séché; 2°. tari — v. *sec*²; 3°. avorté; 4°. avorton», Mih, 55; PLit, 911; *ar'tă astrákŭt* (riu secat), PB, 295¹⁶; *un astrákŭt* (o stîrpitură de om) — v. *cacafingŭ, znumăl*.

ASTRĂPIE, sf., pl. *astrápŭ, fulger, «clair; foudre»: cal fe fúdze ca-astrăpie* (cal ce fuge ca fulgerul), PAnt, 120. V. *străpie* și sinonimele *gărnișă, rófke, sfálgu*. — < ἀστραπή „~”.

ASTRĂXÉSCU, vb. IV, Mih, 55: *ápa s' hŭbă cáldă cŭ astrăzéasle m'na* (apa să fie caldă atŭt cŭt suportă mîna), Lum, I, 62 — v. *străxésu*.

ASTREĂHĂ, sf.: *astreăha di căsă* (streășina de casă), PAnt, 315 — v. *stredhă*, sinonimele *hulăle* și *săedăke*, precum și gr. ἀστράχῃς (AρΓλ. 26; 71); οὐστράχῃς (Boga, I, 285).

ASTREĂTIRE, sf., pl. *astreăfŭrŭ*, întrecere, «action de devancer; concurrence», Dal, 32; Mih, 55 — v. *antreăfire, astričéare*.

ASTRÉC (mi) (nord), vb. III și II (*astricŭl, astricŭt, astreăfire* și *astričéare*), întrece, «dépasser; devancer», Dal, 32; Nic, 98; Mih, 55; PEt, 10; *măŭlŭ fičtărŭ va l'i-astreăcă ș' pi noŭfătórtŭ l'i a lor* (mulți copii li vor întrece și pe învățătorii lor), Al. 1903, 33; *și-ún și-álántu si-astričéă* (și unul și celălalt se întreceau), Al. 1903, 40; *tu cumăndă lu-astričŭșŭ* (în comandă l-ai întrecuț), Fl, II, 4, 8. V. *antrec*. — < lat. **ex-traŭicere* ?

ASTRICŬT, -tă, pl. *astričŭf, -le*, întrecuț, «dépassé; devancé», Dal, 32; Nic, 98.

ASTRÍG, vb. I (nord): *astrígă' un Fărșŭrót* (a strigat un fărșerot), BNA, V, 47; *mi-astričŭt di-ahŭtă óară* (mă strigi de atŭta timp), Baț, 7, 8 — v. *strig*.

ASTRISĂR (nord), vb. IV (*astrisărŭl, -rŭl, -rŭre*), a sări peste, «sauter au delà; dépasser quelqu'un en sautant», Dal, 32; PEt, 10; *lătătórtŭle nu-astrisăreă prágŭlu* (în zilele de lucru nu săreau (treceau) pragul), Fl, II, 3, 9; *lu-astrisărŭl* (am sărit deasupra și dincolo de el). V. *andrisăr, trăsăr, astréc*. — < lat. **ex-transilire* ?

ASTRISĂRIRE, ASTRISĂRÍT, Dal, 32; 33 — v. *antrisărire, andrisărŭl*.

ASTRIŢEĂRE, sf., Nic, 98 — v. *astreăfire*.

ASTRONÓM, sm., pl. *astronómŭ* și *astronómeanŭ*, astronom, «astronome», Dal, 33; Nic, 99; Mih, 55. — < ἀστρονόμος „~”.

ASTRUNUMIE, sf., pl. *astrunumi*, astronomie, «astronomie», Dal, 33; Nic, 99; Mih, 55.

— < ἀστρονομία „~”.

ASTŪP (mi), vb. I (*astupăi*, -*păt*, -*păre*), astupa, «1°. boucher; 2°. gaver; 3°. couvrir; disparaître», Dal, 33; Nic, 98; Mih, 55; PSc, 194. — 1°: *astupă bôfa* (pune dopul la butelie); *si-astupăi kipurile a călilor* (să astupați clopotele cailor), PAnt, 40; *astupăi-l'i gura* (dați-i ceva ca să tacă); 2°: *l' astupă mașl cu zăhare* (il îndopa numai cu zahăr), PB, 459¹¹ — cf. *andóp*; *nu l'i ncăped sâmrile di cárnea fe aveđ astupălă* (nu-i cuprindeau samarele de atita grăsimi ce puseseră pe ei, de atita îngrășare), Fl, II, 6, 4; *l'i-u-astupă, nu si-ađlăcă* (îndoaie, nu glumește) — v. *ndes* 2°; 3°: *astupă-le* (acoperă-te); *si-astupă' apôla dăpă dzeănă* (apoi a dispărut după creastă), BNA, IV, 87 și 154 — v. *ascăpil* 2°. — cf. gr. στυπώνω „boucher”. — < lat. **ad-stuppare*.

ASTUPĂRE, sf., pl. *astupări* «action de boucher, de gaver», Dal, 33; Nic, 98; Mih, 55.

ASTUPĂT, -*tă*, pl. *astupăt*, -*te*, astupat, «1°. bouché; 2°. gavé; 3°. constipé; 4°. assombri; couvert de nuages», Dal, 33; Nic, 98; *ăre năriile astupăte* (are nările infundate); *eastă astupăt* (e constipat); *țerlu astupăt* (cerul închis, mohorit), Lum, II, 350; BNA, IV, 101.

ASTUPĂTOĂRE, sf., pl. *astupătóri*, dop, «bouchon; étouillon», Dal, 33; Nic, 98. — V. *stupătôare*, *astup*.

ASTUPĂTŪRĂ, sf., pl. *astupături*, astupătură, «bouchage; engorgement», Dal, 33.

ASTURKÊSCU, vb. IV «avorter»: *iăpa, di zóre, aslurki tn căle* (din cauza efortului, iapa a avortat (a lepădat) pe drum), Cal. 1911, 5; BNA, V, 114 — v. *astrakêscu*.

ASŪ, sm., pl. *ași* și *ăsean'i*, as, «as (terme de jeu de cartes)». V. *hasă* și sinonimele *kef*, *mónă*. — < ἄσος < it. *asso*.

ASŪD, vb. I (*asudăi*, -*dăt*, -*dăre*), asuda, «1°. suer, transpirer; 2°. poindre, pointer», Dal, 33; Nic, 93; Mih, 55; PB, 542. — 1°: *acoăpiră-te tra si-asudz* (acoperă-te ca să transpiri); 2°: *cl'ndu acăță s' l'i-asudă mustăja* (cînd începu să-i apară (mijească) mustața), PLit, 761; PAnt, 85. — < lat. *assudare* „entrer en sueur”.

ASUDĂRE, sf., Dal, 33; Nic, 93; Mih, 55 — v. *asdăre*.

ASUDĂT, -*tă*, pl. *asudăt*, -*te*, asudat, «en sueur, transpiré; pointé», Dal, 33; Nic, 93; PAnt, 402; *hil asudăt, nu beă apă* (ești asudat, nu bea apă); *cu mustăca asudălă* (cu mustața mijită), Lum, III, 114.

ASUDOĂRE, sf., pl. *asudóri*, sudoare, «sueur», Nic, 93 (*asudór*); PB, 542. — V. *asdăre*, *sudodăre*.

ASŪN, vb. I (*asunăi*, -*năt*, -*năre*), suna, «1°. sonner; 2°. battre, frapper — v. *agudêscu* 1°, *bat* 1° etc.», Dal, 33; Nic, 92; Mih, 55; PB, 543. — 1°: *climbăn'ile... asună* (clopotele... sunau), PAnt, 313; *arăzbôllu asună dipriună* (războiul de țesut suna continuu), PAnt, 227; GrB, 223; BNA, IV, 144; *ved că li-asună'i* (văd că le faci să sune lirele *în buzunar*); 2°: *nu pot si știu cîte va l'i-ăibă asunătă a mul'eări-sal* (nu pot să știu cîte lovituri i-o fi tras femeii sale), PAnt, 79; *nu ti daŭ, că va li-asună* (nu te dau, căci o să te bată). — < lat. *sonare* „sonner, retentir”.

ASUNĂRE, sf., pl. *asunări*, sunare, «action de sonner, de battre», Dal, 33; Nic, 93; Mih, 55; PB, 543; *el 'șt-u fr'ndze* [toacă] *di-asunăre* (el și-o sparge toaca de bătut), BNA, III, 138.

ASUNĂT, -*tă*, pl. *asunăt*, -*te* «sonné», Dal, 33; Nic, 93.

ASUNĂTOR, -*toăre*, pl. *asunătóri*, -*toăre*, sunător, «qui sonne, sonnant», Dal, 33; Nic, 93.

ASUNĂTŪRĂ, sf., pl. *asunături*, zgomot, «son; bruit; fracas», Dal, 33; Nic, 93.

ASURDZĂSCU, vb. IV (*asurdz'i*, -*dzi't*, -*dzi're*), asurzi, «assourdir», Dal, 33; Nic, 93; Mih, 55. — V. *surdzăscu* și sinonimul *cufusêscu*.

- ASURDZÎ'RE**, sf., pl. *asurdzî'rî*, *asurzîre*, «action d'assourdir», Dal, 33; Nic, 93; Mih, 56. — V. *surdzî're*, *șurdulre*.
- ASURDZÎ'T**, -lă, pl. *asurdzî'tî*, -le «assourdi», Dal, 33; Nic, 93.
- ASURÉTĂ**, sf., pl. *asurété*, *asuré* (Tirana), Jb, XVI, 24 — v. *surété*.
- ASUSÊCU**, vb. IV (*asusîl*, -sîl, -sîre), scăpa, «sauver», PScr, 194; GEI, 114. Sinonim : *ascâp*. — < σῶζω „~”.
- ASVÎMTU**, -lă, Nic, 86 — v. *azvîmtu*, *asvînsu* și sinonimul *nikisîl*.
- ASVÎNDZIRE**, sf., învingere, Nic, 86; Mih, 56 — v. *azvîndzire*.
- ASVINGĂTOR**, -loăre, pl. *asvingătôrî*, -loăre, învingător, «vainqueur; victorieux»: *sullân asvingătôr* (sultan învingător), Lum, I, 3. V. *azvingătôr*.
- ASVÎNGU** (mi), vb. III (*asvîngu*; *asvîmtu* și *asvînsu*; *asvîndzire* și *asvîndzeare*), învinge, «lutter pour vaincre», Nic, 86; Mih, 56; zmâlze *jônile iatagânlu ș' l'eă s' s' asvingă cu dușmânlu* (flacăul smulge iataganul și începe să se lupte cu dușmanul), Velo, 16; BNA, V, 53. — V. *azvingu*, *învîngu*, *ține* 7° și sinonimele *nikisescu*, *sârpu* 2°.
- ASVÎNSU**, -să, pl. *asvînșî*, -se, învins, «vaincu», PAnt, 402 — v. *asvîmtu*.
- AȘĂ**, adv., așa, «ainsi»: *așă s' fêfiră pri tut lăclu* (așa se făcură peste tot pămîntul), Cod, 71 b³⁸. — V. *așă*.
- AȘĂM**, sn., **AȘĂME**, sf., pl. ? «de Damasc»: *jupă di așăm* (rochie de Damasc?), CȘc, 12; *părțîța cu așămea* (ciupagul cu... ?), Fl, I, 3, 10. V. *șăme*. — < tc. *châmé* (717) „odorat; damasquin(é)”.
- AȘĂS**, s. ? , pl. ? «opium», Mih, 47 — v. *așîșă*.
- AȘĂ'** (fărșeroți), adv., așa, «ainsi», Mih, 47; PB, 475³⁵ — v. *acșé*, *așé*.
- AȘCL'E**, sf., pl. *așcl'i*, așchie, «éclat de bois», Mih, 49. Sinonim : *gâglî*. — < lat. *asela* „éclat, copeau”.
- AȘCL'EĂT**, -lă, pl. *așcl'edă*, -le, așchiat, «taillé en petits morceaux, en éclats de bois», Mih, 49; Nic, 90.
- AȘCL'EDZŪ**, vb. I (*așcl'edă*, -l'edă, -l'edre), așchia, «fendre, couper en fragments de bois», Mih, 49. — < *așcl'e*.
- AȘCOLSUN**, adv. și interj., bravo, «bravo !», PDict, 9; *așcolsun, nipoâte!* (bravo, ne-poate !), CȘc, 52. Sinonime : *ăferim!*, *brăvo!* — < tc. *nehq olsoun* (847) „~”.
- AȘC** ... → *asč*..., *așl*...
- AȘCÊPTU** (Crûsova, Muscôpole etc.), vb. I — v. *așlêptu*.
- AȘCÊRNU**, vb. III (nord) — v. *aștêrnu*.
- AȘCÎRNŪT**, sn., pl. *așcîrnături*, pat, «lit»: *s' culcă' tu așcîrnăt* (s-a culcat în pat), Al. 1903, 44. — V. *aștîrnăt* și sinonimele *pal* 1°, *șîtké*.
- AȘÉ** (fărșeroți), adv., PB, 195³⁸; *vol, Rr(ă)mă'n'l de așé nelo* (voi, aromâni de așa (cît) încolo), PLit, 929; PAnt, 34 — v. *așă'*, *așl*.
- AȘÉD**, Gram, 222; **AȘÉDZŪ**, vb. I, așeza, «asseoir», Mih, 50 — forme suspecte. — V. *șed*.
- AȘÎ**, **AȘÎA**, adv., așa, «ainsi; comme-ça», Dal, 31; PScr, 194; PB, 543; PAnt, 402. — V. *acșî*, *acșîfe*.
- AȘÎC**, sn., pl. *așîfe*, arșic, «osselet», Mih, 51; PLit, 126. Sinonime : *cočlă*, *ip*, *ișlc*, *mișlc*, *nîp*, *vîsil'ed*, *vîșcl'é*. — Asupra variatelor jocuri cu arșici (jocuri pe cari le-am apucat în floare și le-am jucat în copilăria mea în Pind), cf. PLit, 126 sqq. și, aci, *dîngalus*, *hêca*, *sôir* etc. — < tc. *asehyq* (20) „cheville; osselet”.
- AȘIKEARÉE**, adv., pe față, «ouvertement»: *va s' hîbă așikearée* (o să fie pe față), Cod, 39²⁰. Sinonim : *fôra*. — < tc. *ăehyklaré* (19) „clairement; publiquement”.
- AȘÎȘ(Ū)**, sm., fără pl., opiu, «opium», Mih, 51. — V. *așăs*, *hașîșă*.

AȘIȘĂ, sf., butelie, Mih, 51 — v. *șișe*.

AȘIȘE, sf. pl., alice, «grenailles», Mih, 51. Sinonim: *čtučumag*. — Cf. alb. *shishë* „scopa, granata”, tc. *chiché* (741) „lattes”.

AȘITE, adv., așa, «ainsi; de même», Dal, 31; Nic, 88; PScr, 194 (și *ași'te*); PB, 543; PAnt, 402. — V. *așl*, *așd* și:

AȘI', adv., PScr, 194 — v. *ași*.

AȘLAMĂIE, sf. (pl. *așlamă'i*), altoi, «mélange; greffe»: *pón'li'i fi va s' l'i fâcâ așlamăie* (pomii pe cari vrea să-i facă altoi), Al, 1903, 34; *așlamăia da poámile ma bûne* (altoiul face fructele mai bune), VAR, 170. Sinonime: *ambol'lu*, *șurtire*. — < tc. *ach(y)lama* (20) „mélangé; greffe”.

AȘMĂ sau **AȘMĂ'**? «homme bizarre; baroque», Mur, I, 164. — Cuvint neidentificat.

AȘTĂM: *no! aștă'm, vol aștăf, el'i aștută* (noi ajutăm, voi ajutați, ei ajută); *aștăl, aștăși, aștă'* (ajutai, ajutași, ajută) etc. — v. *aștūt*. — În graiul moldovenesc etc.: „Soare că venea, d' aș-ic = „ajută-te” ziua-i da; — aș-te ziua, Iano” (PSărbv, 80). — V.:

AȘTARE, sf., pl. *aștă'ri*, și condiționalul prez. de la *aștūt*: *si-aștăre Dumnidză'lu* (de ar ajuta Dumnezeu), Fl, II, 6, 3. — V. *aștūtăre*.

AȘTEÁRDZIRE, sf., pl. *așteárdziri* «action d'essuyer, d'effacer», Dal, 32; Mih, 54; PB, 543. — V. *aștérqu*.

AȘTÉPTU (*mi*), vb. I (*aștiptăl, -lăt, -lăre*), aștepta, 1°. attendre — v. *apândizescu*; 2°. accueillir — v. *apróklă* 3°; 3°. recevoir, Dal, 32; Nic, 96; Mih, 54; PScr, 194. — 1°: *prumuvedra lo n'i u aștēpt* (primăvara eu mi-o aștept), PLit, 931; PAnt, 16; *nu nă aștiptăm si lu-ăflă* (nu ne așteptam să-l găsească: 2°: *aștiptăf-mi aēslă noāple* (primiți-mă (găzduți-mă) în această noapte), PB, 161²²; 3°: *nu ti nreb: așteāplă amiră'lu?* (nu te întreb (= te întreb — v. *nu*): împăratul primește?), PB, 241¹¹; *aștiptăl'i cîl ma cîne* (așteptați-i (primiți-i) cit mai bine), PAnt, 300; BNA, I, 130. V. *asēēptu, šlēptu*. — < lat. **astectare* (*adspectare* „regarder”).

AȘTĒRE, sf., pl. *aștēri*, osuar, «endroit ou un coin du cimetière où l'on amasse et garde les ossements, ossuaire», Mih, 54; PDict, 9. — < alb. *usht* „osso”, pl. *eshlëra*.

AȘTĒRGU (*mi*), vb. III și II (*aștērsu, aștērsu, așteárdzire și aștirdzēre*), șterge, 1°. «essuyer; 2°. épousseter; 3°. effacer; 4°. fuir», Nic, 97; Mih, 54; PScr, 194. — 1°: *așteárdzi-te cu prusōpa* (șterge-te cu prosopul); 2°: *li-așteārsiși curdēl'ile?* (le-ai șters ghetetele?); 3°: *va si-aștērgu nūma-a voāstră și va si scriū nūma a lor* (voi șterge numele d-voastre și voi scrie numele lor), PAnt, 80; *si-așteārdē d'i pri loc* (s-a șters de pe pământ), PB, 68²⁸; 4°: *Māra li-așteārdē* (Mara a șters-o, a fugit), PB, 48⁸ — v. *aspēl* 2°, *căpsālsescu* 3° etc. V. *štērgu*. — < lat. *extergere* „essuyer, nettoyer”.

AȘTĒRNU, în nord și: **AȘTĒRRU** (*mi*), vb. III, II, I (*aștīrnūt și aștīrnāi; aștīrnūt și aștīrnāi; așteārnīre, aștīrneāre și aștīrnāre*), așterne, 1°. étendre; 2°. mettre sur; 3°. étaler par terre; paver; 4°. faire le lit; 5°. commencer et continuer sans relâche; 6°. devenir raisonnable, honnête et tranquille; commencer à travailler régulièrement; 7°. s'asseoir», Dal, 32; Nic, 97; Mih, 54; PScr, 194. — 1°: *meāsa si-aștīrnā singurā* (masa s-a întins singură), PB, 133²³; *li-aștīrnā' n pāde* (le așternu pe jos), PAnt, 229; 2°: *kīraēādz:l'i așteārnā cāl'i* (chiragiii aștearnă ibincile sub samarele cailor, ibincesc caii), BNA, II, 40; 131 — v. *aștīrnūmīntu*; 3°: *u-aștīrnūrā tūlā cālea* (l-au netezit (l-au pietruit) tot drumul); 4°: *aștīrnēf tri culcāre* (așterneți de culcat): 5°: *c'i'ndu u-aștīrnū ș' birbil'lu* (cînd a început-o strună și privighetoarea să cînte), PLit, 781; *di-așeārdā u-aștīrnūrā la hāne* (de aseară au strunit-o (o în strună cu băutura) la han); 6°: *fūrl'i' aū d'i pri minte si si-așteārnā* (furii au de gînd să devină oameni (cetățeni) pașnici); *fielōrlu si-aștīrnū* (copilul s-a cumîntit); *Culāklī nu si-aștīrneā la lūeru* (Niculache nu se așeza la lucru, nu se ținea de treabă), BNoi, ?; BNA, IV, 155; *nu-l'i si-aștīrneā cūrlu* (nu i se așeza

curul = nu-i venea să muncească), PB, 221²⁰; *tră'nă Lénă culun'căță nu-n'i si-asteárnă d-zăă toată* (pentru o Elenă din Colonia nu am astimpăr toată ziua), PLit, 863; 7°: *oaspil'i si-astlirnáă la measă* (oaspeții s-au așezat la masă: s-au așezat pe jos, nefiind vorba de scaune); *neăă si-asteárnă virlós* (zăpada se așază temporar). — Cf. gr. στρόνω, alb. shtronj, bg. razl-jagamă. — < lat. *asternere* „étendre auprès“.

ASTÉRSU, -leársă, pl. *astérși*, -leársă, sters, «essuyé; nettoyé; effacé», Dal, 32; Nic, 97; Mih, 54. — V. *astlirdzeäre*.

ASTIPTÁRE, sf., pl. *astipláři*, așteptare, «attente; accueil», Dal, 32; Nic, 96; Mih, 54; PB, 543; *lă feăjim bână astiptáre* (le-am făcut primire bună).

ASTIPTÁT, -tă, pl. *astiptát*, -te, așteptat, «attendu; accueilli», Dal, 32; Nic, 97; PAnt, 403. — V. *astléptu*.

ASTIRÁRE, sf., așternere, Dal, 32; Mih, 54 — v. *astlirnáre*, *astlerru*.

ASTIRDZEÁRE, sf., Nic, 97; PB, 543 — v. *asteárdzire*.

ASTIRNÁRE, **ASTIRNÁT**, Dal, 32; Mih, 54; PB, 543 — v. *astlirneäre*, *astlirnúť*, *astlirát* și :

ASTIRNĂMINTU, sn.: *scodsm astlirnămintile a căl'lor* (am scos ibincile cailor, de pe cai), FI, II, 1, 4 — v. *astlirnumintu*, *cuvérte*, (éidi're), mgl. *stlirnămint* (PMegR, II, 121) și :

ASTIRNEÁRE, sf., pl. *astlirnéři*, așternere, «action d'étendre etc.», Nic, 97; *căsa va astlirneäre* (casa trebuie așternută, aranjată).

ASTIRNUMINTU, sn., pl. *astlirnuminte* și *astlirnuminturi*, cuvertură, țol, «chabraqe (de laine de chèvre); *αξασ*», Dal, 32; PAnt, 128; 341; PDicț, 9. Ibincă se pune sub samar — v. PIm, I, 144 —, pentru ca samarul să nu facă răni animalului; iar cind calul sau catirul e la păscut, deci nu e încărcat, atunci cu ibincă se acopere samarul: fiind din păr de capră, ploaia nu prea pătrunde prin ibincă. V. *astlirnămintu*, *stlirnumintu* și *astlérnu* 2°. — < lat. **aster-nimentum*.

ASTIRNŪť, sn., pl. *astlirnúťuri*, așternut, pat, «lit; literie; couche», Dal, 32; Mih, 54; GrB, 91; s' *fr'ngă vrăta-n'i tu-astlirnúť* (să apuce pe nemincate iubita-mi în pat), PAnt, 202. V. *astlirnúť*, *stlirnúť* și *stlórzmă*.

ASTIRNŪť, -tă, pl. *astlirnúť*, -te, așternut, «étendu etc.», Dal, 32; Nic, 97; *pri-astlir-năta-a meă timbăre* (pe timbăriul meu așternut pe jos), PAnt, 282; Bair, 124; *căle astlirnúťă mașl cu asime* (drum pavat numai cu argint), PB, 68¹ — v. *asimusescu*; *tóra, el eăste om astlirnúť* (acum, el e om așezat, de ordine) — v. *astlérnu* 6°.

ASTIRNUTÉDZŪ, vb. I, strănuta — v. *stlirulédzŭ*, *stlirnutédzŭ*.

ASTIRŪť, -tă, Dal, 32 — v. *astlirnúť*, *astlirnére*.

ASTÓR, sn., pl. *astóäre* — v. *astlulór* — : *Dumnid-ă'ă astór* (Dumnezeu în ajutor), PenB, IV, 47; Caraf, 15.

AT, sm., pl. *at*, al, «cheval — v. *cal*; étalon — v. *areăte*», Dal, 33; Nic, 99; *finți at*, *binéfil'i-a lui* (cinci cai, caii lui de călărit), Velo, 9; PAnt, 320; *grambólu... s' páre ca atlu cu fr'nu* (mirele... pare ca armăsarul cu frtu), Lum, V, 11-12, 36. — < tc. *at* 3 „cheval“.

AT², interj., marș!, «(au chien :) va!». Sinonim: *asłl* — < tc. *et* „chien“.

ÁTACTA, adv., dezordonat, «en désordre», Cod, 115¹⁷; GEI, 114. — < *ἀτακτα* „sans ordre“.

ATÁRE, m. și f., pl. *atáři*, atare, «tel; pareil»: *tu atáre hoără* (în cutare sat), PB, 349³¹; *atáre amiră' yine să-l'i bătă* (cutare împărat vine să-i bată), PB, 156⁴; *v'rá nu puteă s' dz'ică „atáre“* (nimeni nu putea să zică „cutare“), PLit, 788. Sinonim: *lăde*. V. *ahțare*, *lăre*. — < lat. *talis* „tel“.

ÁTĂ, sf., pl. *âte*, mamă, «mère», PGr, 157; PETim, 6; *astă feătă... 'sl-eră... a li átă și al lăta* (această fată... fși era... a mamei și a tatei), Lum, I, 1, 4. V. *lăťă* și sino-

nimele *imă, mă, mămă*. — Cuvîntul e și în albaneză: *at, atë* „padre; babbo”; în turcă: *ata* (4) „père; vieillard” și în elenă: ἄττα „nom que les jeunes gens donnaient aux vieillards”. — < ?

ATĂRDISĂSCU, vb. IV (*atărdisi*, -*sit*, -*sire*), scumpi, atîrdisi, «enchérir», Nic, 99. Sinonim: *scunșescu*. V. și *artirîșescu*. — < tc. *artırmak* (13) „hausser”.

ATĂŪ, *atā* (= *a* (*dă*), *a* (*ta*)) — v. *avôstru* și GrS, VI, 380.

ATĂXIE, sf., pl. *atăxii*, dezordine, «désordre», Dal, 33; Mih, 56; GEI, 114. Sinonim: *arălătă*. — < ἄταξία „~”.

ĂȚIH, -*hă*, pl. *ătihii*, -*he*, nenorocos, «1°. malchanceux — v. *ôrbu* 3°; malheureux; 2°. maigre; faible — v. *slab* 1°», Dal, 33; Nic, 102; Mih, 56; PScr, 196; Cod, 115 b⁷; GEI, 114. — 1°: *omătih* (om nenorocos); 2°: *vîndeareătihă* (vînzare slabă). — < ἄτυχος „qui n’a pas de chance”.

ĂȚIHĂSCU, vb. IV (*ătihîi*, -*hîi*, -*hîre*), sărăci, «maigrir — v. *slăcșescu*; appauvrir — v. *fluhîpsescu*», Mih, 56; GEI, 114. — < *ătih*.

ĂȚIHIE, sf., pl. *ătihii*, nenoroc, «infortune; adversité», Mih, 56; Nic, 102; GEI, 114. — < ἄτυχία „revers”.

ĂȚIHIRE, sf., pl. *ătihiri*, «malheur»: *nicăări dî fițôrătihire* (încă are nenorocire de la copil), Cod, 63 b²⁷.

ĂȚIHĂSCU, vb. IV (*ătihîi*, -*sit*, -*sire*) «se sentir mal», PScr, 195. V. *ătihescu*. — < ἄτυχῶ „ne pas réussir”.

ĂȚIM, -*mă*, pl. *ătini*, *ătine*, infam, «infâme; indigne», Nic, 101; GEI, 114; *ătima dî Evrôpe* (infamia de Europă), CalGrB, 19. — < ἄτιμος „sans honneur”.

ĂȚIMIE, sf., pl. *ătimi*, infamie, «infamie; indignité», Nic, 101. — < ἄτιμία „deshonneur”.

ĂȚLĂZE, sf., pl. *ătălăzuri* și *ătălăzuri*, satin, «satin», Nic, 101; *fer albăstru caătălăzea* (cer albastru ca „satinul”), Trib, II, 9-12, 25—v. *tălăze*; *feătălăzuriș’ curăzele* (ce de satinuri și mătăsuri), PAnt, 297; RNA, I, 126. — < tc. *atlas* (22; 107) „satin; le ciel quand il est clair et serein”.

ĂȚMUSFĂRĂ, sf., pl. *ătmuşfări*, atmosferă, «atmosphère», Dal, 33; Nic, 101. — < ἄτμόςφαιρα „~”.

ĂȚRĂIDZA, invar., a treia zi, «le troisième jour des Pâques; le troisième jour après la mort de quelqu’un quand on fait l’aumône», Dal, 33. V. *anatrădza*. — < a¹ + *trēla* + *dzi*’ (ăă).

ĂȚŪȚEA(LŪI), adv., atunci, «alors», Dal, 33; PScr, 195; PB, 543; *cl’ndu nu si-ăvdu furi,ătămșeaș’ ti-ăvêgl’i dî nîșli* (cînd nu se aud hoți, atunci să te păzești de ei), PLit, 500; PAnt, 9. V. *ătămșinea,ătămșea*. — < lat. **ad-tumee*.

ĂȚŪȚINEA,ĂȚŪȚEA(LŪI),ĂȚŪȚII, adv., ArE, 36; *bănaș’ lăcrlle dî-ătămșea* (viața și lucrurile de atunci), BNA, III, 42; *ărmlleătămșli l’l-ădășe* (atunci li aduce armele), Velo, 34; PAnt, 327; BNA, V, 104. — V. *ătămșea* și dr. *ătăncine*.

ĂȚĂNAT, -*lă*, pl. *ătănași*, -*le*, nemuritor, «immortel», Nic, 13; PB, 543; GEI, 114; *ăpășie,ătănată* (apă vie, dătătoare de viață), PB, 495¹⁴. V. *ăpă* 10° și *șiiă*. — < ἀθάνατος „~”.

ĂȚĂRĂ, sf., pl. *ătăre*, elită, «fleur; crème; tranchant», GEI, 114. — < ἀθήρας „pointe; élite”.

ĂȚĂȘ, *ătăș*, pl. *ătăși*, *ătășe*, ateu, «athée; impie», Dal, 33; Nic, 12. — < ἄθεος „~”.

ĂȚĂL, -*lă*, pl. *ătăl’i*, -*le*, murdar, «malpropre, sale», Dal, 33; Nic, 101; PScr, 195; GEI, 114. Sinonime: *birbăte, murdăr* etc. — < ἄταλος „désordonné; sale”.

ĂȚALA-MĂȚALA, compus invariabil «désordonné et malpropre; en désordre et malproprement»: *ômliăăștuăășle unătăla-mățala* (omul acesta e un tîrlie-briu murdar); *ăăle imăăătăla-mățala* (ele umblă dezordonat și murdar). — < *ătăl* + bg. *maelo* „salaud”.

AȚĂ, sf., pl. *ăță*, *ață*, «fil; fils d'un écheveau», Dal, 33; Nic, 101; Mih, 3; *ti umplăști diăță* (te ai umplut la haine de fire de ață). — < lat. *aetia* „fil à coudre”.

ATEĂ¹, aceea — v. *ațel*.

ATEĂ², indic. imperf. pers. 3 sg. și pl. de la *adăc*: *și-un lată pul'ă lu-ațed varliga* (și o biată păsărică zbura în jurul lui), PLit, 854; PAnt, 43.

ATÊL, *ațed*, pl. *ațel'ă*, *ațeale*, acel, «ce, celui; celle», Dal, 33; Nic, 101; Mih, 4; PScr, 195; PB, 543; PAnt, 403; *lôclu ațel ma bânlu* (locul (sau pământul) cel mai bun), PArôm, 87 — pentru vechea dacoromână cf. „gîndulu cela bunrulu” (Dens, II, 387; CPsal, I, ccv etc.); *s' nu dal ni ațilă, ni ațil'el, ni ațilôr* (să nu dai nici aceluia, nici aceleia, nici aceluia); *ațel-din-văle* (cel-din-vale = diavolul), Lum, IV, 177. — Mai circulă și formele: *țel*, *țed*; *ață'ă*, *ațelăa*, *ațeu*, *ațelășu*, f. *ațedă*, Dal, 33; PB, 544; PLit, 246 etc. V. *țel*, *țal* și *ațelăclô*. — Cf. p. 1310. — < lat. *aece*-**illus*.

ATÊLACLÔ, acela de acolo, «celui-lă», CAr, 423 (apud Zeit. f. rom. Phil, XXX, 481); *ațel'ăclô beă* (aceia de acolo beau) sau: *ațel'ă-clô beă* (aceia beau acolo). Ca compus, circulă pe o arie și mai redusă sub forma feminină: *ațedăclô* (aceia (de) acolo). — V. *țelăclô*.

ATÊL-CU-COĂDĂ, sm., pl. *ațel'ă-cu-codă* (cel-cu-coadă = diavolul), PenB, IV, 122; Caraf, 37.

ATÊL-CU-UN-CÔRNU, sm., pl. *ațel'ă-cu-un-côrnu*, cel-cu-un-corn «celui-ă-une-corne = le diable», Caraf, 63. V. *ațel'(-din-văle)*.

ATÊSTU, *ațeăstă*, pl. *ațeștl*, *ațeaste* (Săracu), acest, «ce-ci; celui-ci», Gram, 214. V. *ațistu*. — < lat. *aece*-**istus*.

ATÊŬ, *ațed*, pl. *ațel'ă*, *ațeale* (Sămărina: *ațel* și *ațeu* — cf. *meș* și *mel*, *tău* și *tăl*): *cl'nile ațeu* i-a *meș* «ce chien m'appartient». — < *ațel*.

ATÎA, adv., acolo, «y; là; en cet endroit», Dal, 33; Nic, 102; PScr, 195. — 1°. *lă-ârde dor tra s' yînă ația* (lă arde dor să vină acolo), PAnt, 267; Bair, 97; 2°. *êtoăra a ômlu si-adună ația-di-ația* (sfoara (firul) vieții omului se strînge din ce în ce mai mult), PB, 205¹⁶; PAnt, 92¹⁸; 3°. *Dumnidz'ălu... ahlursi ația-di-ația s' lă-adună cură'le* (Dumnezeul... începui din ce în ce să le strîngă curelele, să-i țină de scurt), PLit, 803; 4°. *arășpîndiț ația-di-ația* (răspîndiți din loc în loc), BNA, IV, 131. — < lat. *aece*-*hie*.

ĂȚIRĂ, sf., pl. *ățire*, aceră, «aigle», Dim, III (1939), 23-24, p. 16. Sinonime: *allô*, *văltur* etc. — < lat. *aquila* „~”.

ĂȚISTU, -lă, pl. *ățiștl*, *ățiste*, Dal, 33 — v. *ațestu*, *aestu*.

AŬ!, Gram, 223; **AŬ!**, interj. «ahi! hélas!»: *aŬ!*, *fețe țal Dina* (auleu! făcu femeia lui Dina), CalGrB, 59. V. *ai!* — < ?

ĂŬ², conj., oare, «est-ce-que»: *dădo, aŬ n'ă-lă-să' fivă lătlă-n'lu?* (mamă, oare, lăsatu-mi-a ceva tatăl meu?), Lum, II, 154. — < lat. *aut?* „ou (bien)”.

AŬĂ, adv., aici, «1°. ici; 2°. maintenant», Dal, 19; 33. — 1°. *ația nu-l ține, aŬă i ma ține* (acolo nu e bine, aci e mai bine); *nu pulēm di-aŬă s' lillm*, PAnt, 279; BNA, I, 8 — v. *lilēscu*; 2°. *aŬă ș' trel an'ă noi aecām trăptă tu aŬă* (acum și trei ani, noi trăsesem tot aci), PAnt, 77; LP, 137. V. *arod* și, la Gram, 223: *aŬ* — Cf. și mgl. *ăa* (GrS, VII, 217; CapM, III, 310). — < lat. *ad-hac*.

AŬĂLTADZ, adv., alaltă-zi, «avant-hier», Fl, II, 5, 4. V. *aoăltaz*, *aŬăltari*. — < *a¹ + allă + dzl(ăd)*.

AŬĂLTARI, **AŬĂRTARI**, adv., Velo, 10; PAnt, 322; PAnt, 295; BNA, I, 122 — v. *aoăltari*, *lăltari*, *alaltăieri*. — Cf. și mgl. *oăllăr* (PMegR, II, 102; GrS, VI, 170; CapM, III, 311).

AČATE, adv., aici, «ici», Dal, 33; *scoale-nă-l tu păde-aŭăŭe* (scoate-ni-l la iveală aicea), PAut, 278; Bair, 120. — În dacoromână, în graiul moșilor: *aŭă* și *aŭăce*, GrS, II, 55 și 83. — V. *aoăle*.

AÚĀ, sf., strugure — v. *aúŭā*.

AUMBRÁRE, sf., pl. *aumbră'rî*, (ad)umbrire, «action d'ombrager, d'ombrer», Nic, 56.

AUMBRÁT, -tă, pl. *aumbrăt*, -te, (ad)umbrít, 1°. ombragé; 2°. ombré; 3°. foulé par une ombre, par un fantôme; 4°. ensorcelé, Dal, 33; Nic, 56; PDicț, 10. — 1°: *tu plai edste únă flint'ă aumbrătă* (în plai e o fîntînă umbrîtă); *prîl vulódzile aumbráte* (prin poienile adumbrate), BNA, I, 16; 2°: *feóla aéstă áre fáța aumbrătă* (fața asta are fața cu umbre frumoase); 3°: *tu yis, s' vídză aumbrăt* (în vis, se simți atins (călcat) de o umbră, de o fantomă); 4°: *ímn'i cá gál'ina, aumbrătă* (umbli vrăjîită, ca găina), ZP, IX, 620; *óámin'i aumbrăt cá tine* (oameni zăpăciți ca tine), Lum. V, 28. — V. *umbrăt* și:

AUMBRĂȚĂ, sf., pl. *aumbră'ț* și *aumbrăte*, umbrar, «arbri de verdure; ombrage», Dal. 31; PB, 544; *cum șideă 'nă dăuă sun aumbrăță* (intr-o zi, pe cînd stătea sub umbrar), PLit, 762; PAnt, 86; *tu-aumbrăță si-n' l mi bag* (să-mi mă cule la umbrar), BNA, I, 78; *sun aumbrăta a unui nuc* (sub umbra(rul) unui nuc), PB, 335¹²; *pă'dzle cu aumbrăte* (padinile cu umbrare), BNA, I, 20. — V. :

AÛMBRĂ, sf., pl. *aûmbre*, umbră etc., 1°. ombre; 2°. beaux traits du visage (surtout autour des yeux); 3°. air; apparence; 4°. étranger; 5°. protection, abri protecteur; 6°. fantôme, revenant, Dal, 33; Nic, 55; Mih, 57; PScr, 195; BNA, III, 56. — 1°: *tu-aûmbra-voastră lo nu-n'î şed* (eu nu stau la umbra voastră), PLit, 931; PAnt, 16; 2°: *mul'edre cu aûmbără* (femeie graţioasă la faţă) — v. *aumbrăt* 2°; 3°: *aveă fiidôrlu aléptu aûmbără di hil'tu şi dômnu märe* (feciorul ales (făt-frumos) avea aer de fiu de domn mare), PB, 1096; 4: *aûmbra şed din căsă* (umbra (omul) cea din casă), BNA, III, 56; *aûmbra carl eăste?* (cine e străinul?), PGr, 20; *şi aûmbra?* (dar străinul cine e?), PAnt, 308; 5°: *cu a cul aûmbără n'edrdzim noi tru arnî?* (cu a cui protecţie mergem noi în ţinutul pentru iernat?), Lum, IV, 284; 6°: *l-călca' aûmbra* (l-a călcat umbra, l-a vrăjit strigoii, vîrcolacul), PGr, 20; *ma nu-n'î putîl cu ôel'i s' daû di-aûmbra nivîdzûtă* (dar nu-mi putui (nu-mi fu posibil) să dau ochii cu (să văd) fantoma (vîrcolacul) nevăzută), PAnt, 273; LP, 73; Bair, 110. V. *ûmbără*. — Cf. şi gr. *συνά*, alb. *hi(j)je*, bg. *sënka*, tc. *gueulgué*. — < lat. **umbra** „ombre; ombre d'un mort, fantôme, spectre”.

AUMBRĂ'SCU, vb. IV, Nic, 56 — v. *aumbréscu* și :

AUMBREDZŪ (*mi*), vb. I (*aumbrāl*, -*rāt*, -*rāre*), adumbri, «1°. ombrager; 2°. ensorceler; 3°. maigrir», Dal, 34; PLit, 253; PDicț, 10. — 1°: *tu vâcăredzâ, lu s' aumbră și-alânfl boi* (în vâcăreață, unde stau (erau) la umbră și ceilalți boi), PLit, 809; 2°: *fițôrlu da nâpôl: va lu-aumbrără* (flăcăul (copilul) dă înapoi *cu sănătalea* (nu se întreamează): l-or fi vrăjit); *lu-aumbrără ș' lu sculără albile nsus* (ielele l-au fermecat și l-au ridicat în sus), GrB, 140; 3°: *ti-aumbrăși mûltu lu fâfă* (te-ai umbrît (ai slăbit) mult la față). — Cf. † dr. „să umbreaze”, CC, 536²⁸. — < lat. *umbrare*, „ombrager”.

AUMBRĚSCU (mi), vb. IV (*aumbrîi, -rîi, -rîre*): *pădin'le si-aumbrîră* (pădinile s-au umbrît). PAnt. 201; BNA. V, 40. V. *aumbră'scu* și *aumbrédză*. — < dr. *umbri*.

AUMBRÓS, -roasă, pl. *aumbrôști*, -roăse, umbros, «1°. ombreux; 2°. ensorcelé; 3°. mai-gri; 4°. abominable», Dal, 34; Nic, 56; PDicț, 10. — 1°: *tu-aumbrôasa-aripidină* (în umbrosul povirniș), PAnt, 271; Bair, 104; *păduri grele și-aumbrôase* (păduri grele și umbroase), BNA, I, 18; 2°: *ațiunse s' hibă aumbrôasă* (a ajuns să fie vrăjită) — v. *aumbrăl* 4°; *năfil'i-s aumbrôști* (nucii sint fermecați), PB, 499¹³; 3°: *n'i-pără măltu aumbrós* (mi-a părut tare slăbit) — v. *aumbrédzú* 3°; 4°: *om aumbrós* (om stăpinit de spirite rele). V. *umbrós*. — < lat. *umbrōsus* „ombregé, ombreux”.

AŪMTU, -lă, pl. *aŭmŭl, -le*, uns, «1°. oint; enduit; 2°. corrompu par des dons», Dal, 34; Nic, 56. — 1°: *pizăl'ile aŭmte cu ŭdră gălbînă* (prispele unse cu pămînt (lut) galben), Fl, I, 2, 3; *aŭmlă cu cătrâne* (unsă cu catran), PB, 31⁸⁷; 2°: *catilu eăste aŭmlu* (judecătorul e mituit). — V. *ămsu* și:

AUNDZEĂRE, sf., ungere, Nic, 56 — v. *aundzire*.

AUNDZĖSCU, vb. IV, asemenea — v. *undzescu*.

AUNDZIRE, sf., pl. *aundzirŭl*, ungere, «action d'oindre» etc. Dal, 56 — v. *undzire* și:

AUNGU (*mi*), vb. III și II (*aŭmșu; aŭmlu și aŭmsu; aundzire și aundzeăre*), unge, «1°. oindre; 2°. enduire de glaise; 3°. corrompre par des dons; 4°. couvrir qq. d'insultes», Dal, 34; Nic, 56; PB, 544; PAnt, 403. — 1°: *aundzi-l cu seŭ* (unge-l cu seu); 2°: *aundzim sau aundzēm căsa* (ungem cu lut pardoseala sau interiorul casei); 3°: *pindărlu lu-avēm aŭmlă* (pe pindar l-am uns, l-am mituit); 4°: *lu-aŭmsil di la cap pŭ'nă la ăloăre* (l-ai umplut cu insulte de sus pînă jos). V. *ungu*. — < lat. *ungere* „oindre”.

AURĂRE (*aurlăre*), sf., Mih, 57 — v. *aurărŭi, urlăre*.

AURĂSCU (*mi*), vb. IV (*aurŭlŭi, -rŭlŭ, -rŭre*), url, «1°. haîr; 2°. s'ennuyer; (se) dētes-ter», Dal, 34; Nic, 56; Mih, 57; Caraf, 49. — 1°: *el mŭ-aurăște, vol nu mŭ-aurŭlŭ* (el mă urăște, voi nu mă urŭți); *elŭ si-aurășcu* (ei se urăse); 2°: *lŭi si-aură și-a lul* (i se ură și lui, se plictisea și el), PAnt, 188; *lŭi si-aură di șideăre* (i se ura cu statul, cu inactivitatea), PB, 136¹⁰. V. *urășcu*. — < lat. **horrire* (cf. *horresco*) „se hérisser; redouter”.

***AURĖDZŪ**, vb. I (*aurăŭ, -răt, -răre*), ruga, «prier»: *să și aurărămu, ca cum aură' orbul* (să și ne rugăm, așa cum se rugă orbul), Cod, 25¹². — V. *acr, or, urĖdză* și sinonimul *pălăcărseŭl*.

AURĖRE, sf., pl. *aurŭrŭlŭ*, urire, «action de haîr, de s'ennuyer», Dal, 34; PB, 544.

AURĖT, -lă, pl. *aurŭlŭ, -le*, urit, «odieux», Dal, 34; *arăde mălle și-aurŭle* (rele multe și urite), PLit, 873. — V. *urŭt*.

AURLĂRE, sf., pl. *aurlăŭrŭlŭ*, urlare, «action de hurler, de bannir, de fourrer; hurlement», Dal, 34; Nic, 56; PB, 544; I Diet, 10. — 1°: *s' trundușcu mŭnŭlŭlŭ... di-aurlăre-a cl'nŭlor* (se zguduie munții... de urletul cîinilor), PAnt, 269; Bair, 69; 2°: *s' nu u scoătlă... di-aurlăre* (să nu o slăbească... cu urletul, cu cearta), PLit, 768; 3°: *cl'nŭlŭlŭ vor aurlăre la ol* (cîinii trebuie goniți la oi); 4°: *aurlăre a cālŭlor lu āgre nă custlă'* (băgatul (slobozirea) cailor în țarine ne-a costat). — V. *aurrăre* și:

AURLĂT, -lă, pl. *aurlăŭlŭ, -le*, urlat, «hurlé; hué; banni», Dal, 34; Nic, 56.

AURLĂTÖR, -loăre, pl. *aurlătöŭlŭ, -loăre*, urlător, «qui hurle; rabatteurs», hăitaș, Dal, 34; Nic, 57.

AURLĂTÖRĂ, sf., pl. *aurlătöŭrŭlŭ*, urlătură, «hurlement; huée», Dal, 34; Nic, 57; PenB, VI, 142; *cl'nŭle... nu s' curmă di aurlătöŭră* (cîinele... nu inecă cu urlatul), PenB, VI, 111.

AURLU (*mi*), vb. I (*aurlălŭ, -lăt, -lăre*), urla, «1°. hurler; 2°. appeler; 3°. bannir; 4°. (se) fourrer; mettre dedans; 5°. frapper», Dal, 34; Nic, 57; GrS, II, 58. — 1°: *zgeără ôlle, -aurlă cl'nŭlŭlŭ* (beăie oile, urlă cîinii), PAnt, 200; 2°: *lu-aurlăși?* (l-ai chemat?) — v. *strig*; 3°: *aurlă-l cl'nŭle di-ăă* (gonește-l cîinele de aci) — v. *agunescu* 1°; 4°: *aurlăŭ cālŭ lu vu-loăgă* (dați cailor drumul în poiană) — v. *sălăgescu* 1°; *mŭ-aurlu nŭntru* (mă arunc înlăuntru, în rlu), PAnt, 343 — v. *aruc* 1°; *lăplu si-aurlă' lu ol* (lupul se viră în oi), Fl, I, 6, 23 — v. *bumbunĖdză* 4°, *huhulescu* 3°; 5°: *aurlă-lŭlŭ vlŭră* (urlă-i vreuna = dă-i vreo palmă) — v. *ărdu* 2°. — 6°: *lŭlŭ-aurlă lukŭ lu pŭnlăcă* (li urlă lupi în burtă = les boyaux lui orient, il crève de faim), PB, 290¹⁵ — v. *lup* 3°. — V. *aurru, ŭrlu*. — < lat. **ur(u)lare* < *ululare* „hurler; appeler par des hurlements”.

AURN'ĖSCU (*mi*), vb. IV (*aurnŭlŭ, -nŭlŭ, -nŭre*), năpusti, «fondre sur, se ruer sur — v. *arăvușcu, năpădescu* etc.», CEL, 57 (< vsl. *urŭnŭlŭ se* „a via aberrare”); GEL, 114; s' *aurnŭră*

pri nts (se năpustiră asupra lui), PB, 338¹⁷; *ca lăkl'i si-aur'n'iră* (se năpustiră ca lupii), PLit, 533; *luț acloře si-aur'n'ed* (toți acolo năvăleau), PLit, 1044; *s' aurn'iră ca orn'il'i pri ml'rșe* (se năpustiră ca vulturii asupra hoitului), PLit, 595. V. *urn'escu*. — Cu amestecul gr. ὄρμω „fondre sur”, care, singur și direct ar fi dat *aur'n'isescu*: < *örn'lu*.

AURN'IRE, AURN'IT — v. *urn'ire, urn'il*.

AURRĂRE, AŪRRU (fărșeroți — cu rr (r) vibrant, ca în *arriū* etc.), Dal, 34; Mih, 57; CLit, 125 (*aurrari*) — v. *aurlăre, aurlu*.

AŪRSĂ, sf., pl. *aărse* (nord), Mih, 57 — v. *ursă*.

AUȘAME, AUȘÉAME, sf., fără pl., bătrînet, «nombre de vieillards; vieillesse», Dal, 34; Nic, 57; *si-adună' tătă aușamea a hoărăl'el* (se strînse tot bătrînetul satului); *tóra lu-aușame scoăle, cal, ȝlunáme* (acum la bătrînețe arată, calule, voinicie), PLit, 673; PANT, 10.

AUȘÉASTE, adv., bătrînește, «en vieux; à l'antique», PLit, 825; *zburăște aușéășle* (vorbește bătrînește).

AUȘÉATIC, AUȘATIC, sm., pl. *aușéatife și aușéaticuri*, bătrînet; bătrînețe, «1° nombre de vieillards; 2° vieillesse», Dal, 34; Nic, 57; Mih, 57. — 1°: *fără di aușatic, tămea s' dușed ... ca răclu* (fără de bătrînet, lumea mergea... ca racul), PB, 166¹⁸; *aușéaticlu dit I'pir* (bătrînimia din Epir), PANT, 237; BNA, II, 98; 2°: *aușéaticlu i greū, o lai murgu, frăte-a n'eu* (bătrîneța e grea, măi murgule, frate-al meu), PANT, 200; *nveăță tu ȝlunătice, s' ti lîndzl tu-aușatic* (învață la tinerețe, ca să te întinzi (repauzezi) la bătrînețe), PLit, 690; PANT, 10. V. *aușame* și sinonimul *yirămate*.

AUȘESCU¹, -ședscă, pl. *aușeșft, -șești*, bătrînesc, «vieux; antique», Dal, 34; PB, 545; PANT, 403. — V. *mușescu¹*.

AUȘESCU², vb. IV (*aușil, -șil, -șire*), îmbătrîni, «vieillir», Dal, 34; Nic, 57 (*aușd'scu*); Mih, 58; *tîne aușil, Gardăni* (tu, Gardani, ai îmbătrînit), GrB, 226; PANT, 232; BNA, IV, 151; *amindol'i aușim* (amîndoi am îmbătrînit), Bag, 52; PANT, 200; BNA, V, 38; *aveă aușilă s' n'să* (îmbătrînise și ea), PB, 303²¹. Sinonime: *mbiltrînescu, mușescu²*. — < *aūșū*.

AUȘIRE, sf., pl. *aușir* «vieillessement», Dal, 34; Mih, 58.

AUȘIT, -lă, pl. *aușit, -le* «vieilli», Dal, 34. V. *alçit*.

AUȘITĂ, sf., fără pl., «vieillessement; vieillesse», Dal, 34.

AUȘŪ, sm., pl. *aūș și aūșean'l*, bătrîn, «1° vieux, vieil; vieillard; 2° aieul», Dal, 34; Nic, 57; Mih, 58; PScr, 195. — 1°: *un aūș cu pērēa lūngă* (un bătrîn cu pletele lungi), PANT, 301; BNA, I, 130; *aūș, aūș ca Dumnidză'ū* (bătrîn, bătrîn ca Dumnezeu), PLit, 431; *aūșū-l stărlu-a căsăl'el* (bătrînul e stîlpul casei), PGr, 144; *dū-le la pap-aūșū aŭēla* (du-te la moș-bătrînul (moșneagul) acela), PB, 3¹⁹; *ȝlōăcă-aūș cu pērū cāir* (joacă (dansează) bătrîni cu părul caier alb), PANT, 298; BNA, I, 126; *ca val di hoăra fe nu-ări aūș* (ca vai de satul ce nu are bătrîni); 2°: *ȝlōne-Armă'n... di-lū aūșl'l-a noștl s' filără* (flăcău aromân... de unde se născură strămoșii noștri), PLit, 864; PANT, 20. — Pentru dacoromână, cf.: HEM, 2139; DR, I, 146; Sez, XXIII, 6; DA, s. v.; CDDE, 122; PARom, 98; PCon, 10 etc. Sinonime: *bēhlu, bil'rnu, moșū, pap* etc. — < lat. *avus* „aieul, grand-père” + -*ūșū*.

AŪȚE, adv., Gram, 223, aici — v. *aūȚe*.

AŪŪĀ, sf., pl. *aūūă*, (bob, boabe de) strugure, «raisin», dr. și † dr. *aūă* („sânge de auo bé vinū”, HPs, 412²³), Dal, 33; Nic, 55; Mih, 56; PScr, 195; PB, 544; *dă-n't ūnă aūūă* (dă-mi un strugure sau un bob de strugure); *loăł aūūă* (am luat struguri); *s' năpu ml'fl aūūă mūllă* (să nu mănînci cumva struguri mulți), BNA, III, 90 — de remarcat: *aūūă mūllă*, nu *aūūă mūlle*; *un arăpune di aūūă* (un ciorchine de struguri); *dulfeămea a aūūălor* (dulceața strugurilor); *sîmînța a aūūăl'el nu va mlcăre* (sîmburele bobului de strugure nu trebuie mîncat); *aūūă frînfedscă* «groseilles à grappes», coacăză, Mih, 57. — În Lum, III, 83 și 84 și în Dun,

I, 67 e tipărit *ană* în loc de *auă* — Cf. și mgl. *uā* (PMegR, II, 126), *uā*, *uā* (CapM, III, 321), *uā* (GrS, VII, 220), precum și it. *ua* (Pasq, 133). — < lat. *uva* „raisin”.

AVĂE, AVĂIE, sf., aer; climat, PScr, 195; CLit, 125; 68 — v. *hăvāe*, *hivā*.

AVĂIIVA, sf., pl. *avăiive*, lemn colorat, «bois coloré», PLit, 262. — < ?

AVĂNE, sf., pluviă, havan, Mih, 58; PScr, 195 — v. *hăvāne*.

ĂVAR (grămosteni), sm., pl. *ăvarl*, anin, «aune» — v. *vrā'n'tā*. Sinonime: *ārin*, *șcl'iθru*. — < ?

AVARIG, AVARLIGA, AVARRIGA, adv., în jur, «autours», Gram, 223; PB, 545; PAnt, 404. — V. *avāriga*, *avārigara*, *averiga*, *di-avarliga*, *varliga*.

Ă-VĂ! «allez-vous!; venez!», Dal, 34. V. *dé-vā!* — < *a⁴* + *vā* (*vol¹*).

AVĂRIGA, AVĂRIGARA, AVĂRRIGA, adv., Dal, 35; PB, 482³²; 545; PAnt, 404 — v. *averiga*.

AVDĂG, vb. I, adăuga, CFr, 156, t. 11 — v. *adāvgu*.

AVDĂLCU, -că, pl. *avdălci*, -le, zăpăcit, «ahuri». V. *prilipiddl*. — < tc. *ubdal* (2) „pauvre d'esprit, sot”.

AVDĖLĀ, sf., lipitoare, Dal, 34 — v. *avdĖlā*.

Ă v d e - t ū t e, s. «qui entend tout; (Jean) fine-oreille», PB, 545. — V.:

ĂVDU (*mi*), vb. IV (*avdzl'i*, -dzl'i, -dzl're), auzi, «1°. ouïr; 2°. entendre; 3°. obéir», Dal, 34; Nic, 102; Mih, 58; PScr, 195. — 1°: *pril cupăde si-ăvde-arópul* (printre stejari se aude ropot), PAnt, 271; Bair, 103; 2°: *avdzl-mi, mul'eare* (auzi-mă, (ascultă-mă, înțelege-mă), femeie), PB, 196¹²; *cl'ndu nu si-ăvdu furl, atâmfeā s' li-avēgl'i di nışl* (cînd nu se aud (nu se vorbește de) furi, atunci să te păzești de dinșii) — v. *atâmfeā(lui)*; 3°: *aēstu om nu āvde di vl'nu* (acest om nu ascultă de nimeni) — v. *ascăllu* 2°. Sinonim: *dăguēscu*. — < lat. *audire* „entendre; ouïr”.

AVĖLĀ, sf., pl. *avdĖle*, lipitoare, «sangsue», Nic, 2; Mih, 58; LP, 21. V. *avdĖlā*, *ar-veāā*, *arvĖlā*. — < ἀβδελλα „~”.

Avōil'eāt, -lā, pl. *Avōil'eāl*, -le «habitant d'Avdēla (village aroumain du Pinde)», Lum, V, 219; *lu n'ērdzi, ōre Avōil'eāte?* (unde mergi, măi avdeliatule?), PAnt, 343.

AVAIL'ITEĂȘTE, sf. pl. și adv. «1°. le parler des habitants d'Avdēla; 2°. à la manière des habitants d'Avdēla». 1°: *anviā' avōil'iteāște* (Invăță graiul din Avdela), Lum, V, 12; 2°: *s' poārā avōil'iteāște* (se poartă, se îmbracă ca la Avdela). — V. *arbinșeāște*, *armăneāște*, *fărșiruleāște* etc.

AVAIL'ITĖSCU, -leāscā, pl. *avōil'itēșli*, -lēșli «d'Avdēla», PAnt, 404; *cārvā'n'le aēste au cāpērdzi avōil'itēști* (caravanele acestea au „cuverturi” proprii satului Avdela) — v. *cāpērdā*.

AVDZĖRE, sf., pl. *avdzl'ri*, auzire, «action d'entendre; ouïe», Dal, 34; Nic, 103; Mih, 58; PB, 545; *avdzl'rea l'i-eāste būnā* (auzul fi e bun).

AVDZĖT, -lā, pl. *avdzl'i*, -le, auzit, «1°. ouï; entendu; 2°. renommé, célèbre», Dal, 34; Nic, 103; Mih, 58; PB, 545. — 1°: *cāmbāna fu avdzl'tā* (clopotul a fost auzit); 2°: *un avdzl'tu Fēlu — mārē* (un renumit Fetu-mare), PLit, 996; PAnt, 42; *avūm doāā-avdzl'te horl* (avurăm două renumite sate), Bag, 35; PAnt, 198; BNA, V, 29. — V.:

AVDZĖTĀ, sf., fără pl., rezonanță; din auzite, «1°. voix; résonnance; 2°. par ouï dire». — 1°: *avēd avdzl'tā būnā* (avea rezonanță bună), PenB, VI, 100; 2°: *di pri avdzl'te* (din auzite), BNA, II, 14 — v. *arāklitā*.

AVEĖRE, sf., pl. *avērl*, avere, «fortune; richesses», Dal, 34; PB, 545; *om avdzl't lu-aveāre s' mīnte* (om renumit în avere și înțelepciune), PAnt, 302; BNA, I, 132. V. *avēre* și *am¹*. — < lat. *habere* „avoir (en sa possession)”.

AVĖGLIŪ (*mi*), vb. I (*avigl'ēdl*, -l'ēdl, -l'eāre), veghea, «veiller; garder», Nic, 2; Mih, 58; *el'i avēgl'e tu cōcā* (ei veghează la curmătură); *mēslu aēstu avēgl'i-te* (în luna asta

păzește-te); *că țe s' nu-avégl'i?* (de ce să nu păzești?), PB, 181¹; PAnt, 98. V. *végl'lu* și sinonimele *pădzescu*, *hărăscu* 2°. — < lat. **vig(i)lare** „veiller”.

AVÉR, invar. : „*dî-avér* — de vero”, în adevăr, «vraiment», W, II, 362; CSt, I, 44; 183. Sinonim : *aliðhea*. — V. *ver*¹.

AVÈRE (nord), sf., pl. *avérl*, Mih, 58; PB, 545; PAnt, 404 — v. *aveäre*.

AVERİGA, adv., Gram, 224 — v. *varıga*, *varlıga*.

AVGĂȚESCU, vb. IV (*avgăŭŭl*, *-ŭl*, *-ŭre*), adăuga, «augmenter; accroître; multiplier», Dal, 34; Nic, 102; PET, 10 (<*adăvgătisescu* < *adăvgu*); GEI, 115. Sinonim : *adăngu*, *avdăg*. — < αὐγατίζω „augmenter”.

AVGĂȚIRE, sf., pl. *avgăŭŭrl*, adăugare, «augmentation», Dal, 34; Nic, 102. Sinonim : *adăvgäre*.

AVGĂȚIT, *-lă*, pl. *avgăŭŭl*, *-le*, adăugat, «augmenté; multiplié», Dal, 34; Nic, 102.

AVILIE, sf., vioară, PB, 545 — v. *avylulle*.

AVȚULGI, sm., pl. *avȚulgeădz*, lăutar, «ménétrier». V. *dum-dum*, *Ŗiflu*. — < *avylulle*.

AVȚULIE, sf., pl. *avylulł*, vioară, «1°. violon; 2°. pl. ménétriers», PLit, 790. — 1° : *si-ăude ăună avylulle* (se aude o vioară); 2° : *cu fără ăedăŭŭ ș' făr' di-avȚulł* (cu fără dansul ăedăŭŭ și fără de viori, fără lăutari), PAnt, 157; BNA, II, 4. Sinonime : *kimané*, *zıngınă*. — < βιολί < it. *violino*.

Av y u s t u, sm., august, «août» : *lu ăvyslu cad murmın'ile* (în august sint *murmın'ile*). — V. *ăgustu*. — < αὐγουστος „~”.

AVGI, sm., pl. *avgeădz*, vânător, «chasseur». Sinonim : *avinătôr*. — < tc. *avdjy* (40) „~”.

AVIGL'ITÔR, *-toäre*, pl. *avigl'itôrł*, *-toäre*, păzitor, «veilleur; gardien», PB, 545; *ni-poăta-a avigl'itôrłul* (nepoata veghetorului), Lum, V, 9, 16; PAnt, 333. — V. *avliçitôr*, *vigl'itôr avégl'lu*.

AVILIMINTU, sn., pl. *aviliminte*, acoperămint, «couverture», CLitur, 125. V. *amvilimintu* și *amvălăscu*. Sinonim : *acupirimindu*. — Ca și it. *velamento* : < lat. *velamentum* „enveloppe”.

AVİN (*mi*), vb. I (*avinăł*, *-năl*, *-näre*), vîna, «1°. chasser; pourchasser; courir après; poursuivre; 2°. stimuler; presser (les chevaux)», Dal, 34; Nic, 2; Mih, 59; PScr, 195; PLit, 494. — 1° : *el avină l'ėpuri* (el vîna iepuri); *lăplu nu si-avină lişôr* (lupul nu se vînează ușor); *lu-avină fūrıl'i* (il urmărește hoŭii); *mi-avină sl'năzile* (mă urmărește singele = va fi vîrsare de singe din partea mea), PAnt, 229; GrB, 225; 2° : *kiraŭŭlu... avină căł'i* (chirigiuł... îndeamnă caił), GrB, 2, 30; BNA, IV, 131 — v. *anăngăsăescu*; *avinăm ma n ȳle* (îndemnă mai cu grabă), Lum, II, 313; BNA, IV, 77; *avinăŭ!* (goniŭi!, minăŭi mai iute caił!), PenB, I, 12, 8. V. *anăngăsăescu* „a îndemna”, nu „a fugări”, ca în : *nu avinăŭ căł'i* (nu fugăriŭi caił); *avinără ayónea* (grăbiră repede), PB, 147¹⁰. — Ca și verbele : *avégl'lu* (dr. *veghez*), *min* (dr. *mtn*), *ŭin* (dr. *cinez*), și *avin* (dr. *vînez*) circulă fără desinenŭa *-ėdză* din verbele ca *lucrėdză* (dr. *lucru* și *lucrez*) etc. — cf. și BNA, III, xıı; PCon, 7, precum și † dr. „mii de oameni vînă” (CC, 333²⁶). — < lat. **venare* (*venari*) „chasser, poursuivre”.

AVINĂRE, sf., pl. *avinărl*, vînare, «action de chasser etc.; chasse», Dal, 34; Nic, 2; Mih, 58; PScr, 195; *hil'lu di amiră' iŭl avinäre* [= *iŭl a avinäre*, cf. și PArom, 57] (fiul de împărat ieŭi a vîna, ieŭi la vînătoare), PB, 179²⁶; PAnt, 96; *tu iŭŭirea avinäre* (la ieŭirea pentru a vîna), PB, 104¹²; *si-ăŭŭcă cu avinărea* (se jucau cu de-a urmărire), Fl, II, 1, 14. Sinonim : *kintȳe*.

AVINÁT, *-tă*, pl. *avinăŭ*, *-te*, vînat, «(pour)chassé», Dal, 35; Nic, 3; Mih, 59; PB, 546.

AVINÁTIC, sm. (n., pl. *avinăŭŭŭ?*), vînat, «gibier; chasse», Dal, 35; Nic, 3; Mih, 59; *l'i-deăde ăună părte di avinăŭŭŭŭ țe aveă* (i-a dat o parte din vînatul ce avea), Lum, II, 95;

năcă da di vl'ră avinătîc (nu cumva dă de vreun vinat), PB, 179³³; PAnt, 96; *dă-n'î și cōrnul di-avinătîc* (dă-mi și cornul de vînătoare), Velo, 33; PAnt, 327; BNA, V, 104. — < lat. *venaticus* „relatif à la chasse”.

AVINĂTOR, sm., pl. *avinătōrl*, vînător, «chasseur», Dal, 35; Nic, 3; PB, 546; PLit, 1038. Sinonime: *avḡl*, *kinivătōr*.

AVLĂKE, sf., pl. *avlă'kî*, Nic, 102; GEI, 114; *prîl hodră cūră ână avlăke* (prin sat curge o gîrlă). — V.:

AVLĂKÎŪ, sn., pl. *avlăkturl*, brazdă; gîrlă, 1°. *sillon* — v. *brăzdă*; 2°. *rigole*; canal; ruisseau», Dal, 35; Nic, 102; Mih, 59; PB, 546. — 1°: *s' avvărliḡe tut lōclu di hoāră cu un avlăktū* (tot pămîntul (cuprinsul) satului s-a înconjurat cu un șanț), Al. 1903, 52; 2°: *'și-u băḡă' āpa tu-avlăke* (apa și-a pus pe canal = și-a aranjat bine interesele), PLit, 673. V. *vîe*. — < αῦλάκι <tc. *avlaq* (41) „sillon”.

AVLĂMÎ, sm., pl. *avlămean'î*, frate de cruce, «frère par adoptio in fratrem, par fraternisation par le sang». V. *vlamî* și sinonimul *fărlăt*. — < alb. *vëllām* „fratello in Dio”.

AVLÎE, sf., pl. *avllî*, curte, «cour», Dal, 35; Nic, 102; Mih, 59; PB, 546; PAnt, 404; GrS, IV, 243; GEI, 114; PLit, 845; PenB, VI, 134. Sinonime: *cūrte*, *ubōr*. — < αῦλή <tc. *avly* (41) „cour”.

AVLIȘITŌR, -loāre (nord), PB, 546 — v. *avḡl'itōr* și *pîndăr*.

AVOĂLĂ, sf., pl. *avoāle*, buclă, «boucle»; cu *pērtu neāle*, *avoāle* (cu părul inele, bucle), Perd, 31²⁶. — V. *voālă*.

AVOCĂT, sm., PAnt, 404 — v. *avucăt*.

AVŌLETO, invar., posibil, «possible», GEI, 114; *putē avōleto nu ēste* (niciodată nu e posibil), Cod, 14²¹; 33 b²¹; 47²⁴. — < ἀβόλετος „difficile; impossible” (confundat cu βολετός „possible”) — sau: α + βολετός.

AVŌSTRU, *avoāstră* (= a *vōstru*, a *voāstră*) — v. *alōr*.

AVRĂG, sn., pl. *avrăḡuri*, brazdă, «sillon», Dal, 35; Nic, 103. — V. *vrag*, *avruguescu* și sinonimele *avlăktū*, *brăzdă*.

AVRĂKE (grămosteni), sf. (pl. *avră'kî*), gâteală, «sorte de fleurs dont s'ornent les mariées». — < ?

AVRĂPĂ, sf. (și invar.), grabă, «hâte»: *trăpse āḡea cu avrăpă* (a tras ușa cu grabă), Fl, II, 4, 11; *alōḡă cu avrăpă* (alerga iute), Fl, II, 4, 12. Nu are circulație morfologică. Sinonime: *ayun'ie*, *ḡie*. — V. *vrăpă*.

AVRĂRE, sf., pl. *avră'rî*, răcoreală, 1°. *action de (se) rafraîchir*; *fraîcheur*; 2°. *rossade*, *volée*, Dal, 35; Nic, 103; PB, 546. V. *avrădză*.

AVRĂT, -tă, pl. *avrăt*, -te, răcorit, 1°. *rafraîchi*; *battu par la brise*; *soulagé*; 2°. *frappé*, Dal, 35; Nic, 103; Al. 1903, 44.

ĂVRĂ, sf., fără pl., adiere, «zéphir; brise; fraîcheur; aisance», Dal, 35; Nic, 102; Mih, 59; PB, 546; PAnt, 404; PFon, § 121; *āă e āste āvră* (aici e răcoare). — Cf. și mgl. *āvră* (CapM, III, 29) și gr. αῦρα. — < lat. *aura* „brise”.

AVRĂHN'ISĖSCU, vb. IV (*avrăhn'isîl*, -sîl, -sîre), răguși, «s'enrouer», Dal, 35; GEI, 115; *lāl'i cōrḡi avrăhn'isîră* (bieții nefericiți au răgușit), Fl, II, 3, 2. — V. *vrăhn'isescu*.

AVRĂHN'ISÎRE, sf., pl. *avrăhn'isîrî*, răgușire, «action de s'enrouer; enrouement», Dal, 35.

AVRĂHN'ISÎT, -tă, pl. *avrăhn'isîl*, -te, răgușit, «enroué; rauque», Dal, 35; Al. 1927, 126; *āri boāḡe avrăhn'isîlă* (are voce răgușită).

A-VRÉ! «eh, l'homme!», interjecție cu care se adresează mai mult celor de sex bărbătesc: *a-vré fiḡtōr* (măi (bre) băiete). V. *vrē!*, *bre!*

AVRÉDŽŮ (*mi*), vb. I (*avrdl*, *-rdl*, *-rdre*), răcori, «1° (se) rafraîchir; souffler (la brise); soulager; 2°. frapper», Dal, 35; Nic, 103; Mih, 59 (*avrescu*, *avrire*, vb. IV). — 1°: *vîntul vol s' mi-avredždă* (vreau să mă răcorească vîntul), PB, 335³³; *porcul intră' tu bărdă să s' avredždă* (porcul a intrat în băltoacă să se răcorească), PB, 468²⁸; *il' i avredždă șă il' i lun' i-neddžă* (li răcorește și li luminează), Cod, 59²⁷; 2°: *avredždă-l* (răcorește-l = trage-i o palmă) — v. *ardu* 2°, *crușcu* 3°, *zăpălescū*. — Forme verbale eronate la REW, 788. — < *avrd*.

AVRIE, sf., pl. *avrl* «?»: *gugăce, turturi, purânți i avrl* (gugusecele, turturele, porumbeii sau păsărele?), Lum, V, 186. — V. *lavrlă*, sm. [deci: nu **AVRIE**, ci **AVRÎŮ**, sm.].

AVRIȚĂ, sf., pl. *avriță*, evantaliu, «eventail», Dal, 35. — < *avrd*.

AVRÔHE, sf., pl. *avroh*, cursă, «piège», GEI, 115. Sinonime: *aldă* 1°, *băldă* 1, *păydă*. — < βρόχι „~”.

AVRÔS, *-roasă*, pl. *avroși*, *-rodse*, răcoritor, «rafraîchissement; frais», Dal, 35; un *vîntu avrôs bătea* (bătea un vînt răcoritor), PAnt, 252; *hoardă-avroasă și livendă* (sat răcoros și mîndru), BNA, II, 44; *mi dipân n grodpă-avroasă* (mă cobor în groapă răcoroasă), CosP, 38. — < *avrd*.

AVRUGUÊSCU, vb. IV (*avrugul*, *-uil*, *-uire*), brăzda, «labourer; sillonner», Dal, 35; Nic, 103; *afldi un Armă'n fe avrugulă la āgru* (găsiu un aromân care brăzda în țarină), PenB, VI, 130. V. *vrugușcu* și sinonimul *ar* 1. — < *avruguescu* < *avrdg*.

AVRUGUÎRE, sf., pl. *avrugulr*, brăzdare, «sillonnement», Dal, 35; Nic, 103.

AVRUGUÎT, *-lă*, pl. *avrugul*, *-le*, brăzdat, «sillonné», Dal, 35; Nic, 103.

AVRUSÊSCU, vb. IV, obosi, Mih, 60 — v. *avursescu*, *lăvursescu*.

AVUCĂT, sm., pl. *avucăt*, «avocat», Dal, 35. Sinonim: *dikiyôr*. — < it. *avvocato*.

AVUCĂTLÎKE, sf., pl. *avucătlik*, avocatură, «profession d'avocat; finauderie», Dal, 35.

AVURSÊSCU, vb. IV (*avursil*, *-sil*, *-sire*), obosi, «(se) fatiguer; (se) laisser», Mih, 60; PB, 546; *avursil di alăgare* (ai obosit alergînd). V. *avrusescu*, *disvursescu* și sinonimul *apustusescu*. — < ? βαρύνω „alourdir; se laisser”.

AVURSÎRE, sf., pl. *avursir*, obosire, «action de fatiguer», Mih, 60. — V. *lăvursire*.

AVURSÎT, *-lă*, pl. *avursif*, *-le*, ostenit, «fatigué», Mih, 60; PB, 546; *aislă êlă di zăhmefă este avursilă* (această lume e obosită de eforturi), Cod, 61⁸; *eră avursil măllu* (era foarte ostenit), PB, 342¹¹. V. *curmăt* 3°, *stătăt* 1°.

AVŮT, *-lă*, pl. *avŭf*, *-le*, bogat, «riche», Nic, 3; Mih, 60; *avŭt, avŭt arŭptu* (avut, putred de bogat), PB, 59²; *ninviŭdlu, cll avŭt s' hlbă, eăste huzmikeăr a nviŭdlul* (incultul, oricît de bogat ar fi, e servitor al celui cult), PAnt, 10. Sinonime: *bugăt*, *zincîn*. — < lat. **habutum* < *habitum*.

AVUȚĂME, sf., fără pl., avuție, «richesse»: *cu lŭtă-l' i avuȚămea a lŭl* (cu toată-i avere a lui), PB, 93²⁶; — *cum feăfișl, avuȚe, avuȚămea?* — *cu dăhlu a kirăflor* (— bogatul, cum făcuși averea? — cu duhul celor proști), PGr, 21. Sinonim: *bugăt* l'e.

AVUȚĂSCU, vb. IV (*avuf* l', *-fl' i*, *-fl' re*), îmbogăți, «(s')enrichir»: *luțearll' kea căma avuȚăște* (negustoria îmbogățește mai mult), Lum, V, 45. Sinonim: *mbugăȚăscu*.

AVUȚESCU, vb. IV, cufunda — v. *vuȚescu*.

AVUȚÎLE, sf., fără pl., avuție, «richesse», PB, 546 — v. *avuȚăme*.

AVŮZ, sn., Dal, 35, havuz — v. *ahŭz, hăvŭze*.

AVUZÊSCU, vb. IV (*avuzil*, *-zil*, *-zire*), pluti, «nager; ramer», PScr, 195; Gram, 224; CEI 57. Sinonime: *amplătêscu* 2, *anôl*. — < alb. *vozis* „vogare” < sl. *voziti* „vehere; ramer”.

AVZÔTE, sf., Nic, 2 — v. *agzôte*.

ĂXAFNA, adv., pe neașteptate, «au dēpourvu», GEI, 93; *vin' i ăxafna* (veni pe neașteptate). V. *ăzufna*. Sinonime: *aniôrikhta, anipândiha*. — < ἄξαφνα, ἔξαφνα „subitement”.

ΑΧΑΓΙŨ, sn., pl. *axáγiurl*, plată, uium, «le prix des services du meunier, la quantité de farine que retient le meunier», GEI, 93. — < ἄγι „~”.

ΑΧΑΓURĂŨĂ, sf., GEI, 93, răsplată — v. *xayurădă*.

ΑΧΕΑΝĂ, sf., pl. *axeáne* (nord), GEI, 1911; 52; *fug jillŭ lu axeáne* (se duc întristați în străinătăți), PAnt, 338; Lum, V, 9, 19; s' *lurnă' di tru axeáne* (se întoarse din străinătate), PB, 241²⁵; *lu axeáne eásle* (în străinătate e), GrB, 2, 27; BNA, IV, 124; *un om dil axeáne* (un om din străinătate), Cal. 1911, 52; BNA, V, 107. — V. *xednă* și:

ΑΧÉN, *axeánă*, pl. *axén'i*, *axeáne*, străin, «étranger», CBIog, 48; *om axén* (om străin), CalGrB, 115; *u mlncără huzmikeárl'i și axénl'i* (o mîncară servitorii și străinii), Lum, III, 186; *ca axénlu și si veáde aproápe di hoárá-l'i* (ca străinul ce se vede aproape de satul lui), Lum, V, 9, 18; PAnt, 336. — V. *xen*.

ΑΧΕΝÍŦ, -tă, pl. *axenif*, -le, instrăinat, «étranger», CalGrB, 114; *l-cl'imárá ș' pi axenil* (l-au chemat și pe cel instrăinat), Cal. 1911, 52; BNA, V, 107. — V. *xinil*.

ΑΧÉSCU¹ (*mi*), vb. IV (*axil*, *axil*, *axire*), împlini, «1° (s')achever; (s')accomplir; 2° atteindre»: — 1°: *axil un an di cl'ndu murl* (a împlinit un an de cînd muri), Mih, 60; 178 (sub *dă'le*); 2°: *kicula s' lu-axeáscă* (atinge-l-ar (lovi-l-ar) damblaua), PenB, VIII, 52. — V. *acsescu* și *asescu* 1°.

ΑΧÉSCU² (*mi*), vb. IV (*axil*, *axil*, *axire*), învrednici, «(se) rendre digne», GEI, 93-94; *si vâ axilă* (să vâ învredniciți), Cod, 96¹⁹. — V. *axiusescu* și *tava(m)ble*.

ΑΧÍΕ, sf., pl. *axil*, valoare, «valeur; prix», Nic, 55; GEI, 93; Al. 1903, 100. V. *tin'le* 2°. — < ἄξια „valeur; mérite”.

ΑΧÍF, sn., pl. *axifurl*, arsenic, «poison, venin», Dal, 35; Nic, 55; GEI, 93; PLit, 318; PenB, VII, 12. Sinonim: *fármăc¹*. — < ἄξιφος „venin”.

ΑΧΙΝÍŦÓR, -toáre, pl. *axinilórl*, -toáre, străin, «étranger», Nic, 55; *ține veniși, axinilóáre* (bine veniși, străinule), W, II, 92, t. 61. — V. *xinilór*.

ΑΧÍRE, sf., pl. *axirl*, împlinire, «achèvement, accomplissement», Mih, 60; Cod, 90 b² — v. *pap* 2°.

ΑΧÍŦ, -tă, pl. *axif*, -le, împlinit, «achevé, accompli», Mih, 60. V. *axescu¹*.

ΑΧÍŦĂ, sf., pl. *axile* «mérite, dignité»: *axitile ș' tin'ille* (demnitățile și onorurile), Cod, 65². — v. *axescu²*, *axie*.

ΑΧÍŨ, áxe, pl. *axi*, áxe, capabil, «capable», Dal, 35; Nic, 55; Mih, 60; GEI, 93. — V. *ácsu*.

ΑΧÍUSÉSCU (*mi*), vb. IV (*axiusil*, -síl, -sire), învrednici, «faire mériter; accorder en grâce», Dal, 35; Nic, 55; PScr, 196; GEI, 93; *mi-axiusl Dumnidzá'ũ* (mă învrednici Dumnezeu). V. *axescu*, *texiusescu*. — < ἄξιόvω „faire mériter”.

ΑΧÍUSÍRE, sf., pl. *axiusirl*, învrednicire, «action de rendre digne, de faire mériter», Dal, 35; Nic, 55.

ΑΧÍUSÍŦ, -tă, pl. *axiusif*, -le, «rendu digne», Dal, 35; Nic, 55.

ΑΧÍZÉSCU, vb. IV (*axizil*, -zil, -zire), merita, «valoir; mériter; coûter», GEI, 94; *om fe nu axizeáste* (om care nu merită); *clt axizeáscu?* (clt costă?). Sinonime: *custisescu*. — < ἀξιζω „valoir”.

ΑΧÓLÍŦ, -tă, pl. *axólif*, -le, solitar, «seul; solitaire», Dal, 35. Sinonim: *singur*. — < ἑώλωτος „libre”.

ΑΧÓSTHĂ, sf. „tinda bisericii” — v. *xóstră*.

ΑΧUNGUKÉRE, sf., pl. *axungukérl*, «bougie», GEI, 94. Sinonim: *spirmafétă*. V. *aylukére*. — < ἀξούγγιον + κερί „cire”.

ΑΧŨΝΘΕ, sf., fără pl., slănină, «lard», GEI, 94; PLit, 267. Sinonim: *usl'ndzá*. — < ἀξούγγιον „axonge”.

AZ, ÁZĂ, adv., azi, «aujourd'hui», Dal, 35; Nic, 12; PScr, 196; PB, 547; PAnt, 255; 302; BNA, I, 132; *va-ŝ daă áză, va-ŝ daă m't'ne* (îți voi da azi, îți voi da mline), BNA, III, 74. — V. *adz*.

AZÁPE, sf. (pl. *ază'pl, ază'kl*), domolire, «restriction; répression; action de maîtriser», Nic, 12; *nu pot s' l'i fac azápe* (nu pot să-i stăpinesc). V. *zápe, zăptisescu*. — < tc. *azāb* (842) „châtiment; punition”.

AZĂ', sm., pl. *azădz, consilier*, «membre d'un conseil; conseiller», Dal, 35; Al. 1903: 53. — La voc. sg.: *ază'* (consilierule). — < tc. *'azā* (112) „membres; organes”.

AZ + cons → *as + cons*.

AZBOÁIR, AZBÓR, vb. I («s'envoler», Nic, 12; *ca si-azbór pln' di niór* (ca să zbor ptnă la nor), PAnt, 46; PLit, 834; 861; *pri lu azburát* (pe unde ați zburat), PB, 474¹⁴; *azbo áră, azbo áră pisti múnŝt* (zboară, zboară peste munți), PB, 143³²; *lu-azbuiră' feda, lu-as päre di-acló* (fata l-a zburat (l-a făcut să zboare), l-a speriat de acolo), PB, 357. — V. *asbór, asboáir, sboáir* (Dal, 182), precum și it. *sbulare* (Ive, 123) și *şvolare*.

AZBUIRÁRE, sf., sburare, PB, 547 — v. *azburáre, zbuiráre*.

AZBUIRĂTOR, -toáre, PB, 547 — v. *azburătór*.

AZBŪN, vb. I, împăca — v. *asbún*.

AZBURÁRE, sf., PB, 547 — v. *asbuiráre*.

AZBURĂTOR, -toáre, pl. *azburătóri, -toáre*, «ailé; qui vole», PB, 547; *ca pul'tu azburătór* (ca pasăre zburătoare), PAnt, 288; BNA, I, 30; *cal... azburătór* (cal... zburător), PB, 153³⁹. V. *asburătór*.

AZDÁRE, sf., asudare, PB, 486¹¹ — v. *asudáre*.

AZDÉDZIR?, vb. necunoscut: *meá, di páreásin't, azdédziră* [= asteásiră?] *fleáca a fólcul di tru fúrru tréll'i fiélóri* (ci, de páresimi, cei trei feciori stinseră (?) flacăra focului din cuptor), Cod, 125⁴ (— v. *astingu*). — < ?

AZDISÉSCU, vb. IV (*azdisít, -sit, -sire*), exalta, «devenir voluptueux, devenir fou á cause de la volupté; folátrer», Dal, 35. — < alb. *azdis* „imbaldanzire” < tc. *azdyрмаq* (16) „exalter”.

AZDISÍRE, sf., pl. *azdisíri*, lascivitate, «lascivité; folátrerie», Dal, 35; Bair, 43.

AZDISÍT, -lá, pl. *azdisítŝ, -le* «folátre; tombé en lascivité», Dal, 35.

AZGÍ'N, -ná, pl. *azgí'n't, -ne*, sensual, «voluptueux; dévergondé; exalté», Dal, 35; Nic, 87. V. și *asgí'n* «sensuel». — < tc. *azghyn* (17) „exalté”.

AZGÍNIPSÉSCU, vb. IV (*azgínipsít, -sit, -sire*), a deveni sensual, «devenir sensuel», Dal, 35; Nic, 87. — < *azgí'n*.

AZGÍNIPSÍRE, sf., pl. *azgínipsíri*, «action de devenir sensuel», Dal, 35.

AZGÍNIPSÍT, -lá, pl. *azgínipsítŝ, -le* «devenu sensuel», Dal, 35; Nic, 87.

AZGÍNLÍ'KE, sf., pl. *azgínlí'ki*, sensualitate, «volupté; sensualité», Dal, 35. — < tc. *azghynlyk* (17) „dévergondage; libertinage”.

AZGÍRLÉSCU, vb. IV, PenB, V, 18; *azgírléá-ŝ ócl'il't* (zgâiește-ți ochii) — v. *zgírléseu* și *d=if*.

AZGUNÉSCU (nord), vb. IV (*azgunít, -nit, -nire*), goní, «pourschasser; éloigner», PB, 547; *ná azguni di lu sculie* (ne-a gonit din școală), Al. 1903, 65. — V. *agunéscu, ayunéscu, asgunéscu* (pentru -s- > -z-, cf. *azvingu* etc.), precum și bg. *izgonjam* „bannir”.

AZGUNIRE, AZGUNÍT, Dal, 35 — v. *ayunire, ayunít*.

AZGURIE, sf., pl. *azguril*: *azguria m'că, tále s' hérlu* (rugina mânăncă, taie și fierul), PLit, 433. — V. *zgără, zgureăă, zgurie* și sinonimul *arudzină*.

AZĞÉR, vb. I (*azğırâl*, -râl, -râre), zbiera «bêler», Dal, 35; Nic, 87; PAnt, 404. Se zice numai de oi și de capre — calul și catrîrul *arujescu*, iar măgarul *angârsește*. — V. *ber*, *zçer*, precum și *mîrșîn*. — Cf. PhOr, II, 742; PETim, 6: *ber*.

AZĞIRĂRE, sf., pl. *azğirârî* «action de bêler; bêlement», Dal, 35; Nic, 87; *azğirârî* *di fakî* (behăit de țapi), PAnt, 230.

AZĞIRĂT¹, -lâ, pl. *azğirâf*, -te «qui a bêlé», Dal, 35.

AZĞIRĂT², sn., pl. *azğirâturi*, Dal, 35 și:

AZĞIRĂTIC, sn. (pl. *azğirâtife*), sbierat, «bêlement», Dal, 35; Nic, 87.

ĂZIMĂ, sf., azimă, Nic, 12 — v. *ădzimă*.

AZMÁC, sn., pl. *azmâfe*, mocirlă, «marais; marécage; fange», Mur, I, 164. Sinonime: *varcô*, *vulluc*. — < tc. *azmaq* (17) „torrent; point d'une digue d'où l'eau déborde”.

AZMÊT, -lâ, pl. *azmêf*, -le, firav, «débile; rabougri; livide; foireux»: *n'el azmêf, oâmin't azmêf* (mîel firav, oameni slăbănogi). — V. *piličîôs, zvmât* 2°. — Cf. tc. *azma* (17) „hybride”. — < tc. *âzimet* „année stérile” (B-K, I, 65).

AZMÚLGU (nord), vb. III și II, smulge, Nic, 12; PScr, 196 — v. *zmûlgu*.

AZMÚȚŮ, vb. IV și I (*azmuț't* și *azmuț'd*, *azmuț't* și *azmuț'd*, *azmuț're* și *azmuț're*), asmuți, «acharner, exciter», Mur, I, 164. V. *amút¹*. — Pentru dr. *asmuța, asmuți*, cf. CDDE, 1198. — < ?

AZN'ÉSCU (nord), vb. IV (*azn'û*, -n'îl, -n'îre), Nic, 12; Gram, 224; *nă azn'êșl* (ne gonești), Cod, 122³; *azn'ed-o aislâ sclâvâ* (alungă-o pe această sclavă), Cod, 21 b¹⁷; 84 b¹³; 121⁸. V. *asn'escu, azun'escu*.

AZN'ÎURĂ, sf., smeură, Mih, 51 — v. *zn'tûrâ*.

AZUNDZÉSCU, AZUNDZIRE, AZUNDZÎT, Dal, 36 — v. *azvundzescu, -dzire, -dzîl*.

AZUN'ÉSCU, vb. IV «bannir»: *l'i-azun'êșle* (li alungă), CosP, 33 — v. *agunescu, azgunescu*.

AZURÉSCU, vb. IV (*azurîl*, -rîl, -rîre), necheza, «hennir», Nic, 12 — V. *arujescu*.

AZVÁRNA, AZVÁRNALŮ, adv., tirîș, «en (se) trainant; successivement», Dal, 36; CEL, 57 (<sl. *vranâ* „Egge, herse”); *trădzed cîrliglu azvârna* (trăgea cața tirîș), PB, 226¹⁰; *leâmîile li-ădâfe azvârna* (lemnele le aduce tirîș); *fu adâs azvârna* (a fost adus tirîș); Lum, I, 147; *l'ed hoârîle azvârna* (ia satele de-a rîndul), PB, 448³¹. — V. *azvârna, zvârna* și gr. σβάρα, alb. *zvârna* „a strasciconi”, *svâra* „trascinando per terra”.

AZVÁRRA (fârșeroți), Mih, 56 — v. *azvârna* și numele topic Ντζάρα (Hπειρ, VIII, 127).

AZVÁRNĂÉSCU, vb. IV, PLit, 152 — v. *azvârnuescu*.

AZVÁRNĂTŮRĂ, sf., pl. *azvârnatûrî*, tîritură, «qui se traine; qui est trainé; âme basse», Dal, 36.

AZVÁRNUÉSCU (*mi*), vb. IV (*azvârnuîl*, -uîl, -uîre), tîri, «(se) trainer», Dal, 36; PB, 547; FL, II, 5, 6; *s' azvârnuîl tu credcîrl* (se tîra pe coclauri), PenB, VI, 27. — < *azvârna*,

AZVÁRNUIRE, sf., pl. *azvârnuîrî*, tîrire, «action de (se) trainer», Dal, 36. V. *zvârnuire*.

AZVÁRNUÎT, -lâ, pl. *azvârnuîf*, -le, tîrit, «trainé», Dal, 36.

AZVÁRN'ÉÁR, -râ, pl. *azvârna'éârî*, -re, tîritor, «qui (se) traine; sale; crasseux», PB, 547. — Cf. gr. σβαρνώρης.

AZVÉSTE, sf., pl. *azvésturî*, var, «chaux», Dal, 36; Nic, 86; Mih, 56; PB, 547; W, II, 82; GEI, 118; *azvéste asleădsă și ni-asleădsă* (var stins și nestins). V. *zvéste* și sinonimul *călkere*. — < ἀσβεστός „~”.

AZVİMTU, -lâ, pl. *azvîmfi*, -le, învins, «vaincu; défait», Dal, 36; *vî'rnû-azvîmtu nû sî-aleădde* (nimeni nu se alege (nu iese) învins), PAnt, 281; Bair, 123. — V. *asvîmtu, azvîngu*.

AZVÎMTUR (*mi*), vb. I (*azvîmturâl, -râl, -râre*), zvînta, «1°. sécher au vent; vanner; essorer; 2°. (se) lancer». — 1°: *azvîmturâf grî'nlû* (zvînturaţi griul); 2°: *si-azvîmturâ'* (se avîntă), PB, 109⁴. V. *azvîntur, vîntur*. — < lat. ***ex-ventulare**.

AZVÎMTURĂRE, sf., pl. *azvîmturâ'ri*, «1°. action d'essorer; 2°. action de (se) lancer; 3°. chasse-neige — v. *năvâtu*», PB, 547. — 1°: *azvîmturărea a strân'ilor* (zvînturarea rufelor, a hainelor); 2°: *glunească-l'î azvîmturăre* (vitejeasca-i avîntare); 3°: *eară ună azvîmturăre* (era un viscol), PAnt, 222. — V. *zvînturăre*.

AZVÎMTURĂT, -lă, pl. *azvîmturâf, -te*, zvînturat, «1°. essoré; 2°. venté; 3°. aventurier». — 1°: *pl'ndzî azvîmturâlă* (plinză zvînturată); 2°: *fudzed... ca ploăia azvîmturâtă* (fugea... ca ploaia risipită de vînt), PB, 462²¹; 3°: *liniri azvîmturâf* (lineri aventurieri). — V. *dîz-vînturât*.

AZVÎNDZIRE, sf., pl. *azvîndziri*, învingere, «action de vaincre», Dal, 36. Sinonim: *anizire, nikisire*.

AZVÎNGU (*mi*), vb. III (nord) — v. *asvîngu* —, PAnt, 404; Lum, V, 147: *să si-azvînguă* (să se ia la trîntă); *lu-aveă azvîntă* (il învîntese), PB, 199⁷. Sinonime: *anizescu şi pol* 3°. — Cf. şi mgl. *ving* (PMegR, II, 130), *avîng* (CapM, III, 24; GrS, III, 183). — Pentru *as-* (*az-*), cf. Introducere, § 24 (p. 27). — < lat. **ex-vincere**.

AZVÎNTUR, AZVÎNTURĂRE, AZVÎNTURĂT, Nic, 87 — v. *azvîmtur, -râre, -râl*; *azvî'nlur*; *svînturédzû, -râre, -râl*.

AZVISTĂR, sm., pl. *azvîstări*, vârar, «chaulier; chauxfournier», Dal, 36; Nic, 87. — Cf. şi gr. ἀσβεστᾶς „chaufournier”. — < *azvêste*.

AZVISTĂREĂCĂ, sf., pl. *azvîstăreî*, varniţă, «four à chaux», Dal, 36; Nic, 87. — < ἀσβεσταῖα „~”.

AZVISTUSÊSCU, vb. IV (*azvîstusîl, -sîl, -sîre*), vâruî, «enduire de chaux; badigeonner», Nic, 87; GEI, 118; *udă'lu aêstu nu si-azvîstusêşte* (odaia asta nu se vâruieşte). — < ἀσβεστοῦ „~”.

AZVISTUSÎRE, sf., pl. *azvîstusîri*, vâruire, «badigeonnage», Dal, 36; Nic, 87.

AZVISTUSÎT, -lă, pl. *azvîstusîf, -te*, vâruit, «badigeonné», Dal, 36; Nic, 87; PAnt, 127.

AZVÎNTUR, vb. I, Nic, 12 — v. *azvîntur*.

AZVÎRLÊSCU, AZVÎRLU, vb. IV (*azvîrlîl, -lîl, -lîre*), azvîrlî, «jeter»: *azvîrlîl timbărea* (azvîrlîl sarica), FI, II, 3, 3. Sinonim: *astrăg* 3°. — Cf. *vîrlêscu* şi dr. *azvîrlî*.

AZVÔM, vb. III şi II (*azvumâl, azvumâl, azvoămire şi azvumeăre*), îşni, «vomir; sourciller, sourdre»: *stnîl'n'le fe abureădză cînd azvôm* (izvoarele cari aburează cînd îşnesc), PAnt, 158; Lum, V, 11-12, 37; BNA, II, 52. V. *vom* şi *zvom*. — < lat. **ex-vomere**?

ĂZVU, sm., pl. *ăzyi*, viezure, «blaireau», Dal, 36; Nic, 87; Lum, III, 12; Mur, I, 175; GEI, 118; *ca ăzvul lu alăfă* (ca viezurele în cursă), FI, II, 3, 2. Sinonime: *bal'eadôs, yédzâre* etc. — < ἀσβους, ἄσβιος „~”.

AZVÎNDZIRE, AZVÎNDZÎT — v. :

AZVÎNDZÊSCU, vb. IV (*azvîndzîl, -dzîl, -dzîre*), găuri, «trouer, percer; les traces que laisse un enfant à l'aide de la pointe de sa toupie sur la toupie du partenaire au cours de leur jeu à la toupie». V. *azvîndzêscu*. — < *zvîngu*.

AZVURĂSCU, vb. IV (*azvurî'l, -rî'l, -rî're*), izvorî, «sourdre; sourciller — v. *azvôm*»: *un sâskîr l'î-azvurî' din kept* (din piept i-a izvorît i-a îşnit) un suspin), PenB, IV, 240. V. *zvom*. — < *îzvur* + bg. *izvîramû* „sourdre; jaillir”.

B

BA¹, adv., nu; fie, «1°. non; nullement — v. *ăca*, *nu*, *oh!*; 2°. soit — v. *ăsi*», Dal, 36. — 1°: *ba*, *eă s' pl'ngu?* — *ba*, *pl'msiſl* (— nu, eu să pling? — dar, ai plins), Fl, II, 2, 3-4; PAnt, 253; — *vrel*, *i nu vrel?* — *ba*, *ba*, *ba!* (— vrei, sau nu vrei? — nu, nu, nu!); 2°: *ba că tine*, *ba că mine* (ba că tu, ba că eu), PB, 105³⁰; *si-arăcă lu ayin'e ba om*, *ba prăvdă*, *ba zlăpe* (în vic se bagă (intră) fie om, fie animal, fie fiară), PB, 367²⁷. — < ?

BA¹² «bah!, tiens!; hélas!»: *ba!*, *dzl'se nl'să*, *cânda mine vreăm s' fac lul feăle?* (ba!, zise ea, parcă eu vream să nasc mereu fete?), PB, 77. — Cf. și gr. *μπα!*, *μπαχ!*; bg. *ba* (BER, 22).

BAB, sm., pl. ? *baçl* (Culón'ea — Albania): „că'ndu cuc, că'ndu bab (= deodată s-a ridicat, s-a îmbogățit și repede a căzut, a sărăcit)”, ZP, IX, 606 — [= ? cînd cuc (cocoș), cînd moșneag?]. — GM, 21: *bab* „Dummkopf, imbécil”. — < ?

BĂBA, sm. (invar. la singular), pl. *băban'!*, tată, «père, papa»: *cl'ndu va s' yină băba a nostru?* (cînd va veni tatăl nostru?), W, II, 206; PLit, 989. Sinonime: *afendi*, *lălă*. — Cf. gr. *μπαμπάς*, alb. *babá*, bg. *babá*. — < tc. *baba* (230) „père; titre de vénération...”.

BABAȚEĂN, -nă, pl. *babaȚeăn'!*, -ne, brav, «vaillant», BNA, II, 88; *că-l ma babaȚeăn* (pentru că e mai brav), PAnt, 145. — Cf. și alb. *babaxhán*, bg. *babaȚană*. — < tc. *babadjau* (230) „terme d'affection signifiant *mon brave*”.

BABANĂȚĂ, sf., pl. *babanăȚă*, pline de mălai, «pain ou galette de farine de maïs cuit au four», Mur, I, 192. Sinonim: *bubolă*. — Cf. gr. *μαμαπανάτσα* (ή) „ἄρτος ἐξ ἀραβοσίτου” ’ΑρΓλ., 63; Boga, I, 245. — < ?

BABĂȘCU, -că, pl. *babășl* sau *babășcan'!*, *babăște* sau *babășcane* (cu un singular **BA-BĂȘCAN**, -nă), puternic, «fort; puissant; vaillant». — Pentru -ășcu, cf. *abrășcu*, *yeavășcu*, *mul'irășcu* etc.

BĂBĂ, sf., pl. *băbe*, *babă*, «vieille (femme); grand'mère; sage-femme», Dal, 36; Nic, 311; Mih, 60; PB, 548; PAnt, 120. Sinonime: *măle*, *moășe*, *mămte*. Cuvîntul e în toate limbile balcanice. — < vsl. *baba* „anus”.

BĂBCĂ (grămosteni), sf., pl. *bă'bfi*, umflătură, «gonflement sous l'oreille». Sinonim: *făl'tôr*. — < bg. *babekă* „panse”.

BABÊS, -să, pl. *babêſt*, -se, parșiv, «lâche», Dal, 36; Nic, 312. — V. *pabês*.

BĂBNIC, sn., pl. *băbniſe*, buștean, «bûche qu'on met au feu la veille de Noël», CEL, 58; Lum, IV, 344; PFolk, 29. — V. *crăclân* și mgl. *bôdnic* (GrS, III, 190; CapM, III, 42). — < bg. *bădnikă* „bûche de Noël”.

BABUȚEĂR, sm., pl. *babuȚeăr!*, — v. *liyuȚeăr* —, PenB, VIII, 77; 78. V. și *bubair*. — < bg. *babûger* „épouvantail” < *μαμαπόγερος* (BER, 1962, 23).

BAC!, **BÁCA-CA!** interjection imitant le cri des grenouilles, PB, 548.

BACAL'EÁR, sm., pl. *bacal'eárl*, batog sărat, «morue sèche». — < μπακαλάρος „~” < it. *baccalare*.

BÁCLĂ, sf., pl. *băcle*, bacă, «fruit; légume», Dal, 36. — < tc. *baqla* (245) „fève”.

BÁCRAĬ, sf., pl. *bă'cri*, aramă, «cuivre; chaudronnerie», Mih, 61. V. *băcl're* și *čedér à*. — < alb. *bákër(ë)* „(recipiente di) rame”.

BACIŬ, sm., pl. *bači*, baci, «fromager (maître-berger)», Mih, 61; *mî băgăm și bacîu la stî'nă* (mă băgam chiar baci la stînă), PAnt, 31; PLit, 832 (: *bačlū*); *nsus, pri dzeđnă-aș-teăplă băčl'i* (sus, pe culme așteaptă beci), BNA, I, 2; 12; *băčl'i la căședre* (baci la stînă), BNA, I, 52. Rar și eronat se pronunță *bačlū*¹. CN, 113; 167 e în dubiu. E același cu dr. *baci* (cf. GrS, IV, 149-152). — V. *para-băčlū* și sinonimul *căședr*, precum și alb. *baxhoči* „fabbricante di latticini..., pastore”, *băxho* (Le, 39; 1317). — < ?

BADĚME, sf., pl. *badén'i*, migdală, «amande», Mih, 61; FI, II, 5, 8. Sinonim: *mičdală*. — < tc. *badēm* (233) „~”.

BADŬĬ, invar., prea sărat, «extrêmement salé»; *cașlū bādri*. Sinonim: *lisă*². — < ?

BADZÁRĀ, sf., pl. *badzäre*, *badz'ārī*, plăcintă de mălai, «1°. galette de farine de maïs avec du fromage et cuites au four appelé *bóndzā* — v. *babandă*; 2°. saligaud», Dal, 36; PB, 548; GEI, 118. — Această plăcintă, *badz'ara*, face parte din hrana săracilor și, adesea, e coaptă în vatră incinsă, fiind acoperită cu un făst (cf., de exemplu, PIm, II, 78); din această cauză, ea rămîne cam incenușată. De aci și sensul de «saligaud» ce se dă cuiva: *eăste un badz'ara* (e un nespălat); *'nă dzăđă, treăfe badz'ara dī ūrsă pri-cclō* (într-o zi, trece pe acolo nespălatul (bădăranul) de urs), PLit, 815. — Cf. și gr. *μπατσάρια* ('ΑρΓ'), 64) și *βλατσάρα* (Σαρ, 19); *μπατσάρα* (Boga, II, 231). — < ?

BĂFĂ, sf., pl. *băfe*, brotac mare, «1°. grande grenouille verte; 2°. pansu; 3°. sobriquet donné aux Turcs par les chrétiens», Dal, 36. — Cf. și gr. *μπάφα* (ή) „κοιλῶνος” = *ἐχθρός* „.....,poisson”. — < ?

BĂFTĂ, sf., pl. *băfte*, baftă, «chance, veine (au jeu)» — Cf. și alb. *bafl* și *bahl* „fortune”. — V. *băhle*.

BAG (*mi*), vb. I (*băgăl*, -*găl*, -*gäre*), băga, «1°. mettre; 2°. placer; 3°. (ap)poser; appliquer; 4°. entrer; engager; 5°. fourrer; 6°. (se) mêler; 7°. insister; 8°. convaincre; 9°. comprendre; 10°. (se) décider; 11°. procurer; 12°. faire attention; 13°. poursuivre; 14°. attraper; 15°. vaincre; 16°. capituler; 17°. pousser (des cris); 18°. rendre; 19°. penser; 20°. (se) coucher; 21°. s'engraisser etc., Dal, 38; Nic, 308; Mih, 61; PSer, 196. — 1°: *băgăl-tu n căsă, si vă bag năbeăm' di meďsă* (băgați-l în casă, să vă pun ceva de masă, de mîncat), PLit, 1024; 2°: *parăđz'l'i si-l'i badzī la băncă* (banii să-i plasezi la bancă); 3°: *va-l'i băgăm avdele* (li vom pune (aplica) lipitori); 4°: *mī băgăl tu cor* (am intrat în horă); *si-aveă băgătă ca hucmī-keăr* (se angajase ca servitor); 5°: *nip'rlīca s' băgăl tu feďrică* (șarpele s-a viril în ferigă); 6°: *fe li badzī tu lūcre xăne?* (ce te amesteci în treburi străine?); 7°: *s' băgăl' si-u du* (a stăruit să o dea), PAnt, 64; 8°: *băgăl-u di căle s' nu fūgă* (convingeți-o să nu plece); 9°: *băgăl fivă tu cōrnu i nu?* (ați reținut, ați înțeles ceva sau nu?); 10°: *mī băgăl s' li vīndu ôile* (m-am decis să le vînd oile); 11°: *Millu băgăl' 'nă furtle di bă'lidzī* (Mitul (Dumitru) a procurat o încălțătură de balegi), PB, 79⁶; *anviđăl că badzī fakil* (am aflat că procuri (stringi) țapi), GrB, 2, 28; PAnt, 223; 12°: *băgăl-ī oăra* (fii atent, ia seama); 13°: *cin'l'i u băgără năinte* (cîinii o luară în urmărire), PB, 298¹⁴; 14°: *s' li băgărăm tu mī'nă!* (dacă aș pune mîna pe tine!, de te-aș prinde!); 15°: *nu-l'i si băgă mī'nă* (nu i se pune capăt, nu poate fi învins), PGr, 103; PLit, 695; *carl di voi va s' băgă mī'nă* (cine dintre voi va învinge), PAnt, 279; Bair, 121; 16°: *nu li băgu mpăde dinăntlea a voăstră* (armele nu le pun jos înaintea voastră = nu mă predau), FI, II, 3, 10 — cf. gr. „τὰ βάζω χάτο = s'avouer battu”; 17°: *căse*

nveâsta, bâgă boâlea (iese nevasta, începe să strige, strigă), Fr, II, 220; BNA, III, 28 — cf. gr. βάζω τὰς φωνὰς = pousser des cris"; 18°: *nipôllu bâgă' mînte bîndă* (nepotul a devenit cuminte); 19°: *fe bâgă tu mînte?* (ce gîndește?); 20°: *bâgă-n't-le, pâl'e, bâgă-n't-le* (culcă-mi-te, puică, culcă-mi-te), PAnt, 29; 21°: *ved că bâgăși zvercă* sau *ved că bâgăși cărne lu urcl'i* (văd că ai făcut ceafă sau văd că ai băgat carne în urechi = văd că te-ai îngrișat). — Alte expresii: 22°: 'și-bâgă' lă'ile (și-a îmbrăcat cele negre, de doliu); 23°: *mî'ne bâgă'm tu-arăzbătă* (niine începem să năvălim spre a țese) etc. — V. *baă* și sinonimul: *pun*. — Cf. și gr. βάζω, alb. vë, bg. *klavamâ*, tc. *qonmaq*. — Ca propunere etimologică, cf. și DR, II, 362-379, — < ?

BĂGAV, -vă, pl. *băgavî*, *băgave*, sur, «de couleur grise, beige; gris foncé», Dal, 36; Nic, 309; Fr, I, 165; PenB, III, 239; CN, 174; M, 35. Sinonime: *siv*, *șargav*. — Cf. și toponimicul *Băgavlu* (munte la Samarina), PenB, III, 183. — Cf. gr. μπάγαβος (Hris, 328); srb. *bagav* „estropié, boiteux”; bg. *bagalo* „sakat” (BER, 24). — < ?

BAGRÊM, sm., pl. *bagrên't*, salcîm, «acacia»: *antâri:mă di trandăfile, di bagrêm și arzu-vân* (miros de trandafiri, de salcîm și liliac), Lum, IV, 135. Sinonime: *dăvan*, *sălc'i'm*. — < srb. *bagrem* „~”.

BĂGIŢ¹, sm., pl. *bağî*, PB, 548 — v. *baclă*. — Cf. și alb. *băgo* „ὁ τυροκόμος” (Hr, 38), *băsho* „formaggio” și *baggio* „gregge...” (Le, 38); gr. μπάτζουζ (Hris, 328; Boga, I, 249; II, 153). — < ?

BĂGIŢ², sm., fără pl., brînză smîntînită, «fromage écrémé qu'on conserve pour l'hiver dans des outres», CN, 170. Se păstrează în burdufi și e brînză celor săraci. Sinonim: *gavru-yednî*. — Gr. μπάτζουζ (Boga, II, 230). — Cf. și dr. *caș-baci* din DR, IV, 1565. — < ?

BĂHTE, sf. (pl. *bă'hîl'?*) «chance; satisfaction»: *ș' cu băhte va s' hîbă* (și cu satisfacție o să fie), Cod, 15 b¹⁴; 63 b¹⁰. V. *băflă* și alb. *bahl* „destino” (Le, 29; Hr, 245). — < tc. *bakht* (254) „fortune; bonheur”.

BĂILU, Băi lu (< *băil'lu*), PAnt, 405 — v. *bal'tă*.

BĂIR, sn., pl. *băire*, baier, 1°. cordon; lacet; lien; 2°. collier; 3°. amulette; 4°. file; enfilade; 5°. profondeurs, Dal, 36; Nic, 309; Mih, 61; PScr, 196; PW, 178 (< lat. *varius* „varié”; DA: *baier* și DR, I, 415 (< ?); DR, III, 220 (dr. *baier* > bg. *băer*). — 1°: *si-arăpse băirlu di disăgă* (se rupse baierul de desagi); 2°: *l'i-deădiră băire di flurîl* (i-au dat salbe de galbeni), PB, 287²⁰ — cf. PIm, I, 115; II, 176; III, 32; 3°: *poărlă băir di gûșe ca s' nu-l l'eă di ôcl'lu* (poartă amuletă la gît ca să nu fie deocheat); 4°: *s' yînă băir di-arhundădz* (să vie șir de boieri), PAnt, 162 — v. *arădă* 2°; un *băir alb di oăse* (un baier (șir) alb de oase), PAnt, 274; Bair, 111; *băire lăi udăte cu lă'crin't* (șiruri negre de scrisori udate cu lacrimi), GrB, 2, 27; BNA, IV, 125; *feăte gîlocă băir, băir* (dansează fete șir de șir), PAnt, 298; BNA, I, 126; *băir, băir ôlle-azceără* (șiraguri, șiraguri oile behăie), BNA, I, 48; *cu përlu tot căir și dîlîile pri băir* (cu părul întreg caier alb și zilele pe ață, pe ducă, pe terminate). Mac, 133; 5°: *uhlă dîl băirle di inimă* (ofta din adîncul inimii). V. *bătur*. — Cf. srb. și bg. *băer* (BER, 26). — < lat. *baifulus* „porteur, portefaix” (CDDE, 127).

BAIRAHTĂR, sm., pl. *bairahîrî*, stegar, «porte-drapeau», Nic, 309. Sinonim: *flămburăr*. — < tc. *baırağdar* (250) „porte-enseigne”.

BĂIUR, sn. «collier»: *bătur di flurîl* (salbă de galbeni), CFr, 24 — v. *băir*.

BAJÂNCĂ, sf., pl. *bajănfe*, codobatură, «hoche-queue», Mur, I, 195; 197; PLit, 299. Sinonim: *culrubătă*. — < ?

BĂKE, sf., pl. ?, țureă, «bâtonnet (jeu d'enfants)», Mur, I, 193. Sinonime: *êulêngă*, *șel'êndză*. — < ?

BAL¹, sn., pl. *băle*, balot, «ballot», Mih, 64. V. *bălă²*. — < it. *balla*.

BAL², sn., pl. *băluri*, bal, «bal»: *tra si ȝloacă bal pâréc'i* (ca să danseze perechi dansul bal, sau la bal), BNA, II, 84. — < *μπάλος* < it. *ballo*.

BALAVÁNCU, -că, pl. *balavánŝi*, *balavá'nŝi*, enorm, «grand; énorme». — Forma *bolován* (BER, 29) nu există în aromână. — Cf. vsl. *balavană* „stipes”.

BÁLĂ¹, sf., pl. *bále*, bale, «bave», PScr, 196; PB, 548; *veáde l'fŝul ŝi l'i-fug bále* (ȝiganul vede ŝi-i curg bale), BNA, III, 86. Circulă mai mult la plural. — < lat. **baba*.

BÁLĂ², sf., pl. *bále* ŝi *bál'i*, balot, «grand sac rempلي», Dal, 36; Nic, 310. — V. *bal¹*. — < it. *balla*.

BÁLĂ³, sf., pl. *bále*, pingea, «semelle», Dal, 36. Sinonime: *minȝtuŝóle*, *péfumă* etc. — Cf. gr. *μπάλλωμα*, *ἐμπάλλωμα*, „ravaudage; pièce”. — < ?

BALCÓNE, sf., pl. *balcón'i*, balcon, «balcon», Dal, 36; Nic, 310; Mih, 62; PB, 549. — < *μπαλκόνι* < it. *balcone*.

BÁLE, sf. pl., Dal, 36; Nic, 310; Mih, 62 — v. *bălă¹*.

BALÍČIČ, sm., pl.?, camelie, «camélie», Lum, IV, 135. — V. *boltčít*.

BÁLIG (*mi*), vb. I (*báligál*, -*gál*, -*gáre*), báliga, «fienter (en parlant des animaux)», Dal, 36; Nic, 310; Mih, 63; *s' báligá' 'ná málá* (s-a báligat un catrle), PB, 118¹. — V.:

BÁLIGĂ, sf., pl. *bál'idzł*, balebă, «crotte; fiente; excréments», Dal, 36; Nic, 310; Mih, 63; PB, 549; DR, II, 518; *cu fără amisticdă cu bál'idzł di cal'i i di bol noi aundzém pizál'ile* (noi ungem prislepe cu lut amestecat cu balebă de cai sau de boi). — Cf. ŝi alb. *bálgë*, *bajgë* „sterco”. — < ?

BÁLSAM, sm., fără pl., «baume», Dal, 36; Nic, 310; Mih, 63; PAnt, 405; GEI, 118. V. *básan*, *bársam*, *válsam*. — < *μπαλσαμον* „~”.

BÁLTĂ, sf., pl. *bál'ft*, baltă, «eau stagnante; mare; marais», Dal, 36; Mih, 63; PScr, 196; PB, 549; DR, II, 461; *s' dúsiră olle trŝi lu bállă* (se duseră oile tocmai la baltă), W, II, 10; PAnt, 37. V. *blđtă*. — < ?

BÁLTU, sn., pl. *bállurł*, monopol, «monopole», Dal, 36; Nic, 311. — Cf. dr. *apall*. — < it. *appalto*.

BÁLTÓTĂ, sf., pl. *balłóte*, crăiță, «oillet d'Inde», Ob, 343 (= „floare care se pune la capul miresei”); GrB, 124; *cu balłóta di pi pat* (ca crăița de pe pat), BNoi, 38. V. *bálłótă* (nordice). — < ?

BÁLTU, sn., pl. *bálŝurł*, balț, «sorte de fichu blanc dont se coiffent les vieilles femmes — v. PAnt, 97; PIm, II, 178-179», Dal, 36; Nic, 311; GrS, IV, 218; PDict, 11; VNouă, XIV, 99 („un fel de legătură de cap la femeile bătrâne”); *mála... 'ŝl-băgdă' bálŝul* (bunica... ŝi puse balŝul), PB, 305¹²; *ŝli frł'mle, bálŝul* (de-asupra frunții, balŝul), PAnt, 269; Bair, 70; *mă'le-a lor, ca niŝe doámne, lul cu bálŝurł* (bunicele lor, ca niŝe boierese, tot cu balŝuri), BNA, II, 70. Cf. ŝi PRom, planșa a II-a. — După Mih, 63-64, ca origine, *bálŝul* ar fi o distincție acordată de sultani femeilor ce au arătat o bravură — v. *čelnic*. — Cf. dr. *balŝ* „lanț de monede ce se poartă de fete ŝi neveste” (Lelese — Hunedoara). — Cu sens identic, cuvintul e ŝi în albaneză: *balicë* „fazzoletto da testa” (Le, 30; Hr, 30; 40). În Carniolia: „Les femmes portent par-dessus ce bonnet un mouchoir blanc” (Hacq, I, 46), care, la istrieni slavi, se chiamă *petscha* (Hacq, I, 59); „Les femmes mariées [des Wipaches] se coiffent d'un *petscha* ou petit bonnet de toile blanche, plié carrément sur la tête” (Hacq, I, 92). — Pentru portul dacoromân, cf. PIm, I, 15, 19, 21, 30; II, 23-25; III, 36, 40-41; 45; 277. În satul Lelese din județul Hunedoara: *balŝ* „lanț de monede ce se poartă de fete ŝi neveste”. — < lat. *balteus* „baudrier”.

BAL'EÁČIČ, sm., pl. *bal'eáčł*, caraghioz, «bouffon; clown; pierrot». — < it. *pagliaccio*.

BAL'EADÓS, sm., pl. *bal'eadóŝi*, bursuc, «blaireau», Mur, I, 198. Sinonim: *ázvu*. — < alb. *baldoŝë* „martora”.

BAL'Ū, *bál'e*, pl. *bal'i*, *bál'e* (art.: sg. *bál'ilu* sau *bállu*, *bál'ea*; pl. *bál'il'i* sau *báll'i* și *bál'i*, *bál'ile* sau *bálle* — cf. *cal*, *pul'tu* etc.), breaz, «nom donné aux chevaux (et aux chiens) de couleur bigarrée surtout à la tête; moucheté; cavallo balzano», Dal, 36; Nic, 310; Mih, 63; PB, 549; PAnt, 345; Sand, 66; PDicț, 12; Ἀνδρ, 1967, 216; *ca cal bal'tu* (*se cunoaște ca un cal breaz*), PLit, 674. — Cuvîntul e și în albaneză: *balë* „cavallo a fronte bianca”, ca și în greacă: *μπάλιος* (ἈρΓλ, 63), *βάλους* (Hris, 127; 133; Boga, I, 245; II, 40; *μπάλλιο* (Κρυς, II, 125). — DR, II, 519: < alb. *bal'*; III, 808-810: < *φαλός*. În vechea elenă: *βάλιος* „moucheté, tacheté”; unul din cei trei cai ai lui Ahille se numea *Βάλιος* (DSD: *equus*, 799). În latină: *balliolus* „tacheté, moucheté” (Gaffiot, 206); acest *balliolus* presupune existența unui **baleus* (cf. *filius* și *filiolus*).

BAL'ŪCA, sm., invar., «rapace; vorace; nom donné aux chiens à longs poils»: *fe bal'ŭca hi!* (ce hrăpăreț ești!). — Cf. alb. *bal'uke* „cheveux ondulés” (GM, 25), *balŭke*, *ballŭke* „riccioli” (Le, 31) — influențat, probabil, de *bal'tu*.

BAM-BUM! interjecție qui imite le bruit d'une détonation», PB, 549. — V. *brum!*, *bum!*

BĂMN'E, sf., pl. *bă'mn'i*, bame, «corne grecque», Dal, 36; Nic, 311. — < tc. *hamia* (250) „~”.

BANABĂC, sm., pl. *banabăfi* «sobriquet donné aux soldats tures», PGr, 22. — În poezia populară a românilor din Timoc: „cu frati-su Banabac”, Timoc, 96. — < tc. *hana* „à moi” + *baq* „regarde”.

BĂNĂ, sf., fără pl., viață, «1°. vie; train de la vie; 2°. paix», Dal, 36; Nic, 312; Mih, 64; PScr, 196. — 1°: *va-ŭ aslingu băna* (lîi voi stinge viața); *am băna! fe la! bănă di be!* (dar traiul i ce de trai de bei!), PAnt, 344; 2°: *nu-n'l da bănă un minŭt* (nu-mi dă pace nici un minut), PB, 302¹³; *n'l-âm 'nă soacră — nu-n'l da bănă* (lîmi am o soacră — nu-mi dă pace), PLit, 835 — v. *arin'e*; *aŭă i băna a bănă'el* (aici e traiul vieții). Sinonime: *yaŭŭ*, *zufe*. — Pentru propusa origine din alb. nordic *bane* „demeure, habitation”, cf. DR, II, 519; GrS, III, 99–100 — în dicționarele GM, Hr și Le nu figurează acest alb. *bane*, iar pentru „viață = vie”, în albaneză e termenul *ymër*. — Bibliografic, cf. și HEM, III, 2454-2459. — < ?

BĂNCĂ, sf., pl. *bă'nŭi*, bancă, «banque — v. *trăpeză*; banc», Dal, 36; Nic, 312. — < *μπάγκα* < it. *banca*.

BĂNCU, sn., pl. *bă'nŭi*, bancă, «banc; table; établi; comptoir», Dal, 36; Nic, 312. V. *băngu*. — < *μπάγκος* < it. *banco*.

BĂNDĂ, sf., pl. *bă'ndzł*, «1°. bande; troupe; 2°. fanfares», Dal, 36; Nic, 313; Mih, 64. — 1°: *videŭl bă'ndzł, bă'ndzł di pul'i* (vedeați cîrduri, cîrduri de păsări), PLit, 795; *ŭi-a Rumă'n'lor n'leă-i bănda* (iar ceata aromânilor e mică), PAnt, 278; Bair, 120; *cl'le cărvă'n'i s' eră n'inte di băndă, băndă li-alăsa pri tute năpól* (oricite caravane să fi fost în fruntea șirului de grupă, pe toate grămadă le lăsa în urmă), PAnt, 343; 2°: *n păzăre cl'ntă bănda* (în piață cîntă fanfara). — < *μπάντα* < it. *banda*.

BANDERĂ, sf., pl. *bandere*, drapel, «étendard», Dal, 37; Nic, 313; Mih, 64; Velo, 53; BNA, V, 87; *sculă bandera* (a ridicat steagul, s-a revoltat); *fur cu banderă* (hoț cu renume, hoț puternic) — v. *čizmă* 2°, *diplumă*. Sinonime: *băirăke*, *flămbură*. — < *μπαντιέρα* < it. *bandiera*.

BANDI, sm. și adj. (v. *bandoán'e*), pl. *bandádz*, nemernic, «fainéant; vaurien», Dal, 37. — Cf. alb. *bandill* „birichino; mascalzone”.

BANDILĂ, sf., pl. *bandlle*, ștrengăriță, «amante gamine»: *lođ fŭnea ŭă vuryéla, la rŭsa bandllă* (luai frîghia (funia) și butoiașul, fa blondă ștrengară), CFr, 154. — < alb. *bandil* „galante”.

BANDOÁN'E, sf., pl. *bandoán'e*, nemernică, «vaurienne», Dal, 37. — V. *bandi*.

BĂNGU, sn., pl. *bă'ndzi*, bancă, «banc»: *băgă coătile pri băngu* (pun coatele pe bancă), BNA, II, 86. — V. *băncu*.

BĂNE, sf., pl. *bă'n'i*, baie, «bain; baignoire», Dal, 37; Nic, 312; Mih, 64; CFI, 58. — Cf. vsI. *banja* „balneum”, alb. *banjë*, gr. *μπάνιο*, tc. *bania*, it. *bagno*.

BĂRA-BĂRA, invar., alături, «à côté; ensemble»: *d-zădă ș' noapte sântu-l'i băra-băra* (zi și noapte ei sint alături). — V. *văraț-văra*, gr. „με τὸ στόμα μπάρδα, μπάρδα, με τὰ χέρια κρατημάρδα” (ΑρΠ, 730) și alb. *barabar* „egalmente”. — < tc. *harabar* (258) „ensemble”.

BARĂNGĂ, sf., pl. *bară'ndzi*, baracă, «baraque; échoppe»: *dișel'ise 'nă barăngă lu s' vîndă biuturi* (a deschis o magherniță, unde să vîndă băuturi), ArE, 32. V. *parăngă*. — < alb. *barungë* < it. *baracca*.

BĂRĂ, sf., pl. *băr'i*, băltoacă, «marais; flaque d'eau; patrouillis», Dal, 37; Nic, 313; PB, 549; CFI, 58; *kiculă di kiculă s' fățe bără mare* (picătură cu picătură se face lac mare), PLit, 451 — v. *băllă*; 'nă bără mare di s'ndze (o băltoacă mare de singe), PAnt, 339. — În greacă: „μπάραις, μπάρις τὰ νερά” (Passow, 233; ΑρΠλ, 63). — < bg. *bara* „marécage; petite rivière”.

BARBAROZĂ, sf., pl. *barbarôze*, o floare..., «sorte de fleurs», Mur, I, 203. — < ?

BARBARŪSĂ, sf., pl. *barbarûse*, fes alb, «fez, surtout blanc, plus haut que d'habitude (et, quelquefois, usé) — cf. PAnt, 212; WTh, pl. VIII etc.», CN, 80. — V. *bărbărûsă*.

BĂRBĂ, sf., pl. *băr'ci*, barbă, «1°. barbe; 2°. racine du poirreau, de l'oignon», Dal, 37; Nic, 313; Mih, 64; PScr, 196; PB, 549; PAnt, 406. — 1°: *mi ȝtur pri bărbă* (mă jur pe barbă) — cf. I.L., III, 178-179; *Bărbă-cot*, PB, 286³⁴; 2°: *bărba a prășlū* (barba prazului). — < lat. *barba* „barbe”.

BARBĖR, sm., pl. *barbėr'i*, bărbier, «barbier», Dal, 37; PB, 549. V. *belbėr*, *bilbėr*. — < *μπαρμπέρης* < it. *barbiere*.

BĂRDĂ, **BĂRΔĂ**, sf., pl. *bărdă*, «hache à main, barde»: *el'i vin'iră cu bărdă* (ei veniră cu barda). RA, 188; BNA, IV, 63. — Cf. dr. *bărdă* (DA). — Nu e același cu *Bărdă* din CST, I, 50, pentru care cf. *bl'rdă*.

<

BARΔŌN, invar., pardon, «pardon; excuse»: *lăcū și l'i-cădzū bardōn si-l l'eărlă* (tăcu și-i căzu cu pardon (se rugă) să-l ierte), PLit, 814. — < *μπαρδών* < fr. *pardon*.

BĂRDZU, -dză, pl. *bărdzi*, -dză, bălan pestriț, «blond filasse et bariolé (en parlant des chevaux et des mulets); nom donné à ces animaux ayant cette couleur», Dal, 37; PLit, 674; DR, II, 519; *neărcă bărdza* (încarcă pe caltră bărdza). V. *bărdă*. Etimologie, e același cu dr. *bărdz* „cigogne”. — Cf. alb. *bărdhë* „bianco” și gr. *μπάρτζο* (Κρυσ, II, 147; Boga, I, 248; II, 11; 153) și bg. *bardz* „cendré” (BER, 34). — < ?

BARDZUCĂNAT, -lă, pl. *bardzucănaț*, -le «mouton gris ou chèvre grise qui a des raies rouges le long de la tête». — Ca formațiune, v. *asprucănaț*, *florucănaț*. — < *bărdzu + cănăț*.

BĂRE, **BĂRI**, **BĂRIM**, adv., cel puțin, «(tout) au moins», Dal, 37; Nic, 313; Mih, 65; PB, 549; *nu ca... dușmăn, mă... ca băre tălă* (nu... ca dușman, ci... măcar ca tată), Cōd, 23 b¹⁷; *mă nu ăste bări un* (dar nu e măcar unul), Cal. 1911, 207; *s' n'l-alăsă bărim căsica* (să-mi lase ce puțin căsuța), PAnt, 312. V. *barūn* și sinonimul *cănim*. — < tc. *bary*, *barim* (237) „au moins”.

BARİȘ, adv., armonic, «amicalement; à l'aimable»: *n'ėrgu dōl'i bariș, bariș* (amîndoi merg în armonie). V. *bărișe*. — < tc. *baryeh* (237) „paix; réconciliation”.

BĂRSAM, sm., fără pl., plantă medicinală, «plante médicamenteuse», Lum, IV, 171. — < tc. *barsuma* (243) „plante de la famille de millefeuilles”.

BARŪN, -nă (nord), nimeni, «personne; aucun», Mur, I, 208; *nu-ăveț frică di barūn* (să nu aveți teamă de nimeni), CosP, 82; *nu am barūn lăceru ăslăz* (astăzi nu am nici o treabă), CȘc, 46; 47. Sinonime: *nișian*, vtr. — < *bări + un*.

BARUNOĂRĂ (nord), adv., niciodată, «au moins une seule fois; jamais»: *nu agârșed barunoără buneâfa* (nu uita niciodată binefacerea), CBiog, 16 - v. *vl'ndoară*. - < *bări* + *ând* + *oără*.

BĂRZĂ, sf., pl. *bărză* «mulet blanc», CFr, 101. - V. *bărdzu*.

BĂSAN, sm., fără pl.: *băsanlu di Vinelle* «Balsam von Venedig», W, II, 14. V. *bălsam*. - < alb. *basan* „balsam”.

BASARÊTE, sf., pl.?, piuit, curaj, «courage et foi», VAR, 77; *l'i-lâl'ê basarêtea* (i-a tăiat curajul, i-a luat piuitul. - Cu *-l->-r-* (după *găirête*): < tc. *bessâlet* (265) „courage; bravoure”.

BÂSCĂ, sf., pl. *bășli*, † dr. *bască*, «la toison entière d'un mouton», Dal, 37; Nic, 315; Mih, 66; PSer, 196; *acîo lu tundeă băasca di odle* (acolo unde tundeă lina de oaie), PB, 128²⁸. E folosit și ca termen de înjurătură: *băasca a ml'-lal*. - De obicei, odată tunsă, *băasca* formează un tot încheșat, un bloc. Cuvîntul apare o singură dată în meglenoromână (CapM, II, p. 103, v. 5) și în dacoromână veche. - Pentru albaneză, e înregistrată forma *baske* (GM, 28), care nu are vitalitatea termenului *băscă* din aromână, albanezii folosind mai mult termenul *lesh*, *l'esh* „lana, Wolle”. - < ?

BÂSTĂ, sf., pl. *băste*, cută, îndoitură la postav, Mur, I, 211. - < ?

BÂSTE, sf., fără pl., pariu, «pari, gageure», Dal, 37; Nic, 316; DR, II, 520; *s' nă acăfă'm cu băste* (să ne prindem în rămașag), PB, 419¹²; *escu acăfă'l cu băste* (am făcut prinsoare), W, II, 224. Sinonim: *stă'himă*, *stlimă*. - Cf. gr. *μαστί* (Boga, II, 41). - < alb. *bast* „scommessa” (< ? it. *bastia*).

BAȘĂC, sm., pl. *bașăft* «vendeur ambulant, qui vend surtout des fruits», Dal, 37; PB, 45¹⁹; 549; GEI, 118; *Bebi... si-adră bașăc* (Bebi... se făcea vînzător ambulant), PenB, V, 47. - În general, *bașăclu* e grec și vinde fructe prin sate aromânești în schimbul linei. V. *bașakină*. - < tc. [bașaq] - cf. tc. *bachaqdjy* (239) „mendiant”.

BAȘAKINĂ, sf., pl. *bașakine*, vînzătoare ambulantă, «vendeuse ambulante», Dal, 37; GEI, 118. - V. *bașac*.

BĂȘĂ, sf., pl.?, prisos, «excédent, surplus», Mur, I, 209; Kats, I, 71. Sinonim: *para-pașișă*. - Cf. tc. *bachly eult'chek* (240) „mesure comble”.

BAȘINGÊL, -lă, pl. *bașingêl't*, -êl (grămosteni), căscăund, «bayeur aux corneilles». Sinonim: *hășca* 1°. - < ?

BĂȘNĂ, sf., pl. *bășn'i*, mică proprietate, «bande de terre; petite propriété», Dal, 37; CEI, 58. - < vsl. *baštinā* „hereditas”.

BĂȘTINĂ, sf., pl. *băștin'i*, - v. *bășnă* și alb. *bashlinē* „podere”.

BĂȘTU, -lă, pl. *bășft*, -le, copil din flori, «bâtard». Sinonime: *coklă*, *doclă*. - < alb. *băshito* „bastardo”.

BAȘŪ (mi), vb. I (*băș(e)ăl*, *băș(e)ăl*, *băș(e)ăre*), săruta, «baiser; embrasser», Dal, 40; Nic, 315; Mih, 66; PB, 549; PAnt, 406; LL, II, 228; PPar², 44 sqq; *si-n'l ti bașu lu fră'mte* (să mi te sărut pe frunte), PLit, 875 - în † fr.: „se baiseraient en vis e es mentuns”, Rol, 626; 633; *l-bășe lu fr'l'mte* (i-a sărutat pe frunte), PB, 219¹⁹; *ȳin', baș' ml'na si-n'l ti mescu* (vină, sărută mîna ca să mi te cînstesc), PLit, 875; *cl'ndu n'l-ti-âm bășeăldă?* (cînd mi te am sărutat?), PLit, 863; *s' nu s' vedăă bășeărea-a ta, lu mîne ti-am bășeăldă* (să nu se vadă sărutul tău, unde eu te-am sărutat), PLit, 855; 871; 959. V. și *ôcl'tu* 10°. - < lat. *basiare* „baiser”.

BAȘŪR, -ră, pl. *bașŭrî*, -re, murdar, 1°. sale; sali; qui a le visage noirci; 2°. cocasse, Dal, 37; CN, 172; PLit, 13; 24. - 1°. *hîl bașŭr lu fășă* (ești murdar pe față); *oăle bașŭră* «brebis blanche qui a le museau noirâtre», oaie bucălaie; 2°. *ağlamsışt bașŭrlu a hoărâl'el* (ai ajuns să fii caraghiosul satului). - < ?

BAȘURCU, -că, pl. *bașŭrî*, -le: *fičtôrî bașŭrî* (copii murdari la față) - v. *bașŭr*.

BAT-(mi), vb. III și II (*bătui, bătut, bătire și băteare*), bate, *1°. *battre*; 2°. *vaincre*; 3°. *bouger*; 4°. *essayer*; 5°. *sonner*; *aboyer*; 6°. *chanter*; 7°. *conter des craques*; 8°. (se) *faire des corps*, Dal, 41; Nic, 316; Mih, 67; PScr, 196. — 1°: *u bătea mărâta di feală* (o bătea pe biata fată), PB, 21 — v. *agudescu* 1°, *asun* 2°; *l'i si bătui inima* (i-a bătut inima), PB, 42²²; 2°: *Pisuderea că nu s' bâte* (căci satul aromănesc Pisuderea nu poate fi bătut, învins), PLit, 1016; PAnt, 23 — v. *învingu*; 3°: *nu s' bătea di ningă nis* (nu se mișcau de lângă el), PB, 50²⁵ — v. *min* 2°, *n'îșcu*; *ni palmă nu pot s' mi bat di-audăle* (nici cît o palmă nu pot să mă mișc de aici), PB, 316¹²; *ăă! fițôrlu-a n'eă, bătî-le dit loc* (vai!, copilul meu, mișcă-te din loc), PB, 72¹⁰; *nu-l'i si bătea di ningă vatra a lăldă-sul* (nu-i venea să se miște (să se îndepărteze) de lângă vatra tatălui său), PB, 42¹⁴; 4°: *aclo lu bătea s' află vl'ră lemnu* (acolo unde încerca să găsească vreun lemn), PB, 454¹⁵ — v. *dukimăsescu*; 5°: *clôpule di jeale bătea pri tu surînurî* (prin locuri înșorite sunau clopote de jale, de tristețe), BNA, I, 20; *si-ădu cum bat clôpulle de la birbêft* (se aud cum sună clopotele de la berbeci); *jilôs cupîlle bal* (jalnic se aud turmele din clopote), RomP, II, 27 (77), 3; BNA, IV, 37; *băle toada feă di lemnu* (sună toaca cea de lemn), BNA, I, 46; *cl'nile acăță s' bătă* (cîinele începu să latre special, anunțînd ceva neprecis) — v. *alătru*; *aleăpidă-le s' vedz fe bal cl'n'îl'i* (repede-te să vezi de ce latră cîinii: *lătrat scurl și săcadat*) — cf. dr. „cucosuș cîntă și cățelul bate” (Emin, VI, 330); 6°: *acși bătea pâl'îlu* (așa cîntă pasărea), PB, 50²⁸ — v. *cl'ntu* 1°; *s' bătă cūclu pri tu plături* (ă cînte cucul prin plaiuri), BNA, I, 38; *birbîl'îlu n plătă nu băle* (privighetoarea nu cîntă în plai), BNA, II, 4; *picurări... bat flutêrl* (păștori... cîntă din fluier), BNA, II, 56 — v. *cl'ntu* 2°; 7°: *ta nu bătêf nal'îurea* (ian nu vorbiți prăpăstii), BațN, 14; 8°: *l'i-si-aveă bătăldă ml'n'ile di tēslă, di priōne* (de țeslă, de ferăstrău, mlinile i se bătătorise), ArE, 13 — v. *aruzesescu*. — Cf. și gr. *καταπαύω* și *παύω*, alb. *rrah*, bg. *bija*, tc. *pourmaq*. — < lat. *battere* „battre”.

BĂTA I, interj.-adv., la fel, «egale(ment)»; de mîeme; în armonie; cri du joueur qui a une carte égale à celle de son adversaire, Mur, I, 212; *cl'ntîfle s' n'eărgă băla, lăta cu așîlulîle* (cîntecele vocale să meargă în acord cu viorile), Trib, II, 9-12, 27. — < ?

BATĂC, sm., pl. *batăfi*, delinquent, «libertin; malfaiteur; délinquant». V. *bătac*. — Cf. și alb. *batāk* „surfante”, bg. *batak* etc.

BĂTĂ¹, sf., pl. *băf*, cursă, «piège», Dal, 37; Nic, 316; *si-n'l bag 'nă bătă n plătî* (să-mi așez o cursă în plai), BNA, I, 40; *cădzăm lora tu bătă* (acum căzurăm în cursă), Baț, 42; *nu intrăm cū lu bătă* (eu nu intram în cursă), PenB, III, 164; *ascăpără di lu ahtăre bătă* (au scăpat dintr-o atare cursă), Trib, I, 10-11, 14; *s' băgăm băf tu mînțîl'i di Blăfa* (să punem curse în mînșii satului Blața), Lum, VI, 4, 8. V. *bălcă* și sinonimele *avrôhe, căpăne, pâyîdă* etc. — Cf. și it. *batticulo* „trăppola per uccelli, palloncino”, Spötti, 13. — CDDE, 144 și DR, III, 685: < *bat*. — < ?

BĂTĂ², sf., pl. *băf*, depresiune, «plaine ressemblant à une depression géographique entourée de montagnes ou de collines», Mur, I, 212; Dal, 37; *băta di Dól'eani* (depresiunea păduroasă a satului Dól'eani). — Din punct de vedere vinătoresc, această *bătă*², ca sens, poate fi identificată cu *bătă*¹, ea fiind, de fapt, un fel de cursă pentru vînat. — < ?

***BĂTĂ**³, sf., pl. *băf*, pată, «tache»: *lăna n' aruvîndă călea cu băf, băf di lun'înă* (luna ne stropi drumul cu pete, pete (pale, pale) de lumină), Fl, I, 2, 7. — Același cu *bălă*? Probabil. — < ?

BĂTCĂ, sf., pl. *bățîi*, «souricière», CDDE, 144; DR, VII, 152 — v. *bătă*¹.

BATHAVĂ, BATHAVĂ, adv., gratis, «gratis; pour rien», Mih, 66; *s' nu-ăstêpft bathavă* (să nu aștepți zadarnic), ArE, 23; *lu-acumpărât bathavă* (l-ați cumpărat cu preț derizoriu). Sinonim: *jeăba*. — < tc. *badi-heva, bédhava* (233) „gratis”.

BĂTIRE, sf., batere, PB, 550; *loc ș' ti bătire mulreăște* (caută și loc de luptă), BNA, I, 108 — v. *băteare*.

BĂTURĂ → *coadă-bătură*.

BĂȚĂ, sf., pl. *băț*, palmă, «soufflet», Nic, 317; PB, 550; *l'i-trăpse una băță* (i-a tras o palmă). Sinonim: *flisculă*. — Cf. gr. *μπάτσα*, alb. *bacë* „ceffone”. — < ?

BAŪ (Gópeș), vb. I, CȘc, 8 — v. *bag* și *faț*.

BAŪLĂ, sf., pl. *baule*, valiză, «valise». Sinonim: *sipéle*. — Cf. și gr. *μπαῦλο*, alb. *baülle* <it. *baule*.

BĂBĂLESCU, vb. IV (*băbălii*, -lii, -lire), bolborosi, «babiller; bégayer; bavarder», Dal, 38; Nic, 311; *kirtári!* — *băbăli păplu* (flecure — bolborosi moșul), PenB, III, 201. V. *bilbă-escu* și *dărdărescu*. — Cuvînt onomatopeic ce imită pe cei ce bolborosesc cu *bă-bă-bă...* Dar, cf. și vsl. *băbali* „laessum esse”, precum și tc. *babaly* (230) „épileptique”, și, aci, *kec*.

BĂBĂLIRE, sf., pl. *băbăliri*, bolborosire, «action de bredouiller, bredouillement; bégaiement», Dal, 38; Nic, 312; FI, II, 3, 4. — V. *bândurăre*, *bărbărire* și *dîrdără*.

BĂBĂLIT, -lă, pl. *băbălii*, -le «babillé; bégayé»: *zboăre băbălite* (cuvinte bolborosite).

BĂBĂLEĂR, -ră, pl. *băbăleări*, -re, flecar, «babillard; cannanier», Dal, 38; Nic, 312. V. *fațaleăr*. — < *băbălescu*.

BĂBĂLÎUR, sm., pl. *băbălîuri*, gogoriță, «épouvantail», Nic, 312. Sinonim: *skeăhlru*. — < ?

BĂBĂRŪȚĂ, sf., pl. *băbărute*, flacăra mare, văpaie, «grande flamme (accompagnée de craquements)», Dal, 38; Nic, 312. V. *bărbărută* și sinonimele *bubună*, *curmicăme*. V. și *bubu-rédzû*. — Cuvînt onomatopeic? (după troznetele flăcărilor).

BĂBISLIKE, sf., pl. *băbisliki*, parșivenie, «lâcheté; infidélité», Dal, 38; *mi mîcără cu băbisli'ke* (m-au mincat (m-au ucis) cu infidelitate). V. *babés*. — < alb. *pabesllëk* „infedeltà”.

BĂBOÂN'E, sf., pl. *băboân'e*, băboaic, «vieille femme», Dun, II, 27. — *băbă*.

BĂBOTĂ, sf.: *băbota a cășarlui* «Bockkäfer», Jb, XIII, 85 — v. *bubotă*.

BĂCĂL, sm., pl. *băcăli*, băcan, «épicier», Dal, 38; Nic, 309; Mih, 60; PB, 551. V. *băcălă*. — < tc. *baqqâl* (271) „~”.

BĂCĂME, sf., pl. *băcăn'i*, băcan, «bois de campêche servant à rougir les oeufs de Pâques», Dal, 38; Nic, 309; Mih, 60. — < tc. *baqam* (271) „bois de Brésil”.

BĂ'CĂ (grămosteni), sf., pl. ?, fustă, «jupe, jupon de laine». Sinonim: *făstă*. — < ?

BĂCĂLĂ' și **BĂCĂLĂ'Ū** (nord), sm., pl. *băcăládz* «épicier», Mih, 60; PScr, 196; *ağılümse la Cota băcălă'lu* (a ajuns la Costea băcanul), CalGrB, 59. — V. *băcăl*.

BĂCĂLESCU, -lească, pl. *băcăleşti*, -ești, de băcănie, «d'épicier», Dal, 38; *lucruri băcăleşti* (lucruri de băcănie, «denrées coloniales»).

BĂCĂLIKE, sf., pl. *băcăllki*, băcănie, «épicerie», Dal, 38; Nic, 309. — < tc. *baqallyq* (271) „profession de l'épicier”.

BĂCĂLOÂN'E, sf., pl. *băcăloân'e* «épicière»: *mul'eărea băcăloân'ea aveă 'nă labiële* (femeia băcănița avea un obicei), ArE, 33.

BĂCĂRDÂN, sn., Mur, I, ... — v. *băcărdân* și *măcăldără*.

BĂCĂȚĂR, -ră, pl. *băcățări*, -re, bucătar, «cuisinier», Dun, I, 188-190. În regiunea Veriei înseamnă „sătean care are cîteva oi ce le întreține în împrejurimile satului”, «villageois qui a quelques moutons qu'on fait paître aux alentours du village». — E considerat că ar fi același cu dr. *bucătar* «cuisinier»; dar cf. și alb. *bukëtar* „fornaio”, brutar (Le, 60), ar. *plnâr*. Acest cuvînt circula în Avdela și ca nume propriu de familie, *Băcățăr* și e cerut de derivatul *băcățărăscu*. — < ?

BĂCĂTĂRESCU, -rească, pl. *băcătărăști*, -rești, (oaie) de consum, «vieux moutons qu'on fait paître autour d'un village et qui sont destinés à la consommation des villageois», Dun, I, 188. — < *băcățăr*.

BĂCI'RE, sf., pl. *băcl'ri*, aramă, «cuivre; airain; billon», Dal, 38; Nic, 309; Mih, 61; *mărlle clóput di băcl're* (marele clopot de aramă), BNA, II, 48 — v. *clóput, kíprou*; *pul'edănu di băcl'ră s' mică'* (bățul de aramă s-a ros) PB, 478¹¹; *băcl're l'i-feăfe ocl'il'i dăpă tine* (și-a împănănit ochii uitându-se după tine), PLit, 587; *ocl'il'i s' feăfiră băcl're aștipl'nda* (ochii au devenit ca aramă așteptând să-l vadă), Lum, I, 173. V. *băcl'ra* și sinonimul *hălcumă*. — < tc. *baqyr* (244) „cuivre”.

BĂCIRISĂSCU (mi), vb. IV (*băcl'ryisli, -sli, -sire*), arămi, «cuivrer; (s')oxyder, se couvrir de vert-de-gris», Dal, 38. V. *băcl're* și *băcl'rescu*. — < *μπακιριάζω, μπακιρώνω* „cuivrer”.

BĂCIRISIRE, sf., pl. *băcl'ryisiri*, arămire, «action de cuivrer, d'oxyder», Dal, 38.

BĂCIRISIT, -tă, pl. *băcl'ryisli, -le* «cuivré; oxydé», Dal, 38.

BĂCLĂVĂIE (nord), sf., **BĂCLĂVĂ**, sm., pl. *băclăvă'i* și *băclăvădz*, baclava, «gâteau feuilleté aux noix et au sucre», Dal, 38; Nic, 310; Mih, 61. — < tc. *baqlava* (245) „pâtisserie...”.

BĂCRĂSCU, BĂCRIRE, BĂCRIT «cuivrer; (s')oxyder», Mih, 61 — v. *băcl'ryisăscu, -sire -sli*. — < *băcl're*.

BĂDRŪME, sf., podrum — v. *budrâme, pudrâme*.

BĂDZĂRĂ, sf., CN, 173 — v. *badzără*.

BĂĖLI (grămosteni), invar. : *băeli s' hii* «que tu sois maudit». — < ?

BĂERĂSCU (mi), vb. IV (*băerli, -rli, -rire*) «rester au lit»: *va si să băerăscă* (trebuie să stea în pat), WOI, 121. — Cuvînt neidentificat.

BĂGARE, sf., pl. *băgă'ri*, băgare, «action de mettre etc. — v. *bag*», Dal, 38; Nic, 309; Mih, 61; *tri băgare pri arănd* (de pus pe rană), PLit, 767; *aestă eră băgare pri sômn* (asta era punere pe somn = asta era momeală, adormire), PB, 273¹⁶.

BĂGĂT, -tă, pl. *băgăf, -le*, băgat, «mis; jeté; couché etc.», Dal, 38; Nic, 309; P'Ant, 406.

BĂGĂTŪRĂ, sf., pl. *băgătŭri*, avort la oi, «avortement chez les brebis», PB, 731. — V. *vălămătŭră*.

BĂGDĂTIE, sf., pl. *băgdăliti*, primez, «mur mitoyen fait de tressage et de terre glaise», Mur, I. Cf. *čiltmă*. — Cf. gr. *μπαγδατί* „lambris”. — < ? tc. *baghdadi* [„lié en pliant”].

BĂGĖ, sm., pl. *băgėădz*, horn, «trou par lequel sort la fumée; partie du tuyau de la cheminée qui dépasse le toit; cheminée», Dal, 38; *cucuveăda 'și adără' și cūibu tu băgė* (cucuveaua își făcu și cuib în horn), PenB, IV, 112. Sinonime : *buharė, uğėake*. — < tc. *badja* (232) „cheminée”.

BĂGINĂC, -că, pl. *băginăfi, -fe*, cumnat, «beau-frère, belle soeur», Dal, 38; Nic, 317. Sinonim : *cumnăt*. — < tc. *badjanaq* (232) „marl de la soeur de la femme”.

BĂHĖ, sm., pl. *băhėădz*, grădină, «jardin; jardin potager», Dal, 38; Nic, 317; Mih, 62; *tu băhė liliče 'și-crėscu* (în grădină își cresc flori), PLit, 858; V. *buhė*²³ și sinonimul *grădină*. — < tc. *baghtehė* (242) „~”.

BĂHĖȘE, sf., pl. *băhėșe*, bacșiș, «pourboire», Dal, 38; Nic, 313; PB, 550. — < tc. *bakhehyeh* (255) „don; pourboire”.

BĂIASĂ?, sf., pl. ? «lac; étang»: *o moi Tăsă, moi apreăsă, nicăși Tăncul tu băiasă* (hei tu Tasă, fa tu aprinsă (arzătoare, infierbîntată), ai înecat pe Tăncul în baltă), PLit, 859. — Cuvîntul nu mi-e cunoscut. Construcția în care apare (*tu băiasă*) nu ne-ar putea îndreptăți să credem că ar fi vorba de numele satului *Băiasa*, dar ar fi normal ca în acest *băiasă* să vedem numele rîului satului *Băiasa*: *nicăși Tăncul tu Băiasă* (înecași pe Tăncul în rîul *Băiasa*). — Cf. un caz analog sub *Tăna*. — < ?

BĂIĂTCU, -că, pl. *băiăți*, -fe, vechi, «qui n'est pas frais»: *carne băiăcă* (carne veche).

— V.:

BĂIĂTE, adj. m. și f., pl. ? : *pl'ne uscătă, băiăte* (pline uscată, veche), Al. 1903, 94; *nu n't-armînea băiăte* (nu-mi rămînea învechită). V. *băiăcu* și *muhlidz't*. — Cf. și alb. *bajăt* „tristo; stantio (del pane)”. — < tc. *baifat* (250) „qui n'est pas frais”.

BĂILDISĂSCU, vb. IV (*băildisîl*, -sîl, -sîre), extenua, «exténuer»: *băildisîm di alăgăre* și *di fôdme* (ne-am extenuat de umblat și de foame). V. *băldăsîl*. — < tc. *balykmaq* (251) „faire évanouir”.

BĂINĂTĂ, sf., pl. *băinăt*, baionetă, «baïonnette», Dal, 38; s' *plînlă' 'nă băinătă* (se implintă o baionetă), BNA, II, 42; *poă' s' morî pîlrîml di băinăt* (poate să mori străpuns de baionete), BNA, II, 94. Sinonime: *suncie, spângă*. — < it. *baionetta*.

BĂIRĂKE, sf., pl. *băiră'kî*, drapel, «étendard», Dal, 38; Nic. 309; Mih, 61; *fe sun băiră'kile fe yin?* (ce sint steagurile ce vin?), PLit, 1008. V. *băryedke*. — < tc. *baïraq* (250) „~”.

BĂIRĂME, sf., pl. *băiră'nî*, bairam, «baïram», Dal, 38; Nic. 309; Mih, 61. — < tc. *baïram* „fête; Pâques”.

BĂIRE, sf., pl. *băirî*, teren larg, «terrain vague; colline», Mur, I, 197; *li priîmn'i ca tu băire* (te plimbi ca în loc (teren) larg). — < tc. *balyr* (250) „coteau; colline”.

BĂJDĂR, sm., pl. *băjdărî*, vameș, «percepteur des impôts, douannier», Mur, I, 197. Sinonim: *yimbrucel*. — Cf. alb. *bazhdăr* „doganiere” (< tc. *badj* (232) „droit de douane”.

BĂLĂTÎN'Î, sf. pl., alică, «petit plomb de chasse, grenaille»: *va si ştibă ūrsa di bălătî'n'î* (li pasă ursului de alică?), PLit, 702. Sinonime: *aşşe, ciucîumăg*. — Cf. fr. *balle*. — < ?

BĂLBĂTÔR, sn., sul dinapoi — v. *bărbălôr*.

BĂLDĂSÎT, -tă, pl. *băldăsîl*, -te: *armăse n căle băldăsîl* (a rămas extenuat în drum). — V. *băildisăscu* și dr. *băldăit* (ICr, XVIII, 205).

BĂLIGĂRE, sf., pl. *băligă'rî*, bălegare, «action de fienter», Dal, 39; Nic. 310; Mih, 63; *băligărea a călîlor* (băligatul cailor).

BĂLIGĂT, -tă, pl. *băligăt*, -te „fienté”, Dal, 39; *căl'i eară-l'î băligăt* (caili erau bălegăți, cali se băligase). — V. *bălig*.

BĂLIGÓS, -goasă, pl. *băligoşî*, -goăse: *lôclu băligós* (locul cu bălegă), Mih, 63.

BĂLÓS, -loasă, pl. *bălôşî*, -loăse, bălos, «baveux», Dal, 39; Nic. 63; *arl' de mułôslu di bălôslu*, PLit, 566 — v. *mułós*; *lăple bălós* (lapte ce seamănă a bale), Lum, I, 134. — *bălă*¹.

BĂLSĂMUSĂSCU, vb. IV (*bălsămusîl*, -sîl, -sîre), îmbălsăma, «embaumer», Dal, 39; Nic. 310. — < *μπαλαμύσσω* „~”.

BĂLSĂMUSĂRE, sf., pl. *bălsămusîrî*, îmbălsămare, «action d'embaumer», Dal, 39; Nic. 311.

BĂLSĂMUSÎT, -tă, pl. *bălsămusîl*, -te «embaumé», Dal, 39; Nic. 311.

BĂLTĂC, sn., pl. *băltăte*, băltoacă, «flaque d'eau», Dal, 39. — V. *băltoacă*, *bîltce* și:

BĂLTOĂCĂ, sf., pl. *băltoăte* și *băltôft* «patrouillis»: *băltoacă di st'ndze* (băltoacă de singe), Fl, I, 3, 10; *că't'urî... cu băltoăte di apă* (drumuri... cu băltoace de apă), CalGrB, 38; BNA, V, 117; *fudzî di ploăte și dai tu băltôft* (fugi de ploaie și dai în băltoace), PLit, 613. — V.:

BĂLTÔC, sn., Dal, 39; Mih, 63 — v. *băltăc* < *băltă*.

BĂLTÔS, -loasă, pl. *băltôşî*, -loăse, băltos, «marécageux», Mih, 63. — < *băltă*.

BĂLTĂRE, sf., pl. *băltă'rî* «action de mettre le băltu», Mih, 63.

BĂLTĂT¹, -tă, pl. *băltăt*, -te «qui a le băltu sur sa tête», Mih, 63. — Nu e dat verbul *băltu*. V. *mbăltu*.

BĂLTĂȚ² (nord), sn., pl. *băltăte* «brassée»: distanța dintre virfurile degetelor celor două mini întinse lateral, deci în sens opus, formează un *băltăt*: *arucără tâte cl'le dzăte băltăte* (toate au aruncat (au pus *pentru* *impletīt*) cîte zece brățate), CalGrB, 58. — V. *bărțăt*.

BĂLTŌTĂ, sf., pl. *băltŏte*, mac, «pavot», Dal, 39. Sinonim: *pirpirăndă* 1°. — V. *băltŏlă*.

BĂNĂRE, sf., fără pl., viețuire, «action de vivre, d'exister; existence, train de la vie», Dal, 39; Mih, 64.

BĂNĂȚ, -lă, pl. *băndăf*, -le «vécu», Dal, 39; *oămin't băndăf lu pădūrī* (oameni trăiți în păduri).

BĂNĂȚĂ, sf., fără pl. «train de la vie»: *băndăta di ăstan* (traiul din acest an), Fl, II, 4, 6. — V. *bănedzū*.

BĂNDĖC, sm., pl. *băndĖf*, trunchi, «tronc», Mih, 64. V. *brăndu*. — < ?

BĂNDURĂRE, sf., pl. *băndurărī* «action de bavarder; babillage», Dal, 39; Nic, 313. — V. *bindurărē* și sinonimul *băbălire*.

BĂNDURĂȚ, -lă, pl. *băndurăf*, -le «bavardé; babillé», Dal, 39; Nic, 313.

BĂNDURĖDZŪ, vb. I (*băndurăf*, -răf, -răre), flecări, «babiller; bavarders», Nic, 313; Gram, 225; CEL, 58: < bg. *băndoram*, *bandoram*.

BĂNĖDZŪ, vb. I (*băndăf*, -năf, -năre), viețui, «vivre», Dal, 39; Nic, 312; Mih, 64; PSer, 196; PB, 550; DR, III, 387; *s' nă bănă'm hărzīta bănă* (să ne trăim dăruita viață), PAnt, 269; *bănedzī ș' căma* — *ară'ū* (trăiești și mai rău), BNA, 118; *s' băndăf și si-ăcīf ca ălimbul* (să trăiți și să încărunțiți ca Olimpul); *că ma măllu nu s' băneădză* (căci nu e de trăit mai mult), Bag, 133; PAnt, 199; BNA, V, 36. — < *băndă*.

BĂ'ŃĖIU, sm., pl. ?, merisor, «petite pervenche; buis», Mih, 64. Sinonim: *pīxu*. — < ?

BĂR (fărșeroți), sn., pl. *bără*, CFr, 22; PLit, 131, briu — v. *bărnu*.

BĂRĂBĂNCĂ (grămosteni), sf., pl. *bărăbă'Ńī*, darabană, «tambour; bale barabanca (bate toba răsplind ștīre)», FlP, 22. — < bg. *baraban* (BER, 32) „instrument muzical”.

BĂRBĂȚ (-lă), pl. *bărbăf*, (-le), sm. (și adj.), bărbat, 1°. *homme*; mari; 2°. *viril, courageux*, Dal 39; Nic, 313; Mih, 65; PSer, 196; PB, 550; PAnt, 406; BNA, II, 116. — 1°. *bărbăllu s' poărtă cu săclu* (bărbatul să poarte (să care) cu sacul), Plit, 435; *bărbăte, nu ti-aprinde*, BNA, III, 120 — v. *aprinde* 4°; 2°. *inima-ț bărbălă ș' mare* (inima-ți curagioasă, și mare), Bair, 73; *mul'értle -a lor bărbăte* (femeile lor voinice), Bair, 54. — V. *bărbătin*. — În greacă: βαρβατος (Hris, 347), βαρβατο (Κρυς, II, 38 și 59). — < lat. *barbatus* „barbu”.

BĂRBĂRĖRE, sf., Dal, 39 — v. *băbălire*.

BĂRBĂRŪSĂ, sf., pl. *bărbărūse* — v. *barbărūsa* —, Dal, 40; Nic, 313; *cu bărbărūsa di ll'nă n cap* (cu fesul de lînă pe cap), PenB, IV, 113; *mălle-s cu albe bărbărūse* (multe femei sînt cu fesuri albe), Velo, 54; BNA, V, 88; *căcīule ș' bărbărūse* (cîciule și fesuri), Bair, 54 — v. *căcīulă*.

BĂRBĂRŪȘŪ, sn., pl. *bărbărūșe*, buchet, 1°. *poignée* ou petit faisceau de fruits liés par leurs queues; 2°. *châtaignes écorcées*, Mih, 64-65; *feătīle es bărbărūșe di lu fadzī* (fetele ies ca buchete dintre fagi), BNoI, 46. — V. *bărburișă* (și *căirūșă*). — < ?

BĂRBĂRŪȚĂ, sf., pl. *bărbărūte* (cu primul -r- analogic): *ardeă bărbărūlă* (ardea cu (ca o) flacără), Al. 1927, 127 — v. *băbărūlă* și *bubălă*. — < ?

BĂRBĂȚĂME, sf., fără pl., grup de bărbați, «grand) nombre d'hommes; l'ensemble des *bărbăf*», Dal, 40; *ahlurhăște cl'nticlu bărbătămea și-apŏta l-leă mul'irămea* (cîntecul îl începe grupul de bărbați și apoi îl ia (continuă) grupul de femei), Al. 1903, 55; *bărbătămea cu auședīclu* (bărbătetul (bărbățimea) cu bătrînetul), CalGrB, 62; *bărbătămea iar n cărvăne, pri la ōi ș' pri la cășeare* (iar bărbații toți la cărăușit, pe la oi și pe la stîină), BNA, II, 74.

BĂRBĂȚEĂȘTE, adv. «virilement; bravement»: *si-alumtără bărbăteăște* (se luptară bărbătește), PAnt, 281; Bair, 123.

BĂRBĂTEAȚĂ, sf., pl. *bărbăteț*, bărbăție, bravură, «vaillance; bravoure», Dal, 40; Nic, 314; Mih, 65. V. *gluneală*.

BĂRBĂTESCU, -*tească*, pl. *bărbătești*, -*tești*, bărbătesc, «d'homme; mâle; viril; énergique», Nic, 314; PB, 550; *băseacă are una parte bărbătească și una mul'irească: mul'irească easte după bărbătească* (biserica are o parte pentru bărbați și una pentru femei; cea femeiască e după cea bărbătească); *alumlatic bărbătescu* (luptă bărbătească), PAnt, 279; Bair, 121; *la ari'ă, mul'erie la bărbătești* (la ru, femeile spală cele bărbătești).

BĂRBĂȚIC, sm., pl. *bărbățiș*, bărbățel, «petit homme; petit mari; mari chéri», Dal, 40. — Pentru -ic, v. *fieluric*, *mușlic* etc.

BĂRBĂȚIN, -*nă*, pl. *bărbățin'ă*, -*ne*, viril, «viril; énergique — v. *bărbăt*», Al. 1903, 41; *mul'eare bărbătină* (femeie energetică ca un bărbat). — V. *ndrămin* și:

BĂRBĂTOĂNE, sf., pl. *bărbătoăn'e*: *mul'eare bărbătoăn'e* (femeie virilă), PenB, IV, 111 — v. *bărbălin*, *bărbăll'e*.

BĂRBĂȚOR, sn., pl. *bărbătoare* «l'ensouple sur lequel on monte la chaîne», Dal, 40; Mur, I, 206; PDicț, 12; Mih, 65 (: *bărbătór* „instrument care servă la urzirea pinzei”). V. *bălbătór*, *văltór*, *vălvătór* și *vălbú*. — Ca obiect etnografic, cf. PIm, I, 153 a. Pentru daco-români: PIm, II, 119-120; Apol, 64-65. Pentru greci: BBGrèce, 58, fig. 55. — < lat. **volvatorium*.

BĂRBĂȚI'LE, sf., fără pl. — v. *bărbăteală* — «virilité; vaillance», Dal, 40. — Pentru -i'le, cf. *frățel'e*, *nipușel'e* etc.

BĂRBIR(I)SĚSCU (mi), vb. IV (*bărbir(i)sit*, -*sit*, -*sire*), bărbierii, «(se) raser; (se) couper les cheveux», Dal, 39; Nic, 314. — < *μαρμπερίζω* „faire la barbe”.

BĂRBIR(I)SIRE, sf., pl. *bărbir(i)sir* «action de (se) raser, de (se) couper les cheveux», Dal, 39.

BĂRBIR(I)SIT, -*tă*, pl. *bărbirisit*, -*le*, bărbierit, «rasé; tondu», Dal, 40; Nic, 314; *fălă bărbirisită* (față rasă); *căpile bărbirisite* (capete frezate).

BĂRBÓS, -*boasă*, pl. *bărbôș*, -*boase*, bărbos, «barbu», Dal, 40; Nic, 314; Mih, 65; *ăyri căpile bărboase* (sălbatic capete bărboase), PAnt, 271; Bair, 104. — < *bărbă*.

BĂRBULISĚSCU (mi), vb. IV (*bărbul'isit*, -*sit*, -*sire*), voala, «voiler, couvrir le menton jusqu'aux lèvres avec un voile de tête noir en signe de deuil — ce sont les femmes qui se font cette opération», Dal, 40; Nic, 314. — Cf. și gr. *μαρμπούλινω* „encapuchonner; emmitoufler”, precum și *bărbul'ă*.

BĂRBULSIRE, sf., pl. *bărbul'isiri* «action de voiler le menton... en signe de deuil», Dal, 40; Nic, 314.

BĂRBULISIT, -*tă*, pl. [*bărbul'isit*], -*le* «avec le menton voilé... en signe de deuil», Dal, 40; Nic, 314; *grun'tă bărbul'isit* (bărbie acoperită cu *bărbul'tă*); *cu mindil'ă bărbul'isite* (cu bărbile acoperite cu năframă de doliu), PenB, VI, 96. V. *burbul'usit*.

BĂRBUL'IC, sn., pl. *bărbul'e*, năframă, «voile de tête noir dont les femmes se couvrent le menton en signe de deuil — v. *șimber*», Dal, 40; Nic, 314; PDicț, 12; *măla Șomă 'șit-răpse bărbul'ă, ascutură grun'ălu ș' lo ma dipărte grălu* (bunica Șomă își trase năframa, scutură bărbia și luă (continuă) mai departe vorba), FI, I, 3, 10. — Cf. gr. *μαρμπούλι* „voile (de mariée)”, *μαρμπούλλα* (Hris, 133; Boga, II, 41). — Nu pare verisimil un derivat latin **barbuleus*.

BĂRBUNE, sm., pl. *bărbun'ă*, mreană, «barbeau (poisson)», Mur, I, 207. — Cf. și tc. *barbounia* (237) „rouget”, it. *barbio*. — < *μαρμπούνι* „rouget”.

BĂRBURÎȘŪ, sn., pl. *bărburișe*, ciorchinaș, «grappillon»: *ca două bărburișe di frândzi* (ca două mici ciorchine de fragi), Lum, VI, 4, 11. V. *bărbărâșă*. — < **bărbură*? (< lat. *barbula* „petite barbe; duvet des plantes”).

BĂRBUTĂ, sf., pl. *bărbute*, căpătină de praz, «filament chevelu du poireau, y compris sa tête», Dal, 40; Nic, 314; *bărbuțile di prași* (căpătinile de praji). — Cf. gr. *μπαμπούτα* (Boga, II, 89). — < lat. *barbuta* „couvert(e) de duvet”.

BĂRCĂȚE, sf., pl. *bărcă'ți* (formă curentă și la românii din sudul Moldovei) — v. *băryăce*. — < tc. *baqradj* (244) „vase de cuivre à anse”.

BĂRCĂDÂN, sn., pl. *bărcădâne*, mămăligă, «bouillie de farine de maïs, compacte, qu'on coupe en tranches et qu'on mange en guise de pain; gaude»: *l'eă şuțala și ameăstică bărcădănu* (la mestecăul (sucitorul) și amestecă mămăliga), RP, I 9, 5. V. *băcărdân*, *bărgădân* și sinonimele *căcătumăc*, *măcăldără*. E același cu mgl. *băcădărnic*, (CapM, III, 30; GrS, III, 186). — < bg. *bărkadană*; BER, 33: *bardakan* „kačamak”.

BĂRCUDÎI, sf. pl., nimicuri, «bagatelles», Mur, I, 207. Sinonime: *kirtări*, *zăcale*, *zăcă-tără*. — < ?

BĂRDĂCĂ, sf., pl. *bărdăcike*, lopățică, «1°. baguette; 2°. baguette qu'on met à côté de l'ensouple pour qu'on puisse rouler aisément la chaîne sur cet ensouple — v. *bărdădău*», PB, 550; *l'i-deăde bărdăcica a glônîlul* (flăcăului i-a dat cu varga = pe flăcău i-a alungat), CalGrB, 73; PB, 365³⁰; PGr, 25. — V. *bărdăcică* și *b'rdă*.

BĂRDEN'E, sf., pl. *bărden'e*, luminaică?, «plante champêtre, *lappa officinalis*, bardane?, ou bien cierge de Notre-Dame?», PDicț, 12; CST, I, 55; *căsu di bărden'e* (casă de luminaice = casă săracă și fără rezistență), PLit, 675. V. *bărden'e*. — Cf. și it. *bardana* «erba campestre...», Zing., s. v.; VLI, s. v. — < ?

BĂRDILĂ, sf., CFr, 105 — v. *b'rdilă* și alb. *bërdillë* „pezzo mobile del telaio”.

BĂRDÎN'I, sf. pl., Mih, 65 — v. *b'rdilă*, *b'rdă*.

BĂRDĂCĂ, sf. — v. *bărdăcică*. — Ca interj.: *bărdăcică!* fuga!, «allez-vous en!».

BĂRDĂȘÛ, -șe, pl. *bărdășl*, -șe, albiu, «blanchâtre»: *la căle bărdășe va-n' l' ti șoft nipăr-ticêșe* (la drum albiu mi te vei face șarpe mic), CFr, 154. — < alb. *bardhush* „biancastro”.

BĂRGĂDÂN (grămosteni), sn.: *un stog cu iarbă lu mēse di amăre șeăde*; *nvărliga foc arde ș' nî s' neăcă, nî si-aprinde* — *bărgădănu* (un stog de iarbă stă în mijloc de mare; în jur arde foc și nici nu se înecă, nici nu se aprinde — mămăliga). — V. *băcărdân*.

BĂRGĂVIȚĂ, sf. pl., negel, «durillon, verrue», Mur, I, 207; *pri m' nă l'i-ișiră bărgăviță* (pe mină i-au apărut negei). — V. *băzdrăviță*, *arlică*, *lăznă*. — < ?

BĂRGELĂ, sf., pl. *bărgăle*; **BĂRGEL'ÎU**, sn., pl. *bărgăel'e*, gușă, «fanon; double menton (chez les hommes gras)», Dal, 40; Mur, I, 208. — < ?

BĂRGĂȚE, sf., pl. *băryă'ți*, brăcece, «chaudron de cuivre à anse», Nic, 313; BNA, I, 76 (: pl. *băryățile*). — V. *băryăce*, *bruyăce*.

BĂRGĂKE, sf., pl. *bărykî*: *Tăna, ... băryăkeă a' hōdrăl'el* (Tana (Sultana).... stindardul satului), FI, I, 2, 5; II, 7, 4. — V. *băirăke* și sinonimele *banderă*, *flămbură*, precum și alb. *barjak*.

BĂRȚICE, invar., cale primară, «première visite que fait la nouvelle mariée, accompagnée de son mari, à ses parents huit jours après la nocé»: *va ylnă yicēa, n pāryicēa* (va (vor) veni pe calea primară = va veni și altora rîndul), PLit, 662. — V. *pāryicēa*.

BĂRȚIC (grămosteni), sn., buric — v. *buric*.

BĂRȚE, sf., fără pl., pace, «paix, conciliation», Mur, I, 208; *șeăfîră bărțe* (s-au împăcat). — V. *barș*.

BĂRLIV, -vă, pl. *bă'rli'v*, -ive, căplat, «tourmenté», Mih, 65. V. *ol'rlu*. — < bg. *bărlivă* „malade”.

BĂRNA, sf., pl. *bărne*, plantă cățărătoare, «plante grimpante, longue de 2—3 m., aux fleurs blancs et aux feuilles ressemblant aux celles de la vigne», Lum, IV, 171. — < ?

BĂ'RNŪ, sn., br̃u, Mih, 65; PB, 550; *Mitr̃uș̃u*, cālāmār̃u n bār̃nu, m̃a si p̃are col cu f̃ār̃nu (Mitr̃uș̃u (Dumitr̃uș̃u), cālāmara-n br̃u, ci pare cal cu friu), PLit, 852 — v. b̃l'rñu.

BĂRNŪTE, sf., pl. bār̃nuf, tabac, «tabac à priser», Dal, 40; Nic, 315; Mih, 65; scoase din ȝepe cār̃ñic̃l̃u di bār̃nute și tr̃ap̃se (scoase din buzunar punga de piele cu tabac și trase), Lum, III, 377; 'ña bār̃nute nu l̃ax̃escu (nu promit nici măcar un tabac), BNA, III, 114. Sinonim: l̃ab̃ac. — < ?

BĂRNUTIȚI, sm., pl. bār̃nuliȇddz, vînzător de tabac, «qui vend du tabac à priser», Dal, 40.

BĂRSIE, sf., pl. bār̃s̃i, drojdie, «marc (de raisin); sédiment», Nic, 315; Mih, 65; PScr, 197; bĩu pl'ña nu al̃as̃a' diel't bār̃sia ic̃a pur̃uș̃lina (bău plină ce nu lăsă decît drojdia sau prăștina), Lum, V, 187; bār̃sie s' feđf̃ir̃a (se făcură drojdie, se prăpădiră), PGr, 23 — v. l̃l'm-plña 4°. Sinonime: cōmiña, f̃pur̃a. — < alb. b̃ers̃i „fecie”.

BĂRȚĂT, sn., pl. bār̃ȃte — v. bār̃ȃt —, Nic, 315; PScr, 196; PB, 550; VLil, 15 (șezătoare, «veillée, réunion de soir — v. f̃lena-pr̃ef̃c̃»). — 1°. bār̃ȃtile di h̃ire nu si-anumir̃a (brățatele de fire nu se numărău), PAnt, 252; 2°. deđde soār̃ile trel bār̃ȃte (soarele răsări cît trei brățate), PLit, 940; 3°. soār̃ile si-aveđ anāl̃f̃at̃a ca doăđđ bār̃ȃte sti f̃er (soarele se înălțase ca de două sulii pe cer), FI, II, 7, 5; 4°. nođđăđz̃af̃inođđă di bār̃ȃte ṽređ s' lu h̃idzeăr̃im tu loc (nouăzeci și nouă de brățate l-aș fi înfipt în pămînt), PB, 272²⁹; 5°. feđtile si-adūđ la bār̃ȃte (fetele se adună la șezători). — V. br̃ățat și surȇf̃i.

BĂRTINER, -r̃a, pl. bār̃t̃iñer̃i, -re «jeune?»: diñle n'irdzeđ un bār̃t̃iñer ca di trel̃dz̃af̃idol di an'l (înainte (în frunte) mergea un tînăr (?) ca de treizeci și doi de ani), FI, I, 1, 6, — < ?

BĂRȚIRE, sf., pl. bār̃ȃr̃i, pietroi, «pierre; bloc», Dal 40; Mih, 66; PB, 550; AD, IV, 371; di z̃ore, s' bār̃ȃr̃ile s' disl̃c̃ă (de greu (de suferință) și bolovanii se despică, crapă), PLit, 704. Sinonim: kc̃atr̃a. — < lat. br̃ac̃ile „ceinture”, „? pierre”.

BĂRŪTE, sf., fără pl., praf de pușcă, «poudre à canon», Dal, 40; Nic, 315; Mih, 65; 66; PAnt, 406; an'urzeđte bār̃ute (miroase a război). V. b̃alvur̃a. — < tc. barout (237) „~”.

BĂSCIN'E, sf., pl. b̃asc̃in'̃l, încăierare armată, «bataille; poignée». — < tc. basqyn (240) „assaut impr̃evu”.

BĂSEĂRICĂ, BĂSEĂRCĂ, sf., pl. b̃as̃er̃iș̃l, b̃as̃er̃iș̃i, biserică, «église», Nic, 315; Mih, 66; PScr, 196; PB, 550. Formă generală; în aromăna nordică circulă și b̃iseăr̃ic̃ă. — Cf. și PBasil. — < lat. bas̃ilica „basilique”.

BĂSILĂ'Ū (nord) sm. pl. b̃asil̃ă't̃ și b̃asil̃ădz, rege, «roi»; er̃a un b̃asil̃ă'ū unođr̃a (odată era un împărat), W, II, 240. V. vasil'ē. — < ?

BĂSTISĂSCU, vb. IV (b̃astis̃l, -s̃it, -s̃ire), devasta, «forcer; dévaster; détruire», Mih, 66; h̃or̃ile a noăstre ña li b̃astis̃l̃r̃ă (satele noastre ni le-au devastat). — < alb. bastis „fare una scorreria; saccheggiare”.

BĂSTISIRE, sf., pl. b̃astis̃ir̃l «action de dévaster; dévastation», Mih, 66.

BĂSTISIT, -l̃ă, pl. b̃astis̃iș̃, -le «détruit», Mih, 66.

BĂSTRUĂSCU, vb. IV (b̃astrũiș̃, -uit, -uire), opări, «hâler (en parlant des plantes, des herbes)», Dal, 41; Nic, 316. — < tc. bastyrmaq (240) „presser; opprimer”.

BĂSTRUIRE, sf., pl. b̃astrũir̃l, pirlire, «action de hâler», Dal, 41; Nic, 316. V. mār̃ân-ȇs̃ire.

BĂSTRUIT, -l̃ă, pl. b̃astrũiș̃, -le «hâlé», Dal, 41; Nic, 316. — V. b̃istr̃ă'.

BĂSTŪN, sn.; **BASTŪNE**, sf., pl. b̃astūn'̃l, baston, «bâton», Dal, 41; Nic, 316; Cal, 1911, 172; n'i sp̃ane ñis b̃astūñlu (dînsul îmi arată (mă amenință cu) bastonul), Baț, 23, — < μπαστουν (cf. și tc. basloun (238) < lt. bastone).

BĂȘARE, BĂȘĂRE, sf., pl. *bășeri* (niciodată : *bășă'ri* — cf. *cășădre*), sărut, sărutare, «action de baiser ; baiser», Dal, 40 ; Nic, 315 ; Mih, 66 ; PB, 550 ; *n'l-căftă' ună bășădre* (îmi ceru un sărut), PAnt, 351 ; *li stricôr, leă, di bășădre* (te strecor, fa, în sărutări), BNA, III, 30. — V. *hirilisire, ôcl'lu* 10° și :

BĂȘĂT, BĂȘĂT, -lă, pl. *băș(e)ăf, -le*, sărutat, «baisé ; embrassé», Dal, 40 ; *feălă bășătdă, Dăfinul nu u va* (pe fată sărutată Dăfinul nu o vrea), PB, 1837 ; PAnt, 101. — V. *bășă*.

BĂȚAC, sm. — v. *batăc*. — < tc. *batag* (231) „fange ; bourbier”.

BĂȚĂLCU, -că, pl. *bătălți, -fe*, spătos, «qui a de larges épaules ; massif». — < *μαπατάλικος* „massif” < tc. *battal* (269) „de grande dimension”.

BĂȚĂLE, BĂȚĂNE, sf., pl. *bătăl'i, bătăn'i*, piuă, «moulin à foulon», Dal, 41 ; Nic, 316 ; *di la drășteală la bătăn'e* (de la dristă la piuă), PB, 301²². — Pentru forma ei, cf. WTh, plate XIII ; PAnt, 341 ; PIm, I, 155-156. Pentru dacoromâni : PIm, I, 69 ; BSG, LV (1936), 118 sq ; Apol, 89. — Cf. mgl. *bătăn'e* (PMegR, II, 58 ; CapM, III, 36 și 322 ; GrS, III, 188), precum și gr. *μαπατανία, μαυδώνις* (Boga, I, 226 ; II, 148), bg. *băhlanie* „battement”. — < lat. *batt(u)alla* „escrime”.

BĂȚĂHÎCÎ, sm., pl. *bătăhēcădz*, escroc, «escroc, filou, chenapan», Mih, 66. — < tc. *batagdjy* (231) „voleur”.

BĂȚĂHÎLÎKE, sf., pl. *bătăhēcîl'ki*, potlogărie, «volerie, filouterie», Mih, 66. Sinonim : *furlike*. — < tc. *batagdjylyq* (231) „vol par tromperie”.

BĂȚĂHÎCÎOĂNE, sf., pl. *bătăhēcîoăn'e*, hoată, «voleuse ; trompeuse». — < *bătăhēcî*.

BĂȚĂLEĂR, -ră, pl. *bătăl'eărî, -re*, piuar, «foulonnier», Dal, 41. — < *bătăl'e*.

BĂȚĂLÎUSĂSCU¹, vb. IV (*bătăl'uslî, -sîl, -sîre*), a da la piuă, «faire passer par moulin à foulon», Dal, 41 ; *bătăl'tuseăste adîmtul* (dă la piuă dimia). V. *bătăn'usăscu*. — *bătăl'e*.

BĂȚĂLÎUSĂSCU², vb. IV (*bătăl'uslî, -sîl, -sîre*), învechi, «vieillir, devenir vieux, suranné», Dal, 41 ; Nic, 316. Sinonim : *mbiltnăscu*. — < *μαπαταλώ* „devenir grossier” < tc. *battal* (269) „sans valeur”.

BĂȚĂLÎUSĂRE^{1,2}, sf., pl. *bătăl'usărî* 1°. action de faire passer par le moulin à foulon ; 2°. action de tomber en désuétude, Dal, 41.

BĂȚĂLÎUSĂT^{1,2}, -tă, pl. *bătăl'usătî, -le* 1°. passé par le moulin à foulon ; 2°. invétéré — v. *nvicl'edă*, Dal, 41 ; Nic, 316.

BĂȚĂNÎE (grămosteni), sf., pl. *bătănîl* «couverture légère». — < ?

BĂȚĂNÎUSĂSCU, -SĂRE, -SÎT, Dal, 41 ; Nic, 317 — v. *bătăl'usăscu*¹. — < *bătăn'e*.

BĂȚĂȚURĂ, sf., pl. *bătătărî, bătătură*, «cor, cal», Dal, 41 ; (Nic, 317 : < dr. ~). — < lat. *battitura* „mâchefer”.

BĂȚĂRE, sf., pl. *bătărî, batere*, «action de battre, de jouer d'un instrument ; chant des oiseaux etc. — v. *bat*, Dal, 41 ; Nic, 317 ; Mih, 66 ; PB, 550 ; PDicț, 12. — 1°. *vrei băteare, ficlôr* (îți trebuie bătaie, băiete), PGr, 24 ; 2°. *clmbă'n'ile... s' frîngu di băteare* (clopotele... se sparg sunînd, sună mereu și cit mai tare), BNA, I, 50 ; 3°. *păl'lu... nu si-alăsă di băteare* (pasărea... nu se lasă de cîntat), PLit, 762 ; PAnt, 86 ; 4°. *bătearea lă eăste acși* (așa le este cîntecul), PB, 486¹⁷ ; 5°. *căde pul'tă s' bătearea-l'i* (fiecare pasăre și (cu) cîntecul ei).

BĂȚÎC, sm., pl. *bătîcurî*, Mur, I ; *nkisî la bătîc* (porni la bătaie) Ob, 19 ; 343 — v. *bătîke* și :

BĂȚÎE, sf., pl. *bătîl, luptă*, «lutte ; combat», Dal, 11. Sinonim : *alămîlă*. — < alb. *bëtejë* „battaglia”.

BĂȚÎKE, sf., pl. *bătîkl* «coup ; rossade ; lutte», Dal, 9 ; Al. 1903, 36 ; *apălă mușeătdă tră bătîke* (spadă frumoasă pentru luptă), Fl, II, 7, 13. V. *bătîc*. — Cf. tc. *batmaq* (231) „être anéanti” și *batlyq* (232) „enfoncé”.

BĂȚIN, sm., pl. *bătin*'i, putinei, badii, «baratte», Mur, I, 214; *bătinlu l'ea ș' tot băte* (ia putina și bate mereu), Lum, II, 243; BNA, III, 52; *bătinlu țără l-umple* (putina iar o umple), BNA, III, 54. V. *bătin* și *pătră*. — < ?

BĂȚUT, -tă, pl. *bătuț*, -le, bătuț, «battu»; exposé au ou à la...; châté etc. — v. *bat*, Dal, 41; Nic, 317; Mih, 67. — 1°. *și-armi'n a noștri mînșl di vîmlurî mașl bătuț* (și rămîn ai noștri mînșl bătuți numai de vînturi), PAnt, 286; BNA, I, 28; 2°. *bătuț di vîdeală* (bătuț de lumină, expus luminii), PAnt, 229; 3°. *că'l'turî bătuțe di cărvănărî* (drumuri umblate de cărvănari); 4°. *lăpte bătuț* (lapte nefiert, pus în burduf în care se ține cîteva zile, se îngroașă acrindu-se puțin și servește drept aliment pentru păstorii ce poartă burduful în traistă) — v. *lăpte*; 5°. *bîrbéc bătuț* (berbece întors) — v. *ăucuti*.

BĂZĂCĂ, sf., pl. *băzăft*, burtă mare, «grand ventre; homme pansu», Dal, 41; Nic, 309. V. *zăbăcă*. — < tc. *bézaqa* (264) „arion; limace (rouge) = inflammation de la peau”.

BĂZĂCÓS, -coasă, pl. *băzăcósł*, -coase, burtos, «ventru, pansu», Dal, 41; Nic, 309. — V. *zăbăcós* și *jibăcós*.

BĂZDRĂVIȚĂ, sf., Mur, I, 210 — v. *bărgăvișă*. — Cf. și gr. πορδοβίτσα „verruce” (AravP, 77), *μπαρδοβίτσα* (Hris, 132; Boga, II, 36; 42), bg. *bradovica* (BER, 72) „verruce”. — < ?

BĂZMÎȚĂ, sm., pl. *băzmîțdz*, catalog; mustrare, «1°. registre, catalogue; 2°. repri-mande — v. *pirďďe* 2°, *zăvrăke*», Dal, 41; Nic, 315. — Cf. tc. *basma* (241) „papier; livre” și *basmaq* „attaquer par un assaut imprévu”.

BEĂ! interjection imitative du bèlement des moutons — pour les chèvres c'est *meă!* et pour les bouefs c'est *mu,!* PDicț, 13. — Cf. dr. *bed!*; it. „mbé, mbé, mbé — tutti li piccurei fannu mbé”, Rubino, 167; fr. „la voix des bêtes ovines est ainsi interprétée: *bé! bé!* (d'ou bébé = mouton, terme enfantin); it. *bé! bé!*”, Roll, V, 128; gr. *μπέ, μπέ, μπέ, φωνάζει* (τ'άρει), Passow, 286.

BEĂL, *beălă*, bălan, Dal, 37 — v. *beł*.

BEĂLBIȘŮ, -șe, pl. *beălbișł*, -șe, frumușel, «blanc-gentil», Dal, 37; PEt, 48; *ălbū beăl-bișū* (alb frumușel), Fl, II, 6, 5; *ledz beălbișł* (iezi albi frumuși). — < *beălbișū* (cu -b- analogie după *ălbū*).

BEĂLIȘŮ, -șe, pl. *beălbișł*, -șe, bălan, «blond filasse, blond très clair», Dal, 37; *Pólca*, *beălbișe căľăă* (*Pólca*, cătea bălană), PAnt, 291; BNA, I, 4. — < *beăl*.

BEĂRE, sf., pl. *berł*, bere, «1°. action de boire; boisson; 2°. banquet», Dal, 37; Nic, 318; Mih, 67; PB, 550; PAnt, 407. — 1°. *to nu vîn'ă li-a beăre yinu* (eu nu venii de a bea (ca să beau) vin), ICAR, 59; 2°. *u băgără lu (sau pri) beăre* (se așezară la băut). — Cf. și † dr. *bere* „boisson” (Dens, II, 302), „nu-i trebuia lui mîncare sau beare” (CC, 132¹¹) etc.

BEĂŮ¹, vb. II (*biăt și bił* (< lat. *bibi*) — cf. *sôrbu*, *s'arșłt*; *biłt*; *beăre*), bea, «1°. boire; 2°. sucer; 3°. déchirer; 4°. épuiser; 5°. fumer», Dal, 37; Nic, 318; Mih, 67; PScr, 197. — 1°. *lă'erin'ă bîm nu apă* (băurăm lacrimi, nu apă), RA, 190, BNA, IV, 67; *ălăśă'm căł'i s' beă apă* (lăsarăm caii să bea apă); 2°. *s' nol va nă beă lóclu* (și pe noi ne va suge (ne va topi) pămîntul), GrB, 227; PAnt, 233; *ploăta u biű lóclu* (ploaia a supt-o pămîntul); 3°. *vreă mî beă c'f'n'ł'i* (era să mă sfîșie clinii), PB, 360²⁷; *s' aurn'ă s' lu beă dî yîă* (se năpusti să-l sfîșie de viu), PB, 414⁹; 4°. *s'ł'ndzile lul 'și-l biű dî frică* (de spaimă, și-a băut tot sîngele = de spaimă, nu a circulat sînge în ea), PB, 185²⁷; *căra s' nu-ț beăű s'ł'ndzile!* (dacă nu ți-oi bea sîngele!), PB, 407²⁴; 5°. *'și-beă ċiubăkeă cu-arihăle* (își fumează ciubucul în liniște, în repaus), PB, 40²²; *nol nu bem liyără* (noi nu fumăm) — pentru acest ultim sens de «fumer», cf. gr. *πινω*, alb. *pī*, sl. *piti*, tc. *itechmek*, iar pentru portughezi, germani, ruși etc., cf. *Mêlusine*, IX, 214; 229-230; 287; X, 83; 186-187. Sinonim: *ŷuculăscu*. — < lat. *bibere* „boire”.

BEĂŮ², sm., pl. *beł*, fiară, «bête féroce bigarrée ressemblant au chien et dont l'hurlement se fait entendre par la syllabe *beăű*», Dal, 37. — < ?

BEB, *bébă*, pl. *bebî* (nu *beği*), *bébe*, prunc, «nourrisson; tout petit enfant», Dun, II, 27. Cuvînt rar. Sinonim: *gad* etc. — Cf. *beá!* și alb. *bebë*, *bébë* „neonato”.

BECĂȚĂ, sf., sitar, Mur, I, 215 — v. *bicăță*.

BÊCÎCĂ, sf. pl. «braies, chausses, culotte des paysans en laine blanche», Mih, 67. — V.: **BÊCÎFE**, sf. pl., nădragi albi — v. PDicț, ed. I, planșa V —, Mih, 67; Mur, I, 215. — V. *bêfêi* și bg. *bečvi* „șjaroki šalvari...” (BER, 45).

BÊCÎŪ, *bêce*, pl. *beči*, *bêce*, alb-auriu, «blanchâtre et flave (en parlant des moutons et des chèvres); belle femme — v. *birbeacă*, *călișă*, *marmără* etc.», Dal, 37; Mih, 67; CN, 172; am 'nă sultă di ol beči (am o sută de oi albe-frumoase), PLit, 832; PAnt, 31; lăsdă bēcite acô (am lăsat acolo oile sau caprele albe-aurii), Al. 1903, 17; PAnt, 22. — < ?

BÊFČI (Beala-di-sus), sf. pl. — sinonim cu *bêcică*, *gidfi*. — V. *bêčfe*.

BEG, **BÊGĂ**, sm., Velo, 63; BNA, V, 93 (*Ali-beg*); PAnt, 277; Bair, 123 (*Astân-bégâ*) — v. *beľu*.

BÊHLU, -lă, pl. *bêhl'i*, -le, bătrîn, «vieillard». Sinonime: *aășă*, *bil'rru*, *pl'eac*. — Cf. bg. *velit(ok)* „vieux, âgé” (BER, 139).

BÊICA, adv., boierește, «à la manière d'un bey»: *treăfe bêica* (o duce (trăiește) boierește). V. *bilăște*. — < *beľu*.

BÊILIKE, sf., pl. *bêilikt*, boierie, «seigneurie», Dal, 37. V. *bihulike*. — < tc. *bêilik* (273) „titre de bey; noblesse”.

BÊITĂ, sf., pl. *bêlte* «nouveaueté?; merveille?», PhOr, II, 454; *trăplu... va alte multe bête* (corpul... vrea (cere) alte multe lucruri nouă?), Cod, 121 b¹⁵. — Cf. tc. *bêdâiy* (255) „~”. — < ?

BÊI(Ū), sm., pl. *beî* și *bêian'i*, *bei*, «bey, gouverneur; fermier», Dal, 37; la Ală-beî, BNA, II, 88; *riğedle f' fac, o móre beî* (rugămînte îți fac, o măi beiule), BNA, II, 90. V. *beľu*. — < tc. *bêl* (272) „seigneur”.

BEL¹, sn., pl. *beále*, pietricea, «petite pierre ronde servant aux jeux des petites filles», Dal, 37; Mih, 67; *alț cu beále* (alți cu pietricele), BNA, II, 50 — v. *abêl*; *stedile trimurá n sus ca beále di yeamându* (stelele tremurau sus ca pietricele de diamant). PAnt, 310. Sinonim: *gurgăl'ă*. — < vsl. — v. :

BEL², *beală*, pl. *bel'i*, *beále*, bălan, «blanc (et un peu blond)», Dal, 37; PAnt, 407; *șăplu așel beľu* [*<bêľulu*] (șapul cel alb-bălan); *oăla beďă* (oaia bălană), CN, 106; *cu pālma dînd pri képlu-l'i bel* (dînd cu palma pe pieptu-i bălan), BNA, II, 92; *ăzăfe neeăste... beále*, *anălle* (zece mirese... bălane, înalte), PenB, VII, 17. V. *beďl*. — Articulat m.: *bêl(ă)lu > beľu*, *bêl'(i)l'i > bêl'i* — v. *bal'ă*, *cal*, *nel*, *sul* etc. — Gr. *μπέλου*, -λα (Boga, I 250; II, 231). — < vsl. *bêľu* „albus”.

BELBÊR, sm., bărbier, PScr, 197 — v. *barbêr*. — < tc. *berber* (260) „barbier”.

BELENȚĂ, sf. (Sărăcu), lapte smîntînit, «lait écrémé», CEI, 58. — < ?

BÊLIȚĂ, sf., pl. *bêlță*, covor țesut, «tapis tissé», Mih, 67. V. *bilță*. — Cf. vsl. *bêlte* „candidam tunicam habens”. — < ?

BÊLKI, adv., poate, «peut-être». Sinonime: *poăle*, *vahf*. — În greacă: *μπέλκι* (Passow, 56). — < tc. *belki* (276) „~”.

BEL'EAĞI, sm., pl. *bel'eağedz*, belaliu, «embarrassant» Dal, 37; Nic, 318. — < *hl'ê*, sau direct din l. turcă (*bêladjy*).

BÊNKI, sf. pl., dantelă la gulerul cămășii și la mîneci, «dentelle dont on orne le col et les manches d'une chemise». — < ?

BER, vb. I (**birăl*, **birál*, **biräre* — v. *azçér*), «bêler», PETim, 6; *dăľfe oăla beără* (oaia behăe dulce), CosP, 70. V. *zçer*. — Cf. dr. *biera* (GrS, II, 82: *oi nu biară*), *vçeră* PCon, 50); istroromânul *bl'eră* (PopD, I, 117). — Cf. *bor*. — < lat. *belare* „bêler”.

BÉRTĂ, sf., pl. *bérți*, haină femeiască, «habit de femme», Dal, 37: — Cf. fr. *berthe*.

BES, vb. IV — formă rară fără -ă. — V. *besă*.

BESA-BÉS, invar. «formule de serment des Albanais signifiant „je jure fidélité”», PANT, 279. V. *bésă*. — < alb. *bésa* *bésë* „in fede mia”.

BESALI', sm., pl. *besaládz*, fidel, «fidèle»: *ómlu aŕŕl căma besal'lu al Ali* (omul cel mai credincios al lui Ali), FI, II, 7, 4. Sinonim: *pistimén*. — < *bésă*.

BESĂ, sf., fără pl., fidelitate, «foi; fidélité; serment (des Albanais)», Nic, 318; PDicț, 13. — 1°. *Armă'nlu easte... om di inimă și di bésă* (aromânul e... om de inimă și de credință), Trib, I, 8-9, 11; 2°. *un Armă'n kiru — pri bésă* (pieri un aromân — pe lege, pentru credință), BNA, I, 118; 3°. *nu dădeam bésă la soț* (nu acordam încredere în camarazi), FI, I, 1, 13; 4°. *bésa, bésa, voi, bre cta'l* (jur, jur, voi, măi ciinilor), Velo, 55; BNA, V, 89 și 124. V. *Arbinés* 1° și *embistostni*. — Cf. și în literatura greacă atari paralelisme și chiar identități: „τὸν ἑπαγὰν μὲ μπέσα” (Passow, 158); „μὲ σκότωσαν στὴν μπέσα” „Ἡπειρο, IX, 61, v. 2004; IX, 45, v. 1400; IX, 59, v. 1910. etc. Cf. și Hecq, 334; 335-336. — < alb. *besë* „credenza, fede”.

BESBELÉ, BESBILÉ, adv., negreșit, «assurément», Mih, 67; *besbelé că hođra si-ăre alumtăđ* (negreșit că satul s-a luptat), Lun, V, 9, 10. — V. *bezbilé*.

BÉSTRAGA, adv., la naiba, «de-ci, de-lă; à l'écart; au diable», Mih, 68; CEL, 58. — < bg. *beztraga* „sans traces”.

BESŪ (mi), vb. IV (*bișil*, -șit, -șire), băși, «péter; vesser», Dal, 41; Nic, 318; Mih, 68; PSer, 197; *căpra beăse și oăia si-arușneăddă* (capra se bese și oăia se rușinează), PLit, 446; PANT, 9 — ca proverb dacoromân, cf. ICr, V, 113; VI, 57; Hint, 25 etc.; *je s' eăsdă s' beăsdă* (ce o ieși să se bese = orice o ieși să iasă, ori că tunsă, ori că rasă), PB, 489¹⁸. V. *bișinédz* și *prașu*. — < lat. *bissire* (Dens, I 76).

BÉTĂ, sf., pl. *béte*, cap, «la partie supérieure du front; tête», Mur, I, 218; PB, 131²⁵; PLit, 52; PDicț, 13; LL, IV, 231; *drăfl'i 'și-fr'l'ngu béla* (diavolii își sparg căpățîna), PLit, 368. — Cuvîntul e jumătatea finală a cuvîntului *curcubétă*, rezultată în formulele de jocuri de cuvinte; deci, nu pare a avea vreo legătură cu gr. *πέτη* (<it. *petto*) din Passow, 182, 183, 622.

BÊTE, sf., pl. ?, peste inimă, «malaisé (à dire; à faire): ca *bête* luyurie nă yîne

 (cam neplăcută afacere ne vine), Lum, V, 215; 216; *și-a lul l'i-yineă bête* (și lui îi venea peste inimă), Cal. 1911, 176. — < tc. *bet* (255) „mal; antipathique”.

BÉTIC, -că, pl. *bétiŕ*, -fe, vârgat, «vergé»: *un lai glône cu béliŕi pantalône* (un drag tînar cu pantaloni vârgați), Millio, 51. — < ?

BEŪ, sm., pl. *beŭ*, «gouverneur (turc ou albanais musulman); fermier»: *fușl ca beŭ* (ai fost ca un bei), PANT, 161; *a tău, o béo, nu-l* (al tău, o beiule, nu e), BNA, II, 94; *glodcă beŭlu, néŭlu, tu liv'ădzle vėrdzł* (dansează beul, néŭlu, în livezile verzi), RP, 6, 6; PLit, 913. — V. *beŭ*, *biŭnă* și *bioăn'e*.

BÉZBILÉ, adv. — v. *besbelé* — : *șă bėzbelé călr' afeă că s' fėfe di afeă sõe șă Hristólŭ* (și negreșit pentru aceea că și Hristos se nascu din acel neam), Cod, 73 b⁸; 167. — Cf. și bg. *bėzbeli* „évidemment”. — < tc. *bes belli* (265, 276) „~”.

BREĂLĂ, sf., pl. *byedle*, obială, «morceau de linge ou de drap dont les paysans s'enveloppent les pieds, en guise de bas, avant de chausser leurs sandales», Dal, 37; Nic, 317; CEL, 58. — Cf. vsl. *obyjati* „complexiti”, bg. *odjalo* „couverture”.

BIĂNE, BEĂNE (grămosteni), invar., comparare, «comparation, comparaison»: *s' nă făŕim dăł'i biăne* (să ne comparăm amîndoi). — < tc. *belan* (299) „exposé; explication”.

BIB, sm., pl. *biŕi*?, rățoi, «canard», Dal, 38 — v. :

BÍBĂ, sf., pl. *bibe*, rață, «cane», Dal, 38; Nic, 319; Mih, 68; Lum, II, 86. Sinonim: *páphe*. — < bg. *biba* „dinde”.

BIC, sm., pl. *bift*, taur, «taureau; buffletin», Dal, 38; Mih, 68; Gram, 226; GEI, 59. Sinonime: *ðámál, táoru*. — < vsI., bg. *blkŭ* „taurus, taureau”.

BICĂȚĂ, sf., pl. *bicăȚ* «bécasse», Dal, 38; Nic, 318. V. *becăȚă*. — Cf. gr. *μπεκάτσα*, alb. *bekatse* (GM, 31), it. *beccaccio*, fr. *bécasse*.

BICĂ, sf., fără pl., burtă, «1°. ventre, panse — v. *pl'ntică*; 2°. interjection par laquelle on appelle le porc — v. *bift*!; 3°. la huitième maison faite dans un jeu d'enfants», Dal, 38; PLit, 161. Cu sensul «ventre», cuvîntul aparține mai mult graiului copilăresc. — < ?.

BICĂ', sm., pl. *bicádz* «1°. taureau — v. *bic*; 2°. ventre, pansu — v. *bică* 1°», Dal, 38. — < ?

BICRIŪ, -rie, pl. *bicriŭ*, bețiv, «ivrogne», Mih, 68; Nic, 319. Sinonim: *mbitálór*. — < tc. *bakri* (272) „~”.

BICĂCĂ, sf., Dal, 40; PLit, 147 — v. *biscă*.

BICĂME, sf., pl. *bičn'i* «forme»: *ahtäre bičme va s' l'eá* (atare formă va lua), Al, 1903, 36. — < tc. *bitchim* (300) „manière; guise”.

BICIMS'IȚ, -ză, pl. *bičims'iȝl*, -s'iȝe, inform, «informe; mal fait; mauvais»: *bičims'iȝl oámin'i* (suciți oameni). — < tc. *bitchimsiz* (300) „mal fondé”.

BICĂŪ, sn., pl. *biče*, rit de porc, «extrémité du groin». — V. *bift*.

BIDÉL'IŪ, sn., pl. *bidél'e*, impozit, «impôt personnel»: *bidél'i val plâtească* (va plăti impozite), PAnt, 125; *suntu bidél'e pisti hoără, bidél'e kirüle* (sînt impozite peste sat, impozite inutile), BNA, II, 120. Sinonime: *däre* 3°, *dal*¹, *for*². — < tc. *bedel* (256) „prix; droit d'exonération que les Ottomans non musulmans payaient sous l'ancien régime”.

BIDÉNE, sf., pl. *bidén'i*, beden, «manteau (de femme), fourré, avec manches et tombant jusqu'aux genoux», Dal, 38; Mih, 68; PenB, VI, 19; CAr, 182; *bidene cu vâlki gâlbine* (scurteică cu vulpi galbene), CȘc, 12; *tal Naúm, bidene märe* (soția lui Naum, cu beden mare), Lum, V, 10, 21. Sinonime: *bândă*¹, *ýaná*. — < tc. *beden* (257) „corps”; „ceinture de femme enrichie d'ornements” (B-K, I, 337).

BIDIVÍ, adj., f. sg. *bidivoán'e*, pl. *bidivádz*, -voán'e, bidiviu, «menu et agile», Dal, 38. — < tc. *bédévi* (257) „Bédouin”.

BIDIVÍTCU, -că, pl. *bidivítŭi*, -ŭe: *bidivítcu cándă člórŭu a li Beálă* (aidoma parcă pi-ciorul fetei Beala), PenB, VII, 13 — v. *bitivlă*.

BIDUCL'EÁME, sf., fără pl., mulțime de păduchi, «foule de poux; vermine», Dal, 38.

BIDUCL'EÁRE, sf., pl. *biducl'érl* «action de gagner des poux», Dal, 38; Nic, 320. V. *mbiducl'eáre*.

BIDUCL'EÁT, -tă, pl. *biducl'eál*, -te, cu păduchi, «qui a des poux», Dal, 38; Nic, 320. V. *biducl'íos*.

BIDUCL'EÁŪĂ, sf., pl. *biducl'et*, piedică, «entrave», Dal, 38, Sinonim: *keádică*. — V. *purđucl'eáđu*.

BIDUCL'ÉDZŪ, vb. I (*biducl'eál*, -l'eál, -l'eáre), a prinde (a se umple de) păduchi, «gagner des poux, devenir poulleux», Dal, 38; Nic, 320. — V. *piducl'édză*.

BIDUCL'ÍÓS, -l'íosă, pl. *biducl'íostí*, -l'íosă, păduchios, «pouilleux», Dal, 38; Nic, 320. — Circulă și ca epitet sau poreclă.

BIDŪCL'IŪ, sm., pl. *bidŭcl'i*, păduche, «pou», Dal, 38. — V. *biducl'eáme, pidŭcl'iu*.

BIDZÁRE, sf., pl. *bidzărŭi*, bezer, bezereu, «mésentère; glandes à suif en branches», Dal, 41; Mur, I, 220; CN, 103. V. *bizăre* și *blázărŭi*. — < tc. *bézar* (269) „clitoris”, *bez* (264) „glande”.

BIFĂ — v. *coărne-bife*.

BIFĂ', sn., pl. *bifádz*, ipotecă, «caution; hypothèque», PAnt, 311. V. *pthă'*. — < tc. *béhă* (297) „valeur; prix”.

BÎGĂ¹, sf., pl. ?, coardă de struguri, «sarment de vigne (avec plusieurs grappes)», Mih, 68. — În MDoc, 394 : „*bîga* = dent de fourche (alb. *bigë* = branche...)”. — < alb. *bigë* „mazzo”.

***BÎGĂ²**, sf., pl. *biguri*, rocă, «roc, rocher dans les sommets de montagnes», Mih, 68 ; CEL, 59. V. *șigor*. — Pentru existența singularului **bigă* (pentru care cf. *lără*, pl. *lăruri*, *arină* etc.), cf. și toponimicul *Bigă* (GrS, II, 396 ; PETim, 4). — Pentru dr. *Bihor*, cf. un *Bihor* și în Serbia (RES, III, 255). — Cf. și alb. *bigorr* „sorta di pietra calcarea, porosa...”. — < ?

BIHULÎKE, sf., pl. *bihullki* «loisir ; dolce far niente ; oisiveté, paresse» : *bâneadză tu bihullke* (trăiește (trăiesc) în inactivitate — v. *bêlca*). — Ca și *bellike* : *bégă* + suf. *-lke*”.

BILĂȘTE, adv. «à la manière des beys» : *bănâm bilăște* (trăiam ca niște bei), FI, I, 2, 16. — V. *bêlca*.

BÎNĂ, sf., pl. *biine* «femme, épouse d'un bey» : *ca păsoăn'e ș' ca biină* (ca soții de pașale și de bei), BNA, II, 84. V. *bioăn'e*. — < *beînă*.

BI(ND)ISÊSCU, vb. IV (*bi(i)ndisî*, -*sîl*, -*sîre*), a da atenție, «plaire ; avoir des attentions pour qq. : préférer», Mih, 69 (*bindisescu*) ; u ! *lăta, lăta, nu mi bindiseă* (vai ! biata, biata, nu-mi da atîta atenție), PenB, V, 49. — < alb. *bindem* „accosentire” < tc. *bēfendi* (274) „action de daigner”, *bētenmek* (274) „agréer”.

BIJŪ, sn., pl. *bije*, punct (număr) pierdut la joc, «point dans des jeux enfantins», Kats, I, 71. V. *bis*², *sumăr* 4°. — < alb. *bixhös* „giuoco d'azzardo”.

BIKEĂR, sm. și adj., pl. *bikeări*, bechear, «célibataires», Dal, 38 ; Nic, 318 ; Mih, 68. — < tc. *békliar* (272) „~”.

BIKIREĂȚĂ (< *bikeăr*), **BIKIRLI'KE**, sf., pl. *bikiréř*, *bikirlî'ki* «célibat», Dal, 38 ; Nic, 318 ; Mih, 68. — < tc. *békliarlıq* (272) „~”.

BILBÉR, sm., bărbier, Mih, 68 — v. *birbér*.

BILBICŢI, sm., pl. *bilbicéadz* «marchand de pois chiche rôtis», Dal, 39. — V. :

BILBÎCE, sf. pl. (rar : sg. **BILBÎCÎŪ**, sn.), năut prăjit, «pois rôtis», Dal, 39 ; Nic, 319 ; d' tu li-aflăşl afeade bilbîce? (de unde l-ai găsit acel năut ?), PB, 62⁸. — V. *nibilbie*, *nibirbil'tă*, *niblibe*.

BILBÎL'Ū¹, sm., pl. *bilbil'i* «rossignol», Dal, 39 ; Nic, 319 ; Mih, 68 ; PScr, 197 ; GrS, IV, 383. V. *birbil'tă¹*, *birbir*. — < tc. *bulbul* (275) „~”.

BILBÎL'Ū², sn., pl. *bilbil'e*, fluier de lut, «sifflet en terre cuites», Mih, 68. Sinonim : *flutără*. — < alb. *bilbil* „fischietto”.

BILBÎȚĂ, sf., pl. *bilbită*, scrumbie, «sorte de maquereau», Mih, 68 ; DR, II, 520. V. *biluşă*. — < alb. *belbieë* „specie di pesce di aqua dolce” < bg. *bēlevica* „sandre”.

BILĖC, sn., pl. *bilēře* și *bilēcuri*, belciug, «anneau de balance romaine», Dal, 39 ; PLit, 354. Sinonim : *muştăc*. — < vsl. *bēlūēuġŭ* „*χρῖτος*, annulus”.

BILĖ, adv., încă, «encore ; même» : *șă ōavme bilē fāfēd* (încă și minuni făcea), Cod, 23². Sinonim : *ninga*. — Cf. și alb. *bilē* „anzi, anche” < tc. *billē* (304) „~”.

BILEĂŪĂ, sf., pl. *bilēt*, PB, 551 — v. *bil'e* și *scânge*.

BILÊSCU, vb. IV (*billŭ*, -*lŭt*, -*lŭre*), beli, «1°. ôter la peau ; 2°. dépouiller ; 3°. blanchir la toiles», Dal, 39 ; Nic, 319 ; Mih, 69 ; PScr, 197. — 1° : *ălŭt di kel'i li bileă* (alții le jupuiau de piei), PAnt, 112 ; nu *șleă... s' lu bileăscă* (nu știa... să-l jupoale), PB, 298²¹ ; 2° : *nă bilră furli'i* (hoții ne-au jupuit) — v. *dispôl'tă, zmălgu* 3° ; 3° : *mul'ērle bilêscu pl'ndza la art'ă* (femeile înălbesc pinza la rîu) ; *pl'ndza aelă nu s' bileăște çine* (pinza asta nu se înălbește bine). — < vsl. *bēliti* „albare”.

BILĖĖKE, sf., pl. *bilĖĖki* — v. *bilĖĖke* și :

BILICZIE, sf., bilegic, Dal, 39.

BILIDÉ, sm., pl. *bilidáz*, primărie, «mairie; tribunal». — < tc. *bélédilé* (275) „municipalité”.

BILIDÉ, sf., pl. *bilidl*: *săhâtea di la bilidie* (ceasornicul de la primărie), Lum, III, 364 — v. *bilidé*.

BILIGÉKE, sf., pl. *biligékí*, brățară, «bracelet», Dal, 39. V. *biliczie* etc. — < tc. *bilézik* (275, 303, 304) „~”.

BILIGÍC, sn., pl. *biligíteurl*: *zănălea eásti biligíc di-amălămă* (meșteșugul e brățară de aur), PLit, 666.

BILI(N)GICĂ, BILINGIUCĂ, sf., pl. *bili(n)gífe, bilingiúfe*, Dal, 39; Nic, 319; Mih, 69; CFr, 24 — v. *bilgéke, bizilică*.

BILIRE, sf., pl. *bilirl*, jupuire, «action d'ôter la peau, de dépouiller, de blanchir la toile», Dal, 39; Nic, 319; Mih, 69.

BILÍT, -lă, pl. *bilít, -te*, belit, «écorché; dépouillé; blanchie (toile)», Dal, 39; Nic, 319.

BILÍTĂ, sf., pl. *bilítă*, cuvertură, «couverture de laine blanche», CN, 130; 174.

— V. *béltă*.

BILIUNĂ, sf., pl. *biliún'í*, bilion, «billion», Dal, 39. — Cf. și it. *billione*.

BILUȘŪ, sm., pl. *bilúšť*, pește de apă dulce, «poisson d'eaux douces», DR, II, 520. — < sl. *bělŭ* (v. *bel²*).

BIL'É, sm., pl. *bil'éadz*, belea, «embarras; embêtement; fléau», Dal, 39; Nic, 319; Mih, 69; PB, 551; PAnt, 407; *aestu easte bil'elu a bil'éadzlor* (acesta e beleașa belelelor). V. *bil'éadu*. — < tc. *béla* (274) „malheur”.

BIL'EÁIE, BIL'EÁŪ (nord), sf., pl. *bil'él*, Dal, 39; Mih, 69; PAnt, 407 — v. *bil'é*.

BIL'ŪRE, sf., pl. *bil'ŭrlr*, cristal, «cristal», Mur, I, 222. Sinonim: *crústal*. — Cf. și alb. *bilŭr* „cristallo” < tc. *billoŭr* (276) „cristal de roche”.

BÍMĂ, sf., pl. *blme*, origine, «espèce; lignée; origine», Mih, 69. V. *ar'zga, sóte, vînă 2°*. — < alb. *bimë* „germoglio”.

BÍMBAȘI, BÍMBĂȘÉ, sm., pl. *bimbaști, bimbășeadz*, maior, «comandant (dans l'armée turque)», Dal, 39. — < tc. *bin-bachy* (302) „~”.

BÍMTĂ, sf., pl. *bímťă*, pivniță, «cave; cellier», CEL, 59; *cașcāvālu, yntlu, lă'plurile s' ftn lu bímťă* (cașcavalul, vinul, lactatele se țin în pivniță). V. *pimniťă*, gr. *μπιμ(η)σσα* ('ΑρΓ), 64; Σαρ, 19) și sinonimele *catóye, izbă, pleámiťă, țilăr, zímnic*. — < vsl. *pivnialea* „cella vinaria”.

BINÁE, sf., pl. *biná'í*, bina, Dal, 39; Mih, 68 — v. *biná'*.

BINALÍTIC, -că, pl. *binalítifl, -fe* «corpulent»: *văšť binalítife, marl* (vacii corpulente, mari), Cal. 1911, 150. — Nu pare a fi străin de tc. *bină* — v. *bină'*.

BINÁŢI, sm. pl., gemeni, «(frères) jumeaux», Nic, 319. Singularul *binde* nu e atestat — cf. *tirn'ede*. V. *binéšť* și alb. *binják* „gemello”. Un *binát*, cu pl. *binát* ar putea reproduce it. *binato*. Cf. și lat. *bimatus* „âgé de deux ans”. — < ?

BINĂ', sm., pl. *binádz*, bina, «construction», Nic, 319. V. *binde*. — < tc. *bină* (277) „~”.

BINDÉRCU, BINDIRÍC, sm., pl. *bindérťi, bindiríťl*, cocoș, «coq de bonne race»: *δ, ca bindércu* (litera δ, ca un cocoș), CȘc, 15; *δ, ca un bindiríte* (litera δ, ca un cocoș), PLit, 70. — < ?

BINÉC¹, sn., pl. *binécurl*, copertă pictată, «enveloppe coloriée», Mih, 69. — < ?

BINÉC², sm., pl. *binéšť*, cal de șa, «cheval de selle; (cheval, mulet) propre à monter», Dal, 39; Nic, 319; Mih, 69; CFr, 105; *binécľu di căvdă* (calul de călărit), PAnt, 41; *un taxidăr cu binécľu-a lui* (un perceptor cu calul lui de călărit), Cal. 1911, 54; BNA, V, 110; *finși af, línéšťl'i-a lui* (cinci armăsari, caii lui de călărit), Velo, 9; PAnt, 320; BNA, V, 96.

V. *binéke* și alb. *binék* „cavallo da sella”. — < tc. *binek* (305) „(cheval, mulet) propre à monter”.

BINÉKE, sf., pl. *binéki*, de călărit: *călu i mûla va fîn'l binéke?* (calul sau câțirca vei opri de călărit?). — V. *binéc* și sinonimele *căvâlă* 2° și *limbillke*.

BINÉȚI, sm. pl., Mih, 69 — v. *binăfi*, *bisnâf*.

BIN'ISÉSCA (mi), vb. IV (*bin'isîl*, -sîl, -sîre), binevoi, «daigner»: *nu s' bin'isească s' yînă la noi* (nu binevoiește să vină la noi), Mih, 69. — Verb suspect, Mihăileanu vrînd — probabil — să înlocuiască vb. *căldăiescu*.

BIOÂN'E, sf., pl. *bioân'e*, soție de bei, «épouse d'un bey; dame riche — v. *arhundoân'e*, *čilnicodân'e*: *stai teasă... cî bioân'e* (stai întinsă... ca boiereasă), PenB, IV, 20. V. *biînă*. — < *beû*.

BIR, sm., pl. *bîri*, fiu brav, «enfant vaillant (*employé comme terme de caresse*)», Mih, 70. V. *bîrcu*, *bîrîlu*, *bîro*. — < alb. *bîr* „figlio”.

BIRĂCIŪ, sm., pl. *bîrăcîl* — ? —, Lum, V, 9, 11 — v. *jandâr*.

BIRĂTE, sf., pl. *bîră't*, firman, «bérat, firman d'investiture», Dal, 39; Nic, 320. Sinonim: *fîrmâne*. — < tc. *bérât* (258) „brevet concernant un grade...”.

BÎRĂ, sf., pl. *bîre*, bere, «bière», Dal, 39; *căftă bîră cu mîzé* (cer bere cu aperitiv), BNA, II, 80. — Cf. gr. *μπρά*, tc. *bîra* < it. *bîrra*.

BIRĂRIE, sf., pl. *bîrări*, berărie, «brasserie», Dal, 40. — < *μπραρία* < it. *birrerie*.

BIRBĂNTU, (-lă), pl. *bîrbânți*, (-te), herbant, «libertin, coureur», Dal, 39; Nic, 320; PenB, IV, 22. V. *bîrbu*. — < *μπιρμπάντις* < it. *bîrbante*.

BIRBĂTE, invar., murdar, «sale; souillé; bafouer»: *mi făc tătă bîrbăte* (mă fac în întregime murdară), PLit, 942; *tu! hiț bîrbăte* (toți sînteți murdăriți); *ca s' ti făcă az bîrbăte* (ca ați să te murdărească, să te facă de ris), UnivL, XLV, 276; BNA, V, 49; *s' nu-aștîndzi dip bîrbăte* (să nu ajungi complet de ris), BNA, V, 47. — V. *ăfal*, *lîrusîl*, *ntroc*¹, *putusescu* etc. — < tc. *berbad* (259) „impur”.

BIRBĂNTLI'KE, sf., pl. *bîrbăntli'ki*, libertinaj, «libertinage», Dal, 40. — < *bîrbântlu*.

BIRBEĂCĂ, sf., pl. *bîrbeăfe*, voinică, 1°. brebis qui ressemble à un béliér; 2°. femme vaillante — v. *bîrbătă*: *mul'edre ca bîrbeacă* (femeie viguroasă ca o oaie asemănătoare unui berbec), Dal, 39; *tu daș fedă ca bîrbeacă?* (unde dași fata cea ca un berbec?), PLit, 948; PLir, 350. — V. **Introduce**, § 38, p. 45; *bîrbicăsă* și:

BIRBEĂȚE, sm., pl. *bîrbéfi*, Dal, 39; Nic, 320; Al. 1903, 84 — v.:

BIRBÉC, sm., pl. *bîrbéfi*, berbece, «béliers», Dal, 39; Nic, 320; Mih, 69; PScr, 197 (*berbéc*); PDic², 13. — 1°. *nu dă nișt nodîn'i, ni bîrbéfi* (nu au nici noateni, nici berbeci), PAnt, 289; BNA, I, 8; 2°. *lu-aruculi ca bîrbéclu* (l-a rostogolit ca pe un berbec), PB, 263¹⁷; 3°. *clôpulle a bîrbéflor sîntu di tučîa, iar a fâklîr sîntu di băcl're* (clopotele berbecilor sînt de tuci, iar ale țapilor sînt de alamă) — v. *klpru*; PIm, I, 165 și planșa a XI-a. din PDic², ediția primă; 4°. *a unûl bîrbéc bun l'i-yin treidzâ'fl pl'nă la fînzâ'fl di ol* (unui berbec bun îi revin treizeci pînă la cincizeci de oi); 5°. *la mutîi-lu di pi képtu: s' păre ca bîrbéc aléptu* (ian priviți-l pe mire la piept: pare ca berbec ales), Lum, V, 11-12, 36; 6°. *ol, ol, yambrôlu-a n'eû! ol, ol, bîrbéclu-a n'eû!* (vai, vai, mirele meu! vai, vai, berbecule meu!), PLit, 971. — În epoca haiduciei patriarhale, căpitanul de haiduci obișnuia, cîte odată, să aibă după el cîte un *mîndr* mascul, care, devenind berbec, răminea pentru stăpînului lui un fel de cîine: lupta alături de el și pentru el — cf. PMoș, 165; 177 sq. (Cu privire la aptitudinile berbecelui pentru luptă, cf. și *Voyage dans l'Inde, en Perse...*, traduits de l'anglais par les C***, 1801, 98; Chard, III, 221, precum și DSD, fig.: 58, 97, 3908, 3909, 4373, 5947 etc. — < lat. *berbex*, -ecem „béliér”).

BIRBÉR, sm., pl. *birbéri* — v. *barbér* —, Nic, 320; PB, 551. — < tc. *berber* (260) „barbier”.

BIRBICĂR, sm., pl. *birbicărî*, *berbecar*, «berger gardeur de bœliers», CDDE, 159; CN, 105; *birbicărî'i*, *nulinărî'i* și *stirpărî'i* *păscu tu mînîl ma anălî di ațel'i lu păscu căprărî'i*, *mătricărrî'i* și *muldărî'i* (*berbecarii*, *nutinarii* și *sterparii* *pasc turmele* în munții mai înalți decît cei în care pasc minzării și mulgătorii). — < lat. **berbecarius*.

BIRBICUȘŢ, sm., pl. *birbicuștî*, *berbecel*, «jeune bœlier», Dal, 39; *ări un fițôr ca un birbicușt* (are un băial ca un berbecel) — și aci: o comparație cu specific etnic pastoral. — Ca adj.: *l-dured birbicușea di oăte* (il durea oaia cea ca un berbecel), PB, 298²⁹. — Pentru semantism pastoral, cf. *birbedcă*, etc., precum și *Introduce*, § 38 a, pp. 44—45 — < *birbéc*.

BIRBÎL'E, sf., pl. *birbil'e*, cană, «broc; cruchon»: *Il'i băgă birbil'ea di yin dinînte* (i-a pus cana de vin înainte), Cal. 1912, 50. — V. *birbil'îă*.

BIRBÎL'ÎOC, sm., pl. *birbil'îoft*, *privighetoare*, «rossignol»: *vîn'e-a birbil'îocluî mes* (a sosit luna *privighetoarei*), Bair, 49; *êturêlură ca birbil'îoclu* (cîrpea ca *privighetoarea*), Bair, 59. — V.:

BIRBÎL'ÎŪ¹, sm., pl. *birbil'î*, *privighetoare*, «rossignol», PAnt, 407. — V. *bilbil'îă* și sinonimele *atôdnă*, *filomelă*, *sirvil'îă* 2°, *vig'îlodre*, precum și alb. *birbil* „usignolo”.

BIRBÎL'Î², sn., pl. *birbil'e*, Dal, 39; GrB, 2, 23; *scosă și un birbil'îă di yin* (am scos și o cană (ulcieă) de vin), ICar, 59 — v. *birbil'e*. — < ?

BIRBÎL'Î³, sn., pl. *birbil'e*, *bibil*, «espèce de petite dentelle; ourlet», Dal, 39; Nic, 321. — Cf. gr. *μπιμπίλα* „ourlet” — **Αυδρ*, 219.

BIRBÎR, sm., pl. *birbîrî*, PAnt, 162; *cl'ntă ș' birbîrî'i pri sâlfe* (cîntă și *privighetoriile* pe salce), BNA, II, 54 — v. *birbil'îă* 1°.

BIRBU, sm., pl. *birçi*, *mîndru*, 1°. *beau*; *fier*; 2°. *fallacieux*; *trompeur*, PDicț, 14. — 1°. *ôile... ambărirără... după un birbu calêșt* (oile... porniră în șir... după un *mîndru berbec* oacheș), FI, I, 1, 7; 2°. *ațtūmsișt birbul a hoărâl'el* (ai ajuns să fii înșelătorul satului). — În sardă: *birbu* „birbante”. — < it. *birbo* „ingannatore”.

BIRCU, -că, pl. *birfi*, -fe, *drăguț*, «gentil; joli», Mih, 70; *soărîle, bircul, dădeă* (soarele, *drăguțul*, *răsărea*), VAR, 257. V. *birclu*. — < alb. *bireo* „excellente”.

BIRÇIU, -če, pl. *birçi*, -če «brave; gentil», Mih, 70. — V. *bir*.

BIRDÊ, sm., pl. *birdădz*, *perdea*, «rideau», Nic, 321. V. *birdê*. — < tc. *perdê* (319) „~”.

BIRΔIPSÊSCU (mi), vb. IV (*birdipsîst*, -sit, -sîre), *încurca*, «embrouiller», Nic, 320 V. *mberdôsêscu* și *ambărtuêscu*. — < *ἐμπερδεύω* „enchevêtrer”.

BIRΔIPSÎRE, sf., pl. *birdipsîrl* «action d'embrouiller; entrelacement», Nic, 320. Sinonime: *mintîlîră*, *sîyise*.

BIRΔIPSÎT, -lă, pl. *birdipsîl*, -le, *încurcat*, «embrouillé», Nic, 320. V. *mbirduil*.

BIRΔUȘŪ, -șe, pl. *birdușl*, -șe, *vagabond*, «vagabond». Sinonime: *hulandăr*, *vagabôndu*. — < tc. *ber-dodêh* (261) „~”.

BIRHUZÛRE, sf., pl. *birhuzărî*, *mulțumită*, «grâce; don»: *s' l' aduc birhuzăr* (să-ți aduc *mulțumită*), PenB, IV, 123; Caraf, 39. Sinonime: *efharisîle*, *șăkir*. — < tc. *berguzâr* (262) „présent”.

BIRIKEÂT-VIRSÎ'N, invar., *bogdaproste*, «que Dieu vous récompense» — < tc. *bereket-virsîn* (261) „que Dieu vous accorde l'opulence”.

BIRIKEÂVIS, invar., CFr, 164; *va ll u-avem tu birikeâvis ptn' s' bână'm* (le-o vom avea de *mulțumită* pînă (cît) vom trăi), Al. 1903, 95 — v. *birikeât-virsî'n*.

BIRIKÉTE, sf., pl. *birikêf*, *berechet*, «abondance (en céréales)» — v. *bulă'ki*, Dal, 40; Nic, 320; Mih, 70; *êstan eâste birikêle* (anul acesta e mare *abundență* de cereale). — < tc. *bérêkét* (261) „abondance”.

BIRINȚI, -nȝtoán'e, pl. *birinȝeádz*, -nȝtoán'e, prim, fruntaș, «premier». Sinonime : *anti'n'tă*, *prot.* — < tc. *birindji* (262) „~”.

BÍRO, sm. invar., bade, «terme d'amicale admiration envers un homme (que l'on considère) vaillant», Dal, 40; *áide*, o *biro*, *áide!* (haide, măi bade, haide!), PGr, 24; *ș' di-afia*, *vre biro*, *Calirina* (și de aci, hei bade, la orașelul Caterina), FI, II, 4, 9; II, 6, 4; *la noi*, *vre biro-m* (la noi, măi bade-meu), BNA, II, 84 — *pentru -m*, cf. -*m*; *áide*, *biro curcubetă* (haide, bade cucurbătă — *ironic*), GrB, 138. — Acest *biro* e, ca și în albaneză, vocativul singular de la *bir*. — Gr. *μύρο μου* (Boga, II, 46). — V. :

BIROÁN'E, sf., pl. *biroán'e*, femeie bravă, «femme vaillante», Dal, 40; *mul'éri biroán'e* (femei bărbate) — v. *birbeacă* și *marmără*. — < alb. *beronjë* = „shtërpë”: grúa *beronjë* „donna sterile”.

BIRUNȚICĂ, sf., pl. *birunȝife*, borangic, «soie grège; fil de soie», Dal, 40; Nic, 321; Mih, 70; *cu cămășea birunȝică* (cu cămașa de borangic), Lum, V, 11-12, 26. V. *burunȝică*. — < tc. *burundjik* (284) „éttoffe légère et transparente de soie”.

BIS¹, sn., pl. *bisuri*, cur, «cul» — v. sinonimele *cărtellă* 3°, *cur¹* 8°; *li fi'ne bislu?* (ai curaj?), Mih, 71 — cf. și gr. „σε κρατεῖ ὁ κῶλος”; tc. *gueul' var issé* „s'il ose”, alb. *të mbái bûthën* „si tu oses”. — < alb. *bythë* „Hinterer; deretano; cul”.

BIS², sm., pl. ? «terme désignant une partie perdue par un des enfants qui jouent aux osselets», PLit, 129 — la p. 153 e dat ca *biș*. V. *biză* și sinonimele *bijă*, *sumăr* 4°, *zdt'rtă*. — Cf. alb. *bis* „Schusterahle” (GM, 37) < tc. *biz* (301) „allène; poinçon à percer le cuir”.

BISĂGĂ, sf., pl. *bisă'dz*, desagi, Mih, 70 — v. *disăgă*.

BISCUȚT, -tă, pl. *biscuț*, -le, incolțit, (grâu) incolțit, «germé», Dal, 40. — < ?

BISEĂR(I)CĂ, **BISERICĂ**, sf., pl. *biseriț*, Dal, 40; Mih, 70; PB, 551; PAnt, 290; CLit, 125 — v. *băscărică* și *hərbu* 2°, *hîmunic*.

BISGŪLEA, adv., pe furiș, «furtivement; à la dérobée», PETim, 6; *u lo bisgūlea* (o luă (a fugit) pe furiș), Mih, 71. Sinonime : *acrifă*, *ațurișulul*. — < ?

BISGULĂSCU, vb. IV (*bisguli*, -lil, -lire), tuli, «fui la la dérobée, déguerpir», Mih, 71. V. *căpsălsescu*, *spel*, *șpirtulescu*.

BISNĂT, -tă, pl. *bisnă*, -te, geamă, «jumeau», Dal, 41; Mur, I, 224; Al. 1928, 62. V. *bindă*. — Cf. bg. *bliznak* „~” (BER, 56) și vsl. *blizniŝt* „geminus”.

BISTIMĂLE, sf., pl. *bistimă'l*, șorț, «tablier», BNA, II, 50. — V. *pistimăle*.

BIȘ, sm., potricală, PLit, 153 — v. *bis²*.

BIȘCĂRE, sf., pl. *bișcă'ri*, băscăre, «action de se former en bulle, en vésicule», Dal, 40. — V. :

BIȘCĂT, -tă, pl. *bișcă*, -te, băscat, «couvert de cloques», Dal, 40. — V. *bișikédză*.

BIȘCĂ, sf., pl. *bișke*, obiect folosit într-un anumit joc, «épi de maïs, ou un morceau de bois ayant presque les mêmes dimensions que l'épi de maïs, ou un os rond, qui est considéré comme cochon dans les jeux d'enfants qu'on nomme en France Chasser le porc, Je de la got, En crosse etc. — cf. LL, IV, (1948), 90-91», Dal, 40; CEI, 59; PLit, 147. V. *côtcă*, *gôtcă*, *gugăclă*, *poărcă* și — ca orientare etnografică — PIm, II, 165; PMar, 149 etc. — Cf. bg. *bičkamă* „faire rouler” și *biška* „porc” (BER, 51).

BIȘICĂ, sf., pl. *biși*, băsică, «vessie; ampoule; piment», Dal, 40; Nic, 321; Mih, 70; PScr, 197; PB, 551. — V. *cândilă* 3°, *cucul'tă* 1°, *fûscă*. — < lat. **bessica* (cf. *vesica* „vessie”).

BIȘIKÉDZŪ, **BIȘKÉDZŪ** (*mi*), vb. I (*biș(i)că*, -căt, -căre), bășica, «produire des ampoules; se couvrir d'ampoules», Dal, 40; Nic, 321; Mih, 70 (*bișie*). V. *jułlăkédză*. — < lat. **bessicare* (cf. *vesicare* „former des ampoules”).

BIȘINĂ, sf., pl. *bișin'i*, bășină, 1°. pet; 2°. peur; mourir; 3°. sornettes, mensonges», Dal, 41; Nic, 321; Mih, 70; PScr, 197; PB, 551. — 1°: *arăft bișin'i* (arunci bășini = te beși)

— v. *beșă*; 2°: *l'i-fug bișn'l* (li scapă bășini = tremură de spaimă, «il a la venette»); *l'i-arăft bișna* (i-a răcit bășina = i-a scăzut curajul, puterea, sau chiar a murit); 3°: *bișn'l di cuc* (fleacuri, minciuni) — v. *vâlpe*, și *fum* 4°. — <lat. **bissina*.

BIȘNĂTOĂRE, sf., pl. *bișnătōrī*, armă-revolver (*sens pejorativ*), «arme à feu». — < *bișină*.

BIȘINÉDZŪ (mi), vb. I (*bișināi*, -nāl, -nāre) — v. *beșă*.

BIȘINÓS, -noăsă, pl. *bișinōșl*, -noāse, bășinos, «péteur; peureux; menteur», Dal, 41; Nic, 321; Mih, 71; *ved că nu f' u fl'ne, bișinoāse* (văd că nu ai curaj, fricosule).

BIȘIRE, sf., pl. *bișiri*, bășire, «action de péter», Dal, 41; Nic, 321.

BIȘIT, -lă, pl. *bișil*, -le, bășit, «(qui a) pété», Dal, 41; Nic, 321; *prașă bișit* (praz care e bășit) — v. *prașă*. V. *bișnăt*.

BIȘLIC, sm., pl. *bișliț*, beșlic, «monnaie de cinq piastres; bracelet de bișliț»: *lăpânče di un bișlic* (armă de un franc), PLit, 1031; *cu ȋtordă'n'l și cu bișliț* (cu salbe și cu brățări), W, II, 196. Sinonime: *cărlu*, *ȋréc*. — <tc. *bechliq* (267) „~”.

BIȘNĂT, -lă, pl. *bișnăt*, -le, Dal, 41 — v. *bișit*, *bișinédzū*.

BIȘTÓC, sn., pl. *biștódse*, ciomag, «gourdin», Mur, I, 225. Sinonim: *ȋlumág*. — < ?

BITĂ'RNŪ, -nă, bătrîn — v. *bitl'rnū*.

BITÉR, invar.; adv. mai rău, «pire; plus mauvais; pis», GrS, V, 181. V. *abittre*. — < tc. *béter* (252) „pire; pis”.

BITISÉSCU (mi), vb. IV (*bitisil*, -sīt, -sire), termina, 1°. *achever; finir*; 2°. *maigrir*, Dal, 41; Nic, 322; Mih, 71; PB, 551. — 1°: *nu bitisil ȋlne zbōrlu* (nu termină bine vorba), PAnt, 230; *nu aveđ seāmne s' bitisēd[să]* (nu erau indicii să termine), BNA, III, 116; 2°: *li bitisilșl la făță* (ai slăbit la față) — v. *slăȋescu*. V. *biȋescu* și sinonimul *sculusescu*. — Cf. gr. $\mu\pi\tau\epsilon\lambda\omega$ <tc. *bitirmek* (299) „terminer”.

BITISIRE, sf., pl. *bitisiri*, terminare, «action de terminer», Dal, 41; Nic, 322; Mih, 71.

BITISIL, -lă, pl. *bitisil*, -le, terminat, «achevé, terminé; maigri — v. *alăkit*», Dal, 41; Nic, 322; *feată... mută ș' bitisilă* (fata... mută și slăbită), Lum, IV, 111. — V. *bișil*, *mburil* și *sculusil*.

BITISITĂ, sf., fără pl., sfîrșit, «fin», Dal, 41; Nic, 322 Mih, 71; *bitisila a lămil'el* (finele lumii); *tu bitisilă* (la sfîrșit); *Bitisila* (Terminata — ca nume propriu), PB, 105¹⁰. Sinonime: *burilă*, *scōluzmă*, *sōne*.

BITIVİŬ, -vie, pl. *bitivil*, complet, «complet; entier; en totalité», PDicț, 14; *fiȋlōrlu... nveđă... grālū ntreg, bitivilū* (copilul... învață... limba întreagă, în totalitatea ei), Al, 1903, 33. V. *bidivilcu*. — <bg. *bitjuvija* „d'une pièce, entier”.

BITI'RNŪ, -nă, pl. *bitl'rn'i*, -ne, bătrîn, «vieux; vieil; ancien», Dal, 41; Nic, 322; Mih, 71 (*bitră'n*), PLit, 775; PAnt, 407. Cuvînt anemic față de sinonimul *aūșū*. V. *burhōn'ū* și *vēcl'ū*. — <lat. *betranus* „vieux, ancien”.

BIȋESCU (mi), vb. IV (*biȋil*, -ȋil, -ȋire), PB, 551; PAnt, 408. — <*bitisescu*.

BIȋ! interjection par laquelle on éloigne, on chasse le porc — v. *bică* 2° et *bișcā*: *biȋ! di-aȋa, naȋimāte* (fugi de aici, blestemate porc), BațP, 46. V. *biȋū*. — Cf. alb. *bic* „maia-letto da latte”, *bicē* „troia”, *bits-i* (Hr. 47), „cochon de lait”.

BIȋIRE, sf., pl. *biȋiri*: *tu biȋirea a lărilēl* (la finele spălatului) — < *bitisire*.

BIȋIT, -lă, pl. *biȋif*, -le <*bitisil*.

BIȋITĂ, sf., fără pl. «fin» — < *bitisilă*. — *Biȋila*, nume de fată, care corespunde numelui dr. *Oprea*, el însemnînd „ultimul, -a născut, -ă, în opoziȋia cu *Apărn'ila* (pentru care cf. PB, 104²⁹).

BÎUFTĂNE, sf., pl. *biuftă'n'i* «cancan; tripotage — *muhtâne*»: *aéste tûte sunt biuftă'n'i di-a orbului* (acestea toate sînt cancanuri (?) de ale orbului), Lum, V, 18. — <tc. **buhâtân** (298) „calomnie”.

BIÛT, -lă, pl. *biuț*, -le, băut, «1°. bu; 2°. ivre», Dal, 41; Mih, 71; 1°. *apa fu biuță* (apa a fost băută); *călu eăste biuț* (calul e adăpat); 2°. *vin'iră biuț di la hăne* (veniră beți de la han) — v. *bicriă*, *mbilăt*. — V. *beău*.

BIUTURĂ, sf., pl. *biuturi*, băutură, «boisson», Dal, 41; Mih, 71; PB, 551; PAnt, 408. — <biăt.

BIUZŪRE, sf., pl. *biuzuri*, deranj, «dérangement», Mih, 72. — < ? tc. **bizâr** (301) „ennuyé, dégoûté”.

BÎVUL, **BIVULIȚĂ**, sm., sf., pl. *bivul'i*, *bivuliță*, bivol, bivoliță, «buffle», Mih, 72; *cănda li-ăre pultă'rile di bivul* (parcă spatele le are ca de bivol), CȘc, 39. V. *bával*. — <bg. **bivolu**, *bivo*;lea „buffle, bufflone”.

BIZĂRE, sf., pl. *bizări*, Dal, 41 — v. *bldzări*.

BIZĂ', sm., pl. *bizadz*, sfredel, «sorte de vrille; perçoir», Mur, I, 226. — V. *bis*^a și sinonimul *sfreadine*.

BIZBÎLE, sf., pl. *bizbii'e*, bolovan, «bloc; pierraille», Dal, 41; Mih, 70; PB, 551; PAnt, 408; *ârșă arucuteă bizbii'e strî cășeăre* (ursul rostogolea pietroaie deasupra stinei); *arucuteăște bizbii'e* (rostogolește bolovani = vorbește prostii), PLit, 435. Ca sens, v. *bârșire*. — Semantic, cuvîntul nu poate fi apropiat de sicil. *bisbigghiu* „trebbiatura”, sau de it. *bisbiglio*. — Cf. gr. *μπίζβιλου* (Boga, I, 251; II, 154). — < ?

BIZDISÊSCU, vb. IV (*bizdisii*, -sîl, -sîre), descînta; deziluziona, «désenchanter; desillusionner», Kats, I, 71. — < ?

BIZEALÔC, sn., busuioac, Mih, 72 — v. *bosil'eac*.

BIZÊLE, sf., pl. *bizeli'e*, mazăre, «petit pois», Dal, 41; Nic, 318. Sinonime: *aruculețu*, *mădzăre*. — Cf. gr. *μπιζέλι* „~”, alb. *bizële* „pisello” <tc. **bézellia** (265) „~”.

BIZÊRGÎU, sn., pl. *bizerguri*, plictiseală, «ennui». Sinonim: *plîze*. — < *μπεζέργιος* „~”.

BIZILICĂ, sf., pl. *bizillii*, brățară, «bracelet», Mih, 72; Al. 1903, 75; *bizilică di mălamă lucrată sirmatirô* (brățară de aur lucrată în filigram), Ob, 2. V. *biligêke* și *bișlic*. — < alb. *byzyl'y'k* „braccialetto”.

BIZÎRE, sf., pl. *biziri*, ulei de in, «huile de lin», Dal, 41; Nic, 318. — <tc. **bezr** (257) „~”.

BIZIRSÊSCU, vb. IV (*bizirsii*, -sîl, -sîre), plictisi, «(s')ennuyer; (s')embêter: *ș' di șideăre bizirsêști* (te plictisești și de inactivitate), PLit, 637; *carl bizirsî Dumnidză'lu di căflă'rile-a lor* (dacă (după ce) Dumnezeu se plictisi de cererile lor), PB, 116¹⁶. Sinonime: *plictisescu*, *sicildisescu*. — < *μπεζερσω* „en avoir assez” <tc. **bezdirmee** (264) „ennuyer”.

BIZIRSÎRE, sf., pl. *bizirsiri*, «action de s'ennuyer; ennui»: *bizirsîre greăuă avem* (avem plictiseală grea).

BIZIRSÎT, -lă, pl. *bizisii*, -le «ennuyé; embêté».

BIZUSTÊNE, sf., pl. *bizusteni*, bazar, «marché (ture)», GrS, IV, 243; 204; *ș'i-la țîtône dil bizustêne* (și-a luat mire din mediu de bazar), Millio, 44. — <tc. **bézistân** (264) „bazar”.

BIDZĂRI, sf., pl. — v. *bizăre*.

BÎLBĂÊSCU, vb. IV (*bîlbăii*, -ăil, -ăire), bîlbii, «bredouiller»: *bîlbăi ș' Păntu* (bîlbăi și Panul), GrB, 225; PAnt, 229; BNA, IV, 148. V. *băbălêscu*. — Cf. dr. *bîlbăi*, it. *balbellare*, tc. *bel-bel* (275) „marque la stupéfaction”. — < ?

BÎLDŪME, sf., pl. *bîldun'i*, curar, «bande de cuir, plus large que le culeron, qui descend derrière les cuisses du cheval ou du mulet; avaloire — v. PIm, I, 144». V. *buldume*, *păldă'mă* și *cuscăne*. — < tc. **paldym** (315) „anneau de la croupière (partie du harnachement)”.

BÎLGUR, sn., Dal, 42 — v. *blăgur*, *bălgur*.

BÎLTĂ' (grămosteni), sm. și sn., pl. *băltădz* și *băltădze*, baltag, «grande hache». Sinonim : *țupătă*. — <tc. *balta* (246) „hache”.

BÎLTĂCĂ, sf., **BÎLTÔC**, sn., pl. *băltôft*, *băltôfje*, Mih, 63; *țudzl di ploăte ș' daț lu băltôft*, Jb, II, 156 — v. *băltăcă*, și *băltăc*.

BÎMBĂCÔS, -coasă, pl. *bămbăcôft*, -coăse, bumbăcos, Dal, 39; Nic, 311; PLit, 136 — v. *bumbăcôs*.

BÎNDURĂRE, sf., pl. *băndură'rî*, flecărire, «action de bredouiller; bredouillement», Dal, 39 — v. *băndurăre*.

BÎNDURĂT, -tă, Dal, 39 — v. *băndurăt*.

BÎNDURĂDZŪ, vb. I: *fičlôrl'i... băndurădză ș' gugurădză tătă dzău di 'și nveďă* limba (copilașii... bălbăie și gongonesc toată ziua de-și învață limba), Al, 1903, 32 — v. *băndurădzū* și *gugurădzū*.

BÎNĂDZŪ, vb. I, PB, 551; PAnt, 408 — v. *bănědză*.

BÎRBĂT, sm., PAnt, 408 — v. *bărbăt*.

BÎRBÎRŪTĂ, sf., PAnt, 408 — v. *bărbărută*.

BÎRBÎTĂSCU (mi), vb. IV (*bărbăltă*, -lăt, -lăre), minji, «(se) barbouiller»: *carl tăxăște s' bărbălește* (cine înjură, pe sine se înjură, se minjește), PLit, 702. Cuvînt necunoscut. — < *bărbăte*?

BÎRBOĂL'E (Breăza), sf., pl. *bărbăl'i*, cartof, «pomme de terre». Sinonime : *boft*, *ctr-că'nji*, *curcăce*, *pătălă*. — Cf. gr. *μπομπόλια* „~”. — < ?

BÎRBŪL'Ū, sn.: «știrăpe la ocl'i bărbăl'lu di jeďle (și-a tras la ochi năframa de doliu)», Fl, I, 6, 14 — v. *bărbăl'ŭ*.

BÎRDĂ, sf., pl. *bărdi*, birglă, «battant du métier», Dal, 40; Nic, 34; CEI, 58; *cu m'na pri bărdi armăse* (rămase cu mîna pe birgle), PAnt, 242; BNA, II, 112. V. *bărdin'i*, *bărdilă*, *bărdă* (și *bărdăcică*). — <bg. *bărdo* „ros”.

BÎRDILĂ, sf., pl. *bărdile*, Dal, 40 — v. *bărdă*. Pluralul articulat *bărdiile* circulă ca *bărdile* (<*bărdiile*). — <bg. *bărdilo* „battant; chasse de tisserand”.

BÎRĂĂ, sf., pl. *bărdă* și *birdă*: *si-ăvd bărdzle... cum băl* (se aud briglele... cum bat), BNA, II, 40 — v. *bărdă*.

BÎRNU (nord), sn., pl. *bărne*, Dal, 40; *fur cu bărba pîn' di bărn* (hoț cu barba pînă la briu), PAnt, 108; *bărnă niviștăse di asime* (briu de argint de mireasă); *bărnă di bărnă* (din generație în generație), VAR, 25. — V. *bărn* și *Tărcu*.

BÎSMĂ', sm., pl. *băsmădz*, «cotonade; indienne», Dal, 41; Nic, 315; Mih, 66. — <tc. *hasma* (241) „toile imprimée”.

BÎSTRĂ', sm., pl. ? «maladie des plantes causée par un froid piquant», Nic, 316. V. *băstrușcu* și *blăstră*. — < ?

BÎTHĂCÎ, *băthăcăn'e*, pl. *băthăcădz*, *băthăcăn'e*, Mih, 68; PAnt, 408 — v. *băthăcî*, *băthăcăn'e* și *ftă'*.

BÎTILIMĂ', sm., pl. *bătilmădz*, rest de mărfuri, «reste(s) de marchandises», Nic, 316, — V. *pătălămă'* și bg. *batallama* „abolition”. — < ?

BÎZDRIMĂ' (grămosteni), sm., pline de rînd, «pain ordinaire en forme de galette» — v. *păstrămă'*.

BÎZMĂ', sm., pl. *băzmădz* — v. *băzmă'*, *băzmlă'*.

BLĂNAV, -vă, pl. *blănavă*, -ave, fad, «fade, insipide; qui n'est pas salé», CEI, 59; CAR, 180 (*blănav*). V. *blănv*. — <bg. *blanav* (BER, 54) „nonchalamment”.

BLĂNĂ, sf., pl. *blăn'i*, blănă, «l^e. planche — v. *mărdzină* 3°, *scăndură* 1°; 2°. grand morceau de bois, de fromage etc.», Dal, 41; Nic, 322; Mih, 72. — 1°: *ncărfuseă ūnă blănă*

pri  t le (pirone te o blan  (o scindur ) pe acoperi ); 2 : *bl n'  di  rburi* (buc ti de arbori), CBiog, 44. - 3 . *Le n -m, cus t  di bl n * (?) (Peana mea, cos t  de... ?) (grămosteni) - v. *bran*. - Cf.: gr. $\mu\lambda\acute{\alpha}\nu\alpha$ (Κρυς, II, 152); alb. *blan'* „midollo dell' albero”, dr. *blană*. - < ?.

BLANÉS, -să, pl. *blan  t*, -se, lene , «paresseux», Mur, I, 227. Sinonime: *c mban, edec *. *lin v s* etc. - < ?

BL NIU, -v , nesărat, Mih, 72 - v. *bl nav*.

BL STIM (*mi*), vb. I (*bl stim i, -m t, -m re*)  i **BL STIN** (cu -m>-n, ca  i *v l m*  i *v l n*), blestema, «maudire», Dal, 42; Nic, 322; Mih, 72; PB, 551; PAnt, 408; *va ti bl stim* (te voi blestema); *nu bl stin * (nu blestema), Cod, 21 b². V. *c  ub *, * tur*  i gr. $\beta\lambda\alpha\sigma\tau\eta\mu\acute{o}$ ('Αυδρ, 52). - < lat. *blastemare* „blasph mer”.

BL STR , sf., pl. *bl stre*, op re l  care strică sămănăturile, ville etc., « chaudure des plantes, des vignes, des semailles», Dal, 42. - V. *bl str *  i:

BL STRU, sn., pl. *bl stre*, plastur, «empl tre», Nic, 323. - Cf. gr. $\mu\lambda\acute{\alpha}\sigma\tau\epsilon\iota$, $\mu\lambda\acute{\alpha}\sigma\tau\epsilon\upsilon$.

BL T  (gr mosteni), sf. - v. *b ll * - : *lo i c lea pi tu bl l * (apuc i drumul prin b lt ), - < bg. *bl to* (BER, 54) „marais”.

BL D H, sm., pl. *bl d h *, gorun, « ch ne   grappes», Dal, 42; FI, I, 2, 6. - < ?

BL ST M, sn., pl. *bl st  me*, blestem, «malédiction», Dal, 42; Nic, 322; Mih, 72; PB, 551; *bl st mlu di p r n t ti- vin  p n' tu murmin * (blestemul de p r n i te urm re te p n  in morminte, p n  la cimitir), Cal. 1912, 122; PPar, 87; *bl st m m re si- lb  n c s  cart di limba-a lui si- l s * (blestem mare să aibă-n casă cel care se lasă de limba lui), PAnt, 197. - V. *bl stim*  i *c t r *, *uryle*¹, precum  i PLir, 334 sqq etc.

BL STIM RE, sf., pl. *bl stim r *, blestemare, «action de maudire; malédiction», Dal, 42; Mih, 72; PB, 551. Sinonim: *culid z re*.

BLĂSTIMĂT, -t , pl. *blăstimăt*, -te, blestemat, «maudit; coquin; abominable», Dal, 42; Mih, 72; PAnt, 408. V. *nal l*.

BL STIM T R, -t re, pl. *bl stim t r *, -lo re, blestem tor, «blasph mateur», Nic, 322; PScr, 197. - < lat. *blastemator*(lus).

BLID, sn., pl. *blide*  i *bliduri*, blid, «plat, écuelle, terrine», Dal, 42; Nic, 323; Mih, 72; PLit, 357; BNA, II, 50; CEL, 59; *blid di m re t pristi c s  arc t - l na* ( arfurie de iaurt arunc t peste cas  - luna), PLit, 383. Sinonime: *mis r  *², *pid *. - < vsl. *b'judo* „patina”.

BLIZN C, -c , pl. *blizn  t*, -te, gemen, «jumeau», Kats, I, 71. Sinonime: *didim reu, dze min*. - V. *bisn l*. - < bg. *bliznak* „ ” (BER).

BL NCU, sn., pl. *bl n e*  i *bl ncuri*, obline, «la partie postérieure du b t», Mih, 72; CEL, 59. Sinonim: *cu  ke*. - V. *obl ncu*.

BL ND , sf., pl. *bl nde*, erup ie de bube, « ruption de boutons; fi vre urticaire», Dal, 42; Nic, 323; Mih, 72; PEI, 11. V. *hr p *  i *l rb * 3 . - Cf.  i mgl. *bl nd * „erisipel” (GrS, III, 190; CapM, III, 42); gr. $\mu\pi\lambda\omicron\upsilon\tau\alpha$ (Boga, II, 232). - < lat. *blanda* „caressant” (adj.).

BL NDUR, sn., pl. *bl nduri*, sunet plăcut, «son; mélodie c line, caressante», AD, IV, 374; *suskir r  di v mlu ca bl ndurlu a cav l(u)lui* (suspine de v nturi ca sunetul mîngietor al cavalului), FI, II, 1, 10. - < lat. *brandulus* „c lin, caressant”.

BL NDUR DZ , vb. I (*bl ndur l, -r l, -r re*), a c nta melancolic, «chanter, jouer d'une manière c ressante»: *bl ndur  j l s un cav l* (c nta melancolic un caval), FI, I, 2, 7. - < *bl ndur*.

BL GUR, sn., Dal, 42; Nic, 323 - v. *b lgur*  i gr. $\mu\pi\omicron\upsilon\lambda\gamma\omicron\upsilon\pi$.

BL I ! «interjection onomatopéique exprimant une immersion», PAnt, 344. - V. *brum*!

BL KE, sf., pl. *bluk *, Dal, 45; PAnt, 366; Bair, 69 - v. *bul ke*  i sinonimele * e t *, *surie*.

BLŪZGĂ, sf., pl. ? «résidu d'huile», Mur, I, 229 — v. *brūzgă*.

BL'IONDĂ, invar., learcă, «trempé jusqu'aux os», Dal, 42; Mur, I, 229; *luț vin'iră bl'iondă* (toți veniră uzi learcă). Sinonim: *muțedle*. — < ?

BOĂȘĂ, sf., pl. *boășe*, testicul, «testicule», Mih, 73. — V. *bôșă* și sinonimul *col'ă*. — < ?

BOĂȚE, sf., pl. *boățe*, voce, «1°: voix; cri; 2°: son; 3°: accompagnement», Dal, 42; Nic, 323; Mih, 72; PB, 551. — 1°: *boățea al Toll bumbunidză* (vocea lui Toli tuna), GrB, 225; Pant, 230; BNA, IV, 149; *s' âmplu cl'impurile di boț* (și cîmpurile le umplu de voci, de strigăte), Velo, 9; Pant, 320; BNA, V, 96; *lăse nveâsta băgă boățea* (iese nevasta, începe să strige), BNA, III, 28; 2°: *clôpule... bădă... cu boț întunicele* (sunau talăngi... cu accente întristate), BNA, I, 20; 3°: *la cl'ntișle fărșirulești, un cl'ntă, âltu lăle cl'nticlu și-âlânțl ftn boățea* (la cîntecele fărșerotești, unul cîntă, altul taie cîntecul (intervine) și ceilalți țin hangul) — cf. Pant, 375. — Cf. dr. *boace* (CDDE, 167) și † it. *boce* „voce”. — < lat. **box*, **bocem* (cf. *vox* „voix”).

BOĂȚIT, sn., pl. *boățile*, bocet, «lamentation», Mih, 73; PenB, II, 114. Sinonim: *mîr-yulôy*. — În dacoromâna veche: *boacel* (Cip, 214). — < lat. **boetum*.

BOB, sn., pl. *boabe*, bob, «grain», Dal, 42; Nic, 323. V. *gtrnăță*. — < bg. *bob* (BER, 59) „faséole; haricot”.

BÔBALĂ, sf., pl. *bôbale*. Cîrculă numai în compusul *kltru-bôbală* (v. și *kêtru* — *bôbuli*). — Cf. *bubô'le* și bg. *bôbuli* „царница” (BER, 60) = „maïs, blé de Turquie”.

BÔBĂ, sf., pl. *bôbe*, fruct, «fruit — dans le langage des petits enfants», Mih, 73. — Cf. și alb. *boból* „frutto unito al guscio”. — Sub influența termenului *côcă*², alături de care cîrculă: *bôbă* < *bob*.

BOBÔ!, valeu!, «interjection exprimant la stupéfaction, la douleur», Dal, 42; Nic, 323; Pant, 408; *bobô!*, *mărăl'i* (valeu! sărmanii), PB, 463⁴; *bobô!*, *fe șearpe mi mîșcă* (valeu! ce șarpe m-a mușcat), BNA, II, 42; *bobô!*, *dor fe mi-ăre loadă* (valeu!, ce dor m-a luat!), LP, 131; BNA, II, 108. V. *ol-bobô!*, *bubă!*, *po-pô!* — Cf. și gr. *μὲν, μὲν, μῆτις μου* (Passow, 445); alb. *bobô!* „oh, cospetto!”.

Boboâte m, sm., Boboteșza, «Epiphanie, Jour des rois»; *ti Boboătim... va s' arăcă crășea lu apă* (de Boboteșză... vor arunca crucea în apă), AL, 1903, 55. — V. *signe* și:

Boboteădză (nord), sf., Nic, 582. Sinonim: *Fôta*. — V. *Bubote*.

BÔE, sf.: *mărl cîl 'nă bôe di om* (mari cît o statură de om), PB, 222³⁷ — v. *bôie*².

BOG, sn., pl. *boăzi*, învălitoare, «rame (de papier); enveloppe», Nic, 323. — Cf. gr. *μύθος* „paquet (de lingie etc.)”. — < ?

BÔGRU, -ră, pl. *bôgri*, -re, nefericit, «pauvre, malheureux», Dal, 42. — V. *îmbôgru*, *imbôgru*. — < ?

BÔHȚE (nord), sf., pl. *bôhțe*, boccea, «éttoffe à envelopper; paquet», Mih, 73; *cu ână bôhțe măre sumsoară* (cu o mare legătură subsuoară), Lum, III, 378. — V. *buhțe*.

BOHȚEAL'KE, sf., pl. *bohțeal'ki* «tout ce qui est enveloppé dans une pièce d'étoffe» (nord). — V. *bôhțe*.

BOI, invar., ca interj., biet, «le (la, les) pauvre(s); triste», PETim, 6; *cl'ti trăpsi boi nveâsta* (cite a suferit sărmana nevastă), PLit, 769; *bol căl'i a nôștri: n! l'i-furără!* (sărmanii noștri cai: ni-i furară!); *bol fedile a noastră!* (bieteile noastre fete!); *s' ână și-âltu vl'ră bol lălă cl'ntic* (să audă și vreun alt trist și îndurerat cîntec), PLit, 780. — V. *boiă*.

BÔI, **BÔIE**¹, sf., pl. *boi* și *bôluri*, boia, «couleur; fard; teinture», Mih, 73; PScr, 197 și PB, 551 (*bôe*); *pădurea cu bôile tâte s' kindiseăște* (pădurea se pictează cu toate culorile), Lum, V, 9, 29; *„șt-adră” fâja cu bôile* (și-a fardat fața); *bôlurile cu carl da mûrurile* (vâpselele cu care colorează păreții), Lum, I, 59. — V. *bulădă*, *bulsescu*.

BÓIE², sf., pl. *boi*, statură, «taille», Mih, 73; PAnt, 408; *di bôte, el'i sun anăl'i* (de (ca) statură, ei sînt înalți); *băgără bôla ôlle* (oile au făcut talia, s-au dezvoltat), Fl, I, 2, 7. V. *bôe*. — <tc. *boi* (295) „taille; hauteur”.

BOIŪ, invar., rar f. *bôle* — v. *boi* —, biet, biată: *pl'mse bolū muma* (plinse nefericita mamă), PB, 128^{3a}; *s' acălă vl'ră bolū pescu* (să prindă vreun biet pește), PB, 84¹¹; *bôla di nî'să nu poate* (sărmana de ea nu poate, e bolnavă), Dal, 42; *cînd păpsi bolū arăzbôllu* (cînd încetă biet războiul de țesut), BNA, II, 82; *bolū cărvănăril'i a năștri: cl'te lăit' trag!* (nefericiții noștri cărvănari: cîte nenorociri suportă!); *fe bolū steărpe nă lă'eără făr'l'i!* (ce de biete și sterpe ne-au tăiat briganzii!). — Ca și *boi*, și acest *boiū* aparține graiului femeiesc, lamertarea fiind a femeii, nu a bărbatului. — Acest *boiū* nu e străin de *bulădă* și prezintă paralelism semantic cu *bulisl*, *côrbu²*, *gal*, *lăuă*, *nvăpsu* etc. Nu pare a avea nici un raport cu it. *bôia* (<lat. *b o j a* <βόεια „bourreau”: *donna boia, trista* (Zing, 144; Mari, 274; VLI, 447) și nici cu vsl. *buj* „μωρός”. Deci, pare a fi *bôl*, *bôle¹*. — < ?

BÔJE, sf., pl. *bôje*, cucoană, «dame» (surtout grecque) menant la vie des villes et ayant l'habit bourgeois, PDicț, 14; *nă streăsim si-aflundzēm bôjile...*; *li vidēm bôjile tul tu sirmă noiscăte* (ne-am încordat să ajungem (să egalăm) cucoanele...; le vedem cucoanele numai în mătase îmbrăcate), Fl, I, 3, 10. În graiul din Cl'isura, *bôje* înseamnă «tartină de paine», v. *xifăre*. Sinonim: *doamnă* «dame turque». — În limba turcă, sl. *bogū* a dat *bogh* (288) „chef, commandant”. În aromână avem a face cu un derival din sl. *hōgū* „Dieu” — (cf.: *Κόριος* „Dieu”, *κορία* „maitresse”; ar. *Dōmnu* „Dicu”, *doamnă* „dame”).

BÔLCU, -că, pl. *bôlfi*, -fe, abundant, «abondant»; en abondance: *s' coăfe bôlcă aūăa* (strugurii se coc în abundență), Bair, 53; *vor si-ălbă oară bôlcă* (vor să aibă timp suficient), BNA, II, 84; *gr'nile sūntu bôlfe* (grînele sînt abundente). — V.:

BÔLIC, -că, pl. *bôlfi*, -fe: *vilēndzā... būnă ș' bôlică* (velință... bună și amplă), PenB, II, 177 — v. *bôlcu*. — Cf. gr. *μρόλιχος* <tc. *hōlyq* (293) „ampleur; abundance”.

BÔLICÎŪ, sm., pl. ? ? reine marguerite (*chrysanthemum leucanthemum*); *matricaria camomilla?* ... , Mih, 73. — Cf. bg. *boliki* „topinambour, *Helianthus tuberosus*” (BER, 66) și *bolivăcū* „matricaire”. — < ?

BÔL¹, sf. pl. grăunțe de grâu sau boabe de grâu fierte, «grains de blé ou de maïs bouillis». — [*μρόλια. μρόλλια* (Passow, 354; 622: „velum”; *Hépités*; *ἈρΓλ.*, 64)].

BÔL¹², sf. pl., furii, «furies», GrS, II, 396; *lu-acăfără bôl'ile* (l-apucară furiile), PGr, 26; *u-acăfără bôl'ile* (o apucară furiile), Fl, II, 7, 3; *ca arăpsile cl'ndu li-acăfă bôl'ile* (ca arăpsiazele (femeile rele) cînd le apucă furiile), Fl, I, 5, 8. Sinonim: *orl¹*. — <vsl. *bolle*, adv. „magis” (Mik, 40), *bol'ūji* „grösser” (BSI, 72).

BÔMBĂ, sf., pl. *bômbe*, bombă, «bombe»: *cu bômbile ș' cu tókile* (cu bombele și cu tunurile), BNA, II, 28. — <μρόμπα <it. *bom'la*.

BÔNDU, invar., în expresiuni ca: *l-băgăi lu bôndu* «je l'ai convaincu, je l'ai déterminé». — <fr. *bond*.

BÔNDZĂ, sf., pl. *bôndză*, țăst, «four de campagne identique à celui qu'on peut voir dans PIM, II, 78», Dal, 42; Nic, 324; *keălea u băgă' sun bôndză* (pielea o puse sub țăst), PLit, 785; PB, 278^{3a}. — V. *pôndză*, *pônță*, *pôn'ifă* și *badzără*.

BOR, vb. I (**burāl*, **burāre* — caz identic cu *ber*), sbura, «voler, s'envoler», PET, 13; *bor, bor, pil ubôr* (sbora, sbor prin obor), PLit, 15. Cuvînt din graiul copiilor. — < *asbūr?* sau <lat. **bolare* <*volare* „voler”?

BÔRĂ, sf., pl. *bori*, vijelie, 1°. bourrasque; vent d'orage; 2°. furie; 3°. courant déni-greux, Dal, 42; Nic, 324; PETim, 6. — 1°: *pri căle nă acăfă' bôră greădă* (pe drum ne apucă vijelie grea); 2°: *arl'ălu aripidină' cu märe bôră* (riul plovni cu mare furie), LP, 103; 3°: *l-lo bôră* (l-a luat curentul de defăimare), PGr, 26; *ăllu făfe și-ăllu bôră* (altul face și altul

se alege cu defăimarea, PLit, 422. — Ca adverb: BORA „pèle-mêle; orageusement — v. *čioāră-boāră*„; 4°: *mi loāră bōra* (mă luară furtunos, ca o vijelie), PETim, 6; *inlrāră bōra* (intrară vijelios). — Cuvîntul circulă în toate limbile balcanice: *μπόρα* „bourrasque”; alb. *bōrë* „neve”; tc. *bora* (282) „tempête; furie”; *bora* și *bura* „bourrasque”; srb. *bura* „tempête”. În Carniolia: „Le terrible vent du nord-est, appelé *bora*...”, Hacq, I, 51. — Cf. și REW, 1219 etc.

BÓRĜE, sf., pl. *bórĝi* și *bórĝuri*, datorie, «dette; devoirs», Dal, 42; Nic, 324; Mih, 73; PScr, 197; *u plătîș bórĝea?* (ai plătit-o datoria?); *aū bórĝe la Mihālī* (au datorie în bani la Mihali = nu sînt cu mintea întreagă), BNA, II, 120; 133 — v. *hursescu; easte bórĝe gredîlă* (e datorie grea), PAnt, 164; *și-făse toate bórĝurile* (își face toate datorile (obligațiile) lui), Lum, I, 19. Sinonim: *hreū*. — < tc. *borđ* (282) „dette”.

BOSILÉAC, sm., pl. *bosil'edŭ*, busuioc, «basilic: cu fîndile di bosil'éac (cu buchetele de busuioc), PLit, 909. V. *busil'éac, vasilác*. — bg. *bosilek* (BER, 69) „~”.

BOȘ, adv., zadarnic, «en vain»: *ma, boș, Léna nu eră trî nts* (dar, în zadar, Lena nu era pentru dînsul), Trib, I, 10-11, 28. Sinonime: *ŭeabu, mâtea*. — < tc. *boch* (287): *boch buchînă* „en vain”.

BÓȘĂ, sf., pl. *bôși*, șold «la partie comprise entre les reins et les côtes; hanche — v. *cl'leu*», Dal, 42; Nic, 324. — Cf. alb. *bosh* „cavernoso, cavo” < tc. *boeh* (287) „vide”.

BÓȘCU, -că, pl. *boșli, -le*, gol de atenție, «inattentif; indolent; qui n'est pas préparé», Dal, 42; Nic, 324; *mi-aflăi bôșcu* (am fost gol de atenție). — < tc. *boeh* (287) „vide”: *boeh boulmaq* „être inattentif; manquer de saisir l'occasion”.

BÓȘE, sf., pl. *bôși* «fantôme; revenant» Dal, 42 — v. *gôșe*; „*bôșea* e o flință supranaturală cu care se sperie copiii cei mici”, PLit, 183; *par ca bôșe* (par ca o fantomă), PAnt, 127. Sinonime: *fândașmă, lărbôșu*. — < ? tc. *boeh* (287) „vide”.

BOT, sn., pl. *boâte*, crucior, «cruche, broc». Sinonim: *počă* — < alb. *bôte* „brocca di terracotta con manico”.

BÓȚĂ, sf., pl. *bôță*, sticlă, «bouteille», Dal, 42; Nic, 324; Mih, 73; *ună bôță di yîn* (o sticlă de vin). V. *bull'e, dulie, fiălă, șișe, vóză*. Exceptînd limba turcă, cuvîntul există în celelalte limbi balcanice. În istroromână: *boșe*. — < it. *bozza*.

BOȚI (Laca), sf. pl., cartofi, «pommes de terres». Sinonime: *čircă'nĝi* etc. — < ?

BOŬ, sm., *bol*, bou, «hocuf», Dal, 42; Nic, 323; Mih, 74; *si-l'i pascu bô(t)l'i* (să-i pasc boii), PAnt, 312; *bôălu s' leagă di coârne și ômlu di limbă* (boul se leagă de coarne și omul de limbă), PLit, 436; *l-băgă' lu-a bôllor* (l-a pus în a boilor = l-a pus în închisoare), PB, 232²⁴; *lu-alindzeă bôll'i* (lî lîngeau boii), PB, 53¹¹. — La nominativ pl. articulat: *bôll'i* și *bôl'i* — cf. *dôll'i* și *dôl'i* (cei doi, ambii), dar *căll'i*, nu *căll'i* (caili). — < lat. *bovus* „bœuf”.

BOZ, sm., pl. ?, soc, «sureau», CEL, 59; GrS, II, 396. V. *ibóz*. — < bg. *bozŭ, bŭzŭ, bŭzŭj* „~”.

BÓZĂ, sf., pl. *bôze*, bragă, 1°: *bosan*; 2°: *sot orgueil*; 3°: *dégât*, Mih, 74; CEP, 59; PETim, 7. — 1°: *beăt bôză?* (hei bragă?) — v. *buză*; 2°: *trădze bôză mare* (se ține fudul) — v. *hăbdre* 5° etc.; 3°: *bôză l'i-u-adră* (i-a făcut-o bragă, i-a stricat-o), PGr, 26 — v. *ôălă*. Pentru acest ultim sens, cf. și tc. *hozmaq* (286) „gâter”. — Cf. alb. *bozë*, gr. *μποζᾶς*, bg. *boza* < tc. *boza* (287) „boisson fermentée faite avec du millet”.

BRAC, PB, 522, lasă: imperativul, pers. 2 sg. de la vb. tc. *braqqaq* (259) „laisser”.

BRĂCEAN, sm., pl. *brăcean't* (Livă'dz), specie de moșmol, «sorte de néflier». — < ?

BRAD, sm., pl. *bradz*, brad, 1°: *sapin*; 2°: *balai fait d'une branche de sapin*, Dal, 42; Nic, 331; Mih, 74; PAnt, 408. — 1°: *un ĝtône cit brădlu* (un voinic cit bradul), CalGrB, 62; 2°: v. *mélură* 3°. — V. *lêhlă*. — Cf. și dr. *brad*, alb. *breth* „abete (albero)”, *breθ* „Tanne” (GM, 45), precum și < lat. *bralus* (Scr, 195) „arbre semblable au cyprès”. — < ?

BRĂGANĂ, sf., pl. *brăgane*, coacăză, «groseille», Dal, 42. Sinonim: *coacăză*. — < ?

BRAGAN'EŬ, sm., pl. *bragan'el*, coacăz, «groseilliers», Dal, 42.

BRAN, -nă, pl. *bran't*, *brâne* «long jusqu'à la terre; qui se traîne»: moi *Pipă*, *cusită brâne* (măi Pipă, cosite lungi pînă la pămînt), W, II, 30, t. 25. V. *blând* 3°. — < alb. *bran* „trasci- nando, carponi”.

BRĂNDU, sn., pl. *brânduri*, trunchi, «tronc», Nic, 331. V. *bândie* și sinonimul *bățum*. — < ?

BRĂNGĂ, sf., pl. *bră'ndzi*, lanț, «chainette; menottes», Dal, 42; PB, 552; *bră'ndzi la cloare*, *bră'ndzi la m'n'l* (lanțuri la picioare, lanțuri la mîini), PAnt, 119. V. *prângă* și sinonimul pl. *heare*. — < tc. *prangha* (318) „la chaîne des galériens” < it. *branca*.

BRAȘOVAN, -nă, pl. *brașovan't*, -ne, mucos?, «morveux, galopin?»: *fe, pl'ndze lóclu di tine*, *ore brașovanu al fiu* (?), *di blăstin't ca mîl'eare vėdovă*? (ca, plinge pămîntul de tine, mîi mucosul (?) al fiu (?), de blestemî ca o femeie vădovă?), Fl, II, 4, 6. — Cf. bg. *brăšo- leu* „bavard”. — < ?

BRAȚETA, invar., în expresia: *a la brațeta*, la braț, «à bras», Mih, 74; Lum, V, 9, 29. — În Peninsula Balcanică, mersul *a la brațeta*, mai ales între persoane de sex diferit, era considerat drept gest frivol. — < gr. < it. *a braccetta*.

BRAȚŬ, sn., pl. *brăjă*, braț, 1°. bras; 2°. brassée; 3°. coudée, Dal, 42; Nic, 331; Mih, 74; PSer, 197; PB, 552. — 1°: *uhtărea brăflu n'l-leăjă* (oftatul îmi leagă brațul), PAnt, 240; BNA, II, 116; 2°: *dă-n't un brațu di leămne* (dă-mi un braț de lemn); 3°: *doăuă brăjă, di pl'ndză* (doi coți de pînă). — Cf. și sicil. pl. *brazza*, *brazza* (BTS, I, 207) gr. *μπράτσου* (Boga, I, 260), precum și lat. vulgar *bratius* = [„brachium”] (Slotty, n° 150 b). — < lat. *brachium* „bras”.

BRĂVĂ, sf., pl. *brăve*, broască de ușă, «serrure», Mih, 74; CEI, 60. — < bg. *brava* (BER, 72) „~”.

BRĂVO, BRĂVU!, interj., bravo, «bravo!», Dal, 42; PB, 552; BNA, III, 16. Sinonim: *ăferim*.

BRĂZDĂ, sf., pl. *brăzde*, brazdă, «sillon», Bag, 45; CMac, 168. Sinonime: *avrág*, *avlake*, *urđin*!. — Cf. și alb. *brăzde* „solco”. — < bg. *brazda* „~”.

BRĂDÎC, sm., pl. *brădiți*, brădișor, «petit sapin», Dal, 42; Nic, 331. — < *brad*.

BRĂGĂȚICĂ, sf., pl. *brăgățeile*; *ca prėftul cu brăgățeica* (ca preotul cu căldărușa), PGr, 132 — v. *bruyăce*, *burgăice*.

BRĂHTISĚSCU, vb. IV, *părăsi*, Mih, 74; 331 — v. *prăhtisescu*.

BRĂN, sn., briu, PAnt, 408 — v. *brin*.

BRĂSÎME, sf., pl. *brăsin't*, mătase, «fil de soie; soie torse», PAnt, 408. — V. *brisime*, *ibrișime*.

BRĂȚĂR, sn.: *un brăfăr di pl'ndză*, PenB, VIII, 125; 126; 128. Eroare tipografică, în loc de *brăfăt*.

BRĂȚĂT, sn., pl. *brăfăte*, braț, «étendue des deux bras, brassée — v. *băllăt*?, *bărfăt*», Dal, 43; Nic, 331; BNA, II, 12; BNA, V, 124; *deade soările trei brăfăte* (răsări (se înălță) soarele de trei sulii), LP, 130; PAnt, 40; BNA, II, 106 — (în greacă: „ὁ ἥλιος πῶγε τριὰ καλὰμια ψηγὰ” (Kur, 339); la persani: „Le soleil a gravi la hauteur d'une lance”, Massé, II, 447); v. și *cirlig* 1°; *un brăfăt di pl'ndză* (un braț (cot) de pînă — v. *brafăt* 3°), PenB, VIII, 128. — < lat. *brachiatum* „branchu”.

BRĂȚĂȚĂ, sf., Mih, 74 — v. *brăfăt*.

BRE!, interj. comună în limbile balcanice, «eh!», Mih, 74; PB, 552; *ia, li-alăsăm, bre!* (iată, le lăsăm bre!), GrB, 225; PAnt, 230; *bre, bre, bre!*, *fe glône-aléptu!* (măi, măi, măi! ce voinic ales!). — V. *vre!*, *brem*.

BREĂMI, sf., pl.?, mîncare de post: dovleac cu ceapă și orez, «plat maigres». — < ?

BREÂNĂ, sf., pl. *breâne*, mrcănă, «barbeau (poisson)», Dal, 42; Nic, 331; CEL, 60.

— Cf. gr. $\mu\rho\acute{\alpha}\nu\alpha$ — <bg. *mrēna* „~”.

BRECUȘE, sf. pl., șalvari, «large pantalon (noir)» — v. PIm, I, 125, CFr, 23; 142; PETim, 6. Sinonim: *șivăre*. — <alb. *brekúshkë* „mutandine”.

BREM, conj. și interj. «mais; eh!», BNA, II, 16. — Cu *-m* rezultat prin fonetică sintactică: < *bre!*

BRÉNDĂ, adv., înăuntru, «dedans; dans la prison», DR, II, 521; *va-l băgă brénda* (îl vor băga în închisoare). Sinonim: *nădntru*. — <alb. *brénda* „dentro”.

BRÉNGĂ, sf., pl. *bréndze*, oboseală, «fatigue, lassitude; dérangement»: *bréngă mără-l s' poartă ômlu ah'l'ă apă* (e mare oboseală (supărare) ca omul să poarte atita apă), Al. 1903, 25; *cît ma pufl'nă hărgē și bréngă* (cît mai puțină cheltuială și supărare), Al. 1903, 26. — < alb. *bréngë* „miseria, durere”.

BRÉSCU (mi), vb. IV (*bril, brit, brire*), privi, «regarder; soigner», PSer, 197, Gram, 226; PB, 552; DR, III, 1088; *cîndu bréște, fe să-l' vedă ôcl'il'?* (cînd se uită, ce să-i vadă ochii?), PB, 79²⁹; *bré-mi cu ônlul, s' li bréscu cu dól'i* (privește-mă cu unul (cu un ochi), ca să te privesc cu cei doi ai mei), PLit, 590. — V. *bruescu, buréscu*.

BRIC, sn. (nord): *moășea, moartă, cu bricu făptu scrum* (bătrîna, moartă, cu buricul făcut scrum), Lum, II, 200; *dor lu bric, ba și umflărea a bricul* (durere în burtă, ba și umflarea burții), Lum, III, 157; *ună bábă bună bricu s' n'l-adăună* (o babă bună să-mi dea li-niște), Millio, 28 — v. *buric* 4°. — < *buric*.

BRILÁNTU, sn., pl. *brilante*, brilliant, «brillant, diamant», Mih, 74; *pi scămnu di brilante kitrărlu lóra ședde* (acum pietrarul stă pe tron de brilante), GrB, 181. — <it. *brillante*.

BRISÍME, sf., pl. *brisin'!* — v. *brásíme* —; *zvon di brásím?* (voal de mătase), BNA, II, 66; *hîr gâlbîn di brisíme* (fir galben de mătase), BNA, II, 70. V. *ibrásíme* și sinonimele *mătase, sírmă*¹. — < $\mu\rho\rho\acute{\iota}\sigma\iota\mu$ <tc. *ibrichím* (46) „soie tordue”.

BRISÍME, sf., Mih, 75 — v. *ibrişíme*.

BRITĂ, sf., pl. *bríte*, privire; îngrijire, FI, I, 5, 5 — v. *bruilă, bréscu*.

BRÎN, sn., pl. *brî'ne*, 1°. ceinture (de lăine, de soie) — v. PIm, I, 122; 2°. cercle, cerceau; 3°. génération — v. *scărâ* 3°, *fărcu* 2°, Dal, 42; Nic, 331; Mih, 74; PB, 552. — 1°: *fi'rnu di-a tău brîn ligăt* (frîul legat de al tău brîu), PAnt, 129; *trădze brî'nu azvărna* (trage brîul tîrîș = caută motiv de ceartă); 2°: *cî'li brî'ne ma mîlli l'i-badzi a bătîl'ei, ah'l'ntu ma sândăoasă s' fâfi* (cu cite cercuri mai multe li pui butoiului, cu atît mai tare devine), PLit, 677; 3°: *l'i-fečtă ună fe si-u-aspună pln' lu noăuăle brî'ne* (li făcui una pe care să o spună pînă la a noua generație), PLit, 573. — Cf. dr. *brîne* (CC, 479²⁸; Dens, II, 164). V. *brî'nu* și *sîrgl'escu*. E același cu dr. *brîu*. — Etimonul slav *brъvno* (PSer, 197-198; CEL, 59-60) propus pentru *brîn* cu sensul de „ceinture de poutrelles dans les murs des maisons en construction” nu poate fi susținut: acest sens e o evoluție normală și logică în semantismul cuvîntului, paralelă cu sensurile respective ale gr. $\zeta\acute{\omega}\nu\eta$ și ale vb. $\zeta\acute{\omega}\nu\omega$. — < ?

BRÎNDZĂ, sf., pl. 2, brînză, «fromage», M, 38; Dun, I, 126; CN, 160. Sinonim: *cașă*. — Cf. și gr. ($\mu\rho\rho\rho\acute{\nu}\tau\alpha$, $\rho\rho\rho\acute{\nu}\tau\alpha$). E același cu dr. *brînză*, pentru care cf. GrS, I, 67-71. — < ?

BRÎZN'EAŢĂ, sf., pl. *brîzn'el*, iarbă lată, «herbe large qui pousse dans les montagnes», Dal, 43; PAnt, 344; PETim, 7. — Derivat din bg. *bréza* (> *Breăza* (sat aromănesc) „bouleau” + bg. *brézna* „sillon” (cu sensul inițial de „iarbă de mestecăniș”).

BROĂSCĂ, sf., pl. *broăște*, broască țestoasă, 1°. tortue — v. *că'thă*; 2°. grenouille — v. *broădic*; 3°. scrofules — v. *scrôfură*, Dal, 43; Nic, 332; Mih, 74; PSer, 197; PB, 552; PAnt, 409; PLit, 290; *nu-l čine s' văfln' broăscă* (nu e bine să uciți broască țestoasă). — Cf. gr. $\mu\rho\rho\acute{\alpha}\sigma\kappa\alpha$ (Boga, I, 260), alb. *brëshkë* „tartaruga” și, aci, *sămăr* 2°. — < lat. **brosea*.

BROĂTIC, sm., pl. *broățiști*, broatec, «rainette», Dal, 43; Nic, 332; PB, 552: *carl bea apă mătă, [ăști broățiști lu pl'ntică* (cine bea apă multă face broăței în burtă). — <lat. **bro-tachus*.

BRÔSTU, BRÔȘTU, sm. sau n., pl. *broșturi?*, brustur, «racine rouge d'une plante servant à colorer; bardane; glouteron», Mih, 75; PEtim, 7; *năs cu brôștu lucră* (dinsul lucră cu brustur), CȘc, 47; 54. V. *brôștur*. — <vsl. *brošti*, bg. *brždă* „purpura; garance”.

BRÔȘTUR, sn., pl. *brôșture* — v. *brôștu* — : *părmatle ca: brôștu și untulemnu* (marfă ca: lipan și undelemn), Lum, V, 9, 12. — <*brôștu* + *brăștir* sau, poate, e pl. *brôșturi* al formei *brôștu* devenită singular.

BRUBOĂDĂ, sf., pl. *brubôdz* și *brubă'dz*, broboadă, «voile de tête», FI, II, 1, 1; *pri anămir brubă'dz* (pe umăr broboade, năframe), BNA, II, 64; *cum fudzedă ȝtôn'il'i tu xedne* — noi, *brubôdda pristi dzedne* (îndată ce tinerii căsătorii plecau în străinătate — noi trăgeam năframa peste sprâncene drept întristare), PenB, V, 45. — E același cu dr. *broboadă*. — < ?

BRUBUȘTÎNĂ, sf., pl. *brubuștine* și *brubuștin'i*, fumărișă, «fumeterre», Kats, I, 72. — < ?

BRUÉSCU, vb. IV (*bruil, bruil, bruire*), privi, «regarder», Dal, 43; DR, V, 894; RF, II, 105-106; *ȝi frică' ôcl'il'i și brui s' veadă* (ȝi frecă ochii și privi să vadă), PLit, 763; PAnt, 86; *treămburi ma brușli la eale* (tremuri dacă te uȝi la ele), PAnt, 276; Bair, 118. V. *brăscu* și sinonimul *mutrăscu*. — PB, 552: <*brăscu*. — <alb. *mbronj* „guardare”.

BRUĂȚE, sf., pl. *bruă'ăți*, Nic, 313 (*brăyățe*) — v. *buryățe*.

BRŪHAV, -vă, pl. *brūhav* (*brūhayi*), -ve, buhav, «creux; pourri; tuberculeux», Dal, 43. V. *băhav, plhrtoós, prūhav, pūhav*. — Cf. și gr. *μυροχρῶς* (Σαρ, 19).

BRŪIRE, sf., pl. *bruiri*, privire, «action de regarder; regard», Dal, 43. Sinonim: *mutrire*.

BRŪIT, -tă, pl. *bruți*, -te, privit, «regardé; veillé; soigné», Dal, 43.

BRŪITĂ, sf., fără pl., privire, «regard; surveillance; soin», Dal, 43. V. *brîtă* și sinonimul *mutrită*.

BRUJOLĂ, sf., pl. *brujole*, friptură la grătar, «grillade» Dal, 43; CEI, 60. — V. *burjola*.

BRUMI: și, *brum!*, s' *nică' lu-ar'tă* (și, brum!, se înecă în rlu), PB, 129²⁸ — v. *bluim!*, *tum!*

BRUMĂNCĂ, BRUMĂNGĂ, sf., pl. *brumă'nși, brumă'ndzi*, mănășă, «gant», FI, I, 3, 10. Sinonime: *hîrôtă, pum'nică*. — < ?

BRUMĂNICĂ, sf., pl. *brumă'nifi* (Aminălu), măcriș, «oseille», Nic, 329 (unde se menționează lat. *brumaria* „ped de lion (plante)”). Sinonim: *burbunăcă*. — < ?

Brumăr, sm., noiembrie, «novembre, brumaire», Dal, 43; Nic, 332; Mih, 75; AI, 1901-1902, 21; AI, 1903, 8; Lum, I, 171; FI, I, 4, 9; *i mēslu al Brumăr* (e luna lui Brumar), BNA, I, 82; *su' neguri di Brumăr* (sub neguri de noiembrie), Lum, II, 337; PAnt, 213; BNA, IV, 50; *cad ca frânza tru Brumăr și ca skiclu tru-Alunăr* (cad ca frunza în Brumar și ca spicul în Cuptor, în iulie), Velo, 35; PAnt, 328; BNA, V, 105. Sinonimi: *Nuēmbriu*. Cf. gr. *Μπρουμαρς* (Boga, I, 261). — <lat. *brumarlus*.

BRUMĂRE, sf., pl. *brumă'ri*, brumare, «action de geler blanc», Dal, 43; Mih, 75. V. *mbrumăre*.

BRUMĂT, -tă, pl. *brumăt*, -te, brumat, «couvert de frimas; champlé», Dal, 43; Nic, 332; Mih, 75. — V. *brumădză, mbrumăt*.

BRŪMĂ, sf., pl. *brâme*, brumă, «gelée blanche; frimas», Dal, 43; Nic, 332; Mih, 75; PScr, 198; PB, 552; *hîl'ea-a brumăt'ei și-al vînt* (fîlca brumei și a vîntului), PAnt, 158; BNA, II, 52; *si-n'i ti-adănă brăma!* = murire-ai la căderea brumei!). V. *ăpir* 2°. — <lat. *bruma* „(le solstice d'hiver)”.

BRUMEĂDZĂ, vb. I unipers. (*brumă', brumâl, brumăre*), a cădea brumă, «geler blanc», Dal, 43; Nic, 332. — V. *mbrumeádză* și dr. „o brumat”, DHaI, 172. — < *brumă*.

BRUMÓS, -moásă, pl. *brumôși -moăse*, *brumos*, «couvert de givre; givré», CDDE, 187; *avăm dz'le brumoăse* (avurăm zile brumoase). — < lat. *brumosus* „d'hiver”.

BRŪNDZU, sn., pl. *brândzuri*, bronz, «bronz», Mur, I, 243. Sinonim: *tânge*. — < *μπροῦν-τζος* < it. *bronzo*.

BRUSCĂME, sf. (pl. *bruscă'n'?*), broștet, «(grand) nombre de tortues», Dal, 43. — < *broască*.

BRUSCÓN'ÎŪ, -codn'e, pl. *bruscón'i, -codn'e*, sm., sf., broscoi, broscăică, «grenouille mâle, grenouille femelle», Dal, 43; Nic, 333; *tri broască, bruscón'llu-l soare* (pentru broască, broscă și soare), PLit, 437; *nu-i vi'ră ma mușcă di bruscón'llu-a l'el* (nu e nimeni mai frumos decât broscă și el), PLit, 770. — < lat. **broscœneus*?

BRUȘTERNIȚĂ, sf., pl. *brușterniță*, piuă?, «mortier»: *aveă brușterniță cu doă' aroăte*, *că năs cu brăștu lucră* (avea piuă (?) cu două roate, căci dinsul lucra cu lipan), CȘc, 47. — < *brăștu*.

BRUȘTIR, sm., pl. *brăștiri*, brustur, «bardane», Mih, 75; *ningă ape și la cășiriște cresc brăștiri* (îngă ape și la tîrle cresc brusturi). V. *brăștur*, *brăștură*.

BRUȘTIRUSĂ, vb. IV (*bruștirusă, -să, -sire*), a colora cu brusturi, «colorer les tissus à l'aide des brăștiri»: *adîmtul nu-l bruștirusă* (păstăvul nu l-a colorat cu brusturi), FI, II, 2, 5.

BRUȘTULĂ, sf., pl. *brăștule*, plăcintă cu brinză și unt, «gâteau au fromage», Kats, I, 72. — V.:

BRUȘTURĂ, sf., pl. *brășturi*, brusture, «bardane, lappa», Dal, 43; *si-ascămsi pril brășturi* (se ascunse prin brusturi), PB, 114²⁴. Fierbînd tulpini și rădăcini de *bruștură*, se obține o culoare roșcată pentru diferitele *adîmturi*. — V. *brăștur*.

BRUTICĂME, sf. (pl. *brulică'n'?* — v. *bruscăme*), broscărie, «(grand) nombre de rainettes», Dal, 43; Nic, 333; *brulicămea i hrănă tri lăift* (broscăria e hrană pentru berze). — < *broătic*.

BRUTICĂRE, sf., pl. *brulică'ri*, orăcăire, «action de pousser des cris (en parlant des rainettes); sorte de sifflement imitant les cris des rainettes», Dal, 43; PLit, 85. — V. *brulicădzî*.

BRUTICUȘŪ, sm., pl. *brulicăși*, brotăcel, «petite rainettes». — Cf. și alb. *brelëkôsë* „rana”. — < *broătic*.

BRUTIKÉDZŪ, vb. I (*brulicăi, -căi, -cări*), orăcăi, «imiter les cris des rainettes», Dal, 43. — < *broătic*.

BRŪȚĂ, sf., pl. *brăfă*, iepingea, «caban de drap noir sans manches, ayant la même forme que l'ieptingea dacoroumaine (v. PIm, I, 85; III, 197)», PETim, 7; PArom, 183. — Cf. gr. *μπ(ε)ρούτσας* (Boga, II, 42; 231). — < alb. *bërruëë, brūëë*, „mantello con rivestimento di lana par la pioggia e per il freddo”.

BRŪZGĂ, sf. (pl. *brăzgi*), drojdie, «marc; résidu d'huile, de vin etc.», Dal, 43; Nic, 333. V. *blăzgă*. — Cf. și gr. *μπροῦσχος* „brusque; sec”, it. *brusco*, bg. *brăzgam* „prûskam”.

BRUZGĂESCU, vb. IV (*bruzgăi, -ăi, -ăire*) «être sur le point de vomir», Dal, 43. — < *brăzgă*.

BRUZGĂIRE, sf., pl. *bruzgăiri*, a vomita acreală, «action de vomir; vomissement», Dal, 43. Sinonim: *vumeăre*.

BRUZGĂITURĂ, sf., pl. *bruzgăituri*, vomitură, «acidité qui cause des vomissements; vomissement», Dal, 43.

BU! «interjection par laquelle on essaie à faire peur aux petits enfants», PLit, 80; *bá-uuá!*, *taft*, *că yine bôșea* (bu-uuu!, taci (nu plînge), căci yine goața (dîhania) *să te ia*). — Cf. alb. *bubê*, „bau-bau, con cui si fa paura ai bambini”, precum și, aci, *bûbâ*¹ și *bubușâr*, care, prin apocopare, au putut rămînea ca *bu*.

BUBĂÎR, -ră, pl. *bubăîrî*, -re (și *bubaîrean*¹, -ne), personaje mascate, «personnage masqué du jeu carnavalesque *Liçvêearil*’i, correspondant au personnage masqué *Mătul* du jeu dacoroumain *Călușarii* ou *Călușeii*; personne grotesquement masquée, qui peut faire peur aux enfants», PB, 552. Sinonime: *babușear*, *bubușâr*, *iskinâr*. V. și *clôput*. — Cuvîntul circulă și în greaca populară: *μπουμπάρης*. Cf. și alb. *bubê* menționat sub *bu!* — < ?

BUBĂ¹, sf., pl. *bûbe*, gogoriță, «croque-mitaine», Dal, 43; Nic, 327; CEI, 60. — V. *bu!*: < alb. *bûbê*.

BUBĂ², sf., pl. *bûbe*, larva gîndacului de mătase, «ver à soie», Dal, 43; Nic, 327; CEI, 60. — Cf. și alb. *bûbê* „baco da seta”. — < bg. *buba* „insecte”.

BUBĂLĂ, sf., WTh, 122; 308 — v. *bucvâlă*, *buvgâlă*.

BUBOĂTE, sm., Mur, I, 229; Dun, I, 95 (< lat. *vota*, sg. *volum*) — v. *Boboătem*, *Bubu-tează*.

BUBOÎE, sf., pl. *bubôîe*, fasole uscată fiartă, «haricots boullis, Kats, I, 71. Sinonim: *făsûl’e*. — V. *bôbală*.

BUBÔT, -boată, pl. *bubôî*, -boâte, ghebos, «bossu; gobin»: *lai cucoâte*, *lai buboâte*, *le-âre pâl’ea di nu-și poâte?* (măi cucoșule, măi cocoșatule, ce are puica de e bolnavă?), PLit. 194. Sinonime: *cambâr*, *cucușeât*, *gubês*; *neusurât* etc. — < ?

BUBÔTĂ, sf., pl. *bubôî*, lipie de mălai, «galette de farine de maïs, délayée dans l’eau et chauffée en galette ou cuite au four; (gaude)», Dal, 43; Nic, 327; DR, III, 728; CN, 174; *fărâ bubôlă tu căpistădre* (fără mălai în căpistere = săraci lipiți), PB, 416¹⁰ — v. *skin*¹ etc.; *mtcâm pl’ni di bubôlă* (mîncam pline de mălai), PB, 147⁹⁹. Sinonim: *babanăfă*. — Cf. și alb. *bobôl* și gr. *μπομπότα* „galette de maïs”, „pain de calembok”, Pouq, II, 601. — (În *ΑῖΓ’*), 58: *μπομπότα* = „λοῦτος” = „ἐκλεκτὸν ἡῶμα”). — < ?

BUBŪ! «interjection exprimant l’abomination, l’horreur»: *bubû!* *le nă vin’i pristi cap!* (valeur! ce ne-a venit peste cap!). Interjecție femeiască. — V. *bobô!*, *pupû!* și alb. *bubû* „ohimé!”.

BUBUÉSCU (mi), vb. IV (*bubui*, -uit, -uire), îngrozî, «(s’)épouvanter; terrifier», Dal, 43; Nic, 327; PB, 552; *l’-eră frică s’ nu-l bubulăscă* (li era teamă să nu-l înspăimînte), FI, II, 5, 5; *di ilita a lui, fičôrîl’i s’ bubuiră di sculle* (din cauza lui, copiii se îngroziră de școală), CȘc, 50; *acăfă’ să s’ bubulăscă di soăcra lea arăda* (începu să se cutremure de soacra cea rea), PB, 303¹⁶. Sinonim: *lăhlărsescu* etc. — < *bubû!*

BUBUIRE, sf., pl. *bubuirî*, îngrozire, «action de terrifier; épouvante», Dal, 43; Nic, 327.

BUBUIȚ, -lă, pl. *bubui*, -le, îngrozit, «atteré, effrayé», Dal, 44; Nic, 327; *bubui* *di cî’le arădără* (îngrozîți de cîte răbdără, suferiră), Lum, II, 348; BNA, IV, 97. Sinonim: *fricuî*.

BUBŪKE, sf., pl. *bubûkl*, mugur, «1°. bourgeon — v. *clecîă*, *lîpur*; 2°. bouquet», Dal, 43; Nic, 327; Mih, 75; GEI, 118; PLit, 292. — 1°: *ca năstima bubûke a floăril’el di mac* (ca năstîmul mugur al florii de mac), ArE, 6; 2°: *cu bubûkl di flori tu m’î nă* (cu buchete de flori în mînă), BNA, II, 54. — Cf. gr. *μπομπόκη* „bouton des fleurs”, alb. *bubûke* „bocciuolo”; în albaneza din sudul Italiei: *bubûkje* „bouquet”, SRaps, 255.

BUBUKIÔS, -kloasă, pl. *bubuklôșt*, -kloăse, bubos, «couvert de bubes; pustuleux», FI, II, 3, 10. — < *bubûke*.

BUBUKISÉSCU, vb. IV (*bubukisî*, -sit, -sire), înmuguri, «1°. bourgeonner; 2°. se faner», Dal, 43; Nic, 327; GEI, 118; LP, 209. — 1°: *pădûrea bubukisî* (pădurea a înmugurit), PenB,

IV, 60; *apărni' s' bubukisească frl'ndza-a fâglul dil păduri* (Incepu să imbobocească frunza fagului din păduri), Lum, V, 184; BNA, II, 44; 2°: *l'i si bubukisî fâfa* (fața i s-a ofilit) — v. *mărânçi(p)sescu*. — < $\mu\beta\upsilon\upsilon\mu\pi\upsilon\kappa\iota\acute{\alpha}\zeta\omega$ „boutonner”.

BUBUKISÎRE, sf., pl. *bubukisîri*, înmugurire, «action de boutonner; eclosion», Dal, 43; Nic, 327.

BUBUKISÎT, -tă, pl. *bubukisîț*, -le, înmugurit, «bourgeonné; fané», Dal, 43; Nic, 327.

BUBULÎC, sm., pl. *bubulîți*; **BUBULÎCĂ**, sf., pl. *bubulîțe*, gînganie, «1°. hanneton; 2°. lillevées», Dal, 44; Nic, 327; PScr, 198. 1°: *arizlu âri bubulîți* (orezul are gînganii, insecte mici); 2°: *âri bubulîți în cap* (are gîrgăuni în cap), PLit, 676; *mușica, plină di bubulîți* (bătrînică, plină de drăcii), PB, 417¹²; nu 'și șleă drăcurîl ș' bubulîți (nu-și știa drăcurii și drăcii), PB, 453³¹. — < *bubă*.

BUBUL'EĂNĂ, sf. pl. *bubul'éne*, bobornic?, «arbrisseau de montagne aux fruits rouges; veronica beccabunga?», Dal, 44. — Pentru -l'eănă, v. *dail'eănă*, *gugul'eănă*. — Cf. bg. *boboljakû* „véronique cressonnée”. — < ?

BUBUL'ÎȚĂ, sf., Dal, 44 — v. *bubul'eănă*.

BUBUL'ÎȚĂ, sf., pl. *bubul'îță* «fruit de l'arbrisseau — v. *bubul'îță*», Dal, 44; PMegR, II, 109.

BUBŪNĂ, sf., pl. *bubune*, flacără mare, «flamme», Dal, 44; *caștea la noi s'ârde pi bubună, pi piră mare* (la noi, cafeaua se prăjește la pară, la flacără mare), Al. 1903, 89; *piră bubună* (flacără văpaie), Al. 1903, 92. Sinonime: *bărbărută, fleamă, gîlmă'dz, piră*. — Cf. gr. $\mu\beta\upsilon\mu\pi\upsilon\kappa\iota\acute{\alpha}$ (Hris, 94; Boga, II, 156). — (Pentru cei predispuși spre complicații, spre neliniști, în greacă e dictonul: „ἔχει μπουμπόλους 'ς τὸ κεφάλι”, 'ApII 403). — V. *buburănă, dumăne* și:

BUBUNEĂDZĂ, vb. I unipers. (*bubună*?, -năl, -năre), tuna, «tonner», Nic, 328. — V. *bumbuneădză*.

BUBURĂNĂ, sf., pl. *bubură'nî*, flacără mare, «grande flamme», Nic, 328. — V. *bubureădză*. — < ?

BUBURĂRE, sf., pl. *bubură'ri*, pîlpiire, «action de crépiter, de pétiller; action de se bouffir», Dal, 44; Mih, 75. — V. *bubureădză, buburédză*.

BUBURĂT, -tă, pl. *buburăț*, -le, pîlpiit, «crépité; bouffi», Dal, 44; Mih, 75.

BUBUREĂC, sm., pl. *buburéli*?, liliac, «chauve-souris», Mur, I, 246. Sinonime: *dobru'l'eac, nihtiriđă*. — < ?

BUBUREĂDZĂ, vb. I unipers. (*bubură*?, -răt, -răre), pîlpti, «pétiller; craquer», Nic, 328; *bubureădză fôclu* (focul pîrîie), Dal, 44. — V. *bubuneădză* și *burbureădză*. — < ?

BUBURÉC, sm., pl. *buburéți*, rinichi, «rognon, rein», Dal, 44; Nic, 328; PB, 522. Sinonim: *aric'lu*. — Cf. vsl. *bubrêgû* „ren”; bg. *bubrekû* „rein”; alb. *bubureke, bubrek* „rene” și *bumbrekêl* „reni”; tc. *bubrek* (280) „rognon”.

BUBURÉC, sm., pl. *buburéți*, ciupercă, «champignon», Dal, 44; Nic, 328; PB, 552. V. *buréc* și sinonimele *șupérnică, pečlărcă*.

BUBURÉDZŪ (mi), vb. I (*buburăl*, -răt, -răre), buhăi, «(se) bouffir», Mih, 75. Sinonim: *buldzinédzū*. — < ?

BUBURÓS, -roăsă, pl. *buburôști*, -roăse, buhăit, «bouffi», Mih, 75.

BUBUȘĂR, sm., pl. *bubușări* — v. *bubair* —, Dal, 44; CEL, 60 (< *bubă*¹); *vine bubușărlu s' vâ ml'că* (vine goața să vâ mănince), Cal. 1911, 205. — < ?

BUBŪTĂ, sf., pl. *bubute* «flamme»: *bubăta a bătkil'el* (flacăra luptei), Fl, II, 7, 17; 7, 16; *bubăta a calăstasîl'el-l'i* (văpaia situației ei), Fl, II, 55. V. *bubună*. — < ?

Bubutează, sf., Bobotează, «Epifanie», Dal, 44. — V. *Boboătem*.

BUBZEĂLĂ, sf., pl. *bubzedle*, măceasă, «fruit de l'églantier».

BUBZÉL (Sămărina), sm., pl. *bubzél'i*, măceș, «églantier». Sinonim: *măcăsă*. — < ?

BUCÁL, sn., pl. *bucă'l'i*, carafă, «carafe», Dal, 44; PB, 552; *șeade n căle un țucăl di 'șl-ari'de di bucăl* (stă în drum un țucal de-și rîde de o carafă), PLit, 428. Sinonim: *bujân*. — V.:

BUCÁLE, sf., pl. *bucă'l'i* «carafe», Nic, 326. — Cf. gr. *μυροκάλι*, tc. *bouqal* etc. — < it. *bocciale*.

BUCÁTĂ, sf., pl. *bucă'ti*, bucată, «morceau», Dal, 44; Nic, 326; Mih, 75; PScr, 198; Gram, 227; *armile... cad bucă'ti adrate* (armele... cad făcute bucăți), PAnt, 281; Bair, 123; *bucă'ti fă-n'l-te, scumpă, line* (bucăți fă-mi-te tu, scumpă), PAnt, 291; BNA, I, 4; *s' u făcă di bucă'ti* (să o facă din bucăți), PB, 22²²; *va-n'l mi făcă bucă'ti di bucă'ti* (mă vor face bucățele din bucăți), PB, 288²; *u fac bucă'ti di bucă'ti* (o fac bucăți din bucăți), LP, 34; *justănea făptă bucă'ti di bucă'ti* (rochia făcută bucățele), LP, 36. Sinonime: *cumătă*, *mîșcătură*. — < lat. *buccata*.

BŪCĂ, sf., pl. *bucă*, bucată; coapsă etc., «1°. morceau; 2°. bouchée; 3°. joue; 4°. cuisse, fesse», Dal, 44; Nic, 326; Mih, 75. — 1°: *ună bucă di pl'ne* (o bucată de pline), CAR, 279 — v. *bucătă*; 2°: *nevăsta... 'șl-loă c'ti ūnă măsînă tu bucă* (nevasta... își lua (se servea cu) cite o măslină de îmbucătură = mînca fără economic), AL 1903, 89 — v. *mîșcătură*; *u l'ed omu ș' tu-ună bucă u-arăklîșură în gără* (o ia omul și, într-o îmbucătură, o alunecă în gură), BațP, 37; 3°: *buca a fălăl'el l'i-aruși* (buca feței i se roși); 4°: *un gugôșă tu bucă l'i-treăfe* (prin coapsă îi trece un glonț), Lum, VI, 4, 25 — v. *coăpsă*; *fičlôrlu lăl'e 'nă bucă* (flăcăul tale o coapsă), PB, 379³⁵; *ună bucă di carne* (un but de carne) — v. *bute*; *heărsiră bufle* (au fiert pulpele); *din'icără bufle* (au tăiat în felii buturile), Trib, I, 8'9, 10. Sensul 4° e mai general. — Cf. dr. *bucł* (pl.) „fesse” și alb. *bukë* „pane; bocca”. — < lat. *bucca* „bouche”.

BUCĂȚICE, sf., pl. *bucățici*, bucățea, «petit morceau», Mih, 75; *Indrăpșt slntu s' mi făcă bucățice* (sînt pregătiți să mă facă bucățele), CȘc, 51. V. *cumălîce*. — < *bucătă*.

BUCLĂR, sm., pl. *bucłări*, care face fedeleșe, «celui qui fait et vend des barilletts», Dal, 44. — V.:

BŪCLĂ, sf., pl. *bucle*, fedeleș, «sorte de petite seille servant à apporter de l'eau à boire ou de vin», Dal, 44; Nic, 326; GEI, 118; *nu ari apă tu bŭclă* (nu are apă în fedeleș), PLit, 811; *mi duședm cu bŭcla n m'î'nă* (mă duceam cu fedeleșul în mînă), PAnt, 295; BNA, I, 122; *s' teărnă cu bŭcla mplînă* (se întoarce cu fedeleșul plin), PB, 189²⁹; *cărvănărlu 'șl-ăre bŭcla cu yin* (cărvănarul își are fedeleșul pentru vin) — v. *côfă*. Sinonim: *văfělă*. — Gr. *μυροκλα* (Hris, 329; Boga, I, 255; II, 156; bg. *bukla* (BER, 88). — Pentru formele ei, cf. PAnt, 52 și PIm, II, 199-200 (forme identice pe care le-am constatat personal și în Moldova istorică etc. Pentru etnografia rusă, cf. Degub, II, 260 etc. — < ?

BUCLĂȚĂ, sf., pl. *bucłăță*, fedeleș mic, «petite bŭclă», Dal, 44; PB, 552; PLit, 907; Veșo, 37; PIm, II, 199; *la șopot 'șl-umpleă bucłățale ūnă fedlă* (la șipot o fată își umplea micile fedeleșe), PenB, VI, 140.

BŪCUR (mi), vb. I (*bucurăt*, -răt, -răre), bucura, «jouir, se réjouir», Gram, 227; PET, 11-12 (< lat. **bucculare*). Verb dispărut din circulație. V. *mbăcur*. Sinonim: *hărisescu*. — < alb. *bukuronj* „abbellire”.

BUCURÎL'E, sf., pl. *bucurîl'e*, bucurie, «joie»: *mor cu bucurîl'e* (mor cu bucurie), CosP, 29. Sinonim: *harădă*. — < alb. *bukurî* „bellezza”.

BUCUSÊSCU, vb. IV (*bucusîl*, -sîl, -sîre), înghiți, «engloutir, avaler», Nic, 326. Sinonime: *angl'it*, *ascăpil* 3°. — < *μπουχώνω* „mettre dans la bouche”.

BUCUSÎRE, sf., pl. *bucusîri*, înghițire, «action d'avalier; engloutissement», Nic, 326. V. *angl'ităre*, *ascăpilăre*.

BUCUVĂLĂ, sf., pl. *bucuvăli*, papară, «du pain chaud émietté et mélangé avec du beurre et du fromage frais», Dal, 44; Nic, 326; Mih, 75; CFr, 107; DR, II, 521; PDicț, 14.

V. *buvgălă* și sinonimul *păpără* 1°. — În general, *bucuvăla* constituie o atenție pentru cel pentru care se pregătește — bunăoară, pentru un ginere cînd vine în casa socrilor lui ca *logodnic* sau ca mire. — Gr. *μπουκουβάλα* (Boga, II, 44). — < alb. *búkë* „pane” + *vâlë* „cald”. —

BUČICÓS, -*coasă*, pl. *bučicóși*, -*coșe*, *cărnos*, «charnu»: *făfile a meale roșe, bučicoșe* (obraji mei roșii, plini), CFr, 157. — V. *bučicós*, *bușculós*.

BŪČICU, -*că*, pl. *būčiki*, -*ke*, oacăr, «brebis, mouton aux cercles rouges autour des yeux; qui a le corps blanc et les joues rouges». — V. *būšču* (și *oáčrnu*), și gr. *μπούέ'κου* (Boga, I, 259, II, 45; 157).

BŪČINE, sm., pl. *būčín'í*, Mih, 75; *aruculit ca un būčine* (rostogolit ca un buștean), Lum, V, 147 — v. *būčum*.

BUČIŪ, *būče*, GrS, III, 267 — v. *būčcu*.

BŪČIUM, sm., pl. *būčlun'í* și *būčín'í*, buștean, „būche; tronc; billot”, Dal, 44; Nic, 330; PET, 12 (< lat. *busio*, -*onem* „combustion”); *aflără un būčum mare di arbure* (găsiră un buștean mare de arbore), Lum, V, 151 — cf. dr. „au cumpărat buciunii de viță”, BD, 54. Cf. și PAP, 67 etc.; *nts* — *būčum* (dinsul — buștean), PB, 365¹⁸. Sinonime: *căfur*, *klutăc*. — < ?

BUDĂLĂ'C, -*că*, pl. *budălă'fi*, -*fe*, prost, «inintelligent»: *căre este mintiménlu ș' căre este budălă'clu* ? (cine e inteligentul și care este prostul ?), Cod, 61²⁸. — Cf. alb. *budallaqe* „stupida”. — V. *budlă'*.

BUDÉC, sn., pl. *budéle* «băton alpestre à l'aide duquel en évite le glissoire pendant l'hiver», Mih, 75. — < bg. *boderŭ* „saignillon”.

BUDÍC, sn., pl. *budífe*, urciore, «cruche», PLit, 355; Lum, V, 204. Sinonim: *počlŭ*. — < ?

BUDÍN, sm., pl. *budin'í*, vierme de mătase, «ver à soie», Dal, 44; Nic, 328. — < ?

BUDILĂ', *budiloán'e*, pl. *budlădz*, *budlloán'e*, prostănac, «imbécile; stupide»: *scođă, budlłá', s' ai puleäre mare* (scoală-te, prostule, ca să ai putere mare), PLit, 805; *coăda a budlloán'il'e di ũrsă* (coada prostănacei de ursoaică), PLit, 816. V. *budălăc* și sinonimele *glar*, *hazó*, *hul* etc. — < tc. *boudala* (281) „imbécile”.

BŪDRĂ, sf., pl. *būdre*, pudră, «poudre»: *būdră di lilie* (pulbere de flori), ArE, 20. — < ποῦδρα < fr. *poudre*.

BUDRŪME, sf., pl. *budrân'í*, podrum, «cave; prison souterraine», Dal, 44; Nic, 328. V. *bădrume*. — < tc. *bodroum* (282) „prison souterraine”.

BUDUCIȘĂR, **BUDUCUȘĂR**, sm., pl. *buductșări*, specie de corb, «oiseau grand comme un corbeau et blanc au ventre», Dal, 44; *cu gura di buducușăr* (cu gura de corb), PenB, VI, 26. — < ?

BUDUVĂI, sn., pl. *buduvăle*, bazine, «bassin; citerne», PB, 414³⁴. Sinonim: *stérnă*. — < ?

BUDZĂR, -*ără*, pl. *budzări*, -*ăre*, buzat ?, «lippu ?», Dal, 44; *zmélčtu, zmélčtu budzäre* („melcule, melcule buzare”), PLit, 197. — Cuvînt neidentificat, cu sens („buzat”) nemotivat în legătură cu melcul. — < ?

BŪDZĂ, sf., pl. *būdză*, buză, 1°. *lèvre*; bord; 2°. *affliction, chagrin; fâcherie; regret*, Dal, 44; Nic, 330; Mih, 75. — 1°: *ări būdză aruvirsăte* (are buze spuzite); *s' nu-n'í ar'đă būdză și-a n'ia?* (să nu-mi ridă și mie buza ? = să nu mă bucur și eu ?), PB, 206²⁴; PAnt, 93; *l-vălămără būdză di-amăre* (il uciseră la țărnuț mării), PLit, 936; PAnt, 38 — cf. alb. „*búz' e lămit* = riva del fiume” (Le, 63); *Dăna eră būdză cu būdză* (Dunărea era revărsată de la un țărnuț la altul), PAnt, 343 — cf. alb. *perbúze* „plin pînă la buze” (Hr, 310); 2°: *farmăc!*, *būdză cripătă* (venin !, tare amărit !), PB, 201¹⁵; *dipúse būdzlle* (lăasă în jos buzele, se supără), PLit, 437 — v. *năre* 8°; *ca ml'ne va-și mūșcă būdzăli* (ca mline o să-și muște buzele, ca mline va regreta). V. *būză*. — Mai toate aceste sensuri sînt curențe și în albaneză (cf. Le, 62-63), ca și în greacă (sub: *χεῖλι*). Pentru sensul 1° «bord», cf.: „sur la lèvre du

fleuve (expression tout égyptienne)", CosEt, 234. V. și *mărdzine* 1° etc. — Cuvîntul e același cu dr. *buză* și alb. *búzë*. — < ?

BUDZĂNĂRĂ, sf., pl. *budzănă'rî*, clin de haină în formă de buză, «pli (d'un habit) en forme de lèvres», Mur, I, 249. V. *buzunăr*. — Cf. dr. *buzunăr*, gr. *μπουζού* „poche”. — < ?

BUDZÓS, -*dzoasă*, pl. *budzósi*, -*dzoăse*, buzos, «lippu»: *budzósi'l'i arákl* (buzății arapi, negri), Fl, I, 3, 5. V. *budzár*. — < *búdză*.

BUF, sm., pl. *buhl*, bufniță, 1°. hibou; 2°. sot; nigaud, Dal, 44; Nic, 330; Mih, 76. — 1°: *tu keáre doármé búflu alándál* (în locul fără soare doarme bufnița lăudată), Lum, I, 192; *si-adunără órn'il'l tof di bágára búflu cap* (s-au strîns toți corbii de puseră bufnița conducător), PLit, 437; 2°: *ca s' ylnă búfa di úrsă*, PB, 47²⁸ — v. *búfă* 2°; *mári buf hîl!* (mare prost ești!). — Cf. și alb. *buf* „gufo, barbagianni”, gr. *μυοῦφος* „grand-duc; imbecile”, bg. *buhlûl* „grand-duc”.

BUFĂR, sm., pl. *bufărî*, coteț, «poulailler», GrS, IV, 378; CFr, 28. Sinonim: *cumășă*. — < ?

BŪFĂ, sf., pl. *búfe*, bufniță, 1°. hibou; 2°. borgne; aveugle; sot, Mih, 75. — 1°: *búfa nu vedde dzăna* (ziua, bufnița nu vede); 2°: *ca s' ylnă búfa di úrsă* (de va veni bădărana (prostănaca) de ursă), PB, 47²⁸. V. *buf* (care circulă și ca adjectiv) și *búhă*. — < alb. *búfë* „barbagianni”.

BŪFCĂ, sf., pl. *búfke*, moț, «aigrette; houppes», Nic, 331; *găl'înă cu búfcă* (găină cu moț), Dal, 44. — Pl. *búfke* «sornettes» — v. *burlidă* 3°, *curcubelă* 4° etc. — V. *púfcd*.

BUGĂȚE, sf., PB, 553 — v. *bugunîță* și *bugățe*.

BUGÁT, -*lă*, pl. *bugát*, -*le*, bogat, «riches», Mih, 75; Nic, 325 (și *bucát*); PScr, 198; CEI, 60; *si s' fácă bugás* (să se facă bogați), Cod, 15 b²⁵. V. *mbugát* și sinonimele *avát*, *nicuklr*. — < vsl. *bogatŭ* „dives”.

BUGĂTLĂ'CĂ, sf., bogăție, CLitur, 125 — v. :

BUGĂȚĂ'LE, **BUGĂȚIL'LE**, **BUGUȚIL'LE**, sf., pl. *bugătl'l'l*, bogăție, «richesse, opulence», Nic, 325; Mih, 75; *bugătl'le n jerû* (bogăție în cer), Cod, 64 b²⁵. Sinonim: *aveáre*. — < *bugát*.

BUGDÁN, **BUTDÁN**, -*nă*, pl. *bugdán'l*, -*ne*, chipeș, «de belle mine, de belle prestance, d'une bauté impressionnante», PDict, 14; *bugdánă aleáplă* (aleasă față chipeșă), PenB, III, 168; IV, 124; *pirușeána... afeá bugdána* (iubăreata... acea mindra), PenB, IV, 44; *li úmplu eú vásili*, *buydána-n'l* (le umplu eu vasele, mindra mea), Caraf, 12; PenB, IV, 45; *amirádz bərbósi și tinire bugdáne* (împărați bărboși și tinere mindre), Fl, I, 3, 9; *ócl'tû di bugdánă* (ochiu de frumoasă aleasă *fată sau femeie*), Fl, II, 1, 12. — Nu se poate preciza dacă e chiar numele propriu *Bogdan* (< vsl. *bogŭdanŭ*), care apare și în poezia populară balcanică, inclusiv cea aromână, sau dacă ar fi să vedem în acest cuvînt o persoană din *Bogdania* (cf. tc. *bughdan* (270) „Moldavie-Valachie”), dată fiind renumita frumusețe a dacoromânelor — cf. și PPar, 18.

BUGUNÎȚĂ, sf., pl. *bugunîță*, rodini, «sorte de panade, cadeaux (surtout des fruits, des pâtisseries soufflées, des beignets) qu'on apporte à une nouvelle accouchée»: *adufét a li li-hoaná bugunîță* (aduceți lăhuzei bogace), Fl, I, 4, 6. Sinonim: *lihun'éatic*. — V. *bugățe* și :

BUGĂȚE, sf., pl. *bugát'el*, pogace, «galette feuilletée; gâteau; tourtes», Dal, 44; Nic, 325. — Cf. și gr. *μπουγάτσια*. — V. *pugățe*.

BUTĂNE, sf., pl. *buyát'n'l* ? ? cuveau, tine; buanderie ? : *dădeá s' intră tu buyáne* (Inceră să intre în... ?), Fl, II, 4, 7. — < ?

BUTĂZE, sf., pl. *buyát'zi*, defileu, «détroit», Dal, 44; Nic, 325; *buyázee afeá n'ica di Șeáciște eásti ma fricoasă di afeá marea* (defileul cel mic din Șeáciște e mai de temut decît cel mare). V. *arăstloacă*, *dirvén'e*, *strimtără*. — < tc. *boghaz* (288) „gorge”.

BUGĂ', sm., *buyádz*, taur, «taureau; cerf imposant», Dal, 44; Nic, 324; *férbu*, *buyá'* *mári* (cerb, taur mare), PenB, V, 46. Sinonime: *bic*, *dámál*, *távru*. — <tc. *bogha* (288) „~”.

BUȚĂR, sm., pl. *buyédrî*, bouar, «bouvier; vachers», Nic, 325. — Analog formeî *ulár*: *buyéár* < *boâ*.

BUGĂI, *buyğloân'e*, pl. *buyğéádz*, *buyğloân'e*, nuntar, «gens de la noce (hommes et femmes) qui, le soir des nocés, vont de la part des parents de la mariée à la maison du marié», Dal, 44; *ca buyğî pri cal cu sêlâ* (ca nuntaș pe cal cu șea), BNA, II, 60, — < ?

BUGUZIE, sf., pl. *buyuzî*, bogasin, «boucassin; cotonade»: *podlâ di buyuzie* (șorț de bogasin), Lum, VI, 5, 22. V. *buhâsie*. — <tc. *bogassy* (289) „toile qui sert à faire des doublures”.

BUȚĂIȚ, sm., pl. *buğéâl*, boiangiu, «teinturier»; *va-n'î mi lórnu la buğédlu strân'ile* *ta si-n'î lătésu* (îmi mă voi întoarce la boiangiu ca să-mi înnegresc (cernesc) hainele), P.Lit, 885. V. *bulanğî*. — < ? tc. *bođja* (280) „action de verser”.

BUGLORNĂ, sf., pl. *buğlórne*, mincare gratuită, pomană, «nourriture gratuite», Mur, I, 250: *aflâ' buğlórni* (a găsit mincare gratuită). — <it. *buon giorno*.

BUHĂR, sm., pl. *buhârî*, Nic, 331 — cf. alb. *buhâr* „camino” și:

BUHARÉ, sm., pl. *buharádz*, horn, «trou par lequel sort la fumée; tuyau de la cheminée», Dal, 44; *ești priit buharé* (ești prin horn), PB, 122¹⁷. Sinonime: *băğé*, *coșă* 2°, *uğéd*. — GrS, IV, 382: <tc. persan *buxari* „cheminée”. — Cf. gr. *μυούχαρ(η)ς*, *μυουχαρές* „(tuyau de) cheminée” <tc. *boukhar* (254) „vapeur”.

BUHĂSIE, sf., pl. *buhastî* «boucassin; indienne», Dal, 44; Nic, 331 (*buhastî*). — V. *buhâsie*.

BŪHAV, -vâ, pl. *búhavî*, -ve, buhav, «creux; pourri; gonflé», Mur, I, 250; CEI, 80; *ǰâđ búhavâ* (obraz unflat). V. *brúhav*, *búlcav* și gr. *μυούχαβος* (Boga, I, 260). — <bg. *buhavû* „flétri, fané”.

BŪHĀ, sf., pl. *búhe*, bufniță, «hibou», Mih, 76; Lum, V, 186. — V. *buf*, *búđâ*, precum și tc. *boukhou* (281) „hibou”.

BUHĂSIE, sf., Mur, I, 250 — v. *buyuzie*.

BUHČĚ¹, sm., pl. *buhčéádz* — v. *bóhčē* —, Dal, 44. — <tc. *boghtcha* (289) „pièce d'étoffe de forme carrée servant à envelopper”.

BUHČĚ², sm., grădină, GrS, IV, 218; 239 — v. *băhčē*.

BUHTIRE, sf., pl. *buhlîrî*, osteneală, «fatigue, lassitude», Dal, 45; *ǰâr' buhlîre*, *ǰâr' lucrâre* (fără osteneală, fără lucru), Lum, V, 230. Sinonime: *apustusîre*, *avursîre* etc. — V.:

BUHTISÊSCU, vb. IV (*buhţisîl*, -sîl, -sîre), plictisi, «(s')embêter; se dégoûter; se lasser», Dal, 44; Nic, 331; Mur, I, 251. V. *bizirsescu* etc. — <μυουχτίζω „se rassasier”.

BUHTISÎRE, sf., pl. *buhţisîrî*, saturare, «rassasiement; dégoût; lassitude», Dal, 44,

BUHTISÎT, -tâ, pl. *buhţisîţ*, -le, dezgustat, «rassasié; dégoûté; fatigué», Dal, 45.

BUIĂĞI, sm., pl. *bulağéádz*, boiangiu, «teinturier», Dal, 45; Mih, 76. V. *buğéâtû*. — <tc. *boładŷy* (295) „~”.

BUIĂĞIL'KE, sf. pl. *bulağill'ki*, boiangerie, «teinturerie», Dal, 45. — <tc. *boładŷytky* (295) „~”.

BUIĂN, -nâ, pl. *bulân'î*, -ne *? bon à rien; vaurien?: *mi vidzâşl mâlîe orl, a leđ bulânâ, la ūşî-ŷ?* (m-ai văzut multe ori, fa nemernico (?), la ușa ta?), FI, II, 5, 2. — Cuvînt necunoscut. Poate că acest *bulânâ* trebuie citit *bulânû* „malheureuse”.

BUIĂNĞI, sm.: *si nvăpsi la bulanğéádzl'i tuğ* (s-a văpsit la toți boiangiîi = s-a făcut de ris), PGr, 27 — v. *bulağî*, *buğéâtû*.

BUIĂTĂ, sf., pl. *butef*, poiată, «abri (pour les animaux)», Dal, 45; Nic, 325; PAnt, 343; CEI, 60; *oi spinzurdte pril butef* (oi spinzurate prin poiei), RP, 4, 7. — V. *pătătă*, *putătă*.

BUIĂŢĂ, sf., pl. *butef*, culoare, «1° couleur; 2° fard; teinture; 3° dérision; 4° pauvre; malheur», Dal, 45; Nic, 325; PDict, 14. — 1°: *esă lilițe cu butef* (răsar flori în culori), Cal, 1911, 51; BNA, II, 52; *caluyredă ca bulădă* (călugăriță ca boia neagră = călugăriță nenorocită), PLit, 899; 2°: *și-deade cu bulădă* (și-a dat cu fard) — v. *škeasiđe*; *ded bulădă a căsăl'et* (casei i-am dat culoare, am vopsit-o); 3°: *tu noădădză-și-noădă di butef u mul'é* (a muiat-o în nouăzeci și nouă de boiele = a muștrat-o, a făcut-o de ris), PB, 283¹⁷ — v. *bulanți* și *rizile*; 4°: *u, bulădă di fičtor, murl* (vai, bietul de copil, a murit); *u, bulădă s' vâ bălă* (vai, bătut-v-ar nefericirea) — v. *bulân*. — Cu sens ca acel de sub 4°, cuvântul aparține graiului femeiesc, pentru care cf. și *bolă*, *bulsescu* 4°, *cătrâne*, *lată*, *pundătăr* etc. Sinonime: *hrómă*, *väfte*. — <tc. *bofa* (295) „teinture”.

BUIE, sf., pl. *bul* „.....”? : *arucăl... în r'pile căscăle a butelor stirnoăse* (aruncat ... în rpile căscate ale..... ? pietroase), Al, 1928, 57. — < ?

BUIĂTCU, -că, pl. *butmătfi*, -fe, neted, «plan; plat; grossier»: *oa butmătcu nt-păre tórlu* (cam plată, fără mînc, îmi pare urma piciorului), PenB, VII, 13. — < ?

BUIME, sf., pl. *buin't*, fular, «mouchoir de cou; foulard (des femmes); voile», Dal, 45; PenB, VI, 134; VIII, 87; *mă'le... cu bălfuri ș' cu buime* (bunicile... cu balțuri și cu fular), BNA, II, 70; *ndădrea acupireă cu ună buime albăstră* (țitile a că'slor (zarea acoperea acoperișurile caselor cu un voal albastru), Fl, I, 5, 3. V. *bulăme* și sinonimul *limuđelă*. — <tc. *boia*, *boioun* (297) „fichu”.

BUIŢ, -nă, pl. *buin't*, -ne, ca de bou, «(comme) de boeuf»: *oel'tu buin* «oeil de boeuf» = furuncle mare, LL, III, 222. Sinonim: *grănăllu afeł bânlu*. — <lat. *bovinus* „de boeuf”.

BUIȘESCU (mi), vb. IV (*bușil*, -sil, -sire), colora, «1° colorer; colorier; 2° teindre; peindre; 3° bafouer; 4° (se) rendre malheureux», Dal, 45; Nic, 325; Mih, 76; PScr, 198. — 1°: *nu-ș bulsedă, le, pėrl'i aht'ntu* (fa, nu-ți boi atita părul), PLit, 884; Lum, V, 184; 2°: *bulșim tăoănea* (zugrăvim tavanul); 3°: *l-bușlă tu misuhore* (l-au făcut de ris în piață) — v. *bulădă* 3°; 4°: *mi bulșescu* (mă jeluiesc), PB, 49²⁸; 5°: *lu-avinără pl'nă l-bușlă* (l-au urmărit pînă l-au nenorocit); 6°: *bulsedă-le, bulșite* (nenorocitul, boiește-te = compătimește-te = nefericește-te) — v. *curbisescu*. — Cu sensurile de sub 4°, cuvântul aparține femeilor. — V. *boi* și gr. *μφοιαιζω*. — <tc. *boianmaq* (296) „être teint”.

BUIȘIRE, sf., pl. *bușiri*, colorare, «action de colorer etc.», Dal, 45; Nic, 325; Mih, 76. V. *curbisire*, *pisusire*.

BUIȘIT, -tă, pl. *bușit*, -le, colorat; nenorocit, «colorié; teint; malheureux», Dal, 45; Nic, 326; *lu ti feăł, morț bulșită!* (unde te duceai, fa nenorocită!), PLit, 943. Sinonime: *cătrân*, *kiculă* 3°, *kisusil*, *lăit*, *nvăpsu*, *văpsil*.

BUIȚĂ, sf., pl. ?, «febris acuta», CEI, 60. Sinonim: *n'edăł*. — <bg. *buica* „~”.

BUIȚŢ, sm., pl. *buif*, bouf, «petit boeuf», Dal, 45. — Ca adjectiv: *linirle di tóra sântu ca bulfă* (tinerele de acum sînt ca văcuțe), Fl, I, 4, 6. — <boă.

BUIŢME, sf., pl. *buln't*, Mur, I, 251 — v. *buime*.

BUIURDIE, sf., pl. *bulurdil*, ordin, «ordre», Mur, I, 251. Sinonime: *đilăyle*, *émri* etc. — <tc. *boulourdy* (306) „ordre écrit”.

BUIURUN!, interj., «je vous en prie», BNA, III, 74 (*bulărur* „poftim”). Sinonim: *oriste*. — <tc. *boulourmaq* (306): *boulourynyž* „veuillez”.

BUJÂN, sn., pl. *buján*; **BUJÂNĂ**, sf., pl. *buján*, carafă, «joli broc de porcelaine; bouteilles», Dal, 45; PB, 553; GrB, 184; *cl'ndu-asculăși bujánlu și n't-deădișl line s' beăn?* (cînd ai ridicat carafa și mi-ai dat tu să beau?), Lum, II, 201; BNA, IV, 44; *l' un buján*

nă biâm yin (Intr-o (In aceeași) cană băurăm vin), ICAR, 48; *bujánile nidistupâte nu s' guleá di yin* (carafele nedesfundate nu se goleau de vin), PANT, 344. Sinonim: *cărăfă*. — Cf. tc. *bodja* (280) „action de verser, de transvaser”. — < ?

BUJÓR, sm., pl. *bujóri* «pivoine»: un *bujór di feálă* (un bujor de fată), FI, II, 2, 3; PANT, 252. — < dr. *bujor*.

BUKÉT, sn., pl. *bukéti*, buchet, «bouquet», DAL, 44; NIC, 326. V. *bubáke* 2°. — < *μπουκέτο* < fr. *bouquet*.

BULĂ'KI, sf., pl. ?, belșug, «abondance», CLITUR, 125. Sinonime: *birikéte*, *bunlăke*. — < tc. *bollyq* (293) „~”.

BULĖICÓS, -coásă, pl. *bulĖicóșl*, -coáse, plin, cărnos, «charnu»: *fălă bulĖicoásă* (față plină, rotundă). V. *buĖicós*. — < alb. *bullĖl* „mascellare”: *ka bullĖl* „è grasso, pingue”.

BULDŪME, sf., DAL, 45; NIC, 427. — v. *bldŭme* și sinonimul *pișteádă*.

BULDZINÉDZŪ (mi), vb. I (*buldzinál*, -nál, -năre), buhai, «(se) bouffir»; *fála ll't si buldzineádă, ca di bubótă* (fața i se buhăiește, ca de mălai), VAR, 252. — V. *sbuldzinédză*, *lnbulzinăre* și sinonimul *buburédză*. — < ?

BŪLGUR, **BŪLGURE**, sn. și sm., pl. *bŭlgure*, *bŭlgurl*, griu fierț, «blé bouilli; plat de froment moulu», NIC, 323; CFR, 108. V. *blŭgur*. — La tătarii din Crimeea: „... un pelaw fait de froment desséché et moulu avant d'être mûr, qu'ils appellent *bulgur*”, PALLAS, IV, 89. La sirieni: „*borghol*, c'est-à-dire du blé bouilli qui a été séché au soleil, puis écrasé grossièrement”, FEGHALI, 1081. — < tc. *boulghour* (283) „blé bouilli”.

BULÓC (nord), sn., pl. *bulóáfe*, birlog, vizuină, «gîte, repaire, tanière»: *sla ca ūrsa lu bulóc* (stă ca ursul în birlog). — V. *loj*. — Cf. vsl. *brŭlogŭ* „lustrum (ursi)”. — < alb. *bulók* „riparo”.

BULŪBAȘ, sm., pl. *bulŭbașl*, căpitan, «capitaine»: *vrel tra s' bag doi bulŭbașl s' ti-adără fășl?* (vrei ca să pun doi căpitani să te facă fișii?), BNA, II, 94; *ca vl'ră bulŭbaș s' poártă* (se poartă ca un buluc-baș, *tiranic*). — PGR, 27. — < tc. *buluk* (277) + *baehy* (293) „officier ottoman qui veillait à la sécurité publique”.

BULUBŌȚĂ, sf., pl. *bulubŏfă*, dimie, «escot de qualité inférieure dont on fait des braies, des chausses; braies faites de cet escot», DAL, 45; CN, 114; 129; 174; *făse ... ah'le brăfăte di bulubŏfă* (țese... atitea brăfate de dimie), FI, I, 3, 11. — < ?

BULŪKE, sf., pl. *bulŭkl*, buluc, «troupeau; harde», DAL, 45; NIC, 326; MIH, 76; *pasc bulŭkl di fěrĖi* (pasc grupuri de cerbi), PANT, 269. V. *blŭke*. — < tc. *buluk* (277), *boeuluk* (293) „compagnie”.

BŪLVURĂ, sf., pl. ?, praf de pușcă, «poudre à canon», MIH, 76. Sinonim: *bărdăle*. — V. *vălbura*.

BUL'EĂR, sm., pl. *bul'eărł*, șarpe mare, «grand serpent», DAL, 45; DR, II, 522. — < alb. *bullăr* „specie di serpente”.

BUM! «interjection onomatopéique exprimant un bruit, une détonation», PB, 553. — V. *bam-bum!*

BUMBĂC, sn., pl. *bumbăfe* și *bumbăcurl*, bumbac, «coton», DAL, 45; MIH, 76; PSCR, 198; PB, 553; PANT, 409; *eáste criscál lu bumbăfe* (e crescut în puf) — aluzie la viața dură de păstor și de cărăvănar. Sinonim: *scămânĖe*. — E același cu dr. *bumbăc*. — < ?

BUMBĂRI, sm. și sn., pl. *bumbări*, *bumbăre*, specie de cîrnat, «gros intestin (de mouton ou de chèvre) farci du foie, du coeur et de la rate de l'animal tués», DAL, 45; NIC, 327; PANT, 298; BNA, I, 126; 138; PIM, II, 221; CN, 173; PETIM, 7. — În satele aromânești, la hanuri-măcelării, alături de *arumăne*, *bumbărlu*, constituie un aperitiv excelent. — Cf. bg. *bumbar*² (BER, 89) „saucisson”, gr. *μπουμπάρι* „quelque chose de bourré; bourrelet”. — < tc. *boumbar* (294) și *moumbar* (1250) „andouille”.

BUMBĂR², sm., pl. *bumbări*, tăun, «taon», Nic, 326. V. *bumbunăr* și sinonimul *lăun* — <bg. *bómbai*¹, *brūmbar* (BER, 89) „scarabée”.

BUMBĂCÓS, -codsă, pl. *bumbăcôși*, -codse, bumbăcos, «cotonneux; mou comme le coton». — V. *bimbăcós* și:

BUMBĂKÍE, sf., pl. *bumbăkîi*, bumbăcărie, «endroit où on cultive le coton», Dal, 45. — <*bumbác*.

BUMBĂRĂC, sm., pl. *bumbărăți*, gînganie, «être vivant; insecte», Mih, 76. — V. *bumbăr²* și:

BUMBUNĂR, sm., pl. *bumbunări*, cărăbuș, «hanneton»: *alçîn'le suntu puł'ne și bumbunări'li málfi* (albinele sînt puține și cărăbușii mulți), Lum, VI, 5, 10. — V. *bumbăr²*.

BUMBUNĂRICĂ, sf., pl. *bumbunărițe*, măcriș, Dal, 45; PB, 553 — v. *burbunacă*.

BUMBUNEÁDZĂ, vb. I unipers., și **BUMBUNÉDZŪ**, vb. I (*bumbunidzá* și *bumbunidzái*; *bumbunidzái*; *bumbunidzáre*), tuna, «1°. tonner; 2°. gronder; 3°. flamboyer; 4°. fourrer», Dal, 45; Nic, 328; Mih, 76; PScr, 198. — 1°: și *cînd i sirîn bumbuneádză* (tună și cînd e senin), PLit, 625; *cîl bágá s' bumbuneádză, si-ascăpiră și sâ sfúldziră* (abia începea să tune, să scinteie și să fulgere), PB, 52^a; *tu vâtră fôclu bumbuneádză* (focul troznește în vatră), PAnt, 259; 2°: *bumbunidzá s' cārîneá dinll'i* (tuna și scrișnea dinții), Trib, I, 10-11; 29; 3°: *bumbuneádză-le, kirúle* (trăsnește-te (lua-te-ar dracul), prostule); 4°: *arâpi feáta... și u bumbuneádză lu cîreáp* (răpește fata... și o tună (o așvîrle) în cuptor), PB, 110²⁷ — v. *aúrlu* 4° și GrS, II, 58. — V. *bubuneádză*, *bubureádză* și *delúnă*. — Cf. și gr. *μπουμπουνίζω*: *μπουμπουνίζει ὁ λόγγος* (Passov, 114), *μπουμπουνίστη* (Kpovc, II, 99), *μπουμπνίζ* (Hris, 137). — Cuvînt onomatopoeic: < *bu! bu!*

BUMBUNIDZĂRE, sf., pl. *bumbunidzári*, tunet, «action de tonner, de tempêter; grondement; tonnerre», Dal, 45; Mih, 76; PScr, 198; PB, 553; *di sfúlgú s' di bumbunidzáre s' cutreámburá niórl'i n dzăre* (de fulger și de tunet se cutremură norii în zare), PAnt, 260. Sinonim: *tun*.

BUMBUNIDZĂT, -lă, pl. *bumbunidzái*, -le, tunat, «tonné; grondé; infortuné»: *om bumbunidzái di Dumnidzá'ă* (om nenorocit de Dumnezeu).

BUN¹, -nă, pl. *bun'i*, *bâne*; *bun*, «1°. bon; 2°. germain», Dal, 45; Nic, 328; Mih, 76; PScr, 198; PB, 553. — 1°: *bun ca pî'nea feá cãldă* (bun ca plînea cea caldă), PLit, 438; *edăsi bânlu a bûn'lor* (e bunul bunilor, e tunul dintre cei buni); *agîltă-l'i, o mult bâne* (ajută-i, o prea bunule), BNA, II, 8; *bûnă-vă oára* (bună-vă ora, bună vremea), PAnt 225; *bûnă-vă dzúăă* (bună-vă ziua) — cf. gr. «*καλή σας μέρα*» (Passov, 14); *oára bûnă* — v. *oára* 14°; 2°: *n'i-edăste cusurin bun* (mi-e văr primar) — v. *cusurin*; *sântu cusurine bâne* (sînt vere primare). — < lat. *bonus* „bon”.

BUN², sn., pl. *bâne*, bine, «bien»: *bun si-ăi* (bine să ai), PAnt, 225; *di sîdeare bun va s' veáđă* (nelucrînd li va fi bine), BNA, III, 12; *vedz cu bânlu, bre crăștine* (vezi (încearcă) cu binele, măi creștine), BNA, III, 30; *il lo cu bânlu* (il luă cu binele), PB, 38²⁰; *s' l'i-u aa cu bânlu mul'eare, cã di nu, bânlu nu va l'i-ăi/ă* (să i-o dea de soție cu binele, cã de nu, nu-i va găsi binele), PB, 40¹⁸; *n'i-feđfișl aestu bun* (mi-ai făcut acest bine), PB, 63¹¹. — Cf. dr.: „să-l poftim cu buna să vină la ospăț”, Cătp, II, 27. — Cf. și gr. *καλόv* „bien, bonheur, bienfait”. — V. *bun¹* și *bûnile*.

BUNĂC, -că, pl. *bunăfi*, -fe, bun, «bon»: *o bunăca-a noástră hl'ínă* (o buna noastră fină), BNA, II, 86 și p. xvi. — Cf. și tc. *bouňaq* (291) „vieillard tombé en enfance”. — <*bun*.

BUNĂR, sn., pl. *bunăre*, puț, «puits», Mur, I, 255. Sinonime: *piyáđe*, *puřă*. — <tc. *bouňar* (272, 302) „fontaine; puits”.

BUNĂȚĂ¹, sf., fără pl., timp plăcut, «beau temps (surtout pendant l'hiver)», Dal, 45; Fl, I, 6, 23; *nu aveá vîmtu, eră mașt bunăfă* (nu era vînt, era numai timp calm și frumos),

Fl, I, 1, 13. — Cf. și gr. *μουνάσσα* „calme de mer”, alb. *bunacë* „bonaccia”. — REW, 5254 : < lat. *malacia* = *μαλακία* „bonace sur mer”. — < it. *bonaccia*.

BUNĂȚĂ², sf., fără pl., bunătate, «bonté», CLitur, 125. — v. *bunăță*.

BUNĂOĂRĂ, adv., de exemplu, «par exemple», PAnt, 305 — v. *oără*. — Cf. dr. *bunăoără*, it. *buonora*, *bonora*. — < lat. *bona hora*.

BUNĂȚATE, sf., pl. *bunăță*’, «bonté», PB, 553. V. *bunăteță* și *bunăță²*. — < lat. *bonitas*, -alem „bonté”.

BUNĂȚEĂȚĂ, sf., pl. *bunățel*, bunețe, «bonté; bien», Dal, 45; Nic, 328; *fă bunățel la lăută lămea* (fă bine la toată lumea), PB, 19°. — V. *bunățate*, *cinăteță* și *sivăpe*.

BUNDĂ¹, sf., pl. *bunde*, bundă, «manteau fourré — v. *bidene*», Mih, 76; GrB, 1, 13; *Niculceân’i cu bunde* (locuitori din Niculița cu bunde), Al, 1928, 65; *fește... cu bunde di naște* (fete... cu bunde de samur), Dim, IV (1940), 33-35, 4; *bundă ică bidene* (bundă sau biden), CȘc, 12. — Cf. bg. *būnda²* „kožuh bez rŭkavi (BER, 90).

BUNDĂ², sf. (pl. *bunde*), curent umed, «humidité (causée par un courant d’eau); courant d’eau», Dal, 45; *și sta lăută dzūa di iarnă lu bundă* (să stea toată ziua de iarnă în curent umed de riu), Fl, II, 3, 12. — La Sărăcăceani: *pūnda* „pleurite”, Höeg, II, 186. — < ?

BUNEĂȚĂ, sf., pl. *bunef*, bunețe, «bienfait», Dal, 45; Mih, 76; PB, 554; PAnt, 409; *s’ mească picurăr’i cu bunef din hoără* (să cîntească păstori cu bunățăți din sat), PLit, 1046; PAnt, 204; BNA, V, 32 și 124 : în aromână, sensul cuvîntului *bunăță* e de natură morală, nu materială, exact ca în dacoromână : „din bunețea mea trăiești”, RetP, II, 55; Șez, 1927, 112; „ce buneță, ce inimă are”, RetP, IV, 44. — V. *bunăță²*.

BUNELĂ, sf., pl. *bunelé*, furculiță, «fourchette», Dal, 45. Sinonime : *furculiță* etc. — Cf. și bg. *bunela* „~”. — < ?

BŪNILE, sf. pl., cele bune, «bonheurs; richesses; bien; bonne disposition», Dal, 45; *n căsă are tūli bŭnile* (în casă are toate cele bune, cele necesare); *ăsnđzi ări bŭnile* (astăzi e în toane bune, e bine dispus) — cf. gr. „*ἦτορ εἰς τὰ καλὰ τοῦ* = il était bien disposé”. — V. *bun¹*, *bun²* și opusul *slăbă*. Sinonim : *cuc¹* 2°.

BUNLŪKE, sf., pl. *bunlŭkŭ*, abundență, «(sur)abondance», Dal, 45. V. *birikéte* și *bulă’ki*. — < tc. *boenluk* (291) „lourderie”.

BUNȘŌR, -șoără, pl. *bunșōri*, -șoăre, bunicel, «assez bon», Dal, 45; *aveă... picul’lă bunșōr* (avea... bunicică avere strînsă), ArE, 8. — < *bun*.

BUNUÊSCU, vb. IV (*bunult*, -uit, -uire), a face bine, «faire du bien; saluer», Mur, I, 256. V. *cinuêscu*. — < *bun*.

BŪRA ! «interjection par laquelle on excite les chiens», PB, 554; GrS, II, 346-348 (< lat. **burrare*). — V. *obūra(ni)!*, *sabūra!*

BURANÊ, sm., pl. *burandz*, urzici fierte cu orez, «épinards au riz; orties au riz», Dal, 45; Nic, 328. — < tc. *bourany* (282) „~”.

BURAZĂNE, sf., pl. *burază’n’i*, trompetă, «trompette». Sinonime : *burle*, *rumbelă*. — < tc. *borou-zan* (284) „~”.

BŪRĂ, sm., pl. *bŭran’i*, erou, «héros», Mur, I, 256; PETim, 7 — < alb. *bŭrrë*, „uomo” !

BURBUFEĂȚĂ, sf., pl. *burbufeăte* «arbre aux feuilles semblables à celles du lierre et aux fleurs rouges», Dal, 45; Nic, 329; Mur, I, 257; VAR, 29 (*ceratonia siliqua*); *lu creăște... pómľu burbufeăta* (unde crește... pomul *burbufeăta*), PenB, VI, 26. — < ?

BURBUL’ŪSŪT, -tă, pl. *burbul’usŭt*, -te — v. *bărbul’isŭt* —; *mul’érľte, bărbul’usŭte* (fe-meile, îndoliate la bărbie), Fl, I, 2, 3. — La plural, acest adjectiv nu poate avea formă masculină, așa cum are la singular : *grun’lă bărbul’isŭt*, pentru că el se referă numai la bărbie — cf. *bărbul’lă*.

BURBUNĂCĂ, sf. (pl. *burbunăci*), măcriș, «oseille», Dal, 46; Nic, 329; Mih, 76; PB, 554 (și *bumbunărică*); PETim, 7; *pîta di burbunăcă* (plăcintă de măcriș), CȘc, 22. V. *burbunănică*. — Nu putem preciza dacă cuvîntul este același cu dr. *bărbănoc*, *brebenoc* „vinca herbaacea”, dar nu pare a fi străin de alb. *burbulak* „portulaca, porcellana (specie de erba mangereccia)”. — Cf. și lat. *verbenaca* „verveine [plante]”. — < ?

BURBUNĂNICĂ, sf., Dal, 46; **BURBUNĂRICĂ**, Mih, 76 (*burbunărică*) — v. *brumănică*, *burbunăcă* (și *burdulăc*).

BURBUREĂDZĂ, vb. I unipers., a arde în flăcări, «flamboyer», Mur, I, 257 — v. *bubureădză*.

BURDĂL, -lă, pl. *burdăli*, -le, zburdălnic, «tourdis», Mur, I, 258. — V. *zburdălipsescu*.

BURDÉN'E, sf., Dal, 46; M, 35; LL, III, 54 (<bg. *bŭrdo* „colline”) — v. *bărdén'e*.

BURDUFOĂRTICĂ, sf., pl. *burdufoărțițe*, insectă zburătoare, «insecte ailés», Perd, 107. — V. *gușufoărtic*.

BURDULĂC, sn., pl. *burdulăce* «gesse?; pourpier; plante grimpante et embrouillée», PETim, 8; *oă 'nă minte ca burdulăc mințită* (au o minte încurcată ca *burdulăc*), Luml, V, 186; *la ună vale mințită burdulăc* (la o vale încurcată ca un *burdulăc*), Cal, 1911, 54; BNA, V, 110. (V. și *burbunăcă*. — <alb. *burdullak* „portuleca, porcellana (specie de erba mangereccia)”).

BURDUL'EAC, sm., pl. *burdul'eaci*, liliac, «chauve-souris»: *ună sôrle di dubrul'eac, burdul'eac pul'tă di a noăptil'ei*, *căre s' cl'eamă vempir* (un fel de liliac (*burdul'eac*, pasăre de a nopții), care se numește *vampir*), Lum, V, 216. Sinonim: *nihtiridă*. — V. *dubrul'eac*.

BURDŪVAL (grămosteni), sm., pl.?, știre rea, «mauvaise nouvelle». — < ?

BŪRĂĂ, sf., pl. *bŭrăe*, sac mare de cinpă, «grand sac de chanvre, plus grand que la hârâte et qu'on achète au marché», Dal, 46. — Cf. și alb. *burdhë* (BTir, 1940, 4, 78 și 101). — < ?

BUREĂTE, sm., pl. *burăți*, burete, «champignon (; éponge)», Dal, 46; Nic, 329; Mih, 77; PScr, 198; PB, 544; Fr, II, 228; *buredte di cl'ne* (buretele cinelui), PenB, IV, 60; *burăți zărli* (bureți veninoși), PLit, 289. V. *burăc*. — <lat. *boletus* „bolet (champignon)”. —

BURĂC, sm., pl. *burăci* — v. *buredte* și *buburăc* —, Mih, 77; *ună pîta di burăci* (o plăcintă de bureți). Sinonim: *clupernică*. — Analog formelor: *birbăci* — *birbăc*, din pluralul *burăci* de la *buredte* a rezultat forma nordică *burăc* (cf. GrS, VI, 371).

BURĂCĂ, **BURĂKE**, sf., pl. *burăci* și *burăci*, prăjitură răsfoiată, «gâteau feuilleté; petit pâté», Mih, 77. — <tc. *burek* (283) „pâte feuilletée”.

BURĂSCU¹, vb. IV (*burăci*, -rit, -răre), privi, «regarder», Mih, 77. — V. *brăscu*, *bruăscu*.

BURĂSCU², vb. IV (*burăci*, -rit, -răre), extermina, «accomplir; réaliser; exécuter; exterminer», Mur, III, 39; *Faraón... s' mindulă cu ți tropă si-l'i burăscă* (Faraon... se gindea cu ce mijloc (în ce mod) să-i extermine), Cod, 74¹⁵. V. *mburăscu*. — <vsl. *boriti* „pugnare”.

BURĂFE, sf., pl. *burăci*, burghiu, «vrille», Dal, 46; Nic, 328 (*burăci*, sn.). Sinonime: *biză*, *sfrădine*. — <tc. *bourghou* (283) „~”.

BURĂȚE, sf., pl. *burăci*, Dal, 46 — v. *bărcățe*, *băryățe*.

BURĂȚICĂ, sf., pl. *burăcițe*, căldărușă, «petit chaudrons», Dal, 46. V. *brăgățică*. — < *burățe*.

BURĂLIPSĂSCU (*mi*), vb. IV (*burălipsăci*, -săci, -săre), îndatori, «contracter des obligations, avoir des dettes», Dal, 46. — < *burălip*.

BURĂLIPSĂRE, sf., pl. *burălipsări*, îndatorire, «action d'avoir des dettes», Dal, 46.

BURĂLIPSĂT, -tă, pl. *burălipsăci*, -le, îndatorit, «qui a contracté des dettes», Dal, 46.

BURĂLÎ, sm., pl. *burălăci*, dator, «débiteur», Dal, 46; Mih, 73 (*burălăci*). — tc. *borlily* (282) „~”.

BURHÓN'Ŭ, -hoán'e, pl. *burhón'Ŭ*, -hoán'e, bătrîn, «vieux, vieillard», PLit, 162. Sino-nime : *aûşă, bill'ruu* etc. — < ?

BURÍC, sn., pl. *buricuri, buric*, «1°. nombril; 2°. ventre; 3°. coeur; 4°. effroi; 5°. centre, milieu», Dal, 46; Nic, 329; Mih, 77; PScr, 198; PFon, 11. — 1° : *buriclu a fičturiclu* (buricul copilăşului); 2° : *ti măscă buriclu* (te doare burta, ai crampe stomahale), PLit, 256; 3° : *l'i-si alăki buriclu* (i s-a lipit inima, s-a amorezat), PLit, 438 — cf. şi CapM, III, 50 şi II, p. 83, v. 8 şi 9; 4° : *di jrică, n'l-judzi buriclu* (de spaimă, îmi dispăru curajul, mă înfricoşai), PLit, 871; 256; 676; *l'i-judzi buriclu* (se îngrozi), LP, 55; BNA, II, 122; LP, 4 — v. *sl'ndze* 4°; 5°. *ağıũmse tu buriclu di păduri* (a ajuns în inima pădurii), PB, 192¹⁷; *tu buriclu a păduri'el* (în centrul pădurii), PB, 302⁷; *pitrũmse ptn' tu buriclu a păduri'el* (pătrunse pînă în centrul pădurii), FI, II, 1, 13; *u-arucă' pl'nă tu buriclu di čireap* (a aruncat-o pînă în mijlocul cup-torului), PB, 407¹⁸. V. *bric*. — < lat. **umbilicus* (*umbilicus* „nombril; le milieu”).

BURICÓS, -codsă, pl. *buricósŭ, -coăse, burtos*, «ventru; pansu», Dal, 46. Sinonim : *ptn-ticós*. — < *buric*.

BURÍE, sf., pl. *burii, trompetă, goarnă, «trompette»*, Dal, 46; *bătă buria* (a sunat trom-peta), Al, 1928, 124 — v. *bal* 5°; *căfără burile s' bătă* — *lăll'i fur lădră si s' l'eartă* (trompetele începură să sune — sărmanii briganzi începură să se ierte, să se mărturisească înaintea lui Dumnezeu sau unul altuia pregătindu-se de moarte), GrB, 244. Sinonim : *burázane*. — < tc. *borou* (284) „~”.

BURÍRE, sf., pl. *buriri*, împlinire, «accomplissement; achèvement; fin», Mur, I, 259. — V. *buréscu*², *mburire*.

BURÍT, -lă, pl. *buritŭ, -le*, împlinit, «accompli; achevé». — V. :

BURÍTĂ, sf., fără pl., *fine, sfîrşit, «fin»* : *tu burită, cu nă'şă sójă s' făcă* (la urmă, se fac tovarăşi cu dinşii), Cod, 63¹⁰; *va s' ti végl'tu di táfă duşmán'l'i ptn' tu buritá a bânăl'i a táfă* (te voi veghea de toţi duşmanii pînă la finele vieţii tale), Cod, 110¹⁷. — V. *mburită* şi sinonimul *bitisită*.

BURJÓLĂ, sf., pl. *burjole* — v. *brujiólă*. — Cf. şi gr. *μπριζόλα*, alb. *bërzóllë*, tc. *brizola* < it. *braciola*.

BURLÍĂĂ, sf., pl. *burlidz*, scoică, «1°. coquillage; hultre; 2°. oeil; 3°. sornettes», Dal, 46; Nic, 329. — 1° : *burlidă dil amăre* (scoică din mare); 2° : *l'i-alčiră burlidzle di foame* (de foame, i-au albit (i s-au împăinjenit) ochii), PLit, 495; *va fl scot burlidzle* (am să-ţi scot ochii) — v. *dzi*; 3° : *burlidzi mbăirate* (scoici înşirate = fleacuri debitate) — v. *băfcă, cól'ea-mból'ea* etc. — Cf. şi gr. popular : *μπουρλίδα*. — < ?

BURLU, sn., pl. ?, vas de lemn, «réipient en bois», Dal, 46. — < ?

BURUNČIČĂ, BURUNČIKE, sf., pl. *burunčje, borangic*, «fil de soie qu'on retire de cocon; soie filée»; *cu cămeăşea burunčică* (cu cămaşa de borangic), PLit, 15; *sculeă... burun-čike* (extrăgea... borangic), Lum, IV, 55. — V. *birunčică*.

BUSILEÁC, BUSIL'EÁC, sm., Lum, II, 249; PenB, VIII, 124 — v. *bosil'eác, busul'eác*.

BUSTĂNE, sf., pl. *bustă'n'ŭ, bostănărie*, «jardin potager», Dal, 46; Nic, 329; Mih, 78. — < tc. *bostân* (287) „~”.

BUSTANČÍ, bustančiodn'e, pl. *bustančéadz, bustančiodn'e, bostangiu*, «jardinier-marai-cher, maraichère», Nic, 329; Mih, 77, 78. — < tc. *bostandjy* (287) „maralcher”.

BUSULEÁC, BUSUL'EÁC, BUSUL'IÓC, sm., şi sn., pl. *busuleáŭ, busul'eáŭ, busul'ioáŭ*, busuioc, «basilic», Mih, 77; PLit, 873; CosP, 14; *ună lúfă di busul'ióc* (o tufă de busuioc), PB, 173²⁵; *busul'ióc, laŭ busul'ióc, lu li-ál feđtile s' mi ģloc?* (busuiocace, măi busuiocace, unde le ai fetele ca să mă joc?), PenB, VIII, 124. V. *bosil'eác* şi *vasileó*. — Cf. şi alb. *bosilók*.

BŬŞCU, -că, pl. *buşki, -ke, oacheş, «châtin; terme de tendresse pour un enfant brunet»*, Dal, 46; BNoI, 4; *muşéđ ca tline, băşcul a li máme* (frumos ca tine, ocheşelul mamei), FI,

II, 2, 4; PAnt, 254; *tu un mes di la fâga-a lul feăă bûșcul aêstu* (la (după) o lună de la plecarea lui născui pe ochesulul acesta), Lum, II, 351; BNA, IV, 102; *bûșkil'i a mei* (dragii mei bruneți), GrB, 1, 12. — La sârăcăceani: *μπούτσιος* (GrS, III, 267). — *bûlêcu*.

BUȘCUTÓS, *-toadsă*, pl. *bușcutôșl*, *-toăse*, rotund la față?, *? *plein*; *charnu?*: *frî'mle lărgă*, *bușculoădă* (frunte largă, rotundă?), Fl, I, 2, 6; *brăfăle goăle*, *dbe și bușcutoăse* (brațele goale, albe și cămoase?), Fl, II, 7, 4. Cuvînt neidentificat. — V. *buclicós*, *bûșcu* și *zdrudil*, gr. *μπουτσουρός* (Hris, 137).

BUȘTINĂ, sf., pl. *bûștin'i*, funingine, «suie», Dal, 46; Nic, 330; PET, 13 (<lat. **bus-tinus* < *busium* „bûcher”). Sinonime: *căpn'eădă*, *juridzină*. — < ?

BUȘTINĂ, sf., pl. *bûștin'i*, fagure de miere, «gaufre, rayon de miel», Dal, 46; Nic, 330; CEL, 60; CAR, 275. — Cf. și dr. *boștină*. — Cf. și vsl. *voština* „alvus apum vitae”. — < ?

BUȘTU, sn., pl. *bûște*, pumn, «poing»: *ln'i deădiră cu bûștile tru pllă'rî* (îmi deteră cu pumnii în spate), CȘc, 13. — V.:

BUȘŪ, sm. și sn., pl. *bûșl* și *bûșurl*, pumn, 1°. *poing*; 2°. *coup de poing*; 3°. *pelotoné*, *blotti*, Dal, 46; Nic, 329; Mih, 77. — 1°: *'șl-u deăde n képtu cu bûștu* (își dete cu pumnul în piept), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 143; *pi képtu 'șl-da cu bûșe* (în piept își dă cu pumni), CalGrB, 68; *ună [căstă'n'e] cît un bûșu* (o castană cît un pumn), CalGrB, 58; *u feăfe mî'na bûșu* (mîna o făcu pumn), PenB, IV, 117; Caraf, 23; 2°: *ca s' nu lu-apcăm cu un bûșu tu kept* (dacă nu-l apucam (izbeam) cu un pumn în piept), BNA, II, 30; *bûșî pri trup xen nu dor* (lovituri de pumni pe corp străin nu te dor), Lum, II, 229; *bûșûlu di la in'loădă nu ti lîpseăste* (lovitura (cuiul) de la inimioară nu te părăsește), Fl, II, 4, 9; 3°: *sla adunătă bûșu* (stă ghemuită buș), Lum, II, 200; *fe-l: un aûșu adunăt bûșu?* — *vêrdzul* (ce-i: un moș ghemuit buș? — varza), PLit, 409. E același cu dr. *bûș*. — V. *bûșur* și *șub*. — < ?

BUȘULÎE, sf., pl. *bûșulîl*, con de pin, «pomme de pin, cône», GrS, IV, 378. Sinonime: *cuculîcîă*, *gugăcîă*. — Cf. și alb. *bush* „bosso” — < ?

BUȘUR, sm., pl. *bûșurl*, pumn, «poing; coup de poing»: *u feăfe mî'na bûșur* (mîna a făcut-o pumn), PenB, IV, 117; *l'i-ded doi bûșurl* (i-am dat doi pumni). — V. *bûșu*.

BUTĂR, sm., pl. *butărl*, dogar, «tonneliers», Mih, 78; CȘc, 33; *butărl'i, așel'i fe fac buț* (butoierii, acci ce fac butoai), Lum, III, 77. — < *bûle*¹.

BÛTCAV, *-bă*, pl. *bûlcașl*, *-ave*, palid și umflat, «livide et gonflé», Mur, I, 250; *trup bûlcau ca di om mûrtu* (corp buhav ca de om mort). V. *bûhav*. — < ?

BÛTE¹, sf., pl. *bûș*, butoi, «barrique; tonneau», Dal, 46; Nic, 330; Mih, 78; PSer, 198; *'nă bûte plîă cu apă* (un butoi plin cu apă), PB, 114³¹; *cûră yinlu di tu bûte* (vinul curge din butoi), PAnt, 304; BNA, I, 134; *si-n'i cûră toădă bûtea* (să-mi curgă tot butoiul), Lum, II, 243; BNA, III, 54. Sinonim: *vôză*. — CDDE, 202: < lat. *buttis*.

BÛTE², sf., pl. *bûș*, but, «cuisse», Nic, 330; *dă-n'i ună bûte di carne* (dă-mi un but de carne). V. *bûcă* și *cârădzêl'îă*. — < *μπουτι* < tc. *boût* (280) „~”.

BUTÉT?: *aăă l-nicără lă'erîn'le di nu-l scăpă butêllu* (aici îl înecară lacrimile de nu-l scapă...?), PenB, IV, 240. — < ?

BUTÎL'E, sf., pl. *butil'e*, butelie, «bouteilles», Dal, 46, Nic, 330. Sinonime: *bôșô*, *clondir*. — < *μπουτλιά* < it. *bottiglia*.

BÛTIN, sn., pl. *bûține*, putină, «baratte», Dal, 46. — V. *bûlin*, gr. *μπούτυνα „πουτίνη”* ('ApΓλ, 65) și:

BUTINÉL (Aminêlu), sn., pl. *butineăle*, putinică, «petite baratte».

BUTIN'ÎOR, sn., pl. *butin'ioăre*, putinei, «petite baratte». — < *bûtin*.

BÛTUR¹, sm., fără pl., guturai, «rhumme du cerveau», Dal, 46; Mih, 78; CEL, 60. V. și *bûtură*. — Cf. alb. *bâtur* „raffredore; influenza”, bg. *butûră* „ozène”. — < ?

BŪTUR², -ră, pl. *bături*, -re, răpciugos, «morveux»: *ună lăpă bătură tu amăre și scătură* — *șiru* (o iapă răpciugoașă (cu ticnăfes) se scutură în mare — ciurul), W, II, 270; PLit, 406²; 399. — Cf. bg. *butăr* „vid koiniska stomasna bolest“ BER, 93. — < ?

BŪTUR³, vb. I (*buturăl*, -răt, -răre), sforăi, «ronfler», Nic, 330. — Probabil că forma *bătur* a fost considerată ea verb — < ?

BUTURĂRE, sf., pl. *butură'ri*, sforăire de cal, «action de ronfler; ronflement», Nic, 330.

BŪTURĂ, sf., pl. ?, astm, «asthme; pousse», Mur, I, 262; PLit, 325. V. *bătur¹* și sinonimele: *arēmă, sinăhe, sirmie* etc. — < ?

BUȚĂSCU (*mi*), vb. IV (*buști*, -lăt, -lire), boci, «(se) lamenter», Mih, 73; *trîșl la Crăfe ma 'șl-bușăste* (tocmai la Crăfe își tot bocește), BNA, I, 104. Sinonim: *mîryluluxescu*. — < *bođŝit*.

BŪUM¹: *plăscini... ca v'ră lăpă bŭum!* (a plesnit (a detunat)... ca un tun *bŭum!*), PB, 323³⁴ — v. *bum!*

BŪVAL, **BŪVALĂ**, sm., sf., pl. *bŭval'i*, *bŭvale*, bivoli, bivoliță, «buffle, bufflone», Dal, 46; Nic, 324; *ună ūrsă cit un bŭval* (o ursoaică (un urs) cit un bivoli), PB, 489¹⁷. V. *bŭvul*. — < vsl. *buvolŭ* „bubalus“ + gr. βούβαλος „buffle“.

BUVĂLIȚĂ, **BUVĂLIȚE**, sm., sf., pl. *buvăliței*, *buvălițe*, bivoli mic, «buffletin», Dal, 46; PLit, 99.

BUVĂLIȚĂ, sf., pl. *buvăliță*, bivoliță, «bufflone», Dal, 46; Nic, 324; PSer, 198; CEL, 60. V. *buvuliță*. — < vsl. *hyvollea* „armentum boum“.

BUVEĂTĂ, **BUVETĂ**, sf., pl. *buvête*, jaretieră, «jarretière», Mih, 78; 290; Nic, 324. Sinonim: *călțăvêlă*. — V. *vuvedlă*.

BUVGĂLĂ, **BUVĂLĂ**, sf., pl. *buvă'li*, *buvă'li* — v. *bubyălă* și *bucuvălă* — : „bubghala, which consists of breadcrumb crumbled up and fried with sugar“, WTh, 122; *lar la buvgălă țe s' vidê?* (iar în timpul cînd se servește bucuvala de nuntă ce să vedeți?), FI, II, 5, 9. — Formă lexicală și obicei la Sămărina.

BŪVUL, **BUVULIȚĂ**, Mih, 78 — v. *bŭval*, *buvăliță*.

BUZAĞI, sm., pl. *buzağedz*, bozagiu, «marchand de bosan», Dal, 46; Mih, 74. — < tc. *bozadjy* (287) „~“.

BUZĂ (nord), sf., Dal, 46; Mih, 78; PAnt, 409 — v. *bădză* și gr. μπουζα (Boga, II, 89; 156).

BUZĂ, sm. (pl. *buzădz*), Dal, 46; PETim, 7 — v. *băză*.

BUZBUKEĂŪĂ, sf., pl. *buzbukel*, bobocel, «(petit) bouton de fleur»: *buzbukeăă s' trandafilă* (bobocel și trandafir), PLit, 847. V. *bubăke*. — < alb. *bŭzε-bubăke* (Hr, 54), *buzε-bu(r)-băqε* „chi ha le labbra piccole comme un bocciole“.

BUZDUGĂN, sn., **BUZDUGĂNĂ**, **BUZDUGĂNE**, sf., pl. *buzdugăne*, *buzdugă'n'i*, buzdugan, «massue», Dal, 46; Mih, 77; PLit, 709; *l'i-u cărfăneă a mŭntilul cu buzdugănu* (i-o trîntea (izbea) în munte cu buzduganul), PB, 461³⁸; *am mŭlă, buzdugănă* (am catir, buzdugan), CosP, 82; *ună cu buzdugănea* (o lovitură cu buzduganul), PB, 263¹³. V. *stupagănă*, *lopuzgănă*. — < tc. *bozdoghan* „~“ (Meynard, I, 330).

BUZGŪNE, invar., răvășire, «déroute»: *l-fedjiră buzgŭne* (l-au derutat). — < tc. *bozghun* „cassé; battu; dérouté“ (B-K, I, 401).

BUZMĂ, sm., pl. *buzmădz*, muștrare, «remontrance», Mur, I, 263. V. *bizmă*.. — < tc. *bozma* (286) „action de rendre honteux...“.

BUZŪKE, sf., pl. *buzăki*, cobză, «cobza, sorte de guitare», Dal, 46; Nic, 325; PETim, 8. — Cf. și gr.: „*με μπουζούκια, με βιολιά*“, Ήπειρος, IX, 53, v. 1707; 52, v. 1669 etc.; alb. *buzăk* „cembalo“. — < tc. *bozouk* (287) „espèce de guitare à six cordes“.

BUZUNĂR, sn., pl. *buzunăre*, huzunar, «poche», Nic, 325. Sinonim: *gêpe*. — V. *budză-nără*, gr. μπουζού, μπουζουνάρς („it. *bŭco*, ζωνάριον, ζώνη“ — Jeannarakī, 352); μπουζουνέρα „saccocia“ (Somavera, I, 254). — < ?

C

C¹, CA², adv. și conj., ca, cum, dectit, *a. comme*; *β. presque*; à peu près — v. *vl'rá*; un peu; *γ* și [*a est sulol de la conj.*] s i (s á; s'), *'sans l'être dans l'ancien dacoroumain*]; *δ. pour que*, afin que — v. *tra*; *ε. que* — v. *dl' 51° sqq.*, Dal, 46; Nic, 181; Mih, 79; PScr, 198. — *α. 1°: mușutedá a fedál'el nyllíed ca un lufedfir* (frumusețea fetei strălucea ca un luceafăr), PLit, 784; *2°: zburáșle ca'pruflit* (vorbește ca profet); *3°: — ca carl di vol 'șl-u-adúșe? — cu mine* (— cam cu cine dintre voi se aseamănă? — cu mine); *4°: s' poártă ca c'ndu criscú tu pădure* (se poartă ca și cînd crescú în pădure); *5°: plá ca di cașú* (plăcintă ca de brînză); *6°: c'nlă ca la nūmlă* (cîntă ca la nuntă); *7°: lală ca lučínile* (negru ca tăciunele), PB, 118. — *β. 8°: ca gréu n'l-páre* (cam greu îmi pare); *9°: áláoară ca frică si-avd-á tu lóclu a nóstru* (altădată cam neliniște se simțea în ținutul nostru); *10°: ca s' šul'rá, ca si-anv'lrá* (cam se suciră, se mai învîrtiră), PB, 67¹⁸; *11°: ca nu-l' vin'e čtine* (nu i-a cam venit bine), CalGrB, 112; *12°: dl-aúă p'ná acló va hībă ca dođăă orl eáde* (de aci pînă acolo o fi drum cam de două ore); *12° bis: nu ca áre kéfi s' n'sá* (și dînsa nu cam are chef, dispoziție), PenB, IV, 45; Caraf, 11; *13°: ved, ca xedná 'șl-an'turzedște* (văd, cam a străină miroase), PAnt, 176; BNA, III, 60; *14°: imná cu Iápa a lul tut ca pri dinápól* (umbra cu iapa lui mereu cam în urmă), PB, 295²⁶; *15°: šid-úm dadún ca doł mešl di dz'le* (am stat împreună cam două luni de zile) — cf. † dr.: „Fu Marila cu ea ca trei luni”, CC, 498¹¹; *16°: eará ca n'eédz-á-noápte* (era cam miez de noapte) — cf. † dr.: „Ceasulú era ca la șase”, CC, 157²⁶; „arată-se ca cu greu”, CC, 22²⁰; „ca 300 oameni”, Miron, 70 (și 106, 256); *17°: om tricút, ca di šeáplid-á/l di un'l* (om înaintat în etate, ca de 70 de ani) — cf. dr.: „om bătrîn, ca de șaptezăci de ani”, Nec, 108; Nec¹, 87; „om tînăr ca de 20 de ani”, Nec, 166; Nec¹, 132; cf. și DA: *ca. — γ. 18°: ca si-n'l mor...*; *ca si nvedžá curbtšána* (de mi-oi muri...; de va afla nenorocita), BNA, I, 18 — *mor² 3°*; *19°: ca s' ná đaf cu vrede...* *nu-áre s'ndze...*; *ma, ca s' nu, va s' hībă moárle* (de ne veți da cu vrere (de bună voie)... nu e (nu se varsă) sînge; dar, dacă nu, va fi ca: de moarte), PAnt, 302; BNA, I, 132 — v. *carl 2°*; *20°: ca s' ylná, va l'l-u daú* (de va veni, o să i-o dau); *21°: — tîne di lu éšti? — di Grábuva, ca sá štit, cā'trá Muscópuli* (— tu de unde ești? — din Grabova, dacă vei ști, spre Moscopole), CalGrB, 31; BNA, IV, 109; *22°: dū-ti, ca s' vrel* (du-te, de vrei) — cf. † dr.: „Fie ție, ca veri”, CC, 322⁴; „Pasă, și ca crezi, fie ție”, CC, 223¹⁵. — *δ 23°: va s' ti ud: ca s' mišl pészli* (trebuie să te uzi pentru ca (dacă vrei) să mînăci pești), FI, I, 3, 6; *24°: ca si-át anáme, prinde s' ti-aspăr'i'l glóne* (pentru ca să ai renume, trebuie să te arăți brav). — *ε. În aromână, comparațiunea intensivă e exprimată prin prepoziția di „decit” — v. dl' 51° sqq*; sint, deci, rare și anemice exprimări ca: *25°: căma mușat ca tîne nu eástli nîfl un* (mai frumos decit tine nu e niciunul), PLit, 776; *25° bis: 'nă pláde căma mare c' a-amtră'lu'* (un palat mai mare decit cel al împăratului), PB, 67²⁵. — De relevant expresia curentă și viu populară: *26°: o, ca va!, ca va! di noi!* (o, ca

vai, ca vai de noi !), Fr, I, 3, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8 — cf. dr. „ca vai de ei”, Mus, 36; „ca vai de dînsul”, Nec, 98; Nec¹, 80; „ca vai de dînsii”, Nec, 102; Nec¹, 83; „ca vai de capeteli lor”, Nec, 242; Nec¹, 194; cf. și ITR, 127; CronM, I, 169; II, 197; I, 420 etc. — < lat. *quam*.

CAC (*mi*), vb. I (*căcăi*, -*căt*, -*căre*), căca, «1°, chier; 2°, s'effaroucher; 3°, *lerme d'injure*», Dal, 54; Nic, 184; Mih, 81; PScr, 198. — 1°: *s' dăse si s' căcă* (s-a dus să se cace) — pentru copiii de fașă se recurge la vb. *fac*: *n'țelu s' fcățe* (pruncul s-a căcat — v. *făptu*²); 2°: *cum ved, li căcăși* (după cum văd, de spaimă le-ai căcat picioarele sau ȋmenele = te-ai îngrozit) — v. *arōv* 2°, *cur*¹ 8°; 3°: *dū-ti la darăfi* — *că-ț căcăi tătă-tu, că-ț căcăi!* (du-te la draci — că ȋi-am căcat pe tată-tău, că ȋi-am căcat! = căca-ȋi-aș pe tată-tău, căca-ȋi-aș!); *căcă-lu n cap!* (dă-l dracului!) — injurătură femeiască. — V. *ōcl'tu* 25°. — Cf. gr. *χέζω*, alb. *dhiēs*, bg. *seramū*, tc. *sytchmaq*. — < lat. *ecacare* „aller à la selle”.

CACAFÎNGU, -*gă*, pl. *cacafîndzi*, -*ndze*, stirpătură, «menu, tout petit; avorton»: *căstl' n'e cacafîndze* (castane mititele), Dal, 46; *căslu un cacafîngu* (e o stirpătură de om) — v. *astrăkit*, *căcav* și gr. *κακαφίγκω* (Boga, II, 218). — < it. *caca* + *fîngu*? (pentru -*fîngu*, v. și *papafîngu*).

CĂCAV, sm., pl. *căcayl* «arbre aux fruits petits et noirs», Dal, 46. — Ca adjectiv: **CĂCAV**, -*vă*, sau, poate, ca sf. — v. *căcavă* —, înseamnă «1°, fruit du *căcav*; 2°, avorton»: *lu văl ațlângă ȋărcul aestu di căcave?* (unde va ajunge generația aceasta de stirpituri?) — v. *cacafîngu*. — < tc. *qaqav* (931) „cacao”.

CACAVĂTRĂ, adj., pl. *cacavătrean't*, -*ne*, cenușoteu, -că, «homme qui reste toujours près du feu, qui couvre les cendres; casanier; sordide; paresseux», Dal, 46. V. *ățăse*. — < *căcă* «il chie» + *vătră*.

CĂCAVĂ, sf., pl. *căcave* «fruit du *căcav*», Dal, 46. — V. *căcav*.

CĂCĂ, sf., fără pl., excrement, «excrément — dans le langage des petits enfants», PETim, 8. — Cuvîntul există în multe limbi: fr. *caca*, it. *cacca*, alb. *kakë* „excremento d'uomo (nel linguaggio dei bambini)”, tc. *qaqa* (931) „crottin; excrement” etc.

CACÓMIR, -*ră*, pl. *cacómiri*, -*re*, nenorocit, «infortuné», GEI, 119. Sinonime: *córbu*² 2°, *lîpisi*, *lîhlălă* etc. — < *καχομολής* „malheureux”.

CACŪ, invar.: *tu cacū* «en vain», PAnt, 410; GEI, 119; *nu greă zboare tu cacū* (nu grăi vorbe în zadar), PB, 456²². — < *τοῦ κάκου* „en vain”.

CACU:- ca și cu *ăryu*-, *ăpu*-, *păra*-, *xăna*-, și cu acest prefix bisilabic se formează mai multe compuse, dintre care vom menționa cîteva și pentru cari cf. GEI, 49 și 119. — < *καχο*-.

CACURÎSCU, -*că*, pl. *cacuriști*, -*iste* — v. *ursăscu* și :

CACURÎZIC, -*că*, pl. *cacurîzi*, -*ȋe*, afurisit, «malfaiteur; détestable; abominable; malheureux», Dal, 47; Nic, 185; PAnt, 410; GEI, 119. — < *καχορρίζικος* „infortuné”.

CACURIZILÎKE, sf., pl. *cacurizilki*, meschinărie, «misère; mesquinerie; calamité», Dal, 47. — V. *cacurizic* și gr. *καχορρίζικα* „malheur”.

CACURIZIPSĂSCU, vb. IV (*cacurizipsi*, -*sit*, -*sire*), a trăi mizerabil, «vivre misérablement, en grande pauvreté; devenir détestable», Dal, 47. — < *cacurizic* (cf. și gr. *καχορρίζω*).

CACURIZIPSÎRE, sf., pl. *cacurizipsiri*, strîmtoare, «action de vivre misérablement; existence malheureuse», Dal, 47.

CACURIZIPSÎT, -*lă*, pl. *cacurizipsi*, -*ȋe*, strîmtorat, «qui vit en détresse d'argent; gêné», Dal, 47.

CACŪȚĂ, sf., pl. *cacăȚă*, manta mică, «petit manteau», Nic, 185 (< *capăȚă* < *capătă*). — < ?

CACU-ZBURĂ'SCU, vb. IV, defăima, «médire, calomnier, dénigrer», Dal, 47 — cf. gr. *κακολογῶ* „~”.

CACU-ZBURIRE, sf., ocărire, «action de médire; dénigrement; diffamation», Dal, 47.

CACU-ZBURIT, -lă, denigrat, «diffamé, dénigré», Dal, 47.

CAÇEAC, sm., pl. *caçeăkl, caçeăfl și caçeăkean'l*, dezertor, hoț, «fugitif, déserteur; brigand», Mih, 80; *caçeăclu si-aripidină aspăreă tu-aumbră* (speriat, fugarul apucă la vale în umbră), FI, II, 7, 10; *s' fûgă caçeăcl* (să fugă ca dezertor), FI, II, 7, 21; *ȳin caçeăkl di la Căleărlu* (vin tilhari din satul turcesc Căleărlu), PenB, V, 86. — < tc. *qatchaq* (922) „~”.

CAÇEALIU (nord), sn., pl. *caçealluri*, creștet, «cime, sommet», AI, 1903, 47. — V. *citrăliă*, *čipil* etc. — < ?

CAÇEARMĂIE, sf., pl. *caçearmă'l*, cacealma, «contrebande; attrape». — < tc. *qatcherma* (922) „~”.

CAD, vb. II (*cădz-ûl, cădz-ûl, cădeăre*), cădea, 1°: tomber; 2°: s'écrouler; 3°: vaincre; 4°: échoir; 5°: échouer; 6°: baisser; 7°: peser; 8°: se faire entendre; 9°: se précipiter; se jeter; 10°: prier avec ardeur; 11°: se trouver; 12°: être convenable; 13°: falloir, Dal, 55; Nic, 195; Mih, 81; PScr, 198. — 1°: *frîndzile ma l-cad* (frunzele ci-ți cad), PLit, 873; *cadz, pîlă di lăpte*; *cadz, gădăife*; *cadz, flurie*; *cadz, fustăne*; *cadz di tute* (cazi, tu plăcintă de lapte; cazii, catafule; cazii, galbenule; cazii, rochie; cazii de toate), PB, 455¹⁰ — cu privire la această figură stilistică, v. *căclubă, fug 2°, stringu 2°, vom* și § 27 d p. 33; *cădzû niplûl* (a căzut bolnav, se îmbolnăvi); 2°: *căsa vâ vâ cădă* (casa vi se va surpa) — v. *aruvăescu*; *tră Hristôlu năsl cădzură* (ei au picat pentru Hristos), PLit, 995; Pant, 26; 3°: *lăplu cădi di ūrsă* (lupul e învins de urs), W, II, 250 — v. *azvingu*; *nvingu*; *cădză arîălu* (riul a fost învins), PB, 31²²; 4°: *a frătlul l'l cad* (i se cuvin fratelui), FI, I, 3, 8; *părtea ȳe nă căde* (partea ce ni se cuvine), PB, 433²⁵; *a l'el nu-l'l cădză ȳbă* (ei nu i-a căzut nimic); 5°: *zborlu-a lui nu-l'l căde mpăde* (cuvîntul lui e ținut în seamă, nu e ignorat); *čelnicu cădză nafoăra* (celnicul s-a prăbușit financiarmente); *cădi nafoăra* (e epileptic); 6°: *s' mul'érile nu cădeă ma neșos* (și femeile nu se lasau mai prejos), FI, II, 3, 8; 7°: *mleă'rile aeste cad greăle tră stumăhea a ta* (mîncările acestea cad greu pentru stomahul tău); *zborlu-a tău va-l'l cădă greă* (cuvîntul tău îi va pica greu); 8°: *acălără s' cădă tufekl* (Incepură să se audă descărcări de arme) — cf. gr. „πρῶτον δύο τουφεκίας (τουφεκίας) = on entendit deux coups de fusil”; 9°: *păyana cădză andlû pri furl* (poteră năvăli exact peste hoți); 10°: *l'l-cădz-um cu mare părădeăle* (l-am căzut cu mare rugămintă); 11°: *cătră lu căde hoăra a voastră* (Incotro se află satul vostru?); 12°: *grînlû aestu nu-n'l căde lu pădre* (grîul acesta nu mi-e convenabil în tocmeală); 13°: *lucru lu aestu nă cădeă s' lu-adră'm nol* (treaba aceasta ni se cădea să o facem noi) — v. *prinde*. — Ca și la multe alte verbe și la alte părți de cuvînt, și aici nu am menționat toate nuanțele semantice, cum ar fi, bunăoară, cele următoare: 14°: *feăta l'l-cădză lu vreăre mare* (fata i-a plăcut mult); 15°: *val cădém az pri tufekl* (azi ne vom expune împușcăturilor, vom cădea în bătaia armelor), Lum, VI, 4, 25. Etc. — cf. și gr. πτω, alb. *ble*, bg. *padamă, patnimă*, tc. *duchmek*. — < lat. *cadere* „tomber”.

CADAIF, sn., Nic, 195; AI, 1903, 94 — v. *cădăife*.

CADĂR, -ră, pl. *cadăr'i, -re*, puternic, CLitur, 125 și 72 — v. *cădăr* și:

CADĂRE, adj., Jb, I, 38 (X¹³) — v. *cadăr*, *catără* (și *cădere*).

CADENĂ, sf., lanț, Mur, II, 10 — v. *cadênă*.

'CA-DI-CINE, **'CA-DI CINEAN**, sm., pl. *'ca-di cl'n'l, 'ca-di-cl'nean'l* «terme d'injure, invective signifiant merde de chien», Dal, 47; PB, 159¹⁶; *s' ti-arîdă 'ca-di cl'neanlu!* (să te înșele căcatul-de-cine!), PB, 456⁷. — < *căclă* di *cine*.

CADINĂ, sf., pl. *cadî'ne și cadî'n'l*, cadină, «dame turque», Dal, 47; Mih, 81; *Arumă'nile mușeăle par cadî'n'l* (aromănele frumoase par cadine), BNA, II, 54. V. *hanămsă și bôje*. — < tc. *qadyn* (923) „femme respectable”.

CADIR, -ră, pl. *cadiri*, -re, puternic, «fort, puissant»: *nu eram cadir?* (nu eram puternic?), Velo, 65; BNA, V, 94; *alântă-l ma cadiră* (cealaltă e mai puternică), Lum, II, 247; *sănătoasă, cadiră mul'eare, anălă* (sănătoasă, viguroasă femeie, înaltă), GrB, 127. V. *cădere*. Sinonim: *putul*. — < tc. *qâdyr* (923) „puissant; capable”.

CADÉNĂ, sf., pl. *cadéne*, lanț, «chaîne, chainette», Dal, 47; Nic, 182. V. *cadénă* și sinonimul *alisdă* etc. — Cf. și tc. *qadana* (923) „chaîne de forcat” < it. *catena*.

CÁDRU, sn., pl. *cădre*, portret, «portrait», Dal, 47; Nic, 182; *la, n'i-deade și-a lui cădru* (iată, îmi dete și portretul lui), Baț, 16. — < *κάδρον* < it. *quadro*.

CÁDZĂ, sf., pl. *cădz*, puțină mare, «cuveau, tîne», Dal, 47; GEI, 119. — < *κάδη* „cuve”.

CĂE (nord), pron. rel., care, cine, Nic, 201 — v. *cal*, *căre*.

CĂETIDÓ (nord), PScr, 198, oricare — v. *călfidó*.

CAFÁS, sm., pl. *cafâși*: *cafâșu aêstu eâsti lărcu* (cafásul acesta e turc) — v. *capáz*.

CÁFCALĂ, sf., pl. *căfcale*, orbită, «crâne; orbite», Dal, 47; PAnt, 410; GEI, 119; *'nă căfcală di právdă* (o țeastă de animal), BNA, II, 82; *ôcl'il'i hipși tu căfcale* (ochii înfipti în orbite), PB, 172²⁴; *ôcl'il'i si stricurără tu căfcale* (ochii s-au scurs în orbite), Lum, I, 222; *nu vidzăm di ôcl'i, aștiplă'm si vidém di căfcale?* (nu am văzut servindu-ne de ochi, așteptăm să vedem cu orbitele?), Fl, II, 4, 8. V. *căfcă*. — < *καύκαλον* „test; crâne”.

CÁFCĂ, sf., pl. *căffe?*, craniu, «crâne»: *fúrru m'că tu căfcă di mort* (hoțul mănincă în craniu de mort), CFr, 162; 163. V. *căfcălă*. — < alb. *kâfkë* „osso della testa”.

CAFĂTŪRĂ, sf., pl. *cafături*: *ațeale fără di zăcoâne și cafături* (acele fărădelegi și certuri), Cod, 17¹⁰; PhOr, II, 454. — v. *căvyălură*.

CAFÉ, sm., pl. *cafédz* și *cafădz*, cafea, «café», Dal, 47; Nic, 211; Mih, 81; *fligedne di café* (ceașcă de cafea), PB, 107³; *lată i ș' cafelu, ma i bun* (neagră e și cafeaua, dar e bună), PGr, 87. V. *lată* 5° și *cafée*. — Conform obiceiului oriental — și anume: „Le café et le tabac sont toujours exquis chez le dernier paysan turc, n'eût-il pas de pain dans sa huche”, RTur, 127; sau: „La première chose qu'on offre dans une maison orientale quelque pauvre qu'elle soit, est le tabac avec le café. Il serait honteux de ne pas satisfaire à cette loi de l'hospitalité”, Landberg, 71 etc. —, cafeaua există în orice casă aromânească, cu ea fiind onorat orice vizitator. V. *tutăme*. — < tc. *qahvé* (995) „☞”.

CĂFE (nord), pron. rel.: *căfi un di voi* (fiecare dintre voi), PenB, VIII, 127 — v. *căse-un*.

CAFÉBRIC, sn., pl. *cafébrițe* și *cafébriuri*, ibric de cafea, «cafetière, marabout». V. *café* și *ibric* și sinonimul *giğivé*. — < *καφέπρικον* „☞”.

CAFÉE (nord), sf., pl. *cafél* — v. *café*. — Pentru acest aspect morfologic al aromânei nordice, cf.: *bil'eăle, dăvăle, hăvăle, kimănée, sivdăte, lazée, (bubună)* etc., CAR, 204 și, aci, § 23, p. 27.

CAFERENGÎŪ, -șle, pl. *caferengîi*, cafeniu, «couleur café», CN, 174. — < tc. *qahvé* (995) „café” + *renk* (629) „couleur”.

CAFİĞİ, *cafığlōan'e*, pl. *cafığeădz*, *cafığlōan'e*, cafegiu, «cafetier», Dal, 47; Mih, 82; PB, 554. — < tc. *qahvêdji* (995) „☞”.

CAFINÉ, sm., pl. *cafinédz*, cafenea, «café», Dal, 47; Mih, 82. — < tc. *qahvékhané* (995) „lieu public où l'on prend le café”.

CĂFKE, sf., pl. *că'fki*, ardoare, «ardeur; anxiété ardente». — < *καύχημα* „sujet de vanité”.

CAFTĂNE, sf., Nic, 211; W, II, 146 — v. *căftăne*.

CĂFTU (*mî*), vb. I (*căftăl, -tăt, -tăre*), căuta, «1°. chercher; 2°. demander; 3°. soigner», Dal, 55; Nic, 212; Mih, 82; PScr, 198. — 1°: *je căftăși aflăși* (ce ai căutat ai găsit); *l'i-căftă mîntea* (îi cercetează gîndul), PLit, 694; *dól'i s' căftă cu mulrita* (amîndoi se cercetează cu privirea), PAnt, 280; Bair, 122; 2°: *n'ica je u căftu mîne* (mica (drăguța) pe care o cer eu în

logodnă), PLit, 932; PAnt, 20; *di la mine Țe căftă?* (de la mine ce cereți?), PAnt, 67 — *fer^a*; 3°: *căftă-me puțin în cap* (caută-mă puțin în cap), PB, 266²⁰; *s' căftă' la lui yedřil'it* (s-a căutat la toți medicii) — v. *mutrăscu* 2°. — < lat. **cautare*.

CAHPÉE, adj. f., pl. *cahpél*, voluptos, «ardent; voluptueux»: *azdisiri cahpée tră mul'eri* și *fedte* (lascivități voluptuoase pentru femei și fete), Bair, 43. — La Nec¹, 222 și Nec, 283: „cahpol”. — < tc. *kahbé* (947) „prostituté”.

CAI (nord), pron. rel. și interog., m. și f., sg. și pl., care, «lequel, qui, quel», Dal, 47; *cal di șeăptil'i amirădz* (cine din cei șapte împărați), PB, 58²²; *cal il videdă, il'i strigă* (cine îl vedea, îi striga), PB, 393³²; *cal di cal s' ajiungă la stăne* (care de care... să ajungă la stână), CalGrB, 105; *mine cu căle va mi-alăși?* (pe mine cu cine mă vei lăsa?), PLit, 874. — V. *căre*.

CAICŪSCĂ, sf., pl. *calcășke* și *calcăști*, pară, «poire (bergamote?)», Mih, 83. — < ?

CAICŪSCU, sm., pl. *calcășci* și *calcăști*, păr, «poirier», Mih, 83. Sinonime: *dășcu*, *gôrșu*, *per^a*. — Cf. it. *cuoșcu* „querciuola”, Rohlf, I, 257.

CAĪDE, invar., vizat, «ayant le visa; prêt»: *fă-Ț călde pasapôrtea* (vizează-Ți pașaportul, pregătește-te de duă), PB, 431³²; *ni-feclă călde pasapôrtea* (mi-am vizat pașaportul), LP, 127. — < tc. *qaid* (996) „enregistrement”.

CAIDIĞI, sf., pl. *caldığedz*, care dă viza, «qui donne le visa» — v. *călde*. — < tc.

CAIMÉE, sf., pl. *calmê*, monedă-hirtie, «papier-monnaie; obligation, titre», Mih, 84; Al. 1903, 90. — < tc. *qaymé* (941) „billet; papier-monnaie”.

CAIMÉN, -nă, pl. *calmên'i*, -ne, sărman, «pauvre; malheureux», Mih, 84; GEI, 119; *băit-f*, *calméne*, *timbră'lu* (cintă-Ți, sărmane, din tambura), PLit, 909. Sinonim: *marât*. — < καμίνος „brûlé; pauvre”.

CAIMÓ, sm., pl. *calmădz*, durere vie, «désir; regret; vive douleur; peine», Dal, 47; *ami-ră'lu calmó 'șt-u-aveă* (împăratul și-o avea dorință = împăratul regreta), PB, 315¹⁰; *ari ari'ă fîră ôimó*, *s' hlbă om fîră calmó?* (există riu fără torent, ca să fie om fără dorință, fără regret?), PLit, 428; *pl'ngu ôcl'il'i di calmó* (plîng ochii de dorință grea, arzătoare), Fr, I, 3, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8; *tra si-n'l plîng a mei calmădz* (ca să-mi plîng durerile mele), PAnt, 46; *si-n'l 'aspân calmădz'i-a mei* (să mi-Ți arăt mîhnirile mele), BNA, I, 50. V. *camó*. — < καμός „regret cuisant”.

CĂINIVA, pron. invar., cineva; nimeni, «quelqu'un; personne», Dal, 47; — *vin'e căinivă?* — nu vin'e căinivă (— a venit cineva? — nu veni nimeni). V. *căinivă*. Sinonime: *vîr*, *vî'ru*. — < cal (< *căre*) + -nivă de la *finivă* „cineva”.

CĂIR, sn., pl. *căire*, caier, «quenouillée — v. PIm, I, 146-147; II, 204 etc.», Dal, 47; Nic, 182; Mih, 84; *un căir s' bitisesc* (să termin de tors un caier), LP, 168; PAnt, 240; BNA, II, 116; *lo va tôrcu căir lată*, *nu albu* (eu voi toarce caier negru, nu alb); *lu-ăre pěrlu căir* (părul îl are caier alb), BNA, II, 14; *un așșu cu pěrlu căir* (un bătrîn cu părul caier alb), PB, 251¹⁷ — v. *bătr 4°*; *giôăcă așșu cu pěrlu căir* (dansează bătrîni cu părul caier alb), PAnt, 298; BNA, I, 126. V. *cătrășu*. — Încercări etimologice în DR, III, 669; IV, 654. Originea lui e cea dată separat și concomitent de Ov. Densusianu în GrS, VII, 275—277 și de G. Giuglea în GCon, 17 și 23: < lat. **caululus* (cf. *c a j a* „băton”).

CĂIS, sm., pl. *căși*, cais, «abricotier», Mih, 84. Sinonim: *heărhic*.

CĂISĂ, sf., pl. *căise*, caisă, «abricot», Mih, 84. Sinonim: *prăscă*. — Cf. gr. καϊσά, alb. *kajsi* „albicocca”, tc. *qaişsy* (940) „abricot”.

CĂI-ȘCI (nord), invar., cine știe, PB, 555 — v. *cări-ști*.

CĂITE, viză, Mih, 84 — v. *călde*.

CAIȚIDÓ, pron. invar., oricare, «n'importe lequel», Dal, 47; PB, 555. V. *cărekișdó*. — < cal + Ți + do.

CÁKE, sf., pl. *cákĭ*, supărare, «bouderie; fácherie; rancune», Dal, 47; Nic, 185; Mih, 80; GEI, 119; *măre rrău éste cákea* (supărarea e mare rău), Cod, 110¹⁷; *tri fe n'l-în'l cáke?* (de ce îmi porți supărare?), PLit, 899. V. *cákutsescu*. — < κάκια „bouderie”.

KAKĭ, invar. *caki*, «kaki, vert foncé»: *poartă cămeșl caki* (poartă cămăși caki). — < tc. *khaki* (528) „couleur de terre”.

CAKĭN, sn., pl. *cakinurĭ*, hohot, «éclat de rire», Dal, 47; Nic, 185; Mih, 80; GEI, 119. V. *căkin*. — Cf. gr. *κάκxανα* (τά) „éclats de rire”. — < ?

CAL, sm., pl. *cal'ĭ* (articulat : sg. *calu* (< *căllu* < *călălŭ* < *călu*), *a călu*; pl. *cal'ĭ* (< *căl'ĭ*, < *căl'ĭl'ĭ* < *căl'ĭl'ĭ*), *a căl'ĭlor* și *a căl'lor* — v. *bel*, *boŭ* etc. ; — altă explicație la CAR, 214 și 348), *cal*, 1°. *cheval*; 2°. *libellula*; 3°. *dent*», Dal, 47; Nic, 186; Mih, 87; PAnt, 410. — 1° : *cal di căpălă* (cal de călărit, «cheval de selle»); *cal di furle* «cheval de trait, sommier»; *cal cu arivăne* (cal buiestraș, «cheval qui va l'amble»); *cal şuŭ'ĭ* (cal jugănit, «cheval hongre»); *cal aređĭ* (armăsar, «étalon»); *cal... fe m'că lóclu ș' beă niórl'ĭ* (cal care... mănincă (rupe) pămîntul și bea norii), PB, 445²⁸; *ncărcă căl'ĭ tuŭ ca ierĭ* (încarcă toți caii ca ierĭ), Lum, II, 152; PAnt, 172; BNA, II, 46; *l'ĭ-ĭlodcă călu* (îl joacă calul, îl merge bine, e la putere), PGr, 30; *mașl acłó nu-l'ĭ ĭlodcă călu* (numai acolo nu-i merge, nu reușește), PGr, 5; *alăgăm pri cal'ĭ di lémnu* (alergăm pe cai de lemn, alergăm călare pe cite un băț), BNA, II, 72 — pentru *cal di lémnu* ca element etnografic, cf. Pĭm, II, 224; 2° : *călu al Dumnidz'ăŭ* «libellule»; 3° : *adănă-ĭ căl'ĭ tu ahŭre* (stringe-ți caii în grajd = ține-ți dinții în gură închisă, nu-i arăta, nu ride), PGr, 31. — V. și alb. *kal* „cavallo”. — Din punct de vedere etnografic, menționăm următorul aspect. Exceptînd, bunăoară, caravanele turcilor *Cón'earĭ* cari erau formate numai din *cai* — rar, și din măgari —, caravana oricărui aromân, ca și a oricărui sârăcăcean, e formată — nu știm de cînd — numai din *catrĭ*, pe lîngă care se află cite un singur cal care servește de călărit pentru cără-vănarul respectiv. Totuși, prin pl. *cal'ĭ* sau art. *căl'ĭ*, în exprimări ca : *mĭ duc la cal'ĭ*, *adănă căl'ĭ*, *trec căl'ĭ*, *adăpă căl'ĭ*, *cĭl' cal'ĭ al?* etc., azi, orice aromân înțelege nu o caravană formată numai din *cal*, ci una formată numai din *catrĭ*, cu sau fără calul de călărit, deși *catrĭ* e numit de aromâni *mul*, *măla*. Această realitate ar putea fi cel puțin un indiciu că, în alte timpuri, vechi sau străvechi, caravanele aromânilor vor fi fost formate numai din *cai* — realitate la care ar corobora, între altele, și originea cuvîntului *mul*, *măla*. — < lat. *eaballus* „cheval hongre, bidet”.

CÁLA, adv., bine că, «mieux», GEI, 119 — v. *cálat-că*, *cál'ea*,

CALACÁNDZU, sm., diavol — v. *caracándzu*.

CALAGRÓS, sm., pl. *calagróșĭ*, icosar, «pièce de vingt centimes», Dal, 47; Mur, II, 17; *u međšte un calagrós* (o cinstește cu un icosar), Ob, 109. V. *caragrós*. — < ? *καπα-γρόσι* < tc. *qara-groueh?*

CÁLAĭ-CĂ, adv. și conj. «mieux; c'est heureux que...; puisque; quoi que», GEI, 119; *cálat-că pĭcurărlu nu vin'e* (e bine că nu a venit păstorul), GrB, 224; PAnt, 228; *cálat-că ĭ căldură* (Intrucit e cald), Lum, II, 183. — V. :

CALÁĭ-ŢE, Nic, 186; *calăt-fe vin'ĭșĭ* (bine că veniși), Dal, 47 — v. *cála*, *cál'ea*, *cánal-că*.

CÁLĀR¹, sm., pl. *călărĭ*, căprior de acoperiș sau acoperiș, «chevron»: *nĭ călar călar*, *nĭ slzmlle ca lúmea* (nici căpriorul sau acoperișul nu e căprior sau acoperiș, nici zidurile ca lumea), GrB, 27. — V. *călăr*, *călărĭ* și *căprăl'e*.

CÁLĀR², adv., PB, 555 — v. *călăr*², *ncălăr*.

CÁLĀR, sm. sau sn.?, pl. *călărĭ* sau *călăre* «perche, traverse de bois posée sur deux fourches et au-dessus de laquelle on étend une couverture de laine de chèvre pour en faire une tente — v. WTh, plate III, 2; PAnt, 270, GrS, IV, 378. E un fel de *cúlme*. Sinonime : *témbliă*, *vig*. — < alb. *kálen* „barra”?

CĂLBIC, -că: *pară'tu călbic puté nu keäre* (banul fals nu piere niciodată), PLit, 439 — v. *călpic* și *căldi*.

CALCAVŪR, compus invar., calcavură, «correction, rossade», GrS, IV, 386; *vîndi-n'î calcavár* (vinde-mi calcavură), PLit, 439. — Cf. compusul grecesc σήκουβάρι: σήκω „lève-toi” + βάρει „frappe”. E un joc de cuvinte cu care sînt înșelați copiii. — < tc. *qalq-da-vour* „lève-toi et frappe”.

CĂLCU (*mi*), vb. I (*călcăi*, -*căt*, -*căre*), călca, +1°. mettre le(s) pied(s) sur; 2°. marcher; parcourir; 3°. passer; accomplir; 4°. surprendre; 5°. violer; 6°. tenir bon; 7°. envahir; 8°. fouler aux pieds; 9°. enfreindre; 10°. piller; dépouiller; 11°. repasser; 12°. faire de l'oeil; 13°. ensorceler», Dal, 55; Nic, 188; Mih, 85; PScr, 199. — 1°: *călcă-l pri čtor* (călcă-l pe picior); *călc'nda pri angl'ile di čtoäre* (călcînd (umbînd) în virful picioarelor), PB, 80²⁷; 2°: *tuĭ măn-ŭl'î l'î-am călcătă* (toți munții i-am umblat); *cărvănărlu călcă loc mătlu* (cărvănarul parcurge mult teritoriu); 3°: *prumwēdra, fičlōrlu va călcă tu yinčif* (primăvara, băiatul trece (va po-virni) în al 20-lea an, va împlini 19 ani); 4°: *va vā călcă'm c'ndu nu va štiš* (vā vom surprinde cînd nu veți ști); 5°: *s' nu-ŭ călĭ ġlurătlu* (să nu-ți calci jurămîntul); *s' nu-ŭ călcă zbōrlu dat* (să nu-și calce cuvîntul dat), PB, 67²⁸; 6°: *Gardānt... člčā člčlōrlu* (Gardani... se ținu te-nace), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 143, 7°: *Arbinēšl'î lă călcără lōclu* (albanezii au nă-vălit în ținutul lor); 8°: *li ncl'indāšl la Tūrcu?* — *ma-arā ŭ li călcă* (te-ai închinat (te-ai predat) turcului? — mai rău te va răvăși), PLit, 645; PAnt, 8; 9°: *nu li-avēd călcătă piri-fānea* (nu le înfrînsese (nu le-a subjugat) mîndria, orgoliul), FI, II, 3, 8; 10°: *pri ġludra si-l călcă'm* (pe Giuvăra să-l prădăm), PAnt, 55; *s' călcă'm astără amtrā'tu* (de seară să prădăm pe împărat), PB, 308³¹; *hōrlte-aēste nu si călcă* (satele acestea nu pot fi prădate), PRom, 10; GrS, I, 79; *fūrl'î nă călcără cărvānea* (briganzii ne-au prădat caravana) — cf. gr. „πατῶσαν ἔνα καρβάν” (Passow, 87; 88) și, aici, *imprād*; 11°: *călcă-l'î strān'ile* (călcă-i cu fierul hainele); 12°: *l'î-călcă' cu čel'tul a tātā-sul* (tatălui său li făcu semn cu ochiul), PB, 117²⁹; 13°: *noāplea nă călcă c'li ŭnă aūmbrā* (noaptea ne vrăjește în rău cite o fantomă). — În legătură cu observația finală dată la vb. *cad*: 14°: *nipoāte, călcă'm s' lūceru, lūceru... ore lūceru* (nepoate, lucrăm mult, mult... da mult), FI, II, 3, 9. V. și *sāmār* 1°. — Cf. gr. πατῶ, alb. *shkel*, tc. *basmaq*, bg. *gazamā*. — < lat. *caleare* „fouler, marcher sur qqch.”.

CĂLDU, -dă, pl. *căldzi*, -*lde*, cald, +1°: chaud; 2°. riche», Dal, 47; Nic, 189; Mih, 86; PScr, 199; PB, 555. — 1°: *s' vîndi ca pînea căldă* (se vinde ca pînea caldă); 2°: *ded di om căldu* (am dat (am nimerit) de om bogat). — < lat. *caldus* „chaud”.

CĂLE, sf., pl. *căl'țuri* și (la fărșeroți) *căl'ĭ* (articulat: sg. *călea*, a *călĭl'ei*; pl. *căl'țurĭle* sau *căl'ĭle* și *căl'ĭle*, a *căl'țurĭlor* sau a *căl'ĭlor* — cf. *văle*), cale, +1°. chemin, voie, route, avenue; 2°. voyager; s'en aller; 3°. voie, transport; 4°. fois; 5°. vrai; vérité; 6°. correct; honnête; 7°. rationnel; 8°. conseil; avis; 9°. convenir; 10°. convaincre; 11°. résoudre; 12°. expédier; congédier; 13°. durée; 14°. aussitôt; 15°. polisson; bățard; 16°.....», Dal, 47; Nic, 187; Mih, 86. V. *astāl'ĭlū* 1° și *tal'ĭlū* 1°. — 1°: *fūrl'î loără călea di c'ĭtrā la S'ĭmtu* (hoții apucară drumul spre Sîntul), PB, 87¹⁸ — la Miron, 289: „au luat calea spre țara leșască”; *nu alāsă călea s' l'eāt cărărea* (nu lăsa drumul ca să apuci cărărea), PLit, 439 — cf. dr. „lăsă acea cale și să învîrteji pre altă cale”, ITR, 165; *călea, călea, aġlūmse n hoără* (drumul, drumul (mergînd mereu), ajunsese în sat); *călea tūtā ĭmnā s' c'ĭntā* (pe tot drumul umblă și cîntă), PAnt, 172; BNA, II, 46; *oără būnā s' călea-ambār* (într-o oră bună și calea cu bine), Bag, 134; PAnt, 200; BNA, V, 36; *lo călea märe* (apucă drumul mare = trage de moarte), PGr, 30; *fūrl'î acăšāră căl'țurĭli* (hoții au ocupat drumurile în punctele lor strategice) — în CLitur, 126 și 128 apare și pl. *găl'țuri*; *lūngă, lūngă; strĭmbā, strĭmbā s' tuĭ mi căftā* — *călea* (lungă, lungă; strîmbă, strîmbă și toți mă caută — drumul), PLit, 356; 2°: *durnĭl, cā mĭ'ne avēm căle*

(dormiți, că mline avem drum de umblat); 'și-lo călea di gûșe și imnă', imnă') își luă drumul de gît (își îmbrățișă drumul = porni) și umblă', umblă'), PB, 125¹⁸; *trăd-i-î călea, oâspe* (vezi-ți de drum (du-te), amice) - v. *trag* 4° și gr. „τράβα δρόμον = allez, décampez”; 3°: *ar(u)că' nă căle* (a făcut un drum, un transport), PLit, 677 - cf. gr. „δύο δρόμους εὔλα = deux voies de bois”; *fielôrlu*... *arucă' nă căle, arucă' doăă* (flăcăul... a adus un transport, a adus două), FI, II, 1, 11 - cf. dr.: „eu vreau să duc cu o cale toată pădurea acasă” (RetP, IV, 18); 4°: *aistă căle* (de data asta), PScr, 199; *s' lu-ascăpă și di călea éslă* (să-l scape și de astă dată), PB, 44¹⁶; *di călea aéstă, cândă dădeă toacă* (de data asta, parcă suna toaca), Lum, II, 246; PAnt, 218; BNA, IV, 73 - în original: *dideă*; 5°: *a ômlu ndrêplu, a călil'el* (a omului drept, a omului dreptății), PB, 453³⁸; *ômlu lă d-i'se a călil'el* (omul le-a spus ce era al drumului, al adevărului); *orl n'i-aspăn'i a căleaălu*..., i nu al ascăpăre di mine (ori îmi spui adevărul..., ori nu scapi de mine), PB, 135¹⁸; 6°: *avûșl pârte di un om a călil'el* (ai avut parte de un om prob); „cu căle, Doămne”, *grî hârlu* („drept Doamne”, grăi moartea), PLit, 807 - cf. dr.: „copkil așa frumoaș și la cali”, AAF, IV, 145; 7°: *el zburășle cu căle* (el vorbește rațional) - cf. dr. „socoția că cere cu cale”, Ur¹, 140; Ureche, 150; „nice fără cale războiu să facă”, Ur¹, 86; Ureche, 93; „Panait să acolișăști rău și făr de cale de Stolniceasa”, Fur, I, 17; *dăpă cum 'și-lu-adășe călea* (după cum și-l îndeamnă bunul simț), BașP, 19; 8°: *călea je l' daă lo va li scoăă năpartl* (statul pe care ți-l dau eu te va scoate dincolo de strimloare); 9°: *nu sunl pri ûnă căle* (nu sînt de acord), LP, 130; BNA, II, 106; *ȳine măltu n căle* (e convenabil, e bine pus pe roată), ArE, 3; *apôla 'și-ȳine n căle* (apoi își vine în fire), Baș, 36; 10°: *aflășl fielôr s' bad-zl di căle* (ai găsit băiat să-l convingi), PB, 33³⁸; *nu pot s' bag di căle bărbăt-n'lu* (nu pot să conving pe bărbatu-meu), Caraf, 66; *nu pulă s' u-adăcă n căle* (nu putu să o determine), PB, 125¹; *nu s' adășe n căle ne cu-arăălu* (nu poate fi convinsă nici cu răul), PB, 281²⁷; 11°: *lăcrul cășle ah'ntu mindil, că vir nu poăte si-l' da căle* (chestiunea e atît de încurcată, încît nimeni nu poate să o rezolve); 12°: *lă deădiră căle a tullor cîș eară nel'îșl* (le-au dat drumul la toți cîș erau închiși); *l'i-deădiră căle* (i-au dat drumul), PB, 43³¹ - cf. dr.: „au dat cale turcilor”, Ur¹, 95; Ureche, 103; „a le da cale”, Miron, 74 (și 128); „a da calea = a da drumul cuiva”, PreocL, IV (1939), 362; „și de cale vă cătăl”, FolcOM, I, 215; II, 158 - v. *mutrêscu* 1°; - cf. și: gr. *δίδω δρόμον* „congédier”; tc. „İol vermek = ouvrir le chemin, laisser passer” (1367); 13°: *di Avdêlă pî'nă Sămărină cășle catrel orl căle* (de la Avdela pînă la Samarina e cale de vreo trei ore); *lu dăcă 'și lu turndă va fał ca ôptu orl căle* (la dus și la întors vei face drum de vreo opt ore) - cf. dr.: „cale de un ceas”, Nec, 393; Nec¹, 312; „cale de șase ceasuri”, Băl, 109 - cf. și gr. „τριών ὥρων δρόμος = trois heures de marche (de chemin)”; dr.: „s-auzea cale de o zi”, Emin, VI, 322; 14°: *Dóna cădză dl-ûnă căle* (Dona căzu deodată, imediat), BNA, I, 90; *di-nă căle n hoără-l'i si-află'* (îndată se văzu în satul lui), PB, 380¹⁷ - cf. dr. „d'o cale” = dintr-o dată (BNA, I, p. XVI); 15°: *fielôr di prl'că l'turl* (copil de pe drumuri, copil stricat, copil al nimănu), PB, 83⁵; 16°: *călea a lăplilul* (calea-laptelui), PLit, 412; *călea a pāl'ilor* (calea-paielor); *călea märe* (drumul morții); *fără-călea a lor* (fără-de-lega lor), Cod, 21¹⁶. V. *drum*. - În aromână, cuvîntul *căle* își menține aceeași vitalitate pe care dr. *cale* o mai menținea în vechea dacoromână, în limba cronicarilor - cf. și DR, VIII, 283-284 - și, sporadic, și astăzi: „bună cale, voinice”, Emin, VI, 358; „Bună calea, a zis omu”, VasP, 71; „bună calea, moșule”, TimocC, 127; 152; 153; 102; 287; „az pi cali, minî pi cale”, DVran, II, 291. Cf. și DA: *căle*. - Cf. alb. *údhtë*, bg. *połt*, tc. *İol* și gr. *δρόμος* - în greacă e și *καλειά*: „πῆγαινε (ἔλιντε) καλειά σου = allez votre chemin”; „πάγω καλειά μου = je m'en vais” = merg în calea mea (Hépîtès; 'Avδρ, 140; Vlahos 447 etc.) - v. *ambăr*³. - < lat. *callis* „sentier (foulé par les troupeaux)”.

CALÉ, sm., pl. *calédz*, fortăreață, «forteresse»: *aspărdze calé tra s' făcă halé* (strică fortăreața spre a face privată), PGr, 30. Sinonim: *căstru*. - < tc. *qal'a* (968) „fort(eresse)”.

CALEÃO, sf., pl. *caléi*, colibă, «cabană, chaumière»: *va-n'î fac ună caleo* (îmi voi face o colibă), PLit, 830. V. *călibă*. — Cu deformare semantică: < *calé*.

CALEĂSCĂ, sf., pl. *caléști*, calească, «sorte de landeau», PB, 556. V. *carétă, cuțite, pat-lône*. — < tc. *qalasqa* (933) „sorte de voiture ouverte”.

CALÉME, sf., pl. *calén'i*, condei de trestie, 1°. plume de roseau — v. *peănă* 2°; 2°. dévidoir; chevillette (nord) — v. *călimisescu*, Dal, 47; Mih, 48. — Pentru sensul 1°, cf. și dr.: „Limba mé trestie a cărtularului curndă scrie”, HPs, 118³; CPsal, 86⁸ („lingua mea et stylo ut scriba promptus”, *Liber psalmodum*, XLV, 2). — < tc. *qalém* (969) „roseau; plume”.

CALÉȘŪ, -șe, pl. *caléști*, -șe, oacheș, «mouton (agneau, brebis; chèvre, chevreau, bouc etc.) blanc et avec des taches noires sur la tête et, surtout, autour des yeux», PAnt, 291; BNA, I, 4; CN, 172; PLit, 935; PLir, 446; *am un mînăr caléșū* (am un mînăr oacheș), V. și *călișū*. — Cf. alb. *kalësh* „biondo; animale lanuto”; bg. *kalëšū* „benolte coccinée; écarlate” (CEL, 60); gr. γαλέσιω ('ΑρΓλ, 31), κάλεσσα (Κρυς, II, 69), κάλισσ'ους (Hris, 347); gr. καλέσης (Boga, II, 24).

CÁLFĂ, sf., pl. *câlfe*, calfă, «apprenti; ouvrier», Dal, 47. V. *cilfă*. — < tc. *qalfa* (969) „apprenti avancé dans un métier”.

CALIGRĂF, sm., pl. *caligrăhi*, caligraf, «calligraphe», Dal, 48; Nic, 187; Mih, 86;. — < καλλιγράφος „qui a une belle écriture”.

CALIGRAFIE, sf., pl. *caligrafii*, caligrafie, «calligraphie», Dal, 48; Nic, 188; Mih, 86. < καλλιγραφία „~”.

CALÍHEAL, adj., f.?, ferice de, «vrai; heureux», Cod, 19b²³; *calíheal di tátă* (ferice de tată), Cod, 41 b²⁵; CAR, 527 (eronat). Analogie după *calótihá*. — < *alíhea*.

CALIMKÉRĂ, **CALIMKÉRE**, sf., pl. *calimkére* și *calimkéri*, năframă, «fichu; voile de tête», Mur, IV, 133; Cal, 1912, 48; *je dă di sirmă calimkérile*, *calimkéri di Béșl'i-aduse* (care au năframele de mătase, năframe aduse din Viena), Velo, 54; BNA, V, 88; *cu calimkéri lăi în cap* (cu năframe negre pe cap), Cal, 1911, 59. V. *călimkére* și sinonimul *șimie*, precum și gr. κάλυμμα. — < tc. *qalem-kíari* (1004) „ornements décoratifs”.

CALINDĂR, sn., pl. *calindăre*, calendar, «calendrier», Dal, 48; Nic, 188. — Cf. gr. καλανδάρει și it. *calendario*.

CĂLIȘŪ, -șe, pl. *căliști*, -șe: *je glône-aléptul birbéc călișū!* (ce flăcău distins! berbece bălan-oacheș!), PAnt, 298; BNA, I, 128 — v. *caléșū* și gr. κάλλεσα (ή), 'ΑρΓλ, 45; κάλίσσα, 'Ηπειρ, IV, 172. — Pentru oglindirea vieții păstorești în literatură, cf. *beșlă, birbéc* 5°, 6°, *marimără, n'el* etc.

CALÓH(I)T, -lă: *calóh(i)lil'i di mórſil'i fi moră* (ferice de morții cari mor), Cod, 62 b¹; pl. *calóhli'l'i* (fericiții), Cod, 22²⁴; 46 b²¹ — v. *calóti*h și:

CALÓI, adv., ferice de, «heureux», Mih, 87; CLitur, 126.

CALÓIR, sm., pl. *calóiri*, călugăr, «moine», PLit, 931; CEL, 60; GEI, 120. V. *călugăr*. — < καλόγηρος, καλόιρος „~”.

CALÓTIH, -hă, pl. *calótihi*, -he, fericit, «heureux», Dal, 48; Nic, 189; Mih, 87; PSer, 199; PB, 556; GEI, 120; *s' ti fafi mușată ș' calótihá* (să te faci frumoasă și cu soartă bună), PB, 332³⁰; *calótihá di Tíne* (ferice de Tine), GrB, 3, 19; BNA, III, 130. — aci, *calótihá* e folosit substantival. V. *calóh(i)l*. — < καλότυχος „~”.

CÁLPIC, -că, pl. *cálpihi*, -fe, calp, «faux; falsifié», Nic, 189; GrS, VI, 384. V. *cálpu*. — < κάλπικος „~”.

CÁLPŪ, -pă, pl. *cálki*, *cálpe* — v. *cálbie* —, Nic, 189; Mih, 87; *l'i-da căſi'nlu cálpu* (li dă farfură falsă), PB, 455³⁸. — < tc. *qalp* (968) „faux”.

CALPUZÁN, -nă, pl. *calpuzán'i*, -ne, înșelător, «trompeur; vaurien», Nic, 189; Mih, 87. V. *călpăzân*. Sinonim: *ariditlór*. — Cf. gr. *καλπουζάνος*, alb. *kallpazan* < tc. *qalpazan* (968) „faux monnayeur”.

CĂLȚĂ, sf., pl. *călță*, încălțăminte, «chaussure», Mih, 87. V. *călțin*, *călțin'e*. — < *κάλτσά* < it. *cálza*.

CĂLȚIN, sm., pl. ?, țesătură pentru cioareci, «tissu pour en faire des *ciodrič*», FIP, I, 4, 62. — < it. *calzino*.

CALUGREĂŢĂ, sf., pl. *caluyreăle*, călugăriță, «religieuse; nonne», PAnt, 410; GEI, 121. V. *călugăriță*. — < *καλογραιά* „~”.

CALUPÓΔE, sf., GEI, 120 — v. *călăpóde* și *călúpe* 1°.

CALURÍZIC, -că, pl. *calurizíli*, -fe, fericit, «heureux», GEI, 120. Opus: *cacurizic*. — < *καλορρίζκος* „de bon augure”.

CÁLVI, -vă, pl. *cályi*, *cálve*, chel, «chauve», Nic, 186; PScr, 199. Sinonim: *kelész*. — < it. *calvo*.

CÁL'EA, adv., preferabil, «mieux; préférable; plutôt», GEI, 119. V. *cálai-că*, *cála*. — < *κάλλια*, *κάλλιον* „~”.

CAM', PB, 497³; **CÁMA**, adv., mai, încă, «plus; davantage; encore», Dal, 48; Nic, 190; Mih, 88; PScr, 199; PB, 556; *s' tl-aducă căma tr' odr'* (să te aducă mai la timp, mai curînd), PAnt, 249; *dzi'se căma aúşlu kirađi* (a zis kirigiul mai bătrîn), Lum, II, 313; BNA, IV, 77; *dă-n'l, dă-n'l căma* (dă-mi, dă-mi mai mult); *va lu-aşlépŭt căma?* (Îl vei aştepta încă?) Sino-nime: *nal, tépăr*. — < *ca + ma*¹.

CÁMARĂ, sf., pl. *cámare*, cameră, «chambre», Dal, 48; Nic, 190. Sinonim: *ódă*. — < *κάμαρα* < it. *camera*.

CÁMATĂ, sf., pl. *cámate*, scul, «écheveau colorié: *je ah'le cămate?* (ce attea sculuri?)», FI, II, 2, 5. — < it. *eamata*.

CÁMĂ¹, sf., pl. *cáme*, stilet, «grand poignard; couteau», Dal, 48; Nic, 190; Mih, 88; AI, 1901—1902, 90; *s' hlumuseăste cu căma tu m' nă* (se repede cu pumnul în mînă), Cal, 1912, 120. V. *acámă*. — Cf. gr. *κάμα*, alb. *kámë* < tc. *qama* (936) „cheville”.

CÁMĂ², sf., pl. ?, Cod, 70 b¹¹ — v. *gámă*.

CAMBANARÍÓ, sm., pl. *cambanaryeddz*, clopotniță, «clocher», GEI, 121. V. *cămbănărie*, *simandru*. — Pentru forma lui, cf. PIm, I, 154; II, 214. — < *καμπαναρείó* „~”.

CAMBŪR, -ră, pl. *cambŭrl*, -re, cocoșat, «bossu», Dal, 48; Nic, 191; Mih, 88; Cal, 1911, 112. Sinonime: *buból, gubés* etc. — < tc. *qambour* (935) „~”.

CAMBŪRĂ, sf., pl. *cambŭre*, cocoșăș, «bosse; gibbosité», Dal, 48. — < *καμποŭρα* „bosse”.

CÁMFURĂ, sf., pl. *cámfure*, camfor, «camphre», Dal, 48; Nic, 191; Mih, 89; GEI, 121. — < *κάμφορα* „~”.

CAMISÓLĂ, sf., pl. *camisóle*, camizol, «chemisette», Dal, 48. — < *καμιζόλα* < it. *camisole*.

CAMÓ, sn., pl. *camádz*, păs, «peine», Nic, 191 — v. *calmó*.

CAMÓMATE, sf. pl., nazuri, «façons, manières». V. cod. — < *κάμωμα* „conduite; façons”.

CAN¹, adv., cel puțin; deloc, «au moins; point du tout», PScr, 199; PB, 556; PAnt, 410; GEI, 121; *can, di tine nu... i' u n'ílă* (cel puțin, de tine... nu ți-e milă), FI, II, 2, 6; *can nu ti mindulă* (nu te gîndi de loc), PAnt, 19. V. *cántm* și *dtp*. — < *καὶν* „du moins”.

CAN², -nă, pron. nedef., nimeni, «personne; aucun», Dal, 48; Nic, 192; PB, 556; GEI, 121; *can di noi nu s' duse* (nimeni dintre noi nu se duse); *nu-alăsă di únă cână* (nu lăsau din nici una nimic), BNA, II, 76. — V. *can¹*, *canăe*, *câni-vă* și *vtr*.

CANĂȚIKE, sf., pl. *canăȚiki*, micșunea, «giroflée», Dal, 48. — < tc. *kanadjik* (483) „coquelicot”.

CANĂE, CANĂI, CĂNAI-CĂ, adv. și conj., cel puțin; deși, «au moins; du moins; quoi que», Dal, 48; GrB, 130; GrB, 3, 14; BNA, IV, 54; *loâl scăldă, canăe, ași cum vream* (am luat, cel puțin, fată așa cum vream), GrB, 2, 28; *s' ved, canăi, ună singură oară* (să văd, cel puțin, o singură dată), Fl, I, 5, 4; *să știu, canăe, că nu va s' mor aia* (să știu, cel puțin, că nu voi muri aici), CalGrB, 40; BNA, IV, 119; *cănaî-că l'i-umplăi căsa cu tâte cinéfle* (deși i-am umplut casa cu toate bunătațile), LP, 126. — Toate aceste trei forme, terminate în -e sau -i, aparțin aromânei nordice — firește, ca multe alte particularități fonetice sau morfologice, nu aparțin absolut întregii aromâne nordice (v. și *cătaî*); în aromâna sudică circulă mai mult *cană* și *cănim*. — Cf. gr. *καὶν* „au moins; même” (și tc. *qany'* (937) „satisfait” și *qana qana* (936) „au point d'être rassasié”).

CĂNALE, sf., pl. ?, canal, «canal; abée», Dal, 48; PB, 556; GEI, 121. Sinonim: *cărută*. — V. *căndle*.

CANAPÉ, sm., CANAPÉI (nord — v. *cafée*), sf., pl. *canapédz* și *canapeli*, «canapé», Dal, 48; Nic, 192. — Cf. gr. *καναπέζ*, tc. *qanapé* etc. — < fr. *canapé*.

CANĂR, sm., pl. *canări*, canar, «serin; canari», Dal, 48 (*canari*); *canăr, laî canăr* (canarule, drag canar), PLit, 987. V. *canirîn*. — < *κανάρι* „~”.

CĂNĂ, sf., pl. *că'n'i*, scamă, «charpie (provenant, par exemple, de la laine sérancée); sorte de duvet; fil de toile d'araignée», Dal, 48; PEt, 13 (< lat. *canna* „canne”); *di tăvâne aspînzură ună cănă* (de tavan atîrnă un fir de pălînjenîș); *ti umpluși di că'n'i* (te-ai umplut de scame, de pălînjenîșuri). — < ?

CĂNĂ, sf., pl. *căn'i*, pat de tun; pipirig, 1°. affût; 2°. canne; jonc, Nic, 192; Kats, I, 76. — Cf. gr. *κάννα* „canne” și lat. *canna* „jonc mince plus petit que le roseau”.

CĂNDA, adv. și conj., cînd, parcă, 1°. quand — v. *cî'ndu*; 2°. comme si; on dirait que», Dal, 48; Nic, 193; Mih, 89; PScr, 199 (< *ca + cî'ndu*); PB, 557; PAnt, 410; BNA, I, 128; CAR, 504; GrS, VI, 376. — 1°: *cănda va fudzi, gred-n'i* (cînd vei pleca, strigă-mă); 2°: *cănda bîndăi tu pădure* (parcă ai trăit în pădure); *cănda hil aghiân* (parcă ești (ai fi) flămînd) — v. *ciomă, ména*. — < *că + anda*.

CĂNDIŢIU, sn., pl. *căndyc*, candel, «sucre candi», Dal, 48. — < *κάνδιον* „~” < tc. *qand* (973) „candi”.

CANDILANĂFTU, sm., pl. *candilanăfti*, paracliser, «bèdeau», Cod, 113 b⁵; GEI, 122; Lum, V, 54. — < *κανδηλακάπτης* „allumeur de lampes dans une église”.

CANĚLĂ, sf., pl. *canēle*, scorțișoară, «cannelle», Dal, 48; Nic, 193; GEI, 122; *lôclutan'urzeâyle canelă, esă Armă'n'i'l'i nsus, la-Avdělă* (pămîntul miroase a scorțișoară, ies aromâniî sus, la Avdela) — v. PArôm, 112. — < *κανέλλα* < it. *cannella*.

CANĚLĂ, sf., pl. *canēle*, cep, «fausset (d'un tonneau)»: *nu ști s' dîsfacă canēla* (nu știe să învîrtească cepul), Cal, 1911, 61; BNA, V, 121. Sinonime: *cep, til*. — < it. *cannella*.

CĂNFURĂ, sf., camfor — v. *cămfură*.

CĂNGRENĂ, sf., pl. *căngrene*, cangrenă, «gangrène», Dal, 48. — < *γάγγραινα* „~”.

CĂNGIL, sn., pl. *căngili*, zăbrea, «grille; grillage», Dal, 48; Nic, 182; GEI, 122; *prî căngili ma n'i-ti-aiîndi* (pe grilaj [nu pe balcon] mi te urcai), PLit, 844. — < *κάνγυλλον* „grille; balustrade”.

CÂNGE, sf., pl. *căngi*, cange, 1°. croc; grappin; 2°. colère; malheur», Dal, 48; Mih, 89. — 1°: *s' lu-acăfă'ta cu cănghea* (să-l prindem cu cangea); 2°: *ti-acăfă' cănghea ? — va u îradzi* (te apucă nenorocirea ? — o vei suporta-o), PGr, 31. V. *yânghe, scânghe*. — < tc. *qandja* (937) „croc”.

CĂNIM, adv., cel puțin, «au moins», PB, 557; *măcă ti purinți, m'că cănim n'el* (dacă măninci de dulce, mănincă cel puțin miel = dacă păcătuiești, păcătuiești din plin), PLit, 620. V. *can¹, cande, înednă*. — < *can¹ + -im* (după *bărim*).

CANIRIN, sm., pl. *canirin'i* — v. *canăr* — : *scoate boși di canirin* (scoate voci (accente, arii) de cânar), BNA, II, 60. — < *καναρίν* „serin” < it. *canarino*.

CĂNIVA: s' *nu-ascuți căniva* (să nu ascuți pe nimeni), PLit, 917 — v. *cănliva, cuni-vē*.

CANONĂ, **CANONE¹**, sf., pl. *canon'i*, canon, «canon; règle; pénitence», Dal, 48; Nic², 194; Mih, 90; PSer, 199; GEI, 122; BNA, III, 156. — < *κάνονας, κανών* „~”.

CANONE², sf., pl. *canon'i*, tun, «canon», Nic, 194. Sinonim: *tópă*. — < *κάνονι* „~”.

CĂNTIDO, adv., oricând, «n'importe quand», Dal, 48. V. *că'n'idó*. — < *cānda + ft + dō*.

CĂNTIVA, adv., nimic, «rien», Dal, 48; Nic, 195. Sinonim: *ivdă*. — < *can² + ivă*.

CĂNURĂ, sf., pl. *cănure* și *că'nuri*, canură, «gros fil de laine et de laine de chèvre servant à faire des bas et des tapis», Dal, 48; Nic, 194; PET, 14-15; CN, 174. — Cf. † dr. *cănură* (CC, 424^{3b}; Dos, 169; DA, s. v. — Gr. *κάνουρα* (Hris, 322; Boga, I, 153). — < lat. *canigula* „canne, jonc mince plus petit que le roseau”.

CAP, sn., pl. *căpile*, cap etc., 1°. tête; chef; 2°. tête d'ail; 3°. têtin, bout du sein; 4°. fromage...; 5°. capital; 6°. chef; 7°. apparition; 8°. bout; commencement; 9°. beau; beauté; 10°. intelligent; comprendre; 11°. s'inquiéter; soucis; 12°. accomplir; 13°. réussir; 14°. avoir l'audace de...; 15°. révolter; soulever; 16°. sacrifier; tuer; 17°. affliger, attrister; 18°. humilier; faire honte; déshonorer; 19°. fuir; 20°. se marier; 21°. enivrer, griser; 22°. de bonne heure; 23°. jurer; prêter serment», Dal, 48; Nic, 195; Mih, 92; PSer, 199. — 1°: *căplu fâle, căplu trădze* (capul face, capul trage, suferă), PLit, 442; *inșif, sodfă, cu căpille goale* (ieșiți, prietene, cu capetele descoperite), PLit, 928; *cap al, je u vre! mādūā?* (cap (craniu) ai, ce îl vrei (la ce bun) creerul?); *cap di crină, cap di șinle, cap di țayări i cap vuryărăscu* — *ună eăste* (cap de baniță, cap de baniță, cap de baniță sau cap bulgăresc — una (același lucru) e) — cf. și GrS, I, 327; *si-acăfă tu căplu a cōrtul* (se prinse în fruntea horei) — cf. dr.: „un vornic mare purta un cap de danțu și alt vornic mare purta alt cap de danțu”, Nec¹, 69; Nec, 84; *ună cūclubă yirminodă; sum cūclubă 'nă livădi; sum livădi doădă arvēli; sum arvēli doi purūnçi; sum purūnçi un șopot cu doădă șulinăre; sum șopot ună moără; sum moără un ȋloc* — *căplu* (o buturugă viermenoasă; sub buturugă o livadă; sub livadă două lipitori; sub lipitori doi porumbei; sub porumbei un șipot cu două găuri de scurgere; sub șipot o moară; sub moară un ciocan — capul cu: fruntea, sprâncenele, ochii, nasul, gura, bărbia), PLit, 357; 2°: *nu ari niști un cap di al'tă* (nu are nici o căpățână de usturoi = e sărac lipit — v. *căpif'nă* 2° și *șoădic* etc.); 3°: *l'i-săpse căplu di l'i'fă* (i-a supt sfircul stîului); 4°: *ădu-n'l doădă căpile di cășcăvāl* (adu-mi două roate de cașcaval); 5°: *lōctu m'că căplu* (dobînda mănincă capitalul), PLit, 643; *căplu di parădz: n'icșură* (capitalul s-a micșorat) — cf. dr.: „am lăsat dobînda, încă și din capete”, Fur, I, xxxvi; 6°: *voi cari aveți cap?* (voi pe cine aveți șef?) — cf. dr.: „il alesese dintru dinșii cap”, Ureche, 206; „cîți au fost mai capete”, Miron, 97; Mir, 292; „carei era mai capete”, Nec¹, 166; Nec, 206; *coăda cap eăste la noi ș' lūplu picurăr la' ot* (coada este cap (șef) la noi, iar lupul e păcurar la oi), PLit, 682; PARom, 180; 7°: *ōlle deădiră cap* (oile au apărut), PGr, 31; *da cap cărvănărl'i la Crățe* (la Crățe apar cărvănarii), LP, 11; PAnt, 242; BNA, II, 112; *deădiră cap fumel'le, si l' areăm cărvel'le* (apărură caravanele de familii, să le aruncăm (dăm) plinile) — cf. și BNA, II, 44; *deăde un cap d'i ari'ă* (apăru un început de râu), Lum, V, 125; *cap ș' cūdărl'i* (apar și ultimul), PAnt, 30f; BNA, I, 130; 8°: *ișlă tu căplu a prumveărl'el* (au ieșit la începutul primăverii) — cf. dr.: „am-u cap de primăvară, toate plugurile ară”, BkB, 178; *n cap cu line ni drăclu nu u scoăte* (nici drăcul nu o scoate la căpăt cu tine), Baș, 3; 9°: *muședă — si-l'i l'eăl căplu* (frumoasă — să-i ieși capul) — cf. și PB, 33^{2a}; 10°: *el ari cap ligăt, nu cap di cărne* (el are minte înche-

gată. rațiune solidă, nu cap cărnos); *nu-l' l' eă căplu* (nu înțelege, nu pricepe); *l'i-li loă mǎltu căplu* (literale (= τὰ γράμματα) i le lua mult capul = pricepea, prindea ușor, învăța foarte bine), PB, 187³⁵; 11°: *băneădză fl'ră s' lu doărză căplu* (trăiește fără dureri de cap, fără griji); *pin' tu oăra a moărtil'el nu d-ă se cap* (plină în ceasul morții nu a zis mă doare capul, am dureri de cap), CalGrB, 85; 12°: *di-atălmea, tricără dol d'n' l n cap* (de atunci se împliniră exact doi ani); 13°: *nu va podă si-u scođă n cap* (nu va putea să o ducă la capăt, să reușească) — cf. 8°; *s' lu scođă lăcurlu n cap* (să reușească), PB, 346³⁰; 14°: *carl i-ațel cu doădză căpile*? (cine e acela cu două capete? = cine e cutezătorul?), PB, 489³¹; 15°: *muld' cap* (s-a răsculat), PLit, 442; *aslinel-vă, nu muld' cap* (astimpărați-vă, nu vă răsculați); 16°: *carl s' dăfe aclo, 'și-băgă căplu lu lăstru* (cine se duce acolo se sacrifică) — cf. și PLit, 444; PB, 341²⁵ — în ITR, 175: „ca să le puie capetele”; *s' li m'it căplu, s' li m'it!* (mînca-ți-ai capul, să-ți măninci! = vedeate-și ucis!); 17°: *le yin' l cu căplu neșos?* (de ce vii amărit?); 18°: *li-aspindzurără căpittle* (se umiliră) — v. *ureăcl'e* 6°, *coădză*, 14°; *mi feăfe s' nu pot si n' l scol căplu luă* (mă făcu să nu pot apărea nicăieri); *mi băgără cu căplu lu loc* (m-au pus cu capul în pămînt = mă făcură cu ouă și cu oțet); 19°: *dăsi, 'st-lo căplu* (se duse, fugi) — v. *per* 4°; 20°: *an, tri 'St-Vin'ri, 'și-ligă' și-el căplu* (an, de Sînta-Vineri, se căsători și el); 21°: *yinlu l'i-u deăde n cap* (vinul l-a ametit) — cf. fr.: „Il but... : ce qui lui donna un peu dans la tête”, Perrault, 178; *lu-aveă adrătă căplu* (se îmbătase), PB, 34²³ — v. *adăr* 3°; 22°: *si scođă... cu noăplea n cap* (se scoală... cu noaptea în cap), PB, 287² — v. *noăple*; 23°: *mi glur pi căplu-a n' eă* (mă jur pe capul meu); *pri căp-ii, nu mi-ari' de* (jurămînt pe capul tău: nu mă înșela), Baț, 35 — cf. fr.: béarnais: „per cap de tau = par la tête du taureau!”, Les, 76; „par mun' chef”, Rol, 799; tc.: „j'en fais serment sur ma tête”, DFem, 154; 209. — V. *cocă*¹, *mic* 6° etc. — Cf. gr. κεφάλι, alb. krye, bg. glava, tc. bucha. — < lat. *caput* „tête”.

CAPARÓȘŪ, sm., pl. *caparóșl*, pasăre cu cap roșu, „oiseau qui a la tête rouge”, Mih, 91. V. *coădză-arôșe* și it. *capirrosso*. — < *cap* + *arôșă*.

CĂPĂ, sf., pl. *căpe*, manta, „manteau à capuchon”, Nic, 195. V. *pănucăp(l)ă*. Sinonim: *tămbăre*. — < κάπα < it. *eappa*.

CAP-DI-ARİ'Ū, sn. invar., (ca un) izvor, „(comme une) source”: *lă'crin'ile a lei — cap-di-ari'ă* (lacrimile ei — *curgeau ca un izvor de rlu*), PB, 193²² — v. *cap* și:

CAP-DI-CL'NE, sm., pl. *cap-di-cl'n' l* și *cap-di-cl'nean' l*, căpcăun, „ogre”, PB, 338³². — < *cap di cl'ne*.

CAPĖLĂ, sf., pl. *capșle*, pălărie, „chapeau”, Dal, 58; Nic, 186; Mih, 91; PB, 558; GEI, 122. — (< καπέλλον < it. *eappella*).

CAPIDÁN, -nă, Mih, 91; PAnt, 411 — v. *căpitán*.

CAPISİ'Z, -ză, pl. *capisî'jl*; *capisî'ze*, haimana, „flaneur, vagabond”, Mih, 91. — < tc. қарыссыз (946) „qui n'est pas en service”.

CAPİȘONĂ, sf., pl. *capîșone*, capîșon, „capuchon”, Dal, 48. — < fr. *capuchon*.

CĂPIT¹, sn., pl. *căpile*, capăt, „bout, extrémité”, PAnt, 411; 314.

CĂPIT², sn. (pl. *căpile*), lînă tunsă de la cap și de la coadă, „laine (de mouton) qui croît sur la tête et autour du cou”, Dal, 49; Nic, 197; FI, II, 4, 8; PenB, III, 122. — V:

CĂPIT³, vb. I (*căpităl*, -lăt, -lăre), a tunde *căpitlu*, „tondre le *căpit²*”, Dal, 59; Nic, 197; PLit, 578. — < lat. **capitare*.

CAPITĂL, **CAPITĂL'Ū**, sn., pl. *capităl'e*, capital, „capital”, Mih, 92; Nic, 197; *nu li l'eăă tri capităl'tă grălle a lor* (vorbele lor nu le iau drept capital), LP, 54; BNA, II, 120. V. *cap* 5°. — < καπιτάλι < it. *capitale*.

CAPLÁN?: *lu nglură caplân* (il injura...?), Cod, 81¹⁷. — V. *plan*. — < ?

CAPÓT, sn., pl. *capoție*, manta, „peignoir; manteau — v. *căpă*”, Dal, 49; PB, 557; *dă-ț capóllu la 'nă pârte* (dă-ți mantaua la o parte), PLit, 875; *li' l deăde capóllu să s' anădeăscă*

(i-a dat mantaua să se învelească), PB, 400⁸. V. *capótă, căpótă*. — < καπότον „capote” < it. *eappotto*.

CAPÓTĂ, sf., pl. *capóte*, manta, «capote (pourvue de manches et d'un capuchon)», PIm, II, 188. V. *mal'tót și tálágán*. — < it. *eappotta*.

CĂPRĂ, sf., pl. *că'pri* (și *căpre* — v. *căsă*¹ etc.); articulat la plural: *că'prile, că'păr(ile)* (v. *dispituredză*), *că'pirlle* (v. *țivă, zăruseșcu*), *că'pirlle, că'prille* (v. *utréscu*), *capră*, «1°. chèvre; 2°. disposition; 3°. Albanais», Dal, 49; Nic, 198; Mih, 92; PScr, 199. — 1°: *căpra i lufedărtle?* (capra sau luceafărul?), PB, 205; PAnt, 92; *ști căpra țe eadte lărba!* (știe capra ce e iarba! — *caprei îi place mai mult frunza*), PLit, 446; *si mpărta ôlle di căpri* (să separe oile de capre), Cod, 27¹⁵; *căpra, arin'loăsă, ș' coada tot improdă* (capra, chiar rîioasă, și coada tot ridicată), PLit, 446 — cf.: dr. „capra moare de rîie și coada o ține tot birzie”, ZProv, 4256; gr. „γῆρα φάρια, νοῦρά χορδωμένῃ”. ἈρΠ, 1541; *vin'tră că'pirlle* (au venit caprele: — vara, familiile de aromâni țin cîte două sau mai multe capre de casă, *că'pri di lăple*; în fiecare dimineață, cîte un căprar de fiecare cartier de sat le stringe și le duce la păscut, iar seara, în amurg, le întoarce în sat, așa încît caprele, după cîteva zile se obișnuiesc să vie singure la casa respectivelor familii; în felul acesta, ele sînt mulse seara și dimineața); 2°: *l'i-vin'tră că'prille* (i-au venit caprele, s-a înseninat la suflet, s-a liniștit), PArom, 180 — v. și PLit, 446—447 — cf. dr. „nu i-s toate caprele acasă”, ZP, IX, 582; 3°. *țe va căpra aistă?* (ce vrea albanezul acesta?). — În raport cu oile, în acest al 20-lea secol la aromâni caprele s-au redus ca număr. Pentru *căpra* în comparație cu *oăta*, cf. și FI, II, 4, 9. — V. *căpărăr*. — < lat. *capra* „chèvre”.

CĂPSĂ, sf., pl. *căpse*, capsă, «amorce; capsule», Mih, 92. V. *șpirtu* 3°. — < καψα „capsule”.

CĂPSE, sf., pl. *că'psi*, temperatură, «constipation; fièvre», Mih, 92; GEI, 122; PLit, 259. Sinonim: *hedvră*. — < καψη „fièvre”.

CĂPSU, invar., biet, «pauvre», PB, 558; GEI, 112; *căpsu birbéclu, căpsu oámin'li*, *căpsu moáșea, căpsu hórile* (bietul berbece, bietii oameni, sărmana bătrînă, bieteale sate); *bănă a căpsu nvedstl'el* (viață (răgaz) bieteii neveste), PB, 301¹⁸. Sinonim: *marál*. — < καψο „”.

CAPSUMÁN, -nă, pl. *capsumán'l, -ne*, nenorocit, «malheureux; entêté», Mih, 92; *tal capsumán, lgăre vrel di prun!* (hei nenorocitul, vrei (trebuie) să fii legat de prun!), BNA, II, 92. E același cu dr. *capsman* (DR, V, 546). — < καψο + -man.

CAPZIMÁL, invar.: *ca prěțtu fěje málfi an'l capzimál* (ca preot a făcut mulți ani...?), CBiog, 29. Cuvînt neidentificat. — < ?

CAR, sn., pl. *căre, car, «char»*, Dal, 49; Nic, 199; GrS, III, 265; *Tărcul lu-acăță lěpurile cu cărlu* (turcul îl prinde iepurele cu carul), PLit, 645 — cf. proverbul turcesc „On prend le lièvre en chariot”, Osm, 317; *lingoărea ȳine cu cărlu* (boala vine cu carul = în cantitate mare), PLit, 531. V. *cărră*. — Cuvînt anemic, concurat de *carófă*. — < lat. *carrum* „chariot”.

CAR', conj. și adv., cînd, «quand; puisques», Nic, 199; *episcopul, car' vidzú ahă'tă dimîn-dăcătune* (episcopul, cînd văzu atîta dorință), Cod, 28¹⁴; *car' cuțătlu l' ul kirdúl* (Intrucît ți pierdui cuțitul), Lum, V, 62. — V. :

CĂRA, adv. și conj., cînd; dacă, «1°. quand; pendant (que); après que; 2°. si 3°. vu que; puisques; 4°. alors; donc» Dal, 49; Nic, 199; Mih, 93; PScr, 199; Gram, 230; PB, 558; BNA, IV, 22—23; CapM, I, 184; GrS, VI, 376; II, 295; PETim, 8—9. — 1°: *căra vidzără așl, tăcără* (cînd (pe cînd, după ce, dacă) văzură așa, au tăcut) — v. *car'*; 2°: *căra daț di vānsuráj* (dacă apucați de vānsurați), PLit, 891; *vred' s' ktreám pîn' di un căra s' nu erál ține* (am fi pierit pînă la unul dacă nu erai tu), GrB, 226; PAnt, 231; BNA, IV, 151. — v. *măcă*; 3°: *di căra vot imnăť napodışalul, na, și noi, di căra, așl va s' imnă'm* (de vreme ce voi umblați de-a-ndoselea, iată, și noi, așadar, așa vom umbla), Cod, 20 ^{b²⁰}; 4°: *oără-bună, căra, dă-te* (drum bun, atunci, du-te), Lum, II, 110; PAnt, 212; BNA, IV, 51; 5°: *căra trădzeă*

un vimlu! (măre, trăgea (bătea) un vint!), PAnt, 222; BNA, IV, 71 - v. *cărea*. - În citatul 5°, *căra* are funcție interjecțională specifică dialectului aromân.

CARABĂȘŪ, -*șe*, pl. *carabăși*, -*șe*, oaie (albă) cu negru la cap, «*moulon blanc aux cercles noirs autour des yeux*». - < tc. *qara* (957) „noir” + *baeh* (238) „tête”.

CARABÊŪ, sm., pl. *carabêl*, ciocănitoare, «grand-pic, pic-vert», Dal, 49; Nic, 200; PLit, 895; *o la! pul'tă di carabêl* (hei tu pui de ciocănitoare), Lum, I, 216. - V. *harabêl*.

CARABÎNĂ, sf., pl. *carabine*, carabină, «carabine», Dal, 49; Nic, 200. Sinonim: *gră*. - < *καρμβίνα* < it. *carabina*.

CARACÂNDZU, Nic, 200, diavol - v. *carcândzu*.

CARACĂXĂ, sf., pl. *caracăxi*, coțofană, «pie», Dal, 49; Nic, 200; GEI, 122. V. *haracăstă* (și *iacmașește*). - În folclorul italian: „il nomignolo di carcacazza (pica)”, BTS, XII, 327. În folclorul francez: „Qui est-ce qui fait caracaca à la corne d'un bois? - La pie!”, LLP, XIV, 199. - < *καρακάξα* „~”.

CARACÔLE, sf., pl. *caracôli*, patrulă; post, «patrouille; sentinelle; corps de garde»: *Areăse caracôle* (trece patrula); *eăste caracôle di ăindărmăd*: (e post de jandarmi), FI, II, 7, 27. - < tc. *qaraghol* (951) „~”.

CARAGRÔS, sm., icosar, W, II, 48 - v. *calagrôs*, *γρος*.

CARAȘÎÔS, -*șloăsă*, pl. *carășîști*, -*șloăse*, caraghios, «bouffon», Dal, 49; Nic, 200; Mih, 93. - < tc. *qara-gueuz* (957; 1051) „polichinelle”.

CARAȘÎUZLÎ'KE, sf., pl. *carăștuzlî'kt*, caraghiosic, «bouffonnerie», Dal, 49; Mih, 93. - < tc. *qara-gueuzlyq*.

CARAHŪHRUMĂ, sf., pl. *carahăhrume*, pasăre neagră?, «oiseau noir?», Dal, 49. - Cf. gr. < *κορακόχρου* „noir de corbeau” + *χρῶμα* „couleur”.

CARAMANȘÎOLĂ, sf., pl. *caramanșîole*, ghilotină, «guillotine». V. *cărămân'tolă* și alb. *karamangjollë*. - < it. *carmagnola*, fr. *carmagnole*.

CARAMBÔLĂ, sf., pl. *carambôle*, carambol, «caramboles», Dal, 49. - < it. *carambola*.

CARAMŪZ, -*mûză*, pl. *caramăji*, -*mûze*, negricios, «noirâtre; hâlé; brûlé», Nic, 200; *făța-l'i caramăz* (fața-i negricioasă), W, II, 90. - Cf. gr. *γκαρμπούζα* „moine bourru” (Boga, I, 94). - < ?

CARANFÎL, sm., **CARANFÎLĂ**, sf., **CARANFÎR**, sm., pl. *caranfîli*, *caranfîle*, *caranfîri*, garoafă, «girofle; giroflée; fleur ressemblant au tournesol», Dal, 49; Mih, 93; PAnt, 411; Velo, 30; PLit, 829. - < tc. *qaranfil* (956) „girofle” < gr. *καρυόφυλλον* „coq des jardins”.

CARĂS, -*să*, pl. *carăși*, -*se*, negru-roșcat, «noir-rougeâtre», CFr, 101; *Tăsă carăsă* (Tasă (Anastasia) neagră-roșcată), PLit, 50. Sinonim: *crasăt*. - < tc. *qarassy* (957) „très noir”.

CARASÔGIFTU, -*tă*, pl. *carasôyifti*, -*te*, țigan negru, «Tsiganes noirs», PNum, 32. V. *carăs* și *fiiftu*. - < *καρασόγυφτος* „~”.

CĂRĂ (fărșeroți), sf., carne, Mih, 93; PB, 558; PAnt, 411 - v. *carră*².

CARCÂLANDZU, sm., diavol, Dal, 49 - v. *carcândzal*.

CARCALÊC, sm., pl. *carcalêfi*, greier, «grillon», Dal, 49; Nic, 481. Sinonim: *ceatrafil*. - V. *cărcălêțu*, *scarcalêc* și:

CARCALÊDZŪ, **CARCALÊȚŪ**, sm., pl. *carcalêdz*, *carcalêf*, greier, «grillon; sauterelle», BaP, 60; 61; PSr, 216; *carcalêțlu aueă fudzîlă* (lăcusta plecase), PB, 41²⁰. - Cf. gr. *καρχαλέττι*, (ἸΑρΓλ. 47); alb. *karkal'els* (GM, 178) „sauterelle”, *karkalec* „cavalletta”; it. „carcalez, cioè grillo”, BTS, XIII, 383.

CARCÂNDZAL, sm., pl. *carcândzali*, diavol, «diable qui, d'après la croyance populaire, séjourne sur la terre à partir du Noël jusqu'à l'Épiphanie; sorte de vampire ou de loup-garou», Dal, 49; GEI, 123; *ca carcândzal si nhîdze* (se înfige ca un diavol), PLit, 678; *darăfil'i di carcândzal'i* (dracii de diavoli), PLit, 806; *l'i-tăl'e călea un carcândzal di darăc* (li taie dru-

mul un vampir diabolicesc), PB, 91¹³. — Cf. alb. *karkaxhóll* „fantasma” <tc. *qara-qondjolos* (991) „vampire; loup-garou”. — <καρκάντζαλος (’ΑρΓλ, 45; 47); καλλικάντζαρι (Κυρ., 173; ’Ανδρ, 140).

CÁRCU, vb. I, încărcă, W, II, 310 — v. *ncárcu*.

CÁRΔAM, sm., pl. ?, cardamă, «cardamme (des prés)», Nic, 201. — <κάρδαμον „cresson alénois”.

CÁRE, pron. rel. și interogativ, m. și f., pl. *carl*, care, cine, «lequel, laquelle; qui; quel, quelle», Nic, 201; Mih, 94; PAnt, 411; CAr, 426; *carl di carl* (care de care, «a qui mieux mieux»). — Gen.-dat.: sg. *a cul* (general), *a cărui* (mai rar; în regiunea *Art’ûlu-âbu* = Aspropotamos); pl. *a curôr* (nord) și *a cror*. — *a cul sântu grădin’le?* (ale cui sînt grădinile?); *a căre di noi trêll’i l’i-ai ddâ* bună dzûûâ? (cui (cărui) dintre noi trei i-ai dat bună ziua?); PB, 335²⁵; *a curôr nu pută s’ lă bágá ml’na* (cărora nu putu să le împună victorie, pe care nu-i putu învinge), Bag, 6 — v. *bag* 15°; *ei’nîlfe a curôr zboäre nu li-adukeá* (cîntece ale căror cuvînte nu le înțelegea), Fl, II, 7, 16. — V. *cal*, *cărea*, *carl*, *cul*, *căre* și, ca morfologie, PMor, 19—20. — <lat. *qualis* „quel, quelle”.

CÁREA, CÁRIA — v. *cára* — : *cărea lu ncărcám...*, nu mi dureá cáplu di grîlá (dacă (îndată ce, după ce) îl încărcăm, ... nu mă durea capul de strigat, mergea el fără să-l îndemn strigînd), Fl, I, 1, 3; PAnt, 343; *cărea nă u intrără șégan’l’i* (cînd ne luară în primire gheghii), BNA, II, 128. — V. *carl*, *carlâl*.

CARÉCLĂ, sf., pl. *carécle*, scaun, «chaise», GEI, 123; *ședz, hil’lă, pri caréclă* (stai, fiule, pe scaun) PLit. 987. V. *caricla* și sinonimul *scámmu* 1°. — <καρέκλα „~”.

CÁREKİŞDÓ: *cărekişdó tâtá* (oricare tată), Cod, 16²⁶; 22¹¹ — v. *căllidó*, *cărefidó*, *culkişdó*. — <*căre* + alb. *kîldo* (Hr, 189) „qui, quoi que ce soit”.

CARÉTĀ, sf., pl. *carète*, trăsură închisă, «voiture fermée», Gram, 231. Sinonime: *calădșcă*, *landóne* etc. — <it. *carretta*.

CÁREȚIDÓ, PScr, 199, oricare — v. *cărîfidó*, *ikişdó*, *ilipása*.

CÁREVÁ, pron. indef., cineva, «quelqu’un», Nic, 201. — Gen.-dat.: *a culvá*. V. *călnivá*, *călnivá*. — <*căre* + *va*².

CÁRI, pron. rel. și interogativ — v. *căre* — ; adv. și conj. — v. *cára* —, Dal, 49, — 1°: *Frânga, carl nu ‘si-șleá fivá* (Franga, care nu-și știa nimic), PLit, 783; *s’ l’eá di pērcē carl cum pođe* (se apucă de păr (de plete) care cum poate), PAnt, 281; Băir, 123; *carl di carl si s’ ducă* (care de care să se ducă); *carl di carl s’ avină* (care de care să vinze); PB, 79²⁶ — v. *carlâl*; *a cul căsă árse?* (a cui casă a ars?); *carl picurări astl’edá n eáde?* (pe care păstori ai întîlnit pe drum?); 2°: *carl vin’e frica di nă lo* (cînd veni (incepu) frica de ne apucă), BNA, II, 26; *băneádzá și-az carl s’ nu muriră* (trăiesc și astăzi dacă nu vor fi murit), PB, 53⁵ — v. *ca 7*; *carl lă intră ngrl’n’ea...*, *si mpărfl’ră* (pentru că se viră între ei dibónia ..., se despărțiră), PB, 30⁸; *carl eará loámnă cu nêgurl* (pentru că era toamnă cu neguri), PB, 161¹⁸. — V. și *cal*, *car’*, *fe* și *șine*.

CÁRIÁI, CAREÁI: *carl vin’e?* — *careái* «qui est venu? — va voir» (PLit, 58) — v. *curedi*.

CARÍCLĂ, sf., pl. *caricle*, scaun?, ocheon?, «chaise?, longue vue?»: *caricla feá di málamá, tra sá-n’l misúr múnll’l tof* (scaunul? sau ocheonul? cel de aur, ca să-mi măsur (să număr, să contemplez) munții toți), GrS, IV, 230; Millio, 31. — Pentru «longue vue», cf. *dulbie, kéle*; pentru «chaise», cf. *caréclă* și gr. *καθῆκλα* „chaise”.

CÁRI-ȘTI, invar., cine știe, nu se știe, «qui sait?, on ne sait pas», Dal, 49; PB, 558; PAnt, 411; *cări-ști fe va nă trágá keáleá și-aeslá iárnă!* (cine știe ce ne va suporta pielea și în iarna asta!). V. *căi-șei* și mgl. *cášli(-fe)*, PMegR, II, 63; CapM, III, 64; GrS, III, 199. — <*căre* + *ști* (<*știá*).

CARÎTCU, -că, pl. *carîlți*, -țe, verde închis, «couleur vert(e) foncé(e) qu'on obtient par l'emploi d'écales vertes de noix»: *fuslâne carlă* (rochie verde închis). — <καρόδικος.

CĂRIȚI, CĂRIȚI(N)DÔ, pron. indef., oricare, «n'importe lequel», Dal, 49; PB, 558; *căriți trup di fag* (oricare trunchi de fag), BNA, II, 10; *limba ș' căriți veac'l'e-adèle* (limba și oricare datină veche), BNA, II, 84; *dă-l' i a călți(dô) ș' hibă* (dă-i oricui o fi). V. *călțidô*. — < *carl* + *li* (je) + alb. *do* (vb. *dua*) din *kushdô* „chiunque”.

CARKÎN, sm., pl. *carkin'i*, cancer, «cancer», Dal, 49; Nic, 202; GEI, 123. V. *hărkîn*. — <καρκίνος „cancer”.

CĂRNACS !, CĂRNAS !, interj., carnaesi, «que le diable t'emporte !», Mih, 95. De obicei, această interjecție se adresează celui ce strănuță, sau tușcește, sau cîrjîe cam animalic. — <tc. *qarnaqsy* ! (925) „crevez ! (insulte)”.

CARNAVÁL, sm., fără pl., carnaval, «carnaval», PAnt, 301; BNA, I, 130. — <καρναβάλι <fr. *carnaval*.

CĂRNE, sf., pl. *cărnuți* (și *cărni*, W, II, 172⁷), carne, «viande», Dal, 49; Mih, 95; Nic, 203; PB, 558; PAnt, 411; *ôlle băgără cărne* (oile s-au îngrășat); *va băgă cărne tu urêcl'i* (se va sau se vor îngrășa prea mult); *ș' lukl cărne di pri lîne* (se topi carnea de pe tine, ai slăbit mult). V. *cără*, *cărră*² și sinonimul *fiți*. — <lat. *caro*, *carnem*, „chair, viande”.

CAROFÎLĂ, sf., pl. *carofile*, pușcă, «longue carabine des armatoles», FI, II, 1, 3; II, 1, 12; ICar, 82; *loără carofilile ș' cumbările* (au luat puștile și pistoalele), Trib, II, 5-6. 20. V. *carupilă*. — Cf. și gr. „τορυφέκια καρουφύλλια”, Passow, 96; Πολ, 66. — <καρουφύλλι.

CARÔȚĂ, sf., pl. *carôlă*, căruță, «charrette; fiacre», Dal, 49; Nic, 203; PB, 558; GEI, 123. V. *âmaxe*. — <καρότσα „voiture” <it. *carrozza*.

CARPÊZ, -ză, pl. *carpêji*, -êze, cîrmiziu, «couleur écarlate», PLit, 896. — V. *carpôs* (*carpéz* fiind în loc de *carpôs*).

CĂRPIN, sm., pl. *cărpîn'i*, carpen, «charme», Dal, 49; Nic, 204; Mih, 96. Sinonime: *cărăntli*, *găber*, *găvru*, *scôdă*. — <lat. *carpinus* „charme (arbre)”.

CARPÔ, sm., fără pl., rod, «fruits», PScr, 200; GEI, 123. — <καρπός „fruit”.

CARPÔS, CARPÔZ, invar., verde?, «couleur verte?»: *vêștu arôșă*, *vêștu carpôs* (postav roșu, postav verde), ICar, 34 — în PLit, 896: *vêștu arôșă*, *vêștu carpéz*, iar în gîzeta PBalc, I (1893), n-rul 23: «... *carpôz* = roșu ca pepenele». — V. *carpéz* și *carpúz*.

CARPULÔG, sn., pl. *carpulôge*, *carpuloăge*, furcă, «fourche», Nic, 204; GEI, 123. V. *cîrpilôg*. — <καρπολόγος „qui cueille les fruits”.

CARPÚZ, sm., pl. *carpúji*, pepene verde, «melon d'eau». Sinonim: *himunic*. — <καρπούζι <tc. *qarpouz* (923) „fruit”.

CĂRRĂ¹, CĂRĂ¹, sf., pl. *cărră*, *cără*, car, «char»: *cu căra cu focă n feră* (cu carul cu foc în cer), Cod, 77¹². V. *căr* și *kără*. — <alb. *kărrë* „carro”.

CĂRRĂ², CĂRĂ², sf., PScr, 199 — v. *cără* (<*cărră*²<*cărne*).

CĂRȘI, adv. «vis-à-vis», Dal, 49; Nic, 204; Mih, 96; PScr, 200; PLit, 856; *doi oămîn'i carși*, *șideă* (vizavi doi oameni, ședeau), Cal, 1912, 123. Sinonim: *andiera*. — <tc. *qarehy* (924) „vis-à-vis”.

CÂRTE, sf., pl. *cărți*, scrisoare; carte, 1°. lettre — v. *pistulte*, *scriitoăre*; 2°. papier — v. *acoală*, *hărtie*; 3°. livre — v. *violte*; registre — v. *ôiftère*; acte; 4°. instruction; culture — v. *nvițătură*; 5°. carte à jouer — v. *hărtake*; 6°. au pluriel: cartilages, Dal, 49; Nic, 204; Mih, 96; PScr, 200; PMegR, II, 70. — 1°: *dî tr' așeă vă scrisim cărte* (de aceea v-am scris scrisoare), CalGrB, 84; PAnt, 239; BNA, II, 100; *lo Budăși 'nă cărte lăle* (Budași primi o scrisoare îndurerată), PAnt, 296; BNA, I, 122; 2°: *căftă cărte ș' cundil'îlă* (caută (cere) hîrtie și condei), PB, 193³; *slăci feăta ca cărtea* (fata slăbi ca coala de hîrtie), PB, 460⁶; *jirdzle*

alăkite cu că'rți (ferestrele lipite cu hirtii), Lum, V, 9, 18; PAnt, 336; 3°: *cl'ti fr'ndză ari cărtea aastă?* (cite file are cartea asta?); *pri tuț nă lricură tu cărte* (pe toți ne-au trecut în registru) - v. și *catăluy*; *lu-aveă tricătă tu cărtea a mōrșilor* (li trecuse în pomelnicul morșilor), PB, 268° - v. *psihuhărte*; *cărțile trl América li scoșă* (actele pentru America le-am scos); *bođi nu-ări s' mulli greășle - cărtea* (voce nu are și multe spune - cartea), PLit, 358; 4°: *să nvedlă cărți* (să învețe carte, să se instruiască), PB, 128° - v. *clnicōlă*; *eăste om cu cărte* (e om învățat, cult); 5°: *'nă oară s' nu-ăm eă cărte!* (să nu am eu măcar o singură dată o carte de joc bună!), Baț, 38; *nu s' lăsă... di cărț aghiucătōrlu* (jucătorul nu se lasă... de cărți); *trăpșu ună cărți și n'l-isl un asū* (am tras o carte și mi-a ieșit un as); 6°: *cărțile dil nărl l'l cl'rlniră* (cartilagiul narin li trozni), Fl, II, 3, 3. - <lat. *charta* „papier”.

CARTÈRE, sf., pl. *cartērl*, pindă, «guet; affût», GEI, 123; PLit, 1023; *stăleă tu cartēre* (stătea la locul de pindă). - <καρτέρι „embuscade”.

CARTÓFE, sf., pl. *cartōfl*, cartof, «pommes de terre», Mih, 97. Sinonime: *curcăce* etc. - Cf. și alb. *kartōllē* „patata” și germ. *Kartoffel*.

CARTU, sn., pl. *cărturi*, sfert, «quart», Dal, 49; Nic, 205; *asteaptă-mi un cărtu di oară* (asteaptă-mă un sfert de oră); *trei cărturi di oară* (45 de minute); *vindul leămnile... și loăł un cărtu* (vindui lemnele... și luai un sfert de megidie = 5 piaștri), PB, 354²⁴; *lă ded ună liră și un cărtu* (le-am dat o liră și un sfert din liră). Sinonime: *bișlic*, *čirēc*, *ortu*. - <καρτον „quart” (Passow, 613) < it. *quarto*.

CARUPĪLĂ, sf., pl. *carupile*, pușcă, «fusil», PAnt, 411. - V. *carofilă* și alb. *karafil* „specie di arma”.

CĂRĂ, sf., car - v. *cărră*¹.

CASAVÊTE, sf., supărare, Mih, 153 - v. *căsavête*.

CĂSĂ¹, sf., pl. *căsl*, *căse* și, rar, *că'suri* - v. *fălă*, *lăcrimă* etc. - , casă, 1°: *maison*; 2°: *famille*; 3°: *avoir, fortune*, Dal, 49; Nic, 205; Mih, 98; PScr, 200; PAnt, 411; CalGrB, 76; PIm, I, 132 sqq; II, 196. - 1°: *căsa-a noastră-l mântile* (casa noastră e muntele), PLit, 1007; PArom, 194; *mulli căsl di Cl'isură, di Névisca sântu ca pālă!* (multe case din Cl'isura, din Névisca sint ca palate); *din că'suri inșed lūmea* (lumea ieșea din case), RA, I, 188; GrB, 1, 7; 76; BNA, IV, 63; 2°: *feđă di căsă mare* (fată de familie mare), PB, 300²; *ncuscără'm cu căsă bună* (ne-am încuscrut cu familie bună); 3°: *ōmlu aēstu nu-adără căsă* (omul ăsta nu face gospodărie, nu e bun de casă) - v. *cășare* 2°; *căltună* 1°; *ncărcă că'sile pri cărvāne* (încarcă avutul (gospodăria) pe caravane), Lum, II, 152; PAnt, 170; BNA, II, 44. - În greaca epirotă: „τοὺν βάζουν στ' ἡ κάσα” (= li bagă în casă), Ἡπειρ, VII, 177; „στ' τ'ς Κάσις” (= la Căse), *ibid.*, VIII, 113. - <lat. *casa*.

CĂSĂ², sf., pl. *căse*, casă, «botte; caisse», Dal, 49. - < it. *caassa*.

CĂSCU, vb. I (*căscăł*, -căt, -căre), căsca, «băiller», Mih, 99; PScr, 200; PB, 559. V. *hăscu*. - <lat. **eascare*.

CĂSELĂ, sf., pl. *casēle*, cufăr, «coffre, malle; caisse», Nic, 206; GEI, 123; *casēlă tmlplină cu că'rți* (cufăr plin cu cărți), CBIog, 15; 33; *s' l'ed parădz dil casēlă* (să ia bani din casă), PB, 210²⁴. V. *căselă*. - <κασέλλα < it. *casella*.

CĂSE-ŪN, *căse-ună* (Gópeși), CȘc, 18; 60; 61 - V. *căthe*.

CASOITĂR, Cod, 22 b° - v. *soltăr*.

CASÓNĂ, sf., pl. *casōne*, ladă, «coffre, caisse de bois»: *aūăde li băgă tu casónă* (strugurii li pun în ladă). - <κασσόνι < it. *caassone*.

CASPER?: *s' află mulli ascăpirăł casperł* (se găsesc mulți deștepți-vioi...?), AI, 1903, 95. - < ?

CASTANARȚIÓ, sm., pl. *castanaryeădz*, pădure de castani, «forêt de châtaigniers», Dal, 49. - <κασταναρίων „~”.

CASTÍLEA, CASTÍLI, adv., anume, «exprès, expressément», Dal, 49; Nic, 207; CȘc, 36; FI, II, 6, 7; Al. 1903, 30; *cânda castileia tri șirîf* (parcă anume pentru șireți), CBIog. 59; *pri înăte-ț castileia* (anume în necazu tău), PLit, 956; *ești fapt castili ti așd'* (e făcut anume pentru așa ceva), Al. 1903, 77; 88. Sinonim: *mazús*. — Cf. și alb. *kastilë* „expressamente” <tc. *qasd* (962) „intention” + *ilë* (225) „avec”.

CASTÖRE, sf., pl. *castöri*, castor, «peau de castor», Dal, 49; Nic, 207; BNA, II, 80. — <καστόριον „de castor”.

CASTRAVETÛ, sm., pl. *castravet*, castravele, «concombre», Dal, 49; Mih, 99; PScr, 200. — V. *căstrăvetă*.

CĂSTRU, sn., pl. *căstre*, fortăreață, «forteresse; citadelle; camp, campement», Dal, 50; Nic, 207; Mih, 99; *căstrul ești pri dzeănă* (fortăreața e în virful dealului); *căstrili a l'ei* (taberele ei), PB, 211²; *cu căstrulu* (de-a fortăreața — joc de copii), PLit, 105. V. *căstrie* și *calé*. — <lat. *castrum* „place forte” sau *κάστρον* „~”?

CASTUVAM?, Lum, IV, 135 («une plante quelconque»). Cuvint necunoscut. — <?

CAȘERE, sf., pl. *cașeri* «espèce de *căscăval* qu'on emploie pour en faire surtout du parmesan». Roata de *cașere* e mai mică decît cea de cașcaval, iar la culoare e gălbuie-albie. Oierii din Pind exportau și în Italia. — Cf. gr. *κασέρι* „espèce de fromage” și tc. *qacher* (928) „sorte de fromage fabriqué en Thrace”.

CAȘMIRE, sf., Mih, 89; *înviștea părmătie: cașimi*... (Investea marfă: cașmir...). PLit, 896 — v. *casmire, căsmire*.

CAȘÛ, sn., pl. *cășuri*, caș, «fromage; pl. différentes sortes de fromages», Dal, 49; Nic, 205; Mih, 99; PScr, 200; PB, 559; PAnt, 411; CN, 117; PIm, II, 201; *tri iârna aastă băgă'm dol fol'i di cașu bun* (pentru iarna asta am pus doi burdufi de brinză bună, de telemea); *pl'ne cu cașu — nu li sături vl'ndăoară* (pline cu brinză — nu te saturi niciodată) — cf. friulanul: „Polente e formadi a miège giambe” = it. toscan: „Pane e cacio non fan mai sezio”, Oster, 86; *Armă'nlu tu cășuri, ca căpra lu creduri* (aromânul între brînzeturi, ca capra în pripoare) — cf. și gr. „Ο Βλάχος, ἔρχων κι' ἄν γενῇ, πάλι πριτταίς μυρίζει” (= păstorul aromân, chiar dacă se naște (devine) boier, tot a brînzeturi miroase), ἈΠΙ, 817 — v. *ărundu*. V. *îlnir*. Sinonim: *br'ndză*. V. și *bașlă*. — <lat. *caseus* „fromage”.

CĂTA (și **CATĂ**), prep., după, «d'après, selon», Nic, 208; Mih, 100; GEI, 124. — Ca adverb: cum, «comme»: *căta omu și zburî'rea* (după cum e omul, așa e și vorbirea). V. *cătal* și sinonimele: *cum, după, sprima*. — <κατά „selon; comme”.

CATA-, prefix cu rol menționat sub *cataxipsescu*. — V. *cătă-*.

CATACLIZMÔ, sm., pl. *cataclizmădz*, potop, «déluge; cataclysmes», Dal, 50; Nic, 208; Mih, 100; Cod, 123 b¹⁷. V. *kiamête*. — <κατακλυσμός „~”.

CATAFRONISE, sf. (pl. *catafrónist*), dispreț, «dédains», GEI, 124. V. *călăfrón'e*. — <καταφρόνησις „mépris”.

CATAGRAFIE, sf., pl. *catagrafil*, recensămint, «recensement; enregistrement», Dal, 50; Nic, 208; GEI, 124. — <καταγραφή „~”.

CATĂHRISE, sf., pl. *catăhrist*, abuz, «abus», Dal, 50; Nic, 209; GEI, 124. — <κατάχρησις „~”.

CĂTAL, prep. și adv. — v. *căta* — : *cătal cum n'i spuned* (după cum îmi spuneam), CȘc, 33; *cătal sūma țe dădeă* (după (conform cu) suma ce dădea), Lum, V, 170. — Pentru finalul -i, care caracterizează mai cu seamă graiul din Gópeși și Muluviște, v. și *candé, cănal, eavăi*.

CATÁLOG, sn., pl. *catáloge*, catalog, «liste; catalogue», Dal, 50; Nic, 208; GEI, 124. — <κατάλογος „~”.

CATÂNDĂ, sf., pl. *catânde* - v. *catândise* și *câtândie* - : *vătră ș' catândă la noi să'nlu aspărle* (cămin și gospodărie (avere) la noi sint distruse), GrB, 104. Sinonim : *nicukirâtă*. - <κατάντι „état”.

CATÂNDISE, sf., fără pl., stare ; hal, «état, situation (en mauvaise part)», Mih, 100 ; GEI, 124. V. *catâstase* și *hălă*. - <κατάντησις „~”.

CATÂRGU, sn. : *flămura englezăscă pri catârdzi* (drapelul englezesc pe catarguri), Lum, II, 352 ; BNA, IV, 105. - V. :

CATÂRTU, sn., pl. *calârle* și *catârfe*, catart, «mât», Dal, 50 ; Nic, 209 ; GEI, 125 V. *câlreg*. - <κατάρτι „~”.

CATASÂRCĂ, sf., pl. *catasârți*, Nic, 209 și :

CATASÂRCU, sn., pl. *catasârți*, flanelă, «flanelle», GEI, 125. Este o țesătură din lână albă și se îmbracă sub cămașă. V. *câmișeană*, *gunelă*, *silinică*. - <κατάσαρχα „sur la peau (nue)” și κατασάρκι (ἈρΓλ, 48).

CATĂSHISE, sf., pl. *cată'shisi*, sechestru, «séquestre», GEI, 125. Sinonim : *sucréstu*. - <κατάσχεσις „saisie”.

CATĂSTASI, sf., fără pl., situație, «état, situation», Nic, 209 ; GEI, 125. V. *catândise*. - <κατάστασις „~”.

CATĂSTIH, sn., pl. *catăstihe*, registru, «registre», GEI, 125. V. *catăloy*, *diplere*. - <κατάστιχον „~”.

CATAXIPSÊSCU, vb. IV (*calaxipsii*, -psii, -pstre), invrednici, «rendre digne ; juger digne», GEI, 124 ; *Dumnidzâ' și nă calaxipsi noi* (Dumnezeu care ne invrednici pe noi), Cod, 117¹¹. - E o alterare a verbului *calaxiusescu* (v. *axiusescu*), precedat de prefixul bisilabic *cala-*, prefix cu ajutorul căruia se formează variate compuse în același mod ca și cu prefixele *dyru-*, *ăpre-*, *căcu-*, *călu-* etc. - <καταξιῶ „juger digne”.

CATĂ, sf. invar., sicu, «partie de l'osselet qui est plate et opposée à la dosse», PLit, 126. Sinonime : *cazăca*, *piști*. - < ?

CATĂRĂ, adj. : *vă făliș cată'ră* (vă faceți forte), Jb, I, 28 - v. *cadă're*.

CATÎ, sm., pl. *catădz*, judecător, «juge», Dal, 50 ; Mih, 101 ; PB, 559 ; *l'i-deadi lu m'na a catilul* (i-a dat pe mina judecătorului, i-a dat în judecată), LP, 137 ; PAnt, 78 ; *eâte undă eu catilu* (e una (e înțeles) cu judecătorul), BaP, 12 ; BNA, III, 110. Sinonim : *giudicătôr*. - V. *căbîr*. - <tc. *qady* (929) „~”.

CATIFÊ, sm., pl. *catifédz* ; **CATIFÊE** (nord), sf., pl. *catifêl*, catifea, «velours», Dal, 50 ; Nic, 209 ; Mih, 100. - <tc. *qatyfê* (966) „~”.

CATÎFUR, sn., pl. *califure*, povirniș, «pente, descente ; déclivité», Dal, 50 ; Nic, 210 ; GEI, 125 ; *toară catifurlu* (apucară povirnișul, merg la vale, spre decădere) - v. *aripidnă*, *hîma* 2°. Sinonim : *aripidină*. - <κατ'ήροςος „pente”.

CATÎLE, adv. invar., criminal, «méchant ; assassin» : *catile oâmin'î sântu* (răi, ucigași oameni sint). - <tc. *qâtl* (921) „assassin”.

CĂTINĂ sau **CATÎNĂ?**, sf., pl. *catîne*, cheie ; lanț, «clef ; chaîne» : *îl'ne lăle lucrile sum catină* (ține toate lucrurile sub cheie), Mih, 101. - <it. *catena*?

CATÔGE, sf., pl. *catôyl*, beci, «cave ; cellier», PScr, 200 ; GEI, 125. Circulă și **CATÔI**. Sinonime : *îzbă*, *pîmniță*. - Cf. și it. *catòia* „prigione” (Panz, 120), *catuoju* (Rohlf, I, 174). - <κατῶγι „cave”.

CATÔROOSE, sf., fără pl., rezultat, «fait ; résultat», Mih, 102 ; GEI, 125. - <κατὸρθωσις „~”.

CATRAFÛSE, sf. pl., catrafuse, «hardes ; bagages» : *adână-î catrafûsile* (strînge-ți catrafusele), PGr, 34. V. *cârândie*. - < ?

CATRÁN, -nă : vrăttu-ajel, *catránlu vrut* (iubitul acela, nefericitul iubit), PLit, 1054 ; *catrána di nveáslá ndo* (nefericita de mireasă), PLit, 1054 — v. *cátrán*.

CÁTREG, CÁTRIC, CÁTRIG, sn., pl. *cátridze* și *cátrițe*, corabie, «galère ; mât», Dal, 50 ; Nic, 210 ; Mih, 102 ; PScr, 200 ; Gram, 232 ; Cod, 63 b²⁰ ; Jb, I, 32 ; *sáflá vîmlul pi lu-amáre, di mîntedáste cátriște* (suflă vîntul peste mare de amestecă corăbiile), W, II, 14 ; *și-tráze vîntul pri lu amáre, di 'șt-minleáste cátrizile* (își trage vîntul în largul mării de își învâlmășește corăbiile), Lum, III, 17. V. *catárlu*. — <κατεργον „galère” (vsl. *katrágá* „navis”).

CAOÁRTIC, sn., pl. *caoárlîțe*, purgativ, «purgatif», Gram, 232. Sinonim : *kinilcô*. — <καθαριτικός „~”.

CÁOĂ, sf., broască țestoasă, «tortue», Mih, 100. — V. *cá'ă*, *broáscă*.

CÁOE, pron. și adj. indefinit, fiecare, «chaque ; chacun», Dal, 50 ; Nic, 183 ; PScr, 200 ; PB, 559 ; GEI, 126 ; *cáthe kin ascúnde-andárlu, cáthe táfá s' cápitánlu* (după fiecare pin se ascunde un andart, după fiecare tufă și căpitanul), CalGrB, 83 ; PAnt, 237 ; BNA, II, 98 ; *cábi úná di vol* (fiecare dintre voi) ; *s' dăfe cábi dol an'!* (se duce la fiecare doi ani). V. *cáfe*, *cáse* și sinonimele *pása, sfáca*. — <κάθε „chaque ; tout”.

CAOÉDRĂ, sf., pl. *caoédre*, fotoliu, «fauteuil ; chaire», Dal, 50 ; Nic, 183 ; GEI, 126 ; Mih, 100. — <καθίστρα „chaise”.

CÁOEȘI-UN, -nă, fiecare, «chacun, -e», Cod, 25 b¹⁷ — v. *cáthe*. — <*cáthe* + *și* + *un*.

CAOMÉRE, CATMÉRE, sf., pl. *caoméri*, defect, «défaut, tare, travers, vice» : *Lia-a lút făr' di catmére* (Lia lui fără cusur), Fl, II, 5, 9. Sinonime : *cusúre, smtrôá'*. — Cf. alb. *katmer* „pleno di crepacchi” <tc. *qatmer* (921) „à plusieurs plis ; redoublé ; plein”.

CAOOLIKÍE, adj. substantival și adverb, universal, «universel ; universellement», PScr, 200 ; CLitur, 126 ; GEI, 126 ; *báseáricá ayisilá caoolikie stereusitá de apóstol'i* (biserică sfințită catolică sau universal) întărită de apostoli, PScr, 79²² ; *40 di dz'le éste caoolikie páred-sin'i* (40 de zile în general e post, sînt păsămii), Cod, 124²⁰. — <καθολικός „universal”.

CATAFLÁC, sn., pl. *cafafláțe*, lindic, «clitoris», Dal, 50 ; Nic, 211. — < ?

CATAÓN, -aoánă, pl. *cafaón'i*, -aoáne, *cafaon*, «sobriquet donné aux Grecs», DR, I, 79 (<κάτσον „chèvre”). — V. *Căelân*, numele propriu Κατσάνι (Ἡπειρος, IX, 74), precum și *Măltean*.

CÁȚIA (nord), sm., pl. *cățiz?*, monedă de 20 de bani, «monnaie de 20 sous», Al. 1903, 86. — <alb. *kaeidhe* „moneta del valore di mezza piastra”.

CÁȚIĂ, CÁȚITĂ, sf., pl. *cățide, cățite*, viorea ?, «bleuet ? ; tulipe ? ; scille ; perce-neige ?», Dal, 50 ; Nic, 211 ; Mih, 80 ; PAnt, 411 ; Mac, 56 ; Al. 1903, 48 ; Lum, III, 180 ; ICar, 51 ; *cățitile lu Mărșu esă* (viorelele ies (răsar, apar) în martie), PLit, 541. V. *cățidă* și *liyoáče*. — < ?

CAVÁI !, interj., vai, «hélas !», Nic, 181 ; PB, 559. Sinonim : *mar*. — <*ca* + *val!*.

CAVÁL, sn., pl. *cavále*, caval, «long chameau, flûte à cinq trous», Fr, II, 245 ; Velo, 66 ; BNA, I, 44 ; *cîntá cu cavále* (cînta din cavale), PLit, 1047 ; PAnt, 206. V. *dzamárá*. — <tc. *qaval* (974) „flûte de berger”.

CAVALARĂ, sm., pl. *cavalardz*, călăreț, «cavalier», CFr, 166. — Format în spirit morfologic grecesc din *căvdăr*.

CÁVAN, sm., pl. *cávan'i*, urcior, «cruche, broc», Nic, 182. V. *găvăná* și sinonimele *budic, poăñ*. < gr. — <tc. *qavan* (975) „ruche” (cf. și *qavanoz* (975) „pot de terre”).

CAVÁZ, sm., pl. *caváži*, cavas, «garde (attaché au service des missions et des consulats étrangers, des écoles étrangères etc.)», Dal, 50. V. *cafás*. — <tc. *qavvás* (974) „~”.

CÁVRU, CÁVUR, sm., pl. *cávri, cávuri*, rac, «écrevisse», Dal, 50 ; Nic, 182 ; PScr, 200 ; GEI, 126 ; *ca cávurlu s' dăfe cá'lră năpól* (merge îndărăt ca racul), PGr, 34 ; *n vále laŭ și n*

foc arôșă — căvurlu (în vale (în apă) e negru, iar în foc e roșu — racul), PLit, 359. V. căvăr și sinonimul arcă. — < κάβουρος „crabe”.

CAZĂCA, sf., pl. *cază'ki* — v. sinonimele *cătă*, *senți* —, armaș, siciu, Dal, 50; PLit, 126; 130; PIm, II, 222; REB, I, 221 (<tc. *kazak* <rus. *kazak*); *ătură* s' *cazăca* si-adrără (se îmbătară tun); v. *ătură* 2°. — Cf. tc. *qyzaq* (998) „traineau”. — < ?

CAZAMIE, sf., pl. ?, cazanie, «recueil de sermons»: *cazanie* 'și-edsle (e ca o cazanie, știe multe de toate), PGr, 34. V. *căzîmie*. — <alb. *kazami* „calendario” (cf. și vsl. *kazanije* „institutio”).

CAZÎN, sn., pl. *cazine*, cafenea de rînd, «estraminet, café de basse condition», Dal, 50; Nic, 183. — <it. *casino*.

CAZMÎRE, sf., pl. *cazmîruri*, cașmir, «cachemire, casimir», Dal, 50. V. *cașmire*. — <tc. *qazmîr* (927) <fr. *casimir*, <it. *casimirra*.

CĂ, conj., că, α. *que*; β. *car*, *parce que*, *puisque* — v. *ălunke*; γ. *pourquoi*? — *parce que*, Nic, 181; Mih, 79; PScr, 200. — α. 1°: *șleă că cără 'nă flint' nă* (știa că curge un izvor), PLit, 810; 2°: *că șleă lădăla că-l groasă* (pentru că știa că fapta rea e gravă), PB, 231⁹; 3°: *dukeă că să'ntu fivă oămîn'i xen'i* (simțeau că sînt ceva (niște) oameni străini), GrB, 225; PAnt, 229; 4°: *n'i spūsiră că tine murîșl* (mi-au spus că tu ai murit), GrB, 226; PAnt, 231; β. 5°: *cucoațe, să-ț cădă creăsta, că nu-n'l diștiptășt nivedăsta* (cocoșule, să-ți pice creasta, pentru că nu mi-ai deșteptat nevasta), Bag, 59; PAnt, 202; 6°: *ağlulor, că mi nec!* (ajutor, căci mă inec!), PB, 129²⁶; γ. 7°: *că fe nu grēști?* (de ce nu grăiești?), PB, 229²²; 8°: *că fe nu lu-acămpări?* — *că fe-l scūmpu* (de ce nu-l cumperi? — de ce (pentru că) e scump) — v., aci, trl, precum și dr. „pentru ce și ei se gătea să facă oaste”, Ur¹, 109; Ureche, 118; „i-ar fi tăiat... pentru ce au vrut să mîie noaptea”, Nec, 276; Nec¹, 215. — După anumite cuvinte (cu unele din ele formînd locuțiuni conjunctive): 9°: *cănda că eră di hălemă* (ca și cum (parcă) era de aramă), GrB, 225; PAnt, 229; 10°: *cănda că eră ligăf* (parcă erau legați), GrB, 225; PAnt, 231; 11°: *io li vol cu tâte că hîl ară'ă* (eu te vreau (iubesc), deși ești rău); 12°: *ia că vin'e s' preștul* (iată că veni și preotul), PB, 232²⁵; 13°: *Gardănt niși că băneădză* (Gardani nici nu trăiește), GrB, 223; PAnt, 227; 14°: *per că* — v. *pércă*; 15°: *poate că eră çine s' mor* (poate că era bine să mor), GrB, 226; PAnt, 231; 16°: *s' easte că amin'f feătă* (de e că naști (dacă ai naște) fată), PB, 74; 17°: *fări-că nu ari tătă* (de o fi că nu arc tată), Al. 1903, 77 — v. *hiă* 16°, 23° și *si*; 18°: *făreșl-că va s' pot* (dacă voi putea), Lum, II, 210; 19°: *al că fiçîor, al că feătă fûre* (fie că băiat, fie că fată o fi), PB, 197²³. — <lat. *quod* „pour quoi”.

CĂBĂTCU, -că, pl. *căbălți*, -lfe, voluminos, «qui a un volume gros mais léger»: *om căbătcu* (om dezvoltat fizicește); *furlî căbălfe* (încărcături de cai voluminoase dar relativ ușoare). — <tc. *qaba* (942) „~” + gr. τρυχος.

CĂBĂTE, sf., pl. *căbă't*, vină, «faute; délit; culpabilité»: *nu ești căbate* [nu ai căbate] (nu ești de vină), Cal. 1911, 61; BNA, V, 121. Sinonime: *făte*, *fléxim*. — <tc. *qahābat* (942) „faute”.

CĂBĂRDISĂ (mi), vb. IV (*căbărdisîl*, -sîl, -sîre), umfla, «s'enfler; (se) boursoffier; crever de vanité»: *lăplile... s' căbărdiseăște* (laptele... se umflă), Al. 1903, 92: *ca măltu ti căbărdisești* (cam mult te umfli în pene). V. *umflu*. — <tc. *qahartmaq* (942) „rendre volumineux...; boursoffier”.

CĂBĂRDISIRE, sf., pl. *căbărdisîri*, umflare, «action de rendre volumineux».

CĂBĂRDISÎT, -tă, pl. *căbărdisîț*, -te, umflat, «enflé; haussé; augmenté; boursofflé»: *fărină căbărdisîtă* (făină umflată), Al. 1903, 93.

CĂBÎLE, sf., fără pl., stare, «possible, (en) état»: *cu căbîle* șă *cu di fără-căle* a lor (cu starea (posibilitatea) și fărădelegea lor), Cod, 21¹⁶; *i di căbîle ma çine s' moără* (e în

stare ca mai bine să moară), Al. 1903, 62; *eră di căbile s' lu-adună* (era în stare să-l strângă), Lum. III, 345. V. *vădă'ne*. — Pentru folosirea lui adverbială, cf. *călle, zórba și vădă'n'e*. — < tc. *qābīl* (918) „qui reçoit; possible”.

CĂBŪLE, sf., fără pl. (cu folosire adverbială ca și *căbile*), convenire, complacere, «convenance; action de juger, de trouver bon; consentement», Nic, 191; Mih, 79; *nu s' făle căbule* (nu acceptă, nu degează), PB, 418¹⁵; *yeđīrl'i u fac di căbule* (medicii sînt de acord), LP, 55; BNA, II, 122. — Pentru primul citat, cf. *căldăbîzescu*. — < tc. *qaboūl* (944) „acceptation”.

CĂBŪRE, sf., pl. *căbūrl*, Al. 1903, 79; CFr, 105 — v. *cămbôr, cubură*.

CĂCĂRE, sf., pl. *căcărîl*, căcare, «action de chier; pressant besoin», Dal, 54; Nic, 184; Mih, 79; *l-lo căcărea pri cîoăre* (nevoia cea mare e pe punctul de a i se lăsa peste picioare). — V. *cac* și :

CĂCĂT¹, -tă, pl. *căcăț, -le*, căcat, «chié; compromis», Dal, 54; Mih, 80; *căcătlă luyurie* (compromisă chestiune).

CĂCĂT², sm. și sn., pl. *căcăț și căcături*, căcat, «1°. excrément; 2°. fadaises, ordures», Dal, 54; Nic, 184; Mih, 80; PScr, 200. — 1°: *s' mîlî căcătl* (mîncare-ai căcat); 2°: *adună tute căcăturile* (strînge toate gunoaiile); *căcăturile tute va li dzî'că* (toate fleacurile, toate prostiile le va spune). — V. *căcăstoăre, mērdū, plîngîndătē, spreāmīt* și :

CĂCĂCÎOS, -cîoasă, pl. *căcăcîoșl, -cîoăse*, căcăcios, «loireux; poltron», Mih, 79. — V. *căcătlōs și cufurōs*.

CĂCĂRĂDZĂ, sf., pl. *căcără'dz*, GrS, II, 55 — v. *găgărădă*.

CĂCĂRDĂC, CĂCĂRΔAC, sn. și sm., pl. *căcărdăfe și căcărdăfl*, nodul gîtului, «larynx, pomme d'Adam; nain», penB, III, 240; *lu-apucă' di căcărdăc* (l-a apucat de mărul lui Adam); *un căcărdăc dl om* (un pitic, o stîrpitură de om). — Cf. tc. *qyqyrdaq* (1000) „conque d'oreille” și alb. *kakērdhók* „bulbo”.

CĂCĂRĂDZŪ, vb. I (*căcărdă, -răl, -răre* — v. *căcărădzū*), cliri, cotcodăci, «glousser; caqueter; chanter (en dérision)», Nic, 184; Mih, 79; PGr, 34; DR, II, 475; *căcărădz ca gāl'ind* (cliri ca o găină). — Cf. și gr. *κακάρδζω*, alb. *kakērinj* „chiocciare (delle galline)”.

CĂCĂRIDZĂRE, sf., pl. *căcăridzărîl*, cotcodăcire, «action de caqueter; caquet (de la poule)», Mih, 80. — V. *căcărîdzăre*.

CĂCĂRIŪ, sn. (pl. *căcăriuri*), căcăstoare, «lieux d'aisances» (Zagor, Gribinîț). — V. *căcătlōr*.

CĂCĂRUSĖSCU (*mī*), vb. IV (*căcărusl, -sīt, -sīre*), degera, «s'engourdir; mourir de froid»; *fumeāl'ea nu n'l-u-alsāl si s' căcărusēască... la ușile a lămilor* (familia (copiii mei) nu mi-am lăsat-o să degere... la ușile oamenilor), Fl, II, 5, 3. Sinonim: *dzeddzir¹*. — < *κακάρωνω* „se glacer”.

CĂCĂSTOĂRE, sf., pl. *căcăstōrl, latrină*, «latrines; lieux d'aisances», Mih, 80. Sinonim: *halé*. — V. *căcătlōr* și :

CĂCĂSTŌR, sm., pl. *căcăstōrl*, excrement de șoarece; muc uscat, «crotte (de souris); grain de mucosité séchée; nain, avorton — v. *astrăkil, cacafingu, căcărdăc* etc.», Mih, 80; PLit, 266; *p' armase un căcăstōr la năre* (la nare ți-a rămas un grăunte de muc uscat); *e! căcăstōrlu a darăclū!* (e! stîrpitura dracului!). — < ?

CĂCĂTĖSCU, -lească, pl. *căcătlēfl, -lēsl, de căcat, d'excrément; ca sf.*: bourde, sottise, mauvais tour: *u-adrăfl căcătlēdsca* (ai făcut-o sclnăvia). — < *căcătlē*.

CĂCĂTĖCÎŪ, sm., pl. *căcătlēl* «petit căcătlē». — Pentru -*tlēl*, cf. *cuculēlā, uscālēlā* etc.

CĂCĂTŌR, sn., pl. *căcătlōre*, loc de umblătoare, căcăstoare, «lieux d'aisances, it. *cacatoio* — v. *căcărlū, căcăstoăre*», Dal, 54; Nic, 185. În regiuni cu viață patriarhală, fiecare cartier de sat își are cîte un *căcătlōr*, care, de fapt, nu e o umblătoare, ci un loc viran, mîrginaș și oarecum retras, dosnic. V. sinonimul *îșitōr* și *kișitōr*. — Spiritul morfologic al limbii române

ar putea explica originea acestui cuvânt fie dintr-un *căcătoáre* < lat. *cacatore* m (pentru *caecator*, cf. și IF, VII, 97-109), fie din lat. **caecatorium*.

CĂCĂTÓS, -*toásă*, pl. *căcătóși*, -*toáse*, căcacios, «1°. merdeux, foireux; 2°. peureux, poí-tron», Dal, 54; Nic, 185. — 1°: *a cui eáste căcătóslu aéstu?* (al cui e căcaciosul ásta?) — v. *murdár*; 2°: *nu ǎ u ǎ ne, căcătóáse* (nu cutezi, nu ai curaj, fricosule) — v. *fricós* 1°. — V. *căcătós*, *cufurós* și:

CĂCĂTŪRĂ, sf., pl. *căcătŭri*, «cadace», Nic, 185. — V. *cac*.

CĂCIMÁC, sn.; *dă-l'-u lápte ǎ căcimác* (dă-i înainte cu lapte și mămăligă), BNA, III, 98 — v. *căčimác*.

CĂCIMÓR, sm., pl. *căcimóri*, căpușă mare, «grande tique ressemblant à une écrevisse», Mur, II, 7. Sinonime: *círléj* etc. — < ?

CĂCIUBÓL'IŪ, sm., pl. *căciuból'i*, viermișor?, «petit vers?»: *imná pri lu căsă ca un căciuból'ŭ* (umbla prin casă ca un viermișor?), CȘc, 37. — Cuvint neidentificat. În Gópeși se zice **CĂCIUMÓL'I Ū** pentru un viermișor. — Cf. și gr. *κουτσομπολιά*, «jaserie; potins». — < ?

CĂCIULĂ, sf., pl. *căciúle*, căciulă, «1°. bonnet, fez; 2°. personne, individu; 3°. (sans) souci», Dal, 54; Nic, 211; Mih, 80; PAnt, 412; PIm, II, 178; 186. — 1°: *cărvănárl'i ǎ uíárl'i poárlă căciúlá álbă ǎrl'á fúndă; pulíł'i poárlă aróșe cu fúndă* (cărăvănarii și oierii poartă fes alb fără ciucure (canaf); orășenii poartă roșu cu canaf); 2°: *va plálł' cǎte únă lirá di căciúlá* (veți plăti cite o liră de persoană); 3°: *bánă nís cu căciúla scoasă* (dinsul trăia cu căciula scoasă, fără griji), PB, 253⁷; *măcál cu căciúla scoasă* (am mîncat fără griji), PB, 323³⁷; *u duǎd cu căciúla scoasă* (o ducea (trăia) fără griji), PB, 355³⁵; *băgă-u căciúla str'ímă* (pune-o căciula pe o ureche, fii liniștit) — cf. gr. «βάζε τὸ φέσι σου στραβά» (Passow, 35; 497). V. *căciúă* și sinonimele *barbarúsă*, *fése*. — Pentru orientare și documentare etnografică, cf. și WTh, planșele VIII, XXIII; PAnt, 6; 57; 185; 321; PRom, planșa II; PMac, 6; Man, planșele VII, XII, XVIII etc. Căciula roșie — mai precis: roșietică —, cu sau fără fundă, exista — azi, foarte rar — și în portul femeilor tinere: peste ea se învîrtesc cosițele împletite și se fixează și cite un galben sau chiar o salbă de galbeni — obicei existent și la dacoromânii olteni (cf. PIm, III, 36), ca și în alte părți (cf. ColEtOr). V. *tablă*. Cf. alb. *kaçulle* „berretto” și dr. *căciulă* (DA). Cf. și GM, 191; A vđp, 153.

CĂCIULICĂ, sf., pl. *căciulífe*, scufiță, «petit bonnet (pour les enfants)», Dal, 54.

CĂCIUMÁC, sn., pl. *căciumáfe*, mămăligă, «bouillie de farine de maïs, compacte, qu'on peut couper en tranches et qu'on mange en guise de pain — v. *bărcădán*», Dal, 54; Mih, 81; BNA, III, 164 V. *căcimác* și sinonimul *mumulic*. — Spre deosebire de dacoromâni, la care mămăliga e curentă, aromânii recurg rar la *căciumác*, care corespunde formelor dialectale franceze *gaude* și *mesture*: „On appelle gaudes la farine de maïs dont on fait une sorte de bouillie ...”, CCP, XXXIII, 245; „Les habitants des hautes vallées n'ont jusqu'à ces derniers temps connu en fait de mets quotidien — et la garbure mise à part — que la pâte de maïs — *mesture* — torréfiée dans des terrines et étendue d'eau ou de lait”, PPyr, 21. — Cf. și alb. *kaçamá* „polenta”. — < tc. *qatchamaq* (922) „sorte de pâte de farine de maïs bouillie dans l'eau que mangent les bergers”.

CĂCĂL'Ū N, nă, pl. *Căciún'i*, -*ne*, cățeon, «habitant d'un hameau; sobriquet que les Arou-mains de la région de Bitolia donnent aux Aroumains du Pinde», PGr, 29. Epitetul acesta nu circula la aromânii pîndeni, care nici nu și-l dau. E același cu dr. *cațeon* — v., aci, *cațeon*. — Etnografia greacă menționează pentru Epir numele *Caicéan* (*Cațeon*) dat locuitorilor a 11 sate: „Κατσαόνι — οἱ κάτικοι ἐνδεκα χωρίων τῆς Τσαρκαβίας (Ἀραβ. II, 78), precum și numele *Cačéan* (*Cațán*), *ibid.*, II, 77: „Κατσαόνι” și „κατσαονχώρια”. Nu știu dacă aceste numiri ar avea vreo legătură cu tc. *qatchan* (din vb. *qatchmaq* „s'enfuir”), care

e străin de partea finală din *Sărdacăedn*, sau cu alb. *kacavónj* (= *cafavón'i*) „arrampicarsi”.

— Cf. și Liacu, pp. x, xx și 20. — < ?

CĂCIUNESCU, -nească, pl. *căciunేశ্ট*, -*nešt*, de cașeon, «appartenant à un Căclân; de Căclân», PGr, 29.

CĂCIUŢĂ, sf., pl. *căciută* și *căciule* — v. *căciulă* și pluralul de la *aăă*, *căăă*, *dăăă*, *măăă* etc. — PB, 559; WTh, 294; *l'i-vîn'e căciūna diparlga* (i-a venit căciula în jur *lnvtr-lindu-se pe cap*, s-a uluit de cap), PLit, 764; PAnt, 87; *li l'i-ne ascămte lu căclăăă (gndurile le ține ascunse sub căciulă)*. — Cu privire la ortografierea *căciulă* și nu *căciută* cf. și *aăă*, *măăă*, *dăăă* etc. — < ?

CĂDĂIFE, sf. — v. *gădăife* —, cataif, «gâteau fait de vermicelle, très fin doré dans le beurre et sur lequel on verse un sirop chaud et vanillé». — <lc. *qadayl* (964) „pâte fine en forme de vermicelle dont on fait différents plats doux”.

CĂDĂ'R, -ră, CLitur, 35²⁰ — v. *cadă'r*.

CĂDEARE, sf., pl. *căderi*, cădere, «action de tomber; chute etc. — v. *cad*», Dal, 55; Nic, 195; PB, 559; *cu cădeărea le cădză, 'șt-fredăze cîôrlu* (cu căzutul cu care a căzut, și-a fracturat piciorul).

CĂDERE ?: *alsta di căra s' fêfe di oămin'i, cunuscă ră'ălu cădere* (după ce aceasta s-a făcut de oameni, au cunoscut răul... ?), Cod, 70². — Cf. *cadă're*, *cadl'r*; alb. *kudë'r* „ca-pace, in grado di”; tc. *qader* (948) „destinée, destin, providence”. — < ?

CĂDZUT, -tă, pl. *cădzăf*, -le, căzut, «tombé; mort», Dal, 55; PScr, 198; PB, 559; PAnt, 412; *cărnî di căpră cădzută* (carne de căpră căzută mortal și lăială). — V. *cad*.

CĂFĂSE, CĂFĂȘE, sf., pl. *căfăș*, colivie, «cage; grille — v. *părmăcl'ke*», Dal, 55; Nic, 211; Mih, 81; PScr, 200; PB, 559; BNA, I, 94. Sinonim: *cluvie*. — <tc. *qafas* (966) „~”.

CĂFĂȘESCU ?, vb. IV (*căfășil*, -*sil*, -*sire*), a pune în colivie, «fermer dans une cage», Mih, 81. — <*căfășe*.

CĂFÊSE, sf.: *arslân mare incl'is lu căfêse di her* (leu mare închis în cușcă de fier), CalGrB, 82 — v. *căfășe*.

CĂFTÂNE, sf., pl. *căftă'n'i*, maramă, «voile de tête; fichu», Dal, 55; Mih, 82; W, II, 54 (pl. *căft'i'n'i*); *căftâne di mătăse* (maramă de mătase), Lum, II, 45; *fustâne ș' căftâne* (rochie și maramă), Millio, 23; *soărle deădi pri căftâne* (soarele răsări pe năframă), PLit, 917; *soără deădi pi căftăni* (soarele răsări pe năframă), Al. 1903, 80 (la fărșeroți). — <tc. *khafan*, *qafan* (546; 966) „manteau d'honneur”.

CĂFTĂRE, sf., pl. *căftă'ri*, căutare, «action de chercher, de demander, de soigner», Dal, 55; Nic, 212; Mih, 82; PB, 559.

CĂFTĂT, -tă, pl. *căftăt*, -te, căutat, «cherché etc.», Dal, 55; Nic, 212; Mih, 82. — V. *căftu*.

CĂFTÔR, sm., cuptor, ALRM, II, (1940), harta 318 — v. *cuftôr*.

CĂHÎ'RE, sf., pl. *căhl'ri*, mîhnire, «grande affliction; malheur», Dal, 55; CosP, 73; Fl, I, 2, 5; *cadl'n'ile, di căhl'ri, 'șt-frîngu min'li* (de mîhniri, cadînele își frîng mînile), BNA, I, 114. — <tc. *qahr* (995) „souci insupportable”.

CĂHTÊSCU (*mi*), vb. IV (*căhtîl*, -*lîl*, -*tîre*), a ride cu hohote; a leșina rîzînd, «1° rîre aux éclats; mourir de rîre — v. *păhăescu*; 2° pămîr — v. *lișîn* 2°; 3° détruire — v. *scad* 3°, Dal, 55; Mih, 83; PB, 559; PETim, 9. — 1°: *picurărîl'i tof s' căhtêscu* (toți păstorii se prăpădesc de ris), PAnt, 305; BNA, I, 136 — v. și *căkin*¹ și *lișîn*² 1°; 2°: *căhtîșl fiôrîl'i... cu veărga* (ai leșinat pe copii bătîndu-i... cu varga), CȘc, 49; 3°: *cărnurile lî si căhlîră* (căr-nurile țî s-au zdrobit, au scăzut îngrijorător), CosP, 78. — <tc. *qahqaha* (995) „éclat de rîre” + alb. *kahtît* „sgusciare; sbucciare noci”.

CĂHTIRE, sf., pl. *căhtiri*, leșin (de ris), «éclat de rire; pâmoison», Dal, 55; Mih, 83.

CĂHTIT, -tă, pl. *căhtii*, -te, leșinat, «évanoui; pâli; détérioré», Dal, 55; *cărtile a lui*, aproapea *căhtile* (cărțile lui, aproape prăpădite), LP, 133.

CĂIC, sn., pl. *căicuri*: *săle și n'le di căicuri imnă pi bălla di st'ndze* (sute și mii de căicuri umblau pe balta de sînge), Lum, III, 183. — V.:

CĂICĂ, sf., pl. *căife*, Mih, 83 (*calcă*); PScr, 200 — v. *câlce*.

CĂICCĂ, sm., pl. *căicceadz*, caicciu, «batelier», Dal, 55; Nic, 184; Mih, 83. Sinonim: *varcaji*. — <tc. *qalyqdjy* (941) „~”.

CĂIDIĞI, sm., pl. *căidiğadz*, curagios, «courageux», Dal, 55. Sinonime: *inimărcu*, *inimós*. — < ?

CĂIDISĂSCU, vb. IV (*căidisil*, -sil -sire), îndrăzni, «1°. oser, (se) hasarder; 2°. enchanter, charmer, ravir», Dal, 55; Nic, 184 (*căindisăscu*); Mih, 83. — Cf. alb. *kujdesem* „curarsi”. — < ?

CĂIDISIRE, sf., pl. *cădisiri*, îndrăznire, «1°. action d'oser, audace — v. sinonimele *cutidzare*, *dăldăstre*; 2°. action d'enchanter; ravissement — v. *măypisire*», Dal, 55; Nic, 184; Mih, 83.

CĂDISIT, -tă, pl. *cădisit*, -te, îndrăznit, «1°. osé; 2°. enchanté», Dal, 55; Nic, 184; Mih, 83.

CĂIKE, sf., pl. *căiki*, caic, «bateau», Dal, 55; Nic, 184. V. *câic* și sinonimul *văcă*. — <tc. *qalyq* (941) „barque”.

CĂILE, sf. invar., precedat totdeauna de prep. *di*, în stare, en état; possible — v. *căble*, *gablie*, Lum, IV, 108; *nu fu di căile teă s' u dukeăscă* (nu a fost în stare să o simtă), PB, 328³⁰; *i di căile si-și beă cămeășea di pri nts* (e în stare să-și bea (să-și vindă) și cămașa de pe dînsul — *tntr-allă e de beșinan*), PLit, 454; *nu s' făle di căile s' aspărgă ună flurie* (nu se face forte (nu e în stare) să schimbe un galben), Al. 1903, 62; *cum ti fițești di căile?* (cum de te-ai decis?), PLit, 975; *Bëndul eră di căile s' lu fl'nă* (Bendul era în stare să-l țină), CalGrB, 34; BNA, IV, 112; *hiț di căile si-u-aduțel pădurea aună?* (sînteți în stare să o aduceți pădurea aci?), Fl, II, 2, 5; *s' băna-a meă, s' hibă di căile, n'ŭ dau ti nșî* (și viața mea, de ar fi posibil, mi-o dau pentru dînșii), PB, 331³⁷. — <tc. *qail* (941) „qui dit; qui consent”.

CĂIMĂC (nord), **CĂIMĂKE** (sud), sn. și sf., pl. *căimăfe*, caimac, «1°. crême (du lait); 2°. légère mousse qui se forme sur le café; 3°. le meilleur d'une chose», Nic, 184; Mih, 84. — 1° și 2°: *lăptile a meă s' cafêlu a tăă sânu fl'ră căimăke* (laptele meu și cafeaua ta sînt fără caimac); 3°: *lă loără căimăclu* (le luară crema) — v. *danêlă*. — <tc. *qalmaq* (941) „crême; essence”.

CĂIMĂCĂN, sm., pl. *căimăcăn'l*, caimacan, «sous-préfet», Dal, 55; Mih, 83. — <tc. *qaimaqam* (941) „sous-gouverneur d'un district”.

CĂIMĂCĂNLİKE, sf., pl. *căimăcănliki*, căimăcămie, «résidence d'un sous-préfet», Dal, 55. — <tc. *qaimaqamlyq* (941) „dignité et charge de sous-gouverneur d'un district”.

CĂINDISĂSCU, vb. IV, Nic, 184 — v. *cădisăscu*.

CĂİPE, sf. invar., adv., invizibil; dispărut, «invisible; disparu», Dal, 55; *noăplea călpe s' făle mēlu* (noaptea, măru se face invizibil, dispăre), PB, 376³; *călpe s' feăliră* (se făcură invizibile, dispărură), PLit, 788; Pant, 85. Sinonim: *dșan*. — <tc. *qalb* (868) „action de perdre; perte”.

CĂİPUSĂSCU, vb. IV (*căipusil*, -sil, -sire), dispărea, «disparaitre, se faire invisible», Dal, 55. — După tc. *qalb olmaq* „être perdu”; <*călpe*.

CĂİPUSIRE, sf., pl. *căipusiri*, dispariție, «action de disparaître», Dal, 55.

CĂİPUSIT, -tă, pl. *căipusil*, -te, dispărut, «disparu; caché», Dal, 55.

CĂIRUȘU¹, sn., pl. *căirăse*, ciorchine, «grappe (de raisins); petit grappillon; petit faisceau de fruits — v. *crușă²* și *bărbărășu¹*: *căirășu di aună* (ciorchine de struguri), Dal, 55; *căirășu di ăireăse* (ciorchine (mănunchi mic) de cireșe), PEt, 23. În 1927, la fărșeroții din Albania sudică l-am auzit și ca adjectiv: *frândză căirăse* (frunze ca ciorchine, ciorchine de frunze). V. *găirășu* și sinonimul *arăpune*. — Cuvîntul nu e străin de *căirășu²* și nici de *căldărășu¹*, *căldărășu²* — cf. DR, II, 523. De altă parte: finalul *-rășu* ne amintește alb. *rrush*: „një vesh rrush” sau „një pupë rrushi” = „un grappolo d'uva”. Dar, prin poziția lui caracterizată prin atîrnare de vița de vie, un *călrășu* «grappe» poate fi considerat drept un micuț *căir* atîrnat de furca de tors — o metaforă ce nu s-ar putea susține și pentru cuvîntul următor:

CĂIRUȘU², sn., pl. *căirăse*, scripete la stativ, «poulie (à un métier à tisser)», Dal, 55; Nic, 184; DR, II, 523. V. *căldărășu²*. — Pare mai mult decît probabil că *-i-* e analogic fie după *căir*, fie după *căirășu¹* și că forma originară a acestui *căirășu²* este *căirășă*.

CĂJOĂL'E, sf., pl. *căjól'i*, coajă, «écale (de noix, d'amande etc.)», Fr, I, 158. V. *cođje*, *cujodl'e*, *fludă*, *găodl'e*. — < ?

CĂKIN¹, sn., pl. *căkinuri*, ris în hohot, «rire aux éclats; hilarité», Mih, 80; GEI, 119. V. *căkin* și:

CĂKIN² (*mi*), vb. IV (*căkinîl*, *-nîl*, *-nîre*), a rîde în hohote, «rire aux éclats», Dal, 54; Mih, 80. Sinonime: *căhlăscu*, *căpădescu*, *lișin²*. — Cf. gr. *κακκά(ν)ίζω* „rire (aux éclats)”.

CĂKIÓS, *căktođs*, pl. *căktōšl*, *căktođse*, supărăcios, «qui se fâche facilement», GEI, 119; PLit, 63. — < *căke*.

CĂKIUSĂSCU, vb. IV (*căkiusîl*, *-sîl*, *-sîre*), supăra, «se fâcher; bouders», Dal, 54; Nic, 185; Pant, 412; PLit, 971; 977; GEI, 119. V. *kicusăscu²* și sinonimul *nărdătăscu*. — < *κακίω* „se fâcher”.

CĂKIUSIRE, sf., pl. *căkiusîrl*, supărare, «action de se fâcher; fâcherie», Dal, 54; Nic, 185.

CĂKIUSÎT, *-tă*, pl. *căkiusîf*, *-te*, supărat, «fâché», Dal, 54; Nic, 185. Sinonim: *hulusîl*.

CĂLĂFE, sf., pl. *călă'hîl*, față de pernă, «taie d'oreiller», Kats, I, 76. — V. *călăfe*.

CĂLĂI, **CĂLĂIE**, sf., pl. *călă'i*, cositor, «1°. étain; 2°. fraude, supercherie», Dal, 55; Nic, 186; Mih, 84; GrS, VI, 384. — 1°: *lăcrul di căldăie nu keare* (obiectul de cositor nu piere, nu dispăre), Lum, II, 216 — v. *călbic*; 2°: *l'i-trăpșu ună căldăie* (i-am tras o spoială, o înșelătorie) — v. *călupe* 3°. — < tc. *qalal* (932) „étain; ornement superficiel”.

CĂLĂME, sf., pl. *călă'n'l*, trestie, «1°. roseau; 2°. tibia», Dal, 55; Nic, 186; PB, 560; GEI, 120. — 1°: *cî'n'tă cu fluiără di călăme* (cîntă din fluier de trestie); 2°: *l'i-freădde călămea di ălor* (i-a rupt fluierul piciorului) — v. *arîdă* și *fler*. — < *καλάμι* „~”.

CĂLĂRI¹, sm., pl. *călărl*, căprior, «chevron; perche», Trib, II, 9-12, 33; *călărlu acupermintului* (căpriorul acoperișului), Al. 1903, 18. — V. *calăr¹* și *cădlăr*, *căvălăr*, *căprior²*.

CĂLĂRI², **CĂLĂRE**, adv., călare, «à cheval», Nic, 187; PB, 324¹²; *tra s' li-adăc călăr acădă* (ca să te aduc călare acasă), PLit, 1052; *nî s' primnă pri at călăre* (nici nu se plimbă călare pe armăsar), Pant, 320; Velo, 10; *feătă di n călăr* (fată de măritat = «jeune fille à marier», Kats, I, 76. V. *ancălăr*, *ncălăr*, *cădlărlu* și *căvălă* 3°. — < lat. *caballarius* „palefrenier, écuyer”.

CĂLĂΘĂ, sf., pl. *călă'θi*, coș, «corbeille, panier», Dal, 55; Nic, 186; Mih, 85; PSer, 200; GEI, 120; *căldăθă di căscăvăl* (coș împletit care dă formă de roată căscavalului). Sinonim: *coșu*, *zambîlă²*. — < *καλάθι* „corbeille”.

CĂLĂBĂLI'KE, sf., pl. *căldăbăll'ki*, calabalic, «foule, bagages», Dal, 56; Nic, 186; Mih, 84; CLit, 126 (*căldăbăll'ki*); Al. 1903, 64. — < tc. *qalabalyq* (876) „~”.

CĂLĂRŪZ, *-ză*, pl. *călărŭjl*, *-ŭze*, Dal, 56; Nic, 186 — v. *căldăz*.

CĂLĂMĂR, sn., pl. *călămăre*, călimar, «enerieri», Dal, 56; Nic, 186; PScr, 200; PB, 560; GEI, 120; PLit, 852; *imnă cu călămărlu n bă'ruu* (umblă cu călimara la brîu). — < καλαμάρι „~”.

CĂLĂMBUKEĂŪĂ, sf., pl. *călămbukel*, porumbiște, «champ où il y a du maïs». — V.:

CĂLĂMBŪKŪ, sn., pl. *călămbuke*, porumb, «maïs», Dal, 56; Nic, 186; PB, 560; GEI, 120; *călămbuklă hérlu* (porumb fierț); *pórcul intră tu călămbuke* (porcul a intrat în porumbiște); *apréșú fóclu cu călămbuke* (am aprins focul cu știuleți de porumb). Sinonime: *arapó-site*, *gărnișór*, *mísur*. — Cf. gr. καλαμπούκι, alb. *kalamók*, tc. *qalemek* (969) „~”.

CĂLĂMNEAŪĂ, sf., pl. *călămn'el*, păis; miriște, «chaume; étaule», Dal, 56; Nic, 186; GEI, 120. — < καλαμιά „~”.

CĂLĂPE, sf., Mih, 84 — v. *călúpe* și:

CĂLĂPÓAE, sf., pl. *călăpódz*, calapod, «forme (de bottier)», Nic, 186. V. *călípódă*. — < καλαπόδι „~”.

CĂLĂRÉŪ, sm., pl. *călărél*, «cavalier», Mih, 85; PB, 560. Sinonim: *căvălăr*. — < lat. *caballariolus*.

CĂLĂRÍCIŪ, sn., pl. *călăríce*, mosoraș?, «petite bobine?», DR, III, 890; *si-n'l pítřélł un călăríciă, si-n'l cos șcrélłu di dulmičiă* (să-mi trimiți un mosoraș (?), să-mi cos pustia de dulama), PLit, 942 (= „caier”); PAnt, 30. — < *cărál'ia?*

CĂLĂRÍŪ, sm., fără pl.; sn. (pl. *călăríuri?*), mulțime de cai?, «foule de chevaux?», Dal, 56. De fapt, cuvîntul e sinonim cu *căvălărte*; deci, etimologicște, el înseamnă «foule de cavaliers», fiind un derivat din *călăr* cu sensul vechi de „om călare”. — Pentru sufixul *-iă*, cf. Introducere, § 25, p. 28.

CĂLĂRSÉSCU, vb. IV (*călărsl*, *-slt*, *-sire*), a curăța un copac de ramuri inutile, «élaguer, émonder», Nic, 187; GEI, 126; PLit, 363. — < καλαρίζω, κλζδεύω „~”. V. *clulésu* 1°.

CĂLĂRSÍRE, sf., pl. *călărslr*; **CĂLĂRSÍŪ**, *-lă*, pl. *călărsl*, *-le*, Nic, 187 — v. *călărésescu*, *clărslre*.

CĂLĂRŪȘŪ, sn., pl. *călărășe*, ciorchine, «grappe (de raisins)», Mih, 85; Fr, II, 231; *călărășu di-aăă* (ciorchine de struguri), Fr, I, 169; *călărășile lălésu* (ciorchinii devin (sînt) negri), BNA, III, 86; 164. V. și *călrășŭ* și *cărălășŭ*. — Nu pare improbabil un compus din vb. alb. *kalórem* „scendere” + alb. *rrush* „uva”.

CĂLĂRŪȘŪ, sn., pl. *călărășe*, scripete la stative, Dal, 56; Mih, 85; DR, II, 523; CFr, 106 — v. *călrășŭ*, *cărălășŭ*. — Pentru sufixul *-ășŭ*, cf. *aășŭ*, *călrășŭ*, *gălbínășŭ*, *gălbúșŭ*, *n'ilășŭ*, *pirășŭ* etc., precum și PSuf, 359 sqq.; Dens, II, 348.

CĂLĂTÓR, *-toăre*, pl. *călătórl*, *-toăre*, călător, «voyageur», Dal, 56; Nic, 187; Mih, 85; W, II, 172; BNA, I, 68; III, 92; *nă u deăde un călătór* (ne-a dat-o un călător), PB, 357; *'șl-arucă' ócl'íl' la călătór* (și-aruncă privirile la călător), Fl, II, 7, 5; *poăte didéșl, călătóăre, n călea ta di pătru gton'í* (tu, vale Scumbie, fiind călătóare, poate că ai dat (ai întîlnit) în calea ta de patru bravi), UnivL, XLV (1929), 18, 275; BNA, V, 43; *uhleădză călătórl'i* (oftează călătorii), GrB, 2, 27; BNA, I, 24; *nîft cll pâl'i călătórl* (nici cît păsările călătóare), PAnt, 289; BNA, I, 8; *tr'mbe di pul'i călătóăre* (valuri (cîrduri) de păsări călătóare), GrB, 245; *lălf'l di călătórl* (nenorociții de călătóari), PB, 434³. V. *călitór*. — < *căle* sau lat. **callator*, *-orem* (ca și *viator*).

CĂLĂŌICĂ, **CĂLĂŌICE**, sf., pl. *călăŏițe*, *călăŏice*, coșuleț, «petite corbeilles», Dal, 56. — < *călăŏă*.

CĂLĂŪZ, *-ză*, pl. *călăŭjl*, *-ăze*, călăŭz, «1°. guide; 2°. le cheval et, surtout, le mulet qui marche à la tête d'une caravane», PB, 560. — 1°: *el eăste călăŭzlu a fărllor* (el e ghidul (spionul conducător) al hoșilor); 2°: *cărvănea u-alășă si-u poărlă cum șli călăŭza* (caravana

o lasă minată cum ştie catirul călăuză), LP, 11; PAnt, 242; BNA, II, 112, 131 — v. mai jos, precum şi PIm, II, 209-211; *căldăz cu kipur tîne ft eră* (călăuză cu clopot era tu, *fată*), Lum, III, 69; PAnt, 32 — *fata aromână e comparată cu o călăuză a unei caravane, călăuză care e fruntaşa caravanei (cf. bîrşeake, cămădră)*. — Orice caravană are o *căldăză* care e un catir, mai totdeauna o catiră; care merge mereu în fruntea caravanei nelăsînd pe un alt catir să i-o ia înainte; care poartă o talangă sau un clopotel de gît; care ştie cam cînd şi unde să se oprească din plin mers pentru ca respectiva caravană, încărcată cu poveri, să răsuflă — *s' l'ed anăsă* — pentru cîteva clipe; care, din experienţă, nu rămîne străină de rolul ei şi, în fine, după care se ştie respectiva caravană fie pe calea văzului, fie pe calea auzului (după sunetul clopotelului sau, cînd e cazul, după nechezat). — Un rol ca acesta, în turmele de oi sau de capre îl au într-o oarecare măsură ţapii sau chiar berbecii. — Sînt aspecte ce au — ce au avut — reflexe în viaţa sufletească a aromânilor, deci în literatura lor, cum e comparaţia menţionată mai sus — cf. şi *bîrbée, biroăn'e* etc. — V. *cluz, culaş*.

CĂLĂUZLÎKE, sf., pl. *căldăuzlîkî*, călăuzire-spionaj, «conduite; espionage», PB, 560. V. *culayuzlî'ke*. — < tc. *qoulaghoubzlyq* (987) „charge et profession de guide, de conducteur”.

CĂLCĂDZĂ, sf., fără pl., măreţ, «gouet serpentaire», PETim, 9; *aruc' ûnă mutrîlă la iarbă şi, cîndu vidză călcădza, l'i si trihiră' trăplu* (aruncă o privire la iarbă şi, cînd văzu măreţul, i se înfioră trupul), PenB, II, 275. — În România, în judeţul Mehedinţi, e o baltă: *Călcăza*. — < alb. *këlkaxë* „aro, gichero (pianta)”.

CĂLCĂRE, sf., pl. *călcărî*, călcare, «action de mettre le(s) pied(s) sur... de fouler aux pieds etc. — v. *călcu*; *infraction*», Dal, 55; Nic, 188; Mih, 85; PB, 560; PAnt, 412.

CĂLCĂT, -tă, pl. *călcăt*, -te, călcat, «foulé; écrasé etc.», Dal, 56; PAnt, 412; *féseă călcătă* (fesul călcat în *calapod*), GrB, 260 — v. *călupe* 1°.

CĂLCĂTŪRĂ, sf., pl. *călcătŭrî*, călcătură, «pas; repassage; aire en argile mélangée avec de la bouse de vache ou du crottin de cheval», Dal, 56; Nic, 188; PB, 560; ArE, 25; CDDE, 220. — < lat. *caleatura* „action de fouler”.

CĂLCÎN'ÎŪ, sn., pl. *călcî'n'e*, călcîi, 1°: talon; 2°: croûton de pain (pris sur un côté rond du pain); 3°: toute la partie sphérique extérieure et rabattue d'une galette feuilletée, d'une *plătă* — v. PIm, II, 207, Dal, 56; Nic, 188; Mih, 85; PScr, 200; PAnt, 412; 418. — 1°: *ĉtoartle a ŭrsălel nu aŭ călcî'n'e* (picioarele ursului nu au călcîie); *am dol fiĉlŭrt: cînd l'i-aduc acasă nŭŭl mutrêse oŭŭră; şi cînd eŭ năŭŭră nŭŭl mutrêse acasă* — *călcî'n'ile* (am doi feciori: cînd îi aduc acasă, dînŭŭl se uită afară şi cînd ies afară ei se uită acasă — călcîile), PLit, 363 — la dacoromâni: „am doi cai: cînd îi duc la apă se uită acasă; cînd îi duc acasă se uită la puţ” PavŞ, 9; Neagu, n-rul 26 — v. *călcî'n'îŭ*; 2°: *tăl'i-n'î un călcî'n'îŭ di pl'ne* (taie-mi un coltuc de piine); 3°: *tu călcî'n'îŭ di plătă nu s' băgă ni veărdză, ni dîŭ fivă* (în refecul de plăcintă nu se pun nici verdeţuri (legume), nici altceva); refecul se face din marginile foilor de plăcintă, margini cari, debordînd peste buza tîpsiei, sînt răsucite în interiorul acesteia. — < lat. *caleaneum* „talon”.

CĂLCÎN'E, sf., pl. *călcî'n'e*, călţun, «chaussette», Dal, 56. V. *călfă, călĉîŭn* şi *scufăne*. — < tc. *qaltehyn* (933) „bas de feutre qu'on porte sous les bottes”.

CĂLCÎŪN, sn., **CĂLCÎŪNE**, sf., pl. *călcîŭne* şi *călcîŭn'î* — v. *călcî'n'e* — Nic, 190; Mih, 85; DR, III, 756; CN, 164. — Forma acestor ciorapi variază după regiuni. În general, ei au exact forma unor pantofi de orăş, sînt făcuţi din postav de către croitori sau cizmari, sînt purtaţi numai de femei prin casă, dar fără pantofi sau gheţe. Corespund papucilor. Sinonim: *pătună*.

CĂLDĂRE, sf., pl. *căldărî*, «chaudron», Dal, 56; Nic, 188; Mih, 86; PScr, 200; PB, 560; PAnt, 418. V. *cărdăre*. — < lat. *caldaria* „chaudron”.

CĂLDĂRIȚE, sf., pl. *căldăriț'ni*, caldarim, «pavage», Dal, 56; Nic, 188; Mih, 86; PAnt, 412. V. *căldărmă*. — <tc. *qaldyrym* (933) „~”.

CĂLDĂRMĂ, sn., pl. *căldărmădz*: *tu ubor cu căldărmădz* (în curte cu caldarim, cu pava) de piatră), PAnt, 46 — v. *căldăriț'ne* și *căndărmă*.

CĂLDĂRUȘE, sf., pl. *căldărușe*, căldărușă, «petit chaudron», Dal, 56; PLit, 911; Lum, V, 11-12, 37; *s' hearbă n căldărușe* (să fiarbă în căldărușă), Lum, II, 244; BNA, III, 56. V. *căldăruș*. — <căldăre.

CĂLDIȘOR, -șoară, pl. *căldișori*, -șoare, călduț, «tiède»: *vîmle căldișor* (vînt călduț), PB, 158^a. Sinonime: *hăbin*, *hl'lo*. — <căldu.

CĂLDURĂ, sf., pl. *călduri*, căldură, «1°. chaleur; 2°. fièvre», Dal, 56; Nic, 189; Mih, 86; PScr, 200. — 1°: *nu s' trădzi căldura aastă* (căldura asta nu se suportă), PB, 208³⁰; *aăd avem mări călduri* (aci avem mari călduri, aci e prea cald); 2°: *fielôrlu ari căldură* (copilul are temperatură); *avum călduri mări* (avurăm friguri mari) — v. *foc* 7°. — În dacoromână: „de multă căldură i-au ars creierii în cap”, CronM, I, 543. — V. *căloare*. — <lat. **cal(i)dura*.

CĂLDURÓS, -roasă, pl. *căldurôsi*, -roase, călduros, «chaud», Dal, 56; Nic, 189; Mih, 86; *udă'lu easte căldurôs* (camera e călduroasă).

CĂLDUȘŪ (grămosteni), sn., pl. *căldușe*: *un căldușu di lăpte pi dinfl șeade s' nu s' vedră* — *luna* (o căldărușă cu lapte stă cu fața în jos (răsturnată) și nu se varsă — luna) v. *căldărușe*.

CĂLEĂȘCĂ, sf. «calèche», PAnt, 412 — v. *caleășcă*.

CĂLESCU (mi), vb. IV (*călli*, -*lli*, -*lire*), căli, «1°. rafraichir; tempérer; 2°. tremper; 3°. s'émêcher, se griser; 4°. soustraire, filouter; 5°. décamper», Dal, 56; Nic, 187; Mih, 86; GrS, II, 396. — 1°: *urșeă, căleă-le niheamă* (pofteste, potolește-ți puțin stomahul), Lum, I, 132; *s' măcără di s' căliră* (și au mâncat de s-au săturat), PB, 73³⁰; 2°: *l-călișt hêrlu?* (l-ai călit în foc fierul?); 3°: *s' căli* (s-a cherchelit), PGr, 35; *s' căliră* (se îmbătară), PB, 560 — v. *adăr* 3°, *cămin'iusit* etc.; 4°: *căleăste... tute pênurile* (șterpelește... toate cuiele), PAnt, 85, PLit, 787; *li căli măfale* (mațele le-a furat), Al, 1903, 62; *pita cum va l'i-u călescu* (cum i-o voi șterpeli plăcinta), BațP, 3; 5°: *l'i-fură nêlu și li căleăste di-aclô* (li fură inelul și o tulește de acolo), PB, 63³⁰; *li călli* (am fugit pe ascuns), PGr, 35, PLit, 679; *si li călim di-aăd* (să o ștergem, să fugim de aici), Fl, II, 7, 9 — v. *bisgulăscu*, *căpsălescu* 3° etc. — <vsl. *kaliti* „refrigerare” (cf. bg. *kalitamă* „échaper”).

CĂLGĂRIȚĂ, sf., PScr, 200; Lum, IV, 309; *ni'să s' feăfe călgăriță* (dînsa se făcu călugăriță), BNA, V, 58 — v. *călușriță*, *gălgăriță*.

CĂLIĆ, sm., pl. *călli*, călușel, «petit cheval», Dal, 56. — <cal.

CĂLIĆE, sf., pl. *căliće*, călișoară, «petit chemin, sentier», CFr, 161. V. *călișoară*, *căliță* și *cădră*. — <căle.

CĂLITUŢIĆE, sf., pl. *călituŭiŭi* «bourse dans laquelle un conducteur de caravane garde ses instruments à ferrer», GEI, 120 — <καλιτοθήκη „~”.

CĂLIMBŌŢIĆ, sn., pl. *călimboăce* — v. *climbăŭlă* —: *făŭŭ mîntea a fielôrlor călimbŭlă* (mîntea copiilor o faceți...?), CȘc, 39; *l'na u-adrără călimbŭlă* (lîna au făcut-o...?), Lum, V, 231. — <?

CĂLIMIRĂSCU, vb. IV (*călimirsi*, -*sit*, -*sire*), a da binețe, «souhaiter le bonjour, saluer» PAnt, 412; GrS, VI, 384; *șândŭl'i nă călimirsim* (amîndoi ne-am dat binețe). — <καλημεριζω „dire bonjour”.

CĂLIMISĂSCU (Muluviște), vb. IV (*călimisi*, -*sit*, -*sire*) «préparer l'ourdissage de la chaîne pour la toile». V. *călame* și mgl. *călami*, *călamusiri* (CapM, III, 55; GrS, III, 195; PMegR, II, 64). — <καλαμιζω „bobiner”.

CĂLIMKEARE, CĂLIMKÉRE, sf., Mih, 86; *călimkeare vor si-și poartă* (vor să poarte maramă de doliu), PLit, 856 — v. *calimkérđ*.

CĂLINGOĂCE, sf., pl. *călingoăci*, catalige, picioaroange, «échasses», Mih, 86. Sinonim: *pătăriță*. — < ?

CĂLIPODĂ, sf., pl. *călipodăde*, gheată, «bottine», CȘc, 12 — v. *calupóde*.

CĂLIPUȘŪ, sn., pl. *călipușe*: *fietărul să-și scoată călipușul ică fésul* (copilul să-și scoată boneta sau fesul), CBIog, 38 — v. *kilipóše*. — < ?

CĂLIRE, sf., pl. *căliri*, călire, «action de tempérer etc. — v. *călěscu*, Dal, 56; Nic, 118; Mih, 86.

CĂLISĂR, -ră, pl. *călisări*, -re, colăcer, «garçon d'honneur à une noce», ALR, II, 1, 161. — V. *călisěscu*, *călisitor* și mgl. *calisár* „vornicel” (GrS, III, 195: <bg.; CapM, III, 56).

CĂLISĖSCU, vb. IV (*călisit*, -sit, -sire), invita, «inviter, convier»: *căliseăște oăspiș* (invită oaspeți), Al. 1903, 94. V. *acălisěscu* și sinonimul *acl'ém* 2°. — < καλώ „appeler; inviter”.

CĂLISIRE, sf., pl. *călisiri*, invitare, «action d'inviter; invitation».

CĂLISIT, -tă, pl. *călisit*, -te «invité»: *si'ntu... călisit* (sint... invitați), Al. 1903, 38. Sinonim: *acl'imát*.

CĂLISITÓR, -toăre, pl. *călisitorî*, -toăre, vornicel, «garçon d'honneur». În satul *Liv'đz* sînt femei *călisitoăre* (Lum, IV, 298). — V. *călisár*, *căsăvyeár* și *fărlát*. — < *călisěscu*.

CĂLIȘOARĂ, sf., pl. *călișoare*, călăicică, «petite route, sentier», Dal, 56; Mih, 87; PB, 560; Lum, VI, 4, 9; *apucă' pri ună călișoară* (apucă pe o cărăruie), PLit, 784; *kirără... pri tu călișoare* (au pierit... prin poteci), GrB, 185. — V. *căllěe*, *căllă*, *cărăre*.

CĂLIT, -tă, pl. *călit*, -te, călit, «trempé etc. — v. *călire*, Nic, 128; *ctrliglu di cōrnu călit* (cașa de lemn de corn călit în foc), Al. 1927, 125.

CĂLITÓR, -toăre, PB, 133¹⁰; 560; VAR, 142 (v. *anólr*); *tu armneă călitórl* (unde rămîneau călători), PB, 88²⁶ — v. *clitór*.

CĂLIȚĂ, sf., pl. *căliță*, călăicică, «sentier; petite rue»: *în pădure, tu căliță* (în pădure, pe cărare), Lum, III, 68; *la poarta di tu căliță* (la poarta din ulicioară), Lum, V, 177. — V. *călișoară*.

CĂLIUȘŪ (grămosteni), sm., pl. *căliuși*, șef de grup, «premier ou chef d'un groupe». — < ?

CĂLIVĂR, -ră, pl. *călivări*, -re, colibaș, «habitant d'une chaumière», CFr, 91. — V.:

CĂLIVĂ, sf., pl. *călive*, colibă, «cabane, chaumière», Dal, 56; Mih, 87; PScr, 200; PB, 560; CN, 100; GEI, 120; *călivele al Gógă* (colibele lui Goga), Al. 1903, 70; *pri la călivi nu trișeám* (pe la colibe nu treceam), PLit, 832; Pant, 31. — V. *colibă* și alb. *kalive* „baracca”. — < καλύβα „hutte”.

CĂLIVÓCE, CĂLIVŪCE, CĂLIVŪČICĂ, sf., pl. *călivóce, călivúce, călivúčle*, colibuță, «petite chaumière», Dal, 56; PB, 560; *călivócea a mea di pál'e* (colibioara mea de paie), Fl, II, 4, 6; *călivúcea eară adrátă* (colibioara era făcută), PLit, 680; *nă căsică călivúctă* (o căs-cioară ca o colibioară), PB, 124³⁰. — < *călivă*.

CĂLIVUȘCĂ, sf., pl. *călivuște*: *vreă s' dzăcă tu călivușcă* (ar fi zăcut (era să zacă) în colibioară), PB, 98¹² — v. *călivúčică*.

CĂLI'CE, sf., pl. *căll'ce*, sabie-baionetă, «sabre-baïonnette», Dal, 56. — < tc. *qylyđj* (970) „sabre”.

CĂLKÉRE, sf., pl. *călkéri* și *călkéruri* (după pl. *azvésturi*), var, «chaux», Mih, 85; AL 1903, 73. V. *hălkére*. — < alb. *këlkére* „calce”.

CĂLOARE (sud), sf., pl. *călôri*, căldură, «chaleurs», Dal, 56; Nic, 189; Mih, 87; *tu ayia a căloaril'ei di veără* (în toiu caldurii de vară), PB, 302²⁵; *lucrăm tu căloare* (lucrăm în cald, în arșiță). V. *căldură* 1°. — < *căroare*.

CĂLPĂKE, sf., pl. *călpă'ki*, calpac, «sorte de coiffure d'homme»: cu *călpăkea pri dzină-cl'iu* (cu calpacul pe genunchi), PLit, 1024. — Cf. gr. *καλπάκι* „bonnet fourré” < tc. *qalpaq* (968) „coiffure d'homme souvent de fourrure...”.

CĂLPĂZĂN, -nă, fals, calp, «faux»: *aslân'...* *călpăzân'i* (piaștri... falși), PLit, 872 — v. *călpuzân*.

CĂLPITÔR, sn., pl. *călpitôare*, Mih, 87; Lum, V, 11-12, 34; *l'eá tîpsia ș' călpitôrlu* (ia tîpsia și cărpătorul), BașP, 46 — v. *cărpitôr* și *cripitôr*.

CĂLPITURĂ, sf., Dal, 56; PB, 560, crăpătură — v. *cărpitură*.

CĂLPUZĂN, -nă, Dal, 56 — v. *calpuzân*.

CĂLTĂVETĂ, sf., pl. *căltăvete*, jaretieră, «jarretière destinée à fixer les *čiodriŭ* au-dessous du genou», Pant, 124; GEI, 120; PLit, 172; 454; BNA, I, 116; 138; PIm, I, 122; II, 184; *așlîndzêă plî' di căltăvêlă* (ajungea pînă la jaretieră), PB, 414²⁸. — Un fel de *căltăvêlă*, cu *fîndă* sau ciucure lateral, apare și în gravura italiană bărbătească din Vecellio, I, 159. — V. *vuvetă*. — < *καλποδέτα* „~”.

CĂLŪFE, sf., Nic, 189; CN, 102 — v. *călăfe*, *culăfe*.

CĂLŪGĂR, sm., pl. *călugărî*, călugăr, «moine», PScr, 201; PB, 560; Pant, 412; GEI, 61; *călugăr cu călătulă lăle si ti ved* (vedea-te-aș călugăr cu căciulă neagră), CSt, I, 11 — v. *prêstu*. V. *călugru*. — < vsl. *kalugerŭ* „monachus”, *καλόγερος*.

CĂLUGĂRAȘ, Pant, 412 (dacoromânism) — v. *călugărășă*.

CĂLUGĂRESCU, -rească, pl. *călgăreșli*, -rești, călugăresc, «monacal, monastique», PB, 560; Pant, 412. — V. *călugrêscu*.

CĂLUGĂRUȘC, sm., pl. *călugărúși*, călugăraș, «petit moine», PB, 560; Pant, 412.

CĂLUGRÊSCU, -rească: *măsne călugrêști* (măslîne verzi), Dal, 57 — v. *călugărêscu*.

CĂLŪGRU, **CĂLŪGUR**, sm., pl. *călugri*, *căluguri*, Dal, 57; Mih, 87; PB, 183⁹; 560 — v. *călgăr*.

CĂLUGURÎȚĂ, Dal, 57; **CĂLUGREĂȚĂ**, Nic, 189; Pant, 412; BNA, I, 136; **CĂLUGRÎȚĂ**, Dal, 57, călugăriță; mormoloc, «1°. religieuse; solitaire; 2°. têtard». — 1°: *băna-nî caluyredăă* (viața-mi solitară, ca de o călugăriță), Bair, 17; 2°: *mptină eăsti bălta di căluyrîȚă* (balta e plină de mormoloci). Pluralul acestor trei forme: *călugurîȚă*, *căluyredăe*, *căluyrîȚă*. V. *călgărîȚă* și *caluyredăă*.

CĂLUPCĂ, sm., pl. *călupcêădz*, care face calupuri, «qui fait des moules; repasseur; savonnier; tricheurs», Dal, 57. V. *călûpe* și gr. *καλουπώνω* „tromper”. — < tc. *qalybdjy* (932) „celui qui fait des moules et des formes; rusé”.

CĂLŪPE, sf., pl. *călûkl*, tipar (de fes etc.), «1°. forme (de cordonnier, de chapelier); 2°. (morceau de) savon — v. *săpune*; 3°. duperie — v. *căldăe* 2° și *Elumulescu* 4°, Dal, 57; Nic, 189; PScr, 201. — 1°: *ai călûpe di curdêl'e?* (ai formă (calapod) de ghetă?) — v. *calupôde*; *vôl s' bag fêsea tu călûpe* (vreau să pun (să calc) fesul în calup) — v. tc. *fes qalybi* „forme de calotte”; 2°: *dă-n'î ună călûpe di săpune* sau *dă-n'î ună călûpe* (dă-mi o bucată de săpun sau dă-mi un săpun); *loăl doăăă călûkl* (am luat două săpunuri); *yumăr aspêl'i?* — *călûpea f' kerl* (măgar speli? — săpunul îți pierzi), PLit, 515 — cf. sp. „Xabonar cabeza de asno, perdimiento de xabon”, Nuñez, 120; sard. „Samunare sa conca ad s'ainu”, SProv, 31 și 35; „Einem Esel den Koph waschen”, Wander, I, 876 etc. 3°: *u mteă' călûpea* (i-a înghițit hapul), Gr, 36; *l'i-trăpse călûpea* (i-a tras chiulul), PLit, 454. V. *căldă'pe*. — Cf. și gr. *καλοῦπι*, alb. *kallê'p*. — < tc. *qalyb* (932) „moule, forme; fourberie; pièce (*bech qalyb saboun* „cinq briques de savon”)).

CĂLUȘŪ, sn., pl. *câlășe*, căluș, «bailion»: *l'i-băgă' cătășlu n gără* (i-a pus călușul în gară), Mih, 88; PGr, 36 — v. *liyaredăa*. — Pare a fi dr. *căluș*, introdus de Mihăileanu și adoptat de Per. Papahagi. — V. *cărășă*. — C, 206 (și GrS, VI, 363): <lat. **carullum*.

CĂLŪZ, -ză, pl. *călûl*, -uze, CFr, 102 — v. *căldûz*.

CĂMAC, sn., **CĂMAKE**, sf., pl. *cămăfe* și *cămă'fl*, suliță, «javelot», Nic, 190; PScr, 201; GEI, 121. — Cf. gr. *καμάκι* „harpon”, alb. *kamaq* „canna da pesca” <tc. *qamaq* „harpon”.

CĂMANGU, sn., Nic, 190; 479 — v. *scămăngu*.

CĂMĂRĂ¹, sf., pl. *cămă'ri*, mindrie, «fierté, gloire; pose; rengorgement», Dal, 57; PB, 560; GEI, 121; *hil... ca pășe, cămăra-a li ȝlunâme* (ești... ca pașe, mindria (gloria) tine-retului), BNA, II, 32 — v. *bărȝeake* și *căldûz*; *mî ȝlneâm pi cămă'ri* (mă mindream), PLit, 891; *cămăra s' nu lă trădzîl* (să nu vă mindriți cu ele), PLit, 995; *di cămăra... agărșiră di suŝălă* (din cauza orgoliului... uitară de tovarășie), FI, I, 1, 14; *cămăra va vâ ml'că băna* (orgoliul vă va mîncea viața). V. *clmără*, *pirifân'e* și *cămăra²*. — < *καμάρι* „rengorgement”.

CĂMĂRĂ², sf., pl. *cămăre* și *cămă'ri*, boltă, «chambre; vouîte», Dal, 57; Nic, 190; PScr, 201; PB, 560; GEI, 61; GEI, 121; *adră'm lu ubôrlu a școătl'el ună cămără [di leâmne]* (făcurăm în curtea școlii o cameră (boltă) de lemn), FI, I, 6, 4; *di-a-cămăra* (de-a boltă — joc de copii), PLit, 105. V. și *cămară*. — Poate că ar fi fost tot atît de motivat ca sensul de «vouîte» să fi fost dat și sub *cămăra¹* — cf. *cămărusescu*. — Cf. gr. *κάμαρα*, alb. *kamare*, bg. *kamara*, tc. *qamara*, toate cu sensul de „chambre, alcôve”.

CĂMĂȚELĂ (Țiumăla), sf., pl. *cămăȚele*, flanelă, «flanelle». — V. *cămiȚeănă* și *calasărcu*, *coăce*, *gădzoăfă*, *selnică*.

CĂMĂLĂFKE, sf., pl. *cămălă'fki*, potcap, «couvre-chef de prêtre», PScr, 201; *băgă-u srt'mbă cămălăfkeka* (pune-l pe o ureche potcapul = fii pe pace, să nu-ți pese), CȘc, 35 — v. *căciulă 3°*; *cămălăfkeka ȝă priŝeăscă* (potcapul cel preotesc), BaŢN, 23. — V. *cămlăfe*.

CĂMĂRUSĖSCU (*mi*) vb. IV (*cămărusî*, -sîl, -sîre), mindri, «1°. être fier de qq. ou de qqch.; 2°. se pavaner; se donner des airs», Dal, 57; Nic, 190; GEI, 121. — 1°: *să s' cămărusescă* (să se mîndrească), PB, 347; *ȝlônile ȝe ahl'i s' cămărusescă* (tînărul care se mîndrește atîta), PLit, 925; *va si s' cămărusescă cu dzlînrile ȝe lu-aleăpse* (o să se mîndrească cu gînerile pe care l-a ales), PenB, VI, 141; 2°: *ca măltu vâ cămărusîl* (cam mult vâ înȝîmfăți). V. *cărmășescu*. — Pentru originea etimonului *καμαρώνω*, cf. informații în IF, VII, 319; *Avδρ, 142. — < *καμαρώνω* „~”.

CĂMĂRUSIRE, sf., pl. *cămărusiri*, mindrire, «action d'être fier; rengorgement», Dal, 57; Nic, 190.

CĂMĂRUSÎT, -tă, pl. *cămărusîl*, -le, înmîndrit, «fier; pavané; rengorgé», Dal, 57; Nic, 191; *ôile... mproăste ca niște nibeăste cămărusite* (oile... drepte în picioare ca niște mirese înmîndrite), FI, I, 6, 23 — în sens invers, cf. *căldûz*. — V. *cărmăslî*.

CĂMBĂNĂ, sf., pl. *cămbă'n'î*, clopot, «cloche», Dal, 57, Nic, 191; Mih, 88; PScr, 201; GEI, 121. — 1°: *cămbăna di la băsărică acăfă' ca s bătă areă și vrăhnôs* (clopotul de la biserică începu să sune rar și răgușit), FI, II, 2, 4; Pant, 256; 2°. *asună n'eadză-noăplea toăca gredău și cămbăna* (în miez de noapte sună toaca grea și clopotul), BNA, I, 14; 3°. *daȝ pri toăcă ș' pri cămbănă* (bateți toaca și trageți clopotul), PLit, 1016; Pant, 23; 4°. *zbôrlu aȝel url'lu ca cămbăna si-ăvde* (vorba cea urîtă se aude ca clopotul de biserică), PLit, 664; 5°. *ctnd bat hărôs ctmbă'n'ile*, Pant, 157; BNA, II, 4 — v. *hărôs¹*. V. *cămbăne*. — < *καμπάνα* „~” < it. *campana*.

CĂMBĂNE (nord), sf., pl. *cămbă'n'î*, clopot (de biserică), «1°. cloche d'une église — v. *cămbănă*; 2°. sonnaile — v. *clôput*, *kîpru*», CN, 106; Cal. 1911, 206. — Sensul 2° aparține

aromânilor oieri transhumianți, adică fărșeroților, care, cel puțin vara, nu au biserică — deci rămân cam străini de primul sens al cuvîntului *cămbăne* (cf. BNA, III, 96-110). — Morfologic, cf.: *fidănă*, *filgeănă*.

CĂMBĂNĂRIE, sf., pl. *cămbănărit* «clocher», LP, 111. — Sinonime: *cambanaryló*, *simandru*.

CĂMBĂNĂDZŪ, vb. I (*cămbănidzâl*, -dzâl, -dzăre), clopoți, «sonner les cloches, tinter», Mih, 88; GEI, 121. — Verb suspect — cf. și *cufédzū*. Ca vechime, morfologia lui nu-l poate alătura unui verb ca *pătédzū*, nici chiar verbului *bumbunédzū*, după cum el se îndepărtează de verbe latine ca *lucrédzū*, sau grecești ca *adyisescu*, *iskédzū* etc. — < (καμπανίζω „sonner”).

CĂMBLĂFE (sud), sf., pl. *cămbălăhl*, potcap — v. *cămilăfe*.

CĂMBÓR, sn., pistol, CFr, 172; 179 — v. *cubură*.

CĂMBŪR, -ră, ghebos, Nic, 191 — v. *cambūr*.

CĂMBURȚIPSÊSCU, vb. IV (*cămburȚipsît*, -psît, -psire), cocoșa, «devenir bossu», Dal, 57. Sinonime: *gribuescu*, *neusuredzū*. — < (καμπουριάζω „bossoyer”).

CĂMBURȚI(P)SÎRE, sf., pl. *cămburȚi(p)sîrl*, cocoșare, «action de se courber», Dal, 57.

CĂMBURȚI(P)SÎT, -tă, pl. *cămburȚi(p)sîl*, -le, cocoșat, «courbé; bossoyé», Dal, 57.

CĂMCÎKE, sf., pl. *cămcîkî*, bici, «fouet», Nic, 191; *l-băleá cu cămcîkîle* (il băteau cu bicele), Fl, I, 2, 11. Sinonime: *svičlă*, *vărđal*. — < tc. *qamtehyq* (935) „~”.

CĂMEĂȘE, sf., pl. *cămești*, cămașă, 1°. chemise; 2°. novice; 3°. adoption», Dal, 57; Nic, 191; Mih, 88; PSer, 201. — 1°: *mul'értle atúmŋea anvîștea cămești di l'in* (atunci femeile îmbrăcau cămăși de in), Lum, II, 247 — v. și PRom, planșa a II-a; *cămeășea di pri n'ŝă l'i si cutrimbură'* (se îngrozi *pîndă și cămașa de pe ea*), PB, 361¹²; *ș' cu cămeășea di pri n'ŝă si ncăcêd (pîndă și cu cămașa de pe dînsa se certa)*, PB, 282²⁴; 2°: *'șt-eăște cu cămeășea di la nûna* (își e cu cămașa de la nașa = a rămas cu aceeași minte pe care a avut-o atunci cînd, la botez, i s-a îmbrăcat cămașa oferită de nună-sa), PLit, 680 — v. *cócăș*, *mucă*; PB, 83²⁹ — v. *nun*; 3°: *l-trică prîl cămeășe (pe copil l-a trecut pe sub cămașă = femeia a adoptat de fiu un copil)*, PLit, 680. — Pentru forma și aspectul cămășii la femei (fărșerote) și, mai ales, la bărbați, cf. și Man, planșele 7, 12, 13, 15, 17, 18, 19, 20; PAnt, 6, 57, 124, 133; PIm, I, 116; 122 sq.: II, 184 sq.; 214, 225; GrS, I, 86. — < lat. *camisia* „chemise”.

CĂMIĞEĂNĂ (grămosteni) sf., pl. *cămiğeâne*, CN, 81 (*cămiğeală*) — v. *cămăğelă*. — < ?

CĂMILĂFE, **CĂMILĂFKE**, sf., pl. *cămilă'hî*, *cămilă'fki*, Mih, 89; GEI, 121 — v. *cămă-lăfke* și *člucván'lă* 2°. — < (καμηλαῦκι „chapeau de prêtre”).

CĂMILĂR, sm., pl. *cămilărl*, cămilar, «chamelier», PB, 560. — < (καμηλάρης „~”).

CĂMILĂ, sf., pl. *cămile*, cămilă, «chameau, chamelle», Dal, 57; Nic, 191; Mih, 89; PB, 560; GEI, 121. V. *gămilă*. — < (καμήλα „chamelle”).

CĂMÎN'E, sf., pl. *cămîn'e*, cuptor, cărbunărie, «four à chaux; fournaise; fourneau», Dal, 57; *ca vtr Ġifl di la cămîn'e* (ca vreun țigan de la cuptor de cărbuni), BNA, II, 80; *înîma-n'l... s' feășe cămîn'e di blăstème* (înîma-mi... se făcu cuptor de blesteme), Bair, 84. — < (καμίνι, κάμινος „fournaise”).

CĂMÎN'ŪSÊSCU, vb. IV (*cămîn'ŭsîl*, -sîl, -sîre) 1°. entretenir le feu d'un four à charbon; 2°. (se chauffer), se griser — v. *călêscu* 3° etc., Dal, 57. — < (καμινεύω „faire fondre”).

CĂMÎN'ŪSÎRE, sf., pl. *cămîn'ŭsîrl*, activare la cuptorul de cărbuni, «action de charbonner», Dal, 57.

CĂMÎN'ŪSÎT, -tă, pl. *cămîn'ŭsîl*, -le «mis dans le four; grisé — v. *člucutîl*, Dal, 57.

CĂMIȘȚĂ, **CĂMIȘŌTĂ**, sf., pl. *cămișîță*, *cămișôte*, cămășuță, «petite chemise», Dal, 57; PB, 560; PLit, 366. — < *cămeășe*.

CĂMPU, sn., cîmp, PAnt, 412 — v. *cl'mpu*.

CĂNAKE, sf., pl. *cănă'ki*, alintare, «cajolerie»: *lămi bânălă tu cănă'ki* (lume trăită în alintări). V. *cănăkearcu*. Sinonim: *hădye, hăldipsire*. — < *κανάκια* (Passow, 427 etc.; 'Ανδρ, 143: <...) „caresses” <tc. *qana'at* (973) „contentement de ce qu'on a”.

CĂNĂLE, sf., pl. *cănă'l'i* — v. *cănale* —, canal, Nic, 192. — < *κανάλι* „canal” < it. *canale*.

CĂNĂT, sn., **CĂNĂTĂ¹**, **CĂNĂTE**, sf., pl. *cănăte* și *cănă'f*, oblon, «volet», Dal, 57; Nic, 192; Mih, 89; *nc'l'ide cănă'le* (Inchide (trage) obloanele). — <tc. *qana* (972) „aile; bat-tant de porte”.

CĂNĂTĂ², sf., pl. *cănăte* și *cănă'f*, urcior, «cruche», Nic, 192; PSer, 201. V. *počlă¹*. — Cf. și alb. *kēnatē* „orciolo, vaso di terra”. — < *κανάτα* „pot de terre”.

CĂNĂVE, sf., pl. *cănă'v'i*, cînepă, «chanvre», Nic, 192. Sinonim: *cl'nipă*. — V. *clnăve*. — < *καννάβι* „~”.

CĂNĂKEĂRCU, -că, pl. *cănăkeăr'fi*, -fe, alintat, «căliné; choyé; dorloté». V. *cănăke, cănăkipsescu*, sinonimul *hădyearcu* și gr. *κανακάρης* „dorloté”, alb. *kanakār* „prediletto”. — <tc. *qanā'atklar* (973) „modeste dans ses desirs”.

CĂNĂKIPSĚSCU (mi) vb. IV (*cănăkipsi*l, -sîl, -sîre), alinta, «cajoler». V. *hăldipsescu*. — < *κανακεύω* „caresser”.

CĂNĂRĂ¹, sm., pl. *cănărădz* «petit troupeau de moutons qu'on fait paître tout autour d'un village et qui est destiné à l'alimentation des villageois», Mih, 89; *cănără'lu a hoăr'l'el* (canaraua satului). — <tc. *qanara* (937) „abattoir”.

CĂNĂVĂȚĂ, sf., pl. *cănăvă'f*, boccea, «étouffe à envelopper», Dal, 58. — Cf. gr. *καναβάτσον*, alb. *kanavacē*, tc. *qanavytcha*, it. *canavaccio*.

CĂNĂVĂ², sm., pl. *cănăvădz*, canava, «canevas», Dal, 58; Nic, 192. — V. dr. *canava* (DA).

CĂND (nord), PAnt, 412; *ma cănd? cănd va s' murim?* (dar cînd? cînd (după ce) vom muri?), PAlb, 8 — v. *cl'nd(u)*, *kēnd*.

CĂNDĂRMĂ¹, sm., pl. *căndărmădz*, GrS, IV, 73 — v. *căndtrmă¹*.

CĂNDĂRSĚSCU, vb. IV (*căndărsi*l, -sîl, -sîre), convinge, «convaincre»: *daū, pālăcăr-sescu* — *nu-l căndărsi*l (dau (incerc), rog: — nu l-am convins), Fr, II, 216; *kisusila di moāse u căndărsi pi hl'i-sa* (blestemata (păcătoasa) de bătrînă o convinse pe fie-sa), Cal. 1911, 58; BNA, V, 116. V. *căndăsescu* și *ămplu* 3°. — <tc. *qandyrimaq* (937) „persuader”.

CĂNDĂSĚSCU, vb. IV, destina, «engager à; destiner; être contraint»: *aveā căndăsîlă si-l'i tăl'e bră'lu* (se decisese să-i tale brațul), RMac, II, 29, 5. — V. *căndirsescu, căndisescu*.

CĂNDILĂR¹, sm., pl. *căndilăr'i*, tub de candelă, «le tube d'une chandelle», Dal, 57; Nic, 193. — Cf. gr. *κανδηλέρι*.

CĂNDILĂR², -ră, pl. *căndilăr'i*, -re, luminărar — v. *căndilanăftu* —, Dal, 57; Nic, 193. — < *căndilă*.

CĂNDILĂ, sf., pl. *căndile¹*, candelă, «1°. petite lampe qui brûle devant une image sainte; chandelle; 2°. vie; 3°. bulle; 4°. ivre», Dal, 57; Nic, 193; Mih, 89; GEI, 121; PLit, 186; 455. — 1°: *apredse căndila și 'șl-feāte crūtea* (aprinse candela și-și făcu crucea); *licuričl'i... aprindeā căndile tu Iărbă* (licuricii... aprindeau candelă în iarbă), PAnt, 217; *edste un loc lu arde căndila a bânăl'el* (e un ținut unde arde candela vieții), Al. 1927, 127; 2°: *line va l'i-astîndzi căndila a lămn'il'el* (tu o să-i stingi candela (viața) balaurului, tu vei ucide balaurul), PB, 264²⁶ — v. *fiit'l'ă* 2°; 3°: *di ploāte, pri bālă si-adră căndile* (din cauza ploii, pe baltă se fac bășici) — v. *bișică, fuscă*; 4°: *si-adră căndilă* (s-a îmbătat tun: de multă băutură, roșeața de pe față parcă luminează), PGr, 46 — v. *cămin'lusl, dzădă* 2° etc. — Cf. gr. *καντήλι*, alb. *kandile*, bg. *kandilo*, tc. *qandil*, it. *candela*.

CÂNDIRSÊSCU, vb. IV : *pută s' cândirsească pri un picură* (putu să convingă pe un păstor), Lum, I, 190 — v. :

CÂNDISÊSCU, vb. IV (*cândisil*, -*sil*, -*sire*) — v. *cândârsescu* —, Dal, 57; Nic, 193; *l-cândistră s' l'ea altă* (l-au conșins să ia alta), Lum, IV, 111 — v. *apă-adăc*. — <alb. *kandis* „persuadere”.

CÂNDISIRE, sf., pl. *cândisiri*, convingere, «action de persuader, d'engager à», Dal, 57.

CÂNDISIT, -*tă*, pl. *cândisiți*, -*le*, convins, «persuadé», Dal, 57; Nic, 194.

CÂNDIRMĂ, **CÂNDRĂMĂ**, sm., pl. *cândirmădz*, *cândrămdz* : *carôjale arăsună pri cândrămdz* (căruele răsuna pe pavaje), Lum, II, 351; BNA, IV, 102 — v. *căldăr' me*.

CÂND', **CÂNDU**, adv. PScr, 201; PAnt, 412; *di că'ndu, că'ndu 'nă oreăvă... năvăleă* (din cînd în cînd un zgomot... năvălea), GrB, I, 10 — v. *când* și *anda*.

CÂNDUȘE (nord), sf., pl. *cândușe* «vêtement de laine, noir (pour les femmes) ou blanc, sans manches — v. PIm, II, 179; 180; 188 etc., Mih, 89; CȘc, 11; GrB, 3, 19. Sinonime : *gunedă*, *șigăne*, *șipăne*. — V. *cundășe*.

CĂ'NE (nord), sm., PScr, 201; *că'nile di...* (cinele de...), PAnt, 277 — v. *cl'ne*, *cl'ne*.

CĂNESTRĂ, sf., pl. *cănestre*, coș, «panier», Dal, 58; PB, 564; GEI, 122; PLit, 558. V. *cânistră* și *cânisteleă*. — Pentru -*ă*, cf. it. *canestra*.

CĂNGELIŢU, sn., pl. *căngeal'e*, întortocheat, «qui est tortueux», Dal, 58. — Cuvîntul, cu folosire adjectivală, cam sinonim cu *cinşel'it*, apare în toponimie arătînd drumuri întortocheate, cu curbe : *la Căngeal'e* (Avdela); Καγκέλια (Πάπιγκον), 'Ηπειρ, I, 91. — <alb. *kan-gjellë* „cancello”.

CĂNGÎC, sn., pl. *cănğile*, cinghel mic; ciocănel, 1°. petit croc — v. *cinşel'it*; 2°. petit marteau — v. *ăloc*, PB, 480⁶. — V. *cănğe* și :

CĂNGÎKE, sf., pl. *cănğiki*, cață, «houlette (de pătre)» : *lăneăm... că'te una cănğike* (lîncam... cite o cață), CFr, 172. Sinonim : *clrig* 1°. — V. *cănğe*.

CĂNIȘTE, sf., pl. *căniștă*, cînepiște, «chênevière», Mih, 90. — V. *căstăniște*, *cășiriște*. — <cl'nipă.

CĂNISCU, sn., pl. *căniscuri*, colac de nuntă, «don (anneau, galette, pain d'épice) de nocce», Dal, 58; Nic, 193; Mih, 90; GEI, 122; *ține vin'i căntscul al Tăl'ea!*, s' bătădză, s' prucupsească! (bine a venit colacul lui Tăl'ea!, să trăiască, să se pricopsească!) — *așa strigă unul din fărtații de nuntă la primirea unui colac adus anume*. V. *cuniscu*. — Cf. gr. *κανίσκι*, alb. *kanisk* „regalo di nozze”.

CĂNISTEĂLĂ, sf., pl. *cănistele* — v. *cânistră* —, Nic, 193. — <it. *canestrello*.

CĂNISTRĂ, sf., pl. *cănistre*, Nic, 193; Mih, 90; PScr, 201; GEI, 122; *li lași străn'ile dit cănistră?* (le spălași lenjuriile din coș?). V. *cănestră* și sinonimele *coșă*, *cufină*. — <κavιστρον „corbeille”.

CĂNKIȘDÓ (nord), adv., oricînd, «importe quand», Cod, 43 b¹¹. — Pentru -*dó*, v. *căltidó*, *că'nfidó*, *ludó* etc. — <*când* + alb. *qysh* + *do*.

CĂNTĂRE, sf., PAnt, 413 — v. *clntăre*¹.

CĂNTĂT, -*tă* : *un cal căntăt* (un cal fermecat, năzdrăvan), CFr, 160 — v. *clntăt*.

CĂNTĂRIE, sf., pl. *căntăril*, sunătoare, «mille-pertuis», Mih, 90. Sinonim : *tindilindă?* — Cf. gr. *κενταύριον* „centaurée” > tc. *qantariōdn* (974) „centaurée”. — < ?

CĂNTIC, sn., PScr, 201; PAnt, 413 — v. *cl'ntic*.

CĂNTU, vb. I 1°. chanter; 2°. lire — v. *cl'ntu*, PScr, 201. — *poț, nipoate, s' că'nți un tel?* (nepoate, poți să citești o telegramă?), CBiog, 30; *vreăm s' n'i-u că'nți cărtea* (vreăm să-mi citești scrisoarea), CalGrB, 35; *nu putăt s' că'ntu cărtea* (nu putui să citesc scrisoarea), GrB, 132.

CĂNȚI, CĂNȚIDÓ, adv., oricînd, «n'importe quand», PScr, 201; *yínu cănȚi s' yin'!* (vino oricînd să vii); *dă-ti cl'nȚidó* (du-te oricînd). V. *că'nkişdó, că'tukişdó*. — < *când* + *fi* + *do*.

CĂNUSÊSCU (mi), vb. IV (*cănusîl, -sîl, -sîre*), amenința, «menacer; intimider; effrayer»: *că'ndu scăde di urfăneădză, si nu-l' l' i cănusêşli* (cînd scade de sărăceşte, să nu i te arăți amenințător), Cod, 123⁷ — : construcția : *si nu-l' l' i cănusêşli* nu e conformă spiritului morfologic și sintactic al graiului în raport cu sensul verbului; normal ar fi fost : *si nu-l cănusêşli* (să nu-l ameninți). Sinonim : *şuvirsescu*. — < alb. *kanôs* „minacciare”.

CĂNUSÎRE, sf., pl. *cănusîri*, amenințare, «menace; épouvante», Nic, 194; GEI, 122; *s' nă lăsă'mă... şă di cănusîre un cu alăntu* (să ne lăsăm... și de amenințare unul față de celălalt), Cod, 101 b¹⁸.

CĂNUSÎT, -tă, pl. *cănusît, -te*, speriat, «menacé; effrayé»: *mine am ôcl'i cănusît* (eu am ochi înspăimîntați), Cod, 40¹⁸.

CĂNŪT, -tă, pl. *cănŭt, -le*, cărunt, «gris (en parlant des cheveux)», Dal, 58; Nic, 194; *cu bărba cănŭlă* (cu barba căruntă), Trib, I, 10-11, 24; *dol edz cănŭt* (doi iezi cărunți, cenușii); *ttmbă'r l' cănŭte* (buboauă (sarici) cărunte, cenușii), FI, II, 1, 2. — În greaca epirotă : *κανούτα* (Κρούς, II, 62; Boga, I, 153). — < lat. *canutus* „blanc; au poil cendré”.

CĂNUTIC, -că, pl. *cănutiŭt, -te*, cărunțel, «un peu gris», Dal, 58; *adu-n' l' édlu ôjel că-nutiŭtu* (adu-mi iedul cel cărunțelul).

CĂNUȚĂSCU, vb. IV (*cănuŭt' l', -ŭt' l', -ŭt' re*), cărunți, «grisonner», Dal, 58; Nic, 194; *l' l' cănuŭt' pėrlu* (i-a cărunțit părul), FI, I, 5, 7. — < *cănŭl*.

CĂNUȚIRE, sf., pl. *cănuŭt' ri*, cărunțire, «action de grisonner», Dal, 58; Nic, 194.

CĂNUȚIT, -tă, pl. *cănuŭt' t, -te*, cărunțit, «grisonné», Dal, 58; Nic, 195; FI, II, 6, 5. V. *ncănuŭt' l'*.

CĂN'ÎNĂ¹, sf., pl. *căn'îne*, ștevie veninoasă, «plante vénéimeuse ressemblant à la radiaire ou à la sanicle», un fel de ștevie (Amînčlu), Mur, II, 43; CFr, 182. — < lat. *canina urtica* „espèce d'ortie sauvage”.

CĂN'ÎNĂ², sf., pl. *căn'îne*, mlhnire, «chagrin; affliction; peine», PB, 561; PEt, 15; *Toll gră cu măre căn'îă* (Toli (Apostol) grăla cu mare mlhnire), GrB, 226; PAnt, 231; *căŭl' i... fr' mŭl di căn'îă* (cucii... înfrinți de întristare), PAnt, 286; BNA, I, 28; *di n' l' alăşă' căn'îă* (de-mi lăasă îndurerarea), LP, 166; PAnt, 239; BNA, II, 116; *ŭe n' l' dal ahl' lă căn'îă?* (care îmi dai (provoci) atîta amărîre?), PLit, 836. Sinonim : *amărâme*. — < lat. *canina* „(vie) de chien, chair de chien”.

CĂN'ISÊSCU, vb. IV (*căn'isîl, -sîl, -sîre*), mlhni, «s'affliger; se chagriner», GrB, 130; *s' mindul că, poăle, căn'isescu fiŭtôr' l' i* (poate, se gîndi că copiii se îndurerază), Lum, II, 352; BNA, IV, 105; *lu ancăneă şi lu căn'isă* (unde gemea şi unde se căina), PLit, 835; *măma-l' l' cripă ş' căn'isă* (mama lui se mlhnea şi se căina), FB, 116²¹. — V. *cln'isescu, scăn'isescu*.

CĂN'ISÎRE, sf., pl. *căn'isîri*, mlhnire, «action de (se) chagriner». — V. *scn'isîre*.

CĂN'ISÎT, -tă, pl. *căn'isît, -te*, mlhnit, «affligé; chagriné; atterré»: *un sŭŭt căn'isît* (un suflet mlhnit), Lum, V, 9, 17; PAnt, 335; *nu kică sl'ndze, ahl' t căn'isît eră* (din el nu picura sînge, atîta era de mlhnit), FI, II, 2, 10; *n' i scriăşl... căn'isile... zăodre* (îmi scriseşi... mlhnite... cuvinte), LP, 30; BNA, II, 104.

CĂP, PB, 561 — v. *clp*. La Cst, II, 264: *că'pă* şi I. 45: *c'pă*.

CĂPÁKE, sf., pl. *căpă'k'i*, capac, «1°. couvercle; couvrir; étouffer une affaire; 2°. parement; 3°. ajustage; ressemblance; 4°. blagues», Dal, 58; Nic, 196; Mih, 91. — 1° : *băgă că-pákea pri lėngîre* (pune capacul pe tingire) — v. *lėngîre* şi *sŭstă*; *va-l' l' află căpákea şi-aŭştei luyurŭl* (şi acestei chestiuni îi va găsi soluția), PB, 302³⁰; *băgă-l' l' căpákea a ipóŭisil' el* (aŭşcerii pune-i capacul, muşamalizează treaba); 2° : *poărlă ml'nŭŭt cu căpă'k'i* (poartă mlneci cu

răsfrinturi) — v. PIm, II, 177; 3°: 'și-află' căpăkea (și-a găsit potrivirea) — v. *têngire*; 4°: spune una căpăke... eară vrut tri căpă'kile-a lui și cu căpă'kile bând (spune o brașoavă... era iubit pentru brașoavele lui și cu brașoavele trăia), Lum, V, 64 — v. *paparđelă* etc. — < καπάκι < tc. *qapaq* (945) „couvercle”.

CĂPĂNE, sf., pl. *căpă'n'i*, cursă, «piège»: *crușle vl'rnă căpăne al Miha* (croiește (pune la cale) vreo cursă lui Miha), Cal. 1912, 50. Sinonime: *bălă*, *păylă* etc. — < tc. *qapan* (945) „trappe”.

CĂPĂRĂ, sf., pl. *căpă'ri*, căpară, «arrhes», Dal, 58; Nic, 196; PB, 561. Sinonime: *arvună*, *pête*. — < καπάρον < it. *caparra*.

CĂPĂESCU (mi), vb. IV (*căpăil*, -ăil, -ăire), extenua, «mourir de rire; exténuer», Mih, 90; PB, 561; CEI, 61; s' *căpălaște*... *dî-artdeare* (se prăpădește... de ris), Lum, II, 180 — v. *hărhărescu*; BNA, III, 76 — v. *zmurtic*; *nă căpăim mullu di imnăre* (ne-am extenuat mult de umblet), GrB, 91; *căpăiră, nu pot s' imnă* (s-au extenuat, nu pot să umble), Lum, I, 227. Sinonime: *liyusescu*, *lișină*. — Cf. bg. *okapvamă* (se) „devenir décrépit”. — < bg. *kap-vamă* „tomber de fatigue”.

CĂPĂIRE, sf., pl. *căpăiri*, leșin, «action de s'exténuer; évanouissement», Mih, 91.

CĂPĂIT, -tă, pl. *căpăitf*, -te, istovit, «dénue de tout — v. *kiculă* 2°; tari»: *eram căpăit* (eram istovit), GrB, 93; *iră căpăitf, curmăt* (erau extenuați, ruși de oboseală), PB, 396¹; *eară mullu curmătă ș' căpăilă* (era foarte extenuată și obosită), PB, 147²⁷; *curcubelă heartă căpăită* (cucurbătă fiartă sleită), Fr, I, 189; PB, 171¹⁸; *oărfân căpăit* (sărac lipit), Fr, II, 274; PB, 65¹⁸; GrB, 257. V. *căpuit* și *curmăt* 3°.

CĂPĂKISĖSCU, vb. IV (*căpăkisil*, -sil, -sire), a pune capac, «1°. couvrir avec un couvercle; 2°. étouffer une affaire», Dal, 59; Nic, 196. — 1°: *căpăkiseă têngirile* (pune capacul pe tîngire); 2°: *li căpăkisim tûle* (tuturor le-am pus capac) V. *căpăke* — < καπακόνω „~”.

CĂPĂKISIRE, sf., pl. *căpăkisiri*, acoperire cu capac, «action de couvrir avec un couvercle», Dal, 59; Nic, 196.

CĂPĂKISIT, -tă, pl. *căpăkisitf*, -te «couvert avec un couvercle; étouffé», Dal, 59; Nic, 196; *căpăkisită luyurie* (afacere mușamalizată).

CĂPĂLAHTU, sn., pl. *căpălăhle*, zăvor, «verrou; barre de fermeture», Nic, 196. V. *cătălăhtu*. — < ?

CĂPĂMĂ, sm., pl. *căpămădz*, capama, «étouffade». — < tc. *qapama* (945) „~”.

CĂPĂRĂR, -ră, pl. *căpărări*, -re (grămosteni) — v. *căprăr*. — Ca sm. și sf.: *el 'și-eră căpărăr, ea 'și-eră 'nă căpărără* (el își era păstor de capre, ea își era o păstorită de capre). — V. *căpră*.

CĂPĂRLEĂDZĂ, CĂPĂRLEĂȚĂ, sf., pl. *căpărlédz*, *căpărléf*, căprăreață, «endroit où se reposent les chèvres», Dal, 59; Nic, 196; PEt, 43; *că'părlle dil căpărléadză* (caprele din căprăreață), PB, 503¹¹. V. *căpreață*, *căprleadză* și *purcăredză*. — < lat. **caprarleia*.

CĂPĂRLÉDZŪ, sn., pl. *căpărléadză* — v. *căpărléadză* și *picăturédză*.

CĂPĂRUSĖSCU, vb. IV (*căpărusil*, -sil, -sire), arvuni, «donner des arrhes; s'assurer de», Dal, 59; Nic, 196. Sinonim: *arăvun'isescu*. — < καπαρώνω „~”.

CĂPĂRUSIRE, sf., pl. *căpărusiri*, arvunire, «action d'arrhes», Dal, 59.

CĂPĂRUSIT, -tă, pl. *căpărusitf*, -te, arvunit, «arrhé», Dal, 59; Nic, 196.

CĂPĂȚINĂ, sf., Mih, 91 (nepopular) — v. *căpiț'nă* și *căcă* 2°.

CĂPĂRĂ, sf., pl. *căpărdz* și *căpărdă* «couverture; housse attachée au bât et qui couvre la croupe du mulet ou du cheval», Dal, 59; PETim, 9; PIm, I, 144 a. — *Căpărdă* constituie un semn distinctiv de proprietate, după sat sau regiune — v. *avăil'itescu* — : toți catirii și calul de caravană ai unei familii poartă cite o *căpărdă* identică, pe care, ca aspect (țesătură, desen și culori), nu o vei putea-o constata la nici o altă caravană din satul acelei familii

sau din alte sate ori din alte regiuni — v. *semnu*¹ 4°. *Căpérda* mai are rostul să se ferească — în timpul iernii de intemperii, iar în timpul verii de muște — regiunea rinichilor și întreaga crupă. — Cf. it. *coperta*, gr. *χαρπέτα* „tapis” < it. *carpita* „sorta di panno peloso...”.

CĂPESTRU, sn., pl. *căpeăstre*, căpăstru, «1°. licou; harnais de tête pour les chevaux ou les autres animaux qu'il est nécessaire de brider et de conduire; 2°. chevaux; 3°. conduites», Dal, 59; Nic, 197; Mih, 91; PScr, 201; PIm, II, 224. — 1°: *trădze călu di căpestru* (trage calul de căpăstru); *loaf căpeăstre* (luați căpestre), PAnt, 296; BNA, I, 124; *lă deddi căpeăstrulu* (le-a dat căpăstrul = părăsi serviciul de păzitor al iepelor), PB, 119²⁹; 2°: *line hîl trî la căpeăstre* (tu ești bun la căpestre, adică la cai); 3°: *ști cum s' (l'nă căpeăstrul șine* (știe cum să țină bine căpăstrul = știe cum să conducă), PB, 409¹². V. *căpreštu*. — Cf. prov. italian: „Chi pratica co' gran maestri, l'ultimo a tavola e 'l primo a capestri”, Pescetti, 63 v. — < lat. *capistrum* „muselière, licol”.

CĂPÎC¹, sn., pl. *căpițe*, căpușor, «petite tête», Dal, 59. — < *cap*.

CĂPÎC², sm., pl. *căpiști*, copeică, «Kopeck»; *u miscă un căpic* (o cinsti cu o copeică), Fl, I, 4, 6; *dă-l'i un căpic și s' fugă di-aună* (dă-i o copeică și să plece de aci), Fl, II, 1, 12. — Cf. și alb. *kapic* „moneta divisionale del rublo”.

CĂPIDÂN, -nă, pl. *căpidân'i*, -ne, căpitan, «capitaine, chef», Dal, 59; Mih, 91; *moî muședătă căpidână* (fa frumoasă căpitană), BNA, I, 68. — V. *căpilân* și alb. *kapidân*.

CĂPIE, sf., pl. *căpil*, șefie, șef, «chef; conducteur», CDDE, 236; VNouă, XIII, 134; *acăfă căpia a peștilor* (a prins pe șeful peștilor), PB, 64³¹ — v. *cipie*.

CĂPÎNCĂ, sf., pl. *căpințe*, smeură, «mûre de ronces», Mur, II, 48. Sinonim: *zn'tură*. — < ?

CĂPISTEĂRE, sf., pl. *căpistêrl*, căpistere, «maie, huche à farine», Dal, 59; Nic, 197; Mih, 91; PB, 561; *căpisteărea eăste ma n'ică di cupân'e și eăste trî frimlăre aloăt* (căpisterea e mai mică decît o copale și este pentru frămîntat aluat). — v. *Introduce*, § 39, p. 46 — < lat. **capisteria* (cf. *capisterium* „crible (van) pour nettoyer les grains”).

CĂPISTRU(S)ÊSCU (*mi*), vb. IV (*căpistru(s)îl*, -u(s)îl, -u(s)îre), înfrina, «mettre le frein, brider; maltriser, tempérer», Dal, 59; PLit, 305; Fl, II, 7, 4; *nu pută s' nă căpis-trusedăscă* (nu putu să ne pună căpestrele, să ne stăpînească), Trib, II, 9—12, 23 — v. *curădă* 5°; *nu pută sî s' căpis-trusedăscă* (nu putu să se înfrîneze), Fl, II, 5, 8 — v. *stăpuescu*. V. *căpéstru*. — < *καπιστρόν* „mettre un licou”.

CĂPISTRUSIRE, sf., pl. *căpistrusîrl*, punerea căpăstrului, «action de mettre le licou, de maltriser».

CĂPISTRUSÎT, -lă, pl. *căpistrusîl*, -le, înfrinat, «bridé; maltrisé», Dal, 59.

CĂPITĂL'ÎU, sn., pl. *căpităl'e*, Dal, 59; Nic, 197; *avêl căpităl'e?* (aveți capitaluri?), CalGrB, 44 — v. *capitâl* și *cap* 5°.

CĂPITÂN, -nă, pl. *căpitân'i*, -ne — v. *căpidân* —, Dal, 59; Nic, 197; PB, 561; PAnt, 413; *ligate ca căpitâne* (ca porț, legate la cap ca niște căpitane de haiduci), PLit, 853. — < gr. < it. *capitano*.

CĂPITĂRE, sf., pl. *căpită'rl* «action de tondre le *căpi*», Dal, 59; Nic, 197. — V. *căpi*³.

CĂPITĂT, -lă, pl. *căpităt*, -le, tuns la cap și la git, «qui a été tondue autour du cou et sur la tête», Dal, 59, Nic, 198.

CĂPITĂNĂTĂ, sf., pl. *căpitănâte*, căpitănie, «capitainerie; commandement», Dal, 59; Nic, 197; *tu căpitănăta al Jeacă* (în timpul căpităniei militare a armatolului Jeacă), Trib, II, 9—12, 26. — Căpitănatele de armatoli aromâni, alături de cele grecești și de cele albaneze creștine, au jucat un rol strălucit în epoca lui Ali-pașa contra Semilunei — cf. PHist, I, 53 etc. și, mai ales, CST. — V. *armatulăme*. — < *καπετανάτων* < it. *capitanato*.

CĂPITĂNÎL'E, sf., pl. *căpitânîl'i* «rachat, rançon», sinonim cu *rayurădă*, care revine căpitanului hoșilor. — < *căpitân*.

CĂPITĂNLI/KE, sf., pl. *căpilănl'ki* — sinonim cu *căpilândă* —, Dal, 59. — <tc. *qapitanlyq* (946) „charge et garde de capitaine”.

CĂPITĖDZŪ, vb. I — v. *căpil*³.

CĂPITIN'IŪ (nord), **CĂPITIN'IŪ**, **CĂPITUN'IŪ** (sud), sn., pl. *căpilin'e*, *căpill'n'e*, *căpitun'e*, *căpătli*, *pernă*, «chevet; oreiller; coussin», Dal, 59; Nic, 197; Mih, 92; PSer, 201; *dăda-ŷ pl'ndze căpill'n'lă* (mama ta plînge la căpătli), W, II, 110; PAnt, 36; *sum căpilun'llu a cumndă-sal* (sub perna cumnatei sale), PB, 283³¹. — Exceptînd aromânii sedentari și quasi-orășenizați — în special cei nordici, în al căror grai apar și particularități proprii mai consistente (cf. *Introducere*, § 23, p. 27) —, la ceilalți aromâni în general *căpill'n'ile* sînt de lînă și lungi de cîte 70-80 cm. — cam ca și cele dacoromâne reproduse în PÎm, III, 129-131. La culcat, sînt folosite fără față de pernă, dar orice casă are, cel puțin în camera de primire — *tu udd'lu aŷel bânlu* —, multe căpătîie umplute și aranjate lîngă părăi. Unui orășean ce vine în vizită, ca și citeodată la masă sau, iarna, în jurul vetrei, i se servește cîte un *căpill'n'lă* drept taburet — obicei ce apare și la alte popoare și anume: „Ils [les époux] s'assirent sur des coussins” (Afganistan), Dollot, 232 — cf. și Kinneir, II, 134 pentru Caucazia sudică; „On apporte deux ou trois tapis où s'accroupirent les personnages de marque et, pour moi, un coussin” (Turcia), RTur, 119; „Ils s'appretoient à manger, assis près du feu sur des coussins” (Franța), D'Aussy, IV, 37. De fapt, la aromânii muntelui scaunul lipsind, a oferi cuiva, bărbat sau femeie, un *căpill'n'lă* ca să stea pe el, e un gest de atenție mai ales pentru cineva care, fiind îmbrăcat europenește (v. *frînfescu*), nu se poate așeza pe jos. — Sinonim: *pruskêfal*. — <lat. *capitaneum*, adj. „capital”.

CĂPÎȚĂ, sf., pl. *căpîȚă*, «petite meule de foin», Dal, 59; Nic, 198; Mih, 92; PAnt, 413; GEI, 61; PLit, 840. — V. *cupîȚă* și alb. *kapicë* „mucchio”.

CĂPÎȚINĂ, sf., pl. *căpîȚin'ă*, *căpătîină*, «1°. crâne, tête — v. *cărăfêță*; 2°. gousse (d'aïl) — v. *cap* 2°; 3°. pain (de sucre)», Dal, 59; *un la yîncîŷ căpîȚin'ă* (unul la 20 de căpătîini), Velo, 48; BNA, V, 84. — V. *căpătî'nă* și mgl. *căpătî'nă* (GrS, III, 197; CapM, III, 58). — <lat. *capitina* (MihL, p. 195).

CĂPLĂDISËSCU, vb. IV (*căplădisîŷ*, -sîl, -sîre), căptuși, «doubler, garnir de qqch», Dal, 59; Nic, 198. — <tc. *qaplatmaq* (920) „faire mettre une doublure”.

CĂPLĂDISIRE, sf., pl. *căplădisîri*, căptușire, «action de faire doubler», Dal, 59. Sinonim: *astărusire*.

CĂPLĂDISÎT, -tă, pl. *căplădisîŷ*, -te, căptușit, «doublé», Dal, 59; Nic, 198.

CĂPLĂMĂ, sm., pl. *căplămădz*, manta, «manteau turc», PSer, 201. — <tc. *qaplama* (920) „redoublure”.

CĂPN'EĂCĂ, sf., pl. *căpn'ei*, funingine, «suie», GEI, 122. Sinonim: *furidzină*. — <καπνιά „~”.

CĂPÓN, **CĂPÓN'IŪ**, sm., pl. *căpón'ă*, clapon, «clapon», Nic, 198; PSer, 201. Sinonim: *cucót*. — Cf. gr. *καπόν*, alb *kapón* „gallo” <it. *eappone*.

CĂPÓS, -poasă, pl. *căpósŷ*, -poase, căpătînos, «qui a une grosse tête», Mur, II, 52. — Pentru -ós, cf. *mușcl'los*, *plătărós*, *trupós* etc.

CĂPÓȚĂ, sf., Nic, 198 — v. *capót*.

CĂPRĂR, sm., pl. *căprărŷ*, căprar, «chevriers», Dal, 59; Nic, 199; Mih, 92; PB, 561; PLit, 931; CosP, 19; *căprărŷlu cu căprîrŷle ș' mătrîcărŷlu cu mătrîfŷle* (căprărul cu caprele și minzărul cu minzările). V. *căprărăr*. — <lat. *caprarius* „chevrier”.

CĂPRĂRIŪ, sm., mulțime de capre, CN, 105 — v. *căprîrîŷ*.

CĂPREAȚĂ, sf., fără pl., locul unde, dimineața, căprarul satului găsește caprele sate-nilor spre a le duce la păscut, «endroit où, chaque matin, le chevrier du village trouve les chèvres des villageois». — V. *căpărleădză*.

CĂPRESTU, sn., pl. *căpreaste*, PB, 561; *căpreştul căste băna-a meă* (căpăstrul e viaţa mea), PB, 216³³ — v. *căpestru*.

CĂPRIŢEĂR(CU), *căpriţeără* şi *căpriţeărcă*, pl. *căpriţeări* şi *căpriţeărţi*; *căpriţeăre*, *căpriţeărfe*, capricios, «capricieux», Dal, 59; Nic, 199; PEt, 47. — <*căprilă*>.

CĂPRICIŪ, sn., pl. *căpriţe*, capriciu, «caprice», Dal, 59; Nic, 199; PEt, 47; *om cu căpriclă* (om sucit), PGr, 121. V. *căprişescu*. — Cf. şi alb. *kapriç*. — <lt. *capriccio*>.

CĂPRINĂ, sf., pl. *căprin'î* şi *căprinuri*, păr de capră, «laine de chèvre», Dal, 59; Nic, 199; Mih, 92; FI, II, 5, 4; PIm, I, 166; II, 206; *aprinde un per di căprina di kedle* (aprinde un păr de lina de capră de pe piele), PB, 207²; PAnt, 94; *scrum di căprină* (scrum de lână de capră), PB, 311³². — V. dr. *căprină* (DA) şi mgl. *căprnă* (CapM, III, 59; GrS, III, 197; PMegR, II, 64). — Pentru pluralul în -uri, cf. *Introducere*, § 22, p. 26. — Iată ce pot fi ţesute din *căprină*: *aştirnumintu*, *ădi'tre* sau *tëndă*, *disăgă*, *sac*, *săzmă*, *lăstru*, *tămbăre* etc. — fireşte, la toate aceste ţesături *ustăra* trebuie să fie de lână, iar *trâma* din *căprină*. — <lat. *caprina*, adj. „de chèvre”>.

CĂPRINDZU, -dză, pl. *căprindzi*, -dză, de capră, «de chèvre», Nic, 199; *vîşel'ê căprindzu* (arşic de capră), «osselet de chèvre», Dal, 49. — Cf. lat. *caprigenus* „de chèvre”. — <lat. **capringeus*?>

CĂPRIOR¹, -ioără, pl. *căpriori*, -ioăre, sm., sf., *căprior*, *căprioară*, «chevreuil, chevrete», Dal, 59; Nic, 199; *mplin di fêrçi ş' căprioăre* (plin de cerbi şi căprioare), BNA, I, 16. Sinonim: *zăredăă*. — Cuvîntul circula rar, iar masculinul *căprior* e ca şi dispărut. — <lat. *capriolus*, -ola „jeune chevreuil”>.

CĂPRIOR², sm., pl. *căpriori*, *căprior*, «chevron». — V. *călăr¹* şi *căprăl'î*. — <lat. *capriolus* „chevron”>.

CĂPRIŞTE, sf., pl. *căprişte*: *nvidză'scu ş' căprişte* — *ah, munţ di Mulovişte!* (Inverzesc şi stăuine — ah, munţi din Mulovişte!), Velo, 18; BNA, V, 125 — v. *cupirl'şle*.

CĂPRIŢĂ, sf., pl. *căpriţă*, *căpriţă*, «chevrete» FI, I, 2, 8. — <*căpră*>.

CĂPRITUSĂ, vb. IV (*căpriţuşi*, -sîl, -sîre) «devenir capricieux», Dal, 59. — V. *căpriclă*.

CĂPRITUSIRE, sf., pl. *căprişiri* «action de devenir, de rendre capricieux», Dal, 59.

CĂPRITUSÎT, -lă, pl. *căprişuşi*, -le, devenit capricios, «qui est devenu capricieux», Dal, 59.

CĂPRILEĂDZĂ, sf., pl. *căprilédz*, FI, II, 3, 2 — v. *căpărléadză*.

CĂPRIRÎŪ, sm. (n. pl. *căpriruri*) — ca sm. e fără pl. — «(grand) nombre de chèvres». Dal, 59. V. *căprărlă* şi, pentru -îŭ, *Introducere*, § 25, p. 28. — <*căpră*>.

CĂPRUL'E, sf., **CĂPRUL'ÎŪ**, sn., pl. *căprul'e*, *căprior*, «chevron; poutrelle», Dal, 59; Nic, 199; Mur, II, 53; PEm, 9. V. *căprior²* şi *căprăl'î*. — <alb. *kaprul*, *kaprall* „capriolo”>

CĂPSĂLĂ, sf., pl. *căpsăl'i*, arsură, «1°. brulure; 2°. fuită», Dal, 59; GEI, 122; AD, IV, 68 — 70; *căpsălă an'urzeăste* (miroase a pîrleală, a arsură; miroase a fugă, a tulire), PGr, 37. — <*καψάλα* „~”>.

CĂPSĂLSĂ (*mi*) vb. IV (*căpsălsîl*, -sîl, -sîre), pîrlî, «1°. flamber; 2°. filouter; chiper; 3°. fuir», Dal, 59; Nic, 212; GEI, 122; AD, IV, 69. — 1°: *î-căpsălsîş pîrlu* (îi-ai pîrlit părul) — v. *çimtuăscu*; 2°: *îl'î lu căpsălsî yumărul* (i l-a şterpelit măgarul) PB, 456³⁶ — v. *afûm* 6°, *agudăscu* 5°, *ahulăscu* 3°, *anvălăscu* 2°, *anvărăscu* 2°, *călăscu* 4° etc.; 3°: *căpsălsă-le di-ăuă* (şterpeleste-le de aci = 1°. fură-le de aci; 2°. fugi de aci) — v. *aspel* 2°, *astîngu* 3°, *bisguleăscu*, *deăpin* 3° etc. — <*καψαλιζω* „flamber; brusquer”>.

CĂPSĂLSIRE, sf., pl. *căpsălsiri*, pîrlire, «action de flamber, de filouter, de s'enfuir», Dal, 59; PB, 561. Sinonim *călire*.

CĂPSĂLSÎT, -lă, pl. *căpsălsîl*, -le, pîrlit, «flambé; chipé; enfui», Dal, 59; Nic, 212.

CĂPSÉSCU, vb. IV (*căpsil*, -*sil*, -*sire*), consimți, «consentir, convenir»: *căpslă frățil'!* (frații au consimțit), PB, 477¹⁵. Sinonim: *sinfunipsescu* — < ?

CĂPȘEANĂ, CĂPȘUNĂ, sf., pl. *căpșeâne, căpșâne, căpșună*, «capron», Mur, II, 53; FI, II, 3, 9. — V. *căpșe², căpșălnă*. — < ?

CĂPUÉSCU, CĂPUIRE, CĂPUIT, Dal, 59; GEI, 61; FI, I, 2, 9 — v. *căpăescu, căpăire, căpăit*, a leșina de ris.

CĂPŪL'E, sf.,; **CĂPŪL'Ū**, sn., pl. *căpŭl'e* — ca gen, cf. și *căprŭl'e* și *căprŭl'ŭ*, *făsul'e* și *făsul'ŭ* —, crupă, «croupe», Dal, 60; Nic, 198; PAnt, 413; GEI, 122; PLit, 327; 815. — 1°. *află gardu?* — 'și scărkină' *căpŭl'ea yumărŭ* (a găsit gard? — măgarul și-a scărpinat crupa, sapa), PGr, 72; 2°. *băgă-mi căvâlă pri căpŭl'ea a călul* (pune-mă călare pe sapa calului); 3°. *măldă... grasă: trăplu ăndă cu căpŭl'ea* (catră... grasă: corpul linie dreaptă cu crupa), PB, 186⁶; 4°. *alinăm căpŭl'ea di munte* (urcam crupa muntelui), AI, 1928, 120. — Cf. și bg. *kapŭla* „croupe, dos”. — < καπούλια „~”.

CĂPUȘE¹, sf., pl. *căpușe* «tique, pou des brebis», Dal, 60; Mih, 92; PLit, 292. V. *căpŭșă* și *ctrléj*. — Cf. și alb. *këpŭshë* „zecca”. — E același cu dr. *capușă* (DR, II, 523; 593; DA, s.v.) — < ?

CĂPUȘE², sf., pl. *căpușe, căpșună*, «capron», Dal, 60; Mih, 92. — V. *căpșeândă*. — < ?

CĂPUȘŪ¹ (nord), sn., Nic, 198 — v. *căpușe¹, căpŭtŭ*.

CĂPUȘŪ², sn., pl. *căpușe, capușon, capuchon*, Mih, 92. — < it. *cappucelo*.

CĂPUTĂ, sf., pl. *căpŭte, căpută*, «empeigne», Mih, 92. — < dr. *căpută?* — < ?

CĂPUTŪ, sn., Nic, 198 — v. *căpŭșŭ¹* și *călimôr*.

CĂRĂΔI (Grămuste), sf. corabie, Jb, XIII, 87 — v. *cărăve*.

CĂRĂFĂ, sf., pl. *cărăfe, carafă, broc, carafe*. V. *cărăfêlă, yarfă* și sinonimele *bujân, cătrăvă*. — < καράφα „carafe” < it. *caraffa*.

CĂRĂG (nord), vb. I (*cărăgăl, -găl, -găre*), ologi, «(se) cambrer; perclure», Mih, 93; CAR, 262. V. *cărăgăre, ncărăg*. — Semantic și fonetic: încovoiat ca un *ctrlig*: < *cărrig* (*cărig*): *cărlig*.

CĂRĂGĂ (nord), sf. (pl. *cără'dzl*), Sîmbăta morților, «le samedi d'avant le carême de Pâques». V. *cărăgădă*. — < *ctrlăgădă*.

CĂRĂPĂ, sf., pl. *cărăpe* și *cără'kt*, craniu, «crâne», Dal, 60; Nic, 201; Mur, II, 57; DR, IV, 435. Același cu *hărăpă?* — < ?

CĂRĂRE¹, sf., pl. *cără'ri* (la grămosteni: și *cără'yl*), cărare, «sentier — v. *călișoară*; raie», Dal, 60; Nic, 201. — 1°. *cărărea aastă ti scoate la cășeare* (cărarea asta te scoate la stînă); 2°. *inși țăplu tu cărare* (a ieșit țapul în cărare), W, II, 110; PAnt, 37; 3°. *alăsără călea ș' l'i-u deădiră cărărea* (au lăsat drumul și i-o deteră (apucară) cărarea), PB, 35²⁰; 4°. *fudziră pri-a negurilor cărare* (plecară pe a negurilor cărare), LP, 52; BNA, I, 20; 5°. *brtn muședț, cu cără'ri albe-arôșe* (brtu frumos, cu dungi albe-roșii), GrB, 2, 25; BNA, IV, 121. — Cuvînt viu și curent — nu „rar” (CN, 37 — 38). Sinonim: *părtică*. — < lat. *carraria* „Karrenweg” (REW, 1718).

CĂRĂRE², sf., pl. *cără'ri*, rezoluție, «résolution; sentence», Dal, 60; Nic, 201; nu putea s' l'i da vl'ră cărare (nu putea să-i dea vreo dezlegare, vreo îndrumare) PB, 96⁴. V. *ierăre* — < tc. *qarar* (951) „~”.

CĂRĂVE, sf., pl. *cără'yl*, corabie, «bâtiments», Dal, 60; Nic, 200; PAnt, 418; GEI, 122; PLit, 176; 365; *cănda l'i-si nicără cără'ylle* (pareă i s-au înecat corăbiile), PLit, 571; PB, 35²¹ — v. *căpră* 2°. V. *cărădi* și sinonimul *șimle*. — < καράβι „~”.

CĂRĂBĂNSIRE, sf., pl. *cărăbănsiri*, fugă sănătoasă, «fuite à toute jambes». — < ?

CĂRĂBŪȘŪ, sm., pl. *cărăbŭșŭ, cărăbuș, hanneton; scarabée*, Mih, 93 (; Nic, 200). Sinonim: *zlngtnăr*. — Cf. alb. *karabăshë* „insetto...”, dr. *cărăbŭș*.

CĂRĂCUȘU, -șe, pl. *cărăcuși*, -șe; **CĂRĂCUȘU**, sm., pl. *cărăcuși*, tuberculos; tumoare, «tuberculeux» — v. *tihtós*; enflure au pied postérieur d'un cheval, Mih, 93; PLit, 327 — v. *eucalaki*. — < ?

CĂRĂCĂEȘAN, -nă, PNum, 18 sq. — v. *Săr(ă)căeân*.

CĂRĂFETĂ, sf., pl. *cărăfete* și *cărăfeli*, țeastă, «crâne, têtes», Dal, 60; DR, IV, 435; LL, IV, 213; *cărăfeta groasă* (căpățînă care nu pricepe), PLit, 459; *ah! t' l' l' l' lă! e! d! cărăfeta* (atita il tăia capul), PB, 187¹⁴; *lo doăule cărăfeli di mōrtu* (luă ambele crani de mort), Fl, II, 3, 5. V. *cărăfeta* și sinonimele *căpișl'nă*, *cărăună*, *clufulină*, *flind* 2°, *puscăr* etc. — < *cărăfă* + *-etă* (de la *curcubelă*).

CĂRĂGARE, sf., pl. *cărăgări*, ologire, «action de rendre perclus; perclusion des jambes et des mains», Mih, 93.

CĂRĂGAT, -tă, pl. *cărăgati*, -te, ologit, «perclus», Mih, 93. Sinonim: *olug*. — V. *cărăg*.

CĂRĂGĂCIU, sm., pl. *cărăgăci*, ulm, «ormeau»: *si-angrlimă' pri un trup di cărăgăciū* (se cătără pe un trunchi de ulm), PLit, 1008. V. *clryăciū* și sinonimul *ălmu*. — < tc. *qaraa-ghadj* (957) „~”.

CĂRĂLŪȘU, sn., Mih, 93 — v. *călărășu*.

CĂRAMĂN'OLĂ, sf., Nic, 200 — v. *caramančolă*.

CĂRĂNDĂNĂ, sf., pl. *cărăndăni*, gologan, «ancienne monnaie de cuivre», PB, 562; DR, III, 456; *căplu-ț nu făle niți ună cărăndăna* (capul tău nu face nici cîl un gologan de aramă). V. *cărlnăna* și sinonimul *mingl'ră*. — < it. *carantano* „vecchia moneta austriaca di rame”.

CĂRĂNDIE, sf., pl. *cărăndii*: *le-ț cărănditle*, ia-ți catrafusele, «prends tes cliques et tes claques», Mih, 266 — v. *catrafuse*. — Nu trebuie confundat cu *cătăndie* — cf. mgl. *cărăntlă*, pl. „măruntaie” (CapM, III, 60; GrS, III, 197). — < ?

CĂRĂNTĂNE, sf., pl. *cărăntăne*, plisc, «bec»: *păilu* [în text: *păll'u*] l'i-u dădeă cu *cărăntănea* (pasărea i-o dădea (il ciocănea) cu pliscul), PB, 480⁹⁰. Sinonime: *dioc* 2°, *dintăna*. — Semantic (e vorba de sensul „plisc”), pare probabil ca acest *cărăntăne* să fie o derivare din *cărlnăna*.

CĂRĂNTI, CRĂNTI, sm., pl. *c(ă)rănti*, carpen, «charme; petits rameaux de charme qu'on donne aux chevaux à manger»: *s' pări degă di cărănti* (se pare ramură de carpen), Al, 1903, 84. Sinonime: *cărpîn* etc. — Cf. alb. *krende* (Hr, 177), *krēnde* „fogliame per foraggio alle bestie”.

CĂRĂRICĂ, CĂRĂRIȚE, sf., pl. *cărărișe*, *cărărițe*, *cărăruie*, «petit sentier», PenB, VI, 144. — < *cărăre*¹.

CĂRĂTOR, -loare, pl. *cărători*, -loare «crieur de nuit», om care deșteaptă din somn persoanele de care e anume angajat, Dun, II, 101. Sinonime: *crăhlu*, *păzdn*. — < lat. *calator*, -orem „crieur, héraut...”.

CĂRĂULĂ, CĂRĂULE, sf., pl. *cărăule*, *cărăul'i*, sentinelă, «garde; sentinelle», Dal, 61; Nic, 201; Mih, 93; Cod, 112⁷ (*cărăule*); Cal, 1912, 167; *șeăde Cōsta cărăule* (Costa stă sentinelă), BNA, I, 16; *cărăulea mi-aduki* (sentinela m-a simțit), PAnt, 314. Sinonim: *străjdă*. — < tc. *qaraoul* (952) „sentinelle”.

CĂRĂULGI, sm., pl. *cărăulgeadz* «sentinelle», Dal, 61. — < tc. *qaraouldji* „~”.

CĂRĂULSĖSCU, vb. IV (*cărăulsfi*, -sit, -sire), a sta de veghe, «être de garde, veiller; faire sentinelle», Dal, 61; Trib, I, 8-9, 11; *mutrita a l'e! cărăulsește* (privirea ei stă de veghe), PenB, VII, 13. — < *cărăule*.

CĂRĂULSIRE, sf., pl. *cărăulsiri* «action de faire la sentinelle», Dal, 61.

CĂRĂULSIT, -tă, pl. *cărăulsit*, -te «qui est sous veille»: *tine fuși cărăulsit* (tu ai fost observat și urmărit de privirile sentinelei).

CĂRĂVĂNE, sf., Nic, 200 — v. *cărvăne* și *órdzu*.

CĂRĂVÉLÎŢU, sm., pl. *cărăvel'i*, graur : *fustanele lăi cărăvel'îu* (fustanele negre ca graur), Trib, II, 5-6, 21 — v. *gărăvel'îu*.

CĂRĂVŢEAR, sm., pl. *cărvŵear'i*, CalGrB, 108 și :

CĂRĂVŢIOT, sm., pl. *cărvŵloŵ*, corăbier, «matelot», Nic, 200; W, II, 218; GEI, 123. V. *cărvŵkil*. — < *καρabiŵτης* „~”.

CĂRĂVÎΔĂ, sf., pl. *cărvîdz*, rac, «crevisse», Dal, 61; Nic, 200; PANT, 419; GEI, 122; *fûdze ca Uvréâlû di cărvîŵđă* (fuge ca evreul de rac), PLit, 654. V. *cărvu* și *hărhîđă*. — Cf. alb. *karavidhe*, tc. *qaravida* < gr. *καραβίς* „~”.

CĂRĂVŪKIL, sm., pl. *cărvŵkil'i*, corăbier, «matelot», Dal, 61; GEI, 123. V. *cărvŵear*, *clrvukir*. — < *καρabiŵκύρης* „patron de navire”.

CĂRBĂŢĂ, sf., pl. *cărbăŵ*, bici, «fouet, cravache», Nic, 203. Sinonime : *cămŵŵke*, *vărŵal*. — Cf. și alb. *kërbăç* „frusta”. — V. *glrbăčŵ*.

CĂRBUNĂME, sf., fără pl., mulțime de cărbuni, «(grande) quantité de charbons», Dal, 60.

CĂRBUNĂR, sm., pl. *cărbunăr'i*, «charbonnier», Dal, 60; Nic, 201; Mih, 94. V. *clrvnăr*. — < lat. *carbonarius* „charbonnier”.

CĂRBUNĂRLIKE, sf., pl. *cărbunărlikt*, cărbunărie, „charbonnerie”, Dal, 60. — V. *cămîn'e*.

CĂRBŪNE, sm., pl. *cărbŵn'i*, cărbune, «1°. charbon — v. *klumăre*; 2°. noir — v. *lală*; 3°. hypocrite — v. *acupirŵl*, *anvâlŵl*, Dal, 60; Nic, 203; Mih, 94; PSCR, 202; PANT, 413. — 1° : *cărbŵn'î'i di cupăčŵl ŵn mŵllŵ* (cărbunii de stejar durează mult); *draŵl lăŵ ca cărbŵnile* (diavoli negri ca cărbunele), PB, 475*; 2° : *lă-l înima cărbŵne* (inima li-i neagră ca un cărbune), BNA, II, 2; 3° : *afirăŵ-te di el, că eăste cărbŵne anvâlŵl* (ferește-te de el, căci e cărbune învâlŵl) — v. *călușe*, *jar* 3°. — < lat. *carbo*, -onem „carbon”.

CĂRBŪȘŪ (fărșeroŵi), sm., pl. ?, furcă; știulete curățat, «1°. quenouille — v. *fŵrcă* 2°; 2°. rafle, râpe du maïs, épi de maïs dépouillé de la graine — v. *gugăčŵl*, Mur, II, 58. — < alb. *karabush* „pannocchia (del frumentone)”.

CĂRCĂLÉŢŪ, sm., DR, II, 493; 523; *cl'nticlu a cărcăléŵlor s' avdză* (cîntecul greierilor se auzea), Lum, III, 180 — v. *carcaléc*, *dziŵdzir*, *çincălă*, *glunŵlunăr*.

CĂRCĂNDĂ, sm., pl. *cărcăndăz*, bagaj, «bagage» : *'șl-lo lut cărcăndă'lu* (și-a luat tot bagajul casnic), PLit, 459. — < tc. *qyrqynty* (955) „rognures”.

CĂRCĂRĂRE, sf., pl. *cărcărăr'i*, clrlire; hohotire, «action de caqueter, gloussement; action de rire aux éclats ressemblant au caquet», Dal, 60; *arldérŵle ș' cărcărăr'ile adŵc ș' cripăr'ile* (rîsetele și hohotirile aduc și îngrijorările), PLit, 428. — V. :

CĂRCĂRÉDZŪ (*mi*), vb. I (*cărcărîdzăŵ* și *cărcărăŵ*, -dzăt și -răt, -dzăre și -răre), cotcodăci, «caqueter, glousser; rire aux éclats en faisant l'impression que c'est un caquet», Dal, 60; *cucŵŵl'i cărcărădză* (cocoșii cotcodăcesc), PLit, 200; *al'lŵrea cărcărădză* și *al'lŵrea oăŵă* (*găŵna* cotcodăcește în altă parte și se ouă aiurea), PLit, 422; *nă cărcărîdzăm di arldăre* (ne prăpădeam de rîs) — v. *căpăescu*. V. *căcărădză*, *clclrădză*. — Cf. și gr. *καρχαρηŵμαι* „glousser”.

CĂRCĂRIDZĂRE, sf., pl. *cărcărîdzăr'i*, Dal, 60 — v. *cărcărăre*.

CĂRCĂRIDZĂT, -lă, pl. *cărcărîdzăŵ*, -le, cotcodăcit, «qui a gloussé; qui a ri aux éclats», Dal, 60.

CĂRCĂȘINĂ (Sămărîna), sf., pl. *cărcășŵn'i*, zdreanță, «loque, haillon», PenB, III, 239. Sinonime : *čol'ŵŵă*, *părŵtălă*. — Cf. alb. *karkășina* „légume” (GM, 179), *karkashinë* „animale macilento, ammalato” (Hr, 144; Le, 418). — < ?

CĂRČEALIU (Cl'isŵra), sn., pl. ?, ger, «froid glacial», Mur, II, 59. Sinonim : *dzer*, *dziŵdzér*. — < ?

CĂRĪNĂR, sn., pl. *căreănare* «tarș», partea de lângă arșic a piciorului din spate al unei oi etc. jupuite de piele și de care poate fi atârnat respectivul animal tăiat — v. PIm, II, 220-221; *numâl'îlu di căreănăr si-asplîndzură* (nămaul se atârna de picior, de tars), PGr, 115; ZP, IX, 540 — < ?

CĂRDĂȘLI'KE, sf., pl. *cărdășli'ki*, camaraderie, «fraternité; compagnonnage, camaraderie». — <tc. *qardachlyq* (956) „~”.

CĂRĂĂRE, sf., Nic, 201 — v. *căldăre* (pentru *-ld->-rδ-*, cf. și PPar, 11), gr. *καρδάρι* ('Ανδρ, 147).

CĂREĂGĂ, *Căreăgă* (nord), sf. (pl. *căredzi*) — v. *căragă* și *cărlăgă* —, praznic păstoresc de la începutul fătaturii oilor (Sint-Atanasie : 18 ianuarie), «fête pastorale vers le commencement du part (de la parturition) des brebis (Saint-Athanase : le 18 janvier)».

CĂRÉDZŪ, vb. I (*căridzâi*, *-dzât*, *-dzăre*), crieri, «gromeler», Mih, 94. — <*cărrédzû* <*cărlédzû*.

CĂRÉZE, sf., pl. *cărézi* și *cărezuri*, dușmănie, «colère, couroux; inimitié», Dal, 60; *s' lipséască afeâ căreze* (să piară, să dispară acea ură), PenB, IV, 45; Caraf, 11; *avém căreze* (ayem inimitié), PenB, IV, 122; Caraf, 38. V. *găiréze* și sinonimul *amăhe*. — <tc. *gharaz* (871) „haine, rancune”.

CĂRFÊTĂ, sf., Dal, 60 — v. *cărăfêlă* și sinonimul *căcâi*, *flătură* 2° etc.

CĂRFÎȚĂ, sf., pl. *cărfîță*, *cărfîță*, «épingle; broche», Dal, 60; Nic, 205; GEI, 123. — Cf. și alb. *karficë* „spilla”. — < *καρφίτσα* „~”.

CĂRFUSÊSCU, vb. IV, pironi, Mih, 94 — V. *ncărfusescu*.

CĂRGIE, **CĂRGIE**, sf., pl. *cărgii*, *căryii*, dulap în zidul casei, «petit placard», Dal, 60; Mih, 94; Mur, II, 70 — v. PIm, I, 137. — < ?

CĂRIDZĂRE, **CĂRIDZĂT**, Mih, 94 — v. *căredzû* și *cărlidzăre*, *cărlidzât*.

CĂRIG (nord) sn., Mih, 94; Gram, 231; PAnt, 413 — v. *cărlig* și alb. *kër(r)igë* „ferro da calze”.

CĂRINĂ, sf., pl. *cărine*, coșniță, «panier», Dal, 60; Mih, 94; GAR, 360 (<bg. *krina*). Sinonim : *căneștră*. — Cf. gr. *καρήνα* „quille (d'un navire)”, alb. *karinë* „rupe, scoglio”, lt. *carene*. — Să nu se confunde cu *crină*.

CĂRINDE, **CĂRINTE**, sm., pl. *cărintzi*, *cărinți*, canin, «1°. dent canine; broche de sanglier; 2°. menace; 3°. aide, protection», Dal, 60; Nic, 202; Mih, 95; PGr, 38 (<*c'înz* + *dîntle*); DR, III, 1088 (<**cărlin* (< *c a n i n u m*) + *dînte*; PMar, p. LXXXI **cărinle* <lat. **c a n e n t i s*). — 1° : *trădze ml'nă, s' nu-î băgă vîrnu cărinte* (regtrage-te, (renunță), *ca* să nu-ți împlinte vreun canin); *'nă ūrsă... acăfă s' l'i-asplună cărinți* (o ursoaică... Incepu să-i arate colții), PB, 150⁸¹; *l'i-trăpse un cărinte* (i-a tras o mușcătură verbală), FI, I, 5, 9; 2° : *l'i-am tră dăre un cărinte* (li sînt dator cu o revanșă) — cf. din viața arabă a Siriei : „Le soldat, lorsqu'il part, joignant l'insulte à la tyrannie, il demande ce que l'on appelle *keré-el-dars*, c'est-à-dire le louage de sa dent molaire”, Volney, II, 253; 3° : *ma cîne-l cărintile di părintile* (e mai bine (e mai bun) caninul (protectorul) decît părintele), Dal, 60. V. *c'întle*, *cîrintle* și *crintle*. — < ?

CĂRINTÔS, -foasă, pl. *cărințoși*, -foase, colțos, «qui a des dents molaires proéminentes». Mur, II, 62. — <*cărinte*.

CĂRĪM și **CRĪM** (Grămuste, Livă'dz); sn. (pl. *c(ă)rl'm* sau *c(ă)rl'muri*)? — morfologie, cf. *arădzl'm*, *drum*, *șum*, *șlum*; *brln*, *frln*, *grln*), imitație de turban pe care aromâni bătrîni îl purtau pe capul lor, sau în jurul căciulei lor, «coiffure chez les vieillards : pièce d'étoffe enroulée autour de leur tête ou de leur *căciulă* — cf. PIm, II, 190 a. — Această particularitate etnografică are directă atingere cu ce menționez în rîndurile finale ale cuvintelor *bălu*

și *čelnic*. Cf. și *sârlike*, *șirvêle* etc. — Cf. : tc. *qouroun* „âge” (957) — v. *pap* 4° și 10°; tc. *q r y m* „Crimée” (958) [étymologiquement, cf. *lăhără*, *malacó*, *silinică*, *șame* etc.] — < ?

CĂRINTĂNĂ, sf., pl. *cărintâne*, plisc; gologan, 1°. bec (du coq) — v. *dintână*; 2°. monnaie de cuivre — v. *cărândână*, PB, 562; GrS, IV, 378; CAR, 344 (<*cărinte*). — Moneta *cărândâna* — v. și *cărântâne* — pe o parte a ei avea marca austriacă cu două pliscuri de păsări. (cf. Zing. : *carantano*).

CĂRJÂN, sm., pl. ?, lemn strîmb, «bois courbé», Mur, II, 62. V. *grija*. — < **cl'rdjā* < vsl. *krjzī* „crux”.

CĂRJILĂ, **CĂRJILIU**, sm., pl. *Cărijlădz*, *cărijli* «Turc brigand; bourreau», Velo, 15; BNA, V, 52 și 125 (*Ctrjilt*); Mur, II, 62. — V. *Cîrjeallă*.

CĂRKEĂŪĂ, sf., pl. *cărkeale*, belciug, 1°. anneau; 2°. encoche; 3°. gosier», GEI, 123; Trib, III, 2, 18. — 1°: *dă-n' l' dodăd cărkeale di uše* (dă-mi două belciuge de ușă); 2°: *ca s' li treacă tute lu cărkeădă* (ca să le treacă toate prin verigă, la răboj), FI, II, 3, 9 — v. *ară-bășă*; 3°: *l' l-arucă măltu lu cărkeădă* (dă mult pe gitlej, înghite mult), PGr, 38 — v. *gărgălân*. V. *cărkél'it*. — < *κρικέλλα* „anneau”.

CĂRKÉL'Ū, sn., pl. *cărkeale* — v. *clrkél'it* —, DR, II, 523; *l' l-trică cărkél'it lu di năre* (li trecu belciugul de nas, îl are la dispoziția sa ca pe un urs), PGr, 38. V. *cărkeădă*. — < *κρικέλλιον* „anneau”.

CĂRKÉRE, sf., var, Mih, 94 — v. *călkére*.

CĂRKÍN, sm., cancer — v. *hărkín*.

CĂRLEĂDZI, cirneleagă, Nic, 202 — v. *clrleăgă*.

CĂRLÉDZŪ, vb. I, Dal, 61; Mih, 95; PB, 562; PEt, 42; *s' nu cărleădză luvă* (să nu crînească nicăiri), PB, 504³; *niți nu cărlidză* (nici nu crîeni), Trib, IV, 5-6, 11 — v. *că-rédzū*, *clrlédzū*.

CĂRLIG, sn., Mih, 95; PAnt, 413; BNA, I, 138; *șî-făfe crăfea, l'ed un cărlig* (își face crucea, ia o cață), PB, 406²⁰ — v. *cărîg*, *clrlig*.

CĂRMĂȘESCU, **CĂRMĂȘIRE**, **CĂRMĂȘIT** (nord) «être fier de qqn ou de qqch»: *va s' eășă a primnăre cărmășită, cărmășită* (va ieși la plimbare înmîndrită, păunită), BNoI, 6; BNA, IV, 83 și 155 — v. *cămrusescu*.

CĂRMĂȘTĂRŪ (Pădz), sn., pl. *cărmăștare*, ciorchine, «grappe (de raisins)». Sinonim : *arăpun*. — < *κρεμαστόρι* „pendant; moissine”.

CĂRMÍNĂ, sf., pl. ?, lînă țigale; «laine prime», Mih, 95; CN, 127; 174. — DensAs, 142 a încercat o legătură cu lat. *excarminare*. — Cf. și gr. *καρμίνιον* și it. *carminio* „carmin”. — < ?

CĂRMOĂLĂ, sf., pl. *cărmodle*, masacru, «carnage, massacre de guerre», Mih, 95; AI, 1928, 64. Sinonime : *clrdillă*, *clrlēși* etc. — Cf. bg. *kramolă* „vacarme”, alb. *kërmë* „carogna, cadavere”.

CĂRMUCĂ'N'I, sf. pl. lemne sparte, «bois coupé à brûler» (Cl'isúra), Mur, II, 63. — cf. gr. *καλαμουκάνι* „bobine; broche”. — < ?

CĂRMUÉSCU, vb. IV (*cărmuil*, -uit, -uire), descînta, «exorciser, faire des sortilèges». Mur, II, 63 (apud *Pindul*, 6, 7). Sinonim : *amăyipsescu*. — < ?

CĂRNĂR, sm., pl. *cărnări*, măcelar, «bouchers», Nic, 203; Mih, 95. Sinonim : *hășăp*. — < lat. *carnarius* „gros mangeur de viande”.

CĂRNĂȘŪ, sm., pl. *cărnășl*, melc, «escargot», Mih, 95; PEt, 17 (< **curnășū* < *córnu* = cel cu coarne) Sinonim : *zmélētu*. — < ?

CĂRNĂBÎTĂ, sf., pl. *cărnăbite*, conopidă, «chou-fleurs», Mur, II, 63. Sinonim : *cunupîdă*. — < *καρναμπίτι* „~” < tc. *qarnabit* (956) „~”.

CĂRNĂCIU, CĂRNICIU, sn., pl. *cărnăci, cărnice*, covătică, «écuelle de bois ou d'écorce d'arbre à couvercle; bourse de peau», Nic, 203; Mih, 95; Mur, II, 64; CN, 102. Sinonime: *cl'ilôr, cupăc, piđupnac*. — V. *clrničŭ și cupădă* 1°.

CĂRNÓS, -noasă, pl. *cărnôși, -noșe*, cărnos, «charnu», Dal, 61; Nic, 203; PB, 562; 565; *linôslu poartă cărnôslu — lăpăda cu ținôrulu* (linosul poartă cărnosul — ciorapul și pi-ciorul), PLit, 382. — <lat. *carneus* „charnu”.

CĂRN'FĂ, sf. invar., adv., murdar, «sale, sordide», Mih, 95. Sinonim: *murdăr*. — < ?

CĂROARE, sf., pl. *cărôri, căldură, arșiță*, «chaleur excessive», Dal, 61; Nic, 203; Mih, 96; PSer, 202; PB, 562. Formă nordică. V. *căloare și euroare*. — <lat. *ealor, -orem* „chaleur”.

CĂRPĂȘINĂ (Cl'isura), sf., pl. *cărpășin'ă, căpșună*, «capron — v. *căpșeănă*», Mur, II, 53. — < ?

CĂRPINIȘŪ, sn., pl. *cărpinișuri, cărpiniș*, «charmoie», Mih, 96; *cărpinișlu ntreg arușed di căcătăile a lor* (tot cărpinișul era roșu de fesoarele lor, ale soldaților turci) FI, II, 1, 3. — Pentru sufixul -ișă, cf. *căstlănișă, purlucălișă* etc. — < *cărpîn*.

CĂRPITÔR, sn., *clrpător*, Mih, 96; PLit, 23 — v. *clrpitôr*.

CĂRPITURĂ, CĂLPITURĂ, sf., PB, 562 — v. *cripătură*.

CĂRPULIŪ, sn., *căprior* — v. *căprul'ă*.

CĂRȘĂL'Ū, sn., pl. *cărșeăl'e, fărimitură; încleitură*, «1° morceau ou miette de pain; 2° embrouillaminie», Mih, 96; Mur, II, 66. — 1°: *mtedl cărșeăl'e di pt'ne* (măncăi fărimituri de pline) — v. *sl'rmă*; 2°: *stăt s' disfătim cărșeăl'ile* (stai să desfacem încleiturile), LP, 55; BNA, II, 122. — V. *clrșăl'ă, cărșil'édzŭ* (și *clrșil'ôs*). — < ?

CĂRȘILĂTISĂSCU, vb. IV (*cărșilătisli, -sli, -sire*), opune, «(s')opposer»: *dintntea așilor și cărșilătisăscu* (înaintea celor ce se opun), Cod, 34¹³. — <tc. *qarehytamaq* (924) „aller à la rencontre de”.

CĂRȘIL'KE, sf., pl. *cărșil'ki*, obstrucție, «réponse — v. *apândise*; opposition, obstruction» Mih, 96; *cl'tă cărșil'ke fâje dămunlu al Dumnidzâ* (câtă obstrucție face lui Dumnezeu diavolul), Cod, 35 b²³. — <tc. *qarehylyq* (925) „réponse”.

CĂRȘIL'EARE, sf., pl. *cărșil'eri, încleire*, «action de froisser, de froncer, de frivotter, d'embrouiller», Mih, 96. — V. *ncărșil'eare*.

CĂRȘIL'EĂT, -lă, pl. *cărșil'edf, -le, încleat*, «frisé; embrouillé», Mih, 96. — V. *ncărșil'eăt*.

CĂRȘIL'ÉDZŪ, vb. I (*cărșil'eăl, -l'eăl, -l'eare*), încurca, «embrouiller; froisser; froncer; frivotter», Mih, 96. V. *ncărșil'édzŭ*. — < *cărșăl'ă*.

CĂRȘŪT, -tă, pl. *cărșăt, -te*, fără coarne, «qui n'a pas des cornes», PB, 562; *adună... hiși curnăte... și hiși cărșăte* (a cules... smochine ce fac să crească coarne celui care le mănincă... și smochine ce fac să nu crească coarne), PB, 45¹². V. :

CĂRȘŪTĂ, sf., pl. *cărșăte, capră șută*, «chevrete qui n'a pas des cornes», FIP, 32; *lăpe fe fug ca cărșăte* (iepe ce fug ca niște căprioare șute), Velo, 9; Pant, 320; BNA, V, 96. — V. *corčătă și mgl. cărșătă* „ciută” (PMegR, II, 65; CapM, III, 62; GrS, III, 198). — Cu influență de la *capră* pentru primul -ă- și de la *côrnă* (șul di coărne) pentru -r- : <bg. *košuta* „biche, chevrete”.

CĂRTĂTIRĂT, -lă, pl. *cărtătirăf, -le*, strălucitor, «luisant, brillant»: *așl cu să'riși albe ș' cu lipân'ă cărtătirăte* (bătrni cu sărici albe și cu lipân'ă scilpitoare), BNA, II, 70 (Sămărina). — < ?

CĂRTEARE, sf. : s' nu-l'ă hibă cu cărteare (să nu-i fie cu supărare), PLit, 770 — < *cărtire*.

CĂRTÉL'IŪ, sn., pl. *cărteâl'e*, belciug; *anus*, «1°. anneau (de fer); Kats, I, 77; 2°. chaine, attache; 3°. cul», Mih, 97; PScr, 202; DR, II, 494; 524. — 1°: *la uşă ari cărteâl'e di her* (la uşă are belciuge de fier) — v. *cârkeădă, cărkél'îu*; 2°: *ună keătră mare cu pătru cărtél'e* (o piatră mare cu patru lanțuri), PB, 420¹ — v. *sinğir*; 3°: *si-n'î mlŭl cărtél'îlu* (mîncam-i-ai curul) — v. *cur*¹. V. *cîrlél'îu*. — Cf. alb. *qérthell* „cerchio, anello”.

CĂRTĚSCU (*mi*), vb. IV și II (*cărtlii, -lîl, -lîre și cărtădre*), Mih, 97; PScr, 202; PB, 562 — v. *cîrlăscu*.

CĂRTIL'EARE, sf., pl. *cărtil'êrl*, găurire, «action de trouer, de forer», Mih, '97.

CĂRTIL'EĂT, -tă, pl. *cărtil'eăt, -le*, găurit, «troué, percé», Mih, 97.

CĂRTIL'ĖDZŪ, vb. I (*cărtil'eăt, -l'eăt, -l'eăre*), găuri, «trouer, perforer, percer», Mih, 97 — v. *pitrându*. — < *cărtél'îu*.

CĂRTIRE, sf., Mih, 97 — v. *cărleăre și cîrlîre*.

CĂRTÎT, -tă, pl. *cărtîŭ, -le*, supărat, «1°. fâché, chagriné, atterré; 2°. troublé; 3°. touché, phtysique», Mih, 97. — 1°: *s' lurnă acasă măllu cărtîl* (se întoarce acasă foarte amărît), GrB, 220; PANT, 223; 2°: *mîntea l' eăste ca cărtîlă* (mintea ți-e cam deranjată), Lum, I, 119; 3°: *cu képtul nu sta çîne: eăste cărtîl* (cu pieptul (plămîinii) nu stă bine: e atîns de tuberculoză). — V. *cîrlîl*.

CĂRTÎNESCU, CĂRTÎNÓS, PB, 562 — v. *cîrlînescu, cîrlînós*.

CĂRTÎNĂ (grămosteni), sf., pl. *cărtîne, «căpălnă, caboches*. Sinonime: *cărăfêlă, cîufu-llnă*. — < ?

CĂRŪL'IŪ, sn., pl. *cărul'e*, mosor, «bobine», Dal, 61; Nic, 203; GEI, 123; *cărul'e albe, nu lăl* (mosoare albe, nu negre). V. *călcă*. — < *καροῦλα* „roulette”.

CĂRŪNĂ, sf., pl. *cărâne*, cunună, «1°. couronne; 2°. écheveau; 3°. famille», CFr, 107. — V. *crună* și sinonimul *stifâne*.

CĂRŪȘŪ¹, sn., pl. *cărûșe*, scripete, «poulie (d'un métier à tisser) — v. *căirûșă²*», Dal, 61; *lo ună disăgă cu cărûșe* (luă o desagă cu scripeti), Lum, IV, 110. — V. *călûșă, crușă³* și mgl. *călrûș* și *cărlûș* (CapM, III, 60 și 61; GrS, III, 198; PMegR, II, 65).

CĂRŪȘŪ², sn., pl. *cărûșe*: *cărûșă di aulă* — v. *căirûșă¹*.

CĂRŪTĂ, sf., pl. *cărute*, scoc, «abée, canal d'amener, canal de fuite», Dal, 61; Nic, 201; *ună cărută... anvrîteă rodă a moarăl'e* (un scoc... învîrtea roata morii), FI, I, 6, 6. Sinonim: *cănale*. — Cf. și alb. *karrulë* „tinello”. — < *καροῦτα, καροῦτι* „auge, rigole”.

CĂRUȚĂR, sm., pl. *căruȚărî, căruȚăș*, «charretier», Dal, 61. V. *căruȚăr*. — < *caroȚă*.

CĂRUȚĂ, sf., pl. *cărúță* — v. *caroȚă* —, PB, 562; CFr, 106 (*cărúță di cîrlîke* «rai(s) d'un tourniquet»).

CĂRUȚĖR, sm., pl. *căruȚêrl* — v. *căruȚăr* —, Nic, 204; W, II, 240. — < *καροτσέρης* „cocher”.

CĂRŪȚI (nord), sf.: *aveă 'nă cărúŭ lu frî'mli* (avea o cruce în frunte), PB, 476. — V. *crúŭe*.

CĂRVĂL, sn., pl. *cărvăle*, caval, CosP, 7 — v. *cavál*.

CĂRVĂNE, sf., pl. *cărvă'n'î*, caravană, «caravanes: ca adverb, precedat de prep. *n*: cu caravana, «pendant qu'on travaille avec la caravane», Dal, 61; Mih, 97; PScr, 202; Pîm, II, 212. — 1°. *Mărcu Hağı-Bula di Muscópule aveă șeăple cărvă'n'î carl duŭeă și aduŭeă pâr-mălie di Bêşl'i* (Marcu Hağı-Buia din Moscopole avea 7 caravane care duceau și aduceau marfă din Viena), Lum, III, 112 — ca notă explicativă, cf.: „Pour le commerce par terre, on ne trouve mention de routes carrossables que pour l'est. Autrement il n'y avait que des chemins muletiers, pour les caravanes..., qui comptaient souvent 250 à 300 chevaux de bât, loués aux chefs des pâtres de la montagne, surtout sur les domaines des couvents” (JCiv, 64); 2°. *neărcă că'sile pri cărvăne* (încarcă avutul (gospodăria) pe caravană), Lum, II, 152; PANT,

170; BNA, II, 44; 3°. *nu-ău mărzine cărvă'n'le fe-arăda 'şi nkisră* (nu au capăt caravanele ce porniră în şir), PANT, 269; Bair, 69: 4°. *s' toamnă... cu cărvă'n'l fe trag furtil s' disă'dzî gredie di fluril* (se întoarce... cu caravane care duc încărcături (poveri) şi desagi grei cu galbeni), LP, 105; PANT, 271; 5°. *cărvă'năr mōrtu n cărvă'ne* (cărăvănăr mort în drum cu caravana, în timpul cărăvănăritului), PLit, 938; PANT, 55; W, II, 108; Ob, 173; 6°. *lu si s' dūcā n cărvă'ne?* (unde să se ducă cu caravana ca să agonisească?), PB, 100⁶; 7°. *s' nu keadrā di cărvă'ne* (să nu piardă din activitatea cu caravana), PB, 300¹⁴. — După cum am menţionat şi în PPar², 114, alături de păstorit, cărăvănăritul a fost o ocupaţiune fundamentală a aromânilor — cf. şi PArom, 181-183; 190-191; BNA, III, x. Iată două atestări străine: a. „Les habitants de ce village [Malacassis] sont employés, comme ceux du bourg de Mezzovo, au transport des voyageurs et des marchandises qui traversent le Pinde” (Beauj, I, 183); b. „C'est de cette colonie [les environs de Mētzovo], datant du dixième siècle et si singulièrement placée entre les Albanais, les Grecs et les Bulgares, que sortent une foule de *kiradjis* ou de muletiers répandus dans la Turquie méridionale” (BRec, II, 58). — În general, plină pe la 1930-1950, o *cărvă'ne*, formată din catră şi cu cîte un cal — v. *cal* şi *căldăz* —, aparţinînd unui singur *cărvă'năr*, era compusă din vreo 6—12 *cai*, dar în alte timpuri ea era mai numeroasă — v. *cărvă'năr* şi CSt, I, 58. În copilăria mea, am apucat chiar în satul meu (Avdela) caravane de cîte 10 catră, care, ca rază de activitate, cutureau Tracia, Tesalia, Epirul şi Albania pînă la Şcodra (Scutari) — în această privinţă, cf. şi PNum, 7; Cal. 1911, 99; FI, II, 3, 8; HAR, 91-92; 367; 469-470; PIm, I, 130 b, precum şi ce relevz în *Introducere*, § 38 b, p. 45. — <tc. - pers. *karvan*, *kervan* „~”.

CĂRVANLÎŢ, -ile, pl. *cărvanlîf*, de caravană, «de caravane», GrS, IV, 228 şi 243.

CĂRVĂNĂR, sm., pl. *cărvă'nărî*, cărăvănăr, «propriétaire ou conducteur de caravane; muletier», Dal, 61; Nic, 201; Mih, 98; PIm, II, 179; 180; 188; HAR, 287-289. — 1°. *trēll'i fraţ erā cărvă'nărî* (cei trei fraţi erau chiragii), PB, 100⁴; 2°. *cărvă'nărîlî gresc dădōdra* (cărăvănării strigă de a doua oară, înainte de zorii zilei de vară), Lum, II, 152; PANT, 172; BNA, II, 46; 3°. *Găjul al Keac, cărvă'năr di nai avz'fll'i, aveā v'rnā yinçit cal'i şi-ālte ahi'te mul'arî, cu... clōpote di gūşe, ca cimbă'n'i* (Găjul al Keac, cărăvănăr dintre cei mai renumiţi, avea vreo 20 de cai şi alţi alţiia catră, cu... tălângi de gît, ca clopote), CŞc, 47; 4°. *cărvă'nărîl'i aţēl'i cu anāmi, carl aţundzēd cu cărvă'n'le a lor pl'nā tru Nimfle* (cărăvănării cei cu renume, care ajungeau cu caravanele lor pînă în Germania), Lum, IV, 54. Sinonim: *kirāğî*. — În legătură cu ce am relevat şi sub *cărvă'ne*, încă o atestare: lîngă Cóniţa (Epir-Pind): „... je trouvai un Valaque qui faisait le commerce de caravane entre l'Albanie et Bukarest”, Pouq, I, 180-181. — Cărăvănării care se deplasau în şinuturi sau în ţări îndepărtate apăreau cel puţin o singură dată în satul lor natal în tot cursul verii şi anume la una din marile sărbători de vară aromâneşti care erau: *Aylu-Pōslalu* (Sînţii Petru şi Pavel, 29 iunie), *Sit-Vin'irea* (Sînta-Vineri, 25-26 iulie) şi *Sit-Măria-aţēd-mărea* (Sînta-Maria-mare, 15-16 august), alături de care ar putea fi amintită şi *Sit-Măria-aţēd-n'ica* (Sînta-Maria-ceamica, 8 septembrie). În atari ocazii de venire în sat, caravanele erau lăsate libere la păscut timp de vreo săptămînă şi mai mult sub paza copilandrilor — cf. şi PIm, II, 211. — De reţinut că această profesie, cărăvănăritul, cerea oarecare elementare cunoştinţe de carte, un substanţial curaj şi perspicacitate, precum şi impresionante eforturi fizice. V. şi *cărvă'năr*¹. În greaca populară: *καρβανάρος* (Κρυσ, II, 21; 60; Boga, I, 158). — <*cărvă'ne*.

CĂRVĂSĂRĂ, sm., pl. *cărvă'sărădz*, carvasara, han, «hôtellerie pour les caravanes». — <tc. *kervansarai* (1005) „édifice établi sur la grande route pour recevoir les caravanes”.

CĂRVEAL'E, CĂRVÉL'E, sf., pl. *cărvél'e* şi *cărvél'i*, pline întregă, «un pain entier — v. PIm, II, 206⁶, Dal, 61; Nic, 201; Mih, 98; PANT, 413; DR, II, 494; GEI, 123; Høeg, II, 150; *gîumitāle cărvéal'e di pl'ne* (jumătate dintr-o pline întregă), PB, 254¹⁷. — Aceste

plini de grâu se fac mari și mai multe, pentru că să ajungă întregii familii cel puțin o săptămână. V. *ĕirēcă*. — Cf. gr. καρβέλι ('Avδρ. 146); alb. *karavel'e* (GM, 177) *karavel'ë* (Hr, 143), *karavële* (Le, 417); bg. și vsl. *kravaj* „panis, pain rond”.

CĂSĂP, sm., înțelar, Mih, 98 — v. *hășăp*.

CĂSĂRE (Săracu), sf., pl. *căsă'ri?*, coasă, «faucillon», GEI, 61. — V. *coăsă*. — <bg. *kosar* „~”.

CĂSĂBĂ', siu., pl. *căsăbădz*, oraș, «ville», Mih, 98 (**CĂSĂBĂ'Ū**); PB, 563; LP, 177; BNA, II, 16. — V. *cîstbă'*, *hășăpă'* și sinonimele *apulție*, *pôli*, *mistre*.

CĂSĂPNÎȚĂ (nord) sf., pl. *căsăpnîță*, măcelărie, «boucherie»: *si nviță' ca cl'nile la căsăpnîță* (se obișnuie ca ctinele la măcelărie), PLit, 457. V. *hasaplıo*. — <bg. *kasapnica* „~”.

CĂSĂTOR, -toare, pl. *cusătôri*, -toare, căsător, «homme marié; époux; casanier», Dal, 62; Gram, 231; *line*, *Hrista*, *căsătôare* (tu, Hrista, căsătorule), TinR, 1901, 26; *feâle...* *miniméne*, *aslrnûle*, *căsătôare* (fete... cuminți, liniștite, căsătore), FI, I, 5, 8. — Cf. dr. *căsător* (DA, p. 176: <*căsă). — Dens, II, 493-494: <lat. **casatorius*.

CĂSĂVÊTE, sf., pl. *căsăvêl*, supărare, «chagrin; souci», Mih, 153; Mur, II, 72; *intrât lu căsăvête* (ați intrat în supărare), Lum, V, 10, 20; *lăleț și căsăvêl* (nenorociri și supărări), Cal, 1912, 192. V. *casavête*. — Cf. și alb. *kasavël* „cura” <tc. *qassâvet* (960) „dureté; chagrin; souci”.

CĂSĂVTEAR, sm., pl. *căsăvteâr* (nord), conăcar, «garçon d'honneur»: *căsăvteâr cālă'ri cîntă* (colăceri călări cîntau), UnivL, XLV, 275. — V. *hășăvteâr*, *sihăvteâr* și sinonimul *călisitôr*.

CĂSCĂRE, sf. căscare, Dal, 62; PB, 563; PMic, 11 — v. *hăscăre*.

CĂSCÂNDISÊSCU, vb. IV (*căscândisil*, -sit, -sire), tachina, «taquiner; trimbalier»: *Faraôn... l'i căscândiseă* (Faraon... îi sîcîia), Cod, 74¹⁵; *ș' pi môrfl...* *l'i căscândiseă* (și pe cei morți... îi deranja), PenB, VIII, 125. — <tc. *qysqanmaq* (1000) „envier”.

CĂSCIOARĂ, sf., pl. *căscîôri*, căscioară, «petite maisons». V. *cășodără*. — <căsă.

CĂSELĂ, sf., Dal, 62; Nic, 206 — v. *caselă*, *haselă*.

CĂSENŪ, -seână, pl. *căsen'i*, -seâne, străin, PScr, 202 (nord) — v. *zen*.

CĂSICĂ, sf., pl. *căsițe*, căscioară, «petite maison, maisonnette», Dal, 62; PB, 563; 464²⁵; PAnt, 413. — <căsă.

CĂSÎĂĂ, sf., pl. *căsidz*, rîie, «gale», Dal, 62; Nic, 206; PScr, 202; GEI, 123; AI, 1903, 24. Sinonime: *art'n'e*, *psôră*. — <κασιδα „teigne”.

CĂSÎΔΓΕĂR, -ră, pl. *căsiδyêrî*, -yêre, rîios, «galeux; lépreux», Nic, 206; — *je l' lip-seăște*, *căsiδyêre?* — *fîndă di măryârîtare* (— ce-ți lipsește, leprosoasă? — ciucur de mărgăritar), PGr, 38. Sinonime: *artn'îos*, *psuryêr*. — <κασιδάρης „teigneux”.

CĂSÎΔÔS, -doăsă, pl. *căsiδôsl*, -doăse, rîios, «galeux; lépreux», Dal, 62; PLit, 451. — <căsiδă.

CĂSÎE, sf., pl. *căsil*, vargă de armă, «bague de fusil», Dal, 62. Sinonime: *arbie*, *hărbă*, *veargă*. — <?

CĂSÎSTRĂ, sf., pl. *căsiștre*, coteț, «poulaillers», Dal, 62; RP, 9, 7; *la căsiștra a gâl'in'îlor* (la cotețul găinilor), PB, 108²⁶. Sinonime: *côcînă*, *culeță*. — <?

CĂSMÊTE, sf., pl. *căsmêl*, noroc, Dal, 62; Mih, 99; PB, 563 — v. *cîsmêle*.

CĂSMÎRE, sf., cașmir, Nic, 207 — v. *cașmîre*.

CĂSNĂC, sn., pl. *căsnăfe*, cîsnac, «sorte de tresse de verges en forme de cercle», Dal, 62. V. *cîsnăc*. — <tc. *qasnaq* (929) „cercle de bois”.

CĂSTĂNĂT, -tă, pl. *căstănăf*, -te, castaniu, «châtain», Dal, 62; *pêrlu a lui căstănăt* (părul lui castaniu), FI, I, 3, 9. — V. *încăstărăt* și:

CĂSTĂNIȘTE, sf., pl. *căstăniște* «endroit où l'on jette les écales de châtaignes», Mih, 99. — V. *cășiriște, cănikiște* (ca sufix) și :

CĂȘTÎN'E, sf., pl. *căștî'n'e*, castană, «châtaigne», Dal, 62; Nic, 207; *căștî'n'ile heârte*, ș' ma măllu *căștî'n'ile friple căștî ȝin* (castanele fierte și mai ales castanele coapte cer vin) — pentru francezi, cf. RFl, X, 210 (versuri culte). V. *găstă'n'e*. — <lat. *castanea* „châtaigne”.

CĂȘTÎN'ÎȘŪ, sm., pl. n. *căștî'n'îșuri*, loc de castani, «châtaignerie», Mih, 99. — V. *căr-pinîșă*.

CĂȘTÎN'ÎŪ, sm., pl. *căștî'n'î*, castan, «châtaignier», Dal, 62; Nic, 207; Mih, 99; Dun, I, 152; GrS, IV, 94. — În general, în ținuturile — mai mult muntoase — locuite de aromâni, nu cresc castani. Continuarea directă a respectivului cuvînt latin în graiul lor arată — alături de *hic, leădire* etc. — că, în alte timpuri, teritoriul locuit de străvechii aromâni atingea țărmuri adriatice, corintice și, sigur, și egeice (cf. POrig, 99—100). — <lat. *castaneus* „châtaignier”.

Căștră'n'îlăt, -n'îoată, pl. *Căștră'n'îlăt, -n'îoâte* «l'une des deux branches principales de Fărșerôf — v. *Jircăn'edl*. — < *Custréř* (sat la N-E de Premeti (Albania), locuit și de «Valaques émigrés de Moschopolis», Pouq, I, 216).

CĂȘTRĂVÊȚŪ, sm., pl. *căștrăvêț*, castravete, «concombre», PScr, 202; CEL, 61. V. *caștrăvêțu* și sinonimul *angûr*. — Cînd se făcea frăȝia de cruce — v. *avlamî* —, cei doi tineri își ziceau reciproc : *soț, soț — căștrăvêț —, ȝi s' am s' ȝi daȝ, ȝi s' al s' n'i daȝ* (camarazi, camarazi — castraveți —, ce voi avea ȝi voi da, să-mi dai ce vei avea), VAR, 186 — obicei ritual nordic : la origine, cuvîntul *căștrăvêț* nu avea nici un rost să figureze în jurămîntul reprodus. Cf. și : *strigă... că-ȝi sôtu, sôtu — căștrăvêțu — cu dômnu-su* (striga... că e tovarăș, fărțat — castravete —, cu stăpînu-său), VAR, 257. Ca și astăzi în anumite ocazii, folosirea cuvîntului *căștrăvêțu* în cele două citate reproduse exprimă nuanțe peiorative, chiar sarcasm ca acela exprimat în dacoromână prin *raha!* — <bg. *krastavica* „~”.

CĂȘTRÎE, sf., pl. *căștrîl*, cetate, «forteresse; citadelle», Trib, III, 9—12, 9; PenB, V, 50. V. *căștru*. — < ?

CĂȘĂR, sm., pl. *cășărîl*, baci, cășar, «fromager», Dal, 61; Nic, 206; *a cășărîlor lă da fûște* (baciilor le dă fuște), BNA, I, 12; 139. — Toate produsele din lapte — ca și hrana cinilor de stîină — cad în sarcina cășarului. — <lat. *casearius*, adj. „relatif au fromage”.

CĂȘĂRE, sf., pl. *cășărî* (niciodată : *cășărî* — v. *bășăre*), stîină, «1°. fromagerie; pare à brebis — v. *slâne*; 2°. avoir, fortune», Dal, 62; Nic, 206; Mih, 98; PGr, 38. — 1° : *Iu bă-gășl cășăre?* (unde ai instalat stîină?); *nu știl ȝe-l la cășărî* (nu știi ce e la stîină), Lum, II, 110; PAnt, 211; BNA, IV, 51; 2° : *adrășl cășăre cu ȝumărîu?* (ai făcut stîină (situație) cu măgarul?), PB, 457²⁸; *ômîu aêstu nu-adără cășăre* (omul ăsta nu face brînză, nu se căpă-tuiește) — v. *cășă* 3°, *cătîină* 1°; *ȝe cășăre are?* (ce stare materială are?) — cf. gr. *κασιάρια* „ȝή προκοπή” (Boga, II, 219) V. *cășăre*. — <lat. *casearia* „fromagerie”.

CĂȘĂRIE, sf., pl. *cășărîl*, cășărie, «fromagerie», Mih, 98; W, II, 142. — <*cășăre*.

CĂȘCĂVĂL, sm.; pl. n. : *căpîle di cășcăvăl* «espèce de fromage», Dal, 62; Nic, 206 (*cășcăvăle* < *κασκαβάλι*); *cășcăvălu bun si-adără la munte, nu lu cl'mpu* (cașcavalul bun se face la munte, nu la clmp). — Pentru forma articulată *cășcăvălu* < *cășcăvăllu* < *cășcăvăllû* < *cășcăvăllû*, v. *cal*. — Cf. sicil. *cascavaddu* „caciocavallo”, BTS, XXIII, 316; tc. *qachqaval* și DA : *caș-caval*.

CĂȘCĂVĂLAR, sm., pl. *cășcăvălărî*, care face cașcaval, «fromager qui fait le cășcăvăl», Dal, 62.

CĂȘCĂVRĂC, sm. și sn. pl. *cășcăvrășt* și *cășcăvrășe*, PenB, VI, 26 — formă rară și oarecum derizorie a *cășcăvălului*.

CĂȘEĂR, CĂȘEĂRE, PAnt, 413 — v. *cășăr, clșăr, cășăre* și *strungă* 3°.

CĂȘEĂT, -lă, pl. *cășeăl*, -te, cu caș, «de fromage, où il y a du fromage»: *pilă cășeălă* (plăcintă de caș, de (cu) brinză), Al. 1903, 55 (*cășălă*) — cf. gr. *κασιόπ'ττα* (Boga, II, 76). — < lat. *caseatus* „où il y a du fromage”.

CĂȘERE, sf., pl. *cășeri*, groapă de catran, «fosse dans laquelle on fait couler le goudron» (Breăza), RMac, 32, 6; Lum, IV, 195; *cătrănea si-adună tu cășere* (catranul se strânge în groapa numită *cășere*). — < ?

CĂȘIGIC, sn., pl. *cășiğițe* (Sămărina), specie de iarbă, «herbe à feuille noire, comme celle du millet». — Cf. tc. *qachyq oly* (928) „cochléaria”. — < ?

CĂȘINGIC, sm., pl. ?, cerbice, «nuque»: *Iără s' loără di cășingic* (iar se luură (se inhătară) de ceafă), PB, 468²⁹. Sinonim: *nucă* 2°. — < ?

CĂȘIRIȘTE, sf., pl. *cășiriști*, stăuină, «endroit où autrefois il y avait une fromagerie», Dal, 62; Nic, 206. V. *căstăniște*. — Cf. și bg. *koșarište* „endroit servant de bercaill”. — < *cășeăre*.

CĂȘIRLIKE, sf., pl. *cășirllki*, meserie de baci, «fromagerie; le métier de faire du fromage», Dal, 62. — < *cășeăre*.

CĂȘOĂRĂ (Sămărina), sf., pl. *cășuri*, căscioară, «petite maison»: *'nă năstima cășoără* (o nostimă căscioară), ArE, 8. V. *căsică*. — < *căsă*.

CĂȘTIG (*mi*), vb. I, formă dispărută, Gram, 231; CDDE, 359 «soigner» — v. *clștiçédză* și dr. *căstiga* «soigner» (Teahă 121).

CĂȘTIGĂ, sf., pl. *căștidzi*, grijă, «soin; souci», Mih, 98; PScr, 202; *tradzi căștiga a lămil'et* (duci grija lumii), GrB, 128; *nu pol n'el' eă si-am căștigă* (eu nu pot să am mieii în pază), BNA, II, 20; *nu-și mătă el' căștiga* (ei nu-și ridică atenția, ei rămân atenți), CalGrB, 24. — V. *clștiğă*.

CĂȘUG, sn., pl. *cășuțe*, coșniță, «casse à légumes», Mih, 99. — V. *cușug*.

CĂT, *cătă*, PScr, 202; PAnt, 414 — v. *elt*, *kelt*.

CĂTARĂ, sf., pl. *cătări*, blestem, «imprécation», Dal, 62; Nic, 209; GEI, 125; BNA, III, 150. Sinonim: *blăstēm*. — < *κατάρα* „malédiction”.

CĂTĂ, prep.: *cătă lu dăsi?* (Încotro se duse?) — v. *cătră*, *cl'tă*.

CĂTĂ-, prefix bisilabic grecesc ce apare în compuse grecești. Sub forma *cata-* el apare și în compuse aromânești neinserate în acest dicționar, cum ar fi: *cata-frl'ngu*, *cata-kér*, *cata-sărpu* etc.

CĂTĂCNIE, sf., piclă, PScr, 202 — v. *cătăhnie*.

CĂTĂDICĂȚESCU, vb. IV (*cătădicăți*, -ft, -fire), condamna, «condamner», GEI, 124. — < *καταδικάζω* „~”.

CĂTĂDIXESCU, vb. IV (*cătădixit*, -xit, -xire), catadixi, «daigner; condescendre», Dal, 62; Nic, 208; GEI, 124. V. *căbule*. — < *καταδέχομαι* „~”.

CĂTĂDIXIRE, sf., pl. *cătădixiri*, catadixire, «action de daigner, de s'humilier», Dal, 62; Nic, 208.

CĂTĂDIXIT, -lă, pl. *cătădixit*, -te, umilit, «humilié», Dal, 63; Nic, 208.

CĂTĂFRONISĂSCU, vb. IV (*cătăfronisit*, -sit, -sire), înjosi, «humilier», PScr, 202; GEI, 124. — < *καταφρονώ* „mépriser”.

CĂTĂFRONIE, sf., pl. *cătăfróni*, dispreț, «mépris», Fl, II, 7, 20. — V. *catafrónise*.

CĂTĂGRĂFIE, sf., pl. *cătăgrăfi*, catagrafie, «enregistrement», Nic, 208. — < *καταγράφη* „~”.

CĂTĂHNIE, sf., pl. *cătăhnii*, ceață, piclă, «brouillard», Nic, 209; GEI, 124. V. *cătăcnie*, *lămă²* și *négură*. — < *καταχνία* „~”.

CĂTĂLAHTU, sn., pl. *cătălăhle*, zăvor, «verrou», Nic, 196; PScr, 202; *băgă cătălăhtul la uşe* (pune zăvorul la uşă). — V. *căpălăhtu* şi sinonimul *sirtu*.

CĂTĂLIN, -nă, pl. *cătălin'i*, -ne «.....?» : *di odră — odră 'şl-anălă sufrîn-feălile cătăline, cătăline şi s' ligănă tu yise* (din cînd în cînd îşi înălţa sprincenele.....?) şi se legăna în vise) Fl, I, 1, 13. — < ?

CĂTĂNDÎE, sf., pl. *cătăndîi*, avere, avut, «avoir, fortune; bagage», Dal, 63; Mih, 100; GEI, 124; PLit, 680; *căsa ş' cătăndia tălă lă eară gâl'ina ş' cucăllu* (casa şi averea toată le era găina şi cocoşul), PB, 30¹⁰; *lă l'ed bând ş' cătăndie* (le ia viaţă şi avere), CalGrB, 123; PAnt, 268; Bair, 98; *sculă' tute cătăndîile căma alepte din căsă* (ridică toate bagajele mai alese din casă), Lum, V, 17; 18. — V. *cătăndă*, *cărăndie*, sinonimul *nicukirătă* şi alb. *katand* „proprietă”.

CĂTĂNDISĂSCU, vb. IV (*cătăndisli*, -sli, -sire), deveni, «1°. devenir; réduire; 2°. parvenir; finir par; 3°. soigner», Dal, 63; Nic, 208; Mih, 100; GEI, 124. — 1°: *hil'i di amiră' s' cătăndisli pri hăla éstă!* (fii de împărat şi să ajungeţi în halul acesta!), PB, 470⁸; 2°: *cătăndistră cu furlika* (au încheiat cu brigandajul); 3°: *nveăsă nu-l cătăndisăşte* (nevasta nu-l îngrijeşte), PenB, VI, 20 — v. *frundisăscu*. — < *κατανω* „rendre; finir par”.

CĂTĂNDISIRE, sf., pl. *cătăndisiri*, ajungere, devenire, «action de devenir, de dégénérer en», Dal, 63; Mih, 100.

CĂTĂNDISIT, -lă, pl. *cătăndisli*, -le, devenit, «reduit; devenu; soigné», Dal, 63.

CĂTĂPĂTĂSCU, vb. IV (*cătăpătit*, -tit, -tire), încerca, «observer; constater; essayer», Dal, 63; Nic, 208; GEI, 124; PenB, V, 46; *lu nviă s' u cătăpătească* (li învăţa să o încerce), PB, 446²⁷ — v. *dukimăşăscu*. — < *καταπατω* „fouler aux pieds; anticiper”.

CĂTĂPĂTIRE, sf., pl. *cătăpătiri*, încercare; constatare, «action d'observer», Dal, 63; Nic, 209.

CĂTĂPĂTIT, -lă, pl. *cătăpătit*, -le «observé; constaté», Dal, 63.

CĂTĂPRĂSCU, vb. IV (*cătăprăli*, -răli, -răire), relaxa, «relâcher; tranquilliser; radoucir», GEI, 124; *furlikile cătăprătră* (hojiile s-au mai relaxat). — < *καταπραύνω* „adoucir, soulager”.

CĂTĂR, s....? «chaussure», Gram, p. xxx; CAr, 79 (apud Boiagi). — < ?

CĂTĂRĂSĂSCU, vb. IV (*cătărăsli*, -sli, -sire), excomunica, «excommunier», Nic, 209. V. *cătără* şi *cătărăysăscu*. — < *καταρῶμαι* „maudire”.

CĂTĂRĂSIT, -lă, pl. *cătărăsli*, -le «excommunié»: *Arml'n'i cătărăsli di bisputădz greŝi* (aromâni excomunicaţi de arhieriei greci).

CĂTĂRĂR, -ră, pl. *cătărări*, -re, catergar, «rusé; fripon; coquin», PB, 563; GEI, 125; *aestu cătărăr* (acest viclean), PB, 8¹⁷. — < *κατεργάρος* „rusé”.

CĂTĂRĂRĂLE, sf., pl. *cătărărăle*, ticăloşie, «ruse; coquinerie», PB, 563; 467²⁷; GEI, 125. — < *κατεργαρία* „”.

CĂTĂRĂSĂSCU, vb. IV (*cătărăsli*, -sli, -sire), afurisi, «maudire; excommunier», Dal, 63. V. *cătărăsăscu* şi *afurisăscu*. — < *καταργῶ* „abolir”.

CĂTĂRĂSIRE, sf., pl. *cătărăsiri*, afurisire, «action de maudire», Dal, 63.

CĂTĂRĂSIT, -lă, pl. *cătărăsli*, -le, afurisit, «maudit; excommunié», Dal, 63.

CĂTĂRNĂSĂSCU (mi), vb. IV (*cătărnăsli*, -sli, -sire), cătrăni, «goudronner; pester; maudire», Mih, 100. — V. *cătărnăscu*.

CĂTĂRNĂSIRE, **CĂTĂRNĂSIT**, Mih, 100 — v. *cătărnăsire*, *cătărnăsli*.

CĂTĂRUSIT, -lă, Cod, 11¹⁷; *vrel s' hil cătărusită?* (vrei să fii afurisită?) — v. *cătărăsli*.

CĂTĂSTRĂPSĂSCU (mi), vb. IV (*cătăstrăpsli*, -sli, -sire), distruge, «détruire, anéantir», GEI, 125. Sinonime: *afănisăscu*, *prăpădăscu*, *sutrupsăscu*. — < *καταστρέφω* „”.

CĂTE, prep., cite, PScr, 202 — v. *cl'te*.

CĂȚIURIE, CĂȚIURIL'E, sf., pl. *cățiuril, cățiuril'e*, acuzare, «accusation; blâme», Dal, 63; Nic, 209; PB, 563; GEI, 125. — < κατήγορία „~”.

CĂȚIURSĂSCU (mi), vb. IV (*cățiursil, -sil, -sire*), reproșa, «reprocher; accuser; blâmer», Dal, 63; Nic, 209; Mih, 101; GEI, 121; *Ți cătiursi bărbătu* (și-a calomniat bărbatul), PB, 334²³; *Ți ma cătiursăști feățile a noastră?* (ce tot critici fetele noastre?), LP, 125. — < κατήγορος „~”.

CĂȚIURSIRE, sf., pl. *cățiursiri*, acuzare, «action de critiquer, de blâmer», Dal, 63; Mih, 101.

CĂȚIURSIT, -lă, pl. *cățiursil, -le*, ponegrit, «critiqué; blâmé», Dal, 63; Nic, 209.

CĂTIKISĂSCU, vb. IV (*cătikisil, -sil, -sire*), locui, «habiter, demeurer», Cod, 98 b²⁵; GEI, 125. Sinonim: *șed* 3°. — < κατοικῶ „~”.

CĂTILIN, adv., cătilin, «petit à petit»: *lăna, astăl'edlă, si-aproăke cătilin, cătilin di hoără* (luna, supărată, se apropie cătilin, cătilin de sat), Fl, I, 3, 10; *undă căldură dăfe... si-arăspindză cătilin, cătilin tu căliva di artgóz* (o căldură dulce... se răspindea încet, încet în coliba de trestie), Fl, II, 3, 2; II, 6, 4. Sinonim: *agăle*. — Cf. și mgl. *cătilin* (PMegR, II, 65; GrS, III, 199; CapM, III, 65). — DR, IV, 706: < lat. *cautelinus. — < cl'te + *lin (v. *cltelin*).

CĂȚINĂR, sn., pl. *cătinăre*, lacăt, «serrure, cadenas», Nic, 210; Mih, 101; CDDE, 290; DR, III, 222; *porțl... nel'tse cu trei cătinăre* (porți... închise cu trei lacăte), PLit, 933. Sinonim: *cl'edle*. — Cf. și gr. κατινάρι. — < lat. *catenalis (cf. *catenarius* „relatif à la chaîne”).

CĂȚINĂ, sf., pl. *căline*, spinare, «colonne vertébrale», PET, 35. Sinonim: *skinărdl*. — Gr. κατινά ('Ανδρ, 152). — < lat. *catena* „chaîne”.

CĂȚINDIE, sf., avut, PB, 563 — v. *cătdădie*.

CĂȚINDORĂȘŪ, sm., pl. *cătdindorășl*, cocoș, DR, III, 757; IV, 787 — v. *ctndăturășū* și alb. *këndës* „gallo” (*këndônj* „cantare”).

CĂȚRÂN, -nă, pl. *cătrân'l, -ne*, nenorocit, «infortuné, malheureux»: *cătrânlu ȝlône* (nefericitul flăcău-mire), PLit, 1053; PANT, 59 (ca folclor, cf. PPar, 71—75); *nsoără-f hl'lu, leă cătrăno* (însoară-ți fiul, fa nenorocită), Fl, II, 2, 5. Semantic, cf. *bulsil, cōrbu², kīsă¹* etc. — V. *cătrănsăscu* și:

CĂȚRĂNE, sf., pl. *cătră'n'l, catran*, 1°. *poix liquide; repoussant, répugnant*; 2°. *malheureux*, Dal, 63; Nic, 210; Mih, 102. — 1°. *cu bărba lăle — cătrăne* (cu barba neagră — catran), GrB, 223; PANT, 227; BNA, IV, 144; *ah'l'nu cătrăne l't-si păreă* (atît de respingătoare (nesuferită) i se părea), PB, 195²⁴; 2°. *fudzi cătrăne nvirină* (a plecat amărit catran, cătrănit), PB, 234⁵; *tinireăfă lăle di cătrăne* (nefericită tinerete cătrănită), Cal, 1911, 58; BNA, V, 116 și 125; *căsmēlea a meă di cătrăne* (norocul meu cătrănit = soarta mea nefericită), PB, 381¹²; *cătrăne lăle!* (nefericire tristă!) — cf. *bolă, bulădă, kīsă¹, sēră* etc. — Cu sensul 2°, cuvîntul aparține mai mult graiului femeilor. V. *cătrănsăscu*. — *Cătrănea* se extrage din lemn de pin — așa cum, în mică măsură, se face și în munții județului Mehedinți (România). Dintre satele aromânești ale Pindului, *Bredz(n)a* e cel care are monopolul fabricării acestui articol — v. *cășere*. — Cf. gr. κατράμι, it. *catrame*. — < tc. qatrân (964) „goudron”.

CĂȚRĂȚĂ, sf., pl. *cătră'ț*, nenorocire, «malheur», Dal, 63. Sinonime: *distihle, lădăfă, păcus, tazirăle* etc. — V. *cătrăcēarcu, rău*. — < ?

CĂȚRĂ, CĬȚRĂ, CĬȚRI, CĂȚĂ, CĬȚĂ, prep., către, «vers; envers; contre», Dal, 63; Mih, 102; PScr, 202. — 1°. *cătră seără* (spre seară), PB, 429¹⁴; 472¹⁴; Cod, 113⁹ și PANT, 294 (*di cătră seără*); BNA, I, 52; 2°. *s' turnă cătră n'să* (se întoarce spre dînsa), PB, 59²⁷;

450³⁶; 3°. *s' turnă cǎtrǎ l'iftu* (se întoarce către țigan), PAnt, 85 — (cf. † dr.: „ridică ochii către ceriu”, Dens, II, 277; „merse cătr- înși”, „venrea către noi”, *ibid.*, 400; „dzise către mine”, *ibid.*, 401; „vineră cătr-insulă”, CC, 54²⁸ etc.); 4°. *cǎtrǎ lu loără* (spre unde, încotro apucară), PB, 274; 5°. *cǎtrǎ aǎǎ feǎfirǎ* (către aci, în direcția asta porniră), PB, 277; 6°. *pl'nǎ s' li tǎrn'i cǎtrǎ aceǎia* (plină să te întorci cam așa), PB, 462¹⁴; 7°. *cǎtrǎ di pǎrlea aǎǎ* (spre partea aceea), PB, 278; 8°. *pl'nǎ cǎtrǎ di-adoǎrǎ* (plină spre zori), PB, 374⁸ — v. di 56° și it. „lo sole se levera verso de sera” (Hf, VII, 27); 9°. *lo sǎ s' loǎrnǎ cǎtrǎ dinǎpǎt-l'i* (apucă se se întoarce spre înapoia lui), PB, 153²⁸; 10°. *val erǎ di cǎtrǎ di andzǎre* (o fi fost spre zori de zi), PB, 203³¹ — v. di 56°; 11°. *'sǎt-turnǎ' ǎcl'il'i cǎtrǎ la Dumnidzǎ* (își întoarce ochii către Dumnezeu), PB, 26¹²; 119⁶; 229¹²; 12°. *mutreǎ cǎtrǎ n sus* (privea în sus), PB, 25⁶; 13°. *acǎǎrǎ cǎtrǎ nǎpartǎ* (apucară încolo), PB, 40¹⁵; 14°. *cǎtrǎ n dzǎre* (spre zare), PB, 374⁷; 15°. *cl'trǎ n hoǎrǎ-l'i* (spre satul lui), PB, 363¹⁷; 498¹⁰; 16°. *l'i-u deǎdǎrǎ cl'trǎ tu lǎme* (apucară în largul lumii), PB, 8⁹; 17°. *mutreǎ cl'trǎ tu grǎdǎnǎ* (privea spre interiorul grădinii), PB, 9¹²; 372⁴; 18°. *cl'trǎ tu aspǎrdzǎre a beǎril'el* (spre spartul petrecerii), PB, 463¹⁸; 19°. *l-leǎsǎrǎ cl'trǎ soǎri* (l-au întins spre soare, cu fața spre răsăritul soarelui), PLit, 629; PARom, 41; 20°. *eǎstǎ-l cǎtrǎ soǎre* (el e scăpătat de tot, gata a fi întins, ca un mort, cu fața spre soare), PARom, 41 — v. soǎre 4°. — <lat. *contra* „en face de, vis-à-vis de, contre”.

CĂTRĂȚEĂRCU, -că, pl. *cǎtrǎȚeǎrǎfi*, -fe, rău, „méchant, malin”, răutăcios, Dal, 63. V. *cǎtrǎȚǎ*. — < ?

CĂTRĂMĂ (Ŭ), sm., pl. *cǎtrǎmǎdz*, cataramă, frlu, „boucle (en métal)”; bride — v. *fl'rnũ*, Mih, 102. — < ?

CĂTRĂNĂR, sm., pl. *cǎtrǎnǎrǎi*, care face catran, 1°. goudronnier; 2°. personne de basse condition, Dal, 63. — <*cǎtrǎne*.

CĂTRĂNÎT, -lǎ, pl. *cǎtrǎnǎf*, -le, cătrănit, „goudronné”: *fǎrlu... cǎtrǎnǎf* (hoțul... plin de catran), PB, 306²¹.

CĂTRĂN(S)ĖSCU (mi), vb. IV — v. *cǎtrǎnǎsĖscu*. — <*cǎtrǎne*.

CĂTRŬVǎ, sf., pl. *cǎtrǎve*, carafă, „carafe, bouteille”: *pǎtru cǎtrǎve cu gǎra nĖlos și nu s' veǎrsǎ — fl'fǎli di vǎcǎ* (patru carafe cu gura în jos și nu se varsă — Țifele de vacă), PLit, 407. Sinonim: *cǎrǎfǎ*. — <alb. *katrǎve* „boccale”.

CĂTUHĖ, sf., pl. *cǎtuhǎi*, stăpînire, „possession; occupation”, GrS, VI, 384; *ar(u)cǎrǎ cǎtuhĖ pri cǎsǎ* (au pus stăpînire pe casă). — <*κατοχή* „~”.

CĂTUKIȘDÓ, pron. nedef., oricît, „n'importe combien”: *macǎr cǎtukișdó Ți s' hǎbǎ* (cel puțin oricît ce sǎ fie), Cod, 118 b¹⁸. V. *cǎnkișdó*. — <*cǎ'tu + kișdó*.

CĂTŬN, sn., pl. *cǎtũne*, cătun, „hameau”, DR, II, 465; CN, 168; *cǎtũnlu... durn'eǎ greǎ* (cătunul... dormea greu), Lum, VI, 4, 21; *eǎstǎ cǎtũnlu a meǎ* (e cătunul meu), Fl, I, 2, 7. — Cf. mgl. *cǎtũn* (PMegR, II, 65; CapM, III, 66; GrS, III, 199); alb. *katunt* „villaggio” și BS1, 494; Drag, 113-115. — GrS, VII, 92: <iranice *kat(a)*. — < ?

CĂTŬNǎ, sf., pl. *cǎtũne*, colibă; avere, stare, 1°. chaumière, cabane; avoir, fortune; 2°. pleutre; homme endiable, Nic, 210; CSt, I, 4. — 1°. *'sǎt-adrǎrǎ cl'ti unǎ cǎtũnǎ* (și-au făcut cite o colibă) — v. *cǎlvǎ*; *aǎstǎ erǎ tũtǎ cǎtũna* (aceasta era toată averea), Fl, I, 1, 13 — v. *aveǎre*; *nel'id cǎtũna-lǎ cu cl'ǎlle* (închid avutul lor cu lacătele), PenB, VII, 15; *om fl'rǎ cǎtũnǎ, om Țe nu poǎli si-adǎrǎ cǎtũnǎ* (om fără stare, om care nu poate să facă stare, casă) — v. *cǎsǎ* 3°, *cǎșǎre* 2°; 2°. *Țe cǎtũnǎ!* (ce poamă de om !), PGr, 38. — Credem că, sub influența substantivelor feminine *cǎsǎ*, *cǎlvǎ*, *hoǎrǎ* etc.: *cǎtũnǎ* < *cǎtũn*.

CĂTURΘUSĖSCU, vb. IV (*cǎturθusǎi*, -sǎi, -sǎre), reuși, „venir à bout; réussir”. Mih, 102; GEI, 125. V. *cǎtǎrθose*. — <*κατορθώ* „~”.

CĂTUȘE, sf., pl. *cățuși* și *cățuși*, pisică, «1°. chat; 2°. hypocrite», Nic, 210; Mih, 102; PScr, 202; CDDE, 293. — 1°. *cl'ne, cătuse* și *șarpe* (cline, pisică și șarpe), PB, 66²⁰; *cățusea 'șl-la făta* : — *sémmu că va da plodte* (pisica își spală fața : — semn că va ploua) — cf. prov. „Quand le chat se frotte l'oreille, c'est la grande pluie qui se réveille”, Cas, 156; *amiroăn'ea lăfăa ca 'nă cătuse* (împărăteasa tăcea ca o pisică), PB, 321²²; 2°. *si șleăi țe cătuse eăslî el!* (dacă ai ști (ai fi știut) ce ipocrit e el!) — v. *cărbune* 3°. Sinonime: *măfă, pă'să, pisăi*. V. *cățușă* și *sug*². — Pentru dacoromână: DR, III, 666; PMar, 216; DA. — <lat. *catta* + -ăse.

CĂTUȘŪ, sm., pl. *cățuși*, cotoi, «matou», Dal, 63; PB, 563. — Pentru -ășu, cf. *n'ilășu, pirășu* etc. Sinonim: *mațearoc*. — Cf. † dr. *căluș* „chat”, Dens, II, 494. — V. *cătuse*.

CĂȚĂ (nord), sf., pl. *cățe* — v. *căbă* —, broască țestoasă, PScr, 202; DR, II, 522. — Cf. alb. *kēlhmill, kērmill* „lumaca”. (Le, 448; GM, 182).

CĂȚĂRĂSĂSCU, vb. IV (*cățărăsli, -sil, -sire*), curăți, «nettoyer; purifier», PScr, 203; GEI, 126. Sinonime: *cur*², *spăstrăscu*. — <καθαρίζω „~”.

CĂȚĂRISIRE, sf., pl. *cățărಿಸiri*, curățire, «nettoyage; épuration», Cod, 120¹⁴. Sinonim: *spăstră*.

CĂȚĂRUSIT, -lă, pl. *cățărusiți, -le*, curățit, «nettoyé; propre», Cod, 89²².

CĂȚIR, sm., pl. *cățiri*,... judecător?, «... juge?»: *ș' cățlă praz mălți cățirli* (și cere bani mulți...?), GrS, IV, 218 — <?

CĂȚAKE, sf., Lum, V, 8 — v. *cufăke*.

CĂȚAO (nord), **CĂȚĂUĂ**, sf., pl. *cățale*, cătea, «1°. chienne; 2°. méchante», Nic, 210; PAnt, 414. — 1°. *cățăua filă' patru căță'l'i* (căteaua a fătat patru căței); *s' u angănă'm cățăua di-ațăde* (să chemăm căteaua de aci = să fugim de aci), PB, 404²⁰ — v. *angân* 2°; 2°. *neărca ațăd cățădă* (nearca cea rea), PB, 196²¹; *mira-a meă cățădă* (soarta rea a mea), LP, 177; BNA, II, 16; *cățădă loăși, cățălăși feăfe* (cătea (femeie) rea) ai luat, căței *răi* a fătat), PB, 198⁴. — <lat. *catella* „petite chienne”.

CĂȚĂL, sm., pl. *cățăli*, cățel, «1°. petit chien; 2°. gousse d'ail», Nic, 210; PB, 563. — 1°. *căță'l ptrjit* (cățel cu păr lins); 2°. *doi căță'l'i di al'tă* (doi căței de ai). V. *clă'l*. — <lat. *catellus* „petit chien”.

CĂȚĂLĂC, CĂȚĂLĂC, CĂȚĂLĂȘŪ, sm. (și adj. : -lăcă, -lică, -lășe), pl. *cățălăci, cățălăci, cățălăși* (adj. : -lățe, -lățe, -lășe), cățeluș, «tout petit chien», Fl, II, 6, 5; Mih, 100; PB, 563; *yini după mîni ca cățălășă, ca mînăr* (vine după mine ca un cățeluș, ca mînăr).

CĂȚĂMĂKE, sf., pl. *cățămă'ki*, legănare, «dandinement», Dal, 63; *Pépa 'șl-făfe cățămă'ki* (Pepa își leagănă corpul, face gesturi afectate), PLit, 941 — transpunere eronată la CAR, 210 : „Pepa se face frinturi” !. — <χούταμα(χι) „claudication; boitement”.

CĂȚĂN, sn., pl. *căță'ne*, Mih, 100; PScr, 202; Lum, I, 184; CFr, 187; *un căță'n di mel'tă* (o farfurie de mei), Fr, I, 3 — v. *cățl'n*.

CĂȚĂROĂNE, sf., pl. *cățărăoăn'e*, «galette feuilletée et bien cuites», plăcintă cu foi multe și bine rumenită, încrețită la suprafață, ICar, 33. — Pentru alte feluri de plăcinte, cf. și BNA, III, XI. — V. :

CĂȚĂRÓS, -roasă, pl. *cățărăși, -roăse*, creț, buclat, «crêpe, crêpelu; bouclé; frisé», Dal, 63; Nic, 211; GEI, 125. Sinonim: *zgur*. — <καταρός „~”.

CĂ-ȚE?, **CĂ-ȚE**, de ce?; pentru că, «pourquoi?; parce que», Nic, 211; PB, 563; *că-țe nu vin'își? — că-țe nu pulăl* (de ce nu veniși? — pentru că nu putui). — V. *epiđi* și *că* și *fe*.

CĂȚEI, sf. pl., «figure de danse», lăsarile corpului pe vine, cu genunchii îndoiți, ale celui ce dansează anumite *čedmeuri* și care, în acest timp, ca și în dansurile căzăcești, azvîrle alternativ din picioare cînd înaintea, cînd lateral. V. *cățl*. — <alb. *këcenj* „saltare; ballare”, *këcim* „salto, ballo”, *κατοεί, σπεύδω*”.

CĂȚESCU, vb. IV (*cățil*, -*șil*, -*șire*), Însăila, «faufiler une étoffe», Dal, 63. — < ?

CĂȚIĂĂ, sf., pl. *cățlăe*, ghiocel?, «perce-neige? giroflée blanche?», Nic, 211. — V. *cățlădă*.

CĂȚI, sf. pl. — v. *cățel* — : *așteară căți* (așterne (execută) *căți*), Fl, II, 5, 9. — Nu ar fi exclusă și o influență a imperativului grecesc sg. *κάτω* = *κάθισε* de la *κάθουμαι* „stai jos”).

CĂȚIE, sf., pl. *cățil*, vâtrai, «attisoir», Dal, 63; Nic, 211; Mih, 101; GEI, 125 (< *κατσί*); REW, 2434 (< *κατσί*); Al. 1903, 82; Lum, III, 340; *lom carl mășea, carl cățla* (luarăm care cleștele de foc, care vâtraiul), CalGrB, 45. — Cf. și alb. *kacifë* „palette di ferro per il fuoco”, precum și mgl. *cățilă* (PMegR, II, 65; GrS, III, 200; CapM, III, 66).

CĂȚIN, Gram, 228 — v. *cățl'n* și † dr. *cățln*.

CĂȚIRE, sf.; **CĂȚIT**, -*lă*, Dal, 63 — v. *cățescu*.

CĂȚIO (fărșeroți), sn., pl. *cățioe*, ban, «monnaie»: *cu cl'te un cățio nhipi lu meäre* (cu cite un ban înfipt în mere), CFr, 170. — < alb. *kaelidhe* „moneta dal valore di mezza pistra”.

CĂȚI'N, sn.; **CĂȚI'NĂ**, sf., pl. *cățl'ne*, farfurie, «plat, écuelle», Dal, 62; Nic, 210; PScr, 202; *undă cōcă lu cățl'nă* (o bomboană în farfurie), PLit, 15; *l'i-da cățl'nlu călpu* (ii dă farfuria falsă), PB, 455³⁶; *aspărse tâte cățl'nile di pi meăsă* (a spart toate farfuriile de pe masă), PB, 330³⁹. V. *căț'n*, *cl'ôn* și sinonimul *pheâl*. — < lat. *catinum* „plat en terre”.

CĂȚUT, sn., cuțit, PB, 563; ArE, 24 — v. *cl'ut* și *lipidă*.

CĂŪLE, sf., pl.?, condiție, «conditions»: *ft daŭ fedăta, mașl'ănă căŭle* (tți dau fata, numai cu o condiție), Lum, I, 205. V. *căvâle*. — < alb. *kaull* „patto” < tc. *qavl* (986) „convention”.

CĂŪR, -*rd*, pl. *căŭrî*, -*re*, păgîn, «infidèle, mécréant»: *simînță s' nu-șl arml'nă di căŭra di Arml'nă* (nici sămînță să nu-și rămînă din păgîna de aromână), BNA, I, 110. V. *șeaŭr* și sinonimele *ăpistu*, *dinsl'z*. — < alb. *kaurr* „miscredente” < tc. *guiaour* (1007) „infidèle”.

CĂURĂ, sf., pl. *căŭrî*, arsură, «brûlure stomacale»: *plta di prașl adŭŭe căŭră* (plăcinta de praji provoacă arsură stomahală). — < *καοŭρα* „~”.

CĂŪȘE, sf., pl. *căŭșl* «prison?; guérite?»: *lu căŭșea lu eră nol'is tătă-n'tu* (în ghereta (?) unde era închis tatăl meu), Fl, I, 5, 10. — Cf. alb. *kaush* „quartiere” și dr. *căuș*. — < ?

CĂVĂL, sn., caval, CN, 103 — v. *cavdl*.

CĂVĂLĂ, sf., pl. *căvdl'l'i* și adv., călărie; călare, 1°. *équitation*; 2°. *cheval de selle*; 3°. *à cheval*, a cavallo; *à califourchon*, Dal, 65; Nic, 181; Mih, 202. — 1°: *di dōrlu a căvdlăl'eî, neclăică' ymărlu* (de dorul călăritului, a încălecat măgarul); 2°: *căvdl'l'i cu frln în gără, carl adŭc pri-Armă'n'l călăre* (cai de călărit cu friu în gură, care aduc pe aromâni călare), PenB, II, 110; BNA, II, 48; *eŭ am un cal di căvdlă* (eu am un cal de călărit); *cl'te căvdl'l'i vreî si-acăŭ?* (clți cai (sau catiri) de călărit vreî să închiriezi?) — v. *binêke*; 3°: *un om căvdlă pri cal* (un om călare pe cal), PB, 191⁷; *căvdlă pri un niôr* (călare pe un nor), PLit, 802; PAnt, 91; *aŭșu, l'eă-me căvdlă* (bătrîne, ia-mă călare, ia-mă în circă), PB, 208³⁹; *l'i si-arucdră căvdlă al șegă* (i se rezeziră în circă lui Ghegă), Fl, II, 6, 6; *pl'nă tōra nol him căvdlă* (plină acum, noi sîntem deasupra, noi sîntem călare). E același cu *căldre*: *pri-ŭn cal dlu nls căvdlă* (dînsul călare pe un cal alb), PAnt, 299; BNA, I, 128; *toŭ și tode yin căvdlă* (toți și toate vin călare), PAnt, 297; BNA, I, 124; *pot s' arăvdu căldre?* (pot să rabd călare?), PB, 201⁸ — v. *căldră*, *căldre*. — < *καβdlλa* < it. *capalla(re)*.

CĂVĂLĂR, sm., pl. *căvdlărl*, călăreț, căprior, 1°. *cavalier*; 2°. *chevron*; 3°. *doublure des caleçons*, Dal, 65; Nic, 182. — 1°: *nizâm căvdlăr* (soldat turc călăreț), Trib, II, 7-8, 24; *un ŭlōne căvdlăr* (un tînăr călăreț), ArE, 11; *triŭă prin dzărî un căvdlăr* (prin zări trecea un călăreț), PAnt, 158 — v. sinonimul *sufari*; 2°: *pristi căvdlăr yine eilla* (peste căprior vine acoperișul) — v. *căldr*; 3°: *zmeăna eăste fără căvdlăr* (izmana e fără căptușeală sub furca picioarelor). V. *căldrăŭ*. — < *καβαλάρης* < it. *cavallaro*.

CĂVALĂRIE, sf., pl. *căvălăril*, cavalerie, «cavalerie», Dal, 65; Nic, 182; PB, 564; *pizura* și *căvălăria*, PLit, 1019; PAnt, 39 — v. *pizură*. Sinonim: *călărie*. — < καβαλάρια < it. *cavalleria*.

CĂVTĂ', sm., ceartă, Mih, 102 — v. *ctvyd'*.

CĂVTĂȚI, CĂVGĂȚI, CĂVTĂNȚI, sm., pl. *căvyd(n)gēdz*, certăreț, «querelleur; bataillieurs», Dal, 65; Mih, 102; Cod, 20¹³. — <tc. *qavghadjy* (878) „querelleur”.

CĂVTĂTURA, sf., pl. *căvyături*, ceartă, «querelle». V. *căcdătura*. — <*căvyd'*.

CĂVRĂMĂ (grămosteni), sm., pl. *căvrămădz*, conservă de carne, «conserves de viande bouillie, mise dans le saindoux ou dans la graisse et le tout dans une outre», tocană (cf. LL, IV, 176-182). — Cf. gr. *καβουρμας* < tc. *qəourma* (939) „conserves de viande”.

CĂVŪKE, sf., pl. *căvūki*, pălărie ciudată, «chapeau baroque». Cf. tc. *qovouq* (985) „cavité”. — < καβοῦκι „~”.

CĂVŪLE, sf., PB, 564: *l'i-u da cu căvŭlea că...* (l-o dă cu condiția că...), PB, 139¹¹ — v. *căule* și sinonimul *sinfunie*.

CĂVŪR, sm., Nic, 182 — v. *căvru* și sinonimele *cărăvîdă, hărîdă, rac*.

CĂVŪRE, sf., pl. *căvuri*, mormint, «tombeaux», Nic, 182. — V. *kivure*.

CĂZĂNE, sf., pl. *căzd'n'i*, cazan, «chaudière — v. PIm, II, 208», Dal, 65; Nic, 183; Mih, 102; *la cășeare, lăptile l-hîrbem tu căzâne* (la stîină, laptele îl fierbem în cazan); *m'ne băgă'm căzâne la-ar'ŭ* (mline punem cazanul la riu = mline spălăm la riu); *căplu — căzâne* (capul — cl un cazan). — <tc. *qazan* (959) „~”.

CĂZĂNȚI, sm., pl. *căzănghēdz*, cazangiu, «chaudronnier», Dal, 65; Nic, 183; Mih, 103. — <tc. *kazghandjy* (959) „~”.

CĂZĂNSĂSCU, vb. IV (*căzânsŭ, -sŭ, -sŭre*), clătiga, «gagner». V. *acăzânsăscu* și sinonimul *amintu* 1°. — <tc. *qazanmaq* (959) „~”.

CĂZĂNŪLE, sf., pl. *căzănŭle*, cazan mic, «petite chaudière», Dal, 65. — <*căzâne*.

CĂZINĂR, sn., pl. *căzinăre*, opaiț, «lumignon». Sinonim: *lihnăr*. — <*cazin*.

CĂZÎMIE, sf., pl. *căzîmŭ*, cazamie, «recueil de sermons», Dal, 65. — V. *cazanie*.

CI, conj.: *ci bîgăr! ci nu bîgăr! — ūnt eăsti* (că au băgat sau că nu băgară — e același lucru) — v. *că*.

CI' CĂ!, **CI-CI-CI'!**, **CI-ŬCĂ!**, cucurigu!, «coucouricou!», it. *chicchirichi!*: *ci'că, ci-l'-că!* (cucurigu!), PB, 30¹⁹; *ci-ci-ci'!*, *ci'ntă cucôllu (ci-ci-ci'! cîntă cocoșul)*, BNA, I, 84. — V. *cucuricu* și:

CĂCĂREDZŪ, vb. I: *dădo, va l'i-u cō ăredzŭ* (mamă, am să i-o zic (să cînt) ca un cocoș), Al. 1903, 68 — v. *căcărédzŭ, cŭcŭrédzŭ*.

CÎCÎŪ, sm., pl. *ciŭ* (și *ci'cean'i*), asin, «âne», Dal, 78 (sub *dînglŭd*); CSt, I, 44; PETim, 9; „*yumărŭ*, figurat e numit... *ciŭŭ*”, PLit, 689. — Apare ca poreclă în onomastică (de ex. la Aydela, ca nume de familie). De fapt, astăzi nu i se mai cunoaște sensul acestui cuvînt care e și foarte puțin în circulație. Circulă numai ca nume de catr masculin — v. *arăp*³, *bărdzu*, *dașă, gal* etc. V. *cucŭlă*. — <tc. *qyteh* „partie du derrière de toute chose; derrière d'homme, d'animal; croupe”.

CI' CÎUBĂ, sf., buturugă, PLit, 15 — v. *căcŭbă*.

CÎFTĂNE, sf.: *mul'êrl tricŭte cu ciŭtă'n'i dîn Pôle* (femei în etate cu maramă din Constantinopol), GrB, 254 — v. *căftăne*.

CÎFTĂ', sm., pl. *ciŭtădz*, cuvertură de pînză, «morceau de toile long et étroit dont on couvre la huche ou la planche à porter les pains au four», Dal, 55. Sinonim: *misăle*. — V. *ŭtă, ŭtă'*. — <*căftăne + ŭtă'*.

CÎH! interjection signifiant „(ne pas dire) aucun mot, ni même un *cih!*”, PB, 564. — V. *gŭh!*, *cŭcŭ!*

CÎ'INE (nord) sm., pl. *cl'in'i*, Cod, 116 b¹ (*că'tn'li*) - v. *cl'ne*, iar pentru epenteticul -i-, cf. *aml'n* și CAR, 213-214.

CÎPE, sf. invar.: *clipe s' feđiră* (se făcură nevăzute), PLit, 788 - v. *căipe*.

CÎLCÎN'ÎŪ, sn., pl. *clcl'n'e*, călci. - În directă legătură cu ghicitoarea reproducă sub *călcin'tă* 1°, cf.: „Ce qui regarde vers la maison en allant à la fontaine et vers la fontaine en allant à la maison - *Le derrière*” LLP, XV, 251 (Basci).

CÎ'LCŪ, sm., pl. ?, rină, «côté, flanc, hanche»: *kirağéadzli s' tmsiră: ūnlu pri cl'lcu, dltu pri dltu* (chiragii se întinseră (se culcară): unul pe rină (într-o rină), altul cu fața în jos, la pământ), GrB, 140. - <bg. *kălkă* „Hüfte (hanche); Oberschenkel (haut de la cuisse)”.

CÎLFĂ', sm., pl. *clfădz*, calfă, Nic, 190; Mih, 86; PB, 560 - v. *călfă* și *čirăc*.

CÎLFĂL'KE, sf., pl. *clfăll'ki*, călfie, «compagnonnage», Dal, 56. - <*clfă*.

CÎLTÔR, -toare: *clitôrlu ș' ll'ndzillu nu-ăd păreăsinl și strbtôrl* (călătorul și bolnavul nu au păresimi (nu postesc) și sărbători), PLit, 454 - v. *călător*, *călitôr*.

CÎL'É, sm., pl. *cl'eădz*, PenB, V, 51 - v. *clștă*, *călă*.

CÎMĂRĂ, sf.: *ll'ni-n'te, vrătă, pi clmă'rl* (ține-mi-te, iubito, în înmîndriri), ICar, 32 - v. *cămără*¹.

CÎMBĂCŪKE, sf., pl. *clmbăcūkl*, plăcintă de mălai, «galette de farine de maïs», CFR, 107. Sinonime: *pispillă, pruscuită*. - <alb. *xeμβē* - *χούxjē* (Hr, 150; Le, 1044, sub *pipēq*).

CÎMPĂR, -ră, pl. *clmpăr*, -re, cîmpean, «habitant de la plaine», Mih, 89. Cuvînt neidentificat. - Cf. lat. *camparius* „garde-champêtre”.

CÎMPÎC, sn. (pl. *clmpîse*), cîmp mic, «petit champ», Dal, 57. - V.:

CÎMPÎȘŪ¹, sn., pl. *clmpîșurl* «petit champ», Dal, 57.

CÎMPÎȘŪ², -șe, pl. *clmpîșl*, -șe, cîmpenesc, «champêtre, de plaine», Dal, 57; *tulipulă clmpîșe* (produs, avere de cîmp), FI, II, 4, 6. v. *munțișă*. - V.:

CÎMPU, sn., pl. *cl'mpur*, cîmp (sg. articulat: *cl'mpul*; la Sămărina: *cl'mplu*, ca și *môrllu, pôrcu, vimlu* etc.), «champ; pays plat; plaine», Dal, 57; Nic, 191; Mih, 89; *tu cl'mpul di Bitule* (în cîmpia Bitoliei), PLit, 831; *toămna, mălt Armă'n'l dipăn tu cl'mpu* (toamna, mulți aromâni coboară la șes); *pri cl'mplu nilucrat* (pe cîmpul nelucrat), ArE, 35; *măntll'l l'i-adră cl'mpu* (munții i-a făcut șes, a cutreierat cercetînd munții ca la cîmp), PB, 25¹⁷; *priste cl'mpur, dzen'l și vâ'l'ur* (peste cîmpuri, dealuri și văi), PAnt, 200. V. *că'mpu*. - < lat. *campum* „plaine”.

CÎNĂTĂ, sf., pl. *clnă't*, cană (de vin), PLit, 639 - v. *căntătă*².

CÎNĂVE, sf., pl. *clnă'yl*. - În VNouă, XIV (1919), 96, Per. Papahagi scrie: «*Clnă'ylle* și *pură'ylle* se înălțară (= adăpostiri făcute din *hără'l*, saci mari)». Pentru *pură'yl* și *hără'l*, cf. *purăvă* și *hărăle*. Pentru sensul neprecis al pluralului *clnă'yl*, care apare în această unică atestare, cf. *cănăve*, care, altădată, va fi avut și sensul de *hărăle* «grand sac de chanvre». O eventuală derivare din gr. *χουάβι, χουάδι* „fouine” ar fi nemotivabilă. Deci: < *χαυάβι* „chanvre”.

CÎNĂ, sf., pl. ?, suliman, «fard; teinture (pour les cheveux, pour la barbe): *s' l'i băgă'm cl'na a nveăstă'el* (să-i punem miresei sulimanul, căneala), Lum, II, 44. V. *ucnă'*. - Cf. și alb. *këna* „henna”. - <tc. *qyna* (972) „henné (arbrisseau); poudre de feuilles de cet arbrisseau avec laquelle les orientaux teignent en rouge foncé les cheveux et la barbe; les femmes l'emploient pour teindre les ongles”.

CÎNDĂRE¹, sf., cîntare, Dal, 57 - v. *căntăre*.

CÎNDĂRE², sf., pl. *clndă'rl*, cîntar, «balance romaine», Dal, 57; *trădzi greă tu clndăre* (trage (atrîrnă) greu la cîntar). V. *clndăre² și statără*. - <tc. *qantar* (974) „poids de 44 ocques”.

CÎNDĂT, -tă, cîntat, Dal, 57 - v. *căntăt, cîntăt*.

CÎNDĂTURĂȘŨ, sm., pl. *cîndăturășl*, adolescent, «adolescent; jeune homme; célibataire», PenB, IV, 136. — V. *cîntălorășă*.

CÎNDIC, sn., cîntec, Dal, 57 — v. *cl'ntic*.

CÎNDIRĂȚI, sm., pl. *cîndirăgeadz*, cantaragiu, «peseur public», Dal, 57. — <tc. *qantardjy* (974) „~”.

CÎNDU, adv., cînd, «1°. quand; lorsque; 2°. tantôt... tantôt», Dal, 58; Nic, 194; Mih, 89; PB, 564. — 1°: *di cl'ndu credăpă dzăăa* (de cînd se crapă de zi), LP, 166; PAnt, 239; BNA, II, 116; *cînd vrea s' yin la vol* (cînd era să vin la voi), PAnt, 202; 2°: *cl'ndu ună, cl'ndu altă* (cînd una, cînd alta). V. *cănd și kěnd*. — <lat. *quando* „quand”.

CÎNDUȘE, sf., vestă, BNA, III, 130 — v. *căndușe*.

CÎNE, sm., pl. *cln'l*, cline, «1°. chien; 2°. méchant; 3°. persévérant; tenace; 4°. fidèle; 5°. paon du jour; 6°. piastre», Dal, 58; Nic, 192; Mih, 89; PAnt, 418. — 1°: *afireă-te di cl'nile fe nu-avlnă keătra* (ferește-te de clinele ce nu urmărește piatra), PLit, 456; *un cl'ni di la ol fâți dzăfi cln'l di-acăsă, ma la ol* (un cline de la oi face cîl zece cline de acasă, dar la oi), PLit, 456; *cl'ne vėl'lu picurărěscu* (cline vechi (bătrîn) păstoresc), PB, 21; *di la măslu di cl'ne, sl'rmă di pl'ne* (de la masul (culcușul) de cline, fărîmă de pline nu rămîne), PLit, 681 — (cf.: gr. „Σ'τοῦ σκύλου τὸ προσκεφάλου ψωμί δὲν ξημερώνει” (ApII, 1221); it. „Dove sta il cane non cercare il grasso” (Straf, I, 231); dr. „Cauți și tu curele pe unde au ros clinii teiele” (CanD, 46)); 2°: *cl'ne om si-ări aspūsă* (rău om s-a arătat) — (cf. în Tunisia: „Comment se fait-il, chien, fils de chien, que tu ne m'apportes plus de fleurs?”, RTP, XVIII, 196); 3°: *lucreădză ca cl'ne ș' ml'că ca dōmnu* (lucrează ca un cline și mănîncă ca un stăpîn), PLit, 459; *inimă, cl'ne, strigă' călu* (curaj, voinice perseverent, a strigat calul), PB, 154²⁴; 4°: *odspe vėl'lu, cl'ne vėl'lu* (amic vechi — cline bătrîn, credincios), PLit, 583; 5°: *cl'ne di la ol* (omida fluturului, ochiul păunului), MIns, 275; 6°: *dă-n'i un cl'ne tra s' l'eău pl'ne* (dă-mi un piastru ca să iau plne); *cl' cln'l deădișl pri călăuă?* (cîți piăștri ai dat pe căciulă?) — v. *ăspru* 1°, *ȝros*. — Cuvîntul ne trimite, și el, în lumea păstorească: 7°: *ȝlon'l ș' ȝrașl ca cln'l di Greșl* (bravi și ȝrași ca cline ai grecilor: reflex din viața pastorală a aromânilor: spre deosebire de cei ai aromânilor, clinii grecilor, slabi, piperniciți și străini de viața pastorală, nu sînt în stare să înfrunte, bunăoară, fiare sălbătice). — Ca un fel de imprecuațiune, în aromână e curentă exprimarea: 8°: *s' ti ml'că cl'nll'i, s' ti ml'că!* (mînce-te-ar clinii, să te mănînce!) — cf. în siciliană: „Chi mi ti mancıunu 'i cani!” (BTS, XXIII, 364). — V. *că'ne*. — Ca folklor, cf.: PLit, 766-767; 777-778; 787; 811-812; PB, 19-20 etc., precum și PMic, articolul *Cline*. — <lat. *canis*, „chien, chienne”.

CÎNEĂȘTE, adv., cînește, «à la manière des chiens; méchamment», Dal, 58; Nic, 193; PB, 564.

CÎNĖSCU, -neăscă, pl. *clnėșl*, -nėști, cînesc, «de chien, canin», PB, 564; *bănă... cl-neăscă* (trai... cînesc), FI, I, 3, 8.

CÎNL'E, sf., pl. *clnll'e*, răutate, «méchanceté; rancune; souffrance», Dal, 58; PĖt, 15.

CÎNIPĂ, sf., pl. *cl'nipe* și *cl'nikl* — cf. toponimicul *La Cl'nikl*, satul Pivivole —, cînepă «chanvre», Dal, 58; Nic, 193. Sinonim: *cănavē*. — În general, aromânii nu prea au cultură de cînepă și nici de *l'in*. — <lat. **canepa* (cf. *cannabis* „chanvre”).

CÎNIŨ, sm., fără pl., mulțime de cline, «foule de chiens», Dal, 58 („v. *clnll'e*” ?). V. *călăriu* etc. — <cl'ne.

CÎNIRĂ, sm., canarea — v. *cănră*.

CÎNIVŢURE, sf., pl. *clnlvărł*, sămînță de cînepă, «chênevis», Dal, 58; Nic, 192. — <καναβοῦρι „~”.

CÎNTĂRE¹, sf., pl. *cîntă'rł*, cîntare, «1°. action de chanter, de jouer d'un instrument, chant; 2°. action de charmer, charmes», PAnt, 418. — 1°: *Fărșirōllu-l făr' cripăre* — *tătă dzăăa*

pri cîntăre (fărşerotul e fără bătaie de cap — toată ziua o duce în cîntec), Lum, I, 218; *si-aprodeke cîntărea a cucóřlor* (se apropie cîntatul cocoşilor = se apropie zorile), PB, 95²⁸; 2°: *cu cîntăre ş' discîntăre...* *l-feaşe ntpól om* (cu farmece şi descîntece... îl făcu iar om), PB, 412²⁸. V. *cîndăre*¹ şi *cîntăt*.

CÎNTĂRE², sf. — v. *cîndăre*² —; *l-plăteaşle cu ahl'le lire cît trădze nls tu cîntăre* (îl plăteşte cu atîtea lire cît trage el la cîntar), Pant, 308²⁸; *u-aveđ cîntărea spîndzurătă di na lişoăra* atrînese cîntarul (raţionamentul) în partea uşoară = alunecase pe uşoara, devenise uşuratică, nu erau cu mintea întreagă), CalGrB, 44 — v. *alăre*; *cîntărea...* *ă-aveđ di na lişoăra* (cîntarul (raţionamentul)... îl aveţi pe partea uşoară), BaŢN, 14. Sinonime: *stăltire*, *tiri-zie*, *ziyă*.

CÎNTĂT, -tă, pl. *cîntăt*, -le, cîntat, «chanté; enchanté; ensorcelé»: *cî'nticlu nu-î cîne cîntăt'* (cîntecul nu e bine cîntat); *eră cal cîntăt* (era cal vrăjit), PB, 377¹²; 380¹¹; *călu eră di cîntăt'l'i* (calul era dintre cei fermecaţi), PB, 318¹; *loc nicurăt ş' cîntăt* (loc necurat şi vrăjit), PB, 180³⁶; Pant, 98; *pul'ia cîntăt* (pasăre măiastră), PGr, 46; *tulăgă di her cîntătă* (toiag de fier fermecat), PB, 443⁴; 384³⁴; *un mer cîntăt şi discîntăt* (un măr vrăjit şi descîntat), PB, 397³³.

CÎNTĂTĂ, sf., fără pl., cîntat, «chant»; *tu cîntătă a cucóřlor* (la cîntatul cocoşilor), PB, 465²¹; FI, I, 4, 7. — Ca formă, v. *acumprătă*, *avdz'l'tă* etc.

CÎNTĂTOR, -loăre, pl. *cîntătorl*, -loăre, cîntător, «chanteur»: *nu s' pl'ndzim nă lip-seaşle, o cîntător alépl* (o cîntător ales, nu ne trebuie să plîngem), Lum, IV, 92 = 102; BNA, I, 28; *am xifléri eű cîntătorl* (eu am şoimi cîntători), Al. 1928, 115; BNA, II, 62.

CÎNTĂTORĂŞŪ (Băfăsă), sm., pl. *cîntătorăşl*, cocoş, «coq»: *cîntătorăş di Birăte* (cocoş din Berat). V. *căltndorăşŭ* şi sinonimul *cucót*. — < ?

CÎNTIC¹, sn., pl. *cî'ntice*, cîntec, «chanson», Nic, 195; Mih, 91; *cî'nticlu nu-ări dómnu* (cîntecul nu are stăpin, proprietar), PLit, 822; *nu si-ăod...* *niřl cî'ntiřl lu-arăzbođie* (nu se aud... nici cîntece în războaie de ţesut), Pant, 155; BNA, II, 2; *cî'ntic va nă scoată eăle* (cîntec ne vor scoate ele), LP, 131; BNA, II, 106 — cf. PPar², 35; *boăfea a lel — cî'ntic di mórta* (vocea ei — cîntec la un mort = bocet), PB, 193²³ — v. *bođil*, *mir'yulôy*. — <lat. *cant-teum* „chant, chanson”.

CÎNTIC², vb. I (*cîntică*, -căt, -căre), cînta, «chanter (des chansons de berceau)», Mih, 91; Pet, 15; *cî'nticlu aistu ři l-cîntică* (cîntecul acesta ce-l cîntaţi), PB, 242⁸. — V.:

CÎNTĂRE, sf., pl. *cîntică'rl*, cîntare, «action de chanter des chansons de berceau», Mih, 90. — V.:

CÎNTU¹, vb. I (*cîntă*, -tăt, -lăre), cînta, «1°. chanter; 2°. jouer d'un instrument; 3°. pleurer (un mort); 4°. charmer; ensorceler; 5°. lire; 6°. conter des sornettes», Dal, 57 (*cî'ndu*); Nic, 195; Mih, 91. — 1°: *cîntă ş' ģlodăă hăriúřl* (cîntă şi dansează voioşi), Pant, 301; BNA, I, 130; *řinglřós cî'ntă řlăđăra* (fluierul cîntă languros), LP, 77; BNA, I, 44; 2°: *cî'ntă cu řlăđăra* (cîntă din fluier), LP, 25; BNA, I, 86 — v. *bat* 6°; 3°: *un di un si mbăiră'm, lăllu tăte si-l cîntă'm* (unul cite unul să ne înşirăm, pe nefericitul tată să-l bocim), PLit, 977; Pant, 48 — v. *mir'yuluzescu*; 4°: *ře l'i-cî'nřl ři ře ř-discî'nřă?* (ce vreaţi să faci şi ce-ţi descîntă?), PB, 231¹; *u cîntă' ři-apăla u discîntă'* (o vreaţi şi apoi o descîntă) — v. *cîntăt*; 5°: *nvedăta al prămăđlřu cîntă' cărtea* (nevasta negustorului citi scrisoarea), W, II, 238; *acăřă s' l'i cî'ntu cărtea* (încep să-i citească scrisoarea), FI, I, 2, 2 — cf.: *alég* 4°, *đyluvăsescu*; GrS, I, 344; alb. *këndonj* „cantare; leggere”; 6°: *mi doăre căplu di cî'te n'i-cîntăřl* (mă doare capul de cite mi-ai îndrugat) — cf. şi fr. „Qu'est-ce que tu me chantes-là?”, LLP, XL, 162 şi 32; *ře l'i-cî'nřl ři ře ř-discî'nřă?* (ce-i îndrugi şi ce-ţi răspunde?) — v. 4°. — <lat. *cantare* „chanter; frapper d'incantation”.

CÎNTU², -tă, pl. *ct'nti*, -le; **CÎNTU³**, adv., ctt, Nic, 195 - v. *cti¹* și, pentru -n-, *ah'tntu*. - <lat. *quantus* „combien; combien grand”.

CÎNÎNĂ, sf., mîhnire, Dal, 58 - v. *cân'înă*.

CÎNÎSĖSCU, vb. IV: 'nă *dzûăă*, cum *cln'isăd* *sîngură* (Într-o zi, pe cînd se mîhnea sîngură), PB, 47¹⁵ - v. *cân'isescu*.

CÎP, sm. și sn., pl. (*clpi*, *clki* și) *cl'puri*, șef, 1°: chef; 2°: point à gagner (dans des jeux d'enfants), VAR, 293; LL, III, 222. - 1°: *celniclu eăste ca părinte...*, *ca clp aștăz*;... *celniclu... eăste cl'plu a fălcăril'el* (celnicul e ca părinte..., ca șef aștăzi;... celnicul... e conducătorul grupului de familii), Al. 1903, 96; *hîm cupie fără picurăr, fără clp* (sîntem turmă fără păstor, fără conducător), VAR, 27; *cl'plu a năntăl'el eăste năntu* (șeful nunții e nunul, nașul), VAR, 238; *prôta beă cl'plu* (întii bea șeful), Al. 1903, 54; 2°: *escu tu clp* (sînt în frunte, am cîștigat), PLit, 170. V. *căp* și *clpie*. - <tc. *qyb* „action de couper, de retrancher; tête, chef” (B-K, II, 432).

CÎPIE, sf., pl. *clpi*, căpetenie, «commandement; protection», Dal, 59; PB, 561 (*căpie*); CDDE, 236 (<*cap*); *pitricură la Dumnădză clpile a lor* (au trimis la Dumnezeu pe fruntașii lor), PLit, 766; *acăfă căpia a peștilor* (a prins pe căpetenia peștilor), PB, 64³¹; *lădă... di clpie mări* (tată... de rang mare), Fl, I, 2, 7; II, 6, 6; *eăste di sole, di căpie mări* (e de neam, de clasă înaltă), Fl, II, 2, 7. - <*clp*.

CÎRĂ, adj., m., pl. *clrădz*, murg, «noirâtre»: *un cal clră'* (un cal murg, negricios), PenB, VI, 55. Nu are formă de gen feminin. - <tc. *qara* (957) „noir”.

CÎRĂBĂ, **CÎRBLĂ**, sf., pl. *cl'rb(l)e*, tocitoare, «cuve», Mih, 94; CEL, 61. V. *cl'blă* și *hră'blă*. - Cf. alb. *kërbë* „tinello”, bg. *krăblo* și tc. *qyrba* (953) „outre en cuir servant au transport de l'eau”.

CÎRC!: *va ti bădă - clrc! s' nu fafi* (te va bate - tu să nu zici *nici clrc!*), PLit, 792. - V. *clrc!* și *clh!*

CÎRCÂNĞE (Băfășă), sf., pl. *clrcă'nği*, cartof, «pomme de terre»: *clrcă'nği heărte* (cartofi fierți). Sinonime: *cumpire*, *pătălă*. V. *curecăe* - < ?

CÎRCÎL'E, sf. pl., floricele de boabe de porumb, «grains de maïs grillés». V. *păfăd*. - < ?

CÎRCÎM, sm., pl. *clrc'l'mean'I*, mîrtoagă, «rosse, haridelle», Dal, 60. - < ?

CÎRCÎREDZŪ, vb. I (*clrciridzāl*, -*dzāt*, -*dzăre*), cotcodăci, «caqueter; glousser; rire aux éclats», Dal, 60; Nic, 202; *șe cărcăredză ômlu aăstu?* (ce cotcodăcește omul ăsta?). - V. *căcărădzū*, *clrcăredzū*, *cărcăredzū* și *găgărădzū*.

CÎRCÎRIDZĂRE, sf., Nic, 202 - v. *cărcăridzăre*.

CÎRCÎLÎC, sm., pl. *clrcellî*, monedă de 40 de bani, «monnaie de 40 sous», WTh, 313. - <tc. *qyrq(lyq)* (954) „40”.

CÎRCME, sf. pl., bucle de păr, «boucles de cheveux», Dal, 60. V. *crăcme* și *nel*. - <tc. *qyrqym* (955) „saison de la tonte; tondaison”.

CÎRCÔCÎŪ, sn., pl. *clrcodăce*, cracă, «branche d'arbre», GrS, IV, 378. Sinonime: *alumače*, *creangă* etc. - <*clrcnicôcîū*.

CÎRCÎLÎŪ, sn., pl. *clrcîlluri*, creștet, «somet», Dal, 60; Nic, 205; Mih, 94; *șiză tn clrcîllă pi fag* (se așeză (șezu) în vîrf pe fag), PB, 174¹⁷; *clrcîllurile a mănîllor* (creștetele mînșilor), PAnt, 307; *clrcîllău a căplu* (creștetul capului). Sinonime: *creăștic*, *gučille*, *lă'mpă*, *șipille*. V. și *čingărlăū*. - Cf. alb. *gërc*, „cima” și *gërcă* „cima di un monte” (pentru cuvinte începătoare fie cu c-, fie cu g-, cf. *căstl'n'e* și *găstl'n'e* etc.).

CÎRCÎLÎÓS, -l'loăsd, pl. *clrcîl'lôs*, -l'loăse, buclat, «bouclé»: *cū pėrlu clrcîl'lôs* (cu părul cîrlionț), Fl, I, 2, 7. - V. *clrcșl'lă*, *ncărcl'lôs* și dr. *clrcel*.

CÎRCÎÓR, sm., pl. *clrcôrl*, cîrcel la cal, «crampe», PLit, 327. - < ?

CÎRÊIUN, sm., Dal, 60; Nic, 205 — v. *Crêclîun*.

CÎRDILÎŪ, sn., pl. *ctrdilluri*, masacru, «carnage, massacre; horreur; désastre», GrB, I, 1, 8; BNA, IV, 155; *te cîrdilîu adrârâ* (ce măcel făcură), RA, 188; *te cîrdilîu — sedşe nî'sâ, muîrindalul amărea* (ce grozăvie (tragedie) — zise dînsa, privind marea), Lum, II, 352. Sino-nime: *cârmoală, cîrlêşi, lêşe*. — Cf. alb. *kêrdi* „carnificina, massacre”.

CÎRDU (grămosteni: Rîla şi Ğîumăla), sm., pl.?, rude, «parenté, lignée; proches»: *sl'ntu cl'rdu* (sînt rude). Sinonim: *sôi* 3°. — < ?

CÎRĖĂCIŪ, sm., pl. *ctryăcl*, ulm, «orme», Dal, 60. — V. *cârăyăclî*.

CîrĖealiŭ, sm., pl. *CîrĖealiŭ*, CîrĖaliu, «habitant de la province de Kirdjali; bourreau». — V. *CîrĖiîl*.

CÎRÎNTI, sm.: *cl'nili lu-avină lûplu, di cîrînti nu-lî da* (cîinele îl urmăreşte pe lup, nu-i dă posibilitatea ca lupul să folosească dinţele canin pentru oi), PLit, 787 — v. *cîrînte*.

CÎRÎDZELÎŪ, sn., pl. *ctrdzeâl'e*, coapsă, «cuise; flanc d'un cheval», CFr, 103. Sino-nime: *ârmu, bûte*². — < ?

CÎRKEĂŪĂ, CÎRKELĂ, sf.; **CÎRKELÎŪ**, sn., pl. *ctrkeâle, cîrkeâl'e*, Dal, 60; Nic, 202 — v. *cârkeăŭă, cîrkêl'îŭ*.

CÎRLĂPĂ, sf., pl. *ctrlăpe, cîrlă'kl* (Pind), cujbă, «sorte de crémaillère à laquelle on suspend le chaudron, la marmite etc.», vîrtej de stîlnă (pentru dacoromâni, cf. PIm, I, 101-102; pentru francezi, cf. CPFr, I (1860), 4: un vîrtej desenat). — Cf. alb. *kërrabë* „pastorale, bastone”. — < ?

CÎRLĂRE, sf., Dal, 61 — v. *ctrlidzâre*.

CÎRLEĂGĂ, sf., pl. *ctrlêdzl* şi *ctrlêádze*, cîrleaeagă, «carême, l'époque et surtout le jour quand on se lie à ne plus manger de la viande», Dal, 61; Nic, 202. V. *cârăgă* şi *ctşleăgă*. — Cf. şi it. *carnevale* (< carne levare etc.). — < lat. *earnem* + *lîgat*.

CÎRLÊDZŪ, vb. I (*ctrlidzâl, -dzâl, -dzâre*), cîrcni; cîrcăni, «grommeler; ne pas dire aucun mot; croasser», Al. 1928, 122; *duşmân s' nu cîrlêádză* (nici un duşman să nu cîrcnească), FI, I, 22; *feăta nu cîrlidzâ' niîi un zbor* (faţa nu cîrcni nici un cuvînt), FI, II, 4, 12 — v. *ctrc!*; *nu cîrlêádză!* (nu cîrcni!); *pri piyâ'dz cîrlêádză cîrafl* (deasupra puşurilor cîrcănesc corbi), FIP, 64. — V. *cîrêdzŭ, scîrlêdzŭ*. — < ?

CÎRLÊJŪ, sm., pl.?, căpuşă, «tique», Mur, II, 62. Sino-nime: *căcîmôr, căpûşe*. — < bg. *kîrlêdzŭ* „~”.

CÎRLÊŞI, sf., pl. *ctrlêşuri*, vărsare de sînge, «effusion de sang»: *cl'ndu vidzâl afeă cîrlêşi di st'ndze* (cînd văzui acea vărsare de sînge), FI, II, 1, 2; *lă-angrică si-adâră cîrlêşi* (le era lene (nu se urneau) să facă masacru), LP, 5. V. *ctrlîĖte* şi *ctrdilîu*. — Gr. *καρλσιό* (Boga, II, 219). — < alb. *kêrlêshje* „rissa”.

CÎRLIBĂNĂ, sf., pl. *ctrlibă'n't*, piêce de bois ou de fer qu'on attache au bout supérieur de la houlette et au moyen de laquelle les pâtres saisissent les moutons en l'accrochant à l'une des jambes de derrière — v. PIm, I, 172; 166-167; III, 200 etc., Dal, 61; Mih, 95; PB, 562 (< *ctrlîg* + *-ână*); CAr, 333 (< **ctrlîgănă*). — V. *ctrlîg* şi sinonimul *clîăŭ*. — < ?

CÎRLIDZĂRE, sf., pl. *ctrlidzâ'rl*, cîrcnire, «action de grommeler, de ne pas souffler mots», Dal, 61.

CÎRLIDZĂT, -lă, pl. *ctrlidzâl, -le*, cîrcnit, «grommelé»: *zbor cîrlidzâl* (cuvînt cîrcnit).

CÎRLÎG, sn., pl. *ctrlîdze*, caţă; cîrlîg, 1°. houlette; 2°. crochet; crochet à tricoter des bas», Dal, 61; Nic, 202; PEI, 43. — 1°: *lodî cîrlîglu cu tîmbărea* (luai caţa şi tîmbariul), BNA, I, 10; *maşl cîrlîdzile nă-avem* (numai caţele ne avem), Fr, I, 36; PAnt, 290; BNA, I, 8 — v. *căŋĖike*; *s' cu cîrlîglu s' ti ntrecî* (să te întrebi (să te consfăţueşti) şi cu caţa), PLit, 681 — folkloric, cf. LL, III, 184; *luşefîrile... si-aveă anlîfâtă trel cîrlîdze sti fer* (luceafărul... se înălţase de trei caţe pe cer), FI, II, 1, 3 — cf. *brăfât*; 2°: *aspîndzură cărneă di cîrlîg* (atîrnă

carnea de cîrlig) — v. *cîrligăr*; *dă-n' l cîrlidzile di mplădire* (dă-mi cîrligele de impletit) — v. *înșilăc*. V. *cărlg* și *cl'odăgă*. — La dacoromâni: „ciobănaș... cu cîrligul sub genunchi”, CL, 1897, 1173; „cîrlig din mîini îi lua, cu cîrligu-l tăbăra”, MF, 1251, 1254. Etnografic, cf. și Văc, 20-25. — *Cîrliglu* e un obiect eminentemente păstoresc, format dintr-o vargă de corn — v. *corn* și *sl'ndze* —, lungă pînă la doi metri, și din *cîrlibănă*, care, adesea, e ornamentată în relief cu variate figuri, dintre cari unele ne amintesc figurile 867, 6102 etc. din DSD (: *rhylon, sarcophagus*) — v. PIm, I, 116-167; II, 184; 189; III, 196-200 etc. V. și *clubănă*. Identic ca formă și dimensiuni, l-am constatat și în viața păstorească a românilor din Bucovina și din alte regiuni — cf. ColEtOr. Pentru existența lui în lumea pastorală a Pirineiilor, cf. KrHoch, B, 14-15 și planșa I. Cf. și Roll, V, 132. — *Cîrliglu* e un instrument nedespărțit al păstorilor, e simbolul păstoritului: *a bărbăflor lă si băgă și cîrliglu tu groapă* (bărbaților li se pune în mormînt și *cafa*), Lum, V, 82. — DensAs, 152: <tc. — tătărul *kyrta gan*. — < ?

CÎRLIGĂR, sn., pl. *cîrligăre*, cîrlig, «crochet», PIm, I, 138 — cf. PIm, I, 100 (pentru dacoromâni); NAl, 78-84 (pentru albanezi). Tot etnografic, el e la fel cu cel folosit și în Alsacia și descris în RTP, XXV, 177. Sinonim: *înșel'ită*. — <cîrlig.

CÎRLIGĂRE, sf., pl. *cîrligăli*, Fl, II, 7, 16 — sinonim cu *cîrlăși*, *măkél'ită*. — < ?

CÎRMÉZE, adj., pl. *cîrmézi*, cîrmiziu, «écarlate», Nic, 203. În PLit, 266: ca s. și cu sens neclar. — <tc. *qyrmyz* (955) „rouge”.

CÎRNICÓCÎŪ, sn., pl. *cîrnicoăce*, țepă, «piquant, pointe qui se trouve sur la tige, sur les rameaux», țepuș, Dal, 61; *u ligă' cārtea di cîrnicoăllu di par* (cartea a legat-o de țepușa parului = s-a lăsat de carte), PGr, 33 — v. *cārte* 4°. — V. *curnucóăllă* și *cîrcóăllă*.

CÎRNICÎŪ¹, sn., pl. *cîrnițe*, pungă, «bourse de peaux», Dal, 61; *ajel cu cîrnițilu di bār-nule* (acel cu punga de tabac), Lum, III, 377. Sinonime: *cl'itór* și *pungăr*. V. și *cárnécăă*. — < *córnu*?

CÎRNICÎŪ², sn., pl. *cîrnițe*, răboj, «encoche», Nic, 203. Sinonim: *arăbășă*. — < ?

CÎRNU, -nă, pl. *cl'rn'i*, -ne, cîrn, «camard, camus», WTh, 313 — cf. și toponimicul *Vălea-cl'rnă* (Sămărina), WTh, 44; 75; Al. 1902, 122. Sinonime: *cuclumil*, *nărécăă*, *sp'rlu*. — < vsl. *krñnū* „ὠτόμητος”.

CÎRPĂCÎŪ, sm., pl. *cîrpăci*, cîrpaci, «ravaudeur, savetier», Dal, 61. — <bg. *kŕpačŭ* „raccommodeur”.

CÎRPĂRE, sf., crăpare, CȘc, 44 — v. *cripăre*.

CÎRPĂ, sf., pl. *cl'rpi*, cîrpă, «chiffon, petit morceau de toile; haillon, loque», Dal, 61; Nic, 244; CEL, 61. Sinonime: *peatică*, *șogănă*; *părtălă*. — <sl. *kŕpa* „mouchoir”.

CÎRPILÓG, sn. (și sm.), pl. *cîrpilóadze* (și *cîrpilódzl*) «grande fourche servant à vanner le grain», Al. 1903, 61. — V. *carpulóy* și mgl. *cărpălog* (GrS, III, 198; CapM, III, 61).

CÎRPITÓR, sn.: *pî coada di cîrpitór* (pe coada de cîrpător = niciodată), PLit, 462 — v. *cripitór*, *cîrpitódre*.

CÎRȘÉL'Ū, sn., pl. *cl'rșed'le*, confuzie, «embarras; confusion», Dal, 61; PScr, 321 (<*cărușél'ită* <*cărășă* „cărucior”); LP, 55. — V. *cărșél'ită* și gr. *καρσεῖος* „καταστροφή” (Boga, II, 219).

CÎRTEL'Ū, sm.: *ducmenlădz'i cu cîrlél'i s' l'i băgă nveástile di veri* (galbenii cu cerceulețe să-i pună miresele la cercei), W, II, 58 — v. *cărlél'ită* și gr. *καρτέλιος* (Rohlf'sLex, 218).

CÎRTĂSCU (*mi*), vb. IV (*cîrtlŭ*, -tlŭ, -tlre), atinge, 1°. *toucher* (à), *atteindre*; 2°. *incommoder*; (se) *formaliser*; (s') *offenser*; (se) *fâcher*; 3°. *attrister*; *causer du chagrin*; 4°. *se tuberculiser*, Dal, 61; Nic, 204. — 1°: *nts niŭi nu s' cîrted di ed* (dînsul nici nu se atîngea de ea), PB, 162²³; *s' nu ti cîrtlégiti di tăcrite a meale* (să nu te atîngi de lucrurile mele); 2°: *nu cîrtedște s' dórni cu pórŭlle nel'ise* (nu strică să dormi cu porțile închise), PGr, 28; *nă cîrtim di zboările fe dzl'siŭi* (ne-am formalizat (ne-am supărat) pentru vorbele ce ai zis); 3°: *s' cîrtlŭ ahl't*

mălu (se întristă atât de mult), PLit, 764; PAnt, 87 — v. *kic* 5°; *mași* *ună l-clrleă* (numai un lucru îl întrista), PB, 133²⁷ — v. *mărinédză* 1°; 4°: *s' clrl di képtu* (se atinse de piept, s-a tuberculizat) — v. *strie* 2°. — Semantic, corespunde gr. περιάζω. — Cf. alb. *qërtónj* „ammo-nire”, bg. *kǎrlja* „arracher” și dr. *clrlí*.

CIRTILIVÓS, -*voásă*, pl. *cirtilivóși*, -*voáse*; **CIRTILÓS**, -*loásă*; pl. *cirtilóși*, -*loáse*, aștător, «qui attise, qui excite; agitateur», Dal, 61; LP, 123. — <*cirtléscu*>

CIRTIRE, sf., pl. *cirtírl*, atingere, «action de toucher, d'incommoder, d'attrister etc. — v. *cirtléscu*», Dal, 61, Nic, 205; PB, 565; *di cirtírlí gredău* (de supărare grea), PB, 150¹⁵.

CIRTÍT, -*tă*, pl. *cirtít*, -*te*, atins, «touché; fâché; attristé; toqué, fêlé; tuberculisé», Dal, 61; Nic, 205; PB, 565; *cirtít s' turnă acasă* (mhnit se întorcea acasă), Lum, VI, 4, 15; PAnt, 263; *easte cirtít* (e tuberculos), GrB, 256; *cirtít di minle* (scrîntit la cap), Lum, V, 137. — V. *cărtíl*.

CIRTITURĂ, sf., pl. *cirtitári*, atingere, supărare, «attouchement; fâcherie; affliction», Dal, 61.

CIRTÓNĂ, sf., pl. *cirtóne*, stofă; ornement, «étoffe rayée en rouge; ornement d'une robe»; *jăpă aróse cu cirtónă* (rochie roșie cu podoabă), GrS, IV, 206; 244. — < ?

CIRTIOARĂ, sf., pl. *cirtíorí*, iie, «aine, flancs, basventre»: *trăze jónile únă-oară di l-leă trîșl pi cirtíoră* (trage o dată flacăul de-l atinge exact la iie), Velo, 16; BNA, V, 54. Sinonim: *il'e*. — V. *curíorl*, *cirtíoră*. — <*crúpe*>

CIRTICÓN'IŬ, -*coán'e*, pl. *cirtícón'I*, -*coán'e*, scrișlitor, «grinçant; qui craque»: *čireáse cirtícóán'e* (cireșe pietroase), Mih, 96; *píte cirtícón'I* (plăcinte ce trosnesc în gură), BașP, 42; BNA, III, 40 și 164 — circulă și pl. f. *cirtícón'I* (cf. *pitroán'e*). — < ?

CIRTINÉSCU, vb. IV (*cirtínlă*, -*nít*, -*níre*), trosni, «1°. craquer; grincer; 2°. grincer les dents; 3°. se crevasser; 4°. heurter; souffleter; 5°. s'acheminer», Dal, 61; Nic, 205; Mih, 96; CEL, 61. — 1°: *cirtínlă úșea* (scrișli ușa), PB, 147²³ — v. *scă'rîân*; 2°: *dí amlíe, cirtí-neáște dínl'I* (de furie, scrișnește dinții) — v. *scă'rêic*; 3°: *s' trundueáște lóclu*,... *căslca cirtínlă* (se cutremură pământul,... căsuța a crăpat), PB, 464²⁵; 4°: *cirtínlă bizbíleá di n'anámírea* (trînti stîncă pe umăr), PLit, 807; *arákí pheadlu*... *și l-clrťnlă di căplu al Coléti* (răpi farfură... și o trînti în capul lui Coletii), CalGrB, 113; *l'I-clrťnlm cl'I únă flísculă* (li traserăm răsunător cite o palmă); 5°: *l'I-u cirtínlă apóla cl'I tră nelo* (apoi i-o porniră încolo), PB, 81²⁸; *l'I-u cirtínlă ar'úlu nčlos* (apucă de-a lungul rîului în jos), PB, 132²⁶. — Cf. și gr. κρατσανάω (τὰ δόντια). — <bg. *kúreamă* „craquer”>

CIRTINIRE, sf., pl. *cirtínlrl*, scrișlire, «action de craquer etc.», Dal, 61; Nic, 205; Mih, 96.

CIRTINÍT, -*tă*, pl. *cirtínlí*, -*te*, scrișlit, «craqué etc.; voluptueux»: *mul'eáre cirtínlítă* (femeie voluptuoasă, care trosnește ca un pepene verde), Mih, 96. — V. :

CIRTINÓS, -*noásă*, pl. *cirtínoși*, -*noáse*, scrișlitor, trosnitor, «1°. qui craque; 2°. d'une beauté et d'une vigueur impressionnantes», Dal, 61; Nic, 205; PB, 562. — 1°: *pítă cirtínoásă* (plăcintă, bine rumenită, care trosnește în gură); *l'I-trápse 'nă báfă cirtínoásă* (i-a tras o palmă răsunătoare), PB, 348¹⁹ — v. *cirtínescu* 4°; *l'I trápse 'nă bôșeáre cirtínoásă* (i-a tras un sărut (a sărutat-o) zgomotos), PB, 469¹⁷; 223¹⁸; 2°: *fedte cirtínoáse* (fete viguroase) — v. *cirtínlít*; *strán'e láte s' cirtínoáse* (haine (lenjuri) spălate și scoase ca din cutie), Al. 1903, 89. — V. *cirtínescu* și gr. κρατσανός (Hris, 83).

CIRVÁNE, sf., PAnt, 419; *něni dăși în cirtváni*, *di nu 'șl-áre turnári* (tata se duse cu caravana, de (că) nu se întoarce), PLit, 3 — v. *cărváne*.

CIRVINÁR¹, sm., Nic, 201: alături de cele menționate sub *cărvănár*, e de reținut și următoarea caracteristică a unui *cirtvínár* — caracteristică relevantă și de Font, I, 105 și pe

care am reproduc-o și în POrig, 169 — : om inteligent, prob, om de mare încredere și în contact cu orizonturi variate (cf. și PArOm, 31 ; BNA, III, x). — V. *clrovukr*.

CÎRVINĂR², sm., cărbunar, Nic, 201 — v. *cărbunăr*.

CÎRVUKÎR (grămosteni), sm., pl. *clrovukîr*, cărauș, «charretier»: *deădiră căpu clrovukîr* (au apărut cărauși) — v. *căraușukil*.

CÎSIBĂ', sm., pl. *clstbădz*, Dal, 62 ; Nic, 206 ; PB, 565 ; PAnt, 419. V. *căsăbă'* și *varôșe*. — <tc. *qaqaba* (962) „ville”.

CÎSIBŪN'ÎŮ, -*boân'e*, pl. *clstbân'l*, -*boân'e*, orășan, «bourgeois, habitant d'une ville», Nic, 206 ; W, II, 190. Sinonim : *pullt*.

CÎSMÊTE, sf., pl. *clsmêl*, noroc, «sort ; chance», Nic, 207. V. *căsmêle* și sinonimul *tlhe*. — <tc. *qysmet* (960) „~”.

CÎSNĂC, sn. ; *clsnăclu-l* ca un coșu (*clsnacul* e ca un coș), Al, 1903, 43 ; *clsnăc ti uscăre strân'ile* (impletătură de nuiete (leasă) de uscat rufe), Al, 1903, 43 — v. *căsnăc*.

CÎSTINĂT, -tă : *aveă pērlu clstlnăt* (avea părul castaniu), Fl, I, 6, 3 — v. *căstăndă*.

CÎST'N'ÎŮ, sm., castan, PAnt, 419 — v. *căstl'n'lă*.

CÎSTŪRĂ, sf., briceag, Dal, 62 ; Mih, 99 (*căstură*) — v. *custură*.

CÎȘI ! CÎȘ !, taie, «interjection significant „coupe” : ș' cîș !, l'l' tăl'e căplu (și cîș !, li taie capul), Jb, III, 166 ; cîș!-cîș !, *tedz'l'i-a mell* (cîș!-cîș !, ieziu mei), Mac, I, 1, 8 ; PAnt, 203 ; BNA, V, 41 și 125 ; *lu-acăfără și l'l-fedfîră cîș* (l-au prins și i-au făcut cîș ! = l-au tăiat) ; *tafl, că va-ț fac cîș !, cîș ! l* (taci, că o să-ți fac cîș !, cîș ! l). — Cf. și dr. *ches* (DA) și *chis-bașană* «coupe la (sa) tête» (IScris, 168). — <tc. *kesmek* (1026) „couper” : imperativul *kes* „coupe”.

CÎȘĂRE, sf., stină, PAnt, 419 — v. *cășăre*.

CÎȘLĂ', sm., pl. *clșlădz*, cazarmă ; cîșlă, «1°. caserne ; 2°. campement ; quartier d'hiver, région affermée pour les moutons pendant l'hiver», Dal, 62 ; Nic, 206. — 1° : *askērea doărmi tu cîșlă'* (armata doarme în cazarmă) ; 2° : *aūă, lārna eăsti cîșlă' bun trl oi* (aici, iarna e re-giune bună pentru oi) — v. *arniū*. — <tc. *qyehla* (999) „caserne”, *qyehlaq* „quartier d'hiver”.

CÎȘLEĂGĂ, sf., pl. *clșlēdzl* și *clșlēdzze*, cîșleagă, «carême, l'époque et surtout le jour quand on se lie à ne plus manger du fromage jusqu'aux Pâques», Nic, 206. V. *clrlēgă*. — Cf. și it. *carasciale* (cărne m l a x a r e). — < lat. *caseum* + *ligat*.

CÎȘȚIGĂRE, sf., pl. *clștigă'rl*, îngrijire, «action de soigner, d'être attentif», Dal, 62. — V. *clșțigēdzŮ*.

CÎȘȚIGĂ, sf. — v. *căștigă* —, grijă, «1°. soin ; 2°. attention ; 3°. espérances», Dal, 62 ; Nic, 207. — 1° : *nu-l vl'rnū s' nă trăgă az clștigă* (azi nu e nimeni să ne poarte de grijă), GrB, 216 ; PAnt, 216 ; BNA, IV, 140 ; 155 ; 2° : *anărya s' mină cāl'i, mulă'rile cu clștigă* (cail se mișcă domol, catrili cu atenție), PAnt, 269 ; Bair, 69 ; *și-eăste măltu cu clștigă* (și e foarte cu băgare de seamă), BațP, 19 ; 3° : *nă lom clștigă ș' di la vol* (ne luăm (ne spulberăm) speranța și de la voi) ; *ș'l-loără clștigă ș' nu ma scridră* (și-au spulberat speranța și nu au mai scris), Lum, IV, 132 — sinonim cu gr. popular *ἀποθάρρος* „découragement”, pătruns și în aro-mână : *apóthar*. — Pentru dr. *clștigă*, cf. CDDE, 359 ; DA, s. v. ; TGlos, 12. — V. :

CÎȘȚIGÓS¹, -*goăsă*, pl. *clștigósł*, -*goăse* ; **CÎȘȚIGÓS²**, adv., grijuliu, «1°. attentif, observateur ; gagnant ; 2°. attentivement», Dal, 62 ; Nic, 207. — 1° : *păști-ț că'ptrlle, d-l-i angătân, hîl clștigósă* (paste-ți caprele, aibi-le în grijă, fii atentă), Fl, I, 2, 8 ; *mutrlă clștigósă a părințlor* (privirea (grija) atentă a părinților), Fl, I, 3, 9 ; *la imndre s' hîbă clștigósă* (la umblat să fie băgătoare de seamă), Fl, I, 4, 6 ; *hiū clștigós la gloc* (la joc sint clștigător) ; 2° : *i noapte : imndă clștigós* (e noapte ; umblați cu atenție).

CÎȘȚIÉDZŮ, vb. I (*clștigál*, -*gál*, -*găre*), îngriji, «être en éveil ; soigner ; travailler», Dal, 62 ; Nic, 207 ; *mutrlă cum dî cum si clșțigēdză căma măltu trl fumed'e* (căutără cum

de cum să îngrijească (să lucreze) mai mult pentru familie, pentru copii), PLit, 791. V. *căştig*. — <lat. *castigare* „reprende, réprimander”.

CIT¹, -*tă*, pl. *clî*, *cl'le*, *cît*, «combien de...», Dal, 62; Nic, 208; Mih, 102. — 1°. *cît lapte ş' cl'tă ll'nă vrei?* (cît lapte şi cîtă lînă vrei?); 2°. *lu s' discărma cl'tu ş'i-tredşe* (unde se odihneşte cît om (oricine) îşi trece), PLit, 869; 3°. *clî vîdzûşl, ahl'î tricură* (clî ai văzut, atîţi au trecut); 4°. *clî di vol vîn'iră?* (clî dintre voi veniră?); 5°. *cl'te-aledpsim li hârzim* (cite aleserăm le-am dăruit), Fr, I, 3, 36; PANT, 290; BNA, I, 8; 6°. *di cl'te fudzîră, maşl ūnă s' turnă* (dintre cite plecară, numai una se întoarse); 7°. *s' cl'tôr yin dit xinitle lă l'ed bână ş' cālândie* (şi cîtor (la toţi cîţi) vin din străinătate le iau viaţă şi avere), Bair, 98 — : forma *cl'tôr* e dr. *cl'tor* (în CalGrB, 123 şi în PANT, 268 e: *şi clî*, nu *ş' cl'tôr*); azi, în aromână, formele de gen.-dat. sg. *cl'tâl*, *cl'tel* şi de gen.-dat. pl. *cl'tôr* nu sînt cunoscute (cf. şi PMor, 21). V. *câl*, *cl'ntu*² şi *câmu*. — <lat. *quantus* „combien grand”.

CIT², adv., *cît*, «combien; n'importe combien; à peine; comme», Dal, 62; Nic, 208. — 1°. *cît li dal?*, *cît căştî?* (cu cît le dai?, cît ceri?), PB, 233¹⁸; 2°. *cît făşe dă-n'l...*, *plăte-l ahl't cît vrei* (dă-mi cît face..., plăteşte-l atît cît vrei), BNA, II, 90; 3°. *cît s' hibă oăra?* (cît o fi ora?); 4°. *ninvişăllu, cît avut s' hibă, eăste huzmikeăr a nvişăllu*, PANT, 10 — v. *huzmikeăr*; 5°. *arcoări eară cl'tu s' dzîşl* (era frig cît şi-ai putea închipui), PB, 46³; 6°. *bună cl'tu s' dzîşl* (bună din cale afară), PB, 2²⁴; 7°. *cl'tu ntunică* (îndată ce înnopta), PB, 3⁸. — la Miron, 46: „cît l-au adus...”; 8°. *el ş'i-u-aveă că maşl cît, cît agârşi* (el credea că numai abia, abia a adormit), PLit, 763; PANT, 87; 9°. *cît, cît trăpse 'nă ml'nă di feără* (abia a tras un rînd de ceară), PB, 79⁷; 10°. *un niôr... cît, cît s' mină* (un nor... abia se mişca), GrB, 222; PANT, 225; BNA, IV, 141; 11°. *l'l-deăde cît trl cîne* (i-a dat cît pentru bine, i-a dat ca de leac); 12°. *cl'tu nelo* (cît colo), GrS, VI, 372; 13°. *dăl-n'i cît trl mine* (daţi-mi ca pentru mine); 14°. *ştiî cît anăltă eăste?* (ştiî cît e de înaltă?) — cf. vdr. „cît e mare” (Dens, II, 398; cf. şi CPsal, p. ccxix, § 138 etc.). — Pentru citatele 7–10, cf. dr. „numai cît” = imediat (Cip, 144). — V. *cl'ntu*³. — <lat. *quantum* „combien”.

CITĂ, prep., către, Nic, 208 — v. *că'tă*.

CITE, prep., cite, «à (distributiv); par; quelque», Dal, 62; PB, 565. — 1°. *cl'te un, un — luş tricură* (cite un, un — toţi trecură); 2°. *cl'te clî vâ yin a voăă ş' cl'te cl'te a lor?* (cite cîţi vâ vin vouă şi cite cite lor?); 3°. *frûnzle cad cl'ti ūnă* (frunzele cad cite una), PANT, 307; 4°. *cl'ti ūnă-oără nă l'ed dôrlu di hoără* (cite odată ne ia (apucă) dorul de sat); 5°. *la meăşă s' mîşl cl'ti puşl'n di tâte, nu cl'te măllu* (la masă să mănînci cite puşin din toate, nu cite mult). — <lat. *cata*.

CITEAN'ÎOR (fărşeroţi), adv., încet, «peu à peu; doucement»: *lu yislu-a meă di dor n'l-li-alinăşti ctean'îor* (în visul meu de dor mi-apari cteelin), Bair, 25. V. *ctelîn* şi — formal şi semantic — *păgân'îor*. — < ?

CITELÎN, adv., cteelin, «doucement, peu à peu»: *nvirînărea acăţă' si s' moăl'e cteelin*, *ctelîn* (puşin cite puşin, întristarea începu să se înmoaie, să scadă), FI, II, 7, 3. Sinonim: *ctean'îor*. — V. *cătîlin*.

CIT'I, cte, PANT, 419 — v. *cl'te* — ; *cl'ti cl'te ş' cl'ti clî va intră?* (cite cite şi cite cîţi vor intra?).

CITNĂ', sm., pl. *cltnădz*, lăcătuş, «serrurier», Dal, 63. V. *cătînd* şi *cătîndr*. — < κεντινᾶς.

CITRĂ, prep., Dal, 63; PB, 565; PANT, 419; *mutreăşe cl'trl la cūsra* (se uită în spre cūsra); *astăl'edără cl'tră Lărsa* (trecură spre Larisa). — V. *că'tră*.

CITUŞE, sf., pisică, Dal, 63 — v. *cătūşe*.

CITĂUĂ, **CITĂ'L**, **CITĂLŪŞŪ**, Dal, 63 — v. *căfăo*, *căfă'l*, *căfăluşă*.

CI-TE?, **CI-TE**, Dal, 62; PANT, 419 — v. *că'te*.

CÎTÓN (fărşeroţi), sn., pl. *cîţoâne*, strachină, «écuelle de bois», GrS, IV, 378. — În această poziţie, transformarea unui -l- sau -ă- în ó nu e izolată la fărşeroţi — fonetism care ne aminteşte pe cel meglenoromân. — V. *căţl'n*.

CÎȚŪT, sn., cuţit, Dal, 63 — v. *cuţăt*.

CÎVGĂ', CÎVGĂ', sm., pl. *ctvǎdz*, scandal, «querelle; dispute; chamaillis», Dal, 65; Nic, 211; FI, I, 2, 12; *na prǎ'lu, dǎ-n'ŭ ctvǎg'lu*, Baţ, 30 şi *na parǎ'lu ş' dǎ-n'ŭ ctvǎg'lu* (poftim banul şi dă-mi în schimb scandalul), LP, 57; BNA, II, 126. V. *cǎvǎg'.* — < tc. *qavgha* (878) „dispute; bataille”.

CÎZĂ', sm., pl. *ctzǎdz*, district, «district gouverné par un *kaimakam*. — < tc. *qazâ* (963) „~”.

CÎZMĂ', sm., pl. *ctzmǎdz*, cazma, «pic, pioche», Dal, 65; Nic, 183; 207; Mih, 103. V. *ðikéle*. — < tc. *qazma* (927) „pioche”.

CLĂNĂ, sf., pl. *clǎn'ŭ*; *'nǎ clǎnǎ di l'in s' n'i-acǔmpǎrǎ* (să-mi cumpere...? de in), Lum, II, 248. — ?

CLĂPĂ¹, sf., pl. *clǎpe* şi *clǎki*, incuietoare, «tringle; loquet; sabot; menottes; piège», Dal, 65; GEI, 126; *un dzeǎdil da tu clǎpǎ, ǔşea clǎrţnedşte, s' dişcl'ide* (un deget dǎ (atinge) în incuietoare, uşa scîrţlie, se deschide), Lum, II, 200; *trei lai ǵton'ŭ... spinzurǎf di clǎpe* (trei sǎrmani tineri... spinzuraţi de lanţuri), Réc, 41; *si cǎdǎ tru clǎpa a noǎstrǎ* (sǎ cadǎ în cursa noastră), Jb, I, 32. V. *cl'ǎpǎ* şi, pentru ultimul citat, sinonimul *bǎlǎ¹* etc. — < κλάπα „charnière”.

CLĂPĂ², sf., pl. *clǎki*, cercuri de lemn de mers pe zǎpadǎ, «lacets attachés aux pieds et à l'aide desquels on évite l'enfoncement dans la neige». — V. *clǎpǎ¹*.

CLĂRĂ, sf. (pl. *clǎre*), prǎjinǎ, «perche, gaule; rossade», Dal, 65; GEI, 126. Sinonime: *clémbǎ, lǔrǎ, şi pirjlnǎ*. — < κλάρα „(grosse) branche”.

CLĂTIN (*mi*), vb. I (*clǎtlnǎl, -nǎl, -nǎre*), clătina, «remuer, secouer», GrS, II, 396; *clǎtlnǎ' cǎplu* (clătina capul), Cal. 1911, 58; Cal. 1912, 48; FI, II, 3, 8. — V. *clǎtln*.

CLĂAIFTÎR, sn., pl. *clǎðiftire*, cosor, «serpe, serpette», Dal, 65; Nic, 220; GEI, 126. — < κλαδευτήρι „~”.

CLĂAIPSÊSCU, vb. IV (*clǎðipsîl, -sîl, -stre*), a tăia ramuri cu cosorul, «tailler; élaguer; émonder», Dal, 65; Nic, 220; GEI, 126. — < κλαδεύω „~”.

CLĂAIPSÎRE, sf., pl. *clǎðipsîrl* «action d'élaguer», Nic, 220. Sinonim: *clǎrsire*.

CLĂAIPSÎT, -tǎ, pl. *clǎðipsîf, -le*, tăiat cu cosorul, «émondé», Dal, 65; Nic, 220.

CLĂ'NDU, sn., lînǎ scǎrmǎnatǎ, CFr, 194 — v. *cl'ndu*.

CLĂRNÊTǎ, sf., pl. *clǎrñe* şi *clǎrñef*, clarinet, «clarinette», Dal, 65. — < gr. < it. *clarinetto*.

CLĂRSÊSCU, vb. IV (*clǎrsîl, -sîl, -sire*) «élaguer, émonder — v. *cǎlǎrsêscu*», Dal, 66; Nic, 220; GEI, 126. Sinonim: *clǎðipsêscu*. — < κλαρίζω „élaguer”.

CLĂRSÎRE, sf., pl. *clǎrsîrl* «action d'élaguer», Dal, 66.

CLĂRSÎT, -tǎ, pl. *clǎrsîf, -le* «émondé», Dal, 66; *ayl'n'ea eǎste clǎrsîtǎ* (via e curǎţatǎ de crǎci).

CLĂSTŪRI, sf. pl., cosoriturǎ, «branches provenant des arbres émondés», Dal, 66; Nic, 220; PenB, V, 53; VII, 141; GEI, 126. — < **cǎlǎrsîlǔrǎ* < *cǎlǎrsire*.

CLĂTÊSCU, vb. IV (*clǎtîl, -tîl, -tîre*), clăti, «rincer (le linge etc.)» GrS, II, 396; *clǎtǎd-le tu ǎpǎ arǎfe* (clăteşte-le în ǎpǎ rece). V. *clucutêscu*. — < bg. *klătja* „agiter”.

CLĂTÎN (*mi*), vb. I — v. *clǎtln* şi *clǎtln* — : *nîfi frúnza nu s' clǎtlnǎ* (nici frunza nu se mişcă), Velo, 31; BNA, V, 102. Sinonime: *min, n'îşcu*.

CLEĂCIŪ, sm., pl.?, Nic, 523 — sinonim cu *clǎşte, danǎle*. — < ?

CLEĂȘTE, sf., pl. *clēști*, clește, «tenailles; davier; tire-clou», Nic, 220; Mih, 127; CEI, 61; cu *cleăștea nu-l'i sculeăți grădă din gură* (nici cu cleștele nu-i scoteai vorbă din gură), PB, 445². V. *cl'eaște* și *neliștédzū*. — <bg. *klešti* „~”.

CLEĂȚIN (nord), vb. I (*clilindă*, -*năt*, -*năre*), Mic, 122 — v. *clătin*. — Pentru *á>ed*, cf. *grədū*, *grėds* (și CAr, 201-202), precum și vsl. *krasū* și *krėsū*, *straža* și *strěza* etc. Cf. și *creác*.

CLÉČICĂ (Bitolia), sf., pl. ?, cărbune mic, «petit charbon», Mur, II, 148. — <bg. *klečka* „bûchette”.

CLEČIŪ, sn., pl. *clēčuri*, mugur, «bourgeon», Mur, II, 148. V. *cl'ečū* și sinonimul *bu-buke*. — < ?

CLĒMBĂ, sf., pl. *clēmbe*, prăjină, «perche, gaule», GrS, II, 55; DR, III, 1089; CEI, 61; *ânlu di nîșl aveă trūplu cît clēmbe* (unul dintre dînșii avea trupul cît prăjina), GrB, I, 2, 28. V. *climbăčū* și sinonimul *clără*. — <vsl. *klepū* „ἀμύγδαλον, Mandel,” (BSI, 515).

CLEN, sm., pl. *clen'i*, clean, «poisson d'étang», Dal, 65; Nic, 221. — <bg. *klēnū* „meunier, chevanne”.

CLĒNDZĂ (Cl'isură), sf., pl. *clēndze*, sandală de lemn, «sandale de bois», Mur, II, 148. V. *pălike*. — < ?

CLICĪŪ, sn., pl. *clīce* — sinonim cu *cīrlibānā* —, CN, 102. — < ?

CLĪAUNĂ, **Clīdunā** (Aminčū), sf. «coutume populaire des jeunes filles au début du mois de mai ressemblant à celle de la Saint-Jean», Réc, 49. — Cf. și descrierea obiceiului la greci la Jeannarakī 340 și la Passow 614. — < κληῖδονας „présage”.

CLĪAUPĪNAC, sn., pl. *clīdupīnaše*, covățică, «écuelle de bois (à couvercle)», Nic, 221; GEI, 126. V. *piđupīnac* și sinonimul *cărnēcū*. — < κλειδοπίνακον „~”.

CLĪAUSE, sf., pl. *clīdusi*, articulație, «articulation, jointure», incheietură, Dal, 65; GEI, 126. — < κλειδωσις „~”.

CLĪMATĂ, sf., pl. ?, Dal, 65 — singular rezultat de la pluralul *climate* al s. *climă*², buture de vie, curpen.

CLĪMĂ¹, sf., pl. ?, climă, «climat», Dal, 65; Mih, 122. Sinonim: *hivă*. — < κλίμα „~”.

CLĪMĂ², sf., pl. *climate* (v. *climālă*) «cep de vigne; sarment», Dal, 65; Nic, 221; GEI, 126. V. *climătăryeădă* și sinonimul *aylă*. — < κληῖμα „~”.

CLĪMĂTĂRYEĂŪĂ, sf., pl. *climătăryēl*, curpen, «sarment; treille», Nic, 221; GEI, 126. V. *clivătăryeădă* și *cūpan*. — < κληματαριά „treille”.

CLĪMĂȚĪĀĂ, sf., pl. *climătīlde*, viță de vie uscată, «sarment de vigne séché, Dal, 65; GEI, 127. — < κληματασιδα „sarment”.

CLĪMBŪČIŪ, sn., pl. *climbūče*, rămurea, «petit rameau; rejeton»: *băgă' nîște climbūče n foc* (a pus niște rămurele în foc), FI, I, 1, 13; GrS, II, 56. V. și *cl'imbūčū*. — <clēmăb.

CLĪNCĂ, sf., pl. *clīnše*, vale, «vallées», Mih, 122. Sinonim: *văle*. — Cf. bg. *klinka* „avare”. — < ?

CLĪR, sm., fără pl., sort, «1°. (tirage au) sort; 2°. clergé; 3°. lot; descendant», Nic, 221; Mih, 122; GEI, 127. — 1°: *arúčă clir* (trage la sort); 2°. *clirlu si-adună' la băseărică* (clerul s-a strîns la biserică); 3°. *blăstimăt clir ti-ări fāplă Dumnidză'ū* (blestemată progenitură te-a făcut Dumnezeu). — < κληρος „~”.

CLĪRĂ, sf., pl. *clire*, specimen de om rău, «homme méchant, mauvais sujet»: *lăle cliră di om hîl!* (rău specimen de om ești!) V. *clir* 3°. — < κληρα „τέκτον”.

CLĪRONOMĪ(L)E, sf., pl. *clironomī(l)l*, clironomie, «succession; héritage», Dal, 65; Mih, 122; PScr, 203; GEI, 127. V. *clirunomie*. — < κληρονομία „~”.

CLĪRUNÓM, -*noāmă*, pl. *clirunómł*, -*noáme*, clironom, «héritier», Dal, 65; Nic, 221; Mih, 122; GEI, 127. — < κληρονόμος „~”.

CLIRUNUMÍE, sf., pl. *clirunumfi*, Nic, 221 — v. *clironomi*(l')e și sinonimul *miráze*.

CLIRUNUMSÉSCU, vb. IV (*clirunumsfi*, -sit, -sire), clironomisi, «hériter; succéder», Dal, 65, Nic, 221; Mih, 122; GEI, 127. — <κληρονομῶ „~”.

CLIRUNUMSÍRE, sf., pl. *clirunumsíri*, moștenire, «action d'hériter», Dal, 65; Nic, 221; Mih, 123.

CLIRUNUMSÍT, -tă, pl. *clirunumsífi*, -le, moștenit, «hérité», Dal, 66; Nic, 221.

CLISÁR, sm., pl. *clisári*, Kats, I, 78 — v. *eclisáris*.

CLISĂ, sf., pl. *clise*, argilă, «argile, glaise», Mih, 123. V. *nigl'eánă*. — <bg. *klisa* „~”.

CLÍSE, sf., pl. *clise*, citație, «citation», GEI, 127; *tă vin'iră clisile* (le-au venit citațiile) LP, 137; PANT, 78. — <κλησις „action d'appeler; invitation”.

CLISTÍR, sn., pl. *clistire*, irigator, «irrigateur» Cal, 1911, 78. — <κλυστήριον „~”.

CL'ISUREÁN, -nă, pl. *Cl'isureán'l*, -ne, locuitor din *Cl'isúra*, «habitant de *Cl'isura*: *Cl'isureán'l*, ascăpăł di pi la ċireápuri, GrB, 184 — v. *alănċescu*.

CLIVĂTĂREAŬĂ, sf., pl. *clivătărċi*, boltă de viță, «treille», Dal, 66; GEI, 127; *că'stċe anovrligăte di clivătărċi ascălnătoăre* (casele inconjurate de bolte de vițe cățărătoare), FI, II, 7, 16. — V. *climătăryeăă*.

CLÍNDĂ, sf., pl. *cl'nde*, bobîrnac, «chiquenaude», PLit, 161. — Cuvîntul e dat ca me-glenoromân și nu știu dacă e și în dialectul aromân. — < ?

CLÍNDU, sn., pl. *cl'nduri*, grămadă de lînă bine scărmanată, «tas de laine bien cardée avec les mains — v. PIm, I, 145», Dal, 65; CN, 128; CEI, 61 (vsl. **kqđlo*); PLit, 57; *na lt'na aċstă... s' u fał cl'ndu* (poștim lina asta... să o faci grămadă scărmanată), PB, 300²⁸. V. *cl'ndzu*.

CLÍȚ(I) ! interjecție imitant un court sifflement ou le bruit d'une légère atteintes, PLit, 131; *lu nċpă și yumárlu : clċi, clċi* (ti împunea și măgarul : *clċi, clċi* = măgarul emana prin anus), PB, 456²⁸. — < ?

CLO, adv., PB, 565; *clo lă 'șl-cl'nlă pâl'i veăra* (acolo unde vara își cîntă păsările), PANT, 29 — v. *acló, dineló, nelo*.

CLOĂCE, sf., pl. *cloċi*, CEI, 61 (<bg. *kloċka*); *ăflă-l, cloăċe, pâl'i* (cloșcă, găsește-ți puil), PLit, 138 — v. *clóċe* (și it. *chioccia*).

CLOĂȚĂ, sf., pl. *clóăță* : *s' lu vătămă cu clóățale* (să-l omoare cu lovituri de copită), Réc, 37 — v. *cluăță*. — Cf. și gr. *κλωτσιά* „coup de pied”.

CLÓCUT, sn., pl. *clócute*, clocot, «bouillon», Dal, 66. V. *cólcuț*. — <vsl. *klokoťu* „bullire”.

CLÓĊE, sf., pl. *clóċi*, cloșcă, «couveuse», Dal, 66; Mih, 123; PScr, 203; PANT, 419; GrS, I, 210; *Fără-ouă-di-sum-clóċe* (personajul *Fără-ouă-de-sub-cloșcă*), PB, 461²⁸. V. *clóșcă* și *clóăță*. — Cf. și bg. *kloċa* „glousser”.

CLONDÍR, sn., pl. *clondire*, butelie, «bouteille», Dal, 66; GEI, 127. V. *bóăă*. — <κροντήρι „vase de terre”.

CLÓPUT, sn., pl. *clópute*, talancă, «sonnaille; grelot», Dal, 66; Nic, 222; Mih, 123; PB, 565; PANT, 419; CEI, 62; *va mi-adăr bubair cu tâte clóputile di oł* (mă voi face *bubair* cu toate clopotele de oi), PB, 231¹² — v. WTh, plate I. — În general, *clóputlu* e făcut din tuci, are forme diferite de cele ale unui *kıpru* — v. PIm, I, 165 și PDicț, pl, XI, ed. întii — și e purtat de berbeci, ca și de capre, cai, vaci. Cf. și *birbċc, cămbăná, ċlőcan, kıpru* și *șap*. — <vsl. *klopotŭ* „strepitus”.

CLÓȘCĂ, sf., pl. *clóști*, cloșcă, «couveuse; la Pléiade» : *clóșca cu pâl'i* (cloșca cu puil), PANT, 310. V. *clóăċe, clóċe*. — <bg. *kloċka* „poule couveuse”.

CLÓȚĂ¹, sf., pl. *clóăă*, Nic, 223; CEI, 62 — v. *clóăċe* și *disclóăă*.

CLÔȚĂ², sf., pl. *clôdă*, zvirlitură de copită, «coup de pied; ruade», Dal, 66; Nic, 223; Mih, 123; PScr, 203; GEI, 62; GEI, 127. — V. *clodă*, *cluțădă*, *culțădă*, *sclodă* și mgl. *clofă* (PMegR, II, 68; GrS, III, 201; CapM, III, 72: <bg. *kloca*).

CLUCUTĂRE, CLUCUTĂT, CLUCUTÉDZŪ, Dal, 66 — v. :

CLUCUTÉSCU, vb. IV (*clucutîl*, -îtl, -ître), clocoti, «1°. bouillir; 2°. rincer (le linge etc.)», Dal, 66; Nic, 222; Mih, 123. — 1°: *apa clucutește* (apa fierbe în clocote); *s'ndzile l't-algă și l't-clucudă pri tu vine* (sîngele îi circula și-i clocotea prin vine), PLit, 801; PAnt, 90; 2°: *clucutîl-lu lu apă* (clătiți-l în apă) — v. *clălescu* și *clocul*. Sinonim: *gruhțescu*. — <ysl. *klokotati* „bullire”.

CLUCUTIRE, sf., pl. *clucutîrl*, «action de bouillir, de rincer; bouillonnement», Dal, 66; Nic, 223; Mih, 123. V. *culcuture*.

CLUCUTÎT, -tă, pl. *clucutîl*, -le, clocotit, «bouillonné; rincé», Dal, 66; Nic, 223. Sinonim: *hurhurit*.

CLUCUTURĂ, sf., pl. *clucutărî*, clocotire, «bouillonnement», Dal, 66. Sinonim: *șun'edre*.

CLUČESCU, vb. IV (*clučîl*, -čîl, -čîre), cloci, «couvrir», Dal, 66; Nic, 223; Mih, 123; PAnt, 419; *să ncl'isi n căsă s' clučēdscă pl'ngul* (s-a închis în casă ca să clocească plînsul, ca să plîngă mereu), PB, 150¹⁷. V. *cučescu*². — <bg. *kloča* „glousser”.

CLUČIRE, sf., pl. *clučîrl*, «action de couvrir», Dal, 66; Mih, 123; *s' băgă'm simînța la clučîre* (să punem sămînța la clocit), Lum, I, 69. V. *gluțîre*.

CLUČÎT, -tă, pl. *clučîl*, -le, clocit, «couvré», Dal, 66; *oăuă clučîte* «œufs couvis». V. *culčîl* și *clăvylu*.

CLUJ (Gópeš), sm., pl.?, nod de arbore, «noeud d'arbre». Mur, II, 153. Sinonime: *aróz*, *jóngu*. — Cf. dr. *hluj*. — <?

CLUPUTIC, CLUPUTICÎŪ, sn., pl. *cluputîlfe*, *cluputîtfe*, talancă mică, «petite sonnailles», Dal, 66; Lum, III, 345. — <clópul.

CLURĂ, sf., pl. *clure*, covrig, «craquelin rond; gimblette», GEI, 127; PLit, 717. Sinonim: *çivrec*. — <κυλλοῦρα „~”.

CLUȚATĂ, sf., pl. *cluță'f* — v. *clôță²* —, Dal, 66; Mih, 123; Lum, I, 196; PLit, 795; *carl si-amedstică prîl yumărî, cluță'f va ml'că* (cine se amestecă printre măgari, lovituri de picior va primi), PLit, 517; *nl'să l't-ăre 'nă cluțădă* (dînsa îi dă un picior), BNA, III, 34; *il'î trădzed cluță'f și bă'lidzî* (îl trăgea lovituri de picior și se bălega), PB, 456³⁹. V. *cluțescu*.

CLUȚÉSCU, vb., IV, Nic, 223 (și *clusă'scu*); *carl si-amedstică cu cuprîlle, l-cluțescu gâl'in'le* (cine se amestecă cu gunoaiile, găinile îl calcă cu picioarele risipindu-l), ZP, IX, 478 (Albania). V. *clučescu*. — <alb. *kloçis* „covare (degli uccelli); pestare coi piedi”.

CLUȚUÉSCU, vb. IV (*cluțuîl*, -ult, -utre) «donner un coup ou des coups de pied; lancer une ruade, ruer; reculer», Dal, 66; Nic, 223. V. *scluțuésescu*. — <κλωτσῶ „~”.

CLUȚUIRE, sf., pl. *cluțuîrl*, zvirlitură de copită, «action de ruer etc.», Dal, 66.

CLUȚUÎT, -tă, pl. *cluțuîl*, -le, lovit cu copită, «rué etc.», Dal, 66; Nic, 223.

CLUVTISÉSCU, vb. IV (*cluvyîsl*, -slt, -sîre), cloci, strica, «devenir couvi; se gâter; mûrir (un abcès)», Dal, 66; GEI, 127. — <κλουβιάζω „~”.

CLUVTISIRE, sf., pl. *cluvyîsîrl*, clocire, «action de se gâter», Dal, 66.

CLUVTISÎT, -tă, pl. *cluvyîsl*, -le, (ou) clocit, stricat, «gâté; qui est devenu couvi», Dal, 66.

CLŪVÎŪ, -ye, pl. *clăvîi*, -ye «gâté; couvi; vide», Dal, 66; Nic, 222; GEI, 127; *oăuă clăvye* (ouă stricate) — v. *clucl*; *cap clăvylu* (cap sec). — <κλούβιος „~”.

CLUVIE, sf., pl. *cluvîl*, colivie, «cage», Nic, 222; PB, 565; GEI, 127; PLit, 866. V. *culuvle* și sinonimul *căfăse*. — <κλουβί „~”.

CLUZ, -ză, pl. *clujt, cluze* (Gópești, Muluviște) : s' *hîl a meă cluză* (să fii a mea călăuză), CosP, 57 — v. *culayăz*.

CLUZUNÉSCU, vb. IV (*cluzunîl, -nîl, -nîre*), scrînti, «luser; foulers», Nic, 222; 'și-*cluzunî ml'na* (și-a scrîntit mlina). Sinonim : *străngulsescu*. — < ?.

CLUZUNIRE, sf., pl. *cluzuniri*, scrîntire, «action de luser; foulure; entorses», Nic, 222.

CLUZUNÎT, -tă, pl. *cluzunîț, -le* «luxe; foulé», Nic, 222.

CL'EĂG, sn., pl. *cleăguri*, cheag, «1°. *coagulum*, prăsire — v. *pileădă*; 2°. *caillot*; 3°. *caillette*; 4°. *avoir*», Dal, 66; Nic, 222; Mih, 122. — 1°: *cășlu nu si-adărră fl'ră cl'eăg* (brînză nu se face fără cheag); 2°: *cumă'f di cl'eăg di sl'ndze* (bucăți de cheag de sînge); 3°: *cl'eăglu di n'el i di ied va flneăre* (cheagul (rînza) de miel sau de ied trebuie păstrat) — v. *arl'ndză, cl'igur*; 4°: *ări cl'eăg* (are avere), PLit, 461 — v. *malădă*. — <lat. **clagum* < **caglum* < **coagulum*.

CL'EĂI, CL'EĂIE, sf., pl. *cl'el, cheie, «clef; cadenas*», Dal, 66; Nic, 220; Mih, 122; PScr, 203; Pant, 419. — 1°. *li băgă' tu cl'eăie* (le-a pus la cheie, le-a încuiat); 2°. *eră stres, stres — cl'eăia a drăclul* (era avar, avar — cheia diavolului), PB, 91⁶; 3°. *dure ful cl'eăia a drăclul* (destul am fost avarul avarilor), PB, 355³ — v. *filăryir* etc.; 4°. *li deăde cl'êlle* (le-a predat cheile = a murit), PLit, 461 — v. *lîndu* 3° etc.; 5°. *furășl cl'êlle di la băsedrică* (ai furat cheile de la biserică = te-ai pătat cu negru la față), PLit, 682 — cf. fr. „Quand une personne a du noir sur la figure, elle a la clef du four”, Rougé, 148. Sinonim : *cătîndr*. — Și la aromâni a existat purtatul cheilor la cingătoare fie în sensul celor menționate în PPar, 74, fie ca respectiva persoană — mire sau mireasă —, purtătoare de chei, să nu moară dacă era geamănă etc. V. *kedle* și *dișcl'idzătoare*. — <lat. *clavis*, „clef”.

CL'EĂPĂ (nord), sf., pl. *cl'eăpe* — v. *clăpă* — : *macărl si-f badzl cl'eăpă di guse* (chiar dacă ți-ai pune lanț de gît), Cod, 123 b¹. — <alb. *klăpë*, „fibbia, ferro per fare anelli...”.

CL'EĂȘTE, sf., pl. *cl'êșli și cl'êșt*, Dal, 66 — v. *cleăște* și vsl. *klešta*, „forceps”.

CL'EĂIŢ, sn., pl. *cl'êiuri*, rămurea, «rejeton, jeune branche», Dal, 66. V. *cleătă*. Sinonim : *climbădă*. — < ?

CL'EG, vb. I, închea, Nic, 221 — v. *nel'eg*.

CL'EM, vb. I — v. *ael'em* și *kem* —, Nic, 222; Mih, 122; PScr, 203; și 'și-*cl'edmă sôl'i* (și își cheamă camarazii), Foti, 71; Pant, 261; s' *cl'edmă, tu hoăra a l'el* (se cheamă (= adică, va să zică), în satul ei), PB, 349³¹ — sinonim : *ôilaôl*. — <lat. *clamare*, „crier”.

CL'ÎCÎŢ, sn., pl. ?, pline necoaptă, «pain gluant», Dal, 66. V. *gl'îcîŢ*. — < ?

CL'ID, vb. III și II, închide, CDDE, 367; PW, 816; REW, 1967 — v. *lncl'id, nel'id*.

CL'IGUR, sn., pl. *cl'iguri* «la quatrième cavité de l'estomac des ruminants dans laquelle se trouve le *coagulum*; échinon». GrS, IV, 378 („burduf de piele în care se ține rînza (cheagul) de ied mic nepăscut”). V. *arl'ndză* și *cl'eăg* 2°. — (Cf. și alb. *kl'uar* < lat. **clagorium*, GM, 193).

CL'ÎÎĂ, sf., pl. *cl'îîă*, cheiță, «petite clef», Dal, 66. V. *cl'îîă*.

CL'IMĂRE, sf., pl. *climă'ri*, Dal, 66; Nic, 222; Mih, 122 — v. *ael'imăre*.

CL'IMĂT, -tă, Dal, 66; Nic, 222 — v. *ael'imăt*.

CL'IMBŪCÎŢ, sm., pl. *cl'imbuț*, specie de frasin, «sorte de frêne à feuilles rouges; arbrisseau ressemblant au cornouiller qui pousse dans les régions chaudes», Dal, 66; GrS, II, 56. V. *climbădă* și *cl'eătă*.

CL'IN¹, vb. I : s' *nă cl'ină'm* (să ne închinăm), Cod, 90 b³ — v. *nel'in*.

CL'IN², sn., pl. *cl'ine*, clin, «1°. pli; biaux; lé; 2°. esquille; 3°. disposition», Dal, 66; Nic, 222; Mih, 122; GEI, 61. — 1°: *cămeășea, fustănea și țipănea aū cl'ine* (cămașa, rochia și țipănea au falduri); *poăla cu cl'ine* (șorțul cu falduri), PLit, 951; *aūă videdm arupt un per și-aelô arupte cl'ine* (aci vedeam rupt un fir de păr și colo clini rupti), LP, 74; Pant, 274; Bair, 111 — v. *ôiplă* 1°; *nu-f lipsedăte cl'in* (nu-ți lipsește clin), LP, 54; BNA, II, 120

— v. *mămă* 4°; 2°: *u-acăță cl'inlu* (li sare țandăra, se infurie), PGr, 48; 3°: *nu știu tu țe cl'in, tu țe ori va li-ăflă* (nu știu în ce fel de dispoziție, în ce toane le va găsi), Fl, II, 3, 8 — v. *bănile*. — Cf. și alb. *klindē* „piega” (Le, 460), *kl'int, kint* „pli, blais” (Hr, 158). — < vsl. *klinā*, bg. *klinā* „cuneus; ébuard, coin”.

CL'INDZU (Sămărina), sn., pl. *cl'indzuri*: *cl'indzul albu lălu s' fâfe*; *lălu, albu nu* (*cl'indul* alb devine negru; cel negru nu se face alb), PGr, 48 — v. *cl'ându* și *cl'ndu*. — < ?

CL'INTI (Gópeși), sm., canin, Jb, XIII, 87 — v. *cărinte*.

CL'IOĂGĂ (Grămoste), sf., pl. *cl'ioădze* „houlette”, CN, 102; 173; Jb, XIII, 109-110; DR, III, 177. V. *gl'ioăgă* și sinonimul *clrlig*. — Cf. dr. *ghioagă* și alb. *kl'okz* (GM, 192).

CL'ISŪȚĂ, sf., pl. *cl'isăță*, copcă, „agrafe”, Mih, 123. Sinonim: *zāvā*. — < ?

CL'TOĂRE (Túrrea), sf., pl. *cl'ilórl* „(terme concernant la charrue)”. — < ?

CL'TÓR, sn., pl. *cl'ilodre*, covățică cu capac, „écuelle de bois à couvercle”, Mih, 123. V. *nc'l'tór* și sinonimul *cárnéčlū* etc. — < lat. **clavatorium* (CDDE, 326), **clautorium* (DR, IV, 706) — cf. verbele *claudo* și *clavo*.

CL'ÎȚĂ, sf., pl. *cl'îță* — v. *cl'îță* —: *băgă cl'îța lu cl'edle* (pune cheița în broască), PB, 310⁸⁴; *lăla cl'edlește ș' tēla zcl'edlește* — *cl'edla* și *cl'îța* (unchiul atinge și mătușa țipă — broasca și cheița), PLit, 367. — < *cl'îță*, *cl'edle*.

CNEĂZ, CNEĂZ (nord) sm., pl. *cnejl, cn'ejl*, cneaz, „prince”, Lum, V, 235; VI, 6-8, 29, 30. — < bg. *knjazū*, srb. *knez* „~”.

COĂ (nord), adv.: *di la un kirōū și coă* (de la un timp și încoace), PB, 383¹⁸ — v. *ncoă*, *dincoă*.

COĂCĂ, sf., pl. *cof* și *coăfe*, creștătură..., 1°. *entaille en forme de U faite aux oreilles des moutons, des animaux* — v. *pil'i, cučedăfcă*, 2°. *encoche faite dans un arăbōjū*; 3°. *gorge qui coupe l'échine ou la crête d'une montagne*; 4°. *ouverture, trou d'une aiguille*, Dal, 66; Nic, 223; CN, 172; DR, IV, 801; GEI, 127; PLit, 173. — 1°: *semnul a nostru di la oi easte ūnă coacă după urecl'e a astl'ngă* (semnul nostru de la oi e o creștătură după urechea stingă); 2°: *fă nīnga ūnă coacă pri arăbūșū* (fă încă o creștătură pe răboj); *nu șled dielt coăfīle di pri arăbūșū* (nu știa decît creștăturile de pe răboj), Fl, I, 6, 4; 3°: *nă trāpsim n dzeānā, lu coacă* (ne-am retras sus, în curmătură), Fl, I, 3, 5; *șledāpile iștrā lu coacă* (sterpele au ieșit în curmătură) — v. *șildātūrā*; 4°: *coacă a aculū* (gaura acului) — v. *urecl'e* 1°. — Pentru etimologie, cf.: REW, 2009 (< lat. *coccum* < *κόκκος*); DensAs, 9 (< lat. **cocca* < gr. — ca și DR, IV, 801). — < ?

COĂCĂZ, sm., pl. *coacăjl*, coacăz, „groseillier”, Dal, 66. E un pom ale cărui fructe sînt roșietice și mici ca niște fragi mărunte. — V.:

COĂCĂZĂ, sf., pl. *coacăză* „groseilles à grappes”, Dal, 66; Nic, 223; PLit, 747 (= gherghină, „cenelle”). — Cf. dr. *coacăză* și alb. *kókēzē* „testina”.

COĂCE, COĂCI (nord), sf., pl. *cočl*, flanelă, „flanelle”; sorte de boléro, CN, 85; CFr, 21; 172; GrS, IV, 378. Sinonim: *selnică*. — V. *mānicōăce*. — < ?

COADĂ, sf., pl. *codz* și *coăde*, coadă, 1°. *queue*; *dernier*; 2°. *tresse*; 3°. (à la) *fin*; *extrémité*; *finalement*; 4°. *brebis*; 5°. *satellite*; 6°. *coaille*, *laine de la queue*; 7°. *riche*, *richesse*; 8°. *considération*, *honneur*; 9°. *tentation*; 10°. *orgueil*; 11°. *indifférence*, *défi*; 12°. *défait*; 13°. *chose facile*; *possible*; 14°. *humiliation*, Dal, 66; Nic, 224; Mih, 123; PScr, 203. — 1°: *bōūlu ș' cālū si-ăpārā di mūște ș' cu coada* (boul și calul se apără de muște și cu coada); *arl'n'lōslu scoāse coada a pū'llul* (rișolul a scos coada păsării), PB, 384⁸; *coada cap easte la nol ș' lūpū picurăr la ol* (coada este cap la noi, iar lupul păcurar la oi), PLit, 682; PArOm, 180; 2°: *coadă lūngă ș' mīnte scūrtă* (cosiță lungă și mînte scurtă), PAnt, 127 — v. *cusilă*; 3°: *ān'l'i dīn coadă nă scādzūrā* (anii din urmă ne-au dat îndărăt), CalGrB, 32; *nāl īn coadă dzī'se* (de tot la urmă zise), Cal, 1911, 171; și *l'i-fāfe n coadă* (în cele din urmă îi zice), PB,

440¹⁸; ș' s't'rmile, și-așeale, li-arnt tâte n coadă (și fărimiturile, și pe acelea, le mătură pe toate la urmă), PB, 264²⁴; din cap pîn' tu coadă (de la început pînă la sfîrșit); 4°: *adrăf nlscl'nte codde s' mi-ălăklit după n'l'se* (am făcut rost de cîteva oi și mă ținui după ele), Lum, I, 222; 5°: *am coade pri dinăpól* (am sateliți de hrănit după mine), PGr, 49; 6°: *di coade bune si-adără și ustură* (din codine bune se face și urzeală); 7°: *u-ăre coada groasă* (coada o are gr(o)asă = are avere), PGr, 49 - v. *cl'edg* 4°; 8°: *a nănlul...*, *di nimăle fripte l'i si-adăfe coada ca ti tin'te* (la nuntă, nașului..., de la nămaiele fripte i se aduce coada drept considerație, drept onoare), Al. 1903, 88 - v. *friptă'l'tă*; 9°: *da coada* (mișcă coada, dă din coadă, e gata să alunece spre tentații), PLit, 462; 10°: *căpra u mulă coada n sus* (capra a ridicat-o coada în sus, a prins curaj), PB, 185²⁶; PLit, 445; *ahă'rî sunt Arbiněșl'i di coadă cl'ndu l'l-muț* (atari orgolioși sînt albanezii cînd îi ridici de coadă, cînd îi lauzi), Lum, II, 127; PAnt, 183; BNA, III, 80; 11°: *l'ed-n'l coada, lăpe!* (ia-mi coada, lupule! = nu-mi mai pasă de tine), PLit, 445; 462; PB, 185²⁷ (*l'ed-n'l, lăpe, coada!*) - v. *col'tă* 3°; al, *loăf-l'i tóra coada* (hai, acum luați-i coada = acum spălați-vă pe bot), BașN, 15; 12°: *l'i-băgă coade; tul coade l'i-ăflă* (li pune codițe; mereu defecte îi găsește), PLit, 461; *ălăkscu coade allăi* (atribuie defecte altuia), Fl, II, 3, 9; PGr, 49; 13°: *l'ed-l di-n-a-nămirea, că nu va-ș cādă coada* (ia-l pe umăr, căci, nefiind (prea) greu, n-o să-ți pice coada, nu vei pica de oboseală); *va-ș cādă coada?* (o să-ți pice coada dacă faci această treabă?), PLit, 461; 14°: *u-adun' coada cl'tră acasă* (o strînge coada (o porni cu coada între picioare) spre casă), PB, 125³¹; *l'undă-ril'i...* *u-adunără coada* (leii... pleacă cu coada între picioare), PB, 249³²; *u-adun' coada* (a plecat umilit), PLit, 682 - v. *adun* 5°. - Tăierea cozii propriu-zise a unui cal sau a unui catir e o gravă ofensă adusă respectivului proprietar - cf. PMoš, 20 -; pentru Asia-Mică (Persia, Siria), cf. DSD: *Equus*, 801 și Feghali, 1939, 3006; pentru Anglia: Quitard, 242-243. - În general, pluralul *codz*, art. *códzle* reprezintă sensul propriu al cuvîntului, iar *coade*, *coădile* reprezintă sensurile figurate, pentru cari cf. și gr. οὐρά, alb. *bisht*, bg. *opáška*, tc. *qouirouq*. - <lat. *eoda* „queue”.

COADA-A-CĂLUI „iarbă care crește prin locurile mocirloase” Lum, IV, 328 → *coadă*, *cal*.

COADĂ-ALBŪȘE (Névisca), sf., pl. *coadă-albășe* «oiseau à queue blanchâtre» → *coadă*, *albășu*. V. *cudălbă*.

COADĂ-ARÔȘE, sf., pl. *coadă-arôșe*, *codz-arôșe* și *coade-arôșe*, codoraș, «oiseau qui a la queue rouge»: *pitrunțele ș' coade-arôșe* (pătrunichi și cozi-roșii [= codroși = *ruticillae phoenicurae* = rouge-queue], Al. 1928, 113; BNA, II, 58. - Cf. *caparôșu*, *coadă*, *arôșu*.

COADĂ-BĂTURĂ, sf., pl. *coadă-bătura*, *codobatură*, «bergeronnette, hochequeue», Dal, 66. V. *cudubătură* și it. *codivăllula* „coditremola” (Rohlf, I, 220). - Cf. it. *cultrèlla* (<lat. *cauda trepidā*), tc. *qoutrouq qagan* etc. - <lat. *eoda*-**battula*.

COADA-A-N'ÉLUI, sf., pl. *códzle-a-n'élui*, coada mielului, luminărica Domnului, «cierge de Notre-Dame», Dal, 66; PLit, 278; Fr, II, 238. V. *luminăre*, *țedra-al-Dumnidză*. → *coadă*, *n'el*.

COADĂ-ȘURIKINĂ, sf., pl. *codz-șurikin'l*, coada-șoricelului, «achillée?, mille-feuilles?», Lum, IV, 171. → *coadă*, *șiriăkină*.

COĂJE, sf., pl. *coji*, *coajă*, 1°: *écorce*; 2°: *coquille*; 3°: *pelure* (de pome); 4°: *croûte* (du pain), Dal, 67; Nic, 223; Mih, 123; CEI, 62. - 1°: *adună coji di frăpsin* (strînge scoarță (coajă) de frasin); 2°: *coaje di oă*, *coji di năcă* (coajă de ou, coajă de nucă) - v. *flădă*; 3°: *coaje di curcubétă* (coaja de dovleac), PB, 132¹⁵; *coji di prâne* (coji de prune); 4°: *coaje di pl'ne* (coajă de pline) - v. *cădă*. Sinonim: *codră*. - <vsl. *koža* „pellis”.

COALĂ, sf., *coală*, Nic, 224; Mih, 123 - v. *acodă*.

COAMĂ, sf., pl. *coame*, *coamă*, «crinière», Dal, 67; Nic, 224; Mih, 124; GrB, 141; *coama a călul* (coama calului), Fl, I, 2, 3. Sinonime: *grivă*, *hlôte*. - În greaca epirotă: „κόμη χαστανή” (Κρυς, I, 127). - <lat. *coma* „chevelure; crinière”.

COĂPSĂ, sf., pl. *coapse*, *coapsă*, «cuisse; hanche», Dal, 67; Nic, 225; Mih, 124; *tal'eal* *di la coapsă* (am tăiat de la coapsă), PB, 268³. V. *côpsu*, *ēpóc* și *skéle*. — <lat. *coxa* „cuisse”.

COĂRĂ¹, sf., pl. *cori*, *scoartă*, «corce; croûte du pain», Nic, 224; CEI, 62. V. *coaje* și alb. *korē* „~”. — <vsl., bg. *kora* „cortex; écorce”.

COĂRĂ², (fărșeroți), sf., pl. *coără*, Mih, 124 — <*coărnd*.

COĂRĂ³ (fărșeroți), sn. pl., *coarne*, «cornes». — <*coărne* <*côrn*».

COĂRDĂ¹, **COĂRDĂ**², sf., pl. *côrdzi*, *sfoară*, *coardă*, «ficelle ou cordeau d'un devidoir — v. *aruteadă*; corde de violon», Dal, 67; PB, 566; CFr, 106; PIm, 149—151; II, 202—203. V. *curdeadă*, *hoărdă* 1°. — <lat. *ehorda*; gr. *κόρδα* „corde”.

COĂRDĂ³, **COĂRDĂ**⁴, sf., pl. *côrdzi*, *țarc*, «enclos; parc à moutons», Dal, 67; PMegR, II, 69; CN, 101; 107; s' *băgă'm ôlle tu coărdă* (să punem oile în țarc), FI, I, 6, 24; *căde foc prudd* 'nă *coărdă* (fiecare foc trădează (arată că acolo e) un țarc), BNA, II, 68. Sinonime: *cutăr*, *țarcu*. — De fapt *coărdă*³ e un mic cerc sau chiar semicerc provizoriu făcut din nuiele sau din măracini, în care se țin oi aplecători, miei, iezi, noateni sau sterpe. Sensul acestui termen e o firească evoluție a celui din *coărdă*¹: «la ficelle» sau «la corde» a putut fi înlocuită prin gard de nuiele sau de măracini. — Cf. și mgl. *coardă* „adăpost...” (PMegR, II, 69; GrS, I, 36; III, 201; CapM, III, 74) — Cf. gr. *κόρδα* «țarc» (Hris, 95). — <lat. *ehorda* „tripe”.

COĂRDĂ⁵, **COĂRDĂ**⁶, sf., pl. *côrdzi*, *sabie*, «sabres», Dal, 67; Nic, 224; Mih, 124; PScr, 203; *carl scoăle coărdă*, *di coărdă va s' keără* (cine scoate sabia, de sabie va muri), CalGrB, 15; *un glône fe s' l'i fîndzi coărdă* (un flăcău voinic căruia i-ar sta minunal să-i încingi sabia), GrB, 2, 32; *îmșe coărdă* (a încins sabia), PB, 87²³; *tufekt s' côrdzi scot năinte* (puști și săbii scot înainte), LP, 106; PAnt, 271; Bair, 104; *băgără coărdă* (au pus în funcție sabia, au început măcel), PLit, 463. V. *hoărdă* 2° și sinonimele *apălă*, *spătă*³. — Cf. alb. *kôrdhë* „spada” (<sl. *korda* „Säbel” <tc.-pers. — GM, 199; BSI, 569), gr. *κόρδα* (Boga, II, 28).

COĂRNĂ, sf., pl. *coărne* — v. *coără*² —, *coarnă*, «cornouille; sorte de raisins», Dal, 67; Nic, 224; PB, 566; W, II, 100; *adunăși coărne*? (ai cules coarne?). — <lat. pl. n. *cornu* (cornum, -i), devenit sg. f. (cf. și *prună*).

COĂRNE-BIFE, sf. pl., *trandafir sălbatic*, «églantine», Dal, 67; PMegR, II, 119. — <*coărnă* + ...?

COĂRNEȘŪ, -nișe, pl. *coărneși* sau *coărniși*, -nișe, *lungueț* ca o coarnă, «qui a la forme d'une cornouille; allongé»: *cap coărnișu* (cap lungueț ca o coarnă), Dal, 67. V. *ncoărnișu* „cu coarne”. — <*coărnd*.

COĂSĂ, sf., pl. *coăse*, *coasă*, «faux», Nic, 224; Mih, 124; PenB, II, 276; Al, 1927, 128; CEI, 62; *nu cu coăsa s' tal'e iărba, ma cu foărtica, crîștine* (creștine, iarba nu se taie cu coasa, ci cu foarfecii), PAnt, 180; BNA, III, 46. V. *côsă* și *căsăre*. — <vsl. *kosa* „falx”.

COĂSTĂ, sf., pl. *coăste*, *coastă*, 1°. *côte*; 2°. *contraindre*; 3°. *chanceler*; *hésiter*, Dal, 67; Nic, 224; Mih, 124; PAnt, 419. — 1°: *ună coăslă di n'el friptu* (o coastă de miel fript); *cășeărea u băgără lu coăsta di muntli* (stina au pus-o în coasta de munte); 2°: *li'l băgă' sula lu coăste* (i-a pus sula în coaste, îl constrînse), PB, 488²³; *nu-n'l ml'că coăsta lără* (coasta mea nu atinge pământul, eu nu pot fi trîntit la pământ, deci nu cedez), PLit, 463 — v. *ml'șcu* 1°; 3°: *fr'ndzi coăste* (ezită, se lasă greu), PLit, 463 — v. *năre* 4°; *fă'ră s' da n coăsti vl'rnă-oară* (fără să ezite niciodată) PB, 301²⁴. — Gr. *κόστα* (Boga, II, 139). — <lat. *costa* „côte, flanc”.

COĂȚIN, -nă, pl. *coățin'i*, -ne, *roșcat la cap*, «(mouton) qui a des taches rougeâtres sur la tête», Dal, 67; Nic, 224; CDDE, 382; DR, IV, 438; GrS, III, 265. — Cf. mgl. *coățină* (CapM, III, 74; GrS, III, 201) și gr. *κότσινα* ('ΑρΓλ, 52; Boga, I, 190). — <lat. *coeclinus* „d'écariate”.

COĂȚIRE, sf., pl. *coățiri*, coacere, «action de cuire, de mûrir», Dal, 67; Nic, 224. V. *cușeăre*.

COB, *cobă*, pl. *cobl*, *côbe*, și invar. **COB**, singur și nenorocit, «tout à fait seul et attristé; malheureux; orphelin», Dal, 67; CEL, 62. — 1°. *côblu di ȝlungtunâr* (bietul de greier), PLit, 760; 2°. *s' armî'nă nls, côblu ș' lăllu* (să rămlină el, sârmanul și nefericitul), PB, 361¹⁰; 3°. *cob și-armî'nă* (să rămlină singur cuc) PLit, 773; 4°. *u-alăsdă... singură cob* (o lăsa... singură singurică), Lum, V, 9, 18; PAnt, 337. V. *cobă*, *cubillike*. — < vsl. *kobi* „augurium”.

COBĂ, sf., pl. ?, nenorocire, «présage funeste; malheur», Mih, 124. — Cf. alb. *kóbë* „dan-no”. — < bg. *kobja* „destinée funeste”.

COC (*mi*), vb. III și II (*côpșu*, *côplu*, *coăfire* și *cușeăre*), coace, «1°. (faire) cuire; 2°. (faire) mûrir; 3°. dormir profondément; 4°. garder rancune à quelqu'un», Dal, 67; Nic, 225; Mih, 124. — 1°. *cușem culăclu* (coacem colacul); *pl'nea s' coăpse* (ptinea s-a copt); 2°. *cl'ndu s' cușeă aiăăle* (cînd se coceau strugurii), PB, 367²⁶; *soărlle li coăpse poămile* (soarele le-a copt fructele); 3°. *s' culcă' să-l' coăcă un sômn* (se culcă să-i tragă un pui de somn); *l'it coăpse un sômn* (i-a tras un somn = a dormit bine), PB, 301¹⁸; 4°. *l'it-u coc* (i-o coc, îi port simbetele), PLit, 463. — < lat. *coecere* (coquere „cuire”).

COCĂLĂ, sf., pl. *cocale*, simbure, «noyau d'un fruit», Dal, 67; GEI, 127; *mlcăără pră-nile cu tâte coji și cocale* (au mîncat prunele cu toate coji și simburi), PenB, VII, 114. Sinonim: *sîmbure*. V. *oasă* și *os*. — < *κόκκαλον* „~”.

COCAN, sm., pl. *cocan'i* — sinonim cu *alumă*, *amăde* —, Dal, 67; PLit, 126. — < **cocal* < *κόκκαλον*.

COCĂI, sf., fără pl., căpățină, «tête, crâne», DR, II, 524; *nu ari mldăă tu cocă* (nu are creier (judecată) în căpățină), PLit, 546; *u băgă' și-aestă tu cocă* (a pus-o (a reținut-o) și asta în căpățină), PB, 188³². Sinonime: *cap*, *cărăfăldă*, *căpățîndă*, *côfă* 2°. — Cf. și gr. *κόκα* „caboche”. — < alb. *kókë* „capo”.

COCĂ2, sf. sg. și pl. (*ună cocă*, *doăă cocă*), bomboană, «bonbon, friandises, cognac, chatteries», Dal, 67; PB, 566; *ună cocă tu căl'nă* (o bomboană în farfurie), PLit, 15; *la umplul poăla di cocă* (le-am umplut șorțul cu zaharicale), Lum, II, 349; BNA, IV, 99; *nica l'it-dzi'je a ôălul „côcă”* (oului încă îi zice „bomboană” = e încă copil la minte), PLit, 596 v. *cămeăse* 2°. — Cf. gr. *κόκκα* „ζαχαρικά” (Boga, II, 137). — Cuvîntul aparține graiului copi-lăresc — cf. și BSI, 539: *koka* „Hühnerel”. — < ?

COCOȘURĂ, sf., pl. *cocoșure*, umflătură, «enfleur», DR, IX, 441 (apud ALR, I, 6/07). Sinonime: *cucăl'tă* 1°, *șășcă*. — < ?

COCUT, sm., pl. *cocuț* — v. *cucot* —, cocoș, PScr, 204; CEL, 62. — În istroromână: *cocol* (PIstr, 306; Mor, 110¹; CIstr, 101²⁸). — < *κόκκοτας* „coq”.

COCÎNĂ, sf., pl. *côcine*, coteț, «poulailler; porcherie», Dal, 67; CEL, 63; Lum, II, 86; IV, 132; AI, 1903, 49; CalGrB, 76; FI, I, 5, 5. Sinonime: *căsiștră*, *cutumăs*. — < bg. *ko-đina* „~”.

COCÎŪ, sm., pl. *cođ* — sinonim cu *arșic*, *ip*, *nip* —, Nic, 228 (*cođ*). — Cf. bg. *koslŭ* „os sternal” și vsl. *kosil* „os”. — < *κότσι* „osselet”.

COCÎUV, -*vă*, pl. *côcŭvl*, -*uve*, sm., sf., mierloi, mierlă, «merle mâle, merle», Dal, 67. Sinonime: *n'êrlu*, *n'irlă*. — V. *côjvu*, *côșav*.

COD, sn., pl. *codde*, cot, «1°. coude; 2°. aune; 3°. façons, simagrées», Dal, 67. — 1°. *ndrupl'tă pri ūnlu cod* (rezemată într-un cot), ArE, 14; 2°. *lăngă di un cod* (lungă de un cot) — v. *cot* 2°; 3°. *țal Dina, fl'ră s' făcă codde* (nevasta lui Dina, fără să facă nazuri), CalGrB, 57 — v. *camômate*, *năze*. — V. *cođ*.

CODOȘŪ, -*doăse*, *codoș* — v. *cudôșă*.

CÓDRU, CÓDUR, sm. și sn., pl. *códzrl, kódri* și *códure*, codru, *1°. (sommets avancés d'une) montagne; 2°. forêt; 3°. endroit réservé à la ronde paysanne; champ de vilanelle; 4°. place publique (d'un village); 5°. cimetière; 6°. morceau, quartier de pain ou de galette (surtout leur bord), Dal, 67; Nic, 227; Mih, 124; Mur, III, 272; GrS, II, 321; IV, 92; Fr, II, 252; RP, I, 8, 5; GrB, I, 2, 28; PLit, 109; WOL, 111; PIm, II, 215; PhOr, II, 708; REW, 6921; CDDE, 384. — 1°: *s' mi scof n dzeând pi códru, n clrëllă* (să mă scoți sus pe munte, la creștet), Trib, II, 3-4, 12 — v. *munte*; 2°: *Iána fâje n sus lu munte, cu șamle lai' pri frântle; aclo, n códru, tr' ună deagă, 'șt-u trifeă dzl'ăa-l'i întreagă* (Steriana apucă sus la munte, cu năframă neagră pe frunte; acolo, în pădure, într-un tufiș, își petrecea ziua-i întreagă), Velo, 51; BNA, V, 85; *cód-i lăi cu priëe* (codri negri cu fiare), PenB, II, 84; BNA, I, 54; 78; *mi turnâm dil códru* (mă întorceam din codru), Lum, IV, 283; 3°: *córlu di hoără si-acăđ' n códru* (hora satului începu pe platou) — ca și pentru sensul 6°, cf. mgl. *codru* (PMegR, II, 69; GrS, III, 202; CapM, III, 75); *ișeă la códru lu anvlrte córlu* (ieșea pe platou unde învîrtea hora), LP, 127; 4°: *nu-l scoăse n códur să-l vindă* (nu l-a scos în piață să-l vindă), PB, 164¹⁷; *gol din códru si nu s' toărnă* (să nu se întoarcă gol din piață), Lum, II, 5; *vin'e n códur tra si-asună toăca* (veni în piață ca să sune toaca), BNA, I, 14; *tot códurul di oămin'i i gol* (întreaga piață e goală de oameni), Dim, IV (1940), 33-35, 4; *ctnd sârbătôrile s' așuđă tru códru mare córlu* (cînd în sărbători se învîrtea în piața mare sau pe platoul mare hora), Cal, 1911, 117 — v. *for¹, misuhôre, piđă*; 5°: *mi-adăse pl'nă n códru* (mă aduse plină la cimitir), PB, 487¹¹ (: *Códru*) — în satul Lăcă, și astăzi: *códru* = cimitir; 6°: *ună plă cu... pătru cózrl* (o plăcintă cu... patru codri), CȘc, 29; 58; *tăl'e trel códure di plă* (taie trei codri de plăcintă); *un códru uscăł di pl'ne* (un codru uscat de pline), Lum, V, 9, 18; PANT, 337. — În satul Perivôle: *Códru* „culme... cu păduri de pini”, Lum, V, 85. — V. *ncudurăt* și dr. „un codru dă loc”, BCl, IX, 105 (Mușcel: 1835). — Ca și alte cuvînte, și *códru* apare și în compuse toponimice (cf. PLit, 934; *Vălea-di-dăpă-códru*, la Băiăsa etc.). — Cf. și alb. *kodré* „collina; luogo in pendio situato ai piedi di una montagna e coltivato...”. — <lat. **quodrum* (*quadrum* „un carré”).

CÓDUS, -să, pl. *códușl, -se*, codan, «le dernier», Dal, 67. Derivat în spirit grecesc. V. *cudăr*. — <coadă.

CODUȘLI'KE, sf., pl. *codușli'ki*, faptă de codoș, «action d'un entremetteur», Dal, 67. — <tc. *qodoehlyq* „~”.

CÓFĂ, sf., pl. *cófe*, ploscă, *1°. seille (à vin); 2°. tête, crânes, Dal, 67; Nic, 243; Mih, 124; CEI, 62. — 1°: *lă umplă cófa cu yin* (le umplu plosca cu vin), PB, 89²³; *cu cófile di yin* (cu ploștile de vin), PANT, 296; BNA, I, 124 — v. *cová, éine* și *plóscă*; 2°: *nu li băgă lu cófă* (nu le bagă în cap = nu pricepe), PGr, 50; *nu-l tál'e cófa* (nu te taie căpățîna, nu înțelege) — v. *cócă, curcubétă* 2° etc. — Cf. bg. *kofa* „seau”, it. *coffa*. — <κόφα „πλόςκα”.

COFÉTĂ, sf., pl. *cofete*, confitură, «confitures», Al, 1903, 11. V. *cufetă*. — <it. *confetto*.

CÓHE, sf., pl. *cóhl* și *cóhluri*, colț, ungher, «coin; encoignure; angle», Dal, 67; Nic, 244; Mih, 124; PANT, 420; GEI, 127. — 1°. *ómlu așel dil cóhe* (omul acela din colț), PLit, 791; 2°. *Il acăđă' cóhea* (le ocupă colțul camerei de lângă vatră), LP, 54; BNA, II, 120; 131; 3°. *Miha cóhea tot 'șt-u fl'ne* (Miha își păstrează mereu iatacul, adică colțul camerei care, de obicei, e loc de onoare și rezervat pentru oaspeți), BNA, III, 20; 165; 4°. *u băgără di șidză n cóhe* (au pus-o de a stat în colț, la loc de onoare), PB, 305¹⁵; 5°. *căftă pri tu cóhluri* (caută prin colțuri), BațP, 11. V. *cóhlă*. — <κόχη „~”.

COHÎŢ (nord), sn., pl. *cóhluri*, Al, 1903, 83; Lum, V, 213; TinR, 1901, 29 — v. *cóhe* și sinonimul *klóše*.

CÓINAR, sm., GrB, 2, 28 — v. *Cón'ear*.

COJOC, sn., joc, Dal, 67; CEI, 62 — v. *cujác*.

COJOCĂR, sm., pl. *cojocări*, cojocar, «fourreur, pelletier», Dal, 67. V. *cujuhăr*. — < *cojóc*.

CÓJVU, sm., pl. *cójvi*, mierloi, LP, 21; GEI, 127 — v. *cóşav*.

CÓKIL, -lă, pl. *cókil'i*, -le, copil, copil din flori, «enfant (naturel), bâtard», Dal, 67; Nic, 225; Mih, 124; PScr, 203; PB, 567; DR, II, 527; PenB, II, 273; BNA, IV, 89; *ti-adraşi cókilă* (te-ai făcut fată mare) — v. *mărlăoăre*; *si-u mărlă a meă cókilă* (să o mărit pe fata mea), PANT, 302; BNA, I, 132. V. *coklă*. — < bg. *кópile* „enfant trouvé”.

COKILÁME, sf., fără pl., tineret, «jeunesse», Mih, 124 şi 44. Sinonim: *fičluráme*. — < *cókil*.

COKILÚŞŮ, -şe, pl. *cokilúši*, -şe, copilaş, «petit enfant», W, II, 194. Sinonim: *fičlurie*.

COKINFŢĂ, sf., pl. *cokinŢă*, scarlatină, «scarlatine», Lum, III, 218. — < *κόκινος* „rougeole”.

COKIRÓŞIL, -lă, pl. *cokiróşil'i*, -le, roşiatic, «roussâtre», Dal, 67; CN, 107; *béčile ş' caléšile ş' lăile cokiróšile* (bălanele şi oacheşele şi biete (dragile) roşcate), Fr, I, 59. — Cf. alb. *i kuqërëshëm* „rossatro” + *aróšë*.

COKIŢU, **CÓKIŢUL** (nord), sm., pl. *cokl*, *cókil'i*, bastard, «bâtard» DR, II, 525; *amiră'lu eáste cóklul* (împăratul e copil din flori), PB, 41²⁹. — V. *cókil*, *copělă* şi sinonimele *báštu*, *dočlă*.

CÓLAC, -că, pl. *cólaŢi*, -Ţe, linguşitor, «flatteur», Dal, 67; Nic 225; GEI, 128. V. *culă-kipsescu*. — < *κόλαξ*, *κόλακας* „~”.

COLÁI, adv., PScr, 203 — v. *culă* şi alb. *kolláj* „facilmente”.

CÓLASĂ, sm., pl.?, «colonel», FI, II, 7, 9. Termen rar. Mih, 131 şi 113 dă *culást*. — < ?

CÓLASE, sf., fără pl., infern, «enfer», Nic, 226; PB, 567; GEI, 128. Sinonime: *fricu-şeát*, *gînème*, *kisá*¹. — < *κόλασις* „~”.

CÓLĂ, sf., fără pl., scrobeală, «amidon», Dal, 67; Mih, 124; Cal, 1911, 79; *câmăeăze* eu *cólă* (câmaşe cu scrobeală), Lum, III, 179. V. *acoólă*². — < *κόλλα* „amidon”; *colle*”.

COLBURÉCĂ, sf., pl. *colburéfe*, plăcintă cu carne, «galette feuilletée avec de la viande ou des légumes», Mih, 125. V. *čulvarăcă*. — < ?

CÓLCUT (nord), sn., pl. *cólcute*, Mih, 125 — v. *clócut*, *gróhlu*.

CÓLIBĂ, **COLÍBĂ**, sf., pl. *colibe*, *colibă*, «chaumière», Cal, 1911, 60; *ascúndi-le tru cólibă* *di după căsă* (ascunde-te în coliba de după casă), Cal, 1911; BNA, V, 116. — V. *caléadó*, *calivă* şi alb. *kolibë* „baracca”, bg. *koliba* „~”.

CÓLICĂ, sf., pl. *cóliŢe*, *colică*, «colique», Dal, 67; Nic, 248. — < *κόλικας* „~”.

CÓLINDA, **CÓlinda**, sf. invar., Moş-ajun, «la veille de Noël», Dal, 67; Nic, 226; CEI, 62; PLit, 709; *ntînte di Crăčlăn, fičlórli s' duc cólinda* (înainte de Crăciun, copiii umblă de Moş-ajun). — Cf. şi alb. *koléndrë* „la vigilia di Natale”. — V. vsl. *kóleda* „Neujahrstag”, bg. *kóleda*, gr. *κόλιαντα* „κολουράκια” (Boga, II, 27) şi :

CÓLINDU, sn., pl. *cólinde*, covrig, «1°. craquelin rond — v. *clără*, *člúvréc*; fruits qu'on donne aux chanteurs de Noël; 2°. houlette des chanteurs des Noël», Dal, 67; PLit, 709; *culindărli i aŭ lu ml'nă cl'ti únă cólindă* (colindătorii au în mînă cîte o colindă) — v. şi *buzdugán*, *stupagánă* (pentru dacoromâni, cf.: ICr, IV, 147; V, 353; Pim, III, 280-281 etc.). — V. *cólinda*, *culindăr*.

CÓLIVĂ, sf., pl. *cólive*, *colivă*, «gâteau fait de blé bouilli et de noix et saupoudré de sucre que l'on distribue en souvenir des morts»: *şi grlŃ şi cólivă l'i-adrăł* (li făcu şi grlŃ şi colivă), PANT, 350; *da cólivă zeănă tră súflit* (dă colivă străină pentru suflet = dă ce nu-i aparţine), PGr, 50. — Cf. vsl. *kolivo* (BSI, 547). — < *κόλλυβον* „~” (Sonnini, II, 153 : *coliva*).

COLÓN'EA (grămosteni), invar., dezastru, «ruine totale». Sinonim : *halazmó*. — Cuvîntul e însuși numele provinciei sudice albaneze *Colón'ea*, vecină cu munții *Grămuste*, pe cari grămostenii emigrați în Bulgaria sudică i-au părăsit din cauza cumplitelor dezastre impuse și în această provincie de către tiranul monstru Ali-pașă. — < **Colón'ea**

CÔLPIDE (nord), sf., pl. ?, plăcintă, «galette» — v. *culburcă* etc., GEI, 62 : < bg. *kolpide*.

CÔLUV, -vă, pl. *cóluyi*, -uve, berc, «sans queue (en parlant des chiens)», Dal, 67; Nic, 226; PB, 567; GEI, 128; PLit, 394; CalGrB, 27; *anglná' el'nile cóluv* (a chemat clinele berc), Lum, V, 9, 18; PAnt, 336. — < *κολοβός* „mutilé”.

CÔL'EA-MBÔL'EA, locuțiune invariabilă, fleacuri, «vétilles, sornettes», Jb, II, 162; PETim, 9; PLit, 463 (: *cól'ea* „lipește”, *mból'ea* „altoiește”); — *fe áre tri vindeáre?* sau *fe dzi'fe, lai?* — e, *cól'ea-mból'ea* (— ce are de vînzare? sau ce zice, măi? — e, fleacuri). Sinonime : *băfcă* (pl.), *burlidz mbăirăle* etc. — Finalul -*mból'ea* ne-ar duce cu gîndul la finalul din gr. *κουτομπολιά* (v., aci, *căñuból'ia*) — Gr. *κόλια-μπόλια τὰ „ἡ μακρινὴ συγγένεια”* (Boga, II, 221). — Amîndouă aceste cuvînte — cu -a de la pluralul substantivelor grecești neutre și feminine — înseamnă același lucru : *cól'ea* (pl. *codl'e*) < *col'tă* < lat. *coleus*, iar *mból'ea* < alb. *mbólje*, -ja „ἀρχιδία = testicule” (Hr, 230), *mbôle* „testicolo” (Le, 575).

COL'Û, sn., pl. *codl'e*, coiu, 1°. testicule; 2°. pouvoir; puissant; 3°. défi, Dal, 67; Nic, 226; PScr, 203. — 1° : *codl'e di birbéc bătút* (coale (fudulii) de berbece întors) — v. *pungă*; 2° : *nu li-acădă cu el, că ári codl'e mărî* (nu te apuca cu el, căci e tare) — v. *plătare* 2° și dr. „nu găsește om cu coale” (ITR, 153); 3° : *va-n'l ml'că codl'ile!* (o să-mi mănînce coalele ! = nu-mi pasă de el !) — v. *coddă* 1°, *curl* 5°. Sinonime : *arómbu*, *hărhándel'tă*, *tópă* 4°. — < lat. *coleus* „testicule”.

CÔMĀ, sf., pl. *cómale*, partid, «parti», GEI, 128; *di cart cómă hîl?* (din care partid faci parte?). V. *tărăfe*. — < *κόμμα* „~”.

COMBÔLI, s...?, caș rotunjit în strecurătoare, «fromage arrondi dans une passoire», GrS, IV, 378. — < ?

CÔMINĂ (nord), sf., pl. ?, drojdie, «résidu (de raisins etc.) marc», Mur, II, 167. Sinonim : *bársle*. — Cf. alb. *kóminë* „vinaccia” < srb. *komina* „marc de vin”.

CONDĀR, sn., pl. *condăre*, lăncie, «lance, javelot», PScr, 203; GEI, 128. Sinonim : *sădzădă*. V. *cundăr*. — < *κοντάρι* „~”.

CÔNDICĂ, sf., pl. *côndife*, condică, «registre; code», Dal, 67; Nic, 248; GEI, 128. — < *κώδικας, κώδιξ* „~”.

CÔNDRĀ : *mini stăteam cōndră cu vîntul* (eu stăteam contra vîntului), PenB, V, 53 — v. *côntră* și sinonimul *ză'te*.

CÔNGULĂ, sf., Al. 1903, 71 — v. *góngală* și *sicdră* 2°.

CÔNJE, sf., pl. ?, vampir?, «vampire?, loup-garou?», Lum, V, 212. — < ? < tc. *qond-joles* (991) „loup-garou”.

CÔNSUL, sm., pl. *cônsul't* «consul», Dal, 68; Nic, 226. — < it.-fr.

CONSULTU, sn., pl. *consul'turi*, consult, «consultation», Dal, 68; Cal. 1912, 81. — < it. *consulto*.

CÓNTRĀ, prep., contra, «contre; en opposition», Dal, 68; Nic, 227; *vîn'ti cōntra-al Custarēla* (a venit contra lui Custarela), PAnt, 277. V. *cōndră* și *côntră*. — < it. *contra*.

CONTRACCĪ, sm., pl. *contracćădz*, contractant, «contractant», Dal, 68. — < **contrăctu* — v. *cundrădă*.

CÓNTRĀ, prep. și adv. — v. *contra* — PB, 567; *el s' dă'fe cōntră* (el e contra). — Cf. și gr. *κόντρα*, alb. *kōndrë*.

Cón'ear, -ră, pl. *Cón'eari*, -re «Turc habitant les villages situés entre Kózaní et Sórovič», GrB, 2, 28 (*cótnar*); BNA, IV, 156. V. *cun'irame*.

COOTÍ «interjection par laquelle on appelle les chiens», CalGrB, 34; BNA, IV, 113; 156. V. *cull*.

CÓPAN, sm. și sn., pl. *cópan't*, n. *cópane*, 1°. copilaș; 2°. albie etc., «1°. petit enfant; morveux, insolent; 2°. petite auge; 3°. cuisse de volaille», Dal, 68; Mih, 125; GEI, 62; PGr, 158. — 1°. un *cópan nfăședl* (un copilaș înfășat), Ob, 35 — v. *fičluric, gad, nat*; un *cópan di fičlór* (un mucos de copil) — *mizós*; 2°. *frimintă tu cópan* (frământă în albie mică) — v. *cupán'tlă*; 3°. *mleč' un cópan di pul'tă friplu* (a mâncat o pulpă de pui fript) — v. *cópsu*. Pentru legătura semantică dintre sensurile 1° și 2°, cf. *sărmăntlă*, V. *cupán'e*. — Cf. alb. *kopár* „martello”; gr. *κόπανος* „battoir”; bg. *kopană* „battoir; Waschbleuel, Waschschlägel”; *kopanče* „cuisse de volaille”.

CÓPĂ¹, sf., pl. *cópe*, claie, «meule de foin», Dal, 68; Nic, 227. V. *căpiță*. — < bg. *kopa* „tas; meule de foin”.

CÓPĂ², sf., pl. *cópe*, teslă, «herminette, essette», Mih, 125; GEI, 62 (< bg. *kopa* < **kopati*). V. *mîndăcópă, nicópă*. — Prin faza și trunchierea: *trîndăcópă* < *trî* 'nă *cópă* „pentru o teslă” > *cópă*: < ? bg. *trînakopă* „pioche, houe”.

COPÉLĂ, sf., pl. *cópele*, copilă, «jeune fille — v. *feată*; bățard — v. *cókild*», PScr, 203; DR, II, 524; GEI, 128. — < *κοπέλα* „jeune fille; servante”.

CÓPIL, -lă, pl. *cópil'l*, și *cókil'l* (v. *cókil*), *cópile*, bastard, «bățard», Dal, 68; CFr, 165. — Cf. alb. *kopll* „bastardo”. — < bg. *kópilo* „bățard”.

CÓPOS, sn., pl. *cóposuri*, osteneală, «peine, fatigue», PScr, 203; GEI, 128. V. *cópus*. — < *κόπος* „~”.

COPRĂ'E, sf., gunoi, PScr, 203 — v. *cuprie*.

CÓPSU, sn., pl. *coápse*, pulpă de pasăre, «cuisse de volaille», Mih, 125. Sinonim: *cópan* 3°. — V. *coápsă*.

CÓPTU, *coáptă*, pl. *cópft*, *coápte*, copt, «cuit; mûr», Dal, 68; Nic, 227; Mih, 127; *pt'ne coáptă, mînte coáptă* (✓); *ca mérlu cóptu* (ca mărul copt), GrB, 222; PANT, 226; *prón'lu dē la glrnăftă i cóptu* (puroiul de la bubă e copt). V. *aftlūmū, mātūr*. — V. *coe*.

CÓPUS, sn., efort, Dal, 68; Nic, 227 — v. *cópos, cupăsescu, cupusescu*.

COR¹, sn., pl. *córuři*, horă mare de sărbătoare, «grande ronde paysanne — cf. Cal. 1911, 24; PIm, I, 163; PRom (GrS, I), planșa I etc.», Dal, 68; Nic, 227; Mih, 125; PScr, 203 (< lat. *chorus*); GrS, I, 85; DR, IV, 431; PCon, 6; PLit, 464; BNA, I, 126; II, 100; PIm, II, 217. — 1°. *córlu diple si-anvrtéaște* (hora se învîrtește în spirale), PANT, 104; BNA, I, 136; 2°. *trădzăa tu-arădă córlu și-anvrtéa mîndila n vinl* (trăgeau hora pe rînd și învîrteau în vînt batista) BNA, II, 72; 3°. *scóasiră nveášta n cor, s' trágă córlu* (au scos mireasa la horă, să tragă hora), PB, 380²¹; 4°. *nun'l cu flămbura tu cor* (nuni cu flămura în horă), PANT, 157; BNA, II, 2; 5°. *ălbă si-n'i ti ved, leă sor, fe n'i ti-ălăktși n cor* (fericită să mi te văd, fa sor, care (că) mi te prinseși în horă), PLit, 925; 6°. *deăde tărba, štirigóan'ea, córlu creăște la Buboán'ea* (a răsărit iarba, șteregoaia, hora crește pe padina Buboán'ea) — cf. PARom, 112. V. *huró*. — În general și sumar, spre deosebire de celelalte dansuri ale aromânilor, *córlu* se caracterizează prin faptul că în el se pot prinde zeci și sute de persoane după sex și după etate și că el e de două feluri: *córlu* de sărbători naționale mari — v. *cărvăndr* —, care și azi e însoțit de muzică exclusiv vocală, și *córlu* de nuntă, care azi e însoțit mai numai de muzică instrumentală [— pentru muzica vocală: «Mme A. P. Coirault a, dans son enfance, assisté à la fête d'un petit village des Basses-Pyrénées: aucun instrumentiste n'y opérait; les danses étaient chantées», Coir, 162 notă]. Aceste coruri, ca toate celelalte dansuri aromă-

nești, sînt deschise, avînd un *cap* și o *coadă* — cf. o descriere mai amănunțită în PRom, 13—16 (GrS, I, 83—85) și, în special, în POrig, 42 sqq. Spre deosebire iarăși, de toate celelalte dansuri aromânești, în care numai cel din *cap* dansează propriu-zis, în *córuri*, mai ales în cel de sărbători, toată lumea prinsă în el dansează în ritm liniștit, uniform și clasic. — Pentru hore ale altor popoare dar oarecum asemănătoare acestor *córuri*, cf. și: BTur, II, 117-118; BBGrèce, 42, 43; ΜΑημ, 207 (pentru greci); MCanti, p. XIX și 19 (pentru albanezi); IIF, II, 469 (pentru morlaci) etc. — Cf., aci, și *mtndllä*. — < lat. *chorus* „danse en rond, en chœur”.

COR² (fărșeroți), sn., pl. *coără*, Mih, 125; 190; *bag lu cor* (pun în corn, iau seama, înțeleg reținînd), Mih, 62; PGr, 50 — cf. PMic: *cornul* I, pag. 26. — Cu *-rn-* > *-rr-* > *-r-*: < *córnu²*.

CÓRAC, sm., pl. *córaft*, corb, «corbeau», GEI, 128; PGr, 50. V. *curác* și sinonimul *córbu*. — < *κόρακας* „~”.

CÓRAN (nord) sm., pl. *córan¹*, păstrăv, «truite», Mac, 84; GEI, 62. V. *lénă*, *péstruv*. — Cf. și alb. *korán* „pesce di S. Pietro”. — < bg. *koran* „~”.

CORAUM, sm., Mih, 243 (sub *lere*) — eronat: e în loc de *córan*.

CÓRĂ, sf., Lum VI, 4, 1 (*choră*) «mot concernant la charrue», Lum, VI, 4, 1. — < ?

CORBÁNE: o *lai Bulamăci corbáne!*, Buril, 92 — v. *curbáne* 3°.

CÓRBU¹, sm., pl. *córci*, corb, «corbeau», Dal, 68; Nic, 227; Mih, 125; PB, 567; PAnt, 420; *cămu l' n'êrgu pâl'i, coárbe?* (cum îți merg puii, corbule?), PLit, 463. Sinonime: *córac*, *gávran*. V. *córbu²*. — < lat. *corbus* „corbeau”.

CORBU², *córbă* (și *coárbă*), pl. *córci*, *córbe* (și *coárbe*), negru; nefericit, «1°. noir (comme le corbeau); 2°. infortuné, malheureux», Dal, 68; Nic, 227; Mih, 125; DR, II, 525; LP, 286. — 1°. *pérlu* — *córbu* (părul — negru ca corbul), FI, II, 4, 7; *trei căpri córbe* (trei capre negre) — cf. gr. *κόρβους*, *κόρμπας* (Boga, I, 97; II, 213); 2°. *cădzul lu hălă coárbă* (căzui în stare neagră), PenB, VIII, 48; *córbu ș' lălă s' ti ved* (nefericit și nenorocit să te văd); *șt-u dzl'se singur, córbu* (și-a zis-o singur, sărmanul), ArE, 26; *u pitredfe la mă-sa ca lăta ș' ca córba* (o trimite la mama ei ca pe nenorocita și ca pe nefericita), PB, 255³⁰; *córbe, nu u dă veredăa* (nefericitule, nu-ți da credința), PAnt, 22; AI, 1903, 17; *lăi córbe, curbișáne!* (măi sărmane, nenorocitul!), PB, 51²; *că him córci ș' dispul'eđ* (pentru că sîntem nenorociți și despuiați), PAnt, 289; BNA, I, 8; *ca lăll'i și ca córcil'i* (ca nefericiții și ca nenorociții), PB, 78²¹; *nășl, córgl'i* (dinșii, sărmanii), BNA, II, 26; *fudzșl ca coárbile* (fugiși ca nenorocitele), PLit, 990. — Pentru dr., cf. PMar, 217. — Cu aceeași semnificație, cuvîntul circulă și în albaneză: *kórbë* „misera, infelice”: „mere, bij' e nénesë — korbë, mos lu ndaj (= sposal, figlia mia — occhinera, non lo lasciare)”, Arg, 14; „të prit nënë kallogreja — korbë gjithë jetën (= ti așteptava la mamma monaca — come un corvo [= infelice] per tutta la vita)”, Arg, 38. Paralelism identic ni-l prezintă și gr. *μαύρος* „noir; infortuné”. — Ca și alte cuvinte sinonime (cf. *botă*, *bulădă*, *bulsescu*, *bulsit*, *cădrân*, *corbusit* etc.), și acesta ilustrează raportul semantic dintre noțiunile „negru” și „nefericit”. Un paralelism ilustrativ ni-l prezintă și *lălă*. Ca atare, acest *córbu* nu poate fi de origine albaneză. — Morfologic, menționăm și aci — cf. *cl'mpu* — o caracteristică a graiului din Sămărina: substantive și adjective masculine nearticulate și terminate în grup de consoane (*cl'mpu*, *dînte*, *munte*, *órbu*, *Tărcu* etc.) articulate circulă astfel: *cl'mplu* nu *cl'mpul*, *dîntl'i* nu *dîntl'i*, *măntl'i* nu *măntl'i*, *órbu* nu *órbul*, *órgl'i*, nu *órcil'i*, *Tărcu* nu *Tărcul* etc.; deci: *córbu* nu *córbul*, *córgl'i* nu *córcil'i* — cf. și Introducere, § 16, p. 24. — < lat. *corbus*.

CORBUSÎT, -lă, pl. *corbusit*, -le, nenorocit, «infortuné»: *'nă dădă corbusită* (o mamă nefericită), Velo, 60; BNA, V, 72. V. *curbisit*. — < *curbisescu* < *corbu²*.

CÓRCAN, invar., țeapăn, «raide; raidi»: *seávirle lu ngl'ířá' tul lóclu și l-feáfe córcan* (crivățul îl îngheță tot pământul și-l făcu țeapăn), Fr, I, 189; PB, 170⁹¹; *vidzú nipl'rtică aráúá cum córcan gl'eřú aclo státed* (văzu șarpe rău cum stătea acolo înțepenit gheață), Cal. 1911, 62; *trúpurile a lor ngl'ířárá córcan* (corpurile lor au înghețat țeapăn). Sinonim: *cóřl*. — < ?

CORČIŪTĀ, sf., pl. *corčlúte*, Mih, 125 — v. *cărșútă*.

CORDEÁO, sf., curaj, PScr, 203 — v. *curdedúá*.

CORÉMĀ, sf., „har, dar”, CLitur, 126 — v. *keréml*.

CÓRI — MBÍRI — MBOČÍ ! «jeu de mots dont la signification reste inconnue et qu'on emploie dans des jeux d'enfants», PLit, 150. — < ?

CÓRNU¹, sm., pl. *córn'i*, corn, «cornouillers», Dal, 68; Nic, 227; Mih, 125; PB, 567; *córnú-s'l'ndzl* — v. *s'l'ndze*. Din lemn de corn, aromânii oieri și cărăvănari își fac *ctrlídze* și *furlutliri*. — < lat. *cornus* „cornouiller”.

CÓRNU², sm., pl. *coárne*, corn, «1°. corne; 2°. bout; 3°. angle, coin; 4°. cor, trompe; 5°. tête, idée; considération; comprendre», Dal, 68; Nic, 228; Mih, 125; PScr, 203. — 1°: *bořlu s' leágá di coárne și ómlu di límbá* (boul se leagă de coarne și omul de limbă), PLit, 436; PAnt, 9; *di coárne di řerbu si-adárá młneáre* (din coarne de cerb se fac minere); *va scoř córnul?* (vei scoate cornul? = îți va crește vreun corn care să te distingă de ceilalți oameni?), PLit, 682 — cf. PMic, 1947, 25 d; *cánda áre córnul?* (parcă are cornul? = e ca oricine, nu i-a apărut pe frunte vreun semn extraordinar), PGr, 50; 2°: *un córnú di řir* (un capăt de ață, o bucată de ață), PGr, 50; 3°: *s' lu-alásá tu un córnú s' doármá* (să-l lase să doarmă într-un colț), Lum, II, 337; *tu córnul di řiridá* (în colțul ferestrei), PAnt, 313; *dúpá córnul a cásál'eí* (după cornul casei) — v. *kłóře*; 4°: *boáde di córnú řricóásá* (sunet înfricoșător de corn, de bucium), Velo 47; BNA, V, 83; *di řru córnú řrei orł báte* (sună din bucium de trei ori), Velo, 34; PAnt, 327; BNA, V, 104; *dudulrá coárnile* (duduit-au cornurile, buciumele), BNA, V, 47; 5°: *l'i-cáde n córnú* (îi dă în gînd), Gram, 236; *nu ascútlá, ičl nu mł bágá řru córnú* (nu ascultă, de loc nu mă bagă în seamă), CȘc, 37; 44; *eá tu córnú l-bágá' grářlu* (ea l-a băgat cuvîntul în cap), BařP, 7; *li bágá' tu córnú łúti* (le-a reținut toate în gînd), PB, 228⁹; *li bágá' řřne lu córnú* (le-a reținut bine în gînd), PB, 67¹; *lu l'i-inřá a łul tu córnú ářeáde řboáre?* (unde îi intrau (unde să-i intre) lui în cap acele cuvinte?), PB, 487²⁸. V. *cor*². — Cu privire la modelarea coarnelor de animale cu miez de pîne caldă — ca și la alte poaze — cf. PMic, 1947, 25. — < lat. *cornu* „corne des animaux”.

CÓRPU, sn., pl. *córpuri*, corp, «Körper», WOI, 67; 71. Cuvînt circulatoriu? Sinonim: *řrup*. — Cf. alb. *korp* „~”. — < lat. *corpus* „corps”.

CÓRŤĀ, sf., pl. *cóřfá*, ploșniță, «punaise», GEI, 128. Sinonim: *řartáble*. — < *чорѣца* „~”.

COS (*mi*), vb. III și II (*cusúl, cusál, coásire și cuseáre*), coase, «1°. coudre; 2°. tromper; 3°. battre; 4°. se gaver, s'empiffrer», Dal, 74; Nic, 228; Mih, 126; PScr, 203; PB, 567; PAnt, 420. — 1°: *s' duřeá a coáse* (se ducea să coasă), Lum, V, 147; CȘc, 54; *arářtłul va ná coásá sářica* (croitorul ne va coase sářica); 2°: *l-cusúm s' řri dínáinte s' řri dínápłł* (l-am înșelat de-a binelea) — v. *ncálřu* 3°; 3°: *ná cusúrá ea řřne* (ne-au bătut cam bine) — v. *inřru* 3° etc.; 4°: *s' cusúrá di młcáre* (s-au îndopat mincînd), Lum, II, 56 — v. *řřstáněscu* etc. — Pentru forma *coáse* din citatul 1°, cf. *vřndu* 3°. — < lat. *cosere, consuere* „coudre”.

COSA ČÍ, sm., pl. *cosařeádz*, cosaș, «faucheur», Dal, 68. — V:

CÓSĀ, sf., pl. *cóře*, coasă, Dal, 68; Nic, 228 — v. *coásá*.

COSTENLÍV (nord), -vá, pl. *costenlřlřl*, -ve, costeliv, «efflanqué; (noix) angleuse — v. *cúncař*», Mih, 126; CEI, 63. — < bg. *košte(n)livŭ* „osseux; ang(u)leux”.

CÔŞAV, -vă, pl. *côşavi*, -ve, sm., sf. — v. *côciuv* —, BNA, II, 58; PenB, VI, 98. — Cf. vsl. *kosû* „merula”. — < *κόσσυφος* „merle”.

COŞŪ, sn., pl. *côşuri*, coş, «1°. panier, corbeille — v. *cânestră*, *cufină*, *cuşel'ia*, *cuşore*; 2°. tuyau de la cheminée — v. *băgă*, *uğeară*», Dal, 68; Mih, 126; PB, 567; CEI, 62; GrS, IV, 378; Lum, III, 59 (pl. *côşje*). — 1°: *un coşu di ăiredşe* (un coş de cireşe); 2°: *fâmlu eăse pril coşu* (fumul iese prin coş). — < vsl. *koši* „cophinus”.

COT, sn. şi sm., pl. *coate*, *côturi*, şi *cof*; **COT**, adv., cot, «1°. coude; 2°. aune, jauge; 3°. en vain», Dal, 67; 68; Nic, 228; Mih, 126; PScr, 204; Cod, 104⁴; DR, II, 525. — 1°: *mt'n'ile lălede di la cot* (măinile tăiate de la cot), PB, 197³; *scumbusilă pln' la coate* (suflecăată pînă la coate), LP, 130; BNA, II, 106; *coăli goăli* (coate goale = om sărac), Dal, 67; 2°: *l'eă cōllu aēstula* (ia cotul de croitor al acestuia), PB, 135¹³; *doi cof nedo lu-anvăll* (il înveli (acoperi) zăpadă de doi coţi), BaşP, 24 — v. *plhe*; 3°: *aşteptu n cot lăilă* (aştept zadarnic nenorocită), LP, 167; PAnt, 240; BNA, II, 118; *n cot* (în zadar), PB, 304¹³; PAnt, 91 — v. *geaba*, ca şi alb. *me kol* „invano” V. *cod*. — < lat. *eubitum* „coude”.

CÔTAR, sn., pl. *côtare*, țarc, «(en)clos; étable; chaumière», Mih, 126; CEI, 63. V. *cutăr*. — Cf. vsl. *kotarū* „fines” şi srb. *kotar* „fenil”.

CÔTCĂ, sf. invar. «bobine — v. *cărul'ia*; mot désignant le jeu d'enfants „chasser le porc” — v. *bîscă*, *poărcă*», Mih, 126; PLit, 147; 148; GrS, II, 397. — Cf. bg. *kolūka* „chatte” şi alb. *kōlkë* „grumo, palla”.

CÔȚI-CÔȚI ! «interjection par laquelle on appelle de loin les chiens». — Pentru Sărăcăceani, cf. Hög, II, 201. — V. *cooft*!, *cult-cô*!

CÔTUR, sn., Mih, 126; CN, 106 — v. *côthur*.

CÔURĂ, sf., pl. *côure*, murdărie, «saleté, ordure, souillure», PScr, 204. Sinonime: *lăvî'e*, *murdăril'e*. — Cf. alb. *kothrë* (Hr, 160) *kothëre* (Le, 488) „crosta del pane”.

CÔOUR, sn., pl. *côoure*, cerc de git; văcălie, «collier de bois ou de cuir qu'on passe au cou des moutons et des chèvres et dont on suspend la sonnaile — v. PIm, I, 165; 168», Dal, 68; Nic, 225; DR, II, 524; GEI, 128; *ma ninte nveăstile purlă di gūşe 'nă veărgă di asime groăşă cît pulicărul şi nduplicătlă ca cōtur di kipur* (înainte vreme (altădată) miresele purtau de git o vargă de argint groasă cît policarul şi îndoita ca cerc de talangă), Al. 1903, 61. — Cf. alb. *kothërs* (Hr, 160) „cercle; bords d'une galette”. — < *κόθουρος* „cercle du crible”, *κόθρα* ('ΑρΓλ, 50).

CÔȚALĂ, sf., pl. *côțale*, pleavă, «balle de blé», Dal, 68. — V. *skivală* şi:

CÔȚI, invar., mort îngheţat, «mort glacé». Sinonim: *côrcan*. — < ?

CÔȚULE, sf. pl. «balle de blé», Mur, II, 179. — Cf. gr. *κουτσουλιά* „fiente”.

CÔVĂ, sf., pl. *côve* — v. *côfă* —, cofă, Mih, 126; CEI, 63. — < alb. *kōvë* „secchio di legno”.

CÔZMU, sm., fără pl., lume, univers, «monde; univers», PScr, 204; GEI, 128. Sinonime: *dun'eăăă*, *lūme*. — Cf. şi alb. *kozmi* „Welt”. *κόσμος* „~”.

CRA ! «interjection imitant le cri du corbeau (et signifiant „Je veux de la viande”», PB, 567. — V. *craū*! şi *şeraū*!

CRAC !, «interjection qui imite un craquement», PB, 568. — Cf. şi it., fr. *crac*!

CRĂCME, sf. pl., perciuni, «boucles de cheveux le long des joues», Mih, 126. Sinonim: *lătăfră*. — V. *cl'reme*.

CRĂHTU (sud), sm., pl. *crăht* — v. *cărătôr* —, «celui qui éveille les chrétiens et les invite à l'église», GEI, 128. — < *κράχτης* „~”.

CRÂNCĂ, **CRÂNGĂ**, sf., pl. *cră'nţi*, *cră'ndzi*, cracă, «rameau, branche», Dal, 68; Nic, 244; Mur, II, 180; CEI, 63; RF, II, 107; Lum, IV, 186. V. *creăngă*, *grăngă* şi sinonimele *alămăke*, *deăgă*. — < bg. *granka* „rameau”.

CRĂNIŪ, sn., pl. *crăniū*, craniu, «crâne; tête de mort», Dal, 68. — <κράνιον „~”.

CRAP, sm., pl. *crakl*, crap, «carpe (poisson)», Dal, 68; Nic, 244; Mih, 126; CEI, 63.
— Cf. și alb. *krap*. — < bg. *krapŭ* „~”.

CRASĂT, -lă, pl. *crasăf*, -te, de culoarea vinului, «(qui est) couleur de vin», CEI, 63; GrS, II, 397. V. *carās*. — < κρασῆτος „~”.

CRAȘT! «interjection imitant le bruit d'une coupe rapide». PB, 568; *crășt! cu hân-jeărlu ș' căplu cădză* (crășt! cu hangerul și capul căzu). — V. *crșt!*, *htrșt!*

CRAŪ!, interj., 1°. cri du corbeau — v. *crā!*; 2°. ignorant, qui ne sait rien que crier *crău!*, PB, 568. — 1°: *dî la cōrbu țe vai ādzl?* — *crău!* (de la corb ce vei auzi? — *crāu!*), PLit, 464; 2°: «șt-eāste *crău!* (își e *crău!* = e prostănac, care știe să facă numai *crău!*), PLit, 465. — Cf. și alb. *kra!*, it. *crā!*

CRAVĂTĂ, sf., pl. *cravăle* și *cravăf*, cravată, «cravate», Dal, 68. — < κραβάτα „~” < it.-fr.

CRĂCIMĂ, sm., pl. *crăcīmădz*, aldămaș, «le vin du marché», PenB, VIII, 23. V. *crșmăf*. — < bg. *krŭtma* „régalade”.

Crăcîiūn, **CRĂCÎŪN**, sm., pr.; sm., pl. *crăcîlūn*, 1°. Noël; 2°. bûche (de Noël)», Dal, 68; Nic, 245. — 1°: *cucoāte, s' arm'nt aḡlūn ș' fār' dî peāne la Crăcîlūn* (cocoșule, să rămli flămînd și fără de pene (aripi) la Crăciun), Bag, 59; PAnt, 202; BNA, V, 39; *tră Crăcîlūn, foclu ārde că fēdă ūrsa* (de Crăciun, focul arde (= trebuie să ardă) pentru că fată ursoaica); *divarliga dî Crăcîlūn* [sau *crăcîlūn*] *bădzle nu pot s' n'ī-ādān* (în jurul Crăciunului [sau bușteanului arzînd] nu pot să-mi împreun buzele [din cauza frigului]), PLit, 465; Lum, V, 118; 2°: *p' nā sî njireādză crăcîlūn'ī* (plină ce butucii să devină jar), Fl, I, 2, 6; *acāfārā... s' arucledăcă crăcîlūn'ī* (începură... să rostogolească butuci), Fl, II, 6, 10; *trī Crăcîlūn, ... tu foclu yū si-arăcā niște trāpurf mārī dī ārburl țe s' cl'eāmā crăcîlūn'ī* (de Crăciun,... în focul viu se aruncă niște trunchiuri mari de arbori cari se cheamă *crăcîlūn'ī*) — v. sinonimul *băbnic* și, ca folclor, PFolk, 28 sq și PMic: «Crăcîlūnul. — Cf. și sud-sl. *kračun* „Noël” (MDoc, 416). — Pentru forma *Crăcîlūne*, cf. *l'izmăcîlūne*. — Urmează cîteva menționări cu privire la etimologia acestui cuvînt: MikSI, 26: < „bulg. *kračun*... Ein dunkels Wort”; HEM, 615: < lat. *crastinum* + rom. *ajān*; ȘSem, 43: < „vorbă de origine obscură, dar probabil latină”; Nied, II, 165: sl. *kračun* < lat. *creatio* „création d'engendrer, procréation”; PhOr, II, 149: < *creatione*; SCL, I (1950), 90; Ros, 299: < sl. *kračun* (cf. și VieC, 1914, 7; RomSI, IV (1960), 65—71); SCL, XII (1961), 313—317: < alb. *kërcū(n)ī*; BSI, 603—604: < vsl. *kračun* < r. *crăcîlūn* < lat. *calatio*; DR, III, 182—184; IV, 1404—1405; PIstr, II, 284; DrăgrR, 48; Dun, I, 105—106; PETudes 35; 92; DA, 1937, 867; PLR, I, 284; II, 145; CLim, 252; LL, III, 211—213: *calatione*. — < lat. *calatio*, -onem „appel, convocation du peuple”.

CRĂȘTINĂTATE, sf., Fl, II, 7, 9 — v. *crștîndăte*.

CRĂȘTINEĂȘTE, adv., creștinește, Mih, 127 — v. *crștineăște*.

CRĂȚĂRÓS, -roāșă, DR, II, 393-395 — v. *ctrștnós*.

CREÁC, sn., pl. *creăcūf*, pripor, crac, «pente escarpées», Dal, 68; Nic, 245; Mih, 126 (eronat: *cracā* „rameau” — confuzie explicabilă prin fonetismul nordic *ā > eā* (cf. *clēdīn*); deci, invers: *creāc > crac*); *cāp'rlle s' bāgrā tu creăcūf* (caprele s-au băgat în pripoare); *fūmlu țe lu creăcūf keāre* (fumul care se pierde în pripoare), PAnt, 275; Bair, 117. Sinonime: *ar'pă*, *medl* etc. — Cf. și gr. *κράκουρα* (τά) „τρῦσαι εἰς βράχους” ('ΑρΓλ, 54; Κρυς, II, 60, 143, 174. — La fel cu *ā > eā*, ca în *hreāme*, *medl* etc.: < bg. *krakŭ* „pied”.

CREĂNGĂ, sf., Mih, 126; CEI, 63 — v. *crăcā*.

CREĂSTĂ, sf., pl. *creāste*, creastă, «crête», Dal, 68; Nic, 245; Mih, 126; *cucoāte, să-f cādză creāsta* (cocoșule, pica-ți-ar creasta), Dag, 59; PAnt, 202; BNA, V, 39 — v. *ḡlūfcă*; *creāsta*

a mântilul (creasta muntelui), GrB, 102; *pri creăsta a pădurilor lufeăfirlu moăre* (luceafărul moare pe creasta pădurilor), BNA, I, 90; LP, 99. V. *crăsă*. Sinonim: *areăhă*. — < lat. *erista* „crête”.

CREĂȘTIC (nord și la grămostenii din Bulgaria), sn., CAr, 105; 315; GrS, VI, 372 — v. *cucăliță* 2°, *călmă* și:

CREĂȘTID, sn., pl. *creăștide*, creștet, «cime, sommet; tête», PScr, 204. — V. *creăștit*.

CREĂȘTIRE, sf., pl. *creăștiri*, creștere, «action de croître; éducation», Dal, 68. V. *tirbié*. — V. *crésu*.

CREĂȘTIT, sn., pl. *creăștile*, creștet, «1°. haut de la tête; 2°. sommet, falte», Dal, 68; Nic, 245; Cod, 103 b¹ (*creăștile di munte*); 108 b²; Jb, XIII, 70 (*crăștic*); PLit, 17. — 1°: *un per din creăștit, din cap* (un fir de păr din creștet, de pe cap), PB, 245²⁴; 2°: *di prl creăștit hoădră tătă... si-n'î mutrăscu* (de pe creștet de munte... să-mi privesc tot satul), RP, I, 2, 4; BNA, I, 38; *dî creăștillu-a-așilôr opdă'î di an'î* (din creștetul celor 80 de ani), FI, I, 1, 2; PANT, 342. V. *crăștic* și sinonimele *crăștîlă*, *kîpîlă*, precum și dr. *creșet* (DA, s. v.; GrS, II, 314: *crește* + -el).

CRED (mi), vb. III și II (*crîdzîi*, *crîdzîl*, *creădire* și *crîdeăre*), crede, «croire», Mih, 126; CosP, 66; *el nu s' mînă, nu crîleădză — că e mort s' u făcă s' creădă* (el nu se mișcă, nu crîcnește — să o facă să creadă că e mort), Fr, I, 40; *măma, crîdzîndalul că dórnu, si sculă'* (mama, crezînd că dorm, se sculă), Fr, II, 217. V. *nered* și sinonimul *pistipsăscu*. — < lat. *credere* „croire”.

CRÉDIT, sn., pl. *crédite*, credit, «crédit», Dal, 68. — < it. *credito*.

CRÉFCU, -că (Gópeși, Muluviște), **CRÉFTU**, -lă (nord), **CRÉHTU**, -lă (sud), pl. *créffi*, -fe; *créffi*, -le; *créhîl*, -le, proaspăt, «frais; tendre», Dal, 68; Nic, 246; Mih, 126; PANT, 420; CEI, 63; GrB, I, 37; *créfcu képtu* (fragedul piept), Lum, II, 112; *mul'eări-sa, tînră și créftă* (femei-sa, tînră și fragedă), CalGrB, 112; *că-l créftu* (că e proaspăt), BaŃN, 48; *făfa...* *créhît ca 'nă trandăfilă* (fața... fragedă ca un trandafir), Lum, II, 109. — < bg. *kréhükü* „frêle, tendre”.

CRÉMASE, sf., fără pl., legătură, «pendaison; pendant», GEI, 129; *se dzîlî tîne nu âre crémase cu se dzî' se el* (ce zici tu nu are nici o legătură cu ce zise el). — < *κρέμασις* „chute d'eau”.

CRÉMINE, sf., pl. *crémîn'î*, cremene, «cailloux, silex; pierre à feu», CN, 102; 173. Sinonim: *sturnăre*. — < bg. *kreminj* „silex”.

CREP¹, vb. I (*cripăi*, -păt, -păre), crăpa, «1°. crever, gercer, (se) fendre; 2°. se faire jour; 3°. être affligé», Dal, 69; Nic, 245; Mih, 126; PGr, 50. — 1°: *di uscăfîlune, lóclu areă cripătă* (de secetă, pămîntul crăpase); *n'î-cripără m'î'n'le di-arcoăre* (de frig, îmi crăpară mîinile) — (cf.: gr. τὸ κρύον μου ἔσκασε τὰ χεῖρα = le froid m'a gercé les mains”; it. „cripo de fredo”, Ive, 3); *cripă di sedle* (crăpa de sete), PB, 342¹²; *crep di sedle, crekl di foame* (crăp de sete, mori de foame) — (cf. alb. „ngjinkála ngorth nga uria = la cicala crepa dalla fame”); *mlcărdă di cripără* (au mîncat de au plesnit) — (cf. it. „papparono al tovagliolino a crepa-pelle”, Imbr, 352); *cripă' Armă'nlu!*, *strîgă Greăca*; *plăscăni un vurculăc* (a crăpat aromănul, strîgă grecoica; a plesnit un vîrcolac), Fr, I, 6, 88; PANT, 185; BNA, III, 70; *di alăgăre mûltă, călu cripă'* (de multă alergătură, calul a murit); *crekl di-apôla tu kedă?* (apoi, nu plesnești de necaz în piele?), PB, 103¹⁰; *nu cu coăsa — crekl, băr-băte* (nu cu coasa — plesnește, bărbate), PANT, 181; BNA, III, 48; *imprecațiune*: *s' îl creăpă ôcl'il'î!* sau *s' îl creăpă bûdzîle!* (plesni-ți-ar ochii!, crăpa-ți-ar buzele!) — (cf.: alb. „të platschin sytë! = ti possano scoppiare gli occhi!”; „bûzë plăsurë = labbro spaccato”; gr. σκάνουν τὰ χείλια του = ses lèvres gercent”); „*se s' îl creăpă*”, *el l'î-u toárnă* (el îi răspunde: „de ce să-ți crăpe” = prostănacule), BNA, III, 102; 2°: *plîndzeă di cripă*

ca năca (plîngea de crăpa ca învelişul copil de năcă), LP, 32; pl'nă s' creăpă dzăua (pină să crape de zi), PAnt, 314; di cl'ndu creăpă dzăua şi ptn' lu-ascăpîlădă (de cînd crapă ziua şi pină la scapătul soarelui), LP, 166; PAnt, 239; BNA, II, 116; cll cripă' dzăua (îndată ce se crăpă de zi), PB, 120⁸⁰ — v. alcăescu 5°, âpir 1°, âpiră, precum şi gr. „ὄσο νὰ σκάσῃ ὁ αὐγερινός” (Passow, 27; 41; ἈρΓλ., 83); „νὰ σκάσῃ τῆς χαραγῆς τ' ἄστρι” (Κρυς, II, 197); fr. „l'aube creva” (Le roman de la rose, v. 3592); 3°: şideă s' cripă mărădlu di aūşu (şedea şi se mîhnea bietul bătrîn), PB, 200²⁵; sor'-sa şideă plmă s' lăită, di cripă, cripă (soru-sa şedea plînsă şi nenorocită, de se îndurera, se îndurera), PB, 47²²; tafl, lal glône; tafl, nu creăpă (taci, mîi iubite; taci, nu te întrista), PLit, 841. — Cf. gr. σκάω, alb. ngorth şi plas, bg. puknuvamă, tc. pallamaq. — < lat. erepare „crever, se fendre”.

CREP², sn., pl. crēpurī, crăpet, «maladie qui cause une mort subite; mort; crève-cœur dangereux et même mortel»: va s' cadă ca agudlī di crēpurī (vor cădea ca loviţi de crăpet, de moarte fulgerătoare), Bair, 74; crēplu! (dare-ar în tine, în voi crăpetul, moartea!; taci, tăceţi!). Sinonim: dzl'pīt. V. cripă¹. — < crep¹.

CRĒPĂ, sf., pl. crēpe, culoare roşie, «couleur rouge; matière qui produit cette couleur», Dal, 68. — < fr. crêpe.

CRĒSĂ, sf., pl. crēse, creastă, «crête du coq», GrS, IV, 378. Sinonime: creăstă, glăfcă. — < alb. kresë „striglia”.

CRĒSCU, vb. III şi II (criscūl, criscūl, creăstire şi crisleăre), creşte, «1°. croître; 2°. grossir; 3°. élever (des enfants); 4°. ôter le couvert», Dal, 68; Nic, 246; Mih, 127; PScr, 204. — 1°: măltu-andlī crēscu lof (foarte înalţi cresc toţi), Fr, I, 8, 125; PAnt, 177; BNA, III, 62; li hrănlī s' li criscūl (te-am hrănit şi te-am crescut), PB, 304¹; s' crēşli mărē! (să creşti mare!) — (cf. „Dzeu-te-cresse! = Dieu te fasse croître!”, Cas, 1120); s' creăscă pri leămne s' pri kēlri (să crească (să răsară) pe lemne şi pe pietre = să fie abundentă), PB, 429²⁷; 2°: ar'ūlu criscū (riul a crescut, s-a umflat); 3°: nu-l' criscūl çine fiēlōrl'i (nu i-aţi educat bine copiii); 4°: creăstīl meăsa (stringeţi (ridicaţi) masa, «ôtez le couvert») — v. meăşă 6° şi CapM, III, 187; meăşă, şi 16: ancrēs, precum şi PMegR, II, 35 şi 54. Explicaţia sensului 4°: ridicarea mesei să aducă creşterea ei. — V. acrēscu². — < lat. erescere „croître, grandir”.

CRĒIER, sm., pl. crēieri, creier, «cervelle, cerveau», Dal, 68. Sinonim: mādăūă. — Cf. şi mgl. criel (PMegR, II, 71; GrS, III, 204; CapM, III, 81. — < lat. e(e)rebellum (CDDE, 406) „petite cervelle”.

CRĒMĂ, sf., pl. crēme, păcat; mulţime, «1°. pêché; dommage — v. amărtie, picăt; 2°. foule, multitude; en très grande quantité — v. flămin, jar 4°», Dal, 68; Nic, 246; Mih, 127; PAnt, 421; GEI, 129. — 1°: eăste crimă s' dal foc a pădūrīlor (e păcat să dai foc pădurilor); crimă s' al, a bre glunele (să ai păcat, mîi flăcăule), PLit, 841; crīma pi gluneăta a la (păcat de tinereţea ta), PB, 247²; 2°: fumeăle greăūă cu 'nă crīmă di n'eăfl (familie grea cu o mulţime de copii), Al. 1901—1902, 147; si-aveă purlătă 'nă crīmă di lūme (se dusesă o mulţime de lume), Fr, I, 140; ll'nă acăşă si-ăflă 'nă crīmă (acasă, lînă se găseşte o grămadă), Al. 1903, 75; adūse 'nă crīmă di „argumente” (a adus o mulţime de argumente), Cal. 1912, 65. — < κρῖμα „pêché; dommage”.

CRIMĒZE, sf., Dal, 69; Nic, 246 — v. cirmēze.

CRIMĒŢ, -tă, pl. crimīnlī, -le, uscat?, «séché?»: bādzile a noastră crimīnlī di sīvā' (buzele noastre uscate? (arse?) de dorinţă), FI, I, 2, 7. — V. ncrimīnescu şi † dr. cremenit „qui pèse comme un rocher”, Dens, II, 354. — < ?

CRIN, sm., pl. crin'i, crin, «lis», Nic, 246; Mur, II, 186; GEI, 129. Sinonim: zimbăc. — < κρίνον „~”.

CRINĂ, sf., pl. *crine*, banișă, «1°. boisseau — v. *altéki, táyare*; 2°. ruche — v. *stup*; 3°. qui a une grande tête, têtú — v. *grijă, șinle*», Nic, 246; GrS, I, 327; GEI, 63; GEI, 129. — 1°. *ună crină di fărînă* (o crină (= 3 banișe) de făină); *ună crină cu șise pline cu yin* (o iadă plină cu sticle cu vin), Mac, 88; 2°. *avum óptu crine di alçin'î* (avurăm opt stupi de albini); 3°. *je cap di crină are!* (ce cap gros (carnos, neînțeleghător) are!). V. *acrină* și sinonimul *cuvéde*. — Cf. gr. *κρηνί* „boisseau; ruche”; alb. *krinë* „sciame, essaim”. — < bg. *krina* „boisseau”.

CRİNTE (nord), sm.: *úrša l'i-bágă mașl un crinte* (ursul îi implintă numai un canin), Lum, III, 10; BNA, III, 16; *di măllu l'i-poartă-a l'el un crinte* (de mult timp îi poartă ei un canin, de mult vrea să se revanșeze), Al. 1927, 58; *vlrtós hiú eú tu crinte* (la canin eu sînt puternic), Al. 1927, 59. — V. *cărinte*.

CRIPĂRE, sf., pl. *cripărî*, crăpare, «action de crever, de gercer; affliction; ennui; souci», Dal, 69; Nic, 246; Mih, 127. — 1°. *ăcși cripăre are făptă căsa!* (ce strașnic a crăpat casa!); 2°. *nu-n'î dă cripărî* (nu-mi da griji, mîhniri), PAnt, 32; 3°. *'șî-mușcă bûdza-l'î di cripăre* (își mușcă buza-i de îngrijorare), LP, 106; PAnt, 272; Bair, 104; 4°. *tradzi cripărea a pólîmul* (duci grija războiului), PB, 201³⁴; 5°. *și-a n'ia cripăre n'î-yine* (și mie neplăcut îmi e), Caraf, 44; PenB, IV, 124; 6°. *'nă căldură îi cripăre* (o căldură sufocantă), BNA, III, 4. — V.:

CRIPĂT¹, sn., pl. *cripături*, crăpat, «crève-cœur, crepa-cuore», Dal, 69; Nic, 246; Mih, 127; PGr, 50; *tafi, cripătlu!* (taci, crăpatul în tine!), GrB, 2, 33; BNA, III, 84; *că n'î-l' u deade, dzău, cripătlu* (dare-ar, zău, în tine dracul), BNA, I, 14; *cripătlu (tu înimă)!* (dare-ar crăpatul în inimă!) — cf. la moldoveni: „clî, clî, crăpatu-n tine!”, FVrem, 81. — V. *crep²* și:

CRIPĂT², -lă, pl. *cripăf, -te*, crăpat, «crevé; gercé; fendu; triste, affligé; anxieux, comme une âme en peine», Dal, 69; Nic, 246. — 1°. *mărlu eară cripăt* (peretele era crăpat); 2°. *al ml'n'ile cripăle* (ai minile crăpate); 3°. *ădu bûcin'îl'î cripăf* (adu buștenii crăpați); 4°. *ah, iara n'î-băle ôcl'tul ș' nu lu-ăm trî bun, cripătlu!* (ah, iară mi se bate ochiul și nu l-am (nu mi-i) de bine, nefericitul = bătu-l-ar să-l bată!), LP, 167; PAnt, 240; BNA, II, 118; 5°. *împle, sóro; veársă, frâte — si-l'î dăm apă-a li cripăte* (umple, soră; varsă, frate — să-i dăm apă miresei îngrijorate (copleşite) de emoție, de seze etc.), PLit, 745; 6°. *'șî-eră cu bûdza cripătă* (își era cu buza crăpată = era amărit), PB, 133³⁰.

CRIPĂTĂ, sf., fără pl., zori de zi, «pointe du jour», Dal, 69; Nic, 246; *nă scul'âm tu cripăta a dzăll'el* (ne scularăm în faptul zilei); *trîșl tu cripăta a dzăll'el* (exact în zorii zilei), PB, 158¹; *cripăta a hăryl'el* (revărsatul zorilor), PB, 15¹⁰; FI, I, 5, 3 — v. *hăryte*. Sinonime: *apirlă, hărzălă*.

CRIPĂTURĂ, sf., pl. *cripături*, crăpătură, «fente, crevasse», Dal, 68; *căsa ari málă di cripături* (casa are mulțime de crăpături). V. *cripătură*. — < lat. *erepatura* „fente, crevasse”.

CRIPITÓR, sn., pl. *cripitoăre*, cripător, «planche ronde sur laquelle, à l'aide d'un rouleau, d'une *șufală*, on amincit la pâte pour en faire des pâtes feuilletées, des *péture*»: *pri cripitór tindem péture* (pe cripător întindem (facem, subțiem) pătură, foi de plăcintă). V. *călpitór, cripitoăre* și dr. *cîrpător* (< lat. *cooperatorium*, DA, s. v.). — < ?

CRIPITURĂ, sf., Nic, 244; PB, 568; PAnt, 421 — v. *călpitără, cripătură, crep¹* și sinonimul *firădă*.

CRIPSÂNĂ, sf., pl. *crispăne*, ascunzătoare, «cachettes», Nic, 248; GEI, 129. — < *κρυψάνα* „~”.

CRISCÚT, -lă, pl. *criscuț, -te*, crescut, «cru, grandi; enflé; élevé», Dal, 69; Nic, 246; *cln'l criscuț la ôl* (clini crescuți la oi); *altăđu eásti criscuț* (aluatul e crescut); *fičtór cîne criscuț* (copil bine educat). — V. *crișleăre*.

CRÎSE, sf., pl. *crisuri*, proces, «jugement; procès», GEI, 129. Sinonim: *gîducătă*. — < *κρίσις* „avis”.

CRÎSĂSCU, vb. IV (*crisli*, -sit, -sire), raționa, «raisonner; juger, statuer», GEI, 129; *om țe nu criseăște* (om ce nu raționează); *nă crisli la huklumdte* (ne judecăm la tribunal). Sinonime: *gîduc*, *silyisescu*. — < *κρίνω* „~”.

CRÎSEĂRE, sf., pl. *crisleri*, Nic, 246; Mih, 127 (*criseăre*) — v. *creăstire*.

CRÎȘTÎN, -nă, pl. *crislini*, -ne, creștin, «chrétien; bénin; affable», Dal, 69; Nic, 247; Mih, 128; PScr, 204; *lu-astăi' ă un crislin în căle* (pe drum îl întâlnești un creștin, un om bun), PB, 107¹⁵; *că țe nu badzi, crislină, apă?* (de ce, femeie creștină (bună), nu pui apă?), PB, 266¹⁴. V. *crislin* și *mpărțu* 2°. — Dens, II, 42; PFon, § 226: < lat. *christianus* „chrétien”.

CRÎȘTÎNĂME, sf., fără pl., mulțime de creștini, «nombre de chrétiens; l'ensemble des chrétiens», Dal, 69; Nic, 247.

CRÎȘTÎNĂRE, **CRÎȘTÎNĂT** — v. *crislinipsre*, *crislinipsli*.

CRÎȘTÎNĂȚE, sf., pl. *crislinătăți*, creștinătate, «chrétienté», Dal, 69; Nic, 247; Mih, 127; *vor si-aducă crislinătăte* (vor să aducă creștinătate *luptind contra islamismului*), GrB, 189; PAnt, 43. — < lat. *christianitas*, -atem „la chrétienté”.

CRÎȘTÎNĂDZŪ (mi), vb. I (*crislinăd*, -năt, -năre), creștina, «rendre chrétien; (se) baptiser», Mih, 127; PB, 568. — V. *crislinipsescu*.

CRÎȘTÎNĂSCU, -nească, pl. *crislinăști*, -năști, creștinesc, «chrétien», Nic, 247; Mih, 127; PB, 568; *casă crislinășcă* (casă creștinească).

CRÎȘTÎNĂPSĂSCU (mi), vb. IV (*crislinipsli*, -sli, -sire) — v. *crislinădzū* < *crislin* —, Dal, 69; Nic, 247. — < *χριστιανίζω* „christianiser”.

CRÎȘTÎNĂPSIRE, sf., pl. *crislinipsiri*, creștinare, «action de christianiser», Dal, 69; Nic, 247.

CRÎȘTÎNĂPSIT, -lă, pl. *crislinipsli*, -le, creștinat, «christianisé», Dal, 69; Nic, 247. V. *crislinăd*.

CRÎȘTÎNĂȚICĂ, sf., pl. *crislinătăți* — v. *crislinătăte* —, Cod, 66 b⁶; *cu tăymile a crislinătătică/el* (cu tagmele creștinătății), Cod, 118 b⁷.

CRIVĂȚE, sf., pl. *crivăți*, pat, «lit», Nic, 245; Mih, 128; GEI, 129; *vin' la mine tu crivăte* (vină la mine în pat), PLit, 856; *dî-alunel crivăte l'i-fățe* (îi face pat din rămurele), BNA, I, 118. Sinonime: *ylăke*, *pat* 1°. — < *κρεβάτι* „~”.

CRÎ'BLĂ, sf., pl. *crî'ble*: *clsnăclu-l ca un coșū i crî'blă mare* (leasa e ca un coș sau ca o tocițoare mare), Al. 1903, 43 — v. *cl'rbă*, *gl'rbă*.

CRÎC!, interj. — v. *clh!*, *clrc!*

CRÎNĂMĂNT, sm., pl. ? «mot concernant la coiffure des femmes», Al. 1901-1902, 83; Lum, IV, 242 (Aminelu). — Cuvînt neidentificat. — < ?

CRÎPITOĂRE, **CRÎPITOĂRE**, **CLÎPITOĂRE**, sn., pl. *crîpitoăre*, Nic, 244 (< lat. **crepatorium*) — v. *crîpitor*.

CRÎȘMĂ', sm., pl. *crîșmădz*, GrS, II, 397; *s' dal crîșmă'lu* (să dai aldămașul), CȘc, 20; *crîșmă'lu!*, *tătă Lină!* (aldămașul!, mătușă Lină!), LP, 124 — cf. *sihârke*. — V. *crîșmă'*.

CRÎȘȚ!, PB, 568; *crîșȚ! căplu (crîșȚ! (= se taie) capul)*, PLit, 18; *trădze buzdugănea și crîșȚ! crîșȚ! li tăl' ă pin' di ună* (trage buzduganul și crîșȚ! crîșȚ! le-a tăiat pînă la una, la ultima = pe toate), PB, 275²². — V. *crășȚ!*, *hrîșȚ!*

CRÎȘȚÎN, -nă, pl. *crîșȚini*, -ne, PAnt, 421 — v. *crislin*.

CRÎȘȚINEĂȘTE, adv., creștinește, «chrétiennement»: *zburd crîșȚineăște* (vorbește creștinește, vorbește dulce, blînd), PLit, 683. — < *crîșȚin*.

CRÎȘȚÎNĂSCU, -NIRE, -NÎT, Dal, 69; Nic, 244; FI, II, 3, 3 — v. *crîșȚinăscu*, -nire, -nîl.

CROC¹, sn., pl. *crócuri*, gălbenuș, «jaune d'oeuf», Dal, 69; Nic, 247; GEI, 129; *oûlu are albăștu și croc* (oul are albuș și gălbenuș). Sinonim: *gălbînășă*. — Cf. și alb. *krok* „torlo dell' ovo”. — < ? *κρόκος, κροκός, κορκός* „~”. V. :

CROC², sm., pl. ?, *șofran*, «safran», Dal, 69; Nic, 247; Al. 1901-1902, 95; REW, 2337. Sinonim: *safrán, šafrán*. — < lat. *eroseum* „couleur de safran”.

CROP, sn., pl. *crópurî*, uncrop, «eau bouillante», Dal, 69; Nic, 247; GrS, II, 397; *băgă crop îrt vâse* (pune uncrop pentru veselă); *plăturile aburează călde crop* (plaiurile aburează fierbinți ca uncrop), Cal. 1911, 51; BNA, II, 52. — < vsl. *ukropŭ* „aqua fervida”.

CROT, sm., pl. ?, larmă, «bruit — v. *lăvă*; effroi — v. *lăhlără*», GEI, 129. — < *κρότος* „fracas”.

CRUBĂ, sf., pl. *crube*, gaură, «trou; creux», Mur, II, 187. — V. *hrăbă*.

CRUCUĂL, sm., pl. *crucudi'l*, crocodil, «crocodile», Dal, 69; Nic, 247; GEI, 129. — < *κροκόδειλος* „~”.

CRUȘĂLUI, adv., cruciș, «en croix, en travers», Mih, 128; *u străbăt crușălui* (o străbăt cruciș), PB, 103³. V. *cruciă'l iurî*. — Cu *Ń* > *ě* > *ș*: < *crube* + *-lui*.

CRUD, -dă, pl. *crudz, crude*, crud, 1°. cru, non cuit; 2°. vert, pas (assez) mûr; 3°. tendre, jeune; 4°. cruel, Dal, 69; Nic, 247; CAr, 279 („cuvînt rar” !?). — 1°: *pl'nea u scoasim crudă* (plinea am scos-o necoaptă); *s' nu-l arucă crud* (să nu-l arunce copilul crud = să nu avorteze), PB, 239³⁴; 2°: *gôrŃl crude* (pere necoapte); *tăle crude ș' coapte* (spune (debitează) verzi și uscate); 3°: *fielôrlu nu fâse îrt n cărvâne: eâte ninca crud* (băiatul nu e apt să lucreze cu caravana: e încă plăpînd, neformat) — v. *arud* și dr. „ești crud de ani și mic” (Emin, VI, 90); 4°: *tu cruda oară Ńi săflitu-n' l ișed* (în ora crudă în care (cînd) îmi ieșea sufletul, cînd muream), ArE, 40; PAnt, 168²⁸. Sinonim: *gl'ică*. — < lat. *erudus* „cru, non cuit; cruel”.

CRUȘCU, vb. IV (*cruiŃ, cruît, cruire*) croi, 1°. couper, tailler; 2°. faire des projets; 3°. allonger un coup, Dal, 69; CEI, 63; PGr, 51. — 1°: *arăflul nă cruește străn'ile* (croitorul ne croiește hainele); 2°: *seăfliră cum u cruiră* (făcură cum au plănuît), PB, 408³; *Dumnidz'ă acși cruî* (Dumnezeu așa a dispus, a aranjat), PAnt, 70²⁹; *Ńe l'Ńi-aveă cruilă* (ce i se urzise), PB, 190²²; *s' l' i crușcu 'nă mincănă* (să-i croesc o minciună), PB, 100¹⁶; 3°: *crueă-l' l, veărgă, ună a așlăl carl Ńi vindă* (vargă, trage-i una celui care te vîndu), PB, 93¹⁰ — v. *răsă* și gr. *κρούω* „frapper”. V. *cuirescu*. — < vsl. *krōiti* „scindere”, bg. *kroja* „tailler; tramer”.

CRUIRE, sf., pl. *cruiri*, croire, «action de tailler, coupe, confection; rossade», Dal, 69; *fielôrlu aștu va cruire* (băiatul ăsta trebuie bătut).

CRUIŢ, -lă, pl. *cruif, -le*, croit, «confectionné; projeté; tramé», Dal, 69; *di un lămn u sunt cruif* (dintr-un același lemn sînt făcuți), PLit, 525. V. *cuirî*.

CRUITURĂ, sf., pl. *cruituri*, croitură, «confection; projet, trame», Dal, 69.

CRÚNĂ, sf., pl. *crâne* și *crun'î*, cunună, 1°. couronne de marié, -e; mariage; 2°. épouse; malheureuse (en parlant d'une femme nouvellement mariée et dont l'époux a été tué); 3°. écheveau, cerceau d'un peloton, Dal, 69; CN, 128; 174. — 1°: *m'ne va lă băgăm crânele pri cap* (mine le vom pune pe cap cununile, ti vom cununa) — v. *slifăne*; *i Filip s' l'ed cu crună?* (sau să ia cu cununie pe Filip ?), ArE, 25; 2°: *vîn' i ș' sora-al Nôli — crună —, dedspiră di 'șt-pl' mŃe ș' lăna* (veni și sora lui Notî — mireasa —, desperată că-și plînsese și luna), PAnt, 292; BNA, I, 6 și 11; 3°: *dă-n' l ună crună di gl'ēmlu dăbu* (dă-mi o jurubiță din ghemul alb) — v. *jiredgl'ē*. — Cu sensul 3°, cuvîntul a pătruns și în greaca populară epirotă: „κ'ρουνά κ'ι ψαλῖδα νά μειν'σ'” (Hπειρ, IV, 170 — unde, eronat e tradus prin *κορώνη, κολοιός*), *κορουνά* (Hris, 104). Cf. și vsl. *kruna* „corona”. — < *curună*.

CRUNDU (nord), adv., curind, «vite»: *făze crându pisle scără* (fuge iute pe scară), *Velo*, 33; *PAnt*, 326; *BN*, V, 103; *câma crându, că ti-așteaptă* (mai repede, că te așteaptă), *Lum*, II, 45. Sinonime: *agón'ea, prápa*. — < *curând(u)*.

CRUP, sn., pl. *crăpuri*, oală, «1°. pot; cruche; 2°. ivre-mort», *Petim*, 10. — 1°: *crăplu s' freázze* (oala s-a spart) — v. *oală* 1°; 2°: *s' l'i-ăflă dzăăa crup la hân'i* (să-i găsească ziua beji-turtă la hanuri), *BN*, II, 74 — v. *ôrbu* 4°, gr. *χρούπ* (*Boga*, I, 202) etc. V. *hrup*. — < *χρούπι* „pot (de terre)”.

CRUSTAL, sn., pl. *crustale*, cristal, «1°. cristal; 2°. glaçon», *Dal*, 69; *Nic*, 248; *PB*, 569; *GEL*, 129. — 1°: *la izvurile di crustal* (la izvoarele cristaline), *Trib*, III, 2, 7; *tu sunt di crustal șópultle* (unde șipotele sînt de cristal), *Trib*, I, 4, 20; *soârbe crustalu a finll'n'llor* (soarbe cristalinul izvoarelor), *PenB*, VI, 141; 2°: *di căsl aspîndzură crustali di gl'eftă* (de case atîrnă țurțuri de gheață) V. *bil'tăre*. — < *χρούσταλλον* „cristal; verglas”.

CRUȘE, sf., pl. *crășe*, soarbă, «alise; nêfle», *Dal*, 69; *Nic*, 247; *CEL*, 63. — < bg. *kruša* „poire”.

CRUȘŪ¹, sm., pl. *cruși*, sorb, «alisier; nêflie», *Dal*, 69; *Nic*, 247; *CEL*, 63. — V. *crășe* și *curcășu*.

CRUȘŪ², sn., pl. *crășe* (nord), ciorchine, «1°. grappe (de raisins); 2°. nid de chenilles». — 1°: *la daț un crușu di aăăă, s' ved: eâte dâlfe?* (ian dați un ciorchine de struguri, să văd: e dulce?), *Cal*, 1912, 107 — V. *arăpune*; 2°: *crășe di un'ldz* (cuiburi de omizi), *Mih*, 128. — < *cărășu*.

CRUȚE, sf., pl. *cruți*, cruce, «1°. croix; 2°. droit, juste, fidèle; 3°. étonnement; stupéfaction; 4°. prière; 5°. le milieu du ciel, du dos; 6°. fin, mort», *Dal*, 69; *Nic*, 248; *Mih*, 128; *PScr*, 204; *PGr*, 50. — 1°: *băze crăfea* (sărută crucea); 2°: *'șl-eră cu crăfea n cap* (își era cu crucea în suflet, era drept), *PB*, 171²⁵; 3°: *preftul, cl'ndu l-vîdză, 'șl-feăfe crăfea* (preotul, cînd l-a văzut, și-a făcut crucea, a rămas uimit), *PB*, 338²⁹ — v. *apurisescu*; 4°: *mi duc si-n'l fac undă crăfe* (mă duc să-mi fac o cruce, mă duc să mă închin); 5°: *cînd lăna di crăfe trică* (cînd luna a trecut de jumătatea cerului), *Fl*, I, 1, 5; *PAnt*, 250; *mi doare tu crăfe* (mă doare în mijlocul spatelui), *Mih*, 128 — v. *cl'rfioară* și mgl. *crăfi* „șale” (*GrS*, III, 204); 6°: *băgă-l'l crăfea* (pune-i crucea, pune-i cruce). — V. *cărăși* și mgl. *crăfi* (*PMegR*, II, 7; *CapM*, III, 82). — Ca etnografie, cf. *Pîm*, II, 214 (și I, 77-78; II, 42-44; III, 68-72 etc.). — < lat. *erux, cruce* „croix”.

CRUȚESCU (*mi*), vb. IV (*cruști, -fii, -fire*), a întoarce ceasul, «1°. remonter une montre; 2°. se secouer, trembler de peur, frémir» — 1°: *crușeă-n'l oăra* (întoarce-mi ceasul) — cf. gr. *χούρτ'σα τ'v ὥρα μ* (*Boga*, I, 442); 2°: *vin'iră di si crușră mătile* (catirii au început să se cutremure), *Fl*, II, 6, 4°; *cînd li ved, mi crușescu* (cînd te văd, simt oroare). — V. *curfescu*. — < ?

CRUȚICĂ, sf., pl. *cruști*, cruciuliță, «petite croix», *Dal*, 69; *Fl*, I, 2, 7.

CRUȚICĂ'L'IURI, sf. pl., răsîpintie, «carrefours», *PenB*, VI, 130. — V. *cruțișalul*. — Decalc după gr. *σταυροδρόμι* „carrefour”: < *crăfe* + *căle*.

CRUȚIRE, CRUȚIT — v. *curfire, curfil*.

CSĂRE, CSAT, CSEDZŪ — v. *kisăre, kisăl, kisédză*. — V.:

CSEĂRE, CSUT — v. *cuseăre, cusul*. — V.:

CSĂRE, CSAT — v. *kișăre, kișăl*¹. — V. *clédză*.

CȘŪ¹ I, CȘȘȘ¹ «interjection par laquelle on écarte les poules», *GrS*, II, 55. — (*Cl. fr.*: „Les interjections employées pour exciter un chien sont: *kiss, kiss* ou *kssi, kssi!*”, *Roll*, IV, 8 — v., aci, *st!*²) și gr. *șoú!* (*Boga*, II, 180). — < ?

CȘURA, -ră, pl. *cșuran'i, cșăre*, prostuț, «naif; nigaud»: *nu vedz fe cșăra 'șl-eâte?* (nu vezi ce prostuț își e?); *dă-ă a cșăran'llor si-u ml'că* (dă-o naivilor să o mănînce); *aciô sântu*

doădă csăre (acolo sînt două prostuțe). Sinonime : *glar*, *hazó* etc. — Cf. gr. ξιούρας „difforme, laid” (‘ΑρΓλ, 69; Σάρ, 21; ξούρας (‘Ανδρ, 1967, 238). — < ?

CTEDZŪ, CTIDZĂRE, CTIDZĂT — v. *culédzū, culidzăre, culidzăt*. — V. *csăre* sqq. : toate aceste forme, cu sincoparea vocalelor *i* și *u*, în general aparțin aromânei sudice — cf. și *adūn* etc. — : *nu ctidzā s’ grădscā* (nu cuteza să grăiască), PB, 112²⁷; *nu ctidzā ntrā nts* (nu cuteza lingă dinsul, în fața lui), PB, 346⁸; *nu ctidzā vl’rā picurăr* (nu cuteza nici un păstor), PB, 468¹⁹.

CTĪTUR, -ră, pl. *ctituri*, -re, ctitor, «fondeur, propriétaires», Mih, 128. — < κτήτωρ „possesseur”.

CU, C², prep., cu, «avec», Dal, 69; Nic, 228, Mih, 128; PScr, 204. — 1°. *l-tāl’că cu cuțăllu* (îl tăia cu cuțitul); 2°. *dzi cu gūra, nu cu ml’na* (zi (vorbește) cu gura, nu cu mîna); 3°. *va treacă cu dol noătîn’i* (va trece cu doi noateni); 4°. *vin’e cu ll’nă, vin’e cu ll’na* (veni cu lîna, veni cu lîna); 5°. *dîpuneă cu bîrbēl’i, dîpuneă cu bîrbēll’i* (cobora cu berbeci, cobora cu berbecii); 6°. *noi cu sâflet plîn dî sūsķtr* (noi cu suflet plin de suspin), CalGrB, 83; PAnt, 237; BNA, II, 98; ; 7°. *trei an’i, an cu an* (trei ani, an de an), PB, 334²¹; 8°. *eră de cu seără* (era de cu seară), LP, 97; BNA, I, 86; 9°. *cu pi-anărȳa, cu pi-anărȳa* (cu pe încetul, cu pe încetul), BaP, 56; 10°. *ti-adūse Dumndi-ză căma tr’oără* (te-a adus Dumnezeu mai devreme), Lum, V, 17; 11°. *dî c’ noapte-acăđără s’ lucreădză* (de cu noapte începură să lucreze), LP, 11; PAnt, 241; BNA, II, 110; 12°. *s’ tukēsc dî c’ ȳll* (se topesc de cu vii), BNA, II, 68. — < lat. *eum* „avec”.

CŪĂ, sf., coajă de pline — v. *cūă*.

CUBĂĖSCU, vb. IV (*cubăit, -ăit, -ăire*), cobi, «présager la mort; maudire», Mih, 128; PB, 569; CEI, 63; *dî tru uđeăc... ūă cucuăde cubăește* (din horn... cobește o cucuvea), Lum, V, 183; *ūă cucuădă cubăla pri căsă* (o cucuvea cobește pe casă), Fr, II, 228. — < bg. *kobja* „prédire”.

CUBĂIRE, sf., pl. *cubăiri*, cobire, «action de présager malheur», Mih, 128; PB, 569; *hîre, hîre dî cubăire* (flori, flori de cobire), Mac, 67; *cădzū pri mîntuire tri pūsta cobăire* (căzu pe gînduri din cauza tristei (sinistrei) cobiri), Velo, 20; BNA, V, 67; *la cubăirea a lor* (la cobirea lor), PB, 267¹². V. *cobă, cubilike, cubil’e*.

CUBÉ (sud) sm.; **CUBÉE** (nord) sf., pl. *cubédz* și *cubél*, boltă, «voûte; coupole», Mih, 129; PScr, 204; Lum, V, 221; Trib, II, 7-8, 24; *ca un cubé dî băseărică* (ca o boltă de bise-rică), Fr, I, 97; *cubelu albăstru a fêrlul* (bolta albastră a cerului), Trib, I, 8-9, 10. V. *gubé* și sinonimul *bol*. — < tc. *qoublé* (944) „coupole”.

CUBILĖKE, sf. : *strigă... ti cubilike arădă* (striga... de cobe rea), BNoI, 30 — v. *cubil’e*.

CUBILĖTĂ (grămosteni), sf., pl. *cubilĖtă, cobilĖtă*, «perche de porteur (d’eau)». — < bg. *kobilica* „~”.

CUBĖLE, sf., pl. *cubil’i*, cobire, «mauvais présage; destinée funeste; malheur», Dal, 69; CEI, 63; *vinul arăsună lăngu, lăngu, ca ti cubil’e* (vinul se auzea (sufia) lung, lung ca de cobe), Lum, V, 9, 21; PAnt, 339. — V. *cubăire* și bg. *kobja* „fatalité”.

CUBŪRĂ, CUBŪRE (nord), sf., pl. *cubûre, cubûri*, pistol, «pistolet; gaine de pistolet», Mih, 129; CalGrB, 80; *foclu... dî tru cubûri înșed* (focul... ieșea din pistoale), Velo, 64; BNA, V, 94. V. *cumbără* și alb. *kobûre* „pistoala”.

CUC¹, sm., pl. *cuțli, cuc*, 1°. *coucou*; 2°. *disposition favorable*, Dal, 69; Nic, 230; Mih, 129; PScr, 204; PB, 569. — 1°. *va s’ ișim cu fûrl’i toț, s’ nă fûlēm cu căclu soț* (vom ieși toți cu furii (vom deveni toți briganzi), să ne facem ortaci cu cucul), Fr, I, 3, 36; PAnt, 290; BNA, I, 10; *toț si sĭlbă, vrăte cuc, că dî vrăde va-n’i mi duc* (să știe toți, iubite cuc, că, de iubire, *imi* mă voi duce), BNA, I, 52; 139; 2°. *ăsîndzî ari cuc, ari bûnĭle* (astăzi e bine dis-

pus, e în toane bune). — Vocativul *căcule* din PAnt, 293; BNA, I, 50; 139 e savant. — Gr. κοῦκ-
κος (Hris, 97). — V. *căcu!*, *fr'ngu* 18°, *pl'ne* 7°, *sîfâte*. — < lat. *eueus* „coucou”.

CUC², sm., pl. *cuși*, bonetă, «bonnet, couvre-chef aplati; espèce de calotte», PIm, II, 185-186. — V. *căcă²*.

CUCALĂKI, sm., fără pl. «enflure douloureuse au-dessous des genoux des chevaux causée par l'osselet; exostose», PLit, 328 — v. *cărăcășă*. Corespunde dr. *os mori* (Șez, IV, 124). V. *uslc*. — < κοκκαλάκι „osselet; exostose”.

CUCĂ¹, sf., pl.? «? rustre, vilaine?»: *ed, pâl'lu căca* (ea, moșica ordinară), FI, II, 5, 5. — Femininul de la *cuc*?

CUCĂ², sf., pl. *căse* «bonnet, couvre-chef», Dun, I, 103. V. *cuc²* și sinonimul *kéce*. — Cf. și dr. *căcă* „bonnet” (< tc.-pers.). — < ?

CUCLĂ, sf., pl. *căcle*, păpușă, «poupée», Nic, 230. Sinonim: *păpășe*. — Cf. alb. *kukllë* „marionetta”, bg. *kukla* „poupée”, gr. κούκλα, tc. *qouqla* (985) „~”.

CUCOĂȘE, sf., pl. *cucoașe*, nucă, «noix», Dal, 70; PB, 569. Sinonim: *năcă* 1°. — În greaca populară epirotă: κοκο΄σα (Ἑπειρ., I, 317). — V. *cucôșă*.

CUCÓN, -nă, pl. *cucón'i*, -ne, cocon, «homme (ou femme) habillé à l'européenne; malingre; peureux; dame (aux cartes)», Dal, 70; GEI, 131. — Față de o persoană îmbrăcată europenește și care a rămas străină sau s-a instrăinat de duritatea specificului etnic aromânesc, aromânul nu a arătat încredere și a considerat-o ca fiind «malingre», fără rezistență. La această atitudine a contribuit și contrastul dintre portul național aromânesc și cel european. Cf. Introducere, p. 92. — < κοκκῶνα „dame”.

CUCOȘŪ, sm., pl. *cucôși*, nuc, «noyer», Dal, 70; Nic, 230; Mih, 129; *mi-astrăg nîngă un cucôșū* (mă reped lîngă un nuc), PB, 102²⁴; *ml'ne vai ascutură'm cucôșl'i* (mline vom scutura nucii); *s' nu dōrn'i sun cucôșū, că aūmbra a lui eāste ur'lă* (să nu dormi sub nuc, căci umbra lui e răufăcătoare) — *credință populară* — cf. it. „Dormir al sol de primavera o a l'ombra de noghera (noce), fa vegnir la freve nera” (Pasq, 274). Sinonim: *nuc*. — < ?

CUCÓT, sm., pl. *cucól*, cocoș, «1°. coq; 2°. courageux; brave; affronteur», Dal, 70; Nic, 230; Mih, 129; PScr, 204; CEI, 63; W, II, 190. — 1°: *lal cucodle, lal bubodle, fe-ă-e pū'ea di nu-și poāte?* (măi cocoșule, măi boboșatule, ce are puica de e bolnavă?), PLit, 194; *ședz čine, cucodle, că l'i-dzle a li tātī s' li nsoāră* (stai bine (astîmpără-te), cocoșule, că-i zic tatei să te însoare și, atunci, nu va fi bine de tine), PLit, 466; ZP, IX, 594-595 — morfologico-sintactic, de reținut construcția *a li tātī*; *cucodle, s' arm'l'n'l aģiūn*, PAnt, 202 — v. *Crăciūn* 1°; *s' turnă yumārū s' dzl'că a cucólūl*: cap gros! (se întoarse măgarul să spună cocoșului: cap gros!), PLit, 518; PAnt, 9; *atāmŭea cîntă cucólū n căsă, nu gāl'ina* (atunci, în casă, cînta cocoșul, nu găina), PB, 189³⁷; 2°: *nts — cucól la lūle* (dînsul — cocoș la toate = mereu înfruntător), PGr, 52; *l'i slātū cucól* (i-a stat sfidător gata de înfruntare, i-a ținut piept), PGr, 52; *mi ml'șcă înima — cucól!* (am crampe stomahale — *pișcătură* de cocoș!), Caraf 62; *doi cucól pri ūnă cuprie nu cl'nă* (pe unul și același gunoi nu cîntă doi cocoși), PLit, 466. V. *căcu!*, *ncuculădzū* și sinonimul *cîntătorășă*. — < vsl. *kokotū* „gallus”.

CUCU! «1°. chant du coucou; 2°. interjection par laquelle un enfant veut montrer qu'il est le premier dans tel jeu enfantin, dans telle concurrence etc.». — 1°: *un pul'ă căre primăvedra... cl'nă jilōs căcu!* (căcu! (o pasăre care primăvara... cîntă duios căcu! căcu!), PB, 26°; *carl di vol va dzl'că ma nainde di tuț căcu!*, *așel va hībă ma ġlōne* (cel care dintre voi va zice mai înainte decît toți căcu!), acela va fi mai brav) — cf. PFolk, 120; PArom, 185, iar pentru alte popoare, cf. LL, IV, 82-84. — Cf. și alb. *kukā!* „ahimé!”, srb. *kyky!* „malheur”. — < *cuc*.

CUCUȚIU (Grămoste), sn., pl. *cucățe*, «con de pin», Jb, XIII, 87 — v. *cuculiță*, *gugățiu*.

CUCUDĂ, CUCUĂ, sf., pl. *cucudz*, zgrăbunță, pustulă, «pustule», GEI, 131. — < κουκούδι „~”.

CUCULĂ, sf., pl. *cucule*, capușon, «capuchon», Nic, 230. Sinonime: *cucul'la*, *culdre* 2°, *zărculă*. — < κουκουλλά „~”.

CUCULESCU (*mi*), vb. IV (*cucullă*, -lă, -lre), cocoloși, «mettre en tapon, froisser en boule; friper», Dal, 70; Nic, 230; Mih, 129; PB, 569; *nu-l cuculeă* (nu-l cocoloși). — < ?

CUCULICIŪ, sn., pl. *cuculice*, con de pin, știulete, 1°. cône (pomme de pin), pigne — v. *arodulă, mărulă*; 2°: épi de maïs — v. *gugăciă*; 3°. (tout) nu, dénudé — v. *gulișdn*, Dal, 70; Nic, 231; Mih, 130. — 1°: *cuculiciă veârde di măncl'lu* (con verde de măncl'lu); *adună' ună poală di cuculice* (a umplut cu conuri de pin un șorț); *vedra, tu munte, pilele s' coc cu cuculice uscate* (vara, la munte, plăcintele se coc cu cuculice uscate) — cf. PIm, II, 207; 2°: *cuculice di misur* (știuleți de porumb), Mih, 130; 3°: *armăse cuculice* (a rămas în pielea goală), Mih, 130. V. și *bușulle*. — Pentru bucătăria ușoară de vară, *cuculicile* uscate sînt suficiente. Ele sînt culese de sub pini în saci și aduse în spate de către copii, fete și femei. Sînt folosite și la spălatul rufelor, ca și pentru aprinderea focului cu lemne. — În daco-română li corespunde *cucuruzul*. — În greaca populară: “Οταν τὰ ξλατα έχουν πουλλά κουκουλιτσια, θά κάμ' χ'μῶνας” (Ηπειρ, VII, 184) = cînd pinii au cuculice multe, va fi iarnă grea. — < *cucul'la*?

CUCULIRE, sf., pl. *cuculiri*, cocoloșire, «action de friper» Dal, 70; Nic, 231; Mih, 129.

CUCULÎT, -lă, pl. *cuculîi*, -le, cocoloșit, «froissé, pelotonné, ramassé», Dal, 70; Nic, 231; *trele modșe șideă cuculîte pi șidzūt* (cele trei bătrîne ședeau în cur ghemuite), Fr, I, 191; PB, 172²⁸; *pi fi șideș aș cuculîte?* (peste ce ședeți așa ghemuite?), PB, 173². Sinonim: *guzmôl'la*.

CUCUL'EAT, -lă, pl. *cucul'ea*, -le, moțat, Dal, 70; REW, 2357 și Rohlf, I, 243 (< lat. **cucullia* t a); *gâl'ina afeă cucul'eda* (găina cea cucuiată), PenB, VI, 128; *do! pul'i cucul'eda* (două păsări cucuiate), FI, I, 1, 14; *pednile cucul'eda* (aripile moțate), FI, I, 1, 15; *șfurlă cucul'eda* (șfirlează cucuiată, cu o mică umflătură rotunjită în partea ei superioară), PLit, 122. — V.:

CUCUL'ÎŪ, sn., pl. *cucul'e*, moț, 1°. huppe; 2°. sommet — v. *eliună* 2°; 3°. bout du capuchon; 4°. cocon — v. *giğodeș*, Dal, 70; Nic, 230; PScr, 204; PB, 569. — 1°: *gâl'in'le aesi sântu cu cucul'la pri cap* (găinile acestea sînt cu moț pe cap); *cucul'la di sfurlă* (cucui de șfirlează, umflătură sferică făcută anume în capătul superior al șfirlezei, mai ales la șfirleze de merișor), PLit, 122; 2°: *cucul'ile di măn'li kitrôșl* (piscurile de munți pietroși) — v. și *clir-ellă, creăștic* etc., precum și toponimicul gr. „Ψηλά κουκούλια (τοῦ Πάπιου)”, Ηπειρ. I, 92 și IX, 75; 3°: *si-aveă ascămtă lu cucul'lu a zărculă'el* (se ascunsese în vrful glugii) — ca formă, cf. DSD, fig. 2090: „*cucullio viatorius*”; 4°: *noi înem cucul'e* (noi ținem gogoși de mătase). — Cf. și alb. *kukul'* „Cocon der Seidenraupe”, *κουκούλλ'* (Hris, 97), precum și mgl. *cucul'* „ridicătură, umflătură” (GrS, III, 205; CapM, III, 83). — < lat. **cucullus*.

CUCUMBICIŪ, sm., pl. *cucumbici*, pepene verde crud, «pastèque non mûre», Mih, 130. — < ?

CUCUMBIȘE, CUCUMIȘE, sf., pl. *cucum(b)îșe*, plăcintă, «galette de farine de maïs», Mih, 130; *plăfintă i cucumișe di fărînă di misur* (plăcintă sau cucumișe de mălai), Al, 1903, 94. — < ?

CUCURÉCIŪ, sm., pl. *cucuréci* «ripes à la broche», Nic, 231; CEI, 64; CN, 173. Sinonim: *arumâne*. — Cf. gr. *χοχοπέτσι* „~”, alb. *kukuréc* „pezzetto di fegato avvolto nelle budella e arrostito allo spiedo”. — V. *cucuráz* și *guguréliă*.

CUCURICU!, CUCURIGU! «interjection imitant le chant du coq — v. *cl-cl-cl!* și *ki-ki-ki!* — Cf. bg. *kukurigamă* „coqueriquer”; dr. *cucurigu!* (DA); fr. *coucouricou!* și *coquerico!* (Roll, VI, 113 și 32; Chap, I, 333); it. *chicchirichi!* (Nino, III, 15; Rohlf, I, 193). — < ?

CUCURUZ, sm., pl. *cucuruzi*, aperitiv de măruntaie — v. *cucuréliu* —, Dal, 70; DR, II, 526. — < ?

CUCUȘ(E)ĂT, -lă, pl. *cucuș(e)ăți*, -te, cocoșat, «bossu, gobin», Dal, 70; Nic, 231, V. *ncucuședzâ* și sinonimele *bubôt* etc. — < *cucodăse*.

CUCUȘICĂ, sf., pl. *cucușițe*, nucă mică, «petite noix, Dal, 70. — < *cucodăse*.

CUCUȘURĂ, sf., pl. *cucușure*, bourel, sfredeluș (pasăre mică), «roitelet», Dal, 70. Sinonime: *amirărâșu*, *arodlă*², *tripusakl*. — < ?

CUCUTĂ, sf., pl. *cucute*, cucută, «1°. ciguë commune; 2°. ivre mort», Dal, 70; Nic, 231; Mih, 130; PScr, 204. — 1°: *cucută easte toăpsică* (cucuta e otrăvitoare); 2°: *l'i mbilă' di l'i-fedje cucută* (i-a îmbătat de i-a făcut beți tun), PB, 307³⁸; s' *fedje cucută* (se îmbătă tun), PLit, 683; *l'i-acăfără, că eră mbilă' cucute* (i-am prins, pentru că erau beți turtă), Mac, 88 — v. *crup* 2°, *cărpit*, *dzadă* 2° etc. — Cf. și alb. *kukătē* „cicuta”. — < lat. *eucuta*, *cicula* „ciguë”.

CUCUTICIŪ, sm., pl. *cucutiă*, cocoșel, «1°. petit coq; 2°. bonbon qui a la forme d'un petit coq; 3°. cierge de Pâques qui a la forme d'un petit coq; 4°. morceau de pain», Mih, 130. — 1°: *cucutiă, la cucutiă, cucutiă di pri cuprie* (cocoșel, drag cocoșel, cocoșel de pe gunoi), Lum, I, 7; PLit, 194; 2°: *sădzi un cucutiă* (suge o zaharicală — cocoșel); 3°: *acumpără un cucutiă* (am cumpărat o luminare-cocoșel); 4°: *un cucutiă di pl'ne* (o felie de pine) — v. *cumătie*. — Pentru sufixul -iă, cf. *căcăliă, kipuriă, sftliă* etc. — V. :

CUCUȚĂL, sm., pl. *cucuțăli*, cocoșel, «1°. petit coq; 2°. adonide printaniere, coquelicot, *adonis aestivalis*», Dal, 70. — 1°: *pul'ă cucuțăli* (pui cocoșel), PLit, 716; 2°: *cucuțăli di tu livădea vinilă* (cocoșel din livădea vinătă), Lum, VI, 4, 7; *zônă s' cucuțăli eă va vă adăc* (cingătoare și cocoșel vă voi aduce eu), Lum, I, 298. — < *cucol*.

CUCUȚEL, sm., pl. *cucuțeli*, porumb copt pe vatră, «maîs cuit dans l'âtre». — V. *cucuțăli*.

CUCUVAIE, sf., pl. *cucuvăli*, cucuvaie, «hulotte, chouette (noire)», Dal, 70; cum s' *fedje cucuvăla* (cum s-a făcut cucuvaia), PLit, 782. — Cf. alb. *kukudjē*; sicil. *cucuvaja* „civetta” (BTS, XVI, 396) etc. — V. :

CUCUVEĂŪ, sf., pl. *cucuveale* și *cucuvēl* — v. *cucuvăle* —, Dal, 70; Nic, 230; PScr, 204 (*cucuvele*); GEI, 131; PhOr, II, 710. — 1°. *cucuveăda cl'ndu cl'nă* — *sēmnu că va moară pl'ru di cāsa pri carl cl'nă* (cînd cîntă cucuvaia — semn că va muri cineva din casa pe care cîntă) — cf. PFolk, 120-121; PMic: *Cucuvata*; 2°. *tru-afedă oără-arădă avdzl' s' 'nă cucuveădă* (In acea oră rea a auzit și o cucuvea), Velo 20; BNA, V, 66; 3°. *armăse ca cucuveădă* (a rămas singur ca cucuvea), PLit, 466; 4°. *dorm pri scamn ca cucuveale* (dorm pe scaun ca cucuvele), BNA, II, 86; 5°. „cucuveău !, cucuveău !”, *acși cl'nă cucuveăda*, („cucuveău !, cucuveău !”, așa cîntă cucuvaia). — Cf. și gr. *χοχουβάγια* „chouette”, bg. *kukumjavka* „~” etc.

CUCUVITĂ, sf., pl. *cucuvită*, pipirig, «souchet (sorte de jonc)», Dal, 70. — Din paiele acestei plante, lungi și subțiri ca niște nuiiele, copiii își fac un fel de căciuli, de chivăre în formă conică, numite *cucuvită* — cf. PLit, 180. — < ?

CUȚĂFCĂ, CUȚĂFTĂ, sf., pl. *cuțăfțe, cuțăfțe*, creștătura, «entaille faite aux oreilles des moutons, des chèvres», GEI, 131. V. *coacă* 1°, *fărcă, flnglli* etc. — < *κουτσούτης* „qui a les oreilles coupées; essorilé”.

CUȚĂN, sm., pl. *cuțănli*, varză, «chou», Dal, 69; Nic, 242; Mih, 129 («épi de maîs»); GEI, 65; *carne cu cuțăn* (carne cu varză). Sinonim: *vêrdzu*. Același cu dr. *cocœan*. — Cf. bg. *kočană* „trognon”, alb. *kočan* „ceppo, tronco”, tc. *qolchan* (977) „rhizome ou pivot de la plante; souche” etc.

CUȚĂȘCU¹, vb. IV (*cuțlî, -ăt, -ătire*), ghici, «deviner», PLit, 344. — V. *anguățescu* și *cuțlădăre*.

CUȚĂSCU², vb. IV, cloci, CFr, 197 — v. *cluțescu, cluțescu, culțescu*.

CUȚĂ!, CUȚĂ-CUȚĂ! „interjection par laquelle on appelle de près les chiens; chien (dans le langage des petits enfants)», PETim, 10. V. *coll-có!* și *cull-cull!* — Cf.: dr. „cățelului... i se strigă *cuciu, cuciu, cuciu*”, Șez, I, 89 (Suceava); it. „A cani vecchio dici: *cuccia, cuccia!*”, BTS, IX, 173 — cf. și Rohlf, I, 241; alb. *kulš* (GM, 218; Le, 509) „petit chien; caro (nel linguaggio dei bambini); voce adoperata per attirare le bestie”; tc. *qylchy!* (996) „interj. par laquelle on appelle les chiens; chien”. Cf. și DR, II, 388 etc.

CUȚĂE, sf., pl. *cuțit*, trăsură, «calèche, petite voiture», Dal, 69; Mih, 129; CEI, 65; *huzmikeárlu flnă cuția* (servitorul opri trăsura), PB, 174¹⁰. V. *calească*. Același cu dr. *cocie* (DA). — Cf. bg.-srb. *kočija* „coche”, tc. *qolchy* (977) „voiture en forme de petit pavillon”. — V. și *cuțle*.

CUȚĂGI, sm., pl. *cuțigădz*, birjar, «cocher, voiturier», vizitiu, Dal, 69. — < tc. *qotehy-djy* (977) „cocher d'une voiture dite *qolchy*”.

CUȚĂTOARE, sf., pl. *cuțitóri*, ghicitoare, «devinette», PLit, 344. — V. *cuțescu, ngălci-toare* și sinonimul *fin'itără*.

CUȚĂȚ, sm., fără pl., cur, «cul, derrière (dans le langage des petits enfants)», PETim, 10. Sinonime: *bis, cur*. — Cu l' > ú sub influența unor forme ca *cuț*, *cătă*, *cull*: < *clău*.

CUȚĂUB¹, sn., pl. *căuube*, buștean, «tronc d'arbre», PETim, 10; *ăstiptă di trică căuublu* (a așteptat de a trecut (pînă a trecut) bușteanul), FI, I, 1, 3; PAnt, 344. — V.:

CUȚĂUB², -bă, pl. *căuuc*, -be, ciung, «estropié», Mih, 129. — V. *șbut* și:

CUȚĂUBĂ, sf., pl. *căuube* «bûche; souche — v. *căuub¹*», Dal, 69; Nic, 242; Mih, 129 (*căuubă*); s' *hipse tu 'nă căuubă și — aruculeă-te căuuba, aruculeă-te feđa — ağılme la 'nă căsă mare* (se viri într-o buturugă și — rostogolește-te buturuga, rostogolește-te fata — a ajuns la o casă mare), PB, 286²⁸. Această figură stilistică — pentru care cf. *cad* 1° — iată-o și în Lum, II, 120: s' *giură-te Uvrêlu și blăstimă-te* (și jură-te evreul și blestemă-te). — V. *clăbă* și sinonimele *cufal, căfur*. — Cf. dr. *cocioabă* (ȘD, DA) gr. γκουόμπια (Boga, II, 16) și alb. *kačubë* „cespuglio”. — < ?

CUȚĂUBEĂȚĂ, CUȚĂUBEȚ, sf. și sm., Nic, 242 — v. *căuub¹*, *căuubă*.

CUȚĂUMIȚ, -tă, pl. *cuțumit*, -ite, cîrn, «camard, camus», GEI, 132; *ări nărea cuțumită* (are nasul cîrn). Sinonime: *cl'nu, înclupăn'eal, năreclă*. — < γουτομούτης „qui a le nez coupé, camard”.

CUȚĂUMÔR, sm., pl. *cuțumôri*, nămol, «boue, fange apportée par les eaux des montagnes», Mih, 129. Sinonim: *alânizmă*. — < ?

CUȚĂURÔ, sm., pl. *cuțurădz*, pătul, «magasin en treillis pour conserver le maïs; manne à maïs», Dal, 69. V. *cușare*. — < ?

CUDĂLBĂ sf., pl. *cudâlbe*, codalbă, «petit oiseau à queue blanche semblable à la hoche-queue», Mih, 130. V. *coadă-albăse* etc. — < lat. *coda-alba*.

CUDĂR, -ră, pl. *cudări*, -re, codaș, «qui est à la queue, le dernier»: *cap s' cudărli'i, cl'nă s' glodă hăriôsl* (apar și ultimii, cîntă și dansează voioși), PAnt, 301; BNA, I, 130; *nîșli cudări — Dumnidz'ă s' li-ascăpă* (niște codași (lepădături) — Dumnezeu să te scape, să te ferească), FI, I, 1, 14. V. *codus*. — < *coadă*.

CUDISĂSCU, vb. IV (*cudisli, -sli, -sire*), poposi, «s'arrêter, faire halte»: *lu cudisără hl'li'i cu nipôsli'i a lui* (unde poposiră fiii cu nepoții lui), Cod, 71²³. — V. *cundisăscu*.

CUDIȚĂ, sf., pl. *cudliă, codiță*, «petite queue; racine de la queue, tronçon», Dal, 70; Mih, 130; CFr, 103; *va-n'l l'eal cudliă* (o să-miiei noada!, nu-mi vei putea face nimic!) — v. *coadă* 11°, *cur* 5°. — < *coadă*.

CUDÔȘU, -doășe, pl. *cudôșli, -doășe*, codoș, «entremetteur, proxénète», Dal, 70. V. *codôș*. — < tc. *qedosh* (977) „cocu”.

CUDUBĂTURĂ, sf., pl. *cudubături*, PLit, 796 — v. *coadă-bătură*, *cutrubălă* și sinonimele *bajancă*, *culusă*.

CUDUMÂN, -nă, pl. *cudumân'i*, -ne, voinic, «brave, gaillard»: *jônle-a tău eade cudumân* (mîndru tău e voinic), Lum, V, 199. — < ?

CUDUȘLI'KE, sf., pl. *cudușli'ki* «action d'entremetteur, de proxénète, de *cudôșu*». — V. *codușli'ke*.

CUF, *cufă*, pl. *cuhl*, *cufe*, surd, «sourd», Nic, 243; GEI, 132; PLit, 145 — v. *uke*; *cânda lăcu eade cuf* (pămîntul parcă e surd), PenB, VI, 130; *cuf în'i dzle* (surd îmi zice), PGr, 52; *el li-arucă cufe* (bășinile el le sloboade surde) — cf. gr. *κουφοπορδή* „vesse”. Sinonim: *sărd*. — < *κουφός* „~”.

CUFAL, sm., pl. *căfal'i*, scorbură, buturugă scorburoasă, «tronc creux», Dal, 70; GEI, 132; *intrați tu căfalu aestu* (intrați în scorbura aceasta), PB, 275²²; *und n'il'e di călăgări tu un căfal adunat* — *alcîn'le și stăplu* (o mie de călăgări într-o scorbură strînși — albinele și stupul), PLit, 349. — V. *căclubă*, *căfuma* 1° și:

CUFĂLĂ, sf., pl. *cufă'l'i* «buche creuse», Dal, 70; Nic, 243; GEI, 132; *deade di und cufală* (a dat de o scorbură), Fl, II, 1, 14. V. *căfal*. — < *κουφάλα* „creux d'un arbre”.

CUFCULĂ, sf., pl. *cufcule*, găoace, «coque, coquille, conque», Dal, 70; *gl'inda 'șl-ăre cufcula a l'el* (ghinda își are găoacea ei). — < ? *căfcălă*.

CUFČIUG (nord), sn., pl. *cufčluguri* și *cufčlădze*, coșciug, «bière, cercueil», Mih, 130; GEI, 64. V. *cușug* și sinonimele *cutie* 2°, *kivăre*, *sindăke*, *xilucrévat*. — Cf. bg. *kovčegă* „bahut” < vsl. *kovčegŭ* „arca”.

CUFČIUGĂR, sm., pl. *cufčlugări*, coșciugar, «qui fait des bières; coffretier», Mih, 170. — < bg. *kovčegarŭ* „coffretier”.

CUFĖDZŮ, vb. I — autorul, Nic, 243, îl dă ca fiind de conj. a IV: *cufĭti*, -*ŭti*, -*ŭtre* (cf. remarca făcută sub *asfixedzŭ*) — asurzi, «assourdir» — v. *cufusescu*. — Formă necunoscută și suspectă. Dar, cf. *asfixedzŭ*, *cundil'edzŭ*.

CUFETĂ, sf., pl. *cufete*, bomboană, «bonbon»: *s' ŭ l'edl cufete ca s' mŭŭ* (să-ți iei bomboane ca să mănînci), PB, 77²⁰; *li-aveă gėpurile pline di cufete* (buzunarele le avea pline de bomboane), PB, 77¹³. Sinonim: *zăhărdă*. — V. *cofetă*.

CUFIE, sf., «verre à boire»: *gura a med ca di cufie* (gura mea ca de pahar), W, II, 72. Sinonim: *scăfă*. — Formă neidentificată. Înregistrare eronată — cf. *cutie*.

CUFINĂ, sf., pl. *cufine* și *cufin'i*, coș, 1°. corbeille — v. *coș* 1°, *șpărlă*; 2°. ruche — v. *stup*; 3°. seau — v. *cuvă*’, Dal, 70; Nic, 243; GrS, IV, 378; GEI, 132; Fr, I, 155; CFr, 159. — 1°. *lodră fani*, *cufin'i cu pl'ne* (luară frîghie (funie), coșuri cu pline), PB, 476²⁸; 477²; *tăl'edră funea s' cufina cădză* (tăiară funia și coșul căzu), PB, 480²⁴; 2°. *sta ca alcîn'le tu cufină* (ștau ca albinile în stup); 3°. *călu biă und cufină di apă* (calul bău o căldare cu apă). — < *κοφίνι*, *κοφινος* „couver, coffin”.

CUFIRE, sf., Nic, 243 — v. *cufedzŭ*.

CUFITĂ, sf., pl. *cufită*, coșuleț, «petite *căfă*», Dal, 70; *băgăși tivă tu cufită?* (ai pus (ai reținut) ceva în căpățînă?).

CUFKISĖSCU, vb. IV (*cufkisit*, -*sit*, -*sire*), a deveni găunos, «devenir creux, vide; se găter», Dal, 70; Nic, 243; GEI, 132; *cucodășle cufkisitră*, *dinŭl'i cufkisescu* (nucile au devenit găunoase, dinții se cariază). — < *κουφκίζω*, *κουφκισω* „~”.

CUFKISIRE, sf., pl. *cufkisiri*, găunoșire, «action de devenir creux, de se găter», Dal, 70; Nic, 243.

CUFKISIT, -tă, pl. *cufkisit*, -*le*, găunoșit, «devenu creux, gâté», Dal, 70; Nic, 243.

CUFKIU, -ke, pl. *căfki*, -*ke*, găunos, stricat, «creux; gâté», Dal, 70; Nic, 243; GEI, 132. — < *κούφιος* „~”.

CUFOĂRE, sf., pl. *cufóri*, diaree, «diarhée» Dal, 70; Nic, 243; u *tâl'e cufoare greădă* (o chinuiește (are) diaree grea). Sinonime: *surdísire, tartacătă*. — < lat. **con-foria*.

CUFTÓR, sn., cuptor, PenB, VIII, 125; 127 — v. *cuptór*.

CÚFUMĂ, sf., pl. *cúfume*, scorbură; cadavru, «1°. creux d'un arbre — v. *cúfal*; 2°. cadavre; charogne — v. *cúhmă, psuŭtme*», Dal, 70; Nic, 243; DR, II, 526; GEI, 132. — 1°: *tl pmsiră tu cufuma a sál'il'el* (l-au împins în scorbura salciei), PenB, IV, 61; 2°: *cáfumă di cl'ne* (hoit de cline) — v. și *ml'rșe*. — Cf. și alb. *kufómē* „cadavre”. — < *κούφωμα* „creux; cavité”.

CUFURÉSCU (mi), vb. IV (*cufuril, -ril, -rire*), cufuri, «foirer», Dal, 70; Nic, 243; *n'el'i s' cufurésco* (mieii se cufuresc); *li cufurisl zmeánile* (le-ai cufurit izmenele, ai intrat în sperieți) — v. *cac* 2°. — < lat. *conforire* „souiller d'excréments”.

CUFURȚĂR, -ră, pl. *cufurȚărî, -re*, cufuros; fricos, «foireux; peureux». — Pentru sufixul -Țăr, cf. *căsiȚyăr* etc., precum și gr. *τρυφολύτης* „qui grelotte; frileux”.

CUFURȚÓS, -loasă, pl. *cufurȚósî, -loăse*, Dal, 70 — v. *cufurós*.

CUFURIRE, sf., pl. *cufurirî* «action de foirer», Dal, 70.

CUFURÍT, -tă, pl. *cufurít, -le*, cufurit, «foiré; maladi», Dal, 70; Nic, 244; *ti-adrăși ca nodîn cufurít* (te-ai făcut ca un noaten cufurit).

CUFURÓS, -roasă, pl. *cufurósî, -roăse* — v. *cufurȚăr* —: *ved că nu f'u f'ne, cufuroăse* (fricosule, văd că nu te ține cureaua, că nu ai curaj) — v. *căcătós* 2°. — < *cufodre*.

CUFUSÉSCU, vb. IV (*cufusîl, -sîl, -sîre*), asurzi, «assourdir», GEI, 132; *cânda cufuséști tu lóclu aéstu* (în această parte de loc parcă asurzești), PenB, VI, 130; *nă cufusîl di urécl'i* (ne-ați asurzit de urechi). V. *cufédzû* și sinonimul *asurdzâ'scu*. — < *κουφάλω* „devenir sourd; rendre sourd”.

CUFUSIRE, CUFUSÍT — v. *cufuséscu* și sinonimele *asurdzî're, asurdzî't*.

CUȚEĂ, invar., cogeamite, «mot préposé signifiant qqch. de grand, d'énorme»: *s' n' arl'dă, cuțeă oámin'!* (să ne înșele pe noi, cogeamite oameni!), BațN, 11; *cuțeă fičlórî* (cogeamite băieți, băieți mari). — < tc. *qodja* (977) „vieux; grand; brave”.

CUȚEĂMITE, invar. «grand; gros», Dal, 70; *cugeámile fičlór* (băiat destul de mare), PB, 336⁹⁸. — V. *guțeă*, care e mai răspîndit. — Cf. tc. *qos qodja* „vraiment énorme” (982) și bg., srb. *kožamiti* „grand; gros”.

CUȚIRE, sm., pl. *cuțirădz*, casă de bani, «sorte de caisses», PETim, 10; *cuțirélu, lu fíneă părăzl'i, udála, tl vulusră* (casa, în care ținea banii, camera, le-au sigilat), CalGrB, 39; BNA, IV, 118. — < tc. *hudjiré* (498) „niche pratiquée dans la chambre pour y mettre de petits objets; cellule; chambre de retraite”.

CÚHMĂ, sf., pl. *cúhme*, cadavru, «cadavre»: *si modră cu tátă cúhmă* (să moară cu tot cadavrul, odată cu cadavrul), Cod, 70⁸; *n'éarse șă firă di la Pilátul tra s' dipună cúhma a Hristólul* (merse și ceru de la Pilat ca să coboare cadavrul lui Hristos), Cod, 81 b¹⁴; *cúhma cáflă si mundulăscă dăhul* (corpul neînsuflețit (cadavrul) caută să chinuiască spiritul), Cod, 121⁸; 82¹⁴; 122¹. — V. *cáfumă*.

CUI (totdeauna și numai: A CUI), gen.-dat. sg. de la *căre* și de la *ține*. — V. *cúlkışdó, cúlñivă, cûni-vă, cûre, cureál*.

CUIB(U), sn., pl. *cúlburl, cuib*, «nid», PScr, 204; *tătă, ía un cuib* (tată, iată un cuib), PB, 236⁴; *cuib di furî* (cuib de hoți), Velo, 58; BNA, V, 70; *tu cúlbu n'i ti-adună* (bagă-mi-te în cuib), PAnt, 28. V. *cúlbair*. — < lat. **cubium*.

CUIBĂIR, sn., pl. *cúlbăire*: *pál'i... tu culbăire s' dișteáptă* (pasările... se deșteaptă în cuiburi), PAnt, 293; BNA, I, 50. Sinonim: *ful'edăă*. — V.:

CUIBĂR, sn., pl. *cúlbăre*, Dal, 70; Nic, 230; Mih, 130; *l'i si-aspărse culbărul* (î s-a stricat cuibul), PLit, 467; *alăgă după culbăre* (umbla după cuiburi de păsări), PLit, 762; *clt*

vidzú om la culbár-l'i (îndată ce văzu om la cuibul ei), PB, 379¹⁹; *l'i-află' culbárlu* (i-a găsit cuibul = a desvirginat-o), PB, 255²⁷. — V. *culb* și *curbău*. — < ?

CŪĪKİŞDÓ (A CŪĪKİŞDÓ — v. *cul*), gen.-dat. sg. de la *căre* «a n'importe qui»: *fi glú-dică a cūlkişdó* (care judecă oricui, care judecă pe oricine), Cod, 99 b²¹. — V. *cărekişdó*.

CŪĪNIVÁ (A CŪĪNIVÁ), gen.-dat. sg. de la *cărevá*, *flnevá*, Cod, 16 b⁹; 79 b¹¹. — V. *cūni-vá*.

CUIRÉSCU (nord), vb. IV — *cruéscu*, *curéscu*, croi.

CUIRÍŢ, -tă, pl. *cuiríŢ*, -le: *fustănea ... cuirilă* (rochia ... croită), PLit, 856 — v. *cruil*, *curl*.

CUIŢÉSCU, CUIŢUÉSCU (nord), vb. IV (*cuit(u)l*, *-l(u)l*, *-l(u)lre*), gândi, «penser; songer; (se) rappeler», Mih, 130; Mur, II, 198; DR, II, 526; RomP, VII, 39; *'şl-cuitul Dumnidză' ş' nu mi lăsă* (Dumnezeu îşi aminti şi nu mă lăsă), Cod, 108 b⁶. — < alb. *kujtonj* „pensare”.

CUIŢ(U)ÍRE, sf., pl. *cuit(u)lri*, amintire, «action de penser, de songer; souvenir, commémoration», Mih, 131; *păresin'le să'ntu... hrăna a askitilor şă eleftheria a amărtilor şă cultuirea a oămin'lor la Dumnidză* (păresimile sint... hrana anahoreţilor şi eliberarea păcatelor şi amintirea oamenilor de Dumnezeu), Cod, 118¹⁶.

CUJOÁL'E, sf., pl. *cujodál'e*, coaje, Dal, 70 — v. *căjoál'e*.

CUJŪC, sn., pl. *cujúŢe*, cojoc, «manteau de paysan fait de peau de mouton», Mur, II 197. — În greaca epirotă: *γκοζιόκας* (Ἡπειρ, IX, p. 51, v. 1625; p. 52, v. 1646; p. 77). V *cojóc*. — < bg. *kožuh* „Pelz”.

CUJUHÁR (Gópeşl), sm., pl. *cujuhárl*, cojocar, «fourreur, pelletier», PLit, 749. — < bg. *kožuharū* „~”.

CŪKE, adj. (m. şi f.) pl. *cukl*, *cúke*, roşatic, «rougeâtre», PETim, 10; *mol múză cúke* (măi mărule roşu), W, II, 190. V. *aróşă*. — < alb. *e kuqe* „rosso”.

CUKEÁŪĂ, sf., pl. *cukeáde*, bob, «fève (la plante); la graine de cette plante», PLit, 248; GEI, 132; *hírbém cukeáúă* (fierbem bob). — < *κουκιά* „fève”.

CUKILÁME, sf., fără pl., tineret, «nombre de jeunes gens», Mih, 129. V. *fičturáme*. — < *cókil*.

CUL, *cúlă*, pl. *cul'I*, *cúle*, roşcat-sein, «roussâtre-beige», Dal, 70; DR, IV, 1551; *că'prí cúle* (capre roşcate-seine). V. *cúlcu*. — Cf. gr. *κοῦλα* „cheval isabelle”; tc. *qoula* (989) „cheval aubère; roux”.

CULÁC, sn., pl. *culáŢe*, colac, «1°. pain spécial ayant la forme d'un anneau et qu'on mange ou qu'on offre à l'occasion de grands jours (fêtes, noces etc.) — v. *căniscu*; 2°. anneau; spirale — v. *ólplă*; 3°. endroit, lieu qui a la forme d'un anneau», Dal, 70; Nic, 231; Mih, 131; PScr, 204; GEI, 64. — 1°: *adár un culác trl fičlóri şi un cúlac trl nūmlă, căma bun* (fac un colac pentru copii şi un colac de nuntă, mai bun); *codji-n'l doáúă culáŢe tu tăpsie i tu vátră* (coace-mi două colace în tîpsie sau în vatră); 2°: *lu-adúnă... n gépi culác* (il stringe... colac în buzunar), PB, 63¹⁷; *cl'ndu eá culác si-adără, ngl'eáŷă inima-n'l truoră* (cînd el, şarpele, se încolăceşte, inima-mi îngheaţă îndată), PAnt, 122; *fă'li culác!* (ghemueşte-te, du-te, fugi) — cf. şi tc. *qolaq* (987) „manchot”; 3°: *seára durn'im tu culáclu dî la ar'ú* (seara dormirăm în depresiunea rotundă (căldarea) de la rîu), Trib, I, 10-11, 13. — < bg. *kolakū* „gros pain; Brot mit einer Vertiefung in der Mitte”.

CULAGŪZ, -ză, pl. *culayúŷl*, -úze — v. *călăúz*, *călúz*, *cluz* —, PIm, II, 211; *culayázlu a lor eáste un aúşú* (călăuza (spionul) lor e un bătrîn). — < tc. *qoulaghouz* (986, 1001) „intermédiaire; guide; conducteur”.

CULAGUZLÎKE, sf., pl. *culayuzlîki* «charge et profession de guide»: *culayuzlîkea* *va-î m'că căplu* (spionajul îți va mînca (răpune) capul). V. *căldăuzlike*. — < tc. *qoulaghouzlyq* (987) „~”.

CULĂI, adv., ușor, «facile, aisément», Nic, 231; Mih, 131; nu *pôfti* *dotă culăiă* (de loc nu poți ușor), Cod, 21 b¹³; nu *nă yîne culăi* (nu ne vine ușor) Sinonime: *êfula*, *lișôr*². — V.:

CULĂIE, sf., pl. *culăi*; **CULĂIU**, sm., fără pl., ușurință, «facilité; moyen», Dal, 70; Nic, 225; *val află'm vtr culăiă si-ascăpă'm* (vom găsi vreo ușurință (cale, mijloc) să scăpăm), Fl, II, 3, 12. V. *isculie*, *lișuredă*. — < tc. *qolai* (987) „facile; aisé(ment)».

CULĂNE, sf., pl. *culă'n'i*, colier, «collier», Nic, 225; Mih, 131; CN, 85; 165; *va-î daă ... podla-a meă și-ână culăne* (Îți voi da... șorțul meu și o salbă), Fr, I, 9, 134; BNA, I, 70. V. *flurte*. — < tc. *qolau* (987) „sangle”.

CULANJÎŪ, sm., pl. *culanjî*? : *pitrițea surcîiune pri culanjî* (trimitea în exil pe...?) PenB, III, 165. — Necunoscut.

CULĂR, sn., pl. *culăre*, guler, «collet, faux-col». V. *culărsescu*. — < it. *collare*.

CULĂRE, sf., pl. *culă'r'i*, paftă; glugă, 1°. *boucle d'argent* (Blăța); 2°. *capuchon d'un tâlăgân* ou d'une *tămbăre* (fărșeroți), GrS, IV, 378. — 1°. *Liță*, cu *culărea n cap* (Liță, cu paftaua pe cap) — cf. Pîm, II, 178; 2°. *băgă-î culărea pri cap* (pune-ți gluga pe cap) — v. *cuculă* și PDic¹, planșa a V-a. — Cf. alb. *kulăr*: „kulăr me lule = corona, ghirlanda”; it. *collare*. — < ?

CULĂȘI, sm., pl. *culăși*, colonel, «colonel», Mih, 131. V. *côlasă*. — < ?

CULĂSTRĂ, sf. (pl. *culăstre*, *culă'stri*), corastă, «colostrum, premier lait après la délivrance», Dal, 71; Nic, 226; Mih, 131. — 1°. *culăstra*, *heărtă*, *nc'l'edgă ca cașt* (corasta, fiartă, se încheagă ca brinza); 2°. *cănda nu mteă' culăstră* (parcă nu a mîncat corastă *de a rămas pipernicil*), PLit, 467 — pentru miei și iezi, abia fătați, prima lor hrană de bază e corasta; 3°. *bună-î culăstra*, *ma nu feătă lōtna ôile* (bună e corasta, dar oile nu fată totdeauna), PLit, 467. V. *curăstră* și gr.: *κολάστρα* (Κρωσ, II, 53); *γλοιάστρα* ('ΑρΓλ, 33; Σαρ, 12); *κ'λάστρα* Høeg, II, 170; Hris, 93). — < lat. **colastra*.

CULĂ, sf., pl. *cule*, castel, «château; tour; prison», Dal, 70; Nic, 231; Mih, 131; Cod, 71 b⁷; *nîs are ună culă anăltă* (el are un castel înalt), PB, 143²⁶; *êta tătă ôulă*, *nc'l'isă ca tu culă* (toată viața sclavă (servitoare), închisă ca în turn-inchisoare), Bair, 33. V. *aculă*. — Gr. *κουλά* (Hris, 98), *κουλέζ*. — < tc. *qoullé* (970) „sommel, tour”, *qoulé* (989) „château”.

CULĂCŪȘŪ, sn., pl. *culăcūșe* «petit culăc»: *nîpl'rtică*, *nîplrticūșă* — *fă-le culăcūșă* (șarpe, șerpuleț — fă-te colăcel), PLit, 283. — V. *culucășă*.

CULĂGUZLÎKE, sf., pl. *culăyuzlîki* — v. *culayuzlîke* — < tc. *qylaghouzlik* (967) „métier ou office de guide”.

CULĂKIE, sf., pl. *culăkî*, lingușire, «flatterie; basse adulation», Dal, 71; Nic, 225; Mih, 131; GEI, 132. — < *κολακεια* „~”.

CULĂKIPSÊSCU, vb. IV (*culăkipsî*, -sîl, -sire), linguși, «flatter; aduler», Dal, 71; Nic, 225; Mih, 131; GEI, 132. V. *côlac*. — < *κολακεύω* „~”.

CULĂKIPSÎRE, sf., pl. *culăkipsîrî*, lingușire, «action d'aduler; adulation», Dal, 71; Mih, 131.

CULĂKIPSÎT, -lă, pl. *culăkipsî*, -le, flatat, «flatté; adulé», Dal, 71; Al. 1903, 91.

CULĂRSÊSCU, vb. IV (*culărsî*, -sîl, -sire), scrobi, «empeser», Dal, 71; Nic, 232. V. *culăr*. — < *κολλαριζω* „~”.

CULĂRSÎRE, sf., pl. *culărsîrî*, scrobire, «action d'empeser», Dal, 71. V. *culursîre*.

CULĂRSÎT, -lă, pl. *culărsî*, -le, scrobit, «empesé», Dal, 71; Nic, 232; *culăre culărsîte* (gulere scrobite).

CULĂSĂSCU, vb. IV (*culăsi*, -*sii*, -*sire*), pedepsi, «châtier; puni», Nic, 226; GEI, 132. Sinonime: *mundușcu* etc. — < *κολλάζω* „~”.

CULCĂRE, sf., pl. *culcări*, culcare, «action de (se) coucher», Dal, 71; Mih, 132; *eăsti oăra trî culcăre* (e ora de culcat).

CULCĂT, -*tă*, pl. *culcăți*, -*te*, culcat, «couché; étendu», Dal, 71; *că fe șeăde tul culeăti?* (de ce stă mereu culcat?), Lum, II, 188; PANT, 193.

CULCU¹ (*mi*), vb. I (*culcăi*, -*căi*, -*căre*), culca «(se) coucher», Dal, 71; Nic, 232; Mih, 132; *culeă-n'i-li, albă, culeă-n'i-li* (culcă-mi-te, fericito (mîndră), culcă-mi-te), PANT, 28; *culcă-vă pri mî'nă* (culcați-vă pe mînă, avînd palma mîinii drept căpătîi); *trăpse... și i-culcă mpăde* (a tras... și l-a culcat jos, l-a ucis), PB, 19²³ — v. *arculeșcu* 3^a etc. — < lat. *collocare* „mettre en place, régler”.

CULCU², -*că*, pl. *călfi*, -*fe*, roib, «roussâtre-beige», Dal, 71; *ncălică culcul* (Incalecă roibul). — V. *cul*.

CULCUSĂRI, -*ră*, colportor, «colporteur», PenB, VII, 12 — v. *curcusăr*.

CULCĂȘŪ, sn., pl. *culcășuri*, culcuș, «couche; gîte; tanières», Dal, 71; Nic, 232; Mih, 132; *ărsa... s' toărnă acasă la culcășu-l'i* (ursoaica... se întoarce acasă la culcușul ei), PB, 48⁶; *s' intră n culeășu-l'i* (să intre în culcușul ei), PB, 181²¹; PANT, 99; *n'să 'șl-află' un culcășu* (dînsa și-a găsit un culcuș), PB, 287⁶. — Pentru sufixul -*ășu*, cf. *clucășurășu*, *purfă-lășu* etc.

CULCUTĂSCU (nord), vb. IV, Mih, 132; GEI, 64; AI, 1903, 63; *s' culculăști căzănea* (să clătești cazanul), Lum, I, 62 — v. *cluculeșcu*.

CULCUTĂRE, **CULCUTĂT**, Mih, 132 — v. *clucutire*, *clucutit*.

CULCĂRE, **CULCĂRE**, **CULCĂT** (nord), Dal, 71; Mih, 132 — v. *culășcu*², *culășre*, *culășit*.

CULEĂCIŪ (nord), sn., pl. *culășuri*, terci, «bouillies», Mih, 132; GEI, 64. — V. *culășu* și alb. *kul'ăc* „*ἄζυμον ψωμί*” (Hr, 169).

CULEĂNDĂ, sf., fără pl., boală la genunchi, «maladie aux genoux des animaux; gonflement aux genoux», Dal, 71; CN, 108; PLit, 318. — V. *culășu*¹ și *culășu*, *cl'ică*.

CULEĂSTRANDU, **CULEĂSTRANDU**, sm., pl. ? *primula officinalis*, campanule ou perce-neige?, Dal, 71; Nic, 231; *tra s' n'i-adău culeăstrandu* (ca să-mi culeg clopoței sau cloboțica cucului), BNA, I, 74. E floare primăvărată. — < ?

CULEĂȘŪ, sn., pl. *culășuri*, terci, «bouillie; de la farine bouillie dans d'eau formant ainsi une sorte de sauce bonne à assaisonner certains mets», Dal, 71; Nic, 226; Mih, 132; GEI, 64; CFr, 107; *culășu di fărîndă* (culeșe (sos) de făină); *u-adrăși culășu* (ai făcut-o terci = ai făcut-o de oaie) — v. *ălă* etc.; *limbă di culășu* (limbă care bolborosește, limbă peltică — v. *nguliședză*. V. *culășu* și *culășu*. — < bg. *kul'asa* „Art Brel”.

CULEĂȚĂ¹, sf., pl. ? — v. *culăndă* —, AD, IV, 71 (< lat. *collicia*); CN, 172. — Cf. și gr. *κοιλιανίτσα* „dysenterie” (AρΓλ, 55); *κοιλιάντζα* (Σαρ, 16) gr. *κοιλιάντζα* (Boga, I, 204; II, 137). — < bg. *kolēnea*.

CULEĂȚĂ², sf., pl. *culăți*, țîța oil, «primevère ou digitale», Dal, 71; Ob, 57. — Cf. bg. *kolēnea* „noeud” (bot.).

CULĂDZŪ (*mi*), vb. I (*culădzăi*, -*dzăi*, -*dzăre*), blestema, «jeter l'opprobre; maudire»: *ună mămă — fe nu-și fu!* — *lu culădză di blăstăme* (o mamă — care nu-și fu! (= care nu a fost alta rea ca ea sau care ar fi fost bine să nu fi existat!)) — *il înecă în blesteme*, Lum, I, 98; *va s' ti blăstim, va s' ti culădză* (te voi blestema, te voi huli), CȘc, 24; 38. — V. *hulădză* și *hulășcu*, precum și gr. *κολλάζω* „châtier”.

CULĂG, vb. III (*culăgău*, *culăptu*, *culădzire*), culege, «cueillir; recueillir; récolter», Nic, 231; PenB, VII, 73; *ăleăpse, ăleăpse pl'nă culăăpse* (a ales, a ales plină a cules), PB, 282²³; *măra s' pășcl'ea si-l culăăgă* (boala și ciurea să-l culăăgă), Fr, II, 264; BașP, 7;

BNB, III, 22; *cum alédzi, acși culédzi* (cum alegi, așa culegi), PLit, 467. V. *adun* 1^a, *sili-zescu*. — < lat. *colligere* „cueillir ensemble”.

CULÊȘŪ, sn.: *hearse culêșul* (a fiert colesă), Lum, III, 374 — v. *culeășă*.

CULÊŪ, sm., pl. *culêi*, cîrnat, «saucisse; andouille», Mih, 132; CAR, 275; CFr, 107; *culê di pōrcu* (cîrnați de porc). Sinonime: *culucăncu, dormen'i, lucănic*. — < alb. *kolë* „sal-siccia, salame”.

CULÊŪ², sm., pl. *culêi*, grămadă, «tas, amas, monceau», Kats, I, 78. Sinonime: *gră-madă, surô* etc. — < alb. *koll* „mucchio, cumulo”.

CULĠIÔS, sn., pl. *culĠiôsore*, antreu, «entrée d'une maison; hall; la première salle d'où on peut entrer dans les chambres laterales»; *nôra... kindisëă culĠiôsli* (nora... zugrăvea antreul), Lum, II, 203-204. Sinonim: *ġizintle*. — Cf. tc. *qoghouch* (385) „grande salle au rez-de-chaussée”.

CULIDZĂRE, sf., pl. *culidzăr'i*, hulire, blestemare, «action de maudire», Dal, 71; CȘc-39. V. *hulidzât* și sinonimul *blăstîmare*.

CULIMBISÊSCU (mi), vb. IV (*culimbisîl, -sîl, -sire*), scălda, «(se) baigner; habiller quelqu'un de toutes pièces»: *nă culimbisîm tu arl'ă* (ne scăldăm în rîu); *va li culimbisêscu* (te voi face cu ou și oțet) — v. *mol'îlă* 2°, *păde* 6°. Sinonim: *ascăldu*. — < *κολυμβῶ* „nager”.

CULIMBISÎRE, sf., pl. *culimbisîr'i*, scăldare, «action de (se) baigner, de morigener».

CULIMBISÎT, -tă, pl. *culimbisîț, -te*, scăldat, «baigné; chapitré».

CULIMBÎORĂ, sf., pl. *culimbîôre*, colimvitră, «fonts baptismaux», Dal, 71; Nic, 226; GEI, 132. — < *κολυμβήθρα* „”.

CULINDĂR, sm., pl. *culindăr'i*, colindător, «1°. chanteur de Noël; 2°. houlette des chanteurs de Noël», Dal, 71; Nic, 232; Mih, 132; PLit, 709; *n'l-trec tu minte, ca din yis, culindăr'l'i* (îmi trec prin gînd, ca prin vis, colindătorii), GrB, 184. — V. *côlindu* și:

CULÍNDĂ, sf., CEI, 64 — v. *culîndu* și:

CULINDÉDZŪ, vb. I (*culindăl, -dăt, -dăre*), colinda, «aller de maison en maison pour chanter des noëls et recevoir des cadeaux», PLit, 709. — V.:

CULÍNDU, sm., CEI, 64 — v. *côlinda*.

CULINDZĂ'SCU?, vb. IV (*culindz'l, -dz'l, -dz're*) sau **CULÍNDZU?** vb. I (*culindzăl, -dzăl, -dzăre*): *că'pîrlte tn'l culindzără* (caprele mi s-au îmbolnăvit de *culeándză*), PenB, VIII, 48. — V. *culeăđă* și:

CULINDZÔS, -dzoăsă, pl. *culindzôsî, -dzoăse*, Dal, 71 — v.:

CULÎŢIÔS, -ġlôdsă, pl. *culîŢiôsî, -ġlôăse*, pîrpiriu, «malade de *culeándză*; maigrichon; malingre», PLit, 318. — < tc. *qoulendj* (989) „cholique” (< gr. *χολικαξ*).

CULÎSTRĂ, sf., pl. *culistre*, furcă de tors, «quenouille à tordre du lin ou du coton», Dal, 71; Mur, II, 203; Fr, I, 43; GEI, 132; *cu fûsile ș' cu culstrile* (cu fusele și cu furcile), PB, 203². Sinonim: *fûrcă*. — Cf. gr. *κλώστρα* „instrument à filer les fils non filés”.

CŪLMĂ, sf., pl. *cŭlme* și *cŭln'i*, vîrf, «cime, faite», Dun, I, 125; Al. 1928, 121. — PW, 437 și REW, 2376 dau *cŭlmu*. Sinonime: *ctrêillŭ* etc. — < lat. *culmen* „faite, sommet”.

CULOĂLTĂDZ, adv., alaltăieri, «avant-hier», Dal, 71. V. *aolătarl*. — < *cu aolătar*.

CULOĂNĂ, sf., pl. *culoăne*, coloană, «colonne», Dal, 71; Nic, 232. — < gr. *κολῶνα* < *it. colonna*.

CULPÂN, sn. → *culupân*.

CULTEĂMBUR, **CULTIMBURĂRE**, **CULTIMBURĂT** (nord), cutremura, Dal, 71; Nic, 232 — v. *culteămbur, culrimburăre, culrimburăt*.

CULTŪC, sn., pl. *cultăfe*, colțuc, «croûton de pain»: *cultăc di pl'ne* (colțuc de piine). Sinonim: *mărdzine* 1°. — < tc. *qoltuq* (988) „coin”.

CULȚĂȚĂ, sf., pl. *culȚăȚi* — v. *culȚălă*, *sculȚălă*.

CULUBĂC, sn., pl. *culubățe* (nord) «verre arrondi — v. *mirmes*». — < ?

CULUCĂNCU, sm., pl. *culucăni*, cîrnat, «saucisse», Nic, 232; PScr, 204; DR, II, 526.

Sinonim: *culău*¹. — < *culău*¹ + *lucănic*.

CULUCOĂ', sm., pl. *culucodăz*, specie de struguri, «variété de raisins», razachie, Dal, 71. — < ?

CULUCUȘŢ, sn., pl. *culucuse*, colăcel, «petit culac — v. *culăcușă*», Dal, 71.

CULŪFE, sf., pl. *culăhl*, învelitoare, «enveloppe en carton, en cuir etc.». V. *călăfe*. — < tc. *qylyf* (971) „~”.

CULUGIÓS, sn., antreu, PB, p. IX; Lum, V, 177 — v. *culglós*.

Culuğëu (nord), ianuarie, Al. 1903, 3 — v. *Culujeg*.

CULŪI-NĂINTE, adv., colo înainte, «là en avant», Dal, 71. — < *aculô* + *năinte*.

Culujeg, sm., ianuarie, «janvier», PETim, 10; Lum, V, 1, 6. V. *Culuğëu*, *Guluğëu* și sinonimul *Finâr*. — Cf. și mgl. *Culujeu* (CapM, III, 85: < bg.; GrS, III, 206). — < alb. *kollo-xhëk* „gennaio”.

CULŪKE, sf., pl. *culăkl*, culuc, «corps de garde; patrouille; sentinelles», Dal, 71; Mih, 132; Mur, II, 203. — < tc. *qouillyq* (989) „~”.

CULUMBIRĂ', sm., pl. *culumbtrădz*, pederast, «pédéraste». — Cf. gr. *κολομπαράς* și bg. *kulambară* „sodomite”. — < tc. *qouloumpara* (875) „~”.

CULUMBRİ, sm., pl. *culumbtrădz*?, rug, măceș, «églantiers», GrS, IV, 378. Sinonim: *curublă*. — < alb. *kulumbri* „εἰδος δένδρον” (Hr, 169), *kolumri* „prugnola, nespolo” (Le, 473, 516).

CULŪMBU, **CULŪMBĂ**, sm., sf., pl. *culănci*, *culămbe*, porumbel, porumbiță, «pigeon», Nic, 413. Sinonime: *părumbu*, *pilistër*. — < it. *colombo*.

CULUMBŪȘŢ, -șe, pl. *culumbășl*, -șe «Täubchen»: *móre feătă*, *columbășe* (fă, fată porumbiță) (Sămărina), Wol, 133. — V. *culumbu*.

Culun'e ár, -ră, pl. *Culun'eări*, -re; **Culun'e át**, -lă, pl. *Culun'eăt*, -te «habitant de *Colón'e a* (Albanie, près Grámuste): *mânll'i... sântu mplin'i di Culun'eări* (munții... sînt plini de albanezi din Colónia), Fl, II, 7, 5; *mâlte Culun'eäre va si-armăsiră vëdute* (multe femei din Colónia vor fi rămas văduve), Fl, II, 1, 3; *trî 'nă Lënd Culun'eătă* (pentru o Elenă din Colónia), PLit, 863; *afel'i cl'n'i di Culun'eăt* (acei cîinoși din Colonia), Velo, 33; PAnt, 327; BNA, V, 104. — Gr. *Κουλώνα* (Hris, 99).

CULPÁN, **CULPÁN**, sn., pl. *cul(u)páne*, scutec, «couche; lange; chiffon», Dal, 71; Nic, 232; Mih, 132; PB, 570; GEI, 132; PLit, 6; 7; 803; *cul(u)pánite vor lăre* (scutecele trebuie spălate). Sinonim: *spărgan*. — < *κωλόπανον* „lange”.

CULURSĚSCU, -șîre, -șît, Dal, 71; GEI, 132 — v. *culărsescu*, -șîre, -șît.

CULUSŪSĂ, sf., pl. *culusăse*, codobatură, «hoche-queue», Mur, II, 204. Sinonim: *coadă-bătura*. — < *κωλοσοῦσα* „~”.

CULUTŪMBĂ, sf., pl. *culutămbe*, tumbă, «culbute», PET, 46; GEI, 132; PLit, 134; 157; *feăfe 'nă culutămbă* (s-a dat o dată peste cap), PB, 340¹⁸. V. *culutămbă* și *drclă'*. — Cf. alb. *kallatumbë* „capitombolo”, gr. *κουλουτοῦμπα* (< *κῶλος* „cul” + *τοῦμπα* „culbute” — v. *cur*¹ 4°).

CULUVİE, sf., colivie, PAnt, 422 — v. *cluvie*.

CUM, adv., conj., interj., cum, «1°. comment?; pourquoi?; se peut-il que?; 2°. combien?, à quel prix?; 3°. comme; pendant que; 4°. dès que; 5°. à tout prix; 6°. pas moyen!, pas mêche!», Dal, 71; Nic, 233; Mih, 132; PScr, 204. — 1°: *fe-ădări, prêfte? cum l'i-u trefl?* (ce faci, preotule? cum i-o duci?), BNA, III, 96; *cum trefl cu döl'i cln'i?* (cum o duci cu cei doi cîni?), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112; *cum di mira nu nă-alăsă s' n'eárdzim*

lu loc-nă acasă? (cum de soarta nu ne lasă să mergem în locu-ne acasă?), Lum, II, 152; PAnt, 172; BNA, II, 46; *cum di ascăpăt?* (cum de ați scăpat?), 2°: *cămu l-daș gr'l'nlu?* (cu ce preț îl dați gr'lul?) — pentru finalul -u, cf. *cămu*; 3°: *cum vîn'iră, aeșl s' dăsiră* (cum veniră, așa se duseră), PLit, 467; *cum si dufeă, cămu 'șl-imnă* (în timp ce se duceau, pe cînd umblau) PLit, 1050; PAnt, 65; *cum si-așlucă* (pe cînd se juca), PB, 213; 4°: *cum u vidzără, cum u-arăkiră* (cum o văzură, cum o și răpiră); 5°: *cum di cum* (prin orice mijloc), PGr, 52; *mutreă cum di cum s' lu vâldmă* (căuta cu orice chip să-l ucidă); 6°: — *nu f' u frică?* — *am, cum!* (— nu ți-i teamă? — ei, așa!); — *s' ti băgărim tu m' nă!* — *am cum!* (— de te-aș prinde! — s-o crezi tu!); *am, cum* (ei, așa!), PB, 31¹⁹. V. *cămu*. — < lat. *quomo(đo)* „de quelle manière, comment”.

CUMALÎNDRU, -ră, pl. *cumalindri*, -re, șiret, «fin, ingénieux, malin», Dal, 71; GEI, 64; *vivirița căma cumalindră fu* (veverița a fost mai șireată), Lum, I, 183. Sinonime: *hîtru, pônîr, șirêl* etc. — < bg. *kumalludra*.

CUMANDĂR, sm., pl. *cumandări*, comandant, «commandant», Dal, 71; FI, II, 4, 6. — < tc. *qomandar* (990) „~”.

CUMÂNDĂ, sf., pl. *cum'ndzi*, comandă, «commande; ordre; soîn; économie», Dal, 71; Nic, 233; PenB, IV, 40; 113; Trib, IV, 5-6, 4; Caraf, 4. — Cf. tc. *qomanda* (990) „commande, ordre” < fr. *commande*.

CUMANDĂRĞI, sm., pl. *cumandărğeădz*, îngrijitor, «gardien, intendant», Dal, 71. — < *cumândă*.

CUMÂN'E, sf. pl. provizii, «provisions», Dal, 71; Ob, 19. V. *cumén'e* și sinonimul *zairé*. — < tc. *qomania* (990) „~”.

CUMAR, sm., pl. *cumări*, pomișor, «arbousier», Nic, 233; GEI, 133. V. *cămară*. — < *κούμαρος* „~”.

CUMARĂ, sf., pl. *cămare*, cătină, «arboise», Dal, 71; GEI, 133; PLit, 57; PGr, 53. — < *κούμαρον* „arboise”.

CUMĂRĂ¹, sf., pl. *cumări*, dulap, «armoire», Dal, 71; GEI, 64 (< bg. *kamára*); *un fițôr di pri cumără* (un copil de pe dulap? sau de pe cătină?), Lum, V, 11-12, 26 [cf. *cămară* și *kindără*]. — < ?

CUMĂRĂ², sf., pl. *cumări* «jeu de hasard», Dal, 71; *om fe ăloacă cumără* (om care joacă la noroc). — Cf. și alb. *kumâr* < tc. *qoumar* (971) „~”.

CUMARĞI, sm., pl. *cumarğeădz*, cartofor, «celui qui joue aux jeux de hasard avec de l'argent», Dal, 71; Cal, 1912, 119. Sinonime: *ășlucătôr, hartupéri*. — < tc. *qoumarđji* (971) „~”.

CUMĂS, sn., pl. *cumăsuri*, coteț, «poulailler; étable; lieu où peut reposer un animal», Nic, 233 (*cumăse*); GEI, 133; *găl'in'le intrără lu cumăs* (găinile au intrat în coteț) — v. *côșînă, cutedjă*; *la cumăs di cl'ne cășl s' rme di pl'ne?* (la adăpost de cline cauți fărimituri de pline?), PGr, 97 — v. *cutumăs, mas* și *cl'ne* 1°. — Cf. *cumășă*², precum și gr. *κούμασι* „poulailler”, alb. *kumac* „pollaio” < tc. *kumes* (1060) „poulailler”.

CUMĂȘE, sf., pl. *cumăși*, stofă, «étouffe (de soie); robe de femme; mouchoir», Dal, 71; Mih, 133; VAR, 187. — Cf. gr. *κούμασι* „étouffe” și:

CUMĂȘÛ¹, sn., pl. *cumășuri* (grămosteni) — v. *cumășe* —, ICar, 72. — Cf. alb. *kumash* „stoffa di setta”, bg. *kumașă* „étouffe” < tc. *qoumaeh* (971) „étouffe”.

CUMĂȘÛ², sn., pl. *cumășuri*, adăpost, «abri de verges (de branches longues et minces) pour les moutons, les chevaux — v. *cumăs*», ZP, IX, 568; GrS, IV, 378; CFr, 28. V. *cușér* și sinonimul *bufăr*.

CUMĂȚĂ, sf., pl. *cumăți*, bucată, «1°. morceau, morceau de pain — v. *bucătă, fille, grândă*; 2°. colybes — v. *côlivă, grîn* 2°», Dal, 72; Nic, 234; Mih, 133; GEI, 133. — 1°: *tră*

'nă *cumătă di pl'ne* (pentru o bucată de pline), PB, 36³⁶; *si-n' l ti discă cumălă di cumălă* (să mi te sfirtice bucată cu (din) bucată), PAnt, 62; *cumălă s' nu-arm' nă di n' l' (nici bucată să nu rămână din din' l')*; *a' t' n' l' u m' l' c' m' d' l' a* (am să ți-o măninc coliva) PLit, 683; *va nă m' l' c' d' cu- m' d' l' a* (ne va răpune), PB, 462³². — < κομμάτα, κομμάτι „morceau”.

CUMĂNDĂRĂSCU, vb. IV (*cumândărsil*, -sil, -sire), Ingrijii, «surveiller; soigner; économiiser», Dal, 72, Nic, 233. — < *cumandăr*.

CUMĂNDĂRĂSIRE, sf., pl. *cumîndărsiri*, supraveghere, «action de surveiller etc.», Dal, 72; Nic, 233.

CUMĂNDĂRĂSIT, -lă, pl. *cumândărsil*, -le, Ingrijit, «soigné; économisé», Dal, 72.

CUMĂREĂŪĂ, sf., pl. *cumărêl*, cătină, «cuscute d'Europe, cheveux du diable?», Dal, 72; Nic, 233. V. *cumar*. — < κομάρια „arbousier”.

CUMĂTHISĂSCU (*mi*), vb. IV, (*cumăthisil*, -sil, -sire), Îmbucătăți, «mettre en morceaux, casser en morceaux, tronçonner», GEI, 133; *cumăthisă-le!* (fă-te bucăți! = du-te la draci!) — sinonime: *fr' l' n' d' i-le* (v. *fr' l' ngu* 5°), *arăpi-l' u!* (v. *arăp* 4°) etc. — < κομματιάζω „mettre en pièces”.

CUMĂȚICE, sf., pl. *cumățice*, bucățică, «petit morceau», Mih, 133; PB, 570; PAnt, 422. — V.:

CUMĂȚUȘŪ, sn., pl. *cumățușe*, bucățică, «petit morceau», PB, 570; *lă tăl' e cumățușe la căma n' l' l' i* (la cei (celor) mai mici le-a tăiat bucățele) PB, 274⁸. — < *cumătă*.

CŪMBAN, -nă, pl. *cumban' l*, -ne, trîntor, «fainéant, paresseux»: *eară ună lîndvoasă și ună a' yru-cumbană* (era o leneșă și o sălbatico-trîntoră), PB, 124²⁸. Sinonim: *limbél*. — < ?

CUMBANIE, sf., pl. *cumbanil*, societate, «compagnie, société», Dal, 72. — < it.-fr.

CUMBĂR, -ră, pl. *cumbăr*, -re, fin, «filleul; compère, commère», Dal, 72; Nic, 234; Mih, 133; GEI, 133; *cumbăra vâlpe* (cumătra vulpe), PB, 104²³; *cumbăr*, *căscri* și *cumăde* (fini, cuscări și cumnate), PAnt, 296; BNA, I, 122; *cumbăre, ti-acl' eamă nănu* (finule, te cheamă nașul); *vine cumbăra-l* (vine fină-ta). Sinonim: *hil' l' n*. — Cf. și gr. κομπάρος, alb. *kumbăr* „padrino”. — < it. *compère*.

CUMBĂRĂ, sm., pl. *cumbărădz*, pușculiță, «esquipot, tire-lire». — Cf. gr. κομπάρᾶς „~”, alb. *kumbară* „bombă” etc. — < tc. *khoumbara* (551) „bombe”.

CUMBĂRĂL'E, sf., pl. *cumbărîl'e*, cumătrie, «compérage, commérage», Mih, 133; *muri hil' l' n' l' u?* — *dăse cumbărîl' e* (a murit finul? — s-a dus cumătria), PLit, 521. — V.:

CUMBĂRLIKE, sf., pl. *cumbărlikl* — v. *cumbărîl'e* — Dal, 72 — < *cumbăr*.

CUMBÔST(R)Ă, sf., pl. *cumbôst(r)e*, salată, «mélange de légumes en guise de salade», Nic, 234; *cumbôstră di modre* (salată de varză murată). — < it. *composta*.

CUMBULÔGE, CUMBULÔIE, sf., pl. *cumbulô(y)l*, mătănii, «chapelet, rosaire», Dal, 72; Nic, 234; Mih, 133; GEI, 133; PIm, I, 127; 130; II, 185; *păplu doărme nîngă vatră, cumbulôta-a lui tu m' l' n' t* (bunicul doarme lîngă vatră, mătăniile lui în mîni), BNA, I, 84; *anvrlil cumbulôyea... pi dzeadite* (Învirtii mătăniile... pe degete), Trib, I, 10-11, 30; *coarnile ca cumbulôta* (coarnele ca mătăniile), PB, 449²⁷; *cu cumbulôta tu m' l' nă s' prîlmnă* (se plimbă cu mătăniile în mînă = face pe boierul), PLit, 554. Pentru laici, *cumbulôta* are rostul pe care îl are bastonul în mîna orășenilor. Sinonim: *orl' e*. — < κομπολόγι „~”.

CUMBŪRĂ, sf., pl. *cumbăr*, pistol; zăpăcit, «1°. pistolet; 2°. ahuri, désorienté, qui a perdu la tête», Dal, 72; Nic, 234. — 1°. *am... ună cumbără* (am... un pistol), GB, 225 (*cumbăre*); PAnt, 230; BNA, IV, 148; *arcă' prî c' l' ne cu cumbăra* (a aruncat (a tras) în cline cu pistolul), PB, 359³⁴ — v. *arăvôle, piștôlă*; 2°. *u-ăre cumbără* (e desorientat, e zăpăcit) — v. *kirăt* și alb. *e hămburr*: „perdita”, *i hămbur* „imbécille” (cf. și GM, 154: *hump* „verliere”). V. *căbure*. — < tc. *qoubour* (975) „étui pour les pistolets”.

CUMBŪRE (nord), sf., PScr, 204 — v. *cumbără* și gr. *κουμπούρι*.

CUMBUȘON'E, sf., vecin(ătate) — v. *cumșon'e*.

CUMÉN'E, sf., fără pl., drojdie, «marc de raisin» (nord). — Cf. *cumdn'e* și srb. *ko-mina* „~”.

CUMÉRKE, sf., pl. ?, vamă, «douane», Nic, 233; PScr, 204; GEI, 133. Sinonim: *yim-brake*. — Cf. și alb. *kumérq* „dogana”. — < *κουέρκι* „~”.

CUMIAIE, sf., pl. *cumiđi*, comedie, «comédie», Dal, 72; Mih, 133. — < gr. < it.-fr.

CUMINIC, -CÁRE, -CÁT, Nic, 233; Mih, 133, cumineca, — v. *cuml'nic*, -cáre, -cál.

CUMISÁR, sm., pl. *cumisári*, șef de poliție, «commissaire», Dal, 72. — Cf. tc. *qomisser*, alb. *komisár* < it. *commissario*.

CUMÍT, sm., pl. *cumit*, comitagiu, «révolutionnaire»: *tu úná n'le noáđá súte trel íșlrá málft cumit* (în 1903 au ieșit (apărut) mulți comitagii); *franceđđz, scriđ ca cumit* (miri, scriși (frumoși, pictași) ca comitagii), Cal. 1911, 144 — de reținut asocierea dintre «om înarmat (bandit, revoluționar)» și «aspect impresionant» (cf. *armđđ, mușeđ* și PETim, 14-15). — În general, prin *andártu* s-a înțeles un revoluționar național grec, iar prin *cumit* sau *cumitađi(ă)* un revoluționar național bulgar — și unul și celălalt operau în fostul imperiu turcesc din Peninsula Balcanică, susținuți fiind respectiv de Grecia și de Bulgaria. V. și *epánástat*. — Cf. it. *cómilo* < lat. *comes*, -itis „compagnon”.

CUMITAĞI, sm., pl. *cumitağedz* — v. *cumit* și *andártu*.

CUMITIE (grămosteni), sf., pl. *cumitli*, rebellune, «rébellion». Sinonim: *andárste*. — < *cumit*.

CUMÍNDU (Sămărina), **CUMÍNTU** (Túryea), vb. I (*cumtndđ, -đđ, -dăre*), cominda, «conner un repas en l'honneur d'un mort; rendre les derniers devoirs»: *Duml'nicđ va ná cumtndđ'm mórftli a nōștri* (duminică ne vom cominda morții noștri). — < lat. *commendare*, *commendare* „confier, recommander”.

CUMÉNIC (*mi*), vb. I (*cum(t)nicđ, -cđ, -căre*), cumineca, «donner la communion», Dal, 72. — 1°. *vln'e Kita si-l cumt'niđ* (a venit Kita (Hrista) să-l împărtășești), BNA, III, 96; 2°. *cld ti cumnicđ* (cînd te împărtășeai), Lum, III, 69; Pant, 32; 3°. *cándă va ná cumt'niđ* (parcă ne vei cumineca = ne dai foarte puțin), PGr, 53; 4°. *acl'imđ preftul ș' cumnicđ-lu* (chemați preotul și împărtășiți-l căci e pe moarte) — cf. it. „Se me ne fai un'altra come questa, confessati e comunicati [= cioè, preparati a morire], Nino, III, 195. V. *cuminic* (l din *cuml'nic*, dacă nu reproduce pe u latin, atunci pare a fi o influență a formei *ml'ne*). — < lat. **communicare*, *communicare* „partager, recevoir en commun”.

CUMNÁT, -lă, pl. *cumnăđ, -le*, cumnat, «beau-frère, belle-soeur», Dal, 72; Nic, 234; Mih, 133; *cđ ti plng doáđle cumnăde* (căci te bocesc cele două cumnate), W, II, 110; Pant, 36. V. *néră* și *simfáđă*. — < lat. *eognatus* „parent”.

CUMNICÁRE, sf., pl. *cumnicári*, cuminecare, «action de donner la communion», Dal, 72.

CUMNICÁT, -lă, pl. *cumnicđ, -le*, cuminecat, «qui a reçu les sacrements», Dal, 72; Nic, 234.

CUMNICĂTŪRĂ, sf., pl. *cumnicături*, cuminicătură, «communion», Dal, 72; Nic, 234; Mih, 133; *cumnicătura al Kita* (cuminecătura lui Kita), Fr, I, 107; BNA, III, 96; *đđde, ș' l'edă cumnicătura* (haide, să iau cuminecătură) BNA, III, 96. — V. *cuml'nic*.

CŪMPĂR, **CŪPĂRÁRE**, Nic, 234; Mih, 133; PScr, 204 — v. *acumpăr*, *acumpărare*, *cumpu*.

CŪPĂRÁT, -lă, pl. *cumpărđ, -le*, cumpărat, «acheté».

CUMPIRE, sf. pl. cartofi, «pomme de terre», Lum, III, 373. Sinonime: *curecăe* etc. — Cf. bg. *kómpiră*, srb. *krompir* „~” (germ. *Grundbirne*).

CŪMPITE, sf. pl., cumpăt, «habitudes», PenB, III, 240; LL, IV, 213. Sinonime: *adete*, *arēū²*, *daġ*. — < lat. *comptus* (*computus* „calcul, compte”).

CŪMPRU (nord), vb. I, cumpăra, PB, 570 — v. *cūpār*.

CUMŞŌN'E, sf., fără pl., adunare, «assemblée»; *société*; *considération*. — V. *cumbuşōne* şi tc. *qomchou* (990) „voisin”, *qomchoulyq* „voisinage”.

CUMTINĚSCU, vb. IV, înceta, Mih, 134 — v. *acumtlinĚscu*.

CŪMTU (nord), vb. «χολάζω = châtier, punir, corriger», Kats, I, 78. — Verb necunoscut.

CŪM-ŢI, adv., oricum, «n'importe comment»: *cum-ŷi s' hibā* (oricum o fi), PAnt, 184; BNA, III, 68. Contopire prescurtată: *cūmŷis* „oricum” < *cum-ŷi s' hibā*.

CŪMU, adv. — v. *cum* — : *cum s' duŷedā*, *cūmu 'ŷl-innā* (cum (pe cînd) se duceau, pe cînd umblau), PLit, 1050; PAnt, 65; *cūmu l'l-cl'nlā aŷŷi ŷlōdcā* (dansează aŷa cum ŷi cîntā), Caraf, 50; *nu ŷtiū cūmu s' ŷl spun* (nu ŷtiu cum să-ŷi spun), Baŷ, 26. — Ca şi pentru *cil* (cf. *cil* 2° şi *cil* 5°, 6°, 7°, 12°), păstrarea silabică a vocalei finale -u (*cūmu*), e condiţionată în vorbirea curentă de cazuri de fonetică sintactică. Dacă după *cum* urmează anumite proclitice consonantice — urmate, şi ele, de cuvinte începătoare cu consoană —, atunci acest -u apare silabic: *cūmu n'l-dzl'se* (dar: *cum n'i dzl'se*), *cūmu ŷ' pārá* (dar: *cum ŷt pārá*), *cūmu l'l-sūpse* (dar: *cum l'i sūpse*), *cūmu ŷ' freādze* (dar: *cum ŷ' freādze*) etc. Acest -u e curent şi în aromâna nordică, în care el apare evoluat şi ca -l: *cum ln'l dzl'se*, *cum lf pārá*, *cum ll' sūpse* — cf. explicaţia în PMor, 16-17. Pentru alte cazuri — exemple, cf. CFr, 189; GrS, VI, 372 etc. De reţinut că acest -u apare în poezia populară cînd e cerut de ritm. — Pentru vechea dacoromână şi cea populară: „cumu-l învâġătura” (BD, 130, a. 1626); „cumu-i vor fi” (Ureche, 154; 126); „cumu-i frunza” (Emin, VI, 116) etc. Cf. şi DA: *cum*. — Aci, → p. 23.

CUMUREĂŪġ, sf., catină, TinR, 1901, 29 — v. *cumăreăūā*.

CUNÁKE, sf., pl. *cunā'kl*, popas, 1°. lieu où l'on descend pendant le voyage, halte, étape — v. *kindruire*; station; 2°. espace qu'on parcourt en un jour; 3°. résidence; hôtel du gouvernement», Dal, 72; Nic, 234; Mih, 134; WTh, 15. — 1°: *mūlile arujīrá trā cunāke* (catirii au nechezat pentru popas: catirii ŷtiu sau simt unde se face popas şi, atunci, în apropierea lui, necheză de bucurie că vor fi descărcaţi — v. *mūlā* şi PALb, 37; FI, I, 1, 2; PAnt, 340; *lūlā lūmea-l lu cunāke* (toată lumea e în popas), Lum, II, 152; PAnt, 170; BNA, II, 46; *lu-ām la mīne ln cunāke* (Il am în gazdă, la mine), Velo, 63; BNA, V, 92; *lu sā s' dūcā cunāke?* (unde să meargă în popas?, unde să tragă în gazdă?), PB, 332¹⁷; *la 'nā moāŷe trī cunāke ArbinĚslu yīne seāra* (seara, albanezul vine în gazdă la o bătrînă), BaŷP, 9; *arucā' sānāloāsā cunāke lu plltā'rl* (a stabilit solid popas în spate), LP, 54; BNA, II, 120; 2°: *mī'ne avēm cunāke lāngā* (mine avem drum lung pînă la haltă, pînă la popas); *cunākea va s' ŷ aŷlūngā* (staŷia o va atinge), PLit, 477; *loāmna, cunā'kile a Armān'lor sūntu ma greāle: dzūūā n'icā, nġgurl, plōlurl, lā'ski* (toamna, drumurile pînă la popasuri sînt mai grele: ziuā mică, neguri, ploī, noroaie); 3°: *va nā ŷtudicā'm la cunākea di Grēbini* (ne vom judeca la rezidenġa (tribunalul) din Grebena); *pitricāf di la cunāke* (trimiŷi de la tribunal), CalGrB, 37; BNA, IV, 115 — v. *huklumāte*. — E acelaŷi cu dr. *conac*. — < tc. *qonaq* (991) „~”.

CUNÁVE, sf., pl. *cunā'yl*, dihor, «fouine», Dal, 72; Nic, 234; DR, IV, 805; GEI, 133. Să nu se confunde cu *cīnāve*. — < *χουναί* „~”.

CŪNġ, sf., pl. *cūne*, Dal, 72; Nic, 234; CAr, 148; PhOr, II, 448; *lo-ŷ darācu cūnā'* (lua-ŷi-ar dracul leagănuġ!), PLit, 3 — v. *cūn'e* şi REW, 2391.

CŪNCAV, -vā, pl. *cūncayl*, -ve, colġuros, «(noix) angleuse», PETim, 10; *nūcā cūncavā* (nucă ce nu se poate curăġi bine, nucă încuiată), Mur, II, 210. Sinonim: *costenllv*. — Cf. alb. *gūngġ* „duro, difficile a rompersi”. — < ?

CUNDĂC¹, sm., pl. ?, cîntare bisericească, «cantique; louange (d'un saint)», Mih, 134.

— < κοντάκιον „~”.

CUNDĂC², sn., pl. *cundăce*; **CUNDĂKE**, sf., pl. *cundă'kî*, pat de pușcă, «monture de fusil», Mih, 134; Dal, 72; Nic, 235; GEI, 133. V. *strat*. — Cf. și alb. *kondak*, gr. κοντάκι < tc. *qondaq* (991) „bois de fusil”.

CUNDÂNDIR, sn., pl. *cundândire*, vestă cu mâneci, «gilet à manches», PETim, 10. V. *cundoândir*. — < κοντόν „court” + ἀντεπί „tunique”.

CUNDĂR, sn., pl. *cundăre*, lăncie, Nic, 235 — v. *condr*.

CUNDĂKEĂŬĂ, sf., pl. *cundăkêl* «coup de crosses, (lovitură cu) pat de pușcă, Dal, 72; CAr, 166. V. *cundăc²*. — < κοντακιά „~”.

CUNDIL'EĂT, -tă, pl. *cundil'eăt*, -le, făcut cu condeiul, «droit; fin; peint», Dal, 72; Mih, 134; frîngele *cundil'eăt* (sprincene pictate, «sourcils bien arqués, peints»), PAnt, 15. V. *scriăt* 2° și *cundil'edzū*.

CUNDIL'EĂŬĂ, sf., pl. *cundil'ei*, semnătură, «signature», Dal, 72; Nic, 235. Sinonim: *îpuyrăfie*. — < κονδύλιă „trait de plume”.

CUNDIL'EDZŬ, vb. I (*cundil'eăt*, -l'eăt, -l'eăt), Mih, 134. — Cf. *cufedzū* și *cundil'isescu*.

CUNDIL'IA: din citatul ce urmează nu reiese dacă acest *cundil'ia* (nordic) e sf. sg. nearticulat sau dacă e sn. pl. nearticulat: cu *cundil'ia* nu si scriă (cu condei sau cu condeie nu se scria), PB, 319⁶. — V. *cundil'ia*.

CUNDIL'ISĖSCU, vb. IV (*cundil'isî*, -sîl, -sîre), încondeia, «dessiner un trait; con-signer», Dal, 72. V. *cundil'edzū*. — < *cundil'ia*.

CUNDIL'ISIRE, sf., pl. *cundil'isîri*, consemnare, «action de dessiner un trait, de con-signer», Dal, 72.

CUNDIL'ISÎT, -tă, pl. *cundil'isî*, -le, încondeiat, zvelt, «consigné; sveltes», Dal, 72. V. *yrăpsit*.

CUNDIL'ÎŬ, sn., pl. *cundil'e*, condei, «plume à écrire; pinceau», Dal, 72, Mih, 134; GEI, 133. — 1°. *n'ic escu, drac escu, tătă lămea u zbură'scu* — *cundil'îlu* (mic sînt, drac sînt, toată lumea o vorbesc — condeiul), PLit, 368; 2°. *nevasta-l'î scămpă și mușeătă, cu cundil'îlu cānda-adrătă* (nevasta-i scumpă și frumoasă, pictată parcă cu penelul), PAnt, 292; BNA, I, 6; 3°. *nu-l cundil'îlu-a lui* (nu e semnătura lui), PB, 198³⁶ — v. *cundil'eătă*. Sinonim: *apeănă*. — < κονδύλιον „plume à écrire”.

CUNDISĖSCU, (mi), vb. IV (*cundisî*, -sîl, -sîre), poposi, Nic, 235 («pousser»), Mih, 134; PSer, 205; *șă cundisîră nafoară di fîlăt* (și poposiră afară de cetate), Cod, 110 b³²; *bărbăllu cundiseăște* (bărbatul sosește), BNA, III, 34; *cundisî la 'nă flntl'nă* (poposii la o flntină), BNA, IV, 94. — V. *acundisescu, cudisescu*, precum și *cundupsescu, cundusescu*. — Cf. gr. κοντεύω „approcher”, tc. *qonmaq* (992) „descendre; camper; cantonner” și gr. ἀκοντίζω „darder”.

CUNDISIRE, sf., *cundisîri*, poposire, «action de s'arrêter, de faire halte», Mih, 134.

CUNDOÂNDIR, sm., pl. *cundoândire* «sorte de toile dont on fait le gilet», CFr, 22. — V. *cundândir*.

CUNDÔTĂ, sf., pl. *cundôte* «contrat annuel entre l'éphorie d'un village et un médecin pour que celui-ci ait soin de la santé de tous les villageois pendant l'année respective». — < it. *condotta*.

CUNDRĂKE, sf., pl. *cundră'kî*; **CUNDRĂTĂ**, sf., pl. *cundră'tă*, contract, «contrat», Mih, 134. V. *hundrătă*. — Cf. gr. κονδουράτου (Hris, 325), κοντράτον, alb. *kondrato* < it. *contratto*.

CUNDRÎRI, sf., pl. *cundrîri*, contrarietate, «contrariété», CLitur, 49 (*cundrîra*), 72, 126, 127. — Cf. alb. *kundrezôn'* (GM, 214) și:

CUNDRÎTU, -tă, pl. *cundrî/(ă)*, -te «qui est contre»: *hiță cundrîță* (sinteți contra, sinteți contrastanți), CLitur, 49, 72, 126. — (Cf. alb. *kundrë* all „κατ' αὐτοῦ” (= contra lui), Hr, 171).

CUNDU (regiunea Olimpului), adv., ctnd — v. *ct'ndu*.

CUNDUPSĖSCU, vb. IV «camper»: *Iu astără va s' cundupsî?* (de seară unde o să poposiți?), GrS, IV, 206 și 244. — V. *cundusĖscu*.

CUNDURA ĖĖI, sm., pl. *cunduraĖeddz*, cizmar, «cordonnier», Dal, 72. Sinonim: *curdild'.* — < tc. *qoundradjy* (991) „~”.

CUNDURA ĖIL'KE, sf., pl. *cunduraĖill'kl*, cizmărie, «cordonnerie», Fl, I, 2, 11. — < tc. *qoundradjlyq* (992) „métier de cordonnier”.

CUNDŪRĂ, sf., pl. *cundăre*, pantofi, «soulier; chaussure», Dal, 72; *cundărele di lustrin'e* (pantofii de lac), PenB, III, 168. V. *curdĖl'e* și *păpăță*. — < tc. *qoundra* (991) „~”.

CUNDUSĖSCU, vb. IV, poposi, Lum, II, 82 — v. *cundisĖscu*.

CUNDŪȘE, sf., pl. *cundășe*; **CUNDŪȘŪ**, sn., pl. *cundășe* — v. *căndășe* — Dal, 72; GrS, I, 86; CN, 88; PIm, I, 127; II, 185. V. *cupdrân*, *dulmă* și *dulmiĖtă*, *pișll*. — În planșele 46/T. r., 21, Pallas reproduce un fel de *șipăne* cu mînci ca acele de la *cundășlu* aromănesc. — Cf. și alb. *kondôsh*, *këndôsh* „mantello” <tc. *qontoch* (991) „sorte d'ancienne pelisse de galo”.

CUNĖTĂ, sf., pl. *cunĖle* și *cunĖf*, flacon, «petit flacon ou carefon, fiole (souvent métallique)», Nic, 235; *cunĖla cu untulĖmnu* (flaconul cu untdelemn), PB, 4²⁸; *imnă cu cunĖfll*, *di yitrl' n sin* (umbra cu sticlulețe de medicamente în sin), Fl, II, 5, 3. — < it. *eunetta*.

CUNĖSCU, sn.: *va s' yinlm cu cunĖscu* (vom veni cu colac), Cal. 1911, 56; BNA, Ve 112 — V. *cănlĖscu*.

CŪNI-VĂ, gen.-dat. sg. (și nom. sg.) de la *cărevă* (cu -n- de la *ștne-vă* sau, poate, și de la gr. *καλεῖς, καλένας* „aucun, personne” — v. *can*² și *cănlva* —) «à personne; personne». PAnt, 422; CAR, 428; Lum, IV, 296; *ard'ă nu adășim a cūnivă* (nu aducem rău nimănu), CalGrB, 15; *Gardănl nu si spūne a cūnivă* (Gardani nu se arată nimănu), GrB, 223; PAnt, 227; BNA, IV, 145; *vin'e cūnivă?* (a venit cineva?) — V. *cul*, *cūlnivă*.

CUNĖSCĂTŌR, -toăre, cunoscător, Dal, 72 — v. *cunuscătŌr*.

CUNŌĂȘTIRE, sf., pl. *cunŌăștirl*, cunoaștere, «connaissance», Dal, 72; Mih, 134; PScr, 205. — V. *cunuşteăre*.

CUNŌSCU (*mi*), vb. III și II (*cunuscūt*, -cūt, *cunŌăștire* și *cunuşteăre*), cunoaște, «1°. connaître; 2°. reconnaître», Dal, 72; Nic, 235; Mih, 135; PScr, 205; PAnt, 422. — 1°: *dî ct'ndu s' cunuscūră albă dzădă*... *nu vidzūră* (de cînd se cunoscūră... zi albă (fericită) nu văzură, nu avură), Fr, I, 5, 69; BNA, III, 44; *nu-n'l cunŌscu di lăcrulu aĖstu* (nu-mi cunosc (nu am cunoștință) de cheștiunea asta), PB, 440³⁴; 2°: *va f' u cunŌscu* (îți voi fi recunoscător), Caraf, 10; PenB, IV, 44; Caraf, 51. (V. *cunuşlusĖscu*). — < lat. *connoŖere, cognoscere* „connaître, savoir”.

CUNSŌLTU, sn.: *si-anără fūrl'i tuĖ cunsŌltu ca si-u făcă* (se adunără (se strînsēră) toți hoții ca să facă consult), ICAR, 79 — v. *consăltu*.

CUNSTANTĖNĂ, sf., pl. *cunstantlne*, vechi monedă de aur, cu efigia „Constantin și Elena”, purtată în salbă de aromăne orășene, «ancienne monnaie d'or, ayant l'effigie „Constantin et Hélène” et utilisée comme collier». Cf. gr. *κωνσταντινάτο*. — < C o n s t a n t i n.

CUNSLĂTĂ, sf., pl. *cunslăte*, consulat, «consulat», Dal, 72; Nic, 235. — < it.-fr.

CUNĖINĂ, sf., pl. *cunĖtne*, conțină, «espèce de jeu de cartes», Mih, 134. — < *κον-τσίνα*.

CUNŪPE, sm., pl. *cunăkl*, țîntar, «moustique, cousin», Nic, 235. Sinonim: *mușcŌn'îă*. — < *κουνούπι* „~”.

CUNUPHERĂ, sf., pl. *cunuphere*, apărătoare contra Țîntarilor, «cousinière, moustiquaire».

— < κυνουπιέρα „~”.

CUNUPIDĂ, sf., pl. *cunupîdz*, conopidă, «chou-fleur», Dal, 72; Nic, 235; GEI, 233. V. *cărnăblă*. — < κυνωπιδῆ „~”.

CUNUSCŪT, -lă, pl. *cunuscuf*, -le, cunoscut, «connu, reconnu», Dal, 72; Nic, 235; Mih, 135; PB, 307¹⁷; PAnt, 422.

CUNUSCUTÔR, -loare, pl. *cunuscutôrl*, -loare, cunoscător, «connaissance»; *va s' hîbă ațel*, *vîrlôs cunuscutôr la ațel țe vedgl'e poarta* (aceia va fi tare cunoscător la cel ce veghează poarta), Cod, 33 b²⁰. — V. *cunscătôr*, *cunôscu*.

CUNUȘMĂIE, sf., pl. *cunușmă'i*, cunoștință, «connaissance», Mih, 135; *fețe cunușmăie* (a făcut cunoștință), Cal. 1911, 179; *s' făcă cunușmăie* (să facă cunoștință), Cal. 1912, 107. — < tc. *qonyehma* (992) „entretien; conversation”.

CUNUȘTEARE, sf., pl. *cunuștêrl*, Nic, 235; *bănu aêstu va-l'i lu-dîbă tră cunuștedre pl'nă* *s' băneadză* (binele acesta i-l va avea ca (drept) recunoștință plină (cît) va trăi), PB, 376¹⁸. V. *cunodștire*.

CUNUȘTUSÊSCU (mi), vb. IV (*cunuștusit*, -sît, -sîre), întîlni; convorbi, «(se) rencontrer, s'entretenir»: *să di căra si cunuștusî cu nășl* (și dacă se întîlni cu dînșii), Cod, 67 b⁹. V. *cunușmăie* și sinonimul *andămusêscu*. — < tc. *qonyeh(tyr)maq* (997) „converser”.

CŪN'E, sf., pl. *cân'e*, leagăn, «berceau (d'enfant); escarpolette»: *s' da cân'ea* (se da în leagăn). V. *când* și sinonimul *leagăn*¹. — < κοῦνία „~”.

CUN'EAC, sn., pl. *cun'edje* și *cun'edcurel*, coniac, «cognac», PAnt, 422. — < fr. *cognac*.

CUN'EAC² (nord), sm., pl. *cun'edft*, arșie plumbuit, «osselet plombé», REB, I, 214. Sinonim: *alumă'*. — < sl. *konjak* < *konj* „cheval”.

CUN'IRĂME, sf., fără pl. «nombre de Cón'eari»; *pays de Cón'eari*, FI, I, 3, 5; PenB, VI, 144. — Cf. Pouq, II, 427 (< *Iconium*).

CUN'IRÊSCU, -rească, pl. *cun'irêșft*, -rêști «de Cón'ear, qui appartient aux Cón'eari»: *hoară cun'irească* (sat de Cón'eari), Trib, II, 7—8, 25.

CUN'IŪ?, sn., pl. *cân'e*, cui, «clou», CAR, 339 și 86 (apud P. Maior). Sinonim: *pénurd*. — < lat. *euneus* „coin [à fendre ou à caler]”.

CUP, sm., pl. *cukl*, grămadă, «amas, monceau», Kats, I, 78 (dă și CŪPĂ, sf.). Sinonime: *culăă*², *slivă* etc. — < alb. *kup* „mucchio (di fieno), ammasso”.

CUPÁC, sn., pl. *cupáje*, covățică pentru brînză, «réceptient pour garder le fromage», GrS, IV, 378. Sinonime: *cărnêșlă*, *kipinác*. — < alb. *kupae* „scodella di legno con coperchio”.

CUPĂCÎŪ, sm., pl. *cupăcl*; sn., pl. *cupăce*, copac, stejar, «arbre — v. *drbure*; chêne — v. *ceall'c*; forêt jeune et très touffue de chênes — v. *cupăclnă*», Dal, 72; Nic, 227; Mih, 135; PSer, 205; DR, II, 526; *si-ascumse lu cupăcltă* (se ascunse în copac sau în stejar), PB, 464²⁶; *tăl'é doi cupăcl mărî* (a tăiat doi stejari (copaci) mari); *s' cl'ndu sum cupăce* (să cînt sub stejari sau copaci), Cal. 1912, 68; Foti, 42; PAnt, 260; *pri cupăce si-ăvde trôput* (prin sihla de stejerei (prin frunzișul de stejari) se aude tropot), LP, 105; PAnt, 271; Bair, 103; *cărbân'li s' fac di lémnu di cupăcltă* (cărbunii se fac din lemn de stejar), V. *dășcu*. — Cf. și gr. *κοπάσε* (Boga, II, 221), alb. *kopaçe* „troncone” (cf. și Hr, 162).

CUPÂNĂ, CUPÂN'E, sf., pl. *cupă'n'l*, copaie, «auge de bois», Nic, 236; Dal, 72; Mih, 135; CEI, 64; Lum, I, 91; PIm, II, 208. — 1°. *cupân'e trî lăre* (albie de spălat rufe); 2°. *cupân'ea u băgă pri dînft* (albia de cernut și de frămîntat a pus-o răsturnată cu fundul în sus), PB, 410³⁷; 3°. *șópullu cu cupă'n'le* (șipotul cu albiile), Caraf, 3; PenB, IV, 40 — v. *șúpul* și, ca obiect etnografic, PIm, I, 141 b; 4°. *biu trel cupă'n'l di apă* (bău trei albi de apă), PB, 440³⁸. V. *cópan* 2°. — < vsl., bg. *kopanja* „mensura quaedam; auge”.

CUPĂ¹, sf., pl. *cupe*, *cupă*, «gobelet, verre à boire», Dal, 72; Nic, 235; PSer, 205; *muşedl...* s' lu *sôrgi lu cupă* (frumos... să-l sorbi în pahar), PB, 36⁶. Sinonime: *yillie* 2°, *scăfă*. — Cf. şi gr. *κοῦπα* „verre; coupe”. — < lat. *cuppa* „grand vase en bois, tonneau”.

CUPĂ², sf., pl. *cupe*, *cupă* (carte de joc), «1°. cœur aux cartes; 2°. amas de trois noix et une quatrième superposée», Dal, 72; PLit, 102. — Cf. şi fr. *coupe*. — < *κοῦπα* „cœur aux cartes”.

CUPĂŢEĂRI¹, sm., pl. *cupăţeărl*, lemnar, «bûcheron; celui qui vend du bois», Mih, 135. Sinonim: *limnâr*. — < *cupăţlă*.

Cupăţeărl², -ră, pl. *Cupăţeărl*, -re «habitants des plusieurs villages situés à l'est d'Avdela (Pinde), dont le costume est presque identique à celui des Aroumains, dont on dit qu'ils sont des anciens Aroumains grécisés, dont les forêts sont de chênes (*cupăţe*) et qui sont également des laboureurs» — cf. W, II, 130-131; WTh, 30 şi PLir, 398.

CUPĂŢEĂRCĂ (Cl'isúra), sf., pl. *cupăţeărfe*, sapă, «pioche; houe», Mur, II, 213. Sinonim: *săpă*. — Cf. bg. *kopăčka* „bêcheuse” şi mgl. *cupăţlri* „săpa” (GrS, III, 206). — < *cupăţeăr*.

CUPĂŢINĂ, **CUPĂŢINE**, sf.; **CUPĂŢINĂIU**, sn., pl. *cupăcin'e* şi *cupăcin'l*, stejeriş, «(jeune) forêt de (petits) chênes», Dal, 73; Trib, I, 1, 8; s' *loárnă căplu lu cupăcin'l* (să întoarce capul în stejeriş), Cal. 1911, 203; *lu sântu cupăcin'l, va hîbă ş' că'pri* (unde sînt stejerişuri, vor fi şi capre). — < *cupăţlă*.

CUPĂN'EĂT, -tă, pl. *cupăn'eaf*, -le, săpat adînc, «pioché profondément», Dal, 73. Nu e atestat verbul *cupăn'édză*. — Cf. bg. *kopanie* „bêchement” şi, aci, *cupăn'e*.

CUPĂN'ITĂ, sf., pl. *cupăn'îfă*, copaie mică, «petite auge» — v. *côpan* 2°. — < *cupăn'e*.

CUPĂR (grămosteni), vb. I, Jb, XIII, 70 — v. *cumpăr*.

CUPĂRÂN (nord), sn., pl. *cupărâne*, mintean, «soubreveste; manteau aux manches ouvertes», Mur, II, 215; GrS, IV, 244; CN, 81; AL 1903, 17; CŞc, 11; *acumpăr un cupărân di abă'* (cumpăr un mintean de aba), Mih, 2; *ajél'l cu cupărâne* (cei îmbrăcaţi în scurtelece), Jb, XIII, 80. Sinonime: *cunduşă* (PIm, I, 124 şi 127) şi *peş*. — Cf. bg. *koparană* „veste”.

CUPĂSĚSCU, vb. IV (*cupăsl*, -sîl, -sîre), pofti, «1°. se donner la peine; (se donner la peine de) venir, arriver; 2°. inviter», GEI, 133; PLit, 812. — 1°. *Tărîl...* l'l-cupăslră n *căsă* (în casă i-au venit... turci), PLit, 971; s' *cupăsească pl'nă la pâlăle* (să vie (să poftască) pînă la palat), PB, 338³⁴; d' *lu nă cupăslr?* (de unde ne-ai venit, ne-ai sosit?), PB, 446¹⁰; 2°. *cupăseă năuntru, n căsă* (pofteste înăuntru, în casă), PLit, 1007 — v. *ursescu* 1°; *aşlu l-cupăsl la nls acăsă* (bătrînul l-a poftit la el acasă), PB, 208³⁴; *la meăsă s' cupăseştî* (să poftesti la masă), PB, 446¹⁸. V. *cupusescu*.

CUPĚĂŢĂ, sf., pl. *cupĚl*, agrafă, «agrafe». V. *cupîfă* şi *Ětuprăke*. — Cf. şi gr. *κόπτας* < tc. *qoptcha* (975) „”.

CUPĚL, -lă, pl. *cupĚl'l*, -le, Nic, 236; *arúsa-a meă cupĚlă* (blonda mea copilă), RP, 5, 5 — v. *copĚlă*.

CUPĚ, sf., pl. *cupĚl*, turmă, «troupeau», Dal, 73; Nic, 227; Mih, 135; PSer, 205; PB, 571 şi PEt, 15-16 (< lat. *copia*); Pant, 422; GEI, 133; BNA, I, 2; 8. — 1°. *cupĚ di ol* (turme de oi), PB, 370¹⁸; 2°. *cupĚl di ol...* *trifăă ca-art'uri albe* (turme de oi... treceau ca rîuri albe), LP, 52; BNA, I, 20; 3°. *yîn, ağılâng ş' cupĚlle!* (vin, sosesc şi turmele!), PenB, II, 110; BNA, II, 48; 4°. *cupĚ fără cĚn'l* (turmă fără cĚni), PB, 501⁴; 5°. *tu căŭi cupĚ si-afĚlă ş' ntseĚnĚl Ěakl* (în fiecare turmă se afĚlă şi cĚţiva ťapi). Sinonim: *turmă*. — În greaca epirotă: *κοπή*, *κουπί*, *κοπαίς* (ΑρΓλ, 51; ΑρII, 1407; Ηπειρ, IX, 56). Cf. şi alb. *kopĚ* „branco, gregge”, vsl. *kupă* „cumulus”.

CUPILĂCIU, sm., pl. *cupilăĚl*, copilandru, «jeune garçon», LP, 26. — V. *cupĚl* şi :

CUPILCIŪ, sm., pl. *cupilci*, Dal, 68; *se dă un n'ic, un cupilciu* (făcu (născu) un micuț, un copil din flori), PB, 221⁸; *ș' nu cirlădz...*, *cupilciu* (să nu critești..., copile), PB, 109¹³ — v. *copil* și *lud*.

CUPIRIȘŪ (Névisca), sn., pl. *cupirșuri*, acoperiș, «loit», Mur, II, 214. V. *acupirimiundu* și sinonimul *čille*. — < *acoăpir*.

CUPITĂ (nord), sf., pl. *cupite*, copită, «corne (du pied du cheval), ongle, sabot», Mih, 135; GEI, 64; CAR, 275; 277. Sinonim: *ăngl'e* 2°. — < bg. *kopito* „sabat”.

CUPITĂ¹, sf., clăie, Mih, 135 — v. *căplă*, *căpăt*.

CUPITĂ², sf., pl. *cupită*, copcă, «petite agrafe», Mih, 135. V. *cupădădă*.

CUPIRIȘTE, sf., pl. *cupiriște*, stăuină, «endroit où autrefois a été une bergerie et où poussent des plantes comme l'ellébore blanc, la laitue vireuse, l'ortie semblable au chanvre sauvage etc.». V. *cuprăști* și *căpriște*. — Cf. și bg. *koprivi* „urticacées”, *kupište* „fumier” și, aci, *cuprie*.

CUPRĂȘTI, sf., CFr, 108 — v. *cupiriște*.

CUPRIE, sf., pl. *cupril*, gunoi, «fumier; voirie», Dal, 73; Nic, 236; PB, 571; GEI, 133; PLit, 856; *cuculičlū di pri cuprie*, Lum, I, 7 — v. *cuculičlū* 1°; *cupria afeā vedcl'ea, cl'ndu si-aprinde, căma măllu arde* (gunoiul cel vechi, cînd se aprinde, arde mai mult), PGr, 53; *di-a-ă plnă n cuprie nu-ăfl'i un ca el* (de aci pînă la locul cu gunoi nu găsești unul ca el), PAnt, 10. V. *cuprăte* și *cupiriște*. — Cf. și tc. *gubré* (1045) „fumier, engrais”. — < *κοπρία* „fumier”.

CUPRIȘESCU (*mi*), vb. IV (*cuprișli*, -*sit*, -*sire*), gunoi, «fumer; engraisser», Dal, 63; Nic, 236. — < *κοπρίζω* „~”.

CUPRISIRE, sf., pl. *cuprisiri*, gunoie, «action de fumer», Dal, 73;

CUPRISIT, -*tă*, pl. *cuprisit*, -*te* «fumé; engraisé», Dal, 73; Nic, 236; *ăgri cuprisite* (șarini gunoiate).

CUPTOR, sn., pl. *cupitoare*, cuptor, «four, fournaise», Mih, 135 («1°. four; 2°. juillet»); CDDE, 371. V. *căltor* și sinonimele *čireăp*, *fărnu*. — < lat. *coetorium*.

CUPTURĂ, sf., pl. *cupături*, coptură; puroi, «abcès, pus», Mih, 135; CDDE, 372. V. *pron'it* și *adăn* 7°. — < lat. *coetura* „cuisson”.

CUPUSĂESCU, vb. IV (*cupusăli*, -*sit*, -*sire*) (nord): *curbănă fi s' cupusăști* (sacrificiu {v., aci, *curbăne* 2°} ce (care) se coace?), CLitur, 59 și 126. — Derivat verbal din *cóptu*?

CUPURÂN, n., mintean, VLil, 52 — v. *cupărân*.

CUPUSĂESCU, vb. IV — v. *cupusăescu* —, Dal, 73; Nic, 236; PScr, 205; *tă-ți-l, singur cupusăște* (iată-ți-l, singur se invită), BațP, 35; *cupuseă pl'nă la noi* (ostenește-te să vii pînă la noi). — < *κοπιδζω* „se donner la peine”.

CUPUSIRE, sf., pl. *cupusiri*, invitare, «action de se donner la peine, d'inviter, de s'inviter», Dal, 73.

CUPUSIT, -*tă*, pl. *cupusit*, -*te* «invité», Dal, 73. V. *ac'limăl*.

CUR¹, sn. și sm., pl. *căruri* și *curi*, cur, «1°. cal; derrière—v. *șes* 3°; 2°. fond; base — v. *fîndu*; 3°. dartre; herpès; 4° effort; mourir; 5°. indifférence; 6°. mauvaise disposition; 7°. délicat; sans résistance; 8°. peureux; 9°. médisance; commérages», Dal, 73; Nic, 236; PScr, 205; PAnt, 422. — 1°: *șideă n cūr-șu nîngă sobă* (ședea în curu-și lîngă sobă), Lum, IV, 326 — v. *ncūrși*; *l-băgăși cărlu lu pāl'tăr* (șezutul fi l-ai pus în arbust spinos = te-ai pus la adăpost), PGr, 54; *pri lăcru... nu-l'i si-ăștirneă cărlu* (pe treabă... nu-i venea să se pună), PB, 221¹⁰; *nu-l'i si-ăștirneă cărlu pri lēhne* (nu se ținea de meserie, nu stăruia în ocupație), PB, 488¹⁵; *l'i-băgă' undă pipercă n cur* (i-a pus un ardei în șezut = l-a pus în neliniște trăgîndu-l pe sfoară: procedeu pe care geambașii îl aplică mîrșoagelor lor spre a le putea vinde mai cu preț); 2°: *ălbă ca cărlu di căldăre* (alb ca fundul de căldare); *cărlu iră di tinikēe*

(fundul era de tinichea), PB, 256³⁷; *tâl'edî fâglu di la cur* (am tăiat fagul de la bază), Dal, 73; *sâflu prit cârlu a trumbêl'el* (suflu prin dosul trompetei), PB, 44²⁶; *Êingârştm cur cu cur oădă arôşe* (ciocnim dos cu dos ouă roşii — cf. fr.: „— Veux-tu taquer? — Je veux bien. — Comment: de pointe, de cul ou de flanc?”), RTP, XIV, 228; 3°: *scodsişl curî di gâl'înă tu fâfă* (pe faţă ai scos (îi-au apărut) cururi de găină, pecingine), (PLit, 266) — v. *gâl'înă* 3° şi sinonimul *pişîndzină*; 4°: *s' deăde cap cu cur şi-aminlă* (se dete „de-a curu 'n apă” [DA: *cur*] şi ciştigă) — v. *culutâmbă*, precum şi fr.: „Y aller de cul et de tête = donner tous les soins à une affaire”, DictPr, 199; „Y aller de tête et de cul comme une corneille qui abat des noix”, LincyPr, I, 139; *l'i-asudd' cârlu* (i-a asudat dosul, a dat de greu: constatare şi din viaţa cărăvănăritului: la grele urcuşuri de munte, povara încărcăturilor se manifestă prin asudarea crupei la catfri şi cai); *nu-şi mină' cârlu ma nelo* (nu şi-a mişcat şezutul mai încolo, nu s-a deplasat din făgaşul lui ca să vadă şi altă lume), PLit, 684; *line nu ştii fe-î zorea*, nu şidzûşl cu cârlu lu neădă (tu nu ştii ce-i greu, nu ai stat cu dosul în zăpadă) — cf. it.: „I nostri veci i stava cent ani col cul a la piove [= fra le peripezie e le battaglie della vita] prima di far un proverbio”, Pasq, 11; *'st-lă drăclu cârlu cu nls* (diavolul şi-a spălat curul cu el = el a dat popii ortul = a murit), PB, 367¹⁸; 5°: *va-n'l l'edî cârlu* (o să-mi iai (măninci) curul), PLit, 470 — v. *codă* 11°, *cudîfă* şi dr.: „Doar curul să-mi mănînce, că alta n-are”, ZP, VII, 179-180; PSărbv, 149 notă; *nu mi doăre cârlu* (nu-mi pasă) — cf. gr.: „δὲν μὲ πονεῖ ὁ κόωλος”. De menţionat aci şi gestul nepăsării şi al sfidării prin a-şi arăta cineva dosul — gest care, chiar ritual (cf. Cocchiara, 79), poate că e o imitaţie primitivă a aceluiaşi gest pe care îl face un cline cînd e încăierat cu un alt cline şi care vrea să-şi fe-rească gîtul de vreo muşcătură; 6°: *astăndzî li sculăşl cu cârlu n sus* (astăzi te-ai sculat rău dispus) — cf. fr.: „Il s'est levé le cul devant, le cul le premier = se dit d'un homme qui est de mauvaise humeur”, DictPr, 199; 7°: *cârlu-î lrl lăpte nihêrtu eăste!* (curul tău nu e pentru lapte nefiert = nu orice stomac se poate împăca cu lapte nefiert = tu nu poţi rezista), PLit, 470; *şlône di ştuneăpine, cârlu-î ca di peăpine* (viteaz de jneapăn [cf. dr. „verde ca stejarul”], curul tău ca de pepene = lăudăros fără vigoare) — cf. *guşîrlîfă*; 8°: *cârlu-î seămină arôv* (tremuri de frică) — cf. fr.: „Il a le cul bon pour semer du millet = Se dit de quelqu'un qui a peur”, Les, 16 — v. *arôv* 2°; *nu-î l'ne cârlu s' ti dufl tu pădûre* (nu ai curaj să te duci în pădure) — v. *bisă*; 9°: *s' dăi ca cârlu fe beăse* (se duce (o ţine, birfeşte) ca şezutul ce se bese), PLit, 470. — V. *şndl'c* 2°, *şidzûfă*. — Cf. gr. κόωλος, alb. *bălhë*, bg. *gozâ*, tc. *gueul*. — < lat. *eulus* „cul, derrière”.

CUR², vb. I (*curăî, -răî, -răre*), curăta, «nettoyer; peler; éplucher; écosser; égrener», Dal, 73; Nic, 237; PB, 571; *cură ũngl'ea a căluî* (curăta copita calului); *li curăşl pătăfle?* (i-ai curăţat cartofii?); *cură'm grădina di êrçi* (curăţim grădina de ierburi); *dă-li s' curî păs-tă'l'ile* (du-te să cureţi păstăile); *l-curără cālămbûklîu* (porumbul l-au curăţat, l-au desfăcat). V. *curăî*. — Pentru vechea dacoromână, cf. CPsal, s. v.; Dens, II, 494; DA, s. v. — < lat. *eurare* „soigner, traiter”.

CUR³, vb. I (*curăî, -răî, -răre*), curge, «1° couler; 2° circuler; 3° arriver, se passer», Dal, 73; Nic, 236; Mih, 135; PW, 455; CDDE, 457 (< lat. *currere*); REW, 2035 (< lat. *colare*). — 1°: *carl şti lu cūră apa yie?* (cine ştie unde curge apa vie?), PB, 11¹⁰; *arî'ălu, cūră agălea* (rîul curge încet) — cf. dr. „ca cum ar cură un rîu” (ÎTR, 111; 37); „acolo cură piatră pucioasă” (CronM, I, 109; 354 etc.); „care cură” (Ur¹, 115; Ureche, 124); *fe cūră s' nū s' mînă dit loc?* — *şôpullu* (ce curge şi nu se mişcă din loc? — şipotul) — cf. it.-sicil.: „Qual' è 'a cosa ca curri e 'un si movi? — 'A funtana”, BTS, XX, 379; *lu cură val kică* (unde curgea va picura), PLit, 468; *l'i-cūră nărea* (îi curge nasul *sînge*), PAnt, 48; 2°: *cūră 'nă cuvëndă* (cîrclă o vorbă), PGr, 54; *cūră zbôrîu că lu-acăîră* (cîrclă vorba că l-au prins); 3°: *s' vedădă ca fe va s' cūră* (să vadă cam ce se va petrece), PLit, 800; PAnt, 89 — v. *tră-*

xéscu; nu va s' *cără lucru bun* (nu miroase a bine, o să se înlămpie ceva rău), PB, 78¹³; *n'ște cără anámisa* (se petrece ceva la mijloc, între), PB, 344¹⁵. V. *cársu*. — < lat. *colare* „passer, filtrer”.

CURABÉ, sm., pl. *curabádz*, prăjitură uscată, «petit gâteau au lait». V. *gurbie*. — < tc. *qourabyé* (870) „~”.

CURÁC (nord), sm., pl. *curáđl*, corb, «corbeau»: *fe-áú curáđl'i di aúrlá?* (ce au corbii de croncănesc?), PLit, 996; PAnt, 42; *lal curáđl, fe vá hrăneáste ađél Dall'eáni* (măi corbilor, pe cari vă hrănește acel Dall'eáni), PLit, 998. V. *córác*. — < alb. *korák* „corvo”.

CURÁĠÍÓS, -loásă, pl. *curađlóđl*, -loáse, curagios, «courageux», PAnt, 422. — < it. *coraggioso*.

CURÁĠÍŮ, sm., fără pl. (Cal. 1911, 58; BNA, V. 116 și 126: savant);

CURÁÍ(Ů), **CURÁJ**, sn., pl. *curáđurí*, *curáđurí* și *curáje*, curaj, «courage», Dal, 73; Nic, 237; PAnt, 422; Al. 1927, 59 (*curáje*); s' *l'eáđl curáđu* (să iau curajul), ArE, 4; f' *kérđzf curáđu* (îți pierzi curajul), Fl, II, 1, 2; *curáđu lá si curmá* (curajul li se curmă), BNA, II, 30; *aú ma máđu curáđu* (au mai mult curaj), Caraf, 34; PenB, IV, 121. — Cf. it.-istr.: „No xe l mio amor a farne 'ver coraio”, IIF, X, 58. — Sinonim: *đar*. — Cf. alb. *kurájo* „coraggio” și fr. *courage*.

CURAMÁNĂ, sf., pl. *curamáne*, tain, «pitance, portion; pain de munition»: *dúsi curamána di ánl* (s-a dus tainul (pomana) de an!, din anul trecut!). V. *lálme*. — Cf. și alb. *couramana* „pain de maïs” (Pouq, II, 601). — < *κουραμάνα* „pain de munition”.

CURÁN, sm., fără pl., coran, «coran», Dal, 73; *greáste ș' lu corán* (grăiește (scrie) și în coran), BNA, II, 96. — < tc. *qour'an* (952) „le Coran”.

CURÁO (nord), sf., curea, PScr, 205; PAnt, 423 — v. *curáđu*, *cureáo*.

CURÁRE¹, sf., pl. *curá'rl* «action de nettoyer etc. — v. *curá²*, Dal, 73; Nic, 237; Mih, 136; *arízlu ș' línlea vor curáre* (orezul și lîntea trebuie curățite).

CURÁRE², sf., pl. *curá'rl* «action de couler — v. *curá²*, Dal, 73; Nic, 237; Mih, 136; *di máđu curáre prít čitle, dăvánea si-aspáre* (din cauza marii scurgeri de ploaie prin acoperiș, tavanul s-a stricat).

CURASÁNE, sf., pl. *curasá'n'l*, tencuială, «brique pilée et mélangée à la chaux et au sable pour en faire une sorte de ciment», Dal, 73; Nic, 237. — < gr. *κουρασάνι* < tc. *khorrassan* (534) „~”.

CURÁSTRĂ, sf., corastă — v. *culástră*.

CURÁT¹, adv., curat, «nettement; clairement»: s' *n'i-aspún'l ndrěptu ș' curát* (să-mi spuî drept și limpede), PAnt, 71. — V.:

CURÁT², -lá, pl. *curáđ*, -le, curățat, «1°. nettoyé, épluché etc. — v. *curá²*; 2°. propre; clair; pur; 3°. sincère; 4°. n'espérer plus; perdre courage», Dal, 73; Nic, 237; PScr, 205; PEt, 16-17. — 1°: *cucodăse curáde* (nuci curățate); *pástă'l'l curáde di híre* (păstăi curățate de ață, de fibre); 2°: *hiú curátă ca Stă-Mária* (sînt curată ca Sînta-Maria), PB, 399²⁷; *cu cló-puđle curáde* (cu clopoțele curate la sunet), PLit, 931; *ađelu 'și-fu moárte curátă* (acela și-a fost moarte curată, veritabilă), PB, 51²; *đerlu eáste curát* (cerul e limpede); *đerlu curát di-ascăpíráre nu si-aspáre* (cerul senin nu se teme de fulgere), ZP, IX, 399 — v. *đer¹*; 3°: *nu cără lucru curát* (nu decurge lucru limpede, se petrece ceva turbure); *nu li-áre curáde zmeánile* (lucrurile nu le are curate = are ceva pe conștiință, nu e sincer) — cf. fr.: „Foou s'en tirer me lei brayos nettos = Il faut s'en tirer avec les culottes propres = avec honneur” (Tour-K, 33; 105); 4°: *l'eá-f curátile ș' lîne, đlone* (și tu, flăcăule, ia-ți cele curățate = ridică-ți orice speranță, șterge-te pe bot), PB, 364¹⁴; CalGrB, 71; PLit, 468; s' *đá l'eáđl curátile* (nu spera nimic, să te ștergi pe bot), PB, 461¹⁴; *di máđu 'și-loárá curátile tra s' vedáđ lume* (de mult și-au pierdut orice speranță ca să vadă (să iasă la) lume), PB, 341²⁰. — În dacoromână: „de coaje este curat”, TimocC, 213.

CURÁT³, -lă, pl. *curăf*, -te, curs, «coulé», Dal, 73. — Din cauza omonimiei cu *cură¹*, cuvîntul nu circulă, sensul lui fiind exprimat de cuvinte ca *lurnăf*, *virșăf* etc.

CURĂŪĂ, sf., pl. *cură¹*, curea, 1°: courroie; 2°: aiguiser (le rasoir à l'aide d'une courroie); 3°: (prendre en) considération; (prêter, donner) attention; 4°: (avoir du) courage; 5°: maîtriser, tempérer», Dal, 73; Nic, 237; PScr, 205; PIm, II, 179. — 1°: *curcusăra*... *avea*... *di mēse ūnă curăūă lărgă cît pālma* (intriganta... avea... de mijloc o curea largă cît palma), Lum, IV, 107; nu *Armă¹nu*, *ma curăūă* (nu aromânul, ci cureaua a *plesni*), Fr, I, 6, 88; PAnt, 183; BNA, III, 66; *ădu-n¹*... *dôsprădzăfi di cură¹* (adu-mi... douăsprezece de curele), PB, 1210; 2°: *dădeă xurăfea di curăūă* (dădea (ascuțea) briciul de curea) — v. *struzescu*; 3°: *nu-l dau di curăūă* (nu-i dau atenție, nu-l iau în seamă), PLit, 468 — v. *ml'nică* 2°, *lămbăre* 5°; 4°: *nu lă u fl'ne curăūă* (nu le o rezistă cureaua, nu-i țin curelele, nu au curaj), LP, 55; BNA, II, 122 — v. *curdeuă²*; *păplu nu-l fl'neă cură¹le* (pe moșneag nu-l țineau curelele, moșneagul se moleșise), PB, 25213; 5°: *s' lă-ădnă cură¹le* (să le stringă curelele, să-i țină de scurt, în friu), PLit, 803 — v. *căpistrusescu*. — V. *curăo*. — < lat. *corrigia* „courroie”.

CURAZÉ, sm., pl. *curazădz*; **CURAZÉE** (nord), sf., pl. *curazéle*, pinză de mătase, «fine étoffe de soie», Mih, 136; BNoI, 16; *fustănea di curazée* (rochia de mătase), Cal, 1912, 81; *fustă¹n' di curazădz* (rochiile de mătăsuri), Lum, I, 299; *je allăzuri s' curazéle*, PAnt, 297 — v. *allăze*. — < tc. *qouraza* (951) „coupures, morceaux d'étoffe”.

CURBĂIŪ, sn., pl. *curbăire* și *curbâte* — v. *culbăir* —: «*șl-fac curbăiū* (își fac cuib), Cal, 1911, 51; BNA, II, 54; *s' toarnă la păll'i-l' di curbăiū* (se întoarce la puii lui din cuib), ArE, 16. — Cu -r metatezat: *culbăir*.

CURBĂNE, sf., pl. *curbă¹n'*, miel etc. fript, curban; sacrificiu, 1°: agneau, mouton etc. rōti à la broche — v. PIm, II, 221; 2°: sacrifice — v. *afierumă*; 3°: adoré; ami dévoué, Mih, 136; BNA, I, p. xiv și 139. — 1°: *birbēfi nă sūtă tăl'eaf ml'ne trī curbă¹n'* (mline tăiați o sută de berbeci pentru a fi fripți în frigări), PAnt, 297; BNA, I, 124; *di geăba s' frig curbă¹n'le* (în zadar se frig ovinele), PAnt, 157; BNA, II, 4 și 131; 2°: *cădzură luț curbăne* (toți au căzut jertfă), PenB, IV, 53; BNA, II, 56; *kiraği, fă¹-n'le curbăne* (chiragiule, fă-mi-te sacrificiu, sacrifică-te), W, II, 84; PAnt, 44; 3°: *curbăne, ll' dzl'siră nışl* (drăguță, îi ziseră ei), PB, 19638; *je si-ț pîlréc, curbănea-a meă?* (ce să-ți trimit, doritul meu?), PAnt, 45; *ca s' nu va dăda-n'ī, curbăne* (adoratul, dacă nu va vrea mama mea), Fr, I, 9, 134; BNA, I, 70; *vreăm la stăne s' n'ī-am limérea, lă curbăne* (vreăm să am culcușul la stîlnă, măi dragule), PAnt, 109; *o lă Dōne, căpităne, je-ădărășl tīne, curbăne?* (hei măi Done, căpitane, ce făcuși tu, frate drag?), PAnt, 292; BNA, I, 6. — *Curbănea* se face la sărbători mari, la nunți, sau cînd se întoarce cineva care s-a înstrăinat de mult, sau cînd cineva scapă de la un pericol mare etc. (cf. și PHist, I, 87). — În CLitur, 59: *curbănd*. — Cf. *corbăne* și gr. *κουρμπάνι*, alb. *kurbán*, bg. *kurbanū*. — < tc. *qourbân* (953) „sacrifice”.

CURBÉT, *Curbét*, -lă, pl. *curbēf*, *Curbēf*, -te, țigan, «bohémien, Tsigane; grigou», Nic, 238; Mih, 136; *Curbēf di Leascuvlki* (țigani din Leascovichii), BNA, II, 82; *nts u acăš' Curbēla* (dînsul a prins-o pe țigancă), PB, 3732. Sinonim: *l'istū*. — Cf. și alb. *kurbél* „viaggio in paese estero” și *kurbát*, pl. *kurbétē* „zingaro” < tc. *ghourbet* (871) „exil”, *ghourébā* „étrangers”.

CURBÊTE, sf., pl. *curbēf*, străinătate, «pays étranger; séjour à l'étranger; vie dure, amère», Mih, 136; *fudzi tu curbēle* (s-a dus în străinătate) — v. *xinille*. — V. *curbēl*.

CURBISÊSCU (mi), vb. IV (*curbisîl*, -sîl, -sîre), nenoroci, «(se) rendre malheureux», Dal, 73. Sinonim: *pisusescu*. — < *cōrbu*².

CURBISIRE, sf., pl. *curbisîri*, nenorocire, «action de (se) rendre malheureux; malheur», Dal, 73.

CURBISÎT, -tă, pl. *curbisîl*, -le, nenorocit, «malheureux; infortuné», Dal, 73; *curbisite*,... *bulsite!* (nefericitule, ... sărmane!), Fl, I, 5, 4. Sinonim: *Învăpsu*.

CURBIȘÂN, -nă, pl. *curbișân*'l, -ne, nefericit, «infortuné», Dal, 73; PAnt, 423; *fal Cósia*, *curbișăna* (nevasta lui Costa, nefericita), BNA, I, 14; *mărâta ș' curbișăna di feală* (sărmana și nefericita de fată), PB, 474⁹; *o la! côrbe, curbișâne!* (măi sărmane, nenorocite!). — Pentru sufixul -șân, v. *gulișân*. — < *côrbu*².

CURBIȚI'LE, sf., pl. *curbițl'e*, viață grea în străinătate, «vie dure menée à l'étranger», Mih, 136. — < *curbete*.

CURCĂȚE (Turyca), sf., pl. *curcă'ți*, cartof, Al. 1903, 52 — v. *clucânje*.

CURCALÉC, sm., greier, Dal, 73 — v. *carcaléc*.

CURCĂRE, sf., pl. *curcă'ri*, arpagic, «graine d'oignon; oignon à planter», GEI, 134; PLit, 283. — < *κορχάρι* „~”.

CURCOÂN'E, sf., pl. *curcoân'e* «dinde», Nic, 238; «compagne; épouse», PenB, IV, 136. — V. *cârcu* și:

CURCÓN'IŢ, sm., pl. *curcôn'i*, soț «compagnon; mari», W, II, 285; PenB, IV, 136. — V. *hórhan*, *hurhôn'lă* și:

CÚRCU, sm., pl. *cúrți*, curcan, «dindon», Nic, 238. V. *curcôn'lă* și sinonimul *mistrcu*. — < *κοῦρκος* „~”.

CURCUBETĂ, sf., pl. *curcubete*, cucurbătă, 1°. courge, citrouille, gourde, calebasse; 2°. crâne; caboche; 3°. grossesse, femme enceinte; 4°. sornettes; 5°. instrument qui imite le beuglement du taureau», Dal, 73; Nic, 238; Mih, 136; PScr, 205. — 1°: *'nă băsedică, făr' intrăre, heârbe di lumea țe âre — curcubéta* (o biserică, fără intrare, fierbe de lumea ce are în ea — cucurbătă), PLit, 369; PAnt, 11; *plă di curcubetă* (plăcintă de dovleac); *la Armă'n'i nu âfl'i curcubeti cu găse* (la aromâni nu găsești tigve); 2°: *va-ț beă curcubéta apă* (căpățina îți va bea apă = vei fi mort), PLit, 469; PB, 208¹⁷, 351²²; *l'i-beă curcubéta apă* (e mort), GrB, 246; *țe cap di curcubetă âri!* (ce țeastă de dovleac are!) — v. *puscâr*, precum și dr. «cucurbeta să-i rămînă goală», JBF, 546, ca și fr.: „Le mot citrouille signifie imbécile”, RFI, VI, 22; „Il a la tête comme une gourde”, RFI, VI, 23; 3°: *fură' curcubéta* (a furat cucurbătă = e însărcinată), PLit, 469; 4°: *tâte sântu curcubete* (toate sint fleacuri), PB, 369¹; *curcubete!* (fleacuri!), PLit, 684; *curcubeti di Kirăsova* (gogomării (minciuni) din satul grecesc Kirasova) — v. *curcubilă* și sinonimele *cól'ea-mbôl'ea*, *curcuféxale*, *pûfcă* etc.; 5°: *trădzi-l'i curcubéta* (trage-i cucurbătă = trage-i (fă să răsune) buhaiul), PLit, 469 —: ca și *buhaiul* dacoromân, *curcubéta* aromânilor produce mare vuiet, care sperie vitele. — V. și *côfă* 2°, *čitură* etc. — Forma primitivă pare a fi fost și în aromână *cucurbetă*, care, ulterior, a devenit *curcubéta* sau *curcubetă* > *curcubetă*. — < lat. *eueurbita* „courage”.

CURCUBÉŢ, sm., pl. *curcubet*, curcubeu, «arc-en-ciel; châte (Mih, 136)», Dal, 73; Nic, 238; *curcubetă, -beă, llni mîlt, llni beă, pîrl'i-a mei cît coada-a călul* (curcubeule, -beu, tu mîntinci, tu bei, pîrul meu să crească cît coada calului), PLit, 189; *fielôrlu țe ansări curcubetlu s' fâfe feată, iar feata s' fâfe fielôr* (băiatul care sare peste curcubeu devine fată, iar fata devine băiat) — credință populară. Cf. și mgl. *curcubetă* (PMegR, I, 46; CapM, III, 89). — Ca etimologii: CCons, 99: < lat: *concurvum*; Bit, 22-23: < lat. *arcus bibit*; DR, VI, 315-316: < lat. **curcus bibit*; DR, IV, 805: < lat. **concurvus*; RF, II, 51: < lat. *arcu + conbibu(tus)*.

CURCUBITĂR, sm. și adj., -ră, pl. *curcubitări*, -re, care vinde curcubețe, «celui qui cultive ou qui vend des courges; bavard; vantard», Dal, 73; *curcubităre, a n'ia va-n'i vîndz curcubete?* (flecărul, mie ai să-mi vinzi baliverne?). V. *curcubetă*. — < lat. *eureubitarlus* „celui qui cultive des courges”.

CURCUFÉLI, sf. pl., mofturi, fleacuri, «vétilles, niaiseries, sornettes», PLit, 684. — V. *curcufézali* și sinonimele *curcubătă* 4°, *kirtără*, *lișinătără*, *mândzale*, *paparodă*.

CURCUFÉXALE, sf. pl., GEI, 134; PLit, 684 — v. *curcufézale*. — Medialul -c- se datorește unei false apropieri de etimologie populară cu prep. *cu*, cuvîntul fiind, probabil, socotit ca un compus din *cur* cu *fézale*. — < *κουροφέξαλα* „sornettes, choses de rien”.

CURCUSŪR, -ră, pl. *curcusŭri*, -re, intrigant, «intrigant, médisant, cancanier», FI, II, 5, 5; *curcusŭra* *soi* *harădă* *eră* (intriganta era numai bucurie), Lum, IV, 112. V. *culcusŭrt* și sinonimul *muzavîr*. — Cf. și alb. *korkosŭr* „chiacchierone, delatore” < *κουρκουσουρίς* „être potin”.

CURCŪȘE, sf., pl. *curcŭșe*, specie de pară, «sorte de poire ronde aplatie aux deux extrémités», Mih, 136. Sinonime: *gôrļu²*, *peără*. — V. *curcŭșă* și *crușă*.

CURCUȘÓR, sm., pl. *curcușóri*, ștafetă, «estafette», Mih, 136. — < ?

CURCŪȘŪ, sm., pl. *curcŭși*, specie de păr, «sorte de poirier», Mih, 136. V. *curcŭșe* și *dășcu*. — Cf. bg. *kruša* „poirier”.

CURDEĂŪĂ, sf., Nic, 228; *nu-l'îl'ne iêl curdeăŭa* (nu-i ține de loc sfoara = nu are curaj), PB, 374³⁵ — v. *curdeădă²*.

CURDÎNCU, sm., pl. *curdînți*, PLit, 126. Sinonim: *dângalus*. — < ?

CURDISÉSCU (*mi*), vb. IV (*curdisîl*, -sîl, -sîre), instala; întoarce, 1°. (s')asseoir, (s')installer; 2°. se divertir; 3°. monter une montre, une pendule, Dal, 73; Nic, 239; Mih, 136; GEI, 134; — 1°: *ca ȕine vâ curdisîl la beäre* (cam bine v-ați așezat la băutură); 2° *nâ curdisîm ca la nântă* (petrecem ca la nuntă); 3° *curdised-n'î oära* (întoarce-mi ceasul) — v. *curdisescu*, *curdusescu*, *neurdusescu* și *crufescu* 1°.

CURDISIRE, sf., pl. *curdisîrl* «action de s'asseoir etc.», Dal, 73; Nic, 239; Mih, 136.

CURDISÎT, -lă, pl. *curdisîl*, -le, așezat; întors, «assis; montés», Dal, 73; Nic, 239; Mih, 136. — V. *curdisîl*.

C ū r d ŭ, -dă, pl. *Cŭrdzt*, -de «Kourde, Kurde», FI, II, 1, 6; Trib, IV, 5-6, 4.

CURDUSÉSCU (*mi*), vb. IV — v. *curdisescu* — 1°. élever, faire bâtir; 2°. monter une montre; 3°. se pavaner. — 1°: *aspărdze nts ȕiredăplu și dîlu curdusedăste* (dînsul strică cuptorul și ridică (construiește) altul), Lum, III, 216; *oărfănlŭ s' curdusî* (orfanul se așază bine), PB, 9¹¹; 2°: *oära f' u curdusîl* (ceasul ți l-am întors); 3°: *ȕe ti curdusêti aht'î?* (ce te fudulești alîta?) — v. *trag* 12° etc. — V. *curdisescu* și alb. *kordhós* „stendere; insuperbire”, tc. *gourdyrmaq* (979) „faire monter une montre”. — < *κορδόνουμα* „faire le gros dos”.

CURDUSIRE, sf. — v. *curdisire*.

CURDUSÎT, -lă: *eră luguria curdusîlă* (afacerea era aranjată), Cal. 1912, 109; *li-aved curdusîlă ȕine mincŭnile* (minciunile le pusese bine la punct), Cal. 1911, 59; BNA, V, 118. V. *curdisîl*.

CURAEĂŪĂ¹, sf., pl. *curdéli*, panglică, «ruban; cordon, brides (de chapeau)», Dal, 73. — V. *coărdă¹*, *curdeăŭă*, *curdělă* și:

CURAEĂŪĂ², sf., pl. *curdél*, curaj, «courage», Dal, 73; *nu-l'îl'ne curdeăŭa* (nu are curaj, e fricos), PLit, 684 — v. *curdeăŭă* și sinonimele *cur¹* 8°, *curăŭă* 4°, *lărbă di îtnedri* 6° etc. — E același cu *curdeădă* și nu pare a reproduce lat. *corda* (PET, 17). Sensul 4° al formei *curăŭă* ne arată că acest *curdeăŭă* ar putea fi un derivat din *coărdă¹*, *coărdă¹*, care nu va fi rămas străin de influența lui *curdeăŭă²*. Cuvîntul ar putea deriva și din *coărdă³*, *coărdă³*: cel ce are spadă poate avea și curaj.

CURAEŁAKE, sf., pl. *curdelă'kl*, panglicuță, «petit ruban»: *curdêle ș' curdelake* (panglici și panglicuță), Millio, 30. — < *curdělă*.

CURAEŁĀ, sf., pl. *curdêle* — v. *curdeăŭă¹* —: *ȕeălile au curdêle la cusîŭă* (țetele au panglici la cosite). — < *κορδέλα* „ruban; bande”.

CURAÉL'E, sf., pl. *curdél'e*, gheată, «bottine», Dal, 73; GEI, 134; *ună păreac'e di curdél'e* (o pereche de ghete), PB, 228³⁰. Sinonime: *cundără*, *păpúfă*. — < ?

CURAILĂR, CURAILĂ', sm., pl. *curdălră* și *curdăldz*, cizmar, «cordonniers», Dal, 73. Sinonime: *cundurași*, *păpuțăr*. — V. *curdél'e* și fr. *cordonnier*.

CURAIȘESCU (mi), vb. IV: *scindillă ma s' curdășesli* (dacă vei așeza curse de păsări), PLit, 1038. — V. *curdusescu*.

CURAOŢE, sf., pl. *curdôn't*, cordon, «cordon», Dal, 73. — < *κορδόνι* „~”.

CURAIȘESCU (mi), vb. IV — v. *curdisescu*, *curdusescu*, *curdășescu* — «accorder (un instrument); remonter (une montre); s'asseoir; poser; élever»: *curdășescu avylulile* (acordează viorile); *curdășă-vă ôrtle* (Întoarceți-vă arcurile ceasornicelor) — v. *curfescu*; *nă curdășim la îlt acasă* (ne-am instalat la dînsul acasă). — Pentru primele două sensuri, cf. gr. *κορδίζω* „accorder; remonter”.

CURAUVÂNE, sf., pl. *curăuvă'n't*, saftian, «cuir (de Cordoue), maroquin», PScr, 205. — Cf. și alb. *kurăuvan* (GM, 216) < it. *cordovano*.

CÛRE, CURÎ (nord), gen.-dat. sg. de la *căre* — v. *cul*, *cûri* — : *a căre-l feăta di pi leagăn?* (a cui e fata de pe leagăn?), PLit, 741; *a căre di nol* (căruia dintre noi), PB, 335²⁸; *a cûri nămă* (al cărui nume), Lum, V, 148. E înregistrată și forma *curî* — cf. *arădă*¹. Pentru alte forme, cf., aci, *căre* și *Car*, 426-427. — V. :

CUREĂI (sud), invar. «personne inconnue, on ne sait pas qui»: — *carl vîn'e?* — *cureăi* (— cine veni? — *cureăi* = „mutul de la manutanță”). Corespunde, stilistic, locuțiunii „*carl si-ș creăpă*”: — *carl vîn'e?* — *carl si-ș creăpă* (— cine a venit? — „cine crăpa-ți-ar” = naiba). — < *cureăi* < *careăi* < *căre* + *-eăi* (cf. *fileăi*¹ și *dispôit*¹).

CUREĂO, sf., *curea*, PScr, 205 — v. *curăo*, *curoădă*.

CURĂCÎŢU, sn., pl. *curăce*, curişor, «petit cul — dans le langage des petits enfants»: *si-l't mîli curăcîllu* (mîncea-i-ai curişorul). — Pentru *curăcîllu*, cf. *cucurăcîllu*. — < *cur*¹.

CURĂSCU (nord), vb. IV (*curî*, *-rî*, *-rîre*), Nic, 237; *ălle cl'e eă cureăm* (alte cîte eu croiam) CosP, 30; *îredpălu mași curînda tru căre loc să-l băgă* (croind (plănuind) numai în care loc să-l așeze cuptorul), Lum, III, 215. — V. *cruășcu*, *cuirăscu*.

CURÎŢOȘ, -loăsă, pl. *curîlôșt*, *-loăse*, curios, «curieux», Dal, 73; Nic, 237. Sinonim: *perîeryu*. — < it. *curioso*.

CÛRI, CURÎ, al, a, ai, ale: cui — v. *căre*; *curî l't-adărî eşti fărămăi?* (cui le faci aceste înveninări?), PLir, 333.

Cu r f e, sm., iulie, «juillet», PETim, 10; GrS, IV, 378; *lu Currîcu și Âgust fâli căroări mări* (În iulie și august e foarte cald), CFR, 192. Sinonim: *Alundr*. — < alb. *korrik* „luglio”.

CURFÉ (nord), sf., pl. *curli*, pădure, «forêt», Dal, 73; Nic, 237; Mih, 136; PB, 572; *curle, sedz cu sănătate!* (pădure, rămăi sănătoasă!), Fr, II, 251; *vîrăsc mănșl't și curille* (vuiesc munții și pădurile), PAnt, 297; BNA, I, 126; *a lui képtu* — 'nă *curie* (al lui piept — o pădure de pâr), PAnt, 278; Bair, 120. Sinonime: *pădure*, *urmăne*. — Cf. toponimicul gr. *Κορπί* ('Ηπειρος, VIII, 103; 'ΑρΓλ., 53) și alb. *korie* „selvetta”. — < tc. *qory* (981) „forêt”.

CURÎRE, sf., pl. *curlri*, croire, Nic, 238 — v. *cuîre*.

CURÎT, -lă, Nic, 238; *s' nu earăm curîș ași* (dacă nu eram așa croiți), Cal, 1912, 129 — v. *cuîrlt*.

CURMĂRE, sf., pl. *curmă'rî*, abatere, «action de dériver (un cours d'eau), de sevrer, de trancher court, d'accabler», Dal, 73; Mih, 136; *curmărea a n'îllor, a n'el'lor* (înțarcarea copilașilor, a miellor); *cu limba scoasă di curmăre și di așeătic* (cu limba scoasă de obăseală și de bătrînețe), PB, 27¹⁴. — V. :

CURMÁT, -lă, pl. *curmăf*, *-le*, abătut, 1°: *dérivé*; sevré; 2°: *coupé court*; 3°: *fatigué, lassé*, Dal, 74; Mih, 137. — 1°: *him curmăf ca n'el't di ol* (sîntem separați ca miei de oi) — v.

mpărțit!; 2°: *curmăta!* (hotărit!, tranșat!), Caraf, 49; 3°: *curmă și dea pi keătră... kiltrăru* (obosit ședea pe piatră... pietrarul), GrB, 180 - v. *avursit, căpăit, vătămă* 2°; *că-l ămăit*, *că e curmă* (căci e rupt de oboseală, că e istovit), PLit, 1050; PAnt, 66; *di-ah! tă căle greă curmă* (profund ostenit de atita drum), PAnt, 347; *cărle... curmă di innăre* (scrisoare... oboșită de umbrel), LP, 29; BNA, II, 102; *feăta, curmă moărtă* (fata, oboșită moartă), PB, 36²²; *hîl curmă di mēse* (ai mijlocul (talie) rupt de oboseală). - V. *cărmu¹, curmă-reădă²*.

CURMĂ', sm., pl. *curmădz*, curmală, «datte», Dal, 73; Nic, 238. V. *hurmae*. - Cf. gr. *κουρμάς* < tc. *khourma* (537) „~”.

CURMĂREĂŪA¹ (Sămărina), sf., pl. *curmăredle* - v. sinonimul *cămară*.

CURMĂREĂŪA², s., pl. *curmăredle*, partea corpului dintre sapă și șold, «la partie de la croupe qui est près les hanches». - V. *curmă*.

CURMĂTŪRĂ, sf., pl. *curmătūrt*, curmătură, 1°: *tqurnant, coude*; 2°: *fixation d'un prix par commun accord*, Dal, 74. - 1°: *noi aveăm discărcădă tu curmătūră* (noi descărcasem în curmătură); 2°: *curmătūra u feăim* (ruptoarea am făcut-o). - V. *cărmu¹*.

CURMICĂME, sf., pl. *curmică'n'l*, flacăra mare, «grande flamme»: *foclu ardeă curmică'n'l* (focul ardea cu flăcări), Fl, II, 3, 3. V. *bărbărdă*. - < ?

CURMĪĂĂ (Pirivole), sf., pl. *curmĭdz*, ceapă, «oignon», GEI, 134. Sinonim: *feăpă*. - < *κρομμύδι*.

CŪRMU¹ (*mi*), vb. I (*curmă*, -*mă*, -*măre*), curma 1°: *dériver* (un cours d'eau); 2°: (se) *séparer; sevrer*; 3°: *couper, trancher* (court); 4°: *apaiser; (se) laisser, (se) fatiguer, (s')exténuer; accabler*; 5°: *cesser*, Dal, 73; Nic, 238; Mih, 137; PScr, 205; DR, III, 619-620; 771. - 1°: *cŭrmă apa di praș și băgă-u tu feăpe* (abate apa care curge în brazdele de praz și îndreapt-o spre cele de ceapă); 2°: *s' curmă di nls* (s-au despărțit de el), PB, 245³³ - v. *dispărta, mpărta* 2°; *fiăloru l-curmă'm di la ol* (pe băiat l-am retras de la oi); *cŭrmă-l di beăre* (lăsa-te de băutură); *bîbăclu s' curmă di tŭrmă* (berbecule se despărț de tŭrmă); o *fărtăle, curmă voi?* (o fărtate, ați înțărcat voi?), Fl, II, 3, 2 - v. *nărcu*; 3°: *cŭrmă-l tu doădă* (taie-l în două); *l'-curmă zbărlu* (i-am tăiat vorba) - v. *tal'tă* 1° și dr. „le curma giudecata” (Nec, 482; Nec¹, 382); *curmă păzărea* (fixați prețul), PenB, IV, 122; Caraf, 39 - v. *curmătūră*; 4°: *îți s' curmă foclu* (îndată ce se potoli focul), Fl, I, 6, 12 - cf. dr. „nici cît nu să curmară” [= nu se potoliră], CronM, I, 166; ITR, 122; *ahurh...* *să-l cŭrmă ūnă măre seăde* (incepu... să-l răzbească o mare sete), PB, 15³⁶; *l-cŭrmă jălea* (il copleșește jălea), PAnt, 267; Bair, 97; *ună n'îlă mi curmă* (mă copleși o milă), BNA, IV, 70; PAnt, 220; *l-curmă ră lă'crin'le* (il podidiră lacrimile), PB, 49²²; *vă curmă di-ah! l' anifur* (v-ați rupt (istovit) de atita urcuș) - v. *pătală*; *carl mi curmă* (dacă obosii), PB, 88²² - v. *apuslăseșcu* etc.; 5°: *cl'ndu vln'it voi, ploăla aveă curmădă* (cînd ați venit voi, ploaia încetase) - v. *păp-săseșcu*. - V. *cărmu²*. - Cf. megl. *curm* (PMegR, II, 72; CapM, III, 89) și gr. *κουρμαίνωμαι* (Kpoc, II, 60, 68, 106). - Vitalitatea acestui verb - ca și cea a altor cuvinte, cum ar fi *scal'tă* - în domeniul românesc, cere un etimon latin și anume: **eormare* (< *κουρός* „morceau (de bois)”).

CŪRMU², sn., pl. *cărmu¹*, curm, «portion d'une corde (de laine, ou de laine de chèvre, ou de chanvre», curmei de funie, Dal, 74; Nic, 238; Mih, 137; PLit, 739; DR, IV, 459; *cu cŭrmul aēstu leăgă căpra di coărne* (cu acest curmei leagă de coarne capra); *mi streăse cu cŭrmul di n'l-curmă' m'na* (m-a strîns cu curmeiul de m-a secăt mîna); *căplu di cŭrmu* (capătul de curmei), PB, 53¹⁶; *șl-lo cŭrmul și nkis ntră leămne* (își luă curmeiul și porni după lemne), PB, 53¹². - Cf. dr. *curm* (DA, s. v.); „*eurmu* rupă-ți gîtul și îrlu obrazul”, TimocC, 207; alb. *kurm* „corpo; tronco d'albero”, gr. *κουρός* „tronc d'arbre”, it. *curmu* (Rohlf, I, 261).

CURNĂĂ, sf., pl. *curnîdz* «cadre; châssis». — V. *curnîză* şi :

CURNÎŢĂ, sf., pl. *curnîdă*, Dal, 74 — v. *curnîdă* şi : **CURNÎZĂ**, sf., pl. *curnîdz*, ramă, Dal, 74. V. *curnîdă*. — Cf. gr. κορνίζα, alb. kornîzë < tc. qornîza (981) „châssis; corniche”.

CURNUCÔŢIU, sn., pl. *curnucoăde* — v. *cîrnicôŢIU*.

CURNUFĂXALE, sf. pl., Dal, 74; GEI, 134 (cu -n- analogic din *côrnu*¹ etc.) — v. *curcufeli* şi *curnufel* 2°.

CURNŪT, -tă, pl. *curnûf*, -te, cornut, «qui a des cornes»; ca sm : **CURNŪT**, pl. *curnûf*, diavol, «diable — cf. drac», Dal, 74; Nic, 239; *birbêft curnûf* (berbeci cornuţi), PAnt, 105; *curnûf'i fêrçi* (cornuţii cerbi), ArE, 28; *nls... eră curnûl* (dînsul... era cornut), PB, 454; *hîfi curnûti şi... hîfi cîrşûti*, PB, 45¹¹ — v. *cîrşûl*. — Cf. şi alb. *kêrrûlë*, gr. κροῦτα ('ΑρΓλ, 54), κερροῦτα, κουροῦτα (Boga, II, 140; 220; I, 202). — < lat. *cornutus* „qui a des cornes”.

CURNUŢEĂŪĂ, sf., pl. *curnufedle*, fruct, «fruit»: *va nă da curnufedle* (ne va da fructe), Lum, II, 204. — V. :

CURNUTÊL, sn., pl. *curnufedle*, roşcovă, 1°. caroube; 2°. sornettes», Dal, 74; PET, 17 (< *curnûf* + -el < *côrnu*¹). 1° : *adu ndoădă curnufedle* (adu cîteva roşcove), PLit, 11; 2° : *măşnă curnufedle* (macină (spune la) baliverne) — v. *curnufézale*.

CURN'EABTÓ, sm., pl. *curn'eahtădz*, praf, «poussière», GEI, 134; *aşlêrgu curn'eahtôlu* (şterg praful); *niôrî di curn'eahlô* (nori de pulbere) Sinonim : *pălbire*. — < κορνιαιχτός „~”.

CUROĂRE, sf. : *pri curoăre şi-asudoăre* (pe căldură (arşiţă) şi sudoare), Mac, 35; PLit, 863 — v. *cădroăre*.

CUROĂŪĂ, sf., pl. *cură'l* : *nu-î fî'ne curoădă* (nu-ţi ţine cureaua, nu ai curaj), BNA, II, 126; LP, 57. — V. *curădă*.

CURÔIU (Cl'isûra), sn., pl. *curoăle*, găleată, «demi-boisseau, 1 décalitre», Mur, II, 223. — < ?

CURPĂIE, sf., pl. *curpă'l*, gunoi, «fumiers», FI, II, 5, 4; *rămă... curpăla* (rîma... gunoiul), PB, 479²³; *curpă'le după aşe* (gunoaiele după uşă), FI, I, 5, 8. — V. *cuprie*.

CŪRPAN, sn., pl. *cûrpăne*, curpen, «sarmen; bras (de courges)», Dal, 74; Nic, 239; DR, II, 527; *leăşă di cûrpan* (leasă de curpen), FI, II, 3, 2; *simînşa arhîusî s' tîndă cûrpan* (sămînşa începu să întindă curpen), GrB, 102; *aruped cûrpan di la grădin'l* (rupeau curpen de la grădini), PenB, VIII, 152. Sinonim : *climătăr_yedădă*. — Cf. alb. *kulp*, *kălpërë*, *kărpul* „clematide selvatica, vitalba”. — V. şi :

CURPĂ'I — cuvînt neprecizat — : *pul'edn di curpă'l* (băt (ciomag) de curpen?), CFr, 172. — Cf. alb. κούλ'πεν „εἶδος δένδρον ἀκάρπου = espèce d'arbre stérile” (Hr, 169). — V. şi :

CŪRPIN, sn., curpen, Mih, 137; PET, 44 — v. *cûrpan* şi *scrăpen*.

CŪRPIT¹, sm., pl.?, plantă, «plante», PGr, 54. — < ?

CŪRPIT², -lă, pl. *cûrpîf*, -le «ivre-mort», Dal, 74; PGr, 54; *si-adră' cûrpit* (se făcu beat-turtă) — v. *cuculă*, *clărla* 2° etc. — V. *cûrpil¹* şi gr. κοῦρπιθας (ὅ) „ἀχυρῶν, pailleur”.

CURSĂR, sm., pl. *cursărî*, pirat, «corsaire, pirate»: *cănda nă avînă cursărîl'i* (ca şi cînd ne urmăresc piraţii = parcă vin tătarii), PGr, 55. — Cf. gr. κουρσάρος, alb. *ku(r)săr*, tc. qoursan < it. corsaro.

CŪRSU, sn., pl. *cûrsurî*, zgomot, vuiet (de rîu); prăpăd, «bruit, vacarme — v. lăvă; perte, désastre — v. aşăn(i)sîres», Dal, 74; GEI, 134; *s' dăse plă n glumitdte, fêdte cûrsul tu mteăge, vîn'e-a ômlul sândătdte* (s-a dus plăcînta pe jumătate, făcu prăpăd în mîncare, veni omului sănătate), BaŢP, 5. V. *cur²*. — Cf. gr. κοῦρσευμα „pillage” şi dr. *curs* (CDDE, 458). — < lat. *eursus* „cours, marche”.

CURŞUM, sn., pl. *curşumrî*, glonţ, «balle de plomb»: *ca curşumlu ağılûmse* (ca glonţul a ajuns), PB, 154; *ună sûtă di curşumrî* (o sută de gloanţe), Lum, III, 114. V. *curşume* şi sinonimul *mullve*. — < tc. qourchoun (979) „~”.

CURȘUMĂȚ, -tă, pl. *curșumăȚ*, -le, glonțuit, atins sau ucis de glonț, «blessé ou tué par une balle ou par des balles de fusils»: *asîlîta ș' curșumăȚa!* (stînsa (blestemata) și glonțuita!), PLit, 760. — < *curșum*.

CURȘUME, sf., pl. *curșun'î*, glonț, «balle de fusils», Mih, 137; PAnt, 423; PLit, 394; cu *curșumea s' trîdzedî* (cu glonțul să fi tras), PB, 347²⁶. — V. *curșum* și *flîd'c*.

CURȚE, sf., pl. *cûrț*, curte, «cours», Nic, 239; PScr, 205. Sinonime: *avlie*, *trăsă*, *ubôr*. — < lat. *curtis* (cohors „cour de ferme”).

CURTĂLĂ, sf., pl. *curtăle*, cuțit mare, «grand couteau», Dal, 74, FrD, 48. — < it. *coltella*.

CURTUMBĂ, sf., și adv., PLit, 183 — v. *culutumbă*, *tumbă*².

CURTURISĂ (*mi*), vb. IV (*curturisîl*, -sîl, -sîre), scăpa, «(s')échapper; (s')achever, (se) terminer»: *s' curturisëla* (s-a terminat viața, sau a scăpat lumea), Cod, 79³. V. *cutursă* cu sinonimul *ascăp*. — < tc. *qourtoulmaq* (978) „se sauver; échapper”.

CURTUS, invar., ultim(ul), «le dernier osselet que possède un enfant joueur», Dal, 74; PLit, 127; *cûrtus!* (ultimul arșic!). — < ?

CURȚĂ, vb. IV (*curțîl*, -fîl, -fîre), a întoarce ceasul, «remonter une montre», GEI, 134. V. *crufă* 1°, *curdusă* și gr. *κουρδίζω* „”.

CURȚIRE, sf., pl. *curțiri* «action de remonter une montre»: *odra va curțire* (ceasul trebuie întors).

CURȚIT, -tă, pl. *curțîl*, -le, întors, «remonté; montre remontée», V. *crufă*.

CURȚORÎ, sf. pl., crucea șalelor, «croupe», CFr, 103. — V. *crufădră*, *scrufădră*.

CURUBÎȚU, sm., pl. *curubîȚ*, măceș, «égantier; sorte de ronce», Mih, 137; GrS, IV, 378. Sinonim: *columbrî*. — Cf. și dr. *coroabă* (DA) și *coroambă* (CDDE, 398: lat. *columb(ul)a*). — < ?

CURŪN (*mi*), vb. I: *pri Căsta si-l curūn* (pe Costa să-l cunun), PAnt, 116 — v. *ncrun*.

CURŪNĂ, sf., pl. *curūne* — v. *crănă* și *cărănă* —, Dal, 74; Nic, 239; Mih, 137; PAnt, 423. — 1°. *crănea di pri curănă-l'î* (crucea de pe coroana lui), PB, 463²²; 2°. *nevăsta năo sum curănă* (nevasta nouă (mireasa) sub cununii), PB, 204³⁰; 3°. *mă-sa nu vru s' băgă a doăuara curăna* (mamă-sa nu a vrut să pună cununia (să se mărite) pentru a doua oară), GrB, 2, 26; 4°. *eră noăple ș' fără lūnă: n't-eră frică stîmîl s' nu spănă că erăm fără curănă* (era noapte și fără lună: mi-era teamă ca nu cumva blestematul să spună că eram fără cununie), PLit, 847. — < lat. *corona* „couronne”.

CURŪND, adv., curînd, Dal, 74 — v. *crându*, *curându*.

CURUNDĂRE, sf., pl. *curundă'rî*, grăbire, «action de hâter», Dal, 74. Sinonime: *aylûstre*, *ayun'istre*.

CURUNDEĂȚĂ, sf. (pl. *curundăȚ*), iuțeață, «vitesse, rapidité», Gram, 238. Sinonim: *ayun'ie*.

CURUNDĂDZŪ, vb. I (*curundăt*, -dăt, -dăre), grăbi, «(se) hâter; se précipiter sur, fondre», Dal, 74; Nic, 239; Gram, 238. Sinonime: *aylûsă*, *viisă*, *anăpădă* etc. — V.:

CURŪNDU, adv., curînd, «vite, bientôt», Nic, 239; Mih, 135 (*curîndu*); PScr, 205; *ôcl'i fe nu s' ved, curându si-agărșă* (ochi ce nu se văd, curînd se uită), PLit, 584; *curându vâ si-l vedz* (îl vei vedea curînd), PB, 441²³. Sinonim: *agôn'ea*. — La Miron, 91: „Curundă după acéia”. Cf. și Ureche, 143; CPsal, 374 etc. — < lat. *currēdo* „en courant” < *currere*.

CURUTMĂ, sm., pl. *curutmăȚ*, comarnic, «planchette dans une bergerie servant à sécher le fromage», CN, 112; 171. — < tc. *qouroutma* (981) „action de sécher; séchage”.

CURVĂR, sm., pl. *curvărî*, curvar, «coureur de filles; débauché», PScr, 205. — Cf. și alb. *kurvăr* „fornicatore”. — < vsl., bg. *kurvărŭ* „adulter; paillard, putassier”.

CŪRVĂ, sf., pl. *cărve*, *curvă*, «femme publique; prostituée», Nic, 237; CEI, 64. Sino-nime: *dósă*, *putândă*. V. și *pl'ne* 6°. — < vsl., bg. *kurva* „meretrix; prostituée” (gr. κοῦρβα — ἄνδρ., 169).

CURVĂRIE, **CURVĂRILE**, sf., pl. *curvărîl*, *curvărîl'e*, *curvie*, «débauche, fornication», PScr, 205; Cod, 124. — V. *laranl'ke*, *pânție*, *purnl'e*, *putănl'ke*.

CURVĂRIȘESCU, vb. IV (*curvărîșil*, -sil, -sire), *curvăsări*, «paillarder, prostituer», PScr, 205. — Cf. alb. *kurvëronj* „prostituere”.

CUSCRĂME, sf., fără pl. *cuscrame*, «nombre de parents par affinité», Mih, 137; *eră ah'tă cuscrame*, *cum nu-ăm vidzută la dltă nuntă* (erau atît de mulți cuscări, cum nu am văzut la altă nuntă), Lum, I, 291. — V. *căscru*, *căscră* și:

CUSCRÎLE, sf., pl. *cuscărîl'e*, *cuscărie*; „constelațiunea carului cel mare sau ursul”, 1°. sorte de parenté qui se crée entre les beaux-parents et les plus proches du marié et de la mariée; 2°. chariot, grande-ourse, Dal, 74; Nic, 240; *cuscărîl'ea si-aspărse* (cuscăria s-a stricat), PB, 257⁹; *nu avem vl'rndă vlnă lădă cuscărîl'e cu Grăfîl'i* (nu avem nici o vîină (origine) sau cuscărie cu grecii), Lum, II, 145. — V.:

CUSCRÎME, sf., fără pl.: *vine cuscărîmea nivedăstă si-u l'ed* (vine cuscărima să o ia ca mireasă), BNA, II, 66; FI, II, 1, 2 — v. *cuscărme* și:

CUSCROĂNE, sf., pl. *cuscroăn'e* «femme qui, le jour des noces, va avec la mariée à la maison du marié», Dal, 74; Lum, I, 290. — V.:

CŪSCRU, **CŪSCRĂ**, sm., sf., pl. *căscări*, *căscare*, *căscru*, *căscră*, «parent (père, mère ou proche) du marié ou de la mariée», Dal, 74; Nic, 240; Mih, 137; PScr, 205; PFon, p. 98; GrEt, 82-83. — 1°. *fedă-a căscărulul Culăși* (fața cuscărului Niculuș), PAnt, 300; BNA, I, 128; 2°. *s' bânédz, căscare, ș' lîne, căscră!* (să trăiești, cuscărie, și tu, căscră!), 3°. *înră căscărîl' tu udăte* (înră cuscărîi în cameră), PAnt, 303; BNA, I, 132; 4°. *l'î-acl'imă' tuț căscărîl'i* (i-a chemat pe toți cuscărîi), PB, 96⁹⁷ — v. *căscăr*; 5°. *trăpsi cu căscărîl'i* (a tras (s-a dus) cu cuscărîi), PB, 295⁹⁸; 6°. *dî cătră la căscră* (de pe la cuscărie = de calitate inferioară), PB, 55. — Cu privire la pluralul articulat (*căscărîl'i*, *căscările*; *căscărîl'i*, *căscările*; *căscărîl'i*, *căscările*), cf. și *căpră*. — Gr. κροῦσχος, κροῦσχοι (Boga, II, 31). — Scr, 383: < lat. *cōnsocer*. — < lat. **cōnsocerum*, **cōnsocera* (*consocer* „le père du gendre ou de la bru”, *consocrus* „la mère du gendre ou de la bru”: accentuare *cōnsocrum*, ca și *cōmparo* > *cūmpār*).

CŪSCŪNE, sf., pl. *căscărîl*, *poșil*, «culeron; croupière de laines», Dal, 74; PB, 572. — La caii și catirii de povară se fixează în partea posterioară a samarului două poșile, numite la fel: unul e imediat sub coada și de-asupra anusului și altul, mai lat, care e sub anus, peste buci — cf. Plm, I, 143; 144. Poșilul mai lat — sinonim cu *blădume* și *sumcoadă* — e necesar atunci cînd patruședul coboară pe povrnișuri: poșilul oprește ca samarul cu încărcătură să se lase spre gîtul animalului. — Cf. gr. κροῦσχοῦν, alb. *kuskân* < tr. *qousqoun* (982) „croupière”.

CŪSCUR, **CŪSCRĂ**, pl. *căscărîl* și *căscărîl'e*, *căsc(ă)re*, Nic, 240; «și *nkistră căscărîl'i* (își porniră cuscărîi), PLit, 1054; PAnt, 59 — v. *căscru*, alb. *krušk*, gr. κροῦσχος (Boga, II, 31).

CUSCŪSĂ, sf., pl. *căscăse*, *cușcuș*, «couscous»: *mlădră...* «*nă pângă di căscăse* (au mincat... o pungă de cușcuș), PenB, V, 106. — < tc. *qousqous* (982) „pâte en grains pour faire du pilav”.

CUSEĂRE, sf., pl. *căscărîl*, *coasere*, «action de coudre etc. — v. *cos*», Dal, 74; Nic, 240; PB, 572. V. *căscăre*.

CUSEĂŪĂ (Sămărîna), sf., pl. *căscărîl*, *coadă*, *coșită*, «Zopf»: *nu l' u n'îlă di cuseăă*? («thut dir dein Zopf nicht leid — der dann abgeschnitten wird»), WOI, 134. — V. *căscărîl*.

CUSÉSCU, **CUSÎRE**, **CUSÎT**, *cosi*, Dal, 74; Nic, 240 — v. *căscăscu* și gr. κοσσιζω „faucher”.

CUSIȚĂ, sf., pl. *cusifă*, costiță, «1°. tresse, cadenette; 2°. herbe de la Saint-Jean», Dal, 74; Nic, 240; PScr, 205; PB, 572; Dun, I, 4; CEL, 65; PLit, 745; PIm, II, 178. — 1°. *doădă cusifă grodse* (două costițe groase), Fl, II, 2, 3; PAnt, 252 — v. *coădă* 1°, *kică*², *păllăniță*; 2°. v. *custuvăr*, *sărgăce*. — < bg. *košlea* „tresse de cheveux”.

CUSOR¹, sn., pl. *cusoare*, secere; cocoasă, «1°. faucillon; 2°. bosse, gibbosité», Dal, 74; Mih, 137; PANT, 423; CEL, 65; PLit, 249. — 1°. *’șt-agărșl cusorlu* (și-a uitat secerea), PLit, 907; *nărea... Incusurdă ca cusor* (nasul... Incovoiat ca secere, ca cosor), CȘc, 42 — v. *dirpăne*, *seăfiră*; 2°. *feăta alstă cu un cusor* (fata asta cu o cocoasă), Lum, I, 105. — < vsl. *kosori* „falx”.

CUSOR², sm., pl. *cusori*, cusător, croitor, «tailleur», Nic, 240; WOI, 58. Sinonim: *arăftu*¹. — < ?

CUSTANDĂT, sm., pl. *custandăf*, monedă de salbă, «ducat, sequin dans un collier». — Cf. bg. *kostadinka* „monnaie antique”. — < Constantin cel Mare.

CŪSTĂ, vb. I unipers., pers. a 3-a (*custă*, *custăf*, *custăre*), spori, «avancer, progresser, prospérer, croître (en volume, en nombre etc.), travailler fructueusement», PEt, 17 (< lat. *consto*); LL, I, 290 („il s’emploie très rarement” ? !); GrB, 133. — 1°. *s’ videm... a cui nu-l’l cūstă lucrul* (să vedem... cui nu-i sporește lucrul), Cal GrB, 59; 2°. *nu-l’l cūstă lucrul* (lucrul (treaba) nu-i progresează), PB, 212¹; 3°. *nu-n’l cūstă lucrul* (nu am spor la muncă), Caraș, 44; 4°. *nu-n’l cūstă dot la lucru* (nu-mi sporește de loc la lucru), LP, 166; PANT, 240; 244; BNA, II, 114; 116; 5°. *lu sântu mălii mîn’l, lucrul cūstă* (unde sînt mîini multe, treaba înaintează); 6°. *mălii mîn’l cūstă lucrul* (multe mîini măresc rezultatul muncii), PGr, 104. — Cf. dr. *custă* (ȘSem, 197; Teaha, 111; PFl, 15 etc.). — < lat. *constare* „se (main)tenir fermement; s’accorder avec”.

CUSTĂNIC, -că, pl. *custăniță*, -fe, costenliv, «efflanqué». — V. *costenliv*.

CUSTICĂ, sf., pl. *custife*, costiță, «petite côte; côtelette», Dal, 74. — < *coastă*.

CUSTISĂCU, vb. IV (*custisli*, -sli, -sire), costa, «coûter», Dal, 74; Nic, 241; GEI, 134. Sinonim: *axizescu*. — *κοστίζω* „~” < it. *costare*.

CUSTISIRE, sf., pl. *custisiri*, costare, «action de coûter, coût», Dal, 74.

CUSTISIT, -tă, pl. *custisli*, -le, costat, «coûté», Dal, 74; *loc custisli* (pămînt care a costat mult). — Cf. *cutidzăt*.

CŪSTU, sm., pl. ?, cost, «coût, prix coûtant», *κόστος* Kats, I, 78. Sinonim: *plhă*¹. — V. it. *costo* și, aci, *custisescu*.

CUSTŪME, sf., pl. *custăni*, costum, «costume», Dal, 74. V. *alăxămîntu, tăcl’me*. — < fr. *eostume*.

CUSTŪRĂ, sf., pl. *custăre*, briceag, «canit», Dal, 74; Nic, 241; Mih, 137; PB, 572; DR, III, 207-208; PIm, II, 212. — Cf. dr. *custără* etc. (DA, s. v.; MF, 386; 1167). — Cf. și tc. *oustoura* (189) „rasoir”: prep. *cu* + tc. *oustoura* > *custără*? — < ?

CUSTUSĂCU, vb. IV, Al. 1903, 101 — v. *custisescu*.

CUSUĂCU, vb. IV (*cusuă*, -uă, -uăre), cosi, «faucher; couper les foins»: *s’ videărim, cum va s’ poț si-u cusuăști?* (să văd, cum vei putea să o cosești?), Fr, I, 5, 69; PANT, 180; BNA, III, 46. V. *cusăcu*. — < vsl. *kosyty* (cf. bg. *kosja* „faucher”).

CUSUIRE, sf., pl. *cusuiri*, cosire, «action de faucher», Dal, 74.

CUSUIT, -tă, pl. *cusuă*, -le, cosit, «fauché», Dal, 74. V. *cusit*.

CUSURĂFE, sl., brici, Nic, 240 — v. *xurăfe*.

CUSURĂT, -tă, pl. *cusurăf*, -le, cocoșat, Dal, 74; Nic, 240 — v. *gusurăt, ncusurăt, cusor*¹ 2° și *gădzămălu*.

CUSŪRE, sf., pl. *cusuri*, lipsă; defect, «manque; défaut», Dal, 74; Nic, 240; Mih, 137, BNA, III, 126. — 1°. *armăse si-n’l dal ūnd cusure* (a rămas să-mi dai un rest, o rămășiță).

— v. *aréstu* și dr. „oarece cusur de bani” (CronM, II, 138); 2°. *s' nu-dîbă vîră cusûre* (să nu aibă nici un defect), PB, 180¹⁸; PAnt, 96; 3°. *nu-l't si-âflă undă cusûre* (nu i se găsește vreun defect); 4°. *cusûrile-a altôr li videm, a noastră nu li mulrim* (defectele altora le vedem, pe ale noastre nu le privim), PGr, 55; 5°. *di îfi poș, cusûre niu alăsă* (din orice poți, lipsă nu lăsa, procedează radical), PB, 170¹⁸; 6°. *mașl îne-irăd cusûre* (numai tu erai lipsă); Lum, II, 309 (— corectat în BNA, III, 126: *mașl nî'să iră cusûre* = numai ea era lipsă); 7°. *fă-ti cusûre «va-t-en au diable»* — v. *deși, rislie, xike*. — Pentru circulația acestui cuvînt în daco-română, cf.: CronM, II, 138; Fur, I, 325, 341, 342, 390, 391, 392; II, 334, 340; BB, II, 36 („cusurul acestui căștiu”), 60, 143; III, 40; XIV, 88 etc. — Sinonime: *cașmêre, smîrôd*. — Cf. gr. κοῦσοῦρι etc. — < tc. *qouçoûr* (963) „manque; déféctuosité; faute”.

CUSURÍN, -nă, pl. *cusurîn't*, -ne, văr, verișoară, «cousin, cousine», Dal, 74; Nic, 241; Mih, 137; PScr, 205; PB, 573; *plîngu ș' lăile cusurîne* (plîng și bieteale verișoare), PLit, 937; PAnt, 39; *cusurîn-ver, cusuîndă-veără*; *cusurîn't-verl, cusurîne-veare* «cousin germain»; *cusurîn-ver a l'irătlul* (văr-primar al răposatului), Lum, V, 159 — v. *bun¹ și ver²*. V. și *cușeari*. — < lat. *consobrinus* „cousin germain”.

CUSURSÉSCU, -sîre, -sît, Nic, 241 — v. *sursescu, -sîre, -sît*.

CUSŪT, -lă, pl. *cusûl*, -le, cusut, «cousu», Dal, 74; Nic, 241; PAnt, 243. V. *csut*.

CUSUTŪRĂ, sf., pl. *cusutûri*, cusătură, «couture», Dal, 74; Nic, 241; PB, 573. — V.

cos.

CUȘĂFE, sf., pl. *cușehl*, specie de compot, «espèce de compote, avec un peu d'acrimé, qu'on mange surtout dans le troisième jour du carême „cîșleagă”», Dal, 74. V. *hușăfe*. — < tc. *khoehaf* (555) „espèce de compote...”.

CŪȘAL, -lă, pl. *cûșal't*, -le, gîrbov, «bossu, gibbeux, courbé». Sinonime: *gl'rbuw, gribôs* — < ?

CUȘAMÊTE, sf., pl. *cușamêl*, episod; afacere proastă, «épisode; incident; mauvaise affaire», Kats, I, 78. — < ? tc. *koeh-âmêdi* (555) „cérémonie par laquelle on souhaite la bienvenue”.

CUȘĂRE, sf., pl. *cușêrl*, coșar, sîsliac, «étable (en clayonnage); séchoir à maïs», Mih, 137; DR, III, 207; CEL, 65; *u-ascundea cîndu lu fîlăr, cîndu lu cușăre* (o ascundea cînd în celar, cînd în coșar), PLit, 782. — V. *cușêl'îu, cușêr, cușôr* etc., precum și alb. *koshâr* „granaie”. — < bg. *košara* „étable; enclos”.

CUȘEARÎ, -roăn'e, pl. *cușearădz, -roăn'e*, văr; amic, «ami; compagnon, camarade; cousin»: *l'ed yin, cușeari, și n'l-beă* (camarade, ia vin și-mi bea), PAnt, 142. V. *fărtîd*. — < alb. *kushêrl* „cugino”.

CUȘEL'ÎŪ, sn., pl. *cușêl'e*, coș, «corbeille; panier», LP, 135. — V. *cușôr* și:

CUȘÊR, sn., pl. *cușêre* — sinonim cu *cumăs*. — Nic, 240; W, II, 242. — V. *cușêl'îu*.

CUȘÎRÎ, CUȘÎURÎ, -roăn'e, DR, II, 527 — v. *cușeari*.

CUȘÔR, sn.; **CUȘÔRE**, sf., pl. *cușôdre, cușôrl*, coș, «corbeille; ruche», GrS, II, 397; CEL, 134; *l-băgără lu undă cușôrd* (l-au pus într-un coș), PB, 374³²; *el purtă n cap cușôrea* (el purta pe cap coșul), FI, II, 4, 8; *arcă' pêsîl't dîl cușore* (a aruncat peștii din coș), PLit, 815; *cum heărbe alçîna lu cușôr* (cum fierbe (bîzlie) albina în stup), FI, II, 5, 9; *cum ascultă dî vaslădă tûte-alçîn'île dîl cușôri* (cum ascultă de regină toate albinile din stup), BNA, II, 70. V. *coșu, crîndă, cufîndă, cușăre, stup*.

CUȘTAVĂR, sm., pl.?, specie de lăptucă, «espèce de laitue de couleur rouge-blanche», Dal, 74; PLit, 256; CEL, 70 (< mbg. *goștivar* „nume de plantă”). V. *custavăr, guștevar*, gr. κοστόβορος (Boga, II, 221) și sinonimele *cușlă* 2°, *sărgătce, sîndzeadă*. — < ?

CUȘUG, sn., pl. *cușúdze*, dulap, «armoire», Dal, 74; CEI, 65; PLit, 33; Lum, II, 204; *trádze tu cușúg, arápe un misur* (trage la dulap, răpește un porumb), Lum, II, 200. Sinonim: *dulápe*. — V. *cășúg, cușéúg*.

CUȘURÍ, Dun, II, 28 — v. *cușírl*.

CUT, sn., pl. *cúľá*, băț de joc, «bâtonnet dont on frappe la *étulica* dans des jeux d'enfants», Dal, 74; PLit, 174; PETim, 10; Kats, I, 79. V. *ioápil*. — < alb. *kut* „misura (0,66); gioco da ragazzi”.

CUTÁR, sn., pl. *cúťare*, țarc, strungă, «1°. enclos; bercail; parc à moutons; 2°. sorte de cabane en clayonnage — v. PIm, I, 133», Dal, 75; Nic, 241; Mih, 134; PIm, I, 171; DR, IV, 953 (< sl.); AD, IV, 371 (< lat. *cubitalis*); DensAs, 142 (< lat. *cohortalis*). — 1°: *putridzt' și-a tăú cutár* (putrezi și strunga ta), PAnt, 248; *triľ la páťrúle cutáre* (tocmai (exact) la cele patru strungi), BNA, I, 12; 2°: *aűá, tu cutár, va s' bem nűmľa* (aci, în colibioară, vom bea (vom petrece de) nuntă). Sinonime: *coárdá², fárceu*. — La sárăcăceani: *κουτάρι* „strungă”. În albaneză: *kotáre* „porcile”. — V. *cólar*.

CUTÁ, sf., pl. *cúťe*, cline, «chien (dans le langage des petits enfants)», Dal, 75; *vin' e cűta* (veni clinele), PLit, 19. Sinonim: *cű'ne*. V. *coll-cóľ, cuűľ, cűľľ*. — < alb. *kútë* „cagnolino”.

CUTÁRÉŤŮ, sn., pl. *cutáredűá* și *cutárelű* «petit cutár»: *n'él'i carľ tut zűeárd n cutárelű* (mieii ce tot behăie în strunguțe), PenB, II, 112; BNA, II, 48.

CUTÁVÁLESCU, vb. IV, Nic, 241; W, II, 218 — v. *cutuľléscu*.

CUT-CUT! *cuci-cuci*!, «interjection dont on se sert pour appeler les chiens qui sont près de nous», PETim, 10; *na, cut, Caramán!* (na, cuci, Caraman!), PLit, 63; *cut-cut, cut-cut!* (cuci, cuci, cuci-cuci!), PLit, 765; PAnt, 88. — V. *cűťá* și alb. *kut!* (Hr, 174).

CUTEÁŤÁ, sf., pl. *cutěľ*, coteț, «poulailler», Trib, II, 3-4, 19. Sinonime: *cűsľstrá, cűcűnd*, *cumás, cușér*. — Cf. alb. *kotec* „gallinaio”, gr. *κουττέρι* „poulailler” (*κόττα* „poule”), dr. *co țef* (DA).

CUTÉDZŮ, vb. I (*c(u)ľidzűľ, -dzűť, -dzűre*), cuteza, «osers», Dal, 75; Nic, 242; Mih, 137; *ni di-arűű nu pot si-ľ spun, nűľi cutédzű di-arűűne* (nici din cauza răului *ce-l simť* nu pot să-ľ spun, nici nu cutez de rușine), LP, 73; PAnt, 273; Bair, 110; *carľ... cutidzű' s' cűľcű la műni?* (cine... a cutezat să calce la mine?), PB, 159¹⁵; *v'rá nu clidzű* (nimeni nu cuteza), PB, 50¹⁵. V. *clędzű* și sinonimul *dűľľűléscu*. — < lat. *cottizare* „jouer aux dés”.

CUTĹ, **CUTĹ**, PLit, 10 — v. *cut-cut!*

CUTĹCÁ, **CUTĹĆE**, sf., pl. *cutľľe*, cutiuță, «petite bolte», PLit, 353. — < *cutľe*.

CUTIDZÁRE, sf., pl. *cutidzű'rl*, cutezare, «action d'oser; audace, hardiesse», Dal, 75; Nic, 242; Mih, 137; PB, 573.

CUTIDZÁŤ, -ľá, pl. *cutidzűľ, -ľe* «osé», Dal, 75. — Ca și alte cűteva participii — cf. *azűľrűť, cűľľľľ* etc. —, și aceștia nu circulă ca adjectiv independent, el servind numai la formarea timpurilor compuse sub forma lui feminină: *aveű cutidzűľá* (Indrăznise).

CUTĹE, sf., pl. *cutľľ*, cutie, «1°. bolte; 2° biere, cercuei», Dal, 75; Nic, 242; Mih, 137; PAnt, 424. — 1°: *cutľa di asľme* (cutia de argint), PB, 459¹⁰; *gűrá di cutľe, píruűeűna-a meű* (gură de cutie (gură gingașe), műndra mea), ICár, 23 — v. *cűľľe*; 2°: *cutľa di műrtű fu adrűľű* (cutia de mort (coșciugul) a fost făcută), PB, 112⁴ — v. *cűľűűg* etc. — Cf. gr. *κουτί* < tc. *qouty* (984) „bolte”.

CUTISÉŤŮ?: *ireű cutisűľű dűľľ'i...* (aműndoi erau...?), Cod, 70¹²: eroare de transcriere — v. *uűľűľűľ*.

CŮŤĹÁ, sf., pl. *cűťľe*, baniță; căuș, «boisseau — v. *alűűki, cuűeűľe*; seille(au) de bois — v. *bűclű*; très grande cuiller ayant les dimensions d'une *cűvűľű*», Dal, 75; Nic, 242; CEI, 65. — Cf. gr. *κούτูลα, κουτűľű* „cuiller à pot”, bg. *kutľa, kutűľű* „seille”.

CUTLUȚIOMSE, sf., Dal, 75 — v. *cutruľűľműse* și sinonimul *hűľľe*.

CUTMACIŪ (grāmosteni), sm., fără pl., lapte de puțină, «lait de brebis, bouilli avec un peu de sel et caillé», PMegR, II, 73. — Același cu *tumăciū?* — < ?

CUTNIE, sf., pl. *cutnił*, cutnie, «sorte de satin mêlé de coton», Mih, 137; PLit, 1018; BNA, III, 130; 165; *fustâne di cutnie* (rochie de cutnie), GrB, 3, 19; Trib, II, 3-4, 14. — < tc. *qoutny* (965) „~”.

CUTRĂMUR (*mi*), vb. I: *s' cutrămură* și *đemunlu* (se cutremură și diavolul), Cod, 13^a — v. :

CUTREĂMBUR¹, **CUTREĂMUR¹** (*mi*), vb. I (*cutrim(b)urđi*, -*rđt*, -*rđre*), cutremura, «secouer; trembler; frémir», Del, 75; Mih, 137; *s' munț s' cutrim(b)urđă* (și munți s-au cutremurat), PAnt, 281; Bair, 123; *si-l'i vedz — li cutreămburł* (să-i (dacă li) vezi — te cutremuri, te înfiori); *li si cutrimbură cămeăsea di pri tine* (ți se înfiora cămașa de pe tine = te îngrozeai), PB, 274²³. V. *cutreămbur²*, *cutrumurđzđ*, loc 4° și sincnimul *trunduěscu*. — < lat. *contremulare*.

CUTREĂMBUR², **CUTREĂMUR²**, sm., fără pl., cutremur, «tremblement; frémissement; épouvante», Mih, 137; *cutreămburł l'i-acđđđ* (i-a cuprins spaima), Lum, II, 75; *cutreămburł a ođmin'łlor arđ'l* (spaima oamenilor răi), PenB, IV, 113. V. *cutrém*, *treămbur* etc. — < lat. *contremulus* „tout tremblant”.

CUTRÉM, **CUTRÉMBUR¹**, **CUTRÉMUR**, sm., fără pl. — v. *cutreămbur²* — : *cutrémł a lóclul* (cutremurul pământului); *l'i pidipseă ođmin'ł'i di l'i-lóă cutrémł* (li chinuia oamenii de-i lua (apuca) groaza), PB, 313²²; *Gardđnł arđsplndł cutrémł an'ł di đz'le* (Gardani răspndi spaima ani de zile), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 143; *cutrémur nă acđđđ* (ne apucă fior de groază), CȘc, 48; *cutrémurł n'ł-mi-acđđđ* (mă cuprinse spaima), PLit, 927; *trl fe l' yine cutrémur?* (de ce te înspăimînți?), PLit, 1008; *mi umplđ di cutrémur* (mă umplu de groază), GrB, 2, 31; BNA, IV, 134. Sinonime: *đeăđđ*, *dđđđ*, *lđhlăr*, *trom* etc. — V. *cutreămbur²*, *cutróm*.

CUTRÉMBUR², vb. I, Nic, 242 etc. — V. *cutreămbur¹*.

CUTRÍȚIR, vb. I (*cutriȥirđi*, -*rđt*, -*rđre*), cutreiera, «parcourir; explorer»: *acđđđ s' cutriȥirđ lóclul ntreg* (incepu să cutreiere tot pământul), PB, 439²⁰. V. *triȥir*. — < lat. *contribulare*.

CUTRIMBURĂRE, sf., pl. *cutrimburđrł* «action de secouer, de trembler, d'épouvanter», Dal, 75; *cutrimburđrea a lóclul...* *s' fđfeă cl'ndu drăclul lu-acđđđ turbărea afeă marea* (cutremurul pământului... se făcea cînd diavolul era cuprins de turbarea cea mare), Lum, V, 100. Sinonim: *trunduire*.

CUTRIMBURĂȚ, -*łă*, pl. *cutrimburđł*, -*le*, cutremurat, «secoué; tremblé; épouvanlé», Dal, 75; *lume cutrimburđł di pıngł'n'ł arđ'l* (lume înfiorată de nelegiuinți răi). — V. *cutreămbur¹*.

CUTRÓBAN?: nu *bđgđ pri cutróban nđllu nłnte di s' imnđ, cđ am' nă si zburăscđ* (nu pune pe... (?) noul născut (pruncul) înainte de a *pulea* umbla, căci întîrzie să vorbească), Lum, V, 119. — < ?

CUTRÓM, sm., fără pl. — v. *cutrém* — : *di fricđ ș' di cutróm* (de frică și de groază), Lum, II, 200; *nă s' astł'ł adıl'edıclul di cutróm* (de groază, nî se opri respirația), LP, 81. V. *cutrumurđzđ*. — Cu -*ó-* de la *trom* «terreur»: < *cutrém*.

CUTRÓV, sn., pl. *cutróve* (nord), cană; bidon, «burette à eau-de-vie» — v. *páyúr*: *cutróvł di arıkle* (cana de rachiu), Buril, 280; Lum, V, 77. — < alb. *kotróve* „brocca” = „vaso in terra cotta”.

CUTRUBĂȚĂ, sf., pl. *cutrubáte* și *cutrubăȚ* — v. *cođđđ-băturđ* — : *s' ligăná ca cutrubáte* (se legăneau ca codobature), BNA, II, 70; *hıl cđ cutrubáta fe nu sta fı'rđ s' minđ coăda-l'i* (ești ca codobatura care nu stă fără să miște coada ei). — Cf. și mgl. *coadărđbádarđ* (CapM, III, 74 și 301).

CUTRÚBUR¹, -ră, pl. *cutrúburi*, -re, turbure, «trouble», PScr, 206. — V. *cutárbur¹* și:

CUTRÚBUR² (nord), vb. I — v. *cutálbur*, *cutárbur²*.

CUTRUBURÁT, -tă, pl. *cutruburáf*, -le, turburat, «troublé; brouillé»: *di rlă cutruburát s' nu ti-aspárl* (de rlu turburat să nu te sperii), Réc, 50; *cáplu... cutruburát* (capul... tulbure), Cod, 121 b¹. V. *cutulburát*.

CUTRUÍÓMSE, sf., pl. *cutruíómsi* «l'espace d'entre le mur et le toit; niche dans le mur»: *u-ascúmsit lu cutruíómse* (ați ascuns-o în spațiul dintre zid și acoperiș). V. *culluyómse*. — Cf. gr. κουτουλουγ'όμς (Hris, 105). — < ?

CUTRUL'EÁŮĂ, sf., pl. *cutrul'éł*, grlu alb, «blé au grain rond et blanc», GEI, 134; LL, III, 221. — < κουτρολιά „~”.

CUTRUMURÉDZŮ (mi), vb. I (*cutrumurál*, -rál, -ráre): *di cu n'ífl l' cutrumurá'* (de cu mici i-a îngrozit), Cod, 17 b¹¹; *s' nu nă cutrumurá'mă* (să nu ne înfiorăm), Cod, 49². — V. *cutreámur¹*, *cutróm*.

CUTRUSÉSCU (mi), vb. IV (*cutrusíl*, -síl, -síre), tunde, «(se) faire couper les cheveux» Mih, 138. Sinonim: *tándu*. — Nu vedem nici o legătură semantică cu vb. *cutursescu*. — < ?

CUTÚLBUR (mi), vb. I: *yise láhtárode l' cutálburá sómnul* (vise înfricoșătoare li tulbură somnul), FI, II, 1, 2; *l' cutálburá mntea* (li turbură mintea), FI, II, 2, 3; PAnt, 253. — V. *cutárbur*.

CUTULBURÁT, -tă, FI, II, 7, 3 — v. *cutruburál*.

CUTUMÁG (Cl'isúra), sn., pl. *cutumádze* — sinonim cu *abél* —, PLit, 168; 169; *dl' rēea vīrsá kleute marl ca cutumádze* (ploaia vărsa (ploaia cu) picături mari cît pietricelele de joc), BNoI, 34. — O oarecare apropiere și semantică cu s. *člucumág*. — < ?

CUTUMÁS, sn., pl. *cutumásuri*, cocină, «soue, étable à porcs», Dal, 75; GEI, 134. V. *cumás* și sinonimul *cóčindă*. — < ?

CUTÚRBUR¹, -ră: *apa-i cutárburá* (apa e turbure), PB, 248²⁹ — v. *cutrúbur¹*. — Cf. dr. *cutárbur*, s. „supărare” (Maramureș: Sat-Șugătag).

CUTÚRBUR² (mi), vb. I (*cuturburál*, -rál, -ráre), tulbura, «troubler», Nic, 242; Gram, 238; *apa s' cuturburá'* (apa s-a turburat), PB, 248³¹. V. *cutrúbur²* și sinonimul *alăčescu*. — < lat. **eonturbulare*.

CUTURBURÁT, -tă: *apa cuturburátă* (apa turburată), PB, 248²⁷ — v. *cutulburát*.

CUTURĖÍ, -ġlōdn'e, pl. *cuturġeádz*, -ġlōdn'e, om fără socoteală, «hasardeux», PenB, V, 86. — Cf. și alb. *kuturġi* „azzardoso” etc. — < *cuturá*.

CUTURSÉSCU, vb. IV (*cutursíl*, -síl, -síre), debarasa, «(se) débarasser, (se) sauver», Dal, 75. — Cf. bg. *kurtulisvamă* „sauver”, sinonimul *ascáp* și ce menționez sub *cutursescu*. — V. *cuturisescu*.

CUTURSÍRE, sf., pl. *cutursírí*, debarasare, «action de se sauver», Dal, 75.

CUTURSÍT, -tă, pl. *cutursíl*, -le, scăpat, «débarassé; échappé», Dal, 75.

CUTURŮ, adv., cu toptanul, «à l'aventure; au petit bonheur», PÉtim, 10; *li ječlă pdzdré cuturá* (le-am tocmît cu ruptul). — Cf. și gr. κουτουροϋ „au hasard, à forfait”, alb. *ku-turá*, „alla ceca, alla ventura”, dr. *ghiotura* < tc. *guľeouturí* (1046) „forfait; tout ensemble, sans tenir compte du détail”.

CUTUVLÉSCU, CUTUVULÉSCU (mi) vb. IV, (*cutuv(u)lil*, -lil, -lire), tăvăli, «(se) rouler; (se) vautrer»: *tru s' nze s' cutuvléscu* (se tăvălesc în singe) CosP, 32. V. *cutăvöléscu* și *antăvöléscu*. — Cf. și gr. κουτροβαλίζω „culbuter, faire dégringoler”.

CUTUV(U)LÍRE, sf.; **CUTUV(U)LÍT**, -tă, Dal, 75 — v. *antăvölire*, *antăvölít*.

CUȚÁKE, sf., pl. *cuțá'ki*, ciochină, oblnce, «arçon du bât, deux pièces de bois cintrées qui sont disposées à l'arrière et en haut du bât — v. PDicț, pl. IX», Dal, 75; Mih, 137; GEI, 134; *l' i-kicá di cuțákea di sumár tástrulu cu fluril* (i-a picat (a agățat fără a cere voie)

de oblincul samarului traista cu galbeni), PB, 118¹⁹; *acășă fân'ile di cușă'kile a sâmarului* (agață frînghiile de ciochinele samarului), Cal. 1911, 200. V. *uredol'e* 1°. — Cf. gr. $\kappa\omicron(\upsilon)\tau\acute{\alpha}\kappa\iota$ ($\kappa\acute{o}\tau\alpha\kappa$ „entaille; hoche; dent”).

CUȚĂRE, sf., coacere — v. *coăfire*.

CUȚĂRE?: *si seămină [trăplu] tru cușere, med, va si anăstăsească doxăsit* (să semene corpul în ... ? ci, va învia glorificat), Cod, 66². — < ?

CUȚĂRE?, sf., CEI, 65 — formă necunoscută —, v. *cuție*.

CUȚĂR, sm., pl. *cuțări*, cuțitar, «couteliers»: *s' tradzē la cuțări ș' la luficēāf* (să tragi (să te duci) la cuțitari și la vânzători de puști), PB, 445³⁰ — formă cu fonetism -i- nepopular; forma normală: *cuțlar* sau *căputăr* < *cuțăt*.

CŪȚU-, prefix bisilabic grecesc, cu ajutorul căruia se formează compuse (cf. *căcu-*, *căta-* etc.), cum ar fi:

CŪȚU-BEĂRE, sf., pl. *cușu-bér* «action de buvotter», Dal, 75.

CŪȚU-BEĂU, vb. II (*cușu-biăt, cușu-biăt, cușu-beäre*), a legumi, a semi-bea, «buvotter» Dal, 75. — Cf. gr. $\kappa\omicron\upsilon\tau\omicron\sigma\pi\iota\omega$ „~”.

CŪȚU-BIŪȚ, -tă, pl. *cușu-biăt, -te*, care a semi-băut, «(cu) a buvotté», Dal, 75.

CŪȚUR, sm., pl. *cățuri*, butuc, 1°. *souche*; tronc d'arbre; bûche — v. *băbnic*; 2°. ignorant, buse — v. *lémnu* 2°, Dal, 75; Mih, 138; PScr, 206; DR, III, 729; GEI, 134; Mac, 57; PenB, IV, 61. — 1°: *si s' discărma pri un căfur di alân* (să se odihnească pe un butuc de alun), ArE, 8; *s' aruculiră... ca fivă căfur* (s-au rostogolit... ca niște butuci), PB, 309¹⁸; *cățurlu eăste ma n'ic di un băclum* (butucul e mai mic decât un buștean); *divarligalul di căfur ambilăf'i căscri gtoacă*, PLit, 349 — v. *alcină*; 2°: *cățur eăste* (e butuc, e prôt), PLit, 471; *lémnu ti dăsișl, căfur ti turndsl* (lemn te-ai dus, butuc te-ai întors). Sinonime: *băclum, klutăc*. — < $\kappa\omicron\upsilon\tau\omicron\sigma\upsilon\rho\omicron\nu$ „~”.

CŪȚŪȚ, sn., pl. *cuțute*, cuțit, 1°. couteau; 2°. carnage; massacre, Dal, 75; Nic, 242; Mih, 138; PScr, 206. — 1°: *l'i-intră cuțăllu lu hicăt* (cuțitul i-a intrat în ficat), PAnt, 36; *a cuțăllu nu-l'i si da cu bășlu* (cuțitul nu i se dă cu pumnul), PGr, 55; *nu-l'i sunt zboäre, ma cuțl'le* (nu-i sînt vorbe, ci cuțite), LP, 106; PAnt, 271; Bair, 104 (eronat: *cuțle*); *pri cuțăt sun* (sînt la cuțite), PLit, 471; *dzăăa tălă pri cuțute eoră* (toată ziua erau la cuțite, în încăierări), PB, 282³⁶; 2°: *Tărjil' va băgă cuțăt* (turcii vor începe măcel), Trib, II, 7-8, 22. V. *cățăt*. — < *cuțl't* < lat. **cutitus* (GDDE, 468), **cutitus* (DA: *cuțit*).

CUȚUTĂȘU, **CUȚUTIC**, **CUȚUTICŪ**, sn., pl. *cuțutășe, cuțutl'e, cuțutl'ce*, cuțitaș, «petit couteau», PB, 573; *trăpse apōla cuțutl'cllu* (apoi trase cuțitașul), PB, 343¹⁰.

CŪȚŪȚ, sf., pl. *căuă*, coajă de pline, «crouțe de pain», Dal, 69; Nic, 228; DR, II, 526. Sinonime: *coăje, coără*. — < alb. *kua* „crosta del pane”.

CUVĂRE, sf., pl. *cuvă'ri*, ghem, «peloton», Nic, 229. — Cu același sens *circulă* și

CUVALISTRĂ, sf. Sinonim = *gl'em*. — < $\kappa\omicron\upsilon\beta\acute{\alpha}\rho\iota$ „pelote”.

CUVĂȚĂ, sf., pl. *cuvă'f*, covată, 1°. *écuelle en bois* (sans couvercle) dont se servent les *cărvănări* (les muletiers) et, surtout, les pâtres: ils y émiettent du pain dans du lait; 2°. application médicinale; 3°. tromperie, Dal, 75; Nic, 229; PEt, 25 (< lat. *gabata*); CN, 171. — 1°: *picurărll'i din'icā pl'nea lu cuvătă cu lăpti* (păstorii dădă pîinea în strachina de lemn cu lapte); *l'l' din'icā 'nă cuvătă di lăpte* (i-a dădămit o strachină de lapte, [attît cît începe într-o strachină]), PB, 317¹²; 2°: *a călul l'i-băgă'm cuvăta* (calului i-am aplicat la burtă strachina de lemn drept ventuză — v. *guvătă*); *va-l'i bag cuvăta* (o să-i aplic strachina = o să-l dau dracului); 3°: *băgă-l'i cuvăta* (dă-l dracului = înșeală-l), PGr, 55 — cf. dr.: „Privighetoarea, prin cîntecul ei, a băgat sub covată pre ceilalți doi cîntăreți [mierla și grangurul]”, MOrn, II, 247. — V. *cărnělă*. — Cf. și alb. *govate* (GM, 127), *kuvalē* „madia”, gr. $\kappa\alpha\beta\acute{\alpha}\tau\alpha$ „écuelles de bois”, tc. *qavala* „cuvette en bois”.

CUVĂ', sm., pl. *cuvădz*, găleată, «seau», Dal, 75; GEI, 134; *cuvă'* nu avea la pușă (la puț nu era găleată) PB, 81^a. Sinonim: *ēlōtrā*. — < κουβῆς < tc. *qova* (985) „~”.

CUVĂȚICĂ, CUVĂȚICE, sf., pl. *cuvățife*, *cuvățice*, covățică, «petite écuelle de bois», Dal, 75.

CUVEALE, CUVÉLE, CUVÉL'E, sf., pl. *cuvéle*, *cuvél'e*, baniță, «boisseau», Nic, 229; AL 1903, 61. Sinonime: *alcēki*, *crindă*, *căllă*, *munzără*, *tăyare*. — < κουβέλι „~”.

CUVENDĂ, sf., pl. *cuvëndzt*, cuvînt; convorbire, «mot; conversation; causerie; discours», Dal, 75; Nic 229; nu scodse *cuvëndă* din gură (nu a scos vorbă din gură); 'nă sută di lire n cap *cuvëndă* (o sută de lire pe multe (exact) cuvîntul), PB, 188^a; di *cuvëndă* — *cuvëndă*, adūsīm di-amînte și trî isusire (din vorbă în vorbă, am adus de aminte (a venit vorba) și de logodnă) Caraf, 47; *cuvëndă* afeă a pūllor (cuvîntarea acea a păsărilor), PLit, 1050; PAnt, 65; *fe* . . . u-anvtrlēsti *cuvëndă* acși? (de ce . . . o sucești discuția așa?), PenB, IV, 121; Caraf, 35; *mutredă s' aḡlîngă lă'hile și cuvëndzile* (căuta să participe la vorbării și la convorbiri), PB, 283¹⁰. Sinonime: *umille*, *zbor*. — Cf. gr. κουβέντα < alb. *kuvē'nt* (pl. *kuvēnde*) „conversazione”.

CUVERTĂ, CUVÉTE, sf., pl. *cuvérft*, ibincă; cuvertură, «couverture (de lit); chabraque — v. *aștirnumintu*; pont (d'un navire)», Dal, 75; Nic, 229; *cuvérta* a cdlul (ibîncea calului), AL 1903, 83. — Cf. și alb. *kuverta*, gr. κουβέρτα < fr. *couverte*.

CUVÉT, sn.; CUVÉTE, sf., pl. *cuvét* (și *cuvéturi*), forță, «force; santé», Nic, 229; Mih, 138; Cod, 68 b⁵; *podte s' hîbă tri line un cuvél* (pentru tine poate să fie o forță); *om fl'ră cuvéte* (om fără putere). Sinonime: *điname*, *forță*, *putăre*. — Cf. și alb. *kuvel* < tc. *qovvet* (976) „force”.

CUVINTÉDZŪ, vb. I (*cuvintăi*, -lăt, -lăre), cuvînta, «parler; causer», GrS, III, 93-95. V. *acuvintédzū* și sinonimul *zbura'scu*. — Cf. gr. κουβενηζω < alb. *kuvēndonj* „parlare”.

CUVÓS, -voăśă, pl. *cuvóșl*, -voăse, găunos?, «caverneux?, obscur?», PhOr, II, 455 („„usuratic” < κοῦφος „frivole”); *căse cuvóse* (case întunecoase?), Cod, 21 b¹⁸. — În aromână circulă cuvinte ce încep cînd cu c-, cînd cu g-: *cădăife* și *gădăife*, *cămilă* și *gămilă*, *cuștavăr* și *guștavăr*, *cuvătă* și *guvătă* etc. Această realitate fonetică ne-ar putea îndreptăți să credem că acest *cuvós* e un derivat din *guvă* — cf. *cuvutós*.

CUVŪCL'Ū, sn., pl. *cuvăcl'turi*, baldachin, «baldaquin», Dal, 75; Nic, 229. — < κουβούκλι „~”.

CUVURĂȚ', -đoăn'e, pl. *cuvurăđădz*, -đoăn'e, darnic, «galant; génereux». Sinonim: *đu-mérli*. — < tc. *khovarda* (553) „~”.

CUVURĂȚL'KE, sf., pl. *cuvurăđl'tl*, dărnicie, generozitate, «galanterie». — < tc. *khovardalyq* (553) „~”.

CUVUTÓS, -loăśă, pl. *cuvutóșl*, -loăse, scobit, «qui est creux comme une écuelle», Dal, 75; Nic, 225. — Gr. γκουβουτός (Hris, 344). — < *cuvătă*.

CUZMICĂN, -nă, pl. *cuzmicăn't*, -ne, laic, «mondain»: *am mîne treăm un afēndu, ma l-u ntricūl șă cuzmicăn'llor* (dar eu eram un preot, însă am luat-o și înaintea laicilor), Cod, 45¹⁸ — sintactic, construcția din acest citat e defectuoasă, pentru că vb. *ntricūl* cere un complement drept, un acuzativ; normal ar fi fost: *mî l-u ntricūl șă afeă a cuzmicăn'llor* sau *ma l'i ntricūl șă cuzmicăn'll'i*. — < κοσμικός „mondano, profano, λαϊκός” (Somavera, I, 193).

Ç

ÇĂCÔR, sn., picior, PSer, 206 — v. *çiçlôr*.

ÇĂHTISÊSCU, -SÎRE, -SÎT, Nic, 548; Mih, 113; PSer, 206 — v. *çihtisescu*, -sîre, -sîl.

ÇĂLĂSTISÊSCU, vb. IV, Nic, 545 — v. *çilistisescu* și:

ÇĂLTISÊSCU, vb. IV, a se sili, Mih, 113; s' este că si aũ *çăltesilă* (dacă e că s-au îngrijit, că s-au silit), Cod, 16²⁶ — v. *çalăhtisescu*, *çilhtisescu*, *çilistisescu*.

ÇĂLTISÎRE, sf., pl. *çăltisiri*, silință, «assiduité; soim», Mih, 114; nu nă si ndulfeăște *çăltistrea* (asiduitatea nu ni se îndulcește), Cod, 25 b¹⁰. — V. *çilistisire* și *frundixire*.

ÇĂRTĂCĂȚĂ, sf. pl., certuri, «querelles»: *dădă si s' făcă çărtăcădă* (alții să se facă certați sau alții să facă certuri), Jb, I, 30 (IV²⁶). — Suspectă e și forma, suspectă transcrierea, suspect și citatul. — < „von lat. *eertare*” (Jb, I, 75).

ÇEAC! «imite le bruit d'un choc»: *ahurhi s' bătă cu çlôcu: çeac! çluc!* (Începu să dea cu ciocanul: ceac! ciuc!), PB, 482¹⁶. — Cf. tc. *tehaq* (461) „*œ*”.

ÇEĂCAL, sm., pl. *çeăcal'i*, șacal, «chacal», Dal, 54; Nic, 544; Mih, 112. V. *çicdle*. — < tc. *tehaqal* (471) „*œ*”.

ÇEACÎR, -ră, pl. *çeacîr'i*, -re, ceacîr, «qui a l'oeil vairon», Dal, 54; Mih, 112; *tine î' fușl çeacî'r* (tu ți-ai fost (tu ești) ceacîr), Cal, 1912, 48; *çeacîr'lu tine mutredăști ș' mine veăde* (ceacîrul se uită la tine și vede pe mine). V. *striôcl'lu*. — < tc. *tehaqyr* (461) „*strié*”.

ÇEĂCRĂ, sf., pl. *çeăcre*, fierărie, «feronnerie, tout objet de fer», Mih, 103; 113. Cîrculă asociat cu *băcră*: *çeăcră-băcră* (fierărie-arămărie). — < ?

ÇEACȘIRI, sf. pl., ceacșiri, «large pantalon de toile des Turcs», Mih, 113. — V. *çișiri* și gr. *τχιαντζιλια* ('Ηπειρος, IX, 52, v. 1568).

ÇEĂCEA, invar., folosit în locuțiunea *çeăcea(la)-măceala*, țândări, «esquilles, éclisses; vétéilles», GrS, II, 397. — < sl. *česna* „Hindertand”.

ÇEĂCIŪ, sm., fără pl., fel de dans, «sorte de danse (à Sămărina)»: cu *fă'ră çeăcîŭ* (cu fără dansul *çeăcîŭ*), Pant, 157; BNA, II, 4; 70; 132. — *Çeăcîŭ* a fost un revoluționar aromân contra Imperiului otoman (PenB, III, 124. — Cf. și Lum, II, 269). — V. *Çeășŭ*, *çeășŭ*.

ÇEĂDRĂ, sf., pl. *çeădre*, cort, Mih, 113 — v. *çidî're* și alb. *çadrë*.

ÇEĂFĂ, sf., pl. *çeăfe*, ceafă, «nuque», Lum, I, 179. Sinonim: *zvěrcă*. — Cuvînt suspect. — V. *keăfă*.

ÇEĂHRÊ, sm., fără pl., aspect, «aspect; mine», PenB, VI, 140; *bulădă a făfă'l'el ca çeăhrêlu a lillçilor* (culoarea feței ca aspectul florilor), PenB, VI, 138. V. *măste*. — < tc. *tehehrê* (482) „visage; mine”.

ÇEĂI, sf., pl. *çel*, ceai, «thé», Dal, 50; Nic, 548; Mih, 113; Pîm, I, 143. V. *lîpă*. — În munții Pindului, la altitudini de circa 2 000 m și pe versanturi însoțite și pietroase — cum e versantul sudic al muntelui *Vasillfa* (Avdela, Breăza) —, crește o plantă numită *çeăi*,

care are o aromă plăcută și puternică, asemănătoare celei a florii de tei. — Cf. gr. *τοῦτ*, alb. *čaj*, tc. *tchal* etc.

CEAKÉT, sn., GrB, 1, 14; *čekéllu l'i-u muşedl* (vesta li e frumoasă); cu *čekéllu strl'mu pri trûplu ca vlâslâr* (cu vesta (ilicul) îngustă pe corpul ca vlâstar), Lum, II, 350; BNA, IV, 100. — V. *čikét* și sinonimele *ilêke*, *sârcăcêe*, *şurtică*: *čekéllu* aparține portului femeiesc, iar *ilêke*, celui bărbătesc.

CEALĂHTISÊSCU, vb. IV, Mih, 113 — v. *čilihtisescu*.

CEALFAĞI, sm., pl. *čevalyağadz* (nord) — sinonim cu *avylulğı*, *kimaniğı*, *saseğı*. — < tc. *tehalghydjy* (463) „musicien”.

CEALÍSTRĂ, sf., pl. *čeallstre*, fierul lung al plugului, «coutre», CFr, 105. — < ?

CEALÍ'C, sm., pl. *čeall'fl*, stejar, «(bois de) chêne — v. *cupdêlû*», Mih, 104. — Cf. tc. *tchaljy* (464) „broussaille”, bg. *čalija* „buisson”. — < tc. *tehamlyq* (465) „pinîere”.

CEALÍ'ME, sf., pl. *čeall'n'l*, sabie, «épée»: *Târcul cu čeall'me* (turcul cu sabie), PenB, V, 87. Sinonime: *apdâ¹* și *coârdâ²*. — < tc. *tehalym* (464) „côté tranchant de l'épée”.

CEĂLMĂ, sf., pl. *čedlme*, cealma, «turbans», Dal, 50; Mih, 113; «*şl-leagă čedlmă năo* (îşi leagă cealma nouă), BaŢN, 3. Sinonime: *člpă*, *sârlike*, *şirvêl*. — Cf. alb. *çallë'm*, *čállmë* „turbante”, bg. *čalma* etc. — < tc.

CEĂLPĂ, sf., Mih, 113; **CEĂLPU**, sn., Mih, 150 (sub *disčedlpu*), pl. *čedlpe*, pas, «pas». — V. *čedpă*.

CEĂM, sn., pl. *čedmurl*, castron de pământ, «grande casserole de terre», Mih, 114. — Cf. alb. *čamçê* „piccola otre per acqua”. — < ?

CEĂMĂUNĂ, sf., fără pl., conflict, «conflict; scandale»: *si-află pri čeamăună* (se aflau în conflict), BNA, II, 24. — Cf. srb. *čama* „ennui, langueur” (și *čedună*). — < ?

CEĂMCU, **CEĂMCEA**, sn., pl. *čedmcurl*, fel de dans, «sorte de danse chez les Aroumains du Pinde», Mih, 114; *čedmcul trdže* (trage hora *čedmcul*, e în capul dansului *čedmcul*), PAnt, 298; BNA, I, 126; *la num' nu-s čedmcurl tu ubór* (la nunți nu sînt în obor (curte) dansurile numite *čedmcurl*), Pant, 157; BNA, II, 2. — Ca și altele — exceptînd dansul *cor¹* —, și acest dans, curent și la greci, se caracterizează prin aceea că numai cel (sau cea) din capul horei dansează propriu-zis — exact ca la albanezi, de la care a fost împrumutat, și anume de la albanezii din *Čeamărta*, denumiți *Čedmi* — pentru care cf. și 'A *νδρ*, 382 — (tc. *tcham* (464) „(sa)pin”, bg. *čamû*, gr. *τσάμι*).

CEĂMCEACI'ZĂ, sf., pl. *čeamčeaci'ze*, saciz, «mastic, résine du lentisque; colophane», Dal, 54. V. *samsaci'ze*. — < tc. *teham* (464) „săpin, pin” + *saqzy* (658) „résine”.

CEĂMERRU, sm., venin, PScr, 206 (*čă'merru*); CEL, 85 — v. *čémir*.

CEĂM'NE, sf., pl. *čedmn'e*, dropie, «outarde», Mih, 134. — < alb. *čamë* „ελδος πτηνωύ” (Hr, 443).

ČEĂNDĂ, sf.: *čeándă li câr'rtl* (ghiozdan pentru cărți), Fl, II, 2, 4; PAnt, 254 — v. *čedântă*.

(**ČEANĞIŢŪ**), -cie, pl. *čeanğil*, baiaderă, «(Tzigane) danseuse, bayadère»: *si fr'ndzi ca čeanğle* (se mîlădie ca baiaderă), GrS, II, 206; 244. V. *činğle*. — < tc. *tehengul* (476) „chan-teuse et danseuse publique”.

ČEĂNTĂ, sf., pl. *čênst*, geantă, «gibecière; carnassière; pochette; serviette», BNA, II, 84. V. *čeándă*. — Cf. gr. *τσάντρα*, alb. *čântë* etc. < tc. *tehanta* (45) „sac”.

ČEĂP, sm. (pl. *čedki?*), băț de joc, «petit bâton employé dans un jeu enfantin» PLit, 101. — În albaneză: *čap* „cane di caccia”; *čap* „passo”. — < ?

ČEĂPĂ, sf., pl. *čéape*, pas, «pas — v. *čedlpă*», Fr, I, 127; Lum, I, 190; Cal. 1911, 146; Al. 1927, 6 Trib. IV, 5-6, 4; DR, II, 552; *feđe doăă čéape nlpól* (a făcut doi pași, înapoi), PB, 323²⁰; *pln' lu-aytr'e nu-s daŭ' čéape* (ptnă în (la) vie nu-s doi pași), Fr, II, 231; BNA, III, 86; 165; *dúpă dzdže čéape un dltu om ll'l vedde* (după zece pași ti vede un

alt om), GrB, 143; *s' priimnă cu cădpe n'ifi* (se plimba cu pași mici), PenB, VI, 19; *mi, priimnă misurl'ndalul cădpile* (mă plimbam numărînd pașii), Fl, I, 5, 3. Sinonime: *drîșel'edăd, pas*. — Cf. alb. *çap* „paso” < tc. *tehap* (455) „mesure; dimensions”.

CEAPCIN, -nă, pl. *ceapcî'n'l, -ne*, ceapcîn, «vagabond, fripon, vaurien», Dal, 50; Mih, 114; PANT, 414. — < tc. *tehapqyn* (456) „~”.

CEAPCINLI'KE, sf., pl. *ceapcînl'ki* «débauche; friponnerie; malignité», Dal, 54; Mih, 114. — < tc. *thesapqynlyq* (456) „~”.

CEAPKÉN, sn., pl. *ceapkéne* «espèce de cundășă — v. Pîm, I, 127: *ceapkén cu ibrisime* (ilic cu ibrișim), FIP, 32. — V. *cipkén*.

CEAPRÁKE, sf., agrață — v. *čipráke, člupráke*.

CEAPRÁZ, sn., pl. *ceapráze, ceapraz*, «ganse — v. *čállán*; plaque d'argent: cu *ceaprázile* ca soare (cu ceaprazurile argintii strălucitoare ca soare), UnivL, XLV, 275; BNA, V, 43. — În greaca epirotă: *ταπαράζι*, „tunica latronum orbiculis argenteis ornata” (Passow, 637; 84); „Les armatoles portaient pour ornement, en même temps que pour défense de leurs genoux contre les balles, des plaques légèrement concaves d'argent ou de tout autre métal, fixées par des cordons et qu'ils nommaient „*tsaprasia*” (*ταπαράσια*)”, Fauriel, I, XLV; I, 44; 98. — < tc. *tehapraz* (456) „écharpes qui se croisent; gilet brodé et à gros boutons d'argent”.

CEARĂ, sf., pl. ?, guturai, «rhume de cerveau», Mih, 103. Sinonim: *rémd*. — < alb. *e çarë* „fessura, lésione”.

CEÁRCU, sn., pl. *čedrcul*, trăgaci, «articulation, partie d'une machine; gâchette, piège», Dal, 50; Nic, 548; Mih, 114; PScr, 206; Al. 1903, 21; *băgă' ml'na pri čedrcu s' trăgă* (a pus mina pe trăgaci ca să tragă), PB, 4004; *sculă' čedrcurile* (ridică cocoșii de la armă), GrB, 225; PANT, 230; *lăplu cădză tu čedrcu* (lupul căzu în bătaia armel, în cursă), Jb, II, 30. — Cf. și alb. *çark* „cane del fucile” < tc. *teharq* (459, 469) „partie d'une machine”.

ČEARÉ, sm.; **ČEARÉE** (nord), sf., pl. *čearél*, mijloc, «moyen; remède», Mih, 114; PLit, 779; *mașl un čearé eáste* (e numai un mijloc), PB, 2812; *lă află' čearélu* (le-a găsit soluția), PenB, IV, 42; Caraf, 5; *va l'l-află'm vl'ru čearé a lăcrlul* (chestiunii îi vom găsi vreo soluție), Caraf, 57; *s' află vl'rnă čearéi* (să găsească vreun mijloc), Lum, III, 382; *nu-l čearée tra s' lu scodă* (nu e chip ca să-l scoată), BațP, 26; *u-adăfe tu čearée-l'* (o aduce în fire-i), Caraf, 53. Sinonim: *tróp*. — Cf. și alb. *çarë* „rimedio”, gr. *ταπαές* (Kpoc, II, 116) < tc. *teharé* (459) „moyen”.

ČEARKE, sf., pl. *čérki*, briceag care se închide, «canif qui se replie dans sa gaine», Mih, 114. Sinonim: *custără*. Același cu *čedrcu*? — < tc. *teharq* (462) „~”.

ČEARPÉR, -ră, pl. *čearpér*, -re, zbîrlit; nebun, «bourrifié, hérissé; déraisonnable»: *ca ánd čearpéră* (ca o zbîrlită nebună), Fl, II, 5, 4. — Cf. tc. *teharpara* (463) „espèce de castagnettes en bois”.

ČEAŠAV¹, adv. înfiorător, «épouvantablement»: *arujlă čeášav álfi dol cal'i aș* (alți doi armăsari au nechezat înfiorător), PA, 343. — V.:

ČEAŠAV², -vă, pl. *čeášav*, -ave, înfricoșător, «effrayant, épouvantable», Dal, 54; *álbu, čeášav di álbu* (alb, înspăimîntător de alb), Fl, I, 5, 5; *nutrlă fricoáșă și čeášavă* (privire înfricoșătoare și înfiorătoare), Fl, II, 3, 5. — V. *čeášă*.

ČEAŠCĂ, sf., pl. *čéști*, ceașcă, «tasse», Nic, 550. Sinonim: *filjeándă*. — < bg. *čaška* „petite verre”.

ČEAȘŪ, sm., pl. ?, groază, «effroi, épouvante; terreur», Dal, 54; WTh, 59; *áre băgădă čeášlu tu plălu a Negotinul* (a pus groaza în plaiul Negotinului), Lum, V, 213; *ti loá čeášlu di frică* (de teamă, te apuca groaza), PB, 676; *siml' čeášlu* (simți groaza), Fl, II, 5, 5. Sinonime: *aspármă, cutróm, dátă, lăhlár*. — Un vestit armatol (revoluționar) aromân se numea *Čeášă* (VNouă, XIII, 139) — v. *Čedělă* (același cu *Čeášă*). — < ?

CEATĂ, sf., pl. *će*te, ceată, «troupe; bande; groupes», Dal, 54; Mih, 104, CEL, 86; *čedťa di furt* (ceată de hoți), Lum, II, 74; *vidžurá čělili di ctn'i* (văzură haitele de cîini), PLit, 767. Sinonime: *blúke, lăťđ*. — Cf. alb. *čelē*, tc. *čehélé* etc. < bg. *četa* „bande”.

CEAT-PÁT, invar., ceac-pac, ceat-pat, «comme ci, comme ça», PLit, 471; *čeat-pát, li nviťđ turťštile* (ceat-pat, le-a învățat cele turcești, limba turcă). — Cf. alb. *čatra-patra* < tc. *tehatra-páttra* (457) „parler une langue tant bien que mal”.

CEATRAFÍL, sm., pl. *čeatrafíl'i*, greier, «grillon», Dal, 54; *čeatrafíl'i apárn'itrđ si-šl cl'ntđ* (incepură să-și cînte greieri), Fl, II, 5, 6. Sinonime: *carcalédžú* etc. — Cf. tc. *čehetřfil* (467) „parler une langue avec difficulté et incorrectement”.

ČEAUNĂ, sf., pl. *čedunc*, schelălăit, «clabaudage; jappement; hurlement», Mur, I, 44. — V. *nčiuńedžú* (și *čeamđúnđ*).

ČEAUŠÉSCU, -șească, pl. *čeaušéšť*, -șești, de ceauș, ceaușesc, «de sergent», Dal, 54. — V. :

ČEAUŠŮ, sm., pl. *čeaušť*, ceauș, «sergent», Dal, 54; Mih, 114. — < tc. *tehaoueh* (465) „...”.

ČÉFLĂ, sf., pl. *čěfle*, coajă, «pelure; écale», Dal, 50; GrS, II, 397; PLit, 113; 'nă *čěflđ di alunđ* (o coajă (învelitoare) de alună), PB, 102³⁹. V. *cođje, cođrđ, flđđđ*. — Cf. și gr. *τσέφλι* < bg. *čehľľ* „savate”, vsl. *čehľ* „velamen”.

ČELEPÍŮ, sm., pl. *čelepíl*, celibiu, «seigneur; gentil-homme», Nic, 548. V. *čilibi*. — Cf. și gr. *τσλεπιής* < tc. *tehelébi* (473) „...”.

ČÉLNIC, sm., pl. *čělniř*, celnic, mare proprietar în turme, «grand propriétaire de moutons et chef de tribu ou de plusieurs familles», Dal, 50; Nic, 549; Mih, 103; GrS, I, 209; CEL, 86; BNA, I, 139; PLit, 850; 935; *čedťa di čělnic* (fata de celnic), PB, 398¹⁹; *Armđ'nlu, ři-ođřđn s' hľbđ, ľul pri čělnic va ři-u-adđđ* (aromănuľ, ři sárac sá fie, tot a celnic se va comporta, va aráta), PLit, 429; PAnt, 5 — v. *al'ľđ, đicun'eđř; earđ ľuť čělniř, cu cupľi ninu-miřđle* (toți erau celnici cu turme nenumárate), BNA, II, 74. Sinonime: *kihđlé, scutél*. — Cf. și gr. *τσέλιγκας* „chef de bergers”. — Acest titlu de *čělnic* aparține numai vieții păstorești, nu ři celei cărăvănărești. Pînă mai ieri, celnicul a jucat roluri importante în existența etno-socială a aromănilor, atît ca administrație ři conducere, cît ři ca apărare ři întărire. — [„*Tečelenk*, distinction militaire créée en 1526 après la bataille de Mohacz, gagnée par les Turcs contre les Autrichiens; on la porte au turban, mais seulement à l'armée...”], PHist, II, 245 — apud Dohsson, III, 427]. Pînă pe la finele secolului al 19-lea, mai numai celnicii purtau *řirvéle* în jurul căciuilor lor ca un fel de turban — v. *bálľu, căřľ'm, řirvét* 2°. — Cf. și Heuzey, 272—273. — < vsl. *čelínikđ* „praefectus”.

ČÉMIR, sm., fără pl., venin, «1°. poison, venin; amertume; 2°. grande quantité (de mets, de plats, de pain etc.) qui soit... fatale», GrS, I, 209. — 1°: *řármác ř' čémir s' ľl ři řáčđ mľčđrea* (venin ři otrăvă sá ři se řáčđ mľncarea); 2°: *mľčđ'un čémir* (a mľncat mult = řáčđ-i-s-ar otrăvă ľ), PGr, 64. V. *čeamerru, čłómir*. — < vsl. *čemerľ* „venenum”.

ČÉNGÍŮ, sn., Mih, 103 — v. *čingěl'ľđ*. — < tc. *tehenk* (475) „espèce de harpe”.

ČEP, sn., pl. *čěpurl*, cep, «bondon», Mih, 103; *ľ'eđ ř' čěplu di bđte* (ia ři cepul de butoi), Lum, II, 243; BNA, III, 52. Sinonime: *canéľđ, ľil*. — < bg. *čepŮ* „bondon; bouchon”.

ČEPCUÉSCU, vb. IV (*čepcuľ*, -uľ, -uľre), pișca, «piquer, pincer», CAR, 180. Sinonime: *kľpín, kľřcu*. — < ?

ČERĐÁKE, sf., cerdac, PAnt, 414 — v. *čřřđke*.

ČERÉIE, sf.: *čeréľa-a čľupócul*, șoldul calului, «la hanche du cheval», CFr, 103. — < ?

ČÉRGĂ, sf., pl. *čěřdzi*, cergă, «gros tapis de laine sans flocon; couverture; tente», Dal, 50; Mih, 104; CN, 174; PIm, II, 10; 206; *čđ mi-anvđleđm cu čěrga-a ľa* (eu mă înveleam cu cerga ta), LP, 74; PAnt, 274; Bair, 110; *ánđ čěrgđ di řin'eđc* (o cergă de promoroacă),

PB. 172²⁴. V. *ĉlörgă* și *lëndă* 2°. — Cf. și gr. *τσέρρα* ('Ανδρ, 383), bg. *ĉerga* < tc. *tehergué* (470) „tente légère à deux poteaux”.

ĈERNÎCE, sf., PLit, 512; CEI, 86 — v. *ĉirtĉe*, *ĉirnĉlă*.

ĈĖRNU, -nă, pl. *ĉĖrn'i*, -ne, mohorit, «sombre; obscurci par les nuages»: *loămna ĉĖrnă* cl'ndu s' yîndă (clnd să vie (clnd va veni, de-ar veni) toamna mohorită), BNA, I, 40. V. *nĉĖrnu* — < bg. *ĉerno* „(en) noir”.

ĈETCĂ, sf., pl. *ĉĉlĉe*, peric, «brosse», Mih, 104; CEI, 86. Sinonime: *ĉl'rĉe*, *vărfă*. — < bg. *ĉetka* „~”.

ĈIBUCĂ, **ĈIBŪKE**, sf., pl. *ĉibăŃe*, *ĉibăki*, Mih, 115; Nic, 552 — v. *ĉlubbăke* și alb. *ĉibăk* „pipă”.

ĈICĂLE, sf., pl. *ĉică'l'i*, Nic, 544 — v. *ĉĖacal*.

ĈICĂLĖSCU, vb. IV (*ĉicăllĉl*, -llĉl, -llre), flecări, «bavarder; verbiager; jaboter», Nic, 551 (< lat. *ciacda*). — Cf. și it. *cicalare* „parlar troppo”. — < ?

ĈICĂNĖSCU (*mi*), vb. IV (*ĉicănĉl*, -nĉl, -nĉre), zvĉicni, «1°. battre fortement, palpiter; 2°. devenir bizarre, toqué, fou», Dal, 54, CEI, 86. — 1°: *arăna n'i-ĉicănĖăŃle* (rana îmi zvĉicneŃte tare) — v. *ĉlăcut*; 2°: *va s' ĉicănĉl di cap* (s-o fi smintit la cap) — v. *ĉicnĖescu*, *ĉicărdisĖescu*. — < bg. *ĉuknuvamŃ* „donner un choc”.

ĈICĂNIRE, sf., pl. *ĉicănĉrl* «fort battement; toquade, folie», Dal, 54. Sinonim: *ĉicărdisĉle*.

ĈICĂNĖT, -lă, pl. *ĉicănĉl*, -le, lovit cu leuca, «dérangé, toqué», Dal, 54; PLit, 471; 787; *ĉi nun va ĉicănĉllu* (ce naŃ vrea nebunul), Lum, IV, 147; *n'i-l mĉncără cl'n'ĉl'i*, *ĉică-n'ĉl'i* (mi-l mĉncară (mi-l uciseră) clĉinii, smintiĉii), GrB, 2, 32; BNA, IV, 135. — V. *dălu n cap, zărlu*.

ĈICĂRDISĖSCU (*mi*), vb. IV (*ĉicărdisĉl*, -sĉl, -sĉre), sminti, «troubler; rendre fou, devenir fou», Dal, 54. Sinonime: *ĉicĉisĖescu*, *ĉiĉtisĖescu*, *ĉildisĖescu*, *ŃiŃirdisĖescu*. — < alb. *ĉakĉrdi-sem* „impazzire”.

ĈICĂRDISĖRE, sf., pl. *ĉicărdisĉrl*, smintire, «dérangement d'esprit», Dal, 54.

ĈICĂRDISĖT, -lă, pl. *ĉicărdisĉl*, -le, smintit, «qui a l'esprit troublé», Dal, 54; *ca ĉicărdisĉl di mĉnte* (ca smintit la mĉnte), Velo, 12; PANT, 323; BNA, V, 98. — V. *ĉicănĉl*, *Ńarăfăra*, *lul*.

ĈICĂRICĂ, sf., pl. *ĉicărĉlĉe*, Mih, 115; *arăzbăllu Ń' ĉicărĉică* (războiul de Ńesut și rodan), Lum, II, 180; BNA, III, 76 — v. *ĉicrică* și sinonimul *arutĉĖăăă*.

ĈICĂTĖSCU, -tĉre, -tĉt, Nic, 544, clăcănĉ — v. *ĉlucutĖescu*, -tĉre, -tĉl.

ĈICĂMAC, sm., pl. *ĉicămăŃi* (sn.: *ĉicămăŃe*), amnar, «briquet», Nic, 545. Sinonim: *amneăr*. — < tc. *tehaqmaq* (461) „~”.

ĈICĂMACĂ, sf., pl. *ĉicămă'fl*, gang, «recoin; couloir, passage», Dal, 54; *ĉicămacă pōndă* și *arcuroăăă* (înfundătură pustie și friguroăăă), Fl, I, 5, 4; *si-ascămŃe lu ĉicămacă* (s-a ascuns în gang). — Cf. tc. *tehaqmaq* (462) „enfoncer”.

ĈICĂMIĖĖ, sm.; **ĈICĂMIĖĖE**, sf., pl. *ĉicămiĖĖădz*, *ĉicămiĖĖĉl*, sertar, «tiroir; comptoir», Nic, 551; Mih, 115. — Cf. și alb. *ĉekmezĉĉ* „cassette” < tc. *tehekmedĉĉ* (472) „tiroir”.

ĈICĂNĖSCU (*mi*), vb. IV: *di mĉntĉl părăă si ĉicnĉl* (parcă se scrĉntĉ la mĉnte), RA, 102; BNA, II, 42 — v. *ĉicănĖescu* 2°.

ĈICĂNIRE, -nĉt, Dal, 54 — v. *ĉicănĉre*, -nĉl.

ĈICRICĂ, sf., pl. *ĉicrĉlĉe*, cicric, PIm, II, 202 — v. *ĉicricke*.

ĈICRICĉĉ, sm., pl. *ĉicricĉĖădz*, care face cicricuri, «qui fait ou qui vend des tourniquets», Dal, 54; Mih, 115. — < tc. *tehyqryqdĉĉ* (487) „tourneur”.

ĈICRICOÁN'E, sf., pl. *ĉicricăăn'e*, sĉrlĖează lute, «toupie qui tourne très vite», Dal, 55. Sinonim: *Ńărlăă*. V. *ĉicrikĉn'e*. — < *ĉicricăă*.

ČICRIKE, sf., pl. *čicríkí*, cicric, «tourniquet; rouet», Dal, 55; Nic, 545; PAnt, 243; PIm, I, 141—151; *ună čicrică se turfed di singură* (un cicric care torcea de singur), PB, 266¹; *čicrikle nu ăură* (cicricurile nu ăură, nu sfirle), Fl, II, 2, 4; PAnt, 255. V. *čicrică*. — < tc. *tehyqyq* (487) „rouet”.

ČICRIKÉN'E, adj., pl. *čicrikén'í*, ca un rodan, «qui tourne comme un tourniquet»: *ună sfărlă čicrikén'e* (o sfirlează ca un cicric), Fl, I, 6, 3.

ČICTISÉSCU, vb. IV: *di mînte va-n'í čiclisescu* (mă voi sminti la mînte), PLit, 834 — v. *čiclisescu*.

ČICUTEALĂ, sf., pl. *čicutél'í*, socoteală, «calcul, compte», CŞc, 54; CBiog, 29. Sinonime: *isăpe*, *luyaryeazmó*. — < ?

ČICUTÍ, -lă: *di ūrsă čicutí* (mîncat de urs), Lum, V, 157 — v. *čicucutí*.

ČIČEKE, sf., pl. *čičékí* — sinonim cu *flodără*, *lălădă*, *lillče*. — < tc. *tehtehék* (483) „fleu”.

ČIČEROANĂ, sf., pl. *čičeroáne*, năframă albă, «fichu blanc que les vieilles femmes lient sur leur tête autour de la čupăre» (fărşeroţi), CST, I, 65; CŞc, 12; CFr, 23; 86; CN, 164 şi CAR, 330 (< **kíčeră*). — V. *čičiroán'e* şi *bálju*. — < ?

ČIČLÓR, sn., pl. *čičlóre*, picior, 1°. pied; pas; cuise; 2°. prêt; 3°. agitation; 4°. fuite; 5°. poursuite; 6°. rivaliser de vitesse; 7°. éloignement; 8°. s'enfuir follement; 9°. tromperie; 10°. descendant; 11°. diable; 12°. hiéroglyphe», Dal, 54; Mih, 115; PScr, 206 (*čččlór*); PAnt, 416. — 1°: *šideá mpádí cu čičlóríu un píslí alántu* (şedea jos cu piciorul unul peste celălalt), PB, 20¹; *nu s' dispărşá níŕi un čičlór di nls* (nu se despărşea de dînsul nici un pas), PB, 178¹¹; *hírbém un čičlór di carne* (fierbem un arm de carne) — v. *ármu*; 2°: *tuŕ híŕi pri čičlór* (toţi sintem gata) — v. *élmú*; *tuŕ s' aflără pri čičlóre* (toţi apărură pregătiţi, gata de orice acţiune), Lum, IV, 134; 3°: *cu čičlóríle... deáde* (dete... din picioare, se agită), Lum, III, 10; BNA, III, 16; *múscá tí ml'că di dá čičlóríle?* (te pişcă musca de te agită?); 4°: *fríca ŕ' da čičlóre* (spaima ũi dă picioare bune de fugă), PLit, 497; *tútúnea... poáti s' fáčá čičlóre* (e posibil ca tutunul să o tulescă, să dispară, să fie furat), CalGrB, 45; *'ší-lo čičlóríle díná-númírea* (şí-a luat picioarele pe umăr ca pe o traistă = a plecat, a fugit), PLit, 472 — v. *lástřu*; *l'í-ŕlócáč čičlóríu* (e lute de picior, fuge repede) — v. *ŕlócáč* 3°; 5°: *u lo n čičlóre* (o luă în urmărire), PLit, 471; *l-lodără n čičlóre* (il luară în urmărire), PB, 154¹²; 6°: *nu tí-acáŕá cu míne, cá va tí fáč čičlór di lépure* (nu te prinde cu mine, căci te voi întrece, te voi face de ris) — v. *lépure*; 7°: *lo čičlór* (se îndepărtă, a ajuns departe), PGr, 43; 8°: *'ší-lo míntea lá čičlóre* (şi-a pus mîntea la (în) picioare, a pornit-o în neştire, în voia picioarelor) — cf. şi PB, 358¹⁵; 9°: *sí-acáŕá' váľpea di páťurli čičlóre!* (vulpea s-a prins de toate cele patru picioare! = vulpea a căzut total în cursă), PB, 178²²; 10°: *el eáste čičlór di scámnú* (el e picior de tron = el e descendent de împărat), PGr, 43; 11°: *acłó l-plmse afél cu un čičlór* (acolo l-a împins cel cu un picior, diavolul), PGr, 43; 12°: *čičlóre di gál'ín'í* (picioare de găini: scrisoare sau literă ce par a fi ieroglife, semne ilizibile), PGr, 43 — v. *zgrlmátúrá* şi dictonul latin: „*Él scri inscique na giarina* (Scrie come una gallina)”, Alton, 47. — V. *člór* şi *člun'í* 3°. — Cf. şi *dr. cicioare* (VicC, 171). — Cf. gr. *πόδι*, alb. *k'émbe*, bg. *noga*, tc. *alaq.* — < lat. *petiolus* „petit pied”.

ČID'ÍC, sn., pl. *čid'íŕe* large pantalon des paysans d'Albanie», CFr, 23 („un fel de pantaloni”, asemănători cu *čeačštrí* — PIm, I, 124-125). — Cf. tc. *čehédík* (467) „bottines intérieures en marocain jaune que portaient autrefois les femmes turques et les ulémas”.

ČID'ŔE, sf., pl. *čid'ŕí*, cort, «tente — v. WTh, plate III; PAnt, 270», Dal, 55; Nic, 546; Mih, 113; *'ší-ŕínde el čid'ŕíle túte* (el ũi întinde toate corturile), PAnt, 105; *lo cálea s' neárgá lá čid'ŕí* (apucă drumul să meargă la corturi), BNA, II, 90. — V. *čeádrá* şi sinonimul *téndá*. — În general, *čid'ŕíle* apar în viaţa aromânilor oieri transhumanţi, toamna şi primă-

vara, în popasurile lor spre şes sau spre munte. *Çidî'rea* propriu-zisă e o ţesătură de lână amestecată cu păr de capră, pentru ca ploaia să nu răzbată mult prin ea — v. *aştîrnumîntu*, *câprînd* etc. — < tc. *tehadyr* (458) „~”.

ÇİFÇİ, sm., pl. *çiſſeâdz* «paysan laboureur corvéable», clăcaş de moşie cîmpenească; *clo 'şt-eară un lai çiſſi* (acolo lîşi era un biet agricultor clăcaş), ICar, 69. — < tc. *tehlîtdjy* (471) „laboureur”.

ÇİFLEACÇİ, sm., pl. *çiſleacſeâdz*, moşier, «fermier», PenB, VIII, 127. V. *çiſtlicdr*. — < *çiſtlike*.

ÇİFLİKE, sf., moşie, PB, 574 — v. *çiſtlike*.

ÇİFTĂ, sf., pl. *çiſte*, specie de *cêrgă*, «sorte de tapis strié», RMac, II, 31, 7; AI. 1901-1902, 125; Lum, IV, 121; CN, 174. În PenB, III, 122: „cergile colorate, chemate şi *çiſte* — fiind pereche — erau căutate”. V. *çiſtée*. — < tc. *tehlîft* (471) „pair”.

ÇİFTÊ, sm., pl. *çiſtêdz*, armă de vînătoare, «fusil à deux canons de chasse, Dal, 55; Trib, I, 12, 5. — < tc. *tehlîftê* (471) „double; à deux canons”.

ÇİFTÊE, sf., pl. *çiſtêl*, pereche, «paires», Mih, 116. Sinonim: *pâreâcl'e*. — V. *çiſtâ*.

ÇİFTİLİŪ, -le, pl. *çiſtîllâ*, râu, «celui qui, au-dessus du front, a des cheveux retors et qui est considéré comme irascible, méchant», Mih, 116. — Cf. şi gr. *τσηυτηλῆς* „de bas prix; mesquin” < tc. *tehlîtêll* (471) „qui donne des ruades; rusé”.

ÇİFTİLİ, sm., pl. *çiſtîlâdz* — v. *çiſtîllâ*.

ÇİFİŪ, -lâ, pl. *Çîfîŭ*, -le «Juif (sobriquet)». V. *Çîufât* şi sinonimul *Mâtûr*. — Cf. şi gr. *τσοφούτης* „juif; avare”, alb. *çîfûl*, bg. *çîfûlâ*. — Cf. *Vlâhâl*. < tc. *tehlîfout* (471) „Juif”.

ÇIH-ÇIH!, strigăt pentru chemarea cailor, nu şi a catrilor, «cri par lequel on appelle les chevaux». — V. *prîcl't*, *prîrr-rî'u!*.

ÇIHŞİRE, sf., pl. *çiſîſrî*, ceacşiri, «caleçon», Nic, 545. V. *çeacşîrî* şi *çîntêne*. — < tc. *tehaqehyr* (461) „culotte; caleçons”.

ÇİHTISÊSCU (*mi*), vb. IV (*çihtîslâ*, -sîl, -sire), sminti, «troubler; faire perdre la tête; devenir fou», Dal, 55; Mih, 115; PSer, 206; *l'i si çihtîsi mîntea* (i s-a turburat mintea), PLit, 785; *aveâ çihtîslâ* (Innebunise), Cal. 1912, 141; *çihtîslî Culôn'ea loatâ* (ai zăpăcit toată Colonia), PLit, 864; PAnt, 19. V. *çâhtîsescu*, *çicîsescu*, precum şi *çicârdîsescu*, *çildîsescu*. — < ?

ÇİHTISİRE, sf., pl. *çihtîslîrî*, smintire, «action d'ahurir, de causer du désarroi», Dal, 55; Mih, 115.

ÇİHTISÎT, -lâ, pl. *çihtîslîſ*, -te, zăpăcit, «confus, désorienté, ahuri», Dal, 55; *noi armâsîm çihtîslîſ* (noi am rămas uluiţi), AI. 1903, 65.

ÇİİRE, sf., pl. *çiîrî*, ceair, «pré: pâşte n çîire (paşte în ceair), ArE, 29. Sinonim: *li-vâde*. — < tc. *tehalyr* (466) „~”.

ÇİJDİE, sf., pl. *çijdîl*, linie; joc de arşice, «ligne; emplacement pour un jeu enfantin», Mih, 115. — < ?

ÇİJDİSÊSCU, vb. IV (*çijdîslî*, -sîl, -sire), linia, «tracer des lignes, régler», Mih, 115. — < *çijdîe*.

ÇİJMĂ, sf., pl. *çiſme*, cizmă, «botte»: *'nâ pâreâcl'e di çiſme* (o pereche de cizme), PB, 426²⁷; *bâgâf-vâ çiſmile* (puneţi-vă cizmele), PLit, 727. — V. *çîzmâ*.

ÇİKÊT, sn., pl. *çîkêturî*, vestă, «figaro, veston très court sans manches», PIm, II, 176; I, 115; WTh, pl. IX; 16. V. *çekêl*, *ğekêl*. — < sp. (evreiesc) *chaqueta* „veston court”.

ÇİL, çîllâ, pl. *çîl'l*, çîlle (grămosteni), alb; şarg, «1° blanc; 2° aubère clairs», Dal, 55; Mih, 116. — 1°: *ună băseărică mplînă cu cal'l çîl'l* — *gûra cu dînl'l'l* (o biserică plină cu cai albi — gura cu dinţi); 2°: *cal çîl* (cal şarg). Sinonime: *albu*; *mârgu*. — < tc. *tehlî* (473) „gris; tacheté de taches blanches”.

ČILĀSTISĒSCU, vb. IV — v. čīlistisēscu.

ČILDĀSĪT, -lā: čildāsītā, boāfea dēdi (uluitā, a vociferat), Velo, 69; BNA, V, 63 — v. čildāsīt.

ČILDISĒSCU (mi), vb. IV (čildisīt, -sīt, -sīre), ului, «troubler: ahurir», Mih, 116; Miha s' čildisī di mīnte (Miha se ului la cap), LP, 106; PAnt, 271; Bair, 104. V. čilduēscu čirtāsēscu etc. — < ?

ČILDISĪRE, sf., smintire — v. sinonimul čihlīsre.

ČILDISĪT, -lā, pl. čildisīf, -le «ahuri»: cuple... di lukl čildisītā (turmā... uluitā de lupi), Bair, 79. V. čildāsīt.

ČILDUĒSCU (mi), vb. IV (čilduīt, -uīt, -uire) — sinonim cu čihlīsēscu, čildisēscu —: je ti čilduīt ašīte? (ce te-ai zāpācit aša?), FI, II, 5, 7. — < ?

ČILEĀHE, sf.: 'nā čileāhe arōše (un seleaf roșu), PB, 417²² — v. šileāhe.

ČILEAHTĪNI (grāmosteni), sf., pl. čileahltin'ī «Feuerstätt auf dem Herde; pierre qu'on met dans l'âtre», vatra focului, Jb, XIII, 90 — < ?

ČILEĀP, sn., cuptor, Mih, 116 — v. čireāp și čilipār.

ČILĒCĀ, sf., țurcă, CEL, 86 — v. čulicā.

ČILĒKE, sf.: ómmtu eāste ma vīrtós s' di člēke (omul e mai tare și decit oțelul), Lum, II, 80, — v. čulike.

ČILĒGĀ, sf., pl. čilēndze, canaf, «bouffette»: 'nā cāčtālā cu čilēngā di perī (o căciulă cu canaf de păr), PB, 443²⁶ — v. čulēngā.

ČILIBĪ, sm. și adj. m., pl. čilibādz: cōrbul čilibī (bietul nobil), PB, 472¹ — v. čelepīā.

ČILICUSĒSCU (mī), vb. IV (čilicusi, -sīt, -sīre), oțeli, «aciérer; tremper», Dal, 56; Nic, 552; nērvil'ī s' čilicustrā (nervii se oțelirā), FI, II, 7, 18. V. čilēke. — < τσελικώνος „aciérer“.

ČILICUSĪRE, sf., pl. čilicusiřl, oțelire, «action d'aciérer», Dal, 56; Nic, 552.

ČILICUSĪT, -lā, pl. čilicusiř, -le, oțelit, «aciéré; trempé», Dal, 56; Nic, 552.

ČILĪE, sf., pl. čilī, șuviță, «mèche de cheveux», Mih, 116. V. čulie și šil'e. — Cf. tc. tehaly (464) „broussaille“.

ČILIHTISĒSCU, vb. IV (čilihtisīt, -sīt, -sīre), sili, «(s')efforcer, (se) contraindre, s'inquiéter, se prémunir», PScr, 206; čilihtisīt si-ağlundzēl acasā (siliți să ajungeți acasă). — V. čilistisēscu și sinonimul frundizēscu. — < tc. tehalyehmaq (463) „se donner la peine; tâcher“.

ČILĪKE, sf., oțel, Dal, 56; Nic, 552; Mih, 116 — v. čilēke.

ČILIMEĀN, -nā, pl. čilimeān'ī, -ne, băiat, «enfant de 7 à 10 ans», Dal, 56; Lum, I, 171; BNA, II, 90; si-ağlucā doi čilimeān'ī (se jucau doi băieți), FI, II, 2, 3; PAnt, 252. V. čulimān. — < alb. čilimā „ragazzo fino a sette o a otto anni“.

ČILIPĀR, sm., Dal, 56; Mih, 116; PLit, 87 — v. čiripār și čileāp.

ČILIPĪRLĪ'KE, sf., pl. čiliprlī'kt, brutărie, «boulangerie; métier de boulanger», Dal, 56, — < čilipār.

ČILISTISĒSCU, vb. IV (čilistisīt, -sīt, -sīre), stārui, «soigner; persévérer; travailler péniblement», Dal, 56; Mih, 116 (čildastisēscu); PB, 574. — < alb. čallēstis „curarsi di“ < tc. tehalyehmaq (463) „se donner la peine“.

ČILISTISĪRE, sf., pl. čilistisiri — v. čāllisire —, Dal 56; tātī aēsti s' įtn cu lūcurtu s' cu čili stistrea; šideārea nu dā pl'ne (toate acestea se įtn cu munca și cu agonisirea; șederea (inactivitatea) nu dā pline) PB 300²⁶.

ČILISTISĪT, -lā, pl. čilistisīf, -le, agonisit, «travaillé ou gagné péniblement», Dal, 56.

ČILĪSTRĀ, sf., pl. čilistre, rază, «rayon», Dal, 56; PenB, V, 51. — V. įlīstrā și sīnimele arādzā, diliğitūrā, mūdā etc. — < ?

ČILNICÁME, sf., fără pl. «nombre de *čelništ*; vie menée par un *čelnic*», Dal, 50; Mih, 103; *čilnicámea* 'și-u lo frică (celnicii se înfricoșară), PLit, 1018; PANT, 26; *čilnicáme, čilnicáme, pl'ná š' cl'n'l'i va lá modrá!* (celnicilor, celnicilor, plină și clinii le vor muri!), RP, I, 3, 3; BNA, I, 4; *tátá bána-l'i — čilnicáme* (toată viața lui — viață de celnic). — V.:

ČILNICÁTÁ, sf., pl. *čilnicáť* «métier de *čelnic*; vie menée par un *čelnic*», Dal, 50; *čilnicáta nu si scodlá ližór* (cariera (meseria) de celnic nu se înfiripă ușor), PGr, 44; *čilnicáta el u trázdeá* (administrația de celnic el o conducea), FI, II, 4, 8; *tátá-n'lu va n'l-u da a n'ia čilnicáta* (tată-meu mi-o va da mie gospodăria, conducerea de celnic), PenB, IV, 41; Caraf, 4:

ČILNICÁ', sm., pl. *čilnicádz* — v. *čelnic* —, PLit, 1026; *va-ť dať hl'e di čilnicá'* (și voi da fiică de celnic), PLit, 925; *că-s fičl'or di čilnicádz* (că-s feciori de celnici), PANT, 300; BNA, I, 130; *čilnicádz'l'i trag nainte* (celnicii merg în frunte), Lum, II, 152; PANT, 170; BNA, II, 46. — Singular și plural după forme ca *armatulá'*, *Dumnidzá'* etc. (cf. GrS, VI, 370).

ČILNICOÁN'E, sf., pl. *čilnicoán'e* «femme de *čelnic*», PANT, 416.

ČILNIKÉSCU, -keáscă, pl. *čilnikéšť*, -kești «de *čelnic*; riche; seigneurial»: *lámłá mare, čilnikéscă* (nuntă mare, ca de celnic), PANT, 116.

ČIMBÉR, sn., pl. *čimbére*, maramă, «mouchoir; fichu noir qu'une femme met sur sa tête et qu'elle noue sous son menton — v. *bárbál'la*», Dal, 57; CFr, 42; *tu čimbér n'í li bá-gám* (în batistă mi le puneam), PLit, 857 — v. *mlndilá*. V. *čumbér*. — Cf. gr. *τσυπέρι*, alb. *čember* „velo” < tc. *tehenber* (475) „volle avec lequel les femmes couvrent leur tête ou serrent leur front”.

ČIMBRÓS, -roásă, pl. *čimbróšť*, -roáse, zgircit, «avare»: *om čimbrós* (om avar), PGr, 44
Sinonime: *filáryr, scliněu, stres 4°*. — < ?

ČIMBRU, sm., fără pl. «thym», Mih, 116. — Cf. dr. *cimbru* (DA; C; PhOr, II, 149) și:

ČIMBURÍČÁ, sf., pl. ?, cimbru, «thym», Dal, 57. — V. *čumburicá* și *čemuricá*.

ČIMBÚZE, sf., petrecere, PB, 574 — v. *čimbúze*.

ČIMČÉSCU, ČIMČÍRE, PLit, 128 — v. *čimšéscu*, -šire.

ČIMÉNTU, sm., pl. ?, ciment, «ciment», Dal, 57. — Cf. gr. *τσιμέντο*, alb. *čimento* < it. *cemento*.

ČIMŠÉSCU, vb. IV (*čimšťl*, -šťl, -šire), a atinge ușor, «toucher légèrement (en parlant d'une toupie ou d'un osselet qui touche une autre toupie ou un autre osselet dans les jeux d'enfants)», Dal, 57. V. *čimčéscu* și *člupurtéscu*. — < ?

ČIMŠÍRE, sf., pl. *čimširi* «action de toucher légèrement; frôlement», Dal, 57.

ČIMŠÍT, -lá, pl. *čimšif*, -le, atins ușor, «légèrement touché», Dal, 57.

ČIN (Cuțâfleani), sn., pl. *čine*, fuștei, «baguette de la chaîne d'un métier à tisser», Mur, II, 126. — V. *člun*¹.

ČINÁC, sn.; ČINÁCÁ, ČINÁKE, sf., pl. *čináfe, činářl, činá'kl*, strachină, «écuelle; terrine», Nic, 545; *și-čimšdól'i ml'cá dit un činác* (amîndoi mănîncă dintr-o strachină), PLit, 472. Sinonim: *mlsárá*². — Cf. alb. *čanak* „scodella”, gr. *τσινάκι* < tc. *tehanaq* (465; 475) „écuelle en terre cuite”.

ČINE, sf., pl. *čin'f*, cofă, «gourde, selle (à vin)»: *plósca i činea cu yin* (plosca sau cofa cu vin), Al, 1903, 82; *cá'ti úná čini i plósčá cu yin* (cite o cofă sau ploscă cu vin), CFr, 172. Sinonime: *cóřá, plósčá*. — Cf. alb. *čini* „piatto di metallo” < tc. *tehinal* (489) „porcelaine”.

ČINGĂN'ÍÓS, -n'loásă, pl. *čingăn'íošl*, -n'loáse, PLit, 126 — v. sinonimul *gágăn'íós*. — Činčiné.

ȚINGĂRLIŢ, sn., pl. *Țingărluri*, creștet — sinonim cu *cațeață*, *cițeață*, *cițeață* etc. — : *Țingărlău a mănșlor* (creștetul munților), GrB, 221; PAnt, 225; BNA, IV, 139. — < ?

ȚINGĂRȘESCU (mi), vb. IV (*Țingărșii*, -șii, -șire), ciocni, «(se) choquer; toquer», PLit, 129; *Țingărșescu yillile di yin* (ciocnesc paharele de vin); *trî Pășli Țingărșim odăd arôșe* (de Paști ciocnim ouă roșii); *sările s' Țingărșiră* (sfirlezele se ciocniră). V. *Țingrîșescu*. — *Țingrî*

ȚINGĂRȘIRE, sf., pl. *Țingărșiri*, ciocnire, «hoc; heurt; rencontre», Dal, 58; *căpîile a voăstre vor Țingărșire* (capetele voastre trebuie ciocnite); *arădă Țingărșire* și-a făptă (strașnică ciocnire și-au făcut).

ȚINGĂRȘIT, -tă, pl. *Țingărșii*, -le, ciocnit, «choqué; toqué; heurté»: *odăd Țingărșite* (ouă ciocnite).

ȚINGRÎ ! interjection qui imite un son ou un fracas: *cimbă'n'le s' duc dipriănă Țingrî*, *Țingrî* (clopotele de biserică o țin (sună) mereu *Țingrî*, *Țingrî*); *Țingrî* ! — s' *fredădărită pîdile* (*Țingrî* ! — s-au spart farfuriile). — Cf. tc. onomatopéic *tchounghyr* (465) „imite le fracas pendant le mouvement” și *tchynghyrdamaq* (475) „rendre un son”.

ȚINGRÎME, sf., pl. *Țingrîni*, ger, «froid glacial, froid noir», Dal, 58. — V. *Țingrime*, sinonimele *dzer*, *virvêr* etc. și alb. *çikmë* „gelo” *çikërrimë* „gelo”.

ȚINGRÎȘESCU, **ȚINGRÎȘESCU**, vb. IV — v. *Țingărșescu* —, Dal, 58; Nic, 553; *băinêile* (se s' *Țingărșed* (baionetele care se ciocneau), FI, II, 7, 19; *jûrl'i s' Țingărșiră cu askêrea* (bandiții s-au ciocnit cu armata). — Cf. și gr. *τρυχωίζω* „choquer; heurter”, alb. *çunguris* „battere”.

ȚINGRÎȘIRE, -șit, Dal, 58 — v. *Țingărșire*, -șit.

ȚINGU, sm., pl. ?, urciol, «cruche; assiette», GrS, IV, 378. V. sinonimele *počlă* și *misără*. — Cf. alb. *çingo* „lastra de zinc”, tc. *tchingo* „zinc” < it. *zinc*.

ȚINGELĂŢ, sn., pl. *Țingelăte*, cinghel, «croc, crochet, pendoir — v. PIm, II, 220 b; III, 208 a; anneau, boucle; chaîne», Dal, 58; Nic, 545; Mih, 116; *iră spindzurăte pî Țingelăte cărnuri di om* (de cingheluri erau atârșate cărnuri de om), PB, 213¹⁰; *l'i-tricără Țingelăte di nârî* (i-au trecut lanțul de nări). — Cf. și: gr., alb., bg. ~ < tc. *tehenguel* (476) „crochet”.

ȚINGIE, sf., pl. *Țingii* («Tsigane ou Bohémienne) danseuse», Mih, 117; Kats, I, 89; *si-adără ca Țingie* (se gătește ca Țigancă dansatoare), PGr, 44. — V. (*Țeancă*), -le, *Țingine* și *Țingistră*.

ȚINGILĂC, sn., pl. *Țingilăte*, igliță, «crochet à faire du crochet», Dal, 58. Sinonim: *ctrlig* 2°. — Cf. tc. *tchenguelli* (476) „muni de crochets”.

Ț i n g i n é, sm., pl. *Ținginedz* «Tsigane, Bohémien». Sinonim: *Țiftu*. — < tc. *tehinguéné* (475) „Tzigane”.

ȚINGISTRĂ, sf., pl. *Țingistre*, femeie (Țigancă) schimonosită, «minaudière». — V. *Țeancă*, *Țingie*. — Cf. și gr. *πακίστρα* „femme affectée; minaudière”.

ȚINTÊNE, sf. pl., specie de șalvari femeiești, «caleçon, très large pantalon froncé de toile que portent les femmes albanaises musulmanes et qui rappelle la forme des *ĉeapŝri* et du *ĉidle*», Mih, 117; W, II, 196. — Cf. și dr. *citiian* (PCon, 18). — < tc. *tehintian* (475) „large culotte que portent les villageoises dans quelques contrées de la Turquie”.

ȚINUȘĂR, sm., pl. *Ținușări*, cenușar, care strînge cenușă pentru fabricarea săpunului, «cendrier», Dal, 58; Mih, 117; GrB, 128.

ȚINUȘĂRE, **ȚINUȘĂT**, Nic, 546 — v. *năinușare*, -șat.

ȚINUȘE, sf., pl. *Ținușuri*, cenușă, «cendre», Dal, 58; Nic, 546; Mih, 117; PScr, 206. — 1°. *nu aveă Ținușe tu vatră di multe ori* (de multe ori nu avea nici cenușă în vatră = era sărac lipit), PB, 454¹⁰ — v. *ascuădă* etc.; 2°. *scrum și Ținușe bașl* (sărutî scrum și cenușă), Lum, IV, 167; PAnt, 288; BNA, I, 30; 3°. *feăla l'i-alăsdă Ținușea arășe tu vatră* (fata i-a lăsat cenușă rece în vatră = fata a fugit și i-a părăsit), PB, 272¹². — PB, 226²¹: *Ținuși-bibi-l'ear*.

— Pentru *cinușe* în loc de **finușe*, cf. *ġiršescu*, precum și GrS, I, 216-217 și PEP, 40 seq.
— < lat. **elnusia* (*cinis* „cendre”).

CINUȘEDZŪ, vb. I, Nic, 546 — v. *nċinușédzū*.

CÎOĂHĂ, f. invariabil, nevoiașă, («femme» besoigneuse, Mih, 117. — < ?

CÎOĂRĂ¹, sf., pl. *ċlori*, sfoară, «1°. ficelle; 2°. relation, rapport; 3°. vie; 4°. licence; pêle-mêle; dévergondage», Dal, 58; Nic, 557; Mih, 117; PIm, II, 191; AD, IV, 374 (< lat. *filicella*); RF, I, 37 (< lat. **pe(di)ceola*). — 1°: *leăgă-l cu ună ċlodră* (legă-l cu o sfoară); *lăpădzli 'șl-au ċlodra-a lor* (ciorapii își au sfoara (legătura) lor) — v. *sfordră*; 2°: *u-arăpsim ċlodra* (am rupt-o legătura, am rupt relațiile), PLit, 44; 474; *u lăl'ē ċlodra* (a stricat-o prietenia), PB, 575; 3°: *cu an'll'i, ċlodra a omul si-adună* (cu anii, firul vieții se strînge), PB, 205¹⁸; PAnt, 92; *l'i-si-arăpse ċlodra* (i s-a rupt firul vieții, a murit), PLit, 474; 4°: *Cănatlu — ċlodră: al'lărea cap, al'lărea ċiċlodre* (Cănutul — alandala: ici capul, colo picioarele), FI, I, 3, 6; *ċlodră u feăfiră căsa* (casa au răvășit-o); *ċlodră si-adrără* (s-au destrăbălat), PLit, 474; PGr, 44 — v. *ċlodră-boără* și adv. *bōra*. — < ?

CÎOĂRĂ², sf., pl. *ċlori* (Cuțufleani, în 1927), cioară, «corneille», Nic, 557; PScr, 206; LL, III, 114. Sinonime: *găle, hășcă*. — < ?

CÎOĂRĂ-BOĂRĂ, CÎORA-BŌRA, invar., talmeș-balmeș, «pêle-mêle, sens dessus dessous», PGr, 44. — V. *ċlodră*¹ 4° și *bōra*.

CÎOĂRIC, sm., pl. *ċlodriġl*, cioarec, «sorte de chausse en drap de ménage blanc ou noir, qui montent au dessus des genoux où on les fixe à l'aide des jarretières nommées *string'e*: en bas, sous le creux de la plante du pied, on les fixe à l'aide de *stēfle* et au dessous des genoux à l'aide de *călvăle*» — v. PIm, I, 122 sq.; II, 184 sq., Dal, 58; Mih, 117; GrS, I, 86; CN, 88; RF, I, 37-38; *s' incl'igă pri ċlodriclu dăbu* (se închea pe cioarecul alb), GrB, 225; PAnt, 230; BNA, IV, 149; *'șl-adună' ċlodriġl'i ptn' di dzinăcl'e* (și-a sumes cioarecii pînă la genunchi), PB, 251²⁴. — Cioarecii aromânilor au exact forma ciorapilor orășenești de damă, dar nu au tălpi. — Cf. dr. *cioareci* (DA) — (și tc. *Icharyq* (460) „espèce de chaussure légère que portent les pâtres et les paysans”). — < ?

CÎOB¹, interj. «étourdi! espigle!», PGr, 45.

CÎOC¹, sn., pl. *ċlocurġl*, ciocan, «1°. marteau — v. *dălmăc*; 2°. bec — v. *ċluplităne, dîn-lăndă*, Dal, 58; Nic, 557; Mih, 117; PScr, 206. — 1°: *ahurhġ s' bătă cu ċlocu*: *ċeăc!*, *ċuc!* (Incepu să dea cu ciocamul: *ceac!*, *ciuc!*), PB, 482¹⁶; *dă-n'l ċlōclu ș' c'l'eăștea si năclfu cāl'i* (dă-mi ciocanul și cleștele să potcovescă caii); *c'l'ndu hīl ċloc, agudă!* (cînd ești ciocan, lo-vește); 2°: *corbul... cu crășea tu ċloc* (corbul... cu crucea în plisc), PB, 465²⁶; *ōrn'tul l'i-deăde n cap a n'ēlul cu ċlōclu* (vulturul i-a dat miehului în cap cu pliscul). — V. *ċlōca!*, *ċlōcut*, *ċlucăn*, precum și alb. *çok* „martello”, bg. *çovka* „bec”, dr. *cioc*.

CÎOC²¹; *ċloc!* — *băleă cu ċlocu* (cioc! — dădea cu ciocanul), PB, 483²⁶ — v. *ċeăc!*

CÎOCA¹ interj., *cioc(nire)!*, «mot prononcé par quelqu'un de ceux qui boivent et qui choquent leurs verres = trinquons!»: *năinte s' beă, tu! feăfiră ċlōca!* (înainte de a bea, toți au ciocnit paharele). — V. *ċloc!*² și *tōca!*

CÎOCAN, sn., pl. *ċlocane*, clopot, «sonnaille en fonte plus petit que le *clōput* — v. *trăcă*; greloț de fonte», Dal, 58; Mih, 117 («marteau»); GrS, I, 209; CN, 172; *si-ăvdu ċlōcane di ol* (se aud clopote de oi). V. *ċlucănă*. — Cf. și alb. *çokan* „campanella della pecora; martello” și sl. *čekană* „Hammer” (BSI, 139; 134).

CÎOCUT, sn., pl. *ċlocule*, zvîcnitură dureroasă, «battement causé par un pus ou par une plaie douloureuse; corde», Dal, 58; Mih, 118; Dun, II, 104; CEI, 87; *n'l-u da ċlōcule la m'l'nă* (îmi dă zvîcnituri la mînă), PB, 575; *yirădzl'i n'l-da ċlocule* (rănile îmi produc zvîcnituri) — v. *ċicănăscu*; *amīnlă' l'ngădre di inīmă, ċlōcul* (a contractat boală de inimă, cord), CBIog, 60. — Cf. *ġiāngl'lu*. — Cu -ut ca în *arōput, trōput*: < *ċloc!*².

CIOL'Ū¹, sn., pl. *ciol'd'e*, ciolan; maxilar, «os (à ronger); mâchoire», Dal, 58; Mih, 117; GrS, I, 209; II, 397; *si-aleăpse... cu un ciol'ŭ* (s-a ales... cu un ciolan de faleă), PB, 50⁸; *ciol'ile acăfără s' ălodă* (maxilarele încep să intre în funcțiune), PAnt, 310. Sinonim: *fălcă*. — Cf. dr. *ciolan* și sl. *čeljusti* „maxilla; Kinnbacken” (Mik, 1112; BSL, 142).

CIOL'Ū², sn., pl. *ciol'e* (și *ciol'd'e*), zdreanță, «chiffon; loque; haillon», Nic, 307; PGr, 45; LL, III, 223; *cu ciol'ili di pri mine* (cu zdrențele de pe mine), PB, 148¹; *nu-ău străn'e, aū ciol'e* (nu au haine, au zdrențe). V. *lēscă* și *părlălă*. — Cf. dr. *fol*, gr. τσόλι și τσόλια, bg-*čulă*, alb. *çull*, tc. *ichoul*.

CIOM, -mă, pl. *ciom'i*, *ciome*, mîndru, «grand; hautain; fier», PETim, 15; *tuș mări, tuș ciom'i, carl si s' ducă tră apă?* (toți mari, toți mîndri, cine să se ducă după apă?), Fl, I, 2, 6. — Cf. alb. *ç(i)mo(n)j* „stimare, avere în pregio” (Hr, 446; 448; Le, 83; 87); *ç(i)mim* „stimă; πολύτιμος = de grand mérite” (Hr, 448; Le, 87) și „*çon*” = *führe weg*; *conducre*” (GM, 448: *ișon*); *çonjēs* „mittente”.

CIOMBURĂ, sf., pl. *ciombure*, fulg de zăpadă, «flocon de neige»: *acăfără s' pispileăscă niște ciombure di neădă* (începură să presare niște fulgi de zăpadă), PB, 170²². Sinonime: *fălgu*, *spiță*. — V. *șombura*.

CIOMIR, venin, «poison»: *je u vrad ahl't ciomir di apă?* (la ce o vrei (la ce hup) atîta amar de apă?), PenB, IV, 116; Caraf, 18; *nu-nl daș ciomir ma cîne?* (nu-mi dați mai bine otravă?), Caraf, 70. — V. *ciimir*, *niciimir*, *niciomir*.

CIONĂ, sf., pl. *cione*, vrabie, «moineau», Dal, 58; *maș cu cionile je căflă neădă-a-anglă* (numai cu vrăbiile care caută (doresc) zăpada de timpuriu), Lum, V, 11-12, 37; PAnt, 158; BNA, II, 52. Sinonime: *fărnăpăllă*, *vrapălu*. — < ?

CIONDĂ, sf., pl. *cionde*, legătură de cap la niveaste noădă, la mirese, «pointe d'étoffe dont la nouvelle mariée se couvre la tête». — < ?

CION'Ū¹, sm., pl. *ciom'i*, vrăbioi, «moineau-mâle»: *nujă' cum zbură'scu ciom'ŭ'i* (a învățat cum vorbesc vrăbioii), PB, 9²⁷. — < ?

CION'Ū², vb., I, fără circulație (*ciun'edl*, -*n'edl*, -*n'eăre*), schelălăi, «pousser de petits hurlements plaintifs (en parlant des chiens et de petits enfants)», Mih, 118; PB, 575. V. *nciunédzū*. — < alb. *çonj* „alzare” (: *çonj z'e'rin* „alzare la voce”).

CIOP, sn., pl. *ciopurt*, sort, «sort»: *trăpsu ciop* «j'ai tiré au sort», Dal, 58. Sinonim: *lot*. — < ?

CIOR, sn., pl. *cioare* — v. *ciilor* și *kiilor* —, Dal, 58; Nic, 563; Mih, 118; PB, 310¹⁴. — 1°. *Iu nu-l cap, ca val di cioare* (unde nu e cap, ca val de picioare); 2°. *vin'iră cu ciodrile* (veniră pe jos); 3°. *cu mlin'i ș' cu cioare* (cu mîni și cu picioare), PB, 247¹⁸; 4°. *a tullor lă deăde cu ciôrlu* (tuturor le-a dat cu piciorul, pe toți i-a refuzat), PB, 206⁸; 5°. *loără ciôr ôlle* (oile se îndepărtară), PLit, 534, PAnt, 9; 6°. *trăpse ciôr* (e departe), PGr, 45; 7°. *l-feăă ciôr di ci'ne* (l-am făcut de ris întrecîndu-l), PGr, 45; 8°. *cînd l'eă ôlle ciôrlu, ciôrlu* (cînd oile pornesc înșirate una după alta), BNA, I, 48; 9°. *sta ciôr pri ciôr* (stă picior peste picior, nu duce nici o lipsă); 10°. *mi loără pri cioare* (mă presează necesitățile, scaunul, excrementarea). — Forma *ciôr* circulă mai mult în sud, iar forma *ciilor* e mai curentă în nord.

CIOARE-TU-ČINŪȘE, s. invar., leneș, «fainéant», sinonim cu *cacavătră* și *ciinūși-bibil'edr*, PB, 280¹².

CIORA-BORA, invar. — v. *cioră-boră*.

CIORBAĞI, sm., pl. *ciorbağadz*, gospodă, înstărit, «maître; hospodar; notable de village», Dal, 58; Nic, 554; Mih, 117; PAnt, 417. — V. *ciurbağı* și sinonimul *ărhundu*.

CIORBAĞIL'KE, sf., *ciorbağill'kl*, burghezie, «bourgeoisie; seigneurie», Mih, 117. Sinonim: *ărhundillke*. — < tc. *tehorbadjlyq* „”.

CIORBĂ, sf., pl. *ĉlorbe*, *ciorbă*, «soupe, potage», Dal, 58; Nic, 554; Mih, 117. Sinonim: *sûpă*. — < tc. *tehorba* (478) „~”.

CIORGĂ, sf., pl. *ĉlórdzi* (și *ĉlórġi*), BNA, II, 72; *udádzl'i-aġél'i cu ĉlórġl ncl'igáġ* (odălle (camerele) acele închegate (bogat așternute) cu cergi), PAnt, 157; BNA, II, 2. — V. *ĉérgă* și sinonimele *doágă* 2°, *yeámbulă*.

ĈIORLIGÁN, -nă, pl. *ĉlorligán'i*, -ne, cu picioare lungi, «qui a de longs pieds», Dal, 58; Fl, II, 7, 9. — V. *ĉlurligán*.

ĈIÓRNIC, -că, pl. *ĉlórniġ*, -fe (grămosteni), «rétif»: *ođle ĉlórnică* (oaie îndărătnică). Sinonim: *ntornic*. — < ?

ĈIÓTĂ, sf., pl. *ĉlôte*, minută, «petite main (dans le langage des petits enfants)», Dal, 58. — < *mlnușotă*.

ĈIÓTRĂ, sf., pl. *ĉlôte*, ciutură, «seau», Nic, 557. V. *ĉlură* și sinonimul *cuvă*. — Cf. alb. *ĉlōtrē*, gr. *τσότρα*, bg. *ĉol(u)ra*, tc. *teholra* — toate însemnând „vase ou gourde en bois, bottiglia di legno”.

ĈIP, *ĉipă*, pl. *ĉipl*, *ĉipe*, cu urechi mici, «qui a une tête irréprochable avec de petites oreilles», Dal, 58; W, I, 277; [cal cu] *căplu ĉip* ([cal cu] capul fin), Fl, I, 1, 3; PAnt, 342; *căpră ĉipă* (capră cu urechi mici), PMegR, II, 68. — Cf. alb. *ĉipē* „punta a orlo”; *dhi ĉipē* „capra con orecchie piccole”, srb. *ĉip* „fin, délicat, léger”; bg. *ĉipă* „épaté, camus, camard” — v. *ĉiple*.

ĈIP, *Ĉipă*, pl. *Ĉipeant*, *Ĉipe*, «sobriquet donné aux Aroumains Grămosténi de Bulgarie». — V. *ĉipă*, precum și numele *Tșipa* la W, II, 238.

ĈIPĂRE, sf., pl. *ĉipărl*, galon, «tresse; soutache», Mih, 118. — V. *ĉlupăre*.

ĈIPĂ, sf., pl. *ĉipe*, un fel de cealma, «mouchoir blanc ou rouge, à bords brodés ou même aux rassades (dont les vieillards Grămosténi entourent leurs bonnets)» — v. PIm, II, 190; PAnt, 81 și, aci, *cărl'm*, *ĉeălmă* etc.). — < ?

ĈIPET, sm., pl. ?, iarbă lunguiață, «brin d'herbe filiforme et linéaire ressemblant à la feuille aciculée du pin»: *tufa cu ĉipet* (tufa cu *cipet*), Fl, I, 1, 3; PAnt, 344. — < ?

ĈIPIT, invar., nimic, «rien; personne; silence», Dal, 59; Fl, I, 2, 3; PGr, 45. — 1°. *tăfeare, măre ĉipit* (tăcere, mare țipenie), Lum, I, 221; 2°. *nu-l ĉipit di om* (nu e urmă de om), PB, 504⁷; 3°. *aclo nu s' duŝeă ĉipit di om* (acolo nu se ducea nici urmă de om), PB, 284²³; 4°. *ĉipit di om, nliġi alătrăt di c'ne* (nici urmă (sau umbră) de om, nici lătrat de cline), Fl, II, 2, 4; PAnt, 255; 5°. *ne ĉipit nu si-avdză* (nici urmă de sunet nu se auzea), PB, 221³²; 6°. *călea tătă nu scoăsră ĉipit* (pe tot drumul nu au scos nici o vorbă, au rămas în țipenie), PB, 89⁸. — V. *ġipit*. — < ?

ĈIPITĂ, sn., pl. *ĉipile*, creștet, «cime, sommet»: *sus, pri un ĉipit... eăse ș' lăna* (sus, pe un creștet... răsare și luna), Cal. 1911, 51; BNA, II, 56. Sinonime: *creăștit*, *ĉingărlătă*, *kipită* etc. — < ?

ĈIPKÉN, sn.; **ĈIPKÉNE**, sf., pl. *ĉipkéne*, *ĉipkén'i*, rever; cepchen, «revers d'un habit; soutache» — v. *ĉipăre* și *yăltăn*: *ml'nică cu ĉipkéne* (mlneacă cu rever), Mih, 118; *șulivă'ri kin-disite cu aġél ĉipkén di hrisăfe* (șalvari brodați cu acel găitan de aur), Lum, VI, 6-8, 30. V. *ĉeapkén*. — Cf. și bg. *ĉepkenŭ* < tc. *tehepken* (466) „espèce de veste courte à manches ouvertes”.

ĈIPLE, adj. invar., cîrn, «camard», Mih, 118. V. *ĉlrm*, *ĉip*. — < ?

ĈIPLITOĂRE, sf., pl. *ĉiplitôrl*, ciocănitoare, «(grand) pic (noir)»: *pi-agălea voi s' n'i mŭmŭrăf, mușeăte ĉiplitoăre* (încet să-mi șoptiți voi, frumoase ciocănitoare), Trib, II, 3-4, 4. V. *ĉlucătoare* și mgl. *ĉuplitoărcă* (GrS, III, 384). — < ?

ĈIPÓC, sn., pl. *ĉipodfe*, șold, «fémur; hanches»: *o laġ ĉlămu di nîngă foc, ma ti șuġ pi-alănt ĉipóc* (hei tu ghium de lingă foc, ce te întorci pe celalt șold), Lum, V, 139 (Muzăkie);

lu-agudtră Irși tu ȝipóc (l-au' lovit exact la coapsă), Lum, VI, 6-8, 42. — V. cl'lcu, coăpsă, gof¹. — < alb. ȝapók „femore”.

ȚIPRAKE, sf., agrață — v. ȝuprăke.

ȚIRÁC, sm., pl. ȝirăřt, cirac, «apprenti», ucenic, Dal, 60; Nic, 555; PB, 575. V. ȝireăc și sinonimul călfă. — < tc. tehyragh (468) „~”.

ȚIRÁP, sn., cuptor — v. ȝireáp.

ȚIRCEAFE, sf., pl. ȝirčéht, cearceat, «drap de lît», Dal, 60; Mih, 114. — < tc. teharc-haf (459) „drap”.

ȚIR-ȚIR! «interjection imitant soit le gazouillement des oiseaux — v. nȝiurédzâ —, soit le coulement d'un liquide», — V. ȝur! — Cf. tc. tchyr-tchyr (469) „toute chose qui fait un petit murmure continu”.

ȚIRČIVÉ, sm. pl. ȝirčivédz și ȝirčivădz, ȝercevea, «châssis», Dal, 60; Nic, 556; Mih, 114. V. ȝurčivé. — < tc. tehertchévê (469) „~”.

ȚIRDÁKE, ȚIRÁAKE, sf., pl. ȝirdă'kl, ȝirăă'kl, cerdac, «terrasse; abri de verdure à l'issue d'un culă», Dal, 60; Nic, 555; Mih, 114; CN, 114; căsă anăllă și cu ȝirdăke (casă înaltă și cu cerdac), Al. 1903, 18; si-alinără pi ȝirdăke (s-au urcat în cerdac), PAnt, 364. V. ȝerdăke. — < tc. tehardaq (459) „terrasse”.

ȚIRÉ, sm.; PB, 575; ăllă turle nu eăste ȝiré (altfel, în alt mod nu e mijloc, nu e leac), PB, 328¹⁰ — v. ȝearé.

ȚIREÁC, sm., cirac, Mih, 118 — v. ȝirác, ȝurăăllă.

ȚIREÁP, sn., pl. ȝireápurt, cuptor, «four, fournaise», Dal, 60; Nic, 556; Mih, 118; PScr, 206 (ȝiráp); GrS, I, 209; CEI, 86; árdú ȝireápuru (încălzesc cuptorul); un ȝireáp ársu dî noăă orl (un cuptor încins de nouă ori), PB, 207²¹; PAnt, 94; vrem doăă ȝireápurt di pl'ne (vrem două cuptoare de pline). Sinonime: cuptór, ȝirikél, fúrnu. — Etnografic, deci pentru forma lui, v. PIm, I, 140; PDict¹, planșa x (pentru alte popoare: PIm, II, 77 și III, 120 (dacoromâni); WSard, 54 și 63 (Sardinia); VKR, VI, Heft 3, Taf. IV¹³ (Valencia-Spania) etc.). — < vsl. ȝrěpŭ „testa”.

ȚIREĂȘE, sf., pl. ȝireășe, cireasă, «cerise», Dal, 60; Nic, 555; Mih, 118; PScr, 206; PAnt, 474; luř cu ȝireășile ș' noi cu măăășile (toți cu cireșele, iar noi cu măceșile), PLit, 474; s' l'i-u da a vasl'élul ȝireășe n gŭră? (să i-o dea regelui (împăratului) cireșe (mură) în gŭră?). PB, 497¹⁵. — < lat. cerasia (cerasium „cerise”).

ȚIRÉC, sn., pl. ȝirécurl și sm. ȝiréřl, sfert, «quart d'heure; quart d'une monnaie», Mih, 118; un ȝiréc di oără (un sfert de oră), Cal. 1912, 108; pátru ȝiréřl fac un miřt (patru franci fac o megidie). V. ȝiréke și sinonimul cărú. — < tc. teherek (460) „un quart; quart d'heure”.

ȚIRÉCĂ, sf., pl. ȝiréře, pline întregă, «pain entier», Mih, 118. Sinonim: cărved'e. — < tc. tehoeurek „objet rond, pain”.

ȚIRÉKE, sf., pl. ȝirékl (nord), sfert, Nic, 549 — v. ȝiréc și ȝuréc.

ȚIRÉȘŬ, sm., pl. ȝiréřl, cireș, «cerisier», Dal, 60; Nic, 555; Mih, 119; bđli ř' căctur pri ȝiréřl (cîntă și cucul pe cireși), PLit, 1027; PAnt, 38. — < lat. *eeresius (cerasus „cerisier”).

ȚIRÍČE, sf., pl. ȝiriče, mură, dudă, «mûre», Mih, 119. — V. ȝirniče, řerřă și sinonimele amără¹, dăă.

ȚIRÍČŬ, sm., pl. ȝiričl, dud, «mûrier», Mih, 119; Lum, I, 69; IV, 55. Sinonim: dud. — V. ȝirničlă.

ȚIRIGÁRŬ, sm., pl. ȝirigárl, nomad, țigan, «scénite, nomade, qui vit sous des tentes; bohémien, Tsigane», Kats, I, 89. — < cergă?

ȚIRÍJE, sm., pl. ȝirijurt și ȝirřl, clei, «colle de pâte», Dal, 60. V. ȝirřă. — < tc. tehrieh (470) „~”.

ČIRIKÉ, sm., pl. *čirikédz* (grămosteni), «four de campagne». — V. *čirkén* și sinonimul *yástru*, *tăst*.

ČIRIKÉL, sn., Dal, 60; CEI, 86; CAR, 294 (< *čireáp*) — v. *čiriké*, *čirkél'tă*, sinonimul *pișne* și:

ČIRIKÉ, sf., pl. *čirikil*, Dal, 60 — v. *čirikél*.

ČIRIKINĂ, sf., pl. *čirikine*, vatra cuptorului, «l'âtre du four». — V. *čirikél*.

ČIRIN'ĬĂ, sf.: *căasă anvălătă cu čirin'idz* (casă acoperită cu țiglă), Lum, III, 367 — v. *čirn'idă*.

ČIRIPĂR, sm., pl. *čiripăr*, brutar, «boulangers», Mih, 119; *n căle astăl'é un čiripăr* («pe drum întâlni un brutar»), PB, 338⁴. V. *čilipăr* și sinonimele *furnăr*, *psumă*. — < *čireáp*.

ČIRIPÍC, sn., pl. *čiripije*, cuptoraș, «petit four». — < *čireáp*.

ČIRIŠAR; **ČIRIŠ(e)ár**, sm., pl. *čirišár* (*Čiriš(e)ár*), cireșar, «qui vend des cerises»; juina, Dal, 61; Nic, 556; AI, 1901-1902, 16; AI, 1903, 5. — 1°. *čirišárlu li vindă čireášile* («vinzătorul de cireșe le vindu cireșele»); 2°. *měslu al Čirišéar* (luna lui iunie), RP, 8, 7; *di pri mēslu Čirišár* (de pe (din) luna iunie), Lum, V, 224; BNA, II, 10; *Čirišárlu li coápsi poámile* («iunie le-a copt fructele»), PB, 302²⁰. — V. *Keršár*, *čirišár* și sinonimul *čirisl*. — < *čireáše*.

ČIRIŠŮ, sn., pl. *čirišurl*: *čirišlu cu căre s' likěscu că'ršile* (cleiul cu care se lipesc cărțile), Lum, I, 60 — v. *čirije*.

ČIRKÉL'Ů, sn., pl. *čirkéd'e*: *acupirimintul lu-ăre ca čirkél'tă, ca găstrulu ašl arăptul* («acoperișul îl are ca un tăst, ca tăstul cel rupt, spart»), CȘc, 58 — v.:

ČIRKÉN, sn., pl. *čirkéne* «four de campagne en forme de couvercle, semblable au fest dacoroumain (Plm, II, 78)», Mih, 118. — V. *čirikél*. — < ?

Čirkéz, -ză, pl. *Čirkéjl*, -ze, cerchez, «Circassien; brigand turc ou albanais musulmanisé à cheval», PANT, 417. — < tc. *teherkes* (470) „Circassien”.

ČIRKIZÍME, sf., fără pl., cerchezime, «nombre de Čirkéjl; pays des Čirkéjl»: *Kurd-pășe dil čirkizime* (Kurd-pașa din cerchezime), BNA, I, 112.

ČIRLÁCŮ, sm., pl. *čirláfl*, tăciune arzînd, «fumeron», Kats, I, 89. Sinonim: *tăčlăne*. — < ?

ČIRNÍČE, sf., pl. *čirníče*, Mih, 119; *gúra lilíče și inima čirníče* (gura — ca o floare, iar inima — neagră ca o dudă), PLit, 512. — V. *černíče*, *čiríče* și *n'eare*.

ČIRNÍČŮ, sm., pl. *čirníč* — v. *čiríčŮ* —, Nic, 549; 556; Mih, 119. — < bg. *černica* „murier”.

ČIRN'ĬDĂ, **ČIRN'ĬĂ**, sf., CalGrB, 76; *frlmsěst lođe čirn'idzle di pi căsă* (ai spart toate țiglele-olane de pe casă), PenB, VIII, 152 — v. *člurun'idă*, *cărămidă*.

ČIRŠĚSCŮ, vb. IV (*čiršl*, -šl, -šire) căuta; cerși, chercher assidûment; fouiller, Dal, 61; PB, 722; CAR, 323; 445; *čiršěšte tră 'nă scăfă di yin* (moare după un pahar de vin), PB, 575; *las' si zčileď și s' čiršěď trl 'nă mšcálără di pl'ne* (lasă să fi țipat și să fi cerșit după (pentru) o îmbucătură de pline), PLit, 790. — Cu *l-* — *š-* > *č-* — *š-* (cf. *čínŮše* și CDDE 317) < *čerš* (< *qu a e r o*).

ČIRŠÍE, sf., pl. *čiršl*, tîrg, «marché», Nic, 556; W, II, 144; *čiršie di yípturl* (tîrg de cereale). Sinonim: *păzare*. — < tc. *teharchy* (549) „~”.

ČIRŠÍRE, sf., pl. *čiršl*, răscolire, «action de chercher instamment», Dal, 61.

ČIRŠÎT, -tă, pl. *čiršl*, -te, căutat stăruitor, «cherché assidûment», Dal, 61.

ČIRTĂSĚSCŮ (mi), vb. IV (*čirtášl*, -sl, -sire), buimăci, «ahurir»: *doll'i s' čirtášlř* («amîndoi se buimăcîră»), CosP, 66. — V. *čildisěscu*, *čirtuěscu* etc.

ČIRTĂSÍRE, sf., uluire — v. *čistisire*.

ČIRTĂSÎT, -tă, pl. *čirtášl*, -te «abassourdi, ahuri»: *tođe ólle sl'ntu ca čirtášile* (toate oile sînt ca buimăcite), CosP, 7.

ȚIRTUȚESCU (mi), vb. IV : *tută lumea s' ȇirlut dinăcde* (toată lumea s-a zăpăcit dintr-o dată), PB, 380²⁰ — v. *ȇirtutuescu* și :

ȚIRTUSȚESCU (mi) : *s' ȇirtutisră lăll'i oămîn'l di nu șteă di carl părte si-apucă* (se uluie ră bieții oameni de nu știau în care parte să apuce), Cal. 1911, 206 — v. *ȇistisȚescu*.

ȚIȘCI, ȚIȘCI (Crășova), invar., orice, «n'importe quoi», Dal, 62; PB, 575. V. *ȇișău*. — < fi + ști.

ȚISTISȚESCU (mi), vb. IV, Mih, 114 — v. *ȇirtutuescu*.

ȚISTISIRE, sf., pl. *ȇistisiri*, Mih, 114 — sinonim cu *ȇildisire*.

ȚIȘȚESCU (mi), vb. IV (*ȇișit, -șit, -șire*), îngrozii, «(s')épouvanter», Dal, 62; nfi *părințl'f* nu s' *ȇișitiră* (nici părinții nu se îngroziră), PenB, III, 171. Sinonim : *lăhlărsȚescu*; V. *ȇișut*. — < ȇeășă.

ȚIȘIT, -tă, pl. *ȇișit, -le*, înfricat, «épouvanté», PenB, V, 55. — V. *ȇișut, ȇușut*.

ȚIȘIRE, sf., pl. *ȇișiri*, înspăimîntare, «action d'épouvanter; effroi», Dal, 62. Sinonim : *culrôm*.

ȚIȘIT¹, -tă, Dal, 62 — v. *ȇișit* și gr. „τῆτασσοῦται εἶναι εἶλοι” (Ἡπειρ. IX, 27, v. 749).

ȚIȘIT², sm., pl. *ȇișit, spion, «espion», Nic, 550. Sinonim : spion. — < tc. tchachyt (460) „~”.*

ȚIȘITE, sf., pl. *ȇișit, mostră, «espèce; échantillon», Dal, 62; Mih, 119. Sinonime : mostră, sôl 1°. — < tc. tchéchit (470) „modèle; de différents genres”.*

ȚIȘUIT, -tă, pl. *ȇișut, -le* — v. *ȇișit* — : *ȇișut di amăre, di furtună; fricuț di singur* (îngrozit de mare, de furtună; înfricoșat de faptul că eram singur), Fl, I, 1, 13. — < *ȇișȚescu* (verb neatestat în literatura scrisă — cf. *ȇișȚescu*).

ȚIT! milc!, «interjection qu'on adresse à un chat pour le faire taire, ou pour le faire s'arrêter, ou pour l'éloigner etc.», Dal, 62; PB, 575. V. *ȇitut!* și *șit!*. — Cf. gr. „τσιτ”, alb. *șit* interj. qua felis abigatur, 276 (p. 210), Passow, 637; Hr, 327; tc. *tchit* (467) „imite un bruit très léger”.

ȚITĂLE, sf., pl. *ȇităt'l*, furcă, «fourche, croc d'un bois ou d'un arbre: lémnu cu ȇităt'l malle (lemn cu multe agățători în forma unui sărciner). V. *ȇităt'lă*. — < tc. *tchatal* (456) „fourche(tte)”.

ȚITĂMÂN, sm., pl. *ȇitămân'l*, individ, «individu: la-Ală-bel yne-un ȇitămân (la Ala-bei vine un individ), BNA, II, 88; 96 și xvi. — < ? alb. *çetë „razza” + -man?* (cf. *ȇilimân*).

ȚITĂȘȚESCU, vb. IV (*ȇitătșit, -șit, -șire*), năvăli, «se ruer sur; attaquer brusquement; arriver», Mih, 119; *niôrll'i... ȇitătșec ca marea ncun'edăt* (norii... năvălesc ca marea infuriată). Al. 1928, 59 — v. *arăvȚescu*. — < alb. *çatlis* (aor. *çatisa*) „capitare, arriver”.

ȚITĂȘIRE, sf., pl. *ȇitătșiri*, năvălire, «attaque brusque; irruption», Mih, 119. Sinonim : *anăpădire*.

ȚITĂȘIT, -tă, pl. *ȇitătșit, -le*, asaltat, «assailli», Mih, 119.

ȚITIE, sf., pl. *ȇitit, acoperiș, «toit», Dal, 62; Mih, 114; 119; PLit, 981; cānda cādăz ȇitită per cāp-l'i* (parcă a căzut acoperișul pe capul lui), PB, 285⁶; *n hoără sântu ș' ȇitit dē sel'ndur ș' ȇitit cu ploăce* (în sat sînt și acoperișuri de scinduri și acoperișuri cu ardezic) — v. PIm, I, 135-136. V. *acupirtmîndu și cupirișă*. — < tc. *tchaty* (458) „~”.

ȚITMĂ, sm., pl. *ȇitmădz*, primez, «mince mur mitoyen; assemblage de planches ou de poutres clouées provisoirement». Cf. *băgdălle*. — < tc. *tchatma* (457) „assemblage de planches...”.

ȚITUNE, sm., pl. *ȇitân'l*, Nic, 547 — v. *tăȇune*.

ȚITURĂ (sau **ȚITURĂ?**), pl. *ȇitură*, dovleac sălbatic, «citrouille sauvage; caboches», Dal, 63. — V. *ȇitotră, ȇitatură* și sinonimul *curcubetă*.

ĈĤTUS I, sst I, faci I, «silence I, tais-toi I, chut I», PETim, 11; *tăfăă ĉtut*! (tăcea mlle I), PLit, 643; *si nhĩpsi n fũrnu ŝi ĉtut*!, *ŝi-adil'edĩclũ 'ŝi-l fĩneă* (se ĭnfipse ĭn cuptor ŝi mlle I, ĭŝi fĩnea ŝi respiraŝia), PB, 108²²; *pl'nea, nĩpĩl, ĉtut*! (plinea, iarăŝi, mlle I), PB, 229²². — Cf. sp.: „Con el rey y con la inquisiciĩn, chitos!” (Cahier, 3683). V. *ĉit*! ŝi *mĩtus*. — REW, 8205: „Schallwort”. — < sp. *chito* I.

ĈĤUBĂN, sm., pl. *ĉubăn*'I, cioban, «berger» — cf. CST, I, 51. Cuvĩnt străĩn, ca circulaŝie, de fondul lexical aromănesc ŝi folosit numai faŝă de străĩni — cuvĩntul general, curent ŝi unic pentru noŝiunea de «berger» ĭn aromănă fiind *picurd*. Deci, relatarea lui Antonio Baldacci din Buril, p. x (ediŝia italiană) — reprodusă ŝi ĭn Lum, V, 73-76 — corespunde realităŝii, ĭn ea oglĩndĩndu-se o caracteristică sufletească a aromănilor conformă cu circumstanŝele timpurilor. — < tc. *tehoban* (476) „~”.

ĈĤUBĂNĂ, sf., pl. *ĉubăn*'I, lingură păstorească de lemn, «(petite) cuiller en bois dont se servent les pâtres» — v. PIm, I, 172 d, Dal, 63; CEI, 87; *nu ŝleă cum s' mĩtească cu ĉubăna* (nu ŝtia cum să mestece cu lingura de lemn), PB, 181⁹; PANT, 98. — ĭn general, *ĉubăna*, care e din lemn de meriŝor (v. *pizăre*), e sculptată ĭn partea ei superioară cu variate motive ŝi figuri — v. *ĉtrlibănă, ĉtrlig ŝi fũrcă*. ĭn această privĩnŝă, cf., pentru Sicilia, ce dă ĭn cliŝeu Rubino, 24; pentru Caucaz, cf. Byh, 59, n-rul 1 din fig. 7, iar pentru *Alpes vaudoises*: „... il fit présent à la jeune fille d'une merveilleuse cuiller en bois, sur laquelle il avait sculpté, dans les longues soirées d'hiver, la victoire d'un pâtre sur un taureau furieux”, Ceresole, 89. — Cf. vsl. *ĉbanũ, ĉvanũ*, „ξέσπηξ” = conge, setier (mesure romaine d'un sixiême de χοῦς pour les liquides”. — < ?

ĈĤUBĂ, sf., buturugă, Dal, 69 — v. *cũĉubă*.

ĈĤUBUCĈI, sm., pl. *ĉubucĉeădz*, ciubucciu, «qui fait ou qui vend des pipes», Dal, 63; Mih, 115 (*ĉibucĉiă*); 119; PLit, 136. — < tc. *tehybouqdy* (466) „domestique qui prépare les pipes et s'en occupe spécialement”.

ĈĤUBŬKE, sf., pl. *ĉubăkl*, ciubuc, «pipe turque à long tuyau», Dal, 63; PANT, 417; BNA, I, 86; *ŝl-beă ĉubăkea cu arihăte* (ĭŝi fuma ciubucul ĭn liniŝte), PB, 40²²; *pũflu dĩ pl'ndză, apă dĩ fr'ndză, cĩfa dĩ loc, fũnea dĩ lemnũ — ĉubăkea* (puŝul de plnză, apa din frunză, cofa de pămĩnt, funia de lemn—ciubucul), W, II, 272; PLit, 362 — pentru variante ŝi alte popoare, cf. GCim, 205-206, V. *ĉibăcă*. — < tc. *tehybouq* (466) „pipe”.

ĈĤUCI, PB, 576 — v. *ĉloc*!² ŝi *ĉede*!.

ĈĤUCĂN, sn., pl. *ĉucăne*, ciocan, «marteau», CEI, 87. — V. *ĉloc*! ŝi alb. *ĉokán* „martello”.

ĈĤUCĂNĂ, sf., pl. *ĉucăne*, oaie cu talancă, «brebis ou chèvre qui porte une sonnaillle». — < *ĉlocan*.

ĈĤUCĂ, sf. (pl. *ĉăŝe*), creŝtet, «cime, sommet, falte» — v. *ĉucălă*; motte de terre — v. *zvol'ũ*, Dal, 63; Nic, 554; FI, I, 2, 6; Cal. 1912, 123; GrS, II, 397; DR, II, 552-553; *pri căma anăllă ĉucă* (pe cel mai ĭnalt creŝtet), ICAR, 79; *ŝi-alipidă' cătră ĉlũca scĩrpoăŝă* (a dat fuga spre creŝtetul prăpăŝtios), PenB, II, 274. — Termenul e curent ĭn toponimie. — Cf. alb. *ĉukë* „cĩma di un colle”, hg. *ĉuka* „colline; tumulus”, gr. *ĉoũxă* (Boga, I, 404) ŝi PhOr, II, 706 („origine obscură”). — < ?

ĈĤUCĂNĈI, ĈĤUCĂNĈIŬ, sn., pl. *ĉucănĩŝe, ĉucănĩĉe*, talangă mică, «petite sonnaillle». — < *ĉlocan*.

ĈĤUCĂTOĂRE, sf., pl. *ĉucălĩrĩ*, ciocănitore, «picvert», Mih, 120. — V. *ĉuculoăre*.

ĈĤUCULĂTĂ, sf., pl. *ĉuculă'f*, ciocolată, «chocolat», Dal, 64. — < it. *cioccolata*.

ĈĤUCURDĖCĂ, sf., pl. *ĉucurdĉeŝe*, sĩmbure de piersică, «noyau de pêche», Mih, 120. — < tc. *tehėkirdek* (471) „noyau; pėpin; graine”.

CIUCUTĂSCU (*mi*), vb. IV (*ciucută, -lă, -lăre*), ciocni, «1°. choquer; (se) heurter; frapper; 2°. s'ingénier; se mettre martel en tête; 3°. battre fortement, palpiter; 4°. castrer; châtrer; hongrer; 5°. boire (des boissons spiritueuses); boire et manger», Dal, 64; Mih, 120. — 1°: *ciucută pri un lăngire* (ciocănea pe o țingire), PB, 55¹⁵; *l'i-ciucută* (li ciocănea), PB, 442¹⁵; *s' ciucută cu Tihea* (se ciorovăia cu Norocul), PB, 96²; *ciucută pănurile* (bate culele); *itagnile s' ciucută* (iataganele se ciocnesc), Velo, 16; BNA, V, 53; *va vâ ciucută cu năși* (vâ veți ciocni cu dinși); 2°: *sta fielăru și 'și-ciucutăște căplu* (stă flăcăul și-si frământă gindul), PB, 495¹⁸; *ciucută-vă cîne mîntea* (frământați-vă bine mîntea); 3°: *inima lă ciucutăște* (inima le zvîcnește) — v. *ciocănescu* 1°, *ciocul*; 4°: *prîndi s' ciucutăm birbăni și 'și fâkîi* (trebuie să jugănim (să întorcem) berbecii și țapii) — v. *scukescu*; 5°: *ciucută scăfile* (ciocniră și băură paharele), Cal, 1911, 175; *ciucutăște la hăne* (bea și mănîncă la han); *lirile lă ciucută* (lirile le-a băut, le-a cheltuit bînd) — v. *aspărgu* 3°. V. *ciucutăscu*. — Cf. dr. *ciocoti* (DA), alb. *çukis* „beccare; toccare”. — < *ciocul*.

CIUCUTĂRE, sf., pl. *ciucutări*, ciocnire, «choc; rencontre; castration; action de boire», Dal, 64; FI, II, 4, 6; *s' avăzi 'nă ciucutăre* (se auzi o ciocănire), PB, 330²⁰. V. *ciocălire*.

CIUCUTĂ, -lă, pl. *ciucută, -le*, ciocnit, «rappé; châtré; bu; ivre», Dal, 64; Nic, 554; *șap ciucută* (șap întors) — v. *bătut*; *vin'iră ciucută di la hăne* (au venit beți de la han) — v. *crup*, *ciurla* 2°, *dădă* 2° etc.; *scăfile asună ciucută* (paharele sunau golite), CalGrB, 35; BNA, IV, 113. V. *ciocălit*, *ciocul* și *ștrif*.

CIUCUTĂRE, sf., PB, 576 — v. *ciucătoare* și *ciplitoare*. — < *ciocul*.

CIUCUTĂNĂ, -lă, pl. *ciucutănă, -lăne*, băutor, om care *ciucutăște* 5°, «buveur»: *Miha easte... ciucutănă* (Miha e... băutor), PenB, VI, 140.

CIUCĂ, sn., picior — v. *ciocă*.

CIUCĂ, sm., pl. *ciucă, prunc, sugaci*, «petit enfant, nourrisson», Dal, 63; LL, III, 223-224; *năni, ciucă-nă* (dormi, pruncul meu), PLit, 7; *amînă*... un *ciucă neașta noădă* (nevasta nouă (mireasa) a născut un pruncuș), PB, 463¹⁹. Sinonime: *fieluric, nat* etc. — Cf. gr. *τ'οὐτ'αὐτοῦ* (Hris, 264); it. napol: „O ciuccio nu' cammina, si n'abbusca”, CPT, VIII, 118 și 120; it. venez.: „Er pesce grosso se magna er ciuco”, Zan, 46. — < ?

CIUCĂ, sn., pl. *ciucă și ciucă, picioruș, «petit pied* (dans le langage des petits enfants», Dal, 63; *fieluricu 'și-fredă ciucă* (copilașul își freacă piciorușele), Fr, I, 120. — < *ciucărușă*.

CIUCĂLĂN, sm.: *ciucălănu' s' mută azburi'ndalul* (ciocăniile se înălțau zburînd), FI, II, 7, 14 — v. *ciucăleală, furful'eân*.

CIUCĂLĂ, sf., pl. *ciucăle, creștet, «1°. pic, sommet, falte* — v. *ciucă, cîngărlă, ciucăle, ciucăne* etc.; 2°. aigrette», Da, 63; CE, 87. — 1°: *ciucăla a ună mîntie* (creștetul unui munte), PB, 504⁸; *ciucăla a dzeanăle* (virful dealului), FI, II, 7, 19; *ciucăla a Pîndului* (piscul Pîndului), PenB, III, 48; *pîsti-a mîntilor ciucăle* (peste piscurile munților), Trib, III, 1, 9; *plădurile lădă, ciucălele algea* (plădurile apăreau negre, creștelele erau albe de zăpadă), Trib, II, 7-8, 24; *călvă... cu ciucăla anăltă* (colibă... cu virful înalt), FI, II, 3, 2; 2°: *dă-nă... 'nă ciucăla tră zircăla* (dă-mi... un moț în loc de glugă), PLit, 764; PAnt, 88. — < bg. *ciucăla* „huppe; toupet de chevelure”.

CIUCĂLĂ, sf., pl. *ciucăle, moț, «aigrette; huppe», CEI, 88. — < bg. ciucăla „alouette”.*

CIUCĂLEAȘ, **CIUCĂLEAN**, sm., pl. *ciucăle, ciucăle, ciocărie, «alouette», Dal, 63; Nic, 558; PLit, 287; 356; PenB, VI, 129; DR, VI, 306. — V. ciucărie, ciucăle, sinonimul *picură* 2° și bg. *ciucăliga* „alouette”. — Caracteristica fizică a acestei păsări e moțul virfuit de pe capul ei, moț numit: < *ciucăle*.*

CIUCĂMĂG, sm. și sn., pl. *ciucămăg și ciucămădze*, alice de cîlți, «espèce de balle en bourre», PIm, II, 224. — V. *șușumăg, culumăg și pășpăcă, voale*.

ȚUȚIUR, vb. I (*ȚuȚiură*, -ră, -răre), șopti, «parler bas à l'oreille, chuchoter, murmurer», Cod, 47¹²; *l'i ȚuȚiură hl'lu tu urecăle* (fiul i-a șoptit în ureche), PB, 207¹³; PAnt, 94; *l'i ȚuȚiură ascumțgalui* (i-a șoptit pe ascuns), PB, 273¹²; *un vimt di veără ȚuȚiură prit frândză* (un vint de vară șoptea prin frunte), Lum, I, 223. V. *aburédză* 2°. — Cf. alb. *çuçurás* „bisbigliare all'orecchio” și bg. *čuçură* „source, fontaine”. — < ?

ȚUȚIURĂRE, sf., pl. *ȚuȚiurări*, șoptire, «chuchotement; murmure», Dal, 63; Mih, 120. V. *șușurăre*.

ȚUȚIURĂT, -lă, pl. *ȚuȚiurări*, -le, șoptit «chuchoté; murmure», Dal, 63. V. *șușurăt*.

ȚUȚIURÉDZŪ, vb. I, Mih, 120 — v. *ȚuȚiur*.

ȚUȚIURLIE, sf., pl. *ȚuȚiurlii*, ciocrlie, «alouette», Lum, V, 186. — V. *Țurleală*.

ȚUȚIURŪȘŪ, sn., pl. *ȚuȚiurășe*, picioruș, «petit pied», Trib, IV, 3—4, 5; *ȚuȚiurășile ft ng'l'eală* (îți ingheață piciorușele), Fr, I, 75; BNA, I, 76; *l'i-călcă ȚuȚiurășlu n căsă* (piciorușul îi călcă (păși) în casă), Fl, I, 5, 8. V. *ȚuȚiul* și *puđrășă*. În meglendoromână: *ȚuȚurăș* (PMegR, II, 67; CapM, III, 225). — < *ȚuȚlór* < *ȚuȚlór*.

ȚUȚĂ, sf. (pl. *ȚuȚe*), ciudă, minune, «merveille, miracle; bizarrerie», CEL, 87; *ȚuȚă ni-avdzl'la* (minune neauzită), PLit, 1046; PAnt, 204. V. *Țudie* și sinonimul *Țămă*. — < vsl., bg. *čudo* „miraculum; merveille”.

ȚUȚÉSCU (*mi*), vb. IV (*ȚuȚli*, -dl, -dîre), uimi, «s'étonner, s'extasier»; *si ȚuȚi și n'ic și măre* (se uimi și mic și mare), PLit, 852; 1020; *s' ȚuȚlă frățil'i* (frații se mirară), PB, 477¹⁴. Sinonime: *apurisescu*, *Țămusescu*. V. *Țudisescu*. — < vsl. *Țuditi* „mirari”.

ȚUȚIE, sf., pl. *ȚuȚii*, mirare, «étonnement, stupéfaction; bizarrerie», Dal, 64; Nic, 554; Nih, 120; PScr, 206; CEL, 87; *n'el ca trl ȚuȚie!* (miel, ca de minune!), PLit, 1045; PAnt, 204; și *l-lntreabă cu ȚuȚie* (și-l întreabă cu mirare), PAnt, 272; Bair, 104; *lo vidzŭl ȚuȚile-a tale* (eu am văzut minunile tale), PB, 171³⁷. — V. *ȚuȚă* și alb. *çudl* „meraviglia”.

ȚUȚIÓS, -oasă, pl. *ȚuȚiostí*, -oase, ciudat, «étrange; bizarre», Nic, 554.

ȚUȚISÉSCU (*mi*), vb. IV (*ȚuȚisli*, -sli, -stre) — *ȚuȚescu* —, Dal, 64; Nic, 554; *s' nol nă ȚuȚisim* (și noi ne mirăm), PAnt, 71; *lumea tătă s' n'iră și s' ȚuȚiseă* (toată lumea se mira și se minuna), PB, 50¹⁴. — V. *ȚuȚescu* și alb. *çudis*.

ȚUȚISIRE, sf., pl. *ȚuȚisiri*, mirare, «action de s'étonner; étrangeté», Dal, 64; Nic, 554; Mih, 120.

ȚUȚISIT, -lă, pl. *ȚuȚisli*, -le, uimit, «étonné, ébahi», Dal, 64; Nic, 554; *alânft șideă ȚuȚisli* (ceiaști ședeau uimiți), GrB, 226; PAnt, 231; *stău ȚuȚisli cum plng mușeal fln-l'i n'le agălea, agălea* (stau mirat cînd văd cum plîng flntînile (izvoarele). Incet, încet), CalGrB, 25. V. *ȚuȚuit*.

ȚUȚUÉSCU (*mi*), vb. IV (*ȚuȚuli*, -uit, -uire), PAnt, 417; *s' ȚuȚui mălu* (se miră mult), PB, 197¹⁶ — v. *ȚuȚusescu*.

ȚUȚUIT, -lă, pl. *ȚuȚuli*, -le: *n'iră și ȚuȚuit* (mirat și uimit), PLit, 813. Sinonim: *apurisli*.

ȚUȚUSÉSCU (*mi*), vb. IV, PB, 576 — v. *ȚuȚdisescu*.

ȚUȚ, *ȚuȚă*, pl. *ȚuȚi*, *ȚuȚe*, încelcit, «emmelé», Mih, 120; PB, 576. V. *ȚuȚulescu* și *ȚuȚăcă*. — Cf. it. *ciuffo*.

ȚUȚLEACĂ, ȚUȚLĂCĂ, invar.: *mi-adrăi ȚuȚleacă* «j'ai mangé beaucoup», m-am făcut tobă, Dal, 64; *u-adră'm ȚuȚlăcă* (am făcut-o burta burduf de mîncare), «nous avons mangé assez, nous sommes rassasiés», Fl, I, 3, 6. V. *ȚuȚlăcă* și sinonimul *Țăle* 2°. — < ?

ȚUȚLĂC, -leacă, Dal, 64 — v. dr. *cioflec* (DA), și:

ȚUȚLIC, -că, pl. *ȚuȚli*, -le, micuț, «mignon, tout petit»: *n'ic escu, ȚuȚlic escu, tătă oăstea u nvescu* — *ăclu* (mic sînt, mititel sînt, toată oastea o îmbrac — acul), PLit, 348. Sinonim: *n'icuz*. — < ?

CIUFLICĂR, sm., pl. *ciuflicări*, moșier, «fermier», Dal, 64. V. *ciufleacii* și alb. *ciiftiktâr* „proprietary di terre”. — < *ciufliike*.

CIUFLICĂ, invar.: *u-adră... ciuflică pîndica* (burta o făceau burduf *mîncînd*), PB, 162²⁹. — v. *ciufulică*.

CIUFLIKE, sf., pl. *ciufliki*, moșie, «ferme», Dal, 64; Nic, 548: «*și-kiră ciuflikea* (își pierdu moșia), PB, 350⁸. V. *ciuflike*. — < tc. *tehtilük* (471) „~”.

CIUFULĂ (*mi*), vb. IV (*ciufulă, -lă, -lire*), înclci, «emmêlers», Mih, 120; *și si ciufulă pîrnu* (părul ți s-a înclcit). — V. *ciuf*.

CIUFULICĂ, invar.: *si-adră ciufulică* (s-a săturat peste măsură), PB, 185²²; PGr, 45. — V. *ciufleacă*.

CIUFULĂ, -lă, Mih, 120 — v. *ciuf* și gr. *τσιφούτης*.

CIUFUTINĂ, sf., pl. *ciufutine*, căpățînă, «tête, caboche». Sinonime: *cărăfătă, cărtăna, curcubătă* 2° etc. — Vreo legătură cu *ciuf*? — < ?

CIUHL'EAN, -nă, pl. *ciuhl'eân'i, -ne*, tîrlie-brîu, «casseur-d'assiettes, vaurien». Sinonime: *pezevêngiu, vagabôndu*. — < ?

CIUDISĂ (*mi*), vb. IV, PAnt, 417 — v. *ciudescu*.

CIUIESCU, vb. IV (*ciuit, -uit, -uire*) mîna, «mener les moutons paître», GrS, IV, 378. — < alb. *çuanj* „cacciare”.

CIUL, sm., pl. *ciul'i*, musculiță, «insecte, mouche qui se fourre surtout dans le gosier en y laissant des vers», Dal, 64; PLit, 271; *lu-ascuké ciulu* [< *ciululu*] (l-a infectat musca *ciulul*) — v. *ascukă* 2°. — < ?

CIUL, -lă, pl. *ciul'i, ciule*, ciuntit, 1°. (arbore) sans branches; 2°. (cheval, mouton) qui a de petites oreilles», Dal, 64; M, 45; DR, IV, 432 și X, 436; 462 (< *κυλλός* „difforme, estropié”); *arbore ciul, oi ciule* (arbore fără ramuri, oi cu urechi mici). — Cf. dr. *ciul* (DA; Drăgr, 59) și gr. *κοῦλον, κοῦλα* (Boga, I, 405; II, 192). — V.:

CIULĂC, -că, pl. *ciulăci, -fe*, ciung, «estropié; manchot», Mih, 121; *vrei ciulăc s' mi făcă?* (vrei să mă făcă ciung?), Lum, V, 188. Sinonime: *ciângu, șbul*. — Cf. și alb. *çullak* „nudo, spoglio” < tc. *teholaq* (481) „~”.

CIULÉ, sm., pl. *ciuleadz*, soldat vînător, «voltigeurs: *trag ș' ciuleadz'i tuț tu urmă* (pornesc în urmă și evzonii, toți vînătorii de munte), BNA, II, 30. — V. *ciul'e*.

CIULEĂIU, sm., pl. *ciuleăi* — v. *ciuleăiulă, ciuleăiulă* —, Dal, 64; PLit, 287; *lipseă un ciuleăiulă* (lipsea o ciocîrlie), PB, 224¹. — < ?

CIULEKE, sf., oțel, Dal, 64 — v. *ciilke, ciulike*.

CIULENGĂ, sf., pl. *ciulêndze*, băț de joc, «bâtonnet employé dans des jeux d'enfants», Dal, 64; PLit, 147; 151. V. *ciulică, ciulêngă* și sinonimele *băke, șcl'êândză, tîngale*. — *Ciulênga* e puțin scobită la cele două capete ale ei în sens invers spre a putea fi folosită în jocul respectiv. — Cf. tc. *icîlêng* (474) „aigrette” și gr. *κοῦλέγγα* (Boga, I, 404).

CIULESCU (*mi*), vb. IV (*ciulit, -lă, -lire*), ciuli; tăia, 1°. émonder; couper les branches d'un arbre; 2°. rouer de coups; 3°. chauvir des oreilles; 4°. ouïr, entendre; 5°. filouter, chiper, se glisser; 6°. fuir», Dal, 64; GrS, I, 210; II, 397; III, 268. — 1°: *ciulim făglu* (curățăm de ramuri fagul) — v. *călărsescu, scriștescu*; 2°: *nă aveă ciulit de băleăre* (ne rupsesă în bătaie) — v. *frîngu* 1° etc.; *oîmtu arăfe nă ciuleă urecl'ile* (vînt rece ne biciuia urechile); 3°: *ciulit ună oărdă urecl'ile*: *nu si-avdăză fivă* (am ciulit o dată urechile: nu se auzea nimic), PAnt, 314; *hi'l'lu di amiră' ciuli cu urecl'ea și avdăz'* (fiul de împărat a ciulit (a tras cu) urechea și a auzit), PB, 74³⁶; «*și-băgă urecl'ea...*, *ciuleăște* (își pune urechea... ciulește), PB, 462⁹; *călu ciuli urecl'ile* (calul ciuli urechile); 4°: *ciuleăște di dipărte* (aude, simte de departe), PLit, 475; *ci'ndu ciuli că si-aproăke oăra s' creăpă tufêkea* (cînd a simțit că se apropie ora ca să detune pușca, să înceapă lupta), LP, 55; BNA, II, 122; s' *ciulim ciim*

si-ascălnă' inima tu plătare (să luăm seama, să pricepem cum inima se agăță în spate), LP, 55; BNA, II, 122; *ciulea ncoă* (ciulește, ascultă încoace), LP, 56; BNA, II, 126; 5°: *nă dăsim s' ciulim vl'rnă steărpă* (ne-am dus să șterpelim vreo steărpă) — v. *agudescu* 5°, *ciun*³ etc.; *mi ciulit fl'ră s' mi-adukească niși cl'n'l'i* (mă furiași fără să mă simtă nici cîinii); 6°: *Ianl di-aclō li-aveă ciulitā* (Ion o tulise (fugise) de acolo), Lum, II, 179; BNA, III, 74 — v. *angân* 2°, *căpsălsescu, deăpîn* 3°. — Cf. alb. *çullis* „prendere în giro”; gr. *τσιουλόων* (‘ΑρΠ, 191; Σαρ, 35); *τσιουλόων* „écouter” (Höeg, II, 195); dr. *ciuli* (DA).

CIULICĂ, sf., pl. *ciulițe*, țurcă, «1°. bâtonnet — v. *ciulengă*; 2°. (se sauver à la) fuite; 3°. *phallus*», Dal, 64; PLit, 147. — 1°: *fi-ôrîrl'i si-aglōăcă cu ciulica* (băieții se joacă cu țurca); 2°: *deăde foc a căsăl'el și — ciulica!* (a incendiat casa și — fuga!) — v. *sofă* 3° etc.; 3°: *e! ș' fe va n'l-adărî? va-n'l l'eăi ciulica?* (e! și ce o să-mi faci? o să-mi iei *phallus*-ul?) — v. *nănciu, pâlă* etc.; *l'eă-l'i ciulica, carî poș* (prinde-o, dacă poți), PB, 105²⁸ — v. *coadă* 11°, *curs* 5°. — < ?

CIULIE, sf., pl. *ciulii*, șuviță, «mèche de cheveux», Mih, 121. — V. *çille*.

CIULIGÂN, sm., pl. *ciuligân'i*, pasăre răpitoare, «oiseau de proie», Dal, 64. Sinonime: *ôrî'lu, vultur*. — (Același cu *ciorligân?*). — < ?

CIULIKE, sf., pl. *ciulikî*, oțel, «acier», PB, 576; PAnt, 418; *'șl-băgă'...* *ciulike la in'loără* (și-a pus... oțel la inimioară, și-a făcut curaj), FI, I, 5, 7; BNA, II, 8. V. *ciuleke*. — < tc. *tehélik* (474) „~”.

CIULIMÂN, -nă; *doi ciulimân'i* (doi băieți), LP, 13; Ant, 244; BNA, II, 114 — v. *ciimân*.

CIULIRE, sf., pl. *ciuliri*, ciulire, «action d'émonder, de chauvir l'oreille etc.», Dal, 64.

CIULIT, -lă, pl. *ciulți*, -le, ciulit, «émondé; dressé; filouté etc. — v. *ciulăscu*», Dal, 64; *urcăci ciulite* «oreilles dressées».

CIULUBÉT, sm., pl. *ciulubéf*, vîrf, «sommets, faîtes», Nic, 557. V. *ciulubét* și sinonimul *ciucă*. — < ?

CIUL'É, sm., pl. *ciul'eădz* «voltigeur»; *apoărlă-u, glônile-a meș ciul'é* (poartă-o, bravul meu soldat vîntor), BNA, II, 32. V. *ciulé*. — < ?

CIUL'EA, invar., prostănac, «sot, nigaud»: *'șl-eăste dip ciulea* (își e prost de tot). Sinonime: *esăra, glar* etc. — Cuvîntul pare a fi același și în toponimicul greco-epirot *στὰ Τσιούλια* (‘Ηπειρος, VIII, 110). Apare și în onomastică. Rar circulă și pl. (tot m.) *ciul'ean'i*. — Cf. gr. *τσούλια* „grêbe oreillard” — („oreillard” ne trimite cu gîndul la opusul semantic *ciul*²). — < ?

CIUMĂG, sn.; **CIUMĂGĂ**, sf., pl. *ciumă'dzi*, ciomag, «gros bâton, gourdin, matraque; pieu fourchu», Dal, 64; Nic, 558; Mih, 121; PAnt, 418; Jb, I, 26: II¹³ (pl. *ciumăgură*); CFr, 104 (sinonim cu *furtulire*); *l'eă 'nă ciumăgă di cōrnu* (ia un ciomag de corn), PB, 107¹³; *lu-agudă cu ciumăga* (il lovea cu ciomagul), Lum, II, 154; *pri ciumăga al dispōll* (pe ciomagul (toiagul) arhiereului), PLit, 56; *cășă pri ciumăgă* (casă pe ciomag = azi aci, mîine aiurea) — v. *ciulăl'iă, uîăr* 2°. V. *ciumăc* și sinonimele *măciuleă, școp*. — < tc. *tehomag* (481) „massue”.

CIUMAGĂRĂ, invar. (pl. *ciumagăran'i*), vagabond, «fainéant», Kats, I, 90. — Cf. *ci'eăra, hulandăr* etc. — < ? *ciumăg*.

CIUMARĂC (Ci'isăra), sn., pl. *ciumarățe*, pilug, «pilon; égrugeoir», Mur, IV, 107. Sinonim: *stămbu*. — < ?

CIUMĂ¹, sf., pl. *ciume*, moț de lînă, «1°. flocon de laine; déchet de laine; 2°. cime, sommet (de la tête, d'une montagne) — *sens rare*; 3°. bouton, enflure; 4°. purée de pommes de terre — v. *ciumeală*», Dal, 64; Nic, 558 («touffe de cheveux sur le sommet de la tête»); PLit, 317; W, II, 234; CN, 174. — 1°: *cu ună ciumă di ll'nă acumpărăm un ucă' di aună*

(cu un moț de lână cumpăram o oca de struguri); *li umplăși la strân'e di țăme* (te-ai umplut la haine de păr de lână); *li'nă lucrédz?* — țăme *vai al* (lână ai în lucru? — fulgi de lână vei avea); 2°: [în toponimie: Țîmă (Sămărina), Al. 1901—1902, 122; Țîma-a-côrbului (Bălăsa); *n Țîmă* (Tesalia), 'Ηπειρ, VIII, 101; 118; 140; LL, 115 — v. *cucăl'tă* 2°, *țumulică*; 3°: *cu ăna țămă, pisti cap* (mit einer Beule auf dem Kopf, cu o umflătură pe cap), W, II, 234 — v. țămbă și șuscă. — Cf. alb. *qime* „pelo, capello, penna, cimosa”, gr. *κοῦμα*, *γοῦμα* (Boga, II, 186; 187; I, 386; 405) și dr. *ciumă* (CDDE, 363; PFon, 61 și 106 și DA, s. v.): < lat. *eyma* „tendron du chou ou d'autres légumes”.

ȚIUMĂ², sf., fără pl., pi(u)ră de cartofi, «purée de pommes de terre»: *măc'm țămă di cîrcă'nği* (mîncărăm pîrea de cartofi) (Bălăsa). — V. *țumedă*. — < lat. *eyma* „tendron du chou ou d'autres légumes” < gr. *κῦμα* „fruit ou production de la terre”.

ȚIUMBĂ, sf., Dun, II, 62; DR, VIII, 115 — v. *glumbă*.

ȚIUMBÈRE, sf., pl. *țumbéri*, vâl de mireasă, «voile de nouvelle mariée que celle-ci porte sur son dos». — V. *țimbér* și sinonimele *pôșe*, *vîdșcă*, *zvon*.

ȚIUMBURICĂ, sf. (pl. *țumburîțe?*), cimbrușor, Dal, 64; Nic, 558 — v. *țimburică*, *țimurică*.

ȚIUMEĂLĂ, sf. (pl. *țumel'li?*), hrană, «nourriture», Dal, 64; *si sculém țăumeăla a fițôrîlor* (să scoatem (să procurăm, să agonisim) hrana copiilor), PenB, VI, 55; *nu-ău țăumedă* (nu au ce mîncea). — Pentru *-edă*, cf. *videădă*, *zubeădă*. — V. *țumuleșcu* 2° și *țămă¹* 4° și *țămă²*.

ȚIUMLEKE, sf., pl. *țumlekl*, ciumlec, «espèce de ragoût (de boeuf) aux oignons», Dal, 64; *lu-l țăumlekea-a li l'irtăte?* (unde-i ciumlecul răposatei? !), PLit, 475. — < tc. *tehoeumlek* (481) „espèce de rôti...”.

ȚIUMULEȘCU (*mi*), vb. IV (*țumullî, -lîl, -lîre*), molfăi, 1°: *chiffonner*; 2°: *mâchonner*; 3°: *patauger, patrouiller*; 4°: *fuluere*, Dal, 64; Mih, 121; PB, 576. — 1°: *u țăumulișt fustănea* (rochia ai șifonat-o) — v. *hică* 3°; 2°: *țumuleăște el în gură* (el mestecă (molfăie) în gură), BașP, 5; *țumuleă nica un os în gură* (încă molfăia un os în gură), FI, I, 3, 5 — cf. *țumedă* și la CC, 350²⁵ și Dens, II, 558: *ciumeli* „ciuguli”; 3°: *n'iclu s' țăumuleăște lu bălă* (copilul bălăcește în bălă); 4°: *u țăumullră ăllam futuerunt* — v. *ampîlur* etc.; *vă țăumulî ăil vous a tiré une carotte* (v-a tras chiulul) — v. *călupe* 3°. V. *țumedă*, *nțumuleșcu*, *șumuleșcu* etc. — Cf. dr. *ciumeli* (DA): „Păsările cerului ciumeliră ea” (CC, 350²⁵; Dens, II, 558). — < ?

ȚIUMULICĂ, sf., pl. *țumulițe*, vîrfuleț, creștet mic, «petite cime», Dal, 64. Sinonime: *țăcă*, *țungăne* etc. — *țămă*.

ȚIUMULIRE, sf., pl. *țumuliri* «action de chiffonner etc.», Dal, 64; Mih, 121.

ȚIUMULÎT, -lă, pl. *țumullî, -le*, molfăit, «chiffonné; mâchonné etc.», Dal, 64. V. *țumuleșcu*.

ȚIUMURICĂ, sf., CEL, 87; *uridă tu țămurică, pl'nă feășe cărărică* (circula prin cîmbru, pînă făcu cărărie), PenB, VI, 144 — v. *țimburică*.

ȚIUN¹, sn., pl. *țune*, prăjină, fuștei, 1°: *perche*; 2°: *réglette ou baguette en bois qu'on emploie aux métiers à tisser*; ronce; deux faisceaux de roseaux liés ensemble qu'on emploie à la nage — v. *țun²*; 3°: *piedo*, Dal, 64; Mih, 121. — 1°: *ligă' 'nă mînlîlă di un țăun lăngu* (a legat o batistă de o prăjină lungă), PB, 252²⁰; *dă-l'î cu părlu, dă-l'î cu țăunlu* (dă-i cu parul, dă-i cu prăjina), PB, 187¹⁷ — v. *strop*; 2°: *țunîle tul el s' li trăgă* (fușteiele mereu el să le tragă), LP, 13; PAnt, 244; BNA, II, 114; 3°: *măllu lăndzi li-ăl țăunîle* (orea lungi le ai picioarele) — v. *țîțôr*. — V. *țin* și *fus* 2°. — < ?

ȚIUN², sm., pl. *țun'î*, mărăcine, «épine; ronce» — v. *țun¹* 2°, Mih, 121. Sinonime: *mărdăfîne*, *skin¹* etc. — < ?

ȚIUN³ (mi), vb. I (Țiundă, -năl, -năre), șterpeli, «voler, dérobers», Dal, 64; *yineá un zmeú și l'i-Țiuná medrile* (venea un zmeu și-i fura merele), PB, 372¹³; *l'i-Țiundără hil'ea di amiră'* (i-au furat flica de împărat), PB, 462¹⁹; *u Țiund'* (a furat-o), PLit, 684; *carl s' nu poálă să-l'i Țiuná* (dacă nu va putea să-i șterpelească), PB, 80¹⁷; *mi Țiundă di nîngă nîși* (mă furișai de lingă ei). Sinonime: Țulăscu 5°, Țuplăscu 2°, fur², sufrusescu 2° etc. — Cf. alb. ȡónj „mandare, spedire”, lšon' „wittere, spûre” (GM, 448). — < ?

ȚIUN⁴, sm., pl. Țiun'î — v. Țul¹.

ȚIUNĂRE¹, sf., pl. Țiundă'rî «action de voler; larcin», Dal, 64; *bun'î tră Țiunăre* (buni de furat), PB, 80⁶; *edste ȡlone lu Țiunăre* (e tare în furt).

ȚIUNĂRE², sf., pl. Țiundă'rî, lamentare, «action de se lamenter; lamentation», Dal, 64; Mih, 121 (Țiun'ăre); PB, 577.

ȚIUNĂT¹, -tă, pl. Țiundă, -le, văitat, «qui s'est lamenté», Dal, 64. — V. Țiunedzû.

ȚIUNĂT², -tă, pl. Țiundă, -le, furat, «volé, dérobé», Dal, 64; FI, I, 3, 6; *carne di ml'tor Țiundă* (carne de mior furat). — V. Țun³.

ȚIUNȚ! «interjection par laquelle on veut faire arrêter l'âne ou le faire changer de direction», PLit, 61; BNA, III, 165. — V. Țlăș¹, unȡ!, mgl. lšuncăš (CapM, II, p. 102, v. 4 și 8; III, 101) (și it. ciuco „asino”).

ȚIUNÉDZÛ, vb. I, văita, Dal, 64 — v. nȚiunedzû.

ȚIUNGĂNE, sf., pl. Țiungă'n'î, pisc, «cime», Dal, 64; *cărăulșeăște pri Țiungă'n'î* (stă de veghe pe piscuri), PenB, VI, 24. Sinonime: ȚuȚlădă, Țumullcă etc. — < ?

ȚIUNGU, -gă, pl. Țiundzi, Țiundze, ciung, «manchet; estropié; qui n'a qu'une main; (animal) qui n'a qu'une corne», Dal, 64; Nic, 554; Lum, IV, 148. Sinonim: Țulăc. — Cf. gr. τσ'οὔγκους (Hris, 263) și dr. ciung (DA). — < ?

ȚIUNKE, conj., pentru că, «parce que, puisque», Mih, 121; Cod, 68 b¹⁴; 68 b¹⁶. Sinonim: că β. — < tc. tehunki (481) „~”.

ȚIUN'EARE, sf., văitare, Mih, 121 — v. Țiunăre.

ȚIUN'EAT, sn., pl. Țiun'edaturl, vaier, «lamentation; hurlement», Mih, 121. — V. Țiundă și Țeăundă.

ȚIUP¹, sm., pl. Țiukl, cîlți, «1°. étoupe — v. stăpă; 2°. nonchalant, béltre», Dal, 64; Mih, 120; PScr, 206; PLit, 95; GrS, I, 210; II, 55. — 1°: *așeă căma mărea turfeă Țiukl* (cea mai mare torcea cîlți), PB, 285¹⁷; 2°: *om di Țiukl* (om de cîlți, om de nimică), PB, 577. — Cf. și bg. ȡopă „étoupe”. — < tc. tehoeup (476) „petit morceau de bois, de paille, de broussaille; brin”.

ȚIUP², -pă, pl. Țiukl, Țiupe, copilaș, «petit enfant; bambin», Nic, 558. V. ȡup și Țiupră. — Cf. gr. τσοῦπα „jeune fille”, alb. ȡăpă „ragazza” (adjectiv din substantiv).

ȚIUPĂRE, sf., pl. Țiupă'rî, panglică, «1°. ruban; soutache (sud); 2°. couvre-chef des femmes des Fărșerôf — v. PIm, I, 116; 120 a», Nic, 554; CFr, 23; 86; CN, 84; 164 (< alb. kîparë); DR, IV, 682 (< τσῦπα(ο)ν); VI, 656 (< tc.). — V. ȡipăre, tăpăre și ȡubec.

ȚIUPĂLIC, sm.; *va 'șl-lu ml'că Țiupăllclu* (și-l va mînca pieirea), PenB, VIII, 21 — v. Țupulic.

ȚIUPĂR, sn., pl. Țiupăre, ciorap, «bas, chaussette», Mih, 121; CAr, 363. Sinonim: lăpădă. — < ?

ȚIUPĂTĂ! interj., șoltic, «clopîn-clopant!»: Țiupătă, Țiupătă!, curcubéta... aȡtămse la pălădi (șoltic, șoltic, cucurbăta... a ajuns la palat), PB, 131⁵. — < ?

ȚIUPÉRNIC, -că, pl. Țiupérnișl, -fe (Țl'isúra), voinic, «vaillant, fort», Mur, II, 144. Sinonime: ȡlone, putăl. — < ?

ȚUPÉRNICĂ (Cl'isúra), sf., pl. *Țupérnițe*, ciupercă, «petit champignon», Mur, II, 74. V. *pețură* și sinonimul *burește*. — Cf. dr. *ciupercă*. — < ?

ȚUPILĂR, sm., pl. *Țupilări*, șopirlă, «lézard»: noi nu him Țupilări s' bând'm tu kétri, noi vultur' him (noi nu sîntem șopirle ca să trăim printre pietre, noi sîntem vulturi), GrB, 141. — V. *Țupulăr* și *Țupulic*.

ȚUPLÊSCU (mi), vb. IV (*Țuplîi*, -lîi, -lire), stîlci, 1°. contusionner; aplatis; écraser; 2°. chiper, filouter; 3°. avaler; dévorer», Dal, 64; PScr, 206 (< *șuplă*); CEL, 87 (< sl. *tšepja*). — 1°: *cădză 'nă ploăce și n'l-Țupli m'na* (căzu o lespede și-mi stîlci mîna), PB, 577; *mî Țuplîi la úng'le* (mă stîlci la unghie); 2°: *va s' dăcă s' Țuplêscă flurîile* (se va duce să șterpelească galbenii), PB, 305²⁶; *el nă aveá Țuplîiă căpêdstrile* (el nu furase căpeștele) — v. *agudescu* 5°, *Țun*³ etc.; 3°: *édlu aêstu fridzêl-lu și Țuplî-lu* (iedul acesta frigeți-l și îmbrucați-l) — v. *deápin* 2°. — Cf. și dr. *ciopli*. — < bg. *čoplja* „gratter”.

ȚUPLIKEĂCĂ, sf., pl. *Țuplikêl*, norod, «populace, plêbe, bas peuple; foule», Dal, 64; Nic, 554. — Cf. tc. *ichoeuplek* (476) „endroit où l'on jette les balayures et les ordures”. — < ?

ȚUPLIRE, sf., pl. *Țuplîri*, stîlcire, «action d'aplatir, de chiper, d'avalers», Dal, 65.

ȚUPLÎT, -tă, pl. *Țuplîi*, -le, stîlcit; furat, «aplati; filouté; embouché», Dal, 65.

ȚUPLITĂNE, sf., pl. *Țuplîtă'n'l*, plisc, «bec (d'oiseau)», Mih, 121. Sinonime: *Țoc*¹ 2°, *dîntănă*, *kipîlă* 3°. — < ?

ȚUPLITURĂ, sf., pl. *Țuplîluri*, stîlcitură, «aplatissement; larcin, enlèvement», Dal, 65. — V. *Țuplêscu*.

ȚUPÓC, sn., șold, CFr, 103 — v. *ȥipóc*.

ȚUPÓR, sn., pl. *Țupoăre*, țeapă, «piquant; pal; chicot; noeud (d'arbre)», Dal, 65; PenB, III, 240; GrS, I, 209; CEL, 87; *mî năpăi di un Țupór* (m-am înțepat de o țeapă); *górful aêstu ári Țupoăre* (părul acesta are țepi). — < vsl., bg. *čeporŭ*, *čprŭ* „ramus; Ast”.

ȚUPRÁKE, sf., pl. *Țupră'ki*, agrafă, «agrafe», Dal, 65; W, II, 140; CN, 165; *cu Țupră'kile di asime* (cu agrafele de argint), PLit, 836; *cu Țupră'ki și halmanlie* (cu agrafe și amuletă), BNA, I, 16; *te Țupră'ki ș' flurî di gúșe!* (ce de agrafe și galbeni la gît), PAnt, 297; BNA, I, 126. V. *ȥeapráke*, *ȥuprêcă* și *cupêdăuă*. — CEL, 87: < *ȥupór*. — Ca sens, cf. tc. *ichapraz* (dat, aci, sub *ȥeapráz*); ca formă, cf. tc. *ichapraq* (456) „couverture de la selle du soldat”. — < ?

ȚUPRĂ, sf., pl. *ȥupre*, fiică, «1°. fille; 2°. dame de trêfle». — V. *ȥup*² și alb. colectiv *čupëri* „le fanciulle”. În greacă: *τσούπερες* (Κρυς, II, 156), *τσούπ(ρ)α* ('Avδρ, 387), *čούπρα* (Boga, I, 406).

ȚUPRÊCĂ (nord), sf., agrafă, CN, 85 — v. *ȥeapráke*.

ȚUPULĂR, sm., pl. *Țupulări*, șopirlă, «lézard, lézard vert», Dal, 65; Mih, 121; Mac, 57; *ȥupulăru trîră* (șopirla treieră), PLit, 47; *eă mî fac ȥupulăr veărde* (eu mă fac gușter), PLit, 1038. — V. *ȥupilăr* și sinonimele *găstir*, *guștirîlă*. — < ?

ȚUPULIC, sm., pl. *ȥupulîi*, pierire, «anéantisement; désastre», Dal, 65 («lézard»); PB, 575 («lézard vert vénimeux» — confuzie cu *ȥupilăr*); PÊtim, 11; *ȥupulic veărde vă ti m'că* („gușter verde” (pieirea) te va minca), PB, 31²⁰; *ȥupulic laîu vă ti m'că* (dezastru negru (cumplit) te va minca), PB, 109¹³; *ȥupulicu vă ti m'că* (dezastrul te va înghiți), PB, 293²⁶; *ȥupulicu vreá nă-adúnd* (pieirea era să ne culeagă), PenB, V, 87. — < tc. *tehepellik* (467) „temps orageux; boue neigeuse”.

ȚUPÚNGU, -gă, pl. *ȥupándzi*, -ndze, scurt, greu și indesar, «tout ce qui este court; lourd et tassé, bourré (en parlant des animaux ou des hommes)», Dal, 65. — < ?

ȚUPURTÊSCU, vb. IV (*ȥupurtîi*, -lîi, -lire), a atinge ușor, «toucher légèrement», PLit, 153. Sinonim: *ȥimșescu*. — < ?

CIURUN'IDĂ, sf., pl. *ciurun'idz*, cărămidă, «tuile», Mih, 121; PScr, 206; Dens, I, 321; CEL, 87; GEI, 160; si *cadă pristi ciurun'idză* (să cadă peste cărămizi, peste țigle-olane), Cod, 111¹³; 80¹⁴. V. *čirin'idă*, *kirimidă*. — < srb. *čeramida* „~”.

CIURUTIPSĂSCU, vb. IV (*ciurutipsi*, -săt, -sire), degenera, «dégénérer; pourrir»: *ciurutipsi lămea*, *ciurutipsără ș' prăvdzile* (a degenerat lumea, au degenerat și animalele), FI, I, 1, 4; PAnt, 345. V. *ciuruc*. — < tc. *tehurumek* (478), *ichurutmek* (478) „pourrir; se gâter; se corrompre”.

CIUȘ¹, hi!, «cri par lequel on fait marcher l'âne»: *ciuș!*, *fărtăle*, *âlde-acăsă* (hi!, fărtate, haide acasă), Lum, II, 357; BașP, 16; BNA, III, 150; 165. — Cf. mgl. *ișuș* (CapM, II, p. 118, v. 18; III, 102; GrS, III, 384; PMegR, II, 68); dr. *ciuș!* (DA) și, aci, *ciuneș!* — < tc. *tehueh* (479) „cri par lequel on arrête la marche de l'âne”.

CIUȘ² «interjection signifiant „(faire) pipi” dans le langage des petits enfants»: *fă ciuș!* (pișă-te) — v. *piș!* — Cf. gr. (μάμνω) ποῦσιν (Boga, II, 192), tc. *ichich!* (486) „urine” și, aci *ciușe*.

CIUȘCĂ (nord), sf., pl. *ciușle*, ardei lung, «piment». V. *șușcă²* și sinonimul *pipercă*. — < bg. *čuška* „~”.

CIU-ȘCIU (nord), invar., ce știu = orice, «quelque (chose); n'importe quoi»: *ciușciu are ș' l'i spună* (are să-i spună ceva, nu știu ce), AI, 1903, 76. — V. *ciu-șlu*.

CIUȘE, sm., sf., pl. *ciușean'i*, -ne, pișolcea, «(enfant) pisseur, qui pisse pendant le sommeil», Dal, 65; *ciușe ningă vatră* (pișolcea lângă vatră, care nu părăsește vatra, leneș), PGR, 45. V. *cacavătră*. — V. *ciuș¹* și *kișă*, gr. ποῦσιν (Boga, II, 192).

CIU-ȘTU (nord), ce știu = nu știu, Gram, 234 — v. *cișci*.

CIUȘUIȚ, -lă, pl. *ciușuiț*, -te: *bărbăț... fudzeă ciușuiț* (bărbați... fugeau năucii), Lum, II, 13 — v. *cișii*.

CIUT, -lă, pl. *ciuf*, *ciute*, RF, II, 61; CFr, 101 (*ciută* «(de couleur) rouge») — v. *șut*, *șut*.

CIUTĂL'IŪ, sn., pl. *ciutăl'e*: *casă pri ciutăl'iă* (casă pe băț bifurcat — v. *furlutire* —, casă pe ciot), PenB, VI, 50; 26 — v. *ciudăl'e* și *ciumăg*.

CIUTRĂ, **CIUTURĂ**, sf., pl. *ciut(u)re*, căuș, «1°. espèce de louche dont se servent les pâtres pour puiser et boire de l'eau; seau — v. *cuvă'*, *găleată*; 2°. caboché — v. *cărăfclă*, *curcubetă* 2° etc.», PB, 577. — 1°: *beătă apă cu ciutră* (beau apă cu căușul); 2°: *alcl'i cu ciuturle goale* (cei cu căpățînile goale), CȘc, 44; *nu-ău mcl'iă tru ciutură* (nu au mei (grăunte de judecată) în căpățînă), CȘb, 45. — Cf. și alb. *čutrl* „bariletto del vino”. — V. *ciotărlă*, *ciutură*.

CIUVĂN'IŪ, sn., pl. *ciuvăn'e*, oală (spartă), «1°. pot-à fleurs; pot de chambre; tesson; 2°. couvre-chef qui a la forme d'un pot», Dal, 65; Nic, 557; Mih, 122; PB, 577; PLit, 160; DR, II, 654; CEL, 88. — 1°: *ș' ciuvăn'lu 'șt-băle pēză di sut* (și hirbul (oala spartă) își bate joc de oala fără toartă), ZP, III, 575 — v. *sut*; 2°: *nisc'i'nft, cu ciuvăn'e lăi în cap* (cițiva, cu oale (potcapuri) negre pe cap), GrB, 3, 18 — v. *cămilăfe*. — Cf. vsl. *čvanŭ* (menționat aci, sub *ciubănă*).

CIUVRÉ, sm., pl. *ciuvredz*, batistă brodată — v. *civrée*.

CIVIE, sf., pl. *ciivil*, cui, «clou; cheville». V. *ivie* și sinonimul *pénură*. — < tc. *chivi* (490) „~”.

CIIVITLIE, sf., pl. *ciivillŭ*, indigo, «couleur bleu foncé»: *n sus, ugeaclu eră dat cu ciivillie* (sus, hornul era vopsit cu albastru, cu civit), CalGrB, 55. Sinonime: *lulăklŭ*, *n'irlu*. — < tc. *chivid* (482, 490) „indigo”.

ČIVRÉE, sf., pl. *čivréł* «mouchoir fin brodé — v. *člvrés*, Dal, 65. Sinonime : *mndilá*, *šimle*. — Cf. și dr. *cevea*. — < tc. *tehevré* (478) „mouchoir blanc à bords brodés”.

ČIVRÍME (grămosteni), sf., pl. *čivrin’l*, friptură, «rôti». — < tc. *tehévrímé* (482) „sorte de confiture”...

ČÍZMĀ, sf., pl. *čízme*, cizmă, «1°. botte ; 2°. expérimenté», Dal, 62 ; PScr, 206. — 1° : *vine cădăłá š’ cu čízme tu člór* (vine călare și cu cizme în picioare) ; 2° : *fur cu čízme* (hoț cu cizme, hoț de oraș, hoț cu experiență), Trib, I, 10-11, 28 — v. *bandérá*. V. *číjmā* și sinonimele : *puđimatā*, *šlislā*. — < tc. *tehízmé* (485) „botte”.

ČUCUTÉSCU (*mi*), vb. IV, a se zbate, «se débattre», CLitur, 126 — v. *člucutéscu*, gr. *ζουκουτάζω* „frapper” (Boga, II, 202 ; 216).

ČURTUÉSCU (*mi*), vb. IV : *tătā lúmea s’ člurlui dinăcăle* (toată lumea se ului imediat), PB, 380²³ — v. *člurluésu*.

D

DÁBINĂ, sf., pl. *dăbine*, strugure bășicat, «variété de raisin à très gros grains», Dal, 75; CEI, 65 (< mbg. *dabina*). Sinonim: *aăăă*. — < ?

DABLOĂNĂ, DABLONĂ, sf., pl. *dabloâne* și *dablôn'î*, dubloană, «monnaie d'or espagnole», Dal, 75; CAR, 186; *să-n'î ăi daă. dăo dabloâne* (să mi-ți dau două dubloane), PLit, 849. — Aceste monede erau purtate de glt, drept salbe, de fete mari și neveste tinere — cf. PIm, II, 176. — V. *dăbloănă*, gr. δουβλόνοιον, tc. *doubloun* „monnaie d'or d'Espagne”. — < sp. *doblon*.

DABÓGA, DABÓHA, invar., cortorosire, «action de se dépêtrer, débarras; dégoût, répugnance; on dit de qqn qui en a ou qui en a eu par dessus la tête», PDicț, 15; *ună hoără ntredăă deăde dabôga di nts* (un sat întreg a vrut să scape (a vrut să dea și să fugă) de el), FI, II, 5, 4. Sinonim: *limăreăăă*. — < bg. *da boga!* „Dieu fasse !”.

DABÓL'EA, invar., prostănac, «inintelligent, niais; braque»: *fe daból'ea hî!* (ce prostănac ești !); *îmn'i ca un daból'ea* (umbli ca un năuc); *nts i cșûră și ea-l daból'ea* (dînsul e haihui și ea e prostănacă). V. *laból'ea* și sinonimele *clâl'ea, divană', glar, kirâl, șcerel* etc. — < ?

DĂCĂ (Bitolia), sf. (pl. *dăfe*), tocător, «planche pour hacher la viande, tranchoir». Sinonim: *mbrustâr* 2°. — În limba turcă: *daqq elmek* „concasser” (575); deci: < tc. *daqq* (575) „action de frapper”.

DACUÎRE, sf., pl. *dacuirî*: cuvint necunoscut — v. Jb, I, 40 (XI⁸) și I, 61: «*dăguiră* [verb] < alb. *dëgjónj* „sentire”». — V. *dăguescu*.

DĂDĂ, sf., pl. *dăde*, mamă, «mère; maman», Dal, 75; Nic, 360; Mih, 138; PSer, 206; CEI, 65; *dăda-ă pl'ndze căpill'n'tă*, W, II, 110; PAnt 36 — v. *căpill'n'tă*; *oh! dădă!* (oh! mamă!), LP, 106; PAnt, 272; Bair, 14; *ah, dădo!* (ah, mamă!), PB, 17³⁴; *a dădă'et s' nu l'i-aspunem* (să nu-i spunem mamei). Sinonim: *mămă*. — Cf. bg., srb. *dada* „ăltère Schwester”, alb. *dadë* „serva”, tc. *dady* (560) „nourrice”, gr. *ντάντα* „bonne d'enfant” (la Passow, 430: *σπὸν ντάντα μου* „la tatăl meu”), Boga, II, 160.

DADOÁRA, adv. «(pour) la deuxième fois; avant l'aube, vers deux heures du matin pendant l'été»: *cărvănărî'i gresc dadoára* (cărăvănarii strigă înainte de revărsatul zorilor), Lum, II, 152; PAnt, 172; BNA, II, 46. — V. *deadoára*.

DADŪN, adv., împreună, «ensemble», Dal, 75; PB, 577; *pl'nă tóra fum dadûn* (pină acum am fost împreună), Bag, 52; PAnt, 200; *că'sile, ôlle, tûle le-avem dadûn* (casele, oile, toate le avem în comun, laolaltă). — V. *deădun* și sinonim *mpriună, împreună, dipriună*.

DĂFIN, sm., pl. *dăfin'î*, dafin, «laurier, daphné», Dal, 75; Mih, 138. — V.:

DĂF(Î)NĂ, sf., pl. *dăf(i)ne*, dafină, «(feuille de) laurier», Nic, 361; PSer, 206; PB, 577. — V.:

DĂFNE, DĂFNU, sm., pl. *dăfn'i*, Dal, 75; Nic, 361; PB, 577; PAnt, 424; W, II, 260 - v.:

DAFN'EAŬĂ, sf., pl. *dafn'ët*, PB, 577; PAnt, 424 - v. *dăfin*, *dăfne* și gr. δάφνη etc.

DAÍ, adj. m., mîndru, «fier, orgueilleux, hautain», Nic, 35. Cîrculă și ca adv.: *îmnă dai* (umbilă mîndru). V. *dalteu* și sinonimul *pirîfan*. - < tc. *daly* (798) „titre qu'on donne surtout à des personnes du peuple qui ont un certain âge et un air guerrier”.

DAIL'EAN, -nă, pl. *dail'ean'i*, -ne, chipeș, «fier et beau, de belle prestance», Mih, 138; *dail'eanile di-Armă'ne* (chipeșele de aromâne), PAnt, 297; BNA, I, 127. - DR, IV, 1552: < „alb. *djal'-an*”. - V. *dal'eán*.

DAIL'EÂNĂ, sf., pl. *dail'edne*, pușcă, «fusil», Mih, 138. - E femininul metaforic de la *dail'ean*.

DĂIMA, adv., totdeauna, «toujours; sans cesse», Dal, 75; Nic, 359; ca *cl'ndu lu-ám di dăima* (ca și cînd îl am de totdeauna). Sinonime: *dipriună*, *înda*, *tólna*. - < tc. *dăymă* (565) „toujours”.

DAIMĂC, sn., pl. *dalmăfe*, ciocan, «marteau de forgeron», Mih, 138. Sinonim: *êloc*¹ 1°. - Cf. tc. *d a i a m a q* (398) „donner brusquement”.

DAIRĖ, sm., dairea, Dal, 75; Nic, 359; Mih, 138 - v. *dairė*.

DAÍTCU, -că, pl. *daitfi*, -fe, orgolios, «hautain». - < *dai* + τυχός.

DALĂCĂ, sf., pl. *dalăfe*, dalac, «inflammation de la rate», Dal, 76. V. *duloăge*. - < tc. *dalaq* (794) „rate”.

DĂLĂ, sf., fără pl., lapte bătut, Nic, 359; *dî próta, va s' bat dăla* (de întii, mai întii, voi bate (voi face) laptele bătut), Lum, II, 243; BNA, III, 52. - V. *ôdlă*, *zălă* și *dzâr*, *çiză*. gr. ντάλα (Boga, II, 159).

DĂLGĂ, sf., pl. *dăldzi*, val, «vague, flot», Dal, 76; Nic, 359; Mih, 138; *va s' tredcă-aădfe dăldzi și ntredzi furtún'l va s' treacă* (vor trece pe aci valuri și furtuni întregi vor trece), GrB, 1, 9; RA, 192¹⁸; BNA, IV, 66; *dăldzi ntredzi* (valuri întregi), Lum, II, 352; BNA, IV, 104; *a dăldzilor di-amăre* (a valurilor de mare), Fl, I, 1, 12. Sinonime: *kimă*, *tălăze*, *ândă*. - < tc. *dalgħa* (794) „flot, onde”.

DĂLINGĂ, sf., pl. *dălîndze*, birje, «fiacre, voiture de place», Mur, IV, 147. - V. *tălingă* și *păllone*.

DAL'EÂN, -nă - v. *dall'ean* -, Dal, 76; *vătămăși Nôti, dal'eánlu* (ai ucis pe Nôti, chipeșul), PAnt, 292; BNA, I, 6; *îal Căsta-așeă dal'eána* (soția lui Costa, cea chipeșă), BNA, I, 14; *hiș dal'eane* (sînteți mîndre, voinice), PLit, 853. - Cf. gr. νταλάκι (Passow, 75; 139; *Αργλ, 26). - < ? *dai* (pentru *l'*, cf. *dăllike*). - < ?

DAMAĞEÂNĂ, sf., pl. *damağeanē* și *damağén'i*, damigeană, «dame-jeanne», Dal, 76. - Cf. it. *d a m i g i a n a*.

DĂMĂ¹ (fărșeroți), sf., pl. *dă'muri*, grajd, «écurie; étable». Sinonime: *ahăre* etc. - < tc. *dam* (795) „étable”.

***DĂMĂ**² - v. *dă'muri* și ce am menționat în LL, III, 224-225. - < ?

DĂMCĂ, sf., pl. *dă'mfe*, sigiliu, 1°. *marque*; empreinte; 2°. *tache*, Dal, 76; Mih, 139. - 1°: *s' vă bag văla, dămca dinăpól* (să vă aplic în spate pecetea, sigiliul), PB, 471¹⁸; *l'i-băgă' dămca* (i-a pus pecetea, l-a stigmatizat), PGr, 56 - v. *văla* etc.; 2°: *dămcă di s'ndze* (pată de singe), Fl, II, 7, 10; *lăptile... s' alasă pi scăfă dă'mfi, dă'mfi* (laptele... să lase pe pahar pete, pete), Lum, I, 134 - v. *minçinădă*. - < tc. *damgha* (402) „marque”.

DĂNĂ, sf., pl. *dăn'l* «fromage en pain formant une des deux parties de la charge d'un cheval», PenB, VI, 49; CN, 115; 171. - < tc. *dănė* (564) „pièce, morceau, tête”.

DANCĂ, adv.: *cărăvea... cădză dancă lu fund* (corabia... căzu adinc în fund), ArE.
27. — V. *dangă, dîncă*.

DÂNDA, adv., de cînd, «depuis quand, depuis que», Dal, 76; GEI, 134. — < *di + ânda*.

DANEĂVRA, adv., Nic, 359 — v. *adeaneăvra, deaneăvra*.

DANĒLĂ, sf., pl. *danĒle*, cremă, «fleur, élite»: *danĒla a oăstîl'ei a lui* (floarea, crema oastei lui), Fl, II, 7, 5. Sinonim: *călmăc*. — < ?

DANGĂ, adv., adinc, «à fond; dans l'abîme»: *pri un mormînt dangă dişcl'is* (pe un mormînt adinc deschis), Lum, V, 224; BNA, II, 8. — V. *dancă < adancă*.

DĂO (nord), două, PScr, 207; PAnt, 424 — v. *doĒ*. — Pentru fonetismul *doăăă > dăo* (v. şi *aĒeo* (sub *aĒel*), *căĒao*, *curăo*, *meăo*, *năo*, *steăo*, *zu'* etc.), cf. pentru dacoromână: *doao* (MirG, 5, 36, 40; Das 140; ITR 76, 121); *noao* (MirG 14; Nec¹ 290; ITR 2, 19, ...); *plodo* (ITR 33); *vodo* (Das 208³¹; ITR 8, 120); *zio* (Cron 128) etc. Pentru toate aceste forme dacoromâne, ca şi pentru *roao*, cf. Dens, II, 29; 99-100; CPsal, p. cliv şi 383, 445, 455, 470, 497 etc., precum şi dr. *o < uô < uă' < ûnă*.

DĂO-OĂRA: *nveăsta fi 'şl-lo a dăo-oăra* (nevasta ce şi-a luat a doua oară), PB, 73³ — v. *dadoăra*.

DĂOSPRĂDZĂTE (nord), PScr, 207 — v. *dôsprădzaĒe*.

DAPŌĬA, adv., Dal, 76; PScr, 207; PB, 242²¹ — v. *deapŏta*.

DAPORPŌĬA (nord): *daporpŏla tl'i dēde* (apoi (în cele din urmă) i-a dat), PB, 420¹⁹ — v. *dapŏta*. — < *di + pri + apŏta*.

DAR, sn., pl. *dăruri*, dar, «don, cadeau»: *aĒlăre dar* (atare cadou), Cod, 15¹¹. Sinonime: *doărdă, piskése*. — < vsl. *darŭ* „donum”.

DARĂC, sm., pl. *darăĒl*, drac, «diable», Dun, I, 101; s' *ti l'eă darăclu* (lua-te-ar dracul); *dă-ti la darăĒl!* (du-te la draci!, la naiba!), PB, 91¹⁰; PAnt, 132; *un darăc di feătă* (un drăcuşor de fată) — cf. *di 11°, 20°* etc., *mărdl*, precum şi istoromânul „ceş bebe de drăcu” (Clstr, 97); *că'tră lu — la darăĒl — si-ăflă Bărbă-cot?* (către unde, încotro — la naiba — se află Barbă-cot?), PB, 271¹⁸; *cu amă't, cu darăĒl* (cu vrăji, cu drăcii), PLit, 805. — *darăc* e pronunţare bărbătească — v. *drac* (care aparţine graiului femeiesc). Sinonime: *dēmūn, ōyēavul, sătănă'* (şi *parparie*).

DAHAVĒRĂ, sf., pl. *daravĒrl* «affaire, transaction, litige», Dal, 76; Nic, 360; Mih, 139. — V. dr. *daraveră* şi sinonimul *dăre-loăre*. — Cf. gr. *νταραβερί* < it. *dare-avere* ('Avδρ, 231).

DĂRĂ, sf. (pl. *dăre?*), dara, «tare», Dal, 76; Nic, 360. — Cf. şi it. *tara*. — < tc. *dara* (790) „tare”.

DARDĂR, -ră şi **DARDĂRĂ**, sf., pl. *dardărl*, -re, *dardăre* «stoupie d'Allemagne», Dal, 76; LL, III, 225; *sĒŭrlă dardără* (sfirlează zbirniitoare), PLit, 122. — De fapt, sfirleaza *dardără* e defectuoasă fie ca construcţie, fie că pe suprafaţa ei prezintă găuri provenite din loviturile date de alte sfirleze în respectivele jocuri copilăreşti; de aceea învîrtirea ei pe pămînt nu e normală, lină, ci e zbirniitoare. — V. *dlrdătră'*. — < tc. *dăgh-dar* (562) „marqué, e au fer chaud; blessé; brûlé, couvert de brûlures”.

DĂRE, sf., pl. *dărl*, dare, «1° action de donner; 2° paiement; 3° impôt; 4° aumône en mémoire d'un mort; 5° rustre», Nic, 361; Pim, II, 215. — 1°: *tră dăre nu vreă s' avădă* (nu vrea să audă de dat, să consimtă să o dea), PAnt, 63; *ariĒllu nu-l tri dişn'irdăre, ma tri dăre cu sclŏja* (ariciul nu e pentru a fi dezmiertat, ci ca să-i dai cu piciorul), CalGrB, 41; 2°: *cu dărea treĒl şi-amărea* (cu plata treci şi marea), PLit, 477; 3°: *avēm dărl greăle* (avem impozite grele) — v. *bidl'tŭ*; 4°: *dădeă dărea al aŭşŭ* (făcea parastasul bătrînului)

Fl, I, 3, 5; 5°: *l'i-ăre tră dăre al Mihăil* (are de dat (datorește) lui Mihai = e prostănac), PB, 231²⁰ - v. *hursescu*, *clăl'ea* etc. - V. *daș*.

DĂRE-LOĂRE, sf., fără pl., afacere, «affaire, transaction, échange», Dal, 76; s' *făfe mare dăre-loăre* (se face mare schimb comercial), Al, 1903, 40; 49; s' *am cu vo! e! dăre-loăre* (să am eu afaceri cu voi), BașP, 33; PArom, 152; BNA, III, 146; *vl'rnă dăre-loăre nu-âm cu lîne* (cu tine nu am nici o relație, nici un raport), PB, 257¹⁰. Sinonime: *alișvirîșe*, *duravéră*. - < *dăre* + *loăre*.

DARMADÁN, invar., talmeș-balmeș, «pêle-mêle». - Cf. bg. *dramadana* (BER, 420; 321). - < tc. *darma-daghan* (790) „tout à fait en désordre”.

DĂRMĂ, sf., pl. *dărme* și *dărn'i*, Kats, I, 73 - v. *drămnă* și:

DĂRTMĂ, sf., pl. *dărtme*, broboadă, «sorte de fichu, de voile de tête chez les paysannes», Mur, II, 243. - V. *dărmă*². - < ?

DĂSCAL, sm. - v. *ôascal*.

DAȘ!, interj. - v. *dașu*.

DĂȘAR, -ră, pl. *dășari*, -re, stăpînul casei, «maitre de la maison, propriétaire»: *međstle*, *Doamnă*, *Lăzarlu*, s' *îl băneădză dășarlu* (cîntește, Doamne, sîntul Lezăr, să-ți trăiască stăpînul), Lum, V, 145. Sinonim: *nicuktr*. - E o alterare a formei *dășur*.

DĂȘU, *dășe*, pl. *dașl*, *dășe*, drag «(bien-)aimé, cher, chéri», Dal, 76; PET, 17-18; Gram, 340; CȘc, 8; DR, II, 527; CN, 104; *năni*, *năni*, *dașu* (nani, nani, dragule), PenB, II, 211; *âlde*, *dășa-n'i*, *aspăne* (haide, draga mea, spune), PenB, IV, 117; Caraf, 22; *nel'indăcîn'i a dășil'el* (salutare scumpei). - DAȘ! interjection qu'on adresse aux bœliers que l'on veut dresser pour les habituer à heurter de leur front la paume de la main tendue en avant: *da s' l'i nvedăd s' făcă daș* (încearcă să-i dresete să făcă daș), PenB, II, 112; BNA, I, 50; 132. - Cu sensul de „miel = agneau”, cuvîntul *dașu* e atestat în meglenoromână (PMegR, II, 73), ca și în dacoromână (în Stănești din fostul județ Muscel), BPh, VII-VIII, 228. - În greacă: *γάσιο*, „καλέμου” (Boga, II, 160); *γάσου* (Boga, I, 267). - În poezia populară albaneză „O birbil e birbilar, o dash e karapapuar (o usignolo, mio dolce usignolo, oh ariete, oh bastimento a vela)”, Arg, 38. - < alb. *dash* „ariete, montone”.

DĂȘUR, -ră, pl. *dășuri*, -re, iubit, «aimé, chéri», Gram, 240; PET, 17. V. *dășar*, *dașu* și sinonimele *durut*, *vrut*. - < alb. *dăshur* „amato, caro, dilette”.

DAT¹, sn., pl. *dăturî*, datină, 1°: coutume; 2°: devoir; 3°: impôt; 4°: revenu, rentes», Dal, 76; Nic, 361; PB, 577. - 1°: *aș-i l dăllu armănescu* (așa e obiceiul aiomănesc), PAnt, 118 - v. *adèle*; 2°: *dătu l a n'e! di nvîțător* (datoria mea de învățător), CBiog, 20; 31; *dătu l, bôrșea a dăscalu l* (datoria, obligația dascălului), CȘc, 39; *dal avêl ca s' nă međstîf* (aveți obligația ca să ne cinstiți), CȘc, 59 - v. *ipuhreuse*; 3°: *amanete tri plălire a dăllu l* (garanție pentru plata impozitului), Lum, II, 74; *ca s' l'ea dat di căbe căsă* (ca să ia impozit de fiecare casă), Lum, IV, 276; *va n'i-alin'i dăllu?* (o să-mi urci impozitul?), PLit, 477; *dăllu cătră amirărl'e* (impozitul către împărăție), LP, 54; BNA, II, 120 - v. *bidêl'tă, dăre* 3°, *for*²; 4°: *n căsă dat nă da* (în casă ne dă venit), PLit, 389. - < lat. *datum* „don(s), présent(s)”.

DAT², -tă, pl. *dal*, *dăte*, dat, «donné; promis; poussé; affolé», Dal, 76; Nic, 361. - 1°: *sicărl'ile fără dăte* (secările au fost date); 2°: *s' nu-și călcă zborlu dal* (să nu-și calce cuvîntul dat), PB, 67¹⁰; 3°: *îlunăr cu mustăla dădă* (tinerel cu mustața răsărită, mijită) - în poezia populară dacoromână oltenească: „copilaș de-un an, cu mustața dată” - v. *daș* 4° și „nici mustața nu mi-a dat”, FolcOM, I, 97; 4°: *așșulu kirağı dal di fărmac* (bătrînul chirigiu inveninat, copleșit de amărăciune), GrB, 2, 32; BNA, IV, 136; 5°: *tăcuș, dal di fărmac* (tăcuți, plini de amărăciune), Lum, II, 348; BNA, IV, 97; 6°: *dătu n cap* (lovit cu leuca, nebun), LP, 4. - V. *daș*.

DATĂ¹, sf., fără pl., dată, «1°. fois; 2°. coutume; 3°. lever (en parlant des astres)», Dal, 76; Nic, 361. — 1°: 'nă dată (odată), PGr, 56 — atestare unică și sinonimă cu *ândoără*; 2°: *cum easte dată a lóclui* (cum e obiceiul pământului), PB, 380²¹ — v. *dat¹* 1°; 3°: *tu dáta a soárlui* (la răsăritul soarelui), PB, 199¹⁴; Fl, II, 3, 2 — v. *dădeare*, *daŭ* 11° (și alb. *datë* „data”).

DATĂ², sf., fără pl., spaimă, «épouvante», DR, II, 527; PLR, I, 265; *ti loă dáta* (te apuca spaima), PB, 59¹⁵. Sinonime: *cutróm*, *ceășă*, *frică*, *lăhtără*, *trom*. — < alb. *datë* „spavento improvviso, terrore”.

DĂTURĂ, sf., pl., *dătore*, durere de picioare, «douleur chronique aux pieds»: *n't-armăse* *ună dătură di ȕiĉlodre* (mi-a rămas o durere cronică de picioare), Fl, I, 6, 24. — Cf. alb. *dâtë*. — < ?

DAŪ (*mi*), vb. I (*dedŭ*, *daŭ*, *dăre* și *dădeare* — ca și *stăre* și *stăteare*), da — cf. it. „Te dau la bonasera” (Cimbr, I, 140) —, «1°. donner; 2°. informer; 3°. promettre; 4°. pousser; 5°. produire; 6°. pleuvoir; 7°. neiger; 8°. conduire; 9°. commencer; 10°. hésiter; boudier; 11°. apparaître, se montrer, se lever; 12°. rencontrer; 13°. aller en avant; 14°. s'acheminer; 15°. toucher; 16°. aiguïser; 17°. marquer; (faire) sonner; 18°. entrer; 19°. heurter, lutter; 20°. jeter avec force par terre; 21°. arriver, pătir; 22°. être saturé d'une chose; 23°. mourir», Nic, 360; Mih, 140; PScr, 207. — 1°: *ca s' nă daŭ, va vă dăm ȕe nu vă deădim* (dacă ne veți da, vă vom da ce nu vă deterăm); *la didēŭ-n'i și fanfără* (ian dați-mi și anafură), BNA, III, 100; *lă deădit ôrdzu a cāl'lor?* (le-ați dat orz cailor?) — cf. vdr. „și-mă deadetŭ” (CC, 537¹); *ăma că ma nu n' ul deŭ* (dar dacă nu ni-l dăduși), Cod, 108²; *ma deŭă tra si al aldădăre* (dacă dedeși ca să fii lăudat), Cod, 99 b⁴; *ma deŭă cu inimă curată* (dar dăduși cu inimă curată), Cod, 101 b¹⁰; *didēŭă* (dedeși), Cod, 12¹⁹ — v. *deŭă*; 2°: *dă-lă hăbăre* (dă-le de știre); 3°: *nă deădiră zbor* (ne-au dat cuvânt, au promis); 4°: *deăde lărba* (a răsărit iarba), PArom, 112 — v. *daŭ* și n-rul 11°; 5°: *ayin'ea da mülle aŭăă* (via produce mulți struguri) — v. *fac* 3°; 6°: *vai da ploăte* (va ploua), Lum, V, 224; BNA, II, 10; 7°: *Sămărlina deăde neăăă* (la Samarina a nins); 8°: *l-băgără s' da după oi* (l-au pus să mîne oile), PB, 153⁷; 9°: *carl deăde di s' năiri...*, *nă scoăse afoără* (cînd începu de se supără..., ne scoase afară), PenB, IV, 123 — v. *acăŭ* 3°; 10°: *'șl-u da n coăstă* (ȕi dă în coastă, ăzită) — v. *coăstă* 3° etc.; 11°: *cl'ndu da lăna* (cînd răsare luna), BNA, I, 48; *'șl-deăde albul soăre* (ȕi răsări albul (fericitul) soare), PAnt, 39 — v. n-rul 4° și dr. «cînd va da soarele în de seară», JBF, 532; *ca lăna ȕe da* (ca luna ce răsare), CalGrB, 122; BNA, IV, 33 — v. *arsăr* 2°, *es* 2°, *zvom* 3° și gr. ἔδοσε ὁ ἥλιος (Κρυσ, II, 26); *deăde dzăăa* (s-a crăpat de zi), Cod, 114 b² — v. *ăpir* 1° și *dzăăă*; *dôrlu s' nu si-aprindă, că troără da fidăne* (să nu se aprindă dorul, pentru că îndată răsare (apare) vlăstar), ArE, 8 — v. 4° și *cap* 7°; 12°: *aclo va s' daŭ di un cl'ne* (acolo ai să dai de (vei întîlni) un cline), PB, 38¹⁷; 13°: *sor, dă nălnte* (soră, mergi înainte), PLit, 1050; PAnt, 66; *dă-ti, dă pln' di mușătă* (du-te, mergi plnă la mîndra), PLit, 851; PAnt, 53; 14°: *că'tră murmîŭ l'i-iu deăde* (se îndreptă (apucă) spre mormînte, spre cimitir), PLit, 1052; *l'i-u deădiră prit hoăre* (i-o deteră (au apucat) prin sate) PB, 80⁵; *s' deăde tu păduri după pul'ă* (s-a băgat în păduri după pasăre), PAnt, 86; 15°: *s' nu da lóclu di el* (pămîntul să nu se atingă de el, de corpul lui), PB, 487⁵; *loc nu dădeă di Custandini* (de Constantin nu se atingea țărîna), PAnt, 64; 16°: *si-șl da dinŭl' pi keătră* (să-și ascuță dinŭii pe piatră), PB, 264³⁵ — v. *struzescu*; 17°: *săhătea deăde ŭŭi di noăpte* (ceasul a sunat (a bătut) cinci de noapte), Lum, II, 312; *s' alină' tn sus s' da cămbăna* (se urcă sus să tragă clopotul), BNA, III, 122; 18°: *deădim tu prumuveără* (am intrat în primăvară), LP, 3; 19°: *nîncea nicăntătă căcu*, *Ėlinŭ 'șl-u da cu Tărcu* (înceă nu începu să cînte cucul, grecul se încăieră cu turcul), LP, 3; *s' deădiră cu-ah'ntă fôră* (se ciocniră cu atîta putere), PAnt, 281; 20°: *l-deădiŭ di păde di l'i-cripă' heărea* (l-ai trîntit de pămînt de i-a crăpat fierea); 21°: *aŭă va*

dăm di mülle arăle (aci vom da de multe rele, vom suferi mult); 22°: *deădim limăreăda di el'I* (am dat și am fugit de ei) — v. *dabôga*; 23°: *da ș' l'ed dit lūmea aastă* (dă și ia din lumea aceasta = moare). — Pentru sensurile 4°, 6° și 11° în dacoromâna populară, cf.: 4° „iarba frumoasă dînd” (PCin, 265); „lunca-n vale n-a mai dat” (FV, 67); 6° „ce fel de ploaie-mi da?” (MatB, 109); 11° „cînd va da soarele” (Șez, XI, (1910), 7). — Cf. gr. δίδω, alb. *dal* și (j)ap, bg. *davamŭ*, tc. *vermek*. — < lat. *donare* „donner”.

DĂUĂ, două: *dăute pl'tngu* (ambele plîng), PAnt, 292; BNA, I, 6 — v. *dăo*, *doăhă*, *dol*.

DĂUSPRĂDZĂTE, douăsprezece, PB, 578 — v. *dăosprădzăte*, *dôsprafti*. Circulă și pentru m. „doisprezece”.

DĂVAN¹, sm., pl. *dăvan'I*, tăun, «taon, oestre du cheval», Dal, 76; GrS, III, 267; GEI, 135. Sinonim: *tăun*. — Cf. gr. πρῶτος ('ΑρΓλ), 66; Σαρ, 20; Boga, I, 267).

DĂVAN², sm., pl. *dăvan'I* (Crûșova) salcîm, «acacia». Sinonime: *băgrem*, *sălc'm*. — < ?

DAVÉLI, sm. «nom donné à un chien de couleur blanche et noire». V. *vél'lo*. — < ?

DĂVUN, tăun, Dal, 76 — v. *dăvan¹*.

DĂBLOĂNĂ, sf.: *nu-ăm dici't doădă dăbloăne* (nu am decît două dubloane), Velo, 15 — v. *dabloăndă*, *dubloăndă*, *dăblă* și *ducmen*, *flurie*, *hăzmu²*, *ostrakelă* etc.

DĂDEĂRE, sf., pl. *dăderi*, dare, «action de donner; lever (en parlant des astres)»; *mî săturdî di dădeăre șeop* (mă săturai de dat bătaie); *cu dădeărea lăla lūndă* (cu (la) apariția lunii dragi), GrB, 151; PAnt, 37. — V. *dăre* și forma paralelă *stădeare*.

DĂGOĂN'E, sf., pl. ? «le temps pendant lequel les arbres reverdissent», Mih, 138. — Și formal și semantic, cuvîntul nu e străin de *deăgdă*. — < ?

DĂGUÊSCU (nord) vb. IV (*dăguîl*, -uîl, -uîre), auzi, «ouîr, entendre», DR, II, 527. V. *dăcuire* și sinonimul *ăodu*. — alb. *dëgjonj* „sentire, udire”.

DĂIĂKE, sf., pl. *dăiêkl*, reazem, «appui», Nic, 358; PenB, IV, 118; *căsdă fără dăiăke* (casă fără reazem). V. *andrupăltuă*, *ndoăpir*. — < tc. *daiak* (798) „~”.

DĂILÎKE, **DĂIL'KE**, sf., pl. *dăilîkl*, mîndrie, «fierté, orgueil, suffisance», Nic, 359. Sinonim: *pirifân'e*. V. *dăedn*. — tc. *dalylyq* (798) „situation de *dai*”.

DĂINSÊSCU, vb. IV (*dăinsîl*, -sîl, -sîre), rezista, «résister (face à face); supporter». V. *dănsăsescu*, *ftn* 3°. — < tc. *dalanmaq* (798, 826) „résister, se tenir fortement”.

DĂIRÊ, sm., pl. *dăirădz* și *dăirédz*, dairea, «tambour de basque — v. Pîm, II, 217 b». V. *dairé*, sinonimul *ttmbtră'* și gr. ταῦρέν — < tc. *dăyré* (564) „~”.

DĂLĂCĂ, sf., pl. *dălă'ft* «inflammation de la rate», Nic, 359; PLit, 290. — V. *dălăcă*.

DĂLĂG, vb. I (*dălăgăl*, -găl, -găre): *dălăgăl dinăparte* (alergați dincolo), PLit, 994; PAnt, 25 — v. *adălăg*.

DĂLĂGA, «adv., iute, «vite»: *șinu (cu) dălăga* (vină repede), Mih, 138. Sinonime: *ayôn'ea*, *curându* etc. — Formațiune ca și *făgă*. — V. *alăgă*, *dălăg*, *di-alăgă*, *gudălăgă*.

DĂLĂCÔS, -coasă, pl. *dălăcôșt*, -coăse, dălăcît, «qui souffre de l'inflammation de la rate», PLit, 290. — < *dălăcă*.

DĂLDĂSÊSCU, **DĂLDISÊSCU**, vb. IV (*dăldăsîl*, -sîl, -sîre) «(se) hasarder, risquer», Dal, 77; Nic, 359; *dăldăsîră ș' kirdără* (au riscat și au pierdut). V. *dăldăsescu*, sinonimul *dăvrăn-sescu*, gr. πρῶτος (ζω, alb. *dăldis* „esaltare” < tc. *dalmaq* (795) „entrer brusquement, sans permission”.

DĂLDĂSÎRE, sf., pl. *dăldăsîrl*, înfruntare, «action de hasarder», Dal, 77.

DĂLDĂSÎT, -tă, expus, Dal, 77 — v. *dăldăsîl*.

DĂLGĂNE, sf., pl. *dălgă'n't* (grămosteni), discordie, «ambition, dispute»: *v' acățătă cu noi dălgăne* (v-ați pus cu noi în ceartă, în discordie, în gîlcevire). Sinonime: *ngr't'n'e*, *șeri*. — < ?

***DĂM** — v. *dă'murî*.

DĂMĂRĂ, sf., pl. *dămă'rî*, rasă, «espèce, race, parage»: *oile di dămărá* (oile de rasă), PLit, 765; *easte di dămărá yiftească* (e de neam țigănesc). Sinonim: *sói* 2°. — < tc. *damar* (795) „veine; humeur”.

DĂMĂL'ÎUG, sn., pl. *dămăl'îudze*, plug, «charrue», CFr, 105. Sinonime: *alétră*, *paramendă*. — < ?

DĂMĂRL'ÎTCU, -că, pl. *dămărl'îtî*, -lfe, de rasă, «de bonne race», Fl, II, 4, 5; *că'pri dămărl'îfe* (capre de rasă). Sinonim: *sull'tcu*. — < tc. *damarly* (795) „veineux”.

DĂMĂZL'ÎKE, sf., pl. *dămăzli'ki* «reproduction; progéniture», CN, 101. V. *dtmizli'ke*. — < tc. *damyzyq* (796) „animal mâle qui sert d'étalement”.

DĂMCUSĂSCU, vb. IV (*dămcusî*, -sîl, -sîre), sigila; păta, «1°. sceller — v. *vulusăscu*; 2°. tacher, souiller, salir — v. *kicusăscu*», Dal, 77; Mih, 139. — 1°: *dămcuseă-l* (sigilează-l); 2°: *ti dămcusîl* (te-ai pătat). — < *dămcă*.

DĂMCUSÎRE, sf., pl. *dămcusîrî* «action de sceller, de tacher», Dal, 77; Mih, 139.

DĂMCUSÎT, -tă, pl. *dămcusîtî*, -te, sigilat; pătat, «scellé; taché, sali», Dal, 77.

DĂMLĂIE, sf., pl. *dămlă'î*, dambla, «apoplexie», GrS, IV, 383. V. *dtmblă'* și sinonimele *kleuță*, *pică*. — < tc. *damla* (796) „~”.

DĂMLUSĂSCU, vb. IV, **DĂMLUSÎRE**, **DĂMLUSÎT**, paraliza, «frapper d'apoplexie»: *eră dămlusîl ai mî'nă ș' di cîclôr* (era paralizat de mînă și de picior), Cal. 1912, 83. — < *dămlăie*, *dimblă'*.

DĂ'MURÎ, sf. pl., hîrtoape, «fondrières?», LL, 224-225; *s' nu alăgă dă'murîle pi tu xedne* (să nu cutreiere hîrtoapele (?) prin străinătăți), Lum, II, 350; *apăcă dă'murîle* (apucă spre hîrtoape?), GrB, 220; PAnt, 223. — V. **dămă*², **dăm* și *hîurî*. — < ?

DĂNĂPÔÎ, adv., înapoi — v. *dînapôt* și *năpôt*.

DĂNĂSĂSCU, vb. IV, rezista — v. *dănisăscu*.

DĂNDĂNĂ, sm., pl. *dăndănădz*, dandana, «tapage, hourvari», Dal, 77; Nic, 360; Mih, 139. — V. *dîndîndă* și sinonimul *glurgîndă*.

DĂNISĂSCU, vb. IV (*dănisî*, -sîl, -sîre), rezista, «(sou)tenir, maintenir, résister»: *nu pută s' dănisăscă căma mîltu* (nu putu să reziste mai mult), PB, 207³⁵; PAnt, 95. — V. *dănsăscu*.

DĂNSĂSCU, vb. IV, **DĂNSÎRE**, **DĂNSÎT** «résister; action de résister; soutenu», Nic, 360 — v. *dînsăscu*.

DĂRĂMĂT, -tă, pl. *dărămătî*, -te, dărîmat, «abîmé, écrasé»: *că'ndu ești dărămăt di yînă?* (cînd ești distrus de vin?), Cod, 121²⁰. — V. *dărl'm*.

DARDĂRĂ, PLit, 123 — v. *dardără* și:

DĂRDĂRĂSCU, vb. IV (*dărdărî*, -rîl, -rîre), blîbli, «bégayer, bredouiller, bavarder», Nic, 361. Sinonim: *băbălăscu*, *blîbăscu*. — < *dardăr*.

DĂRDĂRÎRE, sf., pl. *dărdărîrî*, flecărire, «bredouillement, bavardage», Nic, 361. — V. *băbălîre*.

DĂRÎM, vb. I (*dărîmăt*, -măt, -măre), dărîma; dumica, «1°. ruiner, démolir, détruire; 2°. émietter — v. *dîn'îce*, Mih, 139; PhOr, II, 53 (< *deramo*); CAr, 261 (< **de-rimo(r)*). — Existența acestui verb o confirmă adj. *dărămăt*. — < lat. **deramare*.

DĂRÎMĂRE, sf., pl. *dărîmă'rî*, fărîmare, «démolition; émiettement», Mih, 139.

DĂRMĂLĂ (grămosteni), sm. și sf., nemernic, «propre à rien, vaurien». — V. *dtmăldă*.

DĂRMĂNE, sf., pl. *dărmă'n'i*, «ruine?» : *Dumniză' s' făcă dărmăne* (Dumnezeu să facă prăpăd?), Lum, II, 290. — V. *dirmăne*.

DĂRMĂ¹, sf., pl. *dă'rme*, ramură, «rameau, branche», Mih, 139; *poartă dă'rme ayisile* (poartă ramuri sfîințite), Cod, 65¹⁶; *freădze dă'rme di măsîn* (a frînt (a rupt) ramuri de măslin), PLit, 915; *fețiile s' turnă di la dă'rme* (fetele se întorceau de la ramuri), CalGrB, 108; *pi dă'rmele di-alun* (pe crengile de alun), Lum, IV, 167; PANT, 286; BNA, I, 28; *dă'rmele di nuc* (crăciile de nuc), Fr, I, 36; PANT, 290; BNA, I, 10. Sinonime: *alămăke* etc. — V. *d'irmă*.

DĂRMĂ², sf., pl. *dă'rme*, basma mare, «grand fichu», Mih, 139. — V. *dărtmă, drămnă, drăpnă*.

DĂRMĂȚEAȚĂ, sf., pl. *dărmățeale*, rămurea, «petite branche»: *fiicărl... cu dărmățeale lu m'î'nă* (copii... cu rămurele în mînă), CȘc, 14. Sinonim: *surfeadă*. — < *dărmă¹*.

DĂRUĚSCU, vb. IV; **DĂRUĚRE**, **DĂRUĚT**, dăruî, «donner en présent, dédier, consacrer, vouer», CEL, 65; *mi fișeșă fără dăruire* (mă tăcuși fără dar), Jb, I, 34 (8²); *măltu este dăruîtă* (e foarte dăruit, e plin de dar), Cod, 31⁷; CLitur, 126 (: „iubitor”); *dăruîtă tră Dumniză'* (închinată lui Dumnezeu), Cod, 47 b⁸. V. *dar, dă'ră* și sinonimele *duruseșcu, piskiseșcu*. — < bg. *daryvamŭ* „donner en présent”.

DĂRVĂR, sm., pl. *dărvărl*, lemnar, «bûcheron; ignorant», Mih, 140; Dun, I, 190. Sinonim: *limnăr*. — < bg. *dărvărŭ* „bûcheron, fendeur de bois”.

DĂRVENE, sf.: *'șl-ăre 'nă dărvēne* (își e (există) un post de barieră), GrS, IV, 230 — v. *dîrvēne*.

DĂRĂ?: *tra s' l'eăt dă'ră al Dumniză'* (ca să iei daruri (?) ale lui Dumnezeu), Cod, 58 b¹⁰. — < ?

DĂTÔR, -*loăre*, pl. *dătôrl*, -*loăre*, dătător, «qui donne»: *dătôrru a bânîl'i* (dătătorul de viață), PScr, 207; CARom, 256; 370. — < *dal²*.

DĂUĞİ, sm., fără pl. «maladie de ventre près la *curmăreădă*», Fl, II, 1, 4. — (V. *dăulgi?*). — < ?

DĂULÉDZŮ, vb. I (*dăulăl*, -*lăt*, -*lăre*), deșela, «écreinter, échinerv», Mih, 140. — V. *dăul'édzŭ*.

DĂULĞİ, sm., pl. *dăulğēadz*, toboșar, «celui qui bat du tambour». — < tc. *daouldjy* (797) „~”.

DĂUL'E, sf., pl. *dăul'e*, tobă, «tambour», Nic, 360; *avdzl'ndalul cum băleă dăul'ea* (auzind toba cum suna), PB, 364⁷; *yifŭ cu dăul'e* (lăutari țigani cu tobe), PANT, 148. — < tc. *daoul* (797) „~”.

DĂUL'ÉDZŮ, vb. I — v. *dăulédzŭ* (formă neidentificată) —, a bate toba, «battre du tambour». — < *dăul'e*.

DĂVĂIE, sf., pl. *dăvă'i* — v. *dăvie, dlvă'* și sinonimele *giudēŭ, giudicătă*.

DĂVĂNE, sf., pl. *dăvă'nî*, tavan, Dal, 48; Fl, II, 1, 12 — v. *tăvāne* și gr. *υαβάνι*.

DĂVĂN'ŪSĚSCU, vb. IV (*dăvăn'usîl*, -*sîl*, -*sîre*), tăvăni, «plafonner, faire des plafonds», Dal, 84.

DĂVĂN'ŪSĚRE, sf., pl. *dăvăn'usîrl*, tăvănire, «action de plafonner, plafonnage», Dal, 84; *mîndzăllu va dăvăn'usire* (camera de iarnă trebuie tăvănită).

DĂVĂN'ŪSĚT, -*tă*, pl. *dăvăn'usîŭ*, -*le*, tăvănit, «plafonné», Dal, 84; *căsl dăvăn'usite* (case tăvănite). V. *tăvăn'usîl*.

DĂVĂTŪRĂ, sf.: *l'i-păreă tut dăvătŭrl* (îl părea mereu certuri), ArE, 25 — v. *tăvătŭră*.

DĂVIE, sf., pl. *dăvîl*, proces, «procès», Dal, 84; Nic, 358; Mih, 148; *élniclu s' dăŭŭe la giudēŭ i dăvie* (celnicul se duce la judecată sau proces), Al, 1903, 96; *cădzŭŭl tu dăvie?* — nu ascăki în yie (ai căzut în proces? — nu scapi repede), PGr, 57. — V. *dlvă'*.

DĂVRĂNSĂSCU, vb. IV (*dăvrănsit*, -*sit*, -*sire*), îndrăzni, «oser, hasarder»: *dăvrănsim* și *arăpsim* *tu mîntîl* (am făcut eforturi îndrăznețe și am pătruns în mîntîl). Sinonim: *dăd-săscu*. — < tc. *davranmaq* (796) „s'efforcer”.

DE¹, prep., Dal, 76; PScr, 207; PB, 578; PAnt, 425 — v. *dî*.

DE², conj., deci, donc, Dal, 76; *fi n'l-zl-séși, de?* (așadar, ce mi-ai zis?), CȘc, 31.

DE³, interj. «deh!», Dal, 76; *de! yinedă omu dîl xedne dipărtoadse* (de!, omul venea din străinătăți îndepărtate), PB, 66¹¹; *de!, la! veără dî uscăclăne, de!* (de!, măi vară de secetă (secetoasă), de!), Lum, IV, 282; *de, bre, de! fe fără-aleplă!* (de, măi de! (măi, măi, măi!), ce neam distins, ce trib ales!), PAnt, 298; BNA, I, 126; *de, bre, de! fe glône-aleptu!* (măi, măi, măi!, ce *de* viteaz ales!), BNA, I, 116; 126; 139: interjecție de mirare, de admirație. V. *hăldi-dé!*. — Cf. tc. *dé* (595) „voyons! allons!” și gr. *ντέ* ('Ανδρ, 231; Hris, 144).

DEĂ, conj. [în loc de *medă*?], dar, «mais»: *deă, gura ș' mî'n'le a tăle nu vrură si-n'l mi-alasă* (dar, gura și minile tale nu vrură să mă lase), Lum, II, 201; *deă, că fe nu trifeă oară?* (dar, de ce nu trecea timpul?), Lum, II, 203. V. *medă*. — < *de¹* (cu -a rezultat pe cale de fonetică sintactică).

DEADOĂRA, DEADOĂRĂ, adv. — v. *dadoăra, dîadoăra* —, PenB, VII, 170; *cupîlle sarmăte deadoără sun bradz* (turmele date în porneală sub brazi înainte de revărsatul zorilor). FI, I, 1, 5; PAnt, 251. — În dacoromână: „să nu se plîngă a doară” (BD, 48-49); „se luaseră d-a douora” (RÎng, 269) etc. — corespunzînd formei aromâne: *nu s' lurnă di-adoără* (nu se întoarse de a doua oară), PB, 2057. — V. și *adoăra*. — DR, III, 642: < lat. *ad horam*; IV, 786-787: < a doua oară.

DEADŪN, adv. — v. *dadūn* —, Dal, 76; Nic, 362; Mih, 140; PScr, 207; *yine... deadūn cu multă oaste* (vine... împreună cu multă oaste), PB, 76⁹; *alăgă deadūn* (alergau împreună), GrB, 222; PAnt, 226; *deadūn noi vin'im* (noi venirăm împreună), RA, 100; BNA, II, 40. — < lat. *de-ad-unum*.

DEĂGĂ, sf., pl. *dedzi* și *deădze*, ramură, «rameau, branche», Mih, 140; PB, 578; *aclo, n codru, tru 'nă deăgă* (acolo, în codru, într-un tufiș), Velo, 51; BNA, V, 85; *pul'lu fe stal pi deăgă* (pasăre care stai pe creangă), LP, 219; PAnt, 21; *cu óplusprăfi di deădži* (cu 18 ramuri), ICar, 93. Sinonime: *dă'rmă¹* etc. — V. *dégă*.

DE-A-ŢIE, GEL, 135, de grabă — v. *ŷie, dî-ayte*.

DEALÎHEA(LUÎ), adv. «vraiment», PScr, 207; PB, 578. — V. *alihea, di-aliŷhea drl'hea*.

DEANEĂVRA, adv., adineaori, «depuis peu; il y a quelques instants; récemment», Dal, 76; *eară afel di deaneăvra* (era acel de adineaori), PB, 99²¹; *tul acși ca deaneăvra* (tot așa ca adineaori), PB, 180²⁷; PAnt, 98. V. *daneăvra*. — < lat. *de-in-illa hora*.

DEĂPIN (*mi*), vb. I (*dîpinăt*, -*năt*, -*năre*), depăna, «1°. dévider; poursuivre le fil de...; 2°. manger, avaler; 3°. filer», Dal, 78; Nic, 362; Mih, 140; Lum, II, 350; BNA, IV, 156. — 1°: *tra s' deăpină fășile loade* (ca să depene toate fusele), LP, 13; PAnt, 244; BNA, II, 114 — v. PÎm, I, 149 a și II, 205 a; *cripărî mătse s' dipină, ca niôl'li, tu inima a l'el* (amărăciuni multe se înșirau, ca norii, în inima ei), GrB, 1, 12; *dzi'l'ile s' dipînără* (zilele se scurseră), BNoi, 16; 2°: *va sî-u deăpin'î pîta nreăgă?* (ai să o mănînci plăcinta întregă?), Fr, I, 6, 88; PAnt, 185; BNA, III, 70; *u dipină' ș' pt'nea, ș' cărneă, ș' apa* (a înghițit-o și plînea, și carnea, și apa), PB, 139²² — v. *đuplěscu* 3°; 3°: *li dipină* (le-a depănat, a șters-o, a fugit), PGr, 57 — v. *đulěscu* 6°, *căpsălsěscu* 3°, *scărmin* 2°, *zvěrcă* 2°. — < lat. *depanare* „abhaspeln, dévider”.

DEĂPIR¹ (*mi*), vb. I (*dîpirăt*, -*răt*, -*răre*), dăpăra, «1°. arracher, épiler; 2°. se lamenter, se doulouir, gémir», Nic, 362; Mih, 140; Jb, XII, 101. — 1°: *mi dîpiră* (mi-a smuls părul), PLit, 82; *pêrl'i din cap 'șl-dîpiră* (părul din cap și-l smulgea), PLit, 1009; cu *ună*

mî'nă ti-ăpără s' cu-alăntă ti deăpiră (cu o mî'nă te apără și cu cealaltă te dapără), PLit, 551; PB, 457⁵; *tu sînu'lu dil turfăscă prînded si s' deăpiră* (la frontiera din țara turcească trebuia să se păruiască, să se încaiere), LP, 55; 2°: *strigă' și s' dipiră'* (a strigat și s-a tînguit), Lum, V, 141; *niveăsle s' dipiră s' nu u-alăs* (nevasta se vîita să nu o las), GrB, 185; *plîng și s' deăpiră mumi'n'l* (plîng și se vaietă mame), PenB, II, 152; *s' ti deăpiră di duredre* (să te sfișii de durere), BNA, I, 66 — v. *dirin'*; *ca turtură, dădo, n'l-mi dipirăm* (mamă, ca turturica *îmi* mă zbuciumam), PLit, 857; *păll'i dil cuibăr fiură și s' dipiră* (păsările din cuib ciripeau și se văicăreau), PB, 379¹⁶; *alçina...*, *dipir'nda*, *'șt-u deăde alăga* (albina..., văietîndu-se, a dat fuga), PLit, 773; *dor ascămî mi deăpiră* (dor ascuns mă sfișie), PenB, III, 111; *cl'n'l'i...* *di-alătrăre s' dipiră* (lătrînd, clinii s-au extenuat), Velo, 42; BNA, V, 74; *si s' deăpiră kîn'l'i acăldră* (pinii începură să se zbuciume gemînd), Fl, I, 1, 6. — < lat. *depilare* „épîler; plumer”.

DEĂPIR², sm., fără pl., vaier, «lamentation, gémissement»: *cl'nile...* *di deăpir aurlă* (de geamăt, cîinele urlă), LP, 99; BNA, I, 92; *az e deăpiru cu-anăme* (azi e vaiorul cu renume), Foti, 73; PAnt, 262.

DEAPŌIA, adv. apoi, «après, ensuite, à la fin», Dal, 77; PScr, 207; PB, 579; PAnt, 425. — V. *apŏl*.

DEĂSPIR¹, sm., fără pl. — ca și *deăpir²* —, desperare, «désespoir»: *mul'êrile...* *cu inima mașl deăspir* (femeile..., cu inima numai desperare), PenB, IV, 113. Sinonim: *apil-pisîe*. V. *dispir*.

DEĂSPIR², -ră, pl. *deăspirî, -re*, desperat, «désespéré»: *sŏra...* *deăspiră di 'șt-plî'mse ș' lăna* (sora... desperată de-și plînse și luna), PAnt, 292; BNA, I, 6; *deăspir cl'ntic greă tol băte* (mereu răsună greu cîntec desperat), Bair, 114. — V. *děspir* și sinonimul *apilpisîl*.

DEASUPRA?: *u tîndi deasupra-a rl'ăul* (o întinde deasupra riului), PB, 138²⁰. E un dacoromânism. Exprimarea corectă: *u tîndi disăpră di ar'l'ă*.

DEAVARLİGA, DEAVĂRLİGA, adv., de jur împrejur, «(tout) autour», PAnt, 425. — V. *avartig, dīavarlīga*.

DEĂZIT, sn., deget — v. *dēzel*.

DĒCA¹, DĒCĂ, invar., călare, «à cheval»: *băgă-mi dēca* (pune-mă călare), Dun, II, 69. — Cuvîntul aparține graiului copiilor. Sinonim: *căvālă*. — În dacoromână, în graiul moșilor: *mă dec* «je vais, mă duc», GrS, II, 53 și 84. Cf. și: „Hai, dec l'” (ICr, IV, 140). — Cu sensul „hi! calule”: < ? *de l' cal* ?

DĒCA², conj., pentru că, «parce que», Dal, 76; Nic, 362.

DĒDE! interj. «prends garde!», BNA, II, 30. — < *de l'3*.

DĒFI, invar., ducă-se!, «s'en aille!»: *dēfi si s' făcă* (praful să se aleagă). Sinonim: *stifă*. — Cf. gr. *νέφει* ('Ηπειρος, IX, 8, v. 30; 48, v. 1509; IV, 149 etc.). — < tc. *def* (574) „répulsion (terme de mépris)”.

DĒGĂ, sf., pl. *dedzi*, cracă, «rameau; bosquets», Dal, 76; DR, II, 527; *sămu dēga feă di făgu* (sub ramura cea de fag), PLit, 839; *ca birbil'i din dēgă* (ca privighetori din tufiș), PLit, 1046; PAnt, 205. V. *deăgă*. — < alb. *dëgë* „ramo” (cf. și Hr, 490).

DELDADEĂ, sf., pl. *deldadeăle*, ornament de coafură femeiască peste fes, «attifet», Mih, 140. — < tc. *dil-dădē* (578) „mouchoir de couleur avec lequel on se serre la tête”.

DĒLME, conj., de vreme ce, «puisque», Mih, 140; Cod, 12¹⁹. — V. *dîrme* și alb. *dîlmi* „dal momento che”, bg. *dîlmi* (BER, 390 < tc.).

DEM, conj., dar, «mais; autrement», Fl, II, 6, 6; *s' ved, dem; mî-arăvdă?* (să văd, dar: mă ține, mă suportă?), PB, 107²⁷ (< *vidēm* < *ved*); *el ca s' nă scoală năparte, deni dîtu...* (el de ne va scoate dincolo, ci altul... nu va putea), Fl, I, 1, 3; PAnt, 343. — < *de² + em*.

DEMÊC, adv., adică, «c'est-à-dire; donc», Mih, 141. Sinonim: *va dzl'că*. — < tc. *démek* (600) „ainsi donc, cela veut dire”.

DEMUȘŪ, sm., pl. *demuși*, vițel, «veau d'un an», DR, II, 528. Sinonime: *yiđ'ł*, *muscar*. V. *dumușâr*. — < alb. *dem* „buc giovane d'un anno poco più”.

DÊNGA, adv., cu vîrf și indesat, «d'une manière entassée»: *'șl-umplă kelli denga* (și-a umplut pieile (burdufii) pînă la buze), PLit, 813. — V. *dînga* și gr. *δέγγα* (Boga, I, 268). — V.:

DÊNGĂ, **DÊNGE** sf., pl. *dênși* și *dênșuri*, balot mare, «la moitié d'une charge de bête de somme; grand ballot», Dal, 76; Mih, 141; LP, 3. V. *tênge*. — < tc. *denk* (582) „ballot; ...”.

DÊRĂ, sf. (albanezism fără circulație morfologică), DR, II, 528; *s' ft nel'ida dera* (să-ți închidă poarta, ușa), PLit, 929; PAnt, 35. Sinonime: *poartă*, *ușe*. — < alb. *dërë* „porta”.

DÊRI, invar. (albanezism nordic, ca și *dêră*), porc, «porc, cochon», DR, II, 528; *fudzilf*, *çegan't*; *fugzilf*, *dêri* (fugiți, gheghilor; fugiți, porcilor), PLit, 1016; PAnt, 23. V. *pôrcu*. — < alb. *derr* „porco, vero”.

DÊRLIC, sn., pl. *dêrlife*, tain greu, «grande quantité de nourriture»: *dă-l'ł un dêrlie ntreg di p'ne* (dă-i o întreagă piine mare), BNA, II, 82. V. *dêrlie*. — < tc. *dêrlık* (597) „flief donné à vie”.

DÊRTĂ, **DÊRTE**, sf., pl. *dêrturi*, păs., «souci, chagrin, peine, souffrance», DR, IV, 807-808. — 1°. *nu vor tra si albă dêrtă tră fumeal'e* (nu vor ca să aibă grijă pentru copii), Cod, 18^a; 22¹⁷; 23 b²¹; 2°. *mă-sa muri di dêrtea a lui* (mamă-sa muri din cauza suferinței lui), Lum, I, 222; 3°. *eū c'ntu dêrtea-a voastră* (eu cînt nenorocirea voastră), Lum, IV, 168; BNA, I, 32; 4°. *si scriū dêrturile a meale* (să scriu păsurile mele), PLit, 830; 5°. *cu dêrturile ș' cu xedna* (cu suferințele și cu străinătatea), BNA, I, 58; 6°. *l'ł spūse tūte dêrturile ș' pāl'rile* (i-a spus toate păsurile și pățaniile), PB, 391³⁰. — < tc. *dêrd* (568) „peine”.

DES¹, adv., des, ades, «souvent, fréquemment»: *cum des, des n'ergu aculoje* (cum des, des merg acolo), Cod, 58¹⁹. Sinonime: *dipriandă*, *înda*, *nicurmăt*. — V.:

DES², *deasă*, pl. *deși*, *dease*, des, «épais», Mih, 141; *că-i pădurea deasă* (că-i pădurea deasă), Millio, 54. V. *ndisăt* și sinonimul *spes*. — < lat. *de(n)sus* „épais, serré”.

DÊSPIR, -ră, pl. *dêspiri*, -re — v. *deaspîr²* —, Dal, 76; *lăla-n'ł dêspîră mul'eare* (biata-mi nenorocită femeie), PLit, 899; 898. — Vreo legătură cu lat. *despero*, -rare? — < ?

DESTEMELE, **DESTEMEĂLE**, sf., Nic, 362; PScr, 208 — v. *distiméle*, *testeméle*.

DESTŪL, adv. — v. *distăl*.

DEȘŪ? (nord), vb. ? «attendre, prendre patience», Mur, II, 257. Cuvînt necunoscut. — Ca formă prescurtată de perfect simplu, pers. 2 singular, apare *deș* și *dêșă* (< *didêșl*, *didêșă* astăzi: *didêșl* (nord) și *dêddișl* (în sud) în Cod) — v. *daū* 1°. — Cf. și PhOr, II, 443.

DETŪNĂ (Sărăcu), vb. unipers. (*delună*, *delunăt*, *delunare*), tuna, detuna, «(dé)tonner», DR, III, 762. V. *tună* și sinonimul *bumbunedăză*. — < lat. *detonare* „tonner fortement”.

DEUNĂ, adv., totdeauna, «toujours, à jamais», PScr, 208. Sinonime: *dălma*, *tôlma* etc. — < *de¹* + *ună*.

DÊ-VĂ !, interj. «allons !, allez !», Dal, 76; *dê-vă di-aună* (haida de aci !), V. *d-vă* !. — < (*hal*)*de* + *vă* (< *vo¹*).

DÊVRĂ, **DÊVRI**, sf., pl. *dêvri*, tur, «tour, tournée»: *fac sau daū ūnă dêvră* (fac sau dau un tur de plimbare). — Cf. gr. *ὑρέβρε* (Passow, 13; 82), alb. *devrë* „giro” și sinonimul *dulăde*. — < tc. *devr* (584) „tour”.

DÊZET (Gôpeși, Muluviște) sn., pl. *dêzile*: *lumea va s' lu spună cu dêzetul* (lumea o să-l arate cu degetul), CȘc, 18 — v. *dzedăil*, *dzedăzil*.

DEZN'IRDĂTOR, -loăre, pl. *dezn'irdătōri*, -loăre, «dezmiardător, «caressant, cajoleur», PScr, 208. — V. *disn'irdătōr*.

DŢEĂTĂ, sf., pl. *dŷeŷ*, diată, «dernière volonté», PAnt, 166. V. *ŷeădă*. — < δίαττα (= διαθήκη) „testament”.

DI, prep., de, «à; de; depuis; dès; concernant; par; puisque, vu que; que», Dal, 76; Nic, 361; Mih, 142. — 1°. *ca vai di noi* (ca vai de noi), PAnt, 289; BNA, I, 8 — v. *ca* 26° şi fr. din Ardèche: „oh! de nous! — oh, de ce pauvre! — pauvre de moi!” (RTP, IX, 514); 2°. *gura a meă ca di birbil'lu* (gura mea ca de privighetoare), PLit, 876; 3°. *va si si-acăŷă di lucrū* (se va apuca de treabă), CalGrB, 43; 4°. *di flori şi pon'li tuŷ si nŷescu* (şi pomii toŷi se îmbracă de flori), Cal. 1928, 113; BNA, II, 56; 5°. *ŷer nel'igăt di steale* (cer încheat de stele), Cal. 1911, 51; BNA, II, 56; 6°. *irn'ŷle maŷ di dŷl'i noi... s' dădeă năpŷi* (pustiurile se dădeau (fugeau, se retrăgeau) înapoi numai de noi doi), BNA, II, 94; 7°. *li si-aleăpse cărneă di oăse* (carnea li s-a ales (s-a desprins) de oase), Fl, II, 7, 6; 8°. *pŷă di pēture ŷe kică di untulēmnu* (plăcintă de foi ce picura de încheat ce era în untdelemn), LP, 69; 9°. *lo di hima* (a apucat de vale, a scăpătat, a sărăcit), PGr, 83; 10°. *l'ed di ureăle* (ia de ureche = pricepe), PGr, 159; 11°. *s' ŷi dăi cămeăŷeă di niŷl* (să-ŷi dai şi cămaŷa ŷi să fuŷi de ei), GrB, 2, 26; 12°. *n'l-dede Dumnidză' avere di nimāl* (mi-a dat Dumnezeu avere de ajuns), Lum, IV, 86 — cf. † dr.: „de destulŷ” (CC, 133⁴ etc.); 13°. *să scodlă di noăpte* (se scoală cu noaptea în cap), PB, 148²⁸ — cf. † dr.: „scolu-me de noapte” (CPSal, ccxxi); „au mers de noapte în...” (Nec, 97); lat. „de nocte venit” (BourL, 114); 14°. *eăste tinir di an'ŷ* (e tinăr de ani) — cf. dr.: „era tinăr de zile” (Ur, 189; Ur¹, 137; Ureche, 147); 15°. *ŷl-mutri di căle* (ŷi văzu de drum), PB, 343¹³; 16°. *li bag di căle* (le pun la cale, le aranjez), PB, 190²; 17°. *aŷteăptă... an di an* (aŷteăptă... an de an), RA, 190; BNA, IV, 64; 18°. *an di an, oără di oără* (din an în an, din oră în oră), BNA, II, 78 — v. *oără* 7°; 19°. *dzūă di dzūă, an di an* (zi de zi, an de an), PB, 292³⁰; 20°. *s' urdinărdă ŷlŷone di ŷlŷone, pŷn' di un* (s-au perindat flăcău după flăcău, pŷnă la unul, pŷnă la ultimul), PB, 472²¹; 21°. *alăgă locū di locū* (umblă din loc în loc), Cod, 111 b⁹ — cf. dr.: „jur de jur de masă” (VicC, 159); 22°. *va-n'ŷ mi făcă bucăŷ di bucăŷ* (mă vor face bucăŷi din bucăŷi), PB, 288²; 23°. *uŷe di uŷe... aŷlŷmŷe* (din uŷă în uŷă... a ajuns), PB, 392¹⁷; 24°. *un di un* (unul cite unul), PB, 500⁷; 25°. *ună di ună* (una cite una), PB, 51²; 26°. *călea, călea, di om om* (calea, calea, din om în om), PB, 52²¹; 27°. *carl di carl ma bână* (care de care mai bună), PB, 92¹⁶; 28°. *di căsă, căsă; di om, om* (a întrebat din casă în casă, de la om la om), PB, 439³² — v. *ălmū*; 29°. *di doŷ doŷ năreă la ŷloc* (săreau la joc doi cite doi), Lum, VI, 3, 8; 30°. *l'ŷ-lăŷedră di un un* (ŷi măcelăriră unul cite unul), BNA, II, 78; 31°. *sărbăloărea a curătŷi di Stă-Mărie* (sărbătoarea curatei Sinte Maria), Cod, 91⁸ — v. 70°; 32°. *cămbă'n'ŷle... nkistră s' asănă di ŷingure* (clopotele de biserică... începură să sune ŷingure), Lum, V, 124; *fricuit di ŷingur*, Fl, I, 1, 13 — v. *ŷiŷuit*; 33°. *coăr-nile cad di ŷingure* (coarnele cad ŷingure, de la sine), PB, 239²⁸; *nŷ di ŷingur s' adukeăŷte* (dinsul se simte de la sine), BaŷP, 35; 34°. *u-alăŷă'm di ŷingurŷ măŷeă di her* (cleŷtele de fier ŷl lăsăm din instinct), Lum, II, 20; *ună ŷicriă ŷe turŷeă di ŷingură* (un cicric care torcea ŷingur), PB, 266¹; 35°. *fudzŷ di mine!* (pleacă de lŷngă mine!) — cf. † dr.: „delungaŷi-vă de mine” (Dens, II, 403); 36°. *trădzi di 'nă părte* (trage (dă-te) la o parte), PLit, 569; 37°. *l'ŷ-vătămără tu trēlle di noăpte* (ŷ-au ucis la orele trei din noapte) — cf. it. dial. „a un or de notte” (Zan, 90); 38°. *pŷnă di urēcl'i* (pŷnă la urechi), PLit, 653; 39°. *dă-ti, dă pŷn' di mu-ŷeădă* (du-te, dă pŷnă la mindra), PLit, 851; W, II, 8 — v. şi *daŷ* 13°; *vrēă l'ŷ-modră pŷn' di un oămin'ŷi* (ŷ-ar fi ucis pe oameni pŷnă la unul, pŷnă la ultimul), PB, 44¹; *pŷn' di Cărdădă si-aŷlŷungă ŷ' pŷnă di Sărănă* (să ajungă pŷnă în Muntenegru şi pŷnă la Salonic), CalGrB, 40; PAnt, 268; 40°. *si-l'ŷi dă di mŷnă* (să-ŷi fie la îndemînă), PB, 184²⁰; 41°. *nu*

s' *vidzâ*... *ma bun di port ș' di n'edle* (mai bun ca port și ca tinerețe... nu s-a văzut), BNA, II, 34; 42°. *di veără, ahlăre oără* (la vară, atare (la această) oră), GrB, 128; *s' ti tōrn'i di veără* (la vară să te întorci), GrB, 244; BNA, IV, 47 — cf. în dacoromână: „de vară s-au mutat” (Nec, 196; Nec¹, 158 etc.); „la anul, de primăvară, au trimis” (Nec, 134); „de toamnă la vii vom merge” (CronM, II, 325); 43°. *nu s' vidzâ ne di cal, ne di om* (nu se văzu (nu a rămas urmă) nici din cal, nici din om, Cal. 1911, 54; 44°: *s' eads di hoără nafoără* (să iasă afară din sat), PB, 86¹³ — cf. † dr. „pănră afară de cetate” (CPsal, ccxxii; Dens, II, 402); 45°. *di skin trandafir... arăsăre* (din spin... răsare trandafir), PB, 421²⁶ — cf. în dacoromână: „neam ce se va trage de noi” (BD, 9); „să va trage de neamul lui” (BD, 10); „noi fecori de trupul nostru n-am văzut” (BD, 66); „cine să va trage dinsu” (BD, 115); „ego sum L. Lutatius... de familia rege Mitredatis”, Sloty, 18/111; Diehl, 70/795; 46°. *adukeă di limba a lor* (înțelegea din limba lor), PB, 104; 47°. *un di el'l (unul din ei)*, PB, 22²³; „doi de iel'” (Mor, 97) — cf. † dr. „urul de ei nu scăpă” (CPsal, ccxxi; Dens, II, 403); „vreunul de dinșii” (Ur, 77); „nimea de oamenii Leantii” (BD, 58); 48°. *di tâte pâr'ile* (din toate părțile), PB, 57²⁸ — cf. dr. „au încungiurat cetatea de toate părțile” (Ur, 198; Ur¹, 147; Ureche, 157); 49°. *di tîne, di mîne, află* (de la tine, de la mine, a aflat), PB, 307²¹ — cf. dr. „am auzit de [de la] tata” (VicC, 147); *ăestă si u șlił di mîne* (aceasta să o știi de la mine), FI, II, 5, 3; *si șlił di mîne* (să știi de la mine), LP, 177; BNA, II, 16; 50°. *li mulri di säre* (le-a cercetat dacă au sau nu sare), PB, 180²⁰; 51°. *ma distleplu di nls* (mai deștept decît dînsul), PB, 276³³ — cf. dr. „că eu sînt mai mare de voi de amîndouă”, DHat, 271; „mai batrin de alții fiind” (CromM, I, 431); 52°. *ma mullt n'el'l di birbēfi* (mai mulți miei decît berbeci), PGr, 110; 53°. *ma glon'l di-Armă'n'l' epirōf ș' ma-alumtătōr di Fărșirōf*, BNA, II, 36 — v. *Fărșirōf* — cf.: † dr. „mai virtos de mine” (Dens, II, 398); „era mai mulți de patruzeci” (CPsal, ccxxi); † fr. „meillors vassals de vos unkes ne vi” (Rol, 1857); „meillor vassal de lui ia ne demant” (Rol, 3377); „tu dis que ma queue est pesant; mes miex de moy nuls ne le sant” (Robert, II, 476 etc.); 54°. *di căra s' mor eă?* (după ce voi muri eu?) BNoi, 13; 55°. *di carl ūnlu eară sārdu* (devreme ce unul era surd), PB, 159²⁴; 56°. *ănă Lunl, di cătră seără* (într-o luni, spre seară), PAnt, 363; Lum, II, 350 — cf. † dr. „întoarce fața mea de către voi” (Dens, II, 404); „marți, în 26, de cătră seară” (Ur, 170; Ur, 102; Ureche, 111; Das, 74); „vineri, de cătră sară” (VasP, 69 și 68) — v. *cătră 8°*; 57°. *scoăld di cu noapte* (ridică de cu noapte), PB, 80¹³ — cf. dr. „au priceput încă de cu noapte” (Mir, 275; Miron, 74 — cf. și Sand, 153-154); 58°. *vătămăf cum sūntu di pri noapte* (epuizați cum sînt de peste noapte), PB, 465²³ — cf. dr. „fiind seminția de pre înmă” (Das, 33); „de pre cînd era mai tînăr” (Nec, 263); 59°. *pēturlu di prisăpră* (foaia de plăcintă de deasupra), PB, 89²⁶; 60°. *di tră lîne val trădzēm ș' nol* (din cauza ta vom suferi și noi), PB, 146¹⁶; 61°. *mi dușu di l-vidzūl* (m-am dus de (= și) l-am văzut — pentru † dr., cf. Dens, II, 408; CPsal, §§ 143, 149; 62°. *pl'nă si-șl făcă di inimă Ațel-di-anăltu* (plină să-și facă de suflet (să se îndure) Cel-de-sus), PB, 316⁷; 63°. *di lāngu, nu-l ahl'l lāngu* (de lung, nu-i atît de lung); 64°. *urnipsit și noiāt di cālea* (sfătuit și dăscălit mergînd pe drum), PB, 924; 65°. *lēle cōrba-n'l di-eū!* (vai săraca-mi de mine!), Velo, 33; PAnt, 327; BNA, V, 104 — v. *eū*; 66°. *nu trādzi tîne ml'nă di aēstu lucrū* (tu nu trage ml'nă di (nu renunța la) acest lucru), Caraf, 57; *el nu trādze ml'nă di Pīrușāna* (el nu renunță la Pīrușāna), Caraf, 55 — v. *trag 6°*; 67°. *s' feăfîră meările di bāni ma bāni* (merele se făcură din bune mai bune), PB, 302³²; 68°. *anāmisa di nol* — v. *anāmisa*; 69°. *el imnă dinăinte di nol* — v. *dinăinte*; 70°. *un darăc di feătă* — v. *darăc*; *cāmēșle a mārătilor di dzl'ne* (cămășile bietelor de zîne) — v. *mārăt 4°* și 31°; 71°. *plîng ca ôlle făr' di n'el'l* — v. *făr'ă*; 72°. *nlînte di s' imnă* (înainte de a începe să umble), Lum, V, 119; 73°. *flurîile di di gūșe* (galbenii (salba) de la git), PB, 348⁸; 74°. După numerele 1 pînă la 10, urmate de un substantiv etc., prep. *di* nu apare: *un om, pătru*

mânst, dzăfe ot; la fel și după num. 20: *ȳnșit căpite*; după toate celelalte numerele apare *di*: *pătrusprădzăse di oămin'i, ănsprăȳnșit di ărburi, treidzășinoăă di căsi, ănă sătă di cal'i, dodăă n'il'e di lire* etc. — Cf. și *ăstlndzi, pl'nă*. — < lat. *de* „de”.

DI-A-CU-TÓTALUI, adv., integral, «entièrement», Dal, 76. Sinonim: *făre*. — În acest compus, o din lat. *totus* nu a trecut la *u* (v. *tot* și *tu*).

DIADOÁRA, PenB, VI, 144 — v. *dadoára* și dr. *adoara* (CC, 81²¹; 166²¹).

DI-ÁŢIE, adv., Dal, 76 — v. *ayia, de-ayie*, iute, repede.

DI-ALĂGĂ, invar., fuga, «uite»; vite, Dal, 76; Nic, 362 — v. *alăgă, dălăga*.

DI-ALÍŢHEA, adv., în adevăr, Dal, 76 — v. *dealthea*.

DI-ALÍŢHIÓS, -*hloăsă*, pl. *di-aliŢhiósit*, -*hloăse*, adevărat, Dal, 76 — v. *alihlós*.

DI-A-LÚNGULUI, adv., de-a lungul, «le long de; en travers»: *u lo di-a-lúngulu* «il est parti», Dal, 76.

DIAMÁNT, sn., diamant, ArE, 26. Neologism. — V. *ȳeamándu*.

DI-ÁNDA, adv., de cînd, «depuis quand», Dal, 76; Nic, 360. Sinonim: *di cîndu*.

DI-APÓIA, adv., Dal, 77; Nic, 360; Mih, 142 — v. *deapóia*.

DI-A-SĂTULUI, adv., cu sațiu, pe săturate, «d'une manière rassasiée», Dal, 77. — V. *sătul*.

DI-A(N)VARLÍGA, DI-AVARLÍGALUI, adv., de jur împrejur, «tout autour», Dal, 77. — V. *averiga, divarlígalu*.

DIBĂ, sf., pl. ?, tibet, «thibet»: *fustănea di dibă veărde* (rochia de tibet verde). — < tc. *dibă* (595) „éttoffe de soie”.

DIBINĂ, adv., total, «entièrement», BNA, III, 165; *va li vîndu dibină* (le voi vinde în întregime). V. *dip* și sinonimele *di-a-cu-lótalui, dicutót, pandilós*. — < tc. *dibiné* (595) „au fond”.

DICÁRA (nord), **DICĂRI** (sud), conj., deci, «donc; vu que, puisque»; adv., după ce, «après que», Mih, 142; PB, 579. — V. *cára, cărea, carí*.

DICÍT, conj., decît, «que; pourtant», PB, 579; PAnt, 425; *ma cîne veărde dicít'i lată* (mai bine verde decît negru); *dicít'i, și sálŢea i bûnă* (totuși, și salcia e bună). Sinonim: *dípér*. — < *di + cît*.

DICŪN'E, sf., pl. *dicŪn'i*, cerșire, «mendicité, gueuserie»: *aflăť în al'Ţurăre ca dicŪn'eărl'i* în *dicŪn'e* (aflați în aiurare ca cerșetorii în cerșire), Al. 1928, 62. — < *δικοινία* „mendicité”.

DICUTÓT, adv. total, «complètement»: *s' întunică dicutót* (s-a întunecat de tot), GrB, 224; PAnt, 229; BNA, IV, 146. Sinonim: *dibină* etc.

DIDIMÁRCU, -că, pl. *didimărŢi*, -Ţe, gemen, «jumeaux». Sinonim: *dzeămin*. — < *διδυμάρχο* „~”.

DIDÍNDE, adv. decinde, «au delà; de ce côté-là; de l'autre côté (de la montagne, de la terre, du monde); dans l'autre chambre», Dal, 77; Nic, 365; Mih, 143. — 1°. *mul'ér'i l'eă di căpēstru carvănea ș' trag didinde* (femei iau caravana de căpăstru și trag dincolo), PAnt, 269; Bair, 70; 2°. *va nu mi-ășteăptă... didinde* (nu mă vor aștepta... dincolo), BNA, II, 92; 3°. *didinde, pște cîmpuri* (în cea parte, peste cîmpii), RA, 188; BNA, IV, 64; 4°. *soărle si-ălăśă didinde* (soarele se lăsa dincolo de munți), PAnt, 307; 5°. *trică tu óda di didinde* (a trecut în camera de dincolo), PB, 333³. V. *dinde*. — < lat. *de de inde* sau *di de inde*.

DIFTILÍŢE, sf., pl. *diŢtilidz*, Mih, 143 — v. *diŢtálíŢră*.

DIGÓS, -*goăsă*, pl. *digósit*, -*goăse*, rămușor, «branchu; touffu», Mih, 143. — < *deăgă*.

DIGÍÓS, adv., jos, «en bas; sous», Dal, 77; Nic, 363; *diglós di la Keătra-di-fŵrcă* (în jos de Piatra-de-furcă), GrB, 226; PAnt, 232. V. *dincłós*. — < *di + ȳlos*.

DIHÁLĂ, sf., pl. *dihăl'i*, furcă, «fourche», GEI, 135. Sinonim: *fŵrcă*. — < *διχάλα* „~”.

DIHÂN'Ŭ, -n'e, pl. ?, călduț, «tiède», Dal, 77. Sinonime: *hâbin*, *hl'âscu*. — < ?

DÎHTUR, sn., pl. *dihture*, arătător, «indicateur»: *cu un dihthur tru ml'nă* (cu o vergea arătătoare în mână), CȘc, 14. — < δειχτης „~”.

DIJGL'ÎN (mi), vb. I (*dijgl'indă*, -ndă, -năre), dejghina, «détacher, séparer, désunir, diviser»: *alântu trupû di kipurîșă... s' dijgl'indă*, s' nls, *dîl ariđișnă* (celălalt trup de chiparos... s-a dejghinat, și el, din rădăcină), LP, 103; *alămăkea di mer va si s' dijgl'indă* (ramura de măr se va dejghina). V. *dizgl'în*. — < lat. *disglut(i)nare* (CDDE, 482) „détacher, séparer”.

DIJGL'ÎNĂRE, sf., pl. *dijgl'indă'ri*, «action de se détacher»: *prun'li si uscără di dijgl'indă'ri* (prunii s-au uscat din cauza dejghinărilor).

DIJGL'ÎNĂT, -tă, pl. *dijgl'indă*, -te, dejghinat, «détaché»: *la făglu dijgl'indă* (la fagul dejghinat).

DIJIRĂRE, sf., pl. *dijiră'ri*, jeruire, «action de remuer le feu, de fourgonner», Dal, 77.

DIJIRĂT, -tă, pl. *dijiră*, -te, jeruit, «tisonné», Dal, 77; *cinășe dijirătă* (cenușă jeruită); *cărbân'î dijiră* (cărbuni jeruiți).

DIJIRÉDZŬ, vb. I (*dijiră*, -răd, -răre), jerui, «tisonner, remuer le feu (pour l'activer)», Dal, 77; Nic, 363; FI, II, 1, 2; *dijiră' fôclu cu ălugărlu*, FI, II, 3, 3 — v. *ălugăr*. V. *njirédzû*. — < *jar*.

DIKITÔR, -toără, pl. *dikitôrt*, -toare (grămosteni), intelligent, «intelligent»: *a leă Lénă dikitoără* (fa Lenă inteligentă). — V. *adukitôr*, *dukil*.

DILBIDÊR, -ră, pl. *dilbidêrl*, -re, derbedeu, «vagabond», LP, 55; BNA, II, 124; *dilbidîr ca 'nă pirôlcă* („strălucitoare” ca o potlrniche), PLit, 1020 — sensul de „strălucitoare” e suspect: dacă acest sens e corect, atunci *dilbidîră* trebuie corectat în *dulbêră*. — < tc. *der-bêder* (567) „~”.

DILEAL'KE, sf., pl. *dileal'ki*, anunț, «annonce; indication»: *va s' l'i si spună dileal'kea a l'el* (anunțul i se va spune (comunica) ei), Cod, 42¹⁹. V. *dillâl*. — < tc. *tellallyq* (578) „métier de crieur public”.

DILĀĀL, **DILEĀĀL**, sm., pl. *dillâl'î*, telal, «crieur public», Cod, 25 b⁶. — V. *tileâl*.

DILICĂT, -tă, pl. *dilică*, -te, delicat, «délicat», Dal, 77; Nic, 363. V. *ndilicăt*. — < it. *delleato*.

DILÎE (grămosteni), adv., liber, «librement; en liberté». — V. *dilingîă*. — < ?

DILIGITŬRĂ, sf., pl. *diligitŭrl*, rază, «royon»: *scntil'eădză diligitŭrle a lûnâl'el* (razele lunii scinteiază), Lum, I, 221. Sinonime: *arădză*, *arpă'yl*, *ăllistră*, *mândă*. — < ?

DILINĖÎŬ, -ăie, pl. *dilingîl*, haimana, «rôdeur, vagabond», Mih, 143. — V. *dille*. — < ?

DIMĂRE, sf., pl. *dimă'ri*, îngrijire, «entretien, soin (donné au cheval)», PhOr, II, 455; *șă s' lă făcă dimăre bună tru vâhle* (și să le dea îngrijire bună la timp), Cod, 16¹⁸; *s' lă făcă dimăre a căllor* (să dea îngrijire cailor, să-i țesăleze), Cod, 16¹⁹. — V. *timăre*.

DIMÂNDĂRE, sf. — v. *dimîndăre*.

DIMINEĂȚĂ, sf., pl. *dimineț*, dimineață, «matin», Dal, 77; Nic, 363; Mih, 144; *ml'ne dimineăță* (mîine dimineață), PB, 329³; *pûl'i cl'ntă dimineăța* (păsările cîntă dimineața), Bag, 50; PAnt, 201. V. *dimneăța* și sinonimul *tahină*. — < lat. *de-manitia*.

DIMÎNDĂRE, sf., pl. *dimîndă'ri*, recomandare, «1°. recommandation; désir exprès; 2°. demande; prière; 3°. abis; ordre confié», Dal, 77; Mih, 143. — 1°: *părînteasca dimîndăre* (părînteasca recomandare expresă), Mac, I, 78; PAnt, 197; *dimîndă'rle a Hristôlui* (recomandările lui Hristos), CalGrB, 29; *ahîtare dimîndăre lă feăte* (atare recomandare le-a făcut), PB, 242²⁶; 2°: *n'l-deăde mûllă dimîndăre* (mi-a dat multă rugăminte), CalGrB, 123; PAnt, 267; Bair, 97; 3°: *cu dimîndărea să s' toărnă* (cu condiția ca să se întoarne), PLit, 780; *cu mă'ndzî s'erise n këplu-î 'nă greăă dimîndăre* (a scris cu raze în pieptul tău o grea recomandare-ordin),

RA, 190; BNA, IV, 65; *dedde-alănŝea dimindăre ca si-aspărgă doăule hori* (atunci a dat ordin ca să distrugă cele două sate), Velo, 57; BNA, V, 90. — V. *timblhe*.

DIMINDĂT, -tă, pl. *dimindăt*, -te, recomandat, «recommandé; confié; commandé», Dal, 77; PB, 580; *glon't alépl't dimindăt* (bravi aleși, recomandați, pe comandă), PAnt, 36; *al un at ca ti mine dimindăt* (ai un armăsar ca pentru mine recomandat), Velo, 15; BNA, V, 53. — Ca adverb: *și-eu pi dimindăt mi feđe* (și pe mine pe (la) comandă mă nascu), PLit, 926; PAnt, 361.

DIMINDĂTĂ, sf., pl. *dimindâte*, comandă, «(sur) commande; ordre», Dal, 77; *cl'ndu avdz' dimindăta a drăslor* (cînd auzi ordinul dracilor), PB, 46; *lăplu pi dimindâte nu ml'că* (lupul nu mănîncă pe comandă, la comandă), PLit, 536.

DIMINDĂCIUNE, sf., pl. *dimindăciun'i* — v. *dimindăre* —, Dal, 77; Nic, 363; Mih, 143; PScr, 208; *am ũnă dimindăciune s' ũ fac* (am să-ți fac o rugăminte-dorință), PB, 166²⁴. — < lat. *demandatio*, -onem „recommandation”.

DIMINDU¹, vb. I (*dimindă*, -dăt, -dăre), recomanda; ordona, «1°. demander; 2°. aviser; ordonner», Dal, 77; Nic, 363; Mih, 143; PScr, 208. — 1°: *dimindăt-lă si si ncl'ndă* (trimiteti-le vorbă (recomandați-le) să se predea); *l'i-dimindăt 'nă dimindăre* (i-am comunicat o dorință), PLit, 859; 2°: *Uvrél'i dimindără si-aducă nsc'l'nte pênure* (evreii cerură (comandară) să aducă cîteva cuie), PLit, 787; PAnt, 84; *dimindă' s' lu-aspărgă* (ordonă să-l ucidă), PB, 10⁸. — < lat. *demandare* „confier”.

DIMINDU², sm., fără pl., ordin, «avis; ordre»: *eră diml'ndu di parădz di la patriarhie* (era aviz de bani de la patriarhie), Trib, II, 7—8, 24.

DIMNEĂTĂ, sf., pl. *dimnăt*, Mih, 144; PScr, 208; PB, 580; PAnt, 426; BNA, III, 2 — v. *dimnădă* și *dzădă*.

DIMULT, adv., de demult, «depuis longtemps»: *părămîŝe di dimăll* (basmе de demult), BNA, I, 82. — În aromână, corect e: *di măllu*. — < dr. *demult*.

DIN, prep., din, «de», Dal, 77; Nic, 364; PB, 580; *ŝeămurile din hoără* (geamurile ferestrelor din sat), GrB, 221; PAnt, 224; *lu scodsim din căsă* (i-am scos din casă); *péril'i din cap 'șl-dipiră*, PLit, 1009 — v. *deăpir* 1°. Cf. și compuse începătoare cu *din-*. Astăzi, această prepoziție — *din* cu -n — are circulație redusă, fiind concurată de *di* (v. *di* 45° sqq.) și *dil*. — < lat. *de* in.

DINAFOĂRĂ, adv. «dehors»: *dinafoără di căsă* (de afară din casă). — < *din afoără* sau *di n afoără*.

DINANŪMIREA, adv., pe umăr, «sur l'épaule», Dal, 77; Mih, 144; *cu lufēja dinanŭmirea* (cu arma pe umăr), LP, 175; PAnt, 83; *cu sleărpile dinanŭmirea* (cu oile sterpe pe umeri). V. *nanŭmirea*. — < *di n a nămir*².

DINAPĂNDIHA, adv., brusc, «brusquement, d'une manière inattendue»: *năcă intră ŝivă dinapăndiha* (nu cumva intră ceva pe neașteptate), Lum, II, 138; PAnt, 188. V. *apăndiha*. — < *din* + ἀπάντεχα (ἀπαντέρω „attendre”).

DINĂPARTE, adv., dincolo, «au delà, de l'autre côté — v. *didinde*», Dal, 77; Nic, 364; *dălăgăt dinăparte* (alergați dincolo), PAnt, 25. V. *năparte*. — < *din a parte*.

DÎNĂ, sf., fără pl. (nord), credință, «foi, croyance», Mih, 144; *oămin't ŝl'rt dînă* (oameni fără credință). Sinonime: *feđe*, *piste*¹. — < tc. *dîn* (601) „religion”.

DÎNĂCĂLE, adv. imediat, «immédiatement, aussitôt»: *strigă' ŝiclorlu dînăcăle* (a strigat copilul imediat), Lum, II, 108 (la CAR, 501 și 528: „de departe” — eronat — cf. și BNA, I, xvi); *arăzbollu dînăcăle slătă* (războiul de țesut se opri îndată), GrB, 223; PAnt, 227; *pôrŝili să ncl'isră di-nă-căli* (porțile s-au închis imediat), PB, 433⁶; PB, 556⁶: „dintr-odată”. — V. *di-ŭnă-căle* și *di-ŭnă-odă*.

DINĂINDE, DINĂINTE, adv., înainte, «avant, devant, en face», Dal, 78; Nic, 364; PB, 580; Pant, 426; *el înmă dinăinte di noi* (el umbla înaintea noastră). — V. *dinînte, năinde* și:

DINĂINTE, adv. PSer, 207 — v. *dinănte* (Nic, 364).

DINĂOĂRĂ, adv., Pant, 426; *dinăoără 'și-l lo di găse* (dintr-odată și-l luă de gît), PB, 47²³ — v. *di-ăndă-oără, oără* 5° și sinonimul *dinăcăle*.

DINĂPÔL, adv., dinapoi, «derrière, en arrière», Dal, 78; Nic, 364; Mih, 144; PSer, 207; *nu-l vl'ru s' li l'ea dinăpôl* (nu e nimeni să le ia din urmă), Fl, I, 1, 5; Pant, 251; *pt'nă ma dinăpôl* (plină mai pe urmă), PB, 66²⁰. — V. *dinlpôl*.

DINĂSĂSCU, DINĂSIRE, DINĂSÎT, Dal, 78 — v. *dănsăscu, dănisăscu; dănsire, dănsit; dindisăscu, dinisăscu, dintsăscu*, toate cu sensul „rezista, sprijini”.

DINĂUNTRU și **DINAUNTRU**, adv., dinăuntru, «dedans», Dal, 78. — Cf. istr. *dinûntru* „dinăuntru” (Kov, 154). — < *di(n) nauntru*.

DINCLÔ, adv. dincolo, «de ce côté-lă», Mih, 144; *arûpsiră dinclô* (au năvălit dincolo). V. *dinglô*. — < *din (a)clô*.

DINCOĂ, adv., dincoace, «de ce côté-ci», Mih, 144; *dincoă di arl'û* (dincoace de rlu). V. *dingodă*. — < *din coă*.

DINCOĂȚE, adv., Nic, 365; Mih, 144 — v. *dincoă*.

DİNDE (nord), adv., de ceea parte — v. *didinde*.

DINDISĂSCU, vb. IV (*dindisil, -sil, -sire*), rezista, «résister»: *keălea... nu dindisăște tu arcoare* (pielea... nu rezistă la frig), Al. 1903, 25. — < *dinăsăscu + dăldisăscu*.

DÎNGA, adv., doldora, «tout plein, plein jusqu'aux bords»: *li-aveă kimêrtle dînga dî flurîl* (chimirurile le avea doldora (pline) de galbeni), BNA, II, 74. — V. *dênga, dl'nga* și gr. *τῆλα (h)* „~”, alb. *dingôsem* „riempirsi”.

DINGĂRE, DINGĂȚ, DINGĂȚURĂ, dîmicare, Dal, 77 — v. *din'icăre, din'icăt, din'ică-lură*.

DINGLÔ (sud), Dal, 78; *dinglô di cășeăre* (dincolo de stîină) — v. *dinclô*.

DINGOĂ (sud): *discărcără dingoă di âgri* (au descărcat dincoace de țarină) — v. *dincoă*.

DINGIÊS, adv., W, II, 260 (formă necunoscută) — v.:

DINGIÔS, adv.: *dinçîôs di pădûre* (la vale de pădure). Forma și mai curentă e *diçlôs*.

— V. *priçlôs* și sinonimul *hîma*.

DINÎNTE, adv. — v. *dinăinde* —, Mih, 144; *ma mă'rîl'i dinînte s' ma n'îfl'i dinăpôt* (mai marii înainte și cei mai mici în urmă), Fl, II, 2, 3; Pant, 252; *ăpa l-lo dinînte* (apa l-a depășit, l-a luat pe neașteptate), Cal. 1911, 54; BNA, V, 111; *dinîntea a lul* (înaintea lui), Cod, 41 b¹⁹; *dinîntea a lătlul* (înaintea tatălui), Cod, 57¹¹; *dinîntea a meă* (înaintea mea), Lum, II, 313; CalGrB, 112; *dinîntea a poărtl'el* (prin fața porții), PB, 155¹⁷; *nă sta dinîntea* (ne stă în fața noastră) — cf. † dr. *înainte-ne* (RPrav, 173. — < *di(n) năinte*.

DINISĂSCU, vb. IV, PB, 580 — v. *dănisăscu*.

Diniskeăt, -tă, pl. *Diniskeăt, -te* și **Diniskîót, -oătă**, pl. *Diniskîót, -oâte* «habitant de Déniscu (village du Pinde) PB, 580; *Diniskeăt, Armân'i cu-anăme* (dinischeaților, aromâni cu renume), Pant, 300; BNA, I, 128.

DINISKIUTĂSCU, -tească, pl. *dinisklutăști, -tăști* «de Déniscu», PB, 580.

DINÎPÔL, adv.: *nu ai pērêi dinlpôl* (nu ai plete la spate), PLit, 942; Pant, 29 — v. *dinlpôl*.

DINSÎ'Z, -ză, pl. *dinsî'jl, -i'ze*, fără credință, «infidèle, irréligieux», Mih, 245. V. *dînă* și sinonimele *ăpiștu, pabês*. — < tc. *dinsiz* (601) „~”.

DINTĂC (grămosteni), sm., pl. *dintăll, mînz*, «poulain d'un an». Sinonim: *ml'ndru*. — < *dînte + -ac*.

DINTĂNĂ, DINTĂNE, sf., pl. *dintă'n'î*, plisc, «bec», Dal, 78; Nic, 365; Mih, 144; PB, 580; FI, II, 5, 7; LL, IV, 214; un *văltur...* cu *dintăna a lui* (un vultur... cu pliscul lui), CȘc, 43; u *l'ea cu dintăna* (o ia cu pliscul), PB, 30¹³; *dintănea a li găle* (pliscul cioarei), Lum, IV, 297; *dintăne di kirkinée* (clonț de erete), Cal. 1911, 200; *și minte di dintă'n'î gălbine avê!* (ce minte de pliscuri galbene aveți!), CȘc, 39; V. *dinténă, çintănă* și sinonimele *cărintănă, êtoc* și *êtuplităne*. — < tc. **dendan(é)** (582) „dent”.

DÎNTE, sm., pl. *dințl*, dinte, 1°. dent; 2°. pleurer; 3°. avoir froid; 4°. poursuivre; 5°. tuera, Dal, 77; Nic, 365; Mih, 144; PScr, 208. — 1°. *dînte di lăpte* «it. dente da latte» — v. *lăpte*; *tri cărne di lup prînde dințl di el'ne* (pentru carne de lup trebuie dinți de cîine — «a carni di lupu, denti di cani», BTS, III, 469 etc.); un *m'că prûne aye și-altăt l'i-amurtă dințl'i* (un (cineva) mănîncă prune pădurețe (verzi) și altuia i se strepezesc dinții — în Siria: «Les pères mangent du raisin vert et les enfants en ont les dents agacées», Landberg, 89); *dințl'i a keaplt'n'lor arătră* (dinții pieptenilor s-au rărit); a *sărălă'el a lui l'i-băgăt dol dințl* (sîrlezii lui i-am aplicat doi dinți = cuiul sîrlezii mele a lovit în sîrleaza lui făcîndu-i două găuri — v. *azoundzescu*); 2°. *si-n'î mi-arăc pi dințl* (să plîng culcată cu fața la pămînt), Lum, III, 69; PAnt, 32; 3°. *acăfără s' da dințl'i* (începură să le clănțane dinții, să le fie frig), PLit, 478; 4°. *nu-l'î da dînte dîbu* (nu o lasă de capul ei), FI, II, 4, 7; 5°. *tuț prit dînte va-l'î treacă* (pe toți îi va mînca = prin sabie îi va trece), PB, 321²⁰. — Sensul de «chef» al gr. *đōndi* „dinte” dat de Hög, II, 88 există și în aromână. — V. și *jōngă*. — < lat. **dens**, *dentem* „dent”.

DINTR', DÎNTRĂ, prep., din(tre), «de; d'entre; prês de», Dal, 77. — 1°. *călea dintră aște doadă hoare* (calea dintre aceste două sate), PAnt, 305; 2°. *l-va...* *dintr' inimă* (îi vrea (iubește)... din inimă), PenB, IV, 122; 3°. *s' fûgă dintră eă* (să plece de lîngă ea, din fața ei), ArE, 12; 4°. *li kiră dintr' ôcl'i* (le pierdu din ochi, din fața lui), PB, 27¹; 5°. *fug dintră tine* (fug de lîngă tine, din fața ochilor tăi), PB, 280⁷. V. *ntră, rtru*. — < lat. **de intro**.

DINVĂRLIGA, adv.: *și s' făleă dinvărliğa-l'î* (ce se făceau în juru-i), Lum, V, 9, 21; PAnt, 339 — v. *di-avarliğa*.

DIN'IC (*mi*), vb. I (*din'icăđ, -căt, -căre*), dumica, 1°. mettre en morceaux; émietter; 2°. briser, Dal, 78; Nic, 364; Mih, 143; PScr, 208. — 1°. *din'ică pl'ne tu lăpte* (dumică pline în lapte); *l'-din'icără 'nă cuvăla di lăpte* (îi dumatică pline pentru o covată de lapte), PB, 152³¹; 2°. *niveasta-l'î va-s' s' din'ică* (nevasta lui o să se sfîșie), PAnt, 293; BNA, I, 6 — v. *dirtl*¹; *s' mi din'icăđ, lal curbișân'î* (să mă sfîșiați, măi nenorociților), PAnt, 143; *di soare nu l'î-u fricăđ, di vltu s' din'ică* — *niôrlu*, PLit, 387 — v. *niôr*. — Cf. lat. *dimicare* „combattre”. — < lat. ***demicare**.

DINTCĂRE, sf., pl. *din'ică'rî*, dumaticare, «action d'émietter, d'émincer, de briser», Dal, 78; Nic, 364; Mih, 143. — V. *dîngăre* și *dărtmăre*.

DINTCĂT, -tă, pl. *din'icăđ, -le* «émiétté, brisée», Dal, 78; Nic, 364.

DINTCĂTURA, sf., pl. *din'icătŭrî*, dumaticătură, «pain émiétté dans du lait», PenB, VI, 142.

DI-OĂRĂ, adv., de mult; momentan, «de bonne heure; provisoirement», Dal, 78. V. *ayôn'ea*. — < di oără.

DÎOSPRAȚI, DÎOSPRĂS, num., douăsprezece, «douze», Jb, I, 36 (8^{2a}); Cod, 73⁷. — Fonetismul -iô- e o influență nordică a gr. *δύο* «2» și a alb. *dy* «2». — V. *dôsprădzafe*.

DIP, adv., deloc, «point du tout — v. *șcraû!*; le plus...; très; tout à faits», Dal, 78; Nic, 365; Mih, 144; Cod, 58¹⁶ (*dîpe*); BNA, III, 165; GEI, 135; PhOr, II, 444; (Hög, I, 278: < it. *di più*). — 1°. *dip nu mi-aspăr* (nu mă speriu deloc); 2°. *nu tac s' dip!* (nu tac chiar deloc!), PenB, IV, 122; Caraf, 37; 3°. *fivă di dip nu-aleddze* (nu alege absolut nimic), ArE, 14; 4°. *dip ma n'iclu* (cel mai mic), ArE, 41; PAnt, 169; 5°. *un om dip avăt*

(un om foarte bogat), PB, 168¹⁷ — v. *mălu*; 6°. *armăsîm dip singurî* (am rămas singuri de tot). V. *dibîndă*, *cană*, *dot*, *i-îl* «pas du tout» și *nal*. — Gr. *ὑπὸ*. — < tc. *dib* (595) „du tout, rien”.

DIPĂRTE, adv., departe, «loin», Dal, 78; Nic, 365; Mih, 144; PScr, 207; *dipărte, tu-arădzi'murî*, GrB, 2, 24; PAnt, 285 — v. *arădzi'm*; *l-vidzû di dipărte* (l-a văzut de departe), PB, 105²³. Sinonim: *lărgu*. — < lat. *de parte*.

DIPĂRTU (*mi*), vb. I, Gram., 243 — v. *dipărtédzû*.

DIPĂRTĂRE, sf., pl. *dipărtări*, depărtare, «distance; lointain; éloignement», Dal, 78; Nic, 366; Mih, 144; PAnt, 427; *dipărtăre di ôplu ori căle* (distanță de opt ore de drum); *la 'nă dipărtăre di loc* (la o distanță de pământ), PB, 345³; *dipărtărea eăste amără* (îndepărtarea e amară).

DIPĂRTĂT, -tă, pl. *dipărtăt*, -le, (ln)depărtat, «éloigné», Dal, 78; Nic, 366; Cod, 94¹⁶; *glônile dipărtăt* (tinărul instrăinat), RMac, II, 33, 5; PAnt, 45; *mănte-anăllu ș' dipărtăt* (munte înalt și depărtat), PLit, 889; *lu xedna dipărtătă* (în străinătatea îndepărtată), LP, 167; PAnt, 241; BNA, II, 118.

DIPĂRTĂTIC, sm. (pl. n. *dipărtătice*?), (ln)depărtare, «éloignement», Mih, 144.

DIPĂRTÉDZÛ (*mi*), vb. I (*dipărtăt*, -tăt, -tăre), (ln)depărta, «(s')éloigner», Dal, 78; Nic, 365; Mih, 144; PScr, 207; PB, 580; PAnt, 427; *nă-aveâm dipărtătă di hoără* (ne depărtasem de sat). — < *dipărte*.

DIPĂRTÓS, -toasă, pl. *dipărtôși*, -toăse, depărtat, «éloigné; loin», Dal, 78; PB, 580. — 1°. *că l'i-u dipărtoasă căle*, *dipărtoasă ș' mălu gredă* (căci li e drumul depărtat, lung și foarte greu), CalGrB, 123; PAnt, 267; Bair, 97; 2°. *eăste lăna dipărtoasă* (e luna depărtată), LP, 77; PAnt, 291; BNA, I, 46; 3°. *mulrăscu mănîll'i dipărtôș* (privesc munții ce sînt departe), Lum, IV, 168; BNA, I, 34; 4°. *nî dit xedne 'șl-eăste, nî dit dipărtôs* (nici din străinătate își este, nici din loc îndepărtat), PLit, 838.

DIPÉR, conj., dectt, «que» (nord), Lum, II, 70; Bair, 95; *dipér mórlu di sclăvie, s' mor cu arma căma n' yle* (dectt mort în sclavie, mai bine să mor cu arma cîl mai curînd), Bair, 107. Sinonime: *dici'l*, *péryea*. — V. :

DÍPI (nord), conj. — v. *dipér* — : *căma çine s' murîm tof, dípi s' nă ncl'ină'm la Greț* (mai bine să murim toți, dectt să ne închinăm (să ne predăm) grecilor), PAnt, 374. — Să nu se confunde cu *dîpi* < *di pri* „de pe” (PB, 581). — < *di per*⁴.

DIPINĂRE, sf., pl. *dipinări*, depănare, «action de dévider, dévidage; action de manger, d'avalere», Dal, 78; Nic, 366; Mih, 144; *fúsili vor dipinăre* (fusele trebuie depănate); *ăcși dipinăre l'i-ău făptă a friptă'llui!* (strașnică înfolicare i-au făcut fripturii!). — V. *deăpin*.

DIPINĂT, -tă, pl. *dipinăt*, -te, depănat, «dévidé; mangé», Dal, 78; Nic, 366.

DIPINĂTOR, sn., pl. *dipinătoăre*, depănătoare, «dévidoir», Dal, 78. Sinonime: *anême* etc.

DIPINĂTŪRĂ, sf., pl. *dipinături*, depănătură, «dévidage; écheveau», Dal, 78.

DIPIRĂRE, sf., pl. *dipirări*, depărare, «action de s'arracher les cheveux, d'épîler, de se lamenter, de se désespérer, de plumer», Dal, 78; Nic, 336; Mih, 144; *l'i-trăpse 'nă dipirăre a pâl'llui* (păsării i-a tras o jumuleală de pene), PB, 581; *dipirărea a bărbă'llui eră mare* (văitarea bărbatului era mare), Lum, III, 7; *pădărlle dispul'eate plîndzeă cu dipirăre* (pădurile despuiate plîngeau cu desperare), LP, 52; BNA, I, 20.

DIPIRĂT, -tă, pl. *dipirăt*, -le, dăpărat, «plumé; dépouillé; désespéré», Dal, 78; Nic, 366; PB, 439²⁵; FI, I, 2, 7; *trei gâl'in'i tăl'eate: una dipirătă dicutôt* (trei găini tăiate: una jumulită complet), Fr, II, 252; *boț dipirăte* (voci desperate), Lum, V, 182; *să'l'i arăcă a lor brăță dipirăte* (sălcii aruncă (întind) ale lor brațe tînguitoare), Bair, 53; *armănămea-l dipirătă* (aromânimea e dăpărată, jupuită), GrB, 92. — V. *deăpir*¹ și *ndipirăt*.

DI-PISTANĚŪ, adv., de prisos, «superflu, inutile», Dal, 78. Sinonime : *di pri ma nsus*, *di-pri-súpră*, *parapanișă*. — V. *pristaněă*.

DIPISĚSCU, vb. IV (*dipișă*, -șil, -șire), înghiți, «manger, avaler ? » : *s' nu u dipișeăscă lăplu* (să nu o mănince lupul), PenB, VIII, 51. Cuvînt necunoscut. — < ?

DIPĪRTĚDZŪ, **DIPĪRTÓS**, PAnt, 427 — v. *dipărtědză*, *dipărtós*.

DIPNEÁRE, sf., pl. *dipnėri* — v. *dipuneáre*.

DIPÓZIT, sn., pl. *dipózite*, depozit, «dépôt», Dal, 78. — < it. *deposito*.

DĪPRI, prep., Dal, 78; Mih, 145; PB, 581 — v. *di*, *pri*, *dipi* și :

DI-PRI-APÓIA, adv., apoi, în urmă, «puis, ensuite, après», Dal, 78; PB, 581; PLit, 800; PAnt, 89. — V. *dipri*, *deapóia*.

DI-PRI-SÚPRĂ, adv., de deasupra, «par dessus (le marché); en plus», Dal, 78; *aleădze di-pri-súpră* (alege de deasupra); *lăcru di-pri-súpră* (lucru de prisos) — v. *di-pistaněă*.

DIPRIŪNĂ, adv., împreună, mereu, «1°. ensemble; 2°. sans cesse; continűment», Dal, 78; Mih, 145. — 1° : *nkisitră dipriună* (porniră împreună), PAnt, 67; *s' n'earđzim dipriună* (să mergem împreună), Lum, II, 50; BNA, III, 70; *sicăra u-avem dipriună* (secara o avem împreună, laolaltă); *mul'edrea... li-aveă dipriună cu ȧicłórlu* (femeia... le avea legăturile amoroase laolaltă cu feciorul), PB, 189³⁶; 2° : *flułára s' n'l-avă dipriună* (fluierul să mi-l aud mereu), PLit, 938; PAnt, 35; *doi fărtăđ dipriună tăle* (doi fărtați tale mereu), PAnt, 298; BNA, I, 126; *dipriună plóile cad* (ploile cad (plouă) continuu), BNA, I, 44 — v. *inda*, *ună* 6°. — Cf. și † dr. *depreună* «ensemble» (CPSal, 378; Dens, II, 261; BD, 105; 107; Das, 43²⁹; Nec¹, 86). < lat. *de per unam*.

DĪPU, prep., după, «après, selon; pour», Nic, 366; *Dăfna ȧe mureă dipu lălădz* (Dafna care murea după flori), PB, 182¹⁶; PAnt, 100. — V. *dăpă*.

DIPŪN (*mi*), III, II și I (*dipűșă* și *dipunăi*; *dipűs* și *dipunăi*; *dipűnire*, *dipuneáre* și *dipunáre*), cobori, «1°. descendre; 2°. abaisser; 3°. apaiser, calmer; 4°. assagir; 5°. (se) fächer; 6°. déborders», Dal, 78; Nic, 336; Mih, 145; PScr, 207. — 1° : *dipűne di pri cal* (dă-te jos de pe cal); *dipűni-te di pri mer* (coboară de pe măr); *la dipűni-te* (ian coboară-te), Fr, II, 220; BNA, III, 30 — v. *năvălėscu* 1°; *nu dipűnė di tru ȧilăte* (nu coborȧi din cetate), PLit, 1018; PAnt, 26; *tu dușł tărma, picurăre, ȧ' lu dipűn'?* (păstorule, unde duci turma și unde cobori?), Lum, II, 110, PAnt, 211; BNA, IV, 51; *fumėl'ile dipűsiră lu arnlă* (familile au coborȧt în ȧinutul de iernatic); *el'ntă di dipűne pűl'i di pri árburst* (cîntă de face să coboare păsările de pe arbori), PLit, 820; *fűrl'i dipűsiră ármlle* (hoȧii au depus armele = hoȧii s-au predat), GrB, 225; PAnt, 230; BNA, IV, 149 (construcȧie literară dacoromăną); 2° : *dipűsiră mănșłl'i ȧi si-alinără cuprłlle*, BNA, II, v — v. *alín* 3° și sinonimul *uselėscu*; 3° : *la l-dipűne łimbřłlu*, (ian domolește-o tamburaua, lasă-o mai moale), GrB, I, 2, 33; BNA, III, 80; 84; *dipűni-ȧ nărlle* (fiu mai modest) — cf. cronicarul Radu Popescu : „să-l pogoare nasul cel mare al mîndriei lui”; 4° : *el dipűse młnte* (el se cuminȧi), PB, 64²⁸; *năcă dipűne młnte* (nu cumva se cuminȧește) PB, 400²⁹; *pl'nă nu pătė ómlu nu dipűne młnte* (pînă nu pătėște, omul nu se cuminȧește) Fl, I, 3, 7; *di młnte młltă ȧi l'i-dipűse* (din cauză că a devenit foarte inteligent), PB, 237³⁴; 5° : *dipűse bűdzlle* (a lăsat în jos buzele, se supără), PLit, 437; *el ca dipűse dzeđnile* (el cam a lăsat în jos sprincenele = se supără), LP, 112 — v. *dzeđnă* 4°, *młtră*; 6° : *dipună ar'űlu* sau *dipűse ar'űlu* (rul s-a revărsat) (PB, 2827) — v. *es* 9°. — < lat. *deponere* „déposer, mettre à terre”.

DIPUNÁRE (nord), sf., pl. *dipună'ri*; **DIPUNÁT**, -lă, Dal, 78; 79 — forme nordice, făcute după *alináre*, *alindt*. — V. :

DIPUNEÁRE, **DIPŪNIRE**, sf., pl. *dipunėri*, *dipűniri*, coborire, «action de descendre, descente; abaissement etc.», Dal, 79; Nic, 366; Mih, 145 : V. și *dipneáre*.

DIPŪS, -să, pl. *dipūși*, -se, coborît; miniat, «1°. descendu; 2°. bas; 3°. affligé; 4°. fâché; 5°. gros», Dal, 79; Nic, 366; BaŢP, 56. — 1°: *ful dipūs tu bîmŝă* (am fost coborît în pivniță); 2°: *murmură cu boăŝea dipūsă* (murmura cu vocea joasă), GrB, 223; PAnt, 227; 3°: *ŝe hîl, acŝi, dipūs?* (de ce ești așa, abătut?), PB, 201³; 4°: *dipūs ŝ' cripăt* (supărat și amărit), PLit, 764; PAnt, 87; *eară dipriună dipūs* (era mereu supărat), LP, 55; BNA, II, 122; *niveăsla-a meă ŝideă cu sufrănŝedîŝle dipūse* (nevasta mea sta cu sprîncenele în jos, supărată), GrB, 3, 10; *sun(t) dipūŝi, cîrtîŝ la făŝă* (sînt supărați, furioși la față), LP, 131; BNA, II, 108; *Sum-Medruŝ inŝră' dipūs, cu turîn ŝi ploăŝe* (Sîn-Medru a intrat furios, cu viscol și ploaie), Fl, I, 4, 5; 5°: *ar'l'ū dipūs ŝi treacă* (să treacă rîu revărsat), PLit, 961; *urlă-ar'l'urŝle dipūse* (urlă rîurile umflate, revărsate), PAnt, 267; Bair, 97. (— În dacoromână: «ŝi n'î ti omoari la dipus di soari» [„au coucher du soleil"], DVran, I, 408). — V. *dipūn*.

DÍRA, invar., în voie, «(laisser) en liberté»: *lă deăde díra, li sălăŝt pră'vdzŝle* (le-a dat drumul, animalele le-a lăsat în libertate, în voia lor), Al, 1903, 76. — V. *dl'ră* și vs. *díra* „scissura”.

DIRÉC, sn., pl. *diréŝe* și *dirécurl*, stîlp, direc, «pilier, poteau», Dal, 79; Nic, 366; PB, 581; *cu trel diréŝe di her* (cu trei stîlpi de fier), PLit, 933; *'ŝl-fréădze căplu di toăŝe dirécurlle* (și-a spart capul de toți stîlpii), Lum, II, 57. V. *drec, duréc, sinduŝă* și sinonimul *stur*. — < tc. *direk* (596) „poutre; mât”.

DIRÉPTU, -redăptă, PScr, 208 — v. *dréptu*.

DIRÍŊ¹, (mi), vb. I (*dir(i)năŝi, -năt, -năre*), zbuciuma, «déchirer, se consommer; s'épuiser», Dal, 79; Nic, 366; Mih, 145; Jb, XII, 101; PhOr, II, 640 (< *ren*). — 1°. *plŝ'ndze ŝi' s' dirínă* (plînge și se istovește), PB, 141²⁰; 2°. *s' dirnără di plŝngu* (se istoviră în plîns); 3°. *s' dirínă lăŝl'i — Armă'n'i* (se zbuciumă bieții aromâni), Lum, IV, 167; PAnt, 286; BNA, I, 28; 4°. *córba-l'i sóră va s' s' dirínă* (nefericita-i soră o să se sfîșie), BNA, I, 6 — v. *din'ic* 2°; 5°. *căŝedrea goăŝă s' dirínă pisti plăŝă* (stîna pustie se zbuciumă în plai), RomP, II, 27 (77), 3; BNA, IV, 37. — Cf.: dr. *dărtnd* < lat. *derenare* (REW, 2581; C, 383 — și VNouă, II, 277; DHat, 53); it. *direnare*, precum și bg. *derănvamă* „déchirer”, *derănlă* „déchiré”. — Jb, XII, < lat. *dellrare* „s'écarter de la ligne droite”.

DIRÍŊ², sn., pl. *dirínurl*, prăpăd, «tourment; ruine», Dal, 79; Mih, 145; *dirínlu-l lóra n lúme* (acum e prăpădul în lume), GrB, 182; *dirín greă va-l'i ml'că* (zbucium greu îi va mîncea).

DIR(I)NĂRE, sf., pl. *dir(i)nărl*, zbuciumare, «tourment; épuisement», Dal, 79; Nic, 366; Mih, 145.

DIR(I)NĂT, -tă, pl. *dir(i)năt, -te*, epuizat, «déchiré; fatigué; épuisé», Dal, 79; Nic, 366; PAnt, 66; PB, 581; *vín'e cu străn'ile dirnăte* (veni cu hainele sfîșiate); *dirnăt di căŝe greădă* (epuizați de drum greu) — v. *cuŝmăt* 3°, *văŝmăt*. — V. *dirín¹*.

DIRMĂNE, sf., pl. *dirmă'n'i*, remediu, «remède; sacrifice», CLit, 127 (*dirmăni*); *nu avéŝă dirmăne măŝtu vol* (voi nu mai aveți vindecare, leac), Cod, 86b¹⁰; *aculôŝe aŝlără dirmăne* (acolo au găsit remediu), Cod, 109 b¹⁷; *s' făŝe dărmăne tă noi* (se sacrifică pentru noi), Mih, 145 — v. *dărmăne*. — < tc. *dermân* (569) „moyen; remède; force”.

DÍRMI, conj., de vreme ce, «vu que, puisque»: *dírmi vîn'îŝi, va stat* (din moment ce ai venit, vei sta). V. *délme* și sinonimul *di carl* „de vreme ce”. — Cf. tc. *démé* (600) „action de dire, de parler”.

DIRMÓN'ÎŬ, sn., pl. *dirmoán'e* și *dirmón'iurl*, dîrmon, «cribles», Dal, 79; GEI, 135. V. *îr¹*. — < δερμόνι, δρυμόνι „grand crible (de vanneur)”.

DIRNĂRE, sf., zbucium cumplit; **DIRNĂT**, -tă, PAnt, 427; BNA, I, xv — v. *dirínăre, dirínăt*.

DÍRTĂ, conj., «à cause», PB, 581; PLit, 834 — v. *dítră*.

DIRVÉN-AGÁ, sm., pl. *dirvén-agádz* «capitaine des défilés»: *dirvén-agádzl'i jájá je vrad* (derven-agalele făceau ce vreau), Trib, I, 10-11, 13. — < tc. *dervend-aghassy* (567) „chef d'une armée irrégulière destinée à assurer les routes dans l'ancienne organisation de l'armée ottomane”.

DIRVÉNE, sf., pl. *dirvén'l*, defileu, «entrée d'une place forte ou fortifiée; détroit; douane», Mih, 145; PAnt, 21; 205; *dirvén'ile s' turkipsescu* (dervenile se turcesc), PLit, 1027. V. *dărvéne* și sinonimul *buyáze*. — Cf. și gr. *στερβένι* „angustiae” (Passow, 623), alb. *dervén* „stretta”. — < tc. *dervend* (567; 570) „défilé”.

DIRVINȚI, sm., pl. *dirvințeadz*, vameș, «gardien d'une *dirvéne*, gardien de défilés; prévôt des routes; douanier», Mih, 145; PAnt, 427; *dirvințeadz'l'i l-loără* (l-au luat dervengiii), PLit, 1046; PAnt, 205; BNA, V, 33 și 126. — < tc. *dervendji* (567) „gardien d'un défilé”.

DIRVIȘŪ, sm., pl. *dirvișl*, derviș, «derviche», Mih, 145, PB, 581. — < tc. *dervieh* (570) „~”.

DIS¹, *dîsă*, pl. *dișl*, *dîse*, *dînsul*, *dînsa*, *dînșii*, *dînșele*, «il, elle, lui; ils, elles, eux», Dal, 79; Mih, 168; PScr, 208; Cod, 70¹² (v. *u-disêlă*); CLit, 127 (*disu*). — 1°. *s' tut-ănă, s' himă la disu* (și totdeauna să fim la dînsul), Cod, 65⁶; 2°. *dîslu u-aveđ năirlă* (dînsul o supărase), Al, 1903, 20; 3°. *tr' afeđ Dislu tot am'l'nă* (de aceea Dînsul tot intrzie), BațP, 49; 4°. *morl prișteăsă, strigă dislu* (măi preotcasă, strigă dînsul), BațP, 8; 5°. *dzl'se dîsă* (zise dînsa), W, II, 4, 12; 6°. *cu dîsa nu-l a joc* (cu dînsa nu e de jucat), Lum, II, 113; 7°. *cu dîsa n'fuml'ê* (cu dînsa a avut copii), Al, 1903, 20; 8°. *dîsa, Muscópulea, eară Ierusalimlu a arumănămil'ei* (ea, Moscopole, era Ierusalimul aromânimeii), Lum, II, 74; 9°. *va s' hîbă la dîșă cār'rl* (la dînșii or fi cărți), Cod, 46²⁴; 10°. *afel'l'fi n'ergu la dîse* (acei ce merg la dînșele), Jb, I, 36 (8¹⁸). — V. *dîs*, *es¹*, *is¹*, *nîs* și *el*. — Cu privire la articularea nemotivată a acestui demonstrativ personal, cf. PMor, 17 și, ales, PEp, 120 sqq, unde dau exemple de forme nearticulate și din dacoromână. — < lat. *de ipsu*.

DIS², *dîsă*, pl. *dișl*, *dîse*, jumătate, «moitié; demi», Dal, 79; Nic, 367; PhOr, II, 444 (: *dîșă* < alb. *dysh* „doppio”). — 1°. *tru dîsa di noapte* (la jumătatea (miezul) nopții), Lum, I, 12; 2°. *mîcăm dislu di ed* (am mîncat jumătatea de ied); 3°. *un ucă' s' dis* (o oca și jumătate); 4°. *dis di mētru* (jumătate de metru); 5°. *oăra eăste ănă s' dîsă* (ora e unu și jumătate); 6°. *oămin'l dișl* (jumătății de oameni = oameni piperniciți); 7°. *vășile sun dîse* (vasele sînt pe jumătate pline); 8°. *dișl'i l'i-culeă' mpădi* (jumătate din ei i-a culcat la pămînt), PB, 338²¹; 9°. *dîsile li vindum* (jumătate din ele am vindut-o, le-am vindut); 10°. *a dișllor lă deđdim căle, a dîsilor nu* (unei jumătății din ei i-am dat drumul, jumătății din ele nu). Sinonim: *șlomităte*. — CAr, 313: < alb. *di-sa*. — < lat. **divisus*.

DIS', Dal, 79 — v. *dîsi*.

DIS-, prefix — v. *diz-*. — La Mih(ăileanu) sînt date foarte multe compuse cu *dis-* cari nu sînt populare — în această privință, cf. PGr, 2-4.

DISĂGĂ, sf., pl. *disă'dzl*, desagă, «besace», Dal, 79; Nic, 367; Mih, 145; PB, 581; GEI, 135; *tu un ôel'tu di disăgă am ôrdzu* (într-un ochi de desagă am orz); *disă'dzl gređle di fluril* (desagi grei de (cu) galbeni), LP, 105; PAnt, 271; Bair, 103. V. *tisăgă*. — < ḡt-σάχι(ov) „bissac”.

DISBĂIR (*mi*), vb. I (*disbăiră*, -răt, -răre), deșira, «effiler, désenfilers», Dal, 79; Mih, 146; *p'ndza s' disbăiră* (pînza se deșiră); *disbăiră'm mărdeđile* (deșirăm salba de mărgеле). — V. *ambăir¹*.

DISBĂIRĂRE, sf., pl. *disbăiră'rl*, deșirare, «action de désenfilers», Dal, 79; Mih, 145. V. *dismăirăre*, *dizmăl'ăre*.

DISBĂIRĂT, -tă, pl. *disbăiră*, -le, «effilé, désenfilé», Dal, 79; *mînăși disbăirăte* (mănuși deșirate).

DISBĂIRĂTURĂ, sf., pl. *disbăirături*, deșirare, «défilage», Dal, 79.

DISBÉT (mi), vb. I (*disbităi, -tăt, -tăre*) dezbată, «desenivrer», Dal, 79; Nic, 373; Mih, 146. — V. *ambét*.

DISBILĂSCU, vb. IV (*disbilli, -lit, -lire*), descoji, «écorcier», Dal, 79. — V. *bilăscu, dizgól'tă și l'ăspă*.

DISBILIRE, sf., pl. *disbilliri*, descojire, «action d'écorcier», Dal, 79.

DISBILIT, -tă, pl. *disbilli, -te* «écorcé», Dal, 79; *sălfe disbilită* (salcie descojită).

DISBILITURĂ, sf., pl. *disbilituri* (belitură, jupuitură), «écorchure», Dal, 79.

DISBITARE, sf., pl. *disbitări*, «action de dégriser», Dal, 79; Nic, 373; Mih, 146.

DISBITAT, -tă, pl. *disbităi, -te*, dezbatat, «dégrisé», Dal, 79; Nic, 373.

DISBITĂTURĂ, sf., pl. *disbitături*, dezbatăre, «dégrisement», Dal, 79.

DISBULIȚARE, sf., pl. *disbulițări*, dezbrobodire, «action d'enlever le voile», Dal, 79. — V. *mbul'itędzū*.

DISCĂCĂR (mi), vb. I (*discăcărăi, -răt, -răre*), răscăcăra, «écarter les jambes», Dal, 79; Mih, 146; PEt, 18 (< lat. **dis-cacare*); CEI, 66 (< vsl. *krakū* „gressus”, picior); *ti discăcărăși ca mălțu, oaspe* (amice, te-ai răscăcărât cam mult). — V. *creăc*. — < ?

DISCĂCIŪ (mi), vb. I (*discăcēai, -cēat, -cēare*), descilci, «débrouiller, démêler», Dal, 79; Nic, 370; Mih, 147; PB, 581; CEI, 66; *discăci-i pērli'i* (descilcește-ți părul). — V. (*a*)*ncăclū* și sinonimul *dizmedstic*.

DISCĂIR (mi), vb. I (*discăirăi, -răt, -răre*), a desface caierele, «défaire la quenouillée», Mih, 147; PB, 581. — Nu există verbul cu sens opus **ncăir*, care ar corespunde dr. *incăiera* — cf. și *disfându, dizbrtnędzū* etc. — V. *căir*.

DISCĂLIC, vb. I (*discălicăi, -căt, -căre*), descăleca, «descendre de cheval», Dal, 80; Nic, 369; Mih, 147; PB, 581; *că si-apedcă di lu u ncălic, că si-apedcă lu discălic* (pentru că se apleacă (Ingenunche) de unde o încălec, că se apleacă unde descălec), Fr, I, 10, 148; PAnt, 24; *lu-aripidnă s' discăliț* (la povrniș în jos să descălec). V. *ncălic*. — < lat. *dis-caballicare*.

DISCĂLNU, vb. I (*discălnăi, -năt, -năre*), desprinde, dezagășa, «décrocher»: *discălnă trăstal* (a desprins traista), FI, I, 1, 6. — V. *ascălnu* și sinonimul *dispindzur*.

DISCĂLȚU (mi), vb. I (*discălțai, -țăt, -țăre*), descălță; despotcovi, «1°. déchausser, débotter; 2°. déferrier (un cheval)», Dal, 80; Nic, 369; Mih, 147; PB, 581. — 1°: *lu ncălțu și l-discălțu* (il încălț și-l descălț); 2°: *discălțu călu di țloările di dănăpōl* (despotcovește calul la picioarele de dinapoi). V. *ancălțu* și *discălțu*¹. — Cf. it. „Descălzate, ben mio, passa quell'acqua”, CImbr, I, 44. — < lat. *discalelare* „déchausser”.

DISCĂP, vb. I, Nic, 369; W, II, 248 — v. *ascăp*.

DISCĂRCU (mi), vb. I (*discărcăi, -căt, -căre*), descărca, «(se) décharger; décharger son coeur», Dal, 80; Nic, 370; Mih, 148; PB, 581. — 1°. *căi n'i l'i discărcă* (căi mi-i descărca), PAnt, 110; 2°. *la cunăke sta ș' discărcă* (la locul de popas stau (se opresc) și descărca), PenB, II, 110; BNA, II, 48; 3°. *discărcă-te di hărăte* (descărca-te de harar); 4°. *ti discărcăși pri nol, ași că lișurăși* (te-ai descărcat asupra noastră, așa că te-ai ușurat). V. *ncărcu*. — < lat. *discurrere* „décharger”.

DISCĂRE, sf., pl. *discări*, spargere, «action de fendre, d'ahurir», Dal, 81; Nic, 368; *discărea a cūclubăl'el va tăpōr greū* (spargerea buturugii cere topor greu); *carl al cap tri discăre, dū-li la moără* (dacă ai cap de uluit, du-te la moară), PLit, 443. V. *disicăre*.

DISCĂT, -tă, spart, despicat, Nic, 370 — v. *disicăt*.

DISCĂCĂRARE, sf., pl. *discăcărări*, răscăcărare, «écartement des jambes», Dal, 79; Mih, 146.

DISCĂCĂRĂT, -tă, pl. *discăcărâți*, -te, răscăcărăt, «qui a les jambes écartées», Dal, 79; PLit, 17; FI, II, 5, 8; *un așu discăcărât pîsti foc șeade băgât — uședclu* (un moșneag crăcit peste foc stă așezat — hornul), PLit, 408.

DISCĂCĂRĂTURĂ, sf., pl. *discăcărături*, răscăcărare, «action d'écarter les jambes», Dal, 79; PLit, 17. — V. *discăcăr*.

DISCĂCEĂRE, sf., pl. *discăcerei*, descăceire, «action de démêler», Dal, 79, Nic, 370; Mih, 146.

DISCĂCEĂT, -tă, pl. *discăcești*, -te, descăceit, «débrouillé; qui a les cheveux démêlés», Dal, 79; Nic, 370; *ună feță discăceată, ună ascăpătă di tu heare* (o fată cu părul despletit una scăpată din fiare, din lanțuri), GrB, 3, 9; *discăcești l'i-armăse pėrlu* (părul i-a rămas descurcat), BNA, I, 62. — V. *discăcăt* și:

DISCĂCĂTOR, sm., Mur, II, 278 — v. *discăcăt* și sinonimul *gribă, griblă*.

DISCĂCĂRÓS, -roasă, pl. *discăcărôși*, -roase «qui n'est pas enmêlé»: *făglu discăcărôs* (fagul fără ramuri încalcite), FI, II, 3, 8. — V.:

DISCĂCĂTĂTOR, sm., pl. *discăcătători*, pieptene cu dinți rari, «gros peigne», Dal, 79. Sinonim: *dzugrănă*. — V. *discăcăt*.

DISCĂLICĂRE, sf., pl. *discălicări*, descălicare; popas, «action de descendre de cheval; halte, étape — v. *cunăke*», Dal, 80; Nic, 369; Mih, 147; VNouă, XIII, 133. V. *discălicătă*.

DISCĂLICĂT, -tă, pl. *discălicăți*, -te, descălicat, «descendu de cheval», Dal, 80.

DISCĂLICĂTĂ, sf., fără pl., PB, 581; *tu discălicăta a lui, aștămsim ș' noi* (la descălecatul lui, am ajuns și noi) — v.:

DISCĂLICĂTOARE, sf., pl. *discălicătări*, loc de descălecat, de popas, «halte, étape — v. *discălicăre*», VNouă, XIII, 134; RH, II, 196.

DISCĂLICĂTURĂ, sf., pl. *discălicături*, Mih, 147; PB, 581 — v. *discălicăre*.

DISCĂLNĂDZŪ, vb. I (*discălnă, -nă, -năre*), slăbi, «maigrir», DR, II, 629 (< lat. **dis-carnare*). — Cuvint necunoscut, iar trimiterea bibliografică a lui (Lum, II, 165), e înexactă. Vreo confuzie cu vb. *discălnu*? — < ?

DISCĂLTĂRE, sf., pl. *discăltări*, despotcovire, «action de déchausser, de déferer», Dal, 80; Nic, 369; Mih, 147.

DISCĂLTĂT, -tă, pl. *discăltăți*, -te, descăltat, «déchaussé; déferre — v. *nincăltă*», Dal, 80; Nic, 369; *făcăre... discăltăta* (trib... fără încălțăminte în picioare), Al. 1901-1902, 147 — v. *discăltă*. — V. *discăltu*.

DISCĂPĂRE, sf., Nic, 369 — v. *discăp, ascăpăre*.

DISCĂRCĂRE, sf., pl. *discărcări*, descărcare, «décharge(ment)», Dal, 80; Nic, 368; PB, 581; *aștăta-nă la discărcăre* (ajută-ne la descărcat).

DISCĂRCĂT, -tă, pl. *discărcăți*, -te «déchargé», Dal, 80; Nic, 368.

DISCĂRCĂTURĂ, sf., pl. *discărcături*, descărcătură, «décharge(ment)», Dal, 80.

DISCĂRFUSĂSCU (mi), vb. IV (*discărfusă, -să, -sire*), a scoate cuiele, «1°. arracher des clous; 2°. sonder quelqu'un», Dal, 80; Nic, 370; Mih, 152 (*discărfusăscu*); PB, 582; GEI, 135. — 1°: *discărfusăscu ună scîndură* (desprind o scîndură din cuiele ei), FI, I, 4, 6; 2°: *vrul s' lu discărfusăscu, s' l'i-afu mintea* (vrui să-l descos, să-i afu gîndul); *l-discărfusește* (lI descoase), PB, 43². — V. *ncărfusăscu, scărfusăscu* și sinonimele *discôs*¹ 2°, *xităsăscu*.

DISCĂRFUSIRE, sf., pl. *discărfusiri*, desprindere din cuie, «action d'arracher les clous», Dal, 80; Nic, 370; Mih, 152 (*discărfusire*).

DISCĂRFUSIT, -tă, pl. *discărfusiți*, -te, «décloué, qqch dont les clous ont été arrachés», Dal, 80; Nic, 370; *ușe discărfusită* (ușă căreia i s-au scos cuiele).

DISCĂTOR, sn., pl. *discătoare*, butuc pe care se sparg lemne, «billot sur lequel on fend du bois». — V. *discă*.

DISCINTĂRE, sf., pl. *discintări*, descintare, «action de faire des incantations», Dal, 80; Mih, 147; PB, 581; *alăgă... după discintări* (a umblat... după descintări), Lum, II, 188; PAnt, 193.

DISCINTĂT, -tă, pl. *discintăți*, -te, descintat, «a qui on a fait des incantations», Dal, 80; *apă discintătă* (apă descintată) PB, 52²⁸.

DISCINTĂTURĂ, sf., pl. *discintături*, descintătură, «incantation, formule d'exorcisme», Dal, 80.

DISCINTIC, sn., pl. *discintice*, descintec, «incantation», Mih, 147; *niputăllu nu s' vindică cu discintice* (bolnavul nu se vindecă cu descintece). — V. *cl'ntic*¹.

DISCINTU, vb. I (*discintăi*, -tăt, -tăre), descinta, «1°. détourner des enchantements, faire guérir par des enchantements; 2°. parler pour ne rien dire», Dal, 80; Mih, 148. — 1°: *cl'ndu vâlpea discintă găl'in'le, si știl că nu lă easte trt bun* (cînd vulpea descintă gănille, să știi să nu le e de bine) — cf. it. sudic (Irpinia): „Consiglie ri vorpe, rannaggio re gaddrine” (IIF, IV, 251) etc.; 2°: *je l'i-cl'nși și je f-discintă?* (ce-i zici și ce-ți indrugă?) — v. *măfin* 2°. — < lat. *dis-cantare*.

DISCLOȚU, vb. I (*discloțai*, -făt, -făre) «cesser de couvrir», Nic, 371; Gram, 243. E opusul lui *cluțescu*. — V. *clôțu*¹.

DISCOĂPIR (mi), vb. IV (*discupiri*, -rit, -rire), descoperi, «découvrir; dévoiler, divulguer», Dal, 80; Nic, 371; Mih, 151; PB, 582; *fičôrlu s' discupiri* (copilul s-a descoperit); *u discupirit furlkea?* (ați dat-o pe față hoția?). V. *acoăpir* și sinonimul *dizvâlțescu* 1°. — < lat. *disco(operire)* „découvrir”.

DISCOĂSIRE, sf., pl. *discoăsiri*, descoasere, «action de découdre, de tirer les vers du nez à qq», Dal, 80; Mih, 151.

DISCÔS¹ (mi), vb. III și II (*discusăi*, -săt, *discoăsire* și *discuseare*), descoase, «1°. découdre; 2°. interroger quelqu'un avec minutie», Dal, 80; Nic, 371. — 1°: *discoăsi-n'i sárica* (descoase-mi sarica); 2°: *lu discusă* (l-a interogat, l-a descusut, i-a aflat intențiile), PB, 271²⁵ — v. *discărfusescu* 2°; *trt je mi discuseși aht't mătlu?* (de ce mă interogați atît de mult?), FI, I, 2, 10 — v. *discultu* și *discultu*¹ 2°. — V. *cos*.

DISCÔS², -coasă, pl. *discôși*, -coase, scos din nou, «ôté, tiré de nouveau», Dal, 80. — V. *scos* și pentru prefixul *dis-*, v. *disnău*. — < *dis-scos*.

DISCREĂȘTIRE, sf., pl. *discreăștiri*, descreștere, «décroissance, décreue», Dal, 80; Mih, 151. Sinonim: *mlngătă*.

DISCRÊSCU, vb. III și II (*discrêscu*, -căt, *discreăștire* și *discrêșteare*), descrește, «décroître», Dal, 80; Mih, 151. Sinonim: *n'icșurêdză*. — V. *crêscu*.

DISCRISCUT, -tă, pl. *discriscuți*, -te, descrescut, «décreu», Dal, 80.

DISCRIȘTEĂRE, sf., pl. *discrîștări*, Dal, 80 — v. *discreăștire*.

DISCUFUSÊSCU (mi), vb. IV (*discufusăi*, -săt, -sire), a descoperi capul, «(se) découvrir la tête». — < *dis-* + *σκούφωνα* „mettre un bonnet”.

DISCUFUSÎRE, sf., pl. *discufusiri* «action de découvrir la tête».

DISCÚFUT, -tă, pl. *discúfuți*, -te, (cap) descoperit, «tête nue, nu-tête», Dal, 80; GEI, 135; Cal. 1911, 204; *cu căplu discúfut* (cu capul gol, descoperit), PLit, 810; *lucreădză discúfut* (lucrează cu capul descoperit = lucrează cu ardoare mare, din greu), PLit, 692. — < *dis-* + *σκούφοτος* (*σκούφωνα*).

DISCULTU, vb. I (*discultăi*, -tăt, -tăre), sonda, tatona, «sonder, tâter le poulx à qq», Kats, I, 73. Sinonime: *discôs*¹ 2°, *discultu*¹ 2°, *scărfisescu*. — < *dis* + *ascultu*.

DISCULTĂRE, sf., pl. *discultări*; **DISCULTĂT**, -tă, pl. *discultăți*, -te, Dal, 80 — v. :

DISCULTU¹ (mi), vb. I (*discultăi*, -făt, -făre), descălța, «1°. déchausser; 2°. tirer les vers du nez à qq — v. *discôs*¹ 2°, Dal, 80. — 1°: *discultă-fă căma tru oără fărâhile* (des-

calță-ți opincile cam (cît) mai curînd), Cod, 59¹⁹; *noaptea aastă nu prinde s' nă discultă'm* (în noaptea asta nu trebuie să ne descultăm) — v. *discultu* 1°; 2°: *loaf-lu di ună parte și discultă-lu, disculef-lu cîne* (luați-l la o parte și interogați-l, sondați-l bine). — < lat. *disculelare*.

DISCULTU², -fă, pl. *discultfi*, -fă, descult, «nu-pieds», Dal, 80; Nic, 371; PAnt, 427; *feătile imnă discultă* (fetele umblau desculte, fără încălțăminte); *i om discultu* (e om sărac). Sinonim: *xipollu*. — Niciodată și nicăieri nu am văzut vreun aromân (tînăr, bărbat sau bătrîn), care să umble descult. — < lat. **disculelus*.

DISCUMBĂR, -BĂRĂRE, -RĂT, Dal, 80 — v. :

DISCUMPĂR (mi), vb. I (*discumpără, -răt, -răre*), răscumpăra, «(se) racheter; (se) redimer», Nic, 371; Mih, 152; PB, 582; Fr, II, 271. — 1°. *nă discumpărămă di s'ndzile a Hristolul* (ne răscumpărăm de singele lui Hristos), Cod, 61 b⁹; 2°. *avdz'l' cum lă discumpără buneđa* (auziți cum le răsplătesc binele), GrB, 179; 3°. *vrură s' lu discumpără* (vrură să-l răsplătească), PB, 493¹⁷; 4°. *s' ft discumpăr bânlu fe n'l-feăfișl* (să-ți răsplătesc binele ce mi-ai făcut), PB, 496¹¹. — Cf. și † dr. *descumpăra* (CPSal, 380; Dens, II, 351). — V. *acumpăr*.

DISCUMPĂRĂRE, sf., pl. *discumpărări*, «rachat», Nic, 371.

DISCUMPĂRĂT, -tă, pl. *discumpărări*, -te, «rachetă».

DISCUMPRU, vb., Lum, III, 118; **DISCUMPUR**, vb., Lum, II, 154 (forme nordice) — v. *discumpăr*.

DISCUPİRIRE, sf., pl. *discupiriri*, descoperire, «action de découvrir», Dal, 80; Nic, 372; Mih, 152.

DISCUPİRÎT, -tă, pl. *discupiriri*, -te, descoperit, «découvert», Dal, 80; Nic, 372. — V. *discoăpir*.

DISCURMĂRE, sf., pl. *discurmări*, repauzare, «action de se reposer; repos», Dal, 80; Nic, 372; Mih, 152.

DISCURMĂT, -tă, pl. *discurmări*, -te «reposé», Dal, 80; Nic, 372.

DISCŪRMU (mi), vb. I (*discurmă, -măt, -măre*), odihni, «(se) reposer; (se) refaire», Dal, 80; Nic, 372; Mih, 152; *sómnul l'i discurmă* (somnul îi odihnește, îi reface), PAnt, 270; Bair, 70; *si s' discurmă di pi căle* (să se odihnească, să răsufle de oboseala drumului), PB, 326³. Sinonime: *dispustusescu, dispursescu*. — V. *cărmu*¹.

DISCUSĂTURĂ, sf., pl. *discusături*, descusătură, «découture», Mih, 152.

DISCUSEĂRE, sf., pl. *discusări*, Dal, 80; Nic, 372 — v. *discoăsire*.

DISCUT, -tă, pl. *discutări*, -te «décousu», Dal, 80; Nic, 372; Mih, 152.

DISDĂR (mi), vb. I, desgăti, «(se) déparer», Mih, 153. — < *dis- + adăr* 2°.

DISFÁC (mi), vb. III, II (*disfăclă, disfăptu, disfăfire și disfăfeare*), desface, «1°. défaire; 2°. entr'ouvrir, ouvrir; 3°. détacher; 4°. (se) séparer», Dal, 81; Nic, 376; Mih, 153; PScr, 208. — 1°. *disfác noădile* (desfac nodurile); *fe 'și-făfe ómlu niți drăclu nu-l' disfăfe* (ce-și face omul nici dracul nu-i desface); 2°. *si-n'l disfác mușeăllu-n'l képtu* (să-mi desfac frumosu-mi piept), PLit, 949; PAnt, 17; *disfă' firdze s' yină vîmlu* (deschide ferestrele să vie vînt, aer); *disfă'-f ócl'il'i pătru* (deschide-ți ochii în patru), PB, 119³²; 3°. *cămeășea si-acăfă' di pênură: disfă'-n'l-u* (cămașa s-a agățat de cui: desprinde-mi-o) — v. *discălnu, dispindzur*; 4°. *nă disfăclim di sof* (ne-am despărțit de camarazi, nu mai sîntem asociați) — v. *dispártu*; *di căl nu mi disfác* (nu mă despart de cal), BNA, II, 96. — V. *fac*. — < lat. *disfacere*.

DISFÁPTU, -tă, pl. *disfăpti*, -te, desfăcut, «1°. défait; 2°. ouvert; 3°. intelligent», Dal, 80; Nic, 377. — 1°. *suțăta lă fu disfăptă* (tovărășia le-a fost stricată, dizolvată); 2°. *képtul a lui disfăptu* (pieptul lui descoperit), GrB, 225; PAnt, 229; BNA, IV, 147; 3°. *fičlór disfăptu* (copil deștept) — v. *discl'is* 3°.

DISFĂRE, sf., pl. *disfări*, Nic, 377 — v. *disfăfire* (și it. *disfare*).

DISFĂȘŪ (*mi*), vb. I (*disfășeál, -șeál, -șeáre*), desfășa, «démailloter», Dal, 81; Nic, 377; Mih, 154; 'nă bábă... *disfășe-un fičluric* (o babă... desfașă un copilaș), PenB, II, 112; BNA, II, 48. V. *nfașă*. — < lat. *dis-lasciare*.

DISFĂȚIRE, sf., pl. *disfățiri*, desfacere, «action de défaire», Dal, 81; Nic, 377.

DISFĂȘĂRE, sf., pl. *disfășări*, desfășare, «action de démailloter», Dal, 81; Nic, 377; Mih, 154.

DISFĂȘEÁT, -tă, pl. *disfășeái*, -te «démailloté», Dal, 81; Nic, 377.

DISFĂȚEÁRE, sf., pl. *disfățeri* — v. *disfățire*.

DISFÍMTU, -tă, pl. numai f. *disfímte*, tăiat în bucăți, «mis en morceaux, (pâte) morcelée»: *alúát disfímtu, alúáturi disfímte* (aluat îmbucătățit), Dal, 81.

DISFÍNDZIRE, sf., pl. *disfíndziri*, îmbucătățire de aluat, «morcellement du levain, de la pâte», Dal, 81.

DISFÍNGU, vb. III (*disfímșu, -mtu, disfíndzire*), a îmbucătăți aluatul, «couper en morceaux la pâte pétrie et levée pour leur donner la forme des pains», Dal, 81; Nic, 377 (*dă și difíngu*); Jb, XII, 102; PenB, III, 240 (*disfíndzeáre* «action de pétrir la pâte pour la deuxième fois»). — < lat. *dis-tingere, diffingere* „transformer, refaire, changer”.

DISFÓL'ÍŪ, vb. I (*disful'eái, -l'eái, -l'eáre*), a deschide burduful, «entamer une outre de fromage», PET, 36. — V. *nfol'íŪ*.

DISFUNDÁRE, sf., pl. *disfundări*, desfundare, «action de défoncer», Dal, 81; Mih, 154.

DISFUNDÁT, -tă, pl. *disfundái*, -te, desfundat, «défoncé; effondré», Dal, 81; *prít cól'íuri disfundáte* (prin (pe) drumuri desfundate), LP, 53; BNA, I, 20.

DISFUNDU, vb. I (*disfundái, -dái, -dáre*), desfunda, «défoncer; effondrer (un tonneau)», Dal, 81; Nic, 377; Mih, 154. — Ca și pentru *discáir, disuel'édzú* etc., verbul cu sens opus **nfundu* nu există — dar, v. *afúndu¹, fundusescu*. — < *fúndu*.

DÍSGĂ, sf., «ceinture de drap», Mih, 154; CN, 165 — v. *dizgă*.

DÍSGĂRDÉSCU (*mi*), vb. IV (*disgárdú, -dít, -dire*), dezgrădi, «1°. enlever la clôture, déclore; 2°. être impertinent», Dal, 81; Mih, 154 (*dizgárdu*). — 1°: *nă disgrádiră grádina* (ne-au dezgrădit grădina); 2°: *aestu om s' disgárdi* (acest om a devenit impertinent). — V. *dizgárdescu, ngárdescu*.

DÍSGĂRDÍRE, sf., pl. *disgárdiri*, dezgrădire, «action de déclore», Dal, 81; Mih, 154.

DÍSGĂRDÍT, -tă, pl. *disgárdái*, -te, dezgrădit, «décloré, sans clôture; impertinent», Dal, 81.

DÍSGULÉSCU (*mi*), vb. IV (*dizgullú, -lít, -lire*), dezgoli, «dénuder, mettre nu», Mih, 156; 'și-mutréá lucrulu năinte *disgulinđalú 'nă coástă* (își vedea de treabă înainte, dezgolinđ de carne o costiță de friptură), FI, I, 3, 6. — V. *dizgól'íŪ și gulésu*.

DÍSGULÍRE, sf., pl. *disguliri*, dezgolire, «action de dénuder», Mih, 156.

DÍSGULÍT, -tă, pl. *disgullái*, -te «dénudé» — v. *dizgul'eái*.

DÍSGÍUDICÁT, -tă, pl. *disgíudicái*, -te «jugé»: *fičlóri disgíudicái* (feciori judecați), Cod, 14 b⁷. — Cf. † dr. *desjudeca* (Dens, II, 351), *desgtudeca* „a judeca” (CPSal, 381). — V. *gítadic*.

DÍSI, DÍSE, DI-SI, conj., dacă, «si», Dal, 81; Mih, 159; *dise aň řivá trá vindeáre* (dacă au ceva de vânzare), PB, 236¹⁰; *disi nls mi va* (dacă dînsul mă vrea, mă iubește), Fr, II, 17—18, 269; PAnt, 353. Sinonime: *ăma, măcă*. — < *dî si¹*.

DÍȘÍC (*mi*), vb. I (*dis(i)cái, -cái, -cáre*), despica, sparge, «1°. fendre; 2°. se creuser la tête, la cervelle; 3°. ahurir; 4°. déchirer; 5°. s'emplier de bruit; 6°. oser, braver», Dal, 81; Nic, 369; Mih, 157; PScr, 208; LP, 29; BNA, II, 102. — 1°: *dú-ti s' disířt dodăđ leámne* (du-te să spargi două (cîteva) lemne); *cl'ndu discă cáplu a lámnil'el* (cînd sparg capul zmeului), PB, 344²⁰; 2°: *fe vă discái cáplu dipriúnda?* (de ce vă bateți capul mereu?); 3°: *fičlóri/i aésřt n'í-discără cáplu* (copiii aceștia m-au uluit de cap, mi-au făcut capul toabă) — v. *discáre*; 4°: *l'undárl'i s' ti discă* (să te sfîșie leii) — v. *din'te* 2°, *dirt¹*; *fe ř' cu dínřl'i ti discă* (care

și cu dinții te sfîșie), Fr, I, 166; BNA, III, 104; 5°: *și cum di-a cl'n'llor alătrăi s' discă toată vâlea* (și cum de-al clinilor lătrat clocotește toată vâlea), CalGrB, 25; 6°: *eră glône, om țe discă năinte* (era brav, om care înfruntă mergînd înainte), PB, 7²⁵; *frăll'i discă măn-ll'i... muma discă amă'rile* (frații înfruntă străbătînd munții..., mama străbate înfruntînd mările), PLit, 878. V. *discător*. — < lat. *des(s)ecare* „couper” sau *dissecare* „couper”.

DISICĂRE, sf., Dal, 81; Mih, 156 — v. *discăre*, *discător*.

DISICĂT, -tă, pl. *disicăt*, -te, despicat, spart, «fendu», Dal, 81.

DIS(I)CĂTŪRĂ, sf., pl. *dis(i)cătŭri*, despicătură, «coupure, fente, éclisse», Dal, 81; Mih, 156.

DISKEĂDIC, vb. I (*diskidicăt*, -căt, -căre), despiedica, «enlever les entraves», Dal, 79; Nic, 370; Mih, 149; *diskeădică yumărlu* (despiedică măgarul). — V. *nkeădic*.

DISKIDICĂRE, sf., pl. *diskidicărli*, despiedicare, «action d'enlever les entraves», Dal, 79; Nic, 371.

DISKIDICĂT, -tă, pl. *diskidicăt*, -te, despiedicat, «à qui on a enlevé les entraves, désentravés», Dal, 79; Nic, 371.

DISLĂKĖSCU (mi), vb. IV (*dislăklî*, -kîl, -kîre), dezlipi, «décoller; disjoindre», Dal, 81; Nic, 373; Mih, 157 (*dislikėscu*); PScr, 208 (*deslekėscu*); PB, 582; 583; CEL, 66; *cl'ndu va dzic s' ti dizlăkėsti* (cînd voi zice să te dezlipești), PB, 430²⁸ — v. *dizlăkėscu*; *cl'n'll'i s' dislăktră* (cîinii s-au dezlipit). — V. *alăkėscu*.

DISLĂKĖRE, sf., pl. *dislăklrî*, dezlipire, «décollement, disjonction, détachement», Dal, 81; Nic, 373; Mih, 158.

DISLĂKĖT, -tă, pl. *dislăklî*, -te, dezlipit, «décollé, déjoint», Dal, 81; Nic, 373.

DISLĂKITŪRĂ, sf., pl. *dislăkitŭri*, dezlipitură, «décollement», Dal, 81.

DISMĂIRĂRE, sf., pl. *dismăirărli*: **DISMĂIRĂT**, -tă, Dal, 81 — v. *disbăirăre*, *disbăirăt*.

DISMĂRTU? [corect: **DISMĂRÎT**], vb. I (*dismăr(i)tă*, -tătă, -lăre), divorța, «divorcer», Mih, 158. — V. *mărî*² și *disusėscu*.

DISMĖNĂ, adv., peșin, «argent comptant, sur table», Mih, 158. v. *disnôu*. — < *mĖnă*.

DISMŪRTU, vb. I (*dismurtăt*, -tăt, -lăre), dezmorți, Mih, 159 — v. *amŭrtu* și:

DISMURȚĂSCU, vb. IV (*dismurțl'i*, -l'i, -l're), dezmorți, «dégourdir», Dal, 82; Mih, 159. — V. *amurțăscu*.

DISMURȚIRE, sf., pl. *dismurțl'rî* «dégourdissement», Dal, 82; Mih, 159.

DISMURȚÎT, -tă, pl. *dismurțl'i*, -le, dezmorțit, «dégourdi, qui n'est plus agacé», Dal, 82.

DISNÔŪ (nord), adv., din nou, «de nouveau», Dal, 82; *mi vidzŭl disnôu lu mănŭl* (mă văzui din nou în munți), GrB, 227; Pant, 233. V. *diznôu*, sinonimele *lăra*, *zană*, iar pentru -s-, v. *disml'nă* „din mină” și *discosă*². — Cf. **Introducere**, p. 67.

DISNĖRDĂTOR, -toare, pl. *disnĖrdătŭri*, -toare, dezmiardător, «caressant, cajoleur», Dal, 82. — V. *deznĖrdătŭr* și:

DISNĖRDÓS, -doasă, pl. *disnĖrdôsl*, -doase — v. *disnĖrdătŭr* —: *țe 'șl-ŭn curată lĭmba, ca disnĖrdôs culbăir* (care își țin limba curată, ca pe un cuib dezmiardător), GrB, 1, 7; RA, 186; BNA, IV, 62; și *n'l-dz'l'se-anărğa... Țe lai zbor! Ca soările căldu, disnĖrdôs!* (și-mi zise încet... Ce mai (minunat) cuvînt! Cald ca soarele, desfătător!), CalGrB, 48; BNA, IV, 26. — V. *diznĖrdŭ*.

DISPĂRTU (mi), vb. IV (*dispărŭl'i*, -l'i, -l're), despărți, «(se) diviser, séparer; divorcer», Dal, 82; Nic, 374; Mih, 160; *la Keătra-lăte căl'lurŭle s' dispărtu* (la Piatra-neagră drumurile se despart) — v. *fac* 4°; *ea dispărtă hil'lŭ di dădă* (ea desparte fiu de mamă), Pant, 45; *s' dispărŭl lăra di pârĭnŭl* (s-a despărțit iarăși de părinți), PB, 333¹⁴; *el 'si-aveă dispărŭl'lă*

di nl'să (el divorțase de dînsa) — v. *dismărlu*. V. *mpărtu* și sinonimul *herăsescu*. — < lat. *dispartire* „diviser”.

DISPĂRȚIRE, sf., pl. *dispărțiri*, despărțire, «départ, séparation», Dal, 82; Nic, 374; Mih, 160.

DISPĂRȚIT, -tă, pl. *dispărțiri*, -le, despărțit, «séparé; divorcé», Dal, 82; Nic, 374.

DISPĂRȚITURĂ, sf., pl. *dispărțituri*, despărțitură, «séparation; division», Dal, 82.

DISPEĂȚIC (*mi*), vb. I (*dispicăci*, -căt, -căre), despetici, «écarter, rejeter le rapiéçage», Dal, 82; Mih, 161; PB, 582; și *mpeătică* și *s' dispeătică* (se peticește și se despeticește). — V. *mpeătic*.

DISPEĂȚUR, **DISPÊȚUR**, vb. I, a desface în foi, Mih, 161; PB, 582; *li dispiturăi tătî leămnile* (toate lemnele le-am desfăcut în foi, le-am descojit), PB, 103¹⁸. — V. *dispiturédzû*.

DISPIDUCL'EĂRE, sf., pl. *dispiducl'eri*, Mih, 162 — v. :

DISPIDUCL'ÉDZÛ (*mi*), vb. I (*dispiducl'eăi*, -l'eăi, -l'eăre), despăduchia, «chercher et détruire les poux», Mih, 162. — V. *mbiducl'édzû*.

DISPILȚIT, -tă, pl. *dispilții*, -le «débrouillé, dépêtré; curăță ireă și' dispilții di pri locăi

(erau curăți și descureați (achitați de îndatoriri) de pe pămînt), Cod, 59 b²⁵. — Același cu *displătîl*? Sau e opusul lui *păltîl*?

DISPÎNDZUR, vb. I (*dispîndzurăi*, -răt, -răre), desprinde, «décrocher; dépendre», Mih, 165; *dispîndzură apăla* (desprinde sabia), BNA, I, 98; *dispîndzură-n'î tîmbărea* (desprinde-mi tambariul); *dispîndzură-lu* (despînzurați-l); *lu u-aveăm aspîndzurată eă, nîfi catlu nu puteă si-u dispîndzură* (acolo unde o atîrnasem eu, nici cadiul (judecătorul) nu putea să o desprindă = nici chiar judecătorul nu putea să-mi schimbe hotărîrea mea), FI, I, 6,3. — V. *aspîndzur* și *ascălni*.

DISPÎNDZURĂRE, sf., pl. *dispîndzurări*, desprindere, «action de décrocher, de dépendre», Mih, 165.

DISPÎNDZURĂȚ, -tă, pl. *dispîndzurăți*, -le «décroché; dépendu».

DISPÎR, vb. I nelămurit, «ζεσπίζω, κουρελιάζω», Kats, I, 73. — V. *deăspir*^{1,2}, *dăspir*.

DISPITICĂRE, sf., pl. *dispiticări*, despeticire, «action d'écarter le rapiéçage», Dal, 82.

DISPITICĂȚ, -tă, pl. *dispiticăți*, -le, «qqch dont le rapiéçage a été écarté», Dal, 82; *străn'e véc'le, arăple, dispiticăte* (haine vechi, rupte, despeticite), Lum, IV, 110. — V. *dispeătic*.

DISPITURĂRE, sf., pl. *dispiturări*, desfoire; descojire, «action de s'effeuiller, de bour-souffler, de gondoler», Dal, 82; Mih, 162.

DISPITURĂȚ, -tă, pl. *dispiturăți*, -le «(gâteau) effeuillé; (mur) boursoufflé, gondolé», Dal, 82.

DISPITURÉDZÛ (*mi*), vb. I (*dispiturăi*, -răt, -răre), desfoi, «(s')effeuiller (en parlant d'un gâteau); boursouffler, gondoler (en parlant d'un mur, d'un paroi, d'un arbre etc.)», Dal, 82; *pîla s' dispeătură* (plăcinta se desface în foi); *mărîi s' dispiturără* (păreții s-au coșcovit); *toamna plătân'li s' dispeătură* (toamna platanii se cojesc). — V. *dispeătur* și *mpeătur*.

DISPÎNTIC (*mi*), vb. I (*dispicăci*, -căt, -căre), despinteca, «éventrer», Dal, 82; Nic, 374; *acătă di dispîntică căpările* (prinse (incepu) de spintecă caprele), PB, 283¹⁴; *acătă fielôrlu și l-dispîntică* (prinde băiatul și-l spintecă), PB, 164²⁵. — V. *spl'ntic*.

DISPÎNTICĂRE, sf., pl. *dispicăciări*, despintecare, «action d'éventrer», Dal, 82; Nic, 374; Mih, 160.

DISPÎNTICĂȚ, -tă, pl. *dispicăcări*, -le, despintecat, «éventré», Dal, 82; Nic, 374; *oăla eară dispîntică* (oaia era spintecată).

DISPLĂTĂESCU (mi), vb. IV (*displătîi; -tîi, -tîre*), despletî, «dénatter; décoiffer, dépeigner», Dal, 82; Nic, 374; Mih, 162; PB, 582. E și forma *dispălătescu* — v. *amplătescu*¹ și *displéc*.

DISPLĂTIRE, sf., pl. *displătîri*, despletire, «action de (se) dénatter», Dal, 82; Nic, 375; Mih, 162.

DISPLĂTÎT, -tă, pl. *displătîi, -te*, despletit, «dénatté; décoiffé; les cheveux défaits», Dal, 82; Nic, 375; cu *pêrlu alb dip displătîi* (cu părul alb total despletit), PAnt, 160; *pêrl'i l'i-ăre displătîi* (perii (părul) îi are despletii). — (V. *dispillit*).

DISPLĂC (mi), vb. I (*displăcăi, -căi, -căre*) — sinonim cu *displătescu* —, Nic, 374 (< lat. *de-ex-plicare*). — < lat. *displicare* „déployer”.

DISPLĂCĂRE, sf., pl. *displăcări*; **DISPLĂCĂT**, -tă, pl. *displăcăi, -te*, Nic, 375 — sinonime cu *displătire, displătîi*.

DISPÔLÎŢU (mi), vb. I (*dispul'eăt, -l'eăt, -l'eăre*), despoia, «dépouiller, spolier», Dal, 82; Nic, 375; Mih, 162; PScr, 208; *avăŭl'i... dispod'e pri oărfân'i* (bogații... despoale pe cei săraci), PAnt, 315; *dispul'eără tuŭ avăŭl'i* (au jefuit pe toți bogații), PB, 337². Sinonim: *gulişinédzû* — < lat. *despollare* „dépouiller, spolier”.

DISPÔTÎ (Gópeşi şi Muluvişte), CŞc, 34 — v. *dispôŭti*.

DISPUL'EĂRE, sf., pl. *dispul'eri*, despuiere, «action de dépouiller, dépouillement», Dal, 82; Nic, 375.

DISPUL'EĂT, -tă, pl. *dispul'eăi, -te* 1°. *dépouillé*; 2°. *vaurien*», Dal, 82; Nic, 375. — 1°: *că'mpul tot dispul'eăt armăse dot* (tot cîmpul a rămas despuiat (jefuit) de tot), Fr, I, 3, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8; 2°: *dispul'eăŭl'i... sufătă ligără priŭ păduri* (nemernicii... au legat (au făcut)... tovărăşie prin păduri), LP, 166 (*dispul'ădzl'i* „arhierei greci”); PAnt, 240; BNA, II, 118 — v. *dispôŭti*.

DISPUL'ITURĂ, sf., pl. *dispul'ituri*, zdrenţaros «loqueteux, misérable», Dal, 82; FIP, 32; *ună dispul'itură di om* (o sărăcie de om, un nemernic) — v. *părtălcu*. — Cf. † dr. *despoietură* „nudité” (Dens, II, 342).

DISPURÎNDU, DISPURÎNTU, vb. I (*dispurîndăi, -dăi, -dăre*) «laver le premier jour du carême la vaisselle dont on s'est servi durant les jours gras», Dal, 82; *niveastăle dispurîndă văsile* (nevestele spălau vasele în care s-au servit mîncări de dulce), Fl, I, 2, 16. — V. *purîndu*¹.

DISPURÎNTĂRE, sf., pl. *dispurîntări*; **DISPURÎNTĂT**, -tă, pl. *dispurîntăi, -te*, Dal, 82 — v. *dispurîndu*.

DISPUSTUSĂESCU, vb. IV (*dispustusîi, -sîi, -sîre*), odihni, «se délasser, se reposer», gr. *ἐκπαύω*, Dal, 82; *şidzû să dispustusească* (a stat să se odihnească, să se dezobosească), PB, 229¹⁶. Sinonime: *arăpăsă, discărnu, discoursescu*. — V. *apustusescu*.

DISPUSTUSĂRE, sf., pl. *dispustusiri* «délassement, repos», Dal, 82; *pri căle gredăă dispustusirea eăste bună* (pe (la) drum greu, repaosul e bun).

DISPUSTUSĂT, -tă, pl. *dispustusiŭ, -te* «délassé, reposé», Dal, 82; *him dispustusiŭ di noăptea aastă* (sîntem odihniţi din noaptea asta).

DISPŮT, vb. IV (*dispuŭŭl'i, -ŭl'i, -ŭre*), dezîmpuŭi, «nettoyer, approprier, écurer pour ne plus puer», Dal, 82. — V. *ambăt, ampuŭăescu*.

DISPUŢIRE, sf., pl. *dispuŭri*; **DISPUŢIT**, -tă, pl. *dispuŭŭi, -ŭe*, Dal, 82 — v. *dispăt*.

DISTIMĂLE, sf., pl. *distimăli*, batistă, «mouchoir», Dal, 82; Mih, 168; Cod, 30⁷; PLit, 53; *distimălea-arcătă, si-l'i ŭl'nă -aumbrătă* (batista aruncată (desfăşurată pe cap), ca să-i ţină umbră), PLit, 867. V. *destemăle* şi sinonimul *mtndilă*. — < tc. *dest* (572) „main” + *mal* (1094) „qui frotte”.

DISTOĂRTIRE, sf., pl. *distoărŭiri* «action de détordre», Dal, 83.

DISTÓRCU (*mi*), vb. III, II (*distórşu, distórsu, distoárşire* şi *disturşeare*), destoarce; destrăbăla, «1°. détordre, détortiller; 2°. se dérégler», Dal, 83; Mih, 168. — 1°: *distoársim tûti fûsile* (am destors toate fuzele); 2°: *fielôrlî'i s' distoársiră mǎltu* (copiii s-au destrăbălat mult). Sinonim: *dişûfû*. — V. *tórcu*.

DISTÓRSU, -toársă, pl. *distórşi, -toarse*, destors, «tordu à l'envers; dérégler», Dal, 83; om *distórsu* (om nechibzuit), PenB, III, 240.

DISTRĂM, vb. I, Mih, 168; PET, 19 — v. *distrămédzû*.

DISTRĂMĂRE, sf., pl. *distrămă'rl*, destrămăre, «effilochage», Dal, 83; Mih, 168.

DISTRĂMĂT, -tă, pl. *distrămăt, -le* «effiloché, effiloqué», Dal, 83. — V. *strămăt*.

DISTRĂMÉDZÛ (*mi*), vb. I (*distrămăt, -măt, -măre*), destrăma, «(s')effiloche, (s')effiloquers», Dal, 83; *scăticlu aestu s' distrămă* (scutecele acesta se destramă); *viléndza a ta s' distrămédză* (velința ta se destramă). — V. *distrăm, strămédzû* şi sinonimul *dizmăt*.

DISTRÉS, -reăsă, pl. *distrésî, -reăse*, destins, care nu e strîns, «qui n'est pas serré; qui n'est pas bien ceint», Dal, 83; Nic, 376. — V. :

DISTRÎMTU, -tă, pl. *distrîmî, -le*, care nu e strîns; destins, «desserré, relâché», Nic, 376. — V. :

DISTRÎNDZIRE, sf., pl. *distrîndziri*, des-strîngere, «action de desserrer, desserre; relâchement», Dal, 83; Nic, 376. — V. :

DISTRÎNGU (*mi*), vb. III şi II (*distrêşu* şi *distrîmşu*; *distrés* şi *distrîmtu*; *distrîndzire* şi *distrîndzeare*), des-strînge, destinde, «desserrer, relâcher, détendre», Dal, 83; Nic, 376. — 1°. *yîngla a călul eăste mǎltu streăsă: distrîndzi-u năbeâmă* (chinga calului e prea strînsă: slăbeşte-o puţin); 2°. *Io li distrêşu şi li disfêcîă* (eu le-am destins şi le-am deschis), PenB, V, 52; 3°. *mi streşu cît putăt ş' distrêşu. strîngî'ile di ôcl'i* (mă încordai cît putui şi am destins vinele ochilor), PenB, V, 52. — V. *strîngu*. — < lat. *disîrîngere* „maintenir à l'écart”.

DISTÛL (Muluvîşte), adv., destul, «suffisamment», Mih, 141 (*destăt*). V. *distûr*¹ şi sinonimul *dûre*.

DISTÛP (*mi*), vb. I (*distupăt, -păt, -păre*), destupa, «déboucher; défoncer», Dal, 83; Nic, 376; Mih, 168; PAnt, 428; *distupăt tûti bôfle di yin* (destupaţi toate sticlele de vin); *distupă' kîprile* (a destupat clopotele), PB, 115²⁹; *l'i-si distupără urêcl'ile şi gûra* (i s-au destupat urechile şi gura). — V. *astûp*.

DISTUPĂRE, sf., pl. *distupă'rl*, destupare, «action de déboucher, débouchement», Dal, 83; Nic, 376; Mih, 168.

DISTUPĂT, -tă, pl. *distupăt, -le*, destupat, «débouché; défoncé», Dal, 83; Nic, 376; *aûă, kîprile vor astupăre, ma ôcl'il'i s' hîbă dişcl'işî şi urêcl'ile distupâte* (aici, clopotele trebuie astupate (înfundate), dar ochii să fie deschişi şi urechile desfundate).

DISTÛR¹, adv., destul, «assez, suffisamment»: *ti mintuîşî distûr?* (te-ai gândit destul?), RP, 3, 6. — Cf. mgl. *dustâr* (CapM, III, 122 şi 258). — V. *distăt*, sinonimul *nimăt* şi :

DISTÛR², -ră, pl. *distûri, -re*, destul, «suffisant»: *n căsă eră căldură distûră* (în casă era căldură destulă), CalGrB, 56. — V. bg. *dêstur* „liberté” (BER, 348) şi :

DISTÛRE, adv. şi adj., destul, «suffisamment; suffisant»: 1°. *distûre az imnărá* (destul umblară astăzi), PenB, II, 110; BNA, II, 48; 2°. *lăpte acru avém distûre* (lapte acru avem suficient), FI, II, 4, 6. — Ca informaţii etimologice, cf. CapM, I, 181; DR, III, 228; BNA, II, xvi. (În limba turcă e interj. *destoîr* (572) „gare! faites place!, attention!”). — < ?

DISTÎMTU, -tă, pl. *disîmî, -le*, descins, «déceint, qui a ôté sa ceinture», Dal, 82.

DISTÎNDZIRE, sf., pl. *disîndziri*, descîngere, «action d'ôter la ceinture», Dal, 82; Nic, 376 (*disîndzeare*); Mih, 150; PB, 583.

DISTÎNGU (*mi*), vb. III şi II (*disîmşu, disîmtu, disîndzire* şi *disîndzeare*), descînge, «déceindre, ôter la ceinture», Dal, 82; Nic, 376; Mih, 150; *s' nă distîndzim tuţ* (să ne des-

cingem toți), PB, 265²¹; *armările li disîndzéd* (armele le descingea), PAnt, 138 (e vorba de arme ce pot fi incinse, ca spada, baioneta, revolverul, cartuşiera); *s' disîndzi di curdû* (se descinge de curea), BNA, III, 22. V. *îngu*. — < lat. *discingere* „ôter la ceinture”.

DISUCL'EÁRE, sf., pl. *disucl'ért*, înlăturare de deochi, «écartement, annihilation de l'action de jeter le mauvais oeil ou de la fascination», Dal, 83. — V. *diucl'eáre* şi :

DISUCL'EÁT, -lă, pl. *disucl'căf*, -te, Dal, 83 — v. :

DISUCL'ÉDZŮ (mi), vb. I (*disucl'căf*, -l'căf, l'căre), dezdeochia, «écarter ou annihiler le mauvais oeil, le maléfice, la fascination», Dal, 83; *nîs s' disucl'é* (dînsul s-a vindecat de deochi), PLit, 246. — Nu există vb. **disucl'édz-ũ* (v. *diucl'édz-ũ*), după cum nu există nici **ucl'édzũ* cuprins în forma *disucl'édz-ũ* — cf. paralelisme morfologice sub *discătr*, *disîlédz-ũ* etc. Ca analogie, cf. vb. *ũmflu* şi *disũmflu* etc. — < lat. *de-exoculare*?

DISUFLÁRE, sf., pl. *disuflă'rt*; **DISUFLÁT**, -lă, pl. *disuflăf*, -te — v. :

DISÚFLU (mi), vb. I (*disuflăf*, -lăf, -lăre), dezumfla, «dégonfler, désenfler; tuer», Dal, 83; *disuflă'm fódîle* (dezumflăm foalele); *l-ăsuflă!*? (l-ați ucis)? — < *dis* + *sũflu*.

DISUFRUSÉSCU (mi), vb. IV (*disufrusîl*, -sîf, -sîre), descreeţi, «dérider, défroncer», Dal, 83; *ti disufrusîst tu fáfă* (te-ai descreeţit (dezblăcit) la faţă). — V. *sufrusescu*.

DISUFRUSIRE, sf., pl. *disufrusîrt* «action de dérider», Dal, 83.

DISUFRUSÍT, -lă, pl. *disufrusîf*, -te, descreeţit, «déridé, défroncé», Dal, 83.

DISÚMFLU (mi), vb. I (*disumflăf*, -lăf, -lăre), dezumfla, «dégonfler, désenfler»: *nă disumflă'm* (ne-am dezumflat); *nămă'l'lu s' disumflă'* (nămaul tăiat s-a dezumflat). — V. *ũmflu* şi — semantic şi cam omonimic — *disũflu*.

DISÚPRĂ, prep., deasupra, «(au) dessus», Dal, 83; Nic, 374; PScr, 208. — 1°. *arucă-l disupră* (aruncă-l deasupra); 2°. *easti disupră di căsă* (e în susul casei); 3°. *disupră di noi şeade el* (mai sus de noi stă (locuieşte) el); 4°. *u ligă' disupră di fag* (a legat-o mai sus de fag); 5°. *cl'ndu l'îundărtu eăse mórţu, ş' l'épur'l'i ansăr disupră-l'i* (cînd leul e mort, şi iepurii sar deasupra-i) — cf. sicil. „Quannu lu liuni è mortu, li lebbri cci sàutanu di supra” (BTS, X, 111). — Cf. it. „sta di sopra” (Zing, 1484). — V. *prisupră*, *prîstî*, *spri*. — < lat. *de super* sau *de supra*.

DISUSÉSCU (mi), vb. IV (*disusîl*, -sîf, -sîre), dezlogodi, «rompre, annuler les fiançailles», Dal, 83. — V. *isusescu*, -sîre, -sîf şi *dismărlî*.

DISVÉR¹ (mi) vb. I (*disvirăf*, -răf, -răre), împăca, «n'être plus fâché, (se) réconcilier», Mih, 170. — V. *ner*, *ver* şi :

DISVÉR², sn. (pl. *disvêruri?*), împăcare, «(ré)conciliation»: *nvêrtu are şi disvêr* (supărarea are (e urmată şi de) des-supărare, împăcare), Mih, 331; PGr, 109. — Ca derivaţie şi construcţie, cf. *dîzvêfă*.

DISVIREÁDZĂ, vb. unipers. (*disvirăf*, -răf, -răre), înseşina, «devenir serein, se rasséréner, se remettre au beau»: *ndridzêf-vă, că va disvireádză* (pregătiţi-vă, pentru că cerul se va înseşina); *aveđ disvirăđă tu mēseă di lărnă* (se înseşinase în mijlocul iernii). — La cronicarii moldoveni: *a se desvăra* «entrer dans l'été» (cf.: Mir, 277, 317, 371; Miron, 77, 129, 198; Cos, I, 418, 476, 481; II, 3, 15, 25, 33, 59; Acs, 135; Mus, 7, 64; An, 122). Sinonim: *găleăşte* (v. *gălăescu*). — V. *nvireádză*.

DISVÓC (mi), vb. I (*disvucăf*, -căf, -căre), dărapăna, «1°. mettre en loques, en lambeaux; dégrader, délabrer, ruiner; 2°. manger démesurément», Dal, 83; Mih, 170. — 1°. *disvócă tulţputa* (dărapănă averea, averea animală); 2°. *mi disvucăf di mîcăre* (m-am prăpădit mîncînd). — V. *dîzvóc*.

DISVUCÁRE, **DISVUCÁT**, Dal, 83 — v. *dîzvucăre*, -căf.

DISVURSĂSCU (*mi*), vb. IV, (*disvursîl*, -*sîl*, -*sîre*) — sinonim cu *dispustusescu* —, Mih, 171; PhOr, II, 455; Cod, 26 b¹³; s' *disvursească di mundulrî* (să se repauseze de chinuri), Cod, 62 b²; *șidzî'ndalut... s' disvursească* (stînd... să se odihnească), ArE, 34. — V. *avur-sescu*.

DISVURSĂIRE, sf., **DISVURSÎT**, -*tă*, Mih, 171 — sinonime cu *dispustusire*, *dispustusîl*.

DIȘCÎNTĂ' (grămosteni), sm., pl. *dișcîntădz*, cîntător, «chanteur»: *căra dedăde dișcîntă'lu, șapte căsăbădz dișclîptă'* (cînd începu cîntătorul, șapte orașe a deșteptat). — V. *călln-dorășă*. — < ?

DIȘCL'ID (*mi*), vb. III și II (*dișcl'îșă*, -*l'is*, *dișcl'idire* și *dișcl'ideare*), deschide, 1°. ouvrir; 2°. (se) rasséréner, devenir serein; 3°. (se) réjouir; 4°. se couvrir de feuilles, reverdir; fleurir; 5°. stimuler; 6°. devenir intelligent, éveillé (d'esprit), Dal, 80; Nic, 371; Mih, 151. — 1°: *dișcl'idêf-n'i poarta* (deschideți-mi poarta) — v. *dișfăc* 2°; 'nă pade n'l-sî *dișcl'ise* (mi s-a deschis o padină), LP, 74; PAnt, 273; Bair, 110; *dișcl'isim cărlea* (deschiserăm cartea); 2°: *îerlu dișcl'ide* (cerul se înseninează); *kirôlu va dișcl'idă* (timpul se va răzbuna, va deveni frumos) — v. *dispîreădză*; 3°: 'nă feătă... tra s' l'i *dișcl'idă în'loara* (o fată... că să-i înve-selească inima), PB, 149²²; 4°: s' *dișcl'idă fâdzl'i nsus*, tu munț (să înverzească fagii sus, în munți), PLit, 931; PAnt, 16; *aest-an voi s' nu dișcl'idêf* (est-an voi să nu înverziți), PLit, 934; PAnt, 23; *eû crîșteâm s' dișcl'ideâm*, cum *dișcl'ide...* trandăfla... di pri Mală (eu creșteam și înfloream, cum înfloreste... trandafirul din luna mai), FI, I, 2, 7; 5°: l'i sî *dișcl'ise înima tră yin* (i se făcu poftă de vin), PB, 90³; 6°: sâ s' mină ma nelo, z' *dișcl'idă* (să se miște mai încolo, să se cioplească, să se lumineze), PB, 33¹⁴; s' minără s' *dișcl'isîră cum nu mi-așclîptâm* (se mișcă (s-au dus) și au devenit deștepți cum nu mă așteptam), PB, 34¹⁰ — cf. dr. „se va mai deschide și acolo” (Fur, II, 212). V. *ncl'id*. — Cf. gr. ἀνοίγω, alb. hap, bg. otvarjamă, tc. atchmaq. — < lat. *diseludere* „enfermer à part, séparer”.

DIȘCL'IDEARE, **DIȘCL'IDIRE**, sf., pl. *dișcl'idêrî*, *dișcl'idîrî*, deschidere, «action d'ouvrir; ouverture; éclosion», Dal, 80; Nic, 371; Mih, 151; PB, 583; *dișcl'idearea a băsăricăl'ei* (deschiderea bisericii), PLit, 229.

DIȘCL'IDZĂTOARE, sf., pl. *dișcl'idzătôrî*, cheie, «clef», Dal, 80. Sinonim: *cl'edîc*. — Cf. mgl. *dișcl'izătôr* (GrS, III, 388; CapM, III, 112). — V. *dișcl'itoare*.

DIȘCL'IDZĂTŪRĂ, sf., pl. *dișcl'idzătŭrî*, deschizătură, «ouverture; fente», Dal, 80.

DIȘCL'IÉDZŪ, vb. I (*dișcl'îlăt*, -*l'îlăt*, -*l'îlăre*), descuia, «ouvrir avec une clef», Dal, 80; *căsa n'l-u dișcl'îlășl*, gura nu va poș s' n'l-u *dișcl'îédz* (casa mi-ai descuiat-o, nu vei putea să-mi descui gura). — < lat. *dis-elavare*.

DIȘCL'ÎLĂRE, sf., pl. *dișcl'îêrî*; **DIȘCL'ÎLĂT**, -*tă*, pl. *dișcl'îlăt*, -*le*, Dal, 80 — v. *diș-cl'îédzŭ*.

DIȘCL'IS, -*să*, pl. *dișcl'îșl*, -*se*, deschis, 1°. ouvert; 2°. sincère; indiscret; 3°. éveillé (d'esprit), Dal, 80; Nic, 371; Mih, 151. — 1°: *căsă dișcl'isă* (casă deschisă; casă primitoare); 2°: *ai înimă dișcl'isă*, nu hîl om *înc'l'is* (ești deschis la suflet, nu ești om închis); *Greacă s' earâl și-ahl't dișcl'isă nu vrea hîl* (grecoaică de ai fi fost și altă de indiscretă nu ai fi fost), PLit, 507; PAnt, 7; *tulăme dișcl'isă* (tutun de contrabandă), Dal, 212; 3°: *fičl'ôrlu ațel îi este ma dișcl'is* (copilul acela ce e mai deștept), PB, 418²; *vrea s' lu veadă hîl'i-su dișcl'is*, cu pătru ôcl'i (dorea să-l vadă pe fiul său deștept (învățat), cu patru ochi), PB, 187³² — v. *dișfăplu* 3°. — V. *dișcl'id*.

DIȘCL'ITOARE (grămosteni), sf., pl. *dișcl'itôrî*, cheie, «clef». V. *dișcl'idzătoare*. — < lat. **dis-elavatoria*.

DIȘCL'ITÔR, sn., pl. *dișcl'itoare*, rășchitor, Dal, 80; Mur, II, 281 — v. *dișkilôr*, arăș-cl'itôr și mgl. *dișcl'itôr* „~” (PMegR, II, 76; CapM, III, 111).

DIȘERTU¹, vb. I (*dișirtăl, -lăt, -lăre*), deșerta; turna «vider, désemplir, verser», Dal, 81; Nic, 369; Mih, 153; *dișirtăt gălește di lăpte* (deșertați de lapte găleștile); *ma măltu s' Ți dișertu* (să-ți torn, să-ți vărs mai mult), BNA, III, 134; *lu va-l dișirtă'm ylnu?* (unde îl vom deșerta vinul?) Sinonim: *gulăscu*. — < lat. ***desertare**.

DIȘERTU², *dișeărtă*, pl. *dișcărți, dișeărte*, desert, «vide», Dal, 80; Mih, 153; *căldă'rite suntu dișeărte* (căldările sînt deșarte). V. *dișirtăt* și sinonimul *gol*. — < lat. **desertus** „désert”.

DIȘILĂRE, sf., pl. *dișilărî*, deșelare, «échinement, éreintement; amollissement», Dal, 81; Mih, 157 (cu sens inexistent).

DIȘILĂT, -lă, pl. *dișilăt, -le*, «échiné, éreinté, courbatu; amolli», Dal, 81.

DIȘILÉDZŪ (*mi*), vb. I (*dișilăt, -lăt, -lăre*), deșela, «(s')échinier, s'éreinter, (se) courbaturer»: *va nă dișilă'm di ahl'î lucrū* (ne vom deșela de atîta lucru); *furtile grede va nă-l'î dișilédză cāl'î* (încercăturile (poverile) grele ni-i vor speti caii). — V. *discăir, disuc'lédzū, dizbrlnédzū*. — < *dis-* + *șale*.

DIȘIRTĂRE, sf., pl. *dișirtărî* «action de vider», Dal, 81; Nic, 369; Mih, 157.

DIȘIRTĂT, -lă, pl. *dișirtăt, -le*, deșertat, «vidé, désempli», Dal, 81; Mih, 157; *safi dișirtăt di grln* (saci goliți de grîu). — V. *dișertu¹*.

DIȘIUÉDZŪ (*mi*), vb. I (*dișiuăt, -uăt, -uăre*), sminti?, «se toquer?»: *fičturămea toătă n'î-si dișiuăt di mînte* (tot tineretul s-a scrîntit la cap), PenB, III, 105. — V. *nișédzū, nșiuédzū*.

DIȘKITŌR, sn., pl. *dișkitoăre*, rășchitor, CFr, 107 — v. *lășkitŏr*.

DIȘTÉPTU¹ (*mi*), vb. I (*diștiptăt, -lăt, -lăre*), deștepta, «(se) reveiller; s'éveiller, ouvrir l'esprit», Dal, 82; Nic, 375; Mih, 149; PB, 583; *păllu... dișteăptă cărvănărî'î* (pasărea... deșteaptă cărvănării, pe chirigii), LP, 181; PAnl, 19 — v. *scol* 2°; *nu dișteăptă șăarpile Țe doărme* (nu deștepta șarpele ce doarme) — cf. it. sudic: „Serpé ci dorme, nu' lu descetare” (Cîmbr, II, 440); *lumea s' dișteăptă an di an* (lumea se deșteaptă an de an); *dișleăptă-le, Armă'ne!* (aromâne, deșteaptă-te!). — < lat. **de-excitare**.

DIȘTÉPTU², -leăptă, pl. *diștēptî, -leăpte*, deștept, «(r)éveillé; éveillé d'esprit, intelligent», Dal, 82; Mih, 149; PB, 583; *diștēptu fuł, kirăūă* (deștept am fost, cucoană), Lum, II, 50; BNA, III, 72; *doărme î eăste diștēptu?* (doarme sau e deștept?). — V. *diștiptăt, aflăt* 2°, *disfăptu* 3°, *dișt'is* 3°. — < lat. **de-excitus**.

DIȘTĒRNU, vb. III, II și I (*diștirnăt, și diștirnăt; diștirnăt și diștirnăt; dișleărnire, diștirneăre și diștirnări*), dez-așterne, «défaire le lit; ôter les tapis (des chambres)», Dal, 83; Nic, 375; *diștĒrnu căsa, cā lăra si-ăvde frică* (dezștern (dezbrac) casa (locuința), căci iar se aude (circulă știri de) neliniște). — V. *aștĒrnu*.

DIȘTIPTĂRE, sf., pl. *diștiptărî*, deșteptare, «(r)éveil», Dal, 82; Nic, 375; Mih, 150. — V. *diștiptătă*.

DIȘTIPTĂT, -lă, pl. *diștiptăt, -le*, deșteptat, (r)éveillé; intelligent», Dal, 82; Nic, 376; PB, 583; *lăll'î munș diștiptăt di-a lor cîntăre* (nefericiții (dragii) munți deșteptați de a lor cîntare), Lum, III, 1, 7; PAnl, 213; BNA, IV, 41; *diștiptătlu Grec* (deșteptul grec), Lum, II, 50; BNA, III, 70. — V. *diștēptu¹, diștēptu²* și † dr. „iușorū iaste și deșteptatū” (CC, 857; 279¹⁸).

DIȘTIPTĂTĂ, sf., pl. ?, trezie, «éveil, réveil»: *ni tu scmnū, ni tu diștiptătă* (nici în somn, nici în timpul deșteptării din somn), BNA, IV, 91 și 156 (din BNot). — V. *diștiptăre*.

DIȘTIPTĂCIŪNE, sf., pl. *diștiptăciŭn'î* «intelligence, perspicacité»: *șeăla nu vred arcări năpartî di diștiptăciŭn'î* (fata nu trebuia (nu putea fi) desconsiderată în deșteptăciuni), PB, 95¹².

DIȘTIRNĂRE, DIȘTIRNEĂRE, sf., pl. *diștirnărî, diștirnărî*; **DIȘTIRNĂT**, -lă, **DIȘTIRNŪT**, -lă, pl. *diștirnăt, -le și diștirnăt, -le*, Dal, 83; Nic, 376 — v. *diștĒrnu*.

DIȘUȚIRE, sf., pl. *dișuȚiri*, des(s)ucire, «action de détordre; dérèglement», Dal, 83; Mih, 166; *htrlu va dișuȚire* (firul trebuie desucit, dezrăsucit); *niascultărea ș' dișuȚirea a lămil'ei* (neascultarea (nesupunerea) și destrăbălarea lumii), PLit, 790.

DIȘUȚIT, -tă, pl. *dișuȚiți*, -te, desucit, «détordu; dérégler», Dal, 83; PGr, 57.

DIȘUȚŪ (mi), vb. IV (*dișuȚi*, -l't, -l're), desuci, «1°. (se) détordre, (se) détortiller; 2°. (se) dérégler», Dal, 83; Mih, 166. — 1°: *dișuȚi l'ortul?* — *dișuȚi-lu voi* (desucit-ai tortul? — desuciți-l voi); 2°: *s' dișuȚi ră di-cu-tot oămin'li'i* (oamenii s-au destrăbălat complet), PLit, 790. Sinonime: *distorceu*, *dizmăl*. — V. *șuȚă*.

DIT, prep., din, «de», Nic, 377; Mih, 191; PB, 583; *l'oclu tut lu-alăgă și dit loc nu s' mînă* — *mîntea* (pămîntul întreg îl umblă și din loc nu se mișcă — mîntea), PLit, 385; PAnt, 11; *dit oădă heărle pot ca s' eădă... pul'i?* (din ouă fierte pot ca să iasă... pui?), LP, 138; PAnt, 7. — < *di lu* < *di tru*.

DITRĂ, conj., pentru că, «à cause de», Dal, 83; Mih, 171; PB, 583; PAnt, 428. V. *dirtă*. — < *di tră*.

DÎ-TRU, **DÎTRU**, prep., din(tru), «de», Dal, 83; Mih, 173; PB, 583; PAnt, 200. V. *dil*. — < *di tru* < *di ntru* < lat. *de intro*.

DIUCL'EĂRE, sf., pl. *diucl'eri*, deochere, «action de jeter le mauvais oeil, fascination», Dal, 83; Nic, 365; PLit, 241; 246; *trădze di diucl'eăre* (suferă (e bolnav) de deochi). V. *văscănle*.

DIUCL'EĂT, -tă, pl. *diucl'eăți*, -te, deocheat, «à qui on a jeté le mauvais oeil; maléficié», Dal, 84; Nic, 365; *fiĭluricu a l'ei eăsti diucl'eăt* (copilașul ei e deocheat).

DIUCL'EDZŪ (mi), vb. I (*diucl'eă*, -l'eăt, -l'eăre), deochea, «jeter le mauvais oeil, fasciner», Dal, 83; Nic, 365; *ascăki-n'i fiĭl'oru, tra s' nu n'i-l diucl'edz* (scuipă-mi copilul, ca să nu mi-l deochezi); *fiĭl'oru cu ĩoăără arôze di gûșe nu s' diucl'eădză* (copilul cu sfoară (ață) roșie de git nu se deoache). V. *disucl'edzŭ*. — < lat. *de-oculare*.

DIUNĂ, adv., totdeauna, «toujours, à jamais», PScr, 208. V. *deună* și *di-ună-ună* și *l'otna*.

DI-UNĂ-CĂLE, adv. — v. *dinăcăle* și dr. „d'o cale” (BNA, I, xvi) —; *cădză di-ună-căle* (căzu deodată, imediat), BNA, I, 90; și *scoăă di-nă-căle* (se ridică dintr-odată), BNA, I, 102. Expresia poartă două accente, pentru că se simte că e un compus. Sinonime: *dinăoără*, *unășună*. — Cu privire la transpunerea eronată menționată sub *dinăcăle*, cf. și GrS, VI, 376 și, aci, sub *căle* 14°. — < *di ună căle*.

DI-UNĂ-OĂRĂ, adv., îndată, «aussitôt, immédiatement», Dal, 84; Mih, 171; PB, 583; *zmălu... cripă' dîunăoără* (zmeul... a crăpat imediat), PLit, 800; PAnt, 89; *dîunăoără... ansăriră di după fadzī* (dintr-odată... au sărit de după fagi), PAnt, 309. V. *dinăoără*, *oără* 5° și dr. *dinioără*. Sinonime: *di-ună-căle* etc. — < lat. *de una hora*.

DI-UNĂ-UNĂ, adv., mereu, PScr, 208 — v. *diună*.

DÎUN'EĂE (nord), sf., Jb, I, 48 (15²³), lume — v. *dun'eăă*.

DIV, *dīvā*, pl. *diol* (sau *dīyl*), *dīve*, uriaș, «géant», PETim, 11; *ca div alĭl ș' di an't curmăt* (ca un uriaș înălbit și obosit de ani), Trib, I, 4, 6. — Cf. † dr. *div* (Dens, II, 507: < sl. *divā* „τρεπας, portentum; θαύμα”), *dīvā* „mirare, minune” (Miron, 247, 260 și 195) și tc. *dīv* (601) „démon; génie”, bg. *div* (BER, 381).

DIVANĂ, sm., pl. *divanădz*, nărod, «sot, niais»: *mărl divană(d)z sl'ntu și alĭl noi-tăĭli, bre frăte!* (mari nărozi sînt și învățații ăștia, mă frate!), Cal, 1912, 109. Sinonime: *daból'ea*, *glar*, *hul* etc. — < tc. *dīvánē* (602) „Iou, sot, idiot”.

DIVĂNE, sf., pl. *divă'n'i*, divan, «assemblée, divan», Nic, 363. — < tc. *dīvān* (601) „conseil supérieur”.

DIVARLÍGA(LA), DIVĂRLÍGA, adv., în jur, «tout» autour», Nic, 363; Mih, 171; Fl, I, 2, 12; *l'i-vîn'e căciună divarliga* (căciula i s-a învîrtit roată, s-a uluit de cap), PLit, 764; PAnt, 87; *l'undărîl'i eră-l'i adună divarligalul di foc* (leii erau ei strînși în jurul focului), PB, 227²³. V. *averiga, deavarliga, varliga*.

DIVÎTCĂ, sf., pl. *divîlfe*, casă dreptunghiulară, «maison rectangulaire». — < ?

DIZ : cuvîntul, compus cu acest prefix și care lipsește aci, se va căuta la prefixul *dis-* — și invers.

DIZBĂRNĂRE, DIZBĂRNĂT, DIZBĂRNÉDZŪ, DIZBĂ'RNŪ, Mih, 146 — v. :

DIZBRÎNĂRE, sf., pl. *dizbrînd'ri*, descingere, «action d'ôter la ceinture de laine, action de déceindre», Dal, 79.

DIZBRÎNĂT, -tă, pl. *dizbrîndî, -le*, descins, 1°. qui a ôté sa ceinture, qui n'est pas ceint; 2°. négligent», Dal, 79; PLit, 392. — 1° : *l-loără dispul'eâl'i ș' dizbrînd'ri* (l-au luat nemernicii și cei ce nu au nici brîu), PLit, 1029; 2° : *nu vedz fe om dizbrînd' easte?* (nu vezi ce om neglijent (îrte-brîu) este?); *că dzîfl Arbinés, că dzîfl dizbrînd' — ună easte* (de zici albanez, de spui fără-brîu (îrte-brîu) — tot una e).

DIZBRÎNÉDZŪ (*mi*), vb. I (*dizbrîndî, -năt, -năre*), a se descinge de brîu, «ôter la ceinture (de laine ou de soie) appelée brîu, déceindre», Dal, 79; Nic, 373; s' *dizbrînd'* (s-a descins de brîu), Lum, V, 200. — Nu există opusul *mbrîndédzū* — v. *discăir, dișilédzū, dîzmăfū* etc. — < *dis- brîu*.

DIZDÉDZŪ?, vb. : *afél'i fi sâ'ntu năfălișă aûăfe, ... aculôfe va si aqltună șă va dizdeádză* (acei ce sînt îndestulați (îndopați, suprasaturați) aici, ... acolo vor flămînzî și vor...? degera?), Cod, 27 b⁴. — Cuvînt necunoscut. — < ?

DIZGĂ, sf., pl. *dtzdzi*, margine de postav, «le bord du drap qui peut servir comme ceinture», Dal, 81. V. *disgă*. — Cf. alb. *dizgë* „striscia” < tc. *dizgué* (597) „jarretièrè”.

DIZGĂRDÉSCU, vb. IV, Nic, 368; Mih, 154 (*dizgărdū*) — v. *disgărdéscu*.

DIZGĂRDIRE, sf. — v. *disgărdire* —, Nic, 368; Mih, 154; *aqltămse lu oăra a dizgărdiril'el* (a ajuns în ora dezgrădirii).

DIZGĂRDÎT, -tă, pl. *dizgărdîf, -le* «déelos, sans clôture, ouvert à tout venant», Nic, 368; *grădîn'le armăsîră dizgărdîte* (grădinile au rămas dezgrădite); *găra u-ăre dizgărdîtă* (nu are gard (lacăt) la gură). V. *disgărdît*.

DIZGL'ÉȚŪ (*mi*), vb. I (*dizgl'ițâl, -țât, -țăre*), dezgheța, «dégeler; se dégourdir», Dal, 81; Nic, 368; Mih, 155; *pln' s' dizgl'eățâ gl'êțlu mărmar di la mori* (plină să dezghețe gheața marmoree de la mori), Lum, V, 11—12, 37; PAnt, 158; BNA, II, 52; *mi frec cu neadă, tra s' mi dizgl'êțū* (mă frec cu nea, ca să mă dezgheț). V. *ngl'êțū*. — < lat. *dis-glaciare*.

DIZGL'ÎN (*mi*), vb. I (*dizgl'îndî, -năt, -năre*), Dal, 81; PET, 19 (< lat. **anglino*); DR, III, 620-621 (< lat. *disglinare*); *di vîmlu märe, nă si dizgl'inără dol plătân'l* (de vînt mare, ni s-au dejghinat doi plătani). — V. *dijgl'in și dizgin*.

DIZGL'INĂRE, sf.; **DIZGL'INĂT**, -tă, Dal, 81 — v. *dijgl'inăre, dijgl'îndî*.

DIZGL'ITĂRE, sf., pl. *dizgl'ițârî*, dezghețare, «action de dégeler», Dal, 81; Nic, 368; Mih, 155.

DIZGL'ITĂT, -tă, pl. *dizgl'ițât, -le*, dezghețat, «dégelé; dégourdi», Dal, 81; Nic, 368.

DIZGÓL'ÎŪ (*mi*), vb. I (*dizgul'eâl, -l'eât, -l'eäre*), descoji, dezgoli, «écorcer; écroûter», Dal, 81; Mih, 155; PET, 19 (lat. **dis-golio*); *el'l dizgoâl'e êirêșlu* (ei descojesc cireșul); *vru s' dizgoâl'e pl'nea* (vru să descojească plinea). — V. *disguléscu și dișbiléscu*.

DIZGRĂBŪN (*mi*), vb. I (*dizgrăbundî, -năt, -năre*), smulge, «arracher»: *s' nă dizgrăbună modrtea* (să ne smulgă moartea), Perđ, 23; 8; 29; 34. Sinonim : *zmălgū*. — < ?

DIZGRÓP, vb. I (*dizgrupái, -pái, -páre*), dezgropa, «déterrer, exhumer; fouiller», Dal, 81; Nic, 368; Mih, 155; *vrei s' dizgrókt mórfl'?* (vrei să dezgropi morții?); *dizgrupá' úná muluyé* (a scormonit o poliță), PAnt, 312. — V. *ngrop*.

DIZGRUPĂRE, sf., pl. *dizgrupá'ri* «déterrement, exhumation», Dal, 81; Nic, 369; Mih, 156.

DIZGRUPÁT, -tă, pl. *dizgrupái, -le*, dezgropat, «déterré, exhumé», Dal, 81; Nic, 369.

DIZGRUPĂCIUNE, sf., pl. *dizgrupăciún'i*, dezgropare, «déterrement», Dal, 81; Mih, 156.

V. *ngrupăciune*.

DIZGULĂRE, sf., pl. *dizgul'éri*, descojiere, «action d'écorcer, d'écroûter», Dal, 81; Mih, 156. V. *disgullre*.

DIZGUL'EAT, -tă, pl. *dizgul'eái, -le* «écorcé; écroûté», Dal, 81; *cărvél'ea eáste dizgul'eátá* (piinea e descojită, i s-a luat coaja).

DIZȘIN, vb. I; **DIZȘINĂRE**, sf.; **DIZȘINÁT**, -tă, Nic, 368; Mih, 154; Kats, I, 73 — v. *dizgl'in, -năre, -nát*.

DIZȘIUG, vb. I (*dizșlugái, -gái, -gáre*), dejuga, «dételer», Nic, 375; *dizșlugará* [*diz-jugará*] *bál'i* (au dejugat boii), PB, 117³. V. *nșlug*. — < lat. *di(s)jugare* „séparer, dételer”.

DIZȘIUGĂRE, sf., pl. *dizșlugá'ri*, dejugare, «action de dételer (les boeufs)», Nic, 375.

DIZȘIUGÁT, -tă, pl. *dizșlugái, -le*, dejugat, «dételé», Nic, 375.

DIZLĂCÉSCU (*mi*), vb. IV (*dizlăcăt, -căt, -căre*), limpezi, «clarifier, rendre clair», Dal, 81; PB, 583; *ar'álu s' dizlăcăt* (rîul s-a limpezit). — V. *alăcescu* și *limbidză'scu*.

DIZLĂCIRE, sf., pl. *dizlăcăr* «action de (se) clarifier», Dal, 81.

DIZLĂCÎT, -tă, pl. *dizlăcăt, -le*, limpezit, «éclairci, qui n'est pas trouble», Dal, 81.

DIZLĂCÎTURĂ, sf., pl. *dizlăcături*, lichid limpezit, (eau ou vin etc.) clarifié; limpidité, Dal, 81.

DIZLĂXÉSCU (*mi*), vb. IV (*dizlăxăt, -xăt, -xăre*), dezbrăca, «(se) déshabiller, (se) dévêtir», Nic, 372; *dizlăxăt-vă di strân'ile afeále noátăle* (dezbrăcați-vă de hainele cele nouă). — V. *alăxescu*.

DIZLĂXIRE, sf., pl. *dizlăxăr*, dezbrăcare, «action de (se) dévêtir», Nic, 372.

DIZLĂXÎT, -tă, pl. *dizlăxăt, -le* «dévêtu», Nic, 372.

DIZLÉG (*mi*), vb. I (*dizligái, -gái, -gáre*), dezlega, «délir; débander; résoudre; (se) confesser», Dal, 81; Nic, 372; Mih, 158; PScr, 208. — 1°. *br'nl'u-a meú dizleágă* (dezleagă briul meu), LP, 75; PAnt, 275; Bair, 111; 2°. *nă dizligám ócl'il'i* (ne dezlegăm ochii); 3°. *va s' podăt s' li dizleágă afele trel intribăr'i* (va putea să le rezolve cele trei întrebări), PB, 167⁴; 4°. *mi dizlég* (mă confesez) — v. Cod, 59 b⁵. V. *leg*. — < lat. *disligare*.

DIZLIGĂRE, sf., pl. *dizligá'ri*, dezlegare, «action de délir etc.», Dal, 81; Nic, 372; Mih, 158; PB, 583.

DIZLIGÁT, -tă, pl. *dizligái, -le* «délié; résolu», Dal, 81; Nic, 372; *ci'nile-i dizligát* (cîinele e dezlegat).

DIZMÁL (*mi*), vb. I (*dizmálái, -lái, -lăre*), destrăma, «(s')effiloche — v. *distrám*; dérégler, débaucher — v. *distorcu* 2°, *dișútú* 2°, Dal, 82; PEt, 19 (< lat. *dis-mallo* (< *mallus* < *μαλλός*, «fil de laine»)). Cuvînt rar. — < ?

DIZMALÎŢ, vb. I, rar — v. *dizmál'eáre*. — Pronunţarea cu -l'î se datoreşte, probabil, gr. *ξεμαλλιάζω* „écheveler”.

DIZMĂŢŢ, vb. I (*dizmăťái, -ťái, -ťăre*), a scoate maţele, dezmaţa, «enlever les entrailles, étriper», Dal, 82; PEt, 18 (< *dis-maliare*); DR, VII, 22 (< lat. *dis-malia*); *dizmăťă-i* (varsă-i maţele). — Ca derivaţiune, cf. *discăir, dizbrînédză* etc. — V. *maťă*.

DIZMĂLĂRE, sf., pl. *dizmălă'ri*; **DIZMĂLÁT**, -tă, pl. *dizmălái, -le*, Dal, 82 — v. *dizmál*.

DIZMĂLĂRĂȚ, -lă, pl. *dizmălărăț*, -le «débâuché»: *băn'ndalul dizmălărăț* (trăind destrăbălat), Gram, p. xxix.

DIZMĂLEARE, sf., pl. *dizmălerî*, destrămăre, «action d'écheveler», Dal, 82. Sinonim: *dismăirare*. — V. *dizmăl'tu*.

DIZMĂȚĂRE, sf., pl. *dizmățărî*; **DIZMĂȚĂȚ**, -lă, pl. *dizmățărî*, -le, Dal, 82; PEt, 18 — v. *dizmățu*.

DIZMEĂSTIC (mi), sv. I (*dizmistică*, -căt, -cäre), descurea, «démêler, débrouiller»: *si-amisticăre l'îfăle?* — cu zărea s' *dizmeăstică* (s-au amestecat ițele? — cu greu se descurecă), PLit, 539. Sinonim: *discăleu*. — V. *ameăstic*¹.

DIZMÎNĂ, adv., din mină, «personnellement». — V. *dismî'nă* și — pentru -z- — *diznôu*.

DIZNĂIRESCU (mi), vb. IV (*diznăirî*, -rîl, -rîre), des-supăra, «(se) défâcher», Dal, 84; s' *vă diznăirî* (să vă dessupărați), PLit, 235. — V. *năirescu*.

DIZNĂIRIRE, sf.; **DIZNĂIRÎȚ**, -lă — v. *diznăirescu*.

DIZNĂ'Ţ, adv., din nou, CFr, 179 — v. *diznôu*, *diznôu*.

DIZNĂLĂ?, sf., pl. *diznăle* «jarretière»: *n'l-agărşl diznăle-a meale* (imi ultai...?), PLit, 1017. — < ?

DIZNÔD, vb. I (*diznudă*, -dăt, -däre), deznoda, «dénouer», Dal, 82; Nic, 373; Mih, 160; *diznudă'm fe nudăt* (deznodăm ce ați innodat). — V. *nod*².

DIZNÔŢ, adv., iarăşi, «de nouveau»: *l'i spăse diznôu a sôr-sal* (i-a spus din nou sorei sale), PB, 77²; *ma diznôu încăleacăşl* (dar din nou ai încălecat), PAnt, 58; *sfătul... cădză diznôu* (fulgerul... căzu din nou), GrB, 3, 7; BNA, I, 98. V. *diznôu* și sinonimul sudic *păle*. — Pentru -z-, v. și *dizmî'nă*. Acest -z- (sau -s-) a fost considerat ca fiind -s din prefixul *dis-* (CAR, 520). Acest -z- e acelaşi cu z- din *znuescu* „reînnoiesc”. — Cf. *Introducere*, § 36 c 2, p. 43.

DIZNUDĂRE, sf., pl. *diznudărî* «dénouement», Dal, 82; Nic, 374; Mih, 160.

DIZNUDĂȚ, -lă, pl. *diznudărî*, -le «dénoué», Dal, 82; PLit, 395.

DIZNUDĂȚURĂ, sf., pl. *diznudătărî*, nod deznodat, «noeud dénoué», Mih, 160; PLit, 395.

DIZN'ERDU¹ (mi), vb. I (*dizn'irdăt*, -dăt, -däre), dezmiarda, «cajoler, droloter, caresser», Dal, 82; Nic, 373; Mih, 158; PScr, 208; *l'l dizn'irdăt pârcea* (i-a mingiat pletele), PB, 441¹⁶; *păl'i... dizn'eardă muștelea* (păsările... desfată frumusețea), Bag, 50; PAnt, 201; BNA, V, 40. Sinonime: *hăldipsescu*, *zdrudescu*. — < lat. **dismerdare* < *merda*.

DIZN'ERDU², sn. (pl. *dizn'erdurî*), dezmiardare, «caresse, cajolerie»: *eû erăm dizn'erdu* (eu eram dezmiardarea (desfătarea) tuturor), GrB, 126; *nământ ti dizn'erdu* (nume de dezmiardare), Lum, II, 307.

DIZN'IRDĂRE, sf., pl. *dizn'irdărî* «caresse, cajolerie», Dal, 82; Nic, 373; Mih, 158; *tu dizn'irdărî s' ti-afându* (să te cufund în dezmiardări), FI, II, 1, 10; PAnt, 352. Sinonim: *hăldipsire*.

DIZN'IRDĂȚ, -lă, pl. *dizn'irdărî*, -le, dezmiardat, «droloté, caressé», Dal, 82; Nic, 373; PB, 583; *cu dizn'irdăt imnătice* (cu umbrelă alintat), PAnt, 270; Bair, 70.

DIZN'IRDĂȚIUNE, sf., pl. *dizn'irdățîn'î*, dezmiardăciune, «volupté, plaisir», Mih, 158.

DIZN'IRDÔS, -doasă: *mîn'î dizn'irdoăse* (mîini dezmiardătoare), CalGrB, 88; BNA, IV, 30 — v. *dizn'irdôs*.

DIZVĂLESCU (mi), vb. IV (*dizvălî*, -lîl, -lîre), dezveli, «1°. (se) dévoiler, (se) découvrir — v. *discoăpir*; 2°. (se) dégoûter — v. *aynusescu*», Dal, 83; Nic, 367; Mih, 169; PScr, 208; PB, 583. — 1°: *vreărea nteăgă l'î-dizvălî* (i-a devoalat întreaga lui iubire), FI, II, 1, 10; PAnt, 352; *șl-dizvălî inima la mine* (și-a destăinuit mie inima), Caraf, 55; 2°: *nă dizvălîm di fe vidzăm* (ne-am dezgustat de ceea ce am văzut). — V. *anvălesc*.

DIZVĂLIRE, sf., pl. *dizvăliri*, dezvelire, «action de découvrir, de dévoiler, de dégoûter», Dal, 83; Nic, 367; Mih, 169.

DIZVĂLÎT, -tă, pl. *dizvălîți*, -te «découvert; dévoilé; dégoûté», Dal, 83; Nic, 367; *casă dizvălîtă* (casă dezvelită); *fiicărua doarmă dizvălît* (copilul doarme dezvelit); *va-n' l' vîrsu măfale* — *ah' l' him dizvălîtă di vol* (imi voi vomita mâtele — într-atîta sînt dezgustată de voi).

DIZVÊSCU (mi), vb. III și II (*dizvîscuți*, -cîți, -dizvêștire și *dizvîșleare*), dezbrăca, «(se) dévêtir, (se) déshabiller», Dal, 83; Nic, 367; Mih, 170; PScr, 208; *seăra, cl'ndu s' dizvîșleă* (seara, cînd se dezbrăca), PB, 205²⁰; PAnt, 93. — V. *nvêscu* și † dr. *desvestiu* (Cip, 91; CDDE, 897). — < lat. *dis-vestire*

DIZVÊȚĂ (mi), vb. I (*dizvîțăi*, -făi, -făre), dezobișnui, «(se) déshabituier, désapprendre», Dal, 83; Nic, 367; Mih, 170; az, *prînde s' nă dizvîță'm di tâte cl' te nvîță'm pl'nă aeri* (azi, trebuie să ne dezvățăm de toate cîte am învățat pînă ieri). — V. *nvêță*!

DIZVÊȚĂ, sm., fără pl., dezvăț, «le fait de se corriger, de perdre ou de renoncer à une ancienne habitude», Dal, 83; Mih, 170; *nvêțu ari și dizvêțu* (obișnuința are și dezobișnuință), PLit, 576 — v. *disvêr*?

DIZVINTURĂT, -tă, pl. *dizvinturăți*, -te «volatilisé», Kats, I, 73 — v. *azvintură*.

DIZVISCŪT, -tă, pl. *dizvîscuți*, -te, dezbrăcat, «dévêtu; déshabillé», Dal, 83; Nic, 367; *carl dizvîscuți, carl disculți* (unii dezbrăcați, alții desculți), Lum, II, 139; PAnt, 189. — Cf. dr.: „au rămas toți dezvăscuți în pieile goale” (ITR, 4).

DIZVÎȘTEARE, DIZVEĂȘTIRE, sf., pl. *dizvîștări, dizveăștiri*, dezbrăcare, «action de dévêtir», Dal, 83; Nic, 367.

DIZVÎȚARE, sf., pl. *dizvîțăări*, dezobișnuire, «action de (se) déshabituier», Dal, 83; Nic, 368.

DIZVÎȚĂT, -tă, pl. *dizvîțăți*, -te, dezvățat, «deshabitué, corrigé», Dal, 83; Nic, 368.

DIZVÎRTÊSCU (mi), vb. IV (*dizvîrtîi*, -tîi, -tîre), dezvolti, «déplier; déployer», Dal, 83; Nic, 367; Mih, 169. — V. *anvîrtêscu*.

DIZVÎRTIRE, sf., pl. *dizvîrtiri*; **DIZVÎRTÎT**, -tă, pl. *dizvîrtîți*, -te, Dal, 83; Nic, 367 — v. *dizvîrtêscu*.

DIZVÔC, vb. I — v. *disvôc* —, sfîșia; naște, «1°. déchirer; 2°. mettre au monde». — 1°: *cl'n' l' i... va s' mi dizvôcă tr' ună zûăă* (într-o zi, clinii era să mă sfîșie), Lum, VI, 5, 13; *ôr'n' i s' cl'n' l' aș si-ț dizvôcăă așt cap fe-l gol di minle* (vulturi și clinii au să-ți sfîșie acest cap ce-i gol de minle), 280; Bair, 122 — v. *dirîn*; 2°: *cl'ndu l' l-vîn' e oăra s' dizvôcăă, fêăfe, 'nă fêăfă* (cînd i-a venit timpul ca să dezghioace (să dea afară, să nască) făcu (născu) o fată), PB, 61³⁴ — v. *născu*. — Sensul 2° e în acord cu etimologia propusă (CDDE, 474): < lat. **disvocare* (vacare, vocare „être vide”).

DIZVUCĂRE, sf., pl. *dizvucări*; **DIZVUCĂT**, -tă, pl. *dizvucăți*, -le, Dal, 83; *bucă'ț dizvucăle* (bucăți rupte, smulse), VAR, 258 — v. *dizvôc* și *nidizvucă*.

DIZVULUSÊSCU, vb. IV (*dizvulusi*, -sîi, -sîre), des-sigila, «décacheter, desceller», Mih, 171 (*disvulisêscu*); PB, 584; *cărtea s' dizvulusi* (scrisoarea s-a despecetluit). — V. *vulusêscu*.

DIZVURSÊSCU, vb. IV, Réc, 47 — v. *disvursêscu*.

DÎBLĂ, sm., pl. *dîblădz*, tavă în care se servește cafea, dulceață etc., «plateau métallique». Sinonim: *tăvlă*. — < tc. *tabla* (800) „plateau”.

DÎHNÊSCU, vb. IV, duhni, Nic, 361 — v. *ndîhnêscu*.

DÎLDÎSÊSCU, vb. IV, năvăli, «oser; fondre», PB, 584; PAnt, 428 — v. *dăldăsêscu* și sinonimul *culêdză*.

DÎLDÎSIRE, sf. — v. *dăldăsire*.

DÎLDÎSÎT, -tă, pl. *dîldîsîți*, -te, decis, curajos, «résolu, ferme; audacieux, téméraire»: *tuț eară tînrî, zvêlît și dîldîsîț* (toți erau tineri, svelți și decisi), PAnt, 309. V. *căldîșl*.

DÎMĂ, sf., pl. *dl'me*, pagubă, «perte, dommage», Gram, 240. Sinonim : *znîe*. — < alb. *dëm* „danno, detrimento”.

DIMBLĂ, sm., pl. *dîmblădz*, dambla, Dal, 77; Nic, 359 — v. *dămlăie*, *dumlăie*.

DIMZLI'KE: *văfi și lăpe ti dîmzli'ke* (vacii și iele de prăsilă), Al. 1903, 61 — v. *dămăzli'ke*.

DÎNĂL'E, sf., pl. *dîndl'e* și *dîndl'i*, clește de cizmar, «tenailles, pince», Dal, 77 — v. *tândl'e* și sinonimul *mîșé*.

DÎNĂOARĂ, adv., Nic, 359 — v. *dîndăoară*, **dîntoară*.

DÎNCĂ, adv., adînc, Dal, 77 — v. *đancă* și sinonimul *ahandă*.

DÎNDÎNĂE, sf., pl. *dîndîndl'i* — v. *dăndăndă* : *di-ăndă dădă lăie, hoăra dîndîndăe* (de o mamă rea, satul a devenit dandana), PLit, 912; *fac hoăra dăndăndăe* (fac satul dandana), BașP, 42; BNA, III, 40. — < tc. *tantana* (808) „pompe; faste; solennité”.

DÎNDÎSĖSCU, vb. IV, rezista, Dal, 78 — v. *dîndăseșcu*.

DÎNG ! «interjection onomatopéique qui imite un bruit» — v. *dîngănăseșcu*, *pac !* și :

DÎNGA, adv. doldora, «plein outre mesure, à regorger», Dal, 77; *căsa-l dînga di fum* (casa e plină de fum), Lum, I, 171; *căsa a lui eră dînga di nviscumîndu* (casa lui era plină cu de ale îmbrăcămîntei, era din belșug îmbrăcată), Fl, II, 1, 5. — Ca interjecție : *mîcără ah ! l' mîltu, je vrea făcă tuș dînga !* (au mîncat atît de mult, încît toți erau să pleznească). — V. *dînga*, *dîngănăseșcu*, *dînguseșcu*.

DÎNGĂ, sm., pl. *dîngădz*, asin, «âne; insolent», Dal, 77; *edște un dîngă* (e un măgar; e un obraznic). Sinonime : *cîlău*, *dînglîtră*, *șumăr*, *tăr*. — Ca adjectiv, femininul singular e *dîngăoan'e*, pl. *dîngăoan'e*. — < ?

DÎNGĂNĂSCU, vb. IV (*dîngănil*, -nîl, -nîre), plezni, «crever (dans peau)», Dal, 77; Nic, 359; *plăscăneă ș' dînglîneă* (pleznește și crapă), PLit, 208; *lă vîn'i s' dînglînească tu keăle* (le-a venit să pleznească în piele), PB, 115¹⁹. — V. *dîngl*, *dînga*.

DÎNGĂNÎRE, sf., pl. *dîngănîrl*; **DÎNGĂNÎT**, -tă, pl. *dîngănîf*, -te, Dal, 77-78; Nic, 359 — v. *dîngănăseșcu*, *zînglîneșcu*.

DÎNGLÎRĂ, sm., pl. *dînglîtrădz*; adjectiv f. sg. și pl. *dînglîtroăn'e*, măgar, «âne; indolent; flandrin», Dal, 78; PLit, 689. — V. *dîngă*, *dîngl'eăt*, *zînglîtră* și sinonimul *uricl'eăt*, ca și gr. *νταγλαράς* ('Ανδρ, 231).

DÎNGL'EĂT și **DÎNGL'INĂT**, -tă, pl. *dîngl'eăt*, -te și *dîngl'inăt*, -te, urecheat, «qui a de longues oreilles; âne», Dal, 78; CSt, I, 28. — (Cf. alb. *dënglë* „parola inutilă, vana, falsă”). — < ?

DÎNGUSĖSCU, vb. IV (*dîngusîl*, -sîl, -sîre), a umplea doldora, «emplir à regorger», Dal, 78. Sinonim : *surusăseșcu*. — < *dînga*.

DÎNGUSÎRE, sf., pl. *dîngusîrl*; **DÎNGUSÎT**, -tă, pl. *dîngusîf*, -te, Dal, 78 — v. *dînguseșcu*, *durdursîre*.

***DÎNIOARĂ**, adv., odinioară, «jadis» — v. *dîndăoară*, *nișidîntoară*, *di-ăndă-oară*, precum și † dr. *dăndăoară* (CPsal, II, 376). — < lat. *de una hora*.

DÎNÎPÔL, adv. : *dînîpôl, poărtă cusoăre* (în dos poartă cosoare), PLit, 368; PAnt, 10 — v. *dănăpôl*. — V. *dî* și *năpôl*.

DÎNÎSĖSCU, vb. IV, rezista, «tenir; résister» : *s' dînsîl lătta, eă* (nefericita de ea rezistă), Fl, II, 1, 9; PAnt, 351 — v. *dîndăseșcu*.

DÎRĂ, sf., pl. *dî're*, dîră, «tracce; piste; trainée», Dal, 79; *s' lo dipu dî'ra a unăt fêrbu* (se luă după urma unui cerb), PB, 192¹⁴; *dômn'il'i nă loără dî'ra* (stăpînii (turcii) ne-au luat urma), Fl, I, 3, 6; *a meă dî'ră di lă'crin'i* (a mea dîră de lacrimi), Fl, II, 1, 11; *plăllu tut si-adără dî're* (tot plaiul se face dîre), PenB, II, 110; BNA, II, 48. V. *dîra* și sinonimul *lor*. — < bg. *dîrja* „tracce, piste”.

DÎRŢE, sf., pl. *dîrŷe*, ploaie grea, «pluie (torrentielle); orage, tempête», Mur, II, 246; PB, 584; *dîrŷea l'i-bâte*, noaptea l'i-neacă (ploaia grea îi bate, noaptea îi înecă, îi înghite), RomP, II, 63, 3; BNA, IV, 42. Sinonim: *furtună*. Cuvîntul aparţine Cl'isúrei. V. *zdl'rŷe*. — Cf. vsl. *toŷa* „pluvia”.

DÎRDĂRĂ? sf., pl. *dîrdăr'i*, bolborosire, «bredouillement; jacasserie»: *si-avdzl'ră nls-cl'nte dîrdăr'i ŷi aurlăr'i* (se auziă cîteva bolborosiri ŷi urelete), Fl, II, 3, 5. — V. *dîrdără*, *dîrdărre* ŷi sinonimul *băbălire*.

DÎRDÎRĂ?, sm., pl. *dîrdîrădz*, flecar, «bavard, blagueurs», Dal, 79. — V. *dardăr* ŷi:

DÎRDÎRĂSCU, vb. IV (*dîrdîrî*, -rîl, -rîre), trîncăni, «babiller, baliverner», Dal, 79. Sinonim: *băbălăscu*. — Cîrculă ŷi interjecţia **DÎR-DÎR**!: *gura l'i si dăŷe dîr-dir*! (gura îi merge *dîr-dir*!, ca o moriŷcă). — Cf. tc. *dîrdîr* (568) „bavardage”, bg. *čardırja* „bavarder”.

DÎRDÎRÎRE, sf., pl. *dîrdîrîrî*, Dal, 79 — v. *dîrdără*.

DÎRDÎRÓS, -roasă, pl. *dîrdîrósî*, -roăse, Dal, 79 — v. *dîrdără*.

DÎRDÎRSÎRE, sf., Dal, 79 — v. *dîrdîrîre*.

DÎRŶÁT, sm., pl. *dîrŷát*: *dîrŷátlu a aŷin'ilor* (plîndarul vîilor) — v. *drăŷát* ŷi bg. *dragát*ni (BER, 418).

DÎRLIC, sn., pl. *dîrlîŷe*: *un dîrlîc ml'că* (mîncă un maldăr), PGr, 57 — v. *dêrlîc*.

DÎRMĂLĂ (grămosteni), sf., pl. *dîrmăle* — v. *dărmălă*, *drămălă* ŷi *drîmbăă*.

DÎRMĂ, sf., pl. *dî'rme* — v. *dă'rmă* —, Dal, 79 («perche, gaule»); DR, II, 527; CEL, 65; *di pri dî'rma-a năcului* (de pe ramura nucului), Bag, 59; PAnt, 202. V. ŷi *dră'mă*. Sinonime: *crăncă*, *deagă* etc. — Cf. bg. *dărma* „rateau”, alb. *dërmi* „frammento, briciola”.

DÎS, *dî'să*, pl. *dîŷl*, *dî'se*: *cînd vedeă dîŷl că s' bāŷe* (cînd vede că dîŷli se sărută), ArE, 9 — v. *dîŷl*. — Vocala -i- din acest *dîs* nu poate fi separată de -i- din *nis*.

DÎVĂ?, sm., pl. *dîvădz*, Nic, 358 — v. *dăvăle*, *dăvie*. — < tc. *da'va* (574) „procès; plainte”.

DÎVĂŶÎ, -ŷiŷoăn'e, pl. *dîvăŷeădz*, -ŷiŷoăn'e, acuzator, «accusateur», Nic, 358; Cod, 108¹⁷. — < tc. *da'vadjy* (574) „plaideur; plaidant”.

DÎVĂŶIL'KE, sf., pl. *dîvăŷîl'kl*, acuzaţie, «action d'accuser». — < tc. *da'vadjilyk* (574) „action de plaider”.

-**DO**, sufix invariabil ce se alătură unor forme pronominale ŷi adverbiale — cf. *căllidó*, *cărekiŷdó*, *ludó* etc. — : *purăvă-adră carî-dó fumeăl'e* (oricare familie făcea cort), LP, 53; BNA, I, 20; *ludó s' ŷl tórn'i ócl'il'i* (oriunde ŷi-ai întoarce privirile), Lum, IV, 167; PAnt, 288; BNA, I, 30. — < alb. -do.

DOĂGĂ, sf., pl. *doădze* ŷi *dozli*, doagă; cergă, «1°. douve; 2°. grande couverture de lit en laine», Dal, 84; Nic, 377; Mih, 172. — 1°: *doăga dî bûle si-arûpse* (doaga de butoi s-a rupt); 2°: *s' lindu doădze*, *s' lînde meăsă* (se întind pe jos velniŷe, se întinde masă), PAnt, 297; BNA, I, 125; *trag dădzile nclô* (trag încolo velinŷele), PB, 87⁴. — Cf. gr. *δῶγα*. — Sinonim: *čérgă* — v. PIm, II, 10; 205; 206. — lat. *doğa* „sorte de vase ou mesure de liquides”.

DOĂHĂ, sf., pl. *doăhe* ŷi *dohî*: *li pîtrundeăm tu lăte doăhile* (le pătrundeam în toate ascunŷurile), Cal, 1912, 142 — v. *dôhe*, *ôôhe*: *dôhile mul'irêŷti* (secretele (ŷarlataniile) femeieŷti).

DOĂMNĂ, sf., pl. *doămne*: *cum lu nviă'tă doămnă-sa* (cum l-a învăţat stăpînă-sa), PB, 238¹⁴ — v. *dômnu*. În graiul fărŷeroŷilor apare ŷi forma **DOĂMĂ**, PB, 477³⁴.

DOĂPĂR (*mi*), rezema, Nic, 377 — v. *andăpăr*.

DOĂRĂ?, sf., pl. *doăre*, cadou, «1°. cadeau; 2°. grăce — 1°: *amiră'lu... mpărŷă doăre* (împăratul... împărŷea daruri), PB, 382²⁹; *va-l'i da doără măre* (li va da cadou mare), PB, 490⁸; *muŷuteădză, doără ŷ' çîne*, *Mală dură'l*, n' *adusêŷl tîne* (frumuseŷe, dar (graŷie) ŷi bine ne-ai adus tu, maiule dorit), CalGrB, 60; 2°: *făgă-l'i doăra-a Dômnului* (să-i fugă (părăsească-l) harul Domnului), Mac, I, 78; PAnt, 198; BNA, V, 28. — V. *doără* ŷi *hăre* 3°.

DOĂRĂ²: *a-doă-ră, a-doă-ra*, PB, 63²; *nu-l'i dişcl'ise a doăra* (nu i-a deschis a doua oară), PB, 195²⁴; *feştiră nuntă mare di-a doără* (făcură nuntă mare pentru a doua oară), PB, 272³⁵. — V. *deadoără*.

DOĂŪĂ, num. f. «deux» — v. *dăo, doi*.

DOĂ-Z (nord), a doua zi, «le deuxième jour»: *s' alumlără a doă-z* (se luptară a doua zi), Velo, 64; BNA, V, 94. — < *doăă dzl* (v. *doi*).

DÔBRU, -ră, pl. *dôbri, -re*, blajin, «bon, affables», CEL, 66; FI, I, 3, 5; *feâte... dôbre* (fete... blinde), FI, II, 3, 8. — Gr. ντμπρος. — < vsl. *dobrŭ* „ἀγαθός”, bg. *dobŭră* „bon, joli”.

DOBRUL'EĂC (Gópeşi), sm., pl. *dobrul'eăfi*, liliac, «chauve-souris», Mur, II, 246 — v. *dubrul'eac* şi sinonimele *bubureac, dubărac, nihtirtă*.

DÔCĂRĂ, sf., pl. *dôcăre*, ghindă, «gland (du chêne)», GrS, IV, 378; *s' hăreă cu dôcări* (se hrăneau cu ghinde), CFr, 162. Sinonim: *gl'indă*. — < ?

DOCIŪ (fărşeroţi), sm., pl. *doči* şi *dôceun'i*, bastard, «bâtard», PB, 567. Sinonim: *cokiŭ*. — < alb. *doë* „bastardo”.

DÔDĂ, sf., pl. *dôde, dodă*, «soeur aînée; tante; grand'mère (du père d'un enfant); mère; embonpoint», Nic, 378; Mih, 172; Dun, II, 26 (*dod, dôdă*); GrB, I, 11; 127; *dôda al Sill* (mătuşa lui Sile), GrB, 222; PAnt, 225; BNA, IV, 141; *a morl dôdă* (fă mătuşa), BNA, IV, 70; *a li dôde durăt hil'ă* (al mamei iubit fiu), PLit, 971; *că dôda-ŭ va-n'i mi discă* (pentru că mama ta are să-mi mă sfîşie), Fr, I, 9, 134; BNA, I, 70. — < ?

DÔHE, sf., GrB, I, 15 — v. *doăhă, dôhe*.

DOI, *doăă* şi (la nord) *dăăă, dăo*, num. card., doi, două, «deux», Dal, 84; Nic, 377; Mih, 172; PScr, 208; CFr, 159¹⁰. Articulat: *dôl'i* (v. *boă*) şi *dôl'i, doăăle* şi *dăăle*. — 1°. *işlă dô(1)l'i* şi *armăsă dô(o)ăă(ă)le* (au ieşit cei doi (ambii) şi au rămas cele două, ambele); 2°. *ă dôilor lă prinde, a dô(o)ăă(ă)lor nu* (celor doi (ambilor) le stă bine, celor două (ambelor) nu); 3°. *s' nă făfim dôl'i sufătă* (să ne facem (să fim) amîndoi laolaltă), PAnt, 20; 4°. *dôl'i s' căflă cu mubrita, dôl'i âyri ma s' misără* (amîndoi se cercetează din priviri, amîndoi ci se măsoară sălbatici), PAnt, 280; Bair, 122; 5°. *s' turnără tu doăă(ă)le* (s-au întors la orele două); 6°. *tu dô(o)ăăle di mes* (la două ale lunii); 7°. *va-l'i da dôl'i a prăftulul* (cei doi oboli o să-i dea preotului = va muri), PB, 205¹⁶; PAnt, 92; 8°. *stău pri doăăă* (stau între două gînduri, sînt nedecis); *doi cl'ti doi, doăăă cl'ti doăăă* (doi cite doi, două cite două), PAnt, 23. — Ca num. ordinal: *dôllu, a dôllu* (al doilea, celui al doilea), PB, 477; 53³⁴ etc. — cf. dr. „a doaoăi cărţi a lui” (CronM, I, 24); *a doăăă oără*, Dal, 3; *a doăură* (a doua oară), GrB, 26 — v. *adoăra*; *a doăăă-z* (a doua zi), GrB, 222; PAnt, 226; CalGrB, 39 — v. *doă-z*. — < lat. *doi, *doae.

DOL, sm., pl. ?, invidie, «envie; malice», Mih, 172 — v. *dol*.

DOL'Ū, *dôle* (pl. *dol'i, dôle*), duios, «doux; tendre»: *dôllu-n'i Liunîda* (duiosu-mi Leonida), PLit, 1014; *dôle-a-a meă di sôră* (duioasa mea de soră), PLit, 930; *dôle-a nveăstă ŝ' nu-n'i mi-alăsă* (duioasa nevastă să nu mă lase), PLit, 899; *dôle-a-ŝ di măle* (duioasa-ŝi de bunică), GrB, 245; *alăvďă dôle-a Ŝănă* (laudă pe duioasa Ŝănă), Al, 1928, 115; BNA, II, 62. — PET, 20: < lat. *dolium* „douleur, chagrin” (cf. it. sicil. *dulia* „dolare per morte di persone”, BTS, XXIII, 221). Cf. şi gr. δόλιος „pauvre, misérable, infortuné”; bg. *dol'a* (BSI, 209). — V. *dul'eat, dôl'ă*.

DÔMĂ, sf., pl. ?, palat, «grand édifice, palais»: *ŝe lai căsă!* — *n'ă dômă veăcl'e* (ce minuată casă! — un palat vechi), FI, I, 1, 13. — Cf. bg. *domă* „Haus” (BSI, 210).

DÔMINĂ, sf., fără pl., domino, «domino (jeu)», Dal, 84. — < it. *domino*.

DÔMNŪ, *doămnă*, pl. *dômn'i, doămne*, sm., sf. şi adj., domn, 1°. Dieu; 2°. seigneur; souverain, -ne; dame, maîtresse; 3°. maître, patron; 4°. Turc., Dal, 84; Nic, 378; Mih, 172;

PScr, 209; PLit, 480. — 1°: *Doámne Dumnidzde* (Doamne Dumnezeule), PB, 116¹⁹; *Doámne, fe nu-l áre* (Dumnezeule, de ce nu apare?), Velo, 32; PAnt, 326; BNA, V, 102; *póndi suntu xednile; báti, Doámne, báti-le* (pustie e străinătatea; bate, Doamne, bate-o), PLit, 885; PAnt, 17; *dum'-l'eártă-l'i* (Doamne, iartă-i), FI, II, 3, 8 — v. *duml'értu*; *Doámna Stă-Măria* (Stăpina Sinta-Maria), Cod, 85¹⁴; 2°: *doámne, sémnuł fe vidém* (măria-ta, semnul ce vedem), PAnt, 58; *fi s' fac, o doámnă, c' aușil* (ce să fac, o stăpînă, că am îmbătrînit), PAnt, 164; 3°: *ține vln'ışl, a bre doámne* (bine ai venit, hei mări boierule), PLit, 897; *s' l'i-áflu vl'ruu dómnu* (să-i găsesc vreun stăpîn), PB, 212¹⁰ — v. *afindicó*; *n'i ti primn'l ca doámnile* (mi te plimbi ca boieresele), PLit, 1019; 4°: *nu ti-aspăre, ore doámne* (nu te speria, mări turcule), Lum, II, 179; BNA, III, 74; *doámne, f' yine ardeare* (jupine turc, lîi vine să rizi), Lum, II, 180; BNA, III, 78; *hoára aéstă u-aspársiră dómni'l'i* (satul acesta l-au distrus stăpînii turci) — v. *Türçu*; *a kirăăd'el nol l'i-dz'l'im și doámnă* (cadnei noi li zicem și doamă) — v. *bóje*. — < lat. *dominus* „mătre; seigneur; Dieu”.

DÓNĈE, sf., pl. *dónĉi* «braies, caleçon (pour les petits enfants)», Dal, 84. Sinonime: *dónurl, zmeădnă*. — V.:

DÓNURI (Cl'isúra), sf. pl., izmene, «braies, caleçon» Dal, 84; Nic, 378; V. *dónĉe* și sinonimul *sindrófe*. — < tc. *don* (824) „culotte; caleçons”.

DOR¹, sn., pl. *dóruł*, dor, «1°: désir, nostalgie, désir ardent, passion, amour; 2°: mal, douleur — v. *pon*», Dal, 84; Nic, 378; Mih, 172; PScr, 209; PLir, 317; GrS, I, 8-9. — Cf. DPăst, I, 74. — 1°: *picurărli'i pling di dor — ol-bobó pri dórlu-a lor!* (păstorii pling de dor — văleleu pe dorul lor!), PAnt, 289; BNA, I, 8; *fe n'l-u dor, leá dáăd, dor!* (cum mi-i dor, hei mamă, dor!), PLit, 861; *dall'eănile feâte [cl'ntă] cu dor* (chipeșele fete [cintă] cu dor), LP, 11; PAnt, 242; BNA, II, 110; 112; *aă... un dor fe treăcăł nu-ăre* (au... un dor ce leac nu are), PAnt, 157; BNA, II, 4; *va n'l-u-am dor că mor!* (imi va părea rău că mor), PB, 185³³; *s' fătore fičlór, hıl'lă si-n'l hıl, dor* (de ai fi fecior, să-mi fii fiu, dărul), PB, 225¹⁶; *si-n'l li-ağıtună dórlu greă, dorlu greă di yl'ěl'i-a tăł și di dól'i-n'l ócl'i lăl* (să mi te ajungă dorul greu, dorul greu de țapii tăi și de cei doi ochi negri ai mei), PAnt, 249; *si-l'l trágă dórlu* (să-i ducă dorul), PB, 299¹⁷; *lăsdă-ł nica s' doărmă păla și ălunéscul a tăđ dor* (lasă-ți să doarmă încă spada și vitejescul tău dor), PAnt, 277; Bair, 119; *stăl, leá fedtă; stăl, leá dóru* (stai, tu fată; stai, fa dărul), PLit, 847; 2°: *ăre dor märe tu oăse* (are durere mare în oase); *lngoăre, cum ll dórlu di ăičlăre* (boală, cum e durerea de picioare), BNA, III, 64; 66; *dor di lăună, lăă loäre di lăună eăste ună lngoăre* (dor de lună sau luat de lună e o boală), Lum, I, 6. — < lat. *dolus*.

DOR², vb. II (*durăl, -răl, -reäre*), dori; durezza, «1°, desirer; aimer; être affligé; 2°, causer de la douleur; éprouver de la douleur; souffrir», Dal, 85; Nic, 378; Mih, 172; PScr, 209. — 1°: *mă'-sa, ca mămă, dureă să-l băse* (mamă-sa, ca mamă, dorea să-l sărute), PB, 5²⁵; *dureă s' aibă un fičlór* (dorea să aibă un copil), PB, 116⁷; *el acși si-ağıtună dureă* (el așa dorea să ajungă), PB, 98⁷; *măma doäre* (mama iubește suferind), PLit, 562 — cf. dr. „de mine nu-l va durezza” (TeodP, 346); *n'l-am 'nă mămă fe n'l-mi doäre* (imi am o mamă care mă dorește), PLit, 845; *mașl tine ștıl cıl doäre mămă* (numai tu știi cît dorește mama), BNoi, 15; BNA, IV, 92; *ma doäre s' mi veădă* (dar dorește să mă vadă), PB, 338³⁸; *inima-l'l doäre trl tine* (inima-i suferă pentru tine), PenB, IV, 43; Caraf, 8; *fumeăl'ea s' doäre* (familia (copiii) e dorită, e iubită), PGr, 69; *picurărliu s' vreă și s' dureă mașl cu căseărliu* (păstorul se iubea și se dorea numai cu baciul), PLit, 798; *di nu-l dori, di vreł s' lu-alășl?* (de nu-l iubești, că vrei să-l lași?), PAnt, 295; BNA, I, 122; *s' doări lóclu-ł, s' doări vătıra pärintească, s' dor ódmni'l'i a tăł'i* (e dorit locul tău, e dorită vatra părintească, sînt doriți (iubiți) oamenii tăi), PB, 121¹⁵; 2°: *'nă hăbăre fe ti doäre* (o știre care te doare), PLit, 996; PAnt, 42; *tođte*

oásile mi dor (toate oasele mă dor), Bag, 52; PAnt, 200. — < lat. *dolere* „éprouver de la douleur; être affligé”.

DORIN?, -nă, pl. *dorin'1*, -ne: *cûfă, cûfă dorină, glără și nevol'ină* (surdă, surdă..., proastă și nevoiașă), Lum, IV, 112. — V. *durln*. — < ?

DORMEN¹, sm. pl. *clrnați*, «saucisses (de porc)», Mih, 172. Sinonime: *culău, culucăneu*. — < ?

DORMU, vb. IV (*durn'il, -n'il, -n'tre*), dormi, «dormir; s'endormir», Dal, 85; Nic, 378; Mih, 172; PScr, 209. — 1°. *mi lo sómnul și n'l-durn'il* (mă luă (apucă) somnul și-mi dormii), LP, 184; PAnt, 18; 2°. *cândă durn'ed pri skin'l* (parcă dormea pe ghimp), PB, 113³¹; 3°. *călcă-n'i-l, doărmi-n'i-l* (culcă-mi-l, doarme-mi-l, fă-mi-l să doarmă), PLit, 4; 4°. *ma măltu durn'ed arl'ălu* (rîul mai mult dormea, curgea lîn), PB, 129³²; 5°. *afireă-te di apa fe doărme* (ferește-te de apa ce doarme, ce curge pe nesimțite); 6°. *vâlpea fe doărme nu ml'că gâl'in'i* (vulpea ce doarme nu mănîncă găini) — cf. it. „volpe che dorme non mangia galline” (BTS, X, 195); *clt, clt aedm durn'ilă și-el vin'e* (abia, abia ațipisem și el a venit) — v. *agărșescu*. — < lat. *dormire* „dormir”.

DÓSĂ, sf., pl. *dóse*, curvă, «gueuse; prostituée», PB, 585; DR, II, 528; *știu tu fe ápe li-adăkl, leá dósa* (știu în ce ape te adapi (te scalzi), fă curvă), LP, 56; BNA, II, 124. Sinonime: *putănă* etc. — Cf. și gr. *πῶσα „εὐάλοτος”* = „facile à séduire” (ΑρΓλ, 38). Pentru alb. *dosë* „truite”, cf. BTir, 1961, 2, 69-70 și 78. — < alb. *dosë* „scrofa”.

DÓSRAȚI, DÓSPRĂ, DÓSPRĂDZATE, num., doisprezece, douăsprezece, «douze», Dal, 84; Nic, 378; PB, 585. — 1°. *dósprafe di cl'el căftă* (douăsprezece chei căuta), PAnt, 130; 2°. *cl' n'el'l vinduși?* — *dóspră* (cl'și miei ai vindut? — doisprezece); 3°. *dił dósprădzaři di lócuri* (din douăsprezece părți), PAnt, 329; Velo, 35 (*doáspărăđi*); BNA, V, 106; 4°. *dósprařli di el'l s' trápsiră* (cei doisprezece din ei s-au retras); 5°. *a dósprădzařilor lă ded căle* (celor doisau douăsprezece le-am dat drumul); 6°. *ved că hîl di dósprăł* (văd că ești dintre cei doisprezece apostoli). — V. *noău(ă)sprădzăfe și -s p r ă-*. — < lat. **doi*, **doae-supra decem*.

DOT, adv. (particulă de negație), de fel, «tout à fait, entièrement; point du tout», Dal, 84; Nic, 378; DR, II, 528; CFR, 159⁶. — 1°. *cl'mpul tot dispul'edl armăse dot* (tot cîmpul a rămas despuiat de tot), PAnt, 289; BNA, I, 8; 2°. *nu pôft dot culău* (nu poți de fel ușor), Cod, 21 b¹²; 3°. *nu-l'l băgăm dot tu ml'nă* (nu puteam pune de fel mîna pe ei, pe cai), Fl, II, 6, 4; 4°. *nu-n'l cûstă dot la lăcu* (nu am de loc spor la lucru), LP, 166; PAnt, 240; BNA, II, 116; 5°. *n'el tu-arniă nu-azędră dot* (în ierniu nu behăie miel de fel), PAnt, 289; BNA, I, 8; 6°. *dzi'le nu-avém dot sirlne* (zile senine nu avem de fel), CalGrB, 83; PAnt, 238; BNA, II, 100. — Această particulă apare și ca un pleonasm sintactic, fără vreun rost sau sens anume definit: 7°. *line hîl măsturlu fe li-adărl aeste dot?* (tu ești meșterul ce le faci astea...?), PB, 248⁶; 8°. *iřidő dzűű dot* (în oricare zi...), PB, 277²; 277¹⁴; 9°. *iřidő dot să-n'l căftă va-l'l dău* (orice... mi-ar cere ti voi da), PB, 244³³. — În următorul citat, ea devine explicabilă: 10°. *apa s' cuturbură...*, *meă nu dot* (apa s-a tulburat..., dar nu de tot), PB, 248³¹. V. *Dótean*. — Cf. BTir, 1961, 3, 53-54. — < alb. *dot* „(particella negativa, affatto)”.

DÓTEAN, -nă, pl. *Dóteanl*, -ne «Aroumain d'Albanie, connu sous le nom de *Fărșerót*, qui, dans son parler, emploie couramment la particule *dot*», PB, 585; Dun, II, 14; GrS, II, 57. — < *dot*.

DÓXĂ (nord), sf., mărire, Dal, 84 — v. *đoxă*.

DRAC (pronunțare femeiască — v. *darác*), sm., pl. *drăřl*, drac, PB, 274³⁰; 1°. *diable*; 2°. *être très méchant, plein de fiel*; 3°. *s'emporter, devenir furieux*, Dal, 84; Nic, 382; Mih, 172; PScr, 209; Jb, XIII, 74 (CAR, 104). — 1°. *iři drăclu pristi loc* (a ieșit (a apărut) diavolul pe pămînt, la suprafața pămîntului); *aprinde și-a drăclui 'nă feără, s' nu ř' aspărgă lăcu* (aprinde o lumnare și dracului, ca să nu-ți strice treabă), PLit, 481 — cf.: „bine e și

înaintea dracului a aprinde cînd și cînd o lumină" (HEM, 1364) etc.; *cînda l-pîmse drăclu* (parcă l-a împins dracul), GrB, 222; PANT, 226; *cl'ndu drăclu tăcu nu-are*, 'și-trădze cōada *tu clndare* (cînd nu are de lucru, diavolul își cîntărește coada), PLit, 481; *fe drac ș' fe darac* (ce drac și ce diavol), PB, 430¹⁷; 2°: *mașl a drăclu l'i-vîn'i greū*, *că 'și-aveă drăfl'i tu pl'n-ticā* (numai diavolului i-a venit greu, pentru că era mațe pestrife), PB, 295°; 3°: *u-acăfără drăfl'i... di urcl'i* (o apucară dracii... de urechi), PB, 405³²; *lu-acăfără drăfl'i di urcl'i* (s-a infuriat), PLit, 482; *li ncălicără darăfl'i* (te-ai infuriat). Sinonime: *deăul*, *dēmūn*, *găfal* etc. — Nume-porecle date lui: *așel-cu-un-ēiēlōr*, *aclo-si-l'i-hibā*, *așel-din-vāle*, *si-l'i-creāpā-nāma*, *s' lu-ngl'itā-lōclu*, *curnūt*, *stimpināt*, *șul* etc. — Cf. bg. *drākul* (BER, 420). — < lat. *draeo* „dragon”.

DRĂCSĂ, sf., pl. *drăcse*, drăcoaică, «diableness», Dal, 84. — Morfologie, cf. *tărxă* (< *tărcsă*), ca și *arăpsă*. — < *drac*.

DRAGUMÂN, -nă, pl. *dragumân't*, -ne, dragoman, «drogman, interprète», Nic, 382; Mih, 173. — < tc. *draghoman* (567) „~”.

DRĂICĂ, sf., pl.?, reziduu de unt, «matière qui reste du beurre fondu», Mih, 173. — < ?

DRĂMĂ, sf., WTh, 309: eronat — v. *dră'mă*.

DRĂME, sf., PB, 586, dram — v. *drâme*.

DRĂMNĂ, sf., pl. *drămne*, broboadă, «fichu noir, voile noir de tête chez les femmes et les vieilles», CAR, 297; GrB, 131; ICar, 54; *ligată n cap cu drămna*, *ași cum s' leagă Nivis-teânile* (legată la cap cu *drămna*, așa cum se leagă femeile din *Névisca* sau *Niveasta*), Lum, II, 350; BNA, IV, 100 și 156; *moăse si-arădăpstră di-avărliga*, cu *drămnile lăi*, și *acăfără s' lu pl'ngă* (de jur împrejur s-au rinduit bătrîne, cu broboadele negre, și începură să-l bo-cească), GrB, 2, 32; BNA, IV, 137. — Cuvîntul e curent în satele Cl'isura și Névisca. V. *drăpnă*. — [În albaneză: *drapër* „falcetto, roncola” și *drapën* (BTir, 1961, 3, 54-55) — forme care sînt străine de *drămnă*, dar sînt aceleași cu *đirpāne*]. — < ?

DRĂPNĂ, sf., pl. *drăpne*, CN, 152. V. *dărmă*. — Cf. și mgl. *trāpnā* (PMegR, I, 87; PMegR, II, 86 și 123 „perucă”; GrS, VII, 211; CapM, III, 299: *trapnā* „perucă”). — La Cvijic, 451: *darpa* „grand chāle de laine qu'on portait sur la tête”.

DRAȘTOLINĂ, sf. (pl. *draștolinuri*) și **DRAȘTOMAL**, sn., pl. *draștomale*, deșeu de lînă, «les poils qui se détachent des différents lissus (de laine ou de poil de chèvre, comme la *sāzma*, la *vilēnda* etc.); tissu qu'on plonge dans des moulins à foulon — v. PIm, I, 155 et II, 122. Ces poils servent à bourrer des coussins (et des matelas)», Lum, IV, 123. V. *frumă*. — Forme compuse în spiritul limbii grecești: < *drășteală* + *ll'nā* și *drășteală* + *μαλλi*.

DRĂCOAN'E, sf., pl. *drăcoan'e*, drăcoaică, «diableness, femme du diable»: *drăcoan'ea*, *ma fudzi bārbāl-su*, *bāgā sā scūtūrā prin cāsā* (drăcoaică, dacă pleacă bărbatu-său, începe să scuture prin casă), PB, 275¹⁹. V. *drăcsă*. — < *drac*.

DRĂCÔS, -coasă, pl. *drăcôșl*, -coăse, drăcos, «endiablé, malin, rusé», PB, 586; *âncilu*, *ma drăcôs di Dumnidzā* (Ingerul, mai drăcos decît Dumnezeu), PLit, 813. — V. *dră-țescu* și:

DRĂCSĖSCU (mi), vb. IV (*drăcsli*, -sit, -sire), îndrăci, «(s')endiabler»; **DRĂCSIRE**, sf., pl. *drăcsiri* «action de s'endiabler»; **DRĂCSÎT**, -tă, pl. *drăcsîf*, -le, îndrăcit, «endiablé», Dal, 84. Sinonim: *dimunsescu*. — V. *drăcusescu*, gr. διαβολίζω și:

DRĂCUIRE, sf., pl. *drăcuiri*; **DRĂCUIȚ**, -tă, pl. *drăcuif*, -le, Dal, 84 — v. *drăcsire*, *drăcsit* și:

DRĂCURESCU, -rească, pl. *drăcurășl*, -rășli, diabolic, «diabolique», Dal, 84.

DRĂCURIE, **DRĂCURIL'E**, sf., pl. *drăcuril*, *drăcuril'e*, drăcurie, «diablerie», Dal, 84; PB, 586; Dun, I, 100. Sinonim: *dyeavulle*.

DRĂCURÓS, -roasă, pl. *drăcurôși*, -roâse - v. *drăcôs* -, PB, 586; *drăcurôslu hōge* (drăcosul hōge), Lum, III, 215; *moășea drăcuroâsa făfăă tut anăpuđa* (bătrina drăcoasa făcea mereu anapoda), PB, 411²; *gion' l' . . drăcurôși* (flăcăi . . drăcoși), CalGrB, 70-71; *eră căma drăcuroșă s' ma piră* (era mai drăcoasă și mai deșteaptă), PB, 358²⁸.

DRĂCUSĖSCU, -sîre, -sît, Dal, 84; BațP, 37 - v. *drăcsescu*. Circulă și vb. **DRĂ-CULSĖSCU**, drăcui - cu -l- de la *drăclu* sau și de la gr. διαβόλιζω.

DRĂCŪȘŪ, sm., pl. *drăcūși*, drăcușor, «diablotin», PB, 586.

DRĂGĂT, sm., pl. *drăgăt* și **DĂRGĂT**, *dărgăt*, pîndar, «garde-champêtre, garde-vigne, gardien; veilleur», Nic, 382; PB, 586; GEI, 135. V. *dîrgăt* și sinonimul *plndăr*. - < δργάτης „~”.

DRĂGĂSIE, sf., pl. *drăgășii* «cabane, chaumière d'un drăgăt», Nic, 382. - < δργασία „~”.

DRĂMĂLĂ, sf., pl. *drămale*, *drămă'l'i*; *trăplu-l'i treămbură* - *drămălă* (corpu-i tremură - *drămălă*). PenB, III, 201. - Cuvînt necunoscut - v. *dărmălă*, *dîrmălă*. Pare a fi același cu *drlmbălă*. - Cf. bg. *drămbalo* (BER, 436).

DRĂMĂ, sf., pl. *dră'me*, ramură, «rameau; houssine», PScr, 209; CEL, 66; *trel dră'me*, *patrudz'f'i di fr'ndză* (trei ramuri, patruzeci de frunze), W, II, 14; *l'eă 'nă dră'mă și-agudeă* (ia o vargă și lovește), WTh, 293. - V. *dărmă*, *dîrmă* și *drl'mă*.

DRĂȘCL'EĂŪĂ, sf., pl. *drășcl'ei*, pas, «enjambée», Nic, 159; PB, 586; GEI, 135; Cal, 1911, 204; *line arăf'i drășcl'ei măr'i* (tu arunci (faci) pași mari). Sinonime: *jgl'toată*, *pas*. - < δρασκελία „~”.

DRĂȘTEĂLĂ, sf., pl. *drăștél'i*, dîrstă, «sorte de moulin à foulon - v. Pîm, I, 155», Nic, 382; Mih, 173; *la drășteălă și la modră* (la dîrstă și la moară), PAnt, 295; BNA, I, 122; *Avdela aveă trei drăștél'i* (satul Avdela avea trei dîrste). - V. *dîrșteălă*, alb. *dërștilë* „gualchiera, folo” și toponimicul din Epir Λα Δριστέλ'ι „la Drăștél'i” (Hπειρ, IX, 239). - V. *viléndză* și mgl. *drushtëlă* (CapM, III, 118) și *drujdel'tă* (PMegR, II, 77 și GrS, III, 390). - < bg. *drüştelo*, *drüşla* „~”.

DRĂȚĖSCU, -țească, pl. *drățేశt*, -țేశti, drăcesc, «endiable; de diable»: *nu eră di sôle drățేశă* (nu era de neam de draci), PB, 467¹⁴; *u-acăfă drăfł'i di urcl'i pi drățేశă di soăcră* (pe Indrăcita de soacră o apucău dracii de urechi, se înfură), PLit, 768. - V. *drăcôs*.

DREC (nord), sn., stilp - v. *dirēc* și *sindășu*.

DRĖPTU, *dreăptă*, pl. *drépti*, *dreăpte*, drept, «droit», Mih, 173; *nu l'i-u ded pri călea dreăptă* (nu am dat (nu am luat-o) pe drumul drept), GrB, 221; PAnt, 224. Sinonim: *isktu*. V. *diréptu*, *ndréptu*³ etc. - < lat. *directus*.

D r i n ' e, sf. pl. «les six ou les neuf et même les douze jours du mois d'août, considérés par les femmes comme néfastes pour le blanchissage», PETim, 11; Lum, IV, 218. - La Greci: „On appelle Δρύματα les jours du 26 juillet au 5 août. Il serait absolument impossible de décider une femme à faire la lessive durant cette période: elle craindrait que le linge ne s'usât trop vite”. LLP, XXXI, 309-310. Cf. și alb. *dhrim* (Le, 152). - < δρύματι.

DRIPTĂCIŪ, -ăce, pl. *driptăci*, -ăce «droitiers». - Cf. opusul *stlngăciă*. - < *dreăptă*.

DRIPTĂTE, sf., pl. *driptăt'i*, dreptate, «justice, raison, bon droit», Mih, 173; PB, 586. - V. *ndriptăte* și sinonimele *ôike*, *hăke*.

DRIPTĂTIC¹, **DRIPTĂTICĂ**, adv., pe drept, «équitablement, légitimement, à bon droit», Mih, 173.

DRIPTĂTIC², -că, pl. *driptătîft*, -fe, drept, «droit, juste, légitime, équitable»: *s' l'i-aducă pri căle driptătică cu zbor* (să-i aducă pe cale dreaptă cu cuvînt), Cod, 21³; *driptătîcu gflu-dêflu* (judecata dreaptă), Cod, 42³. - V. *stlrmbeătîc* și:

DRIPTĂTICĂ, sf., pl. *driptătîfe*, Cod, 70 b¹⁸ - v. *driptăte* și *scutuôisescu*.

DRICLĂ', sm., pl. *dricládz*, tumbă, «culbute»: *arcă' dricládz lu páde* (a făcut tumbă (alivanta) pe loc neted), PenB, V, 54 și 55. Sinonime: *culutâmbă, cartâmbă, tâmbă*. — < *te. taqla* (793) „~”.

DRÎ'HEA (Gópeși), adv., în adevăr, «vraiment»: *ca drî'hea mi scăldără* (în adevăr m-au scădat), CȘc, 13. — V. *aliðkea, dealihea, di-allðhea*. — < *di arthea* < *di alihea*.

DRÎ'MĂ, sf., pl. *drî'me*, Lum, III, 17 — v. *dră'mă*.

DRÎMBĂLĂ, sf., pl. *drîmbă'l'l*, un fel de scrinciob, «poutre percée à moitié d'un trou qui lui permet de rester en équilibre et de tourner autour d'un pieu enfoncé dans la terre; aux deux bouts de la poutre, deux enfants s'installent à plat ventre: l'un deux, foulant la terre de la pointe de ses pieds, pousse la poutre et la fait tourner autour du pieu; balançoire rotative», Dal, 84; CEL, 66; PLit, 108; PenB, VII, 146. V. *drămălă*, sinonimele *lișór², vtrlicóniřă* și gr. *τραμβάλα* (Boga, I, 391). — < bg. *drûmbalo* „balançoire rotative”.

DRÎMBĂLSĚSCU (*mi*), vb. IV (*drîmbălsîl, -sîl, -sîre*), «(se) balancer à l'aide d'une *drîmbălă*», Dal, 84.

DRÎMBĂLSÎRE, sf., pl. *drîmbălsîrl* «balancement», Dal, 84.

DRÎMBĂLSÎT, -tă, pl. *drîmbălsîř, -te*, legănat în scrinciob, «balancé», Dal, 84.

DRÎȘTEĂLĂ, sf., PScr, 209; PB, 586; CEL, 66 — v. *drășteălă, tristăla și grășteălă*. — Cf. gr. *δρις-έλλα* (Boga, I, 270). — Pentru dacoromâni, cf. Irim.

DRÎ'ZGĂ, sf., pl. *drî'zçe*, tufiș, «fourré, épaisseur d'une forêt», Dal, 84; CEL, 66; *sûte di ml'rșe di Arbinêřl umplură drî'zçile* (sute de cadavre de albanezi au umplut tufișurile), FI, II, 1, 3; II, 1, 12. Sinonim: *leanură*. — Cf. vsl. *drjazga* „silva”. — < bg. *dręzga* „Wald”.

DRUG, sn., pl. *drúdze*, fus, «fuseau», Mih, 173; (Nic, 383). Sinonim: *fus*. — V.:

DRŪGĂ, sf., pl. *drúdze*, furcă de tors; lînă (de ciorapi) — v. *kiurédzû*, «1°. quenouille — v. *fúrcă* 2°; 2°. laine molle filée à l'envers, dont on tricote des bas», Dal, 84; Nic, 383; Mih, 173; PB, 586; CN, 174; CEL, 66. — În dacoromână: „cu druga de lînă, din drugă 'ndruglnd” (PăsL, 61; TeodP, 551; MF, 150 etc.). În albaneză: *drágë* „spola, rocchetto” (cf. și BTir, 1961, 3, 64). În greacă: *δροῦγα, δρούγα*, „ήλακάτη, ρόχα” = quenouille (ΑρΓλ, 38; Κρυς, II, 36; 60); *τρούγα* (Boga, II, 161; 236). Cu sensul 1°, cuvîntul circulă și la sârăcăeni. În slavă: bg. *drûg* „Stange”, skr. *drûga* „Zwirnspindel”.

DRUM, sn., pl. *drămuri* (nord), drum, «chemins», Nic, 383; (CN, 37); *vîn'e un om pî drămul măre* (veni un om pe drumul mare), Lum, IV, 307; *clî ře s' hibă drămul lăngu* (oricît ar fi de lung drumul), Velo, 14; BNA, V, 52; *la únă háne tru drum* (la un han pe drum), Cal. 1911; 52; BNA, V, 107; *la hânea di tu drum* (la hanul din drum), Cal. 1911, 56; BNA, V, 113. Sinonim: *căle*. — < bg., vsl. *drumû* „grande route; via”, *δρομος*.

DUI, **DŪĂ**!, interj., hu!, «crier) haro! (sur quelqu'un)», Dal, 84; *du!, du!, arșine s' vâ hibă!* (hu!, huideo!, rușine să vă fie!) ; *dăa, lăpe!*, *dăa, lăpe!* (ho, lupule!, hu, lupule!), PB, 1064. — V. *du-du!*

DU-BĂRA, invar., du-bara, «double deux au jeu de trictrac»: *ded di doădă ori du-bara* (am dat de două ori du-bara). — < *tc. dou-bara* (584) „~”.

DUBĂRĂC, sm., pl. *dubărăřl*, liliac, Mih, 173 — v. *dobruř'edc*.

DUBĂRĂE, sf., pl. *dubără'i*, farsă, «farce», Mih, 173. Sinonim: *festă*. — < *du-băra*.

DUBĚC, sn., pl. *duběje*; **DUBĚKE**, sf., pl. *duběki*, piau, «mortier en pierre ou en bois», Mih, 173; Nic, 380; PIm, I, 141; II, 200; *cařelu l-křsă'm lu duběke* (cafeaua o pisăm în piau). — V. *řluběc*, alb. *dybék* „zangola” și gr. *τρουπέκι*. — < *tc. dihek* (595) „large mortier en pierre ou en bois”.

DŪBLĂ (grămosteni), sf., pl. *duble*: *dăbla di fră'mte* (dubla (moneta de aur) de pe frunte). O poartă nevestele. — V. gr. *τρούπλα* și:

DUBLOÂNĂ, sf., pl. *dubloâne*, dublon, «monnaie d'or autrichienne (= deux lires turques); double louis d'or: s' nu ma porți... n cor... dubloâne (să nu mai porți... în horă... dubloane), Lum, V, 9, 19; PAnt, 338. — V. *dabloână* și it. *doppia*.

DÚBLU, adv., **DÚBLU**, -lă, pl. *dúbl'i*, -le, dublu, «doublement; double», Nic, 381; s' lă-l vîndă... cu *dáblu* (să li-l vîndă... Indoit), Cal. 1911, 203. V. *ðípló*. — < fr. *double*.

DUBRÁC, sn., pl. *dubrąje*, pădure, «forêt»: l'ed năinte prin *dubrác* (apucă înainte prin pădure), Velo, 39; BNA, V, 79; nu-ai să *dubrác* s' *vuloágă* (nu lăsa pădure și poiană), Velo, 43; BNA, V, 75. Sinonime: *curie*, *pădure*. — CEL, 66: < sl. **dǫbrakŭ*.

DUBRUL'EÁC, sm., liliac, «chauve-souris»: *ună sörte di dubrul'eác* — *burdul'eác*, *pul'la di-a noáplil'eí* (o specie de liliac — liliac, pasăre de a nopții), Lum, V, 216. — V. *dobrul'eác*, *dubarác* și sinonimul *nhtliré*.

DUC (ml), vb. III și II (*dușu*, *dus*, *dăfire* și *dufeare*), duce, «(s'en) aller; conduire», Dal, 86; Nic, 379; Mih, 174; PScr, 209. — 1°. și s' *dúje* — *cătr' lu s' dúje*-Armă'nlu *picurá*? (și se duce — încotro se duce aromânul păstor?), Lum, IV, 167; PAnt, 288; BNA, I, 30; 2°. s' *dúse veára* (s-a dus (s-a terminat) vara), Foti, 41; PANT, 259; Cal. 1912, 67; 3°. *fed-ille*... s' *duc s' l'ed apă*...; s' *duc bărbáfi* și s' *duc fiélórl* (fetele... se duc să ia apă...; se duc bărbaiți și se duc feciori), Lum, II, 152; PANT, 170; BNA, II, 46; 4°. *mi dújeám cu búcla n ml'ná* (mă duceam cu fedeleșul în mină), PANT, 295; BNA, I, 122; 5°. *dúpá soáre dú-le* (du-te în dosul soarelui, dincolo de soare = piei din fața mea), FLit, 763; PANT, 87; 6°. s' *duc tufékte úná și-úná* (armele se descarcă una după alta, împușcăturile se țin lanț), Veio, 53; BNA, V, 87; 7°. *aveá dúsd hl'ea al amirá la lámn'e* (condusesse fata împăratului la zmeu), PB, 50¹⁵; 8°. *lu dúl tárma, picuráre, și-lu dipún'?* (păstorule, unde (con)duci turma și unde cobori?), Lum, II, 110; PANT, 211; BNA, IV, 51 — v. și *dipún* 1°. — V. *adúc*. — < lat *ducere* „tirer hors de; conduire”.

DUCÁNE, sf., pl. *ducă'n'i*, dicane «outil servant à hacher de la paille»: *ducáne cu lipáz* și *sturná'rl* (dicane *prevázulá* cu bucăți de cuțit și de cremene), Al. 1903, 61. — V. *dicáne*.

DUCĂ, sf., fără pl., ducă, «aller, départ», Dal, 84; Nic, 379; Mih, 173: — 1°. *'nă dúcă la frápl'i díl Grikic* (un dus (o călătorie) la frații din Grecia), Al. 1903, 69; 2°. *cu dúca a lor acloje* (cu dusul (mersul) lor acolo) ArE, 30; 3°. *că dúca lă-l ambără* (că plecarea li-i norocoasă), PANT, 269; Bair, 69; 4°. *di dúcă nu trápse ml'ná* (de dus nu a renunțat), PB, 8⁵; 5°. *cu dúca si-l'i l'edú súflitu* (în mersul (cînd mă duceam) să-i iau sufletul), PLit, 806. — Morfologic, cf. *dzl'că*, *făcă¹*, *lăsă*, *tăcă¹* etc.

DUCĂTÜRĂ, sf., pl. *ducătúrl*, dus, «aller», Dal, 84. V. *turnătără*.

DUCMÉN, sm., pl. *ducmén'i*, galben, «monnaie d'or», PETim, 11; *li miştéfi cl'le un ducmén* (le cinstiți cîte un galben), W, II, 58, V. *minduhie*. — Cf. și: alb. *dýkme* „pezzo d'oro usato dalla donna per ornamento” — în BTir, 1961, 3, 70: alb. gheg *dukmen*; gr. *ντοκουμέ* (Passow, 623); *ντοκουμιέδες*, *νομισματα χρυσά* ('Ηπειρ, IX, 48, v. 1523; 49, v. 1569). — < tc. *tumen*, *touman* (403) „monnaie d'or persane”.

DUCUÎRE, sf., pl. *ducuîrl* «désir vaniteux?», Cod, 116¹⁵; PhOr, II, 455 (< ? *δούκις*). Vb. *ducuîescu* nu e atestat, iar sensul e neprecis. — < ?

DUD¹, sm., pl. ?, urcior, «cruche à large perse», Mih, 174. Sinonim: *podă*. — < ?

DUD², sm., pl. *dudz*, dud, «mûrier». — < tc. *dout aghadji* (811) „~”.

DUDĂ, sf., pl. *dúde* «mûre», PScr, 209. Sinonim: *mără*. — < tc. *dout* (811) „~”.

DUDÎE, sf., pl. *dudîi*, porumbel sălbatic, guguștiucă, «pigeon sauvage, tourterelle; joli; nouvelle mariée; petits pains qui ont la forme d'un pigeon», Dal, 84; Mih, 174; Mur, II, 305; PB, 587; BNA, III, 165. — 1°. *muședă dudie, di sun pirvulle* (frumoasă fată ca o porumbiță, de sub bolta de viță), LP, 213; 2°. *nu-n'l pl'ndze, pârumbă; nu-n'l li nvirlnă, dudie* (nu-mi plînge, porumbiță; nu te întrista, guguștiucă), PB, 442²⁷; 3°. *di sivdăla je-ám pri*

tine, o dudă', dudă-a mea (de dragostea ce am pentru tine, o drăgu', drăguța mea), PLit, 853; 4°. *luna albă, curată ca 'nă dudă arușinoasă* (luna albă, curată, ca o duđuie rușinoasă), FI, I, 2, 6; 5. *s' frîndze ca dudă* (se mlădie ca o mireasă), Lum, II, 308; BNA, III, 124. V. *gugăce*. — Cf. și gr. $\kappa\upsilon\rho\acute{\alpha}$ Ντοῦνοῦ ('ΑρII, 1476). — < tc. *doudou* (817, 584) „perroquet; dame”.

DU-DŮ!, interj. — v. *du!*, *hu-du-dă!*

DUDŮM, sm., pl. *dudăn'!*, și *dudămean'!* «soldat turc en large pantalon», FI, II, 6, 5. — În onomastica din aromăna nordică: *Dudămi*. — Cf. bg. *dudŭm* (BER, 443: < tc. *dudu*). — < ?

DUDUȘEAN, -nă, pl. *dudușeăn'!*, -ne, mire; mireasă, «accordé, fiancé; nouvelle mariée». Considerat ca sf.: *Io, lăta-n'! di dudușeănă* (eu, biata-mi de mireasă), PLit, 835. — Morfologie, cf. *pirușeăn*. — < *dudă*.

DUGĂNE, sf., pl. *dugăn'!*, Mih, 174; *Goul aveă dugănea a lul Gopeș!* (Gogul avea prăvălia lui la Gopeși), CBiog, 11. — V. *dugăne* și sinonimele *aryăstir*, *măyăzie*.

DUGĂR, sm., pl. *dugăr!*, dogar, «tonnelier», Dal, 85. V. *doăgă* 1°. — < lat. *dogarius* „fabricant ou marchand du vase appelé *doga*”.

DUGOĂRĂ, sf., pl. *dugăr!*, dogoare, «chaleur vive, ardeur», Dal, 85; Mih, 174; PB, 587; PAnt, 342; CEI, 66. — V. *dugurêscu* și sinonimul *flăyă*.

DUGRAMAĞI, sm., Al. 1903, 34 — v. *dugramağı* și *dulçer*.

DUGRĂ, sm., pl. *dugrădz* «arme de cavalerie à une seule balle»: *tu-andrăpă țe purtă dugră* (în mina dreaptă care purta arma *dugră*), PAnt, 161. V. *gră* și alb. *dogră* „fusile Martini”. — < τὸ γρά < *Gras*.

DUGURÊSCU (*mi*), vb. IV (*dugurii*, -rit, -rire), dogori, «chauffer vivement, dégager une grande chaleur, brûler», Dal, 85; Mih, 175; PB, 587; CEI, 66 (< vsl. **dogorēti*). V. *gudurêc*. — Cf. bg. *dogarjamă* și *dogorjavamă* „brûler tout à fait; achever de brûler; être sur le point de s'éteindre”.

DUGURIRE, sf., pl. *duguriri*, dogorire, «action de répandre une grande chaleur», Dal, 85; Mih, 175; PB, 587.

DUGURIT, -lă, pl. *duguriș*, -le «chauffé fortement», Dal, 85.

DUGURÔS, -roasă, pl. *dugurôși*, -roăse, dogoritor «ardent, brûlant»: *soările... dugurôs* (soarele... dogoritor), PLit, 680; *dzûă dugurôsă* (zi dogoritoare), PLit, 809.

DUGĂNE, sf. «boutique», Dal, 85 — v. *dugăne*, *dukeâne* și alb. *doganë*, *dyqan* „bottega”.

DUTEÂN, sm., fără pl., tutun, «tabac», Mih, 178. Sinonim: *tutăme*. — < tc. *doukhân* (566) „~”.

DUGRAMAĞI, sm., pl. *dugramağadz*, tîmplar, «charpentier», Mih, 175. V. *dugramağı*. — tc. *doghramadly* (818) „~”.

DUH, sn., pl. *dăhur!*, duh, 1°. *esprit*; 2°. *respiration*; 3°. *connaissance*; 4°. *relation*», Dal, 85; Nic, 382; Mih, 175; PScr, 209; CEI, 66. — 1°: *ăylul Duh* (sîntul Spirit), Cod, 30 b²⁷; *dăhlu a Hristolul mplăleă n casă* (spiritul lui Hristos plutea în casă), PB, 429²⁹; *ține duh di la Dumnidză'ă* (vine spirit de la Dumnezeu), CȘc, 4 — v. *pnēmă*; 2°: *mull greă l'î-an'urzeă dăhlu* (respirația îi mirosea foarte greu), BaŢN, 48; *dăpă dăhlu a l'ei* (după respirația ei), PB, 446²⁷ — v. *anăză*; 3°: *'și-loără dăhlu* (și-au luat reciproc respirația = s-au mirosit = s-au cunoscut = au prins puțin curaj), CalGrB, 33; BNA, IV, 111 — v. *ahnăță*; 4°: *'și loără dăhurile* (au stabilit legături amicale), PLit, 685; *'și-ti-ă dăhurile* (sînt în termeni buni, se înțeleg bine), PGr, 59 — < vsl. *duhū*, πνοή, *halitus*⁴⁴.

DULĂR, sm., pl. *dulăr!*, doi gologani, «pièce de deux centimes», Lum, VI, 3, 20; *va-n'! l'eău un dulăr afrăt* (îmi voi lua șoricioaică de un dulăr, de doi gologani), PLit, 865. V. *dyără*. — < *dol*.

DŪIE și **DŪI**, sf., pl. *dul*, doi de treflă, «deux (de carreau, de coupe, de pique, de trefle)», Dal, 85; *dûta ațed bâna* (doi de treflă). — Cf. gr. *doŭt* (Boga, I, 269). — < it. *due*.

DUKEÂNĂ, **DUKEĂNE**, sf., pl. *dukén't*, prăvălie, «boutique; magasins», Nic, 379; PB, 587; *la dukeâna din păzâre* (la prăvălia din piață), W, II, 10; Pant, 29. V. *dugâne*. — < tc. *dukkiân* (576) „boutique”.

DUKĚSCU (*mi*), vb. IV — v. *adukĚscu* —, Nic, 379; Mih, 173—174; Cod, 78²²; GrB, 2, 30; PDicț, 16. — 1°. *dukeâm un dor di sine* (simțeam un dor de sini). LP, 74; Pant, 274; Bair, 111; 2°. *eâste un om fe nu s' dukeâște* (e un om care nu se simte, e un nesimțitor); 3°. *dukĚscu măltu çine* (presimt foarte bine), Baț, 3; 4°. *amlînât duki lûmea fe eâste* (țirziu și-a dat seama ce e lumea), GrB, 141; 5°. *olômŭŭea dukil carl eâste Gardânî* (atunci am înțeles cine e Gardani), GrB, 226; Pant, 231. — PhOr, II, 459; < alb. *ndjek* „inseguire; verfolgen”. — < alb. *dukem* „apparire, parere, semblare”.

DUKĪRE, sf., Nic, 379; Mih, 174 — v. *adukire*.

DUKĪT, -tă, pl. *dukif*, -te: s' *dukeâște tr' oâră vulpea*—că nu-are ma *dukilă* (vulpea simte (înțelege) imediat — căci nu există *ființă* mai simțitoare, mai înțelegătoare), Al, 1927, 59 — v. *adukit*.

DULĂIE, sf., pl. *dulă't*, tircol, «tour»: *da dulă't di-avarligalul* (dă tircoale de jur împrejur), Pant, 85; *ninga nu ti săturășl di dulă'i?* (încă nu te-ai săturat de tircoale, de „du-te vină”?) — Sinonim: *dėvră*. — < tc. *dolaiy* (822) „contour, cercle”.

DULĂPE, sf., pl. *dulă'kt*, dulap, «armoire; placard; bruloir (à café)», Dal, 85; Nic, 379; Mih, 173; PB, 587; PLit, 240. — 1°. *strân'ile sântu tu dulăpe* (hainele sînt în dulap); 2°. *băg-u tu dulăpea dit stîzmă* (pune-o în dulapul din perete) — v. PIm, I, 137 și *firidă*; 3°. *ș' crăŭea din căle âre dulăpe* (și crucea din drum are dulap) — v. PIm, II, 214; 4°. *caŭelu si-ârde lu dulăpe* (cafeaua se prăjește în prăjitoare). V. *cușûg*. — < tc. *dolub* (591, 821) „armoire”.

DULBĚN, sn., pl. *dulbĚne*, bariș, «voile de tête; fichu de mousseline pour la tête», Dal, 85; *poartă dulbĚn după soacăr-sa* (poartă baiș alb — *semin de c'o i:z* — după soacră-sa), Mih, 175 — v. *turpâne*. — < tc. *dul-bend, tulbend* (578, 417) „mousseline”.

DULBĚR, -ră, pl. *dulbĚrî*, -re, foarte frumos, «très beau; charmant», Dal, 85; Mih, 175; *cu dulbĚra-u meă alcăptă* (cu frumoasa mea aleasă), Pant, 293; BNA, I, 50; *șlodăc ș' sócrul ca dulbĚr* (dansează și soerul ca un om încîntător), BNA, I, 139; 134; Pant, 304; *mul'Ěrile nâlte, zvelte, ca dulbĚrile* (femeile înalte, zvelte, ca niște fermecătoare), BNA, I, 110; *nură'rile... ca dulbĚre* (nururile... ca niște fermecătoare), BNA, II, 70. V. și *dilbidĚr*. — În greacă: *προυλβέρια* (Boga, II, 49). — Probabil că în *albĚr* e o influență a lui *dulbĚr*. — bg. *dilber*, (BER, 389). — < tc. *dil-ber* (578) „charmant; objet d'amour; bien aimé”.

DULBĚIE, sf., pl. *dulbĚi*, ochean, «longue vue, lunette d'approche; binocle», Dal, 85; Nic, 379; *lûmea cu dalbĚile muntred tu cl'mpu* (lumea se uita cu ochenele în cîmp), Cal, 1911, 145; *nu băgăi dulbĚia çine* (nu am pus bine ocheanul), Fr, I, 10, 158; Pant, 22. Sinonim: *kĚle*. — < tc. *dour-bin, dulbend* (585, 591) „lunette d'approche”.

DULĚĚR, sm., pl. *dulĚĚrî*, timplar, «charpentier», Nic, 379. Sinonim: *duyramağî*. — < tc. *dulguer* (591) „~”.

DULĚE, sf., pl. *dulĚi*, carafă, «bouteille à eau-de-vie», Mih, 185. V. *bôfă* și *păyăr*. — Cf. alb. *doll* „brindisi”.

DULMĂ', **DULMĂ'**, sm., Nic, 379 — v. *dulumă'* și:

DULMĚCĪC, sn., pl. *dulmĚĚe* «petit *dulumă'*»: *fă-l'î ș' dulmĚĚilă tr' ahtăre vrătă* (fă-i și mică dulama pentru o atare iubită), PLit, 866. — V. *dulmĚĚlă, dulumĚĚlă*.

DULMĚȚŪ, -međă, pl. *dulmĚĚ, -međe*, ? : *om dulmĚĚŭ?*. — Cuvînt necunoscut. — < ?

DULMIČIU, sn., pl. *dulmiče*, dulama, mintean, «manteau de drap, court jusqu'à la taille, que portent les Aroumains», Dal, 85; FAnt, 20; *m'niŋtŋle di dulmičŋ arucăte pri păllă'rŋ* (minecile de mintean date pe spate), CalGrB, 31; BNA, IV, 108. Sinonim: *cundășă*. — < *dulumă*'.

DULOĂGE, sf., pl. ? Mih, 175 — v. *dalăcă*.

DULȚE, adj., pl. *dulți*, *dulțe*; **DULȚE**, sm., fără pl.; **DULȚE**, adv., dulce, «1°. doux, agréable; 2°. confiture; 3°. doucement», Dal, 85; Nic, 379; Mih, 175; PScr, 209; PB, 587; PAnt, 101. — 1°. *băna-l dulțe, moărtea-arădă* (viața e dulce, moărtea e rea), LP, 106; PAnt, 271; Bair, 104; *ări ocl'i dulți* (are ochi dulci); 2°. *va s' băgă fărmaț tu dulțe* (o să pună venin în dulceată), PB, 329, 22; *s' lă dăm cl'ti un dulțe* (să le dăm cite o dulceată), Jb, XIII, 80 — v. *ylŋcô*; 3°. *zbură dulțe* (vorbește dulce) — la CC, 146¹⁰: „cu dulce răspundea”. — Femininul plural *dulfile* e un eufemism și, ca și *ălbile*, înseamnă «les fées malfaisantes». — < lat. *dulcis* „doux”.

DULȚĂME, sf., pl. *dulțen'i*, dulceată, prăjitură, «sg.: douceur, affabilité; pl.: gâteaux», Dal, 85; Mih, 175; PB, 587; PLit, 773. — 1°. *făgă-l'i doăra-a Dômnulul și dulțămea-a sômnulul* (părăsească-l harul Domnului și dulceata somnului), Mac, I, 78; PAnt, 198; BNA, V, 28 — v. *doăra* 1°; 2°. *pŋte, pul'i friptŋ, dulțen'i* (plăcinte, pui fripți, prăjituri), PB, 416²⁵.

DULȚĂȚĂ, sf., pl. *dulțel*, dulceată, «douceur», Dal, 85; Nic, 380; Mih, 175; *dulțăța a parădisulul* (dulceata paradisului), Cod, 88².

DULUMĂ, sm., pl. *dulumădz*, dulama, «veste à manches dont la longueur est variable», Dal, 85; Mih, 175; CN, 82 și 165; PIm, II, 187. V. *dulmăcŋlă* și *cundășă*. — < tc. *dolama* (822) „sorte d'habit long en drap”.

DULUMIČIU, sn., Mih, 176; CN, 82 — v. *dulmăcŋlă*.

Dul'eani, -lă, pl. *Dul'eanŋ*, -le «habitant de Dôl'eanl — village aroumain à l'ouest de Véria», LP, 219; PAnt, 21.

DUL'EĂT, -lă, pl. *dul'eăŋ*, -le, sărman, «pauvre, infortuné, malheureux», Mih, 175; Lum, V, 48; *nl'să nu șteă dul'eăllu ŋe si-aveă făptă pri căle* (dinsa nu știa ce devenise sărmanul pe drum), Fr, I, 42; *dul'eăllu tătă zurluŋ* (bietul tată înnebuni), CosP, 34; *dul'eăta-l'i dŋ mămă* (biata-i de mamă), PenB, VI, 138; *dul'eăŋl'i dŋ părinŋl* (sărmanii de părinți), Lum, V, 140; *măme dul'eăte* (mame nefericite), CalGrB, 104. Sinonime: *ălsŋh*, *marăd* etc. — PETudes, 375: dr. *Indoiat* < lat. **indoliatus*. — < *dol'ă*.

DUMĂNE, invar., fum; ceață, «(comme un) nuage; (comme un) brouillard; en flamme»: *dumăne s' dăŋe fūmlu* (fumul se duce (iese) ca un nor de ceață), Lum, III, 215; *ardeă dumăne* (ardea în flăcări), Mih, 176 — v. *bărbărătă* etc. — Ca nume de catir: *dumăni* = „mălă seămină lăle” (*dumani*, catir negru de sex feminin), CFr, 101. — < tc. *douman* (592) „fumée; brouillard; brume”.

DUMĂȚĂ, sf., pl. *dumă'ŋ* și *dumăte*, roșie, tomată, «tomate», Dal, 85; *carne cu dumă'ŋ* (carne cu roșii). Sinonim: *frangômină*. — Cf. gr. *τομάτα*, tc. *domata* (823) etc.

DUMBA (grămosteni), invar., otova, prostănac, «gras et nigaud»: *săntu tuŋ dumba* (toți sînt otova). — V. *lămbă*² și *zămban*.

DUMBĂRĂ, sm., pl. *dumbărădz*, tambura, PIm, II, 217 — v. *lămbără*'.

DUM-DUM, invar. «tambour, tambourin; ménétriers — v. *čealyaŋi*; interjection exprimant le son du tambour», PDic², 16; *vŋn'iră dum-dum* (au venit lăutarii) — v. și *ylŋftu, dăul'e, čŋlum* și *l'implnă*. Ca și pentru elementul pur lexical, metoda de paralelism comparativ și cea etimologică pot fi aplicate și în alte domenii, cum ar fi cel folcloric și cel etnografic — cf., de exemplu, *bîrbéc, dzădă, kîpru, ôrdzu, ploăce, zŋngnă* etc. Ca origine acest *dum-dum* ar putea fi o onomatopée orientală venită prin filieră turcească-ŋigănească. În acest caz, merită să fie cunoscută și următoarea constatare: „Parmi les races inférieures se recrute la caste des *dums*. Le mot *dum* n'est pas afghan, c'est un mot hindoustani qui désigne la caste des

musicieni; c'est le même mot qui, sous les formes *Dom*, *Lom* et *Rom*, désigne les chanteurs bohémien ou gipsies de Perse, d'Asie-mineure et d'Europe (C. Salemann, *Bulletin de l'Académie impériale des sciences de Saint-Petersbourg*, IX, 421, note 7), DAfg, pp. cxciii-cxciv. — V. și *trum-trum-lum!* *lum-lum-lum!*

DUMÉE, sf., pl. *dumēt*; **DUMÉNE**, sf., pl. *dumén'i*, cirmă, «barre; gouvernail; maison bien garnie», Mih, 176; Fr, I, 131. — < tc. *dumén* (592) „gouvernail”.

Dumínieă (nord), Nic, 380; PScr, 209; Cod, 68 b²; **Dumínieă**, sf., pl. *Dumíniŝl*, *Duml'niŝl*, duminică, «dimanche», Dal, 85; Mih, 176; PB, 587; PAnt, 120; *tâte Duml'niŝle s' yin'l la nol* (în toate duminicile să vii la noi). — /- din *Duml'nică* e o influență a lui /- din *mí'ne*. — V. *St'mbătă*. — < lat. *dominica* „dimanche”.

DUM-L'EÁRTĂ (*Doámne, l'eártă*), vb. unipers. „Doamne, iartă”, «Dieu pardonne», Dal, 85; Nic, 380; Mih, 176; PB, 587; *pápú-su — Dum-l'eártă-l — murl anŝ'rŝu* (bunicu-său — Doamne, iartă-l — a murit anŝ'rŝ); *el'l — dum-l'eártă-l'l* (ci — Doamne, iartă-i), Fl, II, 3, 8. — Cf. mgl. *Duml'ártă* (PMegR, II, 76; GrS, III, 390; CapM, III, 121) și dr. „Dumnezeu să-l ierte”, ITR, 192. — V. :

DUM-L'ÉRTU, vb. I (se conjugă numai la singularul de indicativ prezent, de subjonctiv prezent și de imperativ; de fapt, circulă numai persoana a doua singulară de imperativ rugător: *Dum-l'eártă*, așa că acest compus poate fi ortografiat: **DUML'ÉRTU**) «prière à Dieu de pardonner les péchés»: *dum-l'eártă-l'l* (iartă-i (= Dumnezeu să odihnească) osemintele tatălui tău), PB, 138³⁵. — V. *l'értu*.

DUML'IRTÁRE, sf., pl. *duml'irtá'ri*, iertare de la Dumnezeu, Dal, 85.

DUML'IRTÁT, -lă, pl. *duml'irtáf*, -le «pardonné par Dieu»: *duml'irtáta di mái-ta* (de Dumnezeu iertata de bunică-ta).

DUMNÁME, sf., fără pl., boierime; turcime, «1°. ensemble de nobles, la noblesse; 2°. foule de Turcs — v. *dómnú* 4°. Dal, 85; Mih, 176; PB, 587; Al. 1903, 47; GrS, IV, 244. — 1°. *lútă dumnámea kirú* (toată boierimea (aristocrația) a pierit); 2°. *dumnámea înturfească* (boierimea turcească), CBIog, 33; *tu hort cădzú dumnáme málta* (în sate a venit mulțime de turci); *nu-ău frică di dumnáme* (nu au teamă de turcime), BNA, V, 43.

DUMNEÁȘTE, adv., domnește, «seigneurialement», Mih, 176. V. *pășileăște*.

DUMNÉSCU¹, vb. IV (*dumnîl*, -nît, -nîre), domni, «régner; dominer», Nic, 380; Mih, 176. — 1°. *intră' lu scámnú și dumneá* (a intrat (s-a urcat) pe tron și domnea), PB, 241⁵; 2°. *fičlorlu... dumnî lu lóclu a lătă-sul* (feciorul... a domnit în locul tatălui său), PB, 398¹⁸; 3°. *băgă' s' dumnească dzinir-su* (a pus să domnească ginere-său), PB, 40²¹; 97²⁹; 134³⁰; 149¹⁰; 4°. *n'l'să... dumneá singură* (dînsa... domnea singură), 359³⁸; 5°. *toáti aisti pālă't li dumneá 'nă mul'eáre* (toate aceste palate le stăpînea o femeie), PB, 477²⁵; 6°. *aúăfe dumneăște dráclu* (aici domnește diavolul), PB, 341²⁶; 7°. *acó dumneá maŝl lámn'ea* (acolo stăpînea numai zmeul), CFr, 150. Sinonim: *vásilipsescu*. — V. :

DUMNÉSCU², -nească, pl. *dumneŝtl*, -nești, domnesc, «1°. seigneurial; 2°. qui appartient à un Turc, qui est à la manière des Turcs», Mih, 176; PB, 588. — 1°. *si vidéŝ imnát dumneŝcu di un cal aróŝu furéscu* (să vedeți umblet domnesc de un cal roșu haiducesc), PAnt, 139; *ŝe căsă dumnească erá...!* (ce casă domnească (boierească) era...!), PAnt, 218; BNA, IV, 68; 2°. *máhála'lu aéstu eáste dumneŝcu* (mahalaua aceasta e turcească); *purtá strán'e dumneŝli* (purta haine de domn (de aristocrat) sau purta haine turcești). — < *dómnú*.

Dumnidză (Ū), sm., pl. *Dumnidzadz*, Dumnezeu, «Dieu», Dal, 85; Nic, 380; Mih, 176; PB, 588. — 1°. *el'ndu Dumnidză' imnă pri pádi di lu-alindzeá bál'i* (cînd Dumnezeu umbla pe jos (pe pămînt) de-l lingeau boii), PB, 53¹⁰; 2°. *aŝél aúŝu cu bərbă albă... cu clrlglu... ca di picurá... aŝél aúŝu erá Dumnidză'* (acel bătrîn cu barbă albă... cu căta... ca de păstor... acel bătrîn era Dumnezeu), PB, 325³¹; 324¹³; 3°. *nvîfă' lu șáde Dumnidză'ă*

(află unde locuiește Dumnezeu), PB, 280³⁷; 322⁴; 4°. *ómlu a Dumnidzǎ'lul* (omul lui Dumnezeu) Dal, 85; 5°. *ca s' va bânlu Dumnidzǎ'ǎ* (de o vrea bunul Dumnezeu), PAnt, 142; 6°. *s' lu-ǎ tru ml'nǎ, Dumnidzǎle!* (sǎ-l ai în minǎ (aibi-l în pazǎ), Dumnezeule!), Velo, 32; PAnt, 326; BNA, V, 103; DR, I, 207; CAR, 237; 7°. *pristi noǎplea-al Dumnidzǎ'* (în cursul nopții lui Dumnezeu), Lum, II, 152; BNA, II, 46; 8°. *al Dumnidzǎ'ǎ si s' fáǎ!* (a lui Dumnezeu *vrere* facǎ-se !); 9°. *pri Dumnidzǎ'ǎ!* (*jur* pe Dumnezeu !); 10°. *di la Dumnidzǎ'ǎ s' tl ylnǎ* (de la Dumnezeu sǎ-ți vie *rǎsplata*), BNA, I, 6; 11°. *Dumnidzǎ'lu s' f' u-adǎcǎ* (Dumnezeu sǎ-ți-o aducǎ), PLit, 483; 12°. *c'te milǎ! ahl'! Dumnidzǎdz* (cîte popoare atîrșia Dumnezui). V. *singurǎșu*. — Pentru -*ǎdz* din pl. *Dumnidzǎdz*, cf. GrS, VI, 369-370. — Cf. gr. Θεός, alb. *perëndi*, bg. *bogǔ*, tc. *allah*. — Ca și it. *Domineddio* : < lat. *domine deus* „*Dieu*”.

DUMNIDZĂ-FĂCĂTOĂRĂ, sf., «Θεοτόκος, mère de Dieu», PScr, 209. — Compus decalcat, nepopular. V. *dǎpǎ-nǎsǎtór*, *sumǔlǔgǎtór*.

DUMNIDZĂ'SCU, -*dzǎscǎ*, pl. *dumnidzǎ'sft*, -*dzǎ'sti*, dumnezeiesc, «divin», Nic, 380; PScr, 209; PB, 588.

DUMNIDZǎ'LE, sf., fǎrǎ pl., divinitate, «divinité; divinisation», PScr, 209.

DUMNÍL'E, sf., fǎrǎ pl., domnie, «domination, règne», PScr, 209; DR, II, 505; *umbrǎta-l'i fá'rǎ mǎrdzin'ǎ arǎcǎ-a lor dumníle* (umbrata-i fǎrǎ margini întinde-a lor domnie), GrB, 6; RA, 186; BNA, IV, 62.

DUMUȘĂR, -*ǎrǎ*; **DUMUȘĂRCU**, -*ǎrcǎ*; pl. *dumușǎri*, -*ǎre* și *dumușǎrți*, -*ǎrșe*, casnic, «casanier; tranquille; doux, bénin; innocent», DR, IV, 949; V, 894 (< *demǎșu* + *-ǎrcu*); GrS, III, 267. V. *dómǎ*. — În greaca popularǎ: τιμησάριος „pretiosus” (Passow, p. 426, t. 565 a) și ντομοσάριχο „chèvres qui s'absentent du troupeau pour aller se promener à leur gré” (Höeg. II, 117 și 181); Boga, II, 161 („πεισματάριος”). — < bg. *domașarǔ*, -*ka* „personne casanière”.

DUMUZLǎ'KE, sf., Dal, 85 — v. *dmízlǎ'ke*.

Dú n a v, sm., Mih, 176 și **D ú n a** : *úna e lu-a Dǎnǎl'eí* (una e în a Dunării *punte*), PAnt, 73 («Danube»). — V. gr. Δούναβις și, aci, *Tána*.

DUNDURMǎIE (nord), sf., pl. *dundurmǎi*; **DUNDURMǎ'** (sud), sm., pl. *dundurmǎdz*, înghetǎtǎ, «glace». — < tc. *dondyrma* (820) „~”.

DÚNGALUS, invar., PLit, 126 — sinonime : *scúnda*, *súngalus*. — V. *héca*. — < ?

DUN'EÁE (nord), **DUN'EÁŬĂ**, sf. (pl. *dun'ǎl*), lume, «monde», Dal, 85; Nic, 380; Mih, 176; PScr, 209; *plǎ'mse 'nǎ dun'eáe ntreáǎ* (a plîns o lume întreagǎ), PB, 195²⁵; *dun'eáǎ a lóclul fe u vedz* (lumea pǎmîntului *pe* care o vezi), PAnt, 159; *mor cu el'í tǎlǎ dun'eáǎ* (cu ei *moare* toatǎ lumea), Lum, II, 152; PAnt, 170; BNA, II, 44 și 136 — v. *lúme*; *ascúltǎ și zboǎrile a dǎn'eáǎl'eí* (ascultǎ (ține seamǎ de) și cuvintele lumii). — < tc. *dounǎ* (582) „~”.

DÚPǎ, prep. — v. *dípu* și *dúpu* —, *dupǎ*, Dal, 85; Nic, 381; Mih, 176; PScr, 209; PB, 588. — 1°. *óile páscu dǎpǎ dzeǎnǎ* (oile pasc *dupǎ* deal); 2°. *sǎ-n'í ti-adǎcǎ dup' un an* (sǎ mi te aducǎ *dupǎ* un an), Fr, II, 253; PAnt, 319; BNA, V, 51; 3°. *dǎpǎ alǎtrǎre dukeǎl cǎ sǎ'ntu fivǎ oǎmín'í xen'í* (*dupǎ* lǎtrat simței cǎ sînt ceva (niște) oameni strǎini), GrB, 225; PAnt, 229; BNA, IV, 148; 4°. *dǎpǎ lîne, lúmea tǎtǎ va keǎrǎ* (*dupǎ* tine (*dupǎ* pǎrerea ta), toatǎ lumea va *pieri*). — < lat. *de post*.

DÚPǎ-NǎSǎTór, -*toǎre*, urmǎtor, «suivant, qui suit», PScr, 209 (< *nǎs*). — Compus nepopular, decalcat *dupǎ* ἀκολούθος „*qui suit*”. — V. *mǎrmintǎtór*, *sumǔlǔgǎtór*.

DÚPCǎ, sf., pl. *dúpșe*, galben mare, «grande monnaie d'or de cinq lires turques, πεντόλιρα»: *çiturdǎnea di dúpșe* (salba de galbeni mari), Fl, I, 2, 7 — v. PIm, I, 115; II, 176. — Nu e nici o legǎturǎ cu bg. *dúпка* „Loch, Öffnung; Höhle” (BSI, 237). — < ?

DÚPLU, -*lǎ*, pl. *dúpl'i*, -*le*, PScr, 209 — v. *dúblu*.

DŪPU, prep., Nic, 381; PB, 588; PLit, 186; Fr, I, 23; *dăpu aşe* (după uşă), PLit, 735; *dăpu plicărea a feţil'ei* (după plecarea fetei), PLit, 777 — v. *dăpă*.

DUR¹, *dără*, pl. *dur¹*, *dăre*, dur, «dur», M, 37. Cuvînt necunoscut. — Cf. it. *duro* < lat. *durus* „dur, âpre”.

DUR² (turcism), stai!, «arrête-toi!», PB, 228²⁴. V. *dăre*. — Cu acelaşi sens şi în dacoromână: cf. TeodP, 74; 513; MF, 734; 1240. — < tc. *dour*! „~” (imperativul vb. *dourmaq* (815) „s'arrêter”).

DURĂ, sf., pl. *dăre*, tură, «monogramme du sultan; face d'une pièce de monnaie turque», Dal, 85. V. *tără*. — < tc. *toughra* (806) „chiffre impérial”.

DURDU, -dă, pl. *dărdzi*, -de, durduliu, «dodu, gras», Mih, 177. — V.:

DURDUR, -ră, pl. *dărduri*, -re, zvăpăiat, «fou, délirant», Mih, 177; *ună lăpă dărdură* (o iapă nebună, zvăpăiată), PLit, 352. — V.:

DURDURSĖSCU, vb. IV (*durdursi*, -si, -sire), a umplea doldură, «emplir à regorger», Dal, 85. Sinonime: *dîngusescu* etc. — < tc. *doldourmaq* (822) „remplir le verre”.

DURDURSIRE, sf., pl. *durdursiri*; **DURDURSIT**, -tă, pl. *durdursi*, -te, Dal, 85 — v. *durdursescu*.

DŪRE, adv., destul, «assez; suffisamment; suffit!», Dal, 85; Nic, 381; Mih, 177. — 1°. *o lai Aslanbegă, dăre!* (hei măi Aslanbegă, destul!), PAnt, 281; Bair, 123; 2°. *dăre, dăre feclă picăte* (destul, destul făcui păcate, am păcătuit), Velo, 61; BNA, V, 73; 3°. *dăre s'limse ş' dăre bănă* (destul s-a întins (a huzurit) şi destul (ajunge) alina viaţă îndestulită), BaP, 6; 4°. *nu vrea s'hibă nică dăre* (nu ar fi fost încă destul), BNA, V, 44; 5°. *dăre n'i-sântu fărmaşile* (destule îmi sînt amărăciunile), PB, 201³⁰; 6°. *dări-ŷ' u, ş' lîne, cu cărşile-a tăle* (destul ŷi-e, şi tu, cu cărşile tale), Fl, I, 2, 9; 7°. *pln' actôfe, ş' li ma dăre* (plină acolo, şi destul pentru mai mult, ajunge), PAnt, 58. V. *dur²* şi sinonimul *distâr¹*. — < tc. *dour* (814) „halte” l.

DUREARE, sf., pl. *durêri*, durere, «douleur; souffrance», Dal, 85; Nic, 381; Mih, 177; PB, 588. — V. *dor*, *durime* şi sinonimele *ôndus*, *pon*.

DURĖC, sn., pl. *durêfe* şi *durêcuri*, stîlp, «pilier; soutien, aide», Mih, 177; PB, 588; *căfăsea-l spînzurată di durêclu di tu klôşe* (colivia e atîrnată de stîlpul dîn col), PB, 384²⁸. — V. *dirêc* şi sinonimul *undoăpir²*.

DURİ, sm. şi adj., pl. *duridz* şi *durădz*, roib, «cheval bai», Mih, 177; GrS, III, 272. — 1°. *ncălică-ŷ durilu* (încălecă-ŷi roibul), PAnt, 296; BNA, I, 124; 2°. *cal... cu pêrlu durî* (cal... cu părul murg), Lum, II, 274; BNA, III, 94. — V. *durîn*, gr. *ντορός* „bai”, alb. *dorî* „cavallo baio”. — < tc. *dory* (589, 816) „bai (cheval)”.

DURİME, sf., pl. *durin¹* «douleur»: *usturime cu durime* (usturime cu durime), PLit, 409. — V. *durirós*.

DURİN, -nă, pl. *durin¹*, -ne: *cal¹ durin¹* (cai roibi), Lum, III, 184 — v. *durî* (şi *dorin*).

DURIRÓS, -roasă, pl. *durirôşl*, -roăse, dureros, «douloureux»: *sûskir durirós* (suspîn dureros), ArE, 34. Savant (dacoromânism). — V. *durât*.

DURN'IRE, sf., pl. *durn'iri*, dormire, «action de dormir», Dal, 85; Nic, 381; Mih, 177.

DURN'IT, -tă, pl. *durn'î*, -te, dormit; adormit, cască-gură, «dormeur; fainéant, paresseux», Dal, 85; Nic, 381; PB, 588; *nu hiă durn'it di doăă dz'le* (sînt două zile de cînd nu am dormit) — cf. *mlcăl*, *finăl* etc.; *nu vedz ŷe durn'ită easte?* (nu vezi ce adormită (cască-gură) este?). — V. *dôrnu*.

DURUSÉSCU, vb. IV (*durusli*, -sit, -sire) : *la și Nănciul cu arcu a lui, îl durusește cu ună... suzedă... și l'-spitrămse gărgălănu (iată și Nanciul cu arcu lui, îl dăruiește cu o... săgeată... și-l străpunge gitlejul)*, CȘc, 43. — V. *đursescu* și sinonimele *dăruescu*, *piskisescu*.

DURUSIRE, sf., pl. *durusiri*, *dăruire*, «don, cadeau» : *dăscalu va tin'isire, va durusire* (dascălul vrea (trebuie să fie) respectat, trebuie dăruit), CȘc, 43.

DURUSÎT, -lă, pl. *durusli*, -te, *dăruit*, *dotat*, «doté» : *eră çine durusli ș' di părtea a minli'l'ei* (era bine dotat și în ce privește mintea), CBIog, 36.

DURÛT, -lă, pl. *durăi*, -te, *dorit*, «desiré, aimé; doux, cher, aimant»; ca adverb : *doritor*, «d'une manière tendre», Dal, 86; Nic, 381; Mih, 177; PB, 588. — 1°. *si-n'l alăst durălu tăle* (să-mi lași pe iubitul tată), PLit, 977; PAnt, 47; 2°. *durăi Armân'i* (iubiți aromâni), PAnt, p. v; 3°. *și n'l-çluçlură un grău durăi* (și-mi șoptea o vorbă dorită, dulce), LP, 74; PAnt, 274; Bair, 110; 4°. *măma eăste durăi* (mama e doritoare); 5°. *je durăi s' videă atămfea fâta a l'ei!* (ce duioasă se vedea (apărea) atunci fața ei!), BNA, IV, 101; 6°. *durăi eă tut strigă* (ea mereu striga duios), PAnt, 121. — V. *dor*².

DURĂRE? sf. : *e êla di aculôfe durăre mpărmăllu tră munduri*, Cod, 61⁷. Cuvînt necunoscut. — < ?

DUS, *dusă*, pl. *duși*, *duse*, *dus*, «parti; emmené, emporté», Mih, 177; PB, 588. — 1°. *i dus la cășăre* (e dus (plecat) la stîină); 2°. *feătile eară-le duse tri leămne uscăte* (fetele erau plecate după lemne uscate); 3°. *din fer cînd soărle eăste dus* (cînd din cer soarele e dus, asfințit), PAnt, 164; 4°. *cînd va s' hil dus* (cînd vei fi dus, cînd vei fi mort), PAnt, 161; 5°. *cînd va! him duși* (cînd vom fi duși, cînd vom fi morți), PAnt, 165; 6°. *vreăre-l dūsă* (iubirea e dusă, e moartă), Lum, VI, 4, 16; PAnt, 264. — V. *dufeare*.

DUȘCU, sm., pl. *dășli*, specie de păr, «espèce de poirier», Mih, 177 — v. *calcășcu* și *curcășă*; «branche», Mur, II, 212 — v. *deăgă*; «chêne», DR, II, 528 — v. *cupăclă*; *irăd un birbēc ligăt di un dūșcu* (era un herbec legat de un stejar), Cod, 103 b¹⁴. — Cf. și toponimicul Ντουσκο(ς) τοποθεσία από τὸ δένδρον ντουσκο (= βαλανιδιά „chêne”), Ἡπειρ, VII, 101; 103; 115; 126. Pentru termenul albanez, cf. BTir, 1961, 3, 69. — < alb. *dushk* „specie di querce, chiamata in serbo granica”.

DUȘÊC, sn., pl. *dușecuri* și *dușefe*, saltea, «matelas», Dal, 86; Mih, 177; s' *l'eăd dușecul* cu *giurjănea* (să iau salteaua cu plapuma), PLit, 834; 844. V. *aștirnăi*, *ștrăzmă* și *șillée*. — < tc. *doechek* (588) „lit; matelas rempli de laine”.

DU-ȘÊȘ, invar., du-șeș, «double six au jeu de trictrac»: *deăde doăă du-șeș* (a dat două du-șeș). V. *du-băra*. — < tc. *ducheeh* (588) „”.

DUȘMÂN, -nă, pl. *dușmân'i*, -ne, *dușman*, «ennemi», Dal, 86; Nic, 382; Mih, 177; PB, 588; PAnt, 430; *Dōna, çlonile-açel dușmānu* (Dona, bravul acela dușmanul), PAnt, 291; BNA, I, 4. Sinonim : *ehtru*. — < tc. *douchman* (573) „”.

DUȘMÂNĂ, sf., fără pl., boală de oi, «maladie des brebis que peut provoquer la Fôca (Fôca est un jour férié le 22 juillet)», CN, 109. — < *dușmân*.

DUȘMÂNÎLE, sf., pl. *dușmânîl'i*, *dușmănie*, «inimitié, hostilité», Dal, 86; Mih, 178; PB, 588; *căzără lu dușmânîl'e greăă* (au căzut în dușmănie grea). Sinonim : *ehlri'l'e*.

DUȘMÂNÓS, -noăă, pl. *dușmânôșli*, -noăse, *dușmānos*, «haineux, hostile»: *dușmānoăse fāpte* (fapte dușmānoase), RA, 188; BNA, IV, 63. — < dr. *dușmānos*.

DUȚÎ, invar., om, «partie convexe d'un osselet, dosse», Dal, 86; PLit, 126 (dă și forma *dăda*); PIm, II, 222; PETim, 11; REB, I (1934), 213; 218. Sinonime : *adăpl*, *ohlu* etc. — V. *lakl*. — Cf. tc. *du-tă* (584) „courbé en deux” și bg. *duťă*, -a, -o „gonflé, enflé”.

DUTEĂRE, Mih, 173; **DUȚIRE**, Dal, 86; Mih, 174, sf., pl. *duțeri* și *duțiri*, *ducere*, «allée, départ». — V. *duc*.

DUVĂE, sf., pl. *duvâ'l*, rugăciune, «prière; supplication»: *duvâe s' făcă așșl'i* (bătrînii să facă rugăciune), PB, 168¹²; *l'i băgă duvâe s' făcă* (li punea să facă rugăciune), Velo, 29. — < tc. *du'â* (573) „prière; souhait; voeu”.

DUVALÉ (grămosteni), sm.; **DUVALÉTE**, sf., pl. *duvalédz* și *duvaléř*, toaletă, «toilette, parure; attifet», Mih, 177-178; *duvalé lătă pi cap s' pórřl* (toaletă neagră (doliu) să porři pe cap); *duvalétea-l'i di hrisáfe scntil'eádză pisle-amâre* (toaleta-i (podoaba-i) de aur scnteiază peste mare), PAnt, 291; BNA, I, 46; *s' poártă nveástile duvaléte* (nevestele (miresele) să poarte podoabă), Mac, I, 113. — V. *tuv(a)létă*.

DUVLÉTE, sf., pl. *đuvlěř*, stat, «état; royaume; empire»: *s' l'eá múnřl'i armăněřřl tri đuvlěte* (să ia munșii aromânești pentru stat), Trib, II, 9-12, 23; *đuvlětea u ělurtuiră* (au pus statul în panică), GrB, 189; PAnt, 43. Sinonim: *vaslliă*. — < tc. *devlet* (591) „état”.

DŮZE, invar., neted; adaptat, «plat; adapté»: *óslu... eásle dŹze* (osul... e potrivit), VAR, 50. V. *duzin'eárcu*. — < tc. *duz* (586). „plat; égal”.

DUZÉNE, sf., pl. *duzén'i*, acord, «accord (instrumental), consonance», Dal, 86; Nic, 378. — < tc. *duzen* (587) „ordre; accord”.

DUZÍNĂ, sf., pl. *duzín'i*, duzină, «douzaine», Dal, 86; Nic, 378, PB, 588. — < it. *dozzina*.

DUZIN'EÁRCU, -că, pl. *duzin'eárři*, -ře, adaptat, armonios, «adapté; harmonieux; gracieux», Dal, 86; *strán'ile-ř suntu duzin'eárře* (hainele tale sînt potrivite, te aranjează bine). — < *dŹze*.

Δ

ΔACTINŪRLU, -lă, pl. *δactinŭrl'i*, -le, cu cerc colorat la coadă, «(mouton) qui, à sa queue, a un cercle de couleur différente que celle de son corps». — < δακτύλιος „anneau” + οὐρά „queue”.

ΔÁFNE, **ΔAFN'EÁŬĂ**, sf., pl. *δá'fn'i* și *dafn'ēl* «lauriers», Nic, 155. V. *dáfin*. — < δάφνη.

ΔÁLĂ, sf., fără pl., lapte bătut, «babeurre», Dal, 87; Nic, 154; Mih, 141; PSer, 210; DR, II, 529. — Din baterea *mindziθrel*, în *tălar* rămîne untul; după ce se scoate untul, în puțină rămîne *dála*. — *u-adraśl dālă* (ai făcut-o boacăna, ai făcut-o de oaie), PLit, 488 — v. *bóză* 3°, *culeášŭ*, *ęes* 2°. V. *dálă* și *jiēlór* 2°. — < alb. *dhallë* „latte acido”.

ΔAMÁSKIN, sm., pl. *damáskin'i*, prun, «prunier», Dal, 87; Nic, 155; GEI, 136. V. *prun* și:

ΔAMÁSKINĂ, sf., pl. *damáskine*, prună, «prune», Dal, 87; Nic, 155. V. *prună*. — < δαμάσκηον „prune”.

ΔÁSCAL, **ΔASCÁLĂ**, sm., sf., pl. *dáscal'i*, *dascále*, dascál, dascăliță, «instituteur, -trice; maître (d'école)», Dal, 87; Nic, 154; Mih, 141; PSer, 210; PB, 577; PAnt, 363; 364; 431; GEI, 134. — În satele Gópeși și Muluviște, unde nu există nici *δ* și nici *γ* și *θ*, aceste cuvinte se pronunță *dúscal*, *dascáldă*. — < δάσκαλος „~”.

ΔASÍE, sf., pl. *dasli* «l'esprit rude: ~», PSer, 210; GEI, 136. Termen savant. — < δασεῖα „~”.

ΔASŬ, sm., fără pl., «forêt», PArom, 205. Grecism recent. Sinonime: *curie*, *pădure*. — < δάσος „bois”.

ΔĀHTILÍΘRĂ, sf., pl. *dăhtillθre*, degetar, «dé à coudre», Nic, 155; GEI, 136. V. *dih-tăliθră*. — < δακτυλῆθρα „~”.

ΔĀMÁL, sm., pl. *dāmál'i*, taur, «taureau», GEI, 136; PenB, V, 53. Sinonime: *bic*, *buγă*, *tăuru*. — < δαμάλι „veau”.

ΔĀSCĂLÍE, **ΔĀSCĂLÍKE**, sf., pl. *dăscălli*, *dăscălikli*, dăscălie, «enseignement; professorat», Nic, 154, 155; Mih, 141. V. *dăscăll'ke*. — < διδασκαλία „~”.

ΔĀSCĂLI(P)SĒSCU (*mi*), vb. IV (*dăscălipsiŭ*, -sîl, -sîre), dăscăli, «enseigner; conseillers», Dal, 87; Nic, 155; Mih, 141; GEI, 134. Sinonim: *nveŭă*¹. — < δασκαλεύω „endoc-triner”.

ΔĀSCĂLIPSÍRE, sf., pl. *dăscălipsiri*; **ΔĀSCĂLIPSÍŦ**, -tă, pl. *dăscălipsiŭ*, -te, Dal, 87; Nic, 155 — v. *dăscălipsescu*.

ΔĀSCĂLÍKE, sf., Dal, 87; Mih, 141 — v. *dăscălike*. — < *dáscal* + -li'ke.

ΔEÁUL, sm., pl. *deául'i*: *áflă-l*, *áflă-l*, *deáule* (află-l, află-l, drace), PLit, 198 — v. *ðyeáuvul*.

ΔÉCAT, sn., pl. *décate*, dijmă, «dîme», GEI, 136. V. *for*². — < δέκατον „~”.

ΔΕΪΤΙΡ, -ră, pl. *δέϊτιρι*, -re «deuxième»: *δέϊτιρα οάρă* (a doua oară). V. *dol*. — < δεύτερος „~”.

Δεκέμβριū, sm. «décembre», Dal, 87; Nic, 155; GEI, 136. Sinonim: *Andrelușă*. — < δεκέμβριος „~”.

ΔΕΛΦΙΝ, sm., pl. *delfin*’l, somon, «saumon», Nic, 155; PScr, 210; GEI, 136. — < δελφίν „~”.

ΔΕΜĂ, sf., pl. *démale*, traversă de lemn, «poutre rabotée placée dans les murs», PIm, I, 135; II, 196. Servește la întărirea zidului. — < δέμα „lien”.

ΔΕΜUN, sm., pl. *démun*’l, diavol, «démon», Dal, 87; Nic, 154; Mih, 141; GEI, 136; *éști un démun n’ic* (ești un mic diavol), BNA, I, 84. — Ca adjectiv: *démun*, -nă; *démun*’l, -ne: «éveillé d’esprit, perspicace». Sinonime: *drac*, *dyéavul*, *stltnă*’. — < δαίμων „esprit”.

ΔΕΣΙ, sf., pl. ?, dig, «digue», GEI, 136. — < δέσις „écluse”.

ΔΓΕĂC, sm., pl. *dyéđl*, diacon, «diacre», Dal, 87; Nic, 156; Mih, 141; GEI, 139. — < διάκος „~”.

ΔΓΕĂFUR, sn., pl. *dyéđfure*, profit, «intérêt, profit», Nic, 155; Mih, 142; GEI, 136. V. *zěđfru*. — < διάφορον „~”.

ΔΓΕĂFURĂŬ, sf., pl. *dyeafură*’l, diferență, «différence — v. *fărcă*; gain», GEI, 136. — < διαφορά „~”.

ΔΓΕĂMĂNDI, sf., pl. *dyeamăndzi*, Dal, 87; Nic, 156; GEI, 136 — v. *yeamănde*.

ΔΓΕĂRĂ, sf., pl. *dyerl*, gologan, «pièces de deux centimes», GEI, 139; *l’i-u scărki dyěara* (i-a suprimat gologanul, l-a destituit, l-a concediat), PLit, 686. V. *dulăr* și *yeylără*, *lingră*. — < δυάρα „~” (la *’ApII*, 484: δυάρι).

ΔΓΕĂRGU, sn., pl. *dyěaryul*, miezuină, «limite entre deux champs», Dal, 87. V. *misă-reăăă*. — < δύο άγροι „deux champs”.

ΔΓΕĂTĂ, sf., pl. *dyel*, Dal, 87; PScr, 211; *l’ alás dyěătă* (lfi las testament), PenB, VI, 96 — v. *dyěătă*, *điătă*, *điaθlke*.

ΔΓΕĂVASE, sf., pl. *dyěavasi*, grijanie, «extrême-onction», GEI, 139; *dăsi s’ făcă ũnă dyěavasi* (se duse să facă o grijanie), PenB, V, 56. — < διαβασις.

ΔΓΕĂVĂT, -lă, pl. *dyeavăf*, -le, trecător, «passager», GEI, 137; *ține vîn’ișl, lal dyeavăte; lal dyeavăte, lal marăte* (bine ai venit, măi călătorule; măi trecătorule, măi sărmane), PLit, 899. V. *călătór*, *tricătór*. — < διαβάτης „passant”.

ΔΓΕĂVÉR, **ΔΓΕĂVÉRAN**, sm., pl. *dyeavér*l, *dyeavéran*’l, secund, «aide, adjoint», FI, II, 7, 18; *tul prinț cu tînire mul’ér*l, *di-alătura cu mărl dyeavér*l (tot prinți cu tinere soții, alătura și mari secunzi), FI, II, 5, 9; *dyeavéran*’l’i *alăđă tu tâte pă’rŭlle* (asistenții, adjuncții alergau în toate părțile), FI, II, 7, 17. — < tc. *lăver* (1345) „aide, assistant”.

ΔΓΕĂVUL, sm., pl. *dyéavul*’l, diavol, «diable», Nic, 156; Mih, 141; GEI, 137. V. *đeăul* și sinonimul *démun*. — < διάβολος „~”.

ΔΓΕĂVULIE, sf., pl. *dyeavulŭl*, drăcie, «diablerie», Nic, 156; Mih, 141; GEI, 137. Sinonime: *drăcurie* și *đimunil’e*. — < διαβολιά „~”.

ΔΓΙ(Υ)ĂSĂESCU, vb. IV (*đyluvăsŭl*, -sit, -sire), citi, «lire», Nic, 155; GEI, 139; *cărlea aěstă nu s’ đyluvăsěđŭle* (scrisoarea aceasta nu se citește, e ilizibilă). V. *đluvăsěscu* și *alég* 4°. — < διαβάζω „~”.

ΔΙĂCRISE, sf., fără pl., discernămint, «discernement», GEI, 135. V. *aleădzire*. — < διάκρισις „~”.

ΔΙĂΔΟΗ, sm., pl. *diăđohŭl*, prinț moștenitor, «successeur (prince)», Nic, 156; GEI, 136. — < διάδοχος „~”.

ΔΙΑΛΕΚΤ, sn., pl. *diálecte*, dialect, «dialecte», Dal, 87; Nic, 156; Mih, 141 (*diálectu*); GEI, 136. — < διάλεκτος „~”.

ΔΙΑΛΟΓ, sn., pl. *diáloyri*, dialog, «dialogue», Dal, 87; Nic, 156. — < διάλογος „~”.

ΔΙΑΜÁNDĀ, sf., pl. *diamá'ndzi*, PScr, 210; **ΔΙΑΜÁNDU**, sn., pl. *diamá'ndzi*, Nic, 156 — v. *ðyeamándi*.

ΔΙΑΡΙΕ, sf., pl. *diaréi*, diaree, «diarrhée», Dal, 87; Nic, 156. — < διάρροια „flux du ventre”.

ΔΙΑSKÉΔASE, sf., pl. *diaskédasi*, petrecere, «divertissement; plaisirs», Nic, 156; GEI, 136. — < διασκέδασις „distraktion”.

ΔΙΑSTIMĀ, sf., pl. *diástime* și *diastímate*, distanță, «distance», Dal, 87; Nic, 156; GEI, 136. — < διάστημα „~”.

ΔΙΑΤΑΓΜĀ, sf., pl. *diátayme*, ordonanță, «ordonnance», GEI, 136. V. *ðiitáyte*. — < διάταγμα „~”.

ΔΙΑΤĀ, sf., pl. *diáte* și *diétē*, Nic, 156; PScr, 210; GEI, 136 — v. *ðyeátā*.

ΔΙΑΘÍKE, sf., pl. *diathiki*, testament, «testament», GEI, 137. V. *diátā*. — < διαθήκη „~”.

ΔΙCÁNE, sf., pl. *dicá'n'i* — v. *ducáne* (și gr. δίκανον „fusil à deux coups”).

ΔΙCANÍKE, sf., pl. *dicaniki*, cîrjă, «bâton, matraque», GEI, 137; *lástirile* și *dicanikile* (traistele și bețele de cerșetor), PLit, 60. — < δεικανίκι „béquille, bâton”.

ΔΙCÁR, sm., pl. *dicári*, gologan, «sou, pièce de dix lepta (de deux sous); un dix (de tréfle etc.)»: *sílin'i-l'i-í un dicár nu fac* (selinii tăi nu fac nici un gologan), BNA, II, 96; *am dicárlu spaθi* (am decarul de tréflă). — < δεικάρι „~”.

ΔΙCÁRĀ, sf., pl. *dicá'ri* «pièce de dix lepta — v. *dicár*». — < δεικάρα „~”.

ΔΙCUHTŪRĀ, sf., pl. *dicuhtári*, guguștiucă, «ramier». Sinonime: *fásă, gugúče*. — Numele se datorește interpretării populare în sensul că în cîntecul monoton al acestei păsări se aude numeralul grecesc δεικοχτούς „dix-huit”. — < δεικοχτούρα.

ΔΙCUN'EÁR, -ră, pl. *dicun'éari*, -re, cerșetor, «mendiant», Dal, 87; Nic, 157; Mih, 143; PB, 579; GEI, 137; PLit, 488; 799; *vidzúsi dicun'éar?* — *dzi-l'i Grec* (ai văzut cerșetor? — zi-i grec), PLit, 508; PAnt, 7 — cerșetoria nu e compatibilă cu firea aromânului. V. *dicáne* și sinonimele *firitór, zic'éár*. — < δεικονιάρης „mendiant, gueur”.

ΔΙΔAHÍE, sf., pl. *didahil*, predică, «sermon, prédication», Nic, 156; Cod, 11 b¹⁰; GEI, 137. — < διδαχή „~”.

ΔΙΔĀXÉSCU, vb. IV (*didāxil*, -xíl, -xíre), instrui, «enseigner; instruire», Nic, 156; PScr, 210; GEI, 137. — < διδάσχω „~”.

ΔΙΔĀXÍRE, sf., pl. *didāxiri*, Nic, 156; Cod, 16²⁷; **ΔΙΔĀXÍT**, -lă; pl. *didāxíi*, -le, Nic, 156 — v. *didāxésco*.

ΔΙÉTĀ, sf., pl. *diéte*, dietă, «diète», Nic, 156; GEI, 137. Sinonim: *pirize*. — < διαίτα „~”.

ΔΙFTÉRE, sf., pl. *diftéri*, tefter, «registre; liste», Dal, 87; Nic, 158. — V. *tiflere* și *cárte* 3°.

ΔΙFTURSÉSCU, vb. IV (*diftursil*, -síl, -síre), repeta, «faire qqc. pour la deuxième fois répéter»: *diftursi* și *l-văltămă* (a tras a doua oară și l-a ucis), ICar, 69. — < δευτερόνως „~”.

ΔΙHTĀLÍΘRĀ, sf., pl. *dihtáltire* — v. *diftilíde, dháltilíthrā* și sinonimul *dzidzitár*.

ΔΙHTĀGÍE, sf., pl. *diitáyii*, ordin, «ordre». Sinonime: *bulurdie, diátaymā, émri*. — < διαταγή „~”.

- ΔΪΚΕ**, sf., pl. *dikí*, dreptate, «droit; raison; justice», Nic, 157; Mih, 141; GEI, 137. Sinonim : *dripláte*. — < *δικη*, *δικαιον* „~”.
- ΔΙΚΈΛΕ**, sf., pl. *dikél'i*, tirnăcop, «houe à deux pointes; pic», Nic, 157; Mih, 143 (*dikél'ia*, sn.). GEI, 135. Sinonim : *clzmă'*. — < *δικέλλιν* „~”.
- ΔΙΚΙΓΌΡ**, sm., pl. *dikiyóri*, avocat, «avocat». Sinonim : *avucál*. — < *δικηγόρος* „~”.
- ΔΙΛΑΔΪ**, adv., adică, «c'est-à-dire», GEI, 135. V. *cl'em*. — < *δηλαδῆ* „~”.
- ΔΙΛΦΪΝ**, sm., Dal, 87 — v. *delfin*.
- ΔΪΜΑΡΗ**, sm., pl. *dimarhi*, primar, «maire», Lum, II, 137; PAnt, 186. Sinonim : *guḡeábašl*. — < *δήμαρχος* „~”.
- ΔΪΜΆΤΕ**, sf., pl. *dimá'ti*, mănunchi, «botte; faisceau; gerbe», Nic, 157; GEI, 137. Sinonime : *mánúcl'ia*, *snop*. — < *δεμάτι* „~”.
- ΔΪΜΪΤ**, sn., pl. *dimíte*, Nic, 157 — v. *adimtu*.
- ΔΪΜΥΤΕΡΥΝΔΪΕ**, sf., pl. *dimuyterund'i*, municipalitate, «les anciens d'un village; municipalité», Nic, 155; GEI, 137. — < *δημογεροντία* „~”.
- ΔΪΜΥΤΈΡΥΝΔΥ**, sm., pl. *dimuyterundzi*, conseiller communal, «ancien d'un village; membre de la municipalité», Nic, 155; GEI, 137. — < *δημογέρων* „~”.
- ΔΪΜΥΝΕΆΤΆ**, sf., pl. *dimunét*; **ΔΪΜΥΝΪΛ'Ε**, sf., pl. *dimunil'i*, drăcie, «diablerie», Mih, 141. Sinonim : *dyevulite*. — < *démun*.
- ΔΪΜΥΝΣΈΣCΥ** (*mi*), vb. IV (*dimunsl*, -*sl*, -*sire*), îndrăci, «(s')endiambler; (se) mettre en colère», Dal, 87; Nic, 157; GEI, 137. Sinonim : *drăcusescu*. — < *δαιμονίζω* „faire enrager”.
- ΔΪΜΥΝΣΪΡΕ**, sf., pl. *dimunsiri*; **ΔΪΜΥΝΣΪΤ**, -*ia*, pl. *dimunsl*, -*te*, Dal, 87; Nic, 157 — v. *dimunsescu* și *drăcsire*, *drăcsil*.
- ΔΪΝΑ**, invar., cutare «(un) tel, (une) telle», GEI, 137. Sinonime : *fileán*, *tábe*. — < *δεῖνα* „~”.
- ΔΪΝΑΜΕ**, sf., fără pl., putere, «pouvoir, puissance, force», Cod, 95 ^{b20}; GrS, VI, 384. Sinonime : *forță*, *puteare*, *virtute*. — < *δύναμις* „~”.
- ΔΪΝΤΈΝΆ**, sf., pl. *dinténe*, Dal, 78; CAr, 320 — v. *dintáná*.
- ΔΪΌΤ**, *diotá*, pl. *diót*, *diodte*, sm., sf.; adj., mînz de doi ani, «poulain», Dal, 87. Sinonime : *dintă*, *m'ndzu*. — < *δυότο* (τὸ) „δεύτερον” ('ΑρΓλ, 38).
- ΔΪΠΛΑ**, invar., curmeziș, «en biais, en travers; se coucher», Nic, 157. — 1°. *lom dípla múnsl'i* (luarăm (apucarăm) munții de-a curmezișul) — cf. gr. : „νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνά” (Passow, 21); „δίπλα τὴν στράταν = attraverso la strada” (Somavera, I, 101); 2°. *l'edá viléndza dípla* (iau velința de-a curmezișul, mă culc) — cf. gr. : „βάλε... τὴν φλωκάτα δίπλα” (Passow, 497); „τὸ πέρνο δίπλα = se coucher”. — V. *díplá*.
- ΔΪΠΛΆRCY**, -*cá*, pl. *diplárfi*, -*je*, spătos, «qui a de larges épaules», Dal, 87; PAnt, 431; GEI, 138; PenB, VI, 139. — < *διπλάριος* „~”.
- ΔΪΠΛΆ**, sf., pl. *díple*, pliu; spirală, 1°. pli; 2°. spirale; 3°. couche; 4°. le dernier sommeil, Dal, 87; Nic, 157; Mih, 142; GEI, 137. — 1°. *fustáne cu díple málte* (rochie cu pluri multe) — v. *cl'in* 1°. 2°. *córlu díple si-anvártéaste* (hora se învîrtește în spirale), PAnt, 304; BNA, I, 136 — v. PIm, I, 163; 3°. *toárse 'nă díplá di l'ná* (a tors un strat (un rînd) de lînă); 4°. *ptná s' nă lom dípla vt'rná dzáá* (plină să ne culcăm de veci în vreo (într-o) zi), CalGrB, 44. — „Les Saracatsans de Thessalie appellent leurs cabanes d'été *dípla*” (Höeg, II, 137). — < *δίπλα* „de côté; transversalement”.
- ΔΪΠΛΌ**, adv., dublu, «doublement», Dal, 87; Nic, 157; Mih, 142; GEI, 138. V. *dúblu*. — < *διπλός* „double”.
- ΔΪΠΛΥΜΆΤ**, -*ia*, pl. *diplumát*, -*te*, diplomat, «diplomate», Dal, 87; Nic, 158; GEI, 138. — < *διπλωμάτης*.

ΔΙΠΛΥΜΑ, sf., pl. *diplume*, diplomă, «diplôme», Dal, 87; Nic, 158; GEI, 138; *edste fur cu diplumă* (e hoț cu diplomă) — v. *ēiznă* 2° și *scōrnă* 2°. — < διπλωμα „~”.

ΔΙΠΛΥΜΑΤΙΕ, sf., pl. *diplumăti*, diplomație, «diplomatie», Dal, 87; Nic, 158; GEI, 138; BNA, II, 126 — < διπλωματία „~”.

ΔΙΠΛΥΕΣΟΥ, vb. IV (*diplusti*, -sit, -sire), dubla, «plier; doubler», Dal, 87; Nic, 158; Mih, 142; GEI, 138; *diplusti străn'ile* (împăturiți hainele); *cupille li-aveă diplustită* (turmele le dublase); *s' adăvgă, s' diplusedcă* (să adauge, să dubleze), BațN, 4. — < διπλύνω „~”.

ΔΙΠΛΥΣΙΕ, sf., pl. *diplusti*; **ΔΙΠΛΥΣΙΤ**, -tă, pl. *diplusti*, -te, Dal, 87; Nic, 158 — v. *diplusedcu*.

ΔΙΡΠΑΝΕ, sf., pl. *dirpă'n'i*, seceră, «faucille», PB, 581; GEI, 138; *cu dirpănea sițiră'm* (cu seceră secerăm). — < δρεπανον „~”.

ΔΙΣΟΥ, sn., pl. *discuri*, taler, «plateau», Dal, 88; Nic, 158; Mih, 142; PScr, 210; GEI, 138; *disou di asime* (taler de argint). — < δισκος „~”.

ΔΙΣΟΥΛ, -lă, pl. *discul'i*, -le, greu, «difficile», Nic, 159. Sinonim: *greă*. — < δύσκολος „~”.

ΔΙΣΟΥΛΙΕ, sf., pl. *disculi*, greutate, «difficulté», Nic, 159. V. *zōre*. — < δυσκολία „~”.

ΔΙΣΠΟΤΙ, sm., pl. *disputădz*, arhieru, «archevêque», Dal, 88; Nic, 158; Mih, 142; PB, 582; GEI, 138. — 1°. *dispōti dflă mași prifledsa* (arhieru găsește numai pe preoteasa), BațP, 63; BNA, III, 136; 2°. *vin'e dispōti n hoără, ș' prēfll'i s' fācu nvedste* (a venit arhieru în sat, iar preoții devin *docili* ca mirese), PLit, 489; 3°. *kir dispōll ma l'i-u dzlfeă* (kir arhieru ci i-o zicea, predica cu avint), BNA, III, 116; 4°. *dispōll, mi lodși pri gūșe* (arhieru, m-ai nenorocit, mă ai pe suflet), Lum, II, 309; BNA, III, 126; 5°. *carl u fură' căpra?* — *dispōll* (cine a furat-o capra? — arhieru = nu știu cine) — v. *curedl*. — În legătură cu emendarea făcută la articolul *dispu'edl* 2°, cf. WTh, 8; PPar², 10 (nota) și 159; PLir, 439 sqq; POrig, 183-184 și, aci, *jāntase*. — < δισπότης „~”.

ΔΙΣΠΥΤΑΜΕ, sf., fără pl., tagmă de arhieru, «nombre d'archevêques», Mih, 142.

ΔΙΣΠΥΤΑΡΑΓĂ, sm., pl. *disputarayădz*, «archevêque méchant comme un agha turc»: *ară'u-l Tūrcul, ma nīnga căma ară'u-l disputarayă'lu* (rău e turcul, dar încă (și) mai rău e arhieru-agă), PLit, 489. — De reținut acest compus. — < δισποτάραγας.

ΔΙΣΠΥΤĂȘTE, adv., ca arhieru, «à la manière des archevêques», Dal, 88; Nic, 158 („δισποτικῶς”).

ΔΙΣΠΥΤΕΣΟΥ, -leăcă, pl. *disputēsŭt*, -lēști, arhieresc, «d'archevêque», Dal, 88; Nic, 158; *călu eăsti dispuțescu* (calul e arhieresc).

ΔΙΣΠΥΤĂ'LE, sf., fără pl., arhierie, «carrière, profession d'archevêque», Dal, 88; Mih, 142.

ΔΙΣΤΙΗ, -hă, pl. *distihl*, -he, nenorocit, «malheureux», Nic, 159. Sinonim: *dul'edl, dol'lă*. — < δύστυχος „~”.

ΔΙΣΤΙΗΙΕ, sf., pl. *distihli*, nenorocire, «malheur», Nic, 159; GEI, 138. V. *cătrădjă, păcus, lazirăte*. — < δυστυχία „~”.

ΔΙΣΤΙΗΙ(P)ΕΣΟΥ (*mi*), vb. IV (*distihipsit*, -sit, -sire), nenoroci, «être ou devenir malheureux; rendre malheureux», Nic, 159. V. *ōcl'lu* 24°. — < δυστυχῶ „~”.

ΔΙΥΡΙΕ, sf., pl. *diuril*, termen, «terme», Nic, 157; GEI, 137; *cl'ndu l'i-eăste diurie?* (cînd li este termen (are termen) de plată?), BațP, 41; BNA, III, 138. Sinonim: *muvlēte*. — < διούρια „~”.

ΔΙΧΕΣΟΥ, vb. IV (*dixil*, -xit, -zire), primi, «recevoir; accepter, admettre; accueillir», Dal, 88; Nic, 157; GEI, 137. — 1°. *avăz'l că dixlși hăbăre būnă* (am auzit că ai primit știre

bună) — v. *adixescu*; 2°. *dirăști te îl spune el?* (acceptă ce-ți spune el?); 3°. *diră-lu n căsă* (invitați-l, primiți-l în casă) — v. *apróktă* 3°. — < δέχομαι „~”.

AIXÍRE, sf., pl. *dirărl*, primire, «reception; acception; accueil», Dal, 88.

AIXÍŢ, -lă, pl. *dirărl*, -le, primit, «reçu; admis; accueilli», Dal, 88; Nic, 157.

DOĂRĂ, sf., pl. *doăre* și *dorl*, dar, «cadeau, don», Dal, 88; Nic, 158; Mih, 142; 172; Cod, 117 b⁶; PANT, 431; GEI, 138; Velo, 32 (pl. *doără*). — 1°. *s' drăclu adăfe a avătul doăre* (celui bogat și dracul îi aduce daruri), PLit, 433; 2°. *acumpărăi s' niscinți dorl ti vol* (am cumpărat și citeva daruri pentru voi), PB, 484²⁴; 3°. *calu di doără nu s' căftă la dinft* (calul de dar nu se caută la dinți), PLit, 489 — cf. it. „a caval donato non guardar in bocca” (Pescetti, 86 v.) etc.; 4°. *doăra li leagă* (darul te leagă) — cf. it. „chi dono prende libertà vende” etc. — V. *doără*¹ și sinonimele *dar*, *piskése*. — < δῶρον, pl. δῶρα „~”.

DOGMĂ, sf., pl. *dôymale*, dogmă, semn, «précepte; indice», Dal, 88; Nic, 158; PScr, 210; GEI, 139. — < δόγμα „~”.

DOHE, sf., pl. *dohl*, stare civilă, «état civil; arrangement (secret); recoin». — 1°. *vreă s' l' află toate dōhile* (vreă (dorea) să le afle toată starea lor civilă), BaŢN, 8; 2°. *ma s' nu ştibă dōhile toate* (dacă nu o şti toate aranjamentele secrete), BNA, III, 132; 3°. *s' l' i nvadă toate dōhile* (să-i cunoască toate secretele), BNA, III, 160. — V. *dodhă, dōhe* și gr. δόχι „καρτέρι = embuscade”; δοχεῖον „vase, réservoir”.

DOL, sn., pl. *dolurl*, violenție, «fraude; ruse», Nic, 159; PScr, 210; GEI, 139. V. *dol*. — < δόλος „~”.

DOL'Ū, dōl'e, pl. *dol'i*, sărman, «pauvre, infortuné», Dal, 88; GEI, 139. V. *dolstih*. — V. *dol'ia*, gr. δόλιος „δυστυχής”.

DÓXĂ, sf., pl. *dóxe*, mărire, «gloire», Nic, 159; Mih, 142; PScr, 210; PB, 585; GEI, 138; *măre f' u dóxa, Doámne!* (mare ție-e gloria, Doamne!), PLit, 808; *dóxă-l, Doámne, că ascăpăi* (mărire ție, Doamne, că scăpai), Al. 1928, 103; BNA, III, 12. V. *dóxă* și *măril'e* 2°. — < δόξα „~”.

DOXĂSÍTĂ, sf., pl. *doxăsite*, glorie, «gloire», Cod, 65⁴. — V. *dóxă, axită* și *douxăscu*.

DOXOLOGÍE, sf., pl. *doxologyl*, prinos, «hymne de grâces», PScr, 211; GEI, 138. — < δοξολογία „~”.

DOXOLOGISÉSCU, vb. IV, PScr, 211; GEI, 139 — v. *douxăscu*. — < δοξολογῶ „glorifier Dieu”.

DRÁME, sf., pl. *drân'l*, dram, «quatre centième partie d'une ocque; grain, un peu de», Nic, 159; Mih, 142; 173; GEI, 139. — 1°. *easte un ucă' și únă sūtă di drân'l* (e o oca și 100 de dramuri); 2°. *ma ni dráme-arōșă nu veăde* (dar nici dram de vin roșu nu vede), BNA, III, 22; 3°. *necă dráme nu 'șl-u veăde Stă-Măria* (nici un dram de untdelemn nu și-l vede Sfântă-Maria), BaŢP, 35; BNA, III, 116; 4°. *nu-ț lipsedăste cl'in s' ți cos, că f' lipsescu drân'l* (nu-ți trebuie să-ți cos clin, ci (pentru că) îți lipsesc dramuri de mințe), PLit, 489; 5°. *nu-ăre drân'l* (nu are dramuri = e într-o doagă), PGr, 62 — v. *dráme, hursescu* și gr. „δὲν ἔχει δράμι μυαλό = il n'a pas un grain de bon sens”. — < δράμι(ον) „grain” (< tc. dirhem (571) „quatre centième partie d'une ocque”).

AUKIMĂSÉSCU (*mi*), vb. IV (*dukimăsl, -slt, -sire*), încerca, «essayer — v. bat 4°; éprouver», Dal, 88; Nic, 158; Mih, 174; GEI, 139; *dukimăseă-l cît ma mătlu* (încearcă-l cît mai mult) — v. *cătăpățescu*. — < δοκιμάζω „~”.

AUKIMĂSÍRE, sf., pl. *dukimăslrl*, încercare, probare, «essai, épreuve», Dal, 88; Nic, 158.

ΔΥΚΙΜΑΣΪΤ, -τᾶ, pl. *δυκίμασι*, -τε, încercat, «essayé, éprouvé», Dal, 88; Nic, 158.

ΔΥΚΙΜΪΕ, sf., pl. *δυκίμη*, încercare, «essai, épreuve», Dal, 88; Nic, 159; Mih, 174; PScr, 210 (*δokimie*); GEI, 139. — < δοκιμή „~”.

ΔΥΛ, δῦλᾶ, pl. *δουλῖ*, δῦλε, servitor, «serviteur; valet», Nic, 159; PB, 587; GEI, 139. Circulă mai mult ca s. feminin. Sinonim: *huzmikeār*. — < δοῦλος, δούλα „~”.

ΔΥΛ'ΕΑΤ, -τᾶ, Dal, 88; GEI, 139 — v. *dul'eāt*.

ΔΥΡΣΪΣΧΥ, vb. IV — v. *duruséschu* —, Dal, 88; Nic, 159; GEI, 139, — < δωρῶ „faire don”.

ΔΥΡΣΪΣΧΥ, sf., pl. *δυσίρι*; **ΔΥΡΣΪΤ**, -τᾶ, pl. *δυρί*, -τε, Dal, 88; Nic, 159 — v. *durusire*, *durusit*, dăruire.

ΔΥΧΑΡ, sn., pl. *δυχᾶρε*, arc, «arc; archet»: *line aveāi duxárlu sándlós* (tu aveai arcul sănătos), FI, I, 3, 11. Sinonim: *árcu*. — < δοξᾶρι „~”.

ΔΥΧΑΣΪΣΧΥ, vb. IV (*δυχᾶσι*, -σι, -sire), preamări, «glorifier Dieu; célébrer», Nic, 159; GEI, 138. V. *doxoloyiséschu* și *duxiséschu*. — < δοξάζω „rendre gloire à, célébrer”.

ΔΥΧΑΣΪΣΧΥ, sf., pl. *δυχᾶσι*; **ΔΥΧΑΣΪΤ**, -τᾶ, pl. *δυχᾶσι*, -τε, Dal, 88; Nic, 159 — v. :

ΔΥΧΙΣΪΣΧΥ, vb. IV : *trā s' mi doxisifā* (ca să mă preamăriți), Cod, 11 b²³ — v. *duxuséschu*.

ΔΥΧΪΤ, -τᾶ, pl. *δυί*, -τε : *duxitā-l'ī nūma* (preamărit fie-i numele), Al. 1903, 62 — v. *duxāsi*.

ΔΥΧΥΣΪΣΧΥ, vb. IV, PScr, 211 — v. *duxāséschu*.

DZ → Z

DZA! interjection par laquelle on veut exprimer le mutisme de qqn: *mușeăta a lóclui nfi dza! nu făfă* (frumoasa pământului nici dza! nu făcea), PB, 73²³. — V. *dza!*

DZAC, vb. II și III (*dzăcăt, dzăcăt, dzăfăre și dzăfăre*), zăcea, «être malade; garder le lit; gésir», Dal, 86; Nic, 527; Mih, 178; PScr, 210; PB, 588. — 1°. *si dzăcă și si súsikiră* (să zacă și să suspine), PLit, 1049; PAnt, 64; 2°. *va s' dzăcă... sum neăă lóclu* (pământul va zăcea sub zăpadă), Foti, 41; PAnt, 259; 3°. *un tînir dzăfe greă ll'ndzil* (un tînăr zace greu bolnav), Fl, I, 5, 6; BNA, II, 6; 4°. *ne llnogăre nu-ăm dzăcătă* (nici de boală nu am zăcut), PLit, 954; 5°. *tuș, astéșll'i, dzac tu lăta fără* (toți, cei stinși din viață, zac în neagra țărină), PB, 487². V. *zac*. — < lat. *jaceere* „être gisant”.

DZADĂ, sf., pl. *dzăde și dză'durl* (și *dzădz* la Nic, 528), zadă, «1°. „petit fagot de baguettes de pin en usage dans la région [des Landes] pour allumer le feu” (RTP, VIII, 178); éclat de pin; torche; 2°. ivre-mort», Dal, 86; Mih, 178; PScr, 210; PB, 588; PLit, 347; PDict, 16. — 1°. *și dzăda c'le ori n'l-aprêș* (și de cîte ori mi-am aprins zăda), LP, 73; PAnt, 273; Bair, 110; *misuhórea eăste lun'indă cu dză'durl* (piața e luminată cu zăde) — cf. și la friulani: „lum — scheggia di pino resinoso che i montagnuoli usano invece di fanale” (Oster, 230); 2°. *dzădă si-adră' (la fașă se făcu ca o zadă = s-a îmbătat, e beat-mort)*, PLit, 685 — v. *crup* 2°, *cucătă* 2°, *cluculit*, *hrup* 3° etc. — Aromânii folosesc zăda și ca torță. Ei fac provizii de (așchii de) zadă pentru iarnă, cu aceste așchii putînd aprinde focul cu ușurință chiar sub cerul liber. — Cf. și mgl. *zadd* (GrS, VII, 226; CapM, III, 332). — < lat. *daeda, laeda* „(morceau de) pin”.

DZADILA, sm.; **DZADILĂ**, sf.; pl. m. *dzadilăni't*, f. *dzadile* (și adjectiv), fricos, «peureux». Sinonim: *kluli*. Cuvînt cam rar, cu o declinare anemică și care și-a pierdut sensul originar de «couloire ou passoire en laine», de „strecurătoare, sădila”. În greaca epirotă e atestată forma *τζαδήλα(ς)*, *μαλλινον ύλιστήριον* (= strecurătoare de lînă), Σαρ, 24; *σαντίλα* „sac à égoutter le lait caillé, caserol”. În aceeași greacă, termenul are și sensul de „pieu garni de branches”, de „sărciner” (pentru care cf. Plm, III, 201) — v. sub *firutór*. Sensul de „fricos” din aromână se explică prin sensul figurat și curent al cuvîntului *strecătóare* — v. acest cuvînt. — Cf. srb. *cédló* „passoire, sac à filtrer”; gr. *σαντίλα* (Boga, I, 397; II, 190).

DZAMĂRĂ, sf., pl. *dzamăre și dzamă'rl* «long chalumeau des bergers». Sinonim: *cavál*. În GrS, IV, 78: *dzămără* (formă mai normală). — În greaca pastorală: *τζαμάρα* „μακρυά φλογέρα βραχνή” (Κρυσ, II, 44; 62); *dzamára* (Höeg, I, 37; II, 94; Boga, II, 186). În albaneză: *zam(b)ára* „cornemusa, flauto”.

DZĂMĂ, sf. (pl. *dză'murt și dzăn't*), zeamă, «jus; bouillon; soupe; sauces», Dal, 86; Nic, 527; Mih, 178; PScr, 210; PB, 589; Dun, I, 102; GEI, 135; CFr, 107. — 1°. *dzămă di carne* «soupe grasses»; 2°. *mlcărea are dzămă mullă* (mlncarea are zeamă multă); 3°. *cărne*

friptă cu dzământ (friptură cu sos); 4°. dzământ di pl'ne (zeamă de pline; apă fiartă cu puțin unt, în care se dămăcă pline uscată și puțină brânză, pînă ce plinea absoarbe tot lichidul muindu-se); 5°. gôrîlle aplôye au dzământ (perele pergamute au zeamă); 6°. di dzâma di âyru-prûne si-adră acrimea (bulionul se face din mustul de prune-corcodușe pădurețe) — v. *acrime*. V. *ndzământă*. — < lat. *zema* „marmite; décoction, bouillon”.

DZÂNDZĂ, sf. (pl. *dzândzi*), artag, «caractère, tempérament grincheux; nervosité; fâcherie; emportement», Dal, 86; Mur, II, 316; Dun, I, 102; PenB, IV, 120. — 1°. *ahdăre nă-l dzândza arumdnescă* (atare nu-i temperamentul aromănesc), PGr, 61; 2°. *lu-acăță năpôl dzândza* (lî apucă din nou artagul, «il devient de nouveau grincheux»), PB, 230²⁰; 3°. *ti-acăță dzândza* (te-a apucat furia), Caraf, 31; 4°. *pri dzândzâ-n'î anăltu f' dzîșu zboăre greale* (exact în furia mea ți-am zis vorbe grele), Caraf, 57; 5°. *dzândza s' ti-adună!* (culege-te-ar artagul l), PGr, 61. — Cf. gr. ζῆνσα „ἰδιότροπα” ('ΑρΓλ. 40); bg. *dzândza* (BER, 374); alb. *zanxâr* „vivo, vivace, irrequieto” și *dzande* „Mangel, Fehler”.

DZÂNGRĂ, sf., pl. *dzângri*, zăvor, «verrou, barre de fermeture», Dal, 86; *ûșea nu-ăre dzângră* (ușa nu are zăvor). Sinonime: *lôstur*, *sirtu*. — < ?

DZARDZACŪKĪ, sm., pl. *dzardzacŭkan'î*, naiba, «épithète donné au diable — v. *drac*», Dun, I, 102 (< *dzar* + *dzar* + *căcă*). V. *dzardzavăll*. — < ?

DZARDZĂR, -ră, pl. *dzardzări*, -re, Dun, I, 103 — v. *zarzăra*.

DZARDZAVŪLĪ, Dun, I, 102 — v. *zarzavăll* și gr. βερζεβούλης.

DZĂRE, sf., pl. *dzări*, zare, 1°. horizon; 2°. loin, lointain; 3°. aube, CEI, 66; BNA, I, 42. — 1°. *n dzărea hrisusită* (în zărea aurită), RP, I, 2, 4; BNA, I, 38; *pri dzărea nigurătă* (în zărea înnegurată), RA, I, 186; BNA, IV, 61; *vidzû ca pîl dzăre* (văzu ca prin zare), PB, 481²⁰; 2°. *yîlêesc dipărle n dzări* (strălucesc departe în zări), Al. 1928, 113; BNA, II, 58; *di pătru dzări dipûșl* (coborîți din patru zări, orizonturi, depărtări), RA, 186; BNA, IV, 62; 3°. *mull an-dzăre n'î-lî sculășl* (prea în zori mi te-ai sculat), PLit, 845 — v. *andzăre*; *n dzăre li-aspită la-avîndre* (în zori o ștergea (fugea) la vinat), PB, 259²³; *din dzăre pl'nă n pr'ndzul măre* (din zori pînă în prînzul mare, pînă la amiază), PB, 468²⁶; *si n'î-u-arăp pl'nă din dzăre* (să mi-o răpesc pînă în zori de zi), PLit, 872 — v. *hăragmă*. V. *zăre*. — < vsl. *zarja* „αὐγή”.

***DZARŪ**, sm. (v. *dzardzacŭkĭ*, *dzardzăr*, *dzardzavăll*), Dun, I, 103 (< lat. *diabolus*)

DZĂȚE, num. card., (pl.) *-dzățl* (numai în compunere: *treidzățl*, *patrudzățl* etc.), zece «dix», Dal, 86; Nic, 528; Mih, 178; PScr, 210; PB, 589; PAnt, 7; *dzățe toărnă*, *dzățe-așteaptă* (zece toarnă, zece așteaptă), PAnt, 298; BNA, I, 126. — Formele articulate: *dzășea așeă băna* (cartea de zece caro) — nu există formă masculină corespunzătoare formei *dzășea*; *dză-șl'î*, *dzășile* «les dix»: *dzășl'î vîn'iră*, *dzășile armăsiră* (cei zece au venit, cele zece au rămas); *di dzășl'î fâkt va-n'î dat un* (din cei zece țăpi lmi vei da unul); *și-amință tu dzășile di mes* (se nascu la zece ale lunii) — v. *doi* 6°. — Cu privire la fonetismul num. *dzățe*, cf. PFon, § 45; ca morfologie (num. cardinal și ordinal), cf. PEp, 167-189. — < lat. *decem* „dix”.

DZĂȚIRE, sf., zăcere, Dal, 86 — v. *dzășeăre*.

DZĂȚŪ (Blăța), sm. (pl. n. *dzățuri*?); haină de lînă, «habit noir en laine des Arou-mains». Sinonim: *mal'lot*, pentru care cf. PIm, I, 123 etc. — < ?

DZĂŪ!, interj.: *nu cîrlidză nîșl dzaŭ!* (nu cîrîni nici *dzaŭ!*), PB, 407⁶ — v. *dza!*

DZĂC (nord), zice, PAnt, 22; PAIb, 39 — v. *dzic*.

DZĂCŪT, -lă, pl. *dzăcŭl*, -le, bolnav, «malade, malade», Dal, 86; Nic, 527; Mih, 178; *si-arsără eă di-lă sta dzăcŭtă* (să sară ea de unde zăce suferindă), Bair, 13. — Ca impreciație în graiul femeilor: *u!*, *dzăcŭllu s' pășl'llu!* (u l, bolnăviciosul și pățitul l = u l, lua-l-ar dracii l) — v. *drac*, *bolă*, *lală* etc. — V. *dzășeăre*.

DZĂDÓS, -doasă, pl. *dzădôși*, -doase, cu zadă, «qui est riche en *zadă*», Dal, 86; *kin'î dzădôși* (pini cu zadă); *alămăke dzădoasă* (ramură cu zadă). — < *dzădă*.

DZĂGĂDESCU (mi), vb. IV (*dzăgădlî*, -dlî, -dire), *rătăci*, «(s')égare», Mih, 178. V. *kérdu* 2°. — < ?

DZĂMĂRĂ, sf., caval — v. *dzamără*.

DZĂMĂTŪRĂ, sf., pl. *dzămătūri*, zeamă lungă, pline duminică în apă fiartă cu puțin unt, «sauce longue, potage maigre». — În greaca populară: ζαματούρα (Boga, II, 20). — < *dzămă*.

DZĂMÓS, -moasă, pl. *dzămôși*, -moase, zemos, «juteux», Dal, 86; Mih, 178; 546 (*ză-mós*); *limón'i s' purdúcă'l'î dzămoase* (lămii și portocale zemoase). — < *dzămă*.

DZĂNDZÓS, -dzoasă, pl. *dzăndzôși*, -dzoase, arțăgos, «acariâtre, grincheux, querelleux», Dal, 86; om *dzăndzós* (om arțăgos), PGr, 61. V. *dzăndzāvós*, *dzīndzós*. — < *dzăndză*.

DZĂNDZĂVÓS, -voasă, pl. *dzăndzāvôși*, -voase, «chicanier; nerveux», VAR, 252. — V. *dzăndzós*.

DZĂ'NGĂRRĂ, sf., liră, «lyre», PScr, 210 („cuvînt onomatopeic”) — v. *zīnglî* și *zī'nglî*!

DZĂR, sn., pl. *dză'ruri*, zer, «petit lait», Dal, 86; Nic, 528; Mih, 179; 548 (*zėru*); DR, III, 578 (lat. *serum*); Dun, II, 87-88 (lat. **dēbilu*); *dză'rli di cășcāvdl, după țe l-hirbēm, scoāte mindzīlfrā* (zerul de cașcaval, după ce îl fierbем, dă naștere la *mindzīlfrā*) — v. *đālā*; *dză'rli di đālā l-dām la cīn'î* (zerul din lapte bătut îl dăm la clină); din *đālā* pusă în strecurători rezultă *gīza*, iar zerul se scurge; *s' mărăcllu scoāte dzăr* (și iaurtul face zer). — Cf. și it. *siero*, † *sielo* „parte aquosa del latte”. — < lat. ? *serum* „petit-lait”.

DZĂȚEĂRE, sf., pl. *dzățēri*, zăcere, «action d'être alité», Dal, 86; Mih, 178. — V. *dzac*.

DZĂŪ !, interj., zău !, «parbleu ! : *că n'î' u deāde, dzăū, cripāllu* ! (că, zău, mi-ți dădu crăpatul *în tine* ! = dare-ar, zău, dracul în tine !), BNA, I, 14. — V. *zăū* !.

DZĂ'ŪĂ, sf., pl. *dză'le*, ziuă — v. *dzl'ăd*.

DZEĂDIT, sn., pl. *dzeădite*, deget, 1°. *doigt*; 2°. *souscrire*; 3°. se mêler; 4°. *savoir sur le bout du doigt*, Dal, 86; PB, 589; PAnt, 63. — 1°: *tăte dzeădille nu-s undă* (toate degetele nu sînt una, nu sînt la fel), PLit, 485; *lu-aspln tut cu dzeădillu* (toți îl arată cu degetul ca pe cineva (*ceva*) ce iese din comun), PLit, 485 — cf. it. „ched io son grande e son mostrata a dito” (Levi, 40); 2°: *șl-băgă' dzeădillu* (și-a pus degetul, a scris aplicîndu-și degetul muiat în cerneală), PLit, 485 — v. *ipuyrăpsescu*; 3°: *nu-î băgă dzeădillu anămisa di arbure și di coājea a lui* (nu-ți băga degetul între arbore și scoarța lui) — cf. fr. „entre l'arbre et l'écorce il ne faut point mettre le doigt” (DictPr, 37; Quitard, 150) — v. și *ameăstic*!; 4°: *pri dzeădite li știū* (le știu ca pe degete), PLit, 485 — v. *ăpă 7°* și fr. „savoir sa leçon sur le bout du doigt” etc. — Cf. gr. δάκτυλος, alb. *gisht*, bg. *prăstă*, tc. *parmaq*. — Forma *dzeădit* — generală și curentă — în loc de *deădzil* (v. *deădzil*) „deget” — forma normală —, se alătură formelor dialectale sud-italiene, ca sic. *jīditu* (BTS, XVIII, 334) — cf. CDDE, 478 — fapt care poate arăta o vechime fonetică. — < lat. *dīgītus* „doigt”.

DZEĂDZIR¹, vb. I (*dzidzīrā*, -rāl, -rāre), degera. «geler», Nic, 529; Mih, 179; PB, 589; *iārna dzidzīrāl diarcodri* (iarna am degerat de frig), PB, 124⁸¹; *ca s' dzidzīrām di arcodre* (ca să degerăm de frig), FI, I, 6, 4; *las' s' dzidzīrā di arcodre* (lasă să fie degerat de frig), PLit, 790. Sinonim: *căcăruseșcu*. — Cf. și gr. „τοινοτριάζω (Ἡπειρον) = τρεμουλιάζω ἐκ τοῦ ψύχους, τρυποτριάζω” (Ἀργλ, 92). — < lat. *degelare*.

DZEĂDZIR², sm., fără pl., ger mare, «froid glacial», Mih, 179; *erā arcodre, dzeădzir märe* (era frig, ger mare), LP, 100; *că-î dzeădzir, iārniă gredūă* (că e ger, iarnă grea), FI, I, 3, 7. — V. *dzer* și *dzidzēr*.

DZEÁDZIT, sn., deget, PB, 589; PLit, 485 — v. *dzeádit* și *dzidzitlic*.

DZEÁMIN, -nă, pl. *dzeámin't*, -ne, geamă, «jumeau», Dal, 86; Nic, 528; Mih, 179; PScr, 210; *dzeámin n'el* (miel gemene), Jb, XIII, 86; *doi frai dzeámin't* (doi frați gemeni), BNA, II, 12; Lum, VI, 3, 9; ca *dzeámin't di un sin luț alăptăf* (ca gemeni alăptați toți de un (același) sin), BNA, II, 70; *cástl'n'e dzeámină* (castană geamă, două castane într-o învelitoare). Sinonim: *didimărcu*. — < lat. *geminus* „jumeau, jumelle”.

DZEÁMIRE, sf., pl. *dzeámirt*, gemere, «action de gémir, gémissement», Dal, 86. — V. *dzimeáre* și:

DZEÁMIT, sn., pl. *dzeámite*, geamă, «gémissement», Mih, 179; *acáfă' s' treámură, și scoátă dzeámite* (începu să tremure, să scoată gemete, să geamă), Fl, I, 1, 13; *virtoáse erău dzeámitle a l'eí* (puternice erau gemetele ei), Fl, I, 3, 12; II, 6, 7; *pl'ngu, dzeámite, blăsteáme* (plinset, gemete, blesteme), Trib, II, 7-8, 25. — < lat. *gemitus* „gémissement”.

DZEÁNĂ, sf., pl.: *dzeáne*, sprinceană, pleoapă, «sourcils» și *dzen't*, *dzenurt*, colină, «collines» — 1°. (sour)cil; 2°. colline, sommet; 3°. en haut; 4°. froncer les sourcils, s'assombrir», Dal, 86; Nic, 528 (și «νεκροταφεῖον = cimetière»); Mih, 179; PB, 589; GrS, IV, 94. — 1°: *ti loá frica... ánda sculă sufrințele și dzeáne di ócl'i* (te lua (apuca) spaima... când ridica sprincelele («les sourcils») și pleoapele («les paupières») de ochi), PB, 172³⁰ — v. *sprin-dzeánă*; *di nsus mutrěscu steále cu dzeáne di șcl'ise* (de sus privesc stele cu genele (pleoapele) deschise), PAnt, 270; Bair, 70 — de reținut că pl. *dzeáne* înseamnă și «paupières», și «cils» și «sourcils» — v. *frimfedeá*; 2°: *o vol dzenurt, o vol munf!* (o voi dealuri, o voi munți!), PLit, 994; PAnt, 25; *un lată vintu pisti dzenurt pl'ndze* (un vînt neprielnic plînge peste virfuri), RomP, III, 38, 2; BNA, IV, 52; *ca nórll'i piste dzenurt* (ca norii peste virfuri), RA, I, 186; BNA, IV, 62; *piste dzen't si-áve flutára* (pe coline se aude fluierul), Bag, 50; PAnt, 201; BNA, V, 40; *oástea-a luț da cap ln dzeánă* (oastea lui apare pe creștet), PAnt, 277; Bair, 119 — cf. gr.: „ἀπὸ τὸ φρούδι τοῦ βράχου” (Κρυσ, II, 213), „σκούβουν τὰ φρούδια οἱ βράχοι” (Κρυσ, II, 15); 3°: *nu cu sállándte...* nu cu cáplu n dzeánă (nu cu mindrie... nu cu capul sus), Lum, III, 69; PAnt, 31; *ti-alináš máltu n dzeánă* (te-ai urcat prea sus); 4°: *luț niu-rără, dipúsiră dzeáne* (toți s-au înnorat (s-au întunecat la față), lăsară în jos sprincelele, se supărară) — v. *dipân* 5° și *năre* 8°. — Cf. și mgl. *zēnā* (PMegR, II, 133) și ... dr. *geanā* (DHat, 318). — < lat. **genna*, *gena* „joue, paupière”.

DZEM, vb. III și II (*dzimăt*, *dzimăt*, *dzeámire* și *dzimeáre*), geme, «gémir», Dal, 86; Nic, 528 (*dzen'tă*); Mih, 179; PB, 589; PAnt, 264. — 1°. „oără-bună!” *dzimă éá* („drum bun!”), gemu ea, Lum, II, 205; 2°. *dzimeá și angăneá* (gemea și gîflia), PenB, IV, 113; 3°. „pónđu Crăčtun!” *dzimă Stamurt* („pustiu Crăciun!” gemu Stamuri), GrB, 184; 4°. *inima-n'l je dzeáme* (inima-mi care geme), Bair, 84; 5°. *gúra aéstă căre 'st-dzeáme* (gura asta care își geme), Lum, II, 271; 6°. *dzimeá adlncós mántile ntreg* (muntele întreg gemea adînc), Fl, II, 7, 6; 7°. *dzim'tnda nîncă 'nă-oără* (gemînd încă o dată), ArE, 34. — < lat. *gemere* „gémir”.

DZÉNDZER, sm., greier — v. *dzindzinár* —, pl. *dzéndzerl*, GrS, IV, 378. Cf. și *glun-ğltunár*, *çincăldă*, *kerkinéz*, *lîndzir*.

DZER, sn., pl. *dzérurt*, ger, «froid glacial, froidure», Dal, 86; Nic, 528; PB, 589; *cripă kétrile di dzer* (de ger crăpau pietrele, «il gelaît à pierre fendre»), PLit, 816. Sinonime: *căr-șeallă*, *çingrime*, *jeáfe* etc. — < lat. *gelu* „gelée, grand froid”.

DZIADIT, sn., pl. *dziadite* (?): *șă s' hidze singur tru silă cu n'l'se, tru dziadite* (și se înfige singur în silă cu dinsele, în...), Cod, 17°. — PhOr, II, 456: < tc. *zîlade*, pl. *zîladat* „résidu”. — < tc. *zyîdâé* (652) „augmentation”. — V. *ziadlte*.

DZIDITIC, sn., pl. *dziditlfe*, degețel — v. *dzidzitlic*.

DZIDZÉR, sn., pl. *dzidzéruri*: *cl'ndu dădeă neădă și eră dzidzér* (cînd nîngea și era ger, geruia), Fl, II, 4, 12 — v. *dzer* și *dzeádzir*².

DZIDZINICĂ, sf., pl. *dzidzinîfe* «mot de caresse pour une jeune fille, pour une jeune fiancée, qu'on trouve seulement dans les vers suivants»: *dzidzinica duse nîre-ăpă, lăilu Căla l'i-yine s' creăpă* (*dzidzinica* s-a dus după apă, bietul Nicola îi vine să plesnească). — Cf. alb. *xëxërica*, pl. „miscuglio di parole incomprensibili” (Le, 1652). — < ?

DZIDZIRĂRE, sf., pl. *dzidziră'rî*, degerare, «action de geler», Dal, 86; Mih, 179.

DZIDZIRĂT, -lă, pl. *dzidziră'l*, -le, degerat, «gelé», Dal, 86; Nic, 532; Mih, 179.

DZIDZIRĂTURĂ, sf., pl. *dzidzirături*, degerătură, «gélivure; onglée» Mih, 179; *am dzidzirături tu ângl'i* (am degerături în unghii).

DZIDZIRÓS, -roăsă, pl. *dzidzirósł*, -roăse, geros, «glacé; glacial»: *pălitlu și dzidzirósłu seăvir* (bicuiitorul și gerosul crivăț), Fl, II, 4, 9.

Dzidzirúșû, sm., Gerilă, «personnage des contes populaires qui toujours a froid et souffre de froid autour de lui»: *aistăl l'i-dzifedă Dzidzirúșû că dzidziră tu căldura aședă căma mărea* (acestui a zicea Gerilă, pentru că degera în căldura cea mai mare), PB, 138¹. — V. *dzeádzir*.

DZIDZITĂR, sn., pl. *dzidzităre*, degetar, «dé à coudre», Dal 86; Mih, 179. V. *dzeădit* și sinonimul *dihtăliôră*. — < lat. *digitale* „doigtier”.

DZIDZITIC, sn., pl. *dzidzitiife*, degetul cel mic, «(le) petit doigt»: *cu dzidzitiicu li-arucă* (te arunc (te trîntesc) chiar numai cu degetul cel mic), PGr, 61; *nîfi la dzidzitic nu l-aveă* — *ahtl glône eră* (nici pentru degetul cel mic nu-l considera bun de lăptă — într-atîta era de viteaz), PB, 272²⁰; *ne pri dzidzitic nu li-âm tine* (nici pe degetul cel mic nu te am pe tine = ești insignifiant), PLit, 485 — v. *dziditic*. — V. *dzeădit*, *dzeádzil*, *dzidzităr*.

DZIF, sm., pl. *dzihl*, ochi, «œil — sens péjoratif», PMegR, II, 78; *azgtrăscu dzihl'i n căsă* (zgîtesc ochii în casă), PenB, V, 18; *l'i-ansărtră dzihl'i di căstăre* (de multă căutare, i-au sărit (i s-au bulbucă) ochii). — V. *dziu* și sinonimele *burlădă*, *ôcl'lu*.

DZIFCĂ, sf., pl. *dziife*, lingariță — v. *dzifnă* «excrescence sous la langue d'une poule», PLit, 330. — < ?

DZIFLĂ, sf., (țifnă — v. *țiflă*).

DZIFNĂ, sf., pl. *dzifne* — v. *dzifnă*, *dzifcă*.

DZIFNUSIT, -lă, pl. *dzifnusił*, -le «malade qui a de la dzifnă: gâl'înă dzifnusiłă (găină cu țifnă), PLit, 330.

DZIGĂRESCU (fărșeroși), vb. IV (*dzigărl -ril, -rire*), castra, «arracher; châtrer», CSt, I, 11. Sinonime: *ăucutăescu* 4°, *scukăescu*, *suțu* 4°. — < ?

DZIMEĂRE, sf., pl. *dzimărî*, Dal, 86 — v. *dzeădmire*.

DZIN, sm. (pl. *dzin'i?*), geniu, «génie; esprit», Mih, 180 (eronat: *dziă*). — V. *dzin*, precum și gr. *dζιννα* (τὰ) „δαίμοννα” (Σαρ, 35); alb. *xhën* „cattivo genio”, tc. *djin* (446) „génie; esprit; diable” și *zihn* (609) „esprit”.

DZINDZIE, sf., pl. *dzindzil*, gingie, «gencive», Dal, 86; Nic, 529; Mih, 179; PB, 589; *dintile n dzindzie creăște* (dintele crește în gingie), PLit, 686. — < lat. *gingiva* „gencive”.

DZINDZIFĂ, sf., pl. *dzindzife*, zisifă, «jube», Nic, 530; Mih, 179; *dzindzifile di ătu-neăpine* (zisifele de jneapăn), Al. 1903, 44. V. *șindzifă*, *șințifă*. — Cf. gr. *ζιζυφο* „gingeole” și alb. *xințife* „giuggiola”.

DZINDZINĂR, sm., pl. *dzindzinărî*, greier, «cigale», Nic, 530. — V. *dzindzir*, *dzéndzer* etc.

DZÍNDZIR, sm., pl. *dzindzirî*, greier, «cigale», Nic, 530; PLit, 182; *dzindziril'i nă cî'ntă șt-cl'i* (greierii ne cîntă și ei), Cal. 1911, 51; BNA, II, 56. Sinonime: *cărcălăfă* etc. — Cf. gr. *ταίτραπα* (ἈρII, n-rele 1099, 1441).

DZINICĂ, sf., pl. *dzinle, dzinfl*, Dal, 86 — diminutivul de la *dzeână* «colline».

DZINIRĂC, sm., pl. *dzinirăft*, Dal, 86; PB, 589 — diminutivul de la :

DZINIRE, sm., pl. *dzinirl*, ginere, «gendre, beau-fils; jeune mariés», Dal, 86; Nic, 529; Mih, 179; PScr, 210; PB, 589; *tri dzinire oăuă s' cucollu* (pentru ginere și cocoșul se ouă), PLit, 489 — cf. gr. γιά τὸν γαμβρὸ γεννᾶ κι' ὁ κόκκοτας, καὶ γιά τὸν υἱὸν οὐτ' ἢ κόττα". (AravP, 209). — < lat. *gener*, -*nerem* „gendre, mari de la fille”.

DZINÓS, -*noăsă*, pl. *dzinóși*, -*noăse*, sprincenat; deluros, «1°. qui a de grands sourcils; 2°. terrain accidenté, montueux», Dal, 87. — 1°: *om bărbos și dzinós* (om bărbos și cu sprincene bogate); 2°: *lôclu easte dzinós* (pământul e deluros). — < *dzeână*.

DZINÚCL'U, sn., pl. *dzinúcl'e*, genunchi, «1°. genou; 2°. famille, peuple, nation», Dal, 87; Nic, 529; Mih, 179; PScr, 210; PAnt, 5. — 1°: *cădză pri dzinúcl'e* (căzu în genunchi); *pri dzinúcl'e nădia sprițtură'm* (am conjurat speranța pe (în) genunchi), RA, 192; BNA, IV, 66 și 156) — v. PMic, art. *Genunchi* b; *Arbînăslu-l bêsă pri dzinúcl'lu* (albanezul e credință pe genunchi = nu respectă jurământul de credință), PLit, 427 — cf. gr. „ὁ Τοῦρκος τὴν φίλας σ' τὰ γόνατα τὴν ἔχει” (‘ApII, 1821); dr. „prieteșugul judecătorului e pe genunchi, ca al turcului” (Hinf, 85); 2°: *amtră'lu și-amirăoăn'ea... nu-alăsă vl'rru di dzinúcl'ul a lor* (împăratul și împărăteasa... nu lăsau ca moștenitor pe nimeni din genunchiul lor, din singele lor), PB, 437²⁵. — < lat. *genueculum*, *geniculum* „petit genou”.

DZIRDZEL'U, sn., pl. *dzirdzeal'e*, cercel, «anneau; boucle d'oreille», CSt, 61. — V. *lirfel'la*.

DZIŪ — de corectat în *dzin*.

DZIV, sm., pl. *dzyl*, articulat pl. *dzyl'l'i* și *dzivll'i*, Mih, 38 și 180 — v. *dzif* și *dziflă*, precum și gr. τζίφος „écheç” (‘Avδρ, 367).

DZI, zi(uă), «jour» — numai în compuse: *ădzi*, *ăszindzi*, *a doăuă dzi* etc. —, PB, 337; 589. — V. *dzi'ăă*, *dzăăă*.

DZIC, vb. III și II (*dzlșă*, *dzl'să*, *dzl'itre* și *dzl'edre*) zice, «1°. dire, exprimer, affirmer, raconter; 2°. chanter, jouer d'un instrument», Dal, 87; Nic, 529; Mih, 178; PScr, 210; PLit, 105. — 1°: *dzi-n'l: je vreî s' fi dzică?* (zi-mi: ce vreî să-ți zic?); *dzi'se*, *dzi'se pl'nă l-dură gura di dzi'că* (a zis, a debitat plină l-a durut gura de vorbit), PLit, 486; *dzi'sit voi aestu lăceru?* (ați spus (ați afirmat) voi acest lucru?); *nu vreî s' nă dzilf un părămî?* (nu vreî să ne spui un basm?); 2°: *s' l'i-u dzi'că prēflul după ureacl'e* (să l-o zică preotul după ureche = să moară ca să-i cînte preotul); *bem s' l'i-u (dzi)fen dipriănă* (bem și i-o zicem (cîntăm) mereu); *păl'lu apăr'n'ed s' bătă și s' l'i-u dzi'că dipriănă* (pasărea începea să cînte și să i-o zică (să cînte) întruna), PLit, 762; PAnt, 86; *picurărul... l'i-u dzl'feă cu flutdra la gură* (păstorul... i-o zicea (cînta) cu fluierul la gură), PB, 298²⁰. V. *dzăc*, *feăă* și *sem*. — < lat. *dicere* „dire”.

DZI'CĂ, sf., fără pl., vorbă, spusă, «action de parler; mot, parole; discours, dire; assertion, ordre», Dal, 86; PLit, 78. — 1°. *la Greși, di la dzi'că pin' la făptă easte dipărte* (la greci, de la vorbă pînă la faptă e departe), Lum, II, 137; PAnt, 187; 2°. *am și-ălle zboăre lă dzi'că* (am și alte cuvinte de zis), PB, 2497; 3°. *tri dzi'că nu-ărmin grăle* (nu rămîn cuvinte de zis), ArE, 15; 4°. *tuț u-afără cîne dzi'ca a mărllul* (toți au găsit-o bine (bună) spusa (aser-țlunea) celui mare), PB, 106³⁵; 5°. *să s' făcă dzi'ca a mărāl'el* (să se împlinească spusa ursitoare), PB, 128²¹; 6°. *picurărul nu-ăștiptă dzi'că nînga 'nă-oără* (păstorul nu a așteptat ordin încă o dată), PB, 298²⁸; 93²¹; 7°. *nu-ăștiptă dzi'că di doăuă ori* (nu aștepta să i se zică de două ori), PB, 31¹³; 8°. *nu va (vl'rnă) dzi'că* (nu trebuie (nici o) vorbă, nu-i de zis, «il n'y a pas à dire»), PB, 134⁴; 306²⁹; 441⁷. Ca și *alăgă*, *amestică*, *dăcă*, *făcă*¹, *lreacă* etc., și *dzi'că* e un derivat postverbal din *dzic*.

DZICĂTURĂ, sf., pl. *dzicături*, zicătură, «terme, mot, expression, allégation», Dal, 86.

DZIDZIESCU, vb. IV (*dzidzîl, -dzîlî, -dzîlre*), zizăi, «zézayer», Dal, 96; *gîlungîlunglu...* *dzidziedşte dzûă lûtă* (greierele... zizăie toată ziua), PLit, 761. — Cuvînt onomatopoeic.

DZIDZÎIRE, sf., pl. *dzidzîiri, zizăire, «zézayement»*, **DZIDZÎIT**, -lă, pl. *dzidzîiî, -te «zézayé»*, Dal, 86.

DZÎFNĂ, sf., pl. *dzîfne*, lingariță, «bouton qui croît sur le croupion des poules; emportement — v. *dzândză* 5°: l'î-arsări dzîfna (î-a sărit țîfna, a devenit arțăgos), PGr, 61. V. *dzîfnă*. — < τσιφνα „pépîe”.

DZÎFNÓS, -noăsă, pl. *dzîfnósi, -noăse*, arțăgos, «grincheux»: *om dzîfnós* (om țîfnos), PGr, 121. Sinonime: *dzândzós, fésfésé*.

DZÎN, sm., pl. *dzîni*, geniu rău, «mauvais génie», PB, 590 (< *dzî'nă*); 221¹; *aestu aîşă eră un dzîn* (acest moşneag era un spirit rău), PB, 222¹⁹; *sărgl'î un dzîn dît amăre* (se repezi un demon din mare), PB, 250¹; *vl'ra dzîn...* *val hîbă* (o fi vreun demon), PB, 464²⁶. — V. *dzîni*, *zîni* (cu fonetism (*i > î*) influențat, probabil, de *dzî'nă*).

DZÎNĂ, sf., pl. *dzî'ne*, zîină, «fée», Nic, 527; Mih, 178; *sôr-sa dzî'nă dît pădurea oarbă* (soru-sa zîină din pădurea oarbă), PB, 465⁷; *măedă ca 'nă dzî'nă* (frumoasă ca o zîină), Fr, I, 4, 53; PAnt, 19; *moărtea-l dîlfe, moărtea-l dzî'nă* (moartea e dulce, moartea e zîină), BNA, I, 108; *Armă'nile, ca dzî'nî* (aromânele, ca zîine), Al. 1928; 113; BNA, II, 58 [aci, pl. *dzî'nî*, în loc de *dzî'ne*, e cerut de rima cu pluralele *înlî'nî, și îlnî'l*]. — Raportată la cea dacoromână, viața folclorică a acestui cuvînt e, ca însuși cuvîntul *dzî'nă*, anemică. — < lat. *Diana*.

DZÎNDZÓS, -dzoăsă, pl. *dzîndzósi, -dzoăse*, arțăgos, «grincheux», PenB, IV, 117; PW, 1928; *dzîndzoăsă mîltu* (foarte furioasă), Caraf, 23. V. *dzândzós*. Sinonim: *dzîfnós*. — < *dzândză*.

DZÎ'PE, sf., (pl. *dzî'pîe?*), difterie, «croup (chez les brebis)», Dal, 87; PLit, 317; CN, 108; 173. V. *dzî'pîi*. — < tc. *zebha* (604) „croup”.

DZÎ'PIT, sn., pl. *dzî'pîie*; **DZÎ'PITĂ**, sf., pl. *dzî'pîie*, crăpet, «toux, coqueluche»: *dzî'pillu s' vâ dzî'că!* (tusea mortală, crăpetul să vâ zică la ureche! = dare-ar moartea în voi!), GrB, 3, 19; BNA, III, 130; 165; *dzî'pîta s' îî dzî'că* (dare-ar crăpetul în tine) (grămosteni). V. *tuse* și *crepă*, *cripă*¹. — < *dzî'pe*.

DZÎRDZEĂLE, sf. pl., zarzăre, «abricot commun»: *am și aîăă, am și dzîrdzeăle* (am și struguri, am și zarzăre), Lum, III, 84. — V. *zărzălă*.

DZÎS, *dzî'să*, pl. *dzî'sî, dzî'se*, zis, «dît», Dal, 87; *lûcre dzî'se, lûcre fâpti* (lucruri zise, lucruri făcute). — V. *dzîc* și:

DZÎŢEĂRE, **DZÎŢIRE**, sf., pl. *dzîŢîri, dzîŢîri*, zicere, «(action de) dire», Dal, 87; Mih, 178; *nu eră lûcru trî dzîŢîri* (nu era ceva de spus). — V. *dzîc*.

DZÎ'ŬĂ, sf., pl. *dzî'le*; **DZĂ'ŬĂ**, sf., pl. *dză'le* (nord), ziuă, PB, 590; PAnt, 431. — E mai generală forma *dzûă*.

DZŌŢIUR (Crăşuva), sm., pl. *dzŏŷiuri*; **DZŌŢIURĂ** (Livă'dz), sf., pl. *dzŏŷiure*, viezure, blaireau», Dun, I, 185 (< *yédzără*). V. *yédzăre* și *vlzur*, ca și sinonimele *dzvu, bal'eadós*. — Foneticeşte, *dzŏŷiur* ne aminteşte ultimele două silabe din *scandzŏhlr* (gr. σκαντζόχοιρος < ξανθόχοιρος) „hérisson; porc-épie”.

DZUGRĂNĂ, sf., pl. *dzugrăne* și *dzugră'nî*, pieptene cu dinți mai mari și mai rari, «gros peigne», Dal, 87. V. *zuyrănă* și sinonimele *discăclŏr* și *gribă*. — < τσουγκράνα „râteau”.

DZŬŬĂ, sf., pl. *dzî'le* (niciodată: *dzăle*), zi(uă), 1°: *jour, journée*; 2°: *vîe*, Dal, 87; Nic, 532; Mih, 179; PScr, 210; PAnt, 431. — 1°: *bună dzûă, fraj durăf* (bună ziuă, frați doriți), PAnt, 300; BNA, I, 128; *șă'dză aîăfe pân' s' da dzûă* (șezi (stai) aci plină să apară ziua, să se crape de zi), Cod, 114 b¹ — v. *daŭ* 11°; *apîri çine și s' feăfe dzûă prî'ndzu* (s-a crăpat bine de zi și ziua se făcu (a ajuns la) amiază = s-a luminat complet), PB, 95³¹; *dzûă fûdze dî n'el'î s' noăptea arăstŏrnă bŏŭl*, PLit, 487 — v. *arăstŏrnu*; *edste om dî-a dzûăd'el* (e om de al zilei, e om care nu operează noaptea) — cf. dr.: „și n faptil dzuel” (Nec¹, 126); „și n

faptul dzuŭl'' (Nec¹, 342), precum și „dzuă'', „dzua'' (Nec, 250; 355; 356 etc.); cf. și CPsal, 512; Dens, II, 71; 100; 148 etc.; *ŭe-s doăuă sură'rl ŭe nu pot să s' veădă?* — *dzăuă și noăptea* (ce sînt două surori ce nu pot să se vadă? — ziua și noaptea), PLit, 371; 2°: *s' dăbă dzăuă dăbă* (să aibă zi (viață) albă, fericită), PB, 455²⁶; PLit, 487; PGr, 62; *bănedăză ca dzăuă ŭeă dăba* (trăiesc ca ziua cea fericită), PB, 191¹⁹; 177¹⁹; *ŭu un sâflit l'ŭ-loăŭ dzăuă* (într-o suflare (într-o clipă) i-am luat viața, i-am răpus zilele), PB, 270⁸. V. *dz'ădă*. — Cf. *a treăză*, *a trēidza* (a treia zi), PB, 164²²; *a tréa-z*, PB, 170³⁶; *a dăăa-z* (a doua zi), PB, 170³³ etc.: în atari compuse s-a pietrificat forma *dz'ŭ* „zi'' care, pierzîndu-și accentul sintactic, s-a redus la *z* — v. și *az*, *aoăllaz*, *dz'ŭ*, *ză* etc. — În dacoromână: „a patradza'' (Nec¹, 376); „a doadza'' (Nec¹, 348) etc. — Pentru 1° — și anume pentru salutul *bună dzăuă*, „bună ziua'' (niciodată *dzăuă bună*) — cf. *noăpte* și *seără*, ca și *bună dîmineăŭă*, precum și it. *buongiorno*, fr. *bonjour*, sp. *buenos dîes*, gr. *καλημέρα*, alb. *mirë dita*, hg. *dobŭrŭ denŭ*, srb. *dobar dan*. — < lat. *dies* „jour; journée (de marche)''.

E

E¹, conj., și, «et; mais; ou», Nic, 160; PScr, 211; Cod, 11²⁶; 73³. — 1°. *șă așilul bărbatū l'i ereā nūma Ioachim, e a mul'edri-sal nūma o cl'imā Anōn* (și acelu bărbat li era numele Ioachim, și (iar) a/ soției sale numele o chema Anan), Cod, 94⁶; 2°. *șād-zū Iācovi pān' fu yiū aște e nu?* (a stat Iacov aci pînă a fost viu sau nu?), Cod, 73³ — v. i⁵ și † dr. e (Dens, II, 287; CC, 273³¹; CPsal, II, 386 etc.) Sinonim: și. Azi, acest e e ca și dispărut. — < lat. et „et”.

E¹², interj. «eh!, hein!; cri que pousse le berger ou le chevrier pour faire avancer ses boucs ou ses chèvres», Nic, 160; Mih, 180; PB, 590; PAnt, 432; *e!, așile* (ei!, așa...), Lum, II, 245; PAnt, 216; e, é!, *lu munte strigă mușeāta Sărcăceānă și căprile si-alinā... n dzeānā* (e, é!, pe munte strigă frumoasa sărcăceană și caprele se urcă... la vîrf), RP, I, 1, 4; BNA, I, 60; 139. — V. *e-ā!*, *ō-ā!*, *eh!*, *el!* și *īpā(r)!*.

E³, este, «(il, elle) est», Mih, 180; PAnt, 432 — v. *escu*, *hîū*.

E-Ā! «cri des bergers, le même que e²». — Cf. și gr. *ἐά* (Κρυς, II, 37).

EĀ, pron. pers. f. «elle» — v. *el*.

ECLESĪĀRIS, sm., paracelisier, GEI, 139. Grecism savant fără viață morfologică. V. *clisār*. — < ἐκκλησιαρχής „sacristain”.

ED, sm., pl. *edz*, Dal, 88; Nic, 162; Mih, 180; PScr, 211; PB, 591; *ari'ndza di ed eāsti ma bānā di afeā di n'el* (rinza de ied e mai bună decît cea de miel). — V. *ied*, *īādā*.

EDÉC¹, sn., pl. *edécurl*, edec, «propriété immobilière», Mih, 180. — < tc. *iedek* (1349) „”.

EDÉC², sm., pl. *edēli*, trintor, «fainéant, paresseux», Mih, 180. Sinonime: *blanés*, *limbél* etc. — < ?

EDEPSĪZLĪ'KE, sf., pl. *edepsizli'ki*, ticăloșie, «abjection, malhonnêteté», Mih, 180; Lum, V, 17. V. *elepš'z*. — < tc. *ēdepsizlik* (62) „impudicité; friponnerie”.

EFCOLĪE, Nic, 165; **EFCOLĪ'E**, PScr, 211 — v. *efculie*.

ÉFCUL, -lā, pl. *efcul't*, -le, ușor, «facile; aisé», Nic, 164; Mih, 180; GEI, 140. Sinonim: *lișór³*. — < εὐκολος „”.

ÉFCULA, adv., ușor, «facilement; aisément», Mih, 180; GEI, 140. Sinonime: *culdī*, *lișór³*. — < εὐκολος, εὐκολως „”.

EFCULĪE, sf., Mih, 180; GEI, 140 — v. *ifculie*.

EFCULIPSĒSCU (*mi*), vb. IV (*efculipsit*, -psit, -psire), ușura, «faciliter», Nic, 165; Mih, 180; GEI, 140. Sinonim: *lișurédzū*. — < εὐκολύω „”.

EFCULIPSĪRE, sf., pl. *efculipsiri*, ușurare, «allègement, soulagement», Nic, 165; Mih, 180. Circulă și *ifculipsire*. V. *lișurāre*.

EFCULIPSĪT, -lā, pl. *efculipsitī*, -te, Nic, 163 — sinonim cu *lișurāt*.

EFÉNDIM (turcism), invar., domnul meu, domnule, «monsieur, mon seigneur», PAnt, 79; LP, 138. V. *aféndi*. — < tc. *éfendim* (121) „~”.

EFHARISTÍE, sf., pl. *efharistíli*, mulțumire, «remerciement», Nic, 166. Sinonim: *bírhú-záre*. — < *εὐχαριστία* „~”.

EFHARÍSTISE, sf., pl. *efharistísti* «contentement», Nic, 165; Mih, 180; PB, 591; GEI, 140. V. *ușnurlăcă*. — < *εὐχαρίστησις* „~”.

EFHARISTISÉSCU, **EFHARISTISÉSCU** (mt), vb. IV (*efharistísti*, -sít, -sire), mulțumi, «(se) contenter, satisfaire», Nic, 165; Mih, 180; PScr, 211; GEI, 140. — < *εὐχαριστῶ* „~”.

EFHARISTISÍRE, sf., pl. *efharistístiri* «contentement», Mih, 181; PScr, 211.

EFHARISTISÍT, -tă, pl. *efharistísti*, -te «contenté, satisfait», Nic, 166.

EFHARISTÓ, adv., mersi, «grâce(s), remerciement», GEI, 140; *noi lá dzi'sim* *efharistó* (noi le-am zis *mulțam*). Sinonim: *șákr*. — E o pietrificare, a vb. gr. *εὐχαριστῶ* „merci”.

EFHÉLE, sf., Mih, 181; **EFKÉL'ÍŮ**, sn., pl. *efkedle*, maslu, «sainte onction», Nic, 164; GEI, 140. — < *εὐχέλαιον* „~”.

EFSEVÍS (grecism savant), adj., smerit, Cod, 119 b¹⁴; GEI, 140. — < *εὐσεβής* „pieux, dévot”.

EFTERÍE, sf., pl. *efterlí* «calomnie»: *gređúă muhtáne, urí'tă efterie arucără pri mine* (grea calomnie, urtă ponegrire au aruncat asupra mea), Lum, V, 223. V. *iftírá* și *muhtáne*. — < tc. *iftírá* (117) „calomnie”.

EFTIHÍE, sf., pl. *eftihíli*, fericire, «bonheur, félicité», Nic, 165; GEI, 141. — < *εὐτυχία* „~”.

EFTIHI(P)SÉSCU (mi), vb. IV (*eftihí(p)sít*, -sít, -sire), ferici, «rendre heureux, béatifier; estimer quelqu'un heureux», Nic, 165. — < *εὐτυχίζω* „~”.

ÉFTIN, -nă, pl. *éftin'i*, -ne, ieftin, «de bon marché, de bas prix», Dal, 88; Nic, 165; Mih, 181; PScr, 211; PB, 591; GEI, 141. — < *εὐθηνός* „~”.

EFTINÁTÁTE, sf., pl. *eftinátáti*, ieftinătate, «bon marché, bas prix; baisse de prix», Dal, 88; Mih, 181. V. *iftinátáde*.

EFTINEÁȚĂ, sf., pl. *eftinéfi*, Dal, 88 — sinonim cu *eftinátáde* și:

EFTINÍE, sf., pl. *eftiníli* — v. *eftineáȚă* —, Nic, 165. — < *εὐθηνία* „bon marché”.

EFTINIPSÉSCU, vb. IV (*eftinípsít*, -sít, -sire), ieftini, «baisser le prix; laisser à bon marché», Dal, 88; Nic, 165; GEI, 141. — < *εὐθηνάινω* „~”.

EFTINIPSÍRE, sf., pl. *eftinípsiri*, ieftinire, «baisse de prix», Dal, 88.

EFTINIPSÍT, -tă, pl. *eftinípsíli*, -te, ieftinit, «devenu bon marché, baissé de prix», Dal, 88.

ÉFUR, sm., pl. *éfuri*, efor, «éphore, administrateur», Dal, 88; Nic, 166; Mih, 181; GEI, 141. — < *ἐφορος* „~”.

EFURÍE, sf., pl. *efuríli*, eforie, «éphorie, conseil d'administration», Dal, 88; Nic, 166; Mih, 181; GEI, 141. — < *ἐφορία* „inspection, surveillance”.

EFURLÍKE, sf., pl. *efurlíkli*, Dal, 88 — v. *efurie*.

EG, sm., pl. *edzi*, arici, «hérisson», Mih, 181. Sinonim: *aricđú*. — Cf. mgl. *lej* (PMegR, II, 35), *ej* (CapM, III, 123). — < vsł., bg. *ežú* „erinaceus, hérisson”.

EH ! interj. «eh»: *eh!, tal oámin'i di zámáne* (eh!, măi oameni de altădată! din timpul apus!), PAnt, 218. — V. *e!*

EHLÉ (grămosteni), adj. invariabil, înșelător, «trompeur; tromperie, tricherie, fraude»: *om ehle* (om care te înșală la cínlar). — < tc. *ehl* (210) „celui qui connaît la compétence”.

ÉHTRĂ, sf., pl. *éhtré*, dușmănie, «inimitié», Nic, 166; GEI, 141. — < *ἐχθρα* „~”.

EHTRÍL'E, sf., pl. *éhtríle*, inimicizie, «inimitié, haine», Cod, 13 b⁶; GEI, 141. Sinonim: *dușmánli'e*. — V. *éhtră*, *íhtríle*.

EHTRIPSĚSCU, vb. IV (*ehtripsġi, -sit, -sire*), dușmăni, «avoir de l'inimitié; envier», Dal, 88; Nic, 166; GEI, 141 (*ehthrevsescu*). — < ἐχθρεύομαι, ἐχθαίρω „~”.

EHTRIPSĚRE, sf., pl. *ehtripsġri*; **EHTRIPSĚT**, -tă, pl. *ehtripsġi, -te*, Dal, 88 — v. *ehtripsescu*.

ĖHTRU, -ră, pl. *ġhġri, ġhtre*, inimic «ennemi; adversaire», Dal, 88; Nic, 166; Mih, 181; W, II, 278; GEI, 141; Cod, 110¹⁴ (pl. *ġhsri*); *ma bun eăste un ġhtru minġimġn* (e mai bun un inimic ġntept), PLit, 491; *ġhġtril'ġ ġt si-aprakedră* (dușmanii ġi s-au apropiat), PAnt, 58; *ăpa doărmġ, ġhturlu nu doărme* (apa doarme, dușmanul nu doarme). Sinonime: *dușmăn, hăzmu*¹. — < ἐχθρός „~”.

ĖHTUR, -ură, pl. *ġhturt, -ure*, PScr, 211 — v. *ġhtru*.

EHĖREVSĚSCU, vb. IV, PScr, 211 — v. *ehtripsescu*.

ĖġI, interj. «eh!», Dal, 88; PAnt, 432 — v. *eġ*².

EL, **EA**, el'ġ, *eăle*, el, ea, ġil, elle, lui; ils, elles, eux», Dal, 88; Nic, 161; Mih, 182; PScr, 211; PAnt, 432. — N o m. sg. și pl.: 1°. *el toărnă, eă šmple*; *el'ġ tăndu, eăle frġmġntă* (el toarnă, ea šmple; ei tund, ele frăġmġntă); *ġrădze ġlu s' moără* (el trage să moară), Al. 1927, 58 — u silabic e cerut de ritmul versului; 2°. *cum eăsti-l tōra* (cum e el acum), PLit, 806; *arăġtul eăsti-l acădă?* (croitorul este, el, acasă?), BNA, II, 124; 3°. *acġo ġu eăsti-l* (acolo unde e el), Fl, I, 5, 6; 4°. *stăġă cum 'ġi-eră-l* (a stat cum ġși era el), Fl, I, 3, 16; 5°. *bărbăġlu... eră-l avġndăre* (bărbatul... el era la vġnat), PB, 371¹⁸; 6°. *eră-l* (el era), PB, 132¹⁷; 273⁸; 463²⁴; 7°. *si ġġbă-l ġġă* (să fie el viu), ArE, 22; *s' nu-l ġġbă acġo* (să nu fie el acolo), PB, 312¹⁴; 8°. *ma măre el va ġġbă-l* (el, va fi el mai mare), ArE, 18; 9°. *dġl groăpă dġ-lu va ġġbă-l* (din groapă de unde va fi el), ArE, 18; 10°. *fōcġlu ġu l-eăste?* (focul unde este el?), PLit, 32; 33; 11°. *ġu eăsti-l?* (unde este el?), PLit, 30; 12°. *ġu eăsti-lu* (unde e ea?), PLit, 30; 13°. *ġġl'ġ-la eăsti-lu aăă* (fie-ta, ea e aici), PB, 149³; 14°. *păġl'ġ aġġl'ġ ġu săntu-l'ġ?* (puġi (păsărilor) acei, unde sġnt ei?), PLit, 30; 15°. *dġ cġnd eră-l'ġ cu Ėnoġ* (de cġnd ei erau cu Enoġ), ArE, 20; 16°. *ca dōmġn'ġ eără-l'ġ prġn căă-lă* (ca domni (stăpġni) erau ei ġn casa lor), ArE, 20; 17°. *ġuġ eără-l'ġ šnă* (ei toġi erau la fel), PB, 185¹⁶; 185⁵; 194³⁰; 211²; 227²³; 278²⁵; 279³⁵; 358²³; 369²⁹; 374³⁶; 468²⁷; 18°. *ġăġġle ġu-le săntu?* (coġofanele, unde sġnt ele?), PLit, 32 — alte exemple ġn PARom, 88. — G e n. - d a t. sg. și pl.: 19°. *făġlu a ġuġ, fărca a l'el, šcġl'ġl'ġ a lor* (fusul lui, furca ei, ochii lor); 20°. *a ġuġ l'ġ-ded, a l'el nu-l'ġ ded, a lor va lă dăă* (lui i-am dat, ei nu i-am dat, lor le voi da); *ġu l'ġ-săntu păġġnġl'ġ?* (unde ġi sġnt păġġnġi?), PB, 123⁷; 21°. *dġnăpōl-l'ġ aġeă cġmpul* (ġn urmă-i cġmpul era alb), Fl, I, 5, 5 — cf. dr. „vor ieġi... ġnainte-i” (Ur, 216 și Ur¹ 173 și 196); „aduse... ġnainte-i” (Băġ, 81) etc.; 22°. *cu-a ġuġ-l'ġ ġuġ* (cu ai lui-i toġi), BNA, II, 90; „ġġ-dġsplăġi cġġġăle... a l'el-l'ġ (ġși despleġi coġġăle... ale ei-ġi), Fl, II, 6, 8; *el năpōl-l'ġ* (el ġn urmă-i), BNA, II, 18 — cf. dr. „ġnainte-i” (Ureche, 185; CronM, I, 563; II, 229 etc.); 23°. *spăġnġ ġuġ Dal'eăġ si-ănsără* (spuneġi lui Dal'eăġ să sară), PLit, 998 — [construcġie suspectă, normal și cġrent fiġnd: *spăġnġ al Dal'eăġ*...]; 24°. *ămġntăă măġtă ġncăredă [dacoromăġism] ġu el-l'ġ* (a cġġġigat multă ġncăredă ġn elu-ġi), Fl, II, 7, 20; 25°. *dġ mġră-lă-ăġġulăġ* (ăjutăġi de ursita lor), ArE, 22; 26°. *ăă căă-lă mġplġă* (au casa lor plġnă), ArE, 22; 27°. *pġġġe tăă-lă aveărea* (peste toată avearea lor), BaġP, 35; 28°. *eăle armġ'n vėdġe nġrėăă-lă băăă* (ele răġġn vădġe ġntreaga lor viaăă), Fr, I, 56 — pentru *eăle*, cf. dr. pl. f. „să ġasă cu ġale” (ġTR, 73); 29°. *ġoġ mġġrėc s' nă l'eă n păġtea-lă* (toġi căută să nă ġe de păġtea lor), Fr, II, 258 — cf. † dr. „dġn păġte-le” (Băġ, 352); 30°. *ġu-aveă ca pġġ šġġu dġ-a lor-lă* (ġl avea ca pe unul din ai loru-ġi), Fl, II, 7, 21; 31°. *trġ nġġte-lă* (pentru ġnainte-a lor = ġn norocul lor), BaġP, 18 — cf. † dr. „tăġġia-le” (CC, 524²); „dġġġi-lă (CPSal, p. ccxii; 110²⁵); „ăsupră-le” (Nec, 79; Nec¹, 58; ġTR, 55, 62); „ġmpotrġvă-le” (Nec, 131; Nec¹, 105) etc. — A c u z. sg. și pl.: 32°. *el ġu-ăcăġără, eă nu u vġdăăă; el'ġ l'ġ-ăvġnăġ, eăle nu ġi-ăġlăă* (pe el ġ-au prġns, pe ea nu o văăură; pe ei ġ-am urmăġit, pe ele nu le ġăġi); 33°. *ġa ġu nġrėăăă, tră*

s' *fi dzl'că* (ian întreabă-l, ca să-ți spună), BaṭP, 36; 34°. *la l-dipâne limbră'lu* (ian domolește-o tambureaua), GrB, 2, 33; BNA, III, 80; 84; 35°. *ma dipāni-l* (mai domolește-o), GrB, 33; BNA, III, 84; 36°. *l'i-l' lu deădtră* (il dădură ei-și), PB, 81³⁷; 37°. *l'i-l' lu pitricără jērbul* (ei (fetei) i l-au trimis cerbul), PB, 352¹³; 38°. *vālām' ndalul-lu, ascăpă'* (ucigindu-l, a scăpat), PB, 19³⁰; 39°. *lu lu-ăre?* (unde îl are? = unde e (se găsește) el?), PB, 306⁹ - v. *am' 5°*; 40°. *māsnă-l-u la noi* (măcinați-o la noi); 41°. *vid:l'ndalul-o ah'l'nā gļoānā* (văzindu-o atât de voinică), PB, 446⁵ - v. *u'!*; 42°. *mōla l'i nel'ise* (bunica i-a închis ochii = a murit); 43°. *adāpā-l' la ar'l'ā* (adapă-i la riu); 44°. *pāplu li tedsi* (bunicul le-a întins picioarele = a murit); 45°. *tāl'i-le cumă'l* (taie-le bucăți). - Ca postpunere pronominală, curentă și în dacoromână, iată câteva exemple din greaca populară: δὲ θέλω το, δὲ χρῆζω το, δὲν καταδέχομαι το (Schmidt, 200); τὸν ἤλιοθ θέλω το (ΜΔημ, 153; 154; 155); τίνος ματάκι βλέπουν τον; (Passow, 246); ἔχω το, ἔχεις το, κι' ἂν δὲν το πῶ δὲν βρισκαίς το ('Ηπειρ, I, 178); λέει του ἐκεῖνος (Κυρ, 229); ὁ ναύκληρος λέγει την (Passow, 328); ὅλοι τους (Κρυς, II, 181); πῆρα τὰ κάστρα, πῆράν τα (Passow, 176); σὺντα περνῶ καὶ βλέπω τα (Tom, III, 29); ποὺς ἔχει πρόβατα ἔχει τα, καὶ ποὺς τὰ βόσκει τρώγει τα ('ΑρΠ, 1226). - În dacoromână: „paste Nică oile: paste-le, pornește-le, din 'nainte hate-le, de pre urmă stringe-le, la merez întoarce-le” (TeodP, 41 etc.). Pentru dacoromâna veche, cf.: „va scoate-l; va certa-l” (Cip, 196); „duse-ră-l, plingu-l” (ITR, 150); în CG: „face-le” (13²²); „chema-le” (139)¹⁷; „spunea-le” (202⁵); „deade-le” (305³⁶); „știe-le” (473³⁶) etc. - Păreră că această postpunere, curentă în aromâna sudică, ar fi, ca origine, de proveniență greacă (cf. CFr, 134) rămîne ca ipoteză. - V. *eā, mīne, lu, noi; līne* 15°, *tu, lī, voi*, precum și PEp, 111 sqq. - < lat. *illus, ille.

ÉLA, imperativ sg., vino, «viens», pl. *llāf*, veniți, «venez», Nic, 161; GEI, 141. Sinonime: *yīnu, yīnl* (v. *yīn*²). - < ἔλα (ἔρχομαι) „~”.

ÉLBET(E), adv., poate, «peut-être; assurément», Mih, 181, PenB, VIII, 58. V. *poāte*. - < tc. *elbet(té)* (132) „sans doute”.

ÉLE!, interj. «hé!», Fr, II, 239; PAnt, 40. - Cf. tc. *hélé* (1325) „en fin; voyons donc!”.

ELEAKÍM, conj., dar, «mais», Mih, 182. - V. *ileaktm*.

ELÉFANDU, sm., pl. *eléfandzi*, elefant, «éléphant», Dal, 88; Nic, 161; GEI, 141. Sinonime: *fil, fildisín*. - < ἐλεφαντος, ἐλέφας.

ELEFTERÍE, sf., pl. *elefterli*, libertate, «liberté», Nic, 161; GEI, 141. V. *illftrle*. - < ἐλευθερία „~”.

ELÉFOIR, -ră, pl. *eléfθiri*, -re, liber, «libre, indépendant», Nic, 161; PScr, 211; GEI 141. V. *filcu*. - < ἐλεύθερος „~”.

ELEFOIRUSÉSCU (*mī*), vb. IV (*eléfθirusli*, -sil, -sire), libera, «libérer, affranchir», Nic, 161; GEI, 141. V. *apulscu*. - < ἐλευθερόνω „~”.

ELEFOIRUSIRE, sf., pl. *eléfθirusli*, liberare, «délivrance», Nic, 161.

ELEFOIRUSÍT, -tă, pl. *eléfθirusli*, -te, liberat, «délivré», Nic, 161.

ELEÍMOSINE, sf., pl. *elēmosin'i*, pomană, «charité, aumône», Nic, 161; PScr, 211; GEI, 141. - < ἐλεημοσύνη „~”.

ELÉN, sm., pl. *elén'i*, cerb, «cerf», Mih, 182. Sinonime: *ndrel, jērbu*. - < bg. *elenŭ* „~”.

ÉLIN, -nă, pl. *élin'i*, -ne, păgîn, «païens», Cod, 28²; GEI, 141; Élin, -nă, pl. *Élin'i*, -ne, «hellènes», Nic, 161 - v. *Grec*. - < ἑλλην „hellène”.

ELMÁE, sf., pl. *elmā'i*, guler de vulpe, «collet de fourrure de renard», Mih, 182; Mac, 113; 'nă *glābă cu elmāe* (o giubea cu guler de blană de vulpe), BaṭN, 3; *sac cu elmāte* (haină cu guler de blană de vulpe), GrS, IV, 228; 244. - V. *ilmāte*.

ELPÍĀĀ, sf., pl. *elpidz*, speranță, «espérance», Dal, 88; Nic, 161; Mih, 244; GEI, 141. Sinonim: *nddă*. - < ἐλπís, ἐλπíδα „~”.

ELPISĚSCU, vb. IV (*elpisîl*, -*sîl*, -*sîre*), spera, «espérer», Dal, 88; Nic, 162; GEI, 141. Sinonim : *nădăescu*. — < ἐλπίζω „~”.

ELPISĚRE, sf., pl. *elpisîri*, «action d'espérer», Dal, 88.

ELPISĚT, -*lă*, pl. *elpisîl*, -*te*, sperat, «espéré», Dal, 88.

EM, conj., și, «et; aussi», PB, 591 (< *e + amî*); *em s' coc tr' oară...*, *em s'ntu nătime* (se coc și imediat..., sînt și nostime), Al. 1903, 95; *făleă ca s' pără em fuvîrós*, *em arăsit* (făcea (contribuia) să pară și fioros și plăcut), PAnt, 308; *Uvrěalu em da*, *em strîgă* (evreul și lovește și țipă), PAnt, 8. — < tc. **hem** (1325) „et; aussi; et puis”.

EMBATĚKE, sf., pl. *embatîkl*, embatic, «annate payée à un évêque», Dal, 88; Nic, 162; Mih, 182; GEI, 141. — < ἐμβατικὸν „~”.

EMBISTIMĚN, -*nă*, pl. *embistimén'i*, -*ne*, confident, «homme de confiance», Dal, 88; Nic, 162; Mih, 182; GEI, 142. V. *mbistimén*. — < ἐμπιστευμένος „~”.

EMBISTOSĚNE, sf., pl. *embistosin'i*, Incrédere, «confiance», GEI, 142. V. *imăne*. — < ἐμπιστοσύνη „confidence; foi”.

EMBŌRIŪ, sn., pl. *embŏril*, comerț, «commerce; négoce», Mih, 182; GEI, 142. Sinonim : *tiğearéte*. — < ἐμπόριον „~”.

ĚMBUR, sm., pl. *ėmburl*, comerciant, «commerçant; négociant», Dal, 88; Nic, 162; Mih, 182; PAnt, 365; GEI, 142. Sinonime : *prāmălēftu*, *tuğear*. — < ἔμπορος „~”.

EMBURIPSĚSCU, vb. IV (*emburipsîl*, -*sîl*, -*sîre*), neguța, «faire le commerce; négocier», Dal, 88; GEI, 142. — < ἐμπορεύομαι „~”.

EMBURĚKE, sf., pl. *emburlîkl*, negustorie, «trafic, affaires», Dal, 88. — V. *embŏriă* și sinonimul *tuğearl't'ke*.

ĚMRI, sf., fără pl., ordin, «ordre; ordonnances». V. *diălaymă*, *űrdin*. — < tc. **emr** (145) „~”.

EMŞERĚ, sm., pl. *emşerădz*, soldat turc, «soldat turc». — < tc. **hemehehri** (1327) „concitoyen; compatriote”.

EMULUTĚ, sf., poliță — v. *muluyle*.

ENDĚC, sn., pl. *enděfe* și *endēcūrî*, groapă, «fossé», Mih, 182. — V. *hăndăke* și alb. *hendék* „fosso” < tc. **hendeq** (552) „~”.

ENDOLĚ, sf., pl. *endollî*, poruncă, «commandement», Cod, 75¹; GEI, 142. — < ἐντολή „~”.

ENĚRGĚ, sf., pl. *enėryîl*, energie, «énergie; action», Dal, 88; Nic, 162; Mih, 182; GEI, 142. — < ἐνέργεια „~”.

ENERĚISĚSCU, vb. IV (*enėryisîl*, -*sîl*, -*sîre*) a activa energic, agir; persister, Dal, 88; Nic, 162; Mih, 182; GEI, 142. — < ἐνεργῶ „~”.

ENERĚISĚRE, sf., pl. *enėryisîrl*, stăruire, «effort; persévérance», Dal, 88; Mih, 182.

ENTĚPUSE, sf., pl. *entîpusl*, impresie «impression», Mih, 350; GEI, 142; PenB, III, 163. — < ἐντύπωσις „~”.

ENURĚ, sf., pl. *enurîl*, enorie, «paroisse», Dal, 89; Nic, 162; Mih, 182; GEI, 142. — V. *inurle*.

EPANĚSTAT, sm., pl. *epanăstał*, revoluționar, «insurgé, révolutionnaire»: *si s' făcă epanăstat* (să se facă revoluționar), Al. 1903, 59. V. *cumîl*. — < ἐπαναστάτης „~”.

EPARĚHĚ, sf., pl. *eparhîl*, eparhie, «diocèse», Nic, 163. — < ἐπαρχία „~”.

EPIΔĚ, conj., pentru că, «parce que». V. *că-je*. — < ἐπειδή „car”.

EPIΔIMĚ, sf., pl. *epidîmil*, epidemie, «épidémie», Dal, 89; Nic, 163. — < ἐπιδημία „~”.

EPIΔĚS, conj., «parce que, vu que», Cod, 124³; GEI, 142 — v. *epidîl*.

ÉPIN, sm., fără pl., de laudă, «éloge; louange»: *mûla a lui așea di épin* (câtrea lui aceea de mîndrie), PenB, V, 87. — < ἐπαινος „~”.

EPİRÓT, -roătă, pl. *Epiróť*, -roăte «habitant de l'Épire»: *mărăřl'i lai Epiróť s' dúsiră Muredăă toť* (sărmanii bieți epiroți se duseră toți în Moreea), W, II, 106; *ma řlón'l di-Armân'l'i epiróť ř ma-alumtălórl di Fărřiróť pri lûme — sânlăde l*, RA, 92; BNA, II, 36 — v. *Fărřiróť*. — V. *Jirgân'edă, Sărcăn'lót*. — < ἠπειρώτης „~”.

EPÍSCOP, sm., pl. *episcokl*, episcop, «évêque», Dal, 89; Nic, 163; Mih, 182; GEI, 142. — < ἐπίσκοπος „~”.

EPISCOPÁT, sn., pl. *episcopâte*, episcopat «évêché», Dal, 89. — V.:

EPISCUPÍE, sf., pl. *episcopit*, Nic, 163. — < ἐπισκοπή „évêché”.

EPISTÁT, sm., pl. *epistăt*, epistat, «surveillant», Dal, 89; Nic, 163; GEI, 142. — < ἐπιστάτης „~”.

EPITÁFIŪ, sn., pl. *epitáfil*, epitaf, «épitaphe», Nic, 163; LP, 127 (*pitáfil*); GEI, 142. — < ἐπιτάφιος „le saint-suaire”.

EPITÁIŪ, -die, pl. *epităt*, abil, «habile, adroit», Nic, 163; PScr, 212; GEI, 142. — < ἐπιτήδειος „~”.

EPÍTROP, sm., pl. *epitropi*, epitrop, «curateur, tuteur», Nic, 163; Mih, 172; GEI, 142. — < ἐπίτροπος „~”.

EPITRUPÍE, sf., pl. *epitrupit*, epitropie, «curatelle, tutelle», Mih, 182. — < ἐπιτροπή „~”.

ÉRĂ (la aromânii din Albania) — v. *aéră* și *séră*. — < alb. *ërë* „vento”.

ERĠATÁRIC, -că, pl. *eryatárist*, -fe, invidios, «envieux», Kats, I, 74. Sinonim: *řlunirós*.

ÉRĠE, sf., pl. *éryi*, demnitate, «vertu, dignité»: *éryea l-muřăđăste ómlu* (demnitatea îl înfrumusețează pe om), PLit, 686; *éryea la om i ca lălűda la pom* (probitatea la om e ca floarea la pom), PLit, 686. — V. *érři* și:

ÉRĠU, sn., pl. *éryurl*, presimțire, 1°. *pressentiment*; 2°. *soupçon*; envie», Dal, 89; Nic, 163; GEI, 142. — 1°: *l'i-vin'e éryu* (ti veni presimțire), PB, 288³³; PGr, 63; *că n'l'să auřl și că l'i-yine érgu* (că dînsa a îmbătrînit și că presimte), PB, 300⁷; 2°: *amiră'lu intră' tu éryu* (împăratul a intrat în bănuială, începu să bănuiască), PB, 318²⁷; *dí éryu ř' di zil'ľű*, *ní oăřpil'i' nu l'i-acăđă sómnul* (din zîzanie și de invidie, nici oaspeții nu-l apuca somnul, nu puteau dormi), Lum, II, 12; *éryul nu u-alăsă si ředăđ arihăte* (invidia nu o lasă să stea liniștită), PB, 74⁴; *s' cređpă řlunirle di éryu* (să crape de invidie tinerele), BařP, 43; BNA, III, 42. — < ἔργον „œuvre, action”.

ÉRĠI, sf., fără pl., probitate, «honnêteté; probité», Dal, 89; *om cu éřři* (om cu onoare). — V. *érye* și alb. *erz* „onore, stima”. — < tc. *yrz* (843) „honneur”.

ÉRIM, -mă, pl. *érin't*, *érime*, Nic, 163; *tu-aestu érim di loc* (în acest pustiu de pămînt), PLit, 888. — v. *érmu*.

ERIMÍE, sf., pl. *erimil*, Nic, 164 — v. *irn'te*, *urn'te*, *pundte*.

ÉRMU, -mă, pl. *érn'i*, *érme*, pustiu, 1°. *désert*; inhabité; 2°. *anachorète*, ermite, solitaire; 3°. *désolé*, infortuné», Dal, 89; Mih, 183; PScr, 212; GEI, 143. — 1°: *múnřll'i va ř arm'ndă érn'i* (munții vor rămîne pustii), PB, 17¹⁰; 2°: *băneăđă řingurł*, *ca érn'il'i* (trăiesc singuri, ca pustnicii), PAnt, 310; 3°: *armăse muma řingură*, *ca érmă ncl'lsă n căsă* (rămase mama singură, ca o pustnică (dezolată) închisă în casă), PLit, 1049; PAnt, 64; *ca val di érn'il'i picurărl* (ca vai de nefericiții păstori), PLit, 935; *plł'ndzi, érmă*, *plł'ndzi* (plînge, nefericito, plînge), LP, 209; *lu-agudł éрма di lăpă* (l-a lovit pustia de iapă), Fr, II, 15, 239; PAnt, 40; *nu-aveđ érmu biutăra* (nu era (nu exista) bat-o pustia de băutură), BNA, II, 74; *mor řingurł ř' érn'i*, *tu érme lócurl*, *dí un ascűml di érmu dor* (mor singuri și singuratici, în

locuri pustii, de un dor ascuns, bată-l pustia), BNA, II, 68. Sinonime: *pöndu, păstu*. — PET, 20: < lat. *eremus*. — < ἔρημος „désert”.

ERMUXÉSCU, vb. IV (*ermuxîl, -xîl, -xîre*), pustii, «dévaster; dépeupler; désoler», Dal, 89; Nic, 164; GEI, 143; *ermuxîră hórîle* (au pustii satele sau satele au rămas pustii); *fumél'î întrédzîl avéđ ermuxîlă* (familii întregi rămăse singurate, dezolate). Sinonime: *pundixescu, pustuéscu*. — < ἔρημόνω „~”.

ERMUXÎRE, sf., pl. *ermuxîri*, devastare, «action de rendre désert, de dévaster, de dépeupler, de désoler», Dal, 89; *tu kirólu al Ali-pășé cădzură gredle ermuxîri pri căplu a Armă'n'îlor* (în timpul lui Ali-pașa au căzut grele pustirii pe capul aromânilor). — V. *irmuxîre*.

ERMUXÎT, -tă, pl. *ermuxît, -te*, pustii, «dévasté, ravagé; dépeuplé; désolé», Dal, 89; Nic, 164. Sinonim: *pundixît*.

EROTIPSÎT, -tă, pl. *erotipsît, -te*, amoretzat, «amouraché, épris», PenB, VIII, 21. — [*< vb. erotipsescu < ἐρωτεύω „rendre amoureux”*].

ES¹, **esă* sau **esăđ*, pl. **eđt, *ese* sau **edse*, dînsul, dînsa, «il, lui; elle — v. *el*: după moártea a tătă-sul vine într' esu (după moartea tatălui său își veni într-insul, în fire), Gram, 262. — V. *is¹*.

ES², **ESŪ**, vb. IV și I (*ișîl, ișîl, ișîre* sau *i(n)șîl și i(n)șăđ, i(n)șît și i(n)șăđ, i(n)șîre* sau *i(n)șăre*), ieși, «1°. sortir; 2°. se lever (en parlant des astres); 3°. pousser; 4°. aboutir; être révolu; 5°. gagner (au jeu de cartes), être le premier; 6°. oublier; 7°. devenir; 8°. ne pas tenir parole; 9°. déborder, dégorger; 10°. aller à la selle, avoir la courante», Dal, 116; Nic, 164; Mih, 183; PScr, 212; PLit, 491. — 1°: *vrem s' ișlm afoară* (vrem să ieșim afară); *nu es Armă'n'îl i n mărîf* (aromânii nu ies la munte), PLit, 934; PAnt, 23; *ișl fărătălu așl mărîle* (a ieșit fărătutul cel mare); PLit, 802; PAnt, 91; 2°: *soărîle avéđ i(n)șîđă* (soarele răsărise) — v. *dađ 11°* și gr. ἔβγῃκεν ὁ ἥλιος; 3°: *mustăfa f' i(n)șîl, mîntea nînga* (mustața ți-a apărut, mîntea încă nu) — v. *dađ 4°* și gr. βγαίνω τὸ μουστάκι; 4°: *lu va lăđă mînlîtura aeshđ?* (unde va fi capătul acestei încercături?); *călea aeshđ lăse la ar'ă* (calea asta iese (duce) la rlu); *vid-ă că lăse Mărful* (a văzut că luna martie se încheie), PLit, 773; 5°: *s' eđt tótna la cār'f* (să cîștigi totdeauna la cărți de joc), PB, 430^a; *cu cîș glucă, tótna ișéđ* (cu cîși juca, totdeauna cîștiga), PB, 430^b; *i(n)șîl to: am trel așl* (am ieșit (cîștigat) eu: am trei ași) — v. *amîntu 1°*; 6°: *aeshđ lucrú nu-n'î lăse đîl mînte* (acest lucru nu-l uit) — v. *agărșescu 1°*; 7°: *pátrul'î fičlórî i(n)șîră furl* (cei patru flăcăi s-au făcut briganzi); *va s' ișlm cu fărîl'î tof* (o să ieșim toți cu haiducii = toți ne vom face haiduci), PAnt, 290; BNA, I, 10; 8°. *ștne hîl om fe eđl đî zbor* (tu ieși om ce nu te ții de cuvînt), BP, 83¹²; 9°: *đi plol mărle, ar'urîle ișîră* (din cauza multelor ploii, rîurile au ieșit din albiu, s-au revărsat) — v. *dipăn 6°*; 10°: *c'îte orî i(n)șît afoară ael?* (ieri cite scaune ați avut?) — v. *m'ndă 14°, scol 15°, árđin³ 4°*. — V. *ișîlór*. — Cf. gr. ἐβγαίνω, alb. *dal, bg. izlezamă, izlazjamă, tc. tchyqmaq*. — Pentru alte sensuri nelnregistrate aci, cf. mes etc. — < lat. *exire* „sortir de”.

ESCU (nord), vb. — cf. *Introducere*, § 51, p. 93 —, fi, «être», Dal, 89; Nic, 164; Mih, 183; PScr, 212; PB, 592; CAr, 483; GrS, VI, 369; *mîne căre escu n'ic* (eu care sînt mic), CalGrB, 25; *șînfi an'î — únă zámáne — đî cînd escu fur tricură* (cinci ani — o eternitate — au trecut de cînd sînt brigand), PAnt, 276; Bair, 118; *n'ic escu, mîndt escu, tătă lúmea u năescu — áclu* (mic sînt, subțire sînt, toată lumea o îmbrac — acul), PLit, 348. — Cf. dr. „eu esc” (Poiana Sibiului) — GrS, II, 51. — V. *hiđ*.

ÉSTAN, adv., estimp, «cette année», Dal, 89; Nic, 164; Mih, 183; PScr, 212; *Armă'n'îl'î éstan tuđ nu es* (în anul acesta nu ies toți aromânii), PLit, 934; PAnt, 23; *nîfi éstan, nî đî vedără* (nici est-an, nici la vară), GrB, 1, 14; BNA, III, 130. — < *estu an*.

ÊSTU, *éstă*, pl. *êşti* şi *êşti*, *êste*, Dal, 89; PB, 592; *nica éstă* [*nica aéstă*] *oără s' mi-avdzî* (încă de astă dată să mă auzi, să mă ascuţi), PLit, 977; PAnt, 47 — v. *aestu*.

ÊŞĂ, sf., fără pl., asemenea, «ressemblance; égalité»: *căftă-î eşa lătna* (caută-ţi totdeauna potriva), PGr, 62. — V. *îşea*.

ÊTĂ, sf., pl. *ête* şi *ef*, eternitate, «1°. temps; 2°. siècle; 3°. à tout jamais, éternellement; 4°. une fois; 5°. (l'autre) monde; 6°. circonstances», Dal, 89; Nic, 164; Mih, 183; PScr, 212; DR, II, 529; Jb, I, 30; 32; 38. — 1°: *nu dede plodîe tru éta tătă, trei an'î şi şedse mēsă* (nu a plouat în tot timpul, trei ani şi şase luni), Cod, 124 b¹⁴; 2°: *di tru éta pîn' tru éta* (din secol pînă în secol), Jb, I, 50; *ca trei ête grede* (ca trei secole grele), BNA, IV, 89; *un'-oără ş' tr' ână éta, 'nă pîlă di curcubétă* (o dată şi la un secol, o plăcintă de cucurbetă); 3°: *noi, Armă'n'î di éta toată* (noi, aromâni de totdeauna), Mac, I, 78; PAnt, 197; BNA, V, 28; *lă da munduirea pân' tru éta a étîl'î* (le dă chinul pînă în vecii vecilor), Cod, 181⁹; *êscu călu a lui di éta a li ête* (sînt calul lui de cînd lumea), PB, 215¹⁰; 4°: *tu ână éta* (într-o vreme, cîndva, odată), PLit, 780; 5°: *al s' n'îrdzēm tu éta-alântă* (hai să mergem în lumea cealaltă), Bag, 53; PAnt, 201; BNA, V, 38; *s' mi-alinăt tu éta di nsus* (să mă urcaţi în lumea de sus, din cer), PB, 267¹⁹; *s' ti duji tru éta amărtioasă* (să te duci în lume păcătoasă), Jb, I, 46; *lu alântă éta* (în cealaltă lume), Jb, III, 164 — v. *lume*; *un amiră... n'êardze... di tru amirărîl'ea a lui tru vără allă éta* (un împărat... merge... din împărăţia lui în vreo altă lume), Cod, 32 b²²; *s' ti-alîn' tu éta di nsus* (să te urci la lumea de sus), PB, 265³⁸; *cădză ână éta căma nşos* (căzu cu o lume mai jos), PB, 266⁸; *ma iră cu gură bărîm ca tătă éta* (dar era cel puţin cu gură ca toată lumea), PB, 72³⁹; *i dus tu-alănte ef* (e dus în celelalte lumi), PAnt, 164; 6°: *şe s' l'î faî a étîl'el* (ce să-i faci epocii, împrejurărilor?), PGr, 62. — PScr, 212: < lat. *aetas*. — < alb. *jétë* „vita; seculo; mondo” (< lat. *aetas*. — Cf. şi BTir, 1961, 4, 123-124).

ETEPSI'Z, -ză, pl. *etepsî'jî*, -sîze, ticălos, «abject: coquin», Mih, 180 (*edipsă's*). V. *idipsî'z*, *edepsî'zîl'ke* şi *kirătă*. — < tc. *ēdehsiz* (62) „impudique; fripon”.

ÊTIM, -mă, pl. *étî'n'î*, -ime, gata, «prêt; préparé», Dal, 89; Nic, 164; Mih, 183; PScr, 212; GEI, 143; LP, 136. V. *étmu* şi sinonimul *lésta*. — < *ἐτοιμος* „~”.

ETIMĂSĚSCU (*mi*), vb. IV (*elimă'sîl*, -sîl, -sîre), pregăti, «(se) préparer; apprêter; disposer», PScr, 212; GEI, 143. — < *ἐτοιμάζω* „~”.

ETIMĂSĚ, sf., pl. *elimă'sîl*, pregătire, «préparation, préparatif; apprêts», PB, 593; GEI, 143. — < *ἐτοιμασία* „~”.

ETIMUSĚRE, sf., pl. *etimusîrî*, pregătire, Mih, 183 — v. *etimăse* şi *etimăşescu*.

ÊTMU, -mă, pl. *ét'n'î*, *étme*: *grî'nlu eăste étmu* (grîul e gata), LP, 138; PAnt, 78 — v. *étim* şi sinonimele *hăzî'rcu*, *hăzî're*, *prôîim*.

EŪ, pron. pers., eu, «je, mois», Nic, 163; Mih, 244 (*teû*); PScr, 212; PB, 593; PTree, 25 (eş), — *N o m.*: 1°. *am şi eû căma mare* (am şi eu mai mare peste mine), PB, 145³; 2°. (*du*)*têf-vă voi, că eû nu yîn* (duceţi-vă voi, că eu nu vin); 3°. *atûmfeva va s' mor şi eû* (atunci voi muri şi eu), PB, 144¹⁶; 4°. *eû nu mi min di-aûă* (eu nu mă mişc de aici). — *D a t.*: 5°. *ca Uvrêulu; nu-n'î vidzûl, nu-n'î avdzî'l* (ca evreul: nu mi-am văzut, nu mi-am auzit), PAnt, 8; 6°. *morî, în'l lu-avdu şi n'î-lu-ascûl'tu* (mare, mi-l aud şi mi-l ascult), PAnt, 15; 7°. *nu ştiû, lăla-n'î, şe si-n'î fac: n'î-armăşû fl'ră di bărbăt* (nu ştiu, biata-mi, ce să-mi fac: mi-am rămas fără de bărbat), W, II, 84; PAnt, 44; 8°. *la dzîl'-n'î, Armă'nă, lu n'î-ti duî?* (ian spune-mi, aromână, unde mi te duci?), PLit, 851; PAnt, 53; 9°. *şe n'î-mi-avîndă si-n'î mi-acăfă* (care tmi mă urmăreşte să-mi mă prindă), BNA, I, 4; 10°. *vîmtul si-n'î mi bătă* (vîntul să-mi mă bată), BNA, I, 80; 11°. *di mărăta-n'î n'îlăd-te* (de biata-mi de mine aibi milă), Velo, 67; 69; BNA, V, 61; 63 — cf. dr. „nu ma blastama sf-n'î mor”, AAF, IV, 96. — *A c u z.*: 12°. *fărl'î mine mi călcără* (pe mine mă prădară hoţii), PLit, 867; 13°. *prî*

mine, bre, vreați s' mi călcați, pri mine s' mi furăți, pri mine? (pe mine, măi, vreați să mă prădați, pe mine să mă furați, pe mine?), GrB, 225; PAnt, 230; 14°. *mi-aurlu năntu* (mă bag launtru), Fl, I, 1, 3; PAnt, 343; 15°. *lōra, line nu mi nveďă* (acuma, nu mă învăța tu), Fr, I, 5, 69; BNA, III, 48; 16°. *vrēi-me șā aproāki-me nāpōl* (iubește-mă și primește-mă iarăși), Cod, 93 b⁴; 17°. *akicāsīl-me... i nu mi-acākisīl?* (înțelesu-m-ați... sau nu m-ați înțeles?), Lum, V, 214-215; 18°. *dășū-me, dășū-me călea nģios* (dusu-m-am, dusu-m-am calea în jos), Fr, II, 252; 19°. *dășū-me, dășū-me pl'nā n căle* (mă dusei, m-am dus pînă n drum), PLit, 897; 20°. *dășū-me la murmīntu* (dusu-m-am la mormīnt), Lum, VI, 2, 14 - cf. dr. „dor-mă, dor-mă mīntile” (PăsL, 43); „nu mă doare de durere, doare-mă de vorbe rele” (Hod, I, 99) etc. - Deși concurată de dubletul *lo - v. lo* -, forma *eă*, care e cea mai veche - și, deci, prima - își menține încă vitalitatea. Apare în compusul nordic *cōrbangēā* (CAR, 320) < *cōrba-n'l-di-eā*, alături de care circulă și *cōrban'lgīō* < *cōrba-n'l-di-lō* „biata-mi de eu, de mine”. La Buril, 279: *leā cōrba-n'l d' eā*. V. di 65°. - V. *mi*¹, *mine*, *n'ia*, -*și*, el etc., precum și it. *sicil. eu*: „eu sugnu” (BTS, VI, 90) (= eu stnt), it. sudic. „jeu” (CImbr, II, 174 și PLir, 139 și 150) și gr. *ἐγώ*. V. și fac 21°. - < lat. *e(g)o* „moi, je”.

Eusfór, sm., pl. *Eusfórt* lucifer, satan; chef des diables, GEI, 142; *nkiseďste Eusfórtu* cu 'nā askēre dīpu nls (pornește Eusforul (Scaraotchi) cu o armată după el), PB, 499³⁵. - < *εωσφόρος* „~”.

EVÁȘCU, -cā: *hīrea a meď evāșcā* (fīrea mea înceată, domoală), Fl, I, 5, 4 - v. *lavāșcu*.

ÉVĀ, sf., pl. *ēve*, femeie ursuză, «femme maline, fourbe, madrée», Dal, 89; PB, 593; *mul'edāre-ī evā* (femeia c înșelătoare), PLit, 561; *l'ī-aveď ntrātā a lī ēve drāclū-ašēl* cu un *ēiđlōr* (veei (femeii ursuze) li intrase diavolul dela cu un picior), Fr, I, 5, 69; PAnt, 179; BNA, III, 46; *hīl'e di Évā!* (fīlică de Evā!), PB, 68¹⁸. - < *Éva* < *Eōa* „Ève”.

ÉVIL, -lā, pl. *ēvil'ī*, -le, uriaș, «géant», M, 25; PETim, 11; *ēvil cum nu edste vl'rnū* (gigant cum nu e nimeni), PAnt, 278; Bair, 120; *vedz plātān'ī grei și ēvil'ī* (vezi platani grei și uriași), Bair, 53. Sinonim: *ģigāntu*. - < tc. *hévil* (1331) „peur; crainte; terreur”.

EVLÁVIE, sf., pl. *evlāvl*, evlavie, «dévotion, piété», Dal, 89; Nic, 165; PAnt, 462; GEI, 143. - < *εὐλάβια* „~”.

EVLAVIÓS, -lōdsā, pl. *evlaviōși*, -lōdse, evlavios, «dévot, pieux», Nic, 165. - Cf. gr. *εὐλαβής* „~”.

EVLUFĖ, sf., pl. *evluyīl*, binecuvîntare, «bénédition», Nic, 165; Mih, 183; GEI, 143. Sinonim: *urāđiūne*. - < *εὐλογία* „~”.

EVLUFIMĖN, -nā, pl. *evluyimēn'ī*, -ne, binecuvîntat, «bēni», BNA, III, 152. - < *εὐλογημένος* „~”.

EVLUFISĖSCU, vb. IV (*evluyisīl*, -sīt, -sīre), binecuvînta, «bēnir», Mih, 183; PScr, 212; GEI, 143. V. *vluyisēscu*. - < *εὐλογῶ* „~”.

ÉXAFNA, adv., subit, «à l'improviste, subitement», Nic, 162; GEI, 140. Sinonime: *aniōrihta*, *anipāndiha* etc. - < *ἐξαφνα* „~”.

ÉXAFNU, -nā, pl. *éxafn'ī*, -ne, subit, «inattendu, inopiné, subit», PScr, 212; GEI, 140. - < *ἐξαφνος* „~”.

EXARHĀT, sn., pl. *exarhāte* «exarchat», Dal, 89. - V.:

EXARHĖ, sf., pl. *exarhīl*, exarhat, «exarchat», Mih, 184; GEI, 140. - < *ἐξαρχία* „~”.

ÉXARHU, sm., pl. *éxarhī*, exarh, «exarque», Dal, 89; Nic, 162; Mih, 184; GEI, 140; Dun, II, 102. - < *ἐξαρχος* „~”.

EXÉTASE, sf., pl. *exétasl*, examen, «examen; investigation», Nic, 162. - < *ἐξέτασις* „~”.

EXÍFISE, sf., pl. *exiyisī*, explicație, «explication», Nic, 162. V. *xiyise*. - < *ἐξήγησις* „~”.

EXIGISÉSCU, vb. IV (*exiyisîl*, *-sîl*, *-sîre*), explica, «expliquer», Nic, 162. — < ἐξηγῶ „~”.

EXIGISÎT, *-tă*, pl. *exiyisîl*, *-te*, Nic, 162 — v. *xiyisîl*.

EXUΔ, sn., pl. *éxude*, cheltuială, «dépense; dépens; frais», Dal, 89; Nic, 163; GEI, 140; *éxude vasilkésti* (cheltuieli împărătești), PAnt, 127. Sinonim: *hárġe*. — < ἐξοδον „~”.

EXUMULUȚÍE, sf., pl. *exumuluyîl*, confesiune, «confession», Nic, 163. — < ἐξομολόγησις „~”.

EXUMULUȚISÉSCU (*mi*), vb. IV (*exumuluyisîl*, *-sîl*, *-sîre*), confesa, «(se) confesser», Nic, 162; Mih, 184; GEI, 140. V. *xumuluyisescu*. — < ἐξομολογῶ „~”.

EXUMULUȚISÍRE, sf., Cod, 118^u — v. *xumuluyisîre*.

EXURÍE, sf., pl. *exurîl*, exil, «exil», Nic, 163. Sinonim: *surġlâne*. — < ἐξορία „~”.

EXUSÍE, sf., pl. *exusîl*, autoritate, «autorité; domination; puissance», Cod, 86 b²⁰; GEI, 140. — < ἐξουσία „~”.

F

FĂBRICĂ, sf., pl. *fă'brîf, fabrică, «fabrique»*, PAnt, 433; *val u dimîndă'm la făbrică tră line* (pentru tine vom comanda-o la fabrică), PB, 206¹⁰. V. *fămbrică, fávrică*. — < *φάμ-πριχα* < it. *fabbrica*.

FAC (*mi*), vb. III și II (*feĭă, făptu, făfire și făfeare*), face, «1°. faire — v. *adăr*; 2°. commettre; 3°. produire; 4°. évaluer; valoir; 5°. marchander, bazarder; 6°. échanger; 7°. transformer; 8°. acquérir; gagner; 9°. dépenser; 10°. (s')amuser; 11°. décider; 12°. réaliser; 13°. colorer; 14°. mûrir; 15°. se diriger, s'acheminer, parcourir; 16°. descendre, aller en pente; 17°. rester, demeurer; 18°. c'est égal; 19°. feindre; 20°. dire; 21°. naître; 22°. être; s'occuper; 23°. falloir», Dal, 90; Nic, 562; Mih, 184; PScr, 212. — 1°: *di ayuridă s' făfe n'ăre, ma cu arăvdare* (din aguridă se face miere, dar cu răbdare), PLit, 419; *ômlu fe vreă s' făcă?* (omul ce era să facă?), Fr, I, 5, 69; BNA, III, 46; 2°: *picăllu fe aveă făptă ca mul'ăre* (păcatul ce comisese ca femeie), PB, 335⁹; 3°: *estan agréle fedîră grî'ne bûni* (est-an țarinile au produs grîne bune); 4°: *clî parădz fac aēsti că'rîl?* (cite parale costă aceste cărți?); 5°: *dăsiră s' făcă păzdre* (s-au dus să tîrguiască sau să se tocmească); 6°: *yrôșil'i l'i-făfe 'nă llră* (piaștrii ti schimbă într-o liră), PB, 433⁸; 7°: *fă mûnŭl'i pade* (transformă munții în șes = vină cît mai repede, parcurgînd munții ca și cum ar fi șesuri), PLit, 1047; PAnt, 206; 8°: *lucreădză, măcă vrel s' faŭ aveăre* (lucrează, dacă vrei să cîștigi, să faci avere) — v. *amintu* etc.; 9°: *l'i-feăfe toŭ prădzl'i çîne* (toți banii i-a făcut bine = i-a cheltuit), PB, 39¹⁵ — v. *hărglueŭscu* etc.; 10°: *dă-te ș' fă-ŭ kéfe* (du-te și fă-ți plăcerea); 11°: *va-l fac si-u acûmpără* (îl voi decide să o cumpere); 12°: *fe nçisăŭl s' feăfe* (ce ai visat s-a realizat); *ysile s' fac* (visele se împlinesc); 13°: *adîmtul nu s' făfe* (dimia nu se colorează), PLit, 309; 14°: *anăăle s' fedîră* (strugurii s-au copt); 15°: *fuga fedăe trăplu. ca fêrblu avinăt* (în fugă apucă vîlceaua, ca cerbul urmărit), ArE, 21; *aăd fac soŭl'i — acăăd-l' ma s' hîl glône* (pe aici apucă tovarășii — prinde-i dacă ești voinic), Lum, II, 138; *tot u fac călea, că u fac* (calea (drumul) tot o parcurg, că o parcurg), PB, 280³⁸; 16°: *fă aripidîna nçlos* (apucă povîrnișul în jos); 17°: *s' nu faŭ mûlŭl an'i tu xedne* (să nu rămîi mulți ani în străinătate), W, II, 74; 18°: *ună n'i-făfe* (mi-e egal, mi-e tot una), PGr, 157; 19°: *fă-te că hîl niplăt* (fă-te că ești bolnav); 20°: *făfe el cu-arl's în gără* (zice el cu rîs pe buze), PAnt, 276; *s' toărnă că'tră cătăŭe și l'i-făfe* (se întoarce spre pisică și-i zice), PB, 69³⁴; 21°: *'nă oără mi fedăfe mû-mea* (o singură dată m-a născut mama mea), PB, 159²⁰ — cf. it. „quando mi fici jeu, fici gran dannu” (CImbr, I, 348); „quando nasci ieu” (*ibid.*, I, 249 etc.); *clî s' aă făptă* (cîți s-au născut), Ba(P, 40; BNA, III, 138; 22°: *armăs di cl'ndu feĭă arăftu* (rămas de cînd am fost croitor), PB, 102¹⁵; 23°: *nu făfe s' fūgă* (nu trebuie, nu e bine să plece), BNA, IV, 85 — v. *prinde*. — Pentru alte sensuri, v. *căldără* 1°, *făptu*², *lēmnu* 1° etc. — Imperativ: *fă-l aăd, nu-l fă aclô* (fă-l aci,

nu-l face acolo) — pentru dacoromână, cf. DA : *face* (p. 23). — Cf. și gr. κάμνω, φτεάνω ; alb. *bënj*, bg. *pravja*, tc. *tapmaq*. — < lat. *facere* „faire”.

FĂCĂ¹, sf., fără pl., faptă, «action de faire; action; fait», Dal, 89; Nic, 562; *fi-i ti-a făcă?* (ce-i de făcut?), Al. 1903, 43; *cu dzl'ca ș' cu făca, s' seăse bubulica vácă* (cu spusa (vorba) și cu fapta, cărbușul s-a făcut vacă), Dal, 89. — V. *alágă, dácă, dzl'că, lăsă* etc.

FĂCĂ² (Livă'dz), sf., pl.?, cursă?, «piège?»: *va ti coasă la făcă* (te vor coase la făcă), P Gr, 63. — Cf. LL, IV, 214; gr. φάκα „souricière; piège” și tc. *faq* (883) „piège”.

FĂ(Î)E, sf., pl. *făl?*, vină, «faute; délit; péché», Mih, 184; Cod, 79 b⁶; DR, II, 530; *arucără făla pri patriŭl* (aruncară vina pe patricieni), Mac, 93 — cf. *patric(us)*. Sinonime: *aláthă, căbâte, fléxim, stépsu*. — < alb. *faj* „colpa, peccato”.

FAFAL'EĂR, -ră, pl. *fafal'eări, -re*, flecar, «billard, vantard», GEI, 143; *om fafal'eăr* (om flecar), PGr, 63. V. *farfal'edr* și sinonimul *băbăl'edr*. — < φαφαλιάρης ('ΑρΓλ, 94) „~”.

FAFŪTA, sm., pl. *fafŭtan'f*, fomf, «qui n'a pas de dents et qui éprouve de la difficulté à parler; bredouilleux», Dal, 89; GEI, 143. — Morfologic, cf. *dzadila, cșúra* etc. — < φαφούτης „édenté”.

FAG, sm., pl. *fadzl*, fag, «hêtre», Dal, 89; Nic, 561; Mih, 184; PScr, 212; PB, 593; *mărluri sântu fádzl'i* (martori sint fagii), PLit, 1048; PAnt, 207; *s' n'éargă-apól la fádzl'i-andŭl* (apoi să meargă la fagii înalți), PAnt, 157; BNA, II, 2. V. *faŭ* și *scriptu*. — < lat. *fagus* „hêtre”.

FĂGĂ, sf., fără pl. «faine — v. *jir*», Dal, 89; Nic, 561; PB, 593; PenB, III, 241; Lum, II, 283. — În munții Făgărașului: *făgă* «faine». — Din *jir* uscat, fetițele fac salbe. — Ca și *prună* etc., și ca și în italiană (: *pino și pigna, pina*), lat. *fagum, -i* „faine” a trecut la declinarea I, ca substantiv feminin; deci: < **faga*.

FAKICŪȘE «mot, parole de caresse et d'emprunt, dont la signification n'est pas précise»: *lăndărășe, fakicășe* (rîndunică drăgălașă), Lum, IV, 108. — Cf. alb. *f a q e k ú q* „dal viso rosso”, Hr, 91.

FĂKIL, sn., pl. *făkile*, plic, «enveloppe de lettres». Sinonim: *plic*. — < φάκελλος „~”.

FAKÍOLE, sf., pl. *fakíol'f*, fișiu, «fichu mince dont les jeunes filles couvrent leurs cheveux tombant en tresses sur le dos. Concernant sa forme (comme un bonnet) dans le passé, cf. 'Ηπειρ, V, 12-13». — < φακίολι „fichu; fanchon”.

FĂLANGU, sn., pl. *fălandze*, falangă, «falaque, espèce de fêrule», Nic, 562; GEI, 143. V. *sfălangu*. — Pedepsa cu *fălangul* era barbară — v. PLit, 67. — < φάλαγγας „~”.

FĂLĂ, sf., pl.?, fală, «gloire; orgueil», Mih, 184. — < bg. *hvala* „éloge”.

FĂLCĂ, sf., pl. *făl'ŭi*, falcă, «mâchoire; joues», Dal, 89; Nic, 562; Mih, 184; PScr, 212; PB, 593; CFr, 102; GrS, II, 315; *mi dor făl'ŭile* (mă dor falcile). Sinonim: *čol'ŭl*. — < lat. **falea*, *falx*, „faux, faucille” (CDDE, 546).

FALIMÉNTU, sn., pl. *faliménte* și *faliménturŭi*, faliment, «faillite», Dal, 89; Nic, 562. — < it. *fallimento*.

FĂL'E, sf., fără pl., tigăiță de pușcă, «bassinot d'une arme à feu», Dal, 89. — < tc. *falia* (884) „lumière d'une arme à feu”, gr. φάλα „lumière de fusil” < it. *falla*.

FAMBRICĂNTU, sm., pl. *fambricănŭl*, fabricant, «fabricant», Nic, 563. V. *fabricăntu*. — < it. *fabbricante*.

FĂMBRICĂ, sf., pl. *fămbriŭl*, Nic, 563 — v. *făvrică*. — Pentru *-m-*, cf. și *pampóre*.

FAMILÍT, -tă, pl. *familŭl, -le*, care are familie, qui a une (nombreuse) famille», Mih, 185; *tine țe ești familŭl* (tu care ai copii, familie), -FI, II, 6, 6. — < φαμελίτης „chargé de famille”.

FANÁTIC, -că, pl. *fanátŭl, -le*, fanatic, «fanatique», Dal, 89; Nic, 563. — < φανατικός „~”.

FANATIZMÓ, sm., pl. *fanatizmádz*, fanaticism, «fanatisme», Dal, 89; Nic, 563; GEI, 144. — < φανατισμός „~”.

FÂNĂ, sf. (pl. *fâne?*), faimă, «apparence, apparition, comparution, présence, existence; renommée, prestige, lumière», Dal, 89; Nic, 563; GEI, 143. — 1°. *tâte li-ăre Măra. Țe l'i-lip-seaște? Făna* (toate lumidățile le are Măra. Ce-i lipsește? Înfățișarea, arătarea, aspectul), PGr, 96; 2°. *făna a fărilor nu s' vedeă* (apariția (?) hoților nu se vedea), PenB, III, 165; 3°. *s' ti ved, Soărbe-amăre: aûă l' u făna* (să te văd, Soarbe-mare: aici ți-e faima), PB, 423²⁶; 4°. *aûă-l hărea a Hristólul, nu făna a drăclul* (aici e harul lui Hristos, nu prestigiul diavolului), PB, 430¹⁸; 5°. *locuri ponde, locuri moarte, s' nu lă si-ăvădă făna ș' nûmă* (locuri pustii, locuri moarte, să nu li se audă faimă și nume), Bair, 88 — v. *nâme*; 6°. *s' l'i-aslîngă nûmă ș' făna* (să-i stingă nume și renume), Lum, I, 166; 7°. *s' l'i-aslîngă nûmă ș' făna* (stinge-ți-s-ar numele și faima sau existența?), Lum, II, 356; BațP, 15; BNA, III, 150 (undă eronat e tipărit *făra*); 8°. *sîndzi-l'i nûma, sîndzi-l'i făna* (stinge-i numele, stinge-i lumina), PLit, 947; 9°. *aslânlul stîmse făna* (leul a stins faima), Lum, I, 196; 10°. *s' nă-aslîngă făna* (să ne stingă lumina), PLit, 997. — De remarcat apariția deasă a cuvîntului *făna* alături de *nûmă*. — Cf. vgr. φανή „torche, flambeau”, srb. fama „renommée; légende” și it. fama „rinomanza” (cu disimilația consonantică *f...m > f...n*?). — < ?

FÂNDATMĂ, sf., pl. *fândayme*, FI, II, 3, 7 — v. sinonimul *bôșe* și:

FÂNDAZMĂ, sf., pl. *fândazme*, fantomă, «fantôme; spectre; vision», Dal, 89; Cod, 113 b⁸; PB, 593; GEI, 144; un om di lut, 'nă fândazmă (un om de lut, o fantomă), LP, 74; PAnt, 274; Bair, 111. V. *fântase*. — < φάντασμα „~”.

FÂNDI, sm., pl. *fândzi*, valet, «valet (au jeu de cartes)», Dal, 89. — < φάντης „~” — < it. *fante*.

FANĒLĂ, sf., pl. *fanêle*, flanelă, «flanelle», Dal, 89; Nic, 563; Mih, 185; BNA, II, 64. V. *flanělă* și sinonimele *catasărcu, cămăgêlă, găzdoăfă* etc. —

FANFARÓN, -roăndă, pl. *fanfarón'l, -roăne*, fanfaron, «fanfaron, it. fanfarone, sp. fanfarron», Dal, 89; Mih, 185; BNA, I, 139.

FANFŪRĂ, sf.: *la didel'-n'i și fanfūră* (ian dați-mi și anăfură), BNA, III, 100: e alterarea cuvîntului *anăfură* necunoscut de păstorul din anecdotă.

FANIRĂ, adv., fățiș, «ouvertement; visiblement; sans détour», GEI, 144. Sinonim: *făfă* 9°. *fóra*. — < φανερά „~”.

FÂNTASE, sf. (pl. *fântasl*): *că fântase dinînte l'i sta ațel cu-arăsă* (căci cîl cu rasă (prelatul grec) îi stă în față ca spectru), GrB, 99; BNA, III, 120. — V. *șispófti*.

FÂNTASMĂ, sf., pl. *fântasme*, Cod, 113 b⁸; Nic, 563; *păredă ca 'nă fântasmă fricoăsă* (părea ca o fantomă înfricoșătoare), PAnt, 313 — v. *fândazmă*.

FANŪMIN, -nă, pl. *fanŭmin'l, -ne*, arătos, «de belle apparence, imposant»: *plătân'l... mări și fanŭmin'l* (platani... mari și arătoși), Bair, 54. V. *fănă*. — < φανόμενος „~” (cf. φαινόμενος „apparent”).

FĂO, sf., lînte, Nic, 561; PSer, 212; PLit, 491 — v. *făûă*.

FĂPTĂ, sf., pl. *făpte*, faptă, «fait, action», Mih, 186; BNA, II, 38; *di la dzl'că pln' la făptă easte dipărte*, PAnt, 187 — v. *dzl'că* 1°; *s' făcă lólna făpte bûne* (să facă totdeauna fapte bune), BațP, 49; *dzl'ca ș' făpta* (zis și făcut), PB, 683². — V. *făcă* 1° și:

FĂPTU¹, sm., fără pl., farmec, vrajă, «charme, sort, sortilège»: *hiû di făptu* (sînt vrăjit), Dal, 89; *nisc'l'nfl dzl'edă... că-l di făptu* (cîțiva ziceau... că e fermecat), FI, I, 5, 7; *om si-ăl vâlămălă — ca di făptu, soărtea l-urceăște catilu ș' ti l'eărlă* (tu chiar să fi ucis un om — ca de farmec, soarta îl orbește pe judecător și te iartă), FI, I, 4, 8. — V.:

FĂPTU², -lă, pl. *făpft, -te*, făcut, 1°. *fait, accompli*; 2°. *né*; 3°. *sali d'excréments, de fientes*, Dal, 89; Nic, 564; PSer, 212. — 1°: *čérğa a ta, di l'nă groăsă făptă* (čérğa ta,

groasă, făcută din lână), LP, 74; PAnt, 274; Bair, 111; *lăceru făptu* (lucru împlinit); 2°: *eară di mûmă făptu* (era născut de mamă, era cineva de valoare), PB, 108²²; *easte făptă loamna* (e născută toamna); 3°: *n'iclu eăsti-l făptu lu culpăne* (pruncul s-a căcat în scutece) — v. *cac* și *făfire*.

FAR, sn., pl. *făruri*, far, «phare», ArE, 29. — < φάρος „~”.

FARAFURĂ, sm., pl. *farafăr(e)an*’I, palavragiu, «bavard, blagueur; superficial», PGr, 63. — V. *farfăra*, *fărfăr*, *fărfără*.

FĂRĂ, sf., pl. *făre* și *fărl*, neam, trib, «race; tribu; engance», Dal, 90; Nic, 564; Mih, 186 («parents, proches»); PScr, 212. — 1°. *tră fără a lui aădărti muri* (a murit alaltăieri pentru neamul lui), GrB, 2, 24; BNA, I, 24; 139; 2°. *tută fără-afed di ăelniș* (tot neamul acela de celnici), BNA, II, 74; 3°. *de, bre, de! fe fără-aleăptă!* (măi, măi, măi! ce trib (neam) ales!), PAnt, 298; BNA, I, 126; 4°. *fără a Hristolul* (rasa lui Hristos), PLit, 788; PAnt, 85; 5°. *fără a fărilor cămără* (au fost a neamurilor podoabă), BNA, II, 86. — Cf. gr. φάρα ('Ανδρ, 400; Boga, I, 411; II, 193); alb. *farë* („chaque village albanais... se subdivisait en pharës ou parlis, qui avaient leurs gérantes pour magistrats...”, Pouq, II, 32) și dr. *fără* (DHaț, 317; DA, s. v.).

FĂRCĂ, sf., deosebire, PScr, 123 — v. *fărke*, *dyefurădă* și alb. *fark*.

FĂRE, adv., total, «beaucoup, complètement»: *aplică urcăle färe* (a pleostit mult urechile), Mih, 34; 37; 341; *s' dizligă färe* (s-a destrăbălat complet), Mih, 46; *auși färe* (a îmbătrinit de tot), Mih, 58; *s' distîmse färe* (s-a descins (s-a destrăbălat) total), Mih, 150. V. *di-a-cu-lătalu, dibină*. — < alb. *färe* „del tutto, completamente, troppo”.

FARFAL'EAR, FARFARĂ, s. și adj. — v. *fafal'ear* și *farafără*. — < tc. *farfara* (882) „frivol; fanfaron”, it. *farfallone*.

FĂRKE, sf., fără pl., «différence, distinction»: *fur di fur are fărke* (între hoț și hoț e deosebire), PGr, 70. V. *fărcă*. — < φάρκη < tc. *farq* (894) „~”.

FĂRMAC, sn., pl. *fărmafe*, amărăciune, «amertume, chagrin»: *di n'l-alăsă cân'ina și fărmafe sufătă* (de-mi lasă întristarea și amărăciunile drept tovarășie), LP, 166; PAnt, 239; BNA, II, 116. — V. *fărmăc*¹, *amărăre* etc.

FARMAZÓN, -zoănă, pl. *farmazóni*, -zoâne, francmason, «franc-maçon; trompeur, séduisant; sournois», Dal, 90; PB, 594; 83¹³; GEI, 144. V. *masón*. — < φαρμαζόνες, φαρμαζόνος < it. *framassone*.

FĂRMĂ, sf., pl. *fărme*, moșie, «ferme, domaines», Perd, 19°. — < engl. *farm* „~”.

FĂRMĂC (mi), vb. I (*fărmaclă*, -căt, -căre), otrăvi, «(s')empoisonner, envenimer; rempîr d'amertume», Nic, 565; Mih, 187; PB, 594; GEI, 144; *vreț s' lu fărmaclă?* (vreți să-l otrăvești?); *nu-n'l fărmaclă săhă'le* (nu-mi învenina orele), ArE, 40; PAnt, 168. V. *fărmaclăre* și *nfărmaclă*. — Cf. gr. φαρμακεύω și φαρμακόνω „~”, precum și remarcă etimologică de sub *ascălnu*: aici nu avem forma *fărmaclăscu* (φαρμακίσκου); deci *fărmaclă* nu poate fi derivat direct din respectivul verb grecesc menționat mai sus. — Pentru dr. *fermeca*, cf. CDDE, 552 și DA.

FĂRMU, vb. I (*fărmaț*, -măt, -măre), fărâmiți, «émietter», Mih, 187. V. *fărâmitură*. — De menționat alb. *thërrmónj* „smînuzzare”, *thërrmón* „zermalme” (GM, 90). — < ?

FĂRMUC(U), sn., pl. *fărmuțe* «chagrin, souffrance». — v. *fărmaclă*, Cod, 43 b¹; CLitur, 128. — V. și *fărmaclă*.

FARSÍ, adv., perfect, «parfaitement», Mih, 188; *turfeasca u zburăște farsí* (turceasca limbă o vorbește perfect). — < φαρσί < tc. *faryssy* (882) „en persan”.

FĂSĂ, sf., pl. *făsl*, porumbel sălbatic, «pigeon sauvage, pigeon ramier», Dal, 90; Nic, 565; GEI, 144. V. *dicuhtură*, *gugúče*, *părumbu*, *pilisler*. — < φάσσα „~”.

FAȘANÓ, sm., pl. *fașanadz*, fazan, «faisan», Dal, 90; Nic, 566; GEI, 144. — < φασιανός „~”.

FĂȘE, sf., pl. *fășl*, *fașă*, «maillot; bandelette; tranches», Dal, 90; Nic, 565; Mih, 188; PB, 594. — 1°. *ădu fășea și nfașă fițuriclu* (adă fașa să înfăș pruncul) — cf. it. „e nelle fasce dove m'infasciai” (Met, 126); 2°. *li tăl'edl lăngu ca fășea* (le-am tăiat lung ca fașa), PAnt, 314; 3°. *fășe arăptă di pătlul a meș* (fașă ruptă din paltonul meu), GrB, 3, 12; 4°. *ună carofă... cu niște fășl di pl'ndză* (o căruță... cu niște făși de pinză), CalGrB, 38; 5°. *arupeă di nășl fășl di cărne* (rupeau din dinșii fășii de carne), Lum, III, 113; 6°. *cum strigă fășl, fășl* (cum, cîrduri-cîrduri, strigă), RA, 188; BNA, IV, 63. — V. *fășl, nfașă, nfășeare* și, pentru sensul 1°, cf. DSD : *fascia*, 979-983 și fig. 2878. — < lat. *fascia* „bandelette”.

FĂTĂZĂ (nord), sf., pl. ?, ursitoare, «l'une des parques», DR, II, 530. Sinonim : *miră*. — < alb. *fátëze* „Fee” (GM, 100).

FATIĞEI (grămosteni), adj. și s. invar., pl. ?, depravat, «homme de bas étage; dépravé». Sinonime : *aspărlu, pâl'tu-om*. — Cf. tc. *fâhyché* (881) „femme prostituée; putaine”.

FĂȚĂ, sf., pl. *făț* (și *făte* (v. *bučcôs, luțescu*), *față*, 1°. *face, visage*; 2°. *surface*; 3°. *couleur*; 4°. *permission, liberté*; 5°. *bon à rien*; 6°. *effronté, éhonté*; 7°. *hypocrite*; 8°. *se rendre ridicule*; 9°. *ouvertement, à visage découvert*, Dal, 90; Nic, 566; Mih, 188; PScr, 213; PB, 594; PLit, 848; Lum, II, 108. — 1°. *mi-aspilă tu mln'î ș' tu fătă* (mă spălai pe mlini și pe față), LP, 219; PAnt, 20; *ișli cu făta albă* (am ieșit cu obrazul curat, fără nici o vină), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112 — v. *dlbu* 2° și 3°; *făta a mântilul* (fața muntelui) — cf. alb. „façe mali”; 2°. *ur'l' ca făta a lóclul* (urît ca (supra)fața pămîntului), PLit, 491; 3°. *nu ăre fătă bună* (nu are culoare (aspect) bun); *al pap Mitre ună fătă l'i-fudzeă, ăllă l'i-yined* (moșului Mitre o culoare îi dispărea, alta îi venea), Fl, II, 3, 3; *ğedmurle din hoară arucă făl, făl di lun'lnă* (geamurile din sat lansau culori variate de lumină), GrB, 221; PAnt, 224; *Bacôla făl-făl sculeă* (Bacola schimba fețe, fețe), PB, 430³²; 4°. *măcă lă dal fătă a fi-ăloril, ti ncălică pri gûșe* (dacă copiilor le dai libertate, te încalecă pe gît), PLit, 491; *l'i-da fătă* (îl răsfăță), PGr, 63; 5°. *eăste ună fătă lăle* (e un nemernic), Mih, 188; PGr, 64; PB, 365³²; 6°. *u-ăre făta groăsă* (fața (obrazul) o are de toval), PLit, 492; *șl-ăreă fă'fle n pade* (și-a lepădat obrazii jos, a pierdut orice rușine), PGr, 65; 7°. *făl, făl eăste* (e cu multe fețe), PGr, 65; 8°. *va-l'î fał făta di cărne* (ti vei face fața să fie din carne, să nu fie de toval = e inutil a încerca să-l faci de ris), PGr, 63; 9°. *dzl'l'î-u tu fătă* (zi-i-o pe față) — v. *faniră* și alb. „i thăshë ndë făget = τοῦ τὸ εἶπα κατὰ πρόσωπον (Hr, 455). — V. *prósup* și *suréle*. — Cf. gr. *πρόσωπον* și *φάσσα*, alb. *făqe*, bg. *lice*, tc. *soûrel*. — < lat. *facies* „figure, visage, portrait”.

FĂȚA-A-LÓCLUÎ, sf., pl. *fă'fle-a-lóclul*, mică «mica», Dal, 90.

FĂȚA-A-LÓCLUÎ, sf. «la Belle de la terre, du monde»: *ma mușeătă di Făta-a-lóclul* (mai frumoasă decît Cosînzeana), PB, 205³⁰; PAnt, 93.

FĂȚIRE, sf., pl. *fățirl*, *facere*, «création; accouchement, couches», Dal, 90; Nic, 166; Mih, 184; *je aũ tră fătire* (ce au de făcut), PB, 335³². — V. *fășeare*.

FAȚ (Gópești), sm., pl. *fa(d)zł*, *fag*, CȘc, 8 — v. *fag* și *baũ*.

FAȚĂ, sf., fără pl., linte, «lentille; fève; haricot», Dal, 90; Nic, 561; Mih, 186; PB, 594; *dinł di făũă 'șl-băgă* (își puneau dinți de fasole), PLit, 911; *hîrbem făũă* (fierbem linte). V. *făo, făvă*. — < lat. *faba* „fève”.

FĂVĂ, sf., fără pl., bob, «fève», Mih, 188. V. *făũă* și sinonimul *cukeăũă*. — < *φάβα* „gesse”.

FAVRICĂNTU, sm., pl. *fabricăntł*, *fabricant*, «fabricant», Dal, 90; Mih, 189. V. *fambricântu*.

FĂVRICĂ, sf., pl. *fă'vriłł*, Dal, 90; Mih, 188 — v. *făbrică*.

FĂVRU, FĂVUR, sm., pl. *făvri, făvuri*, *faur*, «ferronnier; forgeron; orfèvre», Dal, 90; Nic, 561; Mih, 189; Gram, 249; PScr, 213; PB, 594; MIns, 35 («coccinelle, bête à bon

Dieu); *făvrul* 'și-ari'de di nls (faurul își bate joc de dinsul), CalGrB, 103; *keălea u ded a făvurlul* (pielea am dat-o fierarului), PLit, 30. Sinonime: *hîrăr, hrisic*. — < lat. *fabrum* „ouvrier, artisan”.

FĂCĂTOR, -loără, pl. *făcători, -loăre, făcător*, «qui fait; créateur», PScr, 213. V. *Dumnidză-făcătoară*.

FĂDZÉT, sn., pl. *fădzéturi, făget*, «forêt de hêtres, fouteleie», Réc, 53; *tu l'eanăra di fădzét* (în sihla de făget), BNA, I, 48. — Pentru -ét, cf. *frăpsinét, kinét, pulpét*.

FĂDZÎME, sf., pl. *fădzîn'î, făget*, «nombre de hêtres»: *veărdea frândză di fădzime* (verdea frunză de făget), FI, II, 4, 5. — < *fag*.

FĂȚŪRĂ, sf., pl. *făȚŭrî, mîncărime*, «démangeaison, prurit», Dal, 90; Nic, 562; GEI, 144; *ări făȚŭră la ċlor* (are mîncărime la picior). — < *φαγγούρα* „~”.

FĂÎE, sf., pl. *făîl, mîncare*, «manger, mets, plat», GEI, 143. Sinonime: *ċelă, mîcăre*. — < *φαγῖ* „~”.

FĂLĂCĂȚ, FĂLĂNGĂȚ, sn., pl. *fălăcădz și fălăngădz, falangă*, «volée de coups de bâton appliquée sur la plante des pieds», Mih, 184. — V. *fălangu*.

FĂLCĂRE, sf., pl. *fălcă'rî* «les familles qui se trouvent sous la dépendance d'un ċċlnic; l'ensemble de familles qu'unit le lien de parenté; la toison entière d'un mouton», Dal, 90; Nic, 562; PB, 594; CN, 166 și CLim, 295 (< lat. **falcalis*); BNA, II, 48. — 1°. *si-ām și-ăndă fălċăre* (să am și o fălċăre), CalGrB, 40; PAnt, 268; Bair, 27; 2°. *Armă'n'l'i lă fudzîră fălċăre cu fălċăre* (aromânii le plecără fălċăre după fălċăre), LP, 53; BNA, I, 22; 139; 3°. *tu 'și-arnă fălċă'rîle-a lor* (unde își iernau fălċă'rîle lor), BNA, II, 76; 4°. *fălċăre s' dzî'fe și la 'nă băscă di ll'nă* (fălċăre se zice și la o băscă de lînă), VAR, 268 — v. *pălċăre*. — Acest cuvînt, care înseamnă „o grupare pastorală chiar de cîteva zeci de familii, pusă sub protecția și conducerea unui ċċlnic”, e foarte viu la aromânii oieri. Sub raportul economic și social, atari grupări se impuneau altădată cel puțin pentru semestrul de iarnă sau pentru cel de vară. V. *gămă*. — În greacă: *φαλκάρ'* (Boga, I, 411). — CDDE, 547: < lat. **falearia* [*falcarius* „ouvrier qui fabrique des faux, des faucilles”].

FĂLCĂRIȚOT, -loătă, pl. *fălċărylôf, -loâte* «membre d'une fălċăre», Dal, 91; Nic, 563. — < *fălċăre* + -*ότης*.

FĂLĊETĂ, sf., pl. *fălċéte*, custură de cizmar, «tranchet de cordonnier», Dal, 90; *tăl'ēă kēălea cu fălċéta* (tăia pielea cu custura), FI, I, 6, 15. — Cf. gr. *φαλκίττα* < it. *faleetta*.

FĂLĊESCU (mi), vb. IV (*fălîl, -lîl, -lîre*) *fălî*, «(se) vanter, s'enorgueillir», Dal, 91; Nic, 562; Jb, II, 156; GrS, II, 397; *va tra si s' fălċăscă și-ari'n'ea nu lu-alăsă* (vrea ca să se fălċăscă și rîia nu-l lasă), PLit, 494. V. *alăvdu și fândăzescu*. — < vsl. *hvaliti* „laudare”.

FĂLÎRE, sf., pl. *fălîrî* «action de s'enorgueillir», Dal, 91; Nic, 562. Sinonim: *pin'isire*.

FĂLÎT, -lă, pl. *fălîf, -le, fălît*, «vantard; enorgueilli», Dal, 91; Nic, 562. Sinonime: *fândăzit, fudulit, pin'isîl*.

FĂLÔS, -loăsă, pl. *fălôșl, -loăse, fălôs*, «fier, orgueilleux», Mih, 185. Sinonim: *pirîfan*. — < *fălă*.

FĂLTĂC, sn., pl. *făltăfe, șchioapă, «empan»: anăltă cîl un făltăc* (înalță cîl o șchioapă), Lum, IV, 107; *l'i-sî mulă' pċrlu făltăc* (î se ridică pċrlu cîl o șchioapă), LP, 55; BNA, II, 122. — V. *făscăltă, fultăc, vlċel'ē* 2° și:

FĂLTĂCĂ, sf., pl. *făltă'fl, bășică, «bulle»: scoăse făltă'fl pri trup* (a scos bășici pe corp), PETim, 11. — V. *fultăcă și bîșică*.

FĂLȚÔR (grămosteni), sn., pl. *făl'loăre, scrofule, «scrofules, écrouelles*. Sinonim: *băbeă*. — V. *ful'lor*.

FĂLȚURSĂSCU, vb. IV (*făl'fursîl, -sîl, -sîre*), mofluzi, «faire banqueroute», Dal, 91; Nic, 562. — Prin filieră greacă: < it. *fallire*.

FĂL'URSIRE, sf., pl. *făl'ursiri*, faliment, «banqueroute», Dal, 91; Nic, 562. V. *fali-mentu*.

FĂL'URSÎT, -lă, pl. *făl'ursiș*, -le, mofluzit, «banqueroutier», Dal, 91.

FĂMEĂL'E, sf., familie, CN, 165 — v. *fumedl'e* și CSt, I, 51.

FĂNĂRE, sf., pl. *fănă'ri*, felinar, «lanterne, fanal», Dal, 91; GEI, 144. V. *finére*. — < φανάρι „~”.

FĂNĂTĚSCU (mi), vb. IV (*fănătli*, -lît, -lîre), satura, «(se) rassasier», Mih, 185; nu-n'î mi fănâteam di zboru (nu-mi mă săturam de vorbă), CFr, 156; 167; 200. — V. (*a*)năfălĚscu, fănîtĚscu și sinonimul *sătur*.

FĂNĂTIRE, sf., pl. *fănătiri*; **FĂNĂTÎT**, -lă, pl. *fănătîș*, -le, Mih, 185 — v. *fănătĚscu* și *săturare*, *săturat*.

FĂNDĂKE, sf., pl. *fândă'ki*, mănunchi, «faisceau», PEt, 2 (< fândă + -ăke); *ună fândăke di iarbă* (un mănunchi de iarbă). — V. *vândăke*.

FĂNDĂȘIE, sf., pl. *fândăși*, fantezie, «imagination; présomption», Nic, 563; Mih, 185. V. *fândăzie*. — < φανασία „~”.

FĂNDĂXĚSCU (mi), vb. IV (*fândăxil*, -xîl, -xîre), (in)mindri, «(s')imaginer; s'enorgueillir», Dal, 91; Nic, 563; Mih, 185; GEI, 144. V. *fălĚscu*. — < φαντάζω „~”.

FĂNDĂXIRE, sf., pl. *fândăxiri*, inchipuire, «action de s'enorgueillir, de s'imaginer», Dal, 91; Nic, 563; Mih, 185. V. *fândăsie*.

FĂNDĂXÎT, -lă, pl. *fândăxîș*, -le, prezumțios, «présomptueux, orgueilleux», Dal, 91; Nic, 563.

FĂNDĂZIE, sf., Dal, 91 — v. *fântăsie*.

FĂNDĚC, sn., glonț, PScr, 213 — v. *fîndl'c*.

FĂNICÓ, sm., pl. *fănicădz*, măcel, «bataille; assassinat; carnage, massacre», AL 1901—1902, 107; *el kiră di fănicó* (el pieri prin asasinat), Lum, V, 1; *s' toărnă iar la fănicó* (se întoarce iar la măcel), Velo, 12; PAnt, 323; BNA, V, 99. — V. *funicó*.

FĂNIRUSĚSCU (mi), vb. IV (*fănirusli*, -slî, -sîre), apărea, «(se) montrer; rendre clair», PScr, 213 (*fănerusĚscu*); GEI, 144; Cod, 45 b¹ (*fănirisĚscu*); *l'i-si fănirusi tu yis* (i-a apărut în vis). V. *furnisĚscu* și sinonimul *părăstisĚscu*. — < φανερώω „~”.

FĂNITĚSCU (mi), vb. IV: *s' mi fănitĚscu di pl'ne* (să mă satur de pine), W, II, 240. — V. *fănitĚscu*.

FĂPTURĂ, sf., pl. *făpturi*, făptură, «créature», Mih, 186. — < lat. *factura* „façon”.

FĂRĂȘIE, sf., pl. *fără'si*, fărăș, «pelle à main», Dal, 91; Nic, 564; Mih, 187; *u-adună' lu fărășe* (a strîns-o în fărăș), PB, 179²²; PAnt, 95. — Circulă și formele *fărășe*, *frășe*. — < tc. *faraeh* (890) „large pelle en bois ou en fer-blanc destinée a recevoir les balayures”.

FĂRĂ, prep., fără, «sans, excépté, sauf», Dal, 91; Nic, 564; Mih, 186; PScr, 213; PB, 594; *fără tătă* (fără tată), Lum, II, 187; PAnt, 191; *plîng ca ôlle făr' di n'el'i* (plîng ca oile fără de miei), Fr, I, 3, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8; *văle fără di apă* (vale fără de apă); *fără di altă* (fără doar și poate). V. *fl'ră*. — < lat. *foras* „dehors”.

FĂRĂ-CĂLE, sf. nedeclinabil, fără-de-lege, «sacrilège», Cod, 21¹⁶ — v. *căbile* și:

FĂRĂ-DI-ZĂCOĂNE, sf., fără-de-lege, «sacrilège», Cod, 17¹⁰ — v. *zăcoăne* și *căscătură*.

FĂRĂMITURĂ, sf., *fărămituri*, fărămitură, «miette de pain», Dal, 92; Nic, 564. Sinonim: *st'rmă*. — V. *fărnu*.

FĂRBILĂ', sm., pl. *fărbilădz*, falbala, «bande d'étoffe plissée, sorte de volant pour garnir les bas de jupes»; *fustăne cu fărblă'* (rochie cu falbala), Dal, 91. — < φαρμαλλᾶς < fr. *falbala*.

FĂRFĂR, -ră, pl. *fărfări*, -re: *fărfără eră tēla Léna* (flecără era mătușa Lena) Fl, II, 2, 6 — v. *farafură*.

FĂRFĂL'UȘE, sf., pl. *fărfăl'lușe*, fetișcană, «jeune fille», PenB, IV, 136. V. *fîrfîrîță*.
— < *fărfălă*.

FĂRFĂRĂ', -roăn'e, pl. *fărfărădz*, -roăn'e, farfara, Dal, 91; Nic, 565; Mih, 187 — v. *fărfăr*.

FĂRFĂRÎŪ, sm., pl. ?, porțelan, «porcelaine, Porzellan», Nic, 565; *gúșea-a meă di făr-furiă* (gitul meu ca de porțelan), W, II, 72. — gr. φαρφαυρί „~”, alb. *farfurî* „porcellana” (ca adj.: „roșeo scarlato”), dr. *farfurie*.

FĂRFŪDĂ, sf., pl. *fărfűdz*, capriciu, «égarement; inconstance; caprices (sur une toile d'araignée)»: *le-s aeste lăi fărűdz?* (ce sînt aceste negre (triste) capricii, curiozități?), Lum, II, 304; PAnt, 214; BNA, IV, 25. — < ?

FĂRFŪLĂ, sf., pl. *fărfűle*, tinăra amoretată, «jeune fille; amoureuse». V. *fărfăl'lușe*.
— Cf. it. *farfalla*.

FĂRICĂRE?, sf., pl. *fărică'ri*, potcovire, «ferrage», DR, III, 624. Sinonim: *ncălțare*.
— < lat. *fabrileare* „fabriquer”.

FĂRINĂR, sm., pl. *fărinări*, făinar, «farinier», Dal, 92; Nic, 564. — < lat. *farinarius* „de farin, à farine”.

FĂRINĂ, sf., pl. *fărin'î* și *fărinuri* (cf. *l'nă* etc.), făină, «farine», Dal, 92; Nic, 564; Mih, 187; PScr, 213; PB, 594; PGr, 64. — *nipoate, dzl* fărină. — *fărină*. — *urșă li-avînd* (— nepoate, zi *făină*. — *făină*. — ursul te urmărește), Fr, II, 248; *u-adrără di fărînd* (au făcut-o de făină = au logodit-o), PLit, 494: femei rude și fete prietene pudrează cu făină pe față și la gît pe tinăra logodită urîndu-i fericire; *fărînd di bubólă* (făină de mălai). — O mîncare rapidă a celor săraci o formează *fărîna arsă*: într-o tigaie, făina se prăjește în ulei, devenind astfel o pastă moale. Ceva asemănător în California: „On fait cuire au milieu de la place, dans trois grandes chaudières, de la farine d'orge, dont le grain a été rôti avant d'être moulu. Cette espèce de bouillie... n'est assaisonnée” (Lapérouse, 177—178). — < lat. *farina* „farine de blé”.

FĂRINÓS, -noăsă, pl. *fărinóșli*, -noăsă, făinos, «farineux», Dal, 92; Nic, 564; Mih, 187.
— < lat. *farinosus* „farineux”.

FĂRMĂC', sn., pl. *fărmăfe*, venin, 1°. venin, poison (amer); 2°. amertume, chagrin — v. *fărmac*, Dal, 92; Nic, 565; Mih, 187; PScr, 213; PAnt, 433; GEI, 144; PLit, 786.
— 1°: *cl'ndu gustă măyîrlu — fărmdc!* (cînd a gustat bucătarul — otravă amară!), PB, 180³⁴; PAnt, 98; *fărmdc și nēmîr s' îl si făcă* (venin și otravă să îi se facă), PGr, 64; *fărmdc va-ț lăsdă tûle* (venin îți vor ieși toate = toate le vei plăti amar de scump), PGr, 64; *pl'nea fe u mlcă fărmdc și nódurl l'i-si dușă* (plinea ce o mîncea i se ducea pe gît ca venin și noduri), PLit, 768; 2°: *scoate el fărmdc din gûră* (scoate el vorbă amară din gură), Bair, 118; *cl'le fărmdc nu-ăm trăplă!* (cite amărăciuni nu am suferit!), PGr, 64; *năpôl sun fărmdcîle* (înapoi, la coadă sînt amărăciunile), PB, 13¹⁵; *fărmdclu — tu coadă* (veninul, supărarea — la urmă, la coadă) — cf. it. „el velen sta ne la coa” (Pasq, 103) etc. Sinonime: *ăxîf, cēmîr, vîrlu*. — < φαρμάκ „~”.

FĂRMĂC', sn., pl. *fărmăfe*, plantă veninoasă, «plante à fleur jaune ressemblant au trèfle: les moutons qui en mangent meurent empoisonnés», Dal, 92 — < *fărmdc'*.

FĂRMĂCĂRE, sf., pl. *fărmăcă'ri*, otrăvire, «action d'empoisonner; empoisonnement; plat qu'on voudrait qu'il ait le même effet que le poison», Nic, 565; Mih, 187; *muri undă-șund după fărmdcăre* (a murit imediat după otrăvire); *măltă fărmdcăre are fărptă* (multă mîncare — face-i-s-ar otravă — a înghițit). — V. *nfărmdcăre* și:

FĂRMĂCĂT, -tă, pl. *fărmăcăf*, -te otrăvit, «empoisonné; rempli d'amertume», Nic, 565; Mih, 187; PB, 594. — V. *fărmdkîrôs, fărmdc*.

FĂRMĂCUSESCU (mi), vb. IV (*fărmăcusil*, -sil, -sire), otrăvi, «empoisonner», Mih, 187; GEI, 144. V. *fărmăc*. — < φαρμακῶν „~”

FĂRMĂKIRÓS, -roasă, pl. *fărmăkiróși*, -roăse, veninos, «venimeux; vipérin; plein d'amertume»; *uheadûă fărmăkiroasă* (vipera veninoasă), Fl, I, 5, 3; un *nod fărmăkirós* (un nod plin de venin, plin de amar), Fl, 1, 2, 4; *zboăre fărmăkiroăse* (cuvinte înveninate, otrăvitoare). V. *fîrmecós*. — < φαρμακερός „~”

FĂRMINTU, FĂRMÎT, vb. I, Mih, 187; să-n'l *fărmiț* 'nă turtă (să-mi frămînti o turtă), Millio, 18 — v. *fîrmintu*, *fîrmintu*.

FĂRNU, sn., pl. *fărne*, frîu, «bride, frein», Mih, 187; *sună fărnu* și *zâncîlle* (sună frîul și scările), PAnt, 297; BNA, I, 126. Sinonim: *açême*. — V. *afăr* și *fîrnu*.

FĂRȘIRÓT, -roată, pl. *Fărșiróf*, -roăle, sm., sf., fărșerot, «Aroumain du sud de l'Albanie, menant une vie pastorale transhumante. Son parler se caractérise par des traits — surtout phonétiques — qui lui sont propres», Mih, 187; *Fărșiróllu-l făr* cripăre; *tulă dzăua pri cîntăre* (fărșerotul e fără grijă: toată ziua cîntă), Lum, I, 218 — v. *cîntăre*!; *ma gîon'l di-Armă'n'l'i epiróf ș' ma-alumtătórl di Fărșiróf pri lume — sândătale!* (mai bravi decît aromânii din Epir și mai luptători decît fărșeroți în lume — sănătate! = nu există), RA, 92; BNA, II, 36; o *lai Mărcu, Fărșiroăle* (hei măi Mărcu, fărșerotule), PLit, 832; PAnt, 31. — V. *Căstrănlól*, *Jircănl'eal* și *cămbăne*. — < Fărșirót < satul *Frășari*.

FĂRȘIRUTĂME, sf, fără pl. fărșerotime, «nombre de *Fărșiróf*; l'ensemble des *Fărșeróf*», Mih, 188; Velo, 19; BNA, V, 65.

FĂRȘIRUTEĂȘTE, adv., fărșerotește, «à la manière des *Fărșeróf*», Mih, 188; PLit, 825; cî'nlă *fărșiruteăște* (cîntă ca fărșeroții).

FĂRȘIRUTEȘCU, -tească, pl. *fărșirutești*, -lăști, fărșerotesec, «tenant de *Fărșiróf*, appartenant à un *Fărșiróf*», Mih, 188; cî'nlic *fărșiruteșcu* (cîntec fărșerotesec), PAnt, 29; *căllivile fărșirutești* (colibele fărșerotești) — cf. PIm, I, 132—133.

FĂRTĂT, sm., pl. *fărtăt*, fărtat, «compagnon, camarade», Dal, 92; Nic, 565; Mih, 188; PB, 594; BNA, III, 24; 110; 112; *mașl friptăle doi fărtăt dipriună lăle* (doi fărtați (cavaleri de onoare ai mirelui) taie într-una ovine de frigare), PAnt, 298; BNA, I, 126. V. *avlăm* și *călisitór*. — < *frătăt* < *frăte*.

FĂRTĂTIC, FĂRTĂTICIŪ, sm., pl. *fărtătlișl*, *fărtătlișl*, BașP, 1923, 16; Cal. 1912, 48; *vrea ș' n'l-u-adără fărtătlicu* (fărtățelul vrea să mi-o facă), BNA, III, 24 — diminutive de la *fărtăt*.

FĂRTĂTLIKE, sf., pl. *fărtătliki*, fărtăție, «compagnonnage, camaraderie», Dal, 92. V. *fărtătli'e*. — < *fărtăt* + *-like*.

FĂRTĂTUSŪ, sm., pl. *fărtătúșl*, Dal, 92 — v. *fărtătlic*.

FĂRTĂTIL'E, sf. (pl. *fărtătli'i*), Mih, 188; PB, 594 — v. *fărtătlike* și mgl. *fărtătli'l'tă* (PMegR, II, 79; CapM, III, 126; GrS, III, 393). — Această «fraternisation par le sang = alb. *vlámia* = ἀδελφότητα = frăție de cruce» a avut vitalitate și în viața aromânilor. — < *fărtăt*.

FĂRTIC, sm., frătic, PB, 594 — v. *frătlic*.

FĂSĂRIE, sf., pl. *făsărli*, tapaj, «tapage, bruit; fâcherie». — Cf. alb. *fasari* „strepito”, gr. *fasaria* (Höeg, II, 196). — < fr. *fâcherie*.

FĂSTĂCĂ, sf., pl. *făstăfi*: *gâl'ină friptă și umplută cu făstăfi* (găină friptă și umplută cu fisticuri) — v. *fistike*.

FĂSŪL'E (sud), sf., pl. *făsul'e*; **FĂSŪL'IŪ** (nord), sn., pl. *făsul'e*, fasole, «1°. haricot; 2°. ronfler (pendant le sommeil) — v. *hărkescu*», Dal, 92; Nic, 566; Mih, 188; PScr, 213; GEI, 144. — 1°: *făsul'e din păde* (fasole oloagă); *făsul'e di andl'u* (fasole de pe araci); *făsul'e yeahné* (iahnice de fasole); *l'eă făsul'lu nts dit odă* (dînsul ia fasolea din oală), BNA,

III, 132; 134; 'și-umplă ghepa cu fâsâl'e (și-a umplut buzunarul cu boabe de fasole), PB, 273¹⁴; 2°: *hearbe fâsâl'tă* (doarme horcăind), PLit, 494; *lu-află'... lu hirbea fâsâl'e* (l-a găsit... unde (cînd) fierbea fasole, cînd dormea horcăind), PB, 180²⁸; PAnt, 98. — V. *yiflă'l'e* și *pâscul'tă*. — < φασούλι „fă”.

FAȘCĂTĂ, sf., pl. *fășcate*, șchioapă, «empan»: un om ca di vl'rnă trei pâlme și ună fășcălă (un om ca de vreo trei palme și o șchioapă), GrB, 260. — V. *făllăc*, *făștăc*, *fușcătă*.

FĂȘI, pl. de la *fășe*, fîșie, «bande; morceau, pièce, tronçon»: u scôase soacră-să fâși, fâși (pe soacră-sa a scos-o bucăți, bucăți), PLit, 769; *fâși, fâși u discă* (o despică în fîșii, o sfîșia), PLit, 787; s' *li-adără fâși* (să te facă fîșii), BNA, II, 94; *fâși-filii li scôdsiră* (bucăți-bucățele le-au scos), PB, 27³⁷ — v. *filie*¹; *fâși intrădzî di năvăt si sculă nsus* (fîșii întregi de ninsoare se ridicau în sus), GrB, 1, 10. V. *filie*¹.

FĂTĂL'ÎO, sm., pl.?, «(au) diable»: l'i-băgăl fătăl'îolu (l-am dat la pustia, la naiba), Mih, 188. — Cuvînt neidentificat. — < ?

FĂȚEARE, sf., pl. *fățeri*, Mih, 184 — v. *fățire*.

FĖĂR-FĖÎUR! «interjection qui imite le son produit par une souffletade, par un claquement etc.», PB, 594; *intră-l'i-u cu căpésturlu fĖăr-fĖîur!* (intră-i-o (dă-i, trage-i) cu căpăstrul fĖăr-fĖîur!), PB, 136¹⁴.

FEĂMIN, -nă, pl. *feămină*, -ne, feminin; ingenios, «(de sèxe) féminin; sagace; ingénieux», Mih, 189; PB, 594. — Ca sf.: **FEĂMINĂ**, pl. *feămine*, femeie, «femme», Mih, 189. — V. *heămin*, *heămin*.

FEĂRICĂ, sf., pl. *făriți*, ferigă, «fougère», Dal, 90; Nic, 566; Mih, 189; PB, 594; ArE, 25. — 1°: un pat di *feărică veărde* (un pat de ferigă verde), GrB, 224; PAnt, 229; BNA, IV, 147; 2°: *cărnea aburea pri feărica uscătă* (carnea aburea pe feriga uscătă), PAnt, 310; 3°: om dit *feărică* (om din ferigă = hoțoman, «filou, roué»); 4°: *trăplu lu băseărică ș' mîntea-l'i tu feărică* (corpul în biserică și gîndu-i în ferigă = ... gîndu-i la furt și la ascuns în ferigă), PGr, 65 — cf. sp. „El cuerpo santo y el alma con el diablo” (Nuñez, 39 v.) etc. V. *acrtme*. — < lat. *filix*, -cem „fougère”.

FEĂTĂ, sf., pl. *feăte*, fată, «(jeune) fille; vierge», Dal, 90; Nic, 566; Mih, 189; PScr, 213; PAnt, 434. — 1°: *fičôr i feătă?* (băiat sau fată a născut?), PLit, 492; 2°: *să-n'l bănédz, feăta-n'l* (să-mi trăiești, fata mea), PB, 165¹⁹; 3°: *nu lo feătă, lo parădz* (nu a luat fată în căsătorie, a luat bani ca zestre), PGr, 65; 4°: *își feătă* (a ieșit (s-a constatat că e) virgină), Dal, 90; 5°: *leă feătă, ved că nu-î feătă* (fă fată, văd că nu-ți fată, că nu te taie capul) — v. *feț*, *feț* 4°; 6°: *pirfla a li feătă sau a feătăl'eî* (zestrea fetei) — cf. dr. *feălei* (CC, 541⁸; BD, 52 etc.); 7°: *voi, feăte, ascultă-mi* (voi, fetelor, ascultați-mă). — < lat. *feta* „accouchée, délivrée”.

FĖDE, sf., fără pl., credință, «foi, croyance», Gram, 249; *pisteă, fĖdea criștineăscă* (legea, credința creștinească), CȘc, 34. Sinonime: *dîndă*, *imăne*, *piste*¹, *veredă*. — < it. *fede*.

FELISĖSCU, vb. IV, folosi, PScr, 213 — v. *filisĖscu*.

FENĖRE, sf., felinar, PScr, 213 — v. *făndre*.

FERĂRE, invar., difuzat, «soit ouï partout»: *zbărta-lă lău s' s' făcă ferăre* (cuvîntul tău să fie pretutindeni auzit). — < tc. *fyrăr* (889) „fuite, évasion”.

FEREĂSTĂ, sf., PB, 595: 'nă *ferăstă s' n'l-alăsd* (o fereastră să-mi lăsați), PLit, 984 — v. *fireăst(r)ă*.

FĖSE, sf., pl. *fesi* și *fēsuri*, fes, «fz (rouge); coiffure des dames», Nic, 566; Mih, 190; ICār, 54; Baț, 15; *fĖseă-l'i di Tunūză* (fesu-i din Tunis), PAnt, 279; Bair, 121; *pleăcă-î fĖseă cu flurle* (apleacă-ți fesul cel cu galben), Fr, I, 2, 21; BNA, I, 68; *băgă fĖseă miğidle* (pune fesul stacojiu), Velo, 28 — v. *miğidle*², precum și la albanezi: „moj bejka..., nē feste

treșint mexhite = o pecorella... col fez ornato di trecento scudi d'argento" (Arg, 10); *băgă-u fesea strî'mbă* — v. *călălă 3°*. — V. PIm, II, 182; III, 36; PAnt, 6; 185; 321 etc. — < tc. fes (898) „bonnet rouge que portent les Ottomans”.

FESFESÉ, adj., invar., arțăgos, «grincheux, irascible»: *eăste măltu fesfesé* (e foarte arțăgos sau arțăgoasă), Dal, 90. Sinonime: *dziŋnós* etc. — < tc. *vesvéeé* (1310) „tentation; soupçon; inquiétude”.

FESTĂ, sf., pl. *fése*, petrecere; farsă, «1°. divertissement; 2°. farce, niche, tour», Dal, 90. — 1°: *s' feăfe măre fesiă la hă'n'turi* (la hanuri s-a făcut mare petrecere), Trib, II, 9-12, 26; 2°: *lă si ăloacă vl'rnă fesiă?* (li se joacă vreo farsă?), PAnt, 301; BNA, I, 130 — cf. it. „far la festa”, fr. „jouer une farce”, precum și *dubărde, fleacă, réŋge, téhne*. — < it. *festa*.

FESTI, sf., pl. *festi*, beretă, «béret», CFr, 20. V. *fése*. — < alb. *feste* „berretto”.

FET¹ (fărșeroți), sm., pl. *fel*, făt, «petit enfant, garçon, fils», GrS, IV, 87; Dun, II, 27; *fel măre* (flăcău), CST, I, 29 — cf. numele *Fetu-măre* (PLit, 996; 995; PAnt, 41 etc.); *ciț fel, ahl'le feăle* (ciți feciori, atitea fete). V. *feătă, fičlôr*. — < lat. *fetus* „portée des animaux; génération”.

FET² (mi), vb. I (*fițăi, -lăt, -lăre*), făta, «1°. mettre bas, agneler, vêler; 2°. naître; 3°. pondre, faire des oeufs — v. *ari'ndură*; 4°. comprendre», Dal, 92; Mih, 190. — 1°: *mălti că'pri fițără c'ti doi ledz* (multe capre au fătat cite doi iezi); *văca fiță un ăiță'l măscur* (vaca a fătat un vițel de sex masculin); *ărsa aveă fițălă* (ursoaica fătase); 2°: *ălone... di-lu aășl'i-a noșl s' fițără* (tinăr... de unde se născură strămoșii noștri), PLit, 864; PAnt, 20; *dit lăclu lu feătă păt'i* (din ținutul unde nasc păsările), PB, 1013 — v. *amintu 2°, fac 21°, năseu*; 3°: *ăăl'in'le că'ndu feătă oăo* (găinile cind ouă (fac) ouă), PScr, 12113 — v. *oăăă*; *părăncil'...* *feătă mălte ori tru ănu* (porumbeii... se ouă de multe ori pe an), PScr, 12311 — cf. it. „la gallina mi feta ogni giorno” (Nino, I, 46; II, 148); „chi lo feta l'uovo alla paglia?” (Nino, III, 157); 4°: *nu-l' feătă căplu* (nu-l (nu o) taie capul), PLit, 492; *nu-l feătă mîtea* (nu-ți trece prin gînd), LP, 56; BNA, II, 124. V. *afel*. — < lat. *fetare* „pondre”.

FĖXI (sud), sf., pl. *fexuri*, lumină, «lumièră», GEI, 144. Sinonime: *lun'ină, videălă*. — < *φέξι* „croissant de la lune”.

FHEĂCĂ, sf., pl. *shefi*, farsă, «farce, niche, tour»: *fheăca aăstă l' u ălucără* (scena, farsa asta ți-au jucat-o), Trib, I, 10-11, 30. Sinonim: *fesiă 2°*. — < ?

FHŁNG, sn., pl. *fhłnguri*, Dal, 90 — v. *fhłngu, fh'łngu*.

FIĂLĂ, sf., pl. *fiel'i*, butelie, «bouteille; carafe», Nic, 566. V. *băfă, dulie*. — < *φιάλη* „—”.

FIGURINĂ (grămosteni), sf. — v. *fucurină*.

FIČIŪ, sm., pl. *fičlôr*, fecior, «enfant; fils; jeune homme», Dal, 90; Nic, 569; Mih, 190; PScr, 213; PB, 595; PAnt, 434. — 1°: *bărbătlu eăste ărburle, ș' fičlôrlu uăăclu a că-săl'el* (bărbatul e arborele, iar feciorul e vatra casei), HEM, 1482-1483; PGr, 66; 2°: *măcă mîșl dălă cu fičlôrli'i, va s' ti prusukeăseă* (dacă măninci lapte bătut cu copiii, o să te stropească), PGr, 67; PLit, 687; 3°: *acăfără fičlôrli'i s' nă l'ed prit ăičlăre* (incepură copiii să ne ia peste picior), PLit, 493; PGr, 66; 4°: *fičlôr tră nsurăre* (tinăr de Insurat). — V. *mîncu, počlă, ténnon*. — În greacă, cu sensul „enfant nouveau-né, bébé, enfant”: *φάτορ, (τὸ, ἡ), φάτορι, φάτορω, παχίτορι, κουτορ* (Boga, I, 412; 197; II, 194; 254; 53 etc.). — < lat. **fetiolus*.

FIČIŪ, sn., pl. *fičē* și *fičluri*, pietricică-semn; pigmeu, «petite pierre ronde employée dans des jeux enfantins comme point de mire qui doit être atteint; un tout petit enfant, nain», Dal, 90; PLit, 91; 124; Cal, 1911, 201; CST, I, 231; REB, I, 231 (cf. alb. *filiçe* = ce qui

reste à être gagné"). Copilul jucător câștigă dacă atinge *fiĉlu*. Unui om pitic i se adresează epitetul de *fiĉlŭ* — v. *căcâstôr*. — < ?

FIȚURĂC, sm., pl. *fiĉturăĉi*, adolescent, «adolescent, jeune homme», Dal, 90; Nic, 569; Mih, 190; PB, 595; *fiĉturăĉi — si-l' trefl pril nel* (tineri — să-i treci prin inel), PAnt, 297; BNA, I, 124. V. *fiĉturăngu* și :

FIȚURĂME, sf., fără pl., mulțime de copii, de feciori, «enfance; jeunesse; nombre d'enfants, l'ensemble des enfants», Dal, 90; Nic, 569. — 1°. *fiĉturămea nu puteă s' u-adăn'i în căsă* (pe copii nu puteai să-i strângi acasă), Cal. 1911, 144; 2°. *Irică-tă-l fiĉturămea* (trecută e copilăria), BNA, I, 86; 3°. *tu fiĉturăme-l' lu-arăsed biutūra* (în tinerețea lui îi plăcea băutura), Fl, I, 2, 10 — V. *fiĉtureăĉlă*, *fiĉturil'e*, *fiĉlame*, sinonimul *cukilame* și :

FIȚURĂNGU, sm., pl. *fiĉturăndzi*, copilandru, feciorandru, Dal, 90 — v. *fiĉturăc* și : **FIȚUREĂȘTE**, adv., copilărește, «à la manière des enfants»: *zbură'ști fiĉtureăște* (vorbești copilărește).

FIȚUREĂȚĂ, sf. (pl. *fiĉtureă*), copilărie, «enfance; jeunesse», PB, 595. — V. *fiĉturăme*.

FIȚURESCU, -rească, pl. *fiĉturești*, -rești, copilăresc, «d'enfant, enfantin; juvénile», Dal, 90; Nic, 569; *mîntea aĉstă fiĉturească* (gîndul acesta copilăresc), PLit, 762; PAnt, 86.

FIȚURIC, sm., pl. *fiĉturiĉi*, copilăș, «petit enfant», Mih, 190; PB, 595; PAnt, 311; *cănda hiă fiĉturic io...?* (parcă sînt copilăș eu...?), PLit, 493. Sinonime: *côpan* 1°, *ĉuĉlŭ*, *naĉ*, *nîphlu*.

FIȚURIL'E, sf., fără pl. — v. *fiĉturăme* — : *tru fiĉturil'ea a noastră nu eră sculle* (în copilăria noastră nu era școală), CȘc, 56. — < *fiĉlôr*.

FIȚURUȘŬ, sm., pl. *fiĉturuști* — v. *fiĉturic*. — Pentru -ușă, cf. *ăușă*, *ĉuĉturușă*, *n'îlășă*, *pînticășe*, *purțilășă* etc.

FIDĂN, sm. și adj., -nă, pl. *fidăn'i*, -ne, vîlstar, 1°. *jeune arbre; rejeton*; 2°. *jeune homme beau et vaillant*, Lum, II, 249; GrB, 103; BNA, IV, 59. — 1°. v. *fidănă*; 2°. *un plîmbu meă lu-ărse fidănlu* (ci un glonț l-a ars (l-a ucis) pe zveltul flăcău), Fl, I, 1, 5; *ș' noi plîndzēm, plîndzēm fidăn'i* (iar noi plîngem, bocim flăcăii), CalGrB, 83; BNA, II, 100. Sinonim: *vîdstăr*. — < tc. *fydan* (888) „rejeton d'une plante; jeune plante”.

FIDĂNĂ, **FIDĂNE**, sf., pl. *fidăne*, *fidăn'i* — v. *fidăn* —, Dal, 90; Nic, 568; Mih, 190; PB, 595. — 1°. *s' ligănă cărăvea ca fr'ndza pri fidăne* (se legăna corabia ca frunza pe vîlstar), ArE, 27; 2°. *eară muședl...* *eară fidăne* (era frumos... era zvelt), PAnt, 63; 3°. *nu keare 'nă pădăre fidăn'ile c'ndu crêscu* (nu piere o pădure cînd vîlstarile cresc), PAnt, 288; BNA, I, 32.

FIDĂNL'KE, sf., pl. *fidănl'ki*, ținută voinicească, «air ou action d'homme beau et vaillant». — < tc. *fydanlyq* (889) „lieu planté de jeunes arbres...”.

FIDÉ (sud), sm.; **FIDÉI** (nord), sf., fără pl., fidea, «vermicelle», Mih, 190; PenB, IV, 116; Caraf, 19. — < φιδέζ „~”.

FIF, invar., PLit, 95; 124 — sinonim cu *fiĉlŭ* (primul sens). — < ?

FIGURĂ, sf., pl. *figuri*, figură, «figure, visage, image»: *figûre, sură'fă di mul'eri* (figuri, chipuri de femei), Cod, 22 b¹⁹. — V. :

FIȚIURĂ, sf.: *ômĉu... cu fiĉtûre ș' cu sâflitu* (omul... cu fețe și cu suflet), Cod, 68 b²⁰; 69². — V. *fiȚără*, *stultără*.

FIGURĂT, -tă, pl. *fiȚurăĉi*, -le, impresionant, «qui impressionne; démonstratif, fastueux», Dal, 90; Nic, 566. — < φηγουράτος „qui fait figure”.

FIȚURĂ, sf., pl. *fiȚărĉi*, impresie, «figure, impression», Dal, 90; Nic, 566. V. *fiȚără*. — < φηγούρα „~” < it. *figura*.

FIJU (Gópeși), s..., gaură, «trou». Sinonim: *găvă*. — Cuvînt neidentificat. — < ?

FIKÎ I, «interjection qui imite un gazouillement quelconque», PB, 485³⁷. — < ?

FIKÎRE, FIKÎÛRE, sf., pl. *fikîrl, fikîûrl*, rațiune, «réflexion; raison», Mih, 190; CLitur, 71; 128; cu *fikîûre ș' cu misûrâ* (cu rațiune și cu măsură), Cod, 23 b²¹. V. *mînte*. — Cf. alb. *fiqir* „pensiero” < tc. *fikir* (907) „pensée; réflexion”.

FIL, sm., pl. *fil'î*, elefant, «éléphant», Nic, 567; PScr, 213; Lum, I, 160. — V. *fil'îdâ* și *eléfandu*. — < tc. *fil* (916) și *pil* (332) „~”.

FILĂΔĂ, sf., pl. *filă'dz*, caiet, «cahier», Mih, 190; GEI, 144 — v. *aflădă*.

FILANΘRŌP, -roăpă, pl. *ilanθrōkl, -roăpe*, filantrop, «philanthrope», Dal, 90; Nic, 566; Mih, 190. — < *φιλάνθρωπος* „~”.

FILANΘRUPÎ(L)E, sf., pl. *filanθrupi(l)l*, filantropie, «philanthropie», Dal, 90; Nic, 566; Mih, 190. — < *φιλανθρωπία* „~”.

FILĂRGÎR, -ră, pl. *filăryîrl, -re*, avar, «avare», Mih, 190; GEI, 145. Sinonime: *ëimbrôs, nikéz, sclînëu*. V. și *stres* 4°. — < *φυλάργυρος* „~”.

FILARGIRÎE, sf., pl. *filaryîrl*, avariție, «avarice», Mih, 190; GEI, 144. Sinonim: *sclîn-ëedme*. — < *φιλαργυρία* „~”.

FÎLĂ, sf., pl. *file*, filă, «feuille, page», Mih, 190; GEI, 144. V. *fr'îndzâ* 2°. — < *φύλλον*, pl. *φύλλα* „~”.

FILĂKÎE, sf., închisoare, PB, 595; GEI, 145 — v. *filikîe*.

FÎLCU, -că, pl. *filîi, -le* (grămosteni), liber, «libre». Sinonim: *elëfθîr*. — < ?

FÎLDÎȘ, sn., pl. *fildîșurl*, fildeș, «ivoire», Dal, 91; Nic, 567; Mih, 192; PB, 595. — < tc. *fil-diehl* (916) „~”.

FÎLDÎȘÎN, sm., pl. *fildîșînl*, elefant, «éléphant», FI, II, 1, 12; 13. — V. *fil, fildîș, sfildîëu*.

FILEĂN, invar., cutare, «(un) tel, (une) telle», Mih, 191; CFr, 165. Sinonime: *ôtna, tăde*. — < tc. *fulan* (908, 917) „~”.

FILĖEĂNĂ, FILĖEĂNE, sf., pl. *filĖĖn'î*, filigean, «tasse à café», Dal, 91; Mih, 191; PB, 595. V. *filĖĖdă* și *ëeăscă*. — Cf. *cămbăne*. — < tc. *filĖĖjan* (911) „~”.

FILÎE¹, sf., pl. *filîi*, felie, «tranche, morceaux», Dal, 91; Nic, 567; Mih, 191; PAnt, 434; GEI, 145; *filîi, filîi lu scădsîră* (l-au scos felii, felii), PB, 13¹⁰; *fășl, filîi li scădsîră* (le-au scos bucăți, bucățele), PB, 27³⁷ — v. *fășl*; *l'ă ûnd fille di cărne* (ia o bucată de carne). Sinonime: *bôje, bucălă, cumălă, șînîfă, zîfăre*. — < *φελί* „~”.

FILÎE², sf., pl. *filîi*, amicitie, «amitié», Nic, 567. Sinonim: *uspiŭl'îe*. — < *φιλία* „~”.

FILĖEĂNĂ, sf., pl. *filĖĖn'î*, Nic, 567; Mih, 191; PLit, 856; GrS, IV, 200 — v. *fil-ĖĖdă, filĖĖdă*.

FILIKÎE, sf., pl. *filikîl*, închisoare, «prison», PAnt, 434; GEI, 145. V. *filăkîe*. Sinonime: *hăpse, zăndăne*. — < *φυλακή* „~”.

FILINĂR, sn., pl. *filină'rî*, Dal, 91 — v. *fănăre* și dr. *felinar*. — < ?

FILIPSÊSCU (*mi*), vb. IV (*filipsîl, -sîl, -sîre*), ospăta, «traiter, régaler, donner à manger (à dîner etc.)», Dal, 91; Nic, 567; Mih, 191; PB, 595; GEI, 145; PLit, 196; Cod, 96 b²³. Sinonim: *uspiłëdzû*.

FILIPSÎRE, sf., pl. *filipsîrl*, ospătare, «traitement, régalande», Dal, 91; Nic, 567; Mih, 191.

FILIPSÎT, -tă, pl. *filipsîl, -le*, ospătat, «traité, régale», Dal, 91; Nic, 567.

FILISÊSCU, vb. IV (*filisîl, -sîl, -sîre*), folosi, «être utile, servir; profiter», Nic, 567; GEI, 145; Cod, 57 b³. V. *felisescu, ufelisescu*. — < *ὠφελέω* „~”.

FILISÎRE, sf., pl. *filisîrl*, folosire, «action d'être utile; bénéfice, gain», Nic, 567; PScr, 213.

FILISÎT, -tă, pl. *filisîl, -te*, folosit, «qui a été servi, qui a profité», Nic, 567.

FILÓLOF, sm., pl. *filólofi*, filolog, «philologue, littérateur», Dal, 91; Nic, 567; Mih, 191. — < φιλόλογος „~”.

FILOMÉLĂ, sf., pl. *filoméle*, privighetoare, «rossignol», BNA, I, 40; 130. Termen savant. Sinonime: *alđónă, birbil'îă* etc. — < fr.-dr. *philomèle* < gr.

FILÓNE, sf., pl. *filón'î*, odajdie, «chasuble de prêtre», Nic, 567; Mih, 191; GEI, 145. — < φαίλονι „~”.

FILÓTIM, -mă, pl. *filótin'î, -ime*, filotim, «qui a de l'amour-propre, qui se pique d'honneur; libéral, généreux», Dal, 91; Nic, 568; Mih, 191; GEI, 145. — < φιλότιμος „~”.

FILÓZOF, sm., pl. *filózofi*, filozof, «philosophe», Dal, 91; Nic, 567; PB, 595. — < φιλόσοφος „~”.

FILULUŢIE, sf., pl. *filuluyti*, filologie, «philologie; littérature», Dal, 91; Nic, 567; Mih, 192. — < φιλολογία „~”.

FILUNDI, sm., pl. *filundădz*, voluntar, «volontaire». V. *Ńilundi*. — < ἐθελοντής „~”.

FILUNIKÍE, sf., pl. *filunikít*, dispută, «dispute, discussion; querelle», Dal, 91; Nic, 568; Mih, 191; GEI, 145. Sinonim: *neăđeăre*. — < φιλονεικία „~”.

FILUNIKISÉSCU, vb. IV (*filunikisít, -sít, -sire*), disputa, «discuter; (se) disputer, quereller», Dal, 91; Nic, 568; Mih, 191; GEI, 145. — < φιλονεικῶ „~”.

FILUNIKISÍRE, sf., pl. *filunikisírî*; **FILUNIKISÍT**, -tă, pl. *filunikisít, -te*, Dal, 91; Mih, 191 — v. *filunikiséscu*.

FILUREĂŢĂ, sf., pl. *filurêti*, tei, «forêt de tilleuls; fleur de tilleul; infusion de tilleul; bande», Dal, 91; Nic, 568; GEI, 145; FIP, 32. Sinonim: *til'îă*. — În Al. 1927, 77: „revoluția din 1854..., denumită *ăndărsle* sau *filureăđă*”. — **Filureăđă** (topic), PLit, 493; 1026. În PenB, III, 55: „regiune în eparhia Grebenei”. — < φιλουριά ('ΑρΓλ. 94), φιλόρα „tilleul”.

FILUTIMÍE, sf., pl. *filutimít*, filotimie, «amour-propre, sentiment d'honneur», Dal, 91 (*filutin'ie*); Mih, 192; GEI, 145. — < φιλοτιμία „~”.

FILUTIM(I)SÉSCU (*mi*), vb. IV (*filutim(i)sít, -sít, -sire*), filotimisi, «mettre son propre-amour à...; être jaloux de faire qqc; se piquer d'honneur», GEI, 145. V. *filutin'iséscu*. — < φιλοτιμῶ „~”.

FILUTIN'ÍE, sf., pl. *filutin'î* (cu *n'* de la *lin'ie*), Dal, 91; Nic, 568; **FILUTIN'ÍSÉSCU** (*mi*), vb. IV, Dal, 91; Nic, 568; **FILUTIN'ÍSÍRE**, sf., Dal, 91 — v. *filutimie, filutimiséscu*.

FILUZUFÍE, sf., pl. *filuzufít*, filozofie, «philosophie». Dal, 91; Nic, 568. — < φιλοσοφία „~”.

FIL'IOĂRĂ, sf., pl. *fil'ioăre* și *fil'tórt*, fluier, «flûte de berger», Dal, 91; CN, 103; *cl'nlă dól'i din fil'ioărá* (cîntă amîndoi din fluier), CosP, 84; *fil'ioărá di fil'îă* (fluier de soc). V. *fluîără*. — < ?

FIL'ÎŢ¹, sm., pl. *fil'î*, Mih, 191 — v. *fil, sfilădz*.

FIL'ÎŢ², sm., pl. *fil'î* «sureau?», Dal, 91; *lillêe di fil'îă* (flori de soc?), Fr, II, 238. Sinonime: *ibôz, săuc, vujă*. — (V. *pil'îă?*). — < ?

FIMIRÎĂĂ, sf., pl. *fimirădz*, ziar, «journal, gazette». V. *Ńimirăđă* și *frl'ndză* 3°. — < ἐφημερίς „~”.

FIN, -nă, pl. *fin'î, fine*, fin, «fin», Dal, 91; Nic, 568; *vêstu fin* și *săndătós* (postav fin și săndătós), PLit, 896. — < it. *finò*.

FINÉRE, sf., pl. *finérî*, Mih, 192 — v. *fănăre* și *filinăr*. — Cf. alb. *fenér* < tc. *lénér* (911) „lanterne”.

FINCĂ, **FINCĂ**, sm., pl. *fincădz* și *fincăł* (și pl. n. *fincăte*), opaiț, «lumignon», Dal, 91; Nic, 568; GEI, 145; *tuł il'î fixeăște* și *el s' lăłăște* — *fincăđtu* (pe toți li luminează

FIRMI(N)TĂRE, sf., Dal, 92 — v. *frimintăre* și :

FIRMI(N)TĂT, -tă, frămîntat, Dal, 92 — v. :

FIRMINTU, **FIRMÎT**, vb. I (*firmi(n)tăl, -tăt, -tăre*), Nic, 579; Mih, 193; PB, 595; Lum, V, 231; *l'ea fărina ca s' firmită* (ia făina ca să frămînte), Al. 1903, 28; BNA, III, 32; *ti scoală di firmită* (scoală-te de frămîntă), Lum, II, 242; BNA, III, 52. — V. *fărîntu* (și *mirmîntu*).

FIRMITĂT, -tă: *albădlu nu-l çine firmităt* (aluatul nu e bine frămîntat); *ni pă'ne-âl firmitătă* (nici pîine nu ai frămîntat), Lum, II, 242; BNA, III, 50. — V. *frimintăt*.

FÎSE, sf., fără pl., natură, caracter, «1°. nature; caractères; 2°. parents, parenté; 3°. membre viril; parties sexuelles», Dal, 92; Nic, 581; Mih, 193; PScr, 213; Cod, 92 *b*²²; GEI, 145; Mac, 68. — 1°: *linăvós cum nu-ăre făptă fisea* (leneș cum nu a făcut natura un altul ca el), PB, 366²²; *bun cum nu-ăre făptu ăllu fisea* (bun cum natura nu a făcut pe un altul), PLit, 438; *ahtăre l'i-eăste fisea* (atare li e firea) — v. *heăre*², *vête* 2°; 2°: *tuț irăm fise* (toți eram rudenie) — v. *sôte* 3°; 3°: *fi si veăde fisea* (ți se vede membrul, organul) — v. *nănçilu*, *pălă*, *hlcă* 2° etc. — < φύσις „~”.

FISICĂ, adv., natural, «naturellement», Mih, 193; GEI, 146. — < φυσικά „~”.

FISICÓ, sm. și adj., pl. *fisicádz*, fire, «1°. naturel, caractères; 2°. naturel, -elle», Dal, 92; Nic, 581; GEI, 146. — 1°: *açi n'l-eăste fisicólu* (așa mi-e firea) — v. *fise* 1°; 2°: *lăcru fisicó* (lucru natural) — fără formă pentru feminin. — < φυσικόν, φυσικός „~”.

FISIKÎE, sf., pl. *fisikîl*, fizică, «physique», Dal, 92; Mih, 193; GEI, 146. — < φυσική „~”.

FISIUNUMÎE, sf., pl. *fisiunumîl*, fizionomie, «physionomie», Dal, 92; Nic, 581. — < φυσιογνωμία „~”.

FISTÎKE, sf., pl. *fistîkl*, fistic, «pistache», Nic, 569. V. *făstăcă*. — Cf. tc. *fystyq* (898) „~”. — < φυσίκι „~”.

FISTULĂ, sf., pl. *fistule*, fistulă, «fistule», Nic, 569. V. *fiștură*. — < φίστούλας „~” (< lat.).

FISŪL/IŪ, sn., fasole, Dal, 92 — v. *făsŭl'ŭ*.

FIȘÉKI, sf., pl. *fișékl*, cartuș, «cartouche», Nic, 569. V. *fișic*, *fuséke*. — < tc. *Hehenk* (900) „~”.

FIȘIC, sn., pl. *fișife*, Mih, 193 — v. *fișéki*.

FIȘTURĂ, sf., pl. *fișture*, Dal, 92; PLit, 294 — v. *fistulă*.

FIT¹, invar., fit, «quite», Dal, 92; GrS, VII, 294—295; *him fit* (sîntem chit). — < tc. *fit* (916) „être quitte au jeu, dans un compte etc.”

FIT², Al. 1901—1902, 95 — v. forma reală *hit*.

FIT³, invar. «mot appartenant à la terminologie d'un jeu enfantin», PLit, 131. — V. *fileăl*².

FITĂL/IŪ, sn., pl. *fităl'e*, fătare, fătut, «époque, endroit où les femelles mettent bas», Dal, 92; Nic, 569; Mih, 193 («embryon»); PB, 595; PGr, 67; *nă acălă' neăla la fităl'ŭ* (ne-a apucat zăpada în timpul fătutului sau la locul de fătut al oilor). — Spre a se evita rătăcirile dintre oile-mame și miei lor mai ales în nopți de ger sau cu zăpadă, *fităl'ŭ* la turmele de multe sute de oi cere experiență, memorie și vigilență tenace din partea păstorilor — v. *mătrică* 1°, *n'el* 2°. — < lat. *fetalia* „fêtes de la naissance”.

FITĂME, sf., fără pl., mulțime de fete, «nombre de filles; l'ensemble des filles»: *tătă fitămea își la cor* (fetimea toată (toate fetele) a ieșit la horă). V. *fitarylô*. — < *seătă*.

FITĂRE, sf., pl. *fită'rl*, fătare, «action de mettre bas, parturition (en parlant des animaux)», Dal, 92; Mih, 193; PB, 595; PAnt, 434; *mă duc la fităre* (mă duc la fătut). V.

afitare, *fitâl'tă*, precum şi it. „*fetă* = degli animali, figliare, fetare, partorire” (Spötti, 56). — V. *fitât*.

FITARÎŢO, sm., pl. *fitaryeădz*, mulţime de fete, «nombre de jeunes filles, bande de filles»: *trică un fitarylô* (a trecut un cîrd de fete), Dal, 92. V. *fituriă*. — Ca şi *purcarylô* etc.: < *fedă* + -αργό.

FITĂT, -tă, pl. *fităf*, -le, fătăt, «mis bas; agnelé; vélé; né», Dal, 92; *n'el fitât* (miel fătăt); *că'pri fitâte* (capre care au fătăt); *tu hiț fităf?* (unde sînteți născuți?).

FITĂTOĂRE, adj., pl. *fitătôrl*, fătătătoare, «portière», CDDE, 562. — V. *fel²*.

FITEĂL¹, sm., pl. *fitêdan'l*, fătălău, «efféminé; homme qui se plait dans la société des jeunes filles; hermaphrodite», Dal, 92; PB, 595. — Pentru -eăl, cf. *cureăl*, *futeăl*, *muteăl*, *zgtrleălă*. — < *fedă*.

FITEĂL², invar., PLit, 131 — sinonim cu *fit³*, *fitiălă*.

FITÊSCU, -teăscă, pl. *fitêșft*, -lêști, fetesc, «de jeune fille», Dal, 92; Nic, 569; PB, 595; *pôrft fitêștile* (porți hainele cele de fată). — V. *fitică*.

FITFĂE, sf., pl. *fitfă't*, fetva, «sentence juridique», Mih, 322. — < tc. *fétvá* (886) „~”.

FITHEĂŢĂ, sf., pl. *fithêl*, viță tinărară, «jeune vigne», Nic, 582. V. *ayin'e*. — < φουεά „~”.

FITICĂ, sf., pl. *fitife*, fetică, «petite fille, fillette», Dal, 92; Nic, 569; PB, 595; PAnt, 168; PLit, 784. — V. *fitil'e¹*.

FITICÎŢU, invar., PLit, 131 — sinonim cu *fit³* şi *fitêăl²*.

FITÎL'E¹, sf., fără pl., fetie, «état de fille; le temps passé comme jeune fille»: *fitil'ea nu şti fe-l sucll'ea* (fetia nu ştie ce e socria, fetele nu ştiu ce sînt soacrele), PLit, 494. — V. *fitilă*.

FITÎL'E², sf., pl. *fitil'e*; **FITÎL'ÎŢU**, sn., pl. *fitil'e*, fitil, «1°. mèche (de lampe, de bougie); 2°. mourir, tuer; 3°. fomentier la discorde, semer la zizanie», Dal, 92; Nic, 569; Mih, 193; PScr, 213; PB, 595. — 1°: *lâmpa nu are fitil'î* (lampa nu are fitil); 2°: *l'i-si-asteăse fitil'îlu* (i s-a stins fitilul, i s-a stins viața), PGr, 67 — v. *cândilă* 2° şi *Introduce*, § 39, p. 46; 3°: *l'i-băgă fitil'e* (li pune intrigă), PGr, 6 — v. *skin¹*. V. *fitil'î*. — < φηλι „~” < tc. *fitil* (887) „mèche de lampe”.

FITIPSÊSCU, vb. IV (*fitipsil*, -sil, -stre), planta, «planter», Nic, 582. Sinonim: *seămin¹*. — < φουεά „~”.

FITIPSIRE, sf., pl. *fitipsirl*, plantare, «action de planter, plantation», Nic, 582.

FITIPSÎT, -tă, pl. *fitipsif*, -te, plantat, «planté», Nic, 582.

FITÎŢĂ, sf., pl. *fitîfă* — v. *fitică* —, BNA, II, 64; FI, II, 1, 2. — < *fedă*.

FÎTRU, sn., pl. *fiturrl*, germen, colț, «germe», Dal, 92; Nic, 582; GEI, 146. — < φύτρον „~”.

FITRUSÊSCU, vb. IV (*fitrusil*, -sîl, -sire), incolți, «germer, lever, pointer; apparaître, sortir», Dal, 92; Nic, 582; GEI, 146; PLit, 275; *gr'l'nu fitrusl* (grîul a incolțit); *l'i-aveă fitrusilă darăclu* (nu pl'nică (li incolțise diavolul în burtă); *tu nu li seămină aclo fitrusêsti* (răsari, apari acolo unde nu te seamănă), PLit, 494; 624. — < φουρόνω „~”.

FITRUSIRE, sf., pl. *fitrusirl*, germinație, «action de germer, germination, pousses», Dal, 92; Nic, 582.

FITRUSÎT, -tă, pl. *fitrusif*, -te, incolțit, «germé», Dal, 92; Nic, 582; *mașl tr' arăle fitrusif* (germinați (plăzmuți) numai pentru rele), BaP, 29; BNA, III, 140.

FÎTUR, sm., pl. *fiturrl*, Kats, I, 90 — v. *fitur¹*.

FITURÎŞKE, sf., pl. *fiturîşke* — sinonim cu *acmașeăde*, *gărăkină* — : *apôl vâlturlu la fiturîşke s' dăse* (apoi vulturul s-a dus la șoim), Lum, V, 185. — < ?

FITURIŪ, sm., fără pl. — v. *filăme, filarylō* —, mulțime de fete, PenB, VI, 26; VII, 142. — < *fedtā*.

FĪŢĂ, adj. f., pl. *fiță*, impertinentă, «impertinente»: *nl'să, fiță* (dînsa, obraznică), Mih, 193. — < ?

FIŪ¹, sm., pl. ? «diable?», Fl, 4, 6 — v. *brașovan*. — Cuvînt neidentificat. — < ?

FIŪ² «interjection qui imite un sifflement»: *fiă!*, *fiū!*, *amiră'tu āre urēcl'i dī căpră!* (fiu!, fiu, împăratul are urechi de capră!), PB, 504¹⁵. — Și la ruși: „tu siffleras: fiuuu!” (RTP, XXIII, 429).

FIUTURĂ, sf., pl. *fiutūre*, față, «visage», CLitur, 128. — V. *fișlură*.

FIXĖSCU, vb. IV (*fixil, -zil, -zire*), lumina, «éclairer», GEI, 144; *tuș il'i fixeăște și el s' lădăște*, PLit, 346; 383 — v. *finșil*. Sinonim: *lun'inédză*. — < φέγω „~”.

FIXIRE, sf., pl. *fixiri*; **FIXIT**, -tă, pl. *fixil, -le* — v. sinonimele *lun'inăre, lun'inat*.

FĪĖĂ¹, sm., pl. *fiyădz*, mîncător (de bani), escroc, «grand mangeur; qui opère des malversations», Nic, 561. — < φαγᾶς „~”.

FĪNDĪC, sn., pl. *findl'le* «1°. balle de fusil — v. *făndec* și sinonimele *curșum, mullne*; 2°. anus — v. *cur*», Mih, 185; 40. [— tc. *fyndyq* (912) „noisette”]. — < ?

FĪNDĪNĂ, sf., Dal, 91 — v. *findl'nă, funtl'nă*.

FĪNDĪXIT, -tă, pl. *findlxil, -le*, Al, 1903, 90 — v. *făndăxil*.

FĪNGȘT, sn., pl. *fiņșite*, Mih, 186 — v. *fiņșit* și *gaz*.

FĪNTĪNAR, sm., pl. *fiņtlndri*, fîntinar, «fontainier», Nic, 564; Mih, 186. — V.:

FĪNTĪNĂ, sf., pl. *fiņtl'n'i*, fîntină, «fontaine; sources», Nic, 563; Mih, 186; PScr, 213; PB, 596; *căclu 'st-cl'nă srl fiņtl'n'i* (cucul își cîntă în susul fîntinilor), PAnt, 15; *adărără... fiņtl'n'i mülle și scriără năma a lor* (au făcut... fîntini multe și au scris numele lor), PB, 437²⁸. V. *findl'nă* și *izvor*. — < lat. *fontana* „source, fontaine”.

FĪNTĪNEĂŪĂ, sf., pl. *fiņtlneale*, PB, 596; PLit, 869; *săntu doăă fiņtlneale* (sînt două fîntinele), PLit, 854; PAnt, 42. — V. *fiņtlnică*.

FĪNTĪNELĂ, sf., pl. *fiņtlneli*, ventuză, «cautère; ventouse», Nic, 564. V. *vintăză*. — < φουνταλέλλα < it. *fontanella*.

FĪNTĪNICĂ, **FĪNTĪNICE**, sf., pl. *fiņtlnișe, fiņtlnice*, Dal, 91; PB, 596 — v.:

FĪNTĪNĪOARĂ, sf., pl. *fiņtlnoāre*, fîntinioară, «petite source»: *fiņtl'n'i, fiņtlnoāre, la daș-nă srl beāre* (fîntinilor, fîntinelelor, ian dați-ne de băut), Fl, II, 1, 2; BNA, II, 66; *la fiņtlnoāre* (la fîntinele), Cal, 1911, 51; BNA, II, 54; Al, 1928, 113; BNA, II, 58; *vizēsc trēle fiņtlnoāre* (vuiesc cele trei izvoare), BNA, II, 20. — < *fiņtl'nă*.

FĪRĂ, prep., Dal, 91; PAnt, 434 — v. *fă'ră*.

FĪRĖCE, sf., pl. *fi'rēe*, perie, «brosse», GrS, II, 397. V. *vărță*. — Cf. alb. *fë'rçë* „spazzola”, tc. *fyrtcha* (891) „brosse”.

FĪRFĪRESCU, vb. IV (*fiřfiřil, -riř, -riře*), flecări, «babiller, baliverner», Dal, 91; Nic, 565. — V. *surfurédză* și *șarfăra*.

FĪRFĪRIRE, sf., pl. *fiřfiřiri*; **FĪRFĪRIT**, -tă, pl. *fiřfiřil, -le*, Dal, 91 — v. *fiřfiřescu*.

FĪRLĪCĪŪ, sn., pl. *fiřlice*, badău, mîtcă, «baratton, batte à beurre — v. PĪm, I, 172», DR, I, 520; CAR, 173. — V. *fiřliçlū* și alb. *fëlliç* „pestone della zangola”, gr. φουρλῆτσου (Boga, I, 418).

FĪRMĂC, sn., PAnt, 434 — v. *fărmăc*¹.

FĪRMĪCÓS, -coăsă, pl. *fărmăcōșl, -coāse*, veninos, «vénéneux; plein d'amertume»: *moārte lāte ș' fiřmlcoăsă* (moartea neagră și veninoasă, înveninată), PLit, 977; PAnt, 47. V. *fărmăkirós* și *toăpsec*. — < *fiřmăc*.

FĪRN(U), sn., Nic, 577; PAnt, 434; *s' disfēde a limbă'l el fiřn* (s-a desfăcut al limbii fiřu), ArE, 30 — v. *fă'rnu, fiřn*.

FÎSTĂNE (nord), sf., rochie, GrS, IV, 239 — v. *fustăne*.

FKEASÍΔE, sf., pl. *fkeasídz*, fard, «fard (rouge)», PenB, VI, 135; PÉtim, 11. V. *aru-seáfá*. — < φτειασίδι, φκιασίδι „fard (blanc, rouge)”.

FLĂMĂ, sf., fără pl., flacără, «flamme»: *flăma ș' pira ș' li-árdă* (flacăra și vâpaia să te ardă), Mih, 194. V. *fléamă* și sinonimele *fleacă*, *piră*¹. — Cf. și tc. *flamma* (908) „flamme” < fr. — < lat. *flamma* „flamme”.

FLAMBURĂR, sm., pl. *flamburări*, stegar, «porte-drapeau», UnivL, XLV, 275. V. *flămburăr*. — < *flămbură*.

FLĂMBURĂ, **FLĂMURĂ**, sf., pl. *flăm(b)ure*, *flă'murî*, drapel, «banderoie, (petit) étendard», Dal, 92; Nic, 569; Mih, 194; PB, 596; GEI, 146; LP, 1. — 1°. *cu únă flămbură tu m'ndă* (cu o flamură în mină), PAnt, 300; BNA, I, 128; 2°. *auședticlu trădzea n cap, cu péril'i álci, carî s' ligănă pri plătărî ca niște flă'muri* (bătrinetul mergea în frunte, cu pletele albe, care se legăneau pe spate ca niște flămuri), GrB, 91-92; 3°. *flă'murî álbe si-anălîă* (se înalță flămuri albe), RA, 186; BNA, IV, 62; 4°. *el pută s' veadă și flă'murî uróșe* (el putu să vadă și steaguri roșii), Lum, II, 139; PAnt, 189. Sinonime: *banderă* etc. — Cf. gr. φλάμπουρον „étendard”, alb. *flămur(ë)* „bandiera”.

FLANÉLĂ, sf., pl. *flanéle* «flanelle», Mih, 194. V. *fanélă*. — Cf. gr. φλανέλλα < it. *flanella*.

FLĂSCUTĂ, sf., pl. *flăscute*, palmă, «soufflet, gifle», Dal, 92; Nic, 570. — V. *flîscută* și sinonimele *băfă* etc.

FLĂUTĂ, sf., pl. *flăute*, flaut, «flûte», Dal, 92; Nic, 569. Gen feminin după *clărnétă*. — < it. *flaute*.

FLĂMBURĂR, sm., PenB, VIII, 84 — v. *flamburăr* și sinonimul *bairahlăr*.

FLEĂCĂ, sf., pl. *flești*, flacără, «flamme(s); rayon», Dal, 93; Nic, 570; Mih, 194; PScr, 213 (< lat. *flacca*); Al. 1903, 92; CBiog, 49; DR, II, 493. — 1°. *l'i árde cu fleacă* (li arde cu flacăară), Cod, 59 b¹; 2°. *foc și fleacă si-arăspândî pisti tut lóclu* (foc și flăcări se răspîndi peste tot pămîntul), Lum, II, 13; 3°. *dî únă n'icâ scînteál'e mare fleacă s' fâșe* (dintr-o mică scînteie se face flacăară mare), Lum, III, 321; 4°. *Șipisca în foc și fleacă (satul Șipisca în foc și flăcări)*, PLit, 994; PAnt, 25; 5°. *fleacă si-anălîă* (flacăra se înalță), FI, I, 1, 2; PAnt, 342; 6°. *asteáșe fléști a fólclui* (a stins flăcăările focului), FI, II, 4, 13; 7°. *l'i-báșe lúna... cu-a l'eî fleacă hrisusítă* (li sărută luna... cu a ei rază aurită), BNA, I, 114 — v. *arádză*. — V. *fl'eacă* și sinonimul *flăma*. — < alb. *flákë* „flamma”.

FLEĂMĂ, sf., fără pl., flacăară, 1°. *flamme*; 2°. *enfer*, Nic, 570; Mih, 194; Dun, I, 125; DR, II, 530 (< alb. *fl'ame* „Schnupfen; raffredore”). — 1°. *fléama a vredrîl'et li árde* (flacăra iubirii te arde), PenB, II, 151; 2°. *s' băgă'm... fleámă... lu képtu* (să punem... flacăară... în piept), Lum, IV, 4, 92 = 102; BNA, I, 28; 3°. *cu dî fleámă scîntil'eáre* (cu scînteiere de flacăară), BNA, I, 114; 4°. *fléama s' lu l'eá* (lua-l-ar dracul), Mih, 194; 5°. *lu — tu fleámă — ti dăși?* (unde — în infern = lua-te-ar dracul — te-ai dus?), Dal, 93. — Cu pronunțarea lui -á- și ca -eá-, care e proprie aromânei nordice (cf. *creác*, *greálă*, *greás*, *meál* etc.; CAr, 201-202), cuvîntul *fléamă* — pentru care v. și *flámă* — nu pare a fi alb. *flamë*, ci lat. *flamma* „flamme”.

FLER, sm., pl. ? «tibia», CFr, 103. — V. *fl'er* și sinonimele *artădă*, *călăme* 2° și *kilânșe*.

FLÉVĂ, sf., pl. *fléve*, vînă, «veine». Sinonim: *vînă*. — Cf. și alb. *flévë* „vena” < φλέβα „~”.

FLÎGEĂNE, sf., PB, 596 — v. *flîșeănă*.

FLÎNTĂ, sf., pl. *flînte*, flintă, «mousquet, fusil»: *Hătdă, Hătdă, lu n'l-u flînta?* (Haida, Haida, unde mi-i flinta?). — Cf. tc. *flenta* (910) „fusil de chasse”, gr. φιλίτρα < germ. *Flinte* „~”.

FLÎSCUTĂ, sf., pl. *flîscute* — v. *flî'scută*, *flûscută*, *plîscută* și *șăbă*².

FLITUR¹, sm., pl. *flituri*, fluture, «papillon», Mih, 194; PLit, 494; DR, II, 530. — V. *flitură* și sinonimul *pirpirără* 2°.

FLITUR², sm., pl.?, *flităit*, «flottement», Mih, 194. — V.:

FLITUR³, vb. I (*flitură*, -*răt*, -*răre*), flutura, «flotter»; ondoyer», Mih, 194; PB, 596; *flituri'ndalui tu vintu pl'ndzi dăbe* (fluturînd în vînt pinze albe), RP, 9, 3; BNA, I, 40; *in'î flitură ocl'ul așel astl'ngul* (mi se bate ochiul cel stîng), CȘc, 46. — V. *flitur²*, *fliturédză* și alb. *fluturónj* „(far) volare”.

FLITURÁC, sm., pl. *fliturăști*, flușturatic, «folâtre»; étourdi, écervelé», PB, 596; *căplu a tutulór fliturășilor* (capul tuturor flușturaticilor), PB, 166²⁰. Sinonim: *lișurác*. — Cf. alb. *fluturák* „colui che vola”.

FLITURÁRE, sf., pl. *flitură'ri*, fluturare, «flottement»; ondoiement; battement des ailes, voltigement», Nic, 570; Mih, 194.

FLITURÁT, -*tă*, pl. *fliturăfi*, -*te*, fluturat, «flotté»; voltigé; étourdi», Nic, 570; *ca s' îd si úmplă căplu a tutulór fliturăfior* (ca să li se umplă (ca să se convingă) capul tuturor flușturaticilor), Lum, I, 146 — v. *fliturăc*.

FLITURĂ, sf., pl. *fliture*, fluture, Dal, 93; Nic, 570; PB, 596; PAnt, 435 — v. *flitur*, *flitur¹*, *flûtur*.

FLITURÉDZŪ, vb. I, flutura, «flotter»; voltiger», Nic, 570; Mih, 194 — v. *flitur³*.

FLITURISÉSCU, vb. IV (*fliturisli*, -*sli*, -*sire*), înflori, «fleurir», GrS, IV, 378. — < ?

FLIÚTUR, sm., pl. *flitături*, Dal, 93 — v. *flitură*.

FLIVÁR, sm., februarie, «février», Dal, 93; Nic, 570; GEI, 146; PLit, 774. Sinonim: *Șcúrlu*. — < φλεβάρης „~”.

FLIVIRÓS, -*roasă*, pl. *fliviróști*, -*roăse*, jalnic, «plaintif, de deuil»; cl'nticlu-l'î *flivirós* (cîntecu-i jalnic), PenB, VI, 97. — < *Flivór*?

FLI'SCUTĂ, sf.: l'î-*ăre* *ună fl'ăscută* (ti trage o palmă), CalGrB, 29 — v. *flăscută*.

FLOARĂ (nord), **FLOÁRE**, sf., pl. *flori*, floare, «fleur», Lum, II, 249; Dal, 93; Nic, 571; Mih, 194 (*flóră*); Gram, 250. — 1°. *flóără ș' gâlbîn'tóără, dól'i s' nă lom* (floare și gălbioară, amîndoi să ne luăm), Lum, II, 44; 2°. *pón'li'î tnvirzá'scu ș' flóără dađ* (pomii înverzesc și fac floare), Lum, II, 111; 3°. *un aúșă kirađl cu pėrlu flóără* (un chirigiu bătrîn cu părul alb ca o floare), GrB, 141 — v. *flor*; 4°. *cu fáfa ca flóără* (cu fața ca floare), CosP, 33; 5°. *bána a noástră-l ca flóără* (viața noastră e ca floare), CosP, 80; 6°. *lócłu mplin di flóäre* (locul plin de floare), PenB, III, 209; 7°. *mor... ca flóărea di tu Mală* (mor ca floarea din mai), Lum, IV, 4, 92 = 102; BNA, I, 26; 22; 8°. *'nă flóäre gâlbîn'tóără* (o floare gălbioară), Fr, II, 17-18, 272; PAnt, 15 — v. mai sus; 1°. 9°. *flori dișcl'ise* (flori deschise), Cod, 64¹; 10°. *videám vulódzl cu flori* (vedeam poieni cu flori), Lum, VI, 3, 8; BNA, II, 12; Cal. 1911, 5; BNA, II, 54; 11°. *páll'i fi cîntă ascúmf pril flori* (păsările care cîntau ascunse printre flori), ArE, 5. — Cuvîntul e concurat și anemiast de sinonimele *lăldăđ* și *lillée*. — < lat. *flos*, *florem* „fleur”.

FLOC, sn., pl. *floăfe*, floc, «flocon de laine», Dal, 93; Nic, 571; Mih, 194 (și «flocon de neige» — v. *fălgu*); PB, 596; *téndă fl'rá floc* (velință fără floc, nemișoasă, cergă), ArE, 38; PAnt, 169 — v. *flucdă*; *să'rifl cu floc* (sărieli miștoase). — Cf. gr. φλόκος, φλόκκος, Hris, 277; ('A vđp, 407) „flocon; poil”, alb. *fl(j)ok* „capello; chioma”. — < lat. *floeus* „flocon de laine”.

FLÓGĂ, sf., fără pl., arșiță, «ardeur, chaleur, feux du soleil», GrS, VI, 384. Sinonim: *dugoără*. — < φλόγα „~”.

FLOR, *flóră*, pl. *flori*, *flóre*, alb-auriu, «tout à fait blanc et blond (en parlant surtout des boucs et des chèvres)», Dal, 93; Nic, 571; PB, 596; GEI, 146; Bair, 58; 135; *făplu așel flórlu trázze năinte* (șapul cel alb-auriu merge în frunte); *că'pri flóre* (capre bălane), PenB, II, 110; BNA, II, 48. — În greacă: „τά δὴ τριγυά: τὸν φλώρα.” (Passow, 118); „πῆραν

τὰ φλῶρα τὰς κορφαίς" (ApII, 1096); *ApΓλ., 94: φλῶρο „λευκόμαλλον"; (Boga, I, 416; II, 195). — < lat. *florus* „fleur, éclatant".

FLORĂ, sf., pl. *flori*, floare, «fleur», Mih, 194; *flóra a Páshtilul* (ochiul boului, «oeil du Christ»), Mih, 194. — V. *floră*.

FLORIC? vb. I (*florică*, -căt, -cäre): *nînte a li hărăgme te florică zările* (în fața aurorei care înflorea (?) zările), GrB, 227; PAnt, 233; BNA, IV, 153. Cuvînt necunoscut. — < ?

FLORUCĂNAT, -tă, pl. *florucănați*, -te, sur cu capul alb, «(bouc ou chèvre) qui a le corps gris et la tête blanche». — Cuvînt compus în spiritul limbii grecești (cf. *șesucănal*, *draș-tolină* etc.). — < *flor* + *cănăt*.

FLUCĂT, -tă, pl. *flucăți*, -te, cu flocc, mișos, «à longs poils», Nic, 571; PEt, 20; DR, II, 476; *s' acumpără vilëndză flucătă* (să cumpere velință flocată), PB, 208²³; *vilëndz dibe și flucăt* (velințe albe și flocate); PAnt, 297; BNA, I, 126; *dinăuntru, sârica eăsti flucătă* (în partea ei interioară, sârca e flocată, e mișoasă) — v. *sârică*, *floc* și *glăcă*. — „Ils [les Grecs de Thessalie] ont de plus une espèce de tunique en drap blanc, sans manches, et descendant jusqu'à mi-jambe; c'est leur *phlocota* [?], le *foulkata* des Zinzares" (BTur, II, 199); „Les Valaques des chaînes du Pinde... portent des *dolamas*..., par-dessus lesquels vient une redingote en drap noir, sans bras et ne se fermant pas, qui est leur *foulkata*. Elle est garnie intérieurement de longues soies laineuses et ornée de petits filets rouges ou bleus autour du cou et sur les poches" (BTur, II, 230). — Cf. și gr. φλοκάτα (Boga, I, 416) „manteau d'étoffe floche" și alb. *flokate*. — < *floc*.

FLUCÓS, -coasă, pl. *flucóși*, -coăse, flocos, «à longs poils», Dal, 93; Mih, 195; PB, 596; *gravanó flucós* (dimie flocoasă). — < lat. *floecosus* „laineux".

FLUCUSÉSCU, vb. IV (*flucusit*, -sit, -sire), întemnița, «emprisonner»: *flucusit-lu doi mēști* (întemnițați-l două luni). Sinonim: *ncl'id 2°*. — < φυλακίζω „~", φυλακίζω.

FLUCUSIRE, sf., pl. *flucusiri*, întemnițare, «emprisonnement».

FLUCUSIT, -tă, pl. *flucusiți*, -te, închis, «emprisonné». Sinonim: *hăpstnit*.

FLŪĂĂ, sf., pl. *fludz*, pelliță, coajă, «pelure; coquille; écaille; écorce; écaille de poisson», Dal, 93; Nic, 571; GEI, 146. V. *căjodăle*. — < φλοῦδι „~".

FLUÉR, sn., pl. *fluéri*, Dal, 93 — v. *fluir*. În CalGrB, 25 e *fluer*, rimînd cu *șuer*. — V.:

FLUIĂRĂ, sf., pl. *fluieri*, fluier, «flûte de berger; chalumeau; sifflet», Dal, 93; Nic, 571; Mih, 195; PScr, 213; GEI, 146; GrB, 51-53 (Per. Papahagi, *Fluierul la aromăni*); DensAs, 154 (< lat. **flabiolare*). — 1°. *na aistă fluiără di la măia Vin'irea* (poftim acest fluier de la bunica Vineri), PB, 397²⁸; 2°. *tută noaptea pl'mse 'nă fluiără tu ubórlu aestu* (în curtea aceasta a plîns un fluier toată noaptea), PAnt, 222; 3°. *si-l plîndzēm noi cu fluiăra* (noi să-l bocim cu fluierul), PLit, 996; PAnt, 42; 4°. *fluiăra l'i-pără aspártă* (fluierul i s-a părut stricat), Lum, V, 9, 19; PAnt, 337; 5°. *pri dzen'i nu si-avd fluiéri* (pe dealuri nu se aud fluieri), PAnt, 155; BNA, II, 2. — V. *bilbl'ită*, *fil'ioară*, *fluir*, *sulără*, *pilipiscă*. — Gr. φλογέρα ('Ανδρ, 407). — < ?

FLŪIR, sn., pl. *fluire*, fluier, «flûte de berger — v. *fluér* și *fl'er*; tibia — v. *fler*», Mih, 195; la grămosteni: *mi doare tu fluir* (mă doare în fluierul piciorului). — Cf. gr. φλογέρα τοῦ ποδαρίου (Boga, II, 195).

FLUIRE, sf., pl. *fluiri*, galben, Nic, 571 — v. *flurie*, *furie*.

FLŪMIN, sm., fără pl., mulțime, «foule, multitude», GrS, III, 238-240; IV, 167-169; REW, 3388, p. 807 («ist morphologisch schwierig»); PFon, §§ 185; 221. — 1°. *si vîrsă, cum s' veărsă Duna, flumin, flumin di fičórl* (se revarsă, cum se revarsă Dunărea, puhoi, puhoi de feciori), BNA, II, 86; 2°. *flumin di fumél'i vin'iră* (mulțime de familii veniră), GrS, IV, 168; 3°. *dîl fluminlu dîl vlahuhórl* (din mulțimea din sate aromânești), BNA, II, 28; 4°. *dî fluminlu di stratióť* (din mulțimea de soldați), RA, 92; BNA, II, 36; 5°. *ctnd fluminlu di*

Văryari mor (cînd mulţimea de bulgari moare), BNA, II, 30. — Cuvîntul aparţine satului Să-mărîna. — Sinonime : *a r l ũ* 2°, *crimă* 2°, *kiaméte*, *măltă*, *năfămă*, *pliθizmó*. — În albaneză : *l'ume* „Fluss” (GM, 251), „ποταμός” (Hr, 213 — cf. şi Le, 627; Hr, 194 şi 215). — Pentru derivarea : *flûmin* < lat. *flumen*, semantic nu e nici o dificultate. Fonetic : *-n* din *flumen* trebuia să dispară (cf. *culmen* > *culme*, *nomen* > *nume*, *nōn* > *nu* etc.). Cu schimbare de declinare — cf. în latină : *rumen* şi *Ruminus*, *Rumina* — : *flûmin* < lat. **fluminum* (pl. *flumina* „fleuves, rivières”).

FLURÍŢE, sf., pl. *flurîŢe*, gălbénior, «petit ducat» : *veri* şi *flurîŢe* (cercei şi gălbéniori), FI, II, 1, 2; BNA, II, 66; *flurîŢea* f' fâŢe cu ôcl'tul (gălbéniorul îŢi face cu ochiul). — V. :

FLURÍŢE, sf., pl. *flurîŢi*, monedă de aur, «monnaie d'or, ducat» ; or ; pl. : colier de pièces d'or — cf. PIm, II, 176-177, Dal, 93; Nic, 571; Mih, 195; PLit, 852; 1018; GEI, 146. — 1°. *află 'nă flurîŢe* (a găsit un galben), PB, 30¹³; 2°. *disă'dzi greâle di flurîŢi* (desagi grei de galbeni), LP, 105; PAnt, 271; Bair, 103; 3°. *cu pâla-l'î di flurîŢe* (cu spada-i de aur), Velo, 56; BNA, V, 90; 4°. *lûna — per ca di flurîŢe* (luna — pâr ca de aur), PAnt, 291; BNA, I, 46; 5°. *feđă cu përtu flurîŢe* (fată cu părul de (ca) aur), PLit, 950; PAnt, 27; 6°. *eđle si fr'ngu cu flurîŢile pi képtu* (ele se mîndresc cu salbele de galbeni pe piept), PLit, 885; PAnt, 17. V. *dabłóánd, ltrá*. — Cf. gr. φλωρί „ducat d'or”, alb. *flori* „oro” şi tc. *flory* (910) „monnaie d'or”.

FLURÍŢĂ, sf., fără pl., făină de patiserie, «le blé le meilleur; farine de qualité supérieure» : *pl'ne di flurîŢă* (pline de făină de patiserie), BNA, III, 152; 165; *túrte di flurîŢă* (turtă de făină superioară), Lum, III, 54. V. *aruseđăđ, trimîŢă*. — < *fłoare*.

FLŪSCUTĂ, sf., pl. *flăscute* — v. *flăscută* —, Al. 1903, 71. Sinonime : *băđă* etc. — Cf. alb. *fluskë* „bolla” şi φλοσκατë „bulle”.

FLŪTUR, sm., pl. *flături* — v. *flitur*, *flitur*¹ —, Mih, 196; GrS, II, 321. — < lat. **flutulus*.

FLĖĂCĂ, sf., DR, II, 530; V, 472 — v. *fleăcă* — < alb. *fl'ake* „Flamme”, *flakë* „flamma”.

FLĖR, sn., pl. *fl'eri*, GrS, IV, 378, fluier — v. *fler*, *fluér*.

FLĖNGU, sn., pl. *fl'înguri*, fiong, «bouffette, pompon, rosette». V. *flîngu* şi *fúndă*. — Cf. şi gr. φλόγος. — < it. *floneo*.

FOĂLE, sm., pl. *fol'i*, foale, «1°. sac fait de peau crue de mouton, tondue et retournée; 2°. ventre, panse; 3°. rempli de; charnu; savant», Dal, 93; Nic, 571; Mih, 196; PB, 596; PIm, II, 220. — 1°. *caşă dil foăle* (brinză din burduf) — v. PIm, II, 201; *băđăŢ patru fol'i di caşă trl iárnă* (am pus patru burdufi de brinză pentru iarnă); 2°. *mi ml'scă tu foăle* (am crampe în burtă); 3°. *foăle si-adrără di mîcäre* (burduf s-au făcut de mîncare); *eđsti-l foăle di noiđäre* (el e burduf de carte = ironic : a devenit savant), PLit, 495; PGr, 67. V. *ful'ínă*, útre. — < lat. *foliis* „soufflet; bourse de cuir”.

***FOĂL'E**, sf. — v. *fol'i*.

FOĂME, sf., fără pl., foame, «faim», Dal, 93; Nic, 571; Mih, 196; PScr, 213; PB, 596; PAnt, 435; *pl'nă astără va vđ l'ed foămea* (plină de seară vđ va lua (apuca) foamea); *nđ alçiră ôcl'il'i di foăme* (ne-au albit ochii din cauza foamei), PGr, 67. V. *foămită*. — < lat. **fomes* < *fames* „faim”.

FOĂMITĂ, FOĂMITE, sf., fără pl., foamete, «famine, disette», Mih, 197; PScr, 213, Cf. *voămită*. — < *fomes*, *fomitem* „toute espèce d'aliment de la flamme”.

FOĂRFICĂ, PScr, 213; FOĂRTICĂ, sf., pl. *foărŢiŢi*, *foărŢiŢi*, foarfeci, «ciseaux», Dal, 93; Nic, 572; Mih, 197; PB, 596; PAnt, 435; 179; BNA, III, 44; *foărŢiŢi tră tundeäre ôlle* (foarfeci de tuns ôlle); *strân'e dil foărŢică* (haine recent ieşite din foarfeci, haine nouă). —

În CDDE, 624, -l- e neexplicat. Pare a fi disimilarea : f- -f-> f- -l-. - < lat. *forfex* -iceim „ciseaux”.

FOĂRTIC, vb. I (*furticâl*, -câl, -câre), Mih, 197 - v. *furtikédzâ*.

FOC, sn., pl. *fôcuri*, foc, «1°. feu; incendie; 2°. ardent; 3°. vif, vivace; 4°. très bien; 5°. tirer, décharger; 6°. (se) fâcher, courroucer; 7°. pl. fièvre chaudes», Dal, 93; Nic, 572; Mih, 197; PScr, 213; PLit, 372. - 1°: *f' pâreă că mănîl'î loără foc* (îți pârea că munții au luat foc, s-au aprins), PAnt, 163; *dedără foc a hoărâ'el* (au incendiat satul); *lu nu-l foc, fum nu îdse* (unde nu e foc nu iese fum), PLit, 495; 2°: *pipiryêlle sântu foc* (ardeii sînt foarte iuți); 3°: *fiêlôrîu, diștiptâl foc* (băiatul, deștept foarte), PB, 189³²; *n'iclu foc edste* (cel mic e foarte vioi) - v. *pirâ'î*; 4°: *fôcu nveďă* (învăță foarte bine), PLit, 496; 5°: *foc l'i-ăre și l-vă-tâmă'* (îi trage un glonț și l-a ucis); 6°: *fôcu s' feďe* (s-a făcut foc, se înfurie), PLit, 496; *foc lu foc* (foc în foc, furie după furie), PLit, 496; 7°: *nîptâllu ăre fôcuri* (bolnavul are fierbințeală) - v. *căldură* 2°, *heăvră*. - Lum, V, 118: *foc yîu* «le feu qu'on obtient en frottant deux morceaux de bois l'un contre l'autre», foc viu. - Cf. gr. φωτιά, alb. zjarr, bg. ôgûnă, tc. atech. - < lat. *foeus* „foyer, feu”.

FÔCĂ, sf., pl. *fôke*, brîncă, «érysipèle», Dal, 93; Nic, 572; Mih, 197; Lum, I, 59; s' *lîndzidzâsle ômlu di fôcă* (omul se îmbolnăvește de erizipel), Lum, V, 113. - Cf. și dr. *Foca* (< Φωκᾶς), DA. - < ?

FOCURĂSĂ, sf., pl. *focurăse*, certăreață, «qui cherche noise, querelleuse», Fl, II, 5, 5. - < ?

FÔKE (grămosteni), sf., pl. *fokl*, cingătoare de piele, «ceinture de peau dont les femmes attachent les boucles, les planches de métal» - cf. PÎm, I, 115; II, 176-177; 178-179; 189. - < ?

FÔLĂ, sf., pl. *fôle*, nasture, «rond de cuir; bouton; boulette à empoisonner (les chiens errants etc.)», Nic, 572; GEI, 146; *cămeďsea nu-ăre fôle* (cămașa nu are nasturi, butoni); *l-fărmăcără cu ăpă fôlă* (l-au otrăvit cu o pastilă) - v. *hăphe*. Sinonim: *năstur*. - Cf. și alb. *follë* „plăstă de metal”. - < φόλα „~”.

FOL'Î, sf. pl. - v. **fol'le* - frunze, «feuilles»: *fol'î di nuc* (frunze de nuc), Mih, 193. Cuvînt neidentificat. Sinonim: *frîndză*. - < lat. *folia* „feuille”.

FOL'ÎŪ, sn., pl. *fol'e*, cuibar, «l'oeuf qu'on laisse dans le nichoir», Dal, 93; Nic, 582; GEI, 146; *gâl'ina nu cluďeăsle fl'ră fol'î* (găina nu clocește fără oul cuibar). - Cf.: gr. φῶλι „nichet”; „φῶλι ἐβαλες - αὐγά θά μᾶσης” (AρII, 1947); προσφῶλι (Aνδρ, 301; Hris, 334); tc. *fol* (915) „oeuf qu'on laisse dans un nid pour que les poules y pondent”.

FOR¹, sm., pl. ?, piață, «place publique, place du marché», Dun, I, 191; REW, 3459 (< lat. *forum*). Sinonime: *côdru* 4°, *misuhóre*. - < φόρος „marché, παζάρι”.

FOR², sn., pl. *fôruri*, impozit, «dîme; contribution», Dun, I, 191. V. *dal¹*, *décat*, *gîllep*, *otryle*. - < φόρος „~”.

FÔRA, adv., pe față, «1°. ouvertement; 2°. incursion, irruption (l'épée à la main), brusque attaque», Dal, 93; Nic, 572; PB, 596; GEI, 147. - 1°: *s' priimnă eăle fôra* (ele se plimbă fățiș), BNA, II, 80 - v. *făță* 9°, *faniră*; 2°: *dať-l'î-u fôra* (dați-i-o fățiș, nu vă temeți), Lum, III, 11; BNA, III, 14; 166; *zmălse apăla s' feďe fôra* (a smuls sabia și a năvălit), Fl, II, 7, 5; *l'î-u feďim fôra* (am dat iureș, am năvălit), GrB, 226; PAnt, 232; BNA, IV, 151. - Cf. gr. φόρα „élan; en public”; alb. *fôrë* „impeto”, tc. *fora* „en dehors”. - < it. *fora*.

FÔRIMĂ, sf., pl. *furimate*, costum, «costume, vêtement; façon de s'habiller». V. *furișeădă*.

FORNIGĂ, sf., PScr, 213 - v. *furnică*.

FÓRTUMĂ, sf., pl. *fórtun'î*, frînghie; încărcătură, «1°. corde de chanvre attachée de chaque côté du bât et dont on charge les fardeaux, les charges d'un cheval - v. PÎm, I,

144; 2° : les deux parties de la charge d'une bête — v. PIm, I, 143; II, 210-211, Dal, 93; Mih, 197; Cod, 120³; W, II, 258; PLit, 726; CEI, 67 (< bg. *fortoma*); GEI, 147. — 1° : *fôrtun'ile viel'edrå* (frîngîile s-au învechit, nu mai rezistă); 2° : *am dodădă fôrtume ti-alăsăre* (am de lăsat două încărcături de la doi cai), GrB, 2, 25; BNA, IV, 120. — Cf. și mgl. *fôrtumä* (CapM, III, 129 și GrS, III, 394) : < bg.; PMegR, II, 80). — Sinonim : *furtie*. — În general, *furtia* e încărcătura pe un cal, pe un catrî etc., în timp ce *fôrtuma* e încărcătura, povara dusă în spate de o persoană : *adûşă ûnă fôrtumă di leămne* (am adus o croşnă — şi o încărcătură — de lemne) — v. *sârîndă*. — < φόρτωμα „charge(ment)”.

FÔRȚĂ, sf., pl. *fôrță*, *fortă*, «force, puissances», Dal, 93; Nic, 572; Mih, 197; s' *deădiră* cu *ah'ntă fôrță*, *că şi munţ s' cultrimburdă* (se izbîră cu atîta putere, că şi munţii se cutremurără), PAnt, 281; Bair, 123. Sinonime : *ôname* etc. — < it. *forza*.

FÔSFUR, sn. (pl. *fôsfire*), fosfor, «phosphores», Dal, 93; Nic, 582. — < φωσφόρος „~”

FÔȚĂ, sf., pl. *fôte*, stofă, «étouffe de coton ou de laine», Dal, 93. — V. *fulă*.

FÔTA, sf., pl. *Fôtile*, Boboteaza, «Epiphanie», Nic, 582; GEI, 147. Sinonime : *Boboătem*, *Pătiştane*. — < (τά) Φῶτα „~”.

FÔTIS?, PLit, 1025 — cuvînt neidentificat.

FÔTISE, sf., pl. *fôtisî*, inspiraţie, «éclairage; illumination; inspiration», PScr, 213; GEI, 147; *fôtise bună* (inspiraţie bună), PenB, IV, 47; Caraf, 16. V. *fultre*. — < φώτισις „~”.

FOTISĂ, vb. IV (*fotisî*, *-sî*, *-sire*), inspira, «éclairer; illuminer; inspirer», Cod, 125⁸; GEI, 147. V. *fufescu*. — < φωτίζω „~”.

FRÂNDZU, sn., pl. *frândze*, fragă, Nic, 578 (şi **FRANȚĂ**) — v. *frângă*.

FRÂNGA, în expresia : „a la *frânga* » la manière française, européenne», Mih, 196. — Cf. tc. *alafrangha* (32) „la franque” etc.

FRÂNGĂ, sf., pl. *frândze*, fragă, «fraise», Dal, 93; PB, 596; *nă dăjîm tră frândzi* (ne ducem după fragi). V. *afrângă*, *frândzu* şi sinonimul *lîlîştrufă*. — Cf. gr. φράντζις „fraise” (Boga, I, 419). — Cu epenteza nazalei -n- apărută în dialectul aromân : — < lat. *fraga* „fraise”.

FRÂNGOMINĂ (Breăza), sf., pl. *frângomine*, roşie, «tomate». Sinonim : *dumătă*. — < φραγκόμηνον „~”.

FRÂNGU, sm., pl. *frândzi*, franc, «franc (monnaie)», Nic, 578; Mih, 196; BNA, II, 86. — < φράγκον „~”.

FRÂNGU-ARĂFTU, sm., pl. *frângurăftî*, croitor occidental, «tailleur (à la manière occidentale)», PenB, VIII, 59. — Cf. gr. φραγκορράπττης. — < *Frangu* + *arăftu*.

FRÂNGIOLĂ, sf., pl. *frângîtole*, franzelă, «(petit) pain blanc, pain de luxe». V. *sămărnă*. — Cf. alb. *franzholl* „pane bianco”, gr. φραντζόλα „~” : „frantzola, pain des Francs : elle est faite avec d'excellente farine superfine”, PMorée, I, 435; tc. *frandjela* (890).

FRĂPSIN, sm., pl. *frăpsin'î*, frasin, «frêne», Dal, 93; Nic, 578; Mih, 196; PB, 596; FI, I, 2, 7; *văpsîm* cu *frăpsin* (am vopsit cu coajă de frasin). V. *thăpsu*. — < lat. *fraxinus* „frêne”.

FRĂŞE, sf., pl. *frăşî*, făraş, PLit, 754 — V. *fărăse*.

FRĂŞT! «interjection qui imite le son d'une rossade», PB, 596. — V. *frîşt!*, *frîştu-escu*.

FRĂTE, sm., pl. *frăţ*, «frère», Dal, 93; Nic, 578; Mih, 196; PScr, 213; PB, 596; PAnt, 373; PGr, 68. — 1°. *frăte frăte nu hrăneăşte, ma ca vai di carl nu lă-dre* (frate nu hrăneşte pe frate, dar vai de cine nu-l are), PLit, 497; 2°. *lu si neăde doi frăţ, anămisa s' nu ti badzî* (unde se ceartă doi fraţi, să nu te bagi la mijloc, între ei), PLit, 497; 3°. *frăte, frăte, ma căşlu-l cu parădz* (frate, frate, dar brînză e pe bani), PLit, 497 — cf. : „Chi ha creato i due fratelli, ha fatto la borsa ben differente”, PPT, 34. — V. *hil'îlă, sôrdă, -n'tă* şi alb. *frat* „frate”. — < lat. *frater* „frère”.

FRĂMTŪRĂ, sf., pl. *frămtări*, mlădiere, «tournure»: *spuneă cu niște frămtări mușeate cl'nticlu aēstu* (spunea (cînta) cîntecul acesta cu niște mlădieri frumoase), BNA, IV, 94. — V. *frămtără* 4°.

FRĂMȚEAŪĂ, sf., pl. *frămȚeale*, sprinceană, «sourcil»: *mută frămȚedile nsus* (ridica sprincelele în sus), GrB, 223; PAnt, 227; BNA, IV, 145; *pri frămȚeăuă-l' dî gătăne* (pe sprinceană-i ca de găitan), BNA, I, 16. — V. *frămȚeăuă*, *frămȚeăuă*.

FRĂNDZESCU, -*dzească*, francez, european, Nic, 578 — v. *frînzescu*.

FRĂ'NGU, vb. III și II — v. *frî'ngu*, *lăldescu*.

FRĂNȚEAŪĂ, sf.: *vedz frămȚeăuă-n'î misticădă* (vezi sprinceană-mi îmbinată), Fr, I, 9; 134; BNA, I, 70 — v. *frămȚeăuă*.

FRĂPSINĂME, sf. (pl. *frăpsină'n'î*), frăsinet, «nombre de frênes, frêneie», Dal, 94. — V. *frăpsin* și:

FRĂPSINÉT, sn., pl. *frăpsinéturi* «bois de frênes, frêneie», CDDE, 634; *frăpsinétlu credășle greū* (frăsinetul crește greu). V. *fădzét*. — < lat. *fraxinetum* „frêneie”.

FRĂTĂT (fărșeroți), fărțat, PB, 594 — v. *fărțat*, *fărțat*.

FRĂTÍC, sm., pl. *frătîfl*, frățior, «petit frère; cher frère», Dal, 94; Nic, 578; PB, 596. — V. *fărțic*, *surică* și:

FRĂȚ(E)ĂȘTE, adv., frățește, «fraternellement», Dal, 94; Nic, 578; Mih, 196; PB, 596.

FRĂȚESCU, -*țească*, pl. *frățesh*, -*țesh*, frățesc, «fraternel», Nic, 578; Mih, 196; PB, 596.

FRĂȚÍ'E și **FRĂȚÍ'Í'E**, sf. (pl. *frățí'le*, *frățí'le*), frăție, «fraternité», Dal, 94; Nic, 578; Mih, 196; PB, 596; CosP, 29. — Forma corectă e *frățí'le*. — < *frăte*.

FRĂMÍT?, sn., pl. *frămíte*, freamăt, «fremissement, bruissement», Mih, 196. — < lat. *fremitus* „bruit”.

FREC (mi), vb. I (*fricdî*, -*căt*, -*căre*), freca, «frotter; s'étonner», Dal, 53; Nic, 578; Mih, 198; PB, 596. — 1°. *'șt-freacă ml'n'le dî arcoare* (își freacă minile din cauza frigului); 2°. *picurărîli 'șt-fricără ocl'il' cl'ndu l-vidzură* (păstorii și-au frecat ochii (= s-au mirat) cînd îl văzură), GrB, 224; PAnt, 228. — < lat. *fricare* „frotter”.

Fr é n g u, -*gă*, pl. *Fréndzi*, -*dze*, sm., sf. «Français; Européen», Mih, 198. V. *Frî'ncu*. — < tc. *frenk* (896) „Franc; Européen”.

FRĂȘCU, -*că*, pl. *frăștl*, -*ști*, proaspăt, «frais, de fraîche date», Dal, 93; Nic, 579. Sinonim: *prodăpil*. — Cf. gr. *φρέσχος*, alb. *freshkûës* „rinfrescante”. — < it. *fresco*.

FRIC (mi), vb. I (*fricdî*, -*căt*, -*căre*), infrica, PScr, 214 — v. *fricuescu*, *nfric*.

FRICĂRE, sf., pl. *fricd'ri*, frecare, «frottement; friction», Dal, 93; Nic, 579; Mih, 198; *cămăștle nu vor fricăre* (cămășile nu trebuie frecate); *la hedoră, lăpulu va fricăre* (la friguri, corpul trebuie fricționat). — V.:

FRICĂT, -*lă*, pl. *fricdî*, -*le*, freat, «frotté, frictionné; consommé, expérimenté», Dal, 94; Nic, 579; *omlu fricdî ști mătle* (omul încercat știe multe). — V. *fricdără*.

FRICĂ, sf., pl. *frîfl*, frică, «crainte, peurs», Dal, 93; Nic, 579; Mih, 198; PScr, 214; PB, 597; GEI, 147; *čilnicămea 'șt-u lo frică* (celnicamea își luă spaimă, se înspăimîntă), PLit, 1018; PAnt, 26; *ti-acdă hēvile dî frică* (de frică, te apucau figurile sau fiorii), PB, 95²²; *frica l-da ēișoare* (frica îți dă picioare ca să fugi iute), PLit, 497; *mătle frîfl am trăptă* (am suferit multe spaime), FI, I, 6, 3. Sinonime: *dădă²*, *lăhtăr*. V. *frîxi*, *fricós*. — < *φρίξω* „effroi”.

FRICĂTŪRĂ, sf., pl. *fricdături*, frecătură, «action de frotter, frottement», Nic, 579; Mih, 198; PB, 597. V. *frec*. — < lat. *fricatura* „action de frotter, polissage”.

FRICÓS¹, -*coasă*, pl. *fricóșl*, -*coase*, fricos, 1°. craintif, peureux — v. *căcătós* 2°; 2°. efrayant, épouvantable — cf. vfr. *effroyable* „celui qui éprouve de l'effroi; la personne ou la

choses qui en inspire" (Hug, p. x)», Dal, 94; Nic, 579; Mih, 198; PB, 597; CLitur, 128. — 1°: *fricóslu moare acasă, iar glónile lu munte* (fricosul moare acasă, iar cel brav la munte) — v. *Armă'n, glóne*; *nu-aveam vl'rnă minduire fricoasă* (nu aveam vreun sau nici un gînd de frică), PAnt, 307; *fricósl ca l'épuri* (fricoși ca iepuri); 2°: *va s' hibă tru fricoasă lără* (o să fie în iarnă înspăimîntătoare), Cod, 13¹⁴; *ună ursă cîl un búval, máre ș' fricoasă* (un urs cîl un bivoli, mare și înfricoșător), PB, 489¹⁷; *ună úrsă murgă, ună fricoasă — ti l'ed frica si-u mutréșli* (un urs sur, unul înspăimîntător — te ia (apucă) groaza să-l privești), Fr, II, 247. — Cf. în vechea dacoromână: „cătú fricoase lucrurile tale!" (HPs, 166⁴); „cîlde... fricoase" (HPs, 297⁴⁴); „fricosu e spre toți" (CPsal, 199¹⁵; 204²; Dens, II, 437 etc.). — V. *fricuședî*; *aspărós*; *areurós*.

FRICÓS², adv., înfricoșător, «effroyablement»: *súflă fricós pi tu nări* (suflă înfricoșător prin nări), PAnt, 58. — V.:

FRICUÉSCU (mi), vb. IV (*fricuîl, -uîl, -uîre*), înfricoșa, «(s')épouvanter; semer l'effroi», Dal, 94; *mi fricuîl máltu* (mă înfricoșai mult), PenB, III, 107; *irn'ille s' fricuéșli* (să înfricoșezi pustiurile), BNA, II, 94. — V. *fric, nfrikédzú*; *aspár, láhtársescu*; *ócl'u* 23° și:

FRICUÎRE, sf., pl. *fricuîri*, înfricare, «action d'épouvanter; effroi», Dal, 94. — V. *fricușări* și:

FRICUÎT, -lă, pl. *fricuîl, -le*, înfricat, «épouvanter», Dal, 94; FI, I, 1, 13; *ună boáfe fricuîtă își din gúra-a aúșlul* (o voce înspăimîntătoare ieși din gura bătrînului), LP, 102; *di n'îlă ș' ma mull fricuîl* (de milă și, mai ales, înfricoșai), BNA, II, 96. — V. *bubuíl, láhtársîl* și:

FRICUȘĂRI, sf., pl. *fricușeri*, înfricoșare, «effroi», CLitur, 128; 72.

FRICUȘEĂT, -lă, pl. *fricuședî, -le*, înfricoșat, «effrayé, épouvanter; effrayant»: *tru fricușeăta di giudicáre* (în înfricoșătoarea judecată), Cod, 23¹⁸. — Casm., fără pl.: **FRICUȘEĂT**, «enfer», Nic, 579 — v. sinonimul *cólase*. — V. *nfricuședî*.

FRIDĂ, sf., PB, 597; *lu-ascúmse t' ună fridă* (l-a ascuns într-o fereastră), PB, 244²² — v. *fírdă*.

FRIDZEĂRE, sf., pl. *fridzeri*, Mih, 198; PAnt, 435; **FRIDZIRE**, pl. *fridziri*, Nic, 580; Mih, 198, frigere, «action de rôtir, de griller»: *ună ml'loară trl fridzeare* (o mioară de fript), PAnt, 107; — V. *frig²*.

FRIG¹, sn. (pl. *friguri*), frig, «froid», Dal, 94; Nic, 579; Mih, 198; PB, 597; W, II, 362; *acătă iárna cu fríglu și cu néurle* (Incepe iarna cu frigul și cu zăpezile), PLit, 680. — Cuvîntul e viu în sudul Pindului, în regiunea *Rl'álu-álbu* (Aspropotam). — Sinonim: *arcoare*. — < lat. *frigus* „froid, froidure”.

FRIG² (mi), vb. III și II (*frípsu, friptu, fridzire și fridzeare*), frige, «1°. (se) rôtir, griller; brûler; 2°. causer une violente douleurs», Dal, 94; Nic, 579; Mih, 198; PScr, 214; PB, 597; PAnt, 435. — 1°: *s' bágám graș sugári si s' frígă* (să punem grași miei sau iezii sugari să se frigă), PAnt, 282; Bair, 124; *fridzi-nă ună sledrăpă lu súlă* (frige-ne o oaie sau capră stearpă la frigare) — cf. *friplál'tu* și PIm, II, 221 b; *soárlle fridze* (soarele frige) — v. *duguréscu*; 2°: *glóne, mi frípsișli, mi-arséșli* (voinice, m-ai fript, m-ai ars), PLit, 986; PAnt, 48. — < lat. *frigere* „rôtir, frire”.

FRIGĂNĂT, -lă, pl. *frigănăl, -le*, zvîntat, «séché (au soleil, au vent, au feu), essoré», PenB, III, 241; GrS, I, 328; *căméșli, strán'e, leámne frigănde* (cămăși, straie, lemne zvîntate). V. *uscđl*. — Cf. gr. *φρύγανον* „menu monceau de bois sec; broussailles sèches; broutilles”. — V.:

FRIGĂNÉDZŪ (mi), vb. I (*frigănăl, -năl, -năre*), zvînta, «sécher, essorer», GrS, I, 328. — Verbul are circulație anemică; l-am auzit la pers. a 3-a a perfectului: *strán'ile s' frigănără* (hainele, rufele s-au zvîntat). — Cf. gr. *φρύγω* „faire griller; dessécher; rissoler” și *φρυγανίζω* „torréfier”.

FRIGURÉDZŰ, vb. I (*frigurál, -rát, -ráre*) : acest verb l-am auzit în satul Hálkly din regiunea *Rl'álu-álbu* în 1928. V. *nfrigurédzű* și sinonimul *arcuredzű*. — < *frig*¹.

FRIGURÓS, -*rodsá*, pl. *frigurósi, -roáse*, friguros, «froid; frileux», Mih, 198. V. *arcuros*. — < lat. *frigorosus* „froid, glacial”.

FRIMINTÁRE, sf., pl. *frimintá'ri*, frământare, «boulange; pétrissage», Dal, 94. — V. *frimtare* și :

FRIMINTÁT, -*tá*, pl. *frimintát, -le*, frământat, «boulangé; pétri», Dal, 94. — V. *frimítat* și :

FRIMÍNTU (*mi*), vb. I (*frim(in)tái, -tát, -láre*), frăminta, «boulanger la pâte, pétrir; s'ingénier», Dal, 94; Nic, 579; PB, 597; PLit, 498. — 1°. *s' dáfi n yie di frimintá* (se duce în grabă de frământă), PAnt, 184; 2°. *tu hórle armánești frimintá mul'erile și mași úná oáră tu siptámí'ná* (în satele aromânești frământă femeile și numai o dată pe săptămână); 3°. *frim-tóf-vá mintea cíl cáma mállu* (frământați-vă mintea cât mai mult). V. *fármil* și *frimil*. — PScr, 214 : < lat. *fermentare*. — < lat. **fragmentare*.

FRIMÍT (nord), vb. I — v. *fármí(n)tu, firmí(n)tu, frimí(n)tu* —, Mih, 198; Nic, 579; PScr, 214; și-un dor îl *firmítá* (și un dor îl frământa), Velo, 21; BNA, V, 67.

FRIMITÁRE, sf.; **FRIMITÁT**, -*tá*, Mih, 198 — v. :

FRIMTÁRE, sf., pl. *frimtá'ri*; **FRIMTÁT**, -*tá*, pl. *frimtát, -le*, Nic, 579; 580; *tu cápis-teárea di frimtare eáste frimtát și-ún culác* (în câpisterea de frământat e frământat și un colac). — V. *frimintáre, frimintát*.

FRINȚÉL, sn. și sm., pl. *frinȚeále* și *frinȚél'i*, Mih, 198 — v. *frinȚél, furenȚél, furuncul*.

FRIPTÁLÍŰ, sn., pl. *friptál'e*, friptură, «mouton, pourceau etc. rôti à la broche — v. PIm, II, 221 b, Dal, 94; Nic, 580; Mih, 198; PB, 597; *friptál'lu arușeá pisti jar* (friptura (mielul, oaia etc. pus în frigare), roșea peste jăratec), GrB, 224; PAnt, 229; BNA, IV, 147; *di-úná párte, mași friptál'e* (la o parte, numai ovine în frigare), PAnt, 298; BNA, I, 126. — *Friptál'lu* învelit în propria lui piele și copt în spuză fierbinte apare și la aromâni. — Aceste practici — curente și la dacoromâni (cf. VasP, 55 etc.) — sînt vechi și vii la popoarele orientale. Pentru persani, cf. Valle, II, 337. Pentru armeni, cf. Thev, III, 326. Pentru arabi, cf. Lucas, I, 358-359. Pentru turci, cf. Belon, 136. Același Belon iată ce dă pentru Tracia : «Nous trouvames des pasteurs au bout du pont, qui faisoient rostir des moutons entiers, excépté la tête... : lesquels ils avoient embrochez dedans des perches de saule, mais ils avoient vidé les tripes & avoient recousu le ventre», pp. 135-136. Cf. și Dreux, 161. — < lat. **frieta-llum*.

FRIPTU, -*tá*, pl. *friptl, -le*, fript, «grillé; rôti; brulé; rempli d'amertume; écrasé», Nic, 580; Mih, 198; PB, 597; PLit, 126; PAnt, 113; *mi micásl friptu, fártáte* (m-ai mincat fript, fârtate), PB, 16e. — V. :

FRIPTURÁ, sf., pl. *friptú'ri*, friptură, «rôti», Dal, 94; Nic, 580; Mih, 198. V. *frig*. — < lat. *frietura* (GDDE, 645).

FRÍXE, sf., pl. *fríxi*, spaimă, «horreur, effroi», Kats, I, 90. — V. *frică* și gr. *φριξλασις* „frissonnement”.

FRÍMPHE, sf. W, II, 30 — v. :

FRÍMTE, sf. (pl. neuzitat *frí'mft*), frunte, «front», Dal, 94; Nic, 577; PScr, 214; PB, 598; PAnt, 193. V. *fránte*. — Și aromânii au obiceiul ca, atunci cînd cuiva li cade din mină bucata de pline, să o ia de jos, să o sărute și să o ducă și la frunte — v. *pt'ne*. În Africa : «Il accepta le tout [dattes et viande] avec reconnaissance, baisa mon présent et le frotta contre son front» (Hron, 85). — < lat. *frons, -tem* „front”.

FRÍMTU, -*tá*, pl. *frí'mft, -le*, (în)frînt, «brisé, cassé; accidenté; enfreiné, abattu, rompu de fatigue, vaincu; dandiné; menue monnaie», Dal, 94; Nic, 577; PScr, 214; PB, 598. —

1°. *doădăle podăce sântu frl'mle* (ambele urcioare sînt sparte); 2°. *căpile frl'mle* (cupele sparte), PB, 311¹⁹; 3°. *lôclu eadse frl'mtu* (terenul e accidentat), Trib, II, 9-12, 24; 4°. *inimă frl'mlă* (inimă înfrîntă) — cf. † dr. „cu sufletu frămту” (CPsal, 328¹¹); 5°. *vin'e frl'mtu di căle* (a venit rupt de oboseala drumului) — v. *curmăt* 3°; 6°. *frl'mf di cân'înă* (înfrînți de intristare), Lum, IV, 167; PAnt, 286; BNA, I, 28; 7°. *feăte, ca frl'mle di năvdă* (fete, ca zdrobite de viscolire), Lum, IV, 167; PAnt, 287; BNA, I, 30; 8°. *frl'mlă-frl'mlă* (umflată în pene, îngîmfată), PB, 271²⁴; 9°. *parădz frl'mf* (bani mărunți) — v. *le'ănudă*. — V.:

FRÎMȚURĂ, sf., pl. *frl'mluri*, frîntură, «brisure, cassure; tournant, crochet; dandinement, trémoussement; modulation; trille», Dal, 94; Nic, 577; Mih, 195; PB, 598. — 1°. *s' feăde măre frl'mlură* (se făcu mare spargere); 2°. *cărărea are mülle frl'mluri* (cărarea are multe cotituri); 3°. *mülle frl'mluri l'i-dădea a trăplui* (multe legănări îi dădea corpului), PenB, III, 169; 4°. *frl'mlurile a cl'nticlui* (modulările cîntecului), Fl, I, 2, 6 — v. *frămțură*: 5°. *tăte eră frl'mluri* (toate erau eschivări), PB, 292⁴. V. *frl'ngu*. — < lat. *fractura* „éclat, fragment”.

FRÎMȚEAŢĂ, sf., pl. *frl'mfeale* — v. *frămfeadă* — v. *frămfeăda ca cundil'ă* (cu sprînceana parcă pictată de condei), PLit, 848; *ôcl'i niurôşi sum frl'mfeăle mărl* (ochi nouroşi sub sprîncelele mari), GrB, 220; PAnt, 223; BNA, IV, 138. V. *sufrl'mfeădă* şi *dzeădă* 1°. — < lat. **fronticella*.

FRÎN, sn., pl. *frl'ne*, frîu, «bride, frein», Dal, 94; Nic, 577; Mih, 196; PScr, 214; PB, 597; *pri-un cal albu nts căvdă, frl'nlu-alăsă, frl'nlu scodă* (dînsul, călare pe un cal alb, frîul lasă, frîul ridică), PAnt, 299; BNA, I, 128. V. *afăr*, *fărnu*, *frnu* şi sinonimul *aşeme*. — < lat. *frenum* „frein, mors”.

FRÎNEU, sm., pl. *Fr'l'nfi* (f.: *Fr'l'ncă, Fr'l'nfe*), francez; european, «Français, Européen, Occidental; méchant», PNum, 31 (nume datînd dintre «secolul al 9-lea şi al 12-lea»); CAR, 209; GrS, VI, 370; GEI, 147 (φράγκος). — 1°. *mămă-n'l, Fr'l'nfi...* *vin'iră* (mama mea, ... au venit frînci), PLit, 918; 2°. *ea va-n'l l'edă 'nă doădnă fr'l'ncă* (eu îmi voi lua o doamnă occidentală), PLit, 842; 3°. *Fr'l'ne u s' feăde* (se făcu frînc, francez = se supără foc, se înfurie), PGr, 68. — V. *Fréngu* şi *Fr'l'ngu*, ca şi dr. *frînc* (TeodP, 546). — «*Franky* est le nom que l'on donne dans l'Orient à tous les Européens, depuis l'époque des croisades» (N. d. Tr.), V-Inde, 116; «Car ceux qui se gouvernent selon la façon grecque y sont nommez Romei, & ceux qui obeissent à l'église latine, sçavoir est au commendement du Papa, sont surnommez Franki» (Belon, 186); «sous le nom de *Frances*, je comprends tous ceux qui portent le chapeau, de quelque nation qu'ils soient» (Du Mont, II, 70). Etc. — < te. *frynk*.

FRÎNDZĂ, sf., pl. *frl'ndză*, frunză, 1°. *feuille* (d'un arbre); 2°. *feuille* (d'un livre), page; lé — v. *cl'in* 1°; 3°. *journal, gazette*; 4°. *tourner casaque, tourner son fusil d'épaule*; 5°. *bayer aux corneilles*; 6°. (en) *foule*; 7°. *fond du coeur, replis du coeur*; 8°. *comprendre*, Dal, 94; Nic, 578; Mih, 195; PScr, 213; PB, 597; PAnt, 436. — 1°. *tăl'em frl'ndză di fag trl cal'i* (tăiem frunză de fag pentru cai); 2°. *cărte cu mülle frl'ndză* (carte cu multe foi); *vilēndză cu fînfi frl'ndză* (velință cu cinci foi) — cf. PIm, II, 205 b; 3°. *Sărundă ised und frl'ndză armănească* (la Salonic apărea o gazetă aromânească) — v. *filă* şi *fimirlă*; 4°. *u turnă frl'ndza* (a întors-o foaia, şi-a schimbat părerea, atitudinea), PGr, 68; 5°. *tăl'e frl'ndză a cl'n'lor* (taie frunze clinilor), PGr, 47; PB, 280¹³; 6°. *s' dlbă aveăre...* *cll trădzi frl'ndza şi-arlă* (să aibă avere... cîtă frunză şi nisip există), PB, 98² — v. *arlă*; 7°. *dit frl'ndzlle di inimă* (din baierile inimii, din adîncul rărunchilor), Lum, II, 156; Cal, 1911, 57; *pl'nd lu frl'ndzlle di inimă* (ptîna în adîncul inimii), CalGrB, 114; *dit frl'ndzlle dit hieăt* (din baierile din ficat), PB, 279²; PLit, 498 — cf. gr.: „ἀπ' τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς” (Passow, 509; 537); „κί' ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς τοῦ δόσε τὴν εὐχὴ σου” (Jeannarakis, 3; 129⁸); *φύλλοκαρδία*; 8°. *cad frl'ndzlle* (cad frunzele = pricepe limba în care vorbeşti), PLit, 498 — v. *aroămig* 2°. — V. *frîndză*.

FRÎNDEĂRE și **FRÎNDZIRE**, sf., pl. *frîndzêrl* și *frî'ndzirl*, fringere, «action de casser, de briser etc. — v. *frî'ngu*», Dal, 94; Nic, 578; Mih, 196; cu *călu frîndzeăre* (legănare (mîndrire) pe cal), Lum, II, 274; BNA, III, 92.

FRÎNDZÓS, -dzósă, pl. *frîndzôși*, -dzôse, frunzos, «feuillu», Nic, 578. — V. *frundzós*, gr. φειντζήτου „feuillu; terrasse” (Boga, I, 420; II, 195).

FRÎNGU (*mi*), vb. III și II (*fregîu* și *frî'mșu*; *frî'mtu*; *frî'ndzire* și *frîndzedre*), (tn)fringe, 1°. briser, casser, rompre; 2°. surcharger; 3°. hésiter, boudier; 4°. s'acheminer, déguerpîr; 5°. s'en aller (au diable); 6°. se dandiner, trémousser; 7°. serpenter, biaiser; 8°. baisser, décroître, diminuer, décliner; 9°. reculer; 10°. affliger, chagriner; 11°. humilier; 12°. leurrer, tromper (sa faim); 13°. accabler; 14°. vaincre; 15°. anéantir; 16°. remuer; 17°. sérancer, carder; 18°. jeter un sort, porter malheurs, Dal, 94; Nic, 577; Mih, 196; PScr, 214; PB, 597; PAnt, 436; PArôm, 102. — 1°. *stâmnilie li frî'msim* (urcioarele mari le-am spart); *l'i-frî'msiră di școp* (l-au rupt în bătaie) — v. *astîngu* 4°; *l-fredzîșl căplu* (ți-ai spart capul); *șl-frî'mse dințîl'l* (și-a rupt dinții) — cf. † dr. „și-șu frîmse dinții” (CC, 1198); „de-și frîngea picioarele” Ur¹, 178); 2°. *s' frîndzed merl'i di meăre arôșe* (merii se rupeau (erau supralncărcați) de mere roșii), PB, 302³⁰; 3°. *n'l-eăste s' nu frî'ndzi coăste* (mi-e teamă să nu te codești), PB, 206¹¹; PAnt, 93 — v. *coăstă*; *l'i si fredzde mîntea* (și-a schimbat părerea), PenB, IV, 119; Caraf, 28; 4°. *ăpiră și-u frîng la ol* (se face ziuă și o tulesc la ol) — v. *călesc* 5°; *frî'msiră năpôl că'tră la hăne* (au cîrmit înăpoi spre han), Lum, II, 351; BNA, IV, 103; 5°. *frî'ndzi-le di-ăud* (du-te (piei) de aci), PGr, 68 — v. *găse* 4°, *cumăthîșescu, sârpu*² 3°; 6°. *glôn'li'i trec, eăle si frî'ngu* (flăcăii trec, ele își mlădie corpul, se mîndresc), PLit, 885; PAnt, 17; *u vidză aht'i mușădă și cum l'i si frîndzed* (o văzu att de frumoasă și cum i se mlădia), PB, 84²⁶; 7°. *frî'ndze-amplătea apôl 'nă căle* (apoi un drum cotește pieziș), Velo, 69; BNA, V, 63; *el frîndzed călea* (el cotea drumul), Cal. 1911, 174; 8°. *tră mirînde fredzde cărodrea* (la chindie căldura și-a pierdut din tărie), CalGrB, 105; *ună frî'ndze noăptea* (îndată ce noaptea scade), Fl, II, 6, 5; *vedz, frî'mșu tōra, hōge*; *yîramălle mi loără* (vezi, hōge, acum sînt în declin (puterile mi-au scăzut); m-au apucat bătrînețele), BațN, 6; *apôla, fregîu klôla*, (apoi, chiar mi-au slăbit puterile), Caraf, 45; *dzăă lo ca s' frî'ngă* (ziua începu să scadă), BațN, 15; 9°. *di aastă căle fredzde năpôl* (de această dată a dat îndărăt), Fl, I, 1, 3; PAnt, 344; 10°. *nu prînded s' l'i frî'ngă înima* (nu trebuia să-l întristeze); *eăle 'șl-frîndzed mî'n'le* (ele se zbăteau de durere) — cf. la Miron 149, Mir, 332; „și-și frîngea minule”; 11°. *lă-aveă frî'mlă nă'rîlle* (le înfrîngese nasul, li umilise); 12°. *daș si-n'l frî'ngu foămea* (dați să-mi astîmpăr foamea), PB, 89³³; 13°. *cl'ndu sômnul l'eă s' mi frî'ngă* (cînd somnul începe să mă copleșească), BNA, I, 16; 14°. *fră'nșiră vurtătea a ăpiștilor* (au înfrînt tăria necredincioșilor), Cod, 125⁷; *trêi ori li fredzde Bără* (de trei ori l-a învins Bură), PAnt, 281; Bair, 123; *vtrîôs ară'l și nimbund*, nu-l'l frî'ndze noăptea sômnul (tare răi și nelpăcați, noaptea somnul nu-i înfrînge), CalGrB, 24; Bair, 62; 15°. *clmbă'n'le...* s' frî'ngu di bădăre (clopotele... se prăpădesc sunînd), BNA, I, 50; 16°. *lăptile 'și-l frî'ngu cln'l'ndalul cășărîl'i* (baci li mestecă laptele cîntînd), RP, I, 1, 5; BNA, I, 42; 80; 17°. *apă'l'l carl va frî'ngă* (cine va dărăci pale de lînă), LP, 12; PAnt, 244; BNA, II, 114; 132; 18°. *cl'ntă căclu si-n'l mi frî'ngă* (cîntă cucul să-mi mă spurce, să-mi menească de rău), BNA, I, 10; 139; s' frî'ngă vrăta-n'l tu-ăstîrnăt (să spurce iubita-mi în pat), Bag, 59; PAnt, 202; LL, IV, 78-79. — Cf. gr. τσακίζω, alb. këpus și thyerj, bg. skûřsamŭ și troša, tc. qyrmaq. — < lat. frangere „briser”.

FRÎNGU, -gă, pl. *Frî'ndzi*, -dze — v. *Frî'neu* —; *ved că Frî'ngu li sedîșl* (văd că te-ai făcut frînc, te-ai făcut rău), PenB, IV, 121; Caraf, 36.

FRÎNTEĂŬĂ, sf.: *morl frînfedle cundil'eăte* (măi sprîncene făcute cu condeiul), PAnt, 15 — v. *frămfedăă*.

FRÎNTEL, sn., furuncul — v. *frînfel*, *sufînfel*.

FRÎNȚESCU, -*fească*, pl. *frînzăști*, -*fește*, francez; europenesc, «français; européen». Al. 1901-1902, 87; *l-ved tu frînzăști* (il vâd în haine occidentale), PAnt, 308. V. *frândzescu*. — < *Frî'neu*.

FRÎNZĂ, sf., pl. *frînză*: *uhtă' dil frînzile di inimă* (a oftat din baierile inimii), Cal. 1911, 57; BNA, V, 116 și 126 — v. *frînză* 7°.

FRÎPI «interjection qui imite le son d'une marche légère», PB, 107²⁵.

FRÎȘTI «interjection qui imite le son d'une action rapide», PB, 35²⁴. — V. *frăști* și :

FRÎȘTUȚESCU, vb. IV (*frîștuț*, -*uț*, -*uire*), a lovi (cu biciul), «frapper avec bruit, surtout avec un fouet», Dal, 94. — < *frîșt*.

FRÎȘTUIRE, sf., pl. *frîștuiri*, biciuire, «action de fouetter, fustigation», Dal, 94.

FRÎȘTUȚ, -*ă*, pl. *frîștuți*, -*te*, biciuit, «fouetté, flagellé», Dal, 94.

FRÎȚESCU, -*fească*, frățesc, PAnt, 436 — v. *frățescu*.

FRUMINEĂȚĂ, sf.: *si vă nuițâți fițiorl'i tră frumineăță* (să vă instruiți copiii pentru bună purtare), Cod, 14 b⁵ — v. *frumineăță*.

FRÓNIM, -*mă*, pl. *frónin'i*, -*ime*, cuminte, liniștit, «docile, paisible», Dal, 94; Nic, 580; PScr, 214; Cod, 96⁸; GEI, 148. V. *imir*. — < *φρόνιμος* „sage, sensé, avisé”.

FRŪCTU, sn., pl. *fructe*, fruct, «fruit», Dal, 94 — v. *frut*, *pom*².

FRŪMĂ, sf., pl. *frume*, puf; lustru, «duvet d'un tapis — v. *viléndză*; duvet qui se détache des différents tissus de laine après les avoir plongés dans des moulins à foulon — v. *draștôlină*; vernis, vernir, catir», Dal, 94; CN, 129; 174; GEI, 148; Perd, 13³⁹. 1°. *aestă viléndză scoate multă frumă* (această velină scoate mult puf); 2°. *lă trapseună frumă Alunârlu* (luna iulie le-a dat o culoare plăcută, un lustru), PB, 302²¹; 3°. *lillăea din mî'nă stă pri frumă-l'i pî'nă eăsti proăspătă* (floarea din mină își menține culoarea plină e proaspătă), FI, II, 2, 6. — < [*φρούμα, φρούμη, „εἶδος ὀριγάνου”*] — Cf. și *ἐλάφρομα* „allègement”.

FRUMIN(E)ĂȚĂ, sf., Cod, 15 b²³; CLitur, 128 — v. *frumineăță*.

FRUMINȚESCU (*mî*), vb. IV (*frumină*, -*nă*, -*nire*), îmblînzi, «adoucir; civiliser»: *s' l'i fruminească* (să-i îmblînzească), Cod, 75⁹. — < *φρονιμεύω* „devenir sage; se ranger”.

FRUNDIĂĂ, sf., pl. *frundidz*, grijă, «soin, souci», Dal, 94; Nic, 580; GEI, 148; *s' nu dî frundidz pri căplu-a tău* (să nu ai grijă pe capul tău), PAnt, 139. Sinonime: *gailă, năcră, ngătân*. — < *φροντῖδα, φροντῖς* „~”.

FRUNDISȚESCU, **FRUNDIXȚESCU**, vb. IV (*frundixl*, -*xl*, -*xire*), îngriji, «avoir soin, prendre soin; s'occuper», Nic, 580; Dal, 94; GEI, 148; *s' nu nă frundiximă*, (să nu ne îngrijim), Cod, 118 b⁸. V. *čilistisescu*. — < *φροντίζω* „~”.

FRUNDIXIRE, sf., pl. *frundixiri* «action de prendre soin, de s'occuper», Dal, 94. V. *căllisire*.

FRUNDIXÎT, -*ă*, pl. *frundixiți*, -*te*, îngrijit, «soigné; préoccupé; anxieux», Dal, 94. V. *cătândisli*.

FRUNDZĂME, sf., pl. *frundză'n'i*, frunzet, «feuillage, feuillė», Dal, 94; *frundzămea a plăklilor* (frunzetul plopilor), FI, I, 6, 6. — V. :

FRUNDZĂR, sn., pl. *frundzăre*, frunzar, «dais de feuillage, abri de feuillage», Mih, 199. — V. :

FRUNDZĂ, sf., pl. *frundză* — v. *frî'ndză* —, Mih, 199; PB, 598; PAnt, 200; *frundză veărde di sicără* (frunză verde de secară), PLit, 892; *sună kélri, frundza s' mină* (sună pietre, frunza se mișcă), LP, 105; PAnt, 271; *plîndză... dil frundza di hicăte* (plîngeau... din adîncul ficăților), LP, 53; BNA, I, 20 — cf. gr.: *μέσα στὰ φύλλα τῆς καρδιᾶς* = dans les feuilles du cœur” (Baud-, I, 357. — Cf. și Passow, p. 575, d. 960; *ΜΑημ*, 73; 290; *Ἡπειρ*, VII, 196 etc.). — V. *frundză*. — CDDE, 662: < lat. *frondia* „feuillage”.

FRUNDZÓS, -*dzoasă*, pl. *frundzôși*, -*dzoăse*, Dal, 94 — v. *frîndzós*.

FRUNȚE, sf., pl. *frândzi*, frunte, Dal, 94 — v. *frî'mphe*, *frânte*. — Evoluat din *frânde*. — Pentru *-d- > -ș-*, cf. *corban'îșlô*, *ngîșos*, *pânșe*.

FRUNIMĂȚĂ, sf., pl. *frunimă'dz*, purtare bună, «bonne conduite, retenue», Nic, 580. V. *frominedă*. — < φρονιμάδα „~”.

FRUNIMEȚĂ, sf., pl. *frunimêf*, Dal, 94 — v. *frunimădă*.

FRUNTE; în sud : **FRUNDI**, sf., pl. *frânfl* — din cauza pluralului *frândză* de la *frândză*, pluralul *frândzi* «fronts» de la sg. *frândi* nu e folosit —, Nic, 577; s' bat cu coârnilor pri frântor (se bat cu coarnele pe frunte), PAnt, 281; Bair, 123. V. *frî'mle* (cu pluralul *frî'mfl* neuzitat din cauza pluralului m. *frî'mfl* de la adj. *frî'mlu*).

FRUNZĂ, sf., pl. *frânză* — v. *frândză* — (și *frânze*) : pe Këndra îl strâpânze tru-a ini-mâl'el frânze (pe Kendra îl strâpunge în ale inimii frunze), Velo, 22; BNA, V, 68 — (pluralul *frânze* e cerut de rimă). — (La greci : „τέσσερα φύλλα 'χει ἡ καρδιά” (Passow, p. 575, d. 960); la albanezii din Italia sudică : „le sette foglie dell'anima”, SRaps, 199). — V. *frî'ndză* 7°.

FRUT, sn., pl. *frâte*, fruct, «fruit; produit», PSer, 214; Gram, 252. V. *frâctu* și gr. φρούτον „~”. — < it. *frutto*.

FRUTĂ, sf., pl. *frâte*, Nic, 580 — v. *frul*.

FRUTE, sf. pl. volan, «volant (de jupe, de rideau)», Mih, 199. — < alb. *frÿtë* „falpala”.

FSAT, sn., pl. *fsâtz*, tranșee, DR, I, 253 — v. *fusâte*.

FȘEKI, sf., pl. *fșekl*, cartuș — v. *fșêke*.

FTAZMÎTCÛ, -câ, pl. *ftazmîlfi*, -tfe «pain de fête boulangé avec du levain de pois chiche qui lui donne un arôme et un goût particuliers», PenB, III, 189. V. *stazmîtcâ*. — < ἐπτάζυμος „ποὺ ζυμώνεται χωρίς προζύμι” = boulangé sans levain.

FTĂ, sm., pl. *ftadz*, cuvertură de plinză — v. *clftă*.

FTEHĂ, sf., pl. *ftehl* «octoèque», Al, 1903, 56; BațP, 62; BNA, III, 136. — V. *ftulhe*.

FTÉXIM, sn., pl. *ftéxime*, vină, «faute; tort», Dal, 94; Nic, 580; GEI, 148. Sinonime : *alâthă*, *câbâte*, *fâ(l)e*, *sfâlmă*, *stêpsu*. — < φταξιμον „~”.

FTIL'ÎŪ, sn., Dal, 94; Al, 1903, 71 (*Ftil'îlă*) — v. *fîlîl'îlă*.

FTINĂ, sf., pl. *ftine*, oală, 1° pot de terre; 2° tête, caboche, Dal, 94; GEI, 148. — 1° : *ună ftină di fâsûle* (o oală de fasole); 2° : *nu l'i si umplă ftina* (nu i s-a umplut căpățina = nu a înțeles, nu s-a convins) — v. *cărăfêtă*. — < *putlîdă*.

FTISE, sf., pl. *ftisl*, oftică, «phthisie pulmonaire», Nic, 580. Sinonim : *ofticâ*. — < φθίσις „~”.

FTISÊSCU, vb. IV (*ftisl*, -sîl, -sîre), a fi de vină, «commettre une faute; faillir», Nic, 580; PB, 598; *cl'ndu ftinivă keare călea*, s' *kêtrile l'i-ftisescu* (cînd cineva rătăcește drumul, și pietrele îi sînt de vină), PLit, 450. V. *ftixescu* (și *frundisescu*, *frundixescu*). — < φταίγω „~”.

FTISICÔ, adj. m. invar., ftizic, «phthisique», Nic, 581. Sinonim : *ofticôs*. — < φθισικός „~”.

FTISÎRE, sf., greșire, Nic, 581 — v. *ftixire*.

FTIŪĂ, sf., pl. *ftiŭă* «petit morceau de bois ayant la forme d'un Y, qu'on attache au rouet et dans l'ouverture duquel tourne la cannette — cf. PIm, I, 149—151; II, 202—203», Dal, 94. Sinonim : *furecâce*. — < αὐτί „oreille”.

FTIXÊSCU, vb. IV, Dal, 94; GEI, 148. Același cu *stipsescu*. V. *ftisescu*.

FTIXÎRE, sf., pl. *ftixîrl* «action de fauter», Dal, 94. V. *stipsire*.

FTIXÎT, -lă, pl. *ftixîf*, -te, vinovat, «qui a fauté, fautif», Dal, 95.

FTOH, *ftôhă*, pl. *ftohl*, *ftôhe*, sărac, «pauvre», Nic, 581, PB, 598; GEI, 148. Sinonim : *fuclră*. — < φτωχός „~”.

FTÔHE, sf., pl. *ftohi*, sărăcie, «pauvreté», Nic, 581; PB, 598; GEI, 148; *zboare mătle*, *ftôhe mare* (vorbe multe, sărăcie mare), PLit, 863. Sinonime: *fuctrl'ke*, *nîavedre*. — V. *skin*, *șodric*, *zmeănă* 2°. — < φτώχεια, πτωχεια „~”.

FTON, sn., pl. *ftônuri*, invidie, «envie»: *va crepă di fton* (o să crape de invidie). V. *zule*. — < φθόνος „~”.

FTUHIPSESCU, vb. IV (*ftuhipsi*, -sîl, -sire), sărăci, «(s')appauvrir»: *nu vrea ftuhipsească* (nu ar fi sărăcit), PAnt, 308; GEI, 148. V. *minutédzû*. — < φτωχάλω „~”.

FTUHIPSIRE, sf., pl. *ftuhipsiri* «appauvrissement»: *ftuhipsire gredă nă ncl'ise căsa* (sărăcie grea ne-a închis casa).

FTUHIPSÎT, -lă, pl. *ftuhipsi*, -te, sărăcit, «appauvri». V. *sgulașt*.

FTUIHE, sf., pl. *ftuihi* «livre des huit modes», GEI, 148; *trică ftuihea* (a terminat oc-toihul), FI, I, 1, 14. V. *ftêhă*, *uftêc*. — < δκτώηχος „~”.

FTUNIRÓS, -roasă, pl. *ftunirôși*, -roăse, invidios, «envieux». Sinonim: *eryatâric*. — < φθονερός „~”.

FTUN(I)SĖSCU (*mi*), vb. IV (*ftun(i)sîl*, -sîl, -sire), invidia, «envier, porter envie», Lum, VI, 4, 11. — < φθονῶ „~”.

FTUN'EÂRCU, -că, pl. *ftun'eârți*, -țe — v. *ftunirós*, *zilipseâric*.

FTURSĖSCU, vb. IV (*ftursîl*, -sîl, -sire), dura, «durer longtemps»: *fturseăște tu adrăre* (durează în facere), PenB, VI, 50. — < φτρουρῶ „~”.

FUCĂRAME, sf., fără pl., sărăcime, «nombre de pauvres, l'ensemble des pauvres», Dal, 95; *nol, fucărămea* (noi, sărăcimea), PLit, 779. — V. *urfân'e* și:

FUCĂRĂ', -roân'e, pl. *fucărâdz*, -roân'e, sărac, «pauvre», PB, 598; *la poartă a fucără' lui psusi yurmărlu* (măgarul a murit la poarta săracului), PLit, 498. V. *fuctră'*. — < tc. *fouqarâ* (906) „pauvres”.

FUCĂRĖSCU, **FUCĂRĂRĖSCU**, -redscă, pl. *fucărêșt*, -ști, de om sărac, «gueux, miséreux», Dal, 95; PB, 598.

FUCĂROÂN'E: *moăse ș' fucăroân'e* (bătrînă și săracă), PLit, 807 — v. *fucără'*.

FUCÎRĂ', -roâne, Dal, 95; Nic, 573; Mih, 199; PAnt, 436; *șe si-adără fuctră'lu?* (ce să facă sârmanul?), BNA, III, 60 — v. *fucără'*, *ftoh*, *nîavăt*, *oârșân*, *zglob*.

FUCÎRLIKE, **FUCÎRL'KE**, sf., pl. *fuctrl'ki* — sinonim cu *ftôhe* —, Dal, 95; Nic, 573 — < tc. *fouqaralyq* (906) „pauvreté”.

FUCÓS, -coasă, pl. *fucôșt*, -coăse, focos, «ardent»: *si-asleăsiră ôcl'il' fucôșt* (s-au stins ochii focosi), FI, I, 1, 5; PAnt, 250. — < dr. *foeos*.

FUCURÎNĂ, sf., pl. *fucurîni*, vatră, «foyer; âtre», Dal, 95; Nic, 573; PB, 598; PET, 22 (< lat. **foculinus*, -a); AI, 1903, 54; *ști fucurînă... aspîndzură un cîrlig* (deasupra vetrei... atîrîna un cîrlig), FI, II, 3, 2; *tu vuloăga-ăteă di keare vedz 'nă fucurînă șe-ârde?* (în poiana cea din loc neînșorit vezi o vatră cu foc arzînd?), PAnt, 275; Bair, 117; *fucurîna nîasteăsdă* (vatra cu foc nestins), BNA, II, 68; *creăște fucurîna tu-a meă kept di picurăr* (crește vatra arzîndă (= flacăra de jăratec bogat) în al meu piept de păcurar), BNA, II, 88; 132. Sinonim: *vătră cu jăratec* și *cenusă*. V. *fucurînă*. — < ?

FUDÛL, -lă, pl. *fudûli*, -le, fudul, «fier; arrogant», Dal, 95; Nic, 574; Mih, 199; PB, 598; *mull fudûl tu trup nîs eăste* (tare mîndru e dînsul la corp), PAnt, 298; BNA, I, 128. V. *fălti*, *pirfân*. — < tc. *fodoul* (904) „~”.

FUDULEĂȚĂ, sf., pl. *fudulê*, fudulie, «fierté; orgueil, arrogance», Dal, 95; Nic, 574; PB, 598; Cal, 1911, 57; *imnădlu di fuduleăță* (umblatul de trufie), FI, I, 1, 14; *fudulêț nu vor la-Armă'n'i* (la aromâni nu au ce căuta aroganțe), Velo, 27; *fuduleăța-a voăstră* (aroganța voastră), Velo, 55; BNA, V, 89. — V.:

FUDULÉSCU (*mi*), vb. IV (*fudulîi, -lîi, -lîre*), *fuduli*, «être fier; se pavaner», Dal, 95; Nic, 574; Mih, 199; PB, 598; *fuduleă-te lîne, mîmă* (tu mamă, mîndrește-te), Cal, 1912, 78; BNA, V, 55. — V. *fălăscu, furduescu, pin'isescu* și:

FUDULÎE, sf., pl. *fudulîi* «fierté; orgueil — v. *fuduleăfă*», Mih, 199; PB, 598. — V. *măreăfă* și:

FUDULÎKE, FUDULÎ'KE, sf., pl. *fudulîki* — v. *fuduleăfă, fudulie* — Dal, 95. — < tc. *fodoulyq* (904) „fierté; arrogance”.

FUDULÎRE, sf., pl. *fudulîri* «action de se pavaner», Dal, 95; Mih, 199.

FUDULÎT, -lă, pl. *fudulîi, -le*, «arogant, qui est devenu fier, arrogant», Dal, 95. — V. *furăuit*.

FUDZEĂRE, sf., pl. *fudzeri*, fugire, «action de fuire; fuite», Dal, 95; Mih, 199.

FUDZÎRE, sf., pl. *fudziri*, Mih, 199 — V. *fugăre*.

FUDZÎT, -lă, pl. *fudzîi, -te*, fugit: *si-n'î pl'ngu fudzîtlu dîn brăfă* (să-mi plîng pe cel plecat din brațe), PLit, 978 — v. *fugăt*.

FUDZÎTĂ, sf., fără pl., fugă, «fuite; départ», PB, 598. — V. *fug*.

FUFULÉSCU, vb. IV (*fufullîi, -lîi, -lîre*), goli, «nettoyer quelqu'un»: *l-fufullî* (l-a curățat de arșice, de bani etc. la joc), PGr, 69. V. *afulăscu*. — < ?

FUG, vb. IV, II și I (*fudzîi și fugăt; fudzîi și fugăt; fudzîre, fudzedăre și fugăre*), fugi, «1°: partir; 2°: courir; fuir, s'enfuir; 3°: chasser, éliminer; 4°: différencier», Dal, 95; Nic, 572; Mih, 200; PScr, 214; PB, 598. — 1°: *tuț Armă'n'î'i fug cu ôlle, fug dipărte ca s' ierneădză* (toți aromânii pleacă cu oile, fug departe ca să ierneze), Bag, 133; PAnt, 199; *el'î tut fug nă săptăml'nă* (ei se tot duc timp de o săptămîină), Lum, II, 152; PAnt, 170; BNA, II, 46; 2°: *fudzî, s' nă fudzîm* (fugi, să ne fugim), PB, 306⁷; *li lo și fudzî, s' fudzîm pi'nă nu nă loără di hăbăre* (le luă și fugi, să fugim, pînă nu ne-au băgat în seamă), PB, 426³¹; *fudzedă di nu s' videă* (fugea de nu se vedea), PLit, 498; *fud:edă di s' frîndzedă* (fugea de se rupea), PLit, 499; *șturăși ascumtă si-ț fudzî di-acasă* (ai jurat ca să-ți fugi pe ascuns de acasă), PAnt, 295; BNA, I, 122 — cf. dr. „să-ți fugi caprele” (DR, III, 417); *fudzî eū, fudzî nls* (fugi eu, fugi dinsul), GrB, 100 — pentru această construcție, v. *cad* 1°, *vom* 1° etc.; 3°: *lu-ăū fudzîlă dăo stăml'nî* (l-au fugărit două săptămîni), Mih, 200; *fudzîl'i din hoără* (goniți-i din sat); 4°: *fudze mîltu ănd di-alăntă* (se deosebește mult una de cealaltă), PGr, 69. V. *afug*. — În formele în care -u- devine aton, acest -u- se sincopează, iar f-, urmat de g sau de dz, devine v- mai ales în aromână sudică: *fugăt > vgal, fudzîră > vdzîră* etc. — < lat. *fugire, fugere* „(s'en)fuir”.

FUGĂR, -ră, pl. *fugări, -re* «fugitif, fuyard»: *cu-all'ndurîle fugăre* (cu rîndunelcile fugare), BNA, I, 54. — < dr. *fugar*.

FUGĂT, -lă, pl. *fugăf, -te*, plecat, «parti; (qui s'est) enfuit», Dal, 95; Nic, 573; PAnt, 120; *săntu fugăf di Lunî* (sînt plecați de luni); *easte fugăt lu mînșî* (e fugit în munți). — V. *vgal*.

FUGĂ, sf., pl. ?, fugă, plecare, «départ; fuite», Dal, 95; Nic, 573; Mih, 199; PB, 599. — 1°. *fuga lu-arniū* (plecarea la iernatec), PAnt, 269; Bair, 69; 2°. *lu oăra a fudzîl'el* (la ora plecării), PAnt, 77; 3°. *s' frîmsîră di fudză* (s-au rupt fugind), PB, 185⁶; 4°. *daț fudză* (dați fuga). — V. *dăcă, vin'îlă* etc. — < lat. *fuga* „fuite”.

FULÔR, sn., pl. *futôre*, Dal, 95; Nic, 573 — v. *ful'tôr*.

FUKÎI, sf., pl. *fukîi*, putere, «force», CLitur, 128; 72. Sinonime: *ôiname* etc. — < alb. *fuqi* „forza”.

FULDZIRĂRE, sf., pl. *fudzîrărî*, fulgerare — v. *sfudzîrăre*.

FULDZIRĂ, vb. unipers. I: *fudzîră, bumbunîdză* (fulgera, tuna), Cal, 1911, 102 — v. *sfudzîră, sfulgură*.

FÛLGU, sn., pl. *fûlguri*, fulg, «flocon (de neige)»: *fûlguri di neăăă cădeă di oără* — oără (din cînd în cînd cădeau fulgi de zăpadă), Lum, V, 9, 21; PAnt, 340. Sinonime: *îlôm-bură*, *spîlă*. — Cf. dr. *fulg*.

FÛLÎDZINE, sf., funingine, Mih, 200 — v. *furîdzină*, *furîfină*.

FULTĂC, sn., schioapă, Dal, 95 — v. *făltăc*.

FULTĂCĂ, sf., pl. *fullă'ti* — v. *făltăcă* —, Dal, 95; GEI, 148. — < φούλακας „phlyc-tène; pustule”.

FULTĂCĂRE, sf., pl. *fullăcăr'i*, bășicare, «action de produire des ampoules», Dal, 95.

FULTĂCĂT, -tă, pl. *fullăcăt'i*, -te, bășicat, «couvert de cloques, d'ampoules», Dal, 95.

FULTĂKÉDZÛ (mi), vb. I (*fullăcăt*, -căt, -căre), bășica, «produire des ampoule; se-couvrir de cloques», Dal, 95; GEI, 148. Sinonim: *bîșikédzû*. — Cf. gr. φουλακιάζω „~”.

FULTUTÎRE, sf., prăjină-furcă, Mih, 200 — v. *furtutire*.

FUL'EAÛĂ, sf., pl. *ful'ei*, cuib, «nid; gîte, repaire, terrier», Nic, 573; GEI, 148; LP, 104; *sta ca căclu fir' ful'edăă* (sta ca cucul fără cuib), PenB, VI, 49; *aăă sun ful'el di furî* (aici sînt culburi (culcușuri) de briganzi). Sinonim: *culbăr*. — < φωλιά „~”.

FUL'IC, sm., pl. *ful'ift*, foale mic, «petit foale», Nic, 573. — V.:

FUL'INĂ, sf., pl. *ful'ine* și *ful'in'ti*, burduf, «sac fait de peau de mouton, tondue et retournée, qui sert à la conservation du fromage; ventre, panse; personne atteinte d'obésité», Nic, 573; PET, 22. — 1°. *ună ful'ină di cașă ari măltu-măltu yîncîș ucădz* (o ful'ină (burduf) de brînză are (cîntărește) cel mult 20 de ocale); 2°. *ca măltu arăft tu ful'ină* (cam mult arunci (bagi) în burtă); 3°. *u! ful'ina a darăclul* (hu! burtosul dracului!). — < lat. *foliina*, adj. „d'outre, de soufflet”.

FUL'INÓS, -noăăă, pl. *ful'inôș'i*, -noăăă, burtos, foaleș, «enflé comme une outre; ventru, pansu», PET, 22; *ful'inôșlu 'șt-art' de di jibăcôșlu* (burtosul își bate joc de cel buhav), PLit, 499. V. *ptnicôs*. — < ful'ină.

FUL'ÎOR, sn., pl. *ful'ioăre*, fuior, «1°. filass; quenouillée blanche; 2°. longs cheveux flottant sur les épaules; 3°. intelligence; 4°. dispute, peignée», Dal, 95; Mih, 200; PB, 599; CFr, 107; Fr, I, 43. — 1°. *ful'îorlu di tu fîrcă* (fuiorul de pe furcă), Lum, II, 200; *căndășe albă ca ful'îorlu* (haina căndășă albă ca fuiorul), Lum, III, 365; *fă-n'l-ft coăăă-a ta ful'îor* (fă-mi-ți coada ta fuior), GrB, 4-5, 89; BNA, I, 78; *cu-a lui coăăă nsus, ful'îor* (cu a lui coadă în sus, fuior), Trib, I, 8-9, 5; *pêrl'i lă glucă pri pătă'r'i ca ful'ioăre* (părul (pletele) le jucau pe spate ca fuioare), Trib, II, 7-8, 26; 2°. *aășt cu ful'ioăre albe ca cărlu* (bătrîn cu plete albe ca caierul), Trib, II, 9-12, 26; 3°. *nu-ăre ful'îor în cap* (nu are minte în cap = e flușturatec), PGr, 69; 4°. *di zbor, zbor aăștăndzi la ful'îor* (din vorbă în vorbă, ajungi la păr, la plete, la încăierare), PLit, 665. — V. *fă'l'îor*, *ful'or* și *căir*. — < lat. **foliolus*.

FUM, sn., pl. *fûmuri*, fum, «1°. fumée; voir des chandelles — v. *ascăpir* 2°. suie; 3°. cigarette; 4°. pet; laisser échapper, perdre l'occasion; 5°. esprit chimérique», Dal, 95; Nic, 573; Mih, 200; PScr, 214; PB, 599. — 1°. *si-anălfă fûmlu nsus* (fumul se înalță sus), Lum, IV, 167; PAnt, 287; BNA, I, 30; *nu-î dic'it ca-a fôclul fum dun'eăăă* (lumea nu e decît ca fumul focului), PAnt, 159; *s' n'eărgă fûmlu ndrăptu s' las' s' hîbă uăăăclul str'îmbu* (fumul să meargă drept și lasă să fie hornul strîmb), PGr, 70 — cf. gr. „Ὁ καπνός νὰ βγάινῃ ἴσια καὶ ἄς ἦναι στραβός ὁ καπνολόγος (AΠI, 1769); *tătăl nînce nîsfăptu, hîl'îlu la Dumnidză'ă trăptu* (tatăl încă nenăscut, fiul pornit la Dumnezeu), PLit, 373 — ghicitoare identică la multe popoare (cf. PMic: *fumul*); *l'i-tăse-opăta fum prit nă'r'i* (apoi îi iese fum prin nări = apoi vede stele verzi), BNA, III, 82; 2°. *uăăăclul si-umplă di fûmuri* (hogeacul s-a umplut de funingine) — v. *furîdzină*; 3°. *dă-n'l un fum* (dă-mi o țigare) — cf. gr. „δός μου ἕνα καπνόν”; 4°. *l'i-lo fûmlu* (î-l-a luat fumul = î-l-a luat bășina = nu l-a pătut prinde), PLit, 687; *lămn'ea l'i-lo fûmlu* (smeul î-l-a luat bășina = nu-l putu prinde), PB, 406; *si-l'î eăt fûmlu a li Mări*

(Marei lua-i-ai fumul = Mara a fugit), PB, 48⁸; *căftă oăspiț - lă află fâmlu* (caută oaspeți - le găsește fumul = oaspeții au fugit), PB, 80³²; *âmflă săclu și - l'eă -l'i fâmlu pril poartă afoară* (fură sacul și - o tulsește prin poartă afară), PB, 80²⁸; 5°: *om cu fâmurî* («homme qui a une haute idée de soi-même». - < lat. *fumus* „fumée”).

FUMĂRE, sf. «action de fumer du tabac», CDDE, 677 (apud Mih, 200). - < dr. *fumare*.

FUMĂRIE, sf., pl. *fumăril* «épaisse fumée; ténèbres»: *fumăria a noăplil'el* (fumăria nopții), GrB, 220; PAnt, 223; BNA, IV, 138. - Pentru sufixul *-ie*, v. *gl'indurie*. - < dr. *fumărie*.

FUMEĂLE, sf., pl. *fumel'i*, familie, 1°: famille; 2°: enfants; 3°: pl. nombre de familles formant, dans leur transhumance, un campement - v. WTh, plate III; PAnt, 234 etc., Dal, 95; Nic, 573; Mih, 200; PScr, 214; PB, 599; PLit, 499; PGr, 69. - 1°: *avdz'i, vlahuhôrl, fumel'i* (auziți (ascultați) sate aromânești și familii), PLit, 1028; PAnt, 38; *fumel'ile loără hima, pâlea* (familiile au apucat în jos, valea), PAnt, 261; *lă-lea, yin, da cap fumel'ile* (iată-le, vin, apar familiile), Lum, V, 184; BNA, II, 44; 2°: *nu nă avém și noi fumeal'e* (nu ne avem și noi copii), PB, 324³¹; *fumeal'e l'i-am* (li am copii = mi-s copii mei), PB, 403²⁸; *vref, feate, si-amintăf fumeal'e albă?* - *beț dit misure albe* (fetelor, vreți să nașteți copii de culoare albă? - beți din farfurii albe), FI, I, 4, 6; *il criscură ca fumeal'e a lor* (l-au crescut ca pe copil al lor), PB, 389³²; *fumeal'ea di mămă arm'i ni oărfănă* (copiii rămân orfani de mamă), PLit, 499 - pentru vechea dacoromână, cf. CPsal, 390; GCr, I, 24³¹; DA: *femeie*; PLR, II, 288. 3°: *mîi duc la fumel'i* (mă duc la locul unde grupurile de familii au făcut popas în transhumanța lor) - cf. și CSt, I, 51. - V. *fumel'ia*. - < lat. *familia* „maison de famille”.

FUMEL'Î (nord), sn., pl. *fumel'i* - v. *fameal'e, fumeal'e* - : *șă l' ulă ndreadze fumellu nîncă di tru liniredăf* (și ți-o drege familia (copiii) încă din tinerețe), Cod, 19 b³; *di fumel'ia curân'i s' nu bāse* (să nu ajungă să sărute cunune de nuntă de ale copiilor lui), Mac, I, 78; PAnt, 197; BNA, V, 28 și 127. - V. *nfumel'edzâ*.

FUMETÓS, -toasă, fometos, PScr, 214 - v. *fumilós*.

FUMIL'IT, -tă, familist, Dal, 95 - v. *familit*.

FUMITÓS, -toasă, pl. *fumitoșl*, -toase - v. *afumitós* și sinonimul *aftân*¹ -, Dal, 95; Nic, 573; Mih, 200. - < *foame*.

FUNDA(LUI), participiu prezent de la vb. *hiă* «étant»: *fundalul nîncă tu fāse* (fiind încă în fașă), FI, I, 4, 9; *fundalul alătura di nis* (fiind alătura de dinsul), FI, II, 7, 17; II, 5, 6; II, 6, 11. - V. *hînda(lui)*.

FUNDĂ, sf., pl. *fânde* (și *fândzi*), fundă, moț, «houppes; aigrette; gland; embarras», Dal, 95; Nic, 574; Mih, 201; PB, 599; GEI, 148. - 1°: *ări undă fîndă aspîndzură* (are o fundă atrnată); 2°: *l' alăsdăf fîndă pri fr'imle* (ți-ai lăsat moț pe frunte) - v. *tăfă*; 3°: *lăi Dall'eânî, lăi fîndă mare* (măi Dall'eânî, măi canaf mare), PLit, 998 - v. *pisktule*: era obiceiul ca, la fesul lor, unii (șefii) să poarte un canaf și mai mare decât cel ce se poate vedea în PAnt, 321; 4°: *lăcri cu fîndi* (lucruri, treburi cu ciucuri = incurcături), LP, 55; BNA, II, 122 - cf. gr. „δουλειαις με φούνταις = grands embarras”. - V. *fl'ôngu* și alb. *fândë* „fiocco” - < φούντα „~”.

FUNDOSÊSCU (mi), vb. IV, PScr, 214; GEI, 148 - v. *fundusescu*¹.

FUNDU, sn., pl. *fânduri*, fund, «fond; profondeur», Dal, 95; Nic, 574; Mih, 201; PScr, 214; PB, 99. - 1°: *ca keătra tu fund cădeă* (cădea ca piatra la fund), PAnt, 116; 2°: *pri amă-rile fără fîndu* (pe mările fără fund), PAnt, 62; 3°: *mîstlrylul a lor fl'ră fîndu* (misterul lor fără fund), Lum, II, 246; PAnt, 217; 4°: *l'i-deăde di fîndu* (i-a dat de fund = a rezolvat-o), PGr, 70. - < lat. *fundus* „fond”.

FUNDUSÉSCU¹ (mi), vb. IV (*fundusil*, -sil, -sire), afunda, «enfoncer, plonger, couler bas», Mih, 201. — V. *afunduséscu*, *fundoséscu* și alb. *fundónj* „sprofondare“, *fundós* „affondare“.

FUNDUSÉSCU², vb. IV (*fundusil*, -sil, -sire), înfrunzi, «se couvrir de feuilles, reverdir; devenir touffu», Dal, 95; Nic, 574; GEI, 149. Sinonim: *nvirdzá'scu*. — < φουντόνω „~“

FUNDUSÍRE¹, sf., pl. *fundusiri*, scufundare, «enfouissement, immersion», Mih, 201.

FUNDUSÍRE², sf., pl. *fundusiri*, înverzire, «reverdissement; action de devenir touffu», Dal, 95.

FUNDUSÍT^{1,2}, -lă, pl. *fundusii*, -le «1°. enfoncé; 2°. reverdi; touffu», Mih, 201; Dal, 95; Nic, 574.

FUNDUTÓS, -toasă, pl. *fundutósi*, -toăse, stufos, «touffu; épais», Dal, 95; Nic, 574; si-alnă' pri un arbure fundutós (se urcă pe un arbore stufos), PB, 348¹¹; cu mustăța fundut-
toasă (cu mustăța tufosă), PANT, 108; *ḡtuneápin'i fundutósi* (jnepeni stufosi), AL, 1928, 113; BNA, II, 58. Sinonim: *tufós*. — < φουντωτός „touffu“.

FŪNE, sf., pl. *fun'i*, funie, «1°. corde; 2°. constamment, sans cesse», Dal, 95; Nic, 574; Mih, 201; PScr, 214. — 1°: *l'e dá fúnea s' dă-li tri leámne* (ia funia și du-te după lemne); *fúnea* și *săpúnea* (ștreangul și săpunul), PB, 406¹⁸; *atréptu ca fúnea tu tástru* (drept ca funia în traistă), PLit, 499; 2°: *bába fúne u fúnea* (baba strună o ținea = spunea mereu același lucru), PANT, 134 — v. *aridă* 3°. — < lat. *funis* „corde, câble“.

FUNGĂR, sn., pl. *fungăre*, ogeac, «tuyau de cheminée», Nic, 572. — Cf. gr. *φου(γ)γάρο* „cheminée“ < it. *fungare*.

FUNICĂD, -dă, pl. *funicădz*, -de, rău, «méchant»: *feală funicădă* (fată rea), Mih, 201. V. *ară'ă*, *lăiă*. — Cf. gr. *φονικός* „meurtrier; sanguinaire“.

FUNICÓ, sm. — v. *fănicó* —, omor, Nic, 572; Mih, 201 (*funicóă*); PScr, 214; Cal, 1911, 146; *s' di furnică funicó?* (omor și de către o furnică? = exagerare), PLit, 500. — < *φονικός* „meurtre“.

FUNIPSÍT, -lă, pl. *funipsii*, -le (la grămostenii din Bulgaria), blestemat, «méchant; vaurien»: *amăli, lă funipsile* (amutește, măi blestematele). — Participiul verbului neatestat **funipséscu* < *φονεύω*.

FUNTÎNĂ (nord), sf., PB, 596; *alăgă tă funtî'na fi da ócl'i* (umbra după flintina care dă ochi, vedere), PB, 481¹⁷ — v. *fntl'nă* și *izvor*.

FUR¹, sm., pl. *furi*; **FUR**, *fură*, pl. *furi*, *fûre* — v. *afûr¹* —, fur, hoț, Dal, 95; Mih, 201; PScr, 214; PB, 599; PGr, 70-71. — 1°. *fûrlu acăfă fûrlu* (hoțul prinde pe hoț), PLit, 500; 2°. *fûre, fûre, nu f' u-arșine?* (hoțule, hoțule, nu ți-i rușine?), Fr, II, 220; BNA, III, 28; 3°. *sôll'i a mel s' cunoștea cu fûrl'i* (Însotitorii mei se cunoșteau cu briganzii), PANT, 307; 4°. *și s' părea ca dodă fûre* (și păreau ca două hoate), Lum, I, 227; 5°. *da pl'ne a fûrlor* (dă pline hoților = are relații condamnable), PLit, 500 — v. *pl'ne* 6°. — V. *furcudăr* și toponimicul „στού Φούρου (Ήπειρος, VIII, 128). — < lat. *fur* „voleur“.

FUR² (mi), vb. I (*furdă*, -răd, -răre), fura, «1°. voler; se glisser subrepticement; 2°. (s')endormir», Dal, 95; Mih, 203; PScr, 214. — 1°: *carl fûră ști si-ascundă* (cine fură știe să ascundă), PLit, 499; *s' fură di-acasă* (s-a furișat de acasă) — cf. dr. „s-au furat“ = s-au furișat (Nec, 430; Nec¹, 342); *n'i ti fûră dórlu s' jălea* (mi te fură dorul și jălea), LP, 77; BNA, I, 44; 2°: *s' lu fûră sómnul* (să-l fure somnul, să adoarmă), PB, 16¹⁸ — v. *agărșescu* 2° și dr. „somnul nu volestă ca să-l fure“ (Emin, VI, 2). Sinonime: *ahulésu* 3°, *clun³* etc. — < lat. *furare*, *furari* „voler, dérober“.

FUR³, sn., pl. *fûre* (nord), cupitor, Mih, 202 — v. *fûrnu*, *fûrru²* și alb. *fûrë*.

FURÁC, sm., pl. *furăci* «petit voleur»: *un furác apăla scoade* (un hoț tinerel scoate sabia), FIP, 9. — Pentru -ac, cf. *ăzinirăc*, *fiăturăc*, *subflărăc* etc. — V.:

FURÁME, sf., pl. *fură'n'i*, hoți mulți «nombre de voleurs; l'ensemble des voleurs; vol(erie), larcin», Dal, 95; PAnt, 268; Bair, 98; *armălle a furămil'el* (armele hoților), ICAR, 84; *lu lut urdină fură'n'i* (unde mereu circulau cete de briganzi), PenB, VI, 144; *aă tricătă ah'te fură'n'i* (au trecut atâtea bande de hoți), Trib, I, 8-9, 11. — V.:

FURÁRE, sf., pl. *fură'ri*, furt, «action de voler; vol», Dal, 95; Mih, 201; PB, 599. — V.:

FURÁT, -tă, pl. *furáf*, -te, furat, «volé, dérobé», Dal, 95; PAnt, 437; *m'că di furătile* (mănincă din cele furate). — V. *furăște*.

FURCÁCE, sf., pl. *furcă'ci* — v. sinonimul *flădă* — : *furcă'ci di cieri* (furcuțe de cieri), CFr, 106. — < alb. *furkaçe* „forca”.

FURCĂ, sf., pl. *furțe*, furcă, 1°. *fourche*; 2°. *quenouille*, Dal, 95; Nic, 575; Mih, 201; PScr, 214; PB, 599; PIm, I, 146-147; II, 204. — 1°: *ptintă'ă ună furcă tu loc* (implintă o furcă în pământ); 2°: *yineă... cu furțile n brin* (veneau... cu furcile de tors la brin), GrB, 222; PANT, 225; BNA, IV, 141; *cu furca s' lu hrăneam* (să-l fi hrănit cu torsul pe furcă), Millio, 9. Sinonime: *cărbușă, culistră, dihală*. — 3°. «entaille — v. *coacă* 1°, *cuțădăcă*: *oile-a meale, ca semn, au ci'ti ună furcă la doăule urcă'i* (ca semn, oile mele au cîte o furcă la ambele urechi). — Cf. gr. φορκα (Πολ), 125; Hris, 282, alb. *furkë* „conocchia”. — < lat. *furea* „fourche”.

FURCUDĂR, sm., pl. *furcudări* (la grămostenii din Bulgaria), hoț, «voleur»: *picurări, la furcudări* (păstorilor, măi hoților). V. *fur*¹, *haramiă*. — < ?

FURCULIȚĂ, sf., pl. *furculiță*, furculiță, «fourchette», Dal, 96; Nic, 575; PB, 599. Sinonime: *piriñe, pirone, puneale*. — < *furcă*.

FURCUTĂȘŪ, sm., pl. ? «roue; disque»: *luna, mare ca un furcutășū* (luna, mare ca o roată), Lum, II, 246; PANT, 218; BNA, IV, 74. V. *arodă*¹, *kirsene*. — < ?

FURCE, sf., pl. *furce*, perie, Al. 1903, 23 — v. *fi'rce*.

FURDUÉSCU (mi), vb. IV (*furdui*, -uit, -uire), legăna, «marcher en se dandinant, en trémoussant; se rengorger», Dal, 96. V. *fudulésu*, *fr'ngu* 6°. — < ?

FURDUIRE, sf., pl. *furduiri*, legănare în umblet, «dandinement, trémoussement», Dal, 96.

FURDUIT, -tă, pl. *furdui*, -te, înmîndrit, «qui est devenu fier», Dal, 96. — V. *fudulit*.

FURĂȘTE, adv., hoțește, «à la manière des brigands; en voleur»: *si-l cruésu lo furăște* (să-l croiesc (bat) eu hoțește), PANT, 114. V. *furésu*.

FURE-CĂ, conj., dacă, «si», Mih, 201; *ntridă' fedă... fure-că vin'e di bun* (a întrebat fata... dacă a venit de bine), PB, 399²⁴; *s' fure-că nu eră Dina* (dacă nu ar fi fost (dacă nu era) Dina), GrB, 227; PANT, 232; BNA, IV, 152; *s' fure-că ntridă' otr căma tricăt* (dacă întrebai (ai fi întrebat) pe vreunul mai în etate), GrB, 222; PANT, 225; BNA, IV, 142. — V. *furi-că*, *Introducere*, § 26 b, p. 44; § 51, p. 96, precum și PArOm, 82; Cip, 184; CGr, I, 304. — < lat. *fuert quod*.

FURENTEL, sn., pl. *urenfeale*, furuncul, «furoncle», Dal, 96. — V. *frințel*, *furnișel*.

FURÉSCU, -rească, pl. *furăști*, -răști, hoțesc, «de voleur, de brigand», Dal, 96; *nsus, tu mîntile furésu* (sus, în muntele haiducesc), BNA, I, 38; *cl'ntițe furăști* (cîntece de briganzi), PANT, 105. — V. *furil'e*.

FURFURÉDZŪ, vb. I (*furfură*, -răd, -răre), a bate inima «battre le coeur», PenB, III, 241. — V. *fi'rtrésu*.

FURI-CĂ, **FUR-CĂ**, conj., Dal, 96; Nic, 574; *se furi-că vă este vrerea* (dacă ar fi că vă e vrerea = dacă vi e vrerea = dacă doriți), Gram, 150; *furi-că nu-ări tătă* (dacă nu are tată [= † dr. se fure că nu are tată]), Al. 1903, 77. — E și forma *furim-că*, Dal, 96. — V. *fure-că*.

FURICĂ sf., furnică, Mih, 202 — v. *furigă*.

FURIDZINĂ, sf., pl. *furidzin'le*, funingine, «suie», Dal, 96. V. *fulldzine* și sinonimele *băștină*, *căpn'eăuă* și *fum* 2°. — lat. *fuligo*, -*inem* „suie”.

FURIE, sf., pl. *furil*; *pungă di furil* (pungă de galbeni), W, II, 198 — v. *flurie*, *fulre* și *súfit* (pentru I).

FURIGĂ și **FURIGĂ**, sf., pl. *furidzi*, furnică, Cod, 70 b²⁴; 72¹⁹; PhOr, II, 449 (eronat) — v. *furnică*, *siftnică*, *varințe*.

FURIL'E, sf., pl. *furil'e*, hoție, «action de voler; vol; brigandage»: *furil'ea nu vă prinde* (brigandajul, haiducia nu vă stă bine), PLit, 1007; *di furil'e căsă nu si-adără* (din hoție nu se face casă), PLit, 500; *bândă di furil'e* (am trăit din hoție), PenB, II, 232. — Cf. mgl. *furil'la* (PMegR, II, 81; CapM, III, 132; GrS, III, 396). — V.:

FURIȘ(ALUI), adv., pe furiș, Mih, 202; *li scărmină' furizălu* (a șters-o, a fugit pe nesimțite) — v. *afurizălu*. — V. *furilke*.

FURIȘĂLĂ, sf., pl. *furișel* — v. *fórimă* —, WTh, 310. — < φορεσιά „habillement complet”.

FURKISÉSCU (*mi*), vb. IV (*furkisil*, -*sil*, -*sire*), îndrăci, «(se) courroucer; faire rager», Dal, 95; GEI, 149; *furkisil* (s a îndrăcit), PGr, 70. — < φορρίζω „~” (< φούρα „fûrcă”)’.

FURKISIRE, sf., pl. *furkisirl* *φορξισμα = action de pendre; agacement», Dal, 95.

FURKISIT, -*tă*, pl. *furkisit*, -*le*, îndrăcit, «fâché, endiablé», Dal, 95; PGr, 70.

FURLĂ, sf., pl. *furle* «loupie — v. *sfurlă*; pirouette — v. *kleă*»: *măla furle-acătă s' yină* (bunica începe să se rotească, să facă piruete), PAnt, 304; BNA, I, 136. — Cf. gr. φούρλου [= brighidău] (Boga, I, 418).

FURLIČIČ, sn., pl. *furliče*, DR, II, 530. — În graiul sărăcăceanilor: *furličiă*, brighidău. — V. *sifrlău*.

FURLIKE, sf., pl. *furlikl*, hoție, «brigandage, banditisme», Dal, 96; *si-ău făptă ma mülle furlikl* (s-au făcut mai multe tilhării), PAnt, 305. V. *furlu*. — < *fur*¹.

FURNĂR, -*ră*, pl. *furnărl*, -*re*, sm., sf. și adj., brutar, «boulanger», Nic, 575; Mih, 202. V. *furnăjl*, sinonimul *plnăr* și gr. φούρναρις „~” — < *furnu* sau, după REW, 3601: < lat. *furnarius* „fournier, boulanger”.

FURNĂ, sf., pl. *furne* — v. *furnă'* —: *ca aburlu dit furnă* (ca aburul din cuptor), Lum, III, 317; *lo trei furne* (a luat trei cuptoare), CBIog, 12; *si zbură' la ună furnă* (se angajă la un cuptor), PB, 419²⁹. — < bg. *furna* „four”.

FURNĂ', sm., pl. *furnădz* (pl. *furnăle* e savant) — v. *furnu* —, PR, 599; *pira ișed ca di lu furnăle* (flacăra ieșea ca din cuptoare), Trib, 7-8, 25.

FURNĂGI, sm., pl. *furnăgedz*, brutar, «boulanger»: *pila n't-u-arse furnăgilu* (brutarul mi-a ars-o plăcintă), RMac, II, 44, 4. V. *furnăjl*. — < tc. *fouroundjy* (897) „boulanger; constructeur de fours”.

FURNIC (*mi*), vb. I (*furnică*, -*căt*, -*căre*), a (se) umplea de furnici, «(se) remplir de fourmis»: *dullén'le s' furnicărá* (dulcețurile se umplură de furnici); *măntile furnică di oămin'i* (muntele era plin de oameni, «la montagne fourmillait d'hommes»), CalGrB, 63 — cf. și Mih, 202: acest ultim sens («fourmillers») e savant. — < lat. *formicare* „démanger”.

FURNICĂME, sf., pl. *furnică'n'l*, multime de furnici, furnicărie, «nombre de fourmis; fourmillière; l'ensemble des fourmis», Nic, 575. — V.:

FURNICĂ, sf., pl. *furnișl*, «fourmi», Mih, 202; Nic, 574; 575; PScr, 214; PLit, 500; PAnt, 162; *s' di furnișl hicăt nu si scoăle* (nu se poate scoate (obține) ficat și din furnici), PLit, 501. — În MIns, 249 e dată forma *furn'igă* (cu n' normal). — V. *furnigă*. — < lat. *formica* „fourmi”.

FURNIGĂME, sf., Dal, 96; PB, 599 — v. *furigă*, *furnicăme* și:

FURNIGĂ, sf., pl. *furnidzi* «1°. fourmi; 2°. pl. frissons; impatiences», Dal, 96; Nic, 574; PScr, 213; PB, 599; PhOr, II, 449 (1). — 1°. *furniga keäre cl'ndu scoâte peâne* (furnica piere cînd scoate aripi), PLit, 500; *cu furnidzi nu s' sîtură ūrsa* (ursul nu se satură cu furnici), PLit, 500; 2°. *furnidzi, furnidzi ti trec* (ti trec fiori, fiori), PLit, 500; *ăre furnidzi la ăiăoăre* (are (ti umblă) furnici la picioare = nu are astîmpăr = «avoir des fourmis dans les jambes»), PGr, 71. — *g-* din *furnigă* ar putea fi o influență a formei albaneze *thënegullë* „formica”. Cf. și dr. *furnigos* (CCos, 32). Dar cf. și „*Petra Forniga* (lat. de 1252)” la Roll, XIII, 65, alături de „*FORNICA* (l. du m. â.)” tot la Roll, XIII, 62. — V. *furnică*.

FURNIGÎ, sm., brutar, Dal, 96 — v. *furnuă*.

FURNISĂ, vb. IV (*furnisli*, -sîl, -sire), arăta, apărea, «apparaitre; se montrer»; *l'i si furnisră a fielôrui trei mul'eri* (copilului i s-au arătat trei femei), CFr, 167; PETim, 11. — < *fănisăseu*.

FURNITEL, sn., pl. *furniteale*, Nic, 575 — v. *furnuțel*.

FURNŪ, sn., pl. *furnuri*, cuptor, «four», Dal, 96; Nic, 575; Mih, 202; PB, 599; *surcîl voăha di la furnuri* (sorbîți duhoarea de la cuptoare), GrB, 185. V. *furnă* și sinonimul *ăreap*. — Cf. gr. *φοῦρος* (Boga, I, 418; II, 96) „four”, alb. *fūrë* „forno”. tc. *fouroun* „furn”. — < lat. *furnus* „four”.

FURNŪCÎ, sm., pl. *furnuăli*, Mih, 202 — v. *furnăr* și *furnăgi*.

FURNŪTEL, sn., furuncul, Mih, 203 — v. *furnăli*, *sfrunțel*.

FURNIE, sf., pl. *furn'li*, pretext, «cause; prétexte; faute», Dal, 96; Nic, 575; Mih, 202; PB, 599; GEI, 149. — 1°. *s' fêse furn'ie ca s' moară* (s-a făcut motiv ca să moară), Lum, V, 214; 2°. *lipsește s' hibă v'rnă furn'ie* (trebuie să fie vreo cauză), Lum, V, 50; 3°. *căltă vără furn'ie tra si-l vâlămă* (căuta vreu pretext ca să-l omoare), Cod, 105¹⁷; 4°. *di furn'ia a mătreățăl'el* (din cauza mătreței), Al. 1903, 26; 5°. *furn'ie vream* (pretext vream), PGr, 71; 6°. *aruc'ndalul furn'ia pri Armă'n'i* (aruncînd vina asupra aromânilor), Fl, I, 3, 5. V. *afurn'ie* și sinonimele *acățălură*, *itie*, *madé*, *sibépe*. — < *ἀφορμή* „furn”.

FŪRRU¹, sn., cuptor, Mih, 202; 203; Cod, 125⁵ — v. *furnu*, *fūr*.

FŪRRU², sm. articulat, hoțul, «le voleur» — v. *căfă*.

FURSATLİ, sm., pl. *fursatlădz*, favorabil, «favorable», Cod, 42 b¹²; *Dumnidzale, fi ăști fursatli* (Dumnezeule, care ești favorabil), Cod, 647. — Cf. tc. *furçal* (893) „occasion; moment opportun”.

FURTĂT, sm., pl. *furtăf* — v. *fărtăt* —, W, II, 206; PLit, 989; *săfilit di oăspe s' di furtăf* (suflet de amic și de fătați), ArE, 17; *mine mașl vol s' mi fac furtăt* (eu vreau numai să mă fac cavaler de onoare), Lum, II, 155; *la nūmta armănească sūntu doi furtăf și doădă surdte* (la nunta aromânească sînt doi cavaleri de onoare și două domnișoare de onoare).

FURTĂ, sf., pl. *fūrte*, pliu, «pli d'une robe»; *fustă'n'i cu fūrte* (rochiile cu pliuri), PLit, 946. — < ?

FURTICĂRE, sf., pl. *furticărl*, forfecare, «action de couper avec des ciseaux», Mih, 203.

FURTIE, sf., pl. *furtii*, încărcătură pe cal, «1°. les deux parties de la charge d'une bête; 2°. poids, fardeau; obligation; 3°. instances», Dal, 96; Nic, 575; Mih, 203; PB, 599; GEI, 149; RH, II, 194; Plm, I, 143; II, 210—211. — 1°. *htră'i pri képtu mătă și ndoăpără furtie* (hărari ridică pe piept și sprijină încărcătură), PAnt, 269; Bair, 69; *cu cărvă'n'i țe trag furtii* (cu caravane ce duc încărcături), PAnt, 271; Bair, 103; LP, 105; *măla vișeărcă trădze furtie gredă* (catirul năvăș duce sarcină grea), PLit, 696; *furtii di pești scoșu* (am scos încărcături de pești), PLit, 815; 2°. *lu-ăm furtie priste cap* (il am povară peste cap), PGr, 71; *s' l'ea furtia și si ntredăbă ș' tră el* (să-și ia obligația și să întrebe și de el), PB, 280²⁵; 3°. *cădză furtie* (căzu povară = a stăruit mult), PGr, 71; *l'i-cădză furtie mătlu* (a insistat mult), PB, 299⁸ — v. *angréc* 4°. — < *φορτίον* „charge, fardeau”.

FURTİKÉDZŰ, vb. I (*fulicál, -cál, -cáre*), forfecă, «couper avec des ciseaux»: *furtikédzű-n'l camedșea* (foarfecă-mi cămașă). V. *foártic*. — < *foárticá*.

FURTU, sn., pl. *fúrturi*, furt, «vol, larcin», Dal, 96; Nic, 575; Mih, 203; *di fúrtu m'l'ná s' nu tradzł* (să nu renunți la furt), PLit, 788; Pant, 85; *nu feáfe álle fúrturi* (nu a făcut alte furturi), PB, 308⁴. V. *fur, furác, furi'e*. — < lat. *furtus* „larcin, vol”.

FURTUNÁT, -tá, pl. *furtunát, -le*, bătut de furtună, «battu par l'orage; infortuné», Dal, 96; ICár, 114; CDDE, 702; *cároď-n'l furtunáte* (caravane bătute de vijelii); *furtundlu-a meű nu s' vede* (nefericitul meu *bárbał* nu se vede, nu apare), PLit, 854; 892. — Cf. dr. *furtunat* (DA) și gr. *φουρτουασμένοσ*, „battu par l'orage”.

FURTŪŃĂ, sf., pl. *furtún'ł*, furtună, 1°. orage, tempête; 2°. âprement, sans cesse, Dal, 96; Nic, 576; PScr, 213; PB, 600; GEI, 149; CDDE, 702. — 1°: *furtúna-ł máłtu gredűđ* (furtuna e foarte grea), Fr, I, 8, 117; BNA, I, 56; 2°: *si ngrún'eá furtánd cu Gredca* (se mîrlia aprig cu grecoaică), LP, 55; BNA, II, 122; *ș' trádzéá furtáná, foc tu foc* (și trăgeau mereu ca o furtună, foc în foc), BNA, II, 28; *azčedárá furtáná* (behăie într-una și din răspuseri), Pant, 146; *n'ł-li duł furtúná* (o ții strună, nu vrei să încetezi), Pant, 146 — v. *ariďá* 3°, *fűne* 2° etc. Sinonim: *dl'ře*. — Cuvîntul e în toate limbile balcanice, cum ar fi *φουρτώνα* (Kpov, II, 158). În italiană: *fortuna* „tempesta...”, sicil. *futura* „tempesta” (BTS, I, 64). — < lat. *fortuna* „fortune, sort, hasard”.

FURTUNÓS, -noďá, pl. *furtunóšł*, -noďse, furtunos, «orageux, tempétueux; impétueux»: *vímuri furtunoďse* (vînturi furtunoase), Bag, 133; Pant, 200; BNA, V, 36; *mindurłle aďedle căma furtunoďse* (gîndurile cele mai furtunoase), Fl, II, 2, 3; Pant, 252; *him bun, ma him și furtunós* (sînt bun, dar sînt și impetuos), Pant, 315. — < *furtúná*.

FURTUSÉSCU (*mi*), vb. IV (*furtusł, -sł, -słre*), încărcă, «charger», Mih, 203; GEI, 149; WTh, 34. Sinonim: *ncárcu*. — < *φορτώω* „~”.

FURTUTÍRE, sf., pl. *furtutłri*, prăjină-furcă, «pieu fourchu servant à charger une bête — v. PIm, I, 144 b», Dal, 96; Nic, 576; PB, 600; PLit, 501; *arujirea adűfe furtutłrea* (nechezatul aduce parul-furcă), Lum, II, 308; BNA, III, 124; 166. V. *futłtłre*. — În timpul cărăvănăritului, *furtutłrea* e absolut indispensabilă unui cărăvănar, așa cum un păstor nu se poate lipsi de *ciłłig*. Ea fiind din lemn tare (de corn), în anumite împrejurări servește ca armă de apărare ca și de atac. — < *φορτωτήρα* „~”.

FURTÁTĂ, sf., pl. *furűte*, forűă, «force; trot», Dal, 96; Lum, V, 231; *plodűa łe yine cu furűte nu ł'ni máłtu* (ploaia ce vine în ropote nu ține mult), PLit, 612. — < it. *forzata*.

FURTŪÉSCU (*mi*), vb. IV (*furűłł, -ułł, -ułre*), mînia, «(se) courroucer; poser, se montrer arrogant», Dal, 96; PenB, III, 241. — Cf. it. *forzare*. — < *forűă*.

FURTŪIRE, sf., pl. *furűurł* «action de (se) courroucer, de se montrer arrogant», Dal, 96.

FURTŪIT, -tá, pl. *furűitł, -te*, mîniat, «courroucé; arrogant», Dal, 96.

FUS, sn., pl. *fűse* (și *fűsuri*), fus, «fuseau; pied», Dal, 96; Nic, 576; Mih, 204; PScr, 214; PB, 600; PIm, I, 146; sq.; II, 204. — 1°. *carł fűse vał úmplű ma műłte* (cine va umplea cu torb mai multe fuse), LP, 12; Pant, 244; BNA, II, 114; 2°. *fűslu a łi műte* (fusul buncii = o plantă oarecare), Lum, IV, 135; 3°. *űoáre ca fűse* (picioare subfiri ca fuse); 4°. *łi-áre łűndzi fűsile* (picioarele le are lungi) — v. *űtun* 3°. — Și astăzi, la aromâni, *fűslu* și *prisintł* au forme identice cu cele din antichitate, pentru cari cf. DSD: *fusus*, fig. 3383-3390. — < lat. *fusus* „fuseau”.

FUSÁR, -rű, pl. *fusárł, -re*, fusar, «(Tzigane) fuselier, qui fait des fuseaux», Dal, 96; Nic, 576; *un łłftu fusár* (un țigan fusar), Lum, II, 274; BNA, III, 90; *ca fűsárile cu trástul cłnd si duc đi hoďrű — hoďrű* (ca țigăncile fusare cînd se duc din sat în sat), BNA, II, 84. — < *fus*.

FUSÁTE, sf., pl. *fusă't*, tranșee, «fossé, tranchée, rempart», Mih, 203-204; LP, III, 217-220. V. *fsat*. — Cf. gr. φουάτο „castra, fossa munita” (Passow, 639); alb. *fusatë* „fortezza, rocca”. — < it. *fossato*.

FŪSCĂ, sf., pl. *fûște*, bășică, «vessie; bulle; ampoules», Dal, 96; Nic, 576; GEI, 149. V. *bișică, fállacă*. — < φούσκα „~”.

FUSCĂLIŢORĂ, sf., pl. *fuscăliθre*, clăbuc, «bulle», Dal, 96; GEI, 149. — < φουσκάλιθρα „~”.

FUSTĂNE, sf., pl. *fustă'n'i*, rochie, «robe», Dal, 96; Nic, 576; Mih, 204; PB, 600; GEI, 149; PIm, II, 180; *le fustă'n'i și fustanele* (ce de rochii și fustanele), PAnt, 297; BNA, I, 126; *cu fustă'n'le pln' di păde* (cu rochiile plină la pământ), PLit, 929; PAnt, 34. — < φουστάνη „~”.

FUSTANÉLĂ, sf., pl. *fustanële*, fustanelă, «fustanelle», Dal, 96; Nic, 576; Mih, 204; GEI, 149; CN, 93; *lâte l'i-eâste fustanêla* (neagră li este fustanela), PAnt, 275. V. *fustân'eăûă*. — < φουστανέλλα „~”.

FŪSTĂ, sf., pl. *fûste*, fustă, «jupe de laine que les femmes portent sous la robe et que les enfants la portaient comme une robe», Dal, 96; Nic, 576; Mih, 204; PB, 600; GEI, 149. Sinonim: *bă'că*. — < φούστα „~”.

FUSTĂNĂT, -lă, pl. *fustănăj*, -te, cu pluri, «vêtement (cămășe, fustăne, fipăne etc.) qui a des plis: *fipăn'ile fustănâte* (zăbunele cu falduri), BNA, II, 70; *pirfăn fustănâte* (în mod mîndru făcute în falduri), Bair, 54.

FUSTĂNEĂŪĂ, sf., pl. *fustăn'êl*, GEI, 149 — v. *fustanêlă*.

FUSCĂTĂ, sf., pl. *füşcăpă*, Dal, 96 — v. *făscălă*.

FUȘÉKE, sf., pl. *füşékî*, Dal, 96; Nic, 576; PAnt, 328; PGr, 71; *si-adră' füşéke* (se făcu cartuş plin = s-a îndopat mincînd), PB, 340¹⁶ — v. *fşeki*.

FUȘICLİKE, sf., pl. *füşiclikî*, cartuşieră, «ceinture-cartouchière», Dal, 96. — < tc. *flcken-klik* (900) „~”.

FŪȘTE, sf. pl., (bătaie cu) fuște, «coups de bâton, correction, rossades», Dal, 96; Nic, 576; Mih, 204; PB, 600; CDDE, 704 (și dr. „fuștele tău”, CC 484²⁴). — 1°. *l-tulî di fûște* (l-a tonit în bătaî), PGr, 153; 2°. *a cășărlîr lă da fûște* (bacilor le dă fuște), BNA, I, 12; 3°. *fûștile sîntu dăte di Dumnidz'ă* (bătaia e dată de Dumnezeu), PLit, 501 — v. *școp* 2°; 4°. *fûștile și arușdărea nu es* (bătaia și rușinarea nu dispar, nu se spală) PLit, 501. — V. *nfuș-tédzî* și mgl. *fusti* „fuscel” (PMegR, II, 81; GrS, III, 396; CapM, III, 133). — < lat. *fustis* „rondin, bâton”.

FUT (mi), vb. III și II (*futûl*, -lăt, (*fûlire* și) *fuledre*) «accomplir l'acte sexuel», Dal, 96; Nic, 577; PLit, 501; *fûtu-n'i-î, fûtu-n'i-l'i, fûtu-n'i-oă, fûtu-n'i-lă: cāndilla* (futu-mi-î, futu-mi-i, futu-mi-vă, futu-mi-le: candelă). — Cf. și CapM, II, 116: *futu-mi-î-u*. — V. *nğlură-tură* și *n'î*. — În albaneză: φούτ „χώνω, ἐμβάζω” (Hr, 471). — < lat. *fut(u)ere* „avoir des rapports avec une femme”.

FŪTĂ¹, participiul trecut al vb. *hiû*: *bărbăt nls n'i-ăre fûlă* (dînsul mi-a fost bărbat), Lum, II, 183. — V. *fûnda(lui)*.

FŪTĂ², sf., pl. *fûte* și **FUTĂ³**, sm., pl. *futădz* «tablier; jupe du costume des paysans», Mur, II, 392; PScr, 214. V. *ftă*. — Cf. alb. *fûtë* „grembiule”, gr. φουτάς „pan d'habit”, tc. *fođta* (914) „tablier”.

FUTEĂI, sm., pl. *fuleđan'i*, futăcios, «passionné pour les plaisirs charnels», Dal, 96. — V. *cuređi, fiteđi* etc. și:

FUTEÁRE, sf., pl. *futêrl* și **FŪTIRE**, pl. *fûlirl* (rar) «action d'accomplir l'acte sexuel», Dal, 96; Nic, 577. Sinonime: *ambăirăre, ampîhlurăre, ĩlumultre*.

FUTURÁF, sm., pl. *fuluyráhl*, fotograf, «photographe», Dal, 96; Nic, 583; Mih, 197.

— < φωτογράφος „~”.

FUTURAFÍLE, sf., pl., *fuluyrásfil'i*; **FUTURÁFÍE**, pl. *fuluyrásfil*, fotografie, «photographie», Dal, 96; Nic, 583; Mih, 197. — < φωτογραφία „~”.

FUTURĂSFĖSCU (mi), vb. IV (*fuluyrásfil*, -sit, -sire), fotografia, «photographier», Dal, 96; Nic, 582. — < φωτογραφῶ „~”.

FUTURĂSFIRE, sf., pl. *fuluyrásfiri* «action de (se) photographier», Dal, 96.

FUTURĂSFIT, -tă, pl. *fuluyrásfit*, -te «photographié», Dal, 96; Nic, 582.

FUTŪT, -tă, pl. *fuluf*, -te «qui a subi l'acte sexuel», Dal, 96; Nic, 577.

FUTĖSCU (mi), vb. IV (*ful'it*, -fil, -fire), aghezmu, «asperger d'eau bénite». — < *fo-tisescu*.

FUTĖRE, sf., pl. *fulfiri*, aghezmuire, «action d'asperger d'eau bénite». — V. *fólise*.

FUTĖT, -tă, pl. *fulfi*, -te «aspergé d'eau bénite»: *óile fulfte* (oile aghezmuire), PLit, 712,

FUVÉRĀ, Nic, 572; GEI, 147; **FUVĖRTĀ**, sf., pl. *fuvere* și *fuverte*, *fuvertă*, amenințare, «menace, intimidation»: cu *fuvertă* (cu amenințarea), FI, II, 6, 6. — < φοβέρα „~”.

FUVIRÓS, -roasă, pl. *fuvirósl*, -roase, înfiorător, «redoutable; terrifiant, qui donne le frisson», Nic, 572; GEI, 147; PAnt, 437; *glundr fuvirós* (flăcău înfiorător), Trib, I, 8-9, 9; *Arbinésl anáfl*, *fuvirósl* (albanezi înalți, înspăimântători), CalGrB, 23. — Ca adverb: *mutrl fuvirós* (privi amenințător), Lum, II, 274; BNA, III, 94. — < φοβερός „~”.

FUVIRSĖSCU, vb. IV (*fuvirsl*, -sit, -sire), amenința, «menacer, intimider», Nic, 572; PB, 600; GEI, 149; *l-fuvisil cu zboare greale* (l-am amenințat cu cuvinte grele), PAnt, 312, Sinonim: *cărusescu*. — < φοβερίζω „~”.

FUVIRSIRE, sf., pl. *fuvisiri* «action de menacer», PB, 600.

FUVIRSIT, -tă, pl. *fuvisil*, -te, amenințat, «menacé; intimidé».

FŪZMĀ, sf., pl. *fúzme*, elan; avânt, «élan, essor, mouvement par lequel on s'élance»: *l'ed fúzma și-ansare groapa* (ia (fă-ți) vint și sare groapa). — Sinonime: *paramázma*, *vánfu*, *zvórizmă*. — < ?

G

GĂBER (GópeşI), sm., pl. *găberI*, carpen, «charmes», Jb, XIII, 69. Sinonim : *cărpîn*. Vj. *găoru*. — < bg. *gaberŭ* „~”.

GĂBILE, sf. invar., posibil, «possible; acceptable»: *poate să ăste găbile tunusirea ſi s' ti acseăscă* (poate că ſi e posibilă pocăința care să te învrednicească), Cod, 62¹. — V. *căbile*, *căile*.

GAD (nord), sm., pl. *gadz*, prunc, sugaci, «nourrisson; petit enfant qui marche à quatre pattes», PB, 600; pl. f. *găduri*, ştrengării de copii, «espiègleries enfantines», Mih, 204. V. şi *gal*. Sinonime : *fičturic*, *naI*. — Cf. mgl. *gad* (PMegR, II, 81; GrS, III, 396, CapM, III, 134). **BER**, 222. — < vsl. *gadŭ* „animal reptile, Kriechtier”.

GĂGAN, -nă, pl. *găgan'I*, -ne, grec, «sobriquet que les Aroumains donnent aux Grecs et qui signifie *poltron*»: *cunuştea cline stricătoarea a găgan'Ilor* (cunoştea bine strecurătoarea (curajul) grecilor), LP, 3. — V. *găgân*, *găgân'eăr* şi *stricătoare*. — În greaca dialectală : *γκάγκανος* „filet, rets” ('ΑρΓλ, 32).

GĂGUR, sm., pl. *găguri*, ăap întors, «bouc châtred, CN, 105; 169; 174. V. şi *gtgŭr*. Sinonim : *munŭh*. — < ?

GĂIDĂ, sf., pl. *găde* şi *găldzi*, cimpoi, «1°. cornemuse; 2°. convenance», Dal, 97; Nic, 136; Mih, 205; PB, 600; CEL, 67. — 1° : *umflă' găda şi-acăŭ' s' ci'ntă* (a umflat cimpoiul şi începu să cline), Trib, II, 7-8, 26; 2° : *nu nă cline pi găidă* (nu ne vine la potriveală, la socoteală, nu ne convine), CŞc, 13. — Cuvintul există în toate limbile balcanice : tc. *ghalda* etc. Instrumentul există la italieni, la francezi etc. — cf. şi Schrader, II, 89. Ca vechime a acestui instrument muzical la turci, cf. şi forma *ghaithah* din Ibn, II, 422. La romani : *ultricularius* „joueur de cornemuse”.

GĂIE, sf., pl. *găI*, cioară, «1°. corneille; 2°. négrrillon; 3°. mort; 4°. (bon) sens», Dal, 97; Nic, 136; Mih, 205; PB, 600. — 1° : *găte cu găte nu 'şi scoăte ôcl'il'I* (cioară la cioară nu-şi scoate ochii), PLit, 501 — v. *ăoărdă*² (şi : „corvi co corvi no se cava mai i oci”, Pasq, 81 etc.); 2° : *s' tline, vre găte, hŭl fur?* (şi tu, măi negriciosule (ŭigane), eşti hoŭ?), PAnt, 84 — v. *gărdvél'tŭ*; 3° : *va s' ti l'eă găta* (o să te ia moartea, vei muri), Mih, 205; 4° : *cap di găte* (cap sec), PLit, 501; *ŭe?*, *n'I-lo găta mŭntea?* (ce?, mi-a luat cioara mintea? = am înnebunit?), PGr, 72; *I'I-asbuiră' găta* (i-a zburat bunul simŭ; nu e în toate minŭile). — În greaca dialectală : *γκαŭλα „καλλικουδŭα”* ('ΑρΓλ, 32); *γκάŭα* (Boga, I, 93). — CDDE, 708 : < lat. *gala* „pica, pie (oiseau)”.

GAILÉ, sm., pl. *gailédz*; **GAILÉIE** (nord), sf., pl. *gailét*, grijă, «soin, souci», Dal, 97; Nic, 136; PB, 600; *dăse băna fl'ră gailét* (a dus viaŭă fără griji), Lum, I, 190; *nu poăr tă*

gailéi *xeândă*, c' *aușești ayôn'ea* (nu purta grijă străină, că îmbătrânești repede), PLit, 502. V. *găille* și sinonimul *frundlădă*. — < tc. *ghâyîlê* (869) „~”.

GAIRÉE (nord), sf., pl. *gairêl*, curaj, Mih, 205 — v. *găiréle*.

GAL, -lă, pl. *gal'î*, *găle*, negricios, 1°. *noirâtre*; nom qu'on donne aux mulets *noirâtres* (et de grande taille); 2°. *infortuné*, Dal, 97; CFr, 102; PET, 22 (< lat. *galla*); CEI, 67; PETim, 11. — 1°: *mălă gălă* (catircă negricioasă); *Găla ambăiră*, nu si-ăfloacă (*caltra* Gala pornește în frunte, nu se joacă), Ant, 342; 2°: *Iu n'êrdzi, lal găle?* (unde mergi, măi sărmene drag?) — v. *găle!*, *bolă*, *ôhru*, *ngălédză*. — Cf. alb. *gâl(ë)* „cornacchia, corvo; agnello nero, pecora nera”. — În greacă: *γαλῖος* „jaune” (Boga, II, 211). — < vsl. *galŭ* „sordidus, crasseux” — cf. și BER, 225.

GALÁN, -nă, pl. *galón'î* -ne «chien noirâtre», CN, 105; 174. V. *gal*, *gălăiță*. — < alb. *galan* „montone nero”.

GALÁNTU, -tă, pl. *galánțî*, -te, galant; «galant; bien habillé», Mih, 205. — < it. *galante*.

GĂLBIN, -nă, pl. m. *gălbîn'î* și *gălçîn'î*, f. *gălbine*, galben, «jaune; pâle», Dal, 97; Nic, 137; Mih, 206; PB, 600; PAnt, 437; *je l' easte bûdza gălbînă?* (de ce buza ți-i galbenă?), LP, 73; PAnt, 272; Bair, 109; *ôcl'il'î l'i-dî gălçîn'î* (ochii îi ai galbeni). — Cf. gr. *γαλβινου* (Boga, I, 93). — < lat. *galbinus* „d'un vert pâle ou jaune”.

GĂLBINĂ, sf., pl. *gălbine*, galben, liră, «ducat, lire», Dal, 97; Nic, 137; PB, 600; *nu-aveă tru pûngă diel'î mașl trel gălbine* (în pûngă nu avea dect numai trei galbeni), Cal. 1911, 52; BNA, V, 107. — V. *gălbîn*, *gălbînăse* și *dabloănă*, *minduhie* etc. — Cf. gr. *γαλμπινες* „lîres, monnaies d'or turques” (Boga, II, 211).

GĂLE! interj. «desiré et infortuné»: *lal găle!* (măi sărmene drag!), GrS, II, 56. Cu acest sens, adj. *gal* e folosit în regiunea Zagor numai la vocativ singular.

GĂLEA, adv., încet, «nonchalamment»: *gălea, gălea, o lal sor'!* (încet, domol, o măi soră!), PAnt, 40. — V. *agăle*.

GĂLGUR, -ră, verde-închis, PET, 23 — v. *gângur*, nigl. *gălgur* (PMegR, II, 81; GrS, III, 396; CapM, III, 134: < bg.) și alb. *gărgull* „storno, merlo”.

GALÓN, sn., pl. *galóane*, galon, «grade, galon»: *va-l'î cădă galóanile?* (o să-i cadă galioanele pe cari nu le are?), PLit, 688; *galón'î la brață ca s' nu-ăpurtă* (grade la braț de nu purtau), BNA, II, 36. — V. *galóne*¹.

GAL'EAMÁN, -nă, pl. *gal'eamán'î*, -ne, colos, «grand, colosse», PETim, 12; *măre, măre, gal'eamán* (mare, mare, uriaș), FI, I, 3, 7; *deădiră di un gal'eamán di om* (dădură de un colos de om), PB, 422²⁵. — < bg. *golēmŭ* „grand” + (m)an.

GĂMĂ, sf., pl. ?, *fălcăre?*, taifă?, «maison, famille»: *tuț tătă'n'îl'î, căbeșun, 'șă kiver-niseă oămin'îl'î din gama a lui* (toți tătinii, fiecare, își chiverniseau oamenii din familia lui), Cod, 70 b¹¹; *yama a kihălêlul easte măre* (fălcărea țelnicului e mare). V. *cămă* și *lăgămă*. — Cu o interesantă evoluție semantică și cu o explicabilă schimbare de gen, pare a fi — după PhOr, II, 456 — : γάμος „noces”.

GĂMILĂ, sf., cămilă, Cod, 111¹⁸ — v. *gămilă*.

GĂNGUR, -ră, pl. *gângurî*, -re «vert foncé, vert-noir; vert-jaune», Dal, 97; Nic, 137; FI, II, 2, 5; CN, 127; PET, 23; *l'î'nă gângură, oăte gălgură* — v. *gălgur*. — < lat. *galgulus* „loriot (oiseau)”.

GĂNTĂ, sf., pl. *gânte*, mănuașă, «gant»: *cum si-aspeală gântile* (cum se spală mănuașile), Lum, V, 11-12, 54. Sinonime: *hirăță*, *mlnăse* etc. — < γάντι < fr. *gant*.

GÂNUMĂ (nord), sf., pl. *gănume*: *lri 'nă veărgă gănumā* (pentru o vargă de cositor), Lum, V, 11-12, 25. — Aci, *gănumā* are rol de adjectiv (v. *hălcumă*). — V. *gănumā*.

GAP !, interj. «cri qui imite l'aboi des chiens — v. *ham!*: *cl'n'll'i nu ședliră nll'i gap!* (clinii nu au făcut nici *gap!* = clinii nu au lătrat deloc), CalGrB, 28; *stgrl'lră cl'n'll'i și gap—gup!* (clinii se năpustiră și *gap—gup!*), PB, 497³⁵. — Gr. γάπα—γκούπα (Boga, II, 212).

GARÁFILĂ, sf., pl. *gárdfile*: *scúmpa-a meá garáfilá* (scumpa mea garoafă), Fr, I, 1, 4; BNA, I, 66 — v. *garóflá, garófl.*

GARAMÉTE, sf., pl. *garaméf*, migală, «peine, difficulté; minutic», Mih, 208. — < tc. *gharâmet* (870) „dette, obligation”.

GARAMITLÍŪ, -lle, pl. *garamill'it*, anevoios, «difficile; malaisé», Mih, 208. — < tc. *gharâmetll.*

GÁRDU, sn., pl. *gárdurl*, gard, «clôture, haie; obstacle», Dal, 97; Mih, 208. — 1°. *gárdul dri ócl'i, murlu dri urécl'i* (gardul are ochi, zidul are urechi), PLit, 502; PAnt, 9 — cf.: „Les murailles écoutent et les buissons regardent” (Dej, 1098); „Der busch hat oren, das veld hat augen” (Wander, I, 517) etc.; 2°. *s' trápsi pl'ná ningá gárdu* (s-a tras pînă lingă gard), PB, 114²⁹; 3°. *lu-arsári gárdul* (l-a sărit gardul, a trecut peste obstacol), PGr, 72. Sinonim: *ploc*. — Cf. alb. *garth* „siepe” și vsl. *gradă* „murus”.

GARIVÁLDU, sn., pl. *gariválduri*, Lum, I, 61; **GARIVÁLI**, sf., pl. *garivá'li*, purpură, «pourpre, matière colorante». — Cf. bg. *galibárdo* (BER, 227). — < tc. *ghallé* (868) „sorte de teinture aromatisée pour les cheveux et les sourcils; couleur noire” + *vâry* (1299) „semblable; comme”.

GAROÁFLĂ, sf., pl. *garoáfle* «oeillet»: *trandáfl'i și garoáfl'i* (trandafiri și garoafe), PB, 417¹⁸. V. *garáfilá*. — < καρβοφυλλον „coq des jardins, menthe-coq”, γαρόφαλον.

GAROFIL, sm., pl. *garófil'i*, calomfir, «menthe-coq», PLit, 5. — V. *garófl'itá*.

GARUFIL'EÁT, -lá, pl. *garúfil'edá, -te*, calomfiriu, «semblable à l'oeillet ou à la menthe-coq»: *álbile... garúfil'edíle* (albele... calomfiriile), PLit, 235. — V.:

GARUFIL'ÍŪ, sm., pl. *garúfl'í*, GEI, 150 — v. *garófil* și:

GARUFIR, sm., pl. *garúfiri* (în rimă cu *trandafir*) «coq des jardins ou oeillet»: *ápá lo nu n'l-am, glóne garúfir* (apă eu nu-mi am, voinice calomfir), PLit, 870; Millio, 40. — Cf. și bg. *karanfilá* „girofle; giroflier” < καρβοφυλλον.

GARUFL'EÁŪĂ, sf., pl. *garúfl'ei*, garoafă, Perd, 9 — v. *garóflá* și *trandáfl'eáŪă*.

GARVANÓ, Fr, I, 165 — v. *gravanó, γρavanó*.

GAT, sn., pl. *gáturi*, Nic, 339 — v. *gad*.

GÁȚAL, sm., pl. *gáȚal'i*, diavol, «diable». Sinonime: *drac* etc. — < ?

GAV, *gávă*, pl. *gayl, gáve*, chior, «borgne», Dal, 97; Nic, 135; GEI, 150; *eáste gávă di ócl'íul astl'ngu* (e chioară de ochiul stîng). Sinonim: *klor*. — Cf. 'A vðp, 64. — < γκαβός „louche; borgne”.

GAVRÁN, sm., corb mare, Dal, 97 — v. *gávran*.

GÁVRĂ, sf., pl. *gá'vri* și *gávre*, gaură, «trou»: *tu gávrá di ședripe* (în gaură de șarpe), PGr, 72. Sinonim: *gúvă*. — A fost derivat din lat. *c a v u l a [*cavum* „trou”] — cf.: CDDE, 720; DR, II, 472; CAR, 288; RF, II, 266. Oarecari complicații fonetice: c- > g- (fonetism existent în aromăna nordică în contact cu albaneza — cf. exemple în corpul dicționarului) și -v(u)l- > -vr- ne fac să credem că acest cuvînt, nordic și rar, trebuie pus în legătură cu alb. *gavre* (GM, 37), *zgaúrë, zgávurë* „cavo, cavità”, ca și cu tc. *ghavr* (877) „fond, profondeur”.

GÁVRU, sm., pl. *gávri*, GEI, 68 (bg. *gabūr*) — v. *gáber* și *yávru*.

GAVRUȚĂNI, sm., fără pl., articulat: *gavruȚănilu* — sinonim cu *baȚă*² —, Dal, 97 («fromage sec»); CN, 117; 171; CAR, 168 (< γαῦρος „arrogant” + *Iáni* „Jean”). — Cf. gr. γκαβρουγιάννης (Boga, I, 93).

GAVUMĂRĂ, sf., pl. *gavumă'ri*, orbire, «aveuglement, cécité», Dal, 97; Nic, 135; GEI, 150; *ai gavumără?* (ai orbul găinilor?). Sinonim: *urşire*. — Pentru *-mără*, cf. *glarumără* etc. — < γαβουμάρα „~”.

GAZ, sn., pl. *gázuri*, opaiţ, «gaz; lumignon — v. *finçli*», Dal, 97; Nic, 136; Mih, 210; PB, 600; *un aráp cu lillăa n cap — gázlu* (un arap (negru) cu floarea pe cap — opaişul), PLit, 374. — V. *gáze*.

GÁZDI, sf., pl. *gázde* (Bălăsă), floare galbenă primăvărată, «fleur jaune de printemps». — < ?

GÁZDU, sm., pl. ? Cuvînt izolat şi atestat o singură dată la Ucuta — cf. PScr, 214 şi CEI, 68. Corespunde dr. *gázdá*. — < ?

GÁZE, sf., fără pl., gaz, «gaz, pétrole»: *lu-aúmsu cu gáze* (I-am uns cu gaz). V. *gaz*. — Prin filieră greacă: < fr. *gaz*.

GAZÉPE, sf., fără pl., supărare, «perte, dommage; colère»; *gazépe, láte gazépe* (supărare, hei supărare), PLit, 906; W, II, 194. — V. *gázépi*.

GAZETĂ, sf., pl. *gazéle*, gazetă, «gazette, journal», Dal, 97; Mih, 210. Sinonim: *fimi-ridă*. — < it.-fr.

GAZONĂ, sf., pl. *gazóne*, promoroacă, «frimas, givre», Dal, 97. Sinonime: *sin'eác, feáfle, fíngime, úkid*. — < ?

GĂBJEŪ, sm., pl. *găbjēl*, jep «espèce de genévrier alpin», Dal, 98; *si nhipse l' un găbjēu* (se înfipse într-un jneapăn), PB, 466⁴; *dil pādina cu găbjēl* (din padina cu jepi), RP, 10-11, 14; BNA, I, 44; 139. Sinonim: *gltuneápine*. V. *gltbjēu*. — < vsl. *gŭbeži*? „action de tourner, flexion, courbure, sinuosité”.

GĂBŪN, sn., pl. *găbune*, haină groasă, «vêtement d'hiver», Mih, 204. — Cf. it. *gabbano* „mantello...”.

GĂBŪR, -ră, pl. *găburi*, -re, sur, «blanc — noir, de couleur grise; beige», Dal, 98; CN, 174; *au llmbă'ri găbure* (au mantale sure). V. *gltbŭr, griv, siv*. — < ?

GĂDĂIFE, sf., pl. *gădăihl*, Dal, 98; Nic, 138; PB, 600 — v. *cădăife*.

GĂDĂLIC (*mi*), vb. I (*gădălicăi, -căt, -căre*), gtdila, «(se) chatouiller», Dal, 98; Nic, 138; PB, 600; CEI, 67; *Ūrsu-şeanl t-gădălică' cl'ndu av'z'l că-i zbórlu di feále* (Ūrsu-Ioan se simţi gtdilat cînd a auzit că e vorba despre fete), PB, 341⁷. — V. *gă'dil*.

GĂDĂLICĂRE, sf., pl. *gădălică'ri* «chatouillement», Dal, 98; Nic, 138. — V. *gldicăre*.

GĂDĂLICĂT, -tă, pl. *gădălicăf, -te*, gidilat, «chatouillé», Dal, 98.

GĂDĂLIŢŪ?, -fă, pl. *gădăliŷ, -fe* «chatouilleux?»: *aŷél'l ŷi sá'ntu gădăliŷă* (acei ce sînt gidilicioşi?), Jb, I, 36; Cod, 11 b¹⁰. — < ?

GĂDĂVŪŞE, sf., pl. *gădăvăşe*, sfoara vătalelor, «corde qui lie les battants du métier à tisser aux montants mobiles des battants», CFr, 105. — < ?

GĂ'DIL, vb. I, gtdila — v. *gl'dic*.

GĂDZAMŌIŪ, -moâte, pl. *gădzămól, -moâte*, cocoşat, «courbé, bossu; peloton», Dal, 97. — E mai curentă forma:

GĂDZAMŌL'Ū, -moál'e, pl. *gădzămól'l, -moál'e*: *pap-aúşŭ, adunál gădzămól'ŭ* (moş-bătrîn, ghemuit), PB, Lum, I, 147; PB, 168². — Ca substantiv invariabil: *măta şideá adunátă gădzămól'ŭ* (bunica şedea strînsă mototol), GrB, 128. V. *gl'rbuv ŷi guzmól'lă*. — < ?

GĂDZOÁFĂ, sf., pl. *gădzoáfe* şi *gădzóhl* (Grămuste, Livă'dz), flanelă, «flanelle», CN, 81; PEtim, 12, V. *catasárcu, cămişeană, fanělă*. — < alb. *gëzól* „pellicia” (it. *gazza*).

GĂ'FĂ, sf., pl. ?, necaz, «chagrin, peine», Mih, 204. Sinonime: *cărtire, virîn*. — Acelaşi cu dr. *gl'fii?* — < ?

GĂGÂN, -nă, pl. *găgân'l, -ne*, fruntaş, «riche, notable», Mih, 205. V. *găgan*. — Cf. vsl. *haganŭ, kaganŭ, gaganŭ* „chagan Avarum” şi tc. *khâqân* (528) „monarque”.

GĂGĂN'EĂR, -ră, pl. *găgăn'eări*, -re, Dal, 98; Nic, 135 - v.:

GĂGĂN'IÓS, -n'loásă, pl. *găgăn'lósi*, -n'loásē, ros, «peu solide; usé, ridé, poreux», Dal, 98; Nic, 135; PB, 601; PGr, 72; PLit, 126; PET, 27 (< *găgăvân'lós* < *găvân'lós*); *vîşcl'eádz găgăn'lósi* (arşice găunoase, roase). Sinonim: *ĕingăn'lós*. - < ? *găgan*.

GĂGĂRĂȚĂ, sf., pl. *găgărăȚi*, căcărează, «crotte (de chèvre, de brebis etc.)», Dal, 98; GrS, II, 55. - V. *căcărădză*, gr. γιδό-κακαράντσες ('ΑρΓλ, 32) și alb. *kakërđhi* „sterco di capra”. - < lat. **caenrīela*.

GĂGĂREĂȚĂ, pl. *găgărēȚi*, Nic, 135 - v. *găgărăȚă*.

GĂGĂREDZŪ, vb. I (*găgăridzāl*, -dzāt, -dzāre), gugăi, «pousser des cris (en parlant de l'oie)»: *tărme ntredzi di gl'ște găgăridză lu ubór* (cîrduri întregi de găște gugăiau în curte), GrB, 2, 27; BNA, IV, 125. - V. *cîcărédzū*, *glgrédzū*.

GĂGĂRIȚĂ, CN, 107; 184 (formă eronată) - v. *găgărăȚă*.

GĂĞI, sf. pl., vreascuri, «branches sèches, bois mort», Mih, 205; PETim, 12; *foe di găğl* (loc de vreascuri); *n'i si fedže pērlu găğl* (mi s-a încurcat părul). Sinonime: *mindzāl'e*, *pillicūdă*. - < alb. *gëdhë* „zeppa, cuneo; grossa scheggia”.

GĂIARNŪȘŪ, sn., pl. *gălarnūșe*, ciorchine, «grappe de raisins», Dal, 98. - Cuvînt necunoscut - cf. *căirūșū*¹ și *găirūșū*. - < ?

GĂIDĂĞI, sm., pl. *găidăğēádz*, cimpoier, «joueur de cornemuse», Dal, 98. - < *găldă*.

GĂILE, invar: *ôcl'il'i n'i si fedžiră găile* (ochii mi s-au spălăcit) - v. *gîile*.

GĂILÉE (nord), sf., pl. *găilēi*, Mih, 205; *aplicăs-vă găilēea să voi lînirl'i* (aplecați-vă grija și voi tinerii), Cod, 14 b¹; *ti bărbă trag găilēe* (duc grijă de barbă), Lum, II, 309; BNA, III, 126; 166. - V. *gailē*, *găirēze* și *sărāke*.

GĂIRĖTE, sf., pl. *găirēȚi* - v. *găirēe* - «émulation; effort», Mih, 205; PB, 600; *ca părînte, l'i-făjă găirēte* (ca tată, li făcea curaj), Al. 1903, 68. - < tc. *ghairēt* (880) „~”.

GĂIRĖZE, sf., pl. *găirēzuri* (grămosteni), supărare, «chagrin, souci; courroux» - v. *căréze*.

GĂIRŪȘŪ, sm., pl. *găirūși*, specie de ilice, de cerioaică. «espèce de houx, d'yeuse, dont les feuilles servent de nourriture aux moutons, surtout aux chèvres, pendant qu'il neige». V. *grēușū*, *gălarnūșū* și *căirūșū*¹.

GAITĖNE, sf., pl. *găitā'n'i*, găitan, «brandebourg, ganse, lacet; soutache en couleur sur les habits des paysans», Mih, 205; PAnt, 438; CN, 165. - V. *yăltāne*.

GĂITANĖT, -tă, pl. *găltanăȚi*, -te, găitănît, «comme une garniture de brandebourg, comme une ganse»: *sufrunjeđle găltănâte* (sprîncene ca găltanul), CFr, 155.

GĂLĂGĂN, sm., pl. *gălăgăn'i* (grămosteni), gologan, «sou». Sinonim: *miłllic*. - Cf. și bg. *gologanū* „monnaie de cuivre (10 cen.)”. - < ?

GĂLĂĞŪȘĂ, sf., pl. *gălăğūște*, PScr, 215 - v. *gulucūstă*.

GĂLĂIȚŪ, -tă, pl. *gălătȚi*, -tă, neguri, «noir foncé et luisant», Dal, 99. - 1°. *ĕireāșe coăpte, lăl gălătȚă* (cireșe coapte, negre negruie), PB, 465³⁶; 2°. *ĭu creāște mășna gălătȚă* (unde crește mășlina negruie), Fl, I, 2, 7; 3°. *ôcl'il'i gălătȚ ca mășina* (ochii negri strălucitori ca mășlina), Fl, I, 3, 9; 4°. *cu dzeđna lăte gălătȚă* (cu sprînceana neagră negruie), PB, 36⁸. - PET, 22 și CEL, 67: < *gal*. - < *gal* + *lăiță*.

GĂLBĂDZĂ (și **GĂLBEĂȚĂ**), sf., pl. *gălbă'dz* (*gălbēȚi*), gălbează, «clavelée, douve du foie», Dal, 98; Nic, 137; Mih, 206 (*gălbēádză*); PB, 600; DR, II, 530; *di gălbēádză, ôlle ker* (de gălbează, oile pier). V. *miłlil*. - Cf. și tc. *kélébek* (1034) „maladie des moutons”, gr. γκαλβάτσα (Boga, I, 96). - < alb. *gëlbazë* „catarro delle pecore”.

GĂLBĂĞIÓS, -ğioásă, pl. *gălbăğitōși*, -ğioásē, gălbejos, «clavelé», Dal, 98; *stăteām ascūmj ... ca ôlle gălbăğioásē* (stam ascunși ... ca oile gălbejoase), BNA, II, 26; *Gribinĕeān'i gălbăğitōși* (locuitori din Grebena gălbejoși), PLit, 688. - < *gălbădză*.

GĂLBIDZĂ'SCU, vb. IV (*gălbidz'li*, -dz'li, -dz're), gălbeji, «être ou devenir claveleux» Mih, 206; *oile tale gălbidz'ra* (toate oile s-au gălbejit), PenB, VIII, 48.

GĂLBINĂRE, sf., pl. *gălbînă'ri*, gălbinare, «ictère; sarrette», Dal, 98; Nic, 137; Mih, 200; PB, 600. — 1°. *gălbînărea ti slădește* (gălbînărea te slăbește); 2°. *floare ș' gălbînăre* (floare și plantă gălbînăre), Fr, I, 4, 53; PAnt, 19. — < *gălbîn*.

GĂLBINEĂȚĂ, sf., pl. *gălbînêț*, gălbeneală, «couleur jaune; pâleur; jaune d'œuf — v. *gălbînășă*», Dal, 98; Nic, 137.

GĂLBINĂȘCU, vb. IV (*gălbînii*, -nii, -nîre), gălbeni, «jaunir; pâli», Dal, 98; Nic, 137. — V. *ngălbînăscu*.

GĂLBINIRE, sf., pl. *gălbîniri* «action de jaunir, de pâli», Dal, 98.

GĂLBINÎT, -tă, pl. *gălbînîț*, -te, «jauni; pâli», Dal, 98; Nic, 137.

GĂLBINITURĂ, sf., pl. *gălbînîțuri*, vomitură galbenă, «vomissement», Dal, 98; Nic, 137.

GĂLBINÓS, -noasă, pl. *gălbînôși*, -noăse, gălbenu, «jaunâtre», Dal, 98; Nic, 137; Mih, 206; cu *perli'i gălbînôști* (cu părul gălbenu), CosP, 57.

GĂLBINŪȘE, sf., pl. *gălbînūșe*, liră, galben, «lire (monnaie)», Fr, I, 22; Fl, I, 1, 3. — V. *gălbînă*.

GĂLBINŪȘŪ, -șe, pl. *gălbînūști*, -șe, gălbiniu, «jaunâtre», Dal, 98; Nic, 137; *eră ascădnate gălbînūșe di yună modle* (erau atîrnate fișii galbene de blană moale), Fl, I, 1, 14. — Ca substantiv: «jaune d'œuf — v. *gălbășă*, Mih, 206. — Cf. mgl. *gălbînūș* (PMegR, II, 83; GrS, III, 397; CapM, III, 135).

GĂLBIN'ÎOR, -n'loară, pl. *gălbîn'lori*, -n'loăre, gălbior, «jaunet», Dal, 98; 'nă *floare gălbîn'loară* (o floare gălbioară), Fr, II, 272; PAnt, 15.

GĂLBŌN'ÎŪ, sm., pl. *gălbŏn'li*, pepene galben, «melon jaune», Dal, 98. Sinonim: *peăpine*.

GĂLBŪN'ÎŪ, -n'e, pl. *gălbăn'li*, -n'e, gălbînicos, «jaunâtre, jaunet», Mih, 206.

GĂLBŪȘŪ, sn., pl. *gălbūșe*, gălbenuș, «jaune d'œuf», Mih, 206. V. *gălbîneală*, *gălbînășă*, sinonimul *croc* și *albășă*¹. — < *gălbîn*.

GĂLEĂȚĂ, sf., pl. *găleț*, găleată, «seau», Dal, 99; Nic, 136; PB, 600; PLit, 745; *bză cu cōfe ș' cu găleț* (beau cu ploști și cu (din) găleți), PAnt, 304; BNA, I, 134; *virșă cu găleată* «il pleuvait à seaux», PLit, 503. V. *urnă*. — < lat. *galleta* „seau, Elmer”.

GĂLESCU (*mi*), vb. IV (*găllil*, -lil, -lire), însenina, «devenir serein, se rasséréner, se remettre au beau», Dal, 99; Nic, 136; Mih, 207; CEL, 67. — 1°. *cl'ndu ardeă, fêrlu s' găleă* (cînd ridea, cerul se însenina), PB, 175²¹; 2°. *ca s' nu niureădză, necă nu găleăște* (dacă nu se înnoarează, nici nu se înseninează), PLit, 447; 3°. *Fanl...*, *după năheamăză, lăra s' gālī* (Ștefan..., după puțin, iar se însenină la față), GrB, 2, 28; BNA, IV, 128. — Ca verb unipersonal, cf. *dispireădză și dișcl'ld*. — Cf. mgl. *gălēs* „dezmierda” (PMegR, II, 81; GrS, III, 397; CapM, III, 135 < bg. *galja*). — < vsl. *galiti* „exsilire” (srb. *raz-galiti* „se rasséréner”).

GĂLGĂRIȚĂ, sf., pl. *gălgăriță*, Mih, 206 — v. *călgăriță*, *caluyreădă*.

GĂLINISĂȘCU (*mi*), vb. IV (*gălinisil*, -sll, -sire), răsfăța, «căliner, se dorloter», CEL, 67 (< bg. *galen* „efféminé”; *galja* „cajoler, mignarder”). — Cf. și gr. γαλινῶ „se rasséréner”.

GĂLIRE, sf., pl. *găliri*, înseninare, «rassérènement», Dal, 99; Nic, 136; Mih, 207.

GĂLIT, -tă, pl. *găliț*, -te, «rasséréne», Dal, 99; Nic, 136; CalGrB, 3; *fêrlu gălit* (cerul înseninat), BNA, IV, 89; *di n'l-fățe noăplea-a meă gălită* (dă-mi face noaptea mea senină), Bair, 21.

GĂL'IME, sf., pl. *găll'n'li*, Mih, 205 — v. :

GĂLŪME, sf., pl. *gălŭn'li*, Lum, VI, 4, 9; *tu piștîreădă eră 'nă gălŭme ahîndoăsă* (în peșteră era un tunel adînc), LP, 79 — *gl'ime*, *lăyăme*, *luyăme*.

GĂLVÂNIE, sf. : *intrăm ca tu una gălvânle* (intrarăm ca într-o subterană), GrB, 2, 30; BNA, IV, 132; *pădurea s' niură ca 'nă gălvânle pústă* (pădurea se înnoară ca o subterană pustie), Lum, II, 205. — v. *glăvânle* și *kipéne*.

GĂLTINĂR, sm., pl. *găl'tinări*, găinar, «éleveur de volaille; voleur de poules», Nic, 136. În Avdela e numele-poreclă de familie *Găl'tinăr*. — < lat. *gullinarius* „celui qui a soin du poulailler”.

GĂLTINĂRE, sf., pl. *găl'tinări*, găinațare, «action de fienter», Dal, 99; Mih, 267. — V. *gl'inăre*.

GĂLTINĂT¹, sm., găinaț, Dal, 99; PB, 601 — v. *gl'inăt*.

GĂLTINĂT², -tă, pl. *găl'tinătă*, -le, găinațat, «souillé de fiente d'oiseau», Dal, 99; Mih, 207.

GĂLTINĂ, sf., pl. *găl'tini* și *găl'tinl*, găină, «poule», Dal, 99; Nic, 136; Mih, 207; PScr, 214; PB, 601; Pant, 438. — 1°. *una mulție nărcată cu scindurice* — *găl'tina* (o mică catircă încărcată cu scindurele — găina), PLit, 503 — pentru *sc'ndură*, cf. PIm, II, 210 b; 2°. *u-ăre „găl'tina așea lăla” sănătoasă* (e gros la pungă, «il (elle) est riche»), PGr, 73; 3°. *cur di găltină* — v. *cur¹* 3°, precum și dr. „cururi de găini” (PăSL, 113); „cur di ghinaț” (Teaha 182); 4°. *armășișt ca găltină udă* (ai rămas ca găina udă) — cf. fr. : „On appelle poule mouillée un homme lâche, timide, peureux” (Roll, VI, 51). — Cf. *čičlór* 12°. — < lat. *gallina* „poule”.

GĂLTINĂDZŪ (*mi*), vb. I (*găl'tinăt*, -năt, -năre), găinața, «fienter (en parlant des oiseaux)» Mih, 207; PB, 601; *pul'i s' găltinără și-astupără jrlu* (pasările s-au găinat și au astupat găurile ciurului), Lum, IV, 112. — V. *gl'inédzū* *găl'tină*.

GĂLTINUȘE, sf., pl. *găl'tinuși*, găinușă, «petite poule; pléiade (constellation)», Dal, 99; Mih, 207; PB, 601; *găl'tinușea asbuiră* (găinușa a zburat); *șeapte șteale găltinușea* (șapte stele are găinușa), Icar, 45; PLit, 955; *găl'tinușea cl'ndu lăse* (cînd răsare (apare) găinușa), BNA, I, 114; BNA, II, 48; PenB, II, 110 — v. *pul'e¹*.

GĂLTINUȘŪ, -șe, pl. *găl'tinuși*, -șe, sm., sf., găinuș, «de poule, qui concerne les poules»: *oștu di găltinușū* (oșul de pui de găină), PB, 224²⁷.

GĂMĂȘE, sf., pl. *gămășe* (grămosteni), gheată, «botte». Sinonime : *čizmă*, *pódimă*. — < ? fr. *gamache* „guêtre”. — Cf. și bg. *gamaši* (BER, 228).

GĂMILĂR, sm., pl. *gămilări*, cămilar, «chameliers». — V. *cămilăr* și alb. *gamilar* „~”.

GĂMILĂ, sf., pl. *gămile*, cămilă, «chameau, chamelle; pour le jeu nommé Le chameau debout” — v. PIm, II, 218, Dal, 99; Mih, 207; PScr, 215; DR, II, 531 (< alb. *gamil*); GEI, 150 (< καμήλα). — V. *cămilă* și *gămilă*.

GĂNGURIPSĂSCU, vb. IV (*gânguripsi*, -săt, -săre), a colora verde închis, «rendre ou devenir vert-foncé ou vert-noir», Dal, 99. — < *gângur*.

GĂNGURIPSIRE, sf., pl. *gânguripsiri*; **GĂNGURIPSIT**, -tă, pl. *gânguripsi*, -le — v. *gânguripsăscu*.

GĂNUȘTĂR, sm., pl. *gănustări*: *ai s' fi daŭ un gănustăr* (hai să-ți dau un spoitor), PLit, 911 — v. *gunustăr*.

GĂOĂCE, sf., pl. *găoči*, găoace, «coque; coquille», PEt, 23 (lat. c a v a m > *găăd* + *če* > *găoăce*). — Cuvîntul nu mi-e cunoscut. — < ?

GĂOĂLE, sf., pl. *găol'i*, găoace, «écale, coquille, pelure», Fr, I, 158. Sinonime : *căjoal'e*, *coaje*. — V. *găol'e*, *găal'e*. — < ?

GĂRĂ, sf., pl. *gări*, carafă, «carafe (pour deux litres)», Mih, 207. — < ?

GĂRĂESCU, vb. IV, gîrli, Mih, 207 — v. *gără'scu*.

Gă ră g ū n, -nă, pl. *Gărăgân'i*, -ne «Aroumain grécisé», AD, IV, 69; Pant, 438; „of 'Αλβανιτόβλαχοι λεγόμενοι Γκαρακούνιδες, ή Καρακούνιδες” ('Αραβ, II, 147); „Καραγκούνιδες; ήτοι μαυρες κάπες...” ('Αραβ, I, 519). — Cf. 'Aðpν, 146; Liacu, 34; Heuzey, 75; 268; 269;

270-271; 279-280. — Grecii poreclesc pe aromâni și prin Μπουτζόβλαχοι — cf. *brădă*). — Deci : *Gărăgún* < καρα-γούνα „îmbariu negru”.

GĂRĂGUNĂME, sf., fără pl. «nombre de *Gărăgún*’l; l’ensemble des *Gărăgún*’l», LP, 55; BNA, II, 122.

GĂRĂKINĂ, sf., pl. *gărăktine*, *gărăkin*’l, Lum, V, 185; DR, II, 531; *morî*, *ôcl’lu di gărăkină* (fa, ochi de șoim), PLit, 836 — v. *yirăkină*, *yearakin*, *yerăkină*.

GĂRĂMINĂ, sf., pl. *gărămine*, «difficulté, peine, désagrément», Mih, 208. — < ?

GĂRĂSCU, vb. IV (*gărî*’l, -*rî*’l, -*rî*’re), girli, «gazouiller d’une manière assourdissante», PB, 601; Mih, 207 (*gărădescu*); CDDE, 716; REW, 3691. — < lat. *garrire* „gazouiller (en parlant des oiseaux)”.

GĂRĂVÂNĂ, sf., pl. *gărăvâ*’n’l, rație alimentară, «gamelle; ration, portion de vivres»: *di mî’ne*, *nu-ăvem gărăvână* (începînd de mîine, nu avem rație). — < tc. *qaravana* (952) „gamelle”.

GĂRĂVÊLÎŪ, sm., pl. *gărăvêl’l*, mierloi, «étourneau; sansonnet; merle (mâle); personne noirâtre — v. *gâie* 2^a, PB, 601; GEI, 150; PLit, 143; s’ *călcă n’îll’l* *gărăvêl’l* (micii mierloi se culcă), Cal. 1911, 51; BNA, II, 56; s’ *vătămă*, *ca gărăvêl’l* (și omorau, ca pe grauri), BNA, II, 76; *vîn’e un gărăvêl’l* (a venit un negricios). — V. *cărăvêl’l*, *gărăvêl’l* și *n’êrlă*.

GĂRBĂCE, sf.; **GĂRBĂCIŪ**, sn., pl. *gărbăce*, bici, «fouet; gourdin», Mih, 208; *trî fe lu-agudești cu gărbăcea?* (de ce îl lovești cu biciul?), Lum, I, 87; *anălfă gărbăcîu și l-bătă* (ridică ciomagul și-l bătă), CFr, 165. V. *cărbăfă*, *gîrbăcîu* și sinonimul *clmêlke*. — < tc. *qyrbadj* (953) „fouet; cravache”.

GĂRBĂ, sf., pl. *gărbe*, tocitoare, «pressoir», Mih, 208; PB, 601. — V. *gîrbă*’.

GĂRCU, -că, pl. *gărți*, -*fe*, grecesc, «grec», Mih, 208: „*cucot găr-cu* (cocoș grecesc încălțat); *găl’lînă găr-că* (găină grecească încălțată)”, «coq ou poule aux pieds couverts de plumes». — V. *gîrkin*, *gîrlăscu*. — < alb. *Gërqi* „Grec”.

GĂRDINĂR, sm., PB, 601; *gărdinăr*, *laț gărdinăr* (grădinare, măi grădinar), PB, 174⁹⁰ — v. *grădinăr*.

GĂRDINĂ, sf., PScr, 215; Nic, 139; Mih, 208; PB, 601 — v. *gîrdînă*.

GĂREĂȚĂ, sf.; s’ *pări turtă di găredfă* (pare turtă de făină de grîu), Al. 1903, 84 (< *găr*(nu) + -*edfă*) — v. *gărneăfă*.

GĂRGĂRĂ, sf., pl. *gărgăre* «jouet enfantin qui, tournant sur soi-même, produit un bruit», PLit, 175. — V. *gărgărlîŭ* și sinonimul *purvără*. — Origine onomatopeică.

GĂRGĂLĂC, sn., pl. *gărgălăfe*, gîrcean — v. *gărgălân*. — < alb. *gërgëlák* „trachea”.

GĂRGĂLÂN, sn., pl. *gărgălâne*, gîtlej, «gosier, gargolezzo», Nic, 138; Mih, 208; PScr, 215; PB, 601; CEI, 67; *nu-aștundzeă pîn’ tu gărgălân* (nu ajungea pînă în gîtlej), Al. 1903, 62; *cu nódlu tu gărgălân* (cu nodul în grumaz), Lum, I, 93. — V. *gărgăl’eân* și mgl. *gărgălân* (CapM, III, 136). — < bg. *grăklânŭ* „gosier”.

GĂRGĂL’EÂN, sn., pl. *gărgăl’eâne* — v. *gărgălăc*, *gîrgal*, *gîrgl’eân* și *grumădză*. — Cf. și mgl. *gărgăl’eân* (GrS, III, 397). — Pentru etimologie, cf. și REW, 3685.

GĂRGĂRICIŪ, sn., pl. *gărgărice* «grelot (jouet enfantin)»: *gărgărlîe*, *fânde-arôșe* (zdrăngănei, ciucuri roșii), BașP, 14. V. *yăryăllîŭ*. — < *gărgără*.

GĂRGÛLÎŪ, sn., pl. *gărgûl’e*: *eră ca vî’rnu gărgûl’l* (era ca vreo piatră rotundă care nu se oprește nicăieri), Cal. 1911, 52; BNA, V, 107. — V. *gurgûl’l*.

GĂRÎȚŪ (< *gărîfă*), sn., pl. *gărîfă*, bubă, «grain(e); abcès», PScr, 215; DR, II, 499. — V. *gărîfă*.

GĂRÎȚŪ², sn., pl. *gărîfă*, fulger, «foudre», PScr, 215. — V. *gărîșă*. — < ?

GĂRMĂRI, sm. pl. (e rar sg. *gărmăr*), Mih, 208; PB, 601, gologani — v. (a) *ngărmări*.

GĂRMISĚSCU (*mi*), vb. IV (*gărmisli, -sli, -sire*), prăvăli, «rouler en bas, écrouler; anéantir», Mih, 208; PETim, 12. Sinonime: *aruvuěscu* etc. — < alb. *gërmis* „scavare”.

GĂRNEĂȚĂ (nord), sf.: *n't-adrām turtā di gārneăfă* (tmi făceam turtă de făină de grâu) — v. *grăneăfă*.

GĂRNIȘOR, sn. (pl. *gărnișoare*), porumb, «maïs», Mih, 209; Mur, II, 406; PB, 601; *fărină di mîsur i gărnișor* (făină de porumb sau de păpușoi), Al. 1903, 94. Sinonime: *araposite, călămbăkiū, mîsur^a*. — V. *gtrnișor*. — Cf. și mgl. *gărnișor* „porumb” (PMegR, II; 84; GrS, III, 397; CapM, III, 136 și 145).

GĂRNIȘŪ, sn., pl. *gărnișe*, fulger, «foudre», Nic, 138; PETim, 12. Sinonime: *astrăpie, sfălgu*. — V. *gărișă*. — Cf. alb. *gremisje* „caduta; rovina”. — < bg. *gürmežŭ* „grondement”.

GĂRNU, **GĂRN**, **GĂR** (nord), PB, 601, grâu — v. *gl'rnū*.

GĂRNUȚARE, sf., pl. *gărnuțări* «bourgeoisement», Dal, 99; Nic, 138 (*gărnuț're*, care presupune vb. *gărnuțăscu*).

GĂRNUȚĂȚ, *lă*, pl. *gărnuțăf, -te*, coșit pe obraz, «bourgeoisé», Dal, 99; Nic, 138 (*gărnuț'i*).

GĂRNUȚĂDZŪ (corect: **GĂRNUȚĂ'DZŪ**), vb. I (*gărnuțăl, -făt, -făre*), coși, «se couvrir de bubes, de bourgeons sur la peau, bourgeonner», Dal, 99; Nic, 138. — < *gărnuțŭ*.

GĂRNUȚŌS, *-foăsă*, pl. *gărnuțŏși, -foăse*, bubos, «couvert de bubes», Dal, 100; Nic, 139; PLit, 274. — V. *grnuțŏs*.

GĂRNŪȚŪ, sn., pl. *gărnuță*, grăunte; bubă, «1°. grain, graine; 2°. bube, tumeurs», Nic, 138; Mih, 209; PB, 601. — 1°: *gărnuță di sicără* (grăunte de secară); 2°: *scoșă gărnuță* (am scos (mi-au apărut) bube). V. *gărișă, gtrnuță*. — Cf. și mgl. *gărnuț* „bubă” (PMegR, II, 82; GrS, III, 397; CapM, III, 136). — < lat. **granuceum*.

GĂRNĚSCU (*mi*), mîrlî, Nic, 138 — v. *ngărnĚscu*.

GĂRTU, sn., pl. *gărturi* «endroit d'une bergerie; claie (pour fromages)», GrS, IV, 378; *ul băgă' s' doarmă tu gărtu* (l-a pus să doarmă în comarnic), CFr, 162. — < ?

GĂRVĂN, sm., CEL, 67 — v. *găvrân*.

GĂRVĂLĚŪ, sm., Dal, 100; Mih, 209; PB, 601; Lum, V, 185 — v. *grivălĚŭ*.

GĂSTĂ'N'E, **GĂSTĚ'N'E**, sf., castană, PScr, 215; Mih, 209; DR, II, 531 — v. *căstlĚ'n'e*. — < alb. *gështën'e* „castagna” + *căstlĚ'n'e*.

GĂSTĚ'NĚŪ, sm., castan, Mih, 209 — v. *căstlĚ'nĚŭ*.

GĂUDĚSCU (*mi*), vb. IV (*găudli, -dli, -dire*) («se) réjouir», Dal, 100; CAr, 79. — Cuvînt inexistent. E un italianism — v. *gudĚscu*.

GĂVĂNĂ, sf., pl. *găvăn'li*, găvan, «écuelle en bois». V. *căvan* și sinonimul *cuvdă*. — În toponimie: *Găvăna* (o vale), Al. 1927, 129. — Cf. mgl. *găvănă* „strachină de lemn” (PMegR, II, 82; GrS, III, 398 (< bg. *gavana*); CapM, III, 136) și bg. *vaganka* „jatte de bois”. — Cf. BER, 221.

GĂVĂNŌS, sn., pl. *găvănŏse*, gavanos, «pot à fleurs», Mih, 209; CEL, 67. — V. *găvănă*.

GĂVŌJDU, sm., pl. *găvŏjdzl*, Mih, 209; *mătă cîrtlu ș' căftă găvŏjdu* (ridică piciorul și cere cui de potcoavă = își caută beleaua), PLit, 505 — v. :

GĂVŌZDU, Nic, 135; CEL, 67 — v. *găvŏjdu, găvŏjdel*.

GĂVRĂN, sm., pl. *găvrân'li* «grand corbeau», PLit, 143; CEL, 67. V. *găvrân* și sinonimul *côrba*¹. — < bg. *garvanŭ* „corbeau”.

GĂVŪN, sm., excrement mare, PEt, 27 — v. *găvŭn*.

GĂVUNŌS, *-nŏăsă*, zbîrcit, PEt, 27 — v. *găvunŏs*.

GĂVUSĚSCU, vb. IV (*găvusli, -sli, -sire*), chiori, «éborgner, rendre borgne», Dal, 101; GEI, 150. — < γαβόνω „~”.

GĂVUSIRE, sf., pl. *găvusiri* «éborgnement», Dal, 101.

GĂVUSÎT, -tă, pl. *găvusîț, -le*, chiorit, «éborgné», Dal, 101.

GĂZÊPE, sf., Nic, 136; Mih, 210 — v. *gazêpe, yâzêpe*.

GĂZÊTĂ, sf., PB, 601; PLit, 109; *el nu avea nici găzêtă* (el nu avea nici para chioară), PB, 237³⁹; *găzêtă nu-ți dau* (nici gologan nu-ți dau), PGr, 73 — v. *yâzêtă*.

GÎBJEŪ, sm. «buisson de genévriers», Dal, 98; PB, 601; PAnt, 440; *Rôma éaste căma mare, cum i brădlu pri gîbjêl* (Roma e mai mare, cum e bradul peste jepi), Fl, II, 4, 5. — V. *găbjêl*.

GÎBŪR, -ră; *gîbŭr la pl'ntic* (sur la burtă), Perd, 10 — v. *găbŭr*.

GÎCIŪ, sm., țap frunț, PAnt, 440 — v. *ȳîcîă*.

GÎDIC (nord): *pi sum-soară l-gldicăl* (gldilați-l pe subsuoară), BNA, III, 4; *s' gî'diț pârîțl'i sum-soară* (să gldili purecii subsuoară), BNA, III, 6.

GÎDICĂRE, sf., pl. *gldicăr'i*: *va l'i-aspŭn eă gldicăre* (li voi arăta eu gldilare), BNA, III, 6 — v. *gădicăre, gldilăre*.

GÎDILĂ (mi), vb. I (*gldilăi, -lăi, -lăre*) — v. *gădălic* —, Mih, 204; PB, 600. — < bg. *gădelŭ me e* „cela me chatouille”.

GÎDILĂRE, sf., pl. *gldilăr'i*, Dal, 98; Mih, 204 — v. *gădălicăre*.

GÎDILIC, vb. I, PScr, 214; PB, 600; CEL, 67 — v. *gădălic*.

GÎGOĂȘE, sf., pl. *gîgoășe, gogoășe, «cocon»*, Dal, 98. — V. *gugôșŭ*, sinonimul *cucăl'tă* 4° și dr. *gogoășă*.

GÎGŪR?, sm., țap întors — v. *găgur* —, Dal, 98 (*gîgur*, apud CSt, I, 30).

GÎH ! interjection qui imite la dernière expiration de qqn. qui meurt subitement», PB, 601; *nî gîh ! nu seăte pŭrcul, muri fl'r di hășăp* (nici gîh ! nu făcu porcul, muri fără de măcelar), Lum, II, 243; BNA, III, 52; 166. — V. *mîh* !

GÎILE, invar. «tout à fait noir et luisant»: *nivedăste... cu ôcl'i tăl gîile* (neveste... cu ochi negri-cărbune și lucii), PAnt, 155; BNA, II, 2. V. *gălățŭ*. — < ?

GÎLBÎGÎOS, -gîodă; *nu-n'l loăi sŏflu-a meă, loăi un pŏndu gîlbîgîos* (nu mi-am luat potrivitul meu, am luat un pustiu de gălbejos), PLit, 954 — v. *gălbăgîos*.

GÎL-GÎL ! interjection qui imite le son du vin quand on le boit», PB, 601; PAnt, 310. — Cf. și bg. *gălă-gălă* „glouglou” — BER, 293; 300.

GÎLMĂ'DZ (Gôpeși), sf., pl. flacări mari, «feu à grandes flammes», Mur, II, 400. Sino-nime: *bubănă, g'rgal'tă*. — < alb. *gërmădhë* „maceria, rovină”.

GÎL'ÎNĂ, sf., PAnt, 440 — v. *găl'înă*.

GINGĂVÊȚŪ, -veăță, pl. *gîngăvêț, -veăță* (Băla), gingav, «bégayant», Mur, II, 400. — V. :

GÎNGU, -gă, pl. *gî'ndzi, -dze*, gingav, «bégayant», Lum, VI, 5, 15. — Cf. vsl. *gq gnavŭ* „mussitans” și bg. *găgna* „nasillard”.

GÎNŐJŪ, sm., pl. *gînŏjŭ*, om de nimica, «homme sans valeur, maroufle»: *pri her și un gînŏjŭ poăle s' treacă* (pe fier și o secătură poate să treacă), PB, 107²⁸. Sinonim: *pal'tu-ôm* (sub *păl'tu-*). — < ?

GÎN'E, sf. pl., găteje, «brandille, branche sèche et tombée, ramilles», Mur, II, 400. Sinonim: *br'hlă*. V. *putrigă'n'tă*. — < *putrigl'n'tă*.

GÎR-GÎR-GÎR ! interjection qui imite un bruit», PB, 375¹⁰; *gîr-gîr-gîr ! ațlămse ôlŭ trîșî n văle* (*gîr-gîr-gîr* ! oul ajunse pînă în vale), PB, 100²⁸. — Cf. și tc. *ghyr-ghyr* (872) „imite le bruit continuel d'un jaseur, d'un bavard etc.”.

GÎRBĂCIŪ, sn., Dal, 99; *tu loc di cal, gîrbăcîlŭ si-l'i daț* (în loc de cal, să-i dați bici), BNA, II, 96 — v. *gărbăcîlŭ*.

GÎRBĂ, sf., pl. *gî'rbe*, cadă, «cuveau, tine», Dal, 99; Mur, II, 402. — V. *găr'bă* și *cl'rbă*.

GÎRBU, sm., pl. ?, furcă, «fourche», Mur, II, 402. Sinonime: *fărcă, vilă*¹. — < ?

GÎRBUV, -vă, pl. *gl'rbuyî*, -uve, girbov, «courbé, bossu», Dal, 99; CEL, 67. V. *căgal*, *gribós*, *ncusurát*, *zgrob*. — < bg. *gŕrbŭ* „dos” + -uv.

GÎRDÉLÎŪ, sn., pl. *glrdeál'e*, cîrd, «bande; troupeau; volée; harde», Dal, 99; CEL, 67; un *glrdél'lŭ di fičlóri* (o droaie de copii), FI, I, 2, 3; I, 2, 5; *acăfără si mbáiră glrdeál'e*, *glrdeál'e zinl'l'i* (înstrăinații începură să se însire grupuri, grupuri), FI, I, 2, 4; *acló el'l pásu glrdeál'e*, *glrdeál'e*, *ca túrmile di ol* (acolo ei, elefanții, pasc în grupuri, grupuri, ca turmele de oi), FI, II, 1, 13. — Cf. srb. *krd* „troupeau”, slovenul *krdel* „Herde”.

GÎRDINĂ, **GÎRDINÎCE**, Dal, 99; **GÎRDINUȘE**, W, II, 148 — v. *grădină*, *grădiničŭ*, *grădinușe*.

GÎRGAL, sm., pl. *gl'rgal'i*, gitlej, «gosier», PB, 601; *lu streșŭ di gl'rgal* (l-am strîns de gitlej), FI, II, 3, 3; *lu nčupŭ di gl'rgal* (l-a înhățat de grumaz), FI, II, 7, 19 — la Nec 74 și 434, Nec¹ 61 și 346: „i-au luat pe toți de grumadzi” etc. — V. *glrgll'edn*.

GÎRGALÎŪ (Cl'isúra), sn., pl. *gl'rgal'e* «feu à grandes flammes», Mur, II, 405. Sinonim: *glmă'dz*. — < ?

GÎRGÎLEÁN, sn., pl. *glrgll'eáne*, Dal, 99 — v. *gărgălán*, *gl'rgal*, *glrğindr* și gr. γκιργκ'λιδγκους (Boga, I, 96).

GÎRGÎREDZŪ, vb. I: *arl'ŭ ũe glrglredzŭ* (rîu care susură), PenB, II, 112; BNA, II, 48 — v. *găgărédzŭ*, *gurgurédzŭ* și *glr-glrgl*.

GÎRGÎNĂR, sn., pl. *glrğinăre*, Dal, 99 — sinonim: *glrgll'edn*. — Cuvîntul mi-i cunoscut sub forma *glrčindr*. — < ?

GÎRKÎN, sm., pl. *glrkln'i*, specie de prun, «espèce de prunier», GrS, IV, 378. Sinonim: *damáskin*. — Cf. *gă'reu*. — < alb. *gërqinjë*, agg. e s. f. „greca” [= prun grecesc].

GÎRKÎNĂ (Gópești), sf., pl. *glrkîne*, jurubiță, «écheveau». Sinonim: *jiredgl'e*. — Cf. bg. *garkinja* (BER, 231). — < ?

GÎRNÉTĂ, sf., pl. *glrnéte* și *glrnéŭ* «clarinettes», Mih, 209. — < alb. *gërnëtë* „~”.

GÎRNETĂČI, sm., pl. *glrnetăčedz*, clarinetist, «qui joue de la clarinette», PenB, VII, 17.

GÎRNIȘÓR, sn., porumb, Dal, 100; Al. 1903, 55 — v. *grtnișór*.

GÎRNÎȚĂ, sf., pl. *glrnlȚă* (grămosteni), graniță, «frontière»: *alárgu, tu lála di glrnlȚă* (departe, în neagra frontieră). — V. *gránîŭ*.

GÎRNU, sn., Dal, 100; Mih, 209 — v. *grtn*.

GÎRNUȚIC, sn., pl. *glrnuțŭŭ*, bobuleț, «petit grain; petite bube»: *lăcrimă... ca un glrnuțic* (lacrimă... ca un mic bob), FI, II, 6, 5. — V.:

GÎRNUȚŪ, sn., Dal, 100 — v. *gărnățŭ*, *grănățŭ*, *glrnățŭ* și *bob*.

GÎRȚIÉSCU, vb. IV (*glrțŭll*, -lŭl, -lŭre) «retentir?»: *băti vîntul, s' glrțŭdescă* (bate vîntul, să răsună?, să scriștie?), PLit, 843. — Cuvînt necunoscut. — < ?

GÎSCĂ, sf., pl. *gl'ste*, giscă, «oie», Dal, 100; Nic, 139; Mih, 209; PB, 601; CEL, 67; PLit, 162; 505; CosP, 39; *frîdzŭ gl'sca căma n ŭle* (frigeți gîsca mai curînd), Lum, III, 368; *túrme ntredzŭ di gl'ste* (cîrduri întregi de gîște), Gr, 2, 27; BNA, IV, 125; *áyre gl'ste trec în dzărŭ* (gîște sălbătice trec în zări), BNA, I, 42. Sinonim: *hîná*. — < bg. *gáska* „~”.

GÎSCU, sm., pl.?, «jars»: un *gl'scu... bătu areapitŭle și strigă'* (un gîscan... bătu aripile și gugăi), FI, II, 2, 8. V. *gusác*. — E masculinizarea formei *gl'scă*.

GÎSTĂ'N'E, sf., GrS, IV, 378 — v. *găstă'n'e*.

GÎȘNÎȚĂ, sf., pl. *glșnlȚă*, omidă, «chenille», Dal, 214; GrS, II, 397. Sinonim: *un'idă*. — < bg. *gášenica* „~”.

GÎTŪNÎŪ, sm., gutui, PLit, 236 — v. *gutún'ŭ*.

GLAP-GLUP «interjection qui imite l'action d'avaler à la hâte comme un chien», PB, 601; *glap-glup* *li glăpuŭ* (*glap-glup*! le-a hăpăit), PB, 338*, — V. *glăpuescu*.

GLAR, -ră, pl. *glari*, -re, prost, «inintelligent, fou, bête», Dal, 101; Nic, 141; Mih, 220; PB, 601; PGr, 73; PAnt, 440; Cod, 80²⁰; LL, III, 225-226; *glărlu aușeăște tri minduirea a allăt* (prostul îmbătrânește de grija altuia), PLit, 506; *dă-ti acasă, glăre* (prostule, du-te acasă). V. *manglăr* și sinonimele: *cșăra, clăt'ea, divană', hazó, királ, tărlu, uzün* etc. — < μάγκλαρος „grand dadais”.

GLARU-LIȘÓR, -lișóără, pl. *glaru-lișórl*, -lișóäre, ușuratic, «frivole; niais», PB, 601. — V. *glar* și *lișórl*.

GLARUMĂRĂ, sf., pl. *glarumă'rl*, prostie, «bêtise, stupidité»: *si-adră... cît ma multe glarumă'rl* (să facă... cît mai multe prostii), BNA, II, 84. — Pentru -mără, cf. *gavumără, hazumără, șahlamără, zurlamără*.

GLAS, sn. (pl. *glăsurî*), știre, «avis; rumeur, bruit», Mur, II, 435; GrS, II, 397; *pl'nă nu si da glas în hoără că si vătămă' Muarēmî* (pînă nu se dă știre în sat că Muaremi a fost ucis), FI, II, 6, 6. — < sl. *glasū* „voix”.

GLĂBURÎ, sf. pl., mocirlă de zăpadă, «neige fondue mêlée avec de la boue», Mur, II, 434. — < ?

GLĂBURÓS, -roasă, pl. *glăburóșl*, -roăse, noroios, «fangeux, boueux», Mur, II, 434.

GLĂPUÉSCU, vb. IV (*glăpuîl*, -ult, -uire), a hăpăi cu lăcomie, «avalier hâtivement comme un loup»: *s' l'i hîrbém astără și s' l'i glăpuîm* (să-i fierbem de seară și să-i hăpăim), PB, 404¹³. — V. *glăpuescu, glap-glup!*

GLĂREĂȚĂ, sf., pl. *glăréf*, prostie, «sottise, bêtise», Mih, 218; PB, 602; *spune-n'l nîcă ună glăredăfă* (spune-mi încă o prostie), Cal. 1911, 53; BNA, V, 109. Sinonime: *anoisîe, hazumără, huțame, kirtură* etc.

GLĂRESCU¹, vb. IV (*glărlî*, -rlî, -rire), înnebuni, «affoler, abêtir; devenir fou, s'abêtir», Dal, 101; Mih, 219; PB, 602; *nă-l'l glărlîră fičlórîl'i* (copiii ni i-au prosti); *va glărească di-ah'l'nte duréri* (va sau vor înnebuni de atîte dureri). Sinonime: *hăzusescu, lișurédză* 4°. — < *glar*.

GLĂRESCU², -redscă, pl. *glăréșft*, -réști, prostesc, «bête, stupide», Dal, 101; Nic, 141; Mih, 219; PB, 602.

GLĂRÎLE, sf., pl. *glărîl'e*; **GLĂRÎME**, sf., pl. *glărîn'l* — v. *glăredfă* —, Dal, 101; Nic, 142; Mih, 219; PB, 602; PAnt, 440.

GLĂRÎRE, sf., pl. *glărîrl*, prostire, «action d'abêtir, de devenir fou», Dal, 101; Mih, 220. V. *nglărîre* și sinonimele *hăzustre, șușă're*.

GLĂRÎT, -tă, pl. *glărîf*, -te «abêti, devenu fou», Dal, 101.

GLĂRŪSCU, -șcă, pl. *glărășft*, -ște; **GLĂRŪȘŪ**, -șe, pl. *glărășt*, -șe «nigaud, simplet», PB, 602; *tra si-urędscă fičlurîft-l'i, ca glărășile mămîl* (ca să prostească copilașii, ca prostulele moașe), BNA, II, 80.

GLĂVÂNIE, sf., pl. *glăvănîl*, chepeng, «porte d'écluse, trappe; entrée (de cave); sou-terrain», Dal, 101; Nic, 141; PB, 602; GEI, 150; *ocl'il'l l'i si feăfîră glăvănîe* (ochii i s-au făcut mari cît un girlici de pivniță), Trib, I, 8-9, 10. V. *glăvănîe*. — < (γ)κλαβανή „~”.

GLÎBĂ, sf., Dal, 101; Nic, 151; CEI, 69; CAR, 363 — v. *gribă, ȝlibă*.

GLÎCĂ, sf., fără pl., esofag, «oesophage; ventre»: *cî'tă l'l-arúcă tu glîcă!* (cîtă mîncare îi aruncă în gît! = ce mîncăcios e!), PGr, 75. — V.:

GLÎCIÉSCU, vb. IV (*glîclîl*, -clîl, -clîre), înfulica, «avalier à la hâte comme un loup, manger avec avidité», Dal, 101. V. *glăpuescu*. — < interj. *glîc!* (PB, 602).

GLÎCÎRE, sf., pl. *glîclîrl*, hăpăire, «action d'avalier hâtivement», Dal, 101.

GLÎCÎT, -tă, pl. *glîclîf*, -te, hăpăit, «avalé à la hâte», Dal, 101.

GLÎME, sf., canal, Dal, 101; CosP, 45 — v. *lăȝame*.

GLÎPUÉSCU, vb. IV — v. *glăpuéscu* și sinonimul *glleéscu* —, PB, 601. V. și *ylăpuéscu*, *glap-glup!* — < interj. *gltp!* (PB, 602).

GLÎPUÎRE, **GLÎPUÎT**, PB, 602 — v. *gllelire*, *gllelit*.

GLOĂȚĂ, sf. (pl. *gloăte?*, nord), *gloată*, «foule, masse», Mur, II, 437; CosP, 32; 80; GrS, II, 397; *cl'ndu ved ahl'ntă gloată* (cînd văd atîta gloată), Lum, 5, 8. — < bg. *glota* „troupe”.

GLUBÉSCU, vb. IV (*glublî*, *-blî*, *-blîre*), *globi*, «infliger une amende, mettre à l'amende», Mih, 230. V. *glubuéscu*. — < bg. *globja* „~”.

GLUBUDÂN, -nă, pl. *glubudân'î*, -ne, de aur, «en or, d'or», Mih, 220. Sinonim: *mata-malern'lu*. — Cf. bg. *klabodanû* „fil d'or”. — < tc. *qylabdan* (967) „fil métallique...; imitation du fil d'or”.

GLUBUÉSCU, vb. IV, DR, III, 1088; CEL, 59; *tine, pîrmălește*,... *și mi-ăi glu(m)buîtă* (tu, neguțătorule,... care m-ai globit), Cod, 42 *b¹⁴* — v. *glubéscu*.

GLUČIČ, sm., pl. ? «jeu enfantin», PLit, 125. — V. *ylîčlă*.

GLŪNGURU! «interjection qui imite le son des clochettes»: *glunguru!* *glunguru!* *cu clopote mărî di gășe* (*glunguru!* *glunguru!* *cu clopote mari de gît*), Lum, II, 312; BNA, IV, 76.

GLUP, sm., pl. ?, țeavă, «tube (de fusil)», Fl, II, 1, 2; *acășt'ndalu!*... *arma di glup* (apucînd... arma de țeavă), Fl, II, 7, 19. Sinonim: *hărbie*. — < alb. *glup* „canna del fucile”.

GLUȚIRE «glucken», REW, 3795 (< lat. *glocire*) — v. *cluțire*.

GLEĂCÎŢ, sn., pl. *gl'eăce* «instrument dont on se sert pour faire des agrafes», Dal, 101. — < ?

GLEĂȚĂ, sf., pl. *gl'êțuri*, gheață, «glace», Mih, 220; *divarlitgalul di căsă sta ferî aspin-dzurâte* — *gl'eăță* (în jurul casei stau luminări atîrnate — gheața = țurțurii), PLit, 376. V. *gl'êță*. — < lat. *glacela*, *glacies* „glace, glaçon”.

GLEM, sn., pl. *gl'eâme*, ghem, «peloton», Dal, 101; Nic, 142; Mih, 220; PB, 602; PAnt, 440; PIm, I, 149; 152; W, II, 270 și 310 (*cl'em*, pl. *cl'en'î*); PGr, 75. V. *gl'tom*. — < lat. **glemus*.

GLEȚŢ, sn., pl. *gl'eăță*, gheață, «glace, gelée; froid», Dal, 101; Nic, 142; Mih, 220; PScr, 215 (< lat. **glacium*); PB, 602; *vede*... *gl'êță mărmar pri la morî* (vede... îngheț marmoreu pe la mori), ARê, 29; *mi treățe gl'êț di frică* (mă trece îngheț de spaimă, mă trec fiori reci), LP, 74; PAnt, 440. — Cuvînt format după pl. *gl'êțuri* de la *gl'eăță*.

GLIȚIŢ, *gl'îțe*, pl. *gl'îțî*, *gl'îțe*, necopt, «crou, vert, pas assez mûr», Mih, 220; PB, 602 (*glițî*). Sinonim: *crud*. — V. *ylîčlă* și *culeăclî*.

GL'ÎMĂ, sf., pl. *gl'îme*, glumă, «plaisanterie», Mih, 220. V. *ngl'îmă* (forme nordice). — Cf. vsl., bg. *gluma* „~”.

GL'ÎNĂR, sm., pl. *gl'înărî*, lin, «tanche (poisson)», Dal, 101; Nic, 151. — < ?

GL'ÎNĂRE, sf., găinățare, Dal, 101 — v. *găl'înăre*.

GL'ÎNĂT, sm., pl. *gl'înăț* «fiente d'oiseau», Dal, 101; Nic, 142; PB, 602; *gl'înăț di pul'î* (găinați de păsărele). V. *găl'înăț*. — < lat. **gallinatus*.

GL'ÎNDĂ, sf., pl. *gl'înde*, ghindă, «gland du chêne», Dal, 101; Nic, 142; Mih, 220; *di sus ăndă gl'îndă pi cap u-agudî* (de sus a lovit-o pe cap o ghindă), Lum, I, 183. V. *clîndă* (pentru *î-*, cf. *kem* etc.). Sinonime: *dôcăre*, *jir*, *văldne*. — < lat. *glandem*, *glans* „gland, fruit du chêne”.

GL'ÎNDURĂ, sf., pl. *gl'înduri*, glandă; ghindă, «glande; amygdale; scrofules; gland du chêne», Dal, 101; Nic, 142; Mih, 220; PB, 602; PLit, 294; CFr, 189; *tu trăplu a yermulul si-ăflă doădă gl'înduri* (în corpul viermelui se află două glande), Lum, IV, 91. V. *plăscăre*. — < lat. *glandula* „glandule, amygdale”.

GL'INDURIE, sf., pl. *gl'indurii*, loc cu ghinde, «endroit riche en glands (du chêne); quantité de glands (du chêne)», Dal, 101.

GL'INÉDZŪ, vb. I, Dal, 101; Nic, 142; PB, 602 — v. *gâl'inédzū*.

GL'IOAGĂ, sf., ghioagă, CN, 102 — v. *cl'ioagă*.

GL'IOM, sn., pl. *gl'ioame* și *gl'iomuri*, ghem, «peloton», PScr, 215; Mih, 220; PB, 602; CFr, 181; *di per per s' fâse gl'iom* (din păr păr se face ghem), ZP, X, 195 (Feărca). V. *gl'em*. — Foneticește, cf. *l'épur* și *l'ôpur*, ca și *gêpe* și *glôpe*, *kéndic* și *klôndic*. — < lat. *glomus* „peloton, pelote”.

GL'IȚIMĂCĂ (Gópeși), sf., pl. *gl'ițimăci*, pline necoaptă, «pain non cuit», Mur, III, 278. — < ?

GL'IURĂ, sf., pl. *gl'iure*, fragă, «fraise; framboise», Mur, II, 438; LP, 79; *crîstea... frândzi și gl'iure* (creșteau... fragi și smeură), Lum, VI, 4, 10. — Cf. alb. *gl'jre* „anima, embrion de la castagna nel riccio”.

GOĂDĂ, sf., pl. *goăde*, lovitură, «coup, attaque», Dal, 101; Nic, 142; PB, 602; PAnt, 281; CEL, 68; *ma goăda nu eră tră sculăre* (dar lovitura nu era de sculat, de însănoțire, era mortală), Lum, IV, 134. — Derivat postverbal din (*a*)*gudescu*.

GOĂLIȘ, -șe, pl. *goăliși*, -șe, golaș, «dénudé; chauve»: *'șl-anălfă lumă'kile goălișe că'tră fer* (își înălța ramurile golașe spre cer), FI, I, 2, 4; *pri ună goălișe măyulă* (pe o colină pleșuvă), FIP, 9. V. *golină*. — *gol*.

GOĂLE, sf., pl. ? — v. *găod'e* —, PB, 602; PET, 20 (< lat. *golea*); *'șl-băgă dinft di goăle di jeapă n gūră* (în gură își puneau dinți de foi de ceapă), Lum, V, 213. — Cf. și lat. *gullioca* „écale verte de la noix”.

GOF¹, sn., pl. *goăfe* și *gófuri*, șold, «hanche», Dal, 101; Nic, 148; GEI, 150 (γοφό); *di n'l-freğlă tălu di gof* (de mi-am frînt (rupt) bietul de șold), W, II, 142; *cădză di 'și-freădze gofu* (căzu de și-a rupt șoldul, nu „gîtul”), CFr, 182. Sinonim: *čipóc*. — Cf. alb. *gof* și tc. *gof* (985) „creux, vide”.

GOF², *goăfă*, pl. *gohi*, *goăfe*, scorbușos, «creux; carié», Dal, 101; Nic, 148. — V. *gof*¹.

GÓFE, sf., pl. *gohi*, un fel de ghetă, «sorte de bottine», Dal, 101. — < ?

G o g și **G ó g ă**, sm., pl. ? «sobriquet que les Albanais musulmans (surtout de Scodra) donnent aux Aroumains et aux orthodoxes», Lum, I, 266; DR, II, 487; III, 885; Buril, 205; BTur, III, 73. V. și *l'óyă* și dr. *gog(oman)*. — < alb. *gogë* „soprannome dato dagli Albanesi agli Slavi, di origine slava; Slavo-Rumeno”.

GOL, *goălă*, pl. *gol'i*, *goăle*, gol, 1°. nu; 2°. creux, vide; 3°. pauvre; 4°. seulement; 5°. blagues, sornettes», Dal, 101; Nic, 142; Mih, 220; PScr, 215; PB, 602; CEL, 68. — 1°: *sunt gol'i di turme mănțl'i* (sînt goi de turme munții), Lum, IV, 167; BNA, I, 28; *dimneăfa goălă tot mi-aflăm* (dimineața mă găseam mereu goală, dezbrăcată), LP, 74; PAnt, 274 — v. *gulișeăn*; 2°: *cap gol di mînte* (cap sec); *bășle sântu goăle* (bușile sînt goale); 3°: *mi-alăsă' gol, gulișăn* (m-a lăsat sărac, golaș), PAnt, 312; *goălă s' ti ved!* (vedea-te-aș golașă!), PGr, 75; 4°: *un gol tru șeapte fete* (un singur (numai unul) între șapte fete), PLit, 949; *ti pl'ne goălă l-dă ficlôrlu?* (numai pentru pline îl dai copilul?), PB, 212²⁴; *m'că ș' goălă... ș' fir' di cașu* (mănincă și pline goală... și fără de brînză), PenB, II, 112; BNA, II, 50; *el' gol'i vin'iră* (numai ei veniră) — v. *mașl*; 5°: pl. f.: *zburăște goăle* (vorbește vorbe goale, vorbește fleacuri) — v. *hăbăre* 6°, *kirtură* etc. — V. *dișértu*². — Gr. γκάλιος „ὁ γυμνός” (Boga, II, 212). — < vsl. *golă* „nudus”.

GOLF, sn. «golfe» ArE, 26 — termen savant.

GOLINĂ, **GOLNĂ**, sf., pl. *golin'i*, *gólne*, creștet pleșuv, «sommets d'une montagne qui n'est pas couvert; sommet ou colline chauve», Dal, 101; Nic, 143; CEL, 68; Velo, 20; 69; BNA, V, 67; PAnt, 440; *di pri golin'i eă nutrêscu* (eu privesc de pe creștete pleșuve), BNA,

I, 18; *videl' gólna?* (vedeți pleșuva colină?), Lum, V, 224; BNA, II, 8. Sinonim: *act're*. — < vsl. *gólna* „terra inculta, nuditas”.

GÓLNIȚĂ, sf., pl. *gólnițe* (Lăcă), sinonim cu *niruhite*. — Ca rădăcină, cf. *gólnă*.

GÓNGALĂ, GÓNGULĂ, sf., pl. *góngale, góngule*, neghlină, 1°. *charbon, nielle des blés*, ivraie; 2°. *grain (de sagesse)*, Dal, 101; Nic, 143; GEI, 150; PB, 496⁶. — 1°: *grl'ntu eadste mplin di góngală* (grîul e plin de tăciune = boabe negre și rotunde); 2°: *nu-ăre góngală n cap* (în cap nu are grăunte de mințe) — v. *me'l'ă* 2°. — V. *cóngulă* și *keandză, lăăune* 2°. — Cf. vsl. *kakkoll „nigella”*.

GONȚISĂSCU, vb. IV (*conțisli, -sli, -sire*), *gingăvi, «bégayer», PScr, 215; GEI, 150. V. băbălăscu*. — < γογγύζω „murmurer”.

GÓNEA (Gópeși și Muluviște), adv., iute, PB, 602 — v. *agón'ea*.

GÓRNĂ, sf., pl. *górne*, haină ca un palton, «habit, vêtement qu'on habille par dessus», Dal, 101; PLit, 84; CEI, 68; *Grēfl'i n'i scodsiră gorna* (grecii mi-au scos haina gorna), Lum, V, 220. — < bg. *gorna* (*dreha*) „~”.

GÓRTU¹, sm., pl. *górfl*, păr, «poirier»; **GÓRTU**², sn., pl. *górľă, pară, «poire», Dal, 101; Nic, 143; Mih, 221; PScr, 215* (< sl. *gora* + *-(i)ľă*); DR, V, 894 (< sl. *gora* + *iľi*); RF, I, 35; PGr, 75; *górľul sum górľu vaľ caddă* (para sub păr va cădea), PLit, 507; *un górľu uscăt fe nu făľeď górľă* (un păr uscat care nu făcea pere), PB, 280²⁴. V. *guriľă*². Sinonime: *per*¹, *peără*. — Cf. bg. *górecă* „montagnard”.

GÓȘE, sf., pl. *góși*, sperietoare, «épouvantail», Kats, I, 72. — V. *bóșe*.

GÓȚĂ, sf., pl. ? — v. *cóľă* și *blșcă, guľă, poărcă* —, PLit, 148; *cănda Imprăn'ęști góľca* (parcă lovești cu bățul góľca), CȘc, 44. — < ?

GRAΔ, sn., pl. *grăde*, grad, «degré», Dal, 101; Nic, 148. — < it. *grado*.

GRĂIR, sn., pl. *grăire*: *grăire di sivdăe* (cuvinte de iubire), Lum, II, 181; *url'le...* *grăire* (urite... vorbe), CBIog, 26; *șcúrte grăire* (voră scurtă), PGr, 75. — Pentru *-i-* (aci, etimologic), cf. *airăre, asboăir, cuibăir*. — V. *grăľă* și :

GRAIŢ, sn., pl. *grăľe* și *grăire*, *grai*, «mot; parole; langages», Dal, 101; Nic, 148; Mih, 221; PScr, 215; CEI, 68. — 1°. *grăľlu imnă pi tu hoără* (prin sat circulă vorba), PAnt, 295; BNA, I, 122; 2°. *dimľndărea făptă...* *cu grăľă di moárti* (recomandarea făcută... cu grai (limbă de moarte), PB, 113¹; 3°. *Fărșiróľľ'i 'șľ-aľ grăľlu-a lor* (fărșeroții își au graiul lor); 4°. *vin'e-askérea n Grăľlu-măre* (armata a venit în prima zi de Paști), BNA, I, 12; PLit, 507 — v. *Pășľi*. Pentru *Grăľľu-măre* «Păques», cf. Massé, II, 453 și 296: „le Grand Nom = le nom secret d'Allah”. — V. *grăir* și *grăscu*.

GRAMARĂŢĂ, sf., pl. *gramarăľe*, piază rea, «mauvais présage»: *taľľ, leď nveăstă, gramarăďă* (taci, fa nevastă, piază rea), BNA, I, 14; 139. — V. *murtarăďă*. — < *grămă* + *arăďă*.

GRĂMĂ, sf., PScr, 215; Mih, 221; PB, 603; PGr, 76; PAnt, 440; BNA, III, 138; *carľ toárnă frľndzľľe, grămate nu nveăľă* (cine întoarce foile de carte, nu învață carte), PLit, 507 — v. *grămă* (pl. și *grăme* — v. *scriăscu*).

GRAMBĖL, sm., Fr, I, 42; *purpă'dzľe...* *ľi ľi-aveă di grambľľ* (ciorapii... ce-i avea de cľnd era mire), Lum, V, 49 — v. :

GRAMBÓ (forme nordice), sm., PB, 603; PAnt, 440 — v. *gambró*.

GRAMÉNĂ, adj. f. : *fe ľi faľľ, graménă? ľu ľă scoľ căplu tóra?* (ce te faci, nenorocită? unde ľi scoți capul (unde mai apari) acumă?), PB, 429¹⁶ — v. *grămén*.

GRĂNDZĂ, GRĂNDZALĂ, sf., pl. *grăndzale* — v. *ayrăndzală* (și *grľndză*) —, REW, 3840 b (< lat. *grandia* „Kleie”). — Cf. gr. γρεντζουλα „ἀγρία σταφυλή” (Ἡπειρ. IX, 236). — V. *măndzale*.

GRĂNGĂ, sf., pl. *gră'ndzi*, creangă, Lum, IV, 187 — v. *crăngă*.

GRĂNIȚĂ, sf., pl. *grăniță* — v. *griniță* —, Dal, 102; Nic, 148; CEL, 68. Sinonim: *sinur*.
— < sl. *granica* „frontière”.

GRAS, -să, pl. *grași, grăse, gras, «gras»*, Dal, 102; Nic, 148; Mih, 221; PScr, 215; PB, 603; s' *băgă'm grași sugări si s' frigă* (să punem sugari grași în frigări să se frigă), PAnt, 282; Bair, 124. V. *grăs*. — < lat. *grassus* „gras”.

GRĂȚĂ, sf., pl. *grăță, greblă, «răteau; herse»*, Mur, II, 444; MihSt, 46 (< lat. *cratis*).
— < ?

GRAVANÓ, sm., pl. *gravanadz* «tissu en laine, tissé à deux lices et à l'aide d'un gros rose», CN, 83; 174; CAr, 168; Caraf, 44 („siac”). Sinonim: *săric*. Din *gravanó*, aromânii își fac *tălăgâne*. — Satele pindene Avdela și Sămărina, din regiunea Grebenei (Γρεβενά și Γραβανά — Passow 100 și 643), excelau în această țesătură, de culoare negruie sau sură închisă, pe care o vindeau în Albania nordică și din care albanezii își făceau boleroii lor (cf. PIm, I, 125). — La baza acestui cuvânt nu pare a fi numele orașelului Γραβανά. Probabil că derivă din γριβανός „fuscus = noir, sombre” (Passow, 607) — v. *gribo*.

GRĂ, sm., pl. *gradz*, PAnt, 440; *Melita gră'lu lu-apurlă... sun tămbăre* (Miltiade carabina o purta... sub manta), BNA, II, 24; *furl'i gradz tu munte-amlnă* (la munte hoții descarcă carabine), BNA, I, 12. — «Fusils grecs», BérM, 198. — V. *dugră'* și, ca gen, *martină* și *sinăuer*.

GRĂDINĂR, sm., pl. *grădinări, grădinar, «jardinier»*, Dal, 102; Nic, 139; Mih, 208; 221; PB, 603; *vindzi prașt a grădinărlui* (vinzi grădinarul prazi), PLit, 508. — V. *gărdinâr* și:

GRĂDINĂ, sf., pl. *grădin'i, grădină, «jardin potager»*, Dal, 102; PB, 603; PAnt, 440; CEL, 68; *adăpăł grădin'le* (adăpați grădinile). V. *gărdină*. — < vsl. *gradina* „hortus”.

GRĂDINIȚĂ, sn., pl. *grădinițe, grădiniță, «petit jardin (potager)»*, Mih, 208; 221; *vrăta, 'st-doărme n grădiniță* (iubita își doarme în grădiniță), PLit, 862; ICAR, 42.

GRĂDINUȘE, sf., pl. *grădinușe*, PLit, 11 — v. *grădiniță*.

GRĂDITĂ, sf., pl. *grădite, oraș, «ville, cité»*, GrS, II, 398; *mi dușă în grădila* (m-am dus în cetate), CȘc, 8. Sinonim: *îltăde*. — < ?

GRĂMĂDĂ, sf., pl. *grămădz, grămadă, «amas, amoncellement; ruine»*, PB, 603; GrS, II, 398; *grămădzle mașt di kélri grésco* (grăiesc numai grămezile de pietre), FI, I, 1, 2; *dit árve n'irdeám tu grămádă* (din arie mergeam în grămadă), FI, II, 3, 8. — V. *gumarádă*. — < sl. *gramada* „amas”.

GRĂMUSTEAN, -nă, pl. *Grămustean'i, -ne* «habitant de Grămuste; Aroumain originaire de Grămuste», PB, 603; PAnt, 440; *Grămustean'il'i arărdă că'tră Btlule ș' că'tră tu mán-ll'i dit Vuryărlē* (grămostenii roiră (se răspîndiră) spre Bitolia și spre munții din Bulgaria); *Armă'n'il'i dit hođra Livă'dz suntu Grămustean'i* (aromânii din satul Livă'dz sînt grămosteni) — există și familii din Perivóle.

GRĂMUSTINÉSCU, -nească, pl. *grămustinéști, -nești* «originaire de Grămuste; appartenant à un Grămustean», PB, 603.

GRĂNDINE, sf., grindină, PScr, 215 — v. *gr'ndină*.

GRĂNEȚĂ, sf.: *tărtă di grăneță*, PLit, 919; W, II, 20; 142 — v. *găreăță, grîneăță*.

GRĂNȚU, sn., pl. *gră'nță, «grăuț; buboi»*; Mih, 221 — v.:

GRĂNUTU, sn., pl. *grănăță: grănăflu ațel băntu* (furunculul cel bun = furunculul cel dureros = panaris, sugel), PLit, 271; 272 — v. *grăță* și *buin*.

GRĂN'E, sf., mtrială, Mih, 221 — v. *ngri'n'e*.

GRĂSIC, -că, pl. *grăsici, -fe, grăsuț, «grassouillet»*, Dal, 102.

GRĂSIME, sf., pl. *grăsin'i, grăsime, «graisse»*, Dal, 102; Nic, 149; Mih, 222; PScr, 215; PB, 603; PAnt, 441. — < *gras*.

GRĂȘTEALĂ (grămosteni), sf., dristă - v. *drășteală* și *bătăl'e*.

GRĂȚŪ (nord), sn., pl. *gră'ță*, Gram, 254; Jb, XV, 203 (*șinți gră'ță di odăa* „cinci bucăți de ouă”); Jb, XV, 208 (< sl. *gār*) - v. *grinăță*.

GRĂVĂNICIŪ, sn., pl. *grăvănice* - < *gravanō*.

Grăvăn, -nă, pl. *Grăvăn'l*, -ne *habitant de Grăbova* (village aroumain en Albanie - cf. Buril, 134-135): *Grăvăn'l cu sâr'iță albe* (grăveni (graboveni) cu sarici albe), Al. 1928, 65. - < *Grăvėn* < *Grăbuėn* < *Grăbova*.

GREAIŪ (nord), pl. *greăire*, *grai*, Cod, 18 b⁵; 17 b²; PScr, 215; Gram, 254 - v. *grelū*, *grilū* și sinonimul *zbor*¹. - Pentru *ă* > *eă* (*gratū* > *greălū*), cf.: *cleătīn*, *cl'eapă*, *șledmă*, *greās*, *hreāme* etc.; CAR, 201-202, precum și dublete vechi slave ca: *krasū* și *krēsū*, *straža* și *strěža* etc.

GREĀS, -să, pl. *greăși*, -se (nord), PScr, 215; Gram, 254; GrS, IV, 378; Dun, I, 125; CAR, 201 - v. *gras*. - Pentru -eă-, v. *greătū*, *prėg*, *veătră* etc.

GREĀSCA, în expresia: *di-a-greāscă* «nom d'un jeu enfantin», PLit, 125. - < ?

GREĀSE, **GREĀSĂ**, sf., pl. *gresl*, *greăse*, *gresie*, «grès; pierre à aiguiser», Dal, 102; Nic, 153; PB, 603; DR, II, 532; *l'eă kėaptinlīe*, *greāsa* (ia pieptenele, gresia), PB, 153³⁵; *căse... acupirile cu albe pločl di greăse* (case... acoperite cu albe lespezi de gresie), ArE, 5. - Cf. alb. *gėrrėsė* „raschiatoio, ξόστρα”. - < ?

GREĀȚĂ, sf., pl. *greț* și *grėturī*, *greată*, «poids; affadissement, envie de vomir; dégoût», Dal, 102 (și *griedăță*); Nic, 149; Mih, 221; PScr, 215; PB, 603; GrS, II, 316. - 1°. *greăța-aloclui* (povara-pămîntului), PB, 226¹⁶; PLit, 507; PB, 366⁷; 2°. *s' lișurără di greăța țe purtă* (se ușurără de greutate ca purtau), Lum, II, 138; PANT, 187 - v. *var*; 3°. *n'l-yīne greăță* (imi vine greată); *nă-i greăță di el* (ni-i dezgust de el). - < lat. **grevītia*.

GREB¹, sm. și sn., pl. *greț* și *grėburī*, *perete*, «paroi, mur», Mih, 221; Nic, 149; W, II, 264. Sinonime: *mur*, *stizmă*. - Pare a fi același cu:

GREB², **GRĚBLU**, sn., pl. *grėburī*, *grėblurī* (sg. art.: *grėblu*, *grėblul*) «escarpement; ravin», GrS, II, 398. Sinonim: *grem*. - Cf. gr. γρεμπανο „locus declivis” (Passow, 607), it. *grėbani* și bg. *greblo* „râteau”. - < ?

Grec, **Greacă**, pl. *Grețl*, *Greățe* «Grec», Nic, 149; PANT, 7. - 1°. *vedde Grėclu s' tătă Greacă* (vede grecul și însăși greaca), Fr, I, 6, 88; BNA, III, 68 (*Greacă*, în loc de *Greăca*, pentru rimă cu *treacă*); 2°. *cripă' Armă'nlu - strigă Greacă* (a crăpat aromânul - strigă grecoaița), BNA, III, 70; 3°. *tu-Armă'ne și tu Greățe* (între aromâne și între grecoaițe), LP, 97; BNA, I, 88; 4°. PLit, 508. - V. *al'tū*, *găgan*, *yumarāngaθ*, *stricătoāre* 2° etc. - În dacoromână - mai ales pentru f. *Greacă* - cf.: „li dedese muiere greacă” (CronM, I, 243); „născut den greacă” (CronM, I, 258); „au adus la viziriul greci, grėce, turcoaice” (ITR, 104); „fecioraș de greacă mare” (Emin, VI, 175; 676); cf. și TeodP, 70, 75, 85, 193, 298, 479-480; 544-558, 560, 566, 587 etc. - Gr. γραικος (Boga, II, 118). - < lat. *Ginaecus* „Grec”.

GREĚSCU, vb. IV, Cod, 59⁸ - v. *grėscu*.

GREIŪ, sn., pl. *grėire* - v. *greătū* -, Mih, 222; Gram, 254; PB, 603; Cod, 17 b⁶; 17 b²; 17 b⁷; *ōmlu fi s' fēțe cu grėiū* (omul care s-a făcut cu cuvîntul), Cod, 68 b²⁰. - V. *graiū*.

GREM, sn., pl. *grėmurī*, *ponor*, «escarpement, bord escarpé; pente, déclivité», Dal, 102; PEt, 24; DR, II, 532; GEI, 150 (< γρεμνός „prėcipice”); *cānda frică l'l-u di grėmurī* (parcă li e teamă de strămine, de povrînișuri), PenB, VI, 97. V. *greb²*, *grėmur*, *grimel'tū*. - < alb. *gremë*, *gramī* „γρεμνός, prėcipizio” (Hr, 71; Le, 271).

GRĚMUR, sn., pl. *grėmurī* - v. *grem* - : *noi aștūmsim la un grėmur* (noi am ajuns la o rîpă), Lum, V, 225. V. *grimără* și sinonimul *areăpil*.

GRĚNDĀ, sf., pl. *grėndzl*, *grindă*, «poutre, solive», Dal, 102; Nic, 149; Mih, 222; PB, 603; PANT, 441; CEI, 69; *ārde coăjea a grėndăl'el* (arde scoarța grindei); *Armă'n'li i' șl-fac*

că'sile cu gréndzi di kin'l (aromânii își fac casele cu grinzi de pini). Sinonime: *pótan, tâbâne*.

— < vsl. *gređa* „trabs”.

GREP, sm., pl. *grekl*, undiță, «ligne à pêcher», PScr, 215, 149; DR, II, 532. V. *grlp*.
— < alb. *grop* „amo”.

GRĚSCU, vb. IV (*gril, gril, grltre*), grăi, «parler, dire; appeler, inviter», Dal, 102; Nic, 149; Mih, 222; PScr, 215; PB, 603; CEL, 69. — 1°. *și-ași n'l-greăște zbor di om* (și așa îmi grăiește cuvînt de om), PAnt, 267; 2°. *nu-și grĚscu* (nu-și vorbesc), PGr, 76; 3°. *greă ține, căra nu-ăi lăcu* (vorbește tu, dacă nu ai treabă), PGr, 76; 4°. *greă, de, tóra, moi mul'eare* (de, acumă, zi (vorbește), măi femeie), Lum, II, 50; BNA, III, 72; 5°. — *lu sedz ține?* — *luvă, l'l-greășle aēstu* (— unde stai tu? — nicăiri, îi zice acesta), Lum, II, 128; 6°. *dyltu l'l-gri a amir'd'lul* (sfîntul i-a zis împăratului), Lum, II, 155; 7°. *grif-l'i-al Nica si-l'i da säre* (chemați pe Nica să-i dea sare), W, II, 110; PANT, 37; 8°. *a nodăă nu nă gril la nūmtă* (nouă nu ne-ați trimis invitație la nuntă); 9°. *cămu f-grĚscu a fja?* (cum îți zic ție? = cum te cheamă?). — V. *grĚscu și acl'ēm, dzlc, zbur'd'scu*. — < vsl. *grajati* „croasser”.

GRĚŬ, *greădă*, pl. *grĚl, grĚdle*, greu, «1°. lourd; 2°. pesant; 3°. grave; 4°. f. enceinte — v. *sărfină* 2°; 5°. un gros bonnet; 6°. riche; 7°. obstination», Dal, 102; Nic, 149; Mih, 222; PB, 604; PANT, 441. — 1°. *năpōl sun grĚlile* (cele grele sînt la urmă), PB, 11²³; *mūnll'i mūllu grĚl* (munții foarte grei), Lum, IV, 168; BNA, I, 30; *pădăre grĚdăă* (pădure mare și deasă), PLit, 811; PB, 86¹⁷; 2°. *durn'eă sōmnu grĚŭ* (dormea somn adînc); *eră grĚăo sārăb-todre* (era sārăbătoare mare, principală), BațP, 6; 3°. *trăpsit llnğōrl grĚdle* (ați suferit boli grave); 4°. *Sămărina deăde neădăă, nveăsta-al Dzlăă nkist grĚdăă* (la Samarina a nins, nevasta lui Dzima a purces grea) — cf. dr. „ș-au purces fata grea” (Emin, VI, 357); *lăpa armăse grĚdăă* (iapa a rămas însărcinată) — cf. dr. „ogarea este grea” (Fur, I, 190); „mumănilor lor greale” (BD, 92) — cf. și StB, 188; MF, I, 283; 284; 334 etc.; 5°. *cădză un di grĚll'i* (a picat unul dintre cei cu greutate); *el eăste di grĚll'i* (el e dintre cei solizi), PB, 209⁷; 6°. *grĚl nicukrl* (bogați gospodari), Al. 1903, 71; 7°. *niavăllu u ligă' tu grĚdăă* (cel sărac se încăpățînă), PB, 92¹⁰; *u ligă' tu grĚdăă, ca yumărlu pri pūnti* (se încăpățînă, ca măgarul pe pod), PB, 124¹² — v. *yumăr și pūnte*. V. *ōlscul*. — < lat. *grevis, gravis* „lourd, pesant”.

GRĚŬ, adv., greu, «lourdement; péniblement», Dal, 102; *arsună grĚŭ curile* (pădurile răsună greu), PANT, 269; Bair, 69; *n'l-eăste grĚŭ* (mi-i penibil), LP, 75; PANT, 275. V. *zōre*.

GRĚŬȘŬ, sm., pl. *grĚușl* «arbrisseau semblable au houx et dont le poids pèse — v. (*gătarășŭ*), *găirășŭ*», Dal, 102; *ascūmlu sum grĚușŭ* (ascuns sub arborele grĚușŭ), CFR, 191.
— < ?

GRĬBĂ, sf., pl. *grĬbe*, pieptene cu dinți rari, «gros peine», Dal, 102; Mih, 222; CEL, 69. V. *discăcłór, discăcłitór, dzugrănă și glĬbă*. — < bg. *grĬba* „râteau”.

GRĬBLĂ, sf., pl. *grĬble*, Dal, 102; CEL, 69 (< bg. *grebla*) — v. *grĬbă*.

GRĬBŌS, -*boăsă*, pl. *grĬbōsl, -boăse*, cocoșat, «bossu», Dal, 102; Nic, 150; GrS, III, 264. — V. *adūs, bubōl, gădzāmōl'ŭ, gl'rĬbuv* și:

GRĬBUĚSCU, vb. IV (*grĬbulŭ, -uŭl, -uŭre*), gheboșa, «devenir bossu, se courber», Dal, 102, CEL, 69. Sinonime: *mĬhrisĚscu, ncusurĚdzŭ*. — < bg. *gurbja se* „se courber”.

GRĬBUĬRE, sf., pl. *grĬbulrl* «action de devenir bossu», Dal, 102.

GRĬBUĬT, -*iă*, pl. *grĬbulŭ, -te* «cassé par l'âge, courbés», Dal, 102; *mūnŭl grĬbulŭ di spēăse pădūrl* (munți grĬboviți de păduri dese), Fl, I, 2, 7. V. *guvōr*.

GRĬCĂME, sf., fără pl. «nombre de Grecs; l'ensemble des Grecs»: *măndră di Tărŭlŭ și grĬcăme* (ocol de turci și de greci), Bair, 53. — < *Grec*.

GRICUMÁN, -*nă*, pl. *gricumán'l, -ne* «partisan phanatique des Grecs»: *eăste hll'ea a unăt gricumán* (e fiica unui aromán grecoman), PenB, IV, 43; Caraf, 7. — Grecomania este o naționalistă exploatare religioasă a ortodocșilor din Peninsula Balcanică — aromâni, albanezi

și slavi — de către greci sub masca feririi acestor ortodocși de turcizare, ca și de catolicizare — cf. PLir, 439 și PPar, 1970, 91. — < Grec + -man.

GRIEĂȚĂ, sf., pl. *grieți*, Dal, 102 — v. *greăță*.

GRIȚĂ, sn., grai, Cod, 26²⁵ — v. *grelă*.

GRIȚĂ, sn. și sm., pl. *grițuri* și *griți* «souche résineuse et noueuse de pin; caboches», Dal, 102; PB, 604; GEI, 150. — 1°. *așă vtrtos ca grițu* (bătrîn tare ca o buturugă rășinoasă și noduroasă de pin), FI, II, 3, 3; 2°. *sănătoși ca grițu di dzădă* (sănătoși ca buturugă de zadă), BNA, II, 70; 3°. *cap di grițu* (cap tare, cap neînțelegător; încâpăținat), PLit, 677; FI, I, 6, 24 — v. *skizăre*. — Cf. gr. γριζία și vsl. *križā* „crux” (cf. aci, sub *cărjăn*).

GRIMEL'ȚĂ, sn., pl. *grimeal'te*, ponor, «escarpement»: *di pri grimel'tă lăhtărōs tu hăa si-arucutedște* (de pe o ripă înspăimîntătoare se rostogolește în haos), Trib, I, 10-11, 19. — V. *grem* și:

GRIMURĂ, sf., pl. *grimure*, ripă — v. *grémur* și gr. Γρημούρα ('Ηπειρ, IX, 210; 234).

GRINDINĂRE, sf., pl. *grindinări*, grindinare, «action de frapper de la grêle»: *acăță' nă plodile... ș' grindināre* (a început o ploaie... și grindină), ICar, 153.

GRINDINĂT, -tă, pl. *grindinăți*, -te, ca grindină, «blanc et resplendissant comme la grêle»: *yin mușeătile, măllu grindinătile* (vin frumoasele, cele prea strălucitoare), Fr, II, 15, 236; BNA, I, 76; cu *ălbă sărcă grindinătă* (cu sarică albă, ca grindina), FIP, 9. — V. *grindinăt*.

GRINDINĂ și **GRINDINE**, sf., PLit, 508: *plodte ș' grindină dădă* (ploaia și bătea piatră), PAnt, 360; *trică furtūna ș' grindinea* (a trecut furtuna și grindina), PB, 52³⁰. — V. *grindină*.

GRINDINEĂDZĂ, vb. unipers. (*grindină'*, -năt, -năre), a bate piatră, «frapper de la grêle», PLit, 340. V. *grindineădză*. — < lat. *grandinare* „frapper de la grêle”.

GRIN'E; **GRINEĂRCU**, Nic, 138; 150 — v. *gră'n'e*, *ngrl'n'e*, *ngrln'eărcu*.

GRIP, sn., pl. *gripuri* — v. *γrip* —, PB, 164¹; *poăha, griplu* (mreața, undița), PB, 163¹³; *l-lo griplu* (l-a apucat undița = s-a terminat cu el), PGr, 76.

GRIRE, sf., pl. *griri*, grăure, strigare, «action de parler, d'appeler», Dal, 102; Nic, 150; PB, 604; *mi doăre căplu di grire* (mă doare capul de strigăt) — v. *grită*.

GRISTE, sf. pl., pleavă, «criblure, rebut de grains», Dal, 102. Sinonim: *skivală*. — < bg. *grăsti* „chênevotte; tiges de chanvres”.

GRIT, -tă, pl. *griti*, -te, grăit, strigăt, «parlé, prononcé; appelé», Dal, 102; *ăvde Miha zboărite grite* (Miha aude cuvintele grăite), LP, 106; PAnt, 271; Bair, 104.

GRITĂ, sf., pl. *grite*, chemare, «action de parler, d'inviter; cri, cri d'appel», Dal, 102; PB, 604; GEI, 69; *nu va grită* (nu trebuie nimic de zis; nu e nevoie de chemare); *nu mi dureă căplu di grită* (nu mă durea capul de strigăt, nu era nevoie să-l îndemn strigînd), FI, I, 1, 3; PAnt, 343. — V. *grăscu*.

GRIȚÓS, -loăsă, pl. *grițoși*, -loăse, grețos, «affadissant, écoeurant», Mih, 222. — < *greăță*.

GRIV, -vă, pl. *grivi*, *grive*, sur, «gris», GEI, 70; *cal griv* (cal sur). V. *γriv* și sinonimele *amărgu*, *siv* etc. — < bg. *grivă* „gris rayé de bleu”.

GRIVĂ, sf., pl. *grive*, coamă, «crinière», GrS, II, 398; *că ptn' la os, în grivă, ti ved lă'edă ară'ă* (căci, plină la os, în coamă, te văd rău tăiat), Lum, II, 38. Sinonime: *hiôte* etc. — < bg. *griva* „~”.

GRIVEL'ȚĂ, sm., pl. *grivel'ti* — v. *gărăvel'tă* —, Dal, 102; GEI, 7 (< *griv*).

GRIVUȚSCU, vb. IV (*grivuit*, -uit, -uire), cărunți, «devenir gris, grisonner»: *lăra lo, di ieăle ș' dor, ș' grivuțescu ca niór* (iar eu, de jale și dor, să cărunțesc ca nour), PenB, VII, 73. — < *griv*.

GRIVUȚ, -tă, pl. *grivuiți*, -te, cărunțit, «grisonné»: *bărbă n'tcă, grivuită* (barbă mică, cărunțită), FI, I, 2, 12. — V. *γrivuit*.

GRÎȚICA, invar. * (sur le) dos * — v. *ngrițșca*, în circă.

GRÎN, sn., pl. *grîne* și *grînurî*, griu, *1°. blé; céréales; 2°. offrande en souvenir des morts, Dal, 102; Nic, 148; Mih, 221; PScr, 215; PAnt, 441. — 1°. *s' aleagă grînu di mel'tă* (să aleagă (să curețe) griul de mei), PB, 296³⁸; *s' podă ca s' crească grînu hertu?* (e posibil ca griul fiert să crească?), LP, 138; PAnt, 79; *creapă grînu di keanță* (griul crapă (se strică) de neghină), PLit, 509; 2°. *grîn di mpârșire* (griu de împărșit, griu de colivă), PIm, II, 215; *vrei s' n'i mișt grînu?* (vrei să-mi măninci griul sub formă de colivă? = vrei să mor?), LP, 56; BNA, II, 124; *l'i-micăd grînu* (a murit), PLit, 509 — v. *cumătă* 2°, *feără*. — *estan grînile sun bune* (anul acesta grîncele (cerealele) sînt bune) — V *gârnu*, *grînu*. — < lat. *granum* „grain, graine”.

GRÎNĂR, sn., pl. *grînăre*, cereale, * blé, céréales *, PLit, 727. — < lat. *granarium* „grenier”.

GRÎNĂȚĂ, sf., pl. *grînăȚi*, turtă de griu, *tourteau de farine de blé*, Dal, 102. V. *grînedăȚă*. — < lat. **granacea*.

GRÎNDINĂRE, sf., Dal, 102 — v. *grindinăre*.

GRÎNDINĂȚ, -tă, pl. *grîndinăȚi*, -te, grindinat, *1°. frappé de la grêle; 2°. bien blanchi (en parlant des vêtements — v. *grindinăt*, Dal, 102. — 1°. *ayn'le fără grîndinătate* (villă au fost bălute de piatră); 2°. *fustanêlê grîndinătate* (fustanele albe — lucii ca grindina), FI, II, 7, 5; *feate albe, grîndinătate* (febe albe, strălucitoare și tari ca grindina), PenB, VIII, 153.

GRÎNDINĂ, sf., pl. *grîndinî*, grindină, *grêle*, Dal, 102; Nic, 148; Cal. 1911, 54 *grîndine*; *deade grîndină ca năca* (a bătut grindină mare ca nuca); *ca bătut di grîndină* (ca bătut de grindină), PLit, 508. V. *grîndină*, *grîndină*. — < lat. *grando*, -inē „grêle”.

GRÎNDINEĂDZĂ, vb. unipers. I, Dal, 102 — v. *grîndineădză*. — În dacoromână: *grîndzina* (DHaț, 319); „petricele-mi grindinără” (TeodP, 40).

GRÎNDZĂ, sf., pl. *grîndză* (Olimp), grunz, *bloc, morceau*, DR, II, 532; III, 596; 836 (< lat. *grandia* < gr. *χονδρός*), RES, III, 70-71 (< sl. *gruda*...). — V. *grîndă* (și *grîndză*).

GRÎNEĂȚĂ, sf., Nic, 148 — v. *găredăȚă* și *grîndăȚă*.

GRÎNIȘOR, sn., pl. *grînișoare* *1°. maïs; 2°. orgelet, Bag, 45; 49; PLit, 276. V. *gârnișor*, *grînișor* și *ulțior*¹. — < *grîn*.

GRÎNUȚOS, -foasă, bubos, PLit, 274 — v. *gârnuțos*.

GRÎNUȚU, sn. — v. *gârnuțu* —, Dal, 102; PB, 604; 1°. *un grînuț di grîn* (un grăunte de griu); 2°. *doădă grînuț di aădă* (două boabe de strugure); 3°. *l'i-își grînuțu ațel bânțu* (i-a apărut furunculul cel rău, periculos) — v. *grînuță*; 4°. *ti umplăși di grînuță* (te-ai umplut de bube).

GRÎPCĂ, sf., pl. *grîpce* *terme d'un jeu enfantin*, PLit, 171. — V. *hrăpcă*. — < ?

GRÎȚ ! *interjection qui imite le rongement*, PB, 604. — V. *grîțnșescu*.

GRÎȚESCU, -fească, pl. *grîțești*, -fește, grecesc, *grec*, PScr, 215 (*grîțescu*); *hoările grăfești* (satele grecești), Velo, 11; PAnt, 322; BNA, V, 97; *trică tu grîțesca sau grăfeasca* (a trecut în țara grecească; a trecut în tabăra grecească). — Cu o probabilită influență bulgaro-albaneză (cf. *gârçu* și bg. *grúcko*): < *grec*.

GROAPĂ, sf., pl. *groki* (și *groape*: cf. topicul *Groape*), groapă, *fosse, trou; tombeau*, Dal, 102; Nic, 150; Mih, 222; PScr, 215; PB, 604; PAnt, 441; DR, II, 532. — 1°. *adără groki tra s' li umplă cu apă* (face sau fac gropi ca să le umple cu apă); 2°. *la trêlle groape* (la cele trei gropi), Velo, 20; BNA, V, 67 (în rimă cu *aproape*); 3°. *ca cimbă'n'î pri groape* (ca clopotepe morminturi), RomP, II, 46, 2; BNA, IV, 58 (rimînd cu *aproape*); 4°. *l'i-săpă groapa* (îi sapă groapa), PGr, 77; 5°. *cîndu l'edă, creăște*; *cîndu dai, scăde* — *groapa* (cînd îei crește, se face mare; cînd dai, scade — groapa), PLit, 376; 6°. *si șteăre om̃lu cîndu va s' moără, singur groapa vrea* 'și-u-adără (dacă ar ști omul cînd va muri, mormîntul și l-ar face singur).

PLit, 509; 7°. *umplă groăpa* (a murit, a fost îngropat), PLit, 689. — Cf. și topicul Γρόπας ('Ηπειρ, VIII, 112; IX, 234), γρόπα (Boga, II, 214). — Cf. și alb. *grôpë* „bucă, fossa”. — < ?

GRÓHTU, sn., pl. *gróhli*, fierbere în clocote, «bouillonnement à gros bouillons», Mih, 222. Sinonim: *clócut*. — < ?

GRÓHUT, sn., pl. *gróhute*, hohot, «éclat de rire», Mih, 222; CEI, 69. — Cf. și gr. γκρόχτος „άλλαγαγμός, cri de joie” ('Ηπειρ, VIII, 112). — < srb. *grohot* „éclat de rire”.

GRÓMIN, sn., pl. *grómine* (grămosteni): *n'îl'l'i m'c'a grómine, a mărîlor l' amurîă'scu dînîl'l'i* (cei mici mănîncă mere pădurește, celor mari li se strepezesc dinții), PenB, VIII, 152. — V. *agrómin*.

GRON, sm., pl. ?, mătase, «soie»: *hir di gron* (fir de mătase), PenB, VII, 72. — V. *gróndu* și it. *gro*. — < tc. *ghron* (872) „étolfe gros-grain”.

GRÓNDU, sm., fără pl., mătase, «sorte de soie très forte qu'on fabrique à Lyon; soie forte à dessins en relief»: *fustă'n't di gróndu* (rochii de mătase), FI, I, 3, 10. Sinonime: *mă-lăse, sîrmă*. — < *gron* (-du pare a proveni din cazul prepozițional turcesc *ghrondan* „de soie” = de (din) mătase).

GROP (Sămărina), vb. I: *s' grupă'm a noastră-anăme* (să îngropăm al nostru renume), BNA, II, 28 — v. *ngrop*.

GROS¹, sm., pl. *groși*, piastru, PB, 604; PAnt, 441 — v. *ynos* † dr. *gros* (DA), *groșiță* și it. *grosso*.

GROS², *groasă*, pl. *groși*, *groăse*, gros, «1°. gros; 2°. tête dure, tête étroite; pl. f., 3°. balivernes, sornettes», Dal, 102; Nic, 150; Mih, 222; PScr, 215; PB, 604. — 1°: *la pl'ndză minăta nu va ac gros* (la plnză subțire nu trebuie ac gros); *boăea ma minăta, nu lu groasă* (vocea mai subțire (de tenor), nu în cea groasă, de bas), PB, 106¹²; 2°: *s' turnă' yumărlu s' dzl'că a cucóllui* „cap gros l'” (se întoarce măgarul să spună cocoșului „cap gros l'”), PLit, 518; PAnt, 9 — cf. † fr. „as chefs gros”, Rol 3221; 3°: *ședz-îl pri oăuă, ... nu ti lipsescu gróase* (șezi-ți pe ouă, ... nu-ți trebuie grandomanie), LP, 182; *li trădzi gróase* (face pe grozavul), PGr, 77 — v. *hăbăre* 5°, *trag* 12° etc.; *moăra va apă, nu va gróase* (moara vrea (are nevoie de) apă, nu vrea vorbe late), PGr, 105 — v. *gol* 5°; *tal'tă* 3°. — V. *șismán*. — < lat. *grossus* „gros, épais”.

GROZDAVÉN, -nă, pl. *grozdavén'l -ne*, grăsuliu, «grassouillet, dodu», Dal, 102; CEI, 69 (< mbg. *grozdaven*).

GRUH(U)TÉSCU, vb. IV (*gruh(u)tîl, -tîl, -tîre*), clocoti, «bouillir à gros bouillons», Mih, 222. V. *gróhtu* și sinonimele *clucutescu, hurhurescu*.

GRUMĂDZŪ, sn., pl. *grumădză*, grumaz, «gorge, gosier», Dal, 102; Nic, 150; Mih, 225; PScr, 215; PB, 606 (*gurmădză*); PEt, 24 (< lat. *grumus* + -ză); *nipleărea di grumădză eăste gredăă* (boala de grumaz (anghină) e grea); *tu grumădză l'i-si îlneă* (în gtlej i se opreau), Fr, I, 6, 88; PAnt, 184; BNA, III, 68. Sinonime: *gărgălcă, gl'rgal*. — Cf. și alb. *grumás, gurmás* „esofage, laringe”, gr. γκρομάζω (Boga, II, 83), precum și REW, 3888; DR, II, 480; DA, s. v.; PhOr, II, 716.

GRUMBĂ, sf.; **GRÚMBUR**, sn., pl. *grúmbe, grúmbure*, grămadă, «tas de terre, tas de pierres», Dun, II, 63 (< lat. *grumus, grumus*). — Cf. alb. *grámbulë* „grămadă” (Hr, 73), *grámbull* „ammaso” și:

GRÚMUR, sn., pl. *grúmur*, grămadă; cîrd, «tas, amas; volée», Dal, 102; PEt, 25; DR, II, 475; *sfindúkile adunáte grúmur* (lăzile strînse grămadă), FI, II, 5, 6; *u vătămăl...* *mutrîl grúmurlu moăle* (am ucis-o... privii grămada moale), FI, I, 5, 5; *di frica a lor, [gă'le]* *imnă în grúmur*, *mălte deadún* (de frica lor, ciorile umblă în cîrduri, multe laolaltă), Lum, IV, 297. Sinonim: *stoc*. — < lat. *grumulus* „petit tas, petit tertre”.

GRUNDĂ, sf., pl. *grunde* și *grândză*, bucată, «morceau», Dal, 103; Nic, 151; PB, 604; DR, II, 532; III, 596-597; *loăt ună grundă di cașă și ună di zăhare* (luați o bucată de brinză și una de zahăr). Sinonime: *bucătă*, *cumătă*. — V. *grl'ndză*, *grândză*, *grânțe*, precum și alb. *grunde* „Klefe” (GM, 132) și gr. γροῦδα „βῆλος τυροῦ” ('ΑρΓλ, 35; Hris, 47: γαρῶδα).

GRUNDÉTŬ, sm., pl. *grundetj*, specie de pește, «nomi d'un poisson». — < ?

GRUNDZĂ, sf. pl., târlă, «son», Nic, 151; Mih, 223. Sinonim: *tl'r/ă*. — V. *grundă* și dr. *grunz* „grumeau”.

GRUNFLĂRE, sf., pl. *grunflă'rl*, horcăială, «râle, ronflements», REW, 7447 (< *runf*). Cuvânt necunoscut. Sinonim: *hărkire*.

GRUNȚE, sf., pl. *grânțe* (Cavăia — Albania): *veade gl'inăllu și l'i-si păre grânțe dî cașă* (vede găinațul și i se pare bucată de brinză), ZP, III, 511 — v. *grundă*. — Pentru -țe, cf. *frânțe*, *nglós* etc. și:

GRUNȚIU (Sămărina), sn., PenB, III, 241 — v. *grun'lu*.

GRUN'EĂRE, sf., pl. *grun'érî*, grohăire, «action de grogner; grognement», Nic, 150; Mih, 223; PB, 604.

GRUN'ÉDZŬ, vb. I (*grun'edî*, -*n'eat*, -*n'éare*), «grogner», Nic, 151; Mih, 223. V. *gur-n'édzŭ*. — < lat. **grunniare*, *grunniare* „grogner [en parlant du cochon]”.

GRUN'IŬ, sn., pl. *grun'e*, bărbie, «menton», Dal, 103; Nic, 150; Mih, 223; PScr, 216; PB, 604; PAnt, 441, PEt, 25; REW, 3894 (< lat. *grunium*); StR, II, 236 (**gruneum*). — E același cu fr. *groin* (DDict.: < lat. **grunium*). — < lat. **grun(n)lum*.

GRUP, sn., pl. *grăpurî*, grop, «group, rouleau d'argent, sac d'argent», Dal, 103. — < it. *gruppo*.

GRUPĂR, sm., pl. *grupărî*, gropar, «fossoyeur», Dal, 103; Nic, 150; Mih, 223; *lu-aveă adunătă grupărîu* (li strinsese groparul), FI, II, 5, 6; *grupărîl'i dipúsîră mórîtu* (groparii au lăsat în jos pe cel mort), CalGrB, 39; BNA, IV, 118. — < *groápă*.

GRUPIȘTE, sf., pl. *grupiște*, cimitir, «cimetière», Dal, 103; Nic, 150. Sinonime: *kimillr*, *murminl*. — < *groápă*.

GUÁL'E, sf., găoace, Nic, 143 — v. *guăl'e*.

GUBÉ, sm., pl. *gubédz*, boltă, «voûte, coupole; boucle», Dal, 103; Nic, 145. — 1°. *gubédz di keátră* (bolți de piatră), Bair, 53; 2°. *di gubélu a călvál'el aspindzură un cîrlig* (de bolta colibei atîrna un cîrlig), FI, II, 3, 2; 3°. *Armă'nile poártă gubédz di mèse* (aromănele poartă pafte la cingătoare) — cf. PenB, III, 186; 187; PIm, II, 179. — V. *cubé*.

GUBÉS, -să, pl. *gubéșl*, -se, girbov, «bossu». — V. *gubé* și sinonimul *cambúr*.

GUBILÓS, -loásă, pl. *gubilóșl*, -loáse, boltit, «voûté»: *frl'mlea gubilóasă* (fruntea boltită), FI, II, 2, 7; II, 6, 5.

GUČĚSCU, vb. IV, ghici, Mih, 223 — v. *angučěscu*.

GUČILIE, sf., pl. *gučillî*, creștet, «somet, Gipfel von Baum», PB, 604; Jb, XIII, 86; *anăll'li fadzî*, cu *gučillî*, *dădeă apróape pîn' di soare* (înălții fagi, cu creștete, se înălțau aproape pînă la soare), GrB, 229; *s' alină pi pom, în gučilie* (se urca în pom, în vîrf), PenB, VIII, 152; *mi-alinăt di-undăoară n sus pi gučille* (mă urcai îndată sus în vîrf), Bair, 39; 58. V. *gučille* și sinonimele *cačėallî*, *clrčillî*, *crečštic*, *cucul'î*, *călmă*, *čingărllî*, *člăcă*, *člucilă*, *člulubét*, *člŭmă*, *člungăne*, *hukútă*, *kipilă*, *măyedă*. — < ?

GUDALĂGĂ, adv., repede, «vite», Mih, 223; CAR, 328. V. *alăgă*, *dălăga*, *di-alăga*. — < cu *di alăgă*.

GUDĚSCU (*mi*), vb. IV — v. *găuděscu* —: *s' nă gudim* (să ne bucurăm), Gram, p. xxx. Sinonim: *hărsěscu*. — < it. *godere*.

GUDIL'EĂR; **GUDIL'EĂRCU**, -ră; -ră; pl. *gudil'eărî*, -re; *gudil'eărî*, -rfe, *gudurat*, «caressant; flateur; dorloté», Dal, 103; Nic, 145; CEI, 69. — < *gl'dil*.

GUDUR, GUDURÉSCU (mi), vb. I și IV (*gudurăți și gudurii, -răt, și -rit, -răre și -rire*), *gudura*, «choyer; flagorner; se surchauffer», Mih, 223; Nic, 145; Kats, I, 472; *mi gudur si-n' l da fivă* (mă gudur ca să-mi dea ceva); *nă gudurim la foc* (ne răsfățăm încălzindu-ne la foc). — Cf. *guduréscu*, dr. *gudura* și alb. *gudulls* „solliciter”.

GUDURĂRE, GUDURIRE, sf., pl. *gudurări, guduriri* «cajolerie; flagornerie; frétilllement», Mih, 223; Nic, 145.

GUDURĂT, GUDURIT, -ată, -ită, pl. *gudurăți, -te*; *gudurii, -te* «choyé; flagorné; frétillé», Mih, 223; Nic, 145.

GUGOȘŪ, sn., pl. *gugoășe*, glonț; gogoasă, «1°. balle de fusil — v. *mulive*; 2°. cocon — v. *cucălîță* 4°», Dal, 103; PB, 604. — 1°: *lu-ărse amărli gugoșū* (amarul glonte l-a ucis), FI, I, 1, 5; PAnt, 250; *mălte gugoășe cădzură seăra* (seara au căzut (s-au descărcat) multe gloanțe), Lum, I, 190; 2°: *gugoști di sirmă* (gogoășe de mătase), DR, VII, 190. — V. *glgoășe*.

GUGŪĖ, sf., pl. *gugăce, guguștiucă, «ramier»*, Dal, 103; Nic, 144; Mih, 223; Lum, V, 186; ArE, 6; CEI, 69; *nă gura di gugăce* (o gură de guguștiucă) BNA II; 22; 70. — V. *gugăfcă, dudle, dicuhtură, făsă*. — Cf. bg. *guguška* „tourterelle” și alb. *gugăce* „tortora” gr. γκουγκούσα (Boga, II, 118).

GUGŪĖĖ, sn. pl. *gugăce* știulete «épi de maïs — v. *cărbușă* 2°; cône (pomme de pin) — v. *cuculicță*» Dal 103. — 1°: *poărea eăste un gugăcū* (poarea e un știulete), PLit, 148 — v. *căteă și poărcă*; 2°: *gugăcile di kin' l* (conurile de pini), PenB, VII, 143. — Cf. bg. *gugăci* „maïs” (și *gugučenū* „de maïs”).

GUGŪFCĂ, GUGŪFCE, sf., pl. *gugăffe, gugăfce*, Dal, 103; Nic, 144; Mih, 223 — v. *gugăce*.

GUGUL'EĂNĂ, sf., pl. *gugul'eâne*, ciupercă, «1°. champignon; 2°. belle fille, bien aimée», Dal, 103; Nic, 143; *ti-alăxiști, ti-armătușiști, gugul'eăna-n' l* (te-ai primenit, te-ai împodobit, mindra mea), PLit, 748 — comparația este explicabilă: *gugul'eăna* e o ciupercă înaltă, aspectuoasă, cu pălăria rotunjită (ca *boletus granulatus*). Sinonim: *pečlurecă*. — V. *gurgul'edl*. — < ?

GUGURĂRE, sf., pl. *gugurări*, gongonire, «action de babiller», Dal, 103; Nic, 143; Mih, 223.

GUGURÉCĖ, sn., pl. *guguredce*, fructul platanului, «fruit du platane», Dal, 103. — V. *cucuricță*.

GUGURÉDZŪ, GUGURÉSCU, vb. I și IV (*gugurăți și gugurii, -răt și -rit, -răre și -rire*), gînguri, «babiller (comme font les petits enfants); roucouler; murmurer», Dal, 103; Nic, 144; Mih, 223; FI, II, 6, 9; *n'iclu guguredzā* (copilașul gungurește); *ca purăncil' l gugurām* (gunguream ca porumbelii), RP, 10-11, 16; PLit, 953; *fičlōril' i... guguredzā* (copilașii... gînguresc), AI, 1903, 32; *guguredzā-arl' ūlu n vāle* (rîul murmură în vale), GrB, 3, 25. V. *gîrgîredzū, gurguredzū* și sinonimul *btnduredzū*. — Cf. și bg. *gugūkamū* „roucouler”.

GUGUSTĂRE, sf., pl. *gugustări*, îmbrățișare, «action d'embrasser, de baiser», Nic, 144.

GUGUSTĂT, -tă, pl. *gugustăți, -te* sărutat «embrassé, baisé».

GUGUSTÉDZŪ, GUGUSTÉSCU (mi) vb. I și IV (*gugustăți și gugustii, -stăt și -stît, -stăre și -stire*), îmbrățișa, «embrasser, baiser», Nic, 144; *ca purănci nă gugustedām* (ne sărutam ca porumbelii), W, II, 26. Sinonime: *ambrăfă, bașă*. — Cf. alb. *goslis* „invitare”, srb. *gostiti* „traiter en hâte” și bg. *goslavanū* „être invité”.

GUGŪȘE, invariabil în locuțiunea *părna gugășe* < *prână cu gășe* «prune à queue allongée», Kats, I, 72.

GUGŪȚĂ (Amincîtu), sf., pl. *gugăță, narcis, «narcisse»*. — < ?

GUĞEA..., invar., cogeamite, «grand; énorme»: *hiț guğedă fičlōri s' mînte nu-avēf* (sinteti cogeamite flăcăi și mînte nu aveți); *aū ūnă guğedă căsă* (au o cogeamite casă). V. *cugeă*. — < tt. *qodja* (977) „grand; brave”.

GUĞEÁBAȘI, sm., pl. *guğeábași*, primar, «maire», Dal, 103; Nic, 143; PB, 605; PAn!, 441. Sinonim: *đimarhu*. — < tc. *qodja-bachi* (977) „notable; échevin”.

GUĞEÁMITE, invar.: *guğeámile feátă* (cogeamite fată), PB, 258¹³ — v. *guğed*.

GUĞILÉSCU, vb. IV (*guğilli*, -*lil*, -*lire*), minglia, «caresser, câliner», PB, 605; u *guğileáște* (o giugiulește), PB, 234³⁸. Sinonime: *gălinisescu*, *hăđđipsescu*. — < ?

GUĞIŪ, sm., pl. *guğean'i*, pitic, «pygmée», PB, 323¹⁸. — În jocurile de copii, e sinonim cu *bîșcă*, *côlcă*, *gôlcă*, *poărcă* (PLit, 149). V. și *gugăciū*. — < ?

GUĞIUFOÁRTICĂ, sf., pl. *guğiufoártițe*, urechelniță, «perce-oreilles», Dal, 103; PLit, 69. — V. *burdufoártică*. — < ? *cučiū* + *foártică* sau *guğiū* + *foártică*?

GUĞIULIE, sf., vîrf de arbore, «sommets d'un arbre», Mih, 223 — v. *guđilie*.

GUH! «interjection qui imite la toux».

GÚHTIC, sn., pl. *gúhtițe*, guturai, «rhume de cerveau; toux», Nic, 148; WOI, 121. — < *guh!*

GUHTISÁ'DZŪ, vb. I (*guhliśái*, -*sát*, -*sáre*), tuși, «toussers», Nic, 148. Sinonim: *luședzū*. — V. *gúhtic*.

GULÁČE, sf., pl. *gulá'čl*, narcis, «narcisse», Kats, I, 72. — V. *guleáče*.

GULĂČIŪNE, sf., pl. *gulăčlūn'i*, goliciune, «nudité, vacuité», Dal, 103. — < *gol*.

GULDÁNEC, -*că*, pl. *guldáneři*, -*țe*, musafir nepoftit, «hôte qui n'est pas invité», Mih, 224. — < ?

GULEÁČE, sf., „liličea a Hristolui” (floarea lui Hristos), VAR, 257 — v. *guláče*, *guliče*.

GULÉSCU (*mi*), vb. IV (*gulit*, -*lil*, -*lire*), goli, «vider; dépouiller (de ses vêtements), dévêtir; dévaliser, gagner tout l'argent de qqn.», Dal, 103; Nic, 144; Mih, 224; PAn!, 441; CEI, 69. — 1°. *gulit áná bâte đl yin* (ați golit o bute de vin); 2°. *fúrl'i ná guliná căsa* (hoții ne-au jefuit casa); 3°. *s' ti guléști cum ti feáțe mă-la* (să te dezbraci (să fii așa) cum te-a născut mama ta), PB, 85²; 4°. *guleá dipriună* (ciștiga mereu la joc de cărți lăstînd pe adversari fără nici un ban), PB, 430⁹. — < *gol*.

GULÍČE, sf. «fleur jaune» — v. *guleáče*, *angulíče*.

GULIMÁN, -*nă*, pl. *gulimánean'i*, -*ne*, hrăpăreț, «vaurien, vagabond»: *si-alipídără vl'rnă pđtru-ŃnŃi gulimánean'i dăpă młni* (după mine se repezîră vreo patru-cinci haimanale), FI, I, 6, 4. V. *birdúșŭ*, *vagabóndu*. — < *gal'eamán*?

GULÍNĂ, sf., pl. *guline* «lieu dépourvu de toute plantation»: *lúmea s' aveđ adunátă pđ gulină* (lumea se adunase pe dealul gol), AI, 1903, 52. — V. *golină* și bg. *golíná* „~”.

GULÍRE, sf., pl. *gulri*, golire, «action de vider, vidange», Dal, 103; Nic, 144.

GULIȘ(E)ÁN, -*nă*, pl. *guliș(e)án'i*, -*ne*, golaș, «dénudé; dénué du tout; déplumé», Dal, 103; Nic, 144; CEI, 69; *amúrá gulișeánă* (mură golașă), ArE, 27; *mł-alásá' gol*, *gulișán* (m-a lăsat gol, golaș), PAn!, 312; PB, 87⁶; *pul'i gulișán'i* (pasări golașe). — Cf. mgl. *gulišan* (PMegR, II, 84; GrS, III, 400; CapM, III, 147) și bg. *goláša* „pauvre femme”, gr. γκούλ'ιζήν' (Boga, I, 97). — < *gol*.

GULIȘ(I)NÁRE, sf., pl. *guliș(i)nă'rł*, despuiere, «action de dépouiller, de dévêtir», Dal, 103; Nic, 144. Sinonim: *dispul'eare*.

GULIȘ(I)NÁT, -*tă*, pl. *guliș(i)nát*, -*le* «dévêtu, dépouillé», Dal, 103; Nic, 144. V. *sgu-lučil*.

GULIȘ(I)NÉDZŪ (*mi*), vb. I (*guliș(i)nát*, -*nát*, -*náre*), despuia, «dévêtir; dépouiller», Dal, 103; Nic, 144; PB, 605; CEI, 69; *nu furără, nu gulișinără* (nu au furat, nu au despuiat), GrB, 130. Sinonim: *dispól'ľă*. — < *guliș(e)án*.

GULÍT, -*tă*, pl. *gulit*, -*le*, golit, «mis nu, vidé, désempli», Dal, 103; Nic, 144; *côfe gulite* (ploști golite). — V. *guléscu*.

GULIVRĂGĂ, sf., pl. *gulivră'dzi*, luncă, «prairie, Uferwald», Nic, 144. — < ?

GULUBÍZDRĂ, sf., pl. *gulubízdre*, nemernică, «propre à rien (en parlant d'une femme), femme sans valeur, bêtise» (grămosteni). — < ?

GULUCŪSTĂ, GULUGŪSTĂ, sf., lăcustă, Nic, 145; PScr, 216; CAr, 328 — v. *gălăgustă, lăcūstă*.

GULUGĖSCU (Gópeși), vb. IV (*guluġit, -ġit, -ġire*), a sta iarna lângă foc, «rester pendant l'hiver près du foyer», Jb, XIII, 86; CAr, 105. — < *Guluġeă*.

G u l u ġ e ă (Gópeși), sm., ianuarie, «Januar», Jb, XIII, 86. — V. *Culuġeă* și bg. *golēmītā* „janvier”.

GULUMÉŪ, sm., pl. *gulumēi* «gros excrément». Sinonim : *guvân*. V. și *gal'eamân*. — < bg. *golēmŭ* „volumineux” + *-(m)an*.

GULUVÂN, sm., pl. *guluvân'i* — sinonim cu *gulumēu* —, Mih, 224; DR, III, 1088 (< sl. *glava*); CEL, 69 (< ? bg. *glavan*). — < ?

GUL'EANÓ, sm., pl. *gul'eandáz*, somn, «silure (poisson)», PB, 605; GEI, 150. Sinonim : *soámă*. — < γουλιανός „baleine des rivières”.

GUMARÁĎĂ, sf., pl. *gumară'dz*, grămadă de pietre, «tas de pierres dans une emblavure», Dal, 103; DR, I, 216 (< **grum* < lat. *grumus* + *arăđă*); DR, III, 177 (< *grūmur*). — V. *grumbă, grūmur* și sinonimul *grămadă*.

GUMÓL'ĪŪ și **GUMŪL'ĪŪ**, sn., pl. *gumoál'e* și *gumál'e*, cocoloș, bulz, «pelote, grumeau; boulette de son pour les chiens», Dal, 103; Nic, 145; Mih, 224; PAnt, 107; PEt, 25 (< lat. **cumuleus*); *cl'nile... si-adun'ă cît un gumól'it* (cînele... se ghemui cît un bulz); *cl'n'it'i di la ol s' hrănescu cu gumál'e* (cîinii de la oi se hrănesc cu bulzuri de țărițe). — Cf. și alb. *gamâte, gamál'e*. — < vsl. *gomolja, gomulja* „maza, sorte de pâtée”.

GUNĂ, sf., pl. *gâne*, haină imblănită, PB, 605; DR, I, 520 (< lat. *gunna*). — V. *gână* și alb. *gânë* „cappotto che arriva sino ai ginocchi”.

GŪNDU, -dă, pl. *gândzi, gânde*, costeliv, «efflanqué», Mih, 224. — < ?

GUNDULŪKE, sf., pl. *gundulūkī*, diurnă, «diurne, salaire d'un jour», Mih, 224. — < te. *gundēlik* (1061) „~”.

GUNEĂLĂ, GUNELĂ, sf., pl. *guneăle, gunêle*, manta, «manteau à longs poils — v. *sărică*; manteau de femme sans manches et tombant jusqu'aux genoux — v. *cândășe*», Dal, 103; CFr, 24. — V. *gână* și it. *gonnella*, bg. *gunela*.

GUNÓS, PScr, 216 — v. *agunós*.

GUNUSĂR, sm., pl. *gunusări* — v. *yunusăr* —, Mih, 225; AI, 1901-1902, 92; *gunusări* — *ușe di ușe, li 'nă lăie căldărășe* (spoitori — din ușă în ușă, pentru o neagră (sau biată) căldărășă), Lum, V, 11-12, 36.

GUNUSĂRĖSCU, -rească, pl. *gunusărēștī, -rēște*, de spoitor, «de rérameur», Mih, 225.

GUNUSĖSCU, vb. IV; **GUNUSĖRE**, sf., Mih, 225, spoi, spoire — v. *yănusescu, yănusire*.

GUNUSÓS, -soăsă, pl. *gunusóștī, -soășe*, sclrbos, «dégoutant, répugnant»: *di rale zăcoâne ș' gunusoășe si fūgă* (să fugă de obiceiuri rele și dezgustătoare), Cod, 19⁶. V. *aynosós*.

GURABĖ, sf., pl. *gurablī*, Mih, 225 — v. *gurbie*.

GURAHÂN, -nă, pl. *gurahân'i, -ne* «qui a une grande bouche; enfant pleurnicheur», PGr, 79. — Cf. și gr. *χορυχάνι* „mensonge”. — < ? *gūrā + hāne*.

GŪRĂ, sf., pl. *gure* și *guri*, gură, 1°. bouche; 2°. gueule; 3°. voix; 4°. vie; paralyser; 5°. membre d'une famille; 6°. prétexte; faire taire; 7°. relation, rapport; 8°. couler; 9°. médire; 10°. avoir faim; 11°. paltre», Dal, 103; Nic, 145; Mih, 225; PScr, 216. — 1°: *ună mănăstire cu nipl'rtica tu mēse ș' cu cal'i dăci di-avărliga* — *gura* (o mănăstire cu năpırca la mijloc și cu cai albi în jur — gura) (grămosteni); *di gūră s' băte căplu* (capul se bate din cauza gurii), PLit, 512; 2°: *cădzăt tu gūră di lup* (ați căzut în gură de lup); 3°: *yin stihlile s' nă l'eă gura* (vin stafiile să ne ia vocea), Lum, II, 271; BNA, IV, 38; 4°: *lu-aġlūmsirā cu gūrā*

(l-au ajuns (l-au apucat) vorbind, l-au apucat în viață), PB, 424²⁷; *si-și ağıtunga mă-sa cu gura* (să-și apuce pe mamă-sa în viață), PLit, 773; *atunțea l'i-vin'e gura* (atunci i-a venit vocea = a putut vorbi = a învîtat), PB, 194³²; *l'i si lo gura* (i s-a luat gura = nu putu vorbi = a paralizat), PLit, 510 — v. *l'edă* 18°; 5°: *ăre gurî mälle* (are copii mulți), PGr, 79; 6°: *nu-ări gura s' gredăscă* (nu are motiv să vorbească); *l'i-acăjă' gura a Hristotul* (lui Hristos i-a prins gura = Hristos nu a avut ce să mai zică = pe Hristos l-a dezarmat), PB, 433¹³; 7°: *nu-și grăscu cu gura* (nu-și vorbesc unul altuia = sint certați), PB, 605; 8°: *ăpă l'i-n'edrdze gura* (gura li merge ca o apă = are vorbă curgătoare), PLit, 510; 9°: *nu mi treăle n gura* (nu mă vorbi de rău), PGr, 79; *ti ncăedăsl? l' aspărsisl gura?* (te-ai certat? ți-ai spurcat gura? = ai vorbit de rău?), BaP, 13; BNA, III, 108; 10°: *nă si-aveă dășă gura la urecl'e* (de foame mare, gura ni se lungise pînă la ureche), PAnt, 310; 11°: *pin' călu s' l'ed 'nă gura* (pînă ce calul să ia (să pască) o gură (o îmbucătură) de iarbă), PLit, 1050; PAnt, 66 — cf. dr. „Albina... luă o gură de apă” (MIns, 132). — V. și *kirkinė* 2°. — Cf. prov. la gourro „la bouche”, Tour - K, 27, — < lat. *gula* „bouche; gosier”.

GURBIE (grămosteni), sf., pl. *gurbil* — v. *curabé, gurabie*.

GURGULEĂDZĂ, vb. I unipers. (*gurgulidză', -dzăt, -dzăre*), gîrăi, «gargouiller; grouillers», Dal, 103; *ari'ălu gurguleădză* (riul murmură, vuieste); *măjăle gurguleădză* (mațele chiorăie)'. — V. *gurgurédzű, gurlédzű*.

GURGULIDZĂRE, sf., Dal, 103 — v. *gurlidzăre*.

GURGULEĂȚ, -lă, pl. *gurgul'edț, -te*, rotund, «rond, arrondi», Dal, 103; Nic, 146; PLit, 209; DR, VI, 322; *'nă băseărică gurgul'edă pri un stur adrătă* — *gugul'eăna* (o bise-rică rotundă pe un stîlp făcută — ciuperca), PLit, 376 — v. *gugul'eănă*, toponimicul bulgar *Gurguljăt* (BER, 295). — V. *ngurgul'eăt* și :

GURGUL'ITÉDZŰ (*mi*), vb. I (*gurgul'ilăi, -lăt, -lăre*), rotunji, «arrondir»: *căpilt'n'ălu s' gurgul'ilă' čine* (perna se rotunji bine), FI, II, 6, 8. — V. *ngurgul'édzű* și :

GURGUL'ITÓS, -lădă, pl. *gurgul'itôsl, -lădse* — v. *gurgul'edț* — Dal, 103; PAnt, 342; *pară'lu-l gurgul'itôs* (banul e rotund), PLit, 600; *'nă minčănă gurgul'itoăsă* (o minciună rotunjită, diplomatică), PB, 369¹² — v. *arucutôs*, precum și *Invărgôs, strônčil*. — V. *gurgul'tulôs* și :

GURGUL'IŰ, sn. și sm., pl. *gurgul'e* și *gurgul'i*, gurgui, «rond, (pierre) arrondie; tétin; goulot de cruche, oreillette d'un vase», Dal, 103; Nic, 146; Mih, 225; PB, 605; CosP, 87; FIP, 31. — 1°: *feătile si-ağılucă cu gurgul'e* (fetele se jucau cu pietrele rotunde) — v. *abél*; 2°: *dól'i gurgul'i di keătră* (cele două sfircuri de piatră ale fîclor), Lum, III, 207; 3°: *gurgul'ilu a pólălu s' frédze* (toarta urciorului s-a spart). — < lat. *gurgullo* „oesophage, gorge”.

GURGUL'UTÓS, -lădă, rotund, PB, 605 — v. *gurgul'itôs*.

GURGUR, sn., pl. *gurgure*, susur, «murmure (d'eau); gargouillement (dans les intestins)»: *spăne-n'i, văle, ... cu-a tău gurgur suskîrôs* (spune-mi, vale, ... cu al tău murmur suspinător), UnivL, XLV, 275; BNA, V, 43. — Cf. și tc. *ghourghour* (878) „bruit que fait le ventre par suite du déplacement des gaz intestinaux”.

GURGURÉDZŰ, vb. I — v. *gurgurédzű* și *gurgur*.

GURÎȚĂ, sf., pl. *gurylă, gîrbiță, garrot*; la partie enfoncée de la nuque, Dal, 103; FI, II, 5, 3; Dun, II, 100; CEI, 69; Car, 224. — < bg. *gûrbica* „petite bosse”.

GURÎȚĂ¹, sf., pl. *guriță, guriță, „petite bouches*: *nu-l'i si-dăde gurița* (nu i se aude gurița), PLit, 512; *l' yineă s' lă sorčl gurița* (îți venea să le sorbi gurița), BNA, II, 70. — V. *gurșoără*.

GURÎȚĂ², sf., pl. *guriță* «poire sauvage; pl.: sornettes — v. *grosă* 3° etc.», Mih, 225; DR, II, 533; CEI, 68; RF, I, 35. — 1°: *mlcă'm guriță coăpte tu sprună* (mincăm pere pădurețe coapte în spuză) — v. *ayru-gôrľu², gôrľu² și peără*; 2°: *nă vinde guriță* (ne spune palavre) — v. *curcubelă* 4° etc. — < alb. *gorrieë* „pera selvatica”.

GURÎȚŪ, sm., pl. *guriș*, păr pădurel, «poirier sauvage», Mih, 226; ZP, IX, 505 (*gurnișă*).

— V. *ayru-górju¹*, *gurișă²*, *gurnișă* și *per¹*.

GURLÉDZŪ, vb. I (*gurlidzāi*, -*dzāl*, -*dzāre*), chiorăi, «grouiller (en parlant des boyaux); grogner», Dal, 104; PB, 605; PET, 43 (< *gurédzū* < *gūrā*). — 1°. *nā gurleddzā mājāle di foāme* (de foame, ne chiorăie mațele), CalGrB, 17 — v. *gurguleddzā*; 2°. *bāgārā atūmjea s' gurleddzā āpile* (atunci începură să curgă bogat apele vuind), PB, 50⁹; 343³⁷; 3°. *gurlinda s' dāše n mānte* (se duce în munte guilind), PLit, 394. — Cf. mgl. *gurlés* „grohăi” (PMegR, II, 85; GrS, III, 400; CapM, III, 148: *gurléz*).

GURLÉSCU, vb. IV (*gurlīi*, -*līi*, -*līre*) — v. *gurlédzū* —, Dal, 104; Nic, 146.

GURLIDZĀRE, sf., pl. *gurlidzārī* «gargouillement; grognement», Dal, 104; PB, 606.

GURLINDĀ, Nic, 146 — formă inexistentă — v. *gurlédzū*.

GURLIRE, sf., pl. *gurlīrī*, grohăire, Dal, 104 — v. *gurlidzāre*.

GURLIȚĂ, sf., fără pl., grumăzare, «enflure du cou (chez les porcs); croup», Dal, 104; Nic, 146; Mih, 226; PB, 606; PLit, 329; CAR, 223; CEL, 69; *gurlīa s' l' u da!* (dare-ar girlița în tine!). — Cf. gr. γκαρλίτσα (Boga, II, 212). — < bg. *gŭrlīea* „diphthérie, angine”.

GURMÁDZŪ, sn., PB, 606 — v. *grumádzū*.

GŪRNĀ, sf., pl. *gŭrne* (Magárova), bazin, «bassin», Mur, II, 456. V. *gurnișă*. — < alb. *gŭrne* „Quelle” < gr. γοŭρνα „bassin”.

GURNIȚŪ¹ (Névisca), sm., pl. *gurniș*, păr, «poirier»; **GURNIȚŪ²**, sn., pl. *gurnișă*, pară, «poire»: *gurnișu sun gurnișă căde* (para sub păr cade), ZP, IX, 505. — V. *gurișă*, *gŭrju*.

GURN'ÉDZŪ și **GURN'ÉSCU**, vb. I și IV (*gurn'eāl* și *gurn'il*, -*n'eāl* și -*n'il*, -*n'eāre*, și -*n'īre*), grohăi, grogner; fouiller», Dal, 104; Nic, 146; PB, 606. — 1°. *gurn'eādzā ca pŏrcu* (grohăie ca porc); 2°. *gurn'eā lu cultruyłmse* (scormonea sub streășină), PB, 136²¹. — V. *grun'édzū*, *gurn'escu*. — < lat. *grunnire* „grogner”.

GURN'IRE, sf., pl. *gurn'irī* «grognement; fouille», Dal, 104. V. *grun'édre*.

GURȘOĂRĀ, sf., pl. *gurșŏrī* — v. *gurișă¹* — : *gurșoāra lā si strīmbā* (gurișoara li se strimbă), BNA, II, 84. — < *gūrā*.

GUSĀC, sm., pl. *gusāft* (nord) — v. *gl'scu* —, PB, 177¹; PETim, 12. — < bg. *gŭsākŭ* „jars”.

GUSTŌS, -*loāsū*, pl. *gustŏșl*, -*loāse*, gustos, «qui a un goût agréable», Mih, 226; Pant, 441. — V. *gustŏs* și :

GŪSTU¹, sn., pl. *gŭsturl* «goût; bonne disposition, plaisir», PScr, 216; Nic, 147; Mih, 226. — 1°. *s' veādā ſi gŭstu āri īnima di stliiū* (să vadă ce gust are inima de smeu), PB, 16²⁸; 2°. *nīſi gŭstul nu-l' i cunusleām* (nu-i cunoșteam nici gustul), PB, 373⁵; 3°. *el 'sī-multrēd gŭstul* (el își vedea de plăcerea lui), PB, 19²⁰; 4°. *nu vreā si-aspārgā gŭstul a dīcun'eārlīl* (nu vrea să strice cheful cerșetorilor), PB, 356¹⁶ — v. *gŭstu*, *kēfe*. — < lat. *gustus* „goût, avant-goût”.

GŪSTU², vb. I (*gustāl*, -*lāl*, -*lāre*), gusta, «goûter», Nic, 147; Mih, 226; *cī'ndu gustā' māyirlu* — *fārmāc!* (cînd a gustat bucătarul — otravă!), PB, 180³⁴; Pant, 98; *ſi si-l' l' dām?* *ſi sā gustā'm?* (ce să-i dăm ? ce să gustăm ?), CFr, 169. V. *ngŭstu*. — < lat. *gustare* „goûter”.

GUSURĀT, -*lā*, pl. *gusurāf*, -*le*, Nic, 147 — v. *cusurāt*.

GŪȘE, sf., pl. *gŭșl*, *glit*, «1°. cou; 2°. goître, jabot; 3°. obérer (de dettes); pécher; 4°. partir, se rompre le cou, rompre il collo; 5°. gosier, s'épreindre, chier», Dal, 104; Nic, 146; Mih, 226; PScr, 216; PB, 606. — 1°. *ſāplu āri clŏpŭl di gŭșe* (șapul are clopot de git); *gŭșea di bŏſā* (gitul sticlei); 2°. *sun grun'lū adr' gŭșe māre* (sub bărbie a făcut gușă mare) — v. *mānā³*; 3°. *am bŏrge pln' di gŭșe* (sînt dator pînă în git), Baș, 7; *stēpsurā... pri gŭșea a meā s' hībā* (greșelile... în circa mea să fie), Cod, 29²; *l-loāt pri gŭșe* (l-am luat pe suflet), GrB, 3, 15; *mī loāșl pri gŭșe* (m-ai nenorocit), Lum, II, 309; BNA, III, 126; PGr, 79 — cf. gr. „νὰ τῷ ἔχουν στὲν λαϊμόν” ('Ηπειρ, IX, 58/1908); *vreā s' loām ſi-āltu sŭſtīt pri gŭșe*

era să iau (aș fi luat) și alt suflet în cărcă = aș fi ucis încă unul), GrB, 226; PAnt, 231; BNA, IV, 150; *va mi tradzi pri gâșe* (mă vei avea pe suflet), Caraf, 56; *nu-l l'ed pri gâșe* (nu păcătuie ucigându-l) — cf. fr. „l'endosse pas le poids d'une âme” (CCP, XXXV, 369); 4°: *ai, scoală, fr'ndzi-l gâșea* (ha!, scoală, rupe-ți gîtul, pleacă), Lum, II, 242; BNA, III, 50 — v. *fr'ngu* 5°; *'și-arîpse ază gâșea* (azi a plecat — *rupe-i-s-ar gîtul*), Lum, II, 309; BNA, III, 126; *arîpe-l gâșea* (fugi, pleacă, du-te la naiba), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 150; 112 — v. *arîp* 4°; 5°: *'și scoăse gâșea după căsă* (s-a scremut după casă). — Sinonim: *zârcă* — V. *gugâșe*. — Cuvîntul există și în alte limbi sud-dunărene (cf. gr. γχοῦσα (Hris, 46) etc.). — Ca etimologie: < lat.-gall. *geusia* e „Kehla”, „jouis” (REW, 3750; DA, s. v. etc.). — < ?

GUȘTEVĂR, sn., CEL, 70 — v. *cuștăvăr*.

GUȘTIR, sm., pl. *găștiri*, guster, «lézard vert» — v. *găștur*. — În greaca epirotă: γούστερα (ΓαρΓλ, 34) și γκουστέρα (Ηπειρ, IX, 233) — deci, ca sf. — V.:

GUȘTIRIȚĂ, sf., pl. *găștiriță*, gusteriță, «petit lézard»: *glône di gluneăpine, căcăt di găștiriță* (voinic (tare ca) de jneapăn, căcat de gusteriță = lăudăros în vorbe, fricos în fapte) — v. *cur* 1° 7°, *șes* 3° și *ar'ndză*. — < bg.-srb. *gušterica* „~”.

GUȘTUR, sm., pl. *gășturi* — v. *găștir* —, Dal, 104; Nic, 147; CEL, 70; FI, II, 3, 9; *găștur veârde va li m'că* (guster verde te va minca = va fi vai de tine), PGr, 80 — v. *ău-pulic*. — < vsl. *gušterŭ* „lacerta”.

GUȘTURĂRE, sf., pl. *gășturări* «fâcherie, contrariété», Dal, 104; Nic, 147.

GUȘTURĂȚ, -tă, pl. *gășturăți*, -te, înrăutățit, «très fâché; irascible», Dal, 104; Nic, 147.

GUȘTURÊDZŪ (mi), vb. I (*gășturăi*, -răi, -răre), a se irita ca un guster, «(s')irriter, (se) corroucer, devenir irrité comme un lézard vert», Dal, 104; Nic, 147; CEL, 70; *ca măltu li gășturăși* (te-ai iritat cam mult). — < *găștur*.

GUȘTURIȚĂ, sf., pl. *găștiriță*, Dal, 104; Mih, 226; CEL, 70; *avină gășturițăle* (vinează gusterițele = e neserios), PGr, 80 — v. *găștiriță*.

GUȘUÊSCU, vb. IV (*gușuî*, -uî, -uîre), gîtui, «couper partiellement le cou aux petits poissons; décapiter, guillotiner», Dal, 104; Nic, 147. — < *gâșe*.

GUȘUÎRE, sf., pl. *gușuîri*, decapitare, «décapitation», Dal, 104; Nic, 147.

GUȘUÎȚ, -tă, pl. *gușuîți*, -te «décapité», Dal, 104; Nic, 147.

GUTŪN'E, sf., pl. *gutăn'e*, gutuie, «coing», Dal, 104; Nic, 145; Mih, 226; PScr, 216; PB, 606.

GUTUN'ÎȚĂ, sf., pl. *gutun'îță*, gutuiță, «petit coing; bien aimée», PB, 606; *mori gutu, n'îta-a meă* (fa gutuița (draga) mea), PLit, 904. V. *gugul'ednă* 2°.

GUTŪN'ÎŪ, sm., pl. *gutăn'î*, gutui, «cognassier», Dal, 104; Nic, 145; Mih, 226; PB 206; PAnt, 442. — Cf. și srb. (*g*)*dunja* „cognassier”. — < lat. *cotoneum* „coing”.

GUTURĂÎŪ, sn., pl. *guturăîuri* (grămosteni) «rhume de cerveau». Cuvînt suspect (cf. dr. *guturai*). — V. *găhtic* și *sirmie*.

GUĂL'E, sf., găoace, Dal, 103 — v. *găoal'e*.

GUVĂȚĂ, sf., pl. *guvăți* — v. *cupătă* și *γὰβάθῃ* —, Dal, 75; CAR, 328; REW, 2351. Sinonim: *găvănă*. — Contra dalacului, la animale (căi, catri etc.) se aplică la iie *cupăta* cu rol de ventuză: în *cupătă* se punea praf de pușcă, care se aprindea în loc de spirt de ventuze. De aici expresia: *băgă-l'î cupăta* „dă-l (dă-o) dracului”.

GUVĂ, sf., pl. *găve*, gaură, «trou; caverne; recoin; tombeau», Dal, 104; Nic, 143; Mih, 226; PScr, 216; PB, 606; DR, II, 534; CN, 172. — 1°. *astăpă găva* (astupă gura); 2°. *lu pișlireădă eăste ună găvă mare* (în peșteră e o cavernă); 3°. *ăclu ari găvă n'ică* (acul are gaură (ureche) mică); 4°. *acăfără găvile* (au ocupat găurile = s-au ascuns), PGr, 80; 5°. *Dima lu-aveă tu găvă* (pe Dima îl aveau în groapă, în mormînt), Fr, I, 10, 148; PAnt, 25; 6°. *adră' găva nîru apă*

(a făcut gaura în apă = nu a făcut nimic), PLit, 514; PB, 66²⁰. V. *gávra* și *cuvós*. — Cf. mgl. *gáv* (GrS, III, 400; CapM, III, 149) și gr. γαύβα. — < alb. *guvë* „cavită, caverna”.

GUVALEAȚE, GUVĂLIȚE, sf., pl. *guvăleți, guvălițe*, găurice, «orifice extérieur du rectum, anus», Dal, 104; Nic, 143; PET, 23; 27.

GUVICĂ, GUVIȚE, sf., pl. *govițe, gvițe*, găurice, «petit trou», PB, 606; PET, 23; 27; PLit, 813. — Cf. gr. γουβίτσα (Boga, I, 251). — < *gúvă*.

GUVOJDU, sm., pl. *guvójdzl, găvozd*, «1°. clou de fer à cheval; 2°. trembler (de peur); 3°. greloter (de froid); 4°. âge», PLit, 514. — 1°: *pétala ș' guvójdul* (potcoava și cuiul); 2°: *acăță s' treămbură și s' adără guvójdi cu dințil'i di frică* (Incepu să tremure și, de frică, să facă cuie cu dinții), PB, 14³; *adără guvójdzl di frică* (dirdlie de frică), PB, 350²²; *val tál'e guvójdzl* (va tremura de frică), LP, 4; 3°: *tálă dzăna adrá guvójdi cu dințil'i* (toată ziua, din cauza frigului, făcea cuie de potcoave cu dinții clănțănind), PB, 225²⁰; 281²¹; *ciț guvójdi feățel-afățea* (de frig, cite cuie de potcoave a făcut atunci), BașP, 23; *lu plălă'ri tál'eám guvójdzl* (în spate dirdliam de frig), PAnt, 342; FI, I, 1, 2 — pentru dacoromână, cf. *bleau* (DA; BPh, IV, 164; V, 159; VI, 204-205); 4°: *ciț guvójdzl poártă cálu aestu?* (ciți ani are acest cal?), PGr, 80. V. *guvózdu*. — Semantic, de reținut apropierea dintre *guvójdu* și *dinte*. — < vsl. *gvozď* „clavus”.

GUVÓR, -voără, pl. *guvóri, -voäre*, cocoșat, «bossu», Nic, 143. Sinonime: *combăr, gl'rbuv, gribuil*. — < ?

GUVOZDU, sm., pl. *guvójdzl*, Dal, 104; PScr, 216; *di la un guvózdu nu poáte s' yină ot'nnu ară'ă* (de la un găvozd nu poate să vie vreun (sau nici un) rău), Lum, III, 223. — V. *gávózdu, gávójdu, guvójdu, nguvujďăt*.

GÚVRU, -ră, pl. *gúvri, -re*, cu privire sălbatică, «qui a un regard sombre, farouche, sauvage», M, 24. — < ?

GUVOJDÉL, GUVUZDÉL, GUVUZDÉL'Û, sm., pl. *guvujdel'i, ghimpe, épine, piquant*», Dal, 104; PB, 606; PLit, 316. Sinonim: *skin*¹. — Cf. și bg. *gvozdej* „clou”. — < *guvózdu*.

GUVÚN, sm., pl. *guvún'i* «gros excrément», PET, 20 (< *gúvă*). Sinonim: *guluméu*. — < ?

GUVUNÓS, -noasă, pl. *guvunóșl, -noáse*, «ridé, poreux», PET, 27. — *gávunós* și *gágún'ós*.

GUZGÚN, -nă, pl. *guzgún'i, -ne*, scormonitor, «fouilleur», Dal, 104; Nic, 146; PB, 606. — < tc. *qouzghoun* (982) „corbeau”.

GUZGUNIPSÉSCU, vb. IV (*guzgunipsil, -sil, -sire*), scotoci, «fouiller», Dal, 104; Nic, 146; PB, 606; PAnt, 442; *guzgunipséă aűă* (scormonește aici), PB, 279¹⁵. — < *guzgún*.

GUZGUNIPSÍRE, sf., pl. *guzgunipsírl* «action de fouiller», Nic, 147.

GUZGUNIPSÍT, -lă, pl. *guzgunipsít, -te*, scormonit, «fouillé», Dal, 104.

GUZMÓL'Û, sn., pl. *guzmól'e*, mototol, «pelote, pelotonné»: *si-adună' guzmól'ű* (s-a strîns mototol, se ghemui), FI, II, 1, 12; *adunăť guzmól'ű di frică* (strînsi ghem de frică), PB, 275⁴. — V. *gázžámóű, nguzmul'édză* și sinonimele *cucullit, nstugál*.

Ç → Γ

Ç→Γ (Ç aparține aromânei nordice, Γ e mai general în cea sudică).

ÇEÁFRU, sn., pl. *çedşfurl*: *daş paráz cu çedşru* (dau bani cu dobindă), Lum, V, 216.
— < *ðyeáfur*.

ÇEAKÍŬĂ, sf., fără pl., specie de medicament, «*médicament fait de pâte, d'oeuf, d'eau-de-vie et du chou*», PLit, 296; 297. — < tc. *İaqy* (1342) „cautăre, vésicatoire”.

ÇEÁRŞIR, sm., fără pl.: *şintl'n'İle — çedşır çİă* (fintinile — argint viu), Velo, 18; BNA, V, 65 — v. *yeáryir*.

ÇEASŬLI, sm. «*nom donné à un chien noir tacheté de rouge autour des yeux*». — V, çes şi gr. γκισούλης (Boga, I, 95; II, 117).

ÇEÁTRU, sm., medic, PB, 606; PAnt, 193 — v. *yeátru*.

ÇEÁŦĂ, sf.: *şçărta-nă bănă, çedşă* (scurta noastră viaşă, trai), CosP, 20 — v. *yeđăđ*, *yİİđđe*.

ÇEAŬR, -ră, pl. *çeaŬrl*, -re — v. *căŬr* —, Nic, 139; GrS, IV, 384; *fuzl, çeaŬră, fuzl di-aŬđe* (fugi, gheaură, fugi de aici), Velo, 28; *ah, çeaŬră!* (ah, gheaură!), Velo, 56; BNA, V, 90. — < tc. *gulaour* (1007) „infidèle”.

ÇEÁVOL, sm., diavol, CŞc, 44 — v. *ðyeđvul*.

ÇEÁZĂ, sf., fără pl., scrisă, «*écriture (d'une monnaie)*»: *şe l'eđl: tŬră i çedză* (ce iei: turaua sau partea scrisă?), PLit, 90. V. *İđzi*. — < tc. *İazy* (1338) „écriture”.

Çégan, -nă, pl. *Çégan'İ*, -ne «*Guègue, habitant du nord de l'Albanie*», PAnt, 23; *cap di Çégan* (cap greoi), PLit, 502. V. *vuryárescu*. — V. *çİgărte* şi:

Çégă, sm., pl. *çeşl* — v. *Çégan* —, PB, 606; DR, II, 531; *ca furlăna-ađtŬndze Çégă* (ghega soseşte ca furtuna), PAnt, 277; Bair, 119. — < alb. *Çëgë* „Albanese del nord”.

Çëçİftu, -đă, pl. *Çëçİffl*, -le «*Tzİgane*», PB, 738; *ca Çëçİffl'İ si ncđđe* (se ceartă ca țigani), PGr, 73. — V. *İİftu*, precum şi gr. Αἰγυπτιος, alb. *Evgjit* „Zingaro”.

ÇÉLĂ, sf., pl. *çéle*, mîncare, «*mets, plat; oeuf* — v. *oŬl*», Dal, 97; Nic, 139; Mih, 210; PScr, 216; PB, 607; DR, II, 531; Lum, I, 226; *n'İ-vİn'e n'tŬrizma a çéłđl'el* (mi-a venit mirosul mîncării); *çéłđ dİn cur* — v. *oŬl* 1°. Sinonime: *măyİrie, mİcăre*. — < alb. *gjellë* „cibo”.

ÇELĂĞİŬ, sm., pl. *çelăğİl*, bucătar, «*cuisinier*», Nic, 139; W, II, 240. Sinonime: *măyİr, măyİrğİ*. — < *çéłđ*.

ÇÉLINDU, sn., pl. *çélınde*, cilindru, «*sphère, cylindre*», Dal, 97; Nic, 139; GEI, 150. — V. *çİlandru, kélİndru, kİlİndescu*.

ÇÉME, sf., pl. *çen'İ*, frîu, «*bride, freins*», PAnt, 139; Nic, 139; *cal fl'ră çéme* (cal fără frîu). E şi *açéme*. — < tc. *guem* (1037) „”.

ÇEMİE, sf., luntre, PScr, 216. — v. *çİmie* şi alb. *gjemİ*.

ȢENGĂ, sf. : *ahîurhîră Ȣenga s' făcă* (începură să facă jaf), PLit, 994. La p. 995 din PLit, cuvîntul e transpus prin „jocuri olimpice”. De fapt, cuvîntul înseamnă „pradă” şi trebuie ortografiat *Ȣengă*.

ȢÉNI, adv., bine, «bien» : pronunţare fărşerotească a cuvîntului *Ȣine* : *dză'sîră că nu l'-î Ȣeni* : „*te-ai, laî hîl'lî? ară'ă d' iu f' vên'î? spûne-n'î, hîl'lî, si ştiû şi mên'î*” (ziseră că nu îi e bine : „ce ai, drag fiu? rău de unde-ţi vine? spune-mi, fiule, să ştiu şi eu”), PLit, 978. — E un fonetism ce ne aminteşte forme fărşeroteşti cum ar fi *kend, kē'ni, mēni* etc. şi pentru care cf. şi CAR, 206 (§ 12) şi 262 (§ 63). — < *Ȣine*.

ȢÉRDU, -dă, pl. *Ȣêrdzi, Ȣêrde*, verde-albastru, «de couleur vert-bleu», Mur, II, 413. — < ?

ȢES, *Ȣesă*, pl. *Ȣeşi, Ȣese*, roşcat, «1°. (brebis, chèvre etc. ou mulet) noir qui a des cercles ou des raies rougeâtres sur la tête et autour des yeux — v. *Ȣeasăli*; 2°. faire une bourde — v. *ădă* şi *hărdă*; 3°. cul — v. *cură*», Dal, 97; Nic, 139; PAnt, 438; CN, 172; BNA, III, 114; DR, V, 894 (< got. *gaits*). — 1° : *mălgu Ȣesa* (mulg *capra Ȣesă*); *Ȣesa easte culayăza a cărvănil'el* (calţira *Ȣesă* e călăuza caravanei); 2° : *s' nu l'î-u făcă năpôl Ȣesă* (să nu i-o facă iar boacănă), PB, 55¹⁰; *u-adrăşi Ȣesă* (o făcuşi de oale), PLit, 502; 3° : *Ȣlône di Ȣluneăpine, Ȣeslu ca di peăpine* (voinic de jneapăn, curul ca de pepene), PenB, VIII, 154 — v. *guşlirişă* şi *primikîr* 2°. — Cf. : mgl. *ghîlă* „capră neagră vărgată cu roşu” (CapM, III, 138; PMegR, II, 82); gr. *γαιόσα* „vieille chèvre; chèvre bréhaigne”, ca şi numele topic aromănesc „*λα Γκέσου*” (‘Ηπειρος, IX, 231); „*Γκέσ', γκέσ' l'*” (Κρυς, II, 138; Boga, I, 95). — M, 23-24, II derivă din tc. *gökz*. În limba turcă e *guguez* (pronunţat şi *guvez*, 1057) — v., aci, *Ȣlueze* „de couleur bleu foncé tirant sur le rouge” — : acest *guguez*, aferezat silabic, a putut deveni *Ȣes*.

ȢESUCĂNAT, ȢESUCĂNUT, -tă, pl. *Ȣesucănaş, Ȣesucănuş, -le*, alb-roşcat, «gris mêlé de roux», Dal, 97; CN, 107; *vităli Ȣesucănaş* (vătui albi-roşcaţi). — Cf. *florucănal*. — < *Ȣes* + *cănuş*.

ȢESU-LĂIŢ, *Ȣesu-lăte*, pl. *Ȣesu-lă'i*, negru-roşcat, «noir mêlé de roux» : *dol faki Ȣesu-lă'i* şi *ună oăle Ȣesu-lăte* (doi ţapi negri-roşcaţi şi o oaie neagră-roşcată). — Cf. gr. *γκισσολάχια* (Boga, II, 117). — < *Ȣes* + *lăli*.

ȢEVȢIRE, sf., pl. *ȢevȢirl*, clădire de piatră, «édifice en pierre», Nic, 139. — < tc. *kiav-gulr* (1007) „~”.

ȢIDERE, sf., pl. *Ȣiderl*, nenorocire, «malheur», Dal, 97; Nic, 140; PB, 607; *Ȣlôn'î'i Armă'n'î fl'ră Ȣiderl* (bravii aromăni fără bătăi de cap), Lum, II, 152; PAnt, 172; BNA, II, 46; *Ȣiderle-a medle cresc* (nenorocirile mele cresc), LP, 166; PAnt, 240; BNA, II, 116. V. *kidere*. — < tc. *kêder* (1016) „peine; chagrin; dommage”.

ȢIDI, invar., ghidi, «terme de reproche, de blâme et de regret» : *Ȣidi strigă!* (leleo strigă!), LP, 56; BNA, II, 124; *Ȣidi cap ca di mulăre* (ghidi cap ca de catircă), Fr, I, 5, 69; PAnt, 181; BNA, III, 48; 166. — < tc. *guldî* (1017, 1065) „~”.

ȢIÊZ, vb. I (*Ȣidă, -ăl, -ăre*), învia, «ressuciter» : *cum, va s' Ȣeăză ş' pôrcul aclo?* (cum, şi porcul va învia acolo?), Lum, V, 127. — V. *Ȣiêdză*.

ȢIFTĂME, sf., Ȣigătime, Mib, 211 — v. *Ȣiftăme*.

ȢIFTĂ, sf., pl. *Ȣifte*, oală, «pot (en terre), marmite» : *întră... cu Ȣiftă di dălă tru ml'nă* (întră... cu oală de lapte bătut în mină), CŞc, 36. — V. *făşăl'e* şi :

ȢIFTĂIŢ, -Ȣe, pl. *Ȣiftăi, -Ȣe*, Ȣigănuş, «petit Tsigane». — V. :

ȢIFTU, -tă, pl. *Ȣifti, -le*, PB, 607; PAnt, 83; *s' di la Ȣiftu alăd?* (şi de la Ȣigan *ceri* aluat?), PLit, 502 — v. *Ȣiftu*.

ȢIGĂNTU, -tă, pl. *Ȣigănti, -le*, gigant, «géant», Al. 1901-1902, 146. Sinonime : *ėvil, Ȣirlă*. — < *γίγαντος* „~”.

GIGĂNEȘCU, -nească, pl. *gigănești*, -nești «tenant d'un *șegă*, appartenant à un *șegă*», PB, 607; *l'eă piștôle gigănești* (la pistoale ghegănești), Velo, 28.

GIGĂRIE, sf. «terre des Guègues; nombre de Guègues»: *șegan'li' di gigărie* (gheghil din Ghegărie), BNA, I, 112; *nu acșl, azvărna, ca tu gigărie* (nu așa, tîrlș, ca în Ghegărie), PB, 99²⁰.

GIGÓR, sn. (pl. *gigódre*), pumice, «(pierre) ponce», Mih, 211; CEI, 68. — V. *bigă*², topomicul Γκυγόρος (Ἡπειρ, VIII, 121) și mgl. *ghigór* (PMegR, II, 82; CapM, III, 138) și bg. *bigor* (BER, 46).

GIGIFTESCU, -tească, pl. *çiçifteshti*, -têști, țigănesc, «bohémien, tsigane», W, II, 272; *vidzútă çiçiftesacă, nămea amirăredscă — cașelu* (aspect țigănesc, renumele împărătesc — ca-feaua), PLit, 356. V. *çiftescu*. — < *çiçiftu*.

ĞILANDRU, sm., pl. *ğilandrî*, cocoloș, «pelote, tapon; boulette»: *bubulic... țe adără ğilandrî di bâlîdzl* (cărăbuș... care face cocoloși de balegă), CalGrB, 70; PB, 363²⁸. — V. *ğelindu*.

ĞILINDESCU (*mi*), vb. IV (*ğilindîl*, -dîl, -dire), rostogoli, «(se) rouler», Dal, 97; Nic, 140; GEI, 150. Sinonim: *arucutescu*. — Cf. și gr. κυλινδρῶ „cylindrer”. — < *ğelindu*.

ĞILINDIRE, sf., pl. *ğilindîrî*, rostogolire, «action de (se) rouler», Dal, 97; Nic, 140.

ĞILINDÎT, -tă, pl. *ğilindî*, -te «roulé», Dal, 97; Nic, 140.

ĞILÎR, sn., pl. *ğiltre*, ghelir, «revenu illicite», Mih, 211. — < tc. *guêlîr* (1037) „rente, revenu”.

ĞILÎȘTI, sf. pl., deranj, «désordre dans une chambre, pêle-mêle», Mih, 221. — < tc. *gulech* ? (1049) „lutte”.

ĞIMİE, sf., pl. *ğimil*, luntre, «navire, vaisseau; barque», Mih, 211; *s' veddă țe ğimie, țe cărăve aŭ vinită la skêlă* (să vadă ce luntre, ce corabie au sosit la schelă), Lum, V, 1, 11-12, 50; *cânda l'i si nicără ğimîle* (parcă i s-au înecat corăbiile), ZP, V, 205. V. *çemie* și sinonimele *cărăve, năle*². — < tc. *guémî* (1040) „vaisseau”.

ĞİMTĂ, sf., pl. *ğimle* (nord), nație, «foule (de gens); peuple; nation», Dal, 97; Nic, 140; Mih, 211; PB, 607; DR, II, 531; V, 763; *ğimta al Dumnidzâ* (poporul lui Dumnezeu), Cod, 76¹²; *ğimta pistipseă* (mulțimea credea), Mac, 93. V. *ğintă* și sinonimul *laô*. — < alb. *ğjnt* „genere, sorta, gente”.

ĞIMTUÊSCU (*mi*), vb. IV (*ğimtuil*, -uil, -uire), pîrli, «passer à la flamme»: *nu s' ğimtuiră nînși pênile di ôcl'i* (nici penele de la ochi nu s-au pîrlit), Cod, 104 b¹³. Sinonim: *căp-sălsescu*. — < alb. *ğjymtônj* „mutilare” < tc. *guioeuimek* (1063) „brûler; rôtir”.

ĞINĂTEĂȚĂ, sf., pl. *ğinătêl*, binețe, «bonté; saluts», Dal, 97; — *țe hlbă'rî?* — *ğinătêl* (— ce vești? — bunătați, toate bune). V. *bunăteăfă*. — < *ğine*.

ĞINCALĂ, sf., pl. *ğincale*, chingă, «sangle, sous-ventrières», Mih, 212. — V. *yinglă*.

ĞINCĂLĂ, sf., pl. *ğincăle*, greier, «grillon», PScr, 216; DR, II, 531. Sinonime: *căr-căleță* etc. — < alb. *ğjlnkăllë* „cicala”.

ĞÎNCĂ, sf., pl. *ğînțe*, pîlnie, «entonnoir», Mih, 212. Sinonim: *hunle*. — V. *hincă*.

ĞÎNDĂ, sf., pl. *ğinde* (Cuțuflean'I) și *ğindurî*: *ărburlu fâfe ğindurî* (stejarul face ghinde), Mih, 39. — V. *ğl'îndă* și *ğl'îndură*.

ĞÎNDĂ², sf., PScr, 216 — v. *ğintă* și alb. *ğjndje* „folla, gente, nazione”.

ĞÎNE, adv. și sf. fără pl., bine, «bien; fortune», Dal, 97; Nic, 140; Mih, 212; PB, 607; PScr, 216. — 1°. *him ğine — di ğine căma ğini* (sînt bine — de bine mai bine); 2°. *di ğine vî'ră nu fûdze* (nimeni nu fuge de bine), PLit, 502; 3°. *alăsă tu pade ğinea* (a lăsat baltă binele), FI, II, 6, 5; 4°. *s' v' âvdu lôtna ğinea* (să vă aud totdeauna binele, de bine), PB, 497⁸; 5°. *s' vâ avêl ğinea n căsă* (să vă aveți binele în casă), Caraf, 56; 6°. *n'ti pîtréc la ğinea a ta* (mi te trimit la binele tău), PLit, 920; 7°. *ti ğinea-a lui s' ti-ăzvîndzi* (să te lupți

pentru binele lui), RA, 190; BNA, IV, 65; 8°. *ține a mea di lora-l dâsă* (de acum binele meu e dus), Lum, VI, 4, 16; PAnt, 264; 9°. *dukl nls di-a ținealul* (dînsul a înțeles de-a binele), PB, 291²⁵. — Foneticeste, cf. *țeni*. — < lat. *bene* „bien”.

GINEĂȚĂ, sf., pl. *ținêf*, fericire, «bien, bonheur», Dal, 97; Nic, 140; Mih, 212; PB, 607. — 1°. *ca si-l călcu ȝlurăllu, nu-l ținedăfă* (ca să-l calc jurămintul, nu e bine), BaP, 25; 2°. *akicâsi a dōmnu-sul ținedăfă* (a înțeles fericirea stăpînului său), FI, II, 1, 10; PAnt, 353; 3°. *țineăfă 'șl-ăre ș' gredăfă* (fericirea își are și greața), PGr, 74; 4°. *s' lă da Dumnidză' ținėfțe a lōclul* (Dumnezeu să le dea fericirile pămîntului), PB, 437³²; 5°. *fe lal doără și ținėf* (ce de daruri și bunătăți), Velo, 32; PAnt, 326; BNA, V, 103. — V. *iftihle*. — < ține.

GINERE, sf., pl. *ținêrl*, caro, «carreau (dans les cartes à jouer)», Dal, 97. — < ?

GINȚĂNĂ, GINTĂNE, sf., pl. *țință'n'î*, plisc, Dal, 97; CosP, 71; CAr, 319-320; LL, IV, 224 — v. *dintănă*.

GINȚĂ, sf., pl. *ține*, PScr, 216 — v. *țindă²* și *țință*.

GINUEȘCU (mi), vb. IV (*ținuli*, -uit, -uire), saluta, «(se) saluer; s'entretenir réciproquement sur la santé», Dal, 97; PB, 607. — 1°. *ăllu oâspe ajânze și...* s' *ținui* (alt amic sosește și... și-a dat binețe), Lum, III, 216; 2°. s' *ținui cu hănșilu* (și-a dat binețe cu hanșul), FI, I, 2, 10; I, 2, 8; I, 3, 9; 3°. *trăpse... la așșălu...* *îl ținui* (a tras... la bătrînul..., l-a salutat), FI, II, 7, 5. Sinonim: *bunuescu*. — < ține.

GINUIRE, sf., pl. *ținuirî*, salutare, «action de saluer; action de souhaiter une bonne santé», Dal, 97; Lum, I, 291.

GINUIȚ, -tă, pl. *ținuiȚ*, -le «saluē».

GIOĂ, GIOAE, GIOAM, conj., doar, «on dirait que; peut-être que; comme si; (tout) au moins», PB, 178¹²; 482²⁸. — 1°. *si strizl, că ȝlōă ȝedțurlu...* ține (să strigi, că doar medicul... vine), PB, 420¹³; 2°. *ăllu drac, ȝlōām căma măstur* (alt diavol, doar mai meșter), Lum, IV, 49; 3°. *ȝlōām să'ntu vampîrl* (doar sînt vampiri), Lum, V, 215; 4°. *ȝlōām dōrmu greū* (doar dorm greu), CȘc, 23. — Forme nordice. — V. *ȝlōta* și bg. *glōa* „božem” (BER, 305).

GIOARĂ, sf., pl. *ȝiōrl*: s' *ved mușeătile lillēe: culeastrăndu și ȝiōrl* (să vād frumoasele flori: ghiocei (sau clopotei) și viorele), Lum, II, 170 — v. *ȝiōără* și sinonimul *manușăke*.

ȝIOC, sm., pl. *ȝlōf*, roib, «cheval à selle rougeâtre (ou étourneau)», Dal, 97; CFr, 105; *pi cal ȝlōcu 'șl-ălăgă* (pe cal cărunt își alerga), PLit, 834; *sta n cālăr pi ȝlōclu* (stă călare pe roibul), LP, 106; PAnt, 272; Bair, 104; *hātde, ȝtoc, l'ed-ă arăvāne* (haide, roibule, ia-o în buiestru), Velo, 14; 16; BNA, V, 52; 54; *cālăr pri ȝlōf* (călare pe roibi), FI, II, 5, 9. — Cf. și alb. *gjak* „cavallo molto alto”. — < tc. *gueuk* (1056) „bleu de ciel”.

ȝIŌIA(M), PB, 177⁹; AL 1903, 20; FI, I, 3, 11; Cod, 60 b²⁹; *ȝlōta mi didēșl pi ține* (pareă m-ai dat ȝa bine), PLit, 890 — v. *ȝlōă*. Sinonime: *cānda, tăha*. — Cf. și alb. *gjoja* „a quanto pare”. — < tc. *gueula* (1062) „~”.

ȝIŌLE, sf., pl. *ȝlōf*, lac, «(grand) étang, lac», Dal, 98; Nic, 141; Mih, 212. Sinonim: *lac*. — < tc. *guloeul* (1058) „~”.

ȝIONI, ȝION, sm., pl. *ȝlon'î*, ghionoaie? «oiseau qu'on ne connaît pas assez bien: peut-être c'est l'étourneau (*sturnus*) ou bien le choucas, la corneille des cloches (*corvus monedula*)», Dal, 98; Nic, 141; Mih, 212; PB, 607; DR, II, 531; Lum, V, 186 (pl. *ȝlōnuri*); PMic, art. *Ghionl*. — 1°. *cl'ntă pāl'llu ȝlonl* (cîntă pasărea ghionoaia), Cal. 1911, 51; BNA, II, 56; 2°. *bâte-un singur pond di ȝlonl* (cîntă un singur pustiu de ȝlonl), AL 1928, 114; BNA, II, 58; 68; 3°. *fe plndzēf...* *ca pālū ȝlon prit munț irl'îl?* (de ce plîngeți... ca pasărea ghionoaia prin munți pustii?), PAnt, 166. — Cf. și legendele din PB, 23-24 și din Lum, IV, 88-89, iar pentru albanezi, cf. cea din Deg, 294-295, precum și gr. γκιωννης „huette, hulotte”,

și mgl. *ghiön* (PMegR, II, 82; GrS, III, 401; CapM, III, 138). — < alb. *gjon* „piccola civetta di passaggio in estate”.

ÇION³, sn. și **ÇIÖNÄ**, **ÇIÖNE**, sf., pl. *çionuri* și *çion'i*, pingea, «semelle (de chaussure)», Dal, 98; Nic, 141; Mih, 212; RP, 2, 6; FI, I, 4, 11. Sinonime: *mingluşole*, *pêlumă*, *şole*. — < tc. *gueun* (1061) „cuir, peau tannée”.

ÇİÖS, adv., jos, «bas», PScr, 216; Mih, 212; PB, 607; *nă-avârtîră di pri çios* (ne-au învărtit (incercuit) din jos), PAnt, 22. — V. *diçlôs*, *dinçlôs*, *nçlôs*, *priçlôs*.

ÇİÖŞÂN'I, sm. pl., josani, «ceux qui habitent la partie basse d'un village», Réc, 8. — < *çios*.

ÇİÖZ-BOİAĞI, sm., pl. *çioz-bolağeddz*, scamator, «prestidigitateur», Lum, V, 212. — < tc. *gueuz* (1051) „oeil” + *boiağjy* (295) „teinturier”.

ÇİRÄKİN, -nă, pl. *çirăkin'i*, -ne, şoiman, «semblable à un faucon, vaillant», Mih, 212. — V. :

ÇİRÄKİNÄ, sf., pl. *çirăkine*, şoim, «faucon», DR, II, 494; *si-l'i cl'ntă 'nă çirăkină* (să-i cînte o şoimană), PLit, 5. V. *gărăkină* și sinonimele *flurişke*, *lacmağedie*. — < alb. *gjeraqinë* „falcone, astore”.

ÇIRDÄNE, sf., salbă — v. *çîurdâne*.

ÇIRDÄPE, sf., pl. *çirdä'kl*, gherdap, «tournant, cataracte (d'un fleuve)», Mih, 212. — < tc. *guirdab* (1020) „tourbillon d'eau”.

ÇİRGAL, sn., pl. *çirgale*, roată, «cercle, roue», PLit, 176. Sinonime: *aröcul*, *roată*. — < ? **ÇIRÇEÄNÄ**, sf., pl. *çirçâne*, virgină?, «vierge?», DR, II, 532; *luna doarme ca çirçeänă* (luna doarme ca o fecioară), CosP, 19. — V. *çirçên*, *çirçînă*, *virçînă*.

ÇIRÇEFE, sf., pl. *çirçefuri*, gherghel, «métier à broder», Mih, 212. — Cf. și alb. *gjergjef* „telaio da ricamo”. — < tc. *guerqueuf* (1021) „métier de broderie”.

ÇIRÇËN, -eänă, pl. *çirçên'i*, -eäne, fecior, fecioară, «jeune homme; pucelle», Mur, II, 418. — < ?

ÇIRÇİNÄ, sf., pl. *çirçine* — v. *çirçeänă* —, Dal, 98; PenB, III, 168; *Piruşeäna... afeä çirçina* (Piruşeana... cea încîntătoare fecioară), PenB, IV, 44; Caraf, 9. — < tc. *guirguin* (1066) „qui se fait bien recevoir partout; avenant; entreprenant et sympathique”.

ÇIRÇİN, sn., pl. *çirçire*, strecurătoare, «passoire métallique», Dal, 38. Sinonim: *strică-todre*. — < tc. *kevguir* (1031) „écumoire”.

ÇIRİTÄ, sf., pl. *çirite*, boală de ochi, «maladie à l'oeil», Dal, 98. — V. *kirttä²*.

ÇIRİTÛ, sn., pl. *çirîturi*, fulger, «foudre, coup de tonnerre», (grămosteni). Sinonime: *astrăpie*, *gărnişu*, *röfke*, *şfulgu*. — < ?

ÇIRİZ, sn., pl. *çirizuri*, canal subteran, «canal souterrain», Dal, 98; Nic, 141 (*çirize*, sf.); Mih, 213; 538. — < tc. *guiriz* (1023) „~”.

ÇIRNUËSCU (*mi*), vb. IV (*çirnuil*, -uit, -uire), cinsti, «porter des brindes, boire à la santé»: *s' çirnuiră döl'i cüscri* (cei doi cuscari se cinstiră), UnivL, XLV, 276; BNA, V, 50. — V. *kirnuëscu*, *kirşëscu*.

ÇİSMÄ, sf., pl. *çisme*, dijmă, «dîme», Mih, 213. — V. *çismédzû*.

ÇİSMÄÇİÜNE, sm., Mih, 213; *tu mëslu al çismäçüne* (în luna lui septembrie), Fr, II, 231. — v. *Ayizmäçün*, *Çizmäçün*.

ÇİSMÉDZÛ, vb. I (*çismä*, -mät, -märe), dijmui, «dîmer, prélever la dîme», Mih, 213. — sf. *çismä*, ca și vb. *çismédzû*, nu derivă din sl. *dižma* „decima” (> dr. *dijmä*), ci din vb. *ayizmu*, care înseamnă și „delapidare”: *ayizmäl-l'i cît ma müllu* (delapidați-i, dijmuiți-i cît mai mult). — V. *yizmu*.

ÇİTÄ, sf., pl. *çite*: *ca çita s' ti notriçéz* (să te încolăcesc ca vișa de vie), CosP, 42 — v. *ayltä*, *yltä*.

ŞITRIE, sf., medicament, PAnt, 439 — v. *şitrie*.

ŞITRIŞCĂ, st., pl. *şitrişte*, leac, 1°. medicament; 2°. pas l'ombre, nullement: *elt şitrişca nu akidăsim* (nici cît de leac nu înţelegem, nu înţelegem de loc), CŞc, 12; 42; PGr, 74. — < *şitrie*.

ŞIŪ, cte, pl. *şil* — v. *şearşir* —, Velo, 18; BNA, V, 65. — V. *şii*.

ŞIUBÊC, sn., pl. *şubêfe* şi *şubêcurel* — v. *dubêc* —, Mih, 213; *cafee kisâlâ tu şubêc* (cafea pisată în piuă de piatră), Al. 1903, 89; *cu şubêcurel şi şurda'n'l* (cu podoabe pe cap şi salbe), Lum, II, 170 — aci, *şubêc* e acel «couver-chef des femmes des Fârşerôf, qui, à l'origine, avait la forme d'un petit mortier» (cf. PIm, I, 116 şi, aci, *şupâre*). Sinonime: *şuðe*, *hâvâne*.

ŞIŪCĂ, sf., pl. ? «difficulté»: *nu pôşâ dotâ culdâh şâ mâre şlucă pâh' s' lu-adâfl* (nu poţi de loc uşor şi mare dificultate pînă să-l aduci), Cod, 21 b¹²; 20¹⁴. — Cf. alb. *gjâkë* „pennino” şi :

ŞIŪCE, sf., pl. *şluâ?*, părere de rău, «inquiétude; regret», Mih, 213; *n'l-u şlucê* (mi-e greu). — < tc. *şudj* (1047) „souci; difficulté; difficilement”.

ŞIULÊ (sud), sm., pl. *şulêdz*; **ŞIULÊE** (nord), sf., pl. *şulêli*, ghiulea, «obus», Dal, 98; Nic, 141; Mih, 213; *va-apôrf şulêdz, o calu-a meû* (vei purta ghiulele, o calul meu), BNA, II, 94. Sinonime: *iopâ* 2°, vol. — < tc. *şulê* (1059) „boulet de canon”.

ŞIULEABIŪ, -bie, pl. *şuleabil*, trandafiriu, «rose»: *dâðle meære şuleabil* (cele două mere trandafirii), VAR, 20. — V. :

ŞIULEAPE, sf., pl. ?, apă de trandafir, «eau de rose», Mih, 214. V. *şlûsu*. — < tc. *şulâb* (1033) „~”.

ŞIULGIU, sn., pl. *şulgiuri*, giulgiu «linceul», Mih, 214. — V. *şulgiu*.

ŞIŪLSU, sn., pl. *şlûsuri*, «eau de rose», Al. 1903, 23; PLit, 270; Fl, II, 1, 13; *şlûsu di trandâfle* (apă de trandafir), BNA, I, 94; *cu mōscu şi cu şlûsu* (cu mosc şi cu parfum), ICAR, 144. Sinonim: *şuleape*. — < tc. *şul* (1032) „rose” + *şou* (769) „eau”.

ŞIULVARĂCĂ, sf., pl. *şulvară'li*, plăcintă dulce, «galette douce faite avec des pommes et amandes», Mih, 214; CEL, 62. V. *colburêcâ*, *côlpide* şi *plîâ*. — < ?

ŞIŪM, sn., pl. *şlûmuri*, vas de apă, 1°. vase en cuivre étamé; 2°. tambour qui a la forme d'une grande cruche; 3°. pl. : ménétriers — v. *dum-dum*, Mih, 214; PScr, 216; PIm, II, 199; Lum, I, 91. — 1°. *şlûmlu i mptin di apă* (ghiumul e plin cu apă); *la poartâ-aşteaptâ şlûmlu* (la poartă aşteaptă ghiumul), RA, 184; BNA, IV, 61; *nu-aşliplâ' s' dişertu şlûmlu* (nu a aşteptat să deşert ghiumul), Lum, II, 350; BNA, IV, 102; IV, 86; *o laî şlûmu di nîngâ foc* (o măi ghiumule de lîngă foc), Buril, 284; Lum, V, 139 — v. *şipoc*; 2°. *bat şlûmurle di s' frîngu* (bat (sună) tobele de se sparg), Lum, I, 298; 3°. *şlûmurle sunt ðimn'itâdzl'i* (tobele sau lăutarii sint cădelniţele), PLit, 987. — V. *şlûme* şi alb. *şjum* „bidone, vaso”.

ŞIUMĂCĂ, sf., pl. *şlûmâfe*; **ŞIUMĂCIŪ**, sn., pl. *şlûmâce*, ibric, «petit vase en cuivre, aiguilère; petite quantité», Dal, 98; PB, 608; *acî'n:prâ ūmlul cu şlûmâca* (cumpără untul cu ibricul, cu Țirlita), LP, 122; *bâgâ şlûmâciul la foc* (pune ibricul la foc), Lum, III, 57. — V. *şlumiçlû şlûmâc*.

ŞIUMBRŪCĂ, sf., pl. *şlûmbrûfe*, vamă, Mih, 214 — v. *şimbrûke*.

ŞIŪME, sf., pl. *şlûn'l* şi *şlûmuri* — v. *şlûm* —, Dal, 98; Nic, 141; PB, 608; PIm, II, 199; *şlûmâ şlûn'le* (goleşte ghiumurile); *acâşâ şlûmea di coadâ* (prinde ghiumul de toartă). — < tc. *şum* (1059) şi *şugum* (1058) „vase de cuivre pour l'eau”.

ŞIUMIÇIŪ, sn., pl. *şlûmiçe*; **ŞIUMIŶĂ**, sf., pl. *şlûmîşâ*, PIm, II, 199; *un şlûmiçlû cu apă* (un ibric cu apă), Al. 1903, 82. V. *şlûmâcâ*, *şlûmâciŪ*. — < *şlûm(e)*.

ŞIŪMSĂ, sf., pl. *şlûmse* (nord), măsură, «sorte de mesures», Mih, 214. V. *şlûmilic*. — < alb. *şjûmës(ë)* „mezzo, moitié”.

GIURALĂNTĂ, sf., pl. *giuralănte*, stambă, «colonnade, indienne enjolivée»: *pol'i di giuralăntă* (șorturi de stambă înflorată), Fl, I, 3, 10; *căftă poală giuralăntă* (cere șort de stambă înflorată), Fl, I, 2, 16. — V. *gîrlăndă*.

GIURDĂNE, sf., pl. *giurdă'n't*, salbă, «collier», Dal, 98; Nic, 141; Mih, 214; BNA, I, 64; 120; *a mînșlor giurdăne* (a munților salbă), BNA, I, 20; LP, 53 (*gîrdăne*); *tu loc di gâlbine giurdă'n't* (în loc de salbe galbene), PAnt, 155; BNA, II, 2. V. *gîrdăne*. — < tc. *guer-dân* (1020) „gorge; cou; tournant”.

GIURDĂNIȚĂ, sf., pl. *giurdăniță* «petit collier», PLit, 365. — < *giurdăne*.

GIURDIE, sf., pl. *giurdii*, bolero, ghiurdie, «sorte de veste, boléro en laine noire — cf. PIm, I, 125; Nen, 198. Cf. și Haber, 105 și 106: *durdija*. — < ?

GIURGIULIȚĂ, -le, pl. *giurgiuliți*, încîntător, «ravissant»: *că'tră n dzărea giurgiulie* (spre zărea încîntătoare), BNA, I, 16; BNoi, 5; *tu pădzle giurgiulii* (pe padinile încîntătoare), GrB, I, 7; RA, 188; BNA, IV, 63. Sinonim: *gîrčină*. — < tc. *gulgueli* (1059) „ombragé”.

GIURGIUVÂN, sm., pl. *giurgiuvân't*, liliac, «lilas», Dal, 23; *giurgiuvânlu mplin di albă floare* (liliacul plin de floare albă), RP, 5, 5; *giurgiuvân'll'i neărcăi cu liliee* (liliacii încăreai de floare), Lum, II, 108. — Ca adj.: *moi liliee giurgiuvână* (măi floare de liliac) PLit 832. Sinonim: *lilă*. *giurgiuvânlu-a n'eû* (dragul meu), Millio, 40. — V. *argavân*.

GIURULTAȚI, sm., pl. *giurultațedăz*, certăreț, «querelleur; tapageur», Cal, 1911, 146. — < tc. *gurultıdji* (1050) „tapageur”.

GIURULTIE, sf., pl. *giurultii*, tapaj, «tapage, tintamarre, vacarme», Dal, 98; Nic, 141; Cal, 1911, 144; *noi fâim ahl'tă giurultie* (noi facem atîta gălăgie), Lum, I, 231. V. *giurultie*. — < tc. *gurultı* (1050) „bruit, fracas, tapage”.

GIUSMĂPINGĂ, sm., pl. *giusmăpingan't* și *giusmăpîndzean't* «sobriquet que les Arou-mains donnent aux Albanais et qui signifie moitié de sabot»: *Arbinéslu-i giusmăpingă* (albanezul e jumătate de opincă), PLit, 427; PAnt, 439. — La Kρουα, II, 128: „μισό σαποῦχι”. — < alb. *gjysmë* „metă, mezzo” + *opîngë* „sandalo”.

GIUȘȚĂ, sf., pl. *giuște*, palmă pe ceafă, «soufflet sur la nuque», Dal, 98; Nic, 141. V. *supleacă*. — Cf. alb. *grushl* „pugno, colpo” și:

GIUȘTĂREĂȚĂ, sf., pl. *giuștăreț* — v. *giuștă* —, Dal, 98; Nic, 141. Sinonim: *zircă-redău*. — Cf. alb. *gjashtare* „(colpo di) rivoltella”.

GIUȘŬ, sm., pl. *giușt*, bunic, «grand-père; afeul», DR, V, 894 (< alb. *gl'uș*). Sinonim: *papă*. — < alb. *gjysh*, „Grossvater; nonno; avo”.

GIUVĂSÉSCU; PScr, 216; Mih, 214; PB, 608; **GIUVĂSIRE**, Mih, 215; **GIUVĂSITOR**, PScr, 215 — v. *giiviséscu*, *giuvăsire*, *giuvăsilor*.

GIUVÉCIŬ, sn., pl. *giuvéce*, ghiveci, «pot à fleurs», Nic, 139. V. *giivéclă*. — < tc. *guvedj* (1056) „marmite”.

GIUVÉZE, adj., roșu-închis, CN, 128 — v. *giivéz*.

GIUVRÉC, sm. — v. *giivréc* și sinonimele *clără*, *côlindu*.

GIUZDĂNE, sf., pl. *giuzdă'n't*, ghiozdan, «serviette, portefeuille», Dal, 98. — < γκιοζδάνι < tc. *djuzdan* (439) „portefeuille”.

GIVĂR, sn., pl. *givăr'i*, mîncare scumpă, «plat coûteux, plat d'un prix élevé», Mih, 215. — < ?

GIVÉCIŬ, sn., Mih, 215 — v. *giuvéclă*. Sinonim: *plăstră*.

GIVÉZ, -ză, pl. *giivéjl*, -éze «rouge foncé, rougeâtre», Mih, 215. V. *șes*. — < tc. *guvez* (1057) „de couleur bleu foncé tirant sur le rouge”.

GIIVISÉSCU, vb. IV: *șideă nîngă foc și giiviséă* (ședea îngă foc și citea), Lum, III, 367 — v. *giuvăsescu*.

QIVRÉC, sm. și sn., pl. *qivréřl* și *qivrécuri*, covrig, «craquelin rond; tendre». — 1°. *s' vîndu qivrécuri* (să vînd covrigi), Lum, I, 97; 2°. *s' lu larădiséřti fiăloru a tăă... păn' nîncă éřte qivréc* (să-l orînduieřti (educi) pe copilul tău... pînă încă e crud), Cod, 15 b¹¹. V. *qiuoréc*. — < tc. *guevrek* (1049) „fragile; qu'on peut croquer; biscuit”.

QIZÁE (nord), sf., pl. *qizá'ł*, Al. 1901-1902, 124; *s' lu-ascăpă fără qizăe* (să-l scape fără amendă), PGr, 32 — v. *qizá'* și sinonimul *qirimé*.

QIZÁP, sn., Mih, 215; **QIZÁPE**, sf., pl. *qizá'kl*, apă tare, «acide azotique», Dal, 98; Mih, 215; PLit, 256. — < tc. *kézab* (1017; 420) „acide nitrique”.

QIZÁR, sm., pl. *qizárl* «celui qui fait de la qiză», PenB, V, 47; VI, 49. Sinonim: *řlgá'r*. — Cf. alb. *qizár* „ricottaio, formaggeaio”.

QIZĂ, sf., fără pl. «fromage tiré du deuxième babeurre», Dal, 98; Nic, 140; Mih, 215; PB, 607; DR, II, 532. — Bătută timp de vreo două ore în *tălar*, *ďála* se transformă în *qiză* „jintiă” — v. *ďálă*. — Cf. gr. γκζα (Boga, I, 95; II, 212). — < alb. *qiză* „ricotta” (cf. BTir, 1962, 3; 68-69; 75).

QIZĂ', sm., pl. *qizădz*, amendă, «amende», Dal, 98; Nic, 140; PB, 607. — V. *qizăe* și *qiză'*.

QIZĂREĂŪĂ, sf., pl. *qizăréł*, jintiă, «endroit d'une bergerie où l'on bout le petit-lait pour en extraire la qiză; qiză de seconde qualité», Dal, 98; Nic, 140; *cănda sun cl'n'l la qiză-reăďă* (parcă sînt ca niște cîini la jintiă), PenB, VI, 49. — < *qizăr*.

QIZÉRE, sf., pl. *qizérl*, plimbare, «promenades». Sinonime: *priimnáre*, *łifirlăe*. — < tc. *guzăr* (1017) „~”.

QIZİE, sf., pl. *qizıl*, moar, «moire», Mih, 215; *fustăne di qizie* (rochie de moar), Lum, II, 350; BNA, IV, 100; Lum, I, 298. — < tc. *guézi* (1024) „sorte de moire; étoffe moirée”.

QIZINTİE, sf., pl. *qizintl* (grămosteni), antreu, «antrée (d'une maison)». V. *culčlós*. — < tc. *guézintı* (1024) „corridor”.

QIZIRSÉSCU (mi), vb. IV (*qizirsıl*, -*sıl*, -*sire*); **QIZIRSİRE**, sf., pl. *qizirsrl*; **QIZIRSİT**, -*tă*, pl. *qizirsřf*, -*ře* — v. sinonimele *priimnu*, *priimnáre*, *priimnăł*. — Cf. gr. γκεζρεύω „~”. — < *qizére*.

QIZMĂCIŪNE, sf. — v. *ayizmăčłtăne*, *qismăčłtăne*.

QIZMÉDZŪ, vb. — v. *qismédzű*.

Γ → Ç

Cu privire la sunetele (formele) grecești γ, δ și θ — curențe în dialectul aromân, exceptând graiul din satele Gópeși și Muluviște —, S. Pușcariu (PLR, II, 194) scrie: «... greceasca fiind pentru ei o limbă de mare prestigiu — [...] —, aromânii de miazăzi [...], printr-o exagerare a rostirei, care li se părea mai nobilă, uneori pronunță θ [...], δ [...], mai rar γ [...]». Eronat. Pătrunderea și încetățenirea acestor trei sunete în dialectul aromân sînt consecințe ale bilingvismului secular al aromânilor. De reținut că δ și θ sînt curențe și în albaneză.

Γ → ç

ΓÁLAN, -ná pl. *ýálan'í*, -ne, albastru «bleu». V. *galán*. Sinonim: *albástru*. — < γαλάνος „~”.

ΓÁLEA, adv., agale, PANT, 442 — v. *gálea*.

ΓÁLÓNE¹, sf., pl. *ýalón'í* — v. *galón* —, Dal, 104; Nic, 128; *pri kept ș' la brațú ýalóne* (pe piept și la braț avea galon), BNA, II, 24. — < γαλόνη „insignes de grade militaire; épaulettes”.

ΓÁLÓNE², sf., pl. *ýalón'í*, butelie, «bouteille de deux litres et demi», Dal, 104. — < γαλόνη „~” (< engl. *gallon*).

ΓÁMA (nord), sf. — v. *gámă*.

ΓAMBRÓ, sm., pl. *yambrádz*, mire, «(nouveau) marié; fiancé; jeune homme à marier; gendre», Nic, 128; PB, 600; GEI, 221; *ca yambró li-adráși* (te-ai gătit ca un mire). V. *yam-béú*. — < γαμβρός „~”.

ΓANGRÉNĂ, sf., cangrenă, Nic, 128 — v. *cangrenă*.

ΓÁNĜE, sf., cange, Dal, 104 — v. *cânĝe*.

ΓANÓȘŮ, sm., pl. *yanóși*, spoitor, «étameur», Nic, 128. Sinonim: *ýălănĝí*. — Cf. gr. γάνωσις „étamure”.

ΓÁNUMĂ, sf., pl. *ýánumə*, cositor, «étain», GrS, VI, 384; *un păýăr di ýánumă* (o ploseă de cositor), Al. 1903, 77. V. *gánumă*. Sinonim: *căldie*. — < γάνωμα „étamage; étamure”.

ΓAR, sn., pl. *yári*, salamură, «saumure», Dal, 104; Nic, 129. Sinonime: *ármă²*, *armiră*, *șaliră*. — < γάρος „~”.

FARÁFĂ, sf., pl. *yará'fi*, *yará'hí*, carafă, Nic, 129 — v. *cărăfă*.

FÁSTRĂ, sf., pl. *yástre*; **FÁSTRU**, sn., pl. *yástre*, tăst, «ustensile de cuisine en forme de couvercle» (cf. PIm, II, 78; III, 120), Nic, 129; PLit, 374; GEI, 222. Sinonim: *ĉirkén*. — < γάστρα „pot à fleurs”.

- ΓΑΥΡΥ**, sm., pl. *γάυρι*, carpen, «charme», Dal, 104; Nic, 129. V. *gávru*. — < γάυρος, γραβός „~”.
- ΓΑΪΤΑΝ**, sn.; **ΓΑΪΤΑΝΕ**, sf., pl. *γáitá'nuri* și *γáitá'n'i* — v. *gálláne* —, Dal, 105; Nic, 128; *dzeáne ca di γáitáne* (sprincene ca de cordea), PenB, IV, 4; Caraf, 2. — < tc. *qaitan* (1000) „galon; ganse”.
- ΓΑΪΤΑΝΓÍ**, sm., pl. *γáitángeadz*, gáitáнар, «passementier», Dal, 105. — < *γáitán*.
- ΓΑΛΑΝΓÍ**, sm., pl. *γálanngéadz*, spoitor, «étameur». Sinonim: *gánustár*. V. *cáldie*. — < tc. *qalaldjy* (932) „~”.
- ΓΑΛΑΝÓS**, -noásá, pl. *γálanóshi*, -noáse — v. *γálan* —, GEI, 221; *ócl'i γálanóshi* (ochi albaștri).
- ΓΑΛΑΤΙΑΔΑ**, sf., pl. *γálatíadz* și *γálatíade*, susai, «laiteron», Dal, 105; Nic, 128; PLit, 266; GEI, 221. Sinonim: *láptúca*. — < γαλατσιδα „~”.
- ΓΑΝUSÉSCU**, vb. IV (*γánusli*, -sli, -sire), cositori, «étamer; émailler; se déconcerter, trembler de peur», Dal, 105; Nic, 128; GEI, 222. — 1°. *γánused-i'l* *clúmea* (cositoarește-i (spioște-i) vasul); 2°. *ș' n'i'sá li γánusi vásile* (și dinsa le-a spoit vasele = a sfeclic-o), PB, 122^a; *li γánusi di fricá* (le-a spoit picioarele de frică), PLit, 497; 505 — v. *cac* 2°, *cur* 8°, *zmedná* 3° etc. V. *γunusescu*. — < γανόνω „étamer”.
- ΓΑΝUSÍRE**, sf., pl. *γánusíri* «étamage», Dal, 105; Nic, 129.
- ΓΑΝUSÍT**, -tá, pl. *γánusít*, -te, spoit, «étamé; émaillé», Dal, 105; Nic, 129.
- ΓΑΡΕΑΨΑ**, sf., pl. *γárel*, merisor, «sorte de buis dont on fait des houlettes»: *cárig... di γáredúá* (crlig... de merisor), ICAR, 126. — V. *agáredúá* și *liγáredúá*.
- ΓΑΡΓΑΡÁ**, sf., pl. *γáryá'ri*, gargară, «gargarisme», Dal, 106; Nic, 129. — < γαργάρα „~”.
- ΓΑΡΓΑΡÁ²**, sf., pl. *γáryáre* «sorte de jouet enfantin», Dal, 106. — V. *γáryáriēū*.
- ΓΑΡΓΑΛÁRE**, sf., pl. *γáryáldá'ri*, înălbire, «action de bien blanchir», Dal, 106.
- ΓΑΡΓΑΛÁT**, -tá, pl. *γáryáldát*, -te «bien blanchi», Dal, 106; *strán'e láte, γáryáldate* (rufe spălate, prea spălate). — V. *grlndinát* și:
- ΓΑΡΓΑΛÁŮ** (*mi*), vb. I (*γáryáldát*, -lád, -láre), a prea spála, «(se) bien laver, bien blanchir», — v. *laū* — Dal, 106 (*γáryáledzá*); *li laū, laí, li γáryáldát* (le spálaí, spálaí, le-am prea spălat); *lá-i'l, γáryáldá-i'l* (spală-i, spála-i mult). — Cf. gr. γαργαλάω (Boga, I, 98). — < ?
- ΓΑΡΓΑΛÍCÍŮ**, sn., pl. *γáryálicē*, clopoțel, «grelot»: *vímtu lišór cu γáryálicē* (vînt ușor cu zdrăngănei), FI, I, 1, 5; *γáryálicēle oſta di oſta asuná* (zdrăngăneii sunau din ce în ce), PB, 313^a. V. *γáryáriēū*.
- ΓΑΡΓÁRÉDZŮ**, vb. I (*γáryáridzá*, -dzát, -dzáre), boldi, îndemna, «plaire, piquer»: *mi γáryáredzá s' mi prílmnu* (mă complac să mă plimb), Dal, 106. — < (γαργαλιζω) „chatouiller; piquer”.
- ΓΑΡΓÁRÍCÍŮ**, sn., Dal, 106 — v. *gárgáriēū*.
- ΓΑΡΓÁRIDZÁRE**, sf., pl. *γáryáridzá'ri*, gldilare, «chatouillement; démangeaison», Dal, 106.
- ΓΑΒÁΘÁ**, sf., pl. *γává'θi*, strachină, «assiette», Nic, 128. V. *guvátá*. — < γαβάθι „écuelle; terrine”.
- ΓÁΥRURÍŮ**, sn. (pl. *γávururi*), cárpinîș, «charmoie», Dal, 106. — < *γávru*.
- ΓÁZÉPI**, sf., fără pl., minie, «courroux», PenB, III, 164; *lúmea l'i-áre pri máre γázépi* (lumea ti are în mare minie), PenB, IV, 119; Caraf, 28. V. *gázépe*. — < tc. *ghazep* (874) „colère”.
- ΓÁZÉTÁ**, sf., pl. *γázéte*, gologan, «sou; monnaie de billon» — v. *gázétá*. — „La gazzetta era una moneta veneziana di due soldi” [l'année de 1797], HF, VIII, 174; „Gazette, monnaie vénitienne qui vaut deux centimes [à Prévesa]” (PMorée, III, 99).

GEACĂ, sf., fără pl., guler, «col; collet», Dal, 104; PGr, 162; GrS, VI, 385; *l-lo di yeacă* (il luă de guler, l-a înhățat), PLit, 703; *di yeacă a fičloru...* *si-acăfă'* (se ținu de pulpana băiatului), PB, 296²⁰; *l'i-acăfă' yeacă bubulicu* (gîndacul se ținu de el), PB, 363²²; CalGrB, 70. V. *yică'*. — < alb. *jăkë* „colletto; solino”.

GEĂDAM, sm., pl. *yeădan'l*, plrghie de lemn, «évier de bois», Nic, 130 (< *διαδρομος* „corridor”). — < ?

GEAFLĂRĂ, sf., pl. *yeaylăre*, pomană, «rente ou aumône imméritée»: *nu si-ayliplă la ahlăre yeaylără* (nu se aștepta la atare pomană), PB, 68¹²; *s' mulă' yeaylăra* (s-a dus pomană), PGr, 162 — v. *byeără*. — < ?

GEĂGMĂ, sf., pl. *yeăymă*, jaf, «pillage, rapine», Nic, 130. V. *yeămă*. Sinonim: *alimără*. — < tc. *laghma* (1353) „~”.

GEAHNÉ, sm., pl. *yeahnédz*, tocană, «ragoût aux oignons et très pimenté», Dal, 104. V. *iahnie*. — < tc. *lakhny* (1349) „différentes sortes de mets faits avec de la viande bouillie et divers légumes”.

GEAKİE, **GEAKİŬĂ**, sf., pl. *yeakil*, platură, «emplâtre», Mih, 241. — < tc. *laqy* (1342) „cautère; vésicatoire”.

GEALĂCĂ, invar. «nom d'un jeu enfantin», PLit, 165. — Cf. tc. *lalaq* (1343) „auge de bois dans laquelle on donne à manger aux chiens, aux chats etc.; mangeoire”.

GEALĂNE, sf., pl.?, minciună, «mensonge». Sinonime: *minčlănă*, *psémă*. — < tc. *lalan* (1343) „~”.

GEALANĜİ, -*ğloân'e*, pl. *yealanğëadz*, -*ğloân'e*, mincinos, «menteur, tricheur», Kats, I, 68. Sinonime: *arlditôr*, *psëflu*. V. *alinğle*. — < tc. *lalandjy* (1343) „~”.

GEALAN-ĞIURĂTIC, sn., pl. *yealân-ğlurătife*, sperjur, «parjure, faux serment», Nic, 130. — < *yealân(e)* + *ğlurătic*.

GEALÓPITRĂ, sf., pl. *yealópitre*, cuarț, «quartz», PLit, 318. V. *zealópitră* și *yeăr*. — < *εαλόπιτρα* „~”.

GEAMĂNDĂ, **GEAMÂNDE**, sf.; **GEAMĂNDU**, sn., pl. *yeam'ndzi* «diamant», Nic, 130; PB, 606; 738; PAnt, 442; GEI, 222; *eră cupă di yeamăndă* (era cupă de diamant), PB, 164²⁶. V. *yeamănde*. — < *διαμάντι* „~”.

GEĂMĂ, sf., pradă, Dal, 104 — v. *yeăymă*, *lămă*.

GEĂMBULĂ, sf., pl. *yeămbule*, velință, «gros tapis de laine», Dal, 104; Nic, 130. V. *lămbulă* și sinonimele *čërgă*, *doğă*, *vilëndză*. — Gr. *γαμβουλ'* (Boga, I, 91). — < alb. *jamulli* „coperta di lana” (< tc. *lamaly* (1344) „rapiécé”).

GEAMBURLŬKE, sf., pl. *yeamburlăkl*, manta de ploaie, «manteau pour la pluie», Nic, 130. — < tc. *laghmourlyq* (1341) „~”.

GEANGİNE, sf., (pl. *yeangl'n'i*), incendiu, «incendie», Dal, 104; Nic, 130. Sinonim: *foc*. — < tc. *langhyn* (1345) „~”.

GEANİȚAR, sm., pl. *yeaniȚar*, ienicer, «janissaire; furieux», Dal, 104; GEI, 222; *ca yeaniȚar fâfe* (face (se poartă) ca un ienicer, e furios), PLit, 661. — < tc. *kēni-teheri* (1355) „~”.

GEANŬRĂ, sf.: *'nă purlcă di yeănŭră* (o nuia de arbore vlăstar), Al. 1903, 79 — v. *lanŭră*, *jănură*, *l'eanŭră*.

GEĂR, sm., pl.?: „*yeăr* sau *var*”, PLit, 317; „*yeăr* numită și *yealópitră*”, PLit, 318; CN, 108; DR, IV, 284. V. *yeăre*. Cuvînt necunoscut. — < ?

GEARACUMİT, -*lă*, pl. *yearacumiț*, -*te*, cu nas acvilin, «qui a un nez de faucon; rapace». — < *ερακομύτης* „~”.

GEARĂKE, sf., FIP, I, 4, 62. Cuvînt necunoscut. Probabil că trebuie citit *mirăke*: *vl'rnă mirăke* nu-l'i *arudeă* *inima* (nici un regret nu-i rodea inima).

GEARAKÍN, -nă, pl. *yearakín* 'l, -ne, sm., sf. și adj., șoim; șoiman, «faucon mâle, faucon femelle: on en désigne le nouveau marié et la nouvelle mariée», Mih, 538; *gășea ca di yearakín* (gitul ca de șoim sau de lebădă), Fl, I, 2, 4 — v. *yearakínă*. — V. *yirakínă*, *hirakínă*.

GEARÁN, -nă, pl. *yearán* 'l, -ne, Mih, 534 — v. *larán* și alb. *jarán* „amico; compagno; amante”.

GEÁRE, PLit, 327 — v. *year* și gr. *χράσι* „sulfate de cuivre” (Boga, II, 211).

GEARGEARÍN, -nă, pl. *yearyearín* 'l, -ne, ca argintul-viu, «couleur du vif-argent; comme le vif-argent: căsile albe acupirite cu plocl yearyearine (casele albe acoperite cu ardezii ca argintul-viu), Fl, II, 7, 4; *munte-anállu n'l-mi-alinám, yearyearínă* (munte înalt îmi urcam, fa ca argintul-viu), PLit, 909. — V. *yearyiră* și:

GEARGEARÍŪ, -rie, pl. *yearyearil*, Dal, 104 — v. *yearyearin*.

GEÁRGIR, sm., fără pl., mercur, «mercure; vif-argent; qui se glisse, qui se faufile», Dal, 104; Nic, 131; Mih, 534, 210; PB, 738; GEI, 222; PLit, 337; ca *yearyirlu fúdze pará'lu* (banul fuge ca argintul-viu), PLit, 600. — < *δυσργυρος, ὑδργυρος* „~”.

GEÁRGIRĂ, sf., pl. *yearyire*; *munte-anállu n'l-mi-alinám, yearyiră* (pe munte înalt îmi mă urcam, fa ca argintul-viu), PLit, 909 — v. *yearyearin*.

GEASÁKE, invar., interzis, interdit, Nic, 131. — tc. *lassaq* (1338; 1352) „défense; gare l”.

GEÁSPE, sf., pl. *yéski*, viespe, «guêpe; méchant», Dal, 104; Nic, 131; Mih, 210; 534 (sm., pl. art. *yéskil* 'l); PB, 738. — 1°. *toamna, yéskile trag la carne* (toamna, viespile se dau la carne); 2°. *yéaspe eásti* (e rău, e rea), PLit, 661. — V. *ayéaspe, yispár, yispindl, lăspir*. — < lat. **vespis, vespa* „guêpe [insecte]”.

GEÁSU!, interj., salutare!, «salut!; adieu!», PScr, 259; Mih, 534; *apóla 'și-fac...* el'ti un *yéasu- yearásu* (apoi își fac... cîte un salut reciproc), Al, 1903, 83. — < *γεῖα σου*! „~”.

GEATRĂȚI'L'E, sf., medicină, PB, 738 — v. *yitrățl'e*.

GEÁTRISĂ, sf., pl. *yedtrise*, doctoriță, «doctoresse», Al, 1903, 58.

GEÁTRU, sm., pl. *yedtrl* (și *yedtri*), medic, «1°. médecin; 2°. pou (grămosteni) — v. *pidăcl'lu*, Dal, 105; Nic, 131; Mih, 211; 535; PScr, 259; PB, 738; GEI, 222; PLit, 661; *eū hiū yedtru di eiēloāre* (eu sint medic pentru picioare), BNA, III, 66; *erā adunāf yéatri* (erau strinși medici), PB, 349¹². — < *ιατρός* „médecin”.

GEATRUSÍNE, sf., pl. *yeartrusín* 'l «médecine», GEI, 222 — v. *yitrățl'e*. — < *ιατροσύνη* „~”.

GEATĂ, sf., pl. *yef* și *yéfuri*, viață, «vie; existence; éternité; être (animal, insecte, microbe etc.)», Dal, 105; Nic, 131; Mih, 534; PAnt, 503; Gram, 264. — 1°. *si ascăpă cu yedă* (să scape cu viață), Lum, I, 145; PB, 166¹²; 2°. *căre s' hăriseăște di tru aistă bānă, yedă a étl'i amintă* (cine se bucură din această viață, viața eternității cîștigă), Cod, 66 b¹³; 3°. *si lom yedă a étl'i* (să luăm viața eternă), Cod, 24 b⁶; 93⁶ — v. *étā*; 4°. *'și-u tricură yedă a lor* (și-au petrecut-o viața lor), Cod, 29²⁴; 5°. *mașl fūmlu fi inșed pri tu ugeāf erā un sēmnu di yedă* (numai fumul ce ieșea prin hornuri era un semn de viață), Fr, II, 221; 6°. *'ști yedă tūtā* (știe toată viețuitoarea), PLit, 769; 7°. *s' fūre dītā yedă?* (o fi altă viețuitoare?), PB, 288²²; 8°. *lūvā nu si-āvōdē yedă* (nicăieri nu se aude vreo vietate), BNA, I, 120; 9°. *asboāirā yedă cu ōcl'ul aēstu?* (zboară viețuitoarea ce are acest ochi?), PLit, 133; 10°. *doāū yéfuri*, *doi yérn'i* (două ființe, doi viermi), PLit, 807; 11°. *si sudzl di tūte yéfurle* (să sugi [singel] din toate ființele), PLit, 759; 12°. *culturl di yef* (cuiburi de microbi), Lum, I, 59; VAR, 252. — Astăzi, cu sensul de „viață”, acest cuvînt nu mai circulă, el fiind înlocuit prin *bānă*. — V. și *yedă*, precum și mgl. *ghiafă* (PMegR, II, 82; GrS, III, 400; CapM, III, 138). — < lat. **vivilia* < *vivus*.

GEAURTE, sn. (pl. *geaurturi*) — v. sinonimul curent și general *mlcăd* —, Nic, 131. — < tc. *loghourt* (1365) „lait caillé à la manière orientale”.

GEAVĂȘCU, -că, pl. *geavăști*, -ște, molatic, «nonchalant». Sinonim: *ayálnic*. — < tc. *lavaeh* (1345, 1360) „lentement”.

GEAZI'C, invar.; **GEAZI'CĂ** și **GEAZI'KE**, sf., fără pl., rușine, «honte», PLit, 988 («dommage»); *geazl'e*, *geazl'e di vol*, *glunâm* (rușine, păcat de voi, tineret), W, II, 58. Sinonim: *arșine*. — < tc. *lasyq* (1338) „(c'est) dommage”.

GEĂZMĂ, sf., fără pl., PScr, 259; Mih, 210 — v. *ayezmu*.

GEAZMÔŪ, sm., Mih, 534 — v. *ayezmô*, *agheazmă*.

GEDZĂRE, **GEDZURĂ**, sf., pl. *gêdzări* «blaireau», Dun, I, 125; 185. Sinonime: *dzvu*, *bal'eadóș*, *dzôylur*, *vizur*. E același cu dr. *viezure*. — Cf. alb. *vidhëzë* „castoro” și *viedulë* (Hr, 28).

GEM, sg. invar. «mon cher, ma chère, mes chers, mes chères»: *dă-ti*, *gem* (du-te, dragul meu); *bed*, *gem* (bea, draga mea); *a cul hiț*, *gem?* (ai sau ale cui sinteți, dragii mei sau drazele mele?). — V. -m. — < (voc. sg. de la) *vlôç* μου „mon fils”: γέ μ.

GEMÉN'E, sf. pl., papuci ușori, «souliers légers», Kațs, I, 72. — < tc. *léménl* (1359) „souliers... que portent les gens du bas peuple”.

GÉNOS, sn., pl. *génosuri*, neam, «race, nation», GEI, 222; *génostu tâtu aûâfe cãlindisi* (tot neamul aici a ajuns, în halul acesta a ajuns), Cod, 88¹²; 91 b¹. V. *gînsă*, *laô*, *milête*. — < γένος „~”.

GERĂC, sm., Nic, 129 — v. *gîrac*, *gîrakină*.

GERĂKINĂ, sf., pl. *gerăkine* «cigne — v. *yearakin*; faucon», PScr, 259; Nic, 130. — V. *gîrăkină*.

GÊRMU, sm., pl. *gêrn'i*, vierme, «ver», Dal, 104; Nic, 130; Mih, 535; PScr, 259; PB, 738; PAnt, 503; *l-m't'că gêrn'il'i* (îl mănincă viermii), PLit, 662; *ări gêrmu la inimă* (nu are astimpăr), PLit, 661. — < lat. *vermis* „ver”.

GIĂ...→GEA....

GIĂ: *yla-Anâryîr* (sfântul Anaryîr), BNA, II, 18 — v. *aylă*.

GIan'IĂ, sm., Stnzlene, «Saint-Jean», PLit, 745; PFolk, 94 sqq; PMic, art. *Slazie-nele*. — La Κρυς, II, 180: Ἀγναννιωῦ. — < ἄγιος Ἰωάννης νεός.

GIĂ', sm., pl. *gicădz* — v. *yeacă* și *lăcă* —, Dal, 105; Nic, 132; *l'i scutură' gică'tu* (l-a scuturat bine), PGr, 163. V. *limăredă*. — < tc. *laqa* (1342) „colet”.

GIÊ, sf., fără pl. și adv., toi; grabă; iute, «force»; (en) hâte, Dal, 105; Nic, 131; Mih, 534; PScr, 259; PB, 738; DR, II, 494 (< *ad-viz*); GEI, 222. — 1°. *ışlm tu yla a călăd-ril'el* (am ieșit în toiul căldurii) — v. *burilă*; 2°. *n yle s' n'êrdzi* (să mergi în grabă), PLit, 876; 3°. *fărlu-avdzl' și yle n yle* (brigandul a auzit și vine iute), LP, 106; PAnt, 272; Bair, 104; 4°. *nă'să, yle-yle vine acasă* (dînsa, iute, iute vine acasă), Lum, III, 54. V. *ayle*. — < βίᾱ „hâte; force”.

GIÊDZŪ, vb. I (**yiái*, **yiál*, **yiäre*), Nic, 131; CLitur, 136 („vindec”); *va s' nă yidădz trăpură* (o să ne învieze corpurile), Cod, 41 b¹ — v. *anqédzū*, *ciéz*, *nyiedzū*. — Cf. mgl. *ghiés* „trăi” (PMegR, II, 82; CapM, III, 139; GrS, III, 400).

GIÊR, sm., pl. *giêrl*, vier, «vigneron; viticulteur», Dal, 105; (Nic, 131). — Cuvînt suspect: poate că e dr. *vier* „~”.

GIFTĂME, sf., fără pl., țigănie, «nombre de *Γίφτι* (Tsiganes); l'ensemble des *Γίφτι*», PAnt, 442; BațP, 22. — V. *gîfturâm* și:

GIFTARIÓ, sm., fără pl., țigănie, «vie menée par les Tsiganes; mendicité»: *lă si-aveă url'tă cu băna di gîftarió* (li se urise cu viața de țigănie), LP, 175; PAnt, 83. V. *gîftlike*. — < γυφταρείο „~”.

GIFTÉSCU, -*fească*, pl. *yiflêști*, -*lêști*, țigănesc, «bohémien, tzigane; de basse qualité», Dal, 105; Mih, 211; PB, 738; PAnt, 442.

GIFTLÎKE, sf., pl. *yiflulki*, calicie, «mendicité; ladrerie», Dal, 105. — *yiflî'l'e*.

GIFTU, -*tă*, pl. *lîftl*, -*le*, sm., sf.; adj., țigan, 1°. Tsigane; 2°. ménétrier — v. *avylulgi*, *çlum* 3°, *sasegi*; 3°. forgeron; 4°. misérable, loqueteux; mendiant, Dal, 105; Nic, 154; Mih, 211; PB, 738; PIm, II, 217; PNum, 31-32; GEI, 222; *muri lîfta fe ti-alavdă* (a murit țiganca care te lăuda), PLit, 704; *plodte cu soare, lîftl'i n pâzâre* (ploaie cu soare, țiganii în piață), PLit, 663; PAnt, 8; *lîftul, ș' cêlnic, la cârbun'l va-l'i hîbă mîntea* (țiganul, chiar celnic, la cărbuni li va fi gîndul), PLit, 662; PAnt, 8; *avei yiflî la nuntă?* (aveți lăutari la nuntă?) — v. și *cealyagi*. V. *Geçiftu*, *çiftu*. — Cu privire la venirea lui din Egipt, de menționat următoarele patru versuri italiene populare: „Sonco 'na povera Zingarella. Non sonco brutta, non sonco bella. Sonco benuta dall' Egitto, pe' 'nu tocco de saciccio” (CImbr, I, 226). Cf. și părerea din Pouq, I, 293-294 etc. — < γύφτος „~”.

GIFTŪL'E, sf., pl. *yiftul'e*, fasole pestrîță, «haricot panaché»: *yiftul'ile sîntu hirburli* (fasolea-boabe pestrîță e fierburie). — V. *fâsul'e*.

GIFTURÂME, sf. (pl. *yifturâ'n'l*), țigănime, «nombre de Tsiganes», Dal, 105. — V. *yiftame*.

GIFTUSÉSCU, vb. IV (*yiftusil*, -*sîl*, -*sîre*), țigăni, «quémander: lésiner; appauvrir», Dal, 105. — Cf. și gr. γυφτόνω. — < *lîftu*.

GIFTUSÎRE, sf., pl. *yiftusîri*, cerșitorie, «action de quémander, d'appauvrir», Dal, 105.

GIFTUSÎT, -*tă*, pl. *yiftusîf*, -*le*, țigănit, «devenu comme un Tsigane; appauvri», Dal, 105

GIFTÎL'E, sf., fără pl., Dal, 105 — v. *yifllike*.

GIGÂNDU, -*dă*, pl. *yigândzi*, -*de* — v. *çigântu* —, Dal, 105; Nic, 131. — < γιγάντιος „de géant”.

GIGINT, num. card., douăzeci, «vingt», PScr, 259; Mih, 540; 221; PB, 740; *yigint'ână* (21 — la Sămărina); *yigint' dol* (22); *yigint' optu* (28) — v. *yîncîf*. — Cf. PFon, § 191 nota. — < lat. *viginti* „vingt”.

GITÂTE, sf., pl. *yitlă't*, viețuitoare, «être — v. *yeală* 6° sqq.; *sûpsi sl'ndzile di la tute yitlă'sle* (a supt sîngele de la toate viețuitoarele), PLit, 759. — < *yîă*.

GILĂ, sf., pl. *yile*, furcă mare, «grande fourche», Al, 1903, 61; CEI, 90; CAr, 302. V. *çilă*, *jilă*, *vîlă*¹. — < bg. *vila* „fourche”.

GILČESCU (*mi*), vb. IV (*yilčil*, -*čil*, -*čire*), străluci; oglindii, «briller; se mirer», Dal, 105; Nic, 132; PB, 738; GEI, 222. — 1°. *jărlu yilčed* (jarul (jăratecul) strălucea), PAnt, 309; 2°. *yilčed-le* (oglindește-te). V. *anyilčescu*, *lăyilčescu* și *luțescu*. — < ὀαλιζω „reluire, briller”.

GILČIRE, sf., pl. *yilčîri*, strălucire, «action de briller, de se mirer», Dal, 105; PB, 738; PAnt, 442.

GILČÎT, -*tă*, pl. *yilčîf*, -*le*, oglindit, «brillant, resplendissant; miré», Dal, 105.

GILICÂDZ, sm. pl., sticlărie, «verrerie», PB, 738. < ὀαλιζόν „~”.

GILİČİŪ, sn., pl. *yilčîuri*, luciu, «éclat, luisant», Dal, 105; *pêrl'i cu yilčîă ca di mă-lăse* (părul cu luciu ca de mătase), Lum, II, 109; *oel'il'l... scuteă un yilčîă ca di apă alăčîlă* (ochii... emanau un luciu ca de apă tulbure), CalGrB, 38; *un yilčîă di feără dîbă* (un luciu de ceară albă), BNA, IV, 88. V. *anyilčîă*. — < *yil(i)čescu* (derivat substantival).

GILİE, sf., pl. *yilîi*, sticlă, 1°. verre; 2°. verre à boire; 3°. miroir; luisant; 4°. pl. besicles, lunettes», Dal, 105; Nic, 132; GEI, 222. — 1°. *alță' 'nă pâlăte tûtă di yille* (ridică un palat tot de sticlă), PB, 127; *moărtea ș' tu yille ti-ăflă* (moartea te află și în sticlă), PLit, 663; 2°. *ănă yille di yin* (un pahar de vin) — v. *putîr*; 3°. *yilčîf-vă tu yille* (oglindeți-vă în oglindă); *trică pri la yille* (trecu pe la oglindă), PB, 470² [textul din basm ne prezintă pro-

fetic televiziunea de astăzi — cf. și Emin, VI, 70; 76 și CerFolk, I (1947), 99-100]; *bundă di vēstu cu yille* (bundă de postav cu luciu), BNA, III, 130; *orb di-a armallor yillt* (orb de strălucirile armelor), PAnt, 161; *căsa easte yille* (casa e oglindă ca curățenie); 4°: *l'i-băgă yillle* (li pune ochelarii = îl sau o înșeală), PLit, 704 — v. *căldă* 2°. V. *lăyle* și *kélcă*. — < ὄαλί „~”.

FINBRUCĂ, sm., pl. *ymbrucēadz*, vameș, «douanier», Dal, 105; Nic, 132. V. *ylum-brucē*. — < tc. *gumrukəji* (1060) „~”.

FINBRŪKE, sf., pl. *yimbrūkl*, vamă, «douane», Dal, 105. Sinonim: *cumérke*. — < tc. *gumruk* (1039, 1060) „~”.

FIMIȘI (grămosteni), sf. pl., fructe, «fruits». V. *pom*², pl. *poame*. — < tc. *lémieh* (1359) „fruit”.

FINNÁSIŪ, sn., pl. *yinnásit*, gimnaziu, «gymnase», Dal, 105; Mih, 221. — < γυμνάσιον „~”.

FINNÁSTICĂ, sf., pl. *yinnástift*, gimnastică, «gymnastique», Dal, 105; Nic, 154; Mih, 211. — < γυμναστική „~”.

FIN¹, sn., pl. *yinurl*, vin, «vin», Dal, 105; Nic, 132; Mih, 538; PScr, 260; PB, 738; PAnt, 504; PLit, 663; *yin lalū*, *yin arōšū* (vin negru, vin roșu) — v. *arōšū*; *yinurl vėl'ī* (vinuri vechi) — v. *linir*; *leā si-l'ī dai pl'ne cu yin* (ca să-i dai [unui prunc] pline cu vin), PLit, 5. — Ca și la vechiul elen care „faceva uno spuntino (ἀκρατισμός), intingendo del pane in un bicchiere di vino puro” (Bassi, 519-520), și aromânul obișnuiește ca, din cînd în cînd, să dea copiilor pline muiață în vin. — < lat. *vinum* „vin”.

FIN², vb. IV și II (*vin'itū* și *vin'it*, *vin'it* și *vinit*, *vin'ire* și *yineāre*), veni, 1°. venir, arriver; 2°. fermenter, lever», Dal, 105; Nic, 132; Mih, 537; PScr, 259; PB, 738. — 1°: *vinirā fiēōril'ī* (feciorii veniră), PB, 169³² — cf. † dr. perfect simplu: *vīnerα* (Cip, 162); *călu si-n'ī yineāre* (de mi-ar veni cucul), Foti, 42; Cal. 1912, 68; PAnt, 260; *cl'ndu yineāmu neod* (cînd veneam încoace), PenB, IV, 122; Caraf, 39; *c' aclo s' lā yinā!* (ca acolo să le vină! = să le fie de cap!), PLit, 1014; 2°: *s' yinā mātāda* (să fermenteze maiaua), Al. 1903, 93; *pl'nea nu easte vin'itā* (plinea nu e dospită) — v. *vinit* și † dr. *aveni* „fermenter” (Dens, II, 493). — < lat. *venire* „venir, arriver”.

FINĂR¹, sm., pl. *yinārt*, negustor de vin, «marchand de vin», Dal, 105; PB, 739; Lum, I, 61. — Cf. vsl. *vinarū*. — < lat. *vinarius* „marchand de vin”.

FINĂR², sm., ianuarie, «janvier», Dal, 105; Nic, 132; Mih, 212; PB, 739; GEI, 222; *ascăpām di Finār, hīmu n cālār* (am scăpat de ianuarie, sintem călare), PGr, 163. Sinonim: *Culuḡeū*. — < γενάρης „~”.

FINÁTE, sf., pl. *yinā't*, mînie, «fâcherie, colère, courroux», Dal, 105; Nic, 132; PB, 739; PAnt, 442; *yinātea l-urcăște om̃lu* (mînia îl orbește pe om), PLit, 704. V. *yndte*. — < tc. *ynād* (861) „obstination”.

FINĀTÓS, -toasă, pl. *yinātōšl*, -toase, mînios, «courroucé, en colère; irascible»: *easte di yinātōšl'ī* (e dintre cei mîniosi). — < *yināte*.

FINCĂLĂ, sf., chingă, Mih, 536 — v. *čincălă*.

FINCİLĂ, **FINCLĂ**, sf., Mih, 536; CFr, 104; PEt, 44 — v. *yinglă*.

GINEARE, sf., pl. *yinērl*, venire, «venue, arrivée; levure», Dal, 105; PB, 739. V. *vineāre*.

FINGLĂ, sf., pl. *yingle*, chingă, «sangle, sous-ventrière», Dal, 105; Nic, 132; PB, 739; PAnt, 504; GEI, 222; DR, II, 3; PhOr, II, 449 (< lat. *vinculum*) — < ὕγγλα „~”.

FINGLUSĖSCU, vb. IV (*yinglusl*, -sit, -stre), închinga, «sangler, mettre la sous-ventrière», Dal, 105; PB, 739; GEI, 222. — < γυγκλώω „~”.

FINGLUSIRE, sf., pl. *yinglusiri* «action de sangler», Dal, 105.

ΓΙΝΓΛΟΥΣΙΤ, -tă, pl. *yinglousit*, -te, închinat, «sânglă», Dal, 105.

ΓΙΝΓΙΤ, num. card. — v. *yingin* —, Dal, 105; Nic, 132; Mih, 212; 537; PSer, 259; PB, 739; Pant, 504; PLR, II, 139 (<*vinginti); *ân(ă)sprăyingiŋi* (21), *dôsprăyingiŋi*, *doădăsprăyingiŋi* (22), *ôptusprăyingiŋi* (28).

ΓΙΝΜΑΤΕ, sf. pl., cereale, «grains, céréales»: *cl'mpul bun trl yinimate* (ctmpul bun pentru cereale), Fl, I, 6, 6. Sinonim: *yiŋturl*. — < γινμήματα „~”.

ΓΙΝÓΜΑΤΕ (grămosteni), sf. pl., măruntaie, «entrailles» — v. *l'eánumă*, pl. *l'eanómate*; *minuŋl'e*.

ΓΙΝ'Ε, sf., pl. *yin'l*, vie, Nic, 133; Mih, 536; PSer, 260 — v. *ayin'e* și sinonimul *luzincă*.

ΓΙΝ'ΕΑŲĂ, sf., pl. *yin'el*, rudenie, «parenté; génération», Nic, 129. — < γεννά „~”.

ΓΙΟÁRĂ, sf., pl. *yiôri* și *yiôdre*, viorea, «scille à deux feuilles, violette», Mih, 212; Lum, III, 180; (DR, II, 618-623 și III, 654: < lat. **viwula*). — 1°. *trimură ca yiôdra* (tremurau ca viorea), Lum, II, 13; 2°. *nivedsta... trimbură ca yiôdra* (nevasta... tremura ca viorea), Lum, II, 156; 3°. *keđlea ș' cărneă murnescu, s' fac yiôdră* (pielea și carnea se învinețesc, se fac ca o viorea), Fr, I, 154; 4°. *lă si fâŋeă cărnurile mărne yiôdră* (cărnușile li se făceau vinete ca o viorea), Al, 1903, 59; 5°. *fără bătăt cu tulăguri pl'nă lă si feđe trăplu yiôdră* (au fost bătuti cu tolaguri plină li se făcu corpul viorea), Fr, I, 74; 6°. *s' ai ôcl'i ca yiôdrile din pădure* (să ai ochi ca viorelele din pădure), PB, 332²¹; 7°. *am ôcl'il'i a mei ca doădă yiôri* (am ochii mei ca două viorele), CalGrB, 49; BNA, IV, 27; 8°. *cu fâŋle ca yiôri* (cu fețele ca viorele), Trib, II, 9-12, 16. — V. *çiôdră*, topicul *La Γiôdră* (Pirivôle), *yiurd* și mgl. *ghiôr* (PMegR, II, 82; CapM, III, 138). — Cuvîntul e încă curent în satele Amér, Amin'eu etc. — < lat. *viola* „violette [fleur]”.

ΓΙÓΣ, *yiôdsă*, pl. *yiôsl*, *yiôdse*, voios, «gai»: *yiôdsă, acăŋă... să spuŋă* (voioasă, începu... să spună), Cal, 1912, 100. Sinonim: *hărós²*. — < γιῶ?

ΓΙÓΤΑ, invar. *iota*, PSer, 260. — < ἰῶτα „~”.

ΓΙΡÁKE, sf., pl. *yiŋră'kl*, sarma, «boulette de viande hachée ou de riz bouilli enveloppée dans des feuilles de vigne»: *yiŋră'kl mărșine* (sarmale de post). Sinonim: *střmă*. — < tc. *lapraq* (1333) „~”.

ΓΙΨΤU, sn., pl. *yiŋturl*, vipt, cereale — v. *yinimate* —, «céréales (surtout du blé, du froment)», Dal, 105; Nic, 133; Mih, 212; 537; PSer, 260; PB, 739; *clt are yiŋturl?* (ce preț are grîul?); *ambările sun mpline di yiŋturl* (hambarele sînt pline de bucate). — Informație eronată în CerL, III (1958), 232. — < lat. *vietus* „nourriture, vivres”.

ΓΙR, sn., pl. *yîre*, cerc, «cerce; circuit; raie», Nic, 154; GrS, VI, 385; *tortul... l'i-alăsă yîr pri gūŋe* (tortul... îi lasă dungă pe gît), Fl, I, 5, 7. V. *yîur*, *yîrlândă*. — < γῦρος „tour; cerce”.

ΓΙRÁC, sm., pl. *yîrdŋt*, uliu, «faucon», Dal, 106; GEI, 222; *cu yîrdclu* «nom d'un jeu enfantin», PLit, 117. — V. *yerăc*, gr. γεράκι „~” și alb. *gjerăq* „gru (uccello)”.

ΓΙRÁKÍNĂ, sf., Dal, 106 — v. *yîrăkină*, *hîrăkină*.

ΓΙRÁMATE, sf. pl., bătrînețe, «vieillesse», GEI, 222; *yîramatle mi loără* (mă apucă bătrînețea), BaŋN, 6; *yîramate băne* „καλὰ γεράματα” (bătrînețe bune). Sinonim: *auŋeăŋic*. — < γεράματα „~”.

ΓΙRÁNE, sf., loc părăsit — v. *virăne*.

ΓΙRĂ, sm., pl. *yîrdz*, rană, «blessure, plaie», Nic, 129; GEI, 222. Sinonime: *arănă*, *pleăgă*. — < tc. *lara* (1337) „~”.

ΓΙRĂKÍNĂ, sf., pl. *yîrăkine* și *yîrăkin'l*, șoim, «faucon; aigle; cigne», PB, 739; DR, II, 495; PLit, 796; Lum, II, 249. — V. *gărăkină*, *çîrăkină*, *yearakin*, *yerăkin*, *yîrăkină* și topicul Γερρακίνα (Ἡπειρ, IX, 229).

FIRGÂNĂT, -tă : *ună feclă ȳirgânătă* (o fată din Jărcan'Ţ), W, II, 10 — v. *Jirgân'edl*.

FIRGINĂ, sf., pl. *ȳirġine*, sporiş, „*verbena officinalis, herba Veneris*”, Dal, 106; Nic, 133; Fr, II, 283; REW, 9219. — < lat. *verbena* „rameau de laurier”.

FIRLÂNDĂ, sf., pl. *ȳirlânde* «bordure», bordură sau cerc, făcut de fabrică sau de mână, la un şorţ sau la o rochie; această bordură poate fi şi o broderie. V. *ȳirulântă* şi *ȳir*. — < it. *ghirlanda*.

FIRMESCU (< *ȳermu*), Nic, 133; **FIRMINESCU**, vb. IV (*ȳirmŭl* şi *ȳirmŭntŭl*, *ȳirmŭl* şi *ȳirmŭntŭl*, *ȳirmŭre* şi *ȳirmŭntŭre*), a prinde viermi, «avoir des vers, être rongé par des vers», Dal, 106; *căscăvdlu aestu ȳirmineşle* (caşcavalul acesta prinde viermi). — V. *ȳirminós*, precum şi : it. *inverminare, inverminare* şi lat. *verminare*.

FIRMINIRE şi **FIRMIRE**, sf., pl. *ȳirminŭrl*, *ȳirmŭrl* «état de ce qui est vermoulu, action qui mène à cet état», Dal, 106; Nic, 134.

FIRMINIT, **FIRMIT**, -tă, pl. *ȳirmŭniŭl*, *ȳirmŭl*, -le, cu viermi, «vermoulu», Dal, 106; Nic, 133; *trăpurle eară ȳirminŭle* (corpurile erau cu viermi).

FIRMINÓS, -noasă, pl. *ȳirminósŭl*, -noăse, viermănos, «véreux, qui contient des vers», Dal, 106; Nic, 134; Mih, 538; PB, 739; *ċireăşile lăl sun ȳirminoăse* (cireşele negre sînt viermănoase). — < lat. *verminosus* „véreux, plein de vers”.

FIRŪSE, sf. : *tu oăra ŭe fedŭm ȳirăse* (în momentul cînd am făcut iureş), FI, I, 3, 6 — v. *iurăse, irăse*.

FIS, sn., pl. *ȳise*, vis, «rêve, songe; vision», Dal, 106; Nic, 134; Mih, 539; PScr, 260; PB, 739; PGr, 163 : — 1°. *hoăra 'şŭ-bed tu ȳise* (ŭi văd satul în vise), PAnt, 270; Bair, 70; 2°. *ŭ-vidzŭl ȳislu că va s' morŭ* (ŭi-am văzut visul (te-am visat) că ai să morŭ), PLit 938; PAnt 35 — cf. : mgl. „vizŭ un vis” (CapM, II, p. 42, v. 2) şi gr. „εἶδᾱ ὄνειρον = j'ai eu (j'ai fait) un rêve”. — V. *ȳisă*. — < lat. *visum* „vision”.

FISÉDZŪ (*ni*), vb. I (*ȳisăl*, -săt, -săre), visa, «rêver, voir en songe», Nic, 134; Mih, 539; PAnt, 504; s' *nu ȳiseădză dŭpă pleăşcă* (să nu viseze dŭpă pradă), BNA, II, 78. V. *neşisedzŭ*. — < lat. **visare* < *visum*.

FISÉSCU, vb. IV (nord), PScr, 260 : *ȳisŭl-ul* (cîntăriŭl-ŭl), Cod, 30¹⁵; *ăre ȳisŭtă iŭlke* (a cîntărit cu lipsă), Jb, I, 44 — v. *ȳisăscu*.

FISŬT, -tă, pl. *ȳisŭl*, -le : *ȳisŭle*, cu l'irtăre (sfinŭite, cu iertare = scuzaŭi), BNA, III, 154 — v. *ayisŭl*.

FISMĂĈIŪN'Ŭ, **Fismăċŭlŭn'Ŭ**, sf. pl. : *pin' tru Fismăċŭlŭn'Ŭ* (pină la culesul viilor = pină în septembrie), CBiog, 15 — v. *ċismăċŭtŭne, Fismăċŭtŭn*.

FISPĂR, sn., pl. *ȳispăre*, viespar, «guêpier», Nic, 134. — < *ȳeaspe*.

FISPINĂRE, sf., pl. *ȳispinărl*, înŭepare de viespe, «action de piquer (en parlant d'une guêpe)».

FISPINĂT, -tă, pl. *ȳispinătŭl*, -le, înŭepat de viespe, «piqué par une guêpe; acariâtre, méchant — v. *nŭpŭrlċăcl*, *nŭŭpŭrlċăcl*, *nŭpŭrlăcl*, Dal, 106; *făŭed ca ȳispinătă* (făcea ca înŭepată de viespi), FI, I, 5, 8; *lŭme ȳispinătă* (lume răutăcioasă), FI, I, 2, 8.

FISPINÉDZŪ, vb. I (*ȳispinătŭl*, -năt, -năre), înŭepa, «piquer; devenir méchant» — v. *nȳispinédzŭ*. — < *ȳeaspe*.

FISPINÓS, -noasă, pl. *ȳispinósŭl*, -noăse, rău, «méchant, grincheux», Nic, 134.

FISTEĂRE, sf., pl. *ȳistărl* — v. *ayistăre* —, Dal, 106; Nic, 134; Mih, 213; 539; PB, 739; CAr, 166 (< βεστιαριον). — 1°. *si-ălbă nŭs ŭi-ăună ȳisteăre* (să aibă dŭnsul şi o comoară), PAnt, 303; BNA, I, 134; 2°. *ȳistărl întrédzŭl cărvă'n'ŭle ma pitŭŭŭedă dŭ-ăuăŭe* (de aci, caravanele tot transportau comori întregi), RA, 188; BNA, IV, 63; 3°. *tr' a limbăŭl'el ȳisteăre* (pentru comoara limbii), Lum, IV, 168; BNA, I, 32. Sinonime : *hlznă', ŭisavŭră*. — [Pas, I, 20 : βεστιαριον].

FISŪ, sn., pl. *ȳisurŭl*, Cod, 125¹ (*ȳisŭră*) — v. *ȳis*.

ȚIȘAN, sm., pl. *Țișan*': *pri sum Țișan*'u'l'i-anfluriș (pe sub vișinii înfloriți), PLit, 872 — v. *vișan*.

ȚITĂC, sm., pl. *Țităci* (grămosteni), complice, «complice, receleur», cel ce primește spre păstrare lucruri furate. — < tc. *Iataq* (1348) „personne qui reçoit les brigands chez elle et qui cache leurs objets volés”.

ȚITĂKE, sf., pl. *Țită'ki*, pat, elit — v. *așċirnăt*, *pat* 1°; giteș, Dal, 106, Nic, 131. — < tc. *Iataq* (1348) „~”.

ȚITĂ, sf., viță, Dal, 106; Nic, 134 — v. *ayitā*, *çitā*, *Țite*.

ȚITE (nord), sf., pl. ?, «(pied de) vigne», Mih, 213; 540; Gram, 265; *vidējā*, *Țite* născă di tru lăcu (vedeți, din pământ răsari viță de vie), Cod, 97 b⁴; *sum Țitea ngălbinită... lișôr cum Țitea lăcrămedzâ* (sub vița-ngălbinită... ușor cum vița lăcrimează), Cal. 1911, 147. — V. *Țitā*.

ȚITÔR?, sm., pl. *Țitôrt* «chef?»: *aytūl Mihail ș' aytūl Favril*, *Țitôrt*'i a âncilor (sintul Mihail și sintul Gavriil, superiorii (?) înțergilor), Cod, 113¹⁸. Tot în Cod, 114¹⁸: *aytūl Mihail și aytūl Favril, și s'ântu ârhunfâl'i a âncilor* (sintul Mihail și sintul Gavriil, ce sînt notabili înțergilor). — PhOr, II, 459 îl ortografiază *ncitôr* și-i atribuie sensul de „îmbietor” — interpretare ce nu cadrează cu *ârhunfâl'i*. — < ?

ȚITRĂȚI'L'E, sf., fără pl. «médécine», PB, 739; *dăsi tu xedne si nvedăȚ ȚitrăȚi'l'ea* (se duse în străinătate să învețe medicina). V. *ȚeatrăȚi'l'e*. — Corespunde gr. *ιατροσύνη* „~”.

ȚITRIE, sf., pl. *Țitrit*, doctorie, «médicament; guérison; un peu, un tantinet», Dal, 107; Nic, 135; Mih, 213; 540; PB, 607; 739. — 1°. *l'ed ână Țitrie trî lăse* (ia un medicament pentru tuse); 2°. *zbôrlu-a lăȚ mașt i Țitrie* (numai cuvîntul tău e doctorie de vindecare), PLit, 950; PAnt, 27; 3°. *clî trî Țitrie* (cît (abia) de leac), PGr, 163; *tăti dzî'lile aved Țitrie* (în toate zilele avea de leac, avea cîte ceva, o mai ducea de azi pe mîine), PB, 90³⁰ — v. *puripsescu*. Sinonim: *ileăce*. — < *ιατριεα* „guérison”.

ȚITRIPSĖSCU (*mi*), vb. IV (*Țitripsî*, -sîl, -sire), vindeca, «guérir», Dal, 106; Nic, 135; Mih, 210; 540; PScr, 260; GEI, 223. Sinonim: *vîndic*. — < *ιατριεω* „~”.

ȚITRIPSIRE, sf., pl. *Țitripsiri*, vindecare, «médicamentation; cure; guérison», Dal, 106; Nic, 135.

ȚITRIPSÎT, -tă, pl. *ȚitripsîȚ*, -te, lecuit, «médicamenté; guéri», Dal, 106; Nic, 135.

ȚITĂŪĂ, sf., pl. *Țităle*, vițea, «génisse», Dal, 106. — V. :

ȚITĂ'L, sm., pl. *Țită'l'i*, vițel, «(petit) veau», Dal, 106; Nic, 135; Mih, 203; 540; PScr, 260; PB, 739; PGr, 163. Sinonime: *demășă*, *Țituncu*, *muscăr*. — < lat. *vitellus*, *vitella* „petit veau”.

ȚITÎN, -nă, Nic, 123 — v. *vișin*, vecin.

ȚIŪ, *Ție*, pl. *Țil*, viu, «vif; vivant, en vie; en personne; cru, non cuit», Dal, 106; Nic, 133, Mih, 540; PScr, 260. — 1°. *ȚiŪ ti mîc* (te mîntine viu), PGr, 163; 2°. *mutrita Ție* (pîrvirea vie), PAnt, 269; Bair, 70; 3°. *vîrcolac ȚiŪ* (strigoi viu, real), Bair, 111; PAnt, 274; LP, 75; 4°. *ăestlu eră Șătlu ȚiŪ* (acesta era Șutul (dracul fără coarne) în carne și oase), PB, 459²⁸; 5°. *pl'nea nu s' coăpse, eăstî Ție* (pîinea nu s-a copt, este crudă) — v. *crud*; 6°. *ăpă Ție, fără moarte* (apă vie, fără moarte), PB, 495²⁸ — v. *ăpă*. — < lat. *vivus* „vivant, vif”.

ȚIŪHA !, interj., hu !, «a bas !, haro !», PB, 619; GEI, 158. V. *lăha !*. — Cf. și gr. *γούχα* (Passow, 198). — tc. *Ioukha !* (1361) „conspez ! quelle honte !”.

ȚIŪMĂC, sn., pl. *ȚlumăȚe* — v. *Țlumăcă* — : un *Țlumăc di apă* (un ibric de apă). — Cf. tc. *Ioumaq* (1369) „laver”.

ȚIŪMBRŪCĂ(Ū), sm., pl. *Țlumbrucădz*, Mih, 214 — v. *Țimbrucă*.

ȚIŪMBRŪKE, sf., Mih, 214 (*Țlumbrăcă*) — v. *Țimbrăke*.

FIUR, sn., pl. *ylûre* «tour, cercle; trace»: *mplâtea... lrel ylûre çlunêze* (impletea... trei rînduri de lînd roşetică), CalGrB, 56; *tôrllu, ud di-asdoäre, l'i-alâsâ ylur pri gûşe* (tortul, ud de sudoare, îi lasă dîră pe gît), BNA, II, 8. — V. *yir, yîrâ*.

FIURĂT, -lă, pl. *ylurâf, -le*, «très bien lavé, très propre, très clair». Cuvînt rar, auzit în expresia: *lâtă ş' yîurâtă* (spălată şi limpezită ca yîoăra). — V. *nyîurêdză*.

FIURĂ, sf., pl. *ylûre*, cerc, Mih, 214 — v. *ylur*.

FIURĂNE, sf., pl. *yluryâ'n'l*, plapumă, «couverture de lit ouatée», Dal, 106; Nic, 133; Mih, 251; 540; *deade soârle pri yluryâne* (a răsărit soarele pe plapumă), PLit, 869. Sinonim: *păplumă*. — < tc. *Iorghan* (1362) „~”.

FIURĂNGÎ, sm., pl. *yluryângêddz*, plăpumar, «couverturier», Dal, 106. — < tc. *Iorghandjy* (1362) „~”.

FIURTIE, sf., pl. *ylurtiî*, sărbătoare (patronimică), «jour férié, fête patronymique», Nic, 133; Mih, 540; PScr, 260 (*ylurtiê*); GEI, 222; Fr, II, 262; BNA, III, 18; *nă cl'imă' lă ylurtie* (ne-a invitat de ziua patronului casei), Mih, 540. Sinonim: *sărbătoare*. — < *εορτή* „jour de fête”.

FIURTISÊSCU, **FIURTUSÊSCU**, vb. IV (*ylurtisîl, -sîl, -sîre*), sărbători, «fêter; manger, avaler», PScr, 260; Mih, 540; GEI, 223. — < *εορτάζω* „fêter; célébrer”.

FIURTISÎRE, sf., pl. *ylurtisîrl*, sărbătorire, «action de fêter».

FIURTUSÎT, -lă, pl. *ylurtusîl, -le*, sărbătorit, «fêté; mangé», Mih, 540.

FIURULTIE, sf. — v. *çlurultie* şi sinonimul *lărmă*.

FIURÛSE, sf., fără pl., năvală, «assaut; charge», Dal, 106; Nic, 133. V. *yirûse*. Circulă şi forma *lurûse*. — < *γυροῦσαι* „~” < tc. *gurech* (1049) „lutte”.

FIUTĂGÂNE, sf., pl. *ylutâyâ'n'l*, iatagan, «yatagan». V. *ylătâyâne, iatagân*. — < tc. *Iataghan* (1348) „~”.

FIUVĂSÊSCU, vb. IV (*yluvăsîl, -sîl, -sîre*), citi, Dal, 106; Nic, 133 — v. *çyluvăsêscu, yivăsêscu*.

FIUVĂSÎRE, sf., pl. *yluvăsîrl*, citire, «lecture», Dal, 106; Nic, 133.

FIUVĂSÎT, -lă, pl. *yluvăsîl, -le*, citit, «lu; instruit», Dal, 106; Nic, 133.

FIUVĂSÎTOR, -toäre, pl. *yluvăsîlôrî, -toäre*, cititor, «lecteurs».

FIUZBAŞ, sm., pl. *yluzbaşl*; **FIUZBĂŞE**, sm., pl. *yluzbăşêddz*, căpitan, «capitaine» — v. *păşê*. — < tc. *Iuz-bachy* (1364) „~”.

FIUZLÛC, sm., pl. *yluzlûfl*, monedă de 100 de bani, «monnaie de cent paras». — tc. *Iuzluk* (1364) „~”.

FIVĂSÊSCU, vb. IV, PB, 607; *prêfflî'l tuj 'şl-yivăsêscu* (toţi preoţii îşi citesc), PLit, 984 — v. *yluvăsêscu*.

FIXÊSCU (*mi*), vb. IV (*yixîl, -xîl, -xîre*), cîntări, Mih, 540; BaŢN, 7 — v. *zixêscu*.

FIXÎRE, sf., pl. *yixîrl*, cîntărire, «pesage, pesée», Mih, 541 — v. *ziyîstre, yisêscu*.

FIZMAAE!, interj. verbală «haro!, va-t-en!», PLit, 663. — Formă de imperativ de la *yizmu*: *yizmă-te* „du-te, fugi”.

FIZMĂ, sf., fără pl., izmă, «menthes», Mih, 539. — < ?

Fizmăê iân(e), sm. «septembre, mois de la vendange», Nic, 134; Mih, 539; PB, 740; AL 1901-1902, 19; AL 1903, 7; Fr, II, 231; BNA, III, 86. Formă ca şi *Crădlân(e)*. V. *Ayîz-măêlân, yismăêlân'l, Izmăêlâne* şi sinonimul *Slavru*. — < lat. **vindemiatio*, -onem.

FIZMU, vb. I — v. *ayizmu, çismêdză* —, a culege via, «vendanger; dépouiller», Nic, 134; PScr, 260; PB, 740; DR, II, 3 (< lat. *avid(e)mare*); PhOr, II, 447. — La baza acestui verb stă lat. *vindemiare* (REW, 9344). Foneticeste: sau *vinde miare* > **vidmare* > **vidmăre* > *yizmăre* (cf. *puðyeaûă* > *puzçeaûă*), sau *vinde mîo* > *vi(n)dêmo* > (eû) **yidzêmu*, iar *vi(n)d(e)mare* > *yidzmăre* > *yizmăre* (cu dz > z de la forma de indic. prez. **yidzêmu*).

ΓΙΨΕ, sf., PLit, 1045; PAnt, 204; BNA, V, 31 și 127: *a lu Dzēga γl'ēe* (al lui Zega (tap frunțaș) - v. *γl'ēū*. - Formă literară, cerută și de rimă.

ȚĂLĂU, sm., pl. *ȚĂLĂ*, țap frunțas, «bouc sonnailler; bouc qui va devant, qui marche à la tête des autres», Dal, 105; Nic, 129; CN, 172; *si-n' l' ti-ağlângă dortu greă... di ȚĂLĂ-i-a tĂL* (să mi te ajungă dorul greu... de Țăpii tăi frunțasi), PAnt, 249; *ca ȚĂLĂ hăl* (ești ca un țap de frunte, ești tare și curajos). Sinonim : *țap*. — Cf. tc. *qotch* (197) „bélîer; personne courageuse” (cf. si B-K, II, 517 si Meynard, II, 549: *qotch*).

ΓΙΛΙCĂ, sf., pl. *γίλλε*, coșuleț, «petite corbeilles», WTh, 310. V. *caláθā*. — < ?

TLĂSTRĂ, sf., pl. *ylăstre*, ghiveci, «pot à fleurs», Dal, 106; Nic, 129: Sinonim: *çlu-
veală*. — < γλάστρα „~”.

FLĂPUÉSCU, vb. IV — v. *ȧlupuéscu* și sinonimul *hăpuéscu*.

FLIBĂ, sf., pl. *ylîbe*, pieptene cu dinți rari, «sarcloir; râteau», Nic, 151. — V. *qlibă*.

FLICÁNDZU, FLICÁNTU, sn., pl. *ylícándzuri*, anason, «anis», Nic, 151; PLit, 263; AL 1903, 22; GEI, 223. — < γλυκάντζος, γλυκάντισον „~”.

GLICÓ, sm., pl. *glyicádz* – v. *dúlfe* 2° –, «confiture». – < γλυκόν «~».

... scrumate deasupra și în interior aluat, necoapte). Al. 1903. 94.

FLINDI(P)SĖSCU, vb. IV (*ɣlindi(p)sil*, *-sil*, *-sire*), a se desfăta privind, «se divertir; se donner à cœur joie», PB, 602, V. *siryinsĕscu*. — Cf. gr. γλενῶ, fc. *ellendirmek* (129) «amuser».

FLINGĖ, sm., pl. *ylingėdžs*, desfătare, «divertissement; passe-temps», Nic, 142 («banquet»).

FLISTIR, sn., pl. *ylistire*, *clistir*, «*clystère*», Dal, 106; Nic, 151 (*ylistire*); PenB, VII, 170. — < γλυστῆροι „clysoir: clystère”.

FLUP, sn., pl. *glápurī*, Dal. 106 — cf. *glup* și gr. γλοῦπος „tò stomíon tḗs kánnḗs toῦ ἔπλου” (gura țevii de armă), *’ΑρΓλ.* 33.

FLUPUÉSCU, vb. IV, infulca, «avalier hâtivement comme un loup», Dal, 106; Nic, 151.
V. *gltupuéscu*. — Cf. alb. *gltabëronj* „divorare”.

FLUPUIRE, sf., pl. *flupui*, înfolicare, «action de manger avidement», Dal, 106; Nic, 151. Sinonime : *hăpuire*, *hllpuire*.

FLUPUÎT, -tă, pl. *ylupuît*, -te «mangé hâtivement, dévoré», Nic. 151.

ΓΝÁTE, sf.; **ΓΝΑΤÓS**, -loásá; **ΓΝΆTUSÉSCU**, **ΓΝΑTUSÍRE**, **ΓΝΑTUSÍT**, Dal, 106; Nic, 152—v. *γινάτε*, *γινάτός*, *γινάтусέσκυ*, *γινάтусίρε*, *γινάтусίτ*. Sinonime: *náireáśá*, *nárleáśá*, *θίμό*.

ΓΝΙΣΘ, -*sie*, pl. *γνίσθ*, autentic, «pur, véritable, authentique», PScr, 217; GEI, 223.
V. *γνῖ*. — < γνῖσθαι „~“.

FNOS, invar. : l'i-u ynos di-ahł'rl lĩmbėł'l (ti e scĩrbă de atari leneši), BNA, II, 80 — v. yunos.

Γόγᾱ «Βλάχος» (Hr. 65 și 489) — v. *Gog* și BSG, LVI (1937), 18.

FONGIZMÓ, sm., pl. *yongizmádz*, murmur, «murmure; plainte», Nic, 152. V. *yungisécscu*.
— < γονγισμός „~”.

ΓÓRIA, adv., exceptînd, «à part; hors»: *γória di line* (afară de tine), Cod, 83 b²⁰. V. *ahórea, hórvea*. — < γώρια „~”.

GRAMATICÓ, sm., pl. *gramaticádz*, secretar, «secrétaire», Cod, 82⁴; Nic, 153; PLit, 1024. V. *grāmātlc* și *lazağı*. — < γραμματικός „~”.

ΓΡΑΜΑΤΙΚΗ, sf., pl. *gramatikí*, gramatică, «grammaire», Dal, 107; Nic, 153; GEI, 223 (*grāmātikīe*). — < γραμματική „~”.

GRĂMĂ, sf., pl. *grămăte*, slovă, *sg. lettre; pl. enseignement, instruction, école», Dal, 106; Nic, 153; PScr, 217; GEI, 223. — 1°. *carte albă ș' grămă lăle* (scrișoare (hîrtie) albă

și literă neagră); 2°. *mașt li yrāmă, alāsăf-lu* (numai cînd e vorba) pentru slovă, lăsați-l), (BașP, 63; BNA, III, 138); 3°. *yrāmattile nu aū mārđzine* (învățătura (studiile) nu are limită), PLit, 688; 4°. *li ncăreă' pri cucot yrāmattile* (studiile le-a încărcat pe cocoș = nu a învățat (studiat) nimic), PLit, 467; 5°. *lūplu lu-adușeā la yrāmale ș' el dzlēd:* „lodră ălor ôile” (pe lup îl duceau la școală (la studii) și el zicea: „oile s-au îndepărtat”), PLit, 534; PAnt, 9 — v. *lup*. V. *grāmă*. — < γράμμα „~”.

GRAMBĚŮ, GRAMBŮ(Ů), sm., pl. *yrancēl, yranceādž și yrambādž*, Dal, 107; Mih, 221; PAnt, 442; *dispārtā ș' dol yranceādž* (desparte și doi însurăței), PLit, 882 — v. *grambēl, yambro*.

GRAMĚN, -nă, pl. *yrāmēn'l, -ne*, nenorocit, «malheureux, infortuné», PB, 603. V. *gramēnā și mardl*. — < γράμμενον „destin; fatalité”.

GRAVANŌ, sm., Dal, 107; CN, 129 — v. *gravanō*.

GRĀMĀTĪC, sm., pl. *yrāmātīl, secretar, «secrétaire* — v. *yrāmāticō; écrivain*, Dal, 107; PB, 603; GEI, 223.

GRĀMĀTĪCĂ, sf. pl. *yrāmātīfe*, măiastră, «adroite», Mih, 221; *Fānca n'icā și yrāmātīcā, yrāmātīcā dl sculle* (Fania mică și măiastră școlăriță, școlăriță de școală), Mac, 113; *hārācāstla yrāmātīcā* (coțofana măiastră), Mih, 221.

GRĀMĀTIPSĚSCU (mi), vb. IV (*yrāmātīpsīl, -sīt, -sire*), instrui, «enseigner, s'instruire», — < γράμματεῦω „~”.

GRĀPSĚSCU (mi), vb. IV (*yrāpsīl, -sīt, -sire*), scrie, «écrire, s'inscrire», Nic, 153; Mih, 221; GEI, 223. Sinonim: *scriēscu, scriū*. — < γράφω „~”.

GRĀPSĚRE, sf., pl. *yrāpsīrl, scriere, «action d'écrire, écriture*, Nic, 153; Mih, 221. V. *nrāpsīre*.

GRĀPSĪT, -tă, pl. *yrāpsīl, -le*, scris; pictat, «écrit; peint», Nic, 153; *aved un ôcl'tu lălă, yrāpsīt* (avea un ochi negru, pictat), Fl, II, 1, 8; PAnt, 348. V. *scriđl*.

GRĀTĪNSĚSCU, vb. IV (*yrātīnsīl, -sīt, -sire*), sclrțli; zgîria, «égratigner; grincer», Dal, 107; Nic, 153; GEI, 223; *nīlī scāmnile nu yrātīnsēscu* (nici scaunele cu pieptenuși nu sclrțlie), Fl, II, 2, 4; PAnt, 255. V. *yrīl!* — < γράτσω „~”.

GRĀTĪNSĚRE, sf., pl. *yrātīnsīrl, sclrțlire, «égratignure; grincement*, Dal, 107; Nic, 153.

GRĀTĪNSĪT, -tă, pl. *yrātīnsīl, -le*, zgîriat, «égratigné; grincé», Dal, 107; Nic, 153.

GRĪP, sn., pl. *yrīpurī, cursă, «filet; piège, embûche; courant*, Dal, 107; Nic, 154; GEI, 223; *s' nu cadz tu yrīp* (să nu cazi în cursă) — v. *pāylōd; s' nu ti l'ed yrīplu* (să nu te ia curentul), Fl, II, 6, 6. V. *grip*. — < γρίπος „espèce de filet; seine”.

GRĪV, *yrīvā*, pl. *yrīvōl, yrīve* — v. *griuv* —, Dal, 107; Nic, 153; GEI, 223. Sinonime: *psar, siv*. — Cf. și gr. γρίβος.

GRĪVĀNŪȘŮ, -șe, pl. *yrīvōnāșl, -șe*, brumăriu, «de couleur tirant sur le gris», Dal, 107; GEI, 70 (< *griuv*). — Cf. și gr. γριβανός „sombre” (aci, sub *gravanō*).

GRĪVUĚSCU, vb. IV, Dal, 107; Nic, 154 — v. *griuvēscu*.

GRĪVUĚRE, sf., pl. *yrīvuīrl «grisonnement*, Dal, 107.

GRĪVUĪT, -tă, cărunțit, Dal, 107; Nic, 154 — v. *griuvīl*.

GRĪT! interjection qui imite le son d'un grincement, V. *yrātīnsēscu*.

GROS, sm., pl. *yrōșl, piastru, «piastre (monnaie turque)*, Dal, 107; Nic, 154; PAnt, 442; *lu-adrāl, ved, yrōșlu zlodlā* (piastul, vād, l-am făcut zlot), Lum, II, 15; BNA, III, 112. V. *gros* și *calagrōs*. — Cf. și it. *grosso* „piccola moneta d'argento...” (Zing, 671), tc. *grouch* (872) „piastre” — < γρόσι „~”.

GUAĚE, sf., pl. *yuđil, pluă, «mortier (à piler)*, Nic, 152; (Pīm, I, 145 c; II, 290 c). Sinonim: *glubēc*. — < γουδί „~”.

GUMĀR, -ră, pl. *yumārī, -re*, sm., sf. și adj., măgar, «âne», Dal, 107; Nic, 152; Mih, 224; PScr, 217; PB, 605; BNA, III, 140. — 1°. *ca yumārīlu tu ôl* (ca măgarul între oi), PLit,

515; 2°, *u ligă' ca ȳmărlu pri pânte* (s-a încăpăținat ca măgarul pe pod), PB, 206²⁶; Pant, 93 — cf. it. „ponte dell' asino” = „passo difficile” = fr. „pont aux ânes” — „difficulté qui n'arrête que les ignorants”; 3°, *ȳmăr aspél'!?* *săpănea f' kerl* (speli măgar? săpunul îți pierzi), PLit, 515 — cf. sp. „Xabonar cabeça de asno, perdimento de xabon” (Nuñez, 120) etc.; 4°, *l'i-fită' ȳmăra* (l-a făcut măgărița = e vesel, -ă), PLit, 517; 5°, *si-adră' ca tătāl a mătilor* (se făcu (s-a îngrășat) ca tatăl catrilor); 6°, *ti-adrăsl ca ațel a ôrșilor* (te-ai făcut ca acel [= măgarul] al orbilor), PGr, 121. Sinonime: *tar, ūtū, uric' eāt*. — Ca și în Egipt etc. (cf.: SonEg, II, (1799), 356; Valle, I (1843), 175 etc.), și în Peninsula Balcanică măgarii mai arătoși serveau și la călărit). — Cf. alb. *gomār*, tc. *hymār*, arabul *hmār*. — < γομάρι „~”.

ȚUMARÁNGAΘ, sn., pl. *ȳmarángaθe*, mărăcine măgăresc, «ronce (que les baudets mangent)»: *ȳmărlu tu ȳmarángaθe s' Grēlu tu grādīnā xēānā* (măgarul între mărăcini măgărești, iar grecul în grădină străină), PLit, 508; Pant, 7. V. *kinčér*. — Cf. γαϊδουράγκαθον: < γομαράγκαθον (γομάρι + ἀγκάθι).

ȚUMĂRĂB, sm., pl. *ȳmărdărī*, conducător de măgari, «meneur d'ânes», Dal, 107.

ȚUMĂREĂȘTE, adv., măgărește, «en âne, comme un âne», Dal, 107.

ȚUMĂREȘCU, -reăscă, pl. *ȳmăreștī*, -eștī, măgăresc, «d'âne», Dal, 107; Nic, 152; Mih, 224.

ȚUMĂRIC, -că, pl. *ȳmăriștī*, -șe, s. și adj., măgăruș, «ânon», Dal, 107; Mih, 224.

ȚUMĂRIȘCU, -că: *părne ȳmăriște, părne di Bósna* (prune măgărești, prune din Bosnia), Lum, VI, 6-8, 29. V. *gugăse*.

ȚUMĂRIȚŪ, -tă, pl. *ȳmărt'ī*, -tă, s. și adj. — sinonim cu *ȳmăric*. — Pentru sufixul -tū, cf. *tupurt'ū*.

ȚUMĂRLĪKE, sf., pl. *ȳmărlt'kī*, măgărie, «ânerie», Dal, 107; Nic, 152; Mih, 224.

ȚUMĂRSĖSCU (mī), vb. IV (*ȳmărsītī*, -sītī, -sire), măgări, «(s')insulter, offenser qqn en le traitant comme un âne», Dal, 107. — < *ȳmār*.

ȚUMĂRSĖRE, sf., pl. *ȳmărsrītī*, măgărire, «action d'offenser...; insulte», Dal, 107.

ȚUMARSĖT, -tă, pl. *ȳmărsītī*, -te, insultat, «insulté, offensé», Dal, 107.

ȚŪNĂ, sf., pl. *ȳâne* — v. sinonimele *bidēne, klārцу, sac* 2° —, Nic, 152; PIm, II, 183; GrS, I, 328; CEL, 8. — < γοῦνα „pelisse; fourrure”.

ȚUNEĂŪĂ, sf., pl. *ȳunēl* (și *ȳunēde*), odale de dormit cu pămînt pe jos, «chambre à coucher au plancher en terre». — Cf. *ȳun'lo* și gr. γονῆς „père (et mère), parents”.

ȚUNĖISĖSCU, vb. IV (*ȳunčīsītī*, -sītī, -sire), murmura, «murmurer», Nic, 152. — < γογγύζω „~”.

ȚUNÓS, sn. și invar., *scrībă*, «dégoût, répugnance», Mih, 543 (sn.: *ȳunóslu*); Cod, 88 b⁴ (pl. *ȳunósufă*). — V. *agunós, aȳnós, gunós, ȳnos*.

ȚUNUSĂR, sm., pl. *ȳunusărī*, spoitor, «étameur», Mih, 543; *ănu s' lu băgă'm ȳunusăr* (pe unul să-l facem spoitor), Al. 1903, 86. V. și *gănuștăr, ȳanósă, ȳanusăr* (Dal, 105). Forme nordice. Sinonim: *ȳălāngī*. — Corespunde gr. γανωτής. — LL, III, 175: < γάνωσις „étamure” + -ar.

ȚUNUSĖSCU, ȚUNUSĖRE, ȚUNUSĖT, Mih, 543 — v. *ȳanusĖscu, ȳanusĖre, ȳanusīt* și *vas*.

ȚUN'LO, sm., fără pl., tată, «père», Kats, I, 72. Apare numai în înjurături: *lo-f darăclu ȳun'tolu!* (lua-ți-ar dracul pe tată-tău!). — < γονεύς „~”.

ȚURNĖTĂ, sf., pl. *ȳurnītă*, groapă, «fosse», Nic, 152. Sinonim: *groăpă*. — < *gurnă*.

ȚUSTÓS, -toădă, pl. *ȳustōsītī*, -toăse, agreabil, «(causeur) sympathique, plaisant». — V. *gustós*.

ȚŪSTU, sn., pl. *ȳăsturi*, gust; plăcere, «goût — v. *găstă*¹; désir, envie, plaisir», Dal, 107; Nic, 153; *măcāre fără sārē ȳăstu nu-ăre* (măncare fără sare nu are gust), PLit, 622; *căde un 'șt-muldeăște ȳăstul* (fiecare își vede de plăcerea lui). — Cf. gr. γούστον.

Ğ → J

ĞEÁBA, adv., geaba, «en vain ; pour rien», Dal, 97 ; Nic, 528 ; 529 ; PB, 608 ; *di ğeába s' frig curbá'n'le* (în zadar se frig nămaiele), PAnt, 157 ; BNA, II, 4 ; *li dām ğeába* (le dām geaba). Sinonim : *boş*. — < tc. **djaba** (428) „~”.

ĞEADÉ, sm., pl. *ğeadédz* ; **ĞEADÉI**, sf., pl. *ğeadéi*, șosea, «grande route (empierrée)», Dal, 98 ; W, II, 84 ; PAnt, 438. — tc. **djaddé** (428) „~”.

ĞEADÍŮ, -die, pl. *ğeadli*, zvăpăiat, «déréglé, folâtre ; sans tenue, dépravé» : *ğeadia-l'Ů dī nivedstā earā ndredplā* (zvăpăiaata-i de nevastă era gătită), LP, 55 ; BNA, II, 122 ; *ti 'nā ğeātā*, 'nā *ğeadle* (pentru o fată, o stricată), PLit, 841. — < tc. **djady** (429) „vieille femme acariâtre et querelleuse”.

ĞEÁĞIŮ, sm., pl. *ğeágŭ*, moș, «vieillard, vieux», Mur, II, 242 ; PETim, 12. Sinonim : *pap*. — < alb. **džadžá** „Vatersbruder” (GM, 79) ; *xhazhd* „boun uomo”.

ĞEÁHTE, sf., fără pl., dorință vie, «désir ardent», PAnt, 439 ; *arl'se... cu ğeáhle* (a ris... cu foc), PenB, V, 47. — < tc. **djehd** (452) „effort”.

ĞEÁHTU, sn., pl. *ğeáhle*, varză, «chou», Mih, 215. Sinonime : *cučedn, vérdzu*. — < ?

ĞEÁIZE, sf., fără pl., permis, «permis ; admissible», Mih, 215. — < tc. **djâiz** (433) „~”.

ĞEAKÉT, sm., pl. *ğeakéturi* : *un ğeakét tru căre pîtrundeă toate vînturile* (o vestă prin care pătrundeau toate vînturile), CalGrB, 23 ; *ğeakéturle mi stringu* (vestele mă string), Baț, 26. — V. *čeakét, čikét* și alb. *xhaqétz* „giubba”.

ĞEÁLĀ, sf., pl. *ğeále*, arțăgoasă, «(femme) acariâtre, querelleuse», Dal, 97. — Cf. alb. *xhel* „morte” < tc. **edjel** (53) „mort”. — < ?

ĞEÁM, sn., pl. *ğeámuri*, geam, Dal, 97 ; Mih, 216 ; PB, 608 — v. *ğeáme*.

ĞEAMADÁN (Beála-di-sus), sn. — v. *ğeamantáne*.

ĞEAMÁLĀ, sf. și adj., pl. *ğeamále*, ciufulită, «désordonnée ; ébouriffée» : *ca vl'rā ğeamálā* (ca vreo geamală), PGr, 74. — < tc. **djémāl** (44) „beauté (du visage)”.

ĞEAMANTÁNE, sf., pl. *ğeamantā'n'Ů*, mintean, «soubreveste», PAnt, 438. — V. *ğimān-dáne*.

ĞEAMBÁŠ, **ĞEAMBÁZ**, sm., pl. *ğeambášŭ, ğeambájŭ*, geambaș, «marchand de chevaux», Dal, 97 ; 98 («bateleur») ; Mih, 215. — < tc. **djānbaz** (431) „~”.

ĞEAMBÁZLI'KE, sf., pl. *ğeambázli'ki*, geambaslic, «profession du marchand de chevaux», Mih, 215. — < tc. **djanbazlyq** (431) „~”.

ĞEÁME, sf., pl. *ğen'Ů* — v. *ğeám* —, «verre ; vitre ; fenêtre», Nic, 528 ; PAnt, 438 ; *adrā 'nā pālāde di ğeáme* (a făcut un palat de sticlă), PB, 130^a — v. *yllic 1°* ; *dišcl'ide ğeámea* (deschide geamul, fereastra), BNA, I, 100. — < tc. **djam** (430) „verre”.

ĞEAMFÉSE, sf., pl. *ğeamfésuri*, geanfes, «étoffe de soie», Dal, 97 ; Mih, 215 ; *fuslánea di ğeamfése* (rochia de mătase), RP, 5, 5 ; *s' minā armāta di ğeamfése* (se mișcă podoaba de

mătase), PenB, VII, 17. — Cf. și alb. *xhanfēs* „gro di Napoli”. — < tc. *djanfes* (432) „taf-fetas”.

GEAMĞİ(Ū), sm., pl. *geamğil*, *geamgiu*, «vitrier», Dal, 97; Mih, 215. — < tc. *djāmājl* (430) „~”.

GEAMİE, sf., *geamie*, Mih, 215; PAnt, 439 — v. *ğimie* și *mičete*.

GEAMLİ'KE, sf., pl. *geamlı'ki*, *geamlıc*, «vitrage», Dal, 98. — < tc. *djamlyq* (431) „endroit fermé de vitres”.

GEÂN, sm., fără pl., suflut, «âme», Mih, 216 (pl. *ğeân'lı't*); *n'i-l voi ca ğeân* (mi-l iubesc ca suflut), BNA, II, 88; *n't scodse ğeânlu* (mi-a scos suflutul). — V. *ğeână*, *ğeânâm*. — < tc. *djân* (431) „~”.

GEANABÉT, -lă, pl. *geanabêf*, -le, *trepăduș*, «gamin, polisson», Dal, 97; Mih, 216; *Hrista si spuneă năheamă ca geanabêl* (Cristea se arăta puțin cam strengar), Lum, IV, 131. — < tc. *djēnābet* (446) „état d'impurité..., immonde”.

GEÂNĂ, adj., dragă, «chère»: *Tânca-a meă, ğeâna-a meă* (Tanca mea, draga mea), ICAR, 120. — Feminizarea substantivului *ğeân*.

GEÂNÂM, **GEÂNİM**, invar., suflutul meu, «mon âme; mon cher, ma chère»: „ah! *ğeânım!*”, *ptngi'nlu uhtâ'* („ah, suflutul meu!”), oftă păgînul, Velo, 47; BNA, V, 83 — V. *ğeân* și alb. *xhânēm* „mio caro”. — < tc. *djanym* „mon âme”.

GEANDĂR, sm., jandarm, Dal, 97 — v. *ğindăr*, *jundăr*.

GEAPE, sf., buzunar, Nic, 528; PB, 608 — v. *ğepe*.

ĞEJVE, sf.: *dimindă' dăo ğejvi* (a comandat două cești), PB, 256³⁶ — v. *ğijlvé*.

ĞENGĂ, sf., pl. *ğendzi*, luptă, «combat, lutte; butin», Mih, 210; PB, 608; PAnt, 438; VAR, 189. V. *çengă*. — < tc. *djenk* (448) „guerre”.

ĞEPE, sf., pl. *ğekt* și *ğepurt* «poche», Nic, 528; Mih, 210; PB, 608; *ti priimn't cu mî'-n'le n ğekt* (te plimbă cu mîinile în buzunar); *pi lu ğepurt eă mutreăste* (ea caută prin buzunare), BNA, III, 132. V. *ğîope* și sinonimul *buzunăr*. — < tc. *djeb* (453) „~”.

ĞIDİTİ (Beăla-di-sus), sf. pl., nădragi, «culotte des paysans en laine blanche». Sinonim: *bêlîcâ*. — < ?

ĞIFĂ, sm., pl. *ğifădz* (grămosteni), glumă, «plaisanterie; agrément». Sinonime: *șică'*, *hăze*. V. *ğlufă'*. — < tc. *djēfa* (442) „vexation”.

ĞIGLĂTĂ, sf., pl. *ğiglâte*, pas, «pas», Lum, II, 307. — V. *jgl'toată*.

ĞIJVÉ, **ĞIJVÉ**, sm., sf., Nic, 532; Mih, 217 — v. *ğisvé*.

ĞILÁT, -lă, PScr, 216; *ca ğilătă, mî-adapă cu hêre* (ca o călauă, mă adapă cu fiere), CosP, 24 — v. *ğiledt* și *jigó*; *s' veădă carl eăste ğilătlu* (să vadă cine e călăul), BNA, V, 46.

ĞILEĂE, sf., pl. *ğilêi*, lustru, «lustre»: *făfa-a l'el ma 'șî-da ğileăe* (fața ei ci își dă (emite) lustru), VAR, 20. Sinonim: *lăstru*. — < tc. *djlâ* (442) „lustre; poli(ssage)”.

ĞILEÁT, -lă, pl. *ğileáf*, -le, gealat, «bourreau», Mih, 216. V. *ğilát* și *ğil'edl*. — < tc. *djellad* (442) „~”.

ĞILÉP, sn., pl. *ğilépurt*, oierit, «impôt sur les moutons», Dal, 99; *oh, ğilépuru tra s' plătîm* (oh, ca să plătim oieritul), Fr, I, 3, 36; PAnt, 290; BNA, I, 8. — Cf. și alb. *xhelép* „tassa sul bestiamo”. — < tc. *djellab* (442) „celui qui fait le commerce des troupeaux”.

ĞILEPČİ, sm., pl. *ğilepčëdz*, incasator de oierit, «celui qui encaisse le ğilép», Dal, 99.

ĞILFÉ, sm., pl. *ğilfëdz*: *făteă ğilfëdz* (tăcea grații), LP, 55; BNA, II, 124 — v. *ğilvée* și sinonimul *hăre* 1°, *hărtismă*.

ĞILFT, sn., pl. *ğilite*, *ğililurl* și *ğiltîdz*, suliță, «lance, pique; rayon», DaI, 99; Mih, 216; PB, 608. — 1°. *ğililite nu piltrâmstră* (săgețile nu au pătruns); 2°. *ğililuri arușite n foc* (suliți însoțite în foc), FI, II, 2, 4; PAnt, 256; 3°. *ca un ğilil arăte il'i trică pli trup* (ca o suliță (un fior) rece îi trecu prin corp), PB, 142²; 4°. *anl'i'n'le ğililurl a soărlul* (întîilele raze

ale soarelui), Fl, II, 7, 16; 5°. *soările... pitreăse ȝiliturile di jar* (soarele... trimite razele de ȝărat), GrB, 181; 6°. *ȝilidz di lun'înă* (raze de lumină), Lum, V, 123. Sinonime: *arădză* etc. — < tc. *djirid* (439) „javelot”.

GILITIPSĚSCU (*mi*), vb. IV (*ȝilitipsi*, -*sîl*, -*sîre*), masacra, «massacrer»: *s' ȝilitipseă di mî'nî pingî'nî* (erau măcelăriți de mîni păgîne), BNA, II, 40. Sinonim: *măkilipsescu*. — < *ȝilēdl*.

GILITURĂ, sf., pl. *ȝilituri*, săgeată, «flèche»: *ȝilitura a la fudzeă ma ayôn'ea di vinul* (săgeata ta fugea mai repede decît vîntul), Fl, I, 3, 11. — V. *ȝilt*.

GILVÉE, sf., pl. *ȝilvēl*, grație, «grâce, charme»: *vēduŋa 'șt-ăre ȝilvēl mülle* (văduva își are multe grații), VAR, 31. V. *ȝilfē*. — < tc. *djilvē* (443) „~”.

GIL'EĂT, -*tă*, Dal, 99; Nic, 529; PB, 608; PAnt, 439 — v. *ȝilăt*.

ȚIMĂNDĂNE, sf., pl. *ȝimăndă'nî* — v. *ȝeamadân* și *ȝimăndăne* —, Nic, 527. — Cf. și alb. *xhamadân* „specie di giacchetta senza maniche”.

ȚIMBĂȘL'KE, sf. — v. *ȝeambăz'l'ke*.

ȚIMBŪSE, sf., ospăt, simposion, Nic, 529 — v. *ȝtumbuse* și *uspēŋū*.

ȚİMİE, sf., pl. *ȝimil* «mosquée», Dal, 99; PB, 608; PAnt, 439. V. *ȝeamie*. — < tc. *djāmy* (435) „~”.

ȚINDĂR, sm., pl. *ȝindărî*, jandarm, «gendarme», Mih, 216. V. *ȝeandăr*. — < tc. *djandar* (432) „~” < fr.

ȚINDĂRMĂ, sm., pl. *ȝindărmădz* — v. *ȝindăr* —, Mih, 216. — < τζανταρμαζ „~” < fr.

ȚİNDE, sf., pl. *ȝindză*, demon, «fureur, furie», Mih, 216; «maladie personnifiée, démon», CDat, 50 și 12. — Cf. bg. *ȝin* (BER, 364: < tc.). — < alb. *xhinde* „cattivo genio, demone”.

ȚINDÓS, -*doasă*, pl. *ȝindôsŋ*, -*doăse*, furios, «furieux», Mih, 216. — < *ȝinde*.

ȚINĚME, sf., fără pl., infern, «enfer», Mih, 216. Sinonime: *cólase*, *nŋricuședl*. — < alb. *xhenēm* „inferno” < tc. *djehennem* (453) „enfer”.

ȚİNSĂ, sf., pl. *ȝinse*, neam, «peuple; nation», Lum, II, 74; *di carl ȝinsă li tradzî?* (din care neam te tragi?), Fl, I, 3, 9; *ȝinsa a noastră* (neamul nostru), Fl, I, 2, 2. V. *ȝenos*, *ȝinlă*, *milēte*. — Cf. și alb. *xhins* „razza”. — < tc. *djins* (447) „genre, race”.

ȚİNTĂ, **ȚİNTE**, sf., pl. ? — v. *ȝinsă* —: *ȝintea armănească* (neamul aromănesc), BNA, I, 98; *nu si-aspăre ȝinta-a noastră* (nu se sperie vița noastră), PAnt, 302; BNA, I, 132. — V. *ȝimlă*.

ȚİOC¹, sn., pl. *ȝlôcurî*, joc, 1°. *ȝeu*; 2°. *danse*, Dal, 99; Mih, 127; PB, 608; PAnt, 439. — 1°. *ȝlôclu cu-abeăle eăste ȝilēscu*; *ȝlôcurile cu vășel'eădz și cu sfŋrle sŋntu a ȝilôrlor* (jocul cu pietricele e al fetelor); jocurile cu arșici și sfŋrleze sînt ale băieților); 2°. *ȝlôclu cu ylfŋă căltă biutură* (dansul cu lăutari cere băutură); *ȝlôclu nu-l ŋnă cu cōrlu* (dansul nu e același cu hora mare). — V. *ăȝlôcl*. — < lat. *Joecus* „jeu, amusement”.

ȚİOC² (*mi*), vb. I — v. *ăȝlôcl²* —, juca, 1°. *ȝouer*; 2°. *danser*; 3°. *hăter*; 4°. *comprendre*; 5°. *piaffer*, dominer; 6°. *ȝouer un tour*, faire une niche; 7°. *séduire*, Dal, 100; Mih, 217; PScr, 216; PAnt, 439. — 1°. *ȝlucă'm cārŋi* (jucăm cărți); 2°. *tra s' ȝlôdcă trî Sîi-Vin'îrî* (ca să danseze de Sînta-Vineri), PAnt, 157; BNA, II, 2; 3°. *ăldc, ȝlôdcă-ŋ mî'nîle* (haide, pune-ți mîinile în mișcare, grăbește-te), Fl, II, 4, 7 — v. *ăilôrl* 4°; 4°. *eră vî'ră je l'î-ȝlucă ôcl'tul* (era vreunul căruia îi juca ochiul, care se pricepea), PB, 456³⁶ — v. *l'eăŋ* 8°, *ôcl'tu* 5°; 5°. *nică dăstă va-n'î ti ȝloc* (încă astăzi mi te voi juca de-a călare), GrB, 4-5, 89; BNA, I, 78; *l'î-ȝlôdcă călu* (e călare pe situație); 6°. *'șt-u băgă' tu mînte... s' lă u ȝlôdcă* (și-a pus-o în ȝînd... să le joace farsa), PB, 184¹⁸; *va ti ȝloc pri tăpsie* (te voi face să dansezi pe tîpsie, ca un arici), PGr, 74; *va u dat ș' va ȝlôŋl* (o vei da-o și, vîrînd-nevîrînd, vei și dansa), Caraf, 74; 7°. *li ȝlucă' meările cu nî'să* (le-a jucat merele (sîinii) cu ea, a sedus-o), PB, 255²⁷. — < lat. *Joecare* „plaisanter, badiner”.

ȚILOC³, sn., Dal, 99; **ȚILOCĂ**, sf., pl. *Țioli*, manta de lână, «manteau en laine — v. *sârică*», Lum, IV, 4, 27; PETim, 12. — < alb. *xhókë* „sorte di cappotto, di soprabito di lana bianca senza maniche”.

ȚIOLI, sf., pl. *Țioli*, joi, «jeudi; constellation; croque-mitaine», Dal, 99; Nic, 530; Mih, 217; PScr, 217; PB, 608; PAnt, 439; *tâte Țiölle vor Țineäre, că Țiöta i müllu arădă* (toate joile (zilele), trebuie ținute (respectate, să fie zile nelucrătoare), căci Joimărița e tare rea) — (în Sardinia e „sa Giojana (donna del Giovedì)”, ASTP, XXII, 9: se dă o legendă cu o văduvă care torcea în noaptea de joi); *Kedra a Țiöllel*, nume topic la marginea nordică a satului Avdela. — < lat. *Jovis* „Juppiter”.

ȚIÖNE, *Țiödnă*, pl. *Țiön'l*, *Țiöâne*, flăcău, brav, «jeune (homme, fille); preux, brave, tapŕferer Kerl; gentil chevalier», Dal, 99; Nic, 530; Mih, 217; PScr, 216; PAnt, 439; W, 11, 99; PLir, 421. — 1°. *carl vâl Țiönille tri nsurdre?* (cine vi-i flăcăul de-nsurat?), PAnt, 301; BNA, I, 130; 2°. *Țiönille tu pade s' veade* (bravul se vede (se arată) pe față, în văzul tuturor), PGr, 74; 3°. *fealdă Țiödnă* (fată puternică); 4°. *eră 'nă Țiödnă* (era o bravă), PB, 319¹⁴; 5°. *Țiöne aléptu, Țiön'l alépli, Țiön'l mușeâl* (brav ales, bravi aleși, feți frumoși), PB, 323²; 338¹; 472⁷; 6°. *Țiönille nu moare acasă* (cel viteaz nu moare acasă), PGr, 74; PArom, 193 — v. *Ařmă'n* 8° (precum și: „Les Mirdites envisagent comme un malheur, presque une honte, la mort dans un lit, ou plutôt la mort naturelle — conséquence de la vie, car le lit est chose inconnue. Pour eux, l'homme doit mourir dans un combat”, Deg, 166). V. *Țiundă* și sinonimele *püřiră'*, *zof*. — În aromână e foarte viu acest cuvînt (cf. RA, 186; 188; 190 — BNA, IV, 61; 62; 63; 64; 65; 66; Buri etc.) — cf. ce am menționat și în PMic, art. *Furtul a*. A dat naștere mai multor derivate. — CDDE, 920: < lat. **“juvenis, juvenis** „jeune homme”.

ȚIÖPE, sf., buzunar, Nic, 528 — v. *Țeäpe*.

ȚIRĂH, sm., pl. *Țirăhl*, chirurg, «chirurgien», Nic, 532. Sinonim: *hitrăryu*. — < tc. *djerrăh* (437) „~”.

ȚIRIMÉ, sm.; **ȚIRIMÉE**, sf., pl. *Țirimédz, Țirimël*, geremea, «amende», Dal, 99; Nic, 529; Mih, 217; PB, 608; AD, IV, 171. V. *Țiră'*. — < tc. *djérimé* (439) „~”.

ȚIRIMITISÉSCU, ȚIRIMȚÉSCU, vb. IV (*Țirimitisıl, -sıl, -sire*), geremetisi, «amender», Dal, 99; Nic, 532; Mih, 217. — < *Țirimé*.

ȚIRIMȚIRE, sf., pl. *Țirimiřir*, «action d'amender», Dal, 99.

ȚIRIMIȚÎT, -lă, pl. *Țirimiřitř, -le*, amendat, «amendé», Dal, 99.

ȚISVÉ(E), sm. și sf., Mih, 210 — v. *ȚluȚivé*.

ȚIUBĂ, sf.; **ȚIUBÉ**, sm., pl. *Țiube și Țiubédz*, giubea, «vêtement ample qu'on porte par-dessus», BařN, 3; Dal, 100; Nic, 530. — Cf. și alb. *xhybë* „pelliccia”. — < tc. *djubbé* (435) „robe longue avec ou sans pelisse que portent les Orientaux”.

ȚIUCĂRE, sf., pl. *Țiucărř*, jucare, «action de jouer, de danser», Dal, 100; Mih, 217; PB, 609. — V. *Țiocă*.

ȚIUCĂT, -lă, pl. *Țiucăř, -le*, jucat, «joué, dansé», Dal, 100.

ȚIUCĂREĂŪĂ, sf., pl. *Țiucăreäle, jucărie*, «jouet; amulette; pl. billevesées», Dal, 100. — 1°. *Țe him noi?* — *Țiucăreäle al Dumnădză'ă* (ce sîntem noi? — jucării ale lui Dumnezeu), PGr, 74; 2°. *ăpa nu-l Țiucăreäle* (apa nu e jucării), PB, 84¹⁰; 3°. *kirără... Țiön'l, nu Țiucăreäle* (au pierit... viteji, nu fleacuri, oameni de nimica), PB, 364¹⁵. — Singularul *Țiucăreădă* e ca și dispărut. — < *Țiucare*.

ȚIUCĂTÖR, -loäre, PB, 609 — v. *aȚiucătör*. — < *Țiocă*.

ȚIUDĂME, sf. [cuvînt necunoscut; poate că trebuie citit ca *Țiudăme*]: *Țiudăme, lăte Țiudăme, Țe s' feäse tu vuryărăme* (... , nefericită..., ce s-a întimplat în bulgărimă), Lum, V, 10, 20. — Cf. și tc. *djudam* (449) „Bohème; brute”. — < ?

GIUDEȚŪ, sn., pl. *giudețuri*, judecată, «jugement, tribunal», Dal, 100; Nic, 531; Mih, 217; PScr, 217; Gram, 265; CLit, 129; PB, 609; Fr, II, 224. — 1°. *nfricoședtu di județur* (Infricoșătorul de județ = judecata de apoi), Cod, 26^a; 122 b¹⁰; 2°. *tută avearea va s' u l'eă giudeșlu* (toată averea o va lua tribunalul), GrB, 3, 15; 3°. *catlu... făcă giudeșlu* (cadiul... făcea judecata), Fl, I, 5, 9; 4°. *lămea nu-ălăgă pri la giudeșur* (lumea nu umbla pe la tribunale), Lum, I, 191. — V. *Județu, giudicdă, crise, huklumde*. — < lat. *judicium* „jugement, procès”.

GIUDIC¹, sm., pl. *giudici*, judecător, † dr. *judex*, PhOr, II, 449 (eronat): *n'iluile escușă nădrēptu, li giudic escu a culkișdō* (miluit sînt și drept, care sînt judecător al oricui), Cod, 12^a. V. *giudicdōr*. — Cf. CDDE, 98 și DA: *judex*.

GIUDIC², vb. I (*giudicdă, -căt, -cäre*), judeca, «juger; administrer la justice; réfléchir; sermonner», Dal, 100; Nic, 531; Mih, 218; PScr, 217. — 1°. *Dumnid:ău va nă giudicdă* (Dumnezeu ne va judeca), GrB, 224; PAnt, 228; BNA, IV, 146; 2°. *va nă giudicdăm la huklumde* (ne vom judeca la tribunal); 3°. *giudicdă și-apōia zbură* (cugetă și apoi vorbește); 4°. *mi giudicdă tătă dzăna* (mă certa toată ziua), PB, 609. Sinonim: *crisēscu*. — < lat. *judicare* „juger, décider”.

GIUDICĂRE, sf., pl. *giudicări*, judecare, «jugement; admonestation, réprimande», Dal, 100; Mih, 217; PB, 609; l'l-tăl'e fără n'llă ș' giudicäre (li taie fără milă și judecare), PAnt, 374; *ağıtundze ahil'tă giudicäre* (ajunge atîta mustrare).

GIUDICĂT, -lă, pl. *giudicări, -te*, judecat, «jugé; réprimandé», Dal, 100; Nic, 531; PAnt, 439; *va-l'l d-z'că giudicdălu atămfe a lătulu* (atunci cel judecat îi va zice tatălui), Cod, 15 b^a — V. *judicdă*.

GIUDICĂTĂ, sf., pl. *giudicări*, judecată, «jugement; procès; tribunal», Dal, 100; Nic, 531; Mih, 217; *la ună giudicdă te avul* (la un proces ce l-am avut), PAnt, 311. V. *dăvdlē, giudețu, huklumde*. — < lat. **judicata*.

GIUDICĂTOR, sm., pl. *giudicători*, judecător, «juge», PScr, 217; Mih, 217; PB, 609; PAnt, 439. V. *catl, giudic¹*. — < lat. *judicatorius* „qui juge”.

GIUF! interjection qui imite un coup, PB, 609; PLit, 55; *și scodșiră a l'l'a cēt'ul giuf!* (ție ți-au scos ochiul giuf!), PB, 55³⁰.

GIUFĂ, sm., pl. *giufadz* (grămosteni), tărăboi, «tapage». — V. *giľă*.

GIUFĂ, sf., pl. *giufse*, creastă, «crête de coq», GrS, IV, 378; PETim, 12. V. *giuģlăfcă și creăslă*. — < alb. *xhufkë* „fiocco, ciuffo”.

GIUG, sn., pl. *giuguri*, jug; suiş, «jou; crête de montagne, montée», Dal, 100; Nic, 530. — 1°. *băgă a boilor giuglu* (pune boilor jugul) — auzit în satul Pădz; 2°. *băgără tu giug doi minzăș ca s' trăgă plūglu* (au pus la jug doi viței ca să tragă plugul), Al. 1903, 52; 3°. *giuglu are aripidină și-aripidina giug* (urcușul are povîrniș și povîrnișul are urcuș), PLit, 515; 4°. *călu giłone tu giug s' cunoaște* (calul voinic la urcuș se cunoaște), PLit, 440; 5°. *si-l l'eă cāvdlă tu giuglu aēstu* (să-l ia călare în suişul acesta), PB, 208³²; 6°. *atlnă cu greū giuglu a muntlu* (urca cu greu suişul muntelui), Lum, V, 9, 16; PAnt, 333; 7°. *Armă'nlu tu giug i val ci'nă i val mi'că* (aromânul, la urcuș, sau va cînta, sau va mîncea fiind călare), PLit, 429; PAnt, 5; 8°. *și s' vedz cum ardu hōrile, ca giuguri mări di dzădă* (și să vezi cum ard satele, ca munți (creștete) mari de zadă), GrB, I, 8; RA, 180; BNA, IV, 63. — (La francezi: „Dans les anciens titres, *joux*, du latin *j u g u m*, a différents sens: il désigne un bois, une forêt, une crête, une montagne”, CCP, XXXIII, 21). — V. *jiľó*. — < lat. *jugum* „jou; crête, sommet d'une montagne”.

GIUGĂR, sm., pl. *giugări*, vătrai, «perche, gaule dont on se sert pour attiser la braise enflammée, tisonnier»: *dijiră fōclu cu giugărlu* (a scormonit focul cu prăjina, cu vătraiul), Fl, II, 1, 2; II, 3, 3. Cuvînt rar. V. *jăglu*. — < lat. *jugalis* „de joug”.

GIUGĂSTRU, sm., pl. *giugăstri*, jugastru, «érable champêtre, acer campestre», Nic, 530; DR, IV, 482; *ningă umbra di un giugăstru* (lingă umbra unui jugastru), PB, 485^a. — V. *jugăstru* și mgl. *giugăstru*, *jugăstru* (GrS, III, 401; PMegR, II, 87; CapM, III, 162). — < lat. *jugaster.

GIUGĂTOR, sm., pl. *giugătóri*, bou de jug, «bête de trait, boeuf de joug», PScr, 249 (*sum-giugătór* „ὑποζύγιον”). — < lat. *jugatorius.

GIUGUÊSCU, vb. IV (*giuguli*, -ult, -uire), înjuga, «mettre sous le joug»: *moârlea a otrnê câpriță nă giugulă* (moartea vreunei câprițe ne înjuga sufletul), FI, I, 2, 8. — < *giug*.

GIUGIA, sm., pl. *giugian*’I, pitic, «nain», Dal, 100. Sinonim: *șcurtabăc*. — < tc. *djudjé* (449) „~”.

GIUGIE, sf., pl. *giugii*, pereche, «paire de boeufs, attelage de deux bœufs», *ζευγάρι*, Dal, 100; Mih, 218; PB, 609; AI, 1903, 61 (*păredcl’e di bol di la giug*); PET, 27 (< *giug* + -ie). V. *juște* și *zivădre*. — < ?

GIUGIUFĂ, sf., pl. *giugîufke* (grămosteni) și *giugîufle*, moț, «houppe»: *giugîufke di mărdeale* (moțuri de mărgelă — în portul femeiesc). — < *giufcă*.

GIUGIVÉ, sm., pl. *giugivédz*, ibric, «bouilloire de café», PB, 608. V. *giğivé* și sinonimul *cașebric*. — < tc. *djezvê* (440) „~”.

GIUIÁPE, sf., fără pl., răspuns, «réponse», PB, 609; AI, 1903, 96; *nu daș giulápe* (nu dați răspuns = vă ia dracul), Lum, IV, 108. V. *giuvápe* și sinonimele *apándise*, *apócrise*. — < tc. *djéváb* (448) „~”.

GIULĖIU, sn. — v. *glulĖiu* și sinonimul *sávan* —, Mih, 218. Cuvînt suspect.

GIUMÁC, sn.: *s’ este că l-vreĭ hillu, spúne-l’ĭ giúmácul* (dacă e că-l iubești pe fiul tău, arată-i ciomagul), Cod, 23 b¹⁶; 23 b¹³ — v. *ġumág*, sinonimul *puleán* și alb. *zhamák* „bastone”.

GIUMAÊTE, **GIUMĂATE**, sf., pl. *giumaêĭ*, *ġumăêĭ*, adunare, «communauté; assemblée», VAR, 261; LL, IV, 214; *dinîntea a ôcl’ilor a nuștrór s’ dinîntea a ġumădtiĭi va si s’v’eáďá așikearê* (înaintea ochilor noștri și în fața adunării se va vedea limpede), Cod, 43 b¹⁴. Sinonim: *kinótiĭa*. — < tc. *djémá’at* (444) „~”.

GIUMĂNDÁNE, sf., pl. *ġumândá’n*’I, mintean, «soubreveste», Dal, 100; CN, 165; PIm, II, 187. V. *ġeamadán*. — < tc. *dġamadan* (430) „gilet court en velours brodé...”.

GIUMBĂ, sf., pl. *ġtúmbe*, umflătură, «enflure; excroissance; tumeurs», Dal, 100; PB, 609; DR, VIII, 113-116 (< lat. **giumba*); PETim, 12. V. *ġtúmčá*, *jumbă*, *șumbă*, sinonimul *șúșeă*, bg. *ġumba* (BER, 370) și alb. *zhúngë* „tumor”. — < tc. *dġoumba* (450) „toute espèce d’enflure, de saillie”.

GIUMB(I)ŪSE, sf., pl. *ġlumbăș*, ospăț, «banquet, festin», Dal, 100; Mih, 218. V. *ġim-búse*. — < tc. *dġunbueh* (447) „divertissement; festin”.

GIUMCĂ, sf., pl. *ġtúmŭe* — v. *ġtumbă* —, CAR, 314 (< bg. *ġumka*); *căplu l’i se feáŭe lol ġtúmŭe* (capul i s-a făcut peste tot umflături), Lum, II, 57.

GIUMÉRTU, -tă, pl. *ġtumerĭ*’I, -te, darnic, «généreux», Dal, 99; Mih, 218; *Dumnid-ză’ă...* *ŭu ġtumerĭtu* (Dumnezeu... a fost darnic), CalGrB, 114. Sinonim: *sălçitĭ*. — < tc. *dġumerd* (450) „~”.

GIUMETĂ, sf., pl. *ġtuméĭ*, Jb, XVI, 204; *’nă ġtumétă di yin* (o jumătate de vin), Mih, 218 — v. *nġtumétă*, *miĭtă* și:

GIUMITÁTE, sf., pl. *ġtumitá’f*, jumătate, «moitié», Dal, 100; Nic, 530; Mih, 218; PScr, 217; PB, 609; DR, II, 528; *ġtumitáte ŭ’ne tĭni* (jumătate ține tu), PAnt, 362; *ca ġtumitáte di om s’ feáŭe* (ca jumătate de om s-a făcut), PLit, 764; PAnt, 87. Sinonim: *dis’*. — Cf. CDDE, 1111 și DA. — < alb. *ġlýmës* „mezzo” + lat. *dimidietatem* „moitié”.

GIUMITIC, -că, pl. *ġtumulĭtĭ*, -fe, jumătățică, «moitié, demi», PB, 609.

GIUNÁC, sm., pl. *ġunáċ* «vaillant, courageux», PB, 609; PAnt, 439; un *Ġlône-mużá* şi *ġlunde* (un Fát-frumos şi voinic), PB, 332¹². — V. sl. *žunak* „juvenis” şi :

GIUNÁME, sf., fără pl., tineret; bravură, «jeunesse; vaillance, bravure; nombre de vaillants», Dal, 100; Nic, 531; Mih, 218; PB, 609. — 1°. *ġlunámea nvisčú frlnġésti* (tineretul a îmbrăcat haine occidentale), Al. 1903, 10; 2°. *tu ġlódčá ġlunámea n cor* (unde tineretul joacă în horă), PLit, 861; 3°. *tóra, tu-auşedáme, scoále, cal, ġlunáme* (calule, acum, la bătrîneţe, arată bravură), FLit, 673; PAnt, 10; 4°. *proġ Armá'n'l tu ol s' ġlunáme* (aromâni frunţaşi în oi şi bravură), PAnt, 300; I NA, I, 128; 5°. *trádzij ġáne, leá ġlunáme* (trageţi fringhia, he! flăcăi), Lum, III, 11; BNA, III, 16; 6°. *lu-I veácl'ea ġlunáme?* (unde-i vechea bravură?), BNA, IV, 59; 7°. *vin'e mullá ġlunáme* (au venit mulţi viteji). — V. *junáme* şi :

GIUNÁR, sm., pl. *ġunárl*, voinic, «jeune, vaillant», PB, 609; a ta s' *híbá, ġlône ġlunár* (a ta să fie, brav flăcău), PB, 270¹⁸; *ġlunárl díl vlahuhóri* (flăcăi din sate aromâneşti), Lum, VI, 3, 8; BNA, II, 12; *Fărşiróġ, ġlunárl'i-a mel!* (fărşeroşilor, braii mei!), PAnt, 296; BNA, I, 124. V. *ġlunátic*. — < lat. *juvenalis* „jeune, juvénil”.

GIUNÁTIC, sn., pl. *ġlunátife* şi *ġlunáticurl*, tinereţe; bravură, «jeunesse; vaillance, bravoure», Dal, 100; Nic, 530; Mih, 219; PB, 609. — 1°. *nveáġá tu ġlunátic, s' ti tindzá tu-auşedálc* (învaţă la tinereţe, cu să te întinzi la bătrîneţe), PAnt, 10; 2°. *ca s' ná bátim cu ġlunátic* (ca să ne batem cu vitejie), Velo, 33; PAnt, 327; BNA, V, 104 (*junátic*) — V. *junátic* şi *ġlunedle*.

GIUNCU, -că, pl. *ġlúnġi, -ġe*, sm. şi sf., Mih, 219 — v. *ġtángu, ġuncu*, alb. *zhákë* „giunco” şi bg. *dzúka* (BER, 378).

GIUNEÁLE, sm., PB, 609; PAnt, 439 — e un nominativ sporadic provenit din vocativul adjectivului *ġlunél* — cf. *Introducere*, § 49, p. 57 şi *Dumnidz'á* 6°. — V. *ġluneáste* şi DR, I, 188.

GIUNEÁPINE, sm., pl. *ġluneápin'l*, jneapăn, «genévrier», Dal, 100; Nic, 539; Mih, 219; PScr, 217; PB, 609; *ġluneápin'l'i nu créscu márl* (jnepenii nu cresc mari). V. *cur' 7°*. — < lat. *juniperus* „genévrier”.

GIUNEÁSTE, adv., vitejeşte, «vaillament, bravement», Nic, 531; *ġluneáste 'ná noápte s' bátlá* (a luptat vitejeşte o noapte), FI, I, 1, 5; PAnt, 250. — V. *junésti* şi :

GIUNEÁŢĂ, sf., pl. *ġlunél* — v. *ġlunátic* —, Dal, 100; *lo nu-ám vidzátlá ahl'tá ġluneáġá dí om* (eu nu am văzut atîta bravură de om), PB, 137²⁵; *nu vor ġluneáġá ascúmlá* (nu vor bravură ascunsă), PAnt, 278; Bair, 120; e, *fičlórll'i-a mel'l, şi ġluneáġa si-u-aspúná ómlu 'şl-va lóclu* (e! flăcăii mei, şi bravura îşi cere locul (împrejurarea) pentru ca omul să o poată arăta), PB, 9³ — cf. fr. „Chien sur son fumier est hardy” (LincyPr, I, 106); PPar, 1970, 49 etc. — V. :

GIUNÉL, -neáđá, pl. *ġlunél'l, -neálc*, voinicel, «tout jeune et vaillant»: 1°. *un ġlunél şúġá... súla* (un voinicel învrteşte... frigarea), PA, 276; Bair, 118; 2°. *mámá, ġluneáđá cu námá* (mamă, vitează cu renume), PLit, 1047; PAnt, 206; BNA, V, 33; 3°. *ca ġluneáđá cum éşčl* (ca bravă cum eşti), Al. 1903, 38; 4°. *arsáre, sá'rpitá ġluneáđá* (sare, sprintenă vitează), Bair, 76; 5°. *sl'ntu s' feátile ġluneálc* (sînt brave şi fetele), Velo, 31; PAnt, 31; BNA, V, 102 (*juneálc*). — V. *ġluneálc* şi vdr. *ġluretlá* (CPsal, 403), *junelá* (HPs, 347).

GIUNÉSCU, -neáscá, pl. *ġlunéşli, -néşli*, vitejesc, «d'homme vaillant», Dal, 100: *ná páreácl'e dí strán'e ġlunéşli* (o pereche (un costum) de haine de voinic), PB, 445²⁰; *ġlunéscut a láú dor* (vitejescul tău dor), PAnt, 277; Bair, 119. — V. *ġlunóp, junóp*.

GIUNGL'EÁRE, sf., pl. *ġlunġl'érl*, durere de junghí, «avoir une douleur violente en un point du corps», Dal, 100.

GIUNGL'EDZŪ, vb. I (*giungl'edl*, -*l'edl*, -*l'édre*), a avea junghiuri, «avoir des points de côté, sentir des douleurs violentes en un point du corps», Dal, 100; *mi giungl'eddzā tu dīnŭl* (am junghiuri în dinți). — CDDE, 918: < lat. *jugulare* „couper la gorge”.

GIUNGL'Ū, sn., pl. *giungl'ŭri*, junghi dureros, «douleur violente en un point du corps, point pleurétique», Dal, 100; Nic, 531; *am un giungl'ŭ tu plālā'ri* (am un junghi în spate); *giungl'ŭ tu tīmā* (junghi în inimă), Fl, II, 5, 6. Sinonim: *stihlplu*. — Cf. gr. ζοῦγκλος „paralysé” (Boga, II, 216).

GIUNGU, sm., pl. *giundzi*, junc, «jeune taureau; bouillon», Dal, 100; *vāca ſe āre undzīlā cu bōūlu icā cu giungul* (vaca care a semănat cu boul sau cu juncul), Cal. 1911, 150. V. *giāncu* și gr. ζιούγκας (Boga, II, 216). — < lat. *juveneus* „jeune [en parlant des animaux]”.

GIUNGIŪLA, adv., razna, «de-ci de là»: *u lo giunglŭla* (a luat-o razna), Mih, 219. — < ?

GIUNGIŪLĀ, sf., pl. *giunglŭle*, floare roșie și înaltă, «oillet?», Mur, 35; *cu čičōārīle tru giunglŭlā* (cu picioarele în floarea giunglŭlā), PLit, 863. — Bg. *giungule* (BER, 371). — < alb. *zhunzhule* „garofano (fiore)”.

GIUNGIUNĀR, sm., pl. *giunglunārī*, greier, «hanneton; bourdon; grillon», Dal, 100; Mih, 219; PScr, 217; *l'i-cāde un giunglunār în gūrā* (li pică un greier în gură), PLit, 759; 182; *a giunglunārīlor c'ntic* (al greierilor cîntec), PAnt, 270; Bair, 70. — V. *dindzinār*, *jundār*, *īnŭr* și *zāngōnār*.

GIUNGIŪNĀ, sf. „floare înaltă și roșie”, Dal, 100 — v. *giunglŭlā*.

GIUNÓP(LU), sm., pl. *giunókl(l'i)* — v. *giunēl* —, Dal, 100; *un giunóp dī mūnte* (un voinic de munte), PLit, 1047; PANT, 206; BNA, V, 34; *giunókl muședŭ ca soare* (voinicei frumoși ca soarele), Cal. 1912, 77; Lum, IV, 306; *pātru giunópl'i nkistrā* (patru voinicei au pornit), PANT, 309. — < *giōne* + -*óp(lu)* < -*όπουλος*.

GIŪP, sn., pl. *giūpe*, anterior, «vêtement soutaché», Mih, 219; 32; PB, 609; W, II, 134 („Rock, Unterrock”); *ŭ bāgāſl giūplu și mārūna* (ți-ai pus boleroul (?) și voalul), PLit, 748 — v. *jūnclu*, *mārūndā*. — V.:

GIŪPĀ, sf., pl. *giūpe*, jupon, «jupe, jupon»: *ſal ſturŭkl tu giūpā gōdlā* (nevasta lui Gheorgache numai în jupon), PANT, 364. — Cf. it. *giubba* și, aci, *jūpā*.

GIŪPHANĒ, sm., pl. *giuphanēdz*, muniție, «munition; arsenal», Dal, 100. — < tc. *djé-békhané* (434) „poudre... à feu”.

GIŪR (*mi*), vb. I (*giurāl*, -*rāl*, -*rāre*), jura, «jurer, prêter serment», Dal, 101; Nic, 531; Mih, 219; PB, 609; *si zburāſti cā giurāſi* (se vorbește că ai jurat), PANT, 295; BNA, I, 122. V. *aŭiūr*. — < lat. *jurare* „jurer, faire serment”.

GIURĀRE, sf., pl. *giurā'ri*, jurare, «action de jurer», Dal, 101; Mih, 219; PB, 610.

GIURĀTĪ, și **GIURĀTIC**, sn., pl. *giurātŭrī* și *giurālicŭrī*, jurămint, «serments», Dal, 101; Nic, 531; PScr, 217; PANT, 440. — 1°. *limba n'l-earā ligātā cu giurāt* (limba mi-era legată cu jurămint), PB, 297²²; 2°. *nu hiā ligāt dī giurāt* (nu sînt legat de jurămint), PB, 14¹; 3°. *giurāllu i giurāt* (jurămintul e jurămint), PB, 297²⁶; 4°. *nu scoāsīrā člŭpīl trā giurāt dīn gūrā* (din gură nu au scos nimic (nici o vorbă) de jurămint), PB, 89⁸; 5°. *giurāllu erā pl'nā dzūā aſed* (jurămintul era ptnă în ziua aceea), Lum, IV, 112; 6°. *giurāllu a lēpurlul* (jurămintul iepurelui), PLit, 36. Sinonim: *ōrcu*. — V. *jurāl*, *spriŭjurāl*.

GIURĀTĒ, -*lā*, pl. *giurātŭ*, -*le*, jurat, «juré», Dal, 101. Sinonim: *urkisit*.

GIURĀTIC, sn. — v. *giurātĪ*.

GIURGIŪNĀ, sf., pl. *giurgŭtāne*, dandana, «querelle, noise», Dal, 101; PET, 27 și REW, 4631 (< lat. *jurgiare* „invectiver”); CAR, 332; PhOR, II, 161 < lat. *jurgium* „querelle”). Sinonim: *dāndānā'*. — < tc. *djourdjouna* (449) „tumulte”.

GIUSTA și **GIUSTU**, adv., exact, «exactement, précisément», Dal, 101; Nic, 531; *la șeăse oăra ȝlūsia* (exact la ora șase), Fl, I, 6, 11; *oăra... spună orile ȝlūsia* (ceasul... arăta exact orele), Fl, I, 5, 4; *ȝlūstu lu-aestă oără deăde soările* (exact la această oră a răsărit soarele), Fr, I, 161. Sinonime: *sustă, tamām*. — < it. *giusto*.

GIUVAIR, sm., pl. *ȝluvaîri*; **GIUVAIRE**, sf., pl. *ȝluvaîri*, giuvaer, «bijou, joyau; personne chère, trésor», Dal, 101; Nic, 530; BNA, I, 96; I. 116; *si-șl da ȝluvaîr di feătă la un aráp* (să-și dea giuvaer de fată la un negru), PB, 296¹⁵; *ȝluvaîr om* (om prețios, galant), PGr, 75; *a lui nveăstă, ȝluvaîre* (a lui nevastă, o comoară), PLit, 857. — < tc. **djévahir** (449) „diamants; bijoux; joyaux”.

GIUVAIRĜİ, sm., pl. *ȝluvaîrĝeădz*, giuvaergiu, «bijoutier; joillier», Dal, 101. — < tc. **djévahyrdjy** (449) „~”.

GIUVÁPE, sf., (pl. *ȝluvă'kî*), Dal, 101; Mih, 219; *ȝluvape nu-l'î vîn'e* (nu i-a venit răspuns), Lum, IV, 132; *frătile s' n'i-l ascăpăđ, că ȝluvape nu va-n'l dađ* (fratele să mi-l scăpați, căci răspuns nu veți apuca să-mi dați = căci, contrar, vă ucid), Velo, 61; BNA, V, 72. — V. *ȝlulape*.

GIVARICÓ, sm., pl. *ȝivaricădz* (și f. *ȝivaricále*), giuvaer, «bijou», PB, 608; **GIUVARICÓ**, PB, 610 — v. *ȝluvaîr*. — Forme prin filieră grecească.

GIZĂ', sm., pl. *ȝizădz*, amendă, Nic, 529 — v. *ȝiză'*. — Pentru dubletul fonetic *ȝ* — *ğ* cf. *ğengă* și *ğengă*; cf. și *ȝluzdâne*. — < tc. **djézâ** (439) „châtiment, punition”; **djizîé** (440) „tribut; impôt”.

H

HA! interjection qui exprime différents sentiments, Dal, 107; Mih, 226; PB, 610; PAnt, 443.

HABÉRE, sf., ştire, Cod, 42 b⁴; Mih, 226 — v. *hábáre*.

HÁBIN, -ná, pl. *hábin'l*, -ne, călduţ, 1°. tiède; 2°. avec la sous-ventrière relâchée, qui n'est pas serré, entr'ouvert, PScr, 217; Gram, 225; PB, 610. — 1°: *ápa eáste hábiná* (apa e călduţă) — v. *dihán'lú*, hl'lo; 2°: *eásti hábin* (e slăbit din chingi), Mih, 227; *hábin tu lucrú s' hîl* (la lucru să fi nelncordat, liber) (grămosteni). V. *hámin*, care, ca şi *hábin*, aparţine aromânei nordice. — Nu vedem vreo legătură cu tc. *haben* (497) „ascite, hydropisie de l'abdomen” şi nici cu vsl. *habenü* „ἄλλος, miser”. — < ?

HÁBINĂ, sf., pl. *hábine* (grămosteni), baltă, «eau stagnante, étang». Sinonim: *báltă*. — < ?

HÁCA, adv., nu, «non»: *háca, dz'l'se* (nu, a zis), PLi⁴ 790. — V. *áca*.

HADÚM, sm., pl. *hadúmean'l* şi *hadún'l*, eunuc, «châtre, cunuque». V. *hudám*. — < tc. *khadym* (525) „eunuque”.

HÁΔΓE, sf., pl. *há'ðyi*, mingiere, «dorloterie, caresse», GEI, 150. V. *cánáke*. — < χά-
τδι „~”.

HA ΔΓEÁRCU, -că, pl. *háðeárli*, -fe, răsfăţat, «câliné, dorloté», GEI, 151 (*háðeár*, -ră). V. *cánákeárcu*. — < χαϊδάρικος „caressant, câlin”.

HAĞÍ, sm., pl. *háğeddz*, hagiú, «celui qui a fait le pèlerinage à Jérusalem», Dal, 107; Nic, 589; Mih, 227; *ll'l vin'e sá s' fáca háğí* (i-a venit *dorinfa* să se facă hagiú), PB, 398²³. V. *háğíoán'e* şi *pişmán*. — < tc. *hadjy* (491) „pèlerin”.

HÁĞIBA, adv., oare, Cod, 16¹⁹; 58 b²⁰ — v. *áğeaba*.

HAHÁM, sm., pl. *hahán'l*, haham, «rabbín; qui vocifère sans cesse», Dal, 107. — < tc. *khakham* (525) „~”.

HÁHÁ, sm., pl. *háhan'l*, gágăuţă, «badaud, gobe-mouches, nigaud», Dal, 107; Mih, 227; PB, 610; GEI, 151; *'şl-eáste háhá* (*ţşi* e prostánac), PGr, 80; *si-aliná' ca un háhá* (se urcă ca un gágăuţă), PB, 430²⁶; *ca vl'ră kirút şi háhá fe eáste* (ca un prost şi prostánac ce este), PLit, 760. Sinonime: *hal-hul*, *kirút* etc. — < χαχας „~”.

HAÍ!, **HÁIDE!** «allons l», Mih, 227; PB, 610; PAnt, 443; *háldé, háe!*, *muşurécă, s' nu-ş apúft!*... (*haida, hai!*, *moşneguţă, să nu-ţi apuci ziua de mîne*), PAnt, 298; BNA, I, 126. — V.:

HÁIDI-DÉ!, BNA, V, 55; *háldi-dé! fe lal junár!* (*haida-de! ce mai flăcău!*), Velo, 67; BNA, V, 61; *háldi-de! fe mămă l-feşe!* (*haida-de!*, *ce mai mămă l-a născut!*), Velo, 14; BNA, V, 52; *háldi-dé! fe nveástă nodăă!* — *nu ma fáşe mămă doăăă* (*haida-de!* *ce de mireasă!* —

nu mai naște mama două, alta !), Lum, IV, 307; BNA, V, 54. — V. *ot-bobô!* — < tc. *haldy* (1320) „allons !” + *de!*³

HAIAÉS, invar. «position inclinée d'un osselet qui n'est ni *cazáca* ni *čtárla*», Dal, 107. — < ?

HAÍ-HUÍ, invar. și **HAÍHUM**, sm., pl. *hálhúmean*¹, zăpăcit, «étourdi, écervelé, niais», Mih, 227; Dal, 107; PB, 610; *'št-ědšte hal-hu!* (și e fluieră-vint), PGr, 80. — V. *háhă*.

HAILEÁS, -să, pl. *hálleášl*, -se (grămosteni), leneș, «paresseux». Sinonime: *linávos*, *limbél* etc. — < tc. *hállez* (524) „fainéant”.

HAILESŁÍKE, sf., pl. *hállesłiki*, hoinăreală, «fainéantise», PETim, 12; *lúcre rále šă hálleslike* (lucruri rele și hoinăreală), Cod, 20¹⁴. — < tc. *hállazlyq* „~” (B-K, I, 726).

HAIMALÍ, **HAIMALÍ**, **HAÍMANÍ**, sm., pl. *hálmaládz* și *hálmanádz*; **HAÍMALÍE**, **HAÍMANLÍE**, sf., *hálma(n)lil*, talisman, «amulette, talisman», PAnt, 443; 1°. *hálmaládzl'i s' bat pri képtu* (amuletele se mișcă agitat pe piept), Bair, 122; PANT, 280 (*hálmanádzl'i*); 2°. *tu fustá'n'l, tu hálmaládz* (în rochii, în talismane), PLit, 843; 3°. *hálmalil, pálá'sli di-ásime* (talismane, cartușiere de argint), BNA, I, 116; 4°. *furl... cu čtuprá'kl și hálmanlie* (briganzi... cu agrafe și amuleta), BNA, I, 16. — Haiducii și furii — ca și nevestele tinere —, purtau pe piept argintării ce conțineau și amulete (v. *képtu*). V. *klustécă*. — < tc. *hamáll* (518) „amulette qu'on porte au bras ou qu'on suspend „au cou”.

HAÍN, -nă, pl. *háln'l*, -ne, leneș, «paresseux», Nic, 584. V. *hlín* și *hálleás*. — < tc. *kháyn* (531) „traître; perfide”.

HAIRLÍ(T)CA, **HAIRLÍ(T)CA**, **HAÍRULA**, adv., cu noroc, «à votre santé!», qu'il soit de bon augure !, Mih, 227; 228; *hairl'lica neuserărea-nă* (cu noroc încuscrirea noastră), Caraf, 76. — tc. *kháyrly* (557) „de bon augure !” + *υτιζός*.

HÁKE, sf., pl. *hăkl*, dreptate, «raison, justice; venir à bout de quelqu'un», Dal, 107; Nic, 584; Mih, 227; Mur, III, 3; PB, 610; PANT, 518. — 1°. *si-u l'eá cu gúra hákea* (dreptatea să o ia cu gura), ArE, 7 — v. *dripláte, őike*; 2°. *nu-l'l si ml'că hákea* (dreptatea nu i se mănincă, e ascultat), PGr, 80; 3°. *ună miráke mi-adúše di háke* (o dorință, un regret mă aduce de hac), PenB, II, 232; 4°. *mul'eárea și-a drăclul il'l yíne di háke* (femeia și dracului îi vine de hac), PGr, 107 — v. *lnduháke*. — < tc. *haqq* (511) „raison, vérité”.

HAKÍR, sm., pl. ?, stofă de mătase, «éttoffe de soie»: *să-n'l aleagă un hakir* (să-mi aleagă o stofă de mătase), PLit, 906. — < tc. *hakir* (515) „éttoffe de soie; espèce de satin rayé”.

HALÁ(L)E, **HALÁNE**, invar., halal, «grand bien te (lui, vous) fasse; ce qu'on accorde», Nic, 584; Mih, 228; Dal, 107; PB, 610. — 1°. *túte halále s' lá hibă* (halal să le fie toate), Lum, II, 138; PANT, 188; 2°. *halál di múma fe t-filá'* (halal de mama care-l născu), BNA, II, 22; 3°. *halále... vrea-n'l li fácă* (halal... mi le-ar fi făcut), BNA, II, 16; 4°. *haláne si-l'l hibă* (să-i fie de bine), PLit, 836; 5°. *haláne pri pl'nea fe 'št-ml'că* (halal de pînea ce-și mănincă), PB, 463²¹; 6°. *e! halále n'll'l di orl* (e! halal mii de ori), BașP, 36. — < tc. *halál!* (515) „chose permise, licite”.

HALÁT, sm., pl. ? (grămosteni), știre, «avis, nouvelles». V. *habére*. — Cf. tc. *haldt* (494) „cas; circonstance”.

HALAZMÓ, sm., pl. *halazmádz* (grămosteni), ruină, «destruction, ruine»: *căsă halazmó* (casă în ruină). V. *arăvure* și *colón'ea*. — < *χαλασμός* „~”.

HÁLĂ, sf., pl. *hál'l'uri*, stare proastă, hal, «état, situation (toujours en mauvaise part); triste état, malheur; dégalne», Mih, 228; PB, 610. — 1°. *nl'să aveá ună hálă máltu gredăă* (dînsa avea o stare foarte grea), Lum, II, 155; 2°. *hála-a ta lóra fi s' fáfe?* (acum situația ta ce devine?), PLit, 984; 3°. *vă știă hálă* (vă cunosc halul), PANT, 280; Bair, 122; 4°. *aqlúmsiră pri hál'l'uri greále* (au ajuns în situații grele). — V. *hále*, *hál'tără*. — < tc. *hal* (493) „situation”.

HĂLCUMĂ, sf., pl. *hălcómale*, aramă, «cuivre», Dal, 107; Nic, 585; GEI, 151; *li-adără di hălcuma-afedă hăsdă* (le face din aramă cea pură), Lum, II, 127; PAnt, 182; BNA, III, 73; *képtul... cândă că eră di hălcumă* (pieptul... parcă era de aramă), GrB, 225; PAnt, 229. Sinonim: *băcl're*. — < ἡλκωμα „~”.

HALDUP, sm., pl. *haldúpean'î*, hrăpăreț, «soldat ture; maladroit; pillard», PB, 610; *ca vî'ră haldup* (năling ca vreun soldat ture); *sîntlu haldúpean'î* (sînt jefuitori), PB, 345³⁰; *urdîl, urdîl di haldúpean'î* (ordii, ordii de jefuitori), LP, 5; *Arbinésl'i sântu haldúpean'î* (albanezii sînt hrăpăreți) — cf. și Ἀραβ, II, 153; Ἡρεῖρ, IX, 26. — < alb. *haldup* „turco asiatico”.

HĂLE, sf., pl. *hă'l'îuri*, hal, «1°. mauvaise situation; 2°. besoin, peine; 3°. apoplexie», Dal, 107; Nic, 584; PB, 610. — 1°: *șliă hălea a lóclui* (cunosc situația, halul locului), PB, 342³²; *spûne, frâte, cum fi-l hălea?* (spune, frate, cum ți-e starea?), BaP, 27; BNA, III, 64; *eû nu șliă fe va-n'î si fâcă hăla* (eu nu știu ce-mi va deveni halul), Caraf, 48; *hălă nu aveâm, ș' cu hălă mi fečlă* (nenorocire nu aveam, și cu nenorocire m-am ales), PenB, IV, 118; Caraf, 24; *ăllă hălă nu-î cu tîne* (altă situație, alt leac nu e cu tine), Fr, I, 5, 69; PAnt, 181; BNA, III, 48; 2°: *la fe n'î-eâste hălea* (iată ce (care) îmi e păsul), Al, 1903, 29; BNA, III, 34; *va lu nveădă tóra hălea* (acum îl va descurca nevoia), Fr, I, 8, 125; PAnt, 175; BNA, III, 60; 3°: *loăt di hăle* (luat, apucat de apoplexie), PLit, 239 — v. *nafoară, pal²*; *acăfăl di hăle* (apucat de dambă; nebun), PLit, 518. — V. *hălă* și *calândise*.

HALĖ, sm., pl. *halédz*, umblătoare, «latrines», Dal, 107; Nic, 584; Mih, 228; *l-tăldi tu hăle* (l-a muțat în latrină, l-a făcut albie de porci), PGr, 80; *hîl un halé* (ești o latrină). Sinonime: *căcăstoare, hrle, kinéfe*. — Cf. și gr. χαλέζ. — < tc. *khală* (547) „~”.

HALIMĂŬĂ, sf. (pl. *halimă'î*), halima, «mille et une nuits», Dal, 107. — < χαλιμά „~” < tc. *halim* (517) „doux, paisible”.

HĂLLE, sf., pl. ? «l'espace qui se trouve entre le mur et l'avant-toit et où, d'habitude, pondent les poules» (Gópești). Sinonim: *cultruyłómse*. — V. *hātuule, hluile*. — < ?

HAL'EÁTE, sf., instrument, Jb, I, 26 — v. *hăláte*.

HAM ! «interjection qui imite l'aboi du chien», PB, 610; *cl'n'îl'i... acăfără s' alătră ham ! ham !* (clnii... începură să latre *ham ! ham !*), PB, 400². V. *gap* !

HAMBÎLUMĂ, sf., pl. *hambilume*, depresiune, «abaissement; dépression», GrS, III, 241. — < χαμῖλωμα „~”.

HAMBLĂ, adv., jos, «bas, en bas», GrS, III, 241; *dipûne hamblă* (coboară jos). Sinonim: *nclos*. — < χαμηλά „~”.

HĂMIN, -nă, pl. *hămin'î*, -ne, Dal, 108; Mih, 229; *un hîr di apă hăbină* (un fir de apă călduță), Al, 1903, 23 — v. *hăbin* și *hăminédză*.

HAMNĂ, adv., rău, «mal». Sinonim: *ară'nă*. — < ἀχαμνά „~”.

HAMÓMILĂ, sf., pl. *hamómile*, mușețel, «camomille», Dal, 108; Nic, 585; GEI, 151. Sinonim: *arménă*. — < χαμόμηλον „~”.

HAMU — prefix de origine grecească, cu ajutorul căruia se formează compuse verbale (cf. *apu-* etc.). — < χαμο-.

HAMU-ARÎD, vb. III și II (*hamu-arî'su*, -arî's, -arî'dire și -arî'deare), suride, «sourire», Dal, 108; Nic, 585; PAnt, 443; *cu vreăre hamu-arî'se* (a suris cu drag), BNA, II, 32. V. *sumarî'd*. — Cf. gr. χαμογελῶ „~”.

HAMU-ARÎDEĂRE, sf., pl. *hamu-arîdêrl*, zîmbire, «sourire», Dal, 108 — cf. gr. χαμογέλασμα „~”.

HAMU-ARÎ'S, sn., pl. *hamu-arî'uri*, suris, «sourire», Dal, 108; Nic, 585; FI, II, 6. 6

HANDĂ, adv., adînc, «profondément», Dal, 108; PAnt, 443. V. *ahandă, hândăcusescu*. — Ca și *acrifă* etc., ea reproduce forma populară dialectală *χαντά*.

HÂNE, sf., pl. *hân'î* și *hân'luri*, han, «auberge», Dal, 108; Nic, 585; Mih, 229; PB, 610; PAnt, 443; *ca hâne lă eâte căsa* (ca un han li-i casa, e primitoare), PGr, 81. — În trecut, în Peninsula Balcanică, hanurile de răspîntii, ținute în mare număr de aromâni, au jucat roluri sociale (cf. PAr, 32-34; BRec, 1, 37; II, 31-32; 87; BTur, II, 293 etc.). V. *mianée*. — < tc. *khân* (529) „caravansérail”.

HANŪMSĂ, sf., pl. *hanŭme*, hanîmă, «dame turques», Dal, 108. V. *ant'mă* și *cadl'nă*. — < tc. *khanym* (530) „dame”.

HAP! interjection qui imite l'action de saisir violemment (en parlant des chiens)», Dal, 108; PB, 610; Lum, III, 10; BNA, III, 16; *hap-hup! lu-arucutî (hap-hup! l-a înghițit)*, PB, 263³. — V. *hap-hup!*, *hăpuescu*.

HAP, sn.; **HĂPĂ**, sf.; **HĂPHE**, sf., pl. *hăpuri* și *hă'phi*, pilulă, «pilule», Nic, 586; Dal, 108; *loăi ūnă hăphe di zulfăt* (am luat un hap de chinină). V. *fôlă* și *scônă*. — Cf. gr. *χαπι* < tc. *habb* (496) „pilule”.

HAP-HUP!, PB, 610 — v. *hap!* — Ca sm.: «ogre», căpcăun, Dal, 108; *eâte un hap-hup* (e un mîncău).

HĂPSE, sf., pl. *hă'psi*, închisoare, «prison», Dal, 108; Nic, 589; Mih, 230; PScr, 217; PB, 610; PAnt, 443; *hăpsea tri oămin'î i adrătă* (închisoarea e făcută pentru oameni), PLit, 519. V. *hăpsăne* și sinonimul *filikie*. — < tc. *habs* (496) „~”.

HAR, sm. (pl. *har'î*), caron, «charon; mort», Dal, 108; Nic, 586; Mih, 233; PB, 610; GEI, 151. — 1°. *ca har n'î sta* (îmi stă ca charon), PGr, 81; 2°. *si-anvărteăște, cānda-i har* (se învrtește, parcă-i moarte), PAnt, 298; BNA, I, 126; 3°. *Dum', -l'eărtă hărlu fe lo părlu* (Doamne, iartă moartea (pe charon) care a luat parul cu care puleam fi ucis), PLit, 690; 4°. *eâte di har* (e de moarte lovil, e în doliu), PGr, 81 — v. *jăle*. — < *χαρος* „~”.

HARĂ, invar., ferice, «joie; aise»: *meă, hară di mă'sa fi 'șl-lu-ăre* (ci, ferice de mamă-sa ce și-l are), Al. 1903, 84. V. *harădă*. — < *χαρά* „~”.

HARABÉL'ÎŪ, DR, II, 534; **HARABÉŪ**, sm., pl. *harabél't* și *harabél*, vrabie, «moineau» Mih, 230; PScr, 217 (< sl. *vrabji*); DR, II, 494; GEI, 70 (< vsl. *vrabŭ* „passer”); CAr, 304 (< **hrabeŭ* < vsl. *vraby*); Lum, IV, 85; V, 186. V. *carabéŭ*, *harhabél*, *hărăfl'îŭ* și sinonimul *ançîdă*² etc. — Cf. și alb. *harabél* „passero”.

HĂRAC, sm., pl. *hărafl*, linie, «règle (à régler le papier)», Dal, 108; Nic, 587; GEI, 151. V. *hărăke*. — < *χαράκας* „~”.

HARACĂST(R)Ă, sf., pl. *haracă'st(r)i*, coțofană, «pie», GrS, IV, 244; Lum, V, 185. — V. *caracăxă* și *hărăcŭl'e*.

HARACTÎR, sn., pl. *haractîre*, fire, «caractère; naturels», Mih, 230; Al. 1903, 41. V. *heăre*. — < *χαράκτηρ* „~”.

HARĂCE, sf., haraci, Mih, 230 — v. *hărăce*.

HĂRAGMĂ, sf., pl. *hăragme*, zori, «la pointe du jour; l'aube; le petit jour», PAnt, 443; GEI, 151. V. *hărăsmă*, *hăr(ă)yle*. — < *χάραγμα* „~”.

HARĂMĒRA, sf. invar., zori de zi, «l'aube», Mih, 231. — < *χαραγή ημέρα* „~”.

HARĂME, sf. invar., și adv., haram, «acquisition illicite; mal t'en preenne», Dal, 108; Nic, 587; Mih, 231; PB, 611; PAnt, 443; *harăme a lor, harăme...* s' lă *hibă* (haram lor rușine... să le fie), BNA, I, 100; *harăme vin'e, harăme s' dŭse* (de haram a venit, de haram s-a dus), PLit, 518; *harăme u mlc pl'nea* (pe nemeritate o mîntînc pîinea), Al. 1927, 125. — < tc. *harām* (501) „défendu par la religion; illicite; sacré”.

HARAMÎŪ, sm., pl. *haramîl*, haramin, «brigand, voleur», Nic, 587. V. *hărămit* și sinonimul *furcudăr*. — < tc. *haramy* (501) „~”.

HARAMUFĂI, sm., pl. *haramufăian'î*, pierde-vară, «fainéant», PLit, 763; PAnt, 443. V. *hărămgî*. — < *χαρμωφάγος* „qui est payé (nourri) sans rien faire”.

HARÁO (nord), PScr, 217; PAnt, 443 — v. *haráûă*. — Foneticeste, cf. *dáo* etc.

HÁRASMĂ, zori de zi, PAnt, 443 — v. *hárasmă*.

HARĂȚUMĂ, sf., pl. *harăȚume* și *hărăȚun'!*, bir, «perception de la capitation; exaction»: *nts nă ascăpă' di hărăȚun'!* (dînsul ne-a scăpat de biruri), Fl, II, 6, 6. V. *harăċe*. — < *χαρά-τσωμα* „~”.

HARĂŪĂ, sf., pl. *hară'!*, bucurie; nuntă, «joie, plaisir, aise; mariage, noce», Dal, 108; Nic, 587; Mih, 231; PB, 611; PAnt, 443; GEI, 151; Lum, III, 54 (pl. *hără'!*); *nu-l !l'ne lóclu di harăûă* (de bucurie, nu stă locului, nu are astimpăr), PLit, 519; *s' la harăûă-!* (și la nunta ta !). V. *hară*, *haráo*, *harêl*, *hroă* și *mălinăre*. — < *χαρά* „~”.

HÁRAZMĂ, sf., pl. *hárazme*, Dal, 108 — v. *háragnă*, *hărăzîlă*.

HÁRBĂ, sf., pl. *hárbe*: *s' ġilipipseă... cu hárbe* (erau măcelăriți... cu sulii), BNA, II, 40 — v. *hărbie*.

HÁRE, sf., pl. *hări*, grație, «1°. grâce, charme — v. *ġilbée*; 2°. faveur, service — v. *hăll're*; 3°. gratitude, cadeau — v. *doără*; 4°. vertu, (bonnes) qualités; 5°. puissance — v. *vlr-lăte*; 6°. bonnes choses; 7°. (mauvaises) habitudes — v. *arêûă*», Dal, 108; Nic, 587; Mih, 232; PScr, 217; Cod, 58²⁵; 64 b¹²; 82 b⁶; GEI, 151. — 1°: *tut trúpļu-a lău-l 'nă häre* (tot corpul tău e o grație, un farmec), PI^{it} 850; PAnt, 52; *äre pădûrea häre* (pădurea are farmec), PLit, 955; *munġ di häre mplin'!* (munți plini de farmec, de har), Al. 1928, 113; BNA, II, 58; *si ncărcă tol lóclu di hări* (tot pămîntul se umple de grații), CalGrB, 88; BNA, IV, 29; *n'edta, hărea iăse la ġlucăre* (tinercețea, grația iese la joc), LP, 132; BNA, II, 108; 2°: *ăde, fă-n'!* *ăestă häre* (haide, fă-mi acest favor), BaġP, 15; BNA, III, 150; 3°: *s' lu daŋ trl häre* (să-l dau în dar), PAnt, 131; *lôyea dzăûă l'!-u feġû häre* (în aceeași zi i-o făcui cadou), Baġl[!], 9; *a ahăristulul l'!* *si l'ed hărea* (ingrăturii i se retrage grațitudinea), PLit, 519; 4°: *feătă... cu lăte hă'rile* (fată... cu toate calitățile), PB, 299²³; *lăte hă'rile li-avû* (toate calitățile le-a avut), Fl, I, 1, 2; PAnt, 342; *ncărcăt di häre* (încărcat (plin) de har), BNA, II, 92; *un la mă-sa, ma li häre* (unul singur la mamă-sa, dar de calitate), Lum, III, 10; BNA; III, 12; *dzi că nu-ăl bărbăt li häre* (zi că nu ai bărbat ales), Lum, II, 50; BNA, III, 72; *!l creăște nt'să hărea* (ea îți mărește valoarea), BaġN, 3; *ġlon'!*... *ncărcăt di häre* (tineri... plini de har), BNA, II, 72; *ncărcătă cu noăûăle hări* (înzestrată cu cele nouă calități), GrB, 2, 27; BNA, IV, 126; *tru mușeăle hări avăt* (bogat în frumoase calități), Velo, 67; BNA, V, 61; *ălle hări, vah!*, *nu-ăŋ mul'érile* (poate, alte calități nu au femeile), Al. 1903, 29; BNA, III, 34; 5°: *Stă-Mărie, măre Ĥ' eăste hărea!* (Sintă-Marie, mare ți-e harul, puterea !), PB, 24²¹; *o Doămne, măre-Ĥ hărea!* (o Doamne, mare ți-e virtutea !), GrB, 3, 18; BNA, III, 128; 6°: *mulă'ri, tncărcăte mași cu hări* (catiri încăreăți cu lucruri prețioase), Velo, 58; BNA, V, 70; GrS, IV, 236; ICAR, 24; Jb, XIII, 82; *s' turnă năpól acăsă... ncărcăt di hări* (se întorceau iar acasă... încăreăți cu bunătăți), BNA, II, 74; 7°: *hări!* (rele apucături !), PGr, 81; *fe hări urile lăŋ!* (ce urite apucături ai luat !). — V. *hă'ră*. — < *χαρίς* „~”.

HARÊL, sf., pl. *harêl*, nuntă; petrecere, «noce, mariage; divertissement», BNA, II, 92; Lum, II, 242; BNA, III, 50; *hărioăă!* *s' la harêl s' yinim!* (bucuroasă ! și să venim și la nuntă !), CalGrB, 59. V. *harăûă*. — Cf. și alb. *haré* „gioia”. — < pl. *χαράς* „allégreses, jubilation”.

HARÊME, sf., pl. *harén'!*, harem, «harem», Dal, 108; Nic, 587. — < tc. *harem* (504) „gynécée”.

HARÊNGE, sf., pl. *harênċi* «poisson (sorte de maquereau)», Dal, 108. — E același cu dr. *hering* (< germ. *Hering*).

HĂREȘŪ, -șe, pl. *hărești*, -șe, grațios, «gracieux», Dal, 108. V. *hărișû*. — Cu sufixul *-ișû* (cf. *beălișû*, *oăcl'ișû*): < *häre* + *-ișû*.

HÁRFĂ, sf., pl. *hărfe* «harpe», PAnt, 443. — Neologism.

HĂRȚE, sf., pl. *hă'rȃi și hă'rȃiuri*, cheltuială, «dépense; frais, impôt», Dal, 108; Nic, 588; Mih, 232; PB, 611; *l'i-tipseă tri hărȃe pri căle* (ti trebuia de cheltuială pe drum), Cal, 1911, 52; *hă'rȃile di kivérnise vor plătite* (datoriile de stat se cer plătite); *hă'rȃurile țe fâfă cu nîșt* (cheltuielile ce făcea cu dînșii), CalGrB, 115. Sinonim: *éxuđ*. — < tc. *khardj* (535) „dépense”.

HARHABÉL, sm., pl. *harhabél'i*, Dal, 108 — v. *harabéu*.

HĂRI: *a-hări căscră* (dragă cuseră), LP, 123 — v. *ahăr*.

HĂRISMĂ, sf., pl. *harismate*, grație, «grâce; don; qualité», Mih, 232; GEI, 152; *hărisma ca di zambilă* (grație ca de zambilă), Bair, 65. V. *hăre*. — < *χάρισμα* „cadeau; présent”.

HĂRIȘŪ, -șe — v. *hăreșū*: *feătă hărișe* (fată grațioasă), Al, 1903, 20; Velo, 46; BNA, V, 82; *grădirile hărișe* (cuvintele drăgălașe), Fl, II, 5, 5; *el eăste căma hăriștu* (el e cel mai grațios).

HĂRTĂ¹, sf., pl. *hă'rȃi*, hartă, «carte géographique», Dal, 108; Nic, 588 (*hărtu*); Mih, 233; GEI, 152. — < *χάρτα* „”.

HĂRTĂ², sf., fără pl., datorită, «grâce à»: *s' avéj hărtă a zld'klor* (să mulțumiți fiarelor), PB, 123²⁵; GEI, 152. — < *χάριτα* < *χάρις*.

HARTUPÉXI, sm., pl. *hartupézean'i*, jucător, «joueurs», PB, 611; GEI, 122. Sinonim: *aglitcătór*. — < *χαρτοπαίκτης* „”.

HĂRVAL, -lă, *hărvâl'i*, -le, dărpănat, «quelque chose de croulant, de branlant; ruine; patraque», Dal, 108; GrS, VI, 385; *căsdă veăcl'e, hărvălă ș' märe* (casă veche, ruinată și mare), Lum, II, 199; *hănea eră măllu hărvălă* (hanul era foarte dărpănat), GrB, 2, 25; BNA, IV, 121; *poărta s' dișcl'ise hărvălă* (poarta s-a deschis hodorogită), Fl, I, 2, 5; *că'l'urî strîmie și hărvale di căse* (căi înguste și ruini de case — ca sf.), Bair, 54; 17. V. *ărvale, ūrvălă și hărvăl'isescu*. — < *χαρβαλον* „”.

HAS, *hăsă*, pl. *hoși, hăse*, fin, «de première qualité»: *ma hrisiclu li-adără di hălcuma feă hăsă* (dar argintarul le face din arama cea fină), Lum, II, 127; PAnt, 182; BNA, III, 78; 166. V. *hăscu*². — < tc. *häss* (491) „sensible”.

HASAPL'İÖ, sm., pl. *hasapl'eădz*, măcelărie, «boucherie»: *ca cl'nile la hasapl'İö* (ca clinele la măcelărie), PLit, 457. V. *hăsăp* și sinonimul *căsăpnîlă*. — < *χασαπειών* „”.

HĂSCA, invar. 1°. bouche béante — v. *bașințel*; 2°. coutume qu'on pratique le soir de la veille du grand carême en se servant de nougat turc, Dal, 108; GrB, 2, 22. — 1°. *hăsca 'șl-eăste* (își e gură-cască), PGr, 81; 2°: *Dumt'nica di Păreăsin'i făfem hăsca* (duminica de Păresimi batem halvița). — V. *hăscu*¹, *hl'eăra*.

HASCANÍFUR, -ră, pl. *hascanifurl*, -re, nătăfleț, «vaurien; bouche béante», Dal, 108; «taquin; turbulent». — Prin filieră grecească, cuvîntul e același etimologiceste cu *căscăndisescu*.

HĂSCU¹, vb. I (*hăscăi*, -căi, -căre), căsca, «bayer; demeurer (être) bouche béante», Dal, 111, Nic, 589; GEI, 152; *ăllu hăscă și-ăllu s' cumt'nică* (altul căscă gura și altcineva se comunică), ZP, III, 514; *tuș il hăscă n gūră s' ávdă* (toți rămîneau cu gura căscată ca să audă), PB, 297¹⁹; *n gūră u hăscă* (se uita la ea cu gura căscată, o iubea mult) PLit, 519. V. *căscu* și *multrită*. — < *χάσκω* „”.

HĂSCU², -că, fără pl., fin, superior, «de bonne qualité», GrS, IV, 385. V. *has*. — < *χάσκος* „”.

HASÉ, sm., pl. *hasédz*, pinză de Olanda, «toile de Hollande», Dal, 108; Mih, 233 (*haséi*, sf.); GrS, VI, 385. — Cf. gr. *χασές* < tc. *hassé* (527) „espèce de madapolam”.

HASÉLĂ, sf., pl. *haséle*: *hasélă di al Móisi* (ladă de zestre de a lui Moise), VAR, 284; *va s' dișcl'idă haséla* (va deschide lada), Lum, V, 11-12, 35; *băgă fluril tu hasélă* (bagă galbeni în cufăr), Lum, V, 11-12, 31 — v. *casélă*.

HASIAEĂR, sm., pl. *hasiadeări*: *ninte n'édze hasiadeáru* (în frunte merge conăcșorul), CFr, 170 — v. *hásădyedr*.

HÁSMU, sm., Mih, 233 și 131; *aveá hasm un Culun'edá* (avea dușman pe un coloniat), Velo, 44; BNA, V, 76 — v. *dsmu*, *házmu*¹ și alb. *hasm* „nemico”.

HASŪ, sm., pl. *haśl*, as, Dal, 108 — v. *asŭ* și sinonimele *keřŭ*, *mónă*.

HASUMÉRI, sf., pl. *hasuméri*, pierdere de timp, «perte de temps», GrS, VI, 385. V. *hásumirsescu*. — < *χασομέρι* „~”.

HÁŠA, adv., tăgadă, «déní», Mih, 233; PB, 611; *u fáše háša căpra* (o face contestată căpra, neagă că a luat căpra), Mac, 22; *háša ș' háša* (nu și nu), PLit, 814. — V. *inkeáre* și *stedăđ* 4°. — < tc. *hâchâ*! (492) „à Dieu ne plaise; jamais”.

HÁŠCĂ, sf., pl. *há'sti*, cioară, «corneille»: *l-micărâ há'stile* (l-au mâncat ciorile), PLit, 32. — V. *hl'scá* și *čioáră*², *gále*.

HÁŠIŠŪ, sm., fără pl., opiu, «opium»: *trag afiôn, haślšŭ* (fumează afiôn, opium), Lum, V, 12. V. *aślšŭ*. — < tc. *hachieh* (508) „herbe; pâte faite de feuilles chènevis...”.

HÁŠUTU-HOÁRĂ, sf., pl. *hařutu-hórl* «village habité par des *Hářóř*»: *tom nápoi nsus hařutu-hórlle* (am apucat iar la deal spre satele hășoților), Fl, I, 3, 6. — V. *Hářóř* și *hoáră*.

HAT, sm., at, armăsar, Mih, 234 — v. *at*¹.

HÁTRĂ (nord), sf., Dal, 108; Mih, 234; Lum, V, 151; *ti hátra al Fézo* (de hatlrul lui Fezo), Fl, II, 2, 9 — v. *hált're*; *hátra-a voástră-i máre* (hatlrul vostru e mare), BaN, 13.

HÁTULE, sf., pl.?, spațiu gol de sub acoperiș, «vide sous un toit», Kats, I, 91. — V. *hutále* și *hálle*.

HÁŮ, sn., pl. *há'uri*; **HÁŮŬ**, sf., fără pl., abis, «abîme, gouffre, chaos», Dal, 108; Nic, 583; GEI, 152; *s' u lásă feđta acó tu un háŭ* (să o lase fata acolo într-o prăpastie), CFr, 167; *ascăpă'... di aesłá háđđ fl'ră fűndu* (a scăpat... de acest abis fără fund), Fl, I, 2, 9; *ascűmle tu đíncoása háđđ a li agrășire* (ascunse în adîncul haos al uitării), ArE, 3, V. *háŭ*. — < *χάος* „~”.

HAVALÉ, sm., pl. *havalédz*, havalea, «importunité; corvée, taille», Nic, 583; Mih, 234; *lu-ám havalé prísti cáp-n'i* (il am havalea peste capul meu). — Cf. și gr. *χαβαλάς* „un sopras-tante” (Somavera, I, 438). — < tc. *haválé* (521) „ordre de payement”; *haválé olmaq* „importuner”.

HÁVRĂ, sf., pl. *há'ori*, havră, «synagogue», Dal, 108; Nic, 583; *hávřá uvredscă* (havră evreiască), PGr, 81. — < tc. *khavra* (530, 1320) „~”.

HÁZE, sf., fără pl., haz, «plaisir; agrément», Mih, 235; PB, 611; *lo nu-l fac háze* (eu nu-l consider ceva plăcut, eu nu mă uit la el cu plăcere). V. *aházea*. — < tc. *hazz* (510) „~”.

HÁZMU¹, sm., pl.?, dușman, «adversaire, ennemi; en vouloir à quelqu'un»: *n'l-ařlál házmu n cálea mári* (mi-am găsit dușman în drumul mare), CFr, 155; *l'i-aveám házmu atűmřea* (atunci îi aveam ca dușman), Al, 1903, 64. V. *hásmu*, *házmusescu* și sinonimele *duřmán*, *čhtru* — < tc. *khařm* (542) „ennemi”.

HÁZMU²?, sm., pl. *házmadz* (grămosteni), galben, «monnaie d'or, ducat — v. *gálbină* etc.): *șeáple házmadz am pri mine* (șapte galbeni am la mine). — < ?

HÁZÓ, *hazeđđđ*, pl. *hazádz*, *hazeđe*, prost(ănac), «sot; badaud», Dal, 108; GEI, 152; *yľnu cu mľne, hazé* (prostule, vină cu mine). Sinonime: *glar* etc. — < *χάζός* „~”.

HAZUMÁRĂ, sf., pl. *hazumări*, prostie, «sottise, bêtises», Dal, 108; Al, 1903, 58; GEI, 152. Sinonime: *glărime*, *glarumări* etc. — Pentru gr. -μάρα, cf. și ζαβομάρα — < *χαζομάρα* „~”.

HAZŪSCU, -că, pl. *hazűřł*, -ște «sot — v. *hazó*». — Pentru sufix, cf. *ursűscu*.

HĂBÁRE, sf., pl. *hăbări*, știre, 1°. nouvelle; 2°. nouvelle lugubre qui annonce une mort, un décès; 3°. action de comprendre; 4°. souci; 5°. sot orgueil; 6°. pl. sornettes; 7°. au dépourvu, Dal, 109; Nic, 585; Mih, 226. — 1°: *v' adăc hăbáre búňă* (vă aduc știre bună);

s' da di hăbăre (să dea de știre); lu s' află aestu loc hăbăre nu-âm (unde se află acest loc nu am știre, nu știu), PB, 245²⁹; eă cînt jilôs cînd dădu hăbă'rile di la noi (eu cînt îndurerat cînd aud veștile triste de la noi), Lum, IV, 168; BNA, I, 32; 2°: li dăde dăse hăbără (duse mamei știre de moarte), Fr, I, 10, 148; PAnt, 25; l'i-adăsiră hăbă'rile (i-au adus știrile de moarte), PLit, 690 — v. burdăval; 3°: l'ed i nu l'ed di hăbăre? (pricepe sau nu pricepe?) — v. uredă'e 2° și vișă; s' nu l'ed di hăbăre drăfl'i (să nu afle (să nu simtă, să nu priceapă) dracii), PB, 348³⁶; 4°: hăbăre nu-ăre (nu vrea să știe, nu-i pasă), PGr, 81; 5°: li ngrușe hăbă'rile (le-a îngroșat aerele, s-a fudulit), PLit, 690 — v. gros 3° etc.; 6°: mlcă'rl, nu hăbă'rl! (mlncări, nu fleacuri!), PB, 92¹⁵; hăbă'rl! (baliverne!), PGr, 81 — v. curcubétă 4°, gol 5° etc.; 7°: vin'e... fl'ră hăbăre (veni fără veste, pe neașteptate), BNA, III, 154 — v. anipândiha etc.; că-țé s' nu-n'l fafl hăbăre? (de ce să nu-mi dai de știre?), BNA, III, 158. — V. hăbăre și sinonimul știre. — < tc. *khāber* (531) „avis, nouvelle”.

HĂBĂRSĂSCU, vb. IV (*hăbărsil*, -sît, -sire), considera, «considérer, tenir en considération»: nu-l hăbărsăscu li fivă (nu-l consideră pentru nimic, nu-i dau nici o atenție), Al. 1903, 55. — < χαμπαρίσω „se soucier de”.

HĂBĂRSIRE, sf., pl. *hăbărsiri*, considerare, «action de s'aviser, de tenir en considération».

HĂBĂRSÎT, -lă, pl. *hăbărsîl*, -le «avisé; considéré».

HABOĂȚĂ, sf., pl. *hăboățe*, bășică, «bulle (de savon)»: hăboățe di săpune (bășici de săpun), Lum, III, 186. Sinonime: bișică, fuscă. — < ?

HĂĞILÎ'KE, sf., pl. *hăğill'ki*, hăğiltc, «pèlerinage; bienfait», Dal, 109; Nic, 589; Mih, 227. — 1°. vrad s' n'edgă n hăğill'ke (voia să meargă la hăğiltc), Lum, II, 152; PAnt, 177; BNA, III, 110; 2°. vl'ră cărvănăr nu dăse la hăğill'ke, ma picurări mālfi (nici un cărvănăr nu s-a dus la Ierusalim, dar păstori s-au dus mulți), PGr, 128; 3°. adră 'nă mare hăğill'ke (a făcut o mare binefacere), PGr, 81; PB, 611. — < hăgi (tc. *hadjlyq*).

HĂĞIOĂNE, sf., pl. *hăğioăn'e* «femme qui fait ou qui a fait le pèlerinage à Jérusalem». — La întoarcerea ei de la Ierusalim, hăğioăn'ea era așteptată de consăteni cu impresionantă manifestație religioasă.

HĂIATE, sf., pl. *hălăf*, tindă, «galérie extérieure d'une maison; antichambre d'une maison», Dal, 109; Nic, 583; PB, 611; PLit, 65; aveă fudzilă dil hăiate (plecase din tindă), Fl, I, 5, 3; ntribăl vițina dil hăiate (am întrebat pe vecina din tindă), PenB, VII, 170. — Cf. și alb. *hajal* „atrio”: — < tc. *hālat* (523) „vestibule”.

HĂIΔIPSĂSCU (mi), vb. IV (*hălδipsil*, -sît, -sire), răsfața, «caresser, choyer», GEI, 151; viml di seadră l-hălδipseă (vint de seară îl mîngia), PAnt, 130. V. cānākipsăscu, dizn'ėrdū, gālīnisăscu, pușputăscu. — < χαϊδέω „~”.

HĂIΔIPSIRE, sf., pl. *hălδipsiri*, mîngiere, «caresse, cajolerie». V. hădye.

HĂIΔIPSÎT, -lă, pl. *hălδipsîl*, -le, caressé. V. dizn'irdăl.

HĂIRE, sf., pl. *hăiri*, folos, «profit; bonheur, fortune», Dal, 109; Nic, 584; Mih, 227; PB, 612. — 1°. hăire s' nu-ăl putē (profit sau noroc să nu ai niciodată), PAnt, 85; 2°. călcă lăeru cu hăire (făcea treabă cu folos), BNA, II, 72; 3°. m'āndzrl cu hăire (māndre norocoase), BNA, II, 76; 4°. nu lă vidzū hăirea (nu a avut nici un bine de pe urma lor), CalGrB, 39; BNA, IV, 119; 5°. ōmlu nu veăde hăire di lăeru fură! (omul nu vede (nu are) noroc de obiect furat), Lum, I, 191; 6°. s' l'ed hăirea (să ia norocul), PLit, 41. — V. hărie, hăirusăscu. — < tc. *khair* (557) „~”.

HĂIRLIȚCU, HĂIRLIȚIC, -că, pl. *hăirli'țfi*, *hăirli'țifi*, -țfe, -țife, norocos, «de bon augure», Mih, 227 — v. *hairilitica*; PB, 611. Sinonim: agurlă.

HĂIRUSĂSCU, vb. IV (*hăirusit*, -*sit*, -*sire*), profita, «avoir du profit, du bonheur, de la fortune», Dal, 109; Nic, 584; *hăirusim ș' noi di hăirusirea a ta* (am profitat și noi de norocirea ta). — V. *hăire* și gr. χαίρει. — < χαίρων „~”.

HĂLĂCÎŢ, sm., pl. *hălăci* «cardeur de coton et de laine», cel ce dărește. — < tc. *halladj* (515) „~”.

HĂLĂTE, sf., pl. *hălăți*, unealtă, 1° instrument — v. *iryâlîe*; 2° membre — v. *mădulăr*; 3° membre viril — v. *noăde, pătă, sôke* etc., Dal, 109; Nic, 584; Mih, 228; PB, 612; FI, II, 1, 13. — 1°: *hălăți de arare a lucrătorilor* (instrumentele de arat ale lucrătorilor), Lum, I, 78; *turlă di turlă di hălăți* (fel de fel de unelte), Cal. 1911, 97; *videare-a aiștôr hălăți di piđimădz* (văzul acestor instrumente de chinuri), Lum, II, 220; 2°: *șă tâte hălăși de trupă putrădzăscu* (și toate membrele corpului putrezesc), Cod, 65 b¹¹; 3°: cf. *noădă* etc. — < tc. *ălât* (31) „instrument; membre”.

HĂLÂNDĂRESCU, vb. IV (*hălândărit*, -*rit*, -*rire*), hoinări, «courir la pretantaine», Mih, 228. — V. *hulandăr*.

HĂLÎKE, sf., pl. *hălîki*, pietrărie, «petite pierre; contrée rocheuses», Mur, III, 5; Jb, XIII, 86; GEI, 151. V. *hălîță*. — < χαλκι „caillou”.

HĂLÎȚĂ, sf., pl. *hălîți*, stîncă(rie), «caillou», PScr, 217; Nic, 585; GEI, 151. — < alb. *haliq* „sassolino”.

HĂLKÊ, sm., pl. *hălkeădz*, fierar, «feronnier», GEI, 151. Sinonim: *hirăr*. — < χαλκισ „~”.

HĂLKÊRE, sf., pl. *hălkeri*, var, «chaux», Lum, I, 69. Sinonim: *azvêste*. — V. *călkere*.

HĂLÎȚĂ, sf., pl. *hălîți*, hal, «triste état, malheur», Dal, 110. — V. *hălă*.

HĂMĂL, -lă, pl. *hămăli*, -le, hamal, «portefaix», Dal, 110; Nic, 585; Mih, 229. — < tc. *hamal* (518) „qui porte des charges”.

HĂMĂME, sf., pl. *hămăni*, haman, «bain», Nic, 585; Mih, 229; Al. 1903, 43. Sinonim: *băn'e*. — < tc. *hamman* (518) „~”.

HĂMĂLEĂȘTE, adv., ca un hamal, «à la manière des portefaix»: *lucreădză hămăleăște* (lucrează ca un hamal, din greu), Al. 1903, 90.

HĂMĂLESCU, -lească, pl. *hămălești*, -lêști, de hamal, «de portefaix», Mih, 228.

HĂMĂLÎKE, HĂMĂLÎKE, sf., pl. *hămăliki*, hamalic, «grosse besogne, rude métier, corvée», Nic, 585; Mih, 228. — < tc. *hamallyq* (518) „profession de portefaix”.

HĂMBĂRE, sf., pl. *hămbări*, Nic, 585; Mih, 229; *va si-âm hămbărea mplină* (voi avea hambarul plin), Lum, IV, 276 — v. *ambăre*.

HĂMBLUSĂSCU, vb. IV (*hămblusit*, -*sit*, -*sire*), a se lăsa în jos, «(a)baissier, rabaissier», GrS, VI, 385; *căsa hămbuseăște* (casa se lasă în jos). V. *hlmbusăscu, hamblă și uselăscu*. — < χαμηλώνω „~”.

HĂMINĂDZŪ, vb. I (*hăminăi*, -*năi*, -*năre*), tempera, «tempérer», Mih, 229 (*hăminire*, vb. IV). — < *hămin*.

HĂNDĂC, sn., **HĂNDĂKE**, sf., pl. *hăndăki*, șanț, «fossé», Dal, 110; Nic, 586; Mih, 229; PB, 613; GEI, 151; *l'i-află tu un hăndăc mîrșea* (i-a găsit cadavrul într-un șanț), PLit, 778; *călea eăste mplină di hăndăki* (calea e plină de șanțuri). V. *endéc*. — Cf. și alb. *handák* „fossa”, gr. χανδάκι — < tc. *khandaq, hendeq* (552) „~”.

HĂNDĂCUSĂSCU (*mi*), vb. IV (*hăndăcusit*, -*sit*, -*sire*), afunda, «abimer; enfoncer; rendre malheureux», Dal, 110; Nic, 586; GEI, 151; *hăndăcuseă-te!* (infundă-te! = piei din fața mea!) — în graiul femeilor. V. *afundăscu*. — < χαυδακώνω „~”.

HĂNDĂCUSÎRE, sf., pl. *hăndăcusiri*, cufundare; nenorocire, «action d'abimer; défaite, malheur», Dal, 110.

HĂNDĂCUSÎT, -lă, pl. *hândăcusîf*, -te, nenorocit, «abîmé; malheureux», Dal, 110; Nic, 586.

HĂNDÓS¹, adv., profund, «profondément — v. *handă*»: *hîndós cum bumbuneádză* (cum tună adînc), BNA, I, 102.

HĂNDÓS², -doásă, pl. *hândôşî*, -doăse, adînc, «profond», Dal, 110; *râna hândoasă din képtu* (rana adîncă din piept), Fl, I, 1, 5; PAnt, 250. — V. *ahîndós*, *hundós* şi *dînc ós* (sub *haû*).

HĂNGEĂR, sn., pl. *hângearé*, hanger, «kandjar; poignard recourbé», Dal, 110; Nic, 586; Mih, 229; PB, 612; *culăc di grîn ... tu loclu di hângear* (colac de grîu... în locul sabiei), PAnt, 161; *hângearile di hăsăkl sîntu scurte ş' lărdzi* (hangerele de măcelari sînt scurte şi largi). V. *hânjăr*. — < tc. *khandjer* (552) „poignard long”.

HĂNGEĂRĂ, sf., pl. *hângearé*, PLit, 70 — v. *hângear*.

HĂNGÎ, -gloân'e, pl. *hângedăz*, -gloân'e, sm., sf. şi adj., hangiu, «aubergiste», Dal, 110; Nic, 586; Mih, 229; PB, 612; PAnt, 445. Sinonim: *mehenği*. — < tc. *khandjy* (529) „~”.

HĂNJĂR, sn.: cu un *hânjăr*... *îl străpânze* (îl străpunge cu un hanger), Velo, 22 — v. *hângeară*.

HĂN'EĂTIC, sn. pl. *hân'eătîje*, cheltuială de han, «frais d'auberge», PB, 612; s' *plă-tească hân'eătîfle* (să plătească cheltuielile de han), PB, 83⁹. V. *hâne*. — < *χανιάτικον* „~”.

HĂPSĂNE, sf., pl. *hăpsă'nî*, Velo, 26; PB, 612 (*hăpsăne*) — v.:

HĂPSĂNĂ'Ū, sm., pl. *hăpsăndăz* — v. *hăpse* — Mih, 230; PAnt, 445; Cal, 1911, 146. Formă nordică. — < tc. *habskhané* (496) „prison”.

HĂPSÎNĂSCU, vb. IV (*hăpsnîl*, -nîl, -nîre), întemniţa, «emprisonner», Mih, 230. Sinonim: *flucusescu*. — < *hăpsăne*.

HĂPSÎNÎT, -lă, pl. *hăpsnîl*, -te, întemniţat, «emprisonné»: *căfê nu kîverniseăfă hăp-sănis'l'i?* (de ce nu îngrijeaţi pe cei încarceraţi?), Cod, 12 b¹¹.

HĂPUÊSCU, vb. IV (*hăpuîl*, -ull, -uire), hăpăi — sinonim cu *ylupuescu* —, Dal, 110; Nic, 586. — < *hap!*

HĂPUÎRE, sf., pl. *hăpuîri* — v. *ylupuîre* —, Dal, 110; Nic, 586.

HĂPUÎT, -lă, pl. *hăpuîf*, -te, hăpăit, «mangé avec avidité», Dal, 110; Nic, 586. — V. *hîtpuîf*.

HĂRĂŢE, sf., pl. *hără'îl*, haraci, «capitation; ancien tribut annuel que payaient les sujets non musulmans de l'empire ottoman», Dal, 110; Nic, 587; PScr, 217. V. *harăŷe* şi *harăfîmă*. — < tc. *kharādîj* (534) „~”.

HĂRĂÎE, sf., pl. *hără'î*, Dal, 110; Nic, 586; *hără'î pri képtu mătă* (ridică pe piept baloturi), PAnt, 269; Bair, 69 — v. *hărăr*; *înima — hărâte* (inima largă cît un sac mare, suflet răbduriu) — cf. mgl. *ambâr* (CapM, III, 12).

HĂRĂKE, sf., pl. *hără'kl*: *lă da cu hărăkea pî ml'nă* (le dă cu linia pe mină), CŞc, 25 — v. *hărac* şi *rîglă*.

HĂRĂME, adv., Nic, 587; Mih, 231; *cal hărăme* (cal de haram), Lum, II, 309; BNA, III, 128 — v. *harăme*.

HĂRĂPĂ, **HĂRĂPE**, sf., pl. *hără'kl*, dărăpănătură, «délabrement, ruine», Dal, 110; PETim, 12. — < tc. *kharāb* (533) „destruction”, *kharābē* (534) „ruine, débris”.

HĂRĂR, sm. şi sn., pl. *hărărî* şi *hărăre*, arar, «ballot; grand sac de laine qu'on charge sur les mulets — cf. PAnt, 262; PIm, I, 143 a», Mih, 231; *umplă luî hărărî'l'i* (a umplut toţi ararii), PLit, 1046; PAnt, 204; BNA, V, 32; *hărăre di l'nă* (arari de lînă), GrB, 93. V. *hărâte*. — Cf. şi alb. *harār* „grosso sacco”, gr. *χαράρι* „grand sac de poil (de crin)”. — < tc. *kharar* (534) „grande sacoche de poils de chèvre qu'on charge sur les bêtes de somme”.

HĂRĂ, sf. (pronunțare fărșerotească a formei *hăre* sub influența pluralului *hărl* etc.): *il'î fedîră și-a lui hă'ră* (îi făcură și lui grație), PB, 477¹¹; *ired amvăllă di hărzire a hă'ră* [= a hărl'ei] a dylului dūhu (era învelit de dăruirea harului sfințului duh), Cod, 92¹ — formă defectuoasă (v. *hărl'î*).

HĂRĂCOP, -coăpă, pl. *hăracôkl*, -coăpe, vesel, «gai, joyeux», Dal, 111; Nic, 587; Mih, 230; PB, 612; PAnt, 445; Al, 1903, 72; GEI, 151; FI, II, 5, 7; *ferlu-l lîmpid ș' hăracôp* (cerul e limpede și vesel), Cal, 1911, 51; *loș eră hăracôkl* (toți erau veseli), CalGrB, 118. V. *hăriôs*. — < χαροκόπος „~”.

HĂRĂCŪLE, sf., pl. *hăracŭl'e*, coțofană, «pie», Lum, V, 185. — V. *hărăhul'e*, *haracast(r)ă*, *hărăfl'î*, *hărăhăstă*, *hărăhăxă*, *hărăhăstă* și *caracăxă*. — Cf. și alb. *herëkéqe* „civetta”.

HĂRĂCUPÎLE, sf., pl. *hăracupîle*, voioșie, «gaieté, réjouissance», Dal, 111; Nic, 587; GEI, 151. Sinonim: *hilarie*. — < χαρακονιά „~”.

HĂRĂFÎL'ÎU, sm., pl. *hărăfîl'î* «pie?», Dal, 111. — V. *harabêl'î* și *hî'scă*. — < ?

HĂRĂŢIE, sf., fără pl. — v. *hăragmă*, *haralmăra* —, Dal, 111; N c, 586. V. *hăryle*. — < χαράγῃ „pointe du jour”.

HĂRĂHĂSTĂ, sf., pl. *hărăhă'sti*, coțofană, «pie; maigre»: *ti fi'leşti hărăhăstă* (ai slăbit), Mih, 231. — V.:

HĂRĂHĂXĂ, sf., Mih, 231 — v. *caracăxă*; **HĂRĂHŪLE**, sf., Mih, 231 — v. *hărăcŭle*.

HĂRĂKĚSCU, vb. IV, sforăi, Cal, 1912, 94 — v. *hărăkescu*.

HĂRĂL'Î, sf. pl. «habitudes, procédés — v. *hăre* 7°», Mih, 231. — E pluralul anormal al formei *hă'ră*, corespunzînd pluralului articulat *hărlle* de la *hăre*.

HĂRĂMGÎ, -gloăn'e, pl. *hărămgădz*, -gloăn'e, parazit, «qui vit aux dépens des autres». V. *haromfâl*. — < harâme.

HĂRĂMÎT, sm., pl. *hărămîț*, hoț, «brigand, pillard», Mih, 231; PScr, 217; *s' dăse tru munte să este protă hărămîtă* (s-a dus la munte și e prim (șef) brigand), Cod, 28 b^o. — V. *haramîț* și gr. χαραμιδες (Passow, 146¹).

HĂRĂSĚSCU (mi), vb. IV: *nu șlea cum să-l hărăsească* (nu știa cum să-l mîngie), Cal, 1911, 55; 56; BNA, V, 111; *dăda... maș cu mine s' hărăseă* (mama... numai cu mine se bucura), Velo, 60; BNA, V, 72. — V. *hărăsescu*.

HĂRĂXĚSCU (mi), vb. IV (*hărăxîl*, -xîl, -xîre), creșta; zori de zi, «faire un cran; érafler; ca impersonal: la pointe du jour», Dal, 111; Nic, 587; GEI, 151; *l-hărăxîl la ȧlor* (l-am zgîriat la picior); *aveă hărăxîlă* (se crăpase de zi), PenB, V, 52 — v. *hăragmă*, *hăryle*. — < χαράκονω „rayer”.

HĂRĂXÎRE, sf., pl. *hărăxîrl*, creștere, «entaille; rayure; l'aube», Dal, 111.

HĂRĂXÎT, -tă, pl. *hărăxîț*, -te, «entaillé; rayé», Dal, 111; Nic, 587.

HĂRĂXÎTĂ, sf., fără pl., zori de zi, «pointe de jour»: *tu-apirîlă ș' tu hărăxîlă* (la crăpatul zilei și în zori de zi), W, II, 12. Sinonime: *apirîlă*, *cripătă*.

HĂRĂBÎE, sf., pl. *hărbîl*, arbiu, «baguette de fer pour charger les fusils», Dal, 110; Nic, 588; *atŭmŭea armile s' umpleă cu veărga i cu hărbîa* (atunci armele se umpleau (se încărcău) cu vârgă sau cu arbiul), Trib, II, 5-6, 20; *il bat fŭrl'î cu hărbîa* (îl bat hoții cu arbiul), BNA, I, 14. V. *arbie*, *hărbă* și sinonimul *căscă*. — < tc. *harby* (502) „~”, *harbē* (501) „lance”.

HĂRBOĂLĂ, sf., pl. *hărboăle*, flegmă, «flegme; glaires», Dal, 110; Nic, 588; Mih, 231; PB, 612 — V. *hî'rpă*.

HĂRBULĚDZŪ, vb. I (*hărbulă*, -lăl, -lăre), sforăi, «ronfler», CȘc, 23. — V.:

HĂRBULĚSCU, vb. IV (*hărbulă*, -lîl, -lîre) — v. *hărbulĚdzŭ* —, Dal, 110; Nic, 588; PB, 612; W, II, 222; *acŭlă' s' hărbuleăscă și s' heărbă făsŭl'e* (începu să horcăiască și să sforăie), PB, 406²⁵.

HĂRBULIRE, sf., pl. *hărbulîrl*, sforăire, «ronflement», Dal, 110; PB, 612.

HĂRBŪT, -tă, pl. *hărbûl*, -te, lacom, «gourmand, glouton», Dal, 110. Sinonim : *lémartyu*.
- V. *hărlăpăt* și alb. *hărbăt* „grossier ; idiote, balordo”.

HĂRDĂLĂ, sf., pl. *hărdăl'i*, gaură în hîrdău, «trou (dans un tonneau)» : *u-adră' dip hărdălă* (o făcu lată de tot), PGr, 81 - v. *đălă, česă* 2°. Sinonim : *gûvâ*. - < ?

HĂRĖSCU (mi), vb. IV, Mih, 233 ; mine u *feļū amărea* tra s' *vă hărlîđ di nî'să* (eu am făcut-o marea ca să vă hrăniți din ea), Cod, 11²⁷. - < *hărnescu*.

HĂRGĖ, **HĂRGĖ**, sf., pl. *hăryl*, zori de zi, «aube, pointe du jour», Dal, 110 ; PB, 612 ; GEI, 152 ; s' *tinde ninte di hărgie* (se întinde înaintea de zorii zilei), Lum, V, 9, 20 ; PAnt, 338 ; *hăryla lă da „đzûđă bûndă”* (aurora le dă „ziuă bună”), LP, 13 ; PAnt, 244 ; BNA, II, 114 ; *fudzil hăryie* (am plecat în zori). - V. *hăryie, hărxilă*.

HARGĖSCU, vb. IV, Mih, 232 - v. *hărgtuescu, hărgjesu*.

HĂRGĖIL'KE, sf., pl. *hărgill'kî*, cheltuială, «argent pour faire les dépenses nécessaires». V. *hărgje*. - < tc. *khărdjlyk* (535) „~”.

HĂRGĖIRE, vb. IV, sf., Mih, 232 - v. *hărgĖuire*.

HĂRGĖUĖESCU, vb. IV (*hărgĖuitl*, -uitl, -uire), cheltui, «dépenser, faire des frais», Dal, 110 ; PAnt, 444 ; *nu-âm tră ři s' mi hărgĖuĖescu* (nu am de ce să cheltuiască), BařP, 34 ; BNA, III, 114. Sinonim : *zuđyipsescu*. - < tc. *khărdjamak* (535) „~”.

HĂRGĖUĖRE, sf., pl. *hărgĖuitrl*, cheltuire, «action de dépenser», Dal, 110.

HĂRGĖUĖT, -tă, pl. *hărgĖuitl*, -te «dépensé». Sinonim : *spătăl'iusit*.

HĂRGĖUITTÓR, -toăre, pl. *hărgĖuittórł*, -toăre, cheltuitor, «dépensier», Dal, 110. Sinonim : *spátal*.

HĂRHĂLĂ, sf., pl. *hărhăl'i*, pămînt steril, «terre stérile, sol aride», Dal, 110. - < ?

HĂRHĂL'E, sf., pl. *hărhăl'i* ; **HĂRHĂL'IŪ**, sn., pl. *hărhăl'e*, bărbia cocoșului, «barbe ou crête de coq ou de poules», Dal, 110 ; GEI, 152 ; DR, IV, 851 ; *cucóllu... 'și-ndreăpse n'telu-a lui hărhăl'iŭ* (cocoșul... și-a dres mica lui creastă), RP, 9, 7. - Cf. gr. *χαρχάλι* „~”, alb. *karkal'e* „Armband” (GM, 178), tc. *khalkhăl* (548) „anneau que les femmes arabes se mettent aux jambes comme ornement”.

HĂRHĂSTĂ, sf., pl. *hărhă'stî* (nord), Dal, 111 ; PLit, 50 - v. *hărhăstă*.

HĂRHĂNDĖL'IŪ, sn., pl. *hărhăndĖl'e*, coi, «testicule». Sinonime : *col'iŭ, lópă* 4°. - < ?

HĂRHĂRĖSCU, vb. IV, (*hărhărl*, -rl, -rire), a ride în hohote, «rire aux éclats», Nic, 588. Sinonim : *căpăescu*. - Cf. gr. *χαρχαρίζω*.

HĂRHĂRĖRE, sf., pl. *hărhărlrl* «éclat de rire», Nic, 588. - Cf. gr. *χαρχάρισμ* „καγχασμός”.

HĂRHĖLĂ, sf., pl. *hărhldz*, rac, «écrevisse», Dal, 111 ; Nic, 582 ; CAr, 329 ; *măłłł pĖșłł* și *hărhldz* (mulți pești și raci), FI, I, 6, 6. V. *arác, căvru* și *cărvlôđă*. - < *χαρχλίδα* „sargue ordinaire”.

HĂRĖ, sf., Mih, 232 ; CAr, 363 - v. *hăire*.

HĂRĖÓS, -oăsă, pl. *hărlôșł*, -oăse, vesel, «gai, joyeux», Dal, 111 ; Nic, 587 ; Mih, 232 ; PScr, 218 ; PB, 612 ; PAnt, 444 ; 445. V. *hărôs*² și *hărcăp*. < *harăđă*.

HĂRĖSĖSCU (mi), vb. IV (*hărlsł*, -sł, -sire), bucura, «(se ré)jouir ; caresser ; (se) féliciter», Nic, 587 ; Mih, 232 ; PScr, 217 ; PB, 612 ; PAnt, 444 ; GEI, 152 ; *hărlsĖđ-te lóra*, «doămne (stăpîne turc, acuma bucură-te), Lum, II, 180 ; BNA, III, 74. - V. *hărlsescu* și *măvcur*.

HĂRĖSĖRE, sf., pl. *hărlsrl* «joie ; caresse ; action de se réjouir», Mih, 232.

HĂRĖSĖT, -tă, pl. *hărlsł*, -te «joyeux ; enchanté ; caressé», Nic, 588.

HĂRĖSCU, vb. IV, CBlog, 50 - v. *hărgjesu*.

HĂRKĖSCU, vb. IV (*hărkł*, -kł, -kire), sforăi, «ronfler», Dal, 110 ; Mih, 231 ; PB, 612 ; PScr, 217 ; PAnt, 444 ; GEI, 70 ; *hărkĖđște greŭ* (horcăie greu). V. *hărkăescu* și *hărbulĖđz*. - < sl. *hŭrkamŭ* „~”.

HĂRKÎN, sm : *aŭ hărkln* tu *h'cđł* (au cancer la ficat), Cal, 1912, 125 - *carkln*.

HĂRKIRE, sf., pl. *hărkiri* «ronflement», Dal, 110; Mih, 231. V. *hărbulire*.

HĂRLĂPŪT, -tă, pl. *hărlăpūți*, -te, Mih, 232 — v. *hărbūt* și sinonimul *hrltu*. — < ?

HĂRNĚSCU (mi), vb. IV, hrăni, «1°. nourrir; 2°. garder», Nic, 588; Mih, 232; PScr, 218; PB, 612; *carl va-n'î ti hărnăscă?* („qui te gardera?"), Réc, 41-42; 16 — v. *avégl'lu*. — V. *hrănescu*, *hărnescu*.

HĂRNIRE, **HĂRNÎT**, Mih, 232; Nic, 588 — v. *hrănire*, *hrânîl*.

HĂRÓS¹, adv., vesel, «gaiement, allégrement»: *bat hărós cimbă'n'ile* (clopotele sună vesel), PAnt, 157; BNA, II, 4. — V.:

HĂRÓS², *hărodsă*, pl. *hărôșli*, *hăroăse* — v. *hăriós* — : *hărós di lihea țe lu-află'* (bucuros de norocul ce l-a găsit), BNA, II, 90. Sinonim: *yiós*.

HĂRSĚSCU (mi), vb. IV (*hărsîl*, -sîl, -sire) — v. *hărisescu* —, Dal, 113; Nic, 588; PAnt, 444; *acși s' fl hărsêști băna* (așa să te bucuri de viață), PB, 64¹²; *nu ti hărsed, hărsîllu-a meū* (nu te bucura, mîngîiatul meu), RA, 96; BNA, II, 38; PLit, 519. — < χαίρω „~”.

HĂRSIRE, sf., Dal, 111; **HĂRSÎT**, -tă, Dal, 111; Nic, 588; PB, 612; *ăna-l lut jîlltă, alăntă i hărsîtă* (una e mereu îndoliată, cealaltă e bucuroasă), PLit, 371 — v. *hărisire*, *hărsîl*.

HĂRTAKE, sf., pl. *hărtă'kl*, carte de joc, «carte à jouer», PB, 612; GEI, 152. Sinonim: *cărte* 5°. — < χαρτάκι „~”.

HĂRTIE, sf., pl. *hărtîl*, hirtie, «papier», Dal, 111; Nic, 588. V. *acoăld*. — < χαρτί „~”

HĂRVĂL'ISÎT, -tă, pl. *hărvăl'isîți*, -le, holbat, «carquillé»: *cu ôcl'î'l hărvăl'isîț* (cu ochii holbați), Lum, V, 216. — E participiul trecut al verbului *hărvăl'isescu* (< χαρβαλιάζω), de a cărui circulație nu sînt sigur.

HĂRZĂĚSCU, vb. IV (*hărzăl*, -ălt, -ătre), trebui, «devoir, falloir, être nécessaires», GEI, 152; *vasil'êlu l-hărzăld, ș' nls, un ahtăre san* (regelui ti trebuia, și lui, o atare farfurie), PB, 455²⁸; *ti hărzăeăște mămă* (îți trebuia mămă), LP, 54; BNA, II, 120 — v. *mămă* 4°. V. *lipsescu*. — < χρειάζομαι „~”.

HĂRZĚSCU¹, vb. IV — v. *ahlr(d)zescu*.

HĂRZĚSCU², vb. IV, dăruî, «donner, faire cadeau», Dal, 111; Mih, 233; PScr, 218; PB, 612; PAnt, 444; BNA, II, 8; GEI, 152 — v. *ahărzescu²*.

HĂRZIRE, sf., Dal, 111; Mih, 233 — v. *ahărzire*.

HĂRZÎT, -tă, Dal, 111; *s' nă bând'm hărzîta bând* (să ne trăim dăruita (prețioasa) viață), CalGrB, 41; PAnt, 269 — v. *ahărzîl*.

HĂRZITÔR, -loăre, pl. *hărzîlôrl*, -loăre, dăruitor, «donnant», PScr, 218.

HĂSĂP, sm., pl. *hăsăkl*, măcelar, «bouchers», Dal, 111; Nic, 589; Mih, 233; PScr, 218; PB, 612. — < tc. *qasçab* (961) „~”.

HĂSĂΔΓΕĂR, -ră, conăcar, Al. 1903, 83 — v. *hăsăvyeăr*.

HĂSĂPNÎȚĂ (Cl'isura), sf., Mur, III, 14 — v. *hăsăpnîță*.

HĂSĂPĂ', sm., pl. *hăsăpădz*, Nic, 589; PB, 612 — v. *clstbă'*, *hlstbă'*.

HĂSĂPĚSCU, -peăscă, pl. *hăsăpêști*, -êști, de măcelar, «de bouchers», Mih, 233; *cuțăt hăsăpescu* (cuțit de măcelar).

HĂSĂPLÎ'KE, sf., pl. *hăsăplî'kl*, măcelărie; meserie de măcelar, «métier de boucher; boucherie», Cal. 1911, 150. — < tc. *qassablyq* (961) „métier de boucher”.

HĂSĂPNÎȚĂ, sf., pl. *hăsăpnîță*, PB, 612 — v. *căsăpnîță*, *hasap'îô*, *hăsămnîță*.

HĂSĂVTEĂR, -ră (grămosteni) — v. *căsăvyeăr*, *sihădyeăr*.

HĂSCĂRE, sf., pl. *hăscă'rl*, căscat, «action de bâiller; bâillement», Dal, 111; Nic, 589; *ca hăscărea om di om* (ca căscatul de la om la om), PLit, 519. V. *căscăre*.

HĂSCĂT, -tă, pl. *hăscăt*, -le, căscat, «entrebâillé, béant», Dal, 111; *armăneă cu gura hăscătă* (rămînea cu gura căscată), PLit, 762; PAnt, 86. — V. *hăscu*.

HĂSEANLÎKE, sf., pl. *hăseanlîkl*, dușmănie, «antipathie; hostilité», Jb, I, 40. V. *hăzmu* — și tc. *khouçoumel* (542) „inimicé”.

HĂSÎLÎŪ, sn., pl. *hăsil'e*, orz, «orge», PLit, 320. Sinonim: *ôrdzu*. — < tc. *hâeil* (492) „orge verte fauchée comme pâturage”.

HĂSUMIRĂȘCU, vb. IV (*hăsumirsîl*, -sîl, -sîre), pregeta, «perdre son temps; chômer», GrS, VI, 385; *Côla nu hăsumirăște* (Nicolae nu pierde timp), Cal. 1911, 201. V. *hasumêi*. — < *χασομερῶ* „~”.

HĂȘDISÎTU, -lă, pl. *hășdisîlă*, -te, mingliat, «caressé», CLitur, 129; 69. — V. *hălăisîl* și alb. *hazdisem*.

HĂȘI, **HĂȘÎ**, sf. pl. «contrées, habitées par des Grecs, appartenant à la personne du souverain (sultan)», «possessions privatae summi magistratus Turcorum» (Passow, 640); PANT, 444; WTh, 18; *dîl dirvên'e și dîl Hășl* (din defileuri și din *Hășl*), PLit, 1033; *nu ti-arăsră Hășlle* (nu ți-au plăcut *hășlle*), PLit, 1026. — Regiunea *Hășl* e cuprinsă între orășelele Grebenă și Calabăca și e locuită de populație greacă în sate mici și cu case risipite. — < tc. *khass* (B-K, I, 731; Meynard, I, 680: „le domaine de la couronne, ou le tiers de biens prélevés sur l'ennemi”; Kélékian, 526: „qui appartient aux classes et aux rangs distingués; impérial”).

HĂȘÔT, -șoălă, pl. *Hășôj*, -șoăle «habitant de la région *Hășl*», PB, 612; WTh, 19 (: «... dirty and thievish beggar»); *Hășôl si-carăl și-ah'l' arăptu nu vrea hîl* (*hășôl* să fi fost și atît de zdrențuros nu ai fi fost).

HĂȘUTĂȘCU, -lească, pl. *hășutășl*, -lăști, de *hășôl*, PB, 613; *ăgre hășutăști* (țarini de ale *hășôlilor*).

HĂTĂE, sf., pl. *hătă'l*, greșeală, «faute, erreur; détriment, malheur», Dal, 111; Mih, 234; *tu vîdeare — cu sîvdăe*; *tu mîcăre — cu hătăe* (la vedere — cu drag; la mîncare — cu pagubă), Lum, I, 80. V. *alăđ*. — Cf. și gr. *χάτας* ('Ηπειρ, IX, 27, v. 738); alb. *hată* „grande danno”. — < tc. *khata* (543) „faute; péché”.

HĂTÎRE, sf., pl. *hătî'ri*, hatîr, «égard, complaisance; concession, faveur, passe-droit», Dal, 111; Nic, 589; Mih, 234; PB, 613. V. *hătără*. — < tc. *khătîr* (527) „égard”.

HATÎRĞI, -ğlodăne, pl. *hătîrğedz*, -ğlodăne, păsuitor, «serviable, qui jouit d'égard», Dal, 111; Mih, 234.

HĂŪ, sn.: *piștîredăna nğlos*, *tu hăŭ*, *va sînă goălă* (jos, în prăpastie, stîncă va suna goală, a gol), Fl, II, 4, 5; *tu hă'ŭlu lălă și ahîndôs cu nts si-arucutedăste* (în genuna neagră și adîncă cu dînsul se rostogolește), Trib, I, 10-11, 19. Sinonim: *hîmă*. — V. *hăŭ*.

HĂUSĂȘCU (mi), vb. IV (*hăusîl*, -sîl, -sîre), înfunda, «(s')enfoncer, plonger», Dal, 111; Nic, 586; *n'i si hăusîră ôel'il'i* (ochii mi s-au dat la fund). V. *ahîndusăescu*. — < *χάωω* „~” + *χάος*.

HĂUSÎRE, sf., pl. *hăusîri* «enfoncement; immersion», Dal, 111.

HĂUSÎT, -lă, pl. *hăusîl*, -te, cufundat, «enfoncé; abîmé», Dal, 112.

HĂVĂE (nord), sf., pl. *hăvă'l*, climă; aer, «air; climat; mélodie, cantilène», Mih, 234. — V. *avăe*, *hivă'*.

HĂVĂNE, sf., pl. *hăvă'n'l*, havan, «mortier en bronze pour pilier», Dal, 112; Nic, 583; Mih, 234; PScr, 218; PB, 613; *hăvănea eăste di tînșe*, *dubêkea eăste di keătră i di lemnu di cucôșu* (havanul e de bronz, pîua e de piatră sau de lemn de nuc); *măma stă și lăta l'i-da — hăvănea și stîmbul* (mama stă și tata îi dă — havanul și pisălogul), PLit, 378. V. *çlubéc*. — < tc. *havan* (1320) „mortier pour pilier”.

HĂVTEĂR, sn., pl. *hăvyădre*, icre, «caviar; oeuf de tout poisson», Dal, 112; Nic, 583. Sinonim: *putarác*. — < tc. *khavîar* (496, 522, 530) „~”.

HĂVŪZE, sf., pl. *hāvūzi*, *havuz*, «bassin à eau», Dal, 112; Nic, 583. V. *avāz*. — < tc. *havuz*, *havz* (522) „~”.

HĂZI'RCU, -că, pl. *hăzi'rçi*, -le, gata, «prêt»: *mîcarea u-află'm hăzi'rcă* (mîncarea am găsit-o gata), Fl, II, 1, 7. Sinonim: *étmu*. — V. gr. *χαζίρπος* „prêt” și:

HĂZI'RE, adv., gata, «prêt», Nic, 583; Mih, 235; PB, 613; Pant, 445; *medsa-l hăzi're* (masa e gata), Caraf, 58; *hiț tuț hăzi're?* (sînteți toți gata?). — Cf. gr. *χαζίρι* și sinonimul *lêsta*. — < tc. *hâzyr* (492) „~”.

HĂZMUSÊSCU, vb. IV (*hăzmuști*, -sli, -sire), dușmăni, «haïr, avoir de l'hostilité», Mih, 233. V. *hăzmu*¹ și alb. *hazmônj* „inimicare”.

HĂZNĂ'(Ū), sm., pl. *hăznădz*, Mih, 234; PScr, 218; PB, 613 — v. *hîznă*.

HĂZNĂTĂR, sm., pl. *hăznătări*, vistiernic, «trésorier», Mih, 234; Jb, XIII, 82. — < tc. *khaznadar* (540) „~”.

HĂZŪRE, sf., tîhnă, Nic, 583 — v. *huzăre*.

HĂZUSÊSCU, vb. IV (*hăzusili*, -sli, -sire), prosti, «(s')abêtir; (s')affoler», Dal, 112; GEI, 153; *hăzusiră di mînte* (s-au prosti la mînte). Sinonim: *glărêscu*¹. V. *hazô*. — < *χαζώνω* „~”.

HĂZUSÎRE, sf., pl. *hăzusiri* «affolement; action de s'abêtir», Dal, 112. Sinonime: *hufli're*, *șușă're*.

HĂZUSÎT, -lă, pl. *hăzusîi*, -le, înnebunit, «abêti; affolê», Dal, 112. V. *glărit*, *șușă't*.

HEĂM', **HEĂMĂ'** (nord), adv., puțin, «un peu»: *si-n'î ti strîngu heăm' di mî'nă* (să mi te strîng puțin de mînă), PLit, 12; *Mîtu eăste heăm' ca șcel* (Mîtu e puțin cam într-o ureche), Lum, V, 93; *scoălă-ti heămă di pri scămnu* (scoală-te puțin de pe scaun). — V. *năheămă*, *nheămă*, *heămă* și sinonimele *pufl'n*, *hir* 3°.

HEĂMĂ', sf., pl.?, dulceăț de must, «confiture de moût», Mih, 235. — < ?

HEĂMIN, -nă, pl. *heămin'i*, -ne (nord) — v. *feămin*, *heămin* —, Mih, 235; *măseur*, *heămin...*, *toț pot s' acăță ôftică* (de sex masculin sau de sex feminin..., toți pot să prindă (să ia) tuberculoză), Lum, I, 74.

HEĂRBIRE, sf., pl. *heărbiri*, fierbere, «bouillonnement», Dal, 108; Mih, 235. — V. *hir-beăre*.

HEĂRE¹, sf., pl. *heri*, fierce, «bile, fiel; très fâché, méchant», Nic, 590; Mih, 235; PScr, 218; PB, 614. — 1°. *heărea năntu că l'i-cripă* (lăuntru (într-însul) fierea că-i plesnea), Pant, 135; 2°. *sôclu: veărde — heăre* (socul, verde ca fiere), Fl, II, 4, 9; 3°. *ômîu aêstu eăsi? mașî heăre* (omul acesta e numai fiere, e numai răutate); *ôspôli*, cu *heărea-apreășă* (arhierul, cu fierea înfuriată), BNA, III, 154. Sinonim: *hulîe*. — < lat. *fele — fel* „fiel”.

HEĂRE², sf., pl.?, fire, «être; nature; caractère», Dal, 109. — Formă suspectă. V. *hire* și sinonimele *fișe* 1°, *haraclir*.

HEĂRHIC și **HÉRHC**, sm., Mih, 235; Lum, V, 112; **HEĂRHIR**, PB, 614; **HEĂRHIT**, Dal, 109; Pant, 444; PETim, 12; pl. *heărhiț*, *hêrhiț?* *heărhiri*, *heărhiț*, piersic, «abricotier, pêcher». Sinonim: *căis*. — CAR, 299 și LL, I, 114: < lat. *fera fica* „figue sauvage” (etimologie neconvingătoare și pentru faptul că adj. *fera* precedează s. *fica*). Rămîn la propusa etimologie: < tc. *khylar* (556) „concombre”; reduplicat (*khîar-khîar*), a putut da *heărhir*.

HEĂRHIRĂ, **HEĂRHITĂ**, sf., pl. *heărhire*, *heărhit*, piersică, 1°. abricot, pêche; 2°. jeune fille, *vulva* — v. *hică* 2°, PB, 614; Dal, 109. — V. *hêrhică* și sinonimele *kedrșică*, *viruc-n'edăă*.

HEĂVRĂ, sf., pl. *hêvri* (și *hêvruri*), friguri, «fièvre; bourdon — v. *zângăndă*», Dal, 109; Nic, 590; Mih, 236; PScr, 218; PB, 614; Pant, 444; DR, II, 511. — 1°. *heăvra dîl A'vystu ș' di loămna nu eăste bândă* (frigurile din august și de toamnă nu sînt bune) — cf. „febres autumnales, aut longae aut mortales” (BTS, VIII, cxxx; XI, 12 etc.); 2°. *lu-acăfără hêvrile* (l-au apucat frigurile), PGr, 82; 3°. *lu-acăfără 17 di hêvruri* (l-au apucat 17 friguri); 4°. *intră'*

ună *heavă* n *căsă* (a intrat un bondar în casă; se crede că bondarul aduce friguri). — < lat. *febris* „fièvre”.

HÉCA, invar.; **HÉCĂ**, sf., pl. *hefl* «dans les jeux enfantins: quand l'un des deux osselets reste carne (*ĉlŭrla*) et l'autre reste *cazáca* (partie plate de l'osselet et opposée à *ĉlŭrla*), alors on a ce qu'on appelle *héca*», Dal, 109; PLit, 127; 476. — V. *dungalus*. — Cf. alb. *hëqkë* „pantofola”. — < ?

HER, sn., pl. *heäre*, fier, «fer; fer à repasser», Dal, 109; Nic, 590; Mih, 235; PScr, 218. — 1°. *di her inimă băgă* (puneți inimă de fier = fiți curajoși), PAnt, 55; 2°. *dukli tu kepl un her di moärte* (simții în piept un fier de moarte), LP, 75; PAnt, 274; 3°. *m'că heärele* (mănincă fiarele = e foarte supărat, furios), PGr, 88; PB, 197³³; 4°. *trät heäre eäste* (e de pus în lanțuri), PGr, 82 — v. *brängä*; 5°. *acäpŭ herlu cu dinŭll'i* (apuc fierul cu dinții = jur solemn), PLit, 690; 6°. *strän'ile... va li da tâte cu herlu* (hainele... le va călca toate cu fierul), PB, 369³. — < lat. *ferrum* „(le) fer”.

HÉRĂ, sf., fără pl., lipsă, «défaut, manque», Mih, 235; *puté un'-oără hérä di ŭivă nu armăsësl* (nici cînd vreodată nu ai rămas în lipsă de nimic), Cod, 84 b⁷; *nu s' fișeä izlke šä hérä* (nu se făcea omitere și lipsă), Cod, 124 b¹⁰; — *fe ŭ u hera, căsiđoäse?* — *killipōšă di mărŭyărläre* (— ce ți-l lipsă, rîtosule? — tichie de mărgăritar), PLit, 451. V. *xike* și *firä*. — Cuvîntul nu e străin de *firä*, *hirisescu* și ne amintește și gr. ἀφαίρεσις „défalcation”. — V.:

HERĂSĚSCU (mi), vb. IV (*herăsl, -slŭ, -sire*), lipsi, «priver; séparer»: *moärtea nă făŭe s'nă herăsim di tâte mbugăŭă'rä di tru aistă étä* (moartea ne face să ne lipsim de toate îmbogățirile din această viață), Cod, 64¹⁸; *cu moärtea nă herăsim di sōŭä š' di oäspŭŭä* (cu moartea ne despărțim de camarazi și de prieteni), Cod, 65¹⁸; 63 b²⁰; 66 b¹⁴. Sinonime: *lipsescu, dispärtu*. — V. *firisescu* și *hirisescu*.

HĚRBU, vb. III și II (*hērŭ, hērlu, heärbire* și *hirbeäre*), fierbe, «1°. bouillir, cuire — v. *undédzä*; 2°. fourmiller, grouiller, pulluler; 3°. ronfler très fort — v. *härkescu*; 4°. s'agiter, bröler de colère; 5°. avoir une dent contre quelqu'un; 6°. dépasser», Dal, 108; Nic, 590; Mih, 235; PScr, 218. — 1°. *hərbem prüne trl acime* (fierbem prune pentru bulion); *mi hērŭ, mi upurŭl* (m-am fiert, m-am opărit), Lum, II, 245; BNA, III, 58; 2°. *'nă bāseärä fä'rä inträre, heärbe di lumea fe äre — curcubētä* (o biserică fără intrare, fierbe (mișună) de lumea ce are — cucurbăta), PLit, 369; PAnt, 11; 3°. *lu-aflä' pri mărŭr lu hirbeä fäsäl'e* (l-a găsit pe bucătar unde sforăia dormind), PB, 180²⁹; PAnt, 98; 4°. *hērŭ di yinäte, nu ti-äre löclu* (fierbi de minie, nu ai astîmpăr); 5°. *l'i-u hērbu* (i-o coc, li port simbetele), PLit, 521; PB, 614; 6°. *măllu u heärsil* (prea ați fiert-o, ați depășit măsura), PGr, 82. — < lat. *ferbere* „bouillir”.

HĚRHIC, sm., Mih, 235 — v. *heärhic*.

HĚRHICĂ, sf., pl. *hērhiŭe* «1°. abricot; 2°. Fotze, *cunnus* (la nature de la femme) — v. *heärhirä*», Mih, 235.

HĚRHIR, sm., PLit, 251 — v. *heärhir*.

HĚRISTŭ, sm., iunie, Nic, 590 — v. *ĉirisli* și *ĉirišär*.

HĚRTU, *heärtä*, pl. *hērŭt, heärte*, fiert, «bouilli; échaudé», Dal, 109; Nic, 590; *hērtul cl'mpu* (climpia înfierbîntată, moleșită), PLit, 934; PAnt, 24; *u feäŭe heärtä* (o făcu fiartă, nu a reușit), PGr, 82. — V. *hirbeäre, hirtürä*.

HIC, sm., pl. *hiŭt*, smochin, «figuier», Dal, 109; Nic, 591; Mih, 236; PScr, 218; PB, 614; Dun, I, 150; GrS, IV, 94; PLR, I, 248; LL, I, 277-278. — Cf. și mgl. *ic* (PMegR, II, 85; GrS, III, 403; CapM, III, 153). — < lat. *ficus* „figuier”.

HICÁT, sn., pl. *hicäte*, ficat, «foie; cœur; amour», Dal, 109; Nic, 180; Mih, 236; PB, 111⁸; PScr, 218; BNA, I, xv; DR, IV, 903. — 1°. *hicätlu lalä eästi ma bun di älbul* (ficatul negru e mai bun decît cel alb); 2°. *ună cumälŭeä di inimă și unä di hicät* (o bucătică de inimă

și una de ficat), PLit, 800; PAnt, 90; 3°. *mi-aroășił dil hicăle* (m-ai ros la plămîni), Lum, II, 242; BNA, III, 50; 4°. *n'l-mică' hicăllu* (mi-a mîncat ficatul, m-a ofticat), PGr, 83; 5°. *l-frîpsi tu hicăle* (l-a fript la ficați), CFr, 155; 6°. *zbor... aruptu dil hicăle* (cuvînt... rupt din plămîni), Bair, 107; 7°. *va s' plîndzém di tru hicăł* (vom plînge din suflet), Fr, I, 3, 36; PAnt, 290; BNA, I, 10; 8°. *nu-n'l árse hicăllu tr nls* (nu mor din iubire pentru dînsul), PGr, 82; 9°. *'st-alăsără hicătile a lor tu pădure* (și-au lăsat iubirile lor în pădure), PB, 273²⁶; 10°. *tu sunt a lor hicăle?* (unde sînt iubirile lor?), BNA, I, 26. — V. *ihicăł, ípat* și *frl'ndză* 7°. — < lat. *fleatium* „foie d'olive engraissee avec des figues”.

HICĂ, sf., pl. *hițe*, smochină, 1°. *figue*; 2°. *vulva*, Fotze, αἰδοῖον, μούλι — v. *hêrhică*; 3°. *chiffonné, mis en tapon*, Dal, 109; Nic, 591; Mih, 236; PScr, 218; PB, 614; PAnt, 444; GrS, V, 391. — 1°: *cadz, hică, s' ti mlc* (smochină, pică să te mănînce), PGr, 83; 2°: *alágá dápă hică* «courir le guilledou» = „îndagat, quaerit vulvam”; 3°: *imná cu êlodrífl'i* (sau cu *lápúdzle*) *ca hițe* (umblă cu cioarecii (sau cu ciorapii) ca smochine, *adied*: cioarecii sau ciorapii nu sînt bine întinși pe picioare, ci sînt mototliți ca smochine uscate). — Sensul 2° — pentru care cf. și sinonimele *klzdă, píțe*, precum și în vechea elenă: οὔκων „parties secrètes de la femme” — apare și în alte limbi, fie ca sens lexical direct, fie ca gest: cf. Pansa, II, 100; Gub, II, 137-143; Quit, 394-395; Cocchiara, 76; Schrader, I, 49; Roll, X, 68 și 71 (: „faire la figue à quelqu'un” = se moquer en lui montrant le pouce serré entre les deux voisins; c'est un signe de mépris) — gesturi curente și la aromâni. — Cf. și mgl. *ică* (PMegR, II, 85; GrS, III, 403; CapM, III, 153). — < lat. **flea* (ficum „figue”).

HICÎ (nord), adv., deloc, «point; rien; aucun», Nic, 592; Mih, 236; Cod, 107¹⁴ (*hiču*); PB, 614; *nu-și undzescu hiči cu mîne* (nu-și seamănă de loc cu mine), BațP, 47; *nu vrem hiči fivă* (nu vrem absolut nimic); *nu vîn'e hiči vl'ru* (nu a venit absolut nimeni). V. *iči* și sinonimul *dip*. — < tc. *hîtech* (1331) „~”.

HIDÉCUR?, s..... «chaîne?»: *amărtiôșil' s'ntu tru hidécür* (cei păcătoși sînt în lanțuri?), Cod, 13 b¹. — Cf. alb. *hêkur* „ferro, catene” (Le, 339; Hr, 475). — < ?

HIDZEARE și **HIDZIRE**, sf., pl. *hidzért* și *hidzirl*, înfigere, «action d'enfoncer, de ficher, de planter», Dal, 109; Mih, 236.

HIG (mi), vb. III și II (*hipșu, híptu, hidzire* și *hidzeare*), înfige, «enfoncer, ficher, planter», Dal, 109; Nic, 591; Mih, 236; PScr, 218; PB, 614; *s' hípsiră dól'i tu vall* (amîndoi se înfipseră în păpurișul de baltă), PAnt, 37; *hidzi-l'i cușătlu tu képtu* (înfige-i cușitul în piept). Sinonim: *pl'ntu*. — În dacoromână: „cîrlig în pămînt figea”, FolcOM, II, 225. — < lat. *figere* „ficher, enfoncer”.

HI-HÍ! «interjection qui imite le hennissement»: *s' hi-hi!*, *ca cal ma n'l-arujeăște* (și *hi-hi!*, *ca un cal ci tîmi nechează*), Lum, II, 308; BNA, III, 124.

HILÁNDRU, -ră, pl. *hilándrît, -dre*, adolescent, «adolescents», Dal, 109; CAr, 348; 513; *hiș nînga hilándrît* (sînteți încă băiețandri). — < *hil'tă + -ándru*.

HILĂRIE, sf., pl. *hilărlt*, veselie, «gaité, allégresse»: *la meăsă, mállă hilărie* (la masă, veselie multă), Trib, II, 7-8, 24; *meăsă mare s' hilărie* (masă mare și voioșie), FIP, 9. Sinonim: *hărăcupl'e*. — Cf. it. *ilarie* „feste...”. — < ἰλάρια „gaité”.

HILIAÓNĂ (sud), sf., pl. *hilióone* și *hilióon't*, rîndunică, «hirondelle», PLit, 1014; GEI, 153. Sinonim: *art'ndură*. — < χελιδόνη „~”.

HILIARUN'EĂŪĂ, HILIAUN'EĂŪĂ, sf., pl. *hilið(r)un'el*, iarba rîndunelei, «herbe aux verrues, chélidoine», PLit, 326; 270; GEI, 153. Sinonim: *allndurișe*. — < χελιδρονώ (χελιδρόνοχρον „espèce de digitale”).

HILIÉTE, sf., pl. *hiliél*, nedreptate, «iniquité, tort», Mih, 236. Sinonim: *nidriplăte*. — V. *ilée*.

HÎL'E, sf., pl. *hîl'e*, fiică, «fille», Dal, 109; Nic, 591; Mih, 236; PB, 614; *neăăa, hîl'ea-a brămăl'eî și-al vînt* (neaua, fiica brumei și a vîntului), Lum, V, 11-12, 37; PAnt, 158; BNA, II, 52; *hîl'i-mea, hîl'i-la, hîl'i-sa*; *hîl'ea-a lui, hîl'ea-a l'eî*; *hîl'ea-a: noăstră, voăstră, lor* — v. *hîl'îă*. — < lat. *filia* „fille”.

HÎL'ÉAN, sn., pl. *hîl'éane*, scobitoare, «cure-dent, cure-oreilles»: *niveăste plî'mie, slăcite ca hîl'éan* (neveste plinse, slăbite ca scobitoare), GrB, 1, 8; RA, 190; BNA, IV, 64. — < tc. *hîlal* (1325), *khylal* (548) „~”.

HÎL'ÉARCĂ, sf., pl. *hîl'érți*, o mie, «de mille; bouteille qui tient deux ocques et de-mies»: *viléndza coăstă ũnă hîl'éarcă* (velința costă o hîrtie de o mie de lei); *dă-n'î ũnă hîl'éarcă di yin* (dă-mi o butelie de vin de o mie de dramuri: aci slă explicația semantică). — < χιλιά-puxos „~”.

HÎL'EÁSTRU, -ră, pl. *hîl'eáštrî, -stre*, fiu adoptiv, fiică adoptivă, «beau-fils (fils d'un autre lit), belle-fille (fille d'un autre lit); fils (fille) adoptif», Dal, 110; Nic, 591; Mih, 236; *éăste hîl'éăstra a l'eî* (e fiica vitregă a ei), PB, 193⁷; *n'l'éăste hîl'éăstră* (mi-i fiică adoptivă) (Ari'ălu-ălbui). — < lat. *filaster, -ra* „beau-fils, gendre; belle-fille, bru”.

HÎL'ÎN, -nă, pl. *hîl'în'î, -ne*, fin, «filleul», Dal, 100; Nic, 591; Mih, 236; PB, 615; PLit, 812; GrS, II, 314; *hîl'îne!*, *dzi'se nănu* (finule!, a zis nunul), GrB, 102; *e, móre hîl'îne* (hei, măi fine), Cal. 1911, 56; BNA, V, 113; *hîl'îna a l'jal Dîna* (fina soției lui Dîna), CalGrB, 56; *muri hîl'înu?* *dăsi cumbărl'îea* (a murit finul? s-a dus cumetria), PLit, 521. V. *hî'in* și sinonimul *cumbăr*. — < lat. **filianus*? sau **filinus*? (cf. *consobrinus*).

HÎL'ÎOR, sm., pl. *hîl'îorî*, fiuț, «fils en bas âge; fils chéri»: *am trei hîl'îorî* (am trei fiuți), BNA, II, 88 și xvi. — < lat. *filiolus*, «fils (en bas âge ou chéri)”.

HÎL'ÎŬ, sm. pl. *hîl'î*, fiu, «fils, enfant», Dal, 110; Nic, 591; Mih, 236; PScr, 218. — 1°. *hîl'îlu s' doăre* (fiul e dorit), PGr, 83; 2°. *hîl'îă, spuneăl aérî că hîl'î surăl* (fiule, ieri spuneai că ești însurat), PB, 53⁴; 3°. *s' vă vidém nînga 'nă oără, hîl'î!* (fiilor, să vă vedem încă o dată), CalGrB, 83; PAnt, 237; BNA, II, 98; 4°. *hîl'î-n'lu, hîl'î-lu, hîl'î-su, hîllu-a lui, hîl'îlu-a l'eî; hîl'îlu-a: nōstru, vōstru, lor* — v. *hîl'e*; 5°. *a hîl'î n'lu, a hîl'î-lu, a hîl'î-sul, a hîl'î-sal* (fiului: meu, tău, său, ei) — ca și: *a hîl'î-mea, a hîl'î-tal, a hîl'î-sul, a hîl'e-sal* (fiei: mele, tale, lui, ei sau sale). Același paralelism cu: *cumnăt, -lă; frăte, sōră; nōră, sōdēră* etc. — < lat. *filius* „fils”.

HÎM, vb. ajutător: *aăă him ș' lo* (aici sint și eu); *vreăm s' him tu munte* (aș fi vrut să fiu la munte); *noi him di-al'tărea* (noi sîntem de aiurea). — Finalul -m e analogic după am¹ (cf. și gr. εἶμαι „je suis”, alb. *jam* „~”, bg. *căмъ* „~”). — V. *hiă*.

HÎMĂ, adv., jos, 1° «en bas; (en) aval; vers la plaine, vers la demeure d'hiver; 2°. vres la ruine», Dal, 110; Nic, 591 (< lat. *infimus* + *imus* sau χύωμαi); Mih, 236; PB, 615; DR, V, 474-475 (< χύμα); GEI, 153 (< χύμα). — 1°. *alunică că'lră himă* (alunecau în jos), GrB, 221; PAnt, 224; BNA, IV, 139; *hîmă l'eă cărărea* (iau (apucă) cărărea în jos), PAnt, 269; *tălă noăptea dipăn himă... băirl di cărvă'n'î* (toată noaptea cobor la vale... șiruri de caravane), Lum, II, 135; BNA, IV, 40; *dukî că himă trag* (simți (înțelege) că pornesc spre șes), Lum, II, 236; BNA, IV, 35; 2°. *hoăra lo trî himă* (satul luă (apucă) la vale, spre ruină), Fr, II, 252 — v. *cațfur*; *lo di himă* (pucă spre sărăcie), PGr, 83. — V. *ahimura, himă*, și sinonimul *neșos*. — Pentru etimologie, cf. GrS, 240; IV, 165; REW, 4327 (pp. 358 și 809). — < lat. *imus* „le plus bas”.

HÎMĂ, sf., fără pl., prăpastie, «précipice, abîme, gouffre; fureur, aval», GrS, IV, 378. — 1°. *la Dirvéne, neșos, tu himă* (la Defileuri, jos, în prăpastie), LP, 219; PAnt, 21 (în Lum, V, 9, 24: *la dirvé'n'e, nsus, tru himă*); 2°. *pri-aăă éăste greū ti dipuneăre, că éăste măllu n himă* (pe aci e greu de coborît, căci e prea la vale, prea prăpăstios), Fr, I, 156; 3°. *Armă'n'îl'î... frădzîră tu himă* (aromânii... au cîrmuit în jos, spre șes, spre miazăzi), FI, II, 6, 11;

4°. *hâriós, strigá'*: *ha, ha!* și *nel'îse úșea cu himă* (bucuros, strigă: *ha, ha!* și închise ușa cu furie), Lum, III, 334; 5°. *asund' singîrlu cu-ah'tă himă și îndte* (a sunat lanțul cu atîta furie și supărare), Lum, III, 347 — v. *himó*. Sinonim: *hăă*. — Cuvîntul are atingeri cu adv. *hima*. V. și *himós, himusescu*. — Cf. și alb. *híme* „Abhang; Ebene” (GM, 157), gr. *χύμα* „qgc. de ré pandu”.

HIMĂZIC, -că (pl. *himăzîft, -fe*), puținel, «(un) peu», Dal, 110. — V. *himăzică*.

HÍME (Crușova), sf. pl. «douleurs de l'enfantement—v. *hlurt*»: *l'î-vîn'iră himile* (i-au venit (au apucat-o) durerile nașterii). — < ?

HÍMIL, -lă, pl. *himil't, -le*, galben-deschis, «jaune clair», Dal, 110; CN, 174; PEJim, 12; *li vâpsîl himile* (le-am vopsit galben-deschis). V. *limunță*. — < tc. *hémil* (1328) „julienne jaune”.

HIMÓS, -moásă, pl. *himóști, -moăse*, năvalnic, «fougueux», Dal, 110; *himoása spîdă* (năvalnica vijelie), CosP, 48. — V. *himós*.

HIMUNIC, sm., pl. *himuniŝt*, pepene verde, «melon d'eau», Dal, 110; Nic, 589; Mih, 236; GrS, IV, 166; GEI, 153; *cođje di himunic nu si-aldkedște di buric* (coajă de pepene verde nu se lipește de buric), PLit, 522; *cărlu a fârtătlul tu grădlna a arýdlul — himuniclu* (curul fârtatului în grădina lucrătorului — pepenele verde), PLit, 378. Sinonim: *șirkîn*. V. și *hlu-munic*. — < *χειμωνικόν* „~”.

HIMUSÉSCU (*mi*), vb. IV (*himusiŝ, -sîl, -sire*), năpusti, «fondre sur qqn., sur qgc., se précipiter», Dal, 110; Nic, 591; Mih, 237; Pant, 444; GEI, 153; FI, I, 3, 12; GrS, IV, 166-167; *Arbinéslu s' himusedște* (albanezul năvălește), Velo, 38; BNA, V, 78; *nă himusim, luŝ că'tră n'ŝă* (am dat năvală toți spre ea), Lum, IV, 108. V. *hlmusescu*. — < *χυμάω, χυμίζω* „se précipiter”.

HIMUSÍRE, sf., pl. *himusîrl*, năvălire, «action de fondre sur; irruption», Dal, 110; Nic, 591; Mih, 237. Sinonim: *sărçire*.

HIMUSÍT, -tă, pl. *himusiŝ, -le* «précipité», Dal, 110; Nic, 592.

HIN, *hlnă*, pl. *hin't, hine*, fin — v. *hl'in*.

HÍNĂ, sf., pl. *hine*, giscă, «oie», Nic, 590; GEI, 153. Sinonim: *gl'scă*. — < *χῆνα* „~”.

HÍNCĂ, sf., pl. *hințe*, plinie, «entonnoir», Dal, 113; *ună turlie di hincă căre u băgă n cap și astîndzeă lun'lna* (un fel de plinie pe care o puneă pe cap și stîngea lumina), Lum, III, 365. V. *cincă* și sinonimul *hunie*. — < alb. *hinkë* „imbuto”.

HÍNDA(LUL), gerundivul de la vb. *hiă* — v. *fînda(lul)*.

HINDÉKE, sf., pl. *hindékl*, groapă — v. *endéc*.

HÍNTIC, sn., pl. *hintife* («écheveau de) coton rétordu», CN, 128; 174. — Pare a fi același cu *kéndic*. — < ?

HÍOLE, sf., pl. *hlot'l*, țipar, «anguille», Réc, 50. V. *hél'e* și *uhél'e*. — < *χέλι* „~”.

HÍOPSU, *hloăpsă*, pl. *hlôpsi, hloăpse*, Mih, 237 — v. *psohiŝ* și *hiupsescu*.

HÍOR, sm., pl. *hiôrl*, fior, «frisson»: *lumea fu trundultă di un hiôr* (lumea a fost cutremurată de un fior), FI, II, 7, 14; *hiôrl di frică* (fiori de frică), CȘc, 49. V. *hiurăre, nhiurédzŝ*, precum și *niôr*. — PET, 21: < lat. **fileolum* < *filum* „fîl”; CDDE, 593: dr. *fior* < lat. *febris*. — < ?

HÍOTE, sf., pl. *hloŝ*, coamă, «crinière», Pant, 444; GEI, 153. Sinonime: *codmă, grivă*. — < *χιότη, χιούτη, χαίτη* „~”.

HÍÓTICA, adv., ca la Hios, «comme dans l'île de Chio, Xloc: u păŝt'ŝi hlótica (ai păŝit-o ca la Chios), PGr, 83.

HÍPSU, -să, pl. *hpsŝi, -se* — v. *híptu* —, Dal, 110. — < lat. *fixum* „fiché, enfoncé”.

HÍPTU, -tă, pl. *hptŝt, -le*, înfipt, «enfoncé, fiché, planté», Dal, 110; Nic, 592; Mih, 237; PB, 615. — V. *nhíptu* (și *stihíptu*).

HIR, sn., pl. *hîre*, fir, «1°. fil; 2°. frisson — v. *hiór*; 3°. brîn, peu — v. *heámă*; 4°. rien — v. *fiód* 2°, Dal, 110; Nic, 592; Mih, 237; 238; PScr, 218. — 1°: *va cuseáre cu hir lálă* (trebuie cusut(ă) cu ață neagră); *armăse un hir di per* (a rămas un fir de păr); *di hir, fúne* (din fir, funie = din țințar, armăsar), PLit, 522 — v. *per* 1°; *dzi'nile...* *acăfără s' l'i-u toáreá dzúáa a n'icelul mașl pri hírlu aqél lállu* (zinele... Începură să i-o toarcă ziua micuțului numai cu firul cel negru), PB, 3617; *di hir hir* (din fir în fir = amănunțit), PLit, 522; 2°: *hîre, híre aráfli pi tu páltă'ri* (fiori, fiori reci prin spate), GrB, 226; PAnt, 231; BNA, IV, 150; *un hir aráfe nă trică pril képlu* (un fior rece ne-a trecut prin piept), LP, 81; PLit, 522; 3°: *un hir lipsí* (puțin a trebuit), BNA, II, 30; *un hir cît s' mindui* (un pic cît se gîndi), BNA, II, 90; *pi hir vin'e s' kérdú ș' cáplu* (la un fir de păr a fost ca să-mi pierd și capul), Fr, I, 10, 158; PAnt, 22; *aqlámse aúșălu pi hírlu di modrte* (bătrînul a ajuns pe firul morții, pe pragul morții), PB, 14512; 4°: *nu-l'i daá hir* (nu-i dau nimic), PGr, 83. — V. *hirúșă*. — < lat. *filum* „fil”.

HIRĂR, sm., pl. *hirări*, fierar, «feronnier, forgeron», Dal, 110; Nic, 592; Mih, 237; PB, 615; *hirárlu și pármátárlu* (fierarul și negustorul), GrB, 257. V. *her* și sinonimele *fávrú, hálké*. — < lat. *ferrarius* „forgeron”.

HIRĂKÍNĂ, sf., pl. *hirákine*, șoimană, «faucou femelle; nouvelle mariée — v. *yearakin*»: *că n'l-i' adúfe hirákínă, hirákínă — căsă mplínă* (că mi-ți aduce mireasă, șoimană — casă plină), Al. 1903, 86.

HIRĂRÍLE, sf., pl. *hirárlí'e*, fierărie, «ferronnerie», Dal, 111; FI, II, 3, 6 (*hirărie*).

HIRĂȘESCU, **HIRĂȘIRE**, Mih, 237 — v. *hirisescu*, *hirisire*.

HIRBEÁRE, sf., pl. *hírbéri*, fierbere, «action de bouillir», Nic, 592; *grln trl hirbeáre* (grlu de fiert), LP, 138, PAnt, 79. — V.:

HIRBURÍŪ, -rfe, pl. *hírburí*, fierburie, «qui bout facilement, qu'on peut faire cuire facilement», Dal, 109; *fișál'tă hírburítă* (fasole fierburie), Al. 1903, 75.

HÍRE, sf., fără pl. — v. *heáre*² —: *acși l'i-eră hírea feá ursúza a l'el* (așa li era firea cea ursuză a ei), PB, 30132; *'nă curbélă, cum lă-l hírea a lor* (o țigancă, cum li-i firea lor, a țigăncilor), PB, 3612; *hírea a med eváșcă* (firea mea înceată), FI, I, 5, 4. Sinonime: *vóvld* etc. — < lat. *fieri* „être”.

HIRÍC, sn., pl. *hírișe*, firicel, «petit fil», Dal, 111. — < *hir*.

HIRÍȘESCU (*mí*), vb. IV (*hírișli*, -*sli*, -*sire*), imputina, «(s')amoindrir, réduire», Dal, 111; PB, 615; *pila fúdze, s' híriseáște* (plăcinta se duce, se imputinează), Fr, I, 88; PAnt, 184; BNA, III, 68; 166; *apa híriseáște cu áburlu fi eáse* (apa scade cu aburul ce iese), Al. 1903, 92; *Iápili... aptn'iră s' híriseáșcă* (ca număr iepele... începură să scadă), PB, 11918. — V. *afirisescu*, *firisescu* — și *hírișescu*.

HIRISÍRE, sf., pl. *hírisíri*, micșorare, «amoindrissement», Dal, 111.

HIRISÍT, -lă, pl. *hírisít*, -le, «amointri, discale», Dal, 111. V. *firisít*.

HIRITÍMATE, sf. pl., salutări, «salutations; compliments; amitiés; hommages»: *dát-lă híritímate di la mîne* (dați-le salutări de la mine). Sinonim: *nel'indătlánt*. — < χαίρει(σ)ματα χαίρειμα „~”.

HIRITISÉSCU, vb. IV, (*híritisli*, -*sli*, -*sire*), saluta, «saluer; baiser», Nic, 590; Mih, 237; PB, 615; GEI, 153; *hírisít-u* (salutați-o); *híritisiră ícôn'ile* (au sărutat icoanele) — v. *bășă*. V. *hírișescu*. — < χαίρειω „~”.

HIRITISÍRE, sf., pl. *híritisíri* «action de saluer, de baiser», Mih, 237.

HIRITISÍT, -lă, pl. *híritisít*, -le, salutat, «salué; baisé».

HIRIȚESCU (*mí*), vb. IV (*hírițli*, -*li*, -*lire*), PB, 615; *di cînd fičlórli'i 'șl-hírițli* (de cînd și-a îmbrățișat copiii), BNA, II, 36 — v. *híritisescu*. — În citatul următor: *s' nu híri-feáșcă fivá cu vl'ră yros căma nčlos picúl'llu* (să nu se imputineze cumva cu vreun piastru

mai puțin bănetul strins), PB, 354⁷: eronat apare *hirilească* în loc de *hinisească* de la vb. *hirisescu*.

HIRITIRE, HIRITIT, îmbrățișare — v. *hiritistre, hiritisit*.

HIROTĂ, sf., pl. *hirôte* și *hirôf*, mânușă, «gant». Sinonime: *brumăncă, pumt'nică*. — < χειρότα < χέρι „main”.

HIROTUNISÉSCU (mi), vb. IV (*hirotunisî, -sîl, -sîre*), *hirotonisi*, «ordonner un prêtre, un diacre», Dal, 111; Nic, 589; Mih, 237; GEI, 153. — < χειροτονῶ „~”.

HIROTUNISIRE, sf., pl. *hirotunisîrî* «ordination d'un prêtre, d'un diacre», Dal, 111.

HIROTUNISÎT, pl. *hirotunisîf, hirotonisit*, «(prêtre ou diacre) ordonné», Dal, 111; Mih, 238.

HIROVICÔ, sm., pl. *hirovicădz, heruvic*, «hymne; chérubin», Dal, 111. — < χειροβικόν „~”.

HIRTU, -lă, pl. *hîrlî, -le*, lacom, «gourmand», Dal, 111. Sinonime: *hărbăt, lémăryu* etc. — V. *hîtru*.

HIRTURĂ, sf., pl. *hîrturi*, *fiertură*, «cuisson; met cuit», Dal, 111; Nic, 590; Mih, 238; PScr, 218; PB, 615; *sărea-l bună tu hîrtură* (sărea e bună în fiertură), PLit, 621; *hîrtură di arîz* (fiertură de orez). — V. *hêtru*.

HIRURFU, sm., pl. *hîruryî*, chirurg, «chirurgien», Dal, 111; Nic, 589. Sinonim: *ğîrah*. — < χειρουργός „~”.

HIRUȘU, sm., pl. *hîrșe*, firicel, «petit fil»: *n'îl' di vîn'ile hîrșe* (mii de firicele vinete), Perd, 27. V. *hîric* — < *hir*.

HISĂPE, sf., pl. *hisă'kî* și *hisă'purî*, socoteală, «compte»: *doăă sūte di lire, hisăpea di cărvănea tûlă* (două sute de lire, contul întregii caravane), FI, I, 1, 3; PAnt, 343; *om fl'ră hisăpe* (om fără socoteală). — V. *isăpe*.

HISTRĂ, st., pl. *histre*, răzuitoare, «râcloir, râpe», Mih, 238. — V. *zîstră* și alb. *hîshte* „bisturi”.

HISTRISÉSCU (nord), vb. IV — v. *zistrisescu*.

HISTRISIRE, sf., pl. *histrisîrî*, țesălare, «action d'étriller»: *călu... va histrisire* (calul ... trebuie țesălat), Al. 1903, 25.

HISTRISÎT, -lă, pl. *histrisîf, -te*, țesălat, «étrillé».

HIT, sm., pl. ?... „fitos de fier”, Al. 1901-1902, 95. V. și *fi²*. — Cf. tc. *khaît* (558) „fil; corde; filament; filet”. — < χυτός „(de) fonte”.

HÎTRU, -ră, pl. *hîrlî, -ire*, viclean, «cauteleux»: *bărbăt hîtru* (bărbat viclean); *mul'edrea eră hîtră* (femeia era șireată), Lum, III, 53; *doi oămin'î măltu hîrlî* (doi oameni foarte abili), Lum, V, 54. V. *hîrtu, hîrtu* și sinonimele *cumalîndru, șîrel*. — < bg. *hîtrû* „habile, rusé”.

HIŬ — v. *him* și forma nordică *escu* — vb. ajutător IV (*ful, ful, hîre* — v. conjugarea lui întreagă în *Introducere*), fi, «être», Dal, 109; Nic, 590; PScr, 218; PB, 615; PAnt, 445. — 1°. *Io hiŭ di-aŭă, el di lu easte?* (eu sînt de aci, el de unde este?); 2°. *hîl amône — arăvă; hîl cloc — ūmflă* (dacă ești nicovală — rabdă; ești clocan — lovește), PLit, 521; 3°. *I-a meŭ, I-a meŭ!* (e al meu, e al meu!), BNA, II, 94 — v. *i³*; 4°. *adunătă gl'em li tûlă* (e toată ghemuită), BaP, 45; BNA, III, 44; 5°. *Iu I-u nêni?* (unde-i el, nenea?), BNA, II, 8; Lum, V, 224 (: *Iu i-l nêni?*) — pentru *I*, cf. *el* 2° sqq.; 6°. *a cui 'șl-u îrçilla așă* (a cui țși e acea berghelie?), PLit, 925; 7°. *nu 'șl-u țină* (nu-și e nimeni), PLit, 838; 8°. *cum tu lăme nu 'șl-u altu* (cum în lume nu țși e altul), BNA, I, 14; 9°. *ma I-vidzŭ că I'I-u frătîle, I'I dișcl'ise* (dacă-l văzu că îi e fratele, îi deschise), PB, 399³⁰; 10°. *duri-f' u* (ți-e destul), PB, 8²¹ — v. *u²*, iar pentru explicarea acestu *u* al, *elle est*, cf. și BNA, IV, 20-21; 11°. *hoără him* (sîntem sat, stăpîni sîntem), PGr, 83; 12°. *Iu hîf, bre ȝlon'î* (unde sînteți, măi voinici), Lum, IV, 9; PAnt, 199; BNA, V, 37; 13°. *s' vă băneădză și s' vă hîf* (să vă trăiască și să vă fiți unul altuia), PB, 257¹¹; 14°. *sunt gol'î di tărme măn'îl'î* (sînt goi de turme munții).

Lum, IV, 167; PAnt, 286; BNA, I, 28; 15°. *nu-s dađ' ȕeápe* (nu sînt doi pași), Fr, II, 231; BNA, III, 86; 16°. *ca mîne nu-s* (nu-s ca mine), CalGrB, 49; BNA, IV, 27; 17°. *nu vor ȕe sí s' minleáscă, cã fu nveástă, cã fu feđlă* (nu vor sã se amestece altele, fie cã a fost (= e) nevastă, fie cã a fost (= e) fată), BařP, 42; BNA, III, 64 și XIII; 18°. *tra s' li vindic, fu lișor* (ca sã te vindec, fu (= e) ușor), BNA, III, 64; 19°. *nu fu zore* (nu fu (= e) greu), BařP, 29; BNA, III, 140; 20°. *s' l't-așlėrgu rãsa, cã-ȕ mulrėscu - fu ncãrcãđă* (sã-i curăț rasa, cãci o vãđ - a fost (= e) murdarã), BNA, III, 132; 21°. *'șl-fu yeđtru mǎllu bun* (șl-a fost (= este) medic foarte bun), BNA, III, 62; 22°. *seãra, cĩnd s' mi lornu, si-n'l dzĩfl cum fu ma ĕĩne* (seara, cĩnd mã voi ĩntoarce, sã-mĩspui cum a fost (= e) mai bine), BNA, III, 52; 23°. *blrbãl fu, mul'eãre fu* (fie cã a fost (= e) bãrbat, fie cã fu (= e) femeie), Al. 1903, 26; 24°. *pirĩnșl fu, oãspișl fu, nveástă cu bãrbãl fu* (fie cã sĩnt pãrinți, cã sĩnt prieteni, cã e nevastă cu bãrbat), Al. 1903, 27; 25°. *li-ãflă omlu - fu cu bun, fu cu furãre* (le gãsește omul - fie pe cale bunã, fie cu furt), BařP, 57; 26°. *ș' dz'le singur: „bũne 'șl-furã; dic'li, bũne sun* (șl n gũrã (șl zice singur: „bune și-au fost (= sĩnt); đecłt (dar), bune sĩnt și ĩn gũrã), Fr, II, 231; BNA, III, 86; 27°. *ml'cã, ndeásă... , furã mãrsĩne-l purĩnte* (mãncĩcã, ĩndoapã... , fie cã mĩncãrile au fost (= sĩnt) de post sau de dulce), BNA, III, 22; 28°. *ĩl li modre - furã mãri i furã n'ĩfl* (ĩl te omoarã - fie cã au fost (= sĩnt) mari sau cã furã (= sĩnt) mici), BNA, III, 4; 29°. *ncãldz'ĩrea - fu lãrna, fu veãra - tru uđđla di durĩ're lipseãșle s' ĩl'nã* (fie cã fu (= este) iarna, fie cã fu (= e) vara, ĩncãlzitul ĩn camera de dormit trebuie sã ĩnã, sã se menținã), Lum, I, 60; I, 59; V, 210; 30°. *ãre fãlã ș' tatã-su ahtãre* (șl tatã-sãu a fost atare), Cod, 15 b²; 31°. *tru hãpsãne fuseshl* (fuseși ĩn ĩnchisoare), Cod, 32²¹; 32°. *fuseshl aht'ĩ fãrã di mĩnte* (fuseși ĩntr-atĩt fãrã mĩnte), Cod, 84²²; 33°. *acãđl cã 'șl-fãse lœclu* (cã terenul ĩși fuse ocupat *strategic*), FIP, 32 - formã uzitatã ĩncã ĩn sate din Zagor, ca Armata, Pãdz etc.; 34°. *di cãsã-n'l hĩbã-ĩ n'ĩlã* (fie-ți mĩlã de casa mea), ArE, 10; 35°. *s' fũreșl om cum lipseshl, nu pitrișeãl oãmĩn'l s' mi arãkeãscã* (de ai fi fost om cum trebuie, nu trimiteai oameni sã mã rãpeascã), Lum, V, 142; 36°. *s' fũre fiđlôr, hĩl'tũ si-n'l hĩĩ; s' fũreșl feđlă, hĩl'e si-n'l hĩĩ* (dacã tu ai fi fecior, sã-mi fii fiu; de ești fatã, fiicã sã-mi fii), PB, 222¹⁵; 37°. *s' fũreșl cã-l dãđã, ș' u đãđĩm mãmã; s' fũreșl cã-l sor, s' u đãđĩm sor; s' fũreșl cã-l nor, s' u đãđĩm tot nor* (de o fi mãmã, sã o facem mãmã; de e sorã, sã o facem sorã; de o fi norã, sã o facem tot norã), PB, 286³⁷; 38°. *s' fũri ndrẽptu zbôrũ-a lãũ* (de ar fi drept cuvĩntul tãu), PLit, 838; 39°. *s' fũre mœrlu, s' fũre ĕĩũ, vol cu nts đĩpriũnã s' hĩũ* (de o fi mort, de o fi viu, vreau mereu cu el sã fiu), Velo, 67; BNA, V, 61; 40°. *s' fũre nts ĕĩone* (de ar fi đĩnsul voinic), PB, 162²⁰; 41°. *s' nu fũre cu ãnã* (de n-o fi el cu unã), PB, 209²; 42°. *si nu fũre, li mĩcã'm* (dacã nu va fi, te mĩncãm), PB, 3²¹; 43°. *s' nu fũre mœrșl* (dacã nu or fi morți), PB, 257¹⁶ - alte exemple: PB, 244³⁰; 447³³ etc.; 44°. *s' fũre cã vidẽm cã tul yĩnlu s' feãđe pũscã* (dacã o fi sã vedem cã tot vinul s-a fãcut oșet), Lum, I, 81; 45°. *fũreșl cã va s' pol* (de o fi cã voi putea), Lum, II, 210; 211; 46°. *ãl cã fiđlôr, ãl cã feđlă fũre* (hai (fie) cã o fi fecior, hai cã o fi fatã), PB, 197²⁸; 47°. *nu aleãpse ĕĩne, fũre cã-l bãrbãl, fũre cã-l mul'eãre* (nu distĩnse bine dacã e bãrbat, dacã e femeie), PB, 78⁵; 181¹⁸; 48°. *fur' cã-l așĩ* (de o fi așã, dacã e așã), PB, 384¹⁸; 385⁵; 49°. *s' fũre cã l-cunoãșle* (dacã o fi cã-l cunoaște), PB, 157⁴; 189²⁴; 485²⁹; 50°. *pi strãn'e s' videã cã Tũrcu si-erã* (dupã haine se vedea cã o fi fost (cã era) turc), Lum, II, 274; BNA, III, 92; 51°. *s' erã ș' ãnã askere nreãgã* (chiar dacã era (dacã ar fi fost) și o armatã ĩntreagã), PB, 322²⁶; 52°. *o lele! si-earã si șledm, pri lã cãlũl nu trĩfedm* (vãleu! dacã aș fi știut, nu treceam pe la colibe, pe la cãtun), PLit, 832; PAnt, 31. - V. *fũnda(lul), fũre-cã, fũri-cã, ĩ³, ĩl, s³, u² și vahĩ*. - < lat. *flo, fieri* „ȕtre” combinat cu *sum, esse* „ȕtre”.

HUMĂNIC, PScr, 219; **HUMUNIC**, sm.: *'nã bãseãricã veãrde cu icoãne arãșe - hũ-municleu* (o bisericã verde cu icoane roșii - pepenele verde), PLit, 377 - v. *himunic*.

HUMUSÉSCU (mi), vb. IV : *măsturl'i și hūmusiră* (zidarii se repeziră), PLit, 1043 ; s' hūmusedște dlu n'l'st (se repede după ei), PB, 260³⁴ ; 616 ; *mi hūmusescu pri n'l'st* (năvălesc asupra lor), GrB, 179. — V. *himusescu*, *nhūmusescu* și sinonimele *arăvouescu*, *sălățescu*.

HUPSÉSCU (nord), vb. IV (*hupsil*, -*sil*, -*sire*), muri, «mourir (en parlant des animaux etc. — pour les hommes on dit *mor*)», Mih, 238. V. *hlōpsu* și *psusescu*.

HUPSIRE, sf., pl. *hupstri*, Mih, 238 ; **HUPSIT**, -*tă*, pl. *hupsit*, -*le* — v. *psusire*, *psusit*.

HIURARE, sf., pl. *hiurărli*, freamăt ; infiorare, «frémissement (de peur)», PET, 21 („cuvânt necunoscut”). — V. *nhuiredzū*.

HIURL, sf. pl., «1°. douleurs de l'enfantement — v. *hime* ; 2° ?». — 1° : *l'i-vin'iră hiurle* (i-au venit (au apucat-o) durerile nașterii) ; 2° : *apucă dă'murle ș' hiurle* (a apucat coclaurile și... ?) — pentru *dă'murli*, cf. s. v.. Cuvîntul e foarte rar, aparține Crușovei și, el singur, nu are circulație. Pentru primul sens, acest *hiurl* se alătură formelor *hiôr*, *hiurdre*, *nhuiredzū* — amintindu-ne foneticeste dubletul *niôr*, *năur* «nuage», no(u)r. Pentru sensul al doilea din expresia *dă'murle și hiurle*, acest *hiurl* pare a fi un plural analogic cu *dămurli* și, în acest caz, la baza lui ar putea fi alb. *hlje* „ombra ; fantasma, spirito”, PDict, 17 — cf. și Hr, 477 : *hie* „στοιχεῖα”. În această privință, de reținut că în Crușova există și o mică populație albaneză conviețuind cu aromânii. — < ?

HIUVRÉSCU, vb. IV, PB, 616 ; PLit, 251 ; *niși heavră n'l-am hluvrită*, *ni lăngoare nu-âm dzăcătă* (nici friguri nu m-au apucat, nici de boală nu am zăcut), PLit, 933 ; *dlsi n'l-ti hluvreăște* (dacă mi te apucă friguri), PLit, 948. — V. *hivrescu*, *lindzidză'scu*, *sūplic*.

HIUVRIRE, sf. ; **HIUVRIT**, -*tă*, PB, 616 — v. *hivrire*, *hivrit*.

HIVĂĀĀ, sf., pl. *hivă'dz*, dulăp în perete, «armoire aménagée dans le mur d'une chambre — v. Pim, I, 137», Dal, 112. V. *dulăpe* 2° și *firdă*. — < χιβάδα „niche”.

HIVRÉSCU, vb. IV (*hivrit*, -*rit*, -*rire*), a avea friguri, «atteindre de fièvre ; avoir la fièvre», Dal, 112 ; Nic, 590 ; Mih, 238 ; PB, 616 ; PLit, 251 ; *hivrit di heavră lăngă* (am zăcut de friguri lungi) ; *mi hivrescu hevri grede* (mă lincezesc friguri grele). V. *hluvréscu*. — < lat. *febrile* „avoir la fièvre”.

HIVRIRE, sf., pl. *hivriti*, stare de friguri, «accès de fièvre», Dal, 112 ; Mih, 238.

HIVRIT, -*tă*, pl. *hivrit*, -*le*, atins de friguri, înfrigorat, «atteint de fièvre ; qui a la fièvre», Dal, 112 ; Nic, 590 ; *hîl hivrită?* (ai friguri ?).

HIVRÔS, -*roăsdă*, pl. *hivrôsl*, -*roăse*, apucat de friguri, «fiévreux», Dal, 112 ; *lu-avea hivrôs în pat* (îl avea apucat de friguri în pat), ArE, 8. — < lat. **febrosus*.

HÎN, -*nă*, pl. *hîn'li*, -*ne*, Dal, 109 — v. *hain* și sinonimul *timbël*.

HÎNLİ'KE, sf., pl. *hînlil'ki*, lenevie, «paresse, fainéantise», Dal, 109 ; Nic, 584. Sinonime : *hallesitke*, *timbill'ke*. — < tc. *khāynlyq* (531) „trahison”.

HÎLVĀ', sm., pl. *hlvādz*, halva, «pâte de farine au sucre et au beurre», Dal, 109 ; Nic, 584 ; Mih, 228. — < tc. *halva* (517) „espèce de pâte à la farine et au sucre”.

HÎLVĀŃĠI, sm., pl. *hlvāŃġeădz*, halvagiū, «celui qui fait ou qui vend le halva», Dal, 109 ; Nic, 584. — < tc. *halvadjy* (517) „~”.

HÎM !, interj., PAnt, 308 «ha !». Exprimă o mirare.

HÎPSÎŃĠI, -*ġlodn'e*, pl. *hîpsîŃġeădz*, -*ġlodn'e*, chilipirgiu, «homme qui cherche les aubaines», Lum, V, 127. — V. *hăpse* (și tc. *khabs* (531) „scélérat”).

HÎR !, interj. «ron-ron» : *hîr-hîr-hîr cătășea fâfe* (*hîr-hîr-hîr* pisica toarce), BNA, I, 82.

HÎRHÎRÉSCU, vb. IV ; **HÎRHÎRIRE**, sf., Dal, 111, a ride cu hohot — v. *hărhărescu*, *hărhărire*.

HÎ'RLU, invar., gata, «prêt, prompt» : *kărlu l'i stătea hî'rlu cu-apăla și l-fuvirșă* (charon îi stătea gata cu sabia și-l amenința), PB, 298³⁹. Sinonime : *hăzl're*, *lēsla*. — < vsl. *hrālū* „citius”.

HÎRÓS, -rodsă; **HÎRÓS**, adv., bucuros, BNA, II, 4 - v. *hârós*.

HÎ'RPĂ, sf., pl. *hî'rpe* - v. *hârbodâ* -, Dal, 111; Mih, 233; CEI, 70 (< bg. *hârpa*); s' *likéscu hî'rpe* (se lîpesc flegme), Lum, I, 73.

HÎRPUÉSCU, vb. IV (*hîrpuî*, -uî, -uire), a scuipa flegme, «cracher des flegmes», Dal, 111. - < *hî'rpă*.

HÎRPUÎRE, sf., pl. *hîrpuîri* «crachement de flegmes», Dal, 111.

HÎRȘT(Î)!, interj., PB, 613; *ma fiêlôrlu*: *hî'rști!* *ună cu coârda* (dar flăcăul: *hî'rști!* una cu sabia), PB, 398¹¹. - V. *hîrșt!*

HÎ'RTĂ, sf., pl. *hî'rte*, ogar, «lévrier, chien d'arrêt», Dal, 108; PLit, 92; *cu hî'rta șcl'ioapă nu s' dăfe avinâre* (cu ogarul șchiop nu-i de mers la vînătoare), PGr, 82. V. *liyôn*. - < vsl., bg. *hrătŭ*, *hŭrtŭ* „vertagus, lévrier”.

HÎ'RTU, -tă, pl. *hî'rți*, -te, lacom, «gourmand; couteleux; roquet, chien couchant», Mih, 233; CEI, 70. - 1°. *Je sântu hî'rți trî mteâre Grêfil'i!* (ce lacomi sînt grecii la mîncare!), Fl, I, 3, 6; 2°. *nu-âri... ma hî'rți die't' picurârî* (nu există mai lacomi (sau vicleni?) decît păstori), PenB, VI, 24; 3°. *avem un hî'rtu di cine* (avem o jăvră de cîne). - V. *hîrtu*, *hîrtur* și *hî'rtă*.

HÎRZÉSCU, vb. IV: *Doamnă, hîrzedă-l' băna!* (Doamnă, dăruiește-i viața!), AI, 1903, 62 - v. *hîrzedă*.

HÎSÎBĂ, **HÎSÎPĂ**', sm., pl. *hîsipădz*, oraș, Dal, 111; PAnt, 445 - v. *clsbă*'.

HÎ'ȘCĂ, sf., pl. *hî'ște*, coțofană, «pie», Dal, 111. V. *hăscă* și sinonimul *hărăcâl'e*. - < ?

HÎ'ȘTE, sf., pl. *hî'ște*, cîștiu, «terme, annuité», Dal, 111. - < tc. *qysť* (960) „portion d'une dette”.

HÎVĂ', sm., pl. *hîvădz* - v. *hăvăe* -, Nic, 583; PB, 613; *aûă eâte hîvă' greû* (aci e climă grea) - v. *clîmă*²; *căthi-un... cu hîvă'lu-l'i* (fiecare... cu părerea lui), PLit, 796; *'șt-mutrea hîvă'lu* [în text: *hăvă'lu*] și *kéfeâ* (își vedea de plăcerea și de placul lui), PB, 339¹²; *cl'ntă-nă un hîvă'* (cîntă-ne o arie). - < tc. *hava* (1329) „air; climat; air musical”.

HÎZNĂ', sm., pl. *hîznădz*, hazna «trésor», Dal, 112; Nic, 583. Sinonim: *ȳisteâre*. - < tc. *khazna* (539) „”.

HLAP-HLUP! - v. *glap-glup!*, *hrap-hrup!*

HLIMBUSÉSCU, vb. IV: *acăfă di hlîmbuseâște* (începu să (de) se cufunde), Lum, II, 253 - v. *hâmbuséscu*.

HLÎPUÉSCU, **HLÎPUÎRE**, **HLÎPUÎT**, Dal, 112 - *hăpăi* -, *ȳlpuéscu*, *ȳlpuîre*, *ȳlpuît*; *hăpuéscu* etc.

HL'EĂRA, invar. (pl. *hî'eăran't*), prostănac, «badaud, sot». Sinonime: *hăasca* etc. - V. *ălumagără* etc. și:

HL'EĂRĂ, sf., pl. *hî'erl*, lingură mare de lemn, «(grande) cuillère en bois»: *ml'că cu hî'eăra*, *nu cu lîngura* (mănîncă cu linguroiul, nu cu lingura). - < *χουλιάρα* „”.

HL'ÎN, -nă, pl. *hî'în't*, -ne - v. *hîl'în* - : *mămă'n'î* *îi l' adăcû hî'n'îl'i* *îivă di a furtu* (mumîni cărora finii le aduc ceva de furt), Cod, 22 b²¹ (*hî'n'îl'i* < *hî'în'îl'i*); *ș' li deădîră hî'n'île* (și le deteră finele), Cod, 23¹²; *bunăca-a noastră hî'înă* (buna noastră fină), BNA, II, 86; *a hî'în'îlor tra s' îă oără* (ca să le ureze finilor), PAnt, 157; BNA, II, 2.

HL'ÎO, invar., călduț, «tiède», GEI, 153; *ăpîli sântu hî'îo* (apele sînt călduțe). V. *hî'lûșcu* și sinonimele *căldîșor*, *hăbin*. - < *χλιός* „”.

HL'ÎUȘCU, -că, fără pl., GEI, 153. - < *hî'îo*.

HM!, PAnt, 445 - v. *hîm!*

HNOĂTĂ, sf., pl. *hnoâte* și *hnoț* - v. *ahnoătă* și *honoătă* -, Dal, 112; Nic, 592; GEI, 154. V. și *duh* 3°. - < *χνότον*, pl. *χνότα* „haleîne, haleîne forte”.

HOĂ! (nord) «exprime un étonnement; ouî», CȘc, 8; 17. V. *od!*

HOARĂ, sf., pl. *hori* și *hoare*, sat, «village (; contrée, pays)», Dal, 112; Nic, 592; Mih, 238; PScr, 218; Gram, 259; PB, 613; GEI, 153. — 1°. *si-âude di hoară-hoară* (se aude din sat în sat), PAnt, 120; 2°. *hoară 'și-ved tu yise* (își văd satul în vise), PAnt, 270; Bair, 70; 3°. *hoară him* — v. *hiă* 11°; 4°. *lu ascûke ûnă hoară mălină 'nă moară* (unde scuipă un sat macină o moară), PLit, 519; 5°. *lăsă hoările și s' duc* (lasă satele și se duc), Bag, 35; PAnt, 198; BNA, V, 29. V. *vlahu-hoară* și sinonimul *sa*². — < χώρα „~”.

HOARDĂ, sf., pl. *hórdzi*, sfoară; sabie, «1°. ficelle ou cordeau d'un dévidoir — v. *coárdă*¹; 2°. sabre — v. *coárdă*²», PB, 613; Cal. 1911, 169; 170; *scoale hoărda* (scoate sabia), PB, 219¹²; *âylu trápse hoărda* (sfîntul a tras spada), Lum, II, 155; 156. — Cf. și gr. χορδή „corde”.

HÓGE, sm., pl. *hógean*¹, hoge, «prêtre turc», Dal, 212; Mih, 238; s' *fi cl'ntă hógea la cap* (să-ți cînte hogea la cap = murire-ai), PGr, 84 — v. *ureacl'e* 10°. V. *huğé*. — < tc. *khodja* (553) „maitre (d'école)”.

HOI-HOI, interj. «eh !», PPar, 11. — Cf. și la Passow, 384: χόι, χόι !

HONOATĂ, sf., suflare tare, «haleine forte», PScr, 218 — v. *hnoată*.

HOP(A-LA) ! «hop !», PB, 613; *ni-ansărit trăplu, nu dă hópa !* (nesărit șanțul (vilceaua), nu zi hópa !), PLit, 520; hópa - țópa, -arsăre și-ed (hópa-țópa, sare și ea), PAnt, 304; BNA, I, 136. — V. *op !* și :

HOPĂ, sf., pl. *hópe*, dată, «fois; clin d'oeil; saut», Dal, 112; Mih, 238; *pln' tru hópa afstă nu nă al zburli'tă* (pînă de data (în clipa) asta nu ne-ai vorbit), Lum, V, 216; *Armă'n'l'i tr' ûnă hópă va s' hibă diștiptăf* (aromânii într-o clipă vor fi deșteptați), Cal. 1912, 100. Cuvînt anemic. — < ?

HÓRGEA, adv., separat, «séparément», PScr, 218; Nic, 595; *noi nu avém áltă hóryea di aiste* (afară de acestea, noi nu avem altă), Cod, 47 b⁸ (PhOr, II, 457: «aide» < χορηγία). V. *ahórea*, *gória*, *huryeată* și sinonimul *afodără*. — < χώρα „séparément, à part”.

HÓRHAN, sm. și sf. *hórhană*, pl. *hórhan*¹, *hórhane*, curcan, «dindon, dînde», DR, III, 757. Sinonime: *cârcu*, *mîscu*, *mîscreă*. — Cf. gr. κουρκανός, κουρκος, κουρκα „~”.

HÓRHOR (Gópești), gaură, «trou — v. *gávă*; fosse = église (dans les jeux enfantins)», PLit, 147. — < ?

HOR-HOR ! «interjection qui imite le bruit de bouillonnement»: hor-hor !, *ma s' dăfe apa* (apa face hor-hor !), Lum, II, 244; BNA, III, 56; *todă noăplea feșlă hor-hor* (toată noaptea am făcut hor-hor, am sforăit), BNA, III, 88 — v. *hurhuréscu*.

HÓRHUT, sn., pl. *hórhule*, freamăt, «bruissement, frémissement», LP, 78; *hórhullu a fádzilor si-avdză pt'nă dipărle* (freamătul fagilor se auzea pînă departe), Lum, VI, 4, 9. — V. *hurhuléscu* și dr. *forfotă*. — < ?

HRĂNĂ, sf., fără pl., hrană, «nourritures», Dal, 112; Nic, 594; Mih, 238; PScr, 218; PB, 613; CEI, 70; *mutreă-l'i hrăna si-l'i cunóști băna* (privește-i hrana ca să-i cunoști viața), PLit, 520. V. *năfăcă*¹. — < vsl. *hrana* „cibus”.

HRÁO (nord), sf., bucurie, PB, 613 — v. *hroă* și *haráo*.

HRAP-HRUP !, PB, 613 — v. *hlap-hlup* !

HRĂ'BLĂ, sf., pl. *hră'ble*, tocitoare, Mih, 238 — v. *ci'rb(l)ă*, *crl'blă*.

HRĂNÉSCU (mi), vb. IV (*hrănî*, -nîl, -nîre), hrăni, «nourrir; entretenir», Dal, 112; Mih, 239; PB, 613; CEI, 70. — 1°. *vreă mi hrănî di gēdba* (era să mă hrăniți (m-ați fi hrănit) degeaba), PAnt, 308; 2°. *ti hrănéscu ca pul'tă órbu* (te hrănesc ca pe o pasăre oarbă), PGr, 84; 3°. *hrăneă făr'l'i* (alimentai briganzii); 4°. *va ti hrănéscu zăhari* (îți voi da să mănînci zahăr), ICar, 144. — V. *hărănéscu*. — < vsl. *hraniti* „custodire”, bg. *hranja* „garder, nourrir”.

HRĂNIRE, sf., pl. *hrăniri*, hrănire, «action de nourrir; nutrition», Dal, 112; Mih, 239.

HRĂNÎT, -tă, pl. *hrănî*, -te «nourri», Dal, 112; Nic, 588. V. *hărî*.

HRĂ'PCĂ, sf., pl. *hră'pțe* «...?»: *si-ascunse lu hră'pcă la biseărică* (s-a ascuns la biserică în.....), Lum, III, 54. — < ?

HREĂME, sf., pl. *hren'i*, cuvertură, «couverture en laine»: *lîndă pri gard 'nă hreăme* (întindea pe gard o cuvertură), BNA, II, 40. — Cu *ă > eă* (cf. *greătū*): < *χρᾶμι* „~” (< *tc-yhrām* (56) „couverture”).

HREÂN, sm., fără pl., hrean, «raifort», Mih, 239; Nic, 594 (*hren*). — < bg. *h'renъ* „raifort noir ou sauvage”.

HREŪ și **HRĖUS**, sn., pl. *hrėurt*, *hrėusuri*, datorie, «dette», Al. 1903, 96; Nic, 594; GEI, 154. V. *hrėuse* și sinonimele *bôrġe*, *dal* 2°. — < *χρεός* „~”.

HRĖUSE, sf., pl. *hrėusuri* — v. *hrėu* și *ipuhreuse*. — < *χρεωσις* „action de débiter, débit”.

HRĖE, sf., pl. *hrĖi*, latrină, «lieux d'aisances», Mih, 239; GEI, 154. Sinonime: *halc*, *muștirêke*. — < *χρεα* „~”.

HRISĂFE, sf., pl. *hrisă'hî*, fir de aur, «fil d'or; cannetilles», Dal, 112; Nic, 594; GEI, 154; *tu străn'e dî hrisă'hî viscûl* (îmbrăcați în haine de fir de aur), PAnt, 161; *pêrlu dî hrisăfe* (părul de aur), PB, 72²⁶; *armăse cu hrisă'hîle* (a rămas cu beteala), PLit, 520. V. *hrisôzmă*. — < *χρυσάφι* „~”.

HRISCU, **HRĖSIC**, sm., pl. *hrisġi*, *hrisġi*, argintar, «argentier; orfèvre», Dal, 112; Nic, 594; Mih, 239; PB, 613; GEI, 154; *un' oărd la un hrisic si dăfe-un Arbinés* (odată un albanez se ducea la un argintar), Lum, II, 127; PAnt, 181; BNA, III, 78. V. *făbru*. — Aromânii din Aminciu și din Călărl'i erau argintari renumiți — cf. *Ἡπειρ*, V, 264; VI, 61. — < *χρυσικός* „~”.

HRISICLĖKE, sf., pl. *hrisicliki* «métier d'argentier», Dal, 112.

HRĖSMĂ, sf., pl. *hrĖsme*, miruire, «onction», Nic, 594. — < *χρῖσμα* „~”.

HRISÔZMĂ, sf., pl. *hrisôzmate*, fir de aur, «fil d'or; dorure», Nic, 595; Mih, 239; PScr, 218; GEI, 154; *curăn'i ayisile dî hrisôzmă* (coroane poleite sfințite), Cod, 65¹⁷; *pêrl'i... dî hrisôzmă* (părul... de aur), W, II, 72. — < *χρύσομα* „dorure; dorage”.

HRIȘTĖ, sf., pl. *hrisġi*, inutilitate, «inutilité»: *hrisġile i șupurărea* (inutilitățile (vrute și nevrute) sau batjocura), VAR, 145. V. *ăhristu*. — < *ἄχρηστια* „~”.

Hristó (ă), sm., Hristos, «Christ», Nic, 594; Mih, 239; PB, 613. — 1°. *tră Hristólu nășl cădzără* (dinșil au murit pentru Hristosul), PLit, 995; PAnt, 26; 2°. *Hristé-mu, dzte așil'i* (Hristoase al meu, zic bătrînii), BNA, I, 56; 3°. *l'i-si filă' Hristólu n căsă* (i s-a născut Hristosul în casă = e fericit), PLit, 690 — cf. și PB, 93¹⁷; 4°. *eăste dî sôla a Hristólu* (e din neamul lui Hristos = e țigan), PGr, 84; 5°. *f' u căstăsl, Hristé-n'l!* (Hristoase al meu, ți-ai căutat-o! = singur ți-ai dorit nenorocirea de a fi crucificat), PGr, 84. V. și *Hriștô*. — Cu privire la religiozitatea aromânilor, cf. și anecdota *Cu tihe fușl, Doămne* din GrB, 3, 18-19; BNA, III, 128-130 și *Introducere*, p. 47. — < *Χριστός* „~”.

HRISU-MŪLĂ, sf., pl. *hrisu-măle*, catir de aur, «mulet d'or, mulet-merveille»: *căvălă... pri ũnă hrisu-mălă* (călare... pe un catir minunat), PAnt, 365. — < *χρυσό* „d'or” + *mŭlă*.

HRISUSĖSCU (*mi*), vb. IV (*hrisusi*, -*sît*, -*sîre*), auri, «dorer», Dal, 112; Nic, 595; GEI, 154. — 1°. *pêrlu l'i' hrisuséă* (părul îi strălucea ca aurul), PB, 173²⁶; 2°. *nă hrisusi pîrlu* (preotul ne-a făcut pe frunte cîte o cruce cu o pensulă muiată în untdelemn sau în mir) — v. *mirusescu*. — < *χρυσόω* „~”.

HRISUSĖRE, sf., pl. *hrisusuri*, poleire, «action de dorer», Dal, 112; Nic, 595. Sinonim: *nglubudre*.

HRISUSĖT, -lă, pl. *hrisusi*, -le, aurit, «doré», Dal, 112; Nic, 595; PAnt, 445; *'șl-dișel'ise hrisusita gūră* (țși deschise gura aurită = începu să vorbească), PB, 285²⁹.

Hristó, PScr, 218 — v. *Hristó* și alb. *Krisht* „Cristo”.

HRIUSÉSCU (*mi*), vb. IV (*hriusîl, -sîl, -sîre*), îndatori, «endetter», V. *hursescu* şi *burgilipsescu*. — < χρῆνω „~”.

HRIŞT!, PB, 613 — v. *hriştl!* şi:

HRIŞTUÉSCU, vb. IV (*hriştuîl, -uîl, -uîre*), decapita, «décapiter», Dal, 112. — < *hriştl!*

HRIŞTUIRE, sf., pl. *hriştuîri*, decapitare, «décapitation», Dal, 112.

HRIŞTUÎT, -tă, pl. *hriştuîti, -te* «décapité», Dal, 112.

HROĂ, sf., pl. *hrăi* (Gópeşl şi Muluvişte): *di hroă zulăpea arde* (fiara arde de bucurie). CosP, 19; *di hroă săltă* (sălta de bucurie), CosP, 15. — V. *hardăă*, *hrăo* şi sinonimul *văsălle*.

HROM, sm., pl. ?, *crom*, «chrôme», Dal, 112; GEI, 154. — < χρῶμον „~”.

HRÓMĂ, sf., pl. *hróme*, culoare, «couleur». Sinonime: *bulăăă*, *rêngă*. — < χρῶμα „~”.

HRUP, sn., pl. *hrăpuri*, ciob, «1°. tesson; cruche cassée; 2°. laid; 3°. ivre», Dal, 112; M, 46 (< vsl. *hrăgŭ*); CEL, 70 (< vsl. *hrăbŭ*); GEI, 154. — 1°: *póĭlu armăse hrup* (ulciorul a rămas ciob); 2°: *si-l beă tu hrup* (să-l bei în ciob = e urît foc), PLit, 520; 3°: *hrup s' feăfe* (se făcu ciob = se îmbătă), PB, 85 — v. *cândlă 4°, cucută 2°, cărpil, dzădă 2°, stîngale 2°, drăcă 2°*. — < V. *crup*.

HRŪPĂ, sf., pl. *hrăpe* şi *hrukl*, bube roşii pe faţa copiilor mici, a pruncilor, «échauboulure», Dal, 112; *n'telu scodse hrăpa* (micuţul (pruncul) a scos spuzeala, blinda), FI, I, 4, 9. V. *bl'ndă*. — < ?

HTAPÓΔE, sf., pl. *htapódz*, polip «polype», Nic, 595 — v. *uhtapóde*.

HTIBĂRE, sf.; *bêl'i tuĭ ll'i fac htibăre* (toţi beii li fac credit, li acordă stimă), Lum, V, 11; *cu un zbor, aveăm htibăre* (cu un cuvînt, aveam consideraţiune), PenB. VIII, 48. — V. *ihtibăre*, *keafête*.

HTIZĂ, sm., pl. *htizădz*, nevoie, «besoin, nécessité», Dal, 112. — V. *ihtizăe*.

HU, invar., şic, «chic»: *ăre hu* (are şic), PGr, 85. — Cf. gr. *ἔχει χού* „il a du chic”. — < χού „~”.

HUĖUDİE, sf., pl. *huĖudîi*, dovadă?, «? preuve, témoignage?»: *cu lătă înima şă cu lătă huĖudîa* (cu toată inima şi cu toată dovada?), Cod, 122 b⁵. — V. *huĖludie*.

HŪ-DU-DŪ!, huidea!, «haro!»: *fiĖlŕll'i... lu-aveă toată hŭ-du-dŭ!* (copiii... îl luaseră cu huidea!), Al, 1903, 59. — V. *du!*, *du-dă!*

HUDŪM (grămosteni), sm., castrat — v. *hadŭm*.

HUÉSCU, vb. IV (*huîl, huîl, huire*), striga, «crier», Nic, 592. Sinonime: *ăurlu*, *strig*. Cf. gr. *χοῦάζω* „huer”.

HŪFTĂ, sf., pl. *hŭfte*, pumn, «poignée», GrS, VI, 385; *nămisa di hŭfta goălă* (în mijlocul pumnului gol), PenB, VI, 96. Sinonim: *măndăt*. — < *χοῦφτα* (ἸΑρΠ, 392; Passow, 51; 174; 318); *φοῦκτα* „~”.

HUGĖ, sm., pl. *hugėădz*, Mih, 238 — v. *hŭĖe*.

HUĖİUDİE, sf. — v. *huĖludie* —: *si dăm cu lătă huĖiudîa, si făĭm bunel* (să dăm cu toată dovada (?), să facem bunătaţi), Cod, 34¹⁸. — PhOr, 457: < tc. *ġehd, ġahd* „effort” (v., aci, *ġeahle*) — Poate: < tc. *hudjdjet* (498) „document; preuve” (cf. alb. *huzhël* „contratto scritto”).

HŪHE! interj. d'étonnement, PB, 483²⁴. — < *u²! + e²!*

HUHULÉSCU, vb. IV, pipăi, Nic, 108 — v. *ahulésu*.

HUHŪTĂ!, sf., pl. *huhŭle*, pisc de munte, «sommets d'une montagne», Dal, 112. Sinonime: *guĖille* etc. — < ?

HUHŪTĂ², sf., pl. *huhŭte*, strigăt, «cri», Dal, 112; CEL, 70. — V.:

HUHUTÉSCU (*mi*), vb. IV (*huhutîl, -tîl, -tîre*) «1°. crier, pousser des cris; 2°. résonner, retentir; 3°. jeter, lancer; 4°. (s')enfoncer», Dal, 112; Mih, 239; CEL, 70. — 1°: *cl'nlă căseril'i, huhulésu* (cîntă cuscii, chiuiesc), PAnt, 301; BNA, I, 130; *carl ai cap trl discăre, dă-le n*

dzeáná s' huhuleá (dacă ai cap de uluit, du-te pe deal și urlă), PLit, 443; *huhuli 'nă oárá cît putá* (a urlat o dată cît a putut), PB, 260³⁸; *cucóllu... acóá' s' huhuleáscă* (cocoșul... începu să chiuie), PB, 30¹⁸; 2°: *vă'l'urí, pláurí huhulésu* (vâi, plaiuri răsună), Pant, 300; BNA, I, 128; *fe furtúnă huhuleáște?* (ce furtună vuitește?), BNA, I, 116; 3°: *u huhuleáște tu mícáre* (o aruncă în mîncare), PB, 181¹⁸; Pant, 99 — v. *aúrlu* 4° și dr. *tuna, fița* (GrS, II, 58; PAP, 41); *și l-huhulíră naúntru* (și-l trîntiră înlăuntrul), PB, 31³⁰; 4°: *nă huhulim tu pădúre* (ne adîncim (înfundăm) în pădure). — Cf. și gr. ἐχουχοῦτις (Passow, 30; 32; 36). — < vsl. *hohotati* „cachinnare”.

HUHUTIRE, sf., pl. *huhutíri*, chiuire, «action de crier, de retentir etc.», Dal, 112; Mih, 239.

HUHUTÍT, -lá, pl. *huhulít*, -le, chiuit, «crie; retenti; jeté; enfoncé», Dal, 112.

HUI! «interj. d'étonnement», Mih, 239 — v. *ui!*

HUI, **HUIE**, sf., pl. *hui*, nărav, «habitude (en mauvaise part)», Dal, 122; Nic, 592; CEL, 70; GrS, II, 398. V. *húke*. — < tc. *khoul* (556) „habitude; caractère”.

HUILÍ, -loán'e, pl. *hulládz*, -loán'e, nărăvaș, «homme ou bête qui a une mauvaise habitude, un vices», BNA, II, 48 (v. *uric'eat*); *uric'eállu eáste hullí* (urecheatul (măgarul) e cu nărav). — < tc. *khoully* (556) „~”.

HÚKE, sf., pl. *hukl*, obicei, fire «habitude, coutume; nature»: *ráo húke a tállá'n'lor* (râu obicei al tătînilor), Cod, 14²⁴; *lru aúzálicú nu poáde si-și lász húkea* (la bătrînețe nu poate să-și lase obiceiul), Cod, 17¹; *húke arááá* (nărav rău), Cal. 1912, 120. V. *úke* și *húí*. — Cf. și alb. *huq* „difetto, vizio”. — < tc. *khulq* (549) „naturel, caractère”.

HUKIMÁTE, **HUKIUMÁTE**, sf., pl. *hukiumá't*, tribunal, «tribunal», Dal, 112; Nic, 592; Pant, 445; *huklumátea s' árse* (tribunalul a ars), Cal. 1911, 144. Sinonime: *ğludéřü*, *mekhemé*, *sărăi*. — < tc. *huklûmet* (514) „jurisdiction”.

HULANDÁR, -rá, pl. *hulandári*, -re, hoinar, «flaneur, vagabond», Mih, 239. V. *hálán-dárésu*. — < ?

HULÉDZŰ, vb. I, Dal, 113; Nic, 593 — v. *culédzű*, *hulésu*.

HULÉRÁ, sf., pl. *huléri*, holeră, «choléra», Dal, 113; Nic, 593; Mih, 239; PB, 613; GEL, 154. — < *χολέρα* „~”.

HULÉSCU, vb. IV (*hulít*, -lít, -líre), certa, «admonester, gronder», CEL, 70. V. *culédzű*, *neacű*. — < vsl. *huliti* „blasphemare”.

HULIDZÁRE, sf., *hulire*, Dal, 113 — v. *culidzare*.

HULIDZÁT, -lá, pl. *hulidzář*, -le, muștrat, «grondé; blasphemé», Dal, 113.

HULÍE, sf., pl. *hulí*, vîrsătură de fiere; furie, «bile; colère», Dal, 113; Nic, 593; GEL, 154; PLit, 161. — 1°. *heárea cu hulla* (fierea cu veninul), PLit, 239; 2°. *că n'l-mintíř huliile* (căci îmi tulburăți fierea), PLit, 875; Millio, 6; 3°. *l'i-si minlíră huliile s' cădzű tu-art'ű* (i s-au tulburat veninurile și a căzut în riu), Fr, I, 144; 4°. *şegá di hulił aprés* (Ghegă înfierbîntat de furii), Bair, 122. — V. *heáre*¹. — < *χολή* „bile, fiel; colère”.

HULIRÓS, -roásă, pl. *huliróř*, -roáse, holeric, «cholérique», Mih, 239. — < *hulérá*.

HULUSÉSCU (*mi*), vb. IV (*hulusít*, -sít, -sire), supăra, «se fâcher; bouders», Nic, 593; GEL, 154. V. *hulte*, *hul'isescu* și sinonimul *căklusescu*. — < *χολιάζω* „~”.

HULUSÍRE, sf., pl. *hulusíri*, supărare (din fiere), «fâcherie», Nic, 593.

HULUSÍT, -lá, pl. *hulusít*, -le «fâché», Nic, 593.

HUL'ISÉSCU, vb. IV «avoir de la bile dans l'estomac; avoir de la colite; se fâcher», Dal, 113. — V. *ahul'isescu*, *hulusescu*.

HUL'ISÍRE, sf., pl. *hul'isíri* «action d'avoir de la bile», Dal, 113.

HUL'ISÍT, -lá, pl. *hul'isít*, -le «qui a de la bile; fâché», Dal, 113.

HÚMBA, invar., infulicare, «gorgée»: *ea tále li fac humba* (eu pe toate le dau pe gît), Fl, II, 5, 4. — < ?

HÚNCĂ, sf. (pl. *húnfe*), loc adăpostit, «endroit qui est à l'abri du vent», Mih, 239. — < ?

HUNDÓS, -doasă, pl. *hundósi*, -doase, adinc, Nic, 593 — v. *ahundós*.

HUNDRÁTÁ, sf., pl. *hundráti*, Dal, 113; Nic, 593 — v. *cundrátá*.

HUNDRUVÉNAL, sn., pl. *hundruvénale*, ac mare, «grosse aiguille»: *cu hundruvénale cusém sâmbăre* (cu ace mari coasem samăre). Sinonim: *sacurdá*. — < *χονδροβελόνι* „~”.

HÚNE, sf., pl. *hun'i* și *hán'turi*, depresiune ca o pilnie, «dépression géographique en forme d'entonnoir», Dal, 113; GEI, 154; *óile... aráescu dit hune pl'ná n dzedná* (oile... se imprăstie din vale plină în vírf), Bair, 62. — V. *hunie* și *húncă*.

HUNERĂ, **HUNÉRE**, sf., pl. *hunéri*, pățanie, «malaventure, désaventure; embarras, désagrément; art, dextérité», Dal, 112; Mih, 239; Jb, I, 46. — 1°. *dal di bil'é, u pař hunérea* (dai de belea, o pățești dandanaua), LP, 54; BNA, II, 120; 2°. *va-l'i gloc únă hunére* (am să-i joc o festă), Caraf, 64; 3°. *n' áre glocáá hunérea* (ne-a băgat în incurcătură), PB, 456⁴; 4°. *lă gtoacă hunérea aéstă* (le joacă trucul acesta), PB, 120¹⁸; 5°. *nu řil hunérea a moárál'eí* (nu řtii arta de a funcționa a morii), PB, 91²⁵; 6°. *au hunére la gloc* (au dexteritate la joc). — < tc. *huner* (1329) „science, savoir; art, dextérité”.

HUNIE, sf., pl. *hunli*, pilnie, «entonnoir», Dal, 113; Nic, 593; Mih, 240; PScr, 218; GEI, 154; *băgám řin cu hunia* (punem vin cu pilnia). V. *hune* și *ćincă*, *húncă*, *plărie*. — Cf. gr. *χωνί* „~” și tc. *khony* (556) „~”.

HUNIPSÉSCU, vb. IV (*hunipsli*, -sli, -sire), mistui, «digérer; supporter, souffrir, se brosser le ventre; se consumer», Dal, 113; Nic, 593; Mih, 240; PScr, 218; GEI, 154. — 1°. *pila aéstă hunipseáște greú* (plăcinta asta se mistuie greu); 2°. *lăfe, aráddă, hunipseáște* (tace, rabdă, înghite în sec), Fr, I, 69; Pant, 179; BNA, III, 46; 3°. *nu pára l-hunipseáște* (nu-l prea mistuie, nu-l prea suportă), Bař, 5; 4°. *nu puteám s' hunipséscu ca...* (nu puteam suferi ca...), Cal, 1911, 205; 5°. *leámnilé ř' búřtun'i'i hunipsirá tu foc* (lemnele și buștenii s-au mistuit în foc). — Cf. dr. *honipsi* „supporter”. — < *χωνεύω* „~”.

HUNIPSÍRE, sf., pl. *hunipsíri*, mistuire, «action de digérer, de supporter, de consumer», Dal, 113; Nic, 593; Mih, 240.

HUNIPSÍT, -lă, pl. *hunipsíti*, -le «digéré; supporté; consumé, épuisé», Dal, 113; Nic, 593; *sűflit hunipsit* (suflet epuizat), Pant, 160.

HUPUÉSCU, vb. IV (*hupuřti*, -uřti, -uire), a trece prin gînd, a-i trăzni în cap, «songer, s'imaginer», Mih, 240. — < ?

HURGEANÍT, -lă, pl. *hurgeaníti*, -le, consătean, «qui est du même village», Dal, 112; Nic, 593; Pant, 446; GEI, 154. — < *χωρριανίτης* „~”.

HURGEÁT, -lă, pl. *hurgedi*, -le, țăran, sătean, «paysan, villageois», Dal, 113; Nic, 593; Mih, 240; GEI, 154; *hurgedlu nu-i únă cu hurgeanillu* (săteanul nu e același lucru cu consăteanul). — < *χωριάτης* „~”.

HURGEÁTĂ, sf., pl. *hurgeáte*, separatism, «séparation; grossièreté»: *măcă vrei si-adári hurgedlá* (dacă vrei să faci separație), PenB, VI, 96. V. *hórřea*. — < *χωριαιτιά* „incivilité”.

HURGITEÁȘTE, adv. «à la façon des paysans, rustiquement», Dal, 113. — < *hurgedi*.

HURHÓNÍŮ, -hoán'e, pl. *hurhón'i*, -hoán'e (Băfăsa), soț, soție, «compagnon, mari; épouse», PLit, 162. — V. *curcoán'e*, *curcón'tu* și *hórřan*. — Cuvîntul nu poate fi separat de *cúrcu*.

HURHULÉSCU, vb. IV (*hurhulli*, -liti, -lire), deranja, «déranger, brouiller», Mih, 240. W. *minléscu*. — < ?

HURHURĂSCU, vb. IV (*hurhurii*, -*rit*, -*rire*), a fierbe în clocote, «bouillir à gros bouillons»: *apa hurhureaște* (apa fierbe în clocote), Dal, 113; *călimăclu hurhurea pri foc* (mămăliga forfotea pe foc), Fl, II, 4, 7. Sinonime: *clucutăscu*, *gruhtăscu*. — < *hor-hor*!

HURHURIRE, sf., pl. *hurhuriri*; **HURHURIT**, -*lă*, pl. *hurhurii*, -*le*, Dal, 113 — v. sinonimele *cluculture*, *clucutii*.

HURHUTĂSCU, vb. IV (*hurhulii*, -*lit* -*lire*), fremăta, «bruire, frémir»: *pădurea... hurhulea* (pădurea... fremăta), LP, 81. — V. *hórhuł* și sinonimul *jun'escu*.

HURHUTIRE, sf., pl. *hurhuliri*, fremătare, «action de frémir, frémissement»: *hurhulirea a pădurii* (freamătul pădurii), Lum, V, 177.

HURHUTULĂȘŪ, -*șe*, pl. *hurhutulăși*, -*șe*, copil, «Knabe, enfant», W, II, 285. — < ?

HURICĂ, sf., pl. *hurice*, sătuleț, «petit village», Dal, 113; PB, 614. — < *hoără*.

HURIETE, sf., fără pl., libertate, «liberté, démocratie». V. *iliftirte*. — < tc. *hurfillet* (504) „liberté”.

HURMĂE, sf., pl. *hurmalı*, PScr, 218; **HURMĂ'**, sm., pl. *hurmadz*, curmală, «datte», Nic, 594. — V. *curmă'* și alb. *hurmd*.

HURÓ, sm. (pl. *hurádz*) — v. *cor*¹ — : *hurólu di Păști* (hora de Paști), Trib, II, 3-4, 8; *ș' lu trag hurólu ninte* (și hora o trag înainte), Trib, I, 4, 6. — < *χορός* „danse”.

HURSĂSCU, vb. IV (*hursii*, -*sit*, -*sire*), datori, «devoir — v. *vol*² 3°», Dal, 113; Nic, 594; GEI, 154; *ș' nls Târcu, ma ș' eú un sâfilit hursăscu al Dumnidzâ'* (și el turc, dar și eu un suflător dător de decizii — deci, nu cedez), PLit, 645; PAnt, 8; *va-l'î hursăscă al Mihăli, mărăllu* (bietul, o fi datorind lui Mihali = sârmanul e într-o doagă), PB, 208²² — v. *bôrge*, *drâme*. — < *χρεώνω + χρεωστώ* „~”.

HURSIRE, sf., pl. *hursiri*, datoric, «dettes», Dal, 113.

HURSIT, -*lă*, pl. *hursii*, -*le*, datorit, «dč»: *parádz hursii* (bani datorăți).

HUSŪLE, sf., manieră — v. *usŭle*.

HUȘĂFE, sf., compot — v. *cușăfe*, *ușăfe*.

HUT, *hătă*, pl. *huț*, *hute*, prost, «sot, bête, badaud, imbécil», Dal, 113; Nic, 594; Mih, 240; DR, II, 534. — 1°. *arămăse ca hut* (a rămas ca buimăcit), GrB, 226; PAnt, 231; BNA, IV, 150; 2°. *nu s'ntu huț pâl'i?* (nu sint proaste păsările?), Lum, II, 108; 3°. *sătile mărîtă hătile* (sutele de lire mărîtă proastele), PLit, 636. Sinonime: *glar*, *hăhă*, *hăsca* 1°, *hl'edra*, *șop* etc. — < alb. *hut* „balordo, idiota”.

HUTĂ, sf., pl. *hute*, șoim, «faucou; aigle», PLit, 193; DR, II, 534; *o vol hute și skiftleri* (o voi vulturi și șoimi), PLit, 994; PAnt, 25; *si alinčiră dăo hute marl* (apărură doi vulturi mari), Cod, 113²⁷. V. *ută*. — < alb. *hutë* „gufo, barbagianni”.

HUTCĂ, sf., pl. *hătke* „... un oiseau...”, Lum, V, 185. — V. *hătă*.

HUTŪLE, sf., pl. *hutul'i*, streășină, «avant-toits», Mih, 240; PETim, 13. V. *hătule*. Sinonim: *astredăhă*. — Cf. alb. *hatë'lë* „solaio”. — < tc. *khatyl* (546) „planches ou briques qui couvrent la face d'un mur”.

HUTĂME, sf., pl. *huță'n'i*, prostie, «bêtise; stupidité», Dal, 113; Nic, 594; Mih, 240; Fl, II, 2, 2; *căre huțăme u plătește lora cu băna* (prostie pe care acum o plătește cu viața), Lum, V, 173. Sinonim: *glărime*. — < *hut*.

HUTĂ'SCU¹, vb. IV (*huț'i*, -*l'i*, *l're*), prosti, «devenir stupide, s'abêtir», Nic, 594. Sinonim: *hăzăscu*. — < *hut*.

HUTĂ'SCU², -*lăscă*, pl. *huță'sii*, -*lă'sle*, stupid, «bête, stupide»: *kêfe huțăscă* (plăcere idioată), Fl, II, 7, 16.

HUȚI'LE, sf., pl. *huț'i*, Dal, 113; Mih, 230 — v. *huțăme* și *glările*.

HUȚIRE, sf., pl. *huț'ri*, îndobitocire «action de s'abêtir, d'abêtir», Dal, 113. Sinonim: *glărire*.

HUZMÊTE, sf., pl. *huzmêf*, serviciu, «service; affaire», Dal, 113; Nic, 594; *fă-n'î ună huzmête* (fă-mi un serviciu); *u-aveă aspăredlă huzmêlea* (o speriasc treaba = o sfecleşe), PB, 91. V. *usmête*. — < tc. *khizmet* (532) „service”.

HUZMIKEÂR, -ră, pl. *huzmikedrî*, -re, servitor, «serviteur, domestique», Dal, 113; Nic, 594; PB, 614; *ninvişăllu, cîl avût s' hibă, eăste huzmikeăr a nvişăllu* (incultul, cît de bogat să fie, e servitor al celui cult), PAnt, 10. V. (1) *uzmikeăr* şi sinonimul *ôul*. — < tc. *khizmet-kîâr* (533) „serviteur”.

HUZMIKIRLÎ'KE, sf., pl. *huzmikirlî'kî*, ocupaţie de servitor, «profession de serviteur»: *l'î si-aurl' dî huzmikirlîke* (î s-a urlt cu serviciul de servitor), Lum, IV, 131. — < tc. *khidme-tkîarîyq* (533) „”.

HUZMITIPSÊSCU, vb. IV (*huzmitipsîl -sîl, -sîre*), sluji, «servir», Dal, 113. — < *huzmête*.

HUZMITIPSÎRE, sf., pl. *huzmitipsîrî*, servire, muncă de om de serviciu, «action de servir», Dal, 113.

HUZMITIPSÎT, -tă, pl. *huzmitipsîf, -le* «servi», Dal, 113; *lăcru huzmitipsîl* (treabă terminată).

HUZÛRE, sf., pl. *huzûrî*, tihnă, «repos; aise, commodité, loisir», Dal, 113; Nic, 583; *om dî huzûre* (om cu trai liniştit). V. *hăzûre*. — < tc. *houzoâr* (510) „tranquillité; aise”.

HUZURIPSÊSCU, vb. IV (*huzuripsîl, -sîl, -sîre*), huzuri, «prendre ses aises; se mettre à son aise, vivre tranquillement», Dal, 113; Nic, 592. — < *χοῦρουρεῖω* „” < tc. *houzoâr*.

HUZURIPSÎRE, sf., pl. *huzuripsîrî*, huzurare, «action de vivre à son aise», Dal, 113.

HUZURIPSÎT, -tă, pl. *huzuripsîf, -le* «qui vit à son aise», Dal, 113; Nic, 593; *e, ôre, e!*, *huzuripsîte, atădă-n'î căfă'lu tu stîd* (he, măi, destul!, huzuritule, lasă-mi căţelul în pace), PenB, V, 55.

I · Î

I¹ «oh !» : *! cum amî'nă!* (ah ! cum întîrzie !), Lum, II, 51; BNA, IV, 102. — < *î!* „~”.

I², conj., sau, «ou, ou bien; soit», Dal, 113; Nic, 172; PSer, 219; PB, 616; PAnt, 446; GEI, 155; *i voi, i noi* (sau voi, sau noi). V. *ică și voi*² 5°. — < *î!* „~”.

I³, I⁴, indic. prez., pers. a 3-a sing. de la *hiu* «il (elle) est»: *i vredea dūsă* (e dusă iubirea), Lum, VI, 4, 16; PAnt, 264; *vreărea-i dūsă* (iubirea e dusă), PAnt, 264; Lum, VI, 4, 16 (*ține-a-i dūsă*); *I-a meū, I-a meū!* (e al meu, e al meu !), BNA, II, 94. — V. și *discuțî*².

I⁵, imperat. prez., pers. a 2-a sing. a verbului latin *i* e «va !»: *Mărgu, i!* (i ! Murgule), PB, 300¹⁹. — < lat. *i* „va”.

I⁶, conj., și, «et», Cod, 77 *b²* — v. *e¹*, *șed* 2°. — < vsl., bg. *i* „et, *xxi*; et”.

IA¹, adv., iată, «voici, voilà; tiens», Dal, 113; Nic, 175; Mih, 241; PSer, 211; PB, 591; PAnt, 432; 466; *ș' dîl pîlîl'tă di cōrn'i Ia-I-Ia* (și din ascunziș de corni iată-l, ia), PAnt, 279; Bair, 121; *Iă-I'i numtărîl'i* (iată-i nuntarii), PAnt, 298; BNA, I, 126. — Cf. și tc. *ia* (1333) „tiens” I.

IA², conj., sau, «ou»: *Ia lîne, Ia el* (sau tu, sau el). V. *i²*. — La Nec, 442 și Nec¹ 351: „Ia pace, Ia nepace”. — Cf. tc. *ia* (1333) „ou”.

IABANGÎŪ, sm., pl. *labangîl* și *labangêadz*, strămutat, «qui a quitté son village et qui a bâti sa maison dans un autre», Mih, 241. — < tc. *Iapydjy* (1334) „constructeur; maçon”.

IĂCĂ (nord), sf., pl. ?, Dal, 113; Mih, 241; *Iăca a lui di cămeașe* (gulerul lui de cămașe), Lum, III, 373 — v. *yeacă*.

IACMAĞEAİE, sf., pl. *Iacmağêl* „fîturîșke, gărăkină”, Lum, V, 185; 186. — V. *acmağêde* (și sinonimul *caracără*).

IĂDĂ, sf., pl. *Iăde, iadă*, «chevette», Dal, 113; Nic, 175; PB, 591. V. *Ied*. — < lat. *haeda* „chevette”.

IĂDEȘ, IĂDIȘ și IĂDEȚ, sn., pl. *Iădișurî, iadeș*, «gageure», Dal, 113; Mih, 241. V. *trăgă* 2°. — Cel ce primește în mînă un obiect fără a pronunța cuvintele *Iu șliu*, pierde rămășagul. — < tc. *Iades* (1335) „espèce de pari dans lequel celui des deux joueurs qui reçoit un objet sans dire *Iades* paie un gage”.

IĂDIRĂ, IĂDIRE, sf., pl. *Iădirî, iederă*, «lierre», Dal, 114; Nic, 160; PAnt, 446; PLit, 121; *mărul anviscûț mașl cu Iădiră* (ziduri îmbrăcate numai cu iederă), Trib, II, 7-8, 23. V. *kedră*. — < lat. *hedera* „lierre”.

IADIRÎȘŪ, -șe, pl. *Iadirișl, -șe*, de iederă, «de lierre», PLit, 121: *șfîrtă Iadirișe* (sfîrlează de iederă).

IAHNÎE, sf., pl. *Iahnîl*, Mih, 241 — v. *yeahné*.

IALĂNE, sf., pl. ?, Mih, 241 ; s' *mărtirisiț ialăne* (să mărturisii cu minciună), Cod, 12¹ — v. *yealāne*.

IALANȚIU, -Țle, pl. *ialanȚii*, mincinos, «menteur; trompeur», Mih, 241. Sinonime : *minčlunós, psimaleár*. — < tc. *ialandjy* (1343) „~”.

IAMĂCĂ, sf., pl. *iamăce*, ibric, Mih, 241 — v. *ylumác*.

IĂMĂ¹, sf., pl. *iăme*, jaf, Mih, 241 — v. *yeámă*.

IĂMĂ², sf., pl. *iăme*, piclă, «brouillard» : *si-adună pristi vde ună sote di iămă, cătăhnie, ca fum arileu* (pe vale se stringe un fel de negură, ceață, ca fum rar.), PenB, V, 50. V. *cătăhnie*. — Cf. tc. *iama* (1344) „large tache”.

IĂMBULĂ, sf., GrB, 91 — v. *yeămbulă*.

IĂNDZĂ, sf., pl. ?, naiba, «diable», DR, IV, 587 ; *iândza va ti ml'că* (naiba o să te mănince), GEI, 70 (< bg. *jendza*).

IANGLIȘE, sf., pl. *iangliși*, eroare, «faute; erreur», Mih, 241. Sinonim : *aldθ*. — < tc. *ianlyeh* (1342) „~”.

IANIȚAR, sm., Mih, 242 ; PAnt, 446 ; *di ianițari suntu mpline* (sint pline de ieniceri), BNA, I, 106. — v. *yeanițar*.

IANURĂ, sf., pl. *ianure*, crîng, «breuil», Ob, 44 ; 354 — v. *janură, l'eanură*.

IAPĂ, sf., pl. *iăpe*, iapă, «jument, cavale», Dal, 114 ; Nic, 160 ; 175 ; Mih, 242 ; PScr, 211 ; PB, 591 ; — *carl' u lăla, mălă?* — *iăpa n'l-eăste mămă* (— cine ți-i tatăl, catircă? — iapa mi-e mamă), PLit, 489 ; *irgili di cal'i și iăpe* (herghelii de cai și iepe), PAnt, 268 ; Bair, 27 — cf. la BD, 72 (1622) pl. dr. *tape*. — < lat. *equa* „jument, cavale”.

IAPFI, sf. (pl. *iapfi*), figură, chip, «figure, visage», CLitur, 72 ; 129. — < alb. „~” — < tc. *iapy* (1334) „constitution physique”.

IAR, IARA, IĂRĂ, conj. și adv., iar, iarăși, «mais; de nouveau; encore», Dal, 114 ; Nic, 160 ; Mih, 242 ; PB, 591 ; PAnt, 446 ; *nu pot tra s' li-angân iar* (nu pot ca să le chem iar), PAnt, 249. Sinonime : *disnôu, pâli*. — < ?

IARĂN, -nă, pl. *iarân'i, -ne*, amant, «amant», Mih, 242 ; *aveă un iarân* (avea un amant), Ob, 69. V. *arân, yearân*. — < tc. *jaran* „aimable” (B-K, II, 1246).

IARANLI'KE, sf., pl. *iaranli'ki*, curvie, «débauche, prostitution», Mih, 242. Sinonim : *curvările*. — < tc. *iaranlyq* (1336) „amitié, compagnie”.

IĂRĂ, IĂRĂ (nord), iarnă, Mih, 242 ; W, II, 234 — v. *iărână*.

IARĂDISESCU, vb. IV (*iarădisii, -sîl, -sîre*) «arranger?, mettre en bonne voie?» : *s' lu vėdzi șă s' lu iarădisėšli* [*fičlôru*] (să-l vezi copilul și să-l orînduiești), Cod, 15 b¹⁰. — Pare a fi același cu *arădyipsescu*. — V. :

IARĂDISIT, adj. participial «organisateur?» : *este un tătul și este iarădisiltu a tătăl'i ătă* (e unul singur tatăl care e orînduitorul (?) întregii lumi), Cod, 18¹⁵ — forma normală ar fi fost *iarădisitôr*. — Cf. tc. *iaradan* (1336) „créateur”.

IĂRĂNĂ, sf., pl. *iărânł* : *și iărână și veără* (și iarnă și vară), PLit, 1023 — v. *iărână*.

IĂRBĂ, sf., pl. *iărçi*, iarbă, «herbe» — cf. † dr. *erbile* (CC, 240²² etc.) —, Dal, 114 ; Nic, 175 ; Mih, 242 ; PScr, 211 ; PB, 591 ; PAnt, 446. — 1°. *creăște ca iărba sum keătră* (crește ca iarbă sub piatră), PLit, 490 ; 2°. *nfi di afel't fi ml'că iărba nu-șt eră* (nu lși era nici dintre acei ce mănîncă iarbă = nu era prost), PB, 306⁸⁴. — Cîteva feluri de ierburi : 3°. *iărba a birbėclul* (iarba berbecului), Lum, IV, 135 ; 4°. *iărba di agărșire* (iarba de uitare) „τὸ λησμοβότανο” (Passow, 265) — PPar, 47-48 ; PLir, 376 ; Plinius, XXV, 5, 3 ; 5°. *iărba di bl'ndă* (iarba de blîndă), Lum, IV, 171 ; 6°. *iărba di nipl'rtică* sau *iărba di șearpe*, PLit, 282 ; PB, 220¹⁵ ; 272¹⁷ — la francezi : „herbe à serpents = ellebore fétide” ; 7°. *iărba di sômnu* — „L'herbe qui endort”, „l'herbe-de-sommeil” ; 8°. *iărba di ftneare* (iarbă de ținare, iarbă de curaj) — : „Quando qualcuno ha avuto un forte spavento si prendano due o tre ciocche di un erba...”

detta l'erba della paura...". Guber, 31. — V. *seă, slămărie, lăl'eare* și PMic: *Iarba fiarelor*. — În dialectul aromân nu există bogăția și varietatea terminologică din dacoromână, pentru care cf. C: *iarbă* — și, paralel, cf. aci, *ariētū* etc. — < lat. *herba* „herbe”.

IARČI, adj. invar., folosit în exprimarea: *vșcel'ê iarčî, vșcel'eádz iarčî* «osselet(s) petit(s) et beau(x)», PLit, 126. — < ?

IARČÎ, sm., pl. *iarčéadz*, iaurtgiu, «vendeur de lait caillé»: *tru tiniredă... fu... mași iarčî* (în tinerețe... a fost... numai iaurtgiu), CalGrB, 51. — < tc. *ioghourtđjy* (1365) „marchand de lait caillé dit *ioghourl'*”.

IARNĂ, sf., pl. *lérni* și *lérnuri*, iarnă, «hiver», Dal, 114; Nic, 175; Mih, 242; PB, 591; PAnt, 446; PGr, 63; *lărna-l bûnă, ma trî dômni* (iarna e bună, dar pentru cei bogați), PLit, 490. V. *Iără* și CDDE, 796. — < lat. *hiberna* „quartiers d'hiver”.

IĂRĂ (**IĂRRĂ**), sf., PScr, 211 și, azi, la fărșeroți; *va hîbă tru fricoasă Iără* (va fi în înfricoșătoare iarnă), Cod, 13¹⁴ — v. *Iără*.

IASAMÎN, sm., pl. *iasamîn'î*, iasomie, «jasmin», Lum, III, 180. V. *iasimiū*. — < tc. *İacémin* (1339) „~”.

IASCĂ, sf. (pl. *İeski* în loc de **ēšfi*), iască, «amadou; sec et maigre», Dal, 114; Nic, 175; Mih, 242; 534; CDDE, 804 și Dens, I, 189; *Iasca creâște pri trup di fag* (iasca crește pe trunchi de fag); *Iasca va mîneăr și sturnăre* (iasca cere amnar și cremene); *Iască si-adră'* (s-a făcut iască = a slăbit și s-a uscat) — v. *hîl'eân*. — < lat. *esca* „nourriture, pâture”.

IASIMÎŢ, sm., Ob, 53 — v. *iasamîn* și gr. *Ιασμι*.

IĂSPIR, -ră, pl. *Iăspîrî, -re*, perspicace, «perspicace»: *Iăspîr-nă mînte* (mintea noastră ascuțită), Cal, 1912, 101. Sinonime: *lăl'İôs, lăl'İlôs*. — < ?

IATAGÂN, sm., pl. *İatagâne*, PAnt, 446; *stîngă-î dzûa İatagânlu* (İataganul stîngă-ți zîua, stîngă-ți viața), Fr, I, 9; BNA, I, 6 — v. *İilâyâne*.

IĂTĂ, sf., pl. *İâte*, Al, 1903, 80; GrS, IV, 380; *cl'ndu İata âre ūmtu, şti si-u-adărâ pîla* (cînd mama are unt, ştie să o facă plăcînta), PGr, 157 — v. *İăd*.

IĂȚĂ, adv., PB, 591 (ortografiat corect: **IA-ȚÎ**): *İă-İl-l'İ* (İată-İi-i) — v. *İa¹* și:

IĂVE(A), adv., İată, «voici», Dal, 114; CEL, 70; *İavea, yin, ağılång ş' cupîlle* (İată, vin, sosesc și turmele), PenB, II, 110; BNA, II, 48. V. *İa¹*, *aevea*. — < vsl. *javě* „, δῆλον, manifeste”.

IĂVRÎŢ, sm., pl. *İavrîŢ*, păsăruică, «petit oiseau; petiot»: *İavrîŢ cā vîdzā n cāfāsā, nu-l'İ yîneā s' eadsā dîn cāsā* (dacă vāzu păsăruică în colivie, nu-i venea să İasā din casā), Lum, IV, 244. V. *avre*. — < tc. *İavry* (1346) „~”.

İAZAĞÎ, sm., pl. *İazağéadz* — v. sinonimul *İramalicó* —, GrS, IV, 244. — < tc. *İazyđjy* (1338) „écrivain public”.

İĂZI, sf. „scrisul de la monetă”, Mih, 243 — v. *şéază*.

İAZÎ'KE, sf., pl. *İazî'kl*, Mih, 242; *İazî'ke s' İt hîbā* (ruşine să-ți fie), Lum, I, 192 — v. *yeazî'ke*.

İBÓJ, sn., pl. *İboájé* — v. *İbóz* —, PLit, 332; *frică pîzâl'İle cu frî'ndzā di İbój* (frecă prispele cu frunze de boz), Lum, II, 204.

İBÓZ, sm., pl. *İbójl*, boz, «hièble, *sambucus ebulus*», Mih, 243; Kats, I, 75; GrS, II, 396. Sinonime: *fil'İâ, sâúc, vuğū*. — V. *boz*.

İBRĂSÎME, sf., İbrîşin, PAnt, 446 — v. *brăşime, İbrîşime*.

İBRÉTE, sf., pl. *İbrél*, exemplu de teroare, «exemple (concernant la terreur); terreurs»: *s' da İbréte la dun'eādū* (să dea exemplu de teroare la lume), PB, 366¹¹; *căpîlân'İ İe da İbréte* (căpîtani ce bagă groază), FIP, 9. — Cf. și alb. *İbrét* „esempio; terrore”, gr. *İμπρέτι* „exemplu” (Passow, 166). — < tc. *İbret* (837) „exemple; exécution sévère”.

IBRÍC, sn., pl. *ibrițe* și *ibricuri*, ibric, «aiguïère, bouilloire», Dal, 114; Nic, 176 (*ibrike* < ιμπρίκι); Mih, 243; *să s' la cu ibricu di amălamă* (să se spele cu ibricul de aur), PB, 360°. V. *iubric, cafébric* și *pițku*. — < tc. *ybrıq* (46) „~”.

IBRIȘÍME, sf., pl. *ibrișin'í*, ibrișin, «soie tordue», Mih, 243; CN, 165. — V. *brisime*.

ICANÓ, adj., pl. *icanádz*, vrednic — v. sinonimele *deșu, irbáp, izóle*. — < ικανός „capable”.

ÍCĂ, conj., sau, «ou (bien)», Dal, 114; Nic, 176; Mih, 243; PB, 616; PAnt, 466. V. *orí*. — < í² + cǎ.

ICOĂNĂ, sf., pl. *icodne* și *icón'í*, icoană, «image (sainte)», Dal, 114; Nic, 161; Mih, 243; PSer, 219; PB, 616; PAnt, 446; GEI, 155; Lum, V, 108 (*făcătoare de minuni*). — < εικόνα „~”.

ÍCRE, sf. pl., icre, «oeufs de poisson», Mih, 243; Lum, III, 372. V. *hăvyéar*. — < vsl. *ikra* „ova piscium”.

ICUNÁR, sm., pl. *icunárí*, iconar, «fabricant et marchand d'images», Mih, 243.

ICUNÓM, -*noámă*, pl. *icunómí*, -*nodme*, econom, «économe», Dal, 114; Mih, 243; GEI, 155. — < οικονόμος „économe, épargnant”.

ICUNUMÍE, sf., pl. *icunumí*, economie, «économie, épargne», Dal, 114; Nic, 389; Mih, 243; PB, 616; GEI, 155. — < οικονομία „~”.

ICUNUMISEÁRIC, -*cǎ*, pl. *icunumiséarí*, -*fe*, econom, «ménager, épargnant»: *fe icunumiséarí* s't'ntu Frénfil'í! (ce economi sînt francezii!), Al. 1903, 39.

ICUNUMISÉSCU, vb. IV (*icunumí*sl, -*sít*, -*síre*), economisi, «économiser, épargner», Dal, 114; Mih, 243; GEI, 155. — < οικονομῶ „~”.

ICUNUMISÍRE, sf., pl. *icunumísí*, economisire, «action d'épargner», Dal, 114; Mih, 243.

ICUNUMISÍ, -*tǎ*, pl. *icunumísí*, -*le* «épargné», Dal, 114.

ICUNUSTÁS, sn., pl. *icunustásurí*, iconastas, «iconostase», Dal, 114; Nic, 161. — < εικονοστάσιον „~”.

ICUSÁR, sm., pl. *icusárí*, icosar, «pièce de vingt centimes», Dal, 114; Nic, 161; Mih, 243; PAnt, 446; GEI, 155. — < εικοσάρτι „~”.

ICZÁRE, sf., pl. *iczárí*, citație, «citation», Dal, 114. — < tc. *ihzâr* (57) „action d'amener, de faire comparaitre, de mander”.

ÍĬI, adv., Nic, 180; PB, 617; *va s' mi keárǎ trí fivǎ íĬI* (vrea să mă ucidă pentru nimica toată), Lum, IV, 335 — v. *hiĬI*.

IDIPSÍ'Z, -*zǎ*, pl. *idipsí'j*, -*í'ze*, PenB, VIII, 127; *cǎláo idipsí'zǎ* (câtea ticăloasă), BașN, 16 — v. *elepś'z*.

IDUSÉSCU (*mi*), vb. IV: *nǎcǎ poále s' iduseáscǎ* (nu cumva poate să potrivească), Al. 1903, 29; BNA, III, 34; 60; 148; 166 — v. *uldiséscu*.

IDUSÍ, -*tǎ*: *dzǎfe s't'ntu idusí* (zece sînt potrivite), Al. 1928, 53; BNA, III, 8 — v. *uldisí*.

ÍΔÉI, sf., pl. *íðí*, idee, «idée; opinion», Dal, 114; Nic, 175; Mih, 243; PB, 617; GEI, 155. — < ιδέα „~”.

ÍΔÍU, -*ye*, pl. *íðyí*, -*ye*, același, «de même, le pareil», GEI, 155; *íðyea dzúúǎ* (aceeași zi), BașP, 9. V. *íðíú*. — < ίδιος „~”.

ÍΔÍOMǎ, sf., pl. *íðíomǎ*, obicei, «habitude», Nic, 176. V. *íðíumǎ*. — < ίδιωμα „~”.

ÍΔISE, sf., pl. *íðise*, știre, «connaissance; nouvelle; message; souvenir», Mih, 244; GEI, 155. — < εἰδήσις „~”.

ÍΔÍŬ, -*ie*, pl. *íðí*, Dal, 114; Nic, 176; GEI, 155 — v. *íðyíu*.

ÍΔÍUMǎ, sf., pl. *íðíomǎ*, caracter, «caractère; habitude», Dal, 114; GEI, 155. V. *húí*, *húke*. — V. *íðíomǎ*.

ÍΔOL, sm., pl. *íðol'í*, idol, «idole», Dal, 114; GEI, 155. — < εἶδωλον „~”.

IDOLOLÁTRU, -ră, pl. *idololátrt, -tre*, idolatru, «idolâtre», GEI, 155. — < ειδωλολάτρης „~”.

IDRÓPIC, -că, pl. *idrópiřt, -fe*, hidropic, «hydropique», Dal, 114. — < ὑδρωπικός „~”.

ÍĀUL, sm., Nic, 160 — v. *íđol*.

IAULÁTRÍE, sf., pl. *íđulátrt, idolatrie*, «idolâtrie», Dal, 114; Nic, 160. — < ειδωλολατρεία „~”.

IAULÁTRU, -ră, pl. *íđulátrt, -tre*, Dal, 114; Nic, 160 — v. *íđololátru*.

IED, sm., pl. *iedz, ied*, «chevreau», PANT, 446; *clřt, clřt, lédz'l-i-a mel* (vă tai, vă tai, ieziî mei), Mac, I, 1, 8; PANT, 203; BNA, V, 41 și 125; *a lédzlor lă deaddiră coárnile* (ieziilor le-au răsărit coarnele). V. *ed* și *íddă*. — < lat. *haedus* „chevreau”.

ÍÉHLĂ, sf., pl. *íehle, brad*, «sapin» (grămosteni). V. *brad*. — Cf. mgl. *lélă* (PMegR, II, 86; GrS, III, 403; CapM, III, 154). — < bg. *elá* „~”, *elha* „aune”.

IERÍ, adv. «hier»: *ncărcă căl'i tuř ca lerí* (încarcă toți caii ca și ieri), Lum, II, 152; PANT, 172; BNA, II, 46. V. *alérí*. — < lat. *heri* „hier”.

IERNÁRE, **IERNÉDZŪ**, PANT, 447 — v. *írnăre, írnédzŭ*.

IEROSÍNĂ, sf., pl. ?, preoție, «prêtrise», CLitur, 76; 129. — < ιερωσύνη „sacerdoce; prêtrise”.

IES, vb. IV (și I) (*i(n)řil, i(n)řit, i(n)řire* și *i(n)řăre*), PANT, 447; *lu s' eăsă s' eăsă* (unde o ieși să iasă), PLit, 491; *la flntl'nă ed inři* (ea ieși la flintină), Velo, 38; BNA, V, 77. — V. *es*².

IFCULÍE, sf., pl. *ifculit, ușurință*, «facilité», Dal, 114; GEI, 140. V. *efcolle*. Sinonim: *lișuredăřă*. — < εὐκολία „~”.

IFCULIPSÉSCU, **IFCULIPSÍRE**, **IFCULIPSÍT**, Dal, 114 — v. *efculipsescu, efculipstre, efculipsit*.

IFÉN, PScr, 219; GEI, 155 — savant. — < ὑφέν „hyphen”.

IFHĂRISTISÉSCU, **IFHĂRISTISÍRE**, **IFHĂRISTISÍT**, PANT, 447 — v. *efharistisescu, efharistisire, efharististit*.

IFHÍE, sf., pl. *ifhít* «bénédictio; prière», Nic, 166; Mih, 181; Cod, 18 b¹⁰; GEI, 155. V. *ifkle*. — < εὐχή „~”.

IFKEĀŪĀ și **IFKÍE**, sf., pl. *ifkeále* și *ifkít*, binecuvîntare; molitfă, «bénédictio; oraison, prière», BařN, 45; Dal, 114; Lum, I, 6. — V. *ifhle*.

IFTIHÍE, sf., fericeire, Dal, 114 — v. *eftihie* și *țineăřă*.

IFTINĂTÁTE, sf.: *iftinătálea l-m'că pară'lu* (ieftinătatea e aceea care îl inghite banul), PGr, 85 — v. *eflinătále*.

IFTIRÁS? sau **IFTIRĂ'?**: *s' vă bagăřă iflírás řă s' mărturisíř laláne* (să vă puneți jînd (?) sau calomnie (?) și să mărturișiți mincinos), Cod, 12¹. — Cf. tc. *ihliras* (55) „convoitise”, *ihliraz* (55) „précaution”, *iftirá* (177) „calomnie”.

IFIÉNĂ, sf., fără pl., igienă, «hygiène», Dal, 114; Nic, 559. — < ὑγιεινή „~”.

IGRASÍE, sf., pl. *íyrasít, igrasie*, «humidité», Dal, 114; Nic, 559; GEI, 158. Sinonime: *nóti, udál'ŭ*. — < ὑγρασία „~”.

IGŪMIN, sm., pl. *igŭmín't, egumen*, «héguène», PScr, 219; Nic, 172; Mih, 244; GEI, 158. — < ἡγουμένος „~”.

IĤ, sn., pl. *ihurí, ison*, «air, mélodie; accompagnement», Mih, 244; GEI, 155; *s' fl'nă ihlu a cl'nticlut* (să țină cîntecului hangul), Cal, 1911, 202. V. *is*². — < ἦχος „~”.

IĤ! — v. *í!* —, PANT, 447; *ih! ře muřiteăřă!* (vai! ce frumusețe!), Lum, II, 180; *ih!, ře muřutěř!* (măi! ce frumuseți!), Lum, II, 246; PANT, 217; BNA, IV, 72. — Cf. și gr. ὤχι „ah! c'est bien!” (și tc. *yq* (220) „cri qu'on fait entendre quand on est suffoqué”).

IĤICÁT, sm., pl. *ihcáf*, Dal, 109; Nic, 180; W, II, 80 — v. *hicát*.

IHTIBÁRE, sf., pl. *ihlibă're*, stimă, «dignité; estime, considération», Dal, 114; Nic, 181; Mih, 244 («dignité; patente»). — 1°. *erám domn'î cu ihtibăre* (eram stăpini cu demnitate), Trib, III, 2, 11; 2°. *măllă ihtibăre aveă li trôpurle a l'el* (multă stimă avea pentru manierele ei), Lum, IV, 296; 3°. *aġlulôr şă ihtibăre* (ajutor şi consideraţiune), Cod, 17 b¹³. V. *htibăre*. — < tc. *ftibăr* (109) „considération, estime; crédit”.

IHTISÊSCU (mi), vb. IV (*ihlisîl, -sîl, -sîre*), topi, «fondre; se ruiner», Mih, 244 : *nu s' are ihtisîlă neăua* (zăpada nu s-a topit) — v. *tukescu*; *mi ihtisîl cu aht'le hă'rġi* (m-am ruinat cu atâtea cheltuieli) — v. *hîma* 2°. — < ?

IHTIZĂE, sf.; **IHTIZĂ**, sm.; pl. *ihliză'î* şi *ihlizădz* — v. *htiză'* —, PScr, 219; Mih, 244; Dal, 114; Nic, 181; *si-alămlă cu ihtiză'ile a bând'al'e* (se luptă cu nevoile vieţii), Lum, I, 103; *avură ihtizăe ca s' aleagă un amiră'* (au avut nevoie ca să aleagă un împărat), Lum, IV, 296. V. *itizăescu*. Sinonime: *anânçe, lipsîlă*. — < tc. *yqtyzâ* (123) „nécessité, besoin; urgence”.

IHTRÎ'E, sf., pl. *ihtrî'e*, inimicîie, «hostilité, inimitié», Cod, 122 b³. V. *ehtrî'e, éhtru*.

Î! «oh!» — v. *i!* şi *ih!* : *î! fe vradă!* (măi! ce larmă!), Lum, II, 313; BNA, IV, 78.

IKÎM, sm. (pl. *ikîn'î*), medic, «médecin»: *şă iikim a lă'ndizlor* (şi medic al bolnavilor), CLitur, 41. — Cf. alb. *hekim* „Arzt” (GM, 151), *heqim* „dottore” < tc. *hikem* (514) < *htkmet* „sagesse”.

ISITĂR : *li fileşă isitărū tru scāmnu lu apōstolor* (te făcuşi. ?). În scaunul apostolilor), CLitur, 39. — Cuvînt necunoscut.

ÎKIŞDŌ, invar., oricare, «n'importe lequel, n'importe quoi»: *macăr îkişdō mundul'î si aibă* (macar să aibă orice chinuri), Cod, 19⁹. V. *cărekişdō*. — < alb. *kushdō* „chiunque” (sl. *kūzdo* „εκαστος, quisque”, Mik).

ÎLEA, conj., sau, Mih, 244 — v. *îli*, *i²* şi *ică*.

ILEÁCĂ, sf., pl. ?, parte, «parti, prendre le parti de...», Mih, 244. V. *părte*. — < ?

ILEĂCE, sf., pl. *ilēċi*, leac, «médicament, remède; guérison», Dal, 114; Nic, 176; *ma ileăce are* (dar are leac), PB, 320³⁸. — V. *laġe* şi :

ILEĂGE, sf. : *ileăgea a sūflillu* (doctoria sufletului), Cod, 61 b²⁷. Sinonim : *yîtrie*. — < tc. *ilādġ* (855) „~”.

ILEAKÎM, conj., aşadar, «ainsi»: *va s' him alăvdăġ di Stă-Măria ileakim* (aşadar, vom fi lăudaţi de Sînta-Măria), Cod, 92 b¹⁷; PhOr, II, 457. V. *eleakim*. — < tc. *oeuîlê* (206) „ainsi” + *iken* (221) „quand, tant que”.

ILEALĂ !, invar. «à Dieu ne plaise!» — v. *limăreăăă* 4°. — Cf. *işald!* — < tc. *illā* (132) „excepté si” + *allah* (139) „Dieu”.

ILEĂME, ILEĂNE, sf., pl. *ilēn'î*, sentinţă, «verdict», Mih, 244; GrB, 3, 16. V. *il'edme*. — < tc. *l'îlām* (113) „sentence juridique”.

ILĖCĂ, ILĖKE, sf., pl. *ilēkî*, ilic, «veste sans manches», Mih, 244; PAnt, 447; CN, 165. Sinonime : *ġeakēl, şcūrtāc*. — < tc. *lêlêk* (1356) „gilet”.

ILĖE, sf., pl. *ilēî*, şiretlic, «tricherie, fraude, iniquité», Mih, 244. V. *hiliēte*. — < tc. *hîlê* (524) „fourberie; fraude”.

ILĖNE, sf., PB, 617; *l'ed-ġ ilēnea cu ibriċlu* (ia-ţi ligheanul cu ibricul), PLit, 904 — v. *liēne*.

ÎLI, conj., sau, «ou (bien)»: *îli căpul va să-ġ l'edă* (sau îţi voi lua capul), Velo, 15; BNA, V, 53 şi 128; *ġşti cusurîn, îli vl'ră sōle* (eşti văr, sau vreo rudă), PenB, VIII, 59. V. *ilea*. — < bg. *ili* „~”.

ILIFTIRÎE, sf., GEL, 155 — v. *elefterie, lefterie* şi sinonimele *huriēte, slobodie*.

ILIKÍE, sf., pl. *ilikîl*, etate, «âge», Dal, 115; Nic, 172; PScr, 219; GEL, 155. Sinonim : *pl'rstā*. — < ḡλικία „~”.

ILUMĂIE, sf., (pl. *illumă'i*), învățat, «classe d'érudits»: *pitrică tra si si-adună illumăta tătă* (a trimis ca să se strângă toată clasa erudiților), Cod, 104°. — < tc. *ulémâ* (857) „savants”.

ILICĂ, sf., pl. *il'le* (grămosteni), ștergar de mire, «grand essuie-main qu'emploi le nouveau marié». — < ?

ILMĂIE, sf.; **ILMĂ'**, sm., pl. *ilmă'i*, *ilmădz* — v. *elmăie* și *tulmăie* —, Dal, 115; CFr, 42. — < tc. *lelmé* (1358) „cotte de mailles fendue par devant”.

ILPĂĂ, sf., pl. *ilpidz*, speranță, «espoir», PB, 617; GEI, 141. Sinonime: *nădă*, *umăle*. — V. *elplăd*.

ÎLE, sf. pl., île, «flancs; hanches; † fr. illes», Dal, 115; Nic, 176; Mih, 244; PScr, 219; PB, 617; PAnt, 447; *nu-și fl'ne il'ile di arl's* (nu-și ține île de rls = se prăpădește rizind), PLit, 690. V. *cl'rioără*. — < lat. *illa* „flancs, ventre”.

IL'EAME, **IL'EANE**, sf., Dal, 115; FI, I, 3, 6 — v. *iledme*, *iledne*.

IL'EARE, sf., pl. *il'ért* «action de se faire des joues», Dal, 115.

IL'EAT, -tă, pl. *il'edf*, -te «engraissé, qui a pris de l'embonpoint», Dal, 115; *căli vin'iră il'edf* (cali au venit rotunjiți la crupe).

IL'EDZŪ (*mi*), vb. I (*il'edl*, *il'edl*, *il'edre*), a rotunji șoldurile, îngrășa, «manger ou nourrir jusqu'à ce que les hanches soient arrondies», Dal, 115; PEt, 27-28 (< lat. **ilio*, -are); *s' il'edră*, *s' prl'stlnră di vră făcă tle!* (se rotunjiră la île (la șolduri), se îndopără încet-era să facă pac!), FI, I, 2, 8. — Cf. *adil'tă*, *suil'edzū*. — < *ll'e*.

IL'Î, acuz. masculin pl. și dat. sing. m. și f. de la *el*, „li” → *ll'i* și *mundult*.

IMĂM, sm., pl. *imăml*, hoge, «prêtre musulman», Mih, 244. — < tc. *imām* (142) „curé, aumônier musulman”.

IMĂNE, sf., fără pl., credință, «foi, croyances», Mih, 245; *cln'l fl'ră imăne* (clini fără credință), BNA, II, 76; *l'aduc tru imăne* (li aduc la credință), Trib, II, 9-12, 24. Sinonime: *dlnă*, *fede*, *piste*. — < tc. *imān* (225) „~”.

IMANSI'Z, -ză, pl. *imansl'jl*, -l'ze, infidel, «mécréant, infidèle», Mih, 245. Sinonime: *ăpistu* etc. — < tc. *imansyz* (225) „qui n'a ni foi, ni loi”.

IMANSI'Z PENI'R, turcism invar. «fromage dont on a extrait tout le beurre», CN, 171. — < tc. *imansi'z* + *peintr* (332) „fromage”.

ÎMĂ, sf., pl. *ime*, mamă, «mère», Nic, 176; W, II, 74. — V. *mă*, dr. *imă* (RPrav, 169; 213) *imă* și alb. *im' mē* „mia madre”.

ÎMBRU, -ră, pl. *imbri*, -re, GrS, IV, 378, blnd — v. *imtr*.

IMBRUCĂ, sm., PenB, VIII, 55 — v. *yimbrucă*.

ÎMIR, -ră, pl. *imirl*, -re «apprivoisé; domestique», Dal, 115; Nic, 172; Mih, 245; PScr, 219; PB, 617; GEI, 156; *odmin'l imirl* (oameni blnzi). V. *imbru*. — < *ἡμερος* „~”.

IMIRĂME, sf., pl. *imlră'n'l*, blndețe, «apprivoisement; douceur, humeur douce», Dal, 115. — V.:

IMIREĂȚĂ, sf., pl. *imlrêt* — v. *imlrăme* —, Dal, 115; Nic, 172; *nu avusă imireăță pri tine* (nu avuseși blndețe în tine), Cod, 122 b¹³; *u ntrlbă cu imlrăță* (o întrebă cu blndețe), FI, II, 5, 5.

IMIRÉDZŪ (*mi*), vb. I (*imlrăt*, -răt, -răre), îmblnzi, «apprivoiser, domestiquer; adoucir»: *s' ti imlrădză* (și îmblnzește-te), Cod, 59 b⁶; *nu pōfă s' ti imlrădză* (nu poți să te îmblnzești), Cod, 122 b². Sinonim: *piculăscu*. — < *imlr*.

IMIRI(P)SĖSCU (*mi*), vb. IV (*imlrpsil*, -silt, -sire) — v. *imlrădză* —, Dal, 115; Nic, 172; GEI, 156; Cod, 120¹⁸ (*imlrăscu*). — < *ἡμερώνω* „apprivoiser”.

IMIRI(P)SĖRE, sf., pl. *imlrpsrl*, îmblnzire, «action d'apprivoiser, d'adoucir», Dal, 115; Nic, 172.

IMIRI(P)SÎT, -tă, pl. *imlrpslf*, -te «apprivoisé; adouci», Dal, 115; Nic, 172.

IMEROMINIE, sf., pl. *imerominii*, dată, «date», Mih, 245; GEI, 165. V. *murmin'e*. — < ἰμερομινία „~”.

IMIRUSĖSCU, vb. IV, *imblinzi*, Mih, 245 — v. *imiri(p)sescu*.

IMNĂR, -ră, pl. *imnări*, -re, pedestru, «à pied, fantassin : *ni:dn'Il'i, cāvālārī și imnări*, *eră aduși trā vīntu* (soldații, călări și pedestri, erau aduși pentru aer), Trib, II, 7—8, 24; *ȳin imnări, cāvālārie* (vin pedestri, călărași), FIP, 32. — Derivat literar (după *cāvālār*) : < *imnu*.

IMNĂRE, sf., pl. *imnări*, umblare, «marche; allée», Dal, 115; Mih, 245; PScr, 219; PB, 617; *nă curmă'm dī imndre* (ne-am spetit (ne-am istovit) de umblet).

IMNĂT¹, -tă, pl. *imndi*, -le, umblat, «marché; allé; fréquenté», Dal, 115; *nu lūl imnăt tu lūme* (nu ești umblat în lume); *că'llturl imndate* (căi (drumuri) umblate).

IMNĂT², sn., pl. *imndăturl*, umblet, «marche; allure», Dal, 115; PB, 617; *ca si-l'i veaddă a lūl imnăt* (ca să-i vadă umbletul lui), PAnt, 129. — V. :

IMNĂTĂ, sf., fără pl., Mih, 245 — v. *imndă²* și :

IMNĂTIC, sn., pl. *imndătițe*, umblet, «marcher; allure», Dal, 115; Mih, 245; PB, 617; *cu dīznirdăt imndătic* (cu umblet desmierdat), PAnt, 270; Bair, 70; *kirdă imndăticlu* (a pierdut umbletul), LP, 56; BNA, II, 124.

IMNĂTŪRĂ, sf., pl. *imndăturl*, umblătură, «aller; allée», Dal, 115; Nic, 176; *dol meșl il'ne imndătura* (două luni durează umbletul, dusul), PLit, 938; PAnt, 55 — v. *turnătără*; *dăpă siptăml'n'i dī imndătără* (două săptămîni de umblet), Bair, 58. — < lat. *ambulatoria* „l'amble (allure de chevaux)”.

IMNU, vb. I (*imndi*, -năt, -năre), umbla, «aller, marcher», Dal, 115; Nic, 176; Mih, 246; PScr, 219; PAnt, 447. — 1°. *călea lūtă imndă ș' c'l'năt* (pe tot drumul umblă și cîntă), Lum, II, 152; PAnt, 172; BNA, II, 46; 2°. *l'i-l'eă căplu a așlāl dī imn'nda* (li ia (li taie) capul aceuia (pe acela) ce era umblînd), PB, 147⁷; 3°. *mîntea l'i-imndă al'ătrea* (gîndul îi umbla aiurea, în altă parte). — Cf. *l'mblă*, mgl. *ānnu* și *imnu* (CapM, III, 12 și 156) și istorom. *āmnā* (PIstr, III, 302-303; Mor, 33; CIstr, 25¹⁷; 27²⁶; 47³²; 48¹⁴; 61³²; Kov, 183). — DR, III, 1090 : < lat. *in-mīno*. — < lat. *ambulare* „aller et venir, marcher”.

IMPĖTIGĂ, sf. (pl. *impĖtidze*), erupție a pielei, «eruption cutanée, dartre», PScr, 219 (< lat. *impeligo?*). — Cuvînt necunoscut.

IMŪTE, sf., pl. ? (grămosteni), intenție, «intention» : *li mīne imūte nu-dāt* (nu ai intenție pentru mine) — v. *umūte*.

IMZĂE, sf., pl. *imzăt*, atestare, «attestation», Fr, I, 105. — < tc. *imzā* (147) „signature”.

INAĖI și **INAĖI(Ū)**, -ĝle, pl. *inaĝeădz* și *inaĖil*, supărăcios, «irascible», Dal, 115; Mih, 246. — V. *inătĖl*.

INAĖIL'KE, sf., pl. *inaĝill'ki*, îndărătnicie, «irascibilité; obstination», Dal, 115. — < tc. *ynādđjlyq* (861) „entêtement”.

INĂNTE, adv., înainte, «(en) avant», Gram, 257. Formă suspectă. — V. *năntle*. — < it. *in(n)ante?*

INĂTE, sf., pl. *inăt*, Dal, 115; Nic, 176; Mih, 246; PB, 617; *Côrbea-inătea lu-acăđă* (pe Corbea îl apuca supărarea), PAnt, 127 — v. *ȳindte*.

INĂTĖI, -Ėloăn'e, pl. *inătĖeădz*, -Ėloăn'e, minios — v. *inaĝi* —, Nic, 176. — < tc. *ynādđj* (861) „obstiné”.

INĂTUSĖSCU, vb. IV (*inătusli*, -sit, -sire), infuria, «s'emporter, se mettre en colère», Dal, 115. Sinonime : *năirĖscu*, *θimusĖscu*. — Cf. gr. *ἰναρόν* „~”. — < *inătĖ*.

INĂTUSIRE, sf., pl. *inătusiri* «emportement, action de (se) courroucer», Dal, 115.

INĂTUSIT, -tă, pl. *inătusli*, -le, infuriat, «emporté en colère», Dal, 115.

INCÂNŪ, adv., cel puțin, «au moins; vu que, puisque», Gram, 257. V. *călal-că, can¹, cānim*. — < in + can¹.

ÎNDA, adv., mereu, «continuellement, sans cesse»: *el yinea îndă la noi* (el venea mereu (des) la noi); *înda îi duși* (te duci întruna = stăruî), PGr, 85. Sinonime: *des¹*, *dîpriună*, *picnă*. — Cf. tc. *yndé* (862) „près, auprès de, chez”.

INDÂME, adv., în ani, «en âge», Mih, 246; și sf., pl.? «comparution, aspect»: *ca dz'na tru indame* (ca zina în înfățișare), UnivL, XLV, 275; BNA, V, 45. — < tc. *endâm* (156) „stature; taille; proportion”.

INDÂTE, sf. (pl. *indăf*), ajutor, «aide; assistance», Dal, 115; *di yeătru făr' indăte* (fără asistență de medic), ArE, 38; *yin a gîlôn'lor indăte* (vin în ajutor voinicilor), PLit, 1010. V. *intăte*, *indătă*. Sinonim: *așlutor*. — Cf. alb. *imdāt* „aiuto di guerra”, gr. *μεντάτι* (Passow, 69; 91; 128; 170). — < tc. *imdād* (145) „~”.

INDIHÂKE (nord), adv.: *l'i-pin'e di indihăke* (i-a venit de hac) — v. *induhăke*. — < *ln + di + hăke*.

INDRÂRE, **INDRÂT**, **INDRÂTĂ**, **ÎNDRU**, Dal, 115 — v. *intrăre*, *intrât*, *intrătă*, *intru*.

INDUÊSCU (mi), vb. IV (*induîl*, *-uîl*, *-uire*), îndoi, «douter, être en doute», Nic, 177. — V. *an-dăulea* și dr. *Indoi*.

INDUFIRE, sf., pl. *induîrl* «action de douter, doute», Nic, 177.

INDUÎT, *-tă*, pl. *induîf*, *-le*, îndoît, «douteux, qui est en doute», Nic, 177.

ÎNE, sf. pl., fibre, «fibres»: *mi tricú prit îne* (m-a trecut (m-a străbătut) prin fibre = mă înfiorai), AD, IV, 372; *a păstă'l'lor scoăti-lă hîrile, ma nu și înlile* (păstăilor (fasolei verde) scoate-le firele (așa), dar nu și fibrele), AD, IV, 372 (< lat. *ina* „eine Papierfaser”, feuille de papier très mince). — Cf. și gr. *ἴς*, *ἰσός*, *ἰνί*, *τῆν ἰνᾶ* „fibre, filament”; *ῥνίς* „rènes”. — < gr. *ἰνᾶ*.

Înglêz, *-ză*, pl. *Înglêji*, *-eze*, englez, «Anglais»: *Înglêzlu-l ac* (englezul e ac), PLit, 522; PANT, 9.

INGLIZÊSCU, *-zească*, pl. *înglizêșli*, *-êșli*, englezesc, «anglais»: *flămura înglizêască* (drapelul englezesc), Lum, II, 352; BNA, IV, 105.

ÎNÎE, sf., pl. *înîl*, brăzdar, «soc (de la charrue)», Dal, 115; GEI, 156. Sinonim: *vômîră*. — < *ἰν(ν)ί* „~”.

INIMÂRCU, *-că*, pl. *inimărși*, *-rșe*, inimos, «courageux, intrépide, vaillant», Dal, 115; Nic, 177; *atuncea l-vidzâl je inimărcu eră călu* (atunci l-am văzut ce inimos era calul), FI, I, 1, 3; PANT, 344; *inimărcu ca bărbâl* (curajos ca bărbat), Lum, I, 192. — V. *căldîgi*, *dîl-dîslî* și:

ÎNIMĂ, sf., pl. *înîn'î* și *înime*, inimă, «1°. cœur; 2°. coeur, milieu; 3°. fort, milieu; 4°. courage; 5°. peureux; 6°. inquiétude; 7°. amour; 8°. compassion; 9°. estomac», Dal, 115; Nic, 176; Mih, 246; PScr, 219. — 1°: *înima s' n'î-u-alăși si bălă* (inima să mi-o lași să bată), PLit, 854; PANT, 43; *stihlă cu trei înîn'î* (stafie cu trei inimi), PB, 1637; *murl di inimă* (a murit de cord); 2°: *dă-n'î înima a himunielul* (dă-mi miezul pepenelui verde); *pitrămse pln' tu înima a făglul* (a pătruns pînă la miezul făgului); 3°: *arcoare ca tu înima di Iárnă* (trig ca în toiul iernii); *lu-apucă'm tu înima a căloăril'el* (l-am apucat în toiul căldurii); 4°: *vî-derea istă lă deăde inimă* (vederea asta le-a dat curaj), PB, 3961; *lo inimă* (luă (a prins) curaj), PLit, 523; 5°: *ăre inimă di lăpure* (e fricos ca un iepure); 6°: *s' nu 'șî-u ml'că înima* (să nu-și mănince inima = să nu se neliniștească), PB, 2223; *nu 'șî-u ml'că înima* (nu se sinchisește), PGr, 86 — v. *hărăte*; 7°: *l'î-cădză tu inimă* (i-a picat în inimă = s-a îndrăgostit), PB, 1559; 8°: *pl'nă si-șl făcă di inimă Așel-di-a-năllu* (pînă să se îndure Cel-de-sus), PB, 3167; *s' fl și băgă înima n păde* (să ți se pună inima jos pe pămînt din cauza compătimirii), PB, 45131; 9°: *înima-l'î s' nu-l'î hîbă goălă* (stomacul lui să nu-i fie gol), Fr, I, 107; BNA, I II, 96; *mi ml'șcă înima* (mă mușcă stomahul = am crampe stomahale) — cf.: „la fontanella de llu core = fontanella del cuore, o meglio dello stomaco” (Nino, V, 105); „le coeur n'est

mie ni au vair ni au gris, mais est au ventre, où Dieu l'a mis" (Cahier, 397). — Cf. gr. καρδία alb. *zë'mërë*, bg. *sърдце*, tc. *lurek*. — < lat. *anima* „souffle; âme”.

INIMÓS, -moasă, pl. *inimóși*, -moăse, inimos, «vif; courageux; bouillant», Dal, 115; Mih, 246; PB, 618; PAnt, 447. V. *inimărcu*. — < lat. *animosus* „courageux; ardent”.

INIMUSËSCU, vb. IV (*inimusil*, -sîl, -sîre), încuraja, «encourager, donner du coeur», Dal, 115; Nic, 177. — < *inimă*.

INIMUSÎRE, sf., pl. *inimusiri* «encouragement», Dal, 115; Nic, 177.

INIMUSÎT, -tă, pl. *inimusîți*, -te «encouragé», Dal, 115; Nic, 177.

INIMUȘE, sf., pl. *inimășe*, inimioară, «petit coeur», Mih, 246. — V. *in'ioară*, iar pentru -ușe, cf. *căfălușu*, -ușe etc.

INKEĂRE, adv., tăgadă, «dénier»: *fac inkeăre* (neg, contest), Mih, 246. V. *nkeăre* și sinonimul *hășa*. — Cf. și bg. *inkjară* „négation”. — < tc. *inkiar* (165) „négation; désaveu; refus”.

INÓPLIMĂ, sf., fără plural, spirt medicinal, «ether hydrique», Perd, 27⁴⁹. — < οινόπνευμα „esprit de vin; alcool”.

INRĂESC, **INRĂIRE**, Nic, 177; W, II, 266 — v. *năireșcu*, *năire*.

INSĂFE, sf. și invar., adv. — v. *isăfe*, *nisăfe*.

ÎNSĂ, adj. f. și adv., egal, «égal»: *fiată de lemnă anăltă însă cu fiatale* (cetate de lemne înaltă (egală cu) ca și cetatea), Cod, 111⁹; *săftitile tute una însă să'ntu* (toate sufletele sînt una și aceeași, sînt egale, sînt la fel), Cod, 100 b⁶ — v. *ună* 3° și *isea*, *ișea*. — Construcție ieșită din uz.

ÎNSU, *însă*, pl. *înși*, *înse*, ins, «homme, personne; moi-même, toi-même etc.», Dal, 115; Nic, 177; 178; Mih, 248; PB, 618; PenB, III, 241. — 1°. *tu însu cu gîstul* (tot insul cu gustul propriu), CalGrB, 18; 2°. *l'i-lipsescu trei înși* (li lipsesc trei înși), PAnt, 368; 3°. *că însu vucolactu eară* (că era însuși vircolacul), PB, 147³⁶; 4°. *fără s' lu cunoască că eăste bărbăt-su însu* (fără să-l cunoască că e însuși bărbatu-său), W, II, 254; 5°. *singur însușă eă* (singur eu însumi), Cod, 45²⁴; 6°. *însuș nă cl'edmă* (însuși ne cheamă), Cod, 26 b¹⁰; 7°. *si băgă însuș singur* (însuși singur se bagă), Cod, 33⁴; 8°. *făți însușă lucră rde* (face însuși lucruri rele), Cod, 21¹⁰; 9°. *însușă Dumnidză'u* (însuși Dumnezeu), Cod, 92⁷; 10°. *însuș* (însuși), PScr, 219. — V. *disă*, *esă*, *isă*, *isă*, iar pentru -șă, cf. 'șl. — Jb, XIX-XX, 135 («ipsus > impus > ins»); CDDE, 869; DA (732-734): < lat. *ipsus* „même, lui-même”.

ÎNȘIRE, sf., ieșire, Dal, 115 Mih, 248 — v. *ies*, *ișire*.

INTĂTE, sf.: *glôn'li-a noastră toț intăte fl l'i-pitredăim* (pe toți voinicii noștri ți-i trimitem ajutor), BNA, I, 108; *nă da intăte-a noastră* (ne dau nouă ajutor), BNA, I, 110 — v. *indăte*.

INTRÎRËS, sn., pl. *intrîresi*, interes, Caraf, 50 — v. *năirës*.

INTRĂRE, sf., pl. *intrări*, intrare, «action d'entrer; entrée», Nic, 178; PB, 618; 'nă buseărcă fără intrăre (o biserică fără intrare), PLit, 369; PAnt, 11 — v. *curcubătă* 1°. — V. *indrăre* și:

INTRĂTĂ, sf., fără pl., intrat; început, «entrée; commencements», Nic, 178. — 1°. *ună intrătă di la ușe* (o intrare de la ușă = îndată ce a intrat prin ușă), GrB, 220; PAnt, 223; BNA, IV, 138; 2°. *ună intrătă amiră'lu n căsă* (odată (îndată ce a) intrat împăratul în casă), PB, 133¹⁷; 3°. *tu intrăta di Aprilu* (la începutul lui aprilie), PAnt, 296; BNA, I, 124; 4°. *tu intrăta a anul* (la începutul anului). V. *iștă*. — În albaneză ti corespunde *hijrje* „entrata”.

ÎNTRU, vb. I (*intrăi*, -răt, -răre), intra, «1°. entrer; 2°. pénétrer; 3°. commencer à battre; 4°. se rétrécir, se retirer», Nic, 178; Mih, 249; PScr, 219; PAnt, 447. — 1°: *nu va eși di lu intrăși* (nu vei ieși de unde ai intrat); *intră' tu optu* (a intrat în al optulea an); *s' înfri cl'ndu s' ti-arisească?* (disă intri cînd să-ți placă?), BNA, III, 88; *dău s' intru*, nu-n' si *intră* (dau (încerc)

să intru, nu-mi vine să intru), PB, 103¹⁹; *fe lă intră?* — *să si mpărlă* (ce le intră în gînd? (ce le veni?), să se despartă), PB, 30⁸; 2°: *fărl'i intră tu turecme* (briganzii au pătruns în turcime) — v. *pitrandu*; 3°: *l'i-u intră, l'i-umflă sâmarlu* (i-o intră (incepu să-i dea bătaie), i-a umflat samarul), Fr, II, 233 — v. *sâmăr* 3°; *intră-l'i-u* (dă-i bătaie), PB, 135¹³ — cf. gr. *ἐμβαλου* „attaque-le”; *nă u intrără* (ne luară în primire cu atacul), LP, 57; BNA, II, 128 — v. *sălă* 5°; 4°: *lu lăre, pl'ndza intră* (la spălat, pinza intră, se strînge). — V. *indru*. — < lat. *intrare* „entrer dans, pénétrer dans”.

INURIE, sf., pl. *inurii*, enorie, «paroisse», GEI, 156. — < ἐνορία „~”.

IN'IOARĂ, sf., pl. *in'ioare* și *in'tôrl*, inimioară, «coeur», Dal, 115; PB, 618; PAnt, 447; ArE, 24. — 1°. *n'l-micăși in'ioara* (mi-ai micat inimioara), PGr, 86 — v. *inimă* 6°; 2°. *spune-n'l dōrlu dî tru in'ioară* (spune-mi dorul din inimioară), PLit, 980; 995; 3°. *și-băgă' elulike la in'ioară* (și-a pus oțel la inimioară), FI, I, 5, 7; 4°. *aleăpsiră ațel...* *fe ardeă in'tôrl* (au ales pe acel... ce ardea inimioare), FI, II, 5, 8; 5°. *cl'te in'tôrl nu-ăre arsă!* (cite inimioare nu a ars!), FI, II, 7, 4. — < *inimă*.

IO, IOŪ (nord), eu, «je, moi»: 1°. *Io cad dî sōmnu* (eu pic de somn, nu mai pot rezista), PLit, 780; 2°. *Io la șopot si-n'l li-așlept* (eu să mi le aștept la șipot), Fr, II, 15, 236; BNA, I, 74; 3°. *line Io nu mi-ascullăși* (tu nu m-ai ascultat pe mine), PAnt, 57; 4°. *mi ntregi Io?* (mă întrebi pe mine?), PB, 135²⁸; 5°. *fără dî Io* (fără de mine), PB, 131²⁴; 6°. *si-arcără tuș pri Io sau si-arcără tuș pri mine* (năvăliră toți pe mine). — V. *eū*. — În meglenoromână: *Io* (PMegR, II, 86; GrS, III, 403; CapM, III, 156). În istroromână: *Io* (PIstr, III, 313 și II, 133; Kov, 119) În dacoromână: *Io* (DA, p. 882); „am dat pe scumpie io” (Fur, II, 161); *Io'ū* (DHaș, 47). — Cf. spaniolul *yo*; prov. *ieu, yo*; † fr. *ie, jo*; it. *io* (D'OyL, 63) și *jo*.

IOΔ, sm., fără pl., iod, «iode», Dal, 115; Nic, 181. — < ἰώδης „~”.

IOΔUFORMĂ, sf., pl. *Ioδufôrme*, iodoform, «iodoforme», Dal, 115; Nic, 181. — < ἰω-δοφόρμιον „~”.

IOŪ (nord), eu, Dal, 115; PB, 618; 58²³; 73¹²; 76³¹; 254¹⁸; 255¹³; 256⁵; 265²⁴ etc. — v. *Io*.

IP, sm. și sn., pl. *ipî*, *ipuri*, arșic, «osselet», Dal, 115; DR, VII, 320 (< ἵππος „cheval”). Sinonime: *aște* etc. — V. *ipă*, *nip* și *ișle*.

IPAPTU, -lă, pl. *ipapți*, -le, suspect, «suspect», GEI, 156. V. *ipuptu*. — < ἵπποτος „~”.

IPĂR, sm., pl. *ipărl*, iepar, „cel ce paște o herghelie”, «homme de service dans les haras», VNouă, XIII, 132. — < *lăpă*.

IPARHIE, sf., pl. *iparihii*, eparhie, «diocèse», Dal, 115; GEI, 156. — < ἐπαρχία „~”.

IPAT, sn., pl. *ipale*, ficat, «foie»; désir; force», Dal, 116; GEI, 156. — 1°. *mi doăre ipallu* (mă doare ficatul); 2°. *n'l-armăse ipallu* (mi-a rămas dorința, mi-a plăcut mult); 3°. *așleptu ipalle să-n'l ylnă* (aștept să-mi vină forțele), PenB, VIII, 121. Sinonim: *hicăf*. — < ἵπατα „forces”, sg. ἵπαρ „foie”.

IPĂ, sf., pl. *ipuri* (Ohrida), Nic, 179 — v. *ip*. — < ?

IPIRGU, sn., pl. *ipirye*, sculă, «outil, instrument», LP, 6; GEI, 156. Sinonime: *hăldle* 1°, *irgălle*. — < ἵπεργον „~”.

IPOΔIASTOLÍ, PScr, 219; GEI, 156. Termen savant — v. *ifén*. — < ὑποδιαστολή „virgule”.

IPÓLIPSE, sf., fără pl., considerațiune, «considération; réputations», Nic, 559; GEI, 156. V. *ihtibăre*. — < ὑπόληψις „~”.

IPOSHISE, sf., pl. *ipóshisi*, promisiune, «promesse», Nic, 359; GEI, 156. — < ὑπόσχεσις „~”.

ΙΠΟΘΙΣΕ, sf., pl. *ipóthisi*, afacere, «affaire; fait; cause», Nic, 559; Mih, 249; GEI, 156.

— < ὑπόθεσις „~”.

ΪPSU, sn., pl. *ipsuri*, ipsos, «gypse», Nic, 561; PScr, 219; GEI, 156. — < γύψος „~”.

ΪPSUMĂ, sf., pl. *ipsume*, agneț, «château de pain bénit — v. *pândărie*», Dal, 116; Nic, 561; Mih, 249; GEI, 157; *ipsuma a călător* (agnețul cailor) PLit, 712. — < ὑψωμα „~”.

IPUCRISÍE, sf., pl. *ipucrisii*, ipocrizie, «hypocrisie», Nic, 560; GEI, 157. — < ὑποκρισία „~”.

IPUCRÍT, -tă, pl. *ipucriti*, -te, ipocrit, «hypocrites», Dal, 116; Nic, 360; GEI, 157. — < ὑποκριτής „~”.

IPUTĂFÍE, sf., pl. *iputăfii*, semnătură, «signature», Nic, 560; GEI, 157. — < ὑπογραφή „~”.

IPUTĂPSÉSČU (mi), vb. IV (*iputăpsii*, -siti, -sire), semna, «souscrire, signer», Nic, 560; GEI, 157. V. *dzeđiti* 2° — < ὑπογράφω „~”.

IPUTĂPSÍRE, sf., pl. *iputăpsiri*, «action de signer», Nic, 560.

IPUTĂPSÍT, -tă, pl. *iputăpsiti*, -te, iscălit, «signé, souscrit», Nic, 560.

IPUHÍE, sf., pl. *ipuhii*, timp oportun, «époque, temps; moment opportun, occasion», Dal, 116; Mih, 183; GEI, 157; *fi au făptă tu ipuhia a lor* (ce au făcut în timpul lor), Al. 1903, 45; *l'i-aftăși ipuhia* (i-ai găsit momentul oportun) — contaminare cu *apuhie*. — < ἐποχή „époque; temps; saison”.

IPUHÓNDRU, -ră, pl. *ipuhóndri*, -dre, ipohondru, «hypocondre», Dal, 116; Nic, 560; Mih, 249. — < ὑποχόνδριον „~”.

IPUHRÉUSE, sf., pl. *ipuhreusi*, obligație, «obligation, engagement», Nic, 560; GrS, VI, 385. — V. *apuhreuse* și *hréuse*.

IPUHRIUSÉSČU (mi), vb. IV (*ipuhriusi*, -siti, -sire), obliga, «obliger; engager», Nic, 561. V. *apuhriusescu*. — < ὑποχρεῶ „~”.

IPUHRIUSÍRE, sf., pl. *ipuhriusiri*, obligare, «action d'obliger».

IPUHRIUSÍT, -tă, pl. *ipuhriusiti*, -te «obligé», Nic, 561.

IPUHRIUTICÓ, adj. sg., fără pl., obligatoriu, «obligatoire, de commande», Nic, 561. — < ὑποχρεωτικός „~”.

IPUHUNDRI(L')E, sf., pl. *ipuhundri(l'i)*, ipohondrie, «hypocondrie», Mih, 249; Dal, 116; Nic, 560; GEI, 157. — < ὑποχονδρία „~”.

IPUHUNDRIÉSČU (mi), vb. IV (*ipuhundrisi*, -siti, -sire), a deveni ipohondru, «devenir hypocondre», Dal, 116; GEI, 157. — < ὑποχονδριάζω „~”.

IPUHUNDRIŚÍRE, sf., pl. *ipuhundrisiri*, «action de devenir hypocondre», Dal, 116.

IPUHUNDRIŚÍT, -tă, pl. *ipuhundrisiti*, -te «devenu hypocondre», Dal, 116.

IPUKÍMEN, -nă, pl. *ipukimen'i*, -ne, persoană, «personne», Nic, 560. — < ὑποκείμενον „~”.

IPUMUNÍE, sf., pl. *ipumunii*, răbdare, «patience», Nic, 560; GEI, 156. — Sinonime: *arăvdare*, *săbre*. — < ὑπομονή „~”.

IPUPSÍE, sf., pl. *ipupsi*, bănuială, «soupçon, suspicion», Nic, 560; GEI, 156. Sinonim: *șubé*. — < ὑπόψια „~”.

ΪPUPTU, -tă, Nic, 560 — v. *ipaptu* și sinonimul *șubell'i*.

IPURÍFŪ, sn., pl. *ipuryuri*, minister, «ministère», Nic, 560. — < ὑπουργεῖον „~”.

IPURÍÓ, sm., pl. *ipuryádi*, ministru, «ministre», Nic, 560. — < ὑπουργός „~”.

IPUSHISÉSČU, vb. IV (*ipushisi*, -siti, -sire), promite, «promettre, se faire fort», Dal, 116; Nic, 560; GEI, 157. V. *ipóshise*. — < ὑπόσχομαι „~”.

IPUSHISÍRE, sf., pl. *ipushisiri*, promisiune, «action de promettre», Dal, 116.

IPUSHISÍT, -tă, pl. *ipushisiti*, -te «promis», Dal, 116; Nic, 560.

IRADÉ, sm.; **IRADÉE**, sf., pl. *iradédz* și *iradél*, iradea, «rescrit du sultan», Dal, 116; Nic, 179; Mih, 249. — < tc. **iradé** (64) „~”.

IRATĂ, **IRÁTE**, sf., pl. *iráte* și *iră't* — v. *airáte* —, Lum, I, 205; PhOr, II, 457 (< tc. *irael* „déclaration”); ș' cu *tută iráta a mea* (și cu tot venitul meu), Cod, 42 ^{b19}; șá *l'i lásă málle iráte a biseáricăl'ei* (și-i lasă bisericii multe venituri), Cod, 110²⁰.

IRBÁP (și **IRBÁPE**), -pă, pl. *irbá'ki*, -ápe, competent, «habile, capable; compétent», Dal, 116; Mih, 183. Sinonim: *icanó*. — < tc. **erbáb** (65) „~”.

IRBÓS, -boásă, pl. *irbó'si*, -boáse, ierbos, «herbeux», Dal, 116; Nic, 179; Mih, 249; PB, 618; *mán'si irbó'si* (munți ierboși). — < lat. **herbosus** „herbeux”.

IRĞILÉ, sm.; **IRĞILÉ**, sf., pl. *irğiládız*, *irğilédz* și *irğill'i*, herghelie, «haras, troupeau de chevaux», Dal, 116; Nic, 179; PB, 282²⁰; 370¹⁸; PAnt, 320; Velo, 9; *nu-áre irğill'i* (nu are herghellii), Lum, IV, 167; PAnt, 286; BNA, I, 28; *irğiládız nincálicá'si* (herghellii nelincălecate), Velo, 54; BNA, V, 88. — < tc. **herğüélé** (537) „~”.

IRĞILİŞŪ, -șe, pl. *irğill'i*, -șe, de herghelie, «de haras, qui provient d'un haras», Dal, 116; *căvâ'tă p'ri un cal irğill'su* (călare pe un cal de herghelie), Al. 1928, 121; Trib, II, 5-6, 14 și 21; *tápe irğill'ise* (iepe de herghelie), Fr, II, 116. — < *irğilé*.

IRĞÁLİE, sf., pl. *irğáll'i*, unealtă, «outil, instrument»: *irğáll'i ará'stél'si* (instrumente de croitor), LP, 69. Sinonime: *háláte* 1°, *ipiryu*. — < *εργαλείον* „~”.

IRÍNE, sf., pl. *irin'i*, pace, «paix», Nic, 161; Mih, 249; PScr, 219; GEI, 157; *tu sôn'i, irínea clnd si-adrá't* (la urmă, clnd se făcu pacea), BNA, II, 24. — < *εἰρήνη* „~”.

IRINI(P)ÉSĖSCU (*mi*), vb. IV (*irini(p)síl*, -síl, -sire), pacifica, «pacifier; tranquilliser», Mih, 249; Cod, 82²; GEI, 157; *di nsc'l'nte dz'l'le nă irinipsím* (de cîteva zile ne-am liniștit). V. *arihálipsescu*, *isihásescu*. — < *εἰρηνεύω* „~”.

IRIRİTĂ, sf., pl. *irirî'tă* «constellation à cinq étoiles; la Grande ourse?», Dal, 116; Nic, 179; Mur, III, 67; *irirî'tă și vinturî'tă*, Mih, 249 — v. *vinturî'tă*; *si-alinél'ră ca irirî'tă* (au apărut ca *irirî'te*, ca stelele constelațiunii *irirî'ta*), Mac, 17. — < ?

IRIȘÁRCU, -că, pl. *irișár'si*, -le, vindicativ, «vindicatif». — < *irâ'se*.

IRMUXÉSCU, vb. IV (*irmuxíl*, -xít, -xire), pustii, «dévaster, dépeupler, rendre ou devenir désert», Dal, 116; Nic, 172; GEI, 142; *șe căs'l nu-ám irmuxít!* (ce de case nu am pustii!) , LP, 177; BNA, II, 16. — V. *ermuxésescu*, *rimuxésescu* și sinonimele *pundésescu*, *pundi-xésescu*, *pusluésescu*.

IRMUXİRE, sf., pl. *irmuxir'i*, pustiire, Dal, 116; Nic, 172 — v. *ermuxire* și sinonimul *șcritul're*.

IRMUXİT, -lă, pl. *irmuxít*, -le, Dal, 116; Nic, 173 — v. *ermuxít*. — Apud Cod, 74 ^{b18}, GEI, 157 dă adjectivul *irmuxím*, -ă (formă inexistentă).

IRNÁRE, sf., pl. *irnă'r'i*, Mih, 250 — v. *arnáre* și *irnédză*.

IRNÁT, -lă, iernat — v. *arnát*.

IRNÉDZŪ, vb. I, ierna, Mih, 250; 183; PAnt, 447 — v. *airnédză*, *arnédză* și *lernédză*.

IRN'İE, sf., pl. *irn'íl*, pustiu, «(lieu) désert; lande, steppe», Dal, 116; Mih, 249; 183; PScr, 212; PB, 618; *cum treá'fe vintul tu irn'íl* (cum trece vintul prin pustii), PAnt, 158; *irn'ille s' fricués'it* (să infricoșezi pustii), BNA, II, 94. V. *erimie*, *irn'îu* și sinonimul *pus-tille*. — < *ερημία* „~”.

IRN'İT, -lă, pl. *irn'ít*, -le, solitar, «isolé, solitaire»: *strábát cá'l'tur'ile irn'ite* (străbat căile singuratic), PenB, II, 110; BNA, II, 48.

IRN'ÎU¹, sn., pl. *irn'îur'i*, pustiu, «désert»: *cărd'r'ile sir'imle dil irn'îu* (cărările înguste din pustiu), PAnt, 161. — V. :

IRNÎŢ², -n'ie, pl. *irn'li*, pustiu, «désert»: *şedde muntile irn'li* (muntele rămne pustiu) Lum, V, 11-12; 37; Pant, 158; BNA, II, 58. — V. *irn'ie*.

IRŪŞE şi **IRŪŞE**, sf., fără pl., Dal, 116; GrS, IV, 239; ş' cu *irūşe-intrără n hoără* (şi în iureş intrară în sat), Velo, 13; Pant, 323; BNA, V, 99 — v. *lurāşe* şi sinonimul *nāvāl(ă)*.

IS¹, *isă*, pl. *işl, ise*, dînsul, dînsa; dînşii, dînsele, il, ils, lui; elle, elles, GrS, IV, 378. — V. *işă*.

IS², sm., fără pl., ison, «la basse, le ton», GEI, 157; *ftn islu* (ţin isonul), PLit, 826; *islu ftu trel-pătru ctn'1* (trei, patru cîini ţin hangul), BNA, I, 84. V. *ih*. — < ἴσον „~”.

IS³, *isă*, pl. *işl, ise*, egal, «égal; pareil», Mih, 251; GEI, 157. V. *insă, isea, isktu* şi *işă* — < ἴσως „~”.

ÎSA, adv. «également»: *si-l veārsă isa tof* (să-l verse toţi egal), BaŢN, 20 — v. *isea, işea*.

ISĂFE, sf., fără pl., milă, «pitié; autre mesure, à l'excès»: *fă'ră di isăfe lu vătămă'* (l-a ucis fără de milă), Cod, 70^{1b}; *nviām pri mālū, flr' isăfe* (învăţam prea mult, fără măsură, peste măsură), Al. 1903, 64. — PhOr, II, 458: < tc. *isaf* „action de fâcher”. — V. *insăfe*.

ISĂPE, sf., pl. *isă'kl*, socoteală, «compte; calcul, avis», Dal, 116; Nic, 179; Mih, 250; *isăpea n'l-ded curătă* (îmi dădui socoteala curată), Lum, II, 153; Pant, 178; BNA, III, 112; *şl-făşed isăpea-lă tamām* (îşi făceau exact socoteala lor), BNA, II, 26; *dre ş' n'isă isăpea a l'el* (are şi ea socoteala ei), LP, 56; BNA, II, 126. — V. *hisăpe*. Sinonime: *éculeală, luyar-yeazmó*. — < tc. *hyssāb* (505) „~”.

ÎSEA, adv., direct; egal, «(tout) droit; précisément; également, pareillement, quitte à quitte», Dal, 116; Nic, 179; GEI, 157. — 1°. *isea pri n'is s' l'l-acăşă* (drept asupra lor ca să-i prindă), PB, 4²³; 2°. *isea ştim* (ştim egal), PGr, 87; 3°. *lóra him isea* (acum sîntem chit). V. *işea*. — < ἴσα „~”.

ÎSIH, -hă, pl. *isihl, -he*, liniştit, «tranquille, paisible», Dal, 116; Nic, 173; Mih, 250 GEI, 158. — < ἴσυχος „~”.

ISIHĂSĖSCU, vb. IV (*isihăsil, -sil, -stre*), linişti, «tranquilliser; apaiser», Dal, 116; Nic, 173; Mih, 250; GEI, 158; *cl'ndu s' isihăstră tăcile* (cînd lucrurile se liniştiră), Cal. 1911, 146. V. *irini(p)sescu*. — < ἴσυχάζω „~”.

ISIHĂSIRE, sf., pl. *isihăsir*, «action de tranquilliser, d'apaiser», Dal, 116; Mih, 250.

ISIHĂSÎT, -tă, pl. *isihăsit, -te*, liniştit, «tranquillisé, apaisé», Dal, 116. Sinonim: *agă-lisil*.

ISIHÎE, sf., pl. *isihl*, linişte, tranquillité; paix; loisirs, Dal, 116; Nic, 173; Mih, 250; GEI, 158. V. *arihăte, irin'e*. — < ἴσυχια „~”.

ISKEĂRE, sf., pl. *iskér*, nivelare, «action de niveler, d'aplanir», Dal, 116.

ISKEĂT, -tă, pl. *iskeăt, -te*, nivelé, «plenir», Dal, 116.

ISKĖDZŪ (*mi*), vb. I (*iskeăt, -keăt, -keăre*), nivela, «niveler, aplanir; rendre droit; tuers», Dal, 116; Nic, 180; GEI, 158; Dun, I, 122-123. — 1°. *iském lóclu* (netezim terenul); 2°. *iskeădză-n'l veārga* (fă-mi varga dreaptă); 3°. *iskeăt-l'i pri tuţ* (ajustaţi-i (ucideţi-i) pe toţi) — v. *şcurtikėdză*. — < ἰσάζω „~”.

ISKINĂR, sm., pl. *iskinăr*, dansator mascat, «danseur masqué»; *únlu di soţ si-adără' iskinăr şi álū cîntă cu dairélu* (unul dintre camarazi se făcu dansator mascat şi altul cînta cu daireaua), RP, 2, 5; WTh, 139. Sinonime: *babuţear, bubăr, liyuceăr*. — < ?

ISKIU, -ke, pl. *iski, -ke*, drept, «droit», GEI, 157; *lóclu éaste isktu* (terenul e drept, nedet). Sinonim: *dréptu*. — V. *isă*.

ISMÉR, -*meără*, pl. *ismêrl*, -*meäre*, smead, «qui a le teint d'un brun mat». V. *albér*. — < tc. *esmer* (93) „brun”.

ISNAFCÎ, sm., pl. *isnaŋcêadz*, breslaș, «membre d'un corps de métier; artisan», Dal, 116; Nic, 179; Mih, 250. — Cf. tc. *esnaf adam* „artisan” și:

ISNÁFE, sf., pl. *isnâ'hi*, breaslă, «corporation, corps de métier, société», Dal, 116; Nic, 179; Mih, 250; PAnt, 447; AL 1901-1902, 87. — < tc. *esnâf* (103), „classes”.

ISÓP, sm., pl.? «hosope», PScr, 219; GEI, 158. Savant. — < ἵσσωπος „~”.

ISÓSMATĂ și **ÍSOSMĂ**, sf., pl. *isósmate*, logodnă, «fiançailles, accordailles», Dal, 116; Nic, 180; Mih, 250; PScr, 219; GEI, 158. V. *isusîre*. — < ἰσώσματα (*isâ'ζω*) „~”.

ISPÁPE, sf. — v. *spápe* [și † gr. οἰσπάτη „crasse de la laine de brebis”].

ISPÁTE, sf., pl.?, măturie; mucenic, «preuve, confirmation, témoignage; martyr». — 1°. *s' v' u facă ispáte* (să vă o fac măturie, dovadă), Cod, 33³³; *cu fe va-l' fáfim ispáte al dîspóll?* (cu ce li vom face dovadă arhierelui?), Trib, I, 10-11, 29 — v. *apódixē*; 2°. *éplī mări ispáti* (ești mare mucenic), CLitur, 41; 129 — v. *martírā*. — Cf. și alb. *ispál* „testimone”. — < tc. *ispat* (50) „preuve”.

ÍSPIT, sm., pl.? (grămosteni), examen, «examen». V. *xétase*. — < bg. *izpítu* „~”.

IST! «interjection de mettre en mouvement les brebis», *blr!*: *ist!*, *oále*, *ist!* (*blr*, *oiță*, *blr!*) — Cf. și: ἰστ, ἰστ, διάβολοπρόβατο (*blr*, *blr*, *oala dracului*), Kpυσ, II, 37; 60 („σάλαγοι προβάτων”); Hoeg, II, 201: *tist*, *tist* „cri employé quand on amène les moutons à la strounga”. — < ?

IST, și **ÍSTU**, -*lă*, pl. *íștl* și *íștl*, *iste*, PB, 618; *Isă thāmā nu 'și știe* (astă minune nu și-o știe), BaŋP, 31; BNA, III, 144. — În general, acest pronume circulă mai mult cu *a-* protetic: *atst*, -*lă*.

ÍSTEFTO-SLÓFTI, bulgărisim invariabil: *și scriiră tru istefto-slófti* (ce scrie în științele naturale), Cod, 20 b⁵; CEI, 71. — < bg. *estestvosloveci* „physiologus”.

ISTINÁFE, sf. (pl. *istind'fi*), (curte de) apel, «(cour d')appel»: *u fêliră istináfe Bitule* (o făcură apel la Bitolia), Lum, V, 18. — < tc. *istinâf* (88) „~”.

ISTINDÁKE, sf., pl. *istind'âkl*, interrogatoriu, «interrogatoire; sentence», Dal, 116; Nic, 180; PAnt, 448. — < tc. *istintâq* (86) „interrogatoire”.

ISTRISÎT, -*lă*, pl. *istirisîl*, -*te*, lipsit, «privé», Nic, 180. Sinonim: *lipsil*. — E participiul de la vb. neatestat **ISTRISÊSCU** „priver” < στερω „~”.

ISTORIE, PScr, 219; Nic, 180; **ISTURIE**, sf., pl. *isturil*, istorie, «histoires», Dal, 116; Mih, 251; PB, 618; PAnt, 448; GEI, 158. — < ἱστορία „~”.

ISTRÊTE, sf., pl.? (grămosteni), ocupație, «occupation; travail»: *istrête mul'iredscă* (treabă femeiască). V. *tăcru* 1°. — < ?

ISTRIGĂRI, sf., pl. *istrigă'ri*, CLitur, 129 — v. *strigăre*.

ISTURIE, sf., pl. *isturil*, Mih, 251 — v. *istorie*.

ISŪ, *isă*, pl. *îșt*, *ise*, el, ea, «il, elle, lui; moi-même, toi-même, ..., nous-mêmes...»: *ed isă-șl* (ea însăși), GrS, IV, 87; *noi isă-ne* (noi înșine). — Aceste forme le-am constatat curente la aromânii fărșeroți din *Mănîll'i seft* din sudul Albaniei în vara anului 1927 (cf. PIm, I, 133; 151 b). Tot în aromâna nordică, în graiul bătrînilor: *s' li kișl pr' isă* (să te piși pe ea). — V. *insu*, *is*¹.

ISUSÊSCU (*mi*), vb. IV (*isusil*, -*sît*, -*sîre*), logodi, «(se) fiancer», Dal, 116; Nic, 180; Mih, 251; PB, 618; PAnt, 448; GEI, 158. V. *iusêscu*, *isôsmată* și *fârină*. — < ἰσάζω „redreser; rendre uni”.

ISUSÎRE, sf., pl. *isusîrl* «action de (se) fiancer», Dal, 116; Mih, 251; *la isusîre* (la logodnă), LP, 129; BNA, II, 104. Sinonim: *arāvun'isîre*.

ISUSÎT, -*lă*, pl. *isusîl*, -*te*, aranjat, logodit, «arrangé; paré; fiancé», Dal, 116; Nic, 180; PScr, 219. — 1°. *căpită'n'ile isusîte* des oreillers arrangés, Réc, 42; 2°. *'și-doărme fêdla singură*,

singură și isusită «la jeune fille dort toute seule, seule et bien parée», Réc, 45 — v. *armă-tușt, ndrēptu*³; 3°. *feăta-a noastră-l isusită* (fata noastră e logodită), PAnt, 302; BNA, I, 132 — v. *arăvun'islt* și *lu*².

IȘALĂ I, adv., cu vrerea lui Dumnezeu, «s'il plaît à Dieu», Mih, 250. — Cf. *ileald!* — < tc. *ineh allah* (161) „~”.

IȘEA, adv., Mih, 250 — v. *insă, isea* și *andrēpt*².

IȘEĂZMATE, sf. pl. — v. *isôsmală*.

IȘIC, sm., pl. *ișil*, arșic, CȘc, 15; PLit, 126 — v. *așic, mișic, nîp*.

IȘIRE, sf., pl. *ișiri*, ieșire, «action de sortir, sortie; diarrhée», Dal, 116; Mih, 250; PB, 618. V. *inșire* și *străbătire, surdisire*.

IȘIT, -lă, pl. *ișil*, -te, ieșit, «sorti; saillant; débordé», Dal, 116; PAnt, 448. — 1°. *ișit ca dîl loc* (ieșit ca din pămînt), PLit, 524; 2°. *cu ôcl'îl' ișil* (cu ochii bulbucați); 3°. *ar'urî ișite* (riuri revărsate).

IȘITĂ, sf., fără pl. «sortie; issue»: *tu ișita din căsă* (la ieșirea din casă), PB, 312¹⁷; *tu ișita a mēslul* (la încheierea lunii). — V. :

IȘITÔR, sn., pl. *ișitôdre*, ieșitoare, loc de umblătoare, «lieux d'aisances». Sinonim: *căcător*. — V. *kișitôr* și *es*².

IȘŪ, *ișe*, pl. *ișl*, *ișe*, Nic, 179 — v. *es*².

ITALINĚSCU, -nească, pl. *italinēșli*, -nēșli, italian, «italien»: *pampôrea italinēască* (vaporul italianesc), Lum, II, 351; BNA, IV, 103.

ITĂRIE, sf., pl. *itărîl*, eterie, «association; l'Hétairie», Nic, 167; GEI, 143; 158. — < *ἐταιρεία* „~”.

ITÎE, sf., pl. *itîl*, motiv, «cause; motif», Dal, 116; Nic, 180; Mih, 183; PAnt, 448; GEI, 158. Sinonime: *acăfătūră, ascălnătūră, sibēpe*. — < *αἰτία* „~”.

ÎTIN, -nă, pl. *itîn'î*, -ne, orfan, «orphelin», Mih, 251. Sinonim: *oărfân*. — < tc. *îetîm* (1349) „~”.

ÎTIPĂSA, invar., oricine, «n'importe qui, n'importe quoi»: *va s' n'î greăscă itipăsa pri mîne* (mă va chema oricine pe mine), Cod, 38 b³; 19²; 58 b²⁴; GEI, 158. V. *ikișdô*. — < *εἴτε* „soit (que)” + *πᾶσα* „tout; chaque”.

ITIZĂESCU (mi), vb. IV (*itizăil*, -ăil, -ăltre), mizerifica, «occasionner des besoins»: *șă itizăește... șumēl'ea dî cu n'icăză* (și mizerifică... copiii de mici), Cod, 28 b⁸. — CAR, 108 transcrie: *șă ihtizăe este...* — < *ihlizăe*.

ÎTE, **ÎTÎ(ȘI)**, pron. rel. și adv., oricine, orice; îndată, «quiconque; n'importe, n'importe lequel, n'importe quoi; aussitôt», Dal, 116; Nic, 180; Mih, 243; PB, 619. — 1°. *un dor căre lu-ăre îfi om tu zeăne* (un dor pe care îl are orice om care e în țări străine), Lum, II, 349; BNA, IV, 99; 2°. *îfi om va hibă, îfi prăvdă* (orice om va fi, orice animal); 3°. *tu îfi loc, tu îfi căsă* (în orice loc, în orice casă), GrB, 222; PAnt, 225; BNA, IV, 142; 4°. *îfi vă va înima* (orice vă vrea (dorește) sufletul), Lum, II, 311; BNA, IV, 75; 5°. *îfi vidă că kărlu si-apruké* (îndată ce a văzut că charon se apropie), PB, 24¹⁰ — v. *ună* 5°. — V. *cărîfi, îfidô*. — Corespunde gr. *ὅτι*. — < *i*² + *te*.

ÎTIDÔ, **ÎTINDÔ**, pron. rel. și nedef. — v. *îte* —, Dal, 117; Mih, 243; PScr, 220; PB, 619. — V. *cărekișdô, căreîfidô, ikișdô, lăfidô, itipăsa*.

IU și **IŪÔ**, adv., unde, «où», Dal, 117; Nic, 178; Mih, 251; PScr, 220; Cod, 47¹⁴; 107¹⁷; PB, 619; W, II, 236; 258; PAnt, 448. — 1°. — *lu va s' n'irdzēl?*... — *lu-îi s' hibă* (— unde o să mergeți?... — oriunde o fi), GrB, 227; PAnt, 233; BNA, IV, 153; 2°. *lu beă pâl'i apă* (unde păsările beau apă), PLit, 619; 3°. *murmînllu-l'î lu-l ngrupăt* (mormîntul unde e îngropat), ArE, 38; 4°. *că'tră lu ū-avēi cundkea?* (cătră unde îl aveți popasul?). — V. *ludô*,

IUVÁ, - Cf. vdr. *to, tuo* (Dens, II, 24; 100; CPsal, 405); CDDE, 900 și DA, s. v.: < lat. *ubi* „où; quand”.

IUBRIC (Gópeși), sn.; *dă-n'l iubricu să-n'l beăă apă* (dă-mi ibricul să-mi beau apă), PLit, 749.

IUCLAMĂIE, sf., pl. *iuclamă'i*, statistică?, «statistique»? : *ună noăă iuclamăie* (o nouă statistică), Lum, V, 191. - Cf. tc. *hukum-nâmé* (514) „document portant la décision d'un tribunal”.

IUDÓ, adv., oriunde, «n'importe où; partout»: *Iudó s' f' lórni' ócl'il'i* (oriunde și-ai întoarce privirile), Lum, IV, 167; PAnt, 288; BNA, I, 30. - V. *Iukişdó*. - < *Iu* + alb. *do*.

IUG, sm., fără pl., austru, «vent du sud», Mih, 251; CEI, 71. Sinonim: *not*. - < vsl. *Jugŭ* „νότος „auster”.

IÚHA I, PB, 619; *și, Iúha!*, *s' aurn'iră pri nts* (și, hu!, se rezeziră asupra lui), PB, 338¹⁷ - v. *ylúha*.

IÚKIŞDÓ, adv. - v. *Iudó* și *ikişdó* - Cod, 21 b²⁷. - < *Iu* + alb. *kishdo*.

IUKIUMÉTE, sf., pl. *iukiumé'i*, Mih, 251; PB, 619 - v. *hukiumáte*.

IÚI I I ũ, sm., fără pl., iulie, «juillet», Dal, 117; Nic, 179. - < *Ιούλιος* „~”.

IULMÁE, sf., pl. *Iulmá'i*, samur, «zibeline», Mih, 251. - V. *elmáie*, *ilmá*.

IURGÁN, sn., plapomă, PScr, 220 - v. *yluryáne*.

IURGÁNE, sf., pl. *Iurgá'n'i* «cuir verni», lac, Mih, 249. Sinonim: *Iustrin'e*. - E o alterare a cuvintului *aruyáne*, *ruyáne*.

IURNÉCĂ, sf. (pl. *Iurné'i*), model, «exemple, modèle; espèce», PScr, 220; *s' di nă'să loăă Iurnécă* (și de la dinsa luați exemplu), Cod, 59¹⁰; *si n'eárdzimu... la mirmín'ti, si vidém sóia a noăstră șă Iurnéca a noăstră putrădză'tă șă oásile a noăstre muhlidzá'le* (să mergem... la morminturi (la cimitir), să vedem rudenia noastră și speța (modelul) noastră putrezită și oasele noastre mucegăite), Cod, 61¹⁰. V. *urnéke*. - Cf. și alb. *jurnék* (*yrnek*) „esempio”, gr. *ὄρνέκι*. - < tc. *œurnek* (184) „~”.

IURŪSE, **IURŪȘE**, sf., fără pl., Dal, 117; Mih, 251; PAnt, 448; *ma, ca Iúkil'i daț Iurŭșe* (ci, dați navală ca lupii), BNA, I, 110; *Iurŭșe făfă Túr'il'i* (turcii făceau Iureș), BNA, II, 36 - v. *Yirŭșe*, *ylurŭșe*, *irŭșe* (și tc. *ourouch* (184) „coup, combat” și *Iurulich* (1363) „assaut”).

IUSÉSCU (*mi*), vb. IV, logodi, PScr, 220 - v. *isuséscu*.

IUTĂGÁNE, **IUTĂFÁNE**, sf., pl. *Iutăgán'i*, Mih, 242; PAnt, 448 - v. *Iulăyáne*.

IÚTI(DÓ), adv. - v. *Iudó* - Dal, 117; Nic, 179; Mih, 251; PScr, 220; PB, 619; *Iútidó va duft, școp va ml'i* (oriunde te vei duce bătaie vei minca). - < *Iu* + *ti* + *do*.

IUVÁ, adv., undeva; nicăiri, «quelque part; nulle part», Dal, 117; Nic, 178; Mih, 252; PScr, 220. - 1°. *si-ăflă căpile fără limbi Iuvá?* (se găesc undeva capete fără limbi?), PB, 52²⁴; 2°. *Iipseăște si si-ălbă vidzútă Iuvá* (trebuie să se fi văzut undeva), GrB, 226; PAnt, 231; BNA, IV, 149; 3°. *ma Iuvá nu-aflără n'iși șil'e di sémnu* (dar, nicăieri nu aflără nici urmă de semn), PB, 172¹²; 4°. *Iuvá nu si-ăă avdz'l'ă ma mulf furl* (nicăieri nu s-au semnalat mai mulți briganzi), PAnt, 305. - Cf. și mgl. *Iuvá* (GrS, III, 405; CapM, III, 158). - < *Iu* + *va*.

IUVÁ-Ș'IUVÁ, adv., de loc, «pas du tout, nullement», Dal, 117; *nu-l'i si-astindzēă a li Viroăne Iuvá-ș' Iuvá* (Viroanei nu i se stingea supărarea cu nici un chip), PLit, 764; PAnt, 87. - < *Iuvá* + *și* + *Iuvá*.

IUZMIKEÁR, -ră (nord), PScr, 220; Mih, 252 - v. *huzmikeár*, *uzmikeár*.

IVLÁVIE, sf.; **IVLAVIÓS**, -toasă, Dal, 117 - v. *evlávie*, *evlaviós*.

IXÍKE, sf., lipsă, Nic, 178; Cod, 124 b¹⁰ - v. *xike*.

IXURÍE, sf., Dal, 117; GEI, 155 — v. *exurie*.

ÍZBĂ, sf., pl. *ízbe*, beci, «sous-sol, cave, cellier», Dal, 117; Nic, 179; Mih, 250; Lum, I, 81; Cal. 1912, 92; CEI, 71; *tu ízbe nu-aveai loc lu s' şedz* (în pivniţe nu aveai loc unde să stai), Cal. 1911, 146. V. *bimfă, ȕilăr*. — < bg. *izba* „~”.

IZÍNE, sf., pl. *izín'í*, permisiune, «permission», Dal, 117; Nic, 176; Mih, 252; PB, 619; PAnt, 448; *eă di máma nu-ám izíne* (eu nu am vole de la mama), PLit, 858. Sinonime: *ădie, vól'e*. — < tc. *izín* (64) „~”.

IZMĂČÍUNE, sf., cules de vie, Dal, 117 — v. *ayizmăčtúne*.

IZÓTE (nord), invar., în stare, «en état, capable», DR, II, 534. Sinonime: *ăcşu, icanó, írbáp*. — < alb. *i zotí* „capace, abile”.

IZVÓR, sn., PB, 619; 15³⁸; AI. 1903, 28; Lum, II, 274; BNA, III, 34; 92; 106. Formă savantă. — V. :

ÍZVUR, sn., pl. *ízvure*, izvor, «source», Dal, 117; Nic, 179; Mih, 251; PScr, 220; PB, 619; CEI, 71; *plí'ngu ízvurlle di dor* (plîng izvoarele de dor), Foti, 73; PAnt, 271. — Spre deosebire de *ftnl'nă*, care e locul unde, iniţial, se strînge apa ce iese din pămînt fără a ȕîşni, *ízvurlu* e locul unde apa iese ȕîşnind din pămînt. — Cf. şi topicul στὸν Ἰσβόρου (Ἰηπερ, IX, 243). — < vsl. *izvorŭ* „fons”.

IZVURÍC, sn., pl. *ízvuríŕe*, izvoraş, «petite source», Dal, 117.

Î = Â → pp. 95, 96

Î- (inițial și aton) apare înaintea consoanelor *l*, *l'* și, în special, *m*, *n* și *n'*. În aceste poziții, această vocală constituie o caracteristică a aromânei nordice. În aromâna sudică, acest *l*-e, în general, inexistent — în dicționarul lui Dalametra nu există nici un cuvânt care să înceapă cu acest *l*-. În întregul dialect aromân nu există nici un cuvânt care să înceapă cu *l'*- (inițial și accentuat) — forme ca *tl*, *tn*, *tntru* sint atone în frază. — Cu privire la *-l-*, *-l'* și *-ă-*, *-â-* (mediale atone și finale atone), menționăm că, în general, în aromâna nordică predomină *-ă-* și *-â-*, iar în cea sudică *-l-* și *-l'* (*bărbătlescu* — *btrbtltescu*, *căsa* — *câsl*; *căldă* — *căldzl* „pl. calzi”, *mânță* — *mânțl* „pl. munți” etc. — La Th. Cavallioti „sunetul *l* nu există; pretutindeni avem *ă* ca în graiul românilor din nord” (CĂr, 52 și 207-208, 210) — despre această particularitate, cf. și Buril, 285-286 și 274. — Cf. N și *Introducere*, § 14, p. 21 — Fonetic și cronologic, apariția acestui *l* (tonic sau aton) în străromână — deci și în aromână — e posterioară genezei lui *ă* în aceeași străromână — cf. și GrS, I (1924), 203 sqq și 324-326. Pentru încercări explicative acum, în urmă, aci semnalăm numai discuția din Ros, 610-611 (și rîndurile din CotM, 26 și 32; ILR, II, 195; 295, precum și FonD, IV, 7-23). Etc.

IL (acuz. sg. m.); **IL'Î** (dat. sg.; acuz. pl. m.) — v. *el*, *ed*, *il'î*, *ul*.

IM + *cons.* — v. *am* + *cons.* sau *m* + *cons.*

IMBĂIR, vb. I, PB, 619 — v. *ambăir*, *mbăir* și:

IMBĂR¹, vb. I; 'ș' *imbără ôlle-agăle* (își înșiră agalea oile la porneală), Velo, 20; BNA, V, 67 ('și-*mbără*).

IMBĂR², -ră, norocos, PLit, 416 — v. *ambăr²*.

IMBĂNĂT, -tă, pl. *imbănăf*, -le, reînviat, «ramenē à la vie»: *imbănătă țără ca primă-veară* (readusă iar la viață ca o primăvară), Mac, 101. — V.:

IMBĂNĂDZŪ, vb. I (*imbănăl*, -năl, -năre), reînvia, «ramener à la vie»: *imbănăf-l-n'f Dôna* (inviați-mi pe Dôna), Mac, 101 — v. *nyiedzū*. — Derivat savant din *bănă*.

IMBĂREĂȚĂ, sf., pl. *imbăreț*: *imbăreăfă* — s' *lă dzl'fîm ș' noi* (noroc — să le zicem și noi), CalGrB, 44 — v. *ambăreăfă*.

IMBÉT (*mi*), vb. I, *imbăta*, PAnt, 448 — v. *mbel*.

IMBITĂT, **IMBITĂTOR**, PAnt, 448 — v. *mbităt*, *mbitătôr*.

IMBITĂȚI'L'E, sf., CȘc, 48 — v. *ambitățl'e*, *mbitățl'e*.

IMBLĂ (Gribinî), persoana a treia a indic. prezent a verbului *îmnu*: «il (elle) marche».

IMBÔGRU, -bôgră, pl. *imbôgri*, -bôgre, bătrîn ghebos, «vieillard courbé»: *năcă hiî im-bôgru?* (nu cumva sint bătrîn girbov?) PLit, 1000. — V. *mbôgru*.

IMBUGĂT, -tă, PB, 619: *că fe la oărăn'î și nu la mbugăf?* (de ce la săraci și nu la bo gați?), Lum, III, 372 — v. *bugăt* și *mbugăt*.

IMBUL'ISÉSCU (*mi*), vb. IV (*imbul'isil*, -*sil*, -*sire*), a acoperi fața, «couvrir le visage (à la manière des femmes turques)»: *harémea nu s' imbul'isește dininlea a lui* (haremul nu-și acoperă fața înaintea (în fața) lui), VAR, 188. — V. *mbol'isédzû*.

IMPÁRTU (*mi*), vb. IV, împărți, PB, 619 — v. *mpártu*.

IMPĂRJINÉDZÛ, vb. I (*impărjinăi*, -*năi*, -*năre*), a da bătaie, «rosser»: *ca ține l'i împărjinéz* (îi bați cam bine), CȘc, 13. Sinonim: *păpurisescu*. — < *părjină*.

IMPĂRTĂCIUNE, sf., pl. *impărtăciună* 'l «division; partage», CȘc, 55, V. *mpărți're* și *părtăciune*.

IMPĂTURĂRE, sf., pl. *impăturări*: *după multă împăturare aghiūmse la una flintl'nă* (după multă alergătură, a ajuns la o flintină), Lum, IV, 58. — V. *ambătrulăre*, *ampăturare*, *ampăturédzû*.

IMPLÍN, -*nă*, plin, PB, 619; PAnt, 448 — v. *mplin*.

IMPRÁD, vb. I (*imprădăi*, -*dăi*, -*dăre*), prăda, «pillier»: *furl'i aū imprădăta căsa* (hoții au prădat casa), Lum, II, 75. — V. *prad* și *călcu* 10°.

IMPRÂN'ÉSCU (*mi*), vb. IV (*imprân'il*, -*n'il*, -*n'ire*), atinge, «1°. toucher, frapper; 2°. futures — v. *amphiur*», CȘc, 44. V. *gólă*. — Cf. bg. *prénizvamû* „renfiler”. — < ?

IMPREUNĂ, adv. «zusammen, ensemble»: *s' impreună 'și-eră tof* (și împreună își erau toți), W, II, 1584. — V. *mpriună* și sinonimul *dadun*.

IMPRÓSTU, -*roastă*, pl. *impróști* și *impróști*, -*roăste*: *hângiū arsări impróstu* (hangiu a sărit în picioare), Lum, II, 80; *'nă n'il'e di tiniri, tuț impróști* (o mie de tineri, toți în picioare și drepti), PAnt, 167; *n'l-ăpir impróastă* (mă apucă aurora în picioare fără ca să dormi noaptea), PB, 30214. — V. *mbróstu* și:

IMPRUSTÁT, -*tă*, pl. *imprustăi*, -*le*, dezvoltat, «bien fait de sa personne, grandele»: *Surina, feată căma imprustătă* (Surina, fată mai răsărită, mai dezvoltată, mai încheată), Lum, II, 13. — V.:

IMPRUSTÉDZÛ (*mi*), vb. I «se (re)mettre debout; devenir arrogant». — 1°. *ca cu zóre si 'mprusteádză* (cam cu greu se ridică în picioare), BațP, 5; 2°. *s' umflă, si 'mprusteádză* (se umflă, se ridică țănoș), Lum, II, 127; PAnt, 183; BNA, III, 80. — V. *mbrustédzû*, *mprustédzû*.

IMPUMURÁT, -*tă*, pl. *impumurări*, -*le*, sumbru, «sombre; triste»: *om... tótună impumurát* (om... totdeauna sumbru), GrB, 223 (*impumorát*); PAnt, 228; BNA, IV, 145. — < *pumodră*.

ÎN, prep., în, «en, dans; sur»: *în căle-l'i aștirnute* (așternute în calea lui), Fl, II, 18; PAnt, 347. — Cîrclă rar. — V. *n*.

ÎN + cons — v. *an + cons* sau *n + cons*.

ÎNBULZINĂRE, sf., pl. *înbulzinări*, buhăire, «bouffissure, action de bouffir»: *înbulzinărea a pleoăpilor scăde* (buhăirea pleoapelor scade), Lum, III, 11, 325. — V.:

ÎNBULZINÁT, -*tă*, pl. *înbulzinări*, -*le*, buhăit, «bouffi»: *pleoăpile st'ntu aróșe, înbulzinâte* (pleoapele sînt roșii, buhăite), Lum, III, 11, 325. — V. *buldzinédzû*.

ÎNCĂCIÛ (*mi*), vb. I, certa, PB, 619 — v. *ncăciû*.

ÎNCÁLIC, vb. I, PB, 619: *ma diznóū încálicăși* (dar din nou ai încălecat), PAnt, 58 — v. *ncálic*.

ÎNCÁLȚU (*mi*), vb. I: *Armă'nlu nu si ncálfiă* (aromânul nu poate fi înșelat), BațP, 19 — v. *ncálfiu*.

ÎNCÁP, vb. II: *pádea nu-l'i încápe* (pajiștea nu-i încapă), CalGrB, 40; PAnt, 268; *vede brt'ntu-a fedt'il'el că méșea nu-l'i încápe* (vede brt'ntu fetei că nu-i cuprinde mijlocul), LP, 75; PAnt, 275; Bair, 112 — v. *ncap*.

INCÁRCU (*mi*), vb. I, PB, 619 — v. *ncárcu*.

INCÁ? (Sămărina), încă, «noch, encore»: *l'ncă álfi eá l' ástépt* (încă astăzi eu tl aștept), WOI, 134. — V. *nică*.

INCÂNÉSCU «gémir»; **INCÂNIRE** «gémissement», PANT, 448; 449 — v. *angănésu*, *angânire*.

INCÁRCÁT, -*tă*, încărcat, PANT, 449 — v. *ncărcăt*.

INCÁRLIÉDZŮ (*mi*), vb. I, PB, 619 — v. *ncrlíédzů*.

INCÁSTÁRÁT?, -*tă*, pl. *Incástărát*, -*te* «châtain?»: *Jóne... Incástărát* (flăcău... de culoare castanie), AL, 1903, 19. — Pare a fi *Incástlándt* — v. *cástl'n'e* și gr. *καστανός* „châtain”.

INCLÓ, adv., încolo, «loin»: *vol, Rămd'n'l di-ășé Incló* (voi români de așa încolo, de departe), PLIT, 929; PANT, 34 — v. *nclo*.

INCL'ÉG (*mi*), vb. I: *s'l'ndzile... s' Incl'igá pri étoáriclu álbu* (sîngele... se închea pe cioarecul alb), GrB, 225; PANT, 230; BNA, IV, 149 — v. *nc'eg*.

INCL'IÁT, -*tă*: *duredrea cânda l'I-aveá Incl'iatá gúra* (durerea parcă li încluiase gura), FI, II, 4; PANT, 255 — v. *nc'l'iat*.

INCL'ID (*mi*), vb. III și II, PB, 619; *d-zúuá s' Incl'ise* (ziua s-a încheiat), GrB, 224; PANT, 228; BNA, IV, 146 — v. *nc'l'id*, *nkid*.

INCL'IN (*mi*), vb. I: *ahurhí sá s' Incl'iná* (ncepu să moțâie de somn), PB, 16¹⁵; *Gardánl nu s' Incl'iná' mállu* (Gardanl nu a ezitat mult), GrB, 222; PANT, 226; BNA, IV, 143 — v. *nc'l'in*, *Inchina*.

INCL'INĂCIÚNE, sf.: *ca si-n'l lu ved, s' l'I-adúe Incl'inăciúne* (de mi-l voi vedea, să-i aduc închinăciune, salutare), BNA, I, 92 — v. *nc'l'inăciúne*.

INCL'INĂTOR, -*toáre*, pl. *Incl'inătóri*, -*toáre*, închinător, «chrétien qui fait ses prières, ses dévotions»: *n'l'I di Incl'inătóri* (mii de închinători), Lum, V, 146.

INCL'IS, -*să*, PB, 619; *ful Incl'is* (am fost închis), GrB, 227; PANT, 233; BNA, IV, 153 — v. *nc'l'is*.

INCRÉD (*mi*), vb. III: *eu mállu mi ncred* (eu mult mă încred), CȘc, 24; *fi véde, nu s' Incréde* (ce vede, nu se încrede), Velo, 21; BNA, V, 67 — v. *ncred*.

INCUCUTÉDZŮ (*mi*), vb. I — v. *ncuculédzů*.

INCUČINÉDZŮ, **INCUČINÉSCU**, vb. I și IV: *Inčučinrá pl'ná și gľumáéile cu apă níngá vátra cu foc* (înțepeniră de frig plină și ibricile cu apă lîngă vatra cu foc), PB, 171⁴ — v. *Ingučinédzů*, *ncučinéscu*.

INCULEÁ, adv., încolo, «de là», Cod, 40 b¹⁵ — v. *İncľó*, *nculeá*.

INCURPIL'ÉDZŮ, vb. I — v. *ncurpíledzů*.

INCURÚN (*mi*), vb. I: *s' Incurunără* (s-au cununat), GrB, 227; PANT, 232; BNA, IV, 152 — v. *ncurun*.

INCUSURÁT, -*tă*: *váltur'l'i... ũ-au nárea... Incusurátă, ca cusór* (vulturii... îl au pliscul... încovoiat, ca seceră), CȘc, 42; *doáă fête Incusuráte* (două fete gheboase), Lum, I, 205 — v. *ncusurát*.

INCUSURÉDZŮ (*mi*), vb. I (*Incusurát*, -*rát*, -*räre*), gľrbovi, «courber; rendre bossu»: *și l'I-Incusurátă trüplu* (și i-au gľrbovit corpul), FI, I, 1, 2; PANT, 342 — v. *ncusurédzů*.

INČIÓRNIC (*mi*), vb. I (*Inčľurnicál*, -*cát*, -*cäre*), întuneca, «(s')obscurcir»: *ócl'il'I n'i si nčľurnicá* «ma vue s'obscurcissait», Ob, 121. — V. *nčľorníkédzů* și *nlánice*.

INČIUVÂN'EÁT, -*tă*, pl. *Inčľuvân'éát*, -*te*, cľrn, «camard, camus»: *fedát slábă, șcártă, Inčľuvân'éátă* (fată slabă, scundă, cľrnă), LP, 124. Sinonime: *cľ'rnú, cučľumít, șpl'rtu*. — < *čľuván'ľt*.

INDĂTĂ, sf. : *și a glôn'ilor s' duc îndată* (și se duc în ajutor volnicilor), W, II, 152 — v. *indăte*.

INDIRSĖSCU (mi), vb. IV — v. *ndirisescu, ntirsescu*.

INDISĂT, -lă, *indesat*, PB, 620 — v. *ndisăt*.

INDICĂNÎT, -lă, pl. *indicănîț*, -le **fêlê** : *cu boștea a l'ei indicănîlă* (cu vocea ei dogită), PE, 52¹⁶, — V. *ndihtnît*.

INDÎRLU, -lă, pl. *indl'rl'i*, -le, *ingîmfat*, **gonflé d'orgueil**, Gram, 258. V. *ndârlu* și *andârlusescu*.

INDÔI, *indoăuă* și *indăo*, cîțiva, cîteva, **quelques**, PB, 620 — v. *ndôi*.

INDRĖG (mi), vb. III și II : *indreăpse călu* (a pregătît calul), GrB, 224 ; PAnt, 228 ; BNA, IV, 146 — v. *ndreg¹*, *drege*.

INDRĖPT(U)¹, adv., direct, **directement**, PAnt, 337 — v. *ndrĖptu²*.

INDRĖPT(U)², -reăptă : *ca cu tăpôr indreăptă* (dresă ca cu toporul), PAnt, 128 — v. *ndrĖptu³*.

INDRUPĂCIUNE, sf., pl. *indrupăcîtân'i*, reazem, **appui** ; *soutien, aide*, Al. 1903, 9. — V. *ndupărăcîtune*.

INDUHĂKE, adv., de hac, **river son clou à quelqu'un** : *pi al'tărea lă yin induhăke a așilor și cătiyursescu* (pe aiurea le vin de hac acelora ce critică), VAR, 145. — V. *indihăke*.

INDULȚESCU (mi), vb. IV, *indulci*, PB, 620 — v. *ndulțescu*.

INDULȚÎT, sm., pl.?, pleurezie, **pleurésie** (Ohrida), PLit, 288. Sinonim : *plivrit*. — V. *ndulțit*.

INDUPĂRĂT, INDUPĂRÎT, -lă, pl. *indupărăț, indupărîț*, -le : *sculia... indupărîlă pi sturt* (școala... sprijinită pe stîlpi), CȘc, 10. — V. *ndupărăt, andrupî't* și :

INDŮPER (mi), vb. I (*indupîrăl, -răl, -răre*), rezema, **(s')appuyer**, Gram, 259. — V. *ndoăpir*.

INDZINUCL'ĖDZŮ, vb. I, PB, 620 — *ndzinucl'édzũ*.

INFLURĖSCU, vb. IV : *oulăztle influrĖscu* (poienile înflorește), Velo, 18 ; BNA, V, 65 — v. *nflurĖscu*.

INFRICUȘĂT, -lă ; *Târfil'i eară măltu infricușăt* (turcii erau foarte infricoșați), CalGrB' 22 — v. *nfricușăt*.

INFRICUȘĖDZŮ (mi), vb. I, PB, 620 — v. *nfricușédzũ*.

INFUȘĂT, -lă : *infușlăt tot n'i-escu mine* (eu îmi sînt mereu supărat), Lum, VI, 5, 16 ; *jilôs și infușlăt* (jalnic și întristat), CosP, 24 — v. *nfușlăt*.

INGĂLĂT, -lă, pl. *ingălăț, -le*, murdărit, **sali**, Mih, 354 ; DR, IV, 1551 — v. *ngălédzũ*.

INGĂLBIDĂT, -lă, pl. *ingălbidăt, -le* **?** : *cal albu tru sîrn'i și tru mălamă ingălbidăt* (cal alb în mătăsuri și în aur...), Fr, I, 23. — V. *nglubudédzũ*.

INGĂTÂN, adv., PB, 620 ; *vez s' u al ingătân* (vezi să o ai în grija), Cal. 1911, 56 — v. *angătân, ngătân*.

INGL'ĖȚŮ, vb. I, *ingheța*, PAnt, 449 — v. *ngl'êțũ*.

INGL'IMĂ, sf. : *Voscăpolea aveă averi marl, nu ingl'imă* (Moscopole avea averi mari, nu glumă), Lum, II, 74 — v. *angl'imea, gl'imă, ngl'imă*.

INGL'IMĖDZŮ, vb. I : *ai kêfe s' ingl'imédz* (ai chef să glumești), BașN, 10 — v. *ngl'i-médzũ* și :

INGL'INĖSCU, vb. IV, Gram, 260 — v. *ngl'imuĖscu*.

INGL'ÎT, vb. I, *inghiți*, PB, 620 — v. *angl'it*.

INGRI'NE, sf., mîrlială, PB, 620 — v. *gră'n'e, ngrl'n'e*.

INGRÓP, PB, 620; **INGRUPÁT**, PAnt, 449 — v. *ngrop*, *ngrupát*.

INGRÓSŪ, vb. I: *mésea las' s' ingroaše* (mijlocul lasă să se ingroaşe) — v. *ngroşă*.

INGUČESCU, vb. IV: *zbórlu fi vref' s' ingučif* (cuvîntul ce vrei să ghici(i)), Lum, I, 226 — v. *ngučescu*.

INGUČINÉDZŪ, vb. I: *actó, după úşe, ingučinám pl'ná lu háryie* (acolo, după uşă, rebegirăm de frig pînă în zori), CalGrB, 58 — v. *neučinédzŭ*.

INGŪSĂ, sf.: *di mǎltă cripáre, moásea feáfe Ingúsă* (de supărare multă, bătrîna a dat în astmă), Lum, I, 172 — v. *ngúsă*.

INGUSÓS, -soásă, pl. *Ingusóşi*, -soáse, mîhnitor, «chagrinant, navrant», Al. 1901-1902, 57; *erá únă Iárnă Ingusóasă* (era o iarnă sufocantă), CalGrB, 57 — v. *Ingúsă*.

INGŪÓS, adv., jos, PB, 620; PAnt, 449 — v. *nełos*.

INTILICŪÓS, -eloásă, PAnt, 449; Bair, 104 — v. *nyilicŭós*.

INTISÉDZŪ, vb. I, visa, PAnt, 449 — v. *nyisédzŭ*.

INTINTE, adv., intii, «d'abord, premièrement»: *limbile s' fěfiră Intinte?* (limbile s-au creat intii?), CŞc, 16. Sinonim: *próta*. — V. *năinte*.

INKÉRDU, **INKÉRAU**, sm., pl.?: *Inkérdu ş' bǎná s' álba* (ciştig (noroc) şi viaţă să aibă), Cal. 1911, 56; BNA, V, 112 — v. *nkérdu*.

INKISÉSCU, vb. IV, PB, 620; *lu zeáne álfi Inkiséscu* (alţii pornesc în străinătate), Foti, 7; PAnt, 262; *múnŭl'I Inkiséscu* (munţii pornesc), PLit, 385 (eronat la CAR, 223). — V. *nkiséscu*.

INKISMATÁRIC, -că, pl. *Inkismatárist*, -fe, gelos, «envieux, jaloux»: *om oárfân şi mǎltu Inkismatáric* (om sărac şi foarte invidios), GrB, 2, 34. V. *nkismatáric*.

INKÍSMĂ, sf.: *ştiáră si seámină Inklisma* (au ştiut să semene invidia), Lum, II, 290 — v. *Inklzmă*.

INKISMĂSÉSCU, **INKISMUSÍT**, **INKÍZMĂ**, Lum, II, 95; CalGrB, 74 — v. *nkizmă*, *nkizmăsescu*, *nkizmusti*.

INPRÁPĂ, adv., iute, «vite, instamment», Gram, 261. — *In + prápa*.

INSIRINÁT, -lă, Nic, 178; Gram, 208 (*insirind*), Inseninat — v. *nsirind*.

INSÓR (*mi*), vb. I, Insura, Nic, 178; PAnt, 449 — v. *nsor*.

INSURÁRE, **INSUBÁT**, Nic, 178; PAnt, 449 — v. *nsurare*, *nsurát*.

INTÁRDĂ, adv., încet, tîrziu, «lentement; tard», Gram, 261 — v. *ntárdu*.

INTINIRÉSCU, vb. IV: *fe-l aúşă Intinireáste* (ce e bătrîn întinereste), Velo, 55; BNA, V, 89 — v. *ntiniréscu*.

INTINTŪ, -lă: *Intintu pi virdeáŭă* (întins pe verdeaţă), Velo, 20; BNA, V, 66 — v. *Intntu*.

INTI'N'Ū, -n'e, PAnt, 449; *Intl'n'ea oárá* (întîia oară), Lum, II, 82; *Intl'n'ea pártē va n't-u daŭ* (prima parte mi-o veŭi da-o), Lum, IV, 172; *sómnul di Intl'n'ŭă* (somnia di întîi = moartea), Mih, 31. — V. *ntl'n'ŭă*.

INTR', prep., întru, «en, dans»: *Intr' esŭ* (într-însul), Gram, 262. — V. *l'ntru*.

INTREÁŢITĂ, invar., trecător, «de passage, passager», Mih, 384; *Intreáŭită* [*s' hibă n(pleárea)*] (trecătoare să fie boala!), PLit, 227. Sinonim: *piraslică*, — < *In + *treáŭilă*.

INTRĒB (*mi*), vb. I, PB, 620; PAnt, 449 — v. *ntreb*.

INTRĒG, -redă, PB, 620; PAnt, 449 — v. *ntreg*.

INTRIBÁRE, sf., PB, 620 — v. *ntribáre*.

INTRÍC (*mi*), vb. I: *s' Intrică ca puráŭşi* (se hrănesc ca porumbei), BaŭN, 45 — v. *ntrice*, *ntric*.

ÎNTRU - v. *Intr'* : *Intr' ôcl'i s' nu ti ved* (în ochi (în fața mea) să nu te văd), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112. - V. *ntără, ntru* și dr. „să începură sfaturi multe întru toți oamenii”, ITR, 76.

ÎNTRUPUSËSCU (*mi*), vb. IV, (*Intrupusit, -sit, -sire*), intrupa, «prende corps, s'in-carner», *σωματοποιῶ**, Fr, I, 185; CalGrB, 93. V. *ntrupusédzû*. - < *trup*.

ÎNTUNEÁRIC, sm., fără pl., întuneric, PB, 620 - v. *ntuneáric¹, ntunéric* și *kisá¹*.

ÎNTUNEÁRICĂ, vb. unipers., înnoptează, «la nuit vient», PB, 620. - Se conjugă la indic. prez. (*Întuneárică*), la viitor (*va (s') Întuneárică* „la nuit viendra”) și la subj. prez. (*sî Întuneárică* „que la nuit vienne”). - *Întuneárică ca ține* (se înnoptează cam bine), GrB; 2, 33; BNA, III, 84. - V. *ntuneárică*.

ÎNTŪNIC, vb. I și **ÎNTŪNICĂ**, vb. unipers.: *s' Întunică' di-cu-tol* (s-a întunecat (a înnoptat) de-a binelea), GrB, 224; PAnt, 229; BNA, IV, 146 - v. *ntūnic, ntūnică*.

ÎNTUNICÁT, -tă: *clópule... băleá... cu boft Întunicâte* (clopote (tălângi)... sunau... cu voci triste), LP, 52; BNA, I, 20 - v. *ntunicát*.

ÎNTŪNICĂ - v. *Întūnic*. - RF, II, 291-296: < lat. **in-tonicare*.

ÎNTUNICÓS, -coasă, PB, 449 - v. *ntunicós*.

ÎNTURÍNĂ, vb. unipers.: *nafoără nturină și zărlul vltmî sişiră* (afară viscoalea și ne-bunul vlt secera), Lum, II, 82; *tălă dzăda aveá Înturínălă* (viscolise toată ziua), CalGrB, 57 - v. *nturină*.

ÎNTURȚËSCU, -fească: *s' aspărgă hórile ÎnturȚësti* (să distrugă satele turcești), Cal, 1911, 144 - v. *turȚescu*.

ÎNȚÁPÁLICÓS, ÎNȚÁPULICÓS, -coasă, pl. *ÎnȚápálicósî, -coáse*, ascuțit, «aigu, pointu»: *nărea a lui ÎnȚápálicóasă* (nasul lui ascuțit), Lum, III, 339; *boáfe ÎnȚápulicóasă* (voce ascuțită), CȘc, 43. Sinonime: *kipitós, sumigós* (și *ntap?*). - < ?

ÎNȚÁPĂTŪRĂ, sf., pl. *ÎnȚápătŭrl, ÎnȚepătură*, «piqûre; intrigue», PB, 620. - V. *ntăpă-tŭră* și sinonimul *munăfiellike*.

ÎNVÁPSU, -să, pl. *Învápsi, -se*, nenorocit, «malheureux», Lum, II, 245; BNA, III, 58. - V. *Învupsit, vâpsit* și sinonimul *bulsit*.

ÎNVÁRGÓS, -goasă: *tăna albă, Învárgoasă* (luna albă, rotundă), GrB, 1, 12 - v. *Învlr-ligós, nvărgós, nvărgós*.

ÎNVEÁSTĂ, sf., PB, 620 - v. *niveástă*.

ÎNVERIGÁT, -tă, Gram, 263 - v. *anvărliigál*.

ÎNVESCĂMÎNTE, sf., fără pl., îmbrăcămintă, «costume», CȘc, 11. - V. *nviscămîndu, vîscămîndu*.

ÎNVËSCU (*mi*), vb. III și II (*Învîscûl, -cûl, Învăstire* și *Învîşleáre*), procura; investi, «procurer; investir»; *Îşl Învîşleá părmătîle* (îşi procura marfă), PLit, 896; *va s' Învîşlém tŭ-tŭnuri* (vom investi tutunuri), CalGrB, 44; *ca s' Învăscă lŭtŭnuri* (ca să investească tutunuri), CalGrB, 45. - Pentru sensul «habiller», PB, 620, v. *nvëscu* și *anvëscu* „îmbrac”. - Pentru dacoromâna veche, cf. Cip, 159-160 și CPSal, II, 423.

ÎNVIDUËSCU, vb. IV: *cum Învîduî, nică ŭnă oárá nu si nsură'* (cum (după ce) a rămas văduv, încă odată (altădată) nu s-a însurat), Lum, V, 173 - v. *nviduëscu, viduëscu*.

ÎNVIŢGU (*mi*), vb. III (și II) (*Învîşu, Învînsu, Învîndzire* și *Învîndzeáre*), învinge, «lutter pour vaincre»: *fel fe pi Vlêċicu nvîmse* (cel ce a învins pe Vlécicu), CosP, 82. V. *asvîngu* și sinonimul *anizëscu*. - < lat. *vlnere* „vaincre”.

ÎNVIRINÁT, -tă, întristat, PB, 620; PAnt, 449 - v. *nvirínál*.

ÎNVISCŪT, -tă, învăscut, PAnt, 449 - v. *nvîscûl*.

INVIRLIGÓS, -*godă* : *úngl'i invirligódse* (unghii arcuite, gheare încovoiate), Lum, VI, 4, 30 — v. *invărgós*.

INVIRTÉSCU (*mi*), vb. IV, PB, 620 — v. *anvârtéscu*, *nvârtéscu*.

INVIRTUŞÁT, -*tă* : *fu ligătă şi cu ȝlurăt invirtuşătă* (a fost legată şi întărită (înălănită) cu jurămint), PB, 170²⁶ — v. *nvirtuşăt*.

INVIRTUŞÉDZŰ, vb. I, PB, 620 — v. *nvirtuşédzű*, *virtuşéscu*.

INVUPSÍT, -*tă*, pl. *invupsit*, -*te*, cătrănit, «sombre, habillé en noir» : *doi tu lă'ile invupsit* (doi cătrăniţi în haine negre), BaşP, 28; BNA, III, 140. — V. *invápsu*.

INZIRZĂLÁT, -*tă*, pl. *inzirzălăt*, -*te*, înzorzonat, «chamarré, attifé» : *Vurydră... inzirzălătă cu hire ş' cu şilăft* (bulgăroaică... înzorzonată cu fire (ciucuri) şi cu gologani), Al. 1903, 19. — < ?

IN'Í : *el in'í fu di bún'íl'i* (el mi-a fost dintre cei buni), PAnt, 168 — v. *eű 5° ... n'í*.

IŞÍ «à soi, à lui, à eux, à elles; se, leur» : *Díma íşí lu-aveđ tu gávă* (pe Dima şi-l avea în gaură, în mormint), Fr, I, 10, 148; PAnt, 25 — v. -*şí*, '*şí*.

IT «à toi» : *ȝlón'íl'i tuţ it fug* (toţi flăcăii itî pleacă), PLit, 873; PAnt, 27 — v. *lne*, *lu¹*, *ft*.

J

J: în satele Gópeși și Muluviște, în multe cuvinte acest *J* reproduce pe *Ĝ*: *ĝtône* > *jône*. În paginile acestei litere vom menționa și cuvinte cu acest fonetism.

JĀBĀ, sf., pl. *jābe*, broască rloasă, «crapaud», Mur, III, 70. — Cf. gr. *žába* (Boga, II, 123) și alb. *zhábë* „rana...”. — < sl. *žaba* „grenouille, crapaud”.

JABĖC, sm., pl. *jabéfi*, pipernicit, «soldat turc de petite taille — v. *șcurtabéc*; ratatiné — v. *azmél*; singe — v. *mālmūāda*, Dal, 117; *s' bat cu jabéfi* (se bat cu turci piperniciți), BNA, I, 116; 140; *trádzif-vă, jabéfi, năpól* (stirpituri, retrageți-vă înapoi), PLit, 996; PAnt, 42. V. *jubéc*. — < tc. *zelbek* (653) „soldat léger”.

JĀGLU, sm., pl. *jāgl'i*, vâtrai, «tisonnier à l'aide duquel on retire la braise du four». Sinonim: *ĝlugár* (și *māse*). — < ?

JĀGINĀ, sf., pl. *jāĝine*, lintiță, mormoloc, «algue, conferve; tétard; mousse; matière alimentaire qui se dépose sur les dents non brossées», Dal, 117; PScr, 220; CEL, 71. — 1°. *bālta eāste mplīnā di jāĝinā* (balta e plină de mătasea broaștei sau de lintiță); 2°. *jāĝinile si-adārā brođiđi* (mormolocii devin brotăci); *dinđil'i incārcāđ di jāĝinā* (dinții plini de materie alimentară), Al. 1903, 22; Lum, V, 113. V. *jēĝinā, jeĝlā, jēynā, jibnācā, jiĝiniltūrā*. — < bg. *žabina* „oeufs de grenouille”.

JAKĖTĀ, sf., pl. *jakéli* și *jakéfi*, jachetă, «jaquette», Dal, 117. — < fr. „~”.

JĀLE, sf. (pl. *jél'turl*), jale, «désolation; tristesse; deuil — v. *lpe* și *turpāne*; désir, compassion», Dal, 117; Nic, 167; Mih, 252; CEL, 71. — 1°. *jālea-a cl'n'lor* — *jālea-a Armā'n'lor* (dezolarea cîinilor — îndurerarea aromânilor), RP, 6, 3; BNA, I, 2; 2°. *cl'nliĝe di jāle* (cîntece de tristețe), Lum, IV, 167; PAnt, I, 286; BNA, I, 28; 3°. *mađl eā nu dorm di jāle ș' dor* (numai eu nu dorm de jale și dor), Lum, IV, 168; BNA, I, 34; 4°. *noi him di jāle* (noi sintem în doliu); 5°. *u řtnā jālea Grīva* (Griva l-a ținut doliul), PB, 195²⁷; 6°. *dī-si ř' al trī bānā jāle* (dacă ři ai (ři-e) milă (dor) de viață), LP, 106; PAnt, 271; Bair, 104; 7°. *trī jél'turl* (pentru doliuri), Lum, V, 27. — Cf. și gr. : „ὥχ τι πόνος, ὥχ τι ζάλη!” (Hπειρ, IX, 25, v. 672). — < vsl. *žalī* „dolor”.

JAN, sm., pl. *jan'i*, cercel?, «boucle d'oreille?»: [*āre*] *jan'i di uréel'e* (la urechi are cercei?), CȘc, 12. V. *vedre*. — < ?

JANDĀR, sm., pl. *jandārl*: *un jandār s' turnā' ři l'i-gri* (un jandarm se întoarce și-i grăi), Velo, 28; *bīrāĝllu icā jandārlu* (biraĝlul sau jandarmul), Lum, V, 9, 11. — V. *ĝeandār*.

JĀNURĀ, sf., pl. *jānure*, crîng, «bocage, breuil»: *picurārlu i dīl jānurā* (păstorul e din crîng, din pădure), Dal, 117. — V. *yeānūrā*. — Pentru *γ > j*, cf. *yllā* și *jillā*.

JAPÓNE, sf., pl. ? (grămosteni) ? : «*nā japóne ř' 'nā ĉlūdā māre* (o... și o ciudățenie mare). — < ?

JAR, sm., pl. *jarl*, jăratîc, «charbon ardent; foudre», Dal, 117; Nic, 169; Mih, 252; PSer, 220; CEI, 71. — 1°. *'şl-alăsă... vătra fără jar* (îşi lasă... vatra fără jăratec), Lum, IV, 167; Pant, 288; BNA, I, 30; 2°. *cânda călcu pri jarl aprêşl* (parcă calc pe jări aprinşi, pe jăratîc), Lum, III, 208; 3°. *aveâgl'i-te di jar acupîrîl* (păzeşte-te de jar acoperit), PLit, 524 — v. *cărbune* 3°; 4°. *un jar di fumeâl'e* (o spuză de copii), PB, 90²⁵; 388²⁵ — v. *crimă* 2°. *jurdună*. — Cf. şi gr. ζάρος ('ΑρΓλ 40); ζάρ (Hris, 63). — < vsl. žarŭ „incendium”.

JĂLĚSCU (mi), vb. IV — v. *jilĚscu* —, compătîmi, «compătîr, s'apitoyer», PSer, 220; vol oărfân'll'i nu l'i jălîfă (voi pe orfani (pe săraci) nu-i compătîmiţi), Cod, 12¹². — V.:

JEĂLE, sf.: *mănşl'l'i... cu jeăle s' cupîrîră* (munţii... s-au acoperit cu dolii), Velo, 22; *je ară'urî s' greăle jêl'turî* (ce de rău şi dolii greu!), Lum, V, 11-12, 42. — V. *jăle*.

JĚGINĂ, sf.: *modlea jĚgină criscă* (muşchiul moale a crescut), CosP, 19 — v.:

JEĚIŬ, sm., pl.?: *ca apăle nîrîdzl'te di jeĚlŭ* (ca apele înverzite de mătasea broaştei), Al. 1928, 57 — v.:

JĚGNĂ, sf., pl. *jĚgni*, algă, «algues», Dal, 117. — V. *jibnăcă*.

JĚL'IOĂTĂ, sf., pl. *jĚl'ioăte*, «pas — v. pas; patte — v. pătună», Dal, 117. — 1°. *năpôt'nă jĚl'ioătlă arsări* (a tresărit un pas înapoi), Fl, II, 1, 9; Pant, 348; 2°. *arcăm jĚl'ioăte* (aruncam (faceam) paşi mari), Fl, I, 5, 5; I, 5, 6 — v. *ġiglată*, *jĚl'tot*, *şġl'edă* şi sinonimul *drăşel'edă*; 3°. *cl'nile... cu jĚl'ioătile „ăna greăşte şi-alăntă nu-ăde”* (cîinele... cu labele „una grăieşte şi cealaltă nu aude”, *adică*: e cu labele îndepărtate una de cealaltă), PLit, 680. — < ?

JĚL'İOT, sn., pl. *jĚl'ioăte*, pas, «pas; jambe», Jb, XIII, 91 (Gópeşl); Nic, 483 (Bitolia). — V. *şġl'tol*.

JIBĂCÓS, -coasă, pl. *jibăcósł*, -coase, stîrpitură, «ventru, pansu, obèse, bouffi»: *ful'inósłur 'şl-art'le di jibăcósłur* — v. *ful'inós*; *jibăcoasă broască ma 'şl-dzłfă* (burduhănoasa broască ci-şi zicea), PenB, IV, 135; *pl'ndze un jibăcós di fiĚłór* (plînge o stîrpitură de copil). V. *zăbăcós*. Circulară şi forma *jibicós*. — < *jabec*.

JIBNĂCĂ, sf., pl. *jibnăfte* şi *jibnă'fl*, mătasea broaştei, «algues», Mur, III, 70. V. *jicini-tură*. — Cf. bg. *žabinekă* „grenouillette”.

JİDĂ, sf., pl. ? «.....?»: *vampîrlu trîfă ca jîda tot pri aġă căle* (mereu pe acelaşi drum, vampirul trecea ca...), Lum, V, 213; *s' amină cu jîda* (să tragă cu...), CBiogr, 41. — < ?

JİĖĂRĂĖTĂ, sf., fără pl., măzăriche, lapoviţă, «grésil», Mur, III, 70. — V. *juyurólŭ*; *zăġărdiĚŭ*. — < srb. *sugradlea „~”* (bg. *sugraşica „~”*).

JİĖL'E, sf., pl. *jġl'e* „termen agricol” = mot agricole (Türġea), Al. 1903, 61. — < bg. *žeglja* „cheville de bois que l'on met au bout du joug pour y tenir le boeuf”.

JİĖÓ, sn., pl. *jġóurł*, creastă de munte, «crête de montagne»: *ġilġl'i trîfă jġólu*, *Stġryea nu jănă labóru* (călăii treceau creasta muntelui, Sterie nu a ţinut piept batalionului), GrB, 238. — < ζυγός „~” + *ġlug*.

JİĖINITŬRĂ, sf., pl. *jġġnitŭrl* (grămosteni) «algue — v. *jăcînă*; épine, ronce — v. *skin*».

JİĖLAV, -vă, pl. *jġlavł*, -ave, flexibil, «flexible comme une verge» (Cl'isúra), Mur, III, 71. — < bg. *žilavă* „élastique”.

JİĖLĂ, sf., pl. *jġle*, Mur, III, 71. — v. *ġlă*.

JİLĚSCU (mi), vb. IV (*jġll*, -llt, -lire), jeli, «s'affliger; plaindre; compătîr, s'apitoyer; regretter, pleurer quelqu'un, être en deuil», Dal, 117; Nic, 167; Mih, 252; CEI, 71. — 1°. *păt'i bat şi si jilĚscu* (păsările cîntă şi se jeluiesc), PLit, 1027; Pant, 38; 2°. *s' nu nă alăşł tra s' nă jġllm* (să nu ne laşi ca să ne tînguim), PLit, 1040; Pant, 68; 3°. *măltu si jġll* (mult s'ă

intristat), PB, 331²⁶; 4°. *jileă-le, picurăre* (îndurerează-te, păstorule), Velo, 21; BNA, V, 67; 5°. *par că jilăsc vtr glone* (par că bocesc pe vreun flăcău), PANT, 155; 6°. *trei an'i di dzl'le va ti jilăscu* (trei ani de zile te voi boci, voi fi în doliu), PB, 371¹⁴; 7°. *jili ctt jill amiră'lu* (împăratul a purtat doliu ctt a purtat), PB, 191²⁶. V. *jălăscu*. — < vsl. *žaliti* „lugere”.

JILIRE, sf., pl. *jiliri*, jelire, «action de s'affliger, de regretter, d'être en deuil», Dal, 117; PB, 621.

JILIT, -lă, pl. *jilii*, -le, jelit; îndoliat, «affligé; qui est en deuil», Dal, 117; PB, 621; s' duc *jilite şt-u-an'turzăscu* (se duc *fele sau femei* întristate şi o mirolesc), PLit, 933; PANT, 34; *jilită-l lumea di la oi* (îndoliată-i lumea de la oi), PANT, 155; BNA, II, 2. V. *lipisit*.

JILÓS¹, adv., îndurerat, «avec chagrin»: *eū cttl jilós cttnd áduu hăbă'rile di la noi* (eu cttl îndurerat cttnd aud veştile triste de la noi), Lum, IV, 168; BNA, I, 32 — v. *hăbăre* ¹; *ttl' scriă jilós şi-amăr* (tmî scria îndurerat şi amar), PANT, 248.

JILÓS², -loasă, pl. *jilóşl*, -loăse, trist, «triste; affligé; endolori», Dal, 117; PB, 621; *si-l'l dzl'fem cl'ntic jilós* (să-i zicem (cintăm) cttntec jalnic), PLit, 977; PANT, 48; *un mărăt jilós tră n'llă* (un sărman îndurerat de compătimit), Lum, I, 60; *jilóslu-a tăū cl'ntic* (tristi tău cttntec), Lum, IV, 4, 92 (= 102); BNA, I, 26.

JIMBU, -bă, pl. *jinči*, *jimbe*, ştirb, «à qui il manque une ou plusieurs dents, brèche-dents», Dal, 117; Mih, 252; CEL, 71. — V. *jumbu*, *jongă* şi sinonimul *străbal*.

JINDĂRIC, -că, pl. *jindărişl*, -fe, năvăaş, «vicieux, (cheval) rebours»: *cal jindăric* (cal năvăaş), Mih, 252. Sinonim: *vişedreu*. — < ?

JIR, sm., pl. ? *jir*, «faine, fruit du hêtre — v. *făgă*; gland — v. *gl'indă* (grămosteni): *părădzl'i jir l'i-fedă* (banii i-a cheltuit). — < bg. *žirŭ* „suif; gland”.

Jir eă n' eă t, -lă, din satul *Jărcan'l* — v. *Jirgăn'eăl*.

JIREĂGLE, sf., pl. *jirēgl'i*, jurubiţă, «écheveau», Mih, 253; 214; CN, 128; 174; CEL, 71 (< vsl. *žrebij* „sort, destin, chance”). V. *jurêbe* şi sinonimul *glrkină*. — Cf. dr. *jirēbie* (DA) şi mgl. *jiredčlă* (CapM, III, 161; GrS, II, 375).

Jir găn'eă t, -lă, pl. *Jirgăn'eăl*, -le «habitant d'un ancien village aroumain d'Albanie méridionale nommé Jărcan'l». W, II, 2: „*jirgăn'eătlă* soll von Jirgana, einem unbekannten Dorfe kommen”. — V. *Şirgăn'eăş* şi PLir, 398; 443.

JIRTUĖSCU, vb. IV (*jirtuŭl*, -uŭl, -uŭre), biciui, fouetter, fustiger, Dal, 117; *jirtulă-l ăpă* (trage-i una cu biciul sau cu nuiua). — Cf. dr. *joardă* şi vsl. *žrudl* „pertica”.

JIRTUIRE, sf., pl. *jirtuiri*, biciuire, «action de fustiger, fouetterement», Dal, 117; *călu nu va jirtuire* (calul nu trebuie biciuit).

JIRTUIT, -lă, pl. *jirtuŭl*, -le «fouetté, fustigé», Dal, 117.

JIRUĖDZŮ, vb. I (*jiurăt*, -răt, -răre), ciripi, «gazouiller»: *cl'te un pul'tă... ma jiurăt di pîtrundă kinėllu* (cite o pasăre... doar ciripea de străbătea pinetul), Bair, 58; 138. — Cuvint creat de autor.

JOC¹, sn., Dal, 117; PB, 621 — v. *glóc*¹.

JOC² (*mi*), vb. I: *lo să-l'l joacă ócl'tul sl'ngu* (ncepu să-i bată ochiul stîng), Velo, 60; BNA, V, 71 — v. *glóc*².

JÓNE, joănă, pl. *jon'l*, joâne: *ma n'l-am măltu jône cttócul* (dar mi-am (mi-i) foarte robust roibul), Velo, 14; BNA, V, 52; *ca zmel jón'll'i s' alumtără* (voinicii s-au luptat ca zmei), Velo, 11; PANT, 322; BNA, V, 98. — V. *glone*.

JÓNGĂ, sf., pl. *jónge* (mot enfantin), dinte, «dent», Dal, 117; DR, III, 1088; CEL, 71; s' u *faşl mam cu a la jóngă* (să o faci mam (să o mănînci) cu al tău dinte), PLit, 957. V. *jongu*, *jumbu* şi sinonimul *dinte*. — < vsl. *zobŭ* „dens”.

JÓNGU, sm., pl. *jóndzi* (Sămărina), nod de arbore, «noeud d'arbres». Sinonime : *aróz*, *cluj*. — Același cu *jóngă?* — < ?

JUBĂRJESCU, vb. IV (*jubărjil*, *-jil*, *-jire*), zbtrei, «riders», Mih, 253; *ástáz jubărjil la fáá* (astăzi m-am zbtrecit la față), Lum, II, 170. Sinonim : *sufrusescu*. — < ?

JUBĂRJIRE, sf., pl. *jubărjiri* «action de rider», Mih, 253.

JUBĂRJÍT, *-lá*, pl. *jubărjil*, *-le* «ridé» : *jubărjit la fáá* (zbtrecit la față), Mac, 133.

JUBÉC, sm., pl. *jubéft*, BNA, I, 110; 112 — v. *jabéc*, *şubéc* și bg. *zebekü* „tribu turque en Asie-mineure”.

JÚCĂ, sf., pl. ?, buză, «lèvre?», PScr, 220 (cf. bg. *žuka* „lèvre”, alb. *zhukë* „giunco”). — Cuvînt necunoscut.

JŪDAV, *-vâ*, pl. *jūdavi*, *-ve*, pipernicit, «cachectique, malingre; nain, pigmée», Dal, 117; Mur, III, 72; M, 26; CN, 105; 172; *cáprâ jūdavâ* (capră pipernicită). — < bg. *žudavŭ* „faible, maigre”.

JUDÉȚŪ, sn., pl. *judéțuri*, GrB, 3, 15. — 1°. *o lat Doámne, Dumnidzále, cum fu-afél judéřu a tău!* (hei Doamne, Dumnezeule, cum a fost acea judecată a ta!), Lum, II, 170; 2°. *Doámne, tru judéřu lu-ám dálă* (Doamne, l-am dat în judecată), Lum, V, 179; 3°. *va s' ti dař tru judéřu* (te voi da în judecată), Lum, III, 8; 4°. *s' pl'nse la judéřu* (s-a plîns la tribunal), Lum, III, 61; 5°. *nřřl aveđ trl judeřu auřáticlu* (dînřil aveau drept tribunal bătrînetul), Trib, II, 9-12, 24. — Cf. mgl. *judeř* (PMegR, II, 87; CapM, III, 161). — V. *řtudéřu*.

JUDICÁT, *-lá* : *tri nođ an'ř řul judicát* (am fost condamnat pentru nouă ani), Velo, 27 — v. *řjudicát*.

JUGÁSTRU, sm., Dal, 117 — v. *řjugástru*.

JUGURÁřTĂ, sf. — v. *jigărđită* și sinonimul *řlodăt*.

JUGĚIE, sf., Lum, VI, 4, 1 — v. *řjugĚie*.

JŪHNĂ, sf., pl. *jáhne* «volle (de nouvelle mariée)?» : *ř-băgăřl jáhna ři mărřna* (ți-aș pus zăvonul (?) și cununa). — V. *jăncu*. — < ?

JUJĚI, sm., greier, «grillon», PScr, 220 — v. *jăjul*, *řzřul*.

JUJUÉSCU, vb. IV (*jujuřil*, *-ulř*, *-ulre*), řlui, «bourdonner» : *jujunărřlu jujulă mař pri kėřlre đrse đl sođre* (greierul řlui a numai pe pietrele arse de soare), Fl, I, 2, 8. — Cuvînt onomatopeic.

JŪJUL, sm., pl. *jăjul'ř*, řiganie, «animal, bête, monstre», PB, 157¹³; GrS, II, 402; *ře jăjul řřne đl lă-ansărđ... mřcđrea* (ce řivină vine de le sărează... mîncarea), PB, 181¹⁰; PAnt, 98. V. *juřil*. — < sl. *žučelŭ* „grillon de champêtre; cigale de l'orme”.

JUJUNĂR, sm., Fl, I, 2, 8 — v. *řjunřjunăr*.

JULÉSCU (*mi*), vb. IV (*julřil*, *-lil*, *-lire*), řuli, «érasfler, écorcher très légèrement», Dal, 117; *mi julřil řa m'ňă* (m-ai řulit la mînă), PETim, 13. — Cf. și alb. *zhulătë* „distruzione, rottura”. — < bg. *žulja* „frotter, piquer”, srb. *žuliti* „blesser”.

JULĚIRE, sf., pl. *julřil* «écorchure, éraflure», Dal, 117.

JULĚIT, *-lá*, pl. *julřil*, *-le* «écorché, éraflé», Dal, 117.

JULĚŪ, sm., pl. ? «épiderme», «epidermă la vite», Dal, 118; PETim, 13. — < alb. *žulř* „ή λέρα, ή κηλίς” = souillure (Hr, 125).

JULĚŪ, *jăl'e*, pl. *juř'ř*, *jăl'e*, răscopt, «mûr, trop cuit» : *peäre jăle* (pere răscoapte). PETim, 13. — Cf. vb. albanez de origine latină *zhungem* „maturare” (v., aci, *ăřřtřngu*, *ăřřtămtu*). — Gr. *ζούλλα* (Hris, 64). — < alb. *zhulğë* „maturo”.

JUMÁI, adj. f., sfrijită «ratatinée» : *nu-l'ř prinđe a řul ahlăre niverăřlă jumăře, gătřbină* (lui nu-i stă bine atare nevastă sfrijită, galbenă), Fl, II, 5, 3. — < ?

JUMBĂ, sf., pl. *jâmbe*, Dal, 118 — v. *ġtumbà*, ca și gr. ζῶμπος „ἐξόγκωμα ἐπὶ τοῦ σώματος” = enflure, tuméfaction”.

JUMBU, -bă, știrb, CEI, 71 — v. *jimbu*, *jóngă* și *z'îmbe*.

JUMĂRĂ, sf., pl. *jumăre* (nord), bălării, «mauvaises herbes», Mih, 253. — < ?

JUMITĂTE, sf.: *că di trei an'î jumitătē* (că de trei ani și jumătate), Velo, 14; BNA, V, 52 — v. *ġtunitate*.

JUNĂME, sf.: *tri märe-a lui junăme* (pentru marea lui bravură), Velo, 19; BNA, V, 65 — v. *ġtunăme*.

JUNĂR, -ră, Velo, 60; Pant, 338; BNA, V, 72 — v. *ġtunăr*.

JUNĂTIC, sn.: *tru junătīc nīntrīcūlă* (neîntrecută în bravură), Velo, 54; BNA, V, 87 — v. *ġtundtic*.

JUNĂ¹, sf., pl. *jâne*, coajă de castană; arici, 1°. enveloppe de la châtaigne; 2°. hérisson — cf. mgl. *rič* și it. *riccio*, Dal, 118; Mih, 253. — < ?

JUNĂ², sf., pl. *jâne*, gîndac verde lucitor, «hanneton», Dal, 118. — < ?

JUNCLU, sm., pl. ? «voile (de nouvelle mariée)? : *î' băgășt jūncu și mărūna* (ți-ai pus voalul și cununa), Lum, IV, 217 — v. *jūhnă*. — De fapt, acest *jūncu* e articulat; nearticulat ar fi *jūncu*. — V. *ġlup* și *mărūnă*. — Cuvînt neidentificat. — < ?

JUNCU, sm., pl. *jūnfi*, vițel, «veau», Dal, 118. — V. *ġtūncu*, *junică* și sinonimele *demășă*, *ġișă*, *mīnzăt*.

JUNĖL, *juneăă* și *juneăo*: *s'ntu s' fētile juneăle* (și fetele sînt brave), Velo, 31; BNA, V, 102; și *di nveăstīle ġtuneăle* (și de nevestele brave), Lum, IV, 306; Cal. 1912, 77; BNA, V, 102 — v. *ġtunĖl*.

JUNĖSCU, -neăscă, pl. *junĖșli*, -nĖști: *cl'ntișle junĖști* (cîntecele voinicești), Lum, V, 9, 17; Pant, 335 — v. *ġtunĖscu*.

JUNĖȘTI, adv.: *tot imn'ndalul junĖști* (tot umblînd vitejește), Velo, 46; BNA, V, 82 — v. *ġtunĖște*.

JUNĖCĂ, sf., pl. *junĖște* (Găpeși), vițea, «génisse», Jb, XIII, 66. V. *jūncu* și sinonimul *ġișăă*. — < lat. *junix*, -icem „génisse”.

JUNJŪLĂ, sf.: *Mītra eră... arășă ca junjūla* (Mitra era roșu ca garoafa), Lum, III, 177 — v. *ġtunġlălă*.

JUNŌP, sm., pl. *junŏki*, Lum, V, 27; *junŏki mușeăł ca soăre* (voinicei frumoși ca soare), Velo, 62; Cal. 1912, 77; BNA, V, 92; 55 — v. *ġtunŏp*.

JUNĖSCU, vb. IV (*jun'î*, -n'îl, -n'îre), fremăta, «frémir»: *frī'ndzīle jun'eă și pușpură* (frunzele fremătau și șopteau), Bair, 58. Sinonim: *hurhulĖscu*. — < ?

JŪPĂ, sf., pl. *jăpe*, rochie, «jupe, robe», GrS, II, 401; IV, 245; *īnviscūlă tu jūpă veăcl'e* (îmbrăcată în rochie veche), Lum, III, 373; *jūpă-l' cum asboădră* (cum zboară rochia-i), CosP, 93. V. *ġtūpă*. — Cf. și sl. *župa* „vestis”.

JUPÎN, -nă, pl. *jupl'n'î*, -ne, om de rînd, «homme de bas étage, un rustre; Tsigane, fabricant de fuseaux», GrS, II, 402; Lum, II, 52; *līmba a Vlăhūlŏr eăstī līmă di jupl'n'î și di ursărī* (limba dăcoromănilor e limbă de fusari și de ursari), Lum, II, 52. — Cf. și topicul gr. τοῦ Ἰ(ου)πάν(ι) (ἸΠειρ, IX, 242). — < ?

JUPÎNĂSCU, -neăscă, pl. *jupl'nĖșli*, -nĖști, grosolan, «grossier, commun»: *līmă jupl-neăscă* (limbă necioplită), Lum, II, 53; *zbură'scu ūnă līmă juplneăscă* (vorbesc o limbă grosolană), GrB, 259.

JURÁH, sm., pl. ? «petit faisceau ?»: *soárite pitredşe un juráh hrisusit di hire* (soarele trimite un mănunchi (?) aurit de fire), Fl, I, 6, 14. — < ?

JURÁT, sn.: *el jurátul nu-agărşi* (el nu a uitat jurământul), Velo, 63; BNA, V, 93 — v. *şturál*.

JURCU, sm. «nom donné à un chien camard, camus». — < ?

JURDŪNĂ, sf., pl. *jurdune*, mulţime, «foule — v. *jar* 4°, *kindră*»: *jurdună di fičtóri* (mulţime de băleţi), Fl, I, 3, 9; *jurdună di feáte* (mulţime de fete), Fl, II, 7, 4; *jurdána jiltlá* (mulţimea îndoliată), Fl, I, 2, 9. — < ?

JURÉBE, sf., pl. *juréşl*, Mih, 253 — v. *jiredgl'e*.

JURTUÉSCU, vb. IV: *l'i-jurtuim cáli* (i-am biciuit caii), Fl, II, 6, 4; *tl jurtuul nts-ci'nte* (i-am tras cîteva bice), Fl, I, 1, 3; PANt, 344 — v. *jirtuéscu* şi sinonimul *zápălésu*.

K

KEÁDIC (*mi*), vb. I, împiedica, «faire un faux pas»: *s' keádică pul'eánu dî un prag* (bățul se împiedică de un prag), PB, 479²³ — v. *nkeádic*.

KEÁDICĂ, sf., pl. *kédiŝt*, piedică, «obstacle; entrave, abot; croc-en-jambe», Dal, 50; Nic, 214; PB, 621; *cáŝe keádică trl čine* (fiecare piedică spre bine), PLit, 448; *n'l-bágă' keádică cu čôrlu ș' cădzúl* (mi-a pus piedică cu piciorul și căzui). V. *nkeádic* și sinonimul *purđu-cl'eáđu*. — < lat. *pedica* „lien aux pieds; lacets”.

KEÁDIN, sn., pl. *keáđine*, tort, «laine bien filée qui sert à coudre les vêtements de laines», Dal, 50; Nic, 214; PB, 621; PLit, 250. — 1°. *ca keáđin cl'ndu l-deápin'I* (ca tort cînd îl depeni), BNA, II, 6; Fl, I, 5, 6; 2°. *ună cărúřă cu keáđine (gl'eáme)* (o cărúřă cu gheme de tort), Lum, I, 146; 3°. *keáđinlu l-turřem di l'na ařeá ma bûna, di sůmă* (tortul îl toarcem din lina cea mai bună, din sůmă); 4°. *am keáđin ș' tră lămbărea a ta* (am tort și pentru tămbariul tău, am ac și pentru cojocul tău), ZP, III, 393. — V. *kéđin* și mgl. *chłędin* (PMegrR, I, 117 și II, 66; CapM, III, 67 *chładin*). — < lat. **pedinus*.

KEÁFĂ, sf., pl. *keáfe*, ceafă, «nuque», Dal, 50; Nic, 214. V. *čeářă* și sinonimele *căřinčic*, *núcă* 2°, *zvėrcă* 1°. — < alb. *qáfë* „collo, nuca”.

KEAFÊTE, sf., pl. *keáfěl*, demnitate, «dignité; orgueil», Mih, 105. V. *ihtibăre*. — Cf. alb. *kiafël* „figura” < tc. *qytáfet* (925) „physionomie”. — < tc. *keřimmet* (1068) „qualité; manière”.

KEÁIE, sf., pl. *keł* (fărșeroři, în *Múnřll'I-seřt* de lngă lacul Ohrida, în 1927) — v. *cl'eáte*.

KEÁLE, sf., pl. *keł'I*, piele, «1°. peau; 2°. outre, bouc; 3°. capacité; 4°. valeur; 5°. insensibilité, indolence; 6°. rosser; 7°. mourir», Dal, 50; Nic, 212; Mih, 104 (*kéle*); PScr, 220; Pant, 84. — 1°. *s' trápse lu feárică si-řl scodłă keálea* (s-a retras în ferigă ca să-și scoată pielea), PB, 278⁵; *aprinde un per di căprina di keále* (aprinde un fir de păr din părul de capră de pe piele), PB, 207²; Pant, 94; 2°. *lo keálea cu lápte ácru* (luă burdușelul cu lapte ácru), GrB, 174 — v. *bătúl*, *lápłe*; *keálea mplină di lápti gros* (burdușelul plin de lapte gros), Fl, I, 1, 6; *úntul va bágăre lu keále* (untul trebuie pus în burduș) — v. *tăvărėeác*, *vurjă'*; 3°. *lu řłed... ře l'I-pođte keálea* (îl řtia... cît e de capabil), PB, 195¹⁵; 4°. *řłed cłř paráđz l'I řáře keálea* (řtia cłři bani îi face pielea, řtia ce valoare are), PB, 301²⁷ — v. *pustáve*; 5°. *u-áre groásă keálea* (este nesimțit); 6°. *l'I-umplă keálea* (i-a umplut pielea, i-a bătut măr), PLit, 448 — v. *íntru* 3°, *sămăr* 3°; *l'I-umflăł keálea* (i-am umflat pielea; i-am bătut burdușul), PGr, 39; BNA, III, 100 (— cf. Plm, II, 220; pentru dacoromâni, cf.: PSărbv, 65; VasP, 101 etc.); *l'I-adrá trápłu řłeři, trl lu keále* (îi făcea corpul řeș, de pus în piele), LP, 56; BNA, II, 124; *l-bágără lu keále* (i-au pus în piele), PLit, 449 (— *adica*: celui bătut în vinățăi grave i se aplică, dea-

supra vinătăilor, pielea caldă, proaspăt jupuită, a unui miel, a unei oi etc. În această privință, menționăm: „L'emploi de peaux est moins fréquent aujourd'hui qu'aux siècles passés. A l'époque de la Renaissance, on enveloppait celui qui était tombé d'en haut d'une peau de mouton écorchée sur le champ; appliquée sur les parties du corps froissées ou battues, elle constituait un soudain et singulier remède, à la condition de n'avoir pas reçu la dent du loup...”, Séb, III, 130; „Un santón... avait ordonné d'écorcher vivant un pauvre âne de trois ans et de coudre dans sa peau un malade (en Palestine)”, Roll, IV, 251; 7°: *dedde keálea a préftulul* (a dat preotului pielea, ortul = a murit), PGr, 134; *l' adufed kél'ile vâlmă'lu* (stăvărul le aducea pieile *cailor și iepelor moarte*), PB, 280¹⁰ (— cînd o oaie pierde, păstorul e dator să aducă pielea ei proprietarului acelei oi; „Di tutte le bestie che periscono..., il pastore deve presentare al soccida primario la pelle od il cuoio, altrimenti rimane il danno a tutto suo carico”, RBerg, 311) — v. *arn'eacó, n'îftă*. — La plural, e și forma *kei, kelle* — v. *dénga* și ce menționez după articolul *lăznă*. — < lat. *pellis* „peau, cuir”.

KEÁNDZĂ, KEÁNIȚĂ, KEÁNTĂ, sf., fără pl., neghină, «ivraie, nielle des blés», Dal, 51; Nic, 213; CEL, 71; *s' aleápse keánița di grîn* (neghina s-a ales de grâu), PLit, 448. Sinonime: *góngală, lăftăne*. — < bg. *pijanica, pijavica* „loliium, ivraie”.

KEÁPTIN (*mi*), vb. I (*kiptinăt, -năt, -năre*), pieptena, «peigner», Dal, 52; Nic, 214; Mih, 105 (*képtin*); PScr, 220; PB, 621; PAnt, 415; *prinde s' ti keápftn'!* (trebuie să te piepteni). — < lat. *pectinare* „peigner”.

KEÁPTINE, sm., pl. *keápftn'!*, pieptene, «peigne; pl.: droussette, grande carde», Dal, 51; Nic, 214; Mih, 105 (*képtine*); PScr, 220; PB, 621. — 1°. *keáptină-te cu keáptine di os* (pieptenă-te cu pieptene de os); 2°. *trădzém tu keápftn'!* (tragem, dărăcim în scaunul cu pieptenuși) — cf. Plm, I, 145 (și 65); 3°. *di keápftn'! ma s' pl't'ndze ună állă* (o alta ci se plînge de pieptenuși), LP, 13; PAnt, 244; BNA, II, 114 — v. *scámmu* 2°. — < lat. *pecten, *-inem* „paigne”.

KEÁRDIRE, sf., pl. *keárdiri*, «perte; dommage», Dal, 51; Nic, 218; PB, 621; *tută kéárdirea fe fedftșl* (toată paguba ce ai făcut), PAnt, 362. — V. *kirdeáre, skeárdire, kérdu* și sinonimele *zărăre, zn'le*.

KEÁRE¹, sf., pl. *kérurl*, loc nefnsorit, «lieu ou endroit qui n'est jamais exposé au soleil, qui n'est jamais ensoleillé», Dal, 51; Nic, 212; Mih, 104 (: *keárea a ócl'tulul* „cataracta (?) ochiului”) — v. *kirttă²*; CFr, 90 (definiție eronată — cf. și DR, I, 420, unde eronat corectează definiția lui Weigand); Buril, 73 („răsărit”, eronat). — 1°. *căltă... di tu keáre ș' din surin* (colibă... din loc nevăzut de soare și din loc expus soarelui), PAnt, 296; BNA, I, 124; 2°. *dipărte, pri tu kérurl* (departe, prin locuri nefnsorite), PAnt, 285; BNA, I, 24; 3°. *si-álăgă n kérurl ș' pri surin* (să alerge prin locuri nefnsorite și prin loc insorit), BNA, II, 92. — Cf. mgl. *kłari* (GrS, III, 406). — Cf. și numele satului *Keáre*, tradus de greci prin Ἀνῆλιον „privé de soleil”. — Substantiv verbal de la vb. *ker, kerl, kéáre*.

KEÁRE², sf., pl. ?, profit, «gain, profit», Mih, 104; *! am fáplă izméle ca rob... cu tătă keárea a meá* (î-am făcut serviciu ca sclav... cu tot profitul meu), Cod, 42 b²⁹. Sinonim: *amintălic*. — < tc. *kłar* (1004) „~”.

KEÁRE³, sf. invar., tăgadă, «dénî; perte»; *el în keáre, háșa fúrtul lu-acăfă* (el contestă, îl consideră furtul ireal), Fr, I, 63. — V. *inkeáre*.

KEÁRSIC, sm., pl. *keársiřl*, piersic, «pêcher», CDDE, 1387. V. *heárhic*. — < lat. *persleus* „pêcher”.

KEÁRSICĂ, sf., pl. *keársiře*, piersică, «pêche», CDDE, 1387; DR, II, 545. — < lat. *persleum* „pêche”.

KEÁTRĂ, sf., pl. *kétri* și *kétri* (pentru *-i*, cf. *vădră*), *kétri*, *kétri*, piatră, 1°. pierre; 2°. rien; 3°. intrigue; 4°. nullement, jamais; 5°. vainement, Dal, 51; Nic, 214; Mih, 105; PSer, 220; W, II, 172; Lum, II, 180. — 1°. *keátră aruculoasă vlăgă nu-acădă* (piatră rotundă nu prinde mușchi), PGr, 40; PLit, 450; PAnt, 9; *nă keátră di pumoárá* (o piatră de coșmar), LP, 73; PANT, 273; Bair, 110; *leámne ș' kérá* (lemne și pietre), Cal. 1911, 54; BNA, V, 110; *kétri* li-arădăpseá (pietrele le aranja), PLit, 1041; PANT, 68; 2°. *modșea nu-aveá ni feálă, ni kétri* (bătrina nu avea nici fată, nici pietre = nimic), PB, 71³⁰; *hil'e ș' kétri!* (fiică și pietre! = nici fiică, nici pietre), PB, 46²⁵; 3°. *arúc kétri* (pune intrigă), PLit, 450 — v. *múscă* 5°; *him sigur că młli kétri* (sint sigur că măninci pietre = că minți), PB, 346¹⁰ — v. *minčunédzú*; 4°. *va yină ca di keátră* (va veni atunci cînd va fi ca de piatră = nu va veni niciodată, așa cum nu vine piatră); 5°. *cándă li dzl'si la kétri amirá'lu zboárite* (împăratul parcă le-a spus unor pietre cuvintele = a vorbit în deșert), PB, 192¹; *o loyiólat — ca di keátră* (o savantule iluzoriu, factice), BNA, II, 86. — 6°. *keátra álă*, piatră albă, „alun” — v. *stłpse*; 7°. *keátra a călul = keátra vinilă* „sulfat de cupru”, Lum, I, 123; Fr, I, 70. — În toponimie: 8°. *Keátra-keádin* (Băișă) < *keátra cu lădiră?*; 9°. *Keátra-strigă* (Cl'isură); 10°. *Keátra-a-úr-sulul* (Avdélă) etc. — În folclor: 11°. *s' l'eáú călea nelo... și s' arúc keátra după mine* (să apuc drumul încolo... și să arunc piatra după mine, *adică*: să nu mă mai întorc niciodată, așa cum nu se întoarce o piatră), GrB, 92; PLit, 679. — < lat. *petra* „roche, rocher”.

KEC, adj. (invariabil?), blbiit, gingav, „bègue”, Kats, I, 77. — V. *băbălăscu*. — < tc. *kek(é)mé* (1032) „qui bégaye; bégayeur, -euse”. — V. și alb. *i keq* „cattivo”.

KĖČE, sf., pl. *keč*, beretă de pislă, „couvre-chef, petit bonnet en feutre que portent les Albanais”, Mih, 104; *cu kėce lăte n cap* (cu beretă neagră pe cap), CȘc, 11. V. *căcă*, *kili-póșe*, *sucăte*. — < tc. *kétebé* (1015) „feutre; tapis”.

KĖDICĂ, sf., pl. *kédifl*, piedică, Mih, 104 — v. *keádică*.

KĖDIN, sn., pl. *kédine*, tort, Mih, 104 — v. *keádin*, *kidinúș*. — Cf. și dr. *cheden* (Șez, VIII, 149), *pieđin* (CDDE, 1378).

KEFÁL, sm., pl. *kefál'i*, chefal, „muge, mulet, ombre de mer (poisson)”, PSer, 220; GEI, 159. V. *sirtár*. — < *κεφαλος* „~”.

KĖFE, sf., pl. *kehl*; **KĖIFĂ**, pl. *kėffe*, chef, plăcere, „bonne disposition, bonne humeur; aise; plaisir”, Dal, 50; Nic, 113; Mih, 104; *erám trei inși ș' tuł cu kėfi* (eram trei inși și toți bine dispuși), PANT, 307; *túte kėhile l'i li fáfá* (toate plăcerile i le făcea), PB, 317²³; *tra si-l'i fácă kėifa* (ca să-i facă plăcerea), Cod, 73 b¹⁵. — < tc. *kelf* (1067) „~”.

KEKEÁNĂ, sf. *? : *cu părăzl'i di nvistère, ta kekénă, la (o la) mul'ére* (cu banii de îmbrăcăminte, ..., măi femeie), Buril, 282 (Muzakéfa); Lum, V, 139. — (Cf. alb. *keqq'ënie* „malessere”) — < ?

KĖKIRĂ, sf., fără pl., mazăre, „pois : *pl'ne di kėkiră* (pline de mazăre), Mih, 104. V. *mázăre* și *feálire*. — < alb. *k'ikere* „Kichererbse”.

KEL, *kělă*, pl. *kel'i*, *kėle*, chel, „chauve”. V. *kelėșă*. — < tc. *kel* (1032) „~”.

KĖLCĂ, sf.; **KĖLCU**, sn.; **KĖLCE**, sf., pl. *kėlfi*, pahar, „verre à boire; verre; bouteille; gourde”, DR, II, 494; Nic, 212; *lo kėlčea cu apă* (luă paharul cu apă), FIP, I, 69 — v. *kėlke*.

KĖLE, sf., pl. ?, ocean, „longue vue, lunette d'approche”, Dal, 50; GEI, 159. Sinonim : *dulbie*. — < *κεάλι* < it. *occhiale*.

KELĖȘŪ, -șe, PB, 622; *ll'i strigă : kelėș, kelėș!* (li striga : chelule, chelule !), PB, 393³³ — v. *kilėșă* și sinonimele *cálvu*, *kirós*.

KĖLIND(R)U, sm. și sn., Nic, 139; GEI, 150 — v. *čélindu*.

KÉLKE, sf., pl. *kélfi* — v. *kélcă* —, Dal, 50; Mih, 104; PScr, 220; DR, II, 534; *scămnu di kélke* (scaun de sticlă), W, II, 72; *kélke di arăkle* (ploscă de rachiu), W, II, 50; 232. V. *yille*. — < alb. *kélqe* „bicchiere”.

KEM (*mi*), vb. I, chema (fărșeroți: *Mănîl'l-seft*, 1927) — v. *cl'em* și *keale*.

KENĂȚ, sn., pl. 2, salbă pe cap, «Perlenbänder am Kopfsputz», Jb, XIII, 87 — cf. PIm, II, 177. — < ?

KĖND (fărșeroți), cind, «quand — v. *când* și *cl'ndu*, precum și W, II, 180. — Pentru sunetul *Ė*, care e intermediar între *ă* și *e*, cf. și CAR, 206 și 210, unde e notat prin *ă*. V. și *kĖl*, *pen' plĖngu*.

KĖNDIC, sn., pl. *kĖndiĖe*, lînă de rînd, «laine à poils courts, rude et poissée, gluante; laine ordinaire», Dal, 50; CN, 174. — Neputînd fi scărmanată, *kĖndiclu* e folosit la umplerea căpătîlior de lînă țesută. — V. *klōndic* și *hintic*. — < ?

KĖNDIMĂ, sf., pl. *kindimate*, broderie, «broderie», GEI, 159. V. *kindimă*. — < *κέντιμα* „~”.

KĖNDRĂ, sf., pl. 2, stabilitate, «centre; stabilité», DR, II, 535; *călugărîl'i alăgă locă di locă, nu acăfă kĖndră* (călugărîi umblă din loc în loc, nu au stabilitate), Cod, 111 b¹⁰. V. *kindră*. — < alb. *qĖndrë* „centro”.

KĖNTRU, sn., pl. *kĖntri*, centru, «centre», Dal, 50; Nic, 212; GEI, 159. V. *kĖndră* și *mĖse*. — < *κέντρον* „~”.

KEPTĂR, sn., pl. *keptăre*, pieptar, «veste sans manches», CN, 85; 87. — V. *kiptăr*, *keptu*.

KĖPTINE (nord), sm., pieptene — v. *keăptine*.

KĖPTU și **KEPT**, sn., pl. *kĖpturi*, piept, «1°. poitrine; 2°. sein, mamelle; 3°. pourpoint, veste sans manches; 4°. résister», Dal, 50; Nic, 212; Mih, 105; PScr, 220. — 1°: *la kept si-l strindzi* (să-l stringi la piept), PAnt, 160; *a lui kĖptu* — 'nă curie (al lui piept — o pădure de pâr), PAnt, 278; Bair, 120; *da kĖptu cu un lup* (dă piept (se întîlnește) cu un lup), PB, 27⁹ — v. *andămusescu*; 2°: *fețile di pi kĖptu* (fetele de sîn, sugace), Al, 1903, 41; *ăre un n'le di kĖptu* (are un prunc ce încă suge, enfant à la mamelle); 3°: *Grămusteănilă poartă ș' kĖpi* (grămostenele poartă și bondiță); 4°: *ftnă kĖptu* (a rezistat), PLit, 450; *nu s' ft'ne kept cu Armă'n'li* (nu se poate rezista aromănilor), Velo, 35; PAnt, 328; BNA, V, 106. — Ca etnografie: *kĖpturile a lor, acupirile cu asime, anyillecă di dipărle la soăre* (piepturile lor [ale haiducilor], acoperite cu argintărie, străluceau de departe la soare), Lum, III, 205 — cf. Man, planșa a 20-a; PELim, 14-15; *kĖptul — mașt yeamă'ndzi, mașt asime* (pieptul — numai diamante, numai argintărie), PAnt, 279; Bair, 121 — v. *halmăti*. — < lat. *pectus* „poitrine”.

KĖR (*mi*), vb. IV și II (*kirîl* și *kirăi*, *kirîl* și *kirăt*, *kirire* și *kireăre*), pieri, «1°. périr; 2°. perdre; 3°. s'égarer; 4°. disparaître; 5°. tuer; mourir», Dal, 53; Nic, 213; Mih, 105; PScr, 220. — 1°: *Armă'nlu nu kĖăre* (aromănul nu pierie), PAnt, 5 — cf. dr. „piare țara de turci” (ITR, 43); 2°: *ninga cu-ăeăde țăyl ti kerl?* (încă cu acele țevii îți pierzi timpul?), Caraf, 45; *va s' plîndzēm di tru hicăt lătle tărme fe kirim* (vom boci din plămîn (din adîncul rărunchilor) nefericitele turme ce am pierdut), Fr, I, 3, 36; PAnt, 290; BNA, I, 10; *tra s' lă kĖără lōrlu* (ca să le piardă urma), PB, 4³⁰; 3°: *tu pădăre, kirără călea* (în pădure, au rătăcit drumul); și *'șt-kiră mîlilil* (și și-a rătăcit (pierdut) catrîii), PB, 101¹¹; 4°: *kiră băna di tru nl'să* (a dispărut viața din ea), Lum, II, 188; PAnt, 193; *lu s' mureărîm i s' kireărîm* (unde de om muri sau om dispărea), PLit, 852; PAnt, 54; 5°: *va-l kĖără Tărfi și-Arbineșt* (îl vor ucidă turci și albanezi), PLit, 1028; PAnt, 38. — V. *kĖrdu* și *măril*² 3°. — < lat. *perire* „périr, perdre la vie, disparaître”.

KĖRĂ, sf., pl. *kĖre*, car, «char, (grand) chariot», Dal, 50; Mih, 105; PScr, 220; DR, II, 495; 535; Lum, III, 217; *băgără l' undă kĖră* (au pus într-un car), PB, 476³⁹; *pl'nă SuŖe*

ajûmsiră cu kera (pină la Sofia au ajuns cu carul), CBIog, 32; pl'nă s' nu u-aândzi, kera nu n'eardze (pină să nu-l ungi, carul nu merge), PGr, 41. V. car și carră. — < alb. qerrë „carro”.

KĒRĂ², sf., pl. ?, chelbe, «teigne», Mih, 105. — < alb. qero „tigna”.

KĒRĂ', sm., pl. kerádz, chirie, Nic, 213 — v. kird'.

KĒRDU (mi), vb. III și II (kirdûl, -dât, keárdire și kirdeäre), pierde, «1°. perdre; 2°. s'égarer; 3°. disparaître, tuer», Dal, 51; Nic, 213. — 1°: și n'l-mi kirdûl tu yise (și m-am pierdut în vise), LP, 74; PAnt, 273; Bair, 110; 'șl-u kirdû minlea (și-a pierdut mintea); 2°: s' nu kerdzi călea (să nu rălacești drumul) — v. ker 3° și dzăgădescu; 3°: oârânlu pistipseă cu-aestă s' lu keárdă (cu aceasta, orfanul (săracul) credea să-l facă să dispară, să moară), PB, 10¹⁵. — V. ker, skėrdu. — < lat. perdere „perdre”.

KĒRĒMI, sf., pl. ?, har, «grâce, faveur»: șă nă amolėgl noi cu kerėnea a la (și ne ve-ghează (păzește) pe noi cu harul tău), CLit, 61 — v. corėmă și hăre. — < tc. kėrem (1021) „générosité; bienfait; grâce”.

KĒREMLĂ'KI, sf., har, «grâce», CLit, 130 — v. kėrėmi.

KĒRKINÉZ, sm., pl. kerkinėzl, greier, «grillon», GrS, IV, 378. V. kirkinėc, dzėndze' etc. — Cf. și gr. κερκινέζι „crécérille”. — < tc. kerkėnės (1021) „griffon”.

K e r ș ă r, sm., iunie, «juin», CFr, 191. Sinonim: Өirisli. — < alb. qershór „giugno” + Ćirışăr.

KĒSĂ, sf., pl. kėse, pungă, «bourse, escarcelle», Mih, 105. V. kisăle și sinonimul pūngă. — Cf. și alb. qesë „borsa”. — < tc. kiăssë (1005) „écuelle; tasse”.

KĒSKI, adv., de ar fi, «il aurait mieux valu», Mih, 105. — < tc. keehkė (1005) „~”.

KĒT (fărșeroți), cit — v. căt, cll. — Pentru ẽ, v. kėnd.

KĒTRU, sm., pl. kėtri, ciocănitore, «grand pic (noir)», Dal, 50. V. ẽpilitoare. — < ?

KĒTRU-BÓBULI, sf. pl., fruct de ienupăr, «le fruit du genévrier», PLit, 259. V. kitri-bóbule. — < ?

KĒȚ (KETS), sm., pl. ?, as (la cărți de joc), «as». Sinonim: mōnă. — Cf. gr. xóçti „atout (dans les jeux de cartes)”. — < srb. keȝ (kelz) „~”.

KIAMÉTE, sf., pl. kiamėt, nenorocire mare, chiamăt, «grand malheur, perte; orage, tempête, déluge», PLit, 1032. — 1°. nu-l'i cunoști kiamėtea (nu-i cunoști nenorocirea), PGr, 40; 2°. pln' lu kiamėte (pină la prăpăd, pină în pinzele albe), PGr, 134; 3°. 'nă furlună... si-u trăbă amărea, si s' făcă kiamėte (o furtună... să o turbeze (răscolească) marea, să se facă prăpăd, potop), ArE, 27; 4°. nu l'eă căle lu-ahlăre kiamėte (nu lua drum (nu porni) pe atare furtună), Lum, II, 80; 5°. deădi 'nă ploăte ș' 'nă kiamėte (a dat (a venit) o ploaie și o furtună), PB, 26¹⁵; 6°. kiamėtea si s' făcă (potop de s-ar face, de ar fi), PB, 186³⁸; 7°. kiamėte si făcă (se făcea potop). V. flămın, mălă, plibizmă. — Cf. și alb. qamėt „disastro, diluvio, terrore”. — < tc. qylămet (996) „tumulte; grand malheur; jugement dernier”.

KIBÁPE, sf., pl. kibă'kl, chebap, «rôti à la brochette», Dal, 51; Nic, 216; Mih, 106; PIm, II, 222. V. suylimă'. — În timpul cărăvănăritului, cea mai indicată mncare pentru cărăvănari e kibăpea. — < tc. kėbăb (1008) „petits morceaux de viande de mouton découpés en rondelles et rôtis à la broche”.

KIBÁR, -ră, pl. kibărł, -re, nobil, «noble, personne distinguée»: Armă'n'l'i st'ntu kibărł (aromânii sînt nobili, distinși), Al. 1903, 28; Lum, V, 176. — Cf. și alb. qibăr „superbo”. — < tc. kibăr (1008) „les grands; personnes nobles, distinguées”.

KIBÁRCU, -că, pl. kibărłi, -fe «distingué». — V. kibăr și:

KIBÁRE, adv., ținută distinsă, «luxueusement, d'une manière distinguée», Mih, 106.

KIBÁREĂȚĂ, sf., pl. kibărėt, lux, «luxe», Mih, 106. Sinonim: lăxu.

KIBĂREȘTE, adv., distins, artistic, «d'une manière distinguée»: *sucă'l kibărește mult ligăte, di cad't'nle-a lor lucrăte* (berete închegate prea distins, lucrăte de cad'inele lor), Velo, 44; BNA, V, 75. — V. *kibăr*.

KIBRÎT, sn. și **KIBRÎTĂ**, sf., pl. *kibrile*, chibrit, «allumette», Nic, 216; Mih, 106. Sinonim: *șpritu*. — < tc. *kibrit* (1009) „~”.

KIBŪR, -ră, pl. *kibărI*, -re, cheabur, «richard, très riche», Mih, 106. — < tc. *kéblr* (1010) „grand; éminent”.

KIC (*mi*), vb. I (*kicăl*, -căt, -căre), pica, 1°: couler goutte à goutte, bruiner — v. *cur*³ 1°; 2°: (se) tacher — v. *kicusescu*; 3°: mettre; fourrer; 4°: attraper, tromper — v. *plănisescu*; 5°: causer de la peine, affliger profondément — v. *fărânc*, *nvirîn*², Dal, 51; Nic, 214; Mih, 106; PScr, 220; GrS, IV, 244. — 1°: *acăță s' kică* (Incepu să picure); *căsa kică* (In casă picură ploaia); *fičôrlu... kică di mușuleță* (tînărul... pica de frumusețe, era din cale afară de frumos), PB, 297⁸⁸; *dîpărte asună toacă, cāda kică di țer* (departe suna toaca, parcă picura din cer sunetul), GrB, 3, 17; 2°: *ti kicășt pri cămeășe* (te-ai pătat pe cămașe); 3°: și *'șt-lî kică di gășe* (și și le-a atașat (le-a pus) de gît), PB, 50¹⁵; *l'l kică apăla di gășe* (i-a pus abia de gît), PB, 202¹⁷; *fičôrlu... li kică di-anumirea* (flăcăul... le-a așezat pe umăr), PB, 488³²; *kică'm 'nă stearpă lu sūlă* (am pus o (oaie sau capră) stearpă la frigare), Fl, I, 2, 6; *l'l-kică pri luț năuntru* (i-a virit pe toți înăuntru, în închisoare), Lum, V, 17; 4°: *cu minlea s' u kică a vîrnat furtia di bă'idzi trî sîrmă* (cu gîndul ca încărcătura de băligar să o vîndă cuiva drept mătase), PB, 79¹⁰; 5°: *ăvdu oămin'l'l' și lă kică* (oamenii aud și le pică greu), BNA, III, 22; *a li Vîroăne l'l' kică ahl'ntu măllu tr' aēstă, cā si-u-agudeāl cu curșămea s'ndze nu-l'l kică* (Veroanei i-a picat atît de greu pentru asta, încît dacă o loveai cu glonte nu-i pica sînge), PLit, 763; PAnt, 87 — v. *cîrțescu* 3°. — V. *kică*¹, *kicur*, *pic*² și alb. *pikônj* „gocciolare; grondare”. — Cf. REW, 6494: < *pikk-.

KICĂRE, sf., pl. *kică'rî*, picare, «action de couler goutte à goutte etc. — v. *kic*», Dal, 51; Nic, 215; Mih, 106; PB, 623. — V. *kiculăre* și:

KICĂT, -tă, pl. *kicăt*, -le, picat, «coulé goutte à goutte; taché; mis, fourré; donné, vendu par tromperie», Dal, 51; BNA, III, 132; *ca kicăt din steale* (ca picat din stiele), Lum, I, 222; *ma kicăt dil stedle nu vrea s' dflă* (mai picat din stiele (= mai frumos) nu ar fi aflat), PB, 12³¹ — v. *kic* 1°; *udă'lu eăste kicăt* (camera e pătată). — V. *kikă*¹.

KICAZMÓ, sm., pl. *kicazmădz*, pricepere, «compréhension», PScr, 220; Nic, 215 — v. *akicazmó*.

KICĂ¹, sf., pl. *kicule* — v. *kiculă* —, picătură, «goutte», Dal, 51; Nic, 214; *dă-n'l truădră 'nă kică di-apă* (dă-mi îndată o picătură (un pic) de apă), PLit, 1054; PAnt, 61; *s' modră sti 'nă kică di apă* (să moară pentru o picătură de apă), Lum, II, 154; *'nă drășel'eădă pása kică* (un pas fiecare picătură), PenB, V, 19. Sinonime: *lângută, stazeădă*. — Cf. și alb. *pikē* „goccia”.

KICĂ², sf. (pl. *kife*), chică, «tresse de cheveux»: *am 'nă pērēi s' kică* (am o pleată (pletă) și chică), PenB, VII, 113. Sinonim: *cusiță*. — < bg. *kika* „touffe de cheveux”.

KICĂSÉSCU (*mi*), vb. IV, PScr, 220; Mih, 106 — v. *akicăsescu*.

KICĂTŪRĂ, sf., pl. *kicătărî* «goutte», Dal, 51. — V. *kiculă*.

KICLĂ, sf., pl. *kicle*, piruetă, «pirouette — v. *fărlă*»: *kicle, kicle* (piruete, piruete), PGr, 41. — < κύκλος „cerce; rond”.

KICUR și **KICURÉDZŪ**, vb. I (*kicurăI*, -răt, -răre), picura, «(faire) couler goutte à goutte», Mih, 106. — V. *kic*.

KICUSÉSCU¹ (*mi*), vb. IV (*kicusîI*, -șit, -șire), păta, «tacher, souiller»: *s' mărȳi, s' kicusi... tru ujac* (s-a murdărit, s-a pătat... în horn), CȘc, 42. — V. *kic* 2°.

KICUSÉSCU², vb. IV : *kicusi*, *nu vru tra s' yină* (se supără, nu vru ca să vină), PLit, 943 — v. *căklusescu* și sinonimele *hulusescu*, *nărdăescu*.

KICUTĂRE, sf., pl. *kiculă'ri*, picurare; apoplexie, «action de couler goutte à goutte» — v. *kicăre*; action de frapper d'apoplexie», Dal, 51.

KICUTĂT, -tă, pl. *kiculăt*, -te, paralytic, «frappé d'apoplexie», Dal, 51; Nic, 215; *carl easte ajeă kiculătă... fe li scoăte aeste?* (cine e acea epileptică... care le scornește acestea?), Fl, II, 5, 4 — cuvint folosit de femei (cf. *bulăă* etc.).

KICUTĂ, sf., pl. *kicute*, picătură; epilepsie, 1° goutte — v. *kică*¹; trempé — v. *mučeale*; 2° pauvre, dénué de tout — v. *căpălt*; 3° apoplexie, coup de sang, paralysie — v. *apuplizie*; 4° foudre — v. *arufée*; *sfulgu*; 5° avant-toit — v. *astreăhă*, *hutăle*, Dal, 51; Nic, 215; Mih, 106; PScr, 221. — 1° : 'nă *kiculă di sl'ndze* (o picătură de singe), PB, 143¹⁰; *dă-n'i ună kiculă di apă* (dă-mi o picătură de apă); *mi udăi, mi-adrăi kiculă* (m-am udat, m-am făcut picătură = learcă = trempé jusqu'aux os); 2° : *oărfân ca kicula* (sărac lipit), PGr, 41; 3° : *di lu ti află lăta kiculă?* (de unde te-a găsit neagra apoplexie?), PLit, 974; 989; *l'i cădză kiculă mare* (i-a căzut dambla mare), Lum, I, 94; *si-l'i cădă kiculă greăă* (să-i vină apoplexie grea), PB, 194⁴; *kicula s' ti-agudească* (lovi-te-ar damblaua), PLit, 234; *kicula pi loc s' ti-asească* (pe loc (imediat) vie-ți damblaua), Cal, 1912, 79; BNA, V, 57; *lu-acsl kicula ș' muri* (l-a atins (lovit) damblaua și a murit), PenB, VIII, 55; *kiculă vearde!* (lovi-le-ar apoplexia verde !); *kiculă! nis la mine s' minlutăle?* (boală de paralizie ! (= drăcie !), *parcă dînsul la mine se gindește ?*), PB, 254²¹ — v. și *kiculăt*, *bulslit*, *drac*, *nvăpsu* etc.; 4° : *s' nu-amin kicula sti tine* (să nu min trăsnetul asupra ta), Bair, 104; 5° : *nu lu-aflără acasă, sun kicute* (nu l-au găsit acasă, sub picăturile acoperișului, sub streșină), PB, 443²⁶; *gl'eătle crăstal aspindzurăte lu kicute* (țurțurile cristaline atirinate la marginea acoperișului), PB, 281¹⁸; *ai... trandafirul tu kicute* (ai... trandafirul sub streșină), Millio, 7. — V. *nkicutédză*. — Cf. și alb. *pikē* „gocciola; apoplexia fulminante”.

KICUTÉDZŮ, vb. I (*kiculăt*, -tăt, -tăre), picura, «couler goutte à goutte; frapper d'apoplexie», Dal, 51. V. *nkicutédză*. — < *kiculă*.

***KICERĂ**, sf., pl. *kičere*, chiceră, «somet, faite», CN, 164 — (v. *ĕĭĕroăndă*). — < ?

KIČIŎR, sn., pl. *kičioare* (Pindul sudic), picior, «ped» — v. *ĕiĕŏr*, *ĕlor*.

KIDERE, sf., Mih, 106; *mi-avină tot kideri* (mă urmăresc mereu nenorociri), GrB, 3, 18; BNA, III, 128; 165 — v. *ĕidere* și alb. *qedér* „danno”.

KIDINŮŠŮ, sm., pl. *kidinășt*, iarbă cățărătoare, «espèce d'herbe rampante», Fl, I, 1, 3; PAnt, 344. — Cl. și mgl. *kidináš* (GrS, III, 406; CapM, 68). — < *keădin*.

KIFALÉTE, sf., pl. *kifalél*, garanție, «caution; garantie». V. *kiflle*. — < tc. *kéſălet* (1030) „~”.

KIFALU-HOĂRĂ, sf., pl. *kifalu-hóri*, sat independent, «village indépendant, autonome», GEI, 159; *kifalu-hóri si hiț di vreț* (de vreți să fiți sate independente), PLit, 1028; PAnt, 38. — Fauriel, I, 77 : „*κεφαλο-χώρια* = chefs-lieux”. — < *κεφαλοχώρι* „grand village”.

KIFĂLĂREĂŮĂ, sf., pl. *kifălăreț*, pielea capului, «la peau de la tête; la partie du licou qui reste autour de la tête», GEI, 159. — < *κεφαλαριά* „~”; *tėtière*”.

KIFĂLŮCĂ, sf., pl. *kifălăfe*, scufie, «bonnet»; *fi scot kifălăca din cap* (îți scot scufia din cap), PenB, VI, 141. — Derivat din *κεφάλι* „tête”.

KIFÎL, adj., pl. *kifil'i*, Mih, 107 — v. *kifil'îă*.

KIFÎLE, sf., fără pl., cautiune, «garantie, caution», Mih, 106; *kifile întru mine* (garanție (garant) întru eu), Baț, 12. V. *kifaléte*. — < *kifil*.

KIFILIMÉI, sf., pl. *kifilimél*, cautiune, «caution», Dal, 51. — V. *kifile* și tc. *kéfil-nâmé*.

KIFIL'ÎÔT, sm., pl. *kifil'îôf*, girant, «endosseur»: *parádz...* cu *kifil'îôf* *daļ* (bani... daļi cu giranți), PLit, 905. — < *kifil'îâ*.

KIFIL'ÎŪ, sm., pl. *kifil'î*, girant, «garant, endosseur», Dal, 51; Nic, 220; *ai parádz tr' arcâre?* — *fâ-te kifil'îâ* (ai parale de aruncat? — fâ-te girant), PLit, 599. — < tc. *kéfil* (1031), *kiâm* (1006) „garant; caution”.

KIFTĚ, sm, pl. *kiftédz*, chiftea, «boulette de viande hachées», Dal, 51; *kiftédz ližānst* (chiftele prăjite). V. *klôftâ*. — < tc. *keufté* (1055) „~”.

KIŖIÔĬA, Jb, I, 46 și 66. Cuvint obscur. — (V. *çlôla*).

KIHĀĬĚ, sm., pl. *kihâldâdz*, chehaia, «grand propriétaire de moutons — v. *čelnic*; mandataire», Dal, 51; Nic, 220; Mih, 107. — < tc. *kēhāla* (1064) „intendant”.

KIHĀOĀN'E, sf., pl. *kihāoân'e* «la femme d'un *kihâlé*», Dal, 51.

KIHĬLIBĀRE și **KIHĬRIBĀRE**, sf., pl. *kihlibâr'i*, chihlimbar, «ambre jaunes», Dal, 51; Nic, 220; 213; Mih, 107; PB, 623; *ori di kihlibâre* (mătânii de chihlimbar). — < tc. *kēhribar* (1063) „~”.

KIHTRĀ, invar., mult, «abondance»: *kihtrâ perl âre* (are mult păr), PGr, 41. — < ?

KI-KI-KĬ! interjection qui imite le chant du coq: *cl'nlâ cucôllu ki-kî!* (cocoșul cîntă *ki-kî!*), W, II, 110; PAnt, 37. — Cf. *cucuricu!* și alb. *ki-ki-kû* „voce imitativa del canto del gallo”.

KĬKIR-MĬKIR, sf. invar., alună americană, «pistache, fruit de l'arachide». — Cf. it. *chicchirillò* „ciambella”. — *-mikir* e un joc de rimă cu *kikir* (cf., aci, *mârte* etc., precum și gr. *σοῦρδου-μουρδου*, tc. *téker-méker* (393, 1215) etc.) — < ?

KILĀR, sn., pl. *kilâre*, beci, «cellier, cave», Dal, 51; Nic, 215; GEI, 159. V. *čilâr*. — Cf. gr. *κελλάρι*, alb. *qilâr*, bg. *kelarû* și tc. *kilâr* (1033, 1068) „chambre aux provisions”.

KILARĜĬ, sm., pl. *kilarĝéâdz*, chelar, «cellierier», Lum, V, 11-12, 29. — < tc. *kilardji* (1068) „~”.

KILEĀFĀ (grămosteni); **KILEĀFE**, CN. 165; **KILĒFĀ**, Jb, XIII, 87, sf. — v. *klulâfe*.

KILĒȘŪ, -șe, pl. *kilēșî*, -șe, chel, «chauve», Mih, 106. V. *kel* și sinonimul *câlva*. — Cf. alb. *qelesh* „tignoso, scabbioso”. — < tc. *kēleeh* (1034) „teigneux”.

KILĬCĀ, sf., pl. *kilîfe*, pieleță, «petite peau; petit tapis», Dal, 51; Gram, 260. — V. *kilîfâ*.

KILĬE, sf., pl. *kilîl*, chilie, «cellule», Dal, 51; Nic, 215; Mih, 107; GEI, 159; *șâ adârâ' șâ dâo kilîl* (și făcu și două chilii), Cod, 111 *b¹⁴*; *la bāseâricâ, n kilîl* (la biserică, în chilii), Lum, I, 94; *tu kilîl si-apredâsîrâ cîndlîlile* (în chilii s-au aprins candelile), Trib, II, 7-8, 24. V. *filîe*. — < *κελλί* „~”.

KILĬM, sn.; **KILĬME**, sf., pl. *kilmurî* și *kilin'î*, covor, «tapis ras», Mih, 107; Dal, 51; Nic, 215; PB, 623; *killn'î dit Misirie* (chilimuri din Egipt), Velo, 31; PAnt, 325; BNA, V, 101; *mașî kilin'î mușeâte-așleárnâ* (așterne numai covoare frumose), BNA, I, 120; *scârî...* *așternute cu kilin'î* (scări... așternute cu covoare), Al. 1928, 113; BNA, II, 58. V. *kilâme*. — < tc. *kilim* (1037) „~”.

KILINDĚSCU (*mî*), vb. IV, Nic, 140; GEI, 159 — v. *čilindescu*.

KILIPIRĜĬ, sm., pl. *kilipirĝéâdz*, chilipirgiu, «homme qui cherche les aubaines», V. *kilipurĝî*. — < tc. *kélépirdji* (1033) „qui achète, acquiert ou vend des occasions”.

KILIPÔŞE, sf., pl. *kilipôşe*, scufiță, «petit, blanc et léger bonnet d'été brodé avec du fil d'or — cf. LP, 134; WTh, pl. XI etc.», Nic, 215; PLit, 451 (*kilipôşâ*, sn.). — „Le musulman et le chrétien ayant la tête rasée interposent entre la tête et la *fess* un bonnet de coton, et sous celui-ci le *keleposch* ou bonnet de calicot blanc, orné d'un petit feston de soie”,

BTur, II, 190. — Cf. *călipûşû*, *kêêe* şi alb. *kellapôs* (GM, 186 sub *kelaş*) şi *k'el'epôše* (GM, 221 : < tc. *k'ellepos* „kleine Mütze”).

KILIPŪRE, sf., pl. *kilipûrî*, chilipir, «chape-chute, aubaine», Dal, 51; Nic, 215; PB, 623. — < tc. *kêlêpir* (1033) „acheté à vil prix”.

KILIPURĞÎ, sm., Dal, 51 — v. *kilipirğî*.

KILÎŢĂ, sf., pl. *kilîŢă* : ‘şt-lo ‘nă *kilîŢă* cu â;ă (îşi luă un burduşel cu apă), PB, 308²³, — v. *kilteă* şi :

KILÎŢŪ, sm., pl. *kilîŢ*, burduşel, «petit outre contenant du fromage ou du beurre». Dal, 51; un *kilîŢă* di caşă (un burduşel de brinză). V. *keăle*. — < lat. *pelliceus* „de peau”.

KILŌ, sm., pl. *kilădz*, două banişe, «boisseau (mesure de capacité pour les céréales contenant jusqu’à 60 litres», Mih, 107 (*kilăă*); Al. 1903, 75; GEI, 159; un *kilŌ* di yiptu (2-3 banişe de vipt), Cal. 1911, 57; BNA, V, 114. — Cf. tc. *kilê* (1068) „mesure pour les denrées dont la capacité diffère selon les localités; à Constantinople le *kilê* vaut 45 kilogrammes”. — < *κοιλόν* „boisseau”.

KILŌDRAM, sm., pl. *kilŌdran’î*, kilogram, «kilogramme», Dal, 51; Nic, 215. — < *χιλιόγραμμον* „~”.

KILŌMETRU, sn., pl. *kilŌmetri*, kilometru, «kilomètre», Dal, 51; Nic, 215. — < *χιλιόμετρον* „~”.

KILŪME, sf., pl. *kilûn’î*, Fr, II, 215; GrB, 1, 7; *kilûn’î* cu năma (covoare cu renume), BNA, IV, 63 — v. *kilime* şi alb. *qyljım* „tappeto”.

KILŪŢE, sf., pl. *kilûnşi*, burlan, «tuyau (de tuile), conduit; pied»: *fumlu eăse prit kilûne* (fumul iese prin burlan, prin urloi) — v. *kîănçe*; *va-Ţ fr’ngu kilănçeă* (am să-Ţi rup picioarele), PGr, 41 — v. *fler*; *vreă-l’î fr’ngă kilănçeă* (era să-i rupă fluierul piciorului, era să-i stingă în bătaie), PB, 106⁷. V. şi *sulinăr*. — < ?

KILUVÊŢĂ, sf., pl. *kiluvête* (grămosteni), podoabă de cap, «attifet», PMegR, I, 36. — < ?

KIMANÊ, sm., pl. *kimanêdz*; **KIMANÊE**, sf., pl. *kimanêi*, «violon», Dal, 51; Nic, 215; Mih, 107; *kimanêlle* s’ frîndzeă (viorile cîntau de zor, fără răgaz, se prăpădeau cîntînd), Fl, I, 3, 10; *kimanêlle* nu pupseă (viorile nu încetau), Cal. 1911, 143; s’ nu l’edl drac cu *kimanêi* (să nu iei femeie-diavol cu cîntece de viori), BaŢP, 16. Sinonime : *avylulle*, *ztngtnă’*. — Cf. alb. *qemâne* „piccolo mandolino”. — < tc. *kémânê* (1038) “archet”, *kémân* “violon”.

KIMANIĞÎ, sm., pl. *kimaniğêdz*, lăutar, «ménétrier», Dal, 51; Nic, 215; Mih, 107. Sinonime : *avylulğî*, *êealyağî*, *yîftu*. — < tc. *kémanytehdjy* „~”.

KÎMĂ, sf., pl. *kimate*, val, «vague, flot»: s’ mină cŌrlu trîŢt ca *kîmă* (hora mare se mişcă exact ca valul), PenB, VII, 17. Sinonime : *lăldăze*, *undă*. — < *κῆμα* „~”.

KÎME, sf., pl. ?, necaz, «dépit dissimulé», Mih, 107. — Cf. alb. *qîme* „cancrena, canchero”.

KIMÊRE, sf., pl. *kimêrl*, chimir, «large ceinture de cuir avec pochettes pour y garder de l’argent», Dal, 51; Nic, 216; Mih, 107. — Cf. fotografia *chimirului* de piele al lui Nicolae Hagî Stoica (sec. 19) în AngN. — Azl, prin *kimêre* se înŢelege şi *brln di llnă*. — < tc. *kêmer* (1038) „ceinture”.

KÎMIN, sn. (pl. *kimine*), chimen, «cumir», Dal, 52; Nic, 248. — < *κῆμινον* „~”.

KIMINÎT, sm., pl. *kiminîŢ*, specie de stejar, «espèce de chêne champêtre», Dal, 52. — < ?

KIMITŪR, **KIMITŪRĞÎŪ**, **KIMITŪRİŪ**, sn., pl. *kimitŵrurl*, *kimitŵr(γ)lurl*, cimitir, «cimetière; ossuaire», Dal, 52; PLit, 67; GEI, 159; *lu-adăc la groki*, *la kimitŵr* (il aduc la gropi, la cimitir), PAnt, 162. Sinonim : *murmînŢ*. — < *κοιμητήριον* „~”.

KIMPAZÉ, sm., pl. *kimpazádz*, om de nimic, «vaurien». — < tc. *képazé* (1010) „vil, déshonoré”.

KIMVÁL, sn., pl. *kimvóle*, țimbal, «cymbales», Gram, 266. — < *κύμβαλον* „~”.

KIN, sm., pl. *kin'ł*, pin, «pin», Dal, 52; Nic, 216; Mih, 108; PScr, 221. — 1°. *kin'ł ncărcăł di cuculiče* (pini încărcăți (plini) de fructul lor); 2°. *prít pădărle lăł di kin* (prin pădurile negre de pin), Pant, 297; BNA, I, 124; 3°. *văzescu kin'ł'i di Ți si mătă pėrlu di frică* (pini) vulesc de Ți se zbrlește părul de frică), PB, 221⁴. — La grămostenii din Bulgaria a pătruns bg. *bor*. — V. *kinél* — < lat. *pinus* „pin [arbore]”.

KINÁRĂ, sf., pl. *kină'rl* «artichaut, cardon»: un fičtor di pri cumără, cu cămeășea di *kină'rá* (un copil de pe cătină (?) sau din dulap (?), cu cămașa de anghinară), Lum, V, 11—12, 26. — E neînțelegerea și alterarea cuvîntului *anșinăre*.

KINÁRE, sf., pl. *kină'rl*, chenar, «bord, bordure», Dal, 52; Mih, 107; *cuseă cu kinăre* (cosea cu chenar), PB, 375¹⁶; *kină'rl di amălamă* (chenare de aur), PenB, IV, 113. Sinonim: *mărgură*. — < tc. *kénâr* (1043) „côté; marge”.

KINĂ, sf., pl. *kine*, chinchină, «quinquina», chină, Dal, 52. — Cf. gr. *κίνα*, it. *china*, tc. *qyna* (520) „henné”.

KINĂ', sm., pl. *kinádz*, tricou, «tricot?», Fr, II, 262 (Bitólia); Kats, I, 77. — < ?

KINDICÓS, -coăsă, pl. *kindicóșł*, -coăse «laine de *kéndic*, laine ordinaire», Dal, 52; *pėrčea kindicoăsă* (pletele înclelte și sojoase ca un *kéndic*), Fl, I, 2, 7; *Uvrėu... cu bărba kindicoăsă* (evreu... cu barba ca un *kéndic*), Fl, I, 3, 7.

KINDİE, sf., pl. *kindił*, chindie, «heure qui sépare en deux parties égales l'après-midi de la journée», Nic, 216. — < tc. *ikindi* (222) „~”.

KINDINĂR, sn., pl. *kindinäre*, șir, «file, rangée, enfilade», Perd, 35; un *langu kindinăr di cal'ł ncărcăł* (un lung șir de cai încărcăți), Fl, II, 7, 9; *İu sınılu cārvan'ile di únă-oără si mbăiră lung kindinăr?* (unde sînt caravanele de altădată să formeze (să se înșire în) lung șir?), Fl, II, 2, 8. — < ?

KINDINĂ, sf., pl. *kindine*, Nic, 216; W, II, 190; **KİN ΔΙΜΑ**, pl. *kindimale* — v. *kéndimă*.

KINDINIPSÉSCU (*mi*), vb. IV (*kindinipsił*, -sił, -sire), periclită, «périlcliter; torturer», GEI, 159. V. *kindin*. — < *κινδυνεύω* „être en danger”.

KINDISÉSCU¹, vb. IV (*kindisił*, -sił, -sire), broda, «broder», Dal, 52; Nic, 216; Mih, 107; PScr, 221; PB, 623; GEI, 159. V. *kindriséscu* și *vizuéscu*. — < *κεντῶ* „~”.

KINDISÉSCU², vb. IV (*kindisił*, -sił, -sire), cîștiga, «gagner», Mih, 108. Sinonime: *aminu*, *kirășéscu* etc. — < *kirășéscu*.

KINDISİRE, sf., pl. *kindisiřł*, brodare «action de broder», Dal, 52; Nic, 216. Sinonim: *ncărdzil'eare*.

KINDISİT, -lă, pl. *kindisiřł*, -le, «brodé; embelli», Dal, 52; Nic, 216; *voi ócl'i kindisiřł* (voi ochi pictați), CalGrB, 52; Pant, 247 — v. *kindisiřł*, *cundil'eăt*; *ȳiăăa afeă kindisiřł* (vițeaua cea pestrîta), Lum, III, 54. — Cf. dr. *chindisił*.

KINDRĂ, sf., pl. *kindre*, mulțime, «foule, multitude — v. *jurdună*, *kihtră*, *mălă*; cortège de noces, Hochzeitzug», CFr, 191; DR, II, 535; *Ți nkisi 'nă kindră mare* (ce porni o mare mulțime de nuntași), W, II, 194; Al. 1903, 83. — V. *kéndră* (i din *kindră* e de la *kindruéscu*).

KINDRİE, sf., pl. *kindrił* (Túrȳea), ac, «aiguillon»: *strămburăre cu kindrie* (strămurare cu ac), Al. 1903, 61. — < *κεντρί* „~”.

KINDRISÉSCU, vb. IV (*colora*), «mettre en couleur»: *kindriseă la pórřł*, *ălle undzeă* (văpseau, colorau la porți, altea ungeau), GrB, I, 13. — V. *kindiséscu*¹, sinonimul *ncărdzél'łă* și :

KINDRISÎT, -tă, pl. *kindrisîț*, -le «bigarré; panaché»: *căle lungă, kindristă cu yeamă'ndzî* (cale lungă, impestrițată (infrumusețată) cu diamante), Lum, II, 108; *văloăgă... kindrisită cu liliee* (poiană... infrumusețată (impodobită) cu flori), BNoI, 14; *cărave kindristă* (corabie zugrăvită), ICAR, 56; cu *ôcl'tul kindrisit* (cu ochiul pictat), PLit, 838. — V. *kindisît*.

KINDRUÊSCU, vb. IV (*kindruîl, -uit, -uire*), poposi, «s'arrêter, faire halte», Dal, 52; *ulărîl'i nu kindruêscu mașl lu un loc* (oierii nu se opresc numai într-un singur loc); *nu l'i-aproăke s' kindruêscă tu hîrîle-a lor* (nu-i primesc să poposească în satele lor), Al. 1901–1902, 147. V. *kindurêscu*. — < alb. *qëndronj* „arrestarsi, fermarsi”.

KINDRUÎRE, sf., pl. *kindruîri*, poposire, «action de s'arrêter, de faire halte», Dal, 52. — V. *cunăke 1°, lujîre*.

KINDRUÎT, -tă, pl. *kindruîț, te*, poposit, «qui a fait halte», Dal, 52.

KINDURÊSCU, vb. IV: 1°. *mînl fudzîră pî'nă cî'ndu kindurîră Muluviște* (ci umblară pînă cînd poposiră la Muluviște), Velo, 46; BNA, V, 82; 2°. *kindurim tu aêste credcûrî* (am poposit în aceste pripoare), FI, I, 2, 7; I, 5, 7; 3°. *la șópulu țe kindurî* (la șipotul la care se opri), CFr, 155; 161; 4°. *kinduri tu 'nă áltă hoără* (poposi într-un alt sat), CFr, 162. — V. *kindurêscu* și sinonimele *astămăfêscu, lujêscu, pupusêscu*.

KÎNΔIMĂ, sf., Mih, 108 — v. *kêndimă* și *văkle*.

KÎNΔIN, sn., pl. *kinôine*, pericol, «danger, péril», Nic, 216; PB, 623; GEI, 159; *un di-a lor eăste pî kinôin* (unul din ai lor e în pericol), Al. 1903, 74. Sinonim: *pîrcl'tu*. — < *κινδυνος* „~”.

KINÊFE, sf., pl. *kinêfuri*, latrină, «lieux d'aisance; latrines», Mih, 108. Sinonime: *că-cător, hrie*. — < tc. *kênef* (1044) „~”.

KINÊT, sn., pl. *kinêturi*, pinet, «forêt de pins, pinède», Dal, 52; Nic, 216; *cî'nile... îșl pri dzeănă, tu kinét* (cînele... a ieșit în deal, în pinet), Fr, II, 229; *eăse lûna dît kinét* (iese luna dintre pini), BNA, I, 50; *vădeăste kinêllu dî c' noapte* (pădurea de pini vulește de cu noaptea), LP, 11; PAnt, 242; BNA, II, 112. — Pentru -el, v. *pîlpêl*. — Cf. și toponimicul de lîngă Megara (Grecia): „τὸ δάσος τῆς κινέτας”. — < lat. *pinetum* „pinède”.

KINĜÊR, sm., pl. *kinĝêrî*, spin măgăresc, «ronce», Dal, 52; PGr, 77; *nu vedz iarbă, mașl kinĝêrî* (nu vezi iarbă, numai mărăcini), Lum, V, 11-12, 37; PAnt, 157; BNA, II, 50. V. *yumarângaθ* și *skînlû a târlui*. — Cf. mgl. *ghinghtar* (CapM, III, 138); *çinĝlâr* (GrS, III, 401); *ghinghir* (PMegR, II, 82). — < tc. *kenker* (1044) „artichaut sauvage; chardonnette, cardonnette”.

KINÎGE, sf., pl. *kinîyi*, vînătoare, «chasse; gibiers», Nic, 248; GEI, 160. Sinonim: *avinăre*. — < *κυνήγιον* „~”.

KINÎGITÔR, și **KINÎGĂTÔR**, sm., pl. *kinîyitôrl*, vînător, «chasseur». Sinonim: *avinătôr*. — < *κυνηγός* „~”.

KÎNIMĂ, sf., fără pl., pornire, «départ, mise en marche», GrS, VI, 385; *sedra, aprîndu kinimă* (seara, în ajun de pornire), Lum, III, 180. — < *κίνημα* „mouvement”.

KÎNISE, sf., fără pl., purgativ, «purgatif — y. *kinicó*; flux du ventre; diarrhée», Fr, I, 122; PenB, VI, 20; GEI, 159; *bûnă-l atûmțea și ûnă kinise* (atunci bun e și un purgativ), Al. 1903, 44. V. *scol 15°*. — < *κίτρις* „diarrhée”.

KIN(Î)SÊSCU, vb. IV (*kin(i)sîl, -sît, -sîre*), porni, «(se) mettre en marche, s'acheminer», PB, 623; GEI, 160; *tâfşa toată kiniseăste* (toată taifa pornește), PAnt, 229; BNA, I, 128. V. *nkisêscu*. — < *κινῶ* „~”.

KINITCÔ, sm., pl. *kinicădz*, purgativ, «purgatif», Dal, 52; Nic, 216; GEI, 160. V. *kinise* și sinonimul *caθârlîc*. — < *κινητικόν* „~”.

KINÔ, adj. invar., comun, «commun», PScr, 221; GEI, 160. — < *κοινός* „~”.

KINÓTITĂ, sf., pl. *kinótile*, comunitate, «communauté ; assemblée», VAR, 261. Sinonim : *glumațe*. — < κοινότης „~”.

KINSÉSCU, vb. IV — v. *kinisescu*.

KINȘÓR, sm., pl. *kin'îșóri* și *kinșóri*, pin mic, «petit pin» : *la aumbră'le dl k.n'îșór* (la umbrarea de pinișori), PenB, II, 110 ; BNA, II, 48 — < *kin*.

KIÓFTĂ, sf., pl. *kiófte*, Mih, 108 — v. *kifté* și alb. *qofté* „polpetta”.

KIÓLA(S), adv., chiar, «déjà ; même», Al. 1903, 41 ; GEI, 160 ; s' *mi l'érft klóla* (să mă ierți chiar), PenB, IV, 118 ; Caraf, 26. — < κηλόλα(ς) „~”.

KIÓNDIC, sn., pl. *klóndife*, lână cleioasă, «laine qu'on ne peut pas carder avec les mains» : *ll'na s' feáfe klóndic* (lîna s-a făcut mototoale cleioase), Lum, V, 232 ; 231. V. *ké ndic* și *gl'tom*, *l'lópur*.

KIÓR, *kloárá*, pl. *klóri*, *kloáre*, chior, «borgne», Mih, 108. V. *gan*, *něturicál*. — < tc. *kieur* (1048) „aveugle”.

KIÓSE, adj. invar., spîn, «glabre, imberbe», Mih, 108. Sinonim : *spîn*. — < tc. *keussé* (1054) „~”.

KIÓȘKE (Nic, 217), **KIÓȘCU**, sn., pl. *kióșcuri*, chioșc, «pavillon», Dal, 52 ; Mih, 108 ; PSer, 221 ; PB, 624 ; *la Budáșl, pri kióșc, acasă* (la Budașl, în chioșc, acasă), PAnt, 297 ; BNA, I, 124. — < tc. *keuehk* (1054) „~”.

KIÓȘE, sf., pl. *kióșl*, colț, «angle ; coin», Nic, 216 ; Mih, 108 ; PSer, 221 ; *dil páurilte kióșl a lámil'el* (din cele patru colțuri ale lumii), PB, 290^{3a}. — La Mih, 176 : *u trádze kióșea dumneáște* „trăiește domnește” — v. *béica*. — V. *klusé* și sinonimul *córnu*² 3°. — < tc. *keuehé* (1055) „~”.

KIPARÍȘŪ, **KIPARÓȘŪ**, **KIPĂRÍCIŪ**, **KIPĂRÍȘŪ**, sm., pl. *kiparișl*, *kiparóșl*, *kipărícil*, *kipăríșl*, chiparos, «chypres», Dal, 52 ; PB, 623 ; PSer, 221 ; PAnt, 415 ; GEI, 160. Sinonim : *silvite*. — < καταρίσαι „~”.

KIPÉNE, **KIPÉNGE**, sf., pl. *kipénçi*, chepeng, «volet», Dal, 52 ; Nic, 217 ; PB, 623 ; *kipénea fu nel'isá* (oblonul a fost închis), Lum, III, 344. V. *kipinéca* și sinonimul *glávánie*. — < tc. *képenk* (1010) „~”.

KIPÉR, sm., fără pl., piper, «piment ; poivre», Mih, 108 („ardei”) ; *kipér trl t' ócl'i* (piper de aruncal în ochi), PGr, 41. — V. *pipér*.

KÍPIN (*mi*), vb. I (*kipinát*, *-nát*, *-náre*), pișca, «piquer, pincer», Dal, 52 ; PSer, 221 ; PB, 623 ; PLit, 268 ; PenB, III, 240 ; Jb, XII, 102 (< lat. *pipilare*) ; CDDE, 930 (< lat. **pipinare*) ; s' *tut mi kipiná di coástá* (și mereu mă pișcă de coastă), PAnt, 122 ; *te mi kipin'í?* (de ce mă piști?). Sinonim : *kișcu*. — V. *kipir*, *kipur*². — < ?

KIPINÁC, sn., pl. *kipináde*, GrS, IV, 378 — v. *cupác* și *pidúpinac*.

KIPINÁRE, sf., pl. *kipiná'ri*, pișcare, «action de piquer, de pincer», Dal, 52 ; PB, 623.

KIPINÁT, *-lá*, pl. *kipinát*, *-le*, pișcat, «piqué, pincé», Dal, 52 ; *arsári ca kipinátá di șeárpe* (a sărit ca pișcată de șarpe), Fl, II, 2, 4 ; PAnt, 254. — V. *kipírat*.

KIPINÁTŪRĂ, sf., pl. *kipinátŭri*, pișcătură, «piqûre ; pinçon», Dal, 52 ; *kipinátŭră di furnică* (pișcătură de furnică).

KIPINÉCĂ, sf., pl. *kipinéft*, Mih, 108 — v. *kipéne*.

KÍPIR, **KIPIRÁRE**, **KIPIRÁT**, Nic, 217 ; Mih, 108 ; *fiélórlu-a l'el... u kipirá'* (copilul ei... a pișcat-o), BNoI, 4 ; BNA, IV, 80 — v. *kipur*², *kipuráre*, *kipurát*.

KÍPIT (*mi*), vb. I (*kipitál*, *-tát*, *-táre*), ciupi, «becqueter, piquer avec le bec ; avoir la variole, la petite vérole», Mih, 109. — 1°. *gál'ina kipitá pi tu cuprie* (găina ciugulește prin gunoi) ; 2°. *mi kipitál* (m-am ciupit de vărsat : *persoana utinsă de vărsat e ciupită pe față, e parcă punctată cu o kípită*) — v. *mulfeádză*.

KÍPITÁ, sf., pl. *kípíle*, creștet, 1° falte, scmmet — v. *ctrăillă*, *credăstic* etc.; 2° bout, pointe — v. *míθcā*; 3° bec — v. *ēloc*!, *ēduplitāne*, *dintānā*, Dal, 52 («plume à écrire») Nic, 217; Mih, 108. — 1°: *ună cūlă anăllă, țe nu poș s' l'i vedz kípita* (un castel înalt, căruia nu poți să-i vezi vârful), PB, 143²⁷; *kípíle dī munț* (creștele de munți), PenB, II, 84; BNA, I, 56; *dī prīl kípíle kítroāse* (de prin piscuri pietroase), Lum, I, 192; 2°: *cīt kípita dī ac* (cīt vârful de ac = foarte puțin), PGr, 41; *kípita dī năre* (vârful nasului), BașN, 15; *kípita dī coārdă* (vârful de sabie), PB, 424²⁸; 3°: *vălturlu āre kípítă ca cīncēl* (vulturul are plisc ca cinghel). — Cf. alb. *qipí*, pl. *q í p í t ē* „masso, mucchio; Haufe, Heuhaufe”.

KIPITÓR, -*toādră*, pl. *kípítórl*, -*toāre*, (creștet) ascuțit, «(somet) pointu (Bălăsă), WTh, 313. — Cf. și toponimicul *Keātra kípitoādră* (Bălăsă), WTh, 287. — < *kípítă*.

KIPITÓS, -*toāsă*, pl. *kípítóșl*, -*toāse*, ascuțit; ciupit, «pointu; grêlé, couvert de marques de petite vérole», Dal, 52; Nic, 217; Mih, 108; PB, 623; *kiscuri kípitoāse* (piscuri ascuțite), Al. 1928, 57 — v. *kípítór* și *smígās*; *cm kípítós*; *gāl'ínă kípitoāsă* (om ciupit de vărsat; găină ciupită), PLit, 32 — v. *mulfidzós*. — V. *kípít*, *kípítă*.

KIPRÍCÍŪ, sn., pl. *kípírcē*, clopoșel, «petite sonnaile» — v. *kípuričlă*.

KIPRÍȘŪ, sn., Dal, 52; Nic, 248 — v. *kíparíșū*.

KÍPRU, sn., pl. *kípre*, clopot (pentru ovine), «sonnaile, clochette attachée au cou d'un animal», Dal, 52; Mih, 109; PAnt, 268; Bair, 27; PIm, II, 211; DR, II, 535; WTh, pl. I; *kíprile dī jákl'i mari* (clopotele de bronz de țepii mari), PAnt, 155; BNA, II, 2; *'sl-tredē kípře s' clópute cl'te putū* (își pune pe el clopote de bronz și clopote de fontă cîte putu), PB, 115²⁵. — În timpul transhumanțelor de primăvară (spre munți) și de toamnă (spre cîmpii), aromânii oieri pun de gîtul țăpilor înaintași răsunătoare clopote de bronz argintate, cu cîte 1 sau chiar două limbi-clopoșele prinse una într-alta, iar de gîtul berbecilor fruntași pun mari clopote de fontă — v. *clóput*. — La francezi: „Au jour fixe [à la fin du mai], on descend du grenier, où elles étaient rangées, les diverses cloches en bronze, en acier, même en argent. On les attache au cou des vaches qui sont folles de joie à cette musique bien connue d'elles” (Henri Cordier, *Au pays des sapins*, CCP, XXXII, 57; „On suspend ces grosses cloches au cou des vaches pour monter la montagne et en redescendre”, Röll, V, 30. — La greci, în Kefalonia: „ελν' ἡ νόμφ ματσουράνα κῆ ὁ γαμπρός χρυσῇ καμπάνα (mîreasa e majoran, iar mirele aurit clopot de biserică), Schmidt, 182 — v. *cāmbāne*. — V. *sémnu*¹ 5°. — V. *kípur*¹.

KIPTÁR, sn., pl. *kíptāre*, pieptar, «veste sans manches; morceau de toile blanche que les femmes portent sur leur poitrine», Dal, 52; Mih, 109; PIm, II, 177. V. *keptár*.

KIPTINÁR, sm., pl. *kíptinārl*, pieptenar, «peignier, cardeurs», Dal, 52; Nic, 217. V. *keáptine*. — < lat. *pectinarius* „cardeur”.

KIPTINÁRE, sf., pl. *kíptinārl*, pieptănare, «action de peigners», Dal, 52; Nic, 217.

KIPTINÁT, -*lă*, pl. *kíptināf*, -*le*, pieptenat «peigné», Dal, 52; Nic, 217; Mih, 109.

KIPTINÍCÍŪ, sn., pl. *kíptinlīcē*, pieptene mic, «petite peigne», Dal, 52.

KIPTÓS, -*toāsă*, pl. *kíptóșl*, -*toāse*, pieptos, «qui a une large poitrine», PB, 623; PAnt, 415; Jb, XII, 102; *cal kípítós s' cu căplu n'ic* (cal pieptos și cu capul mic). — < *képtu* (cf. lat. *pectorosus* „qui a une large poitrine”).

KÍPUR¹, sn., pl. *kípure* — v. *kípru* —, Dal, 52; Nic, 248; Mih, 109; PB, 623; PAnt, 415; Jb, XII, 102 (< lat. *pipulum*); CN, 172; *cu gîlocurl și cu kípurl* (cu jocuri și cu clopote), G1B, 103; BNA, IV, 59. — Cf. și alb. *kípër*, *qíprē* „rame, bronzó”.

KÍPUR² (*mī*), vb. I (*kípurdl*, -*rát*, -*rāre*) — v. *kípin* —, PB, 623; CDDE, 931 (< lat. *pipulare*).

KIPURÁRE, sf., pișcare, Dal, 52 — v. *kípināre*.

KIPURÁT, -*tă*: *γιοάρά kípurdăt* (viorea dintată), Mih, 212 — v. *kípinđl*.

KIPURÍČIŮ, KIPURŮŠŮ, sn., pl. *kipuríče, kipuráše*, Mih, 109; *kipuríčiŮ, moí dáda méo* (clopoțel, mă mama mea), PLit, 942; PAnt, 30 - v. *kípru, kipričlŮ*.

KIR, sm. invar., chir, «monsieur; maitre, messire», PB, 623; GEI, 160; *kir ómarhul di Almiró* (jupln primarul din Armiró), Lum, II, 137; PANT, 186; *kir Miha l'ed s' ġturát* (jupln Miha depune și jurămint), BNA, III, 20. - Cf. gr. „κύρ Χάρς” (Passow, 293). - < κύριος „~”.

KIRÁ, sf. invar. - v. *kirăăă*.

KIRÁCĀ, sf., pl.?, magiun cu opium, «espèce d'opiat; marmelade à pavot pour endormir les enfants», Mih, 109. - Cf. alb. *qurrák* „mucoso” și, aci, *kiréče*.

KIRAČĪ, sm., pl. *kirăčeadz*, chirigiu, «muletier - v. *cărănăr*», Dal, 52; Nic, 213; Mih, 109; PANT, 415; cu *kirăčeadzl'i* (cu chirigiii), GrB, 2, 25; BNA, IV, 120; Lum, II, 245; BNA, IV, 72; *aġtámse s' hībă kirăġi-baš* (a ajuns să fie șef de chirigii). - < tc. *kiradjy* (1018) „locataire; loueur”.

KIRAČIL'KE, sf., pl. *kirăġil'ki*, cărăușie, «profession de *kirăġi*, de *cărănăr*», Dal, 52; Mih, 109. - < tc. *kiradjlyq* (1018) „profession de celui qui tient des chevaux à louer”.

KIRALFĪE, sf., pl. *kiralfil*, pomadă, «onguent, pommade de cire et d'huile», GEI, 160. V. *alifle*. - < κηραλοιφή „~”.

KIRAMARĠŮ, sm., pl. *kiramaryeădz*, cărămidărie, «briqueterie», Dal, 52; Nic, 218; GEI, 160. - < κираμαργιό „~”.

KIRĀŢĀ, Kīr ā ſa, sf. «nom donné à un mulet; nom de femme. - < κυ(α)ράτσα „signora, madonna” (Somavéra, I, 204; 205); „femme affectée; minaudière” - cf. și Dreux, 200.

KIRĀŮĀ, sf., pl. *kirăle*, cu vocativul sing. *kiră*, doamnă, «dame turque; maitresse de la maison; femme distinguée», Nic, 248; Mih, 109. PPar, 75. - Forma *kiră* «belle-soeur», PB, 623; GEI, 160; PPar, 75, inseamnă „sora bărbatului unei soții”. V. *kireăo*. - < κυρά „~”.

KIRĀ', sm., pl. *kirădz*, chirie, «loyer; location», Nic, 213. V. *keră', kirle* și *nike*. - < tc. *kiră* (1018) „~”.

KIRĀČIŮNE, sf., pieire, «perte»: *šă málľă aŮ kirăčlŮne* (și mulți au pieire, mulți pier), Cod, 18⁶; 22²¹; 101¹²; 101 b³ - v. *kirdăčlŮne*.

KIRĀMIĀĀR, sm., pl. *kirămiđărĭ*, cărămidar, «briquetier», Dal, 52; Nic, 218. - < κираμιđăř, κираμιđăřης „tuilier”.

KIRĀMIĀĀ, sf., pl. *kirămidz*, olan, «brique; tuile; mort», Nic, 218; PB, 624. - 1°. un mur adrăt cu *kirămidz* (un zid făcut din cărămizi); 2°. *căsl acupirite* cu *kirămidz* (case acoperite cu olane); 3°. *dăse si-adără kirămidz* (s-a dus să facă țigle = a murit), PGr, 42 - v. *oălă* 3° și *loc* 10°. V. *kirimĭđă, ėirin'idă, ėlurun'idă*. - < κερăμιđă „tuile”.

KIRĀSĖSCU, vb. IV (*kirăsl, -sĭl, -sĭre*), cinsti, «verser à boire; régaler, traiter», GEI, 160. V. *ġirnuăscu* și sinonimul *măscu*. - < κερăνω „~”.

KIRĀŢĀ', sm. și adj., -*loăn'e*, pl. *kirăŢădz, -loăn'e*, ticălos, «cou, coquin; chien cornu», PB, 624; si *mor ca kirăŢă'* (să mor ca ticălos), BNA, II, 16; LP, 177 (*ca mtsetră'*); *voĭ munĭ al kirăŢă'* (voi munților ai dracului), PLit, 1022. V. *elepſ'tz* și alb. *qerata* „ipocrita, falso”. - < κερăτăř „~”.

KIRĀČIŮNE, sf., pl. *kirdăčlŮn'i*, pieire, «perdition; ruine; mort», Dal, 53; Mih, 105; *vin'e... oăra-a kirdăčlŮn'il'e!* (a venit (sosit)... ora pieirii!), Velo, 34; PANT, 238; BNA, V, 105. - V. *kirdăčlŮne, kirtre, ker, kėrdu* și mgl. *pirďăčuni* (GrS, VI, 181; CapM, III, 222), - < lat. *perđitio, -onem* „perte, perdition, ruine”.

KIRDEÁRE, sf., pl. *kirdėrl*, Nic, 218; PB, 624; *vrel kirdėrea-n'i* (vrei pieirea mea), Baț, 37 - v. *keărdire*.

KIRDŪT, -tă, pl. *kirdûţ*, -te, pierdut, «perdu; hagard», Dal, 53; Nic, 218; PB, 624; *şi că cu ăi' kirdûţ* (şedea cu ochi (priviri) pierduţi), GrB, 222; Pant, 225; BNA, IV, 141.

KIRAĂSĖSCU, vb. IV — v. *kindisescu*², *nkircăsescu* şi alb. *qerdhës* „vincere, gada-gagnare”.

KIREĂO, KIREĂŬĂ, sf., pl. *kiredle*, W, II, 30; *ălbă, -arôşe, ca kiredăă* (albă, roşie, ca doamnă), Al. 1903, 78 — v. *kirăăă*. — Pentru *d > eă*, cf. *gredăă* etc.

KIRĖĖE, sf., pl. ? «onguent, pommade servant à la chute des poils», Mih, 109. V. *kirăăă* şi sinonimul *agăă*. — < tc. *kiredj* (1066) „chaux”.

KIRICSĖSCU, vb. IV, CLit, 130 — v. *kirizescu*.

KIRIĖŬNE, sf., Cod, 123 b⁴ — v. *kirăăăne*.

KIRĖE, sf., pl. *kirîl* «loyer, location», Dal, 53; PLit, 472. — V. *kiră*, dr. *chirie* etc.

KIRIMĖĂĂ, sf., Dal, 53; PB, 624 — v. *kirimăă*.

KIRIPRITOĂRE, sf., pl. *kiripritôrî*, *ciripitoare*?, «hirondelle?»: *s' veăăă je muşulêţ lă adăse kiripritoărea* (să vadă ce frumuseţi (bunătaţi) le-a adus rîndunica), Lum, VI, 3, 21. — < ?

KIRĖRE, sf., pl. *kirîrî*, pierire, «ruine; mort», Dal, 53; Nic, 218; Mih, 109; PB, 624; *kirire-ăsteăptă un popôr* (pieire aşteaptă un popor), Pant, 157; ENA, II, 4 — cf. dr.: „au scăpat de perire”; „dîndu ştire de perirea lui Iacemî” (Mircn, 139). V. *kirăăăne*. — E şi forma *kiredre* — v. *ker*.

KIRISTĖ, KIRISTĖE, sm. şi sf., pl. *kirislădz, kirislêl*, cherestea, «bois de charpente», Dal, 53; Nic, 213; Mih, 109; PScr, 220. — < tc. *kéresté* (1018, 1020) „bois de construction”.

KIRISTIĖĖ, sm., pl. *kiristiĖeădz*, cherestegiu, «marchand de bois de construction», Dal, 53; Mih, 109 — < tc. *kérestédji* (1020) „~”.

KIRĖT, -lă, pl. *kirîf*, -te, pierit, «perdu; ruiné, qui a éprouvé une perte; dément, fou», Dal, 53; Nic, 218. — V. *ker, kirăăă* şi :

KIRĖTĂ, sf., fără pl., apus; deşert, 1°. tombée du jour, ponant; 2°. désert, à l'abandon, abîme», Dal, 53; Nic, 218; BNA, IV, 156. — 1°: *tru apreăăă ş' tru kirită* (cînd apare lună nouă şi cînd ea dispăre), Lum, IV, 131; *tu apreăăă ş' tu kirită* (foarte rar), PLit, 426 — cf. gr. «σ' τῇ χάσῃ καὶ σ' τῇ φέξῃ» = très rarement; *dî tu kirită yin ş' dî tu apreăăă* (vin de la apus şi de la răsărit), Cal. 1911, 169 — cf. it. „da ponente a levante” şi, aci, *apreăăă*; 2°: *gri ca dîn kirită* (a grăit ca dîn pustiu), Fr, I, 77; *il't dăŭe tru kisă ş' tru kirită a ăil'i* (li duce în iad şi în prăpastia lumii), Cod, 34 b⁶; *si ăăllestimă tru aistă kirită* (să ne silim în acest abis), Cod, 64²². — V. *ker*.

KIRĖTĂ, sf., pl. *kirite* «kératide, inflammation de la cornée», Mih, 109. V. *kirită* şi *kirită*¹. — Cf. gr. *κερατίτις* „~”.

KIRIXĖSCU, vb. IV (*kirixit, -xîf, -xire*), predica, «prêcher», GEI, 160; *hăriseă-te a proffisor fi kirixedă ş' lă si mburî zăăă a loră* (bucură-te de profeţii ce predica şi li s-a împlinit cuvîntul lor), Cod, 97²⁰; *si kirixesăŭi omirăăăle dîn feră* (să predici împărăŭie din cer), Cod, 98². V. *kiriesescu*. — < *κηρύττω* „proclamer, annoncer”.

KIRĖTĂ, Pant, 416 — v. *kirăăă* (şi tc. *kérala* (1018) „cocu”).

KIRKINĖC, sm., pl. *kirkinêf*, uliu; greier, «faucon, milan, busard; grillon; enfant maigre et de petite taille», Dal, 52; Nic, 218. — 1°. *dintăne dî kirkinêc* (cioc, plisc de uliu), Cal. 1911, 200 — v. *şain*; 2°. *maşl kirkinêclu nu 'şî-adună gura* (numai greierul nu-şi strîngea (închidea) gura, nu înceta să cînte), FI, I, 2, 6 — v. *kerkinêz*; 3°. *un kirkinêc dî fiăăă* (o stîrpitură, un avorton de copil) — v. *pruzăme*. — Cf. gr. *κίρκινεκι* „~” (GEI, 160) şi *κίρκος* „busard”.

KIRKINÉDZŪ, sm., pl. *kirkinédz, virf, falte, sommet; bout, pointes*, Dal, 52; Al. 1903, 47. Sinonime: *căăăăă, kipită, kiscu, pifilic, şululăă* etc. — V. *kerkinêz*. — < ?

KÍRKIRA (Sámárina), s., pepene galben, «melon jaune», PMegR, II, 125. Sinonim : *peápine*. — < ?

KIRKIRINĂ, sf., pl. *kirkirlne*, sturz, «espèce de grive», Dal, 52; Nic, 218. — V. *kluró*, *stúrdzu*. — < ?

KIRNUÉSCU, vb. IV — v. *çirnuéscu*.

KIRÓ, sm., fără pl., timp, «temps, époque, moment; état de l'atmosphère», Dal, 53; Nic, 184; PB, 624; GEI, 161. — 1°. *stai di kiró adús* (stai adus de mult timp), Foti, 71; PAnt, 260; 2°. *nu-l kirólu di 'ndoáră* (nu e timpul (situația) de altădată), PGr, 42; 3°. *ca trî kiró urî't* (ca pentru vreme rea), PAnt, 308. V. *kiróú*. — < κίρως „~”.

KIRÓS, -*roásă*, pl. *kirósl*, -*roáse*, chelbos, «taigneux»: *dzinirile lu-avém kirós* (ginerile lu avem chelbos), RomP, VII 32 (322). V. *kérâ*². Sinonim : *cálvu*. — < alb. *qeros* „tignoso, calvo”.

KIRÓÚ, sm., Cod, 25¹¹; *namálo iă éste kiróúlu* (destul îți e timpul), Cod, 118 b¹¹; *tu kiróúlu ajél* (în timpul acela), PB, 383⁶. — V. *kiró* și sinonimele *văcl'te*, *văhte*.

KIRSÉNE, sf., pl. *kirtsén'l* «disque?»: *lâna arăsăred... că 'nă kirséne di amálamă* (luna răsărea... ca un disc (?) de aur), LP, 9; PETim, 13. V. *furculășă*. — Cf. tc. *kursi* (1020) „chaise, fauteuil; chaire, trône”.

KIRTŪRĂ, sf., pl. *kirtúrl*, fleac, «chose futile, babiole, bagatelle; sottise», Dal, 53; Nic, 218; *niște kirtúrl* (niște nimicuri), Caraf, 56; *zbură'šli kirtúrl* (vorbești fleacuri, prostii), PB, 91³⁵. V. *curcu'feli*, *glărime*. — Cf. lat. *peritura*. — < *kirtúrá* < *kirtl*.

KIRUSÉSCU, vb. IV (*kirusít*, -*sít*, -*síre*), cerui, «cirer, enduire de cire», Dal, 53; Nic, 213; GEI, 161. — < κερώνω „~”.

KIRUSÍRE, sf., pl. *kirusírl*, ceruire, «action de cirer, cirge», Dal, 53; Nic, 213.

KIRUSÍT, -*lá*, pl. *kirusít*, -*le* «ciré», Dal, 53; Nic, 213.

KIRÚT, -*lá*, pl. *kirút*, -*le*, pierdut; dezorientat, «perdu; désorienté, qui a perdu la tête; frivole, niais; vain», Dal, 53; Mih, 109; PB, 624; PAnt, 416; PLit, 451. — 1°. *lăcrú di kirút* (lucru de om dezorientat), Al. 1928, 38; BNA, III, 2; 2°. *nveá'd, kirúte, cămu s' fał* (prostule, învață cum să faci), BNA, III, 2; Al. 1928, 38; 3°. *li-ăre kirúte* (le are pierdute, e dezorientat, -ă), PGr, 42; 4°. *îți feá'fe fu kirútă* (orice (tot ce) a făcut a fost inutil), BařP, 24; 5°. *cl'ti s' jem sun kirúte* (oricite să zicem (am zice) sînt inutile), Caraf, 63; 6°. *pri kirúte suntu toáde* (zadarnice sînt toate), BařP, 24; 39; 7°. *kirúta prmtlile* (zăpăcita pramatie = prostănacul, -ca), PB, 44³¹. — V. *kirút*, *kiril* și *cum'úră* 2°, *luł*² etc.

KISÁLE, sf., pl. *kisá'li*, cheslea, «pot (de cristal) pour les confitures», Mih, 110. V. *késă*. — < tc. *kessé* (1067) „bourse; sachet”.

KISÁRE, sf., pl. *kisá'rl*, pisare, «action de piler, de rouler de coups», Dal, 53; Nic, 219. — V. *kisédzú*.

KISÁT, -*lá*, pl. *kisát*, -*le* «pilé; rossé», Dal, 53; Nic, 219.

KISÁTE, sf., pl. *kisá't*, criză, chesat, «stagnation des affaires, mévente, crise», Dal, 53; Nic, 219; Mih, 105; 110. — < tc. *klasté* (1005) „en petite quantité”.

KISAVRÓ, sm.: *kisavró di fluril* (cîmboară de galbeni), WTh, 293 — v. *ðisavró*.

KISĂ¹, sf., fără pl., păcură; infern, «poix, goudron — v. *plă²*, *cătrâne*; ténébres, nuit noire — v. *ascultôe*, *întuneáric*; enfer — v. *cólase*; malheureux — v. *călrán*, *cătrâne* 2°, *mălâne* 2°, Dal, 53; Nic, 218; Mih, 110; Lum, I, 166; GEI, 161. — 1°. *niórlu, lăú ca kisa* (norul, negru ca păcura, ca iadul), PB, 120³¹; 2°. *tu máre kisă intrăt* (în mare întuneric (nenorocire) am intrat), GrB, 226; PAnt, 232; BNA, IV, 151; 3°. *cl'élle-a kisă'l'eí n'l-diděsl* (mi-ai dat cheile mizeriei), PLit, 968; 4°. *nămtă di kisă s' di cătrâne* (nuntă neagră ca d. păcură și de catran = nuntă foarte nenorocită), PB, 411²¹; 5°. *o lăi Cólí, Cólí di kisă* (hei mîi Costea, Costea nefericit), PLit, 1018. — < κίσαξ „~”.

KÍŒĀ², sf., pl. *kíŒe*, gaiŒă, «geai», Dal, 53; Nic, 218; GEI, 161; *ună kíŒă zŒill lu keäre* (o gaiŒă Œipă în plaiul nefnŒorit), FI, II, 1, 3. — < *κίσα* „ple”.

KÍŒĀĜÍ, sm., pl. *kíŒăĝeădz*, chesăĝiu, «brigand qui va à cheval»: *doi kíŒăĝeădz si zmălsiră ncăldăr* (doi Œilhari s-au desprîns călare), FI, I, 1, 3; PANT, 343 — v. *kíŒíĝÍ*.

KÍŒĀTŪRĀ, sf., pl. *kíŒătŭri*, písătŭră, «broyage; toute substance pilée», CDDE, 1395. — V. *kíŒäre*.

KÍŒCĀ, sf., pl. *kíŒte*, legătŭră, «fagot, faisceău»: *ună kíŒcă di al'ľŭ* (o legătŭră de usturoi), CEI, 71 (< bg. *kiska* „~”). V. *armăŒeăăă*.

KÍŒCU, sn., pl. *kíŒcŭrĭ*, pisc, «pic, sommet»: *un munte cu kíŒcŭrĭ kipilădse* (un munte cu piscŭri ascuŒite), AI, 1928, 57. Sinonime: *kípĭă*, *kirkínédzŭ* etc. — Cf. și alb. *pisk* „colmo, culmine”.

KÍŒÉDZŬ, vb. I (*kíŒĭ*, -săt, -säre), pisa «piler; hacher; rouer de coups», Dal, 53; Nic, 219; Mih, 110; Pser, 211. — 1°. *kíŒĭă zăhareă* (pisaŒi zahărul); 2°. *u kíŒă' cărneă* (carnea a tocat-o); 3°. *l'ĭ li kíŒă' oăsile* (ĭ le-a pisat oasele, l-a rupt (a rupt-o) în băŒăi), PB, 54⁹¹. — În aromăna sudică circulă și formele: *csédzŭ*, *csal*, *csal*, *csäre* — v. *kíŒŭ*. — < lat. *pisare* „piler”.

KÍŒÍĜÍ, sm., pl. *kíŒíĝeădz*, hoŒ turc, «brigand, voleur turc», Dal, 53; Nic, 219; Mih, 110. V. *kíŒíĝÍ*. — < tc. *kessidji* (1027) „qui coupe, retranche ou taille”.

KÍŒKÍŒ, -nă, pl. *kíŒkĭn'ĭ*, -ne, ager, «propre; agile, adroit, sagace», Dal, 53; Nic, 219; Mih, 110 (*kíŒkĭm*); *Armă'n'ľ'ĭ sl'ntu...* *kíŒkĭn'ĭ* (aromăniĭ... sînt ageri), Lum, V, 176; *cu mĭntea kíŒkĭnă, dĭŒtiptădă* (cu mĭntea ageră, vioaie), Lum, V, 11-12, 51; *eră kíŒkĭn la străn'e* (era curăŒ (îngrijit) la haine), Cal, 1911, 172. — < tc. *késkin* (1026) „tranchant; acre; violent”.

KÍŒKIMEĂŒĀ, Mih, 110; **KÍŒKINEĂŒĀ**, sf., pl. *kíŒkĭnéŒ*, curăŒenie, «propreté; adresse, sagacités», Dal, 53; *spăŒtra și kíŒkineăŒă din căsa a Engľejľlor* (curăŒenia și curăŒenia din casa englezilor), AI, 1903, 91; *eră cu năma ľi nicukirăta*, *ľi kíŒkineăŒă a ľel* (era renumită pentru gospodăria, pentru curăŒenia ei), CalGrB, 55. — V. *spăŒtră* și:

KÍŒKINÉŒŬ, -neăŒă, pl. *kíŒkĭnéŒ*, -neăŒe, indemnătic, «habile, adroit», BaŒP, 19. V. *kíŒkĭn*.

KÍŒMĀ, sf., pizmă — v. *nkíŒmă*, *pízmă*.

KÍŒUSÉŒCU (*mĭ*), vb. IV (*kíŒusĭľ*, -sĭľ, -sĭre), a cufunda în iad, «abimer, enfoncer dans la poix, dans les ténèbres, dans l'enfer; (se) rendre malheureux». V. *píŒuséŒcu*. — < *kíŒă*¹.

KÍŒUSÍŒ, -tă, pl. *kíŒusĭľ*, -te, condamnat (în iad), «condamné à ľ'enfer; malheureux»: *sŭflĭľľu ľi éŒte kíŒusĭľ* (sufletul ce e condamnat iadului), Cod, 100 b¹⁴; *kíŒusĭľta di modăŒe* (nefericita de bătrănă), Cal, 1911, 58; *ľeă cămlăă kíŒusĭľtă* (hăi cămlăă nenorocită), Lum, V, 230; *măľte mĭ'n'ľ pluyisĭľte*, *măľte gŭrĭ kíŒusĭľte* (multe mĭni binecŭvĭntate, multe guri nenorocite, condamnate), Lum, II, 354. Sinonime: *bulsĭľ*, *curbĭsĭľ*.

KÍŒĀRE, sf., pl. *kíŒĕrĭ*, písăre, «action de pisser», Dal, 53; Nic, 219; PB, 624.

KÍŒĀŒ, sm., pl. *kíŒăŒ*, písăt, urină, «urine, pissat», Dal, 53; Nic, 219; Mih, 110; PB, 624; *cl'ndu scoŒľ ĝtrnăŒľ la ócl'ĭ, ĭ ĝľne s' lu-ăndzi cu kíŒăŒ* (cînd apare urciŕ la ochi, e bine să-ľ ungĭ cu písăt). Sinonim: *ud*¹. V. *čsal* și PMic: *Urina*.

KÍŒĀŒ², -tă, pl. *kíŒăŒ*, -te, písăt, «pissé», Dal, 53; Nic, 219; Mih, 110. — V. *kíŒĭťlŕ*.

KÍŒCĀRE, sf., pl. *kíŒcă'rĭ*, písăcare, «action de piquer», Dal, 53.

KÍŒCĀŒ, -tă, pl. *kíŒcăŒ*, -te «piqué», Dal, 53.

KÍŒCU, vb. I (*kíŒcăľ*, -căľ, -căre), písăca, «piquer, pincer», Dal, 53; Nic, 219; Mih, 110; GrS, II, 375-376 (**picicicare*); *ėdzľ'ĭ...* *mĭ kíŒcă di urécl'ĭ* (iezĭi... mă písăcau de urechĭ), PenB, III, 7. Sinonime: *čepcuéŒcu*, *kĭpĭn*. — Cf. dr. *písăca* (Tiktin și C: **pieicicare*).

KIȘIGĂESCU, -*găescă*, pl. *kișiğēști*, -*gēști* «de *kișiğī*, qui tient d'un *kișiğī*: *cal kișiğăescu* (cal de brigand turc), Fl, I, 1, 13; *s' mi dai tu min't kișiğēști* (să mă dai în mini tilhărești), Fl, I, 1, 13.

KIȘIGÎ, sm., PB, 624 — v. *kișăgi* — : cu *s-g* > *ș-g*.

KIȘITÔR, sn., pl. *kișitôare*, pișătoare, «pissoir, endroit où l'on va à pisser», Dal, 53. — V. *căcătôr*, *ișitôr* și it. *pisciatoio* „orinatoire publico”.

KIȘITURĂ, sf., pl. *kișituri*, pișătură, urme de pișat, «pissement; trace de pissat”. — V. *căcătură*.

KIȘŪ (*mi*), vb. I, (*kișăl* și *cșăl*, *kișăt* și *cșat*, *kișare* și *cșare*) — v. *kișédzŭ* —, pișa «pisser», Dal, 53; Nic, 218; Mih, 110; PScr, 221; PB, 624. — 1°. *suntu oămin't je s' kișe lu sômnu* (sînt oamenii care se pișă în somn); 2°. *l-kișără moșile* (l-au pișat babele = s-a îmbolnăvit), Mih, 110; PGr, 42; 3°. *vl'ru nu ști pri lu s' kișe gâl'ina* (nimeni nu știe pe unde urinează găina), PB, 434³⁰. V. *piș!* — < lat. **pissiare*.

KITABÎ, sm., pl. *kitabádz*, stofă, «sorte d'indienne rayée et jaune». V. *kitâbie*. — < tc. *kitâby* (1011) „éttoffe rayée”.

KITAPČÎ, sm., pl. *kilapčēadz*, librar, «libraire», PenB, VIII, 55. — < tc. *kitabdjy* (1011) „~”.

KITÁPĖ, sf., pl. *kitâ'kl*, carte, «livre; registre», Mih, 110; V. *cârte* și *klutuc*¹. — < tc. *kitâb* (1011) „livre”.

KITĀR, sm., pl. *kitârī* «?», PLit, 89.

KITĀRĀ, sf., chitară, Mih, 111 — v. *kiθārā*.

KITĀBĪE, sf., pl. *kitābīl*, Mih, 105 — v. *kitabī*.

KITCĂ, sf., pl. *kitfe*, buchet, «bouquet de fleurs» (grâmosteni): *un arăp cu kitca n cap* — *lâmpa* (un negru cu buchetul de flori pe cap — lampă). — < bg. *kitka* „~”.

KITĪB, sm., pl. *kitībean't*, grefier, «greffier», Dal, 53; Nic, 219. — < tc. *kiâtīb* (1004) „secrétaire”.

KITRĀR, adj. m., pl. *kitrârī*, pietrar, «tailleur de pierres», GrB, 180. — < *keātrā*.

KĪTRĀ, sf., pl. *kitre*, chitră, «cédrat», Dal, 53; Nic, 220; GEL, 161. — < *κίτρον* „~”.

KITRIBÓBULE, sf. pl., PenB, VI, 99 — v. *kitrubóbala*.

KITRĪȘŪ, sn., pl. *kitrișuri*, petriș, «gravier», Dal, 53; Mih, 111; *scînieāl'e scoāle din kitrișū* (scînteii scoate din petriș), Trib, II, 5-6, 14. — Pentru -*ișū*, cf. *cîmplișū*, *muntîșū*. — < *keātrā*.

KITRIȚEĂŪĂ, sf., pl. *kitrițeāle*, pietricea, «petite pierre, caillou», Dal, 53; PAnt, 416; *kitrițeāle a art'ūlū* (pietricecele riului), PB, 410¹⁵. — < *keātrā*.

KITRÓS, -*roāsă*, pl. *kitrōșl*, -*roāse*, pietros, «pierreux», Mih, 111; *creācurile kitroās*, (pripoarele pietroase), Fl, II, 2, 4; PAnt, 256; *arāngurile kitroāse* (runcurile pietroase), BNA, I, 116. — Cf. și toponimicul *στούν Κιτρώσου* (Ἡπειρ, VIII, 133). — < lat. *petrosus* „pierreux, rocheux”.

KĪTRU, sm., pl. *kitri*, chitru, «citronnier-cèdre», Dal, 53; GEL, 161. — < *κίτρον* „cédrat”.

KITRUBÓBALĀ, sf., pl. *kitrubóbale*, enibahar, «amone», Dal, 53. — V. *ketru-bóbali* și *bóbala*.

KITRUSĂESCU (*mi*), vb. IV (*kitrusl*, -*sit*, -*sire*), împietri, «(se) pétrifier, durcir»: *pri búdz't s' kitrusi un... hamuarl's* (pe buze se împietri... un zîmbet), Fl, II, 6, 6. — < *πετρόνω* „pétrifier”.

KIΘĀRĀ, sf., pl. *kiθāre*, ghitară ghitară, «guitare», Dal, 53; Nic, 212; *t'nglr*, *t'nglr*, *t'nglr c'ntu din kiθārā*, *tine dōrn'i ninca*, *dōrn'i ca yumārā* (*tnglr*, *tngtr*, *tngtr cînt din ghitară*, tu dormi încă, dormi ca măgărița). — < *κιθάρα* „~”.

KIUL(E)ÁFE, sf., pl. *kiuléhí, kiulá'hí*, chiulaf, «bonnet de forme conique», CN, 165; GrS, IV, 388. V. *kiledáfe*. — < tc. *kuláh* (1033) „bonnet de forme conique en poils de chevreau”.

KIUMÜRE, sf., fără pl., cărbune, «charbons», Mih, 111. V. *cărbúne*. — < tc. *keumur* (1060) „~”.

KIUNCU, sn., Lum, I, 60 — v. *klángu* și *píscală*.

KIÚNE, sf., pl.?, «capital appartenant à deux ou à plusieurs associés» (grămosteni). — < ?

KIÚNGU, sn., și **KIÚNCE**, sf., pl. *klúnguri* și *klúncei*, apeduct, «tuyau (de tuile); conduit; tombeau», Mih, 111; Dal, 53; Nic, 217. — V. *kláncu, kilúnge*, precum și gr. *κιοῦγχι* și alb. *qýngë*. — < tc. *kunk* (1044) „tuyau de tuile qui sert à conduire l'eau”; *kunk* (1061) „conduite d'eau... en terre”.

KIUP, sn.; **KIÚPĂ**, **KIÚPE**, sf., pl. *klúpuri* și *kluki*, chiup, «jarre», Dal, 53; Nic, 217; PScr, 221. — 1°. *vin'e cu klúplu pri pállá'ri* (a venit cu chiupul pe spate), Lum, II, 247; 2°. *klúpa cu n'édre* (chiupul cu miere), VAR, 258; 3°. *tu 'nă klúpă mplină di apă* (intr-o oală plină cu apă), BașP, 26; 4°. *ună klúpă di fluril* (un chiup de galbeni), Trib, II, 7-8, 25; 5°. *oále, poáde, klúpuri* (oale, urcioare, chiupuri), PB, 54²⁶. — < tc. *kup* (1045) „jarre large pour conserver l'eau, l'huile etc.”.

KIUR¹, sn., fără pl., piuit, «piaulement», Mih, 111.

KIUR², vb. I (*kiurái, -rái, -ráre*), piui, «piauler», Dal, 53; Mih, 112; *pál'i kiurá* (păsările ciripesc). V. *kiurédză*. — CDDE, 932: < lat. **piulare*.

KIURÁRE, sf., pl. *kiurá'ri*, piuire, «action de piauler, de gazouiller», Dal, 53; Mih, 111.

KIURCČÍ, sm., pl. *klurečéadz*, blănar, «fourreur, pelletier», Dal, 53; Mih, 111 (*klurčičü*). — < tc. *kurkdji* (1049) „~”.

KIURCU, sn., pl. *klúrcuri*, blană, «fourrure, pelisse — v. *yúnă* etc.; rossade — v. *kisáre* etc.», Dal, 53; Nic, 217; Mih, 111; PenB, VIII, 58. — 1°. *poártă klúrcuri cu elmáe* (poartă blăni cu guler de vulpe), Mac, 113; 2°. *klárcu di vúlpe* (guler de blană de vulpe), Al, 1903, 45; 3°. *n'i ndredáde vlr klárcu* (îmi drege vreun cojoc = mă stinge în bătaie), Lum, II, 274; BNA, III, 94. — < tc. *kurk* (1049) „~”.

KIURČÍŮ, sm., pl. *klurčil*, Mih, 111 — v. *klurčil*.

KIURÉDZŮ, vb. I: *drága nyíadză š' kiureádză* — *óulu* (lîna înviază și ciripește — oul), PLit, 391 — v. *kiur²*.

KIURHAN, -ná, pl. *klúrhan'i, -ne*, prostituat, «prostitué», PLit, 203. Cf. și GrS, IV, 386-387. — < tc. *klâr-khané* (1004) „maison de prostitution”.

KIURÓ, sm. (pl. *klurádz*), specie de sturz, «espèce de grive», Dal, 53. V. *kirkirină*. — < ?

KIUSÉ, sm., pl. *klusédz*, Dal, 54; *klusélu a sucákil'eł* (colțul străzii), Fl, II, 5, 7 — v. *klóše*.

KIUSKÍE, sf., pl. *kluskil*, pilug de fier, «pilon de fer», Mih, 112; PETim, 13. — < tc. *kuski* (1054) „tison; barre de fer à bout pointu qu'on emploie dans les carrières; pic”.

KIUSTÉCĂ și **KIUSTÉKE**, sf., pl. *klustéłi* și *klustékl*, lanț, «entrave de chaîne; chaîne de montre», Mih, 112 — 1°. *klustéca la sáhále* (lanțul de ceas), Mac, I, 87; PAnt, 41; 2°. *l' las klustéca, fluril sále* (țîi las lanțul de ceas, sute de galbeni), BNA, I, 18; 3°. *cu 'nă klusléke di asíme pri képtu* (cu un lanț de argint pe piept), GrB, 225; PAnt, 230; BNA, IV, 149; 4°. *klustéfle... asuná pri képturi* (lanțurile... sunau pe piepturi), Trib, II, 7-8, 26 — v. *halmall*. — Cf. și alb. *gesték* „catena d'orologio”. — < tc. *keustek* (1054) „~”.

KIUȘÉ, sm., pl. *kiușédz* și *kiușéadz*, PB, 624; PLit, 362; *tu un kiușé di sucáke* (Intr-un colț de stradă), Lum, III, 378 — v. *kiușé*.

KIUTANDÁL, -lá, pl. *kiutandál'I*, -le, rău, «méchant»: *mul'edrea erá hílrá, kiutandálá* (femeia era șireată, rea), Lum, II, 53. — v. *kluff*.

KIUTÉCÁ, sf., pl. *kiutéfl*, bătaie, «rossade», Dal, 52; *ascăpá' di kiutécá* (a scăpat de bătaie), LP, 57; BNA, II, 126. Sinonime: *papárá, școp, klúrcu* etc. — < tc. *kioentek* (1046) „bastonnade”.

KIUTÍ, -loán'e, pl. *kiutádz*, -loán'e, fricos, «craintif, peureux». Sinonime: *dzadila, fricós*. — Cf. și gr. γκιότης „poltron”, alb. *qoll* „vile”. — < tc. *keuti* (1046) „mauvais, méchant”.

KIUTILÍKE, sf., pl. *kiutilíkl*, teamă, «crainte, poltronnerie». — Cf. alb. *qotillék* „viltă”. — < tc. *keutulik* (1047) „mal; méchanceté”.

KIUTIPSÉSCU, vb. IV (*kiutipsíl*, -síl, -sire), a pierde curajul, «avoir peur, manquer de coeur, perdre courage». — V. *klutí*, gr. γκιουτεύω „~” γκιότης < tc.

KIUTÚC¹, sm.; **KIUTÚKE**, sf., pl. *kiutúfl*, *kiutúkí*, buștean, «tronc, cep; grand livre»: — 1°. *șt-băgá' bráflu pi kiutác... și l-lál'é* (și-a pus brațul pe buștean... și l-a tăiat), RMac, II, 29, 5; 2°. *șidzá pi un kiutác* (a șezut pe un buștean), FIP, 68 — v. *búflum, căfur*; 3°. *sá serle tu kiutác* (să scrie în carte), PenB, VIII, 55; 4°. *kiutúkea ađá n'l-aspúne* (cartea, codul aici îmi spune), FI, I, 3, 8 — v. *kitápe*. — < tc. *kutuk* (1046) „~”.

KIUTÚC², -că, pl. *kiutúfl*, -le, prostănac, «badaud, niais — v. *kirút, glar* etc.»; *! ేశ్ఠ un kiutác* (fi ești un buștean, un prostănac) — v. *căfur* 2°. — < *kiutác*¹.

KIVĀR(NI)SÉSCU (*mi*), vb. IV, Mih, 112 — v. *kivirnisescu*.

KIVÉRNISE, sf., pl. *kivérnisl*, guvern, «gouvernement; ministère», Nic, 248; Mih, 112; GEI, 161. — < κυβερνήσις „~”.

KIVIRNISÉSCU (*mi*), vb. IV (*kivirnisíl*, -síl, -sire), chivernisi, «administrer; entretenir; économiser», Dal, 54; Nic, 248; Mih, 112; PScr, 211; Cod, 149⁷ (*kivárniséscu*); GEI, 161; *s' kivirnisescu cum pot* (se chivernisesc cum pot), PAnt, 310. — < κυβερνώ „~”.

KIVIRNISÍRE, sf., pl. *kivirnisírl*, «action d'administrer, gestion», Dal, 54.

KIVIRNISÍT, -tă, pl. *kivirnisít*, -te, chivernisit, «administré; économisé», Dal, 54.

KIVIRNÍT, sm., pl. *kivirnífl*, guvernator, «gouverneur», Nic, 248; GEI, 161. — < κυβερνήτης „~”.

KIVŪRE, sf., pl. *kivúrł*, cosciug, «cercueil», Dal, 54; Mih, 112; PScr, 221; PB, 624; GEI, 161; *! i ngrupá... fl'ră kivüre* (li îngropau... fără cosciug), CalGrB, 63. V. *cufățug, scámmu* 3° și *sindúke*. — < κιβώρι „~”.

KÍZDĀ, sf., pl. *kízde*, pizdă, «vulva, Fotze, μούλι — v. *hică* 2° și *pičes*, Dal, 54; Nic, 219; CEI, 71; *va ylná kízda tu činúše* (va veni pizda în cenușă = îmi va veni și mie apa la moară), PLit, 452. — < vsl. *pízda* „~”.

KÍZMĀ, sf., pizmă — v. *kísmă*.

L

LA, prep., la, «à, chez», Dal, 118; Nic, 249; Mih, 253; PScr, 221; FArt, 450. — 1° *u-adună' la Dumnidzâ'û* (o strînse [coada] (o porni, a plecat) la Dumnezeu), PB, 280
coadă 14°; 2° *si-arugă' picurăr la prêftul* (s-a angajat ca păstor la preotul), PB, 468²²; 3° *lu-alăsără... la Ôûlu, tu pădure* (l-au lăsat... la Oul, în pădure), PB, 318²⁹; 4° *patruză'file la çini li mărlăi* (pe cele patruzeci le-am măritat la bine), PB, 114¹⁹. — În aromână, această prepoziție nu are varietatea sintactică pe care o are în dacoromână. Cîteva exemple: 5° „la mulți ani” — ar. *trî mulț an'!*; 6° dr. „s-a sculat la ora opt” — ar. *si sculă' tu óptule*; 7° dr. „la iarnă” — ar. *dî Iárnă* etc. — < lat. *illac-ad*.

LA! (nord), «hé!»: *u loăi, la, u loăi* (o luai, mă, am luat-o!), PGr, 32; *la mul'edre!* (fa femeie!), Lum, V, 139. — V. *á-la!, á-lal!, a-leá!, lal!*

LAC, sn., pl. *lăcuri*, lac, «lac, étang, mare; fosse», Dal, 118; Nic, 251; GEI, 161. — 1° *lăclu armăse cum eră cu apăle a lui* (lacul a rămas cum era cu apele lui), PB, 18²; 492²⁷; 2° *la pâlătea a lui din lac* (la palatul lui din lac), PLit, 802; PAnt, 91; 3° *s' lu-arucă'mă tru lăcul lu șădă arslân'li'i* (să-l aruncăm în groapa unde stau lei), Cod, 106 b¹⁰; 4° *s' lu băgără tru lăclu a arslân'lor* (și l-au băgat în groapa leilor), Cod, 107⁹. — Cf. și toponimicele *Lac* (Lum, II, 24; AL 1902, 122; WTh, 203; 'Hπειρ, I, 90 etc.). — Pentru sensul «fosse»: < *λάσχος* „~”; pentru sensul «lac»: < lat. *laeus* „lac, étang”.

LĂCRĂMĂ, PScr, 221; **LĂCRIMĂ**, sf., pl. *lă'crin'!* (și *lăcrin'!* — v. *căpră, căsă¹, mărē²* etc.), «larme», Dal, 118; Nic, 252; Mih, 253; Cod, 27²⁵; PLit, 525. — 1° *cără fntn' n'!* *di lă'crin'!* *upărite* (curg fîntni de lacrimi fierbinți), PAnt, 157; BNA, II, 4; 2° *soărlle-art'de pi lăcrima dit érçi* (soarele ride pe lacrima din ierburi), PAnt, 269; Bair, 69; 3° *l-loără lă'crin'le* (l-au luat (năpădit) lacrimile), PB, 121¹⁵. — V. *lăcrămédzû*. — < lat. *laer:ma* „larme”.

LAŬI, sn., pl. *lă'duri*, untdelemn, «huile», Nic, 250; GEI, 161. V. *l'ólăd* și *untulémnu*. — < *λάδι* „~”.

LĂDZINĂ, sf., pl. *lădzine*, cîmp de pășunat la poale de munți, «plaine aux pieds des montagnes», GrS, IV, 378. — V. *lăznă*.

LAFĂZĂN, -nă, pl. *lafăzăn'!*, -ne, vorbăreț, «bavard», Dal, 118; Nic, 256. Sinonime: *polilóy, zburyédrcu*. — < tc. *lafazan* (1072) „vantard”.

LĂFE, sf., pl. *lăhl*, taifas, «conversation, entretien; bavardage», Dal, 118; Nic, 256; Mih, 254; Cal. 1911, 57; BNA, V, 114. — 1° *lăfe ș' muabéle* (taifas și petrecere), Millio, 51; 2° *modri-u lăfea* (ucide-o vorba, nu mai vorbi), PGr, 87 — v. *mor²* 2°; 3° *nóra mutred s' aștîngă lă'hile s' cuvéndzile* (nora căuta să participe la taifasuri și la conversații), PB, 283¹⁰. V. *lăcărle* și *zbor¹*. — < tc. *lâf* (1072) „parole; babillage”.

LĂGE, sf. pl., băi terapeutice, «bains thérapeutiques», Kats, I, 79. — V. *iledăge*.

LAHNŌ, sm., pl. *lahnădz*, loterie; soartă, «lot»; sort. V. *lhmă' și lot*. — < λαχνός „...”.

LAI! «eh», Dal, 118; BNA, I, 140. — 1°. *o lai Côle, o lai frâte!* (e măi Cole, hei măi frate!), PLit, 932; PANT, 20; 2°. *o lai Mîha, o lai frâte* (hăi măi Miha, hei drag frate), LP, 107; PANT, 272; Bair, 105; 3°. *o lai picurăre!* (e măi ciobane!), PB, 139³; 4°. *o lai Kîta, mutră neod, la!* (hăi măi Chita (Hristea), privește încoace, măi!), PANT, 277; Bair, 119; 5°. *gălea, -agălea, o lai sor!* (domol, încet, hăi măi soră!), RMac, II, 160; PANT, 40; 6°. *o lai Doamnă, Dumnidzale!* (o tu (drag) Doamne, Dumnezeule!), Lum, II, 170; 7°. *morî lai lûme, morî lai mînte, morî lai port di nicukir!* (măre hei lume, hei măi mînte, hăi măi port de gazdă mare!), BNA, II, 78; 133; 8°. *lai oărfăna-a meă fără* (hei nefericita mea națiune!), RA, I, 188; BNA, IV, 64; 9°. *lai Fânî a li Sie!* (nefericite Ștefane al Anastasiei!), GrB, 2, 32; BNA, IV, 137; 10°. *e, lai oămin'i di zămăne!* (hei, neprețuiți oameni din vechime!), PANT, 218; 11°. *lai dzi'le di-ăllăoară!* (fericite, mărește zile de altădată!), RA, 186; BNA, IV, 62; 12°. *hălda-de! fe lai junăr!* (haida-de! ce de flăcău!), Velo, 67; BNA, V, 61; 13°. *fe lai gîoc!* (ce minunat dans!), PANT, 298; BNA, I, 126; 14°. *fe lai frică!* (ce de spaimă!), Lum, II, 271. — V. și *găle!* — În general, această caracteristică și expresivă interjecție exclusiv aromânească, foarte curentă, exprimă o etnică apropiere sufletească cu nuanțe de îndurerare, de regret și de simpatie. — V. *laiŭ*, precum și alb. *laj*, *lăjë* „amico, compagno, caro”.

LAICŌ, sm., pl. *laicădz*, laic, «laïque», Dal, 118; Nic, 251; GEL, 162. — < λαϊκός „du peuple, populaire”.

LAIRCĚSCU?, vb. IV «?»: *un mer să-n'î ți-l trag în brădă, s' ti laircĚsc, s' ti crep, s' ti hircĚscu* (un măr să mi ți-l trag în brațe, să te lovesc (?), să te fac să suferi, să te bag în friguri), RP, 8, 8 (AminĚtu). — Cuvînt necunoscut. — V. *lărcĚscu*, *lurĚscu* și *lăvrăscu*.

LĂIŢ, lăte, pl. *lăi* (articulat: sg. *lăllu*, *lăta* «le noir»; le malheureux; pl. *lă'li'i*, *lă'lle* «les noirs, les noires», *lăll'i*, *lălle* «les malheureux, les malheureuses» — v. și BNA, I, xv), negru; nefericit, «1°. noir; 2°. pauvre, infortuné, malheureux; 3°. misérable, coşin, malin, funeste; 4°. deuil; 5°. café turc; 6°. dăni», Dal, 118; Nic, 251; Mih, 255; PScr, 221; PANT, 451; 452; PLit, 943; PhOr, II, 690; Jb, XII, 103 (< alb. *l'aj*); DR, II, 481; IV, 727 (< lat. *labes*); V, 547—550 (< ἐλαῖος, lat. *lajus*); PETudes, 476 sq. (< lat. *labes*); PDicţ, 17—18 (< lat. **lajus*). — 1°. *ôlli lăl* (oile negre); *ml'ne va tundem lă'le* (mîine vom tunde oile negre); *lără lă'le nu li şti?* (iarăşi nu le ştie negrele litere? = iar nu ştie să citească?), BaţP, 63; BNA, III, 136; *Lăta-amăre* (Marea-Neagră, gr. Μαύρη θάλασσα, tc. *qara dăniiz*, bg. *černo more* etc.), PLit, 851; PANT, 451; 2°. *cădză Nôti, lăllu, n păde* (Noti, sărmanul, căzu jos), BNA, I, 6; *di lăŭ ma lăŭ* (mai nefericit decît un nefericit), PGr, 87; *plîng şi lăll'i Fărsirôf* (plîng şi bieţii Fărseroţi), Fr, I, 3, 36; BNA, I, 8; *s' dirnă lăll'i-Armân'i* (se istovesc nefericiţii aromâni), Lum, IV, 167; PANT, 286; BNA, I, 28; *lo Budăşl' nă cărle lăte* (Budaşi primi o scri-soare îndurerată), PANT, 296; BNA, I, 122; *u nerunără ca lălle a li lăde* (o cununară ca pe nenorocitele nenorocitei, ca pe cele mai nenorocite), PB, 206³; PANT, 94; *ma s' nu-n'î kėrdu lăta mînte* (dacă nu mi-oi pierde biata mînte), Velo, 43; BNA, V, 75; *dipuneăm... di tr' un lai' mînte greŭ* (coboram... de pe un drag munte greu), Lum, IV, 9; PANT, 199; BNA, V, 37; *lălle heăre cum li port* (tristele fiare (lanţuri) cum le port), Bag, 50; PANT, 201; BNA, V, 40; 3°. *ded di om lăŭ* (am dat de om periculos); *s' li-adărî lăcurile ma lăŭ?* (să le faci lucrurile mai rău? — ca adverb), Caraf, 61; *nu dă di Piruşăna, că va s' s' făcă ma lă'le* (nu da (nu te atinge) de Piruşana, căci o să se petreacă cele mai teribile fapte), PenB, IV, 122; Caraf, 37; 4°. *'şl-băgă' lă'le adoăra* (şi-a pus a doua oară cele negre = s-a recăsătorit), PB, 191²⁷; 625; PLit, 525; PGr, 88; *s' adră' ômlu maşl tu lă'le* (se puse omul numai în cele negre, *adică* în doliu), BaţP, 19; *nu-l'î badzî lăta?* (nu-l dai dracului?), PLit, 61; 5°:

vin'im la tîni s' bem cl'li un laîu (venirăm la tine ca să bem cîte o cafea turcească); *vin lă'll'i* (vin turcii) — cf. gr. „πολλοὶ μαῦροι μᾶς πλάκωσαν” (Passow, 78; 81); 6°: *n'el laîu* „negare”, PLit, 578 — v. *n'el* și *hăsa*. — Parțial, cuvîntul e sinonim cu: *bulădă* (: u, *lăla* s' lu *bătă* „vai, bătut-l-ar nefericirea” — expresie exclusiv femeiască: v. *kiculă* 3°), *côrbu* (*laîu* și *côrbu si-n' l' ti ved* „nefericit și nenorocit să mi te văd”), *mară*, *nêérnu*, *nêgru* etc. — Ca paralelisme semantice, cf. alb. *i zi* „nero; infelice, sfertunato” și gr. μαῦρο, μαῦρη (Passow, 17; 23; 39; 57; 89 etc.). — Cuvîntul circulă în greacă ('ΑρΠ, 1096; Passow, 385; Hris, 326; 347; 'Ανδρ, 177; Boga, I, 206) și în albaneză (*llăjē* „pecora; capra”; *l'aj*): în aceste două limbi el pare a fi intrat din aromână. — DensAs, II, 53: < gr. λάτος „(oiseau) grive”. — Cu același fonetism ca în *Mată*, *plată*: < lat. **lajus*.

LAKI, invar. «côté de l'osselet qui est creux», gaură (la arșic), Dal, 118; PIm, II, 222; REB, 221 (< αὐλάκι „sillon”). — Cf. alb. *l'ake* „Thal” (GM, 235), gr. λάκκα „fosse; creux” etc. și, aci, *alăkl*, *carăca*.

LĂLĂ, sm., pl. *lăll'n l* (cf. *tătă*), unchi, «oncle», Dal, 118; Nic, 252; Mih, 255; PB, 625; PScr, 221 și PEt, 28 (< lat. *lalla* „chant de nourrices”); DR, II, 535 (< alb. *l'als*); s' fl spun, o *lălă* (să-ți spun, o unchiașule), PAnt, 301; BNA, I, 130; *vin'e lăla* (a venit unchiul); *ncl' inăēlūn'l a lăll'n'llor* (salutări unchilor). — Cf. alb. *lălē* „zio paterno; nonno”, tc. *lala* (1072) „gouverneur d'un enfant” etc. (GM, 236), gr. λαλῶς.

LALĒI, sf., pl. *lalēi*, lălea, «tulipe», Dal, 118; Nic, 252; *lilīce di lalēi* (flori de lălele), FI, II, 5, 5. — < tc. *lalē* (1072) „~”.

LALĪMATA, sf. pl. cîntări, «chants», Cod, 115¹¹; GEI, 162. Grecism izolat, pluralul. — Cf. și alb. *llalūmena* „orchestra”. — < ἀλλήμα „~”.

LALĪȚĂ (Aminēlu), sf.: *vin di lalīȚă* (vin din fructul socului), PLit, 196 — v. *lālīȚă* lilică.

LĂLTARI, adv.: *dăda-a meă mi isusi lăltari*, *Dum'nică* (mama mea m-a logodit alaltăieri, duminică), ICAR, 112 — v. *aūlțari*.

LAMARINĂ, sf., pl. *lamarine*, tablă de fier, «tôle», Dal, 118; cu *plătă'rile di lamarină* (cu spatele de tablă de fier), LP, 56; BNA, II, 126 și xvi. V. *lămărină*. — < λαμαρίνα „~”.

LĂMĂ, sf., pl. *lăml*, lămă, «lame»: *lăml di foc* (lame de foc), LP, 8. — < λάμα „~”. < fr.

LAMBAĞI, sm., pl. *lambağedz*, lampagiu, «allumeur de lampes», Dal, 118; Mih, 256. — < *lambă*.

LĂMBĂ, sf., pl. *lă'neî*, lampă, «lampe», Dal, 118; Nic, 252; Mih, 256; GEI, 162. V. *lămpă*, — < λάμπα „~”.

LĂME, sf., PAnt, 261; GEI, 162 — v. *lămn'e*.

LĂMÎT, -tă, pl. *lămîț*, -te paralytique?: *mi n'itulă, ca lămîtu fi lu-aprukeăși* (miluiește-mă, ca pe paralyticul (?) pe care l-ai primit), Cod, 30²⁶. — PhOr, II, 449 (< † german *lam* „paralyticus”). — Cuvînt fără circulație. — < ?

LĂMN'E, sf., pl. *lă'mn'i*, balaur, «dragon, monstre fabuleux», Dal, 118; Nic, 252; Mih, 256; PScr, 221; GEI, 162. — 1° *lămn'ea deăde cap* (smeul a apărut), PB, 50¹; 2° *lămn'ea bărbăt* (smeoica masculă), PB, 113²⁶; 3° *si-acăȚărdă... doădile șērki, ca doădă lă'mn'i* (se încăierară... cele două șerpoaice, ca doi balauri), PB, 12¹³; 4° *lă'mn'ile cu peăne* (smeii cu aripi), PAnt, 62; 5° *ca 'nă lămn'e ml'că* (mănfică ca un balaur), PGr, 82. V. *lăme* și sinonimul *zmeu*. — < λάμνια „ogresse, lamie”.

LĂMPĂ, sf., PB, 625; PAnt, 451; GEI, 162; FI, II, 5, 8. — v. *lămbă*.

LĂMPSE, sf., pl. *lă'mpsi*, strălucire, «lueur; splendeur», Nic, 253. V. *lămbie*. — < λάμψις „~”.

LANDÓNE, sf., pl. *landón'i*, cupeu, «landeau», Dal, 118; **LANDÓN**, sn.: *arúpsse naodá* din *dzări landón* cu un *gíone* (din *zări* a pornit încoace cupeu cu un flăcău), Fl, II, 5, 9. V. *calească*, *carétă*. — Cf. tc. *lando* (1073) < fr. *landeau*.

LÂNGUR, -ră, pl. *lânguri*, -re «langoureux»: *gis lângur* (vis languros), Perd, 174. — V. *lingurós*.

LÂNGUTĂ, sf., pl. *lângule*, picătură, «goutte», Dal, 118; Nic, 253; Dun, II, 99 (< lat. *nec + gutta*); RF, II, 107 și CAR, 361 (< alb. *tagete* „nass, durchnäst” — cf. GM, 235: *l'ak*); *lângutá nu ármáse [tu búte]* (în butoi nu a rămas picătură), Lum, II, 243; BNA, III, 52; *lângutá di-arădă* (picătură de rouă), Bair, 17. Sinonime: *kicută*, *lóscur*². — Cf. alb. *i lë'ngëtë* „liquido”.

LÂNGŢIR, sm. și **LÂNGŢIR**, -ră, pl. *lânŢiri*, -re, tescovină, «piquette; petit vin; limpede», limpede, Nic, 250; Mih, 257. — < *λάγγερας* „piquette; petit vin”.

LÂNTU, -lă, PB, 625; PANT, 451, celălalt — v. *alântu*.

LAÓ, sm., fără pl., popor, «peuple». V. *čímlă*, *yénos*, *gínsă*, *mílele*, *pópul*. — < *λαός* „peuple”.

LÁPĂ, sf., pl. ? *lapoviță*, «pluie mêlée de neige», Mih, 257. — V. *lăpuviță*, *lăpăiță* și sinonimele *jigărđiță*, *slodă*, *vlătură*.

LÁPTE, sn., pl. *lă'pturi* «lait» și sm., pl. *lă'pti* «laitance, laite» (Mih, 257), Dal, 118; Nic, 254; Mih, 257; PSCR, 221; PANT, 451. — 1°. *lăpte* și *n'edre sun* (lapte și miere sînt), PGR, 88; 2°. *lăpte di pul'tu s' căftăi la nts*, și *lăpte di pul'tu aflăi* (lapte de pasăre de ai fi căutat la el, și lapte de pasăre găseai), PB, 126³; CȘC, 47; PGR, 134; LP, 208 — cf.: lat. „gallinae lac” (Plinius), fr. „lait de poule”, it. „latte di gallina”, sard. „lacte de puddha”, sl. „pileško mlěko”; la Bassoutos: „L' oiseau lui répondit: ne me pique pas, ne me pique pas le petit derrière; je veux te faire, je veux te faire du lait caillé” (CCP, XX, 125) etc. — 3°. *dínŢi di lăpte* — v. *dínŢe* 1°, germ. *Milchzahn*, tc. *dich sut* etc. — Păstorii aromăni, mai ales cei de la noateni, de la oi sterpe sau de la berbeci, poartă în traista lor *keále* cu *lăpte ácrú* (v. *keále* 2° și *bătút*: ei se hrănesc cu acest *lăpti di keále* — pentru care cf.: „I Turchi... fanno ancora certo lor latte agro...” (Valle, I, 73); pentru tătarii *Nogales*, cf. Tav, I, 473 și 476. Acest *lăpti di keále* nu trebuie confundat cu *lăptile di foále*, care e lapte gras de vară (din august), fierț și pus în foi, în burdufi, în care el se tot îngroașă, se încheagă și se consumă după Crăciun — corespunde dr. *lapte de pulină* sau *lapte de iarnă* (cf. și VPăst, 205). — < lat. *lac*, *lacte* „lait”.

LĂPUVIȚĂ, sf., fără pl. — v. *lăpă* —, Mur, III, 79. — < bg. *lapovica* „temps pluvieux et neigeux”.

LĂRE, sf., pl. *lări*, (spă)lare, «action de laver», Dal, 118; Nic, 255; Mih, 258; PB, 625; *căptu di yumar nu va lăre* (capul de măgar nu trebuie spălat). — v. *yumar* 3°. — V. *alăre* și *laă*.

LÂRGU¹, adv., departe, «loin», Dal, 118; PB, 625; *vin'iră di lărgu nelo* (au venit de încolo departe), PANT, 63; *di om cu semnă — lărgu!* (de om cu semn — ține-te departe!); PLit, 624; *fudzi lărgu di mine!* (fugi departe de mină!) — cf. gr. *μακρύν*; fr. „au large, bandit!” (LLP, XXI, 102). Sinonim: *dipărte*. — V. *alărgu*, alb. *larg* „lontano” și:

LÂRGU², -gă, pl. *lă'rdzi* (PSCR, 221: pl. *lărdzi* — cf. *fără*, *lăcerimă* etc.), larg, «large», Dal, 118; Nic, 254; Mih, 258; PB, 625; PANT, 451; *eăste lărgu lu plătă'ri* (e larg (lat) în spate) — v. *điplărcu*, *la!*⁴. — < lat. *largus* „large”.

LĂRMĂ, sf., pl. ? *larmă*, «bruit, vacarme», Mih, 258. Sinonime: *crot*, *giurultie*, *lăvă*, *lôngie*, *lóscur*¹, *sălăvăle*. — Cf. dr. *larmă*, srb. *larma* „bruit”, fr. *allarme*.

LAS (*mi*), vb. I (*lăsăi*, -săt, -săre), Mih, 258; PSCR, 221; PB, 625; *lăsă, sor, păt'i, las' s' bătă* (soră, lasă pășările, lasă să cînte), PANT, 65 — v. *alás*.

LAS' și **LA'** — v. *lăsi*.

LĂSĂ, sf., fără pl., legat bănesc al evlavioșilor, «legat», PTrec, 6-7. — Substantiv post-verbal din *las* — cf. *alăgă, dăcă, făcăl, treacă* etc. și :

LĂSI, LAS', LA', invar. : 1°. *la' s' 'și-l pll'ngă* [*< lăsă si 'și-l pll'ngă*] (*lasă să și-l plîngă*), BNA, III, 66; 2°. *meă, dapôla, fi s' va las' s' hibă* (dar apoi (la urmă), să fie ce o vrea, ce o fi), LP, 124; 3°. *lăsi si nă turnă'm* (hai să ne întoarcem), Gram, 267; 4°. *lăsi, nu-l fivă* (*lasă (fie), nu-l nimic*), PB, 3^b — v. *as', asi*; 5°. *lăsi ș' căma ndoi parădz* (fie și mai puțini bani), PLit, 877. — *< las + asi*.

LĂSPE, sf., pl. *lă'ski*, noroi, «boue; crotte; fange; crépi», Dal, 118; Nic, 255; Mih, 258; PScr, 221; PB, 626; GEI, 162; PLit, 182; *cădză tu lă'ski* (a căzut în noroaie), PGr, 88; *lu-alăsă' lă'ski* (l-a lăsat în noroaie), PLit, 524. V. *tină*. — *< λάσπη „~”*.

LĂSTIC, sn.; **LĂSTICĂ**, sf.; **LĂSTIH**, sn., pl. *lăstife, lăstihl*, elastic, «élastique; fronde élastique; biberon; galoche», Dal, 118; Nic, 255; GrS, VI, 385; PLit, 173; *lăsticlu nu si spēală cîne* (biberonul nu se spală bine), Lum, III, 56. — Cf. gr. *ἐλαστικός*, te. *lastyq* (1072) etc. — *< fr. élastique*.

LAT', *-lă*, pl. *laț, lăle*, lat, «large», Dal, 118; Nic, 255; *el'mpu lat* (cîmp lat). — Cf. *sapălătă* și toponimicele : *Scl'rupa lălă*, CFr, 92; *στ' Λάτ* ('Ηπειρ, VIII, 114). — Cuvînt concurat de sinonimul *lîrgu*². — *< lat. latus „large”*.

LAT², *lălă*, pl. *laț, lăle*, (spă)lat, «lavé», Dal, 118; Nic, 255; PB, 626. V. *găryălăt și spîlăt*. — V. *laă*.

LATERNĂ, sf., pl. *lăterne*, instrument muzical, «instrument musical», Dal, 118; Nic, 255. — *< ?*

LATÎN, *-nă*, pl. *lălin'i, -ne* : *strigă ca vîr lălin* (strigă ca vreun albanez catolic), PGr, 88 — v. *lătîn, lătîniță*.

LĂTRU, vb. I, Mih, 258; *lătră singură, pî lănă* (lătră singură, la lună), Fr, I, 1, 8; PAnt, 291; BNA, I, 4 — v. *alătru*.

LĂTURĂ, sf., fără pl., constelație, «constellation : la Balance?», GrS, IV, 379. V. *lă-lrăpôd*. — *< ?*

LĂΘOS, sn., pl. *lăθosuri*, PScr, 211; Cod, 23 *b'*; Nic, 251; GEI, 163 — v. *alăθ* și sinonimele *căbăle, făte, fléxim, stépsu*.

LAȚŪ, sn., pl. *lăfă*, Nic, 256; Mih, 253; PScs, 221; Trib, II, 9-12, 33; Lum, III, 10; *va-l'i trec di gășe lafă* (ti voi trece laț de gît), BNA, III, 16; și *'n'i-trag un lafă di gășe* (și-mi trag un ștreang de gît), Baț, 18; *n'i scoăse ăiăloru dil lafă* (mi-a scos piciorul din laț), GrB, 151; *afireă-le di lafă di oăspe* (ferește-te de cursă de prieten); *lăfuri di lăpădă* (ochiuri de ciorap). — V. *alăfă*.

LAŪ (*mi*), vb. I (*laț, lal, lăre*. — Indic. prez. : *laă, laț, la, lăm, laț, la*; imperf. : *lam, laț, la, lam, laț, la*; perf. : *lăł, lașl, lă, lăm, lal, lărlă*), la, spăla, «laver; acquitter», Dal, 118; Nic, 249; Mih, 259; PScr, 221; PAnt, 451. — 1°. *mă-sa băgă' s' la n vâle* (mamă-sa a pns să spele în vale), PB, 63¹ — v. PIm, II, 208; 2°. *cătășea s' la* (pisica se spală) — cf. : „les chats se lavent la figure” (RTP, III, 98); „il gatto che si lava, come si suol dire, la faccia” (IIF, V, 139); 3°. *lă-ti n cap* (spală-te pe cap) — cf. dr. „eu il lau, el se rade” (Emin, VI, 364); 4°. *mi laț di bôrșe* (m-am achitat de datorie). — V. *alăă, aspěl, lăă, ūmtu*¹. — Pentru dacoromăna veche, cf. Cip, 158; CPsal, II, 425; Dens, II, 565 — ca în aromână : imperativ *lă-mi, lă-ti* (spală-mă, spală-te) etc. — *< lat. lavare „laver”*.

LĂVĂ, sf., fără pl., zgomot, «vacarme, tumult», Dal, 118; Nic, 249; PB, 626; GEI, 163; *di-a fumél'lor lăvă* (de larma familiilor), PAnt, 269; Bair, 69. — [Cf. dr. *lăvră* și te. *velvéł* (1315) „tumulte”]. — *< λάβα „~”*.

LĂVDĂ¹, sf. «lambda — onzième lettre de l'alphabet grec», PScr, 222; GEI, 163. — *< λάμδα „~”*.

LĂVDĂ², sf., fără pl. — v. *alăvdă* —, Cal. 1912, 47; *ci'ntă lăvda* (cintă lauda), BNA, V, 44 și 128. — Cf. și alb. λῡαβδί „δὸ ζῶν” (Hr, 194), *lavdi* (și *lëvdătë*) „elogio, lode”.

LĂVRU, sm., pl. *lăvri*, specie de laur, «espèce de lauriers», CAR, 288. — < lat. *laurus* „laurier”.

LAZ, sn., Dal, 119; PANT, 451; GEI, 163; *hidze un laz lu șileâhe* (infinge un pumnal în seaf), PenB, VIII, 21 — v. *aláz* și alb. *l'aze* „langes Messer”.

LAZARINĂ, sf., pl. *lazarine*, paparudă, «(jeune) Tsigane qui, le Samedi de Lazare, danse et chante de maison en maison», PLit, 733; Dal, 119; GEI, 163. — Cf. gr. λαζαρίνα și bg. *lazarica* „le chant et la danse en l'honneur de St. Lazare”.

LĂZ(I)NĂ, sf., pl. *láz(i)ne* «endroit pour le pâturage printanier; halte de plusieurs jours que les Aroumains transhumants font aux pieds des montagnes pendant le printemps», Mur, III, 82; GrS, II, 398. — V. *lădzină*, ca și gr. λάζινα „ὁ τόπος εἰς ὃν θέτουν τὰ πρόβατα πρὸς βοσκὴν κατὰ τὴν ἐνοιζὺν” (ἈρΓλ, 56) și alb. *llazinë* „pascolo (per i mesi di marzo ed aprile)” și *lazinë*. — Cuvîntul e împrumut cu dr. *islaz*. — Cf. sl. *laziti* „se transporter; passer”.

LĂ¹, pron. pers. gen.-dat. pl. de la *el* 20°, lor, «leur», Nic, 249; Mih, 253; BNA, I, xiv. — 1°. *dipúsiră n hoără-lă* (au coborît în satul lor), PANT, 451; 2°. *lă ded lăcrile a lor-lă* (le-am dat lucrurile lor-le); 3°. *pitreăfi-lă carte*. — *nu lă pitrec* (trimite-le scrisoare. — nu le trimite); 4°. *lă căste frică* (le e frică) — cf. † dr. „den pohtă lă easte” (CC, 433²⁵; — cf. și CPsal, 47¹²; 317⁶; 318⁸; Dens, II, 181 etc. — V. *li* și *lă²*. — < lat. *illis*.

-LĂ², pron. pos. pl. enclitic și expletiv de la *el* 25°-31°, lor, «leur», Nic, 249. — 1°. *ómlu-lă* (omul lor); 2°. *óili-lă* (oile lor); 3°. *birbéfil'i-lă* (berbecii lor); 4°. *fe iră dól'i-lă?* (ce erau cei doi între ei?), AI, 1901-1902, 99; 5°. *tră ninte-lă lucrărea!* (să le fie spre progresul lor lucrarea!), BaP, 1923, 25. — Cf. dr.: „Tătarii le era în spate-le” (CronM, I, 383); „îp țară-le” (*ibid.*, II, 115); „proaspătă mutarea-le fiind” (*ibid.*, I, 54). Cf. și Dens, II, 186; RPrav, 173 și PEP, 141-142. — V. *li*.

LĂ³: persoana a 2-a sg. de imperativ de la verbul *laă*: *lă'-mi*, *lă'-ti*, *lă'-l*, *lă'-ă*, *lă'-l'i*, *lă'-le* (lă-mă, lă-te, lă-l, lă-o, lă-i, lă-le).

LĂCĂRDIE, sf., pl. *lăcărdii*, convorbire, «conversation, entretien», Nic, 251; *lăcărdie cu mul'érile* (convorbire cu femeile), Lum, III, 54; *ătudisită di aistă lăcărdie* (mirată de această convorbire), PenB, III, 212; *mare lăcărdie și-fac* (mare convorbire își fac), W, II, 10; PLit, 855; PANT, 29. V. *lăpărdie* și sinonimul *lăfe*. — < tc. *laqrdy* (1072; 1080) „~”.

LĂCĂRMĂRE, sf., PB, 626; W, II, 78; **LĂCĂRMĂDZŪ**, vb. I — v. *lăcărămăre*, *lăcărămădzū*.

LĂCĂRDIE, sf., PANT, 454 — v. *lăcărdie*.

LĂCĂRĂMĂRE, **LĂCĂRĂMĂT**, Nic, 252; Mih, 253 — v. *lăcărămăre*, *lăcărămăt*.

LĂCĂRMĂDZŪ, vb. I (*lăcărămăt*, -măt, -măre), *lăcrima*, «verser des larmes», Nic, 252; Mih, 253; PB, 626 (*lăcărămădzū*). V. *lăcărămădzū*. — < lat. *laerimare* „pleurer, verser des larmes”.

LĂCĂRĂMÓS, adv. și **LĂCĂRĂMÓS**, -moasă, pl. *lăcărămóși*, -moase, *lăcărămós*, «larmoyant; plein de larmes»: *ci'ntă lăcărămós* (cintă înduioșător), Lum, III, 7; PANT, 213; BNA, IV, 41. V. *lăcărímós*. — < lat. *laerimosus* „larmoyant”.

LĂCRIMĂT, -lă, pl. *lăcărímăt*, -le, *lăcărímat*, «pleuré; baigné de larmes»: *vin'e 'nă dzăăă lăcărímăt* (într-o zi a venit înlăcărímat), PB, 163³⁰; cu *óc'l'i'l'i lăcărímăt* (cu ochii în lacrimi), FI, II, 2, 4; PANT, 253.

LĂCRIMEĂŪĂ, sf., pl. *lăcrimeăle*, *lăcrimă*, «larmes», PANT, 451.

LĂCRIMĂDZŪ, vb. I, PB, 626; PANT, 451 — v. *lăcărămădzū*.

LĂCRIMÓS, -moasă, pl. *lăcrimôși*, -moșe, Mih, 253; *măica cripătă și lăcrimodă* (maica intristată și îndurerată), BNA, I, 58; ca adverb: *săflitu-n'î... lăcrimós ascultă* (sufletu-mi... ascultă înduioșător), Fr, I, 5, 71; BNA, I, 46 — v. *lăcrămós*.

LĂCRIMĂRE, sf., pl. *lăcrimări*, lăcrămăre, «action de verser des larmes, de pleurer», Dal, 119.

LĂCRIMĂT, -lă, pl. *lăcrimări*, -le, lăcrămat, «mouillé de larmes», Dal, 119; PAnt, 454. — v. *lăcrimăt*.

LĂCTŪCĂ, sf., PScr, 222: eronat. — v. *lăptacă*.

LĂCUSTĂ, sf., pl. *lăcuste*, lăcustă, «sauterelle», PScr, 216; Mur, III, 74; *lăcustile țiuă* (lăcustele țiuiau), GrB, 2, 25; BNA, IV, 120; *lăcuste-s dușmân'î'i blăstimări* (lăcuste sînt dușmanii blestemați), Trib, IV, 1-2, 31. v. *gălăgustă* și sinonimul *acridă*. — < lat. **laeusta* (cf. *locusta* „sauterelle”).

LĂCÊSCU, **LĂCÎRE**, **LĂCÎT**: *mărea eră lăcîlă* (marea era turburată), Lum, II, 350; BNA, IV, 100; *ăpile si-aveă lăcîlă* (apele se turburase) — v. *alăcêscu*, *alăcîre*, *alăcît*. — [V. și *lăcêscu*].

LĂFUSÊSCU, vb. IV (*lăfusi*, -sit, -sire), a (con)vorbî, «converser», Mih, 254. v. *lăfe*. — < alb. *llafosem* „chiacchierare, conversare”.

LĂGĂMĂ, sf., pl. ?, origine bună, «origine, naissance; bonne maison», Mih, 254: *eăste feătă di lăgămă* (e fată de familie bună). Cf. *gămă*. — < ?

LĂGĂME, sf., pl. *lăgăni*, canal subteran, PScr, 222; Mih, 254 — v. *lăgăme*.

LĂGĂRSÎT, -tă: *arl'ă mușeăd și lăgărsît* (rîule frumos și limpezit), Lum, V, 168; PAnt, 264 — v. *lăgărsît*, *dizlăcît*.

LĂGÎE¹, sf.: *altă lăgie nu s' făfe* (alt fel nu se face), CȘc, 39 — v. *luyie¹*.

LĂGÎE², sf., oglindă, Mih, 255 — v. *lăyle*, *luyie²*.

LĂGÎN, sn., lighean, Mih, 255 — v. *lăyin*.

LĂGĂRĂ, invar., limpede, «clair, limpide; propre», Dal, 120; Nic, 250; PB, 626; GEI, 161. — 1°. *ăpă lăgără* (apă limpede); 2°. *țerlu eăste lăgără* (cerul e limpede, senin) — v. *sirin*; 3°. *arl'urle st'ntu lăgără* (rîurile sînt limpezi); 4°. *arnîm, adră'm lăgără* (am măturat, făcurăm curat ca o oglindă). Sinonim: *limpid*. — < *λαγάρ* „matière affinée”.

LĂGĂRÓS, -roasă, pl. *lăgărôși*, -roăse, limpede, «limpide»: *arl'urî lăgărôse* (rîuri limpezi), Al, 1928, 113; BNA, II, 58. — Cf. gr. *λαγάρος* „flasque, mou”. — < *lăgără*.

LĂGĂRSÊSCU (mi), vb. IV (*lăgărsît*, -sit, -sire), limpezi, «clarifier, rendre limpide», Dal, 120; Nic, 250; GEI, 160; *tălă minlîtura s' lăgărsî* (toată încurcătura s-a limpezit). v. *limbidză'scu*, *dizlăcêscu*. — < *λαγάρίζω* „~”.

LĂGĂRSÎRE, sf., pl. *lăgărsîri*, limpezire, «action de rendre clair, affinage», Dal, 120; Nic, 250.

LĂGĂRSÎT, -lă, pl. *lăgărsît*, -le «rendu clair, limpide», Dal, 120; Nic, 250. v. *lăgărsît*.

LĂGÎCÊSCU (mi), vb. IV (*lăgîcîlî*, -cîlî, -cîre), oglindî, «se mirer», Gram, 266. v. *gîlcêscu*. — < *lăyle*.

LĂÎE, sf., pl. *lăyîi*, oglindă, «miroir», PScr, 222; Gram, 267; W, II, 52; *lumbriseă ăta di oăra di nînte ca cu alte ahl'te lăyîi* (strălucea lumea de mai înainte ca cu alte atîtea oglinzi), Cod, 70 b⁷; *videăi căsa-l'î și ubôrlu ca lăyie* (vedeaî casa-i și curtea ca oglindă), Bair, 66. v. *lăcie*. — < *yille*.

LĂÎN, sn., pl. *lăyine*, lighean, «récipient en bronze», PScr, 222; Nic, 250. v. *lăcîn*, *liyén*. — < *λαγύνη* „cruche”.

LĂÎŪA, sm., pl. *lăyădz* «les bâtons, les baguettes qu'on voit fixées des deux côtés d'un rouet — v. Pîm, I, 149 b; 150 a», Dal, 120. — < ?

LĂÎŪME, sf., Nic, 250; PB, 626 — v. *lăyăme*.

Lăhiót, -ioátă, pl. *Lăhióf*, -ioáté, sm., sf., polonez, leah, «Polonais». — Cf. și alb. *Lahiot* „Polacco”. — < gr. < vsl. *Ляхъ* „polonus”.

LĂHTAR, sm., pl. ?; **LĂHTARĂ**, **LĂHTĂRE**, sf., pl. *lăhtăr'i*, groază, «effroi, épouvante, terreurs», Dal, 120; Nic, 256; Mih, 255; PSc, 222; PB, 626; PAnt, 451; GEI, 161. — 1°. *gri jônile cu lăhtăr* (grăi flăcăul cu spaimă), Velo, 20; BNA, V, 67; 2°. *li lođ lăhtărlu ct'ndu li videdi* (te lua (apuca) groaza cînd le vedeai), Lum, III, 343; 3°. *Itneđ In brđfă cu lăhtăr un trup* (în brațe ținea cu groază un trup), Trib, I, 10-11, 18; 4°. *l'acđfđ tof 'nă lăhtăre* (pe toți li apucă o spaimă), Velo, 39; BNA, V, 78; 5°. *di märe lăhtărđ, l'i ng'itđ* s'ndzile (de mare groază, singele i-a înghețat). Sinonime: *cedșŭ, dđlđ², trom*. — Cf. și alb. *llaftari* și *llahtari* „spavento” (pentru -f- și -h-, cf., aci, *aftăre* și *ahtăre*), precum și tc. *akhtăr* (60) „dangers, périls”. — < *λαχτάρα* „anxiété; impatience”.

LĂHTĂRÓS, -roásă, pl. *lăhtărósŭ*, -roásé, înspăimîntător, «affreux, épouvantable»: un *pólim lăhtărós* (o luptă înfricoșătoare), BNA, II, 18; *fantómă lăhtăróásă* (fantomă înspăimîntătoare), Lum, III, 348; *'st-bále 'nă cāmbānă mŭltu lăhtăróásă* (lși bate (sună) un clopot foarte lugubru), PLit, 965. — Ca adverb: *lăhtărós si-đvde cāmbāna* (înfiorător se aude clopotul). — < *lăhtără*.

LĂHTĂRSĖSCU (mi), vb. IV (*lăhtăršŭ*, -šŭ, -štre), îngrozii, «1°. désirer ardemment, s'impatienter; 2°. effrayer, ébranler», Dal, 120; Nic, 256; Mih, 255; Velo, 38; BNA, V, 77. — 1°. un *glōne după care marseđ feătŭle* (un flăcău după care fetele se prăpădeau), LP, 122; *fiđlŭrŭl'i-a mel ŭ lăhtărseđ s' dispárt di scŭmplu sořŭ* (copiii mei care se sacrificau se despart de scumpul lor camarad), BNA, II, 92; 2°. *ma di-đnă-oarđ s' lăhtăršŭ* (dar dintr-odată se înfioră), FI, II, 1, 9; PAnt, 348. V. *bubușescu, ăișescu, fricușescu*. — < *λαχταρῖζω* „”.

LĂHTĂRSĖRE, sf., pl. *lăhtăršŭrŭ*, înfiorare, înfricare, «action de désirer ardemment, de s' épouvanter», Dal, 120; Mih, 255.

LĂHTĂRSĖT, -tă, pl. *lăhtăršŭt*, -te, speriat, «effrayé, épouvanter», Dal, 120; Nic, 256; asună *trumpétŭle lăhtăršŭle* (trompetele sunau înfiorate), GrB, 226; PAnt, 232; BNA, IV, 151. V. *bubușt*.

LĂHŪRĂ, **LĂHŪRE**, sf., pl. *lăhŭre*, *lăhŭrŭ* (grămosteni), năframă, «fichu blanc ou noir; chāle de cachemire», PIm, II, 178; Nic, 256. V. *eđhŭră, bāľŭ, ăjčerođnă*. — Cf. gr. *λαχούρε* „cachemire”. — < tc. *lahoury* (1074) „chāle de Lahore”.

LĂIĂȚĂ, sf., pl. *lălėť*, negreață, «noirceur, noircissure; obscurité; guignon; malheur; sacrilège», Dal, 120; Nic, 250; Mih, 255; PB, 626. — 1°. *pri cāsă s' vedde lălđfđ* (pe casă se vede negreață); 2°. *n'lelu s' lāndzidzāște și scoāte lălđfđ* (noul născut se îmbolnăvește și scoate negreață), FI, 1, 4, 6; 3°. *lu turnām cāplu...* *ŭl'pŭl; đnă lălđfđ nŭpŭtrŭmlđ* (oriunde întorceam capul... tăcere mormintală (tipenie); o întunecime nepătrunsă), GrB, 2, 31; BNA, IV, 133; 4°. *ca ti lălđfđ, Mŭtra aveđ arđľŭtđ puľ'n* (ca de ghinion, Mitr(e)a răcise puțin), Cal, 1911, 55; BNA, V, 112; 5°. *lălđfđ cu sáclu* (nenorocire cu sacul, prea multă), PGr, 88; 6°. *lălđfđ s' fáťe ľŭšŭr* (nenorocirea se face ușor), PGr, 88; 7°. *si modăr di foāme ř' lu lălėť* (să moară de foame și în nenorociri), PAnt, 311; 8°. *s' ti l'eđ lălđfđ* (lua-te-ar pacostea), Al, 1928, 38; BNA, III, 2; 9°. *trápse lălėťŭle a ľŭclŭl* (a suferit nenorocirile pămîntului); 10°. *Dođmne, je lălėť ađ fáptđ, di Armđ'n'ľ'i ahl'te-ađ trápľđ*, Velo, 36; PAnt, 329; BNA, V, 106 — v. *Armđ'n* 7°. — V. *lălėșcu* și sinonimele *cātrđfđ, đistŭhle*. — < *lălđ*.

LĂIEȘCU, vb. IV (*lăľt*, *lăľt*, *lăľre*), înnegri, «1°. noircir; 2°. obscurcir, s'assombrir; 3°. hāler; 4°. s'ennuyer, affliger; 5°. rendre malheureux», Dal, 120; Nic, 250; Mih, 254. — 1°. *gđ'ľe, adunāte sŭgŭrŭl, lălđ pŭstŭ ăľŭľ* (ciorile, adunate în cîrduri, înnegreau (formau pete negre) peste acoperișuri), Lum, II, 351; BNA, IV, 103; *ma cŭrčŭl'ľ maľŭ lălėșcu* (ci numai corbii înnegresc, formează puncte negre), Lum, IV, 167; PAnt, 286; BNA, I, 28; 2°. *ađđ, đisŭprđ, cānda lălđște greŭ blāšťem* (aci, deasupra, parcă blestem greu apare negru, întunecă), GrB,

1, 7; RA, 186; BNA, IV, 61; 3°: *lu cl'mpu va nă lălăscă soările* (la cîmp soarele ne va înnegri); 4°: *lă si lăi a glôn'lor* (li s-a urît voinicilor), FI, I, 3, 10; *vrel s' n'i lălăști intma?* (vrei să-mi amărăști inima?), PB, 206²³; *lălști feala tu hicalē* (ai intristat (ai înveninat) fata la ficați, la plămni), PLit, 832; PAnt, 31; 5°: *ne si-alășă, ne s' lălăște* (nici nu poate fi părăsită, nici nenorocită), Fr, I, 5, 60; BNA, III, 46. — V. *lăescu*. — < *lailā*.

LĂIL'E, sf., pl. *lăil'i*, dezgust, «dégoût», Dal, 120; Nic, 251.

LĂIRE, sf., pl. *lăiri*, înnegrire, «action de noircir etc. — v. *lălăescu*», Dal, 120; Nic, 251; Mih, 255. Sinonim: *ncărn'idare*.

LĂIT, -lă, pl. *lăif*, -te, înnegrit, «noirci; assombri; hâlé; affligé, triste; malheureux», Dal, 120; Nic, 251; Mih, 255. — 1°. *sturi lăif* (stâlpi înnegriți), Lum, II, 271; 2°. *'nă di că'tră seără lăilă, cu fêrlu aslupăt* (într-o zi, spre seară sumbră (posomorită), cu cerul închis), Lum, II, 350; BNA, IV, 101; 3°. *lăile di soare* (pirilite de soare); 4°. *lăila!... cu fe n'îlă di gâșe lo s' mi-acăfă!* (nefericita!... cu ce (cîtă) milă începu să mă cuprindă de gît !), Lum, II, 236; BNA, IV, 35; 5°. *cînd eă l-vidză, lăila* (cînd ea, nefericita, îl văzu), ArE, 12; 6°. *'șl-eră mușată lăila* (țși era frumoasă; sărmana), PB, 13³; 7°. *ăușl'i ... lăif lu-arniă ma 'șl-n'êrgu* (bătrînii... ci-și merg amărîții la iernatic), PAnt, 270; 8°. *lăifl'i glon'i* (nefericiții voinici), Al. 1927, 90; 9°. *lăila-l'i di vișină* (blestemata-i de vecină), BNA, III, 120. — V. *lilit*.

LĂITURĂ, sf., pl. *lăituri*, negreață, «noirceur — v. *lălăță*», Dal, 120; Nic, 251.

LĂITŪ, -lă, pl. *lăif*, *lăifă*, negru de tot, «noir foncé», Dal, 120; *lată, lăifă* (negru, negru de tot). V. *gălăifă* și *sumulăifă*, gr. λαγούτης (Boga, II, 223).

LĂKERĂ, sf., pl. *lăkerăe*, lacherdă, «thon saté», Dal, 119; Nic, 251. — < *λακέρδα* „~”.

LĂLĂNGIȚĂ, sf., pl. *lălăngițe*, lalanghită, «pâte frite; crêpe», Nic, 252. — V. *lăngiță*, *nălăngiță* și tc. *lalangua* (1072) „sorte de pâte faite avec des oeufs battus et farine”. — < *λαλαγκήτα* „~”.

LĂLĂTOĂRE, sf. și adj. f., pl. *lălătôrl*, zi lucrătoare, «jour ouvrable, non férié», Dal, 120; Nic, 252; Mih, 256; PB, 626; CDDE, 942; *ml'ne eăste lălătôre* (mîine e zi lucrătoare); *'nă dzăuă lălătôre* (într-o zi de lucru), FI, I, 5, 7; BNA, II, 8; *dz'l'ile lălătôrl sântu tri oărfan'i* (zilele lucrătoare sînt pentru săraci). — V. *lăvrătôre* și, la CFR, 163²³: *dzăuă lăcătôre* (zi lucrătoare), iar în meglenoromână: *lălôdră* (GrS, III, 408; CapM, 166). — < lat. **laboratoria*.

LĂLÎȚĂ, sf., pl. *lălîță* «fleur de sureau». V. *lăilță* și *lilîțe* (di *usl'c*). — < ?

LĂLŪDĂ, **LĂLŪDĂ**, sf., floare, Dal, 120; Nic, 252; 261; PB, 626; PAnt, 452 — v. *lulădă*.

LĂMĂRINĂ, sf., Nic, 252; GEI, 162 — v. *lamarină*.

LĂMBĂDĂ, sf., pl. *lămbă'dz*, luminare albă mare, «cierge», Dal, 121; Nic, 253; GEI, 162; *ună feără și ună lămbădă* (o luminare mică și o luminare mare albă). Sinonim: *luminăre*. — < *λαμπάδα* „~”.

LĂMBIE, sf., pl. *lămbil*, flacără strălucitoare, «flamme resplendissante», PB, 626; *lun'ina* și *lămbia* l'i-u dedădă tu ocl'i (lumina și flacăra strălucitoare i-au dat în ochi, i-au făcut să nu poată vedea), PB, 249⁸. V. *lămpse* și :

LĂMBISÉSCU, vb. IV (*lămbisil*, -sîl, -sîre), străluci, «briller, resplendir», PB, 626. V. *lămbusescu*. — < *λάμπω* „~”.

LĂMBRUSÉSCU, vb. IV, Nic, 253; GEI, 162 — v. *lămbisescu*, *lubrisit* și sinonimul *scintil'édză*. — < *λαμπυρίζω* „luire, briller, scintiller”.

LĂMBUSÉSCU, vb. IV, GEI, 162 — v. *lămbisescu*, *limbisescu*.

LĂMNIE și **LĂMNIE**, sf., pl. *lămnii, lămn'ii*, țeavă, «tuyau», Dal, 121; GrS, IV, 244; *lo tufêkea di lămnie* (a luat de țeavă arma), Fl, II, 7, 19; *bat... cu cundăkea ș' cu lămnia* (bat... cu patul armei și cu țeava), BNA, I, 14. — V. *nămlie*.

LĂNDURĂI, sf., PScr, 222 (< lat. **harundula*) — v. *l'ndurâ*.

LĂNDURĂ, sf., pl. *lăndure, barcă*, «barque», PScr, 222 (< tc.); REW, 5071 (< tc.); CAR, 282 (< alb. *ljundrë*). Sinonime: *câlke, vârcă*. — < alb. *lëndrë* „barcă”.

LĂNDUREĂŪĂ, sf., pl. *lăndureăle*: *ca pul'i di lăndureădă* (ca pui de rîndunea), Lum, IV, 168; BNA, I, 34 — v.:

LĂNDURUȘE, sf., PAnt, 452 — v. *lindărûșe*.

LĂNGURÓS, -rodsá, — v. *lîngârós*¹.

LĂNȘIĂĂ, sf., pl. *lănșidz, gogoși* ce se fac mai ales pentru o femeie lăhuză, «pâtisserie soufflée», PETim, 13. — V. *lălănșlă*.

LĂPĂITĂ (Bitolia), sf., Mur, III, 79 — v. *lăpă, lăpuviță*¹.

LĂPĂRDIE, sf., pl. *lăpărdil, balivernă*, «baliverne»; *gasconnade*, DR, II, 535. V. *lă-cărdie* și sinonimele *kirtără, paparđelă* etc. — < alb. *laperdhi* „discurso osceno”.

LĂPTĂR, sm., pl. *lăptărl, lăptar*, «laitier», Dal, 120; Nic, 254. — < lat. *lactarius* „qui a rapport au lait”.

LĂPTĂRĂ și **LĂPTĂRE**, sf., pl. *lăptă'rl, plăcintă de lapte*, «galette faite avec du lait», Nic, 254; Mih, 257; CFr, 108. V. *lăptoăre* și *pită di lăpte*. — < lat. *lactaria* „qui a rapport au lait”.

LĂPTĂRIŪ, sm., fără pl., lapte mult, «beaucoup de lait», Dal, 122. — < *lăpte*.

LĂPTOĂRE, sf., pl. *lăptărl* (Beala), Mur, III, 78 — v. *lăptără, lăptoăne* și *lăptucă*.

LĂPTOĂȘ, adj., pl. *lăptoăse, lăptos, lăteuse*, qui a du lait, Dal, 122; Mih, 257; PB, 626; *că'prtle malléêke sun lăptoăse* (caprele malteze sînt lăptoase); *lăptoășile 'șl-afeată* (oile sau caprele cele lăptoase își fată), BaŢN, 4. — < lat. *laetosus* „qui a du lait”.

LĂPTŪCĂ, sf., pl. *lăptăfe* lăitue — v. *ylăpŷdă*; galette au lait — v. *lăptără*, Nic, 254; Mur, III, 78; CN, 103; 173; CFr, 108. — < lat. *laetuea* „laitue”.

LĂPTUÊSCU, vb. IV (*lăptuit, -uit, -uire*), mulge, «traire», Dal, 122. Sinonim: *mûlga*. — < *lăpte*.

LĂPTUIRE, sf., pl. *lăptuiril, mulgere*, «action de traire», Dal, 122.

LĂPTUIŢ, -lă, pl. *lăptuiŷ, -le, muls, «trait»*, Dal, 122; *ădzire lăptuit* (uger muls). — V. *alăptăt*.

LĂPŪDĂ, sf., pl. *lăpădz, ciorăp* «la partie basse d'un bas; bas», Nic, 254; Mih, 257; CN, 165. Sinonim *părpode*. — Cf. gr. *λαποῦδα* „~”, sl. *lapa* „patte”.

LĂPUȘE, sf., pl. *lăpăși, sfircul urechii*, «lobe d'oreilles», Dal, 122; Nic, 254. — < ?

LĂPUȘŪ, sn., pl. *lăpășe, lăpuș*, «fleur de coucou?», Dal, 122; Nic, 254; PET, 28 (lat. *lappa* + -uș); DR, III, 832 (< bg. *lapuh*); PETim, 13 (< alb. *lëpúshe, llapúshë* „specie di erbaggio a foglie larghe, farfaro”).

LĂRDIE, **LĂRDIE**, sf., pl. *lărdil, grăsimă*, «lard; panne de porc», Dal, 122; Nic, 255; Mur, III, 79; GEI, 162; Jb, III, 164; *lărdie i ămtu* (grăsimă sau unt), Al. 1903, 93. V. *lŷdă* și *ust'ndză*. — < *λαρδί* „lard”.

LĂRDZÊSCU (mi), vb. IV (*lărdzil, -dzil, -dzire*), lărgi, «élargir», Dal, 122; Nic, 255; Mih, 258; *lărdzim ml'nica* (lărgim minca); *tîndi-te ș' lărdzeă-le* (întinde-te și lățește-te). — < lat. *largire, largiri* „donner largement”.

LĂRDZIME, sf., pl. *lărdzin'i, lărgime*, «largeur; étendue», Dal, 122; Nic, 255; Mih, 258; PScr, 222; *pl'ndza ări lărdzime di un cot* (pînza are lățime de un cot).

LĂRDZIRE, sf., pl. *lărdziril, lărgire*, «action d'élargir; élargissement», Dal, 122; Nic, 255; Mih, 258; *cămășile vor lărdzire* (cămășile trebuie lărgite). V. *lărguire*.

LĂRDZÎT, -tă, pl. *lărdzîț*, -le, lărgit, «élargi», Dal, 122; Nic, 255.

LĂRGÓN'Ŭ, -goán'e, pl. *lărgón'Ŭ*, -goán'e, amplu, «large, ample»: *ca si si-aspună lărgón'Ŭ* (ca să apară arătoși), Fl, I, 3, 11. — Pentru -ón'Ŭ, cf. și vb. alb. *largónj* „allontanare”.

LĂRGUESCU, LĂRGUIRE, LĂRGUÎT, Dal, 122 — v. *lărdzescu, lărdzire, lărdzît*. — Pentru -uescu, -uire, cf. și alb. *larguar* „lontano, discosto”. — < *largu*.

LĂRGURÎŬ, -rie, pl. *lărgurîŬ*, prea larg, «trop large, qui est assez large», Dal, 122; *ună vuloăgă lărgurie* (o poiană destul de largă), Fl, I, 2, 7.

LĂSĂRE, sf., lăsăre de sînge; închiriere, «saignée; loyer», Gram, 267 — v. *alăsăre*.

LĂSĂT, -tă, PAnt, 452 — v. *alăsăt*.

LĂSĂTŬRĂ, sf., Dal, 123 — v. *alăsătŬră*.

LĂSPUSĂSCU (mi), vb. IV (*lăspusîŬ*, -sîŬ, -sîre), întina, «crotter, salir; crépir», Dal, 123; Nic, 255; GEI, 163; *lăspusîm pizăl'ile* (tencuim, bulgărim prispele). V. *lăspe*. — < *λασπώνω* „~”.

LĂSPUSĂIRE, sf., pl. *lăspusăiri*, văcăluire, «action de crotter, de crépir», Dal, 123; Nic, 255.

LĂSPUSÎT, -tă, pl. *lăspusîŬ*, -le, innoroiat, «crotté; crépi», Dal, 123; Nic, 255; *căl'i sîntu lăspusîŬ pî'nă di pî'nlică* (caii sînt noroiiați pînă la burtă).

LĂSTĂRE, sf., pl. *lăstărl*, vlăstar, «drageon, rejeton», Mih, 258. V. *vlăstăr*. — Cf. alb. *lastăr* „getto, ramo”.

LĂȘKITŌR, sn., răschitor — v. *lișcătŌr*.

LĂȘTŬRĂ, sf., pl. *lăștărl*, amestec murdar, «objet de rebut; pêle-mêle», Dal, 123. — V. *lăvăsîtŬră*.

LĂTÎN, -nă, pl. *lătîn'Ŭ*, -ne, catolic, «catholique», Mih, 258; PNum, 33. V. *latin* și *păpislăn*. — < it. *latino*.

LĂTÎNĂSCU, -nească, pl. *lătînășŬ*, -nășŬ, latinesc, «latin», PScr, 222.

LĂTÎNÎCÎŬ, -ce, pl. *lătînîcîŬ*, -ce, plîngaci, «enfant plaintif et méchant», PNum, 34. — < *lătîn*.

LĂTRĂPŌΔ, sm., pl. *lătrăpŏdz*, carul mare, «la grande Ourse»: *lătrăpŏdz'i aveă ișilă di mîltu în ȣer* (pe cer apăruse de mult carul mare), Cal, 1911, 100. V. *lătŬră* și *trăpŏdz*. — < *ἀλετροπῶδι, λειτροπῶδια* „Ὠρίων, la grande Ourse”.

LĂTŬRĂ, sf., pl. *lătŬrl*, lătŬră, «lavure; eaux grasses, rinçure», Dal, 123; Nic, 256; *adăn lătŬrl tri pŏrcu* (string lături pentru porc). — < lat. *lavatura*.

LĂTURÎN'E, sf. — v. *liturin'e*.

LĂTURŌS, -roasă, pl. *lătŬrŏșŬ*, -roăse, plin de lături, «plin de rinçure»: *mîn'Ŭ... lătŬ-roăse* (mîini... pline de lături), Fl, I, 5, 8. Sinonim: *lîrŏs*. — < *lătŬră*.

LĂŬĂSĂSCU, vb. IV: *si aŬ lăŬăsîŬ* (s-au înșelat, au greșit), Cod, 1916 — v.:

LĂŬIPSĂSCU, vb. IV; **LĂŬIPSÎT**, -tă, Nic, 250; 251 — v. *alăŬipsăscu, alăŬipsîŬ* și sinonimele *flîzăscu, para-l'eăŬ, stîpsăscu*.

LĂŬŌSĂIRE, sf., pl. *lăŬŏsîŬ*, greșire, «erreurs», Cod, 23²⁵ — v. *alăŬipsire*.

LĂŬTĂ, sf., pl. *lăŬte*, alăută, «luth», Mih, 259; Mur, III, 81. — Cf. gr. *λαούτα*, alb. *lahŭtë*, tc. *laouta* etc. (GrS, VII, 294).

LĂVĂSĂSCU, vb. IV (*lăvăsîŬ*, -sîŬ, -sîre), a face zgomot, «faire du bruit»: *lăvăsăă scămnul, ȣileă arăzbŏllu* (scaunul cu pieptenuși făcea zgomot, războiul de țesut urla), Lum, VI, 4, 21. — < *lăvă*.

LĂVĂSĂSCU (mi), vb. IV (*lăvăsîŬ*, -sîŬ, -sîre), murdări, «salir», Dal, 123; Nic, 249. Sinonime: *mîryăscu, murdăripsăscu*, ca și *likisăscu, ncărcu* 3°. — V. *lăvăsîŬră*.

LĂVĂȘIRE, sf., pl. *lăvăsîŬ*, murdărire, «action de salir, salissure», Dal, 123; Nic, 249. — V. *lăvușăiri* și *lîruslre*.

LĂVĂȘIT, -lă, pl. *lăvășit*, -le «salii», Dal, 123; Nic, 249.

LĂVĂȘITURĂ, sf., Lum, V, 176 — v. *lăvușitură*, *lăștără*.

LĂVĂTURĂ, sf.; pl. *lăvături*, zgomot mare, «(grand) bruit, vacarme, tumulte», Dal, 118; Nic, 249. — < *lăvă*.

LĂVDĂRE, sf., pl. *lăvdări*: nu ncap lăvdări (nu încap laude), PAnt, 161 — v. *alăvdăre*.

LĂVDAT, -lă, pl. *lăvdăți*, -le, lădat, «loué, renommé»: 'și-eră trel măsturi lăvdăți (și erau trei zidari lăudați), PAnt, 67. — V. *alăvdăt*.

LĂVÎLE, sf., pl. *lăvîli*, murdărie, «malpropreté, saleté», Dal, 123; și *lăvîle pi dințîli* (încercă di jăcină (ce necurătenie pe dinții plini de materie alimentară), Al. 1903, 22; Lum, V, 113. — V. *lăvușie*, sinonimul *lără* și:

LĂVÔS, -voasă, pl. *lăvôști*, -voăse, murdar, «sale», Dal, 123; Nic, 249; Mih, 259; PB, 626; BaP, 47; Fr, II, 267; *ma lăvoasă di nî'să nu s' făcă* (mai murdară decît dînsa nu se putea), Fl, I, 5, 8. — V. *lăvușescu*.

LĂVRĂȘESCU, vb. IV (*lăvrășii*, -sit, -sire), tînji, «dépérir, languir, avoir la phthisie», GEI, 163; *s' ti hivrească ș' lăvrășească* (să te dea pradă frigurilor și să te tuberculizeze), Mac, 35 („bolnavire de plămîni”); PLit, 863 („să pătimești”). — V. *lăvrușescu* (și *lăirčescu*).

LĂVRĂTOARE, sf., pl. *lăvrătóri* (Aminčiu, Sărăcu, Turyea) — v. *lălătore* —, CAR, 288; PenB, III, 241. — Consoana -v- nu se poate explica decît din grupul consonantic latin «BR- (cf. PFon, § 222). E posibil ca acest -v- să fie o influență a vb. alb. *lëvrónj* „lavorare”.

LĂVRUSĂESCU, vb. IV (*lăvrusii*, -sit, -sire), obosi, «(se) fatiguer, lasser», Mih, 259. — V. *lăvrășescu*, *avursăescu* (și vb. alb. *lë(v)rónj* „lavorare, arare; muoversi”).

LĂVRUSIRE, sf., pl. *lăvrusiri*, ostentire, «action de fatiguer», Mih, 259. Sinonime: *apus-tusire*, *avursire*, etc.

LĂVUĂESCU (mi), vb. IV (*lăvuăi*, -uit, -uire), răni «blesser», Dal, 123; PB, 626; GEI, 163. — Acțiunea sau sensul acestui verb e în legătură numai cu efectul unui glonte de armă. — Sinonime: *arănăescu*, *pliăuăescu*. — < λαβώνω „~”.

LĂVUIRE, sf., pl. *lăvuiri*, «action de blesser; blessure», Dal, 123. V. *lăvuăitură*, *lăvușire*.

LAVUÎT, -lă, pl. *lăvuîți*, -le, rănît de glonț, «blessé (par une balle)», Dal, 123; PB, 627; PAnt, 452 — v. *agudîi*.

LĂVUITURĂ, sf., pl. *lăvuăituri*, rană de armă cu foc, «blessure faite par une balle», Dal, 123.

LĂVUSĂESCU, **LĂVUSIRE**, **LĂVUSÎT**, Dal, 123; Nic, 250 — v. *lăvuăescu*, *lăvuire*, *lăvuîit* și *agudăescu* 3°.

LĂVUȘĂRI, sf., murdărire, CLit, 130 — v. *lăvășire* și:

LĂVUȘĂESCU (mi), vb. IV; **LAVUȘIRE**, sf., Mih, 259 — v. *lăvășescu*.

LĂVUȘIE, sf., pl. *lăvușii*, murdărie, «saleté», Mih, 259. — V. *lăvîle* și:

LĂVUȘITURĂ, sf., pl. *lăvușituri*, murdărie, «saleté»: *mî'na acăță măile lăvușituri* (mîna prinde multe murdării), Al. 1903, 27. Sinonime: *côthra*, *murdăritke*.

LE!, **LEĂ!** «hé, la fille!; hé, la femme!», Dal, 119; Nic, 256; GEI, 71. — 1°. «și-loară ... le! doădă cîlnicoăn'e (și-au luat... fa l două soții de cîlnici)», PLit, 1025; 2°. *o leă Kîlă fărșirodă!* (o fa Chiță fărșeroată!), PLit, 864; PAnt, 19; 3°. *de, leă soro — dzî'le una* (de, fa soră — zice una), PAnt, 295; BNA, I, 122; 4°. *greă-n't, leă scumpă!* (grăiește-mi, fa scumpă!), PB, 75¹². — Aceeași folosire ca și interj. *a-lé!*, *a-leă!* — V. *le-le!* și DR, I, 190.

-**LEA**, sufix. Cf.: *an-cl'ilea*, *an-dăulea*, *an-trilea* etc. — În DR, III, 397-405 nota 1: < lat. *libel*. În PMor, 15: < articolul feminin plural -le de la cardinale (*doădile* „cele două”, *pătrule* „cele patru” etc.), plus -a amplificativ (cf. și PEP, 182 sqq).

LEADZE, sf., pl. *ledzi* (Ôhrida), lege, «loi»: *eră ână leddze* (era o lege), PB, 166¹⁰; *s' nu hîbă pidipsit di leaddze* (să nu fie pedepsit de lege), PB, 167¹¹ — cf. Lum, I, 145 și 146. Sinonim: *nom.* — Azi, cuvîntul nu mai circulă. — < lat. *lex, legem* „loi”.

LEAGĂN¹, sn., pl. *leăgâne*, leagăn, «berceau; balançoir», Dal, 119; Nic, 256; PScr, 222; PB, 627. 1°. *nat în leăgân si nu nfășe* (să nu înfășe prunc în leagăn), Mac, I, 78; PAnt, 197; BNA, V, 28; 2°. *s' u din'te nînga dîl leăgîn* (să o sîlșii încă din leagăn), PB, 123²⁴; 3°. *a cul i feăta di pri leăgân?* (a cui e fata din leagăn?), PLit, 739. Sinonime: *cûn'ea, sâr-mânîfă, trôcnă*. — V.:

LEĂGĂN² (*mi*), vb. I (*ligândî, -năt, -năre*), leăgana, «bercer; balancer; se dandiner», Dal, 120; Nic, 257; Mih, 259. — 1°. *vrei s' leădzin't fișturicu?* (vrei să legeni pruncul?); 2°. *s' leăgănă fădzil'i, s' leăgănă* (se leagănă fagii, se leagănă), PAnt, 28; 3°. *cl'ndu imnă s' leăgănă* (cînd umblă se mîlădie). — CDDE, 973: < lat. **leviginare*; DR, III, 512: **lig* + *-ănă*; DA: *leăgana* < lat. **lignare* (cf. și BPh, IX, 149).

LEĂNE, sf. (pl. *lênuri*), lene, «paresse; fainéantise», Dal, 119; Nic, 257; Mih, 260; PScr, 222; PLit, 525; CEI, 71; *l'i-u leăne și s' ml'că* (li e lene chiar să mănînce), PB, 366²²; *nu șleă fe va dzl'că leăne* (nu știa ce înseamnă lene), FI, I, 1, 2; PAnt, 342. Sinonim: *lim-bill'ke*. — < vsl. *lěni* „pigritia”.

LEĂNGĂ, invar. și **LEĂNGU**, -gă (pl. *leăndzi, -dze*), prostănac, «sot, nigaud, bayeur aux cornelles», Dal, 119; Nic, 257; PGr, 89; PEI, 48 (< *lăngu* + *leăne*); DR, II, 536 (< alb. *langûa* „levriere”); *edște un leăngă* (e unul înalt și prostănac), FI, II, 5, 4; *dzl'-l'i-u „leăngă s' glumităte”* (zi-i-o „prăjină (= prostănac) și jumătate”), Fr, I, 8, 125; PAnt, 175; BNA, III, 58; *boăfe leănga nu-ăre* (lungana (= pușca) nu are voce), PLit, 405. Sinonime: *csûra, h'eăra, lêmblă* etc. — Cf. și compusul *mutuleăngă*, precum și gr. *λεγγας* „haut” (Boga, II, 33). — < ?

LEĂPĂ, sf., pl. *leăpe*, ureche de sarică, «„oreille” d'un manteau — v. PIm, I, 128-130; II, 188: *sărică cu leăpe* (sarică cu urechi). Sinonim: *ureăcl'e*. — < alb. *Hapë* „orecchio della scarpa; falda della giubba”.

LEĂPID (*mi*), vb. I: *ancălică' călu s' lipidă' dzeăna* (a încălecat calul și a trecut coasta), Mih, 29 — v. *aleăpid*.

LEĂSĂ, sf., pl. *leăse*, leasă, clăie; «clôture de haie, porte d'un enclos, d'un parc à moutons; filet, rets», Dal, 119; GrS, II, 398. — 1°. *pl'ndză... ndisătă ca ână leăsă* (pînză... deasă ca o leasă), Lum, V, 11-12, 40; 2°. *tu loc di ūșe, ână leăsă vîrtoasă di cîrpen* (în loc de ușă, o leasă vîrtoasă de curpen), FI, II, 3, 2; 3°. *leăsă di cutăr* (leasa (ușa) de strungă), PenB, VI, 133; 4°. *piscărtu, minduît, la leăsă muntreăște* (îngîndurat, pescarul privește la mreajă), Lum, VI, 4, 23 — v. *poăhă*². V. *liseădă*. — Cf. și alb. *lësë* „porta dell'ovile”, gr. *λίσσα* (Boga, I, 211; II, 145). — < bg. *lěsa* „clăie”.

LEĂSTRĂ, sf., pl. *leăstre*, aripă de pește, «nageoire d'un poisson», Mur, III, 87. — < ?

LEPCĂ, sf., pl. *lěpfi*, plop, «peuplier — v. *plup*; nigaud — v. *leăngă, lêmblă*», Mur, III, 87. — Pentru sensul «nigaud», cf. LL, III, 225-226 și dictonul dacoromân „Înalt ca plopul și prost ca gardul”. — < *λεῦκα* „peuplier blanc”.

LEFTER, -ră, Nic, 258; **LEFTERIE**, Nic, 259 — v. *elěfîir, elefterie*.

LEG (*mi*), vb. I (*ligăî, -găt, -găre*), lega, 1°. *lier, attacher*; 2°. *s'engager, s'obliger* — v. *cap* 20°; 3°. *rendre impuissant par sortilèges* — v. *măyipsescu*; 4°. *nouer* — v. *fac* 3°; 5°. *mîrir* — v. *coc* 2°; 6°. *s'obstiner*; 7°. *cerner* — v. *anvărteădză, nîrlc'ădză*, Dal, 119; Nic, 257; Mih, 260; PScr, 222. — 1°. *tu-aveă ligătă fîrl'i* (li legase hoții); *dă-ti s' ledzî cl'nile* (du-te să legi cîinele); 2°. *că io mi leg, leă mămă-a meă* (căci eu mă oblig, hei mama mea), PAnt, 64; *nu ti leăgă vl'răoară fe nu poî si scôîl n cap* (nu te obliga niciodată la ce nu poți să scoti (să duci) la capăt), PLit, 525; 3°. *Vlăhătile tu-ău ligătă pi Gôga* (dacoromânele l-au

vrăjit pe Goga), GrB, 256; 4°: *pón'tl'i... ligără podme* (pomii... au legat fructe), PB, 302²⁹; 5°: *nu-l'i ligă' mîntea nînea* (mîntea nu i s-a copt încă), PLit, 544; 6°: *aestu u ligă' ca yu-márlu pri pûnte*, PB, 206²⁶ - *γ. γumár* 2°; 7°: *askérea ligă' pādúra* (armata a înconjurat pădurea). - < lat. *ligare* „lier”.

LÉLE¹, sf., fără pl.⁹, boală mortală, «tante la maladie, maladie mortelle», PB, 627. - 1°: *fielórl'i 'st-loără lélea di frică* (copiii, de frică, s-au îmbolnăvit), CȘc, 49; 2°: *vrei s' ul mori fielőrlu, să-l'i dai lélea a fielőrlu?* (vrei să-l faci să moară copilul, să-i dai copilului moartea?), CȘc, 30; 3°: *'st-lo lélea* (se îmbolnăvi mortal), PGr, 89; 4°: *'st-lo lélea și s' dâse ș' n' sâ* (și-a luat moartea și s-a dus și ea), GrB, 1, 12; 5°: *óile 'st-loără lélea* (oile au murit), Fl, I, 6, 24. V. *tétá* 2°. - < bg. *lelja* „tante”.

LÉLE², invar. «terme de tendresse: cher(s), chère(s)», Dal, 119; Nic, 258; PB, 627; *dă-n'í, léle, únă apă* (dă-mi, dragă, o apă); *pr' tu tricură, léle fielőri?* (dragi feciori, pe unde trecură?), PLit, 1029. - V. *le!* și:

LÉ-LE¹, LÉLE¹³ «hélas!», Dal, 119; Nic, 258; PB, 627. - 1°: *léle glóne al Giuvára!* (vai drag voinic al lui Giuvára!), PAnt, 54 [refren] - cf.: „un cheval merveilleux, lele” [refrain], DozR, 39; 2°: *léle, māmá!* (vai, mamă!), BNA, III, 66; 3°: *léle córba-n'í d'eá!* (vai, biata-mi de mine!), Velo, 33; PAnt, 327; BNA, V, 104; 4°: *léle, keále, fe-áre s' pátá!* (vai, piele, ce are să pătească!), BNA, III, 88; 5°: *léle-n'í keále!, léle-n'í keále!* (vai mic, piele!, vai pielea mea!), PB, 207²⁸; PAnt, 95. - Cf. și gr. *λέλε μ'* ('ΑρΓλ, 57; Boga, I, 213; II, 224). - V. *ol-lelé!* - < bg. *léle* „ah, oh, ouf!”.

LÉLIC, sm., pl. *lélił*, barză, «cigogne», Dal, 119; Nic, 258; DR, II, 536; GrS, VI, 385; *lélił'i, cl'ndu bat, fac scurdáme* (berzele, cînd bat din plisc cu capul dat pe spate, fac muștei); - zicătoare populară. V. *luléc, ululéc* și *st'rcu*. - Cf. gr. *λέλεκας*, alb. *lelék*, bg. *lelekú* și tc. *lelek* (1081) „cigogne”.

LÉMARȚU, -yá, pl. *lémari*, -ye, lacom, «gourmand», Dal, 119; Nic, 251; Mih, 260; GEI, 163. Sinonime: *hárbúl, hítru, líxur, lámáh*. - < *λαίμαργος* „~”.

LÉMNU, sn., pl. *leámne, lemn*, 1°: bois; 2°: imbécile - v. *căfur* 2°, Dal, 119; Nic, 258; Mih, 260; PScr, 222; PB, 627; PAnt, 452. - 1°: *di un lémnu fał crúșe ș' lupátá* (dintr-un lemn faci cruce și lopată), PLit, 526 - cf.: „Dintr-un lemn faci și cruce și lopată” (Hint, 3); „Από ένα ξύλο φουάνουν και τὸ φουρνόφτυαρο και τὸ κοπρόφτυαρο” ('ΑρΠ, 113) etc.; *ádu-n'í únă furtle di leámne* (adu-mi o încărcătură de lemn); *lémnu gálbin* «épine vinette», Dal, 119; 2°: *lémnu s' dâsi, báclum s' turná* (lemn s-a dus, buștean s-a întors), PLit, 526; *s' dâsi lémnu ș' vine furtulire* (s-a dus lemn și s-a întors furcă), PLit, 526; *di un lémnu sun cruł* (dintr-un același lemn sînt croiți), PLit, 525. - < lat. *lignum* „bois”.

LÉPRĂ, sf., pl. *lépri*, «lèpre», Dal, 119; Nic, 258; Mih, 260; PScr, 222; PB, 627; GEI, 163. - < *λέπρα* „~”.

LÉPURE, sm., pl. *lépurí*, iepure, «lièvre», Dal, 119; PB, 627; PLit, 526; *ca lépuré l't-fúde ełórlu* (ca iepure îi fuge piciorul), PGr, 89; *ti fełtá ełor di lépure* (te făcui picior de iepure = te-am întrecut) - v. *éiélor* 6°. - V. *l'épure, l'tópur* și alb. *lépur*.

LÉRĂ, sf., pl. *lere*, jég, «crasse; saleté; souillure», Dal, 119; Nic, 258; Mih, 260; GEI, 163; *féseá acálá lérá* (fesul prinde jég), Al. 1903, 26. V. *lávll'e, líké* și alb. *lérē* „sporcizia”. - < *λέρα* „~”.

LÉRCĂ, invar., ud pînă la piele, leoarcă, «trempe», Mih, 260: *mul'eát lércá di ploále* (ud leoarcă de ploaie). Sinonime: *bl'tóndă, mučeále, pupál'tă*. - < ?

LÉRGE, sf. pl. pantaloni, «pantalons»? (fărșeroți); palanchin «espèce de palanquin» - v. *patalóne*, PLit, 94; Dun, II, 56. - < ?

LÉSTA, adv., gata, «prêt», Dal, 19; *lésta eáste* (este gata), PGr, 89. Sinonime: *étmu*, *hâz'rcu*, *h'l'rlu*. — Cf. gr. λέστα „lestamente” (Somavera, I, 212). — < it. *lesto* „presto”.

LÊŞE, sf., pl. *leşuri*: *trei... lápi eară leási n pádi lēşi* (trei... iepe erau întinse jos măcelărite), PB, 120¹⁶ — v. :

LEŞŪ, sn., pl. *leşuri*, însingerat, «action de rosser; ensanglanté; carnage; cadavre, corps mort», Dal, 119; Nic, 258; PLit, 998 (pl. *leşi*). — 1°. *leşi l-feđe* (l-a snopit în bătaie, l-a făcut ca un cadavru însingerat), PGr, 89; 2°. *brădale li-am lēşi* (brațele le am însingerate), FI, II, 3, 3; 3°. *leşi tu toáde pá'rřli* (măcel în toate părțile), Trib, II, 7-8, 25 — v. *ctrdiliă*, *ctrlēşi*; 4°. *aéstă urřlăme di leşū* (această urřenie de cadavru), PenB, VI, 142; 5°. *pri leşuri nu vedz vūlturi* (pe cadavre nu vezi vulturi), Lum, IV, 167; PAnt, 286; BNA, I, 28. — Cf. și gr. λέσια (Passow, 229²; Ἡπειρ, IX, 45, v. 1401; alb. *lesh* „cadavere, carogna”. — < tc. *leeh* (1072) „cadavre; charogne”.

LETĂCĂ (Bitolia, Cruşova), sf. — v. *lităcă*.

LÉTŃĂ, sf., pl. *létne*, păstrăv, «truite», CEI, 71. Sinonime: *córan*, *péstruv*. — < bg. *letnica* „~”.

LETŪ, vb. IV, WTh, 314 — v. *litescu*.

LÊTCĂ, sf. pl., zdrențe, «loque, haillon, guenille», Mih, 260. Sinonime: *ēol'Ńă*, *părtăldă*. — < alb. *lëckë*, pl. *lecka* „cencio, straccio, brandello”.

LEURIE, sf., pl. *leurii*, basma roșie, «voile rouge de tête», Mih, 260. — V. *lăhără*. — < ?

LEXICÓ, sm., pl. *lexicádz*, lexic, «lexique», Dal, 119; Nic, 258; GEI, 163. — < λεξικό v „~”.

LEXŪIRE, sf., pl. *lexuri*, lăcomie, «gourmandise»: *di lexuire ș' di ehřil'e as s' nă alăsă'mă* (hai să ne lăsăm de lăcomie și de dușmănie), Cod, 13 b⁵. — V. *lixurie*.

LI, acuz. f. pl. de la *ed*: *pădărřle li ársiră* (pădurile le arseră) și articol proclitic feminin: *sunt domn'i fe řřng li lúme porř* (sînt domnitori ce sparg ale lumii porři), PAnt, 165; *Miha-a li Sultáne* (Miha al Sultanei), LP, 105; PAnt, 271 etc. — V. *a li* și BNA, IV, 23.

LIBADÉ, sm., pl. *libadédz*, libadea, «veste courte à manches, sorte de boléro», Dal, 119; Nic, 262; Mur, III, 88; PIm, II, 180. — < tc. *libadé* (1074) „veste courte ouatée”.

LICĂTŪRĂ, sf., pl. *licătŭrř* (grămosteni), așchie, «éclat de bois, copeau» — v. *nicătŭră*.

LICŃIE, sf., pl. *licŃil*, haită, «meute»: *'nă licŃie eáse n cále* (în drum iese o haită), Lum, II, 254; *licŃille di lukt...* *mlcără mŭlře văřl* (haitele de lupi... au mîncat multe vaci), FI, II, 1, 6. Sinonim: *ulmŃe*. — Cf. gr. λυκινιά, λικουινιά „en troupe(au); meute” (ΑρΓλ, 59; Σαρ, 17); *lakŃn'a* „troupeau de cheveux” (Höeg, II, 134) — (lat. *lacinia* și gr. λύκος).

LICRĂSÉSCU, vb. IV (*licrăřil*, -řl, -řre), licări, «luire, scintiller»: *ăpnă căndlŃă slăbă licrăřeă tu udă'tu căldu* (o candelă slabă licărea în odaia caldă), FI, I, 5, 4. — V. *licurédzŭ*.

LICȘÓR, adv., ușor, «légèrement», DR, I, 426 (< sl. comparativ *lŃgăři*). — V. *lișór* etc., și mgl. *licșór* (PMegR, II, 89; GrS, III, 409; CapM, III, 176: *l'icșór*).

LÍCŪR, sm., pl. ?, lucire, «lueur»: *noápte... mul'eátă tu lŃur di sleáde hrisusŃle* (noapte... scăldată în strălucire de stele aurite), Trib, II, 9-12, 25; *izvur álbu řl'ră lŃur alb di sleáză* (izvor alb fără licărire albă de stea), FIP, 8. — Cf. *licuričŭ*, *alŃnčescu*, dr. *licuri* și sl. *likŭ* „image, figure”.

LICURÉDZŪ, vb. I (*licurăř*, -řát, -řáre), licări — v. *licrăřescu* — : *un řir di lun'Ńnă...* *licureă dipărte* (un fir de lumină... licărea departe), FI, I, 1, 13. — V. *licur* și :

LICURIČESCU, vb. IV (*licuričŭ*, -čŭl, -čŭre), licări, «scintiller»: *pi kipŃla a mŭntilŭ Smólcu licuričŭă ŭnă lun'Ńnă arőře* (pe creștetul muntelui Smolcu licărea o lumină roșie), Lum, III, 204. — < *licuričŭ*.

LICURICIŢI, sm., pl. *licuriŭl*, *licurici*, «ver-luisant», Dal, 119; Nic, 260; Mih, 261; BNA, II, 56 (pl. n. *licuriŭe*); *licuriŭl' i... aprindeá cândile pi tu iárbá* (licuricii... aprindeau candelile prin iarbă), Lum, II, 245; PAnt, 217; BNA, IV, 72. Sinonim: *l'úl'eac*. — Cf. şi alb. *l'akuriki* „chauve-souris” (Hr, 197), *lakurik* „pipistrello”.

LICURIKE, sf., pl. *licurikl*, mîncare de post cu dovleac, «plat maigre fait avec des citrouilles», Mih, 261. — < ?

LIČINI (grămosteni): *ličini di la murmínŭt s' nu-đt* (să nu ai...?).

LIÉNE, sf., *lién'l*, lighean, «aiguïère, cuvette», Dal, 120; Nic, 257; PScr, 222.V. *liyéne*, *iléne*. — < tc. *lefen* (1081) „cuvette”.

LIFTÓCAR, sm., pl. *liftócarl*, alun, «noisetier». Sinonim: *alún*. — < *λεπτόκαρον* „~”.

LIFTÓCARĂ, sf., pl. *liftócare*, alună, «noisette». Sinonim: *alánă*, *lúnă*². — < *λεπτόκαρον* „~”.

LIGÁRE, sf., pl. *ligá'rl*, legare, «action de lier, de s'engager», Dal, 119; Nic, 259; Mih, 261; *laŭ capsumán, ligáre vreŭ di prun* (hei nefericite, trebuie să fii legat de prun), BNA, II, 92; *eásti trl ligáre* (e de legat = e nebun, -ă).

LIGÁT, -lă, pl. *ligátŭ*, -te, legat, «lié, attaché; ferme, résolu; sagace; ensorcelé», Dal, 120; Nic, 259. — 1°. *eálu eásti ligát* (calul e legat); 2°. *greáste... cu un graŭ ligát* (grăieşte... cu un grai ferm), PAnt, 279; 3°. *Feánl in hoárá ma ligát* (Ioan mai cu cap în sat), BaŭP, 27; 4°. *ŭlónile a láă eásti ligát* (flăcăul (logodnicul, mirele) tău e vrăjit) — v. *leg* 3°; PMic, 12-13; CorsoR, 8 etc.

LIGĂMINTU, sn., pl. *ligáminte*, legămînt, «pacte, obligation», CDDE, 971. — < lat. *ligamentum* „bandage, bande”.

LIGĂNÁRE, sf., pl. *ligáná'rl*, legănare, «action de bercer, de se dandiner», Dal, 120; Nic, 259; Mih, 261; *mí doáre cáplu di ligánáre* (mă doare capul din cauza legănăturii).

LIGĂNÁT, -lă, pl. *ligánátŭ*, -te, legănat, «bercé, balancé», Dal, 120; Nic, 259; PAnt, 453.

LIGĂTŪRĂ, sf., pl. *ligátŭrl*, legătură, «lien, liaison; pacte, obligation», Dal, 120; Nic, 260; Mih, 261; PAnt, 453; *hl'ea a amirá'lul va mártáre, cu ligátúra s' u fáca s' ar'ldá* (fiica împăratului vrea să fie măritată, cu legămîntul ca să o facă să riđă), CalGrB, 71; PB, 364⁸; *u vindie maŭl cu 'ná ligátŭrá* (o vindec numai cu o condiție), PB, 45²⁸. V. *ligámintu*. — < lat. *ligatura* „ligature”.

LIGOÁŢE, sf., Mih, 261; Fr, II, 251; *florl di ligoáŢe* (flori de primulă), CalGrB, 122 — v. *liyoáŢe*.

LIGÁREÁŢĂ, sf., pl. *liyárel*, nuia, «osier; bâillon», PLit, 316; GEI, 165; *culár di liyárel* (strungă de nuiele de răchită); *l'í-bágá' liyáreáŢa* (i-a pus căluşul în gură), PLit, 691. V. *ŭáreáŢă*. — < *λυγαριά* „osier; gattilier”.

LIGÁŢ, sf., pl. *liyŭŭe*, untură, «lard», Nic, 259; GEI, 165. V. *lárdle* şi *umtŭrá*. — < *λιγδα* „graisse; tache de graisse”.

LIGÁŢS, -doásă, pl. *liyŭŭŭl*, -doásă, unturos, unsuros, «graisseux; crasseux», BaŭP, 11; *mîcáre liyŭŭŭŭ* (mîncare unturoasă); *om liyŭŭŭŭ* (om cu pete de grăsime). — < *liyŭŭ*.

LIGÉN, sn.; **LIGÉNE**, sf., pl. *liyéne* şi *liyénl*, lighean, «cuvette, bassin», Dal, 120. — V. *liéne* şi gr. *λεγένι* „~”.

LIGIČÉSCU, vb. IV, străluci, CLitŭr, 130 — v. *lăyičéscu*.

LIGOÁŢE, sf., pl. *liyoáŢe* «perce-neige?; violette?», Dal, 120; PAnt, 453; *florl di liyoáŢe* (primăvăriŢe), CalGrB, 122; BNA, IV, 32. — V. *ligoáŢe*, *cáŢiŶă* şi dr. *lugaciu* «cordière». — < ?

LIGÓN, -ŭŭŭă, pl. *liyŭŭŭl*, -ŭŭŭe, sm., sf., adj., ogar, «lévrier mâle, lévrone». Sinonim: *ŭŭŭă*. — Cf. alb. *langúa* „levriere”. — < *λαγωνικών* „~”.

LIFUČEĂR, sm., pl. *liyučeari*, călușar mascat, «personne travestie et masquée portant des sonnailles attachées à sa ceinture et, le jour de l'an, allant de porte en porte en recitant quelques vers», Dal, 120; GEI, 165; WTh, *plate* I (reprodusă în PFolk, planșa I); PFolk, 37; PET, 42 (< ἔλογον). V. *arugučear* și *babučear*, gr. λουκατσάρ (Hris, 116). — < ?

LIFUSĂSĂ, vb. IV (*liyusîl*, -sîl, -sîre), leșina, «s'évanouir, se pâmer», Nic, 260. V. *aydî'sescu* și *lișin*². — < λιγόνω „affadir le cœur; se pâmer”.

LIFUSIRE, sf., pl. *liyusîrl*, leșinare, «évanouissement», Nic, 260.

LIFUSÎT, -lă, pl. *liyusîl*, -le, epuizat, «évanoui; surchargé, affadissant», Nic, 260; *din cl'mpu liyusîl* (epuizați din clmp), BașN, 15; *dulcedame lișindăt*, *liyusîlă* (dulceață prea înche-gată în dulce), Al. 1903, 93.

LIFUTĂSTRU, sn., pl. *liyutăstre*, traistă de păr de capră în care se dă orz cailor, «musette (pour les chevaux)», GEI, 166; PET, 29; RH, II, 193: < ἔλογον τὰγιστρον „traistă pentru cal”.

LIHNĂR, sn., pl. *lihnăre*; **LIHNĂRE**, sf., pl. *lihnărl*, opaiț, «lampion, lumignon», Mih, 261; GEI, 163; *un așă țe l'-cără nărea — lihnărlu* (un bătrîn căruia îi curge nasul — opaițul), PLit, 380; *stătea cu lihnărlu lângă n'ă* (stătea cu opaițul lângă ea), PenB, IV, 111. Sino-nime: *căzinăr*, *gaz*. — Cf. și alb. *lihnăr* „candelieri”. — < λυχνάρι „lampion”.

LIHOĂNĂ, sf. și adj., pl. *lihoâne*, lăuză, «femme accouchée», Dal, 120; Nic, 265; Mih, 261; PSer, 222; GEI, 164. — Cf. și alb. *lahonë* „puerpera”. — < λεχῶνα „~”.

LÎHUD, -dă, pl. *lihudz*, -de, lihnit, lacom, «défaillant, mort de faim, gourmand — v. *lémaryu* etc.», Mih, 261; GEI, 164. — < λιχούδης „frian; gourmand”.

LIHUNEĂȚĂ, sf., pl. *lihunêl*, lăuzie, «(temps des) couches», Mih, 261; GEI, 164. — V. *lihunîl'e*.

LIHUNĂSCU, -nească, pl. *lihunêșli*, -nêșli, de lăuză, «de femme accouchée»: *astrisări lihunêștile di trel ori* (a sărit peste cele de lăuză de trei ori), Fl, 1, 4, 7.

LIHUNÎL'E, sf., pl. *lihunîl'i* — v. *lihuneăță* —, Dal, 120; Nic, 265; Mih, 261; GEI, 164; *heavra di lihunîl'e* (frigurile de lăuzie), Lum, I, 142. — Cf. gr. λεχωνιά „couches”.

LIHUNIPSĂSCU, vb. IV (*lihunipsîl*, -sîl, -sîre), lăuzi, «être en couches», Dal, 120; Nic, 265; GEI, 164; Fl, 1, 4, 6. — < λιχωνεύω „~”.

LIHUNIPSIRE, sf., pl. *lihunipsîrl*, lăuzire, «état d'être en couches», Dal, 120; Nic, 266.

LIHUNIPSÎȚĂ, adj., pl. *lihunipsîte*, lăuzită, «qui est en couches», Dal, 120; Nic, 266.

LIHUNÎLÎKE, sf., pl. *lihunîlkl* — v. *lihunîl'e* —, Dal, 120.

LIHUN'EĂȚIC, sn., pl. *lihun'eățice* «cadeaux alimentaires que les amies font à une nouvelle accouchée — v. *lânșidă*», Dal, 120; Nic, 265. Sinonim: *bugunîfă*. — < λιχωνιά-τικον „~”.

LIKĂ, sm., pl. *likédz*, pată, «tache, souillure», Dal, 119; Nic, 260; Mih, 259. V. *liki-sescu* și sinonimele *lăvîl'e*, *léră*. — < tc. *lêké* (1081) „~”.

LIKĂSCU (*mi*), vb. IV — v. *alăkescu* —, Mih, 263; s' *likescu hîrpe* (se lipesc flegme), Lum, I, 73; *coăje di himunic nu s' likêște di buric* (coajă de pepene verde nu se lipeste de buric), PLit, 522.

LIKISĂSCU (*mi*), vb. IV (*likisîl*, -sîl, -sîre), păta, «souiller», Dal, 119; Nic, 260. V. *lăvâșescu*, *lirăsescu*. — < *liké* (cf. tc. *lêké itmek* „souiller”).

LIKISIRE, sf., pl. *likisîrl*, pătare, «souillure», Dal, 119; Nic, 260.

LIKISÎT, -lă, pl. *likisîl*, -le «souillé», Dal, 119; Nic, 260.

LIKITOĂRE, sf., pl. *likitôrl*, lipie, «pain ordinaire en forme de galette». — Cf. *likescu*,

LÎKÎŪ, sn., pl. *likîl*, liceu, «lycée», Dal, 119. — < λύκειον „~”.

LILĂ, sf., pl. *lîlă*, liliac, «lilas». V. *çlurçlivan*. — < λιλά „~”.

LILÉC, sm., pl. *liléŃ*, Nic, 392 — v. *lélic*, *lutéc*.

LILICĂ, sf., pl. *lilife*, PScr, 222 — v. *laliŃă* și :

LILICE, sf., pl. *lilice*, floare, «fleur», Dal, 120; Nic, 261; Mih, 261; PB, 627; Pant, 453; DR, II, 536 (< alb. *lule* „fiore” + *-léc*); PhOr, II, 757; LP. — 1°. *lilléo*... *Ńi 'Ńi-u poartă nveástile* la *tuvlétă* (floarea... pe care nevestele (miresele) Ńi-o poartă la maramă), PLit, 862; 2°. *FărŃirodile cu lilléc n cap* (fărŃeroatele cu flori pe cap), GrB, 254; 3°. *lilléc di uredcl'e* (floare la ureche), PGr, 89; 91; 4°. *di lilléc skin Ń' di skin lilléc* (din floare spin și din spin floare), PLit, 527; 5°. *s' modrá tu lilléc a án'lor* (să moară în floarea anilor), BNA, IV, 90 [*lilléc a án'lor* < dr. „floarea virstei”]; 6°. *lilléc álă* (muștel), 7°. *lilléc di usl'e* (floare de soc) — v. *lállă*. Sinonime : *floárá*, *luláđă* și *Ńiécéke*. — În viața estetică-sentimentală a aromânilor, floarea e departe de a avea rolul pe care îl are în viața dacoromânilor — cf. PLir, 170 sqq. — Cf. și bg. *lutlčka* „narcisse”. — < ?

LILINŢE, sf. pl., brîndușe, «fleurs jaunes; colchique» (grămosteni). — < ?

LILIȘTRUFĂ, sf., pl. *liliștrufe*, fragă, «fraise», GrS, IV, 379; PETim, 13. V. *luluștráfă*. < alb. *lylystrýdhe* „fragola”.

LIMÁNE, sf., pl. *limá'n'i*, liman, «port», Dal, 120; Nic, 261; Mih, 261; *singura-n'i limáne* (singuru-mi liman), Bair, 17. — < tc. *liman* (1086) „~”.

LIMĂ, sf., pl. *lime*, lăcomie; aversiune, «gourmandise, appétit vorace; aversion, haines», Dal, 120; Nic, 261. — 1°. *lima Ńe u báte lumea di az* (lăcomia ce blntuie lumea de azi), Fl, II, 3, 9; 2°. *limă gredău ti báte* (aversiune grea te frămîntă) — v. *lăđă*. — V. *limáryŃe*, *lizurie*. — < *λίμα* „~”.

LIMĂ, sf., pl. *lime*, pilă, «lime», Dal, 120; Mih, 261; PScr, 222; GEI, 164. Sinonim : *arinie*. — < *λίμα* „~” < il. *lima*.

LIMĂDŢRĂ, PET, 14; **LIMĂDŢRĂ**, sf., pl. *limăđuri*, meliță, «broie, écangue», Dal, 121; Nic, 261; GEI, 164; *un mânti mări, mări : di únă párte da neáđă, di álántă grindină* — *limăđura* (un munte mare, mare : într-o parte ninge, în cealaltă đă grindina — melița), PLit, 381; *ca limăđură l'i-si đáŃe gúra* (ca meliță li merge gura), PLit, 530. — < *ἀνεμοδοῦρα* „tournette; tourniquet”.

LIMĂREĂŢĂ, sf., pl. *limăreŃ*, gît, «col, collet; action d'éviter, effroi», GEI, 164. — 1°. *l-loárá di limăreáđă s' lu-astrága nafoárá* (l-au luat de guler ca să-l azvîrle afară), PB, 458⁵ — v. *yícă*; 2°. *l'i-acăđă limăreáđă* (i-a apucat gulerul (i-a înhăŃat gîtul) = nu-l lasă în pace), PGr, 89; 3°. *nveásla 'Ńi-acăđă limăreáđă* (mireasa Ńi-a apucat gîtul = se înspăimîntă), PB, 303¹⁵; 4°. *limăreáđă 'Ńi-da di nts* (să đăi și să fugi de el), PGr, 89 — v. *đabóga*. Acest ultim sens circulă și în legătură cu invar. *ilealđ : tătă hodra fáŃe ilealđ di aistu om* (tot satul zice „Doamne, scapă-nă” de acest om), Lum, V, 18. — < *λαιμαρία* „collier (de cheval)”.

LIMĂRŢIE, sf., pl. *limăryŃ*, lăcomie, «gourmandise», Dal, 121; Nic, 251. V. *lezurte*. — < *λαιμαργία* „~”.

LIMĂRŢISÉSCU, vb. IV (*limăryŃsi*, -*sŃl*, -*sŃre*), lăcomi, «convoiter», Dal, 121; Nic, 261; GEI, 164. V. *limăxésu*. — < *λαιμαργῶ* „~”.

LIMĂRŢISIRE, sf., pl. *limăryŃsiri*, lăcomie, «action de convoiter, convoitise», Dal, 121.

LIMĂRŢISŢ, -*Ńă*, pl. *limăryŃŃ*, -*Ńe*, lăcomit, «convoiteux», Dal, 121.

LIMĂXÉSCU, vb. IV, GEI, 164 — v. *limuxésu* și *lingársésu*.

LIMBĂR, -*ră*, pl. *limbărŃ*, -*re*, vorbăreŃ, «loquace, bavard», Dal, 121. — V. *limbuŃésu*.

LIMBĂ, sf., pl. *limbe*, limbă, «1°. langue; 2°. langue, langage; 3°. flamme; 4°. poids d'une balance romaine; battant d'une cloche etc.», Dal, 120; Nic, 261; Mih, 262; PScr, 222. — 1°. *bóđu* *s' leágă di coárne Ńi-ómlu di limbă* (boul se leagă de coarne și omul de limbă), Pant, 9; *l'i sculeá limba nafoárá Ńi 'Ńi-arléa cu nts* (ti scotea (li arăta) limba afară și-și bătea joc de el), PB, 186⁴; 2°. *ómlu limba l-fáŃe*, *limba lu-aspárdze* (pe om limba îl face

(il arată ce e), limba îl strică), PLit, 691; *limba-a ómului s' va* (graiul omului se vrea, e dorit), PGr, 90; *căre 'șt-lăsă limba-a lui, s' lu-ardă píra-a fócului* (cine își lasă limba lui, să-l ardă para focului), Mac, I, 78; PAnt, 197; BNA, V, 28; 3°: *cálu... scoáse limbe, limbe di foc* (calul... a scos plăcări, plăcări de foc), PB, 272³¹; *limbi* - *limbi l'i-si dăte gúra* (gura îi merge ca o meliță), PGr, 90; PB, 97³⁵; 99⁴ - v. *limădără*; 4°: *limba a ctntáril'el* (limba cântarului), FI, I, 4, 8; *limbă di clóput, di ctmbánă* (limbă de clopot, de clopot de biserică); - 5°. *limba afeđ n'ica* (omuşor, «luette»); 6°. *limbă di moárte* «dernière volonté»; 7°. *scoáte limba* (își bate joc, «il se moque» - cf. și tc. *dil tchyqarmaq* „tîrer la langue, se moquer”); 8°. pl. *limbi* «oeufs de poisson» (iere roșii). - Cf. și *gără* 1° („nîpl'rtică” = șarpe) și *pórníc*. - < lat. *lingua* „langue; langage”.

LÍMBID, -dă, pl. *limbidz*, -de; *fíntl'nă limbidă* (fîntînă limpede), PB, 33²³ - v. *limbil*.

LIMBIDZĂ'SCU (mi), vb. IV (*limbidz'l', -dz'l', -dz're*), limpezi, «rendre clair, limpide», Mih, 263; PB, 628; *apa, pîn' nu s' alăcéáște, nu s' limbidzáște* (apa, pînă nu se turbură, nu se limpezește), PLit, 426; *arl'álu atúmfeá va s' limbidzáscă* (atunci riul se va limpezi), PB, 282³. Sinonim: *lăyarsescu*. - < lat. ***limpidire** (cf. *limpidare* „rendre clair”) - cf. *putridză'scu, surdză'scu*.

LIMBISĖSCU, vb. IV (*limbisli, -sit, -stre*), străluci, «luire, briller; distiller; rendre limpide - v. *limbidză'scu*», Dal, 121; Nic, 261; *yin cu cal'l țe limbisescu* (vin cu cai ce strălucesc), PenB, V, 86; *apa s' limbisí* (apa s-a limpezit). V. *yiltescu*. - < *lămbisescu* + *limbidză'scu*.

LIMBISÍRE, sf., pl. *limbisírl* «action de luire, de distiler, de rendre clair», Dal, 121; Nic, 261.

LIMBISÍŢ, -lă, pl. *limbisíŢ, -te*, strălucit; limpezit, «brillant; clarifié», Dal, 121.

LÍMBIT, -lă, pl. *limbiŢ, -te*, Nic, 261; W, II, 190 - v. *limpid*.

LIMBRÍC, LIMBRICÓS, Nic, 262; Mih, 262 - v. *limbric, limbricós*.

LIMBŪŞE, sf., pl. *limbăşe, limbuță*, «petite langue»: *cu limbăşe, ca di şeárpe* (cu limbi mici, ca de șarpe), BNA, II, 84.

LIMBUŢĖSCU, -feşcă, pl. *limbuŢeşŢl, -feşli* - v. *limbár* -; *feátă limbuŢeşcă* (fată gura-livă), LP, 126. - < *limbă*.

LIMĖRE, sf., pl. *limérí*, ascunzătoare, «lieu de retraite ou de séjour pour les brigands; repaire», Dal, 121; Nic, 261; BNA, I, 116; GEI, 164; PET, 28-29; *di nîșt vâzesc liméríte* (ascunzătorile vuiesc (sînt pline) de ei), LP, 167; PAnt, 240; BNA, II, 118. - Cf. și alb. *limér* „recinto entro cui stanno chiusi i briganti”. - < *λημέρι* „~”.

LIMIRÍŢISĖSCU, vb. IV - v. *limirsescu* - , Dal, 121. - < *λημεριζω* „camper”.

LIMIRÍŢISÍRE, sf., pl. *limiríyisírl*, pîndire, «action d'être à l'affût dans un lieu de retraite», Dal, 121.

LIMIRSĖSCU, vb. IV (*limirsli, -sit, -sire*), a pîndi în ascunzătoare, «séjourner, camper, être au guet dans sa retraite»: *limirseá trîșl Șeáciște* (pîndea în ascunzătoare tocmai la Șea-ciște), PLit, 1014. - V. *limiríyisescu*.

LIMNÁR, -năroán'e, pl. *limnárí*, -năroán'e, lemnar, «bûcheron; marchand de bois; femme du bûcheron», Dal, 121; Nic, 262; Mih, 262; *aúșlu ađstu erá limnár* (bătrînul acesta era lemnar), PB, 454¹³; *yumártu a limnártul* (măgarul lemnarului), BaŢP, 28; BNA, III, 140; PAróm, 149; *limnároán'ea... lu-adrá' pészul* (femeia lemnarului... l-a gătit peștele), PB, 162⁴. V. *dărvár*. - < lat. *lignarius* „bûcheron”.

LIMNÉDZŮ (mi), vb. I (*limnál, -nál, -nâre*) - v. *limnusescu* -; *státă pri loc, s' limnă* (a stat pe loc, a înlemnit), BNA, II, 90 și p. xvt. - Verbul acesta nu circulează.

LIMNÍŮ, sm., fără pl., mulțime de lemne, «quantité de bois», Dal, 121. - < *lémnu*.

LIMUXĖSCU, LIMUXĖRE, LIMUXĖT, Dal, 121; Nic, 262; GEI, 164 – v. sinonimele *limăryisescu, limăryistre, limăryistl*, precum și *limă¹, limăzescu*. – < λιμάζω „avoir grand¹ faim”.

LINĂVÓS, -*voásă*, pl. *lindvósl*, -*voáse*, leneș, «paresseux», Dal, 122; Nic, 263; PB, 628. Sinonime: *acâmât*, *halleds*, *limbél* etc. — V. *linivós*.

LÎNDE, sf., fără pl., linte, Dal, 121 — v. *lînte*.

LÎNDINĂ, sf., pl. *lîndine*, *lîndină*, «lente, ouf de pou», Dal, 121; Nic, 263; Mih, 263. Sinonim: *amînșușlă*. — < lat. *lens*, *lendinem* „lente, ouf de pou”.

LINDINÓS, -*noásă*, pl. *lîndinósl*, -*noáse*, *lîndinos*, «qui a des lentes», Dal, 121; Nic, 263; Mih, 263. — < *lîndină*.

LINDZEÁRE, **LÎNDZIRE**, sf., pl. *lîndzérî*, *lîndziri*, Mih, 263; Nic, 264; PB, 628 — v. *alîndzeáre*, *alîndzire* și *lîngu*.

LINGÁRSU, -*să*, pl. *lîngársl*, -*se*, lacom, «gourmand, pique-assiette», Dal, 121; Nic, 263; Mih, 263; PET, 48 (**lîngár* + *váse*); nu *eră lîngársu după parázx* (nu era ahtiat după bani), FI, II, 5, 5. Sinonime: *lémáryu*, *límós*, etc. V. *lîngársescu*. — < ?

LÎNGĂ, prep., lîngă, Nic, 263 — v. *ningă*².

LÎNGÁRSĖSU, vb. IV (*lîngársîl*, -*sîl*, -*sîre*), lăcomi, «convoiter; être gourmand, pique-assiette», Mih, 263. — V. *lîngársu* și sinonimul *lîmáryisescu*.

LÎNG'RĂ, sf., pl. *lîng're* (Sămărina); *l' uscă' lîng'ra* (ți-a uscat lingura, ți-a suprimat pomana), PLit, 691 — v. *scărkescu* 2°. — V. *lîngură*.

LÎNGU (*mi*), vb, III și II — v. *alîngu* —, Nic, 263; Mih, 263; PScr, 223; PB, 628. — < lat. *lingere* „lécher”.

LÎNGURÁR¹, sm., pl. *lîngurárl*, *lîngurar*, «qui fait des cuillers en bois», Dal, 122. — < *lîngură*.

LÎNGURÁR² (Băiasă), sn., pl. *lînguráre*, poliță pentru linguri etc., «planchette pour cuillers». — < *lîngură*.

LÎNGURĂ, sf., pl. *lîngurî*, *lîngură*, «cuiller», Dal, 122; Nic, 263; Mih, 263; PScr, 223. — 1°. *dîl lîngură n'i-l loásl* (din lîngură mi-l luași), PGr, 90; 2°. *cu lîngura l'i-da s' m'că ș' cu coada l'i scoáde óel'il'I* (cu lîngura îi dă să mănînce și cu coada lîngurii îi scoate ochii, îi scoate mîncarea prin nas), PLit, 530; 3°. *fiélórlu... li nviđá yrámatlle cu lîngura* (copilul... le învâța literele (învâța carte) cu lîngura, învâța mult și repede), PB, 187³⁶. — V. *lîng'ră*, *čubánă*, *h'edrá* și *aspîndzur* 2°. — < lat. *lingula* „cuiller”.

LÎNGURÎCE, sf., pl. *lîngurîci*, *lîngurică*, «petite cuiller; clavicule», Dal, 122; Nic, 263; Mih, 263; PLit, 266; Lum, II, 120. — 1°. *lîngurîce di café* (lînguriță de cafea); 2°. *mi doáre la lîngurîce* (mă doare la lîngura pieptului) — cf. dr. „tușesc de mi se sfarmă lînguricea” (CrDe, 17).

LÎNGUȘĖSU? (Cl'isúra), vb. IV (*lîngușîl*, -*șîl*, -*șire*), a descoperi ceva ascuns, «découvrir quelque chose cachée», Mur, III, 91. — < ?

LÎNGĖR, sn., pl. *lîngérî*, *farfurie* de aramă, «large assiette en cuivre», Dal, 122; Nic, 263 (*lîngére*, sf.); PB, 628; GEI, 164; PLit, 115. — Cf. gr. *λινγκέρι*, alb. *lengjér*. — < tc. *lenguer* (1082) „”.

LÎNÎĂ, sf., pl. *lîniță*, specie de pește, «poisson semblable à une truite», Mih, 265. — < ?

LÎNIVÓS, -*voásă*, pl. *lînivósl*, -*voáse* — v. *lînivós* și *lînós* —, Mih, 264; PScr, 222; ómlu *lînivós i va s' lîndă*, *i va beásă* (omul leneș sau se va întinde sau va băși), PLit, 593. — < bg. *lěnlivŭ* „paresseux” + -os.

LÎNÓS, -*noásă*, pl. *lînósl* -*noáse*, leneș, «paresseux», Dal, 122; FI, II, 3, 8. V. *lînivós*. — < *lědne*.

LÎNTE, sf., fără pl., linte, «lentille; se venters», Nic, 264; Mih, 263; PScr, 223; PB, 628. — 1°. *lînte hirburle* (lînte care fierbe); 2°. *vîndi lînti* (vinde linte = se laudă), PLit, 691; 3°. *nu vîndă niți lînte*, *niți curcubéle di Kîrásuva* (nu a vîndut nici linte, nici dovleci din

Chirasova = nu s-a lăudat, nu a flecărit), LP, 54; BNA, II, 120 - v. *curcubătă* 4°. V. *linde*. - < lat. *lens, lentem* „lentile (plante)”.

LÍOCO (nord) - v. *l'locă*, sinonime ca *șahălcu, șamandăra, șăpșal* etc. și † it. *lòcco* „stupido”.

LÍPĂ, sf., pl. *lîpe*, tei, «tilleul; thé - v. *čediš*, Mih, 264; Mur, III, 92; Jb, XIII, 67. Sinonim: *til'tă*. - < bg. *lipa* „~”.

LÍPE, sf., fără pl., doliu, «tristesse; regret; deuil - v. *jále* 4°, *lul²*, GEI, 164. - < λύπη „~”.

LÍPĂĬĂ, sf., pl. *lipădz*, lamă; cuțit, «lame de couteau; sabre; passer au fil de l'épée», Dal, 122; Nic, 264; GEI, 164. - 1°. *ducăne cu lipădz și sturnă'ri* (dicane cu bucăți de cuțit și cremene), AL 1903, 61; 2°. *lipăda a ta i plină dî-arudzîna* (sabia ta e plină de rugină), BNA, I, 98; 3°. *băgără lipădă* (au pus sabie, au început măcel) - v. *cufăl* 2°; 4°. *prît lipădă n'i-l'i trișă* (prin sabie mi-i trecea), PANT, 114. - < λειδίχα „~”.

LÍPIRÓS, -roăsă, pl. *lipiróșli*, -roăse, întristat, «affligé; en deuil», Nic, 271; W, II, 314. - < λυπηρός „triste”.

LÍPISCÂNĂ, sf., pl. *lipiscâne* (Aminčlu), panglică din Lipsca, «bandelette que les nouvelles mariées liaient sur la tête autour de leurs fez».

LÍPISĖSCU (mi), vb. IV (*lipisli*, -sli, -sire), întrista, «attrister; être en deuil», Nic, 271; GEI, 164; *ma s' jileăște, s' lipiseăște* (ci se jeluiește, se îndoliază), BațP, 21; 27. V. *lîpe*, *lipirós* și sinonimul *jilăscu*. - V. *lupusescu*. - < λυπῶ „affliger; désoler”.

LÍPISÎT, -lă, pl. *lipisli*, -le, nefericit, «attristé; malheureux»; n'l-este n'ilă di tîne, *lă lipisli* (mi-e milă de tine, măi nenorocitul), Cal. 1911, 58; BNA, V, 116.

LÍPÎN, adv., așadar, «donc, par conséquent», Nic, 266; Cod, 124³; GrS, VI, 385. - < λοιπόν „~”.

LÍPRÓS, -roăsă, pl. *liprósli*, -roăse, leproși, «lépreux», Mih, 264; PB, 628; *tol liprósli...*, și *aleăpse* (tot pe cel leproși... și-a ales), PB, 155³⁵. V. *lépră*. - < λειπρός „~”.

LÍPSÁN, sn.; **LÍPSÂNĂ**, sf., pl. *lipsâne*, moaște, «reste(s), dépouille, reliques», Nic, 258; GEI, 164; Lum, V, 53; 54; *lipsânlu aveă intrătlă* (moaștele celui mort intrase), PB, 58³⁰; *lipsânile a unûl om* (moaștele unui om), Lum, V, 211. V. *os*. - < λειψανον „~”.

LÍPĖSCU, vb. IV (*lipisli*, -sli, -sire), lipsi; trebui, «être absent, manquer; être nécessaire, falloir», Dal, 122; Nic, 258; Mih, 254; PScr, 223; GEI, 165. - 1°. *Andrășulu lipseăște* (Andrășul e absent), PB, 22²; 2°. *lipsescu trei n'il'e* (lipsesc trei mii), PANT, 368; 3°. *ti cl'te lipseă trădăeă cl'șliga Toli* (pentru cite erau necesare ducea grijă Toli), GrB, 221; PANT, 225; 4°. *s' lipseăre, l'eău ș' ġlurăl* (de va trebui, iau (fac) și jurămint), Lum, II, 153; PANT, 178; BNA, III, 112; 5°. *lipseăște ca s' nă turnă'm* (trebuie ca să ne întoarcem), PANT, 58 - v. *prinde*. - < λείπω „~”.

LÍPSÎRE, sf., pl. *lipisli*, lipsire, «action de manquer; besoin», Dal, 122; Mih, 264; PScr, 223.

LÍPSÎT, -lă, pl. *lipisli*, -le, necesar, «nécessaire, utile», Dal, 122; Nic, 258; PB, 628; *ahtăre om eră lipisli ti la tărma* (atare om era necesar pentru la turmă), GrB, 220; PANT, 223; *eră lipisli Nijópule* (era util la Nijopole), Lum, V, 2. - V. *ofelim* și:

LÍPSÎTĂ, sf., fără pl., lipsă, «besoin, nécessité». - 1°. *eăste măllu lipisltă s' adună'm...* (e de mare trebuință să strîngem...), Lum, II, 73; 2°. *cl'ndu fu lipisltă s' dișcl'idă școală* (cînd fu nevoie să deschidă școală), Lum, V, 2; 3°. *di grățeăscă nu nă eăste lipisltă* (de școală grecească nu ni-i lipsă), Lum, 49; 4°. *ma măllu, dăscale, nu nă ăsti lipisltă* (dăscale, măi mult (de acum încolo) nu ne ăști de lipsă), CȘc, 49; 5°. *nu fu lipisltă ca si s' piđipseăscă* (nu a fost nevoie ca să se chinuiescă), Lum, II, 140; PANT, 191. Sinonime: *anănce, ihtizde*. - V. *lip-sescu*.

LIPSUNÉVAT, sn., pl. *lipsunévale* (pline) azimă, «(pain) sans levain, non fermenté», Kats, I, 80. — < λειψανάβατο „~”.

LIPURĂR, sm., PLit, 796; *lipurărîl'i nu sunt côrçi* (vulturii iepurari nu sînt corbi), Bair, 74 — v. *l'ipurăr*.

LIPURÎCIŪ, sm., pl. *lipurîcî* «petit lièvre»: *s' li daț a lipurîcîlul* (să le dați iepurașului), BațN, 14. — V.:

LIPUROÂN'E, sf., pl. *lipuroân'e*, iepuroaică, «hase, femelle du lièvre», Dal, 122; Nic, 264. — V.:

LIPURUȘŪ, sm., pl. *lipurășl*, iepuraș, «levraut», Dal, 122. — V. *lépure*.

LÎRĂ¹, sf., pl. *lire*, liră turcească, «lire, monnaie d'or turque», Dal, 122; Nic, 264; Mih, 264; PB, 628; PAnt, 453; BNA, I, 140. V. *rită*. — Cf. gr. λῖρα, tc. *lira* etc. — < it. *lira*.

LÎRĂ², sf., pl. *lire*, «lyre», Dal, 122; Nic, 271. — < λῦρα „~”.

LÎRÓS, -roăsă, pl. *lîrôșl*, -roăse, jegos, «sale, crasseux, malpropre», Mih, 264. Sinonime: *lăturós*, *murdăr*. V. *léră*. — < λερός „~”.

LÎRUSÉSCU (mi), vb. IV (*lîrusîl*, -sîl, -sîre), murdări, «salir, souiller», Dal, 122; Nic, 264; PB, 628; GEI, 165. V. *likisescu*. — < λερώνω „~”.

LÎRUSÎRE, sf., pl. *lîrusîrl*, murdărire, «action de souiller; salissure», Dal, 122; Nic, 264.

LÎRUSÎT, -tă, pl. *lîrusîțl*, -te «sali; souillé», Dal, 122; Nic, 264. Sinonime: *birbăte*, *likisîl*.

LÎSĂ¹, sf., pl. *lise*, minie, «rage; furie; acharnement», Dal, 122; Nic, 271; Mih, 264; GEI, 165. V. *liseărcu* și sinonimul *amănle*. — < λῖσσα „~”.

LÎSĂ², invar., prea sărat, «extrêmement salé», Dal, 122; GEI, 165; *peștîl'i sântu lîsă* (peștii sînt foarte sărați). Sinonim: *bădrîl*. — E același cu *lîsă¹*.

LÎSEĂRCU, -că, pl. *liseărțl*, -te, turbat, «enragé», Dal, 122; Nic, 271; GEI, 165; *cl'ne liseărcu* (cîine turbat); Sinonim: *turbăt*. V. *lisixescu*. — < λυσσάρικος „~”.

LÎSEĂŪĂ, sf., pl. *lîsêl*, ușă de nuiete, «clôture, porte de haie d'un parc à moutons», Dal, 122. — < *leasă*.

LÎSĂVĂ, sf., pl. *lisîve*, leșie, «lessive», Mih, 264. — V. *alîsîvă*.

LÎSIXÉSCU, vb. IV (*lisixîl*, -xîl, -xîre), turba, «enrager», Dal, 123; Nic, 271; GEI, 165; *va lisixedască* (va sau vor turba). Sinonim: *târbu*. — < λυσσάζω „~”.

LÎSIXÎRE, sf., pl. *lisixîrl*, turbare, «action d'être saisi de la rage, d'enrager», Dal, 123.

LÎSIXÎT, -tă, pl. *lisixîțl*, -te, turbat, «enragé», Dal, 123; Nic, 271. V. *liseărcu*.

LÎȘĂTÔR, sn., pl. *lîșcătôdre*, CFr, 107 — v. *lîșkitôr*.

LÎȘÎN¹, sn., pl. *lîșînrîl*, leșin, «évanouissement», Mih, 122; PAnt, 340. Sinonim: *milte*.

LÎȘÎN² și **LÎȘÎNÉDZŪ** (mi), vb. I (*lîșîndl*, și *lîșînl*, *lîșîndl* și *lîșînl*, *lîșînăre* și *lîșînăre*), leșina, «1°. être pris de faiblesse, perdre connaissance; 2°. se trouver mal; se pâmer (de faim, de rire)», Dal, 122; Nic, 264; Mih, 264; GrS, II, 19. — 1°: *Zôra lîșînd'* (Zora a leșinat), FI, II, 2, 4; PAnt, 255; *lîșînd'm dî mârșînăre: va nă creăsă n pl'ntic moăre* (leșinaram de postire (postind): în burtă ne va crește moare), GrB, I, 15; BNA, III, 134; 2°: *artîedă dî s' lîșînd* (ridea de leșina), PB, 103²⁵; *fičîrî, fețe-art'd, s' lîșînd* (feciori, fete rid, se prăpădesc), PAnt, 304; BNA, I, 136. V. *lîș(i)năt* și sinonimul *lîyusescu*. — < lat. *laesionare (< laesio „blessure”).

LÎȘ(I)NĂRE, sf., pl. *lîș(i)nărîl*, leșinare, «action de défaillir, de se pâmer», Dal, 122; Mih, 264.

LÎȘ(I)NÁT, -tă, pl. *lîș(i)nătł*, -te, leșinat, «évanoui; sans connaissance; pâmé», Dal, 123; Nic, 264; *nă noapte lîșîndăt-ărmășî* (o noapte întregă am rămas leșinată), LP, 75; PAnt, 275; Bair, 111; *lîșînd dî nî-mîcăre* (leșinat de nemîncare), PB, 314³.

LIȘINĂȚURĂ, sf., pl. *lișinături*, leșinătură, «défaillance; pâmoison; plat sans sel; pl.: sornettes — v. kirtură etc.», Dal, 123; Mih, 264; *lișinături!* (fleacuri!, baliverne!), PGr, 90. — < *lișind*.

LIȘKITOR, sn., pl. *lișkiloare*, rășchitor, Mih, 264 — *dișkitôr*, *arășel'itôr* și sinonimul *mutuvlă*.

LIȘOR¹, -șoară, pl. *lișori*, -șoare, ușor, «léger, facile; peu sérieux, frivole; à la légère», Dal, 123; Nic, 264. — 1°. *un niôr lișôr* (un nour ușor), GrB, 222; PAnt, 225; BNA, IV, 141; 2°. *apă lișoară* (apă ușoară la băut) (Dun, I, 203); 3°. *lișôr di minte* (ușor la minte, ușuratic), PB, 44²³ — v. *minte* 6°; 4°. *oăspile nu-l di lișôrli'i... el eăsti di grêlli'i* (oaspele nu e dintre cei prostănaci, ... el e dintre cei cu judecată grea, cei înțelepți), PB, 209⁶; 5°. *lu lișoara eăste* (e în cea ușoară, e prostut), PGr, 91; 6°. *u băgă' tu lișoara* (a pus-o în cea ușoară = raționează superficial), PGr, 46 — v. *clintăre* 2°. — V. *lișôr*, *nișôr*, *n'icșôr*. — < lat. *levis* „léger, peu pesant” + -șor.

LIȘOR², sm., pl. *lișori*? — v. *drămbălă* — : *ma mă'rile s' dădeă pi lișôr* (cele mai mari se dădeau în scrinciob), LP, 127. — Din *leăgân lișôr*?

LIȘOR³, adv., ușor, «légèrement; aisément», PB, 628; PAnt, 268; Bair, 27; PLit, 530; *călcă lișôr* (calcă ușor). V. *culăi*.

LIȘURĂC, -că, pl. *lișurări*, -fe, ușuratic, «frivole», PB, 628; *nu eră v'ără di lișurări'i* (nu era vreunul dintre cei ușuratici), PB, 358²¹. — V. *lișor*¹, *lișurășcu*, *fliturăc*.

LIȘURĂME, sf., pl. *lișură'n'i*, ușurătate, «frivolité», Dal, 123. V. *lișureată*.

LIȘURĂRE, sf., pl. *lișurări*, ușurare, «action d'alléger, de soulager», Dal, 123; Nic, 265.

LIȘURĂȘCU, -că, pl. *lișurășfi*, -fe, ușuratic, «simplet — v. *lișurăc*», Dal, 123; FI, II, 5, 3.

LIȘURĂȚ, -lă, pl. *lișurări*, -le, ușurat, «allégé, soulagé», Dal, 123; PAnt, 453. V. *n'i-șurăt*.

LIȘURĂȚIC, -că: *un purintu lișurătîc* (un turc ușuratic), Lum, IV, 326. — Termen literar: < dr. *ușuratic*.

LIȘUREĂȚĂ, sf., pl. *lișureări*, ușurătate, «légèreté, facilité; aisance», Dal, 123; Nic, 265; PB, 628; AI, 1903, 75. — V. *lișurămă*, *n'lișurămă* și *culăie*.

LIȘURĂDZŪ, vb. I (*lișurăt*, -răt, -răre), ușura, «alléger, soulager — v. *esculipsăscu*; s'abătir — v. *glărăscu*¹, Dal, 123; Nic, 265. — 1°. *kirôlu... lișureădză cît căma multe* (timpul ... ușurează cît mai multe), PAnt, 313; 2°. *s' l'i lișureădză... dureărea* (să-i ușureze... durerea), PB, 321⁶; 3°. *lișurăt*, *Pirușeănă* (Pirușană, m-am ușurat sufletește), PenB, IV, 117; Caraf, 19 — (formă nereflexivă); 4°. *lișurăt* (se prosti la minte), PB, 98²³. — < *lișor*¹.

LIT, sm., pl. ?, fel de pinză, «toile peu serrée»: *jăpe di lit* (rochiile de lit), CȘc, 12. — Cf. bg. *lito platno* „toile claire”. — < ?

LITĂCĂCĂ, sf., pl. *litășle*, smeu de hirtie, «cerf-volant», Mur, III, 93. V. *letăcică* și sinonimele *pităke*, *zmei*. — Cf. bg. *letjašlû* „volant”, vsl. *letati* „volare”.

LITĂNIE, sf., pl., *lităni*, litanie, «procession, litanie», Dal, 123; Nic, 265. — < λιτανεία „veia”.

LITĂSCU, vb. IV (*lităi*, -lit, -lire), porni, «bouger: s'en aller, partir», Dal, 123; Nic, 265; CEI, 72. — 1°. *lită că'tră afeă parte* (porni spre partea aceea), FI, I, 3, 16; 2°. *Văla lită că'tră hoară* (Vaia porni spre sat), FI, II, 7, 5. 3°. *plivritlu lită că'tră tu amiridză* (pleurezia apucă spre meriz), PenB, II, 275; 276; 4°. *u lită n Viliștin* (o porniră la Veleștin), PLit, 998; 5°. *nu putēm di-aă s' litim* (nu putem să pornim de aci), Fr, I, 3, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8. Sinonime: *nkisăscu*, *purnăscu*. — < bg. *litamŭ* „aller ça et là, rôder”.

LITÍRE, sf., pl. *litíri*, plecare, «action de partir; départ», Dal, 123; Nic, 265.

LITÍT, -tă, pl. *litít*, -le, pornit, «parti; sorti»: *litít cânda dil frândzile di hicâte* (pornit parcă din baierile de plămîni), Fl, II, 2, 3; PAnt, 253.

LITRĂ, sf., pl. *litre*, litră, «livre; broc, canette», Dal, 123; Nic, 265; Mih, 264; GEI, 165. — < λίτρα „livre”.

LITURGIE, sf., pl. *liturgyi*, prescură, «pain bénit; innocent», Dal, 123; Nic, 258; Mih, 264; PAnt, 453; GEI, 165; *adăr dodăă liturgyi* (fac două prescuri); *eară... apă di liturgyie* (era... apă de prescură = era nevinovată; inocentă), PB, 283⁹⁷ — v. *trandaflr*; *mul'eări-sa eásti apă di liturgyie?* (mulieră (soția) lui e nevinovată?), PB, 347¹⁹. — V. *lutruyle* și *pândyle*. — < λειτουργία „pain à chanter”.

LITURGISĂSCU, vb. IV (*liturgyisi*, -sit, -stre), liturghisi, «célébrer la messe», Dal, 123; Nic, 257; Mih, 265; PScr, 223; GEI, 165; *liturgyisă doi préfti* (făceau serviciul religios doi preoți). — < λειτουργῶ „dire la messe”.

LITURGISIRE, sf., pl. *liturgyisiri* «action de dire la messe», Dal, 123; Mih, 265.

LITURGISIT, -tă, pl. *liturgyisi*, -le, binecuvîntat, «bénit», Dal, 123; Nic, 258; *liturgyi liturgyisile* (prescuri binecuvîntate).

LITURGÓ, sm., pl. *liturgyadz*, care slujește, «officiant», Nic, 258; Mih, 265. — < λειτουργός „”.

LITURIN'E, sf., pl. *liturin'i* «montant d'un métier à tisser», Dal, 123; *liturin'ile ftu bl'rdile* (brațele laterale verticale susțin vătalele); *viléndză fásută cu liturin'e* (velință țesută cu dungii late); *viléndză... cu liturin'ile kindisile și cu stâncă arôșe* (velință... cu marginile (? = laturile) brodate și cu... roșie), Fl, I, 6, 4. — < lat. *latorinia? (< *latus* „côté, flanc”).

LJU-LJU-LJU!, PLit, 2 — v. *lu-lu-lu!*

LJUSKÍĀĀ, sf., pl. *ljuskidz*, țepușă, «écharde, éclat de bois, copeau», Mih, 265. — V. *ljuskidă*.

LIVÁDE, **LIVÁĀE**, sf., pl. *livá'dz*, livadă, «pré en plaines», Dal, 123; Nic, 259; Mih, 265; PScr, 223; PB, 629; GEI, 72; GrS, VI, 385; *cum 'șt-îmnă pi tu liváde* (cum își umbra prin livadă), Lum, I, 119; *cl'ndu va si s' fâcă marea liváde* (cînd marea se va face livadă), PLit, 530; *stătúră lu liváde* (stătură în livadă), Fr, I, 5, 69; PAnt, 179; BNA, III, 46. — Cf. gr. λιβάδι „” — < vsl. *livada* „pratium”.

LÍVAN, sm., pl. *livan'i*, leandru, «laurier cerise», Dal, 123; Nic, 259; GEI, 165. — < λίβανος „encens”.

LIVÁNDĂ, sf., pl. *livá'ndzi*, parfum, «lavande; eau de senteur», Dal, 123; Nic, 259; GrS, VI, 385. — Cf. gr. λαβάντα, tc. *lavandé* etc. — < it. *lavanda*.

LIVÁNDU, sn., pl. *livá'ndzi*, parfum; «parfum, pommade», Mih, 265; *livándu di lilíče* (parfum de flori), RP, 2, 4; BNA, I, 38. — V. *livándă*.

LÍVĂ, sf., fără pl., vînt cald de sud, «vent du sud-ouest», Dal, 123; Nic, 259; Mih, 265; PB, 629; W, II, 152; GEI, 165; *l-báte aráșea livá* (îl bate recele vînt sud-vestic), Lum, III, 216. — < λίβας „”.

LIVÉNDU, -dă, pl. *livéndzi*, -nde, levant, «jeune homme svelte, vaillant, qui a un air chevaleresque», Dal, 123; Nic, 257; Mih, 265; PScr, 222; PB, 629; GEI, 165; *cărvánari livéndzi* (căravănari sprinteni și voinici), PAnt, 269; Bair, 69. — Cf. gr. λεβάντης și tc. *levend* (1084) „”.

LIVÍĀĀ, sf., pl. *livídz*, teacă de fasole, «cosse, gousse», Dal, 123; Nic, 259; GEI, 165. — < λουβί(δι) „”.

LIVINDEĂȚĂ, sf., pl. *livindêl*, bravură, «jeunesse, courage et bravoure; air svelte, air mâle», Dal, 123; Nic, 257; Mih, 265; *livindedă st-aspunel* (să arătați vitejie), PAnt, 55. — < *livêndu*.

LIVINDLÎ'KE, sf., pl. *livindlî'kt* — v. sinonimul *livindedă* —, Dal, 123. — < tc. *lêvendlik* (1084) „air chevaleresque”.

LIXESCU, vb. IV, culege — v. *silizescu*.

LÎXUR, -ră, pl. *lîxuri*, -re, lacom, «gourmand», Dal, 123; Nic, 257; GEI, 163; PLit, 791. Sinonime: *lémartyu*, *lihud*, *limós*, *lingársu* etc. — < λειζουρος, λιξάρης „”.

LIXURIE, **LIXURIL'E**, **LIXURLÎKE**, sf., pl. *lizuri(l')*, *lizurlikl*, lăcomie, «gourmandise», Dal, 123; Nic, 257; GEI, 163. V. *lezuire* și sinonimele *lîmă*¹, *lîmăryle*. — < λειζουρία „”.

LIZÊTE, sf. (pl. *lizel*), plăcere, «goût, plaisir, délice», Mih, 266. — < tc. *lezzet* (1076) „”.

LÎ: *li vîn'îră... an't grei* (le-au venit... ani grei), Lum, II, 245; PAnt, 217 — v. *lă*¹.

LÎCRIMĂT, -tă: *fi n't-î' ū-ăl dzedna lîcrimătă?* (de ce mi ți-o ai geana lăcrimată?), PLit, 832 — v. *lăcrămăt*.

LÎESCU, vb. IV, a arăta negru, «montrer la noirceur, paraître noir; chagriner», PAnt, 454. — V. *lăiescu*.

LÎHMĂ', sm., *lîhmădz* (grămosteni): *feăta dzl'fe: arcăl lîhmă'lu* (fata zice: trageți la sorti) — v. *lahnô* și *măestlică*.

LÎFT, -tă: *'șl-pl'ngu n'îra-a lor lîită* (își plîng soarta lor nefericită), Fr, I, 1, 9; PAnt, 292; BNA, I, 6 — v. *lăit*.

LÎMBĂ ȚĂ, sf.: *lîmbă'dz apreăse* (făclii (lumânări albe mari) aprinse), PAnt, 148 — v. *lămbădă*, *lumbărdă*.

LÎMBÎC, sn., pl. *lî-bîcuri*, alambic, «alambic», Dal, 121. — < it. *lambileo*.

LÎMBRÎC, sm., pl. *lîmbriŭ*, «lombric, ver des enfants», Dal, 122. V. *lîmbric*. — < lat. *lumbrieus* „ver intestinal”.

LÎMBRICÔS, -coasă, pl. *lîmbricôșl*, -coăse, cu limbrici, «qui a des vers intestinaux», Dal, 121; PLit, 287. — < *lîmbric*.

LÎNĂR, sm., pl. *lînărl*, lînar, «ouvrier en laine, lainier», Dal, 121; Mih, 256; Nic, 253 și PMegR, II, 60 («carde») — v. *scămnu* 2°. — Cf. gr. λανάρι ('Ανδρ, 179). — < lat. *lanarius* „ouvrier en laine”.

LÎNĂ, sf., pl. *lîn'î* și *lî'nurî*, lînă, «laine», Dal, 121; Nic, 253; Mih, 256; PSer, 222; PB, 629. — 1°. *el acădă s' tîndă lî'na* (el începe să tîndă lîna), PAnt, 105; 2°. *l'ed-n'î lî'na, ma nu ș' keălea* (ia-mi lîna, dar nu și pielea), PLit, 531; 3°. *dă-ti ș' lă ūnă băscă di lî'nă lăte* (du-te și spală o băscă de lînă neagră); 4°. *veăra tătă-aspedă lî'n'î* (toată vara spală lîni), Al. 1928, 113; BNA, II, 58; 5°. *di la baședŭt acămpărl cu ălumi di lînă* (de la vînzătorii ambulănți cumperi cu ciume (floace) de lînă). — < lat. *lana* „laine”.

LÎNDĂRUȘE, sf., pl. *lîndărûșl*, Lum, IV, 109; *va li băgă'm pri nuc s' li l'ed lîndărûșile* (le vom pune pe nuc ca să le ia rîndunelele), Lum, IV, 108 — v. *lîndurûșe* și:

LÎNDURĂ¹, sf., pl. *lî'ndurî*, rîndunea, «hirondele», Dal, 121; Nic, 253; Mih, 256; PB, 629; PAnt, 454; Lum, IV, 108; FI, II, 5, 7; *ună lî'ndură nu făle veăra* (o singură rîndunică nu face (aduce) vara), PLit, 531; *cl-fé lî'ndura ări coăda ca di foărtică?* (de ce rîndunica are coada ca de foarfeci?), Lum, IV, 109. — V. *arl'ndură*.

LÎNDURĂ², sf., Mih, 256 — v. *lă'ndură*², *lîntre*.

LÎNDURUȘE, sf., PB, 629 — v. *lăndurûșe*, *lîndărûșe*. — Pentru folclorul rîndunelei, cf. PMic, art. *Rîndunica*. — Pentru sufixul -ușe, cf. și alb. *dellëndÿshe* „rondine”.

LÎNDZIDZĂ'SCU (*mi*), vb. IV (*lîndzidzî'tî*, *-dzî'tî*, *-dzî're*), lîncezi, «languir, être malade», Dal, 121; Nic, 254; Mih, 256; PB, 629; *s' lîndzidzî'ră lăle oi* (se îmbolnăviră bielele oi), PAnt, 248; *tu cî'mpu va lîndzidzî'tî* (la cîmp vă veți îmbolnăvi). — < *l'ndzit*.

LÎNDZIDZÎ'RE, sf., pl. *lîndzidzî'ri*, lîncezire, «action de languir, d'être languissant», Dal, 121; Nic, 254; Mih, 256; PB, 629.

LÎNDZIDZÎ'T, *-tă*, pl. *lîndzidzî'tî*, *-te*, îmbolnăvit, «languissant; tombé malade», Dal, 121; Nic, 254.

LÎNDZIT, *-tă*, pl. *l'ndzî'tî*, *-te*, bolnav, «languissant; malade», Dal, 121; Nic, 254; Mih, 256; PScr, 222; PB, 629; PAnt, 454; *ntreabă l'ndzî'tu: vrei sănătate?* (întreabă pe cel bolnav: vrei sănătate?), PLit, 531. V. *l'nfîd* și sinonimul *niptăt*. — < lat. *languidus* „languissant”.

LÎNGĂRÔȘ, *-roasă*, pl. *lîngărôși*, *-roâse*, languros, «langoureux»: *veârsă lîngărôase suskîră'ri* (varsă suspinări languroase), BNA, I, 42. V. *lîngurôs*, *lîngărôs*, *lungurôs*, *lîngur*.

LÎNGÎRÔȘ², adv. «mélancoliquement»: *lîngîrôs cî'ntă flutăra* (languros cîntă fluierul), LP, 77; PAnt, 290; BNA, I, 44. — V. *lîngurôs*.

LÎNGOĂRE, sf., pl. *lîngôrî*, boală, «langueur, maladie, fièvre chaude», Dal, 122; Nic, 253; Mih, 257; PScr, 222; PAnt, 454; *cădză tu lîngoăre greădă* (căzu în boală grea), PB, 290²²; *lîngoărea-a lui, sănătatea a noastră* (lîngoarea lui — sănătatea noastră), PLit, 531. Sinonim: *nîpleăre*. — < lat. *languor*, *-orem* „langueur”.

LÎNGURÔȘ, *-roasă*, pl. *lîngurôși*, *-roâse*, bolnăvicios, «langoureux; mélancolique; languissant», Dal, 122; Mih, 257; PAnt, 454; *un așă s' lîngurôs* (un bătrîn și bolnăvicios), PLit, 865; *mi aprôktă nîputăt să lîngurôs* (mă apropiu bolnav și suferind), Cod, 60 b⁴. V. *lîngărôs*. — < *lîngoăre*.

LÎNÔȘ, *-noasă*, pl. *lînôși*, *-noâse*, lînos, «laineux, couvert de laine», Dal, 122; Nic, 253; Mih, 257; *cî'n'tî'i mărî s' lînôși* (cîinii mari și lînoși), PAnt, 307; *codz groâse s' lînoâse* (cozi groase și lînoase), PLit, 765; *cî'nôșlu tu lînôșlu* — *lîpăda cu ăi'ărlu* (cel cîrnos în cel lînos — ciorapul cu piciorul), PLit, 382. — < lat. *lanosus* „laineux”.

LÎNȚID, *-dă*, pl. *l'nfîdzî*, *-de*: *eâsle l'nfîdzî s' jîllă* (este suferindă și îndurerată), PAnt, 294; BNA, I, 120 — v. *l'ndzit*.

LÎPĂ, sm., pl. *lîpădz*, catapasmă de în, «cataplasme (de lin)», Dal, 122; Nic, 254. — Cf. și bg. *lapă* „~”. — < tc. *lapa* (1070) „bouillie; cataplasme”.

LOĂRE, sf. (pl. *lorî*), luare, «action de prendre, prise; action de recevoir; action de marier, mariage; apoplexie», Dal, 124; Nic, 266; Mih, 267; PB, 629. — 1°. *dăpă isăpe... năși ișcă tră dăre, nu trî loăre* (conform socotelii..., ei ieșeau să dea, nu să ia), CalGrB, 47; 2°. *ndrêptu al, ma nu-ăi trî loăre* (ai dreptate, dar nu ai de primit), PLit, 531; 3°. *loăre di cusurî'nî* (căsătorie de veri); 4°. *cu loărea a noastră* (cu căsătoria noastră), PenB, IV, 47; Caraf, 15; 5°. *di loăre afoară* (de luat afară = apoplexie), PLit, 236 — v. *hăle*. — V.:

LOĂT, *loătă*, pl. *loătî*, *loâte*, luat, «pris; maigri; marié; emporté, fou; paralytiques», Dal, 124; Nic, 266. — 1°. *fu loăt di furl* (a fost luat de hoți); 2°. *u vidză loătă la fâfă* (o văzu trasă la față), PB, 359¹¹; 3°. *sântu loăt di éstan* (sînt căsătoriți din anul acesta); 4°. *eară loăt di vîmtu* (era nebun); 5°. *a-lé loătă di vîmtu* (fa tu, aiurito), PenB, IV, 117; Caraf, 24; 6°. *loăt di mî'nî s' di ăioăre* (paralizat de mîni și de picioare), PGr, 91 — v. *parmén*; 7°. *loăt di lînă* (lunatic), PLit, 249 — v. *lunatic*. — V.:

LOĂTĂ, sf., fără pl., luare, «action de prendre, prise — v. *loăre*»: *ună loătă țe l't-feăfe și l't-dzî'se* (o luare ce i-a făcut și i-a zis = abia a luat-o și-i zise), PB, 93^a. — Morfologic, cf. Introducere, § 26, p. 30. — V. *l'edă*.

LÓBUDĂ, sf., pl. *lóbude*, lobodă, «arroche», Dal, 124; Nic, 266; CEL, 72; *plătă di lóbudă* (plăcintă de lobodă). — < vsl., bg. *loboda* „vere atriplex, arroche”.

LOC, sn., pl. *locuri*, loc, «1°. lieu, place, endroit; 2°. contrée, pays; 3°. autochtone; indigène, du pays, du cru; 4°. terre, poussière; 5°. quelque part; 6°. ici et là; 7°. laid; 8°. éloigner; 9°. ne pas pouvoir tenir en place, être inquiet; 10°. disparaître, mourir; 11°. au lieu de...; 12°. aussitôt; 13°. être utile», Dal, 124; Nic, 266; Mih, 267; PLit, 531; 692; Velo, 14; 17; BNA, V, 52; 54; 128. — 1°: *ai loc tri căsă?* (ai loc pentru casă?); *keătra eăste greadă la lăclu a l'el* (piatra e grea la locul ei), Lum, II, 282 — cf. in LLP, XXVIII, 286: „Chaque pierre est lourde à sa place”; *stăi tu lăclu a meă* (stai în locul meu); 2°: *lăclu aăstu heărbe di furl* (ținutul acesta fierbe (e plin) de bandiți); *treăde mătle lăcure* (trece prin multe țări), Fr, I, 8, 125; PAnt, 175; BNA, III, 60; *oămin' dil lăclu-a lui* (oameni din țara lui), PB, 76²²; *fedă... s' lurnă' tu lăc-l'i* (fata... s-a întors în țara ei), PB, 203⁹; 3°: *noi him di-aăd, di-a lăclul* (noi sintem de aci, de ai ținutului, sintem băstinași) — în dacoromână: „Cei de loc(u)” (Nec 7, 89, 327; Nec¹ 5, 72, 258; Miron 116, 170, 187); „beului de loc” (ITR, 203); *nu-l cunăște lăclu* (nu-l cunoaște pământul, nu e de aci, e străin); 4°: *s' cutreămbură lăclu* (se cutremură pământul) — în dacoromână: „să cutremura locul de groaza lor” (ITR, 115; CronM, I, 161) — cf. și PLir, 198; *him lăcă* (sintem țărână), PScr, 223; 5°: *șideă ascămtu tu un loc* (stătea ascuns undeva), PB, 41³⁰; 6°: *lăcure, lăcure, apa keăre* (pe alocurea (ici, colo) apa dispăre); 7°: *eră urăt ca lăclu* (era urât ca pământul), PB, 320¹; 323¹⁰; 8°: *aveă loătă loc mătlu* (ei luase bună distanță, se depărtase bine), PB, 4²⁷; 9°: *nu lu ncăpe lăclu* (nu-l încape locul), PGr, 91; *nu lu-ăre lăclu* (nu are astimpăr), PLit, 532; *acădă' s' nu u-ăflă lăclu* (ncepu să fie neliniștită), PLit, 798; *nveăsta lăclu nu-și află* (nevasta (mireasa) nu-și găsea liniștea), PB, 439¹²; *lăclu nu lu-aveă* (nu avea astimpăr), PB, 200³⁵; *nu lu-acădă lăclu* (nu are liniște nicăiri) — cf.: dr., „cal iute ca focul, de nu-l prinde locul” (TeodP, 146) și gr. „Ἀλῆ πασιὰς σηκώθη, τόπος δὲν τὸν χωρεῖ” (Ἡπειρ IX, 21) = Ali-pașa se sculă, locul nu-l încap; 10°: *mértu lăclu s' fedă* (mărul se făcu pământ, se făcu nevăzut, a dispărut), PB, 115⁵; *măscă lăclu* (a mușcat pământul (țărina) = a murit), PGr, 91 — v. *kirămădă*; 11°: *tu loc di că'pri, deădăiră di ctn' l* (în loc de capre, au dat de ciini), PB, 27³⁶; 12°: *plăscăni tu loc* (plesni imediat), PB, 16⁴; *l-lôru năpuđisalul pri lăcu* (lî întorc de-a-ndăratelea îndată), Jb, I, 42; 13°: *bune sântu, ma nu-acădă loc* (bune sînt, dar nu sînt utile); *boăfe s' pl'ngul nu-acădă loc* (vocea și plînsul nu sînt de nici un folos), PB, 473³⁴. — < lat. *locus* „lieu”.

LOCĂNTĂ, sf., Al. 1903, 90 — v. *lucăntă* și sinonimul *mianée*.

LOCMĂE, sf., pl. *locmăi*, plăcintă, «galette; tarte»: *aclo va s' da di vl'rnă locmăe* (acolo o să dea de vreo plăcintă gata), Lum, I, 146; PB, 166²⁷. V. *lucumă*. — < tc. *loqma* (1080), «sorte de boulettes de pâte soufflées et sucrées».

LOGIOTAT, sm., pl. *loylota*, savant, «savant», BNA, II, 86. — < λογίότης „qualité d'homme lettré”.

LOGOŢET, sm., pl. *logoŢe*, logofăt, «logothète», Nic, 266. — < λογοθέτης „...”.

LÓHE, sf., pl. *loh*, baionetă, «baionnette»: *nípilrundă cu lóhea* (nestrăpunși cu baioneta), BNA, II, 26. Sinonime: *bătnélă, sunġie*. — < λόγχη „lance; baionnette”.

LOJ(Ŭ), sn., pl. *lójuri*, culcuș, «tanière, antre, terrier», Dal, 124; Nic, 266; CEI, 72; *vălpea... află lójlu arăfe* (vulpea... a găsit vizuina (culcușul) rece), FI, I, 1, 14. — < bg. *lože* „coucher; lit”.

LÓJE, sf., pl. *loji*: *lăplu... fúdze dil lóje* (lupul... fuge din culcuș), Lum, III, 27—v. *loj*, *lujăr*, *lujescu* și gr. *λόζια* (Boga, I, 218).

LÓŢĠ(ĬE), sf., pl. *lónġi(ĭ)*, gălăgie, «tumulte, vacarme», Dal, 124. Sinonime: *lărmă, lăvă, lăscut* etc. — Cf. bg. *lonġa* „assemblée des artisans d'une corporation”, alb. *lónzhē* „buca, fossa”, tc. *londja* „chambre des prudhommes” (< it. *loggia*); gr. *λόντζια* „veranda; rassemblement” (Boga, I, 219; II, 34).

LÓRAU, sm., pl. *lórdzi*, lord, «lord», Dal, 124. — < λόρδος < engl. *lord*.

LÓSCUT¹, sn., pl. *lóscole*, zgomot, «bruit, vacarme», Dal, 124; Nic, 267; GrS, II, 398; un *lóscol si-áude* (se aude un zgomot), Trib, III, 2, 7; *erá úná lávâ și-un lóscol* (era o gălăgie și un zgomot), PenB, III, 201; *lóscol märe trl xursire* (larmă mare pentru bărbierit), PenB, V, 45. V. *lónge, vradă*. — < vsl., sl. *loskutŭ* „strepitus”.

LÓSCUT², sn., pl. *lóscole*, strop, «goutte», Mih, 267. Sinonime: *kicută, lángulă*. — < ?

LÓSTRU, LÓSTUR, sn., pl. *loastre, lósturl*, pîrghie; zăvor, «levier; barre de fermeture, verrou»; gaule servant a l'ourdissage — v. PIm, I, 152, Dal, 124; Nic, 266; Mih, 267; PEt, 29 (< lat. *clostrum* [< *claustrum* „verrou”]); GEI, 166 (< *λοστός* „levier”). — 1°. *un lóstru di her* (o pîrghie, un zăvor de fier), FI, II, 3, 4; 2°. *áșea erá ncl'isă ș' cu lósturlu* (ușa era închisă și cu zăvorul), CalGrB, 58; 3°. *dzúta — aspindzurát; noáplea — lu gávâ* (în timpul zilei e atîrnat, noaptea e în gaură); 4°. *s' cúlcă cl'ndu ápiră, s' dișteáptă di ntuneárică — lósturlu* (se culcă cînd se face ziuă, se deșteaptă dacă se înnoptează — zăvorul), PLit, 382 — v. *lótru, sirtu, zángră*. — Cu -r- de la *lótru*: cf. și bg. *lostŭ* „levier”.

LOT, sn., pl. *lóturi*; **LÓTĂ**, sf., pl. *lôte, lot*, «lot; sort», Dal, 124; Nic, 266; Mih, 267. Sinonime: *ôop, lahnó*. — < *λότος* < it. *lotto*.

LOTĂRIE, sf., pl. *lotăril*, loterie, «loterie», Dal, 124. — < *λοταρία* < it. *lotteria*.

LÓORĂ, sf., pl. *lóore*, rădăcină de dinte, «racine de dent; morceau de clou», GEI, 166. — < *λόορα* „~”.

LÓORU, sn., pl. *loátre, zăvor, «verrou»* — V. *lóoră* și *lóstru*.

LU, pron. pers. m. acuz. sg. *le*, l': *dăf-lu* (dați-l); *vidzúșt-lu?* (văzuși-l?) — v. el 32°-39°, u¹, ul și PMor, 16; PEP, 111 sqq. — Cf. † dr. „iar voi-l trageți la dajde” (BD, 173).

LUBRISÎT, -tă, pl. *lubrisît, -te*, strălucit, «brillant»; *lubrisîllu Isús* (strălucitul Isus), Cod, 25¹⁶. — V. *lumbársescu*.

LUCĂNCU, LUCĂNIC, sn. și sm., pl. *lucânfe, lucániŝe*, cîrnat, «saucisse», Dal, 124; Nic, 267; Mih, 267; Cal, 1912, 93; *andzări lucániŝli i spîndzuráf* (a zărit cîrnații atîrnați), PB, 80⁸. Sinonime: *culéu, culucăncu, dormén'i*. — Cf. it. *locànica* „(v. usata solo dagli ebrei) salsiccia” (Spötti, 82). — < *λουκάνικον* „~” < lat.

LUCANTAĞÍ, sm., pl. *lucantağéadz*, birtaş, «cabaretier, traiteur», Dal, 124; Nic, 267. — < tc. *loqantadjl* (1084) „restaurateur”.

LUCĂNTĂ, sf., pl. *lucănte*, birt, «hôtellerie», Dal, 124; Nic, 267. — Cf. tc. *loqanta*, alb. *lokand*, gr. *λοκάντα*. — < it. *locauda*.

LUCRĂRE, sf., pl. *lucră'ri*, lucrare, «action de travailler; travail», Dal, 124; Nic, 268; Mih, 268; PScr, 223; *trl lucrăre, fičlôrlu lucră* (de lucrat, băiatul lucra), PB, 65¹⁶; *năs căplu 'nă minătă nu-l scoătă di lucrăre* (dînsul nu ridică capul (nu încetează) nici un minut de la lucru), CalGrB, 67.

LUCRÁT, -tă, pl. *lucrăt, -te*, lucrat, «travaillé», Dal, 124; Nic, 268.

LUCRĂTÓN'ÎŬ, -toán'e, pl. *lucrătón'î, -toán'e*, lucrător, «travailleurs»: *lucrătón'llu di foáme nu moáre* (lucrătorul nu moare de foame), PGr, 93; *feátă... lucrătóán'e* (fată... lucrătoare), PB, 299³³. — V. *lucrătór*. — În legătură cu sufixul -ón'î, menționat în *Introducere*, p. 28, cf., aci, și *pron'îu*, precum și alb. *punónjës* „lavoratore”.

LUCRĂTOR, -toără, pl. *lucrătórl, -toáre*, lucrător, «travailleurs», Dal, 124; Nic, 268; *feátă... lucrătóará* (fată... lucrătoare), PB, 259¹¹. V. *lălătoáre*. — Cf. lat. *lucratio* „celui qui gagne”.

LUCRÉDZŰ, vb. I (*lucrăt, -răt, -ráre*), lucra, «travailleurs», Dal, 124; Nic, 268; Mih, 268; PScr, 223; PB, 630; *lucrédzú eă tătă dzúăa* (lucrez eu toată ziua), LP, 166; PAnt, 240; BNA, II, 116; *lucrédzú tu ġlundic, s' ti tindzt tu-áuseálic* (lucrează în tinerețe, ca să te întinzi (să te repauzezi) la bătrînețe), PLit, 523. — REW, 5145: < lat. *lucrare* „gagner”; CDDE, 1013 și GrS, II, 19: < lat. *lucubrare* „travailler à la lueur de la lampe, de nuit”.

LŪCRU, sm., pl. *lūcre* și *lūcru*!), lucru, «1°. travail, occupation, affaire — v. *istréle*; 2°. question, chose — v. *ipóthise*; 3°. objet; 4°. merveille — v. *nişáne* 6°, Dal, 124; Nic, 268; Mih, 268; PScr, 223. — 1°: *altu lūcu nu-ău ȝe s' făcă* (altă treabă nu au ce să facă), PAnt, 65; *ȝe lūcu al, oáspe?* (ce ocupație (miserie) ai, amice?); *lūcu cu ȝie, órbu va lu-ădări* (treabă cu grabă, oarbă o vei face), PLit, 533; *aū mǎlți lūci tr' avináre* (au multe afaceri de urmărit); 2°: *la cum sla lūculi* (iată cum stă chestiunea), PB, 7²⁴; *lri ȝe lūcu eásle zbórlu?* (pentru care chestie e vorba?); 3°: *lūcu xen nu l'ni căldără* (obiect străin nu ȝine de cald), PLit, 533; *ársiră tâte lūcili* (au ars toate lucrurile); *maşi un lūcu... s' nu-ăgǎrşęsti* (numai un lucru (obiect)... să nu uȝi), PAnt, 128; 4°: *măre lūcu di fědtá!* (mare minune de fată!), GrB, 2, 28; BNA, IV, 126; *măre lūcu di ȝlónē!* (mare minune de flăcău! = minunat voinic!), PB, 14³². V. *lūcur*. — REW, 5146: < lat. *luerum* „gain”.

LŪCTU, sm., pl. ?, «?»: *suskiră ca di lūctu* (suspinau ca...), FI, II, 4, 7. — Cf. *luf*². — < ?

LUCUMĂ¹, sm., pl. *lucumădz*, Nic, 267 — v. *locmă*.

LUCŪME, sf., pl. *lucân'l*, rahat, «sorte de pâte douce faite avec de l'amidon», Nic, 267; Mih, 268. — < tc. *loqoûm* (1081) „~”.

LŪCUR, sm., pl. *lūcură* și *lūcără* (nord), Mih, 268; PB, 630 — v. *lūcu*.

LUD, *lūdă*, pl. *ludz*, *tūde*, copil din flori, «bâtard, enfant naturel»: *lra ȝi mǎdēie lūfál'l l'l' vǎlândă?* (pentru care motiv îi ucideți pe copiii din flori?), Cod, 43¹⁷. Sinonim: *cupilēlū*. — Respingînd forma *lufă*, PhOr, II, 458 propune etimologia: < tc. *veléd*, pl. *evlad* „enfant”. — V. *lufă*, precum și bg.-vsl. *ljud(e)* „populus; gens, monde”.

LUDEĂȚĂ, sf., pl. *ludēl* «petite fille?»: *di toȝ a lut din căsă ȝi pl'nă la ludeăȚă* (din toți ai lui din casă și plină la copilă?), Al. 1928, 60. La Mih, 268: „copil”. — Cuvîntul e un derivat din *lud* (cf. *fičlór*, *fičlureăȚă* etc.) și sensul lui logic ar fi «les enfants, la prime jeunesse».

LUFÉ, sm., pl. *lufédz*, leafă, «salaire», Dal, 124; *l'i scārki lufélu* (i-a suprimat salariul), PGr, 93 — v. *ling'ra* etc. Sinonime: *mistó*, *págă*. — Cf. și gr. *λουφέζ* „leafă”. — < tc. *uloufé* (857) „~”.

LUGĂRSÉSCU, vb. IV, socoti — v. *luyurséscu*.

LUGRIE (nord), sf., PB, 630; W, II, 224; 226 — v. *luyurie*.

LUȚEĂRIC, -că, pl. *lučedriřl*, -ȝe, simpatic, «sympatique; prudent», Mih, 268. — < *siluyéaric* (v. *siluyisıl*)? sau *lu ȝi e*²?

LUFARȚEAZMÓ, sm., pl. *luyarȚeazmădz*, socoteală, «compte, calcul», Nic, 266; GEI, 166. Sinonime: *čiculedlă*, *hisápe*, *ricáme*. — < *λογαριασμός* „~”.

LUFIE¹, sf., pl. *luyıl*, fel, «sorte, espèce», Dal, 124; Nic, 267; GEI, 166; *u veáde ȝe luyie eásle* (o vede ce fel este), PB, 447; *nıřl lūcrá...*, *ma nu toȝ únă luyie* (dînșii lucrău..., dar nu toți un fel sau la fel), Lum, VI, 4, 29. Sinonime: *sóte*, *turlie*. — < *λογή* „~”.

LUFIE², sf., pl. *luyıl*, oglindă, Mih, 268 — v. *lăȝie*.

LUTRIE, sf., Dal, 124 — v. *luyurie*.

LUTŪME, sf., pl. *luyún'l*, canal, «canal souterrain», Dal, 124; PAnt, 91; *únă n'ică luyúme* (un mic canal), PB, 18²⁵. V. *gátame*, *lăȝúme* și sinonimul *vle*. — < tc. *laghym* (1079) „~”.

LUFURȚEAZMÓ, sm., Dal, 124 — v. *luyarȚeazmó*.

LUFURȚISÉSCU, **LUFURȚISIRE**, **LUFURȚISÎT**, Nic, 267; Mih, 269 — v. *luyurséscu*, *luyursire*, *luyursıl*.

LUFURIE, sf., pl. *luyurıl*, obiect, «objet; matière», Dal, 124; Nic, 267; Mih, 269; PB, 630; CAR, 328. — < *λογάρι* „richesse, fortune”.

LUFURSĚSCU (*mi*), vb. IV (*luyursii*, -*sii*, -*sire*), socoti, «compter, calculer; avoir l'intention, penser à — v. *minduġescu*», Dal, 124; Mih, 268 (*lugărsescu*); GEI, 166; Cod, 86¹⁵. V. *luyurysġescu*. — < λογαρεύω „~”.

LUFURSIRE, sf., pl. *luyursiri* «action de compter», Dal, 124; Mih, 268.

LUFURSŢ, -*ŧă*, pl. *luyursiŧ*, -*ŧe*, calculat, «compté», Dal, 124. V. *luyurysit*.

-LUI: 1°. *a cu lălalui* (cu totul, total); 2°. *a călealui* — v. *căle* 5°; 3°. *ascumliŧalui* (pe ascuns); 4°. *dialihelui* (în adevăr), CLitur, 126; 5°. *divarliŧalui* (în jur) — v. *divarliŧa*; 6°. *di-a-lângului* — v. *lângu*; *a mōrtului* — v. *mōrtu* 6°; *a pr'ndzului* — v. *pr'ndzu*³ 3°; 7°. *durn'ndalui* (dormind) etc. — Cu privire la această desinență de genitiv-dativ singular masculin, trecută la adverbe etc., cf. explicația dată în *Introducere*, § 25, p. 29, precum și următoarele două exemple din vechea dacoromână: „să iaste înțelepciune în susului” (= la aceia de sus)” (HPs, p. 192; CPsal, II, p. 144); „de susului” (HPs, p. 302; CPsal, II, p. 229) etc. — Cf. și PhOr, II, 436.

LUJĂR, sn., pl. *lujăre* — v. *loj* —, CEI, 72; CN, 125; PLit, 315. — 1°. *lujărlu a treilor draft* (viziuna celor trei draci), PB, 348¹²; 2°. *l'i-aduġe s' l'i ml'că lu lujăr* (i-a adus să-i mănince în vizuină), PLit, 815; 3°. *un lup...*, *iŧit di tu lujăr* (un lup..., ieŧit din vizuină), PenB, III, 211. — V.:

LUJĚSCU, vb. IV (*lujli*, -*jli*, -*jire*), a sta în culcuș, «être dans un terrier; avoir une retraite; faire halte», Dal, 124; Nic, 267; *vâlpea lujăġte tu aġstu căfal* (vulpea își are culcușul în această scorbură); *lujlm Trăpseani, ūnă hoără* (am poposit la Trapseani, un sat), Fl, I, 3, 6 — v. *kindruġescu*. — < vsI. *loŧiti* „ponere”.

LUJIRE, sf., pl. *lujiri*, poposire, «action d'entrer dans un terrier, de faire halte», Dal, 124; Nic, 267.

LUJŢ, -*ŧă*, pl. *lujŧ*, -*ŧe* «qui est resté dans sa retraite; qui a fait halte — v. *kindruit*», Dal, 125.

LULĂKIŢ, sf., pl. *lulăkiri*, lălăchiu, «indigo; trempé en sueur», civit, Dal, 125; Nic, 268. — 1°. *văpsim cu lulăkiŧ* (vopsim cu lălăchiu); 2°. *căl'i — lulăkiŧ*; *coada — vtroură lu vimlu* (cali — learcă-vineŧi de sudori; coada — roată-fuior în vint), Fl, I, 5, 7. — Materia de indigo se topește în usuc: indigoul se pune într-o pungă și apoi se fierbe ușor în usuc. În lichidul astfel rezultat se fierb țesături de lână albă timp de vreo opt zile și în mod intermitent; în felul acesta, atari țesături (*ġodriŧi*, *ŧipân'i*, *vilēndă* etc.) rămân mereu vinete, fără ca să se decoloreze nici la soare, nici la spălat. V. *slipsusġescu*. — < λουλάκι „~” < *lellaq* (1086) „lilas”.

LULĚ, sm., pl. *lulēġ*, lulea, «pipe», Dal, 125; Nic, 268; Mih, 269; *dit lulē cum fāmlu l-sōrġi* (așa cum îl sorbi fumul din lulea), BNA, II, 74. — < *tc. loulē* (1084) „foyer de pipe”.

LULĚC, sm., pl. *lulēŧi*, Dal, 119; Nic, 392; *aclo lu 'ŧl-cl'ntă lulēŧi'i* (acolo unde ŧși cîntă berzele), PLit, 895 — v. *lēlic*.

LULŬĂĂ, sf., pl. *lulăġz*, floare, «fleur; molène officinale, cierge de Notre-Dame», Dal, 125; GEI, 166. — 1°. *lulăġz la căp-ŧi* (flori la capu-ŧi = vedea-te-aŧi mort), PLir, 173; 2°. *lulăġă gălbînă* (luminărică): din fiertul tulpinei și rădăcinei acestei plante se obține culoare galbenă, care e folosită la coloritul țesăturilor. — V. *lălăġă* și sinonimele *floără*, *lilġe*. — < λουλοῦδι „fleur”.

LULUAFISĚSCU, vb. IV (*luluġysii*, -*sii*, -*sire*), înflori, «fleurir», Dal, 125; Nic, 268. Sinonim: *ŧflurġescu*. — < λουλουδίζω „~”.

LULUAFISIRE, sf., pl. *luluġyisiri*, înflorire, «action de fleurir, floraison», Dal, 125; Nic, 268.

LULUAFISŢ, -*ŧă*, pl. *luluġyisŧ*, -*ŧe*, înflorit, «fleuri», Dal, 125; Nic, 268. Sinonim: *aŧflurŧi*.

LU-LU-LU! «(fais) dodo!», PLit, 2. Sinonim: *năni*. — V. *lu-lu-lu!* și bg. *ljulilo* „ba-lançoire”.

LULUSTRUFĂ, sf., pl. *lulustrufe*: loc plin cu mănáz și lulustrăfi (loc plin de mure și fragi), CFr, 166. Sinonim: *frângă*. — V. *lilistrufă*.

LUMÁKE, sf., pl. *lumá'kl* — v. *alumáke* —, Dal, 125; Nic, 268; Mih, 269; PANT, 454; PET, 2 (< lat. *rama* + *-ake*); *lăite mln't di toamnă trădzeá lumá'kl azvárna* (innegrite (nenorocite) mlini de toamnă trăgeau tlrș ramuri), Lum, II, 201; BNA, IV, 44. — Cf. și gr. *λουμάκι* ('ΑρΓ), 58; Pernot, 143); alb. *l'umák'e* (GM, 251), *lumaqe* „fioritura dell'albero e dei frutici; efflorescenza”.

LUMĂKISÉSCU, vb. IV (*lumákisl*, -*sll*, -*sire*), rămuri, «pousser des branches; devenir touffu; effeuiller»: *lumákisi... mălti fr'ndzt* (a rupt de pe ramuri multe frunze), Cal. 1911, 204. — V.:

LUMĂKIȚĂ, sf., pl. *lumăkiță*, rămurea, «petite branches»: *plntă' acstă lumăkiță* (a implintat această rămurea), Lum, III, 181. — < *lumáke*.

LUMBĂR, sm., Dal, 125 — v. *bumbăr*.

LUMBĂRDĂ, **LUMBĂRADĂ**, sf., pl. *lumbă'rdzt*, lumina mare, 1°. *cierge*; 2°. *flamme*, Dal, 125; Mih, 269; PScr, 223; Cod, 97¹¹; GEI, 162. — 1°. *lumbărda di țedără* (lumina mare de ceară), Lum, II, 188; PANT, 192; *lumbă'rdztle árdú* (luminările ard), LP, 76; 2°. *ningă foc, lu lumbă'rdztle si-aveá apúsá* (lingă foc, unde flăcările scăzuse), GrB, 224; PANT, 229; BNA, IV, 147. — *-r-* din *lumbărdă* e o influență a vb. *lumbărsescu*. — < *lumbăddă*.

LUMBĂRSÉSCU, vb. IV (*lumbărsll*, -*sll*, -*sire*), străluci, «briller, resplendir»: *căsa lumbrsed* (casa strălucă), Fr, II, 15, 234; PANT, 219; BNA, IV, 68. — V. *lumbrisescu*.

LUMBĂRSIRE, sf., pl. *lumbărsirl*, strălucire, «action de briller, resplendissement», Dal, 125.

LUMBĂRSIT, -*lă*, pl. *lumbărsll*, -*le* «brillant», Dal, 125. V. *lubrisit*.

LUMBRISÉSCU, **LUMBRUSÉSCU**, **LUMBRUSITU** — v. *lumbărsescu*, -*sire*, -*sit* —, PScr, 223; CLit, 130; *păreasintle tr' afeá Moisin li lumbrisl șă li lun'ină'* (de aceea Moisin le-a strălucit și le-a luminat păsămile), Cod, 124 b⁴; *ca soáre s' lumbrusească* (ca soare să strălucască), Cal. 1912, 101; *căsa... s' lun'ină'* și *lumbrusi* (casa... s-a luminat și a strălucit), PB, 74²⁸. — < *λαμπρόνω* „rendre brillant”.

LUME, sf., fără pl. — v. *para-slăt* —, lume, «monde; société; gens», Dal, 125; Nic, 268; Mih, 269; PANT, 163; PLit, 533. — 1°. *toț erá-l' tu lúmea nántă* (ei toți erau în lumea cealaltă), PB, 465²⁸; 2°. *trápse tu lúmea alántă* (porni în lumea cealaltă, a murit), PLit, 693; 3°. *lúmea-l scără: álú si-alină, álú dipúne* (lumea e scară: unul urcă, altul coboară), PLit, 693; 4°. *om di lúme bñă* (om de societate bună); 5°. *la, lúmea treáfe n cále ș' di sómnu s' sáthură* (iată, lumea (= oamenii) trece pe drum și s-a săturat de somn), Baț, 1; 6°. *cum mor lúme* (cum moare lumea = cum mor oamenii), PB, 161¹ — v. *dun'éáddă, mor² 1°, pl'ngu² 4°* și PB, 104¹⁹, 215²⁻²; BNA, II, xv; III, xiii, 7; gr. „δὲ μπουρῶσα νὰ δουλέψουν ὁ κόσμος” (Kpoc, II, 161); pentru vechea dacoromână — tot ca acord —, cf. Dens, II, 393-394; Das, 77 etc. — Gen.-dat. sg.: *a lúmil'eł* (lunii) — cf. *námă*, *sámă*¹. — V. *alúme* și sinonimul *dun'éáddă*. — < lat. *lumen* „lumiére (du jour), jour”.

LUMÉSCU?, -*meáscă*, pl. *luméșft*, -*méști*, lumesc, «mondain»: *lúcrăle luméști* (lucrurile lumești), Ob, 30.

LUMINĂRE, sf., pl. *lumină'ri*, lumina, «cierge; mauves». — 1°. *am 'nă nveáštă agzu-toáštă, fáfe căsa lun'inoáštă* — *luminărea* (am o nevastă focoasă, face casa luminoasă — luminărea), PLit, 383; 2°. *doáđă lumină'ri fe s' árdă* (două luminări cari să ardă), PB, 296⁴; 3°. *Tărcul u căštă ngățedărea cu luminărea* (Turcul o caută cearta cu luminărea), PLit, 645; 4°. *luminărea i țedăra al Dumnidzđ'ă* (făclia sau lumina Domnului), PLit, 278 — v. *coáđă-a-*

n'elul, lulădă. Sinonime : *lămbădă, feără*. — De reținut : *-m-* e păstrat ca și în *lumină*. — < lat. pl. *luminaria* „lumiére, lampe”.

LUMÎNĂ, sf., (pl.) *lumin'î*, Nic, 269 — v. *lun'înă* și gr. λουμίνι (τὸ) „vieilleuse”.

LŪMPTĂ, sf., luptă, Velo, 34 — v. *lăptă*. — Formă literarizată (cu p).

LUMTĂR, -ră, pl. *lumtărî*, -re, nuntaș, «invité à la noce», Dal, 125. — V. *numtăr* și *lămtă*.

LUMTĂȘŪ, -șe, pl. *lumtăși*, -șe, luptător, «combattant» : *xen'î lumtăși nă călcă grei* (luptători străini ne calcă greu), Trib, I, 5, 13. V. *alumtălôr*, *l'ătlă*¹. — < *lămtă*.

LŪMTĂ, sf., pl. *lămft*, nuntă, «1°. noce ; 2°. bataille», Dal, 125 ; Mih, 269 ; PGr, 94. — 1° : *s' îl mlecă'm lămta!* (să-ți mîncăm nunta ! = să te vedem mire !); *nîși nu știă fe-l lămta-ăstă* (dîșii nu știu ce-i nunta asta), PAnt, 301 ; BNA, I, 130 ; 2° : *bărbăteasca lămtă* (bărbăteasca luptă), PLit, 1048 ; PAnt, 207 ; BNA, V, 35 ; *s' himusesc la lămtă ndreaptă* (năvălesc la luptă dreaptă), Velo, 40 ; BNA, V, 79 ; *tră năbeam' di oară bițt lămta* (intr-o mică de ceas a terminat încăierarea), PB, 339²⁷ — v. *alămtă* și sinonimele *bătfe*, *pôlim*.

LŪMTU (*mi*), vb. I, Nic, 269 ; PAnt, 455 ; *s' lămtă pîn' apune soările* (se luptă pînă apune soarele), Velo, 40 ; BNA, V, 80 ; *s' lămtă săptămî n'î întrezî* (se luptă săptămîni întregi), Velo, 12 ; PAnt, 323 ; BNA, V, 99. — V. *alămtu*, *alăplu*.

LUNĂRILE, sf. pl. articulat (nu e *lună'rile*), period, «menstruation», PLit, 301 ; 307. — V. *lună* 2° și sinonimul *arădă*, 6°.

LUNĂTIC, -că, pl. *lunătiș*, -fe, lunatic, «lunatique», PLit, 235. Sinonim : *loăt*. — < lat. *lunaticus* „lunatique”.

LŪNĂ¹, sf., pl. *lâne*, *lun'î*, *lună*, «1°. lune ; 2°. mois — v. *mes*», Dal, 125 ; Nic, 269 ; Mih, 269 ; PScr, 223 ; PAnt, 455. — 1° : *si-afirește ca lăna di soare* (se ferește ca luna de soare), PGr, 94 ; *lună, lăună noădă, dă-n'î p'ne cu oădă, să n'î-u bag lu m'înică, să n'î-u mlec Dum'înică* (lună, lună nouă, dă-mi pline cu ouă, să mi-o pun în mîncă, să mi-o mănînc duminică), PLit, 754 — folcloric, cf. PMic, art. *Lăna* ; *dăo lăne și doi sorî* (două lune și doi sori), W, II, 44 ; *s' ti duft la dz'na Lăună* (să te duci la zina Lună), PB, 440²⁸ ; *s' nă daț... pri Marușea, alba lăună* (să ne dați... pe Marușea, alba lună), PAnt, 302 ; BNA, I, 132 — v. *soare* 1° : *ăre lăună n cap* (e chel) — cf. it. : „ — Pirchl' u tignusu havi 'a testa lucenti? — Pirchl' havi 'a luna” (BTS, XX, 362) ; *loăre di lăună* (boală cu friguri, cu diaree etc.), Lum, I, 6 ; 2° : *trică ūnă lăună di dz'li, tricură doădă lun'î* (a trecut o lună de zile, trecură două luni) — cu acest sens, cuvîntul e rar și concurat de *mes*. — < lat. *luna* „lune ; mois”.

LŪNĂ², sf., pl. *lune* (Lăcă, în 1927), alună, «noisette». V. *alună* și sinonimul *lîftăcară*. — Și la aromâni, copiii se joacă cu alune, ca cu nuci, exact ca în următoarea descriere : „Les enfants jouent souvent aux noisettes. Quelquefois, ils en font un petit tas de 4 ou 5, ou 7, ou 9 et d'un but fixé ils lancent une noisette pour demolir le tas. Les noisettes des perdants sont entassées pour former une nouvelle cible” (CCP, XXXIII, 72).

LUNCĂR, -ră, pl. *luncărî*, -re «habitant d'une lăncă», Mih, 269.

LŪNCĂ, sf., pl. *lănfi*, luncă, «vallée longue, large et herbeuse», Mih, 269. — < bg. *лъкна* „vallée”.

LŪNDA(LŪÎ), luînd, «en prenant» — v. *l'edă*, p. 68, și vdr. *luând*, *luund* (CPsal, 273).

LUNDZEĂME, sf., pl. *lundzén'î*, lungîme, «longueur», Dal, 125 ; Nic, 269. — V. *lundzîme*.

LUNDZEĂRE, sf., lungire, Dal, 125 — v. *lundzîre*.

LUNDZÊSCU (*mi*), vb. IV și II (*lundzî*, -dzîl, *lundzîre* și *lundzeăre*), lungi, «allonger ; prolonger», Dal, 125 ; Nic, 269 ; Mih, 269 ; *umbră'le a mănîllor s' lundzeă* (umbrele munților se lungeau), GrB, 224 ; PAnt, 229 ; BNA, IV, 147. — < lat. **longire* (cf. *longiare* „allonger”).

LUNDZÎME, sf., pl. *lundzîn'î*, Mih, 270 ; PScr, 223 — v. *lundzedme*.

LUNDZÍN, -nă, pl. *lundzin'i*, -ne, cu viață lungă, «qui vit, qui vive longtemps», Dal, 125; Nic, 269; Mih, 270; PEt, 48 (< *an'i* + *lündzi*); *s' nă băneadză hărioasă și lundzină* (să ne trăiască bucură și mulți ani), PLit, 923; CFr, 171. — < lat. *longinus* (cf. *longinquus* „qui dure longtemps” și *Longinus*).

LUNDZIRE, sf., pl. *lundzirî*, lungire, «allongement», Dal, 125; Nic, 269; Mih, 270.

LUNDZIT, -tă, pl. *lundziî*, -te, lungit, «allongé», Dal, 125; Nic, 269.

LUNGĂ, sf., fără pl. «enflure des pieds à cause du froid», Dal, 125; Nic, 269; DR, II, 537; PMegR, II, 69. — Cf. alb. *lângë* „postema, ascesso; suppuratione”.

LUNGU, -gă, pl. *lündzi*, -dze, lung, «long», Dal, 125; Nic, 269; Mih, 270; PScr, 223; PB, 631. — 1°. *cădză lu un sômnun lung* (căzu într-un somn lung), PLit, 762; PAnt, 86; 2°. *eäste lăngu ca lăfa* (e lung ca plopul) — v. *anălu*¹ (Fr, I, 8, 125; PAnt, 176; BNA, III, 60); 3°. *Armă'nlu eară nvițăd s' trăgă di-a lăngulu, cu mēșl'i* (aromânul era obișnuit să pornească (să plece, să parcurgă) de-a lungul (departe) cu lunile de zile), PenB, VI, 131. — < lat. *longus* „long, étendu”.

LUNGURÓS, -roasă; *bănă lunguroasă* (viață suferindă, bolnăvicioasă), Cod, 37²² — v. *lîngurós*.

L u n i, sf., pl. *Luni*, luni, «lundi», Dal, 125; Nic, 269; Mih, 270; PScr, 223; PB, 631; *ună Lunî, di că'tră seară* (într-o luni, înspre seară), PAnt, 363; *Lunea trică* (ziua de luni a trecut). — < lat. *lunis* (< *lunae*) *dies* „lundi”.

LUNIZMĂ, sf., pl. *lunizmale*, aluviune, «alluvion», Dal, 125. — < ?

LUNTRE, sf., pl. *lăntri*, luntre, «barque», Mih, 66. V. *lîndură*. — < alb. *lundrë* „barca”.

LUN'IDĂ, sf., pl. *lun'idz*, omidă, «chenille», PETim, 13; *acățără... să si-adăvgă ca lun'izle* (începură... să se adauge (să se înmulțească) ca omizile), Lum, II, 210; *pri pon'i s' aă lîmă ur'i'te lun'idz* (pe pomi s-au întins urite omizi), GrB, 245; BNA, IV, 45. V. *un'idă* și sinonimul *gîșniță*. — Inițialul *l*-s-ar explica pe cale de influență a unor forme ca *lumăke*. — < ? † ὁ μῦθος „insecte qui ronge les grains”.

LUN'INĂRE, sf., pl. *lun'indă'ri*, luminare, «action d'éclairer», Dal, 125.

LUN'INĂT, -tă, pl. *lun'indă'î*, -te «éclairé; illuminé», Mih, 269; *căsa... eră pufl'n lun'i-nătlă* (casa... era puțin luminată), Lum, V, 9, 20; PAnt, 339.

LUN'INĂ, sf., pl. *lun'in'î*, lumină, «lumière; vue; clarté; lueur», Dal, 125; Nic, 269; Mih, 269; PScr, 223 (< lat. **lumina*); PW, 994 (< lat. **lumina*). — 1°. *ri'ălu... arde șă lun'ine nu are* (rîul... arde și lumini nu are), Cod, 100¹³; 2°. *si-î fafl lun'ină s' vedz ca s' trefl* (să-ți faci lumină să vezi ca să treci), PAnt, 161; 3°. *hîl tinir și cu lun'ină* (ești tinăr și cu vedere), PB, 222²⁸; 4°. *pl'nă nu va-l'i dafl lun'ina a dz'l'nlu* (pînă nu veți da zînelui (spiritului rău) vederea), PB, 223¹⁸; 5°. *are puleărea s' v' arăpă lun'ina dintr' ôcl'i* (are puterea să vă răpească lumina din ochi), PB, 434¹⁷ — v. *ôcl'iu* 2° și *videală*; 6°. *șl-aveă vindătă ș' lun'ina* (își vinduse și lumina, își sacrificase totul), PB, 303³⁰; 7°. *l-oreăm ca lun'ina din cap* (îl iubeam ca lumina din cap), Lum, V, 138; 8°. *s' adăcă „lun'ină yle”* (să aducă „lumină vie”, lumină din ziua învierii), Lum, V, 183. — V. *lumină* și sinonimul *fēxi*. — REW, 5161: < lat. *lumen*; PW, 994; PhOr, II, 65; < **lumina*; CDDE, 1016; < lat. **luminia*.

LUN'INÉDZU, vb. I (*lun'indă, -năd, -năre*), lumina, «éclairer; briller», Dal, 125; Nic, 269; Mih, 269; PScr, 223. — 1°. *lun'ineadză căhe seară* (luminează în fiecare seară), PB, 207²⁹; PAnt, 95; 2°. *lun'ină n'l'să căma di yeamănde* (dînsa lumina (strălucea) mai mult decît un diamant), PB, 278²¹. Sinonim: *fixăseu*. — < lat. *luminare* „éclairer”.

LUN'INÓS, -noasă, pl. *lun'inôșl*, -noăse, luminos, «lumineux, clair; brillant», Dal, 125; Nic, 269; PScr, 223; Gram, 272. — 1°. *soările lun'inós* (soarele luminos), BNA, V, 43; 2°. *în keare, nîfi ună mândă lun'inoasă* (în partea nelinsorită, nici o rază luminoasă), Lum, V,

9, 17; PANT, 333; 3°. *doi ôcl'i lun'inôşl* (doi ochi luminoşi, strălucitori), CalGrB, 32; BNA, IV, 109; 4°. *'nă niveastă măltu lun'inodă* (o nevastă foarte strălucitoare), PLit, 965. — < lat. *luminosus* „lumineux”.

LUP, sm., pl. *lukl*, lup, 1°. loup; 2°. diable; 3°. faimă, Dal, 125; Nic, 270; Mih, 270; Pser, 223; PANT, 455. — 1°. *lûplu, di lu ml'că 'nă oărdă, păle s' loărdă s' ml'că* (lupul, de unde mănincă o dată, iar se întoarce să mănince), PB, 309²²; *lûplu păreăsinl nu fl'ne* (lupul nu posteşte), PGr, 94; *lûplu négurdă căflă* (lupul ceaţă caută), PLit, 537; *si si-aspăreă lûplu di ploadte, vreă poărlă tămbăre* (dacă lupul s-ar fi temut de ploaie, ar fi purtat manta), PLit, 536; *şi-ôlle lu mētru s' lûplu sātul nu s' fāfe* (şi oile toate la număr şi lupul sătul nu se poate), ZP, IX, 674; *di vre! s' hīl cu lûplu oăspe, dă căle a picurărilor şi a cl'n'llor di la ôl* (de vrei să fii amic cu lupul, concediază păstorii şi cîinii de la oi), PLit, 537; *lûplu lu-adufeă la yrāmăle s' el dzīfēd: „loărdă ălor ôlle”* (pe lup îl ducea la şcoală şi el zicea: „s-au îndepărtat oile”), PLit, 534; PANT, 9; *coăda cap eăste la no! s' lûplu picurărd la ôl* (coada cap este la noi, iar lupul păcurar la oi), PLit, 682; PArom, 180; *băgă' per di lup* (a pus păr de lup, s-a întărit sufleteşte, nu se mai teme), PGr, 94; *fūdzi ca di per di lup* (fuge ca de păr de lup), PLit, 806; 2°. *lup s' ul ml'că* (lup să-l mănince = diavolul), Lum, V, 217; *je lup are di strigă!* (ce drac are de strigă?), PB, 307⁶; 3°. *l'i-aveă intrătd lûplu lru mādă* (în maţe îi intrase lupul, foamea), PB, 25²²; *l'i-aurlă lukl lu pl'ntică* (îi urlă lupi în burtă, e rupt de foame), PB, 290¹⁵; *va cripă' vl'nnu lup di vin'îşl* (o fi crăpat vreun lup de ai venit). — Voca-tivul sing.: *u! lupe!* — cf. dr. „Nene urse şi nene lupe” (RIng, 318; 319 etc.). — Folcloric: cf. PMic, art. *Lupul* i 15. — Cf. alb. *l(1)up* „mangiare con avidità” (GM, 233; Hr, 194; Le, 627), gr. *λιούπηγς* „gourmand” (Boga, II, 225) şi toponimicul „σπὸ Βάλια Λούπλου” (Hπειρ, IX, 219). — < lat. *lupus* „loup”.

LUPĂTĂ, sf., pl. *lupă'l*, lopată, «pelle; cure-feu, tisonnier; rame», Dal, 125; Nic, 270; Mih, 270; CEL, 72. — 1°. *şăra scoădă cu lupă'l* (şărina scoasă cu lopeţi), PANT, 166; 2°. *dil ăireăp pl'nea u sculēm cu lupăla* (din cuptor plînea o scoatem cu vătraiul) — cf. PIm, I, 140; 3°. *lupăla di vărcă* (visla de barcă), PB, 347³⁵. — < vsl. *lopata* „pala”.

LUPĂTAR, sm., pl. *lupătări*, lopătar, «fabricant de pelles», Dal, 125; Nic, 270 (îl con-sideră dacoromânism).

LUPOAN'E, sf., pl. *lupoăn'e*, lupoaică, lupoan'e (în Haţeg: DHaţ, 323), «louve», Dal, 125; Nic, 270; PB, 631; PANT, 455. — Cf. şi mgl. *lupoán'la* (PMegR, II, 91; GrS, III, 411; CapM, III, 176). — < *lup*.

LŪPSĂ, sf., pl. *lūpse*, (femeie rea ca o) lupoaică, «femme méchante comme une) louve». — Cf. *ărsă, lupusescu* şi alb. *lūpes* „divoratore”. — < *lup*.

LŪPTĂ, sf., pl. *lūpte*, luptă, «lutte, combat», Velo, 34 — v. *lūmptă*; PANT, 455. — V. *alūmlă, lūmlă, alūptu*, sinonimul l'ăflă² şi:

LŪPTU (mi), vb. I: *s' lūptă pln' nu-armi'ne şl'nze* (se luptă pînă nu rămîne singe), Velo, 40; BNA, V, 80 — v. *alūptu*.

LUPUĂŢ, -lă, pl. *lupuđl*, -le, potlogar, borfaş, «filou». — < *λωποδότης* „~”.

LUPUSĚSCU, vb. IV (*lupusl*, -slt, -sire), nenoroci, ruina, «rendre malheureux, ruiner, détruire», Liacu, 159. — Probabil: *lipisescu* < *lipusescu* < *lupusescu* (cu o influenţă de la *lup* şi de la gr. *ἀλώπηξ, ἀλωπού* „renard”). Dar, cf. şi *lūpsă*.

LŪRĂ, sf., pl. *lūre*, nuia, «gaulle (qui peut servir de fouet)», Dal, 125; GEI, 166. V-*vīgă*. — < *λοῦρα, λοῦρός* „gaulle”.

LURĂĂ, sf., pl. *luridz*, flşie (de piele etc.), «bande (de cuir, d'étoffe)» — < *λωρίδα* „~”.

LUS, sn.; **LŪSE**, sf., pl. *lūse*, lux, «luxe»: *săvanlu ncl'igă di lus* (giulgiul înche-gat în lux), PANT, 161; *Tăryea, nu u vor lūsea* (în salul Tăryea, locuitorii nu-l iubesc luxul), AL, 1903, 55. V. *lūxu* şi sinonimul *kibăredăfă*. — < it. *lusso*.

LUSKĬĀĀ, sf., pl. *luskĭdz*, așchie, «écharde, copeau; hémorroïdes», Dal, 125; Nic, 270; GEI, 166; PLit, 254; 'n'l-intră' 'nă luskĭdă sun ângl'e (mi-a intrat o așchie sub unghie); nu-âm în gură 'nă luskĭdă? (nu am în gură o așchie de dinte?), BațP, 45; BNA, III, 44. — V. *lușădhră*. — < λουσκιῶσα „~”.

LUSTRAȚĬ, sm., pl. *lustraȝeădz*, lustragiu, «ciseur». — < tc. *loustradjy* (1083) „~”.

LŪSTRĂ, sf., pl. *lăstre*, mocirlă de mistreț, «fosse boueuse de sanglier», Dal, 125: < lat. *lustrum*, pl. *lustra* „bourbier; boue”.

LUSTRÎN'E, sf., pl. *lustrin'e*, lac (piele), «cuir verni», Dal, 125; *curděl'e di lustrin'e* (ghete de lac); 'șl-băgă cundările di lustrin'e tu ălor (își pune ghetete de lac în picior), PenB, III, 168. Sinonim: *turgăne*. — Cf. gr. λουστρίνι, alb. *llustrinë* „pelle lucida”. — < it. *lustrino*.

LŪSTRU, sn., pl. *lăstruri*, lustru, «cirage (de bottes)», Dal, 125; Nic, 270. Sinonim: *gilede*. — Cf. și tc. *loustro* (1083) „~”. — < it. *lustro*.

LUSTRUSĖSCU, vb. IV (*lustrușl, -sft, -sire*), lustrui, «rendre luisant, vernir», Dal, 125; Nic, 270. — Cf. gr. λουστράρω, λουστρόνω. — < *lăstru*.

LUSTRUSIRE, sf., pl. *lustrusiri*, lustruire, «action de vernir, de cirer; apprêt, vernissage», Dal, 125; Nic, 270.

LUSTRUSIT, -tă, pl. *lustrușl, -le*, lustruit, «verni; apprêté; ciré», Dal, 125; Nic, 270.

LŪȘCĂ, sf., pl. ? *lușcă*, «ornithogale en ombelle», Dal, 125; Nic, 270. — Cf. bg. *garvanski lukă* „rocambol”. — < bg. *lučka* „petite bulbe”.

LUȘI, invar., îmbăiere, «action de laver (mot enfantin)»: *fac lușl a fiicărlul* (spăl copilul, îi fac baie, «je lave l'enfant, je lui fais prendre son bain»), LL, IV, 214-215. V. *piși!* — < λούσις „action de baigner” (λούω „baigner”).

LUT, sn. (pl. *lăturl*), lut, «terre glaise, terre de potier», Dal, 125; Nic, 270; PScr, 223; *poărlă n gură lut din plaiă* (poartă în gură lut din plai), Cal, 1911, 51; BNA, II, 54; *un om di lut* (un om de lut), LP, 74; PAnt, 274; Bair, 111. V. *alăt* și gr. λούτος „ἐκλεκτὸν χῶμα...” (‘ΑρΓλ., 58; Boga, I, 219). — < lat. *lutum* „boue, fange”.

LUT², sm., fără pl., doliu, «deuil», Nic, 270. Sinonime: *jăle, tîpe*. V. *lăctu*. — < it. *lutto*.

LUTĂRIE, sf., Mih, 270 — v. *lolărie*.

LUTÓS, -loăsă, pl. *lutôșl, -loăse*, lutos, «glaiseux, argileux», Dal, 125; Nic, 270; *loc lutós* (pămînt, teren lutos). — < lat. *lutosus* „boueux, bourbeux”.

LUTRĂE, sf., pl. *lutră't*, Mih, 270; 286; **LUTREĂŪĂ**, sf., pl. *lutrél* (și *lutredăle*), snur de mătase, «fil de soie à broder les vêtements». — V. *utrăle* și gr. λουτριά (Hris, 327). — < ?

LUTRUFIE, sf., pl. *lutruyl*, liturghie, «office, messe»: *ăyea lutruyle* (sfînta liturghie), Cod, 58 b¹⁶ — v. *lituryie* și *ărlu*.

LUȚĂFIR(E), sm., pl. *luțeăfiri*, luceafăr, «étoile du matin, étoile du soir», Dal, 125; Nic, 271; Mih, 267; *luțeăfirie di dimineădă, luțeăfiri di seără* (luceafărul de dimineată, luceafărul de seară), PB, 207; PAnt, 455. — < lat. *luetifer* „planète de Vénus, l'étoile du matin”.

LUȚĂLORĂ, sf., pl. *luțeădre* — sinonim cu *luskĭdă*. — < ?

LUȚĖSCU, vb. IV (*lușl, -lil, -ltre*), luci, «luire; briller», Dal, 125; Nic, 271; Mih, 268; PScr, 223-224; PB, 631; PAnt, 455; *luțeă di mușuteădă di ț-loă ocl'il'i* (strălucea de frumusețe de-ți lua ochii, de te orbea), PLit, 693; *s' vă lușl fâsle a voăstre* (să vă străluciți (luminați) fețele voastre), Cod, 25². Sinonime: *yltăescu, limbăescu*. — < lat. *luetire* (lucere „luire, éclairer”).

LUȚIRE, sf., pl. *luțiri*, lucire, «action de briller; lueur», Dal, 125; Mih, 268; PenB, VII, 15 (*luțedre*).

LUTŢ, -*tă*, pl. *luŢŢi*, -*te*, strălucit, «brillant, rayonnant; variole, petite vérole», Dal, 125; Nic, 271; Mih, 268. — 1°. *luŢŢlu a l'ei Hristó* (strălucitul ei Hristos), PLit, 769; 2°. *Stă-Măria luŢŢita* (Sînta-Maria strălucita), FI, I, 5, 7; 3°. *Ţerbul cu crăŢe: luŢŢlu* (cerbul cu cruce: strălucitul), PenB, V, 46; 55; 4°. *iŢi luŢŢita* (a apărut vărsatul), Mih, 268; PB, 631 — v. *măl-Ţeădză* 2°.

LUTŢŪ, sm., pl. *luŢ*, prunc (din flori), «nouveau-né, nourrisson, tout petit enfant; bă-tard — v. *lud* şi *cuplŢŢus*», Cod, 43¹⁷; DR, II, 629 (< lat. *luteus*). — În albaneză: *llŭcë* „fango” (GM, 251: *l'ŭts* < lat. *luteum*). Cf. şi bg. *ljude*, *ljudă* „gens”.

LUVĚSCU (*mi*), vb. IV (*luvŢŢ*, -*vŢt*, -*vŢre*), lovi, «frapper», CEI, 72. Circulă în graiul satelor din Pindul sudic, regiunea *ArŢ'ŭlu-ŭlbu* (Asprupôtam). — (V. *lătrĚŢescu*). Sinonim: *agudĚscu*. — < vsl. *loviti* „venari”.

LŪXU, sn., pl. *lăxuri*, Dal, 126; Pant, 455; Velo, 30 — v. *lus*. — < fr. *luxe*.

LUZÎNCĂ, sf., pl. *luzîne*, (viŢă de) vie, «vigne»: *ai luzîncă tu ubôr* (în curte ai vie), Millio, 7. Sinonim: *ayln'e*. — Derivat din sl. *loza* „vigne”.

LŪZNĂ, sf., pl. *lăzne*, neg, «durillon, verrue», Mur, III, 103; *n'i si feŢŢe 'nă lăznă trŢŢŢ pi kipŢta a năril'ei* (mi se făcu un neg tocmai pe vrŢful nasului), Mih, 270. Sinonime: *ariĉŢă*², *bărgăviŢă*. — < ?

Cu privire la evoluŢia fonetică a consoanelor *l* şi *l'* în graiul fărŢeroŢilor — parŢial, şi în cel a grămosteniilor —, cf. CAr, 346-351 şi CFr, 193-198.

Cu privire la dispariŢia parŢială a consoanei *l'*, cf. în corpul dicŢionarului:

Concernant l'évolution phonétique des consonnes *l* et *l'* dans le parler des *FărŢeroŢi* — partiellement, dans celui des *Grămosteni* également —, cf. CAr, 346-351 et CFr, 193-198.

Concernant la disparition partielle de la consonne *l'*, cf. dans le corps du dictionnaire:

băllu, *bal'lă*, *boă*, *cal*, *diŢel'itôr*, *diŢŢŢn*, *fulôr*, *ĉindă*, *hl'in*, *keăle*, *keăle* (→*dēnga*), *kem*, *l'eanără*, *l'i* > *i* (→*predg*), *nkid*, *n'iôr*, *pul'lă*: *a păllor* (→*măre*² 3°), *skŢmur* etc.

L'

L'ÉABRIC, sm., pl. *l'éabrist*, pește (scobar?), «loup de mer, Seewolf», Nic, 259; PScr, 224; DR, II, 535. — < alb. **labrik** „lupo marino”.

L'ÉAHURĂ (Bălăsă), adj. : *si nviscău cu l'éahură fustăne* (se îmbracă cu rochie de cașmir). — V. *lăhără*.

L'ÉANUMĂ, sf., pl. *l'eanômale* «menue monnaie; entrailles». — 1°. *tu pângă nu-âm niți l'éanumā* (în punga nu am nici mărunțiș); 2°. *tri mîcăre, loăt l'eanômăti* (de mîncat, am luat măruntaie). V. *gînômale* și *mindzâl'e*. — < λιανώματα „menu”.

L'ÉANŪRĂ, sf., pl. *l'eanûri*, sîhlă, «forêt jeune et très touffue; petit pou», GEI, 166; Lum, I, 223; *tu pîndile l'eanûri* (în singuraticile sîhle), GrB, 2, 24; BNA, I, 22. V. *gëanûră* și *drl'zgă*. — Pentru *l' > γ*, cf. și *gînômale*. — < λιανούρα (λιανός „menu”).

L'ÉĀP, sm., pl. *L'éāpean'l*, albanez hrăpăreț, «Albanais rapace». — Cf. gr. *λιάπηδες* „ἐπαναστάτες” (Pul, 28). — < alb. **Lap** „nome di una razza albanese; labio, ladro”.

L'ÉĀR, *l'éāră*, pl. *l'éārī*, *l'éāre*, pestrîț, «mouton, chèvre, cheval, chien) bigarré», Dal, 126; Nic, 259; Mih, 266; DR, II, 535; CN, 172; DR, V, 897. — 1°. *L'éārlu, all c'ne bitrl'n* (Pestrițul, alt cline bătrîn), PAnt, 114; 2°. *mûldzi-n'l l'éārile* (mulge-mi caprele bălțate). V. *l'éāră* și sinonimul *péstru*. — Cf. alb. *lăra lăra* „di vari colori” și gr. *λ'άρους* (Hris, 113; Boga, I, 215; II, 145; 224).

L'ÉĀRĂ, sf., pl. *l'éāre* (Beăla-di-nsus), manta bălțată, «manteau (de laine de chèvre)». — La aromâni — ca și la albanezi și la greci —, în general *lămbărlile*, țesute cu *căprină*, sînt bălțate. — Cf. și gr. *λιάρα* „ἡ χονδρόμαλλος λευκὴ κάππα” (AρΓλ, 57; Σαρ, 16). — V. *l'éār*.

L'ÉĀSTRĂ, sf., pl. *l'éāstre*, ghiveci, «pot à fleurs», PScr, 224. V. *ylăstră* și sinonimul *giveciū*. — Cf. gr. *γλάστρα* „menu” (trecut, probabil, prin filieră albaneză).

L'ÉĀTĂ, sf., pl. *l'éāte* (Bălăsă), secure pentru cioplît butucii spre a fi transformați în grinzi, «cognée, hache à l'aide de laquelle on bûche les billots pour les transformer en poutres». — < alb. **Iatë** „accetta”.

L'ÉĀŪ (*mi*), vb. I (*loăt, loăt, loāre*) — cf. întreaga lui conjugare în **I n t r o d u c e r e**, p. 63 —, lua, 1°. *prendre*; 2°. *recevoir*; 3°. (se) *marier*; 4°. *conquérir, s'emparer*; 5°. *s'approprier, se charger*; 6°. *commencer*; 7°. *entendre*; 8°. *comprendre*; 9°. *se diriger, s'acheminer, voyager*; 10°. *établir sa demeure, loger*; 11°. *respirer, se reposer*; 12°. *se rafraîchir*; 13°. (se) *rétablir*; 14°. *se confier*; 15°. *porter juste, atteindre*; 16°. *prendre feu, s'allumer*; 17°. *jeter le mauvais oeil*; 18°. *paralyser*; 19°. *fuir, envoyer au diable*; 20°. *poursuivre*; 21°. *sevrer*; 22°. *éblouir les yeux, enchanter*; 23°. *s'assoupir; endormir*, Dal, 126; Nic, 259; Mih, 266; PScr, 224; PLit, 539. — 1°. *lu-aveă loătă fûrl'i sclav* (hoții îl luase ostatec); *lûnda-și ml'na cu aûștu, il'l dzl'se* (luîndu-și (dîndu-și) mîna cu bătrînul, i-a zis), PB, 324³⁵; *s' n'i loāre*

lupăla apă ... (dacă lopata mi-ar lua apă... = de mi-ar veni apa la moară...), PGr, 94; 2°: *lo Budăși 'nă cōrte lăle* (Budași primi o scrisoare îndurerată), PAnt, 296; BNA, I, 122 — v. *adîrîescu*; 3°: *ăldi, feală, si nă lōmu* (haide, fată, să ne căsătorim), PLit, 855; PAnt, 29 — v. *nerun, suflă*; 4°: *hoăra-a noastră u loăși tîne* (satul nostru tu l-ai cucerit), PLit, 1018; PAnt, 26; 5°: *tăle exuđle 'și-lî lo pri nls* (toate cheltuielile și le-a luat asupra-și); 6°: *loără tăle ca si-afedă* (începură toate ca să fete), PAnt, 202; BNA, V, 30 — v. *acđă* 3°, *arhîlîescu* etc. — în vechea dacoromână: „luó Isusū de zise” (CC, 391¹²); 7°: *s' lōmu di uređcl'e* (să ascultăm), Jb, I, 24 — v. *ascullu* 2°; 8°: *l'ed n yle* (pricepe repede), PGr, 95; *nîși preșlîl'i nu l'ed di urēcl'i* (nici preoții nu înțeleg), CȘc, 52; *dol'i fraș gupîșăn'l l'ea di urēcl'i cum sta lugurîa* (cei doi frați gopeșeni pricep cum stă chestiunea), CBiog, 31 — v. *acđă* 7°, *adukescu* 1°, *acăkisescu*, *nîlég*, *ôcl'lu* 5°, *uređcl'e* 2° etc.; 9°: *nlscl'nîl loără Cōdurli* (cîtiva apucară spre Codurli), PLit, 934; PAnt, 24 — v. *apuc* 3°; *poărea lo pădurea* (poarca apucă spre pădure), PLit, 138; *s' loără di munte Armă'n'l'i* (aromânii au început să urce muntele), Fl, I, 2, 7 — v. *acđă* 4°; *s' loără di gîug* (s-au apucat de urcuș), Fl, I, 3, 6; *scu-lăf-vă, că va nă l'ed dzăăa* (sculați-vă, căci ne va apuca ziua dormind) — cf. gr.: „θά μᾶς πάρη ἡ νόκτα = nous serons surpris par la nuit”; 10°: *cl'tră lu l'ed pl'ne?* (cătră unde se află? = unde se aprovizionează?), PB, 91¹⁵ — expresie din viață haiducească (v. *fur* 5°, *pl'ne* 6°); 11°: *alăsă cāl'i s' l'ed anăsă* (lasă caii să răsuflă); 12°: *ișîră...* *s' l'ed vîmlu* (au ieșit... să se răcorească), PB, 21¹; 13°: *nu l'ed pri el'l* (nu-și revin, nu se restabilesc ca sănătate), Fl, I, 3, 10 — v. *stîndză*; *lo tri nîlîte*; *lo pri nls* (apucă spre mai bine; s-a mai înviorat), PLit, 225; 14°: *'și-u loără pri nîșl* (s-au încrezut în ei), LP, 3 — v. *ncred*; 15°: *și-l lo trîșl lu in'loără* (și l-a nimerit tocmai la inimioară); PLit, 995 — v. *agudescu* 3°; 16°: *u hoărâl'el l'i-deđdiră foc*; *pădurea lo foc* (satului i-au dat foc; pădurea s-a aprins) — v. *aprlndu* 2°; *lufēkea nu lo foc* (arma nu s-a descărcat); 17°: *lu-aveă loătă di ôcl'lu* (il deochease) — v. *diucl'edză*; 18°: *li l'edl di ml'nă tcă di êiđlor* (te paralizezi de mînă sau de picior), Lum, V, 119; *loăre di lūnă* (apoplexie), PLit, 309 — v. *loăt* 7°; 19°: *'și-aū loătă pērlu* (au fugit), Lum, IV, 282; *'și-loără pērlu* (o rupseră la fugă), LP, 55; BNA, II, 122 — v. *căpsălsescu* 3°, *fug* 2°, *per* 4°; *'și-lo ôcl'il'i di-aclô* (și-a luat privirile de acolo = a plecat), PB, 121¹¹; *o!* — *lo-l' lăt-su!* (o! — lua-i-ar dracul pe tată-său), Fr, I, 166; BNA, III, 102; *lo-l' lăt-su* și *li-ăre* (lua-i-ar dracul pe tată-său ce le are, «que le diable emporte leur père qui les a»), PAnt, 202; BNA, V, 30 și I, 1x; 20°: *lă lom lōrlu* (le-am luat urma); *va-l' l'ed n êiđloăre* (li va sau vor urmări) — v. *avin* 1°; 21°: *ôlle s' loără di lăple* (oile nu au lapte, au stîrpit), PLit, 323 — v. *astrăkescu* 2°; 22°: *l'i si loără ôcl'il'i* (i s-au împăienjenit ochii, a rămas uluit), PB, 53³¹; BNA, V, 111 și 128 — v. *ôcl'lu* 11°; 23°: *va li l'ed sōmnl* (te va apuca somnul, vei moșăi, vei adormi) — v. *adormu*, *ncl'in* 3° (și it. „prendere un po' di sonno”). — V. *lūnda(lu)*. — Cf. și: gr. λαμβάνω, παύνω (GEI, 63); alb. *marr*; bg. *zimamă*; tc. *almaq*. — < lat. *levare* „alléger, élever en l'air, lever”.

L'ÉPRE, L'ÉPUR, L'ÉPURE, sm., pl. *l'épuri* — v. *l'épure* —, Dal, 126; Nic, 260; Mih, 266; PScr, 224; PB, 632; *poș să-l' l' fał êlor di l'épre?* (poți să-i faci picior de iepure? = poți să-l întreci, să-l faci de rușine?), PB, 493³⁹; *l'épure eăste* (e fricos); PLit, 95; *Tărcul lu-acăfă l'épurile cu arăbă'lu* (turcul îl prinde iepurile cu carul), PAnt, 8. — V. *l'ôpur* și alb. *ljepur*. — < lat. *lepus*, -orem „lièvre”.

L'ÉRTU (mi), vb. I (*l'irtăd*, -*tăt*, -*lăre*), ierta, «pardonner; mourir», Dal, 126; Nic, 260; Mih, 266; PScr, 244; PAnt, 455; BNA, III, 50; CDDE, 811. — 1°: *di oăra aēstă mi l'irtă* (de data asta m-a iertat); 2°: *l'eărtă-le di nls* (iartă-te de el, nu mai avea nici o speranță în el), PGr, 95 — cf. dr. „să ertă cu toți” (ITR, 12); 3°: *s' l'irtă' amiră'lu di cl'ne* (împăratul s-a iertat de cline, s-a despărțit de cline care a murit), PB, 178¹⁷; 4°: *l-l'irtă'*

Dumnidzǎ'ǔ (l-a iertat Dumnezeu = a murit); 5°. *Dum'* - *l'eǎrlǎ-l'i lǎlǎ-su* (Doamne, iartǎ-i pe tatǎl sǎu) - v. *Dum'l'eǎrlǎ*. - < lat. *libertare* „frei machen” (REW, 5014).

L'I¹, L'I², pron. pers. dat. sg. de la *el* 20°, lui, ei, «lui»: 1°. *l'i si-aspǎrse* (i se sparse); 2°. *l'i-n'eǎrdze cǐne* (li merge bine); 3°. *dǎ-l'i-lu* (dǎ-i-l); 4°. *dǎ-l'i-l'i* (dǎ-i-i). În graiul fǎrșeresc, acest *l'i¹*, *l'i²* circulǎ și ca *i*, *i* - cf., aci, p. 757. - Sǎ nu se confunde cu *l'i*, *l'i* de acuzativ plural masculin; *l'i scoǎsirǎ* (li scoaserǎ), *l'i-bǎtǔrǎ* (i-au bǎtut). - Cf. *-l'i²* și PEp, 136-137.

-L'I², pron. posesiv sg. enclitic de la *el* 21°-24°, lui, ei, «son, sa; lui»: 1°. *cǎplu-l'i* (capul lui, capul ei); 2°. *inima-l'i* (inimǎ lui sau ei); 3°. *fiǎtoril'i-l'i*, *feǎtile-l'i* (feciorii lui sau ei fetele lui sau ei). - În dacoromǎnǎ: „marea-i minune” (CronM, I, 79); „lși lega chica dǎ coadǎ-i” (CronM, I, 400) etc. Cf. și PEp, 136-137. - V. *nǎl*. - < lat. dat. IIII.

L'IN, sn., pl. *l'inurǐ*, in, «lin», Dal, 126; Nic, 263; Mih, 266; PScr, 224; s' *ǎsǎ 'nǎ pl'ndǎ di l'in* (sǎ ȧeasǎ o plnzǎ de in), PB, 443¹²; *toǎrfe l'in* (toarce in), Lum, II, 246; *cǎl'i neǎrcǎf cu l'in* (cǎli încǎrcați cu in), PLit, 939; PAnt, 56. - Aromǎnii, mai ales cei munteni și oieri, cultivǎ rar și prea puȧin in și cǐnepǎ - v. *cl'nǐpǎ*. - < lat. *linum* „lin”.

L'INÁR, sn. (Nic, 263; pl. *l'inǎrurǐ* - cf. gr. λινάρι „lin”), sm., pl. *l'inǎrl*, inar, «linier». V. *l'in* și *l'inǎr*. - Cf. mgl. *l'inǎr* (GrS, III, 411; CapM, III, 177). - < lat. *linarius* „ouvrier qui travaille le lin”.

L'INÁȦ, sf., pl. *l'inǎȦ*, resturi de in, «restes ligneux de lin nettoyé», Mih, 266. - Cf. gr. λινάσσα și dr. *ineaȦ* (DA: < *linicea). - < lat. **linacela* < *linum*.

L'IÓCǎ, invar., imbecil, «badaud», DR, II, 536. - Cf. *llocco*, alb. *lócoco* „stupido” și tc. *loeluk* (1084) „lourd, lent”.

L'IÓLAA, sm., fǎrǎ pl., untdelemn (de mǎsline), «huile d'olives», Dal, 126; GEI, 166. Sinonim: *lǎǎl*. - < ελληνόλαδον, λιόλαδο „~”.

L'IÓNDO, sm. «nom donné à un chien semblable à un lion». - V. *l'iundǎr*.

L'IÓPUR, sm., pl. *l'iópurǐ* - v. *l'épur* - , Dal, 126; CFr, 181; WOI, 123; GrN, II, 177. - Foneticește, cf. *gl'em* și *gl'om*, *kéndic* și *kíondic*.

L'IPURÁME, sf., fǎrǎ pl., mulȧime de iepuri, «nombre de lièvres», Mih, 266. - < *l'épur*.

L'IPURÁR, sm., pl. *l'ipurǎrl*, vulturul micilor, «vautour, gypaète», Dal, 126; PB, 632. - < lat. *leporarius* „relatif aux lièvres”.

L'IRTÁRE, sf., pl. *l'irtǎrl*, iertare, «action de pardonner; pardon», Dal, 126; Mih, 266; PScr, 224; PB, 632. - 1°. *fac crǎȧe*, 'șt-l'eǎ *l'irtǎre* (fac cruce, lși iau (cer) iertare, neștiind dacǎ vor mai vieȧui), PAnt, 270; 2°. *cǎri-șli lu mi duc di lipseǎști l'irtǎri?* (cine știe unde mǎ duc ca sǎ fie nevoie de iertare? - cǎ, doar, nu voi muri), PB, 158°; 3°. *o doǎmne, l'irtǎre* (o stǎpȧne, pardon), Lum, II, 274; BNA, III, 94; 4°. *cu l'irtǎre* (sǎ ierȧi, sǎ iertaȧi, pardon).

L'IRTÁT, -*ǎ*, pl. *l'irtǎȧ*, -*le*, iertat, «pardonné; défunt, feu», Dal, 126; Mih, 266. - 1°. *l'irtǎle s' hibǎ tǎȧe* (iertate sǎ fie toate); 2°. *grǎllu cu limbǎ di moǎrte al l'irtǎt di pǎrinte* (graiul cu limbǎ de moarte al repauzatului de tatǎ), PB, 243°; 3°. *fedǎa a meǎ, l'irtǎta* (fata mea, iertata de Dumnezeu), PB, 401¹⁷; 4°. *ma nu eǎște ca l'irtǎta* (dar nu e ca repauzata), BaȧP, 19.

L'IRTÁȦIÚNE, sf., pl. *l'irtǎȧiún'i*, iertǎciune, «pardon; absolution, rémission», Dal, 126; Nic, 260; Mih, 266; PScr, 224 (< lat. **libertatio*); *ti alǎstǎ mǎri l'irtǎȧiúne* (pentru aceastǎ mare iertǎciune), AI, 1903, 56; *nu-l'i deǎde l'irtǎȧiúne la moǎrte* (nu l-a iertat la moarte). - Cf. și mgl. *l'irtǎȧiúni* (PMegR, II, 91; GrS, III, 411; CapM, III, 177). - < *l'értu*.

L'IȘÓR, -*șoǎrǎ*, Dal, 126; Mih, 267 - v. *lișór¹*, *liușór*, *n'icșór* etc.

L'IȘURÁME, L'IȘURÁRE, L'IȘURÉDZŪ, Mih, 267 - v. *lișuráme*, *lișurǎre*, *lișurédzǔ* și *n'ișuráme*, *n'ișurǎre*, *n'ișurédzǔ*.

L'ÎȚĂ, sf., pl. *l'îȚă*, iȚe, «lisse (lice) du métier à tisser», Dal, 126; Nic, 265 (*l'îȚă*, sn., pl. *l'îȚă*); PLit, 539; *adîmtul l-făsēm cu pătru l'îȚă* (abaua o țesem cu patru iȚe); *s' mîntîră l'îȚăle* (s-au incurcat iȚele), PGr, 95. — < lat. *lissa* „lisses du métier à tisser”.

L'ÎUȚĂ¹, sm., pl. *l'îuȚlean'î*, namilă, «homme de grande taille; guerrier; gros mangeur», Dal, 126; PB, 469¹³; 633. — 1°. *eră un l'îuȚă di om cîl un munte* (era o namilă de om cîl un munte), FI, II, 3, 3; 2°. *'șî-băgă' plătă'rile l'îuȚă 'nă oără, di-alănlă pârle lu-arăsturnă* (namila și-a pus o singură dată spatele: l-a răsturnat de cealaltă parte), PB, 425¹; 3°. *un Țlone l'îuȚă, mără cîl un munte* (un voinic luptător, mare cîl un munte), FI, I, 2, 7 — v. *alumtătôr*; 4°. *ăre ăllu l'îuȚă ma ărpîd di Gogă?* (există alt luptător mai... (?) de cîl Gogă?), FI, II, 2, 6; 5°. *măcără l'îuȚlean'î'i* (au mîncat mîncăcioșii), PB, 340²³; 6°. *Țe l'îuȚă eăste!* (ce mai haramin e!), PGr, 96 — v. *măcătôr*. — V.:

L'ÎUȚĂ², sf., pl. *l'îuȚle*, luptă, «lutte, combat», Mih, 265; PScr, 244; DR, II, 536. Sinonime: *bătîe, lăplă*. — < alb. *lûttë* „battaglia”.

L'ÎUȚĂDESCU, LIUȚU, L'ÎUȚĂDESCU (*mi*), vb. IV și I (*l'îuȚăll, l'îuȚăl și l'îuȚăll*; *-ll, -lă și -lull*; *-lîre, -lăre și -lître*), lupta, «lutter, combattre — v. *alumtu*; foudre sur, se ruer sur — v. *anăpădescu, arăvuescu* etc., Mih, 265; Nic, 264; DR, II, 537; *află' lăplu l'îuȚăll'ndalul cu ūrsa* (a găsit lupul luptînd cu ursul), W, II, 250; *carl s' l'îuȚăll cî'nîle, vradă mî beă* (cînd se năpusti cîinele, era să mă sîlșie), PGr, 96. — < alb. *luftonj* „combattere”.

L'ÎUȚĂFRE, sf., pl. *l'îuȚăllrî*, Mih, 265 — v. sinonimele *alumtăre, urn'tre*.

L'ÎULEAC, sm., pl. *l'îuleașl*, licurici, «ver-luisant», Dal, 126. V. *licuričă*. — < ?

L'ÎUNDĂR (și **L'ÎUNĂR**), sm., pl. *l'îundărl*, leu, «lion; foudre de guerre, brave, héros», Dal, 126; Nic, 264; PB, 633; PLit, 1020; GEI, 166; *adăȚe... l'îundărl'î ăȚrî* (aduce... lei sălbatici), PAnt, 62; *s' vătămără ș' dol l'îundărl* (au fost uciși și doi eroi), W, II, 110; PAnt, 36. — < *λεωντάρι*, „lion”.

L'ÎUNDĂRĂ, sf., pl. *l'îundăre*, leoaică, «lionne», PB, 121¹⁶.

L'ÎUȘÔR, -șoără, Mih, 267 — v. *l'îșôr*.

L'ÎUȘPĂ, sf., pl. *l'îușpe*, solz, «écaille de poissons», GrS, II, 398; *keălea... s' disbileăȚte ca l'îușpe n'îșl* (pielea... năpîrlește ca solzi mici ca tărîȚă), Al. 1903, 24; *ca l'îușpile di șărpē* (ca solzii de șarpe), Al. 1903, 24. — Cf. bg. *luspa*, „écaille, écorce” și alb. *lyspë* „pelle di frutta; scaglia di pesce”.

M

-M, adj. pos. sg. invar., meu, mea, «mon, ma»: *je n'l-adârl, bârbâte-m?* (ce-mi faci, bărbatul meu?), Caraf, 52; 56 — cf. gr. ἀνδρα μου; *biro-m* (bade-meu), BNA, II, 84; 86 — cf. gr. φίλε μου; *leâ dâdo-m* (fa, mama mea), BNA, II, 82 — cf. gr. μητέρα μου. Numai la vocativ singular. — Sinonim: -n'¹. — V. -mu³ și yem. — < μου „mon, ma”.

MA¹, adv., mai, «plus; mais; encore, sans cesse», Dal, 126; Nic, 272; Mih, 270; PSer, 224. — 1°. *carl eâste ma mâre di voi?* (cine e mai mare dintre voi sau decît voi?) — v. *câma*; 2°. *tine hîl ma nâltu* (tu ești mai înalt) — cf. în albaneză: „μα νάλτ= ύψηλότερον” (Hr, 215); 3°. *tine n'l-fușt ma di mîmă ș' ma di sôră* (tu mi-ai fost mai mult decît mamă și mai mult decît soră), PB, 371¹⁴; 4°. *ma vreî* (mai vrei), PB, 152³³; 152³⁶; 5°. *di dipârte ma mutrêscu* (de departe ci privesc), PAnt, 279; Bair, 121; 6°. *frîndzile ma f' cad* (frunzele mereu îți cad), PLit, 873; PAnt, 27; 7°. *lul ma fug ș' mutrêsc năpôl* (se tot duc și privesc înapoi), PLit, 936; PAnt, 46; 8°. *nu ma pot* (nu mai pot, «je n'en peux mais»). V. *mai* și *mașl*. — < lat. *magis* „plus”.

MA², conj., dar, «mais; si», Dal, 126; Nic, 272; Mih, 270; PSer, 224; PB, 633; LL, I, 102. — 1°. *niveâsla eâste bîndă, ma nu eâste Armă'nă* (mîreasa e bună, dar nu este aromână), PAnt, 10; 2°. *tule ambâr, ma nu va gîlônile* (toate bine, dar nu vrea flacăul), PLit, 539; 3°. *ma lăcrîma n'l-u jar di foc* (dar lacrima mi-e jăratec de foc), RMac, II, 33, 5; PAnt, 46; 4°. *ma, prumveâra lo n'l-aștêpt* (ci, primăvara eu mi-aștept), PLit, 931; PAnt, 16; 5°. *ma, cum si-u alăsdă?* (dar, cum să o lase?), PB, 182¹²; PAnt, 100; 6°. *acăldă-l'l, ma s' hîl gîlone* (prinde-i, dacă ești voinic), Lum, II, 138; PAnt, 187; 7°. *ma cădeă tufêkl 'năoără* (altădată, dacă se descărcau arme), CalGrB, 84; PAnt, 238; BNA, II, 100. — V. *âma*, *âmea²*, *măcă*, *mu¹*, precum și gr. μά, alb. *ma* etc. — < it. *ma*.

MABÚLE, adv., preferabil, «de préférence», Mih, 274. — < tc. *maqbol* (1027) „accepté; agréable”.

MAC, sm., pl. *mafl*, *mac*, «pavot», Dal, 126; Nic, 274; *ca n'ic je soârbe măclu* (ca un copilaș care soarbe macul), LP, 177; BNA, II, 16; *ca nóstima bubúke a floárlil'el di mac* (ca drăgălașul boboc al floarei de mac), ArE, 6. Sinonim: *pirpirănă*. — < vsl., bg. *makú* „papaver, pavot”.

MÁCÁR, MACÁRIM, adv., macar, «(tout) au moins; même si», Dal, 126; Nic, 274; PB, 633; GEI, 166; *s' nă-apără'm macárim grăilu* (să ne apărăm cel puțin graiul), BNA, II, 88; *nu gîtură strîmbu, macárim si-l vătămâi* (el nu jura strîmb, chiar dacă ar fi fost să-l ucizi), Cal, 1911, 202. — < μακάρι „Dieu fasse”.

MACARÓNE, sf., pl. *macaróne*, «macaroni», Dal, 126; Nic, 274; cu *pérl'i fápł macaróne* (cu pârlul capului făcut ca niște macaroane), Millio, 53; 51 — v. *nel* 7°. — Cf. gr. μακαρόνια < lt. *maccheróne*.

MACĂ, conj., dacă, «si», Dal, 126; Nic, 274; Mih, 271; PAnt, 456; *măcă-l ași* (dacă e așa), PB, 39⁶. V. *ma²*, *căra* 2°, *dăsi*, *stică*. — < *ma²* + *că*.

MĂCRU, -ră, pl. *măcri*, -re, macru, «maigre», Dal, 126; Nic, 275; Mih, 272; PScr, 224; PB, 633; *cărnea eăste măcră* (carnea e macră, e fără grăsime). V. *amăgru* și *măgăr*. — < lat. *macer*, -era, -erum „maigre”.

MĂCEARÓC, sm., pl. *mačearófl*, cotoiu, «matou, chât mâle», Dal, 126; Mih, 271; CEI, 72 (< bg. *mačarok*). Sinonime: *cătășă*, *măróľ*. — Pentru -roc, cf. *palaróc*. — Cf. *mačlóc* și bg. *mačka* „chat”.

MACI, invar. «qui mange; qui mord — *mol enfantin*», PLit, 87; PETim, 13. — V. *măřă*, alb. *mace*, sl. *maca*, gr. μαξι (Boga, II, 37). — < alb. *maș(e)* „gatto”

MACIÓC, sm., pl. *mačlól* — v. *mačearóc* —, Gram, 273; GrS, IV, 379. — Cf. alb. *mașok* „gatto maschio” și bg. *mačokă* „chat”.

MADĂMĂ, sf., pl. *madăme*, cucoană, «dame habillée à l'européenne», Dal, 126. — < it. *madama* < fr.

MADĂMI, conj., pentru că, «parce que», CLitur, 73; 131. — < tc. *măđam*, *mă-damé* (1089) „puisque; attendu que”.

MADÉ, sm., pl. *madédz*, cauză, «sujet, cause», Nic, 279; *aestu vă eăste tul madélu?* (acesta vă este toată pricina?), PenB, IV, 118; Caraf, 26; *tr' ahl't madé ř u mlř inima?* (pentru atita pretext ři-o mănřnci inima, te neliniștești?), PB, 373⁷. V. *măđele* și sinonimele *furn'ie*, *măhănă'* etc. — < tc. *măđđé* (1090) „sujet; matière”.

MADÉME, **MADÉNE**, sf., pl. *madén'l*, mină, «mine», Nic, 279; Mih, 272; PScr, 224. — < tc. *ma'den* (1191) „mine; carrière”.

MĂĂĂ, sf., pl. *mădz* — v. *amăđă*, *asmăđă* —. — < alb. *madhe* „grande”.

MĂDZĂRE, sf., fără pl., mazăre, «pois», Nic, 286; PScr, 224; PB, 633; DR, II, 537; cu un *glrnăľ đl mădzăre* (cu un bob de mazăre), PLit, 926. V. *mădziric'e* și sinonimele *ăfcu*, *aruculeľă*, *bizel'e*. — La RIST, II (1962), 116 și 138; II (1964), 117 și 139; Ros, 271: reproducere eronată (: *mădzire* în loc de *mădzire*), iar explicația „a merge” e surprinzător de eronată — v., aici, *feđfire*. — Cf. și alb. *măđhullë* „pisello”, „Erbse” (GM, 284-285). — < ?

MĂE, sf., PB, 633; PAnt, 456 — v. *măte*.

MĂGĂR, PLit, 726 (dat cu sensul adj. *măcru*): *ăgărľe și măgărľe* (țarinile și...). E un joc de cuvinte: în *măgărľe* avem a face cu *m* + *ăgărľe* — în această privință, cf.: *cărte* — *mărte*, *culistră* — *mulistră*, *čedăeala* — *măčeala*, *grăndzale-măndzale*, *kikir-mikir*, *ngl'rtă-mľrtă*, *scăndala-măndală*, gr. σούρδου-μούρδου tc. *téker-méker* (395, 1215), *qaryche-mouryche* „pêle-mêle” (926, 1244); fr. *pêle-mêle* etc., precum și CĂR, 524-525; GrEt, 18 sqq.

MAGDANÓS, sm., fără pl., pătrunjel, «persil», Mih, 277; Kats, I, 80. — V. *măkidunľřă* și gr. μαγδαρότσι (Boga, II, 36). — < alb. *magdanós* „prezzemolo”.

MAGNÉTE, sf.: *fičurămea nă trădze ca magnéle* (copilăria ne atrage ca magnetul), PenB, III, 105 — v. *maynéte*.

MAGURLĂKI, sf., pl. *magurľăki*, mindrie, «fierté; arrogance», CLitur, 74; 131. — Cf. alb. *magór* „orgoglioso”. — < tc. *maghrourlyq* (1198) „orgueil”.

MAG, sm., pl. *mayľ*, mag, «mage, Zauberer», Dal, 126; Nic, 272; GEI, 170; W, II, 123. — < μαγος „sorcier, mage”.

MĂGE, sf., pl. *măyľ*, Mih, 285; GEI, 170 — v. *amăye*.

MĂGIR, sm., pl. *măyirl*, bucătar, «cuisinier», Nic, 272; Mih, 273; *măyirlu...* *ndreăpse međsa* (bucătarul... pregăti masa), PB, 179³³; PAnt, 96. V. *măyirđi* și *ahčľ*. — < μαγειρος „...”.

ΜΑΓΙΡΙΛΙΟ, sm., pl. *mayiryeádz*, bucătărie, «cuisine», GEI, 171; *tu mayiryló si s' áacá* (să se ducă în bucătărie), PLit, 913. V. *mayluryló*. — < μαγειρίο, μαγειρείον „~”.

ΜΑΓΙΡΙΓΙ, -gloán'e, pl. *mayirgeádz*, -gloán'e: *ac'ímá' pí mayirgloán'e* (a chemat pe bucătăreasă), GrB, 253 — v. *máyir*.

ΜΑΓΙΣΑ, sf., pl. *máyise*, vrăjitoare, «magicienne, sorcière, Zauberin», W, II, 123. — < μάγισσα „~”.

ΜΑΓΙΥΡΙΛΙΟ, sm., PÍm, II, 198 — v. *mayiryló*. — În general, *maylurylólu* e o mică clădire sau colibă, separată de locuința respectivă. Sinonim: *mutbáke*.

ΜΑΓΝΈΤΙ, sf., pl. ?, magnet, «aimant», Dal, 126; Nic, 273 (*maynit*). V. *magnéte* și gr. μαγνήτης. — < it. *magnète*.

ΜΑΓΝΕΤΙΖΜÓ, sm., pl. *maynetizmódz*, magnetism, «magnétisme», Dal, 126; Nic, 273. — < μαγνητισμός „~”.

ΜΑΓΕÁΡ, sn., pl. *mađeáre*, monedă ungurească, «monnaie hongroise»: *300 di mađeáre*, W, II, 14; 28. — Cf. gr. τουρκεύ μανταρί (Passow, 209^a). — < tc. *madjár* (1120) „hongrois”.

ΜΑΓΙÚΝΕ, sf. — v. *măđtún*.

ΜΑΗΜUDÉ, sm., pl. *mahmudédz*; **ΜΑΗΜUDÍE**, sf., pl. *mahmudil*, mahmudea, «monnaie d'or», Mih, 274; GrS, IV, 244; CalGrB, 67 (pl. *mahmudlur*); *l'i-lipseáste un mahmudé* (li lipsește o mahmudea), PenB, III, 171; *minduhil și mahmudil* (galbeni și mahmudele), Velo, 54; BNA, V, 87. — Cf. și gr. μαχμουδεδες ('Ηπειρ, IX, 48, v. 1520). — < tc. *mahmoudyflé* (1131) „monnaie d'or d'à peu près cinq frs frappée sous le règne du sultan Mahmoud II”.

ΜΑΗΜÚR, -rá, pl. *mahmúr*, -re, mahmur, «qui a la tête lourde après le sommeil qui a suivi l'ivresse», Mih, 274. — < tc. *makhmour* (1137) „~”.

ΜΑΗΜURLÍ(Ŭ), -lle, pl. *mahmurlil*, Mih, 274 — v. *muhmurlil*.

ΜΑΗΜURLÍ'KE, sf., pl. *mahmurl'ki* «état d'un mahmúr», mahmurie, Mih, 274. — < tc. *makhmourlyq* (1137) „~”.

ΜΑÍ (Sămărina), adv. «plus», Nic, 272. — V. *ma¹*.

ΜάÍα-GάÍα, sf. «être fantastique doué d'un pouvoir surnaturel, dont on croit qu'il enlève pendant la nuit les enfants restés seuls», Dal, 126; Nic, 273; PLit, 186. — < *mále* + *gáde*.

ΜΑÍÁŬ, sf., pl. *malél*, maia, «ferment — v. *aloát*; *présure* — v. *začlú*; fortune — v. *cl'edg* 4°, *seú*, *tácáte*», Mih, 274. — 1°. *maláña eáste veácl'e* (maiaua e veche); 2°. *acáfá maláñá* (a prins cheag, a făcut avere), PGr, 96. — < tc. *mafa* (1098) „ferment”.

ΜΑÍCÁ, sf., pl. *málle*, maică, «mère, maman», PB, 633; *máica f' poártá dórlu* (mama îți duce dorul), RMac, II, 33, 5; *nu, málcá, nu fudzil* (nu, dragule, nu pleca), BNA, IV, 84. Sinonim: *mámá¹*, *mámá*. — < bg. *majka* „~”.

ΜΑÍE, sf., pl. *mál*, bunică, «vieille — v. *moáše*; grand'mère — v. *máñá*, *ómá*», Dal, 126; Nic, 273; Mih, 274; Dun, II, 24; PÉt, 33 (< lat. *majus*, -a). — 1°. *la mutrlí acló š' 'ná mále* (lan priviți colo și o bătrână, o bunică), PAnt, 304; BNA, I, 136; 2°. *cum? je véduš* — *má'ile ntreábá* (cum? ce văduve? — întreabă bătrânele), BařP, 44; BNA, III, 44; 3°. *bá-neádzá máí-la?* (trăiește bunică-ta?). — Cf. și srb. *maja* „maman” („En serbe *mafa* veut dire grand'mère”, Chodz, 194).

ΜΑÍΜÁR, sm., pl. *malmárl*, meșter-șef, «maitre ouvrier, chef d'artisans, architecte», Dal, 127; Nic, 274 (< tc. *mí'mar*); BPh, I, 97-102. V. și *málmár*, srb. *neimar* „architecte” și gr. μαίμαρης. — Cu o contaminare cu formele *mal* și *máre²*, *máru*: < tc. *my'már* (1196) „architecte”.

ΜΑÍΜΕΝ, -ná, pl. *maimén'l*, -ne, biet, sárman, «pauvre, malheureux», Perd, 29^a. — V. *calmén* (și alb. *i májmë* „grasso, adiposo”).

MAIMŪN, sm., pl. *malmún'i*, maimuță, «singe», Dal, 127; Nic, 274; Mih, 274; *un malmún ovedă ascăpătă* (o maimuță scăpase), Lum, II, 314; BNA, IV, 79. V. *malmūdă*. — < tc. *malmoun* (1098, 1257) „~”.

MAIMUNLIKE, sf., pl. *malmunlikl*, maimuțarie, «singerie; momerie», Dal, 127.

MAIMUȚĂ, sf., pl. *malmuță*, PGr, 96 — v. *malmún* și :

MAIMUȚĂ, sf., pl. *malmuță* (și *malmál*) : *dăpă cl'ne vln'e arăda a li malmuță* (după cline a venit rindul maimuței), PLit, 792 — v. *malmuță* și *mūdă*.

MAIȘSCU¹, sm. și sn., pl. *maișși* și *maișle*, măr acrișor, «pommier; pomme reinette», Mih, 274. — Cf. și bg. *maihošū* „aigre-doux”. — < tc. *malkhoeh* (1097) „aigrelet; aigre-doux”.

MAIȘSCU², -că, pl. *maișști*, -șle, acrișor, «aigrelet», Mih, 274. — V. *maișcu*.

MÁISTUR, sm., pl. *máisluri*, meșter, «maltre ouvrier», Dal, 128; Mih, 274; PB, 633; PET, 33 (< lat. *magister*). — V. *mástur*.

M a i ũ, sm., Mai, «mai», Dal, 127; Nic, 273; Mih, 274; PB, 633; BNA, II, 52; 56. — 1°. *nu-cădră n'edă n Málă* (nu behăie mieluşea în luna mai), Lum, IV, 167; PANT, 287; BNA, I, 30; 2°. *astăptă Málă s' mli trlfi'l'tă* (așteaptă luna mai ca să măninci trifoi), PLit, 540; 3°. *va l' ápiră Málă la poartă* (luna mai își va apărea dimineața la poartă = la 1 Mai vei fi concediat), PLit, 539 — v. *mal'lu* 2°. — < lat. *maius* „mai [le mai]”.

MAKEADÓN, sm., fără pl., Mih, 271 — v. :

MAKIΔUNÍȘŪ, sn., pl. *makiδuníșuri*, pătrunjel, «persil», Dal, 126; Nic, 275; GEI, 167; PLit, 119; *băgă makiδuníș tu kiftédz* (pune pătrunjel în chiftete). V. *magdanós*. — Cf. și alb. *makedonís* „prezzemolo”. — < μακεδονήσιον „~”.

MÁKINĀ, sf., pl. *má'kin'i*, mașină, «machine; train; automobile», Dal, 126; Nic, 275. — < it. *maechina*.

MAL, sm., pl. ?, mal, «rive, rivage, littoral»: *ca mal bătut di unde* (ca țarm bătut de unde), PenB, IV, 53; BNA, II, 4, 6; 36. — V. *meal* și sinonimul *măzdă*.

MALACÓ, sm., pl. *malacádz*, malacov, «crinoline, jupe de dessous garnie de baleines, de cercle d'acier etc. pour soutenir la robe»: *șcurte cu zmbádz, priǵlós malacádz* (scurteici dințate (zimțate), dedesupt malacovuri), VAR, 239. — V. :

MALACÓV, sn., pl. *malacóvne* «crinoline — v. *malacó*; femme grasse», Mih, 275. — < **Malakoff** (bastion al Sevastopolului).

MALAKÍE, sf., pl. *malakli*, malahie, «onanisme», Dal, 127; Nic, 275. — < μαλακία „~”.

MALAMATÉRN'IU, -n'e, pl. *malamatérn'i*, -n'e, aurit, «doré», GEI, 167; *căpitán'lu malamatérn'lu* (perină aurită), PLit, 7. Sinonim: *glubudán*. — < μαλαγματέριος „en or”.

MÁLAMĀ, sf., fără pl., aur, «or», Dal, 127; Mih, 275; GEI, 167. — 1°. *cu málamă ti vîndu ș' cu gôrță li-acumpăr* (te vînd cu aur și te cumpăr cu pere = fac din tine ce vreau), PGr, 96; 2°. *om di málamă* (om de aur). V. *amálamă*. — < μάλαγμα „~”.

MÁLAΘRU, sm., fără pl., mărar, «aneth odorant», Dal, 127; Nic, 275; GEI, 167. Sinonim: *mărál'lu*. — < μάλαθρον „fenouil”.

MĂLĂ, **MAL'**, sf., fără pl. și adv., marfă; bogăție; mult, «denrée, marchandise; richesse, fortune, trésor: beaucoup, assez», Dal, 127; Nic, 275; DR, II, 496; VII, 208. — 1°. *vindea eă scumpa-l't málă cu fără di-amintătie* (ea vindea scumpa-i marfă cu fără de câstig), ArE, 16; 2°. *eși, mol, málă a duvlélil'ei; eși, lână, că deade soară* (ieși, măi, comoara statului; ieși, lună, a-ză sărit soarele), AL 1903, 80 — v. *yistédre*; 3°. *șidzú málă di odră* (a stat mult timp), ArE, 34; 4°. *l't-aduse mal' di l'nă* (i-a adus multă lână), PB, 300²⁸; 5°. *nu tricá mal' di kiró* (nu a trecut mult timp), PenB, VI, 26; 6°. *daț di-arștne mal' di ori* (făcuți de rts de multe ori), BNA, II, 82. — V. *mıldár*. — Cf. și mgl. *mal* „avuție” (PMegR, II, 91; GrS, VI, 164; CapM, III, 179); alb. *mall* „merce; richesse; quantité”; gr. μάλα „fort, très, beaucoup”. — < tc. *mal* (1094) „biens; fortune, richesse; somme”.

MĂLE, sf., fără pl., considerație, «considération» (grămosteni): *i-îl nu ti fâje mâte* (de fel nu te ia în seamă) — v. *minear* 2°. — Cf. tc. *mou'âmélé* (1188) „traitement, attention”.

Malesór, sm., pl. *Malesórl* «Albanais montagnard», Velo, 33; PAnt, 327; BNA, V, 128 (pl. *Malesórl*). — < alb. *malësör* „montanaro”.

MĂLIN, sm., pl. *mălin'i*, specie de mierlă, «espèce de merle», Dal, 127. — V. *măld'n'e*, *mălin'tă*.

MĂLINĂ, sf., pl. *măline*, stofă de lână, «étouffe de laine», Dal, 127; GEI, 167; *fustăne di mălină* (rochie de stofă de lână). — < μάλλινοσ „~”.

MĂLISTA, adv., da, «oui», Nic, 270; GEI, 167. — < μάλιστα „~”.

MALÓDĂ, sf., pl. *malóde* «...?...», Lum, II, 45 — v. *lu¹*. — (Cf. tc. *molada* (1248) „servante gauche et stupide”).

MĂLTĂ, sf., pl. ?, bogăție, «richesse, fortune»: *află' málă s' di la tătă-su* (a găsit avere și de la tatăl său), FI, I, 5, 7. Sinonim: *aveâre*. — V. *mălă* și alb. *mall tē* „merce”, *mälle tē* „beni”.

Măltean, -nă, pl. *Măltean'i*, -ne «sobriquet que les Aroumains du Pinde donnent aux Aroumains de Bituli; mou». Cf. și Liacu, 34 pl. — V. *Căleân*, *patôn* și:

MALTEČICU, -că, pl. *maltečiki*, -ēlke, cu urechi lungi și atârând în jos, «qui a les oreilles longues et pendantes» — v. *lăploăsă*. Sinonim: *plahūrcu*. — Ca și *Măltean*: < *Mălta* (cf. it. *maltese*).

MĂLTU, adv., mai, «plus; assez» (nord), Dal, 127; Nic, 276; Mih, 275; Gram, 273; PGr, 117; PhOr, II, 458 (< alb. *mal*). — 1°. *tra s' nu imnă máltu napuđisalui* (ca să nu mai umble de-andăratele), Cod, 20 b¹¹; 2°. *máltu aiste zboără* (destul aceste cuvinte), Cod, 29⁶; 3°. *nu aveđă dirmane máltu vol* (voi nu mai aveți vindecare), Cod, 86 b¹⁰; 95²²; 4°. *nu-l vidzără máltu* (nu l-au mai văzut), Mac, 93; 5°. *nu s' așeărde máltu* (nu se mai șterge), Al. 1903, 33; 6°. *s' nu s' adănă máltu cu alănl* (să nu se mai strângă cu ceilalți), Al. 1903, 74. — < *ma¹ málta*.

MALUFRĂNDZĂ, sf., pl. *malufrândză*, sifilis, «syphilis, „mal de Naples”; blennorrhagie», Lum, I, 74. V. *mălăfrândză*. — Cf. și gr. *μαλαφράντζα*, alb. *malafrentse*. — < it. *mal francese*.

MĂL'EACLU!, taci!, «mot signifiant „tais-toi!, que le diable t'emporte!” et qu'une mère énervée adresse à son petit enfant qui crie sans cesse „maman!”», PETim, 13. — V. *măricue!* și:

MAL'EACŪRA! — v. *măl'eacul!* —, Mur, III, 112. — < alb. *mallëkŭar* „maledetto”, *mallëkŭarë* „maledizione”.

MAL'IÓT, sn., pl. *mal'iođle* și *mal'ióluri*, mântăluță, «habit noir en laine que portent les hommes», PAnt, 456; PIm, I, 123; WTh, pl. VII; CN, 165; POrig, 99; *să nvăli cu mal'ióltu* (se înveli cu mântăluța), PB, 325¹⁶. V. *capolă*, *dzađu*. — Cf. alb. *mallotë* „pastrano leggero”, gr. *μαλλ'ότου* (Hris, 120).

MAL'Ū, sn., pl. *măl'e*, maiu, «battoir, maillet», Dal, 127; Nic, 275; Mih, 275; PScr, 224; PB, 454⁶. — 1°. *cu mál'llu pul'érile bat străn'ile la ar'ă* (femeile bat rufele la riu cu maiu); 2°. *băte mál'llu la uše* (maiul bate la ușa), PGr, 96: în citatul 3° de sub *Mală*, logic e ca *Măllu* să fie înlocuit prin *măl'llu*. — V. și PPar, 38. — Același *măl'lu* e folosit și de albanezoaice, ca și în Franța etc. (cf. Chandler, 29 și 437). — < lat. *malleus* „maillet”.

MAM! «mot enfantin qui imite l'action de manger — v. *jóngă*», PLit, 957.

MĂMĂ¹, sf., pl. *măme* (nu *măn'i*, ca în *mămă*, *mum'i'n'i* și *mumă'n'i*, sau ca în *trămă*, *lrăn'i*), mamă, «mère, maman», Dal, 127; Nic, 276; PB, 633; PAnt, 456. V. *mănd¹*, *mămă*. — < lat. *mamma* „maman”.

MĂMĂ², sf., fără pl., miez, mădăvă (de arbore), «moëlle du sureau, du saule etc.; mie, pulpe; nourriture que la mère donne de sa bouche à son nourrisson — v. *păpă¹*; pain

— v. *pl'ne*, Dal, 127; Mih, 275; DR, VII, 153; VIII, 131-132; CMac, 56-57; Dun, II, 83.
 — 1°. *veârga di sâlje âre mămă* (varga de salcie are măduvă); 2°. *măma a cuțeanul* (miezul verzei) — v. *n'edzû*; 3°. *u mătrică cu mămă* (o hrănea cu pline din gură); 4°. *s' mî'că mămă n gûră* (să mănînce mestecătură în gură), PB, 185¹⁷; 5°. *nu mî-ar' dz cu mămă* (nu mă înșeli cu hrană de sugaci), PGr, 96; 6°. *cînd acasă l'i-u dzle, mămă* (cînd acasă nu au ce mîncea), BNA, II, 80. — V. *mămă¹* și gr. μάμου (Boga, II, 148).

MĂMĂ², sf., pl. *măme*, gușe, «goitre, jabot» — v. *gûse* 2°, Dal, 127; Nic, 276; Mih, 276; *alăsă' mămă* (a lăsat (a făcut) gușă), PLit, 540; 'și-umplă *măma* (și-a umplut gîttejul), PenB, IV, 8. — Cf. mgl. *mămă* (PMegR, II, 91; GrS, VI, 165; CapM, III, 180) și gr. μάμ(μ)α „ὁ πρῶτος στόμαχος, ὁ πρόλοβος τῶν πινῶν”, jabot ('ΑρΓλ., 60; Hépitès).

MĂMCĂ, sf., pl. *mă'mîi*, gușe, «jabot», Dal, 127; Nic, 276. — V. *mămă³*.

MANĂFI, sm., pl. *mandăfean'î*, fructar, vinzător ambulant, «fruitier; vendeur de marchandises de peu de valeur»: *tredmbură nizân'î'i și-mandăfi dit Misirle* (tremură soldații turci și fructarul din Egipt), BNA, I, 116. — Cf. și gr. μανάβης „marchand de légumes, verdurier, fruitier”. — < tc. *manav* (1228) „fruitier”.

MANÁZE, sf., GrS, IV, 379 — v. *mănáz(e)*.

MĂNĂ¹, sf., pl. *măne*, mamă, «mère», Dal, 127; PAnt, 456; GEI, 168; *eră un lălă s' 'nă mănă* (era un tată și o mamă), PB, 484²⁸. V. *mămă¹* și sinonimul *dădă*. — < μάννα „~”.

MĂNĂ², sf., pl. ?, piclă, mană, «manne; brouillard, rouille des végétaux», Dal, 127; Nic, 278; Mih, 276. — 1°. *sîngur Dumnidz'ă l'i hăfēă cu mănă* (sîngur (însuși) Dumnezeu îi hrănea cu mană), Cod, 74 b¹⁹; 2°. *tu cl'mpu si-alăsă' mănă și ârse ayn'le* (în cîmp s-a lăsat piclă și a ars viile) — v. *rôdă*. — < μάννα „manne”.

MĂNDAL, sn., pl. *măndale*, ivăr, «sorte de loquet en bois fixé derrière et en haut de la porte; membre viril — v. *nănĕu* etc.», Dal, 127; Nic, 277; PScr, 224; GEI, 168; *ûsea si ncl'ide cu mândalu* (ușa se închide cu zăvorul). — Cf. gr. μάνδαλος „verrou”, alb. *mandall*, *mëndallĕ* „sbara di legno che si mette dietro la porta per chiuderla”. — < tc. *mandal* (1095, 1231) „loquet”.

MĂNDISĂ, sf., pl. *măndise*, vrăjitoare, «devineresses», GEI, 168; Jb, I, 30; *măndisă și alte lăcre rale* (vrăjitoare și alte lucruri rele), Cod, 11 b¹⁶; s' *luțesc strî mândisile tode* (să strălucesc peste toate vrăjitoarele), PLit, 1038. V. *măndu* și sinonimul *măylstră*. — < μάντισσα „~”.

MĂNDRĂ, sf., pl. *mă'ndrît* «bercail, parc à moutons; terrain propre à l'hivernage des troupeaux de moutons et de chèvres», Dal, 127; Nic, 278; Mih, 276; GEI, 168; CN, 98; 122; CFr, 28; BNA, II, 133; AD, III, 540; Dun, I, 66. — 1°. *măndră mplîă di luki* (mandră plină de lupi), PB, 501³; 2°. *află' mândră necăcālă* (a găsit mândră necăcată = a dat peste noroc), PGr, 96. — *Măndra* e folosită vreo șase luni de iarnă (noembrie-aprilie). — La daco-români: „vreo cincizeci de cățelandri, care păzesc pe la mandre” (MF, 116 — reproduș și comentat în PFrc, 14-16). Pentru istoricul acestui cuvînt, cf.: AD, 1922, 540; Dun, I, 66; DensAs, I, 18-19; PCon, 29 și dicționarele Tiktin și Șăineanu. — Cf. gr. μάνδρα, μανδρί „bercail”; alb. *mandrë* „gregge, mandra”, tc. *mandra*, „bergerie”; sicil. *mannara* (BTS, II, 78; III, 343) etc. — V. *măndrân'edăă*. — < it. *mandra*.

MĂNDU, sm., pl. *măndzî*, ghicitor, «devin», Nic, 278; PScr, 225; GEI, 168. V. *măndisă*, *măndie*. — < μάντις „~”.

MANDULIN, sn.; **MANDULINĂ**, sf., pl. *mandullne*, mandolină, «mandoline», Dal, 127; *ca dit tel'tă di mandulin* (ca din coardă de mandolină), Al. 1928, 114; BNA, II, 60. — < it. *mandolina*.

MÁNDZALE, sf. pl., nimicuri, «choses futiles, babioles»: *grándzale, mándzale* (fleacuri, nimicuri). Sinonime: *eureuféli, lişinătură* etc. — Cf. gr. „τσάντζαλα, μάντζαλα” şi, aci, *mágár*. — *μάντζαλο* „τὸ εὐτελέες”, de bas prix, de peu de valeur”.

MANDZURÂNĂ, sf., pl. *mandzurâne*, măgheran, «marjolaine»: *'nă n'úrizmă di mandzurână* (un miroir de măgheran), BNoI, 9; BNA, IV, 86. — Cf. gr. *μαντζουράνα*, alb. *manzhurânë*. — < it. *maggiorana*.

MÁNE-MÁNE → *máni-máni*.

MANÉI, sf., pl. *manél*, manea, «mélodie turque». — < tc. *many* (1096) „mélodie composée d'interjections et de mots sans suite qu'on chante au commencement d'une chanson”.

MANÉLĂ, sf., pl. *manéle*, prăjină de atirnat cîntarul, «gaule dont on accroche la balance romaine», Dal, 127. — Cf. it. *manovella*.

MÁNGĂ, sm., pl. *mángan'í*, şnapan, «chenapan, vaurien». V. *mángu* >. — Cf. şi tc. *mángu'* (1096) „qui empêche; obstacle”. — < *μάγκα* „gamin; polisson”.

MÁNGĂRĂ, sf., pl. *mángăre*, leţca, «liard», Mih, 277. V. *míngl'r*. — < alb. *mángër(ë)* „specie de moneta pari ad un soldo”.

MÁNGLAR, MANGLĂR, -ră, pl. *mánglarí*, -re (Sămărina) — v. *glar*.

MÁNGU, sm., pl. *mángan'í*, măgădău, «incomplet, qui n'a pas le poids exigé»: *Cóle — aşi l-cl'ímă mángul* (Nicolae — aşa se cheamă măgădăul), Cal. 1912, 84. V. *mángă* şi *mánguşă*. — < alb. *mangu* „~” (Hr, 220).

MÁNGŪFĂ, sm., pl. *mángúfean'í*, netrebnic, «misérable, grand dadais». V. *mangusár*. — Cf. gr. *μαγγούφης* „~”. — < tc. *manqafa* (1096) „à grosse tête, lourd d'esprit”.

MÁNGUSĂR, -ră, pl. *mangusárí*, -re — v. *mángúfă* —, Dal, 127; *Je flixescu, mangu-sára-n'í?* (ce vinovăţie am, netrebnică de mine?), PenB, V, 19. — Cf. mgl. *mangusár* „îigan nomad” (CapM, III, 198).

MÁNĜE, sf., pl. ?, mîncare, «nourriture, mets», Nic, 279 (*mándzá*). — Cf. mgl. *mángă* (CapM, III, 181), gr. *μάντζα* (Boga, II, 36) şi bg., tc. *mandja* (1095) „~”. — < it. *mangia*.

MÁNI-MÁNI, adv., repede, «vite; en un tour de main», Nic, 277; *mi duşă máne-máne* (m-am dus repede), PGr, 96. — Cf. gr. *μάνι μάνι* „~”. — < it. *mane*.

MANÎŢĂ, sf.: „pînză de *manîţă*” «toffe de...?», CFr, 22. — (Cf. it. pl. *manizze* „guanti”). — < ?

MANLIHERĂ, sf., pl. *manlihère*, manlicher, «fusil à cinq cartouches»: *sunt lun'ín'í di manlihère* (sînt lumini de arme manlicher), Trib, III, 1, 9. — < *Mannlicher*.

MANÓLEAC, -că, pl. *manóleafl*, -fe, solitar, «homme solitaire, insociable» (grămosteni). V. *munólcu*. — < *μονόλυκος* „~”.

MANUŞÁKE, sf., pl. *manuşákl*, violetă, «violette»: *trei lúmbe di manuşákl s' aǵtoácă* (se joacă trei buchete de violetă), Al. 1903, 78. Sinonim: *γιοδρά*. — < alb. *manusháqe* „violetta”.

MÁPARÍ, adv., ca şi cînd, «comme si», Gram, 274. — Cf. alb. *mëpäre* (Le, 690) şi, aci, *maspár, ml*.

MAR, s. invar., vai de, «malheur»: *mar di el* (vai de el), Dun, I, 186 (< lat. *malus*); II, 100-101; *mi l'eá hedvra pln' tu oáse ş' mar di mîne, mor di vreade* (mă iau frigurile plină la oase şi vai de mine, mor de iubire), PenB, II, 232. — V. *márd¹* şi *cavál*.

MARADÓIŪ, sm., pl. *maradóil*, sticlete, «chardonneret», Dal, 127; Nic, 273; PLit, 33. Sinonime: *lînzur, fuşundréu*. — < ?

MARAFÉTE, sf., marafet — v. *muraşéte*.

MARAMÁNGĂ, sm., pl. *maramándzi*, păianjen, «araignées», GrS, IV, 379. V. *merimágă, mirumágă* şi sinonimul *pángu*. — < alb. *marimágë* „ragno”.

MĂRANDU, sm., fără pl., amarant, «amarante», GEL, 169; Mac, 67 („o floare galbenă”). — 1°. *lai mărandu gălbîn țe moseul nu-ț kerdzi* (drag amarant galben care nu-ți pierzi parful), CalGrB, 87; BNA, IV, 29; 2°. *ca mărandul di munte* (ca amarantul de la munte), Fr, I, 4, 53; PANT, 19; 3°. *tufe mări di mărandu* (tufe mari de amarant), Fr, II, 15, 236; BNA, I, 74; 4°. *ngălbini... ca mărandul* (a îngălbenit... ca amarantul), BNA, I, 100; 5°. *ca mărandul pâlăscu* (pălesc ca amarantul), PenB, II, 206. — V. *știrnu*. — < ἀμάραντος, ~’.

MARANGÓ, sm., pl. *marangádz*, timplă, «menuisier». V. *maréngu*. — Cf. gr. μαράγκος, tc. *maranghoz* (1090). — < it. *marangone*.

MĂRANȚU, sm., Dal, 127 — v. *mărandu*.

MARÁT, -tă, Dal, 127; Nic, 279; *ol-lélé, Rumă'n'i maráf!* (vai, bieți Aromâni!), Fr, I, 3, 36; PANT, 289; BNA, I. — Cf. și toponimicul στὸ Μαρᾶτο ('Ηπειρ, VIII, 145). — V. *mărát* și *sărmăte*.

MĂRĂ¹, sf., pl.?, pasiune, «passion»; chagrin, peine; désir amoureux, amour excessif: *frică-l s' nu moară di măra al Piuñăru* (teamă e să nu moară de pasiunea lui (pentru) Piuñăru), Caraf, 54; *tafi, neaslă, nu băgă mără* (taci, mireasă (nevestă), „nu fii amărită”), Lum, V, 76; *tafi, lea vrută, nu-ț băgă mără: va s' ȝin pân' di primăveără* (taci, fa iubită, nu te turbura: pînă la primăvară voi veni), CFr, 153. — V. *mar*, precum și gr. μάρα „καύμός” (Κρυσ, II, 60), μάρα „ἔρεσις, ἔμερος”: ἔχω μάρα νὰ τὸν ἰδῶ = je désire le voir” (*ΑρΓλ, 60); μὲν τὸ ἔχω μάραν κ' ἐντροπήν, (Fauriel, II, 402); alb. *mărre* „onta, vergogna”.

MĂRĂ², sf. «nom donné à un mulet femelle de couleur rougeâtre-foncée; noni donné au renard», CFr, 101; *Măra ari căvdlă būnă* (pe caltra Mara se călărește bine); *kiră Măra, afeă șiredlă* (cucoana Maria, cea șireată), PB, 104²¹. — < *Marfa*.

MĂRCĂ, sf., pl. *măr'ri*, marcă, «marque», Dal, 127; Nic, 280. — < it. *marea*.

MĂRCUD?: *gălbînă ca mărcudul tu fălă* (galbenă la față ca ...?). Trib, IV, 5-6, 11. — Probabil, o eroare de tipar: *mărcudul* în loc de *mărandul*.

MĂRDZINĂ, MĂRDZINE, sf., pl. *mă'rdzin'i*, margine, «1°. bord; limite, fin; 2°. à la fin, postérieurement; 3°. ais, planche dont l'un des deux côtés est concave et qui sert à la toiture des maisons», Dal, 133; Nic, 282; 283; Mih, 279; PScr, 225. — 1°. *vinturi, ... suflăt mărdzinea di-amăre* (vinturilor, ... suflați pe țărnuț mării), Fl, I, 3, 11; *pln' tu mărdzinea a lóclul* (pînă la capătul pămîntului), PB, 206³⁵; PANT, 94; PGr, 97; *mărdzine di pl'ne* (colțec de pline) — v. *cultuc*; 2°. *armăse pân' di mărdzine?* (rămas-a pînă la urmă?), Cod, 69¹⁸; *ȝi mărdzine lo amirărî'lea afeă?* (ce sfîrșit a luat (a avut) împărășia aceea?), Cod, 77¹⁸; *căma tu mărdzine* (în cele din urmă), PLit, 802; PANT, 91; *poăti că l'i si-aurăști lu mărdzini* (poate că la urmă (în cele din urmă) i se urăște), PB, 84¹⁸; 3°. *căsă di om oărfân acupirită cu mă'rdzin'i* (casă de om sărac acoperită cu scinduri rezultate din părțile laterale ale buștenilor) — cf. PIm, II, 198. — Sinonime: *blănă, būdză* 1°, *mal, méjdă*. — V. *mărne*. — < lat. *margo*, -inem „bord, bordure”.

MĂRE¹, sf., pl. *mări*, mare, «mer», Dal 127; *trițel mărea la 'nă părle* (treceți la marea la o parte), PLit, 994; PANT, 25; *nu-ăi mări di lă'erin'i mări si plindzi* (nu ai mări de la-crimi ca mări să plingi), PANT, 160; *Mărea-lăie* (Marea-Neagră). — V. *amăre*.

MĂRE², adj., pl. *mări* și *mari* (cf. *căpră, căsă, fălă, lăcrimă, lărgu*² etc.), iar la fărșeroți: pl. *mără* (< *mărl'i, mările*), mare, «grand; gros; âgé», Dal, 127; Nic, 280; Mih, 279; PScr, 225 (pl. *mari*), PB, 634. — 1°. *cu ma mările s' nu ambăluri călu* (cu mai marele (cu superiorul tău) să nu galopezi calul), PLit, 540; 2°. *doi ócl'i viniș, mari* (doi ochi vineți, mari), CalGrB, 48; 50; BNA, IV, 26; 28; 3°. *ma mărlle a pūllor* (căpetenia pasărilor), PB, 11¹³; 4°. *kiprile di făkl'i mari* (clopotele de țapii mari), PANT, 155; BNA, II, 2; 5°. *cu mari, cu n'iși* (cu mari, cu mici), Cod, 123⁹; 6°. *amărlil... mără* (păcate... mari), Cod, 44 ¹⁰; 7°. *cătrisle afele mără* (corăbiile cale mari), Jb, I, 32; 8°. *m'ne eăste Slă-Mărla afeă mărea* (miine e Sînta-Marie mare: 15 august); 9°. *ăylul Sin-Vasili, afeł mără* (sîntul Sin-Vasile

cel marele), Cod, 121¹; 10°. *s' yină Kiki căma mārā* (să vină Kiki cel mai mare), PALb, 49; 11°. *vol hiț mā mārī di el* (voi sînteți mai mari (mai în etate) decît el); 12°. *mār'l'i a hoă-rāl'ei* (frunțașii, superiorii satului); 13°. *a mārīlū nu-l'i dzlșă, a mārīl'el va'l'i scriă, a mārīlōr va lă daă* (celui mare nu i-am zis, celei mari îi voi scrie, celor mari le voi da). — V. *māru*. — < lat. *mas, marem* „măle”.

MARÉNGU, sm., pl. *maréndzi*, Mih, 276 — v. *marangó*.

MÁRGURĂ, sf., pl. *márgure*, pervaz, «bord, cadre, chambranle», Gram, 274; REW, 5355 (*márgulă*: eronat). Sinonim: *kinăre*. — Cf. alb. *márgë* „margine”.

MARȘIOL, MARȚIOL, -*loală*, pl. *marșlól'i, marylóde*, lingusitor, «séduisant, adulateur, filou, mariol, trompeur, charlatan», PScr, 225; GEI, 169; *je marșlólă 'st-eáste!* (ce mai lingusitoare ți este!), PGr, 97; *ástlndz hāri la marylól'i* (astăzi gratis la viclene), BNA, II, 83. — Cf. gr. *μαργιόλος* „ruse; fripon”. — < it. *marluolo*.

MARĬLUS! «interjection enfantine au jeu d'osselets, par laquelle l'enfant joueur exprime le désir pour un bon résultat», PLit, 129. — < ?

MÁRMAR¹, sn., pl. *mármare*, marmură, «marbre», Dal, 127; GEI, 169; *șidedă ca un mărmar* (ședea ca o marmoră), PB, 24²; *'nă crúșe di mărmar* (o cruce de marmoră), BNA, I, 86. V. *mármar*² sqq. — < *μάρμαρον* „~”.

MÁRMAR², -*ră*, pl. *mármari*, -*re*, marmoreu, «marmoréen»: *gl'éșlu mărmar di la mori* (gheața marmoree de la mori), Lum, V, 11-12, 37; PAnt, 158; BNA, II, 52.

MÁRMARĂ, sf., pl. *mármare*: *la mărmară pătru, la flnși mărmarī/ă* (la patru marmore, la cinci marmurele), FI, II, 1, 2; BNA, II, 64 — v. *mármură*.

MARMĂRĂ, sf., pl. *marmăre*, steapă grasă, «brehaigne; stérile», (oaie, capră) steapă care nu a fătat (niciodată) și care e grasă și plină de viață, Dal, 127; CN, 104; *cuplile di mărmară je umpleă mănŃl'i* (turmele de sterpe grășune cari umpleau munŃii), Trib, II, 7-8, 23; *mul'értle a lor sântu ca niște marmăre* (femeile lor sînt ca niște sterpe pline de vitalitate) — v. *biroán'e*. — Cf. gr. *μαρμάρα „στεῖρα”* (ApΓλ, 60; Σαρ, 17; Hépités).

MÁRMORE, PScr, 225; **MÁRMURĂ, MÁRMURE** «marbre — v. *mármar*¹», Nic, 281; PAnt, 457 (*mármur*, sn.); *ca măraura armăse* (a rămas ca marmora), PB, 439⁶; *mașl lru mărmore nel'igăte* (închegate numai în marmore), Velo, 30 (*mármori*); PAnt, 324; BNA, V, 101; *mármuri fr'l'mle* (marmore sparte), Velo, 36; PAnt, 329; BNA, V, 106. — V. *mirmér*. — < lat. *marmor, -orem* „marbre”.

MÁRNE, sf., pl. *mār'n'i* (GribinŃ), margine, «bord; limite»: *loără mārnea, mārnea* (apucară marginea, marnea). — < *mārdzină*.

MÁRSIN, -*nă*, pl. *mārsin'i*, -*ne*, de post, «plat maigre, plat préparé sans viande, sans beurre, sans fromage, sans lait», Dal, 128; Nic, 281; BNA, III, 22; CL, LXXV (1942), 477 (< lat. **marsinus* < *marcea* < *marcidus*); *lúcri mārșine* (lucruri de post), PLit, 779; *mumulic ... sāră ūmtu, căma mārsin* (mămăligă... fără unt, mai de post), Lum, II, 244; BNA, III, 56. V. *mārșineălă, mārsinédzū*. — Cf. vsl. *mārsinā* „foedus, laid, hideux, sale”.

MÁRTE, BNA, III, 166: cuvînt fără nici un sens, format după *cărte* ca joc de rimă — cf. *măgăr*. La fel: *cărne* — *mārne*, *fărînă* — *mārînă*, *zăhare* — *măhare*, *café* — *mașé* (Lum, V, 15) etc.

MARTINĂ, sf., pl. *martine*, armă Martini, «fusil à un seul cartouches», Dal, 128; Mih, 281; *va-n'l l'edă martina n ml'nă* (îmi voi lua arma *martina* în nînă), RP, 2, 4; BNA, I, 38; *loără ȝlon'l fičlōrl martina* (flăcăi volnici au luat *martina*), Bair, 107; *cu martin'le tu mtn'l* (cu martinele în mîini), BNA, V, 43. — V. *sinăuer*. — Cf. și alb. *martinë* „fuclle Martini”. — < **Martini**.

MÁRTIR, -*ră*, pl. *mártiri*, -*re*, martor, «témoin», Dal, 128; Nic, 283; PScr, 225; GEI, 169; *ai māriri?* (ai martori?), PB, 18¹⁶. V. *mártur*. — < *μάρτυρας* „~”.

MARTIRĂ, sf., pl. *martire* (mucenică), zdrențăroasă, «loqueteuse, déguenillée, peu soignée — v. *părtălós*: nu ști si si nvească, lmnă ca martira (nu știe să se îmbrace, umblă ca martira), Mih, 281. — < feminin de la *μαρτυρ* „martyr”.

MARTIRĂȚIU, sm., fără pl., martiriu, «martyre», Mih, 281. — < *μαρτύριον* „martyrium”.

MARTIRISĂSCU, vb. IV, Mih, 281; GEI, 169 — v. *mărtirisăscu*.

MĂRTUR, -ră, pl. *mărturi*, -re — v. *mărtur* —, Mih, 282; CDDE, 1057; *mărturi* sântu *fădzil'i* (martori sînt fagii), PLit, 1048; PAnt, 207. Sinonim: *șalt*. — < lat. *martur* „temoin”.

MĂRȚ (Ă), **MĂRȚI**, sf., pl. *Mărți*, *Marți*, «mardi», Dal, 128; Mih, 281; PB, 634; az i *Luni și ml'ne-i Marț* (azi e luni și mlne-i marți), PAnt, 107; 'nă *Mărță, că'tră li pr'ndzu* (într-o marți, pe la amiază), GrB, 224; PAnt, 228; BNA, IV, 1. V. *N'ercuri și Vin'iri*. — < la. *Martis dies*.

MĂRȚU¹, sm., martie, «mars», Dal, 128; Nic, 283; Mih, 281; PB, 634; PAnt, 203; CDDE, 1056. — 1°: ca *păl'lu dil Mărțu* (ca pasărea din luna martie), PLit, 877; 2°: *Mărțul nu-are bésă* (martie nu are credință, nu inspiră încredere), PGr, 97; 3°: *luț mēșl'i ml'că carne* și *Mărțul alină oase* (toate lunile mănincă carne și martie culege oase: în martie mor vite slăbite de iarnă), FI, I, 6, 23; 4°: *lipsește Mărțul dil păreăsin'?* (lipsește martie din păresimi?), PLit, 541 — cf.: „Das kommt wie die Fasten im März” etc. — Cf. † dr. „In luna lu marți” (CC, 144²⁷) și „din luna lui marți” (MF, 18). — Gr. *Μάρτ'ς* (Boga, I, 228). — < lat. *martius* „mars (mois)”.

MĂRȚU², sn., pl. *mărță* și *mărțuri*, mărțișor, «ganse faite de fils blanc et rouge retordus, que les jeunes filles et les enfants portent au cou ou au bras pendant les premiers 9 jours de mars», Dal, 128; Nic, 283; Mih, 281; Fr, II, 278. — 1°: *s' nu vă arlédē di sculeț mărțul* (să nu vă înșelați de scoateți mărțișorul), Lum, IV, 108; 2°: *fičlōrl'i arucără mărțale* s' lă *jšăsă arl'ndurte cămēșlle* (copiii au aruncat pe arbori mărțișoarele pentru ca rîndunelele să le țeasă cămășile), Fr, II, 250. — Ca folclor, cf. PMic, art. *Martie*. — < lat. *martius* „mars”.

MĂRȚU³, sn., pl. *mărțuri*, marț, «gain double dans le jeu de trictrac», Dal, 128; GrS, VII, 295; *ti feciū mărțu* (te făcui marț). — Gr. *μαρτσα* (Boga, I, 229). — < tc. *mars* (1091) „m”.

MĂRU < **MĂRRU** (nord: < *mărlu* < *mărlle*), șeful, «le grand, le supérieur, le chef»: *ma mărlu cl'ndu* *șl-la făfa* (șeful (mai marele, arhitectul) cînd își spăla fața), PAnt, 70 — v. *malmăr*; *dēmunlu ațel măru* (demonul cel marele), Jb, I, 32; I, 34; *amiră'ălu ațel măru* (împăratul cel marele), Cod, 98¹¹; 59 *b²³*. — V. *măre²*.

MAS, sn., pl. *măsuri*, mas, «lieu où repose un troupeau de moutons pendant la nuit; sommeil, Schaf (Sămărina)», Dal, 128; Nic, 283; Mih, 284. — 1°: *măslu a lăpilor* (masul iepurilor), PB, 120¹; 2°: *la măsuri cēlnișl și picurări* (la masuri celnici și păstori), PAnt, 155; BNA, II, 2; 3°: *la mas di cl'ne cășl sl'rme di pl'ne?* (la culcuș de cline cauți fărimituri de pline?), PGr, 97; PLit, 681; PAnt, 10 — cf.: „Dove sta il cane non cercare il grasso” (Straf, I, 231); „Σ' τοῦ σκύλου τὸ προσέφαλο ψωμί δὲν ξεμερώνει (AravP, 1221); 4°: *s' li-alās... singure la mas* (să le las... singure la mas), PAnt, 202; BNA, V, 30 și 129; 5°: *nu mi-acăfă lăftu mas* („nicht ergreift mich süßer Schlummer” = nu mă apucă dragul somn), WOI, 58 și 134 — v. *sōmnu*. V. și *numle*. — Cf. dr. *mas* „locul unde dorm oile” (PMar, 224 etc.). — < lat. *mansum* „Ruhestätte = asile” (REW, 5322).

MĂSCUR, -ră, pl. *măscuri*, -re, masculin, «mâle; un mâle; masculin», Dal, 128; Nic, 285; Mih, 283; PScr, 225. — 1°: *n'él'i măscuri vor vindeäre* (mieli de sex bărbătesc trebuie vinduți); 2°: *vidză și-ân măscur lu-ahl'nte feäle* (a văzut și un fecior între atâtea fete), PB, 71; 3°: *măscuri, ōeămin'i* (bărbați, femei), BNA, II, 80; 4°: *ănlū lo pričile măscure, anăntu ōeăminlle* (unul a luat viețuitoarele de sex masculin, celălalt pe cele de sex feminin), PB, 49¹³. — V. *hiă* 46°. — < lat. *masculus* „mâle, masculin”.

MĂSIN, sm., pl. *măsin'i*, măslin, «olivier», Dal, 128; Nic, 284; Mih, 283; Bag, 113; *ș' tu Arbinșie creșcu măsin'i* (și în Albania cresc măslini). — V. *măsnă*, *msn'eu* și:

MĂSINĂ, sf., pl. *mășine*, maslină, «olive», Dal, 128; Nic, 284; Mih, 283; PScr, 225; a *Turcului dă-l'i mășina ș' l'eă-l'i vătălăhlu* (turcului dă-i măslina și ia-i burduful cu untdelemn), PLit, 645; PAnt, 8. V. *măslă*. — < vsl., bg. *maslina* „oliva”.

MĂSLĂ și **MĂSNĂ**, sf., pl. *măște* și *mășne*, măslină, «olive»; luisant, vernis — v. *gălăfă*, Nic, 285; Dal, 128; Mih, 283; *ml'că pl'ne cu mășne* (măntăie piine cu mășline); *l'i-aveă dătă măsnă* (ti dase lustru, lucea ca o măslină), Mih, 283. — V. *măsină*. — În aromăna sudică, sm. *măsin* e rar.

MĂSNU, vb. I, măcina — v. *mălin* și *măsnăre*.

MASÓN, -nă, pl. *masón'i* și *masónean'i*, -oăne, francmason, «francmaçon». — V. *far-mazón*, *Mállean*, *patón*. — < it. *massone*.

MASPĂR, adv., ca și, «comme si», CLitur, 66; 131. — V. *măpari*, *mī* — < *ma^a + s' par*.

MĂSTE, sf. (pl. *măști*), față, «figure; visage, couleur de visage», Dal, 128; Nic, 285; Mih, 283; PB, 634; FI, II, 3, 10; II, 6, 6; PETim, 14. — 1°. *cânda ved ahtăre măște* (cînd văd atare înfățișare), BNA, II, 78; 2°. *ved pi alba măște-a ta* (văd pe alba ta față), PAnt, 273; Bair, 109; 3°. *ăltu-i lăvuil pi măște* (altul e rănit la față), Bair, 107; 4°. *cum vidă muședla-l'i măște* (îndată ce văzu frumosu-i chip), Bair, 114. V. *čeahrē*, *făfă*. — < vsl. *masti* „unguentum; χρῶμα, color”.

MĂSTIC, vb. I, Nic, 285 — v. *meăstic* și lat. *maslicare*.

MĂSTICĂ, sf., pl. ?, mastică, «eau-de-vie parfumée avec la résine du lantisque»: *scoăle cî'te ună mastică s' bem* (scoate cîte o mastică să bem), Cal, 1911, 179. V. *măstică*. — < *μαστιχί* „~”.

MĂSTOR, sm., PScr., 225 — v. *măstur*.

MĂSTORSĂ, sf., pl. *măstorse*, țigancă cerșătoare, «Bohémienne mendiante, quēman-deuse; adroite, fourbe», GEI, 170. — 1°. *vin'iră doădă măstorse* (au venit două țigănci cerșătoare) — v. *l'iflu*; 2°. *nă măstorsă di ūrsă* (o șmecheră de ursoaică), PB, 27¹⁵; 3°. *măstorsa di vâlpe* (șireata de vulpe), PB, 105¹⁴ — v. *mălăydr*. V. *măstur*. — < *μαστόρσσα* „~”.

MASTRĂC, sm.: *ș' cu mastrăcui lu nțăpă* (și îl înțepă cu sulițe), Cod, 61 b¹⁹ — v. *măzdrăc*.

MĂSTUR, sm., pl. *măsturi*, meșter, zidar, «maltre ouvrier; maçon; habile, adroit», Dal, 128; Nic, 286; Mih, 284; PLit, 541; PET, 33; CEI, 72; GEI, 170. — 1°. *cu aglătōrlu a măsturilr* (cu ajutorul zidarilor), PB, 355²⁶; 2°. *șl-află măsturlu* (și-a găsit meșterul, nașul), PB, 104³; PGr, 97; 3°. *măsturu-Nicōla* (meșter Nicolae = lupul — decalc din limba greacă), PB, 634-635. — V. *măistur* și bg. *ma(i)storă*. — < *μαστόρας* „~”.

MAȘALĂT, să nu fii de deochi!, «qu'il n'arrive pas malheur!», Dal, 128; Mih, 282. — < tc. *mă-čhă-llăh!* (1092) „comme c'est beau!”.

MĂȘE, sf., pl. *mășe* (nord), clește de foc, «tenailles», Dal, 128; Nic, 284; Mih, 282; CBiog, 18; Cal, 1912, 51; Lum, II, 20; *ca mășea tra si-acăfă fōclu* (ca cleștele spre a apuca focul), Lum, I, 104; *l'i-da tru m'ănă mășea* (ii dă în mînă cleștele de foc), CȘc, 27; *lom carl mășea, carl căfă* (luarăm care cleștele, care vătraiul), CalGrB, 45. V. *mășe*. — Cf. și alb. *măshē* „molla per prendere le bracc”. — < tc. *maeha* (1092) „pincettes”.

MAȘI, adv., numai, «seulement — v. *gol* 5°, Dal, 128; Nic, 284 (< lat. *mansum*); Mih, 283; RF, I, 323 (< *ma* + *șt* < lat. *ipse*). — 1°. *mași feăte aminlă* (a născut numai fete), PB, 6²⁵; 2°. *nu ti va mași el* (nu te vrea numai el); 3°. *di n'l-adășe mași vîrtn* (de-mi aduce numai amărăciune), PAnt, 15; 4°. *nu mași că nu pistipsescu* (nu numai că nu cred), PB,

346¹⁰; 5°. *mași ntribdă sôr-mea* (am întrebat numai pe soru-mea), PenB, IV, 46; Caraf, 14; 6°. *cûclu ma* [= mași] *trei meși âre boâfe* (cucul numai trei luni de zile are voce), PScr, 123⁸ și 224. V. *măși* și sinonimele *mînși*, *sadé*, *več*. — < ?

MĂȚA, adv., din nou; mai, «de nouveau; encore», Dal, 128; Nic, 286; GEI, 170. — 1°. *măta nă scrisé* (ne-a scris din nou); 2°. *nu măta s' vidzû* (nu s-a mai văzut); 3°. *va măta pîtréc* (voi mai trimite); 4°. *trî mîrînde tî măta duferî* (la chindie te duceai iar), PenB, IV, 116; Caraf, 18. Sinonime: *diznôu*, *păli*. — Cf. și alb. *méta* „di nuovo”. — < μάτα „plus”.

MĂȚĂ, sf., «nom donné à un mulet ou à une brebis qui est un peu rouge autour des yeux»; „weisses Schaf mit rotem Fleck...”, Jb, XIII, 88; PAnt, 457; CN, 106; 172; *sămărlu a Mătlă'eî vicl'é* (samarul câtrei Măta s-a învechit). V. *mavrumăt*. — < ?

MĂȚEA, adv., în zadar, «en vain»: *ma todă țilistisirea l'i-fu vl'nătă (mătea)* (dar toată silința i-a fost vană, zadarnică), Ob, 2; *toâte lăcrile... eră dinăntea a ôcl'ilor a lui vl'năle (mătea)* (toate lucrurile... erau înaintea ochilor lui vane, zadarnice), Ob, 10. Sinonime: *boș*, *geaba*, *nafile*. — < μάτην „~”.

MATUȚEĂL'E, sf., pl. *matuțedl'e*, ochelari, «besicles; lunettes», GEI, 170. V. *ȳille* 4°, *ôcl'lu* 3°. — < ματογυάλι „~”.

MĂTUR, -ră, pl. *măturî*, -re, matur, «mûr»: *l'i-si feăfe dôrlu mătur* (dorul (iubirea) i se făcu matur), Perd, 30²¹. — < it. *maturo* „compiuto”.

MĂȚIMĂ, sf., pl. *mațimate* și *mățin'î*, lecție, «leçon», Nic, 273; Mih, 284; GEI, 180. — < μάθημα „~”.

MAȚITÎ, sm., pl. *mațitadz*, școlar, «écolier; apprenti», Nic, 273; Mih, 284; PScr, 225; GEI, 170. — < μαθητής „~”.

MĂȚĂ, sf., pl. *măță*, pisică, «chat», Nic, 287; W, II, 242; GrS, IV, 379; GEI, 72. Sinonime: *cătăse*, *pisă*. — Cf. alb. *măce* „gatto, gatta”, srb. *maca* „petit chat”.

MĂȚIN (mi), vb. I (*mășinăi*, -năt, -năre), măcina, «moudre; parler pour ne rien dire — v. *disc'ntu* 2°», Nic, 287; Mih, 271; PScr, 225; CDDE, 1035. — 1°. *tu ascûke ună hoără mășină ună moără* (unde scui pă un sat macină o moară); 2°. *fe mășin'î?*, *greăște Dône* (ce trîncânești?, grăiește Done), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112; PGr, 97. V. *mășnu* și *măfir*. — < lat. *machinare* (machinari „combiner; tramer”).

MĂȚIR, vb. I, măcina, Mih, 272; CAr, 343 — v. *mășin* și *mășirăt*. — Pentru r, cf. și *numirăre*.

MAȚŪ, sn., pl. *măță*, maș, «boyau; intestins», Dal, 128; Nic, 287; Mih, 285; PScr, 225. — 1°. *gurleădză mățale di foame* (intestinele ghiorăie de foame), PLit, 541; PB, 635; 2°. *l'i-aveă intrătă tûplu tru măță*, PB, 25²² — v. *tup* 3°; 3°. *l'i-virsă' mățale* (i-a vărsat mațele, l-a spintecat), PLit, 541; 4°. *cu mățale aspilăte anvărtim arumănea* (cu intestinele spălate înfășurăm arumănea); 5°. *n'î-frîpsi mățale* (m-a pus pe jăratec), PLit, 541; 6°. *oămin'î glon'î*, ... *fe nu aū măță pri el'î* (oameni buni, ... ce nu au intestine în ei), FI, I, 2, 7; 7°. *mățulu di boă* (vîna de bou), PB, 290²¹. — V. *dizmăță*. — CDDE, 1070: < lat. *matya* „mets délicat, friandise”.

MĂȚĂ, sf., Dun, II, 25 — v. *măle*.

MAVRUMĂȚ, -tă, pl. *mavrumăt*, -te, cu ochi negri, «qui a les yeux noirs», Dal, 128; Nic, 287 (*mavrun'edl*, -tă); GEI, 170; *căseră... mavrumătă* (cuscră... cu ochi negri), PLit, 918. — < μαυρομάτης „~”.

MĂXUS, **MAXŪS**, adv., anume, «expressément», Dal, 136; Nic, 279; Mih, 285; PB, 635; *eăle nu-aveă loătă săpă... maxús* (ele nu luase sapa... anume), PLit, 783. Sinonim: *xaryă*. — < tc. *makhşous* (1136) „~”.

MAXUTĂRCU, -că, pl. *mazutărți*, -fe și *mazutărți* f., special, «spécial»: *capête maxu-tărți* (pălării speciale, anume făcute). V. *maxús*. — < μαζουτάριχος „~”.

MĂZĂ, invar., stringător, -toare, «qui amasse». Sinonim: *adunător*. — < μαζεύω „amasser”.

MĂZDĂ, sf., pl. *mă'zdi* și *mă'zdt*, țarm, «bord, rives», Nic, 273. Sinonime: *mal*, *mărdzină* 1°. — V. *méjdă*.

MĂ (nord), sf., fără pl., mamă, «mère»: 1°. *ai mă?* (ai mamă?); 2°. *va-n' l' ti-aias cu mă ș' cu tătă* (mi te voi lăsa cu mamă și cu tată), PLit, 874; 880; Jb, XIII, 78; 3°. *eră Grec di mă ș' di tătă* (era grec de mamă și de tată), GrB, 178; 4°. *mă'le!* (mamă! — *vocalis singular* la grămosteni). — În nord, ca și în sud, circulă compusele *mă'-la* și *mî'-la*, *mă'-sa* și *mî'-sa*, și numai *mă-mea*, Dal, 126; 5°. *l'i-lrăpșu un sômnu — mă'-sa l'i-fu!* (i-am tras un somn — *parcă* *Insăși* mamă-sa somnului îi fu!), PB, 103^a. — V. *mămă*, *mămă¹*, *imă*, *mî'-la*, *mî'-sa*. — Cf. și alb. *më* „madre”.

MĂC, vb. I, mînca, PScr, 225; PB, 635; PAnt, 457 — v. *mlc*.

MĂCĂR, adv. «au moins», PAnt, 457 — v. *macăr*.

MĂCĂRE, sf., pl. *măcăr'i*, mîncare, «mets», Nic, 274; Mih, 271; s' *mî'că di măcărea* *fe adărără* (să mînlînce din mîncarea ce făcără), PLit, 1054; PAnt, 60. — V. *mcăre*.

MĂCĂT, -tă, pl. *măcăt*, -le, mîncat, «mangé; qui a mangé, qui s'est mis à la table», care a stat la masă, Nic, 274; Mih, 271. — V. *meal*.

MĂCĂTE, sf., pl. *măcăt*, macat, «couvre-lit», Nic, 274. — < tc. *maqat* (1025), *maqat* (1210) „couverture d'un sofa”.

MĂCĂLDĂRĂ, sf., Mur, III — v. *mlclldără* și sinonimul *băcărdan*.

MĂCĂRĂ, sm., pl. *măcărădz*, macara, «poulie», Nic, 274; Mih, 271; PenB, V, 44; *vrôndul a măcărădzlor* (zgomotul macaralelor), Lum, II, 351; BNA, IV, 103. V. *mlclără*. — Cf. gr. μαχαράς etc. — < tc. *maqara* (1205) „bobine, poulie”.

MĂCĂȘE, sf., pl. *măcășe* «sorte de nêfle», măcieșe; fruct roșietic rotund, de mărimea unei afine, cu mulți slmburi la mijloc, Nic, 287; Mih, 271; CEL, 72; *tuș cu cîreășile ș' noi cu măcășile* (toți cu cîreșele, iar noi cu măceșele), PLit, 474. — V. *mlcășe*.

MĂCĂȘŪ, sm., pl. *măcășî*, măceș, «sorte de nêlier», Nic, 287; Mih, 271; CEL, 72; *măcășîl'i crêscu tu mûnte* (măceșii cresc la munte). V. *bubzél*. — < ?

MĂCILSÊSCU, vb. IV (*măcîlsîl*, -sîl, -stre), mesteca, «mâchonner»: *mășea măcîlsêște n'edzû di pl'ne* (bătrîna molfăie miez de pine). — Cf. gr. ματσάλω, ματσάλω, ματσάλλω „~”.

MĂCILSÎRE, sf., pl. *măcîlsîrî*, mestecare, «action de mâcher, de mâchonner».

MĂCILSÎT, -tă, pl. *măcîlsît*, -le, molfăit, «mâché; mâchonné»: *căuă di pl'ne măcîlsîtă* (coaje de pine mestecată în gură).

MĂCÎOC, sm., cotoi, Mih, 271 — v. *macîloc*.

MĂCÎUC, sn., pl. *măcîuțe*, daraua cintarului, «tare», PLit, 70. — V. *mučîuc*.

MĂCÎUCĂ, sf., pl. *măcîuțe*, măciucă, «gourdin noueux», Nic, 287; CDDE, 1036. Sinonim: *șópcă*. — < lat. *matteuca.

MĂDÊIE, sf., pl. *mădêi*, cauză, «cause, motif», PhOr, II, 458 (< tc. *maddet* „matière”); *tră ți mădêie lûjăl'i l'i vătănăj?*, Cod, 43¹⁸ — v. *lud*. — V. *madê*.

MĂDULĂR, sn., pl. *mădulăre*, mădular, «occiput; membre; partir, s'en aller», Dal, 130; Nic, 279; Mih, 321 (*mdulăr*); GrS, II, 315. — 1°. *ln' l' si frêăze mădulărul* (mi s-a spart occiputul), BaP, 27; 2°. *vrêă-l' scoătă mădulările al Bacôla di trădzêre* (de *altla* tras, lui Bacola era să-i rupă (să-i smulgă) mădulele, membrele), PB, 432¹⁸; 3°. *va-n' l' edû vrêăre di-aûđe cu tul mădulăr* (de aci îmi voi lua ceafa cu occiput cu tot = mă voi căra de aci, voi pleca), PB, 462³⁹; 4°. *scođl-i mădulărul!* (du-te de aci!) — v. *vrêă* 2°. — Gr. μεδουλάρει (Boga, II, 37). — < lat. *medullarium, medullaris „qui pénètre jusqu'à la moelle des os”.

MĂDŪĂ, sf. (pl. *mădûă* și *mădûl*, PFon, 119), măduvă, «moelle; cervelle, intelligence», Dal, 129; PScr, 225. — 1°. *os cu mădûă* (os cu măduvă); 2°. *tătêf, că n'i scođsîl*

mădăua (tăceți, că mi-ați scos creierul, că m-ați uluit de cap); 3°. *fičlôrlu li băgă' tu mădăuă lăle* (feciorul le-a pus toate în minte), PB, 496³³; 4°. *om fl'ra mădăuă* (om fără creier, fără minte); 5°. *l'i-si vîrsă' mădăua* (i s-au vărsat creierii). V. *midăl'lu*. — < lat. *medulla* „moelle [des os]”.

MĂDZIRÎCL'E (Breăza), sf. — v. *mărdzincl'e* și dr. *măzărîche*.

MĂGĂZĂ', sm., pl. *măgăzadz*, PScr, 225; *dukén'l, măgăzadz* (prăvălii, magazine), Lum, IV, 132 — v. *măyăzle*.

MĂGÔR, sn., pl. *măgoare*, șnur; „un fel de șireturi” (VNouă, XIV, 96), «ficelle, corde, ganse; bandoulières», Mur, III, 109. — 1°. *măla trădzeă din sin undă cl'eale ligătă cu un măgôr lăltu* (bunica trăgea din sin o cheie legată cu o sfoară neagră), GrB, 129; 2°. *sufrunjeăda lungă ș' lăle, ca măgôrlu din Sărînă* (sprinceană lungă și neagră, ca șnurul de Salonic), Trib, II, 3-4, 14; 3°. *ăntu va s' băgă niște străn'e mul'eale tu măgoare di hrîsă'hl* (unul vrea să îmbrace niște haine încheiate în găitane de aur), GrB, 1, 13; 4°. *Ėlôarıfl cu măgôr* (cioareci cu găitan), PLit, 853; 5°. *lôăl tufêka di măgôr* (am luat de bandulieră arma), PLit, 342; PAnt, 30. — V. *măgăr* și *môgur*. — < ?

MĂGÛR (grămosteni), sn., pl. *măgûre*, salbă, «cordon de perles en verre qui passe sous le menton (chez les femmes)», PIm, III, 178. — Cf. la sărăcăceani: „*mangdra* < μαγγούρι ... = la corde ou la courroie qu'on met autour du cou d'un cheval ou d'un mulet pour y attacher le licou” (Höeg, II, 131. — V. *môgur*.

MĂGÛRĂ, sf., pl. *măgûrî*, măgură, «colline», PEt, 33-34 (< lat. *magulum*); DR, II, 537 (< alb. *magul*). — V. *măyûlă*, *mărlă* și dr. *mă'gură*, *măgûră*.

MĂGEAÛĂ, sf., pl. *măçel*, urechea acului, «trou, chas de l'aiguille», Mih, 272. În sud circulă *găva a ôclul*. — V. *măyedăuă*.

MĂGE, sf., Mih, 272 — v. *măyle* și *văscănie*.

MĂGIPSÊSCU, **MĂGIPSÎRE**, **MĂGIPSÎT**, Mih, 272; PAnt, 457 — v. *măyipsescu*, *măyip-sire*, *măyipsîl*.

MĂĖĂJĂR, sm., pl. *măyăjărî*: *că-l hl'e di măyăjăr* (că e flică de comerciant), Lum, I, 216 — v. :

MĂĖĂZĂR, sm., pl. *măyăzărî*, negustoraș, «petit commerçant», Dal, 126. — < *măgăză'*.

MĂĖĂZĂTÔR, sm., pl. *măyăzătôrî*, boltaș, «boutiquier», Dal, 130.

MĂĖĂZÎE, sf., pl. *măyăzîl*, magazin, «boutique, magasin», Dal, 130; Nic, 272; Mih, 272. — V. *măgăză'*, alb. *magazë*, gr. μαγαζί și sinonimul *dukeâne*. — < tc.-arab. *maghazi* (1197) „magasin”.

MĂĖEĂÛĂ, sf., pl. *măyêl*, vîrf, «somet; bout, pointe»: *măyedăuă* în [text: *măyedăuă*] a purlcăl'el (vîrful nulelei), Al, 1903, 79; cu *trei meăre pi măyêlle* [în text: *măyedăuă di Ndumôr*] a crăfil'el (cu trei mere pe capetele crucii), Al, 1903, 83; *nă dipunăm di pi măyedăuă di Ndumôr* (coboram de pe vîrful muntelui Tomor), CFr, 172. V. *măçedăuă*, *mălăuă* și sinonimele *kîpilă*, *huhătă* etc. — < alb. *majë* „cîma”.

MĂĖIE, sf., pl. *măyîl*, vrajă, «charme; enchantement», Nic, 272; PB, 636; GEI, 171; *căma măltu aġtătă măyîa di cît lîluryîa* (mai mult ajută magia decît prescura), Cal, 1912, 82; un *parădis di măyîl* (un paradis de vrăji), LP, 74; PAnt, 273; Bair, 110. V. *amăte* și *măçle*. — < μαγεία „sorcellerie; charme”.

MĂĖILÎC, sn., pl. *măyîlîŧe* «vergiftete Speise»: *mî murîŧl...* cu *măyîlîŧ* (m-ai ucis... cu mîncare otrăvită), W, II, 266⁷. — < ?

MĂĖIPSÊSCU, vb. IV (*măyipsîl*, -sîl, -sîre), vrăji, «ensorcel; charmer», Nic, 273; PB, 636; GEI, 171. V. *leg* 3°. — < μαγεύω „~”.

MĂĖIPSÎRE, sf., pl. *măyipsîrî*, fermecare, «ensorcellement; incantation». Sinonim: *măndipsîre*, *nămălisîre*.

MĂRIPSÎT, -tă, pl. *măyipsîț*, -le, «ensorcelé, enchanté», Nic, 273; *lôclu aêstu va hibă măyipsîț* (locul acesta o fi fermecat), PB, 180as; PAnt, 98. V. *măçipsîț*.

MĂRÎRÎȚ, sm., pl. *măyîrîfêadz*, bucătar, «cuisinier», Dal, 130. — V. *măyîr* și sinonimul *çelăgiță*.

MĂRÎRÎE, sf., pl. *măyîrîlî*, mîncare, «plat, mets», Dal, 130; Nic, 273; Mih, 273; GEI, 171. V. *miyîrîe* și sinonimele *çêld*, *mêdare*. — < *μαγειρεία* „~”.

MĂRÎRÎPȘESCU, vb. IV (*măyîrîpsîlî*, -sîl, -sîre), găti, «faire la cuisine, préparer les mets», Dal, 130; Nic, 273; PB, 636; GEI, 171; *măyîrîpsîrâ șerki* (au gătit șerpi), PLit, 1054; PAnt, 60. — < *μαγειρεύω* „~”.

MĂRÎRÎPȘIRE, sf., pl. *măyîrîpsîrîlî*, gătire, «action de faire la cuisine», Dal, 130.

MĂRÎRÎPȘÎT, -tă, pl. *măyîrîpsîț*, -le, gătit, «préparé (en parlant des mets)», Dal, 130.

MĂRÎSTRĂ, sf., pl. *măyîstre*, vrăjitoare, «sorcière, magicienne», Dal, 130; 'nă *môșe măyîstră* (o babă vrăjitoare), PB, 52^b; *xinițla...*, *măyîstră blăstimătă* (străinătatea..., vrăjitoare blestemată), Bair, 100; *zâmbilă di măyîstră primuveadră* (zâmbilă de primăvară vrăjitoare), Bair, 89. V. *măyîstru* și sinonimul *mândisă*. — < *μαγίστρα, μάγισσα* „~”.

MĂRÎSTRU, sm., pl. *măyîștri*, vrăjitor, «sorcier», PScr, 226; GEI, 171. — V. *măyîstră* și *palonçêdr*.

MĂRÎULĂ, sf., pl. *măyûle*, colină, «colinne», Dal, 130; Nic, 273; GEI, 171; *dûsi ma nclo, după 'nă măyûlă* (se duse mai încolo, după o colină), PLit, 810; *măyûlile cu kin'i* (colinele cu pini), RP, 10-11, 13; BNA, I, 44. — În dacoromână, o *Măgûră* există și în fostul județ Dimbovița, satul Runcu. — V. *măgûră* și gr. *μαγοῦλα* „grosse joue”.

MĂGĂRÎESCU, MĂGÎRÎESCU, -rească, pl. *măgîrîrêșlî*, -rêșli «hongrois», PScr, 225; *venetițî măgîrîrêști* (galbeni ungurești), Lum, V, 173. — V. *mağêdr*.

MĂGÎUN, sm.; **MĂGÎUNE**, sf., fără pl., magiun, «electuaire, marmelade», LP, 129; Nic, 286; *un dirvișû l'i-deade măgîun* (un dervîș i-a dat magiun), Cal, 1912, 83; *cripitûrile s' hibă astupâte cu ûnă turle di măgîun* (crăpăturile să fie astupate cu un fel de magiun), Lum, I, 59. V. *mîngîun*. — < tc. *ma'djoun* (1190) „toute sorte de composition formant une pâte grasse”.

MĂHĂLĂ, sm., pl. *măhălădz*, mahala, «faubourg, quartier», Dal, 288; Mih, 273; PB, 635. — V. *mîhlătă*.

MĂHĂNĂ(Ū), sm., pl. *măhănădz*, pretext, «prétexte; point vulnérable, défaut», Mih, 273; PhOr, II, 458 (< tc. *mahnâ* „sens”). — 1°. *l'i-arucă măhănă* (li aruncă vină), Cod, 73 *b*¹⁶; 2°. *arucă măhănă'ûlu pri Dumnidăz'* (aruncă pretextul contra lui Dumnezeu), Cod, 93 *b*⁶; 3°. *fielôrlî cu hui ș' cu măhănădz* (copii cu năravuri și cu metehne), CȘc, 30. V. *mîhlănă* și *madé*, *simbête*. — Cf. și alb. *mëhanë* „pretesto” și, foneticește, *muhtâne*. — < tc. *bëhânë* (298) „prétexte”.

MĂHMŪZE, sf., pl. *măhmûzlî*, pinten, «éperon», Mih, 274 (peruzea, «turquoise»); PAnt, 457; *l'i' bôgă' măhmûzea a cătûl* (i-a dat pinteni calului), PB, 448¹⁶. V. *mîhmûze*. — < tc. *mahmouz* (1097, 1254) „éperon”.

MĂIAŪĂ¹, sf., Dal, 130; Nic, 273 — v. *malăûă*.

MĂIAŪĂ², sf., pl. *mălêl* «sommets, faltes»: *mălăûa a mînlîlî* (creștetul muntelui), CFr, 142. — V. *măyêdûă* și sinonimele *çtrêlîlă*, *guçîllie* etc.

MĂIDĂNE, sf., pl. *măldă'nî*, maidan, «espace vide, terrain vague (dans une ville)», Nic, 274. V. *miydâne*. — < tc. *meldan* (1255) „place; champ (libre)”.

MĂIMĂR, sm., pl. *mălmărî* «chef, supérieur»: *mălmăr s' hiû* — în *l' dîl'sîrâ* (să fiu mai mare — mi-au zis), PLit, 363. — V. *mălmăr*, *măru*.

MĂIME, sf., fără pl., mulțime de bătrâne, «nombre de vieilles femmes, l'ensemble des vieilles»: *măimea fărșirodă adună pălbire* (bătrînetul feminin fărșerotesc strînge pulbere), FI, 1, 4, 6. — < *măle*.

MĂIMŪN, sm., PScr, 225 — v. *malmún*.

MĂIREĂSĂ, sf., pl. *măireăse* (nord), mireasă, «accordée, nouvelle mariée», Mih, 274; Mur, III, 110; *măireasă s' li ved* (mireasă să te vâd). În aromâna sudică: *nvedstă nođăđ*. — < ?

MĂITĂPE, sf., pl. *măltă'kî*, batjocură, «raillerie, ironie, moqueries». Sinonime: *artdeăre*, *mbizuire*, *șupir*¹. — < tc. *măh-tăb* (1097) „~”.

MĂITĂPČĬ, -*ĭoán'e*, pl. *măltăpčėádz*, -*ĭoán'e*, batjocoritor, «qui bafou, railleur». V. *mbizuilôr*. — < tc. *măh-tăbdjy* „~”.

MĂKÉL'IŪ, sm., fără pl., măcel, «carnage, massacre», GEI, 167; *măkél'î fâpŭl loŭ ŭŭ fûră* (toți și-au fost făcuți masacru, toți au fost măcelăriți), FIP, 33. Sinonime: *clrdliŭ*, *clrlėŭ*, *clrlŭŭ* etc. — < μακαλλεῖον „boucherie”.

MĂKILIPSĖSCU (*mi*), vb. IV (*măkilipsŭl*, -*sŭl*, -*sŭre*), masacra, «massacrer», Dal, 129; GEI, 167. Sinonim: *ġilitipsėscu*. — < μακαλλεύω „~”.

MĂKILIPSIRE, sf., pl. *măkilipsŭl*, masacrare, «action de massacrer», Dal, 129.

MĂKILIPSIT, -*tă*, pl. *măkilipsŭl*, -*te* «massacré», Dal, 129.

MĂLĂGĂ, sf., pl. ? «malva selvatica». V. *mălăyie*, *muloăhă*. — < alb. *mëllagë* „~”.

MĂLĂOĂ, sf., pl. *mălă'ŭl*, cufăr, «coffre, malle»: *străn'e nođăđ tu mălăŭă* (haine nouă în cufăr), Fr, II, 251. — Cf. gr. μαλάθα, alb. *mallăthe* „cesta, panier”.

MĂLĂCŪKE, sf., pl. *mălăcăkl*, mac sălbatic, «coquelicot», Mih, 275; PETim, 14. V. *mac*. — < alb. *mëllakŭqj* „κεχρὶ κόκκινω” (Hr, 235).

MĂLĂFRĂNDZĂ, sf., Dal, 130; Nic, 275 — v. *mulăfrăndză*.

MĂLĂFRĂNDZŌS, -*dzoăđă*, pl. *mălăfrăndzŭŭl*, -*dzoăđe*, sifilitic, «syphilitique», Dal, 130.

MĂLĂFĂR, -*ră*, pl. *mălăyărŭl*, -*re*, viclean, «finaud, fourbe», PB, 308⁵ («malin»); *inima la voŭ eăđte mălăyără* (la voi inima e vicleană), LP, 57; BNA, II, 126 — v. *mălărsă*. Sinonime: *pîspu*, *șîrėt*. — < ?

MĂLĂŖIE, sf., pl. *mălăyŭl*, ierbărie, «riche herbage»: *durn'eăđ tu mălăyie* (dormeam în ierbărie bogată), Bair, 87; *s' kėărde sum kin'ŭl tu mălăyia veărde* (se pierde sub pini în bogată ierbărie verde), Bair, 92. — V. *mălăgă*, *mălăie* și gr. μαλάχη „mauve”.

MĂLĂIE, sf., pl. *mălăŭl* — v. *amălăie*, *mălăyie* — M, 21 („Ursprung dunkel”).

MĂLĂMUSĖSCU (*mi*), vb. IV (*mălămusŭl*, -*sŭl*, -*sŭre*), auri, «dorer», Dal, 130; Nic, 275; GEI, 167. V. *mălamă*. — < μαλαμύνω „~”.

MĂLĂMUSIRE, sf., pl. *mălămusŭl*, aurire, «action de dorer, dorages», Dal, 130.

MĂLĂMUSIT, -*tă*, pl. *mălămusŭl*, -*te*, aurit, «doré», Dal, 130; Nic, 275.

MĂLĂN'E, sf., pl. *mălă'n'ŭl*, mierlă, «merle», Mih, 275. V. *mălîn'ŭă*, *n'ėrlă*. — < alb. *mëllë'nje* „merlo (ucello)”.

MĂLĂXĖSCU (*mi*), vb. IV (*mălăxŭl*, -*xŭl*, -*xŭre*), obișnui, «s'adonner, s'habituier», Mih, 275. Sinonim: *nveŭă*. — < μαλάζω „manier”.

MĂLĂXIRE, sf., pl. *mălăxŭl*, obișnui, «action de s'accoutumer», Mih, 275.

MĂLDZĂRŪȘE, sf., pl. *măldzărŭșe* «pot au lait, petit seau», Rec, 40; găleata în care muldžărŭl mulge muldžără. — Ca și *căldărŭșe*: < *muldžără* + *-ŭșe*.

MĂLIFĂTŪRĂ, sf., pl. *mălifătărŭl*, manufactură, «manufacture, marchandise manufacturée». — Cf. gr. μανιφατοῦρα — < it. *manifattura*.

MĂLINĂRE, sf., pl. *mălină'rŭl*, bucurie, «joie, plaisir, jouissance», PScr, 225. Sinonim: *harăđă*. — < ?

MĂLINIŢĂ, sm., pl. *mălini*, mierloiu, «oiseau noir, merle», PLit, 143. — V. *mălin*, *măldă'n'e* şi *n'irlu*.

MĂLTĂRE, sf., pl. *măltă'ri*, tencuială, «enduit, crépi», Mih, 275; 120. — V. *lăspe*. — < ?

MĂLŢEADZĂ, sf., pl. *mălŢezdă*, vărsat, «variole, petite vérole», Nic, 276; Mih, 275; PŢer, 222 (< lat. *malitia* + *-eăŢă*); PLit, 282; AD, IV, 371 (< lat. *malum taedium*); CN, 109; 172 (< alb. *mal'tsohem* < lat. *malitia*); DR, X, 425 sq. (< *μαλακίζω*). — 1°. *Ţe s' faă lo a mălŢeădză'l'el* (ce să fac eu vărsatului), PLit, 1001; 2°. *n'iclu scoăte mălŢeădză aŢeă lăla* (copilaşul scoate vărsatul cel negru), FI, I, 4, 6 — v. *lufil* 4°, gr. *βλογιά*, *εὐλογία*; 3°. *mălŢeădză a pădăril'el* (vărsatul-de-vint, varicela). — V. *mălŢeădză* şi *măl'iŢeădză*.

MĂLŢIDZĂT, -tă, pl. *mălŢidzăt*, -te «grêlé», ciupit de vărsat, Mih, 275 — v. *kipitôs*, *măl'iŢă*. — Nu e atestat vb. *mălŢidză'scu*.

MĂLŢIDZÓS, -dzoădă, PLit, 282 — v. *mălŢidzôs*.

MĂMIE, sf., pl. *mămii*, moaşe, «sage-femme», Nic, 276; FI, I, 4, 6; GEI, 167; *lu-s mămli mălii*, *lu scot fiŢelôrlu ôrbu* (unde sînt moaşe multe, pruncul Ţi scot orb), PLit, 547; *glăraşile mămli* (prostuşele moaşe), BNA, II, 80. — < *μαμή* „~”.

MĂMÓS, -moădă, pl. *mămôsi*, -moăde, guşat, «goitreux», Mih, 276. — Cf. lat. *mammosus* „qui a de grosses mamelles”. — < *mămă*³.

MĂMULIG, sn., PEt, 31 (< *mămă* < lat. *mamma*) — v. *mumulic* şi sinonimul *lara-păşu*. E atestat şi *murmulle* (Kats, I, 81).

MĂMŢŞE, sf., pl. *mămŢşe*, mama Ţirtatului, «la mère du compagnon du fiancé», PEt, 38 (< *mămă*). — V. *măşe* şi :

MĂMŢŞŢ, sm., pl. *mămŢşi*, tatăl Ţirtatului, «le père du compagnon du fiancé», PEt, 38 — v. *mămŢşe*. — V. *muşu* şi mgl. *mămŢş* (GrS, VI, 164; PMegR, II, 97 (*mumŢş*); CapM, III, 180 : < bg. *mamuš*).

MĂN', conj. — v. *măni*, *mnîi*.

MĂNĂLE, sf., pl. *măndă'l'i*, sfeşnic de biserică, «chandelier (où l'on met les petites chandelles qu'on achète a l'église)», Dal, 131; Nic, 276; GEI, 168. — V. *măndăre*, precum şi alb. *manal* „candelabro”, gr. *μαν(ου)άλιον* „chandelier” (< ? it. *manuale*).

MĂNĂL'EA, invar. în expresia *l' a-măndăl'ea* (Jeu enfantin), Dal, 13; PLit, 156. — V. *mănăle*.

MĂNĂRE, sf., pl. *măndă'ri* — v. *mănăle* — : *măndărea mătă afëndul* (preotul ridică sfeşnicul), BNA, III, 162. Sinonim : *şindăne*. — V. *mnără*², — < lat. *manualls* „de main” ?

MĂNĂTĂ, sf., Nic, 277; 'nă *măndătă di flurli* (un pumn de galbeni), PB, 77⁴ — v. *mnătă* şi sinonimele *hăŢtă*, *pălmă*.

MĂNĂZE, sf., pl. *măndă'zi*, mură, «mûre de haie» : *loc plin cu mănăze* (loc plin de mure), CFr, 166. Sinonime : (*a*) *mărdă*, *dădă*. — < alb. *mănezë* „mora”.

MĂNĂ (nord), sf., Pant, 457 — v. *mă'nă*.

MĂNĂSTÎR, sn., pl. *mănăstîre*, mănăstir, «monastère», Nic, 277; Cod, 111 b⁸; Pant, 457 (*mănăstîre*, sf.); GEI, 72 (< bg. *manastir*); GEI, 168. — < *μαναστήρι*, *μοναστήριον* „~”.

MĂNCĂTŢURĂ, sf., pl. *măncăŢtărl*, hrană, «mets — v. *măcăre*; nourriture — v. *hrănă* : *l' a-duŢeă măncăŢtărlă din Ţerū* (Ţi aducea hrană din cer), Cod, 99¹². — V. *măncăŢtărlă*.

MĂNCU, vb. I, Mih, 276; Gram, 273; PB, 635; *ma mă'nŢi şă s' beăi*, *ca cum ai măncăŢă ş' ai biăŢă* (dacă mănŢci şi să bei, aşa cum ai mîncat şi ai băut), Cod, 121 b³ — v. *mîc*, *mă'ncu*.

MĂNDĂTĂ, sf., pl. *măndă't* (şi *măndăte*), ştire, «nouvelle, information; commission», Nic, 278; PŢer, 226 şi PEt, 32 (< lat. *mandatum*); GEI, 168. — 1°. *lăplu nu-ăŢeăplă di pri măndă't* *ta si-şi ngrăŢe găŢea* (lupul nu aşteapă de la informaŢii ca să-şi îngrăŢe ceafa), Lum, II, 229; 2°. *măndăte pîŢricură Iănină să-Ţi căŢlă sl'ndzile* (au trimis avize la Ianina ca să-şi ceară sîngele bărbăŢilor, să-şi ceară răzbunare), Trib, II, 9—12, 23; 3°. *cănda n'l-Ţine 'nă măn-*

dătă (parcă îmi vine o știre, o presimțire), Trib, IV, 5-6, 4. — Cf. gr. *μαντάτα* „nouvelles” (Passow, 33; 57; 77), alb. *mandaté* „cattiva notizia” și, aci, *mindătă* și *hăbăre* 2°. — < it. *mandato*.

MĂNDĂL'KE, sf., pl. *măndăl'kt*, supărare, «chagrin; ennui» (grămosteni): *măndăl'ke pîl'nă s' ți făcă fieloril'i* (copiii să-ți facă supărare puțină). Sinonim: *căsbăte*. — < ?

MĂNDIE, sf., pl. *măndii*, fermecătorie, «sorcellerie, magie; divination»: *după multe hărl ș' măndii mizle poș si zbură'sti* (după multe drăcovenii și vrăjitorii abia poți să vorbești), Lum, VI, 4, 21. V. *măndu*. — < *μαντεία* „divination”.

MĂNDIPSĖSCU, vb. IV (*măndipsii*, -*sii*, -*sire*), fermeca, «ensorcelor», Dal, 131; GEI, 168; Ob, 48. V. *măyipsescu* și *nămătisescu*. — < *μαντεύω* „deviner”.

MĂNDIPSIRE, sf., pl. *măndipsiri*, vrăjire, «action d'ensorcelor», Dal, 131. — V. *minipsire*.

MĂNDIPSIT, -*tă*, pl. *măndipsii*, -*te*, fermecat, «ensorcelé, fasciné», Dal, 131.

MĂNDRĂN'EĂŬĂ, sf., pl. *măndrăn'ei*, cișlă de iarnă, «lieu où reposent les moutons pendant l'hiver». — Pentru sufixul -*n'eadă*, cf. *calămn'eădă* etc. — < *măndră*.

MĂ'NDZĂ, sf. pl., raze, «rayons»: *niôrî lun'inaș di mă'ndză* (nouri luminați de raze), Lum, II, 108; cu *mă'ndzi scrise n kēptu* (scris-a cu raze în piept), GrB, 1, 9; RA, 190; GrB, 1, 12; BNA, IV, 65. — V. *măndă*¹.

MĂ'NDZĂ², sf. pl., tiflă, «geste de mépris, geste injurieux signifiant „(êtes-vous) aveugle (?)”», Mih, 276; PLit, 928; *lă da mă'ndzăle* (le dă cu tifla), Al. 1901-1902, 147. Sinonim: *tiflă*. — V. *măndză*.

MĂ'NDZU, sm., Mih, 277; PScr, 226 (< lat. *mandius*, *mandere* „măcher”) — v. *mî'ndzu*.

MĂNGĂL, sn., pl. *măngăle*, PLit, 837 — v. *mîngăl*, *mîngăne*, mangal.

MĂNGI'RE, sf., ban de aramă, «monnaie de cuivre», Mih, 277 — v. *măngără*, *mîngi'r*, *mîngi'ră*.

MĂNGIŬȘŬ, **MĂNGIŬȘŬ**, sn., pl. *mănglûșe*, *mănglûșe*, cercel, «boucle (pendant) d'oreilles», PScr, 226; Nic, 277. Sinonime: *șirșel*, *vedăre*. — V. *mînglûșă*.

MĂN, conj. «mais»: *măni, ți spun mașt ca să știi* (ci îți spun numai ca să știi), Velo, 15; BNA, V, 53. — V. *măn'*, *mîni*.

MĂNİCL'IU, sm., pl. *măniel'i*, conifer ce crește la altitudini de circa 2 000 m, «sorte de pin», PIm, I, 173; PARom, 209; GrS, IV, 95; *păduri di kiñ'i ș' măniel'i* (păduri de pini și măniel'i), BNA, II, 14 și 133; LP, 176; *n'il'i di trăpuri di măniel'i* (mii de trunchiuri de măniel'i), Lum, V, 224; BNA, II, 10. — V. *mănucl'iu*¹.

MĂNICOĂCE, sf., pl. *mănicăde* (grămosteni), minecă sumeasă, «manche retroussées». — V. *mînică* (și *codăe*).

MĂNIȚĂ, sf., pl. *măniță*, mămiță, «maman», PB, 635; *că-șe n'i-u-ârșișl, mănița-n'i?* (de ce mi-ai ars-o, mama mea?), PB, 412¹. — V. *mătiță*. — < *măndă*.

MĂNÓKIR, sn., pl. *mănókire*, amuleță, «croix thaumaturgique; chafne d'une telle croix», GEI, 169; BNA, I, 140; *mănókir di asime* (amuleță de argint), Lum, III, 69; PAnt, 32; *zăbriu aușescu* — *mănókir di guse* (cuvintul bătrînesc — talisman la gît), GrB, 2, 29. — *mînókir*.

MĂNŬCL'IU¹, sm., pl. *mănucl'i*, GrS, IV, 95 — v. *măniel'iu*, *mînucl'iu*¹.

MĂNŬCL'IU², sn., pl. *mănucl'e*, mănunchi, «faisceau; poignée», Nic, 278; *mănucl'e di Iărbă* (mănunchi de iarbă), FI, II, 2, 3; PAnt, 252; *mănucl'i [di ȱlptu] s' ligă'm* (să legăm snopi de grîu), Millio, 19. — V. *mînucl'iu²* și :

MĂNŬNCL'IU sn., PScr, 226; *mănucl'iu di pâl'e* (mănunchi de paie), Jb, XIII, 76 — v. *mănucl'iu²*.

MĂNÛRE, sf., pl. *mănări*, specie de brînză grasă, «sorte de fromage spécial — v. *ărôă*», Nic, 278; CN, 117 („cașu albu”! = fromage blanc); *primăvedra s' ȱnă, va s' n'turzedscă*

mănure [în text : *mănule*] : *afel bărbat mine nu-l fac căbule* (cînd va veni primăvara, va miroși a brinză : pe acel bărbat eu nu-l pot accepta), Lum, VI, 6—8, 42. — Cf. gr. μανούρι „τυρί” și alb. *manuri* „tipo di formaggio orientale duro, in forme”.

MĂNUȘCĂ, sf., pl. *mănūșei* (nord) și *mănūște*, mînuță, «petite main», CalGrB, 55. — < *mă'nă*.

MĂNUȘE, sf., pl. *mănūși*, toartă, «boucle, Őse, Henkel» : *un calagrós cu mănūșe* (un icosar cu toartă), Ob, 109; *un caragróșă cu mănūșe* („mit einem Thaler mit Henkel”), W, II, 48. — V. *mînușe*.

MĂRĂL'IŪ, sn., pl. *mărăl'e*, mărar, «aneth odorant», Nic, 281; PScr, 226; Mur, III, 119; DR, IV, 460 (< *μαραθριον); DR, II, 538 și PhOr, II, 757 (< alb. *maraj* „finocchio”). Sinonim : *mălaθru*. — < ?

MĂRĂT, -tă, pl. *mărăt*, -le, nefericit, «pauvre, infortuné, malheureux», Mih, 278; PAnt, 457; PW, 1024 (< lat. *male habitus*; REW, 5264); LL, I, 284—287 (< μέλας + -alus). — 1°. *mărda Hlôlă* (nefericita Hlota), BNol, 3; BNA, IV, 80; 2°. *n col li-adră mărda-și* (în zadar le făcea sărmana de ea), PLit, 768; 3°. *nu ved luvă, mărătli* (nu văd nicăieri, sărmanii), RP, 6, 3; BNA, I, 2; 4°. *s' lă da cămășile a mărătilor di dzl'ne* (să le dea bietelor de zîne cămășile), PB, 33³⁹ — în legătură cu folosirea prepoziției *de* în atari construcții (cf. *di* 70° sqq), iată cîteva exemple din dacoromână : „acei sāraci de boieri” (ITR, 164, 174); „sāraca de țară” (ITR 83, 117, 145, 157, 195); „sārace de tine” (VasP, 85); sāraccii de voi” (VasP, 230) etc. — V. *marat*, precum și † dr. *mărăt* (CPsal, 434; Dens, II, 558).

MĂRĂZE, sf., pl. *mărăži* și *mărăzurli*, mîhnire, «affliction, tristesse, chagrin; crève-coeur; maladie chronique», Dal, 133; Nic, 279; Mih, 278. — 1°. *mași mărăzea aleă nă avem*, (numai mîhnirea aceea ne avem), PB, 324³¹; 2°. *că n'l-băgăși tu kept mărăze* (că mi-ai pus în piept dor greu), PenB, III, 231; 3°. *mărăze 'și-ăre gredăă* (își are mîhnire grea), BaŃN, 45; 4°. *mărăzurle s' fūgă* (supărările să se ducă), CosP, 79; 5°. *tu-ahtă'ri dzl'le pisime s' dișel'id mărăzurle* (supărările se deschid (își fac apariția) în atari zile solemne), Lum, V, 141; 6°. *om cu mărăze vecl'e* (om cu boală veche, cronică). — V. *mărăjăr* și *năze*. — < tc. *maraz* (1149) „maladie; mal”.

MĂRĂCŪI !, vai !, «ahi !, malheur !, hélas !» : *mărăcāl di soarta-a noastră !* (vai de soarta noastră !), Mac, 128. — V. *măricăe* ! și sinonimul *allmunu*.

MĂRĂJĂR, -ră, pl. *mărăjări*, -re, suferind, «maladif, souffreteux» : *n'l-deădiră un mărăjăr* (mi-au dat un bolnăvicios), PLit, 933. — V. *mărăze* 6° și gr. μαρᾶρής „infirmus” (Passow, 619).

MĂRĂMNĂT, -tă, pl. *mărămnăt*, -te «triste, attristé» : *fi n'i stăi mărămnătă ?* (de ce îmi stai întristată ?), WTh, 288 — v. *mărinăt*.

MĂRĂNÉDZŪ (mi), vb. I : *u mărănédză soările* (o vestejește soarele), RMac, II, 33, 5; PAnt, 45 — v. *mărinédzū*, *mîrlnăt*.

MĂRĂNȚI(P)SÉSCU (mi), vb. IV (*mărănȚi(p)sil*, -sît, -sire), ofili, «(se) faner, flétrir», GEI, 109; *di vreș, mărănȚi(p)sil-vă* (dacă vreți, ofiliți-vă), PLit, 931; PAnt, 16. Sinonime : *mărănédzū*, *viștidză'scu*. — < μαρᾶκιάζω „...”.

MĂRĂNȚISIRE, sf., pl. *mărănȚisiri*, ofilire, «action de (se) faner». Sinonim : *vintinăre*. **MĂRĂNȚISIT**, -tă, pl. *mărănȚisît*, -le, ofilit, «fané, flétri; attristé» : *frănzle... mărănȚisile* (frunzele... vestejite), PAnt, 307. — V. *arăhn'isit*, *păllt*.

MĂRĂȚINE, sm., pl. *mărăȚin'i*, mărăcine, «ronce», Mih, 278; pl. *mărăȚin'i* «peines», nevoi. Sinonim : *skin*¹. — CDDE, 1046 : < lat. *marruelna* „espèce de paliure, sorte de ronce”.

MĂRCĂT, sn., pl. *mărcături*, iaurt, «lait caillé», Mih, 278; PB, 635 și Dun, II, 88 (< *măcru* : *lăpte* **măcrăt* > *lăpte mărcăt*); PGr, 98; Jb, XVI, 226; REW, 5345 (< lat. *marcere* „être fané”); LL, I, 115 (< preromanul *malka* : *marka*) — forme pentru cari cf. și

GrS, I, 235—238 și 326; *mărcăllu lu-adră'm cu lăpte di ol* (iaurtul îl facem din lapte de oi); *mărcăturile s' ngl'igără* (iaurturile se încheagă), PenB, II, 112; BNA, II, 50. — V. *mărcăt* și gr. μαρκάτι (Boga, II, 227).

MĂRCUȘŪ, sn., pl. *mărcușe*, tub de narghilea, «tuyau (de narghilé)», Mih, 278. — Cf. și gr. μαρκούσι, alb. *markûç*, bg. *markučû* „~”. — < tc. -pers. *marpouteh* (1090) „long tuyau de pipe persane en fil de fer revêtu de cuir”.

MĂRDĂIE, sf., pl. *mărdă'i*, marda, «marchandise dépréciée; point vulnérable», Mih, 279; *vinde mărdă'i* (vinde mardale); *areună mărdăie* (are o meteahnă). V. *smărdă'* — < tc. *marda* (1091) „marchandise dépréciée”.

MĂRDZEĂŪĂ, sf., pl. *mărdzeale*, mărga, «perle (en verre), rassade; coquillage; pupille (de l'oeil)», Mih, 279. — 1°. *fețe cu mărdzeale di găse* (fețe cu mărgela la gît); 2°. *arucă lu mărdzeăuă* (aruncă în mărga = dă cu ghiocul, ghicește viitorul), PGr, 98; PB, 254¹⁵; 3°. *va lă-ansără-a lor mărdzeale* (le vor sări ale lor pupile), BNA, II, 82 — v. *ôcl'lu* 25°; *stringu* 3°. — V. *mărdzeăuă*. — Pentru *mărdzeăuă a ôcl'lu* «pupile de l'oeil», cf. și mgl. *mărdzeăuă di ôcl'lu* „lumina ochiului” (GrS, VI, 165). — < lat. *margella* „corail”.

MĂRDZILĂT, -lă, pl. *mărdzilăf*, -le, ca mărga, «perlă»: *fedlă, ôcl'lu mărdzilăt* (fată, ochi ca mărga), Lum, V, 9, 19; PAnt, 338; *cu sufrințedăuă mărdzilătă* (cu sprințea ca mărga), Lum, II, 15; *edzl'i mărdzilăf* (iezii frumoși ca mărgelile, sau iezii cu cercei naturali sub bărbie), PenB, III, 105 — v. *veäre*, precum și it. *bargiglio* „pelle pendente sotto il gozzo ai caproni”. — < *mărdzeăuă*.

MĂRDZILUȘE, sf., pl. *mărdziluşl* — diminutiv de la *mărdzeăuă*.

MĂRDZINĂT, -lă, pl. *mărdzinăf*, -le, tivit, «ourlé»: *părlîlă mărdzinătă cu hir gălbin* (ciupag tivit cu fir galben), BNA, II, 70. — < *mărdzină*.

MĂRDZINCL'E, sf., pl. *mărdzincl'e*, coltuc; plantă cățărătoare, «croûton; grignon (de pain); sorte de plante rampante semblable au trifeuil et que mange le bétail», Dal, 133. V. *mădziric'e*. — < *mădzăre*?

MĂREĂTĂ, sf., pl. *măreț*, mîndrie, «fierté, hauteur; orgueil», Dal, 133; Nic, 280. — 1°. *muședîlor Armă'ne mărețu cum lă prînde* (frumoaselor aromâne cum le stă bine mîndria), PAnt, 269; 2°. *trădze măreț multe* (etalează multe înghimfări). V. *mărl'e* și *pirifân'e*. — < *măre*².

MĂRESCU (mi), vb. IV (*mărl, -rît, -rîre*), mări; mîndri, «grandir, agrandir; être fier, s'enorgueillir», Dal, 134; Nic, 280; Mih, 279. — 1°. *di căra si mărească* (dacă (după ce) copilul se va face mare), Cod, 23 b²³; 2°. *gura să s' mărească* (să se mărească gura), PB, 274¹³; 3°. *vol un gîtone s' mi mărescu* (vreau un flăcău mire ca să mă mîndresc), PLit, 832. — < *măre*³.

MĂRGĂRITAR, MĂRTĂRITARE, sn. și sf., pl. *mărgăritare* și *măryăritl'rî*, mărgăritar, «perle (fine)», Dal, 133; Nic, 280; Mih, 280; PScr, 226; GEI, 169. — 1°. *je l'i-lipseăște-al căsiđeăr?* — *fundă di mărgărităr* (ce îi trebuie leprosului? — fundă de mărgăritar), Lum, II, 229 — v. *căsiđeăr*; 2°. *scămpa-a meă mărgăritare* (scumpul meu mărgăritar), BNA, I, 76; 3°. *mărgăritl'rî adunăm* (culegeam mărgăritare), PB, 202¹¹; 4°. *măryăritare tu nărea a pór-cului* (mărgăritar în ritul porcului), PGr, 98. — < μαργαριτάρι „~”.

MĂRICĂ, sf., pl. *mărițe*, măricea, «grandelette», Dal, 133. V. *mărișór*. — Pentru -ică, v. *filică*. — < *măre*².

MĂRICŪE! — v. *mărcău!* —, Mih, 280; RF, II, 106 (< alb. *malekoj* < lat. *male dicere*). — V. *măl'eaclu* și alb. *mallëkônj* „maledire”, *mërekull* „θαύμα, miracle” (Hr, 239).

MĂRŪLE, sf., pl. *mărl'i*, mărire; renume, «1°. grandeur, renommée; 2°. gloire, louange; 3°. altesse, majesté», Dal, 133. — 1°. *u kirâm mărl'ea* (o pierdurăm grandoarea), CȘc, 33; *va s' fl scădz măllu mărl'ea* (o să-ți scazi mult renumele), Velo, 63; BNA, V, 93 (demnitatea);

vor să spună mărîl'ea di altăoară (vor să arate grandoearea de altădată), CalGrB, 114; 121; 2°: dz'l'ile di mărîl'e a străușilor (zilele de glorie ale străbunilor), Fl, II, 6, 5; mărîl'e al Dum-nidzâ' (mărire lui Dumnezeu), Cod, 36¹⁶; mărîl'e a l'i'a, Doămne! (mărire ție, Doamne!), LP, 104 — v. *ôăă*; *găla*... nu zbură cu finivă di mărîl'e, (cioara..., din grandomanie, nu vorbea cu nimeni), Lum, IV, 296; 3°: mărîl'ea a ta, nu avuși un frate? (măria ta, nu ai avut un frate?), PB, 241¹⁶; nu, mărîl'ea-a ta (nu, măria ta), Lum, V, 142; *cămu s' va mărîl'ea-a ta* (cum o vrea măria ta), PAnt, 136. — V. *măreăță*. — < *măre*².

MĂRÎN (mi), vb. I (mărînd, -năt, -năre) — v. mărînedzû —, Dun, I, 185 (< lat. *malignare*). — Pentru dr. mărîna < lat. *mali(g)nare*, cf. DR, IV, 742-745 și REW, 5266.

MĂRÎNĂȚ, -lă, pl. mărînăȚ, -le, dezolat, «triste, désolé»: mori Armă'nă ș' mori mu-șeală, je n'i slăi nvirîndă, nvirîndă ș' mărîndă? (ta aromână și măi frumoasă, de ce-mi stai întristată, întristată și dezolată?) — versuri populare; mărînd ca kiparișlu di pi murmînte (intristat ca chiparosul de pe mormînt), PAnt, 313. V. mărîmnăt, mîrînd, precum și it. *mar-rano* „tristo”.

MĂRÎNÉDZŪ (mi), vb. I — v. mărîn și mărînedzû —, întrista, 1°: affliger, attrister — v. cîrlăscu 3°; 2°: faner, flétrir — v. mărîncîșescu, GEI, 169. — 1°: nă-amărî'm ș' nă mărînd'm (ne amărîm și ne întristăm), PAnt, 165; s' mărîndă n hoără cîlnicădz (în sat s-au întristat celnici), PenB, VII, 142; 2°: făța l'i-si mărîndă' (fața i s-a ofilit). — Pentru sensul 1°, proba-bil: < lat. *malignare* (v. mărîmnăt și remarca menționată sub *ascălin*); pentru sensul 2°, cf. gr. *μαραινω* „~”.

MĂRÎRE, sf., pl. mărîrî, mărire, «action de grandir, de s'enorgueillir», Dal, 134.

MĂRIȘÓR, -șoără, pl. mărîșórl, -șoăre, mărîșor, «grandelet», Dal, 134. — V. mărîcă.

MĂRÎȚ¹, sm., pl. mărîȚ, bărbat, «marî — v. bărbăt, sn., pl. mărîturl «mariage — v. mărîtare», Dal, 134; PB, 636; Ob, 130. — 1°: di dor trî mărît, as s' hîbă ș' di búčium pălit (de dor după bărbat, las' să fie și de buturugă pălită), Dal, 134; 2°: nu-aqlîmse nică ti mărît (nu a ajuns încă de măritat), Cal. 1911, 95; Al. 1927, 90; 3°: si-apruké oăra trî mărît (s-a apropiat ora (timpul) de căsătorie), Fr, I, 22; 4°: ma lal mărît ji n't-făjêșl (ce de nefericit mărîtiș mi-ai făcut), PLit, 865. — Cf. și ↑ dr. mărît. — < lat. *maritus* „marî, époux”.

MĂRÎȚ² (mi), vb. I (mărîtăl și mărîtăl, -lătă, -lăre), mărîta, «donner en mariage, marier une fille; perdre», Dal, 134; Nic, 280; Mih, 280; PScr, 226. — 1°: nu va dáda s' mi mărîtă (nu vrea mama să mă mărite), PAnt, 361; 2°: s' nu s' mărîtăre..., broască si s' făcă (dacă nu s-o mărita..., să se facă broască), PB, 319²²; 3°: li mărîtă' (le-a măritat, le-a pierdut), PGr, 98 — v. *ker* 2°. — < lat. *maritare* „marier”.

MĂRÎȚ³, -lă, pl. mărîȚ, -le, mărît, «agrandi; loué, glorifié; enorgueilli», Dal, 134; Mih, 280; fičlór mărît (fecior devenit mare); Varsăml, mărîtlu cêlnic (Varsami, renumitul (lăudatul) celnic), PLit, 1032; mărîte amîră' (mărîte împărate), 51³⁸; 148²⁵; mărîte Doămne (mărîte Dumnezeu), GrB, 180; mărît si-aspu-ne (se arată orgolios). — V. mărîescu.

MĂRÎTĂRE, sf., pl. mărîtărl, mărîtare, «action de marier, mariage», Dal, 134; Mih, 280. — V. mărîlă, mărîtișă.

MĂRÎTĂȚĂ, adj., pl. mărîtăte, măritată, «mariée», Dal, 134.

MĂRÎȚÎȘŪ, sn., pl. mărîtișurl, mărîtiș, «mariage», PB, 636.

MĂRÎȚĂSCU (mi), vb. IV (mărîȚl'l, -fl'l, -fl're), înrăutăȚi, «empirer», DR, II, 627 (< lat. *malitia* < *malus*); poăte pleăga si s' mărîȚăscă (e posibil ca rana să se înrăutăȚească), Cod, 36 b¹⁷. — < ?

MĂRMĂRISÉSCU, vb. IV, GEI, 169 — v. mărîmurișescu.

MĂRMĂRIȚĂ, sf., pl. mărîmărîȚă, marmoră mică, «petit marbre», Fl, II, 1, 2; BNA, II, 64. — V. mărmară.

MĂRMINTĂTOR, adj., pl. *mărmintători*, înmormintat, «celui qui est dans la tombe», PScr, 226 (< *mărmintu*). — Derivat nepopular, ca și *după-năsător* (cf. și CAR, 522), sum-glugător.

MĂRMINTU, sn. și sm., Nic, 281; Mih, 280; PScr, 226; PB, 286¹²; *va s' mi-avlnă pl'nă tru mărmintu* (mă va urmări pînă în mormînt), Lum, II, 82 — v. *mîrmi(n)tu*, *mtr-mi(n)tu*, *murmintu* și † dr. *mărmî'ntu* (Dens, II, 89). — Pl. n: *mărmînte*, PB, 241²¹.

MĂRMURISĂSCU, MĂRMURISĂSCU, vb. IV (*mărmurisîi*, -*sîi*, -*sîre*), înmărmuri, «rester abasourdi, être stupéfait»: *s' mărmurisi di mprôstu* (a înmărmurit stînd în picioare), PLit, 763; PAnt, 87; *l'i-mărmuriseă di mprôști* (li înmărmurea de-a-n picioarele), PB, 52¹⁰; *mărmurisîi di frică* (am înmărmurit de frică), LP, 57; BNA, II, 128. — V. *mărmărisăscu* și *limnăscu*. — < μαρμαρύνω „~”.

MĂRMURISIRE, sf., pl. *mărmurisiri*, împietrire, «action de pétrifier; stupéfaction», Dal, 134.

MĂRMURISÎT, -*tă*, pl. *mărmurisîi*, -*te*, înmărmurit, «pétrifié; stupéfié», Dal, 134; *armăse mărmurisîi* (a rămas înmărmurit), PB, 19²⁵; *șidză... ca mărmurisîită* (a stat... ca înmărmurită), Lum, V, 9, 21; PAnt, 339.

MĂRŌIŪ, sm., pl. *mărōl*, cotoi, «matou», Mih, 280. Sinonime: *cătûșû*, *mațearōc*, *mațlōc*. — REW, 5705 a: m-r. — < ?

MĂRSINĂRE, sf., pl. *mărsinări*, post, postire, «action de faire maigre; carême, maigre; galette faite avec des orties», Dal, 134; Nic, 282; Mih, 280; *lumea m'că prași și moare — nica easte n mărsinăre* (lumea mîncă praz și varză murată — e încă în post), GrB, I, 15; BNA, III, 134.

MĂRSINĂT, -*tă*, pl. *mărsinăt*, -*te*, de post, «plat maigre préparé sans viande, sans beurre, sans produits lactés», Dal, 134; Nic, 282; *plăt mărsinătă* (plăcintă de post) — v. *mărsin* și:

MĂRSINEĂȚĂ, sf., pl. *mărsineț(ur)*, de post, «plat maigre; nourriture végétale; jeûne, abstinence», Dal, 134; Nic, 282; Lum, IV, 214; BNA, III, 22; *m'ne avēm mărsineăță* (mîine avem mîncare de post sau mîine ajunăm).

MĂRSINĂDZŪ, vb. I (*mărsinăt*, -*năt*, -*năre*), posti, «faire maigre, observer le carême», Dal, 134; Nic, 282; Mih, 280. — Cf. și mgl. *mārses* (PMegR, II, 92; GrS, VI, 165; CapM, III, 183). — Cf. vsl. *mārsiti* sja „foedari, souiller” și bg. *mārsuvamā* „toucher à une chose défendue”.

MĂRȘIN, vb. I, răsfire — v. *mîrșin*.

MĂRTĂRE, sf., Nic, 282; PB, 636; ca 'nă *fedătă tră mărtăre* (ca o fată de măritat), PAnt, 304; BNA, I, 136 — v. *mărlăre*.

MĂRTĂȚĂ, adj., Nic, 282 — v. *mărlătă*.

MĂRTĂTOĂRE, adj. f., pl. *mărlătoare* și *mărtători*, de măritat, «jeune fille qui a l'âge d'être mariée», Dal, 134; PLit, 167; *fedătă lu an' l, mărlătoare* (fată în etate, de măritat), PB, 377²⁷; *mărlăta fedătă... vred s' hîbă mărlătoare* (sărmana fată... era să fie de măritat), PB, 333³⁴; *trei fedte... mărlătoare* (trei fete... de măritat), PB, 444³. — V. *mărlit*² și:

MĂRTĂTOR, adj. m., pl. *mărtători*, adolescent prostuț, «adolescent niais», PB, 636. — E masculinizarea adj. *mărlătoare*. Termen folosit de femei.

MĂRTIE, sf., păcat, PAnt, 458 — v. *amărlie*.

MĂRTIRIE, MĂRTIRIL'E, sf., pl. *mărltril, mărltril'e*, mărturie, «témoignage», Dal, 134; Nic, 283; PScr, 226; GEI, 169; *li-aveă adusă tră mărlirie* (le adusese pentru mărturie), PB, 51²². — < μαρτυρία „~”.

MĂRTIR(I)SĂSCU (*mi*), vb. IV (*mărltr(i)sîi*, -*sîi*, -*sîre*), mărturisi, «témoigner», Dal, 134; Nic, 283; PB, 18¹⁶; GEI, 169; ICAR, 53; *s' mărltrisîjă lălăne* (să mărturisiți mincinos), Cod, 12¹; *singură ayînea mărltriseăște* (însăși via mărturisește), PB, 18¹⁶. — < μαρτυρῶ „~”.

MĂRTIR(I)SIRE, sf., pl. *mărtir(i)siri*, mărturisire, «action de témoigner; témoignage», Dal, 134.

MĂRTIR(I)SÎT, -tă, pl. *mărtir(i)sîș*, -te, mărturisit, «témoigné», Dal, 134; Nic, 283.

MĂRTURIE, sf., pl. *mărturit* — v. *mărtirie* —, Mih, 282; Cod, 41 ^o11. — < *mărtur*.

MĂRULĂ, sf., pl. *mărûle*, fruct de pin, «pomme de pin, Pinienus», PScr, 226; Mih, 282. Sinonim: *cuculiță*. — < ?

MĂRULĂ, sf., GrS, IV, 379 — v. *măgûră*, *măyôlă*.

MĂRUL'E, sf., pl. *mărûl'e*, marulă, «(laitue) roumaine; salade — — v. *sălătă*», Dal, 134; *sălătă di mărûl'e* (salată de marule). — Cf. gr. μαρούλι „~", tc. *maroul* „~" și it. *marulla* „lattuga romana" (Spötti, 89).

MĂRUL'IŪ, sn., pl. *mărûl'e*, Nic, 281 — v. *mărûl'e*.

MĂRÛNĂ, sf., pl. *mărûne* și *mărûn'i*, voal, «1°. habit de femme; 2°. voile de nouvelle mariée; 3°. tresses d'une femme fixées autour de sa tête; 4°. houppie au-dessus du front d'un bouc, d'un enfant etc.; 5°. foule; fourrés», GrS, I, 225; CSt, II, 105; *l' băgășl ȝlăplu și mărûna* (ți-ai pus bolero-ul (?) și voalul), W, II, 134 («Überrock»); PLit, 748; *l' băgășl jănelu și mărûna* (ți-ai pus voalul și coroana (?)), Lum, IV, 217; *vișina ... andreăplă cu drămna ș' cu mărûna* (vecina ..., gătită cu broboada și cu ... ?), Lum, I, 298; *ună mărûnă nreăgă eră arăsturnôță, fîdă n'i cu trăpurile lundzi ș' mușeate* (o întreagă grămadă era răsturnată, vlăstare cu trupurile lungi și frumoase), GrB, 142. — Ca și *ȝlup și jănelu*, și acest *mărûnă* aparține trecutului, iar sensurile lui rămîn cel puțin umbrite. Cuvîntul e același cu dr. *munûnă*, *murûnă*, pentru care cf.: PMar, 226; Apol, 234; PTex, 118; CDDE, 1150 (< lat. **molo*, -onem < *mola*) etc. — < ?

MĂ-SA «sa mîere»: *mă-sa a steaulei* (mamă-sa a stelei), PB, 34⁵; *l'i-trăpșu un sômnu — mă-sa l'i-fu*, PB, 103⁸ — v. *mă* 5°. — V. *mă-la*. — < *mămă-sa*.

MĂSĂT, sn., pl. *măsate*; **MĂSĂTE**, sf., pl. *mășăf*, masat, «acier à aiguiser», Dal, 134; Nic, 284; CN, 173; *hășăplu 'șl-ăre mășătlu* (măcelarul își are masatul). — < tc. *maçad* (1177) „fer à aiguiser".

MĂSCĂLIĂ, sf., pl. *măscălidz*, chimită, «ridicule; nigaud», Mih, 282. — < *măscăridă* < *măscără*.

MĂSCĂRĂ, Nic, 284; Mih, 282; PScr, 226; PB, 636; **MĂSCĂRLIKE**, Nic, 284; Mih, 283 — v. *măscără*, *măscărlă*.

MĂSCURĂ (ml), vb. IV (*măscuril*, -rit, -rire), masculiniza, «devenir mâle»: *țepile ș' măscură* (cepele au devenit masculine), Dal, 135. — < *măscur*.

MĂSEĂUĂ, sf., pl. *măse*, masea, «1°. molaire, grosse dent; 2°. jusquiame», Dal, 135; Nic, 284; Mih, 283; PScr, 226; PB, 636; PLit, 268. — 1°. *măseăuă di mînte* (măseaua minții) — v. *stredpîlă*; 2°. *cî'ndu ti dor măsele, băgă-lă măseăuă* (cînd te dor măselele, aplică-le măseleăriță). — < lat. *maxilla* „măchoire".

MĂSĂDĂ, sf., pl. *mășdz*, trăsătură de față, «trait(s) de visage»: *pi mășdzle a fățel'ei ș' vîdeă afeă sirîndăte* (pe trăsăturile feței se vedea acea seninătate), Lum, II, 220. — V. *mășdă*, *n'isidă*.

MĂSINĂT, -tă, pl. *mășinăf*, -le, măsliniu, «couleur olive»: *mustăcă mășinădă* (mustață măslinie), PenB, VI, 55. — < *mășină*.

MĂSLĂTE, sf., pl. *măslăf*, vorbă, discuție, «question; cas; parole, entretien, verbiage». — 1°. *nu pără u fâțe ti măslăte* (nu prea o aduce în vorbă, în discuție), Cal, 1912, 125; 2°. *trî nișl ș' fâțeă măslăte* (de (despre) ei era vorba), RA, 90; BNA, II, 34; 3°. *omlu aestu are multe măslăf* (omul acesta vorbește multe și de toate). — < tc. *maslahat* (1180) „affaire; question".

MĂSNĂRE, **MĂSNĂT** — v. *măsnu*, *mășindăre*, *mășinăf*.

MĂSTICĂRE, **MĂSTICĂT**, Nic, 285 — v. *măstic*, *măsticăre*², *măsticăf*².

MĂȘTICĂ, MĂȘTILĂ, sf., pl. *măștiți, măstihl*, mastică, «1°. mastic de lentisque; 2°. eau-de-vie au mastic — v. *mastică*», Dal, 135; Nic, 286. — Sub formă de pastă dulce și fixată, ca un caier sau fuior, în vîrfurile unei prăjini, *măstihă* o vindeau greci insulari și prin sate aromânești în schimbul unor *clăme* de lînă. — Pentru extragerea acestei paste din respectivii arbori din insulele egeice în august-septembrie, cf. publicațiile călătorilor: Belon, 185; Font, II, 139-141; Marmont, II, 215; Sonnini, II, 126; Thevenot, 180-182. — Cf. și tc. *maslyqa* (1092) „mastic”. — < μαστική „~”.

MĂȘTIE, sf. «mastic; colophane», PScr, 226; GEI, 170 — v. *măstihă*.

MĂȘTRĂPĂ, sm., pl. *măstrăpădz*, cupă, «coupe à boire», Nic, 286; Mih, 283; PScr, 226; cu *măstrăpălu tu ml'nă* (cu cupa de argint în mînă), PLit, 941. — V. *mlstripă* și gr. μαστραπή etc. — < tc. *machrapa* (1173) „~”.

MĂȘTURÎCÎU, sm., pl. *măsturîci* «petit măstur, măstur sans expérience», Mih, 283 și 274.

MĂȘTURIE, MĂȘTURIL'E, sf., pl. *măsturi, măsturil'i*, meserie, «art; savoir-faire, habileté, capacité; métier, maçonnerie», Dal, 135; Nic, 286; PB, 636; PAnt, 461; GEI, 170; Fr, I, 131. V. *măsturlike*. — < μαστορία „~”.

MĂȘTURIPSÊSCU, vb. IV (*măsturipsî, -sîl, -sîre*), meșteșugî, «maçonner; façonner, raccomoder», Dal, 135. — < μαστορεύω „traivailler”.

MĂȘTURIPSÎRE, sf., pl. *măsturipsîri*, fasonare, «action de raccomoder», Dal, 135.

MĂȘTURIPSÎT, -lă, pl. *măsturipsîl, -le*, meșteșugî, «raccomodé, façonné», Dal, 135.

MĂȘTURLÎKE, sf., pl. *măsturlikl*, Dal, 135 — v. *măsturie*.

MĂȘUR, sn., pl. *mășure*, bobină, «bobine, fuseau, roquetin», Nic, 285. — Cf. tc. *masşûra* (1092) „navette de tisserand”.

MĂȘĂRÔN'IŪ, sm., CDDE, 1154 — v. *muşurôn'îă*.

MĂȘCĂLÎTE (grămosteni), sf. pl., găitan, «ganse de couleur rouge qu'on coud au vêtement appelé cîndăse». — < ?

MĂȘÎȚĂ, sf., pl. *mășîfă*, minușită, «petite main», PB, 636; *adărătă cu mășîfăle a l'eî* (făcută cu minulele ei), FI, II, 2, 3; PAnt, 252. — V. *mlșîfă* și *mășôlă*.

MĂȘMŪLĂ (Livă'dz), sf. — v. *mușmŭlă* și sinonimul *soarbă*.

MĂȘÔȚĂ, sf., pl. *mășôle*, minuță, «petite main — dans le langage des petits enfants», PB, 636. — V. *mlșôlă*.

MĂȘTINÊDZŪ, vb. I, răsplăti — v. *muștinêdzŭ*.

MĂ'TA «ta mîre»; Iu *l' u mă-la, moi mușeătă?* — *mă-mea eăste la 'nă nŭmtă* (unde ți-i mama ta, fa frumoasă? — mama mea e la o nuntă), PLit, 851; PAnt, 54. — V. *mă, ml'-sa, mă-mea*.

MĂTĂFE, sf.: *îarba veărde, modle ca mătăfeă* (iarba verde, moale ca fetrul), CalGrB, 33 (: poate că, aci, *mătăfeă* ar trebui citit *mătăseă*). — V. *mutăfe*.

MĂTĂSE, sf., pl. *mătă'sl* și *mătă'surl*, mătase, «soie», Nic, 286; Mih, 284; PAnt, 458; GEI, 170; Lum, V, 184; *poăla-l'i di mătăse* (șorțu-i de mătase), RP, 2, 2; BNA, I, 62; *sîtă di mătăse* (sîtă de mătase), PB, 458¹⁷. Sinonime: *bristme, sirmă*¹. V. *mltăse* — < μετάξι „~”.

MĂȚÎȚĂ [citește: **MĂNÎȚĂ**], sf. pl. *măniță* «maman»: *un not afeă măniță* [în text: *mătiță*] *aveă tu sărmăniță* (acea mămîiță avea un prunc în leagăn), Fr, I, 76. — V. *măniță*.

MĂȚRĂȚĂ, sf., fără pl., mătreață, «pellicules de la tête», DR, III, 603 (< lat. **lar-mitea* < *larmes*); DR, IV, 479 (< **matar* (μαδάρως) + *itia*); CDDE, 1071 și GrS, II, 317, ca și DR, IV, 646 (< lat. *matricia* < *maler*). Sinonim: *pîturîdă*.

MĂȚRĂGŪNĂ, sf., pl. *mătrăgŭne*, mătrăgună, «mandragore», Mih, 284. — < ?

MĂTREĂȚĂ, sf., Dal, 136; Mih, 284 — v. *mătrăfă*.

MĂTRIC, vb. I (*mătrici*, -*că*, -*căre*), a hrăni din gură, «nourrir un nourrisson en lui donnant la nourriture que sa mère mâche dans la bouche»: *carl s' lu mătrică?* (cine să-l hrănească din gură?), PB, 366⁹⁷. V. *mitric*, *nitrice*, *ntric* și *nutric*. — CDDE, 1073: < lat. **ma-tricare*.

MĂTRICĂME, sf., pl. *mătrică n'l*, oi mulgătoare, «nombre ou troupeau de brebis laitières»: *di căra fitără oile... fedjim mătrică n'le* (după ce oile au fătat..., făcurăm turmele de oi mulgătoare), FI, II, 6, 5; *mătrică n'l ș' curnăle n'edle vearsă lăpturi la cășeri* (oi mulgătoare și mielulele cornule varsă lăpturi la stini), Cal. 1911, 51; BNA, II, 56. — < *mătrică*.

MĂTRICĂR, sm., pl. *mătricărl*, mînzărar, «pâtre des brebis laitières»: *mătricărl'i pascu mătrișile* (mînzărarii pasc mînzările). — V. *mitricăr*.

MĂTRICĂRE, sf., pl. *mătricărl*, nutrire din gură, «action de nourrir un nourrisson...», PB, 636.

MĂTRICĂT, -*tă*, pl. *mătricăl*, -*te*, nutrit din gură, «nourri comme un nourrisson» — v. *mătric*.

MĂTRICĂ, sf., pl. *mătrișe*, mînzară, «brebis laitière; (femme) nourrice», Dal, 136; Nic, 297; PB, 636. — 1°. *tu n'il'l di oi el f' aspuneă di carl mătrică-l n'elu* (dintre mii de oi el ți-arăta de care mînzară e fătat mielul rătăcit de mama lui), BNA, II, 22 — v. *fițărlă*; 2°. *l-vătămără la mătrișe* (l-au ucis la turma de mînzări), PLit, 936; PAnt, 38; 3°. *clo el păște oi mătrișe* (acolo el păște oi mulgătoare), Lum, V, 224; BNA, II, 8; 4°. *mul'eri mătrișe* (femei doici), Lum, VI, 4, 22. — V. *mitrică* și *mitrlă*. — < lat. *matrix*, -*icem* „reproductrice, femelle”.

MĂTULIU, sn., pl. *mătâl'e*, atingere ușoară, «attouchement, frôlement d'une toupie par une autre dans des jeux d'enfants; baiser indirect fait à l'aide d'un doigt», Dal, 136; PLit, 123; PPar², 45. — < *μάτι* „oeil” + *-ăl'lu*.

MĂTŪR, -*ră*, pl. *mătări*, -*re*, copt; evreu, 1°. cuit; mûr — v. *cóplu*; 2°. sobriquet donné aux Juifs — v. *Čifăt* și *Uvréu*, Dal, 136; Nic, 287; Mih, 285; Fr, II, 267. — 1°. *ca agróminile mătúre* (ca merele pădurețe coapte), Cal. 1912, 48; 2°. *Dumnidză'lu a Mătúrlui eáste pară'lu* (Dumnezeul evreului e banul). — < lat. *maturus* „mûr” (sau it. *maturo*).

MĂȚINĂRE, sf., pl. *măținărl*, măcinare, «action de moudre», Nic, 287; Mih, 271. — V. *măsnăre* și *măfin*.

MĂȚINĂT, -*tă*, pl. *măținărl*, -*te*, măcinat, «moulu», Nic, 287. — V. *măsnăt* și:

MĂȚIRĂT, -*tă*, Mih, 272 — *r* în loc de *n* surprinde —, v. *măfinăt* și *măfir*.

MĂȚŪCĂ, sf., PB, 636 (cu *f* din pronunțare grecească:) *un aráp cu ună măfúcă tu ml'nă* (un arap cu o măciucă în mînă), PB, 355⁸ — v. *măclúcă*.

MĂXŪLE, sf., fără pl., product ovin, «produit (laine et laitage) des brebis», Dal, 136; Nic, 279; Mih, 285. V. *prósfal'tă*. — < tc. *maḥşoul* (1129) „fruit; produit”.

MĂZDRÁC, sn., pl. *măzdrăcuri*, măzdrac, «lance», Cod, 119²²; Lum, VI, 3, 24; DR, II, 538; *măzdrác ică sálă* (măzdrac sau țeapă), Lum, V, 132. — V. *mastrác* și alb. *mězdrak*. — < tc. *myzraq* (1155) „~”.

MĂZEĂŪĂ, sf., pl. *măzei*, suliman, «nux gallica», Dal, 136; *bágă... măzeăŪă pristi perl* (pun... suliman peste păr), FI, I, 2, 16. — V.:

MĂZIE, sf., pl. ?, suliman negru, «noix de galle», Mih, 285; GrS, IV, 244; PLit, 259; *fr' albedă și măzie* (fără fard alb și suliman negru), Lum, III, 68. V. *ucnă*. — < tc. *mazy* (1092) „~”.

MĂZŪLE, sf., fără pl., mazilie?, «dérision»: *l'i-u-adrără pi mătŪle* (i-o făcură în batjocură, și-au bătut joc), RomP, 19 (69), p. 2; Velo, 55; BNA, V, 89 și 129. — < tc. *ma'zūl* (1193) „destitué; en disponibilité”.

M + *cons*. — v. *am* + *cons* sau *lm* + *cons*. și *n* + *cons*.

MRĂDE, adv. «en bas», Dal, 141, jos. — < *n pade*.

MBÁIR (*mi*), vb. I, Dal, 141; Nic, 297; Mih, 285; PEt, 10 (< lat. *palare*). — 1°. *un di un si mbáiră'm* (unul cite unul să ne înșirăm), PLit, 977; PAnt, 48; 2°. *s' li mǎlgǎ li mbáirǎ* (le înșira ca să le mulgă), PAnt, 118; 3°. *u mbáirǎrǎ lǎ'crin'ile* (o podidirǎ lacrimile), PB, 50¹. — V. *ambáir*, *imbáir*, *mbar*².

MBÁLTU (*mi*), vb. I (*mbállǎt*, *-ǎt*, *-ǎre*, *imbǎlta*, «couvrir la tête avec un *bǎlțu*; mettre sur la tête un turban», Mih, 286; *ncǎlǎ-ti*, *mbállǎ-ti* (incǎlǎ-te, *imbǎlǎ-te*), PLit, 191. — Cf. mgl. *nbaľ* (CapM, III, 204). — CDDE, 131: < lat. *im-balteare* „ceindre, entourer”.

MBALUMATÍ, sm., pl. *mbalumátǎdz*, clrpaci, «ravaudeur», GEI, 171. Sinonim: *mpili-cǎtór*. — < *ἐμβαλλωματος* „~”.

MBAR¹, adv., Mih, 287; *cǎlea mbar* (drumul cu bine), Lum, II, 152; PAnt, 177; BNA, III, 110 (*cǎle-ambár*); *nu nǎ n'edrdze mbar* (nu ne merge norocos), PB, 212¹. — V. *ambár*².

MBAR², *-rǎ*, pl. *mbari*, *-re* — v. *ambár*², *imbár*² —, Mih, 287; *s' am tíhe ma mbárǎ* (sǎ am (= de-ași avea) noroc mai bun), Lum, II, 274; BNA, III, 92.

MBAR³, vb. I: *'și-mbárǎ ólle-agále* (dǎ agale oile în pornealǎ), Velo, 20; BNA, V, 67 — v. *imbár*¹.

MBÁIRÁRE, sf., Dal, 141; Mih, 285; PB, 637; *arǎúǎ mbáirǎre fáfe* (strașnicǎ pornire în frunte face), Fl, I, 1, 2; PAnt, 342 — v. *ambáirǎre*.

MBÁIRÁT, *-tǎ*, Dal, 141; Nic, 297 — v. *ambáirát* (și dr. „cu ghioaga îmbăieratǎ”, TeodP, 510).

MBÁIRĂTŪRǎ, sf., pl. *mbáirătǎri*, înșirare, «enfilement; enfilade, enfilure», Dal, 141; Nic, 297.

MBĀLSĀMÉDZŪ, vb. I (*mbǎlsǎmǎt*, *-mǎt*, *-mǎre*), *imbǎlsǎma*, «embaumer», Mih, 286. — < *bǎlsam*.

MBÁLTÁRE, sf., pl. *mbállǎ'ri*, *imbǎlǎre*, «action de couvrir la tête avec un *bǎlțu* ou avec un turban», Mih, 286.

MBĀRBĀTÁRE, sf., pl. *mbārbǎtǎ'ri*, *imbārbǎtare*, «encouragement», Dal, 141; Mih, 287.

MBĀRBĀTÁT, *-tǎ*, pl. *mbārbǎtǎf*, *-te*, *imbārbǎtat*, «encouragé», Dal, 141.

MBĀRBĀTÉDZŪ (*mi*), vb. I (*mbārbǎtǎt*, *-tǎt*, *-tǎre*), *imbārbǎta*, «encourager, s'armer de courage», Dal, 141; Nic, 297; Mih, 287; *acǎđǎl s' mi mbārbǎtédzǎ* (Incepui să mă încurajez), PAnt, 313; *aéstǎ harǎúǎ mbārbǎlǎ' pri soldǎf* (această bucurie a îmbārbǎtat pe soldați), Fl, II, 7, 16. — < *bārbǎt*.

MBĀRBĀTÁRE?, sf.: *nu este tru sǎla a mbārbǎđǎril'i*, *șǎ s' este cǎ vǎ nsurǎđǎ*... (nu e în rudenia (neamul, felul)... (?), și dacǎ e cǎ vǎ însurați...), Cod, 14 b². — < *bārbat?*

MBĀRCĂZÓN, sn., brăcinar — v. *pārcázón*.

MBĀREÁĤǎ, sf. — v. *ambāredǎ* —: *s' n'edǎgǎ cu mbāredǎ* (sǎ meargǎ cu noroc), BařN, 4; *ca s' n'edǎgǎ mbāredǎ* (ca sǎ meargǎ cu norocire), Lum, II, 274; BNA, III, 90; *mbāredǎ s' nu oǎrǎ* (sǎ nu ureze noroc), Fl, II, 1, 2; BNA, II, 64.

MBĀRĠĤEA, loc. adv., Dal, 169 — < *n pāryġea*.

MBĀXÉSCU, vb. IV (*mbǎxít*, *-xít*, *-xire*), *imbǎcsi*, «enfoncer, ficher; s'oxider, se couvrir de vert-de-gris», Dal, 142; Mih, 285; GEI, 171. — < *ἐμπήγω* „enfoncer”.

MBĀXÍRE, sf., pl. *mbǎxíri*, *imbǎcsire*, «action d'enfoncer, de pousser du vert-de-gris», Dal, 142; Mih, 285.

MBĀXÍT, *-tǎ*, pl. *mbǎxít*, *-te*, *imbǎcsit*, «enfoncé; couvert de vert-de-gris», Dal, 142.

MBEĤÍŪ (*mi*), vb. IV (*mbiĥít*, *-ĥít*, *-ĥire*), a înghiți greșit, a se îneca blind, «s'étouffer en buvant un coup», Mih, 288. — Cf. aib. *mbĥel* „chiudere”.

MBERAOSÉSCU, vb. IV, PScr, 226; GEI, 161 — v. *mbirǎúescu*.

MBET (*mi*), vb. I (*mbilăt, -tăt, -lăre*), îmbăta, «(s')enivrer», Dal, 141; Mih, 288; PB, 637; PAnt, 458; *si mbilăt' cu apă* (se îmbăta cu apă), PGr, 98. V. *ambét, imbét*. — CDDE, 157: < lat. **im-bibitare*.

MBIDUCL'ÉARE, sf., Dal, 141 — v. *biducl'éare*.

MBIDUCL'ÉAT, -tă, pl. *mbiducel'éat, -te*, plin de păduchi, «plein de vermine», Dal, 141.

Sinonim: *mingluşăt*.

MBIDUCL'ÉDZŪ, vb. I, Dal, 141 — v. *piducl'édzū*.

MBIPIRÁRE, **MBIPIRÁT**, **MBIPIRÉDZŪ**, pipera, Dal, 141 — v. *mpipiráre, mpipirát, mpipirédzū*.

MBIRÁUÉSCU (*mi*), vb. IV (*mbirăuít, -uít, -uire*), incurca, «enchevêtrer; embrouiller» — v. *birăipsescu, nbirăuescu*.

MBIRÁUÍRE, **MBIRÁUÍT** — v. *birăipsire, birăipsit*.

MBIRŞÁRE, sf., infiorare, Dal, 141 — v. *mpiruşăre*.

MBIRŞÁT, -tă, pl. *mbirşăt, -te*, zbirlit, «hérissé, ébouriffé», Dal, 141; *avea pérlu mbirşát* (avea părul zbirlit), PenB, V, 55; *édz'l'i díl lărcu, mbirşát ca ázoul tu aláfă, azcíră* (iezii din lărc, zbirliti ca viezurea în cursă, behăiau), Fl, II, 3, 2.

MBIRŞÉDZŪ (*mi*), vb. I, Dal, 141; PEL, 35 — v. *mpiruşédzū*.

MBISTIMÉN, -énă, pl. *mbistimén'l, -éne*, confident, «homme de confiance, confident», Dal, 141; Nic, 298; PB, 637; GEI, 171. V. *embistimén* şi *pistó*. — < *ἐμπιστευμένος* „~”.

MBITÁRE, sf., pl. *mbităr'l*, îmbătare, «action d'enivrer, de s'enivrer, enivrement», Dal, 141; PScr, 226; PB, 637. V. *ambitáre*.

MBITÁT, -tă, pl. *mbităt, -te*, îmbătat, «ivre; enivré», Dal, 141; Mih, 288; PB, 637; PAnt, 458; *di mbităt si-aspare ş' zúrlul* (de om beat se sperie şi nebunul), PLit, 542.

MBITÁTÓN'ÍŪ, -toán'e, pl. *mbitátón'l, -loán'e*, beţiv, «qui s'enivre; ivre». — V.:

MBITÁTÓR, -toáre, pl. *mbitátór'l, -toáre*, îmbătător, «qui s'enivre», Dal, 141; Nic, 33 (*ambitátór*) şi 298; Mih, 288; PB, 637; *nu s' lăsă mbitátórlu dí yin* (beţivanul nu se lasă de vin), Baş, 34.

MBITÁTŪRĂ, sf., pl. *mbitátúr'l*, îmbătare, «enivrement», Dal, 141; Nic, 33 (*ambitátúră*).

MBITĂŢI'L'E, sf., Mih, 288 — v. *ambităt'l'e*.

MBITĂRNÉSCU, vb. IV (*mbitrnăt, -năt, -nire*), îmbătrâni, «avancer en âge, vieillir», Mih, 287 (*mbătárnescu*); *feátile va s' nă mbitárnescă acasă* (acasă fetele ne vor deveni bătrâne), Fl, 1, 3, 10; *ca cí'nile fe mbitrneáşe di leáne* (ca cînele care îmbătrîneşte de lene), PLit, 681. Sinonime: *auşescu*², *bătăl'tusescu*². — < *bitt'rnu*.

MBIŢÁR, sn., pl.?, încredere, «confiance, courage»: *clăt mbiŢárū aveámū trā cáma cîne, ah'ltū mi-afłai pri máre ráū* (cîtă încredere aveam pentru mai bine, atîta mă aflai în mare pericol), Cod, 83⁸; PhOr, II, 458: < alb. *mbi* „su, sopra” + *Űar*.

MBIZUÉSCU, vb. IV (*mbizuit, -uit, -uire*), a-şi bate joc, «se moquer», Dal, 142; Nic, 318; PB, 637. — V. *pizúescu, şupăr*.

MBIZUÍRE, sf., pl. *mbizuírl* «moquerie, dérision», Dal, 142. Sinonime: *arldeáre, mătápe, peză*.

MBIZUÍT, -tă, pl. *mbizuíř, -te* «bafoué, honni», batjocorit, Dal, 142.

MBIZUITÓR, -toáre, pl. *mbizuitór'l, -toáre*, batjocoritor, «moqueur, qui bafou», Dal, 142. V. *pizuláric, pizuitór* şi *máltăpčí*.

MBIZUITŪRĂ, sf., pl. *mbizuitúr'l*, batjocură, «moquerie, persiflage», Dal, 142. V. *mbizuire*.

MBLĂTĂESCU¹, vb. IV — v. *amplătăescu*¹ —, împleti, «natter, tresser, entrelacer», Dal, 142; Nic, 323; CEI, 73. — < vsl. *pletŰ* „plectere”.

MBLĂTĚSCU², vb. IV — v. *amplătĚscu²* —, înota, «nager, surnager, flotter», Dal, 142; Nic, 323; CEL, 73. Sinonim: *anót*. — Cf. vsl. *pluti* „navigare” și bg. *pluvamă* „nager”.

MBLĂTĚRE, sf., pl. *mbłătĚri*, impletire; înotare, «1°. action de natter; 2°. action de nager», Dal, 142.

MBLĂTĚT, -tă, pl. *mbłătĚti*, -te, impletit; înodat, «1°. natté; 2°. nagé», Dal, 142; Nic, 323.

MBLĂTĚTĚRĂ, sf., pl. *mbłătĚtĚri*, impletitură, «tresse», Dal, 142. V. *mpillitĚră*.

MBLUSTĚLĂ, sf., pl. *mbłustĚle* (grămosteni), băgăreață, «femme qui se fourre partout».

— V. *mbrustĚlă*.

MBL'EĂRE, sf., pl. *mbł'erĚi*, muiere, femeie — v. *mgl'eăre*, *mł'eăre*.

MBOĂLĂ, adv., în poală; de-a gata, «dans le tablier; tout prêt», Dal, 142; *li vrĚi mboălă* (le vrei de-a gata). — < n *poălă*.

MBO Δ, sn., pl. *mbōōduri*, Cod, 224; 37¹³ — v. *ambōōdylu*, *mbuōuĚscu*.

MBŌGRU, -ră, pl. *mbōgri*, -re, sărman, «pauvre, malheureux; vieillard courbé; sot, nigaud (grămosteni)», Dal, 142; PB, 637 (*ln + bolĚ* „biet” + *g(ă)ru* „γέρο”); DR, IV, 857-858 (< tc. *bōgrili*); (BSI, 97: bg. *bugor* < tc. *bōgrĚ*). — 1°. *mbōgrulu di aūșă duki* (sărmanul de bătrîn simți, înțeleg, Lum, I, 93; 2°. *ia mulriș la aĚstu mbōgru di ġtōne* (ian priviți la acest nefericit de tinăr, Lum, II, 216; 3°. *ōre mbōgre!* (măi sărmane!), FI, II, 4, 6; 4°. *mbōgra di māmă* (biata de mamă), GrB, 132; 5°. *mbōgra fără* (nefericitul neam), Bair, 79; 6°. *a mbōgrăl'ei di soăcără* (gtrbovitei soacre), PLit, 768; 7°. *strimțură mbōgră* (strimțură neagră) (grămosteni). — V. *bōgru* și *lmbōgru*. — < ?

MBOLĚTĂRE, sf., pl. *mbolĚtă'rĚi*, îmbröbodi, «action d'envelopper la tête, d'emmitoufler», Dal, 142. — V. *mbulițăre*.

MBOLĚTĂT, -tă, pl. *mbolĚtă'tĚ*, -te «qui a la tête couverte d'un voile», Dal, 142.

MBOLĚTĚDZĚ (*mi*), vb. I (*mbolĚtă'tĚ*, -tă'tĚ, -tă're) — îmbröbodi, «couvrir la tête d'un voile» — v. *lmbulisĚscu*, Dal, 142. — < ?

MBRĂTĂ, loc. adv., în brațe, «dans les bras», Dal, 142; PB, 637 — < n *brăfă* (*brață*).

MBRĂTĚȘĚT, -tă, pl. *mbřătĚșĚtĚ*, -te, îmbrătĚșat, «embrassé»: *mbřătĚșĚt cădzără pri dzinŭc'e* (căzură îmbrătĚșăți în genunchi), GrB, 253. — Ca și în următoarele două forme verbale, normal trebuie să fie, după *l*, un *i* în loc de *e*. Aceași remarcă și pentru *mbuguřile*, *mbudzi-nĚdză*.

MBRĂTĚȘĚDZĚ (*mi*), vb. I (*mbřătĚșĚtĚ*, -șĚtĚ, -șĚ're) — îmbrătĚși, «embrasser»: *să mbră-șĚșĚră dōl'i* (amîndoi se îmbrătĚșă), GrB, 249. — V. *mbřăřușĚdză* și:

MBRĂTĚTĚDZĚ (*mi*), vb. I (*mbřătĚtă'tĚ*, -tă'tĚ, -tă're — v. *mbřătĚșĚdză* —: *s' bășĚră*, *si mbrăřitără* (se sărutără, se îmbrătĚșără), PB, 9¹⁰; *lu mbrăřitără cu căldără* (il îmbrătĚșără cu căldură), PB, 3337; *și cu toř si mbrăřitără* (și cu toți se îmbrătĚșără), BNA, V, 49. — V. *am-brăřă*.

MBRĂTĚȘĚDZĚ (*mi*), vb. I — v. *mbřătĚșĚdză* —, Mih, 288. Fonetism normal: cu *i* > *u*.

MBRĚSCU, vb. IV; **MBRĚRE**, sf., Nic, 287 — v. *brĚscu*, *bruire*.

MBROSTIȘŌR, -șoără, pl. *mbrostișōri*, -șoă're, prostuț, «nigaud, simplet», Dal, 142. — V. *mbrustișōr* și:

MBRŌSTU¹, -roăstă, pl. *mbrōřti*, -roăste, în picioare, «droit, juste; naïf; debout», Dal, 142; Nic, 322; CEL, 72. — 1°. *om mbrōřtu* (om drept); 2°. *si-ř ġĚădă mbrōřti luř anġil'il'i* (să-ți stea drepti (în picioare) toți îngerii), PAnt, 161. — V. *mprōřtu* și *mgl. prost* (PMegR, II, 109; CapM, III, 236). — < vsl. *prostŭ* „simplex”.

MBRŌSTU² (*mi*), vb. I (*mbrustă'tĚ*, -tă'tĚ, -tă're), îndrepta, «(s')élever, se tenir droit, se refaire; diriger, mener, conduire». — 1°. *si mbrōăstă aripidĚna* (se înalță povrnișul), Bair, 69;

2°. *sumsoadră n'îl'l'i 'şl-l'i mbroăslă* (pe cei mici şi-i îndreaptă subsuoară), PAnt, 122; 3°. *câr-vănea u mbrustă'm dzeána nsus* (caravana am îndreptat-o în susul urcuşului). — V. *mbrustédzŭ*.

MBRUM, vb. I, PB, 637 — v. *mbrumeddză*.

MBRUMĂRE, sf., pl. *mbrumă'rl*, Dal, 142; Mih, 289 — v. *brumăre*.

MBRUMĂT, -tă, Dal, 142; *lăclu-l mbrumăt* (pămîntul e acoperit cu brumă), PB, 637; *prune mbrumăle* (prune brumării, «prunes d'automne»), Mih, 289). — V. *brumăt*.

MBRUMEĂDZĂ, vb. I unipers., Dal, 142; PB, 637 (*mbrum*); *mbrumeddză* (se lasă brumă); *avea mbrumătă* (căzuse brumă) — v. *brumeddză*.

MBRUMŪT, sn. şi vb. I; **MBRUMUTĂRE**, **MBRUMUTĂT**, **MBRUMUTÉDZŮ**, Dal, 142 — v. *mprumăt¹*, *mprumăt²*, *mprumutare*, *mprumulăt*, *mprumulédzŭ*.

MBRUSTĂR¹, sn., pl. *mbrustăre*, oblic, «1°, la grande pièce de bois qui forme la partie antérieure du bât — v. PIm, I, 144; 2°. planche pour hacher la viande — v. *dăcă*», GEI, 171. V. *mbrustělă*, *opistăr*, *pestăr*, *pistăr*. — < *μπροστάρι* (< *ἐμπρός*) „~”.

MBRUSTĂR², -ră, pl. *mbrustăr¹*, -re, care merge în frunte, înaintaş, «celui qui va devant; cheval de flèche», VNouă, XIII, 134.

MBRUSTĂRE, **MBRUSTĂT**, Dal, 142 — v. *mprustăre*, *mprustăt*, *ni-mprustăt*.

MBRUSTÉDZŮ (*mi*), vb. I — v. *mbróstu²* —, a se ridica (în picioare), «se mettre debout; élever, ériger, mettre en train; diriger», PW, 793 şi REW, 6788 (< lat. *prostare*); CEI, 72. — 1°. *băvalu trodră si mbrustăt'* (îndată bivoulul se ridică în picioare); 2°. *mbrustédzŭ di êidl'rl 'nă nteăgă hoără* (înfripă un întreg sat de corturi), PenB, II, 110; BNA, II, 48; 3°. *la căşedare li mbrustă* (le îndrepta spre stîină), PAnt, 118. — V. *Imprustédzŭ*, *mprustédzŭ* (şi gr. *μπροστιεύω* „se réconforter”). — *mbróstu¹*.

MBRUSTĚLĂ, sf., pl. *mbrustěle*, şort, «ce qu'on met devant; tablier». Sinonime: *pist-măle*, *podlă* etc. — < *μπροστέλλα* „tablier”.

MBRUSTIŞŌR; **MBRUSTUŞŌR**, -şoără: *dzuă dăsi mirlinde şi mbrustişŏrlu cu ôel'it'it tnel'işi* (ziua a ajuns la chindie şi prostul e tnelă cu ochii închişi), PGr, 99 — v. *mbrustişŏr*, *mprustişŏr*.

MBUBUKISÉSCU, vb. IV; PB, 316²⁴; *pómlu mbubukist* (pomul a înmugurit), PB, 316²⁴ — v. *bubukiséscu*.

MBUBURICĂT, -tă, pl. *mbuburicăf*, -le, ca un rinichi ca culoare, «qui a l'aspect d'un rognon, d'un rein»: cu *făfa mplînă*, *mbuburicătă* (cu faţa plină, cu aspect de rinichi), CalGrB, 33. — < *buburéc*.

MBUC, vb. I, Nic, 34 — v. *ambúc*. — < lat. **im-buecare*.

MBŪCUR (*mi*), vb. I — v. *búcur* —: *ôlle... rălă, să mbucură* (oile... se împrăştiau, roiau, se bucurau), Velo, 19; BNA, V, 66. Sinonim: *hăriséscu*.

MBUĂUÉSCU, vb. IV (*mbudult*, -uit, -uire), împiedica, «empêcher, entraver»: s' *l'i mbuduească* (să-i împiedice, să-i oprească), Cod, 22⁴. — V. *ambuféscu*, *mbođ*.

MBUDZĂT, -tă, pl. *mbudzăf*, -le, buzat, «lippu», AD, IV, 341. — < *búdză*.

MBUDZINĂRE, sf., pl. *mbudzină'rl*, bosumflare, «action de boudier, de faire la moue», Dal, 142.

MBUDZINĂT, -tă, pl. *mbudzinăf*, -le, bosumflat, «qui fait la moue, fâché», Dal, 142. Sinonim: *mbufnăt*.

MBUDZINÉDZŮ (*mi*), vb. I (*mbudzinăl*, -năt, -năre), a-şi umfla buzele de supărare, «faire la lippe», Dal, 142. — Aceaşi remarcă făcută sub *mbrăfişédŭ*: forma normală ar fi fost cu *l*: *mbudzinédzŭ*, dacă la baza ei stă *b ú d z ă*.

MBUFNĂT, -tă, pl. *mbufnăf*, -le, îmbufnat, «qui fait la moue», Dal, 142.

MBUFUNÉDZŮ (*mi*), vb. I (*mbufundăl*, -năt, -năre) — v. sinonimul *mbudzinédzŭ* —, DR, III, 758 şi IV, 824 (< lat. **in-bufonare*). — Cf. alb. *mbufás* „gonfiare”.

MBUGĂȚ, -lă, pl. *mbugăȚ*, -te, PScr, 226; CEI, 72 — v. *bugăȚ*.

MBUGĂȚĂ'SCU (mi), vb. IV (*mbugăȚl'l*, -l'l't, -l're), îmbogăȚi, «(s')enrichir», Mih, 289; *si li mbugăȚăscă Dumnidză'ū* (să te îmbogăȚească Dumnezeu), Cod, 119⁸; *nu va să si mbugăȚăscă* (nu se va îmbogăȚi), Cal. 1911, 52; BNA, V, 108. — Cf. și alb. *mbugătem*.

MBUGĂȚIRE, sf., pl. *mbugăȚiri*, îmbogăȚire, «enrichissement», Mih, 289; *si nkirădășeȚti mbugăȚl're* (să cîștigi îmbogăȚire), Cod, 611⁷.

MBUGĂȚIT, -lă, pl. *mbugăȚiȚ*, -te, îmbogăȚit. «enrichi»: *tru locă mbugăȚl't* (în pămînt îmbogăȚit), Cod, 66¹².

MBUGRUSĂSCU, vb. IV (*mbugrusil*, -sil, -sire), a termina dînd cu tîfla, «achever, terminer (en dérision)», Mih, 289. — < *mbôgru*.

MBUGUȚIL'E, sf., PScr, 226 — v. *bugăȚl'e* și, foneticeste, *mbrăȚiseȚt*.

MBŪIR (mi), vb. I (*mbuirăȚ*, -răt, -răre), împunge, «frapper de la corne; donner un coup de pointe»: *Ți si păreă că va s' li mbūiră* (Ți se părea că o să te împungă cu coarnele), PB, 239³⁰. — V. *ambūir*, *mbut*, *mbuȚū* și *ambūir* 3°.

MBUJURĂȚ, -lă, pl. *mbujurăȚ*, -te «rouge comme une pivoine»; *arôșă și mbujurăȚ* (roșu și îmbujorat), PenB, II, 275. — V. *bujôr*: < dr. *îmbujorat*.

MBULBUKĂDZŪ (mi), vb. I (*mbulbucăt*, -căt, -căre), bulbucă, «avoir les joues enflées et rouges», PEt, 35 (< lat. *bulbus*); REW, 1380 (< lat. *bulbus*?); CDDE, 788 (< (lat. **volvicare*).

MBULIȚĂRE, sf., Lum, IV, 8 — v. *mboliȚăre* și:

MBULIȚĂDZŪ, vb. I — același cu *mboliȚădzū*. — V. *disbuliȚăre*.

MBUN (mi), vb. I (*mbunăȚ*, -năt, -năre), îmbuna, «apaiser, (se) réconcilier», Mih, 290. — 1°. *mutri si-u mbună* (încercă să o împace), PB, 207²²; PAnt, 95; 2°. *s' li mbună mă'rile sură'rli* (ca să le împace pe mai marile surori), PB, 129¹¹; 3°. *s' nă mbună'm* (să ne împăcăm), PAnt, 282; Bair, 124. — V. *ambūn*, *mbunădzū*.

MBUNĂRE, **MBUNĂȚ**, PB, 637 — v. *ambunăre*, *ambunăȚ*.

MBUNĂDZŪ (mi), vb. I: *vă mbunădzū eū* (vă îmbun eu), PB, 143⁷; *mbunădzū-l cu un mer* (împacă-l cu un măr), Mih, 290 — v. *ambunădzū*, *mbun*.

MBURĂSCU (mi), vb. IV (*mburăt*, -răt, -răre), termina, «achever, terminer, accomplir», Mih, 290; *med, ază si mburătă, ază s' hărisăseu* (ci, azi s-au împlinit, azi se bucură), Cod, 97²²; *di pri avăȚiga li mburi tâte...* năntu, *n biseărică, armăse nimburiȚă di icôn'l*; *di icôn'l nîncă nu eră mburătă* (de jur împrejur le termină toate... în interior, în biserică, a rămas neterminată de icoane; încă nu era terminată de icoane), Cod, 112⁸. — V. *burăscu*² și sinonimele *bilisăseu*, *sculusăseu*.

MBURĂRE, sf.: *va s' trăgă a etil'i munduirli, Ți putē nu aū tră mbuire* (va suporta ale lumii chinuri, ce niciodată nu au capăt), Cod, 241³. — V. *burire*.

MBURĂȚ, -lă, pl. *mburăȚ*, -te, împlinit, «accompli». — V.:

MBURĂȚĂ, sf. (pl. *mburăȚe*), toi, «plein»: *eră tu mburăȚă a căloăril'eȚ* (era în toiul căldurii), PB, 208²⁷. Sinonim: *ayle*. — V. *burăȚă*.

MBUT (grămosteni), vb. I: *Țapū s' ti mbūtă* (Țap să te împungă) — v. *mbuȚū*².

MBUTOĂRE, sf., putoare, PScr, 228 — v. *ambuloăre*.

MBUȚĂRE, sf., pl. *mbuȚă'rli*, împungere, «action de donner un coup de corne», Mih, 290. — V. *ambuȚă're*², *mbuȚă*¹.

MBUȚĂSCU, vb. IV — v. *ambuȚăscu*.

MBUȚĂNĂRE, **MBUȚĂNĂȚ**, **MBUȚĂNĂDZŪ**, Dal, 142, împuȚina — v. *mpuȚnăre*, *mpuȚnăt*, *mpuȚnădzū*; *psnăre* etc.

MBUȚŪ, sm., pl. ?, împungere, «coup de corne (en parlant des moutons, des boeufs)», Mih, 290; PB, 637.

MBUȚŪ², vb. I și IV - v. *ambăfă* -, Mih, 290; PB, 637; *vă'fili... si ambuță cu coâr-nile* (vacile... se împungeau cu coarnele), PenB, IV, 111. Sinonime: *ampăr¹*, *mbăir*. - Cf. mgl. *butsnés* „împunge” (CapM, III, 51: < mbg. *butsam*) și alb. *mbiut*, *mbūs* „aflagare, soffocare”.

MCĂRE, sf., pl. *mcări*, Nic 274; PAnt, 458; *tri mcăre, beăre știl* (de mîncat, de băut știi) PLit 542; *je mcări adrăt?* (ce mîncări ați făcut?) - v. *mcăre* și *ngăre*.

MCAT, -lă mîncat Nic 274; *vreă-n'l dîbă mcătă gr'lntu* (era să-mi mînnce grîul-colivă = m-ar fi ucis) BNA, II, 30 - v. *mcăt ngat*.

ME, acuz. de la *eū* 12° sqq, Nic, 289; *lăsă-n'l-me, dădo* (lasă-mi-mă, mamă) Lum, III, 69; PAnt, 32 - v. *mi¹*.

ME¹, măi! «eh!» Dal 128.

MEĂ¹, mea «ma», Dal, 128; Mih, 290; PB, 637. - 1°. *lărba nu-i a meă, livă'dzli sântu a meăle* (iarba nu e a mea, livezile sînt ale mele); 2°. *a căsăl'ei a mil'ei l'i-dăddiră foc* (casei mele i-au dat foc); 3°. *a milôr nu lă pără çîne* (celor ale mele nu le-a părut bine); 4°. *tru băna a mul'eri'i a n'ei* (în viața femeii mele), Cod, 45¹⁵ (forma *n'ei* - v. mai sus: *a m l'ei* - e influențată de m. sg. *n'eū* și de m. pl. *n'ei*: *m-* din f. *meă* nu se palatalizează). - V. *meău*, *meo*, *mel*, *meū* și -*sa*. - < lat. *mea* „ma, mienne”.

MEĂ², conj., ci, «mais», Cod, 115⁴; GrS, IV, 244; PB, 637. - 1°. *meă, la mulriș car'i i dininte* (ci, ian priviți cine e înainte, în față), Al. 1903, 83; 2°. *meă, 'și-l pl'ndze și-ănă dădă* (ci, și-l bocește și o mamă), PLit, 996; PAnt, 42; 3°. *s' meă, lu sône, çturăt loără* (și ci la urmă luară (făcură) jurămint), CalGrB, 84; PAnt, 238; BNA, II, 100. - V. *deă*.

MEĂ¹ «interjection par laquelle on imite la bèlement des chèvres» - v. *beă!*

MEĂIA «ma»: *dăpă moărtea-a meăla* (după moartea mea), ArE, 41; PAnt, 168; *a meălu fălă* (a mea față), ArE, 37. - V. *meo*, *meă* 3°, 4°.

MEĂL, sn., pl. *meăluri*, coclaură, «parages», Dal, 68; Dun, I, 125; LL, III, 88; *pr'i un meăl kirdăt în dzăre* (pe o coclaură pierdută în zare), ArE, 5; *u loă prit meăluri făr' d'i frică* (o apuca prin coclauri fără de teamă), Fl, II, 1, 8; PAnt, 347. CSt, II, 105. - V. *mal* și alb. *mal* „monte”.

MEĂLĂ, formă verbală invariabilă: *nu mi meălă* «peu m'importe»; *je ti meătă?* (ce-ți pasă?). - < μέλει: δὲν μὲ μέλει „cela m'est égal”.

MEĂL'E, sf. pl., miță, «la laine du ventre et de la queue des brebis» (Sămărina), PenB, III, 122; CN, 127. - V. *mil'îă*, *n'îă*.

MEĂO, mea, «ma», PAnt, 458; *pirușeăna-a meăo* (frumoasa mea cu păr buclat), PLit, 870. - V. *meăuă* și, foneticește, *dăo*.

MEĂRĂ, sf., pl. *meăre?*, vas de lemn pentru lapte, «récipient en bois servant à la distribution du lait», CN, 116; 171. V. *mē'rdă*. - < bg. *mēra* „mesure; distribution”.

MEĂSĂ, sf., pl. *meăse*, masă, «table - v. *trăpeză*; couvert, dîner, repas», Dal, 128; Nic, 292; Mih, 291; PB, 637. - 1°. *meăsa măre* (masa pentru cei mari ai casei), Al. 1903, 54; 2°. *meăsa n'ică* (masa pentru copii) - v. *misică*; 3°. *s' linde meăsa* (se întinde masă), PAnt, 297; BNA, I, 124; 4°. *lu-l meăsa leăsă, na-ă s' n'isă* (unde-i masă întinsă, iață-o și dînsa), PGr, 99; 5°. *vin'îșl anăllu p'ri meăsa* (ai venit exact cînd masa e sau a fost gata); 6°. *mulăf meăsa* (ridicați (terminați) masa) - v. *crăscu* 4°; 7°. «la partie basse enracinée d'un hêtre, d'un fouteau, d'un pin coupé qui peut servir de table»: *meăsa di kin*, *meăsa di faq* = partea trunchiului rămasă la rădăcină după ce arborele a fost doborât. - Cf. mgl. *mēsā* (PMegR, II, 94; GrS, VI, 166; CapM, III, 187) și, foneticește, † dr. pl. *meăse* (CC, 257°). - < lat. *mensa* „table (pour repas)”.

MEĂSE (nord), sf., fără pl. - v. *mése* -, PB, 637; 638; *hil'lu di meăsi* (fiul de mijloc, fiul mijlociu), PB, 483³ [*hil'lu* < *hîl'îă* < *hîl'îlu*].

MEĂSTIC¹, vb. I, Nic, 292; Mih, 292; PScr, 226—v. *ameăstic¹*.

MEĂSTIC², vb. I (*misticăi*, -căt, -cäre), a mesteca în gură, «măcher» — v. *ameăstic²*, *măstic*: *meăstică cîne mlecărea n gură și-apôla ascăpită-u* (mestecă bine mîncarea în gură și apoi înghite-o). Sinonim: *măcșileșcu*. — < lat. **mixtiare* „mischen” (REW, 5617).

MEĂSTICĂ, sf., pl. *meăstițe*, confluență, «confluence; loterie?»: *aslăt'ém di meăstica a Vărdărlui* (am trecut dincolo de confluența Vardarului), Fl, I, 1, 13; *arucără meăstica* (au aruncat (au tras) loteria sau votarea?), Fl, I, 4, 6 — v. *llhmă*. — < *meăstic¹*.

MEĂȘTIRE, sf., pl. *meăștiri*, cînstire, «action de verser à boire, de donner un pour-boire», Dal, 128; Nic, 289; Mih, 291; PB, 637; *meăștire: dzățe ol* (cînstire (baccis, aldămaș): zece oi), CalGrB, 27. — V. *mișteare*. — Forma *meășkire* (Kats, I, 81) e eronată.

MEĂŬ ! interjection qui imite le miaulement du chat, PB, 637; *cătășea fățe meăŬ* ! (pisica face *meăŬ*!). — Cf.: „— Miaou! miaou! fit le chat. — Aou! aou, aou! dit le chien” (CCP, VIII, 19); „Le chat se mit à pousser des mi-a-a-ou” (RTP, XXIV, 488). — V. *n'éaur*.

MEĂŬĂ «ma»: *leă modșea-a meăŬă* (fa bătrîna mea), Pant, 304; BNA, I, 136. — Ca și *meăo*, forma e fărșerotească. — V. *meă¹*, *meŬ* 5°.

M é e a n, sm., pl. *Mécan'i* (grămosteni) «sobriquet donné par les Aroumains aux Bulgares» — v. *Vi'rgâr, Zdăngan*. — < ?

MEC-HEMÉ, sm. — v. *mekhemé*.

MECTEPÉ, sm., pl. *mectepédz*, școală, «école», PenB, III, 166. Sinonim: *sculie, scul'io*. — < tc. *mehteb* (1214) „~”.

MEDAL'ŬONE, sf., pl. *medal'Ŭon'i*, médiation, «médaillon», Dal, 128. — < it. *medaglione*.

MEĖIDIÉ, invar. «à la manière du sultan Médjid»: *cu căcșula meĖidié* (cu căciula (fesul) în cap a la sultan Megid), LP, 102. — V. *miĖidie²*.

MEĖLÉME, sf., mîngiere, PScr, 226 — v. *miyléme*.

MEHENĖİ, sm., pl. *mehenĖeădz*, hangiu, «aubergiste»: *mehenĖi ĭi da hēră* (hangiu care dă lipsă), Jb, I, 44; I, 61. V. *mienĖtă* și sinonimul *hăĖĖi*. — Cf. și alb. *mehenaxhi* „betto-liere”. — < tc. *melkhanéjli* (1255) „cabaretier”.

MEĖMŬR, sm., pl. *meĖmăr'i* și *meĖmărean'i*, agent controlor, «agent», Fl, I, 5, 9. V. *mimăr*. — < tc. *me'moâr* (1095, 348) „~”.

MÉJDĂ, sf., pl. *méjdi*, țarm, «rive, rivage», Dal, 128; CEI, 72; *méjda tricără* (trecură țărmlu), Mac, 44; 45. V. *măzdă, mézdă* și sinonimele *mal, mărđzine* 1°. — < bg. *měžda* „li-mite”.

MEKHEMÉ, sm., pl. *mekhemédz*, tribunal, «tribunal», Nic, 289. Sinonime: *Ėiudéŭ, hukimâte*. — < tc. *mehkémé* (1130) „~”.

MEL, meu, «mon, le mien»: 1°. *părămiŭlu-a mel* (basmul meu), PB, 205³¹; Pant, 93; 2°. *frătîle a mel* (fratele meu); 3°. *a mel vin'i singur* (al meu a venit singur); 4°. *l'i-u deădiră a ĭiĖiŭrlul a milăt* (i-o deteră feciorului meu) — v. *meă* 2°; 5°. *a milŭr dz'l-lă s' nu s' mină* (celor ai mei spune-le să nu se miște) — v. *meă* 3°, precum și istr. *casa a meloré fraĖ* „casa fraților mei”, Kov, 179 și 111. — V. *meŬ, n'ēŬ, lăl*.

MÉLAİ !, interj., Pant, 458. — Cf. Passow, 259; Kél, 1331; 'Avđp, 88. — < ? *μὲ ὀλα*.

MELAZİ'M, sm.: *s' aĖtued cu melazl'meani* (se juca cu sublocotenenți), Cal. 1912, 123 — v. *mluleacim, mul'eazim*.

MEL'Ŭ¹, sn. (pl. *mél'turt*), mei, «1°. mil, millet; 2°. jugement», Dal, 128; Nic, 289; Mih, 291. — 1°: *un gărănăŭ di mel'Ŭ* (un grăunte de mei), Lum, I, 72; *ca pŭllu la mel'Ŭ* (ca pasărea la mei), Fl, II, 3, 9; *s' vîrsă' mel'Ŭu?* — *cu zŭrea si-adănă* (s-a vărsat meiul? — cu greu se culege), PLit, 542; *si-adănă mel'Ŭu cu gărănăŭtu?* (se poate culege meiul grăunte cu grăunte?), PB, 449³⁸; *p'ne di mel'Ŭ* (pline de mei) — cf. it. „pan di miglio” (Pescetti, 48); 2°: *(oămin'i) carl nu aŭ mel'Ŭ lu cŭtŭră* (oameni cari nu au grăunte de judecată în că-

pă(lină), CȘc, 45 - v. *góngalá* 2°. - Cf. și mgl. *mel'ia* (PMegR, II, 93; CapM, III, 187). - < lat. *millum* „millet, mil”.

MEL'Ū², sm., pl. *mel'i*, ulm de cîmp, «espèce d'ormeau», Dal, 128. - Cf. alb. *mëllënje* „specie di olmo” (Le, 702; Hr, 235). - < ?

MÉNA, conj., doar, «on dirait que, (tout) au moins», GrS, VI, 385; *ména túrtá cáldá nu-ți frimlám?* (doar (parcă) nu-ți frămîntam turtă caldă?), Lum, II, 209. V. *cánda* și *láha*. - < μὲν „à la vérité, certes”.

MÉNDÁ, sf., mentă, Dal, 128 - v. *mentá*.

MÉNGÁ, sf. (pl. *ménçe*), atenție, «idée; attention», Dal, 128; Nic, 289; Fl, II, 3, 3. - 1°. *nu-ári méngá* (nu are atențiune, e distrat), PLit, 542; 2°. *avigl'itórl'i u-avéd ménga al'lúrea* (veghețorii îl aveau gîndul aiurea), PAnt, 313; 3°. *picurárl'i... 'și-aú ménga* (păstorii... își au gîndul, sînt atenți), Al, 1928, 120. V. *mínte* 4°. - < alb. *mëndje* „mente, ingegno, senno”.

MÉNI: *si știú și méni* (să știu și eu), PLit, 978; CAR, 412. Formă curentă la fărșeroți. - V. *míne* și *céni*.

MÉNTÁ, sf., pl. *ménti*, mentă, «menthe; pastille de menthe; boisson, liqueur de menthe», Nic, 289. - < it. *menta*.

MER¹, sm., pl. *meri*, măr, «pommier», Dal, 129; PB, 638; PAnt, 459; *meárlle sum meri cad* (merele sub meri cad). - < lat. *melum, malus* „pommier”.

MER², sn., pl. *meáre*, măr, 1°. *pomme*; 2°. *pommette*; 3°. *sein*; 4°. *carotte*; *radis*, Dal, 129; Nic, 290; Mih, 292; PScr, 226. - 1°. *na aistu mer cróșú* (poftim acest măr roșu), PB, 324²⁴; *mérliu sum mer cáde* (mărul sub măr cade), PLit, 542; 2°. *u búșé pri meárlle di fájá* (o sărută pe pomeții feței) - cf. PPar², 44 și GM, 285; 3°. *li glicá' meárlle cu nl'sá*, PB, 255²⁷ - v. *glicá* 7°; 4°. *mlc mer-dit-loc* (mănînc măr din pămînt, adică morcov sau ridiche). - La nunți, mărul joacă străvechiul lui rol: *pátru meáre álbe-aróșe áre flámbura amúșt* (patru mere albe-roșii are flamura acum), PAnt, 300; BNA, I, 128. Cf. și Lum, V, 11-12, 32; PB, etc. - Sinonim: *múzá*. - În mgl.: *mer* „pommier”, *meárá* „pomme” (PMegR, II, 93; 94; GrS, VI, 166; CapM, III, 187; 188). - < lat. *melum, malum* „pomme”.

MERAHŪN, -ná, pl. *merahún'i*, -ne (grămosteni), amar, «amer»: *merahúná s' fl híbá gúra* (amară să-ți fie gura). Sinonim: *amár²*. - Cf. tc. *murr-ravand* (1143, 613) „caphopicitrite”.

MĚŘÁ, sf. «Eimer mit eisernen Reifen», Jb, XIII, 88 - v. *meárá*.

MÉRDU, sm., pl. *mérdzl*, excrement, «excréments», Dal, 129; Nic, 290 (îl consideră neologism); Mih, 291; CAR, 305-306; DR, X, 486 (< tc. *merdoud*, 1148); PhOr, II, 449. Sinonim: *căcál²*. - Cf. it. *merda* și, aci, *dizn'érdu*. - < lat. *merda* „fiente”.

MÉRĚE, **MÉRĚIU**, sf. și sm. «nom donné à un mulet (à un chien aussi) bigarré», PETim, 14; CFr, 101 («mulet blanc»); CFr, 102 («mulet châtains»). - < tc. *merdj* (1146: dans ja phrase *herdj vé merdj* „pèle-mêle”).

MERHAMÉTI, sf., pl. *merhamét*, clemență, «clémence»: *mașl merhaméti vrem nica veárá aésld* (numai clemență vrem încă vara asta), Trib, II, 9-12, 25. - < tc. *merhamet* (1147): „~”.

MERIMÁGĂ, **MERIMÁNGĂ**, sf., pl. *merimá(n)dzl*, păianjen, PScr, 226; Nic, 290; DR, II, 538 - v. *maramángă*. - < alb. *mërimágë* „ragno”.

MÉROS, sm., pl. ?, parte, «part(ie)», PArom, 205. Sinonim: *parte*. - < μέρος „~”.

MES, sm., pl. *meșl*, lună, 1°. *mois* - v. *lună* 2°; 2°. *menstruation* - v. *aródă* 6°, Dal 129; Nic, 291; Mih, 293; PScr, 227; GrS, I, 79. - 1°. *tru trel, pátru, fînți meșl* (în trei, patru, cinci luni), RMac, II, 160; PAnt, 41; *acl'imá' atúmŝea tuș meșl'i, fraŝl'i a luł* (atunci a chemat toate lunile, frații lui), PB, 302²⁰; *ml'ne láse méslu aéslu* (mîine se încheie luna.

asta); 2°: *l'i-vin'e mēslu* (i-a venit periodul), DR, I, 333. — Cf. mgl. *mes* (PMegR, II, 94; GrS, VI, 166; CapM, III, 188). — < lat. *mensis* „mois”.

MÊSCU, vb. III și II (*miscuți*, -căt, *meșclire* și *meșteare*), mește, «préparer et servir un breuvage (une boisson, un café, un rahat etc.); donner un pourboire», Dal, 129; Nic, 291; Mih, 292; PET, 32. — 1°: *nă mēscără un ylicó ș' c'i ti un yin* (ne-au cinstit (tratat) cu o dulceață și cu cîte un vin); 2°: *meștle, scumpă, meștle, meștle ș' ml'n'le bășe* (cînsteste, scumpă *mireasă*, cînsteste, tratează și sărută mîinile), Fr, I, 4, 53; PANT, 19 — v. *niveastă*; 3°: *vrută, ... tînde ml'na ca s' ti mēscu* (iubito, ... întinde mîna ca să te cînstesc, să te dăruiesc), Millio, 6; 4°: *yin', bășe ml'na si-n'l ti mēscu* (vină, iubito, sărută mîna ca să mi te cînstesc cu o monedă), PLit, 875; 5°: *carl s' meșcă yifll'i cu flurie* (cine să cînstescă pe lăutari cu galben), PB, 34²⁶; 6°: *mēșli, Zoră: tiléyraf di la Tulică* (cînsteste, Zoră: telegramă de la Tulică), FI, II, 2, 4; PANT, 254; 7°: *'nă venélcă nūnlu meăște* (nunul cînsteste un galben venețian), PANT, 304; BNA, I, 136: la nunți, cînd în fruntea horei dansează mai ales mireasa, persoane înrudite cu ea o onorează lipind cu salivă pe frunțile lăutarilor cîte o monedă corespunzătoare situației și stării lor sociale. In această privință, cf.: „Chaque fois que les danseuses ont fini de danser, les spectateurs contents d'elles les font approcher et leur placent des pièces d'or sur le front, les yeux et le sein” (Hecq, 323); „... la danseuse fait le tour de la salle et les spectateurs, quand ils sont satisfaits, posent sur son front, son visage en sueur et son cou des pièces de monnaie que la transpiration y retient” (Deg, 192). — Sinonim: *kirăsescu*. — Pentru dr. *mēște*: „toți își meștea băutură de veselie” (ITR, 10); „mescîndu-i și lui cu acel păhar cu carele au mescut și el altora” (CronM, I, 253-254); „vin la masă cin' te meșce? — meșce muma lui Ion. — meșce-le, grăiește-le” (VicC, 109). Cf. și PPar, 40-41. — < lat. *miscere*, *miscere* «mêler, mélanger”.

MÊSE, MÊSI, sf., fără pl., mijloc, «milieu, centre; milieu du corps, taille; cadet, -ette», Dal, 129; Nic, 291; Mih, 292; GEI, 171. — 1°: *pătatea a lui din mēsea di amăre* (palatul lui din mijlocul mării), PB, 2⁸¹; 2°: *erăm tu mēse* (eram la mijloc), FI, I, 1, 3; PANT, 344; 3°: *di mēse fimse-apăla* (a încins de mijloc sabia), PANT, 62; 4°: *piste mēse n'i-angrică* (mi se lăsa greu (simțeam greutate) peste mijlocul corpului), LP, 73; PANT, 273; 5°: *nu 'șl-u fr'ndze mēsea* (nu și-o mlădie talia), PLit, 694; 6°: *așel di mēse* (cel mijlociu), PB, 41²⁸; 7°: *el pri mēsea 'șl-u nsurăt* (el își e înșurat cu cea mijlocie), GrB, 2, 33; BNA, III, 84 (ca adjectiv — v. *meșe*. — V. *kéntru*, *n'îdză*, *nôlgic*. — < μῆση „~”.

MÊSTE, sf., Mih, 292 — v. :

MÊSTRĂ, sf., pl. *mēstre*, papuc, «mule, sorte de pantoufle», Dal, 129. — 1°: *s' n'l-adără mēstre și pāpūfă* (să-mi facă papuci și ghete), Lum, V, 11-12, 34; 2°: *băgă mēstrile n' eičlór* (pune papucii în picior), Lum, III, 345; 3°: *pln' ș' pri mēstee-s minduhl* (plină și pe papuci sînt monede de aur), Velo, 31; PANT, 325; BNA, V, 101 — v. *mēlură* 1°. Sinonim: *pătike*. — Cf. și gr. μῆστρι (Passow, 202; 271¹⁰). — < tc. *mest* (1159) „sorte de bottines en maroquin sans talons qu'on porte avec des galoches”.

MEȘŪ, sm., pl. *meșli*, fierul lat de la plug, «soc de la charrue», Nic, 291; PScr, 227 (< lat. *messis*); CFr, 105; AL, 1903, 61. Cuvîntul e curent în satele aromânești din Zagor. Sinonime: *inie*, *vômîră*. — Cf. mgl. *meș* (PMegR, II, 94). — < ?

MÊTAL, sn., pl. *mētale*, metal, «métal», Dal, 129; Nic, 291. — < μῆταλλον „~”.

MÊTI, adv., chiar, «même»: *mēti astă-seară* (chiar astă-seară), Caraf, 73. V. *mîdi*, *ûti*. — < μῆ τι.

MÊTRU, sn., pl. *mētri*, metru, «mètre; mesure», Dal, 129; Nic, 291; PScr, 227; *doădă mētri di pl'ndză* (doi metri de pinză); *nu-ăre mētru la beăre* (nu are măsură la băut); *zbu-răște cu mētru* (vorbește cumpătat) — v. *misură*¹. — < μῆτρον „~”.

MÉTUR¹, sm., pl. *méturi*, măturar, «qui fait, qui vend des balais»: *hl'ea a mêturlu* (fiica măturarului), PB, 254¹; *sedra vin'e acasă mêturlu* (seara măturarul veni acasă), PB, 256³. — V. *milurăr*.

MÉTUR², vb. I (*milurâ*, -*râl*, -*râre*), mătura, «balayer», Mih, 293. Sinonim: *arnescu*. — < *mêlură*.

MÉTURĂ, sf., pl. *mêture*, mătură, 1°. balai; 2°. barbe; 3°. sapin, Dal, 129; Nic, 291; Mih, 293; PB, 638; DR, VII, 128; CDDE, 1074 (< lat. **metula*); DR, IV, 1377 (< lat. *betul(l)a* + sl. *mella*). — 1°. *ș' mêturile poartă fluril* (și măturile poartă galbeni), Velo, 31; PAnt, 325; BNA, V, 101 — v. *mêstră* 3°; 2°. *l'i criscă mătura* (i-a crescut barba), PGr, 99; 3°. *arnim cu mătura* (măturăm cu ramura de brad) (Turyea) — dar în acest sat se zice: *sc'nduri di brad*, nu *sc'nduri di mêtură*. — < ?

MÊȚI, adv., deși, «quoique; soit», Dal, 129; Nic, 291; Mih, 293; PB, 638; Lum, 1, 119; Al, 1927, 125; CAR, 112; *mêți că nu putea ș' făcă altă turle* (deși nu putea să facă altfel), Lum, III, 365; *mêți, vrăldă, dól'i ș' nă lom* (cu toate acestea, iubită, amândoi să ne luăm, să ne căsătorim), PLit, 842; *mêți, si-ași eadse ține* (fie, și așa e bine). V. *dsi*. — < ?

MEŪ, *meă*, pl. *mei*, *meăle*, meu, «mon, ma; mes; le mien, la mienne; les miens, les miennes», Dal, 129; Nic, 289; PB, 638; PAnt, 459. — 1°. *nucleu a meū si-uscă* (nucul meu s-a uscat); 2°. *oaspiș'i a meī vin'iră* (oaspeții mei veniră); 3°. *a meăla bănă* (a mea viață), ArE, 25; 4°. *di părlea-a meăla* (din partea mea), ArE, 23; 5°. *si-n' l'i-aduc tu căsa-a meăuă* (să mi te aduc în casa mea), PLit, 839; 6°. *a meăle nu vin'iră* (ale mele nu au venit) — cf. † dr. „surorile meale” (BD, 73); 7°. *a săftillu a miă* (sufletului celui al meu), PB, 148¹⁵; 8°. *a hl'i-meai* (fiicei mele), PB, 255³²; 353¹⁹. 405⁶; 467⁶; 9°. *a frățlor a miôr* (fraților mei), PB, 111¹⁶; 10°. *a miôr fraț* (alor mei frați), Mac, 99; 11°. *li ded a feăților a miôr* (le-am dat fetelor mele) — v. *mel* 5°. — Ca enclitice, formele *meū*, *meă*, ca și *tău*, *ta*; -*su*, -*sa*, în compunere cu anumite substantive de natură familială, se declină la singular, respectivele substantive rămânând invariabile la genitiv-dativ: *a lălu-n'țu* (v. *n'eū*), *a mumeai*; *a păpu-țu*, *a măi-lai* (v. *tău* și *ta*¹); *a nipôtu-su*, *a cumnălă-sai* (v. -*su* și -*sa*). — Cf. în italiană: *mogliama*, *mogliema*, -*la*. — V. *meă*, *meăo*, *meăuă*, *mel* 5°, *n'eă*. — < lat. *meus* „mon, micn”.

MÊZDĂ, sf., țarm, Nic, 289 — v. *mêjdă*.

MEȚI(E) (nord), adv., abia, «d peine», PScr, 227; *mezi aștiptă'm* (abia așteptaram), Cod, 47⁹. V. *mizie*. — < alb. *mezi* „a penă”.

MGL'EÁRE, sf., W, II, 262; **MGEÁRE**, sf., muiere, Nic, 301; WTh, 316 — v. *ml'edre*.

MI¹, acuz. de la *eū*, «me», Dal, 129; Nic, 292. — 1°. *si-n' l'i-mi-ăvădă mănți ș' niôr* (să-mi mă audă munți și nour), PLit, 949; PAnt, 17; 2°. *dășă-me, dășă-me pl'nă n vâle* (mă dusei, dusu-m-am pînă în vale), PLit, 858; 898 — cf. † dr. „dușu-mă” (CC, 165³²; 315¹¹); 3°. *ni-așl'ndatu-mi* (negăsindu-mă), PB, 443¹⁵ — cf. † dr. „botezu-mă” (CC, 509¹⁰); „știți-mă” (CC, 483⁹) etc. — V. *me*¹ și *eū* 16°-20°. — < lat. *me* [acuz. de la *ego*].

MI², adv., nu, «non», Dal, 129; *mi yin't neuleă* (nu veni încoace), GrB, 151; PAnt, 37. Sinonim: *nu*. — < μῆ(v) „ne (pas), non”.

MI³, conj., dar, «mais»: *mi, cum ș' nu știu?* (dar, cum să nu știu?), PB, 246²⁶; *a, mi, căma ține ș' trădzeăl cu tufékeă* (e, dar, mai bine să fi tras cu arma), Cal, 1911, 56; BNA, V, 112. — V. *meă*².

M i á e, -*că*, pl. *Miăfti*, -*fe* «membre d'une ancienne population aroumaine — aujourd'hui complètement slavisée —, qui habitait au nord du lac d'Ohrida et à l'entours de la bourgade de Dibra (Debar)», Lum, II, 149 — cf. Cvijić, 447-460; *va lu-alás lăltu Miác* (il voi lăsa pe bietul Miac), PLit, 947; *di Miăfti ești băședă* (ești sărutată de Miaci), PLit, 948. — < ?

MIANÉE, sf., pl. *miană*, cabaret, «hôtellerie, auberge»: *ahtăre om si-ăre prăxită tu mianée* (atare om și-a făcut educația la cabaret), Al, 1903, 44; *ș' adună ș' ml'că la mianée*

(se string și mănîncă la cabaret), Al. 1903, 90. V. *miéne* și *hâne*, *locántă*. — < tc. *mel-khâné* (1255) „cabaret”.

MICÁME, sf., pl. *micá'n't*, măiestrie, «mélodie; art, finesse», Mih, 297; cu *fe micáme* *si-n't li scriu* (cu ce măiestrie să mi te descriu), Bair, 67. — < tc. *méqam* (1206) „ton de musique”.

MICRUSCÓP, sm., pl. *micruscókl*, microscop, «microscope», Dal, 129; Nic, 292. — < *μικροσκόπιον* „~”.

MICÉTE, sf., pl. *micéř*, moschee mică, «petite mosquée», Mih, 297. Sinonim: *ğimle*. — < tc. *mesdjid* (1165) „mosquée sans minaret”.

MIDÉ, sm., pl. *midédz*, ajutor?, «secours?, assistance?»: *fi l'i ireá tru midé* (care fi era, de apărare), Cod, 112⁸. — Weigand transcrie: *minte* (τρημίντε), iar PhOr, II, 458 transcrie *midé*. V. *indéte*. — < tc. *médéd* (1140) „secours, assistance”.

MIDÚLŮ, sn., pl. *midúl'e*, creier, «cervelle», Nic, 294; REW, 5463. — V. *mădulăr* gr. *μεδούλι* sf.:

MIDÚŮĂ, sf., măduvă, «moelle, cervelle; avoir, fortune — v. *malădă*, *seu*, *zvercă* 1°», Nic, 294; Mih, 298. — V. *mădădă*. Rar: *mindădă*.

MÍΔI, adv., chiar, «même»: *míđi voi* (chiar voi). V. *méli*. — < ?

MIÉNE, sf., pl. *mién't*, Mih, 298 — v. *mihănă*, *mihéne*.

MIENĞÍŮ, sm., pl. *mienğil*, hangiu, «cabaretier; aubergiste», Mih, 298; 299. — V. *me-herğı*.

MIÉTE, sf.: „a face *miéle* = a hotări”, Buril, 275 — v. *niéle*.

MIGLIŞE, sf., pl. *miglisl*, consiliu comunal, «conseil (départemental)», Dal, 130. — V. *mingîlize*, *mizilışte*, *mizlise*.

MİŞÉTĂ, sm. (la singular: nom., acuz., voc.: *mişétă*; gen., dat.: *al mişétă*), pl. *mişélean't*, imbecil, «niais, imbécile». Sinonime: *háha*, *hl'eára* etc. — V. *minşét*.

MİDÁNE, sf., pl. *miydán't*, loc deschis, «lieu découvert; qui est en vue», Dal, 130; Mih, 299; Cod, 38²²; *nu-äre fedă lu miydáne* (nu e fată la iveală), PB, 60²²; *furtikea işi lu miydáne* (furtul a ieşit la suprafață) — v. *páde* 6°. — V. *măldáne*.

MÍΓAΛ, sm., pl. *miγdal't*, migdal, «amandier», Dal, 130. — < *μύγαλον* „~”.

MÍΓAΛÁT, -lă, pl. *miγdaláf*, -le, ca migdală, «couleur amandes»: *miγdaláf'i-l'i ócl'i albáštri* (ochii ei albaştri ca de migdală), BNA, I, 62 — cf. gr. *μάτια άμυγδαλάτα* = des yeux [fendus] en amande”. — < *άμυγδαλάτος*, „en forme d'amande”.

MÍΓAΛĂ sf., pl. *miγdale*, migdală, «amandes», Dal, 130; PScr, 227; GEI, 173. Sinonim: *badéme*. — < *άμύγαλον* „~”.

MÍΓAΛ'EAŮĂ, sf., pl. *miγdál'él*, migdal, «amandier», GEI, 174. — < *άμυγδαλέα* „~”.

MİTİRİE, sf., mîncare gătită — v. *măyirie*.

MİFLÉME, sf., mingliere, Mih, 299 — v. *mihléme*.

MİĞİDİE¹, sf., pl. *miğidil*, monedă turcească, «monnaie turque», Mih, 299. — V. *miğit*.

MİĞİDİE², adj., pl. *miğidil*, stacojiu, «rouge vif, écarlate», Mih, 299. — V. *fése*, *megidié*.

MİĞÍT, sm., pl. *miğil*, megidié, «monnaie de 4 fcs», Mih, 299; *scóáse vl'ră cártu d'i miğit* (a scos (a cîştigat) vreun (cam un) sfert de megidie), PB, 354¹⁵. — < tc. *médjidilîé* (1124) „monnaie frappée par le sultan Abd-ul-Médjid”.

MİHÁNE, sf., pl. *mihá'n't*, sufloiu, «soufflet de forge», Dal, 130; Nic, 292. — < ?

MİHÁNĂ, sm., pl. *mihánádz*: *s' duse s' ml'ncă la mihănă'lu lu ml'ncă tūt ánl'u* (se duse să mănînce la birtul unde mîncea tot anul), Lum, III, 344. — V.:

MİHÉNE, sf., pl. *mihén't*, Mih, 299 — v. *mianée* și alb. *mehânë*, *mehénë* „taverna”.

MİHLÉME, sf., pl. ?, unguent, «onguent lénitif; consolation», PLit, 327. — V. *meyléme* și alb. *mehlém* „unguento”. — < tc. *melhem* (1222), *merhem* (1153) „onguent”.

MIHRISÉSCU (*mi*), vb. IV (*mihristi*, -*sit*, -*sire*), micșora; cocoșa, «diminuer, kleiner werden - v. *n'icșurédzâ*; plier, courber, sich beugen, bend, make smaller - v. *gribuésescu*; *si ved si pulmésescu șâ dîpla si mihrisésescu* (să văd ca să războiesc și de-a curmezișul să mă încovoai), WOI, 166; WTh, 286. - < *μικραίνω*? „diminuer”.

MIHÚRE, sf., sigiliu, Mih, 299 - v. *miäre*.

MIJACÓŰ, -*cóăd*, pl. *mijacót*, -*cóăd*, cadet, «cadet» (Sărăcu), W, II, 262. Sinonime: *mése 6°, nulģicán*. - V. *mişácă*.

MILANCOLIE, sf., pl. *milancolli*, melancolie, «mélancolie», Nic, 292; Mih, 300; Trib, I, 12, 5. - < *μελαγχολία* „~”.

MILÁNE, sf., pl. *milá'n't*, cernelă, «encre; malheur, infortuné; esprit», Dal, 130; Nic, 289; Mih, 300; PScr, 226; GEI, 172. - 1°. *márea si s' fâcâ miláne* (marea să se facă cernelă), PLit, 830 - folcloric, cf. PPar², 16; 2°. *căsmétea-a meă di cătrâne ș' di miláne* (norocul meu de catran și de cernelă = soarta mea nenorocită), PB, 381¹² - v. *kisá* și *mágár*; 3°. *tu cacă kiredá milá'n'ile* (în deșert pierdea cernelile cu cari își scria gîndurile), PB, 489²⁸; 4°. *fe si-n'iker milá'n'ile tóra?* (de ce să-mi irosească acum mintea?), BařP, 62; BNA, III, 136. - < *μελάνη* „~”.

MILÉTE, sf., pl. *miléf*, națiune, «nation, peuple», Dal, 130; Nic, 292; Mih, 300; *milétea armânească* (națiunea aromânească), PAnt, 144; *milétea a alĉin'lor* (neamul albinilor), PB, 138³⁴. Sinonime: *yénos, ģinsă, pópul*. - < tc. *millet* (1219) „nation”.

MILĢEÁNĀ, sf.: *aróse ca milĢeănă* (roșie ca mărganul), W, II, 4 - v. *mirĢeáne* și alb. *melxhane* „morella (erba)”.

MILĢE, sf., pl. *milli*, leșin, «évanouissement», Dal, 130; Nic, 292; Mih, 300; Bair, 21, 67; Velo, 69; BNA, V, 63; *l'i-cădză mille* (i-a căzut (i-a venit) leșin), PAnt, 364; *mille n't-ol'n'e și dukil* (tmi veni leșin și simții), LP, 75; PAnt, 274; Bair, 141. V. *amilie* și sinonimul *lișin*¹. - < bg. *milănie* „compassion, affection”.

MILĤĂ, sf., CN, 129 - v. *mil'Ĥă* și sinonimul *spărgan*.

MILIŬNĂ, **MILIŬNE**, sf., pl. *miliŬn't*, millon, «million», Dal, 130; Nic, 293; Mih, 300; PScr, 227; PB, 638; *miliŬn't lilĤe crésu tu surin* (milloane de flori cresc pe pămînt însořit), CalGrB, 49; BNA, IV, 27. - Cf. gr. *μυλλιον*. - < it. *millone*.

MILIUNĬSTRU, -*ră*, pl. *miliunĬstri*, -*stre*, milionar, «millionnaire», PB, 368²⁹.

MILUÁFE, sf., pl. *miluđli*, melodie, «mélodie», Dal, 130; Nic, 293. - < *μελωδία* „~”.

MILŬRĂ, sf., pl. *milăre*, rîpă, «escarpement; ravin rougeâtre et privé d'herbes», Dal, 130; Nic, 293; Mur, III, 142. - Ca și *văl'tără*: < *meál* + -*ără*.

MIL'ÍOR, *mil'iodră*, Dal, 130; Mih, 300 - v. *mil'tăr*, *ml'lor*, *n'il'lor* și mgl. *mil'lor* (PMegR, II, 94; GrS, VI, 166; CapM, III, 190); gr. *μυλιόρι*.

MIL'ĤĂ, sf., pl. *mil'Ĥă*, scutec, «couche pour emmailloter les nourrissons», Dal, 130 (*mil'Ĥă*); CN, 174 (< lat. **agnellicia*). V. *međ'e* și sinonimul *scătic*. - < ?

MIL'ŬR, -*ără*, pl. *mil'tări*, -*ăre*, Dal, 130; CN, 104; 169 - v. *mil'tór* și alb. *mil'tăr* „δύο ἐτῶν κριός” (Hr, 245), *milăar* „montone di due anni”; gr. *μυλ'ούρ* (Hris, 135).

MIMŬR, sf., funcționar, FI, II, 5, 7 - v. *metmăr*.

MIN (*mi*), vb. I (*mindă*, -*năd*, -*năre*), mișca, «1°. bouger, mouvoir; 2°. remuer, mettre en branle», Dal, 131; Nic, 293; Mih, 303; PScr, 227. - 1°. *lôclu tut lu-ădgă și dît loc nu s' mină* - *mintea* (tot pămîntul îl cutreieră și din loc nu se mișcă - mintea), PLit, 385; PAnt, 11; *nu val mină fânea* (frînghia nu va mișca), PB, 158³⁵; 2°. *anărya s' mină eđ'i* (caii se pun încet în mișcare), PAnt, 269; Bair, 69; *mină-te di-ăđă* (mișcă-te (du-te) de aci) - v. *bat* 3°; *mină'm peătifle tu vîmtu* (fluturărăm batistele în vînt), Lum, II, 352; BNA, IV, 105. - V. *amin*, sinonimul *n'îșcu* și dr. *mlna*. - < lat. *minare* „chasser, pousser evant soi”.

MINÁRE, sf., pl. *miná'ri*, mișcare, «action de bouger, de remuer», Dal, 131; Nic, 293; Mih, 301; PB, 638; *minărea i bună* (mișcarea e bună).

MINARÉE, sf., pl. *minarēl*, minaret, «minaret», Mih, 301; *minarēla a ȝeamil'el easte mǎllu anǎltǎ* (minaretul moscheii e foarte înalt), Lum, II, 137; PAnt, 186. — < tc. *minarē* (1226) „~”.

MINÁT, -tǎ, pl. *minǎf*, -te, mișcat, «bougé, mu», Dal, 131.

MÎNCU, sm., pl. *mînfi*, copil, «enfant»: *lal mîncul al drac* (măi copilul dracului), Fl, I, 4, 6. — V. *mîngu* și sinonimul *fičlór*.

MINČIUNÁRE, sf., pl. *minčĭunǎ'ri*, minciunare, «action de mentir», Nic, 295; Mih, 301; PB, 639; *fǎrtu ș' minčĭunǎre* (furt și mințire), Lum, II, 172; PAnt, 177; BNA, III, 110. V. *minčĭunǎre*.

MINČIUNǎ, MINČIŪNE, sf., pl. *minčĭun'ĭ*, minciună, «mensonge», Nic, 295; Mih, 301; PScr, 227 (< lat. *mentionem*); PLit, 384; Cod, 114 b⁶. — 1°. *minčĭunǎ di la hǎne* (minciună gogoneașă), PB, 100¹⁸; 2°. cu *minčĭuna ngǎști, mǎltu s' pr'ndzi, ma nu și s' țin'ĭ* (cu minciuna mǎntneci *gratis* dimineața, cel mult poți să mǎntneci la amiază, dar nu să și cinezi), PLit, 543 — cf.: „Cu minciuna ori prinzești, ori cinezi, pe amîndouă nu le 'nchelbezi” (Hint, 106); „Le mensonge fait dîner, mais ne fait pas souper” (Feghali, 172); 3°. *je tricú pri afoǎrǎ di órbul u vidzǔ, mǎltu l'ĭ-gri, sǎrdul si-aspǎrē di boǎfe-l'ĭ?* — *minčĭuna* (ce a trecut pe afară că orbul o văzu, mutul îi grăi (o strigă), surdul se sperie de vocea ei? — minciuna), PLit, 384 — v. LL, III, 176 și PMic, art. *Minciuna*; 4°. *tra s' nu vǎ dzic minčĭunea* (ca să nu vă zică minciuna), BNA, II, 26. Sinonime: *lalǎne, psémǎ*. — < lat. *mentio* „-onem „mensonge” (CDDE, 1136).

MINČIUNÉDZŪ, vb. I (*minčĭunǎf, -nǎf, -nǎre*), minți, «mentir», Nic, 295; Mih, 301; PB, 638; PAnt, 459; PGr, 99; *nu lu-ám minčĭunǎdǎ* (nu l-am mințit). V. *aminčĭunédzǔ, minčĭunédzǔ și keǎtrǎ* 3°. — < *minčĭunǎ*.

MINČIŪNILEA, adv., cu minciuni, «mensogèrement»: *bǎneǎdzǎ di-a-minčĭunĭlea* (trăiește cu minciuni), PLit, 670.

MINČIUNÓS, -noǎsǎ, pl. *minčĭunóșf, -noǎse*, mincinos, «menteur; mensonger», Nic, 295; Mih, 301; PScr, 227; PB, 639; PAnt, 459. Sinonime: *lalanǧiǎ, psǣftu, psimateǎr*.

MINČIUȘAME, sf., fără pl. — *minčĭme* și:

MINČIUȘE, sf., pl. *minčĭușe*, PLit, 926; **MINČIUȘŪ**, sm., pl. *minčĭușf*, PB, 639; DR, II, 900 (< lat. *minutiosus*), păduche mic — v. *minčĭușǎ*.

MINDÁN, sn., pl. *mindǎne*, mintean, «soubreveste», Dal, 131. — < tc. *myntan* (1228) „gilet ouaté avec manches”.

MÎNDE, sf., pl. *mindǎzǎ, mindǎt*, Dal, 131; Nic, 293; DR, II, 494 (< alb. *mënd* „mente”) — v. *minte* și *niște*.

MINDÉR, sn.; **MINDÉRE**, sf., pl. *mindérurĭ și mindérĭ*, sofa fixă, «sofa de planches fixé dans une chambre», Dal, 131; Nic, 293; Mih, 301; Lum, I, 59; Al. 1903, 53. V. *mindre* și *mindirĭl'ke*. — < tc. *minder* (1231) „matelas; sofa”.

MINDÉSCU, vb. IV, amesteca — v. *mintéscu*.

MINDÉZǎ, sf., pl. *mindézĭ*, înțelepciune, «sagesse», Dal, 131. V. *mintezǎ și mindiminil'e*. — < alb. *mëndəsi* „mentalită”.

MINDIMÉN, -mǎnǎ, pl. *mindimén'ĭ, -mǎne*, înțelept, «sage, avisé», Dal, 131. — V. *mindios, mintimén*.

MINDIMINÍL'E, sf., Dal, 131 — v. *mintiminil'e*.

MINDIÓS, -ioǎsǎ, pl. *mindióșf, -ioǎse*, înțelept, «sage, raisonnable»: *la zboǎre mindioǎsǎ* (la cuvinte înțeleaptă), PAnt, 120. — V. *minduós, mintiós*.

MINDÍRE, sf., Dal, 131; Nic, 294 — v. *mintire*.

MINDIRE², sf., sofa — v. *mindere*.

MINDIREĂJE, MINDIREĂZE, sf., pl. *mindirêjl, mindirêzurl*, învâlmășeală, «pêlc-mêlc, mêlée», Dal, 131; *si-ascăpă'm di-aeslă mindireăze* (să scăpăm de această încurcătură), Caraf, 55. — V. *minditură, mintitură*.

MINDIRLI'KE, sf., pl. *mindir l'kl* «v. *mindér*; couverture, couvre-lit», Mih, 301. v. *sifâte*.

MINDÎT, -tă, pl. *mindît, -te*, amestecat, turburat, «embrouillé, confus, troublé», Dal, 131. — V. *mindit*.

MINDITÔR, -toăre, pl. *minditôrl, -toăre*, turbulent, «qui embrouille; turbulent», Dal, 131.

MINDITURĂ, sf., pl. *minditurt*, Dal, 131 — v. *mintiredă*.

MINDÎZ, sm., pl. *mindîjt*, inginer, «ingénieur», Dal, 131; Lum, V, 217. — < tc. *muhendis* (1254) „~”.

MINDIZLI'KE, sf., pl. *mindizli'kl*, inginerie, «profession d'ingénieur», Dal, 131.

MINDUÉSCU (*mi*), vb. IV (*minduit, -uit, -uire*), gîndi, «penser; réfléchir; songer», Dal, 131; Nic, 294; Mih, 301; PScr, 226; PB, 639; DR, II, 538. — 1°. *cl'ndu al, mindulă ș' trl ml'ne* (cînd ai, gîndește-te și la ziua de mîine), PLit, 543; 2°. *nu ti mindulă* (nu te îngîndura), Fr, I, 4, 53; PAnt, 19. — < alb. *mendônj* „pensare, riflettere”.

MINDUHÎE, sf., pl. *minduhil*, galben, «monnaie d'or = 20 francs», Mih, 301; PAnt, 459; *minduhit și mahmudil*, Velo, 54; BNA, V, 87 — v. *mahmudé*. V. *mință, venetcă*. — < ?

MINDUÎRE, sf., pl. *minduirl*, gîndire, «action de penser; pensée; anxiété, préoccupation», Dal, 131; Nic, 294; Mih, 301; PScr, 227; PB, 639; *nu stătă mîlu pri minduire* (nu a stat mult pe gînduri), PLit, 776; *sta pri minduire greătă* (stă pe gînduri grele), LP, 106; PAnt, 271; Bair, 104; *ti-acăță' minduirea* (te-a cuprins îngîndurarea), V. *mintuire*.

MINDUÎT, -tă, pl. *minduif, -te*, îngîndurat, «pensif; préoccupé, anxieux», Dal, 132; Nic, 294; Mih, 301; PB, 639; *zboăre minduite* (cuvinte gîndite); *sta și dzl'je minduil* (stă și zice cugetat), PAnt, 301; BNA, I, 131. V. și *trumbelă*.

MINDUÔS, -uoășă, pl. *minduôsl, -uoăse*, Dal, 132; Nic, 295 — v. *mindimên*.

MINDZĂL'E, sf., pl. *mindzăl'i*, așchie, «copeau, éclat de bois — v. *ășcl'e, găgl*; menue monnaie — v. *l'ednumă*», Dal, 132; PB, 640 (*mințăl'e*); *apreșă fôclu cu ndodătă mindzăl'i* (am aprins focul cu cîteva așchii). — v. *minuăd'e*.

MINDZÎORĂ, sf. (pl. *mindzîore*), jîntiță, «fromage qui, dans le chaudron, après le bouillonnement du lait, reste au dessus du petit-lait»: *l'ourde* du Valaque et le *mgithra* du Grec épirote” (BTur, II, 235) — v. *urdă*. — V. *mizitră*; tc. *mizitré* (1156) „sorte de fromage”; gr. *μυζήθρα* „espèce de fromage frais”.

MÎNE, pron. pers., acuz. și nom. singular, mine, eu, «me; je, moi», Nic, 293; Mih, 302; PScr, 227; PB, 639. — 1°. *va si-u tal'tu mine pi dao* (eu am să o tai în două bucăți), PLit, 942; PAnt, 30; 2°. *te păl'i't mine, mărăllu* (ce pății eu, sărmanul), Fr, I, 10, 158; PAnt, 22; 3°. *ședăpile aeslu mașl mine mi cunoăște* (șarpele acesta numai pe mine mă cunoaște), PB, 947; 4°. *la s' mi-acăță ș' mine* (ca să mă prindă și pe mine), PB, 5630; 5°. *ășliptăt ș' mine* (așteptați și pe mine), PB, 25720; 6°. *arucă-ti pri mine* (aruncă-te pe mine); 7°. *fi'ni-te di mine* (tine-te de mine). — V. *mêni, tine, eñ, n'ia*. — Pentru silaba anorganică -ne, cf. *sîne¹, tine, ține*, precum și: CCons, 50; Tom, I, 137 și 169; Rohlf, I, 39; HEM, p. LI; etc. și PLir, 469. — < lat. **mene*.

MÎNEŬ, sn., pl. *minée*, mineiu, «livre d'offices pour les saints du mois», Dal, 132; Nic, 291; GEI, 172. — < *μνηαῖον* „~”.

MÎNGU, sm., pl. *mindzi* — v. *mincu* —, GrS, III, 266; *erăm nica mingu și nviām la sculie* (eram încă copil și învățam la școală), Fl, II, 1, 4. — Cf. și gr. *μύγγος* „poulain” (Höeg, II, 118), provenit din aromână. — < ?

MINĚT, -tă, pl. *minĉel*, -ete, domol, «paisible, lent», Mih, 302. V. *miĉetă*. — < ?

MINĜINĂDĂ, sf., pl. *minĉină'dz*, pată, «tache»: *dzt'nă fl'ră minĉinădă* (zlnă fără prihană = fée immaculée), PLit, 233. V. *dămcă*. — < ?

MINĜINĚ, sm., pl. *minĉinédz*, menghinea, «pressoir, étiau», Dal, 132; Nic, 289. — < tc. *menguéné* (1238) „~” < it. *macchina*.

MINĜIŪȘE, sf.; **MINĜIŪȘŪ**, sm., pl. *minĉlășe* și *minĉlăși*, cercei, «boucle (pendant) d'oreille; lys des vallées, *convallaria majalis*, mărghăitar», Dal, 132; Mih, 302; PScr, 227; CN, 165; Fr, II, 239. — 1°. *s' nă făcă neăle și minĉlășe* (să ne facă inele și cercei), PLit, 924; 2°. *Ńe ĉlurdă'n'l și Ńe minĉlășe* (ce de colane și ce de cercei), PAnt, 297; BNA, I, 126; 3°. *doi minĉlăși di Ńedră la urecl'i* (doi cercei de ceară la urechi), Lum, V, 11-12, 32; 4°. *minĉlășeă eăste 'nă floăre* (clopoțelul (mărghăitarul, floarea turcului) e o floare). — V. *mănĉlășă*, sinonimele *Ńirfel'tă*, *veăre*, mgl. *minĉlășă*, *minĉiș* (GrS, VI, 167; CapM, III, 190) și bg. *minguši* „boucles d'oreilles”. — < tc. *mengulouh* (1238) „pendant d'oreilles”.

MINĜICÔT, sn., pl. *minĉicodăte* și *minĉicôtluri* ...? ...: *băgă capêle și minĉicôtluri strîmte* (pun pălării și... înguste), Cal, 1912, 48. — < ?

MINĜILÎZE, sf., pl. *minĉilîzi* — v. *miglise* —, Dal, 132; Mih, 299; 300; *minĉilîzea n'l-adună* (lmi convoca consiliul), PAnt, 132. — < tc. *medjliss* (1123) „conseil, tribunal”.

MINĜIUNĂME, sf., fără pl., minciuni multe, «beaucoup de mensonges», Dal, 132.

MINĜIUNĂRE, sf., Dal, 132 — v. *minĉlunăre*.

MINĜIUNĂT, -tă, pl. *minĉlunăŃi*, -te, «qui est menti, qui est trompé», Dal, 132.

MINĜIŪNĂ, **MINĜIUNÉDZŪ**, **MINĜIUNÓS**, Dal, 132 — v. *minĉlună*, *minĉlunădză*, *minĉlunós*.

MINĜIŪȘĂRE, sf., pl. *minĉișărl*, «action de devenir pousseux, d'avoir ou de se remplir de petits poux», Dal, 132. V. *măducl'eăre*.

MINĜIŪȘĂT, -tă, pl. *minĉișăŃi*, -te, plin de păduchi, «qui a de petits poux», Dal, 132. — < *minĉlășă*.

MINĜIŪȘĂLĂ, sf., pl. *minĉișăle*, pingea, «demi-semelle»: *a fărăhilor lă tricăl minĉișăle* (opincilor le-am pus pingele). Sinonime: *băldă*, *pêlună*. — V. *mișășăl'e*, *șăle* (și tc. *pendjê*, *mendjê*).

MINĜIŪȘŪ, sm., pl. *minĉișăi*, păduchel, «petit pou», Dal, 132. V. *minĉlășă*, *minĉime*. — < ?

MININGÎTĂ, sf., pl. *minĉișle*, meningită, «mėningite», Dal, 132. — < *μηνιγγίτις* „~”.

MINIPSĚSCU, vb. IV (*minipsi*, -să, -săre), cobi?, meni?, «présager malheur?»: *pruxiniș'l i l-minipseă și modăile l-măypseă* (pețitorii îi cobeau (?) și babele îi vrăjeau), PenB, VI, 26. V. *măndipsescu*. — < (μινεώω) < vsl. *mėniti* „memorare”.

MINIPSÎRE, sf., pl. *minipsîrl*, cobire?, «ensorcellement?»: *di aht'nte amă'l și minipsîrl* (de atitea vrăji și farmece?), PenB, VI, 26.

MINTĂTÔR, sn., pl. *mintătoăre*, băț ca un făcăleț, «băton avec lequel on mêle le lait pendant qu'il bouille dans le chaudron», GrS, IV, 379. Sinonim: *spăteădză*. — V. *mintitôr*.

MÎNTE, sf., pl. *minĉă*, *minĉl* (PEtudes, 18: *minĉi* e eronat), minte, 1°. intelligence, esprit, raison; 2°. pensée, intention; 3°. opinion, conseil; 4°. attention, garde; 5°. devenir sage, prudent; comprendre; 6°. être sans aveu, Mih, 302; PScr, 227; PB, 194. — 1°. *lôclu tul lu-alăgă și dît loc nu s' mină* — *mintea*, PLit, 385 — v. *min* 1°; *mintea adăŃe tin'ie*, *icunumia aveăre* (mintea aduce onoare, economia aduce avere), RomP, II, 26 (76), 3; *mintea nu sta tu mușuteăŃă* (mintea nu stă în frumusețe), PLit, 544; *minle mul'ireăscă* (mintea de femeie); *minle șcûrtă* (mintea scurtă) — cf. *Introducere*, § 33, p. 39 și alb. „mėnt shkûrtër”; 2°. *l'i-imnă mintea lu l'i-u dôrlu* (gîndul îi umblă unde îi e dorul), PLit, 544; *l'iistul, ș' êltnic*, *la cărbûn't va-l'î hîbă mintea* (țiganul, chiar celnic să fie, la cărbuni îi va fi gîndul), PAnt, 8;

el nu-și loă mintea di pri Colélt (el nu-și lua gîndul (privirea) de la Coletii), GrB, 97; *l'je l' treăde prit minle* (orice îți trece prin gînd), PB, 68²³; *ca nu-ăre minle bûnă* (cam nu are gînd bun), Baț, 29; *s' nu l'l-u loárnă minlea fivă fedle* (să nu-i întoarcă gîndul (să nu-l zăpăcească) niscăi fete), PB, 8²; 3°: *eă lôtuna ful di minlea aistă* (totdeauna eu am fost de părerea asta), CȘc, 24; *nu-n'l dai 'nă minle fi s' fac?* (nu-mi dai o părere (un sfat) ce anume să fac?), PB, 396²⁸; *om cu dodăă, minfl* (om cu două păreri), PLit, 694; *minlea aistă s' u fln'l tline* (părerea (gîndul) ăsta să o păstrezi tu), PGr, 100; *ahurstră ûnă cu alăntă si-și da minflle* (una cu alta au început să-și dea (comune) părerile), CalGrB, 37; BNA, IV, 115; *'și-deădîră minflle* (se sfătuiră între ei), PB, 47³¹; 4°: *al-fl minlea* (aibi-ți mintea, fii atent) — cf. it. „haver mente à fatti suoi” (Pescetti, 90 v); *băgă-ļ minlea çine* (fii foarte atent), PB, 46³⁴ — v. *mêngă, pednă* 3°; 5°: *fičôrlu acăfă' s' dipună minle* (copilul începu să devie cu minte) — v. *dipûn* 3°; *că minlea, vahî, nu-n'l lăle* (că, poate, nu mă taie capul), Lum, II, 242; BNA, III, 50 — v. *tal'lă* 4°; 6°: *'și-lo minlea și fudzi di-aă* (și-a luat gîndul (s-a prostit) și a plecat de aci), PLit, 9; *'și-lo minlea la člodre și l'l-u deăde năpôl nelo* (și-a pus mintea în picioare și a apucat-o înapoi încolo, a pornit într-o doară, a apucat razna), PB, 221³¹; 268³³; *nu-l'l angreăcă minlea* (mintea nu li e povară = e ușuratic, -ă) — v. *lișôr* 1; *eăste loăt di minle* (e luat (atins) la minte, e fără căpătîi, e lovit cu leuca), PGr, 100. — V. *minde* și *dil, fikire*. — < lat. *mens, mentem* „faculté intellectuelle”.

MINTĚSCU (*mi*), vb. IV (*minlîi, -lît, -lire*), amesteca; turbura, «mêler; troubler, causer du desarroi; ahurir; attiser», Nic, 294; Mih, 302; PScr, 227; CEI, 72. — 1°. *el nu s' minteă* (el nu se amesteca), PB, 40²¹; 2°. *s' minlîră apăle* (apele se turburază), PLit, 802; PAnt, 91; 3°. *n'l-si minleăște inima* (am crampe stomacale, îmi vine să vărs), Dal, 131; 4°. *măcă l'i-minlești, va l' ampătă* (dacă îi scormonești, o să-ți pută), PLit, 543; 5°. *alăsă-lu, nu-l minlî* (lăsați-l, nu-l zăpăciți), BațP, 61; 6°. *mași di cărte ca s' minteă* (numai din carte cînd citea se cam zăpăcea), BațP, 62; BNA, III, 136; 7°. *minlîndalul unoărá jărlu cu un tăčlune* (răscolind odată jăratecul cu un tăciune), PAnt, 310. — V. *ameăstic, tûrbur, hurhulăscu*. — < vsl. *mořiti* „turbare”.

MÎNTEZĂ, sf.: *ăre minle și minleză* (are minte și minte ascuțită), PGr, 101 — v. *min-déză*.

MINTIMÉN, -énă, Nic, 294; Mih, 302; PScr, 227 (< *minle* + μένος); PB, 640; *min-fimēna feală* (înțeleapta fată), PLit, 776 — v. *mindimén*.

MINTIMINÎLE, sf. (pl. *mintiminil'e*), prudență, «sagesse, prudence», Dal, 132; *di frică ș' di mullă mintiminil'e* (de teamă și de multă prudență), Cal. 1912, 48. — < *mintimén* + -il'e.

MINTIÓS, -ioăsă, pl. *mintiôști, -ioăse*; *mî-alăvďă mintiôslu* (mă laudă mintosul), PGr, 102 — v. *mindiós*.

MINTÎRE, sf., pl. *mintîri*, amestecare, «action de mêler, de troubler», Mih, 302.

MINTIREĂJE, sf. — v. *mindireăje* — «mêlée, trouble; soulèvement», Mih, 303; PB, 640; CEI, 72; *s' feăde ûnă mintireăje greăă* (se făcu o învălmășeală grea), GrB, 225; PAnt, 230; BNA, IV, 148; *alél'l je adăsiră mintireăjea* (acei ce au adus răscoala), Lum, II, 348; BNA, IV, 97. — V. :

MINTIREĂȚĂ, sf., pl. *mintirél(urî)*, răscoală, «trouble; soulèvement», Mih, 302; Cod, V, 212. — V. *minlîtără* și :

MINTÎT, -tă, pl. *mintîi, -le*, Nic, 294; PB, 640; *cînd fêrlu căsti ași, mintit* (cînd ceru¹ e așa, turbure), GrB, 3, 7; BNA, I, 98; *ăpa minlîtă căčube adăfe* (apa turbure bușteni aduce), PLit, 425 — v. *alăčît; lăme minlîtă* (lume turbure, răvășită), GrB, 223; PAnt, 228; BNA, IV, 145. — V. *mindît* și sinonimul *tărbure*.

MINTITÓR, -toăre, pl. *mintitóri, -toăre*, Nic, 294 — v. *minditór, mintătór* și :

MINTITURĂ, sf., pl. *mintituri*, amestecătură, «mêlée, confusion; anarchie, révolution», Nic, 294; Mih, 303; PB, 640; *tu aastă mintitură* (în această învălmășeală), PANT, 281; Bair, 123. — V. *mintesc*.

MINTUEȘCU (*mi*), vb. IV, PScr, 227; PB, 640; *mi mintuiescu ȧe s' fac* (mă gîndesc ȧe să fac), Fl, I, 1, 3; PANT, 343; *dziŧeă el mintuind* (zicea el gîndind), ArE, 38 — v. *minduiescu*.

MINTUIRE, sf., gîndire, PANT, 459 — v. *minduire*.

MINTĂLE, sf., PB, 640 — v. *mindzăl'e* și *șcăr'pă*.

MINTĂ, sf., pl. *mință*, galben, «monnaie d'or autrichienne», Dal, 132; Mih, 302; W, II, 220; Lum, III, 326; *mință n'ȧiliŧoăse* (galbeni strălucitori), CalGrB, 67; *ȧinŧiŧ n'ȧ'e di mință ȧeă gălbine* (20 de mii de monede de aur sau galbeni), CBiog, 12. V. *dabloănd* etc. — < germ. *Münze* „monnaie”.

MINTĂME, sf., fără pl., păducherie, «vermine (de petits poux), quantité de lentes», Mih, 302; PB, 640; Fr, I, 189. V. *aminșușȧă*, *minŧușăme* și *minușăme*.

MINŪT¹, sn., pl. *minute*, PB, 640; PANT, 313 — v. *minătă*.

MINŪT², -tă, pl. *minuț*, -te, mărunț, «menu, petit; mince», Dal, 132; Nic, 293; Mih, 303; PANT, 460. — 1°. *ăre fumeăd'e minuță* (are familie mărunță = are copii mici), PenB, II, 276; 2°. *nu-ăm minuț cu mine* (nu am bani mărunți la mine), PB, 82¹⁴; 3°. *u-ăl minuță keălea* (pielea o ai subțire); 4°. *eăste om minuț* (e om subțire, fin); 5°. *s' vă făŧeŧ apă minuță di pri punte* (să vă faceți apa subțire (să urinați) de pe punte), PB, 447²³ — v. *ăpă* 3°. Sinonim: *subțȧ're*. — Cf. mgl. *minut* (GrS, VI, 167; CapM, III, 191). — < lat. *minutus* „petit, menu”.

MINUTĂR, sn., pl. *minutăre*, minutar, «aiguille d'une montre qui marque les minutes», Dal, 133; Nic, 293 (ȧl consideră dacoromănis — și are dreptate).

MINUTĂRE, sf., pl. *minutări*, subțiere, «action d'amincir; amincissement», Dal, 133. V. *zminutăre*.

MINUTĂT, -tă, pl. *minuț*, -te, subțiat, «aminci», Dal, 133.

MINŪTĂ, sf., pl. *minute*, minut, «instant, clin d'oeil», Dal, 132; Mih, 303; Cod, 124⁴; *ăună minuță lu-ăŧ'i ăăă* (o clipă ȧl găsești aci), GrB, 223; PANT, 227; BNA, IV, 144; *armăse moărtă lu-ăŧeă minuță* (a rămas moartă în minutul acela), PB, 74¹¹. Sinonim: *stic*. V. *minuț¹*. — < it. *minuto*.

MINUTĂDZŪ (*mi*), vb. I (*minuțai*, -tăi, -tăre), subția, «amincir; affiner; appauvrir — v. *fluhipsescu*», Dal, 133; Nic, 293; *hȧrlu s' minuteădză* (firul, ășa se subțiază); *ved că minuțai ca mȧllu* (văd că v-ăți subțiat (ăți sārăcit) cam mult). V. *minuță'scu*, *zminuț*. — < lat. **minutare*.

MINUȧĂL'E, sf., pl. *minuțăl'i*, așchie; mărunțiș, «éclat de bois — v. *mindzăl'e*; entrailles — v. *leănmă*; menue monnaie — v. *minuț²* 2°, Dal, 132; Mih, 303; PB, 640; *poŧiă di-ăsime și ălle minuțăl'i* (urcior de argint și alte mărunțișuri), Lum, III, 379. — V. și *mințăl'e* și *ȧinătate*. — CDDE, 1061; < lat. **minutalia*.

MINUȧĂME, sf., pl. *minuțăn'i*, mărunțișuri, «choses menues, fines», Dal, 132; Mih, 303; CDDE, 1062 (< lat. **minutiamen*). — < *minuț²*.

MINUȧĂSCU, vb. IV (*minuțli*, -ŧli, -ŧre) — v. *minuțédză* și † dr. *mărunța* (< lat. **minutiare*, CDDE, 1064).

MINUȧIRE, sf.; **MINUȧIT**, -tă, Dal, 133 — v. *minutăre*, *minuțat*.

MIR, sn., pl. *miruri*, mir, «le saint chrême — v. *n'ir²*; morve — v. *miză*», Dal, 133; Nic, 333; GrS, II, 398-399; GEI, 172. — 1°. *mir di oășile a tăle* (mir din oasele tale), Lum, IV, 310; 2°. *ca s' moărdă — mir di oășile a lui* (de va muri — mir din oasele lui), GrB, 94; 3°. *mir și ŧimn'eămă di oășile a lui* (mir și tămlic din oasele lui), Lum, V, 128; 4°. *di-a lor os si s' făcă mir!* (din al lor os să se facă mir!), BNA, II, 78; 5°. *nu u-ăă tu arșine că va lă*

l'edl mirlu ș' va lă u dai tu năre (nu o au de ris (nu li-i rușine) că le vei lua mirul (mucii de la nas) și că le vei da-o în nas), Fl, I, 3, 6 — < μύρον „le saint chrême”.

MIRACLÎ', -loán'e, pl. *miraclădz*, -loán'e, doritor, «desireux, amateur», Mih, 303; Al. 1901-1902, 96; *jon't di Gópeși, micaclădz* (tineri din Gopeși, pasionați), Velo, 37; BNA, V, 77. V. *mirăke*. — < tc. *méraqlıy* (1145) „inquiet; amateur”.

MIRÁCUNE, sf., pl. *mirăcun't*, cute, «pierre à aiguiser», Dal, 133; 'nă *kedtră(mirăcuni)* (o piatră cute), PB, 482. — Cf. gr. *ἀκόνη* „~”.

MIRÁKE, sf., pl. *miră'k't*, pasiune; regret, «desir ardent; inquiétude; regret», Dal, 133; Nic, 295; Mih, 303; ArE, 26. — 1°. *n't-adușe mașl mirăke* (îmi aduce numai dorință grea), PAnt, 15; 2°. *ma șideá tol cu mirăke* (ci stătea mereu cu dorință apăsătoare), Velo, 10; PAnt, 320; BNA, V, 96; 3°. *șt-arcă' mirăkea pi nă'su* (și-a aruncat (și-a pus) iubirea în el), PB, 237; 4°. *miră'k't!* (regrete!), Fl, I, 5, 6; BNA, II, 6; BNA, II, 90; 5°. *aestă n't-u mirăkea* (aceasta mi-i regretul), LP, 178; BNA, II, 18. — < tc. *méraq* (1144) „inquiétude; plaisir d'amateur”.

MIRALĂIŢ, sm., pl. *miralăt* — v. *amiralătă*. — < tc. *mir-alal* (1255) „colonel”.

MIRAȘIĞI, -ğloán'e, pl. *mirașiğéadz*, -ğloán'e, moștenitor, «héritier»: *căre iră mirașiğ'i ală Avrám?* (cine era moștenitor al lui Avram?), Cod, 72 b¹⁰. Sinonim: *clirunóm*. — V. *mirăze*.

MIRÁT, -lă «étonné», ArE, 17 și 24 (formă savantă: < dr. *mirat*) — v. *n'irál*.

MIRÁZE, sf., pl. *miră'z't*, moștenire, «héritage», Dal, 133; Nic, 295; Mih, 304; Lum, I, 72; *l't-cădzú únă mirăze* (i-a picat o moștenire), Lum, IV, 63. V. *mirașiğ'i* și sinonimul *clirunumie*. — < tc. *myras* (1255) „~”.

MIRĂ, sf., pl. *miré*, soartă, ursită, «sort, destin», Dal, 133; Nic, 299; Mih, 303; GEI, 172; Lum, I, 6 («une des trois fées qui président à la naissance, ursitoare»). — 1°. *noi him mirle* (noi simțem ursitoare), PB, 329⁹⁰; 2°. *vălluril'i ma 'șt-pl'ngu mira* (vulturii ci-și plîng soarta), Lum, I, 193; 3°. *cum di mira nu nă-alăsă...?* (cum de soarta nu ne lasă...?), Lum, II, 152; PAnt, 172; BNA, II, 46. — V. *n'iră* și sinonimele *făldză, scriălă, soarte*. — < μοῖρα „~”.

MIRĂRESCU, -rească PAnt, 54 — v. *amirărescu*.

MIRDZEĂNE, sf.: *n't-adunăt tu xeâne bair di mirdzeâne* (în străinătate mi-am cules salbă de mărgearuri), Bair, 29 — v. *mirğeâne, milğeână*.

MIRÉ, sm., pl. *mirédz*, islaz, «endroit riche en) pâturage», Dal, 133; CN, 101; RF, II, 280-282 (< vsl. *miră* „mundus”); PEtim, 14; PMoș, 31; *miré trî cal't* (islaz pentru cai). — < tc. *mer'a* (1150) „pâturage”.

MIRIŢULÓĞ, MIRIŢULÓIŢ, sn., pl. *miryŭlotođe, miryŭlotođe*, bocet, «complainte, myriologue, lamentation», Dal, 133; Nic, 299; PB, 641; GEI, 172; *cu plîng ș' cu miryŭlotođe* (cu plîns și cu bocete), PAnt, 155; BNA, II, 2. Sinonim: *bođil*. — < μυρολόγι „~”.

MIRIŢULUXÉSCU, vb. IV (*miryŭluxil, -zit, -zire*), boci, «chanter une complainte; pleurer», Dal, 133; Nic, 299; GEI, 172. V. *mirutyiséscu* și sinonimele *buféscu, zčiléscu*. — < μυρολογῶ „~”.

MIRIŢULUXIRE, sf., pl. *miryŭluxiel*, bocire, «action de (se) lamenter», Dal, 133; Lum, I, 12.

MIRIŢULUXIT, -lă, pl. *miryŭluxit, -te*, bocit, «qui a été lamenté».

MIRĞEĂNE, sf., pl. *mirğén't*, mărgear, «corail», Dal, 133; Mih, 304; *aróșe ca mirğeânea* (roșii ca mărgearul), PAnt, 307. V. *mirdzeâne*. — < tc. *merdjân* (1146) „~”.

MIRĞINÓS, -noăsă, pl. *mirğinóșl, -noăse*, ca mărgear, «comme le corail», Dal, 133; Fr, I, 75.

MIRIÁΔΔ, sf., pl. *miriáde*, miriadă, «grand nombre, myriade», GEI, 172. V. *miriă*. — < μυριάδα, μυριάς „~”.

MIRÍC, MIRÍČIŮ, sm., pl. *mirŕi, miriči*, măr mic, «petit pommier», Dal, 133; *lémnuł aŕel* îndreptul di căre 11 leagă miričiul este părintile 1că dăscalu tri fičlór (lemnul cel drept, de care e legat micul măr-arbore, pentru copil este părintele sau învățătorul), CȘc, 38. V. *mirășu*. — < *mer*¹.

MIRÍDZŮ, sn. — v. *amiridzŭ*¹.

MIRIMÁNGĂ, sf., PSr, 227 — v. *mirumágă*, gr. μαρμάγγα (Boga, I, 228).

MIRIMÉTE, sf., pl. *miriméŕ*, meremet, «réparation, raccommodage», Dal, 129; 133; Nic, 290; Mih, 304; Cal. 1911, 97. — < tc. *méramet* (1145) „~”.

MIRIMITISÉSCU, vb, IV (*mirimisiŕ, -siŕ, -sire*), meremetisi, «réparer, raccommoder sommairement», Mih, 304. V. *mirimiŕescu*. — < μερεμετιζω „~” < tc.

MIRIMITISIRE, sf., pl. *mirimisiŕiŕ*, meremetisire, «action de réparer», Mih, 304.

MIRIMITIȘT, -tă, pl. *mirmiŕiŕ, -le* «raccommodé, ravaudé, rapiécé»: *căŕi mirimisiŕite* (case reparate).

MIRITÉSCU, MIRITIŔRE, MIRITIŦT, Dal, 133; Nic, 290 — v. *mirimisiŕescu, mirimisiŕre, mirimisiŕiŕ*.

MIRINDÁRE, sf., pl. *mirindăŕi*, gustare de chindie, «action de manger vers 16-17 h. de la journée», Dal, 133; Mih, 304.

MIRINDÁT, -tă, pl. *mirindăŕ, -le* «qui a mangé vers 16-17 h. de la journée», Dal, 133; Mih, 304; *vin'im mirindăŕ* (venirăm după ce am mâncat pe la chindie). — V. *mleđt*.

MIRÍNDE, sf., fără pl., merinde; chindie, «provision de bouche; partie de la journée d'entre 4 et 5 heures de l'après-midi», Dal, 133; Nic, 290; Mih, 304; PSr, 226. — 1°. *mirinde f' al culăc di grŕiŕ* (merinde îți ai colac de grŕu), PANT, 161 (și 441: *grŕiŕ*); 2°. *va-n'ŕ cărn'i mirindea?* (o să-mi curmi (suprimi) merindea, venitul?), PLit, 546 — v. *scărkeŕcu* 2°; 3°. *că'tră mirinde oărá* (spre ora de chindie), PB, 128^{3a}; 4°. *după pr'ndzu, ca tră mirinde* (după prînz, pe la chindie), PB, 347¹²; PANT, 256; 5°. *vin'i mirindea* (a sosit ora chindiei). — Cf. mgl. *mirindi* (PMegR, II, 95; GrS, VI, 167; CapM, III, 191). — < lat. *merenda* „repas de midi”.

MIRINDÉDZŮ, MIRÍNDU, vb, I (*mirindăŕ, -dăŕ, -dăre*), a mânca pe la chindie, «goûter, manger vers 16-17 heures», Mih, 304; Dal, 133; Nic, 290; *cînd vreă ŕedăđ si mirindă* (cînd era să se așeze ca să mănînce pe la chindie), BNA, II, 74; *ŕi-mirindă fumeđŕea* (a dat de mâncat copiilor pe la chindie), FI, I, 1, 14; *mirindăŕ ŕ' trăđziŕ căle* (mîncați de chindie și porniți la drum). — Cf. mgl. *mirind* (GrS, VI, 167; CapM, III, 191). — < lat. *merendare* „dîner”.

MIRÍŔÉŮ, sm., pl. *miriŕŕel*, năramz, «bigaradier»: *fadzi i miriŕŕel* (fagi sau năramzi), PenB, VI, 98. — V. *niránŕlu*.

MIRÍŮ, sn., pl. *miriŕ*, miriadă, «myriade»: *arŭpse ŕ' yŕnă un miriŭ di prŕiŕ* (porni năvalnic să vină o miriadă de prîniți), FI, II, 5, 9. — V. *miriăđă*. — < μυριάς „~”.

MIRIZMÁĀĀ, sf., pl. *mirizmăđz*, mirodenii, «plantes potagères», v. *mikiđuniŕă, mărăŕtă*: *kiftedzŕi vor mirizmăđz* (chiftelele cer verdețuri de aromă, mirodenii). — < μυρισμάδα < μύρισμα.

MIRKÉZE, sf., pl. *mirkézŕ*, garnizoană, «centre administratif; garnison». — < tc. *merkez* (1151) „~”.

MIRMÉR, sn., pl. *mirmére*, marmoră; mărgă colorată, «marbre — v. *mărmură*; verre arrondi à couches ou à filons de diverses couleurs — v. *culubăc*, Mih, 304. — 1°. *ună ploăđe di mirmér* (o placă de marmoră), Cod, 112 b¹⁴; 2°. *ocŕi ŕe luŕescu, cŕndu sântlu mirmére* (ochi ce strălucesc, parcă sînt mărgăle colorate), Al. 1928, 120; 3°. *aŕlucăŕ-vă cu mirmériŕi* (jucați-vă cu mărgălele). — < tc. *mermer* (1152) „marbre; toile fine très blanche”.

MIRMÍNTU, MIRMÍŦ, Nic, 281; *mirmiŕiŕiŕ a năŕtri* (morminturile noastre), Cod, 41¹² — v. *mŕmiŕ(n)lu*. — Pentru dispariția lui *n-* în *mirmiŕ*, cf. *fŕmiŕ* (formă tot nordică).

MIRUĂȚ, -lă, pl. *miruățel*, -le, odorant, «odorant», Nic, 333; GrS, VI, 385. — < μυροῦχος „~”.

MIRUĂȚEĂȚĂ, sf., pl. *miruățel*, miros, «odeur», Nic, 333; GrS, VI, 385. V. *n'larizmă*. — < μυρωδιά „~”.

MIRULIȘESCU, vb. IV, PB, 641 — v. *miryluluxescu*.

MIRULÓFIŮ, sn., PANT, 460 — v. *mirylulóf*.

MIRUMĂȚĂ, sf., Mih, 305 — v. *maramăngă*.

MIRUMÎNE, sf. pl., «les premiers 12 jours du mois d'août représentant chacun les douze mois à venir», GEI, 172; PLit, 415; PFolk, 35; *tu A'oyustu s' ved mirumîn'ile* (în august se vede calendarul lunilor: cum vor fi primele 12 zile ale lui august, așa vor fi cele 12 luni viitoare începând cu august), PLit, 432. V. *murmîn'e*. — < ἡμερομηνία „date”.

MIRUNIC, sn., pl. *mirunițe* (grămosteni), salbă, «collier de monnaies que les femmes portent sur leur fez, sur leur coiffure, soit devant, soit derrière». V. *murunic*. — < ?

MIRUSĂSCU (mi), vb. IV (*miruși*, -sit, -sire), mirui, «oindre de chrême», GEI, 172 — v. *hrisusăscu* 2°. — < μύρον „~”.

MIRUȘȚ, -lă, pl. *mirușțel*, -le, miruit, «oint de chrême», PLit, 238; *că-l pătîdzălă, că-l mirușlă* (căci e botezată, căci e miruită), Lum, II, 344. — V. *n'irusl*.

MIRUȘȘ, sn., pl. *mirușe*, măr-fruct mic, «petite pomme», Dal, 134. V. *miric*. — < *mer*?

MISĂLE, sf., pl. *misăl'i*, față de masă, «nappe; table; aumône (grămosteni)», Dal, 134; Nic, 295; Mih, 305; PScr, 227 (< lat. *mensalis*?); Gram, 276; GEI, 172. — 1°. *lîmsiră misălea* (au întins fața de masă), Cal. 1911, 175; 2°. *misăl'ile vor lăre* (fețele de masă trebuie să fie spălate); 3°. *drăpl'i... rămăsiră pi misăle* (dracii... au rămas pe masă), PB, 479⁷. — v. *measă*. — Cf. gr. μεσάλλ(η), alb. *mësállë* „tavola da pranzo; banchetto”.

MISĂNDRĂ, sf., pl. *misăndri* și *misăndzrl*, garderobă în perete, «grand placard, armoire dans le mur», Dal, 134; Nic, 295; Mih, 282; *viléndztle li fînëm tu misăndră* (velințele le ținem în dulapul-garderobă). — Cf. gr. μουσάντρα, alb. *musëndrë* „guardaroba”. — < tc. *mouçandra* (1246) „grande armoire en charpente, placard très profond, qu'occupe l'une des faces de la chambre et où l'on met des matelas etc.”.

MISĂREĂȚĂ, sf., pl. *misărel*, rarețe, «endroit qui est entre deux champs ensemencés et qui n'est pas labouré; clairière», Mur, III, 148; GrS, VI, 385; BNA, II, xvi; *pril surinurl* și *misărel* (prin locuri însoțite și rarești), Cal. 1911, 51; BNA, II, 52. — V. *dyărju*. — Cf. și alb. *misaré* „Halbbrachfeld” (GM, 281: < (ῆ) μεσριά).

MISCĂ, sf., pl. *misă*, curcă, «dinde», Dal, 134; Nic, 296; Mih, 305; Gram, 276; CEI, 72; PB, 641; PB, 176¹⁷ (pl. *mișki*). V. *misău*¹ și *misăreă*. — Cf. și alb. *misă* „gallo d'India”.

MISCU¹, sm., pl. *misă*, curcan, «dindon», Dal, 135; Mih, 305; CEI, 72. — V. *misăreă* și *cărcu*, *hurhôn'lă*, *pilicăn* 2°.

MISCU², sm., pl. ?, mosc, «odeur, parfum», Mih, 305; Al. 1903, 27; Lum, V, 176; CȘc, 20 — v. *păcuz*. — V. *mișklu* și *măscu*. — Cf. și alb. *misă*. — < tc. *misă* (1167) „musc”.

MISCUȚ, -lă, pl. *misăcuț*, -le, cinstit, «régaler», Dal, 135; Nic, 296; *fum misăcuț cu cl'ti un yin* (furăm tratați cu cîte un vin). — V. *mișteare*.

MISĂCĂ, sf., pl. *mișe*, masă mică, «petite table», Al. 1903, 54. — < *measă*.

MISĂȚĂ, sf., pl. *mișă* — v. *mășă*, *n'isă* — BațN, 47; Kats, I, 81; PenB, VI, 133; VIII, 49. — < μισεῖα „traits de visage”.

MISIMÈRE, sf., pl. *misimêrl*, siestă, «sieste qu'on fait d'ordinaire vers midi dans les pays chauds»: „J'avais coutume... de me reposer, pour faire la *méridienne* a l'ombre...” . P'Hist, I, 29. — < ἡμισυ „moitié” + ἡμέρα „jour”.

MISÎRCU, MISÎRCĂ, sm. și sf., pl. *misîrți, misîrțe*, curcan, curcă, «dindon, dînde», Dal, 135; Nic, 295; Mih, 305; PB, 641; PLit, 796; GEI, 72. V. *mîscu¹, mîscă*. — < bg. *misirka* „dînde”.

MISÎRE, sf., pl. *misîri*, oraș, «ville»: *hoăre... țe făleă ună misîre* (sate... cari făceau (erau cit) un oraș), BNA, II, 74. Sinonime: *căsbă', pōli, puliie*. — < tc. *myeyr* (1178) „grande-ville”.

MISÎRÓC, sm., pl. *misîróft* — v. *mîscru* —, GEI, 73. — Cf. alb. *misirók*. — < bg. *misirekū* „dindon”.

MISÎT, sm., pl. *misîf, misit*, «médiateur, entremetteur; courtier», Dal, 135; Nic, 296; Mih, 305; GEI, 173. — < μισίτης „~”.

MISÎTÎE, sf., pl. *misîtîi, misitîe*, «médiation; courtages», Dal, 135; Mih, 305; GEI, 173. — < μισίται „~”.

MISKÎŪ, -ie, pl. *miskîi*, parfumat cu mose, «qui sent le musc»: *miskie săpune 'șl-dădeă* (își da (se spăla cu) săpun parfumat), PLit, 910. — V. *mîșku*.

MISÓKIR, -ră, pl. *misókiri, -re*, de etate mijlocie, «qui est entre deux âges»: *dúpă aúșl yineă álft misókiri* (după bătrîni veneau alți ceva mai tineri), PenB, III, 170. — < μισόκαιρος „~”.

MISÓTRIV, -vă, pl. *misótrivl, -ve*, mediocru, «médiocre». — < μισότριβος „demi usé”.

MISTICĂRE¹, sf., Dal, 135; Nic, 296 — v. *amisticăre*.

MISTICĂRE², sf., Nic, 285 — v. *măsticăre, meăstică*.

MISTICĂT¹, -tă «abouté, joint»: *vedz srimfedeăa-n'l misticătă* (vezi sprinceana-mi îmbinată), Fr, I, 9, 134; BNA, I, 70 — v. *amisticăt*.

MISTICĂT² -tă, pl. *misticăt, -le* «mâché». — V. *măsticat*.

MISTICĂTŪRĂ, sf., Nic, 296; Mih, 306 — v. *amisticătŭră*.

MISTICÓ, sm., pl. *misticădz*, secret, «secret», Dal, 135; Nic, 333; PB, 641; GEI, 173.

Sinonim: *acrifó*. — < μυστικόν „~”.

MISTIRIPSÉSCU, vb. IV (*mistirypsîl, -sîl, -sîre*), tăinui, «faire mystère de, tenir secret», Dal, 135; PB, 641; GEI, 173. — < μυστηρεύομαι „~”.

MISTIRIPSIRE, sf., pl. *mistirypsîrl, tăinuire*, «action de tenir secret», Dal, 135.

MISTIRIPSÎT, -tă, pl. *mistirypsîf, -le*, tăinuit, «tenu secret», Dal, 135.

MISTÎRIŢU, sn., pl. *mîstîrîe*, secret, «secret», Dal, 135; Nic, 333; Mih, 306; GEI, 173; *pădûrile s' nu-ascundă cl'le un mîstîrylu* (pădurile să nu ascundă cite un mister), PAnt, 305. — < μυστήριον „~”.

MISTÓ, sm., pl. *mistádz*, salariu, «salaire», Mih, 306; GEI, 173. Sinonim: *lufé*. — < μισθός „~”.

MISTRÎE, sf., pl. *mistrîi*, mistrie, «truelle», Dal, 135; Nic, 334; Mih, 306; PScr, 227; GEI, 173. — < μυστήρι „~”.

MISU-ARÓȘŪ, -óșe, pl. *misu-aróșl, -óșe*, semi-roșu, «à moitié rouge», GEI, 173; *nióri mûrdzi s' misu-aróșl* (nouri murgi și semiroșii), PAnt, 307. Sinonimul prefixului bisilabic *misu-* e *glumitde*. V. *mișîă*. — < μισός „demi” + *aróșū*.

MISUCUPSÉSCU (mi), vb. IV (*misucupsîl, -sîl, -sîre*), deșela, speti, «échanger, devenir fourbu». — < μισοκόβομαι „κόπτω τὴν μέσσην”.

MISUCUPSIRE, sf., pl. *misucupsîrl*, deșelare, «action d'échanger».

MISUCUPSÎT, -tă, pl. *misucupsîf, -le*, spetit, «échiné, fléchi, courbé».

MISUHÓRE, sf., pl. *misuhórt*, piață, «milieu d'un village, place d'un village», PB, 641; GEI, 173; Plm, II, 215; PFolk, 95; *eșl, feătă, lu misuhóre* (eși, fată, în piață), PLit, 829. Sinonime: *códru 4°, for¹, piđlă*. — < μισοχώριον „~”.

MISŪR¹ (mi), vb. I (misurâ, -rât, -râre), măsura, număra, «mesurer; compter; toiser», Dal, 135; Nic, 296; Mih, 306; PScr, 227. — 1°. *misurâ veshurle* (măsoară postavurile); 2°. *pl'nă s' misurî (în)fi* (plină să numeri cinci), PB, 151⁹; 3°. *misurâ Târfil'i trei ori* (Turcii număra de trei ori), PAnt, 368; 4°. *cu nls vâ ti misurî?* (cu dinul te vei măsura în puteri?), PGr, 102; 5°. *dol'i âyri ma s' misurâ* (amândoi sălbatici ci se măsoară din priviri), PAnt, 280; Bair, 122. — V. *anâmîr¹*. — < lat. *mensurare* „mesurer”.

MISŪR², sn., pl. *misûre*, Dal, 135; PB, 641; un *misûr plin cu poame* (o farfurie plină cu fructe), Al, 1903, 77 — v. *misurâ²*.

MISUR³, sm., pl. *misurî*, porumb, «mais», Dal, 135; Nic, 296; Mih, 306; PScr, 227; DR, II, 494 (< alb. *misër*); CN, 173. Sinonime: *arapôsile, cālâmbûkiû, gârnişôr*. — „le mais que nous appelons blé de Turquie et que les Turcs appellent blé d'Egypte” (RTur, 95). V. *misire*. — < tc. *myeyr* (1178) „blé de Turquie; mais”.

MISURĂR, sm., pl. *misurârî*, care face farfuria, «qui fait ou qui vend des assiettes», PB, 641. — < *misurâ²*.

MISURĂRE, sf., pl. *misurârî*, măsurare; numărare, «action de mesurer, de compter», Dal, 135; Nic, 296; Mih, 306; *tâl'e fâr'ă misurâre* (taie fără numărătoare), Velo, 56; BNA, V, 90. Sinonim: *numirâre*.

MISURĂT, -lă, pl. *misurât, -le*; măsurat; numărât, «mesuré; compté», Dal, 136; Nic, 296; *lâptu m'câ ş' di ôlle misurâte* (lupul mănincă şi din oile numărate) — cf. friulianul „Il lov al mange pioris contadis” (Pasq, 129; cf. PMic, art. *Lupul î*).

MISURĂ¹, sf., pl. *misûre*, măsură, «mesure», Nic, 296; Mih, 306. — 1°. *cu fi misurâ va s' misurâ'mă, cu afeă misurâ va s' nă misurâ şă a noădă* (cu ce măsură vom măsura, cu acea măsură o să ne măsoare şi nouă), Cod, 31 b¹⁸; 2°. *misurâ fi misurâ* (măsura cu care măsura), Jb, I, 44; 3°. *născă'nfă sâ'ntu prîstî misurâ* (clîiva (unii) sînt peste măsură), Cod, 63⁷ — v. *mêtru*. V. *mizurâ*. — < lat. *mensura* „mesure”.

MISURĂ², sf., pl. *misûre, misûrî, farfurie, «assiette»*, Dal, 135; Nic, 296. — 1°. *ună misurâ di fârtină* (o farfurie de făină) — cf. it. „una misura di farina”; 2°. *carl l'ed misûrî, odle!* (cine ia (cumpără) farfurii, oale!), PB, 54²; 3°. *toâte misûrile nu fac trî eşurbă* (toate farfuriile nu sînt potrivite pentru ciorbă), PLit, 694. — V. *misur²* şi sinonimul *piat*. — Gr. *μσόυρ* (Hris, 329). — < it. *misura*.

MISĂCĂ, adj., pl. *mişăfi, -le*, mijlociu, «cadet», GEI, 173; *vine mişăcă* (vine mijlociul), PB, 373³⁰. V. *mijacôu*. — < *μισαχός* „qui est de moitié”.

MISÎC, sm., pl. *mişfi*, arşic, Dal, 135; PLit, 70; 126 — v. *aşic, nip, vlsil'é*.

MISÎNE, sf., pl. *mişn'i*, meşin, «cuir tanné», Dal, 135; Nic, 291 (*misine*); Mih, 305; PB, 641. — < tc. *mêchin* (1177) „~”.

MÎSKI, sf. pl., nieluşe, «petite branche mince, badine», Mih, 305. — < ?

MÎSKÎU, invar.: *mişkiu sâpune 'şl-u dădeă* (se spăla cu săpun parfumat), BNoI, 17. V. *mişkiu şi muscusăpnă*. — < tc. *muehk* (1174) „musc”, *misk-sabouni* (1167) „savon musqué”.

MÎŞTEĂRE, sf., pl. *miştêrî*, cinstire, tratare, «action de servir un breuvage, un pour-boire», Dal, 135; Nic, 289; 296; PB, 641; *miştêrile sun miştêrî şi bôrgea va plătîre* (cinstirile sînt cinstiri, iar datoria trebuie plătită), PLit, 846; *ca s' hlbă tră mişteăre* (ca să fie de cinste), BNA, III, 156; *ma dă'n'l fi-ună mişteăre* (ci dă-mi şi un aldămaş), Lum, II, 127; PAnt, 183; BNA, III, 80. — V. *meştire, mescu*.

MÎŞUŞOL'E, sf., pl. *mişuşol'e*, Dal, 136 — v. *mişuşolă*. — < *μισός?* „demi” + *sól'e*.

MITĂNE, sf., pl. *mită'n'i*, mănuşă fără degete, mitenă, «mitaine, gant couvrant la main sauf les doigts», Mih, 307. — < ?

MITĂNE, sf., pl. *mită'n'i*, mătanie, «prosternation; génuflexion», Dal, 136; Nic, 297; Mih, 307; GEI, 173; *faşa crâfl ş' mită'n'i* (faşa cruci şi mătănii), CalGrB, 61; PB, 323⁷;

ma milă'n'i cî v'rnă dzăfe fă's'-lî seăra la culcăre (dar seara, la culcat, fă-ți-ți cam vreo zece mătăni), BașP, 15; BNA, III, 110. — < μετανοίω „~”.

MITĂSE, sf.: *iărbă ca mităse* (iărbă ca mătase), PenB, II, 112; BNA, II, 50. — V. *mătase*, *santacrută* (și *mătăfe*). — Cîrculă și *mităze*.

MITĂ, sf., pl. *mite*, mită, «prévarication, pot-de-vin»: *mita angl'edgă amărea* (mita încheagă marea), PLit, 546. — Cuvînt nesigur. — Cf. bg. *milo* „douane; péage”.

MITĂN'ÎUSĂSCU (*mi*), vb. IV (*mităn'îusîl*, -*sîl*, -*sîre*), căi, «se repentir; regretter», Dal, 136; Nic, 297; GEI, 173. V. *milun'îsăscu*, *tunusăscu*. — < μετανοῖνω „~”.

MITĂN'ÎUSIRE, sf., pl. *mităn'îusîrî*, căire, «action de se repentir, repentir», Dal, 136.

MITĂN'ÎUSÎT, -*tă*, pl. *mităn'îusîș*, -*te*, căit, «repenti», Dal, 136; Nic, 297; *ca mităn'îusît ti ved* (te vād cam căit). Sinonim: *pișmānipsîl*.

MITÎL, sm., pl.?, gălbează, «clavelée», Mih, 307. Sinonim: *gălbădză*. — < bg. *metilū* „douve du foi”.

MITILIC, sm., pl. *mitilîlî*, gologan, «sou», Mih, 306. Sinonim: *gălăgân*. — < tc. *metallîq* (1104) „monnaie de cuivre couverte d'argent” < μεταλλικός.

MITIRIZE, sf., pl. *mitirîzl*, meterez, «bastion; rempart», Dal, 136; Nic, 297; Mih, 307. — < tc. *métêris* (1107) „meurtrière”.

MITÔH, sn.; **MITÔHE**, sf., pl. *mitôhl*, «métairie (d'un couvent)», Nic, 297; Mih, 307; Cod, 112¹⁷; GEI, 173; *oile îșîră la mitôhe* (oile au ieșit la mitoc). — < μετόχι „dépendance d'un couvent”.

MÎTRĂ¹, sf., pl. *mitre*, mitră, «mitre», Nic, 297; Mih, 307; GEI, 173. — < μίτρα „~”.

MÎTRĂ², sf., pl. *mitre*, mitră, «matrice», Dal, 136; GEI, 173. — < μήτρα „~”.

MÎTRIC, vb. I: *di fițôrî, nă mitricără mușîlê di locuri sl'mte* (din copilărie, ne-au hrănit frumuseți de locuri sfinte), Bair, 87 — v. *mătric*, *nutric*.

MITRICĂR, sm., minzărar, Dal, 136 — v. *mătricăr*.

MITRICĂRE, sf.; **MITRICĂT**, -*tă*, Dal, 136; Nic, 297 — v. *mătricăre*, *mătricăt*.

MITRICĂ, sf., Dal, 136; Nic, 297 — v. *mătrică*; *mul'edre mitrică* «femme en couches», PLit, 285. Sinonim: *muldzără*.

MITRÔPULE, sf., fără pl., mitropolie, «cathédrale et siège d'un métropolitaine», Dal, 136; Nic, 291; Mih, 307; PB, 641; GEI, 173. — < μητρόπολις „~”.

MITRUPULÎT, sm., pl. *mitrupulîș*, mitropolit, «métropolit», Dal, 136; Nic, 291; Mih, 307; GEI, 173. — < μητροπολίτης „~”.

MILUN'ÎUSĂSCU (*mi*), vb. IV, PB, 641; PLit, 771 — v. *mităn'îusăscu* și sinonimul *pișmānipsăscu* (și *ml'scu* 2°).

MITURĂR, sm., pl. *miturărî* — v. *mêtur*¹ —, Dal, 136. — < *mêtură*.

MITURĂRE, sf., pl. *miturărî* — v. sinonimul *arnîre* —, Mih, 307. — V. *mêtur*².

MITURICĂ, sf., pl. *miturîșe*, măturice, «petit balai», Dal, 129; Mih, 307 (*miturîșe*, pl. *miturîșe*). — < *mêtură*.

MÎOCĂ, sf., pl. *mîoșe*, virf, «bout, pointe; faite», PB, 641 (*mîlcă*); GEI, 173 (< μύτη „nez”); GrS, VI, 373; *mūnîl'i mașî tu mîoșî aū nedăă* (munții numai pe creștete au zăpadă), Al. 1928, 113; BNA, II, 56. V. *simigă* și sinonimele *kîpită* etc. — Cf. gr. μυτχά „chiquenaude (sur le nez)”.

MÎOOLĂ, sf., pl. *mîoôl*, metodă, «méthode; procédé», Dal, 136; Nic, 292. — < μέθοδος „~”.

MÎOULUȘIE, sf., pl. *mîbulușîl*, mitologie, «mythologies», Dal, 136; Nic, 333. — < μυθολογία „~”.

MÎȚÎŢ, sm.: *un mîȚîŢ di yin* (o jumătate de vin), Mih, 485. V. *ȝlumētă*. — < μισός „moitié de”.

MIUCĂESCU (*mi*), vb. IV (*mîucăi*, -ăi, -ăire), istovi, «se consommer, s'épuiser»: s' *mîucăi* n't să di pl'ngu pl'nă fe l'i-si sicără lă'crin'ile dit ôcl'i (dînsa se istovi de plînsset pînă ce i s-au secat lacrimile din ochi), Fl, I, 1, 4. *mîcăsescu* și *liyusăsescu*. — < ?

MIUFTĂR, sm., Al. 1903, 58 — v. *muhâr*.

MIUHLURLIDISĂ, vb. IV (*mîuhlurlidisă*, -să, -sire), sigila, «cacheter, sceller»: l'i-băgă vâlă vîrtosă, di o mîuhlurlidiseăste (li pune pecete vîrtosă, de o sigilează), Cod. 38²¹ în text e: *omîuhlurlidiseăste*. Sinonim: *vulusăsescu*. — < tc. *muhurlemek* (1252) „~”.

MIULEAZĂM, sm., Mih, 307 — v. *mul'eazăm*.

MIURE, sf., pl. *miuri*, sigiliu, «sceau; cachet», Mih, 308; 299 (*mihure*). Sinonime: *tără*, *vâlă*. V. *muhure*. — < tc. *muhur* (1252) „~”.

MIURGĂ, sm., pl. *miurgeadz*, care aplică sigiliul, «qui appose le sceau, le cachet», Mih, 308. — < *miure*.

MIZĂKĖĖR, -ră, pl. *Mizăkėari*, -re «Aroumain qui habite surtout dans la région centrale de l'Albanie», PAROM, 11. — Nu vedem nici o legătură etimologică satisfăcătoare cu tc. *muzekker* (1142) „masculin; mâle”. — < *Mizăkie* (nume topic pentru care s-a menționat numele *Mussachi* (CSt, 98; DR, II, 492-493; Argin, 202) — (cf. și gr. modern μουζάκιx „opinci”, precum și tc. *muzekkia* (1155) „purifié; biens...”, *muzekki* „qui purifie”).

MIXĂ, sf., pl. *mixe*, mucii, «morve; mucosité», Nic, 333; Mih, 308; GEI, 171; om fe l'i-cără *mixile* (om căruia li curg mucii) — v. *mixós*; l'i-lo *mixa* di la năre (i-a luat mucii de la nas, l-a umilit), PLit, 546 — v. *mir* 5°, care e asemănat cu picătura curgătoare de lichid mucos. Sinonime: *muc*¹, *n'ir*² 2°. — < μύξα „morve; pituite”.

MIXÓS, *mixosă*, pl. *mixôsi*, -oăse, mucos, «morveux; galopin, gamin»: fă'-ti om, *mixosde* (mucosule, fă-te om) — v. *cópan* 1°. V. *mucós*. — < *miză*.

MIZAV, -vă, pl. *mizayl*, -ve, fără valoare; sărac, «de bas prix; pauvre», Kats, I, 81. — Același cu gr. μιζαρος „κακόφραγος” (Boga, II, 228)? — < ?

MIZÉ, sm., pl. *mizédz* și *mizádz*, aperitiv, «hors-d'œuvres», mezelt, Dal, 136; Nic, 292; *mizélu a luklor yumárlu easte* (aperitivul lupilor e măgarul), PB, 186³⁷. — < tc. *mézé* (1156) „goût; hors-d'œuvres”.

MIZÍE, adv., Dal, 136; Nic, 292; Mih, 308; PB, 641; DR, II, 538. — 1°. *mizie soárite-arl'de* (abia rîde soarele), PAnt, 269; Bair, 69; 2°. *mizia pitrundeá năntu c'te 'nă tun'ină* (abia pătrundea în interior cîte o lumină), CalGrB, 34; 3°. *cu mizia aflăi 'nă ôdă cu kirie* (cu greu (abia) am găsit o cameră cu chirie), Lum, V, 16 — morfologic, cf. *zórba, zóre*. — V. *mezie*.

MIZÍLE, invar., menzil, «la poste aux chevaux»: *cal di mizile* «cheval de bât», cal de poștă, cal de menzil. — (V. *măz'le*) — Gr. μεντζίλι „βίξ” (Boga, II, 149). — < tc. *menzil* (1232) „halte; étape”.

MIZILÍȘTE, sf., pl. *mizilíști*: *hoără fără mizilíște* (sat fără consiliu comunal), CFr, 155 — v. *mizilise*.

MIZILÍKE, sf., pl. *mizilíki*, Mih, 308 — v. *mizé*. — < tc.

MIZLÍSE, sf., Nic, 292 — v. *miglise* și alb. *mezhlis* „consilio”.

MIZÍTRĂ, sf., Mih, 308 — v. *mindzilă*.

MIZÚRĂ, sf., pl. *mizúri*, măsură, «mesure pour des vêtements, des chaussures etc.», Dal, 136. V. *misără*¹ și *munzără*, gr. μεζούρα. — < lt. *misura*.

MÎ, **MĂ**, conj., ci, parcă, «on dirait que, comme si — v. *maspăr*»: *mă si páre cal cu fărnu*, PLit, 852 — v. *par*² 2°.

MÎC (*mi*), vb. I (*mîcăi*, -căi, -cäre), mîncea, 1°. manger; 2°. démanger; 3°. inquiéter; 4°. toucher; 5°. assourdir; 6°. tuer; 7°. tronquer, Dal, 129; Nic, 274; Mih, 272. — 1°. *m'că*, *cănda lu-aveám la ágru* (măntcă, parcă-l aveam la arat), PLit, 547; *trăplu tul si-n' lă mîcáf*

(tot corpul să mi-l mînceți), Fr, I, 10, 148; PAnt, 24; s' *ml'că ca cl'n'li'i* (se mîncă, se ceartă, se încăieră) ca clinii); 2°: *mi ml'că kedlea* (mă mîncă pielea, presimt că voi fi bătut), Fr, II, 231; *fe ti zgrîn'i lu nu ti ml'că?* (ce te scarpini unde nu te mîncă?); u *ml'că limba* (o gîdilă limba, are mîncărime pe limbă), Fr, I, 182; BNA, III, 28; 3°: nu vă u *meaș inima* (nu vi-o mînceți inima = nu fiți neliniștiți), PLit, 788; PAnt, 85; *tn'i mîcâșl tn'odra* (mi-ai mîncat inimioara, mi-ai acrit viața), PGr, 86; 4°: *sfîrla mîcâ' fărâ* (sfîrleaza a atins pămîntul), PLit, 122; *nu-n'l ml'că coâsla fărâ* (coasta nu-mi atinge pămîntul, nimeni nu mă poate trînti jos), PLit, 463; *ti blâstim: s' nu ti ml'că lóclu* (te blestem: pămîntul să nu te atingă, să nu te topească), *je te maudis: que ton cadavre ne se décompose pas*, „*ἡ γῆ νὰ μὴν τὸ φάγη*”, Passow, 129); 5°: *ll'i mîcâ urécl'ile tâtâ dzûâa* (toată ziua îl asurzea de urechi), PB, 63³⁶; 6°: *'șt-mîcără căplu trl n'l'să* (pentru dînsa și-au pierdut viața), PB, 85¹¹ — cf. dr. „să-și mîncească capetele” (Nec, 379; Nec¹, 300); 7°: *nu ti ml'că pi pázdre* (nu te ciunti la tocmeală), Al. 1928, 53; BNA, III, 8. — V. *măc, ml'ncu*. — < lat. *man(du)care* „manger”.

MÎCĂRE, sf., pl. *mîcăr'i*, mîncare, «action de manger; mets; mangers», Dal, 129; PB, 642; *aû trl mîcäre* (au de mîncat), Foti, 72; PAnt, 261; *lu mîcäre xednă nu-arăcă pipër* (nu arunca (pune) piper în mîncare străină), PLit, 547; *cu mîcăr'i si-u aștiptă'm* (să o așteptăm cu mîncări), PLit, 1054; PAnt, 60. — V. *meäre, mîncäre* și † it. *manicare*.

MÎCĂT, -lă, pl. *mîcăt', -te*, mîncat, «mangé, qui est mangé, qui a mangé; rongé, usé». — 1°: *oăle mîcătă du ūrsă* (oaie mîncată de urs); 2°: *oile... mîcâte, săturate* (oile... cari au mîncat și s-au săturat), PB, 468³³; 3°: *nu-s mîcâte di aăăltari* (nu au mîncat de alaltăieri), PB, 455¹⁷; 4°: *heările mîcâte di arudzină* (fiarele roase de rugină), PAnt, 313. — V. *mcat, mîrîndăt, prîndz'l' și fîndăt, ca și biăt, ngustăt*.

MÎCĂTOARE, sf. și adj., pl. *mîcătôr'i*, (zi) de dulce, «jour gras», Dal, 129; Nic, 275; *ml'ne eăste mîcătore* (mîine e zi de dulce); *N'êrcur'i, Vin'ir'i, părădsin' — toăte sântu mîcătôr'i* (miercuri, vineri, posturi — toate sînt zile de dulce), Fl, II, 3, 9.

MÎCĂTÔR, -toäre, pl. *mîcătôr'i, -toäre*, mîncător, «mangeur; gourmand», Dal, 129; *mîcătôr'u a ôilor* (mîncătorul ôilor), PAnt, 115. V. *l'îăflă¹*. — Cf. lat. *manducator* „mangeur”.

MÎCĂTŪRĂ, sf., pl. *mîcătŭr'i*, mîncătură, «démangeaison; zizanie, dissension, litige», Dal, 129; PB, 642; BNA, III, 4. — V. *mîncătŭră*.

MÎCÎESCU (*mi*), vb. IV — v. *mîucăescu* —: *hil'i-mea si-uvdză cum s' mîclîă* (se auzea cum fie-mea se istovea plîngînd), Fl, I, 3, 12.

MÎCÎRĂ, sm., pl. *mîcîrădz*, macara, «poulie», Dal, 129. — < tc. *maqara* (1205) „~”.

MÎCLIDĂRĂ, sf., pl. *mîclîdăr'i*, mămăligă cu pecmeș sau magiun, «bouillie de farine de maïs mince qu'on mange avec du moût de raisin épaissi par coction», Dal, 129. V. *mă-căldără* și sinonimele *bărcădăn, căclumăc*. — < ?

MÎCEĂȘE, sf.; **MÎCÎȘŪ**, sm., Dal, 129 — v. *muceășe, măcîșŭ*.

MÎCÎUCĂ, sf., Dal, 129 — v. *măcîucă*.

MÎH !, interj., PB, 642 — v. *clh!*, *gh!*

MÎHLĂ, sm., pl. *mîhlădz* — v. *măhălă* —: *mîhlă'lu di nsus, mîhlă'lu di neșos* (mahalaua de sus, mahalaua de jos). — < tc. *méhallé* (1131) „quartier”.

MÎHINĂ, sm., pl. *mîhîndz*, Mur, III, 109 — v. *măhîndă*.

MÎHMŪZE, sf., PAnt, 460 — v. *măhmŭze, muhmŭză*.

MÎJÔTĂ, sf., Dal, 135 — v. *mîșôtă*.

MÎKILIPSÎT, -lă: *di antărț mîkilipsîț* (masacrați de antărți), LP, 219; PAnt, 21 — v. *măkilipsescu*.

MÎLDĂR, sn., pl. *mîldäre*, maldăr (GrS, VII, 295), «botte, fagot», Dal, 218. Sinonime: *mălă, vândăke*. — < tc. *malđar* (1094) „riche, opulent”.

MÎMIE, sf., Dal, 130 — v. *mămie*.

MÎN', conj., ci, dar, «mais», Dal, 130; *mîn'*, line (ci, tu), PB, 238¹⁰ — v. *mînl* și *mănl*.

MÎNĂR¹, -ră, pl. *mînărî*, -re, miel îmblînzit, «agneau apprivoisé à manger de la main et qui suit partout son maître», Dal, 131; Nic, 277; DR, IV, 832. — 1°. *dî-ți mēnga la mînăr* (aibi-ți gîndul (dă atenție) la *mînăr*), PAnt, 107; 2°. *sî-ălbă grași mînărî* (să aibă *mînărî* grași), BNA, II, 84; 133; 3°. *ed va yîndă după tine ca mînăr* (ea va veni după tine ca *mînăr*), PB, 386¹; 4°. *ca mînăr s' (l')ne* (ca *mînăr* se ține după ...), PLit, 552. — În păstoritul dacoromân: „Pricină pe ce d-avea? * Pe cel mic de cîrlăior, * berbecel, Doamne, crescut * pe mila ciobanilor, * în coada tăciunilor” (CL, 1893, 1177. — Cf. și MF, 159 și 1235). — Cf. alb. *mandr* „animale, specialmente l'agnello, che si alleva in casa; preferito ...”, gr. μαν(ν)άρι, (Ἀνδρ, 195; Hris, 121, 327) it. *mannarino* „agnello castrato, grasso e tenero”. — CDDE, 1122: < lat. *manuarius* „de main”.

MÎNĂR², sn., pl. *mînărî*, Nic, 277; CDDE, 1123; *mînărîle a unăl cuțut* (mînerele unui cuțit), GrB, 28 — v. *mîneare* și † it. *mannaru* „coltello, ...”. — Circulă și ca sf.: **MÎNĂRE** „manche d'un couteau”, BNA, IV, 128; 159.

MÎNĂTĂ, sf., pl. *mînătî*, pumn, «poignée, ce que peut contenir la main — v. *hîftă*», Mih, 276; *ună mînătă di fără* (un pumn de țărîină), FI, II, 2, 4; PAnt, 256; *mînătî di säre* (pumni de sare), PB, 15³⁰; *ună mînătă di fărîină* — cf. it. „una manata di farina”; *beă apă cu mînătă* (bea apă cu pumnul). V. *măndăt* și *măntăt*. — Cf. mgl. *măndlā* (PMegR, II, 92; GrS, VI, 164; CapM, III, 181). — CDDE, 1121: < lat. *manuata*, adj. „muni de mains”.

MÎNĂ, sf., pl. *mîn'î* și (în nord) *mî'n'î*, *mă'n'î*, mînă, «1°. main; rangée; 2°. plantain aquatique, renoncule, grenouillette, *alisma plantago*; 3°. mancherons; 4°. de première main, de I-e qualité, de I-e classe; 5°. permission; venir en aide; 6°. être adroit; 7°. folles dépenses; dérouter; 8°. pouvoir; 9°. vaincre; 10°. voler; 11°. remarquer, prendre en considération; 12°. convenir; 13°. renoncer; 14°. aller à la selle, pousser une selle, évacuer», Dal, 130; Nic, 276; Mih, 276; PScr, 225; Jb, I, 44; I, 46; Cod, 40 b⁶; 48 b²¹, 96¹; 118 b¹¹; 120 b¹¹. — 1°. *mî'na ndreaptă s' n'l-ălăsătî* (să-mi lăsați mîna dreaptă), Fr, I, 10, 148; PAnt, 24; *s' ti ved cu mî'nîle sumsoară* (să te văd cu mîinile subsuoară), W, II, 194; *nă tăl'e mî'n'île* (ne-a tăiat mîinile, ne-a lăsat pe drumuri, nu putem face nimic); *cîl, cîl trăpse 'nă mî'nă di țeără*, PB, 79⁷ — v. *cîl*, 9°; 2°. *mî'na a li Stă-Mărie* (mîna Sîntă-Mariei = limbarița); 3°. *mî'nă di dămă-l'ug* (coarne de plug), CFr, 105; 4°. *avăt di prôta mî'nă* (bogați de mîna 'ntîia), RA, 92; BNA, II, 34; 5°. *s' duse s' l'ed mî'na a amîră'lul* (s-a dus să ia voie de la împărat), PB, 404²⁵; *sî-l'î da mî'nă di ațlulôr* (să-i dea mînă de ajutor), PB, 384²²; 6°. *l'î-țlôdă mî'na la tâte* (li joacă mîna la toate, se pricepe la toate) — v. *ôcl'lu* 5°; 7°. [*easte*] *mî'nă aspărtă* (e risipitor, -oare), PLit, 551 (și: *sînt* risipitori, -oare); *greăște tu mî'nă* (grăiește cînd sînt ocupat cu mîna, vorbește ca să mă deruteze), PLit, 41; 8°. *l'î-da di mî'nă* (li dă mîna = poate), PGr, 102; 9°. *l'î-băgă mî'nă* (li sau o învinge), PLit, 695 — v. *avîngu*, *păde* 7°; *l'î-băgă mî'nă lîngodrea* (boala l-a învins sau a învins-o), PLit, 225; *l-trică pri sun mî'nă* (li trecu pe sub mînă, pe sub furci caudine), PLit, 552; 10°. *l'î-seacă mî'na* (ti seacă mîna sau ti taie mîna = fură de stinge), PLit, 551 — v. *Arbinés* 1°, *sec* 1°; 11°. *carl u dădeă di mî'nă?* (cine o băga (lua) în seamă?), PB, 416²⁸ — v. *mîneăr* 2°; 12°. *l'î-da di mî'nă, ma l-așîțe* (îmi dă de mînă (= îmi convine, dacă e așa), Fr, I, 107; BNA, III, 96; *nu-n'l da di mî'nă ahl'ntu* (nu-mi convine atîta), PB, 83¹; 13°. *di ducă, mî'nă nu trăpse* (de dus, nu a renunțat), PB, 8⁵; *lo trag mî'nă di nls* (eu renunț la el), PB, 98¹⁸; *trăpse mî'nă* (a renunțat), PGr, 103; 14°. *mî scoăse 'nă mî'nă, mî scoăse trel mî'n'î* (am avut un scaun, am avut trei scaune), PLit, 695 — v. *es* 10°, *scol* 15°. — V. și † it. *mana*. — Cf. gr. χέρι, alb. *dorë*, bg. *рака*, tc. *el*. — < lat. *manus* „main”.

MÎNĂCÔPĂ, sf., pl. *mînăcôpe*, teslă, «herminette, essette», Mih, 276. — V. *nôcupă* și sinonimele *skipăre*, *lêslă*.

MÎNĂȘTÎR, sn. — v. *mănăstir* și *minisler*.

MÎNCĂRE, sf., PB, 643; **MÎNCĂT**, -lă, Nic, 274 — v. *măcare*, *mîcare*, *mîngăre*; *măcăt*, *mîcăt*, *mîngăt* ca și *meare*, *mecl*.

MÎNCĂTŪRĂ, sf., Nic, 278; *l'ea mîncătura aistă, țe fi pîtricu Dumnidz'd'* (ia mîncarea («portion de vivress») aceasta ce ți-a trimis Dumnezeu), Cod, 108 b⁴ — v. *măncătură* și *mîcătură*.

MÎNCÎTOR, -loare, Nic, 278 — v. *mîcîlôr*.

MÎ'NCU, vb. I (*mîncă*, -căt, -căre), Lum, III, 186 (v., aci, *axén*); *scoală s' mî'nți*, *scoală s' becl* (*scoală-te să mîninci*, *scoală-te să bei*), PLit, 999 — v. *mă'ncu*, *mîc*, *mî'ngu* și *mîcare*.

MÎNDĂN'E, sf., pl. *mîndă'n'i* (Tûrîea), piuă, «moulin à foulon», Al. 1903, 61. V. *drîș-teală*. — < *bătân'e*?

MÎNDĂTĂ, sf.: *mîndă'fle a fătîlîor* (recomandările fetelor), PB, 281³⁶ — v. *măndată* și *it. mandata*.

MÎNDILĂ, sf., pl. *mîndile* și *mîndil'i*, batistă; *năframă*, 1°. *mouchoir* — v. *șivrel*, *pealcă*, și *mie*; 2°. *fichu* (pour la tête) — v. *șimbér*, *ședlămă*; 3°. *récompense* (en mouchoir) donnée au porteur d'une bonne nouvelle — v. *șihărlîke*, Dall, 131; GEI, 168. — 1°: *scoase din țepe una mîndilă albă* (a scos din buzunar o batistă albă), PB, 76¹⁴; *soăcra ... țieacă diptîrînă, pîste anămîrî cu mîndil'i* (soacra ... dansează mereu, avînd peste umeri batiste-năframe oferite drept *considerație*), PAnt, 304; BNA, I, 136; *trădzed ... cîrlu și-anvîrteă mîndila n vînt* (trăgeau ... hora mare și învîrteau (fluturau) batista în aer ca pe un drapel), BNA, II, 72 (v. *cor*) — pentru acest rol al batistei, ca și pentru altele, cf. POrig, 43—44 și PPar², 26 și 61; 2°: *șlon'i ... cu mîndil'i în cap ligă* (voinici ... legați la cap cu batiste), Trib, IV, 5—6, 5; 3°: *loăși mîndila, carl aspûși*? (dacă ai denunțat, luat-ai batista drept *recompensă*?), PLit, 554. — Cînd se face o casă nouă, înainte de a se începe acoperirea ei cu scînduri sau cu ardezîe, unul dintre zidari se urcă în virful acoperîșului și, cu voce cîntătoare, anunță primirea tuturor batistelor sau năframelor oferite de rudele sau de vecinii proprietarului casei. Aceste batiste se împart între zidari. Cu același rost, batista apare la nunți, ca și la înmormîntări. — Cf. gr. *μαντήλι, μαντούλι* „mouchoir; foulard; fichu”, tc. *mendil* (1232) „mouchoir” — < lat. *mentile* „essule-mains”.

MÎNDZĂLE, sf., pl. *mîndză'l'i*, cuvertură de așternut, «couverture de lit». — Cf. *misăle* — < ?

MÎNDZĂT¹, sm. — v. *mî'ndzu*, *mînzăc*, *mînzăt* și alb. *muzăt* „toro”.

MÎNDZĂT², sn., pl. *mîndzâte*, cameră de iarnă mai călduroasă și cu vatră, «chambre d'hiver à cheminée». — Cf. gr. *μαντζάρου* (Boga, I, 227; II, 36). — < ?

MÎ'NDZĂ, sf., pl. *mî'ndză*, semnătură; blestem, «signature; malédiction». — 1°. *'și-băgă' mî'ndzăle* (și-a pus virfurile degetelor drept semnătură), PGr, 103; 2°. *mî'ndzăle a meale di tine* (și *si-alăkească* (blestemele mele să se lipească de tine) (grămosteni). — V. *mă'ndză* și *mîndză*.

MÎ'NDZU, sm., pl. *mî'ndzi*, *mînz*, «poulain», Nic, 279; PB, 643; *un mî'ndzu nu-arujăște* (*nici un mînz nu nechează*), Lum, IV, 167; PAnt, 286; BNA, I, 28; *arucă' mî'nzul mîrtu* (a aruncat mînzul mort), Cal. 1911, 57; BNA, V, 114. — V. *mă'ndzu*, *mîndzăl*, *sino-nimele dintăc*, *diol* și *it. manzo*, alb. *mës* „puledro”. — < ?

MÎ'NE, adv. (și sf. invar), mline, «demain», Dal, 132; Nic, 277; PScr, 226; PB, 643. — 1°. *mî'ne n hoără va si-așlîngă* (mline va ajunge (sosi) în sat), LP, 105; PAnt, 271; Bair, 103; 2°. *tricu aerî, va treacă ș' mî'ne* (a trecut ziua de ieri, va trece și cea de mline); 3°. *loărînd-ti alăntă mî'ne* (întoarce-te în cealaltă mline, poimline) — v. *palmî'ne*. — Morfologic, cf. *mizle*, *zôrba*, *zôre* etc. — < lat. *mane* „demain matin”.

MÎNEĂR, sn., pl. *mîneăre*, amnar, «1°. briquet; 2°. considération — v. *mî'nă* 11°, Dal, 132; HEM, 1090; Cip, 360 (< lat. *igniarium*); CDDE, 1123 și GrS, II, 317 (< lat. *manuale*); DR, V, 761 (< lat. *manus* + -ile). — 1°. *ascăpîrîndalul cu mîneărlu ca si-și aprîndă* (îyăra-l'i) (scăpărînd cu amnarul ca să-și aprîndă țigarea-i), PAnt, 307; 2°. *nu-l dați dî mîneăr* (nu-i dau considerațiune), PLit, 552; *carti u dădă dî mîneăr?* (cine o lua în seamă?), PB, 373; *nu nă da vîr dî mîneăr* (nu ne ia nimeni în seamă), ENA, II, 88 — v. și *ancîn'lă* 2°. — V. *amnére*, *amnéăr*. — < lat. *manuallis* „petite botte qu'on tient à la poignée” (cf. *manuale saxum*)

MÎNEĂRE, sf., pl. *mînérl*, plăsele, «plaques qui recouvrent les platines d'un couteau, d'une épée; manche d'un couteau», Dal, 132; Mih, 277 (*mînérl*); PB, 643. — V. *mînéăr*² și † it. *mannara* „coltello”.

MÎNGĂL, sn., pl. *mîngăle*, Dal, 132; Mih, 277 — v. *măngăl* și;

MÎNGĂNE, sf., pl. *mîngă'n'l*, mangal, «réchaud dans lequel on met du charbon bien enflammé pour échauffer la chambre, braséro». — < tc. *manghal* (1096, 1237) „~”.

MÎNGĂRE, **MÎNGĂT**, Dal, 132 — v. *mîcăre*, *mîncăre*; *mîcāl*, *mîncāl*.

MÎNGĂTĂ, sf., fără pl., mîncare; descreștere; «action de manger, manger — v. *mîcăre*; décroissance — v. *discreștire*»: *lu mîngăta a lănd'el* (la descreșterea lunii), Dal, 132.

MÎNGĂTĂURĂ, sf., Dal, 132 — v. *mîncătură*.

MÎNGÎ'R, sm., *mîngî'rî* — v. *măngără* și *măngî're* —, PB, 643. Se accentuiază și *mî'ngî'r*. — „On appelloit cette monnoye de cuivre *Mangour* = six deniers de France” (Du Mont, IV, 138); „mangoures — monnoye de pur cuivre, dont seize ne valent qu'un aspre” (Belon, 355). — Cf. și alb. *măngër* „specie dî moneta pari ad un soldo”. — < tc. *manghyr* (1096, 1235) „ancienne petite monnaie de cuivre; obole”.

MÎNGÎ'RĂ, sf., pl. *mîngî're*, Al. 1903, 39; 'și-avea 7-8 *mîngî're* tul, tul (tot, tot, își avea 7-8 gologani), Al. 1903, 68. Sinonim: *cărăndăna*. — V. *mîngî'r* (și *angărmărl*), precum și dr. *mangî'r*.

MÎNGU, vb. I (*mîngăl*, -găt, -găre) — v. *mî'ncu*, *mîc* și *arhînsescu*. — Foneticeste, cf. și DR, I, 370; III, 388; PETudes, 107 etc.

MÎNȘI, adv., numai, «seulement»: *mî'nșî dî ūnă l'i-păreă ară'ū al Cōla* (numai de una (de un singur lucru) îi părea rău lui Nicolae), Cal. 1911, 201; *mî'nșî noi armăsim* (numai noi am rămas). Sinonim: *mașl*, *mîșl*. — < ? *μόνον καί* „seulement et”.

MÎNȘÎŪN, sm., fără pl., Dal, 132 — v. *măgîlūn*.

MÎNÎ, conj. — v. *mînl* —, GEI, 169 (< *μόνυ*); 1°. *mînl fuziră*, *mînl fuziră*, *pî'nă cl'ndu kinduriră* (ci fugiră, ci umblară, pînă cînd au poposit), Velo, 46; BNA, V, 82; 2°. *mînl lăl'edăr*, *mînl lăl'edăr dî dimneăța ș' pî'nă seăra* (ci tăiară, ci măcelăriră de dimineată pînă seara), Velo, 48; BNA, V, 84; 3°. *mînl, îl spun mașl ca să ștîl* (ci, îți spun numai ca să știi), Velo, 15; BNA, V, 53. — V. *mēna*. — < ? *μὲν* „à la vérité; certes”.

MÎNICĂ, sf., pl. *mî'nîșl*, mîneacă, «1°. manche; 2°. rang, classe sociale; 3°. pl. bagatelles», Dal, 132; Nic, 277. — 1°. *mî'nîșle 'șt-ascumbuseă* (își sumeca mînecele), PAnt, 144; *tricūl ūnă mî'nică a arl'ūlul* (am trecut un braț al rîului), Fl, I, 1, 3; PAnt, 343; *l-băgă tu mî'nică dî tămbăre* (îl pune în mîneca de timbăriu, îl șterpelește), PB, 455³⁶ — în atare mînece păstorii păstrează mărunțișuri necesare (cf. *lună*¹ și Pîm, III, 196); 2°. *va-l fac mî'nică dî tîmbăre?* (am să-l fac mîneacă de cococ? = nu-i voi da considerație), PLit, 553 — v. *curădă* 3°, *mîneăr* 2°, *tămbăre* 5° etc.; *oămin'l... dî mî'nică a lor* (oameni... de categoria lor), VAR, 170; 3°. *mî'nică dî tîmbăre* (nimic), PLit, 690; — *fe hîbă'rî?* — *mî'nîșl dî tîmbă'rî* (— ce știri? — nimicuri, fleacuri), PLit, 56 — mînecele de timbăriu nu sînt și nu pot fi folosite pentru mîini așa cum sînt folosite mînecele de palton, de veston. — Cămășile bărbățești sînt prevăzute cu mînece largi, în felul celor de la rasele preoților ortodocși (cf. Pîm, I, 122; 164; II, 184-186 etc.) — fapt care contribuia ca un păstor, și mai ales un cărăvănar, să-și șteargă cu mî-

necile sudorilor feței și chiar nasul (cf.: „Du temps que l'on se mouchoit sur la manche” (1640), LinceyPr, I, 84). În portul femeiesc, mîneci mai puțin largi apar la tinerele femei fărșeroate (v. PIm, I, 116). — Grecoacele din insulele egeice poartă mîneci foarte largi (cf. Tourne, I, 83; 92; 97; desene). — V. *mănicodăce*. — < lat. *manlea* „longue manche de tunique couvrant la main”.

MÎNIE, sf., pl. *minîi* — v. *amănîe* —, Dal, 132; Nic, 277. V. *sedă* și sinonimul *lisă*¹. — < μανία „accès de fureur”.

MÎNIKETĂ, sf., pl. *minikete*, manșetă, «manchette», Dal, 132. — < it. *manichetta*.

MÎNISTÊR, PLit, 900; **MÎNISTÎR**, sn.: *minîstîrlu s' hîbă cîne: călăgări cl'tu s' dzîi* (mănăstirea să fie bine: călugări cit ai zice, oricîți ai vrea), PLit, 553; *val vedz un minăstîr aspărtu* (vei vedea o mănăstire stricăță), PB, 345². — V. *mănăstîr*.

MÎNÓKIR, sn., PLit, 242; 252 — v. *munókir*. — < μονόκερος „unicorne”.

MÎNȘÓTĂ, sf., pl. *minșóte*, minuță, «petite main»: *fičlórlu... si-aspîndzură*... cu *doădăle minșóte* (copilul... se atîrnă... cu cele două minute), FI, I, 6, 17. V. *člótă*, *mljótă*, *mlșótă* și sinonimul *mlșîfă*. — < *minuēlótă*.

MÎNTÍLĂ, sf., PB, 643 — v. *minđilă*.

MÎNUCL'ÍU¹, sm., pl. *minúcl'i*, Dal, 132 — v. *măntel'lu* și sinonimul *oróbul*.

MÎNUCL'ÍU², sn., pl. *minúcl'e*, snop, «poignée; botte», Dal, 132; PB, 644; *căde oăle și-un minúcl'lu* (fiecare oale și un snop), PAnt, 362; *minúcl'e di Iărbă* (snopi de iarbă). V. *mănúcl'íu*³. — < lat. *manuelus*, *manipulus* „gerbe, botte (herbe, fleurs)”.

MÎNUČÍÓTĂ, sf. — v. *minușótă*.

MÎNUȘE, sf., pl. *minúșl*, cercel; toartă; leagăn, «boucle (d'oreille) — v. *mănușe*; anse (de cruche, de seau, de panier etc.); berceau — v. *leăgăn*, *sărmănișă*, *trócnă*, Dal, 132; Nic, 278; Mih, 278; PLit, 2; DR, VI, 656 (și VII, 325 pentru paralelisme). — 1°. *lu l'i-va kéșea a stămnărului, acló l'i-băgă minúșea* (unde ți place celui ce face urcioare, acolo ți pune urciórlui toarta), Lum, II, 316 — cf. dr. „olariul dîncătro-i iaste voia, dintr-acolo-i pune mănușa” (ITR, 153) — v. *stămnăr*; 2°. *s' l'i badzî únă minúși* (să-i pui o toartă), PLit, 915; 3°. *băgă minúșe la tute cl'te dzlc* (pune toartă la toate ctte zic = răspunde potrivit), PGr, 104; 4°. *náni, náni tu minúșe* (nani, nani în leagăn), PLit, 5. — Cf. mgl. *mănúșă* (PMegR, II, 93; GrS, VI, 164; CapM, III, 182). — < ?

MÎNUȘÓTĂ, sf., pl. *minușóte*, minuță, «petite main». Ca și *minuēlótă*, cuvîntul nu e curent. — < *ml'nă*.

MÎNZÁC, sm., pl. *minzáfl*, minz, «poulain»: *un minzác cu șeădă ș' frîn* (un minz cu șea și frîu), Velo, 32; PAnt, 326; BNA, V, 103. — V. *minđzđfl* și:

MÎNZÁT, sm., pl. *minzáfl*, junc, «bouvillon, jeune boeuf»: *băgdră tu gîug doi minzáfl* (au pus la jug doi junci), Al. 1903, 52. Sinonim: *gîúncu*. — V. *minzác* și *ml'ndzu*.

MÎRCÁT, sn., pl. *mlrcáturl*, iaurt, «lait caillé», Dal, 133; Nic, 280 (< lat. *melca* „lait coagulé avec des épices”); *s' l'i duc pufl'n mlrcát* (să-i aduc pufln iaurt), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112. — V. *mărcát*.

MÎRCÍTÍČÍ, sm., pl. *mlrcítíčéadz*, iaurtgiu, «fabricant ou vendeur de lait caillé», Dal, 133. — < *mlrcát*.

MÎRDZEÁŬĂ, sf., pl. *mlrdzeále*, mărgea; buric, «v. *mărdzeădă*; nombril (la cicatrice arrondie de l'abdomen)», Dal, 133; Nic, 280; *mlrdzeădă di la buric* (mărgeaua buricului).

MÎRDZILÁT, -tă, Dal, 133 — v. *mărdzilát*.

MÎRĂESCU (*mi*), vb. IV (*mlryfl*, -yfl, -yflre), murdări, «salir, souiller», Dal, 133; Mih, 280; *dinfl'l' s' mlryescu* (dinflii se murdăresc), Al. 1903, 22. Sinonime: *lăvășescu*, *murdăripescu*. — V. *smlyescu*.

MÎRĂIRE, sf., pl. *mlryflr*, murdărire, «action de salir, de chiffonner», Dal, 133; Mih, 280.

MÎRȘIT, -lă, pl. *mîrșil*, -le, murdărit, «souillé; chiffonné», Dal, 133; *mîrșit di avinăticiu vătămât* (murdărit de vînatul ucis), Fl, I, 3, 12.

MÎRÎESCU, vb. IV (*mîrlit*, -lît, -lire), mîrli, «gnogner; gronder»: *urşa mîrîește* (ursul mîrlie); *urşa mîrli ună oară* (ursul a mîrlit o dată), Fr, II, 247. — < *mîr*!

MÎRÎJĂR, -ră, pl. *mîrîjări*, -re; **MÎRÎJÓS**, -joasă, pl. *mîrîjósî*, -joăse, bolnăvicios, «souffreteux», Dal, 133. — V. *mărjăr*.

MÎRÎNĂT, -tă: *cît mult fu mîrînăt* (cît de mult a fost mîhnit), ArE, 21 — v. *mărinăt*, *mărinédzû*.

MÎRLĂESCU (*mi*), vb. IV (*mîrlit*, -lît, -lire), mîrli, «béliner, couvrir, s'apparier (en parlant des brebis et des chèvres)», Dal, 134; Nic, 280; DR, III, 1088; V, 473; *un bîrbéc poate s' mîrlăescă treidz-â'î di oi* (un berbece poate mîrli treizeci de oi). — < bg. *mûrlja se* „s'apparier”.

MÎRLIRE, sf., pl. *mîrliri*, mîrlire, «action de béliner; appariement», Dal, 134.

MÎRLITĂ, adj., pl. *mîrlite*, mîrlită, «bélinée», Dal, 134. — V. *ptrețit*, *vorțit*.

MÎRLITURĂ, sf., pl. *mîrlituri*, mîrlire, «appariement», Dal, 134; Nic, 281.

MÎRMÎNDU, sm., Dal, 134 — v. *murmind*.

MÎRȘE, sf., pl. *mîrși*, cadavru, «cadavre; charogne», Dal, 134; Nic, 281; Mih, 280; CEL, 72. — 1°. *'nă mîrșe di om vătămât* (un cadavru de om ucis), PB, 95³²; 2°. *mutreă la mîrșea al Ververa* (privea la cadavruul lui Ververa), Trib, I, 8-9, 10; 3°. *pîste mîrși ntîși călcără* (dînșii au călcat peste cadavre), Velo, 35; PAnt, 329; BNA, V, 106. Sinonim: *căhmă*. — V. *mîrșusescu*, mgl. *mărăș* (PMegR, II, 96; CapM, III, 183), alb. *më'rshë* „cadavere”. — < bg. *mûrša* „charogne”, vsl. *mûša* „cadaver”.

MÎRȘÎN (*mi*), vb. I (*mîrșinăt*, -năt, -năre), stringe, «faire bêler les moutons et, puis, les éparpiller pour paître», Dal, 134. — 1°. *grîl-l'i-al Nica s' li mîrșină* (strigați-i lui Nica să le adune șuierîndu-le), W, II, 110 [în text: *mărșin'e*]; PAnt, 37; 2°. *âlde, Nica, s' li mîrșin'i* (haide, Nica, să le stringi), W, II, 112 (Weigand traduce prin «nehme das Fett ab, melke», II, 318); 3°. *fakt țe-angănă picurărliu și l'i-mîrșină* (țapi pe cari păstorul îi cheamă și îi adună), PAnt, 277; Bair, 119 (la p. 140, Murnu transpune prin „a chema turma șuierînd ca să-i dea sare”); 4°. *s' treacă ôile, si s' mîrșină, pîste grodpă eale s' yînă* (să treacă oile, să se stringă behăînd, peste mormînt ele să vină), Lum, V, 220; 5°. *azçîră ôile, s' mîrșină nođlin'l'i* (behăiau oile, se stringeau noatenii), Fl, I, 6, 24; 6°. *ôile s' mîrșinără și si-adună ră toate lu-aumbră* (oile veniră laolaltă și se strînsesă toate la umbră), Fl, I, 1, 7. — V. și *mîrșinédzû*. — < ?

MÎRȘINĂRE, sf., pl. *mîrșinări*, răsfirarea oilor prin șuierat, «action de faire bêler les moutons et les éparpiller», Dal, 134. — Verb cu sens neprecis: «a sbiera, a șuiera, a răsfira».

MÎRȘINĂT, -tă, pl. *mîrșinări*, -te, chemat prin șuierare, «(mouton) que l'on a fait bêler», Dal, 134; *că'ptle azçîră ca mîrșinătate* (caprele behăiau ca îndemnate prin șuierare), Fl, II, 3, 2.

MÎRȘINÉDZÛ, vb. I (*mîrșinăt*, -năt, -năre) — v. *mîrșin* —, Dal, 134; *nu-n'l mîrșinédzû ôile* (nu-mi fă să se stringă oile). — W, II, 318 dă forma *mărșin'lă* cu sensul menționat mai sus.

MÎRȘUSĂESCU (*mi*), vb. IV (*mîrșusit*, -sît, -sîre), a se da la cadavru, «1°. s'adonner à la charogne; 2°. vivre aux dépens de quelqu'un; 3°. être souillé (se souiller) de sang», Dal, 134; Nic, 282. — < *mîrșe*.

MÎRȘUSĂRE, sf., pl. *mîrșusări*, dedare la cadavru, «action de s'adonner à la charogne», Dal, 134; Nic, 282.

MÎRȘUSÎT, -tă, pl. *mîrșusîți*, -te, (hoit) înșingherat, «qui s'est adonné à la charogne; souillé de sang; sanglant, ensanglanté — v. *sîndzînăt*», Dal, 134; Nic, 282; *intră' mîrșusît di s'ndze* (a intrat murdărit de sînge), Fl, II, 3, 3; *ngêrnă armônâme arăspîndlîtă, ca 'nă cuple*

mîșusilă (nefericită aromăninie răspîndită, ca o turmă înșingerată), Bair, 79 (la p. 740, Murnu transpune prin „adulmecată, ulmată”).

MÎ-SA, mamă-sa, «sa mîere», PLit, 554; PAnt, 91 — v. *mă* 5°, *mă'-sa*, *mă'-la*, *mî'-la*, *mu'-mea*.

MISCĂ, sm., felcer, «chirurg practicant», Dal, 135; PLit, 222 — v. *mîșcă*.

MISCĂRĂ, -roăn'e, pl. *mîșcărădz*, -roăn'e, mascara, «deshonoré, ridicule», Dal, 135; *mîșcroăn'ea a lûmîl'el* (mascaraua lumii). V. *măscără*. — < tc. *maskhara* (1165) „~”.

MISCĂRIL'E, sf., pl. *mîșcîrlî'i*, Dal, 135 — v. *mîșcîrlîke*.

MISCĂRIPSĂSCU (*mi*), vb. IV (*mîșcîripsîi*, -sîl, -sîre), «deshonorer», Dal, 135; Nic, 284. — < *μασκαρεῖω* „tourner en ridicule”.

MISCĂRIPSĂRE, sf., pl. *mîșcîripsîrlî*, măscărire, «action de ridiculiser, de rendre grotesque», Dal, 135.

MISCĂRIPSÎT, -lă, pl. *mîșcîripsîi*, -le, măscărit, «ridiculisé», Dal, 135; Nic, 285.

MISCĂRLİKE, sf., pl. *mîșcîrlîklî*, obscenitate, «obscénité», Dal, 135. V. *măscărlîke*, *mîșcîrlî'e*. — < tc. *masqaralyq* (1165) „deshonneur”.

MÎSN'ÊŪ, sm., pl. *mîsn'el*, Dal, 128; *lûmăkea di mîsn'êû* (ramura de măsline), FI, II, 2, 2 — v. *măsin*. — Pentru -êû, cf. *limun'êû*, *nărinğêû* etc.

MÎSTRÎPĂ, sm., Dal, 135; *mîștrîpă' di-asîme* (cupă de argint), ICar, 154 — v. *măștrăpă*.

MÎȘCĂRE, sf., pl. *mîșcă'ri*, mușcare; junghi, «action de mordre, morsure; douleur violente en un point du corps — v. *ğlûngl'lu*», Dal, 135; Nic, 284; *greăûa mîșcăre l'i-feâte cl'nîle* (grea mușcătură i-a făcut clinele); *easte l'ndzîtă, are mîșcăre* (e bolnavă, are junghi de răceală), FI, II, 5, 3. — V. *mîșcu*, *mursicăre*, *mușcăre* și it. *mocigà* „mordere, mozzicare” (Spötti, 94).

MÎȘCĂT, -lă, pl. *mîșcăi*, -le, mușcat, «mordu», Dal, 135; Nic, 285; *di lupoăn'e — ară'û mîșcăi* (rău mușcat de lupoaică), PANT, 112.

MÎȘCĂTURĂRE, sf., pl. *mîșcătură'ri*, îmbucătățire, «action d'emboucher, de mettre en morceaux», PB, 644.

MÎȘCĂTŪRĂ, sf., pl. *mîșcătûrlî*, îmbucătură, «bouchée; morceau», Dal, 135; Nic, 285; GrB, 183. — 1°. *li-äre cîl 'nă mîșcătûră* (te are cîl o îmbucătură), Lum, III, 10; BNA, III, 14; 2°. *măre mîșcătûră șă amanêlê l'i-avem fiçlîrlî'i* (mare îmbucătură și amanet li avem pe copii), Cod, 15°; 3°. *u feăfîră mîșcătûrlî, mîșcătûrlî* (o făcură bucăți, bucățele), PB, 62¹² — v. *bucătă*, *bucă* 2°, *cumătă*. — V. *mușcătûră* și mgl. *mučcătûră* (PMegR, II, 96).

MÎȘCĂTURĂDZŪ (*mi*), vb. I (*mîșcăturăi*, -răi, -răre), îmbruca; îmbucătăți, «emboucher; manger; morceler, s'en aller (au diable), se dépêcher», Dal, 135. — 1°. *mîșcăturăi și sculăi-vă* (îmbucați și sculați-vă); 2°. *nă mîșcăturăm cu binêfle di căpêștru* (ne îmbucățeam, ne spe-team cu cai de călărit trași de căpăstru), FI, II, 6, 4; 3°. *noi nă mîșcăturăm nînga* (noi ne frămîntam de frig încă), FI, I, 1, 2; PANT, 342; 4°. *s' frî'mse și s' mîșcătură lămn'ea di-aele* (de acolo smeu l-a rupt și s-a îmbucătățit fugind), PB, 405²⁷; 5°. *fudzî di-aûă, mîșcăturădză-te* (fugi de aci, du-te la naiba) — v. *frîngu* 5°, *gîșe* 4° și *cumăthîșescu*. — < *mîșcătură*.

MÎȘCĂTURÎCĂ, sf., pl. *mîșcăturîfe* «petite bouchées», PB, 644.

MÎȘCU (*mi*), vb. I (*mîșcăi*, -căi, -căre), mușca; căi, «1°. mordre — v. **mărsic*; 2°. se repentir — v. *mîșn'îusescu*», Dal, 135; Nic, 285. — 1°. *ôrî'il'i tut va mîșcă di mîne* (vulturii vor tot mușca din mine), PANT, 314; *mîșcă-î limba* (mușcă-ți limba = taci), PLit, 63; *mîșcă-î nă'rile* (mușcă-ți nările, du-te la dracul), PLit, 60 — v. *mîșcăturădză* 5°; *fi l'i-aruculeă n păde di mîșcă lăclu* (ți-i rostogolea pe jos de mușcau țărîna), PB, 93³⁸ — cf. „mordre la poussière ou la terre, comme on a longtemps dit en français” (*Mélusine*, IX, 34); *mi mîșcă*

inima (am crampe stomacale); 2°: *mi mișcăi trî afeale te dzîșu* (m-am căit pentru cele ce am zis). — V. *măscu*¹, *mîșcăre*. — Philip, I, 70: «s = rș cf. *mușc* — **murșc*, *morsico*».

MIȘĖ, sm., pl. *mîșeădz* — v. *mășe* și sinonimul *tanăle*.

MIȘI, adv.: *acă miși afeă căsă goăldă aveă* (acolo numai aceea singură casă avea), PB, 244⁵ — v. *mașl* și sinonimele *m'niņi*, *sadē*, *sal*.

MIȘȚĂ, sf., pl. *mîșîă* — v. *mășîă* și *mîșîă* —: *a cui mîșîă strîndzi nîs?* (ale cui minute strînge dînsul?), PLit, 895; *s' îl cōdă mîșîăle!* (pica-ți-ar mîinile!). — Cf. și † dr. *mîșîă* „bras” (Dens, II, 514). — < vsl. *mūšlea* „brachium”.

MIȘŌTĂ, sf., pl. *mîșōle*, Dal, 135 — v. *mănușcă*, *mășōlă*, *mîjōlă*, *mînușōlă* și *ēlōlă*.

MI'-TA (< *māmă-ta*) — v. *mă'-ta* etc.

MÎTIRĂC, sn., Dal, 136 — v. *mîtrăc* și:

MÎTIRĂ', sm., pl. *mîtrădz*, matara, «bidon». — Cf. și alb. *matara* „piccola borsa...”. — < tc. *matara* (1184) „flacon de cuir ou de fer-blanc dans lequel les voyageurs mettent de l'eau”.

MÎTRĂC, sn., pl. *mîtrăfe*, cană, «broc de fer-blanc», Dal, 136. — V. *mîtră'* și tc. *matraq* (1184) „bâton, massue”.

MÎTRÎȚĂ, sf., pl. *mîtrîă* «milch-ewe», WTh, 316. — V. *mătrăc*.

MÎȚCĂ', sm., pl. *mîțcădz*, felcer, «médecin empirique — v. *mîscă'*: *isnăfea a mîțcădzlor* (breasla medicilor-vraci), LP, 54; BNA, II, 120. — Cf. tc. *mysqāb* (1119) „trépan perforatif (employé en chirurgie)”.

MÎZBÎTĂ', sm., pl. *mîzbîttădz* «procès-verbal»: *s' fâfēm un mîzbîttă' vulustî* (să facem un protocol sigilat); *si scoată un mîzbîttă'* (să scoată un proces-verbal), Caraf, 67. — < tc. *mazbata* (1182) „protocole, procès-verbal”.

MÎZGĂLĂ, sf., pl. *mîzgă'lî*, ferestruică, «petite fenêtres», Dal, 136. — Cf. și alb. *mazgālē* „feritoia”. — < tc. *mazghal* (1092) „embrasure; créneau”.

MÎ'ZGĂ, sf., pl. *mî'zci*, noroi cleios, «boue visqueuse», Dal, 136; Nic, 284; Mih, 283; CEI, 72; *ncărcăt di s'ndze, di mî'zgă* (plin de sînge, de noroi), FI, II, 7, 19. — V. *mûzgă*, sinonimul *lăspe* și bg. *mûzga* „sève; aubier”.

MÎZGĂLĖSCU (*mi*), vb. IV (*mîzgăllî, -lîl, -lîre*), Innoroi, «crotter, se souiller»: *gl'stile... s' mîzgăleă pri pade* (gl'stile... se Innoroiiau pe jos), GrB, 2, 27; BNA, IV, 125. — Cf. și dr. *mîzgăli*. — V. *mî'zgă*.

MÎZGŌS, -goăsă, pl. *mîzgŏsl*, -goăse, viscos, «visqueux», Mih, 283.

MÎZÎE, sf., pl. *mîzîl*, Dal, 136 — v. *măzedăă*.

MLĂRE și **MBLĂRE**, sf., pl. *m(b)lărî*: — *filă' mlărea?* — *filă'!* (— a fătat catirca? — a fătat!), PLit, 696 — v. *mulăre*, *mălă*.

ML'EĂRE și **MBL'EĂRE**, sf.: *nu him m'l'eri, că him bărbăf* (nu sintem femei, ci sintem bărbați), PAnt, 23; PLit, 1106 — v. *mul'eăre*.

ML'ÎOR, și **MBL'ÎOR**, *m(b)l'ioără*, pl. *m(b)l'lorl*, *m(b)l'loăre*, mior, mioară, «petit agneau; chevreau», Dal, 136; Nic, 297; *tu cuple am doi m'l'lorl* (în turmă am doi miori); *m'l'ioără n'ică ș' lăle* (mioară mică și neagră), PAnt, 146. — V. *mîl'lor*, *mîl'lăr*, *n'il'lor*; gr. *μῆλιόρος* și *μῆλιόρας* (Κρυσ, II, 51), *μῆλιόρος* (Hris, 124, 135, Boga, I, 236); alb. *mîlôr*, -e „agnello, -a di due anni”. — lat. **agnelliolus*.

MNĂTĂ, sf., pl. *mnăf*, Dal, 136; Nic, 298; *'nă mnătă di säre* (un pumn de sare), PB, 181¹⁷; PAnt, 99; *deăde Dumnidză'ă cu mnătă* (a dat Dumnezeu cu pumnul, din belșug), PB, 274⁴. — V. *mănătă*, *mînătă*.

MOĂCE, sf. «nom donne à un mulet», Cal, 1911, 202; Dun, II, 17. V. *măce*. — < ?

MOĂLE, adj. m. și f., pl. *mol'l*, moale, «mou; tendre», Dal, 136; Nic, 298; Mih, 308; PScr, 227; PAnt, 461; *măcă ti faf moăle, ti bag ș' tu foăle* (dacă te faci moale, te bag și în

foale), PLit, 555; PGr, 105; nu *at kedlea moale* (nu au pielea moale), PB, 489²⁸; cu *oășile mol'i ca pi'ntica* (cu oasele moi ca burta), PB, 499²⁷. — < lat. *mollis* „mou, tendre”.

MOARĂ, sf., pl. *morî*, moară, «moulain; moulin à bras; moulin à café — v. *dubêke*», Dal, 136; Nic, 298; Mih, 309; PScr, 227. — 1°. *câl'i arujescu, mânîl'i inkisescu, păpăza tut băte — moara* (caii nechează, munții pornesc, titirezul mereu cîntă — moara), PLit, 385 — eronat la CAR, 223; 2°. *grăllu imnă pri tu hoără, la drășleală și la moără* (vorba circulează prin sat, la dîrstă și la moară), PAnt, 295; BNA, I, 122; (PLit, 556); 3°. *cl'nile cu ôcl'il'i ca keătru di moără* (ciinele cu ochii ca piatra de moară), PB, 30³⁸; 4°. *adușe apă la moără xeănă* (aduce apă la moară străină), PGr, 105; 5°. *moără di café, di pipér* (rișniță de cafea, de piper); *moără aspărtă* (moară hodorigită, «moulin à paroles»), PLit, 556. — < lat. *mola* „moulin”.

MOARE, sf., fără pl., moare, «chou aigri dans d'eau de saumure», Dal, 136; Nic, 298; Mih, 309; PB, 644; *mărșinedlă: prașt și moare* (mîncare de post: praji și moare), BNA, III, 22. — Pentru dr. *moare*, cf.: CCos, I, 569; DR, IV, 1393; GrS, IV, 170; [Zanne, 1576: „a-i ști (cunoaște) moarea” — v. *mor*¹ și *săre*]. — < lat. **morīa*, *murīa*, saumure, eau salée”.

MOARTE, sf., fără pl., dar și pl. *môrîl*, moarte, «mort; ruine; désastre», Dal, 137; Nic, 298; Mih, 309; PScr, 227. — 1°. *di tru soărte pin' tru moarte* (de la naștere pînă la moarte), PB, 199²²; 2°. *s' vâ pll'ngă după moarte* (să vâ bocească după moarte), PLit, 995; PAnt, 26; 3°. *dădă nu-ăm și n lûme êscu; a cuî vol bana-arăkescu — moărtea* (mamă nu am și sînt în lume; răpesc cui vreau viața — moartea), PLit, 386; 4°. *arucără pi n'să fără di moarte* (peste dînsa aruncară țărină de moarte), PB, 397¹ — v. *fară* 8°; 5°. *nu dri moarte* (e rezistent, -ă), PLit, 557; 6°. *arcoare mare — moarte di om* (frig mare — moarte de om); 7°. *li-alășă' môrîlile cu ôrixea* (le-a lăsat môrîlile cu pofta în cui), PB, 299¹⁶ — e vorba de trei môrî reprezentate prin: 1. *hârlu*, 2°. *pășcl'ea*, 3. *hulera*. — Pentru pluralul *môrîl(le)*, cf. dr. „cite môrî de groaznice ce am făcut și eu” (CronM, I, 304: Radu Popescu). — < lat. *mors*, *mortem* „môr”.

MOĂȘE, sf., pl. *moășe*, babă, «vieille femme», Dal, 137; Nic, 298; Mih, 309; PScr, 227; PEt, 38; DR, II, 538-539; PLit, 177 (= figură de joc copilăresc); BNA, III, 40; *môrî lai moășe, moășe mol* (hăi mări bătrînă, babă mări), PLit, 942; PAnt, 29; *moășe di aședle fe fîn apăle* (babă dintre acele ce opresc apele), PB, 346²⁷. Sinonime: *băbă, bill'rnă, mări*. — V. *moșă*, mgl. *moășă* (PMegR, II, 95; GrS, VI, 168; CapM, III, 196) și alb. *môshë* „etă, ηλικία”.

MOĂȘTE, sf., pl. *moăște*, «reliques (d'un saint)», Nic, 298. — < bg. *moštī* „moș”.

M ô ě e a u, -nă Dun, II, 15; 17 — v. *Môfan*.

MÓDĂ, sf., pl. *môdi*, modă, «mode», Dal, 137; Nic, 299; Mih, 309. — < *μόδα* < fr.-it.

MÓGUR, sn., pl. *mógure*, salbă, «collier, Perlenband», Jb, XIII, 88; CN, 85. Sinonim: *pârțifă*. — V. *măgôr*.

MOL! «he!», Dal, 137; Nic, 299; Mih, 309; DR, II, 540. — 1°. *dzăăa, mol, di Păște mari* (în ziua, mări, de Păște mari), W, II, 110; PAnt, 36; 2°. *mol lai munte ș' mol lai dzeănă* (mări drag munte și mări tu colină), PAnt, 46; PIns, 27; 3°. *fe s' feăfiră, mol, toale falcă'rile-a noastră?* (ce s-au făcut, mări, toate falcă'rile noastre?), RA, 188; BNA, IV, 62; 4°. *că armăsiră șcrête, di mol* (că au rămas nenorocite, de mări), Fl, I, 1, 5; PAnt, 251 — aci, acest *mol* e cerut de rimă. — V. *môrî!* — < alb. *moj*! „vocativo e escl. (rivolgendosi a persone e cose di genere femminile...)”.

MOL, sn., pl. *môluri*, chei, «môle; quai», Dal, 137; GrS, VI, 385; *pi mol si-adună mullă lûme* (pe cheiul mării se strînge multă lume), Lum, V, 190; *Ênoh, la mol ișînda, vidză mare hătre* (Enoh, eșînd la chei, văzu (avu) mare folos), ArE, 26. — < *μόλος* < it. *molo*.

MÓLAV, -vă, pl. *môlavî*, -ve, molatic, «mou, nonchalant», Dal, 137; Nic, 299; Mih, 309; M, 32 (< *moâte* + vsl. *mûdlavā* „tardus”); *ca n'el'i dâlfi ș' môlavî* (ca miei dulci și molatici),

Mac, 20. — Ca adverb: *Mitrăsea mōlav tot ma n't-greăște* (Dumitru tmi tot grăiește blind),
Lair, 47. V. *mulășeu* și sinonimul *prăhâr*. — < ?

MOLȚI!, taci!, tăceți!, milc!, «tais-toi!, taisez-vous!». V. *sst!* — Cf. vsl. *mlăčall*,
molčalt „silentium” și bg. *mālēl* „tais-toi”.

MOLIMĂ, sf., pl. *mōtime*, *molimă*, «infection, contagion», Dal, 137; Nic, 299; Mih, 309;
GEL, 174. — < μόλυσμα „~”.

MOLITĂ, **MOLȚĂ**, sf., pl. *mōl(i)ță*, *molie*, «mite», Dal, 137; Nic, 299; PScr, 228; GEI,
73; *strân'e micde di mōlță* (haine mincate de molii). V. *mulță* și gr. μολ'τσα (Boga, I,
239). — < bg. *molecū* „teigne”.

MOLUPE, sm., pl. ? : *l't-intră un mōlupe* («bekam er einen Schlaganfall»), W. II, 238.
— < ?

MOLȚU¹ (*mi*), vb. I (*mul'eat*, *-l'eat*, *-l'edre*), muia, «1°. amollir; 2°. tremper — v.
culimbisescu; 3°. s'attendrir, se radoucir», Dal, 138; Nic, 299. Mih, 309; PScr, 228; PAnt,
461. — 1°, *mul'edf-l'i tu apă arăte* (muliați-l în apă rece); 2°. *tu noădză'finoădă di buēl*
u mul'é (în nouăzeci și nouă de culori (vopsele) a muiat-o = a făcut-o de ris), PB, 283¹⁸;
mođl'i-te (Inmoaie-te = fire-ai de ris); 3°. *tu bilisla a Șcărutul aveđ mul'edă* (la finele lui
februarie timpul se îndulcise), GrB, 256. — Cf. gr. μουλιάζω „mouiller” (Avδρ, 213 : < it.
*molliare). — < lat. *molliare, mollire „amollir”.

MOLȚU², invar., learcă, «mouillé, trempé», PB, 644; *hīl udă mol'lū* (ești udă learcă);
vin'im udz mol'lū di ploī (venirăm uzi learcă de ploī). — V. *amōl'lū* și sinonimele *muclște*,
pupū'lū. — CDDE, 1147 : < lat. *mollius.

MOMILĂ, sf., pl. *mōmile*, *mobilă*, «meuble», Dal, 137. V. *scălsit*. — < it. *mobila*.

MONĂ, sf., pl. *mōne*, as, «as», Mih, 309. V. *mōnță*, asă, hasă și *kef*. — < ?

MONÉĂĂ, sf., Nic, 299; PScr, 228 — v. *munéăă*.

MONÓH, adj., PScr, 228 — v. *munăh*.

MONÓKIR, sn., CFr, 24 (*monóklur*); *cu monókiru pi képtu* (cu amuleta pe piept),
Velo, 53; BNA, V, 87 — v. *munókir*.

MONTĂ, sf., pl. *mōnțe* «as» (nord) — v. *mónă*.

MOR¹, sm. pl. ?, obicei, «coutume, habitude — v. *adēte*, *aréu*² etc.», GrS, I, 328; IV,
170. — 1°. *mōrlu i adēlle... di fără* (datina sau obiceiurile... de neam), VAR, 8; 2°. *adēlle*
i mōrlu di la gīnsea a noăstră (obiceiurile sau datina de la neamul nostru), VAR, 170; 187;
3°. *auședticlu spūne fi mor i adēte s' feđe* (bătrinetul spune ce datină sau obicei s-a făcut),
Al. 1903, 52; 4°. *limba ș' mōrlu a nōstru* (limba și obiceiul nostru), Fr, I, 177. — V. *murăre*
și *moăre*. — < lat. *mos*, *morem* „usage, coutume, moeurs”.

MOR², vb. IV (*murl*, *muril* și *moărlă*, *murire*), muri, «1°. mourir; 2°. tuer; 3°. éva-
nouir; 4°. glacer d'épouvante», Dal, 139; Nic, 300; Mih, 310; PScr, 228; Cod, 116 b¹⁵; GrS,
IV, 244. — 1°. *mūltă-arcoăre*: *s' hīl nafoără — ómlu moăre* (mare frig: să fii afară — omul
moare), Fr, II, 266; BNA, III, 26 și XIII; *mor cu el' i tātă dun'edăa* (moare cu ei toată lumea),
Lum, II, 152; PAnt, 170; BNA, II, 44 — v. *lūme* 6°; *căra s' nu-ălbă moărlă* (dacă nu o
fi murit), PB, 443³¹; 2°. *tīne mīne mi-āl murlă* (tu pe mine m-ai ucis), Cod, 42²⁸; *ăpa aēstă*
ft li moăre (apa asta îți le omoară), BNA, III, 4; 6; *va li mor* (te voi ucide), Baț, 43; *muril-l'i*
șīne (ucideți-l bine), BNA, III, 158; 162 — cf. dr. „mori-mă, Doamne, pe mine” (BkB, 221);
pi Nicōla il mură (pe Nicolae l-au ucis), Millio, 25; *așla s' moără ebōrlu* (aci să moară (să
dispară) vorba), BațP, 12; *nānlu u murī lăfea* (nașul a sufocat convorbirea, a tăcut smirnă),
Cal. 1911, 57; BNA, V, 114 și 129; 3°. *a ta bodfe că n't-mi moăre* (vocea ta că-mi mă ucide),
Fr, II, 272; PAnt, 293; BNA, I, 50 — cf. ca 18°; *că muședlū-ț oc'l'iu moăre tinirl gion'i*
dī ședpțe hoăre (că frumosu-ți ochi ucide voinici tineri din șapte sate), Fr, I, 2, 21; BNA,
I, 68; *l-moăre c'nliclu* (cîntecul îl cîntă prelung și pierdut), PLit, 821; 4°. *l-duredă măsedăa*

ahl't mǎltu, cǎ-l mureǎ di dor (îl durea atît de mult mǎseaua, cǎ-l ucidea de durere), PB, 232¹; *mi muriŝl, bre — s' ti l'eǎ hǎrlu* (m-ai îngrozit, mǎi — lua-te-ar moartea), BaŝP, 27; *muril 'nǎ noǎple ntredǎg* (murii de spaimǎ o noapte întregǎ), LP, 75; PAnt, 275; Bair, 111. — Ca ŝi în limba greacǎ, se zice: *ómlu moǎre*, dar *bóŝlu psusedǎste* (în greacǎ, verbele: *πεθαίνω* ŝi *ψοφῶ*) — cf. în Berry (Franŝa): „un homme est *mort*, un animal est *crevé*” (RTP, I, 210—211); în limba turcǎ: *eulmich* (210) „mort, -e”, *murd* (1148) „mort, -e — en parlant d'un animal ou d'un infidèle”. — V. *muril, óel'lu* 27°, *lindu, rizmór, vǎldǎm* ŝi *psuséscu*. — < lat. *morire, mori* „mourir”.

MÓRĂ, sf., pl. ?, coșmar, «cauchemar», Nic, 300. — Cf. *pumoarǎ*, gr. *μόρα, μώρα*; alb. *morë*; bg. *mora* „~”.

MÓRCU, -cǎ, pl. *mórŝi, -ŝe*, purpuriu, «rougeâtre, purpurin», Dal, 137; PETim, 14. — V. *móric*, mgl. *more* (CapM, III, 195: < bg. *mrǎkǎ* „sombre”), precum ŝi tc. *mor* (1244) „de couleur violet foncé”, it. † *morca* „feccia dell'olio”. — < *μόριχος* „purpurin”.

MÓRE ! she !, Mih, 309. — 1°. *o móre bel* (o mǎi beiuale), BNA, II, 90; 2°. *móre aŝendu* (mǎi preotule), BaŝP, 41; BNA, III, 140; 3°. *móre modŝea al darǎc* (mǎi bǎtrina dracului), PB, 26²⁸; 4°. *móre, pl'nǎ el'ndu val bǎnédzǎ...?* (mǎi, plǎnǎ cînd voi trăi...?), PB, 124⁷; 5°. *móre, ŝe lǎlu sl'ndze áre* (mǎi, ce singe negru are), PB, 23²⁰; PAnt, 84 (*morée!*). — V. *mol!* ŝi *morl!*. — < alb. *morë* „(nel vocativu usasi con sostantivi di genere maschile)”.

MORİ !, Dal, 137; PGr, 105; GEI, 174 (< gr. *μόρε(η)*). — 1°. *taŝt, morl létǎ* (taci, mǎi mǎtușǎ), PB, 108¹⁷; 2°. *morl hil'e* (mǎi fie-mea), PB, 258²⁹; 3°. *morl lai lǎme, morl lai mînte, morl lai port di nicukir*, BNA, II, 78 — v. *lai* 7°; 4°. *morl frînjǎde cundil'edle* (mǎre sprincene pictate), PAnt, 15. — V. *murlat*. — În general, acest *morl* e folosit înaintea substantivelor feminine. — V. *móre!*, *óre*, *oré* ŝi alb. *mor* „(con sostantivi di genere maschile)”.

MÓRIC, -cǎ, Dal, 137 — v. *mórcu*.

MORÓZĂ, sf., pl. *moróze*, ibovnicǎ, «amoureuse, concubine», Dal, 137. Sinonim: *ayǎpil-codǎn'e*. — < it. *morosa*.

MÓRTU, *moǎrtǎ*, pl. *mórŝl, moǎrte*, mort, «mort, -e; ruine», Dal, 137; Nic, 300; PScr, 228. — 1°. *ca mórtu s' feǎŝe di fricǎ lu fǎŝǎ* (de fricǎ, ca mort se făcu la fǎŝǎ), PGr, 105; 2°. *ma ċine moǎrtǎ* (mai bine moartǎ), PAnt, 296; BNA, I, 124; 3°. *mórŝl'l lmnǎ cu yill'i* (morŝii umblǎ cu cei vii), PAnt, 65; 4°. *trl mórŝl* (pentru morŝi, de sufletul celor morŝi), PLit, 558; 5°. *erǎ oǎmîn'li'i ca di pri mórtu* (oamenii erau ca la un mort, îndoliaŝi), PB, 130⁶; 6°. *l-va a mórtulu* (îl vrea, îl iubește la nebunie); 7°. *si-arcǎrǎ a mórtulu s' dǎm Pirușǎna* (se aruncǎrǎ, stǎruirǎ *non plus ultra* sǎ cǎsǎtorim pe Pirușǎna), Caraŝ, 65. — V. *psohîd*. — < lat. *mortuus* „mort”.

MÓRVU, -vǎ, pl. *mórvl, -ve*, sǎrman, «pauvre, malheureux, infortuné», Dal, 137; Fr, I, 101. — 1°. *ma, mórvǎ s' u-ǎrdǎ fócŝu* (ci, biata arde-o-ar focul), Lum, II, 309; BNA, III, 127; 2°. *mórvǎ, Doǎmne, s' nu-ŝl apǎcǎ* (sǎrmana, Doamne, sǎ nu-ŝl apuce ziua de mîine), BaŝP, 37; 3°. *mórvǎ pǎŝel'e* [în text: *pǎŝel'ea*] *si-n'li li ml'cǎ* (mîncea-mi-te-ar nenorocita ciumǎ), Cal. 1911, 194. — Cuvîntul circulǎ numai sub forma femininǎ ŝi nu are un sens absolut precis. — Cf. vsl. *morvǎ* „μόρος, morus”.

MÓSCU, sm., pl. ?, mosc, «musc; parfum», Dal, 137; Nic, 300; GEI, 174. — 1°. *si mbîlǎ' di móscu a lor* (se îmbǎtǎ de mirosul lor, al florilor), PB, 182¹⁹; PAnt, 100; 2°. *di móscu si si-ambedǎ* (sǎ se îmbete de mosc), PenB, IV, 22; 3°. *'nǎ ŝimle... todǎt móscu ŝe-an'turzedŝle* (o batistǎ... ce toatǎ miroase a parfum), BNA, I, 62; 4°. *lai mǎrandu gǎlbîn ŝe móscu nu-ŝ kǎrdz!* (drag amarant galben care nu-ŝi pierzi moscul), CalGrB, 88; BNA, IV, 29. — V. *mîscu*. — Cf. gr. *μόσχος* „musc” < it. *moseo*.

MÓSTRĂ, sf., pl. *móstre*, *mostră*, «échantillon; petit fichu», Dal, 137; Nic, 300; Mih, 310; PB, 645; *tri móstră!* (de *mostră!*), PGr, 106. — Cf. gr. *μόστρον*, tc. *mostra* (1245) etc. — < it. *mostra*.

MÓSTRU, -ră, pl. *móstri*, *móstre*, balaur; pocitură, «monstre», Mih, 310; REW, 5665 *u*; *móstrul cu 12 di guri* (monstrul cu 12 guri), PB, 319¹. — < it. *mostro*.

MOȘCOCĂRE, sf., pl. *moșcoca'ri*, „nucă mușcataie” = nucșoară, PScr, 228; GEI, 171. — < *μοσχοκάριον* „~”.

MOȘŪ, sm., pl. *moși*, *moș*, «vieux, vieillards», Mur, III, 156. Sinonime: *aúșû*, *bitl'ru*, *pap*, *toľ*. — V. *moșe*, *mușeăște*, *mușescu* și *mușón'lă*.

MOȚ!, domol!, «cri qu'on adresse aux mulets pendant qu'ils marchent en foule en se poussant et qui signifie „ne vous poussez pas; lentement”», GrS, II, 56; PAp, 39. V. *oľ!*. — Cf. și Høeg, II, 201 și mgl. *moři!* (PMegR, II, 96). — < alb. *mos* „non”.

Mořa n, -nă, pl. *Móřan'li*, -ne «sobriquet donné à quelques Aroumains qui habitent au nord de la Macédoine», GrS, II, 54; W, I, 276. V. *Móřean* și *Dóřean*. — < *acmóři*.

MPÁDE, adv., jos, «en bas; sur (la) terre», Nic, 313; Mih, 310; PLit, 804; *si-așteárnă fri'ndza mpáde* (frunza se așterne pe jos), PAnt, 269; *lo di mpáde únă keátră* (luă de jos ó piatră), PB, 20¹¹. — V. *mbáde*.

MPAR, vb. I, CDDE, 1325 — v. *ampár¹*.

MPÁRTU (*mi*), vb. IV (*mpárřli*, -řli, -řre), împărți, «1°. distribuer, partager; 2°. séparer — v. *cúrmu¹* 2°, Nic, 315; PScr, 228; PLit, 558. — 1°. *mpártă cí'te 'nă kieută* (distribuie cíte o picătură), PB, 441³⁰; *mpárřli la tuř cí'te únă* (a împărțit la toți cíte una), PB, 309¹³; 2°. *lă intră să si mpártă și si mpárřl'rá* (le-a intrat în gínd să se separe și se despărțiră), PB, 30⁹; *nu si mpárřli di nt'să* (nu s-a despărțit de ea), PB, 184⁶; PAnt, 102; *muzavír ře poáte s' mpártă 'nă crășlínă di bărbát* (intrigant care poate să separe pe o creștină (femeie bună) de bărbat), BNA, II, 82. — V. *ímpártu*. — < lat. *impartire* „partager”.

MPÁTUR, vb. I, Mih, 313 — v. *ambáturlu*, *ambátrulădză*, *ampátrulăescu*, *ampátur*, *ampáturédză*.

MPÁRLÍG, vb. I (*mpárligál*, -gál, -gáre), plămădi, «mélanger le levain avec la pâte», Mih, 312. — < ?

MPÁRMĂTÉDZŪ, vb. I, Cod, 118 ^{b18} — v. *mprămulădză*.

MPÁRMŪT, sn., împrumut, «emprunt; récompense»: *ři mpármŭt lă řefe Ióřif a fráslor?* (Iosif ce recompensă le-a făcut fraților?), Cod, 74¹. — V. *mprumăt¹*.

MPÁRȚÍRE, sf., pl. *mpárřli'ri*, împărțire, «partage; aumône». — 1°. *s' bătără la mpárřli're* (la împărțit s-au bătut), Lum, II, 187; PAnt, 192; 2°. *nu să ncădeără tu mpárřli're* (la împărțit nu se certară), PB, 49¹³; 3°. *pl'ne, grln di mpárřli're* (pline, grlu de împărțit drept pomană), PIm, II, 215 — : în amintirea celor morți se distribuie articole alimentare.

MPÁRȚÍT, -lă, pl. *mpárřli'ř*, -le, împărțit, «partagé; séparé», Nic, 461; *nă him...* *mpárřli'te ca n'él'li di oľ* (ne simtem... separate ca miei de oi), PLit, 936; PAnt, 47 — v. *curmăt* 1°.

MPÁTURÁRE, sf., Mih, 313 — v. *ambátrulăre*.

MPEÁTIC (*mi*), vb. I (*mpilicál*, -cál, -cáre), peteci, «rapiécer; ravauder», Nic, 317; Mih, 314; PScr, 228; PLit, 558; *mpilicál-vă cămășile* (círpiři-vă cămășile); *nu șcėđ ři min-člúnă s' ářlă s' u mpeálică* (nu știa ce minciună să afle (să inventeze) ca să o círpească), PB, 266⁸. — < *peátic*.

MPEÁTUR, vb. I (*mpiturăl*, -rát, -ráre), a tinde foi (de plăcintă etc.), «étendre la pâte», Mih, 314; DR, III, 781. V. *dispeátur*. — < *pétur*.

MPHÍÓR, **MPÍHIUR** (*mi*), vb. I, Mih, 315 — v. *ampihtur*.

MPIKÎŪ (*mi*), vb. I (*mpikedŭl*, *-keđt*, *-keđre*), întilni, «se rencontrer — v. *andămusescu*, *astăl'ŭ*; mettre un doigt sur un autre», Mih, 314. — < alb. *piqem* „încontrasi”.

MPILTĖSŪRĀ, vb. IV, Mih, 315; Cod, 44⁶ — v. *amplătĖscu*¹, *plilĖscu*.

MPILTĖTŪRĀ, sf., Mih, 315; Cod, 44⁵; 60¹¹ — v. *mblătĖlŭrĀ*, *mplilĖtŭrĀ*.

MPIPIRĀRE, sf., pl. *mpipirĀ'rl*, piperare, «action de rendre poivré», PB, 645.

MPIPIRĀT, *-tĀ*, pl. *mpipirĀt*, *-te*, piperat, «poivré», PB, 180¹³; PAnt, 96.

MPIPIRĖDZŪ, vb. I (*mpipirĀt*, *-rĀt*, *-rĀre*), pipera, «poivrer»: *mpipirĀ' mĖcĀ'rlle* (a piperat mĖcĀ'rlle), PB, 180²²; PAnt, 98. V. *mblipirĖdzŭ*. — < *pipĖr*.

MPIRUŞĀRE, sf., pl. *mpiruşĖrl*, fior, «bouffée de fièvre»: *heāvra adŭfe a li lihoānĀ mpiruşĖrl*, *cĀldŭrĀ* (trigurile aduc lăuzei flori, cĀlduri), Lum, III, 157. — V. *mbliruşĀre*.

MPIRUŞĖDZŪ (*mi*), vb. I (*mpiruşĀl*, *-şĀl*, *-şĀre*), sbŭrlŭ, «hĖrisser, Ėbouriffer (à cause du froid, du frisson de fièvre); s'empourprer», PEt, 35 (< *pirĀşŭ* < *per*³); *cĭ'ndu avdzĭ'i aĖslu zbor*, *mi mpiruşĀt* (cĭnd am auzit acest cuvĭnt, m-am zbŭrlit), Lum, IV, 176. V. *mbliruşĖdzŭ*. — V. *piruş(e)ānĀ* şi tc. *perichĀn elmek* „Ėbouriffer” (Samy, 750).

MPITICĀRE, sf., pl. *mpiticĀ'rl*, peticire, «action de rapiĖcer, ravaudage», Nic, 322; PB, 645.

MPITICĀT, *-tĀ*, pl. *mpiticĀt*, *-te*, peticit, «rapiĖcé», Nic, 322; PGr, 106; *arĀpŭl şi mpiticĀt* (rupŭi şi cŭrcociŭi), Lum, I, 172.

MPITICĀTŌR, sm. (şi adj.), pl. *mpiticĀtŏrl*, cŭrcaci, «ravaudeur», PB, 177³; *nĭs erĀ mpiticĀtŏr* (dĭnsul era cŭrcaci), PB, 176¹³. Sinonim: *mblumali*.

MPITICĀTŪRĀ, sf., pl. *mpiticĀtŭrl*, cŭrpocealĀ, «raccommodage, ravaudage», PGr, 106.

MPITURĀRE, sf., pl. *mpiturĀ'rl*, ĭntindere de foi, «action d'Ėtendre la pĀte», Mih, 316. — V. *mpeĀtur*.

MPIZUĖSCU, vb. IV, PB, 645 — v. *mblizuĖscu*.

MPLĀDE(A), adv., Nic, 364; 322; PScr, 207. V. *amblĀdea*, *amplĀtea*. — < *πλατεĭĀ* „largement, (tout) de son long”.

MPLĀSCU < *n* *plĀscu* — v. *plĀscu*.

MPLĀTĖSCU¹, vb. IV, ĭmpletŭ, «natter», Nic, 323; PScr, 228; PB, 645 — v. *amplătĖscu*¹, *mblătĖscu*¹, *mpilĖscu*.

MPLĀTĖSCU², vb. IV, ĭnota, «surnager», PB, 645 — v. *mblătĖscu*².

MPLIN, *-nĀ*, pl. *mplin'i*, *-ne*, plin, «plein; chargĖ», Nic, 323. — 1°. *tĀstru tut mplin cu flurĭl* (traistĀ toatĀ plĭnĀ cu galbeni), PB, 10²²; 2°. *arsĀre lŭna mplĭnĀ* (rĀsare luna plĭnĀ), RP, 1, 5; BNA, I, 42; 3°. *grĖştĭ mplĭne, mul'Ėdre?* (femeie, grĀieştĭ *cuvĭnte plĭne de adevĀr?*), PB, 81²⁸; 4°. *piştŏdle si-n'i li pŏrtu mplĭne* (pistoale sĀ mi le port ĭncĀrcate), PAnt, 17; PLit, 949. — V. *plĭn* şi *gol* 5°.

MPLITĖTŪRĀ, sf., Mih, 317; Cod, 89 b¹⁵ — v. *mplilĖtŭrĀ*.

MPLUĀRE, sf., pl. *mpluĀ'rl*, plouare, «action de pleuvoir, de se tremper par la pluie», Dal, 142. V. *pluĀre*.

MPLUĀT, *-tĀ*, pl. *mpluĀt*, *-ate*, plouat, «mouillĖ par la pluie, trempĖ», Dal, 142.

MPLUĀDZĀ, vb. unipers., ploua, «pleuvoir». — V. *plutĖrdzĀ* şi expresia curentĀ şi generalĀ *da plŏdĖ* «il pleut».

MPOT, vb. II: *l' o mpoĀte a tutulŏrĀ rĀlĭe a trĀpulŭl* (le ĭvinge toate relele corpului), Cod, 92 b¹¹; *s' nŭi o mpoĀtĀ dĖmunlu* (sĀ nu ĭvingĀ diavolul), Cod, 117 b¹³. — V. *ampŏtĀ* şi *pot*.

MPRAD (nord), vb. I: *vor s' u mprĀdĀ, vor s' u fŭrĀ* (vor sĀ o prĀdeze, vor sĀ o fure), Velo, 31; PAnt, 325; BNA, V, 102 — v. *tmprĀd*, *prad*.

MPRĂMUTÉDZŪ, vb. I, PScr, 228 — v. *mprunulédzâ* și † dr. „se și imprumutează” (CC, 78²).

MPRIŪNĂ, adv., împreună, «ensemble», Nic, 332; Mih, 317; și *mpriună 'șl-eră tof* (și toți își erau împreună), W, II, 158. V. *Impreună* și sinonimul *dadûn*. — < lat. *in + per + unam*.

MPRÓSTU, -roăslă, — v. *Impróstu* și *mbróstu*¹ —, Mih, 317; CEL, 73. — 1°. *mpróstu ti-alăsă'm* (te lăsarăm în picioare), Baț, 24; 2°. *nu armăse keătră priste keătră mprodsti* (nu a rămas piatră peste piatră în picioare), PB, 31¹³; 3°. *s' mărmarisi di mpróstu* (a înmărmurit stînd în picioare), PAnt, 87; 4°. *șideă mprodstă ună niveăslă* (stătea în picioare o nevas'ă), FI, II, 2, 3; PAnt, 252; 5°. *băgă' ndoădă și mproaste* (a pus cîteva ramuri și în picioare), GrB, 224; PAnt, 229; BNA, IV, 146; 6°. *di mproaste s' lukescu* (se tolesc de-an-picioarele), PLit, 877; 7°. *noăplea n'l-ăpir Improastă* (noaptea, mă apucă zorile lucrînd în picioare), PB, 302¹⁴ — cf. gr. ξημερόνω ὀρθή; 8°. *oădă mproaste — s' nu ti sături* («œufs sur le plat», ouă ochiuri — să nu te sature), BațP, 12. — V. și *próstu*.

MPRUMŪT¹, sn. (și adv.), pl. *mprumâte*, imprumut, «emprunt», Dal, 142 (v. *mbrumăt*); Nic, 332; Mih, 317; PB, 646; *îfi fafi, cu mprumăt u fafi* (orice faci, cu imprumut o faci), PGr, 106. — < lat. *in-promutuum*.

MPRUMŪT² (*mi*), vb. I (*mprumutâi, -lăt, -lăre*), imprumuta, «emprunter, prêter», Nic, 332; Mih, 317; PB, 646; *nu s-ăre mprumutăt di la v'rnû* (nu s-a imprumutat de la nimeni), PAnt, 312; *iar cînd muri lu mprumutăt* (iar cînd a murit l-am imprumutat), FI, II, 1, 9; PAnt, 350. — V. *mbrumăt, mpărmălédzâ, mprămulédzâ, mprumulédzâ*. — < lat. *in-promutuare*.

MPRUMUTĂRE, sf., pl. *mprumutărî*, imprumutare, «action d'emprunter, de prêter», Nic, 332; Mih, 317; PB, 646.

MRUMUTĂT, -tă, pl. *mprumutăt, -te*, imprumutat, «emprunté, prêté»: *si-l'î toárnă parăzl'i mprumutăt* (să-i restituie banii imprumutați), PAnt, 311.

MPRUMUTÉDZŪ (*mi*), vb. I, Nic, 332 — v. *mprumăt*².

MPRUSTĂRE, sf., pl. *mprustărî*, ridicare, punere pe picioare, «action de s'élever», Nic, 333; Mih, 318; PB, 646. V. *mbrustăre*.

MPRUSTĂT, -tă, pl. *mprustăt, -te*, în picioare, «élevé; érigé», Cod, 47 b¹⁰; *lu-aflăt mprus-tăt* (l-am găsit întremat, în stare bună).

MPRUSTÉDZŪ (*mi*), vb. I — v. *Imprustédzâ, mbrustédzâ* —, a pune pe picioare, «(faire) progresser», Nic, 333; Mih, 318; PB, 646. — 1°. *nu putēm tra si-u mprustă'm* (nu putem ca să o punem în picioare, să o înălțăm), PLit, 1042; PAnt, 71; 2°. *tu puț'n kiró el'î si mprus-tără* (în puțin timp ei au progresat), Lum, II, 15; 3°. *ómlu s' úmflă, si mprustédzâ* (omul se umflă (se răfoiește), se erijează țanțoș), Lum, III, 11; BNA, III, 14; Lum, II, 127; BNA, III, 80.

MPRUSTIȘÓR, -șoără — v. *mbrustișór* —: *li-aflără mprustișoără* (te-au găsit prostituță), FI, II, 5, 3; *noi nă fum mprustișoăre* (noi ne-am fost prostituțe), FI, I, 3, 10.

MPUL'ÉARE, sf., pl. *mpul'éri*, puiare, înmulțire, «action de pulluler; tallement», Mih, 319; PB, 646.

MPUL'ÉAT, -tă, pl. *mpul'éat, -te*, puiat, «qui a pullulé», PB, 646.

MPUL'ÉDZŪ, vb. I (*mpul'éai, -l'éat, -l'éare*), a scoate pui, a înfrăți, «pulluler, faire des petits; taller», Mih, 319; PB, 646. — < *pul'tă*.

MPUȘCL'ÉAT, -tă, pl. *mpușcl'éat, -te*, ciumat, «pestiféré»: *pădurea mpușcl'éată* (pădurea ciumată), PB, 52¹; *mpușcl'éata di măie* (ciumata de bătrînă), PB, 435²⁸; *mpușcl'éata di lámni'e* (ciumatul de smeu), PB, 451⁶.

MPUȘCL'ÉDZŪ (*mi*), vb. I (*mpușcl'éai, -l'éat, -l'éare*), ciuma, «infester», PB, 646. — V. *pușcl'édzû*.

MPUT, vb. IV — v. *ampăt* și, morfologic, *amăt*¹ —, puți, «sentir mauvais»: *și-drhundu s' hibă, al'tă va mpătă* (și boier să fie, ai va împuți, a usturoi va mirosi), PLit, 508; PAnt, 7.

MPUTOĂRE, sf., pl. *mpuțorl*, PScr, 228 — v. *puloăre*.

MPUȚINĂRE, sf., pl. *mpuțină'rî*, împuținare. «action de réduire, amoindrissement», Mih, 319. V. *psînăre*.

MPUȚINĂT, -lă, pl. *mpuținăl*, -le, împuținat, «amoindri, réduit», Mih, 319.

MPUȚINÉDZŮ (*mi*), vb. I (*mpuținăl*, -năl, -năre), împuțina, «amoindri; diminuer», Mih, 319; *ahłursi... s' li li mpuținédz:ă* (începu... să li se împuțineze), PLit, 803. V. *mbuținédzŮ* și *psinédzŮ*. — < *puřl'n*.

MPUȚÎT, -tă, pl. *mpuțî'*, -le, PScr, 228 — v. *ampuțî't*.

MREÂNĂ, sf., pl. *mreâne*, mreană, «barbeau (poisson)», Mih, 319; *cînd trîfăd ca mreâne* («cînd treceau ca mreane»), PLit, 1046; PAnt, 205. — < bg. *mrēna* „~”.

MȘAT, **MȘEĂT**, -tă, pl. *mș(e)ăt*, -le: *mșătă ca 'nă dzî'nă* (frumoasă ca o zîină), Fr, I, 4, 53; PAnt, 19; *cu muședîtu-a lui cundlî'tă* (cu frumosul lui condei), Al. 1928, 114; BNA, II, 60 — v. *muședî't*.

MTĂRE, sf., pl. *mtă'rî*, mutare; **MTĂT**, -tă — v. *mutăre*, *mutăt*.

MTRÊSCU, vb. IV: *Fălga treămbură și mtrêște* (Fulga tremură și privește), PAnt, 114 — v. *mutrêscu* și *ved*.

MTRÎRE, sf.; **MTRÎT**, -tă — v. *mutrire*, *mutrit*.

MU¹, conj., însă, «mais»: *mu Delt-Iörgul il lo* (dar Deli-Iorgu îl luă), PB, 327¹⁰. V. *ma²*. — < (*amu*) < *am²*.

MU¹² «interjection par laquelle on imite le beuglement du bœuf». — Cf. sp.: „Hablə el buey y dijó *mu*” (Wander, II, 972 — apud H. G. Bohn). — V. *muă*!...

-MU³, meu, mea, «mon, ma», Fr, II, 239; PAnt, 40; *of, of! căpu-mu!* (of, of! (capu-mi!)) PenB, IV, 115; Caraf, 17. V. *Hristó*, sinonimul *-n'î* și *-m*. — < *-μου* „mon, ma”.

MUABÊTE, sf., pl. *muabêl*, petrecere, «divertissement», Dal, 137; Nic, 298; Mih, 320; *sî mbîtă' la muabête* (se îmbătă la petrecere). — < tc. *mouhabbet* (1126) „conversation; entretien”.

MUAĞEÂR, **MUAĞÎR**, -ră, pl. *muageârî*, *muăğîrî*, -re, refugiat, «réfugié», VAR, 280; 296; *s' li vîndu la muageære* (să le vînd la refugiate), Fl, II, 5, 3 [în text: *mauğear*]. Sinonim: *prósfigu*. — < tc. *mouhadjyr* (1251) „émigré, émigrant”.

MUARÎF, sm., pl. ?, consiliu de instrucțiune, «conseil d'instruction», Mih, 320. — < tc. *mou'arryf* (1193) „qui fait connaître ou définit”.

MUC¹, sm., pl. *muř*, mucii, «morve», Dal, 141; Nic, 307; Mih, 321; PScr, 228; PLit, 696. — 1°. *nînga cu măřl'i tu nări-i* (e încă cu mucii la nas, e încă cu mintea de copil), PLit, 546 — v. *cămedșe* 2°; 2°. *carl 'și-arăcă măřl'i pri nts?* (cine își aruncă mucii pe el? = e un om de disprețuit), PGr, 109 — v. *ml'nică* 2° etc. — V. *muc²*, *măcă* și sinonimele *mîxă*, *n'ir²* 2°. — < lat. *mucēus*, „morve, mucus nasal”.

MUC³, sm., pl. ?, muc, «champignon à la mère d'une lampe», Mih, 321. — V. *muc¹*.

MUCADÊME, sf., pl. *mucadên'l*, normă, «norme»: *aêslă si-ăřlă' mucadême la nol, di la păpîn'l, străpăp'n'l* (aceasta există ca normă la noi, de la moși, strămoși), PenB, 41; Caraf, 4. — < tc. *mouqaddémé* (1208) „avant-propos; préface; préambule”.

MUCAÊTE, sf., pl. *mucaêl*, indemn, «stimulent; intérêt», Dal, 137; Nic, 300; Mih, 320; *fă-li mucaête ș' dă-li* (îndeamnă-te și du-te); *nî-mucaêtea nu f' adăfe bun* (lipsa de indemn nu-ți aduce bine). — < tc. *mouqaffed* (1213) „charge de liens; inscrit”.

MUCAITLI', -loăn'e, pl. *mucaitlădz*, -loăn'e, grijuliu, «soucieux, qui se stimule», Mih, 320.

MUCAITL'KE, sf., pl. *mucaitl'ki*, indemnare, «qualité d'être soucieux, stimulés», Dal, 137. — V. *mucăle*.

MUCĂRE, sf., Mih, 320 (dă o definiție improbabilă). — V. *mucoăre*.

MUCĂ, sf., pl. *muŭl* (după care s-a făcut sg. *mucă* — cf. *nucă*: *nuŭl* etc.), Nic, 300; PScr, 228 — v. *muc¹*.

MUCIVĂ, sm., pl. *mucivădz*, mucava, «carton», Dal, 137; *s' li scrie pi 'nă bucădă dī mucivă* (să le scrie pe o bucată de mucava), Al. 1903, 34. — < tc. *muŭgava* (1211) „~”.

MUCLIȘTE (Cl'isură), invar., learcă, «trempé jusqu'aux os», Mur, III, 158. Sinonime: *kleută* 1°, *lércă*, *mol'it²*, *mučedle*, *pípul'it²*. — < ?

MŪCL'E, sf., pl. *mūcl'i*, muchie, «arête; bord; sommet», Nic, 300. — V. *mūhle*.

MUCOĂRE, sf., pl. *mucórl*, mucoare, «mucosité», Dal, 137; Nic, 301; PenB, III, 242; *mucórlī es la amintăre ș' la fităre* (mucorile apar la naștere și la fătat). — < lat. *mucor*, -orem „moisissure”.

MUCÓS, -coasă, pl. *mucóșl*, -coase, mucos, «muqueux, morveux», Mih, 321; CȘc, 59. V. *muŭlós* și sinonimul *mizós*. — < lat. *mucosus* „muqueux”.

MŪČE, sf. «nom donné à un mulet gris foncé»: *Mucl! Mucl!* (strigăt de indemn la mers pentru catra *Mucea*). — V. *Moăče*.

MUČEALĂ, sf., Mih, 320 — v. *mučedrá*. — < alb. *močal(e)* „palude”.

MUČEĂLE, invar., learcă, «mouillé, trempé — v. *mučlīšte*», Dal, 137; CEI, 73; *ud' mučedle* (ud learcă), PB, 20²⁸; *plodila nă-adrá' mučedle* (ploaia ne făcu learcă) — v. *mol'it²*. — În greacă: *μουč*, *μούκχαλο*, *μούčαλα* (Boga, I, 243; II, 40; 229). — Cf. toponimicele *στ' Μουτσίλα* (Ἡπειρ, VIII, 125); *στ' ἡ Μότσισαλη* (*ibid.*, VIII, 145) și:

MUČEĂRĂ¹, sf., pl. *mučérł*, mocirlă, «flaque d'eau, mare; limon, fange, boue», Dal, 137; Nic, 307; Mih, 320; CEI, 73; CFr, 182; Fl, I, 2, 7; II, 3, 8. — 1°. *tu pluină ș' tu mučedrá* (în timp ploios și în mlaștină), PenB, VI, 49; 2°. *ună broască dī mučedrá* (o broască din băltoacă), PenB, IV, 135; 3°. *mulrī mučérłle se lă ŭem Bărică* (privii băltoacele cărora le zicem *Bărică*), PenB, V, 51. — V. *mučedlă*, *mučlór*, *mučlrlă*, alb. *močal(e)* „palude” și toponimicele *Μουτσάρα* (Ἡπειρ, VIII, 101) și *Mučél'it²* (munte la vest de Avdela). — Cf. vsl. *moča* „palus”, nsl. *močer*, bg. *močer*, bg. *močură* „marais”.

MUČEĂRĂ², sf., pl. *mučérł*, cortegiu nupțial, «cortège nuptial, cérémonie nuptiale pendant la nuit en se servant de torches», Mih, 320. — < ?

MUČEĂȘE, sf., pl. *mučedășe*: *tu cu čireășe ș' noi cu mučedășe*, Lum, II, 79 — v. *măčedășe*, *mlčedășe* și dr. *măceășe*, *măceș*. — < ?

MUČILĚSCU (*mi*), vb. IV (*mučilll*, -lil, -lire), a se uda de ploaie, «(se) mouiller, se tremper de pluie; salir, souiller», Dal, 137; Nic, 307; CEI, 73; Ob, 128; *nă mučillm tu ploăte* (ne-am udat în ploaie). Sinonim: *nčihurédzū*. — < *mučedle*.

MUČILĚ, sf., pl. *mučillrl*, udare, «action de (se) mouiller», Dal, 137; Nic, 308.

MUČILŮ, -lă, pl. *mučilll*, -le, udat, «mouillé; trempé par la pluie», Dal, 137; Nic, 308; Fl, II, 4, 7; *erām uđ mučilll* (eram ud learcă), Fl, I, 1, 13. — V. *mučulll*.

MŪČIO, invar., ucenic; simplist, «(jeune) apprenti, sans expérience, simplet». — Cf.: gr. *μούτσος* (Passow, 275; Schmidt, 196: „Seemann”); 273; *δέν πλν' ó μουτσος καφφέ* (ἈρΠ, nr. 253); tc. *moulcho* (1243) „jeune apprenti, matelot; mousse”; sp. *muchacho*, -a „jeune garçon”. În greacă: *μούčo*, „ἀβάπτιστο παιδί” (Boga, II, 40).

MUČIŮR, sn., pl. *mučlőare*, Nic, 307; **MUČIŮRLĂ**, sf., pl. *mučlrle*. — v. *mučeară¹* — PB, 646; *s' aveām 'nă mučlrlă s' mī-anlăvălěscu* (să fi avut (dacă aveam) o mocirlă ca să mă tăvălesc), PB, 468²⁸.

MUČIŮC, sn.: *ca mučluc dī zīyā* (ca limbă de cântar), CȘc, 15. — V. *mužluc*.

MUȚIULESCU (mi), vb. IV - v. *muțilescu* -, Nic, 307; Mih, 321; *tut ascăke ș' muțuleaște* (tot scuipă și spurcă), Ob, 128; *s' muțuleaște tru apă* (bălăcește în apă).

MUȚULIRE, sf., pl. *muțuliri*, bălăcire, «action de patauger, de souiller», Mih, 321. V. *muțillire*.

MUȚULIT, -tă, pl. *muțulii*, -te, mucegăit, «chanci»: *stîzmile iră... muțulile cu băire tăl di ploi* (pereții erau... mucegăiți cu dungii negre de ploi), BNoI, 11; BNA, IV, 88. Sinonim: *muhlitz't*.

MUAFSTRĂ, sf., pl. *muafstre*, modistă, «modiste; couturière», Dal, 137; *vor s' coasă la muafstre* (vor să coasă la modiste), BNA, II, 82. - < *μοδίστρα* „~< fr.

MUDULĂR, sn., mādular, Mih, 321 - v. *mādular*.

MUDZÉSCU, vb. IV (*mudzit*, -dzit, -dzire), mugi, «mugir, beugler», Nic, 307; Mih, 321; PenB, V, 54; *țerbul... mudzi lăngu* (cerbul... a mugit prelung), PenB, V, 53. - V. *mug*, *mungărisescu*. - < lat. *mugire* „mugir, beugler”.

MUDZIRE, sf., pl. *mudziri*, mugire, «mugissement, beuglement», Nic, 307.

MUFLUZ, -ză, pl. *muftăji*, -uze, mofluz, «banqueroutier», Dal, 137; Nic, 308; Mih, 321; *bănce easte muftăză* (banca e în faliment). - < tc. *muffis* (1204) „~”.

MUFLUZÉSCU, Nic, 308; Mih, 321; **MUFLUZIPSÉSCU**, Dal, 137, vb. IV (*mufluz(ips)i*), -il, -ire), mofluzi, «faire banqueroute». - < *muftúz*.

MUFLUZ(IPS)IRE, sf., pl. *mufluz(ips)iri*, mofluzire, «(action de faire) banqueroute», Dal, 137; Mih, 321.

MUFLUZ(IPS)IT, -tă, pl. *mufluz(ips)i*, -te, mofluzit, «qui a fait faillite», Dal, 137.

MUFLUZLÍKE, sf., pl. *mufluzli'ki*, faliment, «banqueroute», Nic, 308.

MUFTIȚU, sm., pl. *mufti* «mufti», Mih, 322. - < tc. *mufti* (1201) „docteur de la loi musulmane...”.

MUG, vb. IV (*mudzit*, -dzit, -dzire): *vă'file mudzeă* (vacile mugeau), PenB, IV, 111. - V. *mudzescu* și:

MUGRISÉSCU, vb. IV (*mugrisit*, -sit, -sire), mugi, «mugir, beugler», Nic, 300. V. *mungărisescu*. - < *μουργριζω* „~”.

MUGRISIRE, sf., Nic, 300 - v. sinonimul *mudzire*.

MUHLĂĂ, sf., pl. *muhlă'dz*, moină, «temps lâche, temps mou», Dal, 137; *dăpă ar-coare, ia-ă ș' muhlăă* (după frig, iată-o și moina, timpul moale). - V. *muină*, *udăl'tă* și:

MŪHLĂ, sf. (pl. *mühle*), mucegai, «chancissure; moisissure», Dal, 137; Nic, 308; Mih, 322; CEI, 78 (< bg. *muhla* „~”); GrS, VI, 385; *stîzmile an'urzeă ca di mūhlă* (pereții mi-roseau ca de mucegai), CalGrB, 34; BNA, IV, 112. - < *μούχλα* „~”.

MŪHLID, -dă, pl. *mūhlidz*, -de, mucegăit, «chanci, moisie», Dal, 137; Nic, 308; Mih, 322; *pl'nea easte mūhlidă* (plinea e mucegăită).

MUHLIDZĂME, sf., pl. *muhlidză'n'i*, mucegăire, «état de chancissure; moisissure», Dal, 137.

MUHLIDZĂSCU, vb. IV (*muhlidzi't*, -dzi't, -dzi're), mucegai, «chancir; moisir», Dal, 137; Nic, 308; Mih, 322; *căsa aveă muhlidzi'tă* (casa mucegăise); *stîndaļu dipriūnă aăă, va muhlidzi'm* (stînd mereu aci, vom mucegai). - Cf. și gr. *μούχλιζω* „moisir”.

MUHLIDZIRE, sf., pl. *muhlidzi'ri*, mucegăire, «action de moisir», Dal, 137; Nic, 308; Mih, 322.

MUHLIDZIT, -tă, pl. *muhlidzi't*, -le, mucegăit, «chanci, moisie», Dal, 138; Nic, 308; *flint'na... cu pătăta muhlidzi'tă* (flintina... cu adăpostul mucegăit), Lum, II, 312; BNA, IV, 76. Sinonim: *muțulit*.

MŪHLU, sm., pl. *mūhl'i*, tuleu, «duvet?; tache de rousseur?»: *l'i-ișiră mūhl'il'i pi prósupă* (pe față i-au ieșit tuleiele), Mih, 322. - Cf. bg. *māhū* „mousse; duvet”.

MÚHL'E, sf., pl. *múhl'e*, *muhl'i* - v. *múcl'e* - : *agudeá cu múhl'ea di lăpór* (lovește cu muchea de topor), Dal, 138; *agudí cu múhl'ea di lútăgáne* (a lovit cu muchea iataganului), Fl, II, 7, 9. - Cf. și alb. *măqē, mākijē* „arête” (Hr, 256 și 191). - O alterare fonetică a formei *múcl'e*?

MUHMUDÉ, sm., pl. *muhmudédz*, Dal, 138 - v. *mahmudé*.

MUHMURLÍ, -*loán'e*, pl. *muhmurlíi*, -*loán'e*, Dal, 138 - v. *mahmúr*.

MUHMURLÍ'KE, sf., Dal, 138 - v. *mahmurlí'ke*.

MUHMÚZĂ, sf., pl. *muhmúze*, pinten, «éperon; ergot», Dal, 138. - V. *măhmúze*.

MUHTÁNE, sf., pl. *muhlă'n'i*, calomnie, «calomnie» - v. *bluštáne* : *greăuă muhtáne, urí'tă ešterle arucărđ pri mine*, Lum, V, 223 - v. *ešterle*; *oámin'i bun'i s' u pátă i di muhtáne i di un'tze*, Lum, VI, 6-8, 29 - v. *un'tze*. - Foneticeste, cf. *măhănă(ă)*. - < tc. *buhtân* (298) „fausse accusation; calomnie”.

MUHTÁR, sm., pl. *muhlári*, perceptor, «percepteur», Dal, 138. V. *múšftár*. - < tc. *mukhtar* (1134) „choisi, élu”.

MUHTÁRLÍKE, sf., pl. *muhlárlíki*, percepție, perceptorat, «perception; action de percevoir de l'argent; profession de percepteur», Dal, 138. - < tc. *mukhtarliq* (1134) „charge de préposé de village ou de quartier”.

MUHÚRE, sf., pl. *muhári*, CBiog, 22; 49 - v. *miúre*.

MUINĂ, sf., pl. *muin'i*, moină, «temps mou» : *ftně-vă, fraj, că yin pluin'i, că suntu sloj, că sun muin'i* (țineți-vă, fraților, căci vin ploii mărunte, căci există lapovițe, că sînt moine), PenB, VII, 142. Sinonim : *muhlădă*. - Pentru dr. *moină*, cf. DR, III, 514; DrăgR, 52. - < ?

MUJDÉ, sm., pl. *mujdédz*, cadou de veste bună, mujde, «présent qu'on donne à quelqu'un qui annonce une bonne nouvelle», Dal, 138. - V. *muždé*, sinonimele *sihárlike* și *mtndlă 3°*, precum și alb. *myzhde* „segno”. - < tc. *mujde* (1157) „(annonce d'une) bonne nouvelle”.

MUL, sm., pl. *mul'i*, catir, «mulet», Dal, 138; GEI, 174; RH, II, 192 (< lat. **mullus*); DR, III, 843 (< lat. **mullus*); GrS, I, 141-142 (< lat. *mullus*). - Acest substantiv circula mai mult sub forma feminină *múlă*, mai ales la plural (*múle*), și pentru motivul că, în caravanele aromânilor, rar apărea cite un *mul* : pentru inteligența, rezistența și comportarea lor, *múlele* erau preferate. - V. *múlă*. - < it. *mulo*.

MULÁME, sf., pl. *mulă'n'i*, CȘc, 42; 43 - v. *miláne*.

MULÁRE, sf., pl. *mulă'ri*, catiră, «mule», Dal, 138; Mih, 322; PScr, 228; PB, 646; GEI, 174; *mulărea si šlibă si-u ncărcă* (catira să știe să o încarce), LP, 12; PAnt, 243; BNA, II, 112 : la aromânii transhumanți, sub raportul social, era de dorit ca fata de măritat să știe să încarce povara respectivă pe un catir; *čidi cap ca di mulăre* [în text : *mul'edre*] (ghidă cap ca de catir), Fr, I, 5, 69; BNA, III, 48. - V. *mlăre*, *múlă*. - < μούλαρι „”.

MULÁSCU, -*că*, pl. *mulăški*, -*ke*, blajin, «bénin, docile, débonnaire», Dal, 138. V. *mólav* și, morfologiceste, *abrășcu*, *babășcu*, *mul'irășcu*. - < *moálē*.

MULĂ, sf., pl. *múle*, catiră, mulă, «mule, mulet», Dal, 138; Nic, 301; Mih, 323. - 1°. *pri múlă ședde ș' múlă căflă* (stă călare pe catir și caută catir), PGr, 106; 2°. *di fe nu feătă mұla?* (de ce catira nu fată?), PLit, 795; 3°. *túle mұlile s' li vındă* (toți catirii să-i vîndă), Fr, I, 10, 148; PAnt, 24; 4°. *și-kiră mұlile* (și-a pierdut catirii), PB, 101¹¹; 5°. *mұla călăcă ca yu-márlu: călu scundipseăște, mұla nu scundipseăște vl'rnăoară* (catirul calcă ca măgarul : calul poticnește, catirul nu poticnește niciodată); 6°. - *carl i' u táta, mұlă?* - *lápá n'i-eáste mұmă*, PLit, 489 - v. *lápá*. - În general, caravanele aromânilor sînt formate din *múle*, în mai fiecare caravană existînd și cite un cal de călărit - v. *cal* și *cărváne*. În Orient, rolul catirului are o arie largă. În Persia : „Les vieillards tiennent pour une chose honorable de monter une

mule" (Tav, II, 19); „On a de fort bonnes mules en Perse, qui vont fort bien l'amble" (Chard, IV, 72; VIII, 37). În Abisinia: „Les mulets sont les animaux de charge dont on se sert le plus communément en Abyssinie" (Bruce, IV, 292). „Le souverain fit présent à l'architecte... d'un mulet de race..." (DFem, 165). Și în Franța: „... sellez, bridez ma mule..." (Chansons, 36). Și în Peninsula Balcanică — deci, și la aromâni —, pînă pe la 1912, în special catira apărea în rolul calului de călărit. — Cu privire la instinctele unui catir — pentru care cf. *cundăke* 1°, *órdzu*, *vrrr-rl'û!* etc. —, reproducem constatarea unui cercetător dacoromân străin de o atare atmosferă: „E curios și foarte nostim cum catirii ghicese după nume și fluierătură vocea stăpînului lor și locul unde se află el" și vin după rația de orz (Burl, 137). — Gr. *μούλα* (Hris, 328; Boga, I, 265). — După cum am menționat și la cuvîntul *cal*, cuvintele *mul* și *múlă* nu pot reproduce direct lat. *mulus* și *mula*; deci și *múlă* < it. *mula*.

MULĂLÎKE, sf., pl. *mulălîki*, cîmpie; domeniu, «contrée, région riche qui est également un bon quartier d'hiver (pour les troupeaux)»: *tu pódul arnû*, *lu pústa mulălîke* (în singurătatea iernatică, în pustia cîmpie agricolă), FI, II, 7, 6; *neáda s' tudeáste curându tru mulălîke* (zăpada se topește curînd în cîmpie), PenB, III, 107; *trec cîmpul di mulălîke* (trec cîmpia de domeniu), Trib, I, 10-11, 13. — Cf. și alb. *mullallëk* „abundanza, rechezza". — V. *múlke*.

MULĂRIȚĂ, sf., pl. *mulărișă*, catră mică, «petit mulet»: *ună mulărișă ncărcată cu setn-durișe* — *gól'ina*, PLit, 375 — v. *gól'ină*. — V. *mulică*.

MULDZĂR, sm., pl. *muldzări*, mulgător, «berger qui trait les brebis»: *láva cádi la muldzări* (gălăgia cade (trece) la mulgători), PenB, VI, 50. V. *mulgătór* și *muldzără*. — < lat. **mulgearius*?

MULDZĂRĂ, **MULDZĂRCĂ**, sf., pl. *muldzări*, *muldzări*, mînzară, «brebis ou chèvre laitière que garde dans son troupeau le mîlnăr, le stirpăr ou le berger qui fait paître les bœufs ou les bœliers; chèvre laitière de maison», Dal, 138; CN, 104; 169 (< lat. *mulgearia* < PW, 1125: **mulgearia*); CDDE, 1164 (< sl. *muzara*); *muldzări*le s' turnără di la pășune (mînzările s-au întors de la pășune), FI, I, 2, 7. V. *mătrică*. — Din formele latine **mulgearia*, **mulgearius* trebuia să rezulte *muldzeără* (v. *muldzeäre*) și *muldzeăr*; totuși, etimologicește, *muldzăr* și *muldzără* fac parte din familia cuvîntului *mulgu*. — Cf. și alb. *mëzore* „giovenca", dr. *mînzare*, *mulzare*.

MULDZEĂRE, **MULDZIRE**, sf., pl. *muldzəri*, *múldzirí*, mulgere, «action de traire, traites», Dal, 138; Mih, 322; *dzáfi stringu*, *pátru pl'ngu* — *múldzirea* (zece *degete* string, patru *flte* pling — mulgerea), PLit, 386; *cur pi keátră ș' cap pi cur*, *dzáfe-astringu* ș' *dáúă pl'ngu* (cur pe piatră și cap pe cur, zece *degete* string și două *flte* de oi sau de capre pling) (grămosteni).

MULEAFTĂ, sm., pl. *muleaftáz*, tăcut, «silencieux; coi»: *mórtul erá sculát pi 'nă tisşireáúă di muleaftáz* (cel mort era ridicat pe o tejghea de oameni tăcuți, taciturni), CalGrB, 63; *muleaftáz'i di ará'uma ará'û spuné* (tăcuții spuneau de rău și mai rău), CalGrB, 64. — < *μουλληχτός* „~".

MULGĂTÓR, sm., pl. *mulgătóri* «qui trait les brebis»: *picuráril'i mulgătóri* (păstorii mulgători), CN, 114. — V. *muldzăr* și:

MULGU, vb. III și II (*múlşu*, *múlşu*, *múldzire* și *muldzeäre*), mulge, «traire», Dal, 138; Nic, 303; Mih, 322; PScr, 228; PAnt, 462. — 1°. *oára lu mulzeá óile* (ora cînd mulgea oile), PB, 152²⁶; 2°. *parabágl'i mulg mătrîşile* (parabacii mulg mînzările), PenB, II, 112; BNA, II, 48; 3°. *că'pîrile fe nu le-aveát múlşă vol*, *li múlşim nól* (caprele ce nu le mulseseși voi, le mulserăm noi). — V. *márgu*³ și *lăptuésu*. — < lat. *mulgere* „traire".

MULICĂ, **MULICE**; **MULICIŪ**, sf.; sm., pl. *mulíşi* și *mulice* (f.), *mulicî* (m.), catră mică, «petit mulet», Dal, 138; PLit, 375. — V. *mulărișă*, *mul*, *múlă*.

MULIDE, MULIAE, sf., pl. *mulidez*, plumb; glonț, «plomb»; balle de fusil, Dal, 138; Nic, 301; Mih, 322; *neătle di mulide* (inele de plumb), Lum, II, 120. — V. *multive*.

MULIĂAR, -ră, pl. *mulidărl*, -re «plombé»: *alumă mulidăr* (ichiu plombat), Fl, I, 63 — v. *alumă*.

MULIAUSĂSCU, vb. IV (*mulidusil*, -sît, -sire), plomba, «plomber»: *mulidusil săltul tra s' hibă căma greă* (am plumbuit ichiul ca să fie mai greu), Mih, 322. — < *μολυβόνω* „~”.

MULIFTU, sm., pl. *muliftl* (Grâmuste), molift, «pese, picea excelsa». — < ?

MULIPSĂSCU (*mi*), vb. IV (*mulipsil*, -sît, -sire), molipsi, «infecter, contaminer», Dal, 138; Nic, 302; Mih, 322; GEI, 174. — < *μολέω* „~”.

MULIPSIRE, sf., pl. *mulipsirl*, molipsire, «contagion», Dal, 138; Nic, 302.

MULIPSÎT, -tă, pl. *mulipsil*, -te, molipsit, «contaminé; infecté», Dal, 138; Nic, 302.

MULISTRĂ, PB, 646: joc de cuvint fără nici un sens, în rimă cu *culistră* — v. *măgăr* etc.

MULȚĂ, sf., CosP, 11; *intră mulișă n vășturi* (a intrat molia în postavuri), Al, 1928, 65 — v. *mul'ță*.

MULIV, sm., pl. *mulivl*, creion, «crayon», Dal, 138; Nic, 301; GEI, 174. — < *μολύβι* „~”.

MULIVE, sf., pl. *mulivol* — v. *mulide*, PScr, 228 (*molive*); GEI, 174. Sinonime: *curșume*, *gugășu*, *plătumbu*. — < *μολύβι* „~”.

MULKE, sf., pl. *mălki*, proprietate, «propriété; domaine», Dal, 138; Nic, 301. V. *măllke*. — < tc. *mulk* (1221) „~”.

MULOĂHĂ, sf., pl. *moulôhl*, nălbă, «mauve», Dal, 138; Nic, 301; Mih, 323; GEI, 73 (< bg. *moloħa* „~”); GrS, VI, 385 (< *μολόχα* „~”); Lum, IV, 135; PLit, 260; 239; *s' fâgă ca muloăha di urdzl'că* (să fugă ca nălba de urzică), BNA, II, 84; *lă-adără prl'ndzul di mulôhl* (le pregătește prinzul din frunze de nălbe), ArE, 6; *pită di mulôhl* (plăcintă de nălbe). — V. *mălăgă*. — < *μολόχα*.

MULSĂ, -su, pl. *mălse*, -și, muls, «trait», Dal, 138; *oi mălse, lăple mălsu* (oi mulse, lapte muls); *oămin'l mălși* (oameni exploatați). — V. *mălgu*.

MULT, PAnt, 462 — v. *măltu*. — Dispariția lui -u final (chiar cînd e precedat de un grup de consoane), constituie o caracteristică a graiului din Sămărina — cf. *côrbu*², *sômnu* etc. — V. și *mănte*.

MULTEĂȚĂ, sf., pl. *mullêl*, mulțime, «foule, multitude», PScr, 228. V. *mullime* și *singureăță*. — < *măltu*.

MULTIME, sf., Nic, 301 — v. *mulft'me* și sinonimele *flămin năfămă*.

MULȚU¹, adv., mult, «beaucoup; très; longtemps», Dal, 138; Nic, 301; Mih, 323; PScr, 228. — 1°. *imnăsl măltu* (ai umblat mult); 2°. *măltu anălft crêscu tof* (toți cresc foarte înalți), Fr, I, 8, 125; PAnt, 177; BNA, III, 62; 3°. *di măltu* (de mult), PB, 594; PAnt, 314. — Cf.: „multu greu au tras băjenarii” (Nec, 316); „mult păcătos” (Dens, II, 168); „ca un multu înțeleptu” (CronM, II, 34); „Multu-i bună” (JB, 196); „Mult voinic” (TeodP, 140); † fr. „mult granz amitez” = molto grande amicizia (Rol, 29); „Amour peut moult, argent peut tout”, 1558 (Maloux, 30); „Vieille haine fait moult mal”, s. xiv (Maloux, 244); „Qui trop court moult se lasse” (Lar, 166) etc. Pentru provenșală (*molt*), cf. Angl, 234. — V. *para*, *pri*², *vlrtôs* și:

MULȚU², -tă, pl. *mălft*, *mălte*, mult, «beaucoup de», Dal, 138; Nic, 301; Mih, 324. — 1°. *și-i jăle măltă n căse* (și e jăle multă în case), PAnt, 155; BNA, II, 2; 2°. *va s' fâdzl, ca mălft'l, s' tîne* (vei pleca și tu ca mulții, cei mulți), RA, 186; BNA, IV, 61; 3°. *ascăpă băna a multôr oămin'l* (a scăpat viața multor oameni), PB, 1930; 4°. *trî mulf an't!* (la mulți

ani!) — cf. și it. „a molti anni! Dio vi dia pace e buona fortuna” (Rosa, 71). — < lat. *multus* „nombreux, beaucoup de”.

MULȚĂRE, sf.; **MULȚĂT**, -tă, Dal, 138 — v. *mul'îțare*, *mul'îțat*.

MULȚĂȘCU (mi), vb. IV (*mul'îl'i*, -l'i't, -l'i're), înmulți, «(se) multiplier»: *lumea s' mul'îl'* (lumea s-a înmulțit), PB, 431¹⁵; *și bănează, și mulțască cum mulțăsc pâl'i di-alcîn'i* (să trăiască, să se înmulțească cum se înmulțesc puii de albine), PenB, II, 112; BNA, II, 50. V. *anmulțăscu*. — < *mulț*.

MULȚĂDZĂ, sf., pl. *mulțédz*, Dal, 138 — v. *mălțédză* (și *ălbă*, *kipit*). — < ?

MULȚIDZÓS, -dzoasă, pl. *mulțidzós*, -dzoase, ciupit de vărsat, «grêlé», Dal, 138; PLit, 318; *'nă ur'lă, sumulăte, mulțidzodă* (o urită, negricioasă, ciupită de vărsat), Lum, II, 257. — V. *mălțidzăt* și sinonimul *kipitós*.

MULȚÎME, sf., pl. *mul'îl'n'i* — v. *mulleđă* —, Dal, 138; (Nic, 301: *mulțime*, formă suspectă); Mih, 323 (: *mulleame* — v. *psnăme*). — < *mulț*.

MULUETŪ, -uedă, pl. *muluēf*, -uedă, mălăieț, «farineux, friable»: *mer muluēfă* (măr mălăieț), Mih, 324. — < ?

MULUFRÂNDZĂ, sf., Lum, III, 56 — v. *malufrândză*.

MULUFIE, sf., pl. *muluyil*, poliță, «billet à ordre; traite», Dal, 138; Nic, 301; Cod, 42 b¹⁶ (*emuluyie*); GEI, 174; *dizgrupă' ună muluyie* (a dezgropat o poliță), PAnt, 312; *edste, prêfte, muluyie* (preotule, e poliță), BaP, 40; BNA, III, 140. Sinonim: *pôliță*. — < *ὀμολογία* „obligation”.

MUL'EÁRE¹, sf., pl. *mul'ér*, muier, femeie, «femme; épouse», Dal, 138; Nic, 301; Mih, 323; PScr, 228; PB, 647; PAnt, 462. — 1°. *mul'éarea nicukitră nu s' acămpără* (femeia gospodină nu se cumpără), PGr, 108; 2°. *tin'ia la mul'éare-l muștedă afeă ma mare* (la femeie cîntea e frumusețea cea mai mare), PLit, 561; 3°. *mul'éarea l'i scoase perî alci a drăclui* (femeia i-a scos dracului păr alb), PLit, 559; 4°. *taft, nu strigă, mori mul'éare* (taci, nu striga, măi femeie), Fr, II, 220; BNA, III, 30. — În CronM, I, 247: *muicare*. — V. *mgl'éare*, *ml'éare*. — < lat. *muller*, -erem „femme”.

MUL'EÁRE², sf., pl. *mul'ér*, (în)muier, «action d'amollir, de radoucir», Dal, 139; *l'na va mul'éare* (lîna trebuie muiată).

MUL'EÁT, -tă, pl. *mul'éd*, -le «mouillé, trempé», Dal, 138; Mih, 323; PB, 647; *di l-făje drac mul'éat* (de-l face drac muiat), Lum, II, 153; BNA, III, 112; *strân'ile-l'i suntu mul'éate* (hainele-i sînt muiate, ude), FI, I, 1, 5; PAnt, 250. — V. *mol'tă¹*.

MUL'EAZÍM, sm., pl. *mul'eazimean'i*, sublocotenent, «sous-lieutenant». V. *melazl'm*. — < tc. *mulâzim* (1218) „attaché; lieutenant”.

MUL'IRÁME, sf., fără pl., muieret, muieri multe, «nombre de femmes»: *apóla l-l'éá mul'irámea* (apoi îl ia (îl începe) grupul de femei), Al. 1903, 55. — V. *bărbătáme*.

MUL'IRĂȘCU, adj., pl. *mul'irăști*, afemeiat, «efféminé», Dal, 138. — V. *mulășcu*.

MUL'IRĚSCU, -rească, pl. *mul'irēști*, -rēști, muieresc, «de femme; féminin; la partie postérieure de l'église qui est réservée aux femmes», Dal, 138; Nic, 301; Mih, 323; PB, 647; PGr, 108. — 1°. *pl'ngul edste mul'irēsc* (plînsul e al femeilor), PAnt, 165; 2°. *prêftul îșé dil bărbădeasca și intră' tu mul'irēasca* (preotul a ieșit din partea rezervată bărbaților în biserică și a intrat în cea rezervată femeilor) — v. și *mgl. mul'îreasca* (PMegR, II, 97; CapM, III, 197).

MUL'TROÁN'E, sf., pl. *mul'troán'e*, femeie volnică, «forte femme», Dal, 138. V. *bărbătoán'e*.

MUL'IRŪȘCU, **MUL'IRŪȘŪ**, adj., pl. *mul'irăști*, *mul'irășt*, PB, 647; Mih, 323 — v. *mul'irășcu*. — < *mul'éare¹*.

MUL'ITŪRĂ, sf., pl. *mul'itūri*, lichid; moale, «liquide (thé, soupe (potage), jus, bouillon etc.)»; mouillure, temps humides, Dal, 139; *ceâte i lfi-dô mul'itūră* (ceai sau orice mâncare lichidă), Al. 1903, 22; *afoară eâte mul'itūră* (afară e timp umed). — < *mul'eât*.

MUL'ITĂRE, sf., pl. *mul'itărî*, acțiune de molii, «action des mites dans les habits, dans le étoffes», Dal, 139; Mih, 323 (v. *mul'itédzû*).

MUL'ITĂT¹, -lă, pl. *mul'ităt*, -le, atins de molii, «atteint, mangé par les mites», Dal, 139. — V. *mul'ităt*.

MUL'ITĂT², -lă, pl. *mul'ităt*, -le, ciupit de vărsat, «grêlé», Mih, 323. — V. *mul'itédzû* și *mul'itédzû*.

MUL'ITĂ, sf., pl. *mul'ită*, Dal, 139; Mih, 323; CEL, 73; PLit, 53 — v. *mul'ită*, *môlită*.

MUL'ITÉDZŪ (mi), vb. I (*mul'ităt*, -lăt, -lăre), a fi atins de molii; a fi ciupit de vărsat, «1°. être atteint par les mites; 2°. être atteint par la petite vérole», Dal, 139; Mih, 323 — Nu știu dacă sensul 2° are circulație verbală, dar are legătură cu sensul 1°: cel ciupit de vărsat parcă e pișcat sau ros de molii. V. *măl'itédzû*. — < *mul'ită*.

MUL'IŪ, măt'e, pl. *mul'I*, măt'e, negricios, «noirâtre; noiraud», PEt, 39. V. *mărnu* și *sumulătă*. — < lat. *mulleus* „de couleur rouge”.

MUMĂ, sf., pl. *muml'n'i*, mamă, «1°. mère; 2°. chef; 3°. source; 4°. partie ou face — soit antérieure, soit postérieure — qui n'est pas pourvue de plis, comme le sont les parties latérales; 5°. centre, milieu», Dal, 139; Nic, 302; Mih, 324; PScr, 229. — 1°: *fi'ră mămă* — *ca pul'I fi'ră clôce* (fără mamă — ca pui fără cloșcă), PLit, 562; *di mămă hil făptu* (de mamă ești născut = ești viteaz), PB, 338¹³; *a muml'n'llor s' nu-ăspuném* (să nu spunem mamelor), W, II, 12; PAnt, 29; 2°. *glôclu aêstu 'șl-ăre mămă* (jocul acesta își are un conducător, un șef) — cf. PLit, 88; 103; PIm, I, 164; II, 218; 3°. *eū am apă di la mămă* (eu am apă de la izvor = eu am știri sigure), LP, 54; BNA, II, 120 — v. *villl*; 4°. *nu-l lipseăște cl'in, ma ti hărzăeăște mămă* (nu-ți lipsește clin, ci-ți trebuie partea esențială, baza), LP, 54; BNA, II, 120; 133 — v. *cl'in²*, *frl'ndză* 2°, precum și gr. „τοῦ λείπει μάννα καὶ λαγγύδι” (ti lipsește mamă și clin), 'ΑρΓλ., 55; 5°. *pin' lu mămă-a li Eorôpe* (pină în centrul Europei), BNA, II, 78. — V. *imă*, *mămă¹*, *măna¹*, *mă*, mgl. *mumă* (PMegR, II, 97; GrS, VI, 170; CapM, III, 198) și alb. *mëmë* „madre”. — În dacoromână: „mumă-mea” (BD, 52: 1620), „mumănilor” (BD, 92: 1624); „seminție... despre mumă” (CronM, I, 249); „muma fetei” (*ibid.*, I, 257; 258); „rămași cu muma lor” (*ibid.*, I, 271); „muma doarme, pruncul rîde” (Emin, VI, 97). În italiană: *mădrema* (Zing, 884) — v. -n'lu. — < pl. *muml'n'i* < *măml'n'i* < lat. *mammānae*, *mamma* „maman” (CDDE, 1044; DR, II, 401-402).

MŪ-MEA, mama mea, «ma mère», PAnt, 462; *a mă-meal* (mamei mele). — V. *mă'-la*. — < *mămă-mea*.

MUMULÉSCU, vb. IV (*mumulit*, -lit, -lire), bombăni, «bougonner, maugréer», Dal, 139. — < *mu-mu-mu!*

MUMULIC, **MUMULIG**, sm., pl. *mumulit*, *mumulidzi* — v. sinonimul *căclumăc* —, PEt, 31 (v. *mămulig*); CN, 174; DR, VII, 153 (< *mămă* + *-ăligă*); Fr, I, 137; GrB, 135; *va s' herbu mumulic făr' âmtu, căma mărșin* (voi fierbe mămaligă fără unt, mai de post), Lum, II, 244; BNA, III, 54; 56; 166. Sinonime: *bărcădăn*, *miclădără*, *larapășă*. — Cf. gr. *μαμαλιχα*, *μυμιλιχα* (Boga, II, 38). — < ?

MUMULIRE, sf., pl. *mumulirî*, bombonire, «bougonnement», Dal, 139.

MUNĂT, -lă, pl. *munăt*, -le, simplu, «non mélangé»: *café munăt* (cafea pură, neamestecată). Sinonim: *sadêu*. — Cf. gr. *μονατο* ('ΑρΓλ., 62; Σαρ., 18; Boga, I, 239; II, 150).

MUNĂFIC¹, sn., pl. *munăfieurî*, intrigă, «intrigue», Mih, 324; *s' vâ băgăfă munăfieurî* (să vă puneți intrigi), Cod, 11 b²⁷. — V. *munăfictike* și:

MUNĂFIC², -că, pl. *munăfiți*, -le, intrigant, «intrigant», Mih, 324. Sinonim: *muzavir*. — < tc. *munafiq* (1227) „hypocrite; calomniateur”.

MUNĂFICLIKE, sf., pl. *munăfielki* «intrigue», Mih, 324; Cod, 44³. V. *munuflike*. — < tc. *munafiqlyq* (1227) „calomnie”.

MUNĂȘPE, sf., fără pl., de acord, convență, «convenance», Dal, 139; Mih, 324; *va plătească trî n' să își va aflată munășpe hoăra* (va plăti pentru ea orice va găsi satul de convență), Lum, I, 191. — < tc. *munayb* (1226) „convenable, analogue”.

MUNDĂ¹, sf., pl. *mundză*, rază, «rayon», Dal, 139; Nic, 302; PB, 647; Mac, 33. — 1°. *eū mi fac munda di soare* (eu mă fac rază de soare), PLit, 1038; 2°. *munda di soare nu aștundză* (nu ajungea rază de soare), Lum, II, 81; VI, 4, 11; 3°. *nîi ună munda di lun' nă* (nici o rază de lumină), FI, I, 2, 5; 4°. *alunică mundzale a soărlui* (alunecau razele soarelui), Lum, V, 9, 16; PAnt, 333; 5°. *mundzale alunică cătră hîma* (razele alunecau spre șes), GrB, 221; PAnt, 224. — V. *mă'ndză¹* și sinonimele (*a*)rădză, *arpă'yl*, *diliğitără*, *șilistră*. — PW, 1127: < lat. *mundus* „le ciel, le firmament”.

MUNDĂ², sf., pl. *munde*, caznă, «effort, peine», Mih, 324. V. *munduire* și *văsan*. — < alb. *mundë* „fatica, sforzo”.

MÜNDE, sm.; **MUNDIȘŪ**, -șe, Dal, 139 — v. *munte*, *munlișu*.

MUNDŌ, invar., sumbru, «foncé, brun, sombre»: *bufătă mundŌ* (culoare spălăcită), Dal, 139. — < μουντός „~”.

MUNDRĚSCU, vb. IV, **MUNDRĚRE**, **MUNDRĚT**, Dal, 139 — v. *muntrĚscu*, *mu(n)trĚre*, *muntrĚt*.

MUNDUEȘCU (*mi*), vb. IV (*mundui*, -uit, -uire), tortura, «peiner; torturer; martyriser», Mih, 324; DR, II, 540; *s' nă munduim 40 di dză'le ca profitul Ila* (să suferim 40 de zile ca profetul Ilie), Cod, 124⁵; *amărtișul va s' lu mundueșcu* (pe cel păcătos îl voi tortura), Cod, 121¹. V. *culășescu*, *văsănișescu*. — < alb. *mundŏnj* „torturare”.

MUNDUIRE, sf., pl. *munduirĚ*, caznă, «peine; torture; supplices», Mih, 324; *munduirea a ălit'i* (chinul eternității), Cod, 118⁶; *hă'l'ură șă munduiră a loră* (stările lamentabile (halul) și torturile lor), Cod, 13²¹. — V. *munda²* și *zahnēte*.

MUNDUIȚ, -tă, pl. *munduiț*, -te, chinuit, «supplicié, torturé», Mih, 324; *locu munduit ș' pișipsit* (loc (pămînt) chinuit și căznit), Jb, I, 44; *il' da tru mă'nile a munduilor [munduișlor] di ămun'i* (îi dă în mîinile torturațiilor de diavoli), Cod, 16 b⁶; 93⁸. V. *munda²*.

MUNDZĂ, sf., pl. *mundză*, semnătură digitală; tiflă, «1°. doigt: signature; 2°. geste de mépris: bernique!; geste injurieux avec deux doigts ou avec tous les cinq doigts de la main ouverte — v. *mă'ndză²*, *m'ndză*», Nic, 302; GEI, 174; PhOr, II, 450 (< lat. *mundia*). — 1°. *nu-i munda a l'el* (nu e semnătura ei), PB, 198³⁴; *s' dūsiră... s' băgă munda* (s-au dus... să pună semnătura), BNA, II, 24; 2°. *lă deăde munda a zădnilor* (străinătății i-a dat cu tifla), FI, I, 2, 4; 3°. *fi munda nu-ări dădă!* (ce de tifla nu a dat!), RA, 100; BNA, II, 42. — Cf. gr. μουντζα „geste injurieux”; alb. *mānxē* „ingiuria consistente nello stendere la mano verso uno... perché esso diventi cieco”.

MUNDZU(S)ĚSCU (*mi*), vb. IV (*mundzu(s)it*, -u(s)it, -u(s)ire), a da cu tifla, «tendre les doigts de la main ouverte vers les yeux de quelqu'un comme geste injurieux», GEI, 175; *ağıūmsiră... si s' mundzueăscă* (au ajuns... să-și dea cu tifla), FI, I, 3, 11; *mundulă-ă, mōre, și-ădă' u* (dă-i cu tifla, măi, și lasă-o), FI, II, 5, 2; *u mundzusi* (i-a dat cu tifla), PB, 201³⁵; *alănte va li mundzusescu* (pe celelalte le voi da dracului), Caraf, 44. — Cf. gr. μουντζόνω „faire les cornes”. — < *munda²*.

MUNĚĂĂ, sf., pl. *munĚdz*, monedă, «monnaie», Dal, 139; Mih, 324; GEI, 175. V. *monĚdă*. — < μονĚdă „~” < fr. — it.

MUNGĂRISĂSCU, vb. IV, PScr, 229; GEI, 175 — v. *mugrisăescu*, sinonimul *mudăescu* și alb. *mungris* „muggire”.

MUNÓKIR, sn., Dal, 139 — v. *mănókir*, *monókir*.

MUNÓLCU, -că, pl. *munólfi*, -fe, solitar, nepereche, «seul; impair — v. *lekl*». V. *manóleac*.

MÜNTE, sm., pl. *múnft*, munte, «mont, montagne; obstacle, grande difficulté», Nic, 302; Mih, 324; PScr, 229; PArom, 194-195. — 1°. *munte*, *fráte*, *mí duc hima* (munte, frate, mă duc la șes), RomP, III, 38 (138), 2; BNA, IV, 52; 2°. *la nu ti pll'ndze*, *munte vrut* (ian nu te plînge, munte iubit), PenB, II, 84; BNA, I, 54; 3°. *múnftle dî neacă nu si-aspăre* (muntele nu se sperie de zăpadă), PLit, 563; 4°. *múnftll'i l'i-adrá páde* (munții i-a făcut șes = a cutreierat munții de parcă ar fi fost niște șesuri), PB, 25¹⁷; 5°. *acășă'm múnftll'i* (ne-am apucat de munți; am ocupat munții) — cf. gr. πέρυα τὰ βουνά, alb. „marr mál'etë”; 6°. *l'i-aspăne múnft* (li arată munți, îi dă să înțeleagă că sînt obstacole, dificultăți mari), PLit, 563; 7°. *fă múnftll'i páde* (fă munții șes = cutreieră-i ca pe un șes), PLit, 1047; PAnt, 206; BNA, V. 33. — v. 4°; 8°. *ğturállu aestu greú ca múnftle fe angedcă* (jurămîntul acesta greu ca muntele care apasă), PB, 83⁷; 9°. *dil múnftll'i-a vláhuhrállor* (din munții satelor aromânești) LP, 176; BNA, II, 14 — cf. mai jos; 10°. *Armá'nlú lu munț eáste ca amărea arihátipsllá*, PAnt, 5 — v. *amăre*; 11°. *cása-a noastră-i múnftle* (casa noastră e muntele), PLit, 1007; PArom, 194; POrig, 96; PLir, 406, 552; PMic: *Muntele b*; 12°. *va ti-avém ca un munte* (te vom avea (considera) ca pe un munte), PALb, 50; PArom, 195. — Ca și pentru -u final (cf. *corbu*², *mult* etc.), în graiul din Sămărina apare același proces și pentru -i și -l: *pórftll'i = pórftll'i* „porcii”; *munț, múnftll'i = múnft, múnftll'i* „munți”, „munții” (cf. 9° și 10°) etc. — < lat. *mons*, *montem* „montagne, mont”.

MUNȚIȘŪ, -șe, pl. *muntlîși*, -șe, de munte, «de montagne»: *lu ari'ú muntlîșú si-n'i eréseu* (să-mi cresc în rîu de munte), PLit, 1036; *cálu muntlîșú nu-i trl ġeadé* (calul de munte nu e apt pentru șosea). — V. *mundișú* și *clmpîșú*².

MUNTÓS, -toasă, pl. *muntóși*, -toáse, muntos, «montagneux», Nic, 302; Mih, 325. — < lat. *montuosus* „montagneux”.

MUNTRĂSCU (*mi*), vb. IV, Mih, 325; PB, 647; PAnt, 58; *mi muntreá* (mă privea), Lum, II, 80; *cu óel'i nu muntreáște* (nu privește cu ochi), PLit, 848 — v. *multrăscu*.

MUNTRĂTĂ, sf., pl. *muntrite*, privire, «regard», Mih, 325; *muntrita a lui alăgá n cá'mpu* (privirea lui alerga pe cîmp), GrB, 221; PAnt, 224; BNA, IV, 140. V. *multră*.

MUNUFLIKE, sf., pl. *munufltki*, Dal, 139 — v. *munăflike* și *năpătără*.

MUNŪH, sm. și adj. m., pl. *munúh*, jughănit, «bélíer châtéré», Dal, 139; GEI, 175. V. *monóh* și sinonimele *gágur*, *scupác*. — < μοννοῦχος „~”.

MUNUPÁTE, sf., pl. *munupá't*, potecă, «sentier». V. sinonimul cu circulație generală *cădré*¹ și alb. *monopát* „sentiero”. — < μονοπάτι „~”.

MUNZŪRĂ, sf., pl. *munzŭri*, baniță, «boisseau»: *400 di munzŭri trl ói, trl cal'i* (400 de banițe (?) de porumb, de orz pentru oi, pentru cai), FI, II, 4, 9. — Am auzit forma **MĪNDZŪRĂ** «mesure», care, și ea, pare a fi o alterare a formei *mizŭrá* prin jargon grecesc. — V. *cállă*, *tăyáre*.

MUR¹, sm. și sn., pl. *mur* și *múruri* (v. *lădiră*), zid, «mur; muraille», Dal, 139; Nic, 302; Mih, 326; PScr, 229. — 1°. *gárdul ári óel'i*, *márlu ári urécl'i* (gardul are ochi, păretele are urechi), PLit, 502; PAnt, 9; 2°. *un ós lu vrin mur vécl'lu* (un ós în vreun zid vechi), Lum, I, 91; 3°. *pălătea erá vărígátă cu mur* *nálfi* (palatul era înconjurat cu ziduri înalte), PB, 243³⁵. Sinonim: *stlzmă*, *tih*. — Cf. dr. *mur* (MF, 180 etc.). — < lat. *murus* „mur; rempart”.

MUR², sm., pl. ?, bubă la cai, «sorte de hube, d'abcès aux chevaux», Dal, 133. — < ?

MURADÎE, sf., pl. *muradî*, vrere?, «volonté»: *muradta a voastră v' o burttă* (vrerea voastră v-ați împlinit-o), Cod, 82⁷. — Cf. tc. *m u r á d* (1114) „volonté, désir, but”.

MURAFÊTE, sf., pl. *murafêl*, marafet, «art; habilité; moyen; ruse», Dal, 139; Nic, 279 (*mîrîfête*); Mih, 278 (*marafête*). — 1°. *murafêtea-a așlîlû cal* (abilitatea celui cal), Fl, I, 1, 2; Pant, 342; 2°. *si-n'î fac murafêtea-a meâ* (să-mi aplic arta mea), BNA, III, 132; 3°. *si-aflâ'm vî'râ murafête* (să găsim vreo șmecherie), LP, 56; BNA, II, 124; 4°. *murafêtle a li mul'edre* (trucurile femeii), PB, 496²⁸, — < tc. *ma'ryfet* (1193) „art; moyen”.

MURAFITLÎ'KE, sf., pl. *murafitlî'ki*, abilitate, «adresse; habileté», Mih, 278 (*marafitlî'ke*). — < *murafête*.

MURÂR, sm., pl. *murârî*, morar, «meunier», Dal, 139; Nic, 302; Mih, 325; PScr, 229; o *murâre*, *leagă cî'nile* (hei morarule, leagă cîinele), PB, 23¹²; *cî'ndu am apă beaû yin*; *cî'ndu nu-âm apă beaû apă* (cînd am apă beau vin; cînd nu am apă beau apă) — cf. „S'avissi acqua, vivirria vinu; e pîrchî 'un haju acqua, vinu 'un ni vivu” (BTS, XX, 313: se dă și anecdota) etc. — < lat. *molaris* „qui tourne la meule”.

MURÂRĂ, sf. (pl. *murâre*, *murârî*), morăreasă, «meunière», Mih, 325; PLit, 96.

MURÂRE, sf., pl. *murârî*, datină?, «coutume?»: *modșile mor*, ș' cu *modrtea-a lor l'edî tu mîrmîntu tûtă slîrea ș' murârea a lor* (bătrînele mor, și cu moartea lor iau în mormînt toată știința și datina (?) lor), Fr, II, 262. — Cuvînt neidentificat, deci nu știm dacă are vreo legătură cu *mor*¹.

MURĂ, sf., pl. *mûre*, mură, «mûre de haie, mûre sauvage», Dal, 139; Nic, 302; Mih, 325; *si'ndze latû ca mûra* (sînge negru ca mura), PB, 414¹⁸. — V. *amûrâ*¹, gr. *μοῦρα* (Κρυς, II, 39; Boga, II, 40) și REW, 5696, 2. — < lat. *mora* (*morum* „mûre, fruit du mûrier”).

MURDÂR, -ră, pl. *murdârî*, -re, murdar, «sale, mal-propre», Dal, 139; Nic, 303. V. *âfal*, *bîrbâte*, *căcătôs* 1°. — < tc. *mourdar* (1148) „~”.

MURDÂRÎ'L'E, **MURDÂRÎ'L'KE**, sf., pl. *murdârî'l'e*, *murdârî'l'ki*, murdărie, «saleté», Dal, 139; Nic, 304. V. *lăvâșîtură*, *smăgă*. — < tc. *mourdarlyq* (1148) „~”.

MURDÂRIPSÊSCU (*mi*), vb. IV (*murdâripsî*, -sîl, -sîre), murdări, «salir», Dal, 139. Sinonime: *lăvâșescu*, *lîrusescu*, *smîryescu* etc. — < *μυρδαρῶω* „~” < tc.

MURDÂRIPSÎRE, sf., pl. *murdâripsîrî*, murdărire, «action de salir», Dal, 139. Sinonim: *ngătare*.

MURDÂRIPSÎT, -tă, pl. *murdâripsîl*, -le, murdărit, «salî», Dal, 139. V. *likîsîl*.

MURDZEÂRE, sf., Nic, 304 — v. *mûrgu*², *muldzedre*.

MURDZEÂȘTE, vb. unipers. și **MURDZÊSCU**, vb. IV (*murdzîl*, -dzîl, -dzîre), amurgî, «tomber (en parlant du soir); être surpris par le soir», Dal, 139; Nic, 304; Mih, 325; DR, II, 540. — 1°. *așlîptâră pl'nâ fe murdzî* (așteptară pînă ce a amurgit), LP, 175; Pant, 83; 2°. *cîl fudzi mû'-sa ș' murdzî* (abia pleacă mamă-sa și se lăsă amurgul), PB, 94²⁸; 3°. *cîl aveâ murdzîlă* (abia murgise), PB, 309¹⁴; 4°. *s' n'î-âpîrî, mûmă, și s' murdzêști* (mamă, să mi te apuce zorii zilei și să înserezi), PLit, 949; 5°. *murdzîm trîșl la cășeare* (ne-a apucat amurgul tocmai la stîină). — V. *murqu*¹, gr. *μουργιζ* (Hris, 131).

MURDZÎRE, sf., pl. *murdzîrî*, amurgire, «tombée de la nuit», Dal, 139; Mih, 325. — V. :

MURDZÎȘŬ, sn., pl. *murdzîșuri*, amurg, «déclin du jour», Dal, 139; *seára, amînăt, tru murdzîșû* (seara, tîrziu, în amurg), PB, 440²⁸. — V. *amurdzîșû*, *murğîșû* și :

MURDZÎT, -tă, pl. *murdzîl*, -le, amurgit, «le jour à son déclin; surpris par le déclin du jour», Dal, 139. — V. :

MURDZÎTĂ, sf., fără pl., amurg, «moment de la tombée du soir», Dal, 139; Nic, 304; *si s' toárnă tu murdzîtă* (să se întoarcă în amurg), PLit, 780. — V. *amurdzîtă* și *murdzeâște*.

MUREAŬĂ, sf., pl. *murêl*, dud, «sycamore», Dal, 139 («mûrier»); Nic, 303. — < *μωρεά* „mûrier”.

MURGU¹, sm., pl. ?, PB, 647; *néfi tru murgu nu culeádză s' treacă* (nici în amurg nu culează să treacă), Lum, V, 212; *cum cădeă murgul* (cum se lăsa amurgul), Lum, V, 213; *nu li vidzúși pîn' lu murgu* (pînă la amurg nu te-ai văzut), Caraf, 70. — V. *amurgu¹* și:

MURGU², -gă, pl. *múrdzi*, -dze, murg, «gris; brun; cheval roman; nom donné aux chevaux et aux chiens gris», Dal, 139; Nic, 303; Mih, 325; DR, II, 540 (< alb *murg*); REW, 433, 2. — 1°. *ma feđ ml'todră murgă* (dar cea mioară murgă), PAnt, 146; 2°. *șcă'mbe múrdze și fricoáse* (pietre sure și înfricoșetoare), BNA, I, 18; 3°. *niórl múrdzi* (nouri suri), PAnt, 307; 4°. *o lai Murgu, fráte bun* (hei drag Murgule, frate bun), Bag, 52; PAnt, 200; BNA, V, 38; 5°. *așteaptă, lai Murgu, s' creáscă iárba* (așteaptă, măi Murgule, să crească iarba), PLit, 563; 6°. *Murgu, i!* (Murgule, i! = mergi!) — v. *i!¹⁴*; 7°. *mutréđ s' cl'n'íl'i, fel Murgu s' fel Aráp* (îngrijește și clinii, cel Murg și acel Arap), Lum, II, 153; PAnt, 177; BNA, III, 112. — V. *amurgu²*, toponimicul *Murgu* (munte al satului Băiasa), gr. *μούργκος* (Boga, I, 241; II, 40), *μούργκος*, «φάρος, θολός», alb. *murgu*, -gë „nero; misero”. Pas, I, 121.

MURGU³, vb., Nic, 303 — v. *múlg* (pentru *l* + cons > *r* + cons., cf. *murtaráuă* și PPar², 15).

MURGEAZMĂ, MURGIZMĂ, sf., fără pl. «brune», Dal, 139; *múrcizma si ngrușeá* (a-murgul scii devenea des), Fl, II, 5, 8. — E grevizarea formei *murgu¹*.

MURGEA, sm. «nom donné à un chien *murgu²*». — V. *murgu²* și:

MURGIȘŪ, sn., amurg, «chute du jour», Ob, 19 — v. *múrdzișu* și:

MURGIU (grămosteni), adv. «vers le déclin du jour»: *lu murgiu* (în amurg). — Cf. gr. *μούρτζ'ους* «noirâtre» (Hris, 328; Boga, I, 242; II, 229).

MURIRE, sf., pl. *muriri*, murire, «action de mourir», Dal, 139.

MURISCE, sf. pl., ruine, «ruines, décombres, vestiges», Mih, 325. — < ?

MURIT, -lă, pl. *muriș*, -le, murit, mort, «mort, tué; ruiné», Dal, 139. — Cu o influență a bg. *morja* „tuer; fatiguer”: < *mor²*.

MURLĂI, **MURLĂIŪ**, -lăte, ticălos, «pauvre; misérable»: *o, murlăi cadiféi lăi!* (o + sărmană catifea neagră!), VAR, 4; *lu nveřu minte eă, murlălu* (il învăț eu minte, ticălosul) BařP, 7. — < *móre* + *lai*; *móre* + *lată*.

MURMÎE, sf., Dal, 139 — v. *murmin'e* și:

MURMÎN, sn., pl. *murmin'e*, soroc, «terme, échéance; recrutement», RA, 92; BNA, II, 34. — V. *murmin'e* și *urșisil*.

MURMÎND(U), MURMÎNTE, MURMÎNTU, sm., pl. *murmindz(l)*, *murminț*, *mormint*, tîmbe, tombeau — v. *tumbă¹*; pl.: cimetière — v. *kimilir*, Dal, 140; Mih, 325; PB, 647; FLit, 563; BNA, III, 152. — 1°. *alături di murmind* (alături de mormint), PAnt, 167; 2°. *muședł murmind* (frumos mormint), BNA, II, 78; 3°. *doăđă trăpuri lu-ún murmint* (două trupuri într-un mormint), PLit, 852; PAnt, 54; 4°. *ca un mort... tru murmint* (ca un mort... în mormint), Lum, V, 11-12, 38; PAnt, 158; BNA, II, 52; 5°. *murmintu nřěnu s' fuvirós* (mormint sumbru și fioros), PAnt, 313; 6°. *lu márdzinea a hoărăł'el suntu murminřll'i* (la marginea satului sînt morminturile, e cimitirul) — cf. dr. *morminř* „cimitir” (AAF, III, 108; 151). — V. *mărmintu* și *groăpă, grupiște*. — < lat. *monumentum* „monument funéraire”.

MURMÎN'E, sf. pl., Dal, 139; Nic, 303; *di ml'ne acăđă murmin'ile* (de mîine începe calendarul lunilor după zile). — V. *murmin'e*, *murmin*, *murumîn'e* și mgl. *murmin'i* (PMegR, II, 97; GrS, VI, 170; CapM, III, 198).

MÚRMUR¹, sn., pl. *mărmure*, murmur, «murmure», Nic, 303; Mih, 325; PB, 647; *di lă si-ădă múrmurile* (de li se aud murmurile), Fr, II, 260; BNA, I, 58. — < lat. *murmur* „murmure”.

MŪRMUR², MURMURĖDŽŪ, vb. I (*murmurâi, -rât, -râre*), murmura, «murmurer», Nic, 303; Mih, 326; PB, 647; *mûrmurâ kin'li, mûrmurâ* (murmurâ pinii, freamătă), PAnt, 29. — Cf. și gr. *μυρμουρίζω*, alb. *murmurs* „~”. — < lat. *murmurare* „murmurer”.

MURNEĂȚĂ, sf., pl. *murnêf, brun-închis*, «couleur brun-foncé», Dal, 140.

MURNĖSCU¹, vb. IV (*murnîi, -nîi, -nîre*), învinefi, «devenir brun foncé, bleuir; meurtrir», Dal, 140; Mih, 326; PB, 647; PLit, 260; *di arcoâre, aveâm murnîlă tu fâfă* (din cauza frigului, la față învinețisem); *n'l-murnît trûplu di școp* (mi-ați învinețit corpul de bătaie). Sinonim: *nvinîlă'scu*. — < *mûrnu*.

MURNĖSCU², -nêscă, pl. *murnêșli, -nêști* «brun foncé», Dal, 140.

MURNÎRE, sf., pl. *murnîrl, învinefire*, «bleuissement; meurtrissure», Dal, 140; Mih, 326.

MURNÎT, -lă, pl. *murnîf, -te*, învinețit, «bleui; meurtri», Dal, 140. Sinonim: *nvin'îf'li*.

MŪRNU, -nă, pl. *mûrn'i, -ne*, brun, «brun, brunet — v. *scurs*», Dal, 140; Nic, 303; Mih, 326; Jb, XII, 103 (< lat. *wirinus*; < lat. *mura*); DR, IV, 457 (< *μύρ-ινος* < *μύρον*); CDDE, 1173 și DR, V, 548 (< lat. **morinus*). — 1°. *un niôr laiă ș' mûrnu* (un nor negru și vinăt), PB, 119³⁷; 2°. *fâfă u-âri mûrnă* (fața îi e brună închisă); 3°. *creâșle mûrnă lillăea di-agârșeare* (crește brună floarea de uitare), CalGrB, 109; Trib, I, 10-11, 23; BNA, IV, 31. — Cf. și alb. *i mûrmë* „oscur; grigio”, *mûro* „leardo”, *mûrâsh* „nerastro”; vsl. *muri nû* „aethiops” și REW, 5684 a. — Cf. și calabrezul *mûrina* „capra nera col muso bianco”, RohlfTerm, 278.

MURÓZĂ, sf., Nic, 300 — v. *moróză* și *mușavér*.

***MŪRSIC** (*mi*), vb. I (*mursicâi, -câi, -câre*), murseca, «mordre», CDDE, 1179; CAr, 269. — Cuvîntul aparține trecutului: ca verb, azi nu e atestat. — Lat. *morsico* urma să dea **moársic*, așa că *mârsic* pare a fi analogizat după forme normale ca *mursicâm, mursicdre* etc., ca și după sinonimul *mûșcu*. — < lat. *morsicare* „mordre à différentes reprises; mordiller”.

MURSICĂRE, sf., pl. *mursicâ'rl, mursecare*, «[action de mordre, morsure;] chagrin»: *yeâfă fi si nu dîbă să fiâ piâipsire ș' mursicdre nu âre trâ videre* (viața care să nu aibă și ceva (vreun) chin și supărare nu are de văzut, nu există), Cód, 63 b²⁴.

MURTĂME, sf., fără pl., cei morți, «nombre de morts, l'ensemble des morts»: *ș' murtăme cānda si sculă'* (s-au sculat parcă din mormînturi și cei morți, lumea moartă), PAnt, 162. — < *mort*.

MURTARĂŪĂ, adj. f. (pl. *murtarâle*) «très méchante»: *ași greâște murtarâûa* (așa grăiește cea prea rea), BNA, I, 14; 140. — Cu *l* + cons > *r* + cons (cf. *mûrgu³* — deci un fonetism ca în dialectul sicilian): < *mull* + *arâûă²*.

MURTÎE și **MURTÎKE**, sf., pl. *murtîl și murtîkl*, rentă, «rente de la terre; bail», Dal, 140. — Cf. tc. *merlê'a* (1146) „păturage”.

MŪRTU, vb. I, Mih, 326 — v. *amûrtu* și *dismûrtu*.

MURTUȚÎNĂ, sf., pl. *murtușin'li*, hoit, «charogne»: *nu erâ vl'râ murtușină* (nu era vreo mortăciune), PB, 153⁸. Sinonime: *câhmă, ml'rșe, murșină*. — < lat. *morticina*, adj. „chair morte”.

MURTÎNĂ, sf., pl. *murșin'li*, cadavru, «charogne; bête morte», Mih, 326. V. *murtușină*. — < bg. *mûrelna, marcina* „~” (vsl. *mrûcina* „mortuus”).

MURUMÎNE, sf. pl. — v. *murmin'e*.

MURUNIC (grămosteni), sn. — v. *mîrunic*.

MŪRVĂ, adv., fie ca, dare-ar, «Dieu fasse», Mih, 326. V. *môrvă*. — Cf. alb. *murvét* „volontă”.

MUSAFÎR, -ră, pl. *musafîrl, -re, musafir*, «hôte», Dal, 140; Nic, 304; Mih, 326. Sinonim: *oâspe*. — < tc. *muğâfir* (1157) „~”.

MUSAFIRLI'KE, sf., pl. *musafirli'ki*, primire de musafir, «état d'hôte, d'étranger reçu par hospitalité», Mih, 326. — < tc. *muşafirlik* (1158) „~”.

MUSĂHE, sf., pl. *muşăhl*, viorea, «violette; scille à deux feuilles». Sinonim: *γιοδρά*, — Cf. gr. *μοσχιά* „espèce de rose”.

MUSCĂME, sf., fără pl., mulțime de muște, «nombre de mouches, beaucoup de mouches», Dal, 140. — < *muscă*.

MUSCĂR, sm., pl. *muscărl*, vițel, «veau», GEI, 175. Sinonime: *demășă*, *γῖῥά'ι*, *muskiðā*. — < *μοσχάρι* „~”.

MUSCĂ, sf., pl. *măște*, muscă, «mouche; intrigue», Dal, 140; Nic, 305; Mih, 327; PScr, 229. — 1°. *ahuleăște ună aredpitā di mūscā și s' fāște mūscā* (pipăie o aripă de muscă și se face muscă), PB, 143³⁶; 2°. *mașl măștile zăzālā* (numai muștile blăziau), GrB, 223; PAnt, 227; BNA, IV, 144; 3°. *ca ațel cu mūscā pri nāre* (ca acela cu musca pe nas), PLit, 563; 4°. *mūscā nu-arāwā* (nici muscă nu suferă), PGr, 109; 5°. *l'i-arcā' mūști* (i-a aruncat muște = a pus intrigi), PLit, 565 — v. *keđtrā* 3°; 6°. *stgrl'eăște măște* (dă drumul la muște, la intrigi), PGr, 109 (: cînd cineva lansează muște de cal pe sub coada unui măgar, acesta nu le poate suferi și începe să se agite — și invers: muște de măgar sub coada unui cal) — v. *skin* 6°; 7°. *mūști-di-ațeln'i*, Cal. 1911, 51; BNA, II, 54; 133. — < lat. *musea* „mouche (insecte)”.

MUSCU-, prefix grecesc, cu ajutorul căruia se formează cîteva verbe compuse. — < *μόςχο*.

MUSCU-MÎ'C, vb. I, a mînce bine, «manger bien», PB, 648 — (cf. gr. *μοσχοπουλώ* „vendre bien”). — < *μόςχο* — + *mîc*.

MUSCUCĂR(DU), sm., fără pl., muscadă, «muscade», Nic, 306; *δασκάλα* turnă *muscu-cărdū* (învățătoarea turna muscadă), PenB, V, 45. — V. *moșcōcare*.

Museupul'eân, -nă, pl. *Muscupul'eân'i*, -ne «habitant de *Muscōpole* — v. PAnt, 463»: *un glōne muscupul'eân* (un flăcău din Moscopol), W, II, 10; PLit, 855; PAnt, 29.

MUSCUSĂPNĂ, sf., pl. *muscusăpne* și *muscusă'pn'i*, săpun parfumat, «savon de toilette parfumé». V. *mîșkū*. — < *μοσχράπουνον* „~”.

MUSCUVULSĖSCU, vb. IV (*muscuvalsīl*, -sīt, -sire), parfuma, «embaumer; répandre une odeur suave; sentir bon», GEI, 175; *muscuvsēd lōclu* (parfuma pămîntul), PB, 179²⁵; PAnt, 96. — < *μοσχοβολῶ* „~”.

MUSCUVULSIRE, sf., pl. *muscuvsīrl*, parfumare, «action de sentir bon»: *fe muscuvsīre fāște lōclu* (ce parfum răspîndește pămîntul), PB, 179²⁹; PAnt, 96.

MUSCUVULSĖT, -tă, pl. *muscuvsīlș*, -te, parfumat, «parfumé».

MUSGĂLGĂ, sf., pl. *musgăldzi*, gaură de meterez, «trou dans un rempart», Mih, 328. — < ?

MUSÎȚĂ, sf., pl. *mușîfă*, musculiță, «petite mouche», Nic, 305; Jb, XI, 68. — V. *mușîfă* și alb. *mușcē* „moscerino (delle vinacee)” — gr. *μουσίτσες* (Boga, II, 40).

MUSKĖĖ, sf., pl. *muskidz*, vițea, «genisse»: *ună muskiðā alāgā* (o vițea alergică), PenB, V, 54. V. *muscăr*. — < *μοσκιδα* „~”.

MUSTĂCĂ, **MUSTĂȚĂ**, sf., pl. *muștă'f* (și *muștă'ki*), mustăță, «moustache», Dal, 140; Nic, 326; Mih, 328; PScr, 229; PB, 648. — 1°. *acăfă' s' l'i-asūdā muștāfa* (începu să-i apară mustața), PLit, 761; PAnt, 85; 2°. *mēfi cū-l flr' di muștă'ki* (deși e fără de mușteți), Lum, V, 8 — (*muștă'ki* e cerut, ca rimă, de *clăfă'ki*; dar, cf. și gr. *μουστακία*); 3°. *ndreădz-i- f muștă'fle* (drege-ți muștațele = albi răbdare), PLit, 564. — Ca și *bărba*, și *muștāfa* apare ca obiect de jurămint și chiar de onoare în viața aromânilor, iar răsucirea ei în anumite împrejurări exprimă o rezistență și chiar o sfidare. În această privință, cf. Rol, 215; 249; 772; Passow. 42²⁷; 76 a¹⁵; 251¹⁰; 31¹⁶; Feghali, 486 („le lâche reste toujours un lâche, même s'il tourne

ses moustaches autour de ses oreilles" etc. — cf. PPar², 91. — *mustăcă* < μουστάκα „grande moustache”; *mustăfă* < lat. **mustacea*.

MUSTĂCĂT, -tă, pl. *mustăcăți*, -te, mustăcios, «moustachu», Dal, 140; un cărvăndr svelt și *mustăcăt* (un cărvănar svelt și cu mustăți), Trib, II, 7-8, 23; *cătuse mustăcădă* (pisică mustăcioasă). — E un adjectiv participial fără respectivele forme verbale: *mustăcădză*, *mustăcăre*. — Cf. și gr. μουστακός „~”. — < *mustăcă*.

MUSTĂCŪȘE, MUSTĂCIOĂRĂ, sf., pl. *mustăcūșe*, *mustăcioră*, mustăcioară, «petite moustache»: *l'i-arl'd mustăcūșile* (ii surid mustăcioarele), PGr, 16; *mustăcioră-l'i asudată* (mustăcioara-i mijită), PLit, 986.

MUSTĂNDIC, sm., pl. *mustăndiți*, judecător, «juge d'instruction»: *și-alf țindă'l'i di-ueadz di cașu va-l'i daū al mustăndic* (și alte 50 de ocale de caș (brinză) îi voi da judecătorului). — < tc. *mustandyq* (1164) „~”.

MUSTŌS, -toasă, pl. *mustŏști*, -toăse, mustos, «juteux», Dal, 140; Mih, 328. — < lat. **mustosus*.

MŪSTU, sn., pl. *můsturi*, must, «jus; vin doux», Dal, 140; Nic, 306; Mih, 328; PScr, 229. — Gr. μούστος. — < lat. *mustum* „moût, vin non fermenté”.

MUSTUSĖSCU, vb. IV (*mustusî*, -sîl, -sîre), a face must, «fouler, pressurer le raisin; tacher, souiller», Dal, 140; Nic, 306. — Cf. gr. μουστώνω. — < *măstu*.

MUSTUSĖRE, sf., pl. *mustusîrî*, mustuire, «action de pressurer le raisin», Dal, 140.

MUSTUSĖT, -tă, pl. *mustusî*, -te, murdărit de must, «taché, souillé de jus», Dal, 140; *θίμν'eatôlu... mustusî di untuleămne* (cădelnița... soioasă de untdelemnuri), FI, I, 2, 3.

MUȘAFĖRE, sf.: *mușafere șă năsihâte* (consultațiune și sfat), Cod, 41 b⁴; 41⁷ — v. *mușavirî*, *mușăfere*.

MUȘARĖCĂ, sf., bătrinică — v. *mușurēcă*.

MUȘĂT, -tă, Dal, 140; Mih, 327; PB, 648; PAnt, 463. — Ca adverb: *s' heărbă mîcărea di-a-mușătului* (să fiarbă mîncarea de-a binele), PB, 340⁸⁵. — V. *mușătl*, *mștl*, precum și CAr, 85.

MUȘAVĖR, -ră, pl. *mușavērî*, -re, amant?, «amant?»: *alăsă-l' feăta ș' mușavēra* (lasă-ți fata și amanta?), PLit, 1008. Sinonim: *murŏză*. — Cf. tc. *muchăvyr* (1171) „qui est consulté; conseiller”.

MUȘAVĖRĖI, sf., pl. *mușavirēi*, consiliu, «conseil»: *fac mușavirēi* (țin consiliu), PenB, VII, 13. — < tc. *muchăvéré* (1171) „consultation; délibération”.

MUȘĂFĖRE, MUȘĂVĖRE, sf., pl. *mușăfērî*, consfătuire, «consultation, entente»: *el'i 'sl-fēfiră un' oăr' mușăfere* (ei și-au făcut o dată consfătuire), Cod, 20 b⁹; *s' fēfe ună mușăvère* (se făcu o înțelegere), Cod, 17 b²⁴. — V. *mușafere* și alb. *mushaveré* „raccolta; comploto; consiglio”.

MUȘAMĂE, sf., mușama — v. *mușimă*.

MUȘCĂRE, sf., Mih, 327; *ună mușcare di mer și ōcl'il'i acăfără să-l'i yină* (o mușcătură (îndată ce a mușcat) din măr și ochii (vederea) începură să-i vină, să vadă), PB, 223²⁶ — v. *mîscăre*.

MŪȘCĂ, sf., pl. *mășke*, catîră, «mulet», DR, II, 541; *băgă' șăua a mulărîl'i, a mășcāl'i* (a pus catîrului, mulei șăua), Cod, 103⁶; *dăfe mășke di flurî* (zece catîri cu galbeni), W, II, 106. Sinonim: *mălă*. — Cf. gr. μούχα (Boga, II, 40). — < alb. *mushkë* „mula” (vgl. *mîska* „mula”).

MUȘCĂTURĂ, sf. — v. *mîscătură* —, Mih, 327; PB, 648; *l'i-adrăt tuț mușcătūrî* (pe toți îi făcuî bucăte), Baț, 30. — Cf. dr., «capul mîndrei mi-l tăia, tot mușcături mi-l făcea» (Emin, VI, 278).

MUȘCLÎOS, -l'ioasă, pl. *mușcl'ioși*, -l'ioase, musculos; mușchios, «musculeux; couvert de mousse», Dal, 140; Nic, 305; 306. — 1°. *brățale*... *mușcl'ioase* (brațele... musculoase), Fl, II, 7, 21; 2°. *eră*... *ma lărgu, ma mușcl'ios* (era... mai larg (spătos), mai musculos), Fl, II, 4, 8; 3°. *kedră mușcl'ioasă* (piatră cu mușchi). — < lat. *museulosus* „musculeux”; **museulosus* (*museosus* „couvert de mousse”).

MUȘCLÎU¹, sm., pl. *mășcl'i*, mușchi, «muscle, filet», Dal, 140; Nic, 305; Mih, 327; *l-dor mășcl'il'i* (il dor mușchii). — < lat. *museulus*, „muscle”.

MUȘCLÎU², sm., pl. *mășcl'i*, mușchi, «mousse, lichen», Dal, 140; Nic, 305; *kedră je si-aruculeaște mășcl'iu nu acăfă* (piatra care se rostogolește nu prinde mușchi), PLit, 450; PAnt, 9. V. *zvol'tă*. — Gr. *μούσκλη* „mousse” (A vδρ, 214); Boga, I, 242; 229; *μούσ'κρους* (Hris, 328). — < lat. **museulus* < *museus* „mousse”.

MUȘCÓNÎŪ, sm., pl. *mușcón'i*, țințar, «cousin, moustique», Dal, 140; Nic, 306; Mih, 327; DR, II, 541; PhOr, II, 725; *cit' nă peănă di mușcón'i* (cit o aripă de țințari), PAnt, 163; *mușcón'il'i aduc hévri* (țințarii aduc friguri). Sinonime: *cunúpe, țințár*. — < alb. *mus-hkónjë* „zanzara”.

MUȘCRU, -ră: *capră mășcră* (capră muscură), Al. 1928, 122; *că'pri mășcere* (capre muscure), PenB, III, 105 — v. *mășcur* și alb. *mushqerrë* „giovenca, manza”; gr. *μόσκρα* „ἀσπρόμαυρι γίδα” (Boga, II, 229).

MUȘCRUȘCU, vb. IV (*mușcruif, -ruit, -rute*), cărunți, «grisonner»: *muștăfa l'i-mușcruif* (muștăfa i-a cărunțit), Fl, I, 5, 7. — < *mășcru*.

MUȘCU¹ (*mi*), vb. I — v. *mășcu* —, Mih, 327; PB, 648; *s' n'i mășcu ml'n'le* (să-mi mușc mlinele), GrB, 227; PAnt, 232; BNA, IV, 152; *glunăr'il'i cădzăf...* *mășcă țara* (flăcăii uciși... mușcă țărina), GrB, 92. — CapM, I, 132: < lat. **muccicare*. — Pentru o mai amănunțită expunere fonetică a originii latine a acestui verb, care e același cu formele sud-italiene ca *muzzicari* etc., cf. PEP, 43-46.

MUȘCU², sm., pl. ?, catlr, «mulet», Mih, 327 — v. *mășcă, mul*.

MUȘCUR, -ră, pl. *mășcure*, -re «qui a des taches blanches autour des oreilles et du nez», Dal, 140; Nic, 306; DR, II, 541-542 (< alb. *muškultër* „braun”, GM, 294); REW, 5773 a. V. *mășcru*. — < ?

MUȘDÉ, sm.: *va lă da mujdëlu* (le va da recompensa). Al. 1928, 123. Mih, 328: *mușdëe sf.* — V. *mujdë* și *muștinédză*.

MUȘE, sf., Pet, 38 — *mămășe*.

MUȘĂȘTE, adv., băbește, «à la manière des vieilles femmes», Dal, 140. — V. *mușășcu¹*.

MUȘĂT¹, -tă, pl. *mușătf, -te*, frumos, «beau; joli», Nic, 304; PScr, 229 (< *nfrumușăt*); DR, III, 767 (< **muș-* < *museus*). — 1°. *easte loc mușeăt trî oăspîf, s' trî dușmân'l mușeăt murmînd* (e loc (pămînt) frumos pentru amici, iar pentru dușmani frumos mormînt), BNA, II, 78; 2°. *mușăllu a mușăflor* (frumosul frumoșilor, Făt-frumos), PB, 648; 3°. *mușăta a lăclui* (frumoasa pămîntului, Ileana Cosînzeana), PB, 648. V. *mușăt*. — DensEv, 19: < lat. **musiatus* < gr. *μυσταίω* „souffler (par le nez)”. — Cu explicabilă aferezare silabică — cf. cazuri ca: fr. *basin* < *bon basin* < *bombasin* < it. *bombaggine*; † it. *luia* < *alleluia*; aci: *buric* etc. —, *mușeăt* < lat. *(in)formos*latus* (PETim, 14-15).

MUȘĂT², adv., frumos, «joliment; gentiment»: *je mușeăt ascăpîlă soările!* (ce frumos apune soarele!), PAnt, 307; *si-asplă' cîne* — *mușeăt* (se spălă bine — frumos), PB, 5³². V. și PArOm, 199.

MUȘĂȘCU¹, -șească, pl. *mușășft, -șești*, băbesc, «de vicille (femme)», Dal, 140; Nic, 304; *strân'e mușăști* (haine băbești).

MUȘÊSCU², vb. 'IV (*mușli*, -șil, -șire) «vieillir (en parlant des femmes)», Dal, 140; Nic, 304; *téd-la mușl* (mătușe-ta a îmbătrînit). V. *mușică* și sinonimele *aușescu²*, *mbilrnescu*. — < *moășe*.

MUȘÎC, sm., pl. *mușîli*, moșuleț, «petit vieillard», Dun, II, 25. — < *moșû*.

MUȘÎCĂ, sf., pl. *mușîfe*, băbuță, «petite vieilles», Dal, 140; BațP, 42; BNA, III, 40; *ăpă ș' kélri, dzl'se mușica* (apa și pietre (= nu se poate), zise bătrînica), PB, 378¹⁶ — v. *kedtră* 4°. — < *moășe*.

MUȘIDÎRE, sf., pl. *mușidîrî*, sulfat de amoniac, «sel ammoniac», PLit, 281; *tu kirôlu a mușidîrîl'eî* (în timpul sulfatului de amoniac, al „doctoriei de răceală”), PenB, VII, 170. — V. *nișidî're*.

MUȘIMĂ, sm., pl. *mușimădz*, mușama, «toile cirée; manteau imperméable», Nic, 304; Mih, 327 (*mușămăe*, sf., pl. *mușămă'l*). V. *mușumă*. — < tc. *muehemma'* (1175) „~”.

MUȘINGÎNĂ, sf., pl. *mușingîne* (grămosteni), albastru deschis, «bleu ouvert». — < ?

MUȘÎRE, sf., pl. *mușîrî*, îmbătrînire, «vieillessement», Dal, 140. — V. *aușre*.

MUȘITEĂȚĂ, sf., pl. *mușitelê*, frumusețe, «beauté; pl. : choses bonnes à manger», Dal, 140; Nic, 304; Mih, 327; *aleăpta-l'i mușiteăfă* (aleasa-i frumusețe), CalGrB, 52; PAnt, 247; *grădină... cu poame și... mușitelê* (grădină... cu fructe și... bunătăți), PB, 150¹⁹. V. *mușuteăfă*. — < *mușeal'*.

MUȘITÊSCU, -lească, pl. *mușitelêștî*, -lêștî, frumușel, «gentil, joli, joliet; f: méfait, bassesse», Dal, 140; *u-adră mușitească* (a făcut o faptă urtă).

MUȘITÎC, -că, pl. *mușitîlî*, -fe, Dal, 140; BațN, 48; *șoăric mușitîc* (șoarece frumușel) Lum, I, 132; *'nă niveastă mușitîcă* (o nevastă frumușică), GrB, II, 33; BNA, III, 82. — V., *mușulic* și:

MUȘITÎCĂZ, -ză, pl. *mușitîcădzî*, -ze, frumușel, «joliet», Dal, 140; *a leă feălă n'icădză, a leă mușitîcădză* (hei, fată micuță, fa tu frumușică), Lum, I, 4.

MUȘÎȚĂ, sf., pl. *mușîfă*, musculiță; prună viermănoasă, «moucheron; prune véreuses», Dal, 140; Nic, 305; Jb, XI, 68 (< lat. **muscea* + -iță); CEL, 73; *mușîfă di la așîă aspărte* (musculițe de la struguri stricați). — V. *mușîfă* și mgl. *mușîfă* (PMegR, II, 97; CapM, III, 199). — < bg. *muștea* „moucheron”.

MUȘÎȚĂSCU, vb. IV (*mușîfîl'i*, -fîl't, -fî're), înfrumuseța, «embellir», Dal, 140; Nic, 305; *crișleă feălă ș' mușîfă* (fata creștea și se făcea frumoasă), PB, 319²⁸. — < *mușeal'*.

MUȘÎȚIRE, sf., pl. *mușîfîrî*, înfrumusețare, «embellissement», Dal, 140; Nic, 305.

MUȘÎȚÎT, -tă, pl. *mușîfîf*, -te, înfrumusețat, «embelli», Dal, 140; Nic, 305.

MUȘMÂN, sm., pl. *mușmân'l*, cîrțiță, «taupe»: *mușmân'il'i fac lăgă'n'l pi tu ágre* (cîrțiile fac canale subterane prin țărini), Mih, 254. — V. *mușurôn'tă*. — < ?

MUȘMOĂLĂ, **MUȘMŪLĂ**, sf., pl. *mușmoăle*, *mușmŭle*, moșmoală, «nêfle; femme ou jeune fille ressemblant à une caque, à un baril; malin, fourbe», Nic, 306. — 1°. *vinde mușmoăli* (vinde moșmoale); 2°. *a' s' mi vedz ahtăre mușmoălă și apăsă* (lasă să (nu-i nimic că) mă vezi atare băcuiată (ca un butoi) și scundă), Fl, II, 2, 7; 3°. *fe mușmoălă eăste!* (ce șiret sau șireată este!), PGr, 109. — V. *mășmŭlă* și alb. *mushmŭllê* „nespola, nespolo”. — < tc. *mouchmoula* (1246) „nêfle”.

MUȘMUL'ÊŪ, sm., pl. *mușmul'eî*, moșmol, «nêflîer», Nic, 306. — V. *muzmul'eă*.

MUȘÓN'ÎŪ, sm., pl. *mușón'l*, moșuleț, «petit vieux, vieillard», Dun, II, 2. — < *moșû*.

MUȘTÎNĂRE, sf., pl. *muștînă'rî*, recompensă, «récompense»: *oh, că fi arșă'ne!*, *oh, că fi muștînă're!* (oh, că ce rușine!, oh, ce de răsplătă!), Cod, 44 b⁸.

MUȘTÎNÊDZŪ, vb. I (*muștînăîl*, -năîl, -nă're), răsplăti, «récompenser; punir». — 1°. *meă, di afeă noifăre a lui va si-l'i si muștînêdză* (ci, pentru acea învătare a lui i se va răsplăti), Cod, 43 b²²; 2°. *amărtîoșul... va si si rușuneădză ș' va si si muștînêdză* (păcătosul...).

se va rușina și va fi răsplătit, pedepsit), Cod, 44²⁴. — DR, III, 1088: < lat. **mestinus* < *maestus* „profondément affligé”. — < *mujdé*.

MUȘTIRĂME, sf., fără pl., mulțime de mușterii, «nombre de clients acheteurs», Mih, 328.

MUȘTIRĂ, mușteriu — v. *muștirl*.

MUȘTIRÉKE, sf., pl. *muștiréki*, latrină, «lieux, d'aisances»: *cum királ di ánda si-adrárá muștirékle pi tu hoárá!* (cum ați pierit de când s-au făcut comoditățile prin sat !), PenB, VI, 135. Sinonime: *halé, hrle* etc. — Cf. mgl. *mușturdc* (CapM, III, 199) și bg. *mușturakú* „latrines”. — Cf. tc. *muchlerik* (1172) „associé; complice”. — < ?

MUȘTIRI, -roán'e, pl. *muștirádz*, -roán'e — v. *muștirá'* —, Dal, 140; Nic, 306; Mih, 328; *mâyázia l'i-armáse ft'rá muștirádz* (prăvălia i-a rămas fără clienți). — < tc. *muehtéri* (1172) „~”.

MUȘTÚC, sn., pl. *muștúse*, belciug de cîntar, «anneau de balance romaine», VAR, 205. V. *măclác* și sinonimele *biléce, stámbu*. — Cf. dr. *muștlic* „con de brad”. — < ?

MUȘŮ, sm., PET, 38 — v. *mămășú* și *máse*.

MUȘUMĂ, sm., Dal, 140 — v. *mușimá'*.

MUȘÚR, sm., pl. *mușúri* și *mușúrean'i*, mareșal, «maréchal», Dal, 140; *valádz, mușúrean'i* ș' *mári pášedz* (valii, mareșali și mari pașale), PAnt, 162. — < tc. *muehir* (1176) „~”.

MUȘURÉCĂ, sf., pl. *mușuréfi*, moșneguță, «petite vieilles»: *mușurécă, s' nu f' apúfi!* (bătrinică, să nu-ți apuci ziua de mline = stinge-te-ai !), PAnt, 298; BNA, I, 126. — V. *moáse, mușarécă* și *mușleá*.

MUȘURÓN'ÍŮ, sm., pl. *mușurón'i*, cîrțiță, «taupe», Mih, 328; PLit, 239. V. *șumurón'lá* și *mușmán*. — PW, 1098 și REW, 5620: < lat. *mixtio*, -onem; CDDE, 1154: < lat. *mus araneus*; RF, II, 302-304: < sl. *myšina*. — < ?

MUȘUTEĂȚĂ, sf., pl. *mușutélé* «beauté — v. *mușiledă*; fait détestable — v. *mușilésucu*. — 1°. *mușutedă-a fetilor* (frumusețea fetelor), PLit, 950; PAnt, 27; 2°. *veáde aht'nte mușutélé* (vede atîtea frumuseți), Lum, II, 109; 3°. *cumbárlu-n'i si-u-adrá' mușutedă aéstá?* (finul meu să o fi făcut această faptă reprobabilă?), PLit, 813; 4°. *dăpă fi fedje mușutedă aéstá* (după ce n-a făcut această faptă criminală), PB, 391^a.

MUȘUTÍC, -că, pl. *mușutiíl*, -fe, frumușel, «gentil; joli», PB, 648; PAnt, 463. — V. *mușitic*.

MUȘUȚĂ'SCU, vb. IV — v. *mușuȚă'scu* —: *éryea l-mușuȚăște ómlu*, PLit, 686 — v. *érye*; *fáglu dălje s' mușuȚăscă* (fagul să se înfrumusețeze dulce, plăcut).

MUȘUȚÍT, -lă, înfrumusețat, PB, 648; *cérgă... mușuȚítă cu mărgărită'ri* (cergă... înfrumusețată cu mărgăritare), PB, 406¹⁴ — v. *mușuȚít'i*.

MUT¹, -lă, pl. *muț, mâte*, mut. «muet; (eau) qu'on a puisée à l'aube sans dire mot», Dal, 140; Nic, 306; Mih, 329; PScr, 229; Jb, XIII, 88 («Deutscher — Geheimsprache») — cf. bg. *němă* „muet”, *němeki* „Allemand” etc. — 1°. *mușála a lóclul nu ira mătă* (frumoasa pămîntului nu era mută), PB, 72²⁴; 2°. *mut ca kédtra* (mut ca piatra), PAnt, 313; 3°. *ápă mătă* (apă luată fără a pronunța vreun cuvînt), PLit, 244; 755 — V. *ni-grít* și ce e menționat sub *ápă*. — Gr. *μοῦτος* (Hris, 328; Boga, II, 229). — < lat. *mutus* „muet”.

MUT² (*mi*), vb. I (*mulái, mătái; muláre, młáre*), muta, «1°. changer (de place), déplacer; 2°. déménager; 3°. lever; voler; se rebeller; 4°. vanter; 5°. secouer, ébranler», Dal, 141; Nic, 306; Mih, 329. — 1°. *mătă-te di-aúá* (mută-te de aci); *fiélór, mătă-u młntea* (băiete, mută-ți gîndul), PB, 262³³ — cf. gr. „μοῦ σήκωσας τὸν νοῦν μου” (Passow, 494); 2°. *să s' mătă dit hoára afeá* (să se mute din satul acela), PB, 35¹⁶; *cășărea va u mulá'm diáinde* (stîna o vom muta-o dincolo, după munte); 3°. *hără'i pri képtu mătă* (pe piept ridică baloturi), PAnt, 269; Bair, 69; *dól'i si młără młltu nsus* (amîndoi se ridicară foarte sus),

ICar, 88; și *l'i-mută tūtă căsa* (și-i ridică (jefuiește) toată casa), PB, 260¹⁹; *șegan'li i je nă mulă cāl'i* (Gheghii cari ne furau caii), FI, II, 6, 6; *l-mută c'nticlu* (cîntă ca altist sau sopran), PLit, 825; *văsil'elu vișin mută' cap* (împăratul vecin s-a răscolat), PB, 289¹⁴; *dol'i nășl căpu 'și-mutără* (ei amîndoi s-au răscolat), GrB, 189; PAnt, 43 — v. *scol* 4°; 4°: *ahlă'rî sunt Arbi-nēșl'i di coadă c'ndu l'i-muș* (atare sînt albanezii cînd îi ridică de coadă, cînd îi lauzi), Lum, II, 127; PAnt, 183; BNA, III, 80; 5°: *amiră'lu mută lōclu di-aurlări* (împăratul zguduia (răscolea) pămîntul de urlet), PB, 155⁴; *nivedsta-l'i mută munte ș' vālî* (nevasta-i face să răsune munte și vale), PLit, 975 — cf. PLir, 455 — V. *strămút* și *scol*. — < lat. *mutare* „déplacer; changer”.

MUTÁFE, sf., pl. *mută'hl*, cuvertură (de rînd), «couverture grossière en poil de chèvre; couverture de liti», Dal, 140; Nic, 307; Mih, 329. — 1°. *călu așel bănlu di sum mutáfe s' cunoaște* (calul cel bun se cunoaște de sub învelitoare), PLit, 440; 2°. *mine fac mută'hl* (eu fac cuverturi), Lum, IV, 336; 3°. *adu-n'l dōsprădzași di mută'furi* (adu-mi 12 preșuri de păr de capră), PB, 12⁹; 4°. *nu si-ascunde soările cu mutáfea* (soarele nu poate fi ascuns cu cuvertura), PLit, 629. — V. *mătdfe*. — < tc. *moâtâf* (1242) „corde ou feutre de poil de chèvre”.

MUTÁL'IŪ, sm., pl. ?, muțenie, «mutisme», Mih, 329. V. *amușl'îlă, mușâme*. — < *mutl*.

MUTÁRE, sf., pl. *mută'rî*, mutare, «action de déplacer, de lever etc.; élévation; vol», Dal, 141; Nic, 307; Mih, 329; PB, 649; *tu mutărea a l'eî tu vîmtu* (în ridicarea ei în aer), PB, 207³³; PAnt, 95. V. *mutre*.

MUTÁT, -tă, pl. *mutáf*, -te, mutat, «déplacé; déménagé; levé», Dal, 141; Nic, 307; *mt'nă m(u)tătă* (mină ridicată), PLit, 550; *fără m(u)táf și nel'îșl* (au fost ridicați și închiși). V. *mtál*.

MŪTCĂ, sf., pl. *mútfe*, pilug, «pilon pour presser le raisin», Mur, III, 169. — < ?

MUTEÁI, sm., pl. *muleáian'î* — v. *mutuleángă* —, Dal, 141. — V. *fiteáî*.

MUTESARÍF, sm., pl. *mutesarífcan'î*, guvernator de județ, «gouverneur d'un département qui est la subdivision d'une province (vilâiet)», Mih, 329; PenB, III, 164; Trib, II, 9-12, 26. — < tc. *mutéçarryf* (1110) „~”.

MŪTLAC, adv., sigur, «assurément, certes», Mih, 329. — < tc. *moutlaq* (1185) „absolument”.

MŪTRĂ, sf., pl. *mútre*, mutră, «visage; mine», Dal, 141; Nic, 307; Mih, 329; PB, 649; GEI, 175. — 1°. *dăpă mútră s' cunoaște ómlu* (omul se cunoaște după mutră); 2°. *dăpă mútra je feáfe* (după mutra ce făcu), LP, 137; PAnt, 78; 3°. *fáři mútre* (face nazuri), PLit, 565 — v. *náze*; 4°. *dipáse mútrile* (a lăsat mutra în jos = s-a supărat), PLit, 565 — v. *dipán* 5°, *náre* 8°. — Ca adv.: *s' băgă' di-a-mútra s' u da* (a stăruit din răsputeri să o dea), PB, 243¹⁵) — cf. gr. *μὲ τὰ μούτρα* — < *μούτρον* „~”.

MUTRÉSCU (*mî*), vb. IV (*mutrîrî, -trîrî, -trîre*) privi, 1°. *regarder; observer*; 2°. *soigner*. Dal, 141; Nic, 287; Mih, 329; PScr, 229; CEI, 73; GrS, III, 89. — 1°. *mutréá nsus, mutréá nșlos* (uită-te în sus, privește în jos), PLit, 882; PAnt, 45; *mutréá čine* (ia seama bine), PB, 51⁸; și *s' nă mutrîm túcerulu* (și să ne vedem de treabă), PB, 41¹⁸; *șl-mutrî călea năinte* (și-a văzut de drum înainte), PB, 81² — v. *căle* 12°; 2°. *mutréá-ș urfán'ea* (caută-ți de sărăcie), PLit, 565; *că je nu mutréáș lă'ndzillu?* (de ce nu îngrijești bolnavul?), Cod, 12 b¹⁰ — v. *căflu* 3°, *ved* 6°. — V. *mutréscu, munderéscu*. — < vsl. *motriti* „spectare”.

MUTRÍRE, sf., pl. *mutrîrî*, privire, «action de regarder, de soigner», Dal, 141; Nic, 287; Mih, 329. — 1°. *s' nu ti sáurî di mutrîre* (să nu te sature privind), FI, II, 2, 3; PAnt, 252; 2°. *niptátlu va mutrîre* (bolnavul vrea îngrijire, trebuie îngrijit). — V. *mutrîre* și *mutrîtă*.

MUTRÍT, -tă, pl. *mutrîș*, -te, privit, «regardé; soigné», Dal, 141; *călu... fu mutrît činî* (calul... a fost bine îngrijit), PB, 162⁸.

MUTRÎȚĂ, sf., pl. *mutrîțe*, privire, îngrijire, «regard; soin», Dal, 141. — 1°. *je mutrîță di aslân!* (ce privire de leu!), PAnt, 298; BNA, I, 128; 2°. *'șt-arcă mutrîța pi glône* (își arunca privirea asupra flăcăului), PB, 142⁴; 3°. *di nts 'șt-aspîndzură mutrîța* (de el își atrîna privirea), Bair, 94 — v. *hâscu*¹ (și VAen, IV, 4-5: „haerent infixi pectore vultus verbaque”); 4°. *mutrîța je l'i-feâfiră aclo nu si-aspune* (îngrijirea ce i-au dat-o acolo nu se poate exprima), PB, 133²⁷; 5°. *cupla va mutrîță* (turma trebuie îngrijită), Fl, I, 3, 7. — V. *mutrîre*, *mutrîl*.

MUTRUSÊSCU, vb. IV (*mutrusîl*, -*sît*, -*sîre*), a face mutre, a se uita supărat, «faire la moue», Dal, 141. — V. *mătră* și gr. *μουτρούω* „~”.

MUTRUSÎRE, sf., pl. *mutrusîri*, înbufnare, «action de faire la moue», Dal, 141.

MUTRUSÎT, -*lă*, pl. *mutrusîț*, -*le*, supărat, «boudé; renfrogné», Dal, 141.

MUTULEĂ(N)GĂ, sm. și adj., pl. *mutuleândzi*, -*dze* și *mutuleândan*¹, -*ne*, mutalău, «muet — v. *mutedt*; niais; âne bătē, propre à rien — v. *csăra* etc.», Dal, 141; PET, 31 (< *mut*) — < *mut*¹ + *leângă*.

MUTUSI, invar. «chut!; tais-toi!; silence! — v. *molci*!»: *aestu — mutus!* (acesta — tăcea mut!), PB, 118³; *tăcū mātus-ēltus* (a tăcut mut complet), PB, 406¹. — < *mut*¹ + -*us* din *ēltus*.

MUTUVILĂ, sf., pl. *mutuvile*, CFr, 173 — v. sinonimul *arășcl'itôr*, *lișkitôr* și mgl. *mutuvilă* (CapM, III, 200: < bg.; PMegR, II, 97; GrS, VI, 171). — < alb. *motovilë* „aspo”.

MUTVĂKE, sf., pl. *mutvă'ki*, bucătărie, «cuisine» (grămosteni). Sinonim: *mayturylô*. — < tc. *mouthaq* (1184) „~”.

MUȚĂME, sf. (pl. *muță'n'l*), muțenie, «mutisme — v. *mutăl'tă*», Dal, 140.

MUȚĂRE, sf., pl. *muță'rî*, Dal, 141 — v. *muț're*.

MUȚĂ, sf., pl. *măță*, bot, «museau, mufle; extrémité du groin», Dal, 140. — 1°. *s' arăpă di măță* (să o răpească (să o apuce) de bot), PB, 186¹⁷; 2°. *tuț pōrfil' nă măță aă* (toți porcii un rit au), PLit, 616. — V. *măță*, *măță¹*, *muțănă* și sinonimul *zurnă*¹.

MUȚĂSCU, vb. IV — v. *amuță'scu* —, Dal, 141; Nic, 307; Mih, 329; *s' nă muțăscă* (să ne amuțească), Cod, 34 b¹¹. — < lat. **mutire* (*mutescere* „devenir muet, se taire”).

MUȚCĂ, sf., pl. *mățki* — v. *măță* — : *l'i nēiupāl mățca* (li inhățai botul), Fl, II, 3, 3; *un cl'he... cu mățca alăsătă pri ēiēlōarile di dinăinte* (un cîne... cu botul lăsat pe picioarele din față), PenB, II, 274. — Cf. și alb. *muckë* „proboscide”.

MUȚIRE, sf., pl. *muț'rî*, amuțire, «action de devenir muet, de se taire», Dal, 141; Nic, 308; Mih, 329. V. *muțăre*.

MUȚIT, -*lă*, pl. *muț'i*, -*le*, amuțit, «devenu muet, frappé de mutisme», Dal, 141.

MUȚÓS, -*foasă*, pl. *muțósî*, -*foase*, mucos, «muqueux»: *arl'de muțósu di bălósu* (rîde mucosul de cel bălos), PLit, 566. V. *mucós*. — < *muc*¹, pl. *muț*.

MUȚŪ¹, sn., pl. *măță* — v. *măță* —, Nic, 307; Mih, 329; REW, 5707 (< lat. **mucceus* „rotzig”, mucos); *cl'nile 'șt-hîdze mățlu tu pheadlu a meă* (cînele își înfige botul în farfuria mea), GrB, 3, 10; *tu-alodt ma 'șt-hîdze mățlu* (în aluat ci își înfige botul), BațP, 46.

MUȚŪ², vb. I (*muțăl*, -*făt*, -*făre*), sugē, «sucer; aspirer»: *cu ēibăca n gūră, măță* (cu ciubucul în gură, sugē), Ob, 128 — v. *sug²*. — < bg. *smuča* „sucer”?

MUȚŪNĂ, sf., pl. *muțâne*, *muțăn'l*, mască, «masque», Mur, III, 170; GrS, VI, 386. V. *măță*. — Cf. bg. *mucuna* „museau” și gr. *μουσοῦνα* „masque”, *μουσοῦνον* „museau, mufle”.

MUŪ¹... — v. *mu*! — Cf.: „Les boeufs faisaient : *moû! moû! moû!*” (LLP, XXI, 224).

MŪŪĂ, sf.: *ca 'nă mūă* (ca o maimuță), PGr, 109 — v. *măimūă*.

MUVLÊTE, sf., pl. *muvlêț*, termen, «délai, Frist», Nic, 300; *să-n'l alăși trel âzl'le muvlête* (să-mi lași trei zile termen), W, II, 144. Sinonime: *diurie*, *proffesmie*, *trat*, *vadē*. — Cf. și alb. *myplët* „termine (di tempo)”. — < tc. *muhlet* (1253) „~”.

MUZAIC, sn., pl. *muzalfe*, mozaic, «mosaïque»: *ubórlu aştırnút lut cu muzaic* (toată curtea pavată cu mozaic), PB, 425¹⁴. — < fr.-it.

MUZAVÍR, -rá, pl. *muzavírl, -re*, intrigant, «intrigant», Nic, 299; BNA, II, 82. V. *curcusúr, munáfic*². — < tc. *muzevvir* (1156) „menteur, imposteur”.

MUZAVÍRLÍ'KE, sf., pl. *muzavírlí'kl*, intrigăraie, «imposture», Nic, 299. V. *munáficlike* — < tc. *muzevvirlyq* (1156) „~”.

MÚZĂ, sf., pl. *múze*, măr, «pomme»: *mol múzá cúke* (măi mărule roșu), W, II, 190. V. *mer*². — < ?

MÚZGĂ, sf., pl. *múzgi*, noroi cleios, «boue, bourbe — v. *mí'zgá*», Dal, 141; CEL, 74; *peáštíle tu múzgá* (peștele în nămol), ArE, 3. V. *plávác*. — Cf. și alb. *muzgë* „fango, palude”. — < vsl. *muzga* „Sumpf”.

MUZICÁNDU, sm., pl. *muzicándzl*, muzicant, «musicien», Dal, 141; Nic, 305. — Cf. și alb. *muzikant*. — < it. *musicante*.

MÚZICĂ, sf., pl. *múziſl*, muzică, «musique; instrument musical, harmonica», Dal, 141; Mih, 328. — 1°. *s' lu-așteáplá... cu múzicá* (să-l aștepte... cu muzică), PB, 294¹; 2°. *bágără 'nă múzicá* (au pus o muzică = întocmiră taraf de lăutari), PLit, 947; 3°. *vor múzicá di yiſſ* (vor muzică de lăutari), BNA, II, 84; 4°. *cl'ntá cu múzica* (cîntă cu muzicuța). — < it. *muslea*.

MUZIKÍE, sf., pl. *muziklí*, muzicuță, «musique; manuel de musique», Nic, 305; Mih, 328. — < *μουσική* „musique”.

MUZMŪLĂ, sf.; **MUZMUL'ÉŰ**, sm., Dal, 141 — v. *muşmoálă, muşmul'éű*.

MVÉSCU, vb., PB, 649 — v. *nvéscu*.

MVIRINÁT, -tá, PB, 649 — v. *nvirinál*.

MVULBÉDZŰ, vb. I, PMegR, II, 131 — v. *nvólbu*.

N

N, prep., în, «en, dans», Nic, 334; PScr, 229. — 1°. *intrăi n casă* (am intrat în casă); 2°. *dipărle, n zăre* (departe, în zare), Lum, V, 9, 16; PAnt, 333; 3°. *ma tute n vîntu* (dar toate în vînt, în zadar), PB, 473³³; 4°. *trifoal'ile ţe apodrlă frl'ndza n trel* (trifoalele cari poartă frunza în trei), Cal. 1911, 51; BNA, II, 52; 5°. *l-loadră n ċiċtoare* (l-au luat în picioare = l-au luat în urmărire), PB, 154¹³; 6°. *s' la n cap, mi lău n cap, vă lăfl n cap* (se spală pe cap, mă spal pe cap, vă spălați pe cap); 7°. *că n locu di D. lu-aveă* (că în loc de D. (ca pe Dumnezeu) îl avea), Cod, 107 b⁷; 8°. *șă l-til'ē n lóclu di hl'l-so* (și îl tăie în locul fiului său), Cod, 103 b¹⁶. — V. *tn, mbăde, nċlos, nsus, ntru* etc. — Vocala *i-* din prepoziția latină în nu putea deveni *l-*, dar era normal ca, pe cale de fonetică sintactică, acest *i-* să dispară: *dórn'i in casă* > *dórn'i n casă* (dormi în casă), *súfl'i in fâŷă* > *súfl'i n fâŷă* (sufli în față), *creăște in leăgăn* > *creăște n leăgăn* etc. Apariția regională (în aromâna nordică) a lui *l-* în prepoziția *tn* (ca și *tn*: *il, ll'i, tn'i, lŷl, lŷ* etc.) se datorește tot foneticii sintactice — cf. PMor, 16-17 și, în special, PEP, 111-119, unde sînt expuse și părerile din CDDE 531 și 833; Dens, II, 31-32; DR, VII, 14 și 462; Găzd, 30; FonD, IV, 7-23. — < lat. *in* „dans, en, sur”.

NA¹, N', prep., la, «à»: 1°. *s' dăse să s' aġloacă na mule* (se duse să se joace a catiri), Al. 1901-1902, 166; 2°. *mi-aġlóc na l'áni-orbu* (mă joc a Ioan-orb), BaŷN, 8; 3°. *n' andreăpta s' fl'n'i dipriună* (să ŷii mereu la dreapta), PB, 486²⁸; 4°. *lólna imnă n' astl'nga a lor* (totdeauna umblă în a (la) stînga lor), Al. 1903, 29; 5°. *l'i-mutrěscu n' arăulea* (îi privesc în rău), Al. 1901-1902, 147 — v. *nară'ă*; 6°. *u-aveă, ... di na lișoára*, CalGrB, 44 — v. *clntăre*²; 7°. *s' alăvdă, s' fln na märe* (se laudă, se ŷin a om mare), BaŷN, 46. — < *n + a*¹.

NA², interj., iată, na; la naiba, «voici, voilà; je vous en prie; au diables», Dal, 142; Mih, 333; PScr, 229; CEL, 74. — 1°. *na că treăŷe pri-acló un picurăr* (iată că pe acolo trece un păstor), PAnt, 84; 2°. *na lu da képtu cu un lup* (iată unde (că) dă piept cu un lup), PB, 27⁸; 3°. *ma, nă dzădă, na-ŷ, priŷleăsa dz'ŷe* (dar, într-o zi, iată-ŷi, preoteasa a zis), GrB, I, 15; 4°. *tamám alúmŷea, na-ŷ, aġlănde. . . un om aăŷă* (tocmai atunci, iacătă-ŷi, sosește. . . un om bătrîn), Lum, V, 123; 5°. *na di os, dă-n' l di her* (poftim de os, dă-mi de fier), PFolk, 19; 6°. *na calu, l'ed-l* (na (poftim) calul, ia-l), BNA, II, 90; 7°. *na-vă-l!* (iată-vi-l! luați-vă-l!) PB, 65³²; 8°. *na! — ŷ' tîne ŷ' mîntea-ŷ!* (na! (= du-te la naiba!) și tu și mîntea ta!), Caraf, 45. — Cuvîntul e în toate limbile balcanice. Iată-l și în italiană: „nà la rosa, giovinetto (= eccuti la rosa, giovinetto)” (Cîmbr, II, 320).

NA³, prep., la, «à; chez», Dal, 143; Mih, 333; *cu sárica na 'nă părle* (cu sarica într-o parte, pe un umăr), Mac, I, 87; PAnt, 41. — < *la* sau *n + a*¹.

NÁCA, NÁCĂ, conj., nu cumva, «peut-être que; est-ce que?; par hasard», Dal, 142; Nic, 335; Mih, 333. — 1°. *náca fúrl'i yin s' nă fúrá?* (nu cumva hoŷii vin să ne fure?). Fr,

I, 8; PAnt, 291; BNA, I, 4; 2°. *nacă treăfe vl'ra cărăve* (nu cumva trece vreo corabie), PB, 253²³; 3°. *nacă află firmănea* (nu cumva găsește firmanul), PLit, 767; 4°. *căre ești? nacă drăclu?* (cine ești? nu cumva diavolul?), BaP, 30; BNA, III, 142; PArom, 150; 5°. *nacă, nacă da di un sofu mălăyăr* (doar, doar dă de (găsește) un tovarăș isteț), PB, 308¹². — V. *năpa, năpu* și *videm*; gr. *vaxa* „μῆρας” (Boga, I, 263). — < *na² + că*.

NĂCRĂ, sf. (pl. *năcre*), grijă, «pensée; soin», Mih, 333. Sinonim: *frundlădă*. — V. *andără*.

NĂCIŪ, sn., pl. *năce*, gurgui de opincă, «bout pointu et courbé de la sandale — v. PIm, I, 117; 166-167; II, 184», Jb, XIII, 88; CN, 84. Adesea, acest *načiū* e prevăzut cu o *fjandă*, cu un *mof*. V. *nas*. — < ?

NADANLI'KE, sf., pl. *nadanli'ki*, insolență, «impertinence», PhOr, II, 459; *ni-tin'isite zboără di nadanli'ke* (nerespectuoase cuvinte de obraznicie), Cod, 35¹³. — < tc. *na-danlyq* (1259) „~”.

NĂDĂ, sf. (pl. *năde*), speranță, «espoir», PenB, IV, 122; GrS, II, 399; *kirut și fără nădă* (pierdut și fără speranță), Lum, I, 166; *nis il'i z'le făr' di nădă* (dinsul îi zice fără de speranță), Velo, 27; *tru sūflii moare năda* (în suflet speranța moare), Trib, I, 10-11, 33. V. *nădle* și sinonimele *elplădă*, *umăte*. — < srb. *nada* „~”.

NAĖVEA, adv., aievea, «réellement, en réalité»: *il'i pără că avdz'! naĖvea flułara* (ii pără că a auzit aievea fluierul), Lum, V, 9, 19; PAnt, 337. V. *aĖvea*. — < *n + aĖvea* < *iăvea*.

NAFÉE, sf., pl. *nafel*, samur, «fourrure d'un prix élevé»: *tu-s fedile... cu bândi di nafée?* (unde-s fetele... cu bunde de samur?), Dim, IV, 33-35, 4. — < tc. *nâfê* (1264) „fourrures de renard, de martre etc.”.

NAFILÉ, adv., zadarnic, «en vain», Cod, 23 b¹¹; *nafile sunt toate* (deșarte sînt toate), Dim, IV, 33-35, 5. Sinonime: *ġeaba*, *mătea*, *văndl*. — < tc. *nâfilê* (1264) „~”.

NAFOĂRĂ, adv., afară, «dehors; découvert; (savoir) par cœur», Dal, 142; Mih, 334; PScr, 229; PB, 649. — 1°. *clnd f' iședl năfoără* (clnd ți ieșeai afară), Lum, III, 69; PAnt, 31; 2°. *oămin'li di năfoără* (oameni ce nu viețuiesc în case, oameni de codri) — cf. și it. „donna di fuori” (BTS, XVII, 153) = muma pădurii; 3°. *dz'lnile...* cu *képturile năfoără* (zînele... cu piepturile afară, decoltate), BNoI, 16; 4°. *li ști di năfoără* (le știe pe de rost) — cf. gr. „ἤξευρο (μαθόντων) ἀπ' ἑξω”, precum și DR, XI, 184-185; 5°. *actlăt di năfoără* «possédé du démon» (posedat), PLit, 810 — v. *hăle* 3°. *par²*. — Cf. † dr. *nafarā* (CC, 239⁸, 411⁴, 444⁴, 484¹²; mgl. *nafārā* (PMegR, II, 98; GrS, VI, 171; CapM, III, 201). — < *n + afoără*.

NĂFTU, sm., pl. *năfti*, navigator, «matelot, navigateur», Dal, 142; GEL, 175. — < *ναύτης* „~”.

NĂFURĂ, sf., Mih, 334; PScr, 229 — v. *anăfură* și alb. *naforê* „pane benedetto”.

NAHIMĂ, adv., blestemat(ă) să fie, «maudit soit»: *nahima-l'i mă-sa-a li Căape* (blestemată să-i fie mamă-sa a Ceapel), PLit, 864 — v. *naĥimă*, *anahimăl*.

NĂHTE, sf., pl. ?, numerar, «numéraire, argent comptant», Mih, 334. — < tc. *naqd* (1283) „~”.

NAĬ (nord), adv., cel mai, «le plus», Dal, 143. — 1°. *naĬ bun eăste uġeăclu măre* (cel mai bun e hornul mare), Lum, I, 60; 2°. *naĬ spăstrite* (cele mai curate), BaP, 47; 3°. *naĬ căma muședilu lucrū* (cel mai bun lucru), PAnt, 305; 4°. *naĬ tu sone l'-vin'e jāle* (în cele din urmă i-a venit jale), PB, 17²². — V. *căma* și *dip*: *naĬ ma băna* = *căma băna* = *dip ma băna* «la meilleure». — < bg. *naĭ* „~”.

NĂIE¹, sf., pl. *năl*, regiune, «région, contrée, canton»: *irnă tru năla a Casăndrăl'eĭ* (iernau în regiunea Casandrei), Lum, V, 171; *tru clstbă' și tru întredăga năle di Ploēști* (în oraș și în întregul district al Ploieștilor), CBiog, 56. — Cf. și alb. *nahle* „provincia”. — < tc. *năhyîé* (1259) „~”.

NĂIE², sf., pl. *năi*, corabie, naie?, «batteau, navire?»: *cl'ndu nls intră' tru năie* (cînd dînsul a intrat în corabie), VLil, 30; *asbură' la hîllu pi năie* (a zburat la fiul pe corabie), VLil, 30. — REW, 5863; PW, 1149; C, 819: dr. *naie* < lat. *navis* „navire”.

NAÎNTE(A), adv.: *ma năinte* (mai înainte, mai întîi, la început), PB, 23²; PAnt, 85 — v. *năinte*, *nîinte*.

NĂJE, sf., pl. *năjl*: *făfă năjl* (făcea nazuri), PB, 369⁰ — v. *năze*.

NALĂ'NE, sf. pl. cătălige, «socques», Mih, 334. — V. *nalône*.

NALBÂN, sm., pl. *nalbân'l*, nalban, «maréchal-ferrant», Dal, 143; Nic, 335; Mih, 334; *dî n'l-ti du la nalbânlu* (de mi te du la potcovarul), PLit, 1030. V. *albân* și sinonimul *pîlôlăr*. — < tc. *nalband* (1280, 1265) „~”.

NALBĂSTRU, -ră (Grămosteni): *oăle nalbăstră* (oaie sură), CN, 107 — v. *albăstru*.

NĂLBĂ, sf., pl. *nălbe*, nalbă, «guimauve», Mih, 334; Lum, I, 61 („rujiță”); *fedle svêlle*, *cânda-s nălbe* (fete zvelte, parcă-s nalbe), PAnt, 297; BNA, I, 124. V. *rujiță*. — < lat. *malva* „mauve”.

NĂLCE, sf., pl. *nă'lēi* «fer avec lequel on garnit le dessous des bottes et des souliers», Mih, 334. V. *alce*. — *nălcea* are forma unui U și se aplică numai la tocuri de încălțăminte bărbătești. — < tc. *na'itehē* (1280) „~”.

NĂLE (nord), sf. pl., nouă, PAnt, 464 — v. *năă*.

NALÉT, -lă, pl. *nalét*, -le, blestemat, «maudit»: *eăste măllu nalét* (e tare blestemat), Lum, II, 308; *nalél'i dî dușmân'l* (blestemații de dușmani), Trib, II, 5-6, 14. Sinonime: *ană-θimăt*, *băstîmăt*. — Cf. și alb. *nalét* „maledizione”. — < tc. *la'nel*, vulg. *nalet* (1078) „maudit; malédiction”.

NĂLIMĂ (grămosteni), sf. — v. *anălmă* și *năre* 10°.

NĂLINĂ, sf., pl. *nalîne* (nord) — v.:

NALÔNE, sf., pl. *nalôn'l*, sandal de lemn, GrS, IV, 244. V. *nală'ne* și *nalône*. Sinonimi: *pălike*. — < tc. *na'lelu* (1280) „socques en bois; sabots découverts”.

NĂLTU¹, -lă, pl. *nălft*, -te — v. *anăltu¹* —, Dal, 143; Mih, 335; PB, 649; *tu mărlu ma nalt eară* (unde zidul era mai înalt), PAnt, 141; *așl-s nălft și mușeăf* (așa-s înalți și frumoși), PAnt, 300; BNA, I, 128. — Cf. *ma¹* 2°.

NĂLTU², adv.: *eră năltu pi ză'lile cl'ndu* (era exact în zilele cînd...), PB, 240²⁴ — v. *anăltu²*.

NĂLTU (*mi*), vb. I, Dal, 146; Mih, 335; PAnt, 335; PLit, 924 — v. *anălfu*.

NĂLŪNE, sf., Dal, 171 — v. *nalnă*.

NĂLIŪREA, adv., aiurea, «nulle part; en délire, en divagation», PAnt, 464. — 1°. *'și-imnă cu mîntea că'tră nal'tûrea* (își umbla cu gîndul cătră aiurea), PB, 304¹⁴; 2°. *strân'e arăple*, *că'tră nal'tûrea* (haîne rupte, în dezordine), PB, 368³⁸; 3°. *baș năl'tûrea* (bați (vorbești) aiurea, aiurezi), PGr, 110. — < n + *al'tûrea*.

NAMĂLO, adv., CEI, 74; *namălo ft să'ntu zahmêste* (destul îți sint suferințele), Cod, 96 b⁵; *namălo măllu* (destul destul), Jb, I, 28 — v. *nămălo*.

NĂMĂ, **NĂME**, sf., fără pl. — v. *anăme* —, Nic, 335; Mih, 335; PScr, 229; Gram, 279; *n'iclu s' l'eă nămea?* (cel mic să ia renumele?), PB, 470¹⁹; *las' s' vă n'eurgă-a voăstră năme* (lasă să vă meargă a voastră faimă), PLit, 995; PAnt, 26; *eăste nămea a lămil'el* (e mîndria lumii), Caraf, 49. — Cf. gr. (ἀ)νάμ, alb. *nam* „fama”. — < tc. *nām* (1265) „renommée; réputation”.

NĂMISA, adv., Mih, 335; PScr, 229; *nămisa dî dol lal munf* (între doi dragi munți), Fr, I, 10, 148; PAnt, 24; *nămisa dîșl'i* (între dîșii), Cod, 105²¹ — → *dis¹*. — V. *anămisa* și sinonimele *ntră*, *nôlțica*.

NĂNĂ¹, sf., pl. ?, leagăn, «berceau», Dal, 143; Mur, III, 173; Dun, II, 28. — 1°. *s' fâjim una nână a fielórlul* (să facem un leagăn copilului), Lum, V, 85; 2°. *nâni tru nână, nat mușât* (dormi în leagăn, prunc frumos), PenB, II, 211 — v. *nâni*; 3°. *ma nică n'ic, di nână, fu dus la munte, n dzedâ* (dar încă mic fiind, de leagăn, a fost dus la munte, sus), Fr, I, 77. Sinonime: *cân'ea, leagăn* etc. — Cf. și it. *nanna*.

NĂNĂ², sf., pl. *nâne*, fel de ștevie, «sorte de radiaire, de sanicle femelle», Dal, 143; PenB, III, 237; CFr, 108; *plă di nână* (plăcintă dintr-un fel de ștevie). — V. *nénă* și bg. *nané* „menthe”. — < tc. *na'na* (1280), *nané* (1267) „menthe”.

NĂNČIU, sn., pl. *nânčlur* «penis — v. *fise* 3°, *hălâte* 3°, *mândal, noăce, pûlă*, Mih, 336. — < ?

NANDREÁPТА, adv., la dreapta, «à droite», Dal, 143; Mih, 334 (*nâdreapta*). V. *nasit'nga*. — < *n + andreapta*.

NĂNI, NÂNI, sf. invar. și interj., leagăn, «berceau; faire dodo, dors — v. *nână¹* 2° și *lu-lu-lu!*», Dal, 143; *băgă-l năltu tu nâni* (pune-l pruncul în leagăn), PLit, 2; *fâți nâni* (doarme) Mih, 336. — Cf. gr. *νᾶνι* „dodo” și REW, 5817.

NÂNTU, -tă: *di la un la nântu* (de la unul la altul), PB, 35³⁷ — v. *alântu, anântu*.

NANÚMIREA, adv., pe umăr, Mih, 336 — v. *n + anúmirea*.

NĂO¹ (nord) «9», PScr, 229; PB, 650 — v. *năuă¹*.

NĂO², dat. pl. de la *noi* «à nous»: *cl'ntă cucóllu a náo* (cocoșul ne cîntă nouă), Baț, 21 — v. *noi*.

NAÓ, sm., fără pl., templu, «temple», Cod, 98 b²⁴; GEI, 175. — < *ναός* „~”.

NÁPA (nord), adv., conj. — v. *năca* —, PB, 650; CAR, 504 (< *νᾶ πᾶς*). — 1°. *năpa l-toamnă mull amără?* (nu cumva e toamnă tare amară?), RomP, II, 18 (68), 2; BNA, IV, 49; 2°. *năpa ti-ar'te* (nu cumva te-a înșelat?), GrB, 2, 28; BNA, IV, 128; 3°. *s' muntredscă năpa da cap .. om axén* (să se uite nu cumva apare... om străin), CalGrB, 115; 4°. *năpa va ta s' yindă?* (nu cumva vrea ca să vină?), PLit, 846; 5°. *năpa n'i-loășt di ócl'tu?* (nu cumva mi te-ai deocheat?), Lum, II, 109; 6°. *năpa ună, năpa lântă?* (o fi una, o fi alta?), GrB, 221; PAnt, 224; BNA, IV, 139. — V. *năpă*.

NÁPARTE, adv., dincolo, «au delà; loin; de l'autre côté», Dal, 143; Nic, 335. — 1°. *năparti di Lăta-amăre* (dincolo de Marea-Neagră), PLit, 851; PAnt, 53; 2°. *anânț feđfîră năparte* (ceilalți apucări încolo, au rupt-o la fugă), PB, 232²; 3°. *cu minčluna nu u scof năparti* (cu minciuna nu o scoți dincolo, nu o scoți la capăt), PB, 135¹⁹; 4°. *și-aă năparti: tréi an't di dz'tle sómnu!* (și aci încolo (cînd colo): trei ani de zile somn!), PLit, 763; PAnt, 87; 5°. *năparte di mine!* (departe de mine!). V. *anăparte*. — CDDE, 1342: < lat. *in hac parte*. — < *n + a¹ + pârte*.

NÁPĂ, Dal, 143 — v. *năpa, năpu*.

NAPÓI, adv., (în)apoi, «après, ensuite; en arrières», Mih, 336; PB, 650; *ma napó i ar s' mindul* (după aceea iar se gîndi), PAnt, 70. — V. *năpó i, nîpó i*.

NAPRÁN, -nă, pl. *naprán'i, -ne*, îndărătnic, «arrogant; entêté», Mih, 336. — Cf. și alb. *naprân* „insolente”. — < tc. *nopran* (1299) „~”.

NÁPU — v. *năpa* —, Dal, 143; Gram, 279; PB, 650 (< *na + pûo* „pot”); *năpu yin, năpu s' ved, năpu deăđiră cap?* (nu cumva vin, nu cumva se vîd, nu cumva au apărut?), CalGrB, 77. V. și *năpo*. — Prin apocopare, și anume a ultimei silabe: < *năpu că* < *năpucă* < bg. *napokónŭ* „enfin”.

NAPUĐÍŠALUI, adv. «à l'envers; à rebours»: *vol imnăță napuđíșalul* (voi umblați, de-a-ndărătele), Cod, 20 b²⁸; 104⁵. — *anăpuđa*.

NAPULIÓNE, sf., pl. *napulión'i*, napoleon, «louis d'or = 20 frcs», Dal, 143; PB, 650; PAnt, 464. — < fr. *napoléon*.

NARĂ'Ŭ, *nară'ă*, pl. *nară'l*, *narăle*, rău, «regarder d'un mauvais (oeil)»: *mull nară'ă n'i-li mutreăște* (prea cu răutate mi te privește), PLit, 7 — v. *na¹ 5°*. — < *n* + *ară'ă*².

NĂRE, sf., pl. *nărl*, *nare*, *nas*, 1°. nez, narine; 2°. être enrhumé du cerveau; 3°. hésiter; 4°. hésiter; 5°. mener en laisse; 6°. offenser; 7°. rabattre le caquet de quelqu'un; 8°. se fâcher; 9°. se dégoûter; 10°. reprocher à quelqu'un ce qu'on a fait pour lui, Dal, 143; Nic, 336; PScr, 229. — 1°. *l'i-cără nărea* (ti curge nasul); *foe scoate pril nărl* (foc scoate prin nări); *ări năre trăptă* (are nas fin); *ări nărl trăpte* (se ține mare); 2°. *'șl-trădze nărlle* (are guturai) — v. *sinăhe*; 3°. *nărlle-a tăle nu sântu tră hîl'e di amiră'* (nasul tău nu e pentru fiică de împărat), PB, 323¹³; *ăre nărl hîl'ea a moășil'el ti gîlone ca tine?* (are nas flica babei pentru un flăcău ca tine?), PB, 71¹⁹; 4°. *stri'mbă nărea* (se codește, nu e mulțumit, -ă), PGr, 111; *u vedz că stri'mbă nărea* (o vezi că face nazuri, că e mofturoasă), BNA, III, 130; *fe srl'nci nărea?* (ce strîmbi nasul?, ce stai pe gînduri?), Fl, II, 2, 7 — v. *fr'ngu 3°*; 5°. *l-trădzi di nărl* (il duce de nas), PLit, 567; 6°. *l'i-tăl'é nărlle* (i-a rătezat pofta; i-a dat peste nas), PLit, 567; 7°. *fielôrlu vln'e... cu nărlle fr'mle* (flăcăul veni... cu nasul turtit = umilit), PB, 385²⁷; *s' lă fring di prôta nărlle* (să le înfrîng curajul din capul locului), BNA, II, 28; *lă si fr'ndze pufl'n nărea* (li se înfrînge puțin îndrăzneala), GrB, 2, 33; BNA, III, 84; 8°. *spindzură' nărlle* (își lăasă în jos nările = se supără), PLit, 567; *hăngîlu, cu nărlle dipuse* (hangiu, supărat), LP, 138; PAnt, 79 — v. *bădză 2°*; *dipun 4°*, *dzeănă 4°*, *mătră 4°*; 9°. *nvedăsta... 'șl-acăjă' nărea* (nevasta... și-a apucat nările ca să nu simtă dezgust), PB, 365²¹; 10°. *tăti cl'ti f-deade va ft li scodă pril nărl* (toate cite ți-a dat ți le va scoate prin nas) — v. *nălmă*. — Cf. și gr. *μύτη*, alb. *hëndë*, bg. *nosă*, tc. *bouroun*. — < lat. *narlis* „narines, nez”.

NĂRGA, adv., încet, Mih, 336 — v. *nărya*.

NARȘILÉ, NARȘILÉE, sm. și sf., pl. *narșilédz* și *narșilél*, narghilea, «narguilé», Dal, 143; Mih, 336. — < tc. *nargüllé* (1260) „pipe persane”.

NĂRGA, adv., încet, «nonchalamment, lentement»: *nărya n vôle trec mulă'rile* (în vale trec domol catirii), LP, 105; PAnt, 271. V. *anărya* (lu!) și *agăle*. — < *n* + *ἀργά* „lentement; doucement”.

NĂRKE, sf., pl. *nă'rki*, ruptoare de preț, «fixation d'un prix (par commun accord)», Dal, 143. — Cf. și alb. *narq* „tassa fissa”. — < tc. *narh* (1271) „taxe; taxation”.

NĂRTE, sf., pl. ?, *nart*, «ration, portion», Mih, 336. — V. *nărke*.

NĂRTICĂ, sf. — v. *ărtică* —, Dal, 143. — < *νάρθηξ, -ηκος* „narthex”.

NAS, sn., pl. *năsurî* — (v. *načû, nařû*) —, Dal, 143; Mih, 337; CDDE, 1205; *ma mulțlă-l di pi nas* (ci priviți-l de pe (la) nas), Buril, 284. V. *năre*. — < lat. *nasus* „nez de l'homme”.

NĂSCU (*mi*), vb. III și II (*născûl, -cûl, năstire* și *năstăde*: formele *născûl, năstire* și *năstăde* nu sînt atestate în literatura scrisă), naște, «naître; pousser», Mih, 337; PScr, 229; Gram, 279; Mur, III, 175. — 1°. *yle născă di tru locă* (din pămînt răsări viță), Cod, 97 b⁶; 2°. *unu s' născă mer arôșû, alăntu s' născă kiparôșû* (unul să nască măr roșu, din celălalt să răsără chiparos), PLit, 852; PAnt, 54. Sinonime: *amîntu, dizvóc 2°, fel'2, nfașû*. — < lat. **nas-eere, nasci* „naître”.

NĂSTÎNGA, adv., la stînga, «à gauche», Dal, 143; Mih, 337; *di nastl'nga șideă muședă mămă* (la stînga ședea frumoasa mamă), ArE, 35 — cf. la cronicarii moldoveni: *dinas-tl'nga* (Das, 108); *din-na-stl'nga* (Miron, 53) etc. V. *nandreaпла*. — < *n* + *astl'nga*.

NĂSTUR, sm., pl. *năsturi*, *nasture*, «bouton; beau brin de fils», Dal, 143; Nic, 336; Mih, 337; PScr, 229; CDDE, 1209. — 1°. *coăsi-n'i un năstur la ml'nică* (coase-mi un nasture la mîncă) — v. *folă*; 2°. *am... trei năsturi di fielôrl* (am... trei bujori de copii), BNA, II, 88. — < lat. **nastulus*.

NAT, sn. și sm., pl. *nături* și *naț*, prunc, «nouveau-né, nourrisson, tout petit enfant», Dal, 143; Nic, 336; Mih, 90; BNA, I, 26. — 1°. *văduă s' cu nat pri sin* (văduvă și cu prunc la sin), PB, 314³; 2°. *doăuăle nături* (cei doi prunci), PLit, 808; 3°. *nături di doăuă, trei dz'te* (prunci de două, trei zile), GrB, 176; 4°. *la nisc'l'nte nături...* *lă crăscu dînțl'i di dininte* (la cîțiva (unii) prunci... le cresc dinții de dinainte), Lum, IV, 125; 5°. *și năturile ma plîng* (și copilașii tot plîng), GrB, 2, 24; BNA, I, 22; 6°. *s' năturtle șted isturia a lui* (și copiii știau istoria lui), GrB, 222; PAnt, 225; BNA, IV, 142; 7°. *di dól'i naț, unlu l'i-hiuri* (din cei doi feți, unul se îmbolnăvi de friguri), RA, 98; BNA, II, 40. Sinonime: *fičuric*, *niphlu*, *țup*. — < lat. *natus* „fils”.

NATŪRĂ, sf., Gram, 279; Bair, 95 — cuvînt savant.

NĂOIMĂ, adv. — v. *nahimă* —: *năhimă cari scoăse xedna* (anatematizat să fie cel ce a inventat străinătatea), PLit, 881; PAnt, 44; *năhimă-ț mă-la, mol feată* (blestemată fie-ți mama ta, hăi fată), PLit, 840; PAnt, 362. — V. *anăhema*.

NAOIMĂT, -tă, pl. *naōimăț*, -le, blestemat, «anathématisé»; *s' ti l'ed drăclū, naōimălă* (lua-te-ar dracul, blestemată), Fr, I, 5, 69; PAnt, 181; BNA, III, 48. — V. *anahimăt*, *năhīmēdză*.

NAȚŪ, sn., pl. ? — (v. *nas*) —, Dal, 143. — La grămostenii din Bulgaria: *dușū-mi, dușū-mi pln' la națū, mi dedde șcrēta pi brațū* (dusu-m-am, dusu-m-am pînă la...?).

NAŪĂ¹, num. «9», PAnt, 464 — v. *năo*, *năurli*, *noăuă¹*.

NAŪĂ², adj. f., PAnt, 464; *edste nvedstă năuă* (e mireasă); *lu-arăseă mūltu ahiā'rī năle* (atare noutăți îi plăceau mult), CalGrB, 51 — v. *nău*.

NAŪNTRU, adv., înăuntru, «dedans, dans», PSer, 229; *cum intră' nī'să naūntru* (cum a intrat dînsa înăuntru), PLit, 769; *ună ayistedre ntreăgă naūntru* (o întreagă comoară înăuntru), PB, 53³⁰. — V. *nălntru*, *năūntru*, *nūntru* și sinonimul *brēnda*.

NAURLI, num. ord. m., al 9-lea, «le 9e», Cod, 23⁹. — V. *noăurlu*.

NAŪ(Ă)SPRĂDZĂȚE, **NAŪSPRĂȚINGIȚ?** Nic, 335 — v. *noăuăsprădzățe*, *noăuăspră-ȳinșif*.

NĂVLU, sn., pl. *năvle*, navlu, «nolis; fret», Dal, 143; Nic, 337; PSer, 229; GEI, 175. — < ναῦλος „~”.

NĂXE, sf., pl.?, supărare, «colère»: *s' este cā al năxe* (dacă e cā ai supărare), Cod, 22¹⁶. — Cf. și alb. *naks* „collerico”. — < tc. *naqs* (1284) „défaut; manque”.

NĂXU, -xă, pl. *năcși*, *năxe*, incapabil, «incapable», GEI, 175; *izmikeārīl'i cāre sū'nu rāl, năhusēlă, năxă* (servitorii cari sînt răi, nefaști, incapabili), Cod, 22¹⁴. V. *ăcșu* și *ăxu*. — < ἀνάξιος „~”.

NĂZE, sf., pl. *năjl* și *năzl* — v. *năje* —, naz, «minauderie; dédain feint», Dal, 143; Nic, 335. — 1°. *s' u l'ed tri năzea a lūmil'el* (să o ia în butul, în pofida lumii), Lum, IV, 107; 2°. *greā-n'l și nu-n'l fū năjl* (grăiește-mi și nu-mi face nazuri), PLit, 848; 3°. *dări fișēsl năjl* (destul ai făcut nazuri), CFR, 158; 4°. *ȳinu, năzl nu fā* (vină, nu face nazuri), PLit, 860. — Cf. gr. *νάξι* (v. *aci nizeāreu*), alb. *năze* „civetteria” și sinonimele *camōmate*, *cod*. — < tc. *naz* (1260) „~”.

NĂ, pron. pers. plural de dativ și acuzativ «nous; notre; à nous». — 1°. *nă dūsīm acāsă* (ne-am dus acasă); 2°. *s' n'ēardzim lu loc-nă, acāsă* (să mergem în ținutul nostru, acasă), Lum, II, 152; PAnt, 172; BNA, II, 46; 3°. *mūltu nă-i dor trā vol* (tare ni-i dor de voi), PLit, 994; PAnt, 25; 4°. *ma mārū nă dimtndă'* (șeful ne-a trimis vorbă, ne-a ordonat), PAnt, 71; 5°. *cu ȳīrāt nă spriȳlurā'* (ne-a conjurat cu jurămint), PAnt, 71 — cf. † dr. „Întrebară-nă prădătorii-nă” (CPSal, 285¹⁷) etc.; 6°. *nă spriȳlurā cu foc māre* (ne conjură cu ardore nare), Mac, I, 78; PAnt, 197; BNA, V, 28; 7°. *dól'i s' nă lom, dól'i s' nă orem* (amîndoi

să ne luăm, amîndoi să ne iubim), W, II, 12; PAnt, 29; 8°. *trél'i-nă* (noi cei trei), Al. 1901-1902, 84. — V. *noî*.

·NĂ, num. card. f., una, o, «une», Dal, 142; Nic, 335; Mih, 333; PB, 650: — 1°. *'nă dzûûă di toamnă* (o zi de toamnă), Lum, II, 188; PAnt, 193; 2°. *'nă noapte lişină-ărmăşû* (o noapte întreagă am rămas leşinată), LP, 75; PAnt, 275; Bair, 111; 3°. *'nă di că'tră scără* (într-o zi spre seară, într-o după chindie), CalGrB, 36; BNA, IV, 114 — v. di 56° (şi că'tră 8° sqq.). — V. *un, ûnă*.

NĂDĂĖSCU, vb. IV (*nădăîl, -ăîl, -ăîre*), spera, «espérer», Dal, 146; Lum, V, 31; CEL, 74; *je... va s' nădăîscu?* (ce... voi spera?), CosP, 50. Sinonim: *elpisescu*. — < *nădă*.

NĂDĂĖRE sf., pl. *nădăîrl*, sperare, «action d'espérer; espoir», Dal, 146; *îăr' di nădăîre* (fără de speranţă), CosP, 32. V. *nădle*.

NĂDĂĖT, -lă, pl. *nădăîl, -te*, sperat, «espéré», Dal, 146.

NĂDĖ, sf., pl. *nădîl*, speranţă, «espoir; fierté», Dal, 146; CEL, 74. — 1°. *nădia a noastră* ... *si-asteade* (speranţa noastră... s-a stins), Lum, I, 171; 2°. *tu képturî mor n'il'i di nădîl* (în piepturi mor mîi de speranţe), Foti, 72 (*tu képtu*); PAnt, 261; 3°. *trî un cal — a lui nădle!* (pentru un cal — a lui speranţă - mindrie!), PAnt, 120. V. *nădă* şi *elpidă*. — < vsl. *nadēja* „spes”.

NĂDŮF, sn. (pl. *nădăfurî*), năduf, «chaleur étouffante; suffocation», zăpuşcală; *nădăflu dil képtu* (sufocarea din piept), PenB, III, 49. V. *zădûh*. — Cf. bg. *naduhvamâ* „remplir en soufflant” şi srb. *neduh* „asthme”.

NĂEĂRCĂ, sf., PB, 650; Al. 1928, 61 — v. *neacă*.

NĂFĂMĂ, sf., pl. ? (grămosteni), mulţime, «foule»: *năfămă di oămin'i* (mulţime de oameni). Sinonim: *multime*. — Probabil: < 'nă + tc. *avām* (863) „homme du peuple”: *avām nās* „foule”.

NĂFĂCĂ, sm., pl. *năfăcădz*, hrană, «nourriture»: *năfăcă' ll'i dede Dômnul* (întreţinere i-a dat Dumnezeu), Velo, 51; BNA, V, 85. V. *hrănă*. — < tc. *nafaqa* (1282) „dépense faite pour la nourriture et les autres nécessités de la vie; pension alimentaire”.

NĂFĂTĖSCU (ml), vb. IV (*năfăîl, -îl, -îre*), îndopa, «(se) rassasier; (se) gaver, gorger», Dal, 146; Nic, 337; Mih, 334; PScr, 229 (< tc. *nafaqa*); Cod, 119e. — 1°. *să-şi năfătedscă foamea* (să-şi îndestuleze foamea), Al. 1928, 63; 2°. *sta tra s' pască lărlu pl'n' si s' năfătedscă* (stă ca să pască măgarul pînă să se sature), PenB, V, 86; 3°. *hrăna... năfădeşte i sătură* (hrana... îndestulează sau sature), Al. 1903, 93; 4°. *l-năfăîră cl'ndu nu-avea pl'ne s' ml'că* (l-au îndopat cînd nu avea să mănînce pline), Lum, V, 217. — V. *anăfătescu, fănătescu* şi sinonimele *ndes* 2°, *prîstînescu, sătur* etc. — < ? *fănătescu*.

NĂFĂTĖRE, sf., pl. *năfăîrl*, îndopare, «action de (se) gaver», Dal, 146; Mih, 334.

NĂFĂTĖT, -lă, pl. *năfăîl, -te*, săturat, «saturé», Dal, 146; Nic, 337; *năfăîl di dvră* (îndestulaţi, sătui de răcoare), Al. 1928, 60.

NĂFEĂMĂ, adv.: *ağıtă-n'l năfeamă* (ajută-mi puţin), PB, 257²⁸ — v. *năheamă*.

NĂFTĖSCU, -lească, pl. *năflăşt, -leşti*, de navigator, «de matelot, de navigateur», Dal 146. — < *năftu*.

NĂFŮZE, sf., Mih, 334 — v. *nufăze*.

NĂHEĂMĂ, NĂHEĂMĂTĂ, NĂHEĂMĂZĂ, NĂHEĂMTĂ, adv., puţin, un pic, «un) peu», Dal, 146; Nic, 335; PScr, 230 (< lat. *infirmus*); GrB, 1, 13; LL, IV, 40 (< lat. **femus, -ita*). — 1°. *pleacă-n'l-te năheamă* (apleacă-mi-te încă puţin), PAnt, 46; PIns, 27; 2°. *ai s' mi discărnu năheamă* (hai să mă repausez (să răsufli) puţin), PB, 243³⁷; 3°. *tră năheamătă di oără* (într-o mică de ceas), PB, 367¹⁸; 4°. *aspări-l năheamăză* (sperie-l puţin); 5°. *tră năheamătă di oără*, PB, 301⁸ — v. 3°; 6°. *pl'rmse năheamătă* (a pîns niţel), PB, 386¹⁸. — Ca şi -ză

din *năheamăză*, și *-lă* din *năheamălă* (cf. și *plîsculă*, *voamită*) e de origine albaneză: cf. alb. *pakëlë* „poco”, *pakëlë* „pochino” etc. — V. *năheamă*, *niheamă*.

NĂHUSËT, *-lă*, pl. *năhusëf*, *-te*, nefast, «néfaste», Cod, 22¹⁴; *părînîl răi și năhusëtă* (părînîți răi și nefasti), Cod, 14¹⁶. — < tc. *nuhouet* (1270) „malheur; mauvais présage”.

NĂIËTE, sf.: *caî podte s' l'i dukească năiëtea* (cine poate să-i simtă gîndul), Mih, 334 — v. *niëte* și *mînte* 2°.

NĂINDE, **NĂINTE**, adv., înainte, «(en) avant; devant; auparavant; l'année prochaine, dans l'avenir», Dal, 146; Nic, 335. — 1°. *s' năinte art'ă*, *s' năpól furtună* (și în față rîu, și în dos furtună), PB, 206²⁹; 2°. *tufékl s' córdzl scot năinte* (puști și săbii scot înainte), LP, 106; PAnt, 271; Bair, 104; 3°. *lu da soările ma năinte* (unde soarele răsare mai înainte, mai de vreme), Fr, II, 15, 239; PAnt, 40; 4°. *di-aud s' năinte să strigă* (de aci (acum) înainte (în viitor) să strige), PB, 22²⁰; 5°. *s' lucrédză trl năinte* (să lucrez pentru progres), PenB, IV, 40; Caraf, 4; 6°. *va nă turnă'm năinde* (ne vom întoarce în anul viitor) — v. *oără* 8°; 7°. *andó — năinte va him aūd* (peste doi ani vom fi aci) — v. *andó*. — V. *dininte*. — Cu un fals rol morfologico-sintactic, și în aromână acest adverb apare cu un *-a* final, ca un substantiv feminin articolat: 8°. *ndzinuel'é năintea a icoandl'el* (a Ingenuncheat înaintea icoanei), PB, 24¹⁸; dar, ca și în dacoromână, acest *năintea* nu e declinabil. — V. *nainte*, *ninte* și compusele *dinăinde*, *dină'nte*.

NĂINTRU, adv., Nic, 335; *alde naintru cu năs* („auf! herein mit ihm”, haide înăuntru cu el), W, II, 236 — v. *năntru*.

NĂIP (Sămărina), sn., pl. *năipe*, PenB, III, 180 — v. *nip* și sinonimul *plumă*.

NĂIREĂȚĂ, sf., pl. *năiref*, supărare, «fâcherie, colère, courroux», Nic, 336; *'șl-alăsă'* *năiređa* (și-a lăsat supărarea), Lum, III, 9. — V. *nărlédăf* și:

NĂIRĖSCU (mi), vb. IV (*năirl*, *-rîl*, *-rîre*), supăra, «(se) fâcher, (se) courroucer», Mih, 363; *cănda art'd, cănda s' năirĖscu* (parcă rid, parcă se supără), PAnt, 279; Bair, 121; *amiră'lu s' năirl* (împăratul se mînie), PB, 107. — V. *inrădescu*, *nărdăescu* și sinonimele *căklusĖscu*, *inătusĖscu* etc.

NĂIRIRE, sf., pl. *năirlr*, supărare, «action de se fâcher»: *strigă'... cu năirire* (a strigat... cu supărare), PB, 173¹. — V. *năirire*.

NĂIRÎT, *-lă*, pl. *năirlf*, *-le*, supărat, «fâché, courroucé», PB, 651; *năirlt, el mătă oala* (supărat, el ridică oala), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112; *s' todrnă... năirlt foc ArbinĖslu* (albanezul se întoarce... supărat foc), Lum, II, 127; PAnt, 182; BNA, III, 78; *năirltu ncăcêrl scođe* (mîniosul certuri provoacă), PLit, 572.

NĂLĂNGÎȚĂ, sf., Mih, 334 — v. *lălăngîlă*, *lăngîdă*.

NĂLSĖSCU, vb. IV — v. *nîlsĖscu* și alb. *nallé* „maledizione” (< tc. *nâlé* (1265) „lamentation”).

NĂLTĂRE, sf.; **NĂLTĂȚ**, *-lă*, Dal, 146 — v. *anăltăre* *anăltăt*, *năltu*.

NĂLTÎME, sf., pl. *năltînl*, înălțime, «hauteurs», Dal, 146; PB, 651. — Forma corectă: **NĂLTÎME**.

NĂMĂLO, adv., Mih, 335; Cod, 37 *b²⁴*; 38¹ — v. *nemălo*.

NĂMĂLÎŪ, sn., pl. *nămăl'e*, nămai, «menu bétail, bêtes à laine (brebis, chèvre)», Nic, 355; Mih, 335; *băgă nămăl'lu aĖslu tu sâlă* (pune nămaiul acesta în frigare). — V. *nîmăl'îŭ*, mgl. *namal'* (GrS, VI, 172; CapM, III, 202), dr. *nămai* (C, 820 și DR, VIII, 324) și italo-goriz. *namai* (HF, V, 177). — < lat. **animallum* (animal, animalia „animal”).

NĂMĂTISĖSCU, vb. IV (*nămătisl*, *-sît*, *-sîre*), vrăji, «ensorceler, faire des sortilèges», Dal, 147; Mih, 335; GEI, 175. — V. *număĖscu* și sinonimele *măyipsĖscu*, *măndipsĖscu*.

NĂMĂTISIRE, sf., pl. *nămătislr*, vrăjire, «action de jeter des sorts», Dal, 147; Mih, 335.

NĂMĂTISÎT, *-lă*, pl. *nămătislf*, *-le*, vrăjit, «ensorcelé», Dal, 147.

NĂMLIE, sf., pl. *nămlii*, țevă de pușcă - v. *lămnie* -, Mih, 335; PLit, 870; Millio, 40. - < tc. *namly* (1266) „canon de fusil, ...”.

NĂMŪZE, sf. (pl. *nămūzi* - v. *anāmūze*), onoare, «honneur; dignité», Dal, 147; Mih, 336; ah, *nāmūzea mī'ne n't-kere* (ah, onoarea mi se pierde (mi se duce) mline), Velo, 9; PAnt, 319; BNA, V, 96. Sinonim: *tin'le*. - < tc. *namous* (1266) „~” (< gr. νόμος „loi”).

NĂMUZLĪ, -loân'e, pl. *nāmuzlādz*, -loân'e, prob, «honnête; probe», Mih, 336. - < tc. *namously* (1266) „~”.

NĂNŌĪĀĀ, invar., un pic, «un peu», GrS, I, 329. Sinonime: *nāḡeāmā*, *puḡl'n*. V. *aṅḡidā* și alb. *ngjdhē* „scheggia”. - < 'nā + ṅḡidā.

NĂNTE, adv., PScr, 230; ṣ' *l'i ntredbā căma nā'nte* (și mai înainte (mai întâi) îi în-treabă), Cod, 114 b³ - v. *nt'nte*.

NĂOĂRĂ, adv., odată, cîndva, «une fois, autrefois», Dař, 147; Nic, 335. - V. *ūnā-oārā*.

NĂŌR, sm., pl. *năŋrĭ*, nour, PScr, 230 - v. *năŋrĭ*.

NĂPĂDĚSCU, vb. IV - v. *anăpădĚscu* -, CEI, 54; GrS, II, 399; *dī ūnoară năpădĭrā* (dintr-odată (imediat) năvăliră), Velo, 59; PenB, II, 204; BNA, V, 70; *tī-āū năpădĭtā...* *kiamēte dī duṣmān't* (te-a năpădit... multime (potop) de dușmani), Bair, 81.

NĂPĂRTĚCĂ, sf. În DR, V, 895: „*năpărtĚcā* < slav. *prtiti*, srb. *prtka*, slav. *napratka*, *zapratka*”. Deci sensul e «sentier (tracé dans la neige)», pîrtie. - Cf. srb. *prtiti* „bătre la neige”, bg. *părtina* „chemin (battu) sur la neige”, vsl. *prutiti* „corrompere”.

NĂPĂRTICĂ, sf., pl. *năpărtiḡi*, năpîrcă, «serpent», Nic, 336; PScr, 230; W, II, 32; DR, II, 542. V. *nipîrticā* și sinonimul *ṣeārpe*. - < alb. *nëpërkë* „vipera”, *nepërkë* (GM, 303).

NĂPŌĪ, adv., înapoi; totuși, «en arrière, derrière; pourtant, toutefois», Dal, 148; Nic, 336; Mih, 336; PScr, 230. - 1°. *aspăreāt, s' trāpse năpŏl* (speriat, s-a tras înapoi), PAnt, 58; 2°. *năpŏl multrĭlā arucā* (aruncă privire înapoi), PAnt, 270; Bair, 70; 3°. *nīnga fug năpŏl īn sus* (încă fug înapoi în sus, razna), PB, 28²¹; 4°. *năpŏl vīn'īṣi?* (iar veniși?); 5°. *ayrīn'īle, īi sāl'nu ayrīn't, ṣ' năpŏl fumedl'ea nu 'ṣi-u alāsā* (fiarele, care sînt sălbăticiuni, și totuși, progenitura nu și-o părăsesc), Cod, 14 b¹⁸. - V. *napŏl, dīnīpŏl*. - < lat. *in-ad-post*.

NĂPUĎĖĀRIC, -cā, pl. *năpuḡeārīḡi*, -le, turbulent, «gamin; entêté», Mih, 336; *aḡlā'rĭ năpuḡeārīḡi soḡ* (atare turbulenți camarazi), Cod, 16 b¹⁸. - < *anăpuḡ*.

NĂPUĎĖSCU (*mi*), vb. IV (*năpuḡ, -uit, -uire*), înapoia, întoarce, «retourner, rebrousser chemin; rentrer; reculer». - 1°. *īa năpuḡ, năpŏl, năpŏl* (ian înapoiați-vă înapoi, înapoi), PLit, 918; 2°. *īa năpuḡ, īa năpuḡ, sā-ṣī veādā soācra dīnīrīle* (ian înapoiați-vă, ian întoarceți-vă, ca soacra să-și vadă ginerele), TinR, 1901, 29; Al. 1903. 84; 3°. *xīnīḡl'i s' năpuā dīl Vīāḡie* (întreînași se întorceau din România), GrB, 256; 4°. *mult puḡl'n'l sī-anăpuirā* (prea pușini s-au înapoiați), FIP, 33; 5°. *năpuḡ* (dați-vă înapoi, retrageți-vă), Dal, 148. - Cf. mgl. *napoes* (PMegR, II, 99; GrS, VI, 172; CapM, III, 203). - < *năpŏl*.

NĂPUĬRE, sf., pl. *năpuirĭ*, înapoiere, «retour; recul»: *năpuirea fu greāū* (înapoierea sau retragerea fu grea).

NĂRĂĎĖSCU (*mi*), vb. IV (*nărāḡ, -āḡl, -āḡre*) - v. *năirĚscu* -, Dal, 148; Nic, 336; PScr, 230; PAnt, 465; *s' nărātrā mālū* (se miniară mult), PB, 361⁶. V. *nārā'ā, nărĚscu*. - < *n + arā'ā*².

NĂŪĬRE, sf., Dal, 148; Nic, 336; Mih, 336; PScr, 230; **NĂRĂĬT**, -lā, Dal, 148; Nic, 336; PB, 651 - v. *năirĚre, năirĭ*.

NĂRĂNDZU, sm., pl. *nărā'ndzĭ* (Livā'dz), un fel de carpen, «sorte de charme (arbre)». - V. *nărlṅġēū* și gr. *νεράντζι* „orange aigre”, tc. *narendj* „orange”.

NĂRÊCE, sf., pl. *nărêci*, năsuc, «petit nez ; homme de petite taille», PGr, 111. V. *şcurtabac*.

NĂRÊCIŪ, -*êe*, pl. *nărêci*, -*êe*, cîrn, «camard», Mih, 336. Sinonime : *cl'ruu*, *cučlumt*. — V. *năre* şi *nărós*.

NĂRÊSCU (*mi*), vb. IV : *mi faſt ea s' mi nărêscu* (mă faci ca să mă supăr), Baſ, 28 — v. *nărêscu*.

NĂRÎNGÊŪ, sm., pl. *nărîngêi*, specie de frasin?, «arbre dont les feuilles ressemblent à celles du frêne», Dal, 148. — V. *nărâ'ndzu* şi gr. *βεραντζιά* „bigaradier”.

NĂRLEĂŢĂ, sf., pl. *nărleſi*, minie, «colère, courroux», Nic, 336 ; *strigă cu nărleăſă* (strigă cu minie), W, II, 218. Sinonime : (*γ*) *inâte*, *năireăſă*. — < tc. *narly* „fougueux” (< *nar* (1260) „feu”) + -*ăſă*.

NĂRÓS, -*roăsă*, pl. *nărôſi*, -*roăse*, năsos, «qui a un grand nez», Dal, 148 ; CDDE, 1203, — < lat. *narosus*.

NĂS, *nă'să*, pl. *năſi*, *nă'se*, dînsul, dînsa, dînſii, dînsele, «il, elle ; lui ; ils, elles», Mih, 337 ; PScr, 230 ; PB, 651. — 1°. *grî năs zbor aſtînt di bână* (grăi dînsul cuvînt stîns de viaſă), LP, 106 ; PAnt, 272 ; Bair, 105 ; 2°. *deadăn cu nă'sîl'i* (împreună cu dînſii), Jb, I, 28 ; 3°. *măncă pă'ne cu nă'sîl'i* (măncă plîne cu dînſii), Cod, 94 b² ; 105⁴. — V. *nîs*, *dis*¹ şi *nămisa*.

NĂSĂHĂTE, sf., pl. *năsăhăſi*, sfat, «conseil ; avis», DR, II, 493 ; 543 ; Cod, 16 b²⁰ ; *ăllă năsăhăte êste cu ſi căbille lipseăſte a pârînſilor tra să nveăſă tră bun fumêlle* (alt sfat e în ce fel trebuie ca pârînſii să înveſe în bine copiii), Cod, 14 b¹⁰. — V. *năsihăte*, sinonimul urminſe şi alb. *nasihă*, „consiglio”. — < tc. *nacyhat* (1277) „conseil”.

NĂSCĂRIE, sf., pl. *născărlî*, curăſenie, «propreté», Mih, 336. V. *născărsire* şi sinonimul *spătră*.

NĂSCĂRSÊSCU, vb. IV (*născărsîi*, -*sîi*, -*sire*), deretica, «faire le ménage, mettre en ordre l'intérieur d'une maison ; fouiller», Mih, 337. — 1°. *năreădze căsa, născărsăſte* (pune la punct locuinſa, deretică), BaſP, 20 ; 2°. *s' la scl'ndurle, s' născărsăſte* (scîndurile se spală, se deretică), Al, 1903, 54 ; 3°. *născărsêscu gêkile şi pândzile-a alântôr* (fac curăſenie în (scotoceſc) buzunarele şi pungile altora), Lum, IV, 238. — V. *anăskirsêscu*, *năskirsêscu*.

NĂSCĂRSIRE, sf., pl. *născărsîrl*, dereticare, «action de faire le ménage ; nettoyage», Dal, 148 ; Mih, 337. — V. *născărie*, *năskirsire*.

NĂSCĂRSÎT, -*ă*, pl. *născărsîſi*, -*te* «nettoyé, mis en ordre ; fouillé», Mih, 337 ; *aſlără*. . . *căsa tătă născărsîſă* (găſiră . . . casa toată răſcolită), Lum, V, 17 — v. *êlôdră*¹ 4°.

NĂSCI'NDU, **NĂSCI'NTU**, -*dă*, -*ă*, PScr, 230 ; PB, 651 — v. *nisci'ntu*.

NĂSCUMBUSÊSCU (*mi*), vb. IV, Mih, 337 ; *păſel'ea 'ſi-si născumbuſi* (ciuma ſi-a ſumes mincile, s-a pregătît), W, II, 160 — v. *scumbusêscu*.

NĂSIHĂTE, sf., Cod, 41 b²⁷ — v. *năsăhăte* şi *muſăſere*.

NĂSKIRSÊSCU, **NĂSKIRSIRE**, **NĂSKIRSÎT**, Dal, 148 — v. *născărsêscu*, *născărsire*, *născărsîi*, precum şi alb. *nasqiris* „mettre in ordine”.

NĂSTĂSÊSCU, vb. IV, PScr, 230 — v. *anăstăsêscu*.

NĂSTĂSIRE, sf., pl. *năstăsîrl*, înviere, «résurrection», PScr, 230.

NĂSTĂSÎT, -*ă*, pl. *năstăsîſi*, -*te*, înviat, «ressuscité», Cod, 40 b⁶ (*anăstăsîi*).

NĂŢEĂMĂ (formă curentă în sud), adv. — v. *năheămă*, *heămă*, *Űeămă* —, Nic, 335 ; PB, 651 ; PAnt, 465 ; GrS, I, 329 ; DR, II, 451 ; CAr, 301 ; MihSt, 89-90 (< lat. *infimus*) ; *prîlmnă-te năŰeămă* (plimbă-te puŰîn) ; *dă-n'i năŰeămă apă* (dă-mi puŰînă apă). Sinonime : *nănŰădă*, *puŰ'n*. — < lat. *infima*, adj. „le plus bas, le dernier”.

NĂŢIMEZDŪ (*mi*), vb. I — v. *anăŰimeădză* — : *va vă năŰimeădză* (vă va blestema). V. *năŰimă*.

NĂŪ, *năă*, pl. *năi*, *năă* și *năle* (nord), PScr, 230. — 1°. *un cîntic năă* (un cîntec nou), Cal, 1911, 117; 2°. *s' lîhisi năălu dōmnu s' hîbă om cu sâflil* (s-a întîmplat ca noul stăpîn ture să fie om cu suflet), Lum, II, 15; 3°. *cu ma nălle străn'e-andreăptă* (gătită cu cele mai nouă haine), Velo, 32; Pant, 326; BNA, V, 102. — V. *noă* și *năă*².

NĂUNDRU, NĂUNTRU, adv., înăuntru; în Grecia, «dedans, dans; en Grèce», Dal, 149; Nic, 235; PScr, 230; CDDE, 891 și DR, III, 394 (< lat. *illac intro*). — 1°. *trîțet năuntru* (treceți înăuntru); 2°. *l-băgără năundru* (l-au băgat în închisoare); 3°. *s' fug, s' mi-aruc năuntru* (să fug, să pătrund în interior, în Grecia) — cu acest sens exista în graiul aromânilor cari trăiau în Imperiul otoman de pînă la 1912 —, Caraf, 71; 4°. *cu ațel't di năuntru* (cu acei din Grecia), PenB, IV, 122; Caraf, 38. — V. *năăuntru, năîntru, năuntru, dinăăuntru*. — Cu o probabilită influență fonetică a vsl. *nqrlr, atrî* „ἔσω, intus”: < lat. *in ad intro*.

NĂUR¹, sm., pl. *năurî* — v. *niôr* —, PB, 651; BNoI, 9; 29. — 1°. *umbra fe, tu fuga mare, u-alasă un năur* (umbra pe care, în fuga mare, o lasă un nor), Lum, I, 299; 2°. *pîsi glăguri trec anărga lăi năurî* (peste creste de munți trec agale nouri negri), Lum, II, 135; BNA, IV, 40; 3°. *năurîl și vîntul* (norului și vîntului), RB, I, 1, 18. — Foneticeste (*năôr, năur, niôr*), cf. *hiôr* (și *hlurî*).

NĂUR², -ră, pl. *năurî*, -re, albastru, «bleu, azuré», Mur, III, 176; *Culăkl u muntred cu ôcl'tî năurî* (Nicolae o privea cu ochii albaștri), BNoI, 5; BNA, IV, 82. V. *niur* și sinonimul *nalbăstru*. — < tc. *noûr* (1290) „clarté; beauté; beau”.

NĂUREĂDZĂ, vb. I unipers. — v. *niureădză*.

NĂVĂIŪ, sn., pl. *năvâle* și *năvâurî*, ninsoare, viscolire, «neige; chasse-neige», Mur, 176; PEtim, 15 (< bg. *navaljamă*); LL, IV, 211-212 (< lat. **nivalium*); GrB, 1, 10 — v. *fășl*. — 1°. *vîntul aspubiră trîmbe di năvâlu* (vîntul spulberă trimbe de ninsoare), Fr, II, 214; 2°. *măste dăbă di năvâlu, trandăfilă di tru Mală* (fașă albă de ninsoare, trandafir din mai), Mac, I, 95; 3°. *și-aht't albu nu-i năvâlu, ca buygîoănile scriăle* (și (chiar) neaua nu-i atît de albă, ca nuntașele ce par pictate), PenB, VIII, 46; 4°. *năvâurî, năvâurî si-așteárnă pri tute* (ninsori, troiene se aștern peste toate), GrB, 173; BNA, IV, 39; 5°. *făț ca di năvâle* (obraji ca de ninsoare), RP, 36; BNA, I, 52; 6°. *fedle ca frî'mte di năvâlu* (fete ca înfrînte de viscolire), Lum, IV, 167 [cu *frî'mte* „cu frunte”]; Pant, 287; BNA, I, 30. — V. *năvâl'tă, nivâl'tă, năvădescu* și sinonimele *azvîmturăre, tufăne*¹. — < bg. *navaljamă* „attaquer; pleuvoin”.

NĂVĂL, sn.; **NĂVĂLĂ**, sf., pl. *năvâl'tî*, năvală, «incursion, irruption», GrS, II, 399; *Vărgărîl'i... fac năvâl tu Evrôpe* (bulgarii... fac năvală în Europa), RP, 3, 2; *di pri-apôia dădiră năvâlă alănfî* (în urmă au dat năvală ceilalți), CBiog, 39. Sinonim: *îrăse*. — Cf. și muntele *Năvâlu* din Zagor. — < bg. *navala* „attroupement”.

NĂVĂL'IŪ (grămosteni), sn., troian de ninsoare, «tas de neige» — v. *nivâl'tă* și sinonimul *nimusôrizmă*.

NĂVĂDESCU, vb. IV — v. *anăvădescu* — «passer les fils de la trame dans le ros», Dal, 149; CEL, 74; *năvădim acasă* (trecem urzeala prin ițe și prin spată acasă). — < vsl. *navedô* „adducere, inferre”.

NĂVĂDIRE, sf., pl. *năvădirî*, năvedire, «action de monter la chaîne», Dal, 149.

NĂVĂDÎT, -tă, pl. *năvădîf, -le*, năvedit, «(chafne) montée», Dal, 149; GrB, 1, 10; *ur-dzîltîrîle sântu năvădite* (urzelile sînt năvedite).

NĂVĂESCU, vb. IV (*năvâlt, -ălt, -ăire*), viscoli. «souffler en tempête»: *năvăește vîntul* (vîntul viscolește), Lum, VI, 6-8, 10. — < *năvâltă*.

NĂVĂLĂESCU, vb. IV (*năvâlt, -lîl, -lire*), cobori, «1°. couler, descendre; 2°. assaillir», Mih, 337; CEL, 74. — 1°. *di la bûdză năvălește* (de la buze se lasă în jos), PLit, 828; *năvâli di pi oărbări* (cobori de pe arbore), CFr, 165; *ună capră... năvăleă dișlôs tu hăh* (o capră... cobora jos în prăpastie), CFr, 167; 168 — v. *dipân* 1°; 2°; *'șl-năvălește un pășe* (își vine

în jos un pașă), PLtt, 911; *dor di mămă l-năvleăște* (dor de mămă îl cuprinde), Lum, VI, 4, 24; *îndă asudoare arăfe l'i-năvâli trăplu* (o sudoare rece i-a inundat corpul), Lum, IV, 236. — < bg. *navaljamă* „entourer, cerner; assaillir”.

NAVÓIŬ, sn., pl. *năvoăte* (grămosteni) «ensouple», sulul de la *vôlbu* care se așază în dosul războiului de țesut — v. *sul* — și solul de la învăltitor, pentru care: cf. PIm, I, 153 a (la aromâni); PIm, II, 119-120; PăcR, 431; Apol, 64-65 (la dacoromâni); BBGrèce, 58, fig. 55 (la greci). — < ?

NĂVRÎSCĂ, sf., pl. *năvrîște*, viță de vie sălbatică, «vigne sauvage, vigne de Canada», Lum, III, 12. — < ?

NĂZILĂ? : *arăsână ca un zbâldzu di fără pri năzila di murminte* (răsună ca un bulgăr de pământ pe... din mormînt), Fl, II, 7, 3. — < ?

N + cons. → an + cons. sau în + cons. sau consoana respectivă neprecedată de n- : *ncălie, ancălie, încălie; ncăldr, căldr; nvăscu, anvăscu, învăscu* etc. — Cf. Introducere, § 14, p. 21-22.

NBIRĂUĂSCU, vb. IV — v. *mbirăuăscu* : *yin di si nbirăuăscu, lăcrile* (vin de se încureă lucrurile), LP, 57; BNA, II, 126.

NC- → ng-.

NCĂCE?, sf., pl. ? — v. *ncăceare* — : *s' cûrmă ncăcea la cășeare* (la stîină încetează gîlceava), PenB, VI, 50.

NCĂCÎŬ (mi), vb. I (*ncăcîdî, -cîdî, -cîdre*), certa, «gronder; (se) quereller», Mih, 338; PScr, 230; PB, 651; CE, 54; *si ncăce alba dzûdă cu noapte* (se muștră alba zi cu noaptea), LP, 11; PANT, 242; BNA, II, 112. V. *ancăcîlî, încăcîlî, ngăcîlî* și sinonimele *culădzî, hulăscu, lăcînsăscu*. — Cf. vsl. *kačiti* (BSI, 465) și bg. *zakačamŭ* „taquiner...”.

NCĂLIC, vb. I (*ncălicădî, -cădî, -căre*), încăleca, «monter à cheval; chevaucher; se mettre à califourchon», Dal, 155 (*ngălie*); Nic, 348; Mih, 339. — 1°. *măla... si-ăplecă di u ncălie* (catra... se apleacă de o încălec), Fr, I, 10, 148; PANT, 24; 2°. *cări ncălică măla-a altăi s' dipune lu mēsea di căle* (cine încălecă catrîl altuia se dă jos (descalcă) la mijlocul drumului), PLit, 569; 3°. *și ncălicăcără cāl'i* (și-au încălecat caii), PB, 113²⁴; 4°. *lu ncălicăcără darăfl'i* (l-au încălecat dracii, dracii au pus stăpînire pe el, l-au apucat dracii — v. *aprindu* 1° etc.). — V. *ancălie, încălie*. — < lat. *in-caballicare, caballicare* „aller à cheval, chevaucher”.

NCĂLŬ (mi), vb. I (*ncălăf, -făf, -făre*), încălța; potcovi; înșela, «1°. chausser; 2°. ferrer (un cheval); 3°. tromper», Dal, 155 (*ngălŭ*); Nic, 348; Mih, 339. — 1°. *cu fărâhile vă ncălăf* (încălțați-vă cu opincile), PANT, 55; 2°. *ncălăfă cāl'i?* (potcovit-ai caii?); *s' lă ncălŭ cl'te 'nă pētală* (să le potcovesce cîte o potcoavă), PB, 349²⁸; *ta si-n'l fl ncălŭ cālŭ* (ca să mi-ți potcovești calul), PLit, 1030; 3°. *nu pută s' lu ncălă di aēstă oāră* (de astă-dată nu putu să-l înșele), PB, 164²⁴; *naŭimătă, vrei s' mi ncălŭ?* (blestemato, vrei să mă înșeli?), BațP, 39; *nu mi ncălă* (nu mă înșela), BațP, 14; BNA, III, 108; *lu ncălă și l-discălă* (îl potcovește și-l despotcovește, îl înșală în fel și chip), PGr, 111 — cf. fr. „Un homme difficile à ferrer, celui qui ne se laisse pas persuader aisément” (DictPr, 261) — v. și *cos* 2°. V. *ancălŭ, încălŭ*. — < lat. *in-calcicare, calcicare* „chausser”.

NCAP, vb. II (*ncăpîl, -pîl, -pedre*), încăpea, «contenir, avoir place; inclure», Dal, 155 (*ngap*); Nic, 349; Mih, 340; PScr, 230. — 1°. *păldătea ntrăgă nu u ncăpeă* (palatul întreg nu o încăpea), PANT, 160; 2°. *tine nu ncăi* (tu nu încapi); 3°. *nu l'i-u ncăpeă mîntea* (nu i-o cuprindea gîndul, nu-i venea să creadă), PB, 236²⁹. — Cf. și it. „La vurpi vecchia nun 'ncappa [= cade] 'ntra lu lazzu” (BTS, VIII, 146). — V. *încăp*. — < lat. *in-capere* (*capere* „contenir, renfermer”).

NCÁRCU (mi), vb. I (*ncărcădî, -cădî, -căre*), încărcă, «1°. (se) charger; 2°. charger la conscience; 3°. salir; 4°. être prêt à partir, mourir», Dal, 155 (*ngărca*); Nic, 349; Mih, 340;

PScr, 230. — 1°. *yine... tra să ncărcă yiptu* (vine... ca să încarce *caravana cu cereale*), PB, 100⁸⁶; *s' nu ncărși ti Macrinîșta* (să nu încarci de plecare spre Macrinîșta), PAnt, 56 — cu privire la modul de a încărca, cf. PIm, I, 143-144; II, 209-211; 2°. *n'i ncărcăi sūflillu* (mi-am încărcat conștiința, am păcătuît), PLit, 634; *s' ũ ncărși sūflillu trā 'nā furculîșā?* (să-ți împovărezi sufletul pentru o furculiță?), PB, 134¹⁴; 3°. *va vā ncărcă di lā'ski* (vă veți umplea (murdări) de noroaie) — v. *lāvāšescu*, iar pentru dacoromână, cf. GrS, II, 58; PAp, 41; JBF, 459 («pre opinci i s-o-ncărcat»); 4°. *adukī cā ncărcā di lūmea aēstā* (simți că încarcă de plecare din lumea asta), PB, 488¹; *a pālra dzūā ncărcā* (a patra zi a încărcat, a plecat, a murit), LP, 208 — v. *lūme* 2°, *tindū* 3° etc. — V. *cārcu*, *incārcu*, ca și alb. *ngarkónj* „caricare”. — < lat. *in-carreare*.

NCĂTĂR (*mi*), vb. I (*ncătărăi*, -*rât*, -*răre*), cuteza?, *? oser, s'enhardir?: *nu sã ncălără si mutredescă* (nu cuteză (?) să privească), Cod, 61 b¹⁸ — sens neprecis. CAR, 109 transcrie: *nu sãn cãdîrã*... (nu sînt în stare...). — Cf. alb. *ngalërronj* „îmbrogliare, imbarazzare”.

NCĂCEĂRE, sf., pl. *ncăcēri*, certare, «dispute; querelle», Lum, II, 137; PAnt, 186; *ncăceăre fl'ră băteăre nu-ări yūstu* (ceartă fără bătaie nu are haz), PLit, 569. Sinonime: *filu-nikie*, *ñfirlăre*.

NCĂCEĂT, -*lă*, pl. *ncăcēāi*, -*le*, certat, «brouillé, en brouille»: *eāste ncăcēālă cu vișinile* (e certată cu vecinele); *s' lă mpărtă-a ncăcēāflor giunāri* (să le distribuie certărilor flăcăiași), LP, 13; PAnt, 244; BNA, II, 114. — V. *ncăciū*, *ngăcēāt* și:

NCĂCITURĂ, sf., pl. *ncăcītūri*, ceartă, «querelle, noise», PB, 562.

NCĂLĂR, adv., călare, «à cheval», Mih, 338; PScr, 230. 1°. *Armā'nlu, ncālār, i vaī doārmā, i vaī c'l'nā* (aromânul, călare, sau va dormi sau va cînta), PLit, 429; PAnt, 5; 2°. *mașī pri el t-fl'ne ncālār* (numai pe el îl ține călare), PAnt, 135; 3°. *fūrlu, ncālār pi zvēcā-l'i* (hoțul, călare pe ceața lui), PB, 304⁸⁸. — V. *ancālār*, *calār*², *cālār*². — < n *cālār*².

NCĂLDURĂRE, sf., pl. *ncăldurāri*, încălzire, «action d'échauffer», Dal, 155.

NCĂLDURĂT, -*lă*, pl. *ncăldurāt*, -*le*, încălzit, «échauffé», Dal, 155. Sinonim: *après* 2°.

NCĂLDURÉDZŪ (*mi*), vb. I (*ncăldurāi*, -*rât*, -*răre*), (a se) înfierbînta, «s'échauffer», Dal, 155. V. *ncăldzā'scu*, *ncălurédzū*. — < n + *căldură*.

NCĂLDZĂ'SCU (*mi*), vb. IV (*ncăldzī'i*, -*dzī'i*, -*dzī're*), încălzi, «(se) chauffer; échauffer», Dal, 155; Nic, 348; Mih, 338; 358; PScr, 230; PB, 652; *la kept si-l strindzī tra s' lu ncăldzā'st* (la piept să-l strîngi ca să-l încălzești), PAnt, 160; *nu mi ncăldzā'sle* (nu mă încălzește, nu mă interesează), PLit, 570. — Cf. *limbidzā'scu*. — Cf. lat. *calidare* „chauffer”. — < *căldu*.

NCĂLDZÎ'RE, sf., pl. *ncăldzī'ri*, încălzire, «action de (se) chauffer, de faire chauffer», Dal, 155; Nic, 348; Mih, 354.

NCĂLDZÎ'T, -*lă*, pl. *ncăldzī't*, -*le*, încălzit, «(é)chauffé», Dal, 155.

NCĂLICĂRE, sf., pl. *ncălicārī*, încălecare, «action de monter à cheval», Dal, 155; Nic, 340. V. *ancălicăre*.

NCĂLICĂT, -*lă*, pl. *ncălicāf*, -*le*, încălecat, «(cheval, homme etc. sur lequel on a) monté; dominé», Dal, 155.

NCĂLICĂTURĂ, sf., pl. *ncălicătūri*, încălecare; femeie josnică, «action de monter — v. *ncălicăre*; femme de mauvaise vie»: *pāl'lu ncălicătūra, pāl'lu apredsa di ũal Nāsła* (secătura de lepădătură, secătura de aprinsă soția lui Nasta), Fl, II, 5, 2. — V. *ncălic*.

NCĂLȚĂRE, sf., pl. *ncălțārī*, încălțare, potcovire, «action de chausser, de ferrer (un cheval), de tromper», Dal, 155; Nic, 348; Mih, 339; PIm, II, 212. V. *făricăre*.

NCĂLȚĂT, -*lă*, pl. *ncălțāf*, -*le*, încălțat, «chaussé; ferré; pavé; trompé», Dal, 155; Nic, 348; *sucăkea di marmare ncălțālă* (strada pavată cu marmure), ArE, 32. — V. *ncălțu*.

NCĂLURĂRE, sf., pl. *ncălurārī*, încălzire, «action d'échauffer», Dal, 155.

NCĂLURĂȚ, -tă, pl. *ncălurăȚ*, -te, infierbîntat, «échauffé», Dal, 155; Nic, 348.

NCĂLURÉDZŪ, NGĂLURÉDZŪ, vb. I (*ncălurăt*, -răt, -răre), încălzi, «(s')échauffer»; suer a cause de la chaleur (du soleil), Dal, 155; Nic, 348; *di căldăre mare, tuț aveămă ncălurătă, pl'nă ș' cāl'i* (de arșiță mare, toți nădușisem, plină (chiar) și caii). V. *ncăldurédzŭ*. — < *căldăre*.

NCĂNÉSCU, vb. IV — v. *angănésescu, ngănésescu* —, Mih, 339; *ncăned mărătlu* (gemea sărmanul), PB, 23³⁴. — PhOr, II, 448 și CapM, III, 15: < lat. **incanescō* < *cano* „chanter”.

NCĂNUȚĂ'SCU, vb. IV; **NCĂNUȚIRE, NCĂNUȚIT**, Dal, 155; Mih, 339 — v. *cănuță'scu, cănuț're, cănuț'it*. cărunți.

NCĂPĂTOR, -toăre, pl. *ncăpătōri*, -toăre, încăpător, «large, spatieux», Dal, 155.

NCĂPĂTURĂ, sf., pl. *ncăpături*, încăpere, «action de contenir», Dal, 155.

NCĂPEARE, sf., pl. *ncăpēri*, încăpere, «action de contenir», Dal, 155; Mih, 339.

NCĂPŪȚ, -tă, pl. *ncăpūȚ*, -te, încăput, «qui est contenu», Dal, 155.

NCĂRĂ'G, NCĂRĂGĂRE, NCĂRĂGĂȚ, Mih, 340 — v. *cărăg, cărăgăre, cărăgăt*.

NCĂRCĂRE, sf., pl. *ncărcăr'i*, încărcare, «action de charger (le mulet, la caravane)», Dal, 155; Nic, 349; Mih, 340; PB, 652; *lri ncărcăre vin'e oăra* (a sosit ora de încărcat), Lum, II, 152; Pant, 172; BNA, II, 46.

NCĂRCĂȚ, -tă, pl. *ncărcăȚ*, -te, încărcat, «chargé; prêt à partir; doté; enceinte; accablé; plein de; souillé», Dal, 155; Nic, 349; Mih, 340; PB, 652. — 1°. *cu cāl'i ncărcăȚ cu l'in* (cu caii încărcăți cu in), Pant, 56; 2°. *așteaptă acăsă fumēl'ile ncărcăte* (acasă familiile așteaptă încărcate pe cai și sînt gala de plecare), Pant, 309; 3°. *ncărcătă cu noădăle hăr'i* (înzestrată cu cele nouă haruri), GrB, 27; BNA, IV, 126; 4°. *niveăslile... ncărcăte* (nevestele... însărcinate), Fl, II, 5, 4; 5°. *ncărcătă di amăredăȚă* (coplesită de amărăciune), PLit, 851; Pant, 53; 6°. *ncărcăȚ di yroș'i* (plini de pîștri), PB, 344; 7°. *lădă-su ncărcăt di st'ndze* (unchiu-său mînjit de sînge), Lum, V, 9, 20; Pant, 339. — V. *ancărcăt, încărcăt* și:

NCĂRCĂTOĂRE, sf., pl. *ncărcătōri*, butoiaș, «tonnelet, baril (qu'on peut charger sur les épaules)», Réc, 16. Sinonim: *vuțelă*.

NCĂRCĂȚURĂ, sf., pl. *ncărcături*, încărcătură, «charge (d'une bête) — v. *furtie*; *far-deau*; *mission*, *mandat*», Dal, 155; PB, 652. — V. *ncărcu*.

NCĂRČIL'EĂȚ, -tă, pl. *ncărcil'eăȚ*, -te: *cu pērēa ncărcil'eătă* (cu pletele cîrlionțate), BNA, I, 64 — v. *ncărșil'eăt* și:

NCĂRČIL'ĬŌS, -l'ōdsă: *pērĭl'i ncărcil'ĭŏșl* (părul cîrlionț), Lum, V, 58 — v. *cîrcil'ĭŏs*.

NCĂRDZĖL'ĬŪ, vb. I (*ncărdzil'eăt*, -l'eăt, -l'eăre), a broda ciorapi, «broder des bas», Mih, 340. — < ?

NCĂRDZIL'EĂRE, sf., pl. *ncărdzil'eri*, brodare, «action de broder (des bas)», Mih, 341.

NCĂRDZIL'EĂȚ, -tă, pl. *ncărdzil'eăȚ*, -te «brodé», Mih, 341. Sinonim: *kindisil*.

NCĂRFUSÉSCU (*mi*), vb. IV (*ncărfusit*, -sît, -sîre), pironi, «clouer, fixer; ne plus pouvoir bouger, se raidir», Dal, 156; Nic, 349; Mih, 341; GEI, 175. — 1°. *ncărfusi ntsc'nte pēnure* (a bătut citeva cuie), PB, 304²⁹; 2°. *arcoărea nă aveă ncărfusilă* (frigul ne înșepenise); 3°. *va ti ncărfusim, ca Hristōlu* (te vom fixa (crucifica), ca pe Hristos). — V. *pirunsescu*. — < *καρφύω* „clouer”.

NCĂRFUSIRE, sf., pl. *ncărfusiri*, pironire, «action de clouer; raidir», Dal, 156; Nic, 349; Mih, 341. — V. *discărfusire*.

NCĂRFUSIT, -tă, pl. *ncărfusit*, -te, pironit, «cloué; crucifié; raidit», Dal, 156; Nic, 349. — V. *ncurfusit*.

NCĂRN'IDĂRE, sf., pl. *ncărn'idări*, înnegrire, «noircissement», Mih, 341. Sinonim: *lătre*.

NCĂRN IDÉDZŮ (*mi*), vb. I (*ncărn'idăi, -dăi, -dăre*), înnegri, «noircir», Mih, 341. — < *cărn'idă*.

NCĂRSIL'EARE, sf., Dal, 156; Nic, 349; Mih, 341 — v. *cârșil'eare*.

NCĂRSIL'EĂT, -tă, Dal, 156; Nic, 349; Mih, 341; PScr, 230-231; PB, 652; *bărba a lor încărsil'eătă* (barba lor cîrlionțată), Fl, II, 1, 2 — v. *cârșil'eăt*.

NCĂRSIL'ÉDZŮ (*mi*), vb. I, Dal, 156; Nic, 349; Mih, 341; PScr, 230; PB, 652 — v. *cârșil'édzŭ și cîrșel'tă*.

NCĂTRĂMARE, sf., pl. *ncătrămă'ri*, înfrînare, «action de brider (un cheval)», Mih, 342. — (< dr. *incătrămă*?).

NCĂTRĂMÉDZŮ, vb. I (*ncătrămăi, -măt, -măre*), a înfrîna calul, «brider (un cheval)», Mih, 342. — < ?

NCÎRÇIL'Ů, adv., în virf, «au sommet», Dal, 155 (*ngîrçîllŭ*). — < *n cîrçîllŭ*.

NCÎRLIGĂRE, sf., pl. *ncîrligă'ri*, încăierare, «action de s'accrocher, de se prendre aux cheveux», Dal, 156.

NCÎRLIGĂT, -tă, Dal, 156; cu *mărl'ăngl'i*, *ncîrligăte* (cu mari unghii (gheare), încărligăte), BNA, I, 118 — v. *cîrligăt*.

NCÎRLIGÉDZŮ (*mi*), vb I (*ncîrligăi, -găt, -găre*), încărliga, «(se) courber; s'embarasser; en venir aux mains», Dal, 156; *ma napôl, si ncîrligă ră picurăreăște* (în cele din urmă, s-au bătut cu cîrligele (cațele) păstorește). — V *încîrligédzŭ* — < *cîrlig*.

NCLÎȘTĂT, -tă, pl *nclîștăt, -le*, încăleștat, «serré fortement»: cu *gura nclîștătă* (cu gura încăleștată), GrB, 2, 32; BNA, IV, 136 (*nclîștătă*).

NCLÎȘTÉDZŮ, vb. I (*nclîștăt, -tăt, -tăre*), încăleșta, «serrer fortement», Mih, 346. — < *cleăște*

NCLO, NCLÔȚE, adv, încolo, «de là», Dal, 156; Nic, 351; Mih, 346; PB, 652 — 1°. *trăpse nclo* (a tras (a plecat) încolo); 2° *fe neoă, fe nclo* (ce încoace, ce încolo), PGr, 111; 3° *va-n'l fug, nclo, dipărte* (îmi voi pleca, încolo, departe), PLit, 949; PAnt, 17; 4° *s' căma nclôțe, capidănu* (și mai încolo, căpitanul), Velo, 44; BNA, V, 75 — V *nglo* — < *n clo* < *n culó* < lat *ecceum -illoe(ee)*.

NCL'EG (*mi*), vb I (*ncl'igăt, -găt, -găre*), închea, «(se) cailler; rendre plus dense», Dal, 156; Nic, 350; Mih, 345; PScr, 231 — 1° *lăptile ncl'igăt* (laptele a încheat); 2° *sómnuł ncl'eágă ósul* (somnul întărește osul), PLit, 630. — V. *angl'ég, ngl'eg și cl'eág*. — < lat. **in-elagare* < *coagulum*

NCL'IÁRE, sf., pl. *ncl'ieră*, incuiare, «action de fermer à clef», Dal, 157; Mih, 345 — V. *ncl'iedzŭ*.

NCL'IÁT, -tă, pl. *ncl'idăt, -le*, incuiat, «fermé à clef», Dal, 157. — V. *înc'l'idăt*.

NCL'ID (*mi*), vb. III și II (*ncl'isŭ, ncl'is, ncl'idire și ncl'ideare*), închide, 1°. (en)fermer, (en)clore; 2°. emprisonner — v. *flucusescu*; 3°. convenir, accepter, être d'accord — v. *sinfunip-sescu*, Dal, 156; Nic, 351; PScr, 231. — 1°: *poărta-a lui l'i si ncl'ise* (poarta lui i s-a închis), PLit, 895; PAnt, 30; *nu ncl'ise cîni ócl'il'i lăllu di amiră'* (nu a închis bine ochii (de-abia murise) nefericitul de împărat), PB, 42⁹; *căsile fe aveă ncl'isă* (casele pe care le închiseseră, le îndoliaseră prin jaf și ucideri), PB, 86¹¹; *că'l'îurle tute si ncl'isiră* (toate căile (drumurile) s-au închis din cauza teroarei), PB, 86¹²; *ncl'ideă tamán únsprăyîncîl'i di an'i* (împlinea exact cei 21 de ani), PB, 200¹; 2°: *vor s' mi ncl'idă* (vor să mă închidă, să mă întemnițeze); 3°: *spune, la fe ncl'idz?* (spune, la ce te decizi?), ArE, 18; *eă nu ncl'ideam la únă* (eu nu mă decideam la una, eu nu eram de acord cu una), Fl, I, 5, 8; *m'l-ta va ncl'idă s' ti da la mine?* (mamă-ta va accepta să te dea la mine?), PenB, IV, 47; Caraf, 14; *că'lră acló si ncl'idem și nol* (într-acolo să consimțim și noi). — V. *cl'id, înc'l'id, nkid*. — < lat. *includere* „enfermer”.

NCL/IDEÁRE, NCL/IDIRE, sf., pl. *ncl'idéri, ncl'idiri*, închidere, «action de fermer, d'emprisonner», Dal, 156; Nic, 351.

NCL/IÉDZŮ (mi), vb. I (*ncl'idī, -l'idī, -l'idre*), încuia, «fermer à clef; enlacier», Dal, 157. — 1°. *ncl'idzā udā'lu* (încuia camera); 2°. 'și *ncl'ie ml'n'ile ca di oārā slābā* (și-a încheștat minile ca de ceas rău, ca de împlinire rea), Fl, II, 5, 2. — V. *cl'edie*. — < lat. *inclavare*.

NCL/IGÁRE, sf., pl. *ncl'igār'i*, închegare, «caillement; coagulation; concrétions», Dal, 156; Nic, 350; Mih, 345.

NCL/IGÁT, -lă, pl. *ncl'igáf, -le*, închegat, «caillé; coagulé; consistant; paré», Dal, 157; Nic, 350. — 1°. *mireditu nu-l čini ncl'igát* (iaurtul nu e bine închegat); 2°. *palâte mașt tu marmurā ncl'igâte* (palate închegate numai în marmoră), Velo, 30; Pant, 324; BNA, V, 101; 3°. *strān'e ncl'igâte lu hrisāfe* (haine închegate în fir de aur), PB, 443²⁵; 4°. *udādz'l'i-ačél'i cu člórčl ncl'igáf* (camererele acele împodobite cu cerși), Pant, 157; BNA, II, 2. — V. *ngl'igál*.

NCL/IN (mi), vb. I (*ncl'inā, -nāt, -nāre*), închina, 1°. (s')încliner; 2°. faire sa prière, se prosterner; 3°. s'assoupir; 4°. se rendre, capituler, (se) soumettre, Dal, 157; Nic, 350; Mih, 346; PSer, 231; Fl, II, 6, 9. — 1°. *Marūșea... trādze cōrlu și si ncl'inā* (Marușea... trage hora și se închină), Pant, 304; BNA, I, 134: — în ziua nunții, când e încă cu fața sub vâl, mireasa, cu minile cruciș sub piept și cu privirile mereu în jos, fiind chiar în capul horei, din timp în timp își apleacă bustul înainte, se înclină drept respect față de socri și mire; 2°. *sānātoșl s' vā-āflā ncl'sā nā ncl'inā'm* (ne rugăm ca ea să vă găsească sănătoși) CalGrB, 83; Pant, 237; BNA, II, 98; *ncl'ināf-vā la Dumnidzā'ū* (închinați-vă, rugați-vă lui Dumnezeu); 3°. *acāčārā sā si ncl'inā* (începură să moțâie), PB, 309¹⁶; 4°. *āvde Dōda și si ncl'inā* (aude Doda și se închină, cedează), Pant, 303; BNA, I, 134; *nu ti ncl'inā trā mul'edre* (nu capitula pentru femeie), PLit, 998; *ti ncl'ināsl la Tārcu? — ma arā'ū va li cālcā* (te-ai supus turcului? — mai rău te va călca), PLit, 645; Pant, 8; *s' nā turnā'm în hoārā și s' nā ncl'inā'm* (să ne întoarcem în sat și să ne predăm), Pant, 83; *mor și vl'ru nu si ncl'inā* (mor și nimeni nu capitulează), Pant, 281; Bair, 123; *ačél nu ncl'inā Dumnidzā'ū* (acela nu ține seamă de Dumnezeu), Fl, I, 1, 12 — *sens de verb activ*. — V. *cl'in*¹ și *incl'in*. — < lat. *inclinare* „încliner”.

NCL/INÁRE, sf., pl. *ncl'inār'i*, închinare, «action de s'incliner; prière; assoupissement; soumission», Dal, 157; Nic, 351; Mih, 346; PSer, 231; *l'i-ascultārā ncl'inārea* (i-au ascultat rugăciunea), PB, 315²⁰; *mi lo sōmnul și ncl'inārea* (mă luă (apucă) somnul și moțâiala), PLit, 845; GrS, IV, 244.

NCL/INÁT, -lă, pl. *ncl'ináf, -le*, închinat, «incliné; soumis», Dal, 157; Nic, 351; *cāpitāntu eāste ncl'ināt* (căpitanul e predat de bunăvoie).

NCL/INĂČIUNĀ, NCL/INĂČIUNE, sf., pl. *ncl'ināčlūn'i*, salutare, «salutation», Dal, 157; Nic, 351; Mih, 346. — 1°. *s' l'i dčlčl a mā-lai mülle ncl'ināčlūn'i* (să-i spui mamei tale multe complimente), PB, 258¹⁸; 2°. *ncl'ināčlūn'i la dāda s' daf* (să dați (să transmiteți) mamei închinăciuni), Lum, III, 164; Pant, 36; 3°. *ncl'ināčlūn'i la tline, frāte* (salutări ție, frate) Mac, I, 87; Pant, 41; 4°. *ncl'ināčlūn'i di la ačél'i je murirā* (salutări de la acei ce au murit), BNA, IV, 81; 5°. *ncl'inā-te 'nā ncl'ināčlūnā* (închină-te (fă) o închinăciune, o rugăciune), PLit, 919. — V. *hiritlimate* și *sileāme*. — La dacoromâni: „Fă închinăciunile cuvîncioasă din parte me lui Petru...” (BB, II, 42); „arată plecatele mele închinăciuni cucoanei Eufrosinii” (BB, II, 91). — < lat. *inclinatione*, -onem „înclinaison”.

NCL/IS, -să, pl. *ncl'ișl, ncl'ise*, închis, «(en)fermé; (en)clos; emprisonné», Nic, 351; *ncl'ișl'i durn'eā greū* (cei întemnițați dormeau adînc), Pant, 313 — v. *hāpsniti*; *eāste ncl'is di mînte* (e închis (reduc) la mînte).

NCL/ISOĂRE, sf., pl. *ncl'isôrl*, închisoare, «prison», PAnt, 466; *di tru pâsta di ncl'isoăre* (din pustia de închisoare), Bag, 50; PAnt, 201; BNA, V, 40. Sinonime: *filikle*, *hâpse*. — Derivat literar.

NCL'ITÔR, sn., Mih, 346 — v. *cl'itôr* și sinonimele *cârneclă*, *clrneclă*, *cupac*, *piduplnac* *pungâr*.

NCL'ITŪRĂ, sf., pl. *ncl'itûrl*, încheietură, «jointure; articulation»: *apâr'n'i s' lîndă pristi ncl'itûrl yâtâneă di sîrmă* (Începu să întindă peste încheieturi găitanul de mătase), Fl, II, 6, 7. — V. *ncl'iedzŭ*.

NCOĂ, adv., încoa(ce), «ici, de cote-ci», Dal, 157 (*ngoă*); Nic, 351; Mih, 347; PScr, 231. — 1°. *m(u)treă ncoă* (uită-te încoa(ce)), PB, 310; 2°. *ădu ncoă flurille-a lăle* (adu aici galbenii tăi), LP, 106; PAnt, 271; Bair, 104. V. *nclô*. — < lat. *ecceum*. *haec*.

NCOĂRNIȘŪ, -șe, pl. *ncoărnișl*, -șe, gogonat, «enflé outre mesure, exagéré»: *cuvëndă ncoărnișe* (vorbă gogonată), Fl, II, 1, 4. — < n *côrn*².

NCOĂȚE, adv., Nic, 351; W, II, 244. — 1°. *ădu-lă ncoățe* (adu-l încoa(ce)), Cod, 22 b⁵; 2°. *fă-n'l-le ncoățe, căma ncoățe* (fă-mi-te încoa(ce), mai încoa(ce)), PAnt, 293; BNA, I, 50; 3°. *s' âdu-arôpute ma ncoățe* (mai încoa(ce) se aud ropote), Velo, 53; BNA, V, 87. — V. *ncoă* (și *aclô*, *aclôțe*; *ădă*, *ădățe*; *nclô*, *nclôțe*).

NCOT, adv. «en vain», Dal, 157 (*ngot*); Nic, 351; Mih, 346. Sinonim: *ğedba*. — < n col 3°.

NCRĂFUSÊSCU, vb. IV, PAnt, 466 — v. *ncărfusêscu*.

NCHED (*mi*), vb. III și II — v. *cred* —, încredere, «se (con)fier», Nic, 351; W, II, 146; 362; WTh, 254; 317. — 1°. *nu-l'l yîneă si si ncreădă* (nu-l venea să se încreadă), Fl, II, 2, 4; PAnt, 255; 2°. *sta, l-mulrêște ș' nu să ncrede* (stă, îl privește și nu se încrede), Velo, 64; BNA, V, 94; 3°. *s' mi nered, Pirușeănă?* (să mă încred, Pirușeană?) — v. *l'edŭ* 14°.

NCRIMINÊSCU, vb. IV (*ncriminil*, -nil, -nîre), usca?, «secher?», Fl, I, 1, 14 — v. *su-finêdzŭ* și *criminil*. — < *crémine*?

NCRÎȘCA, adv., Mih, 346; *ncrîșcă, ănd sârfină di leămne* (în circă, o croșnă de lemne), Lum, V, 182 — v. *ngrîșca*.

NCRUN (*mi*), vb. I (*ncrună*, -nă, -năre), cununa, «(se) marier», Dal, 157; Nic, 351; PB, 653. — 1°. *nu nă-ălădă s' nă ncrună'm* (nu ne lasă să ne căsătorim), W, II, 12; PAnt, 29; 2°. *nu mi ncrună cu nls* (nu m-am cununat cu el), PGr, 111. — V. *curân*, *ncurân*.

NCRUNĂRE, sf., pl. *ncrună'rî*, cununare, «action de (se) marier; mariage», Dal, 157; Nic, 351; PB, 653; *'nă fustăne trî ncrunăre* (o rochie de cununie), PLit, 906.

NCRUNĂȚ, -tă, pl. *ncrunăț*, -te, cununat, «marié (à l'église)», Dal, 157; Nic, 352; *nin-crundă, nu; ma, ncrundă, luți vrel* (necununată, nu; dar, cununată, oriunde vrei), PenB, IV, 124; Caraf, 43.

NCRUPUL'ÉDZŪ, vb. I: *lu ncrupul'e dușmănl* (l-a ucis dușmanul), PB, 460¹⁹ — v. *neupul'edzŭ*, *ngrupul'edzŭ*.

NCRUȚÊSCU (*mi*), vb. IV (*ncruțil*, -lî, -lîre), cruci, «faire le signe de la croix; s'étonner — v. *aparisêscu*, *ôămăsêscu*»: *s' ti ncruțêști și-ăllă nu!* (să te crucești și alta nu!), PLit, 763; PAnt, 87. — < *crûje*.

NCRUȚIL'EĂȚ, -tă, pl. *ncruțil'eăț*, -te, crucificat, «crucifié»: *ved inercuțil'eătă sôla-n'l*, *ca Ilristôlu* (văd neamu-mi crucificat, ca Hristos), Bair, 15. — V. *ncruțil'eăt*.

NCRUȚIL'ÉDZŪ, vb. I (*ncruțil'eăt*, -l'eăt, -l'eăre), încrucișa, «croiser», Mih, 347; Toll *'și ncruțil'e m'l'n'ile* (Toli și-a încrucișat mlinile), GrB, 225; PAnt, 230; BNA, IV, 126; *'și ncruțiledzŭ m'l'n'ile* (își încrucișează mlinile), PenB, IV, 117; Caraf, 24. V. *ncruțil* și sinonimul *stăvurusêscu*. — < *crûje*.

NCRUȚĂLUI, NCRUȚĂȘŮ, adv., cruciș, «en croix; à la croix; à la turque», Dal, 157; PLit, 168; *a ncruțălul s' pot s' șed* (să pot să șed cu picioarele încrucișate, turcește), PLit, 984.

NCRUȚÎT, -tă, pl. *ncruțîl*, -te, încrucișat, «croisé»: *cu ml'n'le ncruțite* (cu mâinile încrucișate), Fl, II, 6, 6. — V. *neruțescu*, *ncruțîl'édzũ* și mgl. *ncruțit* (PMegR, II, 107).

NCUCUȘÉDZŮ (mi), vb. I (*ncucuseđt*, -ședł, -șeäre), cocoșa, «devenir bossu, se courber»: *skinărdălu l'i si-aveđ ncușeđtă* (șira spinării i se girbovise), Fl, I, 2, 11. — V. *cucușeđt*, *ngucuseđzũ*, sinonimele *cămbur'isescu*, *gribușescu*, *ncusurédzũ*, ca și dr. *cocoșa*.

NCUCUTĂRE, sf., pl. *ncucutărî*, rățoie, «action de se rengorger», Dal, 158.

NCUCUTĂT, -tă, pl. *ncucutăt*, -le, rățoit, «qui se rengorge, qui est raide comme un coq», Dal, 158; *eăste ncucutăt* (e dirz ca un cocos), PGr, 111; *lă-l-lu mprôslu*, *ncucutăt* (iată-ți-l în picioare, cocoțat), BaP, 27; *îndreăplă*, *ncucutătă* (gătită, cocoțată), Lum, II, 308; BNA, III 124 [în text: *ncucutătă*]. — V. *ngucutăt*.

NCUCUTÉDZŮ (mi), vb. I (*ncucutăt*, -tăt, -täre), rățoi, «monter sur ses ergots; se revivifier». — 1°. *Șbula si ncuculeđdză* (Șbula se rățoiește), CȘc, 17; 2°. *si ncucutăt' dicun'eărlu* (cerșetorul prinse curaj), PB, 90⁵; 3°. *l'ndzillu acăfă' di si ncucutăt'* (bolnavul începu de se învioră), PGr, 111; 4°. *vintul... li ncucutăt'* (vintul... le-a înviorat), PenB, III, 169. — < *cucôt*.

NCUČINÉDZŮ, NCUČINÉSCU, vb. I și IV (*ncučinăt* și *ncučinăt*, -năt și -năt, -näre și -näre), Mih, 347; PB, 653; CAR, 276 (< *cučean*) — v. *încučinédzũ*, *ngučinédzũ*.

NCUČINIRE, sf., Mih, 347 — v. *ngučinäre*.

NCUDURĂT, -tă, pl. *ncudurăt*, -le, răsucit, «galette» qui a le bord retors — v. PIm, II, 207 b: *pită ncudurătă* (plăcintă cu marginea răsucită), PenB, VI, 128. — < *côdur* 6°.

NCULEĂ, adv., coala, «de ce côté-lă» — v. *aculeă*, *anculeă*, *înculeă*; ici, de ce côté-ci — v. *ncoă*, *ncoăfe*, Dal, 157; PScr, 231; *mi yinl nculeă* (nu veni încoace) — v. *mi*²; *di-aăă nculeă* (de aici încolo, în viitor), PB, 343¹⁶. — Cf. și dr. *acoleă*.

NCULÓ, adv., încolo, «là; de là; de loin»: *trăcără nculó* (trecură încolo); *nculó di ari'ũ* (dincolo de rîu); *di nculó* (de departe), PAnt, 59. — V. *nclo*.

NCULÓŠ, -loăšă, pl. *nculóšl*, -loăše, necurat?, «malpropre»: *cu gura* [în text: *căra*] *așeă ntăvălită șă nculoăšă* (cu gura aceea tăvălită și necurată?), Cod, 43⁹. — < ? **ngălós* — v. *ngălédzũ* și *gal*.

NCUN'EĂT, -tă, pl. *ncun'eăl*, -le, în flăcări, «assombri; embrasé, en flammes; furieux»: *la locurile ncun'eăte di ău avăł scăpătă* (la locurile în flăcări de unde scăpasem), Al, 1928, 59; *niôril'i... ăitlăsescu* ca *mărea încun'eădă*, Al, 1928, 59 — v. *ăitlăsescu*. — V. *ancun'ltũ*, *angăn'ltũ* și:

NCUN'LTŮ, vb. I, a scoate fum, «dégager de la fumée; se couvrir (de nuages); s'assombrir», Mih, 347 (*ncun'édzũ*); PB, 653 — v. *ancun'ltũ*.

NCURDUSÉSCU, NCURDUSFRE, Mih, 348 — v. *curdisescu*, *curdisire*.

NCURFUSÎT, -tă, înțepenit, «raidit», Al, 1903, 44 — v. *ncărfusit*.

NCRUPIL'EĂRE, sf., pl. *ncrupil'érî*, cuprindere, «action d'embrasser, de contenir», Mih, 348.

NCRUPIL'ÉDZŮ, NCRUPIL'LTŮ, NCRUPUL'ÉDZŮ, vb. I (*ncrupil'eăt*, -l'eăt, -l'eäre), înconjura..., «embrasser, contenir; manger; gorgier; envahir; tuer», Mih, 348. — 1°. *așeă ma n'ica u ncrupil'e ca năl ma vrăta sôră* (pe cea mai mică o îmbrățișă ca pe cea mai iubită soră), Fr, I, 42; 2°. *ncrupil'e ș' tał* (îndoapă și taci); 3°. *va s' ti ncrupil'eădză di tute părțile* (te vor înconjura din toate părțile), Lum, II, 216; 4°. *crîșlîn'lt'i... va n'i ncrupil'eădză amirăril'ea* (creștinii... îmi vor cuprinde sau invada împărăția), Lum, II, 210; 5°. *am nu f' u frică s' nu ti ncrupil'eădză?* (dar nu ți-e teamă să nu te ucidă?), PB, 111¹⁷. — V. *ncrupul'édzũ*, *ncrupil'édzũ*, *ngurpil'édzũ*.

NCŪRȘI, adv., (a sta) așezat, așezată, (a sta) în curu-și, «assis; posés», Kats, I, 75. — Echivalent : *ședz pri cār-Ńl* (șezi pe curul tău; stai liniștit(ă), astimpără-te). — V. *cur*¹ 1°, *oă*¹ 3°.

NCURȚIL'EÁT, -lă : *m'l'n'le neurŃil'eáte* (mliniile încrucișate), PB, 172²⁸ — v. *neruŃil'eát*.

NCURŪN (*mi*), vb. I — v. *ncrun* —, Mih, 348; PScr, 231; PB, 653; nu *nă-alăsă s' nă ncrunăm*, PLit, 855 — v. *ncrun* 1°; *s' ti ncrun'Ńl cu-a tăă BuddŃl* (să te căsătorești cu al tău Budași), PAnt, 295; BNA, I, 122 — v. *l'edū* 3°. — < lat. *coronare* „couronner”.

NCURUNÁRE, sf., pl. *ncurunărŃl* : *vín'im az trŃl ncurunáre* (venirăm azi pentru căsătorie), PAnt, 301; BNA, I, 130 — v. *ncrunáre*.

NCUSCRÁRE, sf., pl. *ncuscrărŃl*, ncuscire, «action de s'allier, de s'apparenter, union», Dal, 158.

NCUSCRÉDZŪ (*mi*), vb. I (*ncuscrál*, -rát, -ráre), încuscri, «s'allier, s'apparenter; devenir amis», Dal, 158; Mih, 348 (*ncuscréscu*, vb. IV); *si ncuscrám Ń-a noastră vrede* (a noastră dorință e să încuscrim), PAnt, 302; BNA, I, 132; *ncuscrără* (se împrieteniță), PGr, 111. — < *cūscru*.

NCUSÓR (*mi*), vb. I, Mih, 349 — v. *ncusurédzū*.

NCUSURÁRE, sf., pl. *ncusurărŃl*, gheboșare, «action de cambrer», Dal, 152; Mih, 349.

NCUSURÁT, -lă, pl. *ncusurál*, -le, gheboșat, «cambré, courbé», Dal, 152; PScr, 231; *trei moșe ncusuráte* (trei babe cocoșate), PB, 172²⁸. — V. *cusurát*, *ncusurát* și *gubés*, *zgrob*.

NCUSURÉDZŪ (*mi*), vb. I (*ncusurál*, -rát, -ráre), girbovi, «cambrer, se courber, devenir ou rendre bossu», Dal, 152; PScr, 231; PB, 654; CEL, 74. V. *ncusurédzū*, *ncusór* și sinonimele *ncusúșdzū* etc. — < *cusór*¹.

NĒMİR, sm., fără pl. : *fărmác și nĒmír s' Ńl si făcă* (venin și otravă să ți se facă mŃncarea), PGr, 64 — v. *Ēmír*, *Ēlómír* și sinonimele *ăzif*, *fărmác*¹.

NĒERNU, -nă, pl. *nĒern'i*, -ne, nenorocit, «misérable, malheureux», CEL, 74. — 1°. *amán*, *amán* — *zĕ'l'eá lálŃlu nĒern* (aman, aman — țipa bietul nenorocit), BNA, II, 30; 2°. *s' ma bat cu Tărclu nĒern* (se mai bat cu turcul mizerabil), RA, 96; BNA, II, 38; 3°. *nĒerna 'șl-nică fărmáclu greū* (nefericita Ńși ineca în sine amarul greu), ArE, 15; 4°. *o, nĒerna-ăfeá di miră!* (o, nenorocita aceea de soartă !), ArE, 36; 5°. *nĒerna pirifán'e* (nenorocitul orgoliu), BNA, II, 78. — V. *Ēernu*, *nĒernu*.

NĒMIRÁT, -lă, PB, 654 — v. *nĒlumirát*.

NĒMIRÉDZŪ (*mi*), vb. I (*nĒmírál*, -rát, -ráre), otrăvi, «(s')empoisonner» : *părŃŃl'Ńl... sá nfărmácără și si nĒmírără* (părŃŃŃl... se înveninără și se otrăviră sufletește), PB, 415¹⁰. V. *nĒlómír*, *nĒlumirédzū*. — < *Ēmír*.

NĒINUȘÉARE, sf., pl. *nĒinușérŃl*, încenușare, «action de remplir de cendre», Dal, 156.

NĒINUȘÉAT, -lă, pl. *nĒinușeál*, -te, încenușat, «rempli, taché de cendre», Dal, 156.

NĒINUȘÉDZŪ (*mi*), vb. I (*nĒinușeál*, -șeát, -șeáre), încenușa, «tacher, (se) remplir de cendre», Dal, 156; *p'nea si nĒinușé* (plinea s-a murdărit de cenușă). — < *Ēinúșe*.

NĒIN'ÉDZŪ, vb. I : *nĒin'eá Ēilimeán'Ńl'i sti hără'Ńl* (copilașii scŃnceau pe baloturi), Fl, II, 7, 6 — v. *nĒiunédzū*.

NĒIOÁMIR, **NĒIÓMIR**, vb. I (*nĒlumirál*, -rát, -ráre), învenina, «se faire du chagrin; s'envenimer; s'empoisonner», CEL, 74; CFr, 181; PB, 415¹⁰ — v. *nĒmírédzū*. — V. *nĒlumirédzū*. — < *Ēemír*.

NĒIÓN'ĪŪ, vb. I, PB, 575 — v. *Ēlon'Ńă*², *nĒiunédzū*.

NĒIÓRNIC, vb. I, Ob, 121 — v. *ŃnĒlórnic* și :

NĒIÓRNIKÉDZŪ (*mi*), CFr, 181 — v. *nĒlórnikédzū*.

NĒIRCL'EÁT, -lă, PAnt, 465 — v. *nĒŃrcl'eát*.

NĒIRCL'ÉDZŪ, vb. I : *treidzărŃl di nĒŃrcl tra si nĒŃrcl'édzū hóára* (treizeci de neferi ca să încercuiască satul), Caraf, 71 — v. *nĒŃrcl'édzū*.

NĚIRGĂRE, sf., pl. *nĚirgă'ri*, încergare, «action de (se) couvrir avec une *ĉĕrgă*», acoperire cu cergă, Dal, 154.

NĚIRGĂT, -tă, pl. *nĚirgăt*, -le, încergat, «couvert d'une *ĉĕrgă*», Dal, 154.

NĚIRGĖDZŮ (*mi*), vb. I (*nĚirgăt*, -găt, -găre), încerga, «(se) couvrir d'une *ĉĕrgă*», Dal, 154.

NĚIULĖSCU, vb. IV : *u-aveă nĚiulltă oăta* (o furase oaia), Al. 1901-1902, 124 — v. *ĉiulĖscu* 4°.

NĚIUMIRĂRE, sf., pl. *nĚiumiră'ri*, mĥnire, «action de s'affligere», CFr, 181.

NĚIUMIRĂT, -tă, pl. *nĚiumirăt*, -le, mĥnit, «affligé», Fl, II, 1, 2; II, 7, 7; *nĚiumirătă și cripătă cum eră* (amărită și supărată cum era), PenB, III, 171. — Cf. † dr. „Infricoșăți și ciumărați” (CC, 537°; 338°).

NĚIUMIRĖDZŮ (*mi*), vb. I — v. *nĚiimirĖdză*, *nĚioămir*.

NĚIUMULĖSCU, vb. IV, bălăci, «patauger, patrouiller», Mih, 345 — *ĉiumulĖscu* 3°.

— < ?

NĚIUMULIRE, sf., pl. *nĚiumuliri*, bălăcire, «pataugement», Mih, 345.

NĚIUN'ĖDZŮ, vb. I (*nĚiunăt*, -năt, -năre), schelălăi, «japper; pleurnicher». — 1°. *cl' - n'li' alătră*, *nĚiună* (cîinii lătrau, schelălăiau), Fl, II, 6, 4; 2°. *nĚiună' - tră n'ila* (schelălăi — a milă), PenB, IV, 113; 3°. *fiĉturil'i di pri hărăt' nĚiună* (copilașii de pe baloturi scînceau), Trîb, I, 10-11, 14. — V. *ĉeăună*, *ĉlon'tă*, *ĉlunĖdză*, *nĚin'Ėdză*, *nĚlôn'la*, *nĚiurĖdză*, *nĚiunĖdză*.

NĚIUP (*mi*), vb. I, încăiera, «saisir; en venir aux prises, appréhender», Dal, 156; Mih, 345; PB, 654; *si nĚiupără* (se încăierară). V. *anĉiup*, sinonimul *acăptă* 5°.

NĚIUPĂRE, **NĚIUPĂT**, Dal, 156; Mih, 345 — v. *anĉiupăre*, *anĉiupăt*.

NĚIURĖDZŮ, vb. I, scînci, «pleurnicher; gazouiller». — 1°. *n'li'li dit sărmanilă nĚiură* (pruncii din leagăne scînceau), Fr, II, 229; 2°. *păl'i oărfăn' nĚiură di ti loa n'ila* (păsărelele sărmane ciripeau de te apuca mila), PenB, IV, 111. — V. *nĚiunĖdză* și *ĉir-ĉir!*

NĚIURICĂT, -tă, pl. *nĚiuricăt*, -le «qui n'a qu'un oeil bon»: *feătă... nĚiuricătă* (fată ... cu un ochi stricat), RomP, VII, 33 (323). — V. *lnĉlörnîc*, *nĚlörnîcăt* și sinonimul *gav*.

ND... → *nl*...

NDA, adv., cînd, «quand»: *nda lu năni n'i-l culcăt* (cînd în leagăn mi-l culcai), PLit, 14. — V. vsi. *onăda* „eo tempore” (Mik, 506) și, aci, *ănda* și *cl'ndu*.

NDĂLIC, -că, pl. *ndăliłt*, -le, delicat, «délicat»: *feătă ndălică* (fată delicată), PLit, 12. — V. *ndilicăt*.

NDĂMUSE, sf., Mih, 349 — v. *andămuse*.

NDĂO, citeva, «quelques; par moitié, en deux», Mih, 349; PB, 654. — V. *ndol* și *dăo*.

NDĂSE, adv., adesea, «souvent, maintes fois»: *ndăse, ndăse li' cūră sl'ndzi pîl nărl* (din cînd în cînd li curge sînge prin nas), VAR, 252. — Cf. alb. *ndashtj*, «adesso”.

NDĂCĂNĖSCU, vb. IV (*ndăcănîl*, -nîl, -nîre), a respira înăbușit; hodorogi, «respirer avec peine, haleter; sonner la ferraille, détraquer», PB, 654. — V. *ndlhnĖscu*.

NDĂCĂNIRE, **NDĂCĂNIT**, Dal, 152; PB, 654; *'ăvdu boăfe ndăcănîlă* (îți aud vocea înăbușită), Cal. 1912, 167; Bair, 79 (*ndăhănîlă*); *'nă boăfe ndăcănîlă* (o voce sufocată), PB, 323¹²; 620 — v. *ndlhnire*, *ndlhnîl*.

NDĂMUSĖSCU (*mi*), vb. IV, Mih, 349 — v. *andămusĖscu*.

NDĂRIE și **NDIRIE** (nord), sf., pl. *ndărlîl*, *ndirlîl* «grognerie, noise»: *va vă adăcă ndărlîl* (vă va aduce discordii). Sinonime: *mlcătără*, *ngăĉĉăre*, *ngrl'n'e*. — V. *andărsie* și alb. *ndărje* „discordia, dissension, divorce”. — < *ἀνταρσία* „rébellion, révolte”.

NDĂRSĖSCU (*mi*), vb. IV (*ndărsîl*, -sîl, -sîre) ameți, «éblouir»: *lu ndărsî di klutecă* (l-a amețit în bătaie), Mih, 349. — V. *andărlusĖscu*, *andărsie*.

NDĂRSIRE, sf., pl. *ndărsiri*, uluire, «éblouissement; vertige», Mih, 349.

NDĂRSÎT, -lă, pl. *ndărsîț*, -te, amețit, «abassourdi; pris de vertige», Mih, 349.

NDĂTURĂDZŪ (mi), vb. I (*ndătură*, -răt, -răre), îndatora, «contracter des obligations», Mih, 350. Cuvînt curent în sate din Zagor. — < **dătôr* < lat. **debitorius*.

NDES (mi), vb. I — v. *andēs* —, indesa, 1°. (en)tasser; enfoncer; bourrer; 2°. se gaver; 3°. rouer de coups», Dal, 152; Nic, 352; Mih, 350. — 1°. *ndeasă-le tu disăgă* (îndeasă-le în desagi); *si ndisă' tu arl'ă* (s-a vîrît în rîu), Fl, I, 1, 3; PAnt, 344; *neăăa acăjă' s' l'i-u ndeasă* (zăpada a început să i-o îndească, să cadă deasă); *ndeasă*, *Ndreă*, *ndeasă!* (ninge, măi decembrie, ninge îndeasă!), Fr, II, 223; 2°. *m'că s' lăra ndeasă* (măncă și iar înfulică), Fr, I, 6, 88; PAnt, 185; BNA, III, 70; *măllă mîcăre l'i ndeasă* (multă mîncare fi îndeasă, în-doapă) — v. *astăp* 2°; 3°. *l'i ndisă'm pârjină gredă* (i-am îndeasă bătaie grea, i-am snopit în bătaii). — < lat. *indensare*, *densare* „entasser”.

NDĖZMĂ, sf., pl. *ndĖzmi* și *ndĖzmale*, încurcătură, belea, «mésaventure, aventure fâcheuse», Dal, 152; Nic, 352; GEL, 176. 1°. *ndĖzma di mul'eare eăste gredă* (buclucul de femeie e greu), PGr, 112; 2°. *ndĖzmă lăte* (belea neagră), PLit, 768; 3°. *slăbă ndĖzmă*, mori mul'eare (rea încurcătură, măi femeie); 4°. *și astăz cl'năă gîonlu ca ndĖzmă* (și astăzi ghionoaia cîntă a cobe), Al. 1928, 64. — V. *ndĖzmă*, *ndisăescu*, gr. ντεσμα „embarras” și alb. *ndezë* „ζηλοτυπία (ἐπιζαλοῦ)” (Hr, 269).

NDILICĂT, -lă, pl. *ndilicăf*, -te, delicat, «délicat»: *că n'ica ndilicătă 'și-eăste* (căci micuța l'și e delicată), PLit, 839; *pul'tă zurăfșit și ndilicăt* (pasăre măiastră și gingașă), BNA, I, 94. — V. *dilicăt* și *ndălic*.

NDĖLISE, sf., fără pl., sfială, «timidité; crainte, peur», Mih, 350. — Nu are legătură etimologică cu gr. δειλασις „timidité”. — V. *ndirise*.

NDIPIRĂT, -lă, pl. *ndipirăf*, -te, rupt, «criblé de trous»: *păpăă ndipirăte n' eăclôr* (pan-tofi harcea-parcea în picior), PenB, VI, 20. — Același cu *dipirăt*?

NDIRĖG, vb. III, PScr, 231 — v. *ndreg*¹.

NDIRĖPTU, -reăptă, PScr, 231 — v. *ndreptu*³.

NDĖRISE, sf., jenă, «gêne»: *lă eră ndirise și arușine* (le era jenă și rușine), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 142. — V. *andrise*, *ndălise*.

NDIRISĂSCU (mi), vb. IV: *feăta si ndiriseă* (fata se jena), Cal. 1911, 176; *mi ndir-săescu* (mă jenez), BNA, III, 24. — V. *andirsăescu*, *ndirsăescu*.

NDIRUSĂSCU (mi), vb. IV (*ndirusă*, -săt, -săre), înțepeni, «(se) raidir». V. *nturusăescu*. — Cf. tc. *dirémek* (597) „se contracter, (se) raidir”.

NDIRUSÎT, -lă, BNA, IV, 160 — v. *nturusăt*.

NDISĂRE, sf., pl. *ndisă'ră*, indesare, «action d'entasser etc. — v. *ndes*», Dal, 152; Nic, 352; Mih, 351; PB, 654.

NDISĂT¹, adv., apăsat, «appuyant (sur les mots, sur les paroles)»: *zbură ndisăt* (vorbea apăsat), GrB, 224; PAnt, 228; BNA, IV, 145.

NDISĂT², -lă, pl. *ndisăt*, -te, indesa, «tassé; enfoncé; bourré; épais», Dal, 152; Nic, 352. — 1°. *săfă ndisăt* (saci îndeasați); 2°. *negură groasă, ndisătă* (negură groasă, deasă), Fl, I, 1, 3; PAnt, 343; 3°. *ndisăt ca dințil'i di keăptine* (deși ca dinții de pieptenuși), PB, 4²¹. — V. *des*² și *spes*.

NDISĂSCU, vb. IV (*ndisăt*, -săt, -săre), a nimeri rău, «rencontrer; tomber mal, avoir des ennuis, être embarrassé», Dal, 152; Nic, 352; 47 (*andisă'scu* < ἀντάω, ἀντάω), GEL, 176 (< ντένω „s'accrocher, se prendre”). — 1°. *Dumnidză' si-n'ă da pri căle moărtea si ndisăescu* (să-mi dea Dumnezeu ca pe drum să întîlnesc (să am a face cu) moartea), Bair, 99; 2°. *ca omălu fe ndisășle* (ca omul ce nimereste rău), PB, 195³⁶; 3°. *ndisăt mul'eare lăte* (nimeri femeie rea), Fr, I, 5, 69; PAnt, 179; BNA, III, 44; 4°. *n'i ndisăt 'nă soacră-arăă* (am dat peste o soacră rea), PLit, 835; PB, 302¹²; 5°. *n'i ndisăt lălăfă* (am dat peste o nenorocire), Lum, II, 308;

6°. 'și-lu ndisi un lat mărât (și nimeri rău un biet sărman), BașP, 16. — V. *andisescu*, *ndézmă*, *ndizmusescu*. — Cf. alb. *ndes*, aor. *ndéza* „sono annoiato, sono disturbato, mi trovo dinanzi ad una situație imbarazzante”; gr. *νδαλνν, ντζζω* (Boga, I, 267; II, 235).

NDISIRE, sf., pl. *ndisiri*, nimerire mlhuitoare, «action de tomber mal», Dal, 152; Nic, 352.

NDISIT, -tă, pl. *ndisii*, -le, care a dat de belea, «qui est tombé mal, qui est embarrassé», Dal, 152; *himu ndisii* (slutem în încurcături).

NDIZMĂ, sf., Mih, 351; PB, 654 — v. *ndézmă* și gr. *ντζεμο* (Boga, II, 160). — V. :

NDIZMUSÉSCU (mi), vb. IV (*ndizmusii*, -sii, -sire), a (se) brodi, «tomber à point». — Acest verb nu poate fi separat de *ndisescu*, nici de *ndézmă* (*ndizmă*), care amintește forma albaneză de indicativ prezent, pers. 1 pl. *ndésmë*.

NDIH(I)NIRE, sf., pl. *ndih(i)niri*, duhnire, «action de puer», Dal, 152.

NDIH(I)NIT, -tă, pl. *ndih(i)nii*, -le, duhnit, «empuanti, fétide», Dal, 152. — V. *ndăcănit* și *xizumsii*.

NDIHNEȘCU (mi), vb. IV — v. *dihnescu*, *ndăcănescu* —, duhni, «commencer à répandre une mauvaise odeur»: *cârnea si ndihni* (carnea s-a alterat), Dal, 152; CEL, 74 (< bg. *duham* „souffler”). — < vsi, *duhnati* „spirare”.

NDOĂPĂR¹, sn., pl. *ndoăpăre*, Mih, 351; *ndoăpărlu a lui di lu auședtic* (sprijinul lui pentru la bătrînețe), Al. 1903, 49 — v. *ndoăpir*.

NDOĂPĂR² (mi), vb. I — v. *andoăpăr* —, propti, «appuyer; soutenir; étayer, étançonner», Nic, 377; Mih, 351; PSer, 231 (< lat. *depalare*); PB, 654; PET, 4, DR, I, 241 și CEL, 74 (< bg. *se dopiram*). — 1°. *hărăl pri képlu mătă și ndoăpără furile* (ridică pe piept baloturi și proptesc încercătură), PAnt, 269; Bair, 69; 2°. *ml'na ndoăpără pi coardă* (sprijină mla pe coardă), Bair, 117. — < bg. *dopiram* „toucher”.

NDOĂPIR, sn., Dal, 152 — v. *andoăpir*².

NDOI, *ndoădă*, clițva, «quelques — v. *ndăo*», Dal, 152. — 1°. *ndoi yroși* (clițva plăstri), PB, 488¹²; 2°. *tricură așite ndoi an'i* (trecură așa clițva ani), PB, 234¹⁷; 3°. *eră la stăne cu ndoi picurări* (era la stână cu clițva păstori), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 143; 4°. *las' s' hibă ș' căma ndoi parădz* (lasă să fie și mai clițva bani), PB, 84⁵; 5°. *l'ed vi'ra ndoădă acol'i* (ia vreo clițva coale) — v. *ndăo*; 6°. *s' ligănu' ndoădă, trei ori* (s-a legănat vreo două, trei ori), FI, II, 2, 4; PAnt, 253. — DR, V, 895: < alb. *ndonj*: *ndonjë* „qualche”. — Cu o explicabilă influență naturală a alb. *ndonjë*: < n *doi*, n *doădă*.

NDŌ-PAIMI'NE, **NDŌ-PIMI'NE**, adv., răspoimline, «le jour de l'après-demain», Dal, 153. — < *andō palmi'ne*.

NDŌRNIC, -că — v. *andornic* —, aventurier, «aventureux; enragé», PB, 654; *alagă ni'să ca ndornică* (dînsa aleargă (umblă) ca svinturatică), PB, 150¹⁴. — V. *tornic*.

NDRĂ, prep., lingă, «entre», Dal, 143 — v. *ntră*.

NDRĂȘTÉDZŪ, **NDRĂȘTÉSCU**, vb. I și IV (*ndrăștăt* și *ndrăștli*, -tăt și -lil, -tăre și -lire) a da la dristă, «faire passer dans le moulin à foulon», Mih, 351; PB, 654; *ndrăștă'm vilendzile* (punem în viltoare velințele). — < *drășleală*.

NDRĂȘTIT, -tă, pl. *ndrăștli*, -te «qui a été mis dans le moulin à foulon», Fr, I, 189; și *aclu ndrăștli* (postavul trecut prin viltoare), PB, 170³⁶.

NDRĂDZIRE, sf., Dal, 153; Mih, 352 — v. *ndridzedre*.

NDREĂŌ, sf., Mih, 352 — v. *andreădă* și *dăo*.

NDREĂPĂ (**NDRE-ĂPĂ**), loc. adv., la apă, «action d'aller à puiser de l'eau», Dal, 153: *dă-ti nreăpă* (du-te să aduci apă). — V. *nre*.

NDREÁPȚA, adv.: *ună căle apucă a ndreăpȚa* (un drum apucă la dreapta), PB, 654 — v. *andreăpȚa*, *nandreăpȚa* și *ndreăpȚă*.

NDREÁVLU, -lă, pl. *ndreávl'i*, -le, peltic, «bègue, bégayant, bégayeur». — < ?

NDREG¹ (*mi*), vb. III și II (*ndrêpsu*, *ndrêptu*, *ndreádzire* și *ndridzeäre*), drege, «arranger; préparer; raccommoder; équiper; parer; tomber d'accord; engager», Dal, 153; Mih, 352; PScr, 231. — 1°. *ndridzél-vă cum știți* (aranjați-vă cum știți); 2°. *s' l'i ndreágă meăsa sum dăfnu* (să-i pregătească masa sub dafin), PB, 179³¹; PAnt, 96; 3°. *ndridzém moăra* (reparăm moara); 4°. *ndreádzi-le s' fudzim astără* (pregătește-te să plecăm de seară), PLit, 1049; PAnt, 65; 5°. *si-și ndreágă și eă keălea* (să-și pregătească și ea pielea ca să poată suporta bătaia), CalGrB, 20; 6°. *nă ndridzém tră nămă* (ne gătim de nuntă); 7°. *ma nu ndreăpsim, ved, cu dăll'i* (dar nu ne-am înțeles, văd, cu sfinții), BaP, 23; 8°. *si ndreăpsiră picurărl la un celnic* (se angajară ca păstori la un celnic), PB, 229¹⁰ — v. *pulléscu*. — V. *andrég*, *indrég*, ca și alb. *nd(ē)réq* (Hr, 271; Le, 851). — < lat. *dirigere* „aligner, diriger, régler”.

NDREG², *ndreágă*, întreg, Dal, 153 — v. *ntreg*.

NDREL, sm., pl. *ndrel'i*, cerb, «cerf», GrS, IV, 379; PETim, 15. Sinonim: *férbu*. — < alb. *ndre* „cervo”.

NDRÊPSU, -reăpsă, pl. *ndrêpsî*, -reăpse, Dal, 153 — v. *ndrêptu³*.

NDRÊPTU¹, sm., fără pl., dreptate, «raison», PB, 314³; *ndrêptu al, ma nu-ăi trî loăre* (ai dreptate, dar nu ai de luat), PGr, 112; *ău ndrêpt cînd spun* (au dreptate cînd spun), PAnt, 159; *mul'eări-sa aveă ndrêptu* (femeia lui avea dreptate), GrB, 220; PAnt, 223; BNA, IV, 138.

NDRÊPTU², adv., drept, «droit; directement», Dal, 153; Nic, 352. — 1°. *ndrêptu, ndrêptu azbură* (drept, drept a zburat), PB, 47¹⁷; 2°. *da cu păla ndrêptu* (dă cu sabia drept), PAnt, 280; Bair, 122; 3°. *spune ndrêpt, așl s' bânédz* (spune drept, așa să trăiești), PAnt, 72. — V. *andrêptl¹, ndrêptu¹*. — < lat. *directo* „en ligne droite”.

NDRÊPTU³, *ndreăptă*, pl. *ndrêptl, ndreăpte*, drept; dres, «droit; redressé; réparé; équipé; paré; engagé», Dal, 153; Mih, 352; PScr, 231. — 1°. *m'na ndreăptă si n't-u-alăsl* (mîna dreaptă să mi-o lași), PAnt, 43; 2°. *hiu ndrêptu* (sînt just); 3°. *ndrêptu ca fânea tu tăstru* (drept ca funia în traistă), PLit, 499; 4°. *sămărlu eăste ndrêptu* (samarul este dres); 5°. *cu mămă-sa i ndrêptu* (e împodobit cu mamă-sa, e împodobit cu calitățile mamei sale), PB, 314²¹; 6°. *cu ma năll'e străn'e-andreăptă* (gătită cu cele mai noi haine), Velo, 32; PAnt, 326; BNA, V, 102 — v. *isuslt*; 7°. *eară ndrêptl ca huzmikeărl* (erau angajați ca servitori). — V. *andrêptl¹, ndrêptu², ndrêpsu*. — < lat. *directus* „droit, direct, sans détour”.

NDRÊPTU⁴ (*mi*), vb. I (*ndriptăl, -lăt, -lăre*), îndrepta, «(se) diriger; guider, indiquer le chemin», Mih, 352. — 1°. *un scl'im dît munț si ndreăptă* (din munți pornește un geamăt), Lum, VI, 4, 15; PAnt, 263; 2°. *ndreăptă-l cătră acăsă* (îndreaptă-l spre casă, arată-i drumul). V. *ndriptédzũ*. — < lat. *directare.

N d r e ũ, sm.: *Ndréũlu are 31 dî dzl'le* (decembrie are 31 de zile) — v. *Andrelășũ*, *Ndriũ* și *ndes* 1°.

NDRIDZEĂRE, sf., pl. *ndridzêrl* — v. *andreádzire, ndreg¹*.

NDRIPTĂCIŮ, -če, pl. *ndriptăcl, -če*, dreptaciu, «droitier», Dal, 153. — V. *sîngăclũ*.

NDRIPTĂRE, sf., pl. *ndriptărl*, îndreptare, «redressement», Mih, 352; PScr, 231.

NDRIPTĂTE, sf., pl. *ndriptăl*, dreptate, «raison; justice», Dal, 153; Nic, 353; PScr, 231. — 1°. *nls lă spũe ndrîptătea* (el le-a spus dreptatea, adevărul), PB, 328³²; 2°. *vredă s' da ndrîptăte a hângilui* (vrea să dea dreptate hangului), LP, 138; PAnt, 78; 3°. *ndriptătea eăse prisăpră ca untulemnul pri apă* (dreptatea iese deasupra ca untulemnul pe apă), PGr, 112. — V. *driplăte* și sinonimele *đike, hăke*.

NDRIPTÉDZŮ (*mi*), vb. I (*ndriptăl, -lăt, -lăre*), îndrepta «redresser; niveler; ache-miner», Mih, 352; PAnt, 466; *săpa ș' lupăta va lu ndrîptéádză* (sapa și lopata îl vor îndrepta), PLit, 621. — V. *ndrêptu⁴*.

N d r i ũ, Lum, IV, 343 — v. *Ndreŭ* și *nzurlusescu*.

NDRŬMIN, -nă, pl. *ndrŭmin'î*, -ne, puternic, «vaillant, fort»: *ndrŭmin*, cu căciula albă (viguros, cu căciula albă), Cal. 1911, 99. V. *bărbătlîn*. — < ἀνδρειωμένος „~”.

NDUHŬNE, sf., pl. *nduhŭn'î*, lac pe munte, «lac dans la montagne», Mih, 352. — Cf. vsl. *duhanije* „spiratio”.

NDUKĚSCU, vb. IV (*ndukŭl*, -*ktl*, -*kire*), persecuta, «persécuter», Cod, 78²²; PhOr, II, 459. — < alb. *ndjek*, aor. *ndoqa* „persequire”.

NDULĚSCU (*mi*), vb. IV — v. *andulĚscu* —, indulci, «adoucir, rendre doux; radoucir», Dal, 153; Nic, 352; Mih, 352; PScr, 231; *tra s' l'î ndulĚscă băna* (ca să-i indulcească viața), PB, 196²; 358⁴. — < lat. **induleire*, *dulcesco* „s'adoucir”.

NDULTĚRE, sf., pl. *ndultŭrŭ*, indulcire, «(r)adoucissement», Dal, 153; Nic, 352; Mih, 352.

NDULTĚT, -tă, pl. *ndultŭt*, -te, indulcit, «(r)adouci», Nic, 352. V. *andultŭt* și s. *indultŭt*.

NDUPĂRĂRE, sf., pl. *ndupărărŭ*, rezemare, «action d'appuyer, de soutenir», Mih, 353; PB, 655. — V. *andupărăre*, *ndupirăre*.

NDUPĂRĂT, -tă, pl. *ndupărărŭ*, -te, rezemat, «appuyé; soutenu»: *ndupirăt pi brățlu ndrēptu* (rezemat pe brațul drept), PAnt, 320 — v. *ndupărŭt'î*. — V. *andupirăt*, *ndoăpăr*².

NDUPĂRĂCIŬNE, sf., pl. *ndupărărŭn'î*, reazem, «appui; soutien»: *ndupărărŭne a auședictul* (sprijinul bătrîneței), Lum, II, 216. — V. *andrupitără*, *indrupărŭne*.

NDUPĂRĚT, -tă (participiu de conj. a patra — v. *andrupŭt'î*), Velo, 10; BNA, V, 97 — v. *ndupărăt*.

NDUPIRĂRE, **NDUPIRĂT**, Dal, 153 — v. *ndupărăre*, *ndupărăt*.

NDŬPLIC, vb. I, Mih, 353; PB, 655; **NDUPlicĂRE**, sf., Dal, 153; Mih, 353; PB, 655;

NDUPlicĂT, -tă, PAnt, 466 — v. *andŭptic*, *anduplicăre*, *anduplicăt*, *induplica*.

NDURĚSCU (*mi*), vb. IV (*ndurŭl*, -*ril*, -*rŭre*), a se ridica, a sta în picioare, «(se) lever, dresser», Kats, I, 75. Sinonim: *mbrustĚdzŭ*. — Cf. *dur*¹².

NDŬRLU, -lă, pl. *ndŭrl'î*, -le, nebun, «fringale»: *foămea l'î-u ca ndŭrlă* (foamea îi e cam nebună, lupească), PenB, VI, 26. — V. *ndŭrlu*, *tŭrlu*.

NDURTĂRE, **NDURTĂT**, **NDURTĚDZŬ**, Dal, 153 — v. *nturtăre*, *nturtăt*, *nturtĚdzŭ*.

NDZAP (*mi*), vb. I, înțepa, Dal, 154; Fl, I, 5, 3 — v. *anșap*, *nșap*.

NDZĂRE, sf. și adv., zare; zori, «(à l')aube; (à l')horizon», Dal, 153. — 1°. *dî andzărea-a ndzărŭl'el* (din zorii zorilor), PLit, 764; PAnt, 88; 2°. *năparte, lu ndzăre* (dincolo, în zare); 3°. *dî cu ndzăre* (din zori), LP, 166; PAnt, 240; BNA, II, 116; 4°. *dimineăța, si sculă' dî ndzăre* (dimineața, s-a sculat în zori), CFr, 162. — V. *andzăre*, *dzăre*, *ndzărime*.

NDZĂMĂRE, sf., pl. *ndzămărŭ*, supurare, piștire (de zeamă), «action de couler du jus ou un autre liquide», Dal, 154.

NDZĂMĂT, -tă, pl. *ndzămătŭ*, -te, supurat, «qui a dégoutté; suppuré», Dal, 154; *brățlu eăste ndzămăt* (brațul e supurat).

NDZĂMĚDZŬ, vb. I — v. *andzămĚdzŭ* —, supura, «dégoutter; suppurer; jaillir — v. vom», Nic, 362; PenB, VIII, 155. — 1°. *nŭscŭnte kicule dî sŭndze ndzămără* (au apărut cteva picături de sînge), Fl, I, 6, 11; 2°. *ndzămĚdză apă dŭl qĚstă keălră* (din această piatră piștește apă), Dal, 154.

NDZĂPĂRE, **NDZĂPĂT**, **NDZĂPĂTŬRĂ**, Dal, 154 — v. *nșăpăre*, *nșăpăt*, *nșăpătŭră*, înțepare.

NDZĂRĚSCU, vb. IV: *mașl un' oără lu ndzărŭl* (numai o dată l-am zărit), GrB, 2, 45 — v. *andzărĚscu*.

NDZĂRĚME, sf., fără pl., zărire; zori, «aube», Dal, 154.

NDZĂRĚRE, sf., Dal, 154 — v. *andzărĚre*.

NDZĂRĚT, -tă, pl. *ndzărŭt*, -te, zărit, «apperçu», Dal, 154.

NDZEĂMIN, vb. I, Mih, 353; PScr, 231; CN, 124; 173 — v. *ndziminédzû*.

NDZÉRNU¹, vb. III și II (*ndzîrnûl*, -*nûl*, *ndzeárnire* și *ndzirneăre*), cernere, «cribler»; brouillasser; contrôler; examiner, Dal, 154. — 1°. *ndzîrném bubôta* (cernem mălaiul); 2°. *îêrlu ndzeárnă minûlă plodîe* (cerul cernere ploaie mărunță), Foti, 41; PAnt, 259; 3°. *ômîu aêstu prînde s' lu ndzîrnêl çtne* (pe omul acesta trebuie să-l cercetați bine). — V. *nêrnu*. — < lat. *in-cernere*, *cernere* „passer au crible”.

[**NDZÉRNU**², -*nă*, nenorocit, «en deuil; assombri», Dal, 154; PAnt, 466; PLit, 797; DR, III, 1088. — E o alterare a adj. *nêrnu*, produsă sub influența vb. *ndzérnu* — cf. GrS, I, 210].

NDZIMINĂRE, sf., pl. *ndzimină'ri*, îngeminare, «action de jumeler, d'appareiller», Dal, 154; Mih, 353.

NDZIMINĂT, -*tă*, pl. *ndzimină'l*, -*le*, îngemănat, «jumelă», Dal, 154; Mih, 353; *doi fraț îndzimină'l* (doi frați îngemănați), PLit, 349; *trupă ți êste ndzimină'tă ș' adună'tă* (trup care e îngemănat și ghemuit), Cod, 63¹⁰.

NDZIMINÉDZŬ (*mi*), vb. I (*ndzimină'l*, -*nă'l*, -*nă're*), îngemăna, «jumeler; appareiller; unir étroitement», Dal, 154; CN, 124; *cum si ndziminédză un n'el* (cum se îngemănează un miel în locul unui alt miel făcut mort); *di cînd si ndzimină'ră* (de cînd se cununară), ArE, 12. V. *ndzeămin*. — < lat. *in-geminare*, *geminare* „doubler, rendre double”.

NDZINUCL'EĂRE, sf., pl. *ndzinucl'êrl*, ingenunchere, «agenouillement», Dal, 154; Mih, 353.

NDZINUCL'EĂT, -*tă*, pl. *ndzinucl'eă'l*, -*le*, ingenuncheat, «agenouillé», Dal, 154; *êită-mănu ndzinucl'eă'l* (omul ingenuncheat), BNA, II, 96.

NDZINUCL'ÉDZŬ, vb. I (*ndzinucl'eă'l*, -*éă'l*, -*éă're*), ingenunchea, «(s')agenouiller», Dal, 154; Nic, 363; Mih, 353; PB, 655; *oru si ndzinucl'édză* (a vrut să ingenuncheze), ArE, 36; *di dipărte ndzinucl'eă* (de departe ingenunchea), PAnt, 126. — V.:

NDZINŬCL'ÎU, vb. I, PScr, 232 — v. *ndzinucl'édză* — < lat. *ingenueulare*.

NDZIRNEĂRE, sf., pl. *ndzîrnêrl*, cernere, «action de bluter, de cribler», Dal, 154. V. *îfirneăre*. — Forma *ndzeárnire* (v. *ndzérnu*) nu e atestată.

NDZIRNŬT, -*tă*, pl. *ndzîrnûl*, -*le*, cernut, «bluté; criblé», Dal, 154.

NE, conj., nici, «ni», Dal, 143; Nic, 339. — 1°. *ne ună*, *ne doă'ă* (nici una, nici două = fără a sta pe gînduri), PB, 85³; PAnt, 83; 2°. *ne cap*, *ne êlor nu si-aleă'dze* (nici cap, nici picior nu se alege), PLit, 570; 3°. *ne albu*, *ne lată* (nici alb, nici negru). — V. *nêca* etc. — < lat. *nee* „ni”.

Ne a m ț u, sm., pl. *Nêmîl* (nord) «allemand — v. *mul*¹, Mih, 351; *Neămîl i êiê'tôr di sicără* (neamîlul e picior de secară), PLit, 570. — < bg. *ném-rû* „~”.

NEĂO, sf.: *scăpîlă'l mînîl'l'i cu neăo* (trecui dincolo de munții cu nea), PLit, 942; PAnt, 30. — Foneticeste, v. *dăo*, *ndreăo* etc. — V. *neă'ă*.

NEĂRCĂ, sf. și adj., pl. *neărfe*, vitregă, «belle-mère, marâtre»: *ağlămse feăta cu neărcă* (fata a ajuns să fie cu mamă vitregă), PB, 191²⁸; *mul'tre di neărcă* (îngrijire de mamă vitregă), PGr, 112; *tihe neărcă* (soartă vitregă), PenB, IV, 240. V. *nêrcu*, *nueărcă*. — < lat. *noverca* „belle-mère, marâtre”.

NEĂRE!, interj. «hé!», term. d'amical respect, PETim, 15; *neăre Căsta cîpî'tăne!* (bade Costa căpitane!), PAnt, 276; Bair, 118; *neăre Hrista fră'te!* (bade Cristea frate!), Bai., 43. — Corespunde Interjecției *ô-lă!* — < alb. *njeri* „uom”.

NEĂŬĂ, sf., pl. *nêurî*, nea, zăpadă, omăt, «neige», Dal, 144; Nic, 339; Mih, 353; PScr, 232 (*neăo*). — 1°. *ună êergă mări*, *mări*: *tut lăclu lu-acăpîră și-amă'rea nu u-acăpîră* — *neă'ă* (o cergă mare, mare: tot pămîntul îl acoperă, dar marea nu o acoperă — zăpada), PLit, 387; 2°. *va-acă'lă mînîl'l'i neă'ă* (munții vor prinde (se vor acoperi de) zăpadă), RP,

3, 3; BNA, I, 4; 3°. *mântile di nedăă nu si-aspăre* (muntele nu se sperie de nea), PLit, 563; PAnt, 10; 4°. *l-voi că nedăă n sin* (li iubesc ca zăpada subsuoară), PLit, 570; 5°. *pln' lu nêurle alcăescu* (pină unde înălbesc (se văd albe) zăpezile), BNA, I, 18; 6°. *dă nedo* (fă să ningă, ningă tu), PB, 170¹⁷. — V. *aneăăă, nedo și ródă*; mgl. *nedăă* (PMegR, II, 99; GrS, VI, 173; CapM, 205); istr. *nę* cu pl. *nępur* (PopD, IX, II, 129). Pentru dr. *nea*, cf. PLR, I, 215, harta 18 și: „născut... din neauă, se prefăcu în steauă” (Emin, VI, 56). — < lat. *nix, nivem* „neige”.

NEC¹, sn., pl. *nécuri*, inec, «noyade; mort; diables», Dal, 144; Nic, 340; PB, 656. — 1°. *nec ș' ploăie mare va s' cădă* (înecăciune (prăpăd) și ploaie mare vor cădea), Lum, IV, 176; 2°. *s' ti l'ed nêclu* (lua-te-ar înecul), Fr, II, 220; 3°. *si-l l'ed nêclu!* (lua-l-ar prăpădul, moartea!), GrB, 260; 4°. *je mîcăre!* — *si-u l'ed nêclu!* (ce mîncare! — lua-u-ar dracul!), Fr, I, 6, 88; PAnt, 184; BNA, III, 68; 5°. *nelo, tu nêcū s' n'edzi* (Incolo, la naiba să mergi, să te duci). — V. *nîcusêscu* și:

NEC² (*mi*), vb. I (*nicăi, -căt, -căre*), (in)neca, «noyer; inonder; tomber de sommeil», Dal, 145; Nic, 340; PScr, 232; PB, 656. — 1°. *s' eăăă-arl'ălu si-n' lî nedcă* (să se reverse riul ca să mi te înec), PLit, 936; PAnt, 47; 2°. *cănda l'i-si nicăăă cără'ylle* (parcă i s-au înecat corăbiile), PLit, 571; 3°. *arl'ălu nă u nică' grădina* (riul ne-a inundat-o grădina); 4°. *mî nedcă sômnul* (mă copleşește somnul, pic de somn). — < lat. *necare* „faire périr, tuer”.

NĒCA, NĒCĂ, conj., nici, «ni», Dal, 144; PB, 656. — 1°. *nēca s' vedz* (nici să vezi), PLit, 788; PAnt, 85; 2°. *nēcă l'ndzil, nēcă yedtru* (nici bolnav, nici medic), PLit, 571. — V. *nēli, nîl, nîli*. — < ne *că*.

NĒCE (și NĒCĂ), sf., pl. *nēcūrl, șorț, 'etablier*, Mih, 354; CEI, 75 (< bg. *unečka*); PIm, II, 180; *'st-băgă' nēcea dinlnte* (și-a pus fota în față), PenB, VI, 21; *fedtite...* cu *nēcūrlle dinlnte* (fetele... cu șorțurile în față), Lum, V, 11-12, 29. Sinonim: *podlă*. — < ?

NĒFTE, sf., pl. ?, neft, «naphte», Dal, 144; PLit, 327. — < tc. *neft* (1281) „~”.

NĒGRU, *neăgră*, pl. *nēgri, neăgre*, negru, «noir; café (turc)», Nic, 340; W, II, 362; CN, 162; *dă-n' l un nēgru* (dă-mi o cafea turcească) (Sărăcu) — v. *lăiū* 5°. V. *n'edăgră*, toponimicul *Keătra-neăgră* (Lum, IV, 173) și sinonimul *lăiū*. — Cf. gr. *νιάγκρος, νιάγκρου, ἡ νιάγκρα μοῦλα* (Boga, II, 47; I, 265). — < lat. *nigrum*, -am „noir”.

NĒGUR, -ră, W, II, 362 — v. *nēgru*.

NĒGURĂ, sf., pl. *nēgūrl, negură*, «brouillard», Dal, 144; Nic, 339; Mih, 354; CDDE, 1222; DR, VII, 51; REW, 5865; BSF, I, 40; PFon, § 130. — 1°. *je tredfe pril hoără ș' nu-l' l băgă cl'n' l' l oară ?* — *nēgura* (ce trece prin sat și clinii nu-i dau atenție? — negura), PLit, 387; 2°. *lăi nēgūrl, nēgūrl groăse* (hei negre cețuri, neguri groase, dese), Bag, 133; PAnt, 200; BNA, V, 36; 3°. *si-ășteărnă pisti mănfl nēgūrl* (peste munți se aștern cețuri), Foti, 41; Cal, 1912, 67; PAnt, 259; 4°. *ahurhî s' vedăă ca pit nēgūră* (începu să vadă ca prin ceață), PB, 481¹⁹; 5°. *lukl lu nēgūră* (lupi în ceață: mediu propice pentru cei asemănători apucăturilor de lupi), PGr, 93. — V. *andără*. — Cf. și alb. *n'égulë* (Hr, 283), *mjégullë* „nebbia” (Le, 744) — < lat. **negula* < *nebula* „brouillard”.

NĒISE, adv., fie; în fine, «soit; enfin»: e, *nēise!* (e, fie!; e, în fine), PB, 96³⁶, 370¹⁰; PLit, 763; PAnt, 87. — < tc. *né-issé* (1292) „qu'il en soit; en tout cas; enfin”.

NEL, sn., pl. *geăle*, inel, «anneau; bague — v. *vărăgătă*, Dal, 145; Nic, 340; Mih, 354; PScr, 232. — 1°. *sula di cărne ș' cărneă di her* (sula (frigarea e) de carne, iar carnea e de fier), PLit, 387 — pentru această ghicitoare, cf. PCim, 24; PăsL, 86; AD, III, 381; Hπερ, I, 315 etc.; 2°. *eră s' pitredcă nêlu* (era să trimită inelul de logodnă), BNA, II, 24; 3°. *alăxiră neălile* (au schimbat inelele, s-au logodit), PB, 438²⁷; 4°. *va n' l-arucă nêlu năpôl* (imi va arunca (restitui) inelul înapoi), PLit, 571; 5°. *cl'ndu nêlu a unăi va stndzineădăă* (cînd inelul unuia va singera), PB, 49¹⁵; 6°. *ca ațel cu nêlu*: „di-aclô tâl'e!” (ca acela cu inelul

în deget: „taie de acolo !”), PLit, 697; 7°. *cu pérlu neđle* (cu părul în ele, «les cheveux bouclés»), FL, II, 1, 8; PAnt, 345 — v. *cl'reme* și *macarón'e*. — Foneticeste, cf. și PFon, §§ 31, 44. — < lat. *anellus* „petit anneau”.

NEMÁLO, adv., Gram, 280 — v. *nimál*.

NEMȚESCU, -*fească*, pl. *nemțești*, -*țești*, german, «allemand», PScr, 232. — < *Neámŕu*.

NÉNĂ, sf., Dun, II, 27 — v. : *năná*; gr. *νένα* „λάχανον βοουνοῦ” (Ἡπειρ III, 325) și alb. *nénë* „amaranto selvatico”.

NĒNI, invar., tată, «père», Dal, 145; AD, IV, 372 (< lat. *ninna*); CEI, 75 (mbg. *neni*). Cuvîntul aparține limbajului copiilor. — Cf. și dr. *nene*, gr. *νενέ* „mère”.

NÉRAC, sm., pl. *néraști* (în text apare pl. *nérafe*, ca formă de neutru) «sorte d'abris-seau ?»: *om Țe frîndzeá néraști* (om care rupea *neraști*), PB, 339²⁰; 340¹¹; 341³²; 345²⁷; *Frîndze-nérafe* (Rúpe-nérafe). — < ?

NÉRCU, *neárcă*, pl. *nérși*, *neárfe*, vitreg, «beau-père, belle-mère», Dal, 145; Nic, 340; Mih, 354; *avă tálá nércu* (a avut tată vitreg). V. *nulárcă*. — < lat. *novercus* „beau-père (second mari de la mère)”.

NERG, vb. III și II, merge, PB, 656 — v. *n'eg*, *n'érgu*.

NĒRLĂ, sf., Nic, 346 — v. *n'érlă*, *n'irlă*.

NĒSTRAT, sm. : *áylu Néstrallu di Lávdă* (sfîntul Nestratul din satul Lavda), PB, 230³³. — < ?

NETÓT, -*toátă*, pl. *netóť*, -*toáté*, netot, «niais, sot»: *pópa Cóma s' fêfe glar, netóť, sárdu* (preotul Coma se prefăcu nebun, netot, surd), CBIog, 29; 26. — V. *nî-lăt* și sinonimele *glar l'locă*, *șahálcu* etc. — < ?

NĒȚI, conj., nici — v. *mărgu*¹ și *niři*.

NEŮ : cuvînt atestat în versul : *ġloacă béũlu néũlu* (dansează beiful „cel alb ca nea”), PLit, 913. — AD, IV, 372 : < lat. *niveus*. — Cuvîntul e necunoscut ca sens; deci nu se poate ști dacă reproduce gr. *νέος* „jeune” sau dacă e vreo formă de nume propriu.

NEVÓL'E, sf., Dal, 145 — v. *nivól'e*.

NEVÓL'IN, -*nă*, pl. *nevól'in't*, -*ne*, nevoiaș, «celui qui se trouve dans l'embarras»: *gláră și nevól'ină* (proastă și nevoiașă), Lum, IV, 112 — v. *dórină*. — < bg. *nevolenŭ* „involontaire”.

NEVRALĖIE, sf., pl. *nevralŭit*, nevralgie, «nevralgie», Dal, 145; Nic, 341. — < *νευραλγία* „~”.

NĒVRĂ, sf., pl. *névre*, nerv, «nerf», Nic, 341. — < *νεῦρον* „~”.

NEVRICÓ, sm., pl. *nevricădz*, nervos, «des nerfs; nerveux», Dal, 145; Nic, 341. — < *νευρικός* „~”.

NFĂRMĂC (*mi*), vb. I, Mih, 294. — 1°. *si nfărmăcă' și muri* (s-a otrăvit și a murit), PB, 130¹²; 2°. *măcăt ș' mî nfărmăcăt* (am mîncat și m-am otrăvit), PLit, 842; 3°. *l'i si nfărmăcă inima* (i se învenina inima), Lum, II, 188; PAnt, 193; 4°. *măcăt di nfărmăcă pl'nă nu căma pută* (a mîncat de s-a îndopat pînă nu mai putu), PB, 259¹⁸. — V. *fărmăc*.

NFAȘŮ, vb. I (*nfăș(e)ăl*, -*ș(e)ăl*, -*ș(e)ăre*), înfășa, «emmailloter; naitre — v. *născu*, Nic, 334; Mih, 294. — 1°. *nat în leagăn si nu nfășe* (să nu înfășe prunc în leagăn), Mac, I, 78; PAnt, 197; BNA, V, 28; 2°. *mul'eărea, cl'ndu s' apruked si nfășe...*, *s' dușed lu pădure di nfășed* (femeiea, cînd se apropia timpul să nască..., se ducea în pădure de nașteea), Lum, IV, 103. — În italiană: „Si a la to' casa na fimmina nasci, n'è nenti si cu' una la finisci; ma si di longu autri n'infasci, si di certu ca t'impuvirisci”, Rubino, 22. — V. *nfășédzŭ*. — < lat. *in-fasciare, fasciare* „bander”.

NFĂRINÉDZŮ (*mi*), vb. I (*nfărinăt*, -*năt*, -*năre*), înfăina, «enfariner, (se) couvrir de farines». — 1°. *fărlătŭi si nfărinădră* (fărtații s-au înfăinat : la nuntă, fărtații caută să scoată

cu gura monezi puse într-o căpistere cu făină), Mih, 293; 2°. *ăkidul 'mi nfărină'* (chiciura m-a umplut de făina ei), Lum, II, 170. — < lat. *in-farinare* (cf. *farinatus* „couvert ou mêlé de farine”).

NFĂRMĂCIŪ, vb. I, Nic, 565 — v. *nfărmăc*.

NFĂRMĂCĂRE, sf., pl. *nfărmăcărl*, înveninare, «action d'empoisonner, d'envenimer, d'attrister», Mih, 293. V. *fărmăcăre*.

NFĂRMĂCĂT, -tă, Nic, 334; PAnt, 467; *nfărmăcătu nclumirât* (înveninat otrăvit), PB, 691 — v. *fărmăcădt*.

NFĂRMĂCÓS, -codsă, pl. *nfărmăcôsl*, -codse, veninos, «venéneux; amer»: *xedna... nfărmăcôsă* (străinătatea... înveninată), PLit, 882; PAnt, 44; *scriăla nfărmăcôsă* (ursita amară), PB, 126⁹⁴.

NFĂRMĂCUSESCU (mi), vb. IV, Mih, 294 (*nfărmăcusil*, -sîl, -sîre) — v. *nfărmăc*.

NFĂȘ(E)ĂRE, sf., pl. *nfășêrl*, înfășare, naștere, «action d'emballoter; accouchement», Nic, 334; Mih, 294; *moartă lu nfășeare* (moartă la naștere, cînd naștea), PLit, 808. — Cu privire la fașe și la acțiunea înfășării la aromâni, dacoromâni etc. — cf. DSD: *fascia*, fig. 2875, 2877, 2878.

NFĂȘ(E)ĂT, -tă, pl. *nfășeătl*, -te, înfășat, «emmailloté»: *n'iclu sta nfășeătl tu sârmăniță* (pruncul stă înfășat în leagăn) — cf. Pîm, I, 139 a.

NFĂȘEDZŪ, vb. I — v. *nfășu* — : *nevêsta nfășe doi ficlôrl* (nevasta a născut doi băieți), PLit, 806.

NFĂȘIMÎNDU, sn., pl. *nfășiminde*, scutec, «couche (pour emballoter les nourrissons)»: *triecl lu apă nfășimindle a ficlôrlul* (am trecut (am spălat) în apă scutecul copilului), PenB, V, 49. V. *scutic*. — < lat. *in-fasementum*, *fascimentum* „emplâtre”.

NFLUCĂT, -tă: *căpill'n'tă... nflucăt* (perină... flocată), PLit, 6 — v. *flucăt*.

NFLURĂRESCU, vb. IV (*nfluril*, -ril, -rîre), înflori, «fleurir»: *curia, dădo, 'și nfluril* (mamă, pădurea și-a înflorit), GrS, IV, 220; 244. — V. *înflurăre* și sinonimul *lulubysăre*. — < lat. *in-floresco*, „se couvrir de fleurs”.

NFLURĂRE, sf., pl. *nfluril*, înflorire, «fleuraison».

NFLURÎT, -tă, — v. *anflurit*; *ni-nflurăt* (conjugarea I).

NFOLÎŪ, vb. I (*nful'edl*, -l'edl, -l'edre), a pune în burduf; foi, «remplir une outre de fromage, de beurre etc.; souffler à l'aide d'un soufflet», Mih, 295; Pêt, 35; *nful'ém cășlu* (punem brînză în foale). — < lat. **in-follare* (cf. *follere* (< *follis*) „avoir le va-et-vient du soufflet”.

NFRIC (mi), vb. I, PScr, 214 — v. *frie*, *nfricuședzū*.

NFRICUȘ(E)ĂRE, sf., pl. *nfricușêrl*, spaimă, «effroi, épouvante», Mih, 295; Nic, 384 (*nfricușre*). — V. *friculre*.

NFRICUȘ(E)ĂT, sm., fără pl., infern, «enfer», Nic, 334. — V. *fricușeătl*.

NFRICUȘ(E)ĂT, -tă: *dzăua afeă nfricușăla* (ziua aceea înfricoșetoearea), Cod, 26 b⁸; *tl așl'i minclunôsū tru ahtăre nfricușătl sâhătl* (te găsești mincinos în atare oră înspăimîntătoare), Cod, 58 b⁸. — V. *fricușeătl* și *fricôs*¹.

NFRICUȘEDZŪ (mi), vb. I (*nfricușeătl*, -șeătl, -șeăre), înfricoșa, «(s')épouvanter, terrifier», Nic, 384; Mih, 295; Cod, 27¹⁰; GrB, 92. — 1°. *nu vâ nfricușădl?* (nu vă speriați?), Cod, 43¹⁰; 2°. *l'i nfricușă'* (i-a înfricoșat), Cod, 114 b¹¹; 3°. *ăușl'i st nfricușărd* (bătrînii se înspăimîntară), W, II, 234; 4°. *ficlôrlu si nfricușe* (feciorul se sperie), PB, 214¹; 5°. *si nfricușe di afeăle se vidzū* (se îngrozi de cele ce văzu), Fl, 1, 5. — V. *fricușăre*, *nfricuședzū*. — < *fricôs*¹.

NFRICUȘIRE, sf., infinitiv de conj. a patra — v. *nfricușeăre*.

NFRIGURĂRE, sf., pl. *nfrigurărî*, simțire de frig, «action d'avoir froid», Dal, 154.

NFRIGURĂȚ, -tă, pl. *nfrigurăȚ*, -te, înfrigurat, «transi par le froid», Dal, 154; Fr, II, 214. V. *ngușinăt*.

NFRIGURĂȚDZŮ, vb. I (*nfrigurăȚ*, -răt, -răre), a simȚi frig, «avoir froid, être transi par le froid», Dal, 154; *nfrigurăȚ pi căle* (am simȚit frig pe drum). — V. *frigurăȚdZŮ*.

NFRİKĂȚDZŮ (*mi*), vb. I (*nfricăȚ*, -căt, -căre) — v. *nfricușăȚdZŮ* — : *căscril' l' toȚ să nfricăȚdZŮ* (toȚi cuscrii se înfricoșează), Lum, IV, 308; BNA, V, 58 și 129. — < *frică*.

NFRUNDZĂȚCU, vb. IV (*nfrundzăt' l*, -dzăt' l, -dzăt' re), înfrunzi, «reverdir, se couvrir de feuilles»: *toȚ arburl' l' nfrundzăt' ră* (toȚi arborii au înfrunzit), Bag, 50; PAnt, 201; BNA, V, 40. — < lat. **in-frondire* (cf. *frondere* „se couvrir, être couvert de feuilles”).

NFUL'EĂRE, sf., pl. *nful'êrî*, punere în burduȚ; foire, «action de remplir une outre de fromage, d'olives etc.; action de souffler à l'aide d'un soufflet”, Mih, 295.

NFUL'EĂȚ, -tă, pl. *nful'edăt*, -te, pus în foale, «(fromage, beurre) mis dans une outre», PET, 36. — V. *nful'ăt*.

NFUMIL'EĂRE, sf., pl. *nfumil'êrî*, procreare, «action d'avoir des enfants», Mih, 296.

NFUMIL'EĂȚ, -tă, pl. *nfumil'edăt*, -te, care are copii, «qui a des enfants», Mih, 296.

NFUMIL'ĂȚDZŮ, vb. I (*nfumil'edăt*, -l'edăt, -l'edăre), a avea copii, «avoir des enfants; enfanter», Fl, I, 4, 8; *ca nșt nu eră dăȚt, mașt că nu nfumil'edă* (ca dăȚșii nu erau alȚi, numai că nu puteau avea copii), Fl, I, 1, 13. — < *fumedăt'e*.

NFUȘĂȚ, -tă, pl. *nfușătăt*, -te (Gôpeșt), mîhnit, «chagriné, attristé», Mur, III, 53.

NFUȘĂȚDZŮ, vb. I (*nfușătăt*, -tăt, -tăre), mîhni, «chagriner, affliger»: *ca măȚtu lu nfușătără* (cam mult l-au supărat), Lum, V, 186. — V. *făște*.

NG... → *nc...*

NGĂCÎŮ, vb. I, Dal, 155; CEI, 74; *și ngăce cu mul'êrîle* (se ceartă cu femeile), PLit, 560 — v. *ncăcîŮ*, *filunikisescu*.

NGĂLIC; **NGĂȚŮ**; **NGAP**; **NGĂRCU**; **NGĂRE**; **NGAT** → *ncălic*; *ncăȚŮ*; *ncap*; *ncărcu*; *mcăre*, *mcăl*.

NGĂCEARE, **NGĂCEĂȚ**, **NGĂCÎȚURĂ**, Dal, 155 — v. *ncăceăre*, *ncăceăt*, *ncăcîȚură*.

NGĂLĂRE, sf., pl. *ngălărî*, murdărire, «action de salir», Mih, 354. Sinonim: *murdăripsire*.

NGĂLBĂGEARE, sf., pl. *ngălbăgêrî*, gălbejire, «action de prendre la clavelée, de devenir clavelé», Dal, 155.

NGĂLBĂGEĂȚ, -tă, pl. *ngălbăgeăt*, -te, gălbejit, «clavelé», Dal, 155.

NGĂLBĂGEȚDZŮ, vb. I (*ngălbăgeăt*, -geăt, -geăre), gălbeji, «prendre la clavelée», Dal, 155; *ôȚli ngălbăgedără* (oile au gălbejit). — < *gălbădză*.

NGĂLBINĂȚCU, vb. IV (*ngălbînăt*, -năt, -năre), îngălbeni, «jaunir, rendre jaune; changer de couleur», Dal, 155; Nic, 337; Mih, 354; PB, 656; *măma toată ngălbînă* (mama deveni toată galbenă), LP, 75; PAnt, 275. — < *gălbîn*.

NGĂLBINĂRE, sf., pl. *ngălbînărî*, îngălbănire, «action de jaunir», Dal, 155; Nic, 337; Mih, 354.

NGĂLBINĂȚ, -tă, pl. *ngălbînăt*, -te, îngălbănit, «jauni», Dal, 155; Nic, 337.

NGĂLCÎȚOĂRE, sf., pl. *ngălcîȚôrî*, PLit, 344 — v. *cușcîȚoăre* și *șin'itără*.

NGĂLĂȚDZŮ (*mi*), vb. I (*ngălătăt*, -tăt, -tăre), îngăla, murdări, «salir», Mih, 354. Sinonime: *murdăripsescu* etc. — V. *gal* și *nculôs*. — Cf. și bg. *kaljamă* „salir, souiller”.

NGĂLURĂȚDZŮ, vb. I — v. *ncălurăȚdZŮ*.

NGĂNĂȚCU, vb. IV — v. *angănăȚcu* —, Dal, 155; Nic, 337; Mih, 354; CDDE, 336 (< *cl'ne*). — Cf. lat. *gannire* „japper (en parlant des chiens), grogner, crier”.

NGĂNĂRE, sf., Dal, 155; Mih, 354 — v. *angănăre*.

NGĂNĂȚ, -tă, pl. *ngănăt*, -te, gemut, «haleté», Dal, 155; *boăȚe ngănătă* (voce gemută).

NGĂRDÉDZŪ, PScr, 232; **NGĂRDÉSCU**, vb. I și IV (*ngărdîi*, -*dîi*, -*dîre*), *îngrădi*, «clăturer, enclores», Dal, 155; Nic, 337; *ngărdeam grădîna* (*îngrădeam grădina*). — < *gărdu*.

NGĂRDIRE, sf., pl. *ngărdîri*, *îngrădire*, «clăturer, enclos», Dal, 155; Nic, 338. Sinonim : *nlărăcure*.

NGĂRDÎT, -*lă*, pl. *ngărdîf*, -*le*, *îngrădit*, «clăturer», Dal, 155; Nic, 338.

NGĂRDITURĂ, sf., pl. *ngărdituri*, *îngrăditură*, «clăturer, palissade», Dal, 156.

NGĂRJĂSCU, vb. IV (*ngărji'l*, -*ji'l*, -*ji're*) «... inquiéter ? : *tûşă apăştil'î si ngărjă'ră*. *tûşă oăşpil'î s' plă'nsiră* (toți necredincioșii..., toți prietenii s-au plîns), Cod, 83 b¹⁵. — < ?

NGĂRLIM, **NGĂRLIMĂRE**, **NGĂRLIMÁT**, Dal, 156; Nic, 337; Mih, 355; PB, 656 — v. *angărlim*, *angărlimăre*, *angărlimát*.

NGĂRMĂR, sm., pl. *ngărmări*, *gologan*, *obol*, «sou, obole — v. *cărândăndă*; rien — v. *fiwă*», Dal, 156; Mih, 355; *noî*, *tu pûngă* — *ngărmăr* (noi, în punga *niel* un *gologan*, *nimic*), Fl, II, 4, 9. — V. *angărmări*, *gărmări*, *mingl'ără* și gr. *γάρμαμα* „moneta signata” (Passow, 640).

NGĂRMISÉSCU, vb. IV, *risipi*, «disperser; envoyer au diable», Mih, 355. — V. *gărmi-sescu*.

NGĂRN'EĂRIC, -*că*, Mih, 355 — v. *angrăn'eăric*.

NGĂRN'ÉSCU, **NGĂRN'ÉSCU**; **NGĂRN'IRE**, **NGĂRN'ÍT**, Dal, 156; Mih, 355; PScr, 232 (< *ngăr, măr*); *tot călță și ngăr'n'eaște* (tot cere și mîrlie), BNA, III, 130. — V. *ngăr'n'escu*, *ngăr'n'ire*, *ngăr'n'îl*.

NGĂSĂIÉSCU (*mi*), vb. IV — v. *anăngăsăescu* — : *s' dîft am ncăsăilă si facă rále* (și pe alți am îndemnat să facă rele), Cod, 45¹; *s' este că prămaticólu ti ngăsădăște* (dacă e că duhovnicul te îndeamnă), Cod, 117⁶. V. *văryescu* — Cf. și alb. *ngas* „stimulare, ...”.

NGĂTÂN, adv. și sm. fără pl., Dal, 156; Mih, 355; PB, 656; *s' l'i-avem căma ngătân* (să-i avem mai în grijă), Lum, I, 70; *di mările ngătân fe aveă* (de marea grijă ce avea), Fl, II, 1, 5. — V. *angătân* și *frundidă*.¹

NGÎ'RTA-MÎ'RTA, Dal, 156. Joc de cuvinte (cf. *măgăr*) însemnînd «querelle continue»: *ngl'rtă-mî'rtă s' duc* (se mîrlie mereu), PLit, 571. — Format din interjecțiile *grî!*, *mîr!*, prin care se imită mîrlitul ciinilor. Finalul -*lă* nu e străin de alb. -*lă*, pentru care cf., aci, *năheamălă*.

NGLĂRÉSCU, **NGLĂRIRE**, **NGLĂRÍT**, Dal, 156; CosP, 45 (*nglărîlî*) — v. *glărésu*¹, *glărîre*, *glărît*, *îneebuni*.

NGLUBUDĂRE, sf., pl. *nglubudă'ri*, *poleire*, «dorages», Mih, 357 (*glubudire*). — V. *îngălbîdă*.

NGLUBUDÉDZŪ, vb. I (*nglubudăt*, -*dăt*, -*dăre*), *auri*, «dorers», Mih, 357. Sinonim : *hrisusescu*. — < ?

NGL'EG (*mi*), PScr, 232; PB, 656; *mărcăturile s' ngl'igără* (iaurturile se încheagă), PenB, II, 112; BNA, II, 50; *u ngl'igără di muşulêf* (o umplură de bunătați), PB, 287²⁴. — V. *nel'eg*.

NGL'ÉŢŪ, vb. I (*ngl'îfăt*, -*făt*, -*făre*), *îngheța*, «glacer; geler», Dal, 157; Nic, 338; Mih, 356; *ngl'eătă înima-n'î truocără* (înima-mi îngheață îndată), PAnt, 122; *ngl'îfără tâte apăle* (au înghețat toate apele), PB, 171³. — < lat. *in-glaciare*, *glaciare* „geler”.

NGL'ÎCÎŪ, vb. IV, *ghici*, Mih, 356 — v. *angl'îcîă*.

NGL'IGÁT, -*lă* : *grădînă ngl'igată di lillêe* (grădînă plină de flori), Fl, 2, 4; PAnt, 256.

NGL'IM, vb., *glumi*, Mih, 356 — v. *ngl'imédzû*.

NGL'IMĂRE, sf., pl. *ngl'imă'ri*, *glumire*, «action de badiner, de plaisanter», Dal, 157; Mih, 356; CosP, 43.

NGL'IMÁT, -*lă*, pl. *ngl'imát*, -*le*, *glumît*, «plaisanté», Dal, 157.

NGL'ÍMĂ, sf., pl. *ngl'íme*, glumă, «badinage; plaisanterie», Dal, 157; Nic, 338; Mih, 356; CEL, 75. — 1°. *n'l'su ngl'imă nu 'și șcedă* (dinsul nu-și știa glumă), PB, 266²⁰; 2°. *doădă zboare, doădă ngl'ime* (două vorbe, două glume), PLit, 837; 3°. *făfeă ngl'ime* (făcea glume), Lum, I, 92; 4°. *ngl'imile acăfără diznôu* (glumele au început din nou), Fl, II, 3, 4. — V. *angl'imea*, *gl'imă* și sinonimul *șicade*. — Pentru *gl-> gl'*, cf. și *nigl'ednă*. — < vsl. *gluma* „impudicitia”.

NGL'IMÉDZŪ, NGL'IMUÉSCU, vb. I și IV (*ngl'imăi* și *ngl'imult*, -măi și -mult, -măre și -mutre) «plaisanter; badiner», Fl, II, 7, 18; Lum, VI, 5, 16; CosP, 84. V. *ngl'im*, *ngl'in'escu* și sinonimul *șuguéscu*. — < *ngl'imă*.

NGL'IN'ÉSCU, vb. IV, PScr, 232 — v. *ngl'imuéscu*.

NGL'IT, vb. I — v. *angl'it* —, Dal, 157; Nic, 338; Mih, 357; PScr, 232. — 1°. *vedz di ml'că, vedz di ngl'ită* (vezi de mănincă, caută să înghiți), BaP, 5; 2°. *ngl'ite ș' taft* (înghite și taci), PGr, 112; 3°. *cl'nile lu ngl'ită* (ctinele l-a înghițit), PB, 178⁹; 4°. *dișcl'ideă gura și li ngl'ită* (deschidea gura și le înghițea), PLit, 800; PAnt, 89. — Primele două forme (*ngl'ită* și *ngl'ite*) arată schimbare de conjugare). — < lat. *inglutire* „engloutir, avaler”.

NGL'ITĂRE, NGL'ITĂT, Dal, 157; Mih, 357 — v. *angl'ităre*, *angl'ităt* și sinonimele *ascăpătare*, *ascăpitat*.

NGL'ITĂRE, sf., pl. *ngl'iță'rî*, înghețare, «action de geler; congélation», Dal, 157; Nic, 338; Mih, 357; PB, 656.

NGL'ITĂT, -tă, pl. *ngl'ițăi*, -le, înghețat, «gelé; glacé», Dal, 157; Nic, 338; *arl'ălu eăsti ngl'ițăt* (riul e înghețat); *cu înimă ngl'ițătă* (cu inima înghețată), GrB, 226; PAnt, 231; BNA, IV, 150; *ngl'ițătă di frică* (înghețată de frică), PB, 95¹⁸. Sinonim: *nguēinăt*.

NGOĂ (sud), adv., încoace — v. *ncod*.

NGÓRDU, -dă, pl. *ngórdzî*, -ôrde, înțepenit, «raidi (à cause du froid)», Mih, 357; PETim, 15. — V. *ngurdescu* și alb. *ngorth* „uccidere un animale...”, a crăpa.

NGOT, adv., în zadar — v. *ncot*.

NGRĂȘŪ (mi), vb. I (*ngrăș(e)ăl*, -ș(e)ăl, -ș(e)ăre), îngrășa, «engraisser», Dal, 157; Nic, 339; Mih, 357; *cum să ngrășe ôlle?* (cum se îngrășe oile?), PB, 468³⁵. V. *ngrășédzū* și *cârne*. — < lat. *ingrassare* < *grassus*.

NGRĂN'E, sf., DR, II, 543; *om făptu mașt li ngrăn'e* (om făcut numai pentru mirială), BNA, III, 50 — v. *ngl'n'e*.

NGRĂȘÉSCU NGRĂȘFRE, Mih, 357; PB, 657 (și *ngrăpseăre*) — v. *nyrăpsescu*, *nyrăpsire*, scrie.

NGRĂȘ(E)ĂRE, sf., pl. *ngrășeri*, îngrășare, «engraisement», Dal, 157; Nic, 339; Mih, 357.

NGRĂȘ(E)ĂT, -tă, pl. *ngrăș(e)ăi*, -le, îngrășat, «engraisé», Dal, 157; *ngrășăt ca porc* (îngrășat ca un porc).

NGRĂȘÉDZŪ (mi), vb. I, PScr, 232 — v. *ngrašū*.

NGREC (mi), vb. I — v. *angrec* —, Nic, 339; Mih, 357. — 1°. *lăcerulu fi ngrédă* (munca ți-e povară), BNA, III, 128; 2°. *mi dukéscu că cu dól'i nu n'i ngrédă* (mă simt că cu ambii nu mi-e silă, nu mi-i povară), Al. 1901-1902, 115; BNA, III, 38; 3°. *picăte mătle sta și ngrédă pislî mlne* (păcate multe stau și apasă asupra mea), GrB, 226; PAnt, 232; BNA, IV, 151; 4°. *țerlu angredă ca ti ploăte* (cerul trage a ploaie), Lum, I, 227.

Ng r é l - m a r i (nord), în Graiul mare, «Pâques», Mih, 358. Sinonim: *Păști*. — V. *gratū* și *madre*.

NGRICĂRE, sf. — v. *angricăre* —, Dal, 157; Mih, 358; Cod, 43 b¹² (cu pl. articulat: *ngrică'ră* < *ngrică'rile* — cf. *amărare* etc.).

NGRICĂT, -tă, Dal, 157; Cod, 12 b²⁷ — v. *angricăt*.

NGRICÓS, -codsă, Dal, 157 — v. *angricós*.

NGRIĆICA, adv., Nic, 339; *el t'l'i lo ngrt'ēica* (el i-a luat în circă), PB, 492²⁵ — v. *ngri'sca* şi gr. καλικρίεια „στὴν πλάτῃ” (Boga, II, 218).

NGRI'N'E, sf., pl. *ngri'n'i*, mîrlială; discordie, «piaulement (de petit enfant); grognerie; querelle; noise», Dal, 157; PLit, 609; *pl'ne cu ngrl'n'e* (pline cu mîrlială); *s' lă bāgā ngrl'n'ea* (să le vîre discordia), PB, 283¹⁸. V. *ngri'n'e* şi *dālgāne*, *ndārie*, *şeri*. — Cf. gr. γρίνια, γκρινια „~”, alb. *grinjë* „colera, rabbia”, it. *grigna* „ira” (Rohlf, I, 353).

NGRI'N'EÁRCU, -că, pl. *ngri'n'eārşi*, -le; care scînceşte, «qui piaule, qui pleurniche», Dal, 157. V. *angri'n'eāric*, *ngri'n'eāric*.

NGRI'N'ÉSCU (mi), vb. IV (*ngri'n'il*, -n'il, -n'ire), scînci; mîrli, «piauler (comme un petit enfant); grogner; se quereller», PEt, 5. V. *angri'n'escu*, *ngri'n'escu* şi gr. γκρινάζω. — < *ngri'n'e*.

NGRI'N'IRE, sf., pl. *ngri'n'iri*, mîrlire, «action de piauler, de se quereller», Dal, 157; *ngri'n'ire di ct'ne* (mîrlială de ctine).

NGRI'N'IT, -tă, pl. *ngri'n'it*, -te, mîrlit, «qui a grogné; qui s'est querellé»: *sāntu ngrl'n'ite* (sînt certe).

NGRI'SCA, adv., în circă, «sur le dos», Dal, 157; *s' t'i l'edu ngrl'sca* (să te iau în circă), PB, 251²⁴. — V. *grl'ēica* şi *ngri'ēica*. — Cf. sl. *krūkā* „collum”. — < ?

NGROP (mi), vb. I (*ngrupāi*, -pāl, -pāre), îngropa, «enterrer», Dal, 157; Nic, 339; Mih, 358; PScr, 232. — 1°. *la turāste s' mi ngrupāt* (să mă îngropaţi la tîrlă), PLit, 938; PAnt, 35; 2°. *lātāl lu ngrupā' lōclu di nprucupsita di fedāl* (pe tatăl l-a astrucat pămîntul (nu mai putea de ruşine) din cauza nepricopsitei fete), PB, 201¹²; 3°. *s' t'i ngroāpā lōclu* (să-ţi crape obrazul de ruşine), PB, 43¹⁴. V. *angrōp*. — < *groāpā*.

NGROŞŪ (mi), vb. I (*ngruşēāl*, -şēāl, -şēare), îngroşa, «grossir; épaissir; devenir fier, arrogant — v. *gros*», Dal, 157; Nic, 339; Mih, 358. — 1°. *pūriclu... crişteā, si ngruşēā* (puricele... creştea, se îngroşa), PB, 459⁹; 2°. *si ngroāşe şicā'lu* (gluma la proporţii), PB, 8²⁵; 3°. *li ngruşē lūcrlili* (a devenit arogant). — V. *ngruşēdzū* şi *ngraşū*. — < lat. **ingrossare* (cf. *grossescere* „grossir”).

NGRUN, vb. I, cununa — v. *ncrun*.

NGRUPÁRE, sf., pl. *ngrupārī*, îngropare, «enterrement», Dal, 157; Mih, 358; *la ngrupārea a lūl* (la înmormîntarea lui), ArE, 42; PAnt, 169. — V. *ngrupil'eāre*.

NGRUPÁT, -tă, pl. *ngrupāt*, -te, îngropat, «enterré», Dal, 157; *mōrtul şi ngrupāllu* (mortul şi îngropatul), PLit, 1049; PAnt, 65.

NGRUPĂCIŪNE, sf., pl. *ngrupāciūn'i*, îngropăciune, «sépulture, inhumation», Dal, 157; Mih, 358; *ltn is di ngrupāciūne* (în ison de înmormîntare), BNA, II, 2. V. *dizgrupāciūne*.

NGRUPIL'EÁRE, sf., pl. *ngrupil'ért*; **NGRUPIL'EÁT**, -tă, Dal, 157 — v. *ngrupāre*, *ngrupāt* şi:

NGRUPIL'ÉDZŪ, **NGRUPUL'ÉDZŪ**, vb. I (*ngrupil'ēāl*, -l'ēāl, -l'ēare), îngropa, «enterrer; cacher; action de bûcher les billots pour les transformer en poutres et en planches», Dal, 157; *lā-arūpse cāplu di li ngrupul'ē* (le-a rupt capul de i-a îngropat), PLit, 796 („de le reteză”). — Nu există legătură etimologică cu *ngurpil'édzū*, exceptînd cea morfologică şi, oarecum, semantică. — < *groāpā*.

NGRUŞEÁRE, sf., pl. *ngruşēri*, îngroşare, «grossissement; épaississement», Dal, 157; Nic, 339; Mih, 359.

NGRUŞEÁT, -tă, pl. *ngruşēāt*, -te, îngroşat, «gros; épaissi», Dal, 157.

NGRUŞÉDZŪ (mi), vb. I: *li ngruşē hābā'rile* (le-a îngroşat ştirile = a devenit orgolios), PLit, 690 — v. *ngroşū*.

NGUCUŞÁRE, sf., pl. *ngucuşēri*, ghebuire, «action de devenir bossu», Dal, 157.

NGUCUȘ(E)ĂT, -lă, pl. *ngucuș(e)ăf*, -le, cocoșat, «courbé», Dal, 157. V. *cucuședă*.

NGUCUȘÉDZŮ, vb. I, Dal, 157 — v. *ncucușédzũ*.

NGUCUTĂT, -lă: *eră bun tri bun'li și ară'ũ tri nguculăf* (era bun pentru cei buni și rău pentru cei țepoși), Al. 1903, 69 — v. *ncucutăt*.

NGUCÉSCU, vb. IV: *acľó ngučěscu splina* (colo ghicesc splina), Bair, 69 — v. *angučěscu*.

NGUČINÁRE, sf., pl. *ngučínă'ri*, înțepenire, «action de raidir à cause du froid», Dal, 157. V. *ncučintre*.

NGUČINÁT, -lă, pl. *ngučínăf*, -le, înțepenit, «raidit», Dal, 157. Sinonime: *ngl'ifăt*, *ntu-ruslt*.

NGUČINÉDZŮ, vb. I — v. *ncučínédzũ* —, înțepeni, «raidir à cause du froid; être transi par le froid; grelotter», Dal, 157; CEL, 75 (< **ncučínédzũ* < sl. **kočeniiti*); *cădzũ, s' dăse*, *ngučint* (a căzut, s-a dus, a înțepenit), BařP, 24. Sinonime: *córcan*, *ngurděscu* etc. — < bg. *kočenjasvamũ* „se raidir, s'engourdir”.

NGULÍČE, sf., Lum, II, 170; *cu lilíče, cu ngullče pi cusifă* (cu flori, cu băluște pe co-sițe), CalGrB, 61 — v. *anguliče*.

NGULIȘARE, sf., pl. *ngulișérĭ* «paralysie buccale», Dal, 157.

NGULIȘÁT, -lă, pl. *ngulișăf*, -le, cu gura înțelestată, «qui est frappé de paralysie buccale; qui bredouille», Dal, 158.

NGULIȘÉDZŮ, vb. I (*ngulișăl, -șăt, -șăre*), a se înțelesta gura, «être frappé de paralysie buccale; bredouiller», Dal, 158; *lă si ngulișéddzũ limba* (li se înțelestează limba), Fl, II, 3, 9; *limba l'i si ngulișé* (limba i s-a împleticit), Fl, I, 3, 5. — < *culeđšũ*.

NGURDÉSCU, vb. IV (*ngurdĭt, -dĭt, -dire*), înțepeni, «engourdir, raidir — v. *ngučínédzũ*», Mih, 359; *ngurdiř di frig* (ai înțepenit de frig). V. *ngórdũ și nslugăt*. — < alb. *ngordhem* „crepare, morire (deglî animal)” — cf., aci, *morž*, p. 820.

NGURDÍRE, sf., pl. *ngurdĭri*, amortîre, «éblouissement; rigidité», Mih, 359.

NGUREÁDZĂ: *căľă' sã ngureáddzã* (incepu să se înnegureze), CFr, 161 — v. *ngureáddzã și pluireáddzã*.

NGURGUL'EÁRE, sf., pl. *ngurgul'éri*, rotunjire, «action d'arrondir, de s'arrondir». Dal, 158; Mih, 359.

NGURGUL'EÁT, -lă; NGURGUL'ÉDZŮ, vb. I; NGURGUL'ITÓS, -loásă, Dal, 158; Mih, 359 — v. *gurgul'eăt, gurgul'itédzũ, gurgul'itós*.

NGURPIL'EÁRE, sf., pl. *ngurpil'éri*, îmbrățișare, «action d'embrasser, d'entourer», Dal, 158.

NGURPIL'EÁT, -lă, pl. *ngurpil'eáf, -le*, înconjurat, «entouré, embrassé», Dal, 158.

NGURPIL'ÉDZŮ, vb. I — *ncurpil'édzũ* —, cuprinde, «entourer, contenir», Dal, 158; DR, III, 760. — V. *ngurpil'édzũ*. — Cf. *cúrpan* și alb. *kálpërë* „vitalba (pîanta arram-picante)”.

NGUSÁRE, sf., pl. *ngusă'ri*, saturație, «satiété jusqu'au dégoût», Dal, 158. V. *angusăre*.

NGUSÁT, -lă, pl. *ngusăf, -le*, săturat peste măsură, «rassasié outre mesure; étouffé». Dal, 158.

NGŮSĀ, sf. — v. *angūsă și stinuhurie* —, Dal, 158; Mih, 359; *toáte s' lăiră dĭ ngūsă* (toate se înnegiră de mîhnire, de obidă), GrB, 245; BNA, IV, 45.

NGUSÉDZŮ, NGUSÉSCU, vb. I și IV (*ngusăt și nguslt, -săt și -sĭt, -săre și -sĭre*), Dal, 158; Mih, 359; *li nguséddzã* (te scribește), BNA, III, 22 — v. *angusédzũ* și alb. *ngósem* „să-ziași”.

NGUSTĂRE¹, sf., Mih, 360 — v. *angustăre*.

NGUSTĂRE², sf., pl. *ngustă'ri*, dejun, «déjeuner, repas du matin», Dal, 158; PLit, 480; PB, 657; *ngustărea di lahină și nsurărea di cu tînir acdă loc* (dejunul de dimineață și insuratul de tînăr sînt nimerite, au rost), PGr, 112.

NGUSTĂT, -tă, pl. *ngustăt*, -te, dejunat, «qui a déjeuné», Dal, 158. — V. *biăt*, *micăt*.

NGUSTÉDZŪ¹, vb. I, *ngusta*, Mih, 359 — v. *angustédzû*.

NGUSTÉDZŪ², vb. I, Nic, 338 — v. *ngăstu*².

NGŪSTU¹, -tă, Dal, 158; Mih, 360; 'nă uddle n'ică și ngăstă (o cameră mică și îngustă), CalGrB, 34; BNA, IV, 112. V. *angăstu*¹.

NGŪSTU², vb. I (*ngustăi*, -lăt, -lăre), dejuna, «déjeuner, prendre le repas du matin», PB, 657; *yînu si ngustă'm* (vino să dejunăm). — V. *angăstu*², *găstu*² și *ngustédzû*².

NGUVĂRE, sf., pl. *nguvă'ri*, izolare ca în gaură, «action de rester dans un trou, de vivre isolé», Dal, 158.

NGUVĂT, -tă, pl. *nguvăt*, -te, retras ca în gaură, «qui est dans un trou; qui vit isolé; solitaire», Dal, 158; *tot incl'ise și nguvăte băneádză* (trăiesc mereu închise și ca în gaură), Fr, II, 278; *văfl... nguvăte* (vacii... solitare), PenB, V, 53.

NGUVÉDZŪ (*mi*), vb. I (*nguvăt*, -văt, -văre), a trăi izolat ca în gaură, «rester dans un trou; vivre retiré, isolé», Dal, 158; *si nguvă* (s-a retras în gaură). — < *guvă*.

NGUVUJDĂRE, sf., pl. *nguvujdă'ri*, înțepare, înghimpire, «action d'être piqué ou transpercé par un clou ou par une pointe; fâcherie», PB, 657.

NGUVUJDĂT, -tă, pl. *nguvujdăt*, -le, înțepat; supărat, «piqué par un clou de fer à cheval ou par une pointe; fâché». V. *nguvuzdăt*.

NGUVUJDÉDZŪ (*mi*), vb. I (*nguvujdăt*, -dăt, -dăre), găvozdi, «mettre un clou de fer à cheval; clouer; être atteint douloureusement par un clou; (se) fâcher», PB, 657; *nguvuj-deádză pătala di la cîrîu a mătăl'eî* (pune un găvozdi în potcoava de la piciorul catreii); *ea si nguvujdă* (ea se supăra), FI, I, 5, 8. — < *guvôjdu*.

NGUVUZDĂT, -tă: *fe?... va n'i stai nguvuzdătă?* (ce?... îmi vei sta supărată?), FI, II, 5, 5 — v. *nguvujdăt* și *guvôzdu*.

NGUZMULÉDZŪ (*mi*), vb. I (*nguzmul'edî*, -l'edî, -l'edre), ghemui, «(se) pelotonner, se ratatiner»: *si nguzmul'ed cî'ndu u videă* (cînd o vedeau se ghemuia), Lum, VI, 4, 20. — < *guzmól'îu*.

Ng... → nk...

NgfĂĂ, invar. — v. *anĝibă*.

Ngfe, adv., iute, «vite — v. anĝlă. — < n yle.

NGIHURÉDZŪ (*mi*), vb. I (*ngihurăt*, -răt, -răre), a fi ud learcă, «être trempé par la pluie», CAR, 302; CEI, 75 (< **gihur* < *vihor* < sl. *vihră* „turbo”). Sinonim: *muțilăscu*. — < ?

NĜIOS, adv., (în) jos, «(en) bas; vers ou dans les plaines; moins», Dal, 154; Nic, 338; PScr, 232; DR, VII, 103. — 1°. *tricămu nĝios, tu vâlă* (trecurăm jos, în vale); 2°. *nĝios, tu cî'mpu* (jos, la cîmp); 3°. *trăpsim tră nĝios* (traserăm (pornirăm) spre șes); 4°. *nĝios tu sinurlu turfăscu* (jos, la frontiera turcească), PAnt, 144; 5°. *keătă arsărl nĝios* (piatra sări în jos), PenB, V, 54; 6°. *și l'i-scoate un căma nĝios* (și-i scoate unul mai puțin, unul în minus), PB, 221. — V. *ĝios*, *hîma* și *păgur*. — Foneticeste, trecerea consoanei d- la ĝ- a rămas neexplicată. — Ceva analog apare în dialectologia franceză: „Guiable sêi be = diable suis en effet” (în Creuse), Roll, V, 160; „le bon Guieu” (în Nivernais), SContes, 124; 125. De menționat și următorul fonetism: „C'est l' numero d' zos l' vinte = C'est le numero sous le vingt”, Dej, 2147. — Cf. lat. *deosum*, *iosu* „jos”, *de iossu* „de jos”, MihL, 100, 209 și 170. — < lat. *deorsum* „en bas, vers le bas”.

NȚIÓSURA, adv.: *lo călea nȚiósura* (a luat drumul în (jos), CFr, 160. — < *nȚios* + *-urē* (sufix albanez — cf. *ahlmurā*).

NȚISÁRE, sf., pl. *nȚisǎ'ri*, visare, «action de rêver», Dal, 154; Nic, 338; PAnt, 467. V. *anyisáre*.

NȚISÁT, -tǎ, pl. *nȚisǎt*, -le, visat, «rêvé», Dal, 154.

NȚISÉDZŮ (*mi*), vb. I (*nȚisǎt*, -sǎt, -sǎre), visa, «rêver, voir en songe», Dal, 154; Nic, 338; PAnt, 467. — V. *Inyisédzũ*, *nyisédzũ*.

NȚIÁRE, sf., *nyíért*, Mih, 388; PB, 666 — v. *anyédre*.

NȚIE, Dal, 158; *tra s' imná nȚie* (ca să umble repede), PB, 232⁸ — v. *nȚle*.

NȚIÉDZŮ, vb. I, Mih, 388; *aistu nyié* (acesta a înviat), PB, 397³³ — v. *anyédzũ*, *nyis*, *anástásescu* și *imbánédzũ*.

NȚILIČESCU, vb. IV, Dal, 158; PB, 657; 666; PAnt, 467 — v. *anyiličescu*, *yilčescu*.

NȚILIČIÓS, -čiosǎ; **NȚILIČIRE**, sf., Dal, 158; Nic, 339; PB, 657; 666; PAnt, 467; 468 — v. *anyiličios*, *yilčire*.

NȚILIČIT, -tǎ, Dal, 158; *ca ăpa nyiličtǎ di soárile cǎlǎtor* (ca apa făcută să strălucească de soarele cǎlǎtor), Bair, 23 — v. *anyiličit*, *yilčit*.

NȚILIČIŮ, vb. IV, PB, 666 — v. *yilčescu*.

NȚIS (*mi*)? vb. III (? *nyisũ*, *nyis*, *nyière*? — cf. † dr. perf. *Inviš*, part. *Invis*) «ressusciter»: *l' i si nyise yistu ũi vidzũ amirǎ' Faraón* (i se arǎtǎ (?) visul ce-l visǎ împǎratul Faraon), Cod, 73 b¹⁹. PhOr, II, 459: *inghise „gici”*. — V. *nyédzũ*, precum și lat. *inviso*, -si, -sum, -ere „voir, regarder”.

NȚISÁRE, sf., Mih, 388; PB, 666 — v. *nȚisáre*.

NȚISÉDZŮ (*mi*), Mih, 388. — 1°. *nyisǎ dzǎ' lile...* *di primuveǎrǎ* (visa zilele... de primǎvarǎ), Lum, V, 9, 17; PAnt, 335; 2°. *doǎrme Cǎsta și nyiseǎdzǎ* (Costa doarme și viseazǎ), Al. 1928, 53; BNA, III, 6; 3°. *nȚi si nyisǎ* (nici nu visa), PB, 587; 4°. *noǎplea si nyiseǎdzǎ* (în timpul nopții viseazǎ); 5°. *ómlu si yiseǎdzǎ* (omul viseazǎ), LP, 177; BNA, II, 16 — v. *yisédzũ*; 6°. *ȝlonile ȝl-yisǎ-a lul tǎtǎ* (flăcǎul și-a visat pe tatăl lui), BNA, II, 18; 7°. *si yisǎ'* (a visat), RA, 98; BNA, II, 40. — Forma reflexivǎ, cunoscutǎ și în dacoromǎnǎ, apare și în italianǎ: „Chi dorme si sogna” (BTS, IX, 55). — V. *nȚisédzũ*. — < lat. *visare* < *visum* (cf. *visere* „voir attentivement, contempler”).

NȚISPINÁRE, sf., pl. *nyispinǎ'ri*; **NȚISPINÁT**, -tǎ; **NȚISPINÉDZŮ**, Dal, 158 — v. *yispináre*, -nǎt, -nédzũ.

NȚIURÁT, -tǎ — v. *yurát*.

NȚIURÉDZŮ (*mi*), vb. I (*nyurát*, -rǎt, -rǎre), limpezi; a face ca o violetǎ, «rendre très clair par lavage; donner une couleur semblable à celle de la violette», GrS, III, 96. — V. *yurát* și lat. *violare* „alterer une couleur, [d'où] teindre”. — < *yiodǎrǎ*.

NȚRǎPSÉSCU, **NȚRǎPSIRE**, **NȚRǎPSÍT**, Dal, 158 — v. *ngrǎpsescu*, *ȝrǎpsescu*, *ȝrǎpsire*, *ȝrǎpsit*.

NȚÉRNU, -nǎ, pl. *nȚérn'i*, -ne, nenorocit, «infortuné, malheureux», Dal, 154 (*nȚérnu ȝ' cǎrbu* = foarte nefericit); Fl, II, 6, 9; GrS, I, 210; *eũ, nȚérnul, mi tukescu* (eu, nenorocitul, mă topest), Lum, I, 223. — V. *čérnu*, *nčérnu* și *ndžérnu*².

NȚINDÁRE, sf., pl. *nȚindǎ'ri*, furie, «grande furie», Mih, 356.

NȚINDU (*mi*), vb. I (*nȚindǎi*, -dǎt, -dǎre), infuria, «rendre furieux, s'emporter», Mih, 356. V. *ȝinde*. — < alb. *xhındos(em)* „ammaliare; indemoniare”.

NȚIORNICÁRE, sf., pl. *nȚiornicǎ'ri*, întunecare, «action de s'obscurcir, d'obscurcir», Dal, 155. Sinonim: *ntunicǎre*.

NȚIORNICÁT, -tǎ, pl. *nȚiornicǎt*, -le, întunecat, «obscurci», Dal, 155.

NĖIORNİKÉDZŮ (*mi*), vb. I — v. *inĖlórnic, nĖlórnic, nĖturicát* —, Dal, 155. — < *nĖġernu?*

NĖIUG (*mi*), vb. I (*nĖlugát, -gát, -gáre*), *injugá*, «mettre au joug, atteler; unir, marier», Dal, 156; Nic, 363. — < lat. *in-jugare* (cf. *injugatus* „qui n'a pas été sous le joug”).

NĖIUGÁRE, sf., pl. *nĖiugát'ri*, *injugare*, «action de mettre au joug», Dal, 156; Nic, 363.

NĖIUGÁT, -lá, pl. *nĖiugát, -le*, *injugat*, «mis au joug, attelé», Dal, 156; Nic, 363.

NĖIULNÁME, sf., fără pl., *insănătoşire*, «rétablissement de la santé», Dal, 156. Sinonim: *nslnáre*.

NĖIULNÁT, -lá, pl. *nĖiulnát, -le*, *intremat*, «revenu à la santé», Dal, 156.

NĖIULNÉDZŮ, vb. I (*nĖiulnát, -nát, -náre*), *intrema*, «recouvrer la santé», Dal, 156; *aveá nĖiulnátá* (se *intremase*). Sinonim: *nslnédzŮ*. — CAR, 316-317 (<: *nĖulnáre* < *nĖálnáre* < *Ėlándre* < vsl. *ĖlanŮ* „άρμός, articulus”) — cf. şi dr. *ciolános*.

NĖIUMEÁTIC, vb. I, *injumătăţi*, PB, 657 — v. *nĖiulumitikédzŮ*.

NĖIUMÉTÁ, adv., pe jumătate, în două, «à moitié; en deux», Mih, 356. — V. *ġlumétá*.

NĖIUMITICÁRE, sf., pl. *nĖiulumitícá'ri*, *injumătăţire*, «action de réduire de moitié», Dal, 156; *nĖiulumitícáre fe l'i-fedŭră cáli a ágrului* (*injumătăţirea pe care calii au făcut-o ŭtarinei*), PB, 136⁴.

NĖIUMITICÁT, -lá, pl. *nĖiulumitícát, -le*, *injumătăţit*, «partagé par moitié», Dal, 156.

NĖIUMITIKÉDZŮ (*mi*), vb. I (*nĖiulumitícát, -cát, -cáre*), *injumătăţi*, «couper en deux; partager par moitié, réduire de moitié», Dal, 156; *u nĖiulumitícát ódla di n'Ėáre* (*oala de miere a redus-o la jumătate*), PB, 104³⁴; *áná lngóáre.. nĖiulumitícá cupŭlle* (*o boală.. injumătăţea turmele*), FI, II, 1, 6. — < *ġlumitŭ*.

NĖIUNÉDZŮ (*mi*), vb. I: *cá'trá Culindró si nĖiuná* [în text: *nĖiuneá*] *ĖĖcal'i* (spre *Culindró* urlau şacalii), FI, I, 1, 3; *acáŭárá si nĖĖĖduná... cáŭá'l'i a li vúlpe* (Incepură să schelălăiască... căţei vulpii), FI, I, 1, 14. V. *nĖiunédzŮ*. — < *ĖĖon'ŭ*².

NĖIUR, vb. I, *injurá*, Dal, 156; Mih, 356; PScr, 232 — v. *anġŭtur*.

NĖIURÁRE, **NĖIURÁT**, Dal, 156 — v. *anġŭturáre, anġŭturát*.

NĖIURÁTŮRÁ, sf., pl. *nĖiurátŭrŭ*, *injurătură*, «injure, insulte», Dal, 156; Mih, 356; PAnt, 467. — Ca bogăţie şi varietate de injurături, aromânul e departe de a egala bunăoară pe dacoromân, sau pe grec, ori pe sirb; deşi nu e bigot, el rămâne mult în urmă chiar în domeniul injurăturilor cu caracter religios. Drept paralelism pentru această trăsătură etno-psihică, cf. şi Porig, 184-186.

NĖHEÁMÁ, puţin, PB, 657 — v. *heámá* etc.

NĖHIDZEÁRE, sf., Dal, 158, *infigere* — v. *hidzeáre*.

NĖHIG (*mi*), vb. III, şi II — v. *hig* —, Mih, 360; *si nhipse ntpól tu dafn'Ėáŭá* (se *viră* iarăşi în dafin), PB, 180⁹; PAnt, 96. — < lat. *infigere* „ficher dans, enfoncer”.

NĖHIL'ÉÁRE, sf., pl. *nhil'Ėrŭ*, *infiare*, «adoption», Mih, 360.

NĖHIL'ÉÁT, -lá, pl. *nhil'Ėát, -le*, *infiat*, «adopté».

NĖHIL'ÉDZŮ, vb. I (*nhil'Ėát, -l'Ėát, -l'Ėáre*), *infia*, «adopter», Mih, 360. — < *hŭl'ŭ*.

NĖHĖMA, **NĖHĖMÁ**, adv., Nic, 384; *cáma nhĖma* (mai în jos), PB, 477¹³ — v. *hĖma, hĖmá*.

NĖHĖPSU, -sá şi **NĖHĖPTU**, -lá, *infipt*, Dal, 158; Mih, 360 — v. *hĖpsu, hĖptu* şi *hig*.

NĖHĖMUSÉSCU (*mi*), vb. IV: *si nhĖmuseŭ dápa fiĖlór* (se *repezi după copil*), PB, 217³⁴; *si nhĖmuseŭ válturŭ* (*vulturul se repezi, se nápusŭ*), PLit, 796. — V. *hĖmuseŭscu*.

NĖHIURÁRE, sf., pl. *nhĖiurá'ri*, *infiorare*, «frissonnement, frémissement de peur», Dal, 158; Nic, 384; PEt, 21. — V. *hiuráre*.

NĖHIURÁT, -lá, pl. *nhĖiurát, -le*, *infiorat*, «frissonné», Dal, 158; Nic, 384; *strigá' el nhĖiurát* (*a strigat el infiorat*), FI, II, 7, 16.

NHIURĂTOR, -toăre, pl. *nhiurătôrl*, -toăre, înflorător, «effrayant»: *eăste ahl'ntu nfuneric* și *ahl'ntu nhiurătôr aclo...* (e atfă intuneric și atit de înflorător acolo...), Fl, I, 5, 6. — < dr. *inflorător*.

NHIURĂDZŪ (mi), vb. I (*nhiurăt*, -răt, -răre), înflora, «frissonner; frémir de peur», Dal, 158; Nic, 384 (< lat. **infrigo* < *frigus*); PEt, 21 (< lat. *fibulare*); *ăpîle si nhiurără* (apele s-au înflorat), PLit, 249. Sinonim: *trihir*. — Ca și *niurăre* — care, ca fonetism, nu poate fi separat de *niôr* —, și *nhiurăre*, *nhiurădzū* — care nu poate fi explicat nici din lat. **infebrare* — stă în strinsă și naturală legătură cu *hiôr*, care, la rîndul lui, foneticește nu poate reproduce lat. **fileolum*.

NI¹, conj., nici, «nî», Dal, 143; 145; PB, 658; *ni lo nu daă, ni el nu l'ed* (nici eu nu dau, nici el nu ia). — V. *ne*, *néca*, *nîcă*², *nîfi* și *ûti*.

NI², prefix negativ, corespunzînd dr. *ne-*, sl. *ne-*. În general, el apare înaintea adjectivelor participiale și înaintea substantivelor verbale. Există însă și compuse ca: *ni-n'îlôs*, *ni-oăspe*, *ni-sătul*, *ni-putl'ndalul* etc., dar nu există compuse ca: *ni-dălfe*, *ni-grôs*, *ni-lăiū*, *ni-vêdrde*, după cum acest *ni-* nu apare niciodată înaintea verbelor: *dôrmu*, nu *dôrmu* (niciodată *ni-dormu*, dar circulă participiul *ni-durn'it*). — Pentru ușurări de orientare etimologică și morfologică, toate compusele cu acest *ni-* vor fi ortografiate, în fruntea respectivelor articole, folosind trăsura de unire -; deci: **NI-APIRÎT** sau **NĬ-APIRÎT**, **NI-BĂGĂT**, **NI-DISCĂRCĂT** etc., deși acest prefix și cuvîntul ce-i urmează formează un compus. În felul acesta se va ști că în cuvinte ca **NICUKÎR**, **NIPÔT**, **NIȘĂNE**, **NIURĂT**, **NIVISTŪLE** etc. nu avem a face cu acest prefix. — De reținut că cu ajutorul acestui *ni-* se formează foarte multe compuse și că în acest dicționar nu vor figura absolut toate aceste compuse, cum ar fi: **NI-FRÎPTU**, -lă «qui n'est pas rôti», **NI-MŪLSU**, -să «qui n'est pas traits», **NI-URĂRE** «action de ne pas souhalter, de ne pas féliciter», **NI-URĂT**, -lă «qui n'est pas congratulé» etc. — Pentru comparării și completări semantice, a se recurge la cuvintele compuse cu acest *ni-*. — < vsl. *ne* „non”.

NI-ACĂKISÎT, -lă, pl. *niacăkisîf*, -te, neînțeles, «incompréhensible, chaotique», Dal, 143; *vrêvurl niacăkisile murmură din sinlu a noăptil'el* (zgomote neînțelese murmurau din sinul nopții), GrB, 226; PAnt, 231; BNA, IV, 150.

NI-ACĂȚĂT, -lă, pl. *niacățăt*, -te, neprîns, «qui n'est pas pris; inoccupé; chômeur; inexpérimenté», Mih, 360; *il leagă dî doi căl'i niacățăt* (il leagă de doi cai de herghelie cari plîă alunei nu au fost prinși), PB, 51³².

NĬ-ACLIMĂRE, sf., pl. *nîaclimă'rl*, neinvitare, «action de ne pas inviter», Dal, 143.

NĬ-ACLIMĂT, -lă, pl. *nîacl'imăt*, -te, neinvitat, «qui n'est pas invité, non convié», Dal, 143; PB, 655; *moărtea yîne ș' nîacl'imătă* (moartea vine și nechemată), PLit, 556.

NI-ĂCSU, -să, pl. *nîăcși*, -se, incapabil, «indigne; incapable»: *himă nîăcsi* (sînt nevrednic), Cod, 59 b²⁷. — V. *năxu*.

NĬ-ACUMTINĂRE, sf., pl. *nîacumtină'rl*, neprimire, «non acceptation, non accueil», Dal, 143. V. *ni-cuntinire*.

NĬ-ACUMTINĂT, -lă, pl. *nîacumtinăt*, -te, neprimît, «qui n'est pas accueilli», Dal, 143.

— **NĬ-ACUMTINĂT**, adv., mereu, «sans cesse», PAnt, 467; *l'i-frimîntă niacumtinăt mîntea* (îi frămîntă mîntea neîncetat), Fl, I, 2, 5. V. *ni-cumtinire*, *ni-curmăt*.

NĬ-ACUPIRÎRE, sf., pl. *nîacupîrîrl*, neacoperire, «action de ne pas couvrir», Dal, 143.

NĬ-ACUPIRÎT, -lă, pl. *nîacupîrîf*, -te, descoperît, «découvert», Dal, 143; Nic, 342.

NĬ-ADĂPĂRE, sf., pl. *nîadăpă'rl*, neadăpare, «non abreuvage; non arrosage».

NĬ-ADĂPĂT, -lă, pl. *nîadăpăt*, -te «qui n'est pas abreuvé ou arrosé»: *Bădlu-a lui nî-adăpăt* (Bălțatul cal al lui neadăpat), Fl, II, 1, 8; PAnt, 347; *grădin'i nîadăpâte* (grădini neudate).

NĬ-ADĂRĂT, -tă, pl. *nĭadărăt*, -te, nefăcut, «non fait, pas fait», Mih, 360. V. *nĭ-adurăt*, *nĭ-ĭluplĭt*, *nĭ-pilixlĭ*.

NĬ-ADUKÎRE, sf., pl. *nĭadukîrĭ*, nepricepere, «action de ne pas comprendre ou de sentir», Dal, 143.

NĬ-ADUKÎT, -tă, pl. *nĭaduklĭ*, -te, nesimțit, «insensible; indolent», Dal, 143; Nic, 342. — **NĬ-ADUKÎTE**, adv. În locuțiune «insensiblement»: *intră pri nĭadukĭte* (intra pe nesimțite), GrB, 220; PAnt, 223; BNA, IV, 138.

NĬ-ADURĂT, -tă — v. *nĭ-adărăt* — «grossier, rustique»: *edra lĕmnu nĭadurdĭ* (era lemn necioplit), AL, 1903, 19 și 20.

NĬ-AFIRÎRE, sf., pl. *nĭafirîrĭ*, neferire, «action de ne pas (se) mettre a l'abri», Dal, 143.

NĬ-AFIRÎT, -tă, pl. *nĭafirîț*, -te, neferit, «qui n'est pas abrité contre, qui est exposé», Dal, 144.

NĬ-AGĂRȘIRE, sf., pl. *nĭagărșîrĭ*, neuitare, «action de ne pas oublier», Dal, 144; Nic, 341.

NĬ-AGĂRȘÎT, -tă, pl. *nĭagărșîț*, -te, neuitat, «qui n'est pas oublié; qui n'oublie pas», Dal, 144; Nic, 341.

NĬ-AĞIŬMTU, -tă, pl. *nĭağlŭmțlĭ*, -te, neajuns; necopt, «non mûr, pas mûr; qui n'a pas l'âge, qui n'a pas grandî», Dal, 144; Mih, 360; PB, 655. V. *nĭ-ağlŭnsu* și *nĭ-cóptu*.

NĬ-AĞIŬNDZIRE, sf., pl. *nĭağlŭndzîrĭ*, neajungere, «action de ne pas arriver», Dal, 144.

NĬ-AĞIŬNSU, -să, pl. *nĭağlŭnșĭ*, -se — v. *nĭ-ağlŭmtu*.

NĬ-AHĂRZÎT, -tă, pl. *nĭahărzîț*, -te «inestimable, qui vaut son pesant d'or»: *hrisusit și nĭahărzĭt* (aurit și neprețuit), PLit, 879.

NĬ-AKICĂȘIRE, sf., pl. *nĭakicășîrĭ*, neînțelegere, «non compréhension», Nic, 341; W, II, 226.

NĬ-ALĂGĂT, -tă, pl. *nĭalăgăt*, -te «qui n'a pas été vu ou visité»: *nu-alăsă' hođră nĭală-gătă* (nu a lăsat sat neumblat), PB, 299³².

NĬ-ALĂXÎRE, sf., pl. *nĭalăxîrĭ*, neschimbare, «action de ne pas changer (de ligne), de ne s'habiller de neuf», neprimenire, Dal, 144.

NĬ-ALĂXÎT, -tă, pl. *nĭalăxîț*, -te, neprimenit, «qui n'a pas changé (de linge), qui ne s'est pas habillé de neuf», Dal, 144; Nic, 341; PScr, 232.

NĬ-AMĂRTIPSÎT, -tă, pl. *nĭ-amărtipsîț*, -te, nepăcătuț, «qui n'a pas péché», PScr, 232.

NĬ-AMINĂT, -tă, pl. *nĭaminăt*, -te, nedescărcat, «non déchargé», Mih, 361.

NĬ-AMURDZÎT, -tă, pl. *nĭamurdzîț*, -te, neamurgit, «qui est avant le crépuscule»: *seđra, nĭamurdzĭtă* (seara, înainte de amurg), PAnt, 145.

NĬ-AN'ÎURZÎT, -tă, pl. *nĭan'îur(d)zîț*, -te «qui n'est pas senti»: *nĭca nĭan'îurzĭtă bărâtea* (încă nemirosit praful de pușcă), Lum, II, 138; PAnt, 187.

NĬ-APĂNDIXÎT, -tă, pl. *nĭapăndixîț*, -te, neașteptat, «inattendu; inopiné», Nic, 342; Mih, 361; PScr, 232. Sinonim: *nĭ-aștiptăt*.

NĬ-APĂRĂRE, sf., pl. *nĭapărărĭ*, neapărare, «action de ne pas (se) défendre», Dal, 144.

NĬ-APĂRĂT, -tă, pl. *nĭapărăt*, -te, neapărat, «qui n'est pas défendu», Dal, 144.

NĬ-APĂRNÎRE, sf., pl. *nĭapărnrĭ*, neîncepere, «action de ne pas commencer», Dal, 144.

NĬ-APĂRNÎT, -tă, pl. *nĭapărnrĭț*, -te, neînceput, «qui n'est pas commencé», Dal, 144; *lăeurlu edste nĭapărnrĭt* (munca e neîncepută). Sinonim: *nĭ-arhlusil*.

NĬ-APCĂT, -tă: *s' plătească la hăne bĕrtle a nĭapecătlor ... a lor bărbăt* (să plătească la circiumă băuturile bărbaților lor — lua-i-ar dracul), FI, II, 3, 10; *mori laț nĭapcătă* (fa nenorocito; fa, lua-te-ar dracul), PenB, IV, 117 — v. *nĭ-apucăt*.

NĬ-APIRÎT, -tă, pl. *nĭapirîț*, -te «(fait) avant l'aube», Dal, 144; *ağlŭmse nĭapirĭt* (a ajuns înainte de a-l apuca zorii zilei).

NĬ-APIRÎTĂ, sf., fără pl. «avant l'aube», Dal, 144; PB, 655; *tu hâryie, ntapirtă soările* (în zori, înainte de răsăritul soarelui), PB, 325^a; *nică ntapirtă ȋne* (încă înainte de răsăritul soarelui), Lum, II, 139; PAnt, 188. — V. *nî-dătă*.

NĬ-APRÊS, -*reăsă*, pl. *nlaprêșl*, -*reăse* «non allumé, non enflammé», Mih, 361; '*ȋgăra nlapreăsă* (ȋgarea neaprinșă), PB, 140¹⁰.

NĬ-APRUKÊAT, -*lă*, pl. *nlaprukeăt*, -*le*, neprimît, «non approché; non-accueilli», PScr, 232.

NĬ-APÛADÛS, -*să*, pl. *nlapûadûșl*, -*se* «inflexible; mal élevé; méchant»: *soacră ardûă, nlapûadusă ȃi tûrcă* (soacră rea, inflexibilă ȃi rea ca o turcoaică), PLit, 767.

NĬ-APUCĂT, -*lă*, pl. *nlapucăt*, -*le*, să nu apuce, «que le diable l'emporte», PB, 655 — v. *nî-apcăt*; *nlapucăta va s' s' mărîtă* (blestemata vrea să se mărite), BașP, 45; BNA, III, 44; *nlapucăta di nôră — ȃe s' nu 'ȃi-apucă* (urgisita de nôră — care să să nu-ȃi apuce ziua de mline), PB, 283¹³ — v. *uryișl*.

NĬ-APUDÛS, -*să*, Dal, 144 — v. *nî-apûadus*.

NĬ-APUDÛȚIRE, sf., pl. *nlapudûȚiri* «inconduite», Dal, 144.

NĬ-ARĂĂĂ, sf., pl. *nlară'dz*, dezordine, «désordre», Dal, 144.

NĬ-ARĂRE, sf., pl. *nlară'rî*, 'nearare, «action de ne pas labourer», Dal, 144.

NĬ-ARĂT, -*lă*, pl. *nlarăt*, -*le*, nearat, «qui n'est pas labouré», Dal, 144.

NĬ-ARĂVDĂRE, sf., pl. *nlarăvdă'rî*, nerăbdare, «impatience», Dal, 144; *așteaptă cu nlarăvdăre* (așteaptă cu nerăbdare), Lum, V, 18; PAnt, 336.

NĬ-ARĂVDĂT, -*lă*, pl. *nlarăvdăt*, -*le*, nerăbdat, «qui n'est pas supporté; insupportable», Dal, 144.

NĬ-ARHÎUSÎT, -*lă*, pl. *nlarhîusl*, -*le*, nelnceput, «qui n'est pas commencé», Nic, 342. Sinonim: *nî-apăr'nîl*, *nî-nȃipăt*.

NĬ-ARÎ'S, -*să*, pl. *nlarî'sl*, -*se* «qui n'a pas ris; infortuné», BNA, II, 132; *lăla mămă aȃeă nlarî'să* (biata mamă cea care nu a ris), BNA, II, 18; *aestă nlarî'să mămă a noastră* (această nefericită mamă a noastră), FI, I, 2, 8.

NĬ-ARNÎRE, sf., pl. *nlarîrî*, nemăturare, «action de ne pas balayer», Dal, 144.

NĬ-ARNÎT, -*lă*, pl. *nlarîl*, -*le* «qui n'est pas balayé», Dal, 144; Nic, 342; *căsa îră nlarîtlă* (casa era nemăturată), PB, 286³¹.

NĬ-ARUȘ(I)NĂRE, sf., pl. *nlaruș(i)nă'rî*, nerușinare, «effronterie», Dal, 144.

NĬ-ARUȘ(I)NĂȚ, -*lă*, pl. *nlaruș(i)năt*, -*le* «effronté», Dal, 144; s' *l'ă apărareă a nlaruș-năȚlor* (să ia apărarea celor nerușinaȃi), BNA, II, 82.

NĬ-ARUȘ(I)NÔS, -*noăsă*, pl. *nlaruș(i)nôșl*, -*noăse*, nerușinat, «sans pudeur, qui n'est pas honteux», Dal, 144.

NĬ-ARUVINĂT, -*lă*, pl. *nlaruvinăt*, -*le* «qui n'est pas aspergé ou arrosé»: *cl'mpu nlaruvinăt di plot* (cîmp neudat de ploi), Lum, III, 105.

NĬ-ASCULTĂRE, sf., pl. *nlasculăt'rî*, nesupunere, «désobéissance, insoumission», Dal, 144.

NĬ-ASCULTĂȚ, -*lă*, pl. *nlasculătăt*, -*le*, neascultat, «qui n'est pas pris en considération», Dal, 144.

NĬ-ASÎȚÛRIFTU, -*lă*, pl. *nlasîȚûrifl*, -*le* «inquietant»: *un dor vtrlôs, nlasîȚûriflu* (un dor puternic, neliniștitor), FI, II, 5, 8.

NĬ-ASPĂREĂRE, sf., pl. *nlaspărêrî*, nesperiare, «action de ne pas (s')effrayer», Dal, 144.

NĬ-ASPĂREĂȚ, -*lă*, pl. *nlaspăreăt*, -*le*, nelnfrcat, «qui ne craint pas; qui n'est pas effrayé», Dal, 144.

NĬ-ASPĂRGĂȚIUNE, sf., pl. *nlaspărgăȚlân'l*, nestricare, «action de ne pas détruire», Dal, 144.

NI-ASTĂL'EĂT, -lă, pl. *niastăl'eăf*, -le «qui n'est pas dépassé»: *călu ațel niastăl'eăf* di n'rnu dil cărvâne (calul acela nefintrecut de nici unul din caravană), Trib, I, 1, 16.

NI-ASTÉS, -lădă, pl. *niastēsł*, -lădă; **NI-ASTÎMTU**, -lă, pl. *niastîmł*, -le «qui n'est pas éteint», Dal, 144; *fucurina nlasteădă* (vatra nestinsă), BNA, II, 68; *si sculă' nlastîmlulu* (s-a sculat cel nestins (netopit) în mormînt, cel blestemat), PLit, 1049; PAnt, 65.

NI-ASVÎMTU, -lă, pl. *niasvîmł*, -le, netînvins, «invincible», Mih, 361.

NI-AȘTIPTĂRE, sf., pl. *niăștiptă'rî*, neașteptare, «action de ne pas attendre, de ne pas accueillir», Dal, 144.

NI-AȘTIPTĂT, -lă, pl. *niăștiptăț*, -le «inattendu», Dal, 144 — v. *ni-apândixit*. — **NI-AȘTIPTĂTE**, adv. în locuțiune: *pri niăștiptăte* (pe neașteptate), GrB, 227; PAnt, 233; BNA, IV, 153; *dăpă puł'n, pri niăștiptăte* (dăpă puțin, pe neașteptate), GrB, 2, 31; BNA, IV, 133. — V. *ni-adukile*, *nsirălă*.

NI-AȘTIRNĂT, -lă; **NI-AȘTIRNŪT**, -lă, pl. *niăștirnăț*, *niăștirnŭț*, -le, «qui n'est pas étendu; débrailé, sans tenue», Dal, 144; *mul'êrile niăștirnăte* (femeile zvăpăiate), PB, 346³⁴.

NI-AŪMTU, -lă, pl. *niăumł*, -le, neuns, «qui n'est pas oint ou enduit ou rétamé», Dal, 144.

NI-AVDZÎ'RE, sf., pl. *niavdzî'rî*, neauzire, «action de ne pas entendre, de ne pas obéir», Dal, 144.

NI-AVDZÎ'T, -lă, pl. *niavdzî'ł*, -le, neauzit, «inouï; diable», Dal, 144; Mih, 361; PB, 656.

NI-AVEĂRE, sf., pl. *niavêrî*, sărăcie, «pauvreté, indigence», Dal, 144; Mih, 361; PB, 656; *un om li lo niaveărea* (pe un om l-a luat (apucat) sărăcia), CalGrB, 67. Sinonim: *flôhe*.

NI-AVŪT, -lă, pl. *niavŭț*, -le, sărac, «pauvre», Dal, 144; Mih, 361; PB, 656. Sinonim: *fucră*.

NI-ĂXE, invar.: s' *cuminică niăxe* (se cuminică nedemn), Cod, 37 b⁹ — v. *ni-ăcșu*, *ăcșu*.

NI-BĂGĂRE, sf., pl. *niăgă'rî*, nebăgare, «action de ne pas mettre, de ne pas se coucher», Dal, 145.

NI-BĂGĂT, -lă, pl. *niăgăț*, -le, nebăgat; neculcat, «qui n'est pas mis; qui n'est pas couché», Dal, 145.

NI-BĂȘĂRE, sf., pl. *niășêrî*, nesărutare, «action de ne pas baisers», Dal, 145.

NI-BĂȘĂT, -lă, pl. *niășeăț*, -le «qui n'est pas baisé», Dal, 145; PB, 658; *armăse adrătă ș' niășeătlă* (a rămas gătită și nesărutată), PLit, 697; *niășeătlă-l... fâfa* (fața... e nesărutată), RP, 1, 5; BNA, I, 62.

NI-BĂTEĂRE, sf., pl. *niătêrî* «action de ne pas battre», Dal, 145.

NI-BĂTŪT, -lă, pl. *niătăț*, -le, nebătut, «qui n'est pas battu», Dal, 145.

NI-BEĂRE, sf., pl. *nibêrî* «action de ne pas boire», Dal, 145.

NIBILBÎE, sf., pl. PLit, 710 — v. *nibîrbl'îă*.

NIBILBÎL'ÎŪ, sm., privighetoare, PScr, 233 — v. *bilbl'îă*.

NIBIRBÎ, Lum, II, 204; **NIBIRBÎL'ÎŪ**, sn., pl. *nibîrbl'ê*, năut — v. *bilbîcê*. — < tc. *leblêbi* (1074) „pois rôtis”.

NI-BITISÎRE, sf., pl. *niбіtisrî*, neterminare, «action de ne pas achever», Dal, 145.

NI-BITISÎT, -lă, pl. *niбіtisîț*, -le, neterminat, «inachevé», Dal, 145; Nic, 345; *nibіtisîț çine zbôrlu* (neterminată bine vorba), Lum, II, 139; PAnt, 189. Sinonim: *ni-burtî*.

NI-BIŪT, -lă, pl. *nibiăț*, -le, nebăut, «qui n'a pas bu; qui n'est pas ivre; assoifé», Dal, 145; PB, 658; *feătile, nimicăte ș' nibiăte* (fetele, nemîncate și nebăute, flămînde și însetate), PB, 455¹².

NIBLIBÎE, Mih, 361 — v. *nibîrblî*.

NI-BRUÎRE, sf., pl. *nibruîrî*, nengrijire, «action de ne pas regarder, de ne pas soigner», Dal, 145. Sinonim: *ni-mutrire*.

NI-BRUÎT, -lă, pl. *nibrulț*, -le, nefingrijit, «qui n'est pas regardé ou soigné», Dal, 145.

NI-BŪN, -nă, pl. *nibun'î*, -ne, rău; prost, «mauvais; sot», Dal, 145; *s' lă l'ea afele nibunile mbôdur* (să le ia piedicele cele rele), Cod, 22³; *nibune zăcoâne* (obiceiuri proaste), Cod, 123¹⁵.

NI-BURÎT, -lă, pl. *niburilț*, -le, neterminat, «inachevé», Cod, 88 ^b; 100²³. Sinonim: *ni-bilislă*.

NICA, adv., încă, «encore», Dal, 145; Nic, 343; 345; PScr, 233. — 1°. *feăta lucră nica ningă fôctu astés* (fata lucra încă lângă focul stins), Lum, V, 9, 19; PAnt, 337; 2°. *nicurmăt-lu-n'î sūflit nica l-ars di seăle* (neobositu-mi suflet încă e ars de sete), PAnt, 276. — V. *nică*.

NICĂRE, sf., pl. *nică'ri*, înecare, «noyade; inondation», Dal, 145; Nic, 343. V. *nicătără*.

NICĂT, -lă, pl. *nicăf*, -le, «noyé; inondé; étouffé», Dal, 145; Nic, 343. — 1°. *nicăttu di ploăte nu si-aspare* (cel înecat nu se sperie de ploaie), PLit, 571; 2°. *boăle nicătă lu lă'crin'î* (voce înecată în lacrimi), FI, II, 2, 4; PAnt, 256.

NICĂ¹ — v. *nica* —, Dal, 144; PB, 658. — 1°. *tu eră nică un picură* (unde era încă un păstor), GrB, 221; PAnt, 225; BNA, IV, 140; 2°. *je l-mutriț, bre, je staf nică?* (ce vă uitați la el, măi, ce stați încă?), Velo, 59; BNA, V, 71. — V. *ninea*.

NICĂ², conj., nici, «ni»: *nică mbităță, nică curvărî* (nici beți, nici curvari), Cod, 116¹⁴ — v. *asperdițăne*. — V. *ne, necă* etc.

NI-CĂFTĂRE, sf., pl. *nicăftă'ri*, necăutare, «action de ne pas demander, de ne pas chercher», Dal, 145.

NI-CĂFTĂT, -lă, pl. *nicăftăl*, -le, necăutat, «qui n'est pas demandé ou cherché», Dal, 145; Nic, 343.

NI-CĂLCĂRE, sf., pl. *nicălcă'ri* «action de ne pas mettre le pied sur; non félonie, non trahison», Dal, 145; *trî nicălcărea a pl'nil'eî a dômnu-sul* (pentru necălcarea pînii stăpînului său = pentru credință față de stăpîn *la care e în serviciu*), PB, 191⁷.

NI-CĂLCĂT, -lă, pl. *nicălcăf*, -le «inexploré, par où personne n'a pas passé; non pillé», Dal, 145; Nic, 343. — 1°. *loc nicălcăt* (pămînt neumblat), PB, 87²¹; 2°. *nicălcătă nu-l pădăre* (nu e nici o pădure neumblată), CalGrB, 83; PAnt, 237; BNA, II, 98; 3°. *mizle scăpă' cărră'n'le nicălcăte* (abia a salvat caravanele neprădate), Lum, IV, 133. — V. *ni-urdinăt*.

NICĂTŪRĂ, sf., pl. *nicătŭrî*, înecătură, «noyade — v. *nicăre*; chose noyée (éclat de bois, branche etc.)», Dal, 145; *s' vidzără pri măr'dzin'î di nisl ma mull ca nicătŭră diel't ca oămin'î yll* (pe țarmuri de insule s-au văzut mai mult ca obiecte înecate decît ca oameni vii), ARB, 27. V. *licătŭră*.

NI-CĂRTÎT, -lă: *afiriț... și nicărtîț* (feriți... și nesupărați), Velo, 46; BNA, V, 82 — v. *ni-clrîț*.

NI-CÎNDĂRE, NI-CÎNTĂRE, sf., pl. *nicîntă'ri* «action de ne pas chanter», Dal, 145.

NI-CÎNTĂT, -lă, pl. *nicîntăf*, -le, necîntat, «qui n'est pas chanté», Dal, 145.

NI-CÎNTĂTĂ, sf., fără pl. avant le chant (matinal du coq): *să sculără nica nicîntătă cucôfl'i* (s-au sculat încă înainte de a cînta cocoșii), CalGrB, 45; *nica nicîntălă cucôfl'i* (încă înainte de cîntatul cocoșilor), FI, I, 3, 11; *ninga nicîntătă căglu* (încă înainte de a cînta cucul), LP, 3.

NI-CÎRTÎRE, sf., pl. *nicîrtîrî*, neatingere, «action de ne pas toucher», Dal, 145.

NI-CÎRTÎT, -lă, pl. *nicîrtîț*, -le, «intact; irréprochable», Dal, 145; Nic, 343; *mésea fîmtă, nicîrtîltă* (tală încinsă, neatinsă), PAnt, 127. — V. *ni-cărtîl, ni-pirăzil*.

NI-CLÎMĂT, -lă, Nic, 343 — *ni-clîmăt*.

NICOPĂ, sf., teslă, Mih, 125 — v. *copă², năcupă*.

NI-CÓPTU, *nicoáptă*, pl. *nicópft, nicoáple* «non mûr, non cuit», Dal, 145; *êșdi cu mintea nicoáptă* (ești cu mintea necoaptă), PB, 77¹⁹. Sinonim: *ni-aștămtu*.

NI-CRISCUȚ, -tă, pl. *niciscuț*, -le «qui n'a pas grandi», Nic, 344; *că e n'ic și niciscuț* (că e mic și necrescut), PLit, 1043; PAnt, 72.

NICUKÎR, -ră, pl. *nicukîrî*, -re, gospodâr, «maitre de la maison; bon ménager; homme de condition», Dal, 145; Nic, 353; Mih, 362; GEI, 176. — 1°. *nicukîr l' ești, plăă l' mîlî* (gospodâr lîi ești, plăcintă lîi mîncî), PLit, 697; 2°. *cî'tî și nicukîrî nu lî și musafîrî* (cîte știe stăpînul casei nu le știe musafîrul), PLit, 571; 3°. *l-dăsiră la nicukîră* (l-au dus la stăpîna casei), PB, 253³⁰; 4°. *nă vîn'îșî nicukîră* (ne-ai venit ca gospodără-stăpînă), Fr, I, 4, 53; PAnt, 19. — < (ν)ολκορυής „~”.

NICUKIRĂME, sf., pl. *nicukîră'n'î*, grup de notabili, «(les) notables (d'un village, d'une ville)», Mih, 362.

NICUKIRĂȚĂ, NICUKIREĂȚĂ, sf., pl. *nicukîră'ț*, *nicukîrêț*, gospodărie, «économie domestique», Dal, 145; Mih, 362; GEI, 176; *fl'ră nicukîrătă* (fără gospodărie), PLit, 968; *s' mulțescă di nicukîrătă* (să îngrijească de gospodărie), PB, 195³⁰. Sinonim: *cătîndie*.

NICUKIRĂSCU, -redăscă, pl. *nicukîrêștî*, -rêștî, gospodăresc, «d'homme de condition, de bon ménage», Mih, 362; *lăxu nicukîrăscu* (lux de stăpîn gospodâr), PenB, III, 166.

NICUKIRIPSĂSCU (mi), vb. IV (*nicukîripsîl*, -sîl, -sîre), gospodări, «conduire un ménage, gouverner bien une maison», Dal, 145; GEI, 176. — < (ν)ολκορυεύω „~”.

NICUKIRIPSIRE, sf., pl. *nicukîripsîrî*, gospodărire, «action de bien gouverner une maison», Dal, 145.

NICUKIRIPSÎȚ, -tă, pl. *nicukîripsîț*, -le, gospodărit, «ménage bien conduit», Dal, 145.

NI-CULCĂRE, sf., pl. *niculcă'rî*, «action de ne pas (se) coucher», Dal, 145.

NI-CULCĂȚ, -tă, pl. *niculcăț*, -le, neculcat, «non couché», Dal, 145.

Niculcăn, -nă, pl. *Niculcăn'î*, -ne «habitant de Niculița (village aroumain dans le Pînde, entre Grămoste et Cîrîța)»: *Niculcăn'î cu bînde* (niculcenî cu bunde), AI, 1928, 65; *dăo fête niculcăn* (două fete niculcene, din Niculița), PLit, 828.

NI-CUM, adv., necum, «ni comme», PB, 658.

NI-CUM(I)NICĂȚ, -tă, pl. *nicum(i)nicăț*, -le, necuminecat, «qui n'a pas reçu les sacrements», Nic, 343.

NI-CUMTÎNIRE, sf., pl. *nicumtînrî*, necîncetare; «action de ne pas cesser», Mih, 362. V. *acumtînescu*, *ni-curmăre*.

NI-CUNUSCĂȚ, -tă, pl. *nicunuscăț*, -le, necunoscut, «inconnu», Dal, 145; PAnt, 468; *cuscîrme... nicunuscăță* (cuscîrme... necunoscută), PLit, 967.

NI-CURĂRE, sf., pl. *nicură'rî* 1°. «action de ne pas nettoyer; 2°. action de ne pas couler», Dal, 145.

NI-CURĂȚ, -tă, pl. *nicurăț*, -le, necurat, «malpropre, immonde, impur», Dal, 145; Nic, 344; PB, 658; PAnt, 468.

NI-CURMĂRE, sf., pl. *nicurmă'rî*, necîncetare, «action de ne pas cesser», Dal, 146. Sinonim: *ni-păpsîre*.

NI-CURMĂȚ, -tă, pl. *nicurmăț*, -le, necurmat, «infatigable; non sevré», Dal, 146; PAnt, 468. — **NI-CURMĂȚ**, adv. «sans cesse», PB, 658; *lucră'm nicurmăț* (lucrăm fără preget) — v. *ni-acumtînă*, *înda*.

NICUSĂSCU (mi), vb. IV (*nicusîl*, -sîl, -sîre), copleși, «être surpassé, être accablé, être épuisé»: *tot s' umflă, s' nicuseăște* (se tot umflă, se istovește), BațP, 47. — < nec¹.

NI-CUSĂȚ, -tă, pl. *nicusăț*, -le, necusut, «non cousu», Nic, 344.

NI-ÇIUPLĂȚ, -tă, pl. *niçiuplîț*, -te, necioplît, «grossier, rustique» — v. *ni-adurăț*; non filouté, Dal, 145.

NI-DĂȚ, -tă, pl. *nidăț*, -te, nedat, «non donné».

NI-DĂȚĂ, sf., fără pl. «avant de... , avant le...»: 1°. *nidăȚă soartile* (înainte de răsăritul soarelui), PB, 403¹⁶ — v. *ni-aprîtă*; 2°. *ca si aȝlăung nidăȚă soare* (ca să ajung înainte de răsărit de soare), LP, 129; BNA, II, 104; 3°. *nidăȚă cămbăna...*, *si-avd el'ntițe n pădz* (netras clopotul... , în padini se aud cîntece), FI, II, 1, 1; BNA, II, 64. — Morfologic, cf.: *mingătă*; *ni-cîntătă*, *ni-luțlă*, *nsirătă*, *ntunicătă* etc.

NI-DISCĂLICĂȚ, -tă, pl. *nidiscălicăȚ*, -te, nedescălecat, «qui n'est pas descendant de cheval», PB, 658.

NI-DISCĂRCĂRE, sf., pl. *nidiscărcări* «non déchargement»: *căl'i s' curmără di nidiscărcăre* (caili s-au istovit nedescărcîndu-i).

NI-DISCĂRCĂȚ, -tă, pl. *nidiscărcăȚ*, -te, nedescărcat, «non déchargé»: *nidiscărcăȚ nică călu* (calul fiind încă nedescărcat), GrB, 224; Pant, 228; BNA, IV, 146.

NI-DISPĂRȚIRE, sf., pl. *nidispărȚiri*, nedespărțire, «action de ne pas (se) séparer», Dal, 146.

NI-DISPĂRȚIT, -tă, pl. *nidispărȚiți*, -te, nedespărțit, «non séparé; inséparable», Dal, 146; *umbră nidispărȚită di om* (umbră nedespărțită de om), GrB, 222; Pant, 225; BNA, IV, 142.

NI-DISTUPĂȚ, -tă, pl. *nidistupăȚ*, -te «non débouché»: *bujănila nidistupăȚe* (carafele nedestupate), FI, I, 1, 3; Pant, 344.

NI-DISVUCĂȚ, -tă, pl. *nidisvucăȚ*, -te «non déchiré»: *străne curăȚe și nidisvucăȚe* (haine curate și nezdrențuite), CBlog, 42.

NI-DIȘCLĂȘ, -să, pl. *nidișclăși*, -se «qui n'est pas ouvert»: *nidișclășă așea cline* (nedeschisă bine ușa), PB, 30²⁸.

NI-DIZLĂKIRE, sf., pl. *nidizlăkiri*, nedeziplire, «action de ne pas décoller», Dal, 146. V. *dislăkire*.

NI-DIZLĂKÎȚ, -tă, pl. *nidizlăkîȚ*, -te, nedeziplit, «non décollé», Dal, 146.

NI-DIZLIGĂRE, sf., pl. *nidizligări*, nedezilegare, «action de ne pas délier, de ne pas détacher», Dal, 146.

NI-DIZLIGĂȚ, -tă, pl. *nidizligăȚ*, -te, nedezilegat, «non délié, non démêlé», Dal, 146.

NI-DIZN'IRDĂȚ, -tă, pl. *nidizn'irdăȚ*, -te, nedeziernat, «non caressé, non dorloté», Dal, 146; PLit, 967.

NI-DREPTU, -reăptă, pl. *nidrepti*, -reăpte, nedrept, «injuste», Dal, 146. Sinonim: *ădic*.

NI-DRIPTĂȚE, sf., pl. *nidriptăȚi*, nedreptate, «injustice, iniquité», Dal, 146; Nic, 345; Mih, 362; PB, 658; *avăȚ'i fac nidriptăȚi* (cei bogați fac nedreptăți), Pant, 315; *mărea nidriptăȚe Țe lă fac picurări'i* (marea nedreptate pe care li-o fac păstorii), PLit, 766. Sinonime: *ădikle*, *hiliȚe*.

NI-DRIPTĂȚICĂ, sf., pl. *nidriptăȚice*, nedreptate, «tort», Mih, 362 (adv.)

NI-DUKIRE, **NI-DUKÎȚ**, Mih, 363; *bre lăȚe, niduklă* (măi nenorocită, nesimțită), Lum, II, 242; BNA, III, 50 — v. *ni-adukire*, *ni-adukil*.

NI-DURN'IRE, sf., pl. *nidurn'iri*, insomnie, «insomnie, action de ne pas dormir», Dal, 146; PB, 658. V. *ni-sundăre*.

NI-DURN'ÎȚ, -tă, pl. *nidurn'îȚ*, -te, «qui n'a pas dormi», Dal, 146; *nicăȚă cānda di nidurn'îȚ Țe eră* (istovită parcă de nedormită ce era), Pant, 315.

NI-DURÛȚ, -tă, pl. *nidurăȚ*, -te «qui n'éprouve pas le sentiment d'amitié, de parenté»: *nidurăȚu a meă oășpe* (nedoritorul meu amic), Al, 1927, 126.

NI-DÛȘ, -să, pl. *nidüşi*, -se «qui n'est parti ou allé», Dal, 146; *si-arm'ndă nidüşi tru Turkie* (să rămînă neașuși în Turcia), CalGrB, 21.

NI-AUKIMĂȘIT, -tă, pl. *nidukimășit*, -te, neîncercat, «qui n'est pas essayé, non éprouvé», Dal, 146; Nic, 342.

NÍDZĂ, adv. «au milieu»: *nîdză di el' l* (în mijlocul lor), Dal, 146. V. *n'îdză, mèse* și *anámisa*. — < bg. *nizû* „dans, par, à travers”.

NI-DZÍS, -să, pl. *nîdzî'sî*, -se «qui n'a pas été dit»: *carl mi năirîl, f' dzî'să nîdzî'sîle* (dacă mă enervai, ți-am zis cele nezise, te-am ofensat), PenB, IV, 120; Caraf, 31.

NIÉTE, sf., pl. ? «intention; but», Dal, 146; *fac niête* (am intenție), Lum, II, 221; *așeă niête cara s' u-avêl* (acea intenție dacă veți avea-o), PLit, 882. V. *năête*, sinonimul scupô și alb. *niét* „intenzione, scopo”. — < tc. *niflet* (1294) „~”.

NI-FĂPTU, -lă, pl. *nîfăpîl*, -te «non fait, pas fait; non né», Dal, 146; Nic, 348; Mih, 363; *tătâl nînga nîfăptu* (tătăl încă nenăscut), PLit, 373; PAnt, 11 — v. *trăpîtu* 5°.

NI-FĂTIRE, sf., pl. *nîfăfîrî*, nefacere, «action de ne pas faire», Dal, 146.

NI-FĂNERUSÎT, -lă, pl. *nîfănerusîl*, -te, nearătat, «non montré», PScr, 232.

NIFEĂMĂ, adv., Mih, 363 — v. *niheămă*.

NIFÉR, sm., pl. *nîfêrî*, nefer, «simple soldat». V. *nîzăm*. — < tc. *nefer* (1281) „~”.

NIFÎȚĂ, sf., pl. *nîfîȚă*, nevăstuică de casă, «fouine, belette», Dal, 146; Nic, 384; CAR, 154. Sinonim: *nîvistăl'e*. — < vopîτα < νόμῳ „~”.

NI-FRICĂRE, sf., pl. *nîfrică'rî*, nefrecare, «action de ne pas frotter», Dal, 146.

NI-FRICĂT, -lă, pl. *nîfricăl*, -te, nefrecat, «non frotté; inexpérimenté», Dal, 146.

NI-FRÎMTU, -lă, pl. *nîfrî'mîl*, -te «non brisé; qui n'est défaits»: *cum i-așîna-așeă nîfrî'mlă* (cum e albina cea nefrîntă), BNA, II, 72; *nîfrî'mlă dzăăa çîne* (ziua fiind încă cu lumina ei = pe inserate), BNA, III, 126.

NÍFUR, sn., Mih, 363; *văr nîfur s' n' alină'mă* (vreun urcuș să nu urcăm), Cod, 65 b⁶ — v. *anîfur*.

NIGL'EĂNĂ, sf., pl. *nîgl'en'î* și *nîgl'énurî*, pămînt argilos gălbui, «terre glaise». V. *clîsă* și, pentru *gl'*, v. *ngl'imă*. — Cf. și alb. *glîně* „argilla rossa...”, gr. γλίνα. — < vsl. *glina* „argilla”.

NIGOĂIDĂ, sf., pl. *nîgoăide* (nord), umflătură la deget, «enflure à un doigt», Mur, III, 177. — < ?

NI-GRÎRE, sf., pl. *nîgrîrî*, negrăire, «action de ne pas parler», Mih, 363.

NI-GRÎT, -lă, pl. *nîgrîl*, -te «qui n'est pas dit; indiscible; (eau) puisée avant le jour, avant l'aube, quand nul n'est venu à la fontaine», Mih, 363; *nîgrîl nîca fu zbôrlu* (încă negrăit fu cuvîntul), PAnt, 366; *ăpă nîgrîtă* (apă nefîncepută), Lum, I, 91 — v. *nî-nîpîlătă*.

NIGURĂRE, sf., pl. *nîgură'rî*, înnegurare, «action de se couvrir de nuages», Mih, 363.

NIGURĂT, -lă, pl. *nîgurăl*, -te, înnegurat, «embrumé; assombri; sombre»: *an'î înel'îșîl*, *nîgurăl* (ani închiși, înnegurați), GrB, 131.

NIGUREĂDZĂ, vb. unip. și **NIGURĂDZŪ** (mi), vb. I (*nîgură'* și *nîgurăt*, -răt, -făre), înnegura, «se couvrir de nuages; (s')obscurcir, (s')assombrir», Mih, 363. — 1°. *pri mănîl aveă nîgurătă* (pe munți se lăsase negură); 2°. *nîgurășî la făfă* (te-ai întunecat la față) — v. *nîur-redzû*. — V. *ngureădză*. — < lat. **negulare* < *nebulare* „remplir de nuages”.

NIGURÓS, -roasă, pl. *nîgurôșl*, -roăse, neguros, «nébuleux; assombri», Nic, 340; Mih, 343. — 1°. *zărîle nîgurôase a li toamnă* (zările neguroase ale toamnei), CalGrB, 39; 2°. *min-durîle slăbe, nîgurôase* (gîndurile rele, întunecate), Fl, I, 1, 2; PAnt, 342. — < lat. **negulosus* < *nebulosus* „où il y a des brouillards”.

NI-HĂRSÎT, -lă, pl. *nîhărsîl*, -te, nebucurat, nemîngîiat, «non réjouit; non dorloté», Mih, 363; PLit, 967.

NIHEĂMĂ, **NIHEĂMĂTĂ**, **NIHEĂMĂZĂ**, **NIHEĂMTĂ**, adv., Dal, 146; Mih, 363. — 1°. *ia mutrîl niheăm la noi* (ian priviți puțin la noi), PLit, 994; PAnt, 25; 2°. *ia pleacă-l niheămă* (ian lasă-l puțin în jos), Lum, III, 69; PAnt, 31; GrB, 223; PAnt, 227; BNA, IV, 144; 3°. *vrei năheămătă apă?* (vrei puțină apă?); 4°. *dăpă niheămăză* (după puțin), GrB, 221;

PAnt, 224; BNA, IV, 140; 5°. *voi năheámtă să-l' cruescu* (vreau să-i croiesc (bat) puțin), Lum, V, 60. *năheámă, năheámă, năfeámă*.

NI-HÉRTU, *niheártă*, pl. *nihéřřl, niheárte*, nefiert, «non bouilli», Mih, 363; *cărlu-ř trf lăpte nihértu!* (stomacul tău nu e pentru lapte nefiert!).

NIHÍŢ (NI-**HÍŢ?**), -lă, pl. *nihlř, -le* «(qui n'a pas été; qui n'a pas existé); maudit; vaurien; diable», Dal, 146; Mur, 197. — 1°. *ma řř-pl'ndze tóra hăla nihilla di bărbăt* (ci-ř plinge acum halul afurisitul de bărbat), Lum, II, 243; BNA, III, 54; 2°. *la dipăni-te, bre nihite* (ian coboară-te, măi blestematele), Fr, II, 220; BNA, III, 30; 3°. *cum, bre nihite?* (cum, măi afurisitule?), Fl, I, 5, 9; 4°. *tu inimă, nihilla, nu-ř eră mul'edre slăbă* (la inimă, afurisita, nu-ř era femeie rea), BařP, 4; 5°. *nihlta řa-ř u n căle* (Indrăcita iată-ři-o în drum), Lum, II, 308; BNA, III, 124; 6°. *nihlta di cusurină a meă* (blestemata de verişoară a mea), LP, 27; 7°. *ah, nihlta [di hulără], cřř nu-adună!* (ah, blestemata de holeră, cři nu ucide!), CalGrB, 62; 65; 8°. *voi nihř ři blăstimăř* (voi afuriři ři blestemaři), Lum, V, 61; 9°. *nihlile di moăşe* (blestematele de babe), BařP, 44; BNA, III, 44; 10°. *feătile scumbusile, ca nihite* (fetele sumese, ca Indrăcite), CalGrB, 61; 11°. *s' nu-avę frică di nihltul* (să nu aveři teamă de diavolul), Lum, V, 216. — Un participiu trecut **hil, *hlta* „fost”, „été”, de la vb. *hiă* e necunoscut în aromână — singura formă ce ar putea fi menționată ar fi persoana a 2-a plural de indicativ ři subjonctiv prezent, ca ři de imperativ: *hiř* «vous êtes», *s' hiř* «que vous soyez», *hiř* «soyez». — Gr. νεόφυτος „novice” nu satisface. — < ?

NIHÓ, sm., pl. *nihádz*, ison, «accompagnement; timbre», GEI, 176; *nihó di jăle* (ison de jale), Bair, 76. — < (v)ήχος „son; timbre”.

NIHTÉRI, sf., pl. *nihtėřl*, priveghi, «travail de nuit; veillée»: *nihtėřdz'l řac nihtėřl* (lilieci řac priveghi), PenB, VIII, 49. — < νυκτέρι „~”.

NIHTÉRIU, sn., pl. *nihtėřlurř* «veillée»: *c'ntă a feătilor nihtėřlu* (cintă priveghiuř fetelor), AL 1928, 114; BNA, II, 60. — V. *nihtėřl*.

NIHTIRE, sm., pl. *nihtėřdz*; **NIHTIRİŢĂ**, sf., pl. *nihtėřldz*, liliac, «chauve-souris», GEI, 176; PenB, VIII, 49. V. *nihtėřl* ři sinonimele *dubrul'eac, pul'ă-di-noăpte*. — < νυκτερίς, νυκτερίδα „~”.

NI-HUNIPSIRE, sf., pl. *nihunipsřl*, nemistuire, «action de ne pas digérer», Dal, 146.

NI-HUNIPSİT, -lă, pl. *nihunipsřř, -te*, nemistuit, «non digéré», Dal, 146.

NI-IMNĂRE, sf., pl. *niimnăřl*, neumblare, «action de ne pas marcher», Dal, 146; Mih, 363.

NI-IMNÁT, -lă, pl. *niimnăřl, -te* «qui n'a pas marché, qui n'a pas voyagé; expérimenté; où nul n'a pas passé», Dal, 146; Mih, 363; *căřăřile niimnăle* (cărările neumblate), BNA, I, 120.

NI-İŞŢ, -lă, pl. *niışřř, -te*, neieşit, «qui n'est pas sorti», Dal, 146; PLit, 967.

NIKE, sf., pl. *nikřl*, chirie, «oyer; location»: *nikea di căsă* (chiria de căsă). V. *ayóye, kiră*. — < νοίκι „~”.

NIKÉZ, -ză, pl. *nikėřl, -ze*, avar, «avare», Mih, 361. Sinonime: *filăryř* etc. — < τέκες (1264) „~”.

NIKİCĂZĂ, adv., prea puțin, «un tout petit peu», Mih, 362; CAr, 294 (*'nă plecăză*). V. *nikicăşe*. — < 'nă kicăř + -ză.

NIKICŰŞE, adv., puținel, Mih, 362 — v. *nikicăză*.

NI-KINDRUŢ, -lă, pl. *nikindruřř, -te* «qui n'est pas établi»: *Armă'n'ř nikindruřř tu căzăřle di...* (aromâni nestabiliři în cazalele din...), AL 1903, 14.

NI-KIPINÁT, -lă, pl. *nikipinăřř, -te*, nepișcat, «non piqué»: *ascăpă' nikipinăřă di har* (a scăpat nepișcată de charon), PenB, IV, 122; Caraf, 38.

NI-KIPTINĂRE, sf., pl. *nikiptină'ri*, nepieptănare, «action de ne pas (se) peigner», Dal, 145.

NI-KIPTINĂT, -tă, pl. *nikiptinăt*, -te, nepieptănat, «qui n'est pas peigné», Dal, 145; Nic, 343.

NIKISÉSCU, vb. IV — v. *anikiséscu* —, învinge, Nic, 343. — < *νικτώ* „vaincre”.

NIKISIRE, sf., Nic, 343; PScr, 233; Cod, 118¹²; **NIKISÎT**, -tă, Nic, 343 — *anixire*; *anixit*, *asvimlu*.

NIKIZL'KE, sf., pl. *nikizl'ki*, avariție, «avarice». Sinonim: *selinēdme*. — < tc. *né-keslik* (1264) „~”.

NI-LĂRE, sf., pl. *nilă'ri*, nespălare, «action de ne pas (se) laver», Mih, 146.

NI-LĂT, -tă, pl. *nilăt*, -te «qui n'est pas lavé; (beurre) qui n'est pas pressé», Dal, 146; Nic, 344; PB, 658; *âmîul eâte nilăt* (untul e nepresat).

NI-LIPSÎT, -tă, pl. *nilipsîț*, -te, nelipsit, «immanquable; inutile»: *lăcre nilipsite* (lucruri inutile).

NILSÉSCU (*mi*), vb. IV (*nilsîl*, -sît, -sire), geme, «se lamenter; se consumer; ruiner», Dal, 146; *niléscu, gîtone, mi dirîn* (mă vaier, flăcăule, mă zbucium), Fl, I, 2, 8. V. *nălséscu*. — Cf. tc. *n â l â n olmaq* (1265) „gemir”.

NILSIRE, sf., pl. *nilsiri*, prăpădenie, «ruine», Dal, 146.

NILSÎT, -tă, pl. *nilsîț*, -te, ruinat, «ruiné», Dal, 146.

NI-LUCRĂRE, sf., pl. *nilucră'ri*, nelucrare, «action de ne pas travailler; inactivité», Dal, 146; 147.

NI-LUCRĂT, -tă, pl. *nilucrăt*, -te, nelucrat, «qui n'est pas travaillé; non labouré», Dal, 147; Nic, 344.

NI-LŪCRU, sm., fără pl., șomaj, «inactivité, chômage», Dal, 147.

NILŪȘŪ, sn., pl. *nilūșe*, ineluș «petit anneau», PB, 658; *un nilūș, două nilūșe* (un ineluș, două inelușe), PB, 410¹¹. — < *nel*.

NI-LŪȚTĂ, sf., fără pl. «avant de luire»: *nița niluțtă cîne soăritle* (încă înainte ca soarele să strălucească bine), Fl, II, 1, 4. V. *ni-dădă, nupțdă*.

NI-LIRTĂT, -tă, pl. *nil'irtăt*, -te, neiertat, «non pardonné», Dal, 147; Nic, 344.

NIMĂL, **NIMĂLO**, adv., destul, «assez», Dal, 147; Nic, 344; Mih, 364; PScr, 233; CEL, 75. — 1°. *aū hrănă di nimăl* (au hrană din destul), Lum, I, 70; 2°. *si-ălbă di nimăl* (să aibă de ajuns), Lum, I, 71; 3°. *avere di nimăl* (avere de ajuns), Lum, IV, 86; 4°. *s' bāgā nimăl säre tru mîcărî* (să pună în mîncări sare de ajuns), Lum, II, 157; 5°. *cl'ntă ș' cūscrite nimăl* (cîntă și cuscrele destul), PAnt, 301; BNA, I, 130; 6°. *ah'tă clt i nimălo* (atîta cît e de ajuns), Al. 1903, 26. — V. *namălo, nāmălo, nemălo* și sinonimul *distăr*¹. — < bg. *ne malo* „~”.

NIMĂL'ȚŪ, sn., PB, 658; 664; *s' dăse Dima s' l'eā nimăl'e* (s-a dus Dima să ia nămaie), Fr, I, 10, 148; PAnt, 24 — v. *număl'tă*.

NI-MĂCĂRE, sf., PB, 658 — v. *ni-mîncăre* și *lișînd*.

NI-MĂCĂT, -tă, pl. *nimăcăt*, -te «qui n'est pas mangé; qui n'a pas mangé — v. *mîcăt*; à jeun»: 1°. *mîcărea armăse nimăcătă* (mîncarea a rămas nemîncată); 2°. *nimăcăt, nibiul* (nemîncat, nebăut), PB, 222¹²; 3°. *s' bāgā... nimăcăt* (se culcă... flămînd), PB, 181³; PAnt, 98.

NI-MĂRITĂTĂ, adj., pl. *nimăritătē* «qui n'est pas mariée»: *va-armî'n'l nimăritătă* (vei rămînea nemăritată), PAnt, 295; BNA, I, 122.

NI-MĂRTĂRE, sf., pl. *nimărtă'ri*, nemăritare, «action de ne pas se marier», Dal, 147.

NI-MĂRTĂTĂ, Dal, 147; Nic, 344; PB, 658 — v. *ni-măritătă, ni-nsurăt*.

NI-MBĂDE, adv. «état de rester debout», Dal, 147. V. *ni-mpăde*.

NI-MBĂRȚIRE, **NI-MBĂRȚIT**, Dal, 147 — v. *ni-mpărȚire, ni-mpărȚit*.

NI-MBUNĂT, -lă, pl. *nimbună*, -le «irréconciliable, implacable»: *ară'i și nimbună* (răi și neîmpăcați), CalGrB, 24; Bair, 62.

NI-MINĂRE, sf., pl. *nimină'ri*, nemișcare, «action de ne pas bouger, immobilité», Dal, 147.

NI-MINĂT, -tă, pl. *nimină*, -le, «fixé, immobile», Dal, 147; *avigl'ea... nimină di la poartă* (vegheau... nemișcați de la poartă), PB, 127².

NI-MINDUIRE, sf., pl. *nimindui*, negîndire, «action de ne pas penser, de ne pas réfléchir», Dal, 147.

NI-MINDUIT, -lă, pl. *niminduit*, -le «irréfléchi», Dal, 147; *grălu niminduit a l'el* (cu-vîntul necugetat al ei), PB, 204¹.

NI-MISURĂRE, sf., pl. *nimisură'ri*, nenumărare, «action de ne pas mesurer, de ne pas dénombrer», Dal, 147.

NI-MISURĂT, -lă, pl. *nimisură*, -le, nemăsurat, «non mesuré; non dénombré», Dal, 147; Nic, 345; *tărme di-oi nimisurate* (turme de oi nenumărate), Velo, 9; PAnt, 320; BNA, V, 96 — v. *ninumirăt*.

NI-MITURĂT, -lă, pl. *nimitură*, -le «non balayé»: *uborlu nimiturat* (oborul nemăturat), GrB, I, 27.

NI-MÎNCĂRE, sf., pl. *nimincă'ri*, nemîncare, «action de ne pas manger; jeûne», Dal, 147.

NI-MÎNCĂT, -lă, Dal, 147; PLit, 773; *l'i-an'lurzeăște dăhlu di nimincăt* (îi miroase respirația de nemîncat (flămînd) ce e), PGr, 112 — v. *ni-măcăt*.

NI-MÔRTU, *nimôrtă*, pl. *nimôrft*, *nimôdrle* «immortel»: *esti nimôrtu* (ești nemuritor), CLitur, 33. — Compus fără circulație. E traducerea gr. ἀθάνατος.

NI-MPĂDE, adv. «remuant»: *pitrunic'e di nimpăde* (pătrunice fără astîmpăr). V. *ni-mbăde*.

NI-MPRUSTĂT, -lă, pl. *nimprustă*, -le «tout petit qui ne peut pas rester debout»: *pri ăiătoare nimprustăt* (neridicat (care nu poate sta) în picioare), PLit, 1041; PAnt, 70.

NI-MUCAETE, sf., pl. *nimucaē*, indolență, «indolence», Lum, V, 113; Cal, 1911, 201.

NIMUPİRİMĂ, sf., pl. *nimupirime*, erizipel, «érysipèle». — < ἀνεμοπύρεμα „~”.

NIMUSÓRIZMĂ, sf., pl. *nimuszorizmate*, troian, «tas de neige», Dal, 147; CAR, 342; 360; 381 (< *ninsórizmă < *ninsóre + ismă); PLR, II, 117. Sinonim: *năvăl'tă*. — Cuvîntul nu are nici o legătură cu *ninsóre și nici cu *nînzire. El e un compus grecesc, și anume: ἀνεμος „vent” + χιονισμα „action de neiger, il nevigare” — cf. ἀνεμοσοῦρε (τὸ) „ὁ μετὰ χιόνος ἐπερχόμενος ἀνεμος” (ΑρΓλ, 21; Boga, I, 48). — Pas, I, 126: eronat.

NI-MUSTĂCĂT, -lă, pl. *nimustăcă*, -le «sans moustaches»: *glône nimustăcăt* (flăcău fără mustăți), PLit, 894.

NI-MUTRIRE, sf., pl. *nimutiri*, nelngrijire, «action de ne pas regarder, de ne pas soigner», Dal, 147.

NI-MUTRIT, -lă, pl. *nimutrit*, -le, nelngrijit, «pas soigné», Dal, 147.

NÎNCA, **NÎNCĂ**, adv., Nic, 345; Mih, 364; PB, 658; PW, 804; REW, 5995; *nîncea eăste pul'tă* (e încă pui, pasăre), PLit, 764; PAnt, 88 — v. *nînga*.

NÎNCĂ², prep., lingă, «près de, auprès de, à côté de»: *cînd ești nîncă nls* (cînd ești lingă dînsul), Fl, I, 5, 7; BNA, II, 8. — V. *nîngă²*, *n'ngă*.

NI-NCĂLTĂT, -lă, pl. *nincălță*, -le, «(cheval) qui n'est pas ferré; qui n'est pas chaussé»: 1°. *călu nincălțăt* (calul nepotcovit), Fr, II, 272; PAnt, 16; 2°. *drăclu... nu ieșă nincălțăt cu păpûlăle-l'i di astme* (dracul... nu ieșea nelcălțat cu ghetele-i de argint), PB, 460²¹. V. *discălțăt*.

NI-NCĂRCĂT, -lă, pl. *nincărcă*, -le, nelcărcat, «qui n'est pas chargé», PLit, 773.

NI-NCL'ÍS, -să, pl. *nincl'íși*, -se «qui n'est pas fermé; qui n'est pas terminé»: *nincl'ís aestu zborlu* (acesta neterminând cuvîntul), BNA, III, 130.

NI-NCRUNÁT, -tă, pl. *nincrună*, -le «qui n'est pas marié (à l'église)»: *li-avém nincrunáli fedteli* (fetele le avem necununate), PB, 34¹³.

NİNDE, înainte, Dal, 147 — v. *ninte*, *n'nte*.

NI-NDRÉPTU, -reăplă, pl. *nindrépl*, -reăple, nepregătit, «qui n'est pas prêt; non habillé», Dal, 147.

NI-NFLURÁT, -tă, pl. *ninflură*, -le «qui n'est pas fleuri»: *heărhiș ninflură* (cași neînfloriți), Dal, 147; PAnt, 16. V. *nflurít*.

NI-NFUMIL'EÁT, -tă, pl. *ninfumil'eă*, -le, fără copii, «qui n'a pas d'enfants; sans familles», PLit, 808.

NİNGA, adv., încă; chiar, «encore; même», Dal, 145; 147; Nic, 345. — 1°. *drăfil'i nînga nu si-aveă turnădă* (dracii nu se întorsesc încă), PB, 274³⁰; 2°. *nînga nîfăptu* (încă ne-născut), PLit, 373; PAnt, 11; 3°. *s' l'i da nînga prătlu birbec?* (să-i dea chiar primul (cel mai bun) berbec?), PLit, 764; PAnt, 87. — V. *nica*, *nîcă*, *nîncea*, sinonimul *bîle* și alb. *nëngë* „nicht” (GM, 304).

NİNGĂ¹, adv.: *că-l ma țin ne un dor nîngă* (că-l mai țin ne un dor încă), CalGrB, 83; PAnt, 237; BNA, II, 98 — v. *nînga*.

NİNGĂ², prep., PScr, 233; *si-aftă nîngă udă'lu lu durn'eă* (se afla lîngă odaia unde dormea), PB, 274³⁵ — v. *lîngă*, *nîncă²*, *n'ngă* și *nînră*.

NI-NGRUPÁT, -tă, pl. *ningrupă*, -le «qui n'est pas enterré»: *mórtu s' ningrupăt* (mort și neîngropat), PB, 123; *glon'í ningrupăt* (eroi neîngropați), PLit, 995; PAnt, 26.

NI-NSĂRÁT, -tă, pl. *nînsără*, -te, nesărat, «qui n'est pas salé», Nic, 345.

NI-NSUMÁRE, Dal, 147; *érçi di nîsumnăre* (ierburi de insomnie), PB, 365²⁵; **NI-NSUMNÁT**, -tă, Dal, 147; PB, 659 — v. *nî-sumnăre*, *nî-sumnăt* și *nîsumnédză*.

NI-NSURÁRE, sf., pl. *nînsurărí*, neînsurare, «action de ne pas (se) mariera», Dal, 147.

NI-NSURÁT, adj., pl. *nînsură*, neînsurat, «non marié», Dal, 147; Nic, 345; PB, 659; PAnt, 469. — V. *nî-mărtădă*.

NİNTE, adv. — v. *naînte*, *nînde* —: *căl'í nînte țin l'i-băgăși* (caii ți i-ai pus înainte), PAnt, 58; *di ață s' nînte* (de aci înainte, de azi încolo, în viitor), PB, 17²⁴; *di-ață nînte va s' beă apă* (de acum în viitor o să bea apă), Lum, II, 243; BNA, III, 52; *nîntea a ti hăragnă* (înaintea (în fața) aurorei), GrB, 227; PAnt, 233; BNA, IV, 153 — cf.: dr. „înaintea părintelui”, BD, 141 (1627); aci: *năînde*.

NİNTRĂ, prep. «devant — v. *ntră*; à côté de, auprès de — v. *nîngă²*»: 1°. *nînră nîs* (lîngă el, în fața lui), PB, 346⁷; 2°. *l-țină pri nînră stărpe* (l-a ținut pe lîngă oile sterpe), PB, 317¹⁴. — < *nî*- (din *nîngă²*) + *ntră*.

NI-NTRIBÁT, -tă, pl. *nîntribă*, -te «qui n'est pas interrogé»: *nu zburăște nîntribăt* (nu vorbește neîntrebat); **NI-NTRIBÁTĂ**, sf.: *je tal'i ația pri nîntribătă?* (ce tai acolo pe neîntrebate?), PB, 408¹⁴.

NI-NTRICÚT, -tă, pl. *nîntrică*, -le «qui n'est pas dépassé»: *nîntricătă tru aveăre* (neîntrecută în avere), Velo, 62; BNA, V, 92; *tru jundtic nîntricăt(ă)* (neîntrecut(ă) în vitejie), Velo, 67; BNA, V, 61; Velo, 54; BNA, V, 87.

NİNȚI, conj., Mih, 364; Cod, 16 b²⁷; 58 b¹⁰; 93⁴; 110⁷; 123¹ — v. *nîți*.

NI-NȚIPÚT, -tă, pl. *nînțipă*, -te «qui n'est pas commencé»: *apă nînțipătă* (apă neîncepută), PenB, III, 224 — v. *nî-grîl*, *muț¹* și *nî-arhîusîl*.

NI-NUDÁT, -tă, pl. *nînudă*, -le «qui n'est pas noué»: *hîr nînudăt* (fir, ață fără nod), PB, 443²⁴.

NI-NUMIRĂT, -tă, pl. *ninumirăți*, -le «innombrable»: *cuplul ninumirăte* (turme nenumărate), Cal. 1911, 51; BNA, II, 56. V. *ni-rumindă*, *ni-misurdă*.

NI-NVISCŪT, -tă, pl. *ninviscūți*, -le, nelmbrăcat, «qui n'est pas habillé», Dal, 147; PB, 659.

NI-NVIȘTEĂRE, sf., pl. *ninviștări*, nelmbrăcare, «action de ne pas (se) vêtir», Dal, 147.

NI-NVIȚĂRE, sf., pl. *ninvițări*, nelnvățare, «action de n'être pas accoutumé, de ne pas apprendre», Dal, 147.

NI-NVIȚĂT, -tă, pl. *ninvițări*, -le «qui n'est pas accoutumé; inculte, ignorant», Dal, 147; Nic, 345. — 1°. *ed. ninvițată cu ahlăre grădă* (ea, nelnvățată cu atare vorbă), PB, 248¹⁰; 2°. *nvițallu, cîl avuț s' hîbă, eăste huzmikeăr a nvițallu*, W, II, 276; PAnt, 10—v. *huzmikeăr*. Sino-nim: *ôrbu*.

NI-N'ÎLĂ, sf., pl. *nin'île*, «manque de piété»: *măre nin'îlă f' fâțesi* (mare nemilă ți-ai făcut), PLit, 986; PAnt, 48.

NI-N'ILÓS, -loasă, pl. *nin'ilôși*, -loăse «impitoyable», Dal, 147; *nin'iloăsa lămn'e* (nemilosul balaur), PB, 266³³; *moărle... nin'iloăsa* (moarte... nemiloasă), PLit, 977; PAnt, 47.

NI-N'ILUÎT, -tă, pl. *nin'iluți*, -le, nemiluit, «à qui on n'a pas fait l'aumône; de qui on n'a pas pitié», Dal, 147.

NI-N'IRUÎT, -tă, pl. *nin'iruli*, -le «qui n'est pas oint avec les saintes huiles; méchant»: *om nin'iruli* (om nemiruit — adică turc sau necreștin), PLit, 650 — v. *untulămnu*.

NI-OĂSPE, -pîlă, pl. *nioăspi*, -pîle «ennemi», Dal, 147; *să s' bătă cu un nioăspe vișin* (să se bată cu un dușman vecin), PB, 400²⁶; *nioăspișli l' l'aflără oăra* (neamicii i-au găsit momentul prielnic), PB, 395²¹.

NI-ÔM, sm., pl. *nioămin'i* «homme cruel; monstre»: *ti fâțe di om niôm* (te face din om neom), Cal. 1912, 120.

NIÔR, sm. și sn., pl. *niôr* și *nioăre*, nour, «nuage», Dal, 147; Mih, 364. — 1°. *un niôr lătă s' mărnu* (un nor negru și vinăt), PB, 119³⁷; 2°. *di soăre nu l'i-u frică, di vîntu s' din'ică* — *niôrlu* (de soare nu i-e frică, de vînt se fărîmițește — norul), PLit, 387; 3°. *munțli ca si-ălbă niôr* (dacă munții vor avea nori), W, II, 84; PAnt, 44; PLit, 889; 4°. *kinisîră ca nioărele glundri* (porniră voinici ca norii), Fl, I, 3, 9; 5°. *munț di neădă mplin'i, cu spûlbir și nioăre* (munți plini de nea, cu spulber și nori), Trib, I, 5, 13; 6°. *sfulgu di nioăre* (fulger de nori), PenB, VI, 134; 7°. *ca 'nă umbră di nioăre* (ca o umbră de nori), PenB, VII, 13; 8°. *aumbră și nioăre* (umbre și nori), Bair, 21; 9°. *si zăilăscu pln' di nioăre* (să țiep pînă în nori), Bair, 59; 10°. *si-n'i yină di nioăre* (să-mi vină din nori), PenB, VI, 135. — Pluralul masculin e mai curent decît neutrul *nioăre*. — V. *năur*¹ și *nor*, *nuôr*. — Foneticește, *niôr* nu poate fi explicat satisfăcător din lat. *nubilum*, *nubila* „temps couvert, nuages” (cf. și CDDE, 1240), mai ales că și în provensală e forma *niouro* (Tourk-K, 101); dar nici dintr-un **nibulum* nu se poate explica complet (cf. *niurare*, *niurăt*). Poate: *niôr* < *nor* + *niurare*.

NIÔRIHTA, adv., GEL, 176 (< ἀνορίχτα); *fudzi a niôrihta* (a fugit pe neașteptate și ca vîntul), PB, 374¹⁵ — v. *aniôrihta*.

NIP, sm., arșic, PLit, 126 — v. *ip* și sinonimul *visil'é*². — Cf. și tc. *nâyb* (1267) „lieutenant”.

NI-PĂLTÎT, -tă, Mih, 364 — v. *ni-plătît*.

NI-PĂPSÎRE, sf., pl. *nipăpsiri*, nelncetare, «action de ne pas cesser», Dal, 147; Mih, 365. Sinonime: *ni-cumlinire*, *ni-curmăre*.

NI-PĂPSÎT, -tă, pl. *nipăpsii*, -le, nelncetat, «continuel, incessant», Dal, 147. V. *ni-păxti*. — Ca adverb, e sinonim cu *înda*, *ni-curmăt* etc.

NI-PĂRĂTIRSÎT, -tă, pl. *nipărătirsii*, -le, neobservat, «inaperçu, inobservé», Dal, 147.

NI-PĂRIURISIRE, sf., pl. *nipăriyursiri*, neconsolare, «action de ne pas consoler», Dal, 147.

NI-PĂRIURISÎT, -tă, pl. *nipăriyursî*, -te, neparigorisit, neconsolat, «qui n'est pas consolé», Dal, 147.

NI-PĂTIDZĂT, -tă, pl. *nipătîdză*, -te, «non baptizé; qui n'est pas chrétien — v. *nî-n'ruit*», Mih, 365; *eastē nipătîdzăt* (e nebotezat, nu e creștin), PGr, 113.

NI-PĂȚIT, -tă, pl. *nipățit*, -te, nepățit, «qui n'a pas éprouvé des revers, qui n'a eu une mésaventure», PB, 659.

NI-PĂȚITĂ, sf., pl. *nipățit* «malaventure, mésaventure, déconvenue»: *val pătă nipățit* (va păti ce nu a pățit nimeni), PB, 259³⁰; *astîndzî n'pățit* *nipățitile* (astăzi mi-am pățit cele nepățite de nimeni), PenB, IV, 123; Caraf, 41. — V. *nî-luțită*, *nî-trăplă*.

NI-PĂXÎT, -tă, pl. *nipăxî*, -te — v. *nî-păpsî* — : *đoxa a drępsălor deadūn șade cu ān-čel'i nipăxîlă* (mărirea celor drepti stă împreună cu Ingeri neîncetat), Cod, 27²⁴ — transpunere adverbială. Pentru *drępsălor* < *drępălor*, cf. Introducere, § 18, p. 25.

NÍPHIU, -he, pl. *níphi*, -he, prunc, «petit enfant, bébé», Nic, 341; PScr, 233; GEI, 177. sinonime: *fičuric*, *nat*, *n'eac*, *n'eat*, *sărmăniță*. — < νήπιον „~”.

NI-PIAIPSIRE, sf., pl. *nipiđipsiri*, nepedepsire, «impunité», Dal, 147.

NI-PIAIPSÎT, -tă, pl. *nipiđipsî*, -te «impuni», Dal, 147; PAnt, 469.

NI-PILIXÎT, -tă, pl. *nipilixî*, -te, necioplit, «(bois) qui n'est pas taillé, qui n'est pas haché menu; grossier — v. *nî-adurăt*, *nî-čuplît*», Dal, 147.

NI-PIRĂXÎT, -tă, pl. *nipirăxî*, -te, neatins, «qui n'est pas incommodé; intact — v. *nî-cărtit*», Dal, 148.

NI-PITRĂMTU, -tă, pl. *nipitrămț*, -te, nepătruns, «non pénétré; qu n'est pas troué», Dal, 148; PAnt, 469.

NI-PITRĂNDIRE, sf., pl. *nipitrăndiri*, nepătrundere, «action de ne pas pénétrer, de ne pas trouer», Dal, 148.

NIPÎRTIC (*mi*), vb. I (*niprtică*, -căt, -căre), *infuria*, «(se) mettre en colère, devenir furieux comme une *niprtică*», Mih, 365; PB, 659. — V. *niprtikédzū*, *șnripikédzū*.

NIPÎRTICĂRE, sf., pl. *niprticări*, *infuriare*, «action de devenir, de rendre furieux», Dal, 148.

NIPÎRTICĂT, -tă, pl. *niprtică*, -te, mușcat de șarpe; furios, «piqué par un serpent; méchant, furieux», Dal, 148; Mih, 365; PB, 283³⁰.

NIPÎRTICĂ, sf., pl. *niprtiți*, șarpe, năpircă, «serpent; vipère», Dal, 148; Mih, 365; PAnt, 469. — 1°. *niprtică lăte va s' u m'că* (șarpe negru o va mânca), PB, 302²; 2°. *șérki ș' niprtiți șuira* (șerpi și năpirci șuierau), PB, 67⁴; 3°. *niprtica nu 'șl-aspăne čioártle* (șarpele nu-și arată picioarele), PGr, 113. — V. *năpărtică*, *șeărpe* și *uheadū*. — Considerat ca formă de singular și prin metateză silabică finală, probabil: < alb. n ē p ē r k a t ē „vipère” (Hr, 279).

NIPÎRTICUȘE, sf., pl. *niprticășe*, Dal, 148; W, II, 148; PB, 659; PL't, 11. — V.:

NIPÎRTICUȘŪ, sm., pl. *niprticăș*, șarpe mic, «petit serpent», PLit, 283.

NIPÎRTIKÉDZŪ (*mi*), vb. I (*niprtică*, -căt, -căre) «être piqué par un serpent», Dal, 148. V. *niprtic*.

NI-PLĂȚIT, -tă, pl. *niplățit*, -te, neplătit, «impayé». V. *nî-pățit*.

NI-PLIGUÎT, -tă, pl. *nipliguiț*, -te, nerănit, «qui n'est pas blessé», Dal, 148.

NI-PLİSCİNÎT, -tă, pl. *nipłscinît*, -te «(fusil) qui n'est pas déchargé»: *nica nipłscinîtū* *tnł'n'ea tuféke* (încă nedetunată prima pușcă), Lum, II, 138; PAnt, 187.

NIPOĂTĂ, sf., pl. *nipoâte* «nièce» — v. *nipót*.

NIPÓI, adv., Dal, 148 — v. *năpól*.

NIPÓT, NIPOÁTĂ, pl. *nipót, nipoade*, sm., sf. «neveu; nièce», Dal, 148; Nic, 346; Mih, 365; PB, 659; *nipoade*, s' *li făcî mare* (nepoate, să te faci mare), GrB, 216; PAnt, 215; BNA, IV, 57; *dă'-li a nipoată-meal* (dă-le nepoatei mele). — < lat. *nepotus* < *nepos* „petit-fils, neveu”; **nepota* „nièce”.

NI-PRĂXÎT, -lă, pl. *niprăxîl, -le* «mal élevé»: s' *lu veadă cu născă'nță niprăxîl sôlă* (să-l vadă cu cîtiva camarazi rău educați), Cod, 28²⁰.

NI-PRUCUPSIRE, sf., pl. *niprucupsîri*, nepricopsire, «action de ne pas (s')instruire, de ne pas faire fortunes», Dal, 148.

NI-PRUCUPSÎT, -lă, pl. *niprucupsîl, -le*, nepricopsit, «non instruit; qui n'a pas fait fortunes», Dal, 148; Mih, 365; PB, 659.

NI-PTEARE, sf., pl. *niptêri*, boală, «maladie», Nic, 346 — v. *ni-puteare, ni-puteală*.

NI-PTÛT, -lă: *esti niptătă?* (ești bolnavă?), PAnt, 146 — v. *ni-pulăt*.

NI-PUÎTIRE, sf., pl. *nipulîri*, netocmire, «action de pas tomber d'accord, de ne pas être engagé», Mih, 365.

NI-PUÎTÎT, -lă, pl. *nipulîl, -le*, nețocmit, «qui n'est pas engagé, qui n'a pas tombé d'accord», Mih, 365.

NI-PULITIPSÎT, -lă, pl. *nipulitipsîl, -le*, necivilizat, «non urbanisé, non civilisé», Dal, 148.

NI-PURCUPSÎT, -lă: *li șliu eă ți nipurcupsîl sî'ntu* (li știu eu ce nepricopsiți sînt), CȘc, 29 — v. *ni-prucupsîl*.

NI-PURTĂT, -lă, pl. *nipurăt, -le*, nepurtat, «qui n'a pas été habillé ou porté», PLit, 967; *lêle cîrdzi nipurtăte!* (valeur palose nepurtate!), PLit, 1015 — v. *ni-trăptu*.

NI-PUTEARE, sf., pl. *nipulêri* — v. *nipeare* și sinonimul *lîngoare* — Dal, 148; Nic, 346; Mih, 365; *niputeara a meă easte sculără bărbătească* (boala mea e preocupare bărbătească), PB, 444¹¹; «impossible»: *eră cu niputeare* (era cu neputință), PB, 142²⁵. — Cf. mgl. *nipulêri* (PMegR, II, 100; GrS, VI, 174; CapM, III, 207). — V. :

NI-PUTEĂȚĂ, sf., pl. *nipulêl, boală*, «maladie», Nic, 346 — nu există subst. *puleală*. V. *ni-puțame*.

NI-PUTÎNDA(LUI), vb., neputînd, «ne pouvant pas»: *nipulî'ndalui sî-arăvdă* (neputînd să rabde), PLit, 802; PAnt, 91. — V. *ni-²*.

NI-PUTÛT, -lă, pl. *nipulăt, -le*, bolnav, «malade», Dal, 148; Nic, 346; Mih, 366; PB, 659. V. *niptăt* și sinonimul *lî'ndzil*.

NI-PUȚAME, sf., pl. *nipuță'n'l*, epidemie, «maladie contagieuse, épidémie», Mih, 365 — nu există subst. *puțame*. — V. *ni-pteare*.

NIPUȚÎLE, NIPUȚÎME, sf., fără pl., mulțime de nepoți, «nombre de neveux ou de nièces», Mih, 365.

NIRĂIAĂ, sf., pl. *nirăide*, nimfă, «nymphes», Al. 1928, 113; BNA, II, 58; *nură'ri... ca dulbere ș' ca nirăide* (nurori... ca fermecătoare și ca nimfe), BNA, II, 70. — < *verăida* „nimf”.

NIRĂNGE, sf., pl. *niră'nği*, naramză, «orange aigre», Dal, 148. — Cf. și alb. *nerë'nxe* „arancio amara”.

NIRĂNGÎU, sm., pl. *niră'nği*, naramz, «bigaradiers», Dal, 148. — V. *mirăngêă* și *nără'ndzu*. — Cf. și mgl. *mirăngă* (Cap, III, 191).

NI-RĂVDARE, sf., PB, 659 — v. *ni-arăvdare*.

NÎRE, sn., pl. *niri*, rinichiu, «rein, rognon», Nic, 346 și DR, III, 760 (< lat. *ren*). V. *arnel'lu, rincl'lu* și *buburêc*. — < **rine* < lat. *ren, renis* „rein”.

NIRICÓNDĂ, sf., pl. *niricónde*, durere la picior, «douleur au pied», PLit, 293. — < ?

NIRUTÁLAZ, -ză, pl. *niruyájl*, -aze, albastru, «bleu», CN, 174 (< *n'rlu* + *γάλα?*). Sinonime: *albástru*, *niár*. — < *νερόν* + *γαλάζιος* „eau + bleu d'azur”.

NIRUHÍTE, sf., pl. *niruhíl*, lăvare cu scurgerea apei prin gaură făcută în perete, «lavoir», Nic, 341; GEI, 177. V. *niruhlă*, *gólniță* și uz. — < *νεροχύτης* „~”.

NI-RUMINÁT, -lă, pl. *nirumindă*, -le, nenumărat, «pas dénombré», Nic, 340; 346 — v. *ni-numirát*.

NI-RUȘINÓS, -noásă, Nic, 346 — v. *ni-arus(1)nós*.

NISÁFE, adv. și sf., pl. *nisăhl*, destul, «assez; indulgence; équité; compte», Nic, 347. — 1°. *mlcă fl'rá nisáfe* (mînca fără socoteală, prea mult), FI, I, 1, 7; 2°. *u scoásiră di nisáfe* (au scos-o din echitate, au făcut-o lată), FI, I, 3, 10; 3°. *u voi făr' di nisáfe* (o vreau neșarmurit), Trib, II, 7—8, 17; 4°. *nisáfe!* (destul!). V. *insáfe*. — Cf. și alb. *inšáf* „pietă”. — < tc. *ineaf* (161) „équité; pitié; (interj.): assez! pas d'injustice!”.

NI-SALDISÍT, -lă, pl. *nisaldisl*, -le, nesăturat?, «insatiable?»: *a ócl'iloră... nisaldislă* (ochilor... nesăturați?), Cod, 33¹⁵; *nisaldisl st'ndze* (sînge nesăturat?), Cod, 43 b⁴. — V. *sal-disescu*.

NI-SĂRÁRE, sf., pl. *nisărăr'i*, nesărare, «action de ne pas saler», Dal, 149.

NI-SĂRÁT, -lă, pl. *nisărđf*, -le, nesărat — v. *ni-nsărđf*, «qui n'est pas salé», Dal, 149.

NI-SĂTŪL, -lă, pl. *nisătđl'i*, -le «qui n'est pas rassasié», Dal, 149; PB, 659; *armăsil nisătđle* (ați rămas nesătute).

NI-SĂTURÁRE, sf., pl. *nisăturăr'i*, nesăturare, «insatiabilité», Dal, 149.

NI-SĂTURÁT, -lă, pl. *nisăturđf*, -le, nesăturat, «qui n'est pas soûl», Dal, 149; PB, 659; PLit, 773.

NISCL'NTU, -lă, pl. *niscł'nł*, -le, puțin; cîtiva, «peu; quelque(s)», Mih, 366. — 1°. *dăpă niscł'nł oără* (după puțin timp); 2°. *niscł'nł l'épurł* (cîtiva iepuri), PB, 476¹⁶; 3°. *si-l'i da niscł'nle oi* (să-i dea cîteva oi), PB, 15²⁶; 4°. *đi niscł'nłli prłđe* (din cele cîteva viețuitoare), PB, 476⁴. — V. *niscł'ntu*.

NI-SCÓS, -coăsă, pl. *niscóșl*, -coăse «qui n'est pas ôté; qui n'est pas prononcé», Dal, 148; *cășlu eăste niscós* (brînza nu e scoasă); *niscós zbórlu... din gūră* (nescos (nepronunțat) cuvîntul... din gură), PB, 67²⁶.

NI-SCUTURÁT, -lă, pl. *niscuturăf*, -le «qui n'est pas secoué; (chambre) qui n'est pas faite»: 1°. *cucóșlu armăse niscuturăf* (nucul a rămas nescuturat); 2°. *căsa iră... niscuturăf* (casa era... nescuturată), PB, 286³¹.

NÍSCE, nedef., Mih, 366 — v. *niște*.

NI-SĆFRE, sf., Mih, 366 — v. *ni-șleăre*.

NI-SEÁMIN, -nă, Nic, 347 — v. *ni-siminál* (adj. *sedmin* nu există). Compus suspect.

NISÍE, sf., pl. *nisl*, insulă, «île», Dal, 148; Nic, 341; Mih, 366; PScr, 233; PAnt, 469; GEI, 177; ArE, 2 — v. *nicătără*. — < *νησί* „~”.

NI-SÍGUR, -ră, pl. *nisiğurl*, -re, nesigur, «incertain, pas sûr», Dal, 148.

NI-SIGURLÍKE, sf., pl. *nisiğurlıkl*, nesiguranță, «incertitude», Dal, 148.

NI-SISTRISÍT, -lă, pl. *nisistrisl*, -le «qui n'est pas étrillé»: *a bre tar nisiristrisl* (hei mă măgar nețesălat), Al. 1901—1902, 108. — V. *xistrisl*.

NI-SÓMNU, sm., fără pl., insomnie, «insomnie», BNA, III, 4.

NI-STIPSÍT, -lă, pl. *nislipsil*, -le, inocent, «innocent; sans fautes», PB, 660.

NI-SUDÍT, -lă, pl. *nisudil*, -le «qui n'est pas assujéti»: *hoările a lor va hībă nisudile* (satele lor vor fi scutite de impozit), Trib, II, 9—12, 23.

NI-SUMNÁRE, sf., pl. *nisumnăr'i* «action de ne pas (pouvoir) dormir; insomnie»: *lo éređi di nisumnăre* (luă ierburi de insomnie), CalGrB, 72. — V. *ni-nisumnăre*, *ni-sómnu*, *ni-dur-n'ire*.

NI-SUMNÁT, -tă, pl. *nismnát*, -te «qui n'a pas dormi», PAnt, 469; *curmăt, cripăt* și *nismnăt* (obosit, supărat și nedormit), PB, 482¹². — V. *ni-nsumnăt, ni-durn'it*. Nu e atestat vb. *sumnédzû*. V. *nsumnédzû* și *ni*-³.

NIȘÛN, -nă, Nic, 347 — v. *nișiun* și it. *nessuno*.

NI-SURSÍT, -tă, Nic, 347 — v. *ni-zursit*.

NIȘALI', adj. : *vătămă' doi nișaládz* (a ucis doi renumiți), PLit, 1031 — v. *nișanlt*.

NIȘÁNE, sf., pl. *nișén'í*, semn distinctiv, 1°. marque, signe; 2°. cible; 3°. décoration; 4°. cadeau de noce, arrhes; 5°. beauté, splendeur; 6°. merveille; 7°. excentricité, Dal, 148; Nic, 364; Mih, 366. — 1°. *bágá-l'í nișáne* (pune-i semn distinctiv); 2°. *trázze tu nișáne* (trage la țintă), PLit, 946; 3°. *lo nișáne* (a luat decorație), PB, 660; 4°. *ținți flurii nișáne* (cinci galbeni arvună), PLit, 916; *tricără cu nișén'ile* (au trecut cu darurile de logodnă), Mih, 366; 5°. *a hoară'l el nișáne* (a satului splendoare), PLit, 976; 6°. *'nă lilice, 'nă nișáne* (o floare, o minune), PLit, 829; 932; PAnt, 34; *je cal, je nișáne!* (ce cal, ce minune!), PAnt, 135; *nvedsta oăcl'ise, nișáne!* (nevasta oacheșe, minune!), BNA, I, 14 — v. *tăcru* 4° și *thămă*; 7°. *s' nu ma ved alte nișén'í* (să nu mai văd alte năzdrăvănii), BNA, II, 84. — Alte nuanțe de sensuri: 8°. *va-ț daă singură nișáne* (eu singură îți voi da semn-garanție), Fr, I, 134; BNA, I, 70; 9°. *pălt'și, mol, mare nișáne* (ai pățit, măi, mare nenorocire), Fr, I, 158; PAnt, 22; 10°. *aă-I nișáne di apă* (aici e nenorocire (lipsă mare) de apă), PB, 342¹⁰. — V. *sémnu*¹. — < tc. *nyehân* (1275) „marque; emblème; décoration”.

NIȘANGÍ, sm., pl. *nișangédz*, țintaș, «habile à tirer au but», Dal, 148. — < tc. *nyehan-djy* (1275) „~”.

NIȘANLÍ(Ū), -loăn'e, pl. *nișanládz* și *nișanlti*, -loăn'e și -lti «bon tireur; marqué (au B)», Mih, 366. V. *nișalt'* și alb. *nishanlti* „rmarchevole”. — < tc. *nyehanly* (1275) „signé”.

NI-ȘCIÚT, -tă, Mih, 366; *tu, cucodte nișciut* (tu, cocoșule niștiutor), Bag, 59; PAnt, 202; BNA, V, 39 — v. *ni-știut*.

NIȘIDÍ'RE, sf., pl. *nișidí'ri*, amoniac, «sel ammoniac — v. *mușidí're*», Dal, 148. — Cf. și gr. *νιζων-ήρι* „~”. — < tc. *nyehadyr* (1274) „~”.

NI-ȘIDZÚT, -tă, pl. *nișidzúf*, -te, neșezut, activ, «qui n'est pas assis; qui travaille debout sans cesse», PB, 660; *nișidzútă 'noărá mpáde* (neșezată odată jos), PLit, 859.

NIȘINIPSÉSCU, vb. IV (*nișinipsít, -sit, -sire*), ținti, ochi, «coucher en joue», Dal, 148. V. *nkilésu*. — < *nișáne*.

NIȘINIPSÍRE, sf., pl. *nișinipsírt*, țintire, «action de viser», Dal, 148.

NIȘINIPSÍT, -tă, pl. *nișinipsít*, -te «couché en joue», Dal, 149.

NIȘINLÍTCU, -că, pl. *nișinlítli*, -fe «remarquable»: *Hađa i feătă nișinlítcă* (Haida e fată splendidă), PenB, VI, 141.

NIȘÓR, *nișoără*, Gram, 281; *dzi'nile... nișoăre ca piturnic'e* (zinele... ușoare ca păturnichi), BNoI, 22 — v. *lișór*¹, *n'ișór*.

NIȘOREÁȚĂ, sf., Gram, 281 — v. *lișuredăț*.

NIȘTE, nedef., niște, «certain; quelque(s); quelque chose», Dal, 149; Nic, 347; Mih, 360 — v. *nișce*; *deădiși... la niști oămin'í* (ai dat... la niște oameni), LP, 214; PAnt, 79. — V. *ni'ște*.

NI-ȘTEÁRE, NI-ȘTÍRE, sf., pl. *nișléri, nișliri*, neștire «action de ne pas savoir; ignorance», Dal, 148; PScr, 232. V. *ni-sčire*.

NI-ȘTIÚT, -tă, pl. *niștiúf*, -te, fără știință, «inexpérimenté; ignorant», Dal, 148; Nic, 347; PB, 660; PAnt, 226; Cod, 84 b¹⁷; V. *ni-știúf*. — Cf. și dr. „unii den neștiuții greci” (CronM, I, 48).

NI-TÁCÚT, -tă, pl. *niłácúf*, -te «qui ne cesse pas de se taire; continuel; qui n'est pas discret; loquace, bavard», Mih, 367; *zčiclu niłácút* (tipătul continuu), PAnt, 160.

NI-TĂL'EĂRE, sf., pl. *niăl'érĭ* «action de ne pas couper», Dal, 149.

NI-TĂL'EĂT, -tă, pl. *niăl'edĭ*, -te «qui n'est pas coupé ou taillé», Dal, 149; cu *perĭ* *niăl'edĭe* (cu plete netăiate, netunse), PLit, 850; PAnt, 53.

NI-TRĂDZIRE, sf., pl. *niărdzĭrl*, netragere, «action de ne pas tirer, de ne pas porter», Dal, 149.

NI-TRĂPTU, -tă, pl. *niărpĭl*, -te, «qui n'est pas tiré; qui n'est pas porté — v. *ni-purtă*»; pl. f.: «(les plus) grandes souffrances», Dal, 149; PB, 660; *trădzi niărpĭli* (trage (îndură) cele netrase, suferințe neobișnuite), PLit, 788; PAnt, 85; *tĭne trăpsĕșt niărpĭle* (tu ai suportat suferințe necunoscute), BNA, IV, 85; 90 — v. *ni-vidzăt*.

NI-TREĂTIRE, sf., pl. *niăredĭrl*, netrecere, «action de ne pas (sur)passer», Dal, 149.

NITRIC, vb. I, Nic, 347 — v. *mătric*, *ntric*.

NI-TRICŪT, -tă, pl. *niăricăt*, -te, ne(in)trecurt, «qui n'a pas passé; qui n'est pas surpassé», Dal, 149; *niăricătă siptămi'na* (săptămîna nefiind încheiată), PAnt, 105.

NITRU, sm., pl.?, nitru, «salpêtre», Dal, 149; Nic, 347. — < νίτρον „~”.

NI-TŪMSU, **NI-TŪMTU**, **NI-TŪNSU**, -să, -tă, -să, pl. *niătămĭ*, *niătămĭl*, *niătânse*; -mse, -mte, -nse, netuns, «qui n'est pas tondut, qui n'a pas les cheveux coupés», Dal, 149; PB, 660; Nic, 347.

NI-TURGISIRE, sf., pl. *niăturĭsĭrl*, neascuțire, «action de ne pas aiguiser», Dal, 149.

NI-TURGISIT, -tă, pl. *niăturĭsĭt*, -te, neascuțit, «qui n'est pas aiguisé», Dal, 149. — V *niăturĭsĭl*, *struzĭl*.

NI-TURNĂRE, sf., pl. *niăturnă'rl*, neîntoarcere, «action de ne pas tourner, de ne pas rentre», Dal, 149.

NI-TURNĂT, -tă, pl. *niăturnăt*, -te, neîntors, «qui n'est pas tourné, qui n'est pas rentré», Dal, 149.

NI-TŪT, -tă, pl. *niătăt*, -te (grămosteni): *niătăt la mĭnte* (netot la mînte) — v. *netăt*. — < ni² *tut*.

NÎŢEĂMĂ, adv., Mih, 367; PB, 660 — v. *nĕeămă*, puțin.

NÎŢĂ, sf., pl. *niătă*, leagăn, «berceau», Dal, 149; Fr, I, 75; *fă-n'ĭ lu niătă năne*, năne (fă-mi în leagăn nani, nani), BNA, I, 76. — < *sărmăniătă*.

NÎŢE, **NÎŢI**, conj., nici, «ni», Dal, 149; Nic, 347; PScr, 233. — 1°. *nĭŢe ună lăcrimă* (nici o lacrimă), GrB, 227; PAnt, 233; BNA, IV, 152; 2°. *nĭŢi s' toărnă, niŢi n'ĭ-scrie* (nici nu se întoarce, nici nu-mi scrie), PAnt, 267 — sintactic, pentru vechea dacoromână cf. CPsal, p. cxxx și Dens, II, 399; 3°. *nĭŢi ună, niŢi doăuă* (nici una, nici două), PB, 27²⁹; 4°. *niŢi cĭt păt'i călătôrĭ* (nici cît păsările călătoare), Fr, I, 3, 36; BNA, I, 8; PAnt, 289; 5°. *nu-dă niŢi noătin'ĭ, ni birbĕŢl* (nu au nici noateni, nici berbeci), Fr, I, 3, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8. — V. *ne, nĕca, ni¹, niŢi, ūti*. — < lat. *neque* „ni”.

NÎŢIDÎNÎŢĂRĂ, adv., niciodată, «jamais», Nic, 348. Sinonime: *putĕ*, *vl'rnăoară*. — Cf. și † dr. „nice dinioară” (CC, 42²² etc.), *dănoară* (BD, 29 etc.). — < *niŢi* + **dĭnloară* (< lat. de *una hora*).

NÎŢIŪN, -nă, nedef., nimeni, nici un, «personne», Nic, 348. — V. *barăn*, *nisăn*, *un* și *vlr* — cf. și † fr. „nis un des soens”, Rol 806 (nearticulat). — < lat. *neque unus* „personne”.

NI-ŢINEĂRE, sf., pl. *niŢĭnĕrl*, neținere, «action de ne pas (re)tenir», Dal, 149.

NI-ŢÎNŪT, -tă, pl. *niŢĭnăt*, -te, neținut, «qui n'est pas (re)tenut», Dal, 149.

NI-UDĂRE, sf., pl. *niudă'rl*, nestropire, «action de ne pas mouiller, de ne pas arrosar», Dal, 149.

NI-UDĂT, -tă, pl. *niudăt*, -te, neudat, «non mouillé, non arrosé», Dal, 149.

NI-UÎDISIRE, sf., pl. *niuldisĭrl*, nepotrivire, «action de ne pas ressembler; disparité», Dal, 149; PScr, 232.

NI-ŪDISŢ, -tă, pl. *niuidisî*, -le, nepotrivit, «non pareil; non approprié», Dal, 149.

NI-UMPLEĂRE, sf., pl. *niumpləri*, neumplere, «action de ne pas remplir, de ne pas (pouvoir) convaincre», Dal, 149.

NI-UMPLŪT, -tă, pl. *niumplăt*, -le, neumplut, «qui n'est pas plein; qui n'est pas convaincu», Dal, 149.

NI-UOĂT, -tă, pl. *niuoăt*, -le «qui n'a pas pōndu; qui n'est pas pondus»: *'nă pūl'e niuoătă* (o puică (fată) care nu a ouat), PLit, 839; *oă niuoăt* (ou neouat).

NIŪR, -ră, pl. *niūr*, -re, albastru, PB, 660 — v. *nūr*² și *niūră*. Sinonim: *niruyălaz*.

NIURĂRE, sf., pl. *niurăr*, înnorare, «action de se couvrir de nuages, de s'assombrir», Dal, 149; Nic, 345. V. *nură* și:

NIURĂT, -tă, pl. *niurăt*, -le, înnorat, «couvert de nuages, nuageux; assombri; fâché», Dal, 149; Nic, 345; PLit, 3. — 1°. *ta-ſ' u toămna niurătă* (iată-ſi-o toamna înnorată), BaŢP, 59; 2°. *pleacă fruntea-l'i niurătă* (apleacă fruntea-i înnorată), PAnt, 277; Bair, 119; 3°. *sî-n'i azbôr, niurătă* (să-mi zbor, eu întristată), PLit, 3; 4°. *zbor nu-acălă soſl'i niurăt* (toarășii supărați nu încep vorbă), LP, 131; BNA, II, 108. — V. *niureădză*, *niurôs* și *vărcusl*.

NIŪRĂ, sf., pl. ?, albastru, «couleur azurée», PB, 660. — V. *niūr*.

NI-URDINĂT, -tă, pl. *niurdinăt*, -le «par où l'on ne passe plus — v. *ni-călcăt*, *ni-immăt*; qui n'est pas sorti dans le monde, parmi les hommes», PLit, 967; *căl'turle... niurdinăt* (căile... neumbrate), CalGrB, 83; PAnt, 238; BNA, II, 98.

NIUREĂDZĂ, vb. unipers; **NIUREDZŪ**, vb. I (*niură* și *niurăt*, -răt, -răre), înnora, «(se) couvrir de nuages; se rembrunir, se renfrogner», Dal, 149; Nic, 345; PB, 660. — 1°. *acălă s' niureădză* (Incepu să se înnoreze); 2°. *niurără munț și vă'l'tur* (se înnorară munți și văi), Mac, I, 1, 8; PAnt, 203; BNA, V, 41; 3°. *Dumnidză'lu dipăse dzednile...*, *niură* (Dumnezeu lăasă în jos sprincenele..., se posomorî), PLit, 807. — V. și *nuoreadză*. — < lat. **nubilare* < *nubilare*, «être couvert de nuages».

NIURÔS, -roăsă, pl. *niurôs*, -roăse, noros, «nuageux; assombri — v. *niurăt*: *toămnă niuroăsă* (toamnă noroasă), Lum, II, 188; PAnt, 193; *picurărle avea niște ôcl'i niurôs* (păstorul avea niște ochi nouroși), GrB, 220; PAnt, 223; BNA, IV, 138.

NI-USPÎTLE, sf., pl. *niuspît'le*, dușmănie, «inimitié», Dal, 149. V. *ni-oăspe*.

NIVĂLŪ, sn., pl. *nivăl'tur* și *nivăl'e* — v. *năvălă*, *năvăl'la* și *azvîmtură* 3°. — 1°. *l'-le-deade ampărtrlea pi tu nivăl'tur* și *s' fedje nivădzăt* (i-a dat (o porni) în galop prin troiene de zăpadă și se făcu nevăzut), Lum, IV, 237; 2°. *nivăl'tur*, *nivăl'tur di neădă s' alăsă tu vă'l'tur* (troiene, troiene de omăt se lasă în văi), PenB, II, 86.

NI-VĂTĂMĂRE, sf., pl. *nivătămăr*, neucidere, «action de ne pas tuer», Dal, 149.

NI-VĂTĂMĂT, -tă, pl. *nivătămăt*, -le, neucis, «qui n'est pas tué», Dal, 149; PB, 660.

NIVEĂSTĂ, sf., pl. *niveăste*, mireasă; nevastă, «nouvelle mariée; jeune épouse; femme», Dal, 149; Nic, 342; PAnt, 252; CEI, 75; *côrtu l-trădzeă nveăsta noădă* (hora o trăgea (în capul horei era) mireasa), PB, 279² — v. *nveăstă*. — În zilele de nuntă, *niveăsta noădă* stătea mai mult în picioare, cu ochii lăsați în jos și cu mînile suprapuse sub piept. Orice mișcare a ei — în casă sau în horă — trebuia să fie cit mai discretă, mai neobservată — v. *nc'în* 1°. Săruta mîna persoanei care o cîntea cu cîte ceva — v. *mescu* 2° —; nu vorbea de loc cu nimeni, nici cu mirele, și respecta pe toți membrii familiei socrilor ei, chiar și pe copii. — La albanezii nordici: „... au lever du soleil, elle est conduite à l'un des angles de la meilleure chambre où elle doit rester debout, les yeux baissés, les mains croisées sur la poitrine, cachant, autant que possible, le mouvement de sa respiration, jusqu'au moment où l'on viendra la prendre pour la conduire à la maison de l'époux” (Hecq, 306). — < vsl. *nevěsta* „sponsa”.

NI-VIDEĂRE, sf., pl. *nivideri*, «action de ne pas voir», Dal, 149; *edsti trî nivideăre* (e într-un hal de nevăzut).

NI-VIDZÚT, -lă, pl. *nividzút*, -le «qui n'est ou n'a pas été vu; pl. f. : grands supplices», Dal, 149; Nic, 342; PB, 660; PLit, 967. — 1°. *s' daú di-aúmbra nividzútă* (să dau de umbra nevăzută), PAnt, 273; Bair, 110; 2°. *și-vidzú marálu nividzútile* (și-a văzut (a suferit) sârmanul chinurile cele nevăzute), PAnt, 85 — v. *ni-pătl'tă, ni-tráptu*. Sinonim : *áfan*.

NI-VINÍTĂ, sf., fără pl., abia venit, «à peine venu ou arrivé», PB, 660. — V. *ni-luítă*.

NI-VIN'IRE, sf., pl. *nivin'iri*, nevenire, «action de ne pas venir», Dal, 149.

NI-VIN'IT, -lă, pl. *nivin'it*, -le «pas venu, pas arrivé; pas levé», Dal, 149; *alúdt nivin'it* (aluat nedospit). V. *ni-vintă*.

NIVISTÉSCU, -tească, PB, 660 — v. *nivistescu, nivistescu*.

NIVISTICĂ, sf., pl. *nivistife*, «petite nivedastă», PB, 660; BañN, 18; *cúmu s' fr'l'ndze nivistica!* (cum se mlădie nevestica!), BañP, 56.

NIVISTÚL'E, sf., pl. *nivistál'e*, nevăstuică, «belette», Dal, 149; Nic, 342; PB, 661; CEI, 75; Lum, I, 183. V. *nivistál'eán* și sinonimul *nifl'ă*. — Cf. bg. *nevěstulka* „nevăstuică”.

NIVIȘTEĂSCU, -tească, pl. *niviștești*, -lăști, de mireasă, «de nouvelle mariée», Dal, 149; *s' turnd cu nivișteștile di la băseárică* (se întorcea cu îmbrăcămintea de mireasă de la biserică), FI, I, 1, 14. V. *nivistescu*. — < *nivedastă*.

NIVÓL'E, sf., pl. *nivól'i* și *nivól'turł*, nevoie, «peine; misère», Mih, 367; RomP, II, 63; 3; CEI, 75. — 1°. *și n'l-lu bat nivól'ile* (și mi-l bat nevoie), Fr, II, 273; PAnt, 294; BNA, I, 52; 2°. *ti arâte ș' ti nivól'turł* (pentru rele și pentru nevoi), CalGrB, 67; 3°. *moártea căre poáde nivól'turle s' li aslingă* (moartea care poate ca mizeriile să le stingă), Al. 1927, 60. — Cf. și alb. *nëvóljē* (Hr, 278), *nevôjē* „bisogno”. — < vsl. *nevolje* „necessitas”.

NI-VREÁRE, sf., pl. *nivrérł* «mal gré», Dal, 149; *cu vreáre, cu nivreáre* (cu vrere, cu nevrere), PB, 15²⁷; *di vreáre, di nivreáre* (vrind, nevrind), PAnt, 309.

NI-VRUGUÍRE, sf., pl. *nivrugurł*, nebrăzdare, «action de ne pas tracer des sillons, de ne pas sillonner», Dal, 149.

NI-VRUGUÍT, -lă, pl. *nivruguíť*, -le, nebrăzdat, «non sillonné», Dal, 150.

NI-VRÚT, -lă, pl. *nivrúť*, -le, nevrut, «qui n'est pas aimé; haï», Dal, 150.

NI-XINÍT, -lă, pl. *niziniť*, -le «qui ne se dépayse pas, qui ne va pas a l'étranger»: *un ġlone nizinít* (un tânăr neînstrăinat), PLit, 902.

NIZÁM, sm., pl. *nizán'i* și *nizámean'i*, infanterist turc, «fantassin turc», Mih, 367; *si umplă călea di nizán'i* (drumul s-a umplut de nizami), Mac, II, 160; PAnt, 41. V. *nifer*. — < tc. *nezzám* (1278) „qui met en ordre”.

NIZÁME, sf., pl. *nizá'n'i*, infanterie, «infanterie, armée turque; ordre; arrangement». — 1°. *tru nizáme ș' tru turcáme* (în armată și în turcime), PLit, 1025; 2°. *fivá nu va si si-aledgă di nizámea-a lui* (nimic nu se va alege din infanteria lui), BNA, I, 108; 3°. *scriám ġlón'it'i tru nizáme* (Inseriam flăcăii în militare), Millio, 8; 4°. *n casă áre nizáme bună* (în casă are rânduială bună) — v. *arádă, táze*. — < tc. *nyzám* (1278) „ordre, arrangement”.

NI-ZÁPISÍRE, sf., pl. *nizáplisrł* «action de ne pas saisir», Cod, 61¹².

NI-ZBURÍ'T, -lă, pl. *nizburł't*, -le, nevorbit, «qui n'est pas parlé; dont on n'a pas parlé», Dal, 148.

NIZEÁRCU, -că, pl. *nizeárři*, -fe, capricios, «mal habitué, capricieux», Dal, 150. V. *náze*. — < *vázci* + *ápixoc*.

NI-ZGRUN'IT, -lă, pl. *nizgrun'it*, -le «non fouillé»: *nu l'i-armíneá gúvă nizgrun'itlă* (nu-i rămânea gaură nescormonită), GrB, 128. V. *zgurn'it*.

NIZISTÉ, sm., pl. *nizistédz*, amidon, «amidon», Dal, 150; Nic, 343. — Cf. și gr. *νισστέζ*, alb. *nishesté*. — < tc. *niechesté* (1274) „~”.

NI-ZIXÍ'T, -lă, pl. *nizixł't*, -le, necîntărit, «qui n'est pas pesé», Dal, 150.

NI, PAnt, 470 — v. *nă*.

'NI, o, una, PANT, 470 - v. 'nă.

NIBURUEȘCU (mi), vb. IV (ntburui, -uit, -uire), a se repezi, «se précipiter, se jeter sur»: *cl'n'll'i atâmnea s' ntburuiră* (atunci clinii se repeziră). Sinonime: *sălăcșescu* etc. - V. *anăbărșcu* și *o-bura!*

NÎNTE, adv., înainte, PANT, 470 - v. *năinde*, *n'l'nte*.

NÎRÎRE, sf., supărare - v. *năirre*.

NÎNGĂ, prep. - v. *nîncă* - : *stăi n'l'ngă noi* (stai lângă noi). - < lat. *longo* < *longus*.

NÎNTE, adv. : *căma n'l'nte* (mai înainte), Cod, 115 b⁸. V. *nînte*. - < lat. *in ante*.

NIS, *n'l'să*, pl. *ntși*, *n'l'se* - v. *năs*, *dis*¹, *insu* -, Dal, 148; Nic, 336; PANT, 470. - 1°. *vrū s' nts, cōrbul* (vrū și dînsul, bietul), PB, 17; 2°. *armăsi singură n'l'să* (a rămas singură dînsa) PB, 46¹⁵; 3°. *cll s' trăpsiră n'l'si* (abia s-au retras dînșii), PB, 46¹⁵; 4°. *dz'l'siră n'l'se* (ziseră dînzele), PB, 143¹⁶; 5°. *n'l'slu... lipsește s' u da* (dînsul... trebuie să o dea), W, II, 224; 230; 6°. *ōre pleacă, dz'l'fe n'l'slu* (mă moșnege - zice dînsul), BațP, 10; 7°. *Dumnidzale! - strigă n'l'slu* (Dumnezeule! - strigă dînsul), BațP, 34; BNA, III, 114; 8°. *kiră... deadăin cu nă'sll'i* (pieri... împreună cu dînșii), Cod, 72¹⁰; 9°. *s' mi mărîtă n'l'sll'i vor* (dînșii vor să mă mărite), Lum, V, 9, 23; 10°. *s' n'l'sile mîcără* (și dînzele au mîncat), PB, 240¹⁵. - În dacoromână: „într-însă Crîmul iese” (Ureche, 126); „într-însă” (Ureche, 126). - Cu privire la articularea analogică a acestui pronume, cf. PMor, 17-18, dar mai ales PEP, 121-125. - CDDE, 869; Jb, XIV-XX, 135: < lat. *ipsus*, „meme, lui-meme”.

NISCÎNDU, **NISCÎNTU**, -dă, -lă, pl. *ntscî'ndzt*, *ntscî'nfi*, -de, -le - v. *născî'ndu*, *ntscî'ntu* -, Dal, 148; Nic, 336; PANT, 23; *ntscî'nfi oămin'i* (cîțiva oameni), PB, 76¹², 306²⁷; *hearsim ntscî'ntu grîn* (am fiert puțin grîu). - Corespunde dr. *neșchit* (< lat. *nescio quantum*). - < lat. *ne ex quanto*.

NÎȘTE - v. *niște* - : *am 'nă sindukiță cu n'l'ste, n'l'ste năntu* (am o lădiță cu niște, niște înuntru), PLit, 401; *cănda eră n'l'ste piștirēl* (parcă erau niște peșteri), PB, 15⁸. - < lat. *nescit* (*nescio*).

NÎNTRU, adv., PANT, 470 - v. *năândru*, *năntu*.

NJIRĖDZŪ, vb. I (*njirăi*, -răi, -răre), a deveni jăratec, «(se) transformer en charbon ardent»: *pl'nă si njireadză crăčtân'l'i* (plină ce buștenii să devină jăratec), FI, I, 2, 6. - < *jar*.

NKEĂDIC (mi), vb. I (*nkidicăi*, -căi, -cäre), împiedica, «empêcher; empêtrer, entraver», Dal, 154; Nic, 350; Mih, 342; PSer, 233; PB, 661. - 1°. *s' nu si nkeădică fiivă tu alăgäre* (să nu se împiedice cumva în alergare), Lum, II, 138; PANT, 187; 2°. *nkidicăi căl'i* (puneți piedici la picioarele cailor) - v. *keădică*. V. *ankeădic*. - < lat. *impedicare* „entraver”.

NKEĂRE - v. *inkeăre*, *keăre*.

NKĖRDU, **NKĖRAU**, sn., pl. *nkĖrduri*, cîștig, «gain, profit», Dal, 154; Nic, 349; Mih, 342; GEI, 177; cu *nkĖrau* (cu noroc), PB, 364²⁵; BațP, 57. V. *inkĖrau*, *nkirășescu*. - < *κερδος* „~”.

NKICUTĂRE, sf., pl. *nkiculă'ri*, apoplexie, «apoplexie, coup de sang», PLit, 231.

NKICUTĖDZŪ, vb. I (*nkicutăi*, -tăi, -täre), damblagi, «frapper ou être frappé d'un coup de sang», PLit, 231; *kicuta... n'l-ti kicută'* (apoplexia... mi te-a damblagit), PLit, 974 - v. *kicutădză*; *kicuta lăte s' ti nkicuteadză* (lovi-te-ar damblaua neagră). - < *kicută*.

NKID, vb. III (*nkisă*, *nkis*, *nkidire*) (fărșeroți) - v. *tncl'id*, *nel'id*. - Pentru dispariția sunetului *l'* (*cl' > k*) - cf. *keăte*, *kem* etc. (cf. aci p. 757).

NKIDICĂRE, sf., Dal, 154; Nic, 350 - v. *ankidicăre*.

NKIDICĂT, -tă, pl. *nkidicăf*, -te, împiedicat, «empêché; entravé», Dal, 154; Nic, 350.

NKIDICĂTŪRĂ, sf., pl. *nkidicături* «entrave; croc-en-jambe», Dal, 154; PB, 661.

NKILĚSCU, vb. IV (*nkilli, -lil, -lire*), ținti, «porter juste, atteindre», Mih, 343; 366 (*ankilĚscu*); 29; PETim, 15. V. *nișinipsĚscu*. — < alb. *kjilōj, qĚllōnj* „colpire nel segno”.

NKILĚRE, sf., pl. *nkilliri, țintire*, «action de porter juste», Mih, 343.

NKIPITĚDZŮ (*mi*), vb. I (*nkipitāi, -lāi, -lāre*), a fi ciupit de vărsat, «avoir la variole», Mih, 343. — V. *kipit*.

NKIRĚĚSĚSCU, vb. IV (*nkirĚsiti, -siti, -sire*), cîștiga, «gagner, profiter, bénéficier», Dal, 154; Nic, 350; Mih, 343; GEI, 177; *va s' mi nkirĚsĚscă* (mă va cîștiga, voi fi al ei), PB, 255³³. V. *kirĚsĚscu* și *amintu*, precum și dr. *chirdosi*. — < *κερδίζω* „~”.

NKIRĚĚSĚRE, sf., pl. *nkirĚsiri*, cîștigare, «action de gagner, de profiter», Dal, 154; Nic, 350; Mih, 343.

NKIRĚĚSĚT, -tă, pl. *nkirĚsiti, -le*, cîștigat, «gagné, profité», Dal, 154; Nic, 350.

NKISĚSCU, vb. IV, Dal, 154; Nic, 350; Mih, 343; PScr, 233; *nănti să nkisĚscă di acăsă* (Înainte de a porni de acasă), PB, 37⁷; *Sămărina deăde neădă — nveăsta-al Dzimă nkisi greădă* (la Samarina a nins — nevasta lui Dzimă a început a fi însărcinată). — V. *kin(i)Ěscu* și sinonimele *litĚscu, purnĚsc*.

NKISĚRE, sf., pl. *nkisiri*, pornire, «action de (se) mettre en marche, de commencer à...; mouvements», Dal, 154; Nic, 350; Mih, 343.

NKISĚT, -tă, pl. *nkisiri, -le*, pornit, «mis en marche, en mouvement», Dal, 154; Nic, 350.

NKIULĚRE, sf., pl. *nkiuluri*, mintuire, «délivrance»: *nkiulĚrea a fumĚl'i'i* [corect: *a fumĚl'lor*] *a văștror* (mintuirea copiilor voștri), Cod, 17²⁶. — E infinitivul lung al verbului neatestat *nkiulĚscu*. — Sinonim: *ascăpăre*. — < alb. *ngjall(em)* „vivificare, dar vita, risuscitare”.

NKIZMĂ, sf., pl. *nkizme*, pizmă, «envie, jalousie, dépit», Dal, 152; *di tră nkizma di dușmān'i* (din cauza pizmei (pentru pizma) de dușmani), PLit, 894. — V. *pizmă*.

NKIZMĂSĚSCU, NKIZMU(S)ĚSCU, vb. IV (*nkizmăsi, -siti, -sire*), pizmui, «envier, jalousier», Dal, 152; *te l'i nkizmăsiți ġlunedă* (căruia i-ai pizmuț bravura), Velo, 44; BNA, V, 76. — < *nkizmă*.

NKIZMUĚRE, sf., pl. *nkizmuiri*, pizmuire, «action d'envier», Dal, 152.

NKIZMUĚT, -tă, pl. *nkizmuiri, -le*, pizmuț, «envié», Dal, 152; 155.

NMĂRMURISĚSCU, vb. IV (*nmărmurisi, -siti, -sire*), înmărmuri, «être stupéfait», PB, 661. — V. *mărmură* și gr. *μαρμαρῶν* „~”.

NMULĚĂSCU, vb. IV: *aveărea a lor si nmulă* (averea lor se înmulțea), FI, II, 1. 5 — v. *mulăscu*.

NO, adv. (fărșeroți), nu, «non», Dal, 150. — V. *nu*.

NOĂĚE, sf., pl. *noăĚe* (nord) «membre viril». Sinonime: *hălăte, noădă* etc. — Cf. vsl. *inoča* „ἀντιζήλος, aemula = jaloux, envieux, rival”. — < ?

NOĂDĂ, sf., pl. *noăde* «membre viril; croupion (chez l'homme)». — < CDDE, 1236: < lat. **noda* (*nodum* „artus, membrum”).

NOĂPTE, sf., pl. *nöpfli, noapte, «nuit», Dal, 150; Nic, 353; Mih, 367; PScr, 233. — 1°. noăplea u fâșe dzădă* (noaptea o face zi = e în continuă activitate), PLit, 573; PB, 299²⁹; 2°. *si scoală lăra cu noăplea n cap* (se scoală iar cu noaptea în cap), PB, 287¹; 3°. *tu oăra a năptil'ei* [în text: *a năptil'ei*] (în timpul nopții), GrB, 224; PAnt, 229; BNA, IV, 147 — v. *n'ădză-noăpte*; 4°. *eăste om di-a năptil'ei* (e om de al nopții, e om rău, e brigand); 5°. *avigl'ē pl'nă n'ădză-nöpfli* (a vegheat pînă în miezul nopții), PB, 74²²; 6°. *noăpte bûnd* (noapte bună «bonne nuit, buona notte, buenas noches») — cam niciodată: *bûnd noăpte* — v. *seără*. La Emin, VI, 330: „bună noapte”. — < lat. *nox, noctem* „nuit”.

NOÁTIN, NOÁTINĂ, sm., sf. și adj., pl. *noátin'i, noátine*, noaten, «agneau, agnelle d'un an», Dal, 150; Nic, 353. — 1°. *di la noátin'i, di la n'ēde* (de la noateni, de la mielușele), PAnt,

202; BNA, V, 30; 2°. *nu-ău nîlî nodlin'î, ni birbêlî* (nu au nici noateni, nici berbeci), Fr, I, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8; 3°. *nînga s' tînde cu nodlin'îl'i* (încă cu noatenii se tunde = om în etate care se consideră încă flăcău), PGr, 113; 4°. *fripim trei nodline* (am fript trei noatine). — V. *nulinăr*. — < lat. *annodinus* „d'un an”.

NOĂȚIN, vb. I (*nufinăli*, *-năli*, *-năre*) «faire des crans aux oreilles des moutons», a cresta oile la urechi, CL, LXXV (1942), 477 (< lat. *notare*). — V. *nulăre*.

NOĂŪĂ¹, num. card., nouă, 9, «neuf, 9», Dal, 150; Nic, 353; PAnt, 470. — 1°. *tu noăud'î meşî* (în cele nouă luni), PB, 127²⁹; 2°. *aşlămşu tu noăudle* (am ajuns la cele nouă, la orele nouă); 3°. *căsa a noăurilor furl* (casa celor nouă hoţi), PB, 887. — Cu privire la articulare, cf. PMor, 15 şi, aci, *an-pătrulea*. — < lat. *novem* „neuf”.

NOĂŪĂ², sf., pl. *noădă*, noutate, «(information) nouvelles», Dal, 150; PAnt, 55; *fe noădă avém?* (ce noutăţi avem?). — V. *nădă*, *nău*, *noŭ*.

NOĂŪ(Ă)DZĂȚÎ, nouăzeci, «quatre-vingt-dix», Dal, 150; Nic, 353 (< lat. *novem decem*); *avdzî' noăudădză'fînoădă* (a auzit nouăzeci şi nouă), Fr, I, 182; BNA, III, 28. — < lat. *novemdecim* „dix-neuf”.

NOĂURLU, PLit, 97 — v. *năurli* şi *noăudă¹* 3°.

NOĂŪ(Ă)SPRĂDZĂȚE, nouăsprezece, «dix-neuf», Dal, 150. — Cf. alb. *nën-mbë-dhjetë*, precum şi bg. *devetnadzeca*(tă), srb. *devetnaest*. — < lat. *novem supra decem*.

NŌCUPĂ, sf., pl. *nŌcupe*, teslă, Dal, 150; Nic, 353; PScr, 233; PB, 662; CEL, 75 — v. *cŏpă²*, *mîncăcŏpă*, *nicŏpă* şi dr. *itrnăcŏp*.

NOD¹, sn., pl. *noăde*, nod, «noeud; angoisse», Dal, 150; Nic, 354; Mih, 367. — 1°. *adrăi ūnă fūne cu noăde* (făcui o funie cu noduri), PAnt, 314; 2°. *ş' el'î 'şî-dă un nod la înimă* (şi ei îşi au un nod (dor) la inimă), PB, 438⁹; 3°. *moăşea ascăpîlă' nŏdlu* (bătrîna înghiţi hapul), PB, 399³; 4°. *noăde, noăde l'i-si dăfe* (hapuri, hapuri ti merge, înghite ce nu vrea), PGr, 113. V. *prinŏd*. — < lat. *nodus* „noeud”.

NOD² (*mi*), vb. I (*nuddîl*, *-dăli*, *-dăre*), înnodea, «nouer; lier; embrouiller», Dal, 150 (*nudădză*); Nic, 354; Mih, 367; PB, 662. — 1°. *noădă căplu dî fŏrtumă* (înnodea capătul de frînghie); 2°. *s' lu nodz dî gūşe* (să-l legi înnodeîndu-l de gît); 3°. *boăşea l'i-si nudă'* (vocea i s-a înnodeat în gît), Fl, I, 2, 8. V. *anŏd*. — < lat. *nodare* „nouer”.

NODURŌS, *-roăşă*, pl. *nodurŏşl*, *-roăşe* «nouveux», Lum, V, 60 — v. *arujuvŏs*. — < dr. *noduros*.

NOÎ, pron. pers. pl., noi, «nous», Dal, 150; Nic, 353; Mih, 367; PScr, 233; PB, 662. — Nom.: 1°. *avém noi tŏra mŭlte verî* (acum noi avem multe veri), PAnt, 155; BNA, II, 2; 2°. *noi cu înima ambără* (noi cu inima voloasă), PAnt, 302; BNA, I, 132; 3°. *noi nă him picurărî* (noi ne sîntem păstori) — cf. † dr. „toŭi ne semŭ fraŭi” (CC, 93²²). — Dat.: 4°. *a noădă nă deăde căle* (nouă ne-a dat drumul); 5°. *dzî' nă şi-a noădă un zbor bun* (spune-ne şi nouă o vorbă bună); 6°. *nă u curmără āpa* (apa ne-au întrerupt-o); 7°. *nă pitricură nêlu* (ne-au trimis inelul); *nă freădze pŏcîlu* (ne-a spart urciorul); 8°. *pizîlă s' eşti dî noi-nă* (să fii păzită de noi înşine), Fl, I, 3, 4 — pentru † dr., cf. Dens, II, 180. — Acuz.: 9°. *nă vidzăt noi?* (ne-aŭi văzut pe noi?); 10°. *nă curmără dî la şeul'ŏ* (ne-au întrerupt de la şcoală); 11°. *scoădî-nă tu soăre* (scoate-ne la soare); 12°. *nă pitrică pl'nă acasă* (ne-a petrecut (însoŭit) pînă acasă). — Cf. † dr. „împenseşi-nă” (CPsal, 115³; cf. *ibid.*, 271², 328⁵ etc., precum şi Dens, II, 181). — V. *eŭ*, *nă*, *nŏstru*, *vol* etc. — < lat. *nos* „nous”, *nobis* „à nous”.

NŌIMĂ, sf., pl. *nŏime*, noimă, «sens; signification; signe; intelligence; présentiment», Dal, 150; Nic, 353; Mih, 367; GEI, 177; Lum, II, 112. — 1°. *fe nŏlmă āre grăllu-a pŭl'îlul?* (ce sens are graiul pasărei?), PB, 37²⁴; 2°. *l'i-da cu nŏlma căpîlăntu* (căpitanul ti dă cu noima, ti face gest de înţeles), PAnt, 308; 3°. *n'î-yîne nŏlmă că un dî noi va moără* (îmi vine presimţire

că unul dintre noi va muri). — Cf. și alb. *nójmë* „cenno; gesto; senso”. — < νόημα „sens; signe”.

NÓLGIC¹, sn., pl. *nólgicuri*, mijloc, «milieu; tailles». — 1°. *di tru nólgicu a bátlăt'ei* (din mijlocul bălții), PLit, 802; PANT, 91; 2°. *cu nólgicu ca stres* (cu talia cam strînsă), Lum, II, 127; PANT, 181; BNA, III, 78. — V. *nólgic* 2°, *n'îlglóc* și sinonimul *mése*.

NÓLGIC², -că, pl. *nólgici*, -fe, mijlociu, «qui est au milieu; médiocres», Dal, 150; PB, 662. — V. :

NÓLGICA, NÓLGICĂ, adv., la mijloc, «au milieu; parmi; entres», Dal, 150. — 1°. *băgă' nólgica di undă cămiră* (a pus la mijlocul unei camere), Lum, I, 184; 2°. *nólgica di ubór* (în mijlocul curții), PB, 443¹³; 3°. *nólgica el sta ca-aslăntu* (el stă la mijloc ca leul), PANT, 275; Bair, 117; 4°. *sunt nólgica di noi* (sînt între noi), RP, I, 1, 3; BNA, I, 36. — V. sinonimul *námisa* și :

NÓLGICĂN, -nă, pl. *nólgicăn'i*, -ne, PB, 662 — v. *nólgic³*, *núlgicăn*, *n'îlglucăn* și :

NÓLGÎUC, sn., Mih, 368 — v. *nólgic¹*; **NÓLGÎUCA**, Mih, 367; **NÓLJICA** : *nólgica di ȝeámuri* (la mijloc de ȝeamuri, între ferestre), Lum, I, 59; **NÓLJUA** : *nóljua di lăme* (în mijlocul lumii), CosP, 36; **NÓLJUCA** : *nóljua di avlie* (în mijlocul curții), Lum, II, 75; *trîșt lu nóljua di mése* (tocmai (pînă) în miez de mijloc), GrS, IV, 245 — v. *nólgica* și :

NÓLJUCĂN, -nă : *nojucăntu strigă* (mijlociul strigă), GrS, IV, 245 — v. *nólgicăn*, *n'ijlucăn*.

NOM, sn., pl. *nómuri*, lege, «loi — v. *leádde*, *zácón*; foi religion — v. *piste¹*, *ôriskiev*», Dal, 150; Nic, 354; PScR, 233; GEI, 177. — 1°. *nómlu nu u dáded* (legea nu o permitea), PB, 398³²; 2°. *cln'i fá'ră nom* (clini fără credință), Velo, 48; BNA, V, 84. — < νόμος „loi”.

NOR, sm., pl. *norî*, nor, «nuage»: 1°. *dúpă nor și dúpă soáre* (după nor și după soare), PLit, 697; 2°. *deáde soárile pln' di nor(u)* (a răsărit soarele pînă la nor), PLit, 940; ICAR, 91; 3°. *dre oámin'i mulț ca nórlu* (are oameni mulți ca norul), PANT, 277; 4°. *pri cărăr'ile a nórl'ilor* (pe cărările norilor), PLit, 994; PANT, 26. — V. *năór*, *năúr¹*, *niór*.

NOR', **NÓRU**, **NÓRĂ**, sf., pl. *nurăr'i* (v. *sóră*), noră, «bru, belle-fille», Dal, 150; Nic, 354; Mih, 368. — 1°. *ațed căma n'ica nor* (nora cea mai mică), PANT, 70; 2°. *u deáde a nóru-tal* (a dat-o norei tale); 3°. *dz'le ed a nór'-sal* (ea zise noru-sei), PB, 7²; 4°. *un fráde cu 'nă nórá* (un frate cu o noră), PB, 282³¹; 5°. *si ncăče ca soádera cu nurăr'ile* (se ceartă ca soacra cu nurorile). — < lat. *norus*, *nura* „belle-fille, bru”.

NOST, *noáslă*, pl. *noșli* și *noeli*, *noásle* (fărșeroți), PANT, 374; *di lu aúșl'i a noșli s' filără* (de unde s-au născut bătrînii noștri), PLit, 864; PANT, 20; *fraț a noșli di fá'ră-armă'nă* (frați ai noștri de gînte aromână), PenB, II, 112; BNA, II, 50 — v. *nóstru*.

NÓSTIM, -mă, pl. *nóstin'i*, -ime, *nostimă*, «de bon goût, savoureux, ragoûtant; agréable; gentils», Dal, 150; Nic, 354; Mih, 368; PScR, 233; GEI, 177. — 1°. *mtedre... nóstimă* (mîncare... gustoasă), PB, 401¹⁵; 2°. *nóstim... mușăt* (plăcut... frumos), ArE, 39; PANT, 167; 3°. *nóstimile turtări* (nostimele turturele), Cal. 1911, 51; BNA, II, 54. — < νόστιμος „~”.

NÓSTRU, *noástră*, pl. *noștri* și *noștri*, *noásstre*, nostru, «notre; le, la nôtre», Dal, 150; Nic, 354; PB, 662; PANT, 470. — Gen.-dat. sg. : *a nuștrăl (cărnea a nuștrăl*, carnea celui al nostru), *a nuștrél (lăptile a nuștrél*, laptele celei a noastre) — cf. dr. „a noastrei fire” (CC, 130²⁷); gen.-dat. pl. : *a nuștrór (ded a nuștrór*, am dat celor ai noștri, celor ale noastre; *nél'i s' ôlle a nuștrór*, miei și oile celor ai noștri, celor ale noastre) — cf. lat. *nostrorum* (Gaffiot, 1038). — 1°. *tine, feátă, hil di-a noásstre*; *voî, fičiórti, nu híș di-a noștri* (tu, fată, ești de-ale noastre; voi, băieți, nu sînteți de-ai noștri). — Forma enclitică -*nă* (lat. *aton nobis* „à nous” — v. *noi*) apare fie ca o întărire a formelor adj. pos. *nóstru*, fie singură : 2°. *him tuț a noștri-nă* (sîntem toți ai noștri-ne), FI, II, 2, 6; 3°. *s' n'edrdzim lu loc-nă, acásă* (să mergem în locu-ne, acasă), Lum, II, 152; PANT, 172; BNA, II, 46; 4°. *mărăta-nă di feátă* (sărmana noastră fată), PB,

334¹ 5°. *lăla-nă di hoără!* (bietul nostru de sat!), Fr, II, 250; 6°. *tu loc-nă* (în locul (pămîntul) nostru), PB, 259³¹; 7°. *ahărea a dômihului-nă* (grajdul stăpînului nostru), PB, 231¹⁴; 8°. *dzuăa-nă* (ziua noastră); 9°. *ânlu-nă* (anul nostru); 10°. *fičlôril'i-nă* (feciorii noștri); 11°. *fedtile-nă* (letele noastre). — În vechea dacoromână: „aduc oști asupra-ne” (CronM, I, 372); „întrebară-nă prădătorii-nă” (CPSal, cccxi; Dens, I, 181); „să ne întoarcem pînă la case-ne” (CC, 353⁴); „băgate întru suflele-ne” (CC, 404¹⁰); „pune noao înainte-ne” (CC, 543²³) etc. — Sintactic (ca articulare), de semnalat citatul 6° și similare dacoromâne). — Ca origine a acestei construcții, cf. PEp, 140-146 și, aci, *el, n'i și vol.* — < lat. *noſter*, *-ſtra* „notre”.

NOT¹, sm., pl. 7, înot, «năge; à la năge»: *vălea n not va s' trec* (voi trece înot valea), Dun, II, 106; *a nôtalul* (de-a înotul), PScr, 233. — V.:

NOT², vb. I (*nutăt, -tăt, -lăre*) — v. *anôt* — *cl'nili șled s' nodă* (ciinele știa să înoate), PB, 64⁹; *nu ști ne s' nodă, ne să mplătească* (nu știe nici să înoate, nici să plutească înotînd), PB, 202³³. Sinonim: *amplătescu, mblătescu², mplătescu²*. — < lat. **notare, nare* „nager”.

NOT³, sm., fără pl., austru, «vent du sud», Dal, 150; Nic, 354; PB, 662; GEI, 177. Sinonim: *lug.* — < *vótoç*, „~”.

NÓTI, sf., fără pl., igrasie, «humidité». V. *nulie și iyrasie*. — < *votia* „~”.

NOTIÓS, -ioasă, PScr, 233 — v. *nuliós*.

NOŪ, *noduă*, pl. *nol, noduă*, nou, «neuf, nouveau», Dal, 150; Nic, 353; Mih, 368; PScr, 233; *vél'il'i kirură, nól'l'i aũ altă creăstire* (cei vechi au pierit, cei noi au altă educație); *strân'e noduă* (haine nouă), PB, 115²⁴; *'și-băgă' noduăle* (și-a îmbrăcat cele nouă); *nvedslă noduă* (mireasă), PLit, 1054 (*náo*); PAnt, 60. — V. *nău*. — < lat. *novus* „nouveau, neuf”.

NP... → *mp...*, *mb...*

NPĂDE, jos, PAnt, 470 — v. *mpăde, păde*.

NPĂRTU, vb. IV, Mih, 313 — v. *mpărtu*.

NPĂRȚICEA, Mih, 312 — v. *mbăryicea*.

NPĂRȚIRE, Mih, 313 — v. *mpărȚire*.

NPITICĂT, -tă: *lămbărea... npiticătă* (mantaua... cirpită), PLit, 864 — v. *mpiticăt*.

NSAR¹, vb. IV, PAnt, 127 — v. *ansăr¹*.

NSAR², vb. I, sara, «aler; rendre raisonnable», Dal, 150; Mih, 369 — v. *ansăr²*.

NSĂRȚIN (*mi*), vb. I (*nsărȚindă, -năt, -năre*), însărcina, «rendre ou devenir enciente; charger», Mih, 369. — 1°. *védză că vîryira va si nsărȚindă* (vezi că fecioara va deveni însărcinată), Cod, 97²⁴; 2°. *lu nsărȚindă să-l'i dzl'că* (l-a însărcinat să-i zică), PB, 453³⁷. — V. *nsărȚănedzū*.

NSĂNĂTUȘESCU (*mi*), vb. IV (*nsănătușli, -șli, -șire*) — v. *nsănătușédzū* — : *va s' mi nsănătușescu* (mă voi însănoași), Cal, 1911, 56; BNA, V, 112; 129.

NSĂRĂRE, Dal, 158; Mih, 369; **NSĂRĂT**, -tă «cher, d'un prix élevé», Dal, 159; **NSĂRĂTŪRĂ**, Nic, 357; PScr, 233 — v. *ansărăre, ansărăt, ansărătŭră*.

NSĂRGOCIU (*mi*), vb. I (*nsărgučeăt, -čeăt, -čeăre*), a împodobi cu flori artificiale, «(s')attifer, (se) pomponer», Mih, 369. — < *sărgúče*.

NSĂRGUCEĂRE, sf., pl. *nsărgučeări*, împodobire, «action de (se) pomponer», Mih, 369.

NSĂRȚĂNÉDZŪ (*mi*): *vîryira va si nsărȚănedzū* (fecioara va rămîne însărcinată), Cod, 91 b¹⁶ — v. *nsărȚănedzū*.

NSĂRȚINĂRE, sf., pl. *nsărȚinări*, sarcină, «charge, mission»: *l'i-aspuse cu ſe nsărȚinăre vin'e* (i-a spus cu ce însărcinare a venit), PB, 399²⁵.

NSĂRȚINÉDZŪ (*mi*) — v. *nsărȚin* —, însărcina, «charger, donner mandat»: *nsărȚină' un preftu tra s' l'i-aducă* (a însărcinat pe un preot ca să-i aducă), PB, 398²⁴. — < *sărȚină*.

NSCRUM, **NSCRUMÉDZŪ** (*mi*), vb. I (*nscrumdă, -măt, -măre*), scruma, «(se) brûler; sentir la fumée (en parlant des mets)», Mih, 371; PB, 662; *pila... si nscrumă'* (plăcinta... s-a scrumat), PLit, 607. — V. *șcrumédzū*. — < *scrum*.

NSIMNÉDZŮ, vb. I, însemna, «marquers», Mih, 371 (*nsémnu*); BNA, II, 68; 134 — v. *sémnu*², *simnédzŭ*.

NSIRÁRE, sf., pl. *nsirá'ri*, înserare, «tombée du soir», Dal, 158; Mih, 373.

NSIRÁT, -lă, pl. *nsiráť*, -le, Dal, 159 — v. :

NSIRÁTĂ, sf., fără pl., pe înserat, «vers le soir, à la tombée du soir»: 1°. *că'tră tu nsirătă* (pe înserate), Fr, I, 43; 2°. *tută seára tu nsirătă* (toată seara pe înserate), PLit, 987; 3°. *tu nsirătă* [în text: *nsiráte*], *vin'e ș' Ništa* (pe înserate, a venit și Ništa), Lum, II, 248 — v. *ni-adukite*. — V. *nupldtá* și :

NSIREÁDZĂ, vb. unipers.; **NSIRÉDZŮ**, vb. I (*nsirá'* și *nsirál*, -răt, -räre), însera, «le soir tombe; être surpris par le soir», Dal, 158; Mih, 374. — 1°. *litrđzl'ŭ, cldn nsiredzď* (tîrziu, cînd înserază), Fl, II, 1, 2; BNA, II, 68; 2°. *el aveá nsirătă tu vále* (el înserase în vale). — < *seárá*.

NSIRÍN, vb. I, Mih, 374; PB, 662 — v. *nsirinédzŭ*.

NSIRINÁRE, sf., pl. *nsirinď'ri*, înseninare, «rassérènement», Nic, 357; Mih, 374.

NSIRINÁT, -lă, pl. *nsirinďf*, -le, înseninat, «rasséréne»: cu fruntea *nsirinătă* (cu fruntea înseninată), Fl, II, 1, 10. V. *însirinăt*.

NSIRINEÁDZĂ, vb. unipers.; **NSIRINÉDZŮ** (*mi*), vb. I (*nsirinď'* și *nsirinďl*, -năt, -näre), însenina, «(se) rasséréner», Nic, 357; *lérŭ... si nsirinď* (cerul... se însenina), Lum, V, 9, 17; PAnt, 335; *făfa l'i si nsirinď'* (fața i s-a înseninat), LP, 57; BNA, II, 126. V. *nsirln*. — Cf. și lat. *serenare* „rasséréner”. — < *sirln*.

NSINÁRE, sf., pl. *nslnď'ri*, însănoșire, «rétablissement (de la santé)», Dal, 158; PLit, 225.

NSINÁT, -lă, pl. *nslnďf*, -le, întremat, «rétabli, remis», Dal, 158; PLit, 225.

NSINĂTUȘARE, sf., pl. *nslnătușəri*; **NSINĂTUȘÁT**, -lă, Dal, 158 — v. *nslnäre*, *nslnăt*.

NSINĂTUȘÉDZŮ (*mi*), vb. I; **NSINĂTUȘÉSCU** (*mi*), vb. IV (*nslnătușăt* și *nslnătușŭ*, -șăt și -șil, -șäre și -șire), Dal, 158 — v. *nsănătușescu*, *nsinédzŭ*. — < *sănătós*.

NSINÉDZŮ, vb. I (*nslnăt*, -năt, -näre), întrema, «recouvrer la santé», Dal, 158; PLit, 225; Fl, I, 1, 14; *măma... nslnă'* (mama... s-a însănoșit), PenB, IV, 122. V. *snédzŭ* și sincnimul *nġltnédzŭ*. — Cf. lat. *sanare* „guérir; remettre en bon état” (cf. și REW, 7566). — < *sin*.

NSOR (*mi*), vb. I (*nsurăt*, -răt, -räre), însura, «marier (un garçon, un homme)», Dal, 159; Mih, 375; PScr, 233; PB, 662; PAnt, 470. — 1°. *si-l' dzlġġf că mġ nsurăt* (să-i ziceți că mă însurai), PLit, 888 — cf. it. „mme nzurai” (CImbr, I, 170); 2°. *ședz ċine, cucoďte, că l' dzlġe a li tătġ s' ti nsoără* (stai cuminte, cocoșule, că-i zic tatei să te însoare), PLit, 466 (ZP, IX, 594-595). — V. *sor*¹. — În albaneză: *nusëronj* „diventar sposa” — cf., aci, *mărlġ*. — < lat. **inuxorare* < *uxor* „épouse, femme mariée” — cf. *uxoratus* „marié”.

NSTUGÁT, -lă, pl. *nstugďf*, -le, ghemuit, «pelotonné»: *nstugďl di arcoďre* (ghemuiți de frig), Fl, I, 2, 9. V. *cuculit*, *incuċinăt*. — < *stog*.

NSUMNÁRE, sf., pl. *nsumnď'ri*, somnare, «action de sommeillers», Dal, 159.

NSUMNÁT, -lă, pl. *nsumnďf*, -le, somnat, «ensommeillé», Dal, 159. V. *sumnăt*, *ni-sumnăt*.

NSUMNÉDZŮ, vb. I (*nsumnăt*, -năt, -näre), somna, «(en)sommeillers», Dal, 159. — < *sómnu*.

NSURÁRE, sf., pl. *nsurď'ri*, însurare, «mariage», Dal, 159; *fiġlór... ti nsuräre* (flăcău... de însurat), PB, 254³; *carl vď-l ġlónġle trġ nsuräre?* (cine vi-i tînărul de însurat?), PAnt, 301; BNA, I, 130.

NSURÁT, adj., pl. *nsurďf*, însurat, «marié», Dal, 159; PB, 663; PAnt, 470. — Cf. și it. *nzurato* (If, I, 219).

NSURÍN¹, sn., loc însořit, Mih, 379 — v. *surin*.

NSURÍN² (*mi*), vb. I, Mih, 379; PB, 663 - v. *nsurinedzû*.

NSURINÁRE, sf., pl. *nsurină'ri*, însorire, «action d'exposer au soleil», Mih, 379.

NSURINÁT, -tă, pl. *nsurină't, -te*, însořit, «enseoleillé». V. *nsurnát*.

NSURINÉDZÛ (*mi*), vb. I (*nsurină't, -nát, -nâre*), însoři, «enseoleiller, exposer au soleil; (se) réjouir?», Mih, 379. - 1°. *si nsurină un om* (se însoreea un om), FI, I, 3, 16; 2°. *nâ nsurină'm* (ne însoream), FI, II, 5, 4; 3°. *si nsurină Țila tu avlie* (în curte, Țila se încălzea la soare), PB, 54³⁶; 4°. *șideá di si nsurină* (stăteau de se însoreau), PLit, 783; 5°. *mi nsurină'm ca un gúștur* (stam la soare ca un gușter), PenB, III, 163; 6°. *fáfa ft si nsurinedzû = ? nsurinedzû* (fața și se înveselește? = ? înseninează), AL, 1903, 38. - V. *nsurnédzû, surin* și it. *solinare*. - < lat. **insollinare* < *sol* „soleil”.

NSURNÁRE, NSURNÁT, NSURNÉDZÛ, Dal, 159; Nic, 357-358 (și RF, II, 294) - v. *nsurínáre, nsurínát, nsurínédzû*.

NSUS, adv., (In) sus, «en sus, en haut; dessus; en plus», Dal, 159; Nic, 358; PScr, 233. - 1°. *alágără nsus, înglós* (s-au dus sus, jos), PB, 87³⁶; 2°. *mutréá nsus, mutréá nștos* (uită-te în sus, uită-te în jos), PLit, 882; PAnt, 45; 3°. *el eáste ma nsus di vol* (el e mai sus decît voi); 4°. *am nșcl'nte pri ma nsus* (mai am cîteva mai presus, în plus), PAnt, 165 - cf. dr. „și pre mai sus” (CC, 337²). - < n *sus*.

NȘÁRPIC, NȘÁRPIT (*mi*), vb. I (*nșirpică't, -cát, -câre*), înrăi, «devenir méchant, rendre méchant», Nic, 357; Mih, 371; *si nșirpică'* (se înrăi ca un șarpe), PB, 233³⁷. - V. *nșirpikédzû, șirpikédzû*.

NȘÁRPICÁT, -tă, Nic, 357 - v. *nșirpicát*.

NȘIÉDZÛ, vb. I, PB, 663 - v. *nșiuédzû*.

NȘIRPICÁRE, sf., pl. *nșirpică'ri*, înrăire, «action de rendre ou de devenir méchant», Dal, 158; Mih, 374. V. *șirpicare*.

NȘIRPICÁT, -tă, pl. *nșirpică't, -le*, înrăit, «méchant comme un serpent; piqué par un serpent», Dal, 158; Mih, 374. - 1°. *s' turnă' acasă la nșirpică'ta ș' nșirpică'ta* (s-a întors acasă la cea rea ca un șarpe și ca o năpircă), PB, 283³⁸; 2°. *ca nșirpică'tă își dîn căsă* (ca înrăită a ieșit din casă), Lum, IV, 252; 3°. *tătă-su murí nșirpicát* (tată-său a murit mușcat de șarpe), FI, I, 1, 13. - V. *șirpítát, nșirpítát, nșirpítát* și *șirpínát*.

NȘIRPIKÉDZÛ, NȘIRPITÉDZÛ (*mi*), vb. I (*nșirpicát și nșirpítát, -cat și -tát, -câre și -târe*) - v. *nșárpic, nșárpít* - Dal, 159; *acéstă și nșirpítát'* (aceasta se înrăi), PB, 190⁹.

NȘIUÉDZÛ, vb. I (*nșiuát, -uát, -uâre*), înșeua, «seller; tromper - v. *sámár* 4° (și DR, VI, 327-332): *lu nșiuát' cálu* (l-a înșeuat calul), PB, 413³⁷. V. *nșiedzû*. - < *ședzû*.

NTÁRDU, adv., tîrziu, «tard», Mih, 382; CAR, 503; Cod, 65 b⁷; CAR, 109. V. *întárdă, târdu* și sinonimele *amínát², lîrdz'î*.

NTÂN'ÎŮ, -n'e, Mih, 381 - v. *ntîn'îŮ*.

NTÁRÁC, vb. I (*ntărăcăt, -cát, -câre*), împrejmul, «clôturer, entourer d'une clôtur», Mih, 381. Sinonim: *ngárdédzû*. - Cf. alb. *ndërëkj* „reparer” (Hr, 271).

NTÁRÁCÁRE, sf., pl. *ntărăcă'ri*, împrejmuire cu uluci, «clôtur», Mih, 381.

NTÁRDÉDZÛ, vb. I (*ntărdăt, -dăt, -dâre*), întîrzia, «retarder», Mih, 382. Sinonim: *am'î'n*. - < *tărdû*.

NTÁVÁLÉSCU, NTÁVÁLIRE, NTÁVÁLÍT, Nic, 358; Mih, 382; Cod, 43⁸. - v. *antă-vălésu, -lît, -lîre*.

NTINÉDZÛ (*mi*), vb. I (*ntinăt, -nát, -nâre*), a se întina, a se murdări, «se souiller de boue; infecter», Kats, I, 76. Sinonim: *lăspusésu*. - < *lînă*.

NTINIRÁRE, sf., pl. *ntiniră'ri*, întinerire, «rajeunissement», Dal, 152.

NTINIRÁT, -tă, pl. *ntinirăt, -te*, întinerit, «rajeuni», Dal, 152.

NTINIRÉDZŮ și **NTINIRÉSCU**, vb. I și IV (*ntinîrāl* și *ntinîrîl*, -rāl și -rîl, -rāre și -rîre), întineri, «rajeuniri», Dal, 152; Nic, 364. — < *ntinr*.

NTIRÉS, sn., pl. *ntîrēsuri*, interes, «intérêt», Dal, 152. Sinonim: *sînfēr*. — < it. *interesse*.

NTIRISĂRE, sf., pl. *ntîrisări*, interesare, «action de s'interessar», Dal, 152.

NTIRISĂT, -tă, pl. *ntîrisăți*, -te, interesat, «intéressé», Dal, 152.

NTIRISÉDZŮ (*mi*), vb. I (*ntîrisăi*, -săi, -sāre), interesa, «intéresser», Dal, 152. Sinonim: *sînfîrîsescu*. — < *ntîrēs*.

NTIRISÉSCU (*mi*), vb. IV (*ntîrisîi*, -sîi, -sîre), înveseli, «(se) réjouir, erfreuen»: *cu nās mi ntîrisescu tūtă băna a meă* (cu el mă înveselesc toată viața mea), Jb, XVI, 204 (Tirana); *ibid.*, p. 208 e derivat din ταρπέω (?). — Cuvînt necunoscut.

NTIRSÉSCU (*mi*), vb. IV, PB, 663 — v. *andîrsescu*.

NTÎN'I, adv., întii, «d'abord»: *vin'e Linulôpe ntîn'i* (întii a venit la Linătope), Velo, 55; BNA, V, 89. Sinonim: *prôta*. — V.:

NTÎN'IŮ, -n'e, pl. *ntîn'i*, -n'e, întii, «premier»: *eră tu sômnul di ntî'n'Ů* (era în primul somn, în somnul asemănător cu moartea), PB, 68²⁶; *ntî'n'ea odră* (prima dată), GrB, 226; PAnt, 231; BNA, IV, 1. V. *antî'n'Ů* și sinonimul *prôt*. — < lat. **antaneus*.

NTÔRNIC, -că, GrS, I, 331 — v. *andôrnic*, *ndôrnic*, *tôrnic* și *ĕlôrnic*.

NTRAT, -tă, PAnt, 470 — v. *înrăt*.

NTRĂ, prep. — v. *nînră* — 1°. *l-vîdzŭ ntrî nts* (l-a văzut în fața lui), PLit, 804; 2°. *lu scodăstră ntră amtră'lu* (l-au scos înaintea (în fața) împăratului), PB, 131²²; 3°. *ac'edmă pâl'i s' n'edărgă tra s' moară aclô*, *ntră el* (cheamă pasările să meargă ca să moară acolo, lângă el), ArE, 35; 4°. *tuŭ pâl'i ngl'iŭdără di frică ntră fuvtrôslu vâllur* (toate pasările au înghețat de frică înaintea fiorosului vultur), PLit, 796; 5°. *nkisi ntră leâmne* (porni după lemne), PB, 53¹³ — v. *tră*; 6°. *ntră noi dól'i* (între noi doi) — v. *nâmîsa*; 7°. *ntr' ôcl'i* (înaintea ochilor), PB, 9³²; 36¹²; 108¹⁹; 114¹⁵; 115⁸; 117²⁵; 122²⁸; 139⁵; 146²; 186³; 189²⁷; 226²; 273²³; 283⁵; 290²⁰; ...; 309¹³; ...; 458⁴; 470³⁷; ...; PAnt, 312. — V. *ntre*, *ntru*, precum și † *dr*. „între = înrîntă” (HPS, p. 9 și 39; CPsal, II, p. 6 și 27) etc. — Cu amestec semantic cu lat. *inter*, *întro* și *ante*: < lat. *intra* „dedans, a l'intérieur”.

NTRE, prep., Nic, 382; *s' duŭed ntre-ăpă* (se ducea la (după) apă), ICAR, 70; PB, 435²²; *mi turnăi di ntre-ăpă* (m-am întors de la apă), PenB, IV, 123; Caraf, 41 — v. *ndreăpă*. — < lat. *inter* „entre, parmi, au milieu de”.

NTREĂȚIRE, sf., pl. *ntreățiri*, întrecere, «concurrence»: *s' l'ed la ntriŭeare* (se ia la întrecere), LP, 12; PAnt, 244; BNA, II, 114.

NTREĂȚIT, -tă, pl. *ntreățîi*, -te, trecător, «passager, temporaire», Dal, 153. — V. *întreă-țîi*.

NTREB (*mi*), vb. I (*ntrîbăi*, -băi, -bāre), întreba, «interroger, demander; se consulter», Dal, 153; Mih, 384; PScr, 233; PAnt, 471. — 1°. *ntrîb'ndalul, aŭlândzi n Pôle* (întrebînd, ajungi la Constantinopol); 2°. *si ntrîbāre ed trî mîne* (de va întreba ea de mine), Lum, III, 164; PAnt, 36; 3°. *s' cu cîrlîglu-ŭ s' ti ntreŭi* (să te consulți și chîlar cu cața ta), PLit, 681 — cf. și LL, III, 184. — V. *antréb*, *întreb*. — < lat. *interrogare* „interroger”.

NTREC, vb. III și II — v. *antréc* —, Dal, 153; Mih, 384; *tru soăŭă nu aveă dîtă s' a ntreacă ed tu n'edăi* (între prietene nu era alta care să o întreacă pe ea în tinerețe), Lum, II, 242; BNA, III, 50 — < *trec*.

NTREG, *ntredă*, pl. *ntredzi*, întreg, «entier», Nic, 382; PScr, 234. — 1°. *ună siptămi'nă ntreacă* (o întreagă săptămînă), Velo, 35; PAnt, 329; BNA, V, 106; 2°. *dzi'le ntredzi* (zile întregi), Lum, V, 9, 18; PAnt, 337; 3°. *eră ntreg ca tîne* (era întreg ca tine); 4°. *nŭŭi di*

ntrédzil'i nu erá (nici dintre cei întregi *la minde* nu era), PB, 276³¹. — V. *întreg, ndreg*². — < lat. *întregus* < *integer*, -*gra* „întact, entier”.

NTRÊŞCU, -că, pl. *ntrêşci, -eşte*, prost, «niais, sot», Mih, 384. Sinonime: *glar, hazó* etc. — < ?

NTRIBÁRE, sf., pl. *ntribări*, întrebare, «demande», Dal, 153; Nic, 382; Mih, 384; *ntribărea cîrtire nu áre* (întrebarea nu are (este) supărare), PGr, 113; *ntribári va lácrulu aéslu?* (treaba asta cere întrebare? = chestiune simplă pentru care nu e nevoie să întrebi), PB, 159²⁸.

NTRIBÁT, -lă, pl. *ntribáfi, -le*, întreat, «demandé; interrogé», Dal, 153.

NTRIC, vb. I (*ntricăi, -cál, -cáre*), a hrăni din gură, «nourrir un nourrisson — v. *mátric, nutric*», Mih, 384; PEt, 39; *nu lípsedáste să si ntricá n'tíll'i* (pruncii nu trebuie să fie hrăniţi din gură), Lum, III, 56; *tu ntricá* (îl hrănea din gură), PB, 459¹¹. — < lat. *nutricare* „nourrir”.

NTRICÁRE, sf., pl. *ntricări*, Mih, 384 — v. *mátricáre*.

NTRIŢEÁRE, sf., pl. *ntriŷeri*, întrecere, «concurrence, rivalité», LP, 12; PAnt, 244; BNA, II, 114 — v. *ntréáŷire*.

NTRI, prep.: *sta ntri nls di trag ítyára* (stau lângă dinsul de fumează), BNA, II, 80 — v. *ntră, ntru*, precum şi istroromânul *ántru* şi *ntru* (Clstr, 67¹⁴; 75¹⁹; 76²⁹; 82¹²; 83³²).

NTROC¹, invar., murdar, «sale; saleté»: *ímná pí tu mučedlá di s' fěfe ntroc* (a umblat prin băltoacă de s-a umplut de noroi), Mih, 320; *s' nu fáfi ntroc ml'nica* (să nu murdăreşti mîneca), Mih, 337. Sinonim: *bttrbate*. — < ?

NTROC², adv., în pămînt, «dans la terre»: *st-adunára făríl'i stog di bágára Stéryea ntrre* (s-au adunat hoţii grămadă de au pus pe Sterie în pămînt), GrB, 238. — V. *nturóc*.

NTRU, prep., întru, «dans, en»: 1°. *ntru má'íntle a tále* (întru mîinile tale), Cod, 15 b¹⁰; 2°. *arána fe am ntru ínlmá* (rana ce o am în inimă), Caraf, 52 — cf. dr. „cu cuşitul întru inimă” (Miron, 251); 3°. *cínd fac trl glón't ntr' oc'l'u* (cînd fac pentru flăcăi înaintea văzului), PenB, VI, 134 — v. *oc'l'u* 22°. — V. *íntru, ntră, ntri, tră, tru*.

NTRUHISÊSCU, vb. IV, GEI, 177 — v. *ntruxêscu, nturysêscu, struxêscu*. — < *τροχίζω* „émoudre, aiguiser”.

NTRUPUŞĂDZŪ (*ml*), vb. I (*ntrupuşál, -şál, -şáre*), întrupa, «incarner, prendre corps», PScr, 234. — < *trupós*.

NTRUXÊSCU, vb. IV: *s' nu ntruxímú córdzlle* (să nu ascuţim săbiile), Cod, 119²¹ — v. *nturysêscu*.

NTRUXÍT, -lă, pl. *ntruxífi, -le*, ascuţit, «aiguisé»: *coárda ntruxílă* (sabia ascuţită), Cod, 120 b²⁰. — V. *nturhísl, turysísl*.

NTUMNÁRE, sf., pl. *ntumnări*, toamnă, «arrivée de l'automne; action de passer l'automne», Dal, 153.

NTUMNÁT, -lă, pl. *ntumnáfi, -le*, tomnat, «d'automne; qui a passé l'automne», Dal, 153. — V. *toámnă* şi:

NTUMNEÁDZĂ, vb. I unipers.; **NTUMNÉDZŪ**, vb. I (*ntumná' şi ntumnál, -nát, -náre*), toamna, «venir, arriver l'automne; passer l'automne», Dal, 153; Nic, 380. — 1°. (*ktrólu*) *ntumná'* (s-a făcut timp de toamnă, a venit toamna); 2°. *óile va lí ntumnám tu címpu* (oile le vom toamna la cîmp). — Cf. şi dr. „vărându sau tomnându” (BD, 171). — < lat. *autumnare* „annoncer l'automne”.

NTUNEÁRIC¹, **NTUNÉRIC**, sn., pl.?, întuneric, «obscurité, ténèbres»: *ímná pí tu ntuneáric* (umbla prin întuneric), PB, 396¹⁰; CAR, 298; *tu ntunéric* (în întuneric), Lum, V, 9, 17; PAnt, 335. — V. *întunéric* şi sinonimul *scúldoe*. — < lat. *tenebrieus* „ténébreux, sombre”.

NTUNEÁRICĂ, vb. I unipers.; **NTUNEÁRIC**², vb. I, întuneca, «s'obscurcir, tomber les premiers ténèbres de la nuit; être surpris par l'obscurité de la nuit» — v. *ntánic, ntánicá*, Nic, 381. Forma unipersonală (prima) se conjugă numai la: indic. prez. (*ntuneárică*, se face

noapte), subj. prez. (*si ntuneárică, să se facă noapte*); pentru celelalte timpuri circulă forme ale verbului (*si*) *ntunică* (o formă ca, de exemplu, *ntuniricăre* a devenit ușor și natural *ntunicăre*, contopindu-se cu originala formă *ntunicare*). Forma a doua se conjugă numai la pers. 1, 2, 3 sg. și la pers. 3 pl. de la indic. prez., viit. I și subj. prez. (*eă ntuneáric, eă va ntuneáric, eă si ntuneáric; tine (va, si) ntuneárici; el, eă (va, si) ntuneárică; el'i, eáile (va, si) ntuneárică* = mă apucă (mă va apuca, o să mă apuce) noaptea; te apucă... etc.); pentru celelalte timpuri și persoane circulă forme ale verbului *ntúnic* (*noi ntunică'm „noi înnoptăm”, voi ntunică't „voi înnoptați”* etc.) — 1°. *acăđă' să ntuneárică* (Incepu să se înnopteze), PB, 286²¹; 2°. *s' nu ntuneáric tu pădări* (să nu mă apuce noaptea în păduri), PB, 27²⁶. V. *ntuneárică*. — Cf. și † dr. *Intunereca* „faire s'étendre l'obscurité, s'obscurcir”, Dens, II, 313 și, mai ales, sensul din „Intunerece-se ochii lor” (HPs, p. 180; CPsal, II, 134). — Cu e de după t trecut la u sub influența lui *ntúnic* (CDDE, 894) și care ne amintește fonetismul din *siplă-mi'nă, tăăune, vălămăre* etc.: < lat. *intenebrire* „couvrir de ténèbres”.

NTÚNIC, vb. I (*ntunicăi, -căt, -căre*); **NTUNICĂ**, vb. unipers. (v. *ntunică*), *Intuneca*, înnopta, „assombrir, s'obscurcir, arriver les ténèbres de la nuit; avoir la vue trouble, assombrir; être surpris par l'obscurité de la nuit — v. *ăpir* 2°, Dal, 153; Nic, 381. — 1°. *ăde acăđă, că ntunică'* (hai acasă, că s-a înnoptat); 2°. *n'earse cît n'earse, pî'nă țe ntunică'* (merse cît merse, pînă ce a înnoptat), PB, 332¹⁷; 3°. *aveă ntunică'tă* (se înnoptase), PB, 395²⁵; 4°. *côrči azboară și ntunică pri dzednă* (zboară corbi și întunecă pe creastă), Lum, II, 337; PAnt, 213; BNA, IV, 50; 5°. *ăc'il'i l'i si ntunică* (ochii i se întunecau), PAnt, 130 — v. *ntuneárică* (citatul dacoromân); 6°. *la mine ntunică'* (vederea mea s-a întunecat = viața mea e în amurg); 7°. *ănă sedră ntunică'ră trîșt tu mēsea di pădăre* (Intr-o seară au înnoptat tocmai în mijlocul pădurii), Lum, I, 227; 8°. *ntunică' tu 'nă pădăre greăuă* (l-a apucat noaptea într-o pădure deasă și mare), PB, 221³². — V. *Intăórnic*. — Ca etimologie: DR, I, 413: < lat. **innocleare* (cf. *noctesco* „s'obscurcir”); RF, II, 291—296 și REW, 4504 a: < lat. **in-tonicare* „tonner”; (CL, LXXV (1942), 475-476: < lat. *intenebrire*; Jb, III, 25; CDDE, 892; GrS, II, 19 și DA, s. v.: < lat. *in-tunicare* „vêtir d'une tunique” — cf. și REW, 4519; DR, IV, 650-651, precum și † it. *intonicare* „coprirsî come di tonaca”. V. și *teără*. — Avînd în vedere sensul lat. *t u n i c a* „enveloppe de toute espèce...; tunique de l'oeil”, precum și sus-menționatele citate (dr. „Intunerece-se ochii lor” și ar. *ăc'il'i l'i si ntunică* etc.), rămîne ca sigură etimologia lat. *in-tunicare*.

NTUNICĂRE, sf., pl. *ntunică'rî*, *Intunecare*, „action de s'obscurcir; assombrissement”, Dal, 153; Nic, 381. V. *ntunicăre*.

NTUNICĂT, -lă, pl. *ntunică't, -te*, *Intunecat*, „obscurci; sombre, triste”, Dal, 153. V. *Intunicăt*.

NTUNICĂTĂ, sf., fără pl., amurg, „à la brume, vers la tombée de la nuit”, Dal, 153. — 1°. *eră tu ntunică'tă* [în text: *ntunicăt*] (era pe întunecate), Fr, II, 221; 2°. *nă dădeă căle tu ntunică'tă* (ne da drumul la venirea nopții), CalGrB, 93; 3°. *pî'nă seăra, tu ntunică'tă* (pînă seara, în amurg), PB, 304¹³. — V. *nsîrătă, nuplătă*.

NTUNICĂ, vb. I unipers. (*ntunică', ntunicăre*), înnoptează, „la nuit vient, la nuit se fait”: *oăra ntunică'* (timpul a înnoptat, s-a făcut noapte), Cod, 84³; *nu ntunică', apîri; apîri, nu ntunică'* — brăma, PLit, 355 — v. *ăpir* 2°. — V. *Intănic, întunică', ntúnic*.

NTUNICÓS, -coasă, pl. *ntunicósî, -coăse*, *Intunecos*, „obscur; sombre”, Dal, 135; Nic, 381; PB, 664; *căđă... ntunicoăđă* (casă... întunecoasă), PLit, 980; *tu óda ntanicoăđă* (în camera întunecoasă), Baț, 4; *șideă... ntunicós ca noăptea* (ședea (stătea) întunecos ca noaptea), GrB, 222; PAnt, 225; BNA, IV, 141. Sinonim: *scutinós*.

NTURȚISĂSCU, NTURHISĂSCU, vb. IV (*nturȚisîl, -sîl, -sire*), ascuți, «émonder; aiguiser», Dal, 153; GEI, 177; *lămne'a... 'șt nturȚisîl dînȚil'î* (zmeul... și-a ascuțit dinții), PB, 263¹². — V. *nturhisăscu*.

NTURHISĂIRE, sf., pl. *nturhisîri* «action d'aiguiser», Dal, 153.

NTURHISÎT, -tă, pl. *nturhisîț, -te*, ascuțit, «émoulu; aiguisé», Dal, 153. V. *struxil, turȚisîl*.

NTURICĂRE, sf., pl. *nturică'rî*, Dal, 153; CAR, 343 [asimilarea *n...r > r...r*?]; CDDE, 894: **nturicăre > nturicăre* — V. *ntunicăre*.

NTURÎN, sn., pl. *nturînurî*, viscol, «chasse-neige, grand vent glacials», Mih, 386. — V. *turin*.

NTURINĂRE, sf., pl. *nturînă'rî*, viscolire, «action de neiger et de souffler en tempête», Dal, 153; Mih, 386; *nturînărea nu-l bună* (viscolirea nu e bună), PGr, 114. Sinonim: *sindille*.

NTURINĂT, -tă, pl. *nturînătî, -te*, viscolit, «neigé et soufflé en tempête», Dal, 153.

NTURINĂ, NTURINEĂDZĂ, vb. I unipers. (*nturînă', nturînăre*), «neiger et souffler en tempête», viscoli, Dal, 153; Mih, 386; PGr, 114; AD, IV, 374 (< *nturînăre < tundra*) — [oare, *tună* în viscoliri de iarnă?]; DR, III, 761 și CAR, 120 (< lat. *rutilare* „briller (comme l'or), rendre roux”); RF, II, 294–296 (< lat. **in-toninare < tonare*) — [aceeași întrebare: tunete în viscoliri de iarnă?]; DR, IV, 645 (< lat. **in-tuber-inare*). — 1°. *nafoădră nturînă* (afară viscoalea), Fr, II, 222; 2°. *neăda nturînă' cu vîrtute* (ninsoarea a viscolit cu tărie), Fr, II, 223; 3°. *u nturînă dipriănă* (viscoalea nelncetat), Fl, II, 3, 2. — V. *nturînă* și *turin*. — Ca paralelism fonetic, cf. *surin* și *nsurin*². — < ? lat. **intoulnare < in-tonare* „tonner” (cf. *tonitrus*, „tonnerre”).

NTURKIPSĂSCU (*mi*), vb. IV, Dal, 153 — v. *nturȚăscu*², *turkipsăscu*.

NTURKIPSĂIRE, sf., pl. *nturkipsîri*, turcire, «action de se faire Turc», Dal, 153.

NTURKIPSÎT, -tă, pl. *nturkipsîț, -te*, turcit, «devenu musulman», Dal, 153.

NTURÔC, adv. — v. *ntroc*² —, Mih, 386; *băgăt nturôc 'nă dărmă di sâlfe* (am pus în pămînt o ramură de salcie), Mih, 64. — Cf. și dr. *intrulocă* (< lat. *inter-locare*). — < **ntur loc < ntru loc*.

NTURTĂRE, sf., pl. *nturtă'rî*, turtire, «aplatissement», Dal, 153.

NTURTĂT, -tă, pl. *nturtătî, -te*, turtit, «aplati», Dal, 153.

NTURTĂREDZŪ, vb. I (*nturtărî, -răt, -răre*), întrema, «prendre de la consistance, recouvrer; lutter, s'accoupler (en parlant des moutons): *ațel n'ic nu nturtăredză* (acel micuț nu se întremează), Fl, I, 4, 9. — V. *nturturédzū*.

NTURTĂDZŪ, vb. I (*nturtătî, -tăt, -tăre*), turti, «aplatir», Dal, 153. — < *turtă*.

NTURTURĂDZŪ, vb. I — v. *nturtăredzū* — «repandre des forces, se remettre», DR, IV, 1552 (< lat. **tortulare*); *nu nturtură'm vîtal'î di an* (nu am pricopsit (nu am însănoșit) vătuii din anul trecut), Fl, II, 4, 8 — < ?

NTURȚĂSCU¹, -fădscă, pl. *nturȚășfi, -tășfi*, turcesc, «turc»: *lôcu nturȚăscu* (pămînt turcesc), Mih, 386. V. *turȚăscu*.

NTURȚĂSCU², vb. IV, turci, Mih, 386 — v. *anturȚăscu, nturkipsăscu*.

NTURUSĂSCU (*mi*), vb. IV, Mih, 386 — v. *ndirusăscu*.

NTURUSĂIRE, sf., pl. *nturusîri*, înțepenire, «action de (se) raidir», Mih, 386.

NTURUSÎT, -tă, pl. *nturusîț, -te*, înțepenit, «raidir»: *munte nturusîl di étă* (munte înțepenit de eternitate), Al. 1901-1902, 146; *brățale, ȃicloările eră nturusile* (brațele, picioarele erau înțepenite), CalGrB, 37; BNA, IV, 115 — v. *nguăindă*.

ŊOEĂMĂ, adv., puțin, PB, 201¹⁸ — v. *ŋeămă*.

NTĂP (*mi*), vb. I (*ntăpăî, -păt, -păre*), înțepa, «empaler; piquer; intriguer», Dal, 154; Nic, 383; Mih, 339; 381. — 1°. *tu ună sâlă lu ntăpă* (îl înțepa într-o frigare), PAnt, 115;

2°. *mi năpăi cu acul* (m-am înțepat cu acul); 3°. *acăfă' să năpă* (Incepu să pună intrigă), PB, 490²³ — v. *skin*¹. — V. *ndăp* și PhOr, II, 718. — Cf. vsl. *čepati* „findere” și bg. *cepnu-vamă* „fendre”.

NTĂRCU, vb. I (*nărcăi*, -*căt*, -*căre*), înțărca, «sevrer», Dal, 158 (*nărcu?*); AD, IV, 89 (< lat. **interico* < *interere* „broyer dans”). V. *nărcăre* și sinonimul *cărmu*¹ 2°. — < *țarcu*.

NTĂPĂRE, sf., pl. *năpăpăr*, înțepare, «action de piquer», Dal, 154; Nic, 383; Mih, 381.

NTĂPĂT, -*tă*, pl. *năpăpăt*, -*le*, înțepat, «piqué», Nic, 383.

NTĂPĂTÓS, -*toasă*, pl. *năpăpătōsl*, -*toăse*, înțepător, «piquant»: *skin*¹ *dip kipitōsl* și *năpăpătōsl* (spini (mărăcini) foarte ascuțiți și ghimpoși), PB, 393¹⁷.

NTĂPĂTŪRĂ, sf., pl. *năpăpătŭrl*, înțepătură, «piqure; intrigue, zizanie», PB, 664; Al, 1903, 50; *dipărte di năpăpătŭrl* (departe de intrigă), Fl, II, 3, 8. V. *înăpăpătŭră*.

NTĂRCĂRE, sf., pl. *nărcăcăr*, înțărcare, «action de sevrer».

NTĂRCĂT, -*tă*, pl. *nărcăcăt*, -*te*, înțărcat, «sevré», Dal, 159 (*înărcăcăt?*); *sta ca nărcăte* *n'el'i nărcăcăt* (stau ca niște miei înțărcăți), PGr, 114.

NTĖP, vb. III (*năpăt*, -*păt*, *năpăpire*), începe, «commencer», Nic, 383; Mih, 342; *năpăt di pri - apōta s' el'ntă* (apoi începu să cînte), PLit, 802; PAnt, 91. Sinonime: *acăfă* 3°, *apăr-n'escu*, *arhlusescu*. — < lat. *incipere* „commencer”.

NTĖRCĂ'Ŭ, vb. I (*năircă'edă*, -*l'edă*, -*l'edre*), încercui, «cercler, entourer, cerner», PB, 664; *păyănea je tot u nădărcă'e* (potera ce o tot încercuiește), Bair, 13. — V. *năircă'edză*, *șircă'edză* și sinonimul *anvărlicădză*.

NTĖRCU, vb. I, înțărca — v. *nărcu*.

NTĖRNU, vb. III și II, cerne, «bluter, cribler», Nic, 383; Mih, 342; PB, 664 — v. *ndzėrnu*¹, *țėrnu*, și mgl. *feru* (CapM, III, 308).

NTĖRTU (*mi*), vb. I (*năirtăi*, -*lăi*, -*tăre*), certa, «reprimander, gronder», Nic, 383; W, II, 256; cu *Marăsea nă năirtă'm* (cu Marușea ne-am certat), PAnt, 295; BNA, I, 122. Sinonim: *anecăcăt*, *neacăcăt*. — Cf. mgl. *ferl* (CapM, III, 308). — < lat. *certare* „lutter, combattre”.

NTĖS, *năeasă*, pl. *năeș*, *năeăse*, încins, «fermenté, ranci», Kats, I, 76; *cășu năes*, *nucă năeasă* (brinză fermentată, nucă încinsă), DR, II, 630; *sól'lu năes* (foale încins, burduf cu brinză stricată), GrS, IV, 88. — V. *țes*! și sinonimul *après* 3°. — < lat. *incensum* „brûlé”.

NTĖLĖG (*mi*), vb. III (*năilėpșu*, -*lėptu*, *năilėdzire* și *năilidzėdre*), înțelege, «comprendre», Nic, 383; W, II, 358 (Șipisca); WTh, 254; CAr, 311. Cuvînt rar. Sinonime: *acăkisescu*, (*a*)*dukėscu*, *prindu*. — Foneticăște, normal: *nălłėg*. — < lat. *intelligere* „comprendre”.

NTĖLISTRĂT, -*tă*, pl. *năilistrăt*, -*le*, expus razelor, «rayonné»: *erăm... năilistrăt di soăre* (eram... expus razelor de soare), Al, 1928, 59. — < *țilistră*¹.

NTĖLISTRĖDZŬ, vb. I (*năilistrăt*, -*răt*, -*răre*), stropi, «asperger; éclabousser», Mih, 383. Sinonim: *pruscukėscu*. — < *țilistră*².

NTĖPŬT, -*tă*, pl. *năpăt*, -*le*, început, «commencé»: *ăpă năpătă* (apă începută) (Amînėciu). V. *nă-grit*. — < *năp*.

NTĖRCĂRE (?), **NTĖRCĂT** (?), Dal, 159 — v. *nărcu*.

NTĖRCL'ĖĂRE, sf., pl. *năircă'ėrl*, încercuire, «cerclage, siège», Dal, 154; Nic, 384.

NTĖRCL'ĖĂT, -*tă*, pl. *năircă'edă*, -*le*, încercuit, «entouré, assiégé», Dal, 154; Nic, 384; *Arbinėșl'i šără năircă'edă* (albanezii au fost încercuiți), Trib, II, 9-12, 22. Sinonim: *anvărlicăl*. — V. *năircă'edă* (formă cu *ě* de la *ědrcu*).

NTĖRCL'ĖDZŬ, vb. I — v. *năircă'lu* —, Nic, 384; *s' nu nă năircă'edză dznōŭ* (să nu ne încercuiească din nou), Fl, I, 3, 6; *un dor... l'i năircă'ė inima* (un dor... i-a încercuit inima), Fl, I, 2, 4. — < lat. *in-ēre(u)lare* (circulare „arrondir”).

NTIRNEĂRE, **NTIRNŬT**, Nic, 384 — v. *ndzirneăre*, *ndzirnŭt*.

NȚIRNUÉSCU, vb. IV (*nȚirnuști, -nuști, -nuștre*), a plănuî, a lucra pe ascuns, «couver sous; miner», Kats, I, 76. — V. *nȚerņu*.

NȚIRTĂRE, sf., pl. *nȚirtă'ri*, certare, «querelle», Nic, 384. V. *nȚertu* și sinonimul *ncă-țedre*.

NȚÎN, vb. I (*nȚîndî, -năt, -năre*) «être légèrement atteint d'une maladie», CDDE, 876 : < lat. *in-tenuare* (*tenuare* „amincir”).

NU, adv., nu, «non», Dal, 150; Nic, 354; Mih, 386; PScr, 234; PB, 664. — 1°. *nu cu coada, ș' nu și nu!* (nu cu coasa, și nu și nu!), Fr, I, 69; PAnt, 181; BNA, III, 48; 2°. *va s' nu putēm s' nă tunusim* (nu vom putea să ne pocăim), Cod, 61²; 3°. *va nu-l aștept cum lu-așteptăd* (nu-l vei aștepta așa cum îl așteptai), BNA, II, 92; 4°. *va nu mi-așteaptă* (nu mă va aștepta), BNA, II, 92; 5°. *va nu-dăbă a cui si da* (nu vor avea a cui să dea), BNA, II, 92; 6°. *nu ti ntreb : lu kiredă?* (nu te întreb (= te întreb) : unde rătăceai ?); 7°. *nu-n' l dzlfi : cum tricăși?* (nu-mi zici (= nu vrei să-mi spui, spune-mi) : cum ai (pe)trecut ?); 8°. *nu n' l-aspūn'!* *grēnda aēstā di lu si-dfīlā aūđle?* (nu-mi spui (= spune-mi) : grinda asta de unde (cum de) se găsește aici ?), PB, 356¹². — Pentru greacă și albaneză, cf. Sand, 111-112. — În Peninsula Balcanică — deci, și la aromâni — există, cu sens de negare, următorul gest din sudul Italiei : „L'atto negativo caratteristico de' Siciliani è quello in cui si piega, scotendolo, il capo indietro, press' a poco come i non Siciliani esprimono l'atto affermativo” (BTS, XV, 349) — cf. și *Actes*, 247, n° 24. — V. *no, ôre* 3°, *psof* etc., și sinonimele *mī*² și *ohl*. — < lat. *non* „non, ne... pas”.

NUBÊTE, sf., pl. *nubêf*, nobet, «surveillance, service de sentinelle; air de divertissement, morceau mélodique pour violon». — 1°. *trl nubêtea a căl'lor, noăptea* (noaptea, pentru supra-veghearea calilor), Cal. 1911, 200; 2°. *noăptea aēstā, el' l va făcā nubêle* (în noaptea asta, ei vor fi de veghe); 3°. *el'ntā-nā ūnd nubêle fureăscā* (cîntă-ne o arie haiducească). — < tc. *nevbet* (1290) „service de sentinelle; musique qu'on exécute à des heures fixes...”.

NUBIČf, sm., pl. *nubičēdz*, sentinelă, om de veghe, «soldat qui fait la sentinelle» : *yineā si alāzeăscā nubičilu* (venea să schimbe sentinela), Fl, II, 7, 22. — < tc. *nevbetdji* (1290) „...”.

NUC, sm., pl. *nuști*, nuc, «noyer», Dal, 150; Nic, 355; Mih, 386; PScr, 234; PB, 664. — 1°. *la groāpa cu șeapte nuști* (la groapa cu șapte nuci), PAnt, 128; 2°. *cădeā... ca nuști cînd scūturl năști' i* (picau... ca nucile cînd scuturi nucii), RA, 94; BNA, II, 36. Sinonim : *cucōșă*. — Folcloric, cf. PMic, art. *Nuca* * *Nucul*. — < lat. *nux, nucem* „noyer” (poate chiar **nucus*).

NŪCĂ, sf., pl. *nuști*, nucă; ceafă, «1°. noix; 2°. nuque, it. *nuca*», Dal, 150; Nic, 355; Mih, 386; PScr, 234; PB, 664; PAnt, 471. — 1°. *nă aștucām cu nuști* (ne jucam cu nuci) — cf. PFolk, 16; *n' l-u-ām ca nūca n sândlōr* (mi-o am ca nuca în ghiozdan = țin mult la ea), PLit, 698; 2°. *l' l-frēgtu nūca* (i-am rupt (spart) ceafa), Fl, II, 3, 4; *lā fredāzim scūnda nūcā* (le frinserăm scunda ceafă), BNA, II, 28; *Cănăllu lu nēlupā di nūcā* (cîlinele Cănutul l-a înhățat de ceafă), Fl, I, 3, 5; *fe l' l-el'ntā tu nūcā!* (ce-i cîntă în cerbice! = ce-i trece prin cap! sau : cînta-i-ar popa în ceafă!), PGr, 114. Sinonime : *cășințic, keăfă, pătîl*. — Pentru *nūcā* 2°, cf. REW, 5991, precum și it. „noce dell collo = collottola”. — < lat. *nux, nucem* (sg. f. **nūfe* > *năcā*), sau, poate, chiar **nuea*.

NUCLÉSCU?, vb. IV : *nucll* [sic] *pri Rōmul cu un niōr* (... pe Romulus cu un nor), Mac, 93. — < ?

NUDĂRE, Dal, 150; Nic, 356; Mih, 386; **NUDĂT**, Dal, 150; Nic, 356; PLit, 395 — v. *anudăre, anudăt, nod*.

NUDĂTŪRĂ, sf., pl. *nudătūri*, înnodătură, «nœud», Dal, 150, V. *nod*¹.

NUDÉDZŮ, vb. I, înnoda, Dal, 150 — v. *nod*².

NUEĂRCĂ, sf., pl. *nueărțe*, PGr, 112 — v. *neărcă*.

NUEMBRU, sm. «novembre», Nic, 354; REW, 5969 (< lat. *november*). Sinonim: *Brumăr*. — < νοέμβριος „~”.

NUFUZE, sf., pl. *nufúzi*, act de naștere, «acte de naissance, acte de l'état civil». V. *năfúze*. — < tc. *nufós* (1282) „âmes; individus; habitants”.

NUJIȚĂ, sf., pl. *nufiță*, *nojiță*, «lacet de sandale», Nic, 355; CEI, 75. V. *nufiță*. — < bg. *nožica* „~”.

NUKÉSCU (Tirana), vb. IV (*nukil*, -*kil*, -*kire*), suspina, «soupirer»: *fedta... nukí ša dzi'si* (fata... suspină și zise), Jb, XVI, 204. Sinonime: *suskir*², *uhtédzũ*. — < ?

NULĂ, sf., pl. *nále*, zero, «zéro», Dal, 150; Nic, 355; Mih, 386. Sinonim: *sifl'r*. — < it. *nulla*.

NULĂICĂN, -nă, Mih, 386; *edste nór-mea nulăicănă* (este noru-mea mijlocie), GrB, 2, 33; BNA, III, 82 — v. *n'ilăicăn*.

NUMĂL'Ŭ, sn., pl. *număl'e*, Dal, 150; Nic, 355; PB, 664; *număl'ŭlu di cărēinăr* *si-aspindzură*, PGr, 115 — v. *cărēinăr*; *ălfl frig număl'e* (alții frig nămaie), PAnt, 269; Bair, 69. — V. *năml'ŭ*.

NUMĂ, sf., pl. *năme*, nume, «nom; renommée; sobriquet; jour de la fête de quelqu'un», Dal, 150; Nic, 355; Mih, 387; PScr, 234. — 1°. *ŭe nămă dre?* (ce nume are?), PAnt, 301; BNA, I, 130; 2°. *năma-a ŭl si-avdz' lăra* (numele lui iarăși se auzi), GrB, 222; PAnt, 225; BNA, IV, 142; 3°. *să-l'i si-avdză năma* (să i se audă numele, să-i meargă faima), PB, 148²⁰; 4°. *om cu nămă* (om cu renume), PGr, 114; 5°. *l'i scodse nămă* (i-a scos (pus) poreclă), 6°. *băgă năme* (pune porecle, poreclește), PGr, 114; 7°. *si-l'i-creăpă-năma* (crăpa-i-ar-numele = diavolul), PB, 180³⁷; 8°. *ăerl ŭ năma a l'el* (ieri a fost ziua onomastică a ei). — Gen.-dat. sg. *a nămă-l'el* (numelui) — cf. *lăme*, *sămă*. V. *năme* și *para-nămă*.

NUMĂȚESCU, vb. — v. *nămățescu* —, meni, «mentionner; (se) souvenir; destiner; charmer, ensorceler», Dal, 150; Nic, 355; GEI, 177. — 1°. *ăfel ca s' numățedscă văcūhl și-uminităte* (doar acela de și-o aminti de averi bisericești și de umanitate), FI, I, 5, 6; BNA, II, 8; 2°. *l-număți s' moără* (l-a menit să moară), PB, 37². — < νοματίζω „nommer”.

NUMĂȚIRE, sf., Dal, 150; Nic, 355 — v. *nămățisire*.

NUMĂȚIT, -tă, pl. *numățiți*, -te, menit, «nommé; destiné», Dal, 150; Nic, 355; PLit, 309; *gărnășă numățiți tră țal Tăl'ea* (grăunte menit pentru femeia lui Tăl'ea), Lum, V, 117; *sântu numățițe di Dumnidză'* (sint menite de Dumnezeu), PB, 284³⁴.

NŬME, sn., pl. *năme* — v. *nămă* —, PAnt, 80; *nămile a dyllut Mihail* (numele sfântului Mihail), Cod, 117¹³. — CDDE, 1258; PFon, § 91 c: < lat. *nomen* „nom” + *numen*.

NŬME, sf., pl. *numli*, mas; stîlp, «lieu où repose un troupeau pendant la nuit — v. *mas*; possession; pilastre, soutien — v. *arădzim*¹ etc.», Dal, 150; GEI, 178. — 1°. *dă-le tu lăc-ŭl, tu numie-ŭ* (du-te în ținutul tău, în posesiunea ta, în culcușul tău), FI, II, 4, 6; 2°. *numla a căsăl'el i bărbălu* (susținătorul casei e bărbatul), PLit, 435. — < νομή „păturage; possession”.

NŬMIR¹, sn., pl. *nămire*, număr, «nombre», Dal, 150; Nic, 355; Mih, 387; PScr, 234; *am pradz eă fără nămir* (eu am bani nenumărați), Lum, II, 127; BNA, III, 78. — < lat. *numerus* „nombre”.

NŬMIR², vb. I — v. *anămir*¹ —, număra; măsura, «compter; toiser; (se) considérer», Dal, 151; Nic, 356; Mih, 387; PScr, 234; PB, 665. — 1°. *nu pot si-l'i nămir cŭi tricūl* (nu pot să-i număr pe cŭi am trecut, pe cŭi am văzut), PAnt, 164; 2°. *nu putăi eă tra s' l'i nămir* (eu nu putui ca să-i număr), BațP, 23; 3°. *las' s' nămiră carl poate* (lasă să numere cine poate), Lum, II, 309; BNA, III, 126; 4°. *s' nămiră cŭi ahlndoașă eră amărea* (să măsoare cŭt de adncă era marea), CalGrB, 79; 5°. *mă nămir om* (mă consider om). — < lat. *numerare* „compter, nombrer”.

NÚMIR³, sm., sn., pl. *námiri*, *námire* — v. *anámir*, *anámirea* —, Mih, 387; PScr, 234; *la páltăre și la námir* (la spate și la umăr), BařP, 23; *l'ed-l pri námir* (ia-l pe umăr), PB, 206¹⁸; PAnt, 93. — V. *námire*, *úmir* și mgl. *námir* (PMegR, II, 101; CapM, III, 209). — < lat. *humerus* „épaule (de l'homme)”.

NUMIRÁRE, sf., pl. *numirărl*, numărare, «action de compter, de se considérer», Dal, 151; Nic, 356; Mih, 387. V. *arumindăre*. — Forma *numirăre* „nommer, appeler” (CDDE, 1259 și REW, 5950 < lat. *nominare* „nennen”) nu mi-e cunoscută. — V. *númir²*.

NUMIRÁT, -lă, pl. *numirăř*, -le, numărat, «compté, dénombré», Dal, 151; Nic, 356. V. *arumindăt* și sinonimul *misurăt*.

NÚMIRE, sm., sn., Nic, 356 — v. *númir³*. — La CFr, 165⁸, 165¹⁸: *námăr*, pl. art. *nă-măřil'i*.

NUMTÁR, -ră, pl. *numtăřl*, -re, nuntaș, «convie aux noces»: *că numtăřl s' Armân'il'i-a meř* (căci aromânii mei sînt nuntași), PAnt, 297; BNA, I, 126; *la-l'i numtăřl'i, ařtămřl n hodră* (iată-l nuntași, sosiți în sat), PAnt, 298; BNA, I, 126. V. *nuntăr*. — < *númtă*.

NÚMTĂ, sf., pl. *númtř*, nuntă, «noces», Nic, 356; Mih, 387; PScr, 234. — 1°. *mă-mea eásle la 'nă númtă* (mama mea e la o nuntă), PLit, 852; PAnt, 54; 2°. *númtă e i carnavál?* (nuntă e sau carnaval?), PAnt, 301; BNA, I, 130; 3°. *s' feđřřă trel númtř* (s-au făcut trei nunți), PB, 88³⁰; 4°. *s' băneádză ca di la ředřpile númtă* (să trăiască ca de la cele șapte nunți), Cal, 1911, 179; 5°. *l'ed-l la númtă s' dzl'ed* „s' trl mult an'!” (ia-l la nuntă ca să-ți zică „și la mulți ani!”), PLit, 575. — Cf. și pl. istr. *nunř* (PopD, 130; Kov, 224). — V. *lúmtă*, *núntă* și *vlăhescu*. — < lat. *nuptiae* „noces, mariage”.

NUMÚZE, sf., Dal, 151; Nic, 356 — v. *námúze*.

NUN, *nună*, pl. *nun'l*, *nune*, sm., sf., nun, nună, «parrain; marraine (au mariage)», Dal, 151; Nic, 356; Mih, 387; CAR, 274. — 1°. *nune řcrețe și-alăvdós* (nune (nașule) sec și lăudăros), PAnt, 302; BNA, I, 132; 2°. *'řl-fu cu cămedșea di la nuna* (și-a fost cu cămașa de la nașa = a fost naiv ca un prunc), PB, 83³⁹ — v. *cămedșe*; 3°. *ca nánlu la númtă* (ca nașul la nuntă: respectat și ascultat de toți nuntași), PLit, 698; *nunul* e considerat ca părinte spiritual și ca educator pentru cei cununați de el, sau botezați de el. — Cf. dr. „nuntă foarte frumoasă, fiind nun mare” (CronM, I, 574; II, 108). — Cf. gr. *voũvovç*, *voũvov* (Hris, 142; Boga, II, 90; 159; Rohlf's Lex, 351; *voũvovç*, *vovvovç*, *vovvov*; alb. *nun*, *nunë* „padrino, madrina”; it. *nonno*, -a. — < lat. *nonnus*, -a „celui (celle) qui élève un enfant”.

NUNÁME, sf., fără pl., nuntași nașului, «les invités d'un parrain ou d'une marraine á la noces», Mih, 387.

NUNÍL'E, sf., pl. *nunil'i*, nășie, «qualité de parrain ou de marraine au mariage», Dal, 151; Mih, 387; *nunil'ea treăře la hřl'ea a núnlu* (nășia trece (se transmite) la fiica nunului), VAR, 239.

NUNTÁR, -ră: 1°. *st'ntu căscri, sřnt nuntăřl* (sînt cuscři, sînt nuntași), Velo, 53; BNA, V, 87; 2°. *bună sedră, voi nuntăřl* (bună seară, voi nuntași), Lum, IV, 308; BNA, V, 56; 3°. *cu păpul di nuntăřl deddun* (cu mulțime (popor) de nuntași laolaltă), Fl, II, 5, 9; 4°. *cl'ntielu nuntăr* (cîntecul nupțial), BNA, V, 46. — V. *numtăr*.

NÚNTĂ, sf., pl. *núnřl*, PAnt, 471 — v. *númtă*.

NÚNTRU, adv., înăuntru, «dedans; dans la prison», Nic, 335; 356; Mih, 387; PB, 665; *ică nántru, i nařodră* (sau înăuntru, sau afară); *l-kicdră nántru* (l-au picat (vřřit) în închisoare), PGr, 115. — V. *năndru*, *dindăndru* și mgl. *nántru* (PMegR, II, 101; CapM, III, 209).

NUÓR, sm., pl. *nuóřl*, nour, Nic, 356; Mih, 387 — v. *niór* și † dr. *nuór* (HPs, p. 209).

NUOREÁDZĂ, vb. unipers., Nic, 357 — v. *niureádză*.

NÚPO, conj., PB, 655 — v. *năpu*.

NUPTĂT, adv., Mih, 387; **NUPTĂTĂ**, sf., fără pl., căderea nopții, «la tombée de la nuit; pendant la nuit»; *nînte di nuptătă* (Înainte de căderea nopții), PenB, V, 51. — V. *apirilă, nsirătă, ntunicătă, scăpîlătă, sculătă* etc.

NUPTĂDZĂ, vb. I unipers.; **NUPTĂDZŪ**, vb. I (*nuptă' și nuptăi, -lăt, -lăre*), *innopta*, «lomber la nuit; passer la nuit; être surpris par la nuit», Nic, 357. — 1°. *lărna nuptădză lu șeasile* (În timp de iarnă se face noapte la orele șase); 2°. *nu vrură s' nuptădză la hăne* (nu vrură să petreacă noaptea la han); 3°. *năpól nuptă' n căle* (iarăși l-a apucat noaptea pe drum), PB, 333²⁷. — < lat. **innoot(ie)are* (cf. *noctescere* „s'obscurcir”).

NŪPU, conj., (care) cumva, «peut-être que, en quelque sorte; par hasard», Dal, 143; 151. — 1°. *cl'ntițe s' năpu cînlăt* (să nu care cumva să cîntați cîntece), PLit, 888; 889; 2°. *întără n yîn'e, ma ascultă: s' năpu mîlî aăăă mîltă* (întără în vie, dar ascultă: să nu care cumva să mîncîci struguri mulți), Fr, II, 233; BNA, III, 90; 3°. *l'i-fu frică s' năpu glăreăscă* (i-a fost frică să nu care cumva să înnebunească), Fl, II, 6, 7; 4°. *năpu n'l-yîne n hoără* (nu cumva îmi vine în sat), Bair, 39; 5°. *s' năpu dăbă fivă* (să nu care cumva să aibă ceva), PB, 314⁸ (< *nu + pot*). — V. *năpa, năpă, năpu, năpo* și sinonimul *năca*. — Cf. și alb. *năku* „non è vero?”. — Ca etimologie, față de *νᾱ πῶς* (v. *năpa*) și *nu + pot*, pare mai probabilă cea bg.: *napokónă* (v. *năpu*), mai ales că aceste forme — exceptînd *năca* — aparțin aromânei nordice.

NURĂRE, sf., înnorare, Dal, 149 — v. *niurăre*.

NURCĂ, sf., pl. *nărfe, nuncă*, «loutre», Mih, 388. — Cf. și gr. *νοῦρκα* „putois”.

NURUHİAĂ, sf., pl. *nuruhîdz* (nord) — v. *niruhile*.

NUSTIMĂC, -că, pl. *nustimăfi, -fe*: un *gîlone nustimăc* (un flăcău simpatic), ArE, 6 — v. *nóstim*.

NUSTIMĂAĂ, NUSTIMEĂTĂ, sf., pl. *nustimă'dz, nustimêf*, nostimadă, «saveur; bon goût; gentillesse», Dal, 151; Nic, 357; Mih, 338; *nustimădă, lucră mără* (nostimadă, lucru mare), BaP, 12. — *nustimădă* < *νοστιμάδα* „~”.

NUTĂRE¹, sf., pl. *nută'rl*, înotare, «natation» — v. *not²*.

NUTĂRE², sf., pl. *nută'rl* (Gramoste), crestare la ureche, «action de faire des crans, des entailles aux oreilles des moutons»: *m'tne avém nutărea a n'el'lor* (mîine avém de făcut crestarea mieilor la urechi. V. *nuținăre*. — < lat. *notare* „marquer, faire une marque sur”).

NUTHİÓS, -oasă, Dal, 151 — v. *notiós*.

NUTİE, sf., pl. *nutîl*, igrasie, «humectation; moiteur», Dal, 151; Nic, 354; PScr, 233; GEI, 177; Cal, 1912, 120. V. *nóti*. — < *νοτιά* „~”.

NUTINĂB, sm., pl. *nutinărî*, păstor de noateni, «gardeur d'agneaux d'un an», Dal, 151; PAnt, 471; PLit, 1020. — < *noálin*.

NUTİÓS, NUTİRÓS, NUTÓS, -oasă, pl. *nutiósî, nutirósî, nutósî, -oase*, igrasios, «humide; moite», Nic, 357; *căasă... nutiósă* (casă... igrasioasă), Lum, I, 93; *udăle... nutiósă* (cameră... umedă), Cal, 1912, 120; *căsl... nutiósă* (case... igrasioase), Fl, II, 3, 12; *neăăă cădeă apă'l'l groăse, nutiósă* (zăpada cădea în fulgi (pale) groși și umezi), Fl, I, 6, 24. V. *nuthiós*. — < *nutte*.

NUTRÍC, vb. I, Gram, 283 — v. *mătric, ntric*.

NUȚESCU (*mi*), vb. IV (*nuțîl, -fîl, -fîre*), jîlăvi, «humecter; moitir», Dal, 151; Nic, 357; GEI, 178. — < *νοτιζω* „~”.

NUȚINĂRE, sf., pl. *nuțină'rl* — v. *nutăre²* și *noálin*.

NUȚIRE, sf., pl. *nuțîrî*, jîlăvire, «action de moitir, de rendre humide», Dal, 151.

NUȚÎT, -tă, pl. *nuțîf, -te*, jîlăvit, «humide; moite», Dal, 151; Nic, 357.

NUȚÎȚĂ, sf., GEI, 75 — v. *nuțîță*.

NVĂPSU, -să — v. *învăpsu, văpsu* și *klcută 3°*.

NVARLIGA, adv.: *leámne nvarliga bágá* (punea lemne de jur împrejur), PAnt, 115 — v. *nvǎrliga*.

NVĀLESCU (mi), vb. IV, Mih, 329; PScr, 229; PB, 305²; *neááa... nvǎleá hoára ntredá* (zăpada... învelea satul întreg), Lum, V, 9, 18; PAnt, 336 — v. *anvǎlescú*.

NVĀLITŪRĀ, sf., invellitură, Mih, 330 — v. *anvǎlitră*.

NVĀRGÓS, -goásă, pl. *nvārgóšl*, -goáse, rotund, «rond; arrondi»: *mužéát, nvārgós lu fáťá* (frumos, rotund la față), BNoI, 5; BNA, IV, 82. — V. *nvārgós* și sinonimele *arucutós*, *gurgul'itós*.

NVĀRLIGA, adv.: *nvǎrliga di mine* (în jurul meu), PB, 443^{1a}; *nvǎrliga di un murmínt* (în jurul unui mormint), PAnt, 166 — v. *varliga*.

NVĀRLIGĀRE, sf., înconjurare, Mih, 330 — v. *anvǎrligāre*.

NVĀRLĪG și **NVĀRLIGĖDZŪ**, vb. I, Mih, 330; PB, 665; *Muscópolea nvǎrligārā* (înconjurară Moscopolia), Velo, 34; PAnt, 328; BNA, V, 105 — v. *anvǎrlig*, *vǎrlig*.

NVĀRTĖSCU, vb. IV, Mih, 330; PScr, 234; **NVĀRTĖRE**, sf., Mih, 330 — v. *anvǎrtescu*, *invǎrtescu*, *anvǎrtire*.

NVEĀSTĀ, sf., pl. *nveāste*, Dal, 159; Nic, 288; Mih, 331; PScr, 234; PB, 665. — 1°. *s' n'l-u dđi nveāstā* (să mi-o dai de nevastă), PB, 45^{2a}; 2°. *nveāsta eāste būnā, ma nu eāste armā'nā* (nevasta e bună, dar nu e aromână), PLit, 698; 3°. *m'cā ca nveāstā noāđā* (mămăncă ca o mireasă, adică puțin și cu jenă), PGr, 115; 4°. *nu esc nveāstā ca s' mi nel'in* (nu sînt mireasă ca să mă închin, ca să mă predau), GrS, IV, 236 — în poezia populară greacă: „ἐγὼ δὲν εἴμῃ νεόνυμφη νὰ βγῶ νὰ προσκυνησῶ” (Passow, 69). — V. *nveāstā*.

NVEĀSTIRE, sf., pl. *nveāstirl*, îmbrăcare, «action de s'habiller», Dal, 159.

NVER¹, sm., fără pl., supărare, «chagrin», Mih, 331; PGr, 109. — V. *disvér*, *nvirln*, *virln* și:

NVER² (mi), vb. I (*nvirdz'l*, -dz'l't, -dz'l're) — v. *nvirdzā'scu* —, Mih, 331; *ma s' da si nveārdā plāđu* (dacă va începe să înverzească plaiul), PAnt, 270. — E același proces morfologic ca și la *nver²* — cf. și: *urdzā'scu* și *órdū¹*; *prlndz'l're* și *prl'ndu*, ca și dr. *infloresc* și *in flor* etc.

NVERNĀRE, sf., PScr, 234 (< lat. *invenenare*) — v. *nvirnāre*.

NVĖSCU¹ (mi), vb. III și II — v. *invĖscu*, *vĖscu²* —, învește, «vêtir; faire des emplettes, acheter; orner; fouler, durcir, consolider», Dal, 159; Nic, 288; Mih, 331; PScr, 234; CDDE, 896. — 1°. *s' vā nveāstij lu strān'e mul'irĖšti* (să vă îmbrăcați în haine femeiești), PB, 328⁹; 2°. *niōrl'l' nvĖscu dzĖnurl* (norii îmbracă (acoperă) creștete), PAnt, 269; 3°. *s' nā nvĖšĖlĖmu prāmātie* (să se tirguim marfă), PLit, 874; ICAR, 52; 4°. *nāmisa di pānāyir*, *lu nvĖšĖlĖa pārmātie* (la mijloc de blci, unde procura mărfuri), ICAR, 34; 5°. *fi prāmātie nvĖscū?... l'i nvĖscū pārzl'i* (ce marfă a cumpărat?... banii i-a investit), W, II, 216; 6°. *frā'mtea-l'i dābā tra s' l'i-u nvĖscu* (ca să-i împodobesc fruntea-i albă), RP, I, 2, 4; BNA, I, 38; 7°. *dāđā la bātān'e si nveāscā* (dată la pînă ca să se bătătorească), FI, II, 6, 10. — Ultimul sens (7°) nu este strein de lat. *vestis* „barbe, duvet, poil” și, poate, nici de lat. *viscare* „poisser” (v., aci, *vĖ'scu*). — Cf. dr. *invĖscu* (Cip, 159-160). — < lat. **investere* — cf. *investire*, «revêtir, garnir”.

NVĖSCU², sm., pl.?, dimie, «bure à (longs) poils dont on fait la *sārica*», Dal, 159; Caraf, 44. — Acest cuvînt nu rămîne străin de sensul 7° al verbului *nvĖscu¹*, nici de lat. *vestis* „vêtement”.

NVESTAL'EÁN, sm., W, II, 125 — *nvistal'eán*.

NVEȚŪ¹ (*mi*), vb. I (*nvîțăl, -făt, -făre*), învăța, «1°. enseigner, s'instruire — v. *ôscă-lipsescu*; 2°. conseiller — v. *urminipsescu*; 3°. apprendre — v. *âflu* 2°; habituer, s'accoutumer — v. *mălăxescu*, Dal, 160; Nic, 288; Mih, 331; PScr, 234. — 1°: *nveță tu ȝtundic, s' li tindz! tu-aședtic*, PLit, 690 — v. *aședtic*; *nu aveă nvîțătă cărle* (nu învățase carte); 2°. *lu nvîță' cum si zburăscă* (l-a sfătuit cum să vorbească), PB, 177 — v. *urnipsescu*; 3°: *nvedță fe cără* (află ce se petrece), PB, 162¹⁷; 4°: *ti nvêl, cum mi nvîțăt ș' lo* (te obișnuiești, cum m-am învățat și eu), PB, 3⁵. — V. *anvêfă, vefă*. — < lat. *in-vitiare* (*vitiare* „rendre défectueux; corrompre”).

NVEȚŪ², sn., pl. *nvêfurl*, învăț, «enseignement; conseil; habitude», Dal, 159; Mih, 331. — 1°. *nvêflu nu âri mărđzine* (știința de carte nu are limită), PGr, 159; 2°. *li fâfe cu nvêflu a ședrpilul* (le face cu (după) sfatul șarpelui), PB, 12²; 3°. *di lu li-âre aște nvêfurl?* (de unde le are aceste deprinderi?), PB, 167³⁶; 4°. *nvêflu âri și dizvêfă*, Mih, 331; PLit, 576. — v. *dizvêfă* — Cf. lat. *vltium* „défaut; vices”. Pentru evoluția semantică, cf. ȘSem, 27.

NVICL'EÁRE, sf., pl. *nvicl'érli*, învechire, «action de vieillir, de s'invétérer», Dal, 159.

NVICL'EÁT, -tă, pl. *nvicl'eát, -te*, învechit, «vieilli; invétéré», Dal, 159. V. *vicl'edť și bătăl'tusit* 2°.

NVICL'ÉDZŪ, NVICL'ÉSCU, vb. I și IV (*nvicl'eát și nvicl'fl, -l'eát și -l'fl, -l'edre și -l're*), învechi, «vieillir; tomber en désuétude; s'invétérer», Dal, 159; Mih, 332; *si nvicl'edrá nălile* (cele noi s-au învechit), PGr, 115; *nvicl'é mállu* (a îmbătrânit mult) — v. *aușescu*². — V. *anvicl'édză*. — < *vêcl'lu*.

NVIDUÉSCU, NVIDUÍRE, Dal, 159; *s' nă fafl st nvidulm* (să ne faci să văduvim), BaŃN, 19 — v. *lnviduésu, viduésu, vidulre*.

NVIDUÍŢ, -tă, pl. *nviduíf, -te*, văduvit, «devenu veuf», Dal, 159; *mul'eára a meă armăse nviduíťă* (femeia mea a rămas văduvită), Cod, 42 b⁵. V. *viduíť*.

NVÍNGU, vb. III: *pi Vlêcleu nvinse* (a învins pe Vlecicu), CosP, 82 — v. *lnvingu*.

NVINIȚĂ'SCU și NVIN'IȚĂ'SCU, vb. IV (*nviniťl't, -f't, -f're*), învineți, «bleuir», Dal, 159; Nic, 288; Mih, 332; *nviniťă tu fâfă* (învinețea la față), PLit, 850; PAnt, 53; *lu nviniťră di băteare* (l-au învinețit în bătai) — v. *murnescu*. — < *viniť, vin'it*.

NVIN'IȚÍ'RE, NVIN'IȚÍ'T, Dal, 159 — v. *vin'ířl're, vin'ířl't* și sinonimele *murnire, murnit*.

NVIPIRÁT, -tă, pl. *nvipiráf, -te*, rău ca o viperă, «méchant», Perd, 36; *soăcra nvipirátă* (soacra rea ca o viperă), PLit, 768; *nvipirátă di mul'eára* (răutăcioasă de femeie), PB, 283³⁸. — V. *șirpicăt*.

NVIPIRÉDZŪ (*mi*), vb. I (*nvipirát, -rát, -răre*), a (se) înrăi ca o viperă, «rendre ou devenir méchant comme une vipère»: *lnima ř' u nvipiráră* (înima ři-au înrăit-o ca o viperă), Bair, 76. V. *șirpikédză*. — < **vipiră*.

NVIRÁRE¹, sf., pl. *nvirárřl*, vărare, «arrivée de l'été; action de passer l'été», Dal, 159. V. *nvirárř*.

NVIRÁRE² (< *nvirráre* < *nvirnáre* < *nvirináre*), sf., pl. *nvirárřl*, Mih, 332; *nu cu nvirára, ca dușmán* (nu cu mlhnire, ca dușman), Cod, 23 b¹⁸; *nvirárřor* [< *nvirinárřlor*], Cod, 26 b¹⁴. — V. *nvirinárř* și *ver*².

NVIRÁT¹, -tă, pl. *nviráf, -te*, vărăt, «d'été; qui a passé l'été», Dal, 159. V. *nvirédză*¹.

NVIRÁT², -tă: *că'ndu s' hlt nvitrol, s' nu-l băfă* (când vei fi supărat, să nu-l bați), Cod, 23 b¹⁸ — v. *nvitrínă*.

NVIRDZÁME, sf., pl. *nvirdzărřl*, înverzire; verziș, «action de verdire — v. *nvirdzřl're*; verdure», Dal, 159.

NVIRDZĂ'SCU, vb. IV (*nvirdzřřl, -dzřřl, -dzřřre*), înverzi, «verdier», Dal, 159; Nic, 288; Mih, 332; *acđfără pón'itřl st nvirdzăscă* (pomii începură să înverzească), PB, 302³⁸; *mănřlřl*

si nvird:âscă (munții să înverzească), PLit, 931; PAnt, 16. V. *nvérdu* și lat. *viridesco* „verdir” — < *vedrde*.

NVIRDZ'IRE, sf., pl. *nvirdz'iri*, înverzire, «action de verdir; (re)verdissement», Dal, 159; Nic, 289; Mih, 332.

NVIRDZ'IT, -tă, pl. *nvirdz'it*, -te, înverzit, «verdi; verdoyant», Dal, 159; Nic, 289; curia *nvirdz'it* (pădurea înverzită), Lum, III, 164; PAnt, 36.

NVIREĂDZĂ, vb. I unipers.; **NVIREDZŪ**¹, vb. I (*nviră'* și *nvirāl*, -rāl, -răre), văra, «arriver l'été; passer l'été», Dal, 159. — 1°. *éslan nviră' amindt* (în anul acesta vara a venit târziu); 2°. *va nviră'm lu cl'mpu* (vom petrece vara la șes). — Cf. și alb. *verónj* „passare l'estate, estivare”, precum și lat. *vernare* „être au printemps; reverdir”. — < *vedrăd*.

NVIREDZŪ² (*mi*), vb. I (< *nvirinédzū*); si *nviră'* (se întristă), Cod, 92 b²⁴. — V. *nvér*².

NVIRIN¹, sn., pl. *nvirinuri*, Dal, 159; Nic, 288; *di nvirin murî troără* (de supărare a murit imediat), PB, 169³² — v. *nvér*¹, *virin*.

NVIRIN² (*mi*), vb. I (*nvirinăd*, -năt, -năre), mîhni, «(s')attrister, être plein d'amertume», Nic, 288; Mih, 332; PScr, 234; *nu u nvirină ș' lîne* (nu o întrista și tu), PB, 198¹⁰. — V. *nvér*², *nvirédzū*² și *nvirinédzū*. — < lat. *in-venenare*, *venenare* „empoisonner”.

NVIRINĂRE, sf., pl. *nvirinări*, înveninare, amărire, «affliction; chagrin, amertume», Dal, 159; PB, 666; PAnt, 471. — V. *nvirăre*² și *nvirăre*.

NVIRINĂT, -tă, pl. *nvirinăt*, -te, întristat, «affligé; attristé», Dal, 159; Nic, 288; PB, 666; *șl-pl'ndze dōrlu nvirinăt* (își plînge dorul amărit), Fr, I, 36; PAnt, 290; BNA, I, 10; *morl Armă'nd ș' morl mușeătă, țe n'i stăi nvirinătă?* (fa aromână și fa frumoasă, de ce-mi stai întristată?). — V. *anvirinăt*, *virnăt*.

NVIRINÉDZŪ (*mi*), vb. I, Dal, 159; Nic, 288; PB, 666; BNA, II, 38 și 134 — v. *nvirin* și sinonimul *kic* 5°.

NVIRINÓS, -noasă, pl. *nvirinóșl*, -noăse, întristat, «affligé», PB, 666; *múnŭl nvirinóșl* și *fuviroșl* (munți triști și înflorători). V. *nvirinăt*.

NVIRNĂRE, **NVIRNĂT**, PB, 666; PScr, 234; PAnt, 471 — v. *nvirinăre*, *nvirinăt*.

NVISCĂMÎNDU, sn., pl. *nviscămînde*, îmbrăcămintă, «vêtement; costume», Dal, 159; FI, II, 4, 12; II, 5, 7; II, 5, 12. — V. *nviscumîndu*.

NVISCŪLT, -tă: *nviscăltă ca mul'eare* (îmbrăcată ca femeie), PB, 437³⁵ și 666 — cu -l- influențat de *discăltu*? — V. *nviscălt*.

NVISCUMÎND(U), sn., pl. *nviscumînde* și *nviscumînduri* — v. *nviscămîndu* — : *Maiŭ cu doără ș' cu mușeăltu-f nviscumînd* (Maiule cu daruri și cu frumosu-ți veșmînt), Cal. 1911, 51; BNA, II, 56 și p. XVII (: -cu-) din *nviscumînd* e de la vb. *nvěscu*¹); *nviscumînte* (veșmînte), FI, II, 1, 7. — V. *învescămînte*, *veștimîntu*, *viscămîntu*, *vistămîntu*.

NVISCŪT, -tă, pl. *nviscăt*, -te, îmbrăcat, «vêtu; bien habillé», Dal, 159; Nic, 289, 337; PScr, 234; PB, 666; *tōlna nviscăt... s' li ved* (totdeauna îmbrăcat... să te văd), PAnt, 85. V. *anviscăt*, *nviscălt*, *viscăt*.

NVISTAL'EÂN, sm., pl. *nvistal'eân*¹, nevăstuică, «belette», Nic, 337. — V. *nvestal'eân*, *nvistăt'e*.

NVIȘTEĂRE, sf., pl. *nvîștēri*, înveștere, îmbrăcare, «action de vêtir», Dal, 159; Nic, 289.

NVIȘTĚSCU, -tăscă: *fustănea nvîștăscă* (rochia de mireasă), FI, II, 1, 2; BNA, II, 66 — v. *nvîștăscu*.

NVIȘTIDZĂ'SCU, vb. IV, veșteji, PScr, 234 — v. *viștidză'scu*.

NVIȚARE, sf., pl. *nvîțări*, învățare, «enseignement; conseil; accoutumance», Dal, 160; Mih, 332; PB, 666; *noi nvîțare di vol nu vrem* (noi nu vrem să fim sfătuiți de voi), PLit, 790.

NVIȚĂȚ, -lă, pl. *nvițăt*, -le, învățat, «instruit; conșellé; habitude», Dal, 160; Nic, 337; Mih, 332. — 1°. *glóne aleptu și nvițăt* (flăcău ales și învățat), PLit, 1053; PAnt, 59 — v. și *ni-nvițăt*; 2°. *oámin'í alăgăt și nvițăt* (oameni umblați și cu știință de carte), PB, 45²⁶; 3°. *urnipsit și nvițăt* (sfătuit și consiliat), PB, 92⁴ — v. *urminipsit*; 4°. *cum 'șt-eră nvițăt* (cum își era obișnuit), PB, 178¹¹.

NVIȚĂȚURĂ, sf., pl. *nvițături*, învățătură, «action d'enseigner; instructions», Dal, 160; Mih, 333; s' *dișel'idă ócl'i la nvițătură* (să deschidă ochi la învățătură, să se instruiască), PB, 357²⁷; s' *l'eá nvițăturá di la nts* (să ia instrucție (educație) de la el), PB, 19⁴.

NVIRTÉSCU (*mi*), vb. IV — v. *anvrtéscu* —, învîrți; înfășura, «(faire) tourner; envelopper», Dal, 159; Mih, 330; PScr, 234; PB, 666.

NVIRTIRE; **NVIRTÍT**, -lă, Dal, 159; *nvirtite cu seúlu a sképilor* (înfășurate în seul praporilor), PB, 15²¹ — v. *anvărtire*, *anvărtit*.

NVIRTITURĂ, sf., pl. *nvirtituri*, învîrtitură, «circonvolution», Dal, 159. V. *anvrtitură*.

NVIRTUȘARE, sf., pl. *nvirtușeri*, învîrtoșare, «(en)durcissement», Dal, 159.

NVIRTUȘĂȚ, -lă, pl. *nvirtușăți*, -te, fortificat, «fortifié; puissant», Dal, 159; *Dumnidzát nvirtușăt* (Dumnezeu puternic), Cod, 86 b⁸.

NVIRTUȘÉDZŮ (*mi*), vb. I (*nvirtușăt*, -șăt, -șare), puteri, «fortifier; rendre puissant; durcir», Dal, 159; Mih, 330; PScr, 234; PB, 735. — 1°. *brăfăle... l'i sí nvirtușadră* (brațele... i s-au învîrtoșat), PLit, 801; PAnt, 90; 2°. *n'í-si nvirtușed brăfăle* (mi se întăreau brațele), GrB, 227; PAnt, 232; BNA, IV, 152; 3°. *nvirtușédzát-í inima* (întărește-ți inima), Caraf, 54.

NVÓLBŮ, vb. I (*nvulbăt*, -băt, -băre), a rula urzitura pe sul, «disposer la chaîne sur l'ensouple — v.: *bărbătór, vólbu*, PIm, I, 153 a; II, 119 b: *pángul tăcăt fe 'șt nvulbá pri gréndzt hírlite urdzí'te* (păianjenul tăcut care își rula pe grinzi firele urzite), FI, I, 1, 13. — < lat. *involvere* „faire rouler sur, enrouler”.

NVRAG, vb. I (*nvragăt*, -găt, -găre), brăzda, «sillonner», Mih, 333. — < *vrag*.

NVRĂGĂRE, sf., pl. *nvragări*, brăzdare, «sillonnement»: *nvragărea a ágrilor* (brăzdarea țărinilor), Mih, 333.

NVRĂGÓS, -goásă, pl. *nvragóști*, -goáse: *ócl'il'í afél'í tál și nvragóști* (ochii cei negri și rotunzi), Lum, II, 350; BNA, IV, 101 — v. *invărgós, nvărgós, vărligós*.

NVULBĂRE, sf., pl. *nvulbări* «action de monter la chaîne sur l'ensouple». V. *nvólbu*.

NZURLUSÉSCU, vb. IV: *Ndriálu nzurluseáșle* (Decembrie smintește pe femeile care lucrează la 1 decembrie), Lum, IV, 343 — v. *zurluséscu*.

N'

N'EÁC, sm., pl. *n'édfl*, prunc, «nourrisson; petit enfant», Dal, 151; Mih, 297; Ob, 128. — 1°. *n'édfl'i s' la tu cupân'e* (pruncii se spală în copaie), Al. 1903, 25; 2°. *fumedl'e gredău* cu 'nă crimă di *n'édfl* (familie grea cu o mulțime de copii), Al. 1901-1902, 147; 3°. *n'édclu ... acăfă' s' pl'ngă* (pruncul... începu să plîngă), PB, 388³² (666: < *n'ic*); 4°. *nu lă pătîdză n'édfl'i* (nu le boteza pruncii), Al. 1903, 59; 5°. *Iărbă veărdi pri ugeac și n m'nă s' nu at n'ede* (crească iarbă verde pe horn și în mînă să nu ai copil), Lum, IV, 345. — V. *n'edf* și *nat* — < ?

N'EÁDZĂ, invariabil în compunere (v. *n'iză*). — < lat. *media* „qui est au milieu”.

N'EÁDZĂ-DZUŪĂ, sf. și adv., amiază, «midi», Dal, 151; Mih, 303. — Cf. it. *mezzodi*.

N'EÁDZĂ-IÁRNĂ, adv., miez-de-iarnă, «milieu de l'hiver», PB, 666.

N'EÁDZĂ-NOÁPTE, adv., miez-de-noapte, «minuit, it. *mezza notte*», Dal, 151; Nic, 291; 342; Mih, 297; 303. — 1°. *eră n'édză-noápte* (era miază-noapte), PB, 86³⁰; 2°. *oára n'édză-noápte* (ora de miez de noapte), PB, 127³¹; 3°. *n'édză-noápte eră tricútă* (miezul nopții trecuse), Lum, V, 9, 19; PAnt, 337; 4°. *n'édză-nópl* (miez de nopți), Lum, III, 62; PAnt, 32; 5°. *că'tră n'édză-nópl* (spre miez de noapte), PB, 5²⁸; 6°. *avigl'é pl'nă n'édză-nópl* (a vegheat pînă în miezul nopții), PB, 74²²; 119³³; 7°. *n'édză-nópl si scoálă* (în mijlocul nopții se scoală), PB, 221⁹ — cf. † dr.: „miadză-noapte sculaiu-me” (CPSal, II, p. 255: HPs, p. 337); „s-au săvîrșit... vineri la miază-noapte” (Ur, 205; Ur¹, 155; Ureche, 166). — Cf. și: „*N'édză-noápte*, PB, 245⁵; *Neádză-nópl*, PB, 243⁵. — Forma *nópl* din *n'édză-nópl(l)* nu e forma de genitiv sg. de la *noápte* — care e a *noáplil'ei* —, ci e pluralul nearticulat de la *noápte*.

N'EÁDZĂ-OÁRĂ, adv., pe la toacă, «vers l'heure quand on dit l'Angélus, vers le soir», PB, 667.

N'EÁDZĂ-PRÍNDZU, adv., la prînz, «à midi», Dal, 151.

N'EÁDZĂ-PRUMVEÁRĂ, adv. «au milieu du printemps».

N'EÁDZĂ-TOÁMNĂ, adv. «au milieu de l'automne», PB, 666.

N'EÁDZĂ-VEÁRĂ, sf. și adv. (pl. *n'édză-vérle*, BNA, I, 80; art. *n'édză-vérle*, mijlocul verilor), «milieu de l'été», Nic, 342; PB, 474³⁷; PAnt, 29; W, II, 12 (*n'édză-veára*). — Pentru aceste compuse cu *n'édză*- și cu termeni referitori la timp, cf. lat.: *medius dies* (*media dies*), *media aestate* „au milieu de l'été”, *media nocte*, „au milieu de la nuit”.

N'EÁGRĂ, adj. f., neagră, «noire», WTh, 317 — v. *négru*.

N'EÁLĂ, sf., pl. *n'éále*, Dal, 151; PAnt, 472; s' *acumpră'm ână n'éală* (să cumpărăm o mieluşea), Lum, II, 190 — v. *n'éăă* și dr. *miauă* (MF, 3), *mială* (DHaț, 324) etc.

N'ÉARDZIRE, sf., pl. *n'éárdzirt*, mergere, «action d'aller, de marcher», Dal, 151; Nic, 341; Mih, 279; 291 — V. *n'irdzeäre* și dr. „cu mergerea sa” (Cron, 68); „după mergirea boiilor” (CronM, II, 21; 63).

N'ÉARE, sf. (pl. *n'erl*?), miere, «miel», Dal, 151; Nic, 341; Mih, 291; PScr, 234. — 1°. *iártă cu n'éäre* (turtă cu miere), PB, 361⁴; 2°. *s' ăngu pórřle cu n'éäre* (să ung porřile cu miere), PLit, 878; 881; 883; 3°. *n'éäre di áyru-álgín'I* (miere de albine sălbatice), PenB, V, 44; 4°. *n'éäre cūră din gūră-l'I* (miere curge din gura lui), PGr, 109; 5°. *ř aundzeä inima cândă cu n'éäre* (ři ungea parcă inima cu miere), PLit, 762; PAnt, 86; 6°. *n gūră n'éäre ř' tu inimă heäre* (In gură miere ři In inimă fiere), PLit, 523; 577 — v. *čirniče* (cf.: prov. „Meou en bouco, feou din lou couer (miel en bouche, fiel dans le couer” (Tour-K, 110); it. „Volto di mèle, cor di fiele” (BTS, XI, 65); sp. „Boca de miel, manos de hiel” (Cahier, 3242) etc. — La CC, 3²⁸; CPsal, II, 437; ITR, 148: *mitare*. — < lat. **meleu*, *mel* „miel”.

N'ÉAT, sm., pl. *n'éát*, Dal, 151 — v. *n'éac* și *tirn'éac*.

N'ÉATĂ, sf., pl. *n'éátle*, tinerețe, «jeunesse; bel âge; jeunes années», Dal, 151; Nic, 339; GEI, 178. — 1°. *avém 'nă limbă, 'nă n'éátă* (avem o (aceeași) limbă, aceeași tinerețe), PLit, 864; PAnt, 20; 2°. *mól n'éátă cum nu-ř fu* (măi tinerețe cum nu ři-a fost), CalGrB, 52; PAnt, 247; 3°. *nu him tu n'éátle* (nu řint In tinerețe), PB, 201²⁹. Sinonim: *linireáfă*. — < *veitāta* „~”.

N'ÉĂȚĂ, sf. (pl. *n'ef*), tifos, «typhus, fièvre typhoide», Dal, 151; Nic, 342; Mih, 361; PScr, 234 (apud T. Cipariu: < lat. *nex, necem*); CAR, 305; DR, I, 424; PLR, II, 383 (< lat. **ignitia*); LL, I, 171-178 (< lat. **metea febris* < *metus* „crainte”); PFon, §§ 181; 242 (< lat. **necea febris* < *nex* „mort violente”). — 1°. *avdz'l' cā trāpse di n'éáfă* (am auzit că a tras (a suferit) de tifos), Lum, III, 379; 2°. *l'ndziř ca di n'éáfă* (bolnavi ca de febră tifoidă), BNA, II, 78. Sinonim: *bulfă*. — E același cuvint cu ř dr. *mtařă* „fièvre” (Dens, II, 559). — Nici lat. **ignicia* < *ignis* (cf. *ignis sacer* „feu sacré, érysipèle”) nu pare o etimologie mai plauzibilă decit **necea febris* redus la *necea*: ca ři *hora* sau *dies řera* > *seară*, sau *consobrinum verum* > *ver* etc., ři **necea febris* s'a redus In latină la **necea*.

N'ÉĂŨĂ, sf., pl. *n'éátle*, mielușea, «petite» agnelle, Dal, 151; PB, 667; *nu-azgeárd n'éătă n Mală* (nu behăie mielușea In luna mai), Lum, IV, 167; PAnt, 287; BNA, I, 30. V. *n'éátă* ři *n'el*. — < lat. *agnella* „agnelle”.

N'ÉĂUR, vb. I: *acáfă s' n'éăură* (incepu să miorlăie), PB, 310⁴ — v. *n'ăurédzū* ři gr. *μιαυρίζω* „miauler” (*Avδρ, 228).

N'EDZŨ, sn., pl. *n'édzurl*, miez, «mie du pain; pulpe des fruits», Dal, 151; Nic, 341; Mih, 291; *lo mle n'édzlu ř' line căătăli* (eu măninc miezul ři tu cojile); *n'édzlu a lóclut* «pomme de terre», cartof, Mih, 293 — sinonim: *pătătă*. — < lat. *medium* „milieu”, centre”.

N'EG, vb. III, PB, 667; **N'EM** „n'éárdzim”, **N'ÉĂM** „n'irdzeám” (Grămosteni) — v. *n'érgu*.

N'EL, sm., pl. *n'el'I*, miel, «agneau; tache blanche sur les ongles — v. *pul'itū* 5°, Dal, 151; Nic, 342; Mih, 291; PScr, 234. — 1°. *aveä Cósła noátin'I ř' n'el'I* (avea Costea noateni ři miei), PAnt, 109; 2°. *picurăr ře li cunuşteä ölle di pri l'nă, n'el'I di písti öcl'I* (păstor care le cunoștea ölle după l'nă, miei după öchi), FI, II, 6, 5 — această calitate a păstorilor ușura ca miei rătăciři In turmă să fie aduři la mamele lor — v. *řitál'tă, mătřică* 1°; 3°. *cřnd eäse řrambólu diť cäsă, mă'-sa l'I-băgă dıntře dăătă cărvél'I di pt'ne*, un *člumiřlă* cu apă ři un *n'el* *lăitū tăl'éát*, ca *s' treacă pľste nľ'se* (cřnd mirele iese din casă, mamă-sa ři pune In față două plini mari, un ibric cu apă ři un miel negru tăiat, ca să treacă peste ele), AI, 1903, 82; 4°. *s' turnă' acėsă ca vl'řă n'el ağıtū* (se întoarșe acasă ca vreun miel flămřnd, fără pic de curaj), PB, 355¹⁸; 5°. *dzătă n'el ağıtū ř' noăptea búval zgrămă* (In timpul zilei e miel flămřnd (e șmerit), iar noaptea sugrumă bivoli), PLit, 578; 6°. *n'el ři řař?* — *tăplu va ři mľ'că* (te faci

miel? — te va mânca lupul), PLit, 577; 7°. *sun ungl'ile tăte n'l-işlră n'el'l* (sub toate unghiile-mi-au apărut noițe); 8°. *n'el tală* (miel negru = îndemn de a nega ceva în mod stăruitor), PMegR, I, 79. — V. *n'edă* — < lat. *agnellus* „agneau”.

N'ÉREURİ, sf., pl. *N'Écuri*, miercuri, «mercredi», Dal, 151; Nic, 340; Mih, 291; PScr, 235. — 1°. *N'Écurile vor ţineăre* (zilele de miercuri trebuie ținute, postite, respectate) — v. și W, II, 150; 2°. *acló bând N'Écurea* (acolo trăia zeia Miercuria), PB, 473³⁹ — ca și la alte popoare (inclusiv armeni și persani), Miercurea e o ființă rău-făcătoare. V. *Vin'irl*. — Cf. și sicil. *mercuri*, LL, III, 192 și † it. *mèrcore*. — < lat. *Mercuris, dies* „mercredi”.

N'ÉRE (nord), miere, Dal, 151 — v. *n'edre*.

N'ÉRGU, vb. III și II (*n'érşu, n'érşu, n'éárdzire* și *n'irdzeăre*), merge, «aller; marcher», Dal, 151; Nic, 340; Mih, 291; PScr, 235; PB, 667; *ţine n'érdşişt S'imbătă* (tu merseși sim-bătă), PAnt, 127; *noi aveăm n'érdşă di Luni* (noi merseșem de luni). V. *n'eg* și *duc*. — < lat. *mergere* „plonger, submerger, rendre invisible”.

N'ÉRLĂ, sf., pl. *n'érle*, mierlă, «merle», Nic, 340; Lum, V, 186; *n'értile es din culbăr* (mierlele ies din cuib), Fl, I, 1, 6; PAnt, 251. V. *n'irlă* și *gărăvel'la, mălă'n'e*. — În dr. nordică, în Bucovina: *n'érlă*, DR, I, 394. — < lat. *merula* „merle (oiseau)”.

N'ÉRSU, *n'érdşă*, pl. *n'érşi, n'éărse*, mers, «allé; parti», Dal, 151; Mih, 292. — Cf. dr. „călugări merşi” (Cron, 18); „au fost merşi” (BD, 92).

N'EU (nord) — v. *mel, meă, -n'lu* și *meă¹, meăla, meăo, meătă* —, Nic, 345; PB, 667. — Nom. sg. și pl.: 1°. *a n'eă (nu-n'l vidzâşt ǵlônile-a n'eă?* „nu mi-ai văzut iubitul meu?”), PLit, 895; PAnt, 30; 2°. *a n'el (a n'el ascăpără* „ai mei au scăpat). — Gen.-dat. sg. și pl.: 3°. *a n'iul (a tălăul a n'iul* „tatălui meu”, Cod, 32¹¹; 32 b⁶; 44 b²⁶; 4°. *dă-l'l a n'iul ună apă* (celui al meu dă-i o apă); 5°. *a n'ior (a frăşlor a n'ior* „fraţilor mei”, Jb, I, 46; *a zburôr a n'ior* „a cuvintelor mele”, Cod, 14 b²³; 6°. *boăşea gréřlor a n'ior* „vocea graiurilor (cuvintelor) mele”, Cod, 26 b²³; 7°. *a n'ior nu lă adăşişt säre* „celor ai mei nu le-ai adus sare”). — < lat. *meus* „mon”.

N'Î¹, pron. pos. enclitic, *meu, mea, mei, mele*, «mon, ma, mes»: 1°. *súflillu-n'l trimbură* (sufletu-mi tremura), PAnt, 313; 2°. *înima-n'l acăfă si-n'l bătă* (inima-mi începu să-mi bată), PAnt, 312; 3°. *că ǵe, Hristé-n'l, nu n't-alăşl sôta s' întră?* (Hristosul meu, de ce nu-mi lași rudenia să intre?), PB, 433⁷; 4°. *ôlle-n'l li tāmşu* (oile-mi le-am tuns); 5°. *sól'l-i-n'l* (camaraziu mei). — V. *-m, eă* 7° și PEP, 135. — Ca și *-l'l* < *il li*, *-fl* < *ti bi*, *-şl* < *si bi*, și acest *-n'l¹²* < lat. *mihl*.

N'Î², dat. sg. m. și f. de la *eă* «me, moi, à moi»: 1°. *di n'l-adăşe maşl virln* (de-mi aduce numai amărăciune), PAnt, 15; 2°. *la dzl-n'l, Armă'nă* (ian zi-mi, aromăno), PLit, 851; PAnt, 53; 3°. *n'i-l vătămără* (mi-l uciseră); 4°. *păşti-n'l-u* (paște-mi-o). — < lat. *mihl*.

N'Î³, dat. pron. etic de la *eă*: 1°. *morl tn'l lu-ăvdu și n'l-lu-ascăltu* (măi, mi-l aud și mi-l ascult), PAnt, 15; 2°. *nu ştiă, lăta-n'l, ǵe si-n'l fac* (nu știu, biata de mine, ce să-mi fac, ce să mă fac), W, II, 84; PAnt, 44. — V. *tn'l*. — Ca și, bunăoară, eticul similar **şl*, acest *-n'î³* e, și el, foarte curent în aromână. — < lat. *mihl*.

Pentru toate aceste trei forme enclitice (posesive, expletive și etice), cf. și exemple din dacoromână în PEP, 134 sqq.

N'IA, dat. sg. m. și f. de la *eă* («ă) moi»: 1°. *u deădi a n'la, nu a fl'la* (o dete mie, nu ție); 2°. *a n'ia cum tn'l prindu* (cum mie îmi stau bine), Lum, II, 127; BNA, III, 78. — În dacoromână: „mia mi s-a urit” (Diac, III (1948), 18 și 45) etc. — V. *line*.

N'IC, *n'ică*, pl. *n'îfl*, mic, «petit; (petit) enfant, nourrisson — v. *n'edă*, Dal, 151; Nic, 343; Mih, 298; PScr, 235; PB, 667. — 1°. *ari'ălu eăste n'ic* (rîul este mic); 2°. *călea măre, călea n'ică* (drumul lung și mai larg, drumul scurt și îngust); 3°. *căşl n'îfl trl odmin't n'îfl* (case mici pentru oameni mici); 4°. *ău un n'ic di dol meşl* (au un prunc de două luni); 5°.

n'ica *se u căflu mine* (pe micuța (mîndruța) pe care o cer eu), PLit, 932; PAnt, 20. — Cf. alb. *mic* „ragazzo” (Le, 724) și sicilianul „Lu pisci grossu si mancia lu nicu” (BTS, VIII, 266). — < lat. **mleus*.

NÍCÁZ, -ză, PB, 420³⁵; **NÍCÁZÁN**, -nă, PAnt, 472; **NÍCÁZÍC**, -că, pl.: *n'icájł*, -ăze; *nicázán'ł*, -dne; *n'icázłł*, -łfe: *că-ł n'ică*, *n'icăzică* (că e mică, micuță), ArE, 6 — v. *n'icșórł*, *n'icű*, *n'icuz* și sinonimul *ćuflle*.

NÍCSÓRł, -șoáră, pl. *n'icșórł*, -șoäre, micuț «tout petit», Dal, 151. V. *n'icăz*. — < *n'ic*.

NÍCSÓRł, -șoáră, PScr, 235 — v. *n'icșór*.

NÍCȘURÁE, sf., pl. *n'icșurărł*, micșorare, «action de diminuer; réduction», Dal, 151; Mih, 297.

NÍCȘURÁT, -tă, pl. *n'icșurărł*, -le, micșorat, «amoindri, diminué», Dal, 151.

NÍCȘURÉDZŮ, vb. I (*n'icșurărł*, -rărł, -räre), micșora, «amoindrir, diminuer — v. *mihri-sescu*; décroître — v. *diserescu*», Dal, 151; Mih, 298; *nópłle n'icșureádză* (noptile descresc); *n'icșureádză-lă aruga* (micșorează-le simbria). — V. *n'icuredzű* și *șeurtédzű* 1°. — < *n'icșórł*.

NÍCURÁME, sf., fără pl., micșorime, «amoindrissement; décroissance, décreue», Mih, 298.

NÍCURÁRE, sf., pl. *n'icurărł*, micșorare, «action d'amoindrir», Dal, 151; Mih, 298.

NÍCURÉDZŮ, vb. I (*n'icurărł*, -rărł, -räre) — v. *n'icșuredzű* —, Mih, 298; Ob, 59; PEt, 39-40 (< lat. **miculare*). — 1°. *acăłără si s' n'icureádză úpile* (apele începură să scadă), Cod, 71¹¹; 2°. *stógłu di leámne nu-lł si n'icură* (stogul (grămada) de lemne nu i se micșora), CalGrB, 92; 3°. *nu u n'icură vreărea* (iubirea nu a micșorat-o), Lum, V, 202; 4°. *dureărea s' n'icureádză* (durerea se micșorează, scade), GrB, 218; 5°. *cănda lł-l'icurărł ș' furtună dit képlu* (parcă li micșoră și furtuna din piept), Lum, V, 9, 17; PAnt, 335. — Cf. și dr. *mn'icura*, *smicura* (CDDE, 1097), ca și mgl. *n'icură*, «fărîmă» (GrS, VI, 175; CapM, III, 210). — < lat. **mleulare* < *micula* < *mica* „parcelle, miette”.

NÍCŮŤŮ, -fă, pl. *n'icű*, -fă, micuț, «tout petit», Cod, 19 b¹³; *fičór n'icűfă* (copil micuț), PB, 28²⁴; *năcă, năcă amintă ș' ea vł'ră n'icű* (poate, poate că naște și ea vreun pruncușor), PB, 127²⁵; *cł'le păłł n'icűfa* (cite a pățit micuța), PB, 290²⁸; *di ahl'łă imnăre si-aveă apreăšă n'icűfa* (de atita umblet, micuța se încinsese), PB, 288¹⁷.

NÍCUZ, -ză, micuț, «tout petit (enfant)», Dal, 151; PScr, 235; Cod, 22 b⁸ (*n'icuz*); PB, 667; PAnt, 472; **NÍCUZÁN**, -nă: *n'icuzána lu-anvărteăste* (micuța îl acoperă), BNA, I, 62; **NÍCUZÁNCU**, -că, Dal, 151; **NÍC(U)ZÓŤ**, -ótă, Dal, 151; PB, 667; *un țirón'łă n'icuzán*, *n'icuzól* (un țir micuț, mititel), PB, 70¹¹; **NÍCZU**, -ză, Dal, 151; pl.: *n'icuzł*, -uze; *n'icuzán'ł*, -ne, *n'icuzánł*, -fe; *n'ic(u)zól*, -óte; *n'iczi*, -eze — v. *n'icăz*. — < *n'ic*.

NÍDZÁ — v. *nídză*, *n'eadză*, *n'iză*.

NÍJLUCÁN, -nă: *ași fefe și afél n'ijlucánlu* (așa făcu și cel mijlociu), PB, 383²⁸ — cf. *n'ijłlucán* și mgl. *mijlueán* (PMegR, II, 94; CapM, III, 187).

NÍLĂ, sf., pl. *n'ile*, milă, «pitié; tristesse; compassion», Dal, 151; Nic, 344; Mih, 300; PScr, 235; CEL, 75. — 1°. *n'illă grăăă (milă) sľșietoare*, PB, 198¹⁹; PAnt, 64; 2°. *ti cărmă n'illa* (te copleşește mila), PGr, 110; 3°. *n'illă, tă'crin'ł ș' dor* (jale, lacrimi și dor), Lum, IV, 167; PAnt, 288; BNA, I, 30; 4°. *ș' kétrile di mpáde lł-plłndzė n'illa* (și pietrele de pe pămînt îi plîngeau de milă), PB, 342²⁸ — cf. dr. „De jalea vieții mele plîng pietrele pe vilcele” (PFI, 16); 5°. *cănda lo păłł'ł bűnlu, n'illa-a meă?* (parcă eu am pățit (am dat peste) ceva bun, compasiunea mea?), PB, 457³⁰. — V. *an'illă* și gr. *νῆλα* ('ΑρΓλ, 66). — < vsł. *milă* „miserabilis”.

NÍLĂÓS, -oásă, PB, 668; *n'ilăós cu mine s' hil* (să fii milos cu mine), Velo, 61; BNA, V, 72 — v. *n'ilós*.

NÍLĚLOC, sn., Mih, 300 — v. *nólĚic*, *n'öldzuc*.

N'ILĞIUCĂN, -nă, Mih, 300; *n'ilğucăntu-n'l frăte* (fratele-mi mijlociu), Lum, I, 92 — v. *mijacodă, noljucăn, nulğicăn, n'iolğicăn*.

N'ILIC, -că, pl. *n'ilifi*, -fe, sm., sf. și adj., mielușel, «petit agneau», Dal, 151. — < *n'el*.

N'ILJOCA, adv.: *s' nu-armi'nă cu lăcrul n'iljoca di căle* (să nu rămână cu treaba la mijlocul drumului), Lum, I, 71 — v. *nolğica*.

N'ILJUCĂN, -nă, PB, 667 — v. *n'ilğucăn*.

N'ILÓS, -loăsă, pl. *n'ilôst*, -loăse, milos, «miséricordieux, charitable», Dal, 152; Mih, 300; PB, 668; *inima-n'l eăste un cl'nlic n'ilós* (inima-mi e un cîntec milos), PAnt, 315. V. *n'ilăós*. — < *n'illă*.

N'ILUÉSCU (*mi*), vb. IV (*n'iluif*, -uif, -uifre), milui, «avoir pitié de, prendre en pitié», Dal, 152; Nic, 344; Mih, 301; PScr, 235; CEI, 75. — 1°. *il n'iluiră și nu-l tăl'edără* (l-au compătimit și nu l-au tăiat), PB, 57⁶; 2°. *di mine s' n'ilui* (a avut milă de mine), BațN, 12; 3°. *a căpitănlul il' si n'ilui* (căpitanului i se făcu milă), PB, 21³²; 4°. *n'ilulă-nă* (miluiește-ne) — < *n'illă*.

N'ILUIRE, sf., pl. *n'iluiri*, miluire, «commisération, compassion», Dal, 152; Mih, 301; PScr, 235; *aștl fraș vor n'iluire* (acești frați trebuie compătimiți), Lum, I, 179.

N'ILUIȚ, -tă, pl. *n'iluif*, -te, miluit, «à qui on a fait la charité», Dal, 152; Nic, 344; PScr, 235.

N'ILUȘŬ, -șe, pl. *n'ilușl*, -șe, sm., sf. și adj., mielușel, «petit agneau — v. *n'ilic*; docile comme un agneau», Dal, 152; Mih, 299. — 1°. *ca n'ilușl'i făr' ar'ndză* (ca mielușei fără rinză), BNA, II, 78; 2°. *fielôrl, luș linirl, n'ilușl* (feciori, toți tineri, mielușei), PB, 435²⁸; 3°. *zurbăzl'i luș n'ilușl l'adrāl* (pe toți rebelii i-am făcut mielușei), PAnt, 164; 4°. *doărme ca n'ilușe* (doarme ca mielușea) — v. *n'edăă*. — < *n'el*.

N'IL'E, sf. și num., pl. *n'il'e*, mie, «mille», Dal, 152; Nic, 344, PScr, 235; *vl'ră n'il'e di an'l* (vreo mie de ani), PB, 409²⁰; *plngl'n'l'i n'il'l di n'il'l* (păgînii mii de (și) mii), PLit, 994; PAnt, 25. — < lat. *millia* „mille”.

N'IL'IOR, -l'ioără, mior, Dal, 152 — v. *ml'lor*, *n'ior*.

N'IOLDZUC (formă necunoscută), CDDE, 1112 — v. *n'ololğuc*.

N'IOŁGICĂN, -nă, Dal, 152 — v. *nolğicăn, nulğicăn*.

N'IOLĞIUC, sn., Nic, 345 și adv. PScr, 235 — v. *nolğic* și *nolğica*. — Acest cuvînt — cu numeroase forme adjectivale și adverbiale și care aparține aromânei nordice, anume satelor Gópeșl și Muluviște — reproduce compusul latin *medius locus*: acest compus trebuia să dea **n'édzloc* sau **n'idzloc* (cf. *n'ijlucăn*); ulterior, cu transformarea lui -dz- în -ğ- sau -j- sub influența bg. *među* „au milieu” și cu jocul de metatezare a lui *l*, au apărut menționatele forme.

N'IOR, *n'ioără*, pl. *n'iorl*, *n'ioäre* — v. *ml'lor*, *ml'lor* și *n'il'lor* — : *n múnfl'l cu n'ioäre* (în munții cu mioarele), Fr, II, 244; BNA, I, 12 și 10. — Dacă forma *n'ioäre* e reală, atunci ea se explică din încrucișarea formelor *n'el* și *m(i)l'lor*, din care a rezultat *n'il'lor*, iar acest *n'il'lor*, în graiul fărșerotesesc care cunoaște dispariția lui *l'* (v. *kem*), a putut deveni *n'ior*. Contrar, acest *n'ioäre* trebuie citit *nioäre* „norii”, pentru care v. *niör*.

N'IR' (*mi*), vb. I (*n'iräl*, -räl, -räre), mira, «1°. s'étonner, s'ébahir; 2°. (se) distraire, tuer le temps», Dal, 152; Nic, 346; Mih, 305; AD, IV, 372 («distraire» < lat. *ninnare*). — 1°. *luș s' n'iră*: *carl eăste afeă fedă* (toți se mirau (se uimeau): cine e fata aceea?), PB, 207⁶; PAnt, 94; *s' n'iră toș* (se miră toți), CalGrB, 49; *fal Tégă s' n'iră* (soția lui Tegă se mira), GrB, 223; PAnt, 228; BNA, IV, 145; *și s' n'iră toș* (și se miră toți), GrB, 49; BNA, IV, 27; *ma mi n'ir că nu-n'l spuse* (dar mă mir că nu mi-a spus), LP, 79; *s' n'irără vlahuhórlle trel* (s-au mirat cele trei sate aromânești), RA, 90; BNA, II, 34; *mi n'ir di foame cum si țin* (mă mir cum se țin (cum rezistă) de foame), BNA, II, 88; *s' n'iră pri nl'să cărl-ți u*

vided (se uimea de ea oricine o vedea), CalGrB, 114; *Mili cl'ntă și-alăntl s' n'iră pri nls* (Miti cîntă și ceilalți se miră cîscînd gura la el), CȘc, 51; 2°: *n'îl'i s' n'iră* (cei mici (copilașii) se distrează), PAnt, 269; Bair, 69; *tîne n'iră-le tu udă* (tu distrează-te (omoară-ți timpul) în cameră), PB, 264²⁴; *pângul sta di s' n'iră tu un cōrnu* (păianjenul stă de se distrează într-un colț), Lum, II, 304; BNA, IV, 25; *lăli s' n'iră feăta* (toate să distreze fata), PB, 150²⁰; *n'ir'l'ndu-si pri ũnă, pri-anăntă, l'i-lo noăplea* (distrîndu-se la una, la alta (ici, colo), i-a apucat noaptea), PLit, 780; *fe s' ti n'ir'l!* (ce să te distrezi! jucărie de distracție! — în sens de dispreț), PGr, 110. — V. *an'ir*. — < lat. *mirare, mirari*, „s'étonner”.

N'IR², sn., pl. *n'iruri*, mir, 1°: *hulles saintes*; 2°: morve; mucosité — v. *muc¹*, Dal, 152; Nic, 346; Mih, 304. — 1°: *eară lume pătîdzătă maș cu n'ir* (era lume botezată numai cu mir), BNA, II, 74; *n'ir si s' făcă oășile a așil'el fe ti fêfe* (mir să se facă oasele celeia ce te făcu, ce te născu), Mih, 304; 2°: *ti-aedfă n'irlu cl'ndu cl'ntă* (cînd cîntă îți curg mucii), PLit, 821; *cu n'irlu hima* (cu mucii altrînd în jos), FI, II, 5, 4; *l'i-cără n'irlu* (li curg mucii; do-rește ceva, se uită cu jînd), PLit, 699; *l'i-lo n'irlu* (i-a luat mucii, l-a umilit), PLit, 699 — v. *mir* 5° și *miră*. — V. *mir*.

N'IRĂRE, sf., pl. *n'irărl*, mirare, „étonnement”, Dal, 152; Mih, 303; *ed l-mutredăte cu n'irăre* (ea îl privește cu mirare), Velo, 33; PAnt, 327; BNA, V, 104; *sculeă ș' cl'le un zbor di n'irăre* (scotea și cite un cuvînt de mirare), CalGrB, 31. Sinonim: *apurie*.

N'IRĂT, -lă, pl. *n'irăf*, -le, mirat, „étonné”, Dal, 152; PB, 668; *stălea n'irăf la ũșe* (stăteau uimiți la ușa), CalGrB, 37; *ôcl'il'i a lul pascără n'irăf di pătrule pâr'tl* (ochii lui au pascut (au cercetat) uimiți în cele patru părți cardinale), GrB, 2, 28; BNA, IV, 127-128; *n'irăf armîneă* (rămînea mirat), PB, 137¹⁰; *n'irăf și ădudil* (mirat și uimit), PLit, 813.

N'IRĂ, sf., pl. *n'ire*, Nic, 353; *șl-pl'ngu n'ira-a lor lăitā* (își plîng soarta lor nenorocită), Fr, I, 9; PAnt, 292; BNA, I, 6; *n'ira-f tnt'r ôcl'i* (soarta, ursitoarea ta în ochi = orbire-ai, fi-ți-ar tifla în ochi), Mih, 303; PB, 458⁴; PGr, 110. — V. *miră* și *scriătă, urslă*.

N'IRĂTURĂ, sf., pl. *n'irături*, distracție, „divertissement, distraction”, Dal, 152.

N'IRDZEARE, sf., pl. *n'irdzeri*, Nic, 341; Mih, 304 — v. *n'edărdzire* și dr. „în mergerea lui” (VasP, 35).

N'IRIDZŪ, vb. I: *ôlle... s' aveă băgătă su-aumbră s' n'iridză* (oile... se pusese sub (la) umbră ca să merize), Lum, VI, 4, 11. — Cf. și fr. „mêrintzi = faire la sieste” (Beauquier, I, 70). — V. *amiridzū²*, care e forma curentă.

N'IRLĂ, sf., Dal, 152; Nic, 346; Mih, 304 — v. *an'irlă*, *n'êrlă* și mgl. *n'irlă* (GrS, VI, 175; CapM, III, 210).

N'IRLU, -lă, pl. *n'irl'i*, -le, albastru, „bleu azuré”, CN, 127; Jb, IV, 329 și XIII, 67 (< lat. *merula*); DensAs, II, 141 (< *mierlă, n'êrlă*); *ăpă n'irlă* (apă albastră) (grămosteni). — Cuvîntul nu pare a fi străin de dr. *mieru, m'n'iriă* „albăstruiu” (PMar, 226), pentru care cf. DR, V, 406-409. În DR, III, 1091: < lat. *mêrulus* (*merula* „merle — oiseau”). — Sinonime: *albăstru, ăvillie, lulăktă, uraniă*.

N'IRUSF, -lă, pl. *n'irusf*, -le, miruit, „qui a reçu la sainte onction; modeste, humble”, PLit, 237; *așl zbur'i piscărul cu n'irusite zboăre* (așa vorbi pescarul cu cuvînte de bun simț), ArE, 14. — V. *mirusit*.

N'ISFĂ, sf., pl. *n'isidz*, Dal, 152; PETim, 15 — v. *măstăă, mistăă*.

N'ISCĂRE, sf., pl. *n'iscărl*, mișcare, „mouvement”, Dal, 152; Mih, 305. — V. *miădre*.

N'ISCĂT, -lă, pl. *n'iscăf*, -le, mișcat, „bougé; mis en mouvement”, Dal, 152; *frănzile n'iscătile* (frunzele mișcatele), Fr, II, 260; BNA, I, 58.

N'ISCU (*mi*), vb. I (*n'iscăl, -căl, -căre*), mișca, „bouger; mettre en mouvement”, Dal, 152; Nic, 347; Mih, 305; Fr, II, 214. — 1°: *pătru n'iscă, pătru imnă — căvurlu* (patru mișcă, patru umblă — racul), PLit, 359; 2°: *șl'ră s' n'iscăf căl'ntu* (fără să mișcați farfură), Lum, I,

184; 3°. *căldările asună fl'ră s' li n'îscă lînivă* (căldările sună fără să le miște cineva), PenB, III, 200; 4°. *cl'ndu s' n'îscu bûdza* (cînd să mișc buza), PenB, III, 231; 5°. *n'îscă lûna* (mișcă (apare) luna), PLit, 755. Sinonim: *min*. — < ?

NÍȘÓR, -șoară, pl. *n'îșóri*, -șoare, Mih, 366 — v. *n'îcșór²*, *nișór*, *l'îșór*, *lișór¹*.

NÍȘURÁME, sf., pl. *n'îșurá'n'I*; **NÍȘURÁRE**, sf., pl. *n'îșurá'rt*, ușurare, «facilité; aisance», Mih, 366; *si -l' axeáscă la căle n'îșuráre axilă* (să-i învrednicească la drum ușurare meritată), Cod, 157. — V. *l'îșuráme*, *lișuráre*.

NÍȘURÁT, -lă: *n'îșurát va s' hlbă părintile di trá tirbiele fi l' l-da a fielóru*, (ușurat va fi părintele pentru educația ce-i dă copilului) Cod, 15 b¹⁷ — v. *lișurát*.

NÍȘURÉDZŮ (*mi*), vb. I: *nă n'îșurá'm noi* (noi ne ușurăm), Cod, 15 b²¹; PhOr, II, 460 („scap de la un rău, dau viață, dau putere” < tc. *nešr* „action de vivifier”) — tc. *néchr* (1275) „résurrection”. — < *l'îșurédzũ*, *lișurédzũ*.

NÍŢĂ, sf., Nic, 347 (< *ltniľă* < *l'nď*) — v. *n'îľă*.

NÍŢICÓ, sm., pl. *n'îľicádz*, prunc, sugaci, «nourrisson»: *nđni*, *nđni*, *n'îľicó* (dormi, dormi, micuțule), PLit, 6. — Cf. alb. *mie* „ragazzo”, gr. *μικρός*. — < *n'ie*, pl. *n'îľ* + gr. -*óc*.

NÍŢÓS, *n'îľóásă*, pl. *n'îľósl*, -ľóase, mișos, «qui a de la laine agneline; à longs poils, floconneux», Dal, 152. — V.:

NÍŢŮ, sn., pl. *n'îľă* (v. *n'îľă*), miș, «laine agneline», Dal, 152; PET, 40 (< lat. **micius* < *mica*); Fl, II, 4, 9; *viléndzlle nu si-adără băne măcă tráma nu eáste amisticădă cu n'îľă* (velințele nu se fac bune dacă trama nu e din lînă amestecată cu mișe); *vreă-l' loám n'îľlu* (era să-i iau mișele = era să moară) — v. *arn'eacó*, *keále* 7°. — < lat. **agnelius*.

NÍŮ, pron. posesiv enclitic m., meu, «mon»: *fráti-n'ľu* (fratele meu) — cf. it. *fratemo*, *fratelo* (Zing, 571); *únd muluyie di a tătă-n'ľul* (o poliță de a tatălui meu), PAnt, 312; *a dómnu-n'ľol* (domnului meu), Jb, I, 30. — V. *n'eű* și *mámă*.

NÍŮRDÍE, sf., pl. *n'ľurdil*, miros, «odeur; exhalaison», GEI, 178; *fum încărcăt di n'ľurdil* (fum încărcat de mirosuri), GrB, 224; PAnt, 229; BNA, IV, 147. — < *μυρωδιά* „odeur”.

NÍŮRÉDZŮ, vb. I (*n'ľurdă*, -*rdă*, -*ráre*), miorlăi, «miauler», REW, 5558. V. *n'eűur*. — < *meűă*! (e și *n'eűă*!).

NÍŮRIZMĂ, sf., pl. *n'ľurizme*, miroznă, «odeur», Dal, 152; Mih, 308; GEI, 178; PAnt, 472; *n'ľurizmă proáspilă* (miros proaspăt), Lum, II, 108. V. *an'ľurizmă*, *miruűyedűű*, *n'ľurdle*. — < *μύρισμα* „action de flairer, de sentir”.

NÍŮRIZMÓS, -moásă, pl. *n'ľurizmósl*, -moáse, mirositor, «odoriférant», Ob, 53. V. *n'ľurzilór*.

NÍŮRZÉSCU, vb. IV, Nic, 346; Mih, 326; *n' i n'ľurzl* (mi-a mirosit; am simțit, am bănuț), PLit, 579; **NÍŮRZÍRE**, sf., Mih, 326; **NÍŮRZITÓR**, -loáre, pl. *n'ľurzilóri*, -loáre, mirositor; care miroase — v. *n'ľurizmós*. — V. *an'ľurzéscu*, *an'ľurzire*.

NÍZĂ, prep. — adv. și invar., printre; la mijloc — v. *n'ľdză* —, «parmi, au milieu; mi» — v. *n'eűdză*: 1°. *n'ľză el' l* (între ei), Gram, 206⁶; 2°. *n'ľză alánte* (printre celelalte), Gram, 204¹⁴; 3°. *lmná pi n'ľză - căle* (umblă la mijlocul drumului), Mih, 308; 4°. *căldură di n'ľză-dzűűă* (căldură de amiază), Mih, 308. Sinonime: *anámisa*, *píntru*.

O

O¹, pron. pers. f. acuz. sg. «elle»: *nu o vidzûl* (nu o văzui), Nic, 388. — V. u¹, eă, el 41° și sub *muradie*, *limbie*, *ursire* 2°, *vătân*.

O², interj. «eh! (cri par lequel on appelle qqn qui est loin)», Dal, 160; Nic, 596; *o murăre!* (măi morarule!), PB, 23¹²; *o lai Côle!* (o mă Cole!), PB, 482²⁴. — V. o! (e, e!), PAnt, 315. — La istroromâni: „oo! Frane!, oo, Joje!” (MDrum, I, 49; 73). În Asia: „Rachmed criant ... à la façon kirghize: *Pir ôôô! Pir ôôô*» (Bonv, 406). — V. ol!, alb. o! (Hr, 287; Le, 891) etc.

Ó-A!, interj. «cri par lequel le berger ou le chevrier veut donner une autre direction aux chèvres ou aux boucs». — V. e!

OĂ!, interj. «cri d'étonnement» (nord), PB, 482¹⁸; *oă!* — *că l'i-vîni urutedăfa* (măi! — că-i veni urtlenia = măi! — lovi-l-ar urtlenia!), PB, 482²⁴. — V. *úa!*, precum și it. *gua* „espressione di meraviglia o di cruccio” (Rohlf, II, 452).

OĂC!, interj. qui imite le cri des grenouilles: *broăștile fâfăd oăc, oăc, oăc!* (broaștele făceau *oac, oac, oac!*), PB, 299²⁰; 253³⁴.

OĂCĂRNU, -nă, pl. *oăcărni*, -ne «mouton blanc à la tête noire ou aux pieds noirs», Dal, 160; CEL, 76; DR, IV, 441 (< ὠχρινός); GrS, VI, 317-319 și VII, 291 (< lat. *ob-aquilus*). — V. *ôcren*, dr. *oăcăr*, gr. *văkru* (Höeg, II, 114); *ăkreinē*, *ăăkreinē* (‘ΑρΓλ. 17); *ăăăkreinē* (Boga, II, 112; I, 244; II, 209: *ăăăkreinē*). — < ?

OĂCL’IȘŪ, -șe, pl. *oăcl’iși*, -șe, oacheș, «brun, brunet», Dal, 160; *feătă oăcl’ișe ș’ mușeătă* (fată oacheșă și frumoasă), Lum, VI, 5, 21; *nveăsta oăcl’ișe — nișăne!* (nevasta oacheșă — minune!), BNA, I, 14 — v. *nișăne* 6°. — Cf. bg. *vakŭla* „aux yeux bruns”, *vakŭša* „brebis aux yeux noirs”, în contaminare cu *ôcl’lu*. — < *ôcl’lu*.

OĂIE, sf., pl. *oi*, oaie, «brebis», Dal, 160; Nic, 388; Mih, 389; PScr, 235; PAnt, 473. — 1°. *pătru îmnă, doăuă sla, n căsă dal nă da — oăia* (patru picioare umblă, doua ugere stau, în casă ne dă venit — oaia), PLit, 579; 2°. *oălô tundeă un ôlnic ôlli* (acolo, un celnic tundeă oile), PB, 128²⁵; 3°. *tândi-u oăia, ma nu u bileă* (tunde-o oaia, dar nu o jupui), PLit, 579 — v. *l’-nă* 2°; 4°. *oăie ti fafi?* — *lăplu va li m’că* (oaie te faci? — lupul te va minca) — v. *n’él* 6°; 5°. *om di la oi* (om de la oi, om simplu), PLit, 579; 6°. *șî-eăste oăia-al Dumnidză’* (își e oaia lui Dumnezeu = e blind, -ă), PLit, 580. — În literatura populară greacă: vocativul plural „ô, ô, ô!” (Κρὺς, II, 15 și 61) — v. *șap*. — < lat. *ovis* „brebis” (cf. Philip, I, 35; 41; CDDE, 1265; Dens, II, 30).

OĂLĂ, sf., pl. *oăle*, oală, 1°. marmite; 2°. discret; 3°. mourir, Dal, 160; Nic, 388; Mih, 389; PScr, 235; PB, 668. — 1°. *oălă cu mîrcăl* (oală cu iaurt), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112; *clt bănăl pri-aêslu loc, ârsă ș’ friplă ful pri foc; și cînd mi vidzără moărlă, mi-aruncără după poărlă — oăla* (clt timp am trăit pe acest pămînt, arșă și friptă am fost pe foc; iar cînd mă văzură moartă, mă aruncară după poartă — oala), PLit, 389; 2°: (*eăste*)

oală acupirită (e persoană discretă), PGr, 116 — v. *acupirit*; 3°: *dăsi si-adără oale* (s-a dus să facă oale = a murit), PGr, 116 — v. *kirămîdă* 3°. — V. *crup, pôlă*. — < lat. *olla* „pot, marmite”.

OĂMĂ, sf., pl. *oăme*, babă, «très vieille femme; mère; brave femme», Dal, 160; Mih, 389; PLit, 46; PET, 40. — 1°. *’nă moașe oămă* (o bătrînă de peste 90 de ani), PB, 320²⁷; 2°. *îșf oămă cu lupăla* (a ieșit baba cu lopata), PLit, 45; 46; 3°. *eșl, oămă; eșl, așëndi* (ieși, mamă; ieși, tată), RP, 4, 5; 4°. *eșl, leă oămă; eșl, lał tătă* (ieși, tu, mamă bătrînă; ieși, tu, tată), PLit, 923; 5°. *nevăsta a lui... eăste oămă* (nevasta lui... e voinică), Mih, 389 — v. *bărbăt* 2°. — < om.

OĂRĂ, sf., pl. *orl, oară, oră*, «1°. heure — v. *săhăle*; 2°. montre, pendule; 3°. temps; occasion; 4°. instant, moment, pour le moment; clin d’œil; 5°. aussitôt; 6°. dernier moment; 7°. de temps en temps; 8°. l’année prochaine; 9°. durée; 10°. fois; 11°. quelquefois; 12°. jamais; 13°. attention; 14°. la bonne heure (en parlant d’un voyage); 15°. temps gâté; 16°. [ou... ou]; 17°. revenir à soi; 18°. inconstant; capricieux; 19°. furies; furieux», Dal, 160; Nic, 388; Mih, 389; PScr, 235; PB, 252¹⁵. — 1°. *m’ne, tu ôptu oăra, va s’ n’eărdzim* (mîine, la ora opt, vom merge), PB, 18²¹; *ca trel orl căle cu ăloărlle* (drum ca de trei ceasuri pe jos), PAnt, 305; *căma di ună oăra cu oăra* (mai mult decît o oră cu ceasul în mînă), PenB, III, 168; *i oăra di cl’ndu i ndredăplă* (e ora (e un ceas) de cînd e pregătită), Caraf, 46; 2°. *săflit nu-ăm ș’ ca ȳl adl’lă — oăra* (suflet nu am și respir ca acei vii — ceasornicul), PLit, 389; *anviscuf cu slrăn’e noăăă, cu orl di gășe* (îmbrăcați cu haine noi, cu ceasuri atîrnate de gît), PB, 276¹⁹ — în latină: *horra e, -arum, f.*, „horloge” (Gaffiot, 754); 3°. *l’l-vîn’e oăra tra si-șl moără* (i-a venit timpul ca să-și moară), Fr, I, 148; PAnt, 25; *ma nu tredfe oăra mullă* (dar nu trece mult timp), Velo, 32 (*trêfe*); PAnt, 326; BNA, V, 103; *nu-l’l daă oăra* (nu-i dau timp, răgaz), Fr, I, 66; BNA, III, 104; *ș’ cărnoasă, ș’ lăptoasă și cu oăra acasă* (și cărnoasă, și lăptoasă și devreme acasă), PB, 208¹³; *ș’ ȳnă cu oăra - l’l acasă* (să vină acasă la ora lui), Caraf, 66; *cu oăra - aȳlümse asudăt* (devreme (cu lumină de zi) a sosit asudat), Fl, II, 1, 8; PAnt, 347; *dăpă oăra, pută...* *s’ l’l spună* (după un timp, a putut... să-i spună), CBiog, 55; *tine mine mi-ăl murită fără di oăra* (tu m-ai ucis pe mine cu zile, nu la timp), Cod, 42²⁷; *s’ fudzim pln’ avém oăra* (să fugim pînă avem timp), BațP, 15; BNA, III, 110; *nkisl di-adoăra Țandzacuki, oăra noăpli* (porni de a doua oară Țandzacuki, în timp de noapte), PB, 108²⁵; *ăllă oăra nu-află’m ahlăre oăra* (altă dată nu găsim atare timp, atare ocazie), PB, 215³⁶; *cări-șle cum u-adăse oăra* (cine știe cum a adus-o timpul, ocazia), PB, 273⁴; *bună-vă oăra* (bună-vă vreme, bună ziua), PB, 169¹⁸; PAnt, 225; GrB, 221; BNA, IV, 141 — cf. dr. „bună oară și frumoasă pentru dvoastră, cinstiți meseni de casă” (CMold, XXIV (1937), 5 (31 ianuarie), p. 3); *nu-ș da vlr „bună-ș oăra”* (nu-ți dă nimeni „bună-ți vreme”), LP, 166; PAnt, 239; BNA, II, 116; 4°. *ma, tră oăra nu-i acasă* (dar, pentru moment nu e acasă), PB, 271²⁷; *di oăra ȳi nevăsta n’l-kirășl* (din momentul în care mi-ai ucis nevasta), PLit, 1055; *așliptă oăra-di-oăra* (aștepta din moment în moment), GrB, 1, 14; *l’l-află’ oăra* (i-a găsit momentul), PB, 63³⁸; *di oăra, hiă ătne* (deocamdată (momentan), sînt bine), PGr, 116 — cf. it. „per ora sto bene”; *di oăra aȳlündze* (momentan ajunge) — cf. it. „per ora mi basta”; 5°. *s’ făfed lu oăra, lu așeă minătă* (se făcea îndată, în acel minut), PB, 66³⁸ — v. *truoăra*; *s’ dizligă’ di ’nă oăra* (se deslegă imediat), PB, 83³⁴ — v. *dindăoară*; 6°. *vîn’e oăra-a oărl’el* (a sosit clipa momentului), PLit, 985; *vîn’e oăra-a oărl’el* (a venit momentul suprem), Velo, 34; PAnt, 328; BNA, V, 105; 7°. *orl, orl va; orl, orl nu* (din cînd în cînd vrea; cîteodată nu), PLit, 594; *orl, orl n’l-ȳine s’ pl’ngu*; *orl, orl tra si-arl’d* (din cînd în cînd îmi vine să plîng; din cînd în cînd ca să rîd), PLit, 836; 928; *orl, orl si-ălăkeă di mine ș’ mi dizn’irdă* (din cînd în cînd se lipea de mine și mă desmierda), GrB, 2, 27; *orl, orl kireă* (din cînd în cînd se pierdea, halucina), GrB, 2, 31; *orl, orl lișnă* (din cînd în cînd leșină), GrB, 2, 32

- cf. și: gr. „ὥραις, ὥραις = di quando in quando” (Somavera, I, 460); alb. „hërë, hërë = volta per volta”; dr. „era oară de oară la ele” (CătP, I, 82) - cf. aci: di 18°: 8°: di *vl'rnă-oără* (la anul viitor), PB, 669; di *vlrn' oără, căma çine!* (la anul, mai bine!) - v. *vlrnă-oără*; 9°: *călea oără nu are* (drumul nu are durată sau termen pentru parcurgerea lui, el putînd prezenta surprize), PGr, 116; *ună oără cu oăra feilă* (am făcut (mi-a trebuit) o oră cu ceasul *în mînd*), PLit, 582; PB, 89¹⁴ - v. 1°: 10°: *lu scoase cu făla dlbă di oăra istă* (de data asta l-a scos cu fața curată), PB, 177²²; *vrul 'nă oără, vrul doău' ori* (vrui o dată, am vrut de două ori), PAnt, 201; BNA, V, 30; *prôla oără n'l-ascăpă', a trêla oără lu-acăfădi* (prima dată mi-a scăpat, a treia oară l-am prins) - cf. gr. „ῥόμῃ τοῦ τῆς ὥρας” (Passow, 40) și dr. „mai de toate orile se întîmplă” (CronM, I, 11); 11°: *nlscl'nte ori nă es fîrl'i n căle* (uneori ne ies furii în drum); 12°: *nu va li videm vl'rnăoară* (nu te vom vedea niciodată) - v. *vl'rnăoară*; 13°: *dzi'nile nu-l'i băgără oăra* (zinele nu i-au dat atenție, nu l-au urmărit cu ochii), PB, 33³⁰; *te treăți prîl hoără ș' nu-l'i băgă cl'n'l'i oără?* (ce trece prin sat și clinii nu-i dau atenție?), PLit, 387 - v. *négură 1°*; *băgă-l'i oără* (observă-l bine, fi! atent la el sau la ea), PGr, 116 - v. *peănă 3°*; 14°: *oără bûnă, çlon'i* (drum bun, tinerilor; plecarea să fie într-o oră bună, flăcăilor), PLit, 873; PAnt, 27; *oără bûnă* (drum bun), PLit, 581; PAnt, 212 - v. *ambăr³*, precum și sard. „Andaus in bona ora” (Cionini, 187); *si dăse - oără bûnă - cu Dumnidză'ă năinte* (s-a dus - drum bun să-i fie - cu Dumnezeu înainte), PB, 65²⁰; *lu-oără bûnă?* (unde ai pornit - fie-ți drum bun?) - v. PPar, 22, precum și gr. „ῥα πῶ - ὥρα καλῇ” (Kpoc, II, 170); „σῦρετε... στήν καλὴ τὴν ὥρα” (Passow, 247 etc.); 15°: *lu s' duc nîși ahtăre oără?* (unde se duc dinșii într-o atare oră de vremeire grea?), RomP, II, 63, 3; BNA, IV, 42; [16° pentru următoarele două citate, cf. orl⁴): *ori n'l-aspu'n'i a călealul...* i nu a! ascăpăre di mine (ori îmi spui adevărul... sau nu scapi de mine), PB, 135¹⁸; *ori la cap eşti agudli?* (sau ești lovit cu leuca la cap?), Al. 1928, 102; BNA, III, 10; 166; v. și Mih, 390;] 17°: *fiçlôrlu 'şl-vln'e tu ori* (feciorul și-a venit în ori), PB, 99¹⁴; *aşşulu li ca umplă puł'n di frică, ma tr' oără 'şl-vln'e tu ori* (bătrînul le-a cam umplut izmenele de frică, dar îndată și-a revenit în fire), PB, 454²⁰ - cf. dr.: „și-a putut veni în ori” (SbP, 309); „o lăsă plnă-și va veni în ori” (RetP, I, 53; IV, 6; cf. și DR, IX, 417; 18°: *cu oăra eăste* (e cu ora, e cu toane, e schimbător), PGr, 117; 19°: *nu-l tu ori* (nu e în ori, nu e în ceasuri bune, nu e în fire), PLit, 594; *cl'ndu l'i-yin ôrlle* (cînd li vin orele rele, toanele), Cal. 1912, 81; *mîrile suntu cu ôrlle* (ursitoarele sînt cu orele, cu toanele), Fl, I, 4, 8; *lu-acăfădră ôrlle* (l-au apucat furiile), PLit, 594 - v. orl¹. V. și *adoără, bûndoără, deadoără, unăoără* etc. - < lat. *hora* „heure”.

OÁRBĂRI, sm., pl. *oárbări*, CFr, 165; GrS, VI, 370 - v. *árbure*.

OÁRDZĂ, sf., pl. *oárdză*, orz pădureț, «sorte d'herbe ressemblant à l'orge, *hordeum europaeum*»: si-áflă *oárdzăle* (să găsească orzul pădureț), Fl, I, 1, 3; PAnt, 344. - V. *órdzu*.

OÁRFÂN, -nă, pl. *oárfân'i*, -ne, orfan, «orphelin; malheureux; pauvre (d'aspect)», Dal, 160; Nic, 389; Mih, 389; PScr, 235. - 1°. *fiçlôrlu aestu eăste oárfân di mămă* (copilul acesta e orfan de mamă); 2°. *mul'eăre oárfănă* (femeie săracă), PB, 32²⁰; 3°. *ma çine oárfân tin'isit, diel'l avăt pizuit* (mai bine sărac cinstit, decît bogat batjocorit), PLit, 582; 4°. *la oárfânlu si-arupse çlôdra* (la cel sărac se rupse sfoara), PLit, 582 - v. *floh*; 5°. *fu oárfân di părădz* (a fost lipsit de bani), Lum, V, 64; 6°. *'nă căsă oárfănă* (o casă săracă), PB, 417²⁶; 233⁴; 7°. *căse n'iłi, oárfâne, cu gárduri di surçedle* (case mici, sărăcăcioase, cu garduri de surcele), GrB, 2, 25; BNA, IV, 121; *Armă'nlu-l oárfân pul'tă* (aromânul e pasăre orfană, nenorocită), GrB, 2, 24; PAnt, 285; BNA, I, 24. - V. *fuclră' și itin*. - < lat. *orphanus* „orphelin”.

OÁSĂ, sf., pl. *oăse*, simbur, «noyau; pépin» (Băfăsa), GEI, 65; DR, VII, 126; 327 (lat. pl. *ossa*). - Pare a fi un decalc morfologic al sf. *cócală*. - V. *os*.

OÁSPE, -pită, pl. *oáspeș*, -pîte, oaspe, amic, «personne connue, ami; hôte, convive, invité», Dal, 160; Nic, 389; Mih, 389; PScr, 235; PAnt, 7. - 1°. *oáspile s' căflă ma máltsu di*

foc ș' di apă (amicul se caută (valorează) mai mult decît focul și decît apa), PGr, 117; 2°. *bûn'îl'i oăspiș s' vor di pri fraț* (bunii amici se iubesc mai presus decît frații), PGr, 117; 3°. *oăspile nu si-asteaptă cu micărea, ma cu gura* (prietenu' pu se așteaptă cu mîncarea, ci cu gura, cu vorba bună), PGr, 118; 4°. *oăspe ca oăspe, ma dărea - loărea curăță s' u-avem* (amic ca amic, dar datul - luatul să-l avem curat, limpede), PGr, 117; 5°. *mlcășl, oăspe?* (ai mîncat, musafirule?), PB, 161²⁷; 6°. *ôre oăspe* (măi invitatule), Fr, I, 88; PAnt, 185; BNA, III, 70; 7°. *nl'se nă sântu oăspile bûne* (ele ne sînt bune amice); 8°. *acăț un oăspe noă?* - *vêcl'lul s' nu lu-agărsêști* (îți faci un prieten nou? - pe cel vechi să nu-l uiți), PenB, IV, 50. - V. *musafir*. - Cf. mgl. *ădspiș* (PMegR, II, 102; CapM, III, 311; GrS, VI, 176). - < *hospes*, -ilem; *hospita* „hôte”.

OĂSTE, sf., pl. *ôșli*, oaste, «armée», Dal, 160; Nic, 389; Mih, 389; PScr, 235. - 1°. *oăstea-a lui da cap în dzeănă* (oastea lui apare pe creștet), PAnt, 277; Bair, 119; 2°. *mine trag la oăste* (eu mă duc în armată), PB, 289¹⁷; 3°. *mașl cu oăstea-a lui s' nu s' băla* (numai cu oastea lui să nu se bată), BNA, I, 108; 4°. *apôta tru oăste kiră* (apoi a pierit în oaste), Cod, 76¹⁸; 5°. *ôștile dît loc nu s' mină* (oștile nu se mișcă din loc), PAnt, 279; Bair, 121. Sinonime: *askere*, *stratô*. - < lat. *hostis* „étranger; ennemi [de guerre]”.

OĂȚI (nord), adv., aici, «ici», PB, 669 - v. *ăuăfe*.

OĂŬĂ, vb. I, pers. 3 sg. și pl. indic. prez. (*uăă', uăăt, uăăre*), oua, «pondre, faire des oeufs», Dal, 213; PB, 723; PAnt, 498. - 1°. *găl'în'ile aêsti uăără, a noăstre nu oăăă* (găinile acestea s-au ouat, ale noastre nu se ouă); 2°. *'șl-oăăă ca găl'înă* (își se ouă ca o găină), Fr, I, 182; BNA, III, 28; 3°. *line noăptea uăășl* (noaptea tu te-ai ouat), Fr, I, 182; BNA, III, 28; 4°. *cănda l-uăă ml'sa* (mamă-sa parcă l-a ouat, parcă nu l-a născut = e un om piper-nicit și nepriceput), PGr, 155. - V. *fel² 3° și uăre*. - < lat. **ovare* < *ovum* „oeuf”.

OBZĂȚI «80», Nic, 390; PScr, 235 - v. *opdză'fl, ubdză'fl*.

OBLĂ'NCU, OBLĂ'NGU, sn., pl. *oblă'nșli, oblă'ndzi*, obline, «arçon de la selle; Vorderes Holzgestalt des Saumsattels», Jb, XIII, 88; GrS, IV, 379. V. *ublă'neuc*. - < vsl. *oblakŭ* „umbo sellae”.

O-BOBÓ! - v. *bobó!*, *ol-bobó!* și alb. *obobó!* „o Dio mio!”.

OBÓR, sn., PScr, 235 - v. *ubór* și alb. *hobórr* „corte”.

O-BŬRA!, OBŬRANI! «interj. par laquelle on exite, on acharne les chiens ainsi que les hommes», Dal, 160. V. *búra!* și sinonimul *o-déra!*. - Cf. tc. *ouboúr* (838), „action de passer, de traverser, de franchir” (tc. *obour* (170) „gourmand; glouton”); gr. *ὀμπούρα!* (Boga, II, 238).

Ô e a n, *Ôcană*, pl. *Ôcan'î, Ôcane* «sobriquet signifiant tête dure», PLit, 584; Lum, V, 148; Kats, I, 82; *dzl'-l'î Ôcan* (zi-î ôcan = greoi de cap), PAnt, 8. V. *Zdăngan*. - < *ôcă*.

ÔCĂ (nord), sf., pl. *ôfe, oca, ocque*, Dal, 160; Mih, 389; PB, 669. - V. *ucă'*.

ÔCL'ÎU, sm., pl. *ôcl'î, ochiu*, «1°. oeil; 2°. vue; 3°. lunettes; 4°. instruit; 5°. comprendre; 6°. oeil d'un tricot, d'un bas, d'une besace etc.; meule; 7°. regard vigilant; 8°. faire (de) l'oeil...; 9°. plaie; 10°. baisser; 11°. éblouir; 12°. ensorceler; 13°. sommeil de courte durée; 14°. convaincre; 15°. rassasier; 16°. se décider; 17°. s'enfuir; 18°. achever; 19°. retirer; 20°. dur labeur; 21°. abuser; 22°. importuner, incommoder; 23°. s'effrayer; 24°. rendre malheureux; 25°. chier; 26°. envoyer au diable; 27°. mourir; 28°. tourner-sol», Dal, 160; Nic, 389; Mih, 389; PScr, 235; Bag, 97. - 1°. *ôcl'îl'î sătuledă nu-ău* (ochii nu au saț), PLit, 589; *mi ġiur pri ôcl'îl'î a mel* (mă jur pe ochii mei); *lu-asparé cu căcîula pri la ôcl'î* (l-a speriat cu căciula pe la ochi), Fl, II, 1, 4; *dipărte, lu si-n'l vedă ôcl'îl'î* (departe, unde îmi voi vedea cu ochii, unde îmi va fi posibil), Fl, I, 5, 8; *ôcl'î apușl și cur aprés* (ochi apuși (lăsați în jos) și cur încins = persoană vicleană, ipocrită), PLit, 587; 2°. *ună mușcăre di mer și ôcl'îl'î acățără să-l'î yină* (o mușcătură de măr (îndată ce a mușcat din măr) și vederea începu să-i vină),

PB, 223²⁷ — v. *lun'ină, videdă*; 3°: *băgă-ți ocl'il'i* (pune-ți ochelarii) — v. *matuyedl'e, pâlăbire*; 4°: *s' lu veadd hll'i-su dişcl'is, cu pătru ocl'i* (să-l vadă pe fiul său instruit, cu patru ochi), PB, 187²³; *l'i-deade ocl'i a hll'i-sul s' fûgă* (i-a dat ochi fiului său (l-a instruit) să fugă), PB, 189⁶; *him ocl'i dişcl'îşi* (sîntem ochi deschişi, am învăţat carte), PB, 403³³ — v. *nî-nvîlăt, nvefă¹* *şi ōrbu*; 5°: *l'i-loă ocl'ul la tûle* (îi lua ochiul (se pricepea) la toate), PB, 297¹⁷ — v. *l'edă* 8°; 6°: *n't-ascăpă' un ocl'lu di lăpudă* (mi-a scăpat un ochi de ciorap), v. *aldă* 2°; un *tr'* un *ocl'lu di tisăgă* (unul într-un ochi de desagi), PB, 226⁶ — v. *uredcl'e* 1°; *ună modră cu 12 [dósprădzăfe] di ocl'i* (o moară cu 12 pietre de măcinat), Cal. 1912, 123; 7°: *dl-îl ocl'ilu* (aibi-ţi ochii, fii atent, «ayez l'ocile») — v. *peănă* 3°; *fă'î ocl'îl'i pătru* (fii vigilent); 8°: *păreă că l-fac cu ocl'ul* (păreau că-ţi fac cu ochiul), PB, 302²¹; *glôn'îl'i tra s' nu-şl făcă ntr' ocl'lu* (ca flăcăii să nu-şi facă cu ochiul) BNA, I, 68; 9°: *un cărvănăr l-băgă' lu ocl'lu* (unui chirigiu i-a plăcut), PB, 117²¹; *ved tu ocl'lu că n'l-intră'* (văd că mi-a plăcut), BaşP, 48 — v. *plac* şi tc. *guezé guirmek „plaire”* (1052) — mot-à-mot: „a intra în ochiul”; 10°: *ca si-n'l dal un ocl'lu-a n'la* (dacă mi-ai da un ochi mie = dacă m-ai lăsa să-ţi sărut un ochi), RP, 2, 3; BNA, I, 64; un *ocl'lu l'i-fură'* (i-a sărutat furîş un ochi), PLit, 840; un *coş di trandăfile tri un ocl'lu* (un coş de trandafiri pentru sărutarea unui ochi), Fr, I, 42 — v. *başă*; 11°: *nă paldte tûlă di soare, ... că l-loă ocl'îl'i* (un palat tot de soare, ... că-ţi lua ochii, că te orbea strălucirea), PB, 281¹⁴; *l'i-si loără ocl'îl'i* (i s-au luat ochii, vederea), Cal. 1911, 54 — v. *luşescu* şi *l'edă* 22°; 12°: *s' nu-î hibă di ocl'lu* (să nu-ţi fie de deochi), PB, 336²³ — v. *l'edă* 17°; 13°: *l-fură' un ocl'lu di sômn* (îl aromi un pic de somn), PLit, 763; PAnt, 86; *l-coăpse un ocl'lu di sômn* (l-a copt un ochi de somn), PLit, 630; *lo un ocl'lu di sômn* (a luat un ochi de somn, a dormit cam pentru un ochi), LP, 55; BNA, II, 122 — v. *sômn* şi: it. „dare gli occhi al sonno”, fr. „ne dormir que d'un œil”, gr. *παλινω ένα ύπνον* „faire un somme” etc.; 14°: *di tîne n'i si ūmple ocl'ul că va s' u vâln'î* (de tine mi se umple ochiul (sînt convins) că tu o vei ucide), PB, 264¹³ — v. *ūmplu* 3° şi gr. *αὐτὸ δὲν μοῦ γεμίλει τὸ μάτι* „cela ne me dît pas grand' chose”; 15°: *îl si-ūmple ocl'ul di cl'li vedz* (te sature de cite vezi) — v. *sătur*; 16°: *înel'ide ocl'îl'i şi-aleădze ūnă* (închide ochii (decide-te) şi alege una), PB, 206⁹; *fičlôrlu ncl'ise ocl'i s'adără allă* (flăcăul s-a decis să ia pe alta), PB, 450¹⁷ — v. *apufăşescu*; 17°: *ocl'îl'i 'şl-lo năpôl nus* (şi-a luat privirile înapoi în sus = s-a întors luînd-o la fugă), PB, 185¹ — v. *năpuşescu*; 18°: *deade ocl'i* (a terminat...), PGr, 119 — v. *bitişescu*; 19°: *s' turnă'*, nu *deade ocl'i* cu noi (s-a întors, nu a dat ochi cu noi, s-a retras); 20°: *aveăre amîntătlă... cu ocl'i cripăf* (avere cîştigată... cu ochi plesniţi, cu muncă grea), PB, 388¹⁷ — v. *zahmêl*; 21°: *l'i scoăsră ocl'îl'i di cu tōtalul* (i-au scos ochii pe de-a-ntregul = şi-au făcut de cap, au abuzat), PB, 184¹⁷ — v. *păra-făc*; 22°: *n't-şeadde ntr' ocl'i* (îmi stă în ochi, mă incomodează), PGr, 119 — v. *ntru* şi dr. „să nu-i vadză într-ochi” (Nec¹, 109), „de-ş căuta într-ochi” (Nec, 433; Nec¹, 376); 23°: *l'i ca si-aspăreă ocl'ul* (se cam temea), PB, 202⁷ — v. *aspăr*; 24°: *va ti-acăfă di ocl'i* (nenorocirea te va-apuca de ochi = vei orbi), Fl, II, 4, 6 — v. *distihipsescu*; 25°: *'şi scoăte ocl'îl'i* (îşi scoate (îşi bulbucă) ochii = se cacă cu sau fără eforturi), PLit, 585 — v. *cac*; 26°: *scoăti-l' ocl'îl'i* (scoate-i ochii, dă-l dracului), PLit, 586 — la Miron, 308: „sco-îndu-şi ochii unii altora”; cf. şi Nec, 255; Nec¹, 205 şi, aci, *scol* 11°; — pentru obiceiul oriental de a pedepsi pe cineva cu scoaterea ochilor, cf. Ibn, I, 98; Bruce, II, 126; III, 327; Nec¹, 13; Nec, 373; Nec¹, 295; Ur¹, 75, 181; ITR 21 etc.; 27°: *cl'ndu vîn'îşl tîne, el l'i-aveă ncl'isă ocl'îl'i* (cînd venişi tu, el murise) — v. *mor*², *ôhtu, pétală* 3°; 28°: *ocl'ul-al-soăre* (floarea-soarelui), PenB, II, 110; BNA, II, 48. — În fine: 29°: cf. jocul de copii *Di fe ocl'lu eăste aestu?* (de ce ochi e acesta?), PLit, 133; Pîm, I, 164 b; PArom, 174 — şi, pentru Sicilia, BTS, XIII, 218-219 şi 278-281 (descriere reproducă în PArom, 174-175). — *dzif*. — Cf. gr. *μάτι*, alb. *să* (*sy*), tc. *guez*, bg. *oko* — < lat. *oculus* „oeil”.

OCNĂ, sf., pl. *ócni*, fund de butoi, «fond d'un tonneau», Nic, 389. — Cf. gr. *ὄκνα*. — < vsl. *okno* „fenestra”.

OCREN, -nă, pl. *ócren'i*, -ne, CN, 107; GEI, 76 (< sl. *okren*) — v. *oácărnu*.

ODĂ, sf., pl. *óde* (nord), Dal, 160; Nic, 390; Mih, 390; PB, 670; *toată óda n'i-afumám* (îmi afumam toată camera), LP, 74; PANT, 273; Bair, 110; *ódmín'í'i je 'lu-alăgă ódile* (oamenii ce-l duceau prin camere), PB, 218¹⁵ — v. *udă'*.

O-DÉRA ! «cri par lequel on acharne les chiens, les hommes». Sinonime : *o-búra!*, *st!*². — Cf. gr. *ὀνέρα!* (Boga, II, 51; 239), și dr. *odl'r!* — < alb. *ódera* „avant!”.

OF ! «ouf !», Mih, 390; PLit, 14. — V. *oh!*

OFÉLIM, -mă, pl. *ofélin'i*, -ne, util, «utile», Nic, 596. Sinonim : *lipsit*. — < *ὀφέλιμος* „~”.

ÓFKIU, sm., pl. *ófki*, șarpe gros, «serpent gros et non dangereux», Dal, 160; GEI, 178. — < *ὄφις* „serpent”.

ÓFTICĂ, sf., pl. *óftife*, oftică, «phtisie», Dal, 160; Mih, 390; GEI, 178. V. *óftică*. — < *ὀφθίκα* „~” ('ΑρΓλ, 71; Σαρ, 24).

ÓFTICÓS, -coásă, pl. *ofticóși*, -coáse, ofticos, «tuberculeux», Dal, 160. V. *tihtós*.

OH!, Nic, 596; Mih, 390; PB, 670; *necădzát, nu dzl oh!* (necăzut, nu zi *oh!*), PLit, 590; *bána di ah! ș' di oh!* (viața de *ah* și de *oh!*), PANT, 169 — v. *of!*

OHÉL'E, sf., Nic, 400; PScr, 235 (< τὸ *χέλι* „anguille”) — v. *hél'e* și *uhél'e*.

OHÍ (sud), adv., nu, «non». Circulă ca negațiune izolată, fără viață sintactică ca aceea a sinonimului *nu* : — *u vre! i nu u vre!*? — *oh!*, *nu u vol* (— o vrei sau nu o vrei? — nu, nu o vreau); *mi scărkeáște...*, *oh!* *nu mi scărkeáște!* (mă concediază din serviciu... ; nu nu mă concediază !), Caraf, 62. — < *ὄχι* „non, non pas”.

ÓHRU, -ră, pl. *óhri*, -re, nenorocit, «malheureux; misérable; folâtre», PETim, 15; *lamám ctnd eră tră řină, lăvea și-óhri di viřină* (tocmai ctnd era de cină, iată ři nenorocita de vecină), Fr, I, 40. V. *buřit*, *văřit*. — < *ὄχρος* „păle, décoloré” : *ὄχρος* *ἐξ ὀργῆς* „blême de colère”.

ÓHTICĂ, sf., Nic, 400; Mih, 390; PScr, 235; GEI, 178 — v. *óftică*, *tihtă*, precum și gr. *χτικιόν* „phtisie pulmonaire”.

ÓHTU, sn., pl. *óáhle*, dîmb, «petite élévation de terre — v. *tămbă!*; butte, hauteur; dosse (d'un osselet)», Dal, 160; Nic, 400; Mih, 390; GEI, 178. — 1°. *piste șeapte óáhle-anălle* (peste șapte dîmburi înalte), Velo, 30; PANT, 324; BNA, V, 101; 2°. *piste óáhle* (peste dîmburi), Velo, 43; BNA, V, 75; 3°. *pîndze óáhle* (împinge dîmburi, trece peste dîmburi), PB, 268³²; 4°. *pîndze óáhle* (agonisește din greu), PLit, 580 — v. *ócl'lu*, 20°; 5°. *adră' pádea óhtu* (locul neted l-a făcut dîmb = locul neted a devenit mormînt = a murit), PLit, 590 — v. *tăme* 2°, *ócl'lu* 27° etc.; 6°. *vřcl'élú eáste óhtu* (arșicul e om) — v. *dull*. — Cf. gr. *ὄχτος* (Κρυς, II, 42). — < *ὄχθος* „petite élévation de terre”.

ÓĬ!, interj. *eh!*; hélas !, Dal, 161; Nic, 389. — 1°. *óĬ picurăre!* (măi păsturile !); 2°. *óĬ fărtăde, řit! je-Ĭ gîne?* (măi fîrtate, řtii ce bine-i ?), BNA, III, 20; 22; 3°. *óĬ, óĬ Ndónalu-a meă!* (vai, vai, Dona al meu !), PLit, 936; PANT, 38; 4°. *óĬ, mărđta di mîne!* (vai, biata de mine !), Cod, 83 b¹. Este echivalentă cu *o!*² și *o lal!* și apare în *óĬ-bobó!* și *óĬ-lele!* — Cf. și dr. „d'oi slujnică, draga mea !” (TeodP, 84); gr. *ὀϊμύνα* „ἀλλοίμονον εἰς ἐμέ” ('ΑρΓλ, 99); it. „oi pecură ! = oh, pastóre !” (Rohlf, I, 39).

OĬ-BOBÔ! «interjection d'affliction offensive», Dal, 161. — 1°. *óĬ-bobô!* *je tămtă gredăă si-acăđă la Păřtireăă!* (alelei ! ce luptă grea începu la Peștera !), BNA, I, 110; 116; 2°. *óĬ-bobô!* *cum s' băte ș' ct'ntă!* (alelei ! cum se luptă și ctîntă !), BNA, I, 118; 3°. *óĬ-bobô!* *pri dórľu-a řor!* (vareleu ! pe dorul řor), Fr, I, 36; PANT, 289; BNA, I, 8. — V. *bobô!*, *o-popô!*, *óĬ-lele!*. — Cf. și it. „Oibò, in queste giorno... non si vedono serpi in campagna” (Nino, I, 137).

OI-LELE ! interjection d'affliction, de douleur ou de désir ardent et offensiv — v. *ol-bobó!*, PAnt, 43; BNA, IV, 17-18. — 1°. *ol-lelé și ol-bobó! pl'ngu ócl'il't di calmó* (alelei și valeu! pling ochii de dorință grea), Fr, I, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8; 2°. *ol-lelé! fe lûmlă mare si-acăjă! tru Pádea-măre!* (alelei! ce nuntă (bătălie) mare începu în Padina-mare!), BNA, I, 110; 3°. *hătdi-dé! cum trag Armă'n'l'i! ol-lelé! cum cad plng't'n'l'i!* (haida-de! cum trag aromânii! valeu! cum pică păgînii!), Velo, 64; BNA, V, 94; 4°. *ol-lelé! fe n'edă drse!* — *ol-bobó! fe, crimă mare!* (alelei! ce tinerețe a ars! (a stins!) — valeu! ce păcat mare!), FIP, 9. — În *ol-lelé!* și în *ol-bobó!* pulsează stropi de specific suflet aromănesc ofensiv, care e străin de resemnare (cf. PPar, 51; PLir, 437 etc.) — V. *o-lelé*, bg. *ólele* „oh” (și it. „mbé, mbé, mbé, — ohlé!”), Rubino, 167.

ÓIMĂ, sf., pl. *ótme*, bibil, «broderie du haut de la manche de chemise paysanne des femmes; dentelle(s)», Mur, III, 226; Mih, 390. — < tc. *olma* (207) „action de tailler, sculpter, graver”.

ÓIMU? : *eásté ólmul a lûl* (este... lui), Lum, V, 231. — Cuvînt necunoscut.

ÓINĂ, sf., pl. *óine*, joc de cărți, «jeu de cartes», Mih, 390. — < tc. *olnana* (207) «action de jouer; jeu”.

Ó-LAI !, interj., Dal, 161; *o lai glóne picurár!* (hei mări mîndre păstor!), PAnt, 248; Al. 1928, 114; BNA, II, 60; *o lai Pindu, Pindu vrâte* (hei drag Pîndule, Pînd iubit), BNA, I, 18. — Această interjecție se adresează mai mult sexului bărbătesc. — V. *o!*² și *lai*.

O-LELE !, Dal, 161; Mih, 390 — v. *ol-lelé!* și dr. „olio!, olele!” (Făt, I, 52 și DHaț, 175).

ÓLMU (Túryea), sm., fără pl., hrean, «raifort, radis, ravette, petite rave, raifort sauvage». — Cf. † dr. *olm* „odeur” (Dens, II, 559). — Cf. Gaffiot, 1077: „*olma* -ae, f. nom de l'ébulum chez les Daces”.

ÓLUG, -gă, pl. *óludzl*, -dze, olog, «perclus des jambes», Dal, 161; CEI, 76. Sinonim: *cărăgâl*. — V. *ulóg*, *uludză'scu*.

OM, sm., pl. *óamîn't*, om, «homme», Dal, 161; Nic, 389; Mih, 390; PScr, 235; PAnt, 182; BNA, III, 80. — 1°. *ómlu cu mînte acûmpără, nu vînde* (omul înțelept cumpără, nu vinde), PGr, 120; 2°. *ómlu ară'ă córnu nu-áre* (omul rău nu are corn ca să poată fi cunoscut), PGr, 121; 3°. *meá, tîne, omă, dă-te la bisedrică* (ci, tu, omule, du-te la biserică), Cod, 21 b¹; 4°. *om fl'ră arușîni — bánă di asîmî* (om fără rușine — viață de argint), PLit, 591; 5°. *ómlu cu trei scl'ndurî* (omul cu trei scînduri = omul neîntreg la mînte), PB, 42²⁹; 6°. *clî óamîn't, ah'l'nti mînfl* (cîți oameni, alitea păreri), PLit, 580; 7°. *un pom cu lumă'kile nșos, 'șl-áre arădă'fina nsus* — *ómlu* (un pom cu ramurile în jos, își are rădăcina în sus — omul), PLit, 391. — V. *óamá*, *ómă*. — < lat. *homo*, *homines*, „homme”.

ÓMĂ, sf., pl. *óme*, bunică, «grand'mère; afeule», CST, I, 66; Lum, V, 9, 7. — V. *óamá* și *măle*, *moáșe*.

ÓMEA, adv., Cod, 88 b¹⁶ (*ómla*) — v. *ómn'ea*.

ÓMIU, *ómle*, PScr, 236; GEI, 178 — v. *ómn'tu*.

ÓMN'EA, adv., la fel; încet, «pareillement; paisiblement, doucement», Mih, 390; GEI, 178; *să sculă' ș' prî ómn'ea, ómn'ea lo fiélórlu* (se sculă și pe încetul, frumușel a luat copilul), Cal. 1911, 58; *tuș sântu ómn'ea* (toți sînt la fel). — < *ὁμοια* „~”.

ÓMN'TU, -n'e, pl. *ómn'i*, -n'e, asemenea, «semblable, pareil, similaire; conforme, égal». — < *ὁμοιος* „~”.

ÓNBAȘI, sm., pl. *ónbașl*, sergent, «sergent»: *si ntreábă prî ónbași* (să întrebe pe sergent), Fl, II, 7, 14. — < tc. *on-bachy* (204) „caporal”.

ÓNDUS, sm., pl.?, durere, «douleur; souffrance» (grămosteni): *óndus si al pi inimă* (suferință să ai în inimă). Sinonime: *duredre*, *pon*. — < ?

OP!, PB, 671; Fr, II, 220; BNA, III, 30 - v. *hop!*

OPDZĂȚI, num. card., optzeci, «quatre-vingt», PAnt, 473; *dă'-nă opdză'til'i* (dă-ne cei optzeci). - < lat. *octo decies* (*octodecim* „dix-huit”).

OPISTĂR, (nord), sn., pl. *opistăre*, obllnc, «Hinteres Holzgestell des Saumsattels», Jb, XIII, 88; *opistăr di găse s' fl vedă* (vedea-ți-aș de gît obllnc). V. *mbrustăr*. - < *ὀπίσσω* *σπάρι* „arçon de derrière”.

OPISTOHÓRISE, sf., retragere, BNA, II, 126 - v. *pistuhórise*.

ÓPLĂ, sf., pl. *óple*, scoarță mică și proastă, «tapis sans valeur; caparaçon», Dal, 161; PETim, 16. Sinonim : *săzmă*. - Ca formă, cf. alb. *óplle* „zoccolo” < gr. *ὄπλη* „sabot (de cheval, d'âne etc.)”. - < ?

O-POPÓ! «interjection d'étonnement». - V. *o-bobó!* și alb. *opopó!* „o Dio!”.

OPRÉSCU, **OPRÍRE**, **OPRÍT**, Nic, 390 - v. *upărésu*, *-ríre*, *-ríti*.

ÓPSE, sf., fără pl., mină, «aspect; face, visage; mine, couleur»: *állă ópse lo* (a luat altă înfățișare), Al, 1903, 20; *ași lă eăste ópsea a lor* (așa le e aspectul lor), PenB, V, 53; *nu al ópse di om sánătós* (nu ai față de om sănătos); *'st-aveă vin'itlă pi ópse* (își venise în culoare, își căpătase culoarea), LP, 35. V. *fălă*, *prósup*. - < *ὄψις* „~”.

ÓPTU, num. card., opt, «huit», Dal, 161; Nic, 390; Mih, 390; PScr, 236. - 1°. *óptul't eară mintlósł și noădlu eară kirăt* (cei opt erau înțelepți, iar al nouălea era prostănac), PB, 106²²; 2°. *udă'lu lu dur'n'ed óptule feăte* (camera în care dormeau cele opt fete), PB, 274²⁵; 3°. *ca vir gîlone cînd, tu opt'le, l-loărnă soacră-sa pârýl'cea* (ca un mire cînd, în cele opt zile (în a opta zi) de după nunță, îl intoarnă (il invită) soacră-sa la ospăt), BNA, II, 70 - cf. gr. *ἄρτιον ἐς τὰς ὀκτώ* „demain à huit heures”. - < lat. *octo* „huit”.

ÓPTSPRAȚI, **ÓPTUSPRĂ**, **ÓPTUSPRĂDZAȚE**, optusprezece, «dix-huit», PAnt, 473; Dal, 161; Nic, 390; PScr, 236. - < lat. *octo supra decem*.

ÓPTUSPRĂGÎGÎNȚ, **ÓPTUSPRĂGÎNȚ**, douăzecișiopt, «vingt-huit», Dal, 161; PAnt, 473. V. *ýit'lnł*, *ýinčil*. - < lat. *octo supra viginti*.

OR, vb. I (*urăt, urăt, urăre*), ruga; ura, «prier - v. *părăcălsescu*; féliciter, souhaiter», Dal, 214; Nic, 390; Mih, 391; PB, 671. - 1°. *vă or, nu mî cărltł* (vă rog, nu mă supăra(i)), CosP, 53; 2°. *nivól'e, ti or* (nevoie, te rog), Lum, V, 8; 3°. *vă or s' n'i spúneł* (vă rog să-mi spuneti), Fl, II, 5, 6; 4°. *durătile di máme la Dumnidz'ă oără s' băneădză* (dornicele de mame se roagă la Dumnezeu să trăiască), Cal, 1912, 47; 5°. *lă oără ca s' băneădză* (le urează ca să trăiască), PAnt, 61; 6°. *s' yină soăfăle si-n'l oără* (să vie prietenele să mă felicite), PLit, 901; 7°. *lă ură' c'l'ti bání sun pri loe* (le-a urat elte bunuri sint pe pămînt), PB, 302²⁶; 8°. *oără-l'l* „*căle-ambăr*” (urează-i „drum bun”), Fr, II, 269; PAnt, 353; 9°. *s' l'i oără* „*căle-ambăr*” (să-i ureze „drum bun”), GrB, 255. - V. *aór* și *urédzú*. - < lat. *orare* „prier, solliciter”.

ÓRBU, *oărbă*, pl. *órçi, oărbe*, orb, «1°. aveugle; 2°. ignorant, inculte - v. *nî-nvîfăt*; 3°. malchanceux - v. *đitł*; 4°. ivre-mort - v. *crup* 2°, *đucullł*, *dzădă* 2° etc.», Dal, 161; Nic, 391; Mih, 390; PScr, 236; PAnt, 473. - 1°. *acătł órbul, soătl-l'l ócl'il'i* (prinde pe cel orb, scoate-i ochii), PLit, 594; 2°. *nvedă-l ș' nts léhne, s' nu-arm'l'nă órbu* (învață-l și pe el me-serie, să nu rămîna orb), PB, 214¹⁷; 3°. *líhe oărbă* (soartă nenorocoasă), PB, 147¹⁴; 4°. *si adră' órbu* (se făcu beat tun), PGR, 121. - Fonetic și morfologic: 5°. *ca órgl'i* [< *ca órčil'i*], BNA, II, 26 (Sămărina) „ca orbil” - v. *córbu*²; 6°. *nu vedz, oărbe?* (nu vezi, orbule? = ce ești orb?), BNA, III, 10; Al, 1928, 102 - v. *córbu*² 2°, *lup* etc. - Cf. gr. *ὀρβου* (Boga, I, 284). - < lat. *orbis* „aveugle”.

ÓRCA, adv., la naiba, «au diable»; *órca dă-le* (du-te la pustia), Mih, 330. - < ?

ÓRCU, sn., pl. *órcurł*, jurămint, «serment», Nic, 390 (pl. *órči*); GrS, VI, 386. Sinonim : *giurătł*. - < *ὀρκος* „~”.

ÓRDIN, sn. «ordre», ArE, 38 - savant. - V. *điitáyie*, *ordínte*.

ÓRDU¹, vb. IV (*urdz'l', -dz'l', -dz'l're*), urzi, «ourdir», Nic, 391; PIm, I, 152; *ordz'l'm pi mur* (urzim pe perete), CFr, 173 — (cf. PIm, II, 118 b). V. *urdz'escu*. — Morfologicește, cf. *avégl'lu, avin, nvérdu, or* etc. — < lat. *ordire, ordiri* „ourdir, faire une trame”.

ÓRDU², sn. ?, pl. ?, rînduială, «ordre, rangée», Gram, 285. V. *ardăd* 2°. — Corespunde lat. *ordo, -dinis* „~”.

ORAINIE, sf., pl. *ordinil*, ordin, «ordre», Nic, 391; PScr, 236; GEI, 178. V. *ordin*. — < ὀρθίνα „~”.

ÓRDZU, sn., pl. *órdzuri* și *oárdză* — cf. *grin* —, orz, «orge», Dal, 161; Nic, 391; Mih, 390; PScr, 236; PAnt, 473; *un cal mică órdzu* (un cal mîncea orz), PB, 213². Sinonim: *hăsil'tă*. — Ca în toată Peninsula Balcanică, și aromânii procurau pentru caravanele lor numai orz, nu ovăz, pe care îl serveau fiecăruia catrî în cite o traistă de pâr de capră; ca și oile la șuerat pentru sare — v. *sărîn'e* —, și catrîii, la strigătele speciale — v. *vtîrr-rt'û!* —, lasă orice și vin la orz — v. și *mûlă*. Obiceiul — care apare și la dacoromâni: „Împărăția... au cumpărat... și orz de cai” (Mus, 7) — aparține Orientului: „Les Circassiens ne sement ni bled ni avoine, mais seulement de l'orge pour les chevaux” (Tav, I, 458; I, 398 — pentru Irac); „A quatre heures on donne l'orge, car en tout l'Orient on ne nourrit point les chevaux d'avoine” (Chard, III, 35 — pentru Persia); „En Asie-mineure: on obtient... l'orge qu'on donne aux chevaux comme nous leur donnons l'avoine” (RTur, 95). — < lat. *hordeum* „orge”.

ÓRE !, interj., măi, «hé !», Dal, 161. — 1°. *va s' f' afedă, ore doămne* (trebuie să-ți fete (să te taie capul), măi jupîne turc), Lum, II, 180; BNA, III, 76; 2°. *nu li ntreb, ore cristîne* (nu te întreb (= permite-mi să te întreb), măi creștine), Fr, I, 88; PAnt, 186; BNA, III, 70 — v. nu 6°; 3°. *si-acăfără, ore frătîle-a mel* (se încăierară, măi fratele meu), PB, 121⁶. — V. :

ORÉ !, măi-măi !, «hé-hé !»: *oré ! va nă m'că!* (măi, măi !, ne vor ucide !). — V. *móre!*

ÓRGAN, sn. pl. *órgan*, organ, «instrument (de musique)», Dal, 161; Nic, 390. — < ὄργανον „~”.

ORİ¹, sf. pl., capricii, furii, «caprices; furies». — 1°. *lu-acăfă el'li unăoară órîli* (citeodată îl apucă furiile), LP, 46; 2°. *dăpă țe va-l'î treacă órîli* (după ce îi vor trece furiile), LP, 46. — V. *bôl'i² și undă*. — Acest *ori* — în care se încadrează citatele de sub *oară* 19° — se identifică cu alb *orê* „essere mitologico; donna favolosa ed immortale”. — DR, II, 473; III, 885; REW, 4180 a: < lat. *Horae* „déeses qui président aux saisons et gardent les portes du ciel”.

ORİ², sf. pl., mătânii, «assemblage de grains enfilés — (au début, probablement 24 grains correspondant aux 24 heures de la journée); chapelet, rosaire — v. *cumbulôyes*, Dal, 160; Mih, 390; PScr, 235; *ori di kihlibáre* (mătânii de chihlibar). — Acest *ori* pare a fi pluralul cuvîntului *oară* «heure».

ORİ³, sf. pl. «bords, extrémités de vêtements (de chemise, de manteau etc.)», AD, IV, 373: — < lat. *ora* „bord, extrémité de qqch.”.

ORİ⁴, conj., sau, «ou», Al. 1928, 102 și BNA, III, 10; Fr, II, 226 și BNA, III, 26; Fr, I, 182 și BNA, III, 28; *s' lu vătămă ori s' nu-l vătămă?* (să-l ucidă sau să nu-l ucidă?), PB, 228⁶; *ori greû, vah!, îl cădzû?* (ori, poate, ți-a căzut greu?), BaN, 15. Sinonim: *i²*. — V. *oară* 16°.

ORİSTE, adv. și interj., poftim, «je vous en prie; veuillez; voilà; tenez !», Mih, 390. V. *orse* și sinonimul *bulărûn*. — < ὀρίστε „~”.

ÓRIXE, sf. (pl. *órixî*), poftă, «appétit». Dal, 161; Nic, 390; Mih, 391; PScr, 236; GEI, 178. — 1°. *om cu órix* *ahłare nu-âm vidzută v'rnăoară* (om cu atare poftă nu am văzut niciodată), Fr, I, 88; PAnt, 186; BNA, III, 70; 2°. *armăsîră cu órix* *ea* (au rămas cu pofta), PGr, 121; 3°. *li-alăsă' mórîlîi cu órix* *ea* (le-a lăsat morțile cu pofta în cui), PB, 299¹⁶. — < ὀρίξις „~”.

ORIXÉSCU, vb., pofti, Nic, 390; PScr, 236; GEI, 179 — v. *urixéscu*.

ORIZ, sn., orez, PScr, 236 — v. *uriz*.

ÓRNIC, sn., pl. *órniŕe*, (ceas)ornic, «montre, horloge — v. *oáră* 2°. Dal, 161; *órniclu vécl'tu a dukeđn'il'el* (ceasornicul vechi al prăvăliei), FI, II, 5, 7. — < ?

ORNICĂR, sm. și adj., pl. *ornicăr* «surveillant d'un horloge»: *aúşlu ornicăr eră nivót'e si si-allnă pri cambanarytô* (era anevoios ca bătrnul îngrijitor de ceasornic să se urce în clopotniță), FI, I, 5, 4. — < *órnic*.

ÓRN'E, sf., pl. *ór'n'e*; **ÓRN'IU**, sm., pl. *ór'n'i*, vultur, «oiseau de proie, vautour; vorace, rapace», Dal, 169; Nic, 391; Mih, 391; GEI, 179. — 1°. 'nă *ór'n'e moáşe s' curmă di uspefă* (o vulturoaică bătrână se desprinsese de ospăț), PB, 246²¹; 2°. *aveá râmădă ór'n'ea moáşea* (vulturoaică bătrână rămăsese), PB, 246²⁰; 3°. *s' dirină 'nă ór'n'e ncl'isă tu căfăse* (se sbuciumă o vulturoaică închisă în colivie), Cal. 1911, 101; 4°. *ór'n'ile acăđră să s' mltă nsus* (vulturoaicele începură să se ridice în sus), PB, 267³²; 5°. *ca ór'n'ul pri m'lrşe* (ca vulturul pe hoit); PLit, 595; 6°. *ór'n'i ş' cl'n'l aú si-l dizvoăđ aest căp*, PAnt, 280 — v. *dizvôc*; 7°. *eđste un ór'n'lu* (e un hrăpăreț). Sinonim: *văltur*. — < ὄρνειον „~”, ὄρν'ον (Hris, 161).

OROLÓGE, sf., pl. *orolóyl* — v. *órnic* —, Nic, 596. — < ὁρολόγιον „horloge”.

ÓRSE, adv. și interj., poftim, «s'il vous plait», Dal, 161; Mih, 391. V. *oriste*. — < ὄρσε „voilà (ὀρῖζω „ordonner”)».

ÓRTU, sm., pl. *órtlt*, ort, «quart (d'un piastre)», Mih, 391. Sinonime: *cártu*, *čiréc*. — < ? dr. *ort*.

ORΘÓΔOX, -xă, pl. *orθóđocşl*, -oxe, ortodox, «orthodox», Dal, 161; Nic, 390; GEI, 179. — < ὀρθόδοξος „~”.

OS, sn., pl. *oáse*, os, «os; ossements — v. *lipsân*; noyau — v. *cocală*, *oădă*, *s' mbur*; languette d'os pour se chausser», Dal, 161; Nic, 391; Mih, 391; PScr, 236; PAnt, 474. — 1°. *mlti n'l-podli óslu!* (multe îmi poate osul!, multe sînt în stare să fac!), PB, 413³⁷; 2°. *Dum'-l'eártă-l' oásili a tătă-lul* (Dumnezeu să-ți ierte (repauzeze) osemintele tatălui tău), PB, 138²⁵ — cf. dr. „mergea și Iliaș-vodă după oasele tătîne-său” (Nec, 46; Nec¹, 39) etc.; 3°. *oáse di čiređse* (sîmburi de cireșe); *os di curđel'i* (limbă de pantofi). — < lat. *ossum* „os”.

OSI'NDĂ, sf., pl. *osl'nde*, osîndă, «condamnation; punition»: *atámŕealul aduki ahandă osl'nda jilodăd a bând'el'-l'i* (atunci a simțit adînc osînda jalnică a vieții ei), FI, II, 5, 6; GrS, II, 399. Forma corectă ar fi fost *usl'ndă*. — < vsl. *osŕdu* „damnatio”.

OSMÁC, sn.: *un osmác di yiptu* (o baniță de cereale), Cal. 1911, 56; BNA, V, 113 — v. *usmác*.

ÓSTE, conj., aşadar, «donc», Nic, 596. — < ὅστις „qui, lequel”.

OSTRAKĚLĂ, sf., pl. *ostrakéle* «médaille d'or autrichienne»: *ostrakéli sũle áre* (are sute de medalii (monede) de aur austriece), BNA, I, 116. — V. *mință* etc. — < αὐστριακή (< Αὐστρία).

ÓŞĂ, sf., pl. *óşe*, ogar, «lévrier», Mih, 391. Sinonim: *liyón*. — V.:

ÓŞTİ! «cri par lequel on chasse le chien», PLit, 86; PETim, 16. — V. *at!*, *titt!*, *uştl!* și mgl. *úştl!* (PMegR, II, 127). — < tc. *oeh(t)!* (189) „interj., sert à chasser le chien”.

ÓŦ!: „cheamă caii și catirii lor cu strigătul *of!*, *of!*”, PenB, III, 182. — V. *moŦ!* și gr. ὄτ' - ὅτ' ἐμὸν λάβρι (Boga, I, 284; βότ' - βότ' II, 13). — Cf. *utr-utr-utr!*

ÓŬ!, sn., pl. *oăđă*, ou, «1°. oeuf — v. *čělă* și *kiurédză*; 2°. neuf, nouveau; 3°. couvrir, ne s'en mêler pas; 4°. marcher attentivement; 5°. vainement, pour des prunes; 6°. sot, nigaud; 7°. ne pas réussir», Dal, 161; Nic, 388; Mih, 389; 391; PScr, 236. — 1°. *yítlu fáŕe mórťul ş' mórťul fáŕe yítlu — óálu...* (cel viu naște pe cel mort și cel mort naște pe cel viu — oul), PLit, 375; *yínlu-a meű și yínlu-a tăű tr' únă bũte sun turnđť și tol stăű ntamisticđť — óálu* (vinul tău și vinul meu într-un butoiu sînt turnate și stau mereu nemestecate — oul), PLit,

391 — cf. it. : „Ho un botticello con due qualità di vino, bianco e rosso, e non si mescolano insieme. — L'ovo” (HF, V, 180); *fără odăde di sun clôce* (fără ouăle de sub cloșcă), PLit, 583; *dil odăde hearte pot ca s' eădă vtrădoără pul'?* (din ouă fierite pot ieși vreodată pui?), LP, 138; PAnt, 79; *cândă tine feășișl ôălu așel arôșălu?* (parcă tu ai făcut oul cel roșu? = doar nu ai descoperit America), PLit, 595; *odăde ôcl'i* (ouă ochiuri) sau *odăde mproăste* — v. *mproștu* 8°; la Gópeși și Muluviște oul e numit *celă din cur* — cf., pentru dacoromâni, Nov, II, 48 („la noi mincare din cur is ouăle de găină”), iar pentru sicilieni : „ — Chi hai da manciari? — Manciarì di culu = uova” (BTS, XX, 304); *tu străn'e noăă, ca scos dil ôu* (în haine noi, ca scos din ou), PB, 473⁶; 3° : *ședz pri odăde-î* (stai pe ouăle tale, nu te amesteca) = *ședz pri cūr-îl* (stai pe curul tău) — v. *ncărși*; 4° : *călcă ca pri odăde* (umblă ca pe ouă); 5° : *nu yne tră odăde arôșe* (nu vine pentru ouă roșii, nu vine de florile mărului), PLit, 584; PB, 435¹⁸; 6° : *eăste di doăă odăde* (e din două ouă, e prost, e proastă), Mih, 174; 7° : *nu îl si văpsî ôălu* (nu li s-a vopsit oul, nu le-a reușit încercarea), LP, 55; BNA, II, 122. — < lat. *ovum* „oeuf”.

OŪ², vb. I, Dal, 213; Nic, 388; PB, 671; PAnt, 474 — v. *odăde*.

OVÉSCU, sn., Dal, 161 — v. *vl'scu*.

OVÉZ, sn. CEI, 76 — v. *uvéză* și sinonimul *vrôme*.

P

PABÊS, -să, pl. *pabêși*, -se, hain, «infidèle», PB, 671; DR, II, 543; *a unăt glône, a unăt pabês* (unui tinăr, unui necredincios), Pbit, 843; *Hâre, hâre, pâbes te fuși!* (caron, caron, ce hain ai fost!), Fl, I, 6, 20. Sinonime: *âpistu, dinst'z*. — În greacă: *παμπεσσα* (Passow, 102). — < alb. *i pa-bêsë* „infidele”.

PAC! interjection onomatopéique imitant une détonation», PB, 671; PAnt, 474; BNA, III, 70; *aveâ ağılamlâ s' făcă pac!* (ajunsese să facă *pac!*, să plesnească), BaP, 21. — V. *pal'*¹³

PACFONE, sf., pl. *pacfôn'i*, aliaj, «alliage», Dal, 161. — Cf. și tc. *saqfon* (883) „nickel”. — < fr. *paekfond*.

PĂCUS și **PĂCUZ**, sn., pl. *păcuse*, nenorocire, «malheur», Mih, 392; *tru ntunicdlâ s' feâse păcuzlu* (nenorocirea s-a petrecut la căderea nopții), Lum, V, 128; *s' nu făcă vl'ru păcuz di n' acdă'm nă'rile cu m'na di pri măltu miscu* (să nu facă vreo pacoste încît să ne apucăm nările cu mîna din cauza prea multului miros), CȘc, 20. Sinonime: *cătrăfă, distihie*. — < bg. *pakostl* „dommage, ravage”.

PĂCE, sf., Mih, 391 — v. *păcê* și alb. *paçe* „specie di intingolo”.

PĂCIŪ, -ê, pl. *pačl, păcê*, turtit, «aplati; camard», Mur, III, 234; *nărea lărgă s' păcê* (nasul larg și turtit), PenB, VI, 26. Sinonim: *plîcîtôs*. — Cf. alb. *păcê* „palma della mano che si tiene aperta contro una persona in segno di maledizione” și gr. *πατός* „aplati, écrasé”.

PĂDE, sf., pl. *pădz*; **PĂDE**, adv., padină; jos, 1°. terrain aplani, plan; terrain en plaine; 2°. en bas; appauvrir; 3°. à pied, pedestrement; 4°. faire flèche de tout bois; 5°. au hasard; 6°. mettre au jour, mettre en vue, divulguer; 7°. vaincre; 8°. tomber malade», Dal, 161; Nic, 405; Mih, 392; PScr, 236; GEI, 76. — 1°. *pădea ôhtu s' ôhtul păde vai fași* (vei face padina (șesul) dîmb și dîmbul padină), PLit, 597; *moi lal munte... n'i-lî fă păde* (măi drag munte, ... fă-mi-te șes), PAnt, 46; PIns, 27; *păde muntile s' lu-adră'm* (muntele să-l facem șes), Velo, 39; BNA, V, 79; *Muluviște, nços, tru păz* (la Muluviște, jos, în padini), Lum, IV, 306; Cal. 1912, 77; BNA, V, 55 — v. *șes*; 2°. *s' nu cădă n păde* (să nu cadă jos), PB, 15¹³ — v. *npăde*; *zbôrlu-a lâl în păde nu căde* (cuvîntul tău nu cade jos, e ascultat), PB, 312³⁷; *dedde di păde fičlôrlu nica un oă* (feciorul a trîntit de pămînt încă un ou), PB, 145¹¹; *ded di păde căsa ntreăgă* (dădui de pămînt (= am sărăcit) casa întreagă), BNA, III, 22; 3°. *yînea pi păde* (venea pe jos), Cal. 1911, 52; *să s' ducă pri păde ca cî'nile* (să se ducă pe jos ca cîinele), PB, 146³⁶; *cum s' îmnă Greăca pri păde, cu fustă'n'le pln' di păde?* (cum să umble grecoaica pe jos, cu rochiile pînă la pămînt?), PLit, 929; PAnt, 34; 4°. *păde s' feâfe* (se făcu șes, s-a făcut luntre și punte), PGr, 122; 5°. *cânda va-l'i armî'nă cupia n păde?* (parcă o să-i rămînă turma în voia soartei?); 6°. *s' nu mi spun'i, di mi scôfă n păde* (să nu mă spui, de mă scoți la iveală, de mă dai de gol), Cod, 37 b²³; 104⁷ (*băde*); *s' nu ti dal di păde că hil feâtă* (să nu te trădezi că ești fată), PB, 445²⁸ — v. *miydăne*; *nu va ti scot tu păde*

(nu-ți voi destăinui secretul), PenB, IV, 42; Caraf, 5; *vă feâle pade tu lume* (v-a făcut cu ou și oțet în fața lumii), Fl, II, 5, 4 - v. *culimbisescu*; 7°: *l-băgă' n pade* (l-a pus jos, l-a invins), PGr, 122 - v. *anikisescu*, *pot* 3° etc.; 8°: *s' eadă n pade* (să cadă jos, să se îmbolnăvească) - v. *lindzidză'scu*; *s' cadă n pade* (să cadă la pat), Caraf, 65. - În toponimie: *Pădea-a-fârul*, *Pădea-al-mărgu*, *Pădea-măre*, *Pădea-mușătă*, PAnt, 474 etc.; satul *Pădz*. - Cf. gr. *πάδη* (Boga, I, 287) și sl. *padali* „cadere”, precum și CCP, V, 204: „La parole *padi*, *padi* „je tombe, je tombe”. *pada* „tombe !”». - < vsl. *padī* „sensus dubius”.

PĂDINĂ, sf., Dal, 161 - v. *pădină*. - < vsl. *padina* „deiectus aquae”.

PADIȘĂH, sm., pl. *padișăhl*, *padișah*, «monarque», Lum, I, 3. - < tc. *pādīshāh* (310) „...”.

PAFÎL, sm., pl. ?, tinichea, «feuille de laiton»: *un nel di pafil* (un inel de tinichea), Al. 1903, 61. - < *πάφυλας* „...”.

PĂFSE, sf. (pl. *pă'fsuri*), încetare, «cessation; vacances», Dal, 161; Nic, 418; Mih, 392; PB, 672; GEI, 179. V. *păpse*. - < *παῦσις* „...”.

PĂFTĂ, sf., pl. *păfte*, *pafta*, «gond à patte que les jeunes femmes portent à la ceinture - v. *plodăte* 4° și Plm, I, 115; 116; II, 177; raie; cannelure colorée d'un bas», Dal, 161; Mih, 392; GrB, 124. - Cf. și alb. *păftē* „piastră metalică”, bg. *păfta* „boucle de ceinture en or ou en argent”. - < tc. *pafta* (314) „plance de métal”.

PĂGĂ, sf., pl. ?, leafă, «salaire», Mih, 392. Sinonime: *lufé*, *mistó*, *răgă*. - Cf. alb. *págē* „pagamento”. - < it. *paga*.

PAĖĖLEA, adv. agale, «lentement; doucement», GEI, 184. V. *agălea* etc. - < *παγάλια* „...”.

PĂHĂ? „pat”, Maced, VI, 3-4, 33. - Cuvînt necunoscut.

PAHÔM, -mă, pl. *pahôn'i*, -ne; **PAHÔMAN**, -nă, pl. *pahôman'i*, -ne, ursuz, «maussade, malgracieux, morose», Mih, 392; Mur, III, 235. - < ?

PAHTĂŪĂ, sf., pl. *pahtăle*, *pafta*, GrS, IV, 210 - v. *păftă*.

PĂI, sf. - v. *păle*, *pêle* (și *zestră*).

PĂIANGU, sm.: *pl'ndză di păiangu* (pînză de păianjen), Fl, I, 2, 3 - v. *păingu*.

PAIDÓS, invar., armistițiu, «armistice, paix», Mur, III, 235. - < tc. *paidós* (316) „cession du travail”.

PĂIE, sf., pl. *păi*, zestre, «dot», Dal, 162; Nic, 401; Mih, 392; PB, 672; Cal. 1911, 174; DR, II, 543; *f' daū sindăkea ș' păla tătă* (îți dau lada și zestrea toată), PLit, 901. V. *apăie*, *păi* și sinonimul *prică*. - Cf. alb. *pajē* „dote”. - < tc. *pai* (316) „part; portion; lot”.

PAIMI'NE, adv., poimline, «après-demain», Nic, 401. V. *mî'ne*, *păimî'ne*. - < lat. *pos(t) = mane*.

- **PĂINGU**, sm., Fl, II, 4, 7 - v. *păngu* și bg. *pajakă* „araignée”.

PAITÔNE, sf., pl. *paitôn'i* și *paitônuri*, faeton, «voiture fermée, landau», PB, 672; *eră adunădă lumea cu paitônuri* (lumea era strînsă cu faetoane), PB, 238¹⁸. V. *caleășcă*, *carêtă*, *cuție*. - Cf. tc. *faïlon* (885) „phaëton (< Φαίλων), voiture”.

PALÂNDZĂ, sf., pl. *pală'ndzi*, balanță, «balance», Dal, 162. - Cf. dr. *palanță* (Fur, I, 314; 320), gr. *μπαλάντζα* etc. - < fr. *balance*.

PALÂNGĂ, sf. - v. *plângă*.

PALĂSCĂ, sf., pl. *pală'sti*, cartușieră, «giberne; cartouchière», Dal, 162; *s' n'i-adări voi dăo pală'sti* (vreau să-mi faci două cartușiere), Lum, II, 127; PAnt, 181; BNA, III, 78. V. *pălăscă*. - Cf. gr. *παλάσκα*, alb. *pallaskē*, bg. *palaska*. - < tc. *palasqa* (314) „cartouchière”.

PALÁT, sn., PAnt, 160 (savant); **PALÁTE**, sf.: *căse ca paláte* (case ca palate), Velo, 9; PAnt, 320; BNA, V, 96 - v. *pălâte* și *sărâi*.

PALÁVRĂ, sf., pl. *palá'vri*, palavără, «hâblerie; rodomontade», Dal, 162. — < παλάβρα „~” < sp. *palabra*.

PÁLÁZ, -ză, pl. *pálaji*, *pálaze* (grămosteni), dezordonat, «négligent, désordonné». — < ?

PÁLĂ¹, sf., pl. *pál'i*, sabie, «glaive; fuite, courses», Nic, 402; Mih, 393. — 1°. *pála zmâl-siră din teacă* (au smuls paloșul din teacă), Velo, 11; PAnt, 322; BNA, V, 98; 2°. *ma smulg pál'ile di tru teacă* (ci smulg paloșele din teacă), Velo, 55; BNA, V, 88; 3°. *ded 'nă pála* (dădui o fugă, mă repezii ca un paloș), PB, 672. — V. *apálă¹* și alb. *pállē* „scimitarra”, bg. *pala* „ciméterre”, dr. *pală*.

PÁLĂ², sf., pl. *pál'i*, pală, «1°. couche de laine sérancée; 2°. couche de neige; 3°. bande, par bandes; 4°. jeux de lumière», CFr, 107 (pl. *pal'i*). — 1°. — v. *apálă²*; 2°. *nedăa loá s' eadá pále, pále* (zăpada începu să cadă în pale, pale), Lum, V, 9, 18; PAnt, 336 — v. *plásă²*; 3°. *pál'i, pál'i yin oámin'il'i la noi* (pilcuri, pilcuri vin oamenii la noi), PB, 672; 4°. *cu năsturi'l'i páli, páli* (cu nasturii în pale, pale de lumini), W, II, 86; Lum, VI, 2, 6. — V. *apálă²* și alb. *pálē* „strato, stratificatione”.

PALDESÚ, sm., pl. *paldesádz* (v. *palló*), pardesiu, «pardessus», Dal, 162. — Cf. și tc. *pardessu* (311). — < fr. *pardessus*.

PÁLE, conj., iarăși, «de nouveau, une seconde fois, encore une fois», Nic, 402; Mih, 393; PB, 672; GEI, 180. Sinonime: *diznóu, lára, mála, xand*. — < *πάλι(v)* „~”.

PALICÁR, -ră, pl. *palicári*, -re, palicar, «brave»: *tr' afeá 'șt-eáste palicár* (de aceea e palicar), Lum, II, 50; BNA, III, 72. Sinonim: *gítone* — < *παλληγκάρι* „~”.

PÁLMĂ, sf., pl. *pá'ln'i* și *pálme*, palmă, «paume (de la main); être aux petits soins pour quelqu'un; nettoyer et lisser; chasser, bannir», Dal, 162; Nic, 403; Mih, 394; PScr, 236; PGr, 123. — 1°. *ună pálmă și-ân fállác* (o palmă și o schioapă); 2°. *pálmile ma 'șt-lí frí'ngu* (palmele ci și le fring), PLit, 885; PAnt, 17; 3°. *strigá și 'șt bátea pálmile* (striga și-și bătea palmele), PB, 129³³; 4°. *va-l'i 'l'nă pri pálme* (o să-i țină ca în palme), PB, 436²¹; 5°. *l-în ca pri pá'ln'i* (îl îngrijesc foarte bine); 6°. *l'i-arní eá'l'turli ca di pri pálmă* (le-a măturat drumurile ca în palmă), PB, 452⁸; 7°. *si-l'i dăm pálmile di-aă* (să-i dăm brnci de aici), PB, 294¹³; 8°. *Pálmă-om*, PB, 286³⁴. — < lat. *palma* „paume”.

PALONGEÁR, -ră, pl. *palongeári*, -re, vrăjitor, «sorcier», W, II, 226. Sinonime: *măyistru*. — < ?

PÁLTÂN, **PÁLTIN**, sm., pl. *páldn'i*, *páltin'i*, GrS, IV, 379; Mih, 394; GrB, 1, 30 — v. *plátan, plátân*.

PALTÓ, sm., pl. *páltádz*, palton, «paletot», Dal, 162; Nic, 404; PIm, II, 185. V. *pal-tóne* și sinonimul *patatéc*. — Cf. gr. *παλτόν*, alb. *palltó*, bg. *paltó*, tc. *palló* (315) „~”, it. *paltó* (Panz, 482). — < fr. *paletot*.

PALTÓNE, sf., pl. *paltón'i*, Mih, 394; **PÁLTU**, sm., pl. *páltádz*, GrB, 3, 12 (v. *fáše*); BNA, III, 130 (forme nordice). — Cf. și mgl. *pall* (GrS, VI, 177). — V. *palló*.

PÁL'Ū, sn., pl. *pál'e*, pai, «tuyau de) paille, chaume, fêtu de pailles», Dal, 162; Nic, 403; Mih, 394; PScr, 236. — 1°. *di un pal'lu nu fáli mal'lu* (dintr-un pai nu faci mai), PLit, 699; 2°. *eásă... acupirítă cu n'ște pále* (casă... acoperită cu niște paie), PB, 281¹⁷; 3°. *cápu mplin di pále* (cap plin de paie, cap sec), PLit, 598; 4°. *nu șleá si mpártá pále la dol yunárl* (nu știa să împartă paie la doi măgari = era prostănac), PB, 98²⁶; 5°. *pál'lu ntr' óel'i eáste* (e pai în ochi, e agasant), PGr, 123; 6°. *ășteáplă sánátáte di 'șl'e, di pále* (așteaptă sănătate de la fleacuri, de la nimicuri), PB, 240¹⁶; 7°. *sámără'lu úmpli sámárlu cu páli* (samargiul umple samarul cu paie). — < lat. *palea* „paille”.

PÁL'Ū-, învar. «mot qui exprime quelque chose de basse, de mauvaise qualité», Dal, 162; PB, 672; GEI, 180. — 1°. *pál'lu -oáte* (oaie fără valoare); 2°. *pál'lu-oámin'i* (oameni

de nimica) — v. sinonimele *aspártu*, *saligéi*; 3°. *pál'lu-scátic* (scutec prost), W, II, 262; 4°. *li málgu tu 'nà pál'lu - gáleatá* (le mulg într-o găleată proastă), PLit, 934. — În greacă: *παλιάρ-βανος* „Albanus nequam, turpissimus”, *παλιότουρκος* (Passow, 626), *παλιόβλαχος* etc. Cf. și GEI, 50. — < *παλαιός* „ancien; suranné”.

PAMPÓR, sn., Mih, 394; **PAMPÓRE**, sf., pl. *pampórl*, vapor, «bateau à vapeur», Dal, 162; Nic, 404; PB, 672; *tricără amărea cu pampórlle* (au trecut marea cu vapoarele). — Cf. gr. *παπόρι* < *βαπόρι* < it. *vapore*; alb. *papór* „vapore”. Pentru *-m-*, cf. *fámbricá* (precum și alb. *obór* și *ombór*, GM, 314).

PANÁĎĎ, sf., pl. *paná'dz*, medicament, «médicament; baumes», Dal, 162. V. *pánáďá*. — < *πανάδα* „tache de rousseur; cataracte des yeus”.

Παναγία-τριάδα, Sfânta-Fecioară, «la Sainte-vierge», PScr, 236; GEI, 180. — < *Παναγία-τριάδα* (v. *triáďá*).

PANAKÍĎĎ, sf., pl. *panakíďz*, tăbliță, «table — v. *pínac*», CȘc, 11 și 17 (v. *șirpidán*). — V. *pínáklďď*, gr. *πινακίδι* (Boga, II, 169).

PANÁSTASE, sf., pl. *panástásli*, revoluție, «insurrection; soulèvement»; «și-sculă ră-nástase (și porniră răscoală)», GrB, 270. — < *επανástασις* „~”.

PÁNĎ, sf. (pl. *páne*), cîrpă; perdea pe ochi; pojghiță, 1°. *écouvillon*; 2°. *voile sur les yeux*; 3°. *pellicule*, Dal, 162; Nic, 404; PenB, III, 242; Jb, XII, 104; (< lat. **panna* < *pannus*); DR, VII, 125 (< lat. *pannus*); GEI, 180 (< *πᾶνα* „écouvillon”); — 1°. *tráďzi cu pána tu ěiredp* (trage în cuptor cu pămătuful (cîrpa) de brutar); 2°. *al páná la ócl'i* (ai întu-necime la ochi), PLit, 60; *báďá páná la ócl'i* (pune perdea la ochi = înșală), PLit, 586. — Cf. gr. *πάνα* „ή κρούστα στὸ βρασμένο γάλα” (Boga, II, 52; I, 290; *πάννα* „écouvillon”, Hris, 169;). — Cf. și CDDE, 1318: < lat. **panna* (*pannus* „morceau d'étoffe; haillon, guenille”).

PÁNDA, adv., totdeauna, «toujours», GEI, 180. Sinonime: *dálma*, *tóna*. — < *πάντα* „~”.

PANDALUNÁR, adj., PenB, V, 49 — v. *pantalunár*.

PANDÉRÁ, sf., pl. *pandére*, steag, «étendard», Dal, 162; Nic, 405; *u sculá' pandéra* (a ridicat steagul, s-a răsculat), PGr, 123. — V. *banderá*.

PANDILÓS, adv., total, «totalement, complètement» (grămosteni). Sinonime: *dibiná'*, *diculót*. V. *pándu*. — < *παντελώς* „tout à fait”.

PANDISPÁN'E, sf., pl. *pandispán'i*, pandișpan, «pain d'Espagne; espèce de pâtisserie», Dal, 162; Nic, 405. — Cf. gr. *παντεσπάνι* „~”, it. *pan' di Spagna*.

PANDÓFLÁ, sf., pl. *pandófle*, pantof, «soulier; babouche; pantoufle», Dal, 162. — Cf. și gr. *παντοῦφλα*. — < it. *pantofola*.

PÁNDU: numai în expresiunea adverbială: *cu síndu*, *cu pándu*, cu totul, «entièrement; tout — v. *pandilós*», Mih, 395; 308. V. *síndu*, *xinlopándu*. — < *πάντως* „tout à fait”, *πάντη* „entièrement”.

PÁNGÁ?: *válturlu... u-ădăse în pánĝele a lul* (vulturul... a adus-o în... lui), Mac, 33. — Cuvînt necunoscut.

PÁNGLICĂ, sf., pl. *pá'ngliď*, panglică, «bandelette; cravate», Dal, 162. — V. *pántlică*.

PÁNGU, sm., pl. *pándzi*, păianjen, «araignée», Dal, 162; Nic, 401; Mih, 396; PB, 673; GEI, 77; *táha pángu eăste sűflittu-a vtrnúť* (cică păianjenul e suflitul cui-va), Lum, II, 304; PAnt, 214; BNA, IV, 25; *hăltrea a pángulul s' al* (norocul (folosul) păianjenului să ai), PLit, 773. V. *păngu* și sinonimul *merimăďă*. — < vsl. *paŋkŭ* „aranea”.

PANTALÓNE, sf., pl. *pantalón'i*, pantalon, «pantalons», Dal, 162; Mih, 396; V. *lérĉe*. — Cf. gr. *πανταλόνι* etc. — < it.-fr.

PANTALUNĂR, adj., pl. *pantalunări*, om îmbrăcat cu pantaloni, «homme habillé à la manière occidentale, c'est-à-dire en *pantalons*; homme qui n'est pas brave, homme méprisable», Mih, 396; PGr, 123. — < *pantalone*.

PĂNTLICĂ, sf., pl. *pântlițe* — v. *pânglică* —, Mih, 397; GEI, 77 (< srb. *panll'ika*). — V. *pâtlică* și srb. *panll'ika* „ruban, cordon”.

PĂNTO, invar., cărți de joc, «cartes à jouer», Mih, 397. — Cf. bg. *pânti* „~” și it. *patta*.

PANUFÔME, sf., pl. *panufôn'i*, supra-încărcătură, «surcharge», GEI, 179; *tisága u bágút panufôme pri mǔlá* (desagii i-am pus peste încărcătură pe catir). — Cf. mgl. *pánágón*,... (GrS, VI, 178: < bg.; CapM, III, 214: < bg. — cu sens eronat). — < *ἐπάνω* „en haut, dessus” + *γόμος* „charge”.

PAP, sm., pl. *păpl'n'i* (și *pakl*), *pápan'i* și *pápean'i*, bunic, moș, 1°. vieux, vieillard; 2°. grand-père, aieul; 3°. figure, photographie (dans les livres); 4°. chiffon blanc (espèce de turban) que les vieillards mettent autour de leur tête ou de leur bonnet — v. *cârl'm* et PIn, II, 190, Dal, 162; Nic, 407; Mih, 397; PScr, 236; PLit, 598; Jb, XIII, 88; Dun, II, 24. — 1°. *mǔllu aúșu éșei*, *pap* (ești prea bătrîn, moșule), PB, 144⁶; 2°. *o pap*, *pap!* (o moșule, moșneagule!), PB, 330; 3°. *pakl ș' moășe vécl'i* (moșnegi și moșnege vechi), Lum, I, 298; 4°. *tréle și-loără bărbăť pakl* (toate trei și-au luat bărbați moșnegi), ICAR, 54; 5°. *pápu-tu l-văťd-mără, mǎi-ta muri* (pe bunicul tău l-au ucis, bunică-ta a murit); 6°. *șideám la pap-n'iu* (ședeam la bunicul meu), PB, 101³⁰; 7°. *vine trǎ axírea a pápǎ-n'lor ș' a noástrǎ* (a venit pentru învrednicirea străbunilor și a noastră), Cod, 90 b²; 8°. *ș' murim ș' noi ca tuť pľpľn'li?* (să murim și noi ca toți strămoșii?), Lum, II, 152; Pant, 172; BNA, II, 46; 9°. *cártea i mľpľnǎ dǐ pápan'i* (cartea e plină de figuri, de chipuri) — v. *pápean*; 10°. *imná cu páplu pri căľiúúá* (umblă cu crapa în jurul căciulii) — v. *cârl'm*, *șirvéte* 2°; 11°. *Pap-aúșulu-știe-láťe* (Moșul-bătrîn-știe-toate), PB, 315²⁷. — V. *strǎpáp* și sinonimele *aúșu*, *bilt'ruu*, *clușu*, *șeágíu*, *moșu*, *pleacă*, *prezvit*, *loť*. — Cf. și gr. *πάππος* „grand-père” (RohlfLex, 381). — < lat. *pappus* „vieillard; grand-père”.

PĂPA, sm., fără pl., *papa*, «pape (de Rome)», Dal, 162. — < it. *papa*.

PAPAFÍNGU, sm., pl. *papafíndzi*, foișor, «faite, sommet d'une maison, balcon», Mur, III, 241; *sta pri papafíngu* (stă în foișor), PenB, V, 19. — Cf. † it. *pappafico* „beretto”, tc. *babafíngu* (230) și *papafíngu* (308) „perroquet”, alb. *papafíngu* „terrazza”, gr. *παπαφίγκος* „perroquet”.

PAPAFĂL, sm., *papafál'i*, papagal, «perroquet», Dal, 162; Nic, 406. — < *παπαφαλάλος* „~” < it. *pappagallo*.

PÁPAN, sm., pl. *pápan'i* — v. *pápean*.

PA-PA-PA!, interj., nu, nu!, «non, non, non!», PB, 673; PGr, 123. Circulă și ca: *ba-ba-ba!* — < alb. *pa-* „impossible”.

PAPĂRĂ, sf. — v. *păpără*, *pupără*.

PAPARĂELĂ, sf., pl. *paparădele*, balivernă, «blagues, balivernes», PB, 673; GEI, 181; *lál'e paparădele* (taie, debitează) brașoave, mofturi), PLit, 598. Sinonime: *curcuféli*, *lăpărdie*, *pălăvră*, *șahlamără*, *căpăke* 4°. — Cf. it. *pappardelle* (< *pappare*) „lasagne cotte...” (Panz, 487), *pardelle* (IF, IX, 34) și gr. *παπαρδέλας* „bavardage”.

PAPARÍCĂ, sf., pl. *paparíțe*, Mih, 397 — v. *pipércă*.

PAPAZÁC, sm., pl. *papazáci*, cucui, «bosse, bigne d'une toupie», cucuiul (sfirlezei), Dal, 162; *un par cu un papazác* (un par cu un cucui), PenB, VII, 145; 146. — < ?

PÁPĂ!, sf., fără pl., hrană pentru copii, «nourriture pour les nourrissons», Mih, 397. Cuvînt din graiul pentru copii. V. *mámă*². — Cf. și it. *pappa* „cibo dei bambini”; gr. *πάπα* (Boga, I, 291). — < lat. *pap(p)a* „mot dont les enfants désignent la nourriture”.

PÁPĂ², sf., pl. *pápe*, rață, «canes», Nic, 406; PLit, 5; GEI, 181 — V. *pápcă*.

PÁPĂ³, sf., pl. ? «pierre aplanie utilisée comme cible dans des jeux d'enfants», Dal, 162 ; PLit, 125 ; 126. — < ?

PÁPĂ³, sf., pl. *pă'pki*, rață, «cane ; canard», PB, 673. V. *pápă²* și *bibă*. — < πάπις „~”.

PÁPEAN, sm., pl. *pápean'i*, figură în carte, «figure, photographie (dans des livres)» : *cărtea áre un pápan* (cartea conține o figură) — v. *pápan* ; s' *báșe un pap* (să sărute o fotografie), PLit, 165 — v. *pap*.

PÁPHE, sf., pl. *pá'phi* — v. *pápă*, *pápă*, *pátă¹*, *rósă*.

PAPISTÂN, -nă, pl. *papistân'i*, -ne, papistaș, «orthodoxe-papiste ; papiste, catholique», Dal, 162 ; Nic, 407 ; PenB, IV, 117 ; CBIog, 25 ; *papistân*, *Armă'n curát, pi fúne spindzurát* (papistaș, aromân curat, Țe fringhie spinzurat), Lum, V, 16 ; *cáplu a papistân'lor* (câpetenia celor deveniți papistași), PenB, IV, 117 ; Caraf, 23, Nen, 222. — V. *gricumán*. — < παπιστῶν „~” + -an.

PÁPLUMĂ, sf., pl. *pá'plun'i*, plapumă, «couverture de lit piquée», Dal, 162 ; Nic, 407. Sinonim : *yluryáne*. — < πάπλωμα „~”.

PÁPSE, sf., pl. *pá'psur*, Nic, 418 ; *loără páfse* (luară concediu), PB, 358²³ — v. *páfse*.

PÁPŢĂ, sf., pl. *páple* — v. *páflă*.

PAR¹, sm., pl. *pari*, par, 1°. pieu ; 2°. base, fondement ; 3°. entêtement ; 4°. peignée, batailles, Dal, 162 ; Nic, 408 ; Mih, 402 ; PScr, 236. — 1°. : *gáta sta pri par* (cioara stă pe par) ; *l-cruiră, l-cruiră cu párlu pi'nă l-vătămără* (il croiră, croiră cu parul pînă l-au ucis), PB, 106¹⁷ ; 2°. : *băgă' par* (a pus temelie), PGr, 124 ; 3°. : *l-plintă' párlu, ca pri pante yumarlu* (l-a implintat parul (s-a încăpălinat), ca măgarul pe pod), PGr, 124 — v. *yumăr* ; 4°. : *agítum-siră la par* (au ajuns la bătaie, s-au încăierat cu parii în mînă), PLit, 599 — v. *per³* 2°. — < lat. *pulus* „poteau”.

PAR², vb. II (*părui*, *părut*, *păreare*), părea, «paraître, sembler», Dal, 169 ; Nic, 408 ; Mih, 402 ; PB, 673. — 1°. *lúcru bun nu lă păreá* (nu le părea lucru bun), PAnt, 58 ; 2°. *mă si páre cal cu fărnu* (ci se pare cal cu friu), PLit, 852 ; 3°. *s' par că sta pădúřile mûte* (pădurile se par a sta mute), PAnt, 279. — V. *ambăr¹*, *apăr*. — < lat. *parere* „apparaitre, se montrer”.

PÁRA- «trop — v. *măltu¹*, *pri²*» : prefix pe care îl vom ortografia așa cum am procedat și cu *áyr-*, *ápu-*, *cácu-*, *cápsu-*, *căfu-*, *ni-*, *pál'u-* etc. ; Dal, 162 ; Nic, 408 ; PB, 673 ; GEI, 181. — În italiană : „E t' ho donato il cuore e il paracuore” = „il polmone” (Tom, I, 115). — < pára- „~”.

PÁRA-ÁVDU, vb. IV «entendre trop» : *nu paraávedu* (nu prea aud) — cf. gr. παρακούω.

PÁRA-BĂCÎŪ, sm., pl. *parabăĭ* «aide d'un fromager» : *ma napóĭ yin ș' parabăĭl'i* (mai în urmă vin și ajutorii bacilor), PenB, II, 112 ; BNA, II, 48.

PÁRA-BĂT, **PÁRA-BĂŢEÁRE**, **PÁRA-BĂTŪT** «battre trop», Dal, 162 — cf. gr. παρακρούομαι.

PÁRA-BEÁRE, **PÁRA-BEÁŪ**, **PÁRA-BIŪT** «boire trop», Dal, 162 ; Nic, 410 — cf. gr. παραβίωω.

PÁRA-CĂD, vb. II, a ruga stăruitor, «prier avec insistance», Dal, 162 ; Nic, 409 ; el *l'i-paracădzú s' lu-alăsă* (el se rugă stăruitor să-l lase), FI, II, 5, 6 ; *pl'nă alúmŷea, paracăde ș' l'ne* (pînă atunci, înghenunchează și tu rugîndu-te), FI, I, 2, 8. V. *pricăd*. — Cf. gr. παραπέτωω.

PÁRA-CĂLCU, vb. I, a călca greșit, «faire un faux pas ; glisser ; fauter», Dal, 162 ; Nic, 409 ; s' *paracăcă vtr* (dacă greșea cineva), FI, II, 3, 8. — Cf. gr. παραπατώ.

PÁRA-CĂDEÁRE, **PÁRA-CĂDZŪT**, Dal, 162 ; Nic, 409 — v. *pára-căd*, *cădeare*, *cădzút*.

PARA-CĂLCÁRE, **PÁRA-CĂLCÁT**, Dal, 163 ; Nic, 409 — v. *pára-călcu*, *călcăre*, *călcál*.

PARÁCLISE, sf., pl. *pară'clisĭ*, paraclis, «prière à la Vierge», Nic, 409 ; Mih, 398. — < παράκλησις „prière”.

PARACLÍSE, sf., pl. *paraclist*, *paracelis*, «chapelle, petit église», Nic, 409; 'nă *paraclice* *ermă* (un *paracelis* pustiu), BNA, IV, 88. — < *παρεκκλησιον* „~”.

PÁRA-CUNOĂȘTIRE, **PÁRA-CUNÓSCU**, **PÁRA-CUNUSCŪT**, a prea cunoaște, «connaitre trop, connaitre parfaitement», Dal, 163; Nic, 409 — cf. gr. *παρὰγνωρίζω*.

PÁRA-CŪSCRU, -ră, pl. *paracŭscri*, -re, *paracuscru*, «frère ou soeur d'un parent ou d'une parente par affinité»: *paracŭscri vl'ră sâtă* (*paracuscru vrõe sută*), PenB, VII, 17 — cf. gr. *παρὰσυμπέθερος*.

PÁRA-DÁRE, **PÁRA-DÁT**, **PÁRA-DÁŪ**, preda, «transmettre, confier; se rendre, capituler; faire des efforts», Dal, 163; Nic, 410 — v. *părădusescu* și gr. *παράδω*.

PÁRA-DĂDEÁRE, sf., Dal, 163; Nic, 410 — v. *pára-dáre*.

PARA-ÁNGALĂ, sf., pl. *para-ángale*, gîlci, «amygdalite», GEI, 181. — < *παρά-ἀγκυλον* „glande”.

PARÁΔITMĂ, sf., pl. *para-đitymate*, exemplu, «exemple; modèle», Dal, 163; Nic, 408; Mih, 398. — < *παράδειγμα* „~”.

PARÁΔIS, sn., pl. *parádisuri*, paradis, «paradis», Dal, 163; Nic, 408; Mih, 398; PScr, 236; PB, 673; GEI, 182; un *parádis di mǎyfi* (un paradis de vrăji), PAnt, 273; Bair, 110. Sinonim: *rață*. < *παράδεισος* „~”.

Parádisa, sf., Sînta-Fecioară, «la Vierge», PAnt, 474; si *nel'iná... la Parádisa* (se închina... la Sînta-Fecioară), Lum, II, 246; PAnt, 218; BNA, IV, 74.

PARÁDUSE, sf., pl. *pará-dust*, lecție, «cours, leçon», Nic, 408. — < *παράδοσις* „~”.

PÁRA-FÁC, **PÁRA-FÁPTU**, **PÁRA-FÁȚIRE**, depăși, «faire trop, passer la mesure», Dal, 163; Nic, 411 — v. *prifác* și gr. *παρὰκάμνω*.

PÁRAPTA, adv., imediat, «aussitôt, sur-le-champ» (grămosteni). Sinonim: *ândășlând*. — < *πάραπτα* „~”.

PARÁGRAF, sm., pl. *pará-grafl*, paragraf, «paragraphe», Dal, 136; Nic, 408. — < *παράγραφος* „~”.

PÁRA-(A)ĢIŪMTU, **PÁRA-(A)ĢIŪNDZIRE**, **PÁRA-(A)ĢIŪNGU**, a fi prea destul, «être plus que suffisant; être trop mûr», Dal, 163 — cf. gr. *παρὰφθάνω*.

PÁRA-HEÁRBIRE, **PÁRA-HÉRBU**, **PÁRA-HÉRTU** «faire trop bouillir», Dal, 163; Nic, 411 — cf. gr. *παρὰβράζω* și, aci, *pri-heárbire*.

PÁRA-KIHÁIÉ, sm., pl. *parakiháitádr*, scutar, «berger en chef», Dal, 162.

PÁRA-KÍNISE, sf., pl. *parakinist*, indemn, «exhortation; excitation», Mih, 398; GEI, 182. — < *παρὰκίνησις* „~”.

PÁRA-KINISÉSCU, vb., IV, Indemna, «exhorter; inciter; pousser», Mih, 398. V. *pără-kinisescu*. — < *παρὰκινῶ* „~”.

PÁRA-LÁRE, sf., pl. *paralá-ri*, Dal, 163 — v. *pára-lat*.

PÁRA-LÁS, vb. I, neglija, «trop laisser; négliger», Dal, 163 — cf. gr. *παρὰ-ἀφίνω*.

PÁRA-LÁT, **PÁRA-LÁŪ**, a prea spăla, «trop laver», Dal, 163 — cf. gr. *παρὰπλύνω*.

PÁRA-LÁSÁRE, **PÁRA-LÁSÁT**, Dal, 163 — v. *pára-lás*.

PÁRA-LOÁRE, **PÁRA-LOÁT**, Dal, 163 — v. *pára-l'edú*.

PÁRA-LUCRÁRE, **PÁRA-LUCRÁT**, **PÁRA-LUCRÉDZŪ**, a prea lucra, «travailler trop», Dal, 163 — cf. gr. *παρὰδουλεύω*.

PÁRA-L'EÁŪ (*mi*), a prea lua; a bruftui, «trop prendre; reprimender, gronder, traiter rudement, rabrouer; se tromper, fauter», Dal, 163; Nic, 410. — 1°. *n'l-edste frică s' nu mi paral'edl* (mi-e teamă să nu-mi lei piuitul), Lum, IV, 109; 2°. *nu paral'ed cl'n'l'i* (nu certa, nu bruftui clinii), FI, I, 2, 8; 3°. *mi paralodl* (am greșit) — v. *aláθipsescu*, *stipsescu*. — Cf. gr. *παρὰπαίρω*, *παρὰλαμβάνω*.

PARAMÂNĂ, sf., pl. *paramâne*, ac de siguranță, «agrafe», PETim, 16. — Cf. alb. *pare-mâne* „spilla, spillo” și it. *paramano* „manopolo”.

PÁRA-MÂNĂ, sf., pl. *paramâne*, doică, «nourrice», Dal, 163; Nic, 410. V. *pára-mûmă*. — < *παράμνη* „~”.

PARAMÂNDĂ, sf., pl. *paramăndă*, plug, «charrue», GrS, IV, 379; PETim, 16. V. *paramendă* și sinonimele *arăt*, *plug*. — < alb. *parēmēntē*, *parmēndē* „aratro”.

PARAMĂZMĂ, sf., pl. ?, avînt, «essor, distance nécessaire pour un effort, pour un saut etc.», GrS, VI, 386; *Bártek lo paramázma* (Bartek și-a luat avînt), Fl, II, 7, 15. Sinonime: *fűzmă, vánfu, zörizma*. — < *παράμάζωμα* „mouvement, élan”.

PARAMÊNDĂ, sf., pl. *paramende*, CFr, 105; 143 — v. *paramândă, vâlmént*.

PARÂMIRA, adv., la o parte, «à l'écart, à part», GEI, 182. — < *παράμερα* „~”.

PÁRA-MÍ'C, PÁRA-MÍCÁRE, PÁRA-MÍCÁT, a prea mînca, «manger trop, se bourrer, manger à l'envie», Dal, 163; Nic, 410 — cf. gr. *παρὰ πρῶγ*.

PÁRA-MŪMĂ, sf., pl. *paramuml'n'i* — v. *pára-mánă*.

PÁRA-NCÁRCU (mi), PÁRA-NCĂRCÁRE, PÁRA-NCĂRCÁT, a supraîncărca, «surcharger», Dal, 163 — cf. gr. *παρὰφορτώνω*.

PARANGĂȚI, sm., pl. *parangațedz*, care are baracă, «qui a une baraque», Dal, 163. — V. :

PARÁNGĂ, sf., pl. *pară'ndzi*, baracă, «baraque», Dal, 163. V. *barángă*. — Cf. gr. *παράγκα* „~” < it. *baracca*.

PARANGÓME, sf., pl. *parangón'i*, poreclă, «surnom; sobriquet». V. *pára-númă*. — < *παράγκωμι, παράνομι* „~”.

PÁRA-NGRÉC, PÁRA-NGRICÁRE, PÁRA-NGRICÁT, insista, «(s')appesantir; insister» — cf. gr. *παράβαρύνω*.

PÁRA-NIPÓT, *paranipodă*, nepot adoptiv, «neveu adoptif», Dal, 163 — cf. gr. *παράδνεψιός*.

PÁRA-NÓM, ilegal, «illégal, contraire à la loi», PScr, 236; GEI, 182 — cf. gr. *παράνομος*.

PARANOMÍL'E, sf., pl. *paranomll'e*, ilegalitate, «illégalité», PScr, 236; GEI, 182. — < *παράνομία* „~”.

PÁRA-NSÁR', a prea sări, «sauter trop», Dal, 163.

PÁRA-NSÁR', PÁRA-NSÁRÁRE, PÁRA-NSÁRÁT, a săra mult, «trop saler», Dal, 163.

PÁRA-NSÁRÍRE, PÁRA-NSÁRÍT, Dal, 163 — v. *pára-nsár'*.

PÁRA-NŪMĂ, poreclă, «surnom», Dal, 163; Nic, 410; Mih, 398; GEI, 182 — v. *parangóme, parasúmă, pârnoán'e, númă* și gr. *παράνομα*.

PÁRA-OÁRĂ, tirziu, «(trop) tard», Lum, II, 336; *noáplea, pára-oáră* (noaptea, la o oră tirzie), Lum, I, 172; Fl, I, 2, 7. — V. *paráură* și gr. *παράωρα* (Κρυσ, I, 190).

PÁRA-OÁSPE, para-oaspete, «ami d'un ami, hôte d'un ami»: *oáspiř, paraoáspiř* (amici, para-amici), Bař, 33.

PARAPANÍȘŪ, -șe, pl. *parapaniři*, -șe, în plus, «surplus», de prisos. Sinonime: *dipis-tanéř, primansūs*. — < *παρὰπανίστος, παρὰπανιστός*, „qui est de surplus”.

PARÁPUN, sn., pl. *parápune*, parapon, «plainte, doléances; chagrin, peine», Dal, 164; Nic, 411; PB, 673; GEI, 182; *l'i-le'd parápunlu* (li ia (apucă) plînsul), Fl, I, 1, 2; PAnt, 342. — < *παράπονον* „~”.

PARAPUN'EÁRCU, -că, pl. *parapun'eárři*, -ře, plîngător, «plaintif», GEI, 182. V. *pára-pun'íos*. — < *παράπονιάρικος* „~”.

PÁRA-RŪC, PÁRA-RUCÁRE, PÁRA-RUCÁT, a arunca mult, «jeter trop», Dal, 164 — cf. gr. *παράρίπτω*.

PÁRA-SCÓS, PÁRA-SCÓT, a scoate mult, «faire sortir trop; tirer trop», Dal, 164 — cf. gr. παραβγάζω.

PÁRA-(A)SCULTÁRE, PÁRA-(A)SCULTÁT, PÁRA-(A)SCÚLTU, a asculta mult, «écouter trop; se soumettre entièrement», Dal, 164.

PÁRA-SCUTEÁRE, Dal, 164 — v. pára-scol.

PARÁSPUR, -ră, pl. *paráspuri*, -re, de rind, «ordinaire, commun», Mih, 399. — < παράσπορον (cf. παρασπόρι, παρασπέρνω „seminare fuora de luogo dove si dove seminare”).

PÁRA-STÁŪ «rester à côté, mendier»: s' *parastá*... la úşile a tûmilor (să stea cerşind ... la úşile oamenilor), Fl, II, 5, 3 — cf. gr. παραστέχω „assister, aider”.

PÁRA-STRÍMBÁRE, PÁRA-STRÍMBÁT, PÁRA-STRÍMBU³, a prea strimba, «trop tordre», Dal, 164.

PÁRA-STRÍMBU³, -bă, prea sucit, «trop tordu», Dal, 164.

PÁRASŪMĂ, sf., pl. *parasûme*, poreclă, «sobriquet», Dal, 163; PB, 673. V. pára-númă şi s u s ū m e.

PÁRA-ŞĖD, PÁRA-ŞIDEÁRE, PÁRA-ŞIDZŪT, a şede mult, «s'asseoir trop», Dal, 164 — cf. gr. παρακάθηναι.

PARÁTAXE, sf., pl. *paratáxi*, alai, «parade», Dal, 164; Nic, 411. — < παράταξις „~”.

PARATÍR(I)SE, sf., pl. *paratír(i)si*, observaţie, «observation», Dal, 164; Nic, 411; GEI, 182. — < παρατήρησις „~”.

PÁRA-UMPLEÁRE, PÁRA-ŪMLU, PÁRA-UMPLŪT, a umplea de tot, «remplir trop, combler», Dal, 164 — cf. gr. παραγεµίζω.

PARÁURĂ, adv., tirziu, «trop tard», PenB, VI, 129; GEI, 182; Dal, 164 (*paraodră*) V. *paraodră* — < πάρωρα „~”.

PÁRA-VÉGL'Ū, PÁRA-VIGL'EÁRE, PÁRA-VIGL'EÁT, a veghea mult, «trop surveiller», Dal, 164.

PÁRA-VÓI, PÁRA-VREÁRE, PÁRA-VRŪT, a vrea mult, «vouloir trop, trop aimer», Dal, 164; Nic, 408 — cf. gr. παραθέλω.

PARÁXIN, -nă, pl. *paráxin'i*, -ne, straniu «étrange, étonnant», Dal, 164; Fl, II, 7, 15; GrS, VI, 386; *paráxină* [în text: *paráxina*] l'i-si páre sburl'rea uminească (stranie i se pare vorbirea omenească), ArE, 30. — < παράξενος „~”.

PÁRA-ZBURĂ'SCU, PÁRA-ZBURÍ'RE, PÁRA-ZBURÍ'T, flecări, «trop parler, baliverner», Dal, 164.

PARÁZINĂ, sf., pl. *parázine* şi *parázin'i*, iarbă de toamnă, «herbe d'automne à brin long et mince» (Sămărina). — Cf. bg. *parasina* „vigne abandonnée”.

PARĂ', sm., pl. *parádz*, para, «centime; argent», Dal, 168 (*píră*); Mih, 399; PB, 673; PAnt, 474. — 1°. *sûflit nu-ări ş' lóclu l-toárnă* — *pară'lu* (suflet nu are şi pământul îl răstoarnă — banul), PLit, 392; 2°. *na pară'lu ş' dă-n'l clvyă'lu* (poftim banul şi dă-mi cearta); 3°. *parádz furésti căsă nu-adără* (bani hoţesti nu fac casă, gospodărie), PLit, 599. V. *pră* şi *Uvrăă*. — Cf. gr. παρᾶς, alb. *pară* etc. — < tc. *para* (312) „pièce de monnaie”.

PAR'ÁIS, PAnt, 474 — v. *parádis*.

PÁRE? «par exemple?»: *păredsin'le azn'escu pîrazmăzl'i ca páre fûmlu, cum azn'eášle stăplu*, Cod, 120¹⁵ — v. *stup* 4°; *ună omă di mălumă, ca páre aţélu*... (un om de aur, ca, de exemplu, acel...), Cod, 110². — Cf. alb. *parë*, adv. „prima, poco fa”. — < ?

PARÉI, sf., pl. *paréi*, grup de vizitatori, «compagnie, troupe, groupe d'hommes qui vont faire des visites ou qui se divertissent», GEI, 183; *yin paréi, paréi Armă'n'li* (aromânii vin grupuri, grupuri), Foti, 71; PAnt, 260; *nu s' ved paréi di tînrî* (nu se văd grupuri de tineri), PAnt, 157; BNA, II, 2. — < παρέϊα „~” < tc. *paré* (312) „nombre de bâtiments”.

PARÉTISE, sf., pl. *parélist*, demisie, «démission; abdication», Nic, 408; GEI, 183. — < παραίτησις „~”.

PARMÁC, sn., Mih, 401; PScr, 236 — v. *pärmác* și alb. *parmák* „cancello”.

PARMÉN, -nă, pl. *parmén*’l, -ne, apucat, nebun, «emporté, fou», Nic, 413. Sinonim: *loát* 4°. — < παρμένος „pris, -e”.

PARÓH și **PARÓHA**, sm., pl. *paróh*l și *paróhan*’l, paroh, «curé», Mih, 401; *l’i-si fáfe* ca al *paróha* (i se face ca parohului), Cod, 187. — < πάροχος „dispensateur”.

PAROHÍE, sf., pl. *parohii*, parohie, «paroisse, cure», Cod, 183. — < παροχή „dispensation; fournissement”.

PARPÁLANGU, sm., pl. *parpálandzi*, par lung, «piqueet; pieu; long pieu», Dal, 164; PET, 48 (< *par* + *par* + *língu*); *di par, par, va-î* întră *vi’ră parpálangu* (din *par* în *par*, o să-ți între vreun par lung), PLit, 598. — < ?

PARPARÍE, sf., pl. *parparit*, naiba, «diable; malpeste, sacrebleu!»: *că l-lo parparia*, *di l-lo!* (că l-a luat naiba, de-l luă = lua-l-ar naiba, să-l ia!), CȘc, 55. V. *darác*. — < ?

PARTÁL, -lă, PGr, 124; *Státu afél partálu* (Statu acela sdrențărosul), PB, 3717 — v. *pártál* și alb. *partille* „pezzo di tela vecchio...; cencio vecchio”, gr. παρτάλ’ «haillon» (Hris, 174).

PÁRTE, sf., pl. *párřt*, parte, «partie; part; côté; chacune des deux parties de la charge d’un cheval — v. *sárřá*», Dal, 164; Nic, 414; Mih, 402; PScr, 236; PB, 673. — 1°. *pártea* a *meá eáste* ma *n’icá* (partea mea e mai mică); 2°. *lă loát pártle* (le-am luat parte, am ținut cu ei, cu ele) — v. *ileácă*; 3°. *dúpă fe mutri tu túle pártřle* (după ce se uită în toate părțile), PLit, 763; PAnt, 86; 4°. *fielórlu l-bágál cávála ntră dodúale pártřl* (copilul l-am pus călare între cele două părți ale încercăturii) — v. PIm, I, 143 b; 144 b; 5°. *acumpărál únă pártle di grln* (am cumpărat o parte (jumătate din încercătura întreagă de pe un câțr = circa 50 kg) de grlu). — În greacă: *πάρτι* (Ἡπειρ, VI, 174; Boga, I, 295. — < lat. *pars*, -tem „partie, part, portion”.

PAS, sm., pl. *pařt*, pas, «pas»: *nu puleám s’ fac pas năinte* (nu puteam să fac pas înainte), Fr, II, 216; *edlu imná cu pas, dri pas bun* (calul merge cu pas, are pas bun). V. *pă’suri* Sinonime: *drăřel’eáúă*, *jgl’loátă*, *urmă*. — Cf. gr. *πάσον* „pas” (care ar putea fi lt. *passo*). — < lat. *passus* „pas”.

PÁSA, pron. și adj. nedef., fiecare, «chaque; chacun», GEI, 183; *pása seárá* (fiecare seară), W, II, 230; *’nă drăřel’eáúă pásă kicá* (un pas fiecare picătură), PenB, V, 19; *pása Vin’irl eá n’l-si la* (în fiecare Vineri ea mi se spăla), PLit, 910. V. *pásă*. Sinonim: *cáře* — < *πᾶσα* „chaque; tout”.

PASAPÓRTE, sf., pl. *pasapóřt*, «pașaport», Dal, 164; Nic, 414; *fă-ř cáldi pasapóřtea* (vizează-ți pașaportul, pregătește-te de moarte), PB, 43132. — < lt.-fr.

PÁSĂ «chacun; toujours», Nic, 414 — v. *pása*.

PÁSCU, vb. III și II (*păscúl, păscút, păřtire* și *pășteáre*), paște, «(faire) paitre; chercher; suivre des yeux, poursuivre; cueillir», Dal, 171; Nic, 414; Mih, 403; PScr, 236. — 1°. *cál’l fe páscu* (cai care pasc), PAnt, 270; Bair, 70; 2°. *dă-ti s’ păřti cá’přrile* (du-te să paști caprele); 3°. *’řl-păști ócl’il’l divarřiga* (țși poartă privirile în jur), PB, 5425; 4°. *pl’nă s’ n’i páscu puřt’n ócl’il’l divarřiga* (plină să-mi rotesc puțin privirile în jur), PB, 10210; 5°. *ócl’il’l a lui páscură n’iráf di pářrile pářřt*, GrB, 2, 28; BNA, IV, 127-128 — v. *n’iráf*; 6°. *l-páscu di únă oárá* (il urmăresc (il spionez) de o oră) — cf. dr.: „au păscut prilejul” (Nec 265, Nec¹ 207); „a-ți paște ochii peste el” (CătP, II, 42); 7°. *lihoána alindze aroáúă di pri virdeáfă: nu mi-abuřilédzú, cđ n’l-páscu láptile* (lăhuza linge roua de pe verdeafă: nu umblu de-a-buřile, că-mi culeg (string) laptele), FI, I, 4, 7. — < lat. *pascere* „faire paitre, mener paitre”.

PASPĂLTĂRE, invar., harcea-parcea, «état de ce qui est en miettes»: *paspăltăre* s' *fefe* (s-a făcut harcea-parcea), Mih, 403. Corespunde pluralelor: *bucă! cumă!!*. — < ?

PĂSPRAȚI, PĂSPRĂDZĂȚE, patrusprezece, «quatorze», Dal, 164; Nic, 415; PScr, 236; PB, 673. — < lat. *quattuor-supra-decem*.

PĂSPRĂGINIȚ «vingt-quatre», Dal, 164; PScr, 236; PB, 674. — În Sămărina, și: *yiynf-pătru*. — < lat. *quattuor-supra-viginti*.

PASTÓ, sm., fără pl., slănină, «lard», Nic, 415. — < *παστός* „salé; salaison”.

PĂSTRĂ, sf., pl. *pă'stri*, curățenie, «propreté», Nic, 415; Mih, 403; 404 (*păstru*, sn.); CLitur, 132 (adj.). — V. *spăstră* și alb. *i păstrě*, bg. *pastrja* „soigner”. — < *πάστρα* „~”.

Păști, Păște, sf. pl., Paști, «Pâques», Dal, 164; Nic, 415; Mih, 403; PScr, 236. — 1°. *Păști f'lră păredsîn'!* nu *vin* (Paști fără păresimi nu vin), PGr, 125; 2°. *s' aprukeără Păștili* (se apropiară Paștile), PB, 416¹; 3°. *dzâna, mol, di Păște mari* (ziua, mla, de Paște mari), W, II, 110; PAnt, 36. — Forma *Păștl* nu există: acest fapt arată că forma veche și normală e *Păște*, nu *Păștl*. — V. *grătă*, *Ngrei-mări*. — < *Paschae* „Pâques”.

PĂȘTIRE, sf., pl. *păștiri*, Dal, 164; Mih, 403 — v. *păștedre*.

PAT¹, sn., pl. *pături*, pat, 1°. lit; 2°. chambre, pièce spacieuse où travaillent les femmes et les jeunes filles; 3°. étage; rangée; 4°. talon de botte, Dal, 164; Nic, 416; Mih, 405; PScr, 237; PLit, 392; GEI, 184 (< *πάτος* „fond; cul, bas”). — 1°. *pat di mûșcl'lu si-ș adăr* (să-ți fac pat de mușchi), FI, I, 5, 2; PAnt, 247 — v. *crivăte*; *s' băgă' tu pat* (s-a culcat în pat), PB, 476⁸; 2°. *scăra ntribă' păllu* (scara a întrebat încăperea-salon), PB, 133¹³ — cf. PB, pp. XII—XIII; 3°. *dre trei pături di carăfile tru grădină* (are trei rânduri de garoafe în grădină), Mih, 93; *noi va s' șidem tu păllu di nsus* (noi vom locui la etajul de sus); *am ună pălate cu pătru pături* (am un palat cu patru etaje), PB, 61¹ — v. *pățumă*; 4°. *păllu di curděl'e* (tocul de ghetă) — v. *tăcune, tuncă*. — Cf. și alb. *pat* „piano di casa”, bg. *pată* „bois de lit”; gr. *πάτους* (Boga, I, 299). — REW, 6302: < lat. *patulus* „ouvert; largement déployé”; CDDE, 1356: < lat. **patulus* < *πάτος* „pas; chemin battu”; StR, III (1928), 89: < lat. *patu(u)m* = *patulum*.

PAT², vb. IV (*păll'i*, -*l'i*, -*l're*), păți, «pâtir, souffrir, endurer; arriver, devenir», Dal, 171; Nic, 416; Mih, 406; PScr, 237. — 1°. *ăll'i s' bat și lărl'i pat* (armăsarii se bat și măgarii pășesc, suferă), PLit, 431; 2°. *fe păll'și di nu viniși?* (ce ai pățit de nu ai venit?), Velo, 10; PAnt, 321; BNA, V, 97; 3°. *val pălă nipăll'ia* (va păți ce nu a pățit nimeni), PB, 259³⁰; 4°. *s' nu pălă dol ș' el' fi pălă ș' el* (să nu pățească și ei ce a pățit și el), PB, 476¹³; 5°. *lăll'i gion'i fe 'șă pălădră!* (sărmanii tineri ce și-au pățit!), PLit, 999; 6°. *lu va s' hibă? ca fi l-pâte?* (unde o fi? cam ce îl face să sufere, cam ce rău i s-a întâmplat?), BașP, 24; 7°. *fi l-pâte di s' am'ndă?* (ce îl frământă (ce a devenit) de întîrzie?), BașN, 15; 8°. *fi-l pâte?* (ce-l face să sufere? = unde o fi?), PGr, 125; 9°. *s' nu u pălă ară'ălu* (să nu sufere de nici un rău), PB, 319³⁷; 10°. *pâte di nafoără* (sufără de epilepsie), PGr, 125; 11°. *fe ti paș, vre hil'ld?* (ce-i cu tine, mla fiule?), Caraf, 47; 12°. *fe li păll'și?* (ce ți s-a întâmplat?), PenB, IV, 115; Caraf, 18; 13°. *ia ș' cum fi nă păte* (iați și cum ce ne face să suferim), Lum, III, 11; BNA, III, 14; 14°. *mărl'ea fe vă păte?* (grandoarea voastră ce a devenit, în ce impas se află?), Trib, I, 1, 16; 15°. *fe drac mi păte dză?* (ce diavol mă chinuiește astăzi?), BașN, 8. — Cf. în dacoromână: „una pentru alta pate” (TeodP, 322); „cît o să pat într-un an” (TeodP, 324). — < lat. *patire, pati* „souffrir; endurer”.

PAT³ «interjection qui imite le bruit des pas ou des coups». V. *pac!* — < tc. *păt* (309) „~”.

PATALÓNI, invar., în targă, «porter quelqu'un sur un brancard», PLit, 94; *lu-adă-siră patalóne* (l-au adus pe targă, l-au adus pe brațe), PB, 310²⁴. — < ?

PATARÓC, sm., pl. *pataróci*, rățoi, «canard», Mih, 404; Mur, III, 251; s' nu l'i scoț del'il'i a pataróclui (rățoiului să nu-i scoți ochii), Lum, III, 217. V. *patóc(lu)*, *pápca*, *pátá*, ros. — Pentru -roc, v. *mačearóc*. — < bg. *patarok* „canard”.

PATATÚC, sm., pl. *patatúfi*, palton, «paletot»: *lai Lámbe cu patatúc* (măi Lambrule cu palton), PLit, 939. V. *patló*. — < πατατούχα (< πάτος) „gros paletot” < it. *patatuco*.

PATAXÉN, -*xeáná*, pl. *pataxéni*, -*xeáne*, total străin, «complètement étrangers»: *ca un xen*, *pataxén*, u mintéște hoára (ca un străin, total străin îl răvășește satul), CBIog, 19; cu úná limbá *axeáná*, *pataxeáná* (cu o limbă străină, complet străină), CBIog, 20. — < καταξένος „~”.

PÁTÁ¹, sf., pl. *páte*, rață; gîscă, «cane; oie», Dal, 164; Nic, 416; Mih, 404; PScr, 236; PLit, 32; DR, II, 544; *nîși páscu pátile* (ei pasc gîștele), PB, 405³. — Pentru sensul «cane», v. *bibá*, *pápá*², *pataróc*, *rósá*; pentru «oie», v. *gl'scá*, *hîná*. — Cf. alb. *pátë* „oca”, bg. *paté* „oison”.

PÁTÁ², sf., pl. *páte*, talpă, «patte; petit pied (d'un petit enfant)»: *și n'l-î ngl'edlă-a tâte páte* (și mi-ți îngheață ale tale piciorușe), Fr, I, 75; BNA, I, 78; *va lá eásá pátile nafodră* (le vor ieși tălpile afară); *va s' eásá cu pátile* (va (vor) ieși cu labele înainte = vor ieși morți), PGr, 125 („o să iasă cu rațele” = eronat). — V. *pátáná* și *jgl'tódá* 3°. — < ?

PÁTCÁ, sf., pl. *pá'tki*, gîscă; rață, «oie; cane», Dal, 164; Mih, 404. V. *pátá*¹. — < bg. *patka* „oie”.

PATÉR(A), sm., fără pl., tată, «père», PScr, 236; PAnt, 475; GEI, 183. — Cuvînt izolat. — Sinonime: *aféndi*; *tátá*. — < πατέρ(α) „~”.

PATÉRA(N), sm., pl. *patéran*¹, patriarh, «patriarche»: *la aéstá adunáre a patéran*¹ilor (la această adunare a patriarhilor), Lum, V, 163; *cum félii*, *πατέρα* -*n*? (cum ați făcut, părințiilor?), Cod, 114 b⁴. — < πατέρα „père”.

PATNÍ, sm., fără pl., ultima carte de joc, «dernière carte (aux jeux des cartes)», PB, 674; GEI, 183; *multréa patnilu* (privea (vedea) cartea de bază), PB, 430¹³. — < πατ(ι)νός „~”.

PATÓC(LU), sm., pl. *patócl'i*, rățoi, «canard; petit d'une oie», Dal, 164; GrS, IV, 379; PETim, 16. V. *pataróc*. — < alb. *patók* „maschio dell'oca”.

PATÓN, -*nă*, pl. *patón*¹, -*ne*, «surnom, sobriquet que les Aroumains de Périvóli donnent aux Aroumains d'Avdela, puisque ces derriers procèdent régulièrement, avec tactique», PETim, 16. V. *Mállean*. — Cf. alb. *pañlónjës* „pacificateur, conciliateur” și it. *pattona(io)* „persona goffa, rozza”. — V. *păitescu*.

PATÓS, sm., pl. ?, grajd, «écurie; étable», GrS, IV, 379; PETim, 16. Sinonime: *ahúre*, *pleánfá*. — < alb. *patós* „pavimento; stalla; ovile”.

PATRIARHÍE, sf., pl. *patriarhi*, patriarhie, «palais du patriarche», Nic, 417. — < πατριαρχεῖον „~”.

PATRIÁRHU, sm., pl. *patriárhí*, patriarh, «patriarche», Dal, 164; Nic, 417; Mih, 405; GEI, 184; *afeá báseárică și umpléa di patriárhí* (acea biserică se umplea de patriarhi), BNA, II, 70. V. *patéran* și *patricus*. — < πατριάρχης „~”.

PATRÍC(US), sm., pl. *patrifi* (v. *fá(t)e*), patriarh, «patriarche», Cod, 71¹; *spuni-n'i patris'i táfá* (spune-mi pe toți patriarhii), Cod, 70²⁴. — < πατριός „paternel”.

PATRIÓT, -*iođlá*, pl. *patrióf*, -*iođte*, compatriot, «compatriote; ami», Dal, 164; Nic, 418. — < πατριώτης „~”.

PATRÓNÁ, sf., pl. *patróné*, glonte, «balle (de fusil)»: *l'i-aminá' și-úná patróná* (i-a tras și un glonte), ICár, 69. Sinonime: *curșúme*, *mulide* etc. — < bg. *patronŭ* „cartouche”.

PÁTRU, num. card., patru, «quatre», Dal, 164; Nic, 418; PScr, 237; PMor, 12; Sand, 149. — 1°. *pátru glon*¹ (patru voinici), LP, 219; PAnt, 21; 2°. *tu pátrul'i an*¹... s' *yini* (la

implinirea a patru ani... să vii), PB, 20³²; 3°. *la pătrule flint'n'i* (la cele patru flintini). V. *pătur(u)*. — < lat. *quattuor* „quatre”.

PATRUDZĂȚI, patruzeci, «quarante», Dal, 164; Nic, 418; PScr, 237; PB, 674; PAnt, 475; *tu patrudzăȚile* (după cele patruzeci de zile). — < lat. *quattuor-decem* „quatorze”, *quattuor-decim* „~”.

PĂTRUSPRĂDZĂȚE, PB, 674 — v. *păsprăȚe*.

PĂTUMĂ, sf., pl. *pătume* și *patómale*, etaj, «étage», Dal, 164; Nic, 417; GEI, 148. V. *pat* 3°. — Cf. și alb. *patómë* „piano di casa”. — < πάτωμα „~”.

PATŪNA «nom donné à un chien qui a les pattes comme celles d'un ours, pataud». — V. *pătună* și gr. πατούνης „δνομα σχύλου” Boga, II, 167).

PĂTUR(U), num. card. (și ord.), patru, «quatre; le quatrième»: 1°. *păturl'i stiheadz a lóclul* (cele patru stafii ale pămîntului), FI, II, 1, 13; 2°. *tu păturle pǎ'rȚt a lúmil'el* (în cele patru părți ale lumii), PB, 298¹⁸; 3°. *păturlu* (al patrulea), PB, 461³²; 4°. *păturlu... scoáte cutia cu lăbác* (al patrulea... scoate cutia cu tabac), CalGrB, 18; 5°. *a pătura dzăđđ* (a patra zi), Cod, 68 b¹¹; 6°. *la pătura scărđ* (la a patra scară), Jb, I, 40. — V. *pătru*, *șăminpăturl'i*. — Cf. PMor, 14-15.

PĂΘ, PĀΘUS, sm., pl. ?, patos, «affection; revers; rancune», Dal, 164; Nic, 401; GEI, 184. — < πάθος „~”.

PĀΘIMĂ, sf., pl. *paθimate*, aventură, «aventure; accident», Nic, 401; GEI, 184. — < παθιμα „malheur; épreuve”.

PAŪN, sm., Dal, 164 — v. *păân*.

PĀ, prep. «par»: *că'ndu pǎ mēsu, că'ndu pǎ dzăđđ* (cînd la lună, cînd la zi), Jb, I, 34. — Exprimare suspectă. Chiar forma *pǎ*, în loc de *pri* sau *pi*, e mai mult decât îndoielnică.

PĀČĒ, sm., pl. *pāčēadz*, piftie, «gelée de pieds de porc», Dal, 166; Nic, 418; PLit, 115; *pāčēlu si-adđrđ lārna* (piftia se face iarna). V. *pāčē* și sinonimul *pihtie*. — < tc. *pachha* (310) „pieds de mouton, de veau ou de boeuf accomodés à la gelée”.

PĀČIŪRĀ, PĀČIVŪRĀ, sf., pl. *pāčĭrĭt, pāčivĭrĭt*, «chiffon; torchon; lavette; bourre-de fusil», Dal, 166; Nic, 418; Al. 1903, 21. — Cf. dr. *paceaurā* (Șez, 1922, 146); alb. *paçavüre* „straccio, cencio”, gr. πατσάβούρα (ἈρΠ, n° 1079; Ἀνδρ, 271). — < tc. *pachavra* (310) „~”.

PĀĐINĀ, sf., pl. *pāđln'i*, padină, «petit terrain en plaine; bowlingrin; pré en plaine», Dal, 166; GEI, 76; *đit pādina cu glbĭjĕđ* (din padina cu jep), BNA, I, 44; *scuteđ ôlle prĭt pāđln'ĕ* (scotea oile prin padini), PAnt, 110. V. *pāđinā*. — < bg. *padina* „vallée profonde; versant”.

PĀĐURĀME, sf., pl. *pādurā'n'i*, pădure întinsă, «grande forêt», Dal, 166; Nic, 406.

PĀĐŪRE, sf., pl. *pāđŭrt, pāđure*, «forêt», Dal, 166; Nic, 406; Mih, 392; PScr, 237; PB, 674. — 1°. *nu-l pāđŭre fl'rā surfeđle* (nu e pădure fără surcele), PLit, 608; 2°. *pāđŭrtle sǎ'ntu mǎlte* (pădurile sînt multe), GrB, 227; PAnt, 233; BNA, IV, 153. — Corespunzător formeî clasice *paludester*, e atestată forma *padulestris*. Deci, corespunzător clas. *palus*, -udem: < lat. *padulem*.

PĀĐURĬCĀ, PĀĐURĬČE, sf., pl. *pāđurĭȚe, pāđurĭčē*, pădurice, «petite forêt», Dal, 166; Nic, 406.

PĀĐURĬȘŪ, -șe, pl. *pāđurĭșl, -șe*, pădureț, «forestier; grossier, sauvage», Dal, 166.

PĀĐURLĬKE, sf., pl. *pāđurlĭkt*, Dal, 166 — v. *pāđurāme*.

PĀĐURŌS, -roāsă, pl. *pāđurŏșl, -roāse*, păduros, «boisé», Mih, 392; *mǎn'ĭl'i pāđurŏșĭ* (munții păduroși), Lum, IV, 168; BNA, I, 32; II, 34. V. *sĭnluŏs*.

PĀĐZĚSCU, PĀĐZĬRE, PĀĐZĬȚ (cuvînt rar), Dal, 166; GEI, 76 — v. *păzăscu, păzire, păzĭl*.

PĂFSĂSCU, vb. IV (*păfsit*, -*sit*, -*sire*), înceta, «cesser», Mih, 392; PScr, 237; GEI, 179; *căclu cl'ntă ș' nu păfseăște* (cucul cîntă și nu încetează), PAnt, 15. V. *păpsăscu*, *părsăscu*. — < παύω „~”.

PĂFSIRE, sf., pl. *păfsiri*, încetare, «cessation; repos», Mih, 392.

PĂGĂNE, sf., PAnt, 475; GEI, 184 — v. *păyănă*.

PĂGĂN'ÎOR, adv., încetișor, «lentement; à voix basse»: *l'i-dz'l'se păgăn'îor* (i-a zis încetișor), ARē, 39. V. *plgln'îor* și sinonimele *cltean'îor*, *cltelin* etc. — În DR, III, 1090: *plngăn'îor* < lat. **pinguaneus* < *pinguis*. Admițînd o influență a adv. *payălea*, cf. gr. *παγανός* „qui est complètement mou et tendre”.

PĂGÔR, adv., în jos, «en bas»: *rl'ălu nu pută s' pleacă păgôr* (riul nu a putut să plece la vale), Réc, 47; *lôclu si-ălăsă' năpôt păgôr* (pămîntul (terenul) se lăsă din nou în jos), Réc, 47. Sinonime: *huma*, *neșos*. — V. *pogôr*, *pugôr*.

PĂGĂNĂ, sf., pl. *păyă'n'i*, poteră, «troupe de soldats qui va à la poursuite des voleurs ou des rebelles», Dal, 166; Nic, 400; PLit, 164; *deădîm dî păyănă greădă* (am dat peste poteră grea); *ș'i-ağıtămse 'nă păyănă* (și-a sosit o poteră), PLit, 1008. V. *păgăne* și sinonimul *poléră*, — < *παγάνα* „milice”.

PĂGÎĂĂ, sf., pl. *păyldz*, cursă, «piège; attrape; une des traverses laterales d'un bât — v. PIm, I, 144 a și *pistăre*», Nic, 401; PB, 676; GEI, 184. Sinonime: *bătă¹*, *γρίπ*, *prîncă*, *scândile*, *stăplă*. — < *παγίδα* „~”.

PĂGÛR, sn., pl. *păyûre*, bidon de rachiu, «burette (bidon) d'étain à eau-de-vie», Dal, 166; Nic, 401; PLit, 70; GEI, 184; *sădze arăkie dît păyûr* (suge rachiu din bidon). V. *plôscă*. — Cf. și alb. *pagûr* „borracia”, bg. *pahură* „gourde”. — < *παγοῦρι* „~”.

PĂHĂ, sm.: cu *jumitdli păhă* (cu jumătate de preț), CȘc, 59; *aștiptă si scădă păhă'lu* (aștepta să scadă prețul), PB, 354^b — v. *pthă*.

PĂHĂĂSCU (*mi*), vb. IV (*păhăiti*, -*ăit*, -*ăire*), a ride în hohote, «rire aux éclats»: *cl'ntă, -arl'd și s' păhăesc* (cîntă, rid și rid în hohote), Trib, I, 6-7, 21. V. *căhlăescu*. — < ?

PĂHNIE, sf., pl. *păhnii*, iesle, «mangeoire, crèche», Dal, 166; Nic, 418; Mih, 392; GEI, 179; *căli dît păhnie* (caii din iesle, din grajd), PB, 363^b; Lum, II, 309; BNA, III, 126. — < *παχνί* „~”.

PĂIĂTĂ, sf.: *flnll'na...* cu *pălăta muhlidz'l'tă* (flintina... cu adăpostul mucegăit), Lum, II, 312; BNA, IV, 76 — v. *bulădă*, *putădă*.

PĂIMI'NE, adv., PB, 674 — v. *păiml'ne*, *pliml'ne*.

PĂITĂSCU (*mi*), vb. IV (*păitli*, -*lit*, -*ltre*), angaja, «(s')engager, entrer en service», Dal, 167; Mur, III, 235; DR, II, 544; Ob, 43; *dăsiră să s' pătledscă* (s-au dus să găsească de lucru), PLit, 890; *un lucrătôr... s' pătli la un dômnu cu eiflike* (un lucrătôr... se angajă la un turc cu moșie), Al. 1903, 90. V. *putătescu* și sinonimul *arușédzû*. — < alb. *pajtonj* „mettre dî accordo”.

PĂITIRE, sf., pl. *păitiri*, Dal, 167 — v. sinonimul *arugăre*.

PĂITIT, -*ă*, pl. *păitli*, -*le*, angajat, «engagé», Dal, 167.

PĂLÂNDZĂ, sf., Nic, 402; PB, 675 — v. *palândză*.

PĂLĂSCĂ, sf., pl. *pălăști*, Nic, 402; Mih, 393; PB, 675; PAnt, 475; BNA, I, 116. — 1°. *fusékl am, pătăscă nu* (cartușe am, cartuș'e à nu), PGr, 71; 2°. *pălășca n brîn* (cartușiera la briu), CalGrB, 24; Bair, 61; 3°. *Gégan'î...* cu *pălăști di furie* (gheghî... cu cartușiere de aur), BNA, I, 110. — V. *palăscă*, *pălăpăscă*, *plăscă*.

PĂLĂTE, sf., pl. *pălă'ti*, palat, «palais», Dal, 167; Nic, 402; Mih, 393; PScr, 237; PAnt, 475; GEI, 179; *tuș a pătătit'el* (toți ai palatului), PB, 423^b. V. *palăte*. — < *παλάτι* „~”.

PĂLĂVRĂ, sf., pl. *pălă'vri*, Nic, 402; Mih, 393; GEI, 179; *tăl'e pălă'vri* (debitează palavre, spune gogoși), PLit, 608 — v. *palăvră* și *paparădă*.

PĂLĂCĂRIE, sf., Dal, 167; Nic, 402; Mih, 393; PScr, 237 — v. *părăcălle*.

PĂLĂCĂRSĂSCU, PĂLĂCĂRSIRE, PĂLĂCĂRSÎT, Dal, 167; Nic, 402; Mih, 393; PScr, 237; PB, 675; PAnt, 475, 477 — v. *părăcălsăscu, -sire, -sît și părăcărsăscu*.

PĂLĂMĂR, sm., pl. *pălămări*, pălămar, «corde, cordage, amarre», Nic, 402; Mih, 393. — Cf. gr. *παλαμάρ* „~”, tc. *palamar* (314) „~”. — < it. *paramarre*.

PĂLĂMIȚĂ, sf., pl. *pălămițe și pălămidz*, pălămidă, «pélamylde», Dal, 167; Nic, 402; Mih, 393; GEI, 179. — < *παλαμύδα*.

PĂLĂPĂSCĂ, sf., pl. *pălăpăști* (grămosteni) — v. *pălăscă*.

PĂLĂRIE, sf., pl. *pălării*, cadou pentru mireasă, «cadeau de noce pour la nouvelle mariée», DR, VII, 126-127; *Luni seara ește pălăria* (luni seara e stringerea darurilor pentru mireasă), Al. 1903, 87; *cînd s' bîgă pălăria* (darul), *da un mișit* (cînd se începe seria darurilor ce se depun într-o farfurie, dă o megidie), Al. 1903, 81. — Cf. alb. *palaré* „piatto di argilla o di porcellana” și RevSE, XI (1973), 192.

PĂL(Ă)ŢIRE, sf., pl. *păl(ă)ţiri*, fereastră, «fenêtre — v. *firedăstră*; oeil — v. *ôcl'tu 3°*», Dal, 167; Nic, 402; GEI, 179; *êşi-n't, urîtă, tu pâlţire* (ieşi-mi, iubită, la fereastră), PLit, 828; s' *î' arsără pâlăţirile* (să-ţi sară ochii), PLit, 608. V. *părăţire*. — < *παράθυρον, παραθύρι* „fenêtre”.

PĂLĂVRĂŢI, sm., pl. *pălăvrăţedz*, palavragiu, «hâbleur, diseur de balivernes», Dal, 167; Nic, 402. — Ca adj.: f. **PĂLĂVRĂŢIOAN'E**, pl. *pălăvrăţioan'e*, pălăvrăgioaică. — < *pălăvră*.

PĂLCĂRE, sf.: *fălcăre i pălcăre* (fălcăre sau pălcăre), VAR, 268 (f = p) — v. *fălcăre și pîtrîsnă*.

PĂLDĂ'MĂ, sf., CFr, 104 — v. *bıldăme*.

PĂLĂSCU, (mi), vb. IV (*pălîi, -lît, -ltre*), pâlî, 1°. *flamber*; brûler; 2°. *roussir*; 3°. *fâner*; 4°. *être déconcerté*; 5°. *frapper d'un trait mordant*, Dal, 167; Nic, 403; Mih, 393; CEL, 76. — 1°: *i tam n'edăză-veără — dugoărea păleăște* (e tocmai miez de vară — dogoarea pălește), Fl, II, 1, 1; BNA, II, 64; *păleă lăpădzle la pira a fôclul* (pirlește tu ciorapii la para focului); 2°: *pâlî pln' di urêcl'i* (s-a roșit pînă la urechi); 3°: *frînzile acăfără s' păleăscă* (frunzele au început să se ofilească), Lum, II, 348; *luna păleăște ca lîrta di feără* (luna devine palidă ca turta de ceară), LP, 99; BNA, I, 90; *brăma u păleăște* (bruma o vestejește), Fl, I, 2, 8; 4°: *neărca... s' pâlî dînăcăle* (vitrega... își pierdu cumpătul imediat), PB, 193⁵; *părmătîflul il pâlî peăna* (pe negustor îl pâlî grija), PB, 389²⁴; s' *pâlî* (o sîecli), PGr, 126; *lo mi pâlî, nômă slăbă n't-yined* (eu m-am dezorientat, presimțire urîtă îmi venea), Fl, I, 2, 8; 5°: *păleă-l născî'nte* (arde-l cu cîteva lovituri) — v. *zăpălăscu și ardu 2°, jirtuăscu*. — < bg. *palja* „allumer; brûler”.

PĂLICĂR, sn., pl. *pălicăre*, policar, «pouce», Dal, 167; Nic, 403; PLit, 17; REW, 6638; *ômlu ari pătru pălicăre: doădă la mî'n'l și doădă la fîoăre* (omul are patru policare: două la mîini și două la picioare). V. *pulicăr*. — < lat. *pollicaris* „d'un pouce [mesure]”.

PĂLIRE, sf., pl. *pălîri*, pălire, «action de brûler... — v. *pălăscu*», Dal, 167; Nic, 403; Mih, 393.

PĂLÎT, -tă, pl. *pălîi, -le*, pâlît, «broui, qui fait brouir — v. *dzidzirôs*; fané — v. *mărân-șist*; gentil», Dal, 167; Nic, 403; *Iărba treămbură pâlîtă* (iarba tremură pâlîtă), RP, 10-11, 13; BNA, I, 42; *Târîl'i-armî'n pâlîi* (turcii rămîn palizi), BNA, II, 96; *mul'eărea aastă-l pâlîtă* (femeia asta e simpatică, e drăguță), PGr, 126.

PĂLMŪNĂ, sf., pl. *pălmune*, plămîni, «poumons», Nic, 403; 432; PScr, 237 (< lat. *pulmo, -onem*). — V. *plimănă, putmănă*.

PĂLTĂRE, sf., Nic, 403; Mih, 394; PB, 675; Lum, I, 91; PLit, 608; PGr, 126. — 1°. *hire, hire ară'fl pi tu pâlîtă'ri* (fiori, fiori reci prin spate), GrB, 226; PAnt, 231; BNA,

IV, 150; 2°. *Toll scodse păltărea* (Toll a scos osul omoplat), GrB, 225; PAnt, 229; BNA, IV, 147; 3°. *si-l l'ea di păltă'rl* (să-l ia (apuce) de spate), LP, 5; 4°. *s' 'și-l'ea păltă'rile căma troără?* (să-și ia catrafusele (să plece) mai în grabă?), BNA, III, 20; 5°. *aspășiră păltă'rile* (au arătat spatele, au fugit), LP, 5. — V. *plătăre, pultăre* și sinonimul *spălă*.

PĂLTĂNIȚĂ, sf., pl. *păltăniță*, cosită, «(longue) tresse (de cheveux)», PIm, II, 178. V. *pullăniță*, sinonimul *cusiță* și bg. *pletienka* „tresse”. — < srb. *pletienica* „natte de cheveux”.

PĂLTĂTOR, -toăre, pl. *păltătôrl*, -toăre, plătit, «payeur»: *Dumnidză'ă păltătôr este tru așed elă* (Dumnezeu e plătit în ceea lume), Cod, 18¹⁷; *vine păltătôru cu mare dăză* (vine plătitorul cu mare mărire), Cod, 25⁸.

PĂLTĂSCU (mi), vb. IV, Nic, 430; Mih, 394; PB, 675; CEI, 76; *dăăa alântă pălti nlscl'nfl măsturi* (în ziua cealaltă a plătit (a angajat) niște zidari), Lum, II, 154 — v. *plătăscu*.

PĂLTIRE, PĂLTIT, Nic, 430; Mih, 401 — v. *plătire, plătit*.

PĂLTURĂ, sf., pl. *păltărl*, vacarm, «bruit d'une mèche»: *cl'ndu avdză păltăra di nașoără, arăpuu di pldie* (cînd auzea zgomotul de afară, ropotul de ploaie), FI, II, 4, 7. — V. *plătără*.

PĂLŢIRE, sf., PB, 675 — v. *pălăfire*.

PĂLŪC, sm., pl. *păltă*, par, «pieu», Nic, 403. V. *păric*. — < παλοῦχι „~”.

PĂL'ŪR, sm., pl. *păl'tărl*, arbust spinos, «paliure, épine du Christ», Dal, 167; Nic, 403; GrS, III, 267; *cu păl'tărlu s' trădzeăt, nu si-acăfă di fivă n căsă* (să fi tras cu arbustul spinos numit păl' ūr și folosindu-l ca mătură, acest păl'tăr nu se agăta de nimic în casă = era atîta sărăcie în casă, înclt tîrnul, măturînd, nu se poate agăta de nimic), PB, 403²⁰; PGr, 126; FI, II, 1, 11 — v. *skin' 5°* și *șoăric*. — Cf. și gr. παλιούρος „~”. — < lat. *paliurus* „paliure”.

PĂL'ŪRÉT, sm., fără pl.: *alătorea di mine, tu păl'turét* (alături de mine, în locul plin cu arbuști spinoși), FI, I, 1, 13. — V. *fădzél, kinét* și:

PĂL'ŪRİŪ, sm., fără pl. «tendue de terrain couverte de paliures», Dal, 167.

PAL'ŪȘŪ, sn., pl. *păl'tășe*, păiuș, «petite paille», PAnt, 475. — < *pal'tă*.

PĂMĂNTU, sm., pl. *păm'tnfl*, pomană, «aumône (en mémoire d'un mort)», Nic, 404; Jb, V, 326; CEI, 76. V. *pomedn, pumeán* și sinonimul *trisăylă*. — < bg. *pametŭ* „commémoration”.

PĂNĂDĂ, sf., Al. 1928, 62 — v. *panădă, pîndăd*.

PĂNĂ, PĂN', prep., PSer, 237; PAnt, 475 — v. *pl'nă*.

PĂNĂFIE, sf., pl. *pănăyil*, prescură, «chanteau de) pain bénit», PSer, 237. Sinonime: *îpsumă, lituryle, piscură*. — < παναγία „la Sainte vierge”.

PĂNĂFİR, sn., pl. *pănăyire*, sărbătoare patronală; bilci, «fête patronale; foire», Dal, 168; Nic, 404; Mih, 394; PSer, 237; GEI, 180. — 1°. *tră Stă-Vin'irl și tră Stă-Măria așed murea Armă'n'ill' ai pănăyire* (de Sfînta-Vineri și la Sfînta-Măria cea mare aromânii au sărbători patronale) — v. *ylurle*; 2°. *prămăleflul işi la pănăyire* (negustorul a ieșit la bilciuri), PB, 190³; 3°. *tătă-n'tă-l la pănăyir* (tatăl meu e la bilci), PLit, 906. — Cf. alb. *panajir* „fieră”, tc. *panafyr* (315) „fête...; foire”. — < παναγύρις „~”.

PĂNĂÎȚŪ, -lă, pănăîl, -lă?: *tela eră... pănăîlă, zgtrloăsă* (mătușa era... (?); sgliță), Lum, VI, 4, 20. — < ?

PĂNĂTÔR, sm.?, pl. *pănătôrl*, haină de purtat, «habit, Rock», DR, VII, 125 (< *pănă* < *pannus*); *tu yilêkl ș' tu pănătôrl* (în ilice și în...) W, II, 104. — < ?

PĂNĂVRĂ'KI, sf. pl., poturi, «larges caleçons, braies, chausses», Mih, 395; GEI, 180. — < πανώβραχα (< ἀπάνω „dessus” + βράχα „chausse”).

PĂNDĂLÎCĂ, sf., pl. *pândălițe*: *cîrlește fîcîuricu cu una pândălică* (atinge pe copilăș cu un fir de pătlagină), ArE, 35 — v. *pîndănică*.

PĂNDISĂSCU, vb. IV, Cod, 38¹ — v. *apăndisăscu*.

PĂNDIXĂSCU, vb. IV (*păndixîl, -xîl, -xire*), pîndi, «attendre; guetter»: *a, om, și pândixăști si nkirădăști tulipule* (hei, omule, care speră (pîndești) să cîștigi averi), Cod, 61¹⁶. — < *παντεύω* „attendre, espérer”.

PĂ'NE, sf., PScr, 237; PAnt, 475; *pri pă'ne* (jur pe pline), CȘc, 39 — v. *pî'ne*.

PĂNGĂLE, sf., pl. *păngă'lî*, masa epitropilor în biserică, «banc d'œuvre à l'entrée d'une église», Dal, 167; Mur, III, 239 — v.:

PĂNGĂR, sn., pl. *păngăre* — v. *păngăle* —, Nic, 401; Mih, 395; Trib, IV, 5-6, 13 («chandeliers»); GEI, 180; *discul... țe stăleă pri păngăre* (discul... ce era pe masa cu lumînări a epitropilor), Trib, I, 12, 6. — < *παγκάρι* „banc d'œuvre (d'une église)”.

PĂNGĂNITĂSCU, -tească, pl. *păngănităști, -tăști*, păgîn, «paien»: *păngăniteasca-ț vreaire* (iubirea ta păgînă), Velo, 51; BNA, V, 84. — V.:

PĂNGÎR, -ră, pl. *pîngî'rî, -re* (grămosteni) — v. *pîngî'n* și *scărkîrăre*.

PĂNGUSÎT, -tă, pl. *păngusîț, -te*, tulburat, «violé, troublé»: *stăleă cu ôcl'i păngusîț* (stăteau cu ochi împăienjeniți), CBiog, 28. V. *păn'isîț*. — < *pāngu*.

PĂNGÎE, sf., curvie, «prostitution», Mih, 396. — V. *pîncie* și sinonimele *curvărie* etc.

PĂNGĂARE, sf., pl. *păngă'rî, sfecleă*, «betterave», Mur, III, 240. Sinonim: *ripăne*. — < tc. *panđar* (315) „~”.

PĂNÎRÎR, sn., Mih, 396 — v. *pănăyîr*.

PĂNÎRĂSCU, -rească, pl. *pănîrăști, -răști*, de sărbătoare, «de foire, forain», Mih, 396; 394 (*pănăyîrescu*).

PĂNUCĂP(L)Ă, sf., pl. *pănucăp(l)e*, manta cu glugă, «manteau à capuchon», Jb, XIII, 89. V. *căpă* și *tămbăre*. — < *ἀπάνω* „dessus” + *κάπα* „cape”.

PANŪCL'E, sf. (pl. *pănūcl'e*), ciumă, «peste», PW, 1254; CDDE, 1320; REW, 6209; DR, III, 144. Sinonim: *pășcl'e*. — Cf. gr. *πανούκλα* „~”, bg. *panukla* „~”. — < lat. *panu-e(u)la* „sorte de tumeur”.

PĂNEĂŪĂ, sf., pl. *păn'eăle* și *păn'êl*, furculișă, «fourchette», Nic, 405. — V. *pînceădă* și *pun'edădă*.

PĂNISĂSCU, vb. IV (*păn'isîl, -sîl, -sîre*), a mătura interiorul cuptorului, «1°. écouvillonner, nettoyer le four; 2°. voiler les yeux», Dal, 168; Nic, 405; GEI, 181 (*πανίζω* și *πανιάζω*). — 1°: *păn'isăă țiredăplu* (mătură cuptorul cu pămătuful); 2°: *n't-si păn'isîră ôcl'il'l* (mi s-au împăienjenit ochii), LP, 57; BNA, II, 128. V. *pîn'isăscu*. — < *πανίζω* „écouvillonner” + *pănă*; *παν'άζου* (Hris, 169).

PĂNISĂRE, sf., pl. *păn'isîrî*, împăienjenire, «action d'écouvillonner, de voiler», Dal, 168; Nic, 405.

PĂNISÎT, -tă, pl. *păn'isîț, -te*, măturat, «écouvillonné; voilé», Dal, 168; Nic, 405; *țiredăpurl păn'isîte* (cuptoare curățite); *cu ôcl'il'l păn'isîț di lă'crin'l* (cu ochii împăienjeniți de lacrimi), FI, I, 2, 9 — v. *păngusîț*.

PĂPĂRĂ, sf., pl. *păpă'rî*, papară, «1°. mélange de pain, de beurre et de fromage — v. *bucurăldă*; 2°. rossade — v. *klutecă*, *pistile*, *ptrjînă*», Dal, 168; Nic, 406; GEI, 77; GEI, 181; CN, 173. — 1°: *γίνu s' mîcă'm păpără* (vino să mîncăm papară); 2°: *u mîcă' papăra* (a mîncat-o bătaie), PLit, 610; *șt-l bîndă păpără* (șt-e bună o bătaie), Lum, II, 274; BNA, III, 94; 116 — v. *păpurisăscu*. — Cf. gr. *παπάρα* „panade”, bg. *popara* „panade”, tc. *papara* (308), „soupe au fromage; être grondé”. — < it. *pappare*.

PĂPĂTE, sf., cartof, Nic, 407 — v. *pătălă*.

PĂPĂΔULĂ, sf., pl. *păpădule*, floricele de boabe de porumb, «grains de maïs grillés», Dal, 168; GEI, 181. Sinonim: *păfcă*. — < παππαδοῦλα „~”.

PĂPĂRŪNĂ, sf., pl. *păpărune*, mac, «pavot», Nic, 407; Mih, 397. V. *pirpirână*. — < παππαροῦνα „~”.

PĂPĂRUSĖSCU, vb. IV (*păpărusi*, -sî, -sire), pitula, «se cacher, se terrer, se motter», Dal, 168; Nic, 407. Sinonim: *zărusecu*. — V. *păpurisescu* și gr. παπαρώνω, „ξυλοφορτώνω” (Boga, II, 240).

PĂPĂRUSÎRE, sf., pl. *păpărusiri*, pitulare, «action de se cacher», Dal, 168; Nic, 407.

PĂPĂRUSÎT, -tă, pl. *păpărusi*, -le, pitit, «caché, terré», Dal, 168; Nic, 407.

PĂPSĖSCU, vb. IV, Dal, 168; Nic, 418; Mih, 397; PB, 675; PAnt, 475; cînd *păpsi* bolă *arăzbollu* (cînd încetă bietul război de țesut), BNA, II, 82 — v. *cărmu*¹ 5°. — V. *păxescu*, *plcsescu*, *pupsescu* și alb. *păpsem* „riposarsi”.

PĂPSÎRE, sf., Dal, 168; Nic, 418; Mih, 397 — v. *păpsire*, *pușire*.

PĂPSÎT, -tă, pl. *păpsi*, -le, încetat, «cessé», Dal, 168; Nic, 419.

PĂPUȚÎ, sm., pl. *păpuțedz*, papugiu, «qui fait des pantoufles», Dal, 168; Nic, 407. V. *pupuți*, *păpuțăr* și sinonimul *curdillă*. — < tc. *paboudjy* (308) „marchand de pantoufles”.

PĂPŪLÎŪ, PB, 675 — v. *ptpălîu*, *pupălîu* și *saragără*.

PĂPURISĖSCU, vb. IV — v. *păpărusescu* —, a snopi în bătăi, «rouer de coups, rosser»: *vreă-l păpurisescă tri sĕmnu* (era să-l snopească în bătăi de pomină), FI, I, 3, 5. V. *impărjine*^{dz}, *ămflu* 2°. — < *păpără*.

PĂPUȘE, sf., pl. *păpușe*, *păpușă*, «poupée; moche de laine», Dal, 168; Mih, 398; PGr, 126; *albă-arșe ca păpușe* (albă, roșie ca păpușă), PAnt, 295; BNA, I, 122. — PW, 1256; DR, I, 414; III, 224; REW, 6213: < lat. *pappus* (v., aci, *pap*).

PĂPUȚĂR, sm., pl. *păpuțări* — v. sinonimul *păpuți* —, Dal, 168; Mih, 398; *un lot păpuțăr* (un biet papugiu), Lum, VI, 2, 14. — În albaneză: *këpuçar* „calzolaio”. — < *păpūță*.

PĂPŪȚĂ, sf., pl. *păpūță*, gheată, «soulier; bottine», Dal, 168; Nic, 407; Mih, 398; PScr, 237; PB, 675; *va s' afl'i păpūță turnăle căra s' l'edl ni-Armă'nă* (vei găsi ghetete întoarse dacă vei lua de *nevastă* o ne-aromână = nevasta ne-aromână te va înșela), PGr, 127. — v. *tórnu* 1°. — Cf. gr. παπούτσι „~”, alb. *këpăçë* „scarpa”. — < tc. *paboudj* (307) „baboche; pantoufle”.

PĂRĂTĂ, sf., pl. *părâte* sau *părăt*, paradă, «parade», Mur, III, 245. — < it. *parada*.

PĂRĂCĂLĖ, sf., pl. *părăcălil*, rugămintă, «prières», PB, 675; PLit, 764; PAnt, 88; GEI, 181. V. *pălăcărlie* și sinonimul *rițé*. — < παράκαλα „prières”.

PĂRĂCĂLSĖSCU, vb. IV (*părăcălsî*, -sî, -sire), ruga, «prier», PB, 675; PAnt, 475; GEI, 181. Sinonime: *or*, *rog*. — < παρακαλώ „~”.

PĂRĂCĂLSÎRE, sf., pl. *părăcălsiri*, rugare, «action de prier». V. *pălăcărsire*.

PĂRĂCĂLSÎT, -tă, pl. *părăcălsî*, -le, rugat, «prié».

PĂRĂΔUSĖSCU, vb. IV (*părădusi*, -sî, -sire), preda, «professer; capituler», Dal, 168; Nic, 408. — < παραδίδω „~”.

PĂRĂΔUSÎRE, sf., pl. *părădusiri*, predare, «enseignement; livraison», Dal, 169. — V. *parăduse*.

PĂRĂΔUSÎT, -tă, pl. *părădusi*, -le, predat, «professé; enseigné; capitulé, livré — v. *păra-dăt*», Dal, 169; Nic, 409.

PĂRĂGURISĖSCU, vb. IV, PAnt, 475 — v. *păriyursescu*.

PĂRĂKINISĖSCU, vb. IV, Dal, 169; Nic, 409; GEI, 182; Al. 1903, 38 — v. *părăkinisescu*.

PĂRĂKIN(I)SÎRE, sf., pl. *părăkin(i)siri*, îndemnare, «exortation», Dal, 169; Nic, 409.

PĂRĂKIN(I)SÎT, -tă, pl. *părăkin(i)sî*, -le, îndemnat, «exorté», Nic, 409.

PĂRĂL'KE, sf., pl. *părăl'kî*, ȋtrîtită, «centime par centime; peu à peu», Mih, 398. — < *pară'* sau tc. *paralıq* (313) „de rien”.

PĂRĂMIE, sf., pl. *părămîl*, proverb, «proverbe», Dal, 169; Nic, 410; GEI, 182. — < *παροιμία* „~”.

PĂRĂMIRĂSCU, vb. IV (*părămîrîl*, -*sîl*, -*sîre*), a da la o parte, «faire place; s'écarter», GEI, 182. V. *părămărăsescu*. — < *παραιμίζω* „~”.

PĂRĂMIS (nord), **PĂRĂMIŢ**, sn., pl. *părămise*, *părămîŢe*, basm, «conte», Dal, 169; GEI, 182. — 1°. *l'i spuned pârămise* (li spunea basme), CalGrB, 120; 2°. *părămîŢ şteâm, pârămîŢ aspûşû* (basm ştiam, basm am spus), PB, 1847; PAnt, 102; 3°. *aŷîumse pârămîŢ tn hoărâ* (a ajuns de poveste, de pomină (proverbial, -ă), tn sat), PGr, 127. — V. *părmiş* şi *ptnŷe* — < *παραιμῖον* „~”.

PĂRĂNŷILIE, sf., pl. *părănŷilîl*, comandă; recomandaŷie, «commande; recommandation», V. *timbihe*. — < *παράγγελια* „~”.

PĂRĂNŷILĂSCU, vb. IV (*părănŷilîl*, -*sîl*, -*sîre*), (re)comanda, «commander; recommander; ordonner», Dal, 169 (*ptînkisescu*). — < *παράγγελλω* „ordonner; inviter”.

PĂRĂNŷILSÎT, -*tă*, pl. *părănŷilsîŷ*, -*le*, (re)comandat, «(re)commandé», Dal, 169 (*ptînkisîl*).

PĂRĂPUN'ÎŢŢŢ, -*n'loăsă*, pl. *părăpun'îŷŷ*, -*n'loăse*, plîngător, «plaintif; dolent»; *mul'êrle pârăpun'loăse* (femeile care se paraponisesc), Fl, I, 6, 16. V. *parapun'êrcu*.

PĂRĂPUN'ISĂSCU (*mi*), vb. IV (*părăpun'isîl*, -*sîl*, -*sîre*), paraponisi, «affliger beaucoup», Dal, 169; PB, 675; GEI, 182. — < *παραπονῶ* „~”.

PĂRĂPUN'ISÎRE, sf., pl. *părăpun'isîrl*, mlînire, «action d'attrister», Dal, 169.

PĂRĂPUN'ISÎT, -*tă*, pl. *părăpun'isîŷ*, -*le*, mlînit, «affligé, attristé», Dal, 169.

PĂRĂSĂSCU, vb. IV, Mih, 399 — v. *părătisescu*, *părăsescu*.

PĂRĂSTĂSĂSCU, **PĂRĂSTISĂSCU** (*mi*), vb. IV (*părăstăsîl*, -*sîl*, -*sîre*), prezenta. «(se) présenter; représenter; figurer», Dal, 169; Nic, 411; GEI, 182. — < *παρᾱσταίνω* „~”.

PĂRĂSTISÎRE, sf., pl. *părăstisîrl*, prezentare, «action de (se) présenter, présentation», Dal, 169.

PĂRĂSTISÎT, -*tă*, pl. *părăstisîŷ*, -*le*, înfăŷiŷat, «présenté», Dal, 169.

PĂRĂTÎRSĂSCU (*mi*), vb. IV (*părătîrsîl*, -*sîl*, -*sîre*), observa, «(s')apercevoir; remarquer», Dal, 169; GEI, 182. — < *παράτηρῶ* „~”.

PĂRĂTÎRSÎRE, sf., pl. *părătîrsîrl*, observaŷie, «action de remarquer», Dal, 169. V — *paratrise*.

PĂRĂTÎRSÎT, -*tă*, pl. *părătîrsîŷ*, -*le*, remarcat, «observé, remarqué», Dal, 169.

PĂRĂTISĂSCU, -*SÎRE*, -*SÎT*, Nic, 411 — v. *părătîescu*, -*ŷire*, -*ŷit* şi *părănăsescu*.

PĂRĂTÛRĂ, sf., pl. *părătûrl*, plîritură, «tendance d'accuser»: *lûmea, cum î fâptă, liŷôr l'ed pârătûrâ* (lumea, cum e făcută, uŷor se dă la critică), ArE, 19. — < ?

PĂRĂŢIRE, st., Nic, 402 — v. *părătîre*.

PĂRĂŢĂSCU, vb. IV (*părătîl*, -*ŷit*, -*ŷire*), părăsi, «quitter, abandonner; délaissier», Nic, 418; 58. V. *apărătîescu*, *apărîsescu*, *părăsescu*. — < *παραιτώ* „~”.

PĂRĂVULIE, sf., pl. *părăvullî*, parabolă, «récit; parabole; anecdote; fable», Dal, 169; Nic, 408; Mih, 399; GEI, 182. — 1°. *s' bitisîl pârăvulla* (s-a terminat istorioara), Cal, 1911, 61; BNA, V, 122; 2°. *l'i spûse pârăvulla tâtă* (i-a spus toată povestea), PAnt, 168; 3°. *dzûdă noădă, căsmête noădă — dzî'ŷe pârăvulla* (zi nouă, noroc nou — zice parabolă), PB, 354³⁶ şi p. vi; 4°. *părăvullî* (anecdote) BaŷP; 5°. *dûsi n'lea tu curle di s' feăŷe pârăvullie* (s-a dus drăguŷa (fata) tn pădure de s-a făcut de pomină, de ris), PLit, 838 — v. *părămîŷ* 3°. — < *παραβολή* „comparaison; parabole”.

PĂRCĂZÓN, sn., Mih, 287 (*mbărgăzón*); GEI, 183; CN, 83 — v. *prăcăzón*.

PĂRCEĂLE, sf., pl. *părcel'i*, bucată, «morceau; *dépécé*: cu inima *părcel'e* di *du-redre* (cu inima sfîșiată de durere), PenB, VI, 141. — < tc. *parteha* (310) „morceau”; *parichala-maq* „mettre en morceaux”.

PĂRAUNĂ, adv. și sf. invar., silă, «par contrainte, avec violence»: cu *părdună* l'i scăpă' Moisea di tru mǎ'na a Farónlui (cu forță Moise i-a scăpat din mina Faraonului), Cod, 74 b³; l'i băgă' cu *părdună* tra s' mǎ'ncă căre di porcu (li puse cu silă ca să mănînce carne de porc), Cod, 78⁷. V. silă. — < alb. *përdhunë* „violemment (Hr, 312); vergogna; violenza”.

PĂRDZIC, sm., pl. *părdziŭt*, fluture metalic, «paillette métallique (d'or ou d'argent); écaille de poisson», Dal, 168; PLit, 109. — 1°. *scodse niște părdziŭt cu gîvǎ* (a scos niște fluturi metalici cu gaură), Lum, IV, 108 — v. *pitalǎryǎ*; 2°. *scodsi pēscul și l'i-deddi ndol părdziŭt* (peștele a scos și i-a dat cîtiva solzi), PB, 295³³ — v. *soldzu*. — Cf. alb. *berŭšik*, *pertšik* „Spanne” < sl. *peržik* < bg. *prŭža* (GM, 34; Hr, 44; 56); *bërçikë* „palmo, spanna (misura)”.

PĂREĂLE, sf., pl. *părel'i*, pereche, «paire», Dal, 168; Nic, 412; Mih, 400; PB, 676; două *părel'i* di lǎpǎdz (două perechi de ciorapi). V. *predăle* și sinonimele *čiftëe*, *zivȳdre*. — < lat. *parie(u)la* < par „pareil”.

PAREARE, sf., pl. *părelt*, părere, «apparence; illusion», Dal, 169; Mih, 399. — V. *par*².

PAREĂSIN'I, sf., pl. *păresimi*, «carême», Dal, 169; Nic, 412; Mih, 400; PScr, 237. — 1°. *erǎ 'nǎ dzũũ di păreăsin'i* (era o zi de păresimi), PB, 354³; 2°. *păreăsin'le n'iŭl* (poștul mic din ajunul Crăciunului); 3°. *păreăsin'le mǎrl* (postul mare din ajunul Paștilor); 4°. *finēm păreăsin'i* (ținem post, postim = sîntem creștini); 5°. *nu ŭl'ne păreăsin'i* (nu postește = e om fără hatîr), PLit, 611. V. *preăsin'i*. — < lat. *quadragesimae* „carême”.

PĂRGURSĖSCU, vb. IV: «ŭl-u *părgurseǎ pi lǎla di mũmǎ* (și-o consola pe sǎrmana de mamǎ), Cal, 1911, 59; BNA, V, 117 — v. *pǎriyurscu*.

PĂRICEA, sf. invar., ospǎț de cale primarǎ (Șez, I, 35-36; DHaț, 312 etc.), «la première invitation à la table que les parents de la nouvelle mariée font à celle-ci et à son mari après leurs noces», Mih, 400; CEL, 77; *l-loǎrnǎ soacrǎ-sa pǎryicea* (li invitǎ soacrǎ-sa la ospǎț), BNA, II, 70. — V. *bǎryice*, *mǎbryicea*, *npǎryicea* și *pǎryiŭǎ*.

PĂRISĖSCU, vb. IV, Mih, 400; *vrũtǎ, s' nǎ pǎryisim* (iubitǎ, sǎ ne pǎrǎsim), PLit, 830 — v. *apǎryisescu*.

PĂRISIRE, sf., Mih, 400 — v. *apǎryisire* și *pǎrnǎstre*.

PĂRITǎ, Dal, 169; Nic, 425; Ob, 124 — v. *pǎryicea*. — < bg. *pŭrviea* „première fois”.

PĂRIC, sm., pl. *pǎriŭt*, par mic, «petit pieu», Trib, II, 9-12, 33. V. *pǎluc*. — < *par*¹.

PĂRICǎ, sf., pl. *pǎriŭe* «?»: *ŭmŭt cu curǎ'i di pǎricǎ cu bl'rne* (încinși cu curele de... cu brtie), CȘc, 12. — < ?

PĂRIGORIE, **PĂRIGURIE**, sf., pl. *pǎriyurit*, parigorie, «consolation», Dal, 169; Nic, 412; Mih, 400; PB, 676; PAnt, 475; GEI, 183; *pǎriyurie a l'ndzilul pl'nǎ si-ŭl da sũfilitu* (consolare celui bolnav pînǎ sǎ-ŭl dea sufletul), PLit, 611; *singurǎ 'ŭl-fǎleǎ pǎriyurie* (singurǎ ŭl fǎcea consolare, se consola). — < *παρηγορία* „~”.

PĂRIGURSĖSCU (*mi*), vb. IV (*pǎriyursit*, -*sit*, -*sire*), parigori, «consoler, adoucir», Dal, 169; Nic, 412; Mih, 400; PB, 676; GEI, 183. — < *παρηγορῶ* „~”.

PĂRIGURSIRE, sf., pl. *pǎriyursit*, consolare, «action de consoler», Dal, 169; Mih, 400.

PĂRIGURSIT, -*tǎ*, pl. *pǎriyursit*, -*te*, consolat, «consolé», Dal, 169; Nic, 412.

PĂRIMIE, sf., Nic, 413; GEI, 182 — v. *pǎrǎmie*.

PĂRINTE, sm., pl. *pǎrinŭt*, pǎrinte, «père, papa, parents — v. *afendǎ*, *lǎlǎ*; prêtre — v. *prǣtus*», Dal, 169; Nic, 412; Mih, 400; PScr, 237; PB, 676; PGr, 127; BNA, II, 20. — 1°. *s' nu vǎ-agǎrŭŭl pǎrinŭt'i* (sǎ nu vǎ uitǎți pǎrinŭtŭi), Lum, IV, 168; PAnt, 288; BNA, I, 32; 2°. *strigǎ-a nǎŭŭtŭi bun'i pǎrinŭt* (strigǎ ai nǎŭŭtŭi buni pǎrinŭtŭi), Mac, I, 78; PAnt, 197; BNA,

V, 28; 3°. *Je s' nu mi dedăpt, părinte!* (ce (cum) să nu mă vait, părinte! preotule!), PB, 183¹²; PAnt, 101. — < lat. *parens*, -*entem* „le père ou la mère”.

PĂRINTESCU, -*tească*, pl. *părintești*, -*iești*, *părintesc*, «paternel», Dal, 169; Nic, 413; Mih, 400; PB, 676; *părinteasca* *dimindăre*, PAnt, 197 — v. *dimindăre* 1°; *căsa părintească* (~), PLit, 777; *părinteăștile-nă zboare* (părinteștile noastre cuvinte), CalGrB, 83; PAnt, 237; BNA, II, 98.

PĂRJĂLĂ, sf.: *st s' tudească... tu pârjălă* (să se topească... în arșiță), FI, I, 1, 2; PAnt, 340 — v. *ptjălă* și gr. *μπουρζάλα* (Hris, 137).

PĂRJINĂ, sf.: *mi vâlmă' di pârjină* (mă snopi în bătaie), Caraf, 59 — v. *pîrjină*.

PĂRLĂCĂRSĂSCU, vb. IV, PAnt, 478 — v. *pălăcârsăscu*.

PĂRLEÂNDZĂ, **PĂRLEĂȚĂ**, sf., pl. *părleândză*, *părlē(ur)*, loc ars, «endroit brûlé — v. *arâncuș*», AD, IV, 68; 70; 71; *cupia își tu părleândză* (turma a ieșit în locul ars, pîrlit). — Cf. srb. *prl'iti* „roussir”.

PĂRMĂC, sn., pl. *părmăce*; **PĂRMĂKE**, sf., pl. *părmă'kî*, zăbrea, «grille de bois», Nic, 413; Mih, 401; *așel klôșcu cu părmăc* (acel chioșc cu zăbrele), PLit 953. V. *parmăc*. — < tc. *parmaq* (312) „doigt”.

PĂRMĂCL'KE, sf., pl. *părmăcl'kî*, parmaclic, «grilles», Dal, 169; Mih, 401. — < tc. *parmaqlyq* (312) „~”.

PĂRMĂRĂSĂSCU, **PĂRMĂSĂSCU**, vb. IV: *Fôto... pârmarăsi di căle* (Foto... s-a abătut din drum), CFr, 165; *s' nu pârmasăști di căle* (să nu te abași din drum), CFr, 161 — v. *pârămîrsăscu* și sinonimul *abăt*.

PĂRMĂTĂR, sm., pl. *părmătări*, negustor, «marchand; mercier», Dal, 170; Mih, 401; DR, I, 302; II, 544; *hîrârlu și părmătârlu* (fierarul și negustorul), GrB, 257. — V. *pîrmătăr*, *prâmălie* și alb. *pramalâr* „mercante, negociante” (și Drăgr, 595).

PĂRMĂTEFTU, sm., Nic, 413; Mih, 401; PB, 676; PAnt, 475; **PĂRMĂȚIE**, sf., Nic, 413; Mih, 401; PB, 676 — v. *prâmățeflu*, *prâmătie*.

PĂRMÎS, **PĂRMÎΘ**, sn., Dal, 170; Nic, 413; PB, 676. — 1°. *I' pâră un pârmiş* (ți s-a părut un basm), CosP, 97; 2°. *trec ca n yis s' ca tu pârmiş* (trec ca în vis și ca în basm), CalGrB, 61; 3°. *ca moășile ci'ndu spun pârmişe* (ca bătrînele cînd spun basme), Cal, 1911, 52; BNA, V, 107; 4°. *ca pârmişlu di tru câr'i* (ca basmul din cărți), PLit, 858. — V. *pârămîs*, *pârămîθ*. — Pentru θ > s, cf. și ῑ ὀέλω și σέλω (Morosi, 107 și 161; GrS, VI, 373). V. și *sămă*.

PĂRNĂRE, sf., pl. *părnări*, ceroaică, «houx, chène nain, chène au kermès, garouille», Nic, 413; GEI, 182; *čireăplu căldu cu ună părnăre si-ârde* (cuptorul cald se încinge cu o ceroaică). V. *pîrnăre*. — Acest arbust, cu frunză verde și spinos dințată, crește în ținuturi pietroase de iernatic. Cînd pămîntul e acoperit cu zăpadă, oile își înșală foamea cu cite o frunză de acest arbust. V. *gătrășă*. — Cf. gr. *πουρνάρ, πωνάρ* „~”, alb. *përnăr* „quercia verde”, bg. *părnără* „chène vert, yeuse”, tc. *purnar* (320) „houx”.

PĂRNĂRIȘŪ, -*șe*, pl. *părnăriști*, -*șe*, de ceroaică, «de houx, de garouille», PLit, 122; *iarbă părnărișe* (iarbă dintre ilice).

PĂRNĂSĂSCU, **PĂRNISĂSCU**, vb. IV (*părnăsi*, -*sîl*, -*sîre*), *părăsi*, «quitter; abandonner», Dal, 170; Mih, 401; BNA, V, 48. — 1°. *fičlôrl'i părnăseă... școala* (copiii părăseau... școala), CBiog, 16; 2°. *barôn Sina... 'șt-părnăsi pătřiđa* [în text: *pătria*] *tri lôtuna* (baron Sina... și-a părăsit patria pentru totdeauna), Lum, II, 74; 3°. *mi pârnișișt* (mă părăsiși), CosP, 25; 4°. *tată je di mult il pârnișil* (tată pe care de mult l-am părăsit), Lum, VI, 6-8, 49. — V. *apărnășăscu*, *părsăscu* și sinonimul *prăhlisăscu*.

PĂRNĂSIRE, **PĂRNISIRE**, sf., Dal, 170; Mih, 401 — v. *apărnășire*.

PĂRNĂȘIT, -tă, pl. *părnăși*, -te: *âvdu cucuveădă prisle mărîl' l' părnăși* (aud cucuveaua peste zidurile părăsite), Cal. 1911, 42 — v. *apărnăst*.

PĂRNÎȘCĂ, sf., pl. *părnîște*, *portiță*, «petite portes», Mih, 401; *poărta s' hîbă ncl'isă*, iar *părnîșca s' hîbă dișcl'isă* (poarta să fie închisă, iar portița să fie deschisă) (Mulóviște). — Sinonim: *purîfă*. — < ?

PĂRNOĂNE, sf., pl. *părnoăn'e* (grămosteni) — v. *prănoămă*, *păranămă* și gr. παρανομή „surnom”.

PĂRN'ESCU, vb. IV, porni, «s'acheminer»: *părn'it înclós alúm'lea... la locurile afeale* (pornii în jos atunci... la locurile acele), Al. 1928, 61. — V. *apărn'escu*, *pîrn'escu*, *purn'escu*.

PĂRPĂDESCU, vb. IV, Nic, 413 — v. *prăpădescu*.

PĂRPÓDE, sf., pl. *părpódz*, *ciorap*, «bas», Dal, 170 (*pîrpódă*); Mih, 401; GEI, 183; Pîm, II, 191; *vineă cu părpódze di gûșe* (veneau cu ciorapii de împletit de gît), GrB, 222; PAnt, 225; BNA, IV, 141. V. *pîrpóde* și sinonimele *clúpăr*, *lăpădă*. — < περιπόδιον, προπόδια „~”.

PĂRPUN'ISÎT, -tă, PAnt, 478 — v. *părpun'isîl*.

PĂRSÊSCU, **PĂRSÎRE**, **PĂRSÎT**, Mih, 401-402; *arucă bilêla pri vl'rnă pârșilă di vișnă* (aruncă beleaua (vina) asupra vreunei nenorocite de vecine), Lum, I, 69 — v. *apărsêscu*, *părnăsescu*.

PĂRTĂL, -tă, pl. *părtăl'i*, -le, zdrențeros, «loqueteux, déguenillé; misérable; homme de rien», Mih, 402; CAR, 191-192; GrS, VI, 379; PETim, 16. V. *partăl*, sinonimul *îlîrlîrós* și:

PĂRTĂLĂ, sf., pl. *părtăl'i*, zdreanță, «loque, haillon, guenille». — 1°. *lî-arucă afoară ca pri ună părtălă* (te aruncă afară ca pe o zdreanță), CȘc, 57; 2°. *părtăl'ile țe l'i nviștea trûplu* (zdrențele care li înveșteau (îmbrăcau) corpul), Trib, III, 2, 13; 3°. *n'l-ylnă s' n'i l'edă părtăl'ile* (îmi venea să-mi iau zdrențele, catrafusele), Lum, V, 16 — v. *per³ 4°*; 4°. *l'i-deădiră părtăl'ile* (i-au dat zdrențele = i-au gonit), PGr, 130. V. *părtăl'e*. — Cf. alb. *partalle* (v., aci, sub *partăl*), tc. *pyrly* (318) „hardes; loques” și *parsal* (318) „en loques”. — Pentru etimologie, cf. și PW, 1273 (< lat. *quartarius*); RF, II, 247 sq.

PĂRTĂLCU, -că, pl. *părtăl'i*, -le, zdrențaros, «haiollonneux», CAR, 191. Sinonim: *dis-pul'itlură*.

PĂRTĂL'E, sf., pl. *părtăl'i*: *lu nvișcără cu niște părtăl'i aruple* (i-au îmbrăcat cu niște zdrențe rupte), PB, 467⁸ — v. *părtălă* și sinonimele *cărcășină*, *cl'rpă*, *réclku*.

PĂRTĂCIUNE, sf., *părtăclun'i*, *pomană*?, «aumône?; communion (le pain et le vin)»: *sî dai [elelmosîne] pri ascumtalui, că'tră țe nă kirém părtăclunea* (să dai [pomană] pe ascuns, deoarece ne pierdem cuminecătura), Cod, 101¹⁸. V. *împărtăclune*. — DR, III, 680; VII, 479; REW. 6260: < lat. *partitio* -onem „partage, division”.

PĂRTĂDESCU (mi), vb. IV (*părtădîl*, -dîl, -dîre), convinge?, «convaincre?»: *lișór puteă să-l părtădească* (ușor putea să-l convingă), CBIog, 35. — < ?

PĂRTĂDÎT, -tă, pl. *părtădîl*, -le, ruinat, «loqueteux; ruiné, détérioré»: *părtădîl este, nu-l vidêj?* (e ruinat, nu-l vedeți?), CȘc, 58.

PĂRTĂLÓS, -loasă, pl. *părtălósî*, -loase, zdrențeros, «loqueteux», DR, I, 266; GrS, VI, 379; *văcărlu armăse părtălós și gulișan* (văcarul a rămas zdrențeros și golăș), FI, I, 1, 7. Sinonime: *marlîră*, *reclcamăn*. — < *părtăl*.

PĂRTEACĂ, sf., PET, 40-41 (< lat. *perlica*); DR, III, 1088 (alb. *përlékë*) — v. *purteacă*.

PĂRTICĂ, sf., pl. *părtîțe*, *cărăruie*, «sentier (tracé dans la neige)», Mih, 402; DR, V, 474 (< vsl. *prŭtŭ*). Sinonime: *cărăre*¹, *munupâte*. — Cf. bg. *pŭrlina* „chemin (battu) sur la neige”.

PĂRTIĂ, sf., pl. *părtîdz*, partid, «parti», Dal, 170. — < παρτίδз „partie, compte” < it. *partita*.

PĂRTIȚĂ, sf., pl. *părțiță*, guleraș, «col de chemise de femme brodé en couleur», Dal, 170; CN, 85; 165 și DR, V, 474 (< vsl. *prūtā* „pannus” — v. *pārlicā*); *sîrmă arăse de părțițe* (mătase roșie de guleraș), WOI, 134; *părțița cu așame* (ciupagul cu...?), FI, I, 3, 10; *părțița mărădinată cu hir gălbîn* (ciupag tivit cu fir galben), BNA, II, 70. — < ?

PĂRTEL, sm., PLit, 53 — v. *purțel*.

PĂRUMBUL, -bă pl. *părânți*, *părumbi*, sm. și sf., porumbel, «pigeon; colombe; terme de tendresse», Nic, 413; Mih, 402; PScr, 237; Lum, II, 110; GrB, 1, 13. — 1°. *păunlu și pârumbul* (păunul și porumbelul), Lum, IV, 296; 2°. *nu-n'i pl'ndze, pârumbă* (nu-mi plînge, porumbiță), PB, 442²⁷; 3°. *dol pârânți, ca dol sori* (doi porumbei, ca doi sori), Lum, V, 123; 4°. *je pârânți! — s' nă bănează* (ce drăgălași! — să ne trăiască!), Lum, II, 204; 5°. *ca dol pârânți* (ca doi porumbei), Lum, II, 181; 6°. *tu, pârânți'l'i a mei?* (unde, drăgălași mei?), Lum, II, 349; 7°. *mul'érle... svélte — pârumbile n' se — la p'ndza* (femeile... zvelte — drăgălașele de ele — spală pinza), LP, 121. — V. *pîrumbu*, *purumbu* și sinonimele *culumbu*, *pilistér*, — < lat. *palumbus*, -a „pigeon ramier, pelombe”.

PĂRZĂTŪRĂ, sf., pl. *părzături*, afte, «aphte», Mur, III, 249. — < ?

PĂSĂ, sf., pl. *păse*, pisică, «chat, chatte», GrS, IV, 379. V. *pisă și cătușe, măță*. — Cf. și bg. *pāsū* „chien”.

PĂSĂRIȚ, -lă, pl. *păsăriți*, -le, — numai în expresia de joc copilăresc: *floare păsărite* „picioare a pe sărite” (pieds en sautant, par bonds), PLit, 156. V. *sărit*.

PĂSCĂL/ȚĂ, sf., pl. *păscăl/țiță*, buburuză, «coccinelle, bête à bon Dieu», Dal, 170; PLit, 191; *mușeata păscăl/țiță fi s' primnă pri sun ériți* (frumoasa buburuză ce se plîmbă pe sub ierburi), ArE, 28. — Pusă pe mină ca să se urce în virful unui deget, buburuza zboară: direcția în care zboară indică locul de unde va lua nevastă sau bărbat persoana de pe al cărei deget a zburat — credință existentă și la dacoromâni (Mins, 109 sq), ca și la albanezi (Hr, 48). — < πασχαλίζω, πασχαλιά „Pâques”.

PĂSCULIŪ, sn., pl. *păscule* (cu p- de la *păstăl'e*), fasole, «haricot», Lum, VI, 3, 15. — V. *făsul/iū*.

PĂSCŪȚ, -lă, pl. *păscuți*, -le, păscut, «endroit paturé, herbe paturée; animal qui a paturé, it. *pascolato*», Dal, 170; PAnt, 475. — 1°. *munți'l'i sântu păscuți de oi* (munții sînt păscuți de oi); 2°. *steărpile vin'tră cine păscute* (oile sterpe veniră bine păscute). V. *pășteare*.

PĂSPĂLĂ, sf., pl. ?, mălai, «farine de maïs», Nic, 415: *pîlă di păspălă* (plăcintă de mălai) PLit, 49 — v. *pîspălă*. — V. *pîspălă* și:

PĂSPĂLIŪ, sn. — v. *pîspăl/iū* și, în greacă: „πάμε τ' ἀλεύρι πάσπαλη (Passow, 346; 349); πασπάλ' (Hris, 174); πασπάλα (Boga, II, 91).

PĂSPĂNĂC, -că, pl. *păspănăci*, -le «?»: *moi tiniră păspănăcă* (măi tinără...), Lum, VI, 2, 6. — < ?

PĂSPĂTĂSCU, vb. IV (*păspătii*, -liti, -lire), pipăi, «tâtonner, palper», Nic, 415; GEI, 183. V. *puspătăscu*. — < πασπατεύω „~”.

PĂSTĂLE, sf., pl. *păstăl'i*, fasole verde; teacă, «cosse, gousse; haricots verts», Dal, 171; Mih, 403; *cură'm făsul'ile di păstăl'i* (curățim fasolea-boabe de teacă); *hîrbém păstăl'i* (fierbem fasole verde). V. *pîstăl'e*, *spătăl'e*. — < ?

PĂSTOSĂSCU, vb. IV (*păstosii*, -sîi, -sire), săra, «saler», PScr, 237. Sinonim: *ansăr*². — < παστώνω „~”.

PĂSTRĂRE, sf., pl. *păstrări*, păstrare, «action de conserver», Mih, 403.

PĂSTRĂVĂ, sf., CEI, 77 — v. *péstravă*.

PĂSTRĂMĂ, sm., pl. *păstrămădz*, pastramă, «viande salée et desséchée au soleil», Mih, 403; PB, 676; *păstrămă'lu ntampuți'l carl lu-arăcă?* (cine o aruncă pastrama netmputită?), PGr, 127. V. *păsturmă*. — < tc. *pasdyrma* (314) „~”.

PĂSTRĂSĖSCU, vb. IV (*păstrăsi*, -*sii*, -*sire*), curăți, CLitur, 132 - v. *păstrăscu*.

PĂSTRĖDZŪ, vb. I (*păstrăi*, -*răi*, -*răre*), păstra, «garder, conserver», Mih, 403; *ordzul di p' bārba a prēftulul lu-adună și l-păstrează* (orzul de pe barba preotului îl string și-l păstrează), Al, 1903, 86. - < (bg. *pastirja* „~”).

PĂSTRĖSCU, vb. IV (*păstrăi*, -*rit*, -*rire*), «nettoyer; purger», Nic, 415. V. *spăstrăscu*. - < παστρεύω „~”.

PĂSTRĖRE, **PĂSTRĖT**, Nic, 415; CLitur, 132 - v. *spăstrire*, *spăstrit*.

PĂSTŪRĂ, sf., pl. *păsturi*, *păstură*, «nourriture digérée qui se trouve dans le ventre d'une bête - v. *pășune*; pleutre», Nic, 415; Mih, 404; DR, II, 477; PEt, 41-42 (< lat. *pastura* „action de paître, de brouter”); REW, 6282; PhOr, II, 727. - V. *păstură*.

PĂSTURMĂ, sm., Nic, 416 - v. *păstrimă*.

PĂSURI, sn. pl., «pas? - v. *pas*; souci? - v. *frundlădă*: *ălii oămin'i, alte păsuri, alte căl'turi* (alți oameni, alte pășuri (?), alte căi), Fr, I, 78. - < ?

PĂȘĂ, **PĂȘĖ**, sm., pl. *pășeădz* (pl. *pășălări* e tc. *pachalar* > alb. pl. *pashalläre*), pašă, «pacha», Nic, 414; Mih, 403; PScr, 237; PB, 676; *pășe, pălă'sii di-asime* (măi pașe, cartușiere de argint), PLit, 1018; PAnt, 26. V. *pășe*. - < tc. *pacha* (313) „~”.

PĂȘILĂ, sm., pl. *pășilădz*: *un după alănt trec pășilădz* (unul după altul trec pașale), Trib, II, 3-4, 8. - V. *pășe*.

PĂȘILEĂȘTE, adv., ca un pašă, «à la manière d'un pacha». - V. *dumneăște*.

PĂȘIL'KE, sf., pl. *pășil'ki*, pašallc, «province gouvernée par un pacha», Dal, 170; Nic, 414; Mih, 402. - < tc. *pachalyq* (314) „titre de pacha”.

PĂȘOĂNE, sf., pl. *pășoăn'e*, pășoale (Nec, 464; Nec¹, 368), «femme d'un paše».

PĂȘPĂCĂ, sf., pl. *pășpă'fi*, pușcoci, «clifioire, f(l)iquoir, taperelle», Dal, 170; PIm, II, 224. V. *sălisră, fllistră*. - În Italia: cf. BTS, XIII, 339 („lu scupittuni”), unde se dă și clișeu în tav. II, fig. 10. - < ?

PĂȘPURĖDZŪ, vb. I (*pășpurăi*, -*răi*, -*răre*), șopti, «chuchoter»: *ahlurhără s' pășpurădză* (începură să șoptească), FI, II, 7, 15; *oămin'il'i 'șl-pușpură* (oamenii își șopteau), FI, II, 7, 17. V. *pășpurădză*. - Cf. alb. *pëshpërtnj* „sussurare qualcosa all'orrecchio”.

PĂȘTEARE, sf., pl. *păștəri*, păștere, păscut, «action de paître, de brouter», Dal, 164; 171; Nic, 415; Mih, 403; *ma 'șl-pășleă ună pășteare* (ci-și păștea o păștere = păștea foarte bine), FI, I, 1, 3; PAnt, 344. - V. *păscu*.

PĂȘTIC, sm., fără pl., cuminecătura de Paști, «communion la veille des Pâques». - < *Păști*.

PĂȘŪNE, sf., pl. *pășun'i*, pășune, «pâturage; nourriture qui se trouve dans le ventre d'un animal - v. *păstură*», Dal, 171; Nic, 414; Mih, 404; PLit, 770; *acumpără' măn'i lri pășunea a cupitlor* (a cumpărat munți pentru pășunatul turmelor), Lum, V, 170; *muldză'rile s' turnără di la pășune* (minzările s-au întors de la pășunat), FI, I, 2, 7. - Cf. mgl. *pășuni* (GrS, VI, 179). - < lat. *pastio*, -*onem* „pâturage, pacage”.

PĂTĂTĂ, sf., pl. *pălă'i* și *pătăle*, cartof, «pomme de terre», Dal, 164; Nic, 416. V. *pă-păte* și sinonimele *birboal'e*, *curcăde*, *n'edzū* etc. - Cf. tc. *patata*, alb. *patăle*, gr. πατάτα. - < it. *patata*.

PĂTĂLĂMĂ, sm. - v. *bătlălmă* (și GrS, IV, 382).

PĂTĂREĂŪĂ, sf., pl. *pătărēi*, salvă, «salve», Dal, 171. - 1°. *trăpsim ună pătăreăŭă* (am tras o salvă), LP, 57; BNA, II, 128; 2°. *cădzū ună pătăreăŭă* (a căzut (s-a descărcat, s-a tras) o salvă), Trib, IV, 5-6, 11; 3°. *văzura a pătăreălor* (vizitarea salvelor), FI, II, 7, 18; 4°. *l-băgără lu pătăreăŭă* (l-au pus în rafală), Trib, I, 8-9, 11; Al, 1928, 124. - Cf. gr. μπαταριά (Passow, 81; 621) și alb. *bataré* „salve di cannoni”. - < it. *batteria*.

PĂTĂRĚSCU (*mi*), vb. IV (*pătărlî, -rlî, -rire*), PGr, 110 : greșeală de tipar — v. *pătăxescu*.

PĂTĂRIȚE, PĂTĂRIȚĂ, sf., pl. *pătărițe, pătăriță*, cirjă, «béquille; crosse», Dal, 171; PB, 676; 238³⁸; GEI, 77; *iyáminlu cu pătăriță* (călugărul cu cirjă), Cod, 114¹. — Cf. gr. πατερίτζα „~”, bg. *palerica* „bâton de voyage”, alb. *palericë* „il bastone del vescovo” și gr. πατερόν „poutre”.

PĂTĂXĚSCU (*mi*), vb. IV (*pătăxit, -xit, -xire*), drăcui, «envoyer au diable»: *fe? — fe s' li n'irl, s' ti pătăxēsti* (— ce? — ce să te miri, să te ia naiba), Mih, 404; PGr, 110; *fe s' ti pătăxēsti* (*e un care să te facă să te duci la naiba*), PLit, 57. — < πατάσσω „punir; sévir contre”.

PĂTĂXIRE, sf., pl. *pătăxiri*, drăcuire, «action de sévir contre», Mih, 404.

PĂTEADZĂ, sf., pl. *pătédz, lalea, «tulipe»*, Mih, 404. — V. *spătéadză*.

PĂTĚDZŪ (*mi*), vb. I (*pătîdzâl, -dzâl, -dzăre*), boteza, «baptiser», Dal, 171; Nic, 416; Mih, 404; PScr, 238; PB, 676; *s' pătîdză' ună Uvredăă* (s-a botezat (s-a creștinat) o evreică). — < lat. *baptizare* „baptiser”.

PĂTIDZĂRE, sf., pl. *pătîdzărl, botezare, «baptême»*, Dal, 171; Nic, 416; Mih, 405; PB, 676.

PĂTIDZĂT, -lă, pl. *pătîdzăt, -le, botezat, «baptisé»*, Dal, 171; Nic, 416; PB, 676.

PĂTIDZĂTOR, -loăre, pl. *pătîdzătôrl, -loăre, botezător, «qui baptise»*, Nic, 416.

PĂTIĞIŪNE, Pătiğîŭne, sf., pl. *pătîğlŭn't, botez, «baptême; Epiphanie* — v. *Boboteadză, Fôtaș*, Dal, 171; Nic, 416; 502; Mih, 405; PScr, 237. — 1°. *tunusirea... pătîğlŭne l'i-êșle* (pocăirea... îi este botez), Cod, 25²²; 67 b¹¹; 2°. *loără nînga 'nă p'l'nlică la pătîğlŭne* (au luat încă o hurtă (= au mîncat încă o dată) la botez), PB, 463¹⁸; 3°. *dzăă di Pătîğlŭne* (ziua de Bobotează), Lum, V, 116; 4°. *va-n't ȳin, vrătă, ti Pătîğlŭne* (îmi voi veni, iubită, de Bobotează), ICar, 32. — Cf. mgl. *batižuni* (GrS, III, 188; CapM, III, 36). — < lat. *baptizlo, -onem*.

PĂTIKE, sf., pl. *pătiki, tălpigă; galenți, «pédale du métier à tisser* — v. *puđărlă; socque* — v. *cléndă și nală'ne*, iar ca element etnografic în alte țări, cf. Vecellio, II, 265; 266; 271 și I, 231, Dal, 171; Nic, 416; GEI, 183; PLit, 393. — < πατίκη „~”.

PĂTIL'ĚĂŪ, sf.: *nu eră pătîl'ēăă s' nu u șlîbă* (nu era ascunziș pe care să nu-î știe), Trib, I, 12, 5 — v. *păll'ēăă*.

PĂTIRIȚĂ, sf., Nic, 416; Mih, 405 — v. *pătăriță*.

PĂTLICĂ, sf., pl. *pătlițe, cravată, «cravate»*, Mur, III, 252. — V. *pănlică*.

PĂTLIGEĂNE, sf., Mih, 405 — v. *pătligeăne*.

PĂTL'ĚĂŪ, sf., pl. *păll'ēi, loc ascuns, «gîte, recoin; fourré de broussailles»*, Dal, 171. — 1°. *ci'nile dur'că lu ună păll'ēăă* (ciinele dormea într-un tufiș), Trib, I, 8-9, 11; 2°. *ndzări lu 'nă păll'ēăă ascumîl doi înși* (zări într-un ascunziș doi înși ascunși), ArE, 8; 3°. *lom tufekîle dil păll'ēăă* (am luat armele din ascunziș), PenB, IV, 113. V. *pătîl'ēăă* și gr. πατ'λιζ (Boga, I, 298). — < *pătâl'tă*.

PĂTRĂHILE, sf., Dal, 171; Nic, 417 — v. *pitrăhil'e*.

PĂTRIDĂ, sf., pl. *pătîdz, patrie, «patrie; pays natal»*, Dal, 171; Nic, 418; Mih, 405; GEI, 184. — V. *vădă'n'e*. — < πατρίδα „~”.

PĂTŪL'Ū, sn., pl. *pătâl'e, țarc, «petit enclos, petit parc fait pour des agneaux ou pour des chevreaux; fourré de broussailles* — v. *păll'ēăă*. Dal, 172; Nic, 417 (< *pał*) ; Mih, 406; CN, 170; *pătâl'ile a tédzlor* (țarcurile ieșilor). — V. *pătâl'ŭ*. — < *pał* + -*ŭl'ŭ*.

PĂTŪNĂ, sf., pl. *pătune, talpă, «plante du pied; patte; chaussette, partie du bas qui couvre le pied jusqu'à la cheville* — v. *căltŭn*, Dal, 172; Nic, 417; PB, 676; GEI, 184. — 1°. *pătuna ș' călci'n'ŭlu a Țôrului* (laba și călcîiul piciorului); 2°. *băgă pătănile lu Țôr* (încălță

șosetele). V. *pătă* și *patăna*. — Cf. alb. *patûnë* „planta del piede” și gr. *πατοῦνα* „plante du pied” (*A vδρ, 271; Hris, 175; Boga, I, 298; II, 53; 167).

PĂTUN'ISÉSCU, vb. I (*pătun'isîl, -sîl, -sîre*), pardosi, «planchéier une chambre». — < πατῶνω „~”.

PĂTUN'ISÎRE, PĂTUN'ISÎT — v. *pătusîre, pătusîl*.

PĂTURI, sf. pl.: *aclófe șidea un glône tu niște pături lăi* (acolo ședea un flăcău în niște poturi negre), GrB, 2, 25; BNA, IV, 121 — v. *pături*.

PĂTURICĂ ?, sf., tufiș, «fourré de broussailles»: *si si-ascundeare lu păturițe* (dacă s-ar ascunde în tufișuri), Fl, II, 6, 5. — < ?

PĂTUSÉSCU, vb. IV (*pătusîl, -sîl, -sîre*), pardosi, «planchéier une chambre», Dal, 172; Nic, 417 — v. *pătun'isescu*.

PĂTUSÎRE, sf., pl. *pătusîrl*, pardosire, «action de planchéier une chambre», Dal, 172; Nic, 417.

PĂTUSÎT, -lă, pl. *pătusîf, -te*, pardosit, «planchéiș», Dal, 172; Nic, 417; *udă'lu e dște pătusîl* (camera e pardosită).

PĂȚĂSCU, vb. IV (*pățl'i, -l'i, -l're*), PB, 676 — v. *paț*.

PĂȚIRE, sf., pl. *pățl'ri*, pățire, «malaventure, mésaventure; souffrance», Dal, 171; Nic, 418; PB, 676.

PĂȚIT, -lă, pl. *pățl'i, -le*, pățit, «qui a éprouvé des revers, qui a eu un mécompte», Dal, 171; *nuîtăt i mașl pățl'lu* (învățat e numai cel pățit), PLit, 577. — Ca substantiv: «malaventure»: *ține dște ca di pățl't* (ține ca de pățanie), PenB, VI, 129. — V. *paț*.

PĂUN, sm., pl. *păun'i*, păun, «paon», Nic, 406; PSer, 237; Lum, IV, 296; *nân'lu i s' umflă ca păun'i* (nunii se umflă ca păuni), PenB, VII, 17. V. *paun*. — Cf. vsl. *paunī* „pavo”. — < lat. *pavo*, -onem „paon (oiseau)”.

PĂVRÎE, sf., pl. *păvrîl*, groază, «épouvante», Dal, 172; Nic, 418; Mih, 406; Mac, 67. — 1°. *ti-acăfă păvrîa* (te apuca groaza), Fl, II, 3, 3; 2°. *fug, ea că'pri, di păvrîe* (de spaimă, fug ca capre), BNA, I, 112; 3°. *lo mare păvrîe* (luă mare spaimă), Lum, III, 377. Sinonim: *lăhlără*. — Cf. it. *pavora* (trecut prin filieră grecească?) și tc. *pervâ* (320) „peur”.

PĂXÉSCU, vb. IV (*păxîl, -xîl, -xîre*), înceta, «cesser», Mih, 406; 34; *yérn'i... țî pulé nu păxescu di mîncăre* (viermi... ce niciodată nu încetează de a mânca), Cod, 13^a. Sinonime: *astămăfescu, pușescu* etc. — V. *păfsescu*.

PĂXIMĂDE, sf., pl. *păximă'dz*, pesmet, «biscuit; biscotte», GEI, 179. V. *puximăde*. — < παξιμάδι „~”.

PĂXÎRE, sf.: *a urecl'ilor păxire* (a urechilor încetare), Cod, 66²⁶ — v. *păpsire*.

PĂZĂRE, sf., pl. *păzăr'i*, târg, «marché public; foire; prix; entente; bourg, villes», Dal, 172; Nic, 401; Mih, 406; PSer, 238. — 1°. *șînți Armă'n'i — ună păzări* (cinci aromâni fac un târg: cinci aromâni cu cîte 7-10 cai încăreți cu mărfuri de vinzare formează un târg), PAnt, 7; 2°. *pi călea di păzare* (pe drumul de târg), Millio, 27; 3°. *diel't zboăre năpôl, ma ține păzare nălnte* (decît vorbe la urmă, mai bine tocmeală înainte), PLit, 611; 4°. *ași căzără tru păzare* (așa au dat în târguială), PB, 236²⁰; 5°. *l'i-dădea 'nă păzare n'ică* (îi da un preț mic), PB, 82³⁹; 6°. *fu păzare fără hângi* (a fost înțelegere fără hangiu), PB, 311¹⁴; 7°. *păzărea s' bilise dște* (târguială se termină), BaŢN, 6; 8°. *ca păzări* (ca târg, ca orășel), Cod, 118 b⁴; 104¹⁰; CLit, 70; 132. — V. *țirșie*. — < tc. *pazar* (237; 313) „marché”.

PĂZĂRIPSÉSCU (*mi*), vb. IV (*păzărîpsîl, -sîl, -sîre*), tocmi, «marchander; négocier», Dal, 172; Nic, 401; Mih, 406. — < παζαρεῖω „~”.

PĂZĂRIPSÎRE, sf., pl. *păzărîpsîrl*, tocmire, «action de négocier; marchandement», Dal, 172.

PĂZĂRIPSÎT, -lă, pl. *păzărîpsîf, -te*, tocmît, «marchandé», Dal, 172.

PĂZĂRLI'KE, sf., pl. *păzărli'ki*, tirguială, «marchandage, discussion sur le prix», Dal, 172; PenB, VIII, 23. — < tc. *pazarlyq* (238; 313) „~”.

PĂZĂSCU (mi), vb. IV (*păzli*, -zli, -zire), păzi, «garder; surveiller», Nic, 401. V. *pădzescu*, *pizescu* și sinonimul *avégl'lu*. — < bg. *pazja* „~”.

PĂZIRE, sf., pl. *păziri*, păzire, «action de garder, de surveiller», Nic, 401; GrS, II, 399.

PĂZIT, -lă, pl. *păzli*, -te, păzit, «gardé; surveillé», Nic, 401.

PĂZVÁN, PĂZVÁNDU, sm., pl. *păzván'i*, *păzvándzi*, păzitor de noapte, «garde de nuit; veilleur de nuit qui frappe la terre de son bâton ferré» (PMorée, II, 140), Dun, II, 101. V. *cărător*. — < tc. *pazvan*, *pasban* (313) „sentinelle; garde de nuit”.

PEĂJE, sf., pl. *peji*, pieleță, «membrane, pellicule, pelure», Dal, 165; Nic, 419 (*pează*); Mih, 406; Lum, I, 82. — 1°. *cărne slabă, mplină di peji* (carne slabă, plină de pielețe); 2°. *lo di mpăde peji di meare și li mncă* (a luat de jos cojile de mere și le mncă), PB, 326. V. *pijilnă* și *peță*. — < ?

PEĂNĂ, sf., pl. *peâne*, aripă, «1°. aile; cil; 2°. plume; 3°. attention; soin; souci; 4°. rajeunir», Dal, 165; Nic, 419; Mih, 406; PScr, 238; PLit, 172. — 1°. *vedz-n'i peânile smtryite* (vezi-mi aripile murdărite), LP, 219; PANT, 21; și *i-deade soârile peâne* (și soarele ți-a dat aripi), RA, 190; BNA, IV, 65 și 160 — v. *ăripă* 1°; *f' alștră peânile di la ôcl'i* (ți-a albit părul de la pleoape); 2°. *cărte scriată cu peână di cōrbu* (scrisoare scrisă cu pană de corb) — v. *apeână*; 3°. *ăt-ft peâna* (fii atent), PGr, 128; LP, 5 — v. *mînte* 4°, *oără* 13°, *ôcl'lu* 7° și *pălăscu* 4°; 4°. *va scol eă peâne* (mi vor crește aripi = voi întineri), LP, 5. — Cf. mgl. *peňă* (PMegR, II, 104; GrS, VI, 180; CapM, III, 218). — Pentru folosirea unei pene de gîscă, de vultur etc. drept condei de scris la multe popoare (la turci, pînă mai ieri), cf.: IIF, I, 295-296; VII, 35; CImbr, I, 30; LLP, VII, 199; CMold, XXVIII (1943), 2, 2; PLir, 133; PPar², 67 etc. — v. și *călăme*. — < lat. *penna* „plume; oile”.

PEĂPINE, sm., pl. *peăpin'i*, pepene, «melon jaune», Dal, 165; Nic, 419; PScr, 238; PB, 677; PLit, 601. V. *pîpôn'ă* și *cur' 7°*. — < lat. *pepo*, **peplum* „melon”.

PEĂRĂ, sf., pl. *peăre*, pară, «poire», Mih, 407 (sg. *per*). V. *per²* și sinonimele *gôrțu²*, *plisădă*. — Cf. mgl. *peřă* (PMegR, II, 104; GrS, VI, 180; CapM, III, 219). — < lat. *pîra* (sg. f. < pl. *pîra*, sg. *pîrum* — v. *prună*).

PEĂȘTE, sm., pl. *pești* și *pești*, pește, «poisson; gras comme un poisson», Dal, 165; PB, 677; *lăfe ca peăștile* (tace ca peștele), PLit, 604; *gras ca peăște* (gras ca pește). V. *pescu*. — La Ur¹ 202: *peăște*. La fel: SD, 112; 114; 116; 154. — < lat. *piscis* „poisson”.

PEĂTIC, sn., pl. *peățife*, petic, «chiffon», Dal, 165; Nic, 419; PB, 677; PGr, 128; PhOr, II, 727-729. — V. :

PEĂTICĂ, sf., pl. *peățife*, cîrpă; batistă, «chiffe; mouchoir — v. *mîndilă*», Dal, 165; Nic, 419; DR, II, 544. — 1°. *cu 'nă peățică l'i-ligă' arăna* (cu o cîrpă i-a legat rana), GrB, 226; PANT, 231; BNA, IV, 150; 2°. *mină'm peățifele tu vimtu* (am fluturat batistele în aer), Lum, II, 352; BNA, IV, 105; 3°. *si-f laă peățica pitredfe* (trimite să-ți spăl batista), PLit, 1006. V. *petic*. — Cf. alb. *pel(ë)k* „abito, vestito”; (tc. *pétek* (316) „alvéole d'abeille dégarni de miel”).

PEĂȚĂ și **PEĂZĂ**, sf., pl. *peț*, pojghiță, «pelure, pellicule», Nic, 419; *lăpte... fl'ră peăță* (lapte... fără pojghiță), Fr, I, 121; *lăptile... scodă peăță* (laptele... face pojghiță), Al. 1903, 92. V. *peățe*. — < *πέσος* „peau; pellicule; croûte (de pain); crème (de lait)”.

PĂCĂ, sf., pl. *păci*, pistrui, «tache de rousser, tache de son», Dal, 165; Nic, 420; GEI, 184. V. *plăcă*, *prăcă*. — Cf. gr. *περχνάδα* „tache de rousser”.

PECNĂVÓS, -voasă, pl. *pecnăvôși*, -voase, pistruiat, «couvert de taches de son», Dal, 165. V. *picnós*. — Cf. gr. *περχνός* „couvert de taches de rousser”.

PÉCURĂ, sf., fără pl., păcură, «bitume»: *ca pécură, ca câtrâne* (ca păcură, ca catran), CȘc, 42. V. *pisă*. — < lat. *pieula* „un peu de poix”.

PÉCE¹, sf., pl. *pécl*, șorț, fotă, «tabliers», Lum, VI, 4, 28. Sinonim: *podlă*. — < tc. *pêché* (317) „voile”.

PÉCE², invar., leapșa, «main-chaude»: *s' aflućără péce* (s-au jucat leapșa), Mih, 406. — < bg. impersonnel *peče* „il fait une grande chaleur, le soleil est brûlant”.

PEČIURCĂ, sf., pl. *pečîurfe*, ciupercă, «champignon», Mur, III, 255; CFr, 182; CEI, 77. V. *buréle*, *člupérnică*, *gugul'ednă*. — < bg. *pečurka* „~”.

PEDESTRU, -ră, pl. *pedestri*, -re, pedestru, «pédestre», PScr, 238; Nic, 420. — < it. *pedestro*.

PEΔEVSÉSCU, vb. IV, PScr, 238 — v. *piđipséscu*.

PEΔIMÓ, sm., PScr, 238 — v. *piđimó*.

PÉIE, sf., pl. *pel*, arvună, «arrhes», Dal, 165; Nic, 419 (< it. *pegno*). Sinonime: *arăvoănă*, *căpără*. — Cf. și bg. *pei* „~”. — < tc. *pél* (329) „~”.

PÉKI, adv., da, «oui», Mih, 406. — < tc. *pek* (323) „très”; fort”.

PÉLAG, **PÉLAGU**, sm., pl. ?, mare, «mers», Nic, 420; GrS, VI, 386; *sălăćiră pēlaryl di ápe* (au dat drumul oceanului de ape), Lum, II, 155. Sinonime: *amăre*, *thălăśă*. — < πέλ-λα(ρ)γος „pleine mer”.

PÉLĂ, sf., pl. ?, satin, «sorte de satin», Mih, 407. — < ?

PELTĖ, sm., pl. *peltėdz*, peltea, «gelée de fruits», Dal, 165; Nic, 420. — < tc. *pelté* (324) „gelée”.

PELTĖC, -că, pl. *peltėpl*, -le, peltic, «bègue, bègayant», Dal, 165. — < tc. *pelte* (324) „~”.

PEMBĖ, adj. invar., trandafiriu, «couleur rose», Dal, 165. Sinonim: *trandaflișă*. — < tc. *penhé* (324) „~”.

PEN¹ (fărșeroți), W, II, 180 — v. *pl'nă*. — V. *kënd*.

PĖNDĂ, sf., pl. *pėnde*, prăjină; pogon, «arpent», Mih, 407. Sinonim: *strēmă*. — < alb. *pėndë* „στρέμμα”.

PENDICUSTĂR, sn., pl. *pendicustăre*, penticostar, «pentecostaire», Dal, 165; Nic, 425. — < πεντηκοστήριον „~”.

PĖNDURĂ, sf., cui, Dal, 165; Nic, 420; Mih, 407; PB, 677; PEt, 41 și CDDE, 1317 (< lat. *pindula*, *pinnula* „petite aile, plume”); *nă pėndură tru képtu* (un cui în piept), PB, 245²⁸. — V. *pėnură*.

PĖNĖGE, sf., pl. *pėnġi*, bănuț de cerce, «petite monnaie jaune, sans aucune valeur, employée comme boucle d'oreille». V. *spėndză*. — < tc. *pendj* (324) „cinq”.

PĖNĖĖIŪ, sm., pl. *pėnġi* — v. *pėnġe*.

PENŪ, sm., pl. ? «petit morceau d'aile de poule qu'on met à une navette de tisserand pour fixer la chevillette» (grămosteni). — V. *peănă*.

PĖNURĂ, sf., pl. *pėnure*, cui, «clou; douleur», Dal, 165. — 1°. *trūplu tut n'i-lu bāġă n căśă ș' căplu-afoadă n'i-l alăśă* — *pėnura* (tot corpul mi-l bagă în casă și capul afară mi-l lasă — cuiul), PLit, 393; 2°. *pėnuri mări* (cuie mari), PAnt, 84; 3°. *om fl'ră pėnură lu inimă* (om fără cui în inimă), PB, 205¹³; PAnt, 92; 4°. *l'i-intră pėnura lu inimă* (i-a intrat durerea în inimă), PLit, 601. Sinonim: *čivle*. — V. *pėndură* și *pėronă*, gr. περόνη „broche, agrafe”, bg. *peronă* „clou”.

PENURICĂ, sf., pl. *penurice*, cuiuț, «petit clou», Dal, 165.

PER¹, sm., pl. *perl*, păr, «poiriers», Dal, 165; Nic, 421; Mih, 407; PB, 677; *pri sum meri*, *pri sum peri* (pe sub meri, pe sub peri), Fr, II, 272; PAnt, 16. Sinonim: *górpu*¹. — Cf. mgl. *per* (PMegR, II, 104; GrS, VI, 179; CapM, III, 219). — < lat. *pīrus* „poirier (arbre)”.

PER², sn., pl. *peăre*, pară, «poire», Dal, 165; PB, 677; PLit, 11; *coada pėrlu u-ăre dinăpōl* (para o are coada în spate), Réc, 51 — morfologic, v. *mer²*. Sinonim: *gōrļu²*. — V. *peără*.

PER³, sm., pl. *perl*, păr, «1°. poil; cheveu; 2°. bataille peignée — v. *par¹* 4°; 3°. s'épouvanter; 4°. fuir; 5°. complètement, sans rien omettre», Dal, 165; Nic, 420; Mih, 407; PScr, 238. — 1°. *di per fűne u fűfe* (din fir de păr o face funie = exagerează), PGr, 128 — v. *hir* 1°; *cl'ndu va s' fl scodă limba perl* (cînd limba îți va scoate peri, cînd îți va crește păr pe limbă), PAnt, 62 — pentru pl. *peri* în dacoromână, cf. „perii capului” (HPS, p. 177 și CPsal, p. 131¹⁰); „să pui perii n trei” (Emin, VI, 351 și 621); *om tricűt, cu pėrlu căir* (om trecut (bătrîn), cu părul caier alb), BNA, II, 68; *s' lodreă... ustură ca pėrlu* (să toarcă... urzeală subfire ca firul de păr), LP, 12; PAnt, 243; BNA, II, 12; 2°. *mi-acăfű di perl s' cu Dumnidzű* (mă apuc de păr și cu dumnezeu), BNA, II, 94; 3°. *l'ŭ-si mulű pėrlu din cap* (i se zbtrli părul din cap), PB, 302¹⁶; *pėrlu l'ŭ-si mulű* (se îngrozea), PB, 90²⁴; 4°. *fűdzű, ca di per di lup* (fuge, ca de păr de lup), PLit, 603; 538 („dracul fuge departe ori de cîte ori li mîroase a păr de lup” — cf. PMic: *Dracul b* 4; *Lupul f*); *tu drăclu andztreăște i an'urzeăști per di lup, pėrlu 'șl-l'edű* (acolo unde diavolul zărește sau miroase (simte) păr de lup, își ia părul, fuge mîncînd pamîntul), PLit, 806; *'și-lodrű pėrlu* (și-au luat lumea în cap, au fugit), PGr, 128; PB, 4¹⁴; LP, 55; BNA, II, 122; 128; PLit, 602 — v. *l'edű* 19°, *părtădű* 3°; 5°. *pűn' tu per* (pînă la fir de păr; complet; de-a- fir-a-păr), PLit, 602. — < lat. *pīlus* „poil”.

PER⁴, conj. precedată de *di* (v. *dipėr*), decît, «que»: *di per tru xedűe bűnű... tu lűclu-a meű ma ținű 'nű singurű minűtű* (decît viațű în străinătate...), mai bine un singur minút în țara mea), Lum, II, 70; 2°. *ma műltű 'nű fűtű di l'ndzűl, di per cű sűnűtoădsű* (mai mult o fațű de bolnav, decît una sűnűtoasă), CalGrB, 33; 3°. *di per mașt tu... asboărű* (decît numai unde... zboară), Bair, 88. — V. și *pėrcű, pėryea*.

PER⁵, sm., pl. *perű*, cancer; pericarditű exudativű, «cancer; pėricardite»: — 1°. *fűfe per pű nűre* (a fűcut cancer pe nas), Mih, 407; 2°. *noătűn'űl'ű lodrű per* (noatenii au luat (se îmbolnăvirű de) pericarditű: la noateni (nu și la vătui) pericarditű se manifestű printr-un fir de păr mic și subțire). — V. *prűflu* 3°. — < *per³*.

PƏRCALĂ, sf. — v. *pircădű, priedű*.

PƏRCĂ, conj., decît, «que», Dal, 165; Nic, 421; GEI, 184 (< *περί + cű*); *s' mi lűl'edű...* *di pėrcű s' bűnűdzű* (sű mă tűle... decît sű trűiesc), PB, 165²; 677 (< *pri + cű*); *ma műltű fricűs pėrcű om cu inimű* (mai mult fricos decît om cu curaj), Cal. 1911, 203. — V. *pėryea, pri-cű, per⁴*.

PƏRĆE, sf., pl. *pėrcű*, plete, «longs cheveux flottants sur les épaules; tresse; crinière», Dal, 165; Nic, 421; Mih, 407; BNA, I, 86. — 1°. *aűșl'ű cu pėrcűe đűbű* (bătrűnii cu pletele albe), Al. 1903, 54; 2°. *cu pėrcűe ncűrűil'edű* (cu pletele cirlionțate), BNA, I, 64; 3°. *alűsű si-l'ű cűdű pėrcűe* (lűsű sű-i cűdű coșűtele), PB, 350¹⁸; 4°. *nu ti voű, cű nu-űl pėrcű dinăpōl* (nu te iűbesc, pentru cű nu ai în spate (pe umăr) plete), PLit, 942; PAnt, 29; 5°. *na un per űl pėrcűe a meű* (poftim un fir de păr din coama mea), PB, 377¹⁵. Sinonim: *pleđte*. — După 1930, bătrűni ca Iűncu Iűrűi Pirifanu (de 90 de ani), Iűncu Mihűlű Șagűna (de 70 de ani), Dűncűe Mihűlű Șagűna (de 68 de ani) — toți aroműni grűmosteni din munții Bulgariei, satul Cűrtova —, ca tinerű, purtau *pėrcű*: părul din creștetul capului, lung chiar pűnű la bűru, era împletűt și așezat pe cap — obicei comun multor popoare (PHist, II, 286-287 (planșű), BTur, II, 192; Hacq, I, 42; Nied, II, 79; PMar, p. xxv etc.) — Cf. și alb. *perćű* „chioma”. — < te. *pertehem* (318) „touffe de cheveux sur le devant du front; crinière”.

PERDƏ, sm., Dal, 165 — v. *pirdű*.

PEREĞE, sm., pl. *pereğeadz*, servitor pentru oi «domestique pour les moutons», GrS, IV, 379. — < ?

PÉRGURĂ, sf., pl. *pérgure*, boltă de viță, «tonnelle, berceau de vigne», Nic, 421; Mih, 407; GEI, 187; REW, 6413; Perd, 38; *pérgura lu căle da* (boltă de viță dă (se revarsă) spre drum), PLit, 901. V. *pérgură*, *pîrgurie* și alb. *pjérgullë* „pergola”. — < lat. *pergula* „tonnelle, berceau de vigne formant promenoir”.

PÉRGEA, conj., dect, «que». Sinonime: *dicl't*, *dipér*, *per*⁴. — Cf. gr. *πάρα γὰρ* „~”.

PÉRGURĂ, sf., Dal, 165 — v. *pérgură*. — Perd, 38⁴³; *pérgură* «chérie», în rimă cu *vérgură*.

PERÍCUL, sn., pl. *pericule* — v. *piricl'lû* —, Nic, 421; PScr, 238; GrB, 96; s' *mi-áflu pril cá'l'lurî* și *pericule* (să mă aflu pe drumuri și în pericole), Lum, II, 82. — < it. *pericolo*.

PERIERGIE, sf., pl. *perieryl*, curiozitate, «curiosité», Nic, 421. — < *περιέργεια* „~”.

PERIERGU, -gă, pl. *periergi*, -ge, curios, «curieux», Nic, 421. Sinonim: *curylôs*. — < *περιεργος* „~”.

PERIUSIE, sf., pl. *periusli*, avere; bunuri, «fortune; bien(s); avoir»: *l'i-lo tûtă periusia al Uvrêû* (i-a luat evreului toată averea), WTh, 294. — < *περιουσία* „~”.

PERIVÔLE, sf., pl. *perivól'i*, grădină, «jardin», W, II, 178; GEI, 185. Sinonim: *grădină*. — Cf. și alb. *perivól* „giardino”. — < *περιβόλι* „~”.

PERIZL'KE, sf., pl. *perizl'kl*, abstenență, post, «abstinence; diète», CLitur, 71; 132. — Cf. și alb. *perizl'ëk* „dieta, astinenza”. — V. *pirize*.

PERÓNĂ, sf., PScr, 238 — cf. alb. *perónë* „chiodo” și, aci, *pérună*.

PÉRPİRĂ, sf., pl. *pérpire*, costum în fir de aur, «costume, vêtements riches en fils d'or»: *si nuiscă tu pérpire* (se îmbracă în haine aurite), AD, IV, 373. — „Les pièces d'or byzantines disparurent; leur nom, en vieux serbe *perpera* (ὑπέρπερον), se maintient en Serbie et en Dalmatie, comme monnaie de compte”, Jir, 68; „perpers vénitiens”, Jir, 68. — Cf. și † it. *pérpero*, gr. *πύρπερο* „numus” (Passow, 628), *πέρπερα* (Ἀργλ, 74-75; Boga, I, 301).

PÉRPUNĂ, sf., Nic, 407 — v. *pirpirună*.

PÉRUNĂ, sf., pl. *pérune*, PScr, 238 — v. *pénură*.

PÉSCU, sm., pl. *péștl* și *péșli*, pește, «poisson; gras, graisse; résultat», Dal, 165; Nic, 422; Mih, 407; PScr, 238. — 1°. *péștl'i ascăpără di moárti* (peștii au scăpat de moarte), PB, 295²⁰; 2°. *ca péscul eásle gras* (e gras ca peștele), PLit, 603; 3°. *je péscu s' l'eá ațél'i ledz ca si s' fácă cá'pri?* (ce grăsimă să ia (cît trebuie să se îngrășe) acei iezi ca să devină capre?), FI, II, 4, 8; 4°. *je péștl acățășl?* (ce pește ai prins? = ce rezultat ai obținut?) — v. *pul'lû* 4°. — V. *peăște*.

PESTĂ'R, sn., obține din spate, GrS, IV, 379 — v. *pistăr*.

PÉSTRAV, sm.; **PÉSTRAVĂ**, sf., pl. *péstravl*, *péstrave*, Dal, 165; GEI, 77 — v. *péstruv*.

PÉSTRU, -ră, pl. *péștri*, *péstre*, peștriț, «bariolé, bigarré», Dal, 165; *țelru-l péstru di nólrl* (cerul e peștriț de nori), Lum, V, 11-12, 37; PAnt, 158; BNA, II, 52. Sinonim: *l'edr*. — < bg. *püšťürü* „~”.

PÉSTRUUV, sm.; **PÉSTRUVĂ**, sf. — v. *péstrav* —, păstrăv, «truite», Nic, 422; *alec'pe* *ună péstruvă* (a ales un păstrăv), Lum, III, 382; *l'i-adăse péstruve prodspile* (i-a adus păștrăvi proaspeți), AI, 1903, 53. — Cf. și gr. *πέστροφα* „~”, alb. *péstrově* „trotă”. — < bg. *püšťurva* „~”.

PEȘ s. (n., pl. *péșuri*, Dal, 165) m., pl. *peșl*, vestă, mintean «pan; (du vêtement) derrière», PETim, 16; *o lai Kita, péșll'i roșl* (o măi Kita, vestă roșie), AI, 1903, 17; PAnt, 22; *Giuvărăl, péșll'i aróșl* (Giuvărați, mintene roșii), GrB, 189; PAnt, 43. — V. *peșli* și bg. *peš* „pan”. — < tc. *pech* (322) „~”.

PEȘLI, PETim, 16; CSt, I, 57 — v. *pișli* și alb. *pešl'i* „Jacke mit Ärmeln” (GM, 330), *pešhl* „giubba, giubbetto” (Le, 975); gr. *πισλί* (Boga, I, 301).

PÉTALĂ, sf., pl. *pétale*, potcoavă, 1°. fer à cheval; 2°. fatiguer, surmener, échner; 3. mourir, Dal, 165; Nic, 422; Mih, 407; PScr, 239; GEI, 185. — 1°. *n'îlueaște pétala ș' keare călu* (li e milă de potcoavă și pierde calul), PLit, 605; 2°. *lă scuteă pétalile a mullilor* (catirilor le scotea potcoavele = obosea catirii peste măsură), FI, I, 1, 3; PAnt, 343 — v. *apus-tusescu, cărmu* 4°; 3°. *mulărea arcă' pétalile* (catira a aruncat potcoavele = a murit), Lum, I, 191; *li-arcă' pétalile* (a murit), PB, 232³⁸ — v. *lume* 2°, *ncărcu* 4°, *ohlu* 5°, *lindu* 3° etc. — *Pétala* e plată, găurită la mijloc și acoperă întreaga scobitură a copitei. În Orient: „Les fers de cheval sont plats, sans talon ou crochet, & plus minces que les nôtres” (Chard, IV, 74). — Cf. și alb. *pētē* „ferro di cavallo”. — < πέταλον „~”.

PETĂLĂR, sm.: *du mǎla s' u ncalăă petălǎrlu* (du catira să o potcovească potcovarul), CosP, 80 — v. *pităldr*.

PÉTIC, sn., Dal, 165; Mih, 408 — v. *peatic*; **PÉTICĂ**, sf. — v. *peatică* și PhOr, II, 727-729; *ligă'm siminfa tu ună petică* (am legat sâmința într-o cirpă), Lum, I, 69; *cu petică arucădă, sl-î' l' nă-aumbrădă* (cu batista desfășurată pe cap ca să-i țină umbră), GrS, IV, 234; *petică albă* (năframă albă) (Pleasa) — v. *bălŭ, lăhurd*.

PÉTUR, sn., pl. *péture*, foaie de plăcintă, «pâte feuilletée dont on fait la pita; pâte feuilletée mise en morceaux; couches», Dal, 165; Nic, 422; Mih, 408; CFr, 108; GEI, 185 (< πέτροπον). — 1°. *péturlu pri cirpitôr s' tinde* (foaia de plăcintă pe cirpător se întinde), PLit, 605; 2°. *pită di péture* (plăcintă de foi suprapuse); 3°. *péturlu di prisăpră* (foaia de deasupra), PB, 89³⁸; 4°. *năs, ca pétur di feadră* (dinsul, ca foaia de ceară), BNA, III, 126; 5°. *gălbine ca péturlu di feadră* (galbene ca foaia de ceară), CalGrB, 45; PAnt, 193; Lum, II, 188; 6°. *pălbirea péturi pri făsa-a l'el s' leăse* (pulberea s-a întins în straturi pe fața ei), CalGrB, 87; BNA, IV, 29; 7°. *péture cu oăăă ș' cu lăpte* (iofca cu ouă și cu lapte) — v. *tămăelă*. — V. *pită* și gr. πέτρορα ('ΑρΓλ, 75), πίτορα (Passow, 492); πέτροπου (Hris, 332; Boga, I, 302; II, 54; 91). — PW, 1287; CDDE, 1358; REW, 6548: < lat. *pittula.

PETURIC'E, sf., PScr, 238 — v. *piturnic'e*.

PÉTUMĂ, sf., pl. *pétume* și *pițomate*, talpă la încălțăminte, «semelle». Sinonime: *bălă*², *mingăușolă*. — < πέτωμα „~”.

PÉZĂ, sf., pl. *pezl*, batjocură, «dérision; dédain; mépris», Dal, 165; Mih, 408 (*pe-ză*, sn., pl. *pezuri*); GEI, 185 (< παίζω „jouer”); *li peză* (de batjocură), PB, 254⁴; AI, 1901-1902, 115; BNA, III, 38; *cu zbor di peză* (cu vorbă de batjocură), PAnt, 280; Bair, 112. — V. *mbizăescu, pizăescu* și sinonimele *măltăpe* etc. — Cf. alb. *pézëm* „sdegno”.

PEZEVÊNȚIU, adj. m., pl. *pezevênți, pezevenghi*, «infâme; maquereau». V. *pășel'tu*. — < tc. *pézévenk* (321) „~”.

PHEÂN, sn., pl. *pheâne*, pian, «piano», Dal, 165. — Cf. gr. πιάνον. — < it. *piano*, les femmes à leurs tresses». V. *pênge*. — Cf. it. *plastra* < πλάστρα (τά) „pendants d'oreilles”.

PHEÁSTRU, sn., pl. *pheástre*, bănuț-agrafă de coșită, «espèce de petite monnaie pourvue d'un crochet et employée par les femmes à leurs tresses». V. *pênge*. — Cf. it. *plastra* < πλάστρα (τά) „pendants d'oreilles”.

PHEÁT, sn., Dal, 165; Nic, 422 — v. *pheatăc, plái* și sinonimele *blid, căl't'n, măsură*², *săhân*.

PHEATÁC, sn., pl. *pheatăte*, farfurioară, «petite assiette», Dal, 165.

PHÉȘCĂ, sf., pl. *phéști*, piersică, «pêche», PScr, 239; DR, II, 545. Sinonim: *keársică*. — < alb. *pj/shkë* „pesca”.

PHITÓ, sm., pl. *phitadz*, băutură, «boisson; liqueurs». — < πιτόν „~”.

PI, prep., pe, «sur; à; sous; pour; en; avec; contre», Dal, 165; Mih, 408. — 1°. *alină-te pi căsă* (sue-te pe casă); 2°. *stău pi scămnu* (stau pe scaun); 3°. *s' șeădă cu niș pi measă* (să stea cu dinși la masă), Cal, 1911, 52; BNA, V, 107; 4°. *aveă ștăută pi fină* (stătuse la

cină), Cal. 1911, 52; BNA, V, 107 — cf. gr. „περὶ τῆν ὥραν τοῦ γεύματος = sur l'heure du dîner”; 5°. *pi carl lēhne áltă s' lu da* (la ce altă meserie să-l dea), PB, 163¹⁴; 6°. *erd năltu pi zî'lile cî'ndu* (era exact în zilele cînd), PB, 240³⁴; 7°. *ctntî'ndalul dî jăle și pi soare și pi lână* (cîntînd de jale și sub soare și sub lună), RP, 2, 4; BNA, I, 38; 8°. *n'l-u-aflăt lu șideă pi lână* (o găsi unde ședea sub lună), PLit, 940; 9°. *lu ti feăl noăplea pri lână?* (unde te duceai noaptea cu lună?), PLit, 943; 10°. *di n'l-fudzî ȝlônile pi lână* (de-mi pleacă mîndrul fiind lună), PLit, 951; 11°. *s' bat pi lână și pi steăle* (seluptă și sub lună și sub stele), BNA, I, 110; 12°. *n'eddă-nôpi pi steăle* (în miez de noapte sub stele), Lum, III, 69; PAnt, 32; 13°. *s' lă dăm... n'il'l dî napulîon'l pi insu* (să le dăm... mii de napoleoni pentru un ins), PB, 418²⁴; 14°. *fudzî pe ascûmtalul* (a fugit (a plecat) pe furiș), PB, 243³¹; 15°. *nî'să zburăște pi vîntu* (dînsa vorbește în vînt, în deșert), Cal. 1911, 52; 16°. *gălbîna a meă asbură' pi vîntu* (galbenul meu a zburat în deșert, lira mea s-a dus pe nimic), Cal. 1911, 53; BNA, V, 109; 17°. *s' mărîlă pi un om dip avûl* (s-a măritat cu un om foarte bogat), PB, 168¹⁵; 18°. *s' u daă feăta... nu pi om dî-arădă* (să o dau fata... nu după un om de rînd), PB, 418¹⁷; 19°. *dî aestă, hîrbeă pi feăta* (din această cauză, fierbea contra fetei), PB, 196⁶. — 20°. *s' nu u dîs-cl'idă ș' pi nî'să* (să nu o deschidă și pe ea), PB, 392⁵; 21°. *vătămăl pi fur și n'l-loăt ahtea* (am ucis pe hoț și m-am răzbunat), GrB, 101; 22°. *avdî' ș' pi cucuveădă că cobălă aproape* (a auzit și pe cucuvea că cobea aproape), Velo, 20; 23°. *căleritu a meă, beă ȝînu ca pi a leă* (călărețul meu, bea vin ca pe al tău), PTrec, 25. — V. *pir*, *pri*¹.

PI², invar., apă, «eau»: *cî'ndu val dîie pi, să-n't dat apă* (cînd voi zice *pi*, să-mi dai apă), PB, 379²¹. — Cuvînt convențional, pentru care cf.: gr. πῖω „boire”, bg. *pîja* „boire”, srb. *pliti* „boire” și alb. *pi* „boire”.

PIA, adv., mai, «plus», CAr, 79; 504. V. *pleă*. — < πῆλ „~”.

PI-ANÁRΓA, adv., încet, «lentement», Dal, 165. — *pi¹ + anárġa*.

PIÁT, sn., pl. *piâte*, farfurie, «assiette», Mih, 408; PAnt, 476; GEI, 185. V. *pheăt*. — Cf. gr. πιάτον. — < it. *piatto*.

PIĂȚĂ, sf., pl. ?, piață, «marché public; place publique»: *nu aveă vólte pril piătă* (nu erau tururi (plimbări) prin piață), BNA, II, 74. — < it. *piazza*.

PIC¹, «interj. qui imite l'action de couler goutte à goutte»: *căde ploăta... pic, pic, pic* (plouă... pic, pic, pic), BNA, I, 84. — V. *pică* și:

PIC², vb. I (*pică, căl, căre*), picura, «couler goutte à goutte», Dal, 165; CAr, 294-295. — Verb dispărut, păstrat numai în următoarele cuvînte dintr-o legendă pronunțate de diavol către un păstor: (*săla*) *a meă pică, a la nu pică* (frigarea) mea picură grăsimă, din a ta nu picură) — cf. PMic, articolul *Dracul d 7*. Pentru labiala *p-*, netrecută la *k-*, cf. și *pișî!* — V. *kic* și *picăre*.

PIC³, sm., pl. ?, creștet, «pic, sommet», DR, I, 474. Cuvînt necunoscut. — V. *kiscu*, *pișlic*.

PICĂRE, sf., Dal, 165, pic(ur)are — v. *pică* și *kicăre*.

PICĂT, sn., pl. *picâte*, păcat, «péché; dommage», Dal, 166; Nic, 423; Mih, 408; Lum, V, 136. — 1°. *picăt dî Dumnidz'ă* (păcat de Dumnezeu), Lum, II, 183; 2°. *ȝi picăt feăta?* (ce păcat am făcut?), PB, 333³⁴; 3°. *picăllu ȝe nu-l dî vir l'irlăt* (păcatul care nu e iertat de nimeni), LP, 178; BNA, II, 16; 4°. *nu-l picăt dî-a meăle n'căte?* (nu e păcat de ale mele tinerețe?), PAnt, 249. Sinonim: *amărtie*. — Cf. alb. *μπεχάτ* (Hr, 254). — < lat. *peccatum* „faute, action coupable”.

PÍCĂ, sf., fără pl., picătură, «goutte — v. *kică*¹; dépit, rancune, colère; apoplexie — v. *kiculă*, Dal, 165; Nic, 423; W, II, 110 («Tropfen, Bröckhen»), DR, II, 545 (< alb. *pik*); X, 485; GEI, 185 (< πῖκα < it. *picca*). — 1°. *lipseă cî'te 'nă pică dî mîngăre* (lipsea cîte un pic de mincare), W, II, 264; 2°. *dî pica ȝe lă poărtă a ôilor* (de supărarea ce le o poartă oilor), PLit, 787; 3°. *ȝe, va-n'l ȝîn'l pică?* (ce, îmi vei purta pică?), FI, II, 5, 5; 4°. *trî pica a Gréșilor*

(pentru necazul grecilor), FI, II, 6, 6; 5°. *di pică, dușmân'li'i-l'i... băna-l'i l'i-loără* (de pică, dușmanii lui... viața-i i-o luară), BNA, I, 90; 6°. *l-vălmășl di tri 'nă pică* (l-ai ucis dintr-o războare), PANT, 293; BNA, I, 6; 7°. *tri un aveă pică* (pentru unul (contra unuia) avea pică), PB, 312^{2a}; 8°. *a lor... nu lă căde pică* (lor... nu le cade dambla), FI, I, 3, 6; 9°. *doăle s' n' agudească pica* (pe amîndouă să ne lovească apoplexia), PLit, 1021; W, II, 10 — *v. dămlăte*. — Gr. πικρα ('Avδρ, 281; Boga, I, 304; II, 242; Hris, 333). — Pentru vitalitatea respectivului cuvînt albanez *plikë* în literatura (poezia) populară albaneză, cf. Hahn, II, 127 și 129. — < alb. *plikë* „goccia; apoplexia fulminante”.

PICMÉZE, sf., pecmez, Mih, 408 — v. *pihméz*.

PICNÁ, adv., mereu, «fréquemment»: *lă sta picnă lu coastă* (le stă mereu *suliță* în coastă), PenB, VII, 12. Sinonime: *dipriănă, îndă*. — < πικνά „d'une manière serrée; dru; souvent”.

PICNĂ, sf. — v. *pecnă* și:

PICNĂVÓS, -voasă pl. *picnăvôși, -voăse*; **PICNÓS¹**, -noasă, pl. *picnôși, -noăse* pistruiat, «ouvert de taches de rousseur», Mih, 408 — v. *pecnăvôs*.

PICNÓS², -noasă, pl. *picnôși, -noăse*, des, dens, «épais, dense», Nic, 452; PScr, 238; GEI, 185. Sinonime: *des, spes*. — < πικνός „”.

PICULÉSCU, vb. IV (*piculii, -lit, -lire*), îmblînzi, «apprivoiser»: *buteă caoálu di dipunea pâl'i, piculeă ayri'n'le* (cînta din caval de făcea să coboare păsările, îmblînzea fiarele sălbatice), FI, I, 2, 7. Sinonim: *imiripsescu*. — < ?

PICUL'ÎŬ, sn., pl. *picul'e*, bănet strîns, «argent serré, mis en réserve; magot», Dal, 166; Nic, 423; PB, 678; *lă-l deade cît picul'îu avă* (cît bănet strîns a avut li l-a dat), RA, 90; BNA, II, 32; 134. — *Picul'îlu* e un apanaj al bătrînilor: sint bani strînși în decurs de ani, ținuți în secret, spre a fi lăsați drept moștenire. — Cf. și alb. *pekuli* „regalo, gratificazione”. — < lat. *peculium* „pécule, petit bien amassé par l'esclave”.

PICUN'ÎŬ, sn., pl. *picun'e*, Dal, 166; Nic, 423; Mih, 409; PB, 678; Dun, I, 177; *ajămsiră să-și vindă fumel'ea-a lor tri picun'i* (au ajuns să-și vîndă copiii lor pentru bani), Al, 1928, 62. — Nu reproduce lat. *pecunia* (PW, 1296). — < *picul'îu*.

PICURĂR, sm., pl. *picurări*, păcurar, cioban, «1°. berger; 2°. cochevis huppé», Dal, 166; Nic, 423; Mih, 409; PScr, 238; PGr, 128. — 1°: *carl di lukl st-aspari nu s' făși picurăr* (cine se sperie de lupi nu se face păstor), PLit, 533 și 605; *picurăr cu pîrcea lîngă* (păstorule cu plete lungi), Bag, 35; PANT, 198; BNA, V, 29; *picurări'l'i, cî'ndu aū minte, neălță ș' pîriclu* (păstorii, cînd au minte, potcovesc și puricele), PB, 96³¹; 2°: *pâl'îlu picurăr* (pasărea ciocîrlan), PLit, 287; PANT, 88 — v. *ciocîrleală*. Sinonim: *ciubân*. — V. n'el 2° și it. *pecuraru* (HF, I, 53: *Terra di lavoro*). — Pentru aspecte folclorice-etnografice, cf. PMic, articolul *Păstorul*. — < lat. *pecorarius* „celui qui prend des bestiaux à ferme”.

PICURĂRĂTĂ, sf., pl. *picurări'tă*, păstorie, «état de berger; nombre de bergers», FI, II, 1, 11; *harădă pri picurărătă* (bucurie pe (printre) păstorime), PenB, VII, 141.

PICURĂREĂȘTE, adv., ciobănește, «à la manière des bergers»: *anvîrteă-l picurăreăște* (învîrtește-l păstorește), PANT, 114.

PICURĂRÉSCU, -rească, pl. *picurărășli, -rêșli*, păcurăresc, «de berger; pastoral», Mih, 409; *cî'ne vcl'îu, picurărăscu* (ciine vechi, păstoresc), PB, 2; *ună n cap picurărăscă* (una în cap ciobănească), Fr, I, 160; BNA, III, 104. — V. *picurărescu*.

PICURĂRIL'E, sf., pl. *picurări'l'e*, ciobănie, «état de berger; métier de bergers», Mih, 409. V. *picurărătă* și:

PICURĂRLIKE, sf. — v. *picurlike*.

PICURĂROÂN'E, sf., pl. *picurărăoân'e*, păstoriță, «bergère; femme de bergers», PB, 678.

PICURĂRŬȘŬ, sm., pl. *picurărășli*, ciobănel, «petit berger», PB, 678.

PICURÉSCU, -rească, Dal, 166; Nic, 424 — v. *picurărăscu*.

PICURLÍKE, sf., pl. *pieurlíkí*, Dal, 166; Nic, 424 - v. *pieuráril'e*.

PICUROÁN'E, sf., Dal, 166; Nic, 424 - v. *pieuráoán'e*.

PÍĈE, sf., pl. *piĉi* «organ génital d'une femme», Dal, 166; Nic, 428; Mih, 408; CEI, 78. Sinonim: *kízdá*. - Cf. și alb. *piĉ* „vulva”. - < bg. *piĉe* „~”.

PÍĈEAN, sm., pl. *piĉean'i*, secătură, «homme sans valeur, maroufle», Mih, 408. - V. *piĉiá*.

PÍĈÍÓC, sm., pl. *piĉíóſi*, boabă, «grains (dans des jeux enfantins)», Mih, 408. - < ?

PÍĈÍŨ, sm., pl. *piĉi*, *piĉi* «petit enfant», Mih, 408. - Cf. și bg. *piĉiá* „bâtard”. - < tc. *piĉeh* (330) „bâtard; rejeun”.

PÍĈÍUR, sn., pl. *piĉiure*, fuior, «filasse de laine», Mih, 408; CFr, 197; CN, 128; 174; *dí pál'i adárá'm piĉiur i ful'lor* (din pale de lână dărăcită facem flșii sau fuior), CFr, 173. Sinonim: *piĉrike*. - < ?

PIDIKÍE, sf., pl. *pidikíi*, arcan, «action de saisir ou enlacer qqn à l'aide du lasso»: *n'i-loará hítlu pidikie* (mi-au luat fiul cu arcanul pentru armată). - < ? *παιδικιή ηλικία* „enfance”.

PIDILÓC, sn., PenB, III, 242 - v. *pitálog* și gr. *πιδοιλόγα* (Boga, I, 304).

PIDUCL'EÁRE, sf., Nic, 425 - v. *biducl'eáre*.

PIDUCL'ÉDZŨ (*mí*), vb. I - v. *biducl'édz-ú* -, a umple cu păduchi, «rendre ou être plein de vermine», Nic, 425 (*piducl'escu*). - < lat. **peduculare*, *pediculare* „avoir la maladie pédiculaire”.

PIDUCL'IÓS, -l'íóásá, - v. *biducl'íos* -, păduchios, «pouilleux», Nic, 425; Mih, 409 - < lat. **peduculosus*, *pediculosus* „pouilleux”.

PIDŨCL'ÍU, sm., pl. *pidúcl'i*, păduche, «pou, vermine; médecin (grămosteni)», Nic, 425; Mih, 409; PSer, 238; *pidúcl'iul. după țe si sătură, eási pri sufrínſedúá* (păduchele, după ce se satură, iese (apare) pe sprinceană), PLit, 606. - Explicația sensului «médecin»: păduchele care se plimbă liber pe corpul unui om e asemănat cu medicul din dictonul popular: *s' priimná ca yedtru* (se plimbă ca un medic, ca un om fără nici o grijă). - < lat. *pedueulus*, *pediculus* „pou”.

PIΔΑΓÓΓ, sm., pl. *pidagógi*, pedagog, «pédagogue», Dal, 166; Nic, 422. - < *παιδ-γωγός* „~”.

PIΔIMÓ, sm., pl. *pidímádz*, chin, «peine, souffrance; torture», Dal, 166; Nic, 401; 422; Mih, 409; GEI, 185; Al. 1903, 37; *atámſea acăſtără avinár'ile ș' pidímádz-l'i* (atunci au început urmărirea (persecuțiile) și chinurile), Lum, 11, 81. V. *pedímó* și *mundúre*, *zahméte*. - < *παιδεμός* „châtiment”.

PIΔIPSÉSCU (*mí*), vb. IV (*pidípsil*, -*sít*, -*sire*), chinui, «(se) donner beaucoup de peine», Dal, 166; Nic, 423; Mih, 409; PSer, 238; PB, 678; PAnt, 476; GEI, 185. V. *pedeúsescu*. - < *παιδεύω* „~”.

PIΔIPSÍRE, sf., pl. *pidípsiri*, căznire, «peine; supplice; châtiment», Dal, 166; Nic, 423; Mih, 409; PAnt, 476.

PIΔIPSÍT, -lă, pl. *pidípsit*, -*te*, căznit, «lassé; torturé, châtié», Dal, 166; Nic, 423.

PIΔUPÍNAC, sn., pl. *pidupínate*, covăſtea cu capac, «écuelle de bois à couvercle servant à conserver du fromage», Dal, 166; GEI, 185; CN, 173. V. *etnícíſt*, *nel'ítór*, *píripínac*, *răſtécá*. - < *πιδοπινακον* < *κλειδοπινακον* „écuelle (de bois) à couvercle”.

PIDŨL'ÍŨ, sn., PB, 678 - v. *piſúl'íŭ*.

PÍFÍLÍC, sn., pl. *piſíliſe*, virf, «sommets». Sinonime: *pic*, *kirkínédz-ú* etc. - < ?

PÍFKÍU, sn., pl. *piſkíuri*, gura mică a urciolului, «bord d'un broc; broc», Dal, 171; Mih, 409; GEI, 186. - V. *piſkíu*.

PIΓÁΔE, sf., pl. *piγá'dz*, puț, «puits», PB, 678; GEI, 186. Sinonime : *bundár*, *puřă*. — < πηγᾶδι „~”.

PIHÁVIȚĂ, sf., pl. *pihávliă*, lipitoare, «sangsue» (grămosteni). V. *ptuviă* și sinonimul *avdélă*. — < bg. *pijavica* „~”.

PÍHE, sf., pl. *pihl*, cot, «aune», GEI, 186. V. *col* 2°. — < πήχη „~”.

PIHÍȚĂ, sf., pl. *pihlă*, năframă, «fichu, voile de tête», Réç, 50. V. *póse* etc. — < ?

PIHLIVÁN, -nă, pl. *pihliván'i*, -ne, pehlivan, «acrobate; bateleur», Dal, 166; Nic, 428; Mih, 409. — < tc. *pehlivan* (329) „athlète; héros”.

PIHLIVÁNLI'KE, sf., pl. *pihlivánli'ki*, pehlivanie, «bravoure», Dal, 166; Nic, 428; Mih, 409. — < tc. *pehlivanlyq* (329) „~”.

PIHMÉZ, sn., pl. *pihmézuri*, Al. 1903, 93 — v. *pihméze*.

PIHTÍE, sf., pl. *pihtli*, piftie, «caillot, gelée — v. *pihtumă*; inquiétude, souci, tracas — v. *gallé*, Dal, 166. — 1°. cânda eră *pihtie nel'igátă* (parcă era piftie închegată), Lum, III, 349; 2°. *si-dă fápťă pihtie* (s-au făcut piftie), Lum, V, 212; 3°. *pihtie n'l-u fedťišťi tnma* (piftie mi-ai făcut-o inimă), PGr, 129; 4°. *ti-áftu lu galléi și tu pihtie* (te găseșc în îngrijorare și în neliniște), Lum, II, 318. — Cf. și gr. *πηχτή* „gelée”, bg. *pihtja* „caillot”. — < tc. *pykhty* (317), „coagulum; coagulé”.

PIHTUSÉSCU, vb. IV (*pihtusi*, -sit, -sire), închea; cicăli, «appréhender; (se) tracasser; déplaire», Dal, 166; Nic, 422. — V. *pihtie* și gr. *πηχτώνω* „faire cailler”, bg. *pihtósvamă* „faire cailler, figer”.

PIHTUSÍRE, sf., pl. *pihtusiri*, siclire, «tracasserie», Dal, 166.

PIHTUSÍT, -tă, pl. *pihtusit*, -te, cicălit, «tracassé», Dal, 167.

PÍJA, sf., pl. *piji*, prunc nebotezat, «nourrisson non baptisé», CEI, 77; < bg. *piže* „~”.

PIJILÍNĂ, sf., pl. *pijilín'i*, pieleță subțire, «membrane», Dal, 167; Nic, 423; *cărne slabă*, *mași pijilín'i* (carne slabă, numai pielețe). — V. *peaje*.

PILÁF, sn., **PILÁFE**, sf., pl. *piláfuri*, pilaf, «pilaf, riz à la turque», Nic, 424. V. *piláfe*. — < tc. *pilav* (323) „~”.

PILÁT, sm., pl. *piláf* ? présentable, bien habillé : *tuț s' anviscăură ca piláf* (toți s-au îmbrăcat ca ? *piláf*), Trib, I, 4, 6. — Cf. gr. *πελάτης* „client; chaland”. — < ?

PILÉAFE, sf., Mih, 410 — v. *piláf*, *pil'éafe*.

PILICÁN, sm., pl. *pilicán'i*, barză, 1°. cigogne — v. *lélic*; 2°. *dindon* — v. *miscu*; 3°. nu, creux vide (grămosteni) — v. *gof*, Dal, 167; Nic, 420; Mih, 410. — *pilicánlu m'că broă-ti* (barza mănincă broateci), PLit. 780; *fudzeă mărăřli' Armă'n'i cum fug pilicán'li'i și li'ndurle toamna* (plecau bieții aromâni cum pleacă berzele și rîndunelele toamna), Fr, II, 228. — < *πελεκάν* „pélican”.

PILICÚĎĂ, sf., pl. *pilicúdz*, așchie, «copeau», Nic, 424; Mih, 410; GEI, 186; *cu pís-timălea mplină di pilicúdz* (cu șorțul plin de așchii), Fl, II, 5, 7. Sinonime : *dșcl'e*, *găřl*, *mîndzál'e*. — < *πελεκουῶδα* „~”.

PILICÍÓS, -cîoasă, pl. *pillicîoși*, -cîoase, pipernicit, «ratatiné, rabougris», RF, II, 68 (< *impili* < *pili*). Sinonime : *azmél*, *pruzume*. — < ?

PILIDÁRE, sf., pl. *pilidăři*, ciripire, 1°. gazouillement, ramage, babil; 2°. essieu, arbre de couches, Mih, 410; *tără côrba pilidăre [di moără]* lu surză cu gura-l'i mare (iar bietul fus al osiei [de moară] îi asurzea cu gura-i mare), Lum, VI, 5, 8; 9. V. *pitridăre*.

PILIKÍĎĂ, sf., Mih, 410 — v. *pitnikôă*.

PILIKISÉSCU (mi), vb. IV (*pitikisi*, -sit, -sire). ciopli, «tailler du bois pour le dégrossir, dégauchir, doler; dégrossir», Nic, 424; GEI, 186; *lémnul fi l- pilikiséăște* (lemnul pe care îl cioplește), Al. 1903, 34. V. *pitixescu*. — < *πελεκῶ* „~”.

PILIKISÍRE, sf., pl. *pillikisiri*, cioplire, «action de dégrossir», Nic, 424.

PILIKISÎT, -tă, pl. *pilikisîl*, -te, cioplit, «dégrossi; civilisé un peu», Nic, 424; *hărăcoapă*, *pilikisîltă* (veselă, mamerată), LP, 124; *nu eră om ah't pilikisît* (nu era un om atât de cioplit, de educat), CalGrB, 110.

PILIPISĂ, sf., pl. *pilipiske*, fluieraș, «sifflet», Mih, 410. Sinonim: *fluără*. — V. *piscă*.

PILISTÉR, PILISTÉRĂ, sm., sf., Dal, 167; PB, 678; GEI, 186 — v. *piristér*.

PILIVÛRE, sf., pl. *pilivărî*, rug de munte, «framboisier», Mih, 410. Sinonim: *arâg*. — < ?

PILIXÉSCU, PILIXÎRE, PILIXÎT, Dal, 167; PAnt, 476 — v. *pilikisescu, pilikisire, pilikisit*.

PILIXITURĂ, sf., pl. *pilixitărî* «coupure menue; dégauchissement», Dal, 167; GEI, 186.

PILMÛN, sm., pl. *plmân'l*, plămin, Mih, 410 — v. *plmână*.

PILÓN'ÎŪ, sm., fără pl., pelin, «absinthe; amertume», Dal, 167; Mih, 410; PScr, 238; GEI, 77; PLit, 277; PenB, II, 275. — 1°. *tu îti-do căsă âre și fûndă dî pilón'lă* (în oricare casă există și legătură de pelin), Lum, II, 281; 2°. *tine fușl pilón'lă și hère* (tu ai fost pelin și fiere), CosP, 15; 3°. *tu sâfîti nă veârsă pilón'lă* (în suflot ne varsă pelin amar, venin), FI, II, 2, 8; 4°. *plón'lă ș' fârmăc il'l par* (îi par amar și venin), FI, I, 5, 7; BNA, II, 8; 5°. *pilón'lă-dî-Muzikie* (lemnul Domnului, «aurone»), Dal, 167. — Cf. vsl. *pelynă* „absinthium”.

PILPÉT, sm., pl. *pilpét*, mesteacăn, «bouleau», Jb, XIII, 89 (grămosteni). — V. *pulpét*. — Pentru -et, v. *fădzél*.

PILUȘÛ, sn., pl. *pilûșurî*, pluș, «peluche», Dal, 167. — < fr. *peluche*.

PIL'EÁFE, sf., pl. *pl'êhl*, Dal, 167 — v. *plêdfe*.

PIL'Î, sm., pl.?, creștătură, «entaille faite aux oreilles des moutons», GrS, IV, 379. Sinonim: *coacă*. — < ?

PIL'ÎŪ, sm., pl.?, «sorte de laitue vénéneuse, de tithymale»: *pl'ntica l'i si umflă' pil'îŵ* (burta i s-a umflat doidora ca și cum ar fi fost infectată de lăptuca pil'îŵ), FI, II, 1, 4 — (v. *fil'îŵ?*). — < ?

PIMÛNTU, sn., pl.?, pămînt, «terres», Dal, 166; GrS, II, 323; *an'turzeâste a pimintu* (miroase a pămînt, a țărînă), PLit, 606. Cuvînt rar. Sinonim: *îără*. — Cf. și mgl. *pimint* (PMegR, II, 104; GrS, VI, 180; CapM, III, 222); istror. *pemint* (PIstr, III, 319; PopD, IX, 11, 135; CIstr, 175; Kov, 199). — < lat. *pavimentum* „aire en terre battue; plancher, carreau”.

PIMNIȚĂ, sf., pl. *pimniță* — v. *bimță* — : *un puț dî tru pimniță* (un puț din pivniță), Lum, IV, 134. Sinonime: *calôye, izbă, pleămîță*. — Cf. și bg. *plonica* „cave à bière; taverne”.

PÎMTU, -tă, pl. *pîmft*, -te, împins, «poussé», Mih, 410; *cărăvea... dî pîmturî cînd i pîmtă* (corabia... cînd e împinsă de vînturi), ArE, 38. — V. *pîngu*².

PIN, prep., prin, «par; à travers, au travers de...»: *dî pîn hórîle armănești* (de prin satele aromânești), Velo, 28. V. *prîl*. — < lat. *per in*.

PÎNAC, sn.; **PÎNACĂ**, sf., pl. *pînafe*, tăbliță de școlar; tablă de școală, «table», Nic, 424; PLit, 66; GrS, IV, 378; *dî nîntea a pînacă'l'ei* (înaintea tablei de scris), CBiog, 34. V. *kîpînac, pîrîpînac*. — < πινάκας „~”.

PINACUTÔ, sm., pl. *pinacutădz* «planche à porter les pains au four; sébile», Nic, 424; GEI, 186. V. *placutô*. — Cf. mgl. *panacot* (GrS, VI, 178 și CapM, III, 213: < bg.). — < πινάκωτῆ „~”.

PINĂKÎĂĂ, sf., pl. *pinăkidz* «carton, couverture d'un livre, scoarță de carte legată», GEI, 186. — < πινάκιδιον „bordereau; écriteau”.

PINDÂNĂ, PINDĂNE, sf., pl. *pindă'n'l* «plantain», Mih, 411; PLit, 257; 325; GEI, 186 (< πιντάνι) — v.:

PINDÂNICĂ, sf., pl. *pindănițe*, pătlagină, iarba oaiei, «plantain», Mih, 411; PLit, 263; 264. V. *pândălică, pîndănică*. — Pentru această *pîndănică* «quinquefolium», cf. PMic, 1947,

13, precum și : „Quand un boeuf ou une vache est atteint d'une maladie des pieds (messiole ou fièvre aphteuse), on s'arrange pour faire de plantain... Avec ses feuilles on guérie les plaies les écorchures" (Beauquier, II, 289). — < ?

PINDĂRĂ, sf., pl. *pindă'ri*, para, «monnaie de cinq sou(s)», PB, 678; GEI, 186; *el eră avul, că f'ără pindără* (el era bogat, eu fără gologan), PAnt, 312. — < πεντάρα „~”.

PINDĂNICĂ, sf., Dal, 167 — v. *pindăntecă*.

Pindeanu, -nă, pl. *Pindeanu't, -ne*, «habitant du Pinde», PAnt, 476. — Neologism.

PINDEARTU, sm., pl.?, piine binecuvîntată, «pain béni — v. *litur'ie*; pain consacré a la communion», CDat, 41; Nen, 527 (< *pindi arton*). — Cf. gr. πενάρτος „ἄρτος μεγάλος” (Boga, II, 53). — < *pî'ne di ἄρτος?*

PINDOLIRĂ, sf., pl. *pindolire*, galben de 5 lire, «monnaie de cinq livres», PB, 678; GEI, 186. — < πινδολίρα „~”.

PINDURICĂ, sf., pl. *pindurițe*, cuiuț, «petit clou». — < *péndură*.

PINDURNIȚĂ, sf., pl. *pindurniță*: *aveâgl'e... ca niște pindurniță* (veghează... ca niște posturi de observație), GrB, 1, 30 — v. *pindruniță* și bg. *podarski* „de garde champêtre”.

PINZEĂRE, PÎNZIRE, sf., pl. *pînzêri, pînzîri*, împingere, «poussé, poussade», Mih, 411; Nic, 425; PB, 678. — V. *pîntu* și :

PÎNZUR, sn., pl. *pînzure*, brînci, «poussade, bousculade»: *déde pînzuru ș' cădzûi* (dădu împrînceală și căzui), Lum, V, 139. V. *pîngu¹, pîngur*.

PINÊȘŪ, sm., pl. *pînêșl*, galben, «monnaie d'or; Patengeschenke»: *mî'n'ile mpline cu pînêșl* (mîinile pline cu monezi de aur), W, II, 194. — < alb. *penēs* „specie de moneta de argento che viene usata anche come ornamento”.

PÎNGU¹, sn., pl. *pîngute* — v. *pînzur* — : *lr' oără-un pîng lă da* (îndată le dă o împrîncire), BNA, II, 96.

PÎNGU² (mi), vb. III și II (*pîmșu, pîmtu, pînzire* și *pînzăre*), împinge, «pousser», Nic, 424; Mih, 411; PScr, 238. — 1°. *mî pînzî nelo ascûmtu dor* (dor ascuns mă împinge încolo), Lum, V, 168; PAnt, 264; 2°. *s' nu ti pîngă drăclu* (să nu te împingă dracul), PB, 222³¹; 3°. *s' pînzărit căma năntu* (dacă ați fi împins mai înăuntru), BaN, 23; 4°. *pîngu oăhte* (împing dîmburi, lucrez din greu), PenB, VIII, 48 — v. *oăhtu* 4°. — < lat. **pîngere* (*pangere* „enfoncer, fischer”).

PÎNGUR, sn., pl. *pîngure*, împinsătură, vijelie, «poussée, poussade»: *greû pîngur di vînt* (grea pornire de vînt), Perd, 21. — V. *pînzur, pîngu¹, pîngu²*.

PÎNGEĂŪĂ, sf., pl. *pîngêl* — v. *pân'edăă* și *furculiță* —, Nic, 405. — < ?

PÎNGÊRE, sf., pl. *pîngêri*, fereastră, «fenêtre», Nic, 424; PScr, 238; *f'ără ușe, fir' pîngêri* (fără ușă, fără ferestre), PLit, 971. Sinonime: *fireastră, firidă, pâlăthire*. — < lc. *pendjéré* (324) „~”.

PINKIĂĂ, sf. — v. *pînkîdăă*.

PINITĂĂ, sf., pl. *pînlă'dz* «argent donné, comme pourboire, à ses amis par celui qui part loin de son village». — < πινιτάδα < πίνω „boire”.

PÎNTRU, prep., printre, «parmi», Nic, 425. Sinonim: *anămtsa, n'î:ă*. — < **printru* < lat. *per intro*.

PÎNISÊSCU (mi), vb. IV (*pî'n'sîl, -sil, -sire*). *făli*, «louer, vanter», GEI, 186. Sinonime: *alăvdu, fălêscu, fudulêscu*. — < παινέω „~”.

PÎN'ISÎRE, sf., pl. *pî'n'sîri*, lăudăroșenie, «action de (se) vanter».

PIONÊL, sm., pl. *pionêl'i*. *păun, «paon»: gîlăcă pionêllu lu livă'dz:le vîrdz'i* (joacă păunașul în livezile verzi), W'h, 287. V. *plundăr*. — < ?

PIPÉR, sm., fără pl., piper, «poivre; rouge, rougir», Dal, 168; Nic, 425; Mih, 411; PScr, 238; GEI, 186. — 1°. *băgășl sâre ș' pipér* (ai pus sare și piper), PB, 180¹³; PAnt, 96;

2°. *va pipéru n gură* (vrea (li trebuie) piper în gură *ca să se cumînțească la vorbă*), PGr, 129; 3°. *pipér într' ôcl'i* (piper în ochi = cuvinte usturătoare), PLit, 606; 4°. *tuț si-adrá pipér tu fălă* (toți se făceau la față roșii ca piperul *din cauza rușnării*), BNA, II, 74; 5°. *pipér lață* (piper negru), *pipér arôșă* „κόκκινο πιπέρι = poivre de Cayenne”. V. *kíper*. — Cf. gr. πιπέρι, alb. *pipër*, bg. *piperă*, tc. *buber* (280).

PIPERCĂ, sf., pl. *pipérki*, ardei, «poivron», Dal, 168; Mih, 411; GEI, 78. V. *papărică*, *pipiryedă* și *sûșcă*. — < bg. *piperka* „~”.

PIPILESCU, vb. IV (*pipilli*, -lil, -lire), ucide, «tuer»: *il pipilliră* (l-au ucis), PGr, 129. Sinonim: *vătăm*. — < ?

PIPILIȚĂ, sf., PB, 678; PAnt, 476 — v. *pipiriță* și *pipilăscu*.

PIPIRĂȚ, -lă, pl. *pipirăți*, -le, piperat, «poivre»: *carl si hîbă pipirăță* (dacă o fi piperată = rea), PenB, III, 177. — Participiu de la verbul neatestat *pipirăd-ă*.

PIPIRGEĂȚĂ, sf., pl. *pipiryê*, ardei, «piment», Dal, 168; GEI, 78; GEI, 186; *pipiryê* umplute cu ariz (ardei umpluți cu orez). V. *pipercă*. — < πεπεριάζ „~”.

PIPIRIDĂ, sf., pl. *pipiridz*, plantă de apă, «plante aquatique semblable à la feuille du piment» (grămosteni). — < ?

PIPIRIȚĂ, sf., pl. *pipiriță*, solniță «poivrier, poivrière; roué de coups — v. *păpără*», Dal, 168. — 1°. *pipirița nu-ări pipér* (solnița nu are piper); 2°. *u-adră pipiriță* (a făcut-o piperniță, a bătut-o măr), PGr, 129; 3°. *răpe ml'earea-l'i di cusl'i di 'șl-u-adără pipiriță* (răpește (înhață) femeia-i de cosițe de și-o face piperniță *bătînd-o*), Fr, I, 40. — Cf. și bg. *pipernica* „poivrière”. — < *pipér*.

PIPÓNȚU, sm., pl. *pipón'i*, pepene galben, «melon jaune», Dal, 168; Nic, 425; PB, 678; GEI, 187; PLit, 606. V. *peăpine*, *pupón'lă* și sinonimul *gălbîn'lă*. — Cf. mgl. *pipón'lă* (PMegR, II, 105; GrS, VI, 181; CapM, III, 222). — < πεπόνι „~”.

PIR, prep., pe, «par»: *trêpe pîr la căsa a mul'eril'eî* (trece pe la casa femeii), PB, 237⁶; *s' ylnî pîr oăl'i* (să vii pe aici), PB, 478⁶; *trîcû pîr la poărtă-l* (a trecut pe la poarta ta), PLit, 860. Formă nordică. — V. *pi¹*, *pi²*.

PIR², -ră, pl. *pîrl*, *pîre*, isteț, «adroit, habile», Mih, 412; Mur, III, 268; *carl eăste pîrlu căre l'i-fură ylnu?* (cine e dibaciul care i-a furat vinul?), Mac, 88. — V. *pîră¹* și gr. *ἐμπειρος* „expérimenté; habile; versé dans”.

PIRAZMÔ, sm., pl. *pirazmădz*, tentație, «tentation; le diable — v. *sătănă*», Dal, 168; Nic, 420; Mih, 172; PScr, 238; GEI, 187; Cod, 80 b⁷; *si sta cóntra a pirazmôlul* (să stea contra tentației, contra diavolului), Fl, II, 7, 21. — < πειρασμός „~”.

PIRĂȚ, sf., pl. *pîre*, flacăra, «flamme; éveillé d'esprit, perspicace», Dal, 168; Nic, 452; Mih, 411; GEI, 187. — 1°. *în piră n'l-arde căplu* (capul lui arde în flacăra), GrB, 2, 24; PAnt, 285; BNA, I, 24; 2°. *patriôf foc, piră vin.tă* (patrioți ca focul, flacăra vinătă), Al. 1903, 63; 3°. *aveă un călfă' măllu piră* (avea un ucenic foarte deștept), PB, 503⁶; 4°. *n'șă, pîra, tul la tufel...* *trădceă* (ea, deșteapta, mereu la puști... trăgea), PB, 292²⁸; 5°. *cal'l...* *carl di carl mă mușăt ș' ma piră* (cai... care de care mai fumos și mai focos), PB, 413²⁴; 6°. *pîră nveăță* (învață ca para focului, învață foarte bine), PLit, 606. — În toate aceste șase citate, subst. *pîră* apare invariabil, cu funcție adverbială. — V. *apîră*, *pîr²*, *pîreăță* și sinonimele *fleamă*, *plămîniă*. — < πύρα „chaleur du feu; ardeur”.

PIRĂȚ, sf., pl. ? , practică, «pratique», GEI, 187. — < πείρα „~”.

PIRĂXESCU, vb. IV (*pirăxil*, -xit, -xire), tachina, «taquiner; incommoder, déranger», Dal, 169; Nic, 419; GEI, 187. V. *eirlăscu* și *skin²*. — < πειράζω „~”.

PIRĂXIRE, sf., pl. *pirăxiri*, deranjare, «importunité, dérangement; taquinerie», Dal, 169.

PIRĂXÎȚ, -lă, pl. *pirăxîți*, -le, deranjat, «importuné; taquiné», Dal, 169; Nic, 419.

PIRCĂLĂ, sf., pl. *pircăle*, percal, «percale», Mih, 411. V. *pricăl*. — < fr. *percale*.

PIRDÁFE, PIRDÁHE, sf., pl. *pirďáhi*, *perdaf*, «1°. polissure; dernier coup de rasoir du coiffeur; 2°. semonce — v. *băzmilď* 2°. *zavrăke*», Mih, 411; Dal, 168; *l'i-trăpsu ăndă pirdăfe* (i-am tras o dojană). — < tc. *perďakh* (318) „~”.

PIRDĖ, sm.; **PIRDĖE**, sf., pl. *pirďădz*, *pirďel*, perdea, «rideau; tromper — v. *sămăr* 4° etc.», Mih, 411 (*pirďel*); *l'i-băgă' pirdė tu ăcl'i* (i-a pus perdea în ochi, l-a înșelat), PLit, 607. — V. *birďe*.

PIRDĖȘE, sf., pl. *pirďeși*, spaimă, «crainte»: *trică pirdėșa ăstă* (a trecut spaima asta), PB, 185°. V. *purďeșe* și sinonimul *frică*. — Cf. alb. *pėrdhėsė* „formica” și bg. *părdežu* „pet” (порџ).

PIRĂFC, sm., pl. *pirďiți*, potirnice, «perdrix (măle)»: *mușăd ca un pirďic* (frumos ca o potirnice), RP, 9, 6; **PIRĂFC**, sn., pl. *pirďife* «oeuf de Pâques teint et orné de dessins»: *n'i-cădză n poădă un pirďic* (mi-a căzut în șorț un ou încondeiat), LP, 127; 129 — cf. gr. *αύγα περδικωτά* (Passow, p. 227). — V.:

PIRĂFĂ, sf., pl. *pirďife* «perdrix», Dal, 168; GEI, 187; *nă arăspindzi'm ca pă'l't di pirďică* (ne-am răspîndit ca puil de potirnice), BNA, II, 26. Sinonime: *pitrnicle*, *ăălă'ndăđ*. — < *πέρδικα* „~”.

PIRĂUCL'EAŬĂ, sf. — v. *purďuel'edăđ*.

PIREĂŬĂ, sf., pl. *pirėl*, istețime, «vivacitė, perspicacitė», Mur, III, 268. — < *piră*¹ sau: < lat. *peritla*, „expérience; habiletė”.

PIRGÁC, -că, pl. *pirgăci*, -te, isteț, «perspicace; vif, fougueux», PB, 678. V. *piră*¹. — < ? **PIRGURĖ**, **PIRGURĖE**, sf., pl. *pirguril*, *piryuril*, boltă de viță, «vigne; berceau de vigne», Mih, 411; Dal, 169; PLit, 933; GEI, 187; *pirgurille l'i scără* (boltele de viță i-au secăt), PLit, 895; PAnt, 30. V. *pirvulle*. — < *pėrgură* + *περγουλά*.

PIRGU, sn., pl. *piryur*, turn, «tour; colline escarpėe», Dal, 169; Nic, 452; GEI, 187; PLit, 1014. — < *πύργος* „tour; chăteau”.

PIRĖCL'U, sn., pl. *piriel'e*, pericol, «pėril, danger»: *di piriel'lu nu-l scăpăre* (de pericol nu e scăpare), PAnt, 272; Bair, 104; *că-l piriel'lu măllu mări* (că e pericol foarte mare), BNA, I, 106; *piriel'ul va ti pască* (te va paște (urmări) pericolul), Fl, II, 1, 11. V. *pericul*, *pitrul* și sinonimul *kındn*. — < it. *pericolo*? sau lat. *periculum* „danger, pėril”?

PIRĖCUL, sn., Dal, 169 — v. *pericul*.

PIRIDARE, sf., pl. *piridări*, ciripire, «action de gazouiller, gazouillement — v. *plidăre*», Dal, 169; *n'i-să piridărea 'și spūne hărtoășă* (dinsa, bucuroasă, își exprimă ciripitul), Lum, II, 309; BNA, III, 126.

PIRIDĂT, -tă, pl. *piridăci*, -te, ciripit, «gazouillė», Dal, 169; *vreăre piridădă* (iubire ciripită).

PIRIDĂŬ, vb. I (*piridăi*, -dăi, -dăre), ciripi, «gazouiller», Dal, 169; W, II, 166; PAnt, 476 (*piridėscu*: suspect); *cu dor mare piridă* (cu dor mare ciripea), PLit, 1041; PAnt, 70 (*piridėđ*). — La indic. prez., forma e rară și nesigură. — Ca sens, cf. lat. *pīplare* „gazouiller”, — < ?

PIRĖARUM, -mă, pl. *pirėdrun'i*, -ume, neastîmpărat, «diable (d'homme)», PGr, 129. — < *περίδρομος* „~”.

PIRĖFAN, -nă, pl. *pirifan'i*, -ne, mîndru, «fier; arrogant», Nic, 425; PB, 676; PAnt, 476; GEI, 187. Sinonim: *fudăl*. — < *ὑπερήφανος* „~”.

PIRĖFĂN'E, **PIRĖFĂNĖL'E**, sf., pl. *pirifă'n'i*, *pirifăn'il'i*, mîndrie, «orgueil; fiertė», Nic, 426; PAnt, 476; GEI, 187; Cod, 86^s. Sinonime: *fuduleăđă*, *măreăđă*. — < *ὑπερηφανία* „~”.

PIRĖNDU, adv. — v. *aprinďu*² —, Dal, 169; PB, 679 (< *pre* + *inde*); *pirindu dzăđă di ăngeđrea a mōrtulul* (în ajunul zilei învierii mortului), PB, 36¹²; *pirindu fūgă* (în ajun de plecare), PB, 83¹⁰. — < *apirindu*.

PIRÎNȚE, sf., pl. *pirîngi*, furculiță, «fourchette». V. *furculiță*, *pirôn'e*, *pirăye* etc. — Cf. tc. *pirindj* (320) „laiton; bronze”.

PIRIORIZMÓ, sm., pl. *piriorizmádz*, restricție, «limitation, restriction», Nic, 421. — < περιορισμός „~”.

PIRIPÁKI, invar., nimicit, «anéanti». — 1°. *casă avz-l'tă, căre s' fêfe pîripáki*, nu arămăse ni *keđtră pri keđtră* (casă renumită, care s-a făcut praf, nu a rămas nici piatră pe piatră), CȘc, 47; 2°. *tătăl din fer pl toț stîfă' pîripáki să-l'i facă di pisti loc* (pe toți de pe pămînt tătăl din cer să-i facă praf și pulbere), Lum, V, 219. — < ?

PIRIPAT, sn., pl. *pîripale*, plimbare, «promenade». Sinonime: *çîzere*, *pîlmnăre*, *lîfîrîe*, — < περίπατος „~”.

PIRIPÎNAC, sn., pl. *pîripînafe* (grămosteni), CN, 102 — v. *pîdûpinac*, *pîrpinac*.

PIRÎSTASE, sf., pl. *pirîstas*, împrejurare, «circumstance, conjuncture», PAnt, 476. — < περιστάσις „~”.

PIRÎSTÊR, sm., pl. *pîristêrî*, porumbel, «pigeon», PAnt, 476. V. *pîlîstêr* și *purumba*. — < περιστέρη „~”.

PIRÎT, -lă, pl. *pîrîf*, -le «fi é v r e u x ?»: *boăfe subî're și pîrîlă* (voce subțire și înfrigurată), Fl, I, 2, 6. — < πυρετ(υ)ός „fiévreux”.

PIRIURSÊSCU (mi), vb. IV (*pîriursî*, -sî, -sîre), mărgini, «limiter; border», Nic, 421. — < περιουρίζω „~”.

PIRIURSÎRE, sf., pl. *pîriursîrî*, limitare, «limitation; restriction» — v. *pîriorizmó*.

PIRIURSÎT, -lă, pl. *pîriursî*, -te, limitat, «limité; borné», Nic, 421.

PIRÎZE, sf., pl. *pîrîzî*, dietă, «diète, régime», Mih, 411. Sinonim: *diétă*. V. *perîz-lă'ke*. — < tc. *perhiz* (321) „~”.

PIRKINDÊ, sm., pl. *pîrkîndádz*, diurnist, «provisoire; diurniste». V. *pîrkîndê*. — < tc. *pérâkendé* (317) „dispersé; épars; détail”.

PÎRLE, sm., pl.?, țăruiș, «piquet, pieu» (dans des jeux enfantins), Kats, I, 84. — < ?

PIRMÎS, **PIRMÎΘ**, sn., pl. *pîrmise*, *pîrmîθe*, Mih, 411 — v. *pârmîs*, *pârmîθ*.

PIRÔN'E, sf., pl. *pirôn'e*, furculiță, «fourchette», Réc, 36. V. *pîrîună*. — < περόνη „~”.

PIRÓS, -roasă, pl. *pîrôsl*, -roăse, păros, «poilu», Dal, 170; Nic, 426; Mih, 412; Gram, 288. — 1°. *făfa... măltu pîroasă* (fața... foarte păroasă), GrB, 220; PAnt, 223; BNA, IV, 138; 2°. *mi'n'ile afeále pîroăse mi strîndzeá* (mîinile cele păroase mă strîngeau), Lum, II, 313; BNA, IV, 78; 3°. *căscă pîroăsa, întră billîru — lăpăda cu čîčlôrlu* (cască părosul, întră belitul — ciorapul și piciorul), PLit, 382. — < lat. *pillosus* „poilu, velu”.

PIRPINÁC, sn. (grămosteni), DR, IV, 278; CN, 173 — v. *pîripînac*.

PIRPINDÁC, sn., pl. *pîrpîndáfe*, podoabă de argint purtată pe cosiță în spate, «atour, attifet d'argent attaché aux tresses de cheveux». — < ?

PIRPIRÎȚĂ, sf., pl. *pîrpirîță*, paparudă, «jeune fille qui chante une invocation pour appeler la pluie»: *si-adără pîrpirîță... tótna d:l'nîle* (totdeauna zînele... se fac paparude), BNA, II, 20. — V. *pîrpirîună* 3° (și *pêrpira*) și gr. Περπυρίτσα (Boga, I, 305).

PIRPIRÎNĂ, sf., pl. *pîrpirîne*, mac; fluture, «1°. pavot(-coq) — v. *păpărîună* și sinonimele *balțótă* și *mac*; 2°. papillon — v. sinonimul *flîtur* 1°; 3°. jeune fille qui chante une invocation pour appeler la pluie — v. *pîrpirîță*, Dal, 170; Nic, 407; Mih, 412; PAnt, 476; PLit, 725; WTh, 132; CEI, 78 (cf. bg. *peperuda*); GEI, 187 (< περπερούνα). — 1°. *s' treămbură di frică, ca pîrpirîună* (să tremure de frică, ca macul), PB, 341¹⁴; 2°. *zboără n'îl'i di pîrpirîn'l* (zboară mi de fluturi), Cal. 1911, 51; BNA, II, 54; 3°. *l' ul feđe amól'îă pîrpirîună* (ți-l făcu ud learcă ca o paparudă), PB, 494³⁶. — Cf. gr. περπερούνα ('Ανδρ, 278; Boga II, 241) „pavot”, alb. *paparunë* „papavero”. — Cf. Passow, 627—628.

PIRPIȘOR, sn., pl. *pirpișoare*, pomană, «aumône — v. *pâmă'ntu, pomeân*», Mih, 412;
PIRPIȘOR, -șoară, pl. *pirpișori*, -șoare, gingaș, «frêle, tendre», Mur, III, 269. — < ?

PIRTUFÔLE, sf. «portefeuille» — v. *portafel, purlufôle*.

PIRȚIE, sf., pl. *pirȚii*, zestre, «dot», Dal, 170; GEI, 78; AD, IV, 91 (< lat. *perchivium*).
 V. *prîșie* și *prică*. — < srb. *prêija* „~”.

PIRŪCL'E, sf., pl. *pirăcl'e*, perucă, «perruque», Lum, IV, 242. — Cf. gr. *περροῦχα* < it. *perrucca*.

PIRŪȚE, sf., pl. *pirŭȚi*, CFr, 162 — v. *pirînce, pirăl'e*.

PIRŪL'E, sf., pl. *pirăl'e*, GrS, IV, 379 — v. *pirăye*.

PIRUMĂH, sn., pl. *pirumăhuri*, năclad, «pierre placée au bord du foyer pour y retenir la cendre», Dal, 170; Nic, 542; GEI, 187. — < *πυρομάχος* „espèce de garde-feu”.

PIRŪNĂ, sf., pl. *pirăne* și *pirăn'i*, furculiță, «fourchette», Nic, 426; Mih, 412; GEI, 187. V. *pinșeădă, pirône, pirăye, pun'eădă* etc. — < *πηροῦνη* „~”.

PIRUNIGĂ, sf., pl. *pirunîze*, o floare, «espèce de fleur», Mur, III, 269. — Cf. mgl. *pirunigă* (PMegR, II, 105; GrS, VI, 181; CapM, III, 223). — < bg. *peruniġa* „iris”.

PIRUNSĚSCU, vb. IV (*pirunsi*, -sîl, -sire), pironi, «clouer; fixer». V. *ncărfusescu*. — < *περυνάζω* „piquer au vif”.

PIRUNSÎT, -lă, pl. *pirunsi*, -le, pironit, «cloué; fixé»: *sî'ndzile ncl'igăt pri ôcl'i* *pirunsi* (singele închegat pe ochi pironiți), BNA, II, 96.

PIRUSTIE, PIRUSTRIE, sf., pl. *pirust(r)ii*, pirostrie, «trépied de cuisine», Dal, 170; Nic, 452; Mih, 412; PB, 679; GEI, 187; cu *pirustia* (cu pirostria — *joc copilăresc*), PLit, 105; 393. — < *πυροστία* „~”.

PIRUȘ(E)ÂNĂ, sf. și adj., pl. *piruș(e)âne* și *pirușen'i* «belle fille aux cheveux longs et bien coiffés sur le front; perruque — v. *pirăcl'e* et *arăădă*»; monnaie d'or, collier de ducats», Dal, 170; Mih, 412; PB, 679 (< *per*³); PAnt, 476; Kats, 84; Lum, II, 45; PenB, IV, 18; BNA, III, 120; 166-167; DR, II, 475. — 1°. *nveăslă pirușeănă* (nevastă chipeșă, mindră), GrB, 99; 2°. *feătă pirușeănă* (fată cu păr bogat), GrS, IV, 245; 3°. *măi lăuddătă pirușeănă* (măi lăudată fată frumoasă), Fr, I, 21; BNA, I, 68; 4°. *ta s' fi ndredzi lălli-arăădă, lălli-arăădă ș' pirușeănă* (ca să-ți dregi dragii zulufi, bieții zulufi și perucă), Jb, XIII, 80 — v. *arăădă*; 5°. *flurii* ... *s' li coăsdă di cătălă sli pirușeănă* (galbeni... să-i coasă (prindă, agățe), de fes peste perucă), Al, 1903, 87; 6°. *purlă ș' la noi un kiro pirușen'i* (cîndva și la noi purtau sâlbe de galbeni deasupra frunții), Al, 1903, 47; 7°. *șeăpte flurii pi frănte, sun cătălă, s' cl'imă pirușănă* (șapte galbeni pe frunte, sub fes, se numeau *pirușănă*) (fărșeroți). — Cf. mgl. *pirușan* (PMegR, II, 105; GrS, VI, 181; CapM, III, 223) și alb. *përushane* „ornamento di metallo formato di catenelle e monete ed altri oggetti simili che la sposa porta sul capo”. — < tc. *périchân* (321) „dispersé; épars”: *zuluf périchân* „les cheveux en désordre (employé souvent en poésie, en parlant de l'amante)”.

PIRŪȘŪ, sm., pl. *pirăși*, păr mic, «petit poil», Dal, 170. — V. *mpiruședză*.

PIRVĂZĂ, PIRVĂZE, sf., pl. *pirvăz'i*, pervaz, «cadre; bordure», Dal, 170; Mih, 412. — Cf. gr. *περβάζι*. — < tc. *pervaz* (320) „~”.

PIRVULIE, sf.: *mușeătă dudie di sum pivulle* — v. *dudie* 1°. — V. *pirgurie*.

Pirvul'eăt, -lă, pl. *Pirvul'eăt*, -le «Aroumain de Périvoli (village aroumain au sud d'Avdela): *trișeă un tîntr Pirvul'eăt* (trecea un tînăr perivoliat), Fl, II, 1, 8; PAnt, 345. — („... nous atteignons Perivoli, où nous primes notre logement jusqu'au lendemain dans la maison du *proestos* ou *syndic*, qui nous accueillit de la plus mauvaises grace du monde”, Pouq, II, 439). — Ca și din Avdela, din Sămărină etc., în timpul tiranului Ali-pașa multe familii din Perivole au emigrat în Tesalia, în regiunea Veriei, ca și în regiunea Bitoliei (cf. Lum, II, 223; Velo, 21; BNA, V, 68 și 129) și în satul *Livăd*.”

PIS!, *pis!*, «interj. par laquelle on appelle le chat». — În greacă: *πίς, πικ, πικς* (Kop, 427). La francezi: „Pour appeler les chats, on dit: *bisse, bisse, bisse*” (Beauquier, I, 100). — V.: **PISĂ!**, sf., pl. *pisă, piscă*, «chat, chatte», Fr, I, 40. — V. *pă'să*, precum și alb. *pîșë* „la gatta (nel linguaggio dei bambini)”, tc. *pissi(k)* (322) „chat”.

PISĂ², sf., pl. *pisă, smolă*; infern, «poix; ténèbres, enfer» — v. *kisă!*; malheur, deuil — v. *pisusescu*, Dal, 170; Nic, 426; Mih, 412; PScr, 238; GEI, 188. — 1°. *lo... pisă și per!* (luă... smolă și păr), Cod, 107 b¹⁵; 2°. *čičiôdrile lăi, mul'edte tu pisă* (picioarele negre, muiate în păcură), Fl, II, 1, 12; 3°. *un niôr lăi ca pisa* (un nor negru ca păcura), ArE, 32; 4°. *afodă căste pisă* (afară e întuneric); 5°. *pisă afeđ ursă:ă* (bezna acea insuportabilă), ArE, 32; 6°. *noiscătă tu lă'le străn'e di pisă* (îmbrăcată în negrele haine de doliu), PLit, 981. — V. *cătrăne, pécură, sm'ă, piscatrăn* și gr. *πίσσα* (Hris, 182), alb. *pîșë* „asfalto; inferno”.

PISCALĂ, sf., pl. *piscale*, țevă, «tube, tuyau», Mih, 412. V. *piscă* și sinonimul *klăncu*. — < bg. *piskáto* „sifflet, pipeau; flûteau”.

PISCĂR, sm., pl. *piscări*, pescar, «pêcheur», Dal, 173; Nic, 421; Mih, 413; PB, 679. — < lat. *piscarius* „de poisson”.

PISCATRĂN, -nă, pl. *piscatrăn'i, -ne*, nenorocit, «malheureux, maudit», Dal, 170; cum s' lu l'eăi, leă p'scatrănă? (cum să-l iei, fa blestemată?), Lum, I, 119. V. *piscătrăn*. — < tc. *pis* (331) „sale; vilain” + *qatrăn* (964) „goudron”.

PISCĂ, sf., pl. *piske*, fluieraș, «petit sifflet; baguette», Mih, 412 (*ci'nă cu piscă*); *piscă di tučtă* (baghetă de tuci), CBiog, 40. — V. *piltpiscă, piscală, pizgă*.

PISCĂRÎLE, sf., pl. *piscăril'e*, pescărit, «métier de pêcheur: cu piscăril'ea... căsă nu hrăneă (cu pescăritul... nu hrănea casă, familie), PB, 163¹¹.

PISCĂROĂN'E, sf., pl. *piscăroăn'e*, pescăreasă, «pêcheuse; femme de piscăr», PB, 679; *piscăroăn'ea... ătură si s' ă'nă di zbor* (pescăreasa... a jurat să se țină de cuvânt), PB, 163¹⁷.

PISCĂTRĂN, -nă: *dipăne, piscătrăne, și l'eă-i parăd'z'i* (coboară, nenorocitul, și ia-ți banii), Cal, 1911, 194. — V. *piscatrăn* (și *pisă²* și *cătrăne*).

PISCOPLU, sm., pl. *piscopł'i*, peștișor, «petit poisson»: *ună găleată mplină cu piscopł'i* (o găleată plină cu peștișori). Fl, II, 3, 7. — < *pescu*.

PISCU!, sn., pl. *piscu!*, nod, «noeud bien étreint», Mih, 413; PETim, 16. — < alb. *pisk* „nodo”.

PISCU², sm., pl. *piști*, merișor, «buis, arbret rouge», Mih, 413. — V. *pixăre, pixu, pisceu* și sinonimul *șimșir*.

PISCUR, sn.; **PISCURĂ**, **PISCURE**, sf., pl. *piscu!*, *piscu!*, prescură, «pain bénit», PScr, 238; Mur, III, 270; CEI, 78; CȘc, 19; s' *ândz'im piscurile* (să ungem prescurile), PB, 286¹⁴. Sinonime: *lituryie, pănăyie*. — < vsl. *proseura* „προσφορά, oblatio”.

PISCURICIŪ, sn., pl. *piscurice*, prescure mică, «petit pain bénit». — < *piscur*.

PISKĖDZŪ?, vb. I (grămosteni): *pistcăł di mī uhtām (...?...)*. — < ?

PISIM, -mă, pl. *pisn'i, pisime*, solemn, «solennel»: *dz'le pisime* (zile solemne, de sărbătoare), Lum, V, 140-141; Cal, 1911, 202. — < *ἐπίσημος* „~”.

PISKĖSE, sf., pl. *piskėsi*, cadou, «cadeau»; Dal, 170; Nic, 426; Mih, 413; PScr, 238 (*peškėse*); PAnt, 477; s' *vă aduc ci'ti 'nă piskėsi* (să vă aduc câte un dar), PB, 298³. Sinonim: *doărdă*. — Cf. gr. *πεσκέσι* — < tc. *pechkech* (322) „~”.

PISKIRE, sf., pl. *piskiri*, năframă, «écharpe blanche que les vieilles femmes portaient à la tête» — V. PAnt, 97; PIm, II, 179; serviettes, Dal, 170; Nic, 426; Mih, 413; cu *ună piskire măre* (cu o năframă mare), Lum, IV, 107; *aduc moășe cu piskiri* (aduc bătrîne cu năframă), PAnt, 298; BNA, I, 126. — Cf. gr. *πεσκήρι* „essuie-main”; alb. *pesqir* „asciugamano”. — < tc. *pechkir* (322) „essuie-main; serviette”.

PISKISĚSCU, vb. IV (*piskisli*, -*sli*, -*sire*), dăruî, «faire présent, donner un cadeau», Dal, 170; *nu-l cîne s' piskisescu ș' lo?* (nu e bine să dăruiesc și eu?), PLit. 777. — < *piskése*.
PISKISĚRE, sf., pl. *piskisrlr*, dăruire, «action de faire présent», Dal, 170. Sinonim: *dăruire*.

PISKISĚT, -*tă*, pl. *piskisli*, -*le*, dăruit, «donné en présent», Dal, 170.

PISKĚŪLE, sf., pl. *pisklŭl'i*, canaf, «touffe de fils quelconque; houppes»: cu *pisklŭle* *pri anŭmire* (cu canaful pe umeri), CȘc, 11. V. *fŭndă*. — < tc. *puskul* (327) „~”.

PĚSMĂ, sf.: *li m'ncă di psmă* (le mănîncă din invidie), Lum, IV, 297 — v. *pĥmă*.

PISNĚCĂ, sf., pl. *pĥnĥe*, lipie, «pain ordinaire en forme de galette», Mih, 413. — V. *pĥncă*.

PISPEĂȚĂ, sf., pl. *pispĥ*, șiretenie, «finauderie», Mih, 414. — < *pĥspu*.

PISPĚLĚSCU, vb. IV (*pĥpĥli*, -*li*, -*lire*), «saupoudrer; couvrir», presăra, Dal, 170; Nic, 426; Mic, 413; PB, 679; GEI, 188; Lum, I, 69. — < *πασπαλίζω* „saupoudrer”.

PISPĚLĚRE, sf., pl. *pĥpĥlrl*, presărare, «action de saupoudrer, de couvrir — v. *acupĥlre*», Dal, 170; Nic, 426; Mih, 413.

PISPĚLĚT, -*tă*, pl. *pĥpĥli*, -*le*, presărat, «saupoudré; couvert», Dal, 170; *el'mpu... pĥpĥli* cu *neăă* (cîmp... presărat cu zăpadă), PenB, II, 273. — V. *pĥpăl'lŭ* și gr. *πασπαλῖτα* (Boga, I, 306).

PISPĚLĚȚĂ, sf., pl. *pĥpĥlĥe*, plăcintă de mălai, «galette de maïs saupoudrée de fromage», Mih, 413. Această plăcintă se mai numește *pĥă di bubădă*. V. *pruscultă*.

PĚSPU, -*pă*, pl. *pĥskt*, *pĥse*, șiret, «adroit, finaud». V. *pĥspeďă* și sinonimul *mălăyăr*. — În Avdăla e numele *Plspă*. — < ?

PĚTĂLĚ, sf., CDDE, 1351; DR, X, 61–63 — v. *păstăl'e*.

PĚTĂR, sn., pl. *pĥtăre* «arçon de derrière d'un băt», PenB, III, 242. — V. *pestă'r*, *opistăr* și:

PĚTĂRE, sf., pl. *pĥtă'rl*, traversă de samar, «traverse d'un băt — v. *păylăă*», CFr, 104. — V. *pĥtăr*.

PĚTE¹, sf., fără pl., credință, «foi; croyance; religion», Dal, 171; Nic, 427; Mih, 414; PScr, 238; PB, 679; GEI, 188; *toĥ lrl pĥte murim nol* (noi toți murim pentru credință), Velo, 51; BNA, V, 85. — Ca înjurătură: *pĥtea-a mĥ-sal* (legea mă-sei = diavolul), PGr, 129. — Sinonime: *dină*, *fĥde*, *vĥredăă*. — < *πίστις* „~”.

PĚTE², **PĚTI**, prep., peste, «sur; par dessus; au delă; pendant», Dal, 171; Nic, 427; Mih, 414; PB, 679. — 1°. *u-arucă' pĥtl cāsă* (a aruncat-o peste casă); 2°. *s' dăse pĥtl-amăre* (s-a dus peste (dincolo de) mare), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112; 3°. *da cap lŭna pĥtl noăple* (răsare luna în timpul nopții), Lum, III, 7; PAnt, 212; BNA, IV, 47; 4°. *al hĥvrită pĥtl noăple* (te-au apucat friguri în cursul nopții), PenB, VIII, 54; 5°. *pĥte-anămlrl* cu *mĥndl'i* (cu năframe peste umeri), PAnt, 304; BNA, I, 136. — V. *pĥste*, *păstl*.

PĚTEĂŪĂ, sf., PenB, III, 242 — v. *pĥtedăă*.

PĚTĚLE, invar., bătaie grea, «roué de coups — v. *klutĥă*, *pĥpĥrĥă*, *pĥrjină* etc.: *l-bă-lură di l-feďĥrlă pĥtĥle* (l-au bătu de l-au făcut terci), PGr, 129; *l-bălă pĥtĥle* (l-a bătu măr). Mur, III, 271; *l-fĥte pĥtĥle di klutĥă* (l-a făcut turtă în bătaie), Mih, 414 — < tc. *pesdl*... (322) „pâte sèche de fruits; rouer de coups”.

PĚTIMĂLE, sf., pl. *pĥtimăl'i*, șorț, «tablier utilisé contre toute saloperie», Dal, 171; Nic, 422; cu *pĥtimălea mplĥnă di pĥlĥcădz* (cu șorțul plin de așchii), Fl, II, 5, 7. V. *bĥstimăle*, *pĥșĥtmăl* și sinonimul *poălă*. — Cf. și alb. *pashtamall* „sudario”. — < tc. *pehtamal* (322) „tablier”.

PĚTIMĚN, -*ĥnă*, pl. *pĥtimĥn'i*, -*ĥne*, Mih, 414; PB, 679; GEI, 188; *pĥtimĥn'i-i-a lăť fărlăť* (credincioșii tăi flirtați), Trib, II, 7–8, 6 — v. *pĥtă*, *mbĥstimĥn* și sinonimul *besali*.

PISTIPSÉSCU, vb. IV (*pistipsiŭ, -sîl, -sîre*), crede, «croire — v. *cred*; prêter foi», Dal, 171; Nic, 427; Mih, 414; PScr, 238; PB, 679; GEI, 188; s' nu *pistipsîre*, *misără tîne dîznóu* (dacă nu crezi, măsoară tu din nou), Lum, I, 146. — < πιστεῖω „~”.

PISTIPSÎRE, sf., pl. *pistipsîrl*, credere, «action de croire», Dal, 171; Mih, 414; PB, 679.

PISTIPSÎT, -îd, pl. *pistipsîŭ, -te*, crezut, «cru», Dal, 171.

PISTÓ, adj. m., pl. *pistódz* «fidèle», Nic, 427; GEI, 188; a *câma pistódzlor soŭ* (celor mai credincioşi camarazi), PLit, 766. V. *pistimén*. — < πιστός „~”.

PISTUHÓRISE, sf., pl. *pistuhórisl*, retragere, «reculement; retraite». V. *opistohórise*. — < ὀπισθοχώρησις „~”.

PISTULÎE, sf., pl. *pistulîl*, scrisoare, «lettre», GEI, 188. Sinonim: *cărte* 1°. — < ἐπιστολή „~”.

PISTUPSÉSCU, vb. IV: *nivîdzútă, s' nu pistupsésŭti* (pe nevăzute, să nu crezi), CFr, 161 — v. *pistipséscu*.

PISUDRÉSCU, -rească, pl. *pisudrészŭl, -részŭl* «de *Pisudéri* (village aroumain)»: *hoără... pisudrească* (sat... pisuderesc), GrS, IV, 245.

PISUARÔM, sm., pl. *pisudrón'ŭl*, curier, «courrier». — Cf. gr. ὀπισθοδρομῶ „reculer”.

PISÚPRĂ, prep: *ancălică s' tîne pisúpră* [în text: *pî súpără*] (încalcă şi tu deasupra), PB, 267³¹ — v. *prisúpră* şi *súpră*.

PISURÍDZĂ, sf., CFr, 108; **PISURŪDĂ** (Cl'isúra), sf., pl. *pisurîdz, pisurâdz*, jumări de porc, «lardons à la poêle», Mur, III, 271. — V. *psirâdă*.

PISUSÉSCU (*mî*), vb. IV (*pisusîl, -sîl, -sîre*), smoli, cătrăni, «enduire de poix; rendre qqn. malheureux, devenir malheureux», Dal, 171; Nic, 426. — V. *kisuséscu*, alb. *pisós* „incatramare” şi, ca paralelism semantic, dr. *cătrăni*. — < *pisă*².

PISUSÎRE, sf., pl. *pisusîrl*, cătrănire, «action d'enduire de poix, de rendre malheureux», Dal, 171; Nic, 427. Sinonim: *bulsîre*.

PISUSÎT, -îd, pl. *pisusîŭ, -te*, nenorocit, «enduit de poix; infortuné», Dal, 171; Nic, 427; *pisusîŭl'ŭt dî aúŭl* (nefericiŭi de bătrîni), LP, 105. Sinonime: *bulsîl, curbisîl, învâpsu*.

PISÚZĂ, sf., pl. *pisúze*, acar, «étui à aiguilles», Mih, 414; Mur, III, 272. Sinonim: *nilunîtră*. — Cf. tc. *pessus* (322) „espèce de lampe...” — < ?

PIŞ! invar. — v. *pişl!*

PIŞCIMÁL, (Crúşova), sm., Al. 1903, 27 — v. *pistimáli, piştamál*.

PIŞCIREĂŪĂ, sf., PB, 679 (nord) — v. *pişŭtreădă* şi *şedrpă*.

PIŞ! invar. «pisse-toi; pisser»: e pers. a doua de la indic. prez. sau de la imperativ (în graiul copiilor): *fă pişl* (pişă-te); *feđŭŭră pişl* (s-au pişat); *fičŭŭrlu fáŭe pişl* (băiatul se pişă). V. *luşl*. — Pentru *p-* netrecut la *k-*, cf. şi *pič*². — V. *kişă*.

PIŞKÉR, -ră, pl. *pişkérŭl, -re*, şmecher, «artisan; faiseur de tours». — < tc. *pičékiár* (331) „~”.

PIŞÍN, ad., peşin, «comptant». — < tc. *péčín* (323) „qui se paye d'avance”.

PIŞKÎRE, sf.: *nu s' aŭleárdze scáfa cu pişkîrea* (scafa nu se şterge cu prosopul), Al. 1903, 42 — v. *piškîre*.

PIŞLÍ, s..., pl.? «jacket for a man», WTh, 319 şi planşa VIII, nr. 1 (Sămărina); Ὑπερ, III, 314; Boga, I, 301. Sinonim: *cundúşă*. — V. *peş, peşl*.

PIŞLIRÓS, -roasă, pl. *pişlirósŭl, -roáŭe*, murdar, «malpropre, sale», Mih, 413. — < ?

PIŞMÁN, -nă, pl. *pişmán'ŭl, -ne*, căit, «qui se repent, repentî», Dal, 170; Nic, 426; *si-n'ŭl ŭl fáŭl pişmánă, moárte* (moarte, dare-ar să mi te căieşti), PLit, 977; PAnt, 47; *năcă vrel s' ŭl fáŭl hađŭl pişmán?* (nu cumva vrei să te faci hagiú căit sau căitúl căiŭilor?), Cal. 1911, 178. Sinonim: *miŭlăn'luŭl*. — < tc. *péčimán, pišchman* (323) „~”.

PIȘMĂNE, invar., adv., stare de căință, «état de celui qui se repent», Mih, 414; Cod, 23 b¹⁰; s' turnă, s' feaște pișmăne (s-a întors, s-a căit), PLit, 951; tuș și lăte va vă făfēt pișmăne (toți și toate vă veți căi). — V. *pișmán*.

PIȘMÂNIPSĖSCU (m), vb. IV (*pișmânipsī*, -sī, -sire), căi, «se repentir; regretter», Dal, 173; Nic, 426. Sinonim: *mīlun'iusescu*, *lunusescu*. — < *pișmán*.

PIȘMÂNIPSIRE, sf., pl. *pișmânipsiri*, căire, «repentir», Dal, 170.

PIȘMÂNIPSIT, -lă, pl. *pișmânipsi*, -le, căit, «repentir», Dal, 170.

PIȘNÍC, sn., pl. *pișnițe*, cuptoraș, «petit four» (grămosteni): *pișniclu s' ti-ardă* (arde-te-ar cuptorul). Sinonim: *čiripic*. — V.:

PIȘNÍCĂ, sf., pl. *pișnițe* — v. *pișnică* —, Mur, III, 270; Jb, XII, 102; CEI, 78 (< bg. *pečenik*). — Cf. bg. *pečenje* „cuisson, rôtissage”.

PIȘPURĖDZŪ, vb. I, Nic, 426, șopti — v. *pișpurĖdžū*.

PIȘTAMĂL, sn.; **PIȘTAMĂLĂ**, sf.; **PIȘTEAMĂL**, sn., prosop, «essuie-main; serviette de toilettes», Al, 1903, 81; Mih, 414; Al, 1903, 82; GrS, IV, 379. — V. *piștĖmāl*, *pistimăle* (și dr. *peșteman* „șort”, Șez, 1922, 146).

PIȘTEĂNĂ, sf., pl. *pișteâne*, lingură, «cuiller», Maced, VI (1932), 3-4, 30. Sinonim: *lingură*. — < ?

PIȘTEĂŪĂ, sf., pl. *piștĖl*, pofil, «avaloire — v. sinonimul *bīldūme*», Dal, 171; Nic, 427; GEI, 188. V. *pișteădă*. — < *πιστιά* „croupière (de cheval)”.

PÎȘTI (nord) «terme de jeu enfantin», PLit, 127. — V. *cătă*. — < ?

PIȘTINĂ, sf., Nic, 427 — v. *pruștină* și sinonimul *șipur*.

PIȘTIREĂŪĂ, sf., pl. *piștirĖl*, peșteră, «antre; grotte; grand rocher», Dal, 171; Nic, 322; 422; Mih, 413; PAnt, 231; GrS, II, 399. — 1°. *'nă piștireădă 'șt-aneă 'nă lăgăme* (o peșteră își avea o cavernă, o subterană), PB, 253²¹; 2°. *cōnda eră n'ște piștirĖl* (parcă erau niște stinci), PB, 15⁸. V. *piștĖreădă* și sinonimul *spil'edădă*. — Gr. *μπιστιρία* (Hris, 329, 349; Boga, II, 232; I, 252. — < vsl. *peštera* „specus”).

PIȘTOĂLĂ, **PIȘTOLĂ**, sf., pl. *piștoăle*, *piștōle*, pistol, «pistolet», Dal, 171; Nic, 427; Mih, 414; PB, 679; *si-n'ī amln ūnă piștoălă* (să-mi descarc un pistol), PLit, 949; PAnt, 17. Sinonim: *cumbură*. — Cf. gr. *πιστόλα*, alb. *pistōle* etc. — < it. *pistola*.

***PIȘTULĂR**, sm., pl. *piștulări*, Dun, I, 190 (< lat. *epistolarius*) — cuvint existent ca nume-poreclă de familie: *Piștulăr*. — Cf. *piștōlă*.

PIȘTULICĂ, sf., pl. *piștulițe*, pistol mic, «petit pistolet», Dal, 171.

PIT, prep., Dal, 171; PB, 679; *minduirl il'ī trițed prit mīnte* (prin minte îi treceau gânduri), Lum, V, 9, 17; PAnt, 335 — v. *pī-tru*, *pītu*, *prit*.

PITĂCÎŪ, sm., pl. *pităcĖl*, cerșetor, «mendiant», Mih, 415; Nic, 547; *un ōrbu — un pităcĖlū* (un orb — un cerșetor), PB, 498¹⁶. Sinonim: *dicun'edăr*. — Cf. bg. *petace* „pièce de cinq centimes”.

PITĂFIL, sn.: *cī'ndu s' duțed la pităfil li n Grătlu-măre* (cînd se duceau la epitaflu de Paști), LP, 127 — v. *epităfiū*.

PITĂKE, sf., pl. *pităkĖl*, zmeu de hîrtie, «cerf-volant». Sinonim: *lītăcĖlă*. — Dintr-un derivat grecesc al vb. *πετώ* „voler, voltiger”.

PITALŪRGĂ, sf., pl. *pitālurģe*, fluture de cămașă, «paillette métallique — v. *părdic*», Mih, 415; GEI, 188. — V. *pitălădă*.

PITĂVRĂ, sf., pl. *pităvre*, *pităvri* — v. *pităvre* —, Mih, 415. — Cf. alb. *petăvrĖ* „pan-concello, travicello”, bg. *pedăvra* „bardeau”, tc. *pedavra* (317) „bardeau”. — < *πέταρον* „latte; bardeau”.

PÎTĂ, sf., pl. *pīte*, plăcintă, 1°. *galette; tarte*; 2°. (se) *décider*; 3°. *faire une gaffe*, Dal, 171; Nic, 427; Mih, 415; PScr, 239; CEI, 78 (< bg. *pitla*); GEI, 188 (< *πῆτα*); CMac,

58 (< ? *píturoán'e*). — 1° : *yíne cu únă pítă* (vine cu o plăcintă), Fr, I, 88; PAnt, 184; BNA, III, 68; *pítă di lăpte* (plăcintă de lapte), PB, 455¹⁰; 2° : *va tâl'căre pítă* (plăcinta trebuie tăiată = trebuie să se ia o decizie), PGr, 129 — v. *apufăseșeu*; 3° : *călcăși tu pítă* (ai călcat în plăcintă = ai comis o gafă), Fl, II, 6, 12; PLit, 453 — v. *đălă* etc. Sinonim : *plăfintă*. — Cf. mgl. *pítă* (PMegR, II, 105; GrS, VI, 181; CapM, III, 224). — Pita e un aliment foarte curent în viața aromânilor — cf. BNA, III, xi. Iată mai multe feluri de pite : *pítă di péture* sau *pítăroán'e*, *pítă di grîn fr'ímlu* sau *tărhănoán'e*, *pítă di lăpte* sau *lăptără*, *pítă di cárne*, *pítă di veárdză*, *pítă di culeášu* sau *plăsótă*, *pítă di bad-ără*, *pítă di bubótă* sau *cucumíșe*, *gluvarácă*, *mărsindre*, *pispililă*, *sălărie*, *șúplă*, *vasiloán'e*, *várdzăre* etc. Unele *píte* au și *călei'n'e* (cf. PIm, II, 207), altele nu au. — Cf. și alb. *píte* „specie de focaccia”, *pítta* „pâte faite avec des oeufs, de la farine et du fromage blanc” (Hecq, 301); gr. *πίτα* ('Ανδρ, 283), RohlfLex, 404. — PFon, § 230 : < it. sudic *pitta* „focaccia” < lat. *picta*.

PITĂLĂR, sm., pl. *pítălări*, potcovar, «maréchal-ferrant Dal, 171. Sinonim : *nalbân*. — V. *petălăr* (și gr. *πεταλωτής* „~”). — < *pétala*.

PITĂLÔG, sn., pl. *pítălôdăze*, oblanic, glamnică, «chiffe ou torchon arrondi comme un anneau, que les femmes posent sur la tête et au-dessus duquel elles portent des fardeaux» — cf. dr. *oblanic* în PIm, III, 149. V. *pidilóc*. — < ?

PITĂLŪĂĂ, sf., pl. *pítălădz*, fluture, «papillon». V. *pítălăryă* și sinonimele *flitură*, *pít-pirună* 2°. — < *πεταλοῦδα* „~”.

PITĂROÁN'E, sf., pl. *pítăroán'e* și *pítărón'i*, plăcintă mare, «grande galette», Jb, XIII, 89; *píte ș' pítărón'i* (plăcinte și mari plăcinte de foi), Al. 1903, 88. V. *pítăroán'e*, *pítăroán'e*, *píturoán'e*.

PITEĂCĂ, sf., pl. *pítăc*, cheag, «présure; caillette», Nic, 452. Sinonime : *el'căg*, *zăltă*. — < *πιτάδα* „~”.

***PITÉRCU**, vb. III — v. *pitréc* 1° și 6°.

PITIROÁN'E, sf., CFr, 108 — v. *pítăroán'e*.

PITIȘINĂ, sf., pl. *pítășin'i*, pieleșă, membrană, «lange; pellicule» : *și eă mi-aurlă la Bășlu, ș' di lu n'i-aveam sinile găledătă, n'i si uscără ș' n'i-armăstră pítășin'i* (și eu mă repezii la Bușu, și de unde îmi aveam sinii plini ca o găledată, mi s-au uscat și mi-au rămas piei goale), Fl, I, 4, 7; *că'prile... nă feătă cu arușină, îndărtle pade, pítășină curălă* (caprele... ne fată cu rășină (?)) [cu mucozitățile de culoarea rășinii], ugerile în jos lurlile, uscătură curată], Fl, II, 4, 8. — < ?

PITLIĞEĂNĂ, sf., pl. *pítliğen'i*, pătlăgea vinătă, «aubergine», Dal, 171 (*pítliğeană*). — < tc. *patlidjan* (309; 314) „~”.

PITMÉZE, sf., pl. *pítmezuri*, pecmez, «moût de raisin épaissi par coction», Dal, 171; Nic, 427. — Cf. gr. *πετιμέζι* „raisiné”, alb. *pekmés* „sapa” și, aci, *píhméz*. — < tc. *pekmez* (323) „~”.

PITRĂGE, sf., pl. *pitră'yi*, șifă, «latte; bardeau», Mih, 415 — v. *pítăvră*.

PITRĂHIL'E, sf., pl. *pitrăhil'i*, patrafir, «étoile», Mih, 415; GEI, 188. V. *pătrăhil'e*. — < *ἐπιτραχίλιον* „~”.

PITREĂCĂ, sf., fără pl., însoțire, «état d'accompagner qqn. à son départ» : *tru pítreacă, triși în vale* (la însoțire, tocmai în vale), Lum, V, 179. — V. *treacă*, *dăcă* etc. și :

PITREĂȚIRE, sf., pl. *pítreășiri*, trimitere, petrecere, «action d'envoyer, d'adresser», Dal, 171; Mih, 415. — V. *pítreășire* și :

PITREC, vb. III și II (*pítrecă* -căt, *pítreășire* și *pítreăședre*), trimite; însoți; petrece, «envoyer; adresser; accompagner qqn. à son départ; se divertir», Dal, 171; Nic, 427; Mih, 415; PScr, 239. — 1° : *aistu pítrecă hu:mikeărlu a lui* (acesta a trimis pe servitorul lui), PB, 174³; 2° : *mi-ăre pítrecătă* (m-a trimis), CalGrB, 123; PAnt, 267; Bair, 97; 3° : *n'i pítreăte*

di dipărte (imi trimite de departe), CalGrB, 123; PAnt, 267; Bair, 93; 4°. *n'l-pitrică mușeăta-n'l dor* (mi-a trimis mîndra mea dor), PAnt, 248; 5°. *amiră'lu l'i-pitrică pl'nă lu l'i-pitrică și s' turnă acasă-l'i* (împăratul i-a însoțit pînă unde i-a însoțit și s-a întors acasă-i), PB, 60⁶ — la Nec', 370: „I-au pitrecutî bolarii” etc.; cf. și Ur', 146; ITR, 75; 6°. *după țe pitricură* (după ce au petrecut, s-au distrat, au cheuit), PB, 238²⁶ — semantic, e unica atestare. — < lat. *per-traſſeere*.

PITRICĂ, sf., pl. *pitriſſi*, WTh, 319 — v. *pitrike*.

PITRICŪT, -tă, pl. *pitricuſi*, -le, trimis, «envoyé; accompagné», Dal, 171; Nic, 428; PB, 679; *pitricuſi di-ah'l'i dipărte* (trimis de atît de departe), PAnt, 292; BNA, I, 6.

PITRIKE, sf., pl. *pitrikî*, fișie de fuior, «bande mince de bonne laine sérancée dont on fait, au rouet ou à la quenouille, de la drûgă pour les bas», Fl, II, 5, 12. V. *pitrică*. — Cf. alb. *patork* „lana cortă”.

PITRIȘINĂ, sf., pl. *pitrișin'i* ... ? ... : *li'na, disfăptă pitrișin'i, ânda u-adună s' d'zi' țe că u-adună li'na și u făſe fălcăre* (lina, desfăcută în... ?..., cînd o stringe, se zice că o stringe lina și o face fălcăre), VAR, 268. — < ?

PITRIT', sm., pl. *pitriſi*, erete, «faucon (commun)», Mih, 415. Sinonim : *șain*. — Cf. alb. *petrit* „falco”. — < πετρίτης „~”.

PITRIT', -tă, pl. *pitriſi*, -le, mindru, «proprement vêtu; fier», Dal, 171. — < alb. *petrit* „nobile, di buona famiglia”.

PITRITEĂRE, sf., pl. *pitriteəri*, Nic, 428 — v. *pitreăſire*.

PITROĂNE, sf., pl. *pitron'i*, CȘc, 19; BaſP, 42; BNA, III, 40 — v. *pituroăn'e* și *cîr-ſicoăn'e*.

PI-TRU, prep.: *pitru că'l'ſuri* (prin drumuri), PB, 437²⁶ — v. *prti*.

PITRŪMSU, -să, pl. *pitrâmſi*, -se, străpuns, «percé d'outre en outre». V. *pitrâmſu*. În toponimie : *la Pitrâmsa* (la Pătrunsa) — vale stîncoasă la Bălăsa. — < lat. *pertunsus* „percé, troué”.

PITRŪMTU, -tă, pl. *pitrâmſi*, -te, pătruns, «percé; pénétré», Dal, 171; Nic, 428; *di jăle hîm pitrâmſi* (sîntem pătrunși de jăle), Lum, IV, 9; PAnt, 199; BNA, V, 37. — V. *spitrâmſu*.

PITRUNDĂRE, sf., pl. *pitrundări*, pătrundere, «action de percer», Dal, 171; Nic, 428.

PITRUNDĂT, -tă, pl. *pitrundăſi*, -te, străpuns, «percé; troué», Dal, 171. V. *pitrâmsu*, *spitrundăſi*.

PITRUNDEĂRE, **PITRŪNDIRE**, sf., pl. *pitrundəri*, *pitrûndiri*, Mih, 415; PB, 679 — v. *pitrundăre* și :

PITRŪNDU (mî), vb. III, II și I (*pitrundăſi* și *pitrâmſu*; *pitrâmsu* și *pitrâmſu*; *pitrundăre*, *pitrundeăre* și *pitrûndire*) pătrunde, «percer; pénétrer; forcer, traverser», Dal, 171; Nic, 428; Mih, 415; PAnt, 477. — 1°. *pitrundă'm grîndzile* (găurim grînzile); 2°. *lu s' nu poată s' pitrîndă v'rnu* (unde să nu poată pătrunde nimeni), PB, 130⁹; 3°. *pădurea aastă nu s' pitrînde* (pădurea asta nu poate fi străbătută). V. *spitrîndu* și *cărlil'édzû*. — < lat. *pertundere* „percer d'outre en outre”.

PITRUNDEĂRE, sf., pl. *pitrundzeri*, Nic, 428 — v. *pitrundeăre*.

PITRŪNIC'E, sf., pl. *pitrunic'e*, potîrniche, «perdrix: cî'ntă cucu și pitrunic'e (cîntă cucu și potîrniche)», LP, 77; PAnt, 290; BNA, I, 44; *acîo lu 'șî-băle pâl'lu vedra s' pitrunic'e n'edză-vedra* (acolo unde își cîntă pasărea vara și potîrniche în miez de vară), PB, 474³⁷. V. *pituric'e*. — CDDE, 1434 : < lat. **peturnicula* < *pernix* + *colurnix*; REW, 6404 : < lat. *perdrix* + *colurnix*. Avînd în vedere și forma lat. *spiturnix* „oiseau de mauvais augure”, e de admis etimologia **peturnicula*.

PÎTRUP, sm., pl. *pitrupi* și *pitrukî*, epitrop, «marguillier d'une église», Dal, 171; GEI, 142. — < επιτροπος „~”.

PITRUPÎL'E, sf., pl. *pitrupl'e*, epitropie, «comité», Dal, 172. — < ἐπιτροπή „~”.

PITRUSÊSCU, **PITRUSÎRE**, Nic, 428; Mih, 415; 416 — v. *apitrusescu*, *apitrusire*, *pultrusescu*.

PITRUZĂHARE, sf., fără pl., candel, «sucre candi». — < πετροζάχαρι „~”.

PÎTU, prep., Mih, 416; PANT, 477 — v. *pt-tru*, *pril*.

PITÛL'ÎŪ, sn., pl. *pitul'e*, culcuș, «recoin dans un arbrisseau; gîte»: *dlt pitul'îŭ dt corn'î lă-l-ia* (din ascunziș de corni iată-l-ia), PANT, 279; Bair, 121; *intră tu pitul'îŭ* (a intrat în culcuș). — V. *pătul'îŭ* și gr. *μπαδούλι* (Boga, II, 153).

PITÛMIN, -nă, pl. *pitûmin't*, -ne sau **PITÛMINĂ**, sf., pl. *pitûmine*, zburător, «volatile; apprivoisé», CEI, 78; GrS, VI, 386; a 5. *d-zûdă feje pitûminile* (a cincea zi a făcut zburătoarele), Cod, 68 b¹². — Cf. și bg. *pitomenû* „apprivoisé; civilisé”. — < πετούμενος „volatile”.

PITURIC'L'E, sf., Mih, 416 — v. *piturnic'l'e* și *pirîdică*.

PITURIDĂ, sf., pl. *pituridz*, mătreață, «pellicules de la tête». Sinonim: *mătreajă*. — < πετυριδα „~”.

PITURÎKE, **PITURNIC'L'E**, sf., pl. *pituriki*, *piturnic'l't*, Dal, 172; Nic, 427 — v. *peturic'l'e*, *piturnic'l'e*, *pituric'l'e* și *thăld'ndză*.

PITUROÂN'E, sf., pl. *piturôn't*, plăcintă de foi, «grande galette feuilletée», Dal, 172; Nic, 427; Mih, 416; BNA, III, xi; *trei meșl cu pituroân'e* (trei luni cu plăcinte făcute din foi de plăcintă suprapuse), PLit, 905. Se mai numește și *pită dt pelture* — v. *pită*. — < *peltur*.

PÎOĂRE, sf., pl. *piôâr'i*, chiup, «jarre», Nic, 423. — < πιόαρι „~”.

PÎOHÎU, sn., pl. *piôhlur'i* — v. *piŭkliu* —, Dal, 171; GEI, 186 (< πίφιος).

PÎȚĂ, sf., pl. *pițele*, șervet, «serviette de table», Nic, 428; Mih, 405; 407. Sinonime: *piskire*, *șirvel*. — Cf. gr. *πετσέτα*, alb. *pecële*, tc. *pêchéta* (317) „~”. — < lt. *pezzetta*.

PÎȚÎNDZINĂ?, sf., fără pl., pecingine, «darte, herpès», Mih, 415; CAR, 321. Sinonim: *cur di gâl'înă* — v. *cur*¹ 3°. — Cuvînt suspect. — < lat. *petigo*, -inem „éruption cutanée, dartre”.

PÎȚUSÊSCU, vb. IV (*pițusîl*, -sîl, -sîre), pingelui, «ressemeler des souliers». V. *pêumă*. — < πετσώνω „~”.

PÎȚUSÎRE, sf., pl. *pițusîr'i*, pingeluire, «action de ressemeler»: *îărăhile vor pițusîre* (opinile trebuie pingeluite).

PÎȚUSÎT, -lă, pl. *pițusîl*, -le, pingeluit, «ressemelé». — Cu sens propriu e folosit ca adj. feminin.

PIUNĂR, sm., pl. *piunâr'i* și **PIUNĂR**, -ră, pl. *piunâr'i*, -re, păun, «paon, paonne?; beau jeune homme». — 1°. *un pul'îŭ ca piunâr'lu* (o pasăre ca păunul), Lum, V, 54; 2°. *piunâr'lu 'șt-treățe, peănile 'și ndreădze* (păunul își trece, aripile își drege), PenB, IV, 18; 19; 3°. *un piunâr lăvëndu* (un păunaș levant), FI, II, 6, 5; 4°. *un piunâr alêptu* (un păunaș ales, distins) PenB, VI, 135. — E același cu *pionel*.

PIUVÎȚĂ, sf., pl. *piuvîță*, Mur, III, 272; CAR, 224; PLit, 394 — v. *pihăvîță* și sinonimul *sullăcă*.

PÎVÔN'ÎŪ, sn., pl. *pivodn'e*, pîriu, «ruisseau», Dal, 172; Nic, 422; *zîcîcutile a pîvôn'îlul* (îtipetele rîulețului), FI, II, 4, 7. — V. *pavôn'îŭ*.

PÎVUL, -lă, pl. *pivul't*, -le, pitic, «très petit, nain», Dal, 172; *n căsă hîl, lăl pivula?* (în casă ești, măi piticule?), FI, II, 2, 6. — < ?

PIXĂRE, sf., pl. *pixă'r'i*, merișor, «buis», Nic, 452; Mih, 416; Lum, I, 145; PLit, 121. V. *pisca*². — Lingurile păstorești, *cîrlîbă'n'le* și *sărîlle* bune se fac din lemnul tare și auriu al merișorului — cf. PIm, I, 172. — < πυξάρι „~”.

PIXĂRÎȘŪ, -șe, pl. *pixăriș'i*, -șe, de merișor, «de buis», PLit, 121; *clubănă pixărișe* (lingură de merișor).

PÎXU, sm., pl. *pieși*, merișor, «buis», Al. 1901-1902, 89. V. *pixăre* și sinonimul *bă'nțu*.

PIZÊSCU (*mi*), vb. IV : *pi:zîndalul 'nâ flâmbură* (păzind un drapel), Fl, 1, 3, 4 - v. *păzescu*.

PÎZGĂ, sf., pl. *pi:çe*, șuerătură de vapor, «sifflement d'un bateau», Mur, III, 273. - Același cu *piscă*?

PIZÎT, -lă, pl. *pi:îl*, -te : *pi:îlă și eșli di năl-nă* (păzită să fii de noi înșine), Fl, I, 3, 4 - v. *păzil*.

PIZIVINGLI'KE, sf., pl. *pi:zingli'ki*, pezevenglic, «infamie». - < tc. *pîzévenkilik* (321) „métier de maquereau; infamie”.

PÎZMĂ, sf., pl. *pi:me*, pizmă, «haine», Dal, 172; Nic, 420; GEI, 188; PLit, 777. - < *πεισμα* „entêtement; mutinerie”.

PIZMUSÊSCU (*mi*), vb. IV (*pi:musti*, -sî, -sîre), pizmui, «(se) courroucer», Dal, 172; Nic, 420; GEI, 188. - < *πεισμώνω* „(se) dépiler”.

PIZMUSÎRE, sf., pl. *pi:musîri*, miniare, «action de (se) courroucer», Dal, 172.

PIZMUSÎT, -lă, pl. *pi:musîl*, -te, infuriat, «courroucé», Dal, 172; Nic, 420.

PIZÓVUL, sn., pl. *pi:óvule*, năvod, «sorte de filet, épervier», PB, 680; GEI, 189. - < *πεζόβολος* „épervier”.

PIZUÊSCU (*mi*), vb. IV - v. *mbi:uêscu* -, Nic, 423; Mih, 416; PB, 680; GEI, 189; *îi pi:uîlă di nômli a profitul* (care vă bateli joc de legea profetului), Cod, 954; *di fe f' pi:uêșli nu ascăkl* (nu scapi de ceea ce îți bați joc), PLit, 667. - V. *péză*. - < *παίζω* „plaisanter; railler”.

PIZUÎARIC, -că, pl. *pi:uîari*, -fe, batjocoritor, «railleur, moqueur», Mih, 416; *pi:uîarisl'i a pistil'i* (batjocoritorii credinței), Cod, 19 b³⁶; *nă făimă pi:uîarisl'i al Dumnidză'* (ne facem batjocoritorii lui Dumnezeu), Cod, 116⁹. V. *mbi:uitôr*, *pi:uitôr*.

PIZUÎRE, sf. - v. *mbi:uire* -, Dal, 172; Nic, 423; Mih, 416; *armăsim... îi arîs și pi:uîri* (am rămas... de ris și batjocuri), Lum, I, 232.

PIZUÎT, -lă, pl. *pi:uîl*, -te - v. *mbi:uit* -, Dal, 172; Nic, 423; W, II, 278; *si hîu pi:uîlă* (să fii batjocorită), Cod, 96⁹; *ma çine oărfân lin'isil dici't avut pi:uit*, PLit, 582 - v. *oărfân*.

PIZUITÔR, -loăre, Dal, 172 - v. *mbi:uitôr*.

PIZUÎLÎŪ, sn., pl. *pi:uîl'e*, prispă, «banc de pierre devant la maison et accoté au mur», Dal, 172; Nic, 423; GEI, 189; Pîm, II, 215; *lumea eăse pri pi:uîlîlă* (lumea iese pe prispă), PAnt, 300; BNA. I, 128. V. *pid:uîl'ă* și *preăspă*. - Cf. și bg. *pezulă*. - < *πεζούλι* „banc de pierre”.

PIZURĂ, sf., pl. *pi:urî*, infanterie, «infanterie», Dal, 172; Nic, 423; GEI, 189; *pi:ura ș' căvdlăria* (infanteria și cavaleria), PLit, 1019; PAnt, 39; *băinătîle a pi:urîl'e* (baionetele infanteriei), Fl, II, 7, 15. - În greacă : *πεζούρα και καβάλα* (Passow, 51). - < *πεζούρα* „~”.

PÎCSÊSCU, vb. IV, GrS, IV, 379 - v. *păxescu*.

PÎCÊ, sm., piftie, Dal, 166 - v. *păcê*.

PÎDÛRE, sf., PAnt, 477 - v. *pădure*.

PÎGÎN'ÎÔR, adv., PAnt, 477 - v. *păgân'îôr*.

PÎHĂ, sm., pl. *pi:hăz*, preț, «prix; valeur», Dal, 166; Nic, 419; Mur, III, 235; Fr. I, 56. - 1°. *pihă'lu a piăjăl'e* (prețul pieței), Al. 1903, 75; 2°. *idela.* : *nu are nițl un pîhă'* (ideea... nu are nici o valoare), CBIog, 27. V. *păhă'* și sinonimele *lin'ie* 2°, *căstu*. - Cf. și alb. *paha* „valore, prezzo”. - < tc. *béhâ* (297) „~”.

PIHRIVÓS, -voasă, pl. *pihrivoști*, -voăse, buhav, «bouffi», Dal, 166; CEI, 76 (< bg. *pûhamû* „fourrer, glisser, faire passer”). Sinonim : *brûhav*, *pruhav*, *pûhav*. - < ?

PIHRIVUSÊSCU, vb. IV (*pihriusîl*, -sî, -sîre), buhâi, «se bouffir», Dal, 166; CEI, 76. - < *pthrivós*.

PIHRIVUSIRE, sf., pl. *pihrivusiri*, buhăire, «action de se bouffir», Dal, 166.

PIHRIVUSIT, -tă, pl. *pihrivusiți*, -le, buhăit, «bouffir», Dal, 166.

PİM'NE, adv., poimline, Dal, 167 — v. *pătm'ne*.

PİLMŪȚĂ, sf., pl. *pilmăuță*, laba piciorului, «patte», GrS, IV, 379. — < *pălmă*.

PİLTESCU (mi), vb. IV : *pilii și s' turnă acasă* (a plătit și s-a întors acasă), Al, 1903, 68 — v. *păltescu*.

PİN', prep., Mih, 394; PAnt, 477 : *apa eară pîn' di guse* (apa era pină la git) — v. *pî'nă*, *pă'nă*.

PİNĂDĂ, sf. : *je pinădă vreî să-î fălim?* (ce doctorie (balsam) vreî să-ți facem?), Mac, 9 — v. *panădă* și sinonimul *aruslică* (PLit, 227).

PİNĂR, sm., pl. *pînări*, pînar, «boulanger», Dal, 167; Mih, 394; PB, 680; Lum, I, 92. Sinonime : *čiripăr*, *furnăr*, *psumă'*. — < *p'ne* sau lat. *panarius* „boulanger”.

PİNĂ, prep., pină, «jusque», Dal, 167; Nic, 404; Mih, 394; PAnt, 477; PB, 680; *je nu tăzești pî'nă s' trești ari'ălu?* (ce (cite) nu promiți pină să treci riul?), PLit, 608; *lungă pî'nă mpăde* (lungă pină jos); *pî'nă di toamnă* (pină la toamnă). — V. *pîn'* și *trișl*. — < ?

PİNDĂR, sm., pl. *pîndări*, pîndar, «gardien», Dal, 167; Mih, 395; CEL, 76; BNA, II, 50; *nu-l pîndăru, că-l dipărte* (nu e pîndarul, căci e departe). BNA, III, 86. Sinonime : *avigl'itor*, *drăyăt*, *pul'edc*. — Cf. și alb. *pëndar* „~” (Hr, 308; GM, 332). — < vsl., bg. *podari* „custos, garde champêtre”.

PİNDRUNȚĂ, sf., pl. *pîndruniță*, cerdac, foișor (cf. și PIm, III, 164), «abri provisoire et soutenu par quatre poteaux servant a garder les vignes, les jardins potagers etc.», PMegR, II, 103. V. *pîndurniță*. — < **pîndărniță* < *pîndăr*.

PİNDZĂR, sm., pl. *pîndzări*, pinzar, «toilier, marchand de toiles», Mih, 395. — V. :

PİNDZĂ, sf., pl. *pî'ndză* și *pî'ndzuri*, pinză, «toile; rouer de coups — v. *păpurisescu*, *pîrjină* etc.», Dal, 167; Nic, 405; Mih, 395; PScr, 237. — 1°. *pî'ndză di sirmă* (pinză de mătase), PB, 502¹²; 2°. *pî'ndză di păngu* (pinză de păianjen), PB, 375¹⁷; 3°. *pî'ndza va bilire* (pinza trebuie înălbătită); 4°. *l-feațe pî'ndză bilă* (l-a snopit în bătaie); 5°. *l-feațe pî'ndză vin'itlă* (l-a făcut pinză vinată = l-a invinețit în bătaie), PGr, 121; 6°. *ca s' mătă pî'ndzili s' la alți daț in cap ca noi* (ca să ridice pinzele (= laudele) și la alții proști (loviți cu leuca) ca noi), Fl, I, 3, 6. — V. pl. *pî'nzuri* la BB, I, 23. — PW, 1323; REW, 6190; GrS, II, 320 : < lat. **paudia* < *pandere* „étendre”.

PİNDZĂTURĂ, sf., pl. *pîndzături*, pinzătură, «morceau de toile», Nic, 406.

PİNDZINĂ, sf., pl. *pî'ndzin'i*, păienjeniș, «toile d'araignée», Perd, 9⁴² : *pî'ndzina di păngu*. — < *pî'ndză*.

PİNE, sf., pl. *pîn'i*, pîine, 1°. pain; 2°. table; 3°. gagne-pain; 4°. place, fonction; 5°. s'alimenter, s'abriter; 6°. se depraver; 7°. pain de coucou», Dal, 168; Nic, 404; Mih, 395; PGr, 129. — 1°. : *s' vindu ca pî'nea căldă* (se vind ca pîinea caldă); *pî'ne di bubotă* (pîine de mălai); *pî'ne di mpărșire* — v. *mpărșire*; *va vâlămare cu pî'nea n gură* (trebuie ucis (ucisă) chiar cînd e cu pîinea în gură, cînd mănincă), PLit, 608; *pri pî'ne* (jur pe pîine), Fr, I, 125; PAnt, 176; BNA, III, 60 — v. *pră'pă* și PPar, 43 (gr. *μὰ τὸ ψωμί*, alb. „për búkë”); 2°. : *vin'im si mică'm pî'ne* (am venit să stăm la masă); 3°. : *s' li scoț pî'nea* (să-ți scoți (cîștigi) existența), PB, 221²⁷; 4°. : *pri mare pă'ne va s' ti bagă* (în mare funcție (post) te vei pune), Cod, 29 b²²; *s' intri tu pî'ne oăsilkească* (să intri în funcție regească), PB, 187¹²; 5°. : *loară di hăbăre tu l'eă pî'ne amiră'lu* (au luat de știre (au aflat) unde se aciuiază împăratul), PB, 9⁹; *știi cîtră tu l'eă pî'ne ațel cî'ne di Bărbă-cot?* (știi către (cam) unde se alimentează acel cîine de Barbă-Cot?), PB, 271⁸; 6°. : *alba a ta... da pî'ne a fărilor* (alba ta... dă pîine hoților = e femeie necinstită), PB, 346¹⁴; PLit, 609 — v. *curoă*, *fur* 1° și *l'eă* 1°; 7°. : *pî'nea a căclui* (pîinea cucului = plantă albastră închis cu aspect de ciorchine de struguri) — cf. fr. „pain

de coucou', „fleur de coucou" (Lychnis flos cuculi, oxalis acetosella), RFI, II, 233; Roll, II, 90; CCP, XXXIII, 275; 8°. *pî'nea a nîp'rîlcă'l'et* (pînea năpîrcii = săgeata apei, *sagittaria sagittifolia*). — Dacă bucata de piine îți cade din mînă, jos, e bine să o iei și să o săruți — la italieni: „Quannu casca un pezzo de pane per terra, bbisogna ariccojello, bbaciallo...". Zan, 227 — v. și *frî'nile*. — < lat. *pauls*, „pain".

PÎNGÎ'N, -nă, *pîngî'nî*, -ne, păgin, «païen; mécréant; méchant, cruel», Dal, 167; Nic, 404; Mih, 395; PScr, 237. — 1°. *pîngî'nîl'tî nîl'lî dî nîl'lî* (păgînii mîi și mîi), PLit, 994; PAnt, 25; 2°. *vrûșl s' mî mîlî, ôre pîngî'ne* (ai vrut să mă mîncîi (să mă ucizi), mîi păgîne), PAnt, 143; 3°. *pîngî'nă tî feă'lîșl* (rea te-ai făcut), PenB, IV, 115; Caraf, 18; 4°. *carl pîngî'n dî cl'ne cutîdză s' călcă la mîne?* (care spurcăciune de cîine a cutezat să calce la mîne?), PB, 159¹⁵. — V. *păngî'r* — formă pentru care cf. alb. *i pëgërë* „sporco, sporcato". — < lat. *paganus* „de la campagne; païen".

PÎNGÎNĂTĂTE, sf., pl. *pîngînătătî*, excrement, «excréments», Dal, 168; Nic, 404; DR, II, 473; PLit, 272; 279; *pîngînătătî dî cl'ne* (excrement de cîine). Sinonime: *căcăt*² etc. — < lat. *paganitas*, -alem „paganisme".

PÎNGÎNEĂȚĂ, sf., pl. *pîngîneătî*, DR, II, 473 — v. *pîngînătătî* și:

PÎNGÎNĂȚĂ (mî), vb. IV (*pîngînătî*, -nătî, -nîre), pîngări, «devenir païen; (se) souiller», Dal, 168; Nic, 404; PScr, 237; PLit, 279. — 1°. *nîrdzălă dî vă pîngîneătă* (mergeați de vă păgîneati), Cod, 11 b²¹; 2°. *dară'lîlî... pîngînescu căsa* (diavoli... spurcă casa), PLit, 806; 3°. *cl'ndu nu va s' pîngînească lăclu* (cînd nu vor spurca pămîntul), PB, 281³⁰; 4°. *s' nu pîngînească lăclu n fâja a soărîlî* (să nu spurce pămîntul în fața soarelui), PB, 282¹⁴; 5°. *mîcătî căcăt, dî tî pîngînișl* (ai mîncat excrement, de te-ai spurcat), PLit, 452. — Cf. mgl. *pāngānēs* „a spurca postul" (GrS, VI, 178; CapM, III, 214). — < *pîngî'n*.

PÎNGÎNIPSĂȚĂ, -psăre, -psătî, Dal, 168 — v. *pîngînescu*, -nîre, -nătî.

PÎNGÎNIRE, sf., pl. *pîngînîrî*, murdărire, «action de (se) souiller», Dal, 168.

PÎNGÎNÎȚĂ, -lă, pl. *pîngînișl*, -le, spurcat, «souillé; contaminé», Dal, 168.

PÎNGÎE, sf., pl. *pîngîlî*, depravare, «dépravation»: *nu sl-agărîștră pîngîlî și părămîșlîle a sôr-sal* (nu au fost uitate depravările și taciălele sôrîi sale), FI, II, 2, 7. V. *păncîe*. — Cf. alb. *pëngë* „impedimento" și:

PÎNGÎLÔȘ, -gîlôșă, pl. *pîngîlôșl*, -gîlôșe, nedemn, «indigne», LL, IV, 215; *din gura a lui nu înșeă vîrîndoară grătîre pîngîlôșe* (din gura lui niciodată nu ieșeau cuvinte josnice), CBiog, 11. — < alb. *pëngësë* „impedimento", *pëngonj* „ostacolare".

PÎNTIC, sn., pl. *pî'ntîfe*, pîntece, «ventre, panse», Dal, 167; PScr, 237; *băgă un pî'ntic în cap* (a pus o burtă pe cap), PB, 393³²; *pî'nticlu eăste bun trî pîcê* (burtă e bună pentru pîftie). V. *pî'ntică* și *skîmbê*. — < lat. *pantex*, -icem, „panse, abdomen".

PÎNTICĂ, sf., pl. *pî'ntîfe*, burtă, «ventre, estomac, abdomen», Dal, 167; Nic, 406; Mih, 396. — 1°. *cu zboăre pî'ntica nu s' ămple* (burtă nu se umple (nu se satură) cu vorbe), PGr, 130; 2°. *teșî pri pî'ntică* (întîși pe burtă, culcați cu burta la pămînt), PAnt, 83; 3°. *l't-lî va pî'ntica* (î le vrea (dorește) burta), PLit, 610; 4°. *u vîdză cu pî'ntica la gură* (a văzut-o cu burta pînă la gură, în poziție de apropiată naștere), PB, 211³⁰; 5°. *lăl nîca 'nă pî'ntică* (am luat încă o burtă = mai mîncăi încă o dată), PB, 324¹. — V. *pî'ntic* și *tîmpînișlă*.

PÎNTICÔȘ, -coasă, pl. *pînticôșl*, -coăse, pîntecos, «ventru, pansu», Dal, 167; Nic, 406; Mih, 396. Sinonime: *buricôs*, *ful'inôs*. — < lat. *pantecosus*.

PÎNTICUȘE, sf., pl. *pînticășe* «petit ventre», Dal, 167.

PÎNTISĂȚĂ, vb. IV, PB, 680; PAnt, 94 — v. *păntîsăȚă*.

PÎPĂ, sm., pl. *pîpădz*, preot, «prêtre», PLit, 78; 106; *carlêrea 'și-aveă s' pîpă* (locul de pîndă își avea și preot), PLit, 1023. — V. *ăurîlu-păpă*, *papăzic* și *prêstu*. — < *παπῆς* „păpă".

PÎPÛL'IŪ, Dal, 168 — v. *pupăl'iŭ*.

PÎR ! «cri par lequell on stimule les ânes à marcher : *uș!*, *pîr!*, BațN, 9. — V. *prîl*

PÎRĂ, sm., pl. *pîrdáz*, Dal, 168; Nic, 408; PANT, 477 — v. *pară*.

PÎRCOĂVĂ, sf., pl. *pîrcoave*, pocrov, «tapis de laine de chèvre». — V. *prucuyfă*, sinonimul *săzmă* și gr. pl. *πρωκόβια* (Κρυσ, II, 136). — < vsl. *pokrovŭ* „velamen”.

PÎRCĂSCU (mi), vb. IV (*pîrcŭl*, -*ŭl*, -*ŭre*), pîrci, «couvrir une chèvre», Dal, 168; GrS, I, 210; *căprile s' pîrcără* (caprele s-au pîrcit). — < *pîrcŭl*.

PÎRCIRE, sf., pl. *pîrciri*, pîrcire, «action de couvrir une chèvre», Dal, 168.

PÎRCITĂ, adj., f., pl. *pîrcite*, pîrcită, «(chèvre) couverte», Dal, 168. — V. *mîrlilă*, ca și *mărtălă*.

PÎRČIU, sm., pl. *pîrci*, pîrciu, «bouc qui n'est pas châtré», Dal, 168; Nic, 414; Mih, 399; CEI, 77. — Cf. alb. *përç* „montone non castrato” și gr. *πρητσία* „odeur de bouc non châtré”. — < bg. *pŭrčŭ* „bouc”.

PÎRDĂRIȚĂ, sf., pl. *pîrdăriți* (grămosteni) — v. *puđăriță*.

PÎRJĂLĂ, sf., pl. *pîrjăl*, arșiță, «chaleur excessive», Dal, 169; Nic, 412; CEI, 77 (< vsl. *prăžiti* „frigere”); *lilicŭle...*, *vătămăte di pîrjălă* (florile..., secate de arșiță), FI, I, 2, 7; *am pîrjălă mare n căp-n'i* (în capul meu am pîrjol mare, bătaie grea), Caraf, 54 — v. *scutură* V. *părjălă* și :

PÎRJĂSCU (mi), vb. IV (*pîrjŭl*, -*ŭl*, -*ŭre*), pîrli, «hâler; rarefier (en parlant des poils)», Dal, 169; CEI, 77. V. *pîrjălăscu*. — < vsl. *prăžiti* „frigere”, bg. *părža* „frîre”.

PÎRJĂLESCU (mi), vb. IV (*pîrjălŭl*, -*ŭl*, -*ŭre*), prăji, «griller à feu vif; chauffer», Dal, 169; Nic, 412; Mih, 400; CEI, 77; PANT, 477; *pîrjălă-n'i pî'nea* (prăjește-mi plinea); *vă pîrjălŭl la soare* (vă prăjiți la soare). — < *pîrjălă*.

PÎRJĂLIRE, sf., pl. *pîrjăliri*, prăjire, «action de griller à feu vif», Dal, 169; Nic, 412.

PÎRJĂLIT, -*tă*, pl. *pîrjălŭl*, -*ŭl*, prăjit, «fri; brûlé», Dal, 169; Nic, 412; Mih, 400; *pîrjălŭl di veđra-l lăclu* (pămîntul e prăjit (ars) din timpul verii), Lum, V, 11-12, 37; PANT, 157; BNA, II, 50; *măcăm cu cașă pî'ne pîrjălŭlă* (măcăm cu brînză pline prăjită).

PÎRJINĂ, sf., pl. *pîrjină*, bătaie, «rossade», Dal, 169; Mih, 401; CEI, 77 (< bg. *prăžina*); GrB, 138. — 1°. *pîrjină-l dădă di Dumnăz-ă'ă* (bătaia e dată de Dumnezeu), PLit, 617; 2°. *mi-asteđse di pîrjină* (m-a stins în bătaie); *pîrjină di la Șopullu-al-Grec* (bătaia de la Șipotul Grecului), FI, II, 7, 5. — V. *împărjîndeză* și sinonimele *păpără*, *pipiriță*, *pistile*, *pî'ndză* 4°, *școp*, *furjufe* etc. — Cf. vsl. *prăžina* „χλῖδα”.

PÎRJIRE, sf., pl. *pîrjiri*, rărire de păr, «action de rarefier les poils, de hâler», Dal, 169.

PÎRJIT, -*tă*, pl. *pîrjŭl*, -*ŭl*, prăjit, «hâlé; aux poils rarefiés ou lisses», Dal, 169.

PÎRLĂSCU (mi), vb. IV; **PÎRLIRE**, sf. — v. *pălăscu*, *pălire* —, AD, IV, 70-71; GrS, II, 399. — < sl. *pŕlŭja* „flamber”.

PÎRMĂTĂR, sm.: *doi s' l'i băgăm pîrmătări* (pe doi din toți să-i facem negustori), PLit, 924 — v. *prămătăr*.

PÎRMŪNĂ, sf., Dal, 170 — v. *plimună*, *purmună*.

PÎRNĂRE, sf., Dal, 170 — v. *părnăre* și *găirășă*.

PÎRNĂRIȚĂ, sn., pl. *pîrnăriuri*, pădure de ilice, «endroit boisé de houx; nombre de houx», Dal, 170. V. *purnăreădă*. — < *pîrnăre*.

PÎRNĂSCU, vb. IV: *lun'ina pîrn'i si s' arăspîndăscă* (lumina începu să se răspîndească), Lum, II, 145 — v. *purnăscu*.

PÎRȚ ! «interj. qui imite le son du pet»: *pîrȚ!*, *Mărșu* (pîrȚ!, martie), PGr, 131. — Cf. dr. „pîrȚ, pîrȚ, pîrȚ” (TeodP, 198), gr. *πρίτσι*, *Μάρτι*, *σ'εβγαλα* ('ΑρII, 1160); *Μάρτι*, *πρίτσι*; *φλαβάρη*, *πρίτσι* (Passow, 226); „hors d'ici, février! hors d'ici mars! pritz, pritz” (Marc, 219).

PÎRÛMBU, **PÎRÛMBĂ**, pl. *pîrănți*, *pîrămbe*, Dal, 170; *curată ca pîrămbe* (curată ca porumbița), Al. 1903, 37 — v. *părumbu*.

PÎSPĂLĂ, sf., pl. *pîspă'li*, *pospă'ală*, «poudre de farine de maïs», Dal, 170. — V. *păspălă* și gr. *πασπάλα* „παικάλη” (Boga, II, 91).

PÎSPĂL'ÎŢ, sn., pl. *pîspăl'e*, *pospai*, «poudre de farine qui se dépose autour des meuls; neige fine; couche fine», Dal, 170; GEI, 183. — 1°. *mōrili sântu mpline di păspăl'îu* (morile sînt pline de pospai); 2°. *nedăă cădeă pîspăl'îu* (zăpada cădea subțire), PenB, III, 106; 3°. *un pîspăl'îu di lun'ină si-aștrnă pri tut lōclu* (un strat fin de lumină se așternu peste tot pămîntul), FI, I, 2, 6. V. *păspăl'îu* și *pîspil'escu*. — Cf. gr. *πασπάλη*, bg. *paspalu* „folle farine”, precum și alb. *paspilăr* „mugnaio” (gr. *πασπαλάρις*) și *paspallos* „coprire”.

PÎSTRIMĂ, sm., pastramă, Dal, 171 — v. *păstrămă*.

PÎȘCULÉTĂ, sf., pl. *pîșcul'eti* și *pîșcul'el* (grămosteni), cuvertură, «couverture faite de pièces tissees». — < ?

PÎȘÉ, sm., pl., pl. *pîșeădz*, *pașă*, Dal, 170; PAnt, 478 — v. *pășé*.

PÎȘ(IL)ÊSCU, -ească, pl. *pîș(il)êșfi*, -êșli «de pacha», Dal, 170; *nūmlă pîșilească* (nuntă ca de pașă), PLit, 852; PAnt, 54.

PÎȘPĂCĂ, sf., PLit, 95 — v. *pășpăcă* și *plîlōfcă*.

PÎȘPURĂME, sf., pl. *pîșpură'ni*, șoptire, «chuchotement», Dal, 170.

PÎȘPURĂRE, sf., pl. *pîșpură'ri*, șoptire, «action de chuchoter», Dal, 170.

PÎȘPURĂT, -tă, pl. *pîșpurăt*, -te, șoptit, «chuchotés», Dal, 170.

PÎȘPURÉDZŪ, vb. I, Dal, 170 — v. *puspurédzū*.

PÎȚIRZ'IȚ, -tă; *meăre-arôșe ș' pîțirz'ite* (mere roșii și putrezite), GrS, IV, 239 (nord) — v. *putridz'it*.

PLAC, vb. II (*plăcūl*, *plăcul*, *plăjeăre*), plăcea, «plaire», Nic, 428; Mih, 416; W, II, 260; 362. — 1°. *îl plățe?* (îți place?), CȘc, 55; 2°. *carl gîlone l' plăti* (care flăcău îți place), PenB, IV, 120; Caraf, 31. — V. *ôcl'lu* 9°. — Acest verb e complet anemiat și, în general, e înlocuit cu *arăsescu*. — < lat. *placere* „plaire, agréer”.

PLĂCUMĂ, sf., pl. ?, greutate stomacală, «embarras gastrique». — < *πλάκωμα* „pression, poids”.

PLACUTÓ, sm., Dal, 172 — v. *pnacutó*.

PLĂCEÁN, -nă, pl. *plăceăn'i*, -ne, turtit, «aplatis»: *cu nărea plăceădnă* (cu nasul turtit), LP, 183. — V. *plîlētōs*, *plăci!* și gr. *πλακομούτης* „qui a le nez aplati”.

PLĂCÎ! «interj. qui exprime le bruit d'un aplatissement», PLit, 51.

PLĂDĂ, sf., pl. *plădz*, tavă, «plateau», Mih, 416. V. *aplădă*. — < *ἀπλάδα* „(grand) plat”.

PLĂDEA, adv., PB, 680; GEI, 189 — v. *amblădea* și *plaină*.

PLAHŪRCU, -că, pl. *plahăr'fi*, -fe, bleg, «qui a les oreilles pendantes», Dal, 172; PLit, 689. Sinonim: *maltéțcu*. — V. *pl'eahăr'cu* și alb. *i plākur* „avanzato in età”.

PLAINĂ, adv., oblic, «obliquement, en biais», PB, 681; GEI, 189; *apucă' plaină* (a apucat de-a curmezișul). Sinonim: *plădea*. — < *πλαγινά* „~”, *πλαγινός* „de travers”.

PLAIŪ, sn., pl. *plăuri*, *plai*, «flanc d'une montagne; arrondissement de montagne», lat. *clivus* „pente, montée”, Dal, 172; Nic, 428; Mih, 416; PAnt, 478; PhOr, II, 730; REW, 6564; DR, I, 115; LL, III, 99; CDDE, 1400. — 1°. *trică plălu-a mântilui* (a trecut plaiul muntelui), Velo, 42; BNA, V, 74; 2°. *ôlle ahurhîră s' l'eă plălu nsu* (oile au început să apuce plaiul în sus), PB, 15²¹; 3°. *vine dil păduri șt plăte* (vine din păduri și plaiuri), Bair, 119; 91; 58 (*plăte*: pl. cerut de rimă; dar, cf. *blai* sub *var*¹⁹). — Cf. gr. *πλάγι*, „locus declivus” (Passow, 628; Ἀνδρ, 283 și alb. *i plājē* „pianura, valle”. — < lat. **plagi*us).

PLĂMINĂ, sf., pl. *plămine*, flacăară, «flamme»: *plămina a pâl'ilor apreăse* (flacăra paielor aprinse), FI, II, 2, 2; *ună plămină... si-anălță sti...* *Zmōlcu* (o flacăară... se înălță pe... muntele Zmolcu), FI, II, 7, 5; *plămina acădă' si bumbuneădză* (flacăra începu să bubueie), FI, II, 3, 2. Sinonime: *flămă*, *fleacă*, *fleamă*, *piră*¹. — < bg. *plamenū* „~”.

PLAN¹, sn., pl. *plánuri*, plan, «plan, projet; tromperie», Dal, 172; Nic, 429; Mih, 417; PScr, 239; Pant, 478; GEI, 189. — 1°. *că n'i-aspărdzi plânlu tot* (că-mi strici planul tot), GrB, 4-5, 89; BNA, I, 78; 2°. *acătă' Uvréulu s' u bágă pi plan mul'éarea* (evreul începu să o pună în amăgire (să o ademenească) pe femele), PB, 234²⁰; 3°. *lu nglură ca plană* [în text: *kaplână*] (il injura ca amăgire?), Cod, 81¹⁷ — text neclar. — V. *aplân*. — < πλάνη „égarement; illusion” + fr. *plan*.

PLAN², -nă, pl. *plan'i*, -ne, amăgitor, «trompeur»: *xénlu 'și-easte plan* (străinul își e amăgitor), Réc, 43. — < πλάνος „~”.

PLĂNGĂ, sf., pl. *plă'ndzi*, pafta?, «gond à patte?»: *Stăsa 'și-băgă' plă'ndzile* (Anastasia și-a pus paftalele?), Fr, 1, 44. V. *palângă*. — < ?

PLĂNGUT, sn., pl. *plăngule*, plinset, «larve; pleurnicherie, lamentation», Dal, 172 — (cu *ă* de la bg. *plakómă* „en pleurant”?). — V. *pli'ngu*².

PLĂNTĂ, sf., plantă, PScr, 239; Nic, 429 — cuvînt savant.

PLĂSĂ¹, sf.: *plăsă di oămin'i* (neam de oameni), Mih, 417; Al, 1903, 20 — v. *plăse*.

PLĂSĂ², sf., pl. *plăst*, rețea, «filet, réseau», Mur, III, 275. Sinonime: *leasă, poăhă*. — Cf. vsl. *plasa* „zona”.

PLĂSĂ³, sf., pl. *plăse* și *plăst*, pală, «couche (de neige)»: *neăăa acătă' s' cădă plăse, plăse* (zăpada începu să cadă în pale, pale), Cal, 1912, 120 — v. *pălă²* 2°. — < bg. *plasa* „flacon; cârdă (de laine)”.

PLĂSCĂ, sf.: *l'că plă'stite, il jind-e* (ia cartușierele, le încinge), Lum, II, 127; Pant, 182; BNA, III, 78 — v. *palăscă*.

PLĂSCU, invar., pleosc, «battre les mains l'une contre l'autre». — 1°. *s' jînă cîl pută s' nu da mîn'ile n plăscu* (se ținu cît putu ca să nu-și bată palmele), Lum, II, 110; 2°. *s' glăcă s' mîn'ile n plăscu* (și dansează, iar mîinile în aplauze), Jb, I, 28; 3°. *Tinca 'și-dideă mîn'ile n plăscu* (Tinca își bătea palmele), Lum, II, 353. — V. *plăscănescu* 2°. — < bg. *plěskŭ* „battement des mains” + *prasŭkŭ* „éclat, fracas, pétilement”.

PLĂSE, sf., fără pl., făptură, lume, «création; monde — v. *lume*», Nic, 430; PScr, 239; Gram, 289 («manière, facon; sorte»); GEI, 189. — 1°. *toată plăsea plînd-eă* (toată făptura plîngea), BNA, I, 58; 2°. *măltă plăse l-adună* (e adunată multă lume), BașP, 26; 3°. *plăsea le si-adună* (suflarea (lumea) ce se strînge), Pant, 270; Bair, 70; 4°. *n'i-î ved: plăsi* (mi-ți vezi mulțime), ICa, 48; 5°. *moare plăsea di apă* (lumea moare de apă), PB, 342²²; 6°. *cum plăsea tu al loc nu-ăre* (cum natura nu are în altă parte), BNA, II, 22. — V. *plăsa¹*, *plăsmă*. — < πλάσις „formation, création”.

PLĂSMĂ, sf.: *Dimul al Nita: plăsmă cu noi* (Dimul al lui Nita, rudă cu noi), CBiog, 33; *să-și hărisească mama-l'i și plăsma-l'i* (să-și bucure pe mama lui și rudenția lui), Al, 1903, 19. — V. *plăzmă, plăse* și *plăsed-ză*.

PLASTOGRAF, sm., pl. *plastoyráfi*, plastograf, «faussaire», Dal, 172; Nic, 430. — < πλαστογράφος „~”.

PLASTOGRAFIE, sf., pl. *plasloyrafii*, plastografie, «faux», Dal, 172; Nic, 430. — < πλαστογραφία „~”.

PLĂSTUR, sm., pl. *plăsturi*, plastur, «emplâtre», Mih, 418. — < μπλάστρι, ἐμπλάστορον „~”.

PLAT, *plătă* «flache Hand», REW, 6586 (< lat. *plattus*) — cuvînt necunoscut.

PLÁTAN, sm., pl. *plátan'i*, platan, «platane», Dal, 172; Nic, 430; Mih, 418; GEI, 190; *s' culcă' sum plátan* (s-a culcat sub platan), PB, 434²⁴; *un șăpul... sum un plátan* (un șăpot... sub un platan), PLit, 784. V. *păltăn, păltîn* și sinonimul *răpun*. — GEI.: < πλάτανος; PW, 1250 și LL, II, 227: < lat. **platinus*; REW, 6582; CDDE, 1313 și PFon, § 152: < lat. *platanus* „platan”.

PLĂTĂ, sf., pl. *plăt*, *plată*, «paie(ment)», Dal, 172; Nic, 430; Mih, 418; PAnt, 478; *să nădrîzed la plătă* (se aranjau la plată), PB, 354^b. — < vsl. *plata* „pretium”.

PLĂTÂN, sm., GrS, IV, 379 — v. *plătan*.

PLĂTÓN, -nă, pl. *plătón*’l, -ne (grămosteni), chipeș, «beau, belle»: *om plătón* (om frumos). — Cf. gr. πλατώνι „daim”. — < ?

PLAZ, sn., pl. *plázur*, *plaz*, «sep de la charrue», CFr, 105. — < bg. *plazū*, *plázica* „~”.

PLĂZMĂ, sf., pl. *plázmate*, făptură, «créature; proches», Nic, 430; Mih, 418; PScr, 239; GEI, 190. V. *plăsmă*. — < πλασμα „créature”.

PLĂČIUSĂSCU, vb. IV (*plăčiusl*, -sîl, -sire), turti, «aplatir», Dal, 172. — V. *plăčeán*, *plăčutédzū*.

PLĂČIUSIRE, **PLĂČIUSÍT**, Dal, 173 — v. *plăčitulăre*, *plăčitulăt*.

PLĂČIUTĂRE, sf., pl. *plăčitulăt*’r, turtire, «action d’aplatir», Dal, 193.

PLĂČIUTĂT, -tă, pl. *plăčitulăt*, -te, turtit, «aplati», Dal, 173. V. *plăčeán*, *plăčutós*.

PLĂČIUTÉDZŪ, vb. I (*plăčitulăt*, -lăt, -tăre), Dal, 173. — v. *plăčiusăscu* și sinonimul *plăsédzŭ*¹.

PLĂČIUTÓS, -toásă, pl. *plăčutós*’l, -toáse, turtit, «aplati», Dal, 173; Nic, 431. V. *plăčós*, *plăčitós*.

PLĂČIUTURĂ, sf., pl. *plăčitulăt*’r, turtire, «aplatissement», Dal, 173.

PLĂMÍNĂ, **PLĂMŪNĂ**, sf., pl. *plămín*’l, *plămún*’l: *’nă plămínă n’l-ărde* (îmi arde un plămîn), FI, II, 2, 7 — v. *pălmună*, *pltmună*.

PLĂNĂSĂSCU, **PLĂNĂSCU**, vb. IV (*plăn(ăs)l*, *plăn(ăs)l*, *plăn(ăs)ire*), înșela, «tromper», Ob, 74. — 1°. *e mîne nă’să o am plănăsîtă* (și eu pe dînsa am înșelat-o), Cod, 45^b; 2°. *șărpile o plănăsi* (șarpele a amăgit-o), Cod, 93 b¹³; 3°. *nă plănîm pl zborlu a tăă* (ne-am amăgit pe cuvîntul tău), Ob, 77. V. *plănipsăscu*. — < πλανω „tromper, duper, séduire”.

PLĂ’NGU, vb. III, PScr, 239; PAnt, 478 — v. *pl’ngu*¹ *plé’ngu*.

PLĂNIPSĂSCU (*mi*), vb. IV, Dal, 173; Nic, 429; Mur, III, 274; GEI, 189 — v. *aplănăsăscu*, *plănăsăscu*, *plănîsăscu* și alb. *pllanéps*. — < πλανεύω „séduire”.

PLĂNIPSIRE, sf., Dal, 173; Nic, 429 — v. *aplănăsire*.

PLĂNIPSÍT, -tă, pl. *plănipsl*, -te, înșelat, «trompé, dupé», Dal, 173; Nic, 429.

PLĂNIRE, sf., pl. *plănîr*’l, Dal, 173 — v. *plănipsire*.

PLĂNISĂSCU (*mi*), vb. IV, Réc, 44 — v. *plănăsăscu* și sinonimele *arl’d* 3°, *kic* 4°.

PLĂNÍT, -tă, pl. *plănîf*, -te, Dal, 173 — v. *plănipsl*.

PLĂRÍE, sf., pl. *plărîl* (grămosteni), plinie, «entonnoir». Sinonim: *hunie*. — < ?

PLĂSĂRE, sf., pl. *plăsă*’r, turtire, «action d’aplatir, aplatissement», Dal, 173; Nic, 429; Mih, 417. Sinonim: *plăčiusăre*.

PLĂSĂT¹, -tă, pl. *plăsáf*, -te, turtit, «aplati», Dal, 173; Nic, 430. V. *plísăt*.

PLĂSĂT², -tă, pl. *plăsáf*, -te, creat, «formé, créé»: *eară plăsăt ahtăre* (era creat atare), ArE, 18. — V. *plăsédzŭ*².

PLĂSCĂRE, sf., pl. *plăscă*’r, tumoare, «tumeur; amygdalite», GEI, 189; PLit, 250; 251; 279. V. *prăscăre* și sinonimele *gl’îndură*, *sărăgě*. — < προσηγάλι < προήσω „s’enfler, se tuméfier”.

PLĂSCĂNĂSCU, vb. IV (*plăscănîl*, -nîl, -nîre), plesni, «crever — v. *crep* 1°; rendre un son (applaudir, donner un coup, détonner)», Mih, 417; PScr, 239 (< *plasc!*). — 1°. *crekl s’ plăscăněșl* (crăpi și plesnești), PB, 103¹⁷; 2°. *plăscănîră pă’l’n’lle* (au făcut să răsune palmele, au aplaudat), PB, 249¹⁸ — v. *plăscu*; 3°. *am s’ îl plăscăněsc tu trap* (o să te trîntesc în vîgăună), PAnt, 280; 4°. *plăscăneă-l’l únă n cap* (trîntește-i una în cap); 5°. *plăscăni únă tuféke* (a detunat o armă). — V. *plîscînăscu* și bg. *plěsvamŭ* „donner un soufflet”.

PLĂSCĂNIRE, sf., Mih, 418; PScr, 239 — v. *plîscînire*.

PLĂSCĂNÎT, -tă, Jb, XIII, 89 («Wachholder») — v. *plăscănit*.

PLĂSĂDZŪ¹, vb. I (*plăsăi*, -săt, -săre), turti, «aplatir», Dal, 173; Nic, 430; Mih, 418; PScr, 239; PB, 681; GEI, 190; DR, I, 412; II, 375 (< lat. *plausare* „battre des ailes; applaudir”). Sinonim: *plăclutédz-û*. — Cf. gr. *πλάσσω*, *πλάθω*, *πλάττω* „façonner. modeler; former le pain” și:

PLĂSĂDZŪ² (*mî*), vb. I (*plăsăi*, -săt, -săre), crea, «créer — v. *plăsăi*», plăsmui: *mîra* (e l-plășă) (soarta care îl intruchipă), BNA, II, 22; *ahlă'ri v' âre plăsădă Dumnîdz'ă'û* (atari v-a plăsmuit Dumnezeu). — Și ca sens, acest verb pare a fi același cu *plăsădz-û*¹. O derivare a acestor două verbe direct din greacă nu poate fi convingătoare — cf. ce s-a spus sub *ascălnu*. Unei derivări din lat. *plausare* i se opune sensul. Ele par fi formate din *plăse*.

PLĂSTŪRĂ, sf., pl. *plăstări*, burtă; secătură, «ventre avec tout ce qui s'y trouve; bēltre, vaurien», PEt, 41-42; PB, 681; PLit, 717; *l'i-u deăde tu plăstură* (i-o dădu în burtă), PGr, 131; *plăstăra a darăclui* (secătura dracului). — V. *păstără*, *prăslără* și gr. *πληστούρες* (ῥ) „excréments qui se trouvent dans les intestines d'un animal” (‘ΑρΓλ, 76); *πριστούρα* „χυλὸς τοῦ στομάχου” (Boga, II, 170).

PLĂȘIE, sf., pl. *plășii*, bucată?, plăvie?, «morceau?»: *aflără anul'nda di cărne 'nă plășie* (înotînd au găsit o bucată de carne), Cal. 1911, 140. — < ?

PLĂȚĂRE, sf., pl. *plătări*, spate, 1°. *épaule; omoplate; éclanche*; 2°. *puissance, force*; 3°. *protection*; 4°. *ressemblance*; 5°. *partir, s'enfuir*, Dal, 173; Nic, 430; Mih, 418; PAnt, 478; PMic, 1947, 18; DR, III, 762-763; PDic, 1947, 19. — 1°: *ncărcă pri plătări sindăkea* (încarcă lada pe spate), PB, 449²⁶; *dă-n'î ună plătăre di birbēc* (dă-mi o spată de berbec); *plătărea aspune că un di noi va keără* (osul omoplatului la alte popoare, cf.: Deg, 260 (pentru albanezi); Pal, II, 296 (pentru chirghizi); LCiv, 236 (pentru beduini, mongoli, laponi); Rév, II, 176 (pentru tătari, chinezi)); DSD: *divinatio* 299 etc.); 2°: *ncărcă-l cîl poș: âre plătări sândtoăse* (încarcă-l cîl poș: are spete solide) — v. *col'tă* 2° și, la francezi: „a de boueneis espalo = il a de bonnes épaules, en parlant de celui sur le compte duquel on met des faits qui lui sont étrangers” (Tour-K, 108); 3°: *âre plătări* (are protecție), PLit, 611; 4°: *nu nă dăm plătărea cu nîs* (nu ne potrivim), PGr, 131 — v. *uldisescu*; 5°: *l'i-aspă-siră plătăriile* (i-au arătat spatele, au plecat), PB, 226⁵; *și-lo plătărea* (și-a luat spata, a plecat); *plătăriile* (fugi!, fugiți!), PMic, 1947, 18. — V. *pătăre*, *plătare*. — < lat. **platalis*.

PLĂȚĂNĂME, sf., fără pl., mulțime de platani, «forêt de platanes», Dal, 173.

PLĂȚĂNIC, **PLĂȚĂN'ÊŪ**, sm., pl. *plătănîi*, *plătăn'el*, platan mic, «petit platane», Dal, 173. — < *platan*.

PLĂȚĂRÓS, -roasă, pl. *plătărôși*, -roăse, spătos, «qui a de larges épaules», Dal, 173; Nic, 430; Trib, I, 10-11, 18. — V. *pultărós*; *trupós*.

PLĂȚESCU (*mî*), vb. IV (*plătii*, -tit, -tîre), plăti, «payer; récompenser», Dal, 173; Nic, 430; Mih, 418; PScr, 239; PAnt, 478; CEI, 78; *și-plăt ca preftu* (și-a plătit ca popa), PB, 104³. V. *păttescu* și *prîmîtfeftu*. — < vsl. (și bg.) *platiti* „solvere”.

PLĂȚICĂ, sf., pl. *plătîi*, plătică, «brème (poisson); gardon (poisson)», Mih, 418. — < bg. *platika* „~”.

PLĂȚIRE, sf., pl. *plătîri*, plătire, «action de payer», Dal, 173; Nic, 430; Mih, 418; PScr, 239.

PLĂȚÎT, -tă, pl. *plătîi*, -te, plătit, «payé», Dal, 173.

PLĂȚÎȚĂ¹, sf., pl. ?, specie de griu, «espèce de blé blanc; bale du blé», Dal, 173; Mur, III, 276; *gă'ru âri mîltă plătîță* (griul are multe corpuri străine), CFr, 180; 193. — < ?

PLĂȚÎȚĂ², sf., pl. *plătîță*, scindură, «planche (pour un enclos)», Mih, 418. — < ?

PLĂTŪN, sm., pl. *plătŭn'ŭ*, cerb, «cerf», PScr, 239; CEI, 78. Sinonim: *ŭerbu*. — Cf. și gr. *πλατώνι* „daim”. — < vsl. *plotunŭ* „tragelaphus”.

PLĂTŪRĂ, sf., pl. *plătŭrl*, haită, «bande, troupe, harde», V. *păltŭră*. — < ?

PLĂTEĂRE, sf., pl. *plătŭrte*, plăcere, «plaisir», Nic, 431. — V. *plac*.

PLĂȚINTĂ, sf., pl. *plăȚinte*, plăcintă, «galette»: *plăȚintă Țe l'i-dzic vasilodn'e* (plăcintă căreia îi zic regină), Al. 1903, 55; BNA, III, xi. Sinonim: *pătă*. — < lat. *placenta* „galette, gâteau”.

PLĂVINTĂT, -tă, pl. *plăvintătŭ*, -te, cu pete roșii, «mouton» tacheté de rouge», CEI, 78.

PLĂVINTĂDZŪ, vb. I (*plăvintătŭ*, -tăt -tăre), a păta cu roșu, «tacher de rouge», CEI, 78 (< **plăvăn* < vsl. *plavil* „flavius”. — < ?

PLĂVŪC, sn., pl. *plăvŭcurŭ*, pământ argilos, «terre argileuse: sorte de gâteau», Mih, 418. — V. *pltoac* și sinonimul *măzgă*.

PLEĂ, adv., mai, «(en) plus», Nic, 431. V. *plă*. — < *πλά, πλέον* „~”.

PLEACĂ, sm. invar. folosit mai mult la vocativ singular «vieillard»: *ôre pleacă* (măi moșnege), BațP, 10. — V. *pl'edă* și sinonimele *pap* etc. — < alb. *plak* „vecchio”.

PLEĂCICĂ, sf., pl. *pleăcŭlke*, târhat, «bagage; chape-chute, butin, proie», PB, 681. — 1°. și *dŭ-aclô pleăcŭlke sculă* (și de acolo a ridicat bagajele, târhatul), Lum, I, 92; 2°. *alăgă dŭpă pleăcŭlce* (umblă după chilipir, după pradă), PGr, 131. V. *pleăscă*. — < bg. *plěčka* „proie”.

PLEĂCICU, -că, pl. ? «pleurnicheur»: *u!*, *pleăcŭcu...*, *u!* *pl'ndzi* (hu !, plîngărețule ... hu ! plîngi), BNoi, 45. — Cf. bg. *plăča* „pleurer, sangloter”.

PLEĂGĂ, sf., pl. *pledzŭ*, rană, «blessure; plaie», Dal, 172; Nic, 431; Mih, 418; Cod, 35 b¹⁰; 35 b¹⁴; DR, II, 545. — 1°. *pleăga a meă nu ăre Țivă* (rana mea nu are nimic îngrijorător), GrB, 151; PAnt, 37; 2°. *pleăgă adncoăsă* (rană adincă), Lum, II, 74; 3°. și *l'i-făȚe pleăgă-arădă* (și-i face rană rea), Lum, I, 196; 4°. *nu mulțărăȚe pleăga-l'ŭ dŭ pŭ cap* (nu ia în seamă rana-i de pe cap), Cal. 1912, 83. Sinonime: *Țră*, *rănă*. V. *pliguescu*. — < alb. *plăgë* „ferita, piaga”.

PLEĂME, sf., pl. ? «habitude, pratique»: *nŭpoăte...* *li-aveă lu pleăme*, *ca sărea lu mi-căre* (nepoate, ... le avea în obișnuință ca sarea în mâncare), Fl, I, 1, 2. — < ? bg. *plěme* „peupleade”, srb. *pleme* „tribu; famille”.

PLEĂM(N)IȚĂ, sf., pl. *pleăm(n)ŭȚă*, pivniță, «cellier, cave», Dal, 172; Nic, 431; Mih, 418; CEI, 79; și *u ncl'idetŭ lu pleămŭȚă* (să o închideți în pivniță), Fl, II, 5, 2. — V. *pŭmniță*, *pl'cămniță*, *pl'cămniță* și :

PLEĂNȚĂ, sf., pl. *pleănță*, grajd, «curie; étable», Nic, 431 (*pleămță*); GrS, IV, 379. V. *plénță* și sinonimele *ahŭre*, *stăulă*. — < vsl., bg. *plěvniica* „receptaculum palarum; fénil à foin”.

PLEAȘCAȚŭ, -Țloăn'e, pl. *pleașcaȚeădz*, -Țloăn'e, borfaș, «pillard», Dal, 174; Mih, 419. — < tc. *platehqadzy* (323) „~”.

PLEĂSCĂ, sf., pl. *pleășke* și *plășcurŭ*, Dal, 172; 174; Nic, 431; Mih, 418; 419; BațP, 57 — v. *pleăcŭlă*, *pl'eășcă* și sinonimul *prădă*.

PLEĂTE, sf., pl. *plēte* «longs cheveux flottants sur les épaules», Mih, 419. Sinonime: *părce*, *Țilŭfră*. — V. *plŭtencă* și bg. *pleta* „tresser”.

PLEĂVNIȚĂ, sf., Nic, 431 — v. *pleăm(n)ŭȚă*.

PLEC (*mŭ*), vb. I (*plŭcăt*, -căt, -căre), *pleca*; *apleca*, «partir; baisser», Nic, 431; Mic, 419; PScr, 239. — 1°. *feătă*, *teă mușeătă*, *pleacă*, *dŭ-te l'r' apă* (fată, fa frumoasă, pleacă, du-te pentru apă), WOI, 132; 2°. *ȚiȚlŭrlu l'eă...* și *pleacă* (ȚiȚlŭrlu ia... și pleacă), PB, 436²⁴; 3°. *ma lŭȚ plică* (dar toȚi plecau), PB, 155¹⁶; 4°. *plŭcă' l'r' oără că'lră n hoără-l'ŭ* (plecă imediat către satul lui), PB, 332¹⁸; 333¹⁸; 5°. *noăȚea Ți plicăȚŭ dŭ la noi* (în noaptea în care ai plecat de la noi), PB, 333³⁷; 6°. *plŭcă' la pŭlŭm* (a plecat la război), PB, 400²⁷; 7°. *lu-acăȚă' frica și' plică'* (l-a apucat frica și a plecat), PLit, 777; 8°. *plŭcără păle* (iar plecară), PB, 435⁸;

9°. *că'tră tu si-n'î plec?* (către unde (încotro) să-mi plec?), PLit, 32; 10°. *vîn'î oăra s' pleacă* *amiră'lu* (sosi ora ca împăratul să plece), PB, 148³⁶; 11°. *doi vă vîn'î s' treî va s' plicăf* (doi v-ați venit și veți pleca trei), PLit, 907; 12°. *năin'î s' pleacă* (înainte ca să plece), PB, 146³⁹; 13°. *pleacă cu tin'ia-î* (du-te cu onoarea ta), PGr, 150; 14°. *ri'ălu nu pută s' pleacă păgór* (riul nu a putut să plece la vale), Réc, 47; 15°. *să-n'î plec și să-n'î ti bașă* (să-mi mă aplec și să mi te sărut), Millio, 47; 16°. *pleacă-n'î-le și n'î-ti fă pade* (aplecă-mi-te și mi te fă șes), PAnt, 46 - v. *aplecă*. - Ca și alte cuvinte - cf. *plac* etc. -, și acest verb are circulație anemică, concurat fiind de *duc*, *fug*. - V. *aplecă*.

PLENGU, vb. (fărșeroți: aci, ă' e sunet intermediar între ă' și é) - *plă'ngu*, *pli'ngu*¹. - V. *kënd*.

PLENȚĂ, sf., CFr, 28; *un fur... intră' lu plénfă* (un hoț... a intrat în grajd), CFr, 162 - v. *pleânfă*, *pl'eândză*.

PLIC, sn., pl. *plicuri*, plic, «enveloppe», Dal, 172; Nic, 432; PAnt, 478. Sinonim: *făkil*, - < it. *plico*.

PLICĂRE, sf., pl. *plică'ri*, plecare, «départ», Nic, 432; *dăpu plicărea a feăil'ei* (după plecarea fetei), PLit, 777; *feăta, tu plicăre, nu agârși* (la plecare, fata nu a uitat), PB, 12²²; *tu plicăre, il'î dimindă' a hil'i-sai* (la plecare, trimise vorbă fiicei sale), PB, 398²⁶. - V. *aplicăre*².

PLICĂT, -tă, pl. *plicăf*, -te, plecat, «parti; humilié», Nic, 432; PSer, 239.

PLICĂTOĂRE, sf., Nic, 432; *s' mûlgă ôlle plicătôrl* (să mulgă oile aplecătôri), Lum, II, 152; PAnt, 170; BNA, II, 46 - v. *aplicătoăre* și:

PLICĂTUREĂDZĂ, sf., pl. *plicăturédz*; **PLICĂTURÉDZŪ**, sn., pl. *plicăturédză*, loc pentru *plicătôrl*, «endroit où l'on garde les brebis plicătôrl». - V. *căpărleădză*.

PLICTISÉSCU (mi), vb. IV (*plictisîl*, -sîl, -sîre), plictisi, «ennuyer; embêter», Mih, 419; GrS, VI, 386. V. *plîxe* și sinonimul *bizîrsescu*. - < πλῆκτω „~”.

PLICTISÎRE, sf., pl. *plictisîrl*, «action d'ennuyer», Mih, 419.

PLICTISÎT, -tă, pl. *plictisîf*, -te «ennuyé; embêté», Mih, 419.

PLICUSÉSCU, vb. IV, CalGrB, 78; *Hristul îl plicusîră cu seăpe* (pe Cristea l-au învelit cu cepe), CalGrB, 47 - v. *plucusescu*.

PLIČIÓS, -čloăsă, pl. *pličlôși*, -čloăse: cu *nărea pličlôăsă* (cu nasul turtit), LP, 108 - v.:

PLIČITÓS, -loăsă, pl. *pličlôși*, -loăse, turtit, «aplati» - v. *plăčeăn*, *plăčlulós* și:

PLIČIUTÉDZŪ, vb. I: *l'î-pličlulă' nă'rile* (i-a turtit nasul), PLit, 567 - v. *plăčlulédzŭ*.

PLIGUÉSCU (mi), vb. IV (*pliguîl*, -ul, -uîre), răni, «blesser», Mih, 419; PSer, 239; PAnt, 478. V. *pliyescu*. - < *pledgă*.

PLIGUÎRE, sf., pl. *pliguîrl*, rănire, «action de blesser», Mih, 419.

PLIGÎ, sf., pl. *pliyîl*, rană, «blessure; plaie», GEI, 190. V. *pledgă* etc. - < πλῆγῆ „~”.

PLIGÎT, sn., Dal, 173; Fr, II, 284 - v. *plivrit*.

PLIGUÉSCU (mi), vb. IV, Dal, 173; PB, 681 - v. *pliyescu*, *pliyusescu* -; *Iânina mi pliyûră* (m-au rănit la Ianina), Lum, III, 164; PAnt, 35. Sinonime: *arănescu*, *lăvuescu*. - < *pledgă* + πλῆγόνω „blesser”.

PLIGUÎRE, sf., pl. *pliyûrl*, rănire, «action de blesser», Dal, 173.

PLIGUÎT, -tă, pl. *pliyûf*, -te «blessé», Dal, 173. Sinonim: *rănit*.

PLIGUSÉSCU, -SÎT, Nic, 431 - v. *pliyescu*, *pliyûl*. - < πλῆγόνω „blesser”.

PLÍHTUMĂ, sf., pl. *plihlume*, piftie, «gelée; roué de coups», Mih, 419. Sinonime: *păčé*, *plhtle*. - < πῆχτωμα „gelée”.

PLIMATCÓ, sm., pl. *plimacád*z, confesor, «confesseur», GEI, 190; *si ximuluyisescu ml'érili la plimacó* (femeile se mărturisesc (se spovedesc) la duhovnic), PenB, V, 48. V. *pramalicó*. — < πνευματικός, πλιματικός „~”.

PLIMIRĂ, sf., pl. *plimire*, inundație, «inondation; débordement», Nic, 431. — < πλημύρα „~”.

PLIMÚN, sm., pl. *plimán*'I, Mih, 419; **PLIMÚNĂ**, **PLIMÚNE**, sf., pl. *plimáne*, *plimán*'I, Dal, 173; Nic, 432; PB, 681; GEI, 190 — v. *pălmână*, *plumóne*. — < πλεμόνι „poumon”.

PLIN, *plină*, pl. *plín*'I, *pline*, *plin*, «plein», Dal, 173; Mih, 419; PB, 681; PAnt, 478. V. *mplín*. — < lat. *plenus* „plein”.

PLIÓFCĂ, sf., pl. *plióffe*, pocnitoare, «qui claque», Mih, 419; PLit, 95. — < alb. *plófkë* (Hr, 346), *prófkë* „piccolo schioppo da ragazzi”.

PLIÓP, sm., pl. *plióki*, plop, «peuplier», Mih, 419. Sinonim: *léfcă*. — V. *plup*.

PLIRUFURIE, sf., pl. *plirufurít*, informație, «renseignement; information», Dal, 173; Nic, 431. — < πληροφορία „~”.

PLIRUFUR(I)SÉSCU (*mi*), vb. IV (*plirufurisít*, *-sit*, *-stre*), informa, «renseigner; informer», Dal, 173; Nic, 431. — < πληροφοροῦ „~”.

PLIRUFUR(I)SÍRE, sf., pl. *plirufur(i)sírí*, informare, «action de renseigner», Dal, 173.

PLIRUFUR(I)SÍT *-lă*, pl. *plirufur(t)sít*, *-le*, informat, «informé», Dal, 173.

PLIRUTUSÉSCU, vb. IV, W, II, 86 — v. *plirutúsescu*.

PLISĂ ȚĂ, sf., pl. *plisă*'dz, pară, «poire», Nic, 432; WOI, 122. Sinonim: *peără*. — < ?

PLISÁT, *-lă*, pl. *plisát*, *-le*, turtit, «aplati», Dal, 173; *ăre nărea plisátă* (are nasul turtit), Lum, V, 58. — V. *plăsédz*'ă¹ și *plēlós*.

PLISCĂ, sf., pl. *plîște*, pușcoci, «clifore» (cf. Félix Chapiseau, *Le folklore de la Beauce et du Perche*, II (1902) 47). Sinonim: *pășpăcă*. — (Cf. *plăscu*). — < ?

PLISCU, sm., pl. ?, Dal, 173 — v. *plscu*².

PLISCUTĂ, sf., pl. *pliscute*, palmă, «soufflet», Dal, 173; Nic, 432; Mih, 420; PB, 681. V. *flăscută*, *fliscută* și sinonimul *băfă*. — Cf. vsl. *pliskū* și *pleskū* „κτύπος, strepitus, brui, fracas” și bg. *pliskalo* „clifoire”.

PLÍTCU, *-că*, pl. *p'ltji*, *fe*, puțin adînc, «peu profond»: *groăpa nu eăste plitcă* (groapa nu e adîncă), Lum, V, 210. — < bg. *plitŭku*, *-lka*, *-lko* „peu profond, bas, guéable”.

PLITĖNCĂ, sf., pl. *p'liténje*, cosită «tresse», Mur, III, 278. V. *p'edle*. — < bg. *plettenka* „tresse; natte”.

PLITĖSCU, vb. IV — v. *mplătésçu*¹ și *displlit* —, urzi, «natter; ourdir, trainer»: *tăte mplitlătă* *fi s' li-ăi pllită* (toate împletiturile (uneltirile) ce le vei fi urzit), Cod, 89 b¹⁸.

PLIŖĂRE, sf., pl. *plliŖă*'ri, chirpici, «brique crue; brique séchée», Mih, 420; PScr, 239; GEI, 190. — < πλιθάρι „~”.

PLIŖIZMÓ, sm. (pl. *plliŖi:mădz*), mulțime, «multitude; foule». Sinonime: *flămîn*, *klamete*, *plod*. — < πλιθυσμός „~”.

PLÍȚĂ, sf., WTh, 319 — v. *pl'ită*.

PLIŖMBU, sn., pl. *pllŭmbur*l, glonț, «balle de fusil», Mih, 420; *vătămăt di pllumb di gră* (ucis de glonț de carabină), PAnt, 159; *s' poărlă arme, pllŭmbur*l *s' mătă* (să poarte arme. să ridice gloanțe), BNA, II, 100. V. *plămbu* și sinonimele *curșum*, *mulloc*. — Cf. it. *piombo*.

PLIVÉSCU, vb. IV (*plliŭl*, *-vlt*, *-vire*), plivi, «sherber, sarcler» (grămosteni). Sinonim *sărcel'édză*. — Cf. vsl. *plēti* „colligere; eruncare”. — < bg. *plēvja* „sarcler”.

PLIVIRČÉSCU, vb. IV (*pllivirčl*, *-cll*, *-čire*), a da în pleurezie, «prendre froid; gagner une pleurésie», GEI, 190; *lo arcoăre s' pllivirčl* (a răcit și a dat în pleurezie), FI, I, 5, 7; BNA, II, 8. — V. *plirutusescu*, *plivirčescu* și sinonimul *arcuredză*.

PLIVÍT, sn., Mih, 420; Lum, IV, 346 — v. *pllyit* și *plivrit*.

PLIVRIČESCU, vb. IV, Dal, 163 — v. *plivričescu, plivritusescu*.

PLIVRIČIRE, sf., pl. *plivričiri*, «action de prendre froid, de gagner une pleurésie», Dal, 173; PLit, 288.

PLIVRIČIT, -lă, pl. *plivričit*, -le, răcit, «qui a pris froid; qui a gagné une pleurésie», Dal, 173. V. *arcurdă*.

PLIVRIT, sn., pl. *plivrituri*, pleurezie, «pleurésie», Dal, 174; Nic, 432; GEI, 190; PLit, 288. V. *plivrit* și sinonimele *îndulșit* și *pôndă*. — < πλεωριτικός „~”.

PLIVRITUSÉSCU, PLIVRITUSIRE, PLIVRITUSIT, Dal, 174; Nic, 432; PAnt, 478 — v. *plivričescu, plivričire, plivričit*. — < πλεωριτών „prendre froid; gagner une pleurésie”.

PLIVŪC, sn., pline necoaptă, «pain non cuit», Mur, III, 278. V. *pluvăc* și sinonimul *gl'itmadă*. — < ?

PLIXE, sf., pl. ?, plictiseală, «ennui», Mih, 420; Mur, III, 278; GrS, VI, 386. Sinonim: *bizerytu*. V. *plictisescu*. — < πλιξίς „~”.

PLIMTU, -lă, pl. *plimti*, -mte, plîns, «(qui a) pleuré; triste», Dal, 173; Nic, 429; PB, 681; PAnt, 478; *stai ahi'ntu pl'imtu* (stai atît de înlăcrimat), Lum, II, 236; BNA, IV, 35; *u vidzîl pl'imtă* (o văzui plînsă); *ai ôcl'i pl'imti* (ai ochi plînși); *nu n'l-dădzî pl'imtul grață* (nu-mi auzi vorba plînsă, jalnică), RomP, II, 27 (77), 3; BNA, IV, 37.

PLINDZEARE, PLINDZIRE, sf., *plindzêrl, plindziri*, plîngere, «action de pleurer», Dal, 173; Nic, 429; Mih, 416; 417; PB, 682; *s' môrșit'i vor plindzeare* (și cei morți trebuie să fie bociți), Fl, I, 1, 2; PAnt, 342. — V. *aspl'ndzire*.

PLINGĂCIŪ, -ce, pl. *plîngăci*, -ce, jalnic, «plaintif»: *un ci'nîte plîngăciŭ, lîngărôs* (un cîntec plîngător, languros), Fl, I, 2, 6. — V. *plîngurôs* și :

PLINGU¹ (*mi*), vb. III și II (*plimșu, plimtu, plindzire* și *plindzeare*), plînge, «pleurer; faire couler ou tomber», Dal, 173; Nic, 429; Mih, 417; PAnt, 478. — 1°. *s' dăsi si s' pl'ngă la gîducătôr* (s-a dus să se plîngă la judecătôr), PB, 18¹¹; 2°. *nu vă plindzêl, vol cîlnicădz* (voi, celnicilor, să nu vă plîngeți); 3°. *munte, i' pl'imșit'i frîndza tătă* (munte, ți-ai picurat frunza toată), RP, 3, 6; BNA, I, 52. — < lat. *plangere* „se lamenter”.

PLINGU², sn., pl. *pl'ngute* și *pl'nguri*, plîns, «plainte; pleur», Dal, 173; Mih, 417; CalGrB, 122. — 1°. *pl'ngul a Aromă'nul* (plînsul aromânului), PAnt, 289; BNA, I, 8; 2°. *ded-diră pl'ngu la amiră'lu* (au dat plîngerea la împăratul), PB, 40²⁸; 3°. *arl'sutle i' si feă-țiră pl'ngute* (risetele i s-au făcut plînsete), PB, 339²²; 4°. *ci'le pl'nguri aŭ lămea* (cite vâltări au oamenii, are lumea), PB, 322⁹; 5°. *dî lăte pârșile yîned pl'nguri* (din toate părțile veneau plîngeri), PB, 422, 10.

PLINGURÔS, -roasă, pl. *plîngurôși*, -roăse, jalnic, «plaintif», Dal, 173; Nic, 429; PB, 682; *cu boăea plîngurôasă* (cu vocea plîngătoare), PB, 407¹². — Ca adverb: «plaintivement»: *cășile... arăsunără plîngurôs* (casele... au răsunat jalnic), Lum, V, 9, 19; PAnt, 338. — V. *plîngăciŭ*. — < lat. **plangorosus* < *plangor* „lamentations”.

PLINTĂRE, sf., pl. *plîntă'ri*, plantare, împlîntare, «action de planter, d'enfoncer», Dal, 173; Mih, 417.

PLINTĂT, -lă, pl. *plîntă*, -le, împlîntat, «enfoncé», Dal, 173; Nic, 429.

PLINTU, vb. I (*plîntă*, -lăd, -lăre), împlînta, «planter; enfoncer», Dal, 173; Nic, 429; Mih, 417. — 1°. *l-plîntă mărul?* (l-ați plantat mărul?); 2°. *li plîntă pênurle* (le-a înfipt cuiele), PB, 61¹⁸; 3°. *lîmbă'dz dî feădră eă l-plîntă* (ea ți-a înfipt luminări de ceară), PAnt, 161; 4°. *l-plîntă cușătu* (i-am înfipt cușitul). — < lat. *plantare* „planter”.

PLIN'EĂR, -ră, pl. *plîn'eări*, -re, plîngăcios, «pleurnicheur», Dal, 173; PLit, 46. — < ?

PLISCINĂME, sf., fără pl., plesnitură, «craquement; détonation», Dal, 173.

PLISCINÉSCU, vb. IV — v. *plăscănescu* —, plesni, «craquer; claquer; détoner; crever», Dal, 173; Nic, 430. — 1°. *tufêka al Toll plîseini sârdă* (arma lui Toli a detunat surd), GrB,

225; PAnt, 230; BNA, IV, 148; 2°. *pliscini un vurculăc* (a crăpat (a plesnit) un vampir), Fr, I, 88; PAnt, 185; BNA, III, 70. — < *plăscu*.

PLISCINIRE, sf., pl. *plisciniri*, plesnire, «action de craquer; détonation», Dal, 173; Nic, 430; PLit, 95; PAnt, 189.

PLISCINIT, -tă, pl. *plisciniri*, -le, plesnit, «craqué; crevé», Dal, 173; Nic, 430.

PLITARE, sf.: *st-și l'că plitările* (să o rupă la fugă), Lum, II, 138; PAnt, 188 — v. *plătare*.

PLOĂCE, sf., pl. *ploți* și *plôțuri*, lespede; placă, 1°. ardoise; tablette d'ardoise; 2°. dalle; pierre plate; 3°. pierre tumulaire; tombeau; 4°. ceinture à boucles», Dal, 174; Nic, 433; Mih, 420; PScr, 239; PB, 420²; GrS, II, 399; PDicț, 1947, 19-20. — 1°. *fiicărlu freădze ploăcea* (copilul a spart placa de scris); 2°. *căse... anvălile cu ploți* (case... acoperite cu ardezii), Al, 1903, 52 — v. PIm, I, 135; 136; 159-161; II, 213; 215; *plôțli di pi căse s' fr'ngu* (lespezele de pe case se sparg), Cal, 1911, 145; 3°. *di sun plôțle di murmînți strigă-a nôștri bun't părinți* (de sub lespedele de morminte strigă ai noștri buni părinți), Mac, I, 7; BNA, V, 28; PAnt, 197; *mâlțe lăcre nu st-agărșescu pîn' la ploăce* (multe lucruri nu se uită pînă la mormint), GrB, 2, 26; BNA, IV, 123; *te pășit' pîn' la ploăce va u spun* (ceea ce am pășit o voi spune pînă la mormint, pînă la moarte), Lum, II, 248; 4°. *feățile trî mărțare și neăștile poărlă di mēse ploți* (fetele de măritat și nevestele poartă la cingătoare pafale) — cf. PIm, II, 176-177; I, 115 și sinonimul *pătlă*. — 5°. Expresie curentă: *iar fumed'ea ș' nicukira ploți pri p'ntică băgără* (iar familia (copiii) și gospodina casei puseră pe burtă plăci de piatră, pentru că au rămas flămînde și, deci, pentru că să... atenuzeze chinul foamei), Fr, I, 88; PAnt, 186; BNA, III, 70. (În legătură cu acest ultim citat, reproducem următoarea însemnare, care — cu gînd de etimologie etnografică — poate fi considerată ca un indicii de origine orientală a obiceiului din expresia *ploți pri p'ntică băgără*: „Les Tongouths..., lorsqu'ils souffrent fort de la faim, dans de longues chasses, prennent deux petites planches biens mince, et appliquent l'une d'elles sur le creux de leur estomac et l'autre à la partie du dos qui lui est opposée; les extrémités de ces planches sont attachées avec des cordes qu'ils serrent par degrés, et par ce moyen ils préviennent les douleurs que leur causeroit le besoin extrême”, Bell in BarrowJ, III, 185). — Cf. și alb. *plôçë* „lastra di pietra”. — < vsi., bg. *ploča* „saxum; ardoise; dalle”.

PLOĂIE, sf., pl. *ploi* și *plôituri* (morfologic, cf. *nêuri*, *vînturi* etc.), ploaie, «pluie», Dal, 174; Nic, 433; Mih, 420; PScr, 239; PB, 682; PGr, 131; CDDE, 1415; PhOr, II, 207; 209 și I, 373. — 1°. *vin'e toamna și cu plôile* (a venit toamna și cu ploile), Bag, 133; PAnt, 199; BNA, V, 36; 2°. *lu-acăță' toamna cu plôiturile* (l-a apucat toamna cu ploile), PLit, 765; PAnt, 88 — pl. *plôituri* e și în dacoromână (cf. Vor, I, 731); 3°. *după ploăie, timbă'ri cî'li s' dzîli* (după ploaie, mantale cite ai zice, oricite ai vrea), PLit, 613. — V. *pluină*, *pluirează* și *dî'ree*. — La Alton 30: *plôia*. — < lat. **plōja*, *pluvia* „pluie”.

PLOĂRE?, sf., plouare, Mih, 421 — v. *pluăre*.

PLOĂSCĂ, sf., W, II, 90 — v. *plôscă*.

PLOC, sm., pl.?, gard, «clătura; haie», Mur, III, 278. Sinonim: *gărdu*. — < alb. *plok* „ammaso”.

PLOD, sm., pl.?, mulțime, «foule», GrS, II, 399; *putea s' lu-așteaptă plod di dușmân't* (putea să-l aștepte mulțime de dușmani), Fl, II, 6. 5. Sinonime: *flămin*, *plôitizmô*, *păpul*. — < bg. *plodŭ* „fruit, produit; résultat”.

PLOP, sm., pl. *ploki*, plop, «peuplier», Mih, 420; 421; CDDE, 1412. Cuvînt necunoscut. V. *plup*. — < lat. **ploppus* (< *populus* „peuplier”).

PLÔSCĂ, sf., pl. *plôști*, ploscă, «gourde», Dal, 174; Nic, 433; Mih, 420; PGr, 131; GrS, II, 399; BațN, 12. — 1°. *ună plôscă cu yin* (o ploscă cu vin), PB, 325¹⁵; 2°. *s' duc cu plôscă*

di la nun (se duc cu plosca de la naș), CFr, 170; 3°. *s' bea cu plôșca tof* (să bea toți cu plosca), PAnt, 282; Băir, 124; 4°. *umpleți plôștile di yin* (umpleți ploștile cu vin), ICAR, 125. Sinonim: *côfa*. — *Plôșca* sau *côfa* fiind de lemn, în general o folosesc *cărăvânarii*, care nu recurg la pahare: blind din ploscă, bei mai puțin și rămi cu impresia că ai băut destul și că te-ai și săturat — procedeu similar și cu *păyăr-ul*. — Cf. gr. *πλόςκα* „gourde de bois”, alb. *plôskë* „grossa fiasca di legno piatta e rotonda per vino”, bg. *ploska* „cruchon plat en bois”.

PLUĂRE, sf., pl. *pluă'ri*, Mih, 421; PhOr, II, 82; Mih, dă și vb. unipers. *plodăie*, *pluăd'*, *pluăd'*, «il pleut; il plut, plu». V. *plodăie*, *mpluăre*, *mpluăd'* și *pluireădză*. — < lat. **plovare*? (CDDE, 1413: < lat. *plovere* — cf. lat. *pluere* „pleuvoir”).

PLUCUSĂSCU, vb. IV, Dal, 174; PScr, 239; Cod, 77 b'; GEI, 190; *plucusiră fêrl'i* n *hoără* (hoții năpădiră în sat), Millio, 24; **PLUCUSĂRE**, **PLUCUSĂT**, Dal, 174 — v. *aplucusăscu*, -săre, -săt.

PLUČIČĂ, sf., pl. *plučiče* «petite *plodăie*», Nic, 433.

PLUG, sn., pl. *plăguri?*, plug, «charrue», Dal, 174; Nic, 433; Mih, 421. — 1°. *băgără tu glăg doi minzăi ca s' trăgă plăglu* (au pus la jug doi viței ca să tragă plugul), Al, 1903, 52; 2°. *plăglu, băll'i* — și *ai la cîmpu* (plugul, boii — și hai la cîmp), BașP, 58; 3°. *vl' ră urmă di plug* (vreo urmă de plug), FI, II, 1, 12. Sinonime: *alêtră*, *arăt'*, *dămăl'ăg*, *paramândă*. — Cf. și alb. *pluk* „aratro”. — < ?

PLUINĂ, sf., pl. *pluin'i*, ploaie mărunță, «temps pluvieux», Dal, 174; Nic, 433; PAnt, 479; PEt, 41 (< lat. *pluvia* + -ina); CDDE, 1417 (< lat. **pluvina*). — 1°. *ădi di pluina așed di sedra* (ude de ploaia cea mărunță de scara), Lum, I, 223; 2°. *măcă acăjă pluină, măltu va l'î nă* (dacă a început ploaie mărunță, mult va dura), PLit, 613. — < lat. **pluvina* (*pluvialis* „pluvieux”).

PLUIŢ, -loasă, pl. *pluţișt*, -loăse, ploios, «pluvieux», Dal, 174; Nic, 433; *toamnă pluţoasă, meși pluţișt* (toamnă ploioasă, luni ploioase), V. *pluţișt*. — La Oster 36: „An plojôs, an fanôs”. — < lat. **plujosus*, *pluviosus* „pluvieux”.

PLUIREĂDZĂ, vb. I unipers. (*pluiră', -răt*, -răre), ploua, «pleuvoir» (Cuțușleani). V. *mpluădză*, *pluăre* și *pluţișt*. — Cu influența verbului *nigureădză*: < *plodăie*, pl. *ploduri* — v. *plodăie*.

PLUIRŢ, -roasă, pl. *pluţișt*, -roăse — v. *pluţișt* — Dal, 174; Nic, 433; CDDE, 1416 (< **pluţișt* + *pluţișt*). — Sub influența formelor *pluireădză* și *nigurôs*: *pluţișt* < pl. *ploduri* (*plodăie*) + -os.

PLUMBĂ, sf., Nic, 433 — v. *pl' tumbă*; **PLUMBU**, sn., pl. *plumburi*, glonț, «balle de fusil», PAnt, 479; BNA, I, 6 (*pl' tumbu*); *trifeă plumbul prit nel* (ochind, făcea să treacă glonțul prin inel), Lum, I, 191. V. *pl' tumbu*. — < lat. *plumbum* „plomb (métal)”. —

PLUMŢ, sf., pl. *plumţișt*, Nic, 403 — v. *plimănă*, *pulmănă*.

PLUP, sm., pl. *plukl*, plop, «peuplier», Dal, 174; Nic, 433; Mih, 421; PB, 682; PLit, 303. — 1°. *s' pluplu-l mare, și umbră nu ări* (și plopul e mare, dar umbră nu are), PLit, 613; 2°. *ca doi plukl tu ubôr* (ca doi plopi în curte), Lum, III, 367; 3°. *arădăriea a pluklôr* (șirul plopilor), FI, II, 7, 14; 4°. *va s' creăscă meare n plukl* (vor crește mere în plopi), BNA, I, 84; 5°. *sî ană'm* [= *sî adună'm*] *poame di pri plukl* (să culegem fructe de pe plopi), Mac, 128. — V. *pllop*, *plop*. — < alb. *plyk*, pl. *plyqe* „cavichio”.

PLUSCĂSCU (*mi*), vb. IV, PB, 682 — v. *pluscăscu*.

PLUSCĂTĂ, sf., *plăscute*, bășică, «bulle»: *plăscutele arsăreă albe* (bășicile de apă săreau albe), BNoi, 24. — V. *flăscută* și:

PLUSCĂTĂSCU (*mi*), vb. IV (*pluscălă*, -lăt, -lăre), stropi, «éclabousser; tacheter; fouetter», Mih, 421. — 1°. *cu fiêlôr'i s' nu mîl'i dălă, că ti pluscătescu* (cu copiii să nu măninci lapte bătut, căci te stropesc), Lum, II, 354; 2°. *Bucuvălă... cînșăseă pluscăteăște* (Bucuvălă... biciuiește cenușa), BNA, I, 162. — V. *pruscătescu*.

PLUSCUTÎRE, sf., pl. *pluscutîri* «éclaboussement», Mih, 421.

PLUSCUTÎT, -lă, stropit, Mih, 421 - v. *pruscukît*.

PLUVÛC, sn. - v. *plăvuc* -, cocă de miez de pline, «pâte»: *n'l-căde pluvuc tu stumăhe* (îmi cade ca aluat în stomac), PenB, III, 242.

PL'EĂCĂ - v. *pleacă*. - Ca atribuții juridice, despre care - pentru albanezi - a scris Hecq, 228-229, și la aromâni bătrînii aveau atari roluri care, etimologicește, erau similare termenului francez *maire*.

PL'EĂCÎCĂ, sf. - v. *pledăcică* și gr. *πλιάτσικα* (Passow, 79).

PL'EĂHÛRCU, -că, bleg, Mur, III, 277 - v. *plahărcu*.

PL'EĂMIȚĂ, sf. «curie»: *s' bat căl'ti tu pl'eămîță xednă* (caii se bat în grajd străin), PLit, 440. - V. *plămîță* și:

PL'EĂNDZĂ, **PL'EĂNȚĂ**, sf., șopron, hangar, «remise», PScr, 239; CEI, 79. - V. *plădnă*.

PL'EĂSCĂĞI - v. *pleașcăgi* și *zulumgi*, *zulumkeâr*.

PL'EĂSCĂ, sf., PAnt, 308; *yiseddă după pl'ească* (visează după pradă), BNA, II, 78 - v. *pledăcică*, precum și alb. *plăčkë* „preda”, tc. *platchqa* (323) „pillage”.

PL'ÏOR, sn., pl. *pl'ïodre*, corman, «versoir de la charrue», GrS, IV, 379; CFr, 103; PETim, 16. V. *vómeră*. - < alb. *pl'ori*, *plor* „vomere dell' aratro”.

PL'ÎȚĂ, sf., puică - v. *plîță*, *pul'îță*.

PL'ÏUMBĂ, sf.; **PL'ÏUMBU**, sn., pl. *pl'îumbe*, *pl'îumburi*, Dal, 173; PB, 682; PAnt, 479; DR, II, 545; *cóluw áyru-pórcu gurîlînda s' duje n munte - pl'îambul* (mistreț berc se duce guițînd la munte - glonțul), PLit, 394 - v. *pl'îumbu*, *pl'îumbă* și alb. *pl'ump* „Blei-(kugel)” (GM, 346).

PNACUTÓ, sm., GEI, 190 - v. *pinacutó*.

PNÉVMĂ, sf., pl. *pnévmate*, spirit, «esprit», PScr, 239; Al. 1903, 18. V. *duh* 1°. - < πνεῦμα „~”.

PO (nord), adv., da, «oui; assurément», Mih, 421. - 1°. *po*, cum s' *hibă* (da, cum o fi), BațP, 37; 2°. *po!* s' *bănédz* (da! (hei!), să trăiești!), GrB, 2, 33; BNA, III, 82; 167. - Pentru greaca epirotică, cf. AravI, 420 și 439 (πώ). - < alb. *po* „certo, certamente”.

POĂHĂ¹, sf., pl. *pohl*, pingea, «cuir pour les sandales nommées *járúhl*». - Cf. gr. *πόχης* (ή) „τὰ σαρούχια” (ΑρΓλ, 77; Σαρ, 26). - < ?

POĂHĂ², sf., pl. *pohl*, mreajă, «filet; rets», Dal, 174; Nic, 433; PB, 682; PLit, 395; GEI, 191; *Énoh mpălédzle ș' pohl* (Enoh împletește și mreji de prins pește), ArE, 6. V. *leăsă*, *plăsă*², *vurzóm*. - Cf. alb. *pohë* „rete da pesca”.

POĂLĂ, sf., pl. *pol'i* și *poale*, șorț, «tablier; pan; partie inférieure du corps, giron», Dal, 174; Nic, 433; Mih, 421; PIm, II, 179; GEI, 79. - 1°. *il trădze un dî poală* (unul îl trage de șorț), BNA, III, 130; 2°. *poala sun brîn* (șorțul sub briu), PAnt, 269; Bair, 70; 3°. *șl-băgdă poălle n brîn* (și-a pus poalele rochiei la briu = se pregăti de lucru), PLit, 613; PB, 98¹⁹; 4°. *surpă' ūnă poălă [dî medre]* (a scuturat un șorț [de mere]), PB, 239³³; 5°. *mul'edrea poale lăndze ș' mînte scurtă* (femela, poale lungi și mînte scurtă), PB, 407¹⁵; 6°. *s' nu l' anvăledscă poălle* (să nu-ți acopere partea organului genital feminin), PLit, 766; 7°. *poălă dî sumăr* (latură de samar), CFr, 104; 8°. *Iu creăște poala a feătîl'el* (unde crește poala Sîntei Marii)? = ? «lierre terrestre, nepela nuda?», PenB, VI, 26; 9°. *poălă dî poărlă* «volet d'une porte», Kats, I, 84. Sinonime: *nêce*, *pêce*¹, *pudeo*. - < vsl. *poła* „margo”.

POĂRCĂ, sf., pl. *poărțe*, poarcă, «truie; congédier - v. *scărkescu* 2°, *țărúhe* 4°, Dal, 174; Nic, 433; Mih, 421; PScr, 239; PAnt, 479. - 1°. *alăgă, alăgă poărca, poărca cu purțel'i* (aleargă, aleargă poarca, scroafa cu purceii); 2°. *cu poărca* (de-a scroafa, «jouer au guillet»), PLit, 147; LL, IV, 90-91 - v. *bîscă*; 3°. *l'i-deăde poărca* (i-a dat să pască scroafa = l-a con-

cediat), PLit, 613 - v. și *tăstru* 4°; 4°. *poărca va-ți daă dîn căsă* (din casă am să-ți dau scroafa = am să te gonesc), PB, 303¹⁴ - sens provenit din jocul copilăresc cu *poărca* menționat mai sus sub 2°. - V. *pórcu*. - < lat. *porea* „truie”.

POĂRTĂ, sf., pl. *pórti*, poartă, «porte (cochère); rang social», Dal, 174; Nic, 434; Mih, 421; PScr, 239; PB, 682. - 1°. *dî la poărta jéa ma n'ică pin' la poărta jéa ma mare* (de la poarta cea mai mică pînă la poarta cea mai mare), PAnt, 139; 2°. *túte pórtile a lí mil'el a l'el sántu* (toate porțile lumii sînt ale ei = se duce la toate casele), PGr, 132; 3°. *si-acăjă' dî poărtă mare* (s-a prins (s-a legat) de familia mare), PLit, 700 - v. *uğedke* 3°; 4°. *greă pri poărtă s' dudă pâlțirea* (grăiește (strigă) la poartă ca să audă fereastra = bate samarul să priceapă măgarul), PLit, 614. - V. *děrá*. - Cf. goriz. *puarla* (IIF, V, 177). - < lat. *porta* „porte”.

POÁTE, adv., poate, «peut-être», Nic, 434; *poáte fírlór te-ái fáptă* (poate te-ai făcut cerșetor), FI, II, 1, 10; PAnt, 353; *poáte, poáte acló* (poate, poate (doar, doar) acolo), PB, 65¹⁸; - *va-l vîndă?* - *poáte* (- o să-l vîndă? - poate). Sinonim: *bélki*. - În greaca epirotică: *ἀμποτε* „plût à Dieu”. - V. *pol* și *ʼAvδρ*, 17: < *ἐν ποτε*.

POCROÁVĂ, sf., pl. *pocrodve* - v. *pírcodăvă* și gr. *προκοβή* (Κρυς, II, 136; Boga, I, 320).

POČŮ¹, sn., pl. *poáče*, urciór, «cruche», Dal, 174; Nic, 437; Mih, 422; PAnt, 479; DR, II, 545. - 1°. *s' dăte póčlu ntre-ápă* (se duce urciórul la apă), PLit, 614; 2°. *lo poáčile* și *ună buel'fă* (luă urciorele și un fedeleș mic), PB, 343³⁰; 3°. *un sémnu dî fíclór, ca un počlă* (o minune de copil, ca un urciór), Lum, II, 108 - v. *počlă²*. - V. *bot*, *budíc*, *cávan*, *cánátă²*, *čingú*, *pučéřu*, *slámniče*, *určlór²* - Cf. mgl. *poč* (PMegR, II, 106; GrS, VI, 182; CapM, III, 230). - < alb. *poçe* „vaso di terra; crogiolo”.

POČŮ², sm., pl. *počl*, copil, prunc, «enfant», Mih, 421 - v. *počlă¹* 3°. Sinonim: *fícluríc*. - < ? *počlă¹*.

PODIDÍRE, sf., Dal, 174 - v. *puđidíre*.

PÓAIMĂ, sf., pl. *póoin'í* și *puóimate*, încălșăminte, «chaussure», GEI, 191. - < *πόδι* - *μα* „~”.

PÓFKI, sf. pl., Mih, 422 - v. *páfca* și alb. *pófkë* „bozza, enflatura”.

POGÓR, adv., în jos, la vale, «en bas, (en) aval», CEI, 79. Cuvîntul e curent în satele din Zagor. V. *pugór*. - < vsl. *pogorŭ* „prone, deorsum”.

PÓINTĂ (Gópeřl), sf., Mur, III, 233 - v. *pónřă*.

PÓLCĂ¹, sf., pl. *pólfi*, polcă, «polka (danse)», Mih, 422; Mac, 113; *s' ģlucă'm... únă pólcă* (să dansăm... o polcă), Lum, I, 231; *Pólcă* «nom de chienne», Fr, I, 8; BNA, I, 4; PAnt, 479. - Cuvînt polonez.

PÓLCĂ², sf., fără pl., frizură, «frisure»: *să-și andredăgă pérlu n pólcă* (să-și dreagă părul în frizură), Perd, 26; 32.

PÓLI, sf., pl. ?, oraș, «ville», Cod, 75 b³. Sinonim: *căsăbă'*. - < *πόλις* „~”.

POLIELEŮ, sn., pl. *poliélee*, polieleu, «grand chandelier suspendu», GEI, 191. - < *πολυέλαιος* „~”.

POLÍLOF, sm. și adj., pl. *poliloyl*, vorbăreț, «bavard», Nic, 435. Sinonim: *zburýeárcu*. - < *πολύλογος* „~”.

POLILOGÍE, sf., pl. *poliloyil*, vorbărie, «bavardage», Nic, 435. - < *πολυλογία* „~”.

PÓLIM, sn., pl. *pułémate*, război, «guerre», Nic, 434; PAnt, 479; GEI, 191; GrS, III, 88-89; *mulă' pólim* (a ridicat (a pornit) război), PB, 339⁹. - Cf. *alúmtă* și *bátie*. - < *πόλεμος* „~”.

PÓLIȚĂ, sf., pl. *póliță*, poliță, «billet à ordre, traite», Dal, 174; Nic, 435; Mih, 422. Sinonime: *muluyte*, *sinéte¹*. - < it. *polizza*.

POM¹, sm., pl. *pon'ti*, pom, «arbre fruitier», Dal, 174; Nic, 435; Mih, 422; PScr, 239; PB, 683; PAnt, 479; *tâl'e pom și fâ om* (taie pom și fă om), PLit, 614. V. *pom²*. — < lat. *pomus* „arbre fruitier”.

POM², sn., pl. *poâme*, pom, «fruit (pomme, poire, prune etc.)», Dal, 174; Nic, 435; Mih, 421; PScr, 239; *pômlu sum pom va s' cădă* (pomul-fruit sub pomul-arbore va cădea), PB, 282²⁵. Sinonime: *yimiși*, *frăclu*. — < lat. *pomum* „fruit”.

POMEÂN, sn., Nic, 435; W, II, 203 — v. *pumeân*, *spumeân* și *pâmă'ntu*. — < vsl., bg. *pomenû* „obit; commémoration”.

PON, sn., pl. *pônuri*, durere, «douleur; souffrance», PAnt, 479; GEI, 191; *u-acălără pônurle s' fedlă* (au apucat-o dure:ile ca să fete), PB, 121¹⁸. Sinonime: *duredre*, *ôndus*. — < *πόνος* „~”.

PÓNȚI, sf., pl. *pónțuri*, puncti, «punch», Dal, 174. — < *πόντσι* < fr.-it. *punch*, *ponce* < engl. *punch*.

PÓNDĂ, sf., fără pl., pneumonie, «pleurésie»: *mâlfi aveă pândă* (mulți aveau pneumonie), AI, 1903, 52. V. *pôndu* și sinonimele *îndulfil*, *plivril*, *pândzire*. — < *πόντα*, *πούντα* „~”, it. *punta* „pleurite”.

PÓNDU, -dă, pl. *pôndzi*, *pônde*, solitar, «solitaire; désert; triste; maudit», Dal, 174; Nic, 435; Mih, 422; GEI, 191. — 1°. *triși tu ponda di 'nă vâle* (tocmai în pustia de o vale), PLit, 896; 939; PAnt, 55; 2°. *tu pândile l'eanuri* (în singuraticile silhe), GrB, 2, 24; BNA, I, 22; 3°. *cășerile pl'ngu ponde că fug tu-arniă cupille* (stinile plîng pustii pentru că turmele pleacă la iernatic), PAnt, 269 — ca imagine, cf. PLir, 210-211; 4°. *aurlă pândul di c'ne* (pustiu de cline urlă), PLit, 970; 5°. *nu-âvdzî pândzil' di cucôl?* (nu auzi pustii de cocoși?), PB, 449³⁰; 6°. *c'nticlu așel pândulu* (cîntecul acel tristul), PLit, 976; 7°. *pândi sântu zăănile* (triste (blestemate) sînt străinătățile), PLit, 885; 8°. *ascăpă' vâlpea di pândul di lup* (vulpea a scăpat de blestematul de lup), PB, 106¹⁸; 9°. *nu hârsil niși di ponda di nîp'rtica așlă* (nu m-am bucurat nici de blestemata (bată-o pustia) de năpîrca asta), PB, 379²⁴; 10°. *scoăse un pându cuțul* (a scos un blestat cuțit), PLit, 1055; 11°. *ponda di niavedre u fește si-l l'ed di bărbat* (pustia (blestemata) de sărăcie a făcut-o ca să-l ia de bărbat), Lum, IV, 131; 12°. *așeă pândă di* (acea blestată de), PLit, 890. — V. *pôndă*, *pundătur(ă)*, *pundescu* etc. și sinonimele *êrmu*, *pûstu*. — „Le mot de *Pontus* me paraît exprimer l'aspect que présentent les environs de la basse ville, lors de l'inondation de son territoire. Il rend sensible l'image du bouleversement d'un vaste marais. Homère et d'autres poètes grecs et latins emploient le mot de *Pontus* pour exprimer la mer en général; mais si on cherche la signification propre de ce mot, il semble rappeler des idées de crainte et d'inquiétude” (Cous, I, 207); „La mer major, autrefois connue sous le nom de *Pontus*, n'avait reçu ce nom des Grecs qu'à cause de la terreur que sa navigation leur inspirait” (Cous, I, 208). — V. *pundie*. — Cf. și bg. *pontû* „mer”. — < *Πόντος*.

PÓNDZĂ, sf., PScr, 239; PLit, 785 — v. *bôndză*, *pônșă*, *pônță*.

PÓNIR, -ră, pl. *pôniri*, -re, șiret, «pervers; malin», GrS, VI, 306. V. *punirôu* și sinonimele *cumalîndru*, *mălâyăr*, *pîșpu*, *șîrel*. — < *πονηρός* „~”.

PÓNȚĂ, sf., pl. *pônșă*, țâst, «récipient en terre dans ou sous lequel on fait cuire le pain; pot à fleurs», Nic, 436; Mur, III, 233; PScr, 239 (< sl. *ponica*); CEI, 79 (< bg. *pod-nica* „cave”); *il'i dzl'șeă „pônșă pi căsă”* (li ziceau „țest pe casă”), Cal, 1911, 194. V. *pôndză* și *pôn'țlă*. — Cf. și alb. *pon'cë* „vaso di terra; coperchio di argilla”.

PON'IS FRÂNCĂ?: *lucre afurâde: ică gâl'in'ti, ică pon'is frâncă, ică âlle căma marl lûcre* (lucruri furate: sau găini, fie..., sau alte mai mari lucruri), Cod, 22²⁴. — < ?

PÓNȚĂ, sf., Mih, 422; Mur, III, 233; CEI, 79; BațN, 9 — v. *pônșă*.

PÓPĂ¹, sm., pl.?, popă, «prêtre»: *pópa Cósma* (≈), CBIog, 29. Sinonim: *préftu*. — < bg. *popŭ* „~”.

PÓPĂ², sf., pl. *pópe* (în limbajul copiilor), gheată, «botte»: *n'iclu n'l-căftă pópe noá* (micușul îmi cere ghețe noi), Lum, V, 11-12, 26; *n'l-îi bágă pópile* (mi-ți pune (încălță) ghețele), Lum, II, 109. V. *păpășă*. — < ?

PÓPLU, sm., popor, Mih, 422 — v. *pópul* și gr. *πόπολο*.

PO-PO-PO¹, valeu!, «hélas!», Dal, 174. — V. *bobó!* și gr. *πωπώ* „hélas!”.

PÓPUL, sm., fără pl., popor, «peuple», PETim, 16; LP, 1; *a nost pópul čilnikéscu* (al nostru popor de celnici), PAnt, 118; *pópulu-armânéscu* (poporul aromănesc), Lum, IV, 168; PAnt, 288; BNA, I, 32. V. *póplu*. Sinonime: *laó, miléte, rášă*. — Cf. alb. *pópull* „~”. — < it. *popolo*.

PÓPURAĂ, sf., pl. *pópurde*, pufai, «vesse de loup (sorte de champignon)», Dal, 174; Nic, 436; PETim, 17. — Cf. alb. *popordicë* „bolla, vescica”, gr. *πόπουρδου* „champignon” (Hris, 188); *άλ' πόπουρδ* (Boga, I, 40; II, 243); (și *άλωποῦ πορδῆ*, pentru care v., aci, *vâlpe*: *bișină di vâlpe* și mgl. *bișona lisiál'a* din GrS, III, 190 și 409).

POR, sn., pl. *póruți*, vad, «passage; gué (d'une rivière etc.)», Dal, 174; Nic, 436; GEI, 191. — 1°. *'șt-feđe por* (și-a făcut trecere), Trib, IV, 5-6, 4; 2°. *nu i por și nu-l arágă* (nu e vad și nu e trecere de strungă), FIP, 33; 3°. *fe por lo lămea a lui* (ce vad a apucat lumea lui), FI, I, 2, 4. — < *πόρος* „~”.

PÓRCU, sm., pl. *pórți*, porc, «porc, cochon», Dal, 174; Nic, 436; Mih, 422; PScr, 239; PB, 683. — 1°. *lați, ca pórcu sárdu* (taci, ca porc surd), PLit, 614; 2°. *hoără di pórti* (sat de porci), PGr, 132; 3°. *hîi tri la pórti* (ești bun pentru la porci); 4°. *pórcul, cî'ndu lu-ascúli, d-z'fe că da plóade* (porcul, cînd îl scuipi, zice că plouă), Lum, II, 282. — cf. „On a craché à la figure du lâche — il dit: il pleut” (Feghali, 385). — V. *poărcă* și *arimătôr, dêrl*. — < lat. *porcus* „porc”.

PÓRČIU, sm., W, II, 285; CAR, 297 — v. *pîrčiu*.

PÓRIC, PÓRNIC, sn., pl. *pór(n)ife*, potlog, «morceau de cuir pour raccommode une chaussure; frange», Dal, 174; Nic, 436; Mih, 422; Mur, III, 284; PLit, 380; *un pórníc d-zăuă ș' noapte tu apă seăde ș' nî s' nedcă, nî putrid-zăște* — limba (un potlog stă zi și noapte în apă și nici se înecă, nici putrezește — limba), PLit, 380. — < ?

PORTAFÉL, sn., pl. *portaféle*, portofel, «porte-monnaie», Mih, 423. V. *pirtufóle* și *prift-tăčiu*. — < it. *portafoglio*.

PÓRTU¹ (*mi*), vb. I (*purtăți, -lăt, -lăre*), purta, «porter; conduire», Dal, 179; Nic, 436; Mih, 423; PScr, 239. — 1°. *poărtă-ti cum prînde* (poartă-te cum trebuie); 2°. *fe u pórtu eă di anúmtr?* (ca ce o port pe ea la umăr?), Lum, II, 127; PAnt, 182; BNA, III, 78; 3°. *tută lumea s' purtă aclo* (toată lumea s-a transportat acolo), PB, 270²¹; 4°. *cî'ndu vrăta cōrlu poărtă* (cînd iubita conduce dansul, cînd iubita e în fruntea horei), LP, 131; BNA, II, 108; 5°. *cărvănea u-alăsă si-u poărtă cum šli călăuza* (caravana o lasă să o conducă cum știe că-tira-călăuza), LP, 11; PAnt, 242; BNA, II, 112. — V. *apórtu*. — < lat. *portare* „porter”.

PÓRTU², sn., pl. *pórturi*, port, «costume; conduites», Mih, 423; PB, 683; *ăltu loc, ăltu pórtu* (alt loc (țară), alt port), PLit, 421; *mușăltu-l'i port* (frumosu-i port), PAnt, 159. — Cf. Introducere, p. 91-92 și *cucón*.

PÓRTU³, sn., pl. *pórturi*, port, «port de mer», Nic, 436; Mih, 423. — < it. *porto*.

PÓSTĂ, sf., pl. *pósti*, poștă, «poste», Nic, 436; *pósta i pri tel'ă vrad-l'i pîtrîfeă 'nă cărte* (cu poșta sau telegrafic i-ar fi trimis o scrisoare), RA, 94; BNA, II, 36. V. *póštă*. — < *πόστα* < it. -fr.

PÓSTIMĂ, sf.: *s' l'i discî'nță di pósttmă* (să-i descinte de apostimă), Lum, VI, 4, 20; V, 117 — v. *apóstimă*.

POȘE, sf., pl. *pôși*, poș, «fichu; couvre-tête de soies», Dal, 174; Nic, 436; PĂrom, 169; *vîntul umflă scumpă-i l' pōșe* (vîntul umflă scumpu-i voal), PAnt, 300; BNA, I, 128. — V. *clumbere*, *phișă*, *tarpoașe*, *vlășcă*, precum și gr. *πόσι* (Passow, 629; 'ΑρΓλ, 77; Σαρ, 26), bg. *pošŭ* „mouchoir”, *pošija* „turban” etc. — < *poehou* (327) „turban léger que portaient autrefois les soldats”.

POȘTĂ, sf., Dal, 174; Mih, 422 — v. *pōstă*.

POT, vb. II (*putăi*, *putăt*, *puteăre* și *pleăre*), putea, 1°. pouvoir; 2°. être sain; 3°. vaincre, triomphers», Dal, 180; Nic, 437; Mih, 423; PScr, 240. — 1°: *nu cum vrei, ma cum poș* (nu cum vrei, ci cum poși), PLit, 616; s' *mîndulă cum vrea puteăre s' mirimîeăseă* (se gîndea cum ar putea să meremitisească), FI, I, 6, 12; *nu puteărit ma mîltu s' mî pîndzei* (nu ați putut (dacă ați fi putut) să mă împingeți mai mult), BaIN, 22; *nu poa' s' s' i' nă dî-apurie* (nu poate să se stăpînească de uimire), Fr, I, 125; PAnt, 176; BNA, III, 60; *moărtăea nu poa' s' li dîzleăgă* (moartea nu poate să le dezlege), Velo, 70; BNA, V, 64; *ea nu pleă dî dor* (ea nu putea de dor), PLit, 851; PAnt, 53; *pleă s' mî-ăibă ș' vătămătă* (putea să mă fi și ucis), BNA, II, 16; *plu s' făcă* (putu să facă), BNA, II, 14; 2°: *mămă-mea... nu poăte* (mama mea... e bolnavă), PB, 396²⁸; *eă nu pot* (eu sînt bolnavă), Caraf, 62; *nu-n' pot* (sînt bolnav), PAnt, 126; s' *nu-l' l' puteăre călu*, *nu m'că* (dacă i-ar fi bolnav calul, el nu mîncă), FI, I, 1, 2; PAnt, 341 — v. *nî-plăt*; 3°: *nu poăte a yumărlul*, *poăte a sămărlul* (nu are putere asupra măgarului, are asupra samarului), Lum, II, 229; *l' l' u pot mine a oăd-lil'el* (eu o înving oastea), PB, 219²⁰; *n' l' u pută*, *nu l' l' u putăt* (m-a învins, nu l-am învins), PLit, 1019; PAnt, 39; *a tul'ăi l' l' u putăt* (întregii armate eu i-am impus puterea mea), PLit, 1019; PAnt, 39; *l' l' u pută a șărpilul dușmăn* (l-a învins pe șarpele dușman), PB, 12²⁶; *amirălu... l' l' u pută a dușmônul* (împăratul... l-a învins pe dușman), PB, 156³²; *da ariălu s' l' l' u poătă* (riul dă (se silește) să-l învingă), PB, 31²¹; *uryia l' l' u pută* (minia cerească o învinse), Fr, I, 69; PAnt, 181; BNA, III, 48; s' *l' u poătă pășelu așel* (să te învingă acel pașă), PLit, 1009. — V. *ampătă*, *mpot*, *pleăre*, *plut*, sinonimul *avîngu*, gr. ἡμπορῶ și, pentru sensul 3°, lat. *potior*, -iri. — < lat. *potere*.

PÓTAN, sn.; **PÓTANĂ**, sf., pl. *pótane*, pod, «(grande) poutre; plafond», Mih, 423; Lum, V, 11-12, 39; Nic, 437; PScr, 240; Mur, III, 285; CEI, 79; *mî dipăstră... din pótan* (m-au coborît... din podul casei), Lum, VI, 5, 12. V. *pótane* și sinonimele *gréndă*, *tăbăne*. — < bg. *potonŭ* „plafond, plancher”.

PÓTANE, sf., pl. ?, grindă, «grande poutre», Dal, 174; CEI, 79; *si-alină' pŕi póthane* (se sui pe grindă), PLit, 33. — V. *pótan*.

PÓTĂ, sf., pl. *pôte*, ulcică, «petit pot en terre avec anse», Al. 1901-1902, 95; *póta s' fŕedăze* (ulcica s-a spart). V. *oătă*. — < bg. *potă* „creuset”.

POTÉRĂ, sf., pl. *potère*, poteră, «v. sinonimul *páyána*: *dî nizán' l' ună potéră* (o poteră de infanteriști), Velo, 27. — < bg. *potéra* „poursuite, chasse; meute”.

POTÓC, sn., pl. *potóăle?* «recoin; tanière, terrier?; vague?»: *potóclu dî Arbînéșl u ngl'ită'* (ascunzătoarea? sau valul? de albanezi a înghițit-o), FI, II, 7, 6. — Cf. alb. *potók* „nascondiglio, buco” și srb. *potok* „ruisseau”.

PÓTPAR, sm., pl. *pótpari* (Gópeș), țăruș, «piquei, pieu; étançons, proptea, Mur, III, 286. — < ?

PRACTIKÍE, sf., pl. *praktikŭ*, practică, «pratique; expérience», Dal, 174; Nic, 444. V. *prăxe*. — < πρακτική „”.

PRĂCICĂ, sf., pl. *prăclke*, nuielușă, surcea, «petite branche mince; rejeton», Mur, III, 286. — < bg. ? *praška* „fronde; étrivière”.

PRAD, vb. I (*prădăi*, -dăi, -dăre), *prăda*, «pillers», Mih, 423 (*prădédzû*); *stănea ntreagă* u *prădră* (stina întreagă au prădat-o), PAnt, 112. V. *mprad*. Fonetism nenormal. — < lat. *praedare* „pillers”.

PRĂDĂ, sf., pl. *prădz*, *pradă*, «pillage; proie», Nic, 444; Mih, 423; *alăgă tră vi' ră prădă* (umbra după vreo prădă), PB, 47¹⁸. V. *prădăclune* și sinonimele *alimură*, *pl'ească*. — < lat. *praeda* „proie, butin”.

PRAG, sn., pl. *prăguri*, *prag*, «seuil», Dal, 174; Nic, 444; PScr, 240; PB, 683; CEI, 79; PLit, 616; *prăglu di ușe* (pragul ușii), PAnt, 144; *aândzi prăgură* (unge prăgurile), Al, 1903, 86. V. *prăg*. — < vsl. *pragŭ* „limen”.

PRAMATICÓ, sm., duhovnic, BNA, III, 106 — v. *prămaticó*.

PRĂNGĂ, sf., pl. *prăndzi*: *băgă-lu tru prăngă* (puneți-l în lanțuri). CȘc, 29; *prăngă* ș' *hăpsănă* s' *alăsă* (să lase lanțuri și închisoare), Velo, 28 — v. *brăngă*. — Cf. și alb. *prangë* „catena da prigioniero”, bg. *pranga* „chaîne”.

PRĂPA, adv., iute, «vite», Mih, 423; PETim, 17. V. *înprăpă* și sinonimele *ayón'ea*, *crându*. — Cf. *vrăpă* și alb. *prapa* „dietro”.

PRASÁT, sn., pl. *prasăte*, mîncare de praz, «plat aux poireaux» — v. *limón'ea*. — < *πρασαύτος* < *πράσων* „poireau”.

PRĂSCĂ, sf., pl. *prăski*, caisă, «pêche; abricots», CEI, 79 (< mbg. *pras[ko]va*); Dal, 174 (*prăskie*). Sinonim: *caisă*. — < bg. *praskva* „pêche”.

PRĂȘTE, sf., *praștie*, CEI, 79 — v. *prodște*.

PRĂȘŬ, sm., pl. *praști*, praz, «poireau», Dal, 174; Nic, 445; PScr, 240; PLit, 616; PAnt, 479; GEI, 192. — 1°. *un așă cu bărbă n loc* — *prășlu* (un bătrîn cu barba în pămînt — prazul), PLit, 396; 2°. *prășlu s' m'că ptn' lu Mărju*: *dăpă Mărju st-ampăte, că l-bease Mărju* (prazul se mănîncă pînă în martie: după martie se împute, pentru că îl bese martie); 3°. *s' lu-acăță tu praști* (să-l prind între prăji, să-l prind furînd praz, să-l prind cu mînciuna), PB, 305²¹; 368²⁹ — cf. gr. „vā tōn πράση 'σ τὰ πράσα τὸν ἡγοούμενο” (Kur, 226). — V. *prășŭ*. — < *πράσων* „~”.

PRAVATÓS, adv., tare, «fort», PB, 684 (< *prî* + *virtós*); *carl aurlă pravatós, gura a lui va-l doară* (cine urlă tare, gura lui o să-l doară), PLit, 511; *il ligă' pravatós* (l-a legat solid), PB, 341⁹. V. *privatós*, *privatós*, *provatós*. — < *παραβατός* „~”.

PRĂVDĂ, sf., pl. *prăvdzi*, dobitoc, «bétail (mulet, cheval, âne, boeuf et vache)», Dal, 174; Nic, 444; Mih, 423; PScr, 240; PAnt, 479; CEI, 79; *prăvdzile tâte di sti loc* (toate dobitoacele de pe pămînt), PB, 9²⁸; *șt-easte prăvda al Dumnidzăr* (își e vita lui Dumnezeu, e simplist, e prost), PGr, 132. — MDoc, 433: „*prăvda* bétail, bêtes... (de *brav-la* > *prăv-da*, avec transformation de l'article en suffixe, d'où la nouvelle forme déterminée *pravda-la*; cf. s.-cr.' et bulg. *brav, brava*”. — < bg. *pravda* „justice, droit(ure), équité”.

PRĂXE, sf., pl. *prăxi*, purtare, «pratique — v. *practikie*; conduite», Nic, 444; Cod, 109⁹; GEI, 191. — < *πραξις* „acte; pratique”.

PRĂ, sm., pl. *pradz*, Dal, 174; PB, 684; BașP, 61; BNA, III, 134; *un pră nu pot s' adun* (nici o para nu pot să string), GrB, 257; *eră mpticdôr fără pră* (era cîrpati fără nici un ban), PB, 179⁸; *daŭ prădzl'i la urfân'ea* (dau banii la săraci), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112. — Formă nordică. V. *pară*.

PRĂCĂZÓN, sn., pl. *prăcăzâne*, brăcinar, «lacet de caleçon; der Hosenbund (Jeannaraki, 326)», Mih, 65 (*bărgázón*). V. *părcázón*, *pricizón*. — < *πρακαζώνι* „~”.

PRĂDÉDZŬ, vb. I, Mih, 423 — v. *prad*.

PRĂHĂR, -ră, pl. *prăhări*, -re, molatic, «mou, nonchalant», Mih, 423. Sinonim: *mólav*. — < bg. *prahanŭ* „amadou”.

PRĂHTISÉSCU, vb. IV (*prăhtisit*, -*sit*, -*sire*), *părăsi*, «quitter, abandonner»: *di sud-zif, l' prăhtisit* (de (încît) plecați, le părăsiți), W, II, 58. Sinonim: *părănséscu*. — Cf. alb. *brakltis* „abandonare”. — < tc. *braqmaq* (259) „~”.

PRĂHTISÎT, -*tă*, pl. *prăhtisit*, -*te*, *părăsit*, «abandonné», Nic, 445. Sinonime: *apărăsit* etc.

PRĂMATICÓ, sm., Cod, 19 b¹¹; 118⁸; *va s' n'eărgă la prămaticólu* (va merge la duhovnic), Cod, 44²⁶ — v. *plimaticó*.

PRĂMĂTĂR, sm. PB, 684 — v. *părmătăr* și:

PRĂMĂTEFTU, sm., pl. *prămătēfti*, negustor, «marchand», Dal, 176; Nic, 413; PB, 648; GEI, 192. V. *părmătēftu* și sinonimele *ēmbur*, *tuġeār*. — < *πραγματευτής* „~”.

PRĂMĂTIE, sf., pl. *prămătii*, marfă, «marchandise», Dal, 176; Nic, 413; PB, 684; GEI, 192. — < *πρα(γ)ματεία* „~”.

PRĂMĂTLÍKE, sf., pl. *prămătlíki*, negustorie, «négoce», Dal, 176.

PRĂ'NDU, vb. IV: *prătă, băgă meăsa s' pră'ndu* (iubită, pune masa ca să prinzesc), Millio, 6 — v. *pr'ndu*.

PRĂNOĂMĂ, sf., pl. *prănón'i*, poreclă, «sobriquet»: *Șbuta eăste únă prănoămă* (Șbula e o poreclă), CȘc, 44; *a tullór prănón'i lă băgă* (tuturor le pune porecle), Millio, 55. — V. *părnoán'e* și *paranůmă*.

PRĂPĂDESCU (*mi*), vb. IV (*prăpădit*, -*dii*, -*dire*), *prăpădi*, «anéantir», Nic, 413; CEI, 79. Sinonim: *sultrupséscu*. — < bg. *propadamŭ* „périr, tomber en ruine, crouler”.

PRĂPĂDÍRE, sf., pl. *prăpădiri*, *prăpădire*, «anéantissement», Nic, 414.

PRĂPĂDÎT, -*tă*, pl. *prăpădi*, -*te* «anéanti; croulé», Nic, 414. — V. *prăpindii*.

PRĂPSÉSCU, vb. IV: *prăpséa cu amintălcu le seuteă* (cu cîștigul ce scotea o ducea de azi pe mîine), CBIog, 11 — v. *puripséscu*.

PRĂPSÎT, -*tă*, pl. *prăpsii*, -*te*, *gătit*, «comme il faut, bien paré», PAnt, 479; *di cí'le feăde ġloăcă n cor, prăpsite-ași*, cu *pėriu-arūs* (dintre cite fete joacă în horă, *gătite* așa, cu *părul blond*), CalGrB, 49; BNA, IV, 27. — V. *prăxit*, *prăpsit*.

PRĂSCĂRE, sf. — v. *plăscăre*, *priscăre*.

PRĂSCUTÉSCU (*mi*), vb. IV, 240 — v. *pruscukéscu* și *próscul*.

PRĂSTÚRĂ, sf., Dal, 176; PET, 41-42 — v. *plăstără*.

PRĂȘÉSCU, vb. IV (*prășit*, -*șit*, -*șire*), *prăși*, «sarcler», Mur, III, 287. Sinonim: *săr-cl'éd-ă*. — < vsi. *prašiti* „in pulverem redigere”.

PRĂVDÍĀ, sf., pl. *prăvdíġe* «petite *prăvdă*», Dal, 176.

PRĂXÉSCU, vb. IV (*prăxil*, -*xit*, -*xire*), *educa*; meni, «bien éduquer; prédestiner», Dal, 176; Nic, 444; PB, 684; GEI, 192; *n'i-prăxeăște căma lăla* (îmi mensește soarla cea mai neagră), PB, 35¹⁴ — v. *minipséscu* — < *πράττω* „faire; commettre”.

PRĂXÍRE, sf., pl. *prăxiri*, educare, «action d'éduquer», Dal, 176. *prăxe*.

PRĂXÎT, -*tă*, pl. *prăxi*, -*te*, «bien éduqué», Dal, 176; Nic, 445; *Colétti eră om prăxit* (Coletti era om bine educat), CalGrB, 110; GEI, 192. V. *prăpit*.

PRĂ'ZGU, sm., pl.?, crema laptelui, «crème de lait», GrS, IV, 379 — v. *próșyal*.

PRE, prep., PScr, 240 și 223 (sub *lumbrișéscu*) — v. *prí*.

PREÁCĂN, -*nă*, pl. *preăcăn'i*, -*ne* — v. *preăngu*.

PREĂCL'E, sf., Nic, 412; PB, 684 — v. *păredcl'e*.

PREĂG, sn., PScr, 240; CEI, 79; Dun, I, 125; *mă'-sa l-băgă tu preăg un ġlum cu apă* (mamă-sa li pune în prag un vas cu apă), CFr, 170 — v. *prag*. — Pentru -*ă*-, v. *vedtră* etc.

PREĂNGU, -*gă*, pl. *preănd-zi*, -*dze*, pipernicit, «ratatiné, chétif»: *așliplă'm di pri aēști preănd-zi* [led-], *găl'inăși curdte* (așteptăm de la acești piperniciți [iezi], găinuși sadea), FI, 11, 4, 8. V. *preăcăn*. — < ?

PREĂS, sm., pl. *preăși*, Mih, 424 — v. *prașă*, *preășă*.

PREĂSĂ, sf.: tu *preasă* și tu *kirtă*, Kats, I, 85 — v. *apreasă*.

PREĂSINȚI, sf. pl., Nic, 412; PB, 684; *preăsin'le mări* (păresimile mari din ajunul Paștilor), Al, 1903, 65 — v. *păresin'le*.

PREĂSPĂ, sf., pl. (grămosteni), prispă, sorte de verandă ouverte établie le long de la façade des maisons paysannes. Sinonim: *pi:ă'l'tă*. — Cf. bg. *prěspa* „avalanche; tas de neige”.

PREĂȘŪ, sm., DR, II, 477 — v. *preăs*; *preăg*.

PREĂZNĂ, sf., pl. *preă:ne*, *preă:n'i*, specie de iarbă, „herbe semblable au blé vert”. — Cf. bg. *p-rězinamă* „achever de moissonner”. — < ? bg. *prěsenŭ* „frais, récent, neuf, nouveau”.

PRĒCNĂ, sf., pl. *prēcni* — v. *pēcna* —, Nic, 420; Mur, III, 289. — < πρēcνχ „tache; souillure”.

PRĒDĂ, sf., pl.?, t.eabă febrilă, „préoccupation, travail fébrile”, Mur, III, 289; *mu-l'érile... s' află pi mare prēdă și brându* (femeile... se află în mare treabă și zgomot), Lum, V, 11-12, 31. — **PRĒDĂ** (Kats, I, 85) „trouble, émoi; pillage”. — < ?

PRĒFĂ, sf., pl. *prēfe*, *prēfă*, „préférence (jeu aux cartes)”, — Cf. și bg. *prefa* „~”; gr. πρēφα „~” < fr. *préférence*.

PRĒFTU, sm., pl. *prēfti*, preot, 1°. prete — v. *asēndu*, *părinte* 3°, *pipă*, *pōpă*; 2°. fleur jaune-bleu; 3°. péricarde, Dal, 175; Nic, 446; Mih, 424; PScr, 240; PAnt, 479; PLit, 168 (»jeu d'enfants»); 616; PMegR, II, 102. — 1°: *nîfti filō:uf nu-și eră, cît nu escu s' lo prēftu* (nici filozof nu-și era, cum nu sînt și eu preot), PB, 177²⁸; *prēftul l'eă di la yîi s' di la mōrft* (preotul ia de la vii și de la morți), PGr, 132 — cf. it. „... i preti vive de carne morta” (Pasq, 159); *prēftu si-n't li ved* (vedea-te-aș preot), CSt, I, 11 — v. *călăgâr*; *s' f' u d-e'l'eă prēftul după uredel'e* (să ți-o zică preotul după ureche = prohodite-ar preotul = murire-ai) — cf.: „Che odio di prete ti venga adosso: è una delle più terribili imprecazioni napoletane” (Oster, 164); *eăste, prēfte, muluyie* (preotule, este poliță), BațP, 41; BNA, III, 140; *aună ti-ăm, ôre prēfte!* (aici te vreau, hăi popă!), BNA, III, 122; 2°: *di lilicea prēftu si-adără salēpt* (din floarea prēftu se face salep); 3°: cf. sinonimul *per*⁵, — V. și *hōge*. — Istr. *prēftu* (Kov, 192). — < lat. *pre(s)b(y)ter* „prete”.

PRĒOR, PRĒOR, PROR, DR, V, 384 — forme necunoscute.

PREP, sm., fără pl., aspect plăcut, „bienséance; bon ton”, GrS, VI, 386; *lu prep s' lu cuvēndă aduleă Vîryeăn* (ca înfățișare și ca vorbă (grai) semăna a locuitor din Veria), Fl, I, 1, 12. V. *prēp*. — < πρēπον „~”.

PREPSĒSCU, vb. IV, PScr, 240 — v. *prēpsescu*.

PRĒSCAV, -vă, pl. *prēscayl*, -ave, violent, „violent; déconcerté”, Mur, III, 290; *eră prēscav și arăkil* (era violent și repezit), Fl, I, 5, 9; *hil't-lu căste... prēscav și dātu n cap* (fiul tău e... violent și lovit cu leuca, nebun), Fl, II, 2, 6; *ahtăre prēscavă, ahtăre zăpălită escu* (atare nebunică, atare zăpăcită sînt), Fl, II, 5, 5. — Cf. bg. *prěskamŭ* „sauter”.

PRĒȘTĂP, sm., pl. ? „blauer Fingerhut” (Grămoste), degetar albastru, Jb, XIII, 89. — < ?

PRĒZĂ, sf., pl. *prēze*, priză, „prise de tabac; pincée”, Dal, 175; Mur, III, 290. — < πρēζα „~” < it. *presa*.

PREZVÎFT, sm. și adj., pl. *preznîft*, bătrîn, „vieillard”, GEI, 192; *preznîfte Simtōne* (bătrîne Simioane), Cod, 87 b³. Sinonime: *aășŭ*, *pap* etc. — < πρēσβŭτης „~”.

PRI¹, prep., pe, »sur; à; par-dessus; au nom de...; pendant, au cours; dans; comme; à côté, en dehors», Dal, 175; Nic, 445. — 1°. *băgă pila pri meăsă* (pune plăcinta pe masă); 2°. *l'eă pri un, dă pri alăntu* (ia pe unul, dă (lovește) pe (în) celalt), PB, 81³⁵ (imperativ); 3°. *s' priimnă pri bûdza di amăre* (se plimba pe țărmul mării), PB, 355³⁶ (fără *pri*, cf. PB, 249³⁸; 252¹⁹; 456³¹; 253²¹; 491²; 259³⁵; 361¹⁶; 414²¹; 486¹⁸ etc.; deci: să s' *priimnă bûdza*

di-amăre etc.); 4°. *și l'i-țină pri țină* (și i-a ținut la cină), PB, 807 — cf. și Gram, 154; *pri țină*; 5°. *ma măllu țineă pri piscăril'i* (ținea mai mult la pescărie), PB, 842⁰; 6°. *li-arcă'm pri hoără* (le încarcăm asupra satului) — cf. PB, 359³⁴; 7°. *pri afurișalu* (pe furie), PB, 466³⁴; 8°. *va lă yină pri cap* (le va veni peste cap), PB, 428; 9°. *pri căplu a tăă* (jură pe capul tău), PAnt, 91; 10°. *ma, pri mușădeță-l'i, ma, pri țlone-aléptu ți 'șl-ește!* (ci, pe frumusețe-i!, ci, pe voinic ales cum își e!), PB, 322¹⁹; 11°. *ma, pri țlone je ește!* (ci să juri pe (să te minunezi de) voinic ce este!), PB, 445³⁴; 12°. *ma, pri dz'ne je 'șl-eră* (ci, ce minunate zine erau!), PB, 33³⁵; 13°. *li deăpirl pri un pl'ngu* (te zbuciumi într-un plîns continuu), PB, 321³⁰; 14°. *s' dișlipă' dlnăoară pri yislu je vîdză* (s-a deșteptat imediat în timpul visului ce a visat), PB, 358⁵; 15°. *Armă'nlu, s' oărfân s' hîbă, tut pri cêlntc va 'șl-u-aducă* (aromânul, și sărac să fie, tot ca un celnic și-o va duce viața, tot ca celnic va arăta), PLit, 429; PAnt, 5; 16°. *hărlu pri curună* (moartea în timpul nunții, al cununiei), PenB, VII, 72; 17°. *a cărvănărlu carl alăgă pri n cărvâne* (al cărăvănarului care umblă în căraușie), BNA, II, 68; 18°. *omlu si si-ăflă tótina pri cripă'r'i* (omul să se găsească totdeauna în îngrijorări); 19°. *apôta, di pri bânle, zgl'i cu boățe* (apoi, din buna dispoziție, țipă cu voce tare), PB, 184³⁵; 20°. *pri nîngă căpra șulă* (pe lingă (afară de) capra fără coarne), PB, 478³⁴. — Dialectul aromân nu cunoaște folosirea prepoziției *pri* la acuzativ în sensul problemei discutate, de exemplu, în DR, II, 565-581. Deci: 21°. *șărpile aêstu mașl mine mi cunoăște* (șarpele acesta numai pe mine mă cunoaște), PB, 917; 50³⁰; 56³⁵; 257³⁰; 393³⁵; 448³⁵; 22°. *fărl'i l' mine mi călcără* (hoții pe mine mă prădară), PLit, 867 — cf. dr. „du și mine n raiu cu tine” (VicC, 83); 23°. *ține mine mî-ăl murită* (tu pe mine m-ai ucis), Cod, 42²⁷; 24°. *lo țlne ti cunôscu* (eu te cunosc pe tine), CalGrB, 35; BNA, IV, 114; 25°. *așel va ti l'ed țlne* (acela te va lua pe tine), PB, 219⁴; 26°. *ma va ti vedăă țlne cu mine, va ti vâlămă* (dacă pe tine te va vedea cu mine, te va ucide), PB, 219³⁵. Alte exemple fără *pe*: PB, 14³⁴; 76³⁵; 215⁷; 314¹⁰; 439³⁵; 503⁴ etc. — Urmează exemple cu folosirea prep. *pri* (cu influență de folosire locativă — citeodată și cu influență dacoromână literară): 27°. *va s' n'i greăscă iltipăsă pri mine* (oricine mă va striga (chema) pe mine), Cod, 38 b⁵. — v. *iltipăsă*; 28°. *s' l'i tâl'e Dumnidz'a pri el'i aclo* (pe ei să-i taie Dumnezeu acolo), PB, 9017; 29°. *l-dîpâne vâlturulu pri țlone-aléptu* (pe Făt-Frumos îl coboară vulturul), PB, 379³⁸ (aci, *pri* evită o confuzie, precizînd că subiectul e *vullurul*); 30°. *pri mine s' mi fură?* *pri mine?* (pe mine să mă furați? pe mine?). GrB, 225; PAnt, 230; BNA, IV, 149. — V. *pt'i, plr, pre* și, pentru alte exemple, cf. *cătuhe, imireăță, l'edă* 13°, *nsus* 4° etc. — Cu privire la vechimea sintactică a acestui *pri* la acuzativ și în dacoromână, cf.: Dens, II, 377-378; CPsal, p. cci-ccii; DR, II, 565 sqq.; VII, 458; PETudes, 439 sqq.; PopD, IX, 109-110; CapM, I, 203; CAr, 530; StR, I, 234-235 etc. — < lat. *per* „à travers, ...”.

PRI³, adv., prea, strîs, fort, trop — v. *măllu³*, PB, 684. — 1°. *aleăpse trei oămin'i...* *pri ma bun'i* (a ales trei oameni... foarte buni), Cod, 105⁵; 109 b¹¹; 2°. *s'i'ntu proăspite s' pri călde* (sînt proaspete și prea calde), Al. 1903, 41; 3°. *ârșă l'i-lăsă pri curmălă* (ursoaica, prea obosită, îi lasă), Al. 1903, 51; 4°. *arăkie di nai băna, di pri heărtă* (rachiu din cel mai bun, din cel mai fierț), CȘc, 42; 5°. *mănășlirtle eră pri vrăte di crișt'i'l* (mănăștirile erau prea iubite de creștini), Lum, V, 146; 6°. *carl va s' fûgă pri aminăl, ca aistă gâl'ină va s' arm'i nă* (cine va pleca prea tirziu va rămînea ca această găină), Lum, II, 75; 7°. *s' hărtis pri măllu* (se bucură prea mult), PB, 142¹⁴; 8°. *atămșea noiăm pri măllu* (atunci învățam prea mult), Al. 1903, 64; 9°. *am s' pri am* (am și prea am), CȘc, 13; 20; 10°. *inotă' și pri inotă'* (a învățat și prea a învățat), CȘc, 50; 11°. *așel'i ți pri ml'că* (acei ce prea mănîncă), Al. 1903, 93; 12°. *bûn'li' oăspi' s' vor di pri fraj*, PGr, 117 — v. *oăspe* 2°; 13°. *ma, pri puł'ne si spănu* (dar, să spun prea puține, pe scurt), Cod, 109¹. — Acest *pri* aparține în special aromânei nordice. — Cf. și bg. *pri*. — < vsi. *prē* „particula composita cum verbis et nominibus”.

PRI-, prefix (aceiași cu *pri²*) — cf. *ăpre(a)-, păra-* etc.

PRI-ADĂR, PRI-ADRĂRE, PRI-ADRĂT, refăce, «refaire», Dal, 174; 175.

PRI-ADŪN, PRI-ADUNĂRE, PRI-ADUNĂT, restringe, «(se) serrer; (se) borner, restreindre; accueillir», Dal, 175; Nic, 446. — V. *adŭn* și *apreadŭn*.

PRI-ATĂLE, adv. — v. *payălea* —, Dal, 175. — *pri*¹ + *ayălea*.

PRI-ALEĂDZIRE, PRI-ALÉG, PRI-ALÉPTU, a prea alege, «trop choisir», Dal, 175; Nic, 446.

PRI-AVŪT, -tă, prea bogat, «très riche», Dal, 175; Nic, 446.

PRI-CĂD, vb. II, implora, «prier; implorer»: *l'i-pricăde tri 'nă oăle* (î se roagă fierbinte pentru o oaie), PLit, 763; PAnt, 87; *tihea l'i-pricăd-ză la ătoările a mîntil'e'i* (norocul î se prosternă rugător la picioarele minții), PB, 97¹³; *îl pricăd, lal munte frate* (te rog mult, măi munte frate), Velo, 67; BNA, V, 61. — V. *para-căd*.

PRICĂL, sn., pl. *pricăle*, olandă, «toile de Hollande», Dal, 175. — V. *pérecălă, pircălă*.

PRICĂ, sf., pl. *prîlt*, zestre, «trousseau; dot», Nic, 450; GEI, 192; DB, III, 898. V. *păle, prîtle, prîtle*. — Cf. alb. *prikë* „dot”, bg. *priki ja* „trousseau”. — < προίκα „~”.

PRI-CĂ, conj., Dal, 175; PB, 684; *ma ăine s' hîl ūnă d-zădă cucól, pri-că un an gâl'ină* (mai bine să fii o zi cocoș, decît un an găină), PLit, 466. — V. *pércă*.

PRI-CĂDEĂRE, sf. «prière; sollicitations», Dal, 175; PAnt, 480; *fî'ră mălle pricădêrî* (fără multe stăruințe), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 142; **PRI-CĂDZŪT**, -tă, Dal, 175 — v. *pri-cad*.

PRI-CÎNDU, adv., de pe cînd, «depuis quand»: *nea pri-ci'ndu eră* (încă de pe cînd era), CBiog, 36. — < *pri*¹ + *ci'ndu*.

PRI-COĂTIRE, PRI-CÔC, PRI-CÔPTU, «trop cuire», a prea coace, Dal, 175; Nic, 446.

PRI-(C)UNOĂȘTIRE, PRICUNÔSCU, PRICUNUSCŪT, «connaître d'avant; reconnaître», Dal, 175; CBiog, 35; Fr, II, 225; *pricunuscură pulărea dumndzălăscă* (recunoscură puterea dumnezeiască), Lum, V, 131; *atŭmŭșea s' pricunusteă că ūnă mul'ădre bănă ăine cu soțlu a l'e'i* (atunci se recunoștea că o femeie trăia bine cu soțul ei), Lum, V, 146. — V. *cunôscu*. — < lat. *praeognoscere* „connaître d'avance”.

PRICUPSÉSCU, vb. IV: *ași s' ti pricipseăscă* (așa să te pricopsească), PAnt, 168 — v. *prucupsescu*.

PRI-CŪRMU, vb. I, intrerupe, «interrompre»: *pricŭrmă a lău nihô di jăle* (intrerupe al tău cîntec (ison) de jale), Bair, 76 — v. *cŭrmu*¹.

PRÎCE, sf., pl. *prîcî* și *prîcîrti*, jivină, «animal; fauve», Dal, 175; Nic, 448; Mih, 424; CEI, 80. — 1°. *di fe prîce eăste keălea aestă?* (de ce viețuitoare e pielea asta?), PB, 459¹⁸; 2°. *avd-zî' un imnăt di prîce* (a auzit un umblet de jivină), Lum, I, 191; 3°. *codrî lăl cu prîce* (codri negri cu fiare), PenB, II, 84; BNA, I, 54; 4°. *prîcîrtile di n'l-lî micără* (de mi te mîncară fiarele), Ob, 177; PAnt, 59. — Cf. vsl. *prilŭča* „παράβολή, parabola”.

PRI-DĂRE, PRI-DĂT, PRI-DĂŪ (*mî*), preda, «(se) livrer, (se) rendre; trahir — v. *prudău*», Dal, 175; Nic, 447. — 1°. *vru'l s' mi pridădŭ* (vrui să mă predau), GrB, 227; PAnt, 233; BNA, IV, 153; 2°. *hîl'i-tu nă prideăde* (fiul tău ne-a trădat), PB, 21⁹⁰. — Cf. gr. παραδίδω „livrer; rendre” și vsl. *prĕdali* „trădere”.

PRIDĂCIŪNE, sf., pl. *pridăciŭn'i*, prădăciune, «spoliation», CȘc, 40. V. *prădă*. — < lat. *praedatio*, -onem „pillage”.

PRÎEP, sm.: *cu prîeplu dișel'is* (cu înfățișarea deschisă), CȘc, 37 — v. *prep*.

PRI-FĂC, PRI-FĂPTU, PRI-FĂTIRE, PRI-FĂȚEĂRE, prefăce, «trop faire; contrefaire, transformers», Dal, 175; Nic, 448; Mih, 424; BNA, III, 8. — 1°. *păreăsin'le... li feă-lîșl mărî, mărî, pî'nă li prîfeă-lîșl* (păresimile... le-ai făcut mari, lungi, pînă ce le ai prea făcut lungi), PLit, 779; 2°. *s' prîfeăle... un pul'ŭ mușăt* (se transformă... într-o pasăre frumoasă), PB, 321⁷; 3°. *nel'ide ôcl'il'l'i și s' prîfăle că durn'i* (închide ochii și se prefăce că a dormit),

Al. 1928, 54; BNA, III, p. XIII; 4°. c' *ai s' mi ved: în pul'ă prîfăptu* (că ai să mă vezi transformat în pasăre), PLit, 1038. — V. și *păra-fac*.

PRIȚĂȚIU, sn., pl. *prîfățe*, mic portmoneu, «petit portefeuille», Kats, I, 85. Sinonim: *purtușole*. — < germ. Brie-tasche „portefeuille“.

PRIȚĂME, sf., fără pl., preoțime, «nombre de prêtres; prétraille», Dal, 175; Mih, 424. — < *prêtu*.

PRIFTEĂSĂ, sf., pl. *prîfteasă*, preoteasă, «femme de prêtre», Dal, 175; Nic, 448; Mih, 424; PB, 684; *gîoacă prîfîi și prîfteasă* (dansează preoți și preotese), PAnt, 304; BNA, I, 134.

PRIȚĂȚESCU, -lească, pl. *prîfășli*, -tășli, preoțesc, «de prêtre», Dal, 175; Nic, 448; *băgă' prîfăștile* (a pus (a îmbrăcat) cele preoțești) — v. și *cămăldășke* 3°.

PRIȚĂȚI'L'E, sf., pl. *prîfășli'l'i*, preoție, «prêtrise», Dal, 175; Mih, 424.

PRIȚĂȚIÓS, adv., (de) jos, «en bas; d'aval; dessous», Dal, 175; *péturlu di prîțlós* (foaia de plăcintă de desupt), PB, 89³⁷. V. *dițlós*. — < *prî* + *șlos*.

PRI-ȚIȚUDIC, **PRI-ȚIȚUDICĂRE**, **PRI-ȚIȚUDICĂȚ** (sau: **PRIȚIȚUDIC**, ...?), rejudeca, «juger de nouveau», Dal, 175; Nic, 448; Mih, 424. — Cf. și lat. *p r a e j u d i c a r e* „juger préalablement“.

PRI-ȚIȚUDICĂȚĂ, sf., rejudecată, «jugement renouvelé», Dal, 175.

PRIȚIȚUR (*mi*), vb. I (*prîțlurăi*, -răl, -răre), conjura, «conjurere», Dal, 175; Nic, 448; *să s' gîlură și să s' prîțlură* (să jure și să jure solemn), PB, 13³⁶ — v. *sprîțlur*. — Cf. mgl. *prijur* (PMegR, II, 108; CapM, III, 233). — < lat. *perjurare* „se parjurer; jurer fausement“.

PRIȚIȚURĂRE, sf., pl. *prîțlurări* «action de conjurer», Dal, 175.

PRIȚIȚURĂȚ, -lă, pl. *prîțlurări*, -le «conjuré, prié instamment», Dal, 175.

PRI-HEĂRBIRE, **PRI-HERBU**, **PRI-HERTU**, **PRI-HIRBEĂRE**, a prea fierbe, «trop bouillir; bouillir de nouveau», Dal, 175.

PRIMNĂRE, sf., pl. *prîmnări*, plimbare, «promenade», Nic, 446; PScr, 240; PB, 685; PAnt, 480. Sinonime: *șizere*, *șizirste*, *piripal*, *sulăfă*.

PRIMNĂȚ, -lă, pl. *prîmnări*, -le «promenée: *adărăle s' prîmnăle* (gătite și plimbate), PLit, 975.

PRIMNU (*mi*), vb. I (*prîmnăi*, -năi, -năre), plimba, «(se) promener», Nic, 445; PScr, 240; PAnt, 480; *prîmnă-le* (plimbă-te), PB, 77⁴; *s' prîmnă' ci'lu s' prîmnă'* (s-a plimbat cît s-a plimbat), PB, 77⁶. V. *prîmnă*, *imnu* și sinonimul *șizirsescu*. — < lat. *perambulare* „parcourir, traverser“.

PRIKINDÉ, sm. și adj., pl. *prikindăz*: *eă hiă picurăr prikindé: ci'ndu la steărpe, ci'ndu la mătrișe, ci'ndu la leămne* (eu sînt păstor diurnist: cînd la oile sterpe, cînd la cele mulgătoare, cînd la lemne), Caraș, 62 — v. *pîrkindé*, gr. *παρ᾽ακεντές*.

PRI-LĂIȚ, -le, pl. *prîlăi*, prea negru, «trop dangereux»: *ma lăl s' prîlăi* [*dî vampiri*] (mai periculoși și foarte periculoși [decît vampiri]), Lum, V, 217.

PRI-LĂRGU, adv., de departe, «de loin; indirectement», Dal, 175; Nic, 446.

PRILÎNGU (*mi*), vb. III (*prîlîmșu*, -mtu, *prîlînzîre*), prelinge, «découler»: *ună lăcrtmă l'i-si prîlîmse pri fâfă* (o lacrimă i s-a prelins pe față), Fl, I, 5, 7. V. *lingu*. — < lat. *perlingere*.

PRILÎNGU, adv., prelung, «longuement»: *bôulu... mudzi prîlîngu* (boul... a mugit prelung), PenB, V, 55. V. *sprîlîngu*. — < lat. *perlongus* „très long“.

PRÎMA, adv., foarte bine, «très bien», Dal, 175; Nic, 446; *prima l'i-si duțed* (îi mergea foarte bine), PB, 282¹⁸; *l'i-n'edăzce prima* (îi merge minunat), PenB, IV, 7 — cf. gr. „ἡ δουλειά τοῦ πάγει πρῆμα“ ('ApII, 430); *si-u-aduși prima* (să o duci foarte bine), Fl, I, 2, 8; *s' dăse prima* (a mers din plin), Baș, 22. — < it. *prima*.

PRIMANSŪS, adv., de prisos, «surplus, abondamment; superflu, inutile», Dal, 176; Nic, 447; PB, 685; *nā deāde Dumnidzā' pradz di primansūs* (ne-a dat Dumnezeu bani cu prisosință), PB, 218²⁶. V. *pristanēū*. — < *prī¹ + ma¹ + nsus*.

PRIMĀVEĀRĀ, sf., pl. *primāvērl*, primăvară, «printemps», „la jeunesse de l'année — pour me servir de l'expression des bergers du Pinde, qui donnent ce nom au printemps” (Poug, III, 9); Nic, 447; PScr, 240; PB, 685; Dens, II, 35. V. *primuveārā*, *prumuveārā*. — Cf. și it. *primavera*, alb. *prendvērē* „primavera”. — < lat. *prima-vera*.

PRIMIKĪR, sm., pl. *primikīrl* «1°. *chef — v. *māru*; 2°. cul — v. *çes* 3°, Dun, I, 188 (< *primus* + *κύριος*); REW, 6750 (< *primikerios* „Oberster”); Balç, VII, 1, 100 (< *primus* in c(a)era). — Sensul 1° a dispărut; sensul 2° se menține. — Nicephori Gregorae *Byzantina historia*, Bonnae, 1825, l. VII, p. 239: „Nam Boeotiae Thebarumque principem pro magno Primicerio [πριμικηρίου] μέγαν κύριον nunc appellant, in errorem prolapsi, eo quod primam syllabam corruerunt”. — În latină: „*primicerius* (*primus*, *cera*) = [en tête des tablettes] le premier d'un ordre, d'un corps, chef” (Gaffiot, 1237). — Cf. și alb. *premqār* „Ausrufer” (GM, 352), *përmiqyrje* „esame, ispezione”.

PRI-MĪ'C, **PRI-MĪCARE**, **PRI-MĪCĀT**, a prea mînca, «trop manger; manger d'avant», Dal, 176; *mă'-sa āre primicdā* (mama sa a mincat prea mult), Fr, I, 120.

PRIMNĀRE, **PRIMNĀT**, **PRĪMNŪ**, Dal, 176; Nic, 445; Mih, 424; PB, 685; PAnt, 480 — v. *primnāre*, -*nāl*, *primnu*.

PRIMOĀRĀ?, sf., pl. *primōrl*, întunecare a ochilor, «aveuglement», Mur, III, 292; u *loā primōdrā* (o apuca orbire), Lum, II, 200. V. *urçfre*. — Cuvînt și sens necunoscute. Pare a fi *pumōdrā*.

PRĪMTU, -lā, pl. *primŭl*, -te, mîndru, «bienséant et fier»: *vēdz-i-l ŭe primtu ŝ' ŭe livēndu-l* (vezi-l ce mîndru și cît de levend este), PLit, 771. — V. *prīndu¹*.

PRIMUVEĀRĀ, sf., Mih, 424 — v. *prumuveārā*.

PRIN, prep., prin, «par, parmi; dans», Nic, 447; PB, 685; PAnt, 480. — V. *pril*.

PRĪNCĀ, sf., pl. *prinŭe*, cursă, «piège, panneau», Mih, 425; CEI, 79 (< bg. *prēpka*); *bāgā 'nā princā* (pune o cursă), PB, 367²¹; *cît ŝiredā eāste vālpea, mālŭe orl ma 'ŝi-cāde n princā* (cît e de ŝireată vulpea, de multe ori ci-și cade în cursă), PLit, 659. Sinoșime: *alātā, bātā, pāylōā, stāpīŭā*. V. *pringā*. — < bg. *prēmka* „piège, filet”.

PRĪNDE, vb. pers. 3 sg. a indic. prez. de la *prīndu*, trebuie, «il faut, πρέπει», Dal, 176; Nic, 447; PAnt, 480; GrS, III, 98; *nu prīndi* (nu trebuie), PB, 95³⁴. Ca verb la pers. 3 sg. a altor timpuri: *prindeā* «il fallait», trebuia; *va prīndā* «il faudrait», va trebui; *prindeā si s' dūcā luŭ* (trebuia să se ducă toți). — V. *lipsēscu* 5°, *prīpsēscu*, *voŝ* 4°.

PRINDEĀRE, sf., pl. *prīndērl*; **PRĪNDIRE**, pl. *prīndīrl*, trebuie; potrivire, «action de falloir, de se former, de naître, de bien seoir», Dal, 176; *ah'ntā muŝuteāŭā dī feātā ŝi ah'ntā prindeāre nu si-aspāne* (atîta frumusețe de față și atîta potrivire grațioasă nu pot fi spuse), PB, 411²⁵. — V. *undzītā* și:

PRĪNDU¹ (*mi*), vb. III și II (*primŭ* și *preŝū*, *prīmtu*, *prīndire* și *prindeāre*), *prinde*, «1°. comprendre; 2°. seoir (bien ou mal); aller (bien ou mal); 3°. se former, naître», Dal, 176; Nic, 447; Mih, 425; Gram, 292; PAnt, 480; W, II, 358. — 1°: *prīndu* (înțeleg), W, II, 358 (Muscopole: sens rar); Kats, I, 85; *nu nā prīnsēŝl çine* (nu ne-ai înțeles bine), Gram, 138 — sinonime: *adukēscu* 1°, *l'eāŭ* 8°, *nīlleg*; 2°: *a unūl fiŭlōr cu mīnte Vuryārā nu-l'l prīnde* (unui flăcău cu mînte nu-i stă bine de softe o bulgăroaică), PAnt, 59; PLit, 1053; *māredā cum lā prīnde!* (ce bine le stă mîndria!), PAnt, 269; *a n'ia cum ln'l prīndu* (așa cum mie îmi stau bine), Lum, II, 127; PAnt, 182; BNA, III, 78; *furil'ea nū vā prīnde* (hoția (haiducia) nu vā stă bine, nu e de voi), PLit, 1007; *nu vā prīndu fūdīle* (fundele (ciucurii) nu vā stau bine), Lum, I, 217; *nu-l'l prīnde-a luŭ tu loc* (lui nu-i stă bine în pămînt), PLit, 976 — v. *undzēscu* 6°-7°;

3°: *prindu aloat* (fac (dospesc) aluat) — v. *alut*; s' *preăse lundă noduă* (s-a format lună nouă); *ma nîs ahtăre s' preăse, anăpuđ, tihildu* (dar dinsul atare se plămădi (se nascu), sucit, piazză rea), Lum, II, 242; BNA, III, 50; 167; *di tu oăra cl'ndu s' preăse* (din clipa în care se zămislî), BaŭP, 47; *străpăpl'n'l'i a nōștrî s' preăștră ca Armă'n'l* (străbunii noștri s-au născut ca aromâni), Fr, I, 149. — V. *aprindu*¹ și sinonimul *acăf* 19° (ca și *astingu, tindu* etc., morfologiceste).

PRĪNDU², adv., Nic, 447; Mih, 425; *prindu Marf* (în ajun de marți), Lum, II, 200 — v. *apirindu, aprindu², pîrindu*.

PRĪNGĂ¹, sf., pl. *prîndzi*, Dal, 176 — v. *prîncă*.

PRĪNGĂ², prep., lingă, «a cōtē de, auprès de»: s' *vă prukedf prîngă nās* (să vă apropiați pe lingă el), Cod, 25²; 80¹¹. — < *pr¹* + *nîngă*.

PRINŌD, sn., pl. *prînoăde, prînōduri*, articulație, încheietură, «articulation»: *lă da dor prînōdurile dî la cîcîoăre* (articulațiile de la picioare le dau (le cauzează) durere), Lum, II, 88. V. *nod¹*. — < ?

PRĪNTRĂ, prep., printre, «parmi», PB, 685; *si nhăzeă prîntră cîoărlî a lămil'el* (se înfigea printre picioarele oamenilor), PB, 131¹⁰. V. *prîl*. — < lat. *per intro*.

PRĪNȚU, sm., pl. *prînfi, prînț, «prince»*, PAnt, 480. — < fr. *prince*.

PRĪŌNE, sf., pl. *prîon'i, ferăstrău, joagăr, «scie»*, CEL, 80 (< bg. *trionă* „scie”); PDicț, 1947, 20; PLit, 179; Fr, II, 245; *ncărcă'm scînduri dî la prîonî* (am încărcat scînduri de la ferăstrău). V. *șără*. — < *πρίων, πρίων* „~”.

PRĪPILĪȚĂ, sf., pl. *prîpiliță, prepeliță, «caille»*, PLit, 796. — < bg. *prēpellea* „~”.

PRĪPŌDE, PRĪPŌĂĂ, sf., pl. *prîpōdz*, Nic, 447; GEI, 192; *lo prîpōdea si mplătēscu* (eu să împletesc ciorapul), PLit, 832 — v. *părpōde, purpōde*.

PRĪPSĖSCU, vb. IV (*prîpsit, -sit, -sire*), trebui; cadra, «falloir — v. *prinde*; incoomber; bien seoir, cadrer, bien assortir», Nic, 448; GEI, 192. — 1°. *ca măltu va-l'i prîpsēscă* (cam prea o să-i stea bine), BaŭN, 3; 2°. *ca ti prēftu mull prîpsēște* (ca pentru preot bine cadrează), BaŭP, 17; BNA, III, 152. V. *prepsescu*. — < *πρέπω, πρέπει* „~”.

PRĪPSĪȚ, -tă, pl. *prîpsit, -te*, elegant, «bien éduqué, bienséant, de bon goût», Nic, 449; *eră măltu prîpsit* (era foarte prezentabil), PB, 141¹¹; *căma prîpsitlu* (cel mai elegant), Lum, II, 15; *că t linră s' prîpsită* (că e tînără și manierată), PLit, 896. — V. *prăpsit*.

PRĪPŪN, vb. III (*prîpășu, prîpās, prîpūntre*), propune, «proposer; supposer; soupçonner», Dal, 176. — 1°. *nă prîpāsım si acăfă'm sclav un Cōn'ear* (ne-am propus să prindem (să luăm) ostatic un turc), Trib, II, 7-8, 24; 2°. *nă prîpāsım s' intră'm n'eădză-dzūă n hodră* (ne-am propus să intrăm în sat în miez de zi), Trib, II, 7-8, 25; 3°. *fî'ră s' prîpănă vîr pericul* (fără să bănuiască vreun (sau nici un) pericol), FI, II, 6, 10. — < lat. *praeponere* „proposer, préférez”.

PRĪPUNEĂRE, PRĪPŪNIRE, sf., pl. *prîpuneri, prîpūniri*, presupunere, «supposition», Dal, 176.

PRĪPŪS¹, sn., pl. *prîpāsuri*, bănuială, «soupçon», FI, II, 7, 6; *'șt-avîrleă fîyăra fî'ră prîpās* (lși învîrtea țigara fără bănuială), FI, I, 2, 8; *fî'ră prîpās, bîă apă* (fără bănuială, a băut apă), FI, I, 6, 20.

PRĪPŪS², -să, pl. *prîpăși, -se*, presupus, «supposé, présumé», Dal, 176.

P r i r, sm., «avril», CFr, 191. — V. *April* și mgl. *Pril'li(ū)* (PMegR, II, 108; GrS, VI, 185; CapM, III, 233). — < lat. *aprilis* „avril”.

PRĪSCĂRE, sf., Mur, III, 292 — v. *prăscăre*.

PRĪSINĂĂĂ, sf., pl. *prîsină'dz*, verdeață, «verdure», Nic, 448; W, II, 114. Sinonim: *virdeăfă*. — < *πρασινάδα* „~”.

PRÍSINE, sm., pl. *prisin't*, *prísnel*, «gros bout du fuseau, peson du fuseau», Dal, 176; Nic, 448; Mih, 425; PB, 685; CEL, 80; *ună di prístne s' pl'ndze* (una se plînge de prîsnel), LP, 12; PANT, 244; BNA, II, 114. V. *râtel*. — < bg. *prěšînŭ* „anneau du fuseau”.

PRISTANĚŮ, adv., în silă, «à contre-cœur; superflu, surplus», Dal, 176; Mih, 424. — 1°. *mîc di pristaněŭ* (măînc în silă), PGr, 133; 2°. *ar'slu di pristaněŭ* [în text: *di pi staněŭ*] a spînzurătul (rîsul de prîsos (sau în silă) al celui spînzurat), AL, 1901-1902, 147. V. *di-pistaněŭ* și *primansŭs*. — < *prî staněŭ*.

PRISTĂNĚSCU, PRISTĂNISĚSCU (*mî*), vb. IV (*pristăn(is)it*, *-n(is)it*, *-n(is)ire*), îndopa, «gaver, gorgeri», CEL, 80 (<bg. *prěstavamŭ* „cesser, discontinuer, tarir”); *mum't'n'le...* *pristănisěscu năl't* cu sîntu, *di vom lătuna* (mamele... Îndoapă sugacii *alăptîndu-l* cu sînul, de vom totdeauna), Lum, V, 176. — V. *prîstîněscu* și *cos* 4°, *clufleacă*, *năfătěscu*.

PRĪSTE, prep. — v. *pîste*^a —, Dal, 176; Nic, 445; Mih, 425; PScr, 240; PB, 685. — 1°. *prîste nîs si-arăcă zărlu* (peste el se aruncă nebun), LP, 107; PANT, 272; Bair, 105; 2°. *născă'nă s'ntu prîstî misură* (cîtîva sînt peste măsură), Cod, 637; 3°. *ma mușeăt prîstî durn'edă* (mai frumos pe lume), BNA, II, 20; 4°. *prîstî noaptea-al Dumnîd-ă'ŭ* (peste noaptea lui Dumnezeu), Lum, II, 152; PANT, 170; BNA, II, 46 — cf. istr. *prêste nôpte* (Kov, 183). — V. *prî*, *sîi*, *sîră*, *sîrî*. — < lat. *per extra*.

PRISTINISĚSCU, vb. IV, GrS, II, 399 — v. *prîstănisěscu* și:

PRISTINISĚRE, sf., pl. *prîstînsîrî*, grabă, «hătes»: *prîstînsîrea lu iți-do lăceru eăste zălăme* (în orice treabă graba e pagubă), Lum, II, 282. Sinonim: *ayun'îsire*.

PRISŮPRĀ, prep., deasupra, «(par) dessus», Dal, 176; Nic, 448. — 1°. *si-a-zboădră prisŭpră* (să zboare deasupra), PB, 293^{2a}; 2°. *n'edăre di prisŭpră* (mierea de deasupra), PB, 104^{2a}; 3°. *arneăște...* *prisŭpră* (mătură... deasupra, superficial), PB, 95^{1a}; 4°. *prisŭpră moș li-alceăște* (le albește numai deasupra), Lum, II, 127; PANT, 182; BNA, III, 78; 5°. *'nă siptăml'nă s' di prisŭpră* (o săptămîină și mai mult, în plus), PB, 83³; 89^{3a}; 6°. *nîs 'sî-u l'că prisŭpră-l'î* (el și-o ia asupra lui, el se însărcinează), PB, 309¹. — Cf. † dr. „apele ce-sŭ pre-supra de ceriu” (HPs, 437³). — V. *disŭpră*, *sŭpră* și alb. *për-sipër* (ě) „sopra”. — < lat. *per-supra*.

PRĪŠINDĚSCU, vb. IV (*prĭšîndîl*, *-dîl*, *-dîre*), saluta, «saluer», Mur, III, 292; PETim, 17. — < alb. *përshëndët* „salutare”.

PRĪŠTĪNĀ, sf.: *prĭštĭnă di aŭăă* (drojdie de struguri), Lum, IV, 257 — v. *prĭštĭnă*, *puruštĭnă* și *sîpsuněre*.

PRĪT, prep., prin, «par, parmi, à travers», Dal, 176; Mih, 425; PScr, 240; PB, 685. — 1°. *s' treacă prĭt ŭă căle* (să treacă printr-un drum), PANT, 480; 2°. *trĭcăm prĭt arĭ'ŭ* (trecurăm prin riu); 3°. *l'ŭ-u scoăse prĭt nă'rĭ* (i-a scos-o prin nas). V. *pîn*, *pîl*, *prĭn*, *prĭnră*. — < lat. *per intro*.

PRĪTĪĒ, sf., PScr, 240 (< *πρωϊκλον*) — v. *prĭtĭe*.

PRIUNĀ', sm., pl. *priunădz*, cel ce are o *prĭlōnc*, cel ce lucrează la un joagăr, «scieur».

PRIVATŌS, adv., Fl, I, 5, 5; II, 3, 5 — v. *prĭvalōs*.

PRĪVĒD, vb. II — v. *pruvēd* —, Dal, 176; *prĭvĒd cā am si mor* (prevăd că am să mor), LP, 177; BNA, II, 16. V. *ved*. — < lat. *praevidere* „voir auparavant, apercevoir d'avance”.

PRĪVĒGLĪŮ, vb. I (*prĭvigl'ēdĭ*, *-l'ēdĭ*, *-l'ēdre*), priveghea, «veiller», Nic, 446; *băgă' s' prĭvĒgl'e* (a pus să privegheze), PB, 127^{3a}. V. *avĒgl'ŭ*. — < lat. *pervig(l)lare* „veiller d'un bout a l'autre”.

PRĪVIDĀRE, sf., pl. *prĭvidĕrĭ*, dichisire, «action de se bien présenter, d'avoir un bon aspect», Dal, 176.

PRĪVIDZŮT, -lă, pl. *prĭvidzŭf*, -te, dichisit, «présentable, attifé», Dal, 176.

PRĪVIGL'EĀRE, sf., pl. *prĭvigl'ĕrĭ*, priveghiere, «veille; vigile», Nic, 446; PB, 685.

PRĪVIGL'EÁT, -lă, pl. *prĭvigl'ĕáf*, -te «surveillé», Nic, 446.

PRI! «cri par lequel on stimule un âne à marcher», PB, 685; *greá pravatós: a! pri!* *uș!* (grăia (striga) tare: hai! *pri! uș!*), PB, 116³². — În franceză: „Pour appeler les moutons, les bergers leur crient: proue, proue, prrr, quien, quien, prr” (Chap, I, 283) — cf. dr. *bir!* în GrS, I, 63. — V. *prrr!*, sinonimul *uș!* și bg. *pŭrlence* „ânon”.

PRICIZÓN, sn., Dal, 175, brăcinar — v. *prucuzănă*.

PRIČI! «cri par lequel on appelle un âne», PLit, 46. — V. *pri!*, *čih-čih!*

PRIMÍTÉFTU, sm., PAnt, 480; *plătěšti ca primítěftu* (plătești ca negustor), PLit, 618 — v. *prămătěftu*, *părmătěftu* și *plătěscu*.

PRÍNDU, vb. IV, PB, 686; *va la s' pr'ndă ică s' fină* (vrea ca să prinzească sau să cineze). BaP, 17 — v. *pr'nd:u!*. — Fonetic: cf. *mérdu* etc. — În dacoromână: „cine prinde?” (Dilaț, 269).

PRÍNDZĂSCU, vb. IV (*prindz'i'l*, *-dz'i'l*, *-dz'i're*), prinzi, «prendre le repas de midi; se reposer à l'heure du midi — v. *amiridză**», Mih, 423; PB, 686. — (În Franța: „*Pranzi*, ruminer, ou *prangi*”. «*Prangie*, repos des bestiaux à midi, heure de dîner; *prangeler*, ruminer, faire reposer un troupeau pendant la chaleur du jour, afin que les bestiaux puissent ruminer la nourriture qu'ils ont prise» (Roquefort). „En Picardie, on appelle *prangèle* l'endroit où a reposé un troupeau de moutons pendant la chaleur du jour, et *prangère*, la méridienne, le sommeil que l'on prend après dîner”, Jouve, 76). — V. *pr'nd:u!*.

PRÍNDZÍRE, sf., pl. *prindz'i'ri*, prinziire, «action de dîner», Dal, 176; Nic, 444; Mih, 423; PB, 686; *eáste oára tri prindz'i're* (e ora de prinzit).

PRÍNDZÍT, -tă, pl. *prindz'i'l*, -te «qui a diné»: Dal, 176; Nic, 444; Mih, 423; *vin'iră prindz'i'l* (veniră prinziți, cu masa de amiază luată) — cf. *btát*, *mědál*, *mirindál*, *ngustál*, *finál*.

PRÍNDZU!, vb. IV — *prindzăscu* —, Dal, 176; Nic, 444; Mih, 423; PB, 686; PAnt, 480; *s' lo va pr'ndzu*; *va pr'ndz-i* (și eu voi prinzi; va prinzi), PenB, IV, 123; Caraf, 40; *cu minčtăna ngăști, mǔltu s' pr'ndz-i, ma nu și s' fin'i*, PLit, 543 — v. *minčtănă*. — Cf. mgl. *prundzps* (PMegR, II, 109). — < lat. **prandire*, *prandere* „déjeuner”.

PRÍNDZU, sn., pl. *pr'ndzuri*, prinz, «midi; repas de midi, dîner», Dal, 176; Nic, 444; Mih, 423; PScr, 210. — 1°. *pr'ndzu oáră ađtǔmse* (la oră de prinz a sosit), PB, 179³⁷; PAnt, 96; 2°. *ti pr'ndzu oáră* (la ora de amiază, la amiază), Velo, 10; PAnt, 320; BNA, V, 97; 3°. *pi'nă n pr'ndzul mǎre* (pină la prinzul mare, la miezul zilei), PB, 468³⁶; 4°. *aveá heđrlă prăndzu, tra...* *s' lă dúcă prăndzu* (fiersese prinzul, ca... să le ducă mncarea de amiază), Cod, 108⁴¹; 5°. *s' aveá aprukeáđă a pr'ndzului* (se apropiase a prinzului oră), PB, 73³³. — < lat. *prandium* „déjeuner [vers midi]”.

PRÍPÍNDÍT, -tă, pl. *prípindí*, -te «sobriquet donné aux Aroumains de Périvolé qui se sont réfugiés dans des chaumières tout près d'Ohrída». — V. *prăpădit*.

PRÍSCUTÍT, -tă — v. *pruscultre*.

PRÍSTINÉSCU (mi), vb. IV — v. *pristănescu*. — În sîrbă: *prestovariti* „gorger”. — < ?

PRÍSTUÉSCU (mi), vb. IV (*pristuiť*, -uť, -uře), rǎspirđi, «épandre; disperser»: *s' pristuiť cǎprile* (caprele s-au imprăștiat), Dal, 176. Sinonim: *scrupsescu*. — Cf. bg. *raz-prŭs-(nu)amă* „disperser, éparpiller”.

PRÍSTUÍRE, sf., pl. *pristuiři*, imprăștiere, «action d'éparpiller; dispersion», Dal, 176.

PRÍSTUIŢ, -tă, pl. *pristuiť*, -te, risipit, «disséminer», Dal, 176.

PRÍSTINĂ, sf., pl. *pristini*, drojdie, «marc (de raisin)», GrS, II, 400. V. *prăştină*. — < bg. *prăştina* „marc, résidu des fruits”.

PRÍVATÓS, adv., Dal, 176 — v. *provatós*.

PRÍZN'EAŬĂ, sf., pl. *prizn'ei* «endroit couvert de *preázna*; quantité de *preázna*».

PROĂCĂ, sf., pl. *proki*, cui pentru talpa de încălțăminte, «clou de chaussure» — v. PIm, II, 184; GrS, VI, 386. — V. *proklă*² și alb. *prokē* „forchetta”. — < πρόκα „petit clou” (it. brocca).

PROĂNE, sf., pl. *proăn'e*, PB, 686; Al. 1903, 90; lu-adună, ea gârânăflu *proăn'ea* (il string, așa cum bubă stringe puroiul), PGr, 133 — v. *pron'tă*.

PROĂSPIT, -tă, pl. *proăspit*, -le, proaspăt, «frais, récent», Dal, 176; Nic, 449; Mih, 429; PAnt, 480. — **PROĂSPIT**, adv. «fraichement; récemment», PAnt, 480. Sinonime: *frêșcu*, *lăzē*. — < πρόσφατος „~”.

PROĂȘTE, sf., pl. *prōști* «fronde», Dal, 176; Nic, 449; PSer, 241; DR, III, 682; GEI, 80; PLit, 171; PIm, II, 223. V. *prăște* și *prăflecă*. — Apare identică și în Abisinia (cf. GrJeux, 14-15 și planșa I, fig. 1, 2, 3). — < vsl. *prašta* „funda”, bg. *praštka* „fronde”.

PROΔ, sn., pl. *prōduri*, progres, «progrès», Dal, 176. — < πρόοδος „~”.

PRÓΔROM, sm., pl. *prōdron'i*, precursor, «précurseur; avant-coureurs», GEI, 192. — < πρόδρομος „~”.

PROĖRESI, sf., pl. ?, intenție, «intention», Nic, 449. — < προερεσις „~”.

PROESTÓ, sm., pl. *proestadz*, prezident, «président», Nic, 449. V. *puristló*. — < προεστώς „primat”.

PROFC, sm., pl. *prōffi*, soc, «sureau», GrS, IV, 379. Sinonime: *boz*, *săuc*. — Cf. alb. *prōfkē* „piccolo schioppo da ragazzi (giocatoio)”.

PROGÓN, sm., pl. *proyón'i*, copil vitreg, «fils de la personne épousée», RA, 94; BNA, II, 36. — < προγονός „~”; προυγόν (Hris, 193).

PRÓGRAMĂ, sf., pl. *prōgrame*, program, «programme», Dal, 176; Nic, 449: — < πρόγραμμα „~”.

PRÓHIR, -ră, pl. *prōhiri*, -re, la îndemână, «qui est sous la main»: *carl are prōhiră*, cu dzeaditile lăte, s' toarnă un hir di apă (cine are la îndemână, cu degetele spălate, să toarne un fir (un pic) de apă), Al. 1903, 23. — < πρόχειρος „~”.

PRÓHUMĂ, sf., pl. *pruhōmate*, dig, «digue; barrière; rempart», GEI, 193. — < πρόχωμα „~”.

PROIŢ, sn., pl. *proāte*, torent, «torrent»: s' așteaptă s' treacă *prōllu* (să aștepte să treacă puhoiul de apă), Cal. 1911, 54. V. *puvón'tă*. — < bg. *poroj* „~”.

PROKIŢ¹, vb. I, primi, «accueillir», PB, 686; s' nă *proki tōra seāra* (să ne primești acum seara), CFr, 166 — v. *aprōktū* 3°.

PROKIŢ², sn., pl. *proki*: un *proktū* di la curdél'e (un cui de la ghele), FI, I, 6, 15 — v. *prodcă* și *nălce*.

PRÓLOG, s, adj., pl. *proloadz*, ou fără găoace, «oeuf sans coque», Dal, 176. — < (μ)πρόλογος „oeuf hâtit = ἀβγὸ ἀτελές”.

PRONÓMIŢ, sn., pl. *pronómii*, privilegiu, «privilege (accordé aux églises)», Dal, 176; GEI, 193; s' lă l'ed *pronómite* a măn'ilor (să le ia privilegiile măn'ilor), Trib, II, 9-12, 24. — < πρωνόμιον „privilege”.

PRON'ÎŢ, sm. și sn., pl. *pron'i* și *proăn'e*, puroi, «pus; grande peine, grande souffrance» Dal, 176; Nic, 450; Mih, 425; PLit, 274. — 1°. *arāna adună pron'î* (rana face puroi); 2°. *scol p'nea* cu *pron'i* (ciștig plinea cu mari chinuri) — v. *ōhtu* 4°, *zahné* etc.; 3°. *u-aruculi* bāna cu s'nd'e, cu *pron'i* (viața am rostogolit-o (am trăit-o) cu sînge (suferințe), cu chinuri) PB, 488. — V. *proăn'e*, *prun'edr*. — < lat. **puronium* (cf. *pus*, *puris* și vb. *purare* „suppu-rer”).

PRÓOΔ, Nic, 450 — v. *prođ*.

PROPAGÂNDĂ, sf., pl. *propayă'nd'i*, propagandă, «propagande», Dal, 176. — < gr. < it. *propaganda*.

PROPĂTOR, sm., pl. *propători*, străbun, «aieul; ancêtres», GEI, 193. Sinonim: *străpăp*.

— < προπάτωρ „~”.

PROSCOMIDIE, sf., pl. *proscomidii*, sacrificiu, «offerte; oblation», Nic, 450. — < προσκομιδή „~”.

PRÓSCUT, sn., pl. *próscute*, strop, «goutte; éclaboussure», Dal, 176; Nic, 450; PB, 686; Bag, 67; *stedlile părea niște próscute di asime pri cubelu albaştru* (stelele păreau niște stropi de argint pe bolta albastră), Trib, I, 8-9, 10. V. *prăsculésu, pruscukésu*. — Cf. bg. *prúskanie* „éclaboussement”.

PROSEÁC, -că, pl. *proseáci*, -le, cerșetor, «mendiant»: *ca proseác, s' căfțiună și állă* (ca cerșetor, să ceri una și alta), PenB, VIII, 127. Sinonime: *dicun'éár, firlór, zicl'éár* etc.. — < bg. *prosjákú* „~”.

PROSEHÍE, sf., pl. *prosehíi*, rugăciune, «prière», Nic, 450; *s' nă năfállmă... di prosehíe* (să ne săturăm... de rugăciune), Cod, 120 b¹⁰. V. *prusufhie*. — < προσευχή „~”.

PROSFÁIŪ, sm., pl.?, specie de papară, «espèce de panade», Nic, 450; PScr, 241; GEI, 193. — < προσφάγι „ce qu'on mange avec le pain”.

PRÓSFALÍŪ, sn., pl. *prósfal'uri*, product de oi, «produit (laine et laitage) des brebis», Mih, 425. Sinonim: *măxúle*. — V. *prosfáyíŭ*.

PRÓSFINGU, -gă, pl. *prósfingi*, -nce, refugiat, «réfugié», BNA, II, 80. Sinonim: *muăfir*. — < πρόσφυγ „~”.

PRÓSGAL, sn. — v. *prósgál*.

PRÓSKIR, -ră, pl. *próskiri*, -re, temporar, «temporaire; temporel», Mur, III, 295; GrS, VI, 386. — < πρόσκαιρος „~”.

PRÓSTIH, -hă, pl. *próstihă*, -he, prost, «de basse qualité; de basse origine», GEI, 193; *állă ma próstihă sóte nu-aftási?* (nu ai găsit alt neam mai prost?), PenB, VI, 141; *armí'n cu próstihl'i* (rămin cu cei proști, cu cei fără valoare), Cal. 1911, 202. — < πρόστυχος „commun, oruinaire”.

PRÓSTU, *proastă*, CEI, 80; *nă tukim, lălle, di proaste* (ne topim, sărmamele, de-a-n-picioarele), PLit, 928 — v. *impróstu* și † dr. *prost* (Dens, II, 273).

PRÓSUP, sn.; **PRÓSUPĂ**, sf., pl. *prósupe*, față, «visage; figure; face», Nic, 450; Mih, 425; PScr, 241; GEI, 193. Sinonime: *făfă, ópse, suréle*. — < πρόσωπον „~”.

PROT, *protă*, pl. *prof, próte*, prim, «premier», Dal, 176; Nic, 452; Mih, 426; PScr, 241; GEI, 193. — 1°. *prof Armă'n'l tu ol s' gîunáme* (aromâni frunțași în oi și bravură), PAnt, 300; BNA, I, 128; 2°. *l'i-feâfe ca a prótlul* (li făcu ca primului), PB, 33¹⁰; 3°. *ca di prótl'i easte* (este ca dintre cei frunțași), PGr, 133. V. *ver³*. Sinonime: *anti'n'lă, birngî*. — < πρωτός „~”.

PRÓTA, adv., întâi, «premièrement; d'abord; (au, dès le) commencement», Mih, 425; PB, 686; GEI, 193. — 1°. *a mul'éartil'ei di próta* (femeii dintii, primei femei), PB, 334²⁸; 2°. *di próta* (de la început), Fr, 88; PAnt, 184; BNA, III, 68; 3°. *hănea feá căma di próta* (hanul cela de primul rang), PB, 327²⁸. V. *îninte* și *nlin'í*. — < πρωτα „~”.

PROTÁRIC, -că, PScr, 241; GEI, 193 — v. *prutárcu*.

PROTÉSTU, sn., pl. *protésti*, protest, «protêt», Dal, 176. — < it. *protesto*.

PROΘESMÍE, sf., pl. *prothesmii*, termen, «terme, délais», Nic, 449. Sinonime: *diurle, muvléte, vadé*. — < προθεσμία „~”.

PRÓΘIM, -imă, pl. *próthin'i*, -ime, servibil, «prompt à; serviable», Nic, 453. Circulă și **PRÓΘMU**, -mă: *vreá ești ma prucupsit, ma próθmu* (era să devii mai pripcoșit, mai servibil), PenB, VI, 129. Sinonim: *étmu*. — < πρόθυμος „prêt à; obligeant”.

PROΘIMÍE, sf., pl. *prothimii*, promptitudine, «empressement; bonne volonté», Nic, 450. — < προθυμία „~”.

PRÓUR, de cu noapte, «nuitamment», DR, V, 384 — v. *préor*.

PROVATÓS, adv.: *li-asună lîrile provatós* (lirele le sună zgomotos), CalGrB, 85. — V. *pravatós*.

PRÓVĂ, sf., pl. *próve*, probă, «essai; épreuves», Dal, 177, Nic, 449; AI, 1903, 95. — Cf. și gr. *πρόβα*, alb. *próvë*. — < it. *prova*.

PRÓZGĂL, sm., pl. ?, Jb, XIII, 89; GrS, IV, 379; CN, 118; GEI, 193 (< *πρόζαλον*). — V. *pră'zu*, care înseamnă și «petit-lait mêlé avec du lait» și *zăgărdlëu*.

PRRR ! — v. *prî!*, mgl. *pr*, *pr*, *pr* (CapM, III, 230) și dr. „prrr, ho, ho!” (FCuv, 58).

PRUCLÉT, -tă, pl. *prucléf*, -te, încapăținat, «entêté», Mih, 426. — < bg. *prokletû* „mau-dit, satané”.

PRUCLITIE, sf., pl. *pruclitii*, încapăținare, «entêtement», Mih, 426. — < bg. *prokletija* „anathème; méchanceté”.

PRUCUȚĂ, sf., pl. *prucuyîă*, pojar, «eruption rubéolique; rougeole», Dal, 177; Nic, 450; PSer, 241; PETim, 17; *fielôrlu scodse prucuyîă* (copilul a scos coriu). — V. Plm, II, 9-10; gr. *προκόβι* (τὸ) „couverture” (‘ΑρΓ), 78; Σαρ, 27); alb. *pokrovë* „lenzuolo”; dr. *pricoviță* „couverture” (Plm, II, 123) și † dr. *procovef* „voile du calice” < vsl. *prokovet* „operculum in ecclesia” (Dens, II, 527), vsl. *pokrovû* „velamen”. — V. *pocrovâ* și *viridicâ*.

PRUCUKIE, sf., pl. *prucukii*, pricopseală, «profit; progrès; instruction», Dal, 177; Nic, 450; Mih, 426; PB, 686; GEI, 194; *om fi'rá prucukle* (om fără pricopseală, fără educație). — < *προκοπή* „~”.

PRUCUPSÉSCU (mi), vb. IV (*prucupsîl*, -sît, -sîre), pricopsi, «faire fortune; (s')enrichir; bien éduquer», Dal, 177; Nic, 450; Mih, 426; PSer, 241; PB, 686; GEI, 194; *ca alçina al Giuvára s' n'i prucupsésti* (ca albina lui Giuvara să-mi pricopsești = să fii fericit), PLit, 515; PAnt, 9. V. *pricupséscu*, *purcupséscu*. — < *προκόπτω* „progresser; profiter”.

PRUCUPSIRE, sf., pl. *prucupsîri*, procopsire, «action de s'enrichir», Dal, 177; Nic, 450; Mih, 426.

PRUCUPSÎT, -tă, pl. *prucupsîi*, -te, procopsit, «riche; en bonne condition; assidu, appliqué, instruit», Dal, 177; Nic, 450; PSer, 241; *voi s' ti ved prucupsîl* (vreau să te văd pricopsit), PB, 206¹⁴; PAnt, 93. V. *purcupsîl*.

PRUCUZÂNĂ, sf., pl. *prucuzâne*, Nic, 450 — v. *prăcăzón*.

PRUDĂRE, sf., pl. *prudă'ri*, trădare, «action de trahir; trahison», Dal, 177; PB, 686. V. *prudusîre*.

PRUDĂT, -tă, pl. *prudăt*, -te, trădat, «trahi», Dal, 177; Nic, 447; PB, 686.

PRUDĂŢ (mi), vb. I (*prudéd*, *prudăt*, *prudăre*), trăda, «trahir», Dal, 177; Nic, 447; PB, 686; *căŭi foc prudă 'nă coărdă* (fiecare foc trădează un ŝarc), BNA, II, 68; *line nă prudădăiŝl* (tu ne-ai trădat). — V. *priddău*, sinonimul *pruduséscu* și gr. *προδίδω* „trahir”. — < lat. *prodere* „trahir” (+ *daŭ* + *προδίδω*).

PRŪDIT, -tă: *l'I-păredă trăptu ca prădîl* (corpul îi părea ca putred), ArE, 20 — v. *pă-trid*, *prătîd*.

PRUAIPSÉSCU, vb. IV (*pruidpsîl*, -sît, -sîre), progresa, «progresser, avancer; cheminer; profiter», Dal, 177; Nic, 451. V. *próod*. — < *προοδύω* „~”.

PRUAIPSIRE, sf., pl. *pruidpsîri*, «action de progresser», Dal, 177.

PRUAIPSÎT, -tă, pl. *pruidpsîi*, -te, «qui a progressé», Dal, 177; Nic, 451.

PRUĂŢ, -tă, pl. *pruăŝl*, -te, trădător, «traltre, délateur», Nic, 449; GEI, 192. — Cf. și alb. *prodhót* „delatore”. — < *προδοτής* „~”.

PRUAUSÉSCU (mi), vb. IV (*prudusîl*, -sît, -sîre), — v. *prudău* —, Dal, 177; Nic, 449; Lum, VI, 6-8, 42. — < *προδίδω* „trahir”.

PRUAUSŢE, sf., pl. *pruăușii*, trădare, «trahison», Nic, 449. — < προδοσία „~”.

PRUAUSŢIRE, sf.; **PRUAUSŢI**, -lă, Dal, 177; Nic, 449 — v. sinonimele *pruădre*, *pruădt*.

PRUFÎT, sm., pl. *prufiți*, profet, «prophète; devin», Dal, 177; Nic, 452; Mih, 426; PSer, 241; GEI, 192; PLit, 700. — < προφήτης „~”.

PRUFITÎE, sf., pl. *prufitii*, profetie, «prophétie», Nic, 452; Cod, 66 b² (*proffille*); GEI, 192. — < προφητεία „~”.

PRUFITIPSĂSCU, vb. IV (*prufitipsii*, -sit, -sire), profetiza, «prophétiser; prédire», Dal, 177; Nic, 452; Mih, 426; Cod, 981³; GEI, 193. — < προφητεύω „~”.

PRUFITIPSIRE, sf., pl. *prufitipsiri*, profetizare, «action de prédire», Dal, 177; Mih, 426.

PRUFITIPSÎT, -lă, pl. *prufitipsii*, -le, profetizat, «prophétisé», Dal, 177.

PRUFUSĂSCU, vb. IV (*prufusii*, -sit, -sire), apuca, «avoir le temps; arriver à temps. (atteindre, joindre)», GEI, 194; nu *prufusi si si-ascundă* (nu a avut timp (nu a apucat) să se ascundă), PB, 231³; PAnt, 84; nu-l *prufusii* (nu l-am apucat, nu l-am ajuns). — < προφθάνω „atteindre, joindre”.

PRUŢOME, sf., pl. *pruţon'i* — v. *pruţon*.

PRŪHAV, -vă — v. *brăhao* —, Dal, 177; GEI, 80; fâfă... *prūhavă* (faţă... lividă). FI, II, 7, 21. — < bg. *prŭhkvŭ* „friable”.

PRUHUŢÎŢĂ, sf., Mih, 426, pojar — v. *prucuyiŢă*.

PRUMUVEĂRĂ, sf., pl. *prumuveri*, Dal, 177; PB, 686; PAnt, 480; an'urzeăste *prumuvedră* (miroase a primăvară) — v. *primăvedră*.

PRUMUVIRĂSCU, -reăscă, pl. *prumuoirăşi*, -reşti, primăvaratic, «printanier», Dal, 177; Nic, 451; caşu *prumuoirăscu* (brinză de primăvară).

PRUN, sm., pl. *pruni*, prun, «prunier», Dal, 177; Nic, 451; Mih, 427; PB, 686; PAnt, 480; *ascutură'm prân'il'i* (scutură'm prunii). — În general, *prun* înseamnă «prunier qui produit la mirabelle», corcoduş. La aromâni nu prea cresc pruni, care, acolo unde cresc, se numesc *damâskin'i*. — V. *pârnu*¹ şi gr. *προῦνο* ('Ανδρ, 302) — < lat. *prunus* „prunier”.

PRUNĂME, sf., fără pl., mulţime de prune, «nombre, quantité de prunes», Dal, 177.

PRŪNĂ, sf., pl. *prâne*, corcoduşă, «mirabelle; prune», Dal, 177; Nic, 451; Mih, 426; PSer, 241; PB, 686. — 1°. *cu lă'erin'i ca prună* (cu lacrimi mari ca prună); 2°. *prună dt Bôzna* (prună vinătă). — V. *prun*, *pârână*, *ayru-prună* şi *damâskină*, şi gr. *ποῦρνιές* „prunes” (Boga, I, 315). — Ca şi pentru *pedră*: lat. pl. *pruna* (cu singularul *prunum* „prune — fruit”) a devenit sf. sg.; deci: < lat. *pruna* „prune”.

PRUNÎC, sm., pl. *prunîfi*, prunişor, «petit prunier», Dal, 177.

PRUN'EĂR, -ră, pl. *prun'eări*, -re, puroios, «purulent», Dal, 177; Nic, 451. — V. *prun'tôs* şi :

PRUN'EĂRE, sf., pl. *prun'eri*, puroiare, «état de purulence», Dal, 177; Mih, 426.

PRUN'EĂT, -lă, pl. *prun'eăfi*, -te, puroiat, «qui est devenu purulent», Dal, 177.

PRUN'EDZŪ, vb. I (*prun'eăfi*, -n'eăfi, -n'eăre), puroia, «produire du pus», Dal, 177; Nic, 451; Mih, 426; *brăflu-l'i prun'e* (braţul lui a puroiat). — < *prun'lă*.

PRUN'LÔS, -n'toasă, pl. *prun'toşi*, -n'toăse, Dal, 177 — v. *prun'eôr*.

PRUSCĂSCU (*mi*), vb. IV (*pruscukii*, -kii, -kire), stropi, «arroser; éclabousser», Dal, 177; Nic, 451; Mih, 427; 318; PB, 686 (< *prôscut*); PAnt, 481; LL, IV, 215; u *pruscuki* cu 'nă apă (a stropit-o cu o apă), Cal. 1912, 83. — V. *pluscătăscu*, *pruscătăscu*, *nîllistredzŭ* şi bg. *prŭskamŭ* „arroser, asperger”.

PRUSCĂKIRE, sf., pl. *pruscukiri*, stropire, «action d'asperger», Dal, 177; Mih, 427.

PRUSCĂKÎT, -lă, pl. *pruscukii*, -te, stropit, «arrosé», Dal, 177.

PRUSCĂTĂSCU (*mi*), vb. IV (*pruscutii*, -liti, -lire), stropi, «arroser; éclabousser; asperger et balayer», Dal, 177; Nic, 445; Mih, 427; PB, 686; PEt, 9; LL, IV, 215. — 1°. *l'eă*

n gură apă și u prusculeșcu lu fâjă (iau în gură apă și o stropesc peste față), Lum, I, 5; 2°. aurlă amărea, prusculește (maiea urlă, improașcă), Lum, VI, 4, 24. — V. prusculeșcu și próscol.

PRUSCUTÎRE, PRUSCUTÎT, Dal, 177; Nic, 445 (*prisculit*); Mih, 427 — v. pruscukire, pruscukil.

PRUSCUTÎĂ, sf., pl. *prusculite*, plăcintă stropită cu brinză fărîmată, «galette arrosée avec du fromage; gâteau», CFr, 108. — V. cimbăcăke, pispilîță.

PRUSKÉFAL, sn. pl. *pruskéfae*, pernă, «coussin». Sinonim: *căpilin'îă*. — < προσκέφαλον „oreiller”.

PRUSÓPE, sf., pl. *prusókî*, prosop, «essuie-main, serviette de toilette», GEI, 193. — V. piskire, pîfêță, șîrvete. — < προσῶπι „~”.

PRUSUFHÎE, sf., GEI, 193. — v. *prosefhie*.

PRUSUPÎĂĂ, sf., pl. *prusupîdz*, mască, «masque», Al. 1903, 92. V. *surăle*. — < προσωπίδα, προσωπεῖον — < „~”.

PRUSVULÎE, sf., pl. *prusvulîi*, insultă, «insulte, outrage». Sinonim: *nșîturătură*. — < προσβολή „~”.

PRUSVUL(I)SÊSCU, vb. IV (*prusvul(i)sîl, -sîl, -sîre*), insulta, «offenser, outrager». — < προσβολῶ, προσβάλλω „~”.

PRUSVULSÎRE, sf., pl. *prusvulsîri*, insultare, «action d'outrager”.

PRUSVULSÎT, -tă, pl. *prusvulsîl, -te* «offensé; outragé”.

PRUȘTINĂ, sf., pl. *pruștin'î*, Dal, 177; *arăkte di pruștină* (rachiu de drojdie), LP, 124; Cal. 1911, 175; Trib, II, 7-8, 23; II, 9-12, 22. — Circulă și *pruștină*. — V. *piștîină, priștîină, priștîină*.

PRUTĂME, sf., fără pl., mai mulți notabili, «nombre de notables d'un village», Mih, 427. — < *prot*.

PRUTĂRCU, -că, pl. *prutărîi, -fe*, primul născut, «premier né». V. *protăric, putărucu*. — < πρωτάριχος „~”.

PRUTÊSTU, sn., Nic, 452 — v. *protêstu*.

PRŪTID, -dă, PAnt, 481 — v. *prădit, pătrid* și *zuplivós*.

PRUTÎMISE, sf., pl. *prutîmisz*, preferință, «préférence; préemption», Nic, 452. — < προτίμησις „~”.

PRUTIMISÊSCU și **PRUΘIMSÊSCU** (*mi*), vb. IV (*prutimisîl, -sîl, -sîre*), prefera «préférer; aimer mieux», Dal, 177; Nic, 452; GEI, 194. — < προτιμῶ „~”.

PRUTIM(I)SÎRE, sf., pl. *prutim(i)sîrî*, preferare, «action de préférer», Dal, 177.

PRUTIM(I)SÎT, -tă, pl. *prutim(i)sîl, -te*, preferat, «préféré», Dal, 177; Nic, 452.

PRUTUSÎNGIL, sm., pl. *prutusîngîl'î*, protosinghel, «vicaire généraux», Dal, 177; GEI, 194. — < πρωτοσύγκελλος „premier syncelle”.

PRUVÊD (*mi*), vb. II (*pruvîdzîl, -dzîl, pruvîdeare*), prevedea; găti, «prévoir; pourvoir». — 1°. *pruveăde că va keără* (prevede că va pieri), BNA, II, 68; 2°. *pruvîdzîl dil os* (a prevăzut din os), BNA, II, 18; 3°. *si s' pruveădă cu flurîile* (să se etaleze, să fie gătită cu galbenii), FI, I, 3, 11; I, 5, 7. — V. *prîvéd* și mgl. *pruvêd* (PMegR, II, 109; GrS, VI, 187; CapM, III, 237). — Cf. gr. προβλέπω „prévoir; présager” și lat. *providere* „prévoir; pourvoir”.

PRUVIDEĂRE, sf., pl. *pruvîdêrî*, prevedere, «prévoyance; défense; sûreté», Trib, I, 10-11, 14.

PRUXINÎLE, sf., pl. *pruxinîl'e*, pețitorie, «action de rechercher en mariage», Dal, 177; GEI, 193. — < προζενία „négociation(s) d'un mariage”.

PRUXINȚ, -lă, pl. *pruxinîi*, -le, pețitor, «courtier de mariages, marieur», Dal, 177; Nic, 451; Mih, 427; GEI, 194. — < προξεντής „~”.

PRUXINSĚSCU, vb. IV (*pruxinsîi*, -sîi, -sîre), peți, «négocier un mariage; proposer un parti», Dal, 177; Nic, 451; GEI, 194. — < προξενέω „~”.

PRUXINȘIRE, sf., pl. *pruxinsîri*, pețire, «action de négocier un mariage», pețitorie, Dal, 177; Nic, 451.

PRUXINSȚ, -lă, pl. *pruxinsîi*, -le, pețit, «demandé en mariage», Dal, 177; Nic, 451.

PRUZŪME, sf., pl. *pruzân'i*, pipernicit, «gamin chétif, rabougri», GEI, 194; *fičior'i* — *pruzân'i d'i 21 d'i an'i* (tineri — piperniciți de 21 de ani), I.P. 3. V. *pruzme* și sinonimele *azmēt*, *kirkiné*, *piličios*. — < προζούμι, προζύμι „levain”.

PSALMŌ, sm., pl. *psalmăd*: psalm, «chant», Nic, 595. — < ψαλμός „~”.

PSĂLTU, sm., pl. *psălți*, psalt, 1°. chantre; 2°. osselet plombé — v. *alumă* etc., Dal, 177; Nic, 595; GEI, 194; REB, I, 216; PLit, 126. — 1°: *tu băseărică cîntă doi psălți* (In biserică cîntă doi psălți); 2°: *am psăltu d'i țap* (am ichiu de țap). V. *psălt* și *αναγνώστ.* — < ψάλτης, ψάλτος „chanteur”.

PSĂNΘĂ, sf., pl. *psănthe* și *psă'nθi*, rogojină, «paillasson». Sinonim: *aruguzină*. — V. *psăθă*.

PSAR, *psără*, pl. *psari*, *psăre*, sur, «gris», Dal, 177; GEI, 194; *trițedă alăgi'nda pi-a lui psar* (trecea alergînd pe al lui *cal* sur), Trib, I, 10-11, 18; *vrătlu-l'i psar nu-l xăna ved*: (iubitul-i *cal* sur (băl) nu-l mai vezi), BNA, II, 92. Sinonime: *griv*, *siv*. — < ψάρος „~”.

PSARUVŌTAN, sn., pl. *psaruvŏlane*, iarbă de prins pești, «coq du Levant», GEI, 194. — < ψαροβότανον „~”.

PSĂΘĂ, sf., pl. *psăθi*, rogojină, «matte de roseau», GEI, 194. V. *psănθă*. — < ψάθα „~”.

PSĂŪT, sm., pl. *psăûi*, CFr, 143 — v. *psăltu* și *săltu*².

PSĂLSĚSCU, vb. IV (*psălsîi*, -sîi, -sîre), psălmui, «chanter (dans l'église)», Dal, 177; Nic, 595. V. *psăltisĚscu*. — < ψάλλω „~”.

PSĂLSĚRE, sf., pl. *psălsîri*, «action de psalmodier», Dal, 177; Nic, 595.

PSĂLSȚ, -lă, pl. *psălsîi*, -le, psălmuit, «psalmodié», Dal, 177; Nic, 595.

PSĂLTİKĚ, sf., pl. *psăltikîi*, psaltichie, «psalmodie», Dal, 177; Nic, 595. — < ψαλτικῆ „art de chanter; chant”.

PSĂLTĚRE, sf., pl. *psăltîri*, psaltire, «livre des psaumes, psautier», Dal, 177; Nic, 595; GEI, 194. V. *săltîre*. — < ψαλτήριον „~”.

PSĂLTISĚSCU, **PSĂLTISĚRE**, **PSĂLTISȚ**, Dal, 177; GEI, 194; Fr, I, 106; BNA, III, 102 — v. *psălsĚscu*, -sîre, -sîi și *psălsĚscu*. — < *psăltu*.

PSĂRĚC, -că, pl. *psăriți*, -le, brumăriu, «(petit cheval etc.) gris»: *cu doi cal'i psăriți* (cu doi cai brumării), Lum, III, 69; Pant, 32. — < *psar*.

PSĚFTU, -lă, pl. *psĚfti*, -le, mincinos, «menteur; faux», Pant, 182; BNA, III, 78. Sinonim: *miņĚtunŏs*. — < ψεύτης „~”.

PSĚMĂ, sf., pl. *psĚmale*, minciună, «mensonge», PB, 686; GEI, 194. Sinonime: *ialăne*, *miņĚlănă*. — < ψεύμα „~”.

PSĚF, sn., pl. *psĚfuri*, vot, «vote; suffrage». — < ψηφος „~”.

PSĚFĚ, sf., pl. *psĚfi*, briceag ascuțit, «canif bien aiguisé», Dal, 177; GEI, 195 (< ψῆφι); *cu psĚfia îl curăm* (cu briceagul le curățăm), PLit, 953. V. *psuĚie*. — Cf. gr. ψηφίον „caillou”.

PSĚFISĚSCU, vb. IV (*psĚfisîi*, -sîi, -sîre), vota, «voter». — < ψηφίζω „~”.

PSIHUHĂRTE, sf., pl. *psihuhă'rți*, pomelnic, «liste des personnes décédées que le prêtre mentionne dans ses prières, kyrielle», GEI, 195; *lu-aveă trîcătă d'i măltu lu psihuhărte* (il trecuse

de mult în pomelnic, a crezut că a murit de mult), PB, 253³⁰. V. *cárte* 3°. — < ψυχοχάρτι „~”.

PSIHUPÉA, -pédă, pl. *psihupédz*, -péde, copil de suflet, «enfant adoptif». V. *súflit* 3°. — < ψυχοπαῖδι „~”, ψυχοπαῖδα „fille adoptive”.

PSILÍ, sf., PScr, 241. Termen savant. — < ψιλή „esprit doux”.

PSIMATEÁR, -ră, pl. *psimateárl*, -re, mincinos, «menteur». V. *pséftu* și sinonimul *la-lanگی*. — < *psémá*.

PSIRÚĂĂ, sf., pl. *psirúdz*, pastă făinoasă prăjită, «espèce de nouilles; pâte de farine à moitié sèche et passée au crible, puis revenue dans l'huile», CSt, I, 60; PenB, III, 237; LL, IV, 216; PMegR, I, 81. — V. *psirúdză*. — < ψυρούθι „είδος ροφήματος εκ ψαθουρών”.

PSIRUVÓTAN, sn., pl. *psiruvótane*, iarbă de păduchi, «herbe aux poux», PLit, 297; GEI, 195. V. *psaruvótan*. — < ψειροβότανον „~”.

PSITÓ, sm., pl. *psitádz*, friptură, «viande rôtie». V. *friplál'tă*. — < ψητόν „~”.

PSÍN, adv.; **PSÍN**, *psí'nă*, pl. *psín'l*, *psí'ne*, Nic, 443; PB, 686; *psí'nă u-ál aéstă arșine?* (puțină o ai (o consideri) această rușine?), PenB, IV, 118; Caraf, 26 — v. *pl'n*.

PSÍNÁC, -că, pl. *psínácl*, -le, mărunțel, «faible; maigrelet», Dal, 177; om *psínac* (om slăbuț, mărunțel), Fl, I, 5, 7. — < *psin*.

PSÍNÁME, sf., fără pl., puținătate, «petite quantité». — < *psin*.

PSÍNÁRE, sf., pl. *psínárl* «action de diminuer, de réduire, d'amoindrir», Dal, 177. — V. *psínire*, *mhuínăre*, *mpuínăre* și:

PSÍNÉDZŮ (*mí*), vb. I (*psínál*, -nát, -náre), imputina, «amoindrir, diminuer», Dal, 177; *parádz'l i psínárl* (banii s-au imputinat). — < *psin*.

PSÍNIRE, sf., imputinare, Dal, 177 — v. *psínăre*. — Nu există vb. *psínescu*.

PSOF, sn., pl. *psófuri*, «mortalité des bêtes», Dal, 177; Nic, 596; GEI, 195; *nu n'l-aspu'n'l: carl fu sibépea a aestă psóf ahl'ntu laiă?* (nu-mi spui (nu ai vrea să-mi spui): care a fost cauza acestei mortalități în animale atât de teribilă?), RP, 4, 7. — < ψόφος „~”.

PSOHÍŮ, *psodhe*, pl. *psohl*, *psodhe*, mort, «mort; crevé (en parlant des animaux, des oiseaux, des poissons etc.)», PB, 687; GEI, 195. — 1°. *vâlpea...* s' *seáfe psodhe* (vulpea... se prefăcu moartă), PLit, 815; 2°. *cal fe psohlă cădzú* (cal care a căzut mort), BNA, II, 96; 3°. *aféndul u-aflá' psodhe póarca* (popa a găsit-o scroafa moartă), BNA, III, 152; 167. — Pentru un om creștin se zice *mórtu*, nu *psohlă* — v. *mor*²; în limba turcă, pentru om se zice *eulmich* „mort, — e; πεθαμένος”, dar *murd* „mort, — e — en parlant d'un animal ou d'un infidèle” (Kél, 201 și 1148) — v. *hlópsu* și *psusescu*. — < ψόφος „~”.

PSÓRĂ, sf., pl. *psóre*, rlie, «gale», Nic, 596; GrS, VI, 386. Sinonime: *ari'n'e*, *cásiđă*. — < ψώρα „~”.

PSULISÉSCU, **PSULISÍRE**, PScr, 241 — v. *psálsescu*, -sire.

PSUMĂ, sm., pl. *psumádz*, brutar, «boulanger», Nic, 596; PB, 687; GEI, 195. Sinonime: *étripár*, *furnár*, *pinár*. — < ψωμάς „~”.

PSŮNE, sf., pl. *psun'l*, provizii, «emplette; provisions»: *pi'ne...* *goálă*, *f'ră psáne* (pline... goală, fără alimente cumpărate), PenB, VIII, 48. V. *psuntescu* și *apsán*. — < ψώνιον „~”.

PSUN(I)SÉSCU, vb. IV (*psun(i)síl*, -síl, -sire) aproviziona, «faire des emplettes, des achats», VAR, 268. — < ψωνίζω „~”.

PSUNSÍRE, sf., pl. *psunsírl*, aprovizionare, «action de faire des achats».

PSUNSÍT, -tă, pl. *psunsíl*, -le, procurat, «acheté».

PSURGEÁR, -ră, pl. *psurgeárl*, -re, rlios, «galeux», Nic, 596; GrS, VI, 386. Sinonime: *arl'n'ós*, *cásiđeár*. — < ψωριάρης „~”.

PSUSÉSCU, vb. IV (*psusîi*, -*sîi*, -*sîre*), muri, «mourir; crever — v. *psohîu*», Dal, 177; Nic, 596; PSer, 241; GEI, 195. — 1°. *tâte ôlle... psuseă* (toate oile... mureau), PB, 16³⁹; 2°. *ti psusescu di școp* (te omor în bătaie), PB, 125³ — v. *văltm* 8°; 3°. *psusim di arcoăre* (murim de frig). — V. *hîupsescu*, *pususesc*, *supșescu* și *moră*. — Cf. și alb. *ngórdhem* „crepare, morire (degli animali)”, raportat la *ves* „morire (per le persone)”. — < ψοφῶ „~”, raportat la παθάνω.

PSUSÎRE, sf., pl. *psusîri*, murire, «action de mourir, de tuer», Dal, 177; Nic, 596.

PSUSÎT, -lă, pl. *psusîi*, -le, mort, «mort; crevés», Dal, 178; Nic, 596.

PSUŢIE, sf., pl. *psuŭi* «Messer»: cu *psuŭie* li *tăl'eâm* (cu cuŭitul le tăiam), Jb, XIII, 74. — V. *psîŭe*.

PSUŢIME, sf., pl. *psuŭin'i*, hoit, «charogne (de bête, d'animal)», Dal, 178; Nic, 596; GEI, 195. Sinonime: *căfuma*, *mîrșe*. — < ψομίμι „~”.

PTEĂRE, sf., pl. *pler'i*, PAnt, 481 — v. *puleăre* și *virtute*.

PTÎU, **PTÎŪ**! «peuh!»: *ptîu!* s' *ti l'eă darăclu* (ptiu!, lua-te-ar dracul), LP, 138; PAnt, 79; *ptîu!* *fac mîni* (ptiu!, fac eu), PB, 103²²; *ptîu!* — *ascukeăi*, *nu si-acăjă* (ptiu! — am scuiat, nu se prinde), PLit, 618; *ptîu!* — *l'i-ascuke nis* (ptiu! — i-a scuiat el), PB, 470⁷. V. *lu!*³ — Exclamație care exprimă scuiarea.

PTUT, -lă, puternic, — v. *putăt*, -lă.

PTÎN, adv.; **PTÎN**, *ptî'nă*, Nic, 333; 443; PB, 687; *ptî'n'i*, *marăŭ'i*, *el'i eră* (ei, sărmanii, erau puŭini), ICAR, 148 — v. *psîn*, *puŭl'n*.

PUŢEĂME, sf., pl. *puŭen'i*, olărie, «poterie», Mih, 427. — < *poŭă*¹.

PUŢEĂR, sm., pl. *puŭeări*, olar, «potier; qui fait des cruches en terre» (grămosteni). — < *poŭă*¹.

PUŢÎC, sn., pl. *puŭiŭe*, urcioraş, «petite cruche en terre, petit *poŭă*¹», Dal, 178; PB, 687.

PUDEĂO, sf., pl. *puŭel*, șorț, «tablier», GEI, 195; cu *fușêŭle* tu *pudeăo* (cu cartușele în șorț), Velo, 34; PAnt, 328; BNA, V, 105 — cf. în poezia greacă din Epir: Grevelina, «βαστῆ φουσέκια ὁ τῆν ποδιῶν ...» (Fauriel, I, 286; cf. și Passow, 154; IIoλ, 12). — V. *puŭeăăă* și sinonimele *mbruslêlă*, *poătă*. — < *ποδιᾶ* „pan d'habit”.

PUDIDÊSCU (*mi*), vb. IV (*pudîdîi*, -*dîi*, -*dîre*), podidi, «inonder», PAnt, 481; GEI, 79. V. *podidire*. — < vsl. *podûiti* „inire, impingere”.

PUDRŪME, sf., PB, 687; *l-băgă* tu *puŭrâme* (l-a pus în podrum), PB, 358²⁸; 359¹⁰ — v. *bădrâme*.

PUDURÎŢĂ, **PUĂRÎŢĂ**, sf., pl. *puŭurîŭă*, *puŭăriŭă*, iepe, tălpigi, «pédale du métier à tisser — v. *pălike*», Mih, 427; Nic, 434. — V. *puŭurîŭă* și mgl. *puŭurîŭă* (PMegR, II, 104; CapM, III, 221). — CDDE 1375, CapM, III, 221, REW, 6362: < lat. *pedults*. — Cf. și gr. ποδαρίκια, ποδαράκι, „peton”.

PUĂGEĂŪĂ, sf., pl. *puŭyêl*, poală, șorț, «pan d'habit; cartouchière — v. *palăscă*», Nic, 437; PAnt, 481. — V. *pudeăo*, *puŭeăăă*, *puŭeăăăă*.

PUĂMATĂ, sf., pl. *puŭimate* — v. *puŭîmă*, *puŭămată* și sinonimele *ci-mă*, *gămăși*, *scórănă*, *știflă*.

PUĂRŪȘŪ, -șe, pl. *puŭrăși*, -șe, cu picioare albe, «chèvre ou brebis) aux pieds blancs». — < *πόδι* „pied” + -*răși* de la *ciururăși*.

PUĂMATĂ, sf.: cu *puŭimate* *leă scórne gălbine* în *ciêlôr* (cu cizme sau *scorne* galbene în picior), CȘc, 11 — v. *puŭămată*.

PUAUNĂR, sn., pl. *puŭundre*, un picior de pantalon, «(une) jambe de pantalon», PAnt, 481; GEI, 195. — < *ποδονάρι*, *ποδήρης* „qui descend jusqu'aux talons”.

PUAURÎȚĂ, sf., Nic, 434; CFr, 106; GEI, 195 (< ποδαρίτσα); arăz-bôlîlu are două pudurîță (războiul de țesut are două tălpigi, două iepe). — V. pudurîță și pîrdăriță.

PUF! interj. qui imite l'air qui souffle tout d'un coup. — Cf. gr. πούφ!, tc. puf! (328; 323) etc.

PUFCAȚI, sm., pl. pufcațeadz, care vinde floricele de porumb, «qui vend des grains de maïs grillés», Dal. 178. — V.:

PŪFCĂ, sf., pl. pufke «grain de maïs grillé; pl.: blagues, sornettes — v. cîrcîl'e, curcubelă 4°, pîpădûlă etc.», floricele de porumb; mofturi, Dal, 178; Mih, 428; Mur, III, 280; CEI, 80 (< mbg. pufka). V. pofki. — Cf. și alb. pufkë „bolla, vescica”; gr. ποῦφες „τὰ ψέματα” (Boga, II, 243).

PUGĂȚE, sf., pl. pugățel, lipie, «fouace, galette de bouillie de froment ou de maïs», CEI, 80 (< bg. pogača „fouace”). V. puyățe. — Cf. și alb. pogaça „pane azzimo”, it. focaccia, tc. boghatcha „gâteau cuit à la vapeur du fourneau” (Meynard, I, 334); poghatchia „pain cuit dans les cendres” (B-K, I, 406).

PUGÓR, adv. — págór.

PUGUDÊSCU, vb. IV, CEI, 80 — v. apugudescu.

PUGUNIC, sn., pl. pugunîțe, ospăț, «dîner, festin donné le troisième soir après la naissance d'un enfant», Dal, 178; Mur, III, 301; GEI, 195; gîlucără nînga nă oără la pugunîc (au dansat încă o dată la ospățul de naștere), PB, 463¹⁴; cînd s' faje pugunîclu (cînd se face masa pentru cel nou născut), PB, 387⁹; a trêla dzi [di la amîntăre], seăra, va s' mică'm pugunîclu (a treia zi [de la naștere], seara, vom minca turta-plăcintă), Fr, I, 102. — Cf. alb. boganik „nascita di un bambino e doni fatti ai parenti in tale occasione”, poganik „banchetto”, „πίττα ἀφιερωμένη εἰς τὸν Θεόν” (Hr, 498); gr. πουργονίκια < ἀπουργονίκια (< ἀπόγονος „descendant”), (‘ΑρΓλ., 77; Σαρ, 26. — V. puyunîc.

PUGĂȚE sf., Nic, 434 — v. pugățe, bugățe, bugunîță și dr. pogace.

PUGUNIC, sn.: tîyă'nî lu puyunîc (gogoși la masa noului născut), Al. 1903, 94. — V. pugunîc și gr. πουργονίκια (‘ΑρΓλ., 77) „prăjituri oferite lăhuzel”. — (Cf. și vsl. pogonîčl „εργοδότης = qui donne du travail”).

PUH, sn., pl. pûhurl, fulg, «duvet; gazon; poussière — puhó», Dal, 178; Nic, 444; Mih, 428; CEI, 80. — < bg. puhă „duvet”.

PŪHAV, -vă, pl. pûhavl, -ve, livid, «livide»: tof pûhavl, cu ôcl'îl'î umflăf (toți livizi, cu ochii umflați), FI, II, 3, 10. V. brăhav, prăhav etc. — Cf. bg. puhavû „douveteux”.

PUHÓ, sm., fără pl., nor de praf, «poussière, nuage de poussière». V. puh și sinonimele curn'eahlô, pûlbire. — < πυχρός „froid”.

PUÎĂȚĂ, sf., pl. puîel, streășină, «avant-toit; abris», Dal, 178; CEI, 80. V. buîătă și slredhă. — < vsl. pojata „tectum”.

PŪL'ÎŪ, sm., pl. pûl'î, PScr, 241. — 1°. pûl'î lu vîmtu (pasări în vînt = iluzii), PGr, 133; 2°. s' lăpte di pull'îă aflu (și lapte de pasăre găsesc), PGr, 134; 3°. amîntă' s' nîs un pull'îă di fiôlor (s-a ales și el cu un pui de băiat), PB, 126¹⁵; 4°. vidém, fe pull'î val acăf (să vedem, ce pasări ai să prinzi, cu ce rezultate te vei alege), PB, 373³⁶ — v. pescu 4°. — Explicația fonetică dată de CAR, 213-214 este e.onată și, în plus, nu concordă cu ce a dat la p. 385 și p. 347 (§ 195). Pentru această problemă cf. BNA, II, p. XIII și, aci, cal. — V. pul'îă¹.

PUÎTÊSCU (mi), vb. IV — v. pûltescu și pultuescu —, angaja, «engager; réconcilier», Mih, 428; pultescu arăfă vûrgărl (angajează lucrători bulgari), Al. 1903, 75; nîs pultăște ma mûlîf pîcurărl (el angajează mai mulți păstori), Al, 1903, 96 — v. ndreg 8°, zbură'scu 4°.

PUÎȚIRE, sf., pl. pultîrl, angajare, «action d'engager; réconciliation», Mih, 428.

PUÎȚIT, -tă, pl. pultîf, -te, tocmit, «engagé», Mih, 428.

PUÎTUÊSCU (mi), vb. IV, Mih, 428 — v. pultescu.

PŪLĂ, sf., pl. *pule*, *pulă*, «penis», Dal, 178; Nic, 437; PScr, 241; DR, IV, 658; V, 309-310. V. *pūfă* și sinonimele *hăldă*, *măndal*, *năncău*, *noăde*, *noadă*, *sôke* etc. — În legătură cu evoluția semantică — „poulette” > „membre viril” —, pentru care cf. CDDE 1455 și REW 828, de reținut și următoarea însemnare: „osel — membro virile, simbolo di fecondità agli antichi, come il sole, dai Sabini detto ausel” (RBerg, 88). — Cf. și Șez, VIII (1904), 74 și 76: *pasăre „penis”*. — < lat. *pulla* (*pullus*, -a, -um „petit d'un animal; poulet, mignon; re-jeton”.

PULĂRĂ', sm. și adj., pl. *pulărădz* «qui a un grand penis». — Ca formațiune, cf. *pu-firă'* și gr. *κωλαρᾶς* „fessu”. — < *pulă*.

PULBIRĂME, sf., fără pl., prăfărie, «(grande) quantité de poussière», Dal, 178.

PŪLBIRE, sf., pl. *pūlbiri*, pulbere, «poussière», Dal, 178; Nic, 437; Mih, 428; PScr, 241; PB, 687; *pūlbirea ca nor si cună* (ca nor se ridică pulberea, praful), PAnt, 278; Bair, 120. V. *spūlbiri* și sinonimele *curn'cahtô*, *puh*, *puhó*. — În greacă: *πούλμπερι* „poussière”. — < lat. *pulvis*, -erem „poussière”.

PULCUSÉSCU, **PULCUSIRE**, **PULCUSIT**: *dî arăle puleusit* (apăsă de rele), CosP, 52; *puleusit dî mare jăle* (apăsă de mare jale), Cal, 1911, 209 — v. *plucusescu*, -sire, -sit.

PULÉAC, sm., Mih, 428; CEI, 80 — v. *pul'éac*.

PULÉAN, sn., pl. *puleâne*, ciomag, «bâton, rondin, casse-tête; houlette — v. *cîrlig*», Mih, 428; CEI, 80; CȘc, 11; GrS, IV, 379; *lă da cî'te un puleân pi pulă'rî* (le dă cite un ciomag pe spate), Al, 1903, 86. V. *pul'éan* și sinonimele *clumăgă*, *teg*. — < bg. *polěno* „bûche”.

PULICĂR, sn., Nic, 403; Mih, 428 — v. *pălicăr*.

PULIÉLEŪ, sn., Dal, 178 — v. *poliéleŭ*.

PULIMSÉSCU, vb. IV, război — v. *apulimsescu*.

PULÎT, -lă, pl. *pulîf*, -te, orășan, «habitant d'une ville; citadin», PLit, 905; 911. Sinonim: *cisibăn'lă*. — < *πολιτης* „~”.

PULÎTICĂ, sf., pl. *pulîtîf*, politică, «politique; politesse», Dal, 178. V. *pulîtikie*. — < it. *politica*.

PULITIE, sf., pl. *pulîtit*, Nic, 434; Mih, 422; PB, 687; PAnt, 481; GEI, 191 — v. *apulitie* și sinonimele *cisibă'*, *mîsire*.

PULITIKIE, sf., pl. *pulîtikî*, politete, «civilté», Dal, 178; Nic, 438. V. *pulîtica*. — < *πολιτικῇ* „politique”.

PULITIPSÉSCU (*mî*), vb. IV (*pulîtipsit*, -sit, -sire), civiliza, «civiliser, policer», Dal, 178; Nic, 434; Mih, 422. — < *πολιτεύω* „~”.

PULITIPSIRE, sf., pl. *pulîtipsiri*, civilizare, «action de civiliser», Dal, 178; Nic, 434; Mih, 422; Al, 1903, 70.

PULITIPSIT, -lă, pl. *pulîtipsit*, -te, civilizat, «civilisé; policé», Dal, 178; Nic, 435.

PULÎȚĂ, sf., pl. *pulîfă*, poliță, «planchette, tablette», PB, 687; CEI, 80; *am un frăde: necă n fêru-l, necă n păde* — *pulîfa* (am un frate: nici în cer nu e, nici jos pe pămînt — polița), PLit, 396. — Cf. și alb. *policë* „tavola fissata al muro”, gr. *πουλιτσα* (Hris, 189; Boga, II, 156). — < bg. *polica* „rayon; tablette”.

PULÎȚĂ, sm., pl. *pulîfan't*, polițai, «police», Dal, 178; Nic, 435. — V. :

PULÎȚŪ, sm., pl. *pulîf* și *pulîfan't* «agent de police». — Cf. și tc. *polis* (329). — < fr. *police*.

PŪLMU, sm., pl. *pūln'i*, pumn, «poignée», Dal, 178; Nic, 438; Mih, 429; PB, 687; FI, I, 4, 7. — 1°. *un pūlmū dî flurîl* (un pumn de galbeni), Cal, 1911, 58; BNA, V, 116; 2°. *un pūlm dî lire* (un pumn de lire), BNA, II, 72; 3°. *un pūlmū dî jără* (un pumn de jărină), CalGrB, 39; BNA, IV, 118; 4°. *asudările li-arucăm cu pūlmul* (sudorile le aruncăm cu pumnul), FI, II, 3, 9. Sinonime: *hăftă*, *mănată*. — < lat. *pugnus* „poing”.

PULMŪNĂ, sf., pl. *pulmân'i* «poumon», Nic, 403; DR, IV, 475 (< lat. *pulmo*, -onem).

— V. *pălmână, plimână, plumône, purmână*.

PŪLPĂ, sf., pl. *pâlpe, pulpă*, «mollet», Dal, 178; Nic, 438; Mih, 429; PScr, 241; PB, 687. — 1°. *pâlpa-l'i* — *trup dî fag bitî'rnu* (pulpa-i — trunchi de fag bătrîn), PAnt, 278; Bair, 120; 2°. *a medle doădă pâlpe mî dor* (mă dor ale mele două pulpe), Lum, II, 86. — În greaca din Epir: *ποῦλα* (Ἡπειρ, VII, 203). — Sinonim: *ândăd¹*. — < lat. *pulpa* „chair, viande”.

PULPĂRIŪ, sm., pl. ?, *pulpă mare*, «grand mollet; nombre de mollets», Dal, 178.

PULPÉT, sn., pl. *pulpéturi*, mestecăniș, «forêt de bouleaux; boulaie» (Livă'dz). V. — *pilpét*. — < ?

PULPÓS, -*poasă*, pl. *pulpôși*, -*poăse*, pulpos, «qui a de gros mollets»: *ndisât, pulpós* (îndesat, pulpos), Trib, II, 7-8, 24. — V. *trupós*. — < lat. *pulposus* „charnu”.

PULTĂRE, sf., PB, 687; PAnt, 481; *cădză pl pullă'rî* (a căzut pe spate), Cal, 1911, 144 — v. *păltăre, plătăre, pullărós*.

PULTĂNIȚĂ (nord), sf.: *nveasta... mplătită cu pullănițili* (mireasa... împletită cu cosițele), Al, 1903, 88; *căclălă... dî asme mpălțită cu pullăniță* (căciulă (fes)... de argint, împletită cu cosițe), CFr, 170. — V. *păltăniță*.

PULTĂRÓS, -*roasă*, pl. *pultărôși*, -*roăse*: *cu képtu larg și pullărôși* (cu piept larg și spătoși), Trib, I, 4, 6 — v. *pultăre și plătărós*.

PULTÊȚĂ, sf., pl. *pultêfi*, pliu la mineca de cămașă, «pli d'une manche de chemise». Sinonim: *săfră*. — < ?

PULŪRĂ, sf., pl. *pulăre*, postav gros, «gros drap», DR, VI, 656. — < alb. *pêlhurë* „tela; stoffa”.

PŪLVIRE, sf., Nic, 437 — v. *pălbire*.

PŪLE¹, sf., fără pl., constelația Cloșca cu pui, «la Pléiade», Dal, 178; Nic, 438; ICAR, 86. Sinonim: *găl'înăse*. — În greacă: *πούλια* (Passow, 27; 41; 59; 86; 'ΑρΓλ, 77; 'Ανδρ, 293). — V. :

PŪLE², sf., pl. *pâl'e* «poulette» — v. *pul'îfă și pul'îd 6°*.

PUL'EÁC, sm., pl. *pul'edfi*, păzitor, «garde champêtre», Mih, 428; *lo cu nis și pi pul'edcul dî Gurîfa* (a luat cu el și pe pîndarul din Gurîfa), Lum, III, 185. Sinonime: *pîndăr* etc. — < bg. *poljakû* „~”.

PUL'EÁN, sn., Dal, 178; PScr, 241; PB, 687; CEL, 80; PLit, 147 — v. *puleán* și sinonimul *fođptt*.

PUL'EÁNĂ, sf., pl. *pul'eâne*, loc viran, «endroit qui n'est pas clôturé», Mur, III, 302. — < vsl., bg. *poljana* „campus; clairière; plateau”.

PŪL'ICĂ, sf., DR, II, 474 — v. mgl. *pál'icá* (PMegR, II, 110; GrS, VI, 187; CapM, III, 239) și :

PUL'ISÓR, sm., pl. *pul'isóri*, WTh, 320 (*pul'isörü*) — v. :

PUL'ÎȚĂ, sf., pl. *pul'îfă*, puică, «poulette», Dal, 178; Mih, 429; Lum, III, 114. — V. *pul'îfă și :*

PUL'Ū¹, sm., pl. *pul'î*; articulat : sg. *pál'îlu și păllu*, pl. *pál'îli, pâl'îi și pâl'î* — cf. *boî, cal, pul'îlu* etc., pasăre mică, «oiseau; poulet; tache blanche sur les ongles — v. *n'el 7°*; terme de caresse», Dal, 178; Nic, 437; 438; Mih, 429; Gram, 293; PIm, II, 218. — 1°. *al'îndura scodse pul'î* (rîndunica a scos pui); 2°. *pál'îlu dî găl'îndă asbuiră* (puiul de găină a zburat); 3°. *lu beá pâl'î apă* (acolo unde păsărelele beau apă = la sfîrșitul pămîntului), GrB, 3, 9; PLit, 618; 4°. *pul'îlu, pul'îlu, pul'îlu!* (puiul, puiul, puiul!) — cf. alb. *pul, pul, pul!* „voci colle quali si chiama la gallina); 5°. *al'îngl'ile mplîne dî pâl'î* (ai unghiile pline de noițe); 6°. *sûskîră pâl'î, sûskîră;... bágă-n'î-le, pâl'e, bágă-n'î-le* (suspînă păsărelele, suspînă;...

culcă-mi-te, puică, culcă-mi-te), PAnt, 29 - v. *púl'e*²; 7°. *pul'ŭ-dî-noáplea* «chauve-souris» - v. sinonimele *dubru'l'éac*, *nihliridă*. - < lat. **pulleus* < *pullus* „poulet”.

PUL'Ū², sn., pl. *púl'e*, marcă poştală, «timbre-poste», Dal, 178; Nic, 438. - Cf. alb. *pullë* „francobollo” şi tc. *poul* (328) „timbre-poste”.

PUL'Ū³, sn., pl. *púl'e*, chişiţă, «boulet et canon (chez le cheval)», Dal, 178; CFr, 103; *pŭllu mpróstu* (chişiţa dreaptă), Fl, I, 1, 3; PAnt, 342. - < ?

PUMBĂ, sf., pl. *pámbe* «?»: *pámbe dî scāmânçe* (... de vată), Lum, V, 232. - < ,?

PUMEÂN, sn., pl. *pumedne*, colivă, «aumône», Dal, 178; Nic, 404; Mih, 429; Ob, 97; CEI, 80 - v. *pomeán* etc. şi *puminle*.

PUMÉT, sn., pl. *puméturi*, pomet, «verger», CDDE, 1420. - Pentru -*ét*, cf. *frăpsinét*, *pilpét* etc. - < lat. *pometum* „jardin fruitier”.

PUMBHE, sf., Nic, 439 - v. *pânçe*, *pânle*.

PUMINIE, sf., pl. *puminii* (grămosteni), comemorare, «commémoration»: *s' fálm niheám' dî puminle* (să facem o mică comemorare, un mic parastas). - V. *pumedn* şi *trisdýlŭ*.

PUM'NICĂ, sf., pl. *pum'niŭ*, mănuşă, «gant de laine», Mih, 429. V. *brumăncă* şi gr. *προμάνικα* (Boga, II, 57; 172). - < ?

PUMOĂRĂ, sf., pl. *pumóri*, aiureală, «ahurissement, désarroi; cauchemar», Dal, 178; Nic, 438; Mih, 429; CEI, 80 (< sl. *po-umóra*? : bg. *umóra* „lassitude”). - 1°. *piste mése n'i-angrică 'nă kedră dî pumodră* (peste mijlocul corpului mă îngreuna (apăsa) o piatră de coşmar, de somnolenţă), LP, 73; PAnt, 273; Bair, 110; 2°. *bătă-l'i moártea şi pumodră* (bată-i moartea şi coşmarul), FIP, 32. - V. *apumodră*, *móră* şi *primodră*. - Cf. gr. *ἀπομώρι* ('ΑρΓλ, 24), *ἀπομωρίζω* „rendre stupide, abêtir, abassourdir”; *ἀπομωρόρεα* „relâchement” (Boga, I, 56).

PUN (*mi*), vb. III (*puşu*, *pus*, *pânre*), pune, «mettre; habiller», Mih, 430; Mur, III, 365. - 1°. *ŭ vrei ŭ pun'i* (ŭ pui unde vrei), PLit, 372; 2°. *pri d:indăcl'e u puse* (o puse pe genunchi), PLit, 1007; 3°. *puse săpunea... t' únă groápă* (a pus săpunul... într-o groapă), PB, 386²¹; 4°. *pune căciula n cap* (pune căciula pe cap), PB, 239²; 5°. *putóltur mi púsiră* (mă puseră om de serviciu), PLit, 363; 6°. *dî-l tră bun, álbe s' n'i pun* (de-i de bine, să îmbrac haine albe), PLit, 1049; PAnt, 63. - Verb anemiât şi rar, fiind concurat de *bag*. - < lat. *ponere* „poser”.

PUNDĂTUR, -ră, pl. *pundături*, -re, blestemat, «que le diable soit de lui»: *mî doáre ar'ŭ pundăturu dî gîrnăŭ* (mă doare rău drăcia de bubă). - Cuvint folosit de femei - v. *bulăuă*, *pupuire* etc. - V. *pónđu* şi:

PUNDÉSCU (*mi*), vb. IV (*pundŭ*, -*dŭ*, -*dre*), pustii, «rendre désert, transformer en désert», GEI, 196; şi *pundiră măn'il'i* (munţii s-au pustiiit), PLit, 890; *tărâştile s' pundiră* (tirlele au devenit pustii), Lum, V, 204. - V. *pónđu*, *pundixescu*, sinonimul *pustuxescu* şi alb. *pondis*: „le tē pondiset = che egli vanda all' inferno”. - < *ποντῶ* „rovinarsi il mondo, abisarsarsi in mare” (Somavera, I, 339).

PŪNDI, sl., pl. *pündzŭ*: *fă-ti pündi* (fă-te punte), Dal, 178 - v. *pânçe*.

PUNDIE, sf., pl. *pundŭ*, pustiu, «désert», Dal, 178; Nic, 438; Mih, 429; PB, 687. - 1°. *va s' mî duc tru pundie* (mă voi duce în pustiu), CosP, 15; 2°. *acŭ t maşl noápte s' pundie* (acolo e numai noapte şi pustietate), Fl, I, 5, 6; 3°. *pltrânde noáplea tu pundie* (noaptea pătrunde în pustietate), Bair, 15; 4°. *ngrupăt ca tu pundie* (îngropat ca în pustiu), Bair, 94. Sinonime: *ir'ie*, *pustlie*. - < *pónđu*.

PUNDIRE, sl., pl. *pundŭ*, pustuire, «action de rendre désert», Dal, 178. Sinonime: *irmuxire*, *şcrituire*.

PUNDIXÉSCU, **PUNDIXIRE**, **PUNDIXIT**, Dal, 178; Nic, 438, pustii, «ravager; désoler» - v. *pundescu*, *pundire*, *punduxescu*, *xipundisescu*.

PUNDUXÉSCU, PUNDUXÎT : *alăsă'm căsa ca punduxilă* (am lăsat casa ca pustuită), Cal. 1911, 207 — v. *pundixescu*.

PŪNDZIRE, sf., pl. *pândziri*, junghi, «point de côté; pleurésie», Dal, 178; Al. 1903, 44; 52; VAR, 252. Sinonime : *amurli¹, îndulfit, pândă*. — Cf. gr. *πουνιάζω* „gagner une pleurésie” și dr. *impungere*.

PUNEĂŪĂ, sf., pl. *puneale*, furculiță, «fourchette», WOI, 122. Sinonime : *pirână* etc. — V. *păn'căuă*.

PUNGĂR, sn., pl. *pungăre*, teșilă, «bourse en peau dans laquelle les pâtres gardent leurs objets; bourse faite d'une vessie», Dal, 178; Nic, 438; *li băgă' tu pungăr* (le-a pus în teșilă), PB, 343¹¹; 344¹¹; *tra st-ascundă un pungăr* (ca să ascundă o teșilă), PenB, VI, 98; *inima l'i-si n'ieșură, l'i-si feăfe ca pungărlu* (inima i s-a micșorat, i s-a făcut ca teșila), PenB, VI, 98. — V. :

PŪNGĂ, sf., pl. *pândzi*, pungă, «bourse; poche; pl. : testicules — v. *col'la*», Dal, 178; Nic, 437; Mih, 429; PScr, 241; GEI, 196. — 1°. *doi yroși il'l da din pângă* (li dă din pungă doi piaștri), Lum, II, 127; PAnt, 183; BNA, III, 80; 2°. *aveă suflătă drăclu tu pângă* (în pungă suflase dracul = sărăcise), PB, 162³; 3°. *st-adărl 'nă pângă nodăă* (să faci o pungă nouă cînd o fi ca să primești banii prelinși), PGr, 134; 4°. *s' veărsă n pândzi* (se boșorogeste), PLit, 256 — v. *sălăcițe*. — În greacă : *πογγύ* „bourse”. Cf. și vsl. *погода* „corymbus”.

PŪNGE, sf., Dal, 178; PB, 688 — v. *pante*.

PUNGIȚĂ, sf., pl. *pungiță*, pungiță, «petite bourses», Mih, 429.

PUNIRIPSÉSCU, vb. IV (*puniripsii*, -sit, -stre), vicleni, «devenir rusé, malicieux; finasser». — < *πονηρεύω* „~”.

PUNIRIPSÎT, -tă, pl. *puniripsii*, -te, viclenit, «rusé», GEI, 195; *puniripsilă minte* (viclenită minte), Cod, 121¹⁵.

PUNIRLIKE, sf., pl. *punirlike*, viclenie, «astuce, fourberie» : *n'l-u turnă' cu punirlike* (mi-o întoarce cu viclenie), PenB, VI, 132.

PUNIRŌŪ, sm. și adj., pl. *punirădz*, viclean, «fourbe, perfide, satan», GEI, 196; *văr-tutea a pūnirŏulul* (puterea vicleanului), Cod, 85⁸. — V. *pōntr*.

PŪNTE, sf., pl. *pânfi*, puncte, «pont», Dal, 178; Nic, 439; Mih, 429; PScr, 241; PB, 688; PAnt, 481. — 1°. *ca afeî dî sum pante* (ca acel de sub puncte = ca diavolul), PGr, 134; 2°. *u ligă' ca yumărlu pri pante* — v. *yumăr* 2° și Panz, 529; Quit, 58. — V. *pāmhe*, *pāndi*, *pānce*. — < lat. *pōns*, -tem „pont”.

PŪNTU, sn., pl. *pânturi*, pont, «ponte (terme de jeu)», Lum, IV, 49. — Cf. germ. *Punctl*.

PUP, sm., pl. *pupl?* sau *pukl?*, prunc, «nourrisson; joli comme une poupée», Dal, 178; Nic, 439; *dî tu lu-aftără aestu pup?* (de unde l-au găsit pe acest nou-născut?), Lum, II, 342. — V. *păpă*, *păpui¹*. — < lat. *pupus* „petit garçon”.

PUPĂRĂ, sf., pl. *pupărl*, CEI, 81; Lum, V, 172 — v. *păpără*.

PŪPĂ, sf., pl. *păpe*, pruncuță, «petite fille», Nic, 439. — Cu sensul de «huppe» (CDDE, 1476), ca alb. *pupë* „upupa”, cuvîntul nu mi-e cunoscut. — V. *pup*. — < lat. *pupa* „petite fille; poupée”.

PŪPĂZĂ, sf., pl. *păpaze*, pupăză, «huppe; claquet, babillard (de moulin)», Dal, 178; Mih, 430; PLit, 385 — v. *moară* 1°; PLit, 619 („obiect la moară care produce un zgomot asurzitor”. — 1°. *nu mi fă s' l'eău călea a li păpăză* (nu mă face să iau drumul puzezei, să-mi iau lumea în cap de disperare), PB, 303²⁴; 2°. *ca păpăză l'i-si dăfe gura* (ca titirez de moară îi merge gura), PLit, 619 — v. *tărtură* 6°. — V. *pupujăă*. — Cf. alb. *păpëzë* „upupa”, fr. *pupul* „huppe” și lat. *upupa* „huppe”.

PŪPLU, sm., Dal, 178; Nic, 439 — v. *păpui¹*.

PUPÓN'IŪ, sm., pl. *pupón'i*, pepene galben; simbur, «melon jaune; pépin (surtout de prune, de mirabelle)». — Toamna, după ce corcodușele pădurește (aurii și mai mari decât cele din sate) erau fierte și stoarse pentru bulion — v. *acărme* —, copiii culegeau simburii, din care, spărgându-i, extrăgeau semințele: acestea, înșirate pe ață și uscate, erau mincate cu pline — ceea ce, deseori, am făcut și eu. — V. *pipón'lă* și it. *popóne*.

PUPSESCU, vb. IV: nu-l'i *pupsedște moăra* (nu-i încetează morișca, gura), BNA, III, 158; 160 — v. *păpsescu*.

PŪPU! — v. *păpu-pă!* și alb. *pupá!* (Hr, 338).

PUPUĞÎ, sm.: *Cósta pupuğilu* (Costea cizmarul), CalGrB, 46 — v. *păpuğl*.

PUPUÎRE, sf., pl. *pupurli*, aolire, «cri, lamentation exprimée par la répétition de l'interjection *păpu!*: *pupurli di mul'éri* (strigătele de *păpu!* ale femeilor), PenB, VII, 167. — Cuvîntul, ca și interj. *pupá!*, aparține graiului femeilor — v. *pundătăr*, *scîndurăt* etc. Sexul bărbătesc recurge la interjecția *bobó!*

PUPUJÊŪ, sm., pl. *pupujêl*, o pasăre, «un oiseau quelconque», Lum, V, 186. — Pare a fi masculinul de la *păpăză*.

PŪPUL¹, sm., pl.?, popor; mulțime, «peuple; foule», Fl, II, 6, 11; PenB, III, 242; *păpul di nuntări* (mulțime de nuntași), Fl, II, 5, 9. V. *păplu* și sinonimele *flămîn*, *plod* etc. — V. *pópul* și gr. *πούπουλο*.

PŪPUL², sm., pl. *păpul'i*, bebe, «nourrisson comme une poupée»: *păpu ncoă*, *păpu nculedă*, *ȳnu*, *soămne*, *ȳnu ncoă*, *n'i ti-ac'edămă păpulu* (bebe încoace, pușor încolo, vină, somnule, vină-ncoace, mi te cheamă bebișorul), PLit, 6. — V. *pup*.

PUPŪL'IŪ, invar., learcă, «trempe — v. sinonimele *bl'îondă*, *lêrcă*, *mol'lă²*, *mučedle* etc.», PB, 675 („*paparudă*” — v. *pirpirănă* 3°); DR, III, 1088 (< lat. **pupuleus*); VI, 656; *mi fečtă pupăl'lă di asudóri* (mă făcu learcă de sudori), Fl, I, 2, 6; *s' fečte amól'lă păpăl'lă* (se făcu amoi learcă), PB, 369²; *vin'iră pupăl'lă* (veniră learcă). V. *păpăl'lă*. — < ?

PŪPU-PŪ!, auleu!, «cri d'effroi ou de douleur poussé par des femmes»: *păpu-pă!* *păpu-pă!*, *om tru udă'lu a mel!* (vai de mine! vai de mine!, om în camera mea!), PB, 43¹⁰. — V. *păpu!*, *u-bubă!* și gr. *ποπιζω* „crier comme la huppe”. — (În dacoromână: „pupăza... cînta pu - pŭ - pŭ - pŭ!”) (Cătp, I, 53).

PUPUSESCU, vb. IV (*pupusit*, -*sit*, -*sire*), poposi, «s'arrêter, faire haltes»: *pupusim aproape di Cl'isără* (poposirăm aproape de Clisura), GrB, 140; *s' puleăm s' pupusim învă noăplea aéstă* (dacă am putea poposi undeva în noaptea asta), GrB, 90. Sinonim: *kindruescu*. — < vsl. *popastl* „depascere”, bg. *popasvamă* „faire paltre quelque temps”.

PUPUȘE, sf., CosP, 14 — v. *păpășe*.

PUPUȚĂ, sf., CȘc, 12 — v. *păpăță*.

PŪPUZĂ, sf., Dal, 178; 179; Nic, 439; *cl'ntă păpuze ș' lurtări* (cîntă puzeze și turetele), Lum, V, 184; BNA, II, 44 — v. *păpăză*.

PURĂVĂ, sf., pl. *pură'yi*, cort, «tente des Aroumains transhumants adossée contre des ballots — v. WTh, plate III; Pant, 270», Dal, 179; Nic, 439; Trib, II, 9-12, 34; CN, 174 (< dr. *poară*); CAR, 364; PETim, 17. — 1°. *atŭmŭea mașl purává adră carl-dó fumeál'e* (numai atunci oricare familie făcea (întindea) cort), LP, 53; BNA, I, 20; 140; 2°. *ndredăpsiră ș' pură'yle* (au dres (au instalat) și corturile), Lum, II, 152; Pant, 170; BNA, II, 46; 3°. *întma 'șl-adără purává tu plătăr'i* (înima își face cort în spate), LP, 57; BNA, II, 126. — În general, *puráva* se face în timpul popasurilor de transhumanță, pe o pantă lină pe care să se poată scurge apa de ploii. — Cf. alb. *purávë* „specie de tana”, srb. *po-ravan* „plate campagne”.

PURBULESCU, vb. IV (*purbulit*, -*lit*, -*lire*), economisi, cruța, «épargner; se tirer d'embaras», Kats, I, 84. — Cf. gr. *προβάλλω* „alléguer”.

PURBULÎT, -*tă*, pl. *purbulit*, -*te*, imun, «exempt de maladie», Kats, I, 84.

PURCĂR, sm., pl. *purcări*, porcar, «porcher», Dal, 179; Mih, 430; PB, 688. — < lat. *porcarius* „porcher”.

PURCĂRIȚĂ, sm., pl. *purcăriță*, coteț de porci, «soue aux cochons» — v. *purcăriță* și *purfină*; maison misérable; endroit plein de salté, Dal, 179. — Decale după gr. γρουναρίος (v. și *flariță* etc.): < *pórcu* + -*riti*.

PURCĂREĂDZĂ, **PURCĂREĂȚĂ**, sf., pl. *purcări*, purcăriță, «lieu, endroit réservé aux cochons; étable à cochons», Nic, 440; Mur, III, 283. — V. *văcăredză*. — < lat. **porcariola*.

PURCĂRIȚĂ, sf., Nic, 450 — v. *purcăriță*.

PURCĂPĂSCU, **PURCĂPĂȘ**: s' il fa!l mări ș' purcăpsit (să te faci mare și pricopsit), CȘc, 31 — v. *purcăpăscu*, *purcăpsit*.

PURĂSCĂL, sm., pl. *purăscăli*, dascăl belfer, «terme de dérision à l'adresse d'un instituteur», PLit, 68. V. *ăscăl*. — < πορδή „pet” + δάσκαλος?

PURĂCĂCĂ, **PURĂCĂȘ**, sf., pl. *purăcăci*, *purăcăci*, PLit, 116, în expresiunea: *l'i-ded purăcăci* «je l'ai fait partir». — Cf. alb. *përdhëckë* „souterrain, κατώγιον”. — V. *păcăcă*.

PURĂCĂL'E, **PURĂCĂL'E**, sf., pl. *purăcăli*, portocală, «orange», PB, 688. — V. *purăcăli*.

PURĂCĂL'EĂ, sf., pl. *purăcăli*, piedică, «croc-en-jambe». V. *biducăl'eă* și sinonimul *keădică*. — Cf. gr. *μπορκαλο* < *μπορκαλώνομαι* ('Ανδρ, 222).

PURĂCĂ, sf., pl. *purăci*, vad, «gué», Nic, 440. — Cf. gr. *πουρειά* (Boga, I, 315). — < *por*.

PURĂCĂ, sf., Nic, 437; W, II, 14 — v. :

PURĂCĂ, sf., pl. *purăci*, Mih, 431; Mur, III, 307 — v. *purăcă* etc.

PURIC, sm., pl. *purici*, purice, «puces», Dal, 179; Nic, 440; Mih, 430; PScr, 241; PGr, 134. — 1°. *n'ic n'i-escu, lău n'i-escu, și amirălu lu ursescu* — *puriclu* (mic îmi sînt, negru îmi sînt, și de împăratul dispun — puricele), PLit, 397; 2°. *purăcăli*... *neălă* ș' *puriclu* (păstorii... potcovesc și puricele), PB, 9632; 3°. *ș' dî puric na si scoată seă* (și din purice vrea să scoată seu = e foarte avar), PLit, 619. — < lat. *pulex*, -*icem* „puce”.

PURICĂME, sf., fără pl., puricărie, «nombre de puces», Dal, 179; Nic, 440; BNA, III, 4.

PURIE, sf., pl. *purii*, piatră poroasă, «pierre poreuse», Dal, 179; Nic, 440; GEI, 196. — < *pori* „~”.

PURINDĂ, sf., pl. *purindă*, mîncare de post, «plat maigre (sans viande, ni fromage)», Nic, 440. — Semantic, e în contrast cu *purindu*¹. — < lat. *polenta* „bouillie de farine d'orge”.

PURINDU¹, (mi), vb. I (*purindă*, -*dă*, -*dăre*), a mîncă de dulce, «1°. manger de la viande ou du fromage pendant le carême; cesser de faire maigre; 2°. goûter, manger pour la première fois quelque chose», Dal, 179; Nic, 440. — 1°. *măcă* *ti purindă*și, *s' nu ti cumi*năși (dacă ai mîncat de dulce, să nu te cumineci); 2°. *năști* *nu mi purindă* (nici nu mi-au dat să gust), PGr, 134; *arătă* *s' nu s' purindă* *di om nică*t (riul să nu se înfrupte de om înecat), PAnt, 73. — V. *purindu*¹, *purindă* și lat. *opulentare* „enrichir”.

PURINDU², -*dă*, pl. *purindă*, -*nde*, care nu postește, «qui mange des mets gras pendant les carêmes, pendant les mercredis et les vendredis; mahométan, Turc», PLit, 619; BNA, II, 122; 134; *măști* *purindă* *surpă*m (am surpat (ucis) mulți păgini, turci), FI, I, 3, 5.

PURINTĂRE, sf., pl. *purintări* «action de cesser de faire maigre; action de goûter», Dal, 179; Nic, 440; Mih, 430.

PURINTĂȚ, *tă*, pl. *purintăți*, -*te* «qui a rompu le carême; qui a goûté pour la première fois», Dal, 179; Nic, 440.

PURINTEĂȚĂ, sf., pl. *purintăți*, mîncare de dulce, «(temps pendant lequel on mange) des plats gras»: *ca prăftul cu purintă*și (ca preotul cu mîncarea de dulce), PLit, 616; *cînd*

avem purinteață, suntu păreásin'ti (cînd avem mîncări de dulce, sînt păsimesi), PLit, 611. Sinonim: zubeală.

PURÎNTU¹ (mi), vb. I - v. *purîndu¹* - Mih, 430.

PURÎNTU², -lă, pl. *purînti*, -nte - v. *purîndu²* - Dal, 179; Mih, 430; DR, VII, 314-315; LL, I, 2, 288-289; CL, LXXV (1942), 476-477; PLit, 619; Lum, IV, 326. - < lat. *opulentus* „opulent, riche”?

PURIPSÊSCU, vb. IV (*puripsîi*, -sîi, -sîre), subsista, «avoir le nécessaire pour pouvoir subsister; se tirer d'embarras»: *puripseășle mașl 'nă gura* (o duce de azi pe mîine numai o gură), BașP, 54. V. *prăpsescu*. - < πορεύομαι „~”.

PURISTĂ', sm., pl. *puristădz* «engagé?, domestique? - v. *prikîndé*, VAR, 169; *iră căma dî sôle ș' dî arădă puristădz* (erau salariați (?) mai de neam și de ordine), Al. 1903, 45; *puristălu u-avea năcullă oăia* (servitorul (?) o șterpelise oăia), Al. 1901-1902, 124. - < tc. *perestar* (319) „domestique”?

PURISTÓ, sm., pl. *puristădz*, primat; nobilime, «primat; noblesse», Kats, I, 85. - V. *prbestó* și *puristă*.

PURJŮTĚ, sm. «nom donné à un chien à poils lisses et courts». - V. *pirjescu*.

PURMŮNĚ, sf., Al. 1903, 22; Lum, V, 113 - v. *pulmână*.

PURNĂRE, sf. - v. *părnăre*, *pirnăre*.

PURNĂ, sf., Mih, 430 - v. *prună*.

PURNĂREĂŮĂ, sf., pl. *purnăreĭ*, loc plin de *purnări*, «endroit couvert de houx, de chêne nain», Mur, III, 307. - V. *pirnăriă*.

PURNÊSC(U) (Sărăcu), vb. IV - v. *purn'escu* și *apărn'escu*.

PURNĚLE, sf., pl. *purnĭl'i*, desfrîu, «dévergondage», Dal, 179; Nic, 441. Sinonime: *curvărĭl'e*, *țaranĭl'ke*, *pulănl'ke*. - < πορνεία „prostitution”.

PŮRNU¹, sm., pl. *părn'i*, Mih, 431; PLit, 700; *cal i sum părnu, m'că pârne* (cine e sub prun mănîncă prune), PLit, 700 - v. *prun* și gr. ποῦρνο ('Ανδρ, 293).

PŮRNU², -nă, pl. *părn'i*, -ne, lasciv; «dévergondé, lascif», Dal, 179; Nic, 440; 441; GEI, 196. - V. *purnĭl'e* și gr. πόρνος „débauché”.

PURN'ÊSCU, vb. IV (*purn'ĭi*, -n'ĭi, -n'ire), porni «s'acheminer, se mettre en marche - v. *kinĭsescu*; commencer - v. *apărn'escu*, *arhĭusescu*, *nĭep*», Mih, 430; 59; s' *purn'im la sîfirăre* (să pornim la secerat), Trib, I, 1, 8. - V. *părn'escu*, *purnesc*.

PURN'ĖRE, sf., pl. *purn'irĭi*, pornire, «action de s'acheminer», Mih, 431.

PURPÓDE, sf.: s' *turnă acasă pri purpódz goăle* (s-a întors acasă numai în ciorapi), Lum, V, 49 - v. *părpóde* și *grambél*.

PURTĂR, sm., pl. *purtărĭi*, portar, «concierge», Nic, 436; Mih, 431; PB, 688; PAnt, 481; *purtără dĭ parădōts* (portar de paradis), Cod, 33 b²⁷. - < lat. *portarius* „portier”.

PURTĂRCU, -că, Nic, 441; FI, I, 4, 8 - v. *prutărĭu*, *purtărĭc*.

PURTĂRE, sf., pl. *purtărĭi*, purtare, «action de porter», Dal, 179; Nic, 441; Mih, 431; PB, 688; *tră purtăre apă făfe* (face (e bun) de cărat apă), PGr, 13.

PURTĂRIC, -că, pl. *purtărĭi*, -le, Dal, 179 - v. *prutărĭu*.

PURTĂT, -ă, pl. *purtătĭi*, -te, purtat, «porté», Dal, 179; Nic, 441.

PURTĂTIC, sn., pl. *purtătĭi* și *purtătĭcurĭi*, ținută, «port, attitude, maintien»: *purtătĭclu u spăne că ăre bândă tu căsăbă'* (ținuta o arată că a trăit în oraș), LP, 80. - < *pórtu²*.

PURTEACĂ, **PURTÉCĂ**, sf., pl. *purtéĭi*, nuia, «verge, houssine; gaule», Mur, III, 284; *tăle 'nă purtécă dĭ ȳeanură* (taie o nuia de arbore vîlstar), Al. 1903, 79; CFr, 169; *purtéca a flamburăĭel* (varga steagului), Al. 1903, 83; *n'ĭĭl'ĭu*, cu *purtéĭĭle*, *alăgă sârva* (cei mici, cu bețele, umblau de Anul Nou), FI, I, 2, 9. V. *părteacă*, *șupărteacă* și sinonimul *vedrgă*. - < alb. *purtékë* „verga”.

- PURTÎȚĂ**, sf., pl. *purțiță*, *portiță*, «petite porte», Dal, 179; Nic, 436; 441; Mih, 431. Sinonim: *părnișcă*. Gr. *πυρτίτσα* (Hris, 190). — < *podrta*.
- PURTÓGIR**, sm., pl. *purťógiri*, vătășel, «serviteur, courrier à la mairie», Nic, 441; GEI, 196; Dun, I, 188; PLit, 363 — v. *pun* 5°. — < *πρωτόγερος* „le plus ancien (d'un village)”.
PURTUCĂLĂ, **PURTUCĂLE**, sf., pl. *purťucăli* — v. *purťucăle* — Mih, 431; Dal, 179; Nic, 436; PB, 688; GEI, 196. — < *πορτοκάλι* „orange”.
PURTUCALIȘŢ, -şe, pl. *purťucaliști*, -şe, portocaliu, «qui est de couleur d'orange». — Pentru -ișă, cf. *trandaflișă*. — < *πορτοκαλλός* „~”.
PURTUFÓLE, sf., pl. *purťufóli*, portmoneu, «portefeuille». Sinonim: *priťláďa*. — < it. *portofoglio* (o).
PURȚEĂŢĂ, sf., pl. *purťeale*, purcea, «petite truie»: *seďse 'nă purťeďďă* (născu o purcea), PLit, 40. — < lat. *porcella* „jeune truie”.
PURȚEL, sm., pl. *purťeli*, purcel, «pourceau, goret», Nic, 441; Mih, 430. V. *părťel*. — < lat. *porcellus* „petit porc”.
PURȚILUȘŢ, -şe, pl. *purťilúști*, -şe, purceluș, «petit pourceau, cochon de lait», Dal, 179; Mih, 403. — Pentru -úșă, cf. *birbicúșă*, *căirúșă*, *n'ílúșă* etc.
PURȚINĂ, sf., pl. *purťine* și *purťin'i*, porcină, «viande de porc; soue aux cochons — v. *purcarylós*», Dal, 179; Nic, 441; Mih, 430; PEt, 41. — < lat. *porcina* „chair de porc”.
PURUMB, **PURUMBĂ**, s. și adj., pl. *purănci*, *purúmbe*, Dal, 179; Nic, 413; Mih, 431; Mur, III, 285; PB, 688; PLit, 14. — 1°. *ca doť purănci aspăredť* (speriați ca doi porumbel), FI, II, 2, 4; PAnt, 255; 2°. *ca niște purúmbe lăť* (ca niște porumbițe negre), PB, 275²⁰; 3°. *cănda eră un purumbu* (parcă era un porumbel), Lum, IV, 20; 4°. *glóne purúmb*, *glóne alăvdăť* (tinăr ca un porumbel, flăcău lăudat), PLit, 954; 5°. *feďťă mol*, *purúmbe-a meă* (tată mări, porumbița mea), PLit, 849; 921; 953. — V. *părumbu* și:
PURÚNG, s. și adj., pl. *purănci*: *ť' aveă 'nă gúrá di purúng* (ťfi avea o gură de porumbel), BNA, II, 22 — v. *purumbu*.
PURUȘȚINĂ, sf.: *biú pi'nă nu alăďă' dic'ť bărsia ică purășťina* (bău pînă nu a lăsat decît drojdia sau prăștina), Lum, V, 187 — v. *prișťină*, *prișťina*.
PUS, *púďă*, pl. *puști*, *púďe*, pus, «mis»: *cű tăťe ármate fuști pus* (cu toate armele ai fost pus), PAnt, 161; *a cul dăďedit eăďte pus?* (al cui deget este pus?), PLit, 83 — cu privire la jocul copilăresc de care e legat acest ultim citat, cf. identități în: Șez, IX (1905), 10; ICr, VI, 85; TeodP, 197; PFrc, 95-96; *Mélusine*, II, 430 etc. — V. *pun*.
PUSÁTE, sf., pl. *pusăťi*, aleș, «embuscade, guet», Kats, I, 85. — V. *pusťe*.
PUSCÁR, sm., pl. *puscări*, oțetar, «vinaigrier, fabricant de vinaigre; tête — v. *cărăťetă* etc.», Dal, 179; Nic, 441; *nu-l'ť tăťe puscărlu* (nu-l taie capul), Dal — v. *cureubéťă* 2° etc.
PUSCĂ, sf., fără pl., oțet, «vinaigre», Dal, 179; Nic, 441; Mih, 431; PScr, 241; JB, XII, 104; PLit, 620. — 1°. *beă púďcă s' ľi treďcă* (bea oțet ca să-ťi treacă, ca să te calmezi), PGr, 134; 2°. *păťidăť cu púďcă*, *nu cu mır* (botezat cu oțet, nu cu mir), Jb, XIII, 89. — Cf. mgl. *púďcă* (PMegR, II, 110; GrS, VI, 188; CapM, III, 242). — < lat. *pusea*, *posca* „mélange d'eau et de vinaigre”.
PUSCĂȚURĂ, sf., pl. *puscăťuri*, acreală, «acidité, aigreurs», Dal, 179; Nic, 441. Sinonime: *anácričťă*, *ďărăpél'ťă*.
PUSCUÉSCU (*mi*), vb. IV (*pusculť*, -uť, -uťre), oțeti, «(s')aigrir, devenir aigre», Dal, 179; Nic, 442. — < *púďcă*.
PUSCUÍRE, sf., pl. *puscuiri*, oțetire, «action d'aigrir», Dal, 179.
PUSCUÍȚ, -tă, pl. *pusculť*, -te, oțetit, «aigri», Dal, 179; Nic, 442.
PUSÍE, sf., pl. *pusťi*, aleș, «embuscade, guet; défilé utilisé comme embuscade», Dal, 179; Mih, 432; Ob, 67; *geandărl'ť și cu pul'edcul acăťără pusťe și loărá ca s' amină* (jandarmii

și cu pîndarul au ocupat poziție și începură ca să tragă), Lum, III, 186; *atîdă pâyândă aveă călătăt pusil* (această poteră ocupase poziții), CFr, 162. — Cf. și alb. *pusi* „imboscata”. — < tc. *poussy*, *poussou* (327) „embuscade, embûches”.

PUSOĂGĂ, sf., pl. *pusódzi*, pacoste, «revers, calamité»: *pusoăgă pri căp-l'i: amă'ylle* (e vrău și-n'î făcă l'i și turnără a l'el (pacoste pe capul ei: vrăjile ce a vrut să-mi facă i s-au întors ei), Fl, I, 4, 7 — < vsl. *posoha* „fustis”.

PUSPUTÊSCU, vb. IV, PB, 688; *si puspulî tu șilede* (se pipăi în seale), Fl, II, 7, 8; *puspulî dă'rîile* (a pipăit bărcile), Fl, I, 1, 3; *acăfăt s' puspulêscu înima* (începui a pipăi înima), LP, 57; BNA, II, 128. — V. *păspătêscu* și:

PUSPUTIPÊSCU, vb. IV, Nic, 415 — v. *puspulêscu*.

PUSPUTÎRE, sf., pl. *pusputîri*, pipăire, «tâtonnement», Dal, 179.

PUSPUTÎT, -lă, pl. *pusputîf*. -le, «tâtonné; palpé; fouillé», Dal, 179.

PUSTAĞI, sm., pl. *puștăgeadz*, poștaş, «facteur; courrier», Dal, 180. — < tc. *postadji* (327) „”.

PUSTÂVE, sf., pl. *puștăvuri*, postav, «drap; peau; valeur; prix»: *șed carî eadse Enoh* (ș' cît fățe-a lui pustăve (știa cine e Enoh și cît face pielea lui), ArE, 10 — v. *keale* 4°. — < ποστάβι < vsl. *postavā* „tissu”.

PUSTÂKEĂŪĂ, sf., pl. *puștăkêl*, piele jupuită, «peau écorchée», Mur, III, 309. — < ?

PŪSTI, prep., CFr, 121 — v. *pisle*².

PUSTILÎE, sf.; **PUSTILÎŪ**, sn., pl. *puștilîi*, *puștiliuri*, pustiu, «désert, solitude»: *în căsa nîunicodă ca lu mînșî-l pustilîe* (în casa întunecoasă e pustiu ca în munți), GrB, 139; *to mî aflăt tr' un puștilî* (eu mă aflai într-un pustiu), GrB, 229. Sinonime: *îrn'te*, *îrn'tă*, *pundîe*.

PUSTIXÊSCU (mi), vb. IV (*puștîzil*, -zil, -xire), puștii, «rendre désert»: *s' puștîziră ah'te mînșîrî* (s-au puștiiat atîte mînșîrî), Lum, V, 146. — V. *puștuêscu* și:

PŪSTU, -lă, pl. *puști* și *puștîi*, păste, pustiu, «solitaire; désert; infortuné», Dal, 180; Mih, 432; CEI, 81. — 1°. *hoăra... armăse pūstă* (satul... a rămas pustiu), PB, 18²; 2°. *o lal mînșî... armăsit pūstî tof* (o mîl munților... toți ași rămas puștii), Velo, 58; BNA, V, 70; 3°. *pūste astădz sîntu-armăse* (astăzi au rămas puștii), Velo, 57; BNA, V, 91; 4°. *bănă 'nă pūstă modșe, singură ca căcul* (trăia o nenorocită bătrînă, singură ca cucul), Lum, II, 199; 5°. *zeăne pūste, zeăne greăle* (străinătate blestemată, străinătate grea), PLit, 884 — v. *pōndu*; 6°. *tra sî-n'î pl'ngu pūstul dor* (ca să-mi plîng puștîul dor), PAnt, 46; 7°. *dî tru pūstă dî ncl'isoăre* (din puștia (blestemată) de Inchisoare), Bag, 50; PAnt, 201; BNA, V, 40; 8°. *pūstă dî călūșe* (puștia de piscă), PB, 419²⁵. Sinonime: *pōndu* etc. — < vsl. *pustū* „desertus”.

PUSTUÊSCU, vb. IV (*puștuil*, -uit, -uire), PAnt, 481; *amîndoăă s' puștîră* (amîndouă au rămas puștii), Bag, 35; PAnt, 199; BNA, V, 35 — v. *puștîxêscu* și sinonimele: *ermuxêscu*, *pundêscu*, *șcretuêscu*.

PUSTUÎT, -lă, pl. *puștui*, -te, puștiiat, «désert; désolé», PAnt, 481.

PUSTUXÊSCU (mi), vb. IV, Mih, 432; *s' puștuxêscă lătle dî-axeăne* (puștii-o-ar blestemata de străinătate), ICAR, 43 — v. *puștîxêscu*.

PUSTUXÎRE, sf., pl. *puștuxîri*, puștiire, «action de ravager», Mih, 432.

PUSŪLĂ, sf., pl. *pușule*, bilet; busolă, «billet; boussole», Mih, 432; GrS, VI, 386; LL, IV, 212-213. — 1°. *dă-n'î ână pusulă* (dă-mi un bilet scris); 2°. *u kiru pusulă dîp* (a pierdut-o total busola = s-a dezorientat), PB, 276¹³; 3°. *u-aveă kîrdătă pusulă* (se uluise de cap), LP, 55; BNA, II, 122. — Cf. gr. (μ)πούσουλας „boussole”, alb. *posullë*, *pusullë* „biglietto, lettera”, tc. *poussoula* (327) „boussole”. — < it. *bussola*.

PUSUSÊSC, vb. IV, W, II, 232 — v. *pusêscu*.

PŪȘCL'E, sf., pl. *pășcl'i*, ciumă, «peste», Dal, 179; Nic, 441; Mih, 431; PScr, 241; PB, 688; CalGrB, 68. — 1°. *ascăpă dî pășcl'e, lu-agudi hulera* (a scăpat de ciumă, l-a lovit holera),

PLit, 620; 2°. *pășcl'ea ș' moărtea sl-șl u-adună* (ciuma și moărtea să și-o culeagă), PAnt, 295; BNA, I, 122; 3°. *s' l'i-u da pășcl'ea* (să i-o dea (dare-ar în ea) ciuma), BațP, 38; 4°. *pășcl'e eū va s' hiū tri vol* (pentru voi eu voi fi ciumă), Velo, 63; BNA, V, 93; 5°. *cum sl-aplică' pășcl'ea di lămn'e la foc* (cum (îndată ce) smeul-ciumă se aplecă la foc), PB, 265⁴. Sinonim: *pănăcl'e*. — < lat. *pustula* „pustule, ampoule”.

PUȘCL'EĂRE, sf., pl. *pușcl'eri*, ciumare, «action de rendre ou d'être pestiféré», Dal, 179.

PUȘCL'EĂT, -lă, pl. *pușcl'eăs*, -te, ciumat «pestiféré», Dal, 179; Nic, 442; PB, 688; PenB, III, 251.

PUȘCL'ÉDZŪ, vb. I (*pușcl'edi*, -l'edi, -l'edre), ciuma, «donner ou avoir la peste», Dal, 179; Nic, 442. V. *mpușcl'édzū*. — < lat. *pustulare* „couvrir de pustules”.

PUȘCL'IOS, -l'ioasă, pl. *pușcl'ioși*, -l'ioase, ciumos, «pestiféré; méchant», Dal, 179. — < lat. *pustulosus* „pustuleux”.

PŪȘCL'IU, -l'e, pl. *pășcl'i*, -l'e, infam, «infâme», GrB, 143. — V. *pezevănclu*, *pășlean*. — V. *pășcl'e*.

PUȘÉSCU, vb. IV (*pușli*, -șli, -șire), înceta, «cesser», Mih, 432; DR, V, 895; RF, II, 106. Sinonim: *păpsescu*. — < alb. *pushonj* „cessare”.

PUȘIRE, sf., pl. *pușiri*, încetare, «cessation», Mih, 432.

PŪȘPUR, vb. I (*pușpurdi*, -rât, -răre), șopti, «chuchoter, murmurer»: *fint'na n'i-pușpură* (fintina îmi șoptea), Fl, I, 5, 2; PAnt, 248. V. *pîșpurédzū*, *pușpurédzū*. — (Pentru it. *pispigliare*, cf. REW, 1350). — Cuvînt onomatopeic: *puș, puș*. Cf. și gr. *πουσπουράω* „chuchoter” (Boga, II, 171).

PUȘPURĂRE, sf., pl. *pușpurări*, șoptire, «chuchoterie», Dal, 179; Nic, 442 (*pușpurire*, conj. IV). Sinonim: *șuplirare*.

PUȘPURĂT, -lă, pl. *pușpurăf*, -te, șoptit, «chuchoté», Dal, 179.

PUȘPURÉDZŪ, vb. I, Nic, 442 (< *πυσιρίζω*), PB, 688 — v. *pășpur*.

PUȘPUTĂRE, sf., pl. *pușputări*, sărire (de pasăre), «action de sauter (en parlant des oiseaux)», Mih, 432.

PUȘPUTÉDZŪ, vb. I (*pușputăf*, -tât, -tăre), sări (o pasăre), «sauter (en parlant d'un oiseau)», Mih, 432. — < ?

PUȘPUTÉSCU, vb. IV (*pușputi*, -tîf, -tîre), mingia, «caresser», PLit, 786. Sinonime: *hăldipsescu* etc. — Același cu *pusputescu*?

PŪȘT(E)AN, -nă, pl. *pășt(e)an'i*, -ne, pușchiu, desfrinat, «coureur; débauché; libertin», Dal, 180; PB, 688; PLit, 203. Sinonim: *pășcl'iu*. — V.:

PŪȘTU, -lă, pl. *pășlean'i*, -ne — v. *pășlean* —, Dal, 180; Nic, 442; Mih, 432; GEI, 196 (< *πούστις*). — 1°. *pășteane* (stricature), PB, 688; 405³³; 2°. *cucol'i al păștu di amiră* (cocoșii nemernicului de împărat), PB, 203³³. — Cf. alb. *pusht* „bardassa; infame”; bg. *puštū* „jeune homme qui se livre à la prostitution”. — < tc. *poneht* (327) „garçon débauché”.

PUȘTUÉSCU, vb. IV (*puștuil*, -uil, -uire), îmbrățișa, «embrasser», PScr, 241; DR, II, 545-546. Sinonime: *angăl'isescu* etc. — < alb. *pushtonj* „abbracciare”.

PŪTA, invar., impotență, «impuissance, impotence»: *lu-agud'i pūta* (l-a lovit impotența), Mih, 432. — < ?

PUTANARĬŬ, sm., pl. *putanaryeddz*, bordel, «lupanar», Dal, 180; Nic, 442. — < *πορταναρίον* „~”.

PUTĂNĂ, sf., pl. *putâne*, curvă, «putain, femme publique», Dal, 180; Nic, 442. Sinonime: *cărvă*, *dosă*, *ruspie*. — < *πορτάνα* < it. *puttana*.

PUTĂNĂSCU, -nească, pl. *putăneshi*, -neshi, de curvă, «de putain», Dal, 180; *zboăre putăneshi* (cuvinte de curvă).

PUTĂNLÎKE, sf., pl. *putănlîki*, curvie, «prostitution, paillardise», Dal, 180. Sinonime: *curvărîl'e*, *purnîl'e*.

PUTÊ, adv., niciodată, «jamais», Nic, 442; PScr, 240 (*poté*); Cod, 84 b⁷; GEI, 196. — 1°. *aşşûlu putê nu s' mindu* (bătrînul niciodată nu s-a gîndit), PB, 233²⁶; 2°. *putê Târîi s' nu vidêl* (să nu vedeţi turci niciodată), PLit, 1028; Pant, 38; 3°. *ma putê nu-n'l tăl'e mîntea* (dar niciodată nu mă taie capul), Fr, 108; BNA, III, 102; 4°. *aşşu fiêlôr dî putê nicunuscûl* (acest băiat necunoscut de niciodată), PB, 490¹⁰; 5°. *el nu d-zî'je cap putê* (niciodată el nu zice cap = am durere de cap), FI, I, 4, 8. Sinonim: *vl'rndoară*. — < ποτέ „~”.

PUTEĂRE, sf., pl. *putêri*, putere, «puissance, force — v. *dîname, fôrîă*; possibilité», Dal, 188; Nic, 442; Mih, 432. — 1°. *nu cu silă ş' cu puteăre* (nu cu silă şi cu forţă), Pant, 362; BNA, I, 132; 2°. *ma nu eăste cu puteăre* (dar nu e cu putinţă), PB, 327²⁸; 328⁶; 3°. *nu-l cu puteăre* (nu e posibil), Baţ, 34. — V. *pleăre, pot* şi *vêle*.

PUTÊŢŪ, sm., pl. *putêl* (Túrŷea), urciur, «cruche», GrS, VII, 308. Sinonim: *poêlû*. — Cf. mgl. *polêl* (PMegR, II, 106 şi I, 108). — Cf. şi fr. *pol*. — < ?

PŪTIL, sm., pl. ? ceafă, «nuque», Mih, 432. Sinonime: *năcă* 2°, *zvércă*. — < ?

***PŪTINĂ**, sf., pl. *pătine*, putină, «baratte», GrS, III, 267. — V. *bălin* şi gr. *μυούτινα*, *μυούτινα* (Boga, I, 257; 418; II, 44).

PUTÎR, sn.; **PUTÎRE**, sf., pl. *putire*, pahar, «verre», Nic, 442; Mih, 433; PScr, 240 (*potire*); GEI, 191; *biul tu 'nă putire* (am băut într-un pahar), LP, 177; BNA, II, 16. Sinonim: *yîlle* 2°. — < ποτήρι „~”.

PUTOĂRE, sf., pl. *putôri*, putoare, «puanteur, mauvaise odeur», Nic, 330; Mih, 433; PLit, 208. V. *ambutoăre, mbutoăre* şi *vrômă*. — < lat. *putor*, «-orem „puanteur”.

PŪTRID, -dă, pl. *pătridz*, -ide, putred, «putride, pourri; carié, gâté», Dal, 180; Nic, 443; Mih, 433; PScr, 242; PB, 688; *pri pătride trel scî'nduri* (pe trei scînduri putrede), Pant, 169. V. *prăttid*. — < lat. *putridus* „pourri”.

PUTRIDZĂSCU, vb. IV (*putridzî'l*, -d-zî'l, -d-zî're), putrezi, «pourrir», Dal, 180; Nic, 443; Mih, 433; PScr, 242. — 1°. *putridzăste n căle* (putrezeşte pe drum), RMac, II, 33, 5; Pant, 45; 2°. *oslu putê s' nu-l putridzăscă* (osul să nu-ţi putrezească niciodată), PLit, 770; 3°. *n căsă putridză dzăna tătă* (toată ziua putrezea (sta mereu) în casă), PB, 303²². — < lat. **putridire* («putrescere „se pourrir”) — cf. *limbădzăscu*.

PUDRIDZÎME, **PUTRIDZÎN'E**, sf.; **PUTRIDZÎN'ÎŪ**, sn., pl. *putridzî'n'l*, putrejune, „făina lemnului putred” folosită de oameni din popor ca un fel de penicilină, Nic, 443; PB, 689; Dal, 180; PLit, 263. — 1°. *niţi putridzî'n'ea pom, niţi fûrlu om* (nici putregaiul nu e pom, nici hoţul om), PLit, 700; 2°. *trăpse nişte putridzî'n'l* (a tras nişte lemne putrede), FI, I, 1, 2; Pant, 342. V. *putrigân'îŵ* şi *gî'n'e, trî'hldă*. — Cf. mgl. *putridzî'nă* (GrS, VI, 189; CapM, III, 243).

PUTRIDZÎ'RE, sl., pl. *putridzî'ri*, putrezire, «action de pourrir», Dal, 180; Nic, 443; PB, 689.

PUTRIDZÎ'T, -tă, pl. *putridzî't*, -le, putrezit, «pourri, putréfié», Dal, 180; Nic, 443; *cupăcltu putridzî't* (copacul (stejarul) putrezit), PLit, 763; Pant, 86. V. *pîtrîzî't*.

PUTRIGÂN'ÎŪ?, sn., pl. *putrigân'e* (Cl'isûra), putregai, «bois pourri, feuilles pourries», Mur, III, 310. Poate: *putrigî'n'îŵ* (v. *gî'n'e*).

PUTRIGÎŪNE, sf., pl. *putrigî'n'l* — v. *putridzî'n'e* —, PB, 689.

PUTRUSĂSCU, vb. IV, Mih, 433 — v. *pîtrusăscu*.

PŪTURÎ, **PUTŪRÎ**, sf. pl., nădragi, poturi, «culotte», Dal, 180; Nic, 437; Mih, 433; Mur, III, 310. — V. *pături* şi gr. pl. *πουτούρια* (Kpυσ, II, 188). — < tc. *potour* (325) „~”.

PUTUSĂSCU, (mi), vb. IV (*putuslî*, -sîl, -sîre), murdări, «barbouiller, souiller», Nic, 443. Sinonime: *blrbăte*, *lirusăscu*, *smîryăscu* etc. — < ?

PUTUSÎRE, sf., pl. *putusîri*, murdărire, «action de souiller», Nic, 443.

PUTUSÎT, -tă, pl. *putusîf*, -te, mînjit, «souillé», Nic, 443.

PUTŪT, -tă, pl. *putăt*, -te, forte, «puissant, fort, vigoureux; terrible», Dal, 180; Nic, 443; PB, 689; PAnt, 482. — 1°. *cl'ne...* *putăt ca un leu* (cline... puternic ca un leu), Trib, I, 8-9, 19; 2°. *dol'i eră ȝion'i, dol'i putăt* (amîndoi erau bravi, ambii puternici), PB, 219^a; 3°. *ȝluděful putăt* (judecata teribilă), Cod, 27²⁰. V. *ptut* și sinonimul *virtôs*.

PŪȚĂ, sf., pl. *păță*, puțin, «penis, membre viril», Nic, 443; REW, 6881 (< lat. **puttum* (< *praeputtum* „prépuce”) — Gr. *ποῦσα* (Hris, 190). — V. *pătă* și *șup*. — < ?

PUȚÎN, adv.; **PUȚÎN**, -nă, pl. *puțî'n*, -ne, puțin, «(un) peu», Dal, 180; Nic, 443; Mih, 433; PScr, 242; PB, 689. — 1°. *nu trică mătlu, puțî'n* (nu a trecut mult sau puțin), PLit, 1049; PAnt, 64; 2°. *mătli știu s' amîntă, ma puțî'n l' să-l' l' nă* (mulți știu să cîștige bani, dar puțini știu să-î țină), PLit, 620. — V. *psîn*, *psînédz* și sinonimele *anȝidă*, *năbeamă*. — Cf. lat. **putin(n)um* (? < *putus* (*pusus*) „petit garçon”).

PUȚIRĂ, -roăn'e, pl. *puțirădz*, -roăn'e, viguros, «vigoureux, vaillant». Sinonim: *ȝlône*. — Morfologic: *pulără*. — < *păță* + -*apăcz*.

PUȚŪ, sn., pl. *pățuri*, puțin, «puits», Dal, 180; Nic, 443; Mih, 433; PScr, 242; PB, 689; GrB, 2, 27; BNA, IV, 125; PW, 1415. — 1°. *u băgără pristi gura dî păju* (o puseră peste gura de puțin), Cod, 107¹¹; 2°. *s' dipân tu puțu* (să cobor în puțin), CFr, 159; 160; 3°. *din puțu să scoată apă* (să scoată apă din puțin), Lum, II, 243; BNA, III, 54; 4°. *n'i-adăr păflu* (îmi fac puținul), PLit, 159. Sinonime: *banăr*, *piyăde*. — < lat. *puteus* „trou, fosse”.

PUVÓN'Ū, sn. și sm., pl. *puvón'e* și *puvón'i*, torent, «torrent — v. *prolă*; ruisseau; salté», Dal, 180; Mih, 433; PB, 689; CEL, 81; *di plov și di puvón'e* (de plozi și de puhoale, de torenți), Lum, III 318; *apă mîntilă di puvón'e* (apă tulburată de puhoale), PenB, VIII, 54; *puvón'li'i s' nu ti neacă* (puhoalele să nu te înecă), Lum, III, 317. V. *plvón'Ū*. — < vsl. *povoni* „diluvium”.

PUVUN'ŪS, -n'loăsă, pl. *puvun'loșl*, -n'loăse, murdar, «trouble, sale», Mih, 433. Sinonime: *murdăr*, *tărbure*.

PUXIMĂĀĀ, **PUXIMĂĀE**, sf., pl. *puximădz*, pesmet, «biscuit; biscotte», Dal, 180; Mih, 416 (*piximete*), PB, 689. V. *păximăde*. — < *παξιμάδι* „~” < tc. *peksimad* (323) „galette”.

PUZGEĀŪĀ, sf., pl. *puzĝel*, GrS, IV, 379 — v. *puĝedădă* (pentru -*ĝ*- > -*z*-, cf. și *ayl:mu*. — Cu privire la -*ĝ*- > -*z*- și la -*z*- > -*ĝ*-, pentru fonetica franceză cf. Bour, § 157: *o s s i f r a g a* > **osfrate* [> **ođfrate*] > *orfrate* și *a s i n u* > **azne* > **ađne* > *āne*. Cf. *ibid*, § 146 (și fr. *ladre* < Lazarus). — În greacă: *μάδδα* și *μάζα*, *μάζα* „(masse de) pâte”. Sau: „*μαζι* wie *ōμάδι* (*ōμαδίζ*) ... una cum, zusammen, mit” (Jeannarakı, 346).

PUZŪME, sf., pl. *puzŭn'i*, stîrpitură, «(homme) difforme; avorton», Dal, 180; *si aȝlŭngă* ... *di puzŭmea a hoărăl'ei* (să ajungă... de risul satului), Lum, V, 9, 11. — V. *pruzŭme*, *rtzile* și gr. *ἀποζούμιον* ('ApΠ, 265).

R

RAC, sm. și sn., pl. *raŭt* și *răcurt* — v. *arac* —, Mih, 434; PB, 689; Cod, 20 b⁹; CEI, 81. Sinonime: *căvru*, *cărăviđă*, *căvăr*, *hărhiđă*. — < vsl., bg. *rakŭ* „cancer, écrevisse”.

RĂCICĂ, sf., pl. *răŭke*, covăŭică cu toartă, «écuelle en bois à manche», CN, 112. Sinonim: *piđupŭnac*. — < ?

RĂDĂ, sf.: *pi ahlăre răđă?* (în atare stare?), PB, 244¹⁴ — v. *arăđă* și sinonimul *nŭzăme* 4°.

RĂDZĂ, sf., pl. *rădz* — v. *arădză* —, Nic, 454; Mih, 434; PScr, 242. Sinonime: *đlit* etc. — < **radia* (*radius* „rayon”).

RĂFE, sf., pl. *răhl*, Mur, IV, 3; **RĂFTE**, sf., pl. *răfturi*, Mih, 434 — v. *arăfe* și *arăftu*².

RĂFTU, sm., croitor, Mih, 434 — v. *arăftu*¹.

RAIŬ, sn., pl. *răluri*, rai, «paradis», Velo, 30; PAnt, 482; BNA, V, 101. Sinonim: *parăđis*. — < bg. *raj* „~”.

RĂNĂ, sf., Dal, 180; Mur, IV, 4; PScr, 242; PB, 689; PAnt, 482 — v. *arănă* și sinonimele *ŭră*, *pleđă*, *plŭŭe*.

RĂPUN, sm., pl. *răpun*¹, platan, «platane», GrS, IV, 370; PETim, 17. Sinonim: *plătan*. — < alb. *rrap* „platano”.

RAR, adv.; **RAR**, *rără*, pl. *rari*, *răre*, Gram, 293; Nic, 454; Mur, IV, 4; *căma rar pi la noi* (mai rar pe la noi), Trib, II, 7-8, 26 — v. *arăr*¹, *arăr*² și *răhav*.

RĂSĂ, sf., pl. *răse*, *rasă*, «soutane de prêtre», Dal, 180; Nic, 454; GEI, 109; *đtŭ s' cru-escu răsă* (đtiu să croiesc *rasă*, đtiu să bat bine), Lum, II, 308; BNA, III, 124 — v.: *cruescu* 3°. V. *arăsă* și *răze*. — < *ράσων* „~”.

RAŬĂ, sf., pl. *răŭă*, naŭiune, «peuple; nation»: *nđăpătŭrŭ a duđmăn*¹lor *a răŭă*¹ei *a noastră* (zlzaniŭ ale duđmaniŭlor rasei (neamului) noastre), PenB, IV, 119; Caraf, 27; *tri răŭa a noastră* (pentru naŭiunea noastră). Sinonime: *lađ*, *mlŭŭe*, *păpul*. — < it. *razza*.

RĂŬE, adj., PB, 689 — v. *arăŭe*.

RĂŬĂ¹, sf., Nic, 453; PScr, 242 (*răđ*); CSt, II, 105 (f. sg. *ra*) — v. *arăđă*², *rodăđă*.

RĂŬĂ², sf., pl. *răŭe*, *cărare* în părul capului, «raie dans les cheveux», Dal, 180; DR, V, 409; 902 (< lat. *ralla* „à poils ras; à trame claire”). — V. *arăđă*¹.

RĂZE, sf., Nic, 453 — v. *răsă*.

RAZĂ, sf., pl. ? : *ti fiŭŭă rază* «tu a agréé. tu as consenti», CLit, 3; 74; 128; 133. — Cf. alb. *răzi* „disposto”. < tc. *răzy* (612) „qui accepte, qui agréé”.

RĂBŬȘŬ, sn., pl. *răbăŭe*, *răboj*, «taille, encoche», Mih, 434; Mur, IV, 3; Jb, XIII, 89. — V. *arăbăŭă*.

RĂCĂŬE, sf., Mur, IV, 3 — v. *răncăŭe*.

RĂCOARE, sf., pl. *răcori*: când n'i-easte răcoare (cînd îmi este frig), WTh, 286 — v. *arăcoare*.

RĂCIUNE, sf.: s' i' am răclînea (să-ți am binecuvîntarea), Lum, II, 170 — v. *ruține*.

RĂDĂȚINĂ, sf., Mih, 434; PScr, 242; PB, 689; *sculeă arburil'i dil rădățină* (scotea aroborei din rădăcină), Lum, V, 9, 18; PAnt, 336 — v. *arădățină, rădățină, zărățină*.

RĂDĂRIKE, sf., Jb, XIII, 89 (*rădărike di fluril, salbă de galbeni*) — v. *arădărike*.

RĂDZĂȚINĂ, sf., rădăcină — v. *zărățină*.

RĂGĂESCU, vb. IV; **RĂGĂIRE**, sf., Nic, 453; PScr, 242 — v. *arăgăescu, arăguire*.

RĂGOCIŪ¹, sn., pl. *răgoāte, alunecuș, «glissoire; verglas»,* Mur, IV, 4. Sinonim: *arun-tătără*. — V.:

RĂGOCIŪ², vb. I (*răguēdī, -ēdēt, -ēdēre*), aluneca, «glisser», Mih, 434; Mur, IV, 4. V. *arăgōdī, rucōdī, rugōdī* și sinonimele *aylīstur, arūnc*. — < ?

RĂGÓZ, sn., Nic, 453; PScr, 242 — v. *răyāze, rogōșū*.

RĂGUČIÓS, -ēloāsā, pl. *răgučīōšī, -ēloāse, alunecos, «glissant»,* Mur, IV, 4. Sinonim: *arunecós*.

RĂGAZE, sf., pl. *răyā'zī*, Nic, 453 — v. *arīgōz*.

RĂIĖSCU, vb. IV: *ōlle... rāīā, sā mbucurā* (oile... roiau, se bucurau), Velo, 19; BNA, V, 66 — v. *arālēscu și ruēscu*.

RĂKĖĀ, RĂKĖĖ, sf., pl. *rākēl* (Muzăkia), rîuleț, «ruisseau; vallée»: *cā(d)zūl tu ațēd rākēā* (căzui în acel rîuleț), Buril, 284; Lum, V, 139 (*rākēle*). V. *rācāle*. — < alb. *rĕkĕ* „rus-cello, rivo” < sl.

RĂKĖ, sf., Nic, 453; PScr, 242 — v. *arākē*.

RĂKĖTĀ, sf., pl. *rākĖte*, salcie, «osier», Mur, IV, 3. Sinonim: *sālĖe*. — < bg. *rakĭta* „~”.

RĀM, vb. I: *tut rāmā cu pul'eānu* (rîma mereu cu bita), PB, 479²³ — v. *rīm*.

R ā m ā 'n, R r ā m ā 'n, -nā, pl. *R(r)āmā'nī, -ne*, PScr, 242. — 1°. *trā 'nā Rāmā'nā mī bāgām și bāēlū la stī'nā* (pentru o română mă puneam și baci la stîină), PLit, 832; PAnt, 31; 2°. *āși aģtūmse fēdā di Rāmā'nī vāsīloān'e* (așa a ajuns regină fata de români), CFr, 168; 3°. *īnīlī, șēdse fīēlōrī rāmā'nī* (cinci, șase flăcăi români), Fr, I, 158; PAnt, 21. — V. *Arāmā'n, Armā'n, Armā'n, Rr*, precum și *cașū, jāle* 1°, *mūnte* 10°, *undzēscu* 8° etc.

RĀMĀNĖSCU, -neāscā, PScr, 242 — v. *armānēscu*.

RĀMĀNĖME, sf., fără pl. — *armānāme* —: *ķlŕā rāmānĖmea nīreāģā, trā s' loāģ vōl 'nā nveāstā greācā?* (a pierit aromānĖmea întregă, pentru ca voi să luați o mireasă (nevastă) grecoaică?), PLit, 929; PAnt, 35.

RĀMĀZĀNE, sf., pl. *rāmāzā'nī, ramazan, «ramazan, grand jeūne des Mahométans»,* Nic, 453; Mih, 437. V. *arāmāzāne*. — < tc. *ramazan* (628) „~”.

RĀMĖ'N, vb. II, PB, 689 — v. *arāmĖ'n, armĖ'n*; CSt, II, 105.

RĀNCĀĖE, sf., pl. *rāncā'ī*, dungă, «raie sur un mur causée par des gouttes d'eau». Mih, 435; *rāna di plūmbā trāpse ūnā rāncāle arōșe* (rana de glonț a tras o dungă roșie), Fl, I, 8, 12. — V. *rīncāe*.

RĀNDZĖ, sf., pl. «...?...»: *ķēŕģī, rā'ndzī, vāķķī ūrdīnā* (circulau cerbi,...?, vulpi), GrB, 141. — < ?

RĀNĖSCU, RĀNĖT, Nic, 435; Mur, IV, 4; *ca pul'tū rānĖt stāū sīngur* (stau singur ca pasăre rănită), Lum, II, 70; *cu īnīma rānĖtā* (—), Fr, I, 77. — V. *arānēscu, arānĖt* și sinonimele *lāvūēscu, lāvūĖt, plĖģūēscu, plĖģūĖt*.

RĀN'E, sf., PScr, 242; **RĀN'ĖSCU**, vb. IV, Nic, 453 — v. *arĖ'n'e, arĖn'escu*.

RĀPÁS, sn. — 1°. *noāpĖea nu aveām rāpās* (noaptea nu aveam repaus), GrB, 2, 27; BNA, IV, 124; 2°. *nu-āfĖlā rāpās* (nu găsește repaus), Fl, I, 1, 5; PAnt, 251; 3°. *lu alāntā lūme*

poate scrie-l s' am răpăs (poate e scris ca în cealaltă lume să am repaus), CalGrB, 67. — V. arăpás¹.

RĂPĂSÉDZŮ (*mi*), vb. I: *s' di tute mnduiră a lui răpăsedză* (și se repauzează de toate chinurile lui), Cod, 66 b²³, — V. arăpás² și sinonimul *arhălipsescu*.

RĂSĂDÎNĂ, invar. și numai în expresiunea: *s' ti fați răsădînă* 'qu'il ne reste rien de toi', face-te-ai praf și pulbere, Mih, 435. — V. *défi*, *pîripăkl*. — < ?

RĂSHIRÁT, -lă: *boafe aslîmtă și răshirătă* (voce stinsă și răsfirată), Fl, II, 1, 2 — v. arăshirăt.

RĂSPÎNDESCU, vb. IV, CEL, 81 — v. arăspînescu.

RĂSTÓRNU, **RĂSTURNĂRE**, **RĂSTURNÁT**, Nic, 454 — v. arăstórnú, arăsturnăre, arăsturnát; ristór.

RĂȘCL'ITÓR, sn., Mih, 435 — v. arășel'itór.

RĂTEĂŮĂ, sf., pl. *rătel*, scripete, «poulie», CFr, 106. — V. arăleăŮă și:

RĂTEL, sn., pl. *răleote*, prîsnel, «peson du fuseau», Mih, 436; Mur, IV, 5. Sinonim: *prîsnel*. — < lat. *rotellus?

RĂŮ, *răŮă* și *răo* (v. *húke*), pl. *răi*, *răle*, PScr, 242; PB, 689 — v. arăŮ².

RĂVĂESCU (*mi*), Mur, IV, 5 — v. arăvuescu.

RĂVDĂRE, sf., PB, 689 — v. arăvdăre și mustădă.

RĂVÉNTI, sf., pl.?, revent, «rhubarbe, rheum officinale», Nic, 453. — < tc. ravend (613) „~”.

RĂ'ZGĂ, sf.: *di áltă ră'zgă easte ouryărămea* (bulgăria e de altă origine), PGr, 135. — V. ar'z-gă și arăzgănd'. — < ?

RĂZUÉSCU, vb. IV (*răzuil*, -uil, -uire), dărîma, «abattre, démolir, jeter bas, ruiner», Nic, 453; PScr, 242; DR, II, 546. V. *ruzuéscu* și *arăzvuéscu*. — < alb. rrëzónj „abbattere”.

RCOĂRE, sf., PScr, 193 — v. arăcoăre, arcoăre. răcoăre. — Scr, 1092: < lat. *recor.

RE!: *ăvdzi, neoă, re!* (auzi (ascultă) încoace (aici), măi!), PLit, 810 — v. a-ré!

READZIM, sn.: *crîștînlădălea readzim are pri vançel'lă* (creștinătatea are reazem pe (în) evanghelie), BNA, II, 88 — v. arădzim¹.

REĂPIN, sm., ciorchine, Mih, 436 — v. arăpun.

RÉBIL, -lă, pl. *rébil'l*, -le, rebel, «rebel»; qui chôme de besogne, chômeur, Dal, 180; Nic, 454; Mur, IV, 5. — V. arébil.

REBILIPSÍRE, vb. IV (*rebilipsil*, -sil, -sire), răscula, «tomber dans le désordre», Dal, 180; Nic, 454. — < ρεμπελλεύω „~”.

REBILIPSÍRE, sf., pl. *rebilipsirl* «rébellion», Dal, 180; Nic, 455.

REBILIPSÍT, -lă, pl. *rebilipsil*, -le, răsculat, «rébellé», Dal, 180; Nic, 455.

REBIL'ÍUSÍRE, **REBIL'ÍUSÍT**, Dal, 180 — v. rebilipsire, -sil.

REČĪCAMÁN, -nă, pl. *rečcamán'l*, -ne, zdrențăros, «loqueteux»: *eră viscūt rečcamán* (era îmbrăcat zdrențăros), PB, 482²⁸. Sinonime: *arăplu*, *părtălós*. — < alb. reekamán „cenciosol”.

RÉČĪKIŮ, -ke, pl. *rečlki*, zdreanță, «loque, guenille», DR, II, 546; *strán'e rečlki* (haine zdrențăroase), PB, 481²⁵; 483¹⁸. Sinonim: *părtăl'e*. — < alb. reekë „cencio”.

RÉHAV, -vă, Mur, IV, 6; CEL, 81; *lărbă réhavă* (iarbă rară), Dal, 180. — v. aréhav și sinonimul *rar*. — < bg. réhavŮ „chairsemé; friable”.

RÉHĂ, sf., pl. *rehl*, creastă de munte, «penchant, pente; crête de montagne», Nic, 455. V. arăhă. — < βήχης „crête de montagne”.

RÉMĂ, sf., Mur, IV, 6; GEI, 196. — v. arémă. — < βήμα „catarrhe, rhume”.

RÉNDĀ, sf., pl. *réndt*, răzătoare, «ratissoire, grattoire», Dal, 180; Nic, 455; Mih, 436. — V. aréndă, rindē și:

RÊNDE, CEI, 81 (< mbg. *rende*); **RÊNDZĂ**, sf., pl. *réndză*, răzător, Mih, 436. — < tc. *rändé* (629) „rabot”.

RÊNGĂ, **RÊNŢE**, sf., pl. *rênţi*, culoare; farsă, «couleur — v. *bulăuă*, *hrômă*; attrape, farce — v. *fêstă*, Mih, 436; Mur, IV, 7; PETim, 17. — 1°. *Ţe rêngă va-l' dal?* (ce culoare îi vei da ?); 2°. *rêncea Ţe l'făde slihiălu* (farsa ce i-a făcut zmeul), PB, 16². — Cf. dr. *rengiu*. — În l. turcă: *renk virmemek* „agir avec une indifférence feinte pour ne pas faire comprendre”. — < tc. *renk* (629) „couleur”.

RÊPĂ, sf., pl. *repi* — v. *aripâne* —, Dal, 180; Nic, 454 (pl. *repurî*); Mih, 436; Mur, IV, 7; CEI, 81. — < bg. *rêpa* „rave”.

REST, sn., pl. *resli*, rest, «reste»: *căflî'ndalul prit spăme vrin rest di murtăeliune* (căutînd prin spume vreun rest de cadavru), ArE, 28. V. *arêstu*. — < ῥέστων „~” < it.-fr.

REŢ¹, sn.: *văpsesc... gălbîn cu reŷ* (vopsesc... galben cu alior), Al. 1901-1932, 95 — v. *arêŷ¹* şi alb. *riell* „euforbia, cipariso”. — < ?

REŢ², sn., Nic, 455 — v. *arêŷ²*.

REZĂ', sm., PScr, 242 — v. *rizé*.

RĖIHĂLE, sf.; *rĖihă'l'î aracă hoărlle* (satele aruncă (depun) plîngerî), PLit, 1023 — v. a. *Ėihăle*.

RIBIL'ÎO, sm., pl. *ribil'eddz*, rebeliune, «rebellion», Mur, IV, 6. V. *rêbil*. — < ῥεμπελλιά „désordre”.

RICĂME, sf., pl. *rică'n'l*, calcul, «calcul», Mih, 436; Mur, IV, 8. Sinonime: *hisăpe*, *luyarĖeamô*. — < tc. *raqam* (626) „chiffre, calcul”.

RIDÎF, sm., pl. *ridîfi* şi *ridîfan'l*, recrut, «conscrit, recrue», Nic, 455; Mih, 437. — < tc. *rédîf* (619) „qui vient à la suite; qui appartient à la réserve”.

RIDÎFE, sf., pl. *ridîfi*, rezervă de infanterie, «réserve (terme militaire)»: *Ėine ridîfe mullă* (vine rezervă multă). — V. *ridîf*.

RIFINÉ, sm. — v. *arifiné* —, Mih, 437. — < tc. *ârifané* (505) „en bons compagnons; s'amuser en payant chacun son écot; cotisation”.

RIGĂTE, sf., pl. *rigă't*, «royaume?; frégate?»: *mî bal cu ûnă rigăte di ma mă'rîle* (mă lupt cu o fregată (?) dintre cele mai mari), GrB, 178. — < ? it.-fr. *fregata*.

RIGLĂ, sf., pl. *rigle*, linie, «règle à régler le papier», Dal, 180; Nic, 455. Sinonim: *hărac*. — < ῥίγλι „~”.

RÎŢA, sm., pl. *riŷan'l*, popă, «roi (jeu de cartes)», Dal, 180; GEI, 196. — < ῥήγας „~”.

RÎŢAN, sm., Dal, 180; GEI, 196 — v. *ariŷan*.

RÎŢE, sm., pl. *riŷeddz*; **RÎŢEĂLE**, sf., pl. *riŷel*, rugămintă, «prière — v. *ariŷe*», Dal, 180; Nic, 456; Mih, 437; PB, 689; PAnt, 482; *riŷeăle ŷ-fac, o mōre bel* (rugămintă îţi fac, o măi beiuale), BNA, II, 90. Sinonim: *părăcălie*. — < tc. *rédjă* (616) „~”.

RÎŢEAŢÎ, sm. şi adj., pl. *riŷeăŷeddz*, rugător, «suppliant»: *oămin'l riŷeăŷeddză* (oameni rugători), Cod, 58²⁰. — < tc. *rydjadjy* (616) „intercesseur”.

RÎHĂTE, sf., Mih, 437; PB, 689; PAnt, 482 — v. *arihăte* şi *arăpăs¹*.

RÎLĂ, sf., pl. *rile*, Mih, 437 — v. *liră¹* şi *flurie*, *gălbînă*.

RÎMĂ, sf., pl. *rîme*, insectă, «sorte d'insecte», Dal, 180; Mur, IV, 9. — Cf. gr. ῥίμυα „maladie des yeux”.

RÎMUXÊSCU, **RÎMUXÎRE**, **RÎMUXÎT**, Nic, 455 — v. *irmuxescu*, -*xire*, -*xit*.

RÎNDÉ, sm., pl. *rîndédz*; **RÎNDEĂŪĂ**, sf., pl. *rîndel*, rindea, «doucine, rabot», GrS, II, 400; Dal, 180; Nic, 456. V. *arîndé*, *rênde*. — < tc. *rendé* (629) „rabot”.

RÎNCL'ÎU, sm., Mih, 437 — v. *ariel'îu*.

RÎPÂNE, sf., pl. *ripă'n'l*, sfeclă, «radis; betterave», Nic, 454 (*ripâne*); Mih, 437; GEI, 197. V. *aripâne* şi sinonimul *păngeăre*. — < ῥεπάνη „~”.

RIPÁS, sn.: *aúștú fir' dt ripás* (bătrîn fără de repaus), BałN, 45 — v. *răpás, rupás, rîpásăre*.

RIPĂ, sf., pl. *ripe* — v. *ar'pă și ri'pă* —, Nic, 456; Mih, 437; GrS, IV, 379; *cărvănea ripa nșos ascăpă* (caravana dispăre jos în ripă), Trib, II, 9-12, 32. — Cf. alb. *rripë* „erta ripida”.

RIPĂSĂRE, sf., pl. *ripăsărl*, repaus, «repos; cessation» (Breăza). — V. *arăpăsăre*.

RIPIDINĂ, sf., Mih, 438; *tu-aumbroăsa rîpidină* (în umbrosul povîrniș), PAnt, 271 — v. *arîpidină*.

RIPIDINÓS, -noăsă, Mih, 438 — v. *arîpidinós*.

RIPINĂ, sf., pl. *ripinidz*, Nic, 456 — v. *arăpun*.

RISÎTE, invar., anulare, «effacement d'un chiffre, d'un nom etc.; action de biffer», Mih, 438; *risile s' ti fał* (șterge-te-ai (să pieri) din fața mea) — v. *cusûre* 7°. V. *arisite*. — < tc. *ressid* (622) „~”.

RISMĂRINĂ, sf., Mih, 438 — v. *rozmarin*.

RISTÓR, vb. I: *birbăclu mł mbuđă' ș' mł ristură'* (berbecul m-a împuns și m-a răsturnat), Mih, 290 — v. *arăstórnú*.

RIȚÎNĂ, sf., pl. *rițin'ł*, rășină, «résine», Nic, 456. V. *arăřinł*. — < *ρήτινη* „~”.

RIVĂNE, sf.: *căł't tuř imnă rivăne* (toți caii merg buiestru), Lum, II, 152; PAnt, 170; BNA, II, 44 — v. *arivăne*. — Pentru existența buiestrului în Orient, cf. și CCP, VI, 168.

RIVANÉE, sf.; **RIVANÍ**, sm., pl. *rivan'ł*, *riwandz* — v. *arivanı* —, Al. 1903, 95; Mih, 438. — < tc. *révany* (630) „espèce de gâteau”.

RIVÉNE, sf., pl. *rivén'ł*, rovine, «terrain accidenté», Mur, IV, 8. V. *aruvén'e*. — < *ῥεβένια* „collines cultivables”.

RIZÁKE, sf.: *la skéle aveá rizáke turfedscă* (la schelă erau provizii militare turcești), CalGrB, 78 — v. *arizáke*.

RIZÁRE, sf., Mur, IV, 10 — v. *arizăre* și *stipsusescu*.

RIZĂ¹, sf., pl. *riză*, cămașă, «chemise en tolle achetée» (grămosteni): *riza dt pl trup s' ři vîndzł* (cămașa de pe corp să-ți vinzi). — < alb. *rizë* „mouchoir blanc; asciugamano”.

RIZĂ², sf., pl. ?, catră alb, «mulet blanc», CFr, 101 — v. *riză¹*.

RIZÉ, sm., řiřină, Dal, 180; Nic, 455 — v. *arizé* și alb. *rezé* „ganghero (di finestra, di porta)”, — < tc. *rézé* (620) „gond”.

RIZÍLE, sf., pl. *rizil'ł*, batjocură, «dérision, sujet d'opprobre», Mih, 438; *móre, łl rızile!* (măre, de batjocură!), PenB, VIII, 58 — v. *puzúme*; *nu ř' u arșine, leá rızile?* (nu ři-e rușine, fa bună de ocară?), Mac, 113. — V. *arizile*, *șúpřł* și:

RIZILÉSCU și **RIZILIPSÉSCU**, vb. IV (*řizil(łps)łł*, -*ł(łps)łł*, -*ł(łps)łre*), ocări, «invec-tiver, rendre honte», Nic, 455. — < *ῥεζιλεύω* „rendre ridicule” < tc.

RIZILIRE, sf., pl. *rizilřł*, ocărire, «action de rendre ridicule», Nic, 456.

RIZILÍ, -*łá*, pl. *řizilřł*, -*le*, batjocorit, «ridiculisé», Nic, 455.

RIZMÓR, vb. IV «mourir de nouveau», Mur, IV, 7. — V. *mor²*. — < ?

RIČĂÉSCU, vb. IV (*řicăłł*, -*ăłł*, -*ăłre*), řicłł, «fouiller avec les pattes dans la terre», Mur, IV, 3. — < ?

RIĐ, vb. III: *řideđł dt moárte* (řideai de moarte), PAnt, 161 — v. *arđ'd*.

RIĐ, vb. I — v. *răm*, *arđ'm*.

RIĐĂTÚRĂ, sf., řimătúřă, «feuille», Mur, IV, 4 — v. *arimătúřă*.

RIŢCĂE, sf., Dal, 180; Mih, 435 — v. *răcâte, rāncâte*. — < alb. *rrëëájë* „abbon-damente, a flotti, a torrenti”.

RI'NDURĂ, sf.: *nřł'n'ea ri'ndură* (ntřlia řindunică), Fl, II, 5, 7 — v. *arđ'ndură*.

RI'NE, sf., Mih, 435 : *tul trîpîu a lui l'i sî fîle di ră'n'e* (tot corpul lui i s-a făcut (s-a umplut) de rîie), Cod, 80^a - v. *ari'n'e*.

RIPÂNE, sf., sfeclă - v. *ripâne*.

RIPĂ, sf. - v. *ari'pă*, *ripă* - «bord escarpé», Mur, IV, 9. - În greaca din E₁ Ir : „ῥίπα πέπτα” (ῥίπα, II, 16). - < lat. *ripa* „rive, rivage, cote”.

RIPÓS, -*podă*, Mur, IV, 9 - v. *aripós*.

RIŪ, sn. PScr, 242; Pant, 482 - v. *ari'ŭ*.

RIURARE, sf., pl. *riurări*, rourare, «action de tomber de la rosée», Dal, 180 Nic, 454.

RIURAT, -*tă*, pl. *riurări*, -*te*, rourat, «couvert ou humide de rosée», Dal, 180; Nic, 454.

RIUREADZĂ, vb. I unipers. (*riură*, *riurăt*, *riurare*), roura, «tomber de la rosée», Dal, 180; Nic, 454. - V. *ariurédză*, *aruédză*, *răuă*, *roăuă* și lat. *r o r a r e* „répandre la rosée, arroser”.

ROĂMIG, vb. I, W, II, 100 - v. *aroămig*.

ROĂȚĂ, sf., pl. *roățe*, roată; piatră găurită de moară - v. *ôcl'lu* 6°, «roue», Mih, 438. - 1°. *un vîltur...*, *acăjă* să să *nîrtească* și s' u *aducă roăță*... *mîrșea* (un vultur..., început să se învîrtească și să rotească... hoitul), CȘc, 42; 2°. *roăta di prisăpră di la modră* (piatra alergătoare de la moară). - V. *aroăță*.

ROĂŪĂ, sf.: *lă'crin'le ca roăuă* (lacrimile ca roua), Pant, 23 - v. *aroăuă*, *răuă*.

ROB, *roăbă*, pl. *roăți*, *roăbe*, rob, «esclave», Mih, 438; Mur, IV, 10; CEI, 81; *roăbă șă sclăvū* (rob și sclav), Cod, 372^a. V. *rop*, *ribuescu* și sinonimul *sclav*. - < vsl., bg. *robŭ* „servus, esclave”.

RÔBĂ, sf., Mih, 438 - v. *arôbă*.

RÔBUL, sm., pl. *rôbul'i*, specie de molid, «espèce de pesce», Mur, IV, 10. - V. *arôb*, *arôbul*.

RÔCUT, sn., Dal, 181; Nic, 456; PScr, 242 - v. *arôcut*.

RÔD (*mi*), vb. III, PB, 689 - v. *arôd*.

RÔDĂ, sf., pl. ?, zăpadă, «neige», Mih, 438; PDicț, 1947, 20. V. *măhă* și *neăuă*. - Cuvîntul apare și în dacoromână: *rode* (PAP, 69; PCon, 41). - < ?

RÔFKE, sf., pl. *rôfki*, tunet; fulger, «tonnerre; foudre», Dal, 181; Mur, IV, 11; CEI, 81 (< bg. *rovja* „Blitz”); PETim, 17; *aveam rôfkea n mî'nă* (aveam fulgerul în mînă), CosP, 52. - V. *arôfke* și *rufedă*, ca și alb. *rogjë* „fulmine” și *rrufë*. - < bg. *rôfja* „foudre” (pentru care cf. și MDoc, 436).

RÔG (*mi*), vb. I (*rugăl*, -*găl*, -*găre*), ruga, «prier», Nic, 456. - 1°. *roăgă-n'l-le a sócru-tui* (roagă-mi-te socrului tău), W, II, 52; 2°. *pri Dumnîdză'ă rugăm* (rugam pe Dumnezeu), Pant, 482; 3°. *di l'irlăre sî-l rugăj* (să-l rugați de iertare), PLit, 1019; 4°. *s' rugă la Dumnîdză'ă* (se ruga la Dumnezeu), ArE, 10. Sinonime: *or*, *părăcălsescu*. - Cuvînt anemiât. - < lat. *rogare* „prier, solliciter”.

ROGÔȘŪ, sn., pl. *rogôșuri*, Dal, 181 - v. *rugôz*.

RÔIĂĂ, sf., PScr, 242; GEI, 197 - v. *arôidă*.

ROIŪ, sn. - v. *arôŭ*. - 1°. *fumeal'ea ca rôllu vîni ūnă după alăntă* (familia (copiii) a venit (s-au născut) ca roiul una după alta), CBiog, 11; 2°. *jeale yin ca roiŭ di-alține* (vin fete ca roi de albine), Pant, 301; BNA, I, 130; 3°. *agălea*, ca *rôtur di albe lilie* (incet, ca roiuri de flori albe), GrB, 173; BNA, IV, 39. - V. *rătescu*. - < vsl., bg. *roi* „examen apum, essaim d'abeilles”.

RÔJDĂ, sf., pl. *rôjde* «...?...: *pirdee*... *anyîltoadsă di rôjdă și murdărie* (perdea... strălucitoare de... și murdărie), Lum, III, 378. - Cf. bg. *rožba* „accouchement”, *roždenie* „enfantement”.

RÔMAN, sm., pl. *róman'i*, clrnat, «grosse saucisse», Mih, 438. - < ?

ROP (grămosteni), sm. - v. *rob* - . - < alb. *rop* „schiavo”.

RÓPAN, RÓPUN, sn., Dal, 27; Nic, 456 — v. *arópun*.

RÓPUT, sn., Dal, 180; *lóelu tul s' trundulá di a tul róput* (tot pământul se zguduia de tropotul lui), PE, 244¹⁸ — v. *aróput* (și vsl. *rûpătũ* „murmuratio”).

RÓS, sm., pl. *roși*, rășoi, «canard», GrS, IV, 379. — V. *rusác*, sinonimul *pataróc* și:

RÓSĂ, sf., pl. *róse*, rașă, «cane», Mih, 438; 75; Mur, IV, 12; PScr, 242 (pl. *roși*); DR, II, 546. Sinonime: *páphe*, *pátá*¹. — < alb. *rósë* „anitra”.

RÓȘCUVĂ, sf., pl. *róșcuve*, roșcovă, «caroube», Dal, 181; CEL, 81. — < bg. *rožkovũ* „...”.

ROȘŪ, *róše*, PScr, 242; PAnt, 482 — v. *aróșũ* și gr. *ρῶσα* „ἡ κοκκινόξανθη γίδα” (Boga, II, 245).

ROȘUKÉFAL, -lă, pl. *roșukéfal’l*, -le, cu cap roșu, «(mouton) à tête rouge». — < *roșũ* + κεφάλι „tête” (cf. gr. *κοκκινοκέφαλος*).

ROZ, sn., PScr, 242 — v. *aróz*.

ROZMARÍN, sm., pl. *rozmarín’l*, rozmarin, «romarin», PLit, 954. V. *rismárină*. — < it. *rosmarino*.

RR, Rr, rr = *Ṛ, Ṛ̃*: sunet propriu graiului aromânilor fărșeroți. El există în albaneză. În dacoromână l-am auzit în graiul bătrînilor din Poiana Sibiului. — Pronunțarea lui vibrantă apare nu numai cînd e inițial, ci — mai rar — și în silabă finală, cînd provine din -*rl-* sau din -*rn-*. — V. *Rămă’n* și alb. *r(r)ēmē’r* „Wlache, Hirt, Bauer”.

RĂCĂTOÁRE, sf., CFr, 163²³ — v. *lăldătoare*.

RRĂŪ, sn.: *măre Ṛăũ este căkea*, Cod, 100¹⁷ — v. *căke*, *Rămă’n*, *răũ* etc.

RSÍNE, sf. PScr, 242 — v. *rușine*.

RUBIÉ, sm., pl. *rubíédz*; **RUBÍÉ**, sf., pl. *rubíł*, galben de salbă, «monnaie d’or, médaillon», Dal, 181; Nic, 457; CalGrB, 67. — V. *arábe* și alb. *rupia* „moneta”. — < tc. *roublé* (630) „monnaie de l’Inde; roupie”.

RUBÍN, sn.; **RUBÍNE**, sf., pl. *rubíne*, rubín, «rubis», Mih, 439; *aróșe l’l-erá gúra*, ca *aróșile rubíne* (roșie îi era gura, ca roșiile rubine), Trib, III, 2, 7. — < it. *rubino*.

RÚBLĂ, sf., pl. *răble*, rublă, «rouble», Dal, 181; Mih, 439. — < rus. *rublĩ* „...”.

RUBUÉSCU, vb. IV (*rubuĩl*, -uĩl, -uĩre), robi, «réduire en esclavage», CEL, 81; *l’i rubuĩ* (i-a robit), Cod, 78⁶; 77 b⁸. V. *arubuésucu*, *rob* și sinonimul *scăduésucu*. — < bg. *robuvamũ* „être esclave”.

RUC, vb. I: *la rucăĩ-lu stĩ cărăve* (ian aruncați-l peste (în) barcă), PLit, 911 — v. *arúc* și gr. *ρουκῶνου* (Hris, 201).

RUCÁNE, sf., rindea mare, «rabot, riflard», Mur, IV, 14. V. *arucáne*. — < *ρουάνι* „...”.

RUCÓCÍŪ, sn., pl. *rucodăce*, cerc, «cercle», Al, 1903, 79. V. *arócut* 2°, *çirgal* etc. — < ?

RUCUCÓTIR, sn. — v. *ar(u)cucółir*.

RUCUÉSCU (*mĩ*), vb. IV (*rucuiĩl*, -uĩl, -uĩre), «consoler?», DR, II, 546 și CAR, 174 („țin, apuc” < alb. *rrok* „afferrare; abbracciare”); PhOr, II, 757. — 1°. *așă’te noi tru pĩste s’ nă rucuiĩmũ* (așa noi în credință să ne consolăm), Cod, 46 b¹⁴; 2°. *ăltu dóru nu amũ căre sĩ mi ruculăscă, yória di tĩne* (alt dor nu am care să mă consoleze, afară de tine), Cod, 83 b²⁰; 3°. *a sođre șă locũ mi ruculĩ* (la soare și pămînt mă consolați?), Cod, 83 b¹⁷; 4°. — *nu am a cui s’ mi rucuescu*. — *riculă-te a sóeru-tul* (— nu am cui să mă consolez (?). — consolează-te (sau roagă-te?) socrului tău), RomP, VII, 42 (332) — cf. *rog* 1°. — În CL, LXXV (1942), 477, Per. Papahagi dă *aruguésucu* (v. *aruguésucu*²). — < alb. *rëkónj* „sospirare; consolare”.

RUČÍNE, sf., GrB, 1, 14; *s’ l’ am ručínea* (să-ți am binecuvîntarea), BațP, 15 — v. *răčlâne*; *s’ n’-ăt ručínea, picuráre* (păstorule, să-ai binecuvîntarea mea), BațP, 14; BNA, III, 110. — V. *urăčlâne*.

RUD, *rúďđ*, Nic, 457 — v. *arúďđ* și gr. *ρούδους* (Hris, 347).

virtuální. — < ро́дъви „~“.

RUDZINÁRE, RUDZINÁT, Nic, 458; W, II, 94 — v. *arudzínáre, arudzindl.*

... ruginel), PLit, 989. — În greaca din Epir : τὸς ρουτζίνας ('Ηπειρο, VII, 155). — V. *arudzină*.

RUDZINÉDZŮ, vb. I: **RUDZINÍT**: *tu tlyáne rudziniltä* (In tigaie ruginită), PLit, 1054:

RUDZINÓS, Nic. 458 — v. *arudzínédzű*, *arudzinił*, *arudzínós*.

rulésu.

„catarro, raffreddore”.

porazione", bg. *rufetŭ* „corps de métier". — < tc. *hīrfet* (502) „art; métier".

RUFIE, sm., curte marțială, Fl, II, 7, 14 — v. *urfié*.

RÚFU-N-BÚFU, invar. tîrîş-grăpîş, «tant bien que mal», Mur, IV, 14; PGr, 135. — < ?

„ronce : framboisier" (REW, 7414; PFon, § 130).

ardea (cînd văzu rugul unde ci se ardea, dar rugul nu ardea), Cod, 59¹⁶. — < lat. *rogu* .. ~".

RŪGĀ¹, sf., Nic. 457 — v. *arúgā¹*.

RUGĂCIUNE, sf., pl. *rugăcăn'ni*, rugăciune, «priere», WTh. 320. Cuvînt necunoscut.

— < lat. *rogatio*, -*onem* „prière”.

280: Bair. 122 — v. *arāaóčlū. rāaóčlū.*

αργός.

RUGUČEÁR. sm., PET. 42 — v. *arugučear. liyučear.*

la cruce și la icoană): *și s' rugulă la Dumnîdză'* (și se ruga la Dumnezeu). — V. *ruculescu*.

roughān (632) „vernis”.

Cf. bg. *ruža* „guimauve”.

146. V. *urón*. — < ?

rubia „garance, plante à teinture”).

RUIÉSCU, vb. IV - v. *aruéscu*, *ruéscu* -, roi, «essaimer; répandre, déborder», Dal. 181; CEL, 81; GrB, 127. - V. *rotă* și bg. *rojá* „former un nouvel essaim”.

RUIRE, sf., pl. *rutri*, roire, «essaimement», Dal, 181.

RUIT, -lă, pl. *ruif*, -te, roit, «essaimé», Dal, 181.

RŪJĂ, sf., pl. *rôji*, irandafir, «rose»: *răjă din livăde* (trandafir din livadă), PenB, II, 151. V. *rujiță* și sinonimul *trandăflă*. - < bg. *ruža* „guimauve”.

RUJÉSCU, vb. IV, Mih, 440; *rujéște năirul călu* (calul nechează supărat), Lum, I, 196; *ca cal ma s' i' arujéscă, rujé-l'i tîne ca iapă* (dacă el îți va necheza ca un cal, tu nechează-i ca iapă), Lum, II, 308; BNA, II, 124. - V. *aruješcu*.

RUMATICÓ, sm., pl. *rumaticădz*, reumatism, «rhumatisme», CalGrB, 19; GrS, VI, 386. - < *ρευματικός* „~”.

Rumă'n, *Rumă'nă*, PB, 689 - v. *Rămă'n*.

RUMĂNIE, sf., fără pl. româtime, «l'ensemble des Aroumains»: *ciudie je s' feăje tu rumănie* (ciudățenie ce s-a făcut în româtime), PLit, 841. - Corect, trebuie ortografiat **Rumănie** «terre des Aroumains» - cf. PLir, 345, țara aromânilor. - La Buril, 151: *Rmănia tătă* (aromânimea toată).

Rumăniŭ, sm. «terre des Aroumains»: *Rumăniŭlu l-trunduiră* (țara aromânilor au zguduit-o), GrB, 189; PAnt, 43. - V. *Armăniŭ*.

RUMBETĂ, sf., Dal, 181; *rumbettle asună* (trompetele sunau), Fl, II, 7, 18 - v. *turumbetă*.

RŪMIN, -nă, Nic, 547; Mih, 440; PAnt, 482; BNA, I, 64 - v. *arămînă*.

RUMINÉSCU (*mi*), vb. IV (*rumînŭ, -nŭ, -nŭre*), rumeni, «rendre vermeil», Mih, 440; Mur, IV, 16. - < *rūmŭn*.

RŪNCU, sn., Mih, 440 - v. *arūncu*².

RUNGĂ', sm., pl. *rungădz* (Bălăsă), mare avalanșă de zăpadă, «grande avalanche de neige». - < alb. *rungallë* „valanga”.

RUP¹ (*mi*), vb. III, Mih, 441 - v. *arūp¹* și gr. „ἐρρούπισε καὶ πάει, ρούπ(ι)σε καὶ πάει” (ἘρΓλ, 80; Σαρ, 28); „ροῦπ'σι στα κατ' ” (Boga, I, 332).

RUP², sm., pl. *rukŭ*, monedă turcească, «monnaie turque d'or ayant la valeur d'un quart de la lire turque», Mur, IV, 16; Mih, 441 - v. *arūp³* și alb. *rup* „rupia (monetă)”.

RUP³, sm., Mih, 441 - v. *arūp⁴*.

RUPÁS, sn., PScr, 243; Gram, 295; *rupás atúmŭea di 'șl-află* (de-și găsea atunci repaus), PLit, 1050; PAnt, 66 - v. *arāpás¹*.

RUPĂȚÉSCU, **RUPÎȚIRE**, **RUPÎȚIT**, Dal, 181 - v. *arupăjă'scu*, *arupăjŭ're*, *arupăjŭ't*. - < *rōpul*.

RUPUSÉDZŪ, vb. I, Gram, 295 - v. *arāpás²*.

RUPUSÓS, -soasă pl. *rupusósŭ, -soăse*, calmant, «qui fait apaiser, calmant», Gram, 295.

RUPUȚÉSCU, vb. IV: *arupușŭră tu hălăte jgl'toate* (în tindă au ropotit pași), Fl, II, 7, 8 - v. *rupăleşcu*.

RUS, *rúsă*, pl. *ruși, rúse*, roșcat, «blond-roux», Mih, 441; PScr, 243; CN, 107; DR, IV, 950; REW, 7466; GEI, 197. - V. *arús*, precum și sl. *rusă* „blond-roux”, gr. *ρούς-ρούς* I (Boga, I, 332).

RUSÁC, sm., pl. *rusăŭt*, GrS, IV, 379 - v. *ros*.

RUSÁTNAMEI, sf., pl. *rusátnamei*, autorizație, «autorisation»: *aveám scodă rusátnamei* (scosesem autorizație), Lum, V, 18. - < tc. *rouķeat-namé* (619) „lettre de permission, d'autorisation”.

RUSEĂŪĂ, sf., Mih, 441; W, II, 42 - v. *aruseăŭă*.

RUSFAKEAŪĂ, sf., pl. *rusfăkel*, salvie, jaleș, «sauges», Dal, 181. - < *ἀλυσφακιά* „~”.

RUSFÊTE, sf., Dal, 181 — v. *ruşfête*.

RUSFITŢI, sm., pl. *ruşfitŢeădz*, care ia ruşfet, «celui qui accepte des présents», Dal, 181. — < tc. *riehvetdji* (622) „~”.

RUSPEĂSĂ, sf., pl. *ruşpeăse*, iritaţie a pielii cu transpiraţie, «irritation du visage avec transpiration», Kats, I, 86. — V. *arăspeăse*.

RUSPÎE, sf., pl. *ruşpîi*, curvă, «catin, prostituée», Mih, 441; Sinonime: *putână* etc. — Cf. alb. *rospi*, *orosp* „prostituata”, gr. ῥόσπιον „ἡ πόρνη, die Hure” (ὁὡς πὼς θαρρεῖς, μωρὴ ῥόσπιον, πὼς ἤρθα ᾿γὼ γὰρ σένα); Jeannarakis, 140²⁵. — < tc. *rospy* (631) „femme prostituée”.

RŪSPU, -pă, — v. *arăspu* —, Mih, 441; eşf, *mo! flurie rūspă* (ieşi, măi galben nepreţuit, măi fată nestemată), Al. 1903, 85. — Cf. şi alb. *ruşp* „eine Goldmünze” (GM, 371). — < it. *ruspo*, „moneta d'oro”.

RUŞĂT, -tă, pl. *ruşăf*, -te, «rot geschminkte»: *feătă, mor! ruşătă* (fată, măi roşită), W, II, 16. — < *roşă*.

RUŞCUVÂN, -nă, Lum, II, 358; BNA, III, 124 — v. *aruşcuoân*. — < ?

RUŞÊSCU, vb. IV: *căma nelo ruşeăşte foclu* (mai încolo roşeste focul), PAnt, 278 — v. *aruşescu*.

RUSFÊTE, sf., Nic, 458; Mih, 441 — v. *arusfête*. — < tc. *riehvet* (622) „présent donné pour corrompre”.

RUŞÎNE, sf., PSer, 243 — v. *aruşîne*.

RUŞTUÊSCU, vb. IV — v. *aruştescu* —, jena, «se gêner», Mih, 441. — < ?

RUŞUNĂT, -tă, pl. *ruşunăf*, -te, PSer, 243 — v. *aruşnăt*.

RUVÊLE, sf., CAR, 257; *scoşû ruvêlea* (am scos revolverul), FI, II, 3, 3 — v. *arăvôle*, *aruvôle*.

RUVULÊSCU, **RUVULSÎRE**, **RUVULSÎT**, Nic, 457 — v. *arăvulsescu*, *arăvulsire*, *aruvulsî*.

RUZUÊSCU (*mi*), vb. IV (*ruzuîi*, -uîf, -uîre), «(se) ruiner», Mih, 441. — V. *răzuescu*.

RUZUÎRE, sf., pl. *ruzuîri*, ruinare, «action de ruiner», Mih, 441.

RUZUÎT, -tă, pl. *ruzuîf*, -te, ruinat, «ruiné»: *căse ruzuîte* (case ruinate), Mih, 442. Sinonim: *ărvală*.

S

S + cons → z + cons.

S¹, conj., să, «que; si», Dal, 181; Nic, 458; Jb, I, 34 (t. VII, 21). — 1°. *eû va s' es din apă* (eu o să ies din apă), PLit, 802; PAnt, 91; 2°. *niipără s' făcă ună vie* (începură să facă o subterană), PLit, 802; PAnt, 91; 3°. *s' aveâm putedre* (dacă aveam (ași fi avut) putere). — V. *să¹, sl¹; scârkin* 5° etc.

S², pron. refl., pers. a 3-a sg. și pl., se, «se». — 1°. *si s' bătă cu zmeûlu* (să se bată (lupte) cu zmeul), PAnt, 91; 2°. *s' cunuscără di an* (se cunoscără din anul trecut); 3°. *s'-aveâ făptă veârde* (se făcuse verde). — V. *să², st²*.

S³, (ei, ele) sint, «ils, elles) sont»: *mași dol s' ahtărl tu hoără* (în sat numai doi sint atari), Baș, 33; *ca mine nu-s* (ca mine nu-s), CalGrB, 49; BNA, IV, 27.

S⁴ — v. *ș*, *fi*: *la-s'-lu iu ma 'șt-yine* (iată-ți-l unde își vine), BașP, 27; *la yinu-s'-li pri minte* (ian vină-ți-fi în minți), BNA, III, 154; *patrisl'i < patrișl'i*, Cod, 70²⁴ — v. *patric*; *noișâsl'i < noișâll'i*, *ûsprâs < âsprădzafe* etc. — Cf. **Introducere**, § 18 b, p. 25.

-SA, adj. pos. f. sg., -sa, «sa», Dal, 181; Nic, 459. — 1°. *mât-sa* (bunică-sa); 2°. *a cum-nălă-sal* (cumnatei sale), PB, 283³¹; 3°. *lôclu a doamnă-sal* (locul (pămîntul) stăpînei sale), PB, 107³³; 306³⁴; 4°. *a fedtă-sal* (fetei sale), PB, 111³; 5°. *a hîl'e-sal* (fiicei sale), PB, 175¹³; 209²⁷; 6°. *a mă-sal* (mamei sale), PB, 192²³; 288²³; 7°. *d-ițeă a mul'edri-sal* (zicea mîierii sale), PB, 56¹⁴; 407⁷; 8°. *a mămă-sal* (mamei sale), PLit, 850; PAnt, 52; 9°. *d-i'șe a nôr-sal* (a zis norei sale), PB, 7²; 10°. *a soăcăr-sal* (soacrei sale), PB, 74⁴; 11°. *a sôr-sal* (sorei sale), PB, 169³³; 486⁹; 12°. *a neărcă-sal* (mamei sale vitrege). — V. -su², *meă, ta¹*. — În italiană: *suorsa, sourma* (Zing, 1561) — < lat. *sa, sua*.

SAB, *săbă*, pl *sașl, sâbe*, GrS, IV, 379; *lo călea săbă* (a luat calea rea, urtă), CFr, 196 — v. *slab* și sinonimul *zâlf*.

SABÎNA, invar. «enlever, enlèvement» (Névisca): *și tu munș apôl sabina* (și apoi răpire-ducere în munți), PenB, II, 85. — V. *sabûra!* și:

SÂBINE, invar. «arrête-toi, cesse, cessez» (grămosteni): *fă sâbine* (încetează, oprește-te). — < ?

SÂBRE, sf., pl.?, răbdare, «patience; résignation», Mur, IV, 19. Sinonime: *arăvdăre, ipumunte*. — < tc. *sabr* (755) „*patiemment*”.

SABŪRAI, SABŪRANE! «interj. d'acharnement». — V. *bûra!*, *obûrani!* și tc. *sa-b-oû-ran-é* (755) „*patiemment*”.

SAC, sm. și sn., pl. *sașl, sâcurî*, sac; haină, «1°. sac; 2°. habit fourré d'hiver pour les femmes, manteau de femme-fourré — v. *șună*», Dal, 181; Nic, 460; Mih, 443; PScr, 243; RomP, VII, 31 (321) „scurteică”. — 1°. *acumpără doi sașl di pi'ne* (a cumpărat doi saci de pîine), GrB, 224; PAnt, 228; BNA, IV, 146; *'șt-aftă sâclu pedtîclu* (sacul și-a găsit peticele),

PLit, 621 — v. *tângire*; *bunel fâseă cu săclu* (făcea binefaceri cu grămada); *s' l'i poartă cu săclu* (să-i poarte (care) cu sacul), PB, 97³⁴; *sac arăptu easte* (e sac rupt = e risipitor), PGr, 135; 2°. *să-n'l pltrél fustâne s' sac* (să-mi trimiți rochie și haină îmblănită), GrS, IV, 245; *n'l-easte dor di un lai sac* (mi-i dor de o haină îmblănită, bată-o s-o bată), PLit, 865; *ta s' n' adără saft s' fustă n'l* (ca să ne facă blăni și rochii), ICar, 28; *s' nă coasă fustă n'l și sâcuri* (să ne coasă rochiile și haine de blană), W, II, 56. — Cu sensul 2°, cf. gr. *σάκκος* (Boga, I, 335). — < lat. *saceus* „sac; vêtement de crin grossier”.

SACAI, sm., pl.?, răpciugă, «morve (maladie des chevaux)», Mur, IV, 19. V. *săcălărcu*. — < σακαί „morve, farcin”.

SACIN, invar., atenție «attention; gardez-vous; défendu», Mih, 442. — < tc. *sâkin* (659) „paisible; tranquille”.

SACURĂFĂ, sf., pl. *sacurăhl*, ac mare, «grosse aiguille», WTh, 291. Sinonim: *hundru-vénal*. — < σακκοράφα „~”.

SAD, sn., pl. *săduri*, vie plantată de curind, «plant de vigne», Mih, 443; Mur, IV, 20. — < bg. *sadŭ* „plantation”.

SADÉ, adv. și adj. invar., numai, «simplement, seulement — v. *mași*; simple, pur — v. *sodéu*», Dal, 181; Nic, 464; Mih, 443. — 1°. *adrâte sadé după mintea a tintrilor* (făcute numai după mintea tinerilor), PB, 166¹⁷; 2°. *yiprăkl sadé* (sarmașe simple). V. *sal*. — < tc. *sadé* (657) „seulement”.

SADÉŪ, -dée, pl. *sadél*, pur, «pur. simple», Mih, 443. V. *sadé* și sinonimele *mundt*, *sket*. — Cf. și alb. *sadé* „schietto”.

SĂDINĂ, sf., pl.?, «espèce d'herbe, *andropogon gryllus*». — < bg. *sadina* „pâturage; herbe de prairie artificielle”.

SAFI, adv., perfect, «parfaitement; purement»: *șteă nturjêștile safi* (știa cele turcești (limba turcă) la perfecție), Al, 1903, 53. — Cf. și gr. *σαφή* ('ΑρΓλ, 81; Σαρ, 28). — < tc. *sâty* (749; 763) „pur; non mélangé”.

SAFİR, sn.; **SAFIRE**, sf., pl. *safire* și *safiri*, safir, «saphir», Dal, 181; Nic, 469; Mih, 443. — < σάφιρος „~”.

SAFRÂN, sm., pl. *safrân'l*, șofran, «safran», Mur, IV, 20. V. *șafrán* și sinonimul *crocă*. — < tc. *safran* (644) „(couleur de) safran; jaune clair”.

SAFTIÂNĂ, sf., Mih, 443 — v. *săhtiâne*, alb. *saftian* etc.

SAYLĂM(CU), -m(c)ă, pl. *saylăm(l)i*, -m(l)e, sigur, «sur; homme de confiance», Mih, 444 («vagabond»?). Sinonime: *ștyur*, *ștyurpsit*. — < tc. *saghiam* (748) „sain; en bon état”.

SAYLĂME, adv. și adj. invar., sigur; veritabil, «sûr; en sûreté; véritables», Mih, 443. — 1°. *nișl nu ū-ău saylăme* (dinșil nu o au mintea intactă, nu sint cu mintea întreagă, sănătoasă), LP, 54; BNA, II, 120; 2°. *tâte sântu saylăme* (toate sint sigure, veritabile). — V. *saylămcu* și sinonimele *sălcu*, *ștyur*, *ștyurpsit*.

SĂHNĂ, sf., pl. *săhne*, paloare, «pâleur, couleur jaune», Mur, IV, 21. V. *săhn'isescu*. — Cf. tc. *sakhn* (669) „chaleur; calorique”.

SĂI, adv., numai, «seulement»: *curcusăra sal harăuă eră* (intriganta era numai bucurie), Lum, IV, 112. Sinonime: *m'nci*, *mișl*, *sadé*. — V.:

SĂI, adv. și adj. invar., exact, «exact». V. *sălcu*. — Cf. și alb. *sahl* „esatto. vero”. — < tc. *sahih* (757) „vrai, exact”.

SĂICU, -că, pl. *săiți*, -je, sigur, «sûr, positif»: *oămin'l săiți, cu mînte coăptă* (oameni siguri, cu minte coaptă), BNA, II, 76. V. *saylămcu*. — < *sai*.

SAIDISÉSCU, vb. IV (*saldisil*, -sil, -sire), a lua în seamă, «prendre en considération; honorer», Car, 111. — 1°. *că je nu saidisăjă căsēntu?* (de ce nu dădeai atenție celui străin?), Cod, 12 69; 2°. *s' lăha lunusirea a meă o saidisăcșle Hrisôlu?* (și parcă pocăirea mea o ia în

seamă Hristos?), Cod, 29¹²; nu sãldiseã dimândăciunea al Dumnid:ã' (nu respecta porunca lui Dumnezeu), Cod, 69²¹. V. sãldisescu. — Cf. și alb. *sa jdis* „onorare, aver riguardo”. — < tc. *salmaq* (754) „~”.

SALAMÉNDRĂ, sf., pl. *salaméndri*, salamandră, «salamandre», Dal, 181; Nic, 461 (*salamândră*); GEI, 197; (DR, III, 819; IV, 397; 399). — < σαλαμάνδρα „~”.

SALAMŪRĂ, sf., Nic, 461; GEI, 197 — v. *sălmură*.

SĂLĂ, sf., pl. *săll*, sală, «salle», Dal, 181; Nic, 460; Mih, 444; PB, 690; PAnt, 483. — Cf. gr. *σάλα*. — < lt. *sala*.

SĂLBIT, -tă, pl. *sălbil*, -ie, palid, «pâle, blêmes», Nic, 461; W, II, 50; *mo! liliče gâlbînă, țe al bôta sâlbîtă* (măi floare galbenă, care ai culoarea palidă), Lum, III, 163; *mo! liliče âlică, țe nî-l' apirîși sâlbîtă?* Lum, VI, 2, 7 — v. *âlică*. V. *sârbil*. — < lat. *exalbidus* „blanchâtre”.

SALÉP, sn., Nic, 461; Mih, 445 — v. *salépi*.

SALEPČÍ(Ū), sm., pl. *salepčil*, salepciu, «qui vend du salep», Mih, 445. V. *sălipčî*. — < *salép*.

SALÉPL, sf. (fără pl.), salep, «salep». V. *sălepe*, gr. *σαλέπι* etc. — < tc. *sahleh* (668) „orchis; salep”.

SALÍM — numai în Cod, 117 b⁸: *Jésu salim!* (să trăiască Isus!). — < tc. *sâlim* (660) „sain; sauf”.

SALKÍŪ, -ie, pl. *salkil*, urlicios, sanchiu, «odieux, détestable», Mih, 445. — < ?

SĂLMĂ, sf., pl. *săl'n'l*, fulg, «brin», Nic, 461 (*s'l'mă*). Sinonim: *șl'e*. — < bg. *slamu* „paille, chaume”.

SALÓN, sn.; **SALÓNE**, sf., pl. *salón'l*, salon «salon», BNA, II, 84; 134; Mih, 445. — < *σαλόνι* „~” it.-fr.

SĂLPĂ, sf., PLit, 270 — v. *lălpă*.

SALTAMÁRCĂ, sf., pl. *saltamăr'ri*, specie de vestă, «sorte de veston très court et noir, à longues manches, que portent les femmes — v. PIm, II, 177; il est semblable au *cundüşâ* des hommes», PenB, III, 168; PDic², 1947; 20; REW, 7551. — Cf. bg. *saltamarka* „pourpoint”, gr. *σαλταμάρα* (Boga, I, 336), tc. *salta-marka* (659; 750) „espèce de veste courte que portaient autrefois les matelots”. — < it. *saltambarea* „cappotto alla marinara; soprabito da uomo”.

SĂLTĂ, sf., pl.?, salt, «saut»: *'nă sáltă dedde* (a dat (a făcut) un salt), BNA, II, 90. — V.:

SĂLTU¹, vb. I (*săltâl*, -tâl, -târe), sălta, «sauter», Dal, 189; Mur, IV, 23; *dl hroá sáltâ* (sălta de bucurie), CosP, 35. V. *asáltu* și sinonimul *ansâr¹*. — < lat. *saltare* „danser [avec gestes]”.

SĂLTU², sm., pl. *sălll*, psalt; arșic plombat, 1°. chantre; 2°. osselet plombé, Mih, 446; 322. — V. *psáltu*.

SĂLTĂ, sf., pl.?, sos, «sauce», Dal, 181; Nic, 461. V. *dădmă*. — < *σάλτσα* „~” < it. *salsa*.

SĂLȚE, sf., pl. *să'lll*, salcie, «saule; osier», Dal, 181; Nic, 461; Mih, 445; PScr, 243; PB, 690. — 1°. *lăsă, că și sâlțea a meă va s' făcă aúăă* (lasă, că și salcia mea va face struguri), PLit, 621; 2°. *să'llile cu lumă'kl lúndzi* (sălciile cu ramuri lungi), Lum, II, 246; PAnt, 217; BNA, IV, 72. Sinonim: *răkiltă*. — < lat. *sallx*, *sal(i)cem* „saule [arbre]”.

SĂLTINĂ, sf. și adj. f., Nic, 462; Mih, 445 — v. *săr'tină*.

SĂL'EAR, sn., pl. *săl'eare*, șervețel, «petite serviette de table qu'on met sous le menton des petits enfants pendant qu'ils mangent». — Cf. gr. *σαλιάρης* „baveux; bavard”; tc. *sal'far* (751; 660) „salive”.

SĂMĂ, sf., CȘc, 8; *sămă mare!* (minune mare!), CBiog, 31; *cum s' fêfe sama aistă?* (cum se făcu minunea asta?), CȘc, 32. — V. *θάμα* (pentru $\theta > s$ mai ales în graiul din Gópești și din Muluviște, cf. GrS, I, 329; IV, 240, iar pentru sudul italian, cf. Morosi, 107 (*sed* < *Θεός*), 161 (*órntsa* < *ὀρνίθα*)). V., aci, și *părmls*.

SAMSACI'ZE, sf., fără pl., colofoniu, «colophane», Dal, 181. — V. *εεαμτσαί'ze*, *saci'ze*.

SAMÚRE, sf., PB, 690, samur — v. *sămúre*.

SAN¹, sn., pl. *sáne*, farfurie, «assiette»; casseroles: *si-n'l dal un san* (să-mi dai o farfurie de argint), PB, 454²³; *ci'te vi'ră san di lăpte* (cite vreo farfurie de lapte), FI, II, 5, 2; *alânti sânt tră di asmt* (celelalte farfurii erau de argint), CFr, 162. — V. *săháne* și *sále*.

SAN², *sănă*, pl. *sân'l*, *sáne*, sănătos, «sain», Dal, 181. V. *sin*. — < lt. *sano*.

SÁNKI, conj., ca și cum, «comme si», Mih, 447; *sánke*, *s' este că faci ține* (adică, dacă e că faci bine), Cod, 15¹⁸; 69⁷. Sinonim: *táha*. — < tc. *san-ki* (752) „supposez que; comme si; soit-disant”.

SANTACRUTĂ, sf., pl. *santacrúte*, mătase, «soie». Sinonime: *mităse*, *sirmă¹*. — Gr. *σατακρούτα*. — < it. *seta eruda* „seta non ancora lavata në tinta”.

SÁN'E, sf., pl. *sân'l*, sanie, «tralneau», Kats, I, 86. — < bg. *sanl* „—”.

SAP, vb. I (*săpăl*, -*păt*, -*păre*), săpa, «piocher»; (re)cherchers, Dal, 191; Nic, 464; Mih, 448; PScr, 243. — 1°. *săpă' fucurina* (a săpat vatra cu foc), PB, 182²³; PAnt, 100; 2°. *l-săpă* (il săpă, îl urmărește, îl cercetează), PGr, 135. V. *săpă* și *tirkescu*. — < lat. *sappare*.

SÁPĂ, sf., pl. *săkt*, săpă, «pioche», Dal, 181; Nic, 464; Mih, 448; PGr, 135; PAnt, 483; CN, 32; REW, 9599 (< *zapp*). — 1°. *di săpă s' lupătă vi'ră nu ascăpă* (de săpă și lo-pată nimeni nu scapă), PLit, 621; 2°. *cu din'il'i ca săkt* (cu dinții ca sape), PB, 147²⁶. Sinonim: *cupăceără*. — Gr. *σαπίνα* (Hris, 260; Boga, I, 397). — < lat. *sappa* „sorte de hoyau”.

SAPĂLÁTĂ, sf., pl. *sapălăte*, săpă lată, «hoyau», Mur, IV, 27.

SAR, vb. IV, Nic, 466; PScr, 234; *săred n sus și arujeá* (sărea în sus și necheza), FI, II, 1, 8; PAnt, 347 — v. *arsăr*.

SARACUFĂI, sm., pl. *saracufălan'l*, molie, car, «artison». V. *sărake* — < *σαρακοφάγωμα* „mangeure de vers; vermoulure”.

SARAGĂRĂ, în expresiunea: *mi feclă saragără tje suis trempé(e)*, (mă făcu lei oarcă), Lum, IV, 217. Sinonime: *muclște*, *pupăl'lă* etc. — < ?

SARAILÍ, sm., pl. *sarailădz*, sarailie, «gâteau»; gâteau au fromage, Mih, 448 (*sarallie*, sf., pl. *sarallil*). V. *sălărie*. — < tc. *saraily* (671) < *sardī* „palais”.

SARANDŪNĂ — numai în formula: *ptprtrună sarandună* (mac(ule)...?), Lum, I, 267; PLit, 726. — < ?

SARÁVAL, -*lă*, pl. *sarával'l*, -*le*, prăpădit; mîrtoagă, «qc de vieux; criquet, rosse». — < *σάραβαλον* „qc de vieux; vieillerie”.

SÁRBIT, -*lă*, searbăd, «pâle»; insipide, Mih, 449 — v. *sărbil*.

SARCALEȚŪ, sm. — v. *scarcaléșu*.

SÁRCĂ, sf. — 1°. *măla... cu sárca turnălă* (bunica... cu sarica întoarsă, îmbrăcată pe dos), PB, 305¹³; 2°. *un aúșu cu sárca turnălă* — *ariălu* (un bătrîn cu sarica întoarsă — ariciul), PLit, 352; 3°. *va f' u tórnu sárca di-alănlă părte* (am să țî-o întore sarica de cealaltă parte = am să te frec rău), PGr, 136. — V. *sáriceă*, *sárcolă* și alb. *sárka-nérhdhē* „agnello che ha un colore smorto”, gr. *σάρκα* (Boga, II, 176).

SARÁELĂ, sf., pl. *saróele*, sardelă, «sardine», Dal, 182; Nic, 466; Mih, 449; PScr, 243. — < *σαρδέλλα* < it. *sardella*.

SĂRE, sf., fără pl., sare, 1°. sel; 2°. nature, caractère; 3°. effacement, oublis, Dal, 182; Nic, 466; Mih, 449; PScr, 243; PB, 690; PAnt, 483. — 1°. *ca ôlle după säre alăgă* (aleargă ca oile după sare), PLit, 622; *ăre micălă cu mine pl'ne cu säre* (a mîncat cu mine pline cu

sare, de mine îl sau o leagă o bună amicitie) — pentru acest sens, cf.: Volney, I, 377; Guzla, 1827, 25, nota 3; Massé, II, 460; II, 293¹; 362² etc.; 2°: *ași lă-l sarea a lor* (așa li-i firea lor), PGr, 136; Mih, 449; 3°: *hai tóra, apă și sare tute ci'te dz'i'sm* (acuma, hai: toate cite am zis să se facă apă și sare, totul să se șteargă, să se uite), Fl, II, 5, 5. — 4°: *săre amără* (~). — < lat. *sal, salem* „sel”.

SĂRIC, sm., pl. ?, aba, «aba, bure, drap», Lum, IV, 122. Sinonim: *gravanó*. — < lat. **sarieum* (cf. *sericum*, pl. *serica* „vêtements de soie”).

SĂRICĂ, sf., pl. *să'ri/ă*, sarică, «manteau (d'hiver) en laine et à longs poils — v. Plm., I, 121; 128-130; II, 179; 180; 182-183; 185; 188-189; PAnt, 6», Dal, 182; Nic, 466; Mih, 449; CN, 87; REW, 7848. — 1°. *vin așl cu să'ri/ă albe* (vin bătrâni cu sarici albe), PAnt, 297; BNA, I, 124 — după 1875. în Pind sarica albă a bătrînilor a început să fie înlocuită cu sarica neagră (cf. și PenB, III, 186); 2°. *îi n'i-pôr/î sarica pri anûmîr, lai ȝtône mușâl?* (de ce îmi porți sarica pe umăr, drag flăcău frumos?), PLit, 853 — la grămosteni, și astăzi încă în ziua nunții mirele îmbracă sarica albă; 3°. *sărică cu leape* (sarică cu urechi); 4°. *sărică ștîlă* (sarică fără urechi), PB, 690; 5°. *easte di sărică* (e de sarică = e aromân neaoș — sarica fiind o haină exclusiv aromânească), PGr, 136. — V. *sărecă, flucdă* și, pentru alte detalii, POrig, 77-79. — Gr. *σάρικα, σάρικα*, (Boga, I, 339; II, 59). — < lat. **sarica* (cf. *sericum*, pl. *serica* „étouffes ou vêtements de soie”).

SĂRKE (grămosteni) «... ?...»: *sărke di gailédz s' pôr/î* (să porți...).

SĂRPE, invar., energie, «capable; énérgique», Mur, IV, 32; *sărpe oâmîn/î, sărpe mul'ért* (energici oameni, energice femei). V. *sărpîl*. — < tc. *surp* (745) „inabordable”.

SĂRPIT, -lă, pl. *sărpîl, -le*, ager, «agile». — V. *s'îrpîl* și gr. *σερπετός* „espégle, vil”. — < *sărpe*.

SĂRȚĂ, sf., pl. *să'r/ă*, jumătate de încărcătură pe un cal, «la moitié d'une furlie — v. părte 5», Nic, 468. — V.:

SĂRȚINĂ, sf., pl. *să'r/in/ă*; ca adj. f.: pl. *să'r/îne*, încărcătură, sarcină, «1°. *bagage, fardeau* que l'on porte sur le dos; charge; mandat, mission; 2°. *gravide* — v. *greu* 4», Dal, 182; Nic, 468; Mih, 449; Lum, III, 158. — 1°. *s' aducă 'nă săr/ină di leamnă* (să aducă o crosnă de lemne), PB, 454¹⁴; *pîn' să-și băgă săr/îna* (pînă să-și pună crosna), GrS, IV, 245; *eră săr/îna greădă* (era grea povara), PB, 257²³; *doădă săr/in/î nu-n'î făfădm* (nu-mi făceam două crosne), Lum, III, 69; *s' mî discărdu di 'nă săr/ină* (să mă descarc de o însărcinare), PLit, 760; *va s' armî'nă săr/ină* (va rămînea însărcinată), PB, 438¹⁴; *mî-alăsă' săr/ină* (m-a lăsat gravidă), PB, 72⁵; *trêlle eră săr/îne* (toate trei erau gravide). V. *săl/ină*. — < lat. *sarcina* „bagage; charge, fardeau”.

SASEȚĂ, sm., pl. *sasețădz*, lăutar, «ménétrier»: *sasețădz/î cînlă lu ubór* (lăutarii cîntau în curte), Al, 1903, 81. V. *sazaȝî* și sinonimele *avȝulȝî, ȝiftu, kmanaȝî*. — < tc. *sazdȝy* (658) „musicien”.

SAT¹, sm., fără pl., saț, «satiété», Mur, IV, 33 (*nu are saț di mîncare* „nu are saț la mîncare”); PB, 690; PGr, 136; *ved c' Armă'nlu nu-are saț* (văd că aromânul nu are saț), BațP, 5. — V. *sătru, sătuledă* și adv. lat. *satîs* „assez” cu compar. *satîus*.

SAT², sn., pl. *sâte, sat*, «village»: *cătânlu Pălcăn/î durn'eă greu; eară tăcut ca un sat mînîstîr* (cătunul Pălcâni dormea greu; era tăcut ca un sat-mănăstire), Lum, VI, 4, 21. Sinonim: *hoără*. — E singura atestare. Azi, cuvîntul e necunoscut (cf. și CN, 168). — Pentru dr. *sat*, cf. CGr, I, 205; DR, I, 253-257; II, 642; IV, 1345. — < ?

SĂTE, sl.: *mî sculeă 'nă sâte căle* (mă scotea cale de o oră), CFr, 156. Sinonime: *oără*¹, *urulôye*. — < *săhâte* (pentru -h-, cf. *sar*², *sătle*).

SATÉNE, sf., pl. ?, satin, «satin», Dal, 182. — < fr. *satin*.

SATRAZĂM, sm., pl. *satrazăm* 'l, mare vizir, 'grand vizir', Dal, 182; Nic, 469; Mih, 450; PB, 690; *un satrazăm s' l ved* (să te vâd un prim-ministru), BNA, II, 90; *cu strân'e di satrazăm* (cu haine de mare vizir), PLit, 940; 1010. — < tc. *satr-a'azam* (113; 758; 941) „~”.

SĂTRU, sm., fără pl. — v. *sat*¹ — : *nu-avea sătru di cuvëndă* (nu aveau saț de vorbă), BNA, II, 74 și p. xvii. — < lat. *satur*, -ra, -rum „rassasié”.

SĂTUR (m), vb. I (*sătură*l, -răt, -răre), sătura, «rassasier», Dal, 192; Nic, 468; Mih, 450; PANT, 483; *il' i coapse sòmnu di l-sătură* (i-a copt somnul de l-a săturat, somnul i-a copt corpul și l-a săturat), PB, 301⁸. V. *ôcl'lu 15°* și sinonimele *năfătescu*, *împurêscu*. — < lat. *saturare* „rassasier”.

SAŪGU, sm.: *flori di saūgu* (flori de soc), CAR, 329 — v. *săuc*.

SĂVAN, sn., pl. *săvane*, lințoliu, «linceul; suaire», Dal, 182; Nic, 459; Mih, 451; PB, 690; Cod, 39 b³; GEI, 198. — 1°. *pi'năza a lui arăfe ca săvan* (plnza lui rece ca giulgiu), Lum, II, 304; 2°. *il' i băgă strân'e, săvan* (îi pune haine, giulgiu), BNA, III, 152; 3°. *tu săvanlu ncl'igăt di lus* (în lințoliul încheat în lux), PANT, 161; 4°. *ăylu Cósma... îmnă... acuplrit cu săvan* (sfântul Cosma... umbla... acoperit cu giulgiu), CȘc, 35. Sinonime: *ğtâlğtu*, *sîndônă*. — < *σάβανον* „~”.

SĂVUN, Cod, 81²⁴ — v. *săvan* și *zavôn*.

SAZAĞI (Tirána), sm., «Mandolinenspieler», Jb, XVI, 204 — v. *saseği* și alb. *sazexhi* „suonatore di mandola”.

SĂZMĂ, sf., pl. *săzme*, țesătură de păr de capră, «tapis de laine de chèvre», Dal, 182; Mih, 450; PANT, 483; CN, 174; CAR, 168; RH, II, 194; PETim, 18; PIm, II, 206; *s' adră'm săzmi la cal' l* (să facem scoarțe pentru cai), PB, 300³⁰. Sinonime: *ôplă*, *pîrcoavă*. — Cf. și alb. *săzmë* „specie di tappeto”. — < *σάγμα* „couverture de cheval, caparaçon”.

SĂ¹ (nord), conj., să, «que (serve à former le subjonctif)», Nic, 459; *lipseăște să-l cunoască* (trebuie să-l cunoască), PB, 306³¹; *fără să scoată zbor din gūră* (fără să scoată vorbă din gură), GrB, 221; PANT, 225; BNA, IV, 141. — V. *s¹*, *se¹*, *sî¹*.

SĂ², pron. refl., pers. a 3-a sg. și pl. (nord), se, «se»: *hrisicu să vîscu* (argintarul s-a îmbrăcat), PB, 484³. — V. *s²*, *se²*, *sî²*. — În aromâna sudică, vitalitatea acestui *să²* — ca și cea a lui *să¹* — e anemică față de cea din aromâna nordică.

SĂATE, sf., PScr, 243 — v. *săhâte* și *sâte*.

SĂBĂIE, sf., pl. *săbăi* 'l, dimineată, «matin», Mih, 442; *tahină, triși tu săbâte* (dimineața, tocmai în zori), Lum, V, 10, 20. V. *tahină*. — < tc. *sabah* (754) „matin”.

SĂBŪRĂ, **SĂBŪRRĂ**, sf., PScr, 243 — v. *săvură*.

SĂBŪRE, sf., pl. *săburi*, sabur, «suc d'aloès», Mur, IV, 19. — < tc. *sabr* (755) „aloès”.

SĂCĂKE, sf., pl. *săcăki*, veston, «veston». — < *σακκάκι* „~”.

SĂCĂT, -tă, pl. *săcăf*, -te, ciung, «estropié, infirme», Dal, 188; Nic, 460; Mih, 443. V. *sicăt* 3°. — < tc. *saqat* (682) „infirme, mutilé”.

SĂCĂ', sm., pl. *săcădz*, covată, «écuelle», CN, 112; 171. V. *cuvătă*, *rățecă*. — < tc. *saqu* (659) „porteur d'eau”.

SĂCĂLĂRCU, -că, pl. *săcălărji*, -je, răpciugos, «morceux». — V. *sacai*.

SĂCĂLĂ', sm., pl. *săcălădz*, bărbos, «barbus: *bărçili a săcălădzilor* (barbele bărbosilor), LP, 5. V. *bărbos*. — < tc. *saqallı* (763) „~”.

SĂCĂRICL'E, sf., UnivL, XLV (1929), 276; **SĂCĂRIKE**, sf., pl. *săcăricl'e*, *săcărikl* (artic. pl. *săcărikl'i*): *săcărikl'e-aseără l'i-loără* (aseară au anunțat-o luind cuvenita recompensă), Velo, 31; BNA, V, 102 — v. *sihărike*.

SĂCĂȚINĂ, sf., pl. *săcătin* 'l, om diform, «homme difforme», Mur, IV, 19. — < *săcdt*.

SĂCĂTIPSĂSCU, (*mi*), vb. IV (*săcătipși*, -*sit*, -*sire*), schilodi, «estropier, rendre infirme ; briser», Dal, 188 ; Nic, 460. V. *săcă*. — < σακατεύω „~”.

SĂCĂTIPSIRE, sf., pl. *săcătipșiri*, schilodire, «action d'estropier», Dal, 188.

SĂCĂTIPSÎT, -*tă*, pl. *săcătipșii*, -*te*, schilodit, «estropié», Dal, 188.

SĂCĂTLIKE, **SĂCĂTLI'KE**, sf., pl. *săcătliki*, mutilare, «infirmité ; mutilation ; dommage», Dal, 188 ; Nic, 460 ; s' nu s' făcă vî'rnă săcătlî'ke (să nu se facă vreo mutilare), Cal. 1911, 56 ; BNA, V, 113. — < tc. *saqatlyq* (682) „~”.

SĂCÎZE, sf., fără pl., saciz, «colophane». V. *samsaci'ze*. — < tc. *saqyz* (658) „mastic”.

SĂCLÊTE, sf., siclet, Cod, 22¹⁰ — v. *siclêle*.

SĂCÔL, sm., pl. *săcôl'i*, șoim, «faucon», CEL, 81 ; un buș și un săcôl (o bufniță și un șoim), PB, 174³⁰. Sinonime : *pitriț*, *șain*, *zițler*. — < bg. *sokolŭ* „~”.

SĂCŪL'IŪ, sn., pl. *săcŭl'e*, săculeț, «sachet», Nic, 460 ; Mur, IV, 19 ; PPar, 30 ; ni sac, ni săcŭl'iŭ (nici sac, nici săculeț), PGr, 135. — Cf. mgl. *săcŭl*, *sicŭl'iŭ* (CapM, III, 264 ; PMegR, II, 116 ; GrS, VII, 198). — < σακκοῦλι „~”.

SĂCEĂKE, sf., pl. *săcêki*, streășină, «avant-toit» (nord). Sinonime : *astreăhă*, *puțălă*. — < tc. *satchaq* (755, 744) „corniche ; avant-toit”.

SĂDZEĂTĂ, sf., pl. *sădzêț*, săgeată, «flèche», Nic, 500 ; Mih, 443 ; Mur, IV, 20. V. *sudzeălă*, *sătlă*, *sădzitêdzŭ* și sinonimul *condăr*. — < lat. *sagitta* „flèche”.

SĂDZITĂRE, sf., pl. *sădzităr'i*, săgetare, «action de frapper d'une flèche», Mih, 443.

SĂDZITĂT, -*tă*, pl. *sădzităt*, -*te*, săgetat, «frappé d'une flèche», Mih, 443.

SĂDZITÊDZŪ, vb. I (*sădzităl*, -*tăt*, -*tăre*), săgeta, «tirer, frapper d'une flèche», Mih, 443 ; *l-sădzităt pri dzititc* (l-a săgetat la degetul mic), PB, 374¹³. — < lat. *sagittare* „percer de flèches”.

SĂFHEĂNE, sf., pl. *săfhên'i*, saftian, «maroquin», Dal, 188. — V. *saftiănă*, *săhtiâne*.

SĂFÎTĂ, sf., pl. *săfîte* și *săfîș*, Dal, 188 — v. *sătlă*.

SĂTLĂMSĂSCU, vb. IV — v. *saylame* și *siyurpsăscu*.

SĂHÂN, sn. ; **SĂHĂNE**, sf., pl. *săhă'n'i*, farfurie, «assiette», Mih, 444 ; Dal, 188 ; Nic, 469. V. *san*¹ și sinonimele *misără*², *piăt*. — Cf. și alb. *sahân* „piatto”. — < tc. *sahan* (756) „plat (de cuivre etc.)”.

SĂHĂT, sn. ; **SĂHĂTE**, sf., pl. *săhăt'f*, oră ; ceas, «montre ; heures», Dal, 188 ; Nic, 469 ; Mih, 444 ; PB, 690. — 1°. *tru săhătlu a moărtil'i* (în ora morții), Cod, 39³ ; 2°. *l'i adăse bileăta un săhătlu* (o oră i-a adus beleaua), Cod, 23³ ; 3°. *la ūsprăs dt săhăt'fă* (la orele unsprezece), Cod, 25⁶ ; 4°. *klustêca la săhâte* (lanțul la ceasornic), Mac, I, 87 ; PAnt, 41. — V. *sâte*, *săate* și sinonimul *oără* 1°, 2°. — < tc. *sâ'at* (658) „heure, temps ; montre”.

SĂHĂTĈI, sm., pl. *săhătêcădz*, ceasornicar, «horloger», Mih, 444. Sinonim : *uruluyă*. — < tc. *sa'atdjy* (658) „~”.

SĂHN'ISĂSCU, vb. IV (*săhn'isil*, -*sit*, -*sire*), a deveni palid, «devenir pâle», Mur, IV, 21. — V. *săhnă* și bg. *săhna* „sécher ; maigrir, dépérir”.

SĂHN'ISÎT, -*tă*, pl. *săhn'isîf*, -*te*, palid, «pâle», Mur, IV, 21.

SĂHTIĂNE, sf., pl. *săhtîen'i* — v. *săfheâne* —, Mur, IV, 21. — < tc. *sakhtian* (669) „maroquin”.

SĂHUNĂSCU, vb. IV (*săhunlî*, -*nit*, -*nire*), ponegri, «décrier, diffamer». — V. *săhùn'i*.

SĂHUNIRE, sf., pl. *săhuniri*, defăimare, «action de décrier, décrier», Mih, 444.

SĂHŪN'I, sf. pl., vorbe rele, «vilaines paroles», Mih, 444. — < tc. *sêkhoun* (669) „parole”.

SĂFN, -*nă*, pl. *săin'i*, -*ne*, cenușiu, «laine (blanche) mêlée de poils longs et âpres appelés *sămă* ; couleur gris», Dal, 189 ; Mur, IV, 21 (*lî'nă săină*) ; PEt, 43 și LL, III, 222 (< lat. *sutinus* „âpre, rude”) ; DensAs, 134-138 (< vsl. *stjani je* „splendor”, bg. *stjaino* „rayonnant”) ;

adîmtul... eră sîn? (abaua... era cenușie?), FI, II, 2, 5. — CN, 127; LL, II, 51 (< lat. *saginus, sagina „engraisement”). — < ?

SĂITĂ, sf., pl. *săite* — v. *săyită* și *săd-edită* —, Nic, 452; Mur, IV, 21; GEI, 197. — 1°. *s' trăgă cu săita* (să tragă cu săgeata), PenB, VI, 132; 2°. *si-arcă' ca 'nă săltă* (se repezi ca o săgeată), PLit, 796; 3°. *vîr lăpure... fudzeă săltă* (vreun iepure... fugea ca o săgeată), Trib, I, 12, 6. — < σαγίττα „flèche”.

SĂLĂNE, invar., libertinaj, «état de libertinage»: *az seătîle... suntu ca sălăne*: în ti dușt dî nî'se dal (azi fetele... sînt ca în libertinaj: unde te duci de ele dai), LP, 127. — Cf. alb. *sallahân* „errante, vagabondo” și tc. *salma* (751) „libre; errant”.

SĂLATĂ, sf., pl. *sălă't*, salată, «salade», Dal, 189; Nic, 461; Mih, 445; PScr, 243. V. *mărăl'e*. — Cf. gr. *σαλάτα* tc. *salata* (750; 765) etc. — < it. *salata*.

SĂLĂGĂESCU (mi), vb. IV (*sălăcîl*, -cîl, -cîre), slobozi, 1°. *donner la clef des champs*; lăcher; libérer; 2°. *fondre sur*, Dal, 189; Nic, 460; Mih, 444; AD, IV, 89; GrS, III, 267; GEI, 197. — 1°. *a se l'i sălăcîmu* (hai să-i lăsăm liberi), PScr, 162; *mî'na slî'ngă l'i-sălăcēă* (li elibera mina stingă), PAnt, 137; *nu sălăcēă apă* (nu da drumul la apă), Lum, II, 155; *sălăcēă Museda-a-lôclul* (liberează pe Frumoasa-Pămîntului), PB, 144³⁹; 2°. *nă sălăcîm tu' pri nîs* (toți ne-am repezit asupra lui) — v. *himusescu* etc. V. *sălăcescu*. — < σαλαγῶ „mettre en mouvement; exciter”.

SĂLĂCĂIRE, sf., pl. *sălăcîri*, slobozire, «action de lăcher; essor; descente, hernie — v. *pîngă*», Dal, 189; Nic, 460; Mih, 445; PB, 691. — 1°. *va s' l'ed sălăcîre tru răo bânăre* (va lua avînt în rău trai), Cod, 17⁶; 2°. *sălăcîrea a călîlor* (lăsarea în libertate a cailor); 3°. *șlî s' vindică dî sălăcîre* (știe să vindece de hernie, de boșorogea).

SĂLĂCÎT, -tă, pl. *sălăcîț*, -te, slobozit, «lâché; excité, acharné; laissé en bas, flottant; hernieux», Dal, 189; Nic, 460; Mih, 445. — 1°. *căl'i suntu sălăcîț* (caili sînt liberi, lăsați în voie); 2°. *cî'n'l'i eară sălăcîț* (clinii erau asmuțiți); 3°. *pîcurăr... cu pîrcea sălăcîță* (păstor... cu pletele lăsate în jos), Fr, II, 234; PAnt, 222; BNA, IV, 70; 4°. *easle sălăcîț* (e boșorog) V. *sălăcîț*.

SĂLĂMURĂ, sf., pl. *sălămure*, saramură, «saumure». V. *salamură*. — Cf. și tc. *salamoura* (659). — < σαλαμούρα „~”.

SĂLĂRIE, sf., pl. *sălărit*, plăcintă cu brînză, «galette au fromage» (grămosteni). — < ? *sarallie*.

SĂLĂVĂTE, sf., pl. *sălăvăt*, larmă, «vacarme, charivari», Mur, IV, 22. Sinonime: *lărmă*, *șimăldă* etc. — Cf. și dr. *salavat* (PCon, 42); „făcură toți salavat mare” (ITR, 183). — < tc. *salavăt* (765) „bénédiction”.

SĂLCÎM, sm., pl. *sălcl'n'l*, salcîm, «acacia», Dal, 189. Sinonime: *bagrém*, *dăvan*². — < tc. *salqym* (750) „grappe”.

SĂLDISĂESCU, vb. IV, Mur, 23 — < v. *saldisescu*.

SĂLÉPE, sf., pl. *sălépuri*, salep, «julep», Dal, 189. — V. *sălép*.

SĂLĂESCU, vb. IV, PB, 39²: *sălăci bărnul înțôs* (lăsă în jos briul) — v. *sărgl'escu* și sinonimul *nîburăescu*.

SĂLĂFT, -tă, pl. *sălăft*, -te, darnic, «généreux, main ouverte»: *mî'nă sălăftă* (mîna darnică), PLit, 549. — V. *sălăft* și sinonimele *cuvurôdă*, *gîumértu*.

SĂLIPCÎ, sm., pl. *sălîpceddz*, Dal, 189 — v. *sălăpctă*.

SĂLÎSTRĂ, sf., pl. *sălîstre*, pieptăraș; pușcoci, «corselet pour les enfants; clifoire — v. *șîlîstră*² și *pășpăcă*», Mur, IV, 23.

SĂLNĂESCU, vb. IV (*sălnăil*, -ăil, -ătre), silnici, «forcer», Mih, 445. — Cf. bg. *silja* „s'efforcer”, *silno* „violemment”.

SĂLNICĂ, sf., pl. *sălnițe*, flanelă, «flanelle»: *Căstrăn'ioși poartă șilvăr'i, sălniți* (Căstrănioși poartă salvari, flanele), CFr, 172. — V. *selnică*.

SĂLTĂRE, sf., Dal, 189 — v. *asăltăre, săllu¹*.

SĂLTĂT, -lă, pl. *săltăt*, -le, săltat, «sauté», Dal, 189.

SĂLTĂNĂȚĂ, sf., pl. *săltănăȚi*, saltanat, «cérémonie, pompe; fierté», Dal, 189; Nic, 461; Mih, 445; *nu cu săltănăte, nu cu pirifăn'e* (nu cu fast, nu cu mândrie), Lum, III, 69; PAnt, 31. V. *sultanată*. — Cf. și alb. *saltanat* „sfarzo, pompa, lusso”. — < tc. *saltanat* (689) „pompe”.

SĂLTİKİE, sf., Mih, 445 — v. *psaltikie* și:

SĂLTİRE, sf., Mih, 446 — v. *psaltire* și:

SĂLTISÊSCU, **SĂLTISİRE**, **SĂLTISÎT**, Mih, 446 — v. *psaltisescu, -sire, -sîl* și *săllu²*.

SĂLTIOARĂ, sf., pl. *săltiôri*, sălcioară, «petite saule»: *di sum una săltiôară* (de sub o sălcioară), PLit, 923. — < *sâlfe*.

SĂLUȘÊSCU (*mi*), vb. IV, raționa, «raisonner, argumenter», WOI, 128. — V. *silyuşescu*.

SĂMĂR, sn., pl. *sămăre*, samar, 1°: băt; 2°: carapace; 3°: făcherie; peignée, rossade; 4°: tromper», Dal, 189; Nic, 462; PIm, I, 144; REW, 7512. — 1°: *cu sămărlu* [în text: *sumărlu*] *arăsturnât* (cu samarul răsturnat), Velo, 33; PAnt, 327: *mătile afeale noăuă, pl'nă nu li căleă sămărlu nu si-ășleárnă* (cattrei cei noi (cei cărora pentru prima dată li se pune samarul) nu se cumințesc plină ce nu-i apasă samarul *cu încăredura lui*), Fl, I, 5, 8 — v. *viședreu*; *cu sămărlu poț si ncărli și scl'nduri, cu șeăuă nu poț* (cu (folosind) samarul poți încărca și scl'nduri, cu șaua (tarnița) nu poți) — cf. PIm, II, 211 și III, 212; 2°: *sămăr di broască* (carapace de broască) (nord); 3°: *lu-arcă' sămărlu* (l-a aruncat samarul = s-a supărat), PArom, 182; *'șl-micdră sămărlu* (și-au mincat samarele = se încăierară, se băuă rău), PAnt, 182-183; *na-n'l ūmflă sămărlu* (o să-mi umfle samarul = mă va bate rău), Fr, II, 231 — v. *întru* 3°, *keale* 6°; 4°: *băgă-l'l sămărlu* (pune-i samarul = înșeală-l), PETn, 66-67; GrS, IV, 89; PArom, 182 — pentru dr. *înșela*, cf. DR, VI, 327-332. — V. *sumăr* și *nșiuédză*. — Cf. gr. *σαμάρι*, bg. *samaru* „băt”, alb. *samăr* „basto”, tc. *sémer* (691) „băt; crochet de portefaix”. — < lat. *sagmarium* „charge mise sur un băt”.

SĂMĂNĂRE, sf., pl. *sămănări*, consolare, «consolation; caresse», Gram, 299; p. xxv: < lat. *examinare*; LL, IV, 216. — V.:

SĂMĂNĂTOR, -loăre, pl. *sămănători*, -loăre, mîngietor, «caressant», PScr, 243; LL, IV, 216. — Cf. alb. *sëmurëtore, sëmundóre* „ospedale, sanatorio”.

SĂMĂRN'EĂȚ, -lă, pl. *Sămărn'edț*, -le, locuitor din Sămărina, «habitant de Sămărina», Fr, I, 88; BNA, III, 70. V. *sărmăn'itame*.

SĂMBURE, sm. «Kern», WOI, 125 — v. *sîmbure*.

SĂMÎRĂ, sm., pl. *sămîrdăz*, samargiu, «bâtier; gourdineur», Dal, 189; Nic, 462; GEI, 197. — 1°: *alădă-l sămărlu la sămîtră* (samarul lasă-l la samargiu); 2°: *trică sămărdălu* (a trecut samargiul, a trecut cel care a bătut), PLit, 625. V. *sămăr, sămîrți* etc. — < *σαμαρτζ*, „bâtier”.

SĂMÎRĞİ, sm., pl. *sămîrğedz* — v. *sămîtră* —, Mih, 446. — < tc. *sémirdji* (691) „fabricant ou marchand de bâts” — v. *sămîtră*.

SĂMÎRĞİLİ'KE, sf., pl. *sămîrğill'kl*, meserie de samargiu, «métier de bâtier», Mih, 446.

SĂMÎRUSÊSCU (*mi*), vb. IV (*sămîrussi, -sîl, -sire*), însăimăra, «bâter; s'adapter, s'harmoniser», Dal, 189; Nic, 462; GEI, 197. — 1°: *sămîrussi căl'i* (puneți cailor samarele); 2°: *si sămărusescu măltu un cu alăntu* (se potrivesc (se suportă) mult unul cu celălalt), PenB, V, 48. — < *σαμαρώνω* „bâter”.

SĂMÎRUSİRE, sf., pl. *sămîrussi*, însăimărare, «action de bâter», Dal, 189; Nic, 462.

SĂMĂRUSÎT, -lă, pl. *sămărusiț*, -le, însăimărat, «bâté», Dal, 189; Nic, 462.

SĂMSĂR, sm., pl. *sămsări*, samsar, «courtier», Dal, 189; Nic, 463; Mih, 446. — < tc. *symsâr* (691) „~”.

SĂMSĂRESCU, -redscă, pl. *sămsărăștil*, -rēști, de samsar, «de courtier», Dal, 190.

SĂMSĂRLIKE, sf., pl. *sămsărlîki*, samsarlic, «profession de courtier», Dal, 190; Nic, 463; Mih, 446. — < tc. *symsârlyq* (691) „~”.

SĂMTU, -lă, Mih, 447; PScr, 243 — v. *sl'mtu* (și numele topic din Gópeși: *Să'mtu*, CȘc, 29).

SĂMŪNĂ, **SĂMŪNE**, sf., pl. *sămún'i*, pline întregă, «pain entier; pain blanc — v. *franglôla*», Mur, IV, 25; s' u al tu loc di 'nă *sămună* (să o ai în loc de o pline), Al. 1903, 78; *sămune cu ôcl'il't s' nu vedz* (să nu vezi cu ochii pline albă) (grămosteni). V. *somună*.

SĂMŪRĂ, **SĂMŪRE**, sf., pl. *sămŭrl*, samur, «zibeline; bonnet de basse qualité», Mur, IV, 25; Nic, 463; Mih, 447. — < tc. *samour* (692) „zibeline”.

SĂNĂTATE, sf. (pl. *sănătăt'i*), sănătate, «santé; salut», Dal, 190; Nic, 463; Mih, 447; PScr, 243; PB, 691; PFon, § 69; *ședz cu sănătâte* (rămți sănătos), Lum, II, 15; PAnt, 177; BNA, III, 112; *sănătâte, munte frăle* (sănătate, frate munte), Bag, 134; PAnt, 200; BNA, V, 36. V. *sănătâte*. — < lat. *sanitas*, -alem „santé”.

SĂNĂTOR, sn., pl. *sănătôdre*, traistă, «bourse; besace», Dal, 190. Sinonim: *lăstru*. — V. *sinttôr, sârătôr* (DR, III, 1088: < lat. *serratorius* „qui sert à scier”).

SĂNĂTÔS, -toasă, pl. *sănătôși*, -toăse, sănătos, «sain; solide», Dal, 190; Nic, 463; Mih, 447; PScr, 243; PB, 691. — 1°. *sănătôști, fl'ră lingoăre* (sănătoși, fără boală), CalGrB, 83; PAnt, 237; BNA, II, 98; 2°. *punte sănătôasă vol* (vreau pod solid), PAnt, 68; 2°. *eră arcoare sănătôasă, dzeádzir mare* (era frig solid, ger mare), LP, 100. — Cf. și alb. *i shëndôshë* „sano”. — < lat. *sanit(at)osus* (MihL, 226).

SĂNĂTUȘÉDZŪ, vb. I; **SĂNĂTUȘÉSCU**, vb. IV (*sănătușeăl* și *sănătușli*, -șeăl și -șli, -șeăre și -șire), însănătoși, «recouvrer la santé; guérir; renforcer», PScr, 243; *il'i sănătușescu tru zăcônlu al Dumnidzâ* (li însănătoșesc (întăresc) în legea lui Dumnezeu), Cod, 19¹. — V. *stnédzŭ*. — < *sănătôs*.

SĂNDĂNE, sf.: — 1°. *udăle ca sândăne* (odaie ca închisoare), LP, 133; 2°. *ti stricóri ascumtă prit sândănea a noăptli'el* (te strecorei pe ascuns prin închisoarea (întunericul) nopții), LP, 133. — V. *zândăne* și sinonimele *filikie, hăpse*.

SĂNDRĂCÎŪ¹, sn., pl. *sândrăce*, pătrat, «carré». — < tc. *santrandj* (679) „orné de figures carrées”.

SĂNDRĂCÎŪ², sn., pl. *sândrăce*, renetă, «instrument avec lequel on taille la corne du pied des chevaux»: cu *sândrăcîllu a n'eă l'i-u curăi çlne ângl'ea a călul* (cu renetă [fr. *rénette*] mea i-am curățit-o bine copita calului), Lum, VI, 6-8, 30. — < tc. *sontradj* (775) „~”; *bou-toir*”.

SĂNDŪKE, sf., Mih, 447 — v. *sindûke*.

SĂNTISÉSCU (*mi*), vb. IV (*sântisil*, -sît, -sîre), sanctifica, «sanctifier»: *un cu alăntu s' nu si sântisească* (unul cu celalt să nu se sanctifice), Jb, I, 2. — V. *sintisescu*.

SĂPĂRE, sf., pl. *săpăr'i*, săpare, «action de piocher», Dal, 191; Nic, 465; Mih, 448; *ayin'ea va săpăre* (via trebuie săpată).

SĂPĂT, -lă, pl. *săpăl*, -le, săpat, «pioché; gravé», Dal, 191; Nic, 465; *trăpur'l ca n mărmară săpăle* (corpuri săpate ca în marmoră), LP, 53; BNA, I, 20.

SĂPĂTÔR, -toăre, pl. *săpătôr'i*, -toăre, săpător, «piocheur», Mur, IV, 27.

SĂPĂTŪRĂ, sf., pl. *săpătŭrl*, săpătură, «travail à la pioche; gravure», Dal, 191; Mur, IV, 27.

SĂPÎT, sm., pl. *săpił*, șarpe veninos, «espèce de serpent venimeux», Dal, 181; Mur, IV, 27; GEI, 197. Sinonim: *șărpe*. — < *σαπίτης* „~”.

SĂPUNĂR, sm., pl. *săpunări*, săpunar, «savonnier», Dal, 191; Nic, 465; Mih, 448. — V. *săpunți*.

SĂPUNĂRE, sf., pl. *săpunări*, săpunire, «action de savonner», Nic, 465.

SĂPUNE, sf., pl. *săpun'i*, săpun, «savon», Dal, 191; Nic, 465; Mih, 448; PScr, 243; LL, III, 212; *funea și săpunea* (fringhia și săpunul), PB, 406¹⁸. Sinonim: *călupe*. — Cf. și gr. σαπούνι. — < lat. *sapo*, -onem „savon”.

SĂPUNÉDZŪ (mi), vb. I (*săpunăt*, -năt, -năre), săpuni, «savonner», Nic, 465. V. *săpunsescu*. — < *săpune*.

SĂPUNȚI, sm., pl. *săpunțeadz*, săpunar, «fabricant ou vendeur de savon», Dal, 191; Mih, 448 (*săpunți*).

SĂPUNȘESCU (mi), vb. IV (*săpunsit*, -sit, -sire) — v. *săpunédzū* —, Dal, 191. — < σαπουνίζω „savonner”.

SĂPUNSIRE, sf., pl. *săpunsiri*, Dal, 191 — v. *săpunăre*.

SĂPUNSÎT, -tă, pl. *săpunsit*, -te, săpunit, «savonné», Dal, 191; Nic, 465.

SĂRĂF, sm., pl. *sărâhl*, zaraf, «changeur; avare — v. *scîlnălu*», Dal, 191; Nic, 466. V. *zărâf*. — < tc. *sarrafi* (759) „changeur”.

SĂRĂI, sf., pl. *sărâ'i*, sarai, «palais — v. *pâlâte*; tribunal — v. *hukimăle*», Dal, 191; Nic, 466; Mih, 448; PB, 691 (*sărâye*). — < tc. *sarâi* (671) „palais”.

SĂRĂKE, sf., pl. *sărâ'kl*, car; grijă, «artison — v. *saracufâl*; souci — v. *găllée*», Dal, 191; Nic, 466; Mur, IV, 28; GEL, 197; *il mîcă sărăkea* (il mîncea grija, îl mustră conștiința), PB, 243²³; *mașl ună sărăke l-măcă* (numai o grijă îl neliniștea), PB, 9³³; *mi mîcă sărăkea* (mă frământă grija), PenB, III, 243. — < *σαράκε* „artison, perce-bois”.

SĂRĂ, sf., pl. *săr'e*, ordine, «rangée; ordre», Mih, 448. — V. *arădă*, *sireadă*. — < alb. *së'rë* „serie, fila, ordine, linie”.

SĂRĂCŪCE, sf., pl. *sărăcūcl*, bolero, «jaquette en laine — v. *ëikët*; soubreveste de drap; petite *sărică*», BNA, II, p. xvii; CFr, 24 (*sărăcūșle*); *dulamădz cu sărăcūce* (dulamale și bolero), BNA, II, 70. — < *sărică*.

SĂRĂFLIKE, sf., Nic, 466 (și *sărăfl'ke*) — v. *zărăfl'ke*.

SĂRĂGÊ, sm.; **SĂRĂGEĂIE**, sf., pl. *sărăgēadz*, *sărăgēl*, scrofulă, «écrouelles; scrofules (chez les chevaux)», Mur, IV, 29; Mih, 448; 449 (*sărăgeale*). V. *sirigê* și sinonimele *plăscăre*, *sărôfură*. — < tc. *saradja* (759) „”.

SĂRĂNDĂRE, sf., pl. *sărândă'ri*, Nic, 466; GEL, 197; Jb, I, 44, sārindar — v. *sārindār*.

SĂRĂNDISÊSCU, vb. IV (*sărândisit*, -sit, -sire), a împlini 40 de zile (de la naștere), «passer la quarantaine; relever de couches». — < *σαρανίζω* „”.

SĂRĂNDISIRE, sf., pl. *sărândisiri*, «relevailles; service funèbre célébré pour un défunt quarante jours après sa mort», Nic, 466.

SĂRĂTÔR¹, sn., Dal, 190 — v. *sândătôr*, *sărtlôr* și :

SĂRĂTÔR², sm., pl. *sărătôrł*, solniță, «salière; petite bourse dans laquelle on met du sel», Dal, 191; Nic, 466; *săre tu sărătôr* (sare în solniță), PB, 180³⁰; PAnt, 98; *si nsurâ Năsla...* *je lu-ău tătă lămea ca sărătôr* (s-a înșurat Nasta, ... pe care lumea toată îl are ca solniță), FI, II, 2, 6. — V. *sândătôr*. — < lat. **salatorium* < *salatus* „salé”.

SĂRĂTŪRĂ, sf., Dal, 191; Nic, 466; Mih, 448 — v. *ansărătŭră*.

SĂRBĂTOĂRE, sf., pl. *sărbătôrł*, sărbătoare, «fête (religieuse)», Dal, 191; Nic, 467; Mih, 448; PScr, 243; VNouă, VII (1911), 296. — 1°. *sărbătoare lișoară* (sărbătoare ușoară, de mică importanță), PB, 235³⁵; 2°. *sărbătoare greădă* (sărbătoare grea, care trebuie ținută); 3°. *cînd yin sărbătôrłle* (cînd vin sărbătorile), PLit, 885; PAnt, 17. Sinonim: *yiurtle*. — Dintre cele mai mari sărbători de vară ale aromânilor, menționăm *Stă-Măria* și *Slă-Vîn'irea* (cf. *cărvănăr* și BNA, II, p. vii). — Nic, 467; GrS, II, 311: < lat. **servatoria*.

SĂRBESCU¹, -bească, pl. *sărbéști*, -bésli, sîrbesc, «serbe», PScr, 243.

SĂRBESCU²? DR, III, 1088 (< tc. *serbes*). — < ?

SĂ'RBIT[?], -tă, pl. *să'rbiș*, -le, candid, «candide»: *dăbile și să'rbile* [*să'rbitile*] (albele și candidetele), PNum, 9 (< lat. *sub-albidus*). — V. *sl'rbu*.

Să'rea'n'Iót, -n'toată: *mă'răp'i di Să'rea'n'Iót s' dăsiră Mureădă tof* (sărmanii de șercaniotși s-au dus toți în Moreea), FrD, 48 — v. *Șîrgăn'eal*. Pentru sufixul -ot, cf. *Căstră'n'Iót*, *Epirót* etc.

SĂRCĂS, -să, pl. *sărcăși*, -se, rezistent la frig, «qui résiste au froid» (grămosteni). V. *sărkirós*. — < ?

Să'reăcēan, -nă, pl. *Sărcăcēan'i*, -ne «Σαρχαρεσάνοι oi pastores, quorum tria genera a Graecis discernuntur: Σαρχαρεσάνοι, Πετσανιάνοι, Βλάχοι» (Passow, 648); «population pastorale seminomade qui mène presque la même vie que les Aroumains transhumants, mais qui, aujourd'hui parle le grec — cf. Høeg; DR, IV, 927-959; GrS, III, 259-272; 'Hπερ, I, 195-197», PAnt, 483; PNum, 16 (< *sărică*); Al. 1901-1902, 147; RP, I, 4; BNA, I, 60; *va mi-arugădză la Sărcăcēan'i* (mă voi angaja în serviciu la sărcăceani), BNA, II, 96. — V. și *Cărcăcēan* — cf. și mgl. *cărcăcēnesc* „(oale) cu lînă lungă, aspră și neagră” (GrS, III, 197; CapM, III, 60). — Ca etimologie: afară de *Sărcăcu* (GrS, III, 271), s-au propus sau pot fi propuse și următoarele: < *Săcărēf*, Σαχαρεφί (localitate la vreo 20 de km. est de golful Arta și la vreo 30 de km. sud-est de orașul Arta), 'Αρσβ, II, 146-147; Høeg, I, 83; (Poug, III, 255; 257; CSt, I, 13; 173; 226; BurB, 23: < *sara* „alb” + *cacean* „cioban”, *Caracacēan* < *cara* „negru” + *cacean* „cioban”). Sau: < tc. *sara* (657) „pur”, ori *saryq* (657) „voleur”, ori *saryq* (747) „turban” + **cacēan* „fuyard”. Etc.

SĂRCL'EDZŪ, vb. I (*sărl'eal*, -l'eal, -l'eare), prăși, «sarcler», PEt, 43; LL, IV, 93. Sinonime: *plivescu*, *prășescu*. — < lat. *sareulare* „sarcler”.

SĂRCOTĂ, sf., pl. *sărcôte* și *sărcôf*, *sărică* mică pentru copii, «petite *sărcă* pour des enfants».

SĂRCUSĂSCU, vb. IV (*sărcusil*, -sîl, -sîre), Ingrășa, «prendre chairs», GrS, VI, 386. V. *sărkirós*. — < σαρκόω, „~”.

SĂRCEĂNE, sf., pl. *sărcēn'i*, vestiar cu cuier, «vestiaires», Mih, 449. — < ?

SĂRGL'ESCU (*mi*), vb. IV (*sărgl'î*, -l'î, -l'ire), a da drumul, «donner cours, lâcher; trainer; affranchir; se précipiter sur». — 1°. *l'i sărgl'i amiră'lu* (împăratul le-a dat drumul), PB, 249³⁰; 2°. *lămn'ea nu li sărgl'ește apăle* (balaurul nu le lasă libere apele, nu le dă drumul), PB, 49³¹; 3°. *l'ngoărea fe n'i-sărgl'iși* (boala ce ai slobozit-o asupra mea), PLit, 961; 4°. *cl'ndu l'i-sărgl'i dăscalu* (cînd învățătorul le-a dat drumul), PB, 188⁴; 5°. *sărgl'i di 'șl-u lo di gūșe* (se repezi de și-a luat-o de gît, de a îmbrățișat-o), PB, 184⁴; PAnt, 102; 6°. *sărgl'iră cl'n'l'i și n'l-li mîcără* (se repeziră cîinii și mi le mîncară), PB, 112²⁸; 7°. *sărgl'eal-li pl'nă acasă* (repede-te pînă acasă). — V. *sălăgescu*, *sărgescu*, *slrgl'escu*.

SĂRGŪCE, sf., pl. *sărgŭce*, floare artificială, «aigrette; panache; caille-lait jaune, fleur de la Saint-Jean — v. *sînzdeană*», Mih, 449; Mur, IV, 74 și Mac, 44; 45 („un fel de steluță pe care zînele o poartă în păr și în care constă puterea lor în mare parte”); Dun, I, 4; *sîrgŭce sor* (sînziană soră), Al. 1903, 63. — < tc. *sorghoudj* (771) „aigrette; panache”.

SĂRĞESCU, vb. IV, PB, 691; PAnt, 486; RH, II, 194 — v. *slrgl'escu*.

SĂRĞIRE, sf., pl. *sărgirl*, năpustire, «action de lâcher, de fondre sur», Dal, 191. — V. *himustre*.

SĂRĞÎT, -tă, pl. *sărgîș*, -le, Dal, 191 — v. *sălăcîl*.

SĂRĞEĂLE, sf., Mih, 449 — v. *sărăgē*.

SĂRIKE, sf., pl. *săriki*, turban, «turban», Mur, IV, 31; *callu...* *anvârlit cu sărike* (judecătorul... înfășurat cu cealma), FI, I, 5, 9. Sinonim: *čedlmā*. V. *cărl'm*. — Cf. gr. *σάριξ* ('Avδρ, 318). — < tc. *saryq* (747) „~”.

SĂRINDĂR, sn.; **SĂRINDĂRE**, sf., pl. *sărindăre*, *sărindă'ri*, «requiem, priere faite après quarante jours de la mort de qq», Mih, 449; GrS, IV, 232; *lituryle sărindăre* (prescură de sărindar), ICAR, 25; *je māmā, je tātā, je sārindār nu-l' dz' se!* (ce mamă, ce tată, ce sărindar nu i-a zis! = ce înjurătură nu i-a tras!), PLit, 693. V. *sărândăre*. — < *σαρανδάρη* „~”.

SĂRÎN'E, sf., pl. *sărîn'î*, sãnune, «endroit où l'on donne aux moutons du sel à lécher», Dal, 191; Nic, 467; BNA, I, 140; II, 74; 134; PFon, § 166 (< lat. pl. *salinae*); s' *dusiră ôile la sărîn'e* (oile s-au dus la sãnune), W, II, 110; PANT, 37. — *Sărîn'e* e un loc neted, prevăzut cu mai multe lespezi, peste care se pune sare cam o dată pe săptămână: la un șuerat prelung și repetat — v. *ordzu* —, turma de oi dă năvală spre *sărîn'e*, unde linge sarea de pe lespezi și, apoi, se abate la apa curgătoare din apropiere. — Cf. mgl. *sărîn'î* și *sărōn'* (PMegR, II, 114; CapM, III, 257; GrS, VII, 195). — < lat. **salinea* (pl. *salinae* „salines”).

SĂRIRE, sf., dans, «danse, ronde populaires», Nic, 467 — v. *sărire*.

SĂRÎT, -tă: a *čičloare sāritle* (de-a picioare sărite), Dal, 191 — v. *ansărît*, *păsărît*. — Ca joc copilăresc, cf. PARom, 177; PIm, III, 283 (la dacoromâni) și Chap, II, 68 (la francezi: *les marichaux*).

SĂRÎTOR, sn., Dal, 191 — v. *sărătôr*².

SĂRKIRÓS, -rodsă, pl. *sărkirōšl*, -rodsē, viguros, «vigoureux, robuste», Mur, IV, 30: *om sārkiros* (om rezistent). V. *sărcăs*, *sărcusescu* și sinonimele *putăt*, *virlós*. — < *σαρκερός*, *σαρκώδης* „charnu”.

SĂRMĂI, Cfr, 104 — < ?

SĂRMĂIE, adj. (f.), pl. ?, sărmană, «pauvre; chère», Mih, 449; *can nu ti jileă, sărmaie* (nu te întrista de loc, draguță), Fr, I, 53; PANT, 19. Sinonime: *ahăr*, *marăt* etc. — < ?

SĂRMĂRE, sf., pl. *sărmă'ri*, porneală, «action de mettre en mouvement un troupeau», Nic, 467.

SĂRMĂT, -tă, pl. *sărmăt*, -te «mis en branle pour aller au pâturage (en parlant des moutons)», Nic, 467; *cupille sărmaie de-a-doăra* (turmele puse în porneală a doua oară), FI, I, 1, 6; PANT, 251; LP, 98; BNA, I, 88. — V. *střmăt*, *st'rmu*.

SĂRMĂDEAŬĂ, sf., pl. *sărmăděl*, lemn galben, «bois de couleur jaune». — Ca adj.: «jaune», Dal, 182; Mur, IV, 32; Fr, I, 44; Al. 1901-1902, 95. — V. *sărmějŭ*, *fermanděl*.

SĂRMĂNIȚĂ, sf., pl. *sărmăniță*, leagăn; prunc, «berceau — v. *leagăn*¹, *mlnŭșe*¹, niță, *trōcnă*; nourrisson — v. *cōpan*¹, *nal*, *nŭphtu*, Dal, 192; Nic, 467; Mih, 449; 450; VAR, 268; PIm, I, 139; DR, V, 894 (< sl. *siroman*); GEI, 198 (< *σαρκώδης*). — 1°. *fičlōrl'i dil sār-măniță* (copiii din leagăn), PANT, 310; 2°. *ligănă n'ŭll'i tru sār-măniță* (leagănu pe cei mici în leagăn), PB, 242¹; 3°. *lă'e gŭșea a sār-măniță'el ŭ fi fășeșl* (taie gîtul copilașului ce ai născut), PB, 331³⁸; 4°. *ună sār-măniță s' virviridză di lăhlără* (un copilaș se înflora (tremura ca varga) de groază), Lum, V, 182. — Gr. *σαρμαντίσα*, *σαμαρίσα* (Boga, I, 339; II, 59); *σαμαντισα* (Hris, 206). — Pentru forma acestui leagăn, în antichitate, cf. DSD: *cunae*, fig. 2130, 2876. — < ?

SĂRMĂN'ITĂME, sf., fără pl., locuitori (populație) din Sămărina, «nombre d'habitants de Sămărina»; les habitants originaires de Sămărina: *plindzē sār-măn'itămēa* (plingeau locuitorii din Sămărina), FI, II, 7, 6; *si-afiri di sār-măn'itămē* (se feri de oameni originari din Sămărina), LP, 54; BNA, II, 120. V. *střmăn'eăt*. — < *sămărn'itămē* < *Sămărina*.

SĂRMĚŬ, sm., pl. *sărměj*, nuia de viță, «houssine de vigne», Mih, 450. — V. *sărmă-deăŭ* și lat. *sarmentum* „sarment”.

SĂ'RPIT, -tă, pl. *să'rpit*, -le, aprig, «vigoureux, vaillant; agile, fougueux; endiablé», Mur, IV, 33; CAR, 25; 318; DR, IX, 82; 84. — 1°. a *noăstră să'rpită-armăndămē* (a noastră

ageră aromâtime), Bair, 83; 2°. *arsăre sârpiță glunedăă* (sare o aprigă voinică), Bair, 76; 3°. *s' bate ș' cîntă undă sârpiță Armă'nă* (se bate (se luptă) și cîntă o aromână îndrăcită), BNA, I, 118. — Ca adverb: 4°. *greăște sârpiț Toll* (grăiește aprig Apostol), Trib, III, 1, 10. — V. *sârpiț, s'rpil și sêrtic*.

SĂRPIȚI'L'E, sf., pl. *sârpițl'i*, bravură, «vaillance, bravoure»: *lu eăste sârpițl'ea di vlrăodră?* (unde e bravura de altădată?), Fl, II, 1, 2; *fedă aciscută nălgica a sârpițl'il'et* (față crescută în mediul bravurii), Fl, II, 7, 3. — < *sârpiț*.

SĂRPOĂȘE, sf., pl. *sârpoășe*, învelitoare, «couverture; couvre-chef», Mur, IV, 33. — < tc. *ser-poueh* (672) „calotte; coiffure; couvre-chef”.

SĂRPŪN'E, sf., pl. *sărpăn'i*, săpunel, «saponaire; serpolet», Dal, 192; Nic, 468; Mur, IV, 33; *an'turizmă di sârpăn'e și di culeđstrandu* (miros de săpunel și de clopoței), Al. 1928, 121. — V. *șărpâne* și lat. *serpullum*, „serpolet”.

SĂRŪNĂ? [*Să r ū n ă ?*], sf., pl. *sărŭn'i*: *horl, filă'l, sărŭn'i* (sate, cetăți, *sărŭn'i* — în rimă cu *aspăn'i*), Perd, 26^{le}. — Cuvînt inexistent. E pluralizarea poetică a numelui aromânesc al orașului *Salonic* care e *Să r ū n ă*.

SĂRŪP, vb. I: *s' lî pingă șă s' lî sărŭpă* (să te împingă și să te surpe), Cod, 43 b²⁰ — v. *surŭp*.

SĂSĂNGĂ, sf., pl. *săsă'ndze*, fel de putină, «espèce de bée», PScr, 244; MikRum, I, 2, 79. — < vsl. *sasěkŭ* „cisterna”.

SĂTĂNĂ, sm., pl. *sătănădz*, satana, «diable», Nic, 468; PB, 691; *di cî'ndu sătănă'lu n'l-u-adușe ponda n eășă* (de cînd satana mi-o aduse pustiă de femeie în casă), BNA, III, 130. Sinonime: *darăc, dēmun, dyedŭvul, pirazmō, șallān* etc. — < σατανᾶς „~”.

SĂTĂXESCU, vb. IV: *lî sătăzeăște lute* (le cercetează pe toate), Al. 1903, 90 — v. *zi-lăzeșcu*.

SĂȚIRE, sf., pl. *sătî'ri*, satir, «grand et large couteau à couper et à hâcher la viande», Dal, 192; Nic, 468; Mih, 450; *arăpŭ sătî'rea s' u din'ică* (a răpit satirul ca să o taie în bucăți), PLit, 768. — < tc. *satyr* (658) „~”.

SĂȚUL, -lă, pl. *sătŭl'i*, -le, sătul, «soûl, rassasié», Dal, 192; Nic, 468; PB, 691. V. *săturăt*. — < lat. *satullus* „assez rassasié”.

SĂȚULEĂȚĂ, sf., pl. *sătŭlêț*, saț, «rassasiement, satiété», Dal, 192; Nic, 468; *ôcl'il'i sătuleăță nu aŭ* (ochii nu au saț), PLit, 589. V. *saț*.

SĂȚŪR?, -ră, pl. *sătŭr'i*, -re, «soûl — v. *sătŭl*», Mih, 450. — V. *sătŭr*.

SĂȚURĂRE, sf., pl. *sătŭră'ri*, săturare, «assouvissement, satiété», Dal, 192; Nic, 469. V. *săturăre, sătuleăță*.

SĂȚURĂȚ, -lă, pl. *sătŭrăț*, -le, săturat, «rassasié», Dal, 192; Nic, 469; PB, 691. V. *sătŭr*.

SĂȚŪC, sm., pl. *sătŭc*, soc, «sureau», Mih, 450; PETim, 18. V. *sațŭgu, stmbŭc, soc, sug*¹, *usăc*² și sinonimele *boz, profc*. — < lat. *sabucus* „sureau”.

SĂVĂȚE, sf., pl. *săvăț*, marfă de vînzare, «marchandise; revenu; rente», avere animală (oi, capre etc.) îngrășată spre a fi vîndută pentru consum. — 1°. *băgă țakt lî săvățe* (cumpără țapi de vînzare), Al. 1903, 96; 2°. *băgă țakt și că'pri săvățe di lî vîndu tu Oisălle* (strîng țapi și capre drept marfă de vînzare, de le vînd în Tesalia), Al. 1903, 61. V. *suvățe*. — Cf. tc. *savat* (770) „endroit d'une rivière ou d'un ruisseau où l'on abreuve les bestiaux; abreuvoir; *savalmaq* „pătur”.

SĂVÂNUSĂSCU, SĂVÂNȚUSĂSCU, vb. IV (*săvăn(Ț)usîl, -sîl, -sîre*), a acoperi cu lîntolii, «couvrir d'un linceul», Dal, 192; Nic, 459. V. *săvan*. — < σαβανών „ensevelir”.

SĂVÂN(Ț)USÎRE, sf., pl. *săvăn(Ț)usîr'i*, «action de couvrir d'un linceul», Dal, 192; Nic, 459.

SĂVĂN(')USFT, -lă, pl. *săvăn('t)usft*, -le, «couvert d'un linceul», Dal, 192; Nic, 459; trup *săvănusit* (corp acoperit cu giulgiu), PenB, III, 210.

SĂVÓN, sn., Fr, II, 215 - v. *zavón*.

SĂVÚRĂ, sf., pl. *săvúrl*, rămășiță, «reste, résidu», Dal, 192; Nic, 459; Mur, IV, 35; GEI, 198. V. *săbără*. - Cf. și alb. *savurë* „zavorra”. - < σαβοῦρα „ballast”.

SB... → zb...

SBÁRAU, sn.: si l'edă sbărdu di la tine (să iau (să primesc) mustrarea de la tine), Fl, II, 5, 3 - v. *zbărdu*.

SBIRČIT, -lă, pl. *sbrčlŭ*, -le, zbircit, «ridé, froncé»: fâșă *sbrčlă* ca 'nă coaje di arbure (față zbircită ca o scoarță de arbore), GrB, 130. Sinonim: *sufrusit*. - V. *zbrčescu*.

SBIRLŪ, -lă, pl. *sbrlŭ*, -le, zbirlit, «hérisssé», Pant, 483. - V. *zbrlŭ*.

SBOR, sn., pl. *sbóurŭ*, sbor, «vol (d'oiseau)»: *trei an'ŭ, feclă, sbor n'ŭ-asbură* (trei ani, fată, zbor mi-am zburat), PLit, 839. - V. *zbor*², *asburăre*.

SBOS?: lillăea di sbos (floarea de soc), Lum, I, 61 - v. *ibóz*.

SBULDZINÉDZŪ, vb. I - *buldzinédzŭ* și:

SBŪLDZU, sn., pl. *sbŭldzurl*, bulz, «boule(tte); pelote (de neige)». - 1°: *ca un sbŭldzu di amălamă* (ca un bulg de aur), Fl, II, 1, 12; 2°: *si-adună' cŭl un sbŭldzu* (se ghemui ca un bulz), Fl, II, 3, 4; 3°: *ficluricu - un sbŭldzu di neclă* (copilașul - un bulgăre de zăpadă), Lum, II, 187; Pant, 191. - V. *zbuldu* și alb. *bulžë* „goccia”.

SCACULÉȚŪ, sm., pl. *scaculŭ*, lăcustă, Nic, 145 - v. *scarcalŭ*, *scrculŭ*.

SCAD (*mi*), vb. II (*scădzŭ*, -dzŭ, *scădedre*), scădea, 1°: *baisser; abaisser*; 2°: *dégrader, avilir*; 3°: *diminuer, appauvrir*, Dal, 183; Nic, 480; Mih, 451. - 1°: *ăpile scădzură* (apele rîurilor au scăzut); 2°: *cum si' scădă ahl'ŭ c'ndu lu-ălină?* (cum să se degradeze cînd atîta îl înalță?), Lum, II, 127; Pant, 183; BNA, III, 80; 3°: *acăfă' si scădă dzădă di dzădă* (începu să sărăcească zi de zi), PB, 336¹⁷; *scădză mŭltu* (a sărăcit mult), PGr, 137 - v. *fluhipsescu*. - < lat. *ex-cadere*.

SCĂFĂ, sf., pl. *scăfe*, scafă, pahar, «verre», Dal, 182; Nic, 483; Mih, 451; PSer, 244; GEI, 198; *un c'ne cu ôcl'ul ca di scăfă* (un cline cu ochiul ca de scafă), PB, 38¹⁴; *si arsă' scăfa* - v. *arsă'*. - V. *ar(u)cucôlir*. - < σκάφη „auge”.

SCĂLDU (*mi*), Nic, 479; PB, 691; Pant, 484 - v. *ascăldu*.

SCĂLUMĂ, sf., pl. *scălomală*, chei, «zone libre dans un port», Fl, II, 4, 14. - < σκάλαμα „accroc; anicroche”.

SCALUPĂTIMĂ, sf., pl. *scalupalimale*, treaptă de scară, «marche d'escalier; échelon d'échelle». Sinonim: *scără*¹. - < σκαλοπάτι „”.

SCAL'Ū, sn., pl. *scăŭ*, scai, «chardon», Dal, 182; GEI, 81 (< srb. *ekal* „Distel”); DR, IV, 484 (< gr. σκαλίας). - 1°: *oăla s' dŭfe la scal'ŭ, nu scăŭlu la oăle* (oaiă se duce la scai, nu scaiul la oale), PLit, 622; 2°: *s' fl'ne scal'ŭ* (se ține scai). Sinonim: *scalie*. - Cf. și mgl. *scal't* (CapM, III, 259). - Vitalitatea acestui cuvînt în domeniul românesc presupune un latin **scaliu*m (cf. gr. σκόλυμος „artichaut” < lat. *scolymos* „sorte de chardon”) și ἀσκάληρον (Rohlf'sLex, 61).

SCAMATĂ, sf., pl. *scămate*, spumă de săpun, «écume de savon; eau de savon», Dal, 182; GEI, 198 (*scămă*); *lăm străn'ile lu scămate* (spălăm rufele în clăbuci de săpun). - < σκάμα „”.

SCĂMĂ, sf., pl. *scăme* și *scăn'ŭ*, scamă, «charpie», Nic, 479; PB, 692; *li umplŭșt di scăn'ŭ* (te-ai umplut de scame). V. *scămală*. - < lat. *squama* „écaille; maille”.

SCĂMNU, sn., pl. *scămne* și *scămnurŭ*, scaun, 1°: *chaise*; 2°: *scardasse, cardé* - v. PIm, I, 145 b (și I, 65 a; II, 103 b); 3°: *cercueil* - v. *kivăre*; 4°: *trône* - v. *θron*; 5°: *origine, famille royale*; 6°: *jeu enfantin*, Dal, 182; Nic, 479; Mih, 452; PSer, 244. - 1°: *săntu căsl ŭ nu aŭ scămne* (sînt case care nu au scaune); *ține yin'ŭ la nol, lo fl-ŭ bag dinăpôl* - *scămnul*

(tu vii la noi, eu ți-l pun în dos — scaunul), PLit, 397; *cl'ndu mîlgu ôlle, picurărîl'i șed pri scămnurî* (cînd mulg ôlle, păstorii stau pe scaune de piatră); 2°: *aestă nu-l fîrcă și scămnu* (asta nu e furcă de tors și scaun cu pieptenuși), PB, 201²³; *s' l' așîtă la scămnu acîmără vișînille* (au chemat vecinele ca să le ajute la scaunul cu pieptenuși), LP, 11; PAnt, 241; BNA, II, 110 — v. *lînr*; 3°: *mi-asteaptă scămnul* (mă așteaptă sicriul), PLit, 945 — v. și *sînduke*; 4°: *dîpăni amiră'lu di pri scămnu* (împăratul coboară de pe tron), PB, 45²⁸; 5°: *êlêlôr di scămnu easte* (e picior de viță împărătească), PGr, 43; *noi, Arumă'n'li, him êlêlôr di scămnu*, (noi, aromânii, sîntem picior de tron, sîntem de origine împărătească), CȘc, 31; 6°: *cu scămnul* (cu scaunul — joc de copii), PLit, 156. — < lat. *seamnum* „escabeu; banc”.

SCĂNCE, sf., M, 41 — v. *scânge*.

SCĂNDAL, sn., pl. *scândale*, scandal, «scandale; intrigue», Nic, 479; GEI, 198; *tătă dzăua: scândala — mândala* (toată ziua: „scândala — mândala”, scandal continuu), PGr, 136 — v. *măgâr* etc. — < *σκανδαλον* „scandale”.

SCANDAL'EĂR, -ră, pl. *scandal'eări*, -re, scandalagiu, «qui occasionne des scandales, turbulent», — < *σκανταλιάρης* „...”.

SCANDZÓHIR, -ră, pl. *scandzóhîrî*, -re, circotaș, «qui s'accroche; aigre; mutin». — În greacă: *σκαντζόχοιρος* (Höeg, I, 110; 188; 204: < *ἄκανθόχοιρος* „porc-épic; hérisson”).

SCĂNGE, sf., pl. *scă'ngi*, belea, «embarras», Mur, IV, 40. Sinonim: *bileăuă*. — V. *scânce* și *cânge*.

SCAP, vb. I — v. *ascăp* —, scăpa, «sauver; affranchir; dépenser; mourir — v. *ôcl'lu* 27°; *petală* 3° etc., Mih, 453; PScr, 244. — 1°: *scăpă'm didinde* (am scăpat (am trecut) dincolo, după munte) — v. *scăpiă* 2°; 2°: *Ê'noh'li scăpă' parădz'li* (Enoh i-a terminat banii), ArE, 38; 3°: *ași scăpă' marăllu, ași murî Enôh* (așa a scăpat de suferințe, așa a murit Enoh), ArE, 42; PAnt, 169 — v. și *lôpă* 2°. Sinonime: *asusescu, curturisescu*.

SCĂPIR, vb. I, PScr, 244 (< lat. *excrepulo* < *crepare*); GM, 409; *aă scăpiră 'nă pālă* (aci scapără o sabie), PAnt, 278; Bair, 120 — v. sinonimul *sfîldziră*. — V. *ascăpir* și *șcrăpuescu*.

SCĂPIT¹, sm., PAnt, 484 — v. *ascăpit*¹.

SCĂPIT², vb. I, scăpăta, «disparaître sous l'horizon; passer de l'autre côté d'une montagne — v. *seap* 1°, Nic, 480; Mih, 453; PScr, 244; PB, 692; GrS, II, 323. — 1°: *soărîle scăpită* (soarele apune), Velo, 66; BNA, V, 60 — v. *apîn* 1°; 2°: *mol Hrisulă...*, *scăpităși dăo măgăle* (măi Hrisula (= Aurica)..., ai trecut dincolo de două coline), Lum, III, 68; 3°: *scăpită mînșîl'i cu nedăă* (am trecut dincolo de munții cu zăpadă), PLit, 942; PAnt, 29. — V. *ascăpit*² și *surupsește*. — În dacoromână: «cînd soarele scăpăta», FolcOM, I, 211; II, 119; 120; 313; 338; DVran, II, 101; 144.

SCĂPITĂ, sf., Nic, 89 — v. *ascăpită*.

SCĂRĂ¹, sf., pl. *scări*, scară, «1°. escalier; échelle; échelon; 2°. étrier — v. *zănge*; 3°. âge, génération — v. *brîn* 3°, Dal, 182; Nic, 481; Mih, 453; PScr, 244. — 1°: *casă cu scără di keără* (casă cu scară de piatră); *alină tute scări* (urcă toate treptele) — v. *scalupătimă*; *lumea aestă scări, scări easte* (lumea asta e trepte, trepte sau scări; scări = e schimbătoare, e roată), PB, 273⁴; *scără di scără, u dîpuse tătă scăra* (treaptă cu treaptă, a coborît-o toată scara), PB, 222⁴; 2°: *êlôrlu tu scără băgă* (punea piciorul în scara șei), PAnt, 139; 3°: *tu scăra a meă* (în generația mea), FI, 1, 4, 9; *feăte tu scăra a meă* (fete de etatea mea), FI, I, 5, 8. — < lat. *scala* „échelle; degrés [d'escalier]”.

SCĂRĂ², sf., pl. *scări*, grătar, «gril», Dal, 182; Nic, 481; Mih, 453; *cărne friptă pri scără* (carne friptă pe grătar). — Cf. vsl. *shara* „focus, craticula”; gr. *σχάρα* (v., aci, *serădă*). — < *σκάρα* „...”.

SCARCALEC, Dal, 182; **SCARCALEȚŪ**, sm., pl. *scarcaleț, scarcaleț*, lăcustă, «sauterelle», Mih, 453. — V. *carcalec*, *scaculeț* și sinonimele *acriță, lăcustă*, precum și dr. *scacaleț* „locustă” (DR, III, 445). — <bg. *skakalecū* „~”.

SCĂRKIN (mi), vb. I (*scărkind, -năt, -năre*), scărpina, «gratter», Dal, 184; Nic, 481; Mih, 453; Mur, IV, 42; PScr, 244; PB, 692. — 1°. *’și scărkină râna di pi trupū* (își scarpină rana de pe corp), Cod, 80¹¹; 2°. *’și scărkină căplu* (își scarpină capul), CȘc, 13; 3°. *să scărkină n cap* (se scarpină în cap), BaŢN, 16; *si scărkină după cap* (se scarpină după cap), Fl, II, 1, 11; 5°. *artn’lôslu, s’ nu si scărkină, va s’ fredcă* (rîiosul, dacă nu se scarpină (dacă nu s-o scărpina), se va freca), PLit, 428. Sinonim: *zgrîm*. — Cf. mgl. *scarpin* (CapM, III, 260; PMegR, II, 114 (*scărfin*); GrS, VII, 196: *scărținari*). — < lat. *scarpinare* „schaben” (REW, 7663. — Nu e la Gaffiot).

SCĂRMIN, vb. I (*scărmină, -năt, -năre*), scărmana, «1°. étirer ou carder la laine avec les mains — v. Pîm, I, 145 a; 2°. filer, s’enfuir, tirer ses chaussures — v. *angân* 2°, *deăpin* 3° etc.», Dal, 184; Nic, 482. — 1°. *vîn’im s’ vă scărmînă’m ll’na* (venirăm să vă scărmanăm lîna); 2°. *li scărmînă di-aclô* (a fugit de acolo), PB, 182²²; PAnt, 100; PGr, 137; *scărmină-li di-audăte* (tuliți-o de aci, luați-vă catrafusele). — Cf. mgl. *cărminari* (GrS, III, 198 și CapM, III, 61). — < lat. *ex-carminare*.

SCĂRPĂ, sf., Nic, 482 — v. *șcărpă, sclrpôs* și sinonimul *șcămbă*.

SCARPÎNE, sf., pl. *scarpîne*, gheată de femeie, «chaussure de femme», Dal, 182. — < it. *scarpina*.

SCĂRTU, sn., pl. *scărturi*, talon la cărți de joc, «talon des cartes», Dal, 182. — < it. *scarto*.

SCĂRȚU, sn., pl. *scărfuri*, lipsă, «manque»: *lu scoăse scărfu* (l-a scos lipsă), PGr, 136. — < it. *scarso*.

SCĂȚIE, sf., pl. *scătit, scal*, «ardon», Dal, 182. Sinonim: *scal’ță*. — Cred că e o greșeală a lui Dalametra: *scalie* pare a însemna „scatiu”, „chardonneret». — < *σκαθί, δακαθίς* „~”.

SCĂDEĂRE, sf., pl. *scăderi*, scădere, «baisse; décade», Dal, 183; Nic, 480; Mih, 451.

SCĂDZŪT, -lă, pl. *scădzăt, -te*, scăzut, «(a)baissé; dégradé; appauvri», Dal, 183; Nic, 483; *art’ălu eară scădzăt* (rîul era cu apă puțină); *oămin’l scădzăt, oărfân’l, fără bubôla lu căpisteări* (oameni scăpătați, săraci, fără mălai în căpistere), PB, 416¹⁰.

SCĂLDĂRE, **SCĂLDĂT**, Dal, 183; Nic, 479; PB, 692; PAnt, 484 — v. *ascăldăre, ascăldăt*.

SCĂLDĂTOĂRE, sf., pl. *scăldătôri*, scăldătoare, «endroit où l’eau d’une rivière est un peu profonde et tranquille et où l’on peut se baigner», PB, 692. — < lat. **excaldatoria*.

SCĂLSĂSCU, vb. IV (*scălsit, -sît, -sire*), scurma, «fouiller; gratter; nettoyer; sarcler — v. *sărcel’édzû*; sculpter», Dal, 183; Nic, 479; GEI, 198. — 1°. *găl’ina, ș’ lu grîu s’ u badzî, tul va scălsească* (găina, și în grîu să o pui, tot va rîci cu picioarele), PLit, 503; 2°. *cucôllu ... scălsindalu, scălsindalu, află’ nă flurie* (cocoșul. . ., rîcînd, scormonînd, a găsit un galben), PB, 30¹²; 3°. *scălsăscu ărgile dit grădînă* (curăț ierburile din grădînă). — < *σκαλιζω* „~”.

SCĂLSIRE, sf., pl. *scălsiri*, curățire, «fouillement; dépuration», Dal, 183; Nic, 479; *bumbăclu va scălsire* (bumbacul trebuie curățat), PLit, 930.

SCĂLSÎT, -tă, pl. *scălsit, -te*, sculptat, «foillé; sculpté», Dal, 183; Nic, 479; *udăle... cu mômile scălsite* (cameră... cu mobile sculptate), Fl, II, 5, 8.

SCĂLTIZĂRE, sf., pl. *scăltizări*, suspinare, «soupir», Mih, 452. Sinonim: *suskirare*. — V. *scăltăre*.

SCĂLTIZĂT, sm., pl. ?, «soupir», Mih, 452. Sinonim: *suskir*¹.

SCĂLTIZŪ, vb. I (*scăltiză, -zăt, -zăre*), suspina, «soupirer», Mih, 452. — V. *scăltîdză* și sinonimul *suskir*².

SCĂLTĂDZĂ, sf., pl. *scăltă'dz*, suspin, «sourir»: *si-u videâl, scăltădza li-acă'tă* (dacă o vedeai te apuca suspinul), Lum, II, 200.

SCĂLTĂDZŪ, vb. I (*scăltădzăt*, -dzăt, -dzăre), v. *scăltăzū*: *s' u veadă ș' să scăltădza fițlôrlu pln' s' băneădză* (să o vadă și să suspine feciorul cît va trăi), Fr, I, 77. — < ?

SCĂMĂNGU, sn., pl. *scămă'ndzi*, Nic, 479 — v. :

SCĂMĂNGE, sf., pl. *scămă'nçi*, bumbac, «coton bien cardé; ouates», Dal, 183; PB, 692; GEI, 198; *ălbă, ălbă ca scămăngea* (albă, albă ca bumbacul), PLit, 923. — Nic, 479; *cămăngu*, iar WOI, 114: *căm'nkl* «lose Wollflocken». Sinonim: *bumbăc*. — < *σκαμάγκι*, „~”.

SCĂMNÎCIŪ, sn., pl. *scămnîce*, scăunel, «petite chaise», PAnt, 484; PLit, 798. — < *scămnu*.

SCĂNDĂLIȘORĂ, sf., pl. *scăndălișore*; **SCĂNDZĂLIȘORĂ**, scinteie, «étincelle», PB, 692; GEI, 199. Sinonime: *scînted'le, spiță*. — < *σκαντζήληθρα*, „~”.

SCĂNDILIE, sf., pl. *scăndill*, cursă, «piège», Dal, 183; GEI, 198; *scăndill ma s' cur-disêști* (dacă vei instala curse), Mac, 56; PLit, 1038. Sinonime: *păylădă, stăplîă* etc. — < *σκανταλιά, σκανδαλί*, „ressort de piège, de trappe”.

SCĂNDURÎCE, sf., pl. *scăndurîce*, scinduriță, «petite sc'ndură»: *ună mulîce ncărcăla cu scăndurîce*, PLit, 375 — v. *gâl'îndă*.

SCĂN'ISĚSCU, vb. I (*scăn'isl*, -sl, -sire), sclti, «faire enrager quelqu'un, trimbalers», Nic, 479; GEI, 198; *acălără să-șl arl'dă di nls și s' lu scăn'iseăscă* (Incepură să-și bată joc de el și să-l scltie), PB, 114¹¹. V. *sc'n'îl*. — < *σκάνω*, „crever de dépit, enrager”.

SCĂN'ISIRE, sf., pl. *scăn'isrl*, scltire, «action de trimbalers», Nic, 480.

SCĂN'ISÎT, -lă, pl. *scăn'isl*, -le, scltit, «trimbalés», Nic, 480.

SCĂPĂRE, sf., Dal, 184; Mih, 452; PScr, 244; *di pircl'lu nu-l scăpăre* (nu e scăpare de pericol), LP, 106; PAnt, 272; Bair, 104 — v. *ascăpăre* și sinonimul *nklulule*.

SCĂPĂTÔR, -loăre, pl. *scăpătôrl*, -loăre, mîntuitor, «sauveur», PScr, 244. V. *scăpitôr*.

SCĂPIRĂRE, sf., PScr, 244 — v. *ascăpirăre*.

SCĂPITĂRE, **SCĂPITĂT**, **SCĂPITĂTĂ**, Nic, 481; 89; Mih, 453; *tu-a soărlîl scăpitătă* (la scapătul soarelui), LP, 167; PAnt, 241; BNA, II, 118; *tru scăpitătă a soărlul* (la apusul soarelui), Cod, 112 b¹⁰. — V. *ascăpităre*, -tăt, -tătă. — Pentru *scăpitătă*, cf. *ascăpită* și *Introducere*, § 26 c (p. 30).

SCĂPITÔR, -loăre, CLitur, 133 — v. *scăpătôr*.

SCĂP(S)ŪȘŪ, sm., pl. *scăp(s)üşl*, pește, «poisson de printemps», RomP, VII, 12 (302). — < ?

SCĂRCALĚTŪ, sm., Nic, 481 — v. *scrculētū*.

SCĂRCĂCĂRE, sf., Jb, I, 44 — v. *scrcăcăre*.

SCĂRĚCIC, vb. I (*scărċicăl*, -căt, -căre), scrișni, «grincer des dents»: *scărċică'... dîn-ll'î* (a scrișnit... dinții), PB, 263⁴; *dîn'll'î scărċică' nă oărdă* (a scărċicat o dată dinții), Velo, 44; BNA, V, 76. V. *scărċnescu*, *sc'rċic*, *șcărċic*. — < vsl. *skrŭžitatl*, „stridere”.

SCĂRFISĚSCU (mi), vb. IV, «déclouer; sonder», Kats, I, 87. — V. *discărfusescu* și *discôs* 2°, *discălfu* 1° 2°.

SCĂRÎCĂ, sf., pl. *scărîfe*, scărîcă, «petite échelle; petit étrier»: *băgă-n'î șăuă și scărîfile* (pune-mi șaua și scărîcile), PB, 392²⁴ (In text: *scărîfile*).

SCĂRKĚSCU, vb. IV (*scărkil*, -kît, -kîre), termina, «1°. achever, terminer le tissage; 2°. supprimer, congédier, écarter», Nic, 481; DR, II, 628; GrS, III, 249. — 1°: *scărki arăzbôllu* (a terminat țesutul de război), PB, 301²⁰; *pôlimlu aveă scărkilă* (războiul se terminase), PB, 211¹⁸ — v. *bitisescu*, *sculusescu*; 2°. *l'î-u scărki ôyeăra* (i l-a suprimat venitul), PLit, 686 — v. *ôyeărdă*, *yeaylără*, *lingră* și *poărdă* 3°; *l'î scărki lufêlu*, PGr, 93 — v. *lufê*; *n'î-u frică s' nu mi scărkedscă* (mi-e teamă să nu mă concedieze), Caraf, 62; *nă scărki sôla...*, *nă dispărîl'*

di lume (ne-a suprimat (nu mai vine la noi) rudeniala..., ne-a separat de lume), Fl, I, 5, 8. — < lat. *ex-*carpire* (*carpere* „détacher, cueillir”).

SCĂRKINĂRE, sf., pl. *scărkînă'ri*, scărpînare, «action de (se) gratter», Dal, 184; Nic, 481; Mih, 453; Cal. 1912, 171. — V. *scărkîrăre*.

SCĂRKINĂT, -lă, pl. *scărkînă't*, -le, scărpînat, «gratté», Dal, 184; Nic, 482.

SCĂRKIRĂRE, sf., Dal, 184 — v. *păngl'r* (: *n > r*). — < *scărkînăre*.

SCĂRKÎRE, sf., pl. *scărkîrî*, terminare, «action de terminer (un tissu), de supprimer», Dal, 184; Nic, 482. — 1°. *doădă arăzboăle trî scrkîre nu-i n'ie lăcu* (de terminat două războaie de țesut nu-i lucru mic), Fl, I, 4, 6; 2°. *di frica a scărkîrîl'ei, mi dușu* (de teama concedierii, m-am dus).

SCĂRKÎT, -lă, pl. *scărkî't*, -le, terminat; concediat, «achevé; congédié», Dal, 184; Nic, 482.

SCĂRKITURĂ, sf., pl. *scărkî'turi*, terminare, «achèvement (d'un tissu)», Dal, 184; Nic, 482.

SCĂRMINĂRE, sf., pl. *scărmină'ri*, scărminare, «action de carder la laine avec les mains», Dal, 184; Nic, 482; Mih, 453.

SCĂRMINĂT, -lă, pl. *scărmină't*, -le, scărminat, «(laine) étirée ou cardée avec les mains», Dal, 184; Nic, 482; *l'na nu-l dol scărmină'tă* (lăna nu e de fel scărminată), LP, 12; PAnt, 244; BNA, I, 114; *n'îșă scărmină't* (miț scărminat). V. *kéndic*.

SCĂRMINĂTURĂ, sf., pl. *scărmină'turi*, scărminătură, «cardage à la main; bourre», Dal, 184; Nic, 482; Mih, 453.

SCĂRȘNĂSCU, vb. IV (*scărșnîl*, -nîl, -nîre); **SCĂRȘNIRE**, **SCĂRȘNÎT**, Mih, 453 — v. *scărșnic*, *scărșnicăre*, *scărșnicîl*. — < ?

SCĂRȘÂN, vb. IV (*scărșănîl*, -nîl, -nîre), Mih, 453 — v. *cîrșnăscu*.

SCÎLTĂRE, **SCÎLTĂT**, **SCÎLTĂDZŪ**, Dal, 183; *inima l'i scîltăz'ă* (inima i-a suspinat), Lum, II, 111 — v. *scîltăzare*, *scîltădză*.

SCÎNDURĂT, -lă, pl. *scîndură't*, -le, ca o scîndură, «raidî comme une planche», Dal, 184; *s' nu-apă'l, scîndură'te!* (să nu apuci zăua de mline, scînduratele, înlemnitele!) (blestem femeiesc — v. *kiculă* 3°, *mușurică*, *pupule* etc. — Nu cunosc forma verbală: *scîndurădză*. — Semantic, cuvîntul nu e străin de „om mort în cosciug de scînduri”. — < *scîndură*.

SCÎNDURĂ, sf., pl. *scî'nduri*, scîndură, «1°. planche; douve; 2°. tête fêlée», Dal, 183; Nic, 480; Mih, 452; PScr, 244. — 1°. *pri doădă scî'nduri di ușe* (pe două scînduri de ușă), PAnt, 136; 2°. *om ca cu trel scî'nduri* (om cam cu trei scînduri, cam hai-hui), Fr, II, 273; *ômlu cu trel scî'nduri* (omul prostănac), PB, 42²⁹; *l'i-lipseăște u'nă scî'ndură* (li lipsește o doagă), PLit, 623. — La aromânii munteni, cele mai multe case sînt acoperite cu scînduri de pin — cf. PIm, II, 196; 197. V. *plodăe* 2°. — < lat. *scandula* „bardeau; petite planche pour couvrir un toit”.

SCÎNDURÎCE, sf., Mih, 452 — v. *scîndurîce*.

SCÎNTEĂL'E, sf.; **SCÎNTEL'ÎŪ**¹, sn., pl. *scînteăl'e*, scînteie, «étincelle», Mih, 452; Dal, 183; Nic, 480; *scînteăl'e vidzū catlū* (cadiul a văzut scînteii, stele verzi), PB, 55³²; *cum trec scîntel'ile di-astrăpîl* (cum trec scînteiele de fulgere), PAnt, 158. Sinonim: *scîndăltîră*. — Morfologic, cf. *fumăd'e* și *fumel'ă*. — < lat. **scintilla* (cf. *scintilla* „étincelle”).

SCÎNTEL'ÎŪ², vb. I: *lușeăfîrîu... acăfă'... si scînteăl'e* (luceătarul... începu... să scînteieze), BNA, I, 20 — v. *scîntil'ădză* și sinonimele *lămbrusăscu*, *sfuldăzî*.

SCÎNTIL'EĂRE, sf., pl. *scîntil'eri*, scînteiere, «action d'étinceler», Dal, 183; Mih, 480; 452; PB, 693.

SCÎNTIL'EĂT, -lă, pl. *scîntil'eă't*, -le, scînteiat, «étincelé», Dal, 183.

SCÎNTIL'ÉDZŪ, vb. I (*scîntil'eâl, -l'edl, -l'edre*), scînteia, «étinceler; scintiller; briller», Dal, 183; Nic, 480; Mih, 452; PB, 693; *pi tu căse scîntil'edzâ* (scînteiază prin case), Velo, 34; PAnt, 328; BNA, V, 105. V. *scîntel'îdă*. — < lat. **seantillare* (cf. *scintillare* „étinceler, briller”).

SCÎNTIL'ÎÓS, -l'îodsă, pl. *scîntil'îôşl, -l'îoăse*, scînteios, «brillant, étincelant», Dal, 183; Nic, 480; *îertu scîntil'îós* (cerul strălucitor), PAnt, 315.

SCÎ'NTI, interj., sic!, «c'est bon fait!», PLit, 198. — Cf. gr. σκάνιο (Passow, 338) „emballer”, σκάνια „λύπη” şi:

SCÎ'NISÊSCU, **SCÎ'NISIRE**, **SCÎ'NISÎT**, Dal, 184 — v. *scân'isescu, -sire, -sît*.

SCÎ'RCĂ, sf., pl.?, loc pietros, «endroit pierreux impropre pour la vigne», Mur, IV, 42; PETim, 18. — < alb. skërkë „dirupo, precipizio”.

SCÎRCULÊTŪ, sm., Mur, IV, 43 — v. *scucalêtŭ*.

SCÎ'RÛC¹, sn., pl. *scî'rëcurl, zgtrci*, «cartilage; tendon», Dal, 184. — v. *scî'rëlu*.

SCÎ'RÛC², vb. I, Nic, 482; Mur, IV, 43; CEL, 81; *scîrëicâm dinîl'l*, Fl, I, 5, 4; *scîrëicâ' mîselle* (a scîrëicat măselele), PenB, II, 275. — V. *scă'rëie* şi sinonimele *clîrînescu 2°*, *zgrad-mic*.

SCÎRÛCĂRE, sf., pl. *scîrëicărî, scîrşnire*, «action de grincer des dents», Dal, 184; Nic, 482. V. *trămurare*.

SCÎRÛCĂT, -lă, pl. *scîrëicăt, -le, scîrşnit*, «grincé, (dent) grincée», Dal, 184.

SCÎ'RÛU, sn. — v. *scî'rëie 1°* —, Dal, 184; Nic, 483; CEL, 81. — Cf. bg. gŭrĕŭ „convulsion, spasme”.

SCÎRLÉDZŪ, vb. I — v. *cărdézŭ, clîrlédzŭ* —, a plînge de istov, «sangloter; pleurer à chaudes larmes», PET, 42-43 (< lat. *scarizare* „s'agiter, frétiller”). — Ca şi *bumbunédzâ, cutédzŭ, pătédzŭ* etc., acest verb e dintre cele care, puţine la număr, păstrează terminaţiunea flexională -édzŭ la toate timpurile şi persoanele.

SCÎ'RPĂ, sf., pl. *scî'rpe*, aşchie; pană, «clat de bois. copeau — v. *ăşel'e, găgl, mindzâl'e* etc.; cale — v. *sîlnă*», Nic, 482; Mur, IV, 43; CST, II, 105; ALR, II, 1 (1940), harta 254 (010). — 1°. *piră di leămne, i di scî'rpe, i di surfeale* (flacăra de lemne, sau de aşchii sau de surcele), Al, 1903, 92; 2°. *cădzŭ 'nă scî'rpă* (a căzut o ţandără, PB, 415²⁶; 416⁷; 3°. *l'i nhidzêd scî'rpe di lémnu tu ungl'e* (li înfigea în unghii aşchii de lemn), PB, 334²⁸; 4°. *cu scî'rpa s' dislêd lémnu ma lişor* (cu pana lemnul se despica mai uşor), PGR, 138; 139; 5°. *l'î-arsărî scî'rpa* (i-a sărit ţandăra), PGR, 138. — < alb. *shkarpë* „ramoscello secco, legna sottili e secche”.

SCÎRPOĂŢE, sf., pl. *scîrpôŢl*, Mur, IV, 43 — v. *scî'rpă*.

SCÎRPÓS, -poăsă, pl. *scîrpôşl, -poăse, rîpos*, «escarpé». — 1°. *un platŭ scîrpós* (un plai abrupt), Fl, I, 2, 3; II, 7, 4; 2°. *un creac scîrpós* (un picior de plai străminos), Fl, II, 1, 2; 3°. *ună vâle scîrpoăsă* (o vale rîpoasă), Fl, I, 2, 6; 4°. *si-alipidă' cl'îră Clăuca scîrpoăsă* (se repezi spre Ciuca abruptă), PenB, II, 274. — < *scărpă*.

SCÎRŢIOĂRĂ, sf., pl. *scîrŢiôrî, şold*, «partie du corp entre le bas-ventre et la cuisse, aîne». — V. *clîrŢiôără, curŢiôrî*.

SCLAB, -bă, Nic, 485 — v. *sab, slab* şi dr. *slab*.

SCLĂIA «nom d'un jeu enfantin», Dal, 184 — v. *sclavie* şi gr. σκλαβιά „captiveité”.

SCLAV, -vă, pl. *sclavl, sclăve*, sclav, «esclave; captif; otage; emprisonné», Dal, 184, Nic, 484; Mih, 456; PScr, 244; PB, 693; PAnt, 201; GEI, 199; *cu sclăvlu* (de-a sclavul — numele unui joc de copii, acelaşi cu sclăia), PLit, 103-104; *sclav s' mi l'î'nă vedăra nîredgă* (să mă ţină ostatic vara întreagă), Fr, I, 8; PAnt, 291; BNA, I, 4. Sinonim: *rob*. — < σκλάβος „”.

SCLAVÎE, sf., CLitur, 133 — v. *sclăvie*.

SCLĂBEĂŢĂ, sf., Nic, 485 — v. *sclab, slăbeăŢă, ađinămie* şi:

SCLĂBÎLE, **SCLĂBÎŢĂ**, **SCLĂŞESCŪ**, Nic, 485 — v. *slăbil'e, slăbînŢă, slăşescŭ*.

SCLĂVIE, **SCLĂVIL'E**, sf., pl. *sclăvii*, *sclăvii'l*, sclavie, «captivitate», Dal, 184; Nic, 484; Mih, 455; PScr, 244; PB, 693; GEI, 199; *môrtu di sclăvii'e* (mort de robie), Bair, 107; *nom și sclăvii'e nu știu* (nu știu (nu țin seamă de) lege și sclavie), PenB, II, 232. — <σκληρία „~”.

SCLĂVUȚESCU (mi), vb. IV (*sclăvuit*, -uit, -uire), robi, «rendre en esclavage; mener en captivité; subjuguera», Dal, 184; Nic, 484; PB, 693; GEI, 199. — 1°. *si sclăvuiră tu Misirie* (s-au robii în Egipt), Cod, 80 b¹⁴; 2°. *așlămse si sclăvulăscă lumea tătă* (a ajuns să robească toată lumea), PAnt, 311; 3°. *fe așl nu-âm sclăvullă!* (ce de bătrini nu am luat ca ostatici!), LP, 178; BNA, II, 16. Sinonim: *rubuțescu*. — <σκληβόνω „~”.

SCLĂVUIRE, sf., pl. *sclăvuirii* — v. sinonimul *arubuire*.

SCLĂVUIT, -lă, pl. *sclăvullă*, -le, robii, «réduit en esclavage; mené en captivité», Dal, 184.

SCLĂVUȚESCU, **SCLĂVUȚIRE**, Mih, 456 — v. *sclăvuțescu*, *sclăvuire*.

SCLĂNCIU, sn., Mih, 456 — v. *șcl'endză*.

SCLINCEĂME, sf., pl. *sclinčén'i*, avariție, «avarice», Dal, 184; Mih, 456; PB, 693. — V. *sclingțuredă*, sinonimul *filaryrie* și:

SCLINČIU, -če, pl. *sclinčii*, -če, avar, «avare», Dal, 184; Mih, 456; PB, 693; GEI, 81.

V. *șcl'inčiu* și sinonimele *filaryir*, *nikéz*, *sărâf*, *stres*, *tiltz*. — <bg. *klínče*, *klínka* „~”.

SCLINČIUREĂȚĂ, sf., pl. *sclingțurél*, Nic, 485 — v. *sclinčéame*, *skingțuredă* și sinonimele *nikizll'ke*, *tilizll'ke*.

SCLIRÓ, adj. invar., dur, «dur, rude; cruel», PScr, 244; GEI, 199: *pl'nea eadte scliró* (plinea e dură); *oámin'li i sântu scliró* (oamenii sînt cruzii). — <σκληρός „~”.

SCLÓȚĂ, sf., pl. *sclóță*, Mih, 456; PB, 693 — v. *clóță*, *clóță* și:

SCLUȚĂȚĂ, sf., pl. *scluțăț*, Mih, 456 — v. *culțăță*.

SCLUȚUȚESCU, **SCLUȚUȚIRE**, **SCLUȚUȚ**, Dal, 184 — v. *cluțuțescu*, -uire, -uit.

SCL'IFUR, sn.; **SCL'IFURĂ**, sf., pl. *scl'ifure*, sulfură, «soufre», CN, 109; Nic, 484; PScr, 244. — V. *skifură*, *șcl'ifur*.

SCL'IM, sn., DR, VI, 656. — 1°. *scl'ed un scl'im di jále* (scotea un vaier de jale), Lum, V, 115; 2°. *džen'ile n'i-toárnă scl'imlu* (piscurile îmi întorc geamătul), Lum, V, 11-12, 48; 3°. *un scl'im dil munț si ndreaptă* (dîn munții pornește un suspin), PAnt, 263; 4°. *vălea n'i-turnă grăllu cu scl'imurl* (valea îmi întorcea cu vaiere cuvîntul), Lum, IV, 9; PAnt, 199; BNA, V, 37. — V. *șcl'im* și:

SCL'IMBUR, vb. I, CAR, 361 — v. *șcl'imurédză*.

SCL'INČIU, -če, DR, III, 1088 — v. *sclinčiu*.

SCOÁTIRE, sf., pl. *scoátiri*: *acasă nu áre scoátire* (acasă nu e cîștig), Al. 1903, 67 — v. *scl'edre*.

SCÓDĂ, sf.: *ună pădure di scódi* (o pădure de carpeni), CFr, 168 — v. *șcódă* și sinonimele *cárpín*, *gáber*.

SCOL (mi), vb. I (*sculăt*, -lăt, -lăre), scula, «lever, relever; enlever le couvert; 2°. réveiller — v. *diștépui*; 3°. recouvrer la santé — v. *sánătușédză*; 4°. révolter, rebeller — v. *miu* 3°; 5°. mettre sans dessus dessous — v. *miu* 5°; 6°. faire des vers sur... — v. *scol* 5°; 7°. déferer en justice», Dal, 185; Nic, 485; Mih, 456; PScr, 244; PLR, I, 357. — 1°. *scolă-ti tîne si șed eă* (scoală-te tu să stai eu); *próta yntu si-l'i si scolă* (întîi să i se suprimă vinul), BNA, III, 22; *sculără meăsa* (au ridicat masa), PB, 142⁶; *plă fe armăse u sculără ti ședra* (plăcinta ce a rămas au reținut-o pentru seara), PB, 291⁷; 2°. *tu-apirilă si scolă ml'-sa* (în zori de zi se scoală din somn mama sa), PB, 86³²; 3°. *si sculă*, *edsti cîne* (s-a înșănătoșit, e bine); 4°. *Fétu-măre sculă mún'li* (Fetu-mare a răscolat munții), PLit, 996; PAnt, 42; *Armă n'li i sculără cap* (aromânii au ridicat cap, s-au răscolat), BNA, V, 45; 49; 130 — pentru dacoromână, cf. Băl, 49; 166; 182; 289; 311; 337 etc.; 5°. *cl'ntă mún'li di si scolă* (cîntă

de se răscolesc munții), PAnt, 297; BNA, I, 124; *tlmptnárli'i sculá lóclu* (toboșarii răscolesc leau pământul), UnivL, XLV, 275; *di mînte si scodlâ* (se răscolesc la mînte, se buimănesc, li bagi în draci), Lum, III, 69; PAnt, 32; 6°: *s' nu n'i scodlâ cl'ntic în hodrâ* (să nu-mi ridice (scoată) cîntec în sat), PLit, 838; *tr' oărâ cl'ntic nâ sculâ'* (imediat ne-a scos cîntec), Ob, 119; 7°: *modșea si dūsi s' lu scodlâ la amirâ'lu* (bătrîna s-a dus să-l dea în judecată la împăratul), PB, 378²³. V. *ascól*. — Cf. gr. *σχοῶω*, alb. *ngre*, bg. *(po)vdigamâ*, tc. *qaldyrmaq* (933). — < lat. **exebulare* (cf. *cubare* „dormir”).

SCOLIE, sf., PScr, 244; GEI, 199 — v. *sculle*.

SCÓLUZMĂ, sf., fără pl., fine, încheiere, «fin; cessation», Nic, 486; Mih, 456; PScr, 245; Cod, 15 b¹²; GEI, 199; *nu va s' dîbâ scóluzmâ* (nu va avea fine), Al. 1903, 9. Sinonime: *bitistlâ, burlâ, sône*. — < *σχόλασμα* „fin de la classe; cessation de travail”.

SCÓNĂ, sf., pl. *scóne*, hap de chinină, «pilule de quinine». V. *háphe*. — < *σκόνη* „poudre” < *χόνις* „poudre”.

SCÓNTRĂ, invar., minunat, «très bon; délicieux; merveilleux», PenB, III, 243. — < it. (*buono*) *scontro*.

SCÓNTU, sn., pl. *scónturi*, scont, «escompte», Dal, 184; Nic, 486. — < it. *sconto*.

SCÓRNĂ, sf., pl. *scórne*, gheată, «1°. botte, bottine; 2°. expérimenté». — 1°. *cu puđă-mate lă scórne gâlbine în ăiălor*, CȘc, 11 — v. *puđmatâ*; 2°. *fur cu scórne* (hoț cu cizme) — v. *ăzmă, diplumă*. — < srb. *škorn'a* „botte”.

SCORPIONĂ, sf., pl. *scorpióne*, PScr, 245 — v. *scorpiu*.

SCORPISÉSCU, vb. IV, PScr, 245 — v. *scrupsescu*.

SCORPÎŢU, sm., pl. *scorpi*; **SCORPIOĂNĂ**, sf., pl. *scorpioáne, scorpion, «scorpion»*, Nic, 486. V. *scrap*. — < *σκορπιος* „~”.

SCOS, *scodă*, pl. *scosî, scodse, scos, «ôté, tiré; expérimenté»*, PAnt, 484. — 1°. *minălănd scodă di cóluvlu* (minciună inventată de cel fără coadă), PB, 185⁸; 2°. *lu ndreăpse la dukeáne s' hîbă scos, s' dişcl'ldă tu lăme* (l-a dres (l-a aranjat) la prăvălie ca să fie cu experiență, să deschidă (să păsească) în lume), Fl, I, 1, 14. — V.:

SCOT, vb. III și II (*scoșă, scos, scodtire și sculeăre*), scoate, «1°. ôter; tirer; 2°. évacuer; 3°. enlever, arracher; 4°. invanter; 5°. faire des vers sur...; 6°. présenter; 7°. montrer; 8°. terminer, achever; 9°. gagner; 10°. vanger; 11°. abuser; 12°. supplicier; 13°. luxer, fouler; 14°. rendre fou; 15°. aller à la selle, pousser une selle», Dal, 186; Nic, 486; Mih, 457; PScr, 245. — 1°. *să scodlă apă* (să scoată apă), PB, 8¹²; *aveă scodă lîmba* (scosese limba); *scodlî-l'î ôcl'il'î* (scoate-i ochii, dă-l dracului); 2°. *lu scot din cásă* (îl evacuează); 3°. *el dîñl'il'î va-n'l l'î scodlă* (el îmi va scoate (va smulge) dinții), Lum, II, 153; BNA, III, 112; PAnt, 178; 4°. *nañimă carl scodse xedna* (blestemat fie cine a inventat străinătatea), PLit, 881; PAnt, 44; 5°. *scodsiră un cl'ntic lălă* (au scos (au făcut) un cîntec ponegritor), Bair, 50 — v. *scol* 6° și LL, II, 228; PPar, 26; 6°. *lu scodsiră la amirâ'lu* (l-au prezentat împăratului), PB, 51¹⁷; 7°. *el scodlă tóra, hîl'lă!* (el arată acuma, fiule), PB, 66¹⁶; 8°. *u scot băsădrica la cafiné* (biserica (serviciul religios) o încheie la cafenea = nu se duc la biserică, ci la cafenea), Fl, II, 3, 9; 9°. *multră-ț s' fl scof pl'nea* (caută-ți să-ți cîştigi pîinea), PB, 221²⁷; *dzûda afeđ nu scodse nîfi ti pl'nea* (în ziua aceea nu a scos nici de pîine), PB, 256⁴ — v. *amîntu* 1° și *miğlt*; 10°. *nă scodsim dñlea* (ne-am scos ahtul, ne-am răzbunat) — v. *el'ndze* 5°; *s' nu l' u scudărim* (dacă nu ți-oi scoate-o, dacă nu mă voi răzbuna), PB, 44²²; 11°. *l'î scodse ôcl'il'î* (l-a scos ochii = a abuzat) — v. *ôcl'lu* 26°; 12°. *va vă scodlă sūflîllu* (vă va (sau vor) chinui); 13°. *'și scodse ml'na* (și-a scrîntit mîna); 14°. *vrel s' nă scof mînea?* (vrei să ne înnebunești?); 15°. *ti scodlă nafodră?* (ai scaun?) — v. *es* 10° și *ml'nd* 14°. — Cf. gr. *ἐξγαίνω*, alb. *tunt*, bg. *izvadamû*, tc. *tchqarmaq* (486). — < lat. **exocotere* (cf. *exculere* „faire sortir; arracher”).

SCRĂDĂ, sf., pl.?, scradă, «espèce d'herbe»; **SCRĂDZĂ**, sf., pl.?, «espèce d'herbe touffue et à longs brins qu'on voit sur des sommets pierreux et que mangent les chèvres», PMar, p. LXXXI; Făt, II, 55-56 (<σχαρά?). — (În vsl.: *skrada* „sartago, poelă à frire”). — < ?

SCRAP, sm., pl. *scraki* — v. *șcrac* —, CEL, 81. — < vsl. *skrapij* „scorpius”.

SCRIARE, sf., pl. *scrieri*, scriere, «action d'écrire; écritures», Dal, 185; Mih, 457.

SCRIĂT, -tă, pl. *scriăți*, -le, scris, «1°. écrit — v. *yrăpsit*; 2°. beau, paré, peint — v. *cundil'edti*, Mih, 457; Kats, 87. — 1°. *cărle scriăti di el* (scrisoare scrisă de el); 2°. *numătril'i-afel'i scriăți* (nuntarii cei pictați, chipeși), PAnt, 300; BNA, I, 128; — v. și *zuyrăpsit*; 3°. *alépl'i și scriăll'i* (cei aleși și cei frumoși ca niște figuri pictate), PB, 473¹; 4°. *tricură gion'i scriăți cu cundil'ilu* (trecură flăcăi pictați cu penelul), PB, 472¹; *yranceădz scriăți ca cumli*, Cal, 1911, 44 — v. *cumli*; 5°. *keăptin'i scriăți di lăli lilicile* (piepteni înfrumusețați cu toate florile), Jb, XVI, 204; 6°. *Murikea afed pirlfană și Făglu-afel scriăllu* (Murikea cea mindră și Fagul cel scris sau frumos), PLit, 1013 — : pe platoul *Mpirătoare* din cuprinsul comunei Amînăciu există toponimicele *Murikea* și *Făglu afel scriăllu*, pentru care cf. *scriptu* și GrS, I, 93; POrig, 120-121 (și PIm, I, 170 a; II, 211 b).

SCRIĂTĂ, sf., fără pl., destin, «sort, destin». — 1°. *scriăta tătuna s' fâfe* (destinul se împlinește totdeauna), PB, 130¹⁴; 2°. *je-l scriăta, scriăta arm'ne* (ce e scris (destin), scris (destin) rămîne), PB, 125²⁵; 3°. *căftă scriăta a fedților* (căuta soarta fetelor), Lum, VI, 5, 13; 4°. *uru si si nsodră, vahl s' dăfe căma ține cu-a nveăst'il'el scriăta* (a vrut să se însoare, poate îi merge mai bine cu destinul nevestei), Lum, II, 247. — V. *scriitură* și sinonimele *fălăză*, *miră*, *soarte*, *tlhe*.

SCRIÊSCU, vb. IV (*scrii, scrii, scrire*), Nic, 489; și-n'l *scriescu* două *yrăme* (să-m scriu două slove), PLit, 856. Decalc după *yrăpsescu*. — V. *scrii*.

SCRIETURĂ, sf., scriptură, «écriture», PScr, 245. V. *scriitură, scriitură*.

SCRÎR, vb. I (*scriiră, -răi, -răre*) (nord), scrie, «écrire», Mih, 457. — 1°. *mine...* *scriiră la tlhe* (eu... scriu ție), Cod, 29 b¹⁶; 2°. *șă l'i scriiră' așă'fe* (și-i scrise așa), Cod, 29 b¹⁴; 15²⁴; 106 b¹²; 3°. *scriiră' al Dumnidză'* (au scris lui Dumnezeu), Cod, 27 b²⁴. V. *scriă*. — Jb, XVI, 210 și CLim, 354: < lat. *scribulare*.

SCRIIRĂRE, sf., pl. *scriiră'ri*, scriptură, «écriture»: *scriiră'ri șă zboară a Hristólul* (scrip-turi și cuvinte ale lui Hristos), Cod, 26¹¹; 35⁵.

SCRIIRĂT, -tă, pl. *scriirăți*, -le, scris, «écrit»: *ca cum si află scriirăla* (cam (așa) cum se află scris), Cod, 29 b¹⁹; 112 b³.

SCRITOARE, sf., pl. *scriitoare*, scrisoare, «lettre», Dal, 181 — v. *scriitură*. Sinonim: *cărle* 1°. — Morfologico-semantic, cf. *lălătoare, stricătoare*, Introdúcere, § 25, p. 28-29.

SCRIITURĂ, sf., pl. *scriituri* «écriture — v. *scrietură*; destin — v. *scriăta*, Dal, 185; Nic, 489. — 1°. *ași l'i-fu scriitúra* (așa i-a fost soarta), PGr, 138; 2°. *je scriitură va-l'i băgă mirile* (ce ursită îi vor pune ursitoarele), PB, 127³¹. — V. *scriitoare*.

SCRÎNĂ, sf., pl. *scrîne*, șifonier, «chiffonnier», Mih, 457. — Cf. bg. *skrină* „armoire”, gr. σκρίνω, it. *scrigno*.

SCRÎPTU, -tă, pl. *scripți*, -le, scris, «écrit»: există numai în toponimicul *Făgu-scriptu*, GrS, I, 93—cf. și toponimicul Σκρίπτα din 'Ηπειρ, VIII (1933), 127. V. *scriăți* și *scris*. — < lat. *scriptus* „écrit”.

SCRÎRE, **SCRIT**, Nic, 489 (după *yrăpsire, yrăpsit*) — v. *scriare, scriăt, scriescu*.

SCRIS, *scrisă*, pl. *scriși*, *scrise*, scris, «écrit; destiné»: *cum fu scris* (cum a fost scris), PAnt, 163.

SCRÎȘTÊSCU, vb. IV (*scriștîlî, -lîl, -lîre*), a tăia crăcuțe, «nettoyer un arbre en lui coupant les petites branches», Mur, IV, 49; *ară'ă scriștîră* (râu au tăiat rămurelele), CosP, 52. — V. *scriștîlescu* și sinonimele *călârsescu*, *clulêscu* 1°. — < ?

SCRIT, *scrită* — v. *scriere*.

SCRITÛRĂ, sf.: s' *l'i-alêg scritlăra scâmpă* (să-i citesc scrisoarea scumpă), Fl, I, 2, 2 — v. *scritlură*.

SCRIÛ, vb. (III) I (*scrișă* (cf. † dr. *scriș*, Dens, II, 493) și *scriă*, *scriăt* (și *scris*), *scri-dre*), scrie, «écrire; présager, prédeterminer», Dal, 185; Nic, 489; Mih, 457; PScr, 245. — 1°. *scriăt acasă?* (ați scris acasă), CalGrB, 38; 2°. *ca s' n'i scriû 'nă lăle cărte* (ca să-mi scriu o tristă scrisoare), Fr, I, 148; PAnt, 24; 3°. *scriăm glôn'U'i tru nizăme* (inscriam flăcâii în armată), Millio, 8; 4°. *să-l 'scrie di tru soarte pln' tu moarte* (să-i menească de la naștere pînă la moarte), PB, 199²². V. *ascriû* și *scriêscu*. — < lat. *scribere*, «écrire».

SCRÎCIC, vb. I: *scriêlcâm... dîn'li'l* (scrișneam... dinții), Fl, I, 3, 5 — v. *scr'rêic*.

SCRÎȘTÊSCU, vb. IV: *va s' ul scriștêșli di lumăklă* (il vei curăți de rămurele), CȘc, 37 — v. *scriștîlescu*.

SCRÎȘTÎRE, sf., pl. *scriștîrlî* «action de nettoyer un arbre»: *scriștîlrea a lumă'klor* (curățirea prin tăiere a ramurilor), CȘc, 38.

SCROB, sm., pl. ?, vizuină, «Höhle, tanière, terrier», REW, 7747 (< lat. *scrobis* „trou, fosse”). Cuvînt necunoscut. — V. *scrop*.

SCRÔFURĂ, sf., pl. *scrôfure*, *scrofură*, «écrouelles», Mih, 457. Sinonime: *plăscăre*, *sărăgê*. — < lat. *scrofulae* „scrofules”?

SCROP, sm., pl. *scrokl*, remușcare, «inquiétude, remords de conscience»: *scrôplu să ti ml'că* (mîncă-te-ar remușcarea), Nic, 490. — V. *scrob*. — < ?

SCRUM, sn., pl. *scrâmurl*, *scrum*, «résidu carbonisé de toute chose brûlée», Dal, 185; Nic, 490; Mih, 457; DR, II, 547. — 1°. *u fedê scrum* (a făcut-o scrum), PB, 207²²; PAnt, 94; 2°. *l'i-an'turzi serum* (i-a mirosit a scrum), PB, 412¹³; 3°. *l'i-si fedê gura scrum di sedê* (de sete, gura i s-a făcut scrum = ardea de sete), PGr, 138. — Cf. alb. *shkrump* „il résiduo carbonizzato di corpi solidi bruciati” (și tc. *qouroum* (981) „suié”), gr. *ἔκρομμυς* (Boga, I, 353). — < ?

SCRUMĂRE, sf., pl. *scrumă'rl*, carbonizare, «action de carboniser», Dal, 185; PB, 694.

SCRUMĂT, -tă, pl. *scrumăt*, -te, *scrumat*, «carbonisé, rendu en suie; épuisé», Dal, 185. — 1°. *arsă, frăle, și scrumătă* (frate, arșă și scrumată), BațP, 17; 2°. *cu limba scrumătă* (cu limba neagră și uscată ca scrumul = tare supărat, -ă), PLit, 868; PB, 23³⁴; 3°. *săflit... scrumăt ș' tukit ca n foc* (suflet... ars și topit ca în foc), AEn, 42 (*șcrumăt*); PAnt, 169. — V. *șcrumăt*.

SCRUMÊDZÛ (*mi*) și **SCRUM**, vb. I (*scrumăt*, -măt, -măre), *scruma*, «carboniser; brûler; boucaner», Dal, 185; PB, 694. — 1°. *mlcărea si-aveă scrumătă* (mîncarea se afumase); 2°. *l'i-si scrumă' gura* (de sete, gura i s-a făcut scrum), PGr, 138. — V. *scrum* 3°.

SCRÛPEN, sm. (Sărăcu), CAR, 338 — v. *cûrpin*.

SCRUPSÊSCU (*mi*), vb. IV, Dal, 185; GEL, 199; *scrupsî... ntscl'ndu grîn* (a împraștiat... puțin grîu), PLit, 777; *andăra si s' scrupsedăscă* (ceața sau norul de praf să se împraștie), PAnt, 368. — V. *scorpsîescu*, *scurpsîescu* și sinonimul *prîstîescu*.

SCRUPSÎRE, sf., pl. *scrupsîrlî*, risipire, «éparpillement», Dal, 185.

SCRUPSÎT, -tă, pl. *scrupsîf*, -te, «éparpillé», Dal, 185.

SCUCALÊTÛ (Gôpești), sm., Mur, IV, 48 — v. *scaculêtû*.

SCUFÎE, sf., pl. *scufil*, «bonnet; coiffe», GEL, 199. — < *σκουφία* „~” < it. *seuffia*.

SCUFÛNE, sf., pl. *scufûn'î*, șosetă, «chaussette», Nic, 489. Sinonim: *călêin'e*. — < *σκουφοῦν* < it. *seoffone*.

SCUKEÁRE; SCUKEÁT¹, sm., **SCUKEÁT²**, -lă, Nic, 486 — v. *ascukeáre, ascukeát¹, ascukeát²*.

SCUKÉSCU, vb. I și IV (*scukli, -kit, -kire* și *scukeáre*), castra, «châtrer». Sinonime: *éluculésu* 4°, *dzigărésu*. V. *scupát* și *ascúkľă²*. — < vsl. *skopiti* „evirare”, bg. *skopjavamú* „émasculer”.

SCUKÍŮ, vb. I, PScr, 245; Cod, 61 b¹⁶; PB, 694 — v. *ascúkľă¹*.

SCULÁRE, sf., pl. *sculá'ri*, sculare «action de (se) lever; rétablissement, guérison», Dal, 185; Nic, 486; Mih, 457; PLit, 225; *tu sculárea fe fedje* (cînd s-a sculat), PLit, 763; PAnt, 86; *sculárea a mórtului* (ridicarea celui mort), PLit, 964.

SCULÁT, -lă, pl. *sculáf, -le*, sculat; răsculat, «levé; réveillé; révolté», Dal, 185; Nic, 486; *Arbinsia e sculată* (Albania e răsculată), BNA, I, 106. — La Miron 56: „sculat Ardealul și rocoșit”.

SCULÁTĂ, sf., fără pl., sculat, «lever»: *diminedă, tu sculătă, dzľfă* (dimineața, la scula-tul din somn, zicea), CalGrB, 34. — V. *nuplătă, lukľă* etc.

SCULÍE, sf., pl. *sculli*, Dal, 185; Nic, 486; Mih, 457; *va s' kerľ di la sculle* (ai să pierzi de la școală), PB, 235³⁴ — v. *scul'lo*.

SCULUSCŮFĪ, invar. «nom d'un jeu à bonnet», PLit, 137 (< *scoďľ/sculfi*).

SCULUSÉSCU, vb. IV (*sculusľi, -sľi, -sľre*), termina, «achever, terminer», Dal, 185; Nic, 486; PScr, 245; GEI, 199; Lum, V, 9, 15. Sinonime: *bitísescu, mburésu, ócl'lu* 18°, *scărkésu* 1°, *susésu, tilésu*, — < *σκολάζω* „cesser le travail”.

SCULUSÍRE, sf., pl. *sculusíri*, terminare, «achèvement; fin de la classe», Dal, 185; Nic, 487.

SCULUSÍT, -lă, pl. *sculusľi, -le*, terminat, «achevé», Dal, 185; Nic, 487.

SCUL'ÍÓ, sm., pl. *scul'eádz*, școală, «école», PB, 694. V. *scollę* și sinonimul *mectepę*. — < *σχολεῖον, σχολεῖν* „~”.

SCUMBRÍE, sf., pl. *scumbrľi*, scumbie, «maquereau», Nic, 487; PScr, 245; GEI, 199. — < *σκομπρι* „~” (< it. *scombro*).

SCŮMBU, -bă, pl. *scăńci, scăńbe*, PB, 694 — v. *scămpu, scunęescu*.

SCUMBUSÉSCU (*mi*), vb. IV, 487; PB, 694; *picurărľi si scumbusřă* (păstorii și-au sumes mľnecile), GrB, 224; PAnt, 229; BNA, IV, 146 — v. *ascumbusescu*.

SCUMBUSÍRE, SCUMBUSÍT, Nic, 487; *scumbusľă pľn' di códle* (cu mľnecile sumese plńă la coate), Velo, 37; BNA, V, 77 — v. *ascumbusľre, ascumbusľi*.

SCUMPEÁTE, sf., pl. *scumpęľ*; **SCUMPFÍE**, sf., pl. *scunkľi*, Dal, 185; Nic, 487; Mih, 458; PScr, 245; PB, 694 — v. *scumpeálică* și *ęľtľńle*.

SCUMPEÁTICŮ, sn., pl. *scumpeáľľe, scumpete*, «cherté», Cod, 43¹⁸. — V.:

SCŮMPU, -pă, pl. *scăńki, scăńpe, scump*, «cher, d'un prix élevé; cher, aimé», Dal, 185; Nic, 487; Mih, 458; PScr, 245; CEI, 81. — 1°. *scăńpa ľuyurľe ľi-acăďă ma ęľľin* (obiectul scump te costă mai ieftin), PGr, 138; 2°. *ľuyurľľ di aľęďľ scăńpile* (lucruri din cele scumpe), PB, 67¹³; 3°. *ľucri mársine, ma scăńbe* (lucruri (alimente) de post, dar scumpe), PLit, 779; 4°. *scăńplu-n'ľ* (dragul meu), PAnt, 160; 5°. *si-aľľăľ a scăńkilor soľ* (să aľľi scumpilor camarazi), PAnt, 161. *scăńbu, scunęescu*. — < vsl. *skapŮ* „sordidus, avarus”.

SCŮMTU, -lă: un *ľľónę scăńtu* (un voinic ascuns), PLit, 847 — v. *ascăńtu*.

SCŮNDA, invar. «terme d'un jeu enfantin». PLit, 126; 131. Sinonime: *curďľńęu, dűńgalus*. — < ?

SCUNDILÍE, sf., Ob, 100 — v. *scăńďľľle*.

SCUNDIPSÉSCU, vb. IV (*scundipsľi, -sľi, -sľre*), poticni, «heurter du pied; broncher, buter», Dal, 185; Nic, 487; GEI, 199. — < *σκοντάπτω* „~”.

SCUNDIPSÍRE, sf., pl. *scundipsľri*, poticnire, «bronchade», Dal, 185.

SCUNDIPSÎT, -tă, pl. *scundipsîŭ*, -te, poticnit, «bronché», Dal, 185.

SCUNDU, -dă, pl. *scundzi*, -nde, scund, «court, (tout) petit (de taille)»: *lă freddzim scunda núcă* (le-am rupt scunda ceafă), BNA, II, 28. Sinonime: *scurtabéc*, *scurtu*. — < vsl. *skodŭ* „înopș, pusillus”.

SCUNĖSCU, **SCUNKĖSCU** (*mi*), vb. IV (*scunġl*, *scunkil*; -nġil, -nkil; -nġire, -nkire), scumpi, «(r)enchérir», Dal, 185; Nic, 487; Mih, 458; GEI, 82; *si scunġi...*, *nipođle* (nepoate, ... s-a scumpit), FI, I, 1, 4; PAnt, 345. Sinonim: *alărdisescu*. — < *scŭmpu*.

SCUNKÎRE, sf., pl. *scunkiri*, scumpire, «renchérissement», Dal, 185; Mih, 458.

SCUNKÎT, -tă, pl. *scunkŭ*, -le, scumpit, «augmenté de prix», Dal, 185.

SCUPĂC, adj., pl. *scupăŭ*, Kats, I, 87 — v. *scupăt* și sinonimul *munăh* etc. — < bg. *skopákŭ* „châtré”.

SCUPĂT, adj. m., pl. *scupăt*, castrat, «châtré, bouc châtré», Dal, 185. Sinonime: *flu-cuŭit*, *strif*. — V. *scukescu* și bg. *skopákŭ* „châtré”.

SCUPÓ, sm. (pl. *scupădz*), scop, «but; intention; dessein; fin», Dal, 185; Nic, 486; Mih, 456; PB, 694; GEI, 200. Sinonim: *niéle*. — < *σκοπός* „~”.

SCUR, *scură*, pl. *scuri*, *scure*, brun, «foncé, brun, sombre», Mur, IV, 51; GrS, VI, 386. V. *mărnŭ* (și *dscur*). — *σχοῦρος* „~”.

SCURĂME, sf., pl. *scură'n't*, mujdei, «aillade», Dal, 185; Nic, 487; GEI, 200. — În cuibul lor de pe acoperișuri, cînd berzele plescăie din pliscurile lor date pe spate, aromânii zic: *lêlîŭl'i adără scurăme* (berzele fac mujdei). — Cf. gr. *σκορδαλιά* „~”.

SCURPIDĂ, sf., pl. *scurpidz*, scorpie?, «scorpion?», GrS, VI, 386; *tu intră hulera scur-pida băgă* (unde intra holera, introducea scorpia), CalGrB, 62; *fug feditile ca splda ș' ca scur-plda* (fetele fug ca vipera (?) și ca scorpia), CalGrB, 61. — Cf. gr. *σκορπίδα* „crapaud de mer; scorpenne”.

SCURPISĖSCU (*mi*), vb. IV (*scurpisŭ*, -sŭt, -sire), împrăștia, «disperser, éparpiller, dissiper», Nic, 488; *muleafădz carl scurpiseă căsa* (ciocli care risipeau gospodăria casei), CalGrB, 63. V. *scorpisescu*. — < *σκορπίζω* „~”.

SCURPISÎRE, **SCURPISÎT**, Nic, 488 — v. *scupsire*, *scupsit*.

SCURPISÎT, -tă, pl. *scurpisŭ*, -le, nenorocit, «mordu, piqué par un scorpion; malheureux», Mur, IV, 48; *scurpisŭla Bôdă eră...* *urŭl'tă* (nenorocita Bôdă era... urîtă), Lum, II, 82. — V. *scorpiă*.

SCURTA, sf., Dal, 185 — v. *scurtiță*, *scurtă*.

SCURTABĂC, **SCURTABĂC**, **SCURTĂC**, -că; pl. *scurtabăŭŭ*, *scurtabăŭŭ*, *scurtăŭŭ*, -le, scundicel, «de petite taille», Dal, 185. V. *șurtabăc* și *jabéc*, *scundu*. — < *scurtu*.

SCURTĂME, sf., fără pl., scurtime, «petite taille», Dal, 185.

SCURTĂDZŪ (*mi*), vb. I (*scurtăt*, -tăt, -tăre), scurta, «écourter, accourcir; décapiter — v. *iskédzŭ* 3°. — 1°. *străn'ile l'i si scurtără* (hainele i s-au scurtat); 2°. *scurtădză-l* (taie-i capul). — Pentru s-, cf. în italiană: „Santa Maria, scurta la via, slonga li passi, dimme si ccamina” (Zan, 127). V. *șurtădzŭ*. — < lat. *ex-curtare* (*curlare* „accourcir”).

SCURTÎȚĂ, sf., pl. *scurtiță*, scurtă, «(tîră la) courte paille», Dal, 185. — V. *șurtiță*.

SCURȚU, -tă, pl. *scurŭŭ*, -le, scurt, «court; bref; février», Mih, 458; PScr, 245; *codădă lăngă ș' mînte scurtă* (cosiță lungă și mînte scurtă), PAnt, 127. V. *șurtă*. — < lat. *ex-curtus* (*curlus* „écourté”).

SCURUFĖŬ, sm., pl. *scurufĖŭ* ...? ...: *cŭndu l-vidă tu klôșe ca scurufĖŭ* (cînd îl vedea în colț ca...), PenB, VI, 20. — ?

SCUTEĂLE, sf., pl. *scutĖl*, covășea, «petite coupes», Nic, 488. — < *σχοιτέλι* „écuelle”.

SCUTEĂRE, sf., pl. *scutêri*, scoatere, «action d'ôter etc.; gain — v. *scol* și *scoădîre*», Dal, 186; Nic, 488; Mih, 458; 1°. *skinla f' intră?* — *va scuteăre* (ți-a intrat ghimpele? — tre-buie scos), PLit, 622; 2°. *ări scuteăre?* (are (aduce) cîștig?).

SCUTÊL, sm., pl. *scutêl'i* «grand éélnic», GrS, IV, 379. — < alb. *skuter* „capo dei pastori e precisamente il proprietario di pecore e di ovili...”. — < vsl. *skotar* „pecuarius”.

SCŬTIC, sn., pl. *scŭtîŭe*, scutec, «éttoffe grossière; couche pour emmailloter les enfants», Dal, 186; Nic, 488; Mih, 458; PB, 694; CN, 174 (< sl. *skutŭ* „extrema vestis”?); GEI, 200 (< *σκοτλ* „éttoffe grossière; drapade; hardes”); cu *scŭtîe adărl sāmărlle* (cu aba faci sama-rele). Pentru sensul mai rar de «couche», cf. *culupân*, *nfășîmîndu*, *spărgan*. — Cf. și lat. *scu-tula* „... carré d'étoffe”.

SCUTĬAE, sf., fără pl., întuneric, «obscurité, ténèbres», Dal, 186; Nic, 486; PScr, 245; GEI, 200; — *eăste dipărte scutĭea?* — *nel'ide ôcl'il'i si-u vedz* (— e departe întunericul? — închide ochii ca să-l vezi), PenB, IV, 49. Sinonim: *ntunearic*¹. — < *σκοτĭe* „”.

SCUTĬAÔS, -*ôdădă*, pl. *scutĭdôșl*, -*ôdăse* «ténèbreux»: *noăpte scutĭdôdă* (noapte întune-coasă), Lum, V, 17; *kisa afeđ scutĭdôdă* (infernul acela întunecos), Cod, 81 b³. Sinonim: *ntu-nicôs*. — < *scutĭde*.

SCUTINÔS, -*noădă*, pl. *sculinôșl*, -*noăse*, întunecos, «sombre, obscur»: *kedră sculinôdă* (piatră întunecoasă), Lum, V, 6, 168; PAnt, 264. V. *scutĭdôs*. — < *σκοτεινός* „”.

SCUTUĂISEȘCU (ml), vb. IV (*scutudîsîl*, -*sîl*, -*sîre*), întuneca, «obscurcir», GEI, 200. — 1°. *mușădeța u scutudîseăște* (frumusețea o întunecă), Cod, 65 b²; 2°. *driptăcie a ta f' o scutudîsîl* (dreptatea ta ți-ai întunecat-o), Cod, 42 b². Sinonim: *ntūnic*. — < *σκοτĭdĭz* „”.

SCŬTUR (ml), **SCUTURĂRE**, **SCUTURĂT**, Dal, 186; Nic, 489; Mih, 458; PB, 694; PScr, 245; CalGrB, 48. — 1°. *anăll, linēnd și scuturăt* (înalt, levent și zvelt), Fl, II, 1, 8; PAnt, 345 — v. *zvelt*; 2°. *anăllu, scuturăt ca făglu* (înalt, zvelt ca fagul), CalGrB, 117; 3°. *feăță scuturătă* (față zveltă), LP, 80; 4°. *eră anăllă și scuturătă* (era înaltă și zveltă), Fl, II, 2, 3; PAnt, 252. — V. *ascŭtur*, *ascuturăre*, *ascuturăt*.

SCUTŬRĂ, sf., pl. *scutŭre*, amețeață, «étourdissement, vertige», GEI, 200; *scutŭră gredădă* (grea bătaie de cap), PB, 201¹⁹; *scutŭră bărbătească* (preocupare amețitoare bărbătească), PB, 444¹¹. — V. *ptrjălă*. — < *σκοτοῦρα* „”.

SĬFRE, **SĬIŬ**, **SĬIŬT** (nord), Mih, 455; Dal, 184; PB, 693 — v. *știre*, *șĭiŭ* și *șlĭŭ*, *șlĭt*. **SD**... → **zd**...

SE¹, conj., să, «que»: *se kicăseădă fumêl'le a noăstre* (să înțeleagă familiile (copiii) noas-tre), PScr, 65⁴ — v. *să*¹.

SE², pron. refl., pers. a 3-a sg. și pl., se, «se», Nic, 472; cu *limba afeđ it se feăde di măma a lul* (cu limba (graiul) aceea în care a fost născut de mama lui), PScr, 65¹⁴. — La PScr, 245, sub *se*², ultimul citat aparține de *se*¹. — V. *să*².

SEĂMIN¹, vb. I (*simindăl*, -*năt*, -*năre*), semăna, «semer; planter», Dal, 189; Nic, 473; Mih, 459; PScr, 245. — 1°. *simindăsl cu m'na a ta ŭnă lĭlĭe* (ai semănat cu mîna ta o floare), Lum, II, 189; PAnt, 194; 2°. *vimtu seămin'?* — *furlănă adŭn'l* (semeni vînt? — culegi furtună), PLit, 657; PAnt, 10; 3°. *Iu nu-l seămin'l, acłô filruseăște* (răsare acolo unde nu-l semeni), PLit, 624; 4°. *acđă si seămină arôv di frică* (Începe să dîrdie de frică), PB, 430²⁸ — v. *arôv* 2°. Sinonim: *ftĭpsescu*. — < lat. *seminare* „semer”.

SEĂMIN², -*nă*, pl. *seămin'l*, -*ne*, CFr, 101 și 200 — v. *șeămin* (cu *θ > s*) și *dumăne*.

SEĂRĂ, sf., pl. *serl*, seară, «soir»; ca adj.: «tard(îf)», Dal, 188; Nic, 472; Mih, 459; PScr, 245. — 1°. *ăstă-seără ascăpăl* (astă-seară am scăpat), PAnt, 202; 2°. *lăcrulu di seđra s' nu lu-ădăsl trl m'ne* (lucrul (treaba) de seara să nu-l lași pentru mîine), PLit, 624; 3°. *prĭsti n' se-ardă brămă lŭndz serl* (lungi seri aruncă (lasă) brumă peste ele), Lum, V, 11-12, 37; PAnt, 157; BNA, II, 50; 4°. *eră seđră oără* (era oră de seară, oră tîrzie, era tîrziu), PB, 309¹⁴;

5°. *bună seară* și, la plecare: *seară bună* — ca și urările: *toamnă bună!*, *iarnă bună!* etc. — În Istria: „Bona sera, dona Mènega. — Sera Bona!... Che me portè?” (AST, XII, 156). — V. *dzúűđ 1°, noapte*. — < lat. *sera*, adj. „tardif”; adv. „tard(ivement)”.

SEĂTE, sf., fără pl., sete, «soif»; dépit — v. *minie*, Dal, 186; Nic, 473; Mih, 460; PScr, 245; PAnt, 348. — 1°. *l'i-apredê seătea* (i-a aprins (ars) setea, li se făcu sete arzătoare), PB, 81° — v. *scrum 3°*; 2°. *l'i pòrtu mǎltă seăte ațșlul* (ăstuaia îi port mare sete de răzbunare), PB, 408²³; 3°. *nu n'l-u seăte, că n'l-u foăme* (nu mi-e sete, că mi-i foame). — < lat. *sitis* „soif”.

SEĂTERE, sf., PScr, 245 — v. *seăfire*.

SEĂȚIR, vb. I (*sișîrǎl, -rǎl, -rǎre*), secera, «moissonner; faire glacer», Dal, 192; Nic, 474; Mih, 459; PScr, 245. — 1°. *oămin' l'i sișîră skicurtle* (oamenii secerau spicele), PB, 103¹³; 2°. *seățiră dimneăfa vîntul* (dimineaua vîntul seceră), Lum, V, 11-12, 37; PAnt, 158; BNA, II, 52. — < lat. **stellare, sicilire* „faucher”.

SEĂȚIRĂ, sf., pl. *seăfire* și *seățiri*, seceră, «faucille», Dal, 186; Nic, 474; Mih, 459; *sișîră'm cu seăfira* (seceram cu secera); *luna... pǎrăd ună seăfîră di amălamă* (luna... pǎrea o seceră de aur), Trib, II, 7-8, 24. — < lat. *stellis* „faucille”.

SEĂȚITĂ, sf., pl. *seăfite*, secetă, «sécheresse, siccité»: *cl'ndu iră seăfîtă udăm cl'mput cu a meăli lă'crin' l'* (cînd era secetă udam cîmpul cu ale mele lacrimi), PenB, VIII, 126. — < lat. *siccitas* „sécheresse”.

SEĂVIR, SEĂVIRE, sm., fără pl., crivăț, «vent du nord», CEL, 82. — 1°. *seăviru șuîră prîl cripitûrî* (crivățul șuiera printre crăpături), Lum, I, 171; 2°. *zǎrlul seăvir pln' lu oăse pî-trundea* (nebunul crivăț pătrundea pînă la oase), BațP, 22; 3°. *nóllu cu seăvirile* (vîntul de sud, austrul și vîntul de nord, crivățul), PB, 170¹; 4°. *seăvirile aurlă turbăt*, Lum, V, 12. — Cf. † dr. „coastele séverului” (CPsal, 91; HPs, 124 = „miazănoapte”). — < bg. *sěverŭ* „tramontane”.

SEC¹, vb. I (*sicǎl, -cǎl, -cǎre*), seca; a avea frig, «1°. épuiser; tarir; assécher; (se) sécher, rendre sec — v. *usucă*; 2°. avoir froid», Dal, 188; Nic, 473; Mih, 459; 226. — 1°. a. *di n'l-sicǎl ócl'ul astl'ngu* (de mi-am secat ochiul stîng), Fr, II, 244; BNA, I, 10; b. *sú-flillu-n'l si-aslîndze și n'l-seăcă* (sufletu-mi se stinge și-mi seacă), Cal, 1912, 67; Foti, 41; PAnt, 259; c. *sicǎ pǎllu* (puțul a secat), PB, 695 — v. *astrăkescu*; d. *doi merl l'i-l sicǎl, și alǎntu va l' ul sec* (doi meri îi i-am secat, și pe celalt îi-l voi seca), PB, 174³⁸⁻¹⁷⁵; e. *la noi vasi-leăclu sicǎ la firdz* (la noi busuiocul s-a uscat la ferestre), GrB, 245; BNA, IV, 45; f. *u ved alăsdă cum seăcă... lillăa* (o văd lăsată (părăsită) cum seacă... floarea), CalGrB, 87; BNA, IV, 29; g. *éstan tuț vol si sicǎl* (în anul acesta voi toți să vă uscați), PLit, 934; PAnt, 23; h. *l'i-u sicǎ m'na* (i-a secat-o mîna), PB, 340³⁸; i. *carl scoăld m'na pri pǎrinte, l'i-seăcă* (cine ridică mîna asupra părintelui, îi seacă), PLit, 552; j. *dil gura — s' l'i sicǎre!* — *nu scoăle dălle gralū* (din gură — seca-i-ăr! — nu scoate vorbă dulce), Lum, II, 242; BNA, III, 50; k. *u l' cǎ l-sicǎl gura!* (u l' seca-ți-ar gura!), Cal, 1911, 58; BNA, V, 116; l. *troără sicǎl* (îndată am secat, m-am uscat ca viața), CosP, 9; m. *l'i seăcă m'na* (mîna lui usucă, secătuiește), PLit, 551; n. *seăcă pri lu treăfe* (secătuiește pe unde trece, fură), PLit, 623; o. *pri lu treăfe Arbin'slu l'i-seăcă m'na*, PAnt, 7 — v. *Arbinés 1°, m'na 10°*; 2°. p. *l'eă-l tîmbărea că va sefi* (ia-ți tîmbariu, pentru că îți va fi frig); q. *eăste arcoăre, sicǎ'm* (e frig, ni-i frig). — Sensul 2° e, și el, general și chiar mai curent. — Cf. și bg. *sěka* „couper, sabrer, tailler; fendre, hacher”. — Pentru dr. *seca* „a tăia”, cf. GrS, VI, 325. — < lat. *siccare* „rendre sec, sécher”.

SEC², *seăcă*, pl. *sefi*, sec, «épuisé; tari — v. *astrăkit*; séché; appauvri, malheureux; décharné», Dal, 186; Nic, 473; Mih, 459. — 1°. *stlul'na seăcă* (stîntina seacă), PB, 695; 2°. *din seăclu trap* (din vîlceaua seacă), Lum, V, 9, 6; 3°. *armăsi sec gol* (a rămas gol uscat), Dal, 186; 4°. *un sec gol* (numai un singur), Dal; 5°. *armăsim goăle ș' sefi* (am rămas goale și sărăcite), FI, I, 3, 11; 6°. *seăcă ș' goăld s' li ved* (vedea-te-ași goală și seacă), PB, 695; 7°. *seăcă-n'f*

dî mine! (nenorocita-mi de mine!), Lum, II, 183; 8°. *sudzîl, goâle, cã va s' tórce; sudzîl, sêlle, cã va s' las* (fugiți, golanelor, cã am sã torc; fugiți, uscățivelor, cãci voi țese), Lum, II, 248. V. *uscãt*. — În toponimie: *Mûn'îl'l-seft* [între lacurile Ohrida și Preăspa], Βάλια σάααε ('Ηρετ, IX, 219) etc. — < lat. *siccus* „sans humidité, sec”.

SEFÉR, sm., pl. 7, drum, călătorie, «voyage»: *Rumã'n'l'i sefîrã sefer* (aromânii au făcut drum), Lum, V, 10, 20 — cf. alb. „*bënj sefer* = fare un viaggio”. — V. *sifere*. — < tc. *séfer* (681) „voyage”.

SEFTÉ, sm.: *s' fâim sefté* (sã facem saftea), Cod, 41 b²⁰ — v. *siflé, xiflé*.

SEÍD, sm., pl. *seiz*, spion, «émissaire, espion», Mih, 460. — V. *seiz* și *sliz*, ca și sinonimele *ëisîl, spiôn*.

SEIMÉN, sm., Mih, 460 — v. *semén*.

SEÍZ, sm., pl. *seiz*, conducător, «celui qui dirige, qui conduit», Nic, 462. V. *seld*. — < tc. *seimid* (707) „seigneur”.

SÉLĂ, sf., pl. *sêl* — v. *ședăă* —: *cal cu sêlă* (cal cu șa), Al, 1928, 14; BNA, II, 60: *loș pri cal' u sêlă* (toți pe cai cu șa), PenB, VIII, 46. — < σέλλα < it. *sella*.

SÉLEANĂ, sf., pl. *sêlean*, țelină, «céleri», PScr, 245. — V.:

SÉLIN, sn., pl. *sêline* — v. *sêleană* —, Dal, 186; Nic, 473; GEI, 200. — < σέλιον „sele”.

SELNÍCĂ, sf., pl. *selnîțe*, flanelă, «flanelle», CFr, 21. — V. *sálnícă, s i l i n í c ă, slnícă* și sinonimele *calasărcu, coățe, fanêld, gădzăfă*.

SEMÉN, sm., pl. *semén'l*, seimen, «soldat... de l'ancienne armée turque qui faisait aussi le service de la gendarmerie»: *m'ne yin semén'l s' u l'ed* (mîine yin seimen sã o ia), Velo, 11; PANT, 322; BNA, V, 97. V. *selmén, sîlmén*. — < tc. *seimen* (686) „seime”.

SÉMNU¹, sn., pl. *seámne, semn*, 1°. signe; 2°. trace; cible; 3°. marque; prequve; témoignage; 4°. signe spécial (encoche etc.) marquant la propriété, l'avoir de quelqu'un en ovines ou en bête de somme; 5°. sonnaille; 6°. cadeau de noces, arrhes; 7°. miracle, prodige; 8°. dépit, Dal, 186; Nic, 473; Mih, 460; PScr, 245. — 1°: *al un sémnu pri nãre* (pe nas ai un semn); *dî om cu sémnu — lãrgu* (de om cu semn fugi departe), PLit, 624; *seámnilé dâli dî l'undără* (semnele date de leoaică), PB, 122³⁸; *l'i-fãleã pãrîntîl'l...* *sémnu* (pãrîntîi îi făceau ... semn), PB, 96³⁸; 2°: *ãre sémnu* (are semn, are priză); *lo sémnu* (a atins punctul stabilit drept priză), PLit, 103; 86 (la jocuri de copii); *si-anvîdã si da tu sémnu* (se exersa sã dea la țintă), BNA, II, 72; 3°: *s' l'i-adăcã și sémnu* (sã-i aducã și dovada), PB, 192⁴; 192¹⁰; *șl-lo sémnu* (și-a luat marca (numirea) de pașă), PB, 349³⁸; 4°. *a steãrpilor fã-lã cl'ti un sémnu pri l'nã* (sterpelor fã-le cite un semn pe lînã) — „Les bergers ont l'habitude de teindre de rouge la laine de certains moutons qu'ils destinent à la boucherie” (Féghali, 28); *la ôlle-a medle, sémnu* (easte *undă furecã* (la oile mele, semnul e o furcă la ureche) — v. *coăcã*; *lrel, pãtru sémne* (trei, patru semne de oi), PenB, IV, 116; Caraf, 20; *aveã ș' nls un sémnu dî cal'l* (avea și el un semn (rînd) de cal), PB, 300¹⁸ [toți caii sau catrîii unui cãrãvãnar aromãn, drept semn distinctiv față de alte caravane, au cite un semn identic — v. *cãpêrdã*]; 5°: *acãfã'm culaújl'l'i și distupã'm seámnilé* (am prins *cail* sau *catrîii* cãlãuze și am destupat tãlãngile *atlrnate* de *gtul* lor), FI, II, 6, 4 — v. *kîpru* [cineva poate cunoaște sau poate ști cã trece caravana cutãrui cãrãvãnar luîndu-se dupã sunetul clopotului cãlãuzei, care, și el, constituie un semn distinctiv]; 6°: *deãdirã seámnilé și u bãșeãrã nveãsta* (au dat arvunila de logodnã și pe mireasã au sãrutat-o), PB, 255⁸; *Dum'l'nica fi vln'e deãdîm sémnu* (dumînica ce a urmat am dat arvunã de logodnã), LP, 129; *el'l dól'i deãdirã sémnu* (ei amîndoi au dat arvunã de logodnã), PLit, 929; PANT, 34; 7°: *n'i si-aspușe sémnu mãre* (mi s-a arãtat minune mare), LP, 219; PANT, 21; *cu ôcl'il'l zgrîrlîș dî sémnu* (cu ochii zgîrlîși de minunea ce au vãzut), PB, 13²⁴; *mãrl l'l'i sl'ntu seámnilé!* (mari îi sînt minunile!), Lum, II, 246; PANT, 218; BNA, IV, 73; *la mutreã fe sémnu dî feãtã* (ian privește ce minune de

fată), PB, 279⁰; *așed nu-și eră fedtă, că 'șl-eră sēmnu* (aceea nu-și era fată, ci își era minune), PB, 319⁰; *nu-l' si-astindzēd — trl sēmnu!* (nu i se stingea focul supărării — de minune!), PLit, 624; *ureā-l' vātām li sēmnu!* (era să-i ucidă de pomină!), AI, 1903, 49; *si li kirdēm — trl sēmnu!* (să le pierdem — de mirare!), FI, II, 6, 4; *și, trā sēmnu!* (și drept miracol!), PB, 11¹⁰; *cu sēmnu nicukirā* (gospodină cu renume), Lum, II, 242; BNA, III, 50; 8°: *n'l-u sēmnu* și *mi doāre* (mi-i ciudă și mă doare), PLit, 624; *pāft' sēdmnile* și *pārmiōile* (a pătit (a îndurat) supărările și poveștile, vorbele lumii), AI, 1903, 40. — V. *nișāne*. — < lat. *signum* „marque, signe”.

SĚMNŮ², vb. I (*simnāi*, -nāi, -nāre), semna, «signer; vacciner», Dal, 189; Nic, 476; PB, 695; PLit, 745. — 1°. *ml'ne va simnā'm n'él'i* (mlîne vom semna mieii la urechi); 2°. *ti simnāși?* (te-ai vaccinat?). V. *simnēdzū*. — < lat. *signare* „marquer d'un signe”.

SĚMNŮ², *sēdmnā*, pl. *sēmni*, *sēdmne*, ticălos, «indigne; abjet; coquin», Mih, 460. — Cf. gr. *σεμνός* „décent, modeste, pudique”.

SĚMTE, sf., pl. *sēmłi*, poziție, «position; frontière; sentier; guet», Dun, I, 185 (< lat. *semila* „sentier”). — 1°. *sēmtea a Crūșonāl'el* (poziția Crușovei), Cal, 1911, 142; 2°. *așel erā sēmtea a lui* (acela era hotarul lui), PB, 114⁰; 3°. *tru sēmtea-l' i nicālcātā... pāștēd 'nā tūrmā āllā* (în hotaru-i necălcat... păștea o altă turmă), Velo, 21; BNA, V, 67; 4°. *l'vln'e tu sēmle* (i-a venit în cărare, i-a căzut în pindă). — Pouq, III, 255: „Son étendue, divisée en quatre *sempłis*... : le *sempłi* des Vlachos-choria... *Semłi*... correspond au mot *coli*”. — < tc. *semt* (691) „contrée; partie; parage; quartier où l'on habite”.

SĚNGI, invar., sicu, «côté de l'osselet qui est plat (au jeu des osselets)». V. *șenc* și sinonimul *cazāca*. — Cf. tc. *senk* (695) „pierre”.

S e p t ē m v r i ũ, sm. «septembre», Dal, 186; Nic, 465. V. *Sihlēmure* și sinonimul *Stavrū*. — < *σεπτέμβριος* „~”.

SERASKĚR, sm., pl. *seraskēri*, generalisim, «commandant en chef de l'armée; généralissime», Mih, 460. — < tc. *ser-asker* (674) „~”; ministre de la guerre”.

SĚRĀ, (v. *ērā*), sf., folosit numai în expresia *ti ērā* și *ti sērā*: *lucrārā ūnā bānā ntrēāgā ti ērā* și *ti sērā* (au lucrat o întreagă viață pentru vînt și pentru infern = ce au lucrat s-a irosit după moartea lor), «ils ont travaillé pendant toute leur vie pour qu'il ne reste rien après leur mort». — Parțial, e sinonim cu *cātrāne* etc. — < alb. *sērē* „pece, catrame; inferno”.

SĚRQE, sf., pl. *sērqi*, belciug, «anneau», Mih, 460. Sinonime: *bilēlc*, *muștūc*. — < ?

SĚRMĀE, sf., pl. *sermāl*, filigran, «filigrane», PScr, 246. V. *sirmatirō*. — Cf. alb. *sērmē* „argento; filigrana”.

SĚRTIC, -cā, pl. *sértiři*, -fe; **SĚRTU**, -tā, pl. *sērłi*, -le, nervos, «vif; fougueux; āpre», Dal, 186; Nic, 473; Mih, 460; PAnt, 485. V. *sārpił*. — < tc. *sert* (672) „āpre; impétueux”.

SĚŮ, sn., pl. *sēurl*, seu, «suif; capital, avoir, richesse; herbe qu'on donne aux poules pour pondre», Dal, 186; Nic, 472; Mih, 461; PScr, 246; PB, 695; PGr, 138. — 1°. *cārni slābā, nu āri sēū* (carne slabă, nu are seu); 2°. *ca si nu astupārā ōlle sēurl!* (dacă oile nu vor fi îndopat la grăsimi! = oile au mîncat mult și s-au îngrășat), FI, II, 4, 9; 3°. *āri sēū* (e bogat) — v. *cl'ēdg* 4°, *midūūā* etc.; 4°. *sēūlu a gāl'īnāl'el* (iarba ce se dă găinei ca să se ouă) — < lat. *sebum* „suif”.

SFĀCA, nedef. invar., fiecare, «chaque; chacun»: *sfāca om cum l' l' u crułā* (fiecare om după cum îi e croită soarta), PenB, II, 276; 277. Sinonime: *cāthe*, *pāsa*. — < bg. *sfaka*, *vsekoj* „~”.

SFĀLANGU, sn., pl. *sfālandze* GEI, 143; *sfālangul aspindzurāt la pēnurā* (falanga atrînată în cui), FI, I, 6, 3 — v. *fālangu*, *fālācā*.

SFĀLMĀ, sf., pl. *sfālme*, eroare, «faute, erreur», PScr, 246; GEI, 200. Sinonime: *ālāđ*, *langl'ze*. — < *σφάλμα* „~”.

SFÂNGIE, sf., pl. *sfânčil* - v. *sfânțe* și alb. *sfëngjër* „spugna”.

SFĂRHIDĂ, sf., pl. *sfărhidz*, pecete, «cachet; sceau», Mih, 461; GEI, 200. V. *surhidă* și sinonimele *miure*, *simnător*, *văld*. - < σφραγίδα, σφραγίς „~”.

SFĂRHIDEDZŪ, vb. I (*sfărhidă*, -dă, -dare), ștampilă, «marquer le pain bénit à l'aide d'un sceau en bois appelé sfărhidă», Mih, 461; GEI, 200. - Cf. și gr. σφραγιζω „cacheter”.

SFENDŪKE, sf., PScr, 246, ladă - v. *sindūke*.

SFERŪLE, sf., pl. *sferil*, unelte de potcovit, «panetière de poil de chèvre dans laquelle on garde les ustensiles à ferrers», GrS, IV, 379; PETim, 18. - V. *sfîrîye*.

SFILDÎCIŪ, sm., pl. *sfildîci*, elefant, «éléphant»: *sfildîcîl'i*, *la-l'i*, *ağlangu* (elefanții, iată-i, sosesc), Al. 1927, 58. - V. *fildîș*, *fildîșin*.

SFINĂ, sf., pl. *sfine*, pană, «coin à fendre», Dal, 186; Nic, 519; Mih, 461; PScr, 246; GEI, 200. - 1°. *l'i-intră sfina* (i-a intrat pana), PLit, 624; 2°. *ascăpă'm di 'nă sfină* (am scăpat de o pană, de o îngrijorare), PGr, 138; 3°. *mașl lo i' știă sfina* (numai eu îi cunosc slăbiciunea), PB, 349¹. Sinonim: *scîrpă*. - < σφῖνα „~”.

SFINDÂN, sm., pl. *sfindân'l*, arțar, «érable», ArE, 28; *tū aumbra di un sfindân* (la umbra unui arțar), LP, 176; BNA, II, 14; Trib, IV, 5-6, 4. V. *sfindâne*. - < σφένδαμνος „~”.

SFINDÂNE, sf., pl. *sfindă'n'l* - v. *sfindân* - Mur, IV, 60; GrS, VI, 386; *cl'ntă măyipsîla lîră di sfindâne* (cîntă fermecata lîră de arțar), Bair, 32. - Cf. și tc. *isfendan* (89) „nom. scient. de l'érable”. - < σφενδάμ „~”.

SFINDŪKE, sf., pl. *sfindūkl*, ladă, «caisse; thorax, poitrine», Dal, 186; PB, 695; Al. 1903, 89; *adără sfindūkl* (face lăzi), Fl, II, 5, 5. - V. *sindūke*.

SFINDUKÎȚĂ, sf., pl. *sfindukîță*, lădiță, «petite caisse», Dal, 186.

SFINUSÊSCU (*mi*), vb. IV (*sfinusîl*, -sîl, -sîre), a întări cu cuie, «coince»; enclaver», Dal, 187; Nic, 519; PB, 695; GEI, 200. - < σφηνῶ „~”.

SFINUSÎRE, sf., pl. *sfinusîri*, ținuire, «action de coincer, d'enclaver», Dal, 187; *căpăkea va sfinusîre* (capacul trebuie bine ținut).

SFINUSÎT, -lă, pl. *sfinusîl*, -le, ținuit, «coincé; enclavé», Dal, 187; Nic, 519.

SFÎRÎȚE, sf., pl. *sfîrîțl* «ustensiles (marteau, tenaille et rénette) à ferrer un cheval - v. *sferile*», PETim, 18. - < σφυρί „marteau”.

SFÎNȚIC, sm., pl. *sfînțîl*, sfanț, «petite monnaie», Mih, 461; *s' pitredcă... cl'le doț sfînțîl* (cl' înăclăn'l (să trimită ... cite doi sfanți drept salutări), GrB, 255. - Cf. și alb. *svanck*, Frank, Lira, svanzica”. - < germ. *Zwanzlger*.

SFÎR! «interj. qui imite le ronflement du fuseau»: *fûslu fâțe sflr*, *sflr*, *sflr!* (fusul face sflr, sflr, sflr!), BNA, I, 82.

SFÎRȚIU, -ce, pl. *sflrci*, -ce, plin de sănătate, viguros, «plein de sève, vigoureux», Kats, I, 88. Sinonim: *zôfnic*. - < ?

SFÎRLÎCIŪ, sn., pl. *sfîrlîce*, mîtcă, «batte à beurre, babeure», Dal, 187; Nic, 518; DR, II, 548; Plm, I, 172 a; I, 106 a. - 1°. *cășearlu... cu sfîrlîcîlu tu ml'nă* (cășarul (baciul)... cu mîtcă în mînă), PLit, 799; 2°. *cășearl'i... cu sfîrlîce* (bacii... cu brighidaie), PenB, II, 110; BNA, II, 48; 134; 3°. *băcl'i cu sfîrlîcîle tu ml'nă* (bacii cu jîntălaiele în mînă), RP, 6, 3; BNA, I, 2; 140; 4°. *va s' alădzl cu sfîrlîcîlu dinanămirea* (vei umbla cu brighidă pe umăr, vei rămîne fără ocupație), PGr, 139 - v. *poărcă* 3° etc. - Pentru forma lui și la alte popoare, cf. Schrader, I, 176-177. - V. *fîrlîcîlă*.

SFÎRNÎGĂ (Sărăcu), sf., CAR, 278 - v. *furnîgă*.

SFÎRNÔSKIL, sn. - v. *sfurnôskil*.

SFÎRNUȚEL, sn., pl. *sflrnuțele*, furuncul, «furoncle», Dal, 187; Nic, 518; CAR, 283. V. *frînjel*, *furențel*, *furnuțel*, *sufîrîntel*. - < lat. **furuncellus* < *furuncultus* „petite pousse; furoncle”.

SFOĂRĂ, sf., pl. *sfori*, sfoară, «corde, ficelle», Nic, 519. Sinonim : *ēlōdrā*¹ 1°. — Cf. gr. σφόρα. — < vsl. *sūvora* „fibula”.

SFRĂGAN, sn., pl. *sfrăgane*, crac (de picior), «jambes», Mih, 461. — V. *sprăgân*.

SFREĂDIN, vb. I (*sfridină*, -nă, -năre), sfredeli, «percer avec une vrille; corroder», Dal, 187; Nic, 520; Mih, 462. — 1°. *sfridină* grănda (sfredeliți grinda); 2°. *l'i-sfreădină* înima (li sfredește inima), Fl, II, 2, 3; PAnt, 253; 3°. *nă sfreădină* dōrlu (ne sfredește dorul), Fl, II, 2, 8; 4°. *minduirea afeă lū u sfridină* (gîndul acela o sfredelea mereu), Fl, II, 4, 11; 5°. *li sfridină lu măfă* (li sfredelea la intestine), Fl, I, 3, 5. — V. :

SFREĂDINE, **SFRÉDIN(E)**, sm., pl. *sfreădin*¹, sfredel, «perçoir, foret»; Dal, 187; Mih, 462 (*sfrédin*); PScr, 246 (*sfrédine*); CEI, 82; *bōălu* întră n căsă și coărnile nașoădră li-alăsă — *sfreădin*le (boul intră în casă și coarnele le lasă afară — sfredelul), PLit, 398. Sinonime : *biză*², *burçle* — < bg. *svredelū* „~”.

SFRIOINĂRE, sf., pl. *sfridină*¹ri, sfredeliire, «action de forer, de corroder», Dal, 187; Mih, 462.

SFRIOINĂT, -tă, pl. *sfridină*¹, -te, sfredelit, «percé avec une vrille, foré; corrodé», Dal, 187.

SFRINDZÉL, sm., pl. *sfrindzél*¹, uliu, «épervier; vautour», Dal, 187; Nic, 520. — V. *sfrînteăl*¹tă și lat. **fringellus* < *fringillus* „pinson”.

SFRÎNTEĂL¹ÎŪ, sm. : *fe ôcl*¹ di *sfrînteăl*¹tă! (ce ochi de uliu!), GrB, 29; BNA, IV, 129 — v. *sfrînteăl*¹tă.

SFRÎNTEĂŪĂ, sf. — v. *sfrînteăŭă*.

SFRÎNTEĂL¹ÎŪ, sm., pl. *sfrînteăl*¹ [diftongul -eă- e o abatere fonetică], *sfrînel*¹, uliu, «épervier», PLit, 796; *săllu*, *dipu nts* ca un *sfrînteăl*¹tă (cel fără coarne (diavolul), după el ca un uliu), PB, 460²⁶. — V. *sfrindzél* și sinonimul *șon*¹tă. — < ?

SFRÎNTEĂŪĂ, sf., PAnt, 485 — v. *sufrînteăŭă*.

SFULDZIR¹, sn., pl. *sfuldzire* : *di sfuldzir* (de fulger), CN, 109 — v. *sfûlgu*.

SFULDZIR², vb. I (*sfuldzirat*, -răt, -răre), scnteia, «étincelles comme une foudre» : *păla-l*¹ *sfuldziră* (paloșu-i scnteiază), PAnt, 279; Bair, 121. — V. *sfuldziră* și sinonimul *scntil*¹édzū.

SFULDZIRĂRE, sf., pl. *sfuldziră*¹ri, scnteiere; fulgerare, «action de foudroyer», Dal, 187. V. *fuldzirăre*.

SFULDZIRĂT, -tă, pl. *sfuldzirăt*, -te, fulgerat, «foudroyé; stupéfié», Dal, 187; PAnt, 485; *așșūlu*... *cădzū* *sfuldzirăt* (bătrînul... a căzut fulgerat), Fl, II, 7, 6. V. *sfulgult*.

SFULDZIRĂ, vb. I unipers., fulgera, «il éclaire; foudroyer», Nic, 519. — 1°. *si ascăpîră* și *să sfuldziră* (să fulgere și să trăsnească), PB, 52⁷; 2°. *Dumnidză*¹ŭ *s' ti sfuldziră*! (Dumnezeu să te trăsnească!) — cf. și jurămintul sicilian : „Chi Diu mi fulmina!” (BTS, XV, 413). V. *sfuldziră*², *sfûlgură* și *ascăpir*. — < lat. *ex-fulgerare* (cf. *fulgere* și *fulgurare* „éclairer”).

SFÛLGU, sn., pl. *sfûlguri*, fulger, «foudre f.; foudre m.», Dal, 187; Nic, 519; Mih, 462 («duvet» — v. *fûlgu*); GrS, III, 430. — 1°. *s' cădă sfûlgul* *si-n*¹ *li-aspărgă* (să cadă fulgerul ca să mi te strivească), PLit, 936; PAnt, 47; 2°. *sfûlgu-a* *lul nutrită-ascunde* (privirea lui ascunde fulger), PAnt, 272; Bair, 118; 3°. *ărmile a* *lor ascăpîră* ca *sfûlgure* (armele lor scăpărau ca fulgere), Lum, III, 205; 4°. *agudit* *ca di sfûlgu* (lovit ca de trăsnet), PB, 25²⁶; 5°. *surpă*¹... *dzăse sfûlguri* *di gîlunăt* (a surpat (a învins)... zece fulgere de vitejie, zece viteji-fulgeri), PAnt, 278; Bair, 120. V. *sfuldziră*¹. Sinonime : *astrăpie*, *çirișă*, *rufeăŭă*, *vol*. — < lat. **fulgur* (cf. *fulgur* „éclair, foudre”).

SFULGUÎT, -tă, pl. *sfulguit*, -te, fulgerat, «frappé de la foudre; pétrifié». — 1°. *di dureăre* *sfulguită* (fulgerată de durere), BNA, I, 62; 2°. *moășe*... *s' frîngu* *di dor* *sfulguită* (bătrîne... se frîng fulgerate de dor), Fl, I, 2, 2. — V. *sfuldzirăt*, *sfulgurăt*. — < *sfûlgu*.

SFULGURĂRE, SFULGURĂT, Dal, 187; Nic, 519 — v. *sfuldzirăre, sfuldziră, sfulgusit*, lat. *fulgurat* („sine tonitribus fulgurat = il fait des éclairs sans tonnerre” — Gaffiot, 693) și :

SFULGURĂ, vb. I unipers. (*sfulgură, sfulgurăt, -răre*), fulgera, «faire des éclairs», Dal, 187; Nic, 519; si *sfulgură' căsa* (casa a fost fulgerată). V. *sfuldziră*. — < lat. *fulgurare* „éclairer, aire des éclairs”.

SFULGUSÎT, -lă, pl. *sfulgusit, -le*, trăsnet, «foudroyé»: si nu armî'nă di voi, *sfulgusitl'i*, *curșumăl'i* (din voi, trăsniților, glonțuiților, să nu rămină nimic), BNoI, 45. — V. *sfulguit*.

SFUNGĂRE, sf., pl. *sfungă'ri*, burete, «éponge», Dal, 187; GEI, 200. V. *sfungu* și alb. *sfëngăr* „spugna”. — < σφουγγάρι „~”.

SFUNGĂRSĖSCU, vb. IV (*sfungărsit, -sit, -sire*), a șterge cu burete, «nettoyer avec l'éponge», Dal, 187; Nic, 519. — < σφουγγαρίζω „~”.

SFUNGĂRSIRE, sf., pl. *sfungărsiri*, «action de nettoyer avec l'éponge», Dal, 187; Nic, 520.

SFUNGĂRSÎT, -lă, pl. *sfungărsit, -le*, șters cu burete, «nettoyé avec l'éponge», Dal, 187; Nic, 520.

SFÎNGU, sn., pl. *sfînguri*, burete, «éponge; chiffes», Dal, 187; Nic, 519; PScr, 246 (< σπόγγος); Al. 1903, 95; Lum, III, 382; DR, IV, 1551 (< lat. *sfongus*); GrS, VI, 386 (< σφουγγάρι). V. *sfânçe*. — Cf. lat. *sfongia, sfungia* „éponge”.

SFÎNGE, sf., pl. *sfînci* «éponge», Mih, 462. — V. *sfânçie, sfîngu*.

SFÛRLĂ, sf., pl. *sfârle, sfîrlează*, «toupie», Dal, 187; Nic, 520; PLit, 121; GEI, 200 (σφοῦρα, σφοῦρα „~”); PIm, II, 223; REW, 3526 a (< *frl*). V. *fûrlă* și sinonimul *écricoădn'e*. Pină pe la 1912, în satele aromânești din Pind, jocurile de copii cu sfîrlează — ca și cele cu arșici — erau variate și curente (v. și *zvăngu*). Erau *sfârle* mari cam cît o lămie și *sfârle* mici ca o caisă mare.

SFURNÔSKIL, SFÎRNÔSKIL, sn., pl. *sfurnôskile*, stoară de sfîrlează, «ficelle, enduite de cire, qu'on enroule autour de la toupie et à l'aide de laquelle on lance la toupie pour la faire tourner», Dal, 187; PLit, 122; PIm, II, 223; GEI, 200. — < σφοῦρλόσκαινον „~”.

SG...→zg...

SGĂIBĂ¹, sf., pl., *sgălbe*, zgaiabă, «rugosité, excoriation, égratignure; gale— v. *arî'n'e*», Dal, 187; Mih, 462. V. *zgălbă*. — < lat. *seabla* „gale; démangeaison”.

SGĂIBĂ², sf., pl. *sgălbe*, cuțitoaie, «plane», Dal, 187. — V. *zgoăbă*.

SGÎIR (mi), vb. I (*sgîiră, -răt, -răre*), zgîiria, «égratigner, érafler». — 1°. *l'i zgîiră cu ungl'ea* (îi zgîrie cu unghia), Lum, V, 216; 2°. *călășea sgăiră așea* (pisica sgîiria ușa), Lum, III, 380; 3°. *să smălgă, s' arăpă, să sgăiră* (să smulgă, să rupă, să zgîrie), Lum, III, 339. Sinonime: *scărkin, zgrlm*. Pentru dr. *zgîiria* s-au propus: lat. **excariare* < *caries* „pourriture” și lat. **excabere* < *scaber* „rude, âpre”. — < ?

SGÎIRĂTURĂ, sf., pl. *sgîirături*, zgîrietură, «égratignure, écorchure légère», CBiog, 26. Sinonim: *zgrlmătură*.

SGÎRLÔS, -loăsă: *eră anăltă*,... *sgîrloăsă* (era înaltă,... zgîlită), Lum, VI, 4, 20 — v. *zgrlôs*.

SGÔLUB, *sgôlubă*, Dal, 187; GEI, 182 — v. *zgôlub*.

SGRÎIE, sf., pl. *sgrii*, gheară, «griffe, serre»: *dintănea îi l'i-eră n'ică, di nu puteă s' da pî pul'i, trăgî'ndalui cu sgră'ile ca s' u scoată, l'i si feăfe lîngă și groăsă* (pliscul — care îi era mic, încît nu putea să dea în pui —, trăgînd cu ghearele ca să-l scoată, i s-a făcut lung și gros), Lum, IV, 297. — V. *zgrî'n'e*.

SGRUM, SGRUMĂRE, SGRUMĂT, Dal, 187; Mih, 463. — v. *zgrum, zgrumăre, zgrumăt*.

SGRUMĂTŪRĂ, sf., pl. *sgrumături*, sugrumare, «étrangement», Dal, 187.

SGRUN'EĂRIC, -că, pl. *sgrun'eării*, -le, scotocitor, «curieux; fureteurs»: *ună modăse mălu sgrun'edrică* (o bătrână foarte scotocitoare), GrB, 222; PAnt, 225; BNA, IV, 141. — V. *asgur'neăric*.

SGULUĞESCU, vb. IV, (*sguluğil*, -çil, -çire), sărăci, «appauvrir, n'avoir rien du tout», Dal, 187; CEL, 82. Sinonim: *fluhipsescu*. — < *sgolub*.

SGULUĞIRE, sf., pl. *sguluğiri*, sărăcire, «appauvrissement», Dal, 187.

SGULUĞIT, -tă, pl. *sguluğit*, -le, sărăcit, «appauvri», Dal, 187.

SHĖSI, sf., pl. *shĖsi*, raport, legătură, «rapport, relation». V. *ġioură*¹ 2°. — < *σχέσις* „~”.

SHĖZMĂ, sf., pl. *shĖzmale*, schismă, «schisme», Dal, 188; Nic, 520 — < *σχίσμα* „~”.

SHOLARHĖŪ, sn., pl. *sholarhĖuri*, liceu, «école secondaire complète»: *aveă bitisilă sholarhĖulu di Iănină* (terminase liceul din Ianina), Trib, I, 10-11, 29. V. *llkiă*. — < *σχολαρχεῖον* „~”.

SI¹, conj., să; dacă, 1°. que; 2°. si, Mih, 464. — 1°. *si-l' da nisel'nte ol* (să-i dea cîteva oi), PB, 15²⁸; *si-și veădă părînl'li* (să-și vadă părinții), PB, 1¹⁵; *si si-aspună sĖmnu cu nol* (să se arate minune (să rămîna de pomină) cu noi), Fl, I, 1, 3; PAnt, 343; *va si sâpă grădinărlu tra si poată s' vîndă prași* (ca să poată vinde praz, grădinarul trebuie să sape), BNA, II, 86 și p. xvii; *ca Tăru cu eră* (ca (poate că) ture să fi (va fi) fost), BNA, 92 și p. xiii. V. s¹, sâ¹, se¹. — 2°. Nic, 473; *si am s' yin cum lora fug* (dacă voi veni cum plec acum), ArE, 13; *așl'i nu șliă si âre avută Kitrășea ahl'lă lărbă* (bătrîni nu știu dacă muntele Kitrășea va fi avut atîta iarbă), Fl, II, 4, 8; *lu ntribă' s' fure că ll'ne* (l-a întrebat dacă o fi că ține), PB, 247¹⁵; *i, dli, ascăpir'l'nda, va s' vedz niôrl* (sau, dacă, scăpărlînd (fulgerînd) vei vedea nori), RA, 190; BNA, IV, 66 — v. *dli, stică*; *s' eăste că avēm mülle străn'e* (dacă e că avem multe haine), Lum, I, 62; 126; *s' ăste că ll'-cunoști* (dacă e că-i cunoști), Cod, 34⁴⁰, 61²³. — În (vechea) dacoromână: „să vază să iaste...” (HPs, p. 28); (HPs, 133³⁶; 381⁴⁶; PMar, §83; GrS, II, 294² etc.). — Sintactic, acest si¹ — ca și si² —, cu -i păstrat, are o circulație mai vie în Sămărîna. — Cf. și *că* 16° sqq. — < lat. si „si”.

SI², pron. refl., pers. a 3-a sg. și pl. — v. s², sâ², se². — 1°. *atămje nă si fâfe kġfă* (atunci ni se face chef, plăcere), Cod, 116 b⁴; 2°. *lă si ġlodă v'rnă fġstă?*, PAnt, 301; BNA, I, 130 — v. *fġstă*; 3°. *si mbilă' di mōsul a lor* (se îmbătă de parfumul lor), PB, 182¹⁹; PAnt, 100; 4°. *aruculndalu-si* (rostogolindu-se), PB, 410⁸; 5°. *diștipl'ndalu-si* (deșteptîndu-se), PB, 120¹⁴; 6°. *mintulndalu-si* (gîndindu-se), PB, 359⁹; 7°. *mul'l'ndalu-si* (ridicîndu-se), PB, 232¹²; 8°. *scull'ndalu-si* (sculîndu-se), PB, 182²²; 9°. *turn'l'ndalu-si* (întorcîndu-se), PB, 180²⁵. — În (vechea) dacoromână: *boteză-se* (CC, 509³³); *cunoaște-se* (59²⁵); *duse-se* (143¹⁵; 165¹⁴; 258¹³); *plîngea-se toți* (381¹⁸), sau: *luară-se, duseră-se* (BkB) etc. — < lat. se „se”.

SIBĖPE, sf. (pl. *sibĖki*), pretext, «cause; prétexte», Dal, 188; Nic, 476; Mih, 464. — 1°. *di n'să sibĖpe, azvimsiră* (din cauza ei, au invins), PB, 447⁶; 2°. *fi filġsi sibĖpi Greăcă* (ce ai pus în cauză pe grecoaică), PLit, 929; PAnt, 34. V. *simbĖle* și sinonimele *furn'le, ilġe*. — < *sebh* (662) „~”.

SIBŖIE, sf., Mur, IV, 129 — v. *șebŖie*.

SICĂRĂ, sf., pl. *sicărl* și *sică'ruri*, secară, 1°. seigle; 2°. raison, raisonnement — v. *cōngulă*, Dal, 188; Nic, 474; Mih, 464; PAnt, 485. — 1°. *pl'ni di sicără* (piine de secară), PB, 131²⁸; *s' creăscă sicărurile* (să crească secările), PLit, 727; 2°. *sîngurlu erġlîn cu fiwă sicără n cap* (singurul creștin cu ceva (cu vreun grăunte de) secară în cap, cu ceva judecată în cap), LP, 3. V. *sicăredă, sicărl'n'e*. — Agricultura în trecut la aromâni: „... on voit des vignobles qui donnent des vins estimés et des terres dont les Valaques retirent d'abondantes récoltes en seigle” [în regiunea Călărl'i], Pouq, II, 122; „Des campements de pasteurs valaques couvrent ces régions, qui nourrissent de nombreux troupeaux, et que les nomades cultivent

en seigle, dont la récolte suffit à leurs besoins" [In regiunea Malacăși], Pouq, III, 13-14. — Cf. și Lum, IV, 65-69. — < lat. *secale* „seigle”.

SICĂRE, sf., pl. *sicărl*, secare; Infrigurare, «action d'assécher, dessèchement; action d'avoir froid», Dal, 188; Mih, 464.

SICĂT, -lă, pl. *sicăt*, -le, secat; Infrigurat; 1°. séché; 2°. qui a pris froid; 3°. infirme, paralyse — v. *săcăt*, Dal, 188; Nic, 475. — 1°. *pôn'Il'i, luț eră sicăt* (toți pomii erau uscați), PB, 302⁶; 2°. *leămne sicăte* (lemnne uscate), Réc, 21; *fr'ndzâle cad ună c'le ună sicăte* (frunzele cad una câte una vestejite, uscate), BNoI, 3; BNA, IV, 80; 2°. *fičlôrl'i vin'iră acădă sicăt* (copiii au venit acasă pătrunși de frig); 3°. *eră sicăt di čičlôare* (era paralizat de picioare), Lum, III, 373; *muț, ôrçi și sicăt* (muți, orbi și schilozii, infirmi), Al. 1927, 60; *m'n'le li are sicăte* (mîinile le are paralizate), GrB, 97; *li-are sicăte m'n'le?* (mîinile le are paralizate?), CalGrB, 112. — V. *sicătără*.

SICĂREĂȚĂ, sf., pl. *sicăreț*, pline de secară, «pain de seigle». — Morfologic: *afreățu*, *gărneățu*. — Cf. mgl. *sicăreățu* (GrS, VII, 198). — < *sicără*.

SICĂRIN'E, sf., pl. *sicărin'l*, loc cu secară, «endroit semé de seigle». — În toponimie: *Sicărin'l* (munte în teritoriul satului Băiasa). — Cf. mgl. *sicărină* (PMegR, II, 116; GrS, VII, 198; CapM, III, 264).

SICĂTŪRĂ, sf., pl. *sicătŭrl*, secetă, «sécheresse, siccité», Nic, 475. Sinonime: *uscăčlăne*, *uscăčlău*, *zără*. — V. *sec*².

SICLÊTE, sf., pl. *siclêt*, siclet, «angoisse qu'on ressent pendant qu'on est seul et qu'on désire quelqu'un de ses proches». V. *săclête* și *stinuhurie*. — Cf. gr. *σεκλῆτι* și alb. *siklêt* „pena, dolore”. — < tc. *syqlet* (425) „angoisse”.

SICLIȚESCU (mi), vb. IV (*siclițl*, -lîl, -lîre), sinchisi, «(s')ennuyer, se soucier». 1°. *s' n'iră seclă tra s' nu si siclițescă* (să distreze fata ca să nu o apuce vreun dor dezolant), PB, 150²⁰; 2°. *că nu aveă fărîndă lu ambăre, nu s' siclițed dip și dip* (că nu avea făină în hambar nu se sinchisea deloc și deloc), PB, 488¹⁹. — < *σεκλετιζω* < tc.

SICLIȚIRE, sf., pl. *siclițlrl*, opresiune, stare de dorință oprimentă, «état d'angoisse, oppression».

SICLIȚIT, -lă, pl. *siclițl*, -le «qui est dans un état d'angoisse»: *eăslē siclițlă trl vol* (e cuprinsă de dor opriment după voi).

SICTĂRSĂSCU, vb. IV (*sictărsł*, -sł, -słre), sictirsi, «renvoyer quelqu'un en l'injuriant, aller au diable»: *cafăzul ul sictărsł* (cafazul l-a sictirit), CFr, 165. — < tc. *siktirmek* (708) „~”.

SICTÎR ! invar., sictîr !, «va-t-en, allez-vous en au diable!» — E imperativul verbului tc. *siktirmek* — v. *siclărsăscu*.

SICULĂ, sf., pl. ? «? temps, durée?»: 1°. *c'l'lu ăslē sicula a fumellor fi să'ntu n'îl* (cît e timpul (?) copiilor care sînt mici), Cod, 17¹³; 2°. *Dumnidză' a n'ia n'l-ăre dătlă... bână cu siculă, si polă tra s' l'edă l'irlăre* (mie mi-a dat Dumnezeu viață cu durată (?), ca să pot să iau (să primesc, să capăt) iertare), Cod, 44 b¹⁶. — PhOr, II, 460: < neologism *saeculum*. — < ?

SIDÊFE, sf., pl. *sidêhl*, sidel, «nacre», Dal, 188; Nic, 477; Mih, 465. — < tc. *sedef* (758) „~”.

SIFÊRE, sf., pl. *sifêrl*, armată mobilizată, «armée en état de guerre»: *mi-acl'imără lu sifêre* (m-au chemat la oaste în război), PB, 444¹⁴. — V. *sefêr*. — < tc. *sêfer* (681) „guerre; campagne”.

SIFTÉ, sm., pl. *siftédz*, saftea, «première vente faite par un marchand; commencement», Dal, 188; Nic, 478; Mih, 465. V. *sefté*. — < tc. *syftah* (680) „~”.

SIFTÉR, sm., Dal, 188; *glónite-a meû, siflér-lu-a, meû* (iubitul meu, șoimul meu), PLit, 866 - v. *xiflér* și tc. *saff-der* (762) „qui peut rompre les rangs de l'ennemi; vaillant; héros”.

SÍGNE, sf. pl., prapuri, «bannières d'église; procession; Epiphanie - v. *Bobodtem*», Dal, 188; Nic, 474; Mih, 465; Dun, I, 186 (< mlat. pl. *signa*); GEI, 201 (< gr. *σῆγον* < lat. *signum*); *scot signile* (scot prapuriile, ies în procesiune), Lum, II, 164.

SÍGUR, -ră, PB, 696; PAnt, 485; GEI, 201; *sigură s' hibă că va s' armî'nă sârfină* (să fie sigură că va rămînea însărcinată), PB, 438¹⁴ - v. *siȳur*.

SIGURÎME, sf., pl. *sigurin'l* «tige métallique qui relie les mancherons de la charrue»: *sigurîmea a mă'n'lor* (brăcinarul de plug), CFr, 105. - < ?

SÍRĂ, sf., fără pl., pace, «silence; paix»: *alásá-n'l căld'lu tu slyă* (lasă-mi cățelul în pace), PenB, V, 55. Sinonime: *arihăle, isihie*. - < *σιγή* „silence”.

SÍRİSE, sf., pl. *siȳisî*, încurcătură, «mésintelligence; embrouillement»: *iră pri märe siȳise* (era pe (în) mare încurcătură), Fr, II, 276. V. *sinhise* și sinonimele *birdîpstre, mintî-lură*. - < *σύγχυσις* „~”.

SÍGUR, -ră, pl. *siȳuri, -re*, sigur, «sûr; certain», Dal, 188; Nic, 474; o, *siȳur* (o, sigur), Baț, 8. V. *sigur* și sinonimul *saylâm*. - < *σῆγουρος* „~” < it.

SIGURIPSÊSCU (mi), vb. IV (*siȳuripsîl, -sîl, -sîre*), asigura, «(s')assurer», Dal, 188; Nic, 474; GEI, 201. - < *σῆγουρεύω* „~”.

SIGURIPSÎRE, sf., pl. *siȳuripsîrl*, asigurare, «action de s'assurer», Dal, 188; Nic, 474.

SIGURIPSÎT, -lă, pl. *siȳuripsît, -le*, asigurat, «assuré», Dal, 188; Nic, 474. - Paralel cu acest verb (*a*)*siȳuripsêscu*, și derivat din *saylâm*, s-a format *săylâmsêscu, -sîre, -sîl*.

SIGURLÎKE, sf., pl. *siȳurlikl*, siguranță, «assurance», Dal, 188; Nic, 474.

SİGEADÊ, sm.; **SİGEADÊE**, sf., pl. *siȳeadădz, siȳeadêl*, covor turcesc, «tapis turc», W, II, 226. - Cf. și alb. *sexhadê* „piccolo tappeto”. - < tc. *sedjâdê* (666) „petit tapis sur lequel on fait la prière”.

SİĞİME, sf., pl. *siȳîn'l*, sfoară, «cordeau de chanvre», Dal, 188; Mih, 465. V. *șiȳîme*. - < tc. *sîdjim* (667) „ficelle”.

SIHÂĖGEÂR, sm., pl. *sihădyêrl*, conăcar, «garçon d'honneur à cheval à la noce, qui annonce l'arrivée du promis et qui, en échange, reçoit un pourboire (un mouchoir etc.)», Dal, 188. - V. *căsăvyêr, hăsădyêr, sihăvyêr* și :

SIHÂĖGEÂT, -lă, pl. *sihăryêdî, -le*, vestitor, «qui annonce»: *nu lu-aȳlâmse alt sihăryêdî mindila s' l'ed* (nu l-a ajuns alt vestitor care să ia batista drept recompensă), Fl, II, 5, 9. - V. :

SIHÂRİCL'E, SIHÂRİKE, sf., pl. *sihăricl'i, sihărikî*, veste bună, «récompense donnée au porteur d'une bonne nouvelle; pourboire; nouvelle rejoyissante», Mih, 465; Ob, 125; Dal, 188; Nic, 518; GEI, 201; Fr, I, 101. - 1°. *să-l'i l'ed sihărike* (să-i dea de veste), PB, 405¹⁴; 2°. *sihărike aseară l'i-loară* (aseară au primit recompensa pentru știrea îmbucurătoare ce i-au dat), Velo, 31 (*săcârikil'e*); PAnt, 325; BNA, V, 102 (*săcârichile*); 3°. *sihărike! ăl Mășea ăre ficlôr* (veste bună! nevasta lui Mușea are (a născut) băiat!), Fl, I, 4, 6. V. *săcâricl'e* și sinonimul *mujdê*. În *Afganistan*: „La nouvelle de la naissance est aussitôt communiquée aux proches par des serviteurs - à cheval, s'il est besoin - auxquels il est d'usage d'offrir des dons en argent et des turbans de soie” (Dollot, 221, nota 2). - În *Africa* de nord: „ - Maître, il t'est né un enfant. - Le roi lui donna le cadeau dont on récompense les bonnes nouvelles” (CCP, XXXV, 106). La fel și în *Egipt* (cf. Ayrout, 146). - Cf. și alb. *sihariq* „buona notizia”, - < *συχαρίζω, τὰ* „~”.

SIHÂVGEÂR, -ră, pl. *sihăvyêrl, -re*: *sihăvyêrlu lu poărlă intră* (anunțătorul a intrat în poartă), Lum, V, 11-12 - v. *sihădyêr*.

SIHTÉMVRE, sm., Mih, 465 - v. *Septémvriû*.

SILMÉN, sm., Cod, 57 ^b15 - v. *seimén* și alb. *sejmén* „soldato”.

SILAVĂ, sf., pl. *sildoe*; **SILAVIE**, pl. *silavit*, silabă, «syllabe», Dal, 189; Nic, 517; PScr, 246; GEI, 201. - < συλλαβή „~”.

SILAVISÉSCU, vb. IV (*silavisit*, -*sit*, -*sire*), silabisi, «épeler, syllabiser», Dal, 189; Nic, 517; GEI, 201. - < συλλαβίζω „~”.

SILAVISIRE, sf., pl. *silavisiri*, silabisire, «épellation; syllabations», Dal, 189.

SILAVISIT, -*tă*, pl. *silavisit*, -*te*, silabisit, «syllabisés», Dal, 189.

SILĂ, sf., pl. *sile*, silă, «force; contrainte», Dal, 189; CEI, 82. - 1°. *foclu ari silă* (focul are putere), Dal; 2°. *nu cu silă și cu puteare* (nu cu silă și cu forță), Pant, 302; BNA, I, 132; *și-u făcéd silă cu noi* (și-o făcea (se purta) brutal cu noi), FI, II, 4, 9; II, 4, 7. Sinonime: *fôrță, pârđănă, puteare, zôrba*. - < vsl., bg. *sila* „vis; force, violence”.

SILEAF, sn.; **SILEAFE**, sf., pl. *silehîl*, seleaf, «ceinture en cuir à plusieurs compartiments», PIm, II, 189; Mih, 465; CN, 165; BNA, I, 140; Velo, 28; *n brîn, tu sileafe, dăo căbărî* (la briu, în seleaf, două pistoale), GrB, 179. V. *șiledhe* și gr. *σελάχι*, alb. *sildh* „tasca di pelle per riporvi la pistola...”. - < tc. *sylâh* (687) „arme”, *sylahlyq* (688) «espèce de ceinture en maroquin où on met les armes».

SILEAME, sf., fără pl., salutare, «salut», Mih, 465; *măltă sileame* (multe salutări), CalGrB, 51. Sinonime: *ncl'înăclăne, timină*. - < tc. *sélâm* (688) „~”.

SILEAMÉTE, sf., pl. *sileamél*, salvare, «chance de salut; refuge», Nic, 461; Mih, 466; *tot aclo l'eă sileaméle* (tot acolo iau (găsesc) mîntuire), Lum, IV, 309; Cal. 1912, 80; BNA, V, 59. - < tc. *sélâmet* (688) „salut; securité”.

SILHTĂR, sm., pl. *silhtârî* și *silhtărean'î*, comandant, «commandant»; *păreă ca silhtărean'î tătă sara-așeă di Armă'n'î* (tot neamul acela de aromâni părea ca niște comandanți), BNA, II, 70. - În greacă: *σηλικτάρης* (*Ἡπειρ*, IX, 48, v. 1504). - < tc. *sylahdâr* (687) „officier qui grade les armes d'un prince etc.”.

SILIMIE, sf., pl. *silimil*, țesătură de mătase, «tissu de soie rayé», Mih, 465. - < tc. *selimîé* (690) „sorte d'étoffe ancienne”.

SILÎN, sm., pl. *silîn'î*, șiling, «schelling»: *'nă n'il'e di silîn'î* (o mie de șilângi), BNA, II, 90; 134. - < *σελίγιον* < engl. *shilling*.

SILINICĂ, sf., pl. *silinîse*, flanelă, «flanelle; toile en soie», Mih, 465. V. *seleacă* și sinonimele *cămăjêlă* etc. - < ? *Seleunik* (pronunțarea turcească a orașului Salonic era *seleunik*). - Cf. *cărl'm*.

SILISTRĂ, sf., pl. *silistre*, pușcoci, «clifoiere», Mih, 466. V. *săllistră* etc. - < ?

SILIVĂR, sn., pl. *silvăre*, lanț de briceag, «chaîne de canif», Mih, 466; CN, 83. - V. *sulivăr* și sinonimele *ăllis, ăllm*.

SILIXÉSCU, vb. IV (*silixit*, -*xit*, -*xire*), culege, «recueillir, récolter, ramasser»: *ăllă st afără șă să silixească* (alțiș să fure și să culeagă), Jb, I, 32; I, 73 (*st lixedseă*). Sinonime: *adun* 1°, *culeg*. - < συλλέγω „~”.

SILNĂÓS, -*ăoasă*; **SILNĂVÓS**, -*voasă*, pl. *silnă(v)ôși*, -(v)oăse, puternie, «intense; puissant»: *dălgă silnăoasă* (val puternic), Lum, III, 318; *boăfe silnăvoasă* (voce puternică), Lum, III, 316. V. *silniós* și *sildă*. - < bg. *silna, silno* „~”.

SILUFÉ, sf., Nic, 517 - v. *silufe*.

SILUFISÉSCU (*mt*), vb. IV (*siluyisit*, -*sit*, -*sire*), socoti, «raisonner; réfléchir, méditer», Nic, 517; GEI, 201; *siluyisîșă tute* (ai socotit toate), Cod, 96¹². V. *sălușesc* și sinonimul *crl-sescu*. - < συλλογίζομαι „~”.

SILUFISIRE, sf., pl. *siluyisiri*, reflectare, «action de réfléchir», Nic, 517.

SILUFISIT, -*tă*, pl. *siluyisit*, -*te*, meditat, «réfléchi», Nic, 517. - (V. *luyedric*).

SILUFÉ, sf., pl. *silufi*, îngîndurare, îngrijorare, «méditation; souci». - < συλλογή „~”.

SILVIE, sf.; **SILVÎŢ**, sm., pl. *silvîi*, chiparos, «cyprés», Nic, 475. — 1°. *trăplu-a l'ei ca di silvie* (corpul ei ca de chiparos), Lum, IV, 307; 2°. *la 'nă nvestă ca silvie* (la o nevastă ca chiparos), GrS, IV, 206; 3°. *trup di silviu* (corp de chiparos), W, II, 48. V. *sirvîl'î* 1° şi sinonimul *kîparîşu*. Cf. şi alb. *selvi* „cipresso”. — < tc. *selvi* (677) „~”.

SIMÁDE, **SIMÁΔE**, sf., pl. *simá'dz*, semn, «marque; signe; indice; trace», Mih, 466; GEI, 201. — 1°. *simáde di pom* (semn de pom), Cod, 96¹⁵; 2°. *'nă sáhale l'i-bag simáde* (îşi pun semn un ceas), Lum, V, 180. Sinonim: *sémmu*¹. — < σιμάδι „~”.

SI-L'I-EREÁPÁ-NÁMA, sm., Crápa-i-ar-numele (= diavolul), «(sobriquet donné au) diable»; *puted Si-l'i-creápá-náma si-l'i pingá s' ti nsurá* (Crápa-i-ar numele putea să-i determine ca să te fi nsurat), GrB, 3, 19; BNA, III, 130 şi xiii.

SÍMANDRU, sn., pl. *simandre*, clopotnişă, «clocher», GEI, 201. Sinonim: *cambanaryló*. — < σιμαντρον „cloche d'église”.

SIMAΘITÍ, sm., pl. *simathítadz*, coleg, «collègue», Nic, 517. — < συνμαθητής „~”.

SIMÁNIKÍE, sf., pl. *simántkîi*, senamechie, «séné», Mih, 466. — Cf. şi gr. συναμική „~”. — < tc. *syna-meki* (693) „~”.

SIMBATÍE, sf., pl. *simballi*, simpatie, «sympathie», GEI, 201. — < συμπάθεια „~”.

SIMBĂŢESCU (*mi*), vb. IV (*simbăŷîi*, -ŷîi, -ŷîre), scuza, «pardonner — v. l'értu», GEI, 201. — < συμπάθω „sympathiser; pardonner”.

SIMBÉTE, sf., pl. *simbéf*. — 1°. *este simbétea a mähănă'ulul* (este cauza năravului), Cod, 58¹⁵; 2°. *căre s' fêfe simbétea tra si amărtipsească ômlu?* (cine s-a făcut (a fost) cauza ca omul să păcătuiască?), Cod, 69 b¹; 3°. *tra si-l' vătămă cu vî'ră simbéte* (ca să-l ucidă cu vreun pretext), Cod, 105²²; 4°. *di tră simbétea a loră urî'tă noi'fare şi lîrbîete este simbéte* (din cauza lor urită obişnuinţă şi educaţie e pretextul), Cod, 16 b². — V. *sibépe*, *sibéte*.

SÍMBRU, -ră, pl. *simbri*, -re «homme dont la femme s'est remariée; femme dont le mari s'est remarié», Mur, IV, 69; *fumeál'e di a simbră-sal* (familie (copii) de-ai norei sale remăritate), Fl, I, 1, 13. V. *şă'mbră*. Cf. alb. *sə'mbër* „socio (orták)”, gr. σέμβρους (Boga, I, 341).

SÍMFONĂ, sf. şi invar., consonantă, «consonne», PScr, 246; GEI, 201. — < σύμφωνον „~”.

SIMÍČÍ, sm., Dal, 189; PB, 696 — v. *simíŷi*.

SIMÍGĂ, sf., pl. *simîdzî*, vîrf de ac, «pointe d'une aiguille», Mih, 466; GrS, VI, 373. — V. *sumîgă* şi *mîthcă*.

SIMIGÓS, -godă, pl. *simigóşî*, -goăse, vîrfuit, «aigu, pointu», Mih, 466. — V. *sumigós*.

SIMIGÁΔALE, sf. (pl. *simtyôá'l'i*), gris, «sémoule», Nic, 475; GrS, VI, 386. — Cf. şi alb. *simigdhál* „semola”, bg. *semidalu* „fleur de farine”. — < σιμιγδάλε „~”.

SIMIGÍ(Ū), sm., pl. *simigéadz* şi *simigîi*, covrigar, «celui qui fait ou qui vend des simíte», PB, 696; Nic, 475. V. *simîči*. — < tc. *simiddji* (692) „~”.

SIMILÍ'NĂ, sf., pl. *simill'n'i*, lînă amestecată, «laine mêlée de ce qu'on appelle sūmá¹», Dal, 189. — V. *sumulău*. — < sūmá¹ + l'i'nă sau: misu + l'i'nă (v. *misu-arôşu*).

SIMINÁRE, sf., pl. *siminár'i*, semănare, «action de semer, de planter», Dal, 189; Nic, 475. — V. *sédmî¹*.

SIMINÁT, -tă, pl. *simináf*, -te, semănat, «semé; planté», Dal, 189; Nic, 475.

SIMINĂTŪRĂ, sf., pl. *siminătŭr'i*, semănătură, «semaille», Dal, 189; Mih, 466.

SIMÍNŢĂ, sf., pl. *simínŷă*, sămînŷă, «semence; graine; race», Dal, 189; Nic, 475; Mih, 466; PB, 696. — 1°. *simínŷă di grîn* (sămînŷă de grîu); 2°. *simínŷă di cucubétă* (sămînŷă de cucurbătă); 3°. *eastî di simínŷă bună* (e de rasă bună). — V. *spor*. — < lat. *sementia* (cf. *semen*, -tis „semence, graine”).

SIMISÉSCU, **SIMISÍRE**, **SIMISÍŢ**, Dal, 189; CosP, 29 — v. *ŷim(i)sescu*, *ŷim(i)sîre*, *ŷim(i)sîi* şi *aburédză* 3°.

SIMIȚĂ, sf., pl. *simile* și *simiț*, simiț, «petit pain blanc et mou de qualité supérieure», Dal, 189; Nic, 475; Mih, 466; PB, 696. V. *simite*. — < tc. *simit* (692) „petit pain en forme d'anneau”.

SIMITE, sf., pl. *simiț*. — 1°. *pî'ne ca simitea* (pline ca colacul alb), Al, 1903, 93; 2°. *culăc mare di simite* (colac mare de făină superioară), Lum, V, 11-12, 29; 3°. *făță di sâmite* (față de simiț), Millio, 41. — V. *simiță* și alb. *simite* „pane bianco, pagnota”.

SIMUSĂSCU, vb. IV (*simusă*, -*sit*, -*sire*), însemna, «marquer — v. *simnădă*; noter», GEI, 202. — < σιμυσιώνω „~”.

SIMNĂRE, sf., pl. *simnări*, însemnare, «action de signer; vaccination», Dal, 189; Nic, 475; PB, 696; PLit, 282. V. *vășindăre*.

SIMNĂT, -*tă*, pl. *simnăți*, -*te*, (In)semnat, «signé; vacciné; destiné», Dal, 189; Nic, 475. — 1°. *tăle căsile cră simnăte* (toate casele erau însemnate, aveau cite un semn făcut), PB, 312²³; 2°. *fedta i simnăță la mî'na ndreaptă* (fata e vaccinată la mîna dreaptă); 3°. *n'căță lri cî'ne mași simnăță* (mielușea destinată numai pentru cîine), Fl, I, 3, 8. — V. *sémnu*².

SIMNĂTOR, sn., pl. *simnătoare*, pecete de lemn, pecetar, «seau en bois portant creux l'image de la croix et avec lequel on marque le pain bénit», Dal, 189; PIm, II, 207. V. *simnitôr*¹ și sinonimul *sărhidă*, *surhidă*, *sărhidădă*. — < lat. *signatorium* „qui sert à sceller”.

SIMNĂDZŪ (*mi*), vb. I (*simnăd*, -*năd*, -*năre*), semna, «signer; marquer — v. *simusăscu*; vacciner — v. *vășinpsescu*; destiner, réserver», Nic, 475; PLit, 282. — 1°. *mi duc la kimi-lîrylu s' i simnădă groăpa* (mă duc la cimitir să-ți însemn (precizez) mormintul), PenB, VI, 141; 2°. *un n'el l'i-aveă simnăță* (li rezervase (consemnase) un miel), Fl, I, 3, 7. — V. *nsimnădă*, *sémnu*².

SIMNÎC, sn., pl. *simnîfe*, semn mic, «petit signe», PLit, 122. — < *sémnu*¹.

SIMNITÔR¹, sn., PLit, 712; PenB, III, 243; *lituriți albe simnăte cu simnitôrlu* (prescuri albe însemnate cu pecetăru), Trib, II, 7-8, 23 — v. *simnător*.

SIMNITÔR², sm., pl. *simnitôrli*, semănător, «sèmeur, père»: *criscuț tu ună pî'nlică și hiț adrăf di un simnitôr* (ați crescut într-un același pîntece și sînteți creați de un (același) semănător, de același tată), Lum, III, 208. — < lat. *seminator*, -*orem* „sèmeur”.

SÎMTU¹, -*tă*, sfînt — v. *sî'mtu*¹.

SÎMTU², **SIMȚĂSCU** (*mi*), vb. IV (*simț*, -*lî*, -*lî're*), simți, «sentir, ressentir», Dal, 190; Nic, 464; Mih, 466; PB, 696. — 1°. *Tegă nu, lă simță mușuteăja* (Tegă nu le simțea frumusețea), GrB, 221; PAnt, 221; BNA, IV, 140; 2°. *simț* că 'șt-alădă lî lōluna sănătăte (a simțit că-și lasă pentru totdeauna sănătate, că-și ia rămas bun pentru totdeauna), Lum, II, 182. V. *sîntescu*, *sî'mtu*² și sinonimul *adukescu* 1°. — < lat. *sentire* „sentir; se rendre compte”.

SIMVULĂE, sf., pl. *simvulli*, consiliu, «conseil», Nic, 517; GrS, VI, 386. V. *sinvulie* și sinonimul *urminie*. — < συμβουλή „~”.

SIMVULIPSĂSCU (*mi*), vb. IV (*simvulipsi*, -*psit*, -*psire*), consilia, «conseiller», Nic, 517. V. *urminipsescu*. — < συμβουλεύω „~”.

SIN, sn., pl. *sine* (și *sî'nuri*), sln, «sein», Dal, 190; Nic, 476; Mih, 467; PScr, 246. — 1°. *văduăă ș' cu nal pri sin* (văduvă, și cu prunc la sln), PB, 314²; 2°. *dukeam un dor di sine* (simțeam un dor (durere) de slni), LP, 74; PAnt, 274; Bair, 111; 3°. *la slnu-a lui si sâldăci* (la pieptul lui se repezi), Fl, II, 1, 10; PAnt, 352; 4°. *s' n't sl-ămplă sinile di flurli* (slni să-mi fie plini de galbeni), PB, 63²⁸; 5°. *elōcea lăte l'i-l'eă la sine* (cloșca neagră îi ia la sln), PLit, 371; PAnt, 11; 6°. *'șt-disfăje lōclu slnu* (pămîntul își desface slnul), RA, 190; BNA, IV, 64; 7°. *stai cu mî'n'ile n sin?* (stai cu mîinile în sln? = nu dai ajutor?), PB, 349². — < lat. *sinus* „plî; sein”.

SINÁHE, sf., pl. *sinăhi*, guturai, «rhume», Nic, 476; Mih, 467; GEI, 202. Sinonime: *aiēmă*, (*guturăiă*), *stirmie*, *năre* 2°: — < συναχή „~”.

SINÁPE, sf., pl. *siná'kl*, muștar, «sénévé; moutarde», Dal, 190; Nic, 476; PScr, 246; GEI, 202; *n't-arúc puřl'ná sinápe* (îmi arunc (pun) puțin muștar), PenB, II, 275. — < σινάπε „~”.

SINAPISMÓ, sm., pl. *sinapizmódz*, sinapism, «sinapisme», Dal, 190; Nic, 476. — < σιναιπισμός „~”.

SÍNAPSE, **SÍNAPTE**, sf., pl. ?, carte de rugăciuni, «livre de prières», Trib, I, 10-11, 28; CȘu, 18. — < σύνοψις „~”.

SINASTRUFIE, sf., pl. *sinastrufii*, societate, «compagnie», GEI, 202. Sinonim: *suțătă*. — < συναστροφή „~”.

SINÁUER, sf., pl. *sináuere*, «fusil Sinauer»: *căd-ză cu căplu (îr di sináueri* (a căzut cu capul făcut ciur de armele Sinauer), Al. 1928, 124. — Genul feminin e dat de *tuféke* — v. *martină* și *gră*. — < ?

SÍNDAGMĂ, sf., pl. *sindayme*, dictatură, «dictature»: *tu sindayma-gl Plastira* (sub dictatura lui Plastiras), RA, 94; BNA, II, 36. — < σύνταγμα „constitution”.

SINDÁXĂ, sf., pl. *sindă'xi*, sintaxă, «syntaxe», Dal, 190. — < σύνταξις „~”.

SINDILIE, sf., pl. *sindilii*, vijelie, «orage; ouragan», Dal, 190; Mih, 464. — 1°. *sindilie di ploăie, di neăă* (viscol de ploaie, de zăpadă), GrB, 3, 10; 2°. *'nă furtună sindilie* (o furtună vijelie), BațP, 23; 3°. *nafoără aură vintul și eră sindilie di nturinăre* (afară vintul urlă și era furtună de viscolire), Lum, II, 80; 4°. *sindilile bradz'i'i scol* (vijeliile dezrădăcinează brazii), Mac, I, 8; Pant, 203; 5°. *arcoare, sindilie* (frig, prăpăd), Fr, II, 214; 222; 6°. *năca căde și s' jăfe vîr'nă sindilie* (nu cumva cade și se face vreo nenorocire), Cal. 1911, 179; 7°. *boăle ca di sindilie* (voce ca de cataclism), Bair, 114. V. *șindél'tă* și sinonimul *nturinăre*. — < συντέλεια „(le) fin du monde, cataclysmes”.

SINDRÓFE, sf., pl. *sindróhl*, izmană, «braie, caleçon». Sinonim: *zmeănă*. — Cf. gr. „συντρόφ = σόβραχο” (Hris, 337); Liacu, 70. (συντρόφι); Boga, I, 374; II, 64.

SÍNDU, invar. și numai în expresia: *cu síndu cu pándu*, total, «entièrement, tout», Mih, 467 — v. *pándu*; *va s' ti-ardemă cu síndu cu pándu* (te vom arde complet = cu cățel, cu purcel), Cod, 108³. — PhOr, II, 455: „< σύν τῷ παντί? — V. *xinopándo*. — Cf. gr. σύμπαν „univers, monde”, σύμπαντες „tous ensemble”.

SINDÚKE, sf., pl. *sindákl*, ladă, «caisse en bois, coffre, malle», Nic, 477; PB, 696. — 1°. *am un cal cu sumăr: sumárlu s' l'i sculăre, dai di únă ambăre — sindúkea* (am un cal cu samar: dacă i-ai ridica samarul, dai de un hambar — lada), PLit, 399; 2°. *mórtul l-băgără tu sindúke* (pe cel mort l-au pus în ladă, în coșciug). — V. *ktivăre* și *scámmu* 3°. V. *sfindúke*. — < tc. *sandouka* (768) „bolte”.

SINDUKISÉSCU, vb. IV (*sindukisít, -sít, -sire*), a pune în ladă, «mettre dans la caisse à bois», Dal, 190. — < *sindúke*.

SINDUKISÍRE, sf., pl. *sindukisiri* «action de mettre dans une caisse à bois», Dal, 190.

SINDUKISÍT, -tă, pl. *sindukisít, -te*, pus în ladă, «mis dans une caisse à bois», Dal, 190.

SINDÚȘŨ, sm., pl. *sindúși*, vizitiu, «cocher de maître»: *niři sál'lea drec [dîréc] di căsă, niři sindúșũtu om di meăsă* (nici salcia, stîlp de casă, nici vizitiul om de masă), ZP, V, 659. — < ?

SINÁONĂ, sf., pl. *sindóne*, lînțoliu, «linceul», GEI, 202; *zmîrnă șă sindónă* (smîrnă și giulgiu), Cod, 82¹⁶. Sinonim: *săvan*. — < σινδώνη „drap (de lit)”.

SÍNE¹, pron. pers. și sf., sine, «soi, soi-même, lui-même»: *tră sinea a lor* (pentru sinea lor, pentru ei înșiși, pentru ele înseși), GrS, IV, 87 (Fărșeroți). — Morfologic, cf. *mîne, lîne, fîne*. — < lat. *se + ne*.

SÎNE², sf., pl. ?, an, «an, année»: *tru sinea șeapled-ă'li s' vătămă' Tasl Gamalé'li* (în anul 70 a fost ucis Tasi (Anastasia) Gamalé'li), Lum, VI, 6-8, 43. Sinonim: *an¹*. — < tc. *sene* (695) „~”.

SÎNEȚ¹, sf. pl. *sinéț*, poliță, «traite», Dal, 190. Sinonime: *muluyle, pólîță*, cf. și alb. *senét* „obligazione, pagherò”. — < tc. *sened* (694) „preuve par écrit”.

SÎNEȚE², sf., circumcizie, Dal, 190 — v. *sinéte, sunéte*.

SINFĂĂĬ, sf., pl. *sinfăde*, cumnată, «belle soeur», GEI, 202; *cî'te pătru, în'li sinfăde* (cite patru, cinci cumnate), BNA, II, 70. — < *συνυφάδα* „~” (Passow, 97).

SINFÉR, sn., pl. *sinféruri*, interes, «intérêt», GrS, VI, 386. Sinonim: *ntirés*. — < *συμφέρον* „~”.

SINFIRSÉSCU, vb. IV (*sinfirsli, -sit, -sire*), interesa, «intéresser; convenir»: *nu mi sinfirsește* (nu mă interesează; nu-mi convine). Sinonim: *ntirisédză*. — Cf. gr. *συμφέρει* „être avantageux”.

SINFUNIE, sf., pl. *sinfunit*, acord, «accord; condition», Nic, 517; GEI, 202; *cu simfunia (căvulea) st-l'i da hl'i-sa* (cu condiția ca să-i dea pe fiică-sa), PB, 46^{2a}. — Cf. dr. *simfonte* (PCon, 43), alb. *sinfont* „accordo”. — < *συνφωνία* „accord”.

SINFUNIPSÉSCU (*mi*), vb. IV (*sinfunipsli, -sit, -sire*), a fi de acord, «être d'accord», Nic, 517; GEI, 202. Sinonim: *căpséseu*. — < *συνφωνῶ* „~”.

SINFUNIPSÎT, -lă, pl. *sinfunipsît, -le*, de acord, «mis d'accord, qui est d'accord», Nic, 517.

SINGASTÓ, **SINGATCÓ**, sm., fără pl., dans, WTh, 57, «danse spéciale: un (jeune) homme et une jeune ou une femme, face en face, dansent: pendant que l'un va à droite, l'autre va à gauche et inversement sans se toucher». — Acest dans ritmic, constînd din cîte trei pași la dreapta și trei la stînga pentru fiecare din cei doi dansatori de sex deosebit, pare a se oglindi măcar parțial în următoarele relatări: „Les danseurs [Kartvéliens] tournent en cercle chacun pour soi-même, s'approchant et s'éloignant, tantôt doucement, tantôt violemment...”, Byh, 87; „La *leskinka*, la danse la plus populaire dans le Caucase: ... le cavalier et sa danseuse se placent en face l'un de l'autre, celle-ci en arrondissant gracieusement au-dessous de sa tête ses deux bras à moitié nus, celui-là ayant un bras élevé et l'autre recourbé derrière la tête”, Gulb, 57. — < ? *συμβασιτικός* „accommodant; coulant; facile”.

SINGĂȚÉSCU, vb. IV (*singă'lit, -lit, -lire*) «danser la danse *singă'cô*».

SINGRITICĂ, sf. pl. și adv., comparativ, «comparatif», GEI, 202. — < *συγκριτικός* „~”.

SÎNGUR, -ră, pl. *singuri, -re*, singur, «seul; lui-même», Dal, 190; Nic, 476; Mih, 467; PScr, 246. — 1°. *s' n'l-ascultă' un singur zbor* (să-mi ascultați un singur cuvînt), PLit, 938; Pant, 35; 2°. *lu-alăsără singur, singuric* (l-au lăsat singur, singurel), PB, 250³; 3°. *întră' singur lu grădină* (a intrat singur (el însuși) în grădină), PB, 9²¹; 4°. *nî'i singur-n'i nu știu* (nici singuru-mi (nici eu însumi) nu știu), PB, 92²⁵; 5°. *du-le singur-îl* (du-te tu însuși); 6°. *singur-și vin'i* (a venit singuru-și, el însuși). — Cu rol adverbial. 7°. *poarta s' disc'ise di singură* (poarta s-a deschis de singură) — cf. di 32°-34° — în dacoromână: «încuieturile și pietrile singur s'au închis» (ITR, 27) — deci, cu sensul „de la sine”, «spontanément». — V. *sîngurușă, sînguru și axóllit*. — < lat. *singulus* „un seul”.

SINGURĂME, sf., fără pl., singurătate, «solitude», Dal, 190; Nic, 476; Mih, 467. V. *sînguredă*.

SINGURĂȚIC, -că, pl. *singurătî'li, -le*, singuratic, «solitaire», ArE, 37. — < dr. *singuratic*.

SINGUREĂȚĂ, sf., pl. *singurét* «solitude», Dal, 190 — v. *sîngurăme*. — Morfologic: *multeăță*.

SINGURÍC, -că, pl. *singuri'li, -le*, singurel, «tout seul» — v. *sîngur* 2°.

SINGURITĂTE, sf., pl. *singurîtă'li* — v. *sînguredă* —, Dal, 190; Mih, 467 (*sîngurătate* < dr. ~).

SINGURUȘŪ, *singurūșe*; **SINGURUȘÎ**, *-rāșî*, singurel, «tout seul», — v. *singuric*, Dal, 190; *Dumnid:ă'lu singurușū 'șl-păștea cupa* (Dumnezeu singurel (el însuși) își păștea turma), PLit, 787. — < *singur* + 'șl.

SINGEĂKE, sf., pl. *sinğēkl*, district, «district», Dal, 190; Nic, 464. V. *sinğede*, — < tc. *sandjaq* (694) „subdivision d'une province, d'un vilayet”.

SINGILIE, sf., pl. *sinğilli*, verdict, «verdict»: *va s' 'șl-aștedplă cătheșt-un sinğilia al Dumnid:ă'* (fiecare își va aștepta sentința lui Dumnezeu), Cod, 26⁴. — < tc. *sidjili* (667) „registre d'un tribunal...”.

SINGÎR, sn., pl. *sinğire* (și pl. m. *sinğiri*), lanț, singir, «chaîne», Mih, 467. — 1°. *asună' sinğirlu* (a sunat lanțul), Lum, III, 347; 2°. *un vâltur ligăt lu sinğir* (un vultur legat în lanț), Fl, II, 1, 14; 3°. *cu sinğiri'l'i di perî pēsti anūmiri* (cu lanțurile (frînghiile) de păr peste umeri), Cal, 1911, 206. — V. *șinğir*, *zinğir* și sinonimele *ăl'lu¹*, *cărtel'lu²*. 2°. *silivăr*.

SÎNGIU, sm., pl.?, lemn roșu, singer?, «bois rouge bon pour les maux de dents ainsi que pour la boiterie des brebis» (grămosteni). — < ?

SÎNHISE, sf., pl. *sinhisl*, emoție, «trouble; émoi», Nic, 516. — V. *ștylse*.

SINHISÊSCU (*mi*), vb. IV (*sinhisl*, *-slt*, *-sire*), sinchisi, «agiter, troubler, s'impatisier», Nic, 517; PScr, 246; GEI, 202; *e tine ti sinhisești?* (și tu te neliniștești?), Cod, 25 b⁹. — < συγχίζω „~”.

SINHISÎT, *-tă*, pl. *sinhisl*, *-te*, sinchisit, «troubé», Nic, 517.

SÎNĂISE, sf., pl. *sinăitsl*, conștiință, «conscience», Dal, 190; Nic, 517; GEI, 202; *nu s' imbună cu sinăisea a lui* (nu se împăca cu conștiința lui), Lum, V, 47. — < συνειδησις „~”.

SÎNIE, sf., pl. *sinli*, sinie, «grand disque de cuivre pour y cuire des galettes», Dal, 190; N. u, 476. V. *tăpsie*. — < tc. *sinli* (711) „grand disque de cuivre ou de bronze qui, posé sur un trépied, sert de table à manger en Orient”.

SINIRSÊSCU (*mi*), vb. IV (*sinirsil*, *-sil*, *-sire*), rivaliza, «rivaliser; tenir compte de qch. à qqun; grogner», GEI, 202. — 1°. *acătără să s' sinirsedscă* (au început să se ia la întrecere), PLit, 797; 2°. *s' sinirsese una di alăntă* (se iau la întrecere una cu alta învidindu-se), Fl, I, 2, 16; 3°. *fiăloril' t' sinirsed* (copiii se mîrlău). — < συνερίζω „rivaliser” < tc. *sinirlenmek* (709) „devenir nerveux”.

SÎNŌIE, **SÎNŌISE**, sf. pl. *sinīθil*, *sinīθisl*, obicei, «habitude», PScr, 246; Cod, 94 b⁶; GEI, 202. Sinonime: *adēte*, *arēă²*, *cūmpile*, *mor²*, *sistimă*. — < συνήθεια „~”.

SÎNŌĂ, sf., Cod, 17 b²³ — v. *sinuă*.

SÎNTAXĂ, sf., Nic, 518 — v. *sindăxă*.

SÎNTEȘCU, vb. IV, Nic, 477 — v. *simtu²*, *sinu¹*.

SÎNTIRE, sf., Nic, 477 — v. *siml'ire*, *sinlire*.

SÎNTU¹ (*mi*), vb. IV, Nic, 477; Gram, 299; W, II, 264; 362; WTh, 254; *mi sintu că nu-l nlea modrlă lillēa a li vreade* (mă simt (îmi dau seama) că încă nu e moartă floarea iubirii), CalGrB, 87. — v. *simtu*.

SÎNTU², *-lă*: *n deăcănă, la Sint-Ilie* (sus (în vîrf), la Sint-Ilie), PLit, 1024 — v. *si'mlu¹*, *sl'ntu*.

SÎNUA, sn., pl. *sinuăde*, sinod, «synode», Dal, 190; Nic, 518; GEI, 202. V. *sinôădă*. — < συνοδος „~”.

SINUΔIE, sf., pl. *sinuăil*, siguranță, «accompagnement; sûreté»: *sta divarliga di vâil ș' bol trî sinuăie* (stă în jurul vacilor și boilor pentru siguranță), PenB, V, 55. — < συνοδία „suite; escorte”.

SINUNÓMAT, *-lă*, pl. *sinunóma*, *-le*, care are același nume, «qui porte le même nom». — < συνονόματος „~”.

SÎNUR, sn., pl. *sinure* și *sinurómale*, frontieră, «frontière; confins», Dal, 190; Nic, 518; Mih, 467; GEI, 202. — 1°. *dî sinur, sînur* (din frontieră în frontieră), PB, 398²⁸; 2°. *dî sinure ll-aprakedși* (te-ai apropiat de frontiere), PAnt, 57; 3°. *tu sinurille dușmâne* (în hotarele inamice), PenB, IV, 53; BNA, II, 6. Sinonim: *grâniță*. — < σὺνορον „~”.

SINURIPSĂSCU (ml), vb. IV (*sinuripsîl, -sît, -stre*), hotărnicî, «(se) confiner; avoisiner», Dal, 190; Nic, 518; GEI, 202. — < συνορεύω „~”.

SINURIPSÎRE, sf., pl. *sinuripsîrl*, hotărnicire, «action de (se) confiner», Dal, 190.

SINURIPSÎT, -tă, pl. *sinuripsîl, -te*, hotărnicit, «confiné; avoisiné», Dal, 190; Nic, 518.

SIN'EÁC, sn., pl. *sin'edacrl*, geruală, «givre — v. *úkid*; brume; brouillard épais et blanchâtre qu'on voit pendant les hivers glaciaux», Dal, 191; Nic, 476; GEI, 82; Al. 1903, 26. — 1°. *un sin'edc gros și virtós* (o geruală deasă și virtuoasă), PB, 170²⁸; 2°. *sin'edcrl eră măllu gros* (geruală era tare deasă), Lum, III, 364; 3°. *fân'lle adrate lemn dî arăfile sin'edc* (funiile făcute lemn (țepene) de recea geruală), Fl, I, 3, 8. Sinonime: *țedfe* etc. — < bg. *snjakŭ* „meurtissure; ecchymose”.

SIN'ICĂT, -tă, pl. *sin'icăl, -le*, învinețit, «bleu foncé; complètement noir», Dal, 190; GEI, 82. — 1°. *mărl't... suntu lăi, sin'icăl* (pereții... sînt negri, adînc învinețîți), Lum, I, 171; 2°. *ðimn'eatólu... eáste lălă, sin'icăl* (cădelnița... e neagră, complet vinătă), Fl, I, 2, 3. — vsl., bg. *sinl* „niger, noir” + *sin'edc*.

SÍÓD, sm., pl. ? «sorte de poivre», PLit, 268. — Cuvînt necunoscut. — < ?

SÍPÊTE, sf., pl. *sípêl*, valiză, sipet, «valise». Sinonime: *baúlă, valiță*. — < tc. *sêpet* (664) „corbeille; panier”.

SÍPTĂMÎNĂ, sf, pl., *siptămî'n'l*, săptămîină, «semaine», Dal, 191; Nic, 477; Mih, 460; PScr, 245; PB, 696. — 1°. *s' bem un mes ș' 'nă siptămî'nă* (să bem o lună și o săptămîină), PAnt, 300; BNA, I, 128; 2°. *tru dođăđ, trel siptămî'n'l* (în două, trei săptămîni), Mac, II, 9, 160; PAnt, 40; 3°. *siptămî'na märe* «la semaine de la Passion»; 4°. *siptămî'na álă* «la semaine des rogations». — V. *slămî'nă*. — < lat. *septimana* „semaine”.

SÍRBÉS, -să, pl. *sírbêsl, -se*, orgolios «orgueilleux», Mih, 468 (*sírbéz*). V. *fudúl*. — < tc. *serbest* (671) „libre; indépendant”.

SÍRE, sf., fără pl., contemplațiune, «action de regarder par curiosité ou par plaisir; contemplation», Dal, 191; Mih, 465; Cod, 11 b¹⁷. — 1°. *cu dulbérea fále síre* (privește cu binoclul distrîndu-se), PLit, 1007; 2°. *șided și l-făfeá síre* (stătea și-l contempla), Lum, V, 59. Sinonim: *síryedne*. — < tc. *seîr* (707) „~”.

SÍREĂŬĂ, sf., pl. *sírel*, rînd, «rang, rangée, série; domaine», Dal, 191; GEI, 202. — 1°. *n'ăsă lođ síredăa tra s' măfînă măsl'f* (dînsa lua rîndul (șîrul) ca să macine (să trîncă-nească la) palavre), ArE, 33. — v. *arăđă*; 2°. *picurărîl't aveđ lîgătúră cu túkl't dîl síredăa a lor* (păstorii aveau legătură cu lupii din domeniul lor), PLit, 812; 3°. *ca túplu tu síredăđ* (ca lupul în domeniul lui), PLit, 536. — Cf. și tc. *syra* (760) „rangée; ordre”. — < *σειρά, σειρά*, *σειρά* „rang; série”.

SÍRÎNÎŢÎ, sm., pl. *sírcînîfeád*, negustor etalagist «(marchand) étalagiste», PenB, V, 86. — < tc. *sergindji* [675] „~”.

SÍREĂNE, sf., pl. *síryen't*, distracție, «promenade; distraction en regardant — v. *síre*»: *mî duc la síryedne* (mă duc să mă distrez privind); *ședz și fă síryedne* = stai și asistă distrîndu-te), Caraf, 64. — Cf. gr. *σπερῶν* „promenade”. — < tc. *seîran* (707) „promenade; voyage de plaisir”.

SÍRÎNSĂSCU, vb. IV (*sírynsîl, -sît, -sire*), distra, «se distraire en regardant»: *si duc si sírynsăscă* (se duc să se distreze privind), PLit, 913. V. *síryedne* și *ylindipsăscu*. — < *σπερῶν* „se promener; flâner”.

SIRIGĚ, sm., pl. *sirigédz*, carie, «putréfaction des os, de la chair», Dal, 191. E o boală de care suferă în special caii. — V. *sărăgġe*, *știrgġe*.

SIRIN, -nă, pl. *sirin'i*, -ne, senin, «serein», Dal, 191; Nic, 477; Mih, 468; PAnt, 486. — 1°. *ș' c'îndu i sirin bumbunédz-ă* (tună și cînd cerul e senin), PLit, 625; 2°. *î-i cură' l'êrlu sirin lăydără* (îi l-a curățat cerul făcîndu-l senin, limpede), PB, 80¹⁴; 3°. *dîpărte tredăte lăna sirină* (departe trece luna senină), Fr, I, 71; BNA, I, 46; 4°. *dîf te nu-avém dol sirine* (de loc nu avem zile senine), CalGrB, 83; PAnt, 238; BNA, II, 100. — Cf. mgl. *sirin* (PMegR, II, 116, GrS, VII, 199; CapM, III, 266) și dr. *sárin* (NMur, 63; PMar, 232 etc.). — < lat. *serenus* „serein”.

SIRMA(I)Ě, sm., pl. *sirma(I)édz*, capital, «capital, fonds», Dal, 191; Nic, 478; Mih, 468; GrS, VI, 387. — 1°. *nă turnă'm pri Vêryea s' fătēm sirmalē tri la säre* (ne-am întors prin Veria ca să facem capital pentru sare), Fl, I, 5, 9; 2°. *va lom sirmalē grătē a aúștîlul* (vom lua (considera) capital cuvintele bătrînului), PB, 434²⁵. — Cf. gr. *συρμαγιά* „~”, alb. *sermaje* „capitale”. — < tc. *sermâlē* (675) „~”.

SIRMATIRÓ, sm., pl. *sirmatírdz*, filigran, «filigrane; de fil de fer», GrS, VI, 387; Al. 1901-1902, 93. — 1°. *bizilică di mălamă lucrălă cu sirmatiró* (brățară de aur lucrată în filigran), Ob, 2; *îmse pála lucrălă cu sirmatiró* (a încins paloșul lucrat cu filigran), GrB, 97; CalGrB, 111. V. *sermde*. Aromânii — cum ar fi cei din *Amînēlu* și din *Căldărîl'i* — au excelat ca argintari în arta filigranului (cf. 'Αραβ, II, 70; 335; 'Ηπειρ, V, 264; VI, 61; VII, 150). Această artă și-au însușit-o de la celebrii argintari venețieni, pentru care cf. și Pouq, I, 34. — < *συρματίριος* „de fil de fer”.

SIRMĂ¹, sf., pl. *sirmale* și *sirmurî*, mătase, «soie», Dal, 191; Nic, 518; Mih, 449; BaŃN, 3. — 1°. *tarfēd sirmă* (torcea mătase), PB, 73⁷; 2°. *șimla di sirmă* (batista (fularul) de mătase), Lum, III, 69; 3°. *va-n' lî nŃescu lut lu sirmurî* (mi te voi îmbrăca mereu în mătăsuri), BaŃP, 54. Sinonime: *burunglică*, *gróndu*, *mătase*, *santacrălă*. — Cf. dr. *sirmă* (Nec, 347; Nec¹ 274) și *sirmă* (CronM, I, 104; II, 234), gr. *σηρικόν* și:

SIRMĂ², sf., pl. *sirmatî*, *sirmurî* și *sirn'i*, sirmă, «fil métallique; fil télégraphique», Dal, 191; Nic, 518; PScr, 246; GEI, 203. — 1°. *sirmă di asime* (sirmă de argint); 2°. *pitrică hăbăre pri sirmă* (a trimis știre prin fir telegrafic). — Cf. gr. *σόρμα* „~”, alb. *sermē* „filo d'argento” și dr. *sirmă* (Fur, I, 55; 56; 228; BB, III, 41). — < tc. *syрма* (760; 778) „fil d'or ou d'argent; blond”.

SIRMĚ, sf., pl. *sirmîl*, gripă, «grippe», Dal, 192; GEI, 203. Sinonime: *rēmă*, *sîndhe*. — < *συρμή*, *συρμός* „maladie épidémique” ('ΑρΓλ, 66: νεροσυρμή).

SIRSĚM, -mă, pl. *sirsġn'i*, *sirsġne*; **SIRSĚN**, -nă, pl. *sirsġn'i*, -ne, turbulent, «étourdi; turbulent», Mih, 468. — 1°. *un amiră' carî eră măllu sirsġm* (un împărat care era foarte turbulent), Lum, I, 272; PB, 313³¹; 2°. *măma... cărcăridă ca sirsġmă* (mama... cotcodăcea ca o neastîmpărată), PenB, VI, 129; 3°. *el easte sirsġnlu a sirsġn'îlor* (el e spiridușul spiridușilor). — Cf. și gr. *συσῆνι* (Σαρ, 28). — < tc. *sersem* (673) „étourdi”.

SIRSIML'KE, sf., pl. *sirsiml'kl*, arțag, «étourdissement; turbulence», Mih, 468; nu *ascăpă' di sirsiml'keca a amiră'îni* (nu a scăpat de arțagul împăratului), Lum, I, 272; PB, 313³². — < tc. *sersemlik* (673) „étourdissement”.

SIRTĂR¹, sn., pl. *sirtăre*, sertar, «tiroir», Dal, 192; GEI, 203. — < *συστάρι* „~”.

SIRTĂR², sm., pl. *sirtărî*, pește, chefal, «ombre de mer (poisson)». — < ?

SIRTĂ, sf., pl. *sirte*, origine, «origine, provenance», Mur, IV, 75. Sinonime: *ar'îzgă*, *olnă*, 2°. — < ?

SIRTIL'KE, sf., pl. *sirtl'kl*, agerime, «vivacité; âpreté». V. *sġrlu*. — < tc. *sertlik* (672) „irritation”.

SIRTÓ, sn., pl. *sírtádz*, dans, «espèce de danse», Mih, 469; GEI, 203; *ci'nlá sócírli'i str-tólu* (socrii cîntă dansul *sírtó*), PenB, VII, 27. — Cf. și tc. *syrtó* (707) „sorte de pas de danse”. — < *σῦρτός* „espèce de danse en rond”.

SÍRTU, sn. pl. *sírturi*, zăvor, «verrou», Dal, 192; Nic, 518; Mih, 469 („zăbrea”, «grille, treillis»); CEI, 82 (< bg. *sírtó*); GrS, VI, 387; *s' călcă c'ndu ápiră, s' dísteáplă dí nluneárică* — *sírtul* (v. *lóstru* 4°); *ed trápse sírtul* (ea a tras zăvorul), Lum, V, 177. Sinonime: *cătălăhlu*, *dzángără*. — Cf. și tc. *syrt* (759) „dos, échine”. — < *σῦρτης* „~”.

SIRVÍL'IŪ, sm., pl. *sírvíl'i*, chiparos; privighetoare, 1°. *cyprés* — v. *kíparisú*; 2°. *ros-signal* — v. *bírbli'tă* 1°, Dal, 192; Nic, 475. — 1°. *trápļu-a n'eū ca dí sírvíl'tū* (corpul meu ca de chiparos), PLit, 848; *s' nu-n'i nec trápļu-n'i dí sírvíl'tū* (să nu-mi înec corpul-mi de chiparos), PLit, 910; *trápļu-a meū dí sírvíl'tū* (corpul meu ca un chiparos), Lum, V, 184; 2°. *pul'tū dí sírvíl'tū* (pui de privighetoare), Lum, V, 115; *va-! pítréc mušéal cundil'tū dí-únă peánă dí sírvíl'tū* (îți voi trimite frumos condei de o aripă de privighetoare), Fr, I, 4; BNA, I, 66; *un líntr sírvíl'tū (lneá n brăđă un aúšă mórtu* (o tînă ră privighetoare ținea în brațe un bătrîn mort: tatăl bătrîn era ținut în brațe de tînărul lui fiu metamorfozat în privighetoare), Lum, I, 224. — V. *sírbuă*. — < tc. *servi* (676, 677) «cyprés; belle personne à taille svelte et élégante”.

SISÁME, sf., PSer, 246 — v. *susáme* și gr. *σησάμι*.

SÍSTASE, sf., pl. *sístasi*, recomandare; adresă, «recommandation; adresses», Dal, 192; Nic, 518; Mih, 469; GEI, 203. — < *σῦστασις* „~”.

SÍSTIMĂ, sf., pl. *sístimate*, obicei, «habitude, coutume», Dal, 192; Nic, 518; PB, 696; GEI, 203. Sinonime: *sínthte* etc. — < *σῦστημα* „~”.

SISTISÉSCU (*mi*), vb. IV (*sístisli*, -*sit*, -*sire*), recomanda, «recommander», Dal, 192; Nic, 468; 518; Mih, 469; GEI, 203. — < *συστήνω* „~”.

SISTISÍRE, sf., pl. *sístisíri*, recomandare, «action de recommander», Dal, 192; Nic, 468; Mih, 469.

SISTISÍFT, -*tă*, pl. *sístisíft*, -*te*, recomandat, «recommandé», Dal, 192; Nic, 468.

SÍSTRĂ, sf., pl. *sístre*, țesală, «étrille», Mih, 469; PLit, 285. V. *xístără*. — < tc. *systra* (678) „spatule de bois à l'usage du boulanger; pelle à four; étrille”.

SISTRISÉSCU, **SISTRISÍRE**, **SISTRISÍFT**, Dal, 192; 223 — v. *xístreisescu*, -*sire*, -*sit* și *sístără*.

SÍTĂ, sf., pl. *síte*, sită, «sas, tamis; investigation», Dal, 192; Nic, 478; Mih, 470; CEI, 82; PLit, 399. — 1°. *fărína u nřírnēm cu síta* (făina o cernem cu sită); 2°. *nřírnūl hītă cu sítă dí mătăse* (sînt cernut cu sită de mătase, sînt dat dracului), PB, 458¹⁷; 3°. *băgără sttă* (s-au pus să cerceteze minuțios) — v. *xítăxescu*. — Gr. *σῆτα* ('Ανδρ, 323). — < vsl. *síto* „cribrum”.

SITĂXÉSCU, **SITĂXÍBE**, **SITĂXÍFT**, Dal, 192 — v. *xítăxescu*, -*xíre*, -*xít*.

SITÓS, -*lodsă*, pl. *sítósł*, -*loăse*, setos, «assoiffé, altéré; avide», Mih, 470. — 1°. *sítós fuł* (fui setos), Cod, 11 b¹⁹; 2°. *ah. líne, sítodăse* (ah, tu, setosule), Cod, 43³; 3°. *bedm cu adíl'edł sítós* (beam cu respirație însetată), Bair, 57. — < *sedte*.

SITRÉE, sf., pl. *sítrél*, jachetă, «jaquette». — < tc. *setré* (666) „rédingote” < fr. *surtout* „vêtement”.

SIȚIRĂRE, sf., pl. *síțirări*, secerare, «action de moissonner», Dal, 192; Nic, 478; Mih, 474; PSer, 246.

SIȚIRĂT, -*tă*, pl. *síțirăf*, -*te*, secerat, «moissonné; mort», Dal, 192; Nic, 478. — 1°. *grl'ne síțiráte* (grîne secerate); 2°. *únă lílîce síțirátă tū cđplu a prumvédărál'ei* (o floare secerată (moartă) la începutul primăverii), FI, II, 2, 4; PAnt, 256.

SIȚIRĂTOR, sm., pl. *síțirătóri*, secerător, «moissonneur», Dal, 192.

SIV, *sivă*, pl. *siyl*, *sive*, cenușiu, «gris», Dal, 192; Nic, 474; CEI, 82; CFr, 101; Bair, 58. Sinonime: *griv*, *psar*, *sumôlcu*. — < bg. *sivŭ* „~”.

SIVĂPE, sf. (pl. *sivă'ki?*), binefacere, «bienfaisance», CFr, 168. Sinonim: *bunțedă*. — Cf. alb. *seváp* „carită”. — < tc. *sevâh* (770) „action juste”.

SIVDĂIE, sf., pl. *sivdă'i*, Dal, 192; Nic, 472; Mih, 470; *sivdăia nu are mărđzine* (iubirea nu are limită), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 143 — v. *sivdă'*.

SIVDALIŬ, -lie, pl. *sivdali*, amoros, «aimant; amoureux», Mih, 470; RP, 10-11, 14; *birbîlu sivdallŭ* (privighetoarea drăgăstoasă), RP, 10-11, 14; BNA, I, 44. V. *sivdăliă*. — < tc. *sevdaly* (697) „~”.

SIVDĂ', sm., pl. *sivdădz*, iubire, «amour», Nic, 472; PB, 697; PAnt, 486; *fielôrlu avedă sivdă'lu a yramălilor* (băiatul avea iubire (aplicare) pentru învățătură, pentru carte), PB, 187²⁴. V. *sivdăte* și sinonimele *ayăpe*, *vreăre*. — < tc. *sevdâ* (697) „~”.

SIVDĂLIŬ, -lie, pl. *sivdălli*; **SIVDĂLI'**, -loăn'e; pl. *sivdăldăz*, -loăn'e; **SIVDĂLÓS**, -loăsă, pl. *sivdălôșl*, -loăsă, Dal, 192. — 1°. *n'î-hiă dî sivdălie* (îmi sînt bolnavă pentru că sînt iubitoare), PLit, 860; 2°. *birbîl'ŭ sivdălós* (privighetoare drăgăstoasă), Fl, II, 3, 8. — V. *sivdăliă*.

SP, conj., și, «et» — *dans le langage des enfants*, PLit, 5. — V. *și*.

SI¹² «interj. par laquelle on acharne les chiens»: — 1°. *adără ci'nile și si!* — *l-sirgl'eăște pri lup* (creează cîinele și si! (pe el) — îi dă drumul asupra lupului), PLit, 787; 2°. *si! lă fâji nis 'nă odră (si! (pe ea) le face el odată cîinilor)*, PB, 123³. Sinonime: *o-bûra!*, *o-dêra!* (V. și *csiă!*). — < ?

SICĂT, -tă, schilod, «estropié; écourté»: *îi u-adărășl ūșea sicătă?* (de ce ușa ai făcut-o schiloadă?), Al. 1903, 68. — V. *săcăl*.

SICILDISÊSCU (*mi*), vb. IV (*sicildisîl*, -sîl, -sîre), plictisi, «être troublé; s'ennuyer — v. *bizîrsescu*, *plictisescu*», Dal, 188; Nic, 460; Mih, 442. — < tc. *sygylymaq* (780) „~”.

SICILDISIRE, sf., pl. *sicildisîrl*, plictisire, «action de troubler, d'ennuyer», Dal, 188; Mih, 442.

SICILDISÎT, -tă, pl. *sicildisîtl*, -te, plictisit, enervat, «géné; ennuyé», Dal, 188; Nic, 460.

SICILMĂIE, sf., pl. *sicilmă'i*, enervare, «agacement», Mih, 442.

SIFĂTE, sf., pl. *sifă't* «sofa»: *căclu l-băle pî sifăte* (cucul (ceasul) îți cîntă pe sofa), PLit, 900. V. *sufăte* și sinonimul *mindêre*. Cf. alb. *sofât* „sedile”.

SIFÎ'R, sm.; **SIFÎ'RE**, sf., invar., zero, «zéro; nullité». Sinonim: *nălă*. — < tc. *syfyr* (762) „~”.

SILÊ, sm., pl. *silădz*, anterior, «vêtement d'homme ayant la forme d'une robe de chambre»: *fielôrlî ... nviscûl lu silădz* (copii ... îmbrăcați în saiele) Lum, II, 349. Sinonim: *antiriă*. — < tc. *safa* (753) „éttoffe grossière de laine”.

SIFĂ, sf., Dal, 189; Fl, II, 5, 7 — v. *săllă*.

SÎIZ, sm., pl. *sîizl* — v. *șeld*.

SÎLCÎ'M, sm., Dal, 189 — v. *sălcî'm*.

SÎLÇÊSCU, vb., PB, 697 — v. *sălçescu*, *sirgl'escu*.

SÎLMĂ, sf., — v. *sălmă*.

SÎLNICĂ, sf., GrS, IV, 379 — v. *sălnică*.

SÎLNÎÓS, -ioăsă, silnic, «puissant; violent»: *oămîn'l sîlniôsł* (oameni violenți), Lum, V, 9, 9 — v. *sîlnăós* și:

SÎLUÊSCU (*mi*), vb. IV (*sîlult*, -ult, -uire), a deveni silnic, «devenir violent»: *fôcul lără s' sîlulă* (focul iarăși devenea violent), CBiog, 47. — V.:

SÎLUÎÓS, -ioăsă: *fôcul sîluîós eară* (focul era puternic), CBiog, 47 — v. *sîlniôs* și *sîlnuôs*.

SÎMĂRĂ', sm., PB, 697 — v. *sămîră'*.

Sîmbăță, sf., pl. *Sîmbăte*, sîmbăță, „samedi”, Dal, 189; Nic, 462; Mih, 446; PScr, 243; PB, 697; PAnt, 483. — 1°. *s' intru lu foc Sîmbăta-măre* (să intru în foc (în luptă) în Sîmbăta patimilor), LP, 57; BNA, II, 128; 2°. *li laă cu apă dî Sîmbătă* (te spală cu apă de sîmbăță), PGr, 139; 3°. *li la cu apă dî Sîmbătă* (te spală (te freacă) n-rul 1), FI, I, 6, 23. — Toate numirile celor șapte zile (*Luni, Marți, N'ercuri, Gîoi, Vin'iri, Sîmbăță, Dumi'nică*) sînt — ca și în dacoromână — de genul feminin. În greacă toate sînt feminine, exceptînd αββατον (τ6). — < lat. **sambata* (cf. *sabbatum, sabbala* „sabbat” și, aci, *stri'mbu*³).

SÎMBŪC, sm., Dun, II, 83; 84 (< lat. *sabucus*) — v. *săuc, zîmbuc*.

SÎMBUR, sm., pl. *sîmburi*; **SÎMBURĂ**, sf.; **SÎMBURE**, sm., pl. *sîmburi*, sîmbure, „moyau d'un fruit; pépin”, Mih, 446; Nic, 464; DR, II, 546 (< alb. *thumbul*); Dun, II, 79-83 (< lat. *sabulum* „sable”); *ma tine n sâflit porți, ca sîmbure, tot ierlu* (dar tu porți în suflet, ca sîmbure, tot cerul), RA, 190; BNA, IV, 65. Sinonime: *căcală, oasă, pupon'ia*. — V. *sûmbur* și alb. *thump* „pungiglione dell' ape; grande becco”. — < ?

Sîm-K é t r u, sm. «Saint-Pierre», PB, 500²⁶ — v. *sum*², *Sin*...

SÎMTU¹, -tă, pl. *sîmti*, -te, sfint, «saint», Nic, 463; PB, 697. — 1°. *dî lu mēslu sîmtu-al Mală* (din luna sfîntă a lui mai), BNA, I, 42; 2°. *mușutedja sîmtă* (frumusețea sfîntă), RP, 3, 6; BNA, I, 52; 3°. *cânda l'i-feațe Sîmta Vin'iri* (parcă i-a născut Sfînta Vineri), PAnt, 300; BNA, I, 128; 4°. *așel'i sîm' cu sâri'i l' ôlbe* (acei sfîinți cu sârici albe), BNA, II, 72; 5°. *cum s' nu plîngă lâl'i sîm'i?* (cum să nu plîngă bieții sfîinți?), BNA, II, 78; 6°. *Sîm-Gîorgiul* (Sin-Giorz), PLit, 625; 7°. *Sîmt-Ilie* (Sînt-Ilie), AL 1901-1902, 122. — V. *simu*¹, *sintu*², *Sin*-, *Sum*² și sinonimul *aylă*. — < lat. *sanctus* „saint”.

SÎMTU³ (*mî*), vb. IV (*simf'i*, -l'i, -l're): *ômlu sîmte dî ma năinlea bânlu* (omul simte de mai înainte binele), PenB, IV, 112; *cî'n'l'i nu nă simf'i ră* (cîinii nu ne-au simțit), Trib, I, 8-9, 9. — V. *sîmtu*².

SÎMȚIRE, sf., pl. *simf'iri*, simțire, «action de (res)sentir, d'éprouver», Dal, 190. V. *sîntîre*.

SÎMȚIT, -tă, pl. *simf'i*, -te, simțit, «senti», Dal, 190.

SÎN, sî'nă, pl. *sîn'i*, sî'ne, sănătos, «sain; bien portant», Nic, 463; — 1°. *s' hibă sîn!* (să fie sănătos!), PenB, IV, 110; 2°. *Côrbea sîn că sî-adukă* (Corbea sănătosă că se simțea), PAnt, 123; 3°. *zburăște cu sîn s' cu gîlone zbor* (vorbește cu vorbă sănătoasă și curajoasă), ArE, 13. V. *sănătós*. — < lat. *sanus* „sain, bien portant”.

SÎNĂȚATE, sf.: *l'i lo sînătate dî la fedă...* (și-a luat sănătate (rămas bun) de la fata...), PB, 289²¹; *'șl-lo sînătate dî la mul'edri-sa* (și-a luat rămas bun de la femeia lui), PB, 292²² — v. *săndăte*.

SÎNDZE, sn. (pl. *sînduri*), singe, 1°. sang; 2°. parentage, consanguinité; 3°. démanger, prendre envie d'être battu; 4°. glacier d'épouvante; 5°. (se) venger; 6°. vieillir; 7°. vin, Dal, 190; Nic, 464; Mih, 447; PScr, 243. — 1°. *arôșe sunt dî sîndze, dî sîndzile dî oămîn'i* (sînt roșii de singe, de singele de oameni), Lum, II, 127; PAnt, 182; BNA, III, 80; *s' loără nîși sîndzile, sîndzile* (se luură ei urmînd singele, singele curs pe jos), PB, 374²⁰; *sîndze badzî tine* (tu pui singe, tu te îngrăși — ironic), PGr, 140; 2°. *hîm dî un sîndze* (sînt sau sîntem din același singe, sîntem rude); *eăste sîndzile a meă* (e fiul meu sau fiica mea); 3°. *mî m'că sîndzile* (mă mîntîncă singele = simt că voi fi bătut), PLit, 626; *l-m'că sîndzile* (îl paște o neplăcere), PLit, 625; 4°. *'șl-blură sîndzile dî frică* (de frică, nu a mai rămas singe în ei, au înghețat), PB, 48¹⁹ — v. *buric* 4°; 5°. *sîndzile căftă sîndze* (singele cere singe), PLit, 626. — v. *scol* 10°; *'șl-lo sîndzile* (și-a luat singele = s-a răzbunat), PGr, 139 — cf. gr. „ἐγὼ ἐπιήρα αἷμα” (Ἡπειρ. IX, 33); *sî-șl l'că sîndzile* (să se răzbune), PB, 115²⁴ — cf. gr. „το αἷμα μου vā πάρης” (Ἀραβ. I, 381); *l'că-șl sîndzile cu nî'să* (răzbună-te cu ea), BNA, I, 102; 6°. *l'i-arăli sîndzile* (i-a răcit singele, a îmbătrînit); 7°. *beăd sîndzile a Hristolul* (beau singele lui Hristos, beau

vin). — 8°. *córnú-sî'ndzi* „corn mai moale” (Lîvă'dz). — Cf. gr. *αἶμα*, alb. *gjak*, bg. *krŭvŭ*, tc. *qan*. — lat. *sanguen* „sang”.

SÎNDZEÂNĂ, sf., pl. *sîndzén'l*, floarea *galium mollugo*, «fleur de la Saint-Jean», Dun, I, 4 (< lat. *sanctus Jeannis* — (sic) < *sanctus Ioannus*). Pentru dr. *Sînzien*, cf. GrS, III, 428 și 433-434, precum și PNic: articolul *Sin-Zienele*.

SÎNDZINĂRE, sf., pl. *sîndzînd'ri*, însingurare, «action de saigner, d'ensanglanter», Dal, 190; Nic, 464. — Cf. mgl. *sândzinári* (GrS, VII, 194).

SÎNDZINĂT, -lă, pl. *sîndzînd*, -le, însingurat «ensanglanté; teint de sang», Dal, 190; Nic, 464; *pri-a nostru sâf'it sîndzînd* (pe al nostru suflet însingurat), PenB, IV, 53; BNA, II, 4. V. *sîndzirăt*.

SÎNDZINÉDZŪ (mi), vb. I (*sîndzînd*, -năt, -năre), (tn)sîngera, «saigner; ensanglanter», Dal, 190; Nic, 464; Mih, 447 (*sî'ndzir?*) — 1°. u *sîndzîndă*... la dzeádîl (a însingurat-o... la deget), PB, 399²⁸; 2°. *nêlu a frăti-sul si sîndzîndă* (inelul fratelui său a sîngerat), PB, 52¹⁸. — < lat. *sanguinare* „saigne; ensanglanter”.

SÎNDZINÓS, -noăsă, pl. *sîndzînoși*, -noăse, sîngeros, «sanglant», Nic, 464. — < lat. *sanguinosus* „sanguin”.

SÎNDZIRĂT, -lă, Mih, 449; *făja sîndzirălă* (fața însingurată), LP, 36. — Formă neidentificată. — V. *sîndzînd*, *mirșusil*.

SÎNÉDZŪ, vb. I: *fu nîptăt; tóra sîndă* (a fost bolnav; acum s-a întremat). V. *sînédzŭ*, *sânătuședzŭ* și *l'eău 13°*, *scol 3°*. — < lat. *sanare* „guérir; remettre en bon état”.

SÎNÊTE, sf., Nic, 463 — v. *sunête*.

SÎNGEÁC, sn., pl. *sîngeácŭl*. Mih, 447 — v. *sîngeáce*.

SÎNÎTÓR, sn., ghiozdan, «bourse servant de serviette», PLit, 698. — v. *sânătór*, *sîritór*. **SÎNÎTÓS**, -toăsă: *sîntósŭ nu pistipseăște pi lî'ndzit* (cel sănătos nu crede pe cel bolnav), PLit, 627. — Ca adverb: «fortement», PAnt, 486. — V. *sânătós* și *sîn*.

Sîn, adj.m. de la *sî'mlu*: *Sîn-Kêtru*, *Sîn-Mêdru*, *Sîn-Nicoără*, Cst. II, 105 etc. — V. *sum*².

SÎNLUÓS, -uoăsă, pl. *sînluoși*, -uoăse (grămosteni), păduros, «boisé»; *vălea eăste sîn-luoăsă* (valea e păduroasă). V. *sîlniós* și sinonimul *păduros*. — < ?

Sînmădreán, sm. «octobre», Nic, 462. — V. *Sumêdru* și:

Sînmêdru, **Sîmêdru**, **Samêdru** «octobre; Saint-Démètre», Nic, 462. — < *Sîn-Mêdru* „Démètre” (v. *Su-Mêdru*) — Cf. mgl. *Sână-Medru* (CapM, III, 271) și *Sem-Medru* (PMegR, II, 117; GrS, VII, 194).

SÎNTÎRE, sf., pl. *sîntîrl*, senzație, «sensation», Nic, 464 — v. *sînlîre*.

SÎNTISÊSCU (mt), vb. IV (*sîntîsîl*, -sîl, -sîre), sîntîi, «sanctifier; sacrer», Nic, 464. V. *sântisescu*, *sînfă'scu* și *ayisire*. — < *sîntu*.

SÎNTU, -lă, pl. *sî'nîl*, -le, sînt, «saint; bon», Dal, 190; *sî'nle Doámne Dumnidzále* (sfinte Doamne, Dumnezeu), CalGrB, 25; *sî'nîl'î avură n'îlă* (sfinții avură milă), PB, 315¹⁹. — V. *sîntu*², *sî'mlu*¹, *stă*².

SÎNȚĂ'SCU, vb. IV (*sînȚî'l*, -Țî'l, -Țî're) — v. *sî'mlu*, *sîntisescu*.

SÎPÂNE, sf. — v. *supâne*.

SÎRBÊSCU, -beăscă, pl. *sîrbêști*, -bêști, ager, «agile, vivace; nerveux», Dal, 191; Nic, 478. — < *sîrbes*.

SÎRBISLÎ'KE, sf., pl. *sîrbislî'kî*, agerime, «vivacité; nervosité», Dal, 191. — < tc. *serbestlik* (671) „liberté; indépendance”.

SÎRBŪ, -bă, pl. *sî'rcl*, *sî'rbe*, gentil, «gentil, charmant»: *lu hîl, dzî'nile? lu hîl, sî'rblle?* (unde sînteți, zinelor? unde sînteți, dragălașelor?), PLit, 238. V. *să'rblî*. — < ?

SÎRGL'ÊSCU, vb. IV, PB, 697; *sîrgl'eăste brî'nlu* (lasă brîul tîrîș = caută motiv de ceartă) V. *sărgl'escu* și *brîn* 1°, *tămbăre* 4°, *Tărcu* 2°.

SÎRGURIȚE, sf., Dal, 191 — v. *sărguțe*.

SÎRITÔR, sn., pl. *sîrîtoăre*, traistă-ghiozdan, PLit, 698 — v. *sănitôr*, *sînitôr*. — < ?

SÎRMĂRE, sf., pl. *sîrmă'ri*, dare la porneală, «action d'éparpiller les moutons pour les faire paltre», Dal, 191.

SÎRMĂT, -lă, pl. *sîrmăf*, -le «mouton, chèvre» éparpillé(e) Dal, 192.

SÎRMĂ, sf., pl. *sî'rme*, fărîmă, «miette de pain — v. *cârșel'it* 1°; brisé en miettes», Dal, 191; Nic, 467; Mih, 450; PScr, 243; PAnt, 486; DR, II, 546. — 1°. *carl m'câ p'ne sî'rme val făcă* (cine mănîncea pine fărîme va face); 2°. *p'nea... u zdumîndî sî'rme, sî'rme* (ptinea... am fărîmat-o în fărîmituri, fărîmituri), PB, 230¹; 3°. *ună sî'rmă nu 'șt-armăse* (nu și-a rămas nici măcar o fărîmă), BaP, 6; 4°. *u fadă pamporea sî'rme* (vaporul a fost făcut țandări), PB, 251⁴ — v. *țedăea*. — V. și *mas* 3°. — Cf. alb. *thërrîme* „minuzzolino di pane”. V. mai jos *sî'rmu*.

SÎRMĂ', sm., pl. *sîrmădz*, sarma, «boulette de viande hachée ou de riz enveloppée d'une feuille de vigne ou de chou», Dal, 191; Nic, 467; Mih, 449. Sinonim: *yîprăke*: — < tc. *sarma* (746) „~”.

Sîrmin'eăt, -lă, pl. *Sîrmin'edf* -le, PAnt, 486. V. *sărmănilăme*. — < *Sămărn'edf*.

SÎRMÔTĂ, sf., pl. *sîrmôte*, fărîmă mică, «petite sî'rmă», Mur, IV, 32.

SÎRMU, vb. I (*sîrmăt*, -măt, -măre), a da oile în porneală, «éparpiller les moutons ou les chèvres après leur repos pour les faire paltre», Dal, 191-192; Nic, 467; DR, II, 546 (< *sî'rmă*). — 1°. *dimineăța, cînd sîrmăt* (dimineăța, cînd am dat oile în porneală), Fl, I, 5, 2; PAnt, 248; 2°. *picurărîl'i sî'rmă ôle deadoăra* (păstorii dau oile în porneală în zori), Trib, I, 8-9; 3°. *că'prile sîrmără deadoără* (caprele s-au dat în porneală în zori), Fl, I, 2, 9. — În nord-vestul României, anume în Țara Oașului, la o stîină din Cămărzana, în 12 August 1925 am auzit acest verb cu același sens: „să sîrmădză oile”. — Cf. și alb. *thërrmônj* „tritare, smi-nuzzare”.

SÎRPID, -dă; **SÎRPIT**, -lă, pl. *sî'rpîdz*, -de; *sî'rpîf*, -le, Dal, 192; M, 40; PenB, III, 168; *ancălăr pri un cal sî'rpîd* (călare pe un cal ager), Fl, II, 7, 9; *mutrîla yîe, sî'rpîlă* (pri-virea vie, sprintenă), Fl, II, 4, 7. — V. *să'rpîf* și:

SÎRPIȚI'L'E, sf., pl. *sîrpițî'l'i*, agerime, «vivacitate», PenB, III, 167.

SÎRPIȚI'KE, sf., pl., *sîrpițîl'kî*, Nic, 478 — v. *sîrpițî'l'e* < *sî'rpîf*.

SÎTÎNĂ', sm., pl. *sîtîndz* «satan», Dal, 192. Sinonime: *drac*, *dëmun*, *dyëvoul*, *dzardz-a-cûkl*, *Sî-l'l-credpă-nûma*, *sîmpîndîl*, *șul*², *zarzavûll*, *çîçlôr* 11° etc. — V. *sătînă*.

SÎȚÎR, sm., pl. *sîțî'ri*, centaur, «centaure», Dal, 192. — Cf. gr. *σάτυρος* „satire” și tc. *essâtîr* (73) „mythologie”.

SK... → *șcl*...

SKEĂHTRU, -ră, pl. *skeăhtrî*, -tre, fantomă, «épouvantail; menace». V. *skeăstră* și sinonimul *bubușăr* — < *σκηάχτρον* „~”.

SKEĂRDIRE, sf., Mih, 454 — v. *keărdire*, *skërdu*.

SKEĂSTRĂ, sf., pl. *skeăstre* — v. *skeăhtru* și sinonimul *băbăl'tur*. — < *σκηάστρα* „épouvantail”.

SKÊLE¹, sf., pl. *skêli*, schelă, «port», Mih, 454; *la skêle aveă ri:ăke* (în port erau pro-vizii), CalGrB, 78. — < tc. *iskêlê* (92) „~” < it. *scala*.

SKÊLE², sf., pl. *skêll*, sold, «hanche», Nic, 483; PScr, 246; GEI, 203. Sinonime: *coăpsă*, *slăciină*. — < *σκέλος* „jambe”.

SKELÊT, sn., ArE, 38 — termen savant.

SKÊPE, sf., pl. *skepl*, prapor, 1°. crêpine; 2°. flot de fil d'or que les jeunes mariées portent en guise de voile; 3°. crêpe», Dal, 182; Nic, 483; PB, 697; GEI, 203. — 1°. *n'êtu f-e-l trî frîdzădre prînde anvâlîl cu skêpa a lui* (mielul care e de fript trebuie învelit cu prapo-

rul lui); 2°. *nveasta noădă dri fâja-l'i acuprită cu sképe lungă* (mireasa are fața-i acoperită cu lung voal de beteață); 3°. *eră mași tu lăi și cu sképe pe fese* (era numai în haine negre și cu zăbranic (cu doliu) la fes), Lum, IV, 353. V. *asképe, sképe* și sinonimul *șipă*. — Cf. și alb. din Italia sudică *skjépl* „voile” (SRaps, 13). — < σκέπη „~”.

SKĒRDU (mi), vb. III și II, Mih, 454. — 1°. *skirdul călea* (am pierdut (am rătăcit) drumul), PB, 161²³; 2°. *si skirdă prîl păduri* (se pierdu (a rătăcit) prin păduri), PB, 161¹⁹; 3°. *si skirdă di harădă* (s-a zăpăcit de bucurie), PGr, 137. V. *kérdu* și it. *sperdere*. — < s¹ (sau s²) + *kérdu*.

SKĒRTĂ, sf., pl. *skérță*, glumă «plaisanterie; badinage; coquetteries», Mur, IV, 44. Sinonime: *ngl'lmă* etc. — < σκερτσόν „~” < it. *scherzo*.

SKĒT, *skétă*, pl. *skeț, skéte*, simplu, «simple, pur, non mélangé», Dal, 183; Nic, 483; Mih, 454; GEI, 203; *mîcăre skétă* (mîncare simplă). Sinonime: *mundt, sadéu*. — Cf. gr. σκέτος, alb. *sqeto, shqeto* „semplice”. — < it. *schietto*.

SKĒTĂ, sf., pl. ?, voal brodat, «partie brodée du voile d'une jeune mariée», Mih, 454. — Oare trebuie citit *sképă*? — cf. *sképă* (Dal, 182) și *sképe*.

SKEZŪ, vb. I: *glônile pușă'nu s' lu skez* (să-l gătești puțin pe mire), Millio, 48 — v. *iskédzū*.

SKIC, sn., pl. *skicuri*, spic, 1°. *épi*; 2°. *pièce mobile et sculptée qu'on attache aux quenouilles* — v. PIm, II, 204, Dal, 183; Nic, 483; Mih, 454; PScr, 246; PAnt, 484. — 1°. *trăplu-a meă ca skic di gărnu* (corpul meu ca spic de grîu), PLit, 862 — v. *stivl'lu* 1°; *skic di vearde grîn* (spic de grîu verde), BNA, II, 70; *frînză vearde, skic di gărnu* (frînză verde, spic de grîu), Fr, II, 236; BNA, I, 74; *l'l' culcă' n pade ca șivă skicuri* (i-a culcat la pămînt ca pe niște spice), PB, 339²⁴; *mănucl'e di skicuri* (snopi de spice), Lum, V, 226. V. *skică, skicură, skicuriță*. — < lat. *spica* „épi”.

SKICĂ, sf., pl. *skîțe*, spic, «épi», Nic, 483. V. *skic, spîță*. — < lat. *spica* „épi”.

SKICURĂ, sf., pl. *skicure*, spic, «épi», Dal, 183. V. *skică*. — < lat. *spicula* „muscade [plante]” < *spica*.

SKICURICŪ, sn., pl. *skicurițe*, salbă mică, «petit collier de ducats» (grămosteni): *niveastăle poartă skicurițe di fluril și, anămisa di eăte, c'le un băir di fluril* (nevestele poartă mici salbe de galbeni și, între ele, cite o salbă de galbeni). — < ?

SKIFTĒR, sm., pl. *skiftér*, vultur, «aigle impérial», Dal, 183; Mih, 454; Lum, V, 185; o *vol hâte și skiftér*, PLit, 994; PAnt, 25 — v. *hălă; Niclu, așel skiftér* (Nicu, acela vulturul), BNA, I, 116. V. *siftér și ziftér*. — < alb. *sk'ftér* „falco”.

SKIFURĂ, sf., pl. *skifure*, sulfură, «sulfure», Dal, 183; Nic, 484; Mih, 454; PLit, 338; *déde ploăte, skifură șă focu* (a dat ploaie, pucioasă și foc), Cod, 58⁹. V. *sel'ifur* și sinonimul *teăfe*. — < alb. *sqûfur* „zolfo”.

SKILĂ, sf., pl. *skile*, vulpe, «renard», Mih, 454. Sinonim: *vâlpe*. — < alb. *sqilë* „volpe”.

SKIMBĒ, sm., pl. *skimbédz*, pîntece, «ventre, pense, tripe», Nic, 483. Sinonim: *pi'ntic*. — < tc. *lehkenbē* (98) „tripe”.

SKĪMUR, vb. I (*skimurâi, -rât, -râre*), scinci, 1°. *jăper, piauler*; 2°. (ca vb. unipers.) *il bruine*, Mih, 454; GrS, IV, 379. — V. *șcl'îmur*² și *kem*.

SKIMURĂRE, sf., Dal, 183; Mih, 454 — v. *șcl'îmurăre*.

SKIN¹, sm., pl. *skin'i*, spin, «épine; ronces», Dal, 183; Nic, 483; Mih, 455; PScr, 246. — 1°. *c'împul si umplă di skin'i* (cîmpul s-a umplut de mărăcini); 2°. *l'i-intră un skin lu cîor* (i-a intrat un țepuș în picior); 3°. *Stéryla si-avvâli cu skinu* (Sterie s-a învelit cu mărăcine), Fr, I, 158; 4°. *di skin, trandafir și di trandafir arăsăre skin* (din mărăcine, trandafir și din trandafir mărăcine răsăre), PB, 421²⁸ — dr. „Dintr-un mărăcine iese un trandafir și adesea dintr-un trandafir iese un mărăcine” (ZProv, 310); 5°. *s' tradzli cu skinlu nu si-qedă șivă* (să

tragi (să măhuri) cu măracinele (cu tîrnul), *ei* nu se agață de nimic, *alîl de mare e sârăcia*), PB, 304¹⁰ — v. *păl'lur*; 6°. *skînu nîr'óc'l'i* (spin în ochi = persoană de nesuferit), PB, 283⁶ — v. *muscă* 5°; 7°. *fă'-ti skîn s' îi poartă n sin* (fă-te spin ca să te poarte în sin), CBiog, 29; 8°. *ca pri skîn'l ședă* (stă ca pe ghimpi), PLit, 623 — cf. gr. „καθεται σάν εις τ' ἀγκάθια” ('ΑρII, 535); 9°. *skînl'u a lărlul* (măracinele măgarului) — v. *yumarāngab, kîncér*; 10°. *băgă skîn'l* (pune ghimpi, pune intrigi) — v. *aņčōdā, fîll'lă* 3°, *măscă* 5°, *sălă* 6°. Sinonime: *člun², guvu, džél, mărășine*. — < lat. *spinus* [spina „épine”; *spinus* „prunier sauvage”].

SKIN³ (*mi*), vb. I (*skînlă, -ndt, -ndre*), înghimpa, «1°. (se) piquer par une épine; 2°. attiser; 3°. taquiner, exciter, irriter», Dal, 183; Nic, 483; Mih, 455. — 1°: *lu skînă răglu* (îl înghimpa rugul), PB, 383³²; 2°. *nu skînăț fōclu* (nu ațîțați focul); 3°. *acășără s' lu skînă* (au început să-l tachineze), PB, 183³⁰; PAnt, 101 — v. *pirăxescu*. — < lat. **spinare* (cf. *spinesco*, „se couvrir d'épines”).

SKINĂME, sf., fără pl., spinet, loc cu spinii, «buisson d'épines; ronceraie», Dal, 183.

SKINĂRE¹, sf. pl. *skînărl*, înghimpare, «action de piquer, d'attiser, de taquiner», Dal, 183; Nic, 484; Mih, 454; PB, 698; PLit, 107: *cu skîndrea la cur* (cu înghimpare la cur).

SKINĂRE², sf., pl. *skînărl*, spinare, «épine dorsale; échine; dos», Dal, 183; Mih, 454. — 1°. *lăcurlu al Dumnid:ă' lu-arcă pri skîndrea a meă* (treaba lui Dumnezeu o arunca pe spinarea mea, în circa mea), PB, 7²⁸; 2°. *dî skîndre-n'l val eășă* (din spinarea (punga) mea va (vor) ieși, eu voi suporta totul), PGr, 137. V. *skînărăt*. — < lat. *spinalis* „de l'épine [dorsale]”.

SKINĂT, -lă, *skînăt, -le*, înghimpat, «piqué; attisé; taquiné», Dal, 183; Nic, 484.

SKINĂRĂT, sn., pl. *skînărâte*, șira spinării, «épine dorsale — v. *skîndre* și *cătînd*; crête de montagne — v. *glug*», Dal, 183; Nic, 484; PScr, 246 (< lat. **spinalatum*); PB, 698; BNA, III, 36. — 1°. *ședău dî pi skînărăt* (șeaua de pe spatele calului), PLit, 399; 2°. *înlma... si-ascădnă dî skînărăt* (înlma... se agață de șira spinării), LP, 57; BNA, II, 126; 3°. *pri skînărătlu-a nōstru si-anălfă ș' băgă scărî* (se ridică pe spinarea noastră și înalță scări), RA, 90; BNA, IV, 65; 4°. *ōlle lodră skînărătlu dî mănle* (oile au apucat creasta muntelui). — cf. și gr. *πάχη* „dos; crête de montagne” (Passow, 383). — < lat. **spinalatum*.

SKINĂTŌR, -lodre, pl. *skînătŏrl, -lodre*, înghimpător, «taquin; intrigant; qui irrite», Dal, 183; frînzîle diștîplăte dî skînătŏrlu vîmtu (frunzele deșteptate de tachinătorul vînt), FI, II, 3, 8.

SKINĂTŪRĂ, sf., pl. *skînătŭrl*, intrigă, «intrigue; incitation», Dal, 183.

SKINGIUREĂȚĂ, sf., Dal, 183 — v. *selînglureăfă* și *kem*.

SKINGIU, sn., pl. *skîngîurl*, schingi, «supplice, torture», Mur, IV, 45. Sinonime: *mun-dulre, tîrăn'lă*. — < tc. *iskendjé* (92, 98) „~”.

SKINŌS, -noășă, pl. *skînōșl, -noășe*, spinos, «épineux», Nic, 484; *părnăre skînoășă* (ce-roaică spinoasă). — < lat. *spinus* „épineux”.

SKIPĂRE, sf., pl. *skipărl*, teslă, «doloire, essette», Nic, 484, PB, 698; GEI, 203. Sino-nime: *minăcōpă, nōcupă*. — Cf. și alb. *sqepăr* „accetta, scure”. — < *σχεπάρε(v)*: „~”.

SKIPOĂNE, sf., pl. *skipōăn'e*; **SKIPŌN'Ū**, sm., pl. *skipōn'l*, vultur, «vautour», Nic, 484; PScr, 246; Dal, 183; Mih, 455. — V. *skipōn'lă*.

SKÍPTRU, sn., pl. *skîptre*, sceptru, «sceptre», Nic, 483. — < *σκηπτρον* „~”.

SKIRDEĂRE, sf., pl. *skirdêrl*, pierdere, rătăcire, «perte; égarement», Mih, 455; PB, 698. V. *skêardre*.

SKIRDŪT, -lă, pl. *skirdŭf, -le*, rătăcit, «perdu; égaré; ahuri», Mih, 455; PB, 698. — V. *skêrdu*.

SKIT, sm., pl. *skîtul*, schit, «petit monastère», Mih, 455; GEI, 203. — Cf. vsl. *skitā* „habitatio anachoretarum (σκητις „desertum”)”.

SKITŪ, sm., pl. *skitli*, flăcău, «jeune homme; adolescent», Nic, 484; PETim, 18; *nă adăsim un skitli* (ne-am adus un flăcău), W, II, 48. — V. *askitli*.

SKIVALĂ, sf., pl. *skivale*, pleavă, «balle de blé», Dal, 183; Nic, 490; Mih, 455; GEI, 203. Sinonime: *côjală, griște*. — < σκόβαλον „criblure; rebut de grains”.

SKIVIRIE, sf., pl. *skivirli*, ursuzlic, «m(s)aventure», Mih, 455. Sinonim: *ursuzli'ke*. — < ?

SKIZĂRE, sf., pl. *skizărl*, aşchie, «copeau, morceau de bois fendu; lourdaud», Dal, 183; Nic, 483; Mih, 455 («action de trancher» — v. *skizédzū*); GEI, 203. — 1°. *apredstn fôclu cu skizărl di kin* (am aprins focul cu bucăţi (aşchii) de pin sparte); 2°. *skizăre 'şl-easte* (e greoi de cap; e bătăran), PGr, 137 — v. *griju* 3°; *tânge*. Sinonim: *spîdă*. — < σχιζάρι „co-
peau, éclat de bois”.

SKIZÉDZŪ, vb. I (*skizăl, -zăt, -zăre*), reteza, «couper, trancher», Mih, 455. V. *skizăre* şi *disic*. — (< σχιζω „fendre; inciser”: morfologic, cf. *asfixédzū, cufédzū*).

SLAB¹, sm., fără pl., rău, «mal, inconvenient»: *di-l tră slab, lă'lle s' n'i bag* (de e de rău, să-mi îmbrac cele negre), PLit, 1049; PANT, 65; *nu l'i-aduse vîrnu slab* (nu i-a adus (făcut) nici un rău), PLit, 763; PANT, 87. Sinonim: *arădă*.

SLAB², -bă, pl. *slacl, slăbe, slab*, 1°. «maigre, faible»; 2°. mauvais, méchant», Dal, 192; Nic, 485; Mih, 470; GEI, 82. — 1°. *n'el'l slacl* (miei slab); *soările slab lu-arup sudorl* (soarele slab li trec sudorii), Lum, V, 11—12, 37; PANT, 158; BNA, II, 52; 2°. *nu-l lucră slab* (nu e lucru rău), BNA, II, 74; *om slab* (om periculos), PANT, 312; *să si-ăflă tră odră slăbă* (să se găsească pentru ceas rău, pentru momente grele), PB, 296³¹; *slăbe seâmne, dz'î'je Târcul* (rele semne, zice turcul), Lum, II, 179; BNA, III, 74. — Ca adverb: 3°. *slab i maşl că-adără căle* (rău e numai pentru că fac drum, dau exemplu), BNA, II, 80. — V. *sab, selab*. — < vsl. *slabū* „debilis”.

SLĂBĂ, sf., pl. *slăbe, rău*, «mauvaise habitude»: *st nvedă ş' el'l tu slăba* (se învaţă şi ei în apucătura rea), BNA, II, 80; *slăba lul acreăşte odr' di odră* (răul creşte mereu din oră în oră), BNA, II, 84. — V. *hūnile*.

SLĂGINĂ, sf., pl. *slăgine* (nord), şold; vintre, «hanche; aine». V. *slăgînă*. Sinonime: *el'leu, skêl²* etc. — < bg. *slabina* „aine”.

SLAP, sm., pl. *slakl* (grămostenii din Bulgaria), jep, «pin de montagne». — Ca sens, corespunde bg. *kleka* „~” — < ?

SLĂBEĂŢĂ, SLĂBÎLE, SLĂBÎNŢĂ¹, sf., pl. *slăbêl, slăblî'l, slăbînă* «faiblesse; débilité; mal, méchanceté», Dal, 193; PB, 697; GEI, 82. — 1°. *di slăbînă, ni'l cătăile nu feătă* (din cauza slăbiciunii, nici cătecele nu fată), RP, 3, 3; BNA, I, 4; 2°. *mî lo únă slăbînă* (mă luă (apucă) o moleşală), Bair, 45; 3°. *s' hîbă afîrlă hoără di tâte slăbînăle di năfoară* (satul să fie ferit de toate răutăţile (relele) din afară), Al. 1903, 52; 4°. *nu erăm om di ară'll'i, om teă s' adăr slăbînă* (nu eram om dintre cei răi, om ca să fac rău), GrB, 226; PANT, 232; BNA, IV, 151. — V. *selăbeădă* etc. — < *slab²*.

SLĂBÎNŢĂ², sf., pl. *slăbînă, şale*, «lombe; aine», Dal, 193. V. *slăgînă*. — < ? *slăgînă + slăbînă¹*.

SLĂBŪŞCU, -că, pl. *slăbūşli, -şle*, slăbuţ, «faiblet; maigrelet», Dal, 193; *nvedstă... slăbūşcă* (nevastă... slăbuţă), CalGrB, 57; *s' feăje slăbă, slăbūşcă* (se făcu slabă, slăbuţă), PLit, 768.

SLĂGÊSCU, vb. IV (*slăgîl, -gîl, -gîre*), slăbi, «maigrir, s'affaiblir; devenir méchant», Dal, 193; Nic, 485 (*selăgescu*); Mih, 470; GEI, 82; *slăcl feăta ca cărlea*, PB, 460⁶ — v. *cărle* 2° şi sinonimele *atăkescu* 4°, *bişescu* 2°. — < *slab*.

SLĂGINĂ, sf., Mur, IV, 77; CFr, 103 (= *il ile a călul* = iile calului) — v. *slăgînă* şi *slăbînă²*.

SLĂGÎRE, sf., pl. *slăgîrl*, slăbire, «action de maigrir, de faiblir», Dal, 193; Mih, 470.

SLĂGIȚĂ, sm., pl.?, fel de otică la vite, «maladie des animaux qui les fait affaiblir», Dal, 193.

SLĂGIȚĂ, -lă, pl. *slăgiți*, -le, slăbit, «maigri; affaibli», Dal, 193.

SLOĂȚĂ, sf., pl. *sloți*, zloată, «grésil», Dal, 193; Nic, 490; Mih, 548 (*zloată*), 470 (*sloată*); CEI, 82; și *pi sloată și pi vîmîu* (și pe zloată și pe vînt), BNA, I, 18. Sinonime: *juyurdiță*, *lăpă*, *lăpușă*, *vlădură*. — < vsl. *slota* „hiems”.

SLOBODIE, sf., pl. *slobodi* (nord), libertate, «liberté»: *acel-l mîltu slobodie* (acolo prea e libertate), GrS, IV, 226. Sinonim: *tliftirle*. — < bg. *slobodija* „~”, *svoboda*.

SLŪPI, sf., pl.?, formă, «façon; forme»: *je lai slūpi, je tăci'me!* (ce de formă, ce mai tăcim!), PenB, V, 87. — < tc. *usloub* (92) „~”.

SLUT, -lă, pl. *sluți*, slăte, «laid, difforme», Dal, 193. Sinonim: *urî't*. — < vsl. *sluto* „ominator” [*ominosus* „qui est de mauvais augure”].

SLUTÎKE, sf., pl. *slutîki*, sluție, «laideur», Dal, 193.

SLUȚÎȚ, -tă, *sluțiți*, -le, sluțit, «enlaidi»: *Hahândra ajea sluțîta* (Hahândra cea sluțită), PenB, VI, 26.

SLŪP, sl'lopă, PScr, 246 — v. *șcl'lop* și sinonimul *lupâl*.

SMAC, sm., pl.?, putreziciune, «bois pourri; pourriture; chaume»: *ună mîndă di smac*, *ascăpîră și anșe fôclu* (un pumn de putreziciuni, a scăpărat și a înviat focul), Fl, II, 3, 2. Sinonime: *putridi't n'e*, *trî'hă*. — < ?

SMĂGĂ, sf., pl. *smădi*, murdărie, «saleté, ordure, graisse», Mih, 470. V. *smac* și *murdăril'e*. — < ?

SMĂLTU, sn., pl. *smălturi*, smălt, «email», Nic, 490. — Cf. gr. *σμάλτον*. — < it. *smalto*.

SMEĂD, -dă, pl. *smeădi*, *smeăde*, *smead*, «qui a le teint d'un brun mat», Mih, 470. V. *mărnu*. — < vsl. *smědŭ* „fuscus”.

SMEĂRĂ, sf., pl. *smeăre* sau *smeri*, hasmațuchi, «plante printanière dont on fait des galettes; cerfeuil musqué?», Nic, 490; CEI, 82 (< bg. *směra*).

SMIKERU, -ră, servitor, CLitur, 133; 70 — v. *huzmikeăr*, *izmikeăr*.

SMÎRCE, sf., pl.?, specie de ciupercă, «espèce de champignon», Mur, IV, 77. — Cf. vsl. *smrŭčŭ* „cedrus”.

SMÎRĂĂ, sm., pl. *smîrădi*, lipsă, «défaut, tare; manque», Mur, IV, 77. V. *cusăre*, *mărdăte* și *zike*. — < alb. *mardhë* „mananza di una cosa”.

SMÎRĂESCU (mi), vb. IV — v. *mîrăescu* —, murdări, «salir, souiller»: *nu vă prîndu fîndile — si smîrăescu, pîstile* (nu vă stau bine fundele — se murdăresc, bată-le pustia), Lum, I, 217. Sinonime: *murdărăescu*, *ngălédău*, *putusescu* etc. — vsl. *smrŭditi*, bg. *smŭrdjă* „foetere; puer, sentir mauvais”.

SMÎRÎȚ, -lă, pl. *smîrîți*, -le, murdărit, «souillé»: *peătica ... smîrîtlă* (batista... murdărită), PLit, 1006; *peătice smîrîtle* (aripile murdărite), LP, 219; PANT, 21.

SMŌLĂ, sf., fără pl., smoală, «poix-résine; bitume; goudron», CEI, 82. Sinonim: *psădă*. — < bg. *smola* „~”.

SMŪRTIC (mi), vb. I (*smurtică*, -căt, -căre), innăbuși, «suffoquer»: *fițuriclu si smurtică tu făse* (copilașul s-a sufocat în fașă), Fr, I, 120; *feăta ... si smurtică și l'i-d'i'se* (fata... se innăbuși și-i zise), Lum, III, 217. V. *zmurtic*. — < **smoartic* < *zmoatic*?

SNOP, sm., pl. *snokl*, snop, «gerbe», Mih, 471; Mur, IV, 79. Sinonime: *olmăte*, *mănucl'lu*. — < vsl., bg. *snopŭ* „fasciculus; gerbe”.

SOĂCRĂ, sf.; **SOĂCĂRĂ**, pl. *soăcre*, *soăcăre*, soacră, «belle-mère», Dal, 193; PScr, 246; PB, 698; PGr, 140; *calăihă di pâl'lu je nu-și are soăcră* (ferice de pasărea care nu-și are soacră), PLit, 627 — v. *nără* 5°. — V. *sôeru*. — < lat. *soera*, *suocera* „belle-mère”.

SOAMĂ, sf., pl. *soâme*, somn (pește), «silure», Mur, IV, 80. Sinonim : *gul'eanó*. — <bg. *somü* „~”.

SOARĂ, sf., PB, 698 — v. *sunsoară*. — < lat. *sub ala*.

SOÁRBĂ¹, sf., pl. *soárbe*, moșmoală, «nêfle», Mih, 471. Sinonim : *mășmulă*. — V. *sórbu*¹ și :

SOÁRBĂ², sf., pl. *soárbe*, crușin, «bourdaine (dont l'écorce intérieure est purgative)»,

PLit, 259. — < ?

SOÁRE, sm., pl. *sorl*, soare, 1°. soleil ; 2°. tombé dans l'indigence, complètement appauvri ; 3°. au bout du monde ; au diable ; 4°. mort, Dal, 193 ; Nic, 491 ; Mih, 471 ; PScr, 246. — 1° : *soárlle da ș' năinte ca ș' c'ntă cucóllu* (soarele răsare și înainte ca cocoșul să cînte), PAnt, p. viii — cf. : „Le coq ne chanterait pas que l'aurore viendrait pourtant”, DAfg, 239 (în Afganistan) ; „Si já ne chante le coq si vient le jour”, LincyPr, I, 111 (la francezi, sec. al 15-lea) ; „Wenn man den Hahn auch nicht krähen hört, es wird doch Tag”, Wander, II, 267 (la germani) etc. ; *tră loț da soárlle únă* (soarele răsare pentru toți la fel), PLit, 628 ; *cît veáde álbul soáre* (cît vede (cuprinde) albul soare), PB, 372⁵ ; *nădătă soáre*, LP, 129 ; BNA, II, 104 — v. *nădătă* ; *fičuric mușál ca soáre* (copilaș frumos ca soare), Cal, 1911, 55 ; BNA, V, 111 ; *trél'í fičórl ca trei sorl* (cei trei băieți ca trei sori), PB, 268²⁰ ; *la ș' nă fał núu fičórl, ca lujeáfiri și ca sorl* (ca să ne faci (naști) nouă băieți, ca luceferi și ca sori), ICar, 28 ; Lum, IV, 307 ; *brávo, ȝlon'í, mușeáf ca sorl* (bravo, voinicilor, frumoși ca sori), BařP, 37 ; *ȝlon'í mușeáf ca sorl luțl* (flăcăi frumoși ca sori strălucitori), Lum, IV, 170 ; *doi părănči ca doi sorl* (doi porumbei ca doi sori), Lum, V, 123 — pentru sexul feminin, v. *lúnă* și, la persani : „une fille belle comme le disque solaire” (Massé, II, 461) ; *scođlă, Nica* ; *scođlă, soáre* (scoală-te, Nica ; scoală-te, soare), W, II, 110 ; PAnt, 36 ; 2° : *tu soáre mt-álăsră* (mă lăsară la soare, păgubaș), BařN, 7 ; *va ti bágă tu soáre, nu tu kăsă* (te vor pune la lumină, nu în infern = te vor ferici, nu te vor nenoroci) ; *lu-adukl că eástl dtp cătră soáre* (l-a simțit că e total scăpătat), LP, 112 — v. *ascukeál* etc. n' *afłără cătră soáre* (ne-au găsit într-o stare deplorabilă), PGr, 141 ; 3° : *fudziră încló, după soáre* (plecară încolo, după scăpătul soarelui, dincolo de soare), LP, 11 ; PAnt, 242 ; BNA, II, 110 ; *dăpă soáre* (dincolo de marginea pămîntului, unde apune soarele, la naiba), PLit, 629 — cf. gr. „πλω τον ήλιο = au diable” ; 4° : *ti veáde cătră soáre* (te vede mort cu fața spre soare), PLit, 971 ; *l-leástră cătră soáre* (l-au întins mort cu fața la răsărit de soare), PARom, 41. — v. *cătră* 19°. — Ca și în alte literaturi — populare și culte —, soarele apare des și în poezia populară dacoromână (cf. PFl, 28 și PLir, 85, PCln, 112 și PLir, 124 ; 247 ; 255 ; 506 etc.). — Cf. și PMic : *Soarele*. — < lat. *sol, solem* „soleil”.

SOÁRTE, sf., pl. *sórfi*, placentă, «placenta, naissance ; sort, destin», Dal, 193 ; Nic, 491 ; Mih, 471 ; CN, 124. — 1°. *c'ndu nfáșe mul'eárea tu șeásil'í meșl, soártea nu l'í-u tál'e* (cînd femeia naște în a șasea lună, placenta nu i-o taie), Fl, I, 4, 8 ; 2°. *a cul il'í fără soártea, n'iclu móare* (pruncul a căru placentă e furată moare), Fl, I, 4, 8 ; 3°. *di lu soárte pîn' lu móarte* (de la placentă (naștere) pînă la moarte), PGr, 141 ; PB, 319^{1a} ; PAnt, 319 ; 4°. *șl-pl'ndze-aráda-l'í soárte* (își plînge reaua-l soartă), GrB, 3, 25 ; 5°. *ah, mărátlu-n'í, soárte amáră!* (ah, sărmanu-mi, destin amar !), Velo, 56 ; BNA, V, 90 — v. *mărácúl* și sinonimele *míră, scriđlă* etc. — < lat. *sors, sorlem* „sort, destin”.

SOÁȚĂ, sf. și adj., tovarășă, «compagnie ; égal, pareil», Dal, 193. — 1°. *să ș' ducă trá leámne soáfă* (să se ducă împreună după lemne), PB, 257^{1a} ; 2°. *nu aveá soáfă* (nu avea pereche), PB, 124^{2a} — v. *sořă* și † dr. *soáfete* (CPsal, II, 88²).

SOBAȚI, sm., pl. *sobaȝedz*, sobar, «poëlier», Dal, 193. — < tc. *sobadzy* (770) „~”.

SÓBÁ, sf., pl. *sóbe*, sobă, «poêle ; chambre chaude», Dal, 193 ; Nic, 492 ; Mih, 471 ; PLit, 400 ; GEI, 82 ; *soba aéstă nu ncăldăște* (soba asta nu încălzește) ; *sobă ș' feáte lu udă* (în cameră s-a făcut cald ca în sobă). — < tc. *soba* (770) „poêle”.

SOBÓR, sn., pl. *soboăre*, reuniune, «réunion, assemblée», GrS, I, 345; în *soboărite di feđe* (în adunările de fete), Lum, II, 170. V. *zbor*¹ și *adunăre*. — < vsl., bg. *sūbor* „convēntus; réunion”.

SOC, sm., pl. *sofi*, soc, «sureau», PAnt, 486; FI, II, 4, 8; GrS, IV, 379. — V. *săuc*.

SÓCRU și **SÓCUR**, *sodcră, sodcără*, pl. *sócři și sócuri* (v. *sirlô*), *soăcre, soăcăre, socru*, «beau-père, belle-mère — v. *sodcră*», Dal, 193; Nic, 491; Mih, 471; PScr, 246. — 1°. *sócur-su cu soăcăr-sa* (socru-său și soacră-sa), PAnt, 60; PLit, 1054; 2°. *kéfea a sócru-sul* (plăcerea socrului său), PB, 52¹¹; 3°. *mărite sócru și amiră* (mărite socru și împărat), PB, 97^{2a}. V. *sucril'e*. — < lat. *soerum, socer*, „beau-père”.

SÓDĂ, sf., pl. *sóde, sodă*, «soude; eau gazeuse», Dal, 193. — Cf. gr. *σόδα*, tc. *soda* (697) etc. — < it. *soda*.

SÓE, sf., Nic, 491; PScr, 246; PB, 698; PAnt, 487 — *sói*.

SÓFRĂ, sf., pl. *sófre*, Dal, 193; Mih, 471; BaP, 46; *băgăt sófra s' mîncă'm pl'ne* (am pus masa să mîncăm pline), PLit, 943; în *căsa veăde sófra* (în casă vede masa), Lum, II, 309; BNA, III, 126; 167. — V. *sufără*.

SÓFTĂ, sf., pl. *sófte* «étudiant?»: *melaz' mean'l, sófte, bēlan'l* (sublocotenenți, studenți teologi (?), bei), Cal. 1912, 123. — < tc. *softa* (773) „étudiant qui habite un *médressé* et suit les leçons publiques de théologie, de grammaire arabe, de logique et de jurisprudence données dans les grandes mosquées”.

SÓI, **SÓIE**, sf., pl. *sol, soi*; rudenie, «1°. sorte, espèce — v. *čišite, luyic, sórtă, turlie*; 2°. naissance, origine — v. *dămără*; 3°. parents, proches, parage — *cl'rdū, fise* 2°, Dal, 193; Mih, 471; CLitur, 133; 70 — 1°. *pul' di tâte sólle* (păsări de toate felurile), Cal. 1928, 113; BNA, II, 58; *cl'nla cl'nliŭ sol di sol* (cîntă cîntece fel de fel), Cal. 1911, 51; BNA, II, 54 — cf. gr. *λογής, λογής, λογίων, λογίων*; *mălle ori sun tu lûme 'nă sóle* (în lume multe ceasornice sînt (la) un fel), PB, 353^{1b}; *ŭe sóe?* (ce fel? cum?), PB, 206⁹; PAnt, 93; *nu feăfe dltă sóe* (nu a făcut alt fel), PB, 490⁸; 2°. *cal di sóle* (cal de rasă); 3°. *'șl-ăre sóle* (își are rude), PLit, 977; PAnt, 47; *si ntribări sóla-a meă* (dacă o întreba rudenia mea), Lum, III, 164; PAnt, 36; *nă lom după aveăre, di n' aspărsim sóla* (ne-am luat după avere, de ne-am stricat neamul, rangul social), PLit, 630; *sóla tultă 'șl-lu jilîră* (toată rudenia (toate rudele) și l-au bocit), ICAR, 73 — cu privire la acord gramatical (*sola... jilîră*), cf. *lûme* 6°. — Cf. gr. *σοῦ*, alb. *soj* etc. — < tc. *soi* (775) „race; noblesse”.

SÓIR, sn., pl. *sóire*, armean (Șez, XVIII (1922), 107); cerc trasat pe pămînt, «cercle tracé sur terre dans les jeux enfantins à la toupie et aux osselets — v. *ašic, visil'ê* etc.», Dal, 193; PLit, 124; 130; Perd, 33; REB, I, 224 (< „du grec populaire σ τὸ γύρο?”). Sino-nime: „*su-zé, tricôt, lércl'lu*. — Cf. alb. *sogjeri* „mandra, ovile” (și la Hr, 376).

SÓITĂR, sm., pl. *sóitări*, bufon, «bouffon; arlequin»: *s' nu ducă după căl'turi urî'le șă s' nu s' făcă ca sóitări șă dervișū* (să nu se ducă pe căi condamnabile și să nu se facă ca bufoni și derviși), Cod, 22 b⁹. V. *sultăr*. — < tc. *soltary* (776) „~”.

SÓKE, sf., pl. *sokl*, robinet de butoi, «1°. robinet de barrique; 2°. membre viril — v. *hălate* 3° etc.», Dal, 193; Mih, 471; Mur, IV, 79. — Cf. alb. *sop* „cannello della botte”.

SÓLDZU, sm., pl. *sóldzî, solz*, «écaille de poisson»: *na un sóldzu di a meū* (poftim un solz de-al meu), FI, II, 1, 14. Sinonim: *părdzic* 2°. — < ?

SÓMNU, sn., pl. *sómnuri, somn*, «sommell», Dal, 193; Nic, 491; Mih, 471; PScr, 246; PAnt, 487. — 1°. *dulfe-l ca n'edrea — nu-l tri miedre* —, și *fi ră di căre tot ómlu modre — sómnul* (dulce-i ca mierea — nu e de mîncat —, și fără de care tot omul moare — somnul), PLit, 400; 2°. *yinu, soămne* (vino, somnule), PLit, 6; 9; 3°. *ăide, soămne, ylnu-n'l crēhtu* (haide, somnule, vină-mi fraged), PenB, VI, 51; 4°. *si-l'l coăcă un óel lu di sómnu* (să-i coacă (tragă) un ochi de somn, un pui de somn), PB, 136¹; 5°. *greū sómnu l'i-côpsu* (greu somn

i-am tras, adînc somn am dormit), PB, 36²⁶, - v. *ôcl'lu* 13°; 6°. *nu-și băgă' sômnu ntr' ôcl'i* (nu și-a pus somn în ochi = nu a dormit de loc), PB, 36¹²; 7°. *l'i si lo sômnlu* (i s-a luat somnul = nu a putut dormi), BNA, II, 18 - foneticește (*sômnlu*), cf. *côrbu*, *mult*, *munte* etc.; 8°. *drăclu vru s' u băgă pri sômnu* (diavolul a vrut să o adoarmă), PB, 467²²; 9°. *ăestă eră băgăre pri sômnu* (asta era punere pe somn, era curată adormire), PB, 273¹⁶. - V. *urecl'e* 10°. - < lat. *somnus* „sommell”.

SOMŪNĂ, sf., Mih, 471 - v. *sămână*, *sumună*.

SÔNE, sf., fără pl., fine, «fin», Dal, 193; Nic, 520; Mih, 472. - 1°. *sônea aledăze* (finele (urma) alege), PLit, 630; 2°. *toț... va s' dîbă sônea feda* (toți... vor avea sfîrșitul acela), CalGrB, 37; 3°. *vreărea s' nu-dîbă sône* (iubirea să nu albă capăt), CalGrB, 41; PAnt, 269; 4°. *s' nu dîbă hl'lu sônea a tătălul* (fiul să nu aibă sfîrșitul tatălui), PB, 135⁵; 5°. *pl'nă lu sône* (plină la urmă), PB, 61¹³; 5°. *ma tru sône înysă'* (dar la urmă a visat), Velo, 68; BNA, V, 62; 7°. *ânlu-așel ma greū dîl soni* (anul acela mai greu din urmă), BNA, II, 36; RA, 94; 8°. *lu soni, murî ca-aslănă* (la urmă, muri ca leoaică), Cal. 1928, 115; BNA, II, 62; 9°. *cărărea-a meă și-a la tu soni e fără tor* (la capăt, cărarea mea și a ta e fără urmă), PAnt, 163. Sinonime: *bitisîlă*, *burilă*, *scôlu:mă*. - < tc. *sôn* (774) „~”.

SÔPCA, sf., pl. *sôp/te*, ciomag, «gourdin nouveaux», Mur, IV, 81. Sinonime: *clumăgă*, *măclăcă*. - < bg. *sopa* „gros bâton, houlette”.

SOR¹ (*mi*), vb. I (nord), PB, 699; *va soără doi nîpôf* (va însura doi nepoți), PLit, 957; *soără-n'l-me, dădo, soără-n'l-me* (însoară-mi-mă, mamă, însoară-mă), PenB, III, 177 - v. *nsor*.

SOR², SÔRĂ, sf., pl. *sură'ri*, soră, «soeurs», Dal, 193; Nic, 492; Mih, 472. - 1°. *sôr-mea, sôr-la, sôr-sa* (soru-mea, soru-ta, soru-sa); 2°. *lu loc di frăte ș' sor* (în loc de frate și soră), RP, 1, 3; BNA, I, 36; 3°. *mult durăta-l' sor* (prea dorita-i soră), Fl, I, 5, 6 - cf. dr. „sor cu mumă-sa” (Cron, 123); 4°. *si ti duț la mărea-n'l sor* (să te duci la sora mea cea mare), Lum, I, 93; 5°. *o jal sor!* (hei tu soră!), Mac, II, 160; PAnt, 40; 6°. *'șl-to sôr-sa căle di guse* (își luă de gît pe (și-a îmbrățișat, s-a făcut una cu) soru-sa cale = porni la drum), PLit, 631; 7°. *dădo sură'ri ma n'fîl* (două surori mai mici), PB, 245². V. *sôru*. - Nici aromăna nu cunoaște forma **soără*. - < lat. *soror* „soeur”.

SÔRBU¹, sm., pl. *sôrçî*, sorb, «sorbier; néflier?», Mih, 472; PEt, 43. V. *soărbă, sârpu*. - < lat. *sorbus* „sorbier”.

SÔRBU², vb. III, IV, II (*sôrbsu* și *surçîl, surçîl; soărbire, surçire* și *surbedre*), sorbi, «humer; avaler (d'un trait); boire; dévorer (des yeux)», Dal, 201; Nic, 492; Mih, 472; PScr, 246. - 1°. *l-surçeam dîl cîfîle furêști* (îl sorbeam din ploștile haiducești), PAnt, 310; 2°. *surçed din d-ărl nîorî'i, dîl lulé cum fîmlu l-sôrçî* (sorbeau nourii din zări, așa cum îl sorbi fumul din lulea), BNA, II, 74; 3°. *va-n'l mi soărbă di mprôstu* (îmi mă va sorbi (înghiți) de-a-n-pî-cioarele), PB, 294²²; 4°. *și l-sorb feăte și nîvedste* (și-l sorb din ochi fete și neveste), PAnt, 298; BNA, I, 128; 5°. *eră Soărbe-arî'ălu* (era Soarbe-riul), PB, 493². - < lat. *sorbere* „humer”.

SÔRTĂ, sf., pl. *sôrte*, fel, «sorte, espèce - v. *sól* 1°». - 1°. *părmăit di toate sôrtille, di toate turîlle* (mărfuri de toate felurile, de toate soiurile), Lum, V, 146; 2°. *să'nu... sôrte, sôrte di oămîn'i* (sînt... feluri, feluri de oameni), CȘc, 53; 3°. *adără' nă pită di pătru sôrte* (a făcut o plăcintă din patru feluri), CȘc, 29. - < it. *sorte*.

SÔRTE, sf., Lum, V, 216 (v. *dubru'edc*) - v. *sôrtă*.

SÔRU, sf.: *'șl-aveă și ună lăte sôru* (își avea și o sărmană soră), PLit, 1020 - v. *sor²*, *surărîjă*, *surică*.

SOȚŪ, *soăfă*, pl. *sof, soăfă*, tovarăș; amic, «compagnon; camarade», Dal, 193; Nic, 492; Mih, 472; PScr, 246. - 1°. *nu-n'l dedășl, dădo, bun sofă* (mamă, nu mi-ai dat soț bun, bărbat

bun), PLit, 945; 2°. *l'i dēde si ālbā sofū, si ālbā lēna* (i-a dat să albă soț (soție), să albă pe Eva), Cod, 93 b¹⁰; 3°. *Iu fușl, sofje?* (unde ai fost, camarade?), 4°. *s' fedftrā lāra sof* (se făcură iarăși prieteni), AL 1901-1902, 166; 5°. *aū fac sofl'i* (aci apucă tovarășii, pe aci li-i fuga, o rup la fugă), PB, 78²²; PGr, 141 - v. *Ēulicā* 3°; 6°. *dī sođfāletūte tīne lt-alidzeāt*, Lum, III, 69; Pant, 32 - v. *alēg* 3°; 7. *fedta istā 'st-irā glārā...* *cum sofū nu aveā* (fata asta își era proastă... cum nu avea păreche), PB, 290³; 8°. *nișeāne fār' dī sofū* (minune fără de păreche), PenB, IV, 42; Caraf, 6° - V. sub *pri-cunōscu, sufātā, sufl'l'e*. - În (vechea) dacoromână, *sofū* (CC, 112²⁰, 277²⁴, 302¹³; CPsal, II, 483; Băl, 78, 163, 344; Emin, VI, 59; 48 („o soață a ei”) etc.). - < lat. *socius* „compagnon; allié”.

SPAHÎŪ, sm., pl. *spahîl*, spahiu, *spahi: *spahîll'i*... *arsār st-l l'ea* (spahii... sar să-l ia), BNA, II, 96. V. *spāhtli'ke*. - < tc. *syahy* (664) „cavalier possesseur d'un fief”.

SPĂLĂ, sf., pl. *spāle*, spate, *épaule, omoplate, Nic, 502. Sinonime: *plătāre, spātā*. - < σπάλα < it. *spalla*.

SPĀNGU, sn., pl. *spānguri*, sfoară, *ficelle de chanvre, Dal, 193; Nic, 502; GEI, 201; Dun, II, 99. V. *sfoārā*. - < σπάγγος „ficelle” < it. *spago*.

SPĀNIŪ, -nie, pl. *spānit*, rarism, *rarissime: *mușātā, spānie lōēe* (frumoasă, excepțională idee), Trib, I, 10-11, 29. - < σπανίος „~”.

SPĀPE, sf. (pl. *spā'puri*), material textil, *matière textile en laine, manufacture, produse casnice de lână, Mur, IV, 83; PenB, II, 91. - 1°. *vinde oi s' nāheāmā spāpe* (vinde oi și puțină țesătură ordinară), PenB, VII, 14; 2°. *cum eāse spāpea la drāsteālā* (cum iese materialul țesut la dristă), PenB, VII, 170; 3°. *fāje spāpea stricētoāre* (materialul textil îl face strecurătoare), PenB, VI, 26. V. *ispāpe*. - < tc. *esbāb* (73) „matériel”.

SPĀR (*mi*), vb. II: *u-aveā spāreālā huzmēta*, PB, 91 - v. *huzmētc*. - V. *aspār*.

SPĀRGAN, **SPĀRGĀN**, **SPĀRGAN**, sn., pl. *spārgane*, scutec, *langes; couche - v. *scūtētc*, Dal, 194; Nic, 502; PScr, 246; GEI, 204; *pri spārgan bāgāt* (pus pe scutec), PLit, 248. Sinonime: *culupān, spēdse*. - < σπάργανον „~”.

SPĀRGU (*mi*), vb. III și II, Mih, 473 - v. *aspārgu* (și dr., „să sparge hora” (Maramureș); „nuntă mindră se spārgēa”, TeodP, 623 etc.). Sinonim: *stric*.

SPĀRTU, -tā, Mih, 473 - v. *aspārtu* și toponimicul gr. „στα Σπάρτα” (Ἡπειρ, VIII, 127 și 110); „Σπάρτο μὲ σπάρτο, βοῦρλο μὲ βοῦρλο” (ἈρΠ, no. 1204).

SPAS, sm., pl. ?, spas *espace d'entre l'ensoupleau et le ros; partie tissée d'entre l'ensoupleau et le ros, Mur, IV, 84. - < lat. *spatium* „espace”.

SPĀSTRĀ, sf., pl. *spāstre*, curățenie, *nettoyage; propreté, Dal, 194; Nic, 502; Mih, 473; PScr, 246; GEI, 204; BațP, 47. Sinonime: *cēthāstre, nāscārle*. - V. *pāstrā, spāstrēscu* și:

SPĀSTRU, -rā, pl. *spāstri*, -stre, curat, *propre, Mih, 473. Sinonim: *curāt*.

SPĀTAL, -lā, pl. *spātāl'i*, -le, risipitor, *prodigue; dissipateurs, Dal, 194; Nic, 503. Sinonim: *hārgtūtlor*. - < σπάταλος „~”.

SPĀTĀ¹, sf., pl. *spāf*, spată, *ros du métier à tisser, Dal, 194; Mih, 473. - 1°. *s' leāgā arāptile hīre la spātā* (să lege la spată rupelele fire), LP, 13; Pant, 244; BNA, II, 114; 2°. *lihoāna si nylīcēdšte lu spātā* (lăuza se oglindește în spată), Fl, I, 4, 7. - < lat. *spatha* „bat-toir”; spatule”.

SPĀTĀ², sf., pl. *spāte*, *épaule: numal în compusul dintr-un joc copilăresc cu luatul în spate: *lāsā-spātā*, PLit, 106. Sinonime: *plătāre, spālā*. - < lat. *spatha* „omoplate”.

SPĀTĀ³, **SPĀΘĀ**, sf., pl. *spāf*, *spāthi*, sabie, *épée, Nic, 502. Sinonime: *apālā¹, coārdā³*. - Cf. gr. σπάθη - < lat. *spatha* „épée longue”.

SPAΘÎ, sm., pl. *spathād*, treflă, *trèfle (jeu de cartes), Dal, 194; Mih, 473. - < σπαθί „~”.

SPAZMÓ, sm., pl. *spa:mádz*, spasm, «spasme, convulsion», Dal, 194; Nic, 502. — < σπασμός „~”.

SPĂHIDL'KE, sf., pl. *spăhidl'ki*, impozit, «impôt, contribution», Fr, I, 104. — Cf. *te. sypanylyq* (664) „service militaire de *sypany*”.

SPĂLĂTOREĂSĂ?, sf., *spălătoreăse*, spălătoreasă, «laveuse, lavandière», W, II, 242; Nic, 502 (*spălătorează!*). — V. *spălătură*.

SPĂNÁC, sn.; **SPĂNÁKE**, sf.; **SPĂNÁKIŪ**, sn., pl. *spănă'i*, spanac, «épinard», Dal, 194; Nic, 502; Mih, 472; PScr, 246; GEI, 204. — < σπανάκι „~”.

SPĂRÁNGĂ, sf., pl. *spăránçi*, sparanghel, «asperge», Nic, 502. — < σπαράγγι „~”.

SPĂRGĂMINTU, sn., pl. *spărgămintluri*, spargere, «action de casser, de briser; cassement», Fr, I, 185; CalGrB, 93. V. *aspărgăclăne*. — < *spărgu*.

SPĂRGÂNÁME, sf., fără pl., mulțime de scutece, «quantité de langes»: *fieluri/i dil spărgândme* (copilași din scutice), PenB, VII, 17. — < *spărgan*.

SPĂRTÍNĂ, sf., pl. *spărtln'i*, odgon, «câble», Dal, 194; Nic, 502; Mur, IV, 84; PETim, 18. — Cf. și gr. σπαρτίνα „petite corde (de sparte)”. — < it. *spartina*.

SPĂSTRĚSCU (*mi*), vb. IV, (*spăstrîi*, -*rit*, -*rire*), curăți, «1° nettoyer — v. *căbărăsescu*; 2° răfler — v. *čuplěscu* 2° etc.; 3° manger, avaler — v. *aruculěscu* 2° etc.; 4° tuer — v. *šcurtědz* etc.», Dal, 194; Nic, 503; Mih, 473; PScr, 247; GEI, 204; DR, III, 233 (dr. *păstra*, apud REW, 6255). — 1°: *spăstrim căsa* (curățăm casa); 2°: *parădzl'i l'i spăstrî* (banii i-a șterpelit), PB, 312⁴; 3°: *na alstu himunice s' lu spăstrěšti* (poftim acest pepene verde ca să-l măninci, să nu rămână nimic din el), Lum, V, 150; 4°: *ca s' lu-ălbă spăstrilă* (ca să-l curățe, să-l ucidă), PAnt, 145. V. *păstrěscu*, *păstrăsescu*. — Cf. și alb. *spastronj* „nettare. purificare”. — < σπαστρέω „nettoyer; răfler”.

SPĂSTRĚRE, sf., pl. *spăstrîri*, curățire, «nettoyage; curage; action de filouter, de tuer», Dal, 194; Mih, 473; Lum, V, 150.

SPĂSTRĚT, -*lă*, pl. *spăstrîi*, -*le*, curățit, «nettoyé; filouté; tué», Dal, 194; *dî măllu spăstrilă fe eră, nu l'i spîlă dip prăšl'i* (fiind prea curată din fire (= fiind certată cu curățenia), prazul nu l-a spălat deloc), Lum, II, 128; un *fur...* *fu spăstrî dî lăle Căla cu afeđ tufěke* (un bandit... a fost ucis de unchiul Nicolae cu acea pușcă), Lum, I, 191.

SPĂTÁL'E, sf., Mur, IV, 85 — v. *păstál'e*.

SPĂTÁR, sm., pl. *spătári*, spătar, «qui fait et qui vend des ros de métier à tisser», Dal, 194. — < *spătál*.

SPĂTÁL'ŪSĚSCU (*mi*), vb. IV (*spătál'ŭsil*, -*sil*, -*sire*), risipi, «dissiper; ruiner», Dal, 194; Nic, 503. V. *spătál* și sinonimele *hărgěscu*, *xuđylpsescu*. — < σπαταλώ „dissiper”.

SPĂTÁL'ŪSĚRE, sf. pl. *spătál'ŭsirî*, prăpădire, «action de dissiper», Dal, 195.

SPĂTÁL'ŪSĚT, -*lă*, pl. *spătál'ŭsil-te*, ruinat «dissipé», Dal, 195.

SPĂTEÁDZĂ¹, sf., pl. *spătědz*, lealea, «tulipe», Mih, 473. V. *păteádză*. — < ?

SPĂTEÁDZĂ², sf., pl. *spătědz* v. «mînlătór», GrS, IV, 379. — < ?

SPĂΘÁT, -*lă*, pl. *spăthái*, -*le*, zvelt, «análu, spăthái (înalt, tras printr-un inel), Fl, II, 6, 5. — < σπαθῆτος „traîneur de sabre”.

SPEÁSE, sf. pl., scutece, «langes (pour les nourrissons) — v. *spărgan* și *spes*, AD, IV, 373 (< lat. *spissus* „serré, dense, compact”); RF, II, 56-57 (< lat. **spasa* < **expansa* [: *pansa* „qui marche en écartant les jambes”]. — < ?

SPEL (*mi*), vb. I, *spăla*, «laver; filer; (se) sauver», Dal, 195; Nic, 503; Mih, 473; PScr, 247; PB, 699; PAnt, 487. — 1°: *li spîlăși?* (te-ai spălat?); 2°: *s' li spîlă'm* (să le spălăm, să o ștergem, să fugim), PGr, 141; BațP, 15; BNA, III, 110; 3°: *ma tr' oără li spîlă'* (dar imediat a fugit, a spălat putina), BațN, 7 — v. *șpirluěscu*. V. *aspél*, *șpul'luěscu*.

SPÉNDZĂ, sf., pl. *spéndză*, monedă, «monnai sans aucune valeur», Mur, IV, 85. — V. *pénge*, *piněșu* și alb. *penés* „moneta di argento”, *spénzē* „spesa”.

SPÉRMĂ, sf., pl. *spérmale*, spermă, «semence; germe; sperme», GrS, VI, 387. — < σπέρμα „~”.

SPES, *speăsă*, pl. *speși*, *speăse*, des, «épais», Dal, 194; GrS, IV, 86; REW, 8160. — 1°. *lu alun'li' vėrzi*, *speși* (In alunii verzi, deși), Fl, II, 4, 5; 2°. *păl'turi speși* (arbuști spinoși deși), Fl, II, 4, 12; 3°. *sită speăsă* (sită deasă); 4°. *pértea speăsă* (coama deasă), Fl, I, 1, 3; PAnt, 342. Sinonime: *desă*, *ndisă*², *plénosă*². V. *speăse*. — < lat. *spissus* „serré, dense, compact”.

SPÍDĂ, **SPÍĂĂ**, sf., pl. *spide*, *spíde*, vijelie, «vent, ouragan; flèche; vipère», Dal, 194; Mih, 473; Mur, IV, 86. — 1°. *himoăsa spídă*, CosP, 48 — v. *himós*; 2°. *s' himusiră ca văr' spídă* (se năpustiră ca o vijelie), Velo, 64; BNA, V, 94; 3°. *zbură ca spída călu* (calul zbura ca vijelia?), Lum, V, 205; 4°. *zboără... ca spídă și plămbu* (zboară... ca săgeată (?) și ca glonte), PLit, 1047; Pant, 206; BNA, V, 34. — Pentru sensul «vipère», cf. și *scurpidă*, ca și dr. *aspídă*. — Cf. vsl. și bg. *áspida* „serpens; aspic” < ἀσπίς „aspic”.

SPÍGIŪR, vb. I, Mih, 474; CAR, 354 — v. *spriġiūr*.

SPILÁRE, sf., Dal, 194; Nic, 503; Mih, 474 — v. *aspláre* și *láre*.

SPILÁT, -tă, Dal, 194; Nic, 503 — v. *asplát* și *lată*.

SPÍLĂ, sf., pl. *spile*, peșteră, «grotte, caverne», Mur, IV, 86. — 1°. *páll'i di tru spílă* (jură cu n'ílă (păsările din peșteră cirpeau cu milă), Velo, 22; BNA, V, 69; 2°. *dzi'nă di tu spílă* (zină din grotă), GrB, 3, 25; 3°. *vile di tu spile* (iele din peșteri), CalGrB, 61; 4°. *az, ġlone, bān'm ca tu 'nă spílă* (astăzi, voinice, trăim ca într-o cavernă), GrB, 1, 8; RA, 190; BNA, IV, 64. V. *spilée*, *spil'edăă*. — < σπήλαιον „~”.

SPILÁTŪRĂ, sf., pl. *spiláturi*, spalătură, «lavage; lavasse; plat ordinaire», Dal, 194; Nic, 503. — V. *spel*, *spălătoreasă*.

SPILÉE, sf., pl. *spilē*, PScr, 247; GEI, 204 — v. *spil'edăă*.

SPILÍNGU, vb. III, Mih, 474; CAR, 354 — v. *spriľingu*.

SPIL'EĂŪĂ, sf., pl. *spil'el*; **SPIL'ĪŪ**, sn., pl. *spil'e*, peșteră, «grotte», Nic, 503; PB, 699 — v. *spílă* și sinonimele *piștredăă*, *șcămbă*.

SPÍNDZUR (*mi*), vb. I, Dal, 194; Nic, 503; Mih, 474; PScr, 247. — 1°. *calóthă di Tine că mașl Ti spíndzură* (ferice de Tine că numai Te-au spinzurat), BNA, III, 130; 2°. *arcoărea... 'și 'spíndzură' tîmbărea* (frigul... și-a atîrnat mantaua, frigul... s-a întărit), PB, 699; 3°. *spíndzură' nă'rile* (a lăsat în jos nă'rile = s-a amărit), PB, 104 — v. *năre* 8°; 4°. *ġlone — si-l'ġ spíndzuri apála di ġuše* (voinic să-i atîrni sabia de gît = voinic din cale afară, încît merită să poarte paloș), PB, 24. — V. *aspíndzur*.

SPINDZURÁRE, sf., pl. *spíndzurări*, spînzurare; atîrnare, «action de pendre, d'accrocher», Dal, 194; Nic, 503; Mih, 474; PB, 699.

SPINDZURÁT, -tă, pl. *spíndzurát*, -le, spînzurat, «pendu; baissé; embrouillé; coquin», Dal, 194; Nic, 503. — 1°. *eăse spíndzurát di cucóșu* (e spînzurat sau atîrnat de nuc); 2°. *cu căplu spíndzurát tînnă* (umbra cu capul aplecat), PLit, 851; Pant, 53; 3°. *armăse cu nă'rile spíndzuráte* (a rămas mîhnit), PB, 833⁷; 4°. *u-alăsă' spíndzurátă luyuria* (chestiunea a lăsat-o încurcată, nerezolvată), PB, 339³; PGr, 141; 5°. *ună sujătă di pséfti, spíndzurát* (o cîrdășie de mincinoși, de ticăloși), BațN, 5. — V. *aspíndzurát*.

SPINDZURÁTŪRĂ, sf., pl. *spíndzuráturi* «vaurien», Baț, 15.

SPÍNĚIU, sm., pl.?, spînz, «ellébore vert, herbe à sétons, helleborus purpurascens», Dal, 194; Mih, 474 («perce-neige»); PLit, 318; *culeándza u vindleă'm cu spínġiu* (boala culeándza o vindecăm cu spînz). — Cf. mgl. *spreńgu* (GrS, VII, 201; CapM, III, 272) și alb. *shpendrë* „specie di erba”. — < ?

SPÎN, (*spi'nă*), pl. *spîn* (*spi'ne*), *spîn*, *âmberbe*; *chauve*, Dal, 194; Nic, 502; PB, 402¹. — 1°. *și spîn și bun nu s' fățe* (*și spîn și bun nu se poate*), PLit, 631; 2°. *tu-ai! munte*

spin și-andlă (pe acel munte pleșuv și înalt), BNA, I, 14; 3°. *făță spi'nă* (față fără fir de păr). Sinonim: *kîose*. — Pentru etimologie, cf. Dens, I, 202; DR, IV, 1282; REW, 8118 *b*. — < lat. **spanus* < *σπανός* „naturellement dépourvu de barbe”.

SPINÁC, (-că), pl. *spîndăși*, (-fe), *spin micuț*, «petit imberbe»: *dzi'se un spinăc* (a zis un spin micuț), FI, II, 3, 4; *făță spîndăc* (obraz fără barbă).

SPÎNTIC (*mi*), vb. I (*spînticăi*, -căi, -căre), *spinteca*, «éventrer», Dal, 194; Mih, 472; GrB, 29; *în'i yne s' mi spi'ntic* (îmi vine să mă spintec), LP, 177; BNA, II, 16; 82. V. *dispi'ntic*, și *pi'ntic*. — < lat. *ex-pantleare*.

SPÎNTICĂRE, SPÎNTICĂT, Dal, 82; 194; *ma ține spînticăre* (mai bine spintecare), ArE, 24 — v. *dispi'nticăre*, *dispi'nticăi*.

SPLIMĂRE, sf., Nic, 507 — v. *splmăre*.

SPLÎNĂ, sf., pl. *splîne* și *splîn'i*, *splînă*, «rate», Dal, 195; Nic, 505; PScr, 247. — 1°. *angușescu splina* (ghicesc (prezic examinînd) splina), PAnt, 269; Bair, 69; 2°. *ăre splînd* (e suferind de splînă). — V. *asplînsescu*, gr. *σπλην*. — < lat. *splen*, -*enis* „rate”.

SPÓL'E, sf., pl. *spól'e*, pradă, «proie», Mih, 474; PFon, § 161. Sinonime: *alimără*, *pl'edăcă* etc. — < it. *spoglia*.

SPOR, sn., pl. *spodre*, sămînță, «semence; graine», Mih, 474; *spor di himunie* (sămînță de pepene verde); *avăși'i frîngu spodre* (bogații sparg semințe), PenB, V, 107. Sinonim: *si-mînță*. — < *σπόρος* „sem”.

SPRĂGĂN, -nă, pl. *sprăgân'i*, -ne, cu corp scurt și picioare lungi, «qui a des longs pieds et le corps court» (grămosteni): *feță sprăgănă*. V. *sfrăgan*. — < ?

-**SPRĂ**-, prep., PScr, 247. — Această prepoziție apare în următoarele numerale compuse: *ân(ă)sprădzăfe*, *dósprădzăfe*, *trésprădzăfe*, *pátrusprădzăfe*, *șisprădzăfe*, *șásprădzăfe*, *șáptisprădzăfe*, *óptusprădzăfe*, *noúăsprădzăfe*, *ân(ă)sprăyînçit*, *dósprăyînçit*, *trésprăyînçit*, *pa(tru)sprăyînçit*, *șisprăyînçit*, *șásprăyînçit*, *șáplisprăyînçit*, *óplusprăyînçit* și *noúăsprăyînçit*. — Începînd cu Miklosich, unii filologi consideră compunerea acestor numerale ca fiind un calc slav — cf. *noúăsprădzăfe*. V. *sprî*. — < lat. *supra* „en dessus, par-dessus”.

SPREALÍMTU, -lă: *alimtu*, *sprealimtu* (lins, prea lins), PLit, 421 — v. *sprlîmtu* — < *sprî* + *alimtu*.

SPREÁMIT¹, sm., pl. *spreámîi*, excrement, «excrément», Nic, 506. Sinonim: *căcălă*. — V.:

SPREÁMIT² (*mi*), vb. I, cu rară circulație, screme, «s'épreindre, faire des efforts pour»: *și spreámîlă trî un cacafîngu* (se screme pentru o bagatelă), PGr, 142. — V. *sprem*, *sprimăre* și:

SPREÁMITĂ, sf., pl. *spreámîle*, scremere, «épreinte; effort», Mur, IV, 88. — Cf. *srîngu* 3°.

SPRELÍNGU, vb. III (*sprelîngu*, -îngu, -îndître), *linguși*, «flatter», Gram, 301. — V. *alîngu*.

SPREM (*mi*), vb. I (*sprimăi*, -măi, -măre) — v. *spreámîi*, —, Nic, 506; Mur, IV, 88; REW, 3057 (< lat. *exprimare*). Sinonim: *srîngu* 3°. — < ?

SPRI, prep., spre, «vers; du côté de; après». 1°. *sprî mine vin'edă trêl oámin'i* (spre mine veneau trei oameni), Al, 1903, 69; 71; 2°. *un sprî un — ti l'edă haráđa* (unul după altul — te apucă bucuria = e o plăcere), Lum, II, 152; PAnt, 170; BNA, II, 44; 135; 3°. *un sprî un di gîlon'i* (care mai de care de mîndri), BNA, II, 70; 4°. *un sprî un tăci'n'le luț* (ca costume, toți care mai de care), PAnt, 162. — În dacoromâna veche: „mulți se sculară spre mine” (HPs, 157¹¹; 6²; CPsal, 34⁴); „zi spre zi lu împăratu adaugi” (HPs, 157¹¹; CPsal 116³); „adăogînd fără-lege spre fără-lege” (Dens, II, 407) etc. — V. *-spră-*, *disúpră*, *prisápră*, *súpră*. — < lat. *super* „en dessus, par-dessus”.

SPRIBĂȘŪ, vb. I — v. *bașû* —, a prea săruta, «trop baiser»: *tăta l'i spribășû pri dól'i* (tata i-a prea sărutat pe amîndoi), Jb, XVI, 204.

SPRIČIŬ, sn., pl. *sprīce*, fluturi (pe cămașe), «feuille métallique employée comme ornement», Jb, XIII, 90. — V. *asprīčŭ* și mgl. *sprīčĕ* (CapM, III, 28).

SPRIĠIUR (*mi*), vb. I — v. *aġlŭr*, *ġlur*, *prīġlŭr* —, conjura, «jurer fortement, conjurer», Dal, 195; Nic, 507; Mih, 475; PScR, 247. — 1°. *lu sprīġlurĕ s' trġġĕ ml'nĕ* (l-am conjurat să renunțe), GrB, 227; PAnt, 232; BNA, IV, 152; 2°. *nīŝt li sprīġlurĕd* (dînșit le-au conjurat, le-au pus să jure solemn), PB, 159³⁷; 3°. *și-u ġlurĕ și-u sprīġlurĕ* (și o jură și o conjură), Fr, I, 182; BNA, III, 28. V. și *sprīġlŭr*. — < lat. *ex-perjurare*.

SPRIĠIURĂRE, sf., pl. *sprīġlurĕrl*, conjurare, «action de conjurer», Dal, 195; Nic, 507; PB, 700.

SPRIĠIURĂT¹, sn., pl. *sprīġlurĕturĕ*, jurămint solemn, «serment solennel», PB, 700.

SPRIĠIURĂT², -tă, pl. *sprīġlurĕd*, -le, conjurat, «conjuré», Dal, 195.

SPRIIMNĂRE, sf., pl. *sprīimnĕrl*, urdinare, «état de diarrhée», Dal, 195; Nic, 506. V. *prīimnĕre* și sinonimul *surdīstre*.

SPRIIMNĂT, -tă, pl. *sprīimnĕd*, -le, urdinat, «qui a (eu) la courante», Dal, 195.

SPRIIMNU (*mi*), vb. I (*sprīimnĕl*, -nĕl, -nĕre), urdina, «avoir la diarrhée», Dal, 195; Nic, 506. V. *prīimnu*. — < lat. *ex-perambulare*.

SPRILĂŬ (*mi*), vb. I (*sprilĕl*, -lĕl, -lĕre), a prea (spă)la, «trop laver», Jb, XIII, 89. — V. *laŭ*.

SPRILĖMTU, -tă, pl. *sprilĖmĕl*, -le, piștit, prelins, «sur lequel a glissé un liquide», Dal, 195; Nic, 506. — V. *sprealĖmtu*.

SPRILĖNDZIRE, sf., pl. *sprilĖndzirĕ*, piștire, «action de couler, de glisser le long de (en parlant d'un liquide)», Dal, 195; Nic, 507.

SPRILĖNGU (*mi*), vb. III (*sprilĖnșu*, -mtu, -ndzire), piști, «couler tout le long de; s'écouler à travers; se faufler», Dal, 195; Nic, 506; Gram, 301 («adulter»); Mac, 44; 45. V. *sprilĖngu*, *lingu*. — < lat. *ex-per-lingere*.

SPRILĖNGU, -gă: *fĕġa a l'ĕl sprilĖngĕ* (fața ei lungăreață), Lum, II, 350; BNA, IV, 101 — v. *sprilĖngu* și *prilĖngu*.

SPRĖMA, adv., după, «selon; d'après», Cod, 12¹⁰; Jb, I, 44; CEI, 82; PhOr, II, 446. — 1°. *sprĖma ſi 'ŝl-ĕre simĖnĕtĕ* (în conformitate cu ce și-a semănat), Cod, 99 b²⁴; 2°. *sprĖma bĕnĕle ſi ĕre fĕptĕ* (după binefacerile ce a făcut), Cod, 99 b²⁵. V. *sprĖti* și *cĕta*. — < bg. *sprĖma* „~”.

SPRĖMARE, **SPLĖMARE**, Nic, 507; **SPRĖMEARE**, REW, 3057 (apud...?), sf., pl. *sprĖmĕrl*, *splĖmĕrl*, *sprĖmĕrl*, scremătură, scremere, «ténésme, épreinte» — V. *spreĖmil*, *sprem*.

SPRĖNDZEĂNĂ, sf., pl. *sprĖndzeĕne*, sprinceană, «sourcil», Mur, IV, 89. — V. *dzeĕnĕ* 1°, *sufrĖnșeĕdĕ*. — < lat. *supercilium* „soreil”.

SPRĖTĖNDU, vb. III, PScR, 247 — v. *sprilĖndu*.

SPRĖTI, prep. și adv. «selon, d'après — v. *sprĖma*; comme pour, vis-à-vis», Mih, 475; CEI, 83. — 1°. *sprĖti cap ſi cĕĕlĕlĕ* (după cap și căciulă); 2°. *sĕ-nĕl l'ĕdĕ ŭnĕ feĕtĕ sprĖti mlĖne* (să-mi iau o fată ca pentru mine), PenB, VIII, 53; 3°. *sprĖti cĕlu, mĕlĕ ĕĕste ma n'ĕĕ* (față de cal, cătrul e mai mic), Mur, IV, 89; 4°. *cum vrel tĖne ſ' sprĖte tĖne* (cum vrei tu și conform cu tine), (Mulviște). — Formă nordică, ca și *sprĖma*. — < bg. *sprĖti* „~”.

SPRUNĂME, sf., fără pl., spuză multă, «quantité de cendre chaude, de braise», Dal, 195; Nic, 507.

SPRUNĂRE, sf., pl. *sprundĕrl* «action de couvrir de braise», Dal, 195.

SPRUNĂT, -tă, pl. *sprundĕl*, -le, acoperit cu spuză, «couvert de cendre chaude», Dal, 195; Nic, 507.

SPRŬNĂ, sf. (pl. *sprĖne*), spuză, «cendre chaude, braise», Dal, 195; Nic, 507; DR, III, 885. — 1°. *li volĕ ca sprĖna n sin* (te vreau ca spuza în sin), PLit, 631; 2°. *draſl ca sprĖna ſ'*

ca *arina* (diavoli mulți ca spuza și ca nisipul), PB, 423³²; 466³⁵. V. *spūrā*, *spārnā*. — Cu s-, probabil, de la *spodium* „cendre” < lat. *pruna* „charbon ardent, braise”.

SPRUNĖDŽŪ, vb. I (*sprundī*, -*nāt*, -*nāre*), a acoperi cu spuză, «couvrir de cendre chaude, mêlée de braise; cuire sous la braise», Dal, 195; Nic, 507. — < *sprūdā*.

SPUΔĀXĖSCU, vb. IV (*spuđāxlī*, -*xīl*, -*xīre*), studia, «étudier», Nic, 505; GEI, 204.

— < σπουδάζω „~”.

SPUΔĀXĖRE, sf., pl. *spuđāxīrī*, studiere, «action d'étudier», Nic, 505.

SPUΔĀXĖT, -*tā*, pl. *spuđāxīlī*, -*le*, studiat, «qui a fait ses études, qui a étudié», Nic, 505.

SPUΔĖ, sf., pl. *spuđīlī*, studiu, «étude; instruction», Nic, 505; PScr, 247; GEI, 205.

— < σπουδή „~”.

SPULÁITE, adv., multumită, «grâce, heureusement», Nic, 505; GEI, 204; GrS, I, 345. V. *šákīr*. — < σ πολλὰ ἔτη < εἰς πολλὰ ἔτη „je vous remerci, merci; heureusement”.

SPŪLBIR¹, sn., pl. *spālbīre*, spulber, «poussière»: *munī dī nedāā mplīn'ī*, cu *spālbīr* și *nīodāre* (munți plini de nea, cu praf și cu nourii [sau mioare? — v. *n'īōr*], Trib, I, 5, 13. — V. *pālbīre* și:

SPŪLBIR² (*mī*), vb. I (*spulbīrātī*, -*rāt*, -*rāre*), spulbera, «nettoyer de poussière; poulvériser, réduire en poussière, anéantir», Dal, 195; Nic, 505; Mih, 475. — 1°. *spālbīrā strān'īle* (curățată de praf hainele); 2°. *vīmtul spālbīrā* (vīntul ridică praf), PB, 700; 3°. *sī spulbīrā cīnd mī vīdeā* (cīnd mă vedeau se făceau praf; dispăreau ca pulberea), PLit, 1019; PAnt, 39. V. *aspūlbīr*. — < lat. *ex-pulverare*.

SPULBIRÁRE, sf. pl. *spulbīrārī*, spulberare, «action de couvrir de poussière, de nettoyer de poussière, d'anéantir», Dal, 195; Nic, 505; Mih, 475; PB, 700.

SPULBIRÁT, -*tā*, pl. *spulbīrātī*, -*le*, spulberat, «couvert de poussière; porté par le vent; aventurier», Dal, 195; Nic, 505.

SPUMÁRE, sf., pl. *spumārī*, spumare, «action d'écumer, de mousser», Dal, 195; Nic, 506.

SPUMÁT, -*tā*, pl. *spumātī*, -*le*, spumat, «qui a moussé, qui a de l'écume», Dal, 195; Nic, 506; *āll'ī aruđēā spumātī* (armăsarii nechezau spumați), BNA, V, 45.

SPŪMĀ, sf., pl. *spūme*, spumă, «écume; mousse», Dal, 195; Nic, 505; Mih, 475; PScr, 247; PAnt, 487. — 1°. *fāja-l'ī ālbā ca spūma* (fața-i albă ca spuma), PB, 410⁸; 2°. *arl'slu ca spūma dī lāple* (risul dulce ca spuma de lapte), PB, 319³⁰. — < lat. *spuma* „écume”.

SPUMĀTŪRĀ, sf., pl. *spūmātūrī*, spumă, «de l'écume», Dal, 195; *yīnlu aēslu cāste spu-mātūrā* (vīnul acesta e numai spumă).

SPUMEÁN, sn., Nic, 435 — v. *pomeán*.

SPUMĖDŽŪ, vb. I (*spumātī*, -*māt*, -*māre*), spuma, «écumer, mousser», Dal, 195; Nic, 505. — 1°. *ūnd-zīle spumā nīngā* (unde (valurile) încă spumegau), Lum, II, 352; BNA, IV, 105; 2°. *cālu aveā spumātā dī mūltā alōgāre* (calul spumegase de multă alergare), Fl, I, 2, 10. — < lat. *spumare* „écumer”.

SPUMÓS, -*mođsā*, pl. *spumōšlī*, -*moase*, spumos, «écumeux», Mih, 475. — < lat. *spumosus* „écumeux”.

SPUN, (*mī*), vb. III și II, Dal, 195; Nic, 506; Mih, 475; PScr, 247. — 1°. *nī dī-arā'ū nu pot sī-l'ī spun* (nu pot să-ți spun nici de rău, din cauza răului), LP, 73; PAnt, 273; Bair, 110; 2°. *și l'ī-sī spēse dīnīnte* (și i se arată înainte, în față), PB, 143³⁸. — V. *aspūn* și † dr. *spāre* (CPsal, 485).

SPUNEÁRE, sf., pl. *spunērī*, spunere, «action de dire, de raconter, de montrer», Dal, 195; Nic, 505; Mih, 475; PScr, 247. — 1°. *nu-āre tu vīr grālū spunēdre* (nu poate fi exprimat în nici o limbă), Velo, 31; PAnt, 325; BNA, V, 101; 2°. *mūrī fir' dī spunēdre* (a murit fără a fi spus nimic), Baț, 17.

SPŪNIRE, sf., pl. *spūniri*, Mih, 475 — v. *spunedre*.

SPŪRĂ, SPŪRNĂ, sf., pl. *spūre, spūrne* (nord), Dal, 195; Mih, 475; PB, 700; W, II, 104; *că-l tru spūră friplu* (că e fript în spuză), CȘc, 22. — V. *sprună*, gr. (σ)προύσα (Boga, I, 320) și:

SPŪZĂ, sf. (pl. *spūze*), spuză — v. *sprună*, «braise; résidu de charbons pulvérisés; légère éruption», Dal, 195; Mur, IV, 91; PB, 700; DR, II, 549. — Cf. alb. *shpūze* „bragie ardente; cenere caldă”; bg. *puza* „braise”; dr. *spuză*. — lat. ? **spudla* < *spodium* „cendre” + *pruna* „braise”?

SST!, interj. «tais-toi !, silence !»: *sst! tăfé!* (sst! tăceți), Lum, II, 246; PAnt, 217; BNA, IV, 73. — Cf. și bg. *stū!* „chut ! silence !”

STĂFLĂ, sf., pl. *stăfli* «bandelette de cuir que les Aroumains font passer sous les plates des pieds pour maintenir étendus leurs *člodri!* / sous-pied». — < *σάφνη* „cordeau”.

STĂLĂ, sf., pl. *stăle*, strănă, «stalle», PScr, 247. Sinonim: *stlisdă*. — < it. *stallo*.

STALŪ (*mi*), vb. I, Mih, 476 — v. *astălŭ*.

STĂMĂ, sf., pl. ?, liniște, «silence», Dal, 195; Mur, IV, 91. — V. *ștămă*.

STĂMBĂ, sf., pl. *stănči*, stambă, «1°. imprimerie, typographie — v. *tîpuyrafte*; 2°. cotonnade, indienne — v. *pělă*», Dal, 195; Nic, 508; Mih, 476 (*stămpă*); PScr, 247; GEI, 205; AI, 1903, 35. — < *στάμπα* < it. *stampa*.

STAMBÓLE, sf., pl. *stamból'i*, baniță, «boisseau (= 20 litres)». Sinonime: *alčékl* etc. Cf. dr. *stamboală*. — < tc. *ystamboul* (74) (< ελς την πόλιν).

STĂMNĂ, sf., pl. *stămn'i* și *stămne*, amforă, «grande cruche, amphore», Dal, 195; Nic, 508; Mih, 476; PScr, 247; GEI, 205; *să-n' l ūmplu stămnile cu apă arăfe* (să-mi umplu amforele (urcioarele mari) cu apă rece), GrS, IV, 234; 206. — Cf. și alb. *stămnë* „brocca”. — < *στάμνα* „cruche”.

STĂNCĂ, sf., pl. *stănči* «?», FI, I, 6, 4 — v. *liturin'e*.

STĂNE, sf., pl. *stăn'lur'i* și *stăn'i*, stină, «parc à moutons — v. *culăr*; fromagerie. — v. *cădăre*», Dal, 195; Nic, 508; Mih, 477; PB, 700; PAnt, 487; CEI, 83 (< vsl. *stană* „firmitas”); GEI, 205; GrB, 92. — 1°. *stăne di ctn'i nu s' făfe* (stină de cîini nu se poate), PGr, 142; 2°. *jilós la stăne pl'ndze un c'ntic di flulără* (la stină plînge jalnic un cîntec de fluier), Fr, I, 71; BNA, I, 46; 3°. *cînd bágă-Armă'n' l'i stăn'lur'le* (cînd aromânii instalează stîni), BNA, I, 48; 4°. *s' turnără pri la stăn'lur'i* (se întoarșă pe la stîni), PLit, 1048; PAnt, 207; BNA, V, 35; 5°. *si-aspărgu-a noastră stăn'i* (se strică ale noastre stîni), GrB, 3, 14. — Cf. gr. *στάνι* „parc de moutons” și, aici, *stîná*.

STANÉŪ, sm., Kats, I, 87. Circulă în compusele *di-pistanéu, pri-stanéu*. — V.:

STAN'ÍÓ, sm., fără pl. violență, «contrainte, violence»: *u lo cu stan'íólu* (o luă cu forța).

— < *στανιό* „~”.

STĂRE, sf., pl. *stărl*, stare, «action de rester», Dal, 195; PB, 700; Gram, 301; Lum, II, 190 («avoir, fortune» — *sens savant*); *nu eră trî stăre* (nu era de stat, de pierdut timp), FI, I, 1, 3; PAnt, 343. — V. *stăleare, staŭ*.

STAȘIŌNĂ, STAȘIŌNE, sf., pl. *stașlōn'i*, gară, «station, gare», FI, I, 5, 9. — V. *stașlōne, staθmó*.

STATÉRĂ, sf., pl. *statére*, cîntar, «romaine», Dal, 195; *cu statéra nă u-ăștiplă'm* (ne o așteptăm cu cîntarul), PLit, 923 — era obiceiul ca, în ziua nunții, cînd sosea la casa mirelui, zestrea miresei să fie cîntărită. — V. *stătire* și it. *stadera* „bilancia”.

STATÍRŪ, sm., pl. *statiri*, statir, «monnaie»: *și va s' dfl'i ună statiră* (și vei afla un statir, un aspru), Dum, 68¹⁵. — < dr. *statir* (cf. gr. *στατήρ* „monnaie” > lat. *stater* „~”).

STAΘMÓ, sm., pl. *staθmáz*, gară — v. *stașlōne*; pichet, «gare; poste». — < *σταθμός* „~”.

STAȚIONE, sf., pl. *stațion'i* — v. *staționă* —, Dal, 195. — < it. *stazione*.

STAŬ, vb. I și II (*stătăt, -tăt, stăre și stăteare*). — Indic. prez.: *staŭ, staŭ, stă, stăm, staŭ, stă*; imperf.: *stăteam, stăteai, stătea, stăteam, stăteai, stătea*; perf.: *stătăt, stătăt, stătăt, stătăt, stătăt, stătăt*; imperativ, pers. a 2-a sg.: *stă!* (dar *dă, fă*) — cf. vdr. *stă!* (Dens, II, 247) și *stă* (Dens, II, 247; CPsal, pp. cxcv, 61°, 486), *sta*, «rester; s'arrêter; habiter», Dal, 195; Nic, 507; PSer, 247; PB, 700. — 1°. *si stăteări s' misuri pelturle* (dacă ai sta să numeri foile de plăcintă), PLit, 605; 2°. *stănda si ti mînduști* (stînd să te gîndești), PLit, 1049; PAnt, 64; 3°. *si stăteări limba a cîntărilor* (dacă s-ar opri limba cîntărilor), FI, I, 4, 8; 4°. *Iarba stătă* (iarba s-a oprit de a mai crește), FI, II, 1, 1; BNA, II, 64; 5°. *noi stăm Sărănă* (noi locuim la Salonic) — v. *șed* 3°. — < lat. *stare* „se tenir debout; demeurer; séjourner”.

STĂULĂ, sf. pl. *stăule, grajd, «curie; étable»*, Nic, 508. Sinonime: *ahure, patos, pleanșă*. — < *σταῦλος* „~”.

STAVRAȚ, sm., pl. *stavraț, vultur auriu, «gypaète barbu»*: *ca stavrațlu fi s' todrnă la pâl'i-l'i dil curbău* (ca vulturul auriu care se întoarce la puil lui din cuib), ArE, 16. Sinonime: *vultur* etc. — < *σταυραετός* „~”.

STAVRŬ, sm. «septembre», PAnt, 487. Sinonim: *Γ'ιζμάειλν*. — < *σταυρός, σταυροῦ* „croix”.

STAVRUTĂ, adv., așezare turcească, «(seoir) les jambes croisées», PIm, II, 212; *șidêf stavrută* (așezați-vă cu picioarele cruciș, turcește). — < *σταβρωτός* „croisé”.

STAXEĂŬĂ, sf., pl. *staxêl, picătură, «goutte»*: *nu am staxeăuă di apă* (nu am nici picătură de apă). Sinonime: *kică¹, kicută, lăngulă*. — < *σταξιά* „~”.

STAZMÎȚĂ, sf., pl. *stazmîțe*: *pî'ne stazmîcă* — v. *ftazmîc*.

STĂ¹, prep., peste, «sur, au-dessus»: 1°. *vap! stă gâl'lnă* (*vap!* (dă-i, lovește) peste găină), Réc, 37; 2°. *hoăra... si anvăleă lu loc cu mîntile stă n'să* (satul... se învălea (se îngropa) în pămînt cu muntele peste el), Réc, 47. — V. *stî*.

STĂ², invar., sfînt, «saint», Nic, 507. — V. *si'ntu, Stă-Vîn'irl* etc.

STĂCÎN, sm., pl. *stăcî'n'i, tăciune, «tison»* (Sărăcu), CAR, 338. — V. *tuține*.

STĂFIDĂ, **STĂFIDĂ**, sf., pl. *stăfidz, stafidă, «raisin sec»*, Dal, 196; Mih, 476; PSer, 247; PB, 700; GEI, 205. V. *stăhidă*. — < *σταφίδα* „~”.

STĂFIDUSĂ (*mi*), vb. IV (*stăfidusit, -sit, -sire*), stafidi, «se secher; se rider», Dal, 196; Nic, 509; *auăale si stăfidustră* (strugurii s-au stafidit). — < *σταφιδιάζω* „~”.

STĂFIDUSIRE, sf., pl. *stăfidusiri, stafidire, «action de se sécher»*, Dal, 196.

STĂFIDUSÎT, *-tă*, pl. *stăfidusit, -te, stafidit, «séché»*, Dal, 196.

STĂFILÎT, **STĂFLÎT**, sn., pl. *stăf(i)lile, omușor, «uette; uvule»*, Mur, IV, 91; Dal, 195. — < *σταφυλίτης* „~”.

STĂHIDĂ, sf., PLit, 12; *si u hrăneshi lut cu stăhidz* (să o hrăneshi mereu cu stafide), PLit, 925 — v. *stăfidă*.

STĂHIMĂ, sf., PB, 700 — v. *stăhimă*.

STĂLĂĂESCU, (*mi*), vb. IV (*stălăit, -lăit, -ăire*), instala, «placer, installer»: *lu udă... eră stălăit arăbăllu* (în cameră... era instalat războiul), LP, 101. — V. *stălă*, it. *stallare* (șk stăne 3°). — < ?

STĂ-MĂRIE, sf., Sfînta-Fecioară, «Sainte Vierge»: *tricură ș' dodăle Stă-Măril* (trecură și cele două sărbători Sîntele-Mării), RA, 98; BNA, II, 40; *și n dzi'lile di Stă-Măril* (și în zilele de Sînte-Mării), PAnt, 157; BNA, II, 4 și p. vii. — V. *Stă-Mărie* și dr. *Stămărie* (Timoc, 38; 40, 41 etc.).

STĂMĂRIE, sf., pl. *stămăril, fel de iarbă, «sorte d'herbe à cinq brins»*, Lum, I, 5; LL, IV, 216. — Cf. alb. *mëndrë* „salvia romana, menta” și it. *santamaria* „erba amara”.

STĂMĂȚIRE, sf., pl. *stămățiri* — v. *astămățire* —, PLit, 265. — < σταματήρα „δργανον δι' οὗ σταματῶσι μύλων”.

STĂMĂȚESCU, STĂMĂȚIRE, STĂMĂȚIT, Nic, 508 — v. *astămățescu, -țire, -țit* și *staū* 3°.

STĂMBĂSĂESCU, STĂMBUSĂESCU (mi), vb. IV (*stămbusii, -sît, -sîre*), imprima, «imprimer», Dal, 196; Nic, 508; *lă și stămbusi ține tru mādăūă* (li s-a întipărit bine în creier), Lum, V, 215. — V. *stămbă* și sinonimul *lipusăescu*. — < σταμπώνω „~”.

STĂMBUSĂIRE, sf., pl. *stămbusări*, imprimare, «action d'imprimer», Dal, 196; Nic, 508; *stămbusăirea a cărților* (imprimarea cărților).

STĂMBUSĂIT, -tă, pl. *stămbusări, -te*, imprimat, «imprimé», Dal, 196; Nic, 508.

STĂMĂNĂ, sf., pl. *stămăni* «semaine», Dal, 191; Nic, 477; Mih, 476; Cod, 58 b¹². — 1°. *’nă stămăni nă și-âlde coasa* (o săptămână și haide coasa), Fr, I, 69; PAnt, 180; BNA, III, 46; 2°. *ūnă veără ș’ trei stămăni* (o vară și trei săptămîni), GrS, I, 79. — Cf. dr. *stămna mari*, DVran, II, 300. — < *stptām’ nă*.

STĂMNĂR, sm., pl. *stămnări*, olar, «qui fait des stămne»: *lu l’-va kéfea a stămnărlut*, *aclo l’-băgă minășea* (ulciorarul (olarul) îi pune ulciorului toarta acolo unde îi vrea cheful, acolo unde îi place), Lum, II, 316 — v. *minășe* 1°. — < *stămnă*.

STĂMNICE, sf., pl. *stămnice*, ulcior mai măricel, «cruchon», Mih, 476; PLit, 30; *făvurla n’l-deade stămnicea* (fierarul mi-a dat ulciorul), PLit, 30. V. *počlă*. — < *stămnă*.

STĂNGU, -gă, PScr, 247 — v. *astîngu*.

STĂNIPSĂESCU, vb. IV (*stănipsii, -sît, -sîre*), păstra, «durer; conserver; vivre». — 1°. *ylie nu poște si stănipsăscă* (nici pahar nu poate să păstreze), Fl, I, 4, 9; 2°. *nu stănipsăște fumeăl’ea* (familia nu rezistă), Fl, I, 4, 9. — < ?

STĂPĂȚĂ, sf., pl. *stăpăți*, cursă, «piège», GrS, II, 400. — 1°. *vâlpea, cît eâte di șireătă, căde tu stăpăți* (vulpea, cît e de șireată, tot cade în cursă), PLit, 659; 2°. *stăpăța u băgă’...* *lu șteă că suntu șoări* (cursa a pus-o... unde știa că sînt șoareci), Lum, VI, 6—8, 52. Sinonime: *bătăi, pâyidă*. — < bg. *stoplen* „~”.

STĂPUĂESCU (mi), vb. IV (*stăpuii, -uîl, -uire*), stăpîni, «(s’)arrêter, se maltriser», Mur, IV, 93; PhOr, II, 451. — 1°. *s’ lu stăpuști* (să-l oprești), Cod, 23²⁵; 2°. *s’ nă stăpuimă di amărlî* (să ne stăpînim de la păcate), Cod, 35 b²⁶; 3°. *stăpuł-te, nu îl aspără* (stăpînește-te, nu te speria), Cod, 28 b²⁶; 4°. *s’ l’i stăpuimă di rale lăcre* (să-i oprim de la lucruri rele), Cod, 119 b⁷; 25 b²²; 43 b¹²; 97¹⁶ — v. *căpistrusăescu*; 5°. *cătricu si stăpui tru lăclu fi l-cl’eamă Ararat* (corabia s-a oprit la locul ce se cheamă Ararat), Cod, 71¹² — v. *astămățescu*. — < alb. *stëpem* „tirarsi indietro”.

STĂRGU, vb., I, Jb, XVI, 204 (Tirăna) — v. *strig*.

STĂRKĂESCU, vb. IV, PB, 701 — v. *astrăkăescu, străkăescu*.

STĂRNĂȚ, vb. I, Nic, 509; *mul’eărea stărnulă’* (femeia a strănutat), PB, 69²⁵ — v. *strănăt, stărnulăd-ă*.

STĂRNĂȚARE, sf., pl. *stărnățări*, strănutare, «action d'éternuer»: *lu stărnățarea țe feățe* (în strănutul ce făcu = cînd a strănutat), PB, 69²⁶.

STĂSĂESCU (mi), vb. IV (*stăsii, -sît, -sîre*), monta, «dresser, élever, monter, poser». V. *astăsăescu* și *stăldăescu*. — < *στέγω* „~”.

STĂTEARE, sf., pl. *stătări* «action de rester», Dal, 196; Nic, 509. V. *stăre*.

STĂȚIRE, sf., pl. *stătiri*, cîntar, «romaine; peson», Nic, 509. V. *cîntăre* și *statără*. — < *στατήρι, στατήρ* „~”.

STĂȚUT, -tă, pl. *stătuti*, -te, stătut, 1°. *las, fatigué* — v. *avursit*; 2°. *rance, croupi*, Dal, 196; Nic, 509; PB, 701. — 1°. *călu eâte stătut* (calul e obosit); 2°. *ăpă stătută* (apă necurgă-

toare, apă învechită), *cărne slătută* (carne alterată). — Ca subst. : «3°. stature, taille» : *a(él) slătut, a(é) buldă* (aceeași statură, aceeași culoare), PB, 456²³.

Stă-Vîn'iri, sf., Sfinta-Vineri, «Saint-Vendredi», Mih, 477; PB, 701; PIm, II, 211; *trădzedm un mare cor, ca Avdela tră Stă-Vîn'iri* (trăgeam o horă mare, ca la Avdela de Sfinta-Vineri), BNA, II, 30. — V. *Sti-Vîn'iri*.

STĂVRUSĂSCU (mi), vb. IV (*slăvurusi*, -sîl, -sire), crucifica; întilni, «crucifier; croiser, s'entre-croiser», PScr, 247; GEI, 205. — V. *astăl'tă 1°, ncrul'édzū*. — < σταβρόν «croiser».

STEĂJER, sm., pl. *steăjeri*, steajer, «poteau qui est planté au centre de l'aire» (Túrcea). — < vsl. *stežerū* „cardo = pivot”.

STEĂO, STEĂŪĂ, sf., pl. *steăle*, stea, «1°. étoile; 2°. extrêmement beau; 3°. deviner; 4°. nier; 5°. bayer aux cornelles», Dal, 196; Nic, 509; Mih, 477; PScr, 247; GrB, I, 6. — 1° : *s' cădă ūnă steđo* (să cadă o stea), PAnt, 148; *că'pri c'te steđle* (capre multe cîte stele), PB, 279³¹ — v. *arină, sprună 2°* etc.; 2° : *nurăr'ile a l'el — mă'sa a steđul'el* (nurile ie — frumoase ca mama stelei), PB, 34⁶; 3° : *arcă' tu steđle* (a aruncat (a dat, a cercetat) în stele), PGr, 142; PB, 412²⁷; *dre steđă būnă* (are stea bună, e norocos), PGr, 142; 4° : *si acă'fă' dī steđle* (se apucă de stele = a negat) — v. *hăsa*; 5° : *misură steđlile* (numără stelele, hoinărește), PLit, 631. — Pentru fonetica consoanei duble *LI-* (în aromână : *steđă*; în dacoromână : *stea* — ca și *nedă* și *nea*, *șeđă* și *șed*, etc.), cf. și PFon, § 215. Pentru forma nordică *steđo*, alături de ce am dat sub *dăo*, cf. și *nođ' „9”* (sub *spitrându 2°*), *ođ' „ouă”* (sub *spînșoără*) etc. — Pentru anumite aspecte etnofolclorice, cf. PMic, articolul *Steaua*. — < lat. *stella* „étoile”.

STĖPSU, sn., pl. *stĖpsuri*, vină, «aute; tort; délit», Dal, 196; Nic, 510; Mih, 477; PScr, 247-248; GEI, 205; PAnt, 487; *om f'lră ni'f un stĖpsu* (om fără nici o vină), Cal. 1911, 144; *carl s' mi-a'fă'f cu stĖpsu* (dacă mă veți găsi cu vină), PB, 99¹¹. — Formă nordică, aceeași cu *stĖxim*. — V. *stĖpsescu*.

STĖRĂ, sf., pl.?, o plantă, «espèce de plante...», Lum, IV, 135. — < ?

STEREUSĂSCU, vb. IV, PScr, 248; GEI, 205 — v. *stiriusăscu*.

STĖRNĂ, sf., pl. *stĖrne*, cisternă, «bassin; citerne», Dal, 196; Nic, 509; PB, 701; GEI, 205; PAnt, 488 («espèce de citerne que l'on fait dans les terrains pierreux et dépourvus d'eau») — v. *stirnos*. — < στέρνα „~” < it. *cisterna*.

STĖRPU, *steărpa*, pl. *stĖrki, steărpe, stĖrp*, «stérile; brehaigne», Dal, 196; Nic, 509; Mih, 477; PScr, 248; DR, II, 549—550 (< alb. *šterpë*); X, 443—445. — V. *astrăkăscu*. — 1°. *tri'fă pri-aclo un stĖrpăr cu steărpile* (pe acolo trecea un sterpar cu sterpele), PB, 317¹⁰; 2°. *amitrăođn'ea eară steărpa* (împărăteasa era sterilă), PB, 315¹⁰. — v. *marmără*. În italiană : *stirpa* (Rohlf, II, 300); „stĖrpa — V. di Scalve — agnello di un anno” (RBerg, 121); „stĖrppa — pecora matricina” (Spōtti, 168). — În albaneză : *stĖrpe* „capra, pecora sterile”. — PhOr, II, 641 și 736 : < lat. **ex-stirpus*. — < lat. **stĖr(l)pus* < στέρυπος „stérile”.

STI, prep., pe, peste, «sur; au-dessus; pour», Dal, 196; Nic, 514. — 1°. *si alină' sti ūse* (se sui peste ușă), PB, 59¹⁸; 2°. *s' alnă' sti alună* (se urcă pe (în) alun), WTh, 292; 3°. *cī'nță un cuc sti Stă-Mărie* (cîntă un cuc pe biserica Sfinta-Mărie), PenB, II, 273; 4°. *cu coăsa sti anūmir* (cu coasa pe umăr), PenB, II, 276; 5°. *moł, tīne dī sti čirădke* (măi, tu de pe cerdac), PLit, 876; 6°. *strigă dī sti bālcone* (strigă de pe balcon), FI, II, 2, 8; 7°. *mușul'ele dī sti loc* (frumusețile de pe pămînt); 8°. *stal sti keđtră* (stai pe piatră), Foti, 71; PAnt, 260; 9°. *s' moără sti 'nă kleā dī apă* (să moară pentru o picătură de apă), Lum, II, 154. — V. *stă*, *stră*, *stri* (și *stihplu*).

STIC, sn. (pl. *sticuri*), clipă, «clin d'oeil, instant», Dal, 196. — 1°. *il kirdul trī un stic dī oără* (I-am pierdut pentru o (într-o) clipă de oră), Lum, I, 223; 2°. *iâte aște s' feă'lră tī un stic* (toate acestea s-au făcut într-o clipă), FI, II, 3, 3; 3°. *un stic s' nu ai arthâte* (să nu ai liniște nici un moment), FI, II, 6, 3; 4°. *lrī un stic si-a'fă' tu lūmea alăntă* (timp de o clipă

s-a găsit în lumea cealaltă), PenB, II, 276. V. *stih*² și sinonimele *minătl*¹, *minătă*, *ténge*. — Corespunde gr. *στιγμή* „instant, moment” (v. *stiymlé* „~”). — < ?

S'TI-CĂ, STICĂ, conj., dacă, «și» (nord): *stică vîzú* (dacă văzu), PB, 237³¹. Sinonime: *dîsi*, *măcă*. — *si*¹ *căstl* *că*.

STICĂTOĂRE, sf. — v. *sticătoăre*.

STIFA, Lum, V, 219 — *stifă* și *piripăkl*.

STIFALĂTĂ, sf., pl. *stifaléle*, tuzluc, «botte, bottine», Dal, 196; CȘc, 12; *dăo tră cu stifaléti* (două erau cu ghetă de lac), PLit, 943. V. *stivalétă*, *stiflă*. — < it. *stivaletto*.

STIFĂNE, sf., pl. *stifă'n'l*, cunună, «1°. couronne de marié(e) — v. *crună*, *surlel*¹ 3°; 2°. forme de badines tressées dans laquelle on fait durcir le fromage appelé *cășcăvâl*. — 1°: *stifă'n'l bună!* (cununie fericită!); 2°: *la gălél, l'ngă stifă'n'l* (la găleți, lingă calapoade de cășcaval), PenB, VI, 49. — < *στέφανο* „couronne de marié(e); cercle; cerceau”.

STIFĂ, STIFĂ', invar., invizibil, «invisible (fantôme; esprit; lutin); va-t-en», Dal, 196; Mih, 477. — 1°. *fă-te stifă'* (fă-te nevăzut, du-te la naiba) — v. *cusure*, *risle*; 2°. *stifă' s' fedje* (nevăzut s-a făcut, a dispărut), PGr, 143; 3°. *li fedje stifă' lute lucrurile* (toate lucrurile le-a făcut dispăruite); 4°. *s' fedjiră stifă' di ntr' ócl'i* (s-au făcut nevăzuți din ochi, din văzul nostru), FI, I, 2, 9. — V. *défi*, *răsădînă*, *stifusescu* (și alb. *stihó* „fantasma”, gr. *στυφός* „acerbe; revêche”). — < ?

STIFUSĂSCU, vb. IV (*stifusă*, -*sit*, -*sire*), dispărea, «disparaitre; anéantir», Dal, 196; Nic, 516; Mih, 477; GrS, VI, 387; Ob, 34. — 1°. *s' tukiră și să stifusiră n'll'le di nîmăl'e a Armă'n'llor* (mille de nămaie ale aromânilor s-au topit și s-au prăpădit, au dispărut), VAR, 128; 2°. *nóllu lu stifusi mașl tr' únă singură dzuđă* (austrul l-a prăpădit numai într-o singură zi), Fr, I, 190; PB, 171¹⁰; 3°. *ascundél-oă, stifusi-oă* (ascundeți-vă, dispăreți!), Al, 1903, 100; 4°. *grăllu, ma s' grl, asbură, si stifusi, nu arm'l'ne fivă di nls* (cuvîntul, dacă s-a grăit (s-a rostit), a zburat, a dispărut, nu rămîne nimic din el), Al, 1903, 32. — V. *stifă*.

STIFUSIRE, sf., pl. *stifusiri* «action de (faire) disparaitre», Dal, 196; Mih, 477.

STIFUSÎT, -*tă*, pl. *stifusîi*, -*te*, dispărut, «disparu», 196.

STIFMÎE, sf., pl. *stiymlé*, moment, «instant; moment», Mih, 477. V. *stic*. — < *στιγμή* „~”.

STIH¹, sn., pl. *stihuri*, vers, «vers», Dal, 196; Nic, 511; PScr, 248; GEI, 205. — Cf. și alb. *stiho* „verso”. — < *στίχος* „~”.

STIH², sn.: *tr' un stih di oărá pâlătea si umplă di lume* (într-o clipă de oră (într-o mică de ceas) palatul s-a umplut de lume), Lum, II, 75 — v. *stic*; *stih di plodte* «pluie bat-tante», Kats, I, 87 — v. *d'rêe*.

STIHĂRE, sf., pl. *stihă'ri*, stihar, «tunique de prêtres», Mur, IV, 96; GrS, VI, 386. — < *στέφανον* „~”.

STIHIE, sf., pl. *stihii*, fantomă, «fantôme, revenant; génie», GEI, 205. — 1°. *dipân hima* ..., *ca stihile, băitrl, băitrl di cărvă'n'l* (coboară la vale...), *ca fantome, șiruri, șiruri de caravane*, Lum, II, 135; BNA, IV, 40; 161; 2°. *îi hoără 'șl-ăre stihia a l'el carl u-aveđl'e, u dpără* (orice sat își are genul lui care îl apără, îl păzește), GrB, 141. — V. *stihló*, *stihlă*, *stuhie*.

STIHIMĂ, sf., pl. *stihime*, *stihn'l*, pariu, «pari, gageure — v. *acățătără*», Nic, 511; Mih, 477; PScr, 248; GEI, 206. — 1°. *lo mi-acăță stihimă* (eu mă prind în rămășag, eu fac prin-soare), PB, 346³²; 2°. *avem kibăpe di stihimă* (avem cheap rezultat din prinsoare, din pariu). — < *σολήμια* „~”.

STIHLO, sm., pl. *stihedz*, stafie, «revenant, fantôme; dragon faboulex», Dal, 196; Nic, 511; PB, 701 (și *stihlă*); PAnt, 488. V. *stihie*. — < *στοιχείον* „revenant”.

STIHÍPTU, sm., pl. *stihípti*, junghiu, «point pleurétique» (Cl'isúra), Mur, IV, 97. Sino-nim: *glángl'lu*. — < *stl* + *hiptu*?

STIHÎŪ, sm., pl. *stihîl*, smeu, «dragon fabuleux»: *bândă un stihîu* (viețuia un zmeu), PB, 14¹⁸; *neco fug mănșl'i ca stihîl* (munții fug încolo ca balauri), Foti, 72; PAnt, 261. — V. *stihlô* și alb. *stihî* „spettro, fantasma”.

STIHÎUSÉSCU (mi), vb. IV (*stihlusi*, -sit, -sire), a transforma în stafie, «mettre à la base d'une maison, qui doit être bâtie, un coq tué, un agneau tué etc., qui, après 40 jours, devient revenant», Dal, 196; GEI, 206; *trêtle nă stihlusră* (pe toate trei ne-au zidit), PAnt, 73. — < στοιχειών „devenir un revenant”.

STIHÎUSÎRE, sf., pl. *stihlusrî* «action de murer un être tué», Dal, 196.

STIHÎUSÎT, -tă, pl. *stihlusi*, -le, devenit stafie, «devenu revenant», Dal, 196.

STIKÉSCU (mi), vb. IV (*stikîl*, -kit, -kire), scuipa, «cracher (Gópeși): *nu stiki* [sic] *pi ăltu, că căde pi tine* (nu stuchi pe altul, căci scuipatul cade pe tine), ZP, II, 724. V. *ascăktū*. — Cf. și dr. *stipî*. — < ?

STIL, sn., pl. *stiluri*, stilp, «pilier»: *măncîl'i ca stiluri di băsérifi* (molizi ca stilpi de biserici), LP, 176; BNA, II, 14. Sinonim: *stur*. — < στῦλος „colonne; pilier”.

STIMPINÁT, sm., pl. *stimpináf*, diavol, «diable», Mih, 478. Sinonime: *sitlnd'*, *tartacál* etc. — < ?

STÎMTU, -tă, pl. *stîmfi*, -le, stins, «éteint; inquiet, fiévreux; maudit, que le diable l'emporte», Mih, 478. — 1°. *fóctu ăste stîmtu* (focul e stins); 2°. *cîmbă'n'ile, astîmte, dipriună asună, asună* (clopotele, neastimpărate, sunau, sunau mereu), Lum, II, 246; BNA, IV, 74; 3°. *di hir adără fâne... astîmfile* (din fir fac funie... bătu-le-ar să le bată), CalGrB, 49; 4°. *astîmtul mî-acăfă di mî'nă* (blestematul mă apucă de mină), GrS, IV, 206; 245; 5°. *inși stîmtul ta ș' mî creăpă* (a ieșit blestematul ca să mă enerveze), PLit, 847. V. *astîmtu, stîngu, curănă* 4° și, morfologic, *stîmtu* etc.

STÎNGĂLE, sf., pl. ?, țurcă, «1°. bâtonnet (jeu d'enfants); 2°. ivre-mort», Mih, 478; Mur, IV, 97. — 1°. *aflucă'm stîngale* (jucăm țurcă); 2°. *lu-adră' stîngale* (l-a îmbătat tun), Mih, 478; PGr, 143 — v. *hrup* 3° etc. — (V. *téngală*). — < ?

STÎNGU (mi), vb. III și II, Mih, 478; PB, 701 — v. *astîngu*.

STINUHURÎE, sf., pl. *stînuhurîl*, strîmtoare, «embarras, perplexité», Nic, 509; GrS, VI, 387 Sinonime: *angusă, sicléte* — < στενοχωρία „~”.

STINUHURSÉSCU (mi), vb. IV (*stînuhursîl*, -sit, -sire), strîmtora, «embarrasser; inquiéter», GrS VI, 387. — < στενοχωρῶ „~”.

STINUHURSÎT, -tă, pl. *stînuhursîl*, -le «inquiété, gêné», Nic, 509.

STIPÁRE, sf., pl. *stîpărî*, cerc, «cercle»: *hir di sîrmă anvitîl pri un fêrc'lu* (*stîpáre*) (fir de mătase învîrtit pe un cerc numit stipáre), Lum, V, 118. — < ?

STÎPSE, sf., pl. *stîpsurî*, piatră acră, «alun», Dal, 196; Nic, 516; Mih, 478; PScr, 248; GEI, 206. — < στῦψις „~”.

STÎPSÉSCU, vb. IV (*stîpsîl*, -sit, -sire) — v. *stîpsescu* —, Dal, 196; Nic, 511; Mih, 478; PScr, 248; *cândă l'i stîpsedă dun'edăa* (parcă li era de vină lumea), PB, 72¹⁰. — < **plîsescu* < πταῖω „commettre une faute” (cf. *stazmîtcă*).

STÎPSÎRE, sf., pl. *stîpsîrî*, greșire, «action de faillir», Dal, 196; Mih, 478.

STÎPSÎT, -tă, pl. *stîpsîl*, -te, vinovat, «fauteur, coupable», Dal, 196; *a stîpsîlilor préfi lă si aplecă nărea* (preoților vinovați li se apleacă plîsul), CBiog, 30. V. *stîpsîl* și *stîpsu*.

STIPSUNÉRE, sf., pl. *stîpsunérî*, borhot, «marc, résidu de pommes ou de prunes ou de poires sauvages», Dal, 196. V. *stîpse, stîpsuséscu* și sinonimul *prîstîndă*. — < στῦφο-νερόν.

STIPSUSÉSCU, vb. IV (*stîpsusîl*, -sit, -sire), a colora cu *stîpsunére*, «colorer des tissus de laine dans la *stîpsunére*, à l'aide de la *stîpsunére*», Dal, 196: *intli, țesătura albă se fierbe în zeama de stîpsunére*; apoi, scoasă, țesătura e presărată cu praf de *arîzâre* pisată; *tu felu acesta, țesătura nu se decolorează*. V. *lulăktū*. — < *stîpse*.

STIPSUSÍRE, sf., pl. *stipsusiri* «action de colorer à l'aide de la *stipsunére*», Dal, 196.

STIPSUSÍT, -tă, pl. *stipsusiț*, -le «coloré avec de la *stipsunére*», Dal, 196.

STIRIUSÉCU (mt), vb. IV (*stirusiț*, -săt, -sire), fixa, «fixer; affermir; consolider». V. *stereusécu*. — < στερεώνω „~”.

STIRIUSÍT, -tă, pl. *stirusiț*, -le, consolidat, «consolidé», Nic, 509.

STIRNÓS, -noasă, pl. *stirnóști*, -noăse, pietros, «pierreux et aride»: *vă'l'turle stirnóse* (văile pietroase și aride), Lum, V, 9, 16; PAnt, 333; *la noi, mûlți mûnți sântu stirnóști* (la noi, mulți munți sînt pietroși și arizi). — < *stérnă*.

STIRPĂR, sm., pl. *stirpări*, sterpar, «berger qui fait paître les brebis bréhaignes», Dal, 196; Nic, 511; PB, 317⁹. V. *stérpu* 1° și *căprár, mătrícár, nulinár, vácár, vitul'edr*. — Cf. și mgl. *stirpár* (PMegR, II, 118; GrS, VII, 203; CapM, III, 276). — < *stéarpă*.

STIRPÉSCU, STIRPUÉSCU, vb. IV (*stirpuț*, -uit, -uire), stîrpi, a deveni stearpă, «rendre ou devenir bréhaigne, stérile», Dal, 196; Nic, 511; *óile stirpuiră* (oile au stîrpit). — < *stérpu*.

STIRPUÍRE, sf., pl. *stirpuiri*, stîrpire, «action de rendre ou de devenir bréhaigne», Dal, 196.

STIRPUÍT, -tă, pl. *stirpuiț*, -le, stîrpit, «rendu ou devenu stérile», Dal, 196; *mûnți stirpuiri* (munți sterpi).

STIRPURÉT, STIRPURÍŪ, sn., (pl. *stirpuréturi, stirpuriuri*), sterpet, «troupeau ou nombre de brebis ou de chèvres bréhaignes», Dal, 196; Mur, IV, 95. — 1°. *noi avém mașt stirpurét* (noi avem numai sterpet), Fl, II, 4, 8; 2°. *păște... mașt stirpuriúlu* (paste... numai sterpetul), PenB, V, 50. — < *stéarpă*.

STIRUVÓTAN, sn., pl. *stiruvótane*, iarbă de stîrpit, «herbe qui rend les brebis ou les chèvres bréhaignes», GEI, 206; PLit, 300; 302. V. *stiruvótan*. — < στειροβότανον „~”.

STISÉSCU, vb. IV, Nic, 510 — v. *stásescu*.

STISÍĂĂ, sf., pl. *stísidz*, strană, «stalle d'église»: *luțescu și stísidzle* (lucesc și stranele), ICAR, 84. Sinonim: *stălă*. V. și *astásiďă*. — < στασιδίον „~”.

STIVALÉTĂ, sf., Lum, III, 375 — v. *stifalétă* și:

STIVÁLE, sf., pl. *stivă'l'l*, gheată cu git, «botte, bottine», GEI, 206; *cu stivă'l'l și sárícă lóle* (cu ghetă cu git și sarică neagră), PANT, 304; BNA, I, 136. — Cf. gr. σταβάλι. — < it. *stivale*.

STIVĂ, sf., pl. *stive*, grămadă, «tas, amas», Dal, 197; Nic, 510; Mur, IV, 98; GEI, 206. Sinonime: *cup, grămăďă, stoc, suró*. — < στοῖβα „~”.

STIVĂSÉSCU (mt), vb. IV (*stivăsiț*, -săt, -sire), «(en)tasser, amasser», îngrămădi, Mur, IV, 98. — < στοιβάζω „~”.

STÍZMĂ, sf., pl. *stízme, stízmate* și *stízmul* (cf. *mur*¹), zid, «mur, muraille», Dal, 197; Nic, 511; Mih, 478; GEI, 206. — 1°. *stízmile-s vâpsíte* (pereții sînt vopsiți), PB, 486²⁸; 2°. *arûpsim stízmile* (am găurit zidurile), GrB, 227; PANT, 233; BNA, IV, 153; 3°. *stízmurile a căsilor* (pereții caselor), Cal. 1911, 143. — V. *stízmu*-și sinonimele *mur*¹, *tih*. — < στῆσιμον „action de dresser”.

STÍZMU, sn., pl. *stízmul* — v. *stíz-mă* — : *stízmul dî lîlâte* (zidul de cetate), Cod, 111⁵ (morfologic, cf. *mur*¹).

STIZMUSÉCU, vb. IV (*stizmusiț*, -săt, -sire), înzidui, «entourer de murs», Dal, 197; Nic, 511; Mih, 478; *ȳie s' u stizmusedcă* (să o înziduiască de vie), PLit, 1044; *cu kétri u stizmusiră* (o înziduire cu pietre), PANT, 72. — < *stíz-mă*.

STIZMUSÍRE, sf., pl. *stizmusiri*, înziduire, «action de dresser des murs, d'entourer de murs», Dal, 197; Nic, 511; Mih, 479.

STIZMUSÍT, -tă, pl. *stizmusiț*, -le, înziduit, «entouré de murs», Dal, 197; Nic, 511.

STI-MĂRIE, sf., Mih, 476; PIm, II, 211. — 1°. *trícă Sti-Măria?* — *trícă vedra tr' Armă'n'i* (a trecut Sînta-Maria [15 August])? — pentru aromâni a trecut vara), PLit, 632; 2°.

si-adunără cu tră Stî-Mărte (s-au strins ca de Sînta-Maria, în mare număr), PLit, 632; 3°. *năcă tine ti feaște Stî-Măria, ș' mine yumăra?* (nu cumva pe tine te-a născut Sfînta-Maria, iar pe mine măgărița?), PLit, 632; 4°. *di vâ u-adăse Stă-Măria!* (că nenorocirea v-a adus-o Sfînta-Fecioară! = bate-v-ar Sfînta-Fecioară!), PB, 103²⁶; 5°. *și n dzî'lle di Stî-Mărl* (și în zilele de Sîntă-Mărie din 15 și 16 August), PAnt, 157; BNA, II, 4. — V. *Stă-Mărie* și dr. „sfîntă zi a Sîntă Măriei” (CronM, II, 67). — < lat. *saneta* „sainte” *Maria*.

STIM'NĂ, sf., PAnt, 488 — v. *stămi'nă*.

STÎNĂ, sf., pl. *stî'nî* — v. *stăne*. — 1°. *dăse la stî'nă al cîlnic* (se duse la stîna cîlnicului), PB, 402²⁴; 2°. *fă stî'nă cu birbêl* (fă stîna cu berbeci), PLit, 632; 3°. *ahîdre stî'nă*, *ahîdre cașă* (atare stîna, atare brînză), PGr, 143; 4°. *ică dăpă stî'nî* (sau după stîni), PAnt, 147. — Termenul străvechi, curent și general, e *cășeare*; *stăne* e un grecism, iar *stî'nă* pare a fi un dacoromânism.

STÎNGA, adv.: *ună căle apucă a ndreăpta, alăntă acăfă a stî'nga* (un drum apucă la dreapta, celălalt apucă la stînga), PB, 434⁷ — v. *astî'nga*, *astî'ngu*.

STÎNGĂCIU, -țe, pl. *stîngăci*, -țe; **STÎNGĂR**, -ră, pl. *stîngări*, -re, stîngaci, «gauchers», Dal, 196; PB, 701; Mih, 476. V. *driptăci* și sinonimul *vî'ncu*.

STÎNGU, -gă, Nic, 508; PB, 701 — v. *astî'ngu*.

STÎRCU, sm., pl. *stî'rți*, cocostîrc, «cigogne», Mih, 477; Mur, IV, 137; GrS, II, 400; RP, 10-11, 14; *fug și stî'r'tî'i cu părăcl'ea* (pleacă și cocostîrcii (berzele) perechi, perechi), BNA, I, 42. Sinonime: *lêlic*, *plîlcă* 1°. — V. *ștrăc* și alb. *stêrk* „cigogna”. — < vsl. *strūkū* „ciconia”.

STÎRXÊSCU, vb. IV, Dal, 198 — v. *străxescu*.

STÎ-VÎN'ÎRI, sf., Sînta-Vineri, «la fête Saint-Vendredi: 26 juillet». — 1°. *tra s' gîloacă trî Stî-Vîn'îri* (ca să danseze de Sînta-Vineri), PAnt, 157; BNA, II, 2; 2°. *Stî-Vîn'irea și Stî-Măria sântu căma măr'tle sărbătôrl di vedră trî Armă'nî* (pentru aromâni, Sfînta-Vineri și Sfînta-Marie sînt cele mai mari sărbători de vară). V. *Stă-Vîn'îri* și mgl. *Stăvinerî* (PMegR, II, 118; GrS, VII, 202). — < lat. *saneta Venere*.

STOC, sm., pl. *stôcuri*, grămadă, «tas, amas», Dal, 197; *stôcuri di lire* (grămezi de galbeni), PAnt, 311. — V. *stog* și sinonimele *stîbă*, *sumăredă* etc. — În greacă: *στόχος* ('Ανδρ, 343).

STOFĂ, sf., pl. *stôfe*, stofă, «éttoffe», Dal, 197; Nic, 512. — Cf. gr. *στόφα*. — < it. *stoffa*.

STOG, sn., pl. *stôguri* — v. *stoc* —, Dal, 197; Nic, 511; Mih, 479; PScr, 248. — 1°. *un stog di leămne* (o grămadă de lemne), PB, 60²⁰; 2°. *adunăte stog* (strînse grămadă), PB, 172²⁰; 3°. *căd:ă stog în păde* (căzu grămadă jos), PB, 362¹⁶; 4°. *ca stôguri di flurie* (ca stoguri de galbeni), PAnt, 239; 5°. *flurî di frî'nd:ă stôguri* (galbeni de frunze în grămezi), Bair, 69; 6°. *tărme... nă dau di lî'nă stôdze* (turme... ne dau stoguri de lînă), Cal, 1912, 101. — < vsl., bg. *stogŭ* „acervus; meule (de foin, de blé)”.

STOL, sn., pl. *stôluri*, flotă, «escadre; flotte», Mur, IV, 98; GrS, VI, 387; *prî amăre va si s' dăcă stôlu* (pe mare se va duce flota), CalGrB, 21. — < *στόλος* „~”.

STÔLE, sf., fără pl., îmbrăcăminte, «vêtement, costume; parure», Dal, 197; PAnt, 488; GEI, 206. — < *στολή* „~”.

STÔLIĂĂ, sf., pl. ?, podoabă, «parure; bijou», PScr, 247; GEI, 206. V. *stuliăă*. — < *στολιστή* „~”.

STÔLIZMĂ, **STÔLUZMĂ**, sf., pl. ?, mobilare, «ameublement, mobilier; embellissement», Mih, 479; GEI, 206; *vede stôluzma din căse* (vede podoaba din case), Velo, 31; PAnt, 325; BNA, V, 101. — < *στόλισμα* „décoration”.

STOMĂH, sn., PScr, 248 — v. *stumăhe*.

STÓPAN, sm., pl. *stópanî*, «bergerie?», GrS, IV, 380. — < alb. *stopán* „capo dei pastori”.

STRÁBAL, -lă, pl. *strábal'i*, -le, ştirb, «à qui il manque une ou plusieurs dents - v. *jimbu*, *ştirbu*; qui a la lèvre supérieure fendue», Mur, IV, 137. - < ?

STRÁHĀ, sf., Gram, 302 - v. *streáhă*.

STRÁJĀ, sf., pl. *strá'jl*, «garde, sentinelle», Mur, IV, 99; PScr, 248; CEI, 83. - 1°. *n'earse... pin' di strája a lui* (a mers... pînă la sentinela lui), Cod, 28 b¹³; 2°. *va si-l'i şádă strájă* (o să-i stea strajă, de veghe), Cod, 31 b⁶; 3°. *strájă la ócl'i şă la gúră* (pază la ochi şi la gură), Cod, 119 b¹⁵. Sinonim: *cărăuile*. - < bg. *straža* „~”.

STRÁN'Ŭ, sn., pl. *strán'e*, strai, «habits», Nic, 514; Mih, 480; PScr, 248; PAnt, 488; *strán'ŭlu fâje ómlu* (haina face pe om), PLit, 632; *strán'ŭle nu u ncăpeă* (de bucurie, hainele nu o încăpeau), PB, 132²⁰. - < ?

STRAT, sn., pl. *stráturŭ*, strat, «lit, couche; crosse d'un fusil - v. *cundăke*», Mur, IV, 101; *strat di pască* (strat de oţet), Lum, I, 299. - v. *arădă* 3°. - < lat. *stratus*, *stratum* „couverture de lit; lit; couche”.

STRATIFŌ, sm., pl. *stratiódz*, general, «général», BNA, II, 30. - < στρατηγός „~”.

STRATIŌT, sm., pl. *stratiŏf*, infanterist, «fantassin (grec)», PAnt, 488; GEI, 207. Sino-nime: *askirl'*, *suldát*. - < στρατιώτης „soldat”.

STRATŌ, sn., pl. *strátémale*, armată, «armée», PAnt, 488; GEI, 207. Sinonime: *askére*, *oásle*. - < στρατός „~” + στρατευμα „~”.

STRĀ, prep., deasupra, «au-dessus», Mih, 479; PScr, 248. - 1°. *minăstirea eră stră hoară* (minăstirea era în susul satului), Trib, II, 7-8, 23; 2°. *aġtămse stră hoără* (a ajuns de-asupra satului), Lum, V, 9, 19; PAnt, 337; 3°. *sum căle şi stră căle* (în josul drumului din pantă şi în susul (deasupra) drumului), PB, 60²¹; 4°. *bŏrġe stră bŏrġe* (datorie peste datorie), Cod, 42 b²⁴; 5°. *va s' hībă stră noi mărturŭ* (pentru noi vor fi mărturii), Cod, 41 b¹¹ - v. *stl*. - V. *stri* - < lat. *extra* „au dehors”.

STRĀAŬŞŬ, sm., pl. *străaúşl*, străbun, «aieul», Dal, 197; Nic, 513; Mih, 479; *dŭ la aúşl străaúşl* (de la moşi strămoşi), Lum, I, 223. V. *slăuúşă*. - < *stră* + *aúşă*.

STRĀBÁT, vb. III şi II, străbate, «traverser; pénétrer», Dal, 197; PB, 702; PAnt, 488; Velo, 30; BNA, V, 101. - 1°. *ŭe jále n'l-ti străbâte?* (ce jale mi te străbate?), Lum, IV, 168; BNA, I, 34; 2°. *mŭ străbătă arcódreă* (m-a răzbit frigul). - V. *stră* şi *bat*, precum şi *it. strabăttere*.

STRĀBÁTIRE, sf., pl. *străbátŭrl*, străbatere, «action de traverser, de pénétrer». - V. *străbâteăre*, *stribátire*.

STRĀBĀŞINĀ şi **STRĀBIŞINĀ**, sf., pl. *străbăşin'i*, burtă, «ventre»: *l'i-u dedde lu stră-băşină cu cuţătlu şi l'i-vŭrsă' mǎfăle* (i-a dat o lovitură în pintece (burtă) şi-i vârsă mâtele), PGr, 143. - (*stră* + *bŭşină*). Cf. mgl. *trăbăşonă* (GrS, VII, 211), *trubuşină* (GrS, VII, 212), *tărbuşonă* (Cap, III, 301), *tărbuşă* „éventrer” (CapM, II, 201 şi III, 278; < bg.).

STRĀBĀTEĂRE, sf., pl. *străbătérŭ*, diaree, «diarrhée - v. *işŭre*, *surdŭsŭre*», Dal, 116; 197. V. *străbăttere*.

STRĀ'GĀ, sf., pl. *strădzl*, strungă, «v. sinonimul *arúgă*¹». Jb, V, 333; CEI, 83. - < bg. *strŭga* „ruelle à conduire les brebis dans la bergerie”.

STRĀGL'EĂTĀ, sf., pl. *străgl'ěl*, străgheaţă, «fromage frais qui n'est pas filtré de son petit-lait», Dal, 197; Nic, 514; PLit, 271; DR, III, 616-617 şi DensAs, 187 (< lat. *stragulata* „couverture”); GrS, III, 429 (< lat. (*lac*) *strangulatum* „étranglé, étouffé”); CN, 170 (< lat. *extra-coagulata* „trop coagulé”). - La CFr, 166 apare sn. *străgl'eálu* (formă curentă la fărşe-roţi) şi e dat sinonim cu *ălcă*. - Cf. şi mgl. *strigl'edăt* (PMegR, II, 119; GrS, VII, 204; CapM, III, 277; < lat. **extracagata*), gr. στριγγίλα (Boga, I, 368); istr. *străpl'ăta* (Kov, 217). - < ?

STRĀJEÁR, sm., pl. *străjeđrl*, sergent de oraş, «gendarme gardien», PenB, VIII, 59. - < bg. *stražarŭ* „~”.

STRĂKÉSCU, vb. IV, Dal, 197; Nic, 513; *ari'urile va slăkească* (riurile vor seca), PB, 442⁴ — v. *astrăkescu, stărkescu* și *see*¹ 1°.

STRĂKIRE, sf., pl. *străkiri*, stîrpire, «action de sécher, de tarir, d'avorter», Dal, 197; Nic, 513.

STRĂKÎT, -lă, Dal, 197; Nic, 513; PB, 702 — v. *astrăkît* și:

STRĂKITURĂ, sf., pl. *străkitări*, picătură stoarsă; stîrpitură, «reste d'une boisson; avorton», Dal, 197; PB, 702; *așlit sântu niște străkitări* (aceștia sînt niște stîrplituri), FI, II, 7, 17 — v. *oumulără, zoumăt*.

STRĂMĂRE, sf., pl. *strămări*, (de)strămăre, «effilochage», Mih, 479. — V. *distrămăre, trămédză*.

STRĂMÁT, -lă, Mih, 479 — v. *distrămát, strămédz-ă*.

STRĂMĂTURĂ, sf., pl. *strămătări*, strămătură, «effiloches, effiloques», scamă, Mih, 479.

STRĂMBEATIC, sn., pl. *strămbătițe, strîmbătate, îniquité*, Jb, I, 40. — V. *strîmbă-lăte, strîmbu*² și *driptălic*².

STRĂMÉDZŪ (mi), vb. I (*strămái, -mát, -măre*), străma, (DHaț, 53), Mih, 479 — v. *distrăm, trămédz-ă*.

STRĂMLÎOR, -l'loără, pl. *strămlîóri, -l'loäre*, mior de doi ani, «mouton âgé de deux ans; brebis qui a mis bas deux fois», CN, 104 — v. *strifă*. V. *străn'li'lor*. — Cf. mgl. *strāml'ór* (CapM, III, 276). — < *strā + ml'or*.

STRĂMŪT (mi), vb. I (*strămulái, -lăt, -lăre*), strămuta, «déplacer, permuter; changer». — 1°. *ómlu, ... tru aușeálicu, nu poate si s' strămulă ca un tiniră* (omul, ... la bătrînețe, nu poate să se deplaseze ca un tinăr), Cod, 16 b²⁶; 2°. *păreásin'le strămulă mindură a minții afele rāle* (păresimile schimbă gîndurile cele rele ale minții), Cod, 120¹⁷. V. *mul*². — < lat. **extra-mutare*.

STRĂNGULSÉSCU (mi), vb. IV (*străngulsii, -sít, -sire*), scrînti, «(se) donner une entorse», Dal, 198; Nic, 513; GEI, 207. Sinonim: *cluzunsescu*. — < *σπαγγουλιζω* „~”.

STRĂNGULSIRE, sf., pl. *străngulsiri*, scrîntire, «luxation, entorse», Dal, 198.

STRĂNGULSÍT, -lă, pl. *străngulsii, -te, «luxé, foulé*, Dal, 198.

STRĂNIPÓT, STRĂNIPOÁTĂ, pl. *strănipói, -poáte*, strănepot, strănepoată, «arrière-neveu, arrière-niece»: *un nípót di strānpót* (un nepot de strănepot), PB, 102³¹; *ănd strāni-poátă di strāni-poátă* (o strănepoată de strănepoată), PB, 102⁴. — < lat. **extra-nepotus*.

STRĂNŪȘŪ, sn., pl. *strănūșe*, hăinuță, «petit vêtement (pour les enfants)», Dal, 198; *eră nviscătă cu strănūșe di hrísăfe* (era îmbrăcată în hăinuțe de fir de aur), FI, II, 4, 11. V. *strînót*. — < *stran'liu*.

STRĂNŪT, vb. I (*strănulái, -lăt, -lăre*), strănuta, «éternuer», Nic, 509; PB, 702. — V. *așlirmulédză, stárnăt, șlirnulédz-ă*.

STRĂN'ILÎOR, -loără, CDDE, 1101; CN, 104 — v. *strāml'lor* și *n'il'lor*.

STRĂN'IRISŪ, STRĂN'ÍŪ, sm., fără pl., îmbrăcămintă multă «quantité, nombre de vêtements», Dal, 198. — Morfologic, cf. *limnă stîrpură* etc. — < *stran'liu*.

STRĂPÁP, sm., pl. *străpăpi'n'i*, strămoș, «aieul — v. *pap*»: *aceși apucă'm di pap, străpáp* (așa am apucat din moși, strămoși), PB, 252³³. — V. *străaășă, străpărinte* și *propátor*.

STRĂPŪNGU, vb. III (*străpămușu, -pămtu, străpând:ire*), străpunge, «transpercer»: *pî Kéndra il străpânze* (pe Kéndra [= Andrei] îl străpunge), Velo, 22; BNA, V, 68. — < lat. *extra-pungere*.

STRĂUȘŪ (și **STRAUȘŪ** < *str(ă) + aüşă*), sm., pl. *străuși*. — 1°. *aüşli'i și străușli'i a mel'i* (bunicii și străbunicii mei), PB, 187²¹; 2°. *nă si află di aüşl, străușl* (ni s-a găsit (ne-a rămas) de la moși, strămoși), FI, II, 4, 8. — V. *străaășă, străpáp*.

STRĂVECL'IU, -vecl'e, pl. *străvecl'i*, străvechi, «archi-vieux», Mih, 480; PB, 702. — < *stră + vecl'iu*.

STRĂXESCU, vb. IV (*străxii*, -xit, -xire), consimți, «agréer; supporter; consentir», GEL, 26. — 1°. nu străxedește mî'nă (nu suportă mî'nă, are nervi), PLit, 695; 2°. niși străxiră s' dumească (dinsii au consimțit să domnească), PB, 106²⁴. V. *astrăxescu*, *străxescu*. — < στρέγω „consentir”.

STRĂXIRE, sf., pl. *străxiri*, suportare, «action de consentir», Dal, 198.

STRĂXIT, -tă, pl. *străxii*, -te, consimțit, «consenti, supporté», Dal, 198.

STREĂHĂ, sf., pl. *strehi*, streășină, «avant-toit — v. *puțăță, săceake*; espace de passage»; Dal, 197; Nic, 514; Mih, 480; PSer, 248; CEL, 83. — 1°. *divarligalul di căsă, căscăril'i si-adună s' gîtoacă — streăha cu kiculiile* (în jurul casei, cuscii se strîng ca să danseze — streășina cu picăturile de ploaie), PLit, 401; 2°. *și-alasă streăha-aspărtă* (își lasă streășina stricăță), Lum, IV, 167; PAnt, 288; BNA, I, 30. — V. *astreăhă, străhă*, gr. (ἀ)στρέχῃ, alb. *strêhë* „la parte sporgente del tetto”. — < bg. *strêha* „avant-toit”.

STREĂPIT, sm., pl. *streăpiti*, strepede, «acare, ver de fromage», Mur, IV, 102. — Circulă și *streăpide*, pl. *streăpidi*. — Cf. alb. *shdrep* „verme del formaggio” și PhOr, II, 734.

STREĂPITĂ, sf., pl. *streăpile*, dintele înțelepciunii, «dent de la sagesse», Mur, IV, 102. V. *măsedută* 1°. — < ?

STRÉCL'E, sf., pl. *strécl'i*, streche, «taon», DR, II, 824 (< lat. **oestricula*); DR, V, 780; *deade strécl'ea tu văfl* (a dat strechea în vaci), Fl, I, 1, 7. Sinonime: *dăvan*¹, *tădn*. — Cf. mgl. *strecl'tă* (PMegR, II, 121; CapM, III, 277), gr. στρέκλας „taon” și:

STRÉGLĂ, sf., pl. *strégile*, tăun, «taon», Mur, IV, 102. — V. *strécl'e* și bg. *strêkă* „taon”, gr. στρέκλας (Hris, 232; Boga, II, 183).

STRÉLĂ, sf., pl. *stréle*, praștie de elastic, «espèce de fronde d'élastique», CEL, 83. Sinonim: *lêngală*. — Cf. și alb. *strêlë*. — < bg. *strêla* „flèche, dard”.

STRÉMĂ, sf., pl. *strémale*, pogon, «arpent», GEL, 207. — 1°. *trêi strémale dipărte* (trei pogoane departe), PB, 435¹¹; 434¹⁴; 2°. *drăclu... acăță strémaltle* (diavolul... apucă cîmpii, fuge departe), PLit, 806. Sinonim: *péndă*. — < στρέμμα „~”.

STRES, *streăsă*, pl. *streși*, *streăse*, strîns, «serré; ceint; contraint; 2°. obligé; 3°. grave; catégorique; 4°. avare», Dal, 197; Nic, 514. — 1°. *nôdlu easte stres* (nodul este strîns); *cu nôlgiile ca stres* (cu mijlocul (talie) cam strîns încins), Lum, II, 127; PAnt, 181; BNA, III, 78; *fără streși s' dz'că* (au fost constrînși să zică), Fl, II, 3, 10; 2°. *căscărlu... u vidzû streăsă* (baciul... o văzu încordată situația = se văzu obligat), PLit, 798; 761; *li vidzû streăsi* (le-a văzut împrejurările strîmtorîndu-l, se văzu constrînși), PB, 108³²; 3°. *cu un grață lîgd și stres* (cu un grai încheșat și categoric), PAnt, 279; 4°. *strêslu s' l'ed și*, *nu și s' dă* (avarul știe să ia, nu și să dea), PLit, 632; *eră stres, stres — cl'eăla a drăcul* (era avar, avar — cheia drăcului), PB, 91⁶ — v. sinonimele *filăryr*, *scîlnëtu*, *îndăt* și proverbul friulan „Larg di boçe, strent di man” (Oster, 230). — V. *strîngu*.

STRI, prep., pe, peste, «sur, au-dessus — v. *stă*¹, *sti*, *stră*, *stri*», Dal, 197; Nic, 514; PB, 702; PAnt, 488. — 1°. *s'ntu afél'i ma lăll'i di stri loc* (sînt cei mai periculoși de pe pămînt), CBlog, 60; 2°. *stri je si-l lăll'tă* (peste ce să-l tai?), PLit, 32; 3°. *cu tăle hărlle stri n'ăsă* (cu toate harurile (calitățile) pe (în) ea), PB, 299³³; 4°. *feăta di stri ușe* (fata de deasupra ușii), PB, 59²²; 5°. *nimăt șidzûși sti apă arățe* (destul ai stat pe apă rece), Lum, II, 86; 6°. *lă deade sti vîreă a ôilor* (oilor le-a dat peste ceafă = le-a vindut; le-a prăpădit), PB, 428¹⁸; 7°. *si-afără sti êlor* (s-au găsit pe picior = au apărut imediat gata de acțiune), PB, 466³.

STRIBĂT, vb. III, Mih, 480 — v. *străbăt*.

STRIBĂTIRE, sf., pl. *stribătiri*, diaree, «diarrhée», Mih, 480; Lum, I, 186. — v. *străbătire*.

STRIC (*mi*), vb. I (*strică, -că, -căre*), strica, «1°. casser; gâter — v. *aspărgu*; 2°. rendre ou devenir phthisique — v. *uhlikédzâ*, Mih, 481; *st strică' dî képtu* (a devenit tuberculos) (gră-mosteni) — v. *cîrîescu* 4°. — Cf. mgl. *stric* (PMegR, II, 119; GrS, VII, 203; CapM, III, 277) și † it. *stricare* (BF, I, 269/32). — < lat. *extricare* „démêler”.

STRICĂTOĂRE, sf., pl. *stricători*, strecurătoare, «1°. passoire de laine employée dans les fromageries; 2°. courage», Dal, 197; Nic, 510 (*sticătoăre*), PB, 702. — 1°. *cășlu si stricădră tu stricători* (cașul se strecoară în strecurători); 2°. *nu-l'î fi'ne stricătoărea* (nu-i ține (nu rezistă) strecurătoarea = nu are curaj), PGr, 143; *Grécu u-ăre stricătoărea aruplă* (grecul e fricos), PLit, 688; PAnt, 7; *cunoștea cîni stricătoărea a gâgân'lor* (cunoștea bine rezistența grecilor), LP, 3 — v. *dzadîla, gâgan, cîrîcîr*. V. *stricôr*. — Cf. mgl. *stricătoare* (GrS, VII, 203; CapM, III, 277) și dr. *străcătoare* (DHaț, 334), *strecătoare* (PCin, 67). — < lat. **stercoratoria*.

STRICÔR (*mi*), vb. I (*strică, -ră, -răre*), strecura, a goli, a stoarce, a scurge «passer; filtrer; s'écouler à travers», Dal, 197; Nic, 510; Mih, 481; PScr, 248; PB, 702. — 1°. *stricădră cămădăa udă* (stoarce cămașa udă); 2°. *în'l si stricădră puterile din trup* (mi se strecoară puterile din corp), GrB, 227; PAnt, 233; BNA, IV, 153; 3°. *și l'l-si stricădră ocl'î'l pri n'î se* (și i se strecurau ochii privindu-le pe ele), PB, 223¹⁰; 4°. *ti stricôr, leă, dî bășeăre* (fa, te strecor (te sug) în sărutări), Fr, II, 220; BNA, III, 30 — v. *astôrcu*. — < lat. *stercorare* „fumer (les terres); vider, curer”.

STRICURĂRE, sf., pl. *stricurări*, strecurare, stoarcere, «action de filtrer, de vider», Dal, 197; Nic, 510; *u stricură' cōfa*; *ună stricurări și si neuculă' dîeun'edrlu* (a stors-o, a scurs-o (a golit-o) bînd cofa (plosca); odată (abia) golită, că cerșetorul s-a înviorat), PB, 90⁴.

STRICURĂT, -lă, pl. *stricurări, -te*, strecurat; golit, «passé; filtré; vidé», Dal, 197; Nic, 510; *ca asîmea stricurată* (ca argintul strecurat), PLit, 233 — cf. dr. „ca argîntu străcurat” (PMar, 128⁶⁶).

STRIF, adj. m., castrat, «châtré», CN, 169 — v. *clucutit, scupăt*; **STRIFĂ**: *oăle strifa* «brebis qui a mis bas deux fois — v. *străm'lor, străpôri*». — Cf. gr. στρήφος, στρήφω „tortiller”.

STRIG, vb. I (*strigă, -gă, -găre*), striga, «crier; parler fort; gronder; appeler», Dal, 197; Nic, 514; Mih, 481; PScr, 248; GrB, 130; PW, 1656; C, 1216. — 1°. *strigă' s' eădă* (a strigat să iasă), PB, 11²; 2°. *strigă Cōsta* (vorbește tare Costa), PAnt, 301; BNA, I, 130; 3°. *mul'edrea ca s' mî strigă* (ca femeia să mă dojenească), Lum, II, 243; BNA, III, 54; 4°. *strigă-l'î acșîfe* (strigă-i așa), PB, 3²⁰; 5°. *strigă-l'î, strigă-l si s' loărnă* (strigă-i, cheamă-l să se întoarcă); 6°. *cum tî strigă?* (cum te cheamă?) — v. *ac'ēm* 1°. — Cf. grecescul sud-italic *strigáo* „io grido; chiamo”, RohlfLex, 487. — Cf. și ital. *strillare, strigolare* „gridar forte” < lat. **stridulare* < *stridulus* „qui rend un son aigu, strident”. — V. *aurlu* 2° și *huăscu*. — < ?

STRIGĂRE, sf., pl. *strigări*, strigare, «action de crier; cri», Dal, 197; Nic, 514; Mih, 481; PB, 117; 702; PAnt, 488; *strigări jlloăse* (cîrîliri de cîrîi jălnice), CalGrB, 39; *nu-l lăcu cu strigăre* (nu e treabă cu urlet, cu gilceavă), Lum, II, 357; BNA, III, 150.

STRIGĂT, -lă, pl. *strigări, -te*, strigat, «crié; appelé», Dal, 197.

STRIGĂ, sf., pl. *stridzi*, strigă; strigoaică, «strige; sorcière», Mih, 481; PB, 702; Fr, I, 191; Lum, V, 100; Lum, VI, 4, 9 și LP, 79 (toponimic: *Kedra-jeă-striga*); *trăle stridze dî moăse* (cele trei strigoaice de bătrîne), PB, 173¹². V. *strigă* și PhOr, II, 655. — Gr. στρίγλα (Hris, 233). — < lat. *striga* „sorcière”.

STRIGLĂ, sf., pl. *strigle* — v. *strigă* —, Nic, 514; BNA, II, 124. — < στρίγλα „(vieille) sorcière; mégère; méchante femme”.

STRIMBURĂRE, sf., pl. *strimburări*, strămurare, «aiguillon; stimulent», prăjină de îmboldit boii (Túrȳea); *va ca bōălu cu strimburărea* (vrea (trebuie) ca boul cu strămurarea), PGr 143. — V. *strimurăre, strimburăre* și sinonimul *acșăle*.

STRIMTĂRE, sf., pl. *strimătă'ri*, strimtare, «rétrécissement, resserrement», Dal, 198; Mih, 481.

STRIMTĂT, -tă, pl. *strimătăf*, -te, îngustat, «rétréci, resserré», Dal, 198.

STRIMTÊDZŪ (*mî*), vb. I (*strimătî*, -tăl, -tăre), «rétrécir, resserrer», Dal, 198; Nic, 515; Mih, 481; *că'l'urtile și strimtără* (drumurile s-au îngustat). Sinonim: *angustêdzû*. — < *strimtu*.

STRÎMTU, -lă, pl. *strimfî*, -te, strimt, îngust; strîns, «étroit; serré», Dal, 198; Nic, 515; Mih, 481; PScr, 248. — 1°. *călea... căste strimă* (drumul... e îngust), PAnt, 305 — în dacoromană: „calea ceaia... strimta” (CC, 372°); „la loc strimtu” (Ureche, 103); „biserica... strimă și mică” (Mus, 30); „loc... strimt” (CronM, I, 74; II, 185); „cale... strimă” (CronM, II, 38); 2°. *așel'i suldăf... șădū strimfă cu mare frică* (acei soldați... stau strînși (înghesuiți) cu mare frică), Cod, 59°; 3°. *bûdzăle strimle* (buzele strînse), GrB, 2, 32; BNA, IV, 137; 4°. *cu inima strimă* (cu inima strînsă, strimtorată), CalGrB, 34 și BNA, IV, 112; GrB, 2, 26, și BNA, IV, 124; 5°. *intră' tu strimle* (a intrat în înguste = s-a îmbrăcat în haine europenești, în veston și pantaloni) — cf. gr. τὰ στενά și la Heuzey, 255. — Ca și *astimtu*, *stimtu* și *astês*; *tes* și *limtu* (v. și *stres*): — < lat. **strinetus* < *strictus* „serré, étroit”.

STRIMTURĂRE, sf., pl. *strimtură'ri*, strimtorare, «gêne; souci; adversité», Mih, 481; Lum, II, 156.

STRIMTŪRĂ, sf., pl. *strimturi*, strimtură, strînsoare, «embarras; gorge, défilé — v. *buyăze*», Dal, 198; Nic, 515. — 1°. *lu strimtura lu s' află* (în strînsoarea în care se afla), PB, 573°; 2°. *dî cî'te ori va îl-ăf'i' lu strimtără* (ori de cîte ori te vei găsi în strînsoare), PB, 4933°; 3°. *s' u-ae'l'cămă lu strimtără* (să o cheme la nevoie), PB, 12133; 4°. *lu lóclu așel' i strimtără mare* (în locul acela e strimtoare mare); 5°. *lu alăntă salóne, strimtără mare* (în celalt salon, îngustime mare), Cal. 1912, 108. — V. *strimtără* și *angustădăf*.

STRIMURĂRE, sf., pl. *strimurări* — v. *strimburare* —, PW, 1625. — În meglenoromană: *strămulari*, *strămurări* (GrS, VII, 203; CapM, III, 276). — Și în DR, VII, 152: < lat. **stimularia* < *stimulus* „aiguillon (pour exciter les bêtes)”.

STRIMUXÊSCU (*mî*), vb. IV (*strimuxîl*, -xîl, -xîre), înghesui, «serrer, presser», Dal, 198; Nic, 516. V. *trimuxêscu*. — < στρούβω „~”.

STRIMUXÎRE, sf., pl. *strimuxîri* «action de serrer», Dal, 198.

STRIMUXÎT, -tă, *strimuxîf*, -te, îmbulzit, «serré, pressé», Dal, 198; Nic, 516. V. *strimuxîl*.

STRIN, *strînă*, pl. *strîn'i*, *strîne*, străin, «étranger», Mih, 255; 482. Sinonim: *xen*. — < ?

STRINDZEĂRE, **STRÎNDZIRE**, sf., pl. *strindzeri*, *strîndziri*, stringere, «action d'êtreindre, de serrer», Dal, 198; PB, 703.

STRINGĂTŪRĂ, sf., pl. *stringături*, strînsătură «rétrécissement», Nic, 515.

STRÎNGL'E, sf., pl. *stringl'e*, trăgătoare, «sorte d'étrivière, sorte de jarrettière; veine», Dal, 198; PET, 44; GrS, I, 330; III, 249; *stringl'ile dî ócl'i* (vinele ochilor), PenB, V, 52 — v. *dîstringu* 3°. — < lat. **string(u)la*.

STRÎNGU (*mî*), vb. III și II (*sleşū* și *strimşu*, *stres* și *strimtu*, *strîndzire* și *strîndzeăre*), stringe, «1°. êtreindre; serrer; 2°. tendre; 3°. s'épreindre, faire des efforts; 4°. contreindre; 5°. devenir avare», Dal, 198; Nic, 515; Mih, 482; GrB, 100. — 1°. *nu apucă sî stringă dzeădittile* (nu apuca să stringă degetele), PLit, 801; PAnt, 90; *lu strîmse la sínlu a l'el* (l-a strîns la sînul ei), BNA, IV, 81; *leăgă-l și strîndz-i-l vîrtós* (leagă-l și stringe-l tare); *mî stringu curdél'ile* (mă string (jeneză) ghetetele); 2°. *nă streăsim sî așlîndzém bójile*, Fl, I, 3, 10 — v. *bóje*; *sî strîmsîră și-él'i lu-apălă tra s' l'i-așlîngă* (se încordară și ei în fugă (în iureș) ca să-i ajungă), PB, 418 — v. *apălă* 2°; *streăse un frig și un dzer dî s' alikéd m'na dî her* (se întări un frig și un ger că se lipea mîna de fier), PB, 17036; *fud-i feăla cu ficlórlu... strîndz-i-te drăeul*

(fugi (= „fugi”, *ziceau*) fata și băiatul, ... încordează-te (= „fugi în galop” *zicea*) diavolul, PB, 42^a — v. *cad* 1°, *fug* 2° și *vom* 2°; 3° *mi streșu ah'i't mǎltu, cǎ vǎd n'l-ansǎrǎ óel'i'l'i* (am făcut eforturi atît de mari încît era sǎ-mi sarǎ ochii) — v. *mǎrdzeǎǎ* 3° și *sprem*; 4°: *carl lu strîmse fódnea* (dǎcǎ l-a constrîns foamea), PB, 239^a; *lu streǎse cǎlodrea* (l-a constrîns (l-a încins) cǎldura), Lum, II, 274; BNA, III, 92; *amirǎ'lu... l'i streǎse picurǎrǎl'i s' aspǎnǎ alihea* (împǎratul... a constrîns pǎstorii sǎ spunǎ adevǎrul), PB, 318^a; 5°: *mǎltu si streǎse: niŝt pl'ne nu m'cǎ* (prea s-a zglicrit: nici pline nu mǎnîncǎ) — v. *stres* 4°. — V. *str'ngu* și, morfologic, dr. „de o strînsu” (ITR, 116). — < lat. *stringere* „étreindre; cueilir”.

STRIOCL'Ū, (*striocl'e?*), pl. *striocl'i* (*striocl'e?*), ceacir, «qui a l'oeil vairon», Mur, IV, 105. Sinonim: *éacir*. — V. *striocl'iu*.

STRIPĂRÎNTE, sm., Lum, II, 213 — v. *stripărînte*, *strǎpǎp*.

STRIPRÓKĪŪ, sm., pl.?, ventricol, «bas-ventre», Mur, IV, 105. — < ?

STRISÉSCU, vb. IV, Mih, 482 — v. *xistrisescu*.

STRIT, sm., pl. *strîl*, șarpe sǎritor, «serpent sauteur». — < ?

STRIVÓTAN, sn., CN, 105 — v. *stiruvǎtan*.

STRIVŪT, -tǎ, pl. *strivŭl*, -te, acrit, «caillé; acidulé, devenu aigre»: *lǎple aróșt, strivŭlt dî culǎstrǎ* (lapte roșu, acrit de colastrǎ), FI, II, 4, 8. — Cf. gr. στρήβω, στρήφω „(re)tordre; tourner”.

STRIXÉSCU, vb. IV, Nic, 515; Mih, 482; PScr, 248. — 1°. *filozóflu strixi* (filozoful a consimțit), Al. 1903, 76; 2°. *nu strixi s' fǎcǎ ŝi vǎd díspóll* (nu consimții sǎ facǎ ce voia arhiereul), Al. 1903, 50; 3°. *ómlu ŝe trexǎdește ǎyla cumînicǎtǎrǎ* (omul care agreeazǎ sfînta cumînicǎtǎrǎ), Cod, 90°. — V. *strǎxescu*.

STRIXIRE, sf., Nic, 515; Mih, 482 — v. *strǎxire*.

STRĪ, prep., deasupra, «sur; au-dessus». — 1°. *stri turǐștile al Siférĭ* (în susul stînilor lui Siferi), Lum, V, 220; 2°. *cǎclu 'ș-ci-nǎ stri finl'n'i* (cucul își cîntǎ la deal de fîntîni), PAnt, 15; 3°. *strĭ hoǎrǎ* (în susul satului), Fr, II, 272; PAnt, 293; BNA, I, 50; 4°. *ci'tǎ frǎndǎ stri curĭl* (citǎ frunzǎ pe pǎduri), PAnt, 301; BNA, I, 130. — V. *strǎ* și *priste*.

STRĪMBĂRE, sf., pl. *strĭmbǎrĭ*, strîmbare, «action de tordre», Dal, 197; Mih, 479.

STRĪMBĂT, -tǎ, pl. *strĭmbǎl*, -te, strîmbat, «tordu», Dal, 197.

STRĪMBĂTĂTE, sf., pl. *strĭmbǎtǎl*, strîmbătate, «injustice», Dal, 197; Nic, 513; Mih, 479; PGr, 144; *pi strĭmbǎtǎle* (pe nedrept), Baș, 35. — V. *strǎmbeǎlce* și *ǎdikte*.

STRĪMBĂTŪRǎ, sf., pl. *strĭmbǎtŭrĭ*, strîmbăturǎ, «tortuosité; grimace», Dal, 197; Mih, 479.

STRĪMBU¹, sn., pl. *strĭ'mburĭ*, boalǎ ovinǎ, «maladie des moutons causée par des herbes venimeuses», Dal, 197. — V. *șcl'lop¹* și:

STRĪMBU² (*mĭ*), vb. I (*strĭmbǎl*, -bǎl, -bǎre), strîmba, «tordre; grimacer; détourner, dévier; fair des détours, serpenter; contrevenir», Dal, 197; Nic, 513; Mih, 479. — 1°. *vǎrga si strĭmbǎ* (varga s-a strîmbat); 2°. *Arumǎ'nlu strĭ'mbǎ nǎrea* (aromǎnul strîmbǎ nasul, face nazuri), Fr, I, 88; PAnt, 184; BNA, III, 68; 3°. *tuș ǎspĭl'i strĭmbǎrǎ bǎdzile* (toți ǎspetĭii au strîmbat din buze), PB, 58^a; 4°. *s' nu strĭ'nĝi dĭp* (sǎ nu deviezi de loc *din drum*), PB, 486^a; 5°. *cǎrvǎnea si-alinǎ... strĭmbĭ'ndalul cǎlea goǎlǎ, kilroǎsǎ* (caravana urca *versantul*... cotind (zigzagînd) calea goalǎ, pietroasǎ), GrB, 2, 31; BNA, IV, 133; 6°. *a ŝia ma s' ŝi strĭ'mbu* (de-ŝi voi contraveni ŝie), Lum, II, 245; BNA, III, 58. — V.:

STRĪMBU³, -bǎ, pl. *strĭ'nĝi*, *strĭ'mbe*, strîmb, «tordu; qui n'est pas droit; injuste»; ca adverb: «de travers, à faux, injustement», Dal, 197; Nic, 513; Mih, 479; PScr, 248. — 1°. *cǎprǎ cu coǎrne strĭ'mbe* (caprǎ cu coarne strîmb); 2°. *ómlu strĭ'mbu ǎdste ca lémnu* (*strĭ'mbu* (omul nedrept e ca lemnul strîmb); 3°. *fuĭ ĝludicǎl cu ǎĝtŭrǎl strĭ'mbu* (am fost judecat cu jurǎmint fals), PAnt, 311; 4°. *bǎgǎ-u strĭ'mbǎ* (pune-o *cǎciula* strîmbǎ, pe o ureche = sǎ nu-ŝi

pese deloc), PGr, 143; PB, 49³³; 5°. *călească strîmbu* (ai căleat strîmb). — Pentru -m-, cf. și *Strîmbătă*. — Cf. gr. στράβος „tordu; tors; louche, aux yeux de travers”, lat. *strabus* „louche, aux yeux de travers”. — < lat. *strambus* (Dens, I, 125-126).

STRÎMBURĂRE, sf., Al. 1903, 61 — v. *strâmburăre*, *strîmurăre*.

STRÎMTU, -lă, pl. *strîmți*, -le: *tu un ubor strîmtu* (într-o curte îngustă), BNoI, 3; BNA, IV, 80 — v. *strîmtu*.

STRÎMTURĂ, sf.: *oile armăsiră tu 'nă strîmtură* (oile au rămas într-o strîmtoare), BNoI, 33 — v. *strîmtură*, *strîmtu*.

STRÎMUXÎT, -lă: *strîmuxiț tu vagon'i ca sardelile* (înghesuiți în vagoane ca sardelile), FI, II, 7, 17 — v. *strîmuxiț*.

STRÎNGU (mi), vb. III (formă nordică rară), PScr, 248; PAnt, 488; *lu strî'nse în brăță* (l-a strîns în brațe), Lum, II, 109; 110 — v. *strîngu*.

STRÎNÔT, sn., pl. *strînôte* — v. *strănășu* —, Dal, 198. — E grecizarea formei *stran'lu* (cf. gr. pl. στρανότα).

STRÎOCL'LU, adj., Nic, 514; *om strîocl'lu* «homme louche», Dal, 198. V. *strîocl'lu*. — < *stri* + *ocl'lu* sau lat. *extra oculum*?

STRÎPĂP, sm., Dal, 198. — v. *străpăp*.

STRÎPĂRÎNTE, sm., pl. *strîpărînți*, strămoș, «aieul», Dal, 198. V. *strîpărînte*. — < *stri* + *părînte*.

STRÎPÎE, sf., PenB, VI, 134 — v. *astrăpte*.

STROF, sn. (pl. *strôfuri*?), colică; prăpăd, «colique (chez les moutons); mort subite», Dal, 198; Nic, 516; Mih, 482 («tumeur»); Mur, IV, 106; GEI, 207. — 1°. *li intră' strôflu și a lăpilor* (și iepelor (în iepe) li s-a virit prăpădul), PB, 280⁸; 2°. *băgăi strôflu tu...* (băgai moartea în...), PLit, 1017. — < στρόφος „colique”.

STRÔNȘIL, -lă, pl. *strônșil'i*, -le, rotund, «rond, arrondi». Sinonime: *arucutós*, *gurgul'itós*. — < στρόγγυλος „~”.

STROP, sm.? (pl. *stroki*?), Dal, 198; sn., pl. *stroape* (cf. *școp*), prăjină, «perche, gaule», Nic, 515; PET, 44; GEI, 83 (< vs. *stropă* „laquearia” = plafond lambrissé; cf. și bg. *stropă* „mansarde, plafond”), *strôplu lu-l eade?* (prăjina unde este ea?), PLit, 33; *la-l'i oămin'li'i, si toărnă cu leămne și cu stroape* (iată-i oamenii, se întorc cu lemne și cu prăjini), BațN, 22. Sinonim: *ălun*¹. — < lat. *stroppus* „courroie (de l'aviron); bandelette”.

STRÔZMĂ, sf., pl. *strôzme* și *strôzmate*, așternut, «couchage; litière; accessoires du lit», GEI, 207. Sinonime: *aștîrnăț*, *dușec*. — < στρώσιμον „mise du couvert”.

STRUČIN, **STRUČINÉDZŮ**, vb. I (*stručināi*, -nāi, -nāre), strivi, «écraser, écrabouiller», Mur, IV, 106; PAnt, 232. — V. *asdrănșin*, *stălčîn*, *stărčîn*, *zdrănčîn*.

STRUDZŮ, sm., *strădz'i mași pl kin'i asboară* (sturzii zboară numai pe pini), PenB, VII, 15 — v. *strujiu*, *strădzu*.

STRUFKISÉSCU, vb. IV (*strufkisîi*, -sîi, -sîre), a avea colică, «être malade de colique», Dal, 198; Nic, 516. V. *strof*. — < στροφκίων „~”.

STRUFKISIRE, sf., pl. *strufkisiri* «action d'avoir la colique», Dal, 198.

STRUFKISÎT, -lă, pl. *strufkisîi*, -le, bolnav de colică, «malade de colique», Dal, 198; Nic, 516.

STRUG, sn., pl. *străzce*, rindea, «rabet», Mih, 482; Mur, IV, 106; GEI, 83. Sinonim: *arîndé*. — < bg. *strugŭ* „~”.

STRUGĂR, sm., pl. *strugărî*, strungar, «tourneurs», Mih, 482. — < bg. *strugarŭ* „~”.

STRUGUÉSCU, vb. IV (*struguîi*, -uîi, -uîre), strîji, «raboter», Dal, 198; Nic, 515; Mih, 482; Mur, IV, 106. — < *strug*.

STRUGUFIRE, sf., pl. *struguri*, strujire, «action de raboter», Dal, 198; Nic, 515; Mih, 482.

STRUGUÎT, -tă, pl. *strugui*, -le, strujit, «raboté», Dal, 198; Nic, 515.

STRUHÎNĂ, sf., Mih, 482 — v. *sulfînă*, *surfînă*.

STRUMBUL, -lă, pl. *strâmbul*, -le, grăsuliu, «dodu, gras», Mur, IV, 106. — < ?

STRŪNĂ, sf., pl. *strâne*, vierme alb, lung și subțire ce se află în ape stătătoare, «ténia», Mih, IV, 106. — < vsl. *struna* „νευρά, chorda”.

STRUNGĂ, sf., pl. *strândze*, strungă, «endroit où l'on trait les brebis», Nic, 516; WTh, 288; CAr, 190. — 1°. *picură crescăt la strungă* (păstor crescut la strungă), PAnt, 301; BNA, I, 130; 2°. *tră țe plîndzi cu boafe n strungă?* (de ce plîngi cu voce în strungă), Bag, 35; PAnt, 198; BNA, V, 29; 3°. *nu adări strungă cu nis* (nu faci tîrlă (treabă) cu el), PGr, 144. — v. *cășare* 2°. — V. *stră'gă*, *arăstodcă* și *arăgă*¹. — < στρογγα „enclos; parc de moutons” [cf. 'Ανδρ. 345].

STRUȚŪ, sm., pl. *struȚ*: *stră'țalu*... *plin di hardăă* (struțul... plin de bucurie), Cal, 1911, 51; BNA, II, 54 — v. *sturdzu*.

STRUXESCU, vb. IV (*struxi*, -xit, -xire), ascuți, «émoudre, aiguiser, affiler», Dal, 198; Nic, 516; *mbôgra di moăse 'și struxed din'il* (hîrca de babă își ascutea dinții), PB, 94³²; *struxed-ș din'il* (ascute-ți dinții), PLit, 478. V. *truxescu*, *ntruhisescu*. — < τροχίζω „~”.

STRUXIRE, sf., pl. *struxiri*, ascuțire, «action d'émoudre», Dal, 198.

STRUXÎT, -tă, pl. *struxiȚ*, -le, ascuțit, «aiguisé», Dal, 198; Nic, 516. V. *ascuțit*.

STUF, sm., pl. *stuhl* «jonc à balai», Mih, 482. — E același cu dr. *stuf*. — C. 1222: < lat. *stypus.

STUFÓS, -foasă, pl. *stufôși*, -foăse, stufos, «touffu; épais», Mih, 482. — 1°. *pădure*... *stufoasă* (pădure... stufoasă), PB, 393¹²; 2°. *bărba lăie și stufoasă* (barba neagră și deasă), PAnt, 308; 3°. *sufrânjelele lăi și stufoăse* (sprincenele negre și stufoase), LP, 122. — V. *tufos* și:

STUFUTÓS, -toasă, pl. *stufutôși*, -toăse, Dal, 198; Nic, 512; *arbure stufutós* (arbore stufos) — v. *stufos* și *staputós*.

STUHCÓ, sm., pl. *stuhicădz*, Kats, I, 87, economie; respirație, «fortune, bien(s); respiration, âme, vie»: *n'i-mică' stuhicólu* (mi-a mîncat viața, mi-a îmbolnăvit sufletul) — v. *jeân*. — < ?

STUHÎE, sf., Lum, III, 69; PAnt, 32 și 489: cuvînt necunoscut, care, probabil, trebuie citit *stulle* — v. *stulle*.

STUHINÁRE, sf., pl. *stuhină'ri*, nenorocire, «méaventure»; *an't di stuhină'ri și di făr-măfe* (ani de nenorociri și de amaruri), LP, 125.

STUHINĂ, -tă, pl. *stuhinăi*, -te, epuizat, «peu séché; en sueur; épuisé; malheureux», Dal, 198; Nic, 513 (< ex + τυχαίνω); Mur, IV, 107; *lu-aflără stuhinătlu di așă ascămtu* (pe nenorocitul de bătrîn l-au găsit ascuns), Lum, I, 147; PB, 168¹; *eră stuhinătă di cripă'ri* (era istovită de îngrijorări), Lum, VI, 4, 21.

STUHINÉDZŪ (*mi*), vb. I (*stuhinăi*, -năi, -năre), nenoroci, «rendre malheureux»: *'și-aveă stuhinătă*... *tinireăfa* (își fărîmitase (nenorocise)... tinerețea), Fl, II, 5, 5. < ?

STULČIN, vb. I (*stulčînăi*, -năi, -năre), stîlci, «broyer, concaser, écraser», Dal, 198; GrS, II, 400. V. *stălčin*. — Cf. mgl. *stulčün* (GrS, VII, 203: lat. *extortionare). — < bg. *stălčavamŭ* „~”.

STULČINÁRE, sf., pl. *stulčînă'ri*, strivire, «action d'écraser», Dal, 198.

STULČINÁT, -tă, pl. *stulčînăi*, -te «écrasé», Dal, 198; *inima-l'i era stulčînătă* (inima-i era zdrobită), Fl, II, 5, 7.

STULČINÉDZŪ, vb. I: *l'i stulčînă'm di kulčcă* (i-am zdrobit în bătaie), Al, 1903, 66 — v. *stălčîn*.

STULFĂ, sf., pl. *stuldz*, podoabă, «parure», Nic, 511. — V. *stólidă* și:

STULÍE, sf., pl. *stulíi* «parure»: *ti stulí-a* [în text: *stuhíe*] *láo nu-áre-áltá Arámá'ná* (pentru podoaba ta nu există altă aromână), PAnt, 32. — < στολή „~”.

STULSÉSCU (ml), vb. IV (*stulsít, -sít, -sire*), împodobi, «ornere; embellir», Dal, 198; Nic, 511; Mih, 483. — < σκολίζω „~”.

STULSÍRE, sf., pl. *stulsíri*, gătire, «action d'ornere», Dal, 198; Mih, 483.

STULSÍT, -*ít*, pl. *stulsít, -te*, ornat, «paré, orné», Dal, 198; Nic, 511.

STULŢIN, vb. I, Nic, 491 — v. *stúlétin, stúrétin* şi sinonimul *zdroámin*.

STUMÁHE, sf., pl. *stumá'hí*, stomac, «estomac», Dal, 198 (*stumáh, sn.*); Nic, 512; Mih, 483; GEI, 207; *nu lu-áre tu stumáh(e)* (nu-l are la stomac, nu-l poate suferi), PLit, 633 — v. *şil'e 5°*. V. *stomáh* şi *pl'nticá*. — < στομάχι „~”.

STÚMBU, sn., pl. *stúmburi*, pilug, «pilon — v. *éumarác*; anneau de balance romaine — v. *muştác* (şi *sérce*); pendule», Dal, 198; Nic, 512; Mih, 483; PB, 703; PLit, 20; 192; 378; VAR, 206; PIm, I, 141; GEI, 83 (< vsl. *stôpa* „mortarium, ὄλυος”). — 1°. *tu dubéke kisá'm café cu stúmbul* (în pluă pisăm cafea cu pilugul); 2°. *stúmbul di pri coáda di cîntáre* (greutatea mobilă de pe coada cîntarului); 3°. *stúmburi di sáhá'* (pendule de ceasornice), Cal, 1911, 144. — Cf. şi gr. στόμ(ι) στόμπος „pilon”.

STUMBUSÉCU, vb. IV (*stumbusít, -sít, -sire*), pisa «broyer; piler», Dal, 198; Nic, 512; *stumbuséá záharea* (pisează zahărul). — < στουμπίζω „~”.

STUMBUSÍRE, sf., pl. *stumbusíri*, pisare, «broiement, pilage», Dal, 198; Nic, 512.

STUMBUSÍT, -*ít*, pl. *stumbusít, -te*, pisat, «broyé, pilé», Dal, 198.

STUP, sm., pl. *stuki*, stup, «ruche; essaim», Nic, 512; Mih, 483; PScr, 248; Fr, I, 98; GrS, II, 400. — 1°. *stup di alčíne* (stup de albine), LP, 203; 2°. *stup cu alčíne* (stup cu albine), PB, 295³⁵; 3°. *cu feádrá di stup* (cu ceară de stup), Cod, 111¹⁹; 4°. *páreásin'le azn'éscu pira:mázl'i, ca páre sámku cum azn'éásle stúpku* (păresimile (postirea) alungă pe diavoli, ca (aşa) păre cum fumul goneşte roiul), Cod, 120¹⁶. Sinonime: *críná 2°, eufiná, cuşór*. — Cf. † gr. στόπος „souche, tronc”. — < lat. *stupus.

STUPAGÂNĂ, sf., pl. *stupagáne*, măciucă, «massue», PLit, 709. — V. *topuzgáná*. — < bg. *stupa* „mortier à piler” (v. *stámbu*) + *-gáná* (din *topuzgáná*).

STÚPĂ, sf., pl. *stuki*, cîlţi; mulţime, «étoupe — v. *éupl*; foule, quantité — v. *suró*», Nic, 512 — v. *stupíe*; Mur, IV, 108. — 1°. *éuclumádze di stúpá* (alice de cîlţi); 2°. *ólle st-adáná stúpá* (oile se strîng grămadă). — Cf. şi alb. *stúpë* „tappo; stoppa, capeccchio”. — < lat. *stup(p)a* „étoupe” (< στυπή).

STUPĂTOÁRE, sf., dop, Dal, 199; PB, 703 — v. *astupátoáre, stúpuná*. — Cf. şi lat. *stuppator, -oris* „calfat”.

STUPÍE, sf., pl. *stupíi*, Nic, 512 — v. *stúpá* şi gr. στυπεῖον „étoupe”.

STÚPUMĂ, sf., pl. *stúpume*, dop, «bouchon». V. *stuputór*. — < στούπωμα „~”.

STUPUTÓR, sn., pl. *stuputoáre*, Nic, 512 — v. *stupátoáre*.

STUPUTÓS, -*toásá*, pl. *stupulóşi, -loáse*, stufos, «touffu; robuste», Mur, IV, 108; *sú-fránjeádlle stuputoáse* (sprincenele stufoase), FI, II, 1, 3; *nuc stuputós* (nuc stufos), FI, II, 2, 3; PAnt, 252. — V. *stufutós* şi *stúpá*.

STUR, sm. şi sn., pl. *sturi* şi *stúruri*, stîlp, «pilier, pilastre — v. *ştiálá*; soutiens», Dal, 199; Nic, 512; Mih, 483; PScr, 248. — 1°. *cálvá pri pátru sturí* (colibă pe patru stîlpi); 2°. *aášúlu eáste stúrálu a cásál'el* (bătrînul e stîlpul casei), PGr, 144; 3°. *amtrárl'ea nu s' íl'ne cu un stur* (împărătia nu se ţine cu un singur stîlp), PB, 195²⁸; 4°. *stur fu şi andoáprílu a tutulór* (a fost stîlp şi reazemul tuturor), GrB, 94. — V. *stíl* şi *ustúr*². În dacoromâna veche: *sturi* „îurîurii de gheaţă, gheţile” (Dens, II, 501; CPsal, 306⁸; DHaţ, 8). — < lat. *stylus* „pieu”.

STURČIN, vb. I: *picăte multe sta... s' mi stărċină* (păcate multe stau... să mă strivească), GrB, 226; PAnt, 232; BNA, IV, 151 — v. *străċin*.

STURDZU și **STURĠIU** (Cl'isura), sturz, «grive (oiseau)», Mur, IV, 108; Lum, V, 186; LP, 82. V. *strudzŭ*. — < lat. *turdus* „grive (oiseau)” (pl. *turdi* > s-lărdz: de aci, sg. *sturdzu*).

STURNĂRE, sf., pl. *sturnări*, cremene, «silex; pierre à feu (à fusil)», Dal, 199; Nic, 512; GrS, VI, 387 — 1°. *l'ed tufekca cu sturnăre* (ia pușca cu cremene), BașP, 61; 2°. *tufekca-l'i cu sturnăre* (arma-i cu cremene), BNA, II, 72; 3°. *va ti bilėscu cu sturnărea* (te voi jupui cu cremenea, te voi chinui cumplit), PLit, 633; 4°. *s' lu bîlîm cu sturnărea* (să-l jupuim cu cremenea), PB, 118¹¹. Sinonim: *crémîne*. — < στυρνάρη „~”.

STURNĂRÓS, STURNURÓS, -roasă, pl. *sturnărôșl, -roăse*, silicios, «silicieux», Dal, 199; Mur, IV, 108; loc *sturnărós* (teren cu cremene).

STURŢEDZŮ, vb. I, PScr, 248 — v. *strănâl*.

SU¹, prep., sub, «sous». — 1°. *tricără pri su căsa a unel avale* (au trecut pe sub casa unei bogate), PB, 366¹⁷; 2°. *trimurără su nêguri băna tătă* (au tremurat sub neguri toată viața), GrB, I, 9; 3°. *su-aûmbră-vă nu dôrmu* (sub umbra voastră nu dorm), PLit, 931; PAnt, 16. — V. *sum¹, sun¹*. — < lat. *sub* „sous”.

-**SU²**, adj. posesiv m. sg. (și pl.), -său, «son», Dal, 199; Nic, 492; Mih, 483; PArom, 91—92. — 1°. *sôcur-su cu soăcăr-sa*, PAnt, 60 — v. *sôcru* 1°. — 2°. Ca și f. -sa, acest -su apare după anumiți termeni de rudenie: *bărbătu-su, cumnălă-sa, cumnătu-su, dîinir-su, dădă-sa, fârtătu-su, hîl'e-sa, hîl'i-su, lălă-su, măl-sa, mul'eări-sa, nîpădă-sa, nîpôtu-su, nôr-sa, nănă-sa, nănu-su, păpu-su, sinfădă-sa, soăcără-sa, sôcru-su, sôr-sa, surătă-sa, tătă-su, télă-sa* etc. — Are funcție asemănătoare articolului: 3°. *dômnu-su a păpûșăl'el* (stăpînu-său al ghetei = stăpînul ghetei), PB, 269³⁸; 4°. *dômnu-su a lăpîlor* (stăpînu-său al iepelor = stăpînul iepelor), PB, 119²³; 5°. *dômnu-su a priċîlor* (stăpînu-său al viețuitoarelor), PB, 50²⁴; 6°. *dômnu-su a lor* (stăpînul lor), PB, 64⁸; 70¹⁵; 7°. *doamnă-sa a lor* (stăpîna lor), PB, 133¹⁴; 8°. *a dômnu-sul a gărîdnăl'ei* (proprietarului său al grădinii), PB, 77¹; 9°. *afendă-sul* (tatălui său), PB, 401¹⁰; 80³⁰; 193¹⁴; 189²; 207¹⁰; 263³¹; 278³²; 10°. *a bārba'-sul* (bărbatului său), Lum, II, 13; 11°. *a cumnătă-sal* (cumnatei sale), PB, 283³¹ — c. *ibid.*: 107³²; 111³; 175¹³; 306³⁴; 307²³ etc. În meglenoromână: *stăpōnu-su, âomu-su, tată-sul* (cf. PMegR, II, 119; GrS, VII, 204; CapM, III, 279; 316 etc.) — Forme paralele: -n'lu, -med (sg.), -nă (pl.) pentru pers. 1-a; -lu; -la (sg.), -nă (pl.) pentru pers. a 2-a; -l'i (sg.), -lă pl. și -sa pentru pers. a 3-a (v. și -șl). — În italiană (Zing): *fratemo, fra'eto; marltemo, marloto; madrema, mogliema, moglieta; suorma, suorsa*. — < lat. *suus, sua* „son, sa; sien, sienne; leur, leurs”.

SŪBAȘI, sm., pl. *sûbașl*, zapciu, «sous-préfet; ahuri, qui a perdu la tête». — 1°. *ca sŭbașl s' poărlă* (ca zapciu (tiran) se poartă), PLit, 700; 701; 2°. *nu lu-ărl sŭbașl la loc* (nu o are mintea la loc, nu e în toată firea), PLit, 633; PB, 209²⁸. — < tc. *soubachy* (770) „intendant d'une ferme; ancien chef de police”.

SUBȚIRĂC, -că, pl. *subțirăți, -fe*, subțirel, «mince; élançé, svelte»: *linir, subțirăc și arăs* (tînăr, subțirel și blond), CalGrB, 32.

SUBȚIRE, adj., PB, 703; PAnt, 479; *limbă subțire* (limbă subțire = limba greacă) — cf. și Jb, XIII, 88. — V. *supțire*.

SUC, sn., usuc, «suint», M, 43 (: < lat. *succus* > *suc* > gr. σούχος). — V. *usi'e*.

SUCĂIE, sf., pl. *sucăi*, beretă, «béret, couvre-chef»: *toț tru fustanêl lăi și n cap cu âlbe sucăi* (toți în fustanele negre și pe cap cu berete albe), Velo, 44; BNA, V, 75. Sinonim: *kêce*. — Cf. bg. *sukat* „cerce en forme de diadème (parure de tête des paysannes bulgares)” și alb. *sokë* „copertura da testa per donna”.

SUCÁKE, sf., pl. *sucă'kl*, stradă, socac, «rue; vagabond; mendiant», Dal, 199; Nic, 491; PB, 703. — 1°. *prît sucă'kl dît pulitîe* (prin străzi din oraş), PAnt, 121; 2°. *aldă sucă'kle* (cutreieră străzile, umbilă haimana); 3°. *s' îl ved lu sucă'kl* (să te văd pe străzi cerşind). Sinonim: *útlîă*. — < tc. *soqaq* (701) „rue”.

SUCRÊSTU, sn., pl. *sucrêste*, sechestru, «séquestre», Dal, 199; *fâje sucrêstu* (face sechestru), Caraf, 73. Sinonim: *catăshise*. — < it. *sequestro*.

SUCRÎL'E, sf., pl. *sucrîl'e*, socrie, «qualité de beau-père, de belle-mère», PB, 703; *fiit'ea nu şti fe-i sucrîl'ea* (fetiţa nu ştie ce e socria), PLit, 494. — Cf. mgl. *sucrîl'ă* (PMegR, II, 119; CapM, III, 279). — V.:

SUCRÎME, sf., pl. *sucrin'i*, socrime, «beau-père et belle-mère; nombre de beaux-pères et de belles-mères», Dal, 199; PB, 703. — 1°. *nu află' fumed'e dî a simbră-sal, nişi sucrîme* (nu a găsit copii de ai norei sale remăritate, nici socrime), FI, I, 1, 13; 2°. *dî sucrîme...* *zîlpsîttă* (dorită... de socrime), BNA, II, 72; 3°. *nvedste cu sucrin'i* (neveste cu socrimi), PLit, 1024. — Cf. mgl. *sucrîme* (PMegR, II, 119; CapM, III, 279). — < *sóeru*.

SUDÎT, -tă, pl. *sudîf*, -te, sudit, «sujet étranger, aubain», Dal, 199; Nic, 500; Mur, IV, 109. — < it. *suddito*.

SUDOÁRE, sf., pl. *sudôrt* — v. *asudodre* — Dal, 199; Nic, 495; Mih, 483; PScr, 248; PB, 703; *soările slab lu-arăp sudôrt*, Lum, V, 11–12, 37; PAnt, 158; BNA, II, 52 — v. *slab*² 1°. — < lat. *sudor*, -orem „sueur”.

SŪĂĂ, sf., pl. *sûde* şi *sudz*, căldare geografică, «gorge, pas, détroit; dépression (dans les montagnes)», Mur, IV, 109; *aurlă'm cāl'i lu sūdă, nă turnă'm la vâse* (am dat cailor drumul, ne-am întors la vase, la obiecte), FI, II, 6, 4. — < σοῦδα „fossé; tranchée”.

SUDZEÁRE, sf., pl. *sudzêri*, sugere, «action de sucera», Nic, 500; Mih, 484. V. *sudzêre*.

SUDZEÁTĂ, sf., Nic, 500; Mih, 484; PScr, 249 — v. *sădzedătă*.

SŪDZIRE, sf., pl. *sudzîrl*, Mih, 484 — v. *sudzêdre*, *sug*².

SUÉL'ÎŪ, sn., pl. *sueál'e*, codină, «laine tondue près de la queue des brebis, couaille», Dal, 199; Nic, 493; *dî n'îă adră'm trâmă trî vlëndzi, dî sueál'e adră'm ustără* (din mişe facem tramă pentru velinţe, din codine facem ustără). — V. *il'e* şi *suil'édză*. — < lat. **sub-illa*?

SUFARÍ, sm., pl. *sufaradz*, călăreţ, «cavalier; tyran»: *ca vl'rá sufari lu-avém* (il avem ca pe vreun tiran), PGr, 144. V. *sufarí*. — < tc. *suvarý* (696) „cavalier”.

SUFÁTE, sf., pl. *sufă't*: *aşteárnă-n'l, vrătă, pi sufáte* (iubită, aşterne-mi pe sofa), RP, I, 6; PLit, 899. — V. *sifáte* şi:

SUFĂ', sm., pl. *sufadz*, sofa, «sofa»: *călcă-li... pri sufă'* (culcă-te... pe sofa), PenB, IV, 116; Caraf, 20. V. *sufăli'ke*. — < tc. *soffa* (763) „sofa”.

SUFĂLÍ'KE, sf., pl. *sufăll'ki*: *dimîndă' s' l'i-aşteárnă pri sufăll'kea afeă veărdea* (a trimis vorbă ca să-i aştearnă pe sofaua cea verde), FI, I, 2, 10 — v. *sufâte*.

SŪFĂR, sm., GrS, IV, 380 — v. *sufră'*.

SUFÎE, sf., pl. *sufli*, invenţie, «invention; sagesse», Nic, 501; GEI, 207. — 1°. *si êtudiseă pri ştirea a lui ş' pri sufia a lui* (se minuna pe (de) ştiinţa şi de înţelepciunea lui), Cod, 105¹¹; 2°. *sufille a lui umplură lóclu* (invenţiile lui au umplut pămîntul, lumea), PB, 98³; 3°. *îseă n'ica cu sufli, sufli* (micuţa (ăseă cu invenţii peste invenţii)), PB, 375³⁵. — V. *sufşescu*. — < σοφία „sagesse; savoir”.

SUFÎN, -nă, pl. *sufin'i*, -ne, uscat, «séché au vent, essoré»: *stran'tă sufin* (haină uscată), Dal, 199. Sinonime: *frigăndăt*, *uscăt*, *zvînturăt*.

SUFINÉDZŪ (mi), vb. I (*sufînăt*, -năl, -năre), zvînta, «essorer, sécher au vent»: *stră-n'ile n'i si sufînără, nerimînără* (hainele sau rufele mi s-au zvîntat, s-au făcut ca cremenea), FI, I, 1, 14. — Cf. bg. *súhna* „sécher” şi *îsú'hoamă* „sécher, tarir”.

SŪFIT, sn., pl. *súfite*, CLit, 134. — v. *súfit* şi *furie*.

SUFLĂRE, sf., pl. *sufălări*, suflare, «action de souffler; souffler, haleine», Dal, 199; Nic, 501; Mih, 484; PB, 330⁹⁶.

SUFLĂT¹, sn., pl. *sufălături*, suflat, «souffler; respiration»: *sufălătu-l'î si-astăl'ea* (respirația-i se intrerupea), ArE, 41; PANT, 169.

SUFLĂT², -tă, pl. *sufălă, -te*, suflat, «soufflé», Dal, 199; Nic, 501.

SŪFLIT, sn., pl. *sūflite*, suflut, «1°. âme; esprit; 2°. homme, personne; 3°. enfant adoptif; 4°. haleine; 5°. soupîrer; 6°. pécher», Dal, 199; Nic, 501; Mih, 484; PScr, 249; GrS, II, 4-6. — 1°: *lo sūflitlu a fičlōrlu* (a luat suflutul copilului), PB, 24¹⁵; *tr' al Custandini sūflitlu* (pentru suflutul lui Constantin), PLit, 1050; PANT, 67; *'șl-fečlātrā tî sūflit dî vin'irā s' lu-alăxeadscă* (și-au făcut de suflut (pomană) de au venit ca să-l primenească), CalGrB, 37; BNA, IV, 115); *s' da... trā sūflit* (să dea... pentru suflut, să facă pomană), PB, 165²⁶; 2°: *sūflit dî om nu si-află* (nimeni, nici un om nu se găsea), PB, 74²²; *mūlti sūflite kirūrā* (mulți oameni au pierit); 3°: *fičlōr tî sūflit s' nu l'edl* (fecior de suflut (copil adoptiv) să nu iei), Lum, III, 213 — v. *psihuped* și „Qui élève chez soi les enfants des gens, n'en tire ni murs ni fondements” (CCP, XXXV, 347); 4°: *lu un sūflit vin'e* (a venit într-un suflut, a venit fără să se oprească deloc ca să răsufle), PGr, 144; PLit, 634; *fāga acasă l' un sūflit* (fuga acasă într-o singură respirație), PB, 429³; *l' un sūflit il'î lođ d:ūūa* (extrem de repede (cît ai respira o singură dată), i-am luat ziua, am răpus-o, am ucis-o), PB, 270⁸; 5°: *acāđā s' pl'ngā și să-și adună sūflitlu* (prinse (începu) să plîngă și să-și stringă suflutul, să suspine adînc), PB, 204¹²; *pl' mltā, 'șl-adună sūflitlu* (plînsă, suspină din rărunchi), Caraf, 59; 6°: *tra s' nu n'î ncāreu sūflitlu* (ca să nu-mi împovărez suflutul, ca să nu păcătuiesc), PB, 186¹⁶ — v. *gāše* 3° etc.; *u-ām prî sūflit* (o am pe suflut, am păcătuît față de ea). Sinonime: *ġeān, sluhicō*. — < lat. **sufflitus* (suflare „souffler”).

SUFLITĂME, sf., fără pl., oameni mulți, «nombre d'hommes»: *dî cî'tă sūflitāme... nu-armāse un s' nu s' dūcā acasă* (din cîtă (atîta) mulțime de oameni..., nu a rămas nici unul care să nu se ducă acasă), ArE, 25.

SŪFLU, vb. I (*sufăl, -lăt, -lăre*), sufla, «1°. souffler; 2°. respirer; 3°. (se) moucher; 4°. éteindre; 5°. haleter; 6°. donner un soufflet; 7°. être riche», Dal, 199; Nic, 501; Mih, 484; PScr, 249. — 1°: *sufălă vîmtul* (sufla vîntul), PB, 179¹⁹; PANT, 95; *sūflā tu foc ca si si-aprîndā* (suflă în foc ca să se aprindă); 2°: *sūfl'i greū* (respiri greu); *va dībā moārtā: ved cā nu sūflā dîp* (o fi murit: vād că nu respiră deloc) — la CC, 122²²: „nu iaste lesne mortului a sufla”; 3°: *sūflā-f nā'rile* (suflă-ți nasul); 4°: *sūflā lāmpa* (stinge lampa) — v. *astîngu* 1°; 5°: *apus-tuslșt: ved cā sūfl'i* (ai oboșit: vād că răsufli din greu); 6°: *sūflā-l'î unā bāđā* (trage-i o palmă); 7°: *l'î-sūfl'i?* (li suflă? = ai bani?), PGr, 145; *n'tur:irā cā az il'î sūfl'i tîne* (au mirosit că tu ai astăzi bani), Baț, 23; *angîrmār?* — *aveđ sūflātā drāclu tu pāngā* (gologani? — suflase dracul în pungă), PB, 162²; *nu āri cu ȳe si-șl sūflā nā'rile* (nu are în ce să-și sufle nasul, e sărac lipit), PLit, 633 — v. *zmeānā* 2°. — V. *disūflu*. — < lat. *sufflare* „souffler”.

SŪFRĂ, sf., pl. *sūfre*, rid, «ride, pli», Dal, 199; Mih, 484; Mur, IV, 111; GEI, 207. — 1°. *cu frî'mlea sūfre, sūfre* (cu fruntea riduri, riduri), FI, II, 6, 6; 2°. *coāĵea ngrușed și si-adrā sūfre, sūfre* (scoarța se îngroșă și se făcea zbircituri, zbircituri), PenB, IV, 60; 3°. *fāla l'î si-aveđ fāptā sūfre, sūfre* (fața i se făcuse riduri, riduri), Lum, IV, 107. — < σοφρα „fronce; ride”.

SUFRA, sm., pl. *sufrādz*, sofră, «table basse à manger», Dal, 199; Nic, 501; PScr, 249; *u bāĵā sum sufrā* (a pus-o sub masă), PB, 29¹³. V. *sōfrā, sūfār*, sinonimul *međsā*, ca și gr. σοφράς etc. — < tc. *sofra* (681) „~”.

SUFRÂNDZEÂNĂ, SUFRÂNȚEAŪĂ, SUFRÎNȚEAŪĂ, SUFRÎNDZEĂŪĂ, SUFRÎNȚEAŪĂ, sf., pl. *sufrîndzeâne,...*, *sufrînȚeale*, sprînceană, «sourcil», Dal, 199; Nic, 501; Mih, 484; PScr, 249; PB, 704; PANT, 489; *n'î-ārșu... tî dāde sufrîmȚeale* (arsei (m-am dat peste

cap). . . pentru cele două sprincene), PLit, 830; *soäre, sufrinşedle* (soare, sprincene = frumo-sule), PB, 257². V. *frimşedăd, sfrinşedăd, sprindzedăd*. — < lat. **sub-fronticella* (< *frons* „front”).

SUFRIĆ, sm., pl. *sufrīl*: *sufrīcu dī mirindäre* (măsuţa pentru gustare de chindie), PenB, V, 49. — < *sufrā*.

SUFRIŢDZĒLĪŪ, SUFRINTĒL, sn., PenB, III, 243; Mih, 484; — v. *frinşel, sfrinşel*.

SUFUSĒSCU (*mi*), vb. IV (*sufrusil, -sit, -sire*), zblrci, 1°. *froncer, plisser*; 2°. *chipers*, Dal, 199; Nic, 501; PScr, 248; PB, 704; GEI, 207. — 1°: *fāta ũ si sufrusi* (faţa ũi s-a zblrcit) — v. *zblřescu*; 2°: *n'i-sufrusirā un cal* (mi-au şterpelit un cal) — v. *člun*³ etc. — < *σουφρώνω* „froncer”.

SUFUSIRE, sf., pl. *sufrusiri*, zblrcire, «action de rider», Dal, 199; Nic, 501. Sinonim: *jubārjire*.

SUFUSIT, -lā, pl. *sufrusil, -le*, zblrcit, «froncē», Dal, 199; Nic, 501; *strān'e sufrusite* (haine mototolite). Sinonim: *sbirčil*.

SUFSESCU, vb. IV (*sufsil, -sit, -sire*), inventa, «imaginer, s'aviser; se mettre dans la tête», GEI, 207; *s' şeddā si sufseščā* (să stea să inventeze), PB, 303³; 312³; *s' mindulā si sufseščā ũvā* (se gindea să inventeze ceva), PB, 495¹⁰. V. *sufie*. — < *σοφίζομαι* „~”.

SUG¹, SUŪG, sm., Nic, 492 — v. *sāuc, şlog*.

SUG², vb. III şi II (*sāpsu, sāptu, sūdzure şi sudzedre*), sugē, «sucer; tēters», Dal, 199; Nic, 492; Mih, 485. — 1°. *n'elū nu u sāpse* (nici un miel nu a supt-o = nu a fātāt niciodată), PLit, 1045; PAnt, 204; BNA, V, 31; 2°. *dā a fičōrlul si sūgā* (dă ũtā copilului să sugă); 3°. *ōel'il'i l'i l'i sāpse* (ochii ũi i-a supt), PLit, 850; PAnt, 52; 4°. *cānda nā sāpsirā cātūşle* (parcă ne-au supt pisicile — *atit de mare ni-i foamea*), PB, 455⁵ — v. *sūptu*; 5°. *vurcōlāl'i sug si'ndzi* (vircolacii sug sînge) — în folclorul francez, despre diavol: „Je viens tous les jours sucer son sang et la moelle de ses os, et cela me fait grand bien” (LLP, II, 177; 165; 178). V. *muşū³*. — < lat. *sugere* „sucer”.

SUGĀR, -rā, pl. *sugārī, -re*, sugar, «agneau ou chevreau qui tette encore», 199; Nic, 492; Mih, 484; *nāl ma grāslu-a meū sugār* (cel mai gras sugar al meu), PAnt, 113; *cārnī dī sugār* (carne de miel sau de ied care sugē încă), PGr, 145. — Cf. dr. „mînzālī sugare” (BB, II, 77); dr. *sugarū* „copil sugaci” (CPsal, II, 489); gr. *σιουγάρι, σιουγάρα* „agneau tardif” (Boga, II, 177); alb. *sugār* „il figlio che sta attaccato alle gonnelle della mamma e non se ne distacca”; bg. *sugarē* „animal tardif (agneau)”. — < *sug²*.

SUGĀRĪC, -cā, pl. *sugārīl, -le*; **SUGĀRŪŞŪ**, -şe, pl. *sugārūşl, -şe* «petit sugār», Dal, 199.

SUGLIŢĀRE, sf., pl. *sugl'iŭārī*, sughiţare, «état de hoquet», Dal, 199; PScr, 249.

SUGLIŢĀT, -lā, pl. *sugl'iŭāf, -te*, sughiţat, «qui a (eu) le hoquet», Dal, 199.

SUGLIŢŪ¹, sn., pl. *sugl'iŭurī*, sughiţ, «hoquet; sanglot», Dal, 199; Nic, 493; Mih, 485. — 1°. *plindzedā... cu sugl'iŭurī* (plîngea... cu sughiţuri), GrB, 93; 2°. *sugl'iŭlu 'şl-adūnā* (sughiţul ũi reţine), LP, 99; BNA, I, 90. — < lat. **subglut(t)um*.

SUGLIŢŪ², vb. I (*sugl'iŭāl, -fāl, -fāre*), sughiţa, «avoir le hoquet; sangloter», Dal, 199; Nic, 493; Mih, 485; *beā āpā cī'ndu sugl'iŭ* (cînd sughiţi bea apă). — < lat. **subglut(t)are*.

SUŢIMĀ, sm., pl. *suyimādz*, friptură, «viande rôtie à la broche — v. *kibāpes*, Mur, IV, 122; GrS, 387. — < *σούλιμαξ* „~” < *σούλα* „broche”.

SUGIŪC, sn., pl. *suglūce*, sugiuc, «saucisse; noix enfilées sur une ficelle et recouvertes de moût qu'on (a) fait bouillir avec de la farine», Dal, 199; Mih, 484; Mur, IV, 112. — V. *şuglūce* şi alb. *suxhūk* „salsiccia”. — < tc. *soudjouk* (771) „saucisse; différentes espèces de confitures en forme de saucisse”.

SUHĀ'DZ, SUHĀ'T, sf. pl., hemoroizi, «hémorroïdes internes», Dal, 199; Nic, 502; Mih, 485; Mur, IV, 113; GEI, 207; PLit, 260. — Cf. şi alb. *suhādhe* „emorrhoidi”. Sinonim: *trāncl* — < *ἐσοχάδες* „~”.

SULĂRĂ, sf., pl. *suləri*, Nic, 493. Format după *flutără*. Forma normală — după *şuir* — trebuia să fie *şuldră*.

SULI'TCU, -că, pl. *sull'tŭi*, -ŭe, de rasă, «de race; de bonne famille», Dal, 200; *ŷin cu căl'i-a lor sull'tŭi* (vin cu caii lor de rasă), PenB, V, 86. V. *sói* şi *dámărli'tcu*. — < tc. *solly* (776) „~”.

SUL'EARE, sf., pl. *sull'éri*, tundere sub burtă şi sub coadă, «action de tondre les moutons sous le ventre», Dal, 200; Nic, 493; REW, 8362 a (*suia*: formă eronată).

SUL'EĂT¹, sn., pl. *sull'eături* — v. *sull'eäre* —, Dal, 200; *sull'eätlu l-făŭem tu căplu a prumuŭeäräl'ei* (tunsul sub pînŭtece îl facem la începutul primăverii).

SUL'EĂT², -tă, pl. *sull'eăt*, -ŭe «tondu sous le ventre», Dal, 200; Nic, 493.

SUL'ÉDZŪ, vb. I (*sull'eăt*, -l'eăt, -l'eäre), a tunde sub burtă şi sub coadă, «tondre les moutons sous le ventre et sous la queue; amoindrir, diminuer», Dal, 200; Nic, 493. — 1°. *sull'ém maşi bîrbéŭl'i, ôlle şi noätin'li'i, nu ş' n'el'i* (tundem sub burtă şi sub coadă numai berbecii, oile şi noatenii, nu şi mielii); 2°. *apärn'itră si-l'i sull'eädzä, si-l'i şcurteädzä*, LP, 6 — v. *şcurtédzä*. — V. *suél'tă, il'édzä* şi istr. *socl'ä* (Kov, 210). — < lat. **subillare*.

SULSI'Z, -ză, pl. *sulsi'ŷi, sulsi'ze*, de neam prost, «de mauvaise race, de basse origine; ignoble; bâtare», Mih, 485. Sinonim: *xisólastu*. — < tc. *solsyz* (776) „~”.

SUL'TĂR, -ră, pl. *sull'ări*, -re, Mih, 485; Mur, IV, 113 (dă şi forma *sull'ároán'e*) — v. *sollár*.

SUL, sn., pl. *súluri*, sul, «ensouple; ensoupleau», Dal, 200; Nic, 494; Mih, 486; PIm, I, 153—154; *sun dol fraŷ: ei'ndu ünlu s' ŷindzi, alántu s' disŷindzi—súlurŭle di ară:bóŭă* (sînt doi fraŷi: cînd unul se încinge, celălalt se descinge — sulurile de război de ţesut), PLit, 401—402. Sinonim: *năvóŭă*. — < lat. *sub(u)lum* (cf. *insub(u)lum* „ensouple”).

SULĂŢĂ, sf.; **SULĂŢŪ**, sn., pl. *sulăŷi, sulăŭă*, tur, «tour de promenade», Mur, IV, 80; *tut ŷloacă... năpól ş' năinte da sulăŷi* (dansează mereu... face tururi înainte şi înapoi), FI, II, 5, 9. Sinonime: *prîmnăre, vóŭă*. Cf. gr. *σολάτσο* „~”. — < it. *sollazzo*.

SULĂ, sf., pl. *süle, sulă*, «alêne; broche à rôtir; lance, pal; contrainte; intrigue», Dal, 200; Nic, 494; Mih, 485; PScr, 249; PIm, II, 221; 222. — 1°. *ŷirhă'lu 'şl-äre sula* (opincarul (cismarul) îşi are sula) — v. *ŷungursulă*; 2°. *purŷilăşă friptu tu sulă* (purceluş fript în frigare); 3°. *piste ŷar ma ŷăŭă sula* (peste jăratec ci învîrteşte frigarea), Bair, 118; PAnt, 276; 4°. *l'i-băgă' sula n coaste* (i-a pus sula în coaste, i-a constrîns), PGr, 145; PB, 488²³; 5°. *va l'i-u întru apóla* — sula (cînd apoi îl voi lua în primire — sulă, voi deveni sfredine), Caraf, 59; 6°. *băgă sula* (pune intrigă) — v. *skin¹ 10°*. — V. *friptăl'lu*. — < lat. *sub(u)la* „alêne”.

SULDĂT, sm., pl. *suldăŷi*, soldat, «soldat», Cod, 59⁶ — v. *strîmtu 2°*. Sinonim: *stratiót* etc. — < it. *soldato*.

SULFĂT, sn., pl. *sulfături*, chinină, «quinine», Dal, 200; Nic, 494; Mih, 486; PenB, V, 17. V. *zulŷt*. — < it. *soliato*.

SULFÎNĂ, **SULHÎNĂ**, sf., pl. *sulfine, sulhine*, «mélilot, *melilotus officinalis*», Dal, 200; Nic, 494; PLit, 745; BNoi, 48. — V. *sulkină, surkină* şi dr. *sulfînă* (C: < lat. **sulfina*).

SULINĂR, sn., pl. *sulinăre, sulinar*, «tuyau; tube; canal», Nic, 494; Dun, I, 67. V. *klăngu, şurăc*. — < *σουλνάρη* „~”.

SULINĂ, sf., pl. *suline*, crustaceu, «crustacé; moule d'étang; coquille», Dal, 200; Nic, 494; Mur, IV, 114; GrS, VI, 387. — < *σουλῖνα* „solen, manche de couteau”.

SULIÚCĂ, sf., Mih, 486 — v. *sulúke*.

SULIVĂR, sn. — v. *silivăr* — 1°. *cu silivăr ică álts tru mî'nă* (cu lanŷ sau lanŷ în mî'nă), CŞc, 12; 2°. *s' aŷlucă cu sulivărŭlu di la săhâte* (se juca cu lanŷul de la ceas), Lum, III, 377; 3°. *căplu anăvrligăt cu treŷ sulivăre di mălamă* (capul înconjurat cu trei lanŷuri de aur), Lum, III, 114. — < *silivăr* < *allsiđă*.

SULKÎNĂ, sf., Nic, 494 — v. *surfină*.

SULMUXĂSCU, vb. IV, Mih, 486 — v. *xumulyisescu*.

SULPÎE, sf., pl. *sulpîi*, ostrețe, «outil, ustensile de roseau pour pêcher; clôture de roseaux», Dal, 200. — < ?

SULTÂN, sm., pl. *sultân'i*, sultan, «sultan», PAnt, 489. — < tc. *soultân* (689) „~”.

SULTÂNĂ, sf., pl. *sultâne*, sultană, «sultane»; *sôte di sultâne* (neam de sultane), Bair, 31. — În greaca din Kefalonia: „Ω χαρά σὲ τέτοια μὰνα, πῶχαμε τέτοια σουλτὰνα! (= Die geboren solche Schöne!)” [= ferice de atare mamă, care a născut atare sultană], Schmidt, 183 (p. 268: „σουλτὰνα, Sultanin, hier als Ausdruck für hervorragende Schönheit”). — V. *sultân*.

SULTÂNĂTĂ, sf.: *trec fêlnîși cu sultândăt* (trec celnici cu fast), Trib, II, 3—4, 8 — v. *săltândăt*.

SULTŪC, sn., Dal, 200; *vor sultûșe, vor șigâne* (vor surtucuri, vor șigâne), Fl, I, 2, 16; *s' disviscă di sultûclu a lui Ialû* (se dezbracă de surtucul lui negru), Fl, II, 5, 7. — V. *surtûc*.

SULŪKE¹, sf., pl. *sulûki*, lipitoare, «sangue». Formă rară. V. *sultûcă* și sinonimele *avôlă, pihăvișă*. — < tc. *suluk* (702) „~”.

SULŪKE², sf., pl. *sulûki*, respirație, «haleine; respiration»: *l'i-vîn'e sulûkea* (i-a venit respirația, s-a recules). Sinonim: *andăș*. — < tc. *solouq* (775) „~”.

SUM¹, prep., sub, «sous», Dal, 200; Nic, 494; Mih, 487; PScr, 249; PB, 704; *pri sum meri, pri sum peri* (pe sub meri, pe sub peri), Fr, II, 272; PAnt, 16. V. *sun*¹. — < *su*¹.

S u m², S i n-, S u-, sftnt, «saint — v. *smlu*¹». Precedă nume proprii cu care formează compuse: *Sum-Kêtru* (Sin-Petru), Mih, 486; PB, 704; PAnt, 489; *Sum-Vasilt* (Sin-Vasile, Sin-Văsli), Mih, 487; *Sin-Mêdru, Su-Mêdru* (Sin-Mêdru, «Saint-Démètre»), Nic, 462; Mih, 486; PB, 704; PAnt, 489; Dun, I, 64; Al. 1903, 7; Al. 1901—1902, 20 («octobre»); CSt, II, 105. — Corespund formei *aylu* (Aylu-Vasilt etc.). — < lat. *sanctus* „saint”.

SUMĂR, sn., pl. *sumăre* — v. *sămăr* și *bts*² —, Nic, 462; Mih, 486; PScr, 249. — 1°. *l'i' crueăște un sumăr* (li croiește un samar = li trage o bătaie), PB, 431⁴; 2°. *sumărli-l'i va umplede* (samarul lui trebuie umplut cu pale = trebuie să i se dea bătaie); Lum, II, 308; BNA, III, 124; 3°. *șl-arăpsră sumărle* (și-au rupt samarele = s-au bătut rău: doi catfri își rod reciproc samarele fie spre a mânca paiele din ele, fie spre a se scărpinga unul de altul), PLit, 635; 4°. sensul de „număr pierdut la joc” (cf. PLit, 129; 153, ca și sinonimul *zdrîrdă*) se explică astfel: cel învins e considerat ca un măgar căruia i se pune un samar spre a fi încărcat sau încălecat.

SUMĂRI'D, vb. III și II (v. *arî'd*), suride, «sourire», Bair, 24; *Hristôlu sumari'se* (Hristos a suris), PB, 429⁸⁷. V. *hamăari'd* și *misu-arôșu*. — < *misu-arî'd* < *μίσος* + *arî'd*.

SŪMĂ¹, sf., pl. *sâme* «poils longs de laine âpre dont on fait la ustûra», Dal, 200; Nic, 494; PB, 704; DR, III, 1088; CAr, 147; CN, 174; PFon, 52; DensAs, II, 140; PIm, I, 7 și 146; *vindea pârporă di sūmă* (vindea ciorapi de sūmă). V. *sumulătă*. — În greacă: *σοῦμα* (ἌρΓλ, 84; Σαρ, 29). — (Gen. -dat. sg. a *sūmăl'ei* (sumei) — cf. *lume, nūmă*. — Cf. și † fr. *som* „sommet”. — < lat. *summa*, adj. „la plus haute, la plus élevée”.

SŪMĂ², sf., pl. *sâme*, sumă, «addition; total; somme», Dal, 200; Nic, 494; Mih, 486. — < *σοῦμμα* „~” lat.

SUMĂRĂ, sm., PB, 704 — v. *sămîră*.

SUMĂREĂŪĂ, sf., pl. *sumărel*, sumedenie, «amas; foule; somme», Dal, 200. V. *stivă* etc. — < *σοῦμαρῶ* „~”.

SUMĂRIȚIU, sn., pl. *sumărițe*, samar mic, «petit bât», PB, 252³⁵. — < *sumăr*.

SÚMBRU (Sáracu, CAr, 222); **SÚMBUR**, Mur, IV, 115; DR, II, 457; **SÚMBURE**, sm., pl. *súmburi, súmburi*, símbure, «chair de la noix», Ob, 27. — V. *sl'mbur* și gr. σοῦμβρου (Boga, I, 357).

SUMCOADĂ, sf., pl. *sumcódz*, pafil, «culeron», GrS, IV, 380. Sinonim: *cuscúne*. — < *sum*¹ + *codă*.

Su-Médru, sm. «Saint-Démètre — le 26 octobre», Nic, 426; CalGrB, 12; *apruke Su-Médru* (se apropie Sin-Medru), PLit, 1046; PAnt, 205; BNA, V, 32; *l'i-apiri Su-Médru la poartă* (în zori de zi i-a apărut la poartă Sin-Medru), PLit, 636. — V. *Stinmedru*, *Sum*².

SUMÉN'E, sf., pl. *sumén'e*, conștiință, «conscience», Gram, 303. — Cf. vs. *sumănén'je*, „δισταγμός, dubitatio, hésitation, scrupule”.

SUMĞIUGĂTOR, sm., pl. *sumğugătóri* («boeuf sous le joug», PScr, 249. — Ca și *dápă-násătór*, e compus savant: < *sum*¹ + *ğlug*.

SUMĞ, sn.; **SUMĞĂ**, sf., pl. *sumđze*, virf «pointe; faite», Mur, IV, 115; PEt, 43 (< lat. *summum*); GrS, VI, 373; AI, 1903, 47. Sinonime: *kipită, fușulie* etc. — < *simğă* < *misigă* < *mīðică* < μυθία „chiquenaude (sur le nez)”.

SUMIGÓS, -*godă*, pl. *sumigósl*, -*goăse*, virfuit, «pointu»: *piștirêl sumigoăse ca sălta* (peșteri ascuțite ca săgeata), Trib, I, 10—11, 13; *kin'l svél'i și sumigósl* (pini zvelți și virfuiți), Trib, 5-6, 11; *Élîmbul cu fluclâlile sumigoăse* (Olimpul cu creștetele ascuțite), PenB, IV, 113. Sinonime: *inșăpălicós, kipitós*. — < *sumigă*.

SUMNÁME, sf., pl. *sumnă'n'l* «quantité de *sămă*¹», Dal, 200. — Cuvînt neidentificat. — < ?

SUMNÁT, -*lă*, pl. *sumnáf*, -*le*, somnat, dormit, «qui a dormi, qui a sommeilé»: *un somn nu hiú sumnát* (timp de ore întregi eu nu am dormit nici un somn), FI, I, 3, 8; *sântu sumnâte* (sînt în regulă cu somnul, au dormit). V. *nisumnát* și dr. „din somnat se deștepta” (TeodP, 586).

SUMNÓS, -*nodă*, pl. *sumnósl*, -*noăse*, somnoroș, «somnolent; ensommeillé; *sumnoăse* și *linăvoăse* (somnoroasă și leneșă), PB, 36³⁷. V. *sumnurós*. — < lat. **somnosus* (cf. *somnulosus* „somnolent”).

SUMNURÓS, -*roădă*, pl. *sumnurósl*, -*roăse* — v. *sumnós* —, Nic, 492; Mih, 487; Gram, 300; *es și-aúsl'l sumnurósl* (ies și bătrîni somnoroși), PAnt, 301; BNA, I, 130. — < *sómnru*.

SUMNŪȘŪ, sn., pl. *sumnăse*, somnișor, «sommeil d'un petit enfant»: *nu l'i aspărđze sumnășûlu-l'i* (nu-i strica somnușoru-i), ArE, 15.

SUMÓLCU, -*că*, pl. *sumólfi*, -*fe*, sur, cenușiu, «gris cendré», Mur, IV, 115; *ursă sumólcă* (ursă cenușie), Bag, 73. Sinonim: *siv*. — [Cf. toponimicul *Smólică* (Pouq, I, 178); *Zmól(i)ca*, PAnt, 505; BNA, I, 141; Dun, II, 52 (< *Zmol* + *cu*). — „... dans la petite Russie on trouvait cette cochenille sur une troisième plante qu'ils nomment *smolka* (= ? *Hipericum vulgare*)”, Pal, I, 366]. — < ?

SUMSOĂRĂ, sf. și adv., pl. *sumsóri*, subțioară, «dessous du bras», Dal, 200; Nic, 495; Mih, 487; PScr, 249; PW, 1667; GrS, II, 315. — 1°. *trăsl sumsoără l'i vidzú un sémnru* (tocmai la subțioară i-a văzut un semn), PB, 85⁶; 2°. *mătă-l dî sumsoără* (ridică-l de la subțioară), Lum, III, 69; PAnt, 32. V. *sunsoără*. — < *sum*¹ + *soără*.

SÚMU, prep., sub, PLit, 839 — v. *dégă*, *sum*¹.

SUMULĂIU, -*lăte*, pl. *sumulă'i*, negricios, «brun, brunet», Dal, 200; Nic, 494; Mih, 487; CAr, 298; *om sumulălu* (om negricios), FI, I, 5, 7; *'nă fedtă n'ică, sumulăte* (o față mică, oacheșă), PLit, 1035. — V. *sumigă*. — Cu o probabilă influență a subst. *sămă*¹ (*sămă lăte* și *sămă albă*): < *misu* (v. *misu-aróșu*) + *lală* (*misu*-> *simu*-> *súmu*).

SUMULĂIEȘCU, vb. IV (*sumulăil, -lăil, -lăire*), a semiînnegri, «devenir ou rendre noirâtre; hâler», Dal, 200; Nic, 495. — Corespunde gr. μιρομαβρών „noircir à demi”, — < *misu-lăleșcu* (v. *sumar'i'd, sumulălu*).

SUMULĂFRE, sf., pl. *sumulăfri*, semiînnegrire, «action de rendre noirâtre», Dal, 200.

SUMULĂFT, -tă, pl. *sumulăfi*, -te, negricios, «devenu noirâtre», Dal, 200. — V. *sumuldiă*.

SUMULĂFTŪ, -fă, pl. *sumulăfi*, -fă, tare negricios, «noirâtre», Dal, 200. — < *sūmu-* (< *mīsu-*) + *lăi/ă*.

SUMUNĂ, sf., Dal, 200 — v. *somână* și sinonimul *cărveal'e*. — < tc. *somoun* (767; 775) „pain rond et noir”.

SUN¹, prep., sub, «sous»: *sun 'nă frândză di căstl'n'tă* (sub o frunză de castan), LP, 184; PAnt, 18. — În istriană: „Xi claro soūn quill monte” (Ive, 330). — V. *sum¹*.

SUN², vb. I; **SUNĂRE**, Nic, 495; Mih, 487; PAnt, 489 — v. *asūn*, *asundre*.

SUNDŪKE, sf., ladă, Dal, 200 — v. *sindūke*.

SUNÉTE, sf., pl. *sunēf*, circumcizie, «circuncision», Nic, 463; Mih, 467. V. *sinēte*. — < tc. *sunnet* (693) „~”.

SŪNGALUS, invar. «position d'un osselet qui reste debout avec ses bouts retors en bas», Dal, 200; PLit, 126; 128. V. *dāngalus*. — < ?

SUNĜE, sf., pl. *sunĝi*, baionetă, «baïonnette»: *cu sunĝia pi tufēke* (cu baioneta la armă), Cal, 1911, 144; *cu sunĝia tu tufēke* (cu baioneta la armă), Fl, II, 7, 21. Sinonime: *bălnētă*, *spāngă*. — < tc. *sungu* (695; 703) „~”.

SUNĜIUTĂC, invar., cu baioneta, «à la baïonnette»: *dī afeă, sunĝulăc, l'l-adūsiră dól'i la cunăke* (de aceea, cu baioneta la armă, i-au adus pe amândoi la tribunal), Fl, I, 5, 9. — < tc. *sungu taq* „~” (Samy, 219).

SUNSOĂRĂ, sf. și adv., PAnt, 489 — v. *sumsoără* și *soără*, ca și mgl. *soără* (PMegR, II, 117; 120). — CCons, 8: < lat. *subtus* + *ola*.

SUPĂNE, sf., pl. *supă'n'l*, buzunar interior la cāndūse, «poche à l'intérieur d'un habit», Dal, 200; *scōase flulăra di tu supāne* (a scos fluierul din buzunarul interior), PB, 17^{2a}; *'st-umplă supă'n'le tut di astn'l* (și-a umplut buzunarele interioare numai de arginți), BNA, II, 90. V. *sipāne*. — < *εσωπώνι* „doubleure”.

SŪPĂ, sf., pl. *sūpe*, supă, «soupe», Dal, 200; Nic, 495. Sinonim: *ĉŭrbă*. — < it. *suppa*.

SUPHĖRĂ, sf., pl. *suphĖre*, supieră, «souiĖere», Dal, 200. — < *σουλĖρα* < fr. *souiĖiere*.

SŪPLU, sn., pumn, Nic, 496 — v. *șūplu*.

SŪPRĂ, prep., supra, «dessus», Nic, 496; PB, 705; PScr, 150. — Această prepoziție circulă numai în compusele *disăpră*, și *p(r)isăpră*, niciodată singură. V. *-spră*. — < lat. *supra*, *super* „en dessus, par-dessus”.

SUPSĖSCU, vb. IV (*supsĭl*, -sĭl, -sĭre), Dal, 201; Mih, 488; PB, 705; Fl, II, 1, 12. — 1°. *văca... nu supsĖăște* (vaca... nu moare), Lum, II, 244; BNA, III, 54; 2°. *călu... căre supsĭ* (calul... care a murit), Lum, II, 274; BNA, III, 94; 167; 3°. *cĭ'nĭle... supsĭ* (cĭnele... a murit), Fl, I, 3, 8; 4°. *ōĭle ș' că'prĭle supsĭră* (oile și caprele au murit), Millio, 44; 5°. *bĭr-bĕjĭl'i sĭ vă supsĖăscă* (berbecii să vă moară), PLit, 928. — V. *psusĖscu*.

SUPSĖRE, **SUPSĖT**, Dal, 201; Mih, 488 — v. *psusĭre*, *psusĭl*.

SŪPTU, -tă, pl. *sūpti*, -te, supt, «sucé; anémie; amaigri», Dal, 201; Nic, 496; *aĝĭtān* — *sūptu di cătūși* (fiāmind — supt de pisici), PB, 90². — V. *sug²*.

SUPTĖRĂC, -că, pl. *suptĖrăfĭ*, -fe, Dal, 199; Mih, 488 — v. *subĭtrăc*.

SUPTĖRARE, sf., pl. *suptĖră'rĭ*, subĭiare, «action d'amincir», Nic, 496:

SUPTĖRE, adj., pl. *suptĖ'rĭ*, subĭire, «subtil; mince; grĖle», Dal, 199; Nic, 496; Mih, 488; PScr, 249; PB, 705; *boĭl supĭ'rĭ di kĭpuri* (voci subĭiri de clopote), Lum, V, 9, 17; PAnt, 335. V. *subĭl're* și sinonimul *minăt*. — < lat. *subtilis* „menu, subtil”.

SUPTĖREDZŪ (*mĭ*), vb. I (*suptĖrăl*, -răl, -răre), subĭia, «amincir, rendre menu; affiner», Nic, 496; Mih, 488; Mur, IV, 117; *lūna... s' supĖtră'* (luna... s-a subĭiat), PenB, VI, 128. Sinonim: *minutĖdzŭ*. — < *suptĖl're*.

SURÁFE, sf., Dal, 223; PScr, 249; *seávrtlu lál'ed ca suráfea* (vîntul de nord tăia ca briciul), Fl, II, 3, 2. — V. *xuráfe*.

SURÁT, adj.: *hîl surát* (ești înșurat), PB, 5³⁴ — v. *nsurát*.

SURĂTĂ, sf., pl. *surâte*, surată, «amie; compagne; demoiselle d'honneur», Dal, 201; Nic, 492; Mih, 488; PB, 705; cu *surátile nu-și greâșle* (cu suratele nu-și vorbește), PAnt, 295; BNA, I, 120. — La nuntă, pentru mireasă *surata* e ceea ce e *fârtatul* pentru mire. — < *sóră*.

SURÁTE, sf., pl. *surá't*, mască, «face; masque — v. *prusupidă*»: cu *suráța șă cu álte lucré ráte* (cu măști și cu alte lucruri rele), Cod, 22 *b*¹⁰; 22 *b*²⁰. — V. *suréte* și alb. *surát* „facia, viso”.

SURÁT, sm. pl., bulgări, «grumeaux, tapon; boulette», PLit, 110. Sinonim: *loc*³. — V. *suró*.

SURÁFÊSCU ? «rasiere», W, II, 192: *anárya, fráte, suráfea* (încet, frate, briciul); subst.: *suráfea* — cu accentul ritmic al versului pe ultima silabă: *suráfed* — e considerat de Weigand drept imperativ prezent, pers. a 2-a sing.: „rade, bărbiereste”. — V. *xursescu*.

SURĂNTEL, sm. ? (pl. *surănțel'1*?) «petit soleil?; soleil chéri?»: «*șl-dădeá soare ș' surăn-feále* (lși răsărea soare și soare drag?), GrS, IV, 232 și 245; Millio, 38. V. *surințel* și *surfel*². — < lat. **sollecellus*? < *sol* „soleil”.

SURĂRIȚĂ, sf., pl. *surăriță*, surioară, «petite soeurs»: *șințl surăriță* (cinci surioare), PLit, 365; 366. — < *sóră, surá'rt*.

SÚRDA, adv., în locuțiunea: *dí-a-súrda* «à la manière des sourds (jeu d'enfants)», PB, 705. — V. *súrd*.

SURDISÊSCU, vb. IV (*surdísî, -sîl, -sîre*), a da curs, «vendre; traîner; avoir la diarrhée — v. *scot* 15°, Dal, 201; Nic, 498; Mih, 488; Mur, IV, 117; PLit, 259. — 1°. *surdísî málță prămătîle* (am desfăcut (am vîndut) multă marfă); 2°. *nu surdísî málțu și aestá arădă si-asparse* (nu a tărăgănat mult și această orînduială s-a stricat), Fl, II, 5, 12; 3°. *mî surdísî málțu yltîrîa* (medicamentul m-a servit mult în scaune, m-a scos). — Cf. alb. *surdísem* „pur-garsi”. — < tc. *surdurmek* (698) „faire frotter; faire vendre”; *qaryn surmek* (698) „avoir la diarrhée”.

SURDISÎRE, sf., pl. *surdísîrî*, stare de diaree, «état de diarrhée; diarrhée», Dal, 201; Nic, 498; Mih, 489. Sinonime: *îșîre, sprîmnăre, străbătîre, lartacătă* etc.

SURDISÎT, -tă, *surdísîf, -te*, vîndut, «vendu; qui a (eu) la diarrhée», Dal, 201; Nic, 498; PLit, 259.

SÚRDU, -dă, pl. *súrdzî, súrde, surd*, «sourd», Dal, 201; Nic, 498; Mih, 489; PScr, 249; PB, 705; PAnt, 489. — 1°. *la poárta a súrduľu aúrîă dí nu aľ lucrú* (dacă nu ai treabă, urlă la poarta surdului), PLit, 636; 2°. *taľ ca pórdu súrdu* (taci ca porc surd), PLit, 614. Sinonim: *cuf*. — În greacă: σούρδους (Hris, 210); «σούρδου, μούρδου» (AφΓλ, 85) — v. *măgăr*. — < lat. *surdus* „sourd”.

SURDZĂSCU, vb. IV — v. *asurdză'scu* —, Dal, 201; Nic, 499; Mih, 489. Sinonim: *cufusescu*. V. și *șurdăescu*. — < lat. **surdire* (cf. *surdare* și *surdescere* „devenir sourd”) — cf. *ncăldză'scu, putridză'scu* etc.

SURDZÎRE, SURDZÎT, Dal, 201; Mih, 489; PB, 705 — v. *asurdzî're, asurdzî't*.

SURÉTE, sf., pl. *suréf, față*, «face; aspect; figure», Dal, 201. V. *asuréță, suráte* și sinonimul *făță*. — < tc. *soûret* (771) „~”.

SURFÎNĂ, sf., PLit, 745 — v. *sulhină, surhină*.

SURGÚME, sf.: *urfiétlu fátse surgúme fumél'1* (curtea marțială surghiunește familii), Caraf, 73 — v.:

SURGÚNE, SURGUNIPSÊSCU, SURGUNIPSÎT, surghiun, Nic, 497 — v. *surylune* sqq.

SURGINĂT, sm.: «sfînții *Surcînăi* (11-23 Noiembrie)», PLit, 316. — < ?

SURGIRE, sf., pl. *surcîri*, sorbire, «action de humer», Dal, 201; Nic, 497; Mih, 489; PAnt, 489; sã *sõrbu amărea cu 'nã surcîre* (sã sorb marea cu o sorbire), PB, 422³⁵.

SURGÎT, -tã, pl. *surcîf*, -le, sorbit, «humée», Dal, 201; Nic, 497.

SURGÎȚŪ, sn., pl. *surcîfã*, brățat, «brassée»: *cãðe fîcîtor... s' duceã la școalã cu cîte un surcîfã sumsodrá* (fiecare copil... se ducea la școală cu cîte un brățat de lemne subsuoară), CalGrB, 92. Sinonim: *bãrfãt*. — < ?

SURGIUNE, sf., pl. *surcîlun'i*, surghiun, «exil», Dal, 201; Mih, 470; 489. V. *surgume* și sinonimul *exurie*. — < tc. *surgun* (689) „~”.

SURGIUNIPESCU (*mi*), vb. IV (*surcîlunipsîl*, -psîl, -psîre), surghiuni, «exiler», Dal, 201.

SURGIUNIPSIRE, sf., pl. *surcîlunipsîri*, exilare, «action d'exiler», Dal, 201.

SURGIUNIPSÎT, -tã, pl. *surcîlunipsîf*, -le, exilat, «exilé», Dal, 201.

SURHIDĂ, sf., Mih, 489 — v. *sfãrhidã* și sinonimul *stîmnãtor*.

SURHINĂ, sf., Mih, 489 — v. *struhinã*, *sulfînã*.

SURIC, sm., pl. *surîft*, soare mic, «petit soleil», Perd, 26. V. *surîft*². — < *soäre*.

SURICĂ, sf., pl. *surîfe*, surioară, «petite soeur, chère soeur», Dal, 201; PB, 705. V. *frãlic*. — < *sõrã*.

SURIE, sf., pl. *surîi*, cireadă, «troupeau (de grand bétail); volée; foules», Dal, 201. — 1°. *surîi dî boi și vãfî* (cirezî de boi și vaci), Fr, I, 56; 2°. *în surîi dî prãvdãt* (vin cirezî de vite), Lum, I, 196 — v. *cupîe*, *tãrmã*; 3°. *ũnã surie dî gãl asburãrã* (au zburat un cîrd de ciori), CalGrB, 39; 4°. *surie dî Arbînești* (gloată de albanezi), Lum, II, 13 — v. *blũke*, *surõ*, *trî'mbã*. — În greacă: *σωρεία*. — tc. *surî* (696) „troupeau; foule”.

SURIN, sn., pl. *surînurî*, loc însořit, «lieu, endroit exposé au soleil», Dal, 201; Nic, 497 (< lat. **solinus*). — 1°. *tu-a Pîndulũ surîn* (în al Pîndului ținut însořit), GrB, 2, 24; PAnt, 285; BNA, I, 22; 2°. *prît surînurî* (prin locuri însořite), Cal. 1911, 51; BNA, II, 52; 3°. *dî tu keãre ș' dîn surîn*, PAnt, 296; BNA, I, 124 — v. *keãre*¹. V. *nsurîn*, *nsurînedũ* și *surnel*. — Cf. și mgl. *surîn* (PMegR, II, 120; CapM, III, 281). — < lat. **sollinus* < *sol* „soleil” (REW, 8073; PW, 1701).

SURINȚEL, Millio, 38 — v. *surãnjel*.

SŪRLĂ, sf., pl. *sũrle*, *surlã*, «instrument de musique (sifflet, clarinette)», Nic, 493; Mih, 489; GrB, 141; *sũrla scuteã zcîcũte subfîrî* (surla scotea țipete subțiri), GrB, 184. — < tc. *zourna* „instrument de musique qui tient le milieu entre la clarinette et le hautbois”.

SURLUTÓS, -toãdã, pl. *surlutõst*, -toãse, ascuțit, «aigu (comme une sũrlã?), comme le son d'une sũrlã?)»: *gõrfã surlutoãse* (pere ascuțite), Mur, IV, 118. — < ?

SURNEL, sm., pl.?, loc însořit, «endroit ensoleillé», Dal, 201; Nic, 497. V. *surîn* și *surãnjel*. — < lat. **sollinellus*?

SURÓ, sm., pl. *surãd*z, «tas, amas», Dal, 201; Nic, 498; GEI, 207. V. *surãl* și sînonimele *slõvã*, *sloc*, *sumãredũã*, *surie*. — < *σωρός* „~”.

SURPARE, sf., pl. *surpãrî*, surpare, «action de renverser», Dal, 201; Nic, 498; Mih, 489.

SURPÁT, -tã, pl. *surpãf*, -le, surpat, «renversé; écroulé», Dal, 201; Nic, 498; *Dõmnulũ scõalã surpãst'i* (Dumnezeu ridicã reîndreaptã, reabiliteazã) *pe cei greșîti*, *ce au greșit*, PScr, 249 (95/48); CLitur, 67 (= chemat). — V. *surupát* și toponimicul grecesc „*ἐκ τῆς πηγῆς Σοορπάτας*” (Hπειρ, IX, 75).

SURPÁTŪRĂ, sf., pl. *surpãtũrî*, surpãturã, «éboulis; ruine», Dal, 201; Nic, 498; Mih, 489; Mur, IV, 118; *acelõ eãstî ũnã surpãtũrã* (acolo e un pripor, rîpã) — v.:

SŪRPU¹, sn., pl. *sũrpũrî*, prãpastie, «escarpement; précipice», Dal, 201; Mih, 489; PenB, IV, 112; Trib, I, 8—9, 10.—1°. *la un sũrpu aĩtũmsẽșl* (ai ajuns la o prãpastie), PAnt,

57; 2°. *práva* nu s' aracă di pi sárpu (tru trap (animalul nu se aruncă de pe ripă în vâgăună), CŞc, 48; 3°. *lócurile afeale* cu sárpu (locurile acele cu prăpăstii), Al. 1928, 121; 4°. *di pâldea a lui nu arămăsiră dic'ti sárpu di kétri* (din palatul lui nu au rămas decît dărmături de pietre), CalGrB, 114; 121; 5°. *tute priile di sárpu* (toate jivinele din ripe), BNA, I, 118. — Ca adjectiv: «escarpé»: 6°. *că i lóclu málu sárpu* (căci locul e tare prăpăstios), PLit, 740 — v. *lăltitără* 3°.

SÚRPU² (mi), vb. I (surpăi, -păt, -păre), surpa, «1°. renverser; écrouler; ébouler; 2°. vaincre; tuer; 3°. s'en aller», Dal, 201; Nic, 499; Mih, 489. — 1°. *di pi cal ma ti surpără* (de pe cal ci te răsturnară), PANT, 58; *să-l sárpa plăplu afél* (să-l doboare plopul acela), PB, 122³⁰; *că'sle si surpără* (casele s-au surpat); *surpă' únă poală di medre* (a surpat (a scuturat) mere cit pentru un şorţ), PB, 239³²; 2°. *el surpă' tr' un alumiátic dzáfe gion'l* (intr-o luptă el a învins zece voinici), PANT, 278; Bair, 120 — v. *avíngu*; *mălti puríndzi surpă'm* (mulţi turci am ucis), Fl, I, 3, 5 — v. *vátăm* şi dr. „pre toţi i-au surpat” (Ur¹, 198); 3°. *súrpa-te di afa* (fugi (du-te la dracul) de aici), PLit, 119; 120 — v. *frí'ngu* 5°. — V. *surúp¹*. — < lat. **subrupare* (cf. *subrupere* „dérober furtivement”).

SURSÉSCU (mi), vb. IV, **SURSÍRE**, **SURSÍT**, Dal, 201; *bárba si-l' sursít* (să-i radeţi barba), BaŃN, 8 — v. *xursescu*, *xursíre*, *xursít*, bərbieri.

SURTÚC, sn., pl. *surtúşe* şi *surtácuri*, surtuc, «veste; pardessus», Mih, 470 (*slurtúc*); *bárbáf. . . cu surtácuri* (bărbăţi. . . cu surtucuri), BNA, II, 78. — V. *sultúc* şi alb. *surtúkë* „so-pravveste europea”. — < fr. *surtout*.

SURTEÁŬĂ, sf., Mih, 488 — v. sinonimul *dărmăfeáŬă* şi :

SURTÉL¹, sn., pl. *surfeále*, surcel, «bois mince et court — v. *şcárpă*; éclat de bois; reje-ton; pl.: couronnes que l'on pose pendant le mariage religieux sur la tête des deux époux — v. *stífáne*», Dal, 202; Nic, 499. — 1°. *di lémnu, di surfél, 'şí-adrá' 'ná sárfină* (din lemn, din surcel, şi-a făcut o crosnă), PB, 46¹²; 2°. *adunáf nisc'nie surfeále* (culegeţi-cliteva surcele), PANT, 309; 3°. *s' yiná aféndul tra si-l' bágă surfeálle n cap* (să vină preotul ca să-i pună cununile pe cap), LP, 55; BNA, II, 124. — < lat. *surellus* „reje-ton, drageon, scion”.

SURTÉL²: *soáre* şi *surfeále* (soare şi sorileţule, «soleil et petit soleil», AD, IV, 92 (< *soáre*)). Aici, *surfeále* e vocativ sg. m. — cf. *gluneále*. — V. *suránfél* şi dr. *soricél* [< *soáre* — ca şi *máricél* < *máre*], FolCOM, I, 285.

SURTILÚŞŬ, sn., pl. *surfilúşe*, surceluţă, «petit copeau», Dal, 202. — < *surfél*.

SURÚP¹ (mi), vb. I: *di s' éste că si surúpă* (dacă se întimplă că se surpă, că se răs-toarnă), Cod, 15¹³ — v. *sárpu²* şi :

[**SURÚP²**], asfinţit, «coucher du soleil, tombée du jour». — Acest cuvînt apare în greaca populară ca un împrumut din dialectul aromân. Iată-l sub cîteva forme ale lui : „σούρουπα = à la tombée de la nuit” (Vlahos, 798); „σούρουπα = περί τὸ δεῖλν.” (ΑΓΓλ, 85); „σούρουπα, σούρουπα” (Σαρ, 30); „ἐνὰ βραδὺ ἀπὸ τὰ πολλὰ, κοντὰ τὸ πρῶτο σοῦρπο” (Κρυς, II, 73). — V. *surupséşte* şi *surúpumă*, precum şi 'Aνδρ, 334; Hris, 336 (σουρούπ „brune”).

SURUPÁT, -lă : *pímă şă surupăfă* (împinşi şi surpaţi, răsturnaţi), Cod, '33¹⁴ — v. *surpăt*. **SURUPÉÁŞTE**, vb. IV, unipers., apune «(le soleil) se couche», Nic, 499. — V. *surápumă*, *surupáne* şi sinonimul *scápti²*. — < *surúp²* (v., aci, *sárpu²*) < lat. **subrupo*, **surrup*.

SURUPSÍRE, sf., pl. *surupsíri*, apunere, asfinţit, «coucher du soleil», Nic, 498.

[**SURÚPUMĂ**, **SURUPÚNE**] : tot în greaca populară : „σορούπωμζ „crépuscule du soir” (Vlahos, 798); „σορούπωνε = le jour tombe” (Nic, 498; Vlahos, 798); „τώρα σούρωσε, νυχτώνει” (Κρυς, II, 40); „ὁ ἥλιος ῥάθη ὀλότερα καὶ τὰ βουνά σουρῶσαν” (Κρυς, II, 18). — Cf. 'Aνδρ, 335 şi M, 43. — Cf. şi dr. „din spre soare apune” (BB, XX, 59 din anul 1764). — < *soáre apúne* „le soleil se couche, tombée du jour”.

SURUSÊSCU, vb. IV (*surusîl*, -*sîl*, -*sîre*), a umple îndesat și cu vîrf, «entasser; remplir jusqu'aux bords». Sinonime: *dingusescu*, *durdursescu*. — < σωρεῖω „~”.

SURUSÎRE, sf., pl. *surusîrl* «action d'entasser, de remplir à regorger”.

SURUSÎT, -*tă*, pl. *surusîl*, -*te*, plin de tot, «entassé; rempli»: *la hâne—u-află'm surusîlă* (la han — l-am găsit tixit), Fl, 1, 5, 9.

SÛRVĂ¹, sf., pl. *sârve*, soarbă, «alises», Nic, 497; Mur, IV, 119. — V. *sârva* și lat. *sorbum* „fruit du sorbier”.

SÛRVĂ², sf., pl. *sârve*, sorcovă, «premier de l'an», Nic, 496; GrS, II, 400; *ma n'îlî't, eu purtîfîle, alăgă sârva* (cei mai mici, cu bețele, umblau cu sorcova), Fl, I, 2, 9. — < bg. *surva* „~”.

SURVÔLÎŢU, sn., pl. *survodî'e*, prăbuşire, «écroulement». Sinonime: *arăvuire* etc. — V. *survul'îsescu*.

SÛRVU, sm., pl. *sûryi*, sorb, «alisier», Mur, IV, 119. — V. *sôrbu* și it. σοῦρβον (Rohlf's Lex, 492).

SURVULÎSÊSCU (*îni*), vb. IV (*survul'îsîl*, -*sîl*, -*sîre*), năruî, «s'écrouler»: *căslrulu l-survul'îsădîle* (fortăreața o prăbuşește). Sinonim: *aruvuescu*. — < σωροβολίζω „s'affaisser; s'abattre; crouler”.

SUS, adv., sus, «en haut; dessus», Dal, 202; Mih, 490; PB, 705. — 1°. *sus, tu munț, nu-armăse nedădă* (sus, în munți, nu a rămas zăpadă), Lum, II, 152; PAnt, 170; BNA, II, 44; 2°. *săsu-nă nărea!* (sus, mări, nasul!), PLit, 566. — V. *nsus*, care e formă mai curentă și mai generală, paralelă cu *nglôs*. — < lat. *su(r)sum* „de dessous vers le haut; en haut”.

SUSÂME, sf., pl. *susă'nî*, susan, «sésame», Dal, 202; Nic, 499; Mih, 490; *vărescu, môrîle dî îptu și susâme* (vuiesc morile pline de vipt și susan), Bair, 53. V. *asâme, sisâme*. — < tc. *soussam* (700; 772) „~”.

SUSÊSCU, vb. IV (*susîl*, -*sîl*, -*sîre*), termina, «achever», Nic, 499. Sinonime: *bitîsescu, sculusescu* etc. — < σώνω „parvenir; arriver”.

SUSÎRE, sf., pl. *susîrl*, terminare, «action d'achever», Nic, 499.

SUSÎT, -*tă*, pl. *susîl*, -*te*, terminat, «achevé», Nic, 499.

SUSKINÂRE, sf., Dal, 202 — v. *suskirâre*.

SUSKÎR¹, **SÛSKIR¹**, sn., pl. *suskîre, sâskîre*, suspin, «soupir», Dal, 202; Nic, 499; Mih, 490. — 1°. *maşl sâskîr dî mul'êrl* (numai suspin de femei), Fr, I, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8; 2°. *sâskîrlu a li măne* (suspînul mamei), Bair, 43; 3°. *bândăşl fî'ră suskîre* (ai trăit fără suspîn). Sinonim: *scăllîzâl*. — < lat. *suspirium* „sourir”.

SUSKÎR², **SÛSKIR²**, vb. I (*suskîrâl*, -*râl*, -*râre*), suspina, «sourir; désirer ardemment», Dal, 202; Nic, 500; Mih, 490. — 1°. *suskîră' dîl hîcde* (a suspinat din rărunchi), PB, 74¹²; 2°. *moî curbâne, trandafîru, băna-n'l tătă va-n'l suskîru* (mări adoratule, trandafir, în toată viața-mi îmi voi suspina). PLit, 971; 3°. *strigă' suskîri'nd* „oh, dădă!” (a strigat suspînînd „of, mamă!”), LP, 106; PAnt, 272; 4°. *sâskîră pâl'i, sâskîră* (suspînă pasările, suspînă), PAnt, 29; 5°. *sâskîră sun lănă* (suspînă sub lună), Bair, 29; 45; 6°. *tâte feătîle li suskîră* (pe toate fetele le făcea să suspine după el), PB, 360¹⁷; 7°. *s' nu-l sâskîră cînd trec ncălăr* (să nu-l dorească (să nu suspine după el) cînd trec călare), BNA, II, 83; 134. Sinonime: *nukescu, scăllîzû, uhtêd:û*. — < lat. *suspirare* „sourir”.

SUSKIRÂRE, sf., pl. *suskîrârî*, suspinare, «action de soupîrer; soupîr; plainte», Dal, 202 (v. *suskîndre*); Nic, 500; Mih, 490; PB, 705. — 1°. *amărea ncl'ide căse şî-alădă suskîrăre* (marea închide case (nenorocește familii) și lasă suspîn), Fr, I, 118; BNA, I, 58; 2°. *cu plîng şî suskîrăre* (cu plîns și suspîn), Lum, VI, 4, 16; PAnt, 263.

SUSKIRÂT, -*tă*, pl. *suskîrăt*, -*te*, suspinat, «sourir», Dal, 202; *mirulîsă cu grătă suskîrăt* (bocea cu grai în suspîne), PB, 485¹⁶; *va-n'l li duşl cu stîndâte; va-n'l armî'n pt suskîrâte* (mi te vei duce — cu sănătate; îmi voi rămînea în suspîne), PLit, 950.

SUSKIRÓS, -rodsă, pl. *suskiróși*, -rodse, suspinător, «plaintif; *ca adverb*: douloureusement», Dal, 202. — 1°. *cu-a l'el bodje suskirodsă* (cu a ei voce suspinătoare), Fr, II, 244; BNA, I, 10; 2°. *si-ascăli n'érta suskirodsă* (să ascult mierla suspinătoare), RP, 9, 3; BNA, I, 40; 3°. *și válea n'l-turnă grálu cu sel'imurí*, *suskirós* (și valea lui întorcea cuvîntul *ca ecou* cu valere, dureros), Lum, IV, 1, 9; PAnt, 199; BNA, V, 37; 4°. *suskirós plînd-ză níorl'i* (norii plîngeau înduioșător), Lum, II, 201; BNA, IV, 44.

SUSTĂ, adv., exact, «juste; précisément». — 1°. *zburăște sustă* (vorbește exact, judicios); 2°. *aflămse sustă* (a ajuns complet, neatins). Sinonime: *glăsta, tamám*. — < σωστά „au juste”.

SUSTĂ, sf., pl. *süste*, capac, «couverture; sommier élastique; *ca adverb*: debout, les pattes levées», GEI, 208. — 1°. *si-acupiredă cu susta* (se acoperea cu capacul), PB, 352¹⁹; 2°. *el mulă susta și ieșă nafoară* (el ridică capacul prevăzut cu resort și ieșea afară), PB, 352¹⁷ — v. *căpăke*; 3°. *cl'nile adestu sta susta* (cîinele acesta stă în două labe); 4°. *susta!* (sus labele anterioare!). — Cf. gr. σοῦστα „ressort”, alb. *sústë* „molla da letto” și gr. σοῦζα „en levant la patte, la patte levée”. — < it. *susta*.

SUSUÉSCU (mi), vb. IV (*susuîl, -ult, -uire*), împodobi, «(se) parer»: *ai imnătă șă ti ai susuîlă prin păzare* (ai umblat și te-ai împodobit în piață, în oraș), Cod, 43⁹. Sinonim: *stulsescu*. — Cf. alb. *sus* „alzare, levare, sollevare”. — < tc. *sus* (700) „luxe, toilette”: *sus etmek* „se parer”.

SUSŪME, sf., pl. *susun'i*, poreclă, «sobriquet», Mur, IV, 119. Sinonime: *parangóme, parasumă* etc. — < σουσοῦμι „~”.

SUȘÂN, -nă, pl. *sușân'i, -ne*, susean, «qui habite la partie supérieure d'un village», Réc, 8. V. *șloșân'i* și dr. *susan*. — < *sus*.

SUT, sm., pl.?, oală fără toartă, «marmite sans anse», ZP, III, 575. V. *șuván'lú* și *șul²*.

SUTĂCĂ, sf., pl. *sută'i*, 100 grame, «100 grammes», Dal, 202; *nu cu find-zăc, și cu únă sutăcă* (nu cu o cinzeacă, ci cu o sută de grame), FI, I, 1, 12; *árdină find-zăcurtle ș' sulă'ille* (circulă cinzecile și sutacele), FI, II, 3, 9. — < *sută*.

SUTĂ, sf., pl. *săte*, «cent», Dal, 202; Nic, 500; Mih, 490; PScr, 249; PB, 705; PAnt, 297; BNA, I, 124; *sătile mărîtă hătile* (sutele mărîtă toantele), PLit, 636. — < vsl. *sūto* „centum”.

SUTĂREĂŪĂ, sf., pl. *sulărêl*, sutar, «centaines», Dal, 202; Mur, IV, 119.

SUTRUPSÉSCU, vb. IV (*sutrupsîl, -sîl, -sire*), ruina, «ruiner, anéantir», Mih, 491. Sinonime: *cătăstrăpsescu, prăpădescu* etc. — E alterarea vb. *cătăstrăpsescu* prin aferezare bisilabică.

SUTRUPSIRE, sf., pl. *sutrupsîrl*, ruinare, «action de ruiner», Mih, 491.

SUTURĂRE, sf., pl. *sutură'rl*, Dal, 202; Nic, 468 — v. *săturare*.

SUȚĂTĂ, sf., pl. *suță'i*, tovărășie, «compagnonnage; camaraderie; bande», Dal, 202; Nic, 500; Mih, 483; PLit, 44; Lum, III, 11; BNA, III, 16. — 1°. *l't-dedîră țărûhile a còluplul dîl suțata a lor* (celui fără coadă i-au dat opincile (l-au gonit) din asociația lor), PB, 185¹⁹; 2°. *cu el'i dadun suțată ligără prîl pădûrl* (cu ei laolaltă au legat tovărășie prin păduri), LP, 167; PAnt, 240; BNA, II, 118; 3°. *n'l-alăsd' căn'ina și fărma'ille suțată* (mi-a lăsat întristarea și veninurile drept tovărășie), LP, 166; PAnt, 239; BNA, II, 116; 4°. *s' nă făjêm dól'i suțată* (să ne facem amîndoi tovărășie, să ne căsătorim), PLit, 864; PAnt, 20 — v. *l'edă* 3°; 5°. *eră tu mănți cu 'nă suțată după nis* (era în munți cu o bandă după el), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 143. — V. *sinastrufie*. — < *sofû*.

SUTÍ'LE', sf., fără pl., adunare, sindrofie, «compagnie; réunion; soirées», Gram, 300 (*sofí'le*). — Morfologic, cf. *fărtăfí'le* etc. — < *sofû*.

SUȚĂLE², sf., pl. *suțăl'e*, soție, «femme, épouse», Lum, V, 1, 1; 1, 2. V. *sofă, soală*.
— Termen cult (< dr. *softe*).

SUVĂLNIȚĂ, sf., pl. *suvălniță*, suveică, «navette de tisserand», Nic, 492; Mih, 491 (*suvăniță*); PAnt, 227; GrB, 223; BNA, IV, 144; CEI, 12; 13; GrS, II, 400; *treățe, șală*, *angl'edgă amări* — *suvălnița* (trece, sucește, încheagă mare — suveica), PLit, 402; *suvălnița l'i-căd-ă dil mîn'i* (i-a căzut din mîini suveica), RA, 98; BNA, II, 40. — V. *suvălnă, zvălnindă* și bg. *sovelka* „~”.

SUVĂLȚĂ, sf., Mih, 491; CFr, 105; GrS, IV, 380 — v. *svălnă*.

SUVARĂ, sm., Dal, 202; Mih, 491; Cal. 1911, 145 — v. *sufari* și sinonimul *căvălăr*.

SUVĂTE, sf., Mur, IV, 120; *s' adună birbél suvâte* (să stringă berbeci pentru abatoare : plină în 1912, aromâni negustori îngrășau turme de berbeci și țapi, pe care, toamna, le treceau din Imperiul otoman în Grecia, unde le vindeau). — V. *săvate*.

SUVÎNIRE, sf., pl. *suvîniri*, amintire, «souvenir», Dal, 202. Sinonim : *simisire*. — < fr. *souvenir*.

SUZĂ, sm., pl. *suza* : — v. sinonimul *sóir*, Mur, IV, 120. — < ?

SUZEĂȚĂ, sf. : *suzeată înșipălcoasă* (săgeată ascuțită), CȘc, 43 — v. *sudzeată*.

SVĂLINDĂ, SVĂLȚĂ, sf., Dal, 202; Mih, 491; Nic, 469 — v. *suvălniță, zvălnă*.

SVĂCNESCU, vb. IV, Mur, IV, 120 — v. *zvăcnescu*.

SVIȚĂ, sn., Mur, IV, 121; Lum, V, 239; *lu-agudă cu svițul* (i-a lovit cu biciul), Lum, III, 128; 93 — v. *zvăță*.

SVÎNTUR, SVÎNTURĂDZĂ, vb. I, Nic, 469; PScr, 249 — v. *zvîntur*.

§

ŞABÁC, sn., pl. *şabáşe*, şabac, «broderie» (GrS, VII, 296). V. *şubác*. — < tc. *mouchabaq* (1170) „broderie en forme de tresse”.

ŞÁBŞA, invar. — v. *şápsal* şi sinonimul *la-o-tó*.

ŞACÁİE, sf., pl. *şacá’l*, Baţ, 31 — v. *şicáe*.

ŞAFRÁN, sm., Mih, 443; Mur, IV, 123 — v. *safrán*.

ŞAH, sm., pl. *şahl*, şah, «monarque», PAnt, 490. V. *padışáh*. — < tc. *cháh* (717) „~”.

ŞAHLAMÁRĂ, sf., pl. *şahlamá’rî*, balivernă, «balivernes», Mur, IV, 123. V. *curcuféli* etc. — < *σαχλαμάρ<σάχλα* „insipidité, platitude”.

ŞAHÚLCU, -că, pl. *şahúl’i* -fe, nărod, «nigaud, sot», Mur, IV, 123; LP, 4. V. *llóco* etc.

— În greacă: *σαχούλα* (Boga, I, 340). — < ?

ŞAÍÁC, s, Mih, 444 — v. *şíác*.

ŞAÍCĂ, sf., pl. *şáíşe*, barcă, «barque», GrS, II, 400. Sinonim: *vărcă*. — Cf. bg. *šajka* „~”, tc. *chaiqa* (718) „espèce de barque”.

ŞAÍDZĂ’ŢĬ, şaizeci, «soixante», Dal, 181; Nic, 459; PScr, 250; *tátă la şaíd-ză’ſi di cí’ n’ſi* (tată la şaizeci de clini), PAnt, 112. — < lat. *sexe-decem, sexdecim* „seize”.

ŞAÍN, sm., pl. *şáin’l*; **ŞAÍN**, -nă, pl. *şáin’l*, *şáine*, şoim, «faucon; rapide, vaillant», Dal, 181; Mih, 444; PB, 245²⁰. — 1°. *şáin ſe stal stl keátră nsus* (şoim care stai sus pe piatră), Foti, 71; PAnt, 260; 2°. *laí şáin, laí pul’lă maráí* (măi şoimule, măi sărmană pasăre), PLit, 854; 3°. *ca şáină la sinlu-a lui si sálăci* (ca şoimană se rezezi la stnul lui), Fl, II, 1, 10; PAnt, 352. Sinonime: *kirkínéc, sácól, xiftér*. — Cf. şi gr. *σαγίτη* (Passow, 53⁶). — < tc. *cháhyn* (718) „faucon royal”.

ŞAÍT, -lá, pl. *şáíſ*, -te, martor, «témoin; qui voit»: *şă va s’ hlşă şáíſ’l a n’el* (şi vezi fi martorii mei), Cod, 68¹. Sinonim: *mártur*. — Cf. alb. *shahit* „testimone”. — < tc. *cháhýd* (717) „~; personne aimée”.

ŞAÍTÁN, -nă, pl. *şáítán’l*, -ne, diavol, «diable». Sinonime: *óémun, sálănă’* etc. — < tc. *eheltan* (741) „satan”.

ŞAL, sn., pl. *şálurî*; **ŞÁLE**¹, sf., pl. *şálurî*, şal, «châle», Dal, 181; *anvállitá cu un şal în cap* (invelită cu un şal pe cap), Lum, II, 352; BNA, IV, 104. — < tc. *chal* (716) „~”.

ŞÁLE², sf., pl. *şále* şi *şel’l*, şale, «lombes, reins», Dal, 181; Mih, 445; GrS, II, 315. — Cf. şi alb. *shalë* „coscia”. — < lat. *sella* „siège; chaise”.

ŞALÍRĂ, sf., pl. *şálire*, saramură, «saumure», Dal, 181. V. *şiliră, şuliră* şi sinonimele: *armiră, yar*. — < alb. *shëllirë* „salina”.

ŞAMANDŪR, -ră, pl. *şamandúrî*, -re, prostănac, «niais». V. *şaháleu* etc. — Cf. alb. *i s h m ë n d u r* „alienato di mente, folle”; gr. *σαμαντούρα* „niais” (Boga, II, 246).

ŞAMANDŪRĂ, sf., pl. *şamandûre* «objet métallique dans lequel on met la mèche, l'étou-pille», Mur, IV, 124. — Cf. gr. *σημαδοῦρα* „bouée”; tc. *chamandoura* (733) „disque de fil de fer qui retient la mèche de la bouée dans l'huile de la veilleuse” şi dr. *geamandură*. În greacă: *σημαδοῦρα* „χαρταετός” (Boga, I, 336).

ŞAMCURE, adj., mititel, micuţă, «petit; mignon», Kats, I, 86. — < ?

ŞÂME, sf., pl. ?, stofă de Damasc, «éttoffe de soie rayée fabriquée à Damas», Mur, IV, 124. V. *aşâme*, *şamie*, *şem*. — Cf. dr. *şam(ă)* (C, 1244; MVR, 195). — < tc. *ehâm* (716) „~”.

ŞAMIE, sf., pl. *şamîl*: «şl-aşlîrdzêa ôcl'il'i cu şamîa (lşi ştergea ochii cu batista), PB, 484¹; cu şamîa-arcâlâ (cu batista arcâlâ (cu batista aruncată (desfăşurată) pe cap), PLit, 867; cu şamîa lâl' pri frânte (cu năframa neagră pe frunte), Velo, 51; BNA, V, 85. V. *şimie* şi *distiméle*, ca şi alb. *shamî* „fazzoletto”.

ŞÂMINDOI, **ŞÂMIŞDOL'I**, f. *şâmindoăă*, *şâmişdodăăle*, amindoi, «tous les deux», PB, 706. V. *şândoi*. — Cf. mgl. *şimidôl'i* (PMegR, II, 120; GrS, VII, 207; CapM, III, 284 şi 282). — < şi + *amindol*.

ŞÂMINPÂTURL'I, f. *şâminpâturle*, toţi patru, «tous les quatre», PB, 706. — V. *pâtru*, *pâtur*.

ŞÂMINTRÊL'I, **ŞÂMIŞTRÊL'I**, f. *şâmintrêlle*, *şâmiştrêlle*, toţi trei, «tous les trois», Dal, 181; PB, 706; 100⁵; PAnt, 490; 491. — < şi + *amintrêl'i*.

SÂNDÂN, sn., pl. *şândâne*, sfeşnic, «chandeliers», Mur, IV, 125. V. *şândân*. — < tc. *chandau* (734) „~”.

ŞÂNDOI, f. *şândoăă*: *şândoăle* *ună sôte di avâte* (amindouă la fel de bogate), ArE, 3; *dre s' lă hîbă niveastă a şândulôr* (are să le fie soţie amînduror, la amindoi), ArE, 7. — V. *şâmindol*.

ŞÂO, sf., PScr, 250 — v. *şăă* şi, fonetic, *ştedo*, *dăo* etc.

ŞAP, sm., fără pl., boală grea de bot şi de unghii la rumegătoare, «maladie dangereuse au museau et aux sabots des ruminants». V. *şcl'lop*. — < tc. *ehâb* (712): *châb illeti* (712 şi 856) „crevasse qui se produit au tarse des bêtes de somme et fait tomber leur sabot”.

ŞÂPCĂ, sf., pl. *şepki*, şapcă, «bonnet», Dal, 181; Mih, 459. — Cf. tc. *chabqa* (712), bg. *şapka* „~” etc.

ŞÂPSAL, -lă, pl. *şâpsal'i*, -le, prost, «niais, nigaud», Mur, IV, 125; Kats, I, 86; «şl-eâste şâpsal (lşi e prostu)», PGr, 145. V. *şâbşa* şi sinonimele *şamandură* etc. — < tc. *chabehal* (712) „lourdaut”.

ŞÂPTE, num., Dal, 181; PScr, 250; PB, 706 — v. *şapte* —; *dî hulêră*, *şâpti-ôptu lă si dûfe a picurârîlor* (de groază de holeră, cîte şapte-opt băşini le scapă păstorilor), PB, 298¹⁶; *fiîlôrlu* — *şâpte-ôptu l'i-si dûfeâ* (copilul tremura de spaimă), PB, 392²⁴.

ŞÂPTEDZĂ'TI, num., şaptezeci, «soixante-dix», Dal, 182; PScr, 250. — < lat. *septem-decim* „soixante-dix”.

ŞÂPTESPRĂ, **ŞÂPTESPRĂDZĂTE**, num., şaptesprezece, «dix-sept», Dal, 182; PScr, 250. — < lat. *septem-supra-decem*.

ŞÂPTESPRĂÎNCÎT, num., douăzeci şi şapte, «vingt-sept», PScr, 250. — < lat. *septem-supra-viginti*.

ŞAR, sm., pl. ?, zer, «espèce de petit-lait; fromage provenant des monts Şârl'i», Mur, IV, 125; PET, 45 (: pl. *şâră* > sg. *şar*); CN, 117; REW, 7870. — < lat. *serum* „petit-lait”.

ŞARAFŪRA, invar., pl. *şarafûran'i*, -ne, zăpăcit, «ahuri»: «şl-eâste şarafûra (lşi e zăpăcit), PGr, 145. Sinonime: *tul* etc. — < ?

ŞĂRĂ, sf., pl. *şâre*, fereastră, «scie», Dal, 182; Nic, 473; Mih, 448; PScr, 250; *scoâle şâra şi l'i-lâl'e căptu* (scoate fereastră şi îi taie capul), CalGrB, 29. Sinonim: *prîône*. — Gr. *σάρρα* (Boga, II, 59; 176; 246). — < lat. *serra* „scie”.

ȘĂRCU¹, -că, pl. *șărft*, -fe, pestriț, «bigarré»; nom donné à un chien bigarré», Mur, IV, 125; CN, 105; 174. V. *șăren*, *șărgav* și sinonimul *l'ădr*. — < bg. *šarko* „cheval pie”.

ȘĂRCU², -că, pl. *șăr/i*, -fe, rapace și vindicativ, «rapace et vindicatif» — (V. *șărcu*¹). — < alb. *shërke* „pescecane”.

ȘĂREN, -nă, pl. *șăren'i*, -ne; ȘĂRGAV, -vă, pl. *șărgayl*, *șărgave*, pestriț, «bigarré»; mouton blanc-rougeâtre, mouton gris», Dal, 182; Mur, IV, 125; CEI, 81; FI, II, 2, 5. V. *șărcu*. — < bg. *šarenŭ* „bariolé”.

ȘARLATÂN, -nă, pl. *șarlatân'i*, -ne, șarlatan, «charlatan», Dal, 182. — Cf. tc. *charlatan* (714). — < fr. *charlatan*.

ȘARPE, sm. și sf., pl. *șérki*, șarpe, «serpent; méchant», Dal, 182; Mih, 450; PScr, 250; PLit, 402. — 1°. *astâl'i șărpe?* — *kiseadz-ă-l'i căplu* (întilnești șarpe? — pisează-i capul), PLit, 636; 2°. *arsări ca kiptnătă di șărpe* (a tresărit ca pișcată de șarpe), FI, II, 2, 4; PANT, 254; 3°. *șt-aspune șărpile ăiăoărlle...*? (își arată șarpele picioarele...?), PGr, 146; 4°. *st-acăfără...* *doăule șérki* (se încăierară... cele două serpoaice), PB, 12¹⁶; 5°. *lă alăsă sândăle a șérkilor* (le lasă sănătate șerpilor = își ia rămas bun de la șerpi), PB, 67²¹; 6°. *edslî șărpl* (e om rău). V. *șeărpe* și *nîp'i rlică*. — < lat. *serpem*, *serpens* „serpent”.

ȘASE, num., șase, «six», Dal, 182; Mih, 450; PScr, 250; PB, 706. V. *ședse*. — < lat. *sexe* (*sex* „six”).

ȘASIRA, num. ord. f., a șasea, «la sixième»: *la șăstra scără* (la a șasea scară, la a șasea treaptă), Jb, I, 42. — < șase.

ȘĂSPRĂ, ȘĂSPRĂDZĂȚE, șasesprezece, «seize», Dal, 182; PScr, 250. — < lat. *sese-supra-decem*.

ȘĂSPRĂGINȘIT, douăzeci și șase, «vingt-six», Dal, 182; PScr, 250. — < lat. *sese-supra-viginti*.

ȘĂŪĂ, sf., pl. *șel* (și *șăle*, *șel'i*), Dal, 182; Mih, 447; PScr, 250 (*șăo*); PB, 706; *l'i-băgă' șăua* (i-a pus șăua = l-a înșelat, a înșelat-o = il (elle) l'a trompé, -e), PGr, 146 — v. *sămăr* 4°. — V. *ședăă*. — Pentru finalul -ăă (cf. *că/ăăă*, *curăăă*, *yi/ăăă*, *măseăăă*, *ședăăă* etc.); pentru dacoromână cf. GrS, I, 187 (*că/ăăă*, *măseăăă* etc.); Teaha, 54 și 60 (*că/ăăă*, *măseăăă*, *vi/ăăă*) și PSuf, 152.

ȘĂ, conj., și, «et», Nic, 459; PScr, 250; Cod, 43⁹. — V. *și* și *e¹*.

ȘĂFRÂNE, sf., CN, 128 — v. *șăfrân*.

ȘĂGŪNI, sf.: *erăm 'nă feată n'ică nintrată lu șăgūni* (eram o fată mică neintrată (neîmbrăcată) în zăbun), Buril, 279: ca fată, nici una nu purta *șăgūni* — cel puțin pînă pe la 1912; odată măritată, putea îmbrăca și *șăgūni*. — V. *șigūnă*.

ȘĂMBĂRĂ, sf., pl. *șă'mbăre* «l'une des deux épouses d'un Albanais musulman», Mih, 446; RF, II, 104-105 și 366. — V. *șembără*.

ȘĂNDÂN, sn., PScr, 250 — v. *șindân* și alb. *shendan* „candelabro”.

ȘĂNDRĂMAIE, sf., pl. *șândrămă'i*, șandrama, «charpenterie», Mih, 447. — < tc. *son-dyrma* (775) „hangar; galerie ouverte sur les côtés”.

ȘĂNEĂȚĂ, sf., pl. *șănél*, nelegiuire, «laideur; scélératesse»: *va si s' făcă sântésle ayimlîi* (nelegiuirile se vor face (vor deveni) evidente?), Cod, 27¹². — < tc. *chēna'at* (734) „~”.

ȘĂRĂ, sf., dușmănie, Mih, 448 — v. *șéri*.

ȘĂRÊT, -reătă: *oh, șăréle Iăda* (oh, șiretule Iuda!), Cod, 84²¹ — v. *șirét*.

ȘĂRPŪNE, sf. «Thymiam», Jb, XIII, 90 (Grámuste) — v. *sărpūn'e*.

ȘBUT, *șbūtă*, pl. *șbuł*, *șbūte* „estropié; manchot»: *să-l'i creăscă mî'na afeă șbūta* (să-l crească mina cea ciolacă), CȘc, 57. Cf. numele *Jbūta* (PETim, 21). V. *člulăc*. — Cf. alb. *shyth(em)* „rînculare”.

ȘC... → sc...

ȘCĂRPĂ, sf., pl. *șcarpe*, stîncă, «rocher», Mih, 453; PAnt, 490. — 1°. *andlîte șcarpe* (stînci înalte), GrB, 229; 2°. *astupă-lă... via cu vîrnă șcarpă* (astupă-le... canalul cu vreo stîncă), PLit, 803; 801; 3°. *cără'ri di șcarpe* (cărări de stînci), Bair, 37; 4°. *ti hidzî... prit șcarpe ca un șarpe* (te înfigi... printre stînci ca un șarpe), Bair, 119. V. *scărpă* (*șcă'rpă*) și *piș-țiredăă*. — Cf. alb. *shkrep* „precipizio” și dr. *šcarpă* „marginea înclinată a drumului” (PăcR, 119).

ȘCĂLIKICEĂT, -lă, pl. *șcălikiceăf*, -le, strălucitor, «brillant»: *lu este făța afeă șcăliki-čă'tă?* (unde e fața cea strălucitoare?). Cod, 61²⁷. V. *lubritsit*. — Cf. alb. *shkëlqenj* „brillare”.

ȘCĂMBĂ, sf., pl. *șcă'mbe*, stîncă, «rocher», Nic, 479; PB, 706; DR, II, 546. V. *șcărpă*. — Cf. și gr. *σκέμπια* (Κρυς, I, 159). — < alb. *shkëmp* „roccia”.

ȘCĂ'RŢIC, vb. I, PScr, 250 — v. *scă'rŭic* și vs. *krăčiti* „contorquere”.

ȘCĂ'RPĂ, sf., pl. *șcă'rpe*, aşchie, «copeau»; éclat de bois — v. *mind-ăl'e*, *surjel'ă*, Dal, 182; DR, II, 547. — < alb. *shkărpë* „legna sottili e seche per accendere il foco”.

ȘCÎ'RLĂ, sf., pl. *șcî'rle* + ... ?... : *ψ ca șcî'rlă* (litera grecească *ψ* ca... ?), CȘc, 15. — < ? **ȘCL'**... → *sk*...

ȘCL'EÂNDZĂ, sf., Dal, 64 — v. *șcl'ënd-ză* și *șcl'ēnčlu*.

ȘCL'EAŢ, *șcl'edăă*, pl. *șcl'eăl*, *șcl'edle*, servitor, «domestique»; Diener», W, II, 164¹⁸; PNum, 27 (< lat. *sclavus*); DR, I, 177 (**sclavus* < *Slavus*); DR, IV, 362. — Cf. alb. *shqerri* „s. f. coll. gli slavi, i bulgari”.

ȘCL'ÉNDZĂ, sf., pl. *șcl'ënd-ză* «bâtonnet (jeu d'enfants)», țurcă, Dal, 184; PLit, 153; AD, IV, 374 (< lat. *scandula*); CEI, 81 (< bg. *klenza* — cf. *klenzamă* „boiter”). — V. *șcl'eând-ză*, *șcl'ēngi* și sinonimul *člulēngă*, *člulică*, gr. *σχλ'ένζα* (Boga, I, 350).

ȘCL'ÉNGI, **ȘCL'ÉNZĂ**, sf.: *cânda nă așlucă'm cu șcl'ēngă* (parcă ne jucăm de-a țurca), PGr, 146; PLit, 147; *cânda ti ajôlî cu șcl'ēnza* (parcă te joci de-a țurca), CȘc, 44. Sinonime: *băke* etc. — V. *șcl'ënd-ză*.

ȘCL'ÍFUR, sn., Dal, 184 — v. *șcl'ífur*; **ȘCL'ÍFUR**, -ră, pl. *șcl'ífurî*, -re, sulfuros, «sulfureux», Dal, 184; PScr, 245 (< lat. **selufur* < *sulfur*). — V. *skífură* și PW, 1554; REW, 8443.

ȘCL'IM, sn., pl. *șcl'imurî*, geamăt, «sourir»; pleurnicherie; gémissement: *scuî'ndalul șcl'imurî ahîndodăse* (scoțînd gemete adînci), Lum, V, 177. — V. *șcl'im* și:

ȘCL'ÍMUR¹, sn., pl. *șcl'imure*, geamăt, «gémissement», Mih, 456; DR, II, 469.

ȘCL'ÍMUR², vb. I, Mih, 456 — v. *șcl'imuréd-ză*, *skimur*.

ȘCL'IMURĂRE, sf., pl. *șcl'imură'ri*, plîngere, scîncire surdă, «action de gémir», Dal, 184; Mih, 456; PB, 706; Bair, 79. V. *skimurăre*.

ȘCL'IMURĂT¹, sn., pl. *șcl'imurături*, scîncet, «murmure»; gémissement: *avd-ám un șcl'imurăt și un pl'ngu* (auzeam un scîncet și un plîns), Bair, 45.

ȘCL'IMURĂT², -lă, pl. *șcl'imurătî*, -le, plîngător, «pleurniché», Dal, 184; *apa șcl'imurătă sum plátan'l* (apa plîngătoare sub platani), Bair, 70.

ȘCL'IMURÉDZŪ, vb. I (*șcl'imurătî*, -răt, -răre), scînci, «gémir»; pleurnicher; geindre», Dal, 184; M, 42 și PEt, 45 (lat. **ex-clamare*) — 1°. *acălă' si șcl'imureád-ză* (Incepu să se vaita), PGr, 146; 2°. *năturile șcl'imură* (copilașii se scînceau), Fr, II, 228; 3°. *de! doámne!* — *șcl'imură...* *așălu* (de! stăpîne! (măria-ta!)) — *Ingină bătrînul*, PB, 458¹. V. *șcl'imur²*, *șcl'imuréd-ză*. — < lat. **ex-clamare* < *clamor* „cri”.

ȘCL'IMURÓS, -roăsă, pl. *șcl'imurósî*, -roăse, plîngător, «pleurnicheur»; plaintiff», Dal, 184. — < lat. **ex-clamorosus* (cf. *clamorosus* „criard, plaintiff”).

ȘCL'ÎNCEĂME, sf.: *dî șcl'inčedămea a tătălul, armă'ne hîl'lu órbu* (din cauza avariției tatălui, fiul rămîne orb, fără cultură), PLit, 701 — v. *șcl'inčedme*.

SCL'INȚIUȚESCU, vb. IV (*șcl'inȚuți, -uit, -uire*), a deveni avar, «devenir avare», Dal, 184.

SCL'INȚIUȚIRE, sf., pl. *șcl'inȚuiri*, zgîrcire, «action de devenir avare», Dal, 184.

SCL'INȚIUȚIT, -tă, pl. *șcl'inȚuiri, -te*, zgîrcit, «devenu avare», Dal, 184.

SCL'IOĂPIC, vb. I (*șcl'ioăpică, -cât, -căre*), șchiopăta, «boiter; clopiner», Dal, 184; Nic, 485 și DR, III, 679 (< lat. **ex-cloppicare*); Mih, 456 (*șcl'ioăpic*); *șcl'ioăpicănda*, *șcl'ioăpicănda așlămse acasă* (șchiopătînd, șchiopătînd a ajuns acasă), PB, 268⁸. În dacoromână (Maramureș: Sat-Șugătag): „el șchiopăcăză”. — V. *șcl'ioap*¹ — < lat. **seloppleare*.

SCL'IOPI¹, sn., pl. *șcl'ioșuri*, boala șchiop, «maladie des moutons qui les fait boiter, fourchet (Roll, V, 133)», Dal, 184; *prumueăra aștă ôlle aș șcl'ioș* (în primăvara asta oiile șchiopăță) — cf. PALB, 40. V. *șcl'ioș*¹ și *șab*. — < lat. *seloppus* „bruit qu'on fait en frappant sur une joue gonflée”.

SCL'IOPI², *șcl'ioăpic*, pl. *șcl'ioăpi, șcl'ioăpe*, șchiop, «boiteux; clopin», Dal, 184; Nic, 485; Mih, 456; PScr, 250; PB, 706; *cumbăra slăbă, șcl'ioăpă* (fina slabă, șchioapă), PAnt, 298; BNA, I, 126. V. *sl'ioș*.

SCL'IORU, sm., pl. *șcl'ioșri*, arin, «aune», Mur, IV, 127; GrS, VI, 387. Sinonime: *arin, avar*. — < *σκαλῖθρος* „~”.

SCL'IMURÉDZŪ, vb. I: *șcl'imeăn'li' șcl'imuredză* (băiețași plîng), Lum, I, 171 — v. *șcl'imuredzî*.

SCL'IPĂRE (Breăza), sf., pl. *șcl'ipări*, șchiopătare, «action de boiter». V. *șcl'ioăpicăre*. — < lat. **seloppare*.

SCL'IPICĂRE, sf., pl. *șcl'ipicări*, Dal, 184; Nic, 485; Mih, 456 — v. *șcl'ipăre, șcl'ioăpic* și it. *cioppedă* „zoppicare” (Spötti, 41).

SCL'IPICĂT, -tă, pl. *șcl'ipicări, -te*, șchiopătare, «qui a boité», Dal, 184.

ȘCOĂRȚE, sf., pl. *șcôrți, scoarță, «ecorce»* (Băfășă); *școdrăe dî kin'li vîrdzi* (scoarță de pini verzi), Perd, 9. Sinonim: *codje*. — < alb. *shkôrçë* „coperta di lana da letto”.

ȘCODRĂNESC, -nească, pl. *școdrăneshi, -neshi* «de Școdra (ville au nord de l'Albanie)»: *armă școdrănescă* (costum de Școdra), Millio, 26.

ȘCÔĂ, sf., pl. *șcôde*, carpen, «charme (arbre)», GrS, IV, 380. V. *șcôdă*. — < ?

ȘCOP, sn., pl. *șcôpe*, bîtă, «1°. gourdin — v. *șlîmădă, strop*; 2°. rossade — v. *fășle* 3°, *klutecă, plîjînă*, Dal, 184; DR, II, 547. — 1°. *șcôplu dî doădă căpile* (bîta are două capete), PGr, 146; 2°. *greu școp n'î-are-arcătă* (grea bătaie mi-a aruncat, mi-a dat), PAnt, 111; *fără arcăf tu școp* (au fost dați bătălii), PB, 318²⁸; *șcôplu și arșinea nu es* (bătaia și rușinea nu ies, nu se duc, nu se spală), PLit, 637. — < alb. *shkop* „bastone”.

ȘCRAC, sm., pl. *șcrafi*, scorpion, «scorpion», Dal, 185; Nic, 489; DR, II, 547. V. *șcapiu*, *șcrap*. — < alb. *shkráp* „scorpione”.

ȘCRAŪ!, interj. și adv., defel, «point du tout»: *nîși pară' — șcraŭ!* (dînșii bani — deloc!), PB, 83⁹; *nu ști fîbă — șcraŭ!* (nu știe nimic — defel!). V. *dip*. — PB, 83⁹: < alb. *s' ka* „non c' è”. — Cf. *craŭ*, gr. *κραπ* (Boga, II, 142) și:

ȘCRĂPUȚESCU, vb. IV (*șcrăpuți, -uit, -uire*), scînteia, «étinceler — v. *ascăpir*; articuler, prononcer», Dal, 185; DR, II, 494; V, 768. — 1°. *nu șcrăpuță can latînească* (nu articulaui (nu știau) deloc limba latină), FI, II, 5, 11; 2°. *nu șcrăpuță [în text: șcrăpăneău] nîși elif, be* (nu știau să pronunțe (nu cunoșteau) nici elif, be), PenB, III, 163. — < alb. *shkred* „săpărare, scintillare”.

ȘCRĂPUȚIRE, sf., pl. *șcrăpuiri*, scînteiere, «action d'étinceler», Dal, 185.

ȘCRĂPUȚIT, -tă, pl. *șcrăpuiri, -te* «étincelés», Dal, 185.

ȘCRET, *șcrătă*, pl. *șcrei, șcrete*, săcret, «solitaire; cher, aimé; malheureux, infortuné; niais», Dal, 185; Nic, 489; BNA, I, p. xv; DR, II, 547. — 1°. *n'î-eră șcrătă la pradz* (pustia de mîntă îmi era la bani), PB, 39⁸; 2°. *cu mușătîle-a lor șcrătă* (cu frumoasele lor mindre),

BNA, I, 112; 3°. *șcrești sântu mânșil'i* (mîndri (dragi) sînt munții), PLit, 1019; 4°. *ca șcréllu- așel di cuc* (ca nefericitul acela de cuc), Fr, I, 36; PAnt, 290; BNA, I, 10; 5°. *je st-adără șcreș di el'i?* (ce să facă nenorociții de ei?), Fr, I, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8; 6°. *pampóre, s' armă'n'i șcrétă!* (vaporule, să rămi pustiu!), LP, 47; 7°. *nune șcréte și-alăvdós* (nune sec și lăudăros), PAnt, 302; BNA, I, 132; 8°. *hîl dip șcret* (ești complet redus la minte). — v. *daból'ea, șamandúra* etc. — Cf. dr. *săcret* (din RetP: „astă săcreată lume”, I, 42; „cea săcreată pădure”, III, 60; „munții acei săcreți”, V, 73 etc.). — < alb. i *shkrétë* „desolato, deserto”.

ȘCRETUEȘCU, ȘCRITUÊȘCU, vb. IV (*șcrituîl, -uîl, -uire*), pustii, «abandonner; transformer en désert», Dal, 185 (*șcrituêșcu*); Nic, 489; *nă șcretuîră (șcrituîră) hoára* (ne-au pustiiat satul), W, II, 84; PLit, 898; PAnt, 44. Sinonime: *pustîxêșcu, pustuêșcu* etc. — < alb. *shkre-tónj* „devastare, render deserto”.

ȘCRITUÎRE, sf., pl. *șcrituîrl*, pustiere, «action de dévaster», Dal, 185; Nic, 489. Sinonime: *pundîre* etc.

ȘCRITUÎT, -tă, pl. *șcrituîl, -le*, pustiiat, «dévasté; malheureux», Dal, 185; Nic, 490; *pópul ... șcrituîl* (popor... nenorocit), Trib, III, 2, 11. Sinonime: *trmúxl* etc.

ȘCRUMÁT, -tă, pl. *șcrumăt, -te*: 1°. *trăpurî di mánlel'i... șcrumáte... di sfálgu* (trunchiuri de molizi... carbonizate... de fulger), Lum, V, 224; BNA, II, 10; 2°. *șcrumăt di vînt ș' di soäre* (ars de vînt și de soare), ArE, 30; 3°. *șcrumătă l'i-u búdză di seäte* (arsă de sete fi e buza), Fl, I, 1, 5; PAnt, 250; 4°. *ună lăcrimă șcrumătă* (o lacrimă arzătoare), PAnt, 277; Bair, 119; 5°. *súflit... șcrumăt di har* (suflet... chinuit (ars) de moarte), ArE, 17. — V. *șcrumát*.

ȘCRUMÉDZŰ, vb. I — v. *nșcrum, șcrumédzû*.

ȘCURTABÁC, -că, pl. *șcurtabáșl, -je*, scundac, «de petite taille»: *ședă grășă și șcurtabacă* (fată grasă și scundă), LP, 126. — V. *șcurtabác, năréêe*, sinonimul *știugîa*, alb. *shkurtablë* „nano, pigmeo” și:

ȘCURTÁC, sn.; **ȘCURTÁCĂ**, sf., pl. *șcúrtáșe*, vestă fără mîneci, «figaro, soubreveste», CN, 82; PIm, II, 177; 180; *purta șcúrtác* (purta ilic), GrB, 2, 25; BNA, IV, 121. Sinonim: *tlécă*. — V. *șcúrtă*.

ȘCURTÁME, sf., Nic, 488; *cî'te nu áre trápłă... di tlía a șcúrtámil'el* (cîte nu a suferit... din cauza staturii scunde), Cal. 1911, 200 — v. *șcúrtáme*.

ȘCURTÁRE, sf., pl. *șcúrtárl*, scurtare, «action d'écourter, de décapiter», Dal, 185; Nic, 488; PB, 707.

ȘCURTÁT, -tă, pl. *șcúrtát, -le*, scurtat, «écourté», Dal, 185.

ȘCÚRTĂ¹, sf., pl. *șcúrte*, scurteică, «manteau de femme», GrB, 3, 19; *'nă șcúrtă s' l'eđi tră Ğeđgea* (o scurteică să lei pentru George), GrB, 3, 19; BNA, III, 130; 167; *Ėnġél'llu di la zîğă di șcúrtă cā l'i-si-acăđă* (cîrligul de la cîntar ci i se agață de scurteică), Cal. 1912, 93. — V. *șcúrtác, șcúrtu*.

ȘCÚRTĂ², sf. — v. *șcúrtiđă* și gr. *σκούρτιζω* „ρίπτω κληρον” (‘ΑρΓλ., 84).

ȘCURTÉDZŰ (*mi*), vb. I, Dal, 185; Nic, 488; Mih, 458. — 1°. *s' l'i șcúrtă'm pułi'n mîncărea* (să-i reducem puțin porția de mîncare), BNA, III, 23 — deci, cu sensul de «amoinđir, diminuer», pentru care cf. *n'țeșurédzû*; 2°. *apîrn'iră si-l'l' suil'eádză, si-l'l' șcúrtéádză* (începură să-i tundă (să-i scarmene), să-i reteze), LP, 6; 3°. *'nă sútă l'i-al șcúrtátă* (o sută de oameni i-ai decapitat), Lum, II, 127; PAnt, 183; BNA, III, 80 — v. *șpăstrêșcu* 4°. — V. *șcúrtédzû, șcúrtikédzû* și alb. *shkurtónj* „abbreviare”, gr. *σκούρτεῖον* (Hris, 216).

ȘCURTICÁRE, sf., pl. *șcúrticárl*, Dal, 185 — *șcúrtăre*.

ȘCURTIKÉDZŰ (*mi*), vb. I (*șcúrticéd, -cál, -cäre*) — v. *șcúrtédzû*: *lu șcúrticără* (l-au făcut mai scund, l-au decapitat), PGr, 146. — Cf. și imprecăția italiană: „Chi ti pozzanu scurticari!”, BTS, XV, 400.

ȘCURȚIȚĂ, sf., pl. *șcurțiță* - v. *șcurțiță* -, Nic, 488; DR, II, 547; PFolk, 17; *aru* *că'm șcurțița* (am tras la sorti), Fl, I, 2, 6; *l'i-căd-ză șcurțița a l'ei* (sortii i-au căzut ei, i-a venit ei rîndul), PB, 49⁴¹ - v. *șcărlă* 2°. - Cf. alb. *shkurtëzë* „sorte”, gr. *σχοῦρ(ι)τα* (Hris, 216; Boga, I, 352).

ȘCURȚIZĂ, sf., pl. *șcărtiză*, prepeliță, «caille», PScr, 250; DR, II, 547. - < alb. *shkurtëzë* „quaglia”.

ȘCÛRTU¹, sm., pl. *șcûrți* - v. *șcărlă*¹ - : *a nviscă cu șcûrtul a l'ei* (o îmbracă cu scurteica ei), PB, 290³⁰.

ȘCÛRTU², -lă - v. *șcûrtu* - ; **Șcûrtu**, sm., februarie, «février», Dal, 186; Nic, 488; PScr, 250; DR, II, 548; PLit, 637; CalGrB, 4. - 1°. *părămițlu a mel căste șcûrtu* (basmul meu e scurt), PB, 205³¹; PAnt, 93; 2°. *Șcûrtul ajël rău* (februarie cel rău), Mac, I, 8; PAnt, 203; BNA, V, 41; 3°. *Șcûrtul s' mod'e kirôlu* (februarie să înmoaie (să îndulcească) temperatura), PB, 302²². - Cf. toponimicul grecesc „στ' Shxourç” (Ἡπειρ, VIII, 110); Σ'χούρτος „Φεβρουάριος” (Hris, 216; Boga, II, 97) și alb. *i shkurt* „corto”, *shkurt* „febbraio”.

ȘCÛPTU, vb. I: *șcăptă pin' dî toamnă* (așteaptă pînă (la) toamnă), PLit, 837 - v. *asčëptu*, *stëptu*. Pentru *dî*, cf. *dî* 42°.

ȘCÛȚU, vb. IV (Crúsova) - v. *șcîȚu*.

ȘEAPTE: *Dóna, un tru șeapte feáte* (Dona, unul singur la șapte fete), PLit, 936; PAnt, 39; *'șe-eadle șeapte gâl'in'i* (își e șapte găini = e prost), PGr, 145; *c'ite șeapte...* (cite șapte...), Fr, I, 166; BNA, III, 104 și 165: expresie prin care se exprimă teama cuiva - v. *șăpte*. - < lat. *septem* „sept”.

ȘEAPTEDZĂȚI, ȘEAPTESPRĂDZATE, ȘEAPTESPRĂINGIȚ, Nic, 466; PAnt, 490 - v. *șapedzăȚi*, *șăptesprădzaȚe*, *șăptesprăyngiȚ*.

ȘEĂRPE, sm., Nic, 467: *ară'i ca șérkl nfărmăcôși* (răi ca șerpi veninoși), Lum, II, 14; *șeărpe latû va-l'i m'ncă* (șarpe negru îi va mînca), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 143; *fe-l curdăă n'ică, aumtă, pri sun loc ascumtă?* - *șeărpile* (ce e curea mică, unsă, pe sub pămînt ascunsă? - șarpele), PLit, 402 - cf. PMic, articolul *Șearpele*. - V. *șărpe* și, ca gen, it. *serpe*, fr. *serpent*.

ȘEĂRPIC, vb. I, Nic, 467 - v. *nșărpic*. - Cf. lat. *serpo*, -ere „se glisser; ramper”.

ȘEASE, Nic, 468; PAnt, 490 - v. *șăse*.

ȘEASPRĂDZATE, PAnt, 490 - v. *șăspră*.

ȘEĂŪĂ, sf. - v. *șăŭă* -, Nic, 472; *fir' dî șeăŭă* (fără de șea), PAnt, 128, V. *sělă*. - < lat. *sella* „siège, chaise”.

ȘEBÓIE, sf., Dal, 186 - v. *șibóie*.

ȘED, vb. II (*șidzûl*, -*dzûl*, *șideäre*), ședea, 1°. *s'asseoir, être assis*; 2°. *rester*; durer; 3°. *habiter*, Dal, 188; Nic, 473; Mih, 460; PScr, 250. - 1°. *șidzûră pri meăsă* (s-au așezat la masă), PB, 51³⁵ - v. *staû*; *șăde Dône lăvult* (Done stă rănit), Fr, I, 148; PAnt, 24; 2°. *ședz cu sănătăte* (rămii cu sănătate, rămii sănătos), Lum, II, 153; BNA, III, 112; *amtrăril'ea al Iudéa șădzû ūnă sûtă i treidz-ăȚi di an'i căma mltu di Izdrilăz:l'i* (împărăția lui Iudeu a durat o sută și treizeci de ani mai mult decît israeliții), Cod, 77 b²; *căȚ an'i șădzû Vavilónă?* - *șădzû 70 di an'i* (cîți ani a durat Babilon? - a durat 70 de ani), Cod, 77 b¹³ - v. *șin* 3°; 3°. *iu șidê?* - *șidém Sămărina* (unde locuiți? - locuim la Samarina) - v. *cătkisescu* și *staû* 5°. - < lat. *sedere* „être assis; demeurer”.

ȘEKERLÛ, -lie, pl. *șekerlii*, cenușiu, «de la couleur du sucre; grisâtre»: cu 'nă *șkepe șekerlie* (cu un voal cenușiu). - < tc. *ehéker renk, ehékerli* (731) „~”.

ȘEM, sn., pl. *șemurt*: *șemurile ș' cumășurile* (stofele damaschine și stofele de mătase), ICar, 72 - v. *șăme*.

ȘEMBĂRĂ, sf. — v. *șămbără* și *simbru* —, PB, 707. — < alb. *shmërë* „concubina” + *shëmbër* „rivale (în amore)”.

ȘENC, invar. «mot d'un jeu d'enfants», PLit, 130. — V. *sençl*, mgl. *şenghi* (PMegR, II, 120; Cap, III, 284) și alb. *shënjë* „traccia, segno”.

ȘERI, sf., pl. *șeruri*, dușmănie, «inimiciei», Mih, 448 (*șă'ră*); si duc *șeri* (se dușmănesc), PGr, 146. V. *cără:e*. — < tc. *eherr* (722) „méchanceté; querelle”.

ȘES, *șeasă*, pl. *șeși*, *șeșe*, șes, «terrain en plaine». — Cuvîntul, înlocuit prin *păde*, a rămas în toponimie: *Șeși*, Dun, I, 205; *Vălea-șeasă* etc. — < lat. *sessus* „action de s'asseoir”.

ȘGL'EATĂ, **ȘGL'IOATĂ**, sf., pl. *șgl'eate*, *șgl'ioate*, PAnt, 490; Dal, 187; **ȘGL'IOT**, sn., pl. *șgl'ioate*; la *căți șgl'iot* *te fătea* (la fiecare pas ce făcea), Lum, III, 350. — V. *jgl'ioată* și *jgl'iot*. — < ?

ȘI, conj., adv., și, «et; aussi; même», Dal, 188; Mih, 462; PScr, 250. — 1°. *vîndut leămnile... și loat un cărlu* (am vîndut lemnele... și am luat cinci piaștri), PB, 354²⁴; 2°. *ațămstră și el'i* (au sosit și ei); 3°. *și s' /i spun, s' mi-ajută nu poș* (chiar dacă ți-o spune, nu poți să mă ajuti), Velo, 10; PAnt, 321 (*ațăl*); BNA, V, 97. — V. *șă* și sinonimele ei și *iș* (din *șed* 2°: acest *iș* ne indică apariția sintactică a conjuncției *și* din dacoromână în compuse numerale ca *douăzeci-și-un, treizeci-și-doi, patruzeci-și-trei, cincizeci-și-patru* etc.). — În franceza veche: „Batisiez fut si out nom Alexis (A l e x i s, 31) = Il fut baptisé el il eut nom Alexis”, Angl³, 265. „Pour el on trouve souvent si (s i c)”, Angl³, 151 — și 247-248. Cf. și: Rol. vv. 1235, 1282, 1328, 3633; PRol, ed. 17, p. 155; Bédier, 475-476; BourL³, § 250, p. 273-274; BBGr, § 965; AnglProv, 367 etc. — < lat. *sle* „ainsi” și „et” (cf. MihL, § 226, p. 178).

ȘI, -**ȘI**, pron. reflexiv și pron. reflexiv posesiv — v. *își* —, Dal, 188; Mih, 464. — 1°. *aclo lu 'și-îră* (acolo unde își era), PB, 73²⁵; 2°. *ca kirătă le 'și-eră* (ca proastă ce își era), PB, 53¹³; 3°. *ca oărfan le 'și-eră* (ca sărac ce își era), PB, 488⁹; 4°. *fucără-lu-și* (săracu-și, sărmanul de el), PB, 124²²; 5°. *lăllu-și* (nefericitul de el), PB, 93⁶; 101²⁶; Fl, II, 1, 4; 6°. *mărăllu-și* (bietul de el), PB, 53⁰; 130¹²; 162³²; 280¹¹; 7°. *mărăla-și* (sărmana-și, sărmana de ea), PB, 193²¹; 474²⁶; PLit, 768²; PAnt, 490; 8°. *oărfăna-și* (orfana de ea), GrB, 2, 27; BNA IV, 125; 9°. *el singur-și s' pîdipsed* (el singuru-și se chinuia), Fl, II, 5, 6; 10°. *singură-și* (singură-și), PB, 334²²; 11°. *bôllu-și* (boul lui); 12°. *aumbra-și* (umbra lui, umbra ei; umbra sa); 13°. *n'el'i-și* (mieii lui, mieii ei; mieii săi); 14°. *m'i n'ile-și* (mîinile sale); 15°. *băte a lăt-și* (bate pe ai lui-și), PLit, 422; 16°. *a lăt-și așrul, a lăt-și yumărlu* (a lui-și e țarina, a lui-și măgarul), PGr, 9. — Alte exemple extrase din paginile precedente: 17°. *ca xednă 'și-an'lurzedște* — v. ca 13°; 18°. *Frânga, carl nu 'și ștedă țivă* — v. carl 1°; 19°. *și-lrăze vîntul* — v. cătreg; 20°. *le-ărc pâl'ea dî nu-și poade?* — v. cucol 1°; 21°. *vrăta 'și-doarme n grădiniță* — v. grădiniță; 22°. *nu 'și-u țnivă* — v. hiu 6°-7°; 23°. *'și-băte 'nă cămbănă* — v. lăhlărós; 24°. *lăptoășile 'și-afedă* — v. lăptoășă; 25°. *pășel'ea 'și-si născumbusi* — v. născumbusescu; 26°. *oăra tra si-și moară* — v. oăra 3°; 27°. *singur-și vin'i* — v. singur 6°; 28°. *cu surătile nu-și greăște* — v. surată. — Această particularitate sintactică prezintă paralelisme cu formele *n'i, nă; i', nă; l'i* (cf. el 20° sqq), *lă*. Ea apare și în dacoromână, din care reproducem mai multe exemple: „cumu-și era” (Ur 149, 223, 241, 242; Ur¹ 81, 181, 208; 210; Miron 125, 284, 314); „ce-ș era” (Nec¹ 371 etc.); „cumu-ș sintu” (Ureche, 187, 208); „să-și margă” (Miron 170, 179, 188, 279; Nec 279; ITR 126, 141); „adinsu ei-și” (ITR 14, 165; CronM, I, 197); „o au luat(-o) luiși doamnă” (Ur¹ 89, 90 și 138); „strica loruși” (Ur¹ 102 etc. — Cf. și Miron 295 și 310); „paște-și calul său în cîmp” (Emin, VI, 231); „spre case-și (Miron 137); „pre la case-și” (ITR, 19); „împărăteasa-și” (Nec¹ 242 etc.); „Drăgoiu cu frații-ș” (BD, 10, anul 1606); „Ștefan țiganul cu femeala-ș” (BD, 73, anul 1622) etc. Pentru alte exemple din dacoromâna veche, cf. Dens, II, 183, 186. — V. și *insu*; PMor, 18 și PEp, 137-140 (unde documentez originea latină a acestei

construcții). — Cu un explicabil amestec a lat. *ipse* în anumite cazuri: < lat. *sibi* „à soi” + *ipse* „mème, lui-même”.

ȘIAC, sn., pl. *ștăcuri* și *ștăje*, șaiac, «drap ordinaire», Dal, 188; Nic, 459; Mih, 444 (*șalac*); PB, 707; CN, 174. — Cf. și alb. *shaják*, «panno grosso di lana alba». — < tc. *chālāq* (718) „serge (étouffe)”.

ȘIBÔLE, sf., pl. *șibôl*, micșunea, «giroflée», Mih, 464. V. *șebôle*. — Cf. alb. *shebôjê* „violacioca (fiore)”. — < tc. *chēhbol* (738, 719) „~”.

ȘICĂE, sf.; **ȘICĂ**, sm., pl. *șică'l*, *șicădz*, glumă, «plaisanterie», Mih, 442; Dal, 188; Nic, 474; PB, 707. — 1°. *Túrîl'i nu vor s' făcă șicăe* (turcii nu vor să glumească), Lum, II, 138; PAnt, 187; 2°. *lăsă șicădz'l'i* (lasă glumele), PAnt, 308; 3°. *zboără cu șică'l* (vorbe cu glume), Lum, II, 309; BNA, III, 126. Sinonime: *șifă'*, *ngl'imă*, *skérfa*. — < tc. *chaqa* (715) „~”.

ȘICĂŢI, -*șloân'e*, pl. *șicăğēdz*, -*șloân'e*, glumeț, «plaisant, plaisantin», Dal, 188; Cal, 1912, 50: *ună șicăğloân'e j'i'ră preac'l'e* (o glumeață fără pereche), CalGrB, 56. — < tc. *chaqadjy* (715) „~”.

ȘIDEARE, sf., pl. *șidērl*, ședere, «inactivité, oisiveté; tranquillité», Dal, 188; Nic, 477; Mih, 465. — 1°. *șidearea nu adăje mīcāre* (inactivitatea nu aduce mīncare), PLit, 637; 2°. *șidearea nu da p'ne* (inactivitatea nu dă pline), PB, 300²⁶; 3°. *u-arcē' tu șideare* (a aruncat-o în ședere, s-a dat trîndăviei), PGr, 146; 4°. *cum puteā s' bănēdz'ă cu șidearea?* (cum putea să trăiască fără a lucra?), CalGr, 43; 5°. *șideare și arăpās* (liniște și repaos), Lum, II, 188; PAnt, 193.

ȘIDZŪT, sn., pl. *șidzūturi*, șezut, «cul», Dal, 188; Mih, 465 (pl. *șidzūte*); *trēlle șideā cuculite pī șidzūt* (toate trei ședeau ghemuite în șezut), PB, 172²⁸; *s' nu vā sī ncāldzāscē ēl'ēloā-rile și șidzūtlu* (să nu vi se încălzească picioarele și șezutul), PB, 173²⁷. Sinonime: *bīs'*, *cur'*.

ȘIDZŪT, -*lă*, pl. *șidzūt*, -*te*, șezut, «assis; qui ne travaille pas, qui n'a pas travaillé; oisif», Dal, 188; Nic, 478; PB, 707. — 1°. *oāmin'l' șidzūt* (oameni care nu au lucrat); 2°. *cal'l' șidzūt* (cai odihniți). — V. *șed*.

ȘIGUFT, -*lă*, pl. *șigui*, -*te*, glumit, «plaisanté». — Ca sn., GrS, II, 400; *vidzūrā cā nu erā dī șigui* (au văzut că nu era de glumit), GrB, 251 — decalc din dacoromână. — V. *șugu-escu*, care, ca și *șiguescu*, circulă în aromâna nordică. — Cf. bg. *šega* „badinage, plaisanterie, facétie”.

ȘIGŪNĂ, **ȘIGŪNE**, sf., pl. *șigūn'l*, zăbun, «habit de laine sans manches qui, comme un pardessus, tombe jusqu'aux genoux», Nic, 474; Mih, 465; DR, II, 548; *ună fedā... fār' șigūne* (o fată... fără zăbun), PLit, 951 — v. *șagūn'l*. Ca și sinonimul *cāndūșe*, forma e nordică — în sud circulă *țpāne*. — Cf. alb. *shēgūnē* „(sopra)veste”, *zhgānē* „manto” și gr. *σεγγούνη* ('ΑρΓλ, 82; Σαρ, 28; 'ΑρΠ, nr. 109; 779), *σ'ιγγούνη* (Hris, 208); *šyγούνα* (Boga, I, 344; 291).

ȘIGŪME, sf., pl. *șigūn'l*, sfoară, «corde; cordeau», Nic, 478; PLit, 173; *vulusile la șigūme* (sigilate la sfoară), PAnt, 136. — V. *șigūme*.

ȘIKEARÉ, adv., Mih, 464 — v. *ășikearée*.

ȘIKÉR, sn., pl. *șikéruri*, zahăr, «sucre», Mih, 464; *cāma dālfe ș' dī n'eāre ș' dī șikérū* (mai dulce și decît miere și decît zahăr), Cod, 32 b⁶. Sinonim: *zāhare*. — < tc. *chēker* (731) „~”.

ȘIKIRĞI, sm., pl. *șikirğēdz*, cofetar, «confiturier», Mih, 464. — < tc. *chēkerdj* (731) „~”.

ȘIKIRĞERİE, sf., pl. *șikirğērl*, cofetărie, «confiserie», Mih, 464.

ȘILĂT?, -*lă*, pl. *șilăf*, -*te* ... ? ... : *șă sōte dī amtrā' ireā, șilăfā oāmin'l' ireā* (și erau neam de împărat, erau oameni...?), Cod, 95¹². — < ?

ȘILĂTŪRĂ, sf., pl. *șilătūrl*, curmătură, «courbure en bas dans la crête d'une montagne»; „potecă între doi munți, trecătoare” (PenB, III, 243), Dal, 189; Mur, IV, 132; M, 41 (< lat.

*sellatura); PET, 45 (< lat. *sellare); cînd sêrtle-angân tu sîlâtûrt și sî'rmu-a meă cupie (serile, cînd chem la curmături și fac să roiască a mea turmă), CalGrB, 24; Bair, 62 — v. *codcă* 3°. — Cf. toponimicul „σ'τ'σ Schιλιτοῦρα” (Hπειρ, VIII, 110) și mgl. *șărătără* (CapM, III, 282; < *șoră*; PMegR, II, 120).

ȘILEĂHE, sf., pl. *șilêht*: *trăd-i cuțitlu dil șileăhi* (trage cuțitul din sealeaf), PB, 50¹¹. — Pentru forma ei, cf. PAnt, 124; 185; PIm, II, 189; Pouq, I, prima planșă. La albanezi apare și în formă conică, exact ca o mare scoică virfuită (cf. Deg, 187). — V. *êlledhe*, *siledf*.

ȘILÎC, sn., pl. *șilicuri*, Lum, IV, 241 — probabil să fie o eroare de tipar: *șille* în loc de *ilic* (v. *ilécă*).

ȘILÎRĂ, sf., Mur, IV, 130; PETim, 18 — v. *șulră*.

ȘILVĂRE, sf., Nic, 461 — v. *șilvare*.

ȘILTÉE, sf., pl. *șiltêl*, saltea, «matelas», Mur, IV, 133. Sinonim: *dușec*. — < tc. *ehiltê* (732) „~”.

ȘILVĂRE, sf., pl. *șilvărî*, șalvari, «large pantalon en laine», Dal, 189; Mih, 446; PIm, II, 187; *tu fîndul di șilvare* (în fundul șalvarului), PAnt, 122. V. *șulvare*, brecușe. — < tc. *ehalvâr* (716; 732) „culottes très larges...”.

ȘILVĂRŪȘE, sf., pl. *șilvărūșe*, nădragi, «petite șilvare, petites culottes”.

ȘÎL'E, sf., pl. *șil'e*, un firicel de păr, «brin; vêtilles», Dal, 189; Nic, 461; Mih, 466; M, 41; DR, II, 548 (< alb. *șible*); DR, V, 897 (< lat. *exilia*: *exilis* „menu, mince”). — 1°. *tî umplûș di șil'e* (te-ai umplut de gunoai micuțe); 2°. *mîne nu vol nîșî ână șil'e* (eu nu vreau nici un fir de păr), Lum, II, 156; 3°. *șil'ea nu s' plîndzeă di nîș* (nici firul de păr nu se plîngea de el), GrB, 220; PAnt, 223; BNA, IV, 139 — cf. și PB, 119³⁷; 4°. *l'i spîne...* *tûte, pîn' la șil'e* (îi spune... toate, din fir a păr), PB, 441¹⁵; 5°. *lu-aveă șil'e nîr' ôcl'i* (îl avea ca gunoi în ochi, nu-l putea suferi), PB, 115⁸; — v. *stumăhe*; PLit, 701; 6°. *di șil'e, di pâl'e, l'i ne căsă* (cu fleacuri, cu paie (cu nimicuri), întreține casă, hrănește familie), PGr, 147; 7°. *așteaptă sînătate di șil'e, di pâl'e* (așteaptă sănătate de la nimicuri, de la fleacuri), PB, 240¹⁰. — V. *êllie*, *șâl'e* și *sălmă*. — Cf. gr. σιοῦλι „τεμάχιον ἐρίου” (*ΑρΓλ, 83; Σαρ, 29); alb. *lîl'e* „ață, coardă, funie” (GM, 447) și tc. *tehîlê* (474) „écheveau (de fil de soie, de coton etc.)”.

ȘIMĂTĂ, sm., pl. *șimătădz*, scandal, «bruit; scandale», Dal, 189; Mih, 446 (*ștmătă'ă*); *făjeă mûltu șimătă' n căsă* (facea mare scandal în casă), PenB, VIII, 21. V. *scandâl*, *vreăvă*. — < tc. *ehamata* (733) „bruit”.

ȘIMÎE, sf., pl. *șimîl*, batistă, «mouchoir (de poche)», Nic, 475; Mih, 466; CN, 165. — 1°. *șimîe...* *ălbă ca grî'ndinea* (batistă... albă ca grindina), PenB, VI, 19; 2°. *nîrteă cîl puteă șimîa lu mî'nă* (învrtea cît putea batista în mînă), Cal, 1911, 57; BNA, V, 115. V. *șame*, *șamîe* și sinonimele *êtvrêe*, *mindîlă*. — < tc. *ehamy* (716) „relatif à la ville de Damas”.

ȘIMȘÎR, sm., pl. *șimșîrl*, merișor, «buis», Dal, 190; Nic, 476. Sinonim: *pîscu*². — < tc. *tehîmtehir* (474; 734) „~”.

ȘINDÂN, sn.; **ȘINDĂNE**, sf., pl. *șindâne* și *șindă'n'l*, Dal, 190; Nic, 463; Mih, 467. — 1°. *fiêlôrîl'i cu șindânile lu mî'nă* (băieții cu sfeșnicele în mînă), Al, 1903, 55; 2°. *lumbă'rdzile di pî șindâne* (luminările de pe candelabru), Lum, III, 206; 3°. *nîngă cap aveăgl'e mămă nîdurn'îtă, ca șindâne* (lingă cap veghează mama nesomnată, ca un sfeșnic), Fr, I, 75; BNA, I, 76; 4°. *l'i l' ședăe șindâne* (îi stă sfeșnic, îl plictisește), Mih, 467; PGr, 147. — V. *șandân* și sinonimul *măndre*.

ȘINDĂRNĂIE, sf., pl. *șindărnă'i* (grămosteni) — sinonim cu *păpără*. — < ?

ȘINDÉL'IŪ, sn., pl. *șindeăl'e*: *șindél'llu și angûsa...* *frî'ngu ômlu* (uraganul și oprî-marea... înfrîng pe om), Lum, V, 182 — v. *sindilie*.

ȘINDRĂ, sf., pl. *șindre*, *șindrilă*, *șipcă*, «planche mince, latte», Kats, I, 86. — < srb. *šindra* „bardeau, échandole”.

ȘINGÎR, sn.; **ȘINGÎRE**, sf., pl. *șingîre*, *șingîri*, PB, 708 — v. *șingîr*.

ȘINIC, sn., pl. *șinițe*, *banită*, «boisseau», Dal, 190; Nic, 477; Mur, IV, 133; GrS, I, 327 (*cap di șinic* „om căpăținos”). Sinonime: *aléeki*, *căllă*, *lăyare*, *usmăc*. — < tc. *ehinik* (742) „mesure de capacité pour les denrées”.

ȘINFĂ, sf., pl. *șinfă*, *felie*, «tranche; tartine»: *ună șiniță di păstrămă* (o felie de pâstrămă), Mur, IV, 133. Sinonime: *filie*, *xifăre*. — V. *șunifă*.

ȘINTÊSCU (mt), vb. IV (*șintîl*, -*lil*, -*lire*), *întîrzie*, «retarder; badauder, tuer le temps», Mur, IV, 133; W, II, 230; 231. — 1°. *Dumnid-d'ă șintedește, ma nu agărsește* (Dumnezeu întîrzie (amîna), dar nu uită), ZP, VI, 653; 2°. *ômlu... s' șintedește di lucr* (omul... întîrzie de lucru, de la treabă), Al. 1903, 25; 3°. *căpra armăse di s' șintea cîndu ață, cîndu aclo* (capra a rămas de-și omora timpul cînd aci, cînd acolo), Al. 1903, 76. — V. *șultescu*, *șuntescu*.

ȘINTÎRE, sf., pl. *șintîri*, *întîrziere*, «action de retarder, retard»: *cît ma puf' nă hărje și brêngă și șintire* (cît mai puțină cheltuială și oboseală și întîrziere), Al. 1903, 26. Sinonim: *amînare*.

ȘIPCĂR, sm., pl. *șipcări*, *șepcar*, «fabricant et marchand de casquettes», Mih, 467. — < *șăpcă*.

ȘIPCĂ, sf., pl. *șipțe*, *rujă*, «églantine; rosier sauvage», CEL, 82. — < bg. *šipka* „~”.

ȘIPISCĂN, -nă, pl. *Șiptscân'i*, -ne «habitant de Șipisca (village aroumain en Albanie): *Șiptscân'i, ȝton'i nîngrupăi* (*șipiscani*, viteji neîngropați), PLit, 995; PAnt, 25. — În timpul tiranului Ali-pașa, familii de șipiscani și de moscopoleni au emigrat în sudul Italiei.

ȘIRĂ, sf., pl. *șire*, *must*, «moût», Mur, IV, 134. — < alb. *shirë* „gomma delle piante; resina”.

ȘIRBÊT, sn.; **ȘIRBÊTE**, sf., pl. *șirbêluri*, *șerbet*, «sorbet, boisson sucrée; confiture sucrée fondante», Dal, 191; Nic, 478; Mih, 468. — < tc. *cherbet* (723) „~”.

ȘIRÊT, *șiredă*, pl. *șirêț*, *șiredăte*, *șiret*, «malin; finaud», Dal, 191; Nic, 477; Mih, 468; PB, 708; *șiredă di vâlpe* (șireata de vulpe), PLit, 815. V. *șărêț* și sinonimele *mălăyăr*, *pîspu*, *pôntr*. — < tc. *chiret* (733) „méchant”.

ȘIRETLÎKE, sf., pl. *șiretlîki*, *șiretlîc*, «finauderie», Dal, 191; Nic, 477; PB, 708; *la mincîun'i și la șiretlîki* (la minciuni și la șiretlîcuri), PB, 171²⁴. Sinonim: *pîspeăță*. — < tc. *chiretlîk* (723) „méchanceté; indiscipline”.

ȘIRGÂN'EĂT, -lă, pl. *Șirgân'edî*, -te: *ună feală Șirgân'edă* (o fată din *Șărgan'i* < *Jărcan'i*), PLit, 855; PAnt, 29; PLir, 398 — v. *Jirgân'edî*.

ȘIRIĂKÎNĂ, sf., pl. *șiriăkîne* (Grămuste), *coada șoricelului*, «Schafgarbe; achillée, mille feuilles, herbe aux compures»: *coadă di șiriăkînă* «Schafgarbe», Jb, XIII, 87. — Cunosce forma *șiriăcînă*. V. *șurikînă*.

ȘIRIGÊ, sm., PLit, 326 — v. *șirigê*.

ȘIRÎT, -lă, pl. *șiriț*, -le, *multicolor*, «multicolore»: *tru udăla feă șirita* (în camera cea multicoloră), GrS, IV, 230. — V. *șăren*.

ȘIRKÎN, sm., pl. *șirkin'i*, *pepen verde*, «pastèque», Mih, 130; 468. Sinonim: *hîmunic*. — < ?

ȘIRKÎNĂRIE, sf., pl. *șirkinăril*, *pepenărie*, «melonnière», Mih, 468.

ȘIRLÂN, sn., pl. *șirlâne*, *ulei de susan*, «huile de sésame», Mur, IV, 134. — Cf. mgl. *șărlăgan* (PMegR, II, 120; GrS, VII, 206; CapM, III, 282). — < tc. *chyrlagan* (725) „~”.

ȘIRÓF, sn., pl. *șiroáfe*, *specie de dop*, «espèce de bouchon en bois», Mur, IV, 134. — < ?

ȘIRPÁT, -tă, pl. *șirpăt*, -le, rău ca șarpele, «méchant comme un serpent»: om *șirpăt* e Fézlu (om rău ca șarpele e Fezu), FIP, 8; *tâte aeste li-adără șirpăt'l'i* (toate aceștea le fac cei răi, cei veninoși), FI, I, 2, 2. V. *șirpîlăt*, *șirpôn'lă*.

ȘIRPICĂRE, sf., pl. *șirpicărl*, mușcare de șarpe, «piqûre de serpent» - v. *nșirpicăre*, *șurpicăre*.

ȘIRPICĂT, -tă, Nic, 467; *șirpicăt*, si s'clă cu *lă'crin'l* (ca mușcat de șarpe, se sculă cu lacrimi), BNA, II, 22; *ca șirpicătă, ded un zgle* (ca mușcată de șarpe, am scos un țipăt). Bair, 111. V. *nșirpicăt*, *șirpăt*.

ȘIRPIDÂN, -nă, pl. *șirpidân'l*, -ne, ca un șarpe, «qui est comme un serpent»: l'i *nvefă eă panakida pri șirpidân'l'i așl'i* (pe voiniceli ăștia eu li invăț tabla *alfabelului*), CȘc, 17. - < *șearpe* + -dan de la *căpidân*.

ȘIRPIKÉDZŮ (mi), vb. I, a fi mușcat de șarpe, «être mordu, être piqué par un serpent; mordre (en parlant d'un serpent)»: *va nă si șirpikédză tulipula* (averea ovină ne va fi mușcată de șerpi), Lum, IV, 109; *s' nu vă șirpicăt* (să nu fiți mușcați de șerpi), Lum, IV, 108. - V. *nșărpice*, *șărpice*, *șirpikédză*. - < *șearpe*.

ȘIRPIȘÓR, sn., pl. *șirpișoare* «petit pain de Pâques ayant la forme d'un anneau», Mur, IV, 131. - < *șearpe*?

ȘIRPITĂT, -tă, pl. *șirpităt*, -le, mușcat sau speriat de șarpe, «effrayé comme s'il était piqué d'un serpent»: *să sculă șirpităt* (s-a sculat ca mușcat de șarpe), Lum, V, 9, 18; PAnt, 336; *Marița, ca șirpitătă, oru s' eăsă năfodără* (Marița, ca mușcată de șarpe, a vrut să iasă afară), Cal. 1911, 176. V. *șirpicăt*.

ȘIRPITÉDZŮ (mi), vb. I (*șirpîlăt*, -lăt, -lăre), a se speria ca de șarpe, «s'effrayer comme étant devant un serpent», Mih, 468; *mi șirpităt și ded un zgle* (mă speriai ca de șarpe și am scos un țipăt), PAnt, 274; *s' șirpitlă, cōrba, dî-ūn'-oară* (sărmana, se sperie imediat ca de șarpe), Velo, 42; BNA, V, 74. V. *șirpikédză*.

ȘIRPOÁN'E, sf., pl. *șirpoán'e*, șerpoaică, «femelle du serpent», GrB, 131.

ȘIRPÓN'Ů, -poán'e, pl. *șirpôn'l*, -poán'e, rău ca un șarpe, «méchant comme un serpent», Mih, 468. V. *șirpăt*.

ȘIRUÉSCU, vb. IV (*șiruîl*, -uîl, -uîre), tăia cu fierăstrăul, «scier», Nic, 478; PSer, 250; DR, II, 548; V, 395. V. *șără*. - < alb. *sharronj* „segare”.

ȘIRUÎRE, sf., pl. *șiruîrl*, ferestruire, «action de scier», Nic, 478.

ȘIRUÎT, -tă, pl. *șiruîl*, -le, ferestruit, «scié», Nic, 478.

ȘIRVÉT, sn., pl. *șirvete*; **ȘIRVÊTE**, sf., pl. *șirvêl*, șervet, «1°. serviette de table - v. *pițetă*; 2°. turban - v. *čedlma, sārīke*», Jb, II, 159/128. - 1°. *s' hibă micăre pri meăsă ș' las' s' lipsească șirvêllu* (să fie mîncare pe masă și lasă să lipsească șervetul), PLit, 547; 2°. *cu șirvêtle la călulă* (cu șervetele (turbanele) la căciulă), BNA, II, 70 - v. PIm, II, 190; *cār'l'm cu sār'iřl albe și cu albile șirvêl* (cu sarici albe și cu albele turbane), BNA, II, 72. V. *pap* 10. - Cf. și alb. *shervête* „salvietta”. - < fr. *serviette*.

ȘIȘĂNE, sf., pl. *șișen'l*, carabină, «sorte de carabine», Mih, 469; Mur, IV, 135. - < tc. *cheeh-khāne* (727) „carabine à tube sexangulaire”.

ȘIȘCU, -că, pl. *șișl*, -ște, bondoc, «personne grosse et grasse», Mih, 469. - Cf. bg. *šiško* și tc. *chichqo* (741) „~”.

ȘIȘE, sf., pl. *șișe*, sticlă, «bouteille», Mih, 469; *ună șișe cu arākie* (o sticlă cu rachiu), Cal. 1911, 175. V. *șișă*², sinonimul *bōfā* și alb. *shishe* „caraffa”. - < tc. *chiché* (741) „~”.

ȘIȘIRDISÊSCU (mi), vb. IV (*șișirdisil*, -sil, -sire), zăpăci, «ahurir, causer du désarroi», Mih, 469. V. *șișisêscu* și *čicārdisêscu*. - < tc. *ehachyr(t)maq* (714) „ne pas savoir que faire; dérouter; troubler”.

ȘIȘIRDISÎRE, sf., pl. *șișirdisirl*, uluire, «ahurissement», Mih, 469.

ȘȘIRDISÎT, -tă, pl. *șșirdisîț*, -te, zăpăcit, «ahuri»: *oadmin'li*, *șșirdisîț*, *s' mutrêscu* (oamenii, uluiți, se privesc), Cal. 1911, 144. Sinonim: *tul*².

ȘȘIRMAÎE, sf., pl. *șșirmă'i*, zăpăceală, «ahurissement»; *désarrois*, Mih, 469. V. *șșirdisire*, *șșitamără*. — < tc. *chaehyrtma* (714) „~”.

ȘȘIMÂN, -nă, pl. *șșimân'i*, -ne, gros, «gros»: *anăllu*, *șșimân* (înalt, gros), Lum, V, 170. V. *șșcu* și *gros*². — < tc. *chiehman* (741) „~”.

ȘȘITĂC, sm., pl. *șșităt*, ban de 6 plăști, «monnaie de 6 piastres»; *sous*, Mih, 469; GrB, 1, 12. V. *șitac*. — < bg. *šestakū* „~”.

ȘȘITAMĂRĂ, **ȘȘITIMĂRĂ**, sf., pl. *șșitamă'rî*, uluire, «ahurissement», PB, 380²⁹. V. *șșirmăte*, *șșilamără*. — < ?

ȘȘITISÊSCU, **ȘȘITISÊRE**, **ȘȘITISÎT**, Dal, 192; Mih, 469; PB, 708; *di șșitlîstre*, *nu apredse... lâmpa* (de zăpăceală, nu a aprins... lampa), Lum, IV, 20; *făfă tuț ca șșitlîș* (toți făceau ca zăpăciți), PLit, 788; PAnt, 85. — V. *șșirdisêscu*, -sîre, -sîl.

ȘȘÎTU, sm., pl. *șșîț*, Mih, 470 — v. *șșitac*.

ȘȘÎŪ, sm., pl. *șșe*, stilet, «poignard, stylet». Sinonim: *acdmă*. — Cf. alb. *shish* „coltello a doppio taglio”. — < tc. *ehieh* (740) „épée mince et pointue pour percer”.

ȘȘÎŪ², sn., pl. *șșe*, Mih, 470; PB, 708 — v. *șșe*.

ȘȘITĂC, sm., pl. *șșităt*: *Vurȳără... înzîrȳălătă cu hire ș' cu șșităt* (bulgăroaică... înzorzonită cu fire și cu gologani), Al. 1903, 19 — v. *șșitac*, *șșitu*.

ȘȘIRĂVĂNE, sf., pl. *șșirăvă'nî*, «jet d'eau». Cf. și gr. *συριβάκι* „~”. — < tc. *ehâdyr-van* (713) „~”; *fontaine d'eau jaillissante*².

ȘȘÎĂ, sf., pl. *șșîă*, cetină, 1°: *petit rameau vert de pin ou de sapin*; 2°: *aiguille de pin*; 3°: *rayon (de soleil)*, Dal, 192. — 1°: *prît șșîăle vêrdzî di kîn* (prin cetina verde de pin), Fl, I, 1, 6; PAnt, 251; *prît lă'le șșîă* (prin negrele cetine), Lum, I, 166; *veârde i șșîa di veârdîle brad* (verde e cetina de verdele brad), Fl, II, 1, 2; BNA, II, 66; 2°: *lôclu i mplîn di șșîă uscâte* (locul e plin de ace de pin uscate); 3°: *s' ti-agudească șșîăle di soâre* (să te lovească razele de soare), Trib, I, 1, 8 — v. *arădză*, *șșilistră*¹ etc. — < ?

ȘȘÎUR, vb. I; **ȘȘIURĂRE**, **ȘȘIURĂT**, Dal, 192; PB, 708; PFon, § 75 (< lat. *sibillare* + **subilare*); *li șșurăt a cāl'ilor s' beă apă* (le-am șșuierat calilor ca să bea apă), Lum, II, 312. — PLR, II, 154 (< **șșiurare* < **șșiulare* < **s i b l a r e*). — V. *șșîur*, *șșiurăre*, *șșiurăt*.

ȘȘÎGĂR, sm., pl. *șșîgări*, jintițar, «celui qui prépare la çiza», GrS, IV, 380. Sinonim: *çi:ăr*. — < alb. *shagërt* „apprendista, praticante”.

ȘȘÎRPCĂT, -tă; *zçili ca șșîrpcătă* (țipă ca mușcată de șarpe), RA, 100; BNA, II, 42 — v. *șșîrpcăt*.

ȘȘÊPE, sf., voal, «toile mince; espèce de mouchoir, de voile de tête», CFr, 24 — v. *skêpe* și *șekerliū*.

ȘȘIPÓN'ÎŪ, sm.; **ȘȘIPOÁN'E**, sf., PScr, 250; DR, II, 549; — v. *skipón'lū*, *skipoán'e*. Sinonime: *altó*, *váltur* etc. — < alb. *shqipônje* „aquila”.

ȘȘOĂRIC, sm., pl. *șșoăriț*, șoarece, «souris», Dal, 193; Nic, 491; Mih, 471; PScr, 250; PAnt, 491; CapM, I, 131; PFon, § 157. — 1°: *l'i-căse năinte un șșoăric* (li iese înainte un șoarece), PB, 69¹⁴; 2°: *s' cădă șșoăricu*, *șșî-fr'îndze nă'rile n căpisteare* (dacă șoarecele ar cădea în căpistere, și-ar turti nasul = sârăcie lucie, în căpistere nefiind nici fir de făină), PLit, 637 — v. *căpisteare*, *șșohe*, *skin*¹, *șșurikînă*, *lămăciū*, *zmeănă*². — < lat. *sorex*, -icem „souris”.

ȘȘOGĂNĂ, sf., pl. *șșogâne*, cirpă, «chiffe, chiffon», Dal, 193. V. *șșugănă* și sinonimul *cî'rpă*.

ȘȘÔL'E, sf., pl. *șșôl'e*, pingea, «demi-semelle», PScr, 250; DR, II, 549. V. *mințlūșôlă* și sinonimul *çlon*². — Cf. și gr. *σόλα* „semelle de chaussure”. — < alb. *shôllë* „suola da scarpe”.

SÓMBUR, sn.; **SÓMBURĂ**, sf., pl. *şómbure*, piatră mică, «petite pierre; caillou», Dal, 193; Mih, 471; PB, 708; *şădrpile l'i st păreă că sântu nişte şómbure* (stîncile i se păreau că sînt nişte pietre, nişte bolovani mici), PLit, 801; PAnt, 90. V. *şómbură* «flocon de neige». — < ?

SÓN'IŬ, sm., pl. *şon'i*, măgar, «âne», Dal, 193; Mur, IV, 135; CST, I, 37; 44 (< *don'lă* < *caelón'lă* < *cielŭ*); cum *şon'li'i şliŭ st-arsără* (cum ştiu să sară măgarii), FI, II, 6, 3. Sinonime: *yumăr*, *tar* etc. — < ?

Ş o p, sm., pl. *Şópean'i* «niais, nigaud», Mih, 472; PB, 708. — Cvijić 428: *şop* „rus-tique”. — V. *Vúryar*, «dăngan şi hul»; gr. *şóπης* „ὁ Βούλγαρος, ὁ χοντροκέφαλος” (Boga, II, 246). — < bg. *şopŭ* „Chope (Bulgare habitant en Bulgarie occidentale)”. —

ŞÓPCĂ, sf., pl. *şópke*, ciomag, «gourdin»: *şópki cu carl bat la úşe* (ciomege cu care bat în uşă), RP, 2, 5. Sinonim: *topuz-gănă*. — V. *şópcă*.

ŞÓPUT, sn., pl. *şópule*, şipot, «tuyau par lequel coule l'eau d'une source — v. PIm, I, 141», Dal, 193; Nic, 492; Mih, 472; PB, 708; CEL, 82 (< sl. **šepotŭ*). — 1°. *un şlóne şedde n căle şi l-băşe n'icu ş' mare* — *şópullu* (un flăcău (voinic) stă în drum şi-l sărută mic şi mare — şipotul), PLit, 402; 2°. *adună-vă, soăşăle, st nă ſem la şópule* (stringeţi-vă, amicelor, să ne ducem la şipote: în ziua nunţii, înainte de cununie, mireasa e condusă cel puţin la un şipot din sat, unde i se cîntă oral), PLit, 916; 3°. *cînd nişi aştîung la şópul* (cînd ei ajung la şipot), PAnt, 271; LP, 105; Bair, 103; 4°. *cupán'ea a şópultul putridzi'* (albia şipotului a putrezit). — Cf. şi toponimicul „στού Schόπουτο” (‘Ηπειρ. VIII, 127; 139). — V. *cur*³ 2°. — Cf. vsi. *ş i p ŭ t ŭ* „susurratio”.

ŞÓŞE, sm. şi adj., pl. *şóşan'li*?, om legendar, «homme légendaire; ivrogne; nigaud», Mur, IV, 136. — < ?

ŞPÁNGĂ, sf., pl. *şpă'ndzi*, şpanganet (PCon, 46), «baïonnette», şpangă, Mih, 472. Sinonime: *sunĉle* etc. — Cf. bg. *şpaga* „épée”, alb. *shpăgë* „vendeta”.

ŞPET!, «va-t-en!», fugi! — < alb. *shpejt*, „presto, subito” (cf. *shpëlónj* „fuggire”).

ŞPIRTĂRĂ, sf., *şpirtă'rŭ*, chibritelniţă, «porte-allumettes», Dal, 194. — < *şpirtu*.

ŞPIRTÓS, -*toăsdă*, pl. *şpirtôşŭ*, -*toăse*, «boisson spiritueuse», Nic, 504.

ŞPÍRTU, sn., pl. *şpirturt*, chibrit, 1°. allumette; 2°. porte-allumette — v. *şpirtără*; 3°. capsule — v. *căpsă*; 4°. alcool; 5°. viŭ, frétilant», Dal, 194; Nic, 504; Mih, 474. — 1°: *şpirtul st-asteăse* (chibritul s-a stins) — v. *kibrít*; 2°: *acúmpără-n'ŭ un şpirtu* (cumpără-mi o cutie de chibrite); 3°: *tuféke cu şpirtu* (puşcă cu capsulă); 4°: *şpirtu dŭ arăkie* (spirt de rachiu); 5°: *fiŭŭlŭr'i sântu şpirtu* (băleŭii sînt spirt, sînt flacără) — cf.: „Biu coumo un luquet = viŭ comme une allumette” (BladéPr, 95). — V. *şpirtu*. — Cf. gr. *σπίρτον* „allumette; esprit de vin; alcool”; alb. *shpirt* „anima, spirito”. — < it. *spir(l)to*.

ŞPIRTUÉSCU, vb. IV (*şpirtuŭl*, -*uŭl*, -*uire*), a aprinde (cu) chibrit, «allumer l'allumette; déguerpŭr, se dépêcher — v. *angán* 2°, *bisguléscu* etc.», Dal, 194; *şpirtuŭl-le!* (tuliŭŭ-o), PAnt, 309; *intma... li şpirtul dŭ la nŭs* (inima... a tulit-o (a fugit) de la el), LP, 54; BNA, II, 120.

ŞPIRTUŖE, sf., pl. *şpirtuŭl*, tulire, «action d'allumer l'allumette, de décampŭr», Dal, 194.

ŞPIRTUŖT, -*lă*, pl. *şpirtuŭl*, -*ŭle*, aprins, «allumé; décampé», Dal, 194.

ŞPIŬN, -*nă*, PScr, 250 — v. *şpiŭn*.

ŞPÍRTU, -*lă*, *şpi'rŭl*, -*ŭle*, clrn, «camard, camus», Mur, IV, 136. Sinonime: *ci'rnu*, *inŭŭuŭn'edŭ*. — < ?

ŞPÓRET (nord), sn., pl. *şpórete*, plită, «fourneau de cuisine». — (În istroromână: *şpar-gletu* „plită”, Făt, IV, 17). — < ?

ŞPÓRTĂ, sf., pl. *şpórfŭ*, coş, «corbeille», GrS, IV, 380. Sinonime: *cănéstră*, *cufină* etc. — < alb. *shpórtë* „canestro, panier”.

ȘPÔRU ! «allons !», Mih, 474. — < alb. *shporr* „mandar via”.

ȘPRĚSĂ, sf., pl. *șprése*, speranță, «espérance, espoir», CLitur, 74; 134. Sinonime: *elptădă*, *năddă*. — < alb. *shprësë* „speranza, fiducia”.

ȘPUL'IUĚSCU (mi), vb. IV (*șpul'uit*, -uit, -uire), spăla, «laver», DR, II, 549; PhOr, II, 757; *l' u frică s' nu li șpul'uești pri tu etă amărlile a tăle* (ți-e teamă să nu te speli în veci de păcatele tale), Cod, 394 — construcție sintactică defectuoasă. V. *spel*. — < alb. *shplanj* „sciacquare”.

ȘTAMĂ, sf., pl. ?, liniște mare, «silence profonde», Mih, 476; CosP, 70. — 1°. *ștămă easte* (e liniște adincă), Lum, V, 103; 2°. *ștămă s' fêje 'nă minută* (se făcu liniște un minut), BNA, V, 46; 3°. *ștămă măre n tode pâr'ile* (liniște mare în toate părțile), Cal, 1911, 207; 4°. *eră ștămă și mușutedă măre* (era liniște și frumoșe mare), Lum, III, 180; 5°. *ștămă măre toată răda* (tăcere mare pe toată linia), CalGrB, 117; 6°. *eră ștămă, ca la murmînîl* (era tăcere, ca la cimitir), Lum, III, 364. V. *stămă*, *șteadmă* și sinonimul *tăfeare*. — Pentru dr. *așteamăt*, *șteadmăt*, cf. DR, V, 411-420 (< lat. *schema* < *σχῆμα*) și RF, II, 276-277 (< lat. *aestimare*). — Cf. alb. *i hëshlëm* „silenzioso”, *hëshlje* „silenzio”, *hështem* „tacere”.

ȘTEĂIE, sf., pl. *ștel*, ștevie, «radiaire, sanicle femelle», Dal, 195; Nic, 509; PB, 708; CEI, 83; *pîtă dî ștel* (plăcintă de ștevie). — < vsl. *štavije* „rumex”.

ȘTEĂMĂ, sf., *șteadmă ahîndoasă* (tăcere adincă), Lum, V, 177 — v. *ștămă*.

ȘTEĂRDZIRE, sf., Mih, 477 — v. *așteărdzire*.

ȘTEĂRE, sf., pl. *șterl*, știre, «savoir, connaissance; nouvelle information — v. *hăbăre*», Dal, 184; Nic, 510; PB, 708; BaŃN, 3; *s' da tu șteăre, ca sl-ağılungă pâyăna* (să dea de știre, ca să sosească potera), GrB, 91. — V. *știre*.

ȘTEPTU, vb. I: *șteăptă l'ifta ca trel dz'le* (așteaptă țiganca cam trei zile), BaŃP, 24 — v. *așleptu*.

ȘTERGU (mi), vb. III și II, Mih, 477; PScr, 250; *șteărdz-i-me, leă măla-meă* (șterge-mă fa bunica mea), PAnt, 130 — v. *aștergu*.

ȘTIFLĂ, sf., pl. *șlifte*, Gram, 305 — v. *știfălătă*.

ȘTIM, sn., pl. *știmurl*, știm, deșeu de lână, «déchet de laine ou cardage», V. *tălăclău*, — Cf. alb. *shitim* „aumento, appendice”.

ȘTIRĂ sf., pl. ?, știr, «amarante, crête-de coq» Mih, 478. V. *știrnu*. — < bg. *štíră* „~”.

ȘTIRBU, -bă, pl. *știrgi*, -rbe, știrb, «ébréché, à qui il manque une ou plusieurs dents», Mur, IV, 137. Sinonime: *jîmbu*, *străbal*. — < vsl. *štrūbū* „mancus”.

ȘTIRE, sf., pl. *știrî* — v. *șteăre* — Dal, 184; PScr, 250. — 1°. *l'i-adăsră url'tă șlire* (i-au adus urtă știre), PB, 96; 2°. *șlire aveă* (aveau știință de carte), Cod, 10510; *kere șlirea pîl niștirea* (știrea (știința) pierde prin neștiință), PGr, 148. — V. *știă*.

ȘTIRGOĂ'N'E, ȘTIRIGOĂ'N'E, sf., pl. *știr(i)gôn't*, șteregoaie, «ellébore blanc, *veratrum album*», Dal, 196; PB, 708; *deăde lărba, știrigoă'n'ea* (a răsarit iarba, șteregoaia), PARom, 112; *eăse lăna dîl știrgôn't* (iese luna din șteregoaie), Cal, 1911, 51; BNA, II, 56. V. *știrigoă'n'e*. — < ?

ȘTIRNU, sn., pl. *știrnurl*, știr, «amarante sauvage, amarante vulgaire», Dal, 196; Mur, IV, 137. V. *șliră* și sinonimul *mărându*.

ȘTIRNUMÎNTU, sn., tabără, «Lager, campement», Jb, XIII, 76. — v. *aștirnumîntu*.

ȘTIRNŪT, sn., Nic, 510 — v. *aștirnŭl't*, *știrrŭt*.

ȘTIRNUTĂRE, sf., pl. *știrnută'rî*, strănutare, «action d'éternuer», Dal, 196.

ȘTIRNUTĂT, -tă, pl. *știrnutăt*, -te, «éternué», Dal, 196.

ȘTIRNUTĂDZŪ, vb. I (*știrnutăt*, -tăt, -tăre) — v. *aștirnutădzŭ*, *ștrănŭt* — Dal, 196; Nic, 509. — Cf. it. *starnutare*, *stranutare* (Zanazzo, 84). — < lat. *sternutare* „éternuer souvent”.

ȘTIRRŪT, sn., PScr, 251; *si doarmă tru un știrrŭlŭ* (să doarmă într-un pat), Cod, 22 b²² — v. *știrnŭt* și forma verbală, tot nordică, *aștĕrru*.

ȘTIŪ (*mi*), vb. IV și II (*știŭt, știŭl, ștĭre și șteăre*), ști, «savoir; connaître; tenir compte de», Dal, 196; Nic, 510; PScr, 251; PLit, 638. — 1°. *si șteăre line cum n'i si-ăre ur'l'tă băna* (dacă ai ști tu cum mi s-a urit viața), PB, 186¹⁰; 2°. *știindalŭi că lŭtă amărtla vĕă cādă pri mĭne* (știind că tot păcatul era să cadă asupra mea), PAnt, 312; 3°. *l'i șleă limba* (îi cunoștea limba), PB, 11⁸; 4°. *lu ștĭl ſe om eăste?* (îl cunoști ce fel de om este?) — dr. „știindu-l că să știe cu dinșii” (Nec, 310); 5°. *căra si știbă Ėlimbul dĭ neădă, atŭmſea și eă dĭ line* (dacă Olimpul ar ținea seamă (i-ar păsa) de zăpadă, atunci și mie mi-ar păsa de tine), PenB, II, 275; 6°. *șleă ca apă* (știa ca pe apă = curgea știința din gură așa cum curgea apa rîului), PB, 404¹ — v. *ăpă* 7°. — Pentru forma *știbă* în dacoromână — ca și pentru *ătibă* și *hibă* —, cf. AAF, IV, 55 și, cf., I n t r o d u c e r e, § 51, p. 61. — V. *șĕtŭ, șĕtŭ*. — < lat. *selre* „savoir”.

ȘTIŪLĂ, sf., pl. *știŭle*, stĭlp, «pilier, pilastre — v. *stŭr*», CLitŭr, 74; 134. — < alb. *shtŭllĕ* „stile, pilastro”.

ȘTIŪRI, sf., pl. *știŭri*, indemn, «stimulant, impulsion», CLitŭr, 74; 134. V. *anăngășăire* — < alb. *shtyrĕ* „spinta”.

ȘTIŪT, -tă, pl. *știŭt, -le*, știut, «su; connu; intelligent; instruit», Dal, 190; Nic, 510; PScr, 251; PGr, 148. — 1°. *la locuri știŭte* (la locuri știute, cunoscute), PLit, 1046; PAnt, 205; BNA, V, 32; 2°. *n'ica fu căma știŭta* (cea mică a fost cea mai inteligentă), PB, 395⁷; 3°. *cu zboăre știŭte* (cu vorbe înțelepte), PB, 202⁴; 4°. *ăvdzi-l ſe gĕăște știŭtlu* (auzi-l (ascultă-l) ce grăiește cel instruit), PLit, 638; 5°. *ac'edăm amir'lu știŭt* (împăratul cheamă savanți), PB, 45¹⁸. — V. *ni-știŭt*. — Cf.: mgl. *știut* (GrS, VII, 207; CapM, III, 286); † dr. *știut, știŭt* (HPs, p. 239 și 74; CPsal, p. 52 și 181; CronM, I, 4; 40; 41; II, 28, 29 etc.).

ȘTĖRCU, sm., PB, 708 — v. *stĭrcu, ștrăc* și *ulalĕc*.

ȘTOG, sm. și sn., pl. *ștodzĭ* și *ștoădzĕ*, soc, «sureau; bois de sureau», GrS, IV, 380. Sinonim: *sug*¹. — < alb. *shtok* „sambuco”.

ȘTRAC, sn., pl. *ștrăfe*, stropitoare, «arrosoir», Mih, 479.

ȘTRĂC, sm., pl. *ștrăſtĭ*, Mih, 479 — v. *stĭrcu* și alb. *shtĕrk* „cigogna”.

ȘTRĂPÓRI, sf., pl. *ștrăpórt*, oaie de doi ani, «brebis de deux ans», GrS, IV, 380. Sinonim: *ștrĭfă*. — < alb. *shtĕrpóre* „la femmina del montone da sei mesi a due anni”.

ȘTRIGOĂN'E, sf., Dal, 197; Mih, 481 («bile; venin») — v. *ștrigoădn'e*.

ȘTŪCARĂ ! «allons, donc !; commençons lă. — < *ștĭtă* ? + *căra* sau tc. *tehtĕ* (96) „voilà” + *căra*.

ȘTĂLĂ, sf.: *arăpe șfăla, mĭ-agudeăște* (răpește sucitoarea, mă lovește), Lum, VI, 2, 7; *ștĭ-alăkl șfăla dĭ mĭ'nă* (sucitoarea se lipi de mînă), ICAR, 66 — v. *șulălă*.

ȘUB, sm., pl. ?, pumn, «poing, coup de poing», Dal, 46; Mur, IV, 137; PScr, 251. — < *șăplu* + *bușă*.

ȘUBĂC, sn.: *părpódz, ġlône, cu șubăfe* (mîndrule, ciorapi cu șabace), GrS, IV, 212 — v. *șabăc*.

ȘUBĂ¹, sf., pl. *șube*, șubă, «longue pelisse fourrée avec manches», Mih, 483. — < vsl. bg. *șuba* „vectis pellicea; pelisse”.

ȘUBĂ², sf., pl. *șube*, palmă, «soufflet», Mur, IV, 137. Sinonime: *băſă, flĭscută, șuplecă*, *șăplu*. — < ?

ȘUBĖ, sm., pl. *șubĕdz*, bănuială, «soupçon». V. *șubĕe* și sinonimul *ĭpupsle*. — < tc. *chubhĕ* (720) „~”.

ȘUBĖC, sm., pl. *șubĕſt*, maimuță, «singe», Mih, 483. V. *jabĕc*. — < bg. *șebekŭ* „magot”.

ȘUBĖE, sf., pl. *șubĕſt*, Mih, 483; PB, 708 — v. *șubĭĕ*.

ȘUBELIȚIC, -că, pl. *șubelli'tiți*, -le, suspect, «douteux; soupçonné»: *mătre șubelli'tițe* (mătre suspecte), PB, 501⁷. — V. *șubill'i*.

ȘUBIE, sm., pl. *șubiedz*, Dal, 199; Nic, 495; *vălturlu, fl'ră șubie, dipăse* (vulturul, fără bănuială, a coborît), Fl, I, 1, 15. — V. *șubé*.

ȘUBILĂ, -loân'e, pl. *șubillădz*, -loân'e, Dal, 199; Mih, 483 — v. *șubelli'tic*. Sinonim: *îpuplu*. — < tc. *ehubbéli* (720) „douteux”.

ȘUCĂ, sf., pl. *șăfe*, minge, «balle», Dal, 199; Mur, IV, 138. Sinonim: *tópă* 1°. — < alb. *shuk* „palla”.

ȘUFRA, sf., pl. *șúfre*, vargă, «verge», Mur, IV, 138; PETim, 18. Sinonime: *veárgă, vľđá*. — < alb. *shúfrë* „verga”.

ȘUGÂNĂ, sf., pl. *șugâne*, cîrpă, «loque», Mur, IV, 136; Ob, 70. V. *șogánă*. — < ?

ȘUGUÉSCU, vb. IV (*șugult*, -ult, -útre), glumi, «plaisanter, badiner»: *cu mine șugueát* (cu mine glumeai), RP, 8, 8. V. *șiguit*. Sinonim: *ngl'imédză*. — < vsl. *šjagovati*, bg. *šeguvamă* „iocari; plaisanter”.

ȘUGIUC, sn.,; **ȘUGIÚKE**, sf., pl. *șugítáfe*, Nic, 500 — v. *șuglúc*.

ȘUIR, vb. I (*șuirăi*, -rái, -ráre), șuiera, «siffler», Dal, 200; Nic, 493; Mih, 485; PScr, 251; Pant, 491. — 1°. *șuiră... c'ítră nal'tărea* (șuiera... cătră aiurea, în neștire), PB, 231²; 2°. *cum va-l'i șuiră Dumnidz'ă* (cum li va șuiera (li va inspira) Dumnezeu), PB, 149¹¹; 3°. *dî túte c'íti l'i-șuiră' prin cap* (de toate cîte i-au fluiurat (i-au trecut) prin gînd), PB, 37⁹; 4°. *șutră-l'i únă bája* (trage-i o palmă). — V. *șur* și gr. *σούριζω* „σφουριζω” (Boga, II, 62). — < lat. *stibllare* „siffler” + **subllare*.

ȘUIRÁRE, sf., pl. *șuiră'ri*, șuierare, «sifflement», Dal, 200; Mih, 485; PB, 709; Pant, 491; *Armă'nlu aleádze... șuirărea aéstă* (aromânul alege (distinge)... șuieratul acesta), PLit, 765.

ȘUIRÁT¹, -lă, pl. *șuirát*, -le, «sifflé», Dal, 200.

ȘUIRÁT², sn., pl. *șuiráturi*, șuierat, «sifflement», Mih, 485; PB, 709; Pant, 491.

ȘUIRÁTÚRĂ, sf., pl. *șuirátúri*, șuierătură, «sifflement», PB, 709.

ȘUITÉSCU (mi), vb. IV (*șuitli*, -liti, -lire), distra, «distrere», Mih, 204. V. *șuntli*. — < alb. *shuytonj* „alimentare, nutrire”.

ȘUKIR, ȘUKIUR, adv., grație, «grâce à; merci», Mih, 483; *șúkíur al Dumnidz'ă* (grăție lui Dumnezeu), Cal. 1912, 107. Sinonime: *efharistó, spuláite*. — < tc. *ehuk(u)r* (731) „actions de grâces”.

ȘULÁRE, sf., pl. *șulá'ri*, șular, «couture rarefiée», Mih, 485; Mur, IV, 138. — < ?

ȘULÁTUREÁČĂ, sf., pl. *șuláturéti*, PenB, VI, 25 — v. *șilátără*.

ȘULÉVCĂ, sf., pl. *șulévfe*, nuia arcuită, «houssine, branche mince et arquée», Mih, 486. — < ?

ȘULINÁR, sn.; **ȘULINÁRE**, sf., pl. *șulină'ri*, tub de șipot, «petit tube; conduit», Dal, 200; Mih, 486; Mur, IV, 138; PLit, 357; GrS, VI, 387; *cură apa dît pátru șulină'ri* (apa curgea din patru țevi (tuburi) de fier), Trib, II, 7-8, 24. Sinonim: *șárcă*. — < *σωλινάριον* „~”.

ȘULÍRĂ, sf., Mih, 486 — v. *șalíră*.

ȘULIVÁRE, sf.: *șulivá'ri kindistite* (șalvari brodați), Lum, VI, 6-8, 30 — v. *șilváre*. **ȘULTEÁȘÚ**, sn., pl. *șulteášuri*, lapte cu orez, «lait au riz», Mih, 486. — Cf. tc. *s u t l a d j* (697) „~”.

ȘULÚNDU, -dă, pl. *șulúndzi*, -nde, prostesc, mizer, «stupide, misérable»: *zburí're șulúndă* (cuvîntare prostescă), Perd, 29; *șulúndă bándă* (viață mizerabilă), Perd, 25. — < ?

ȘUL'E, sf., *șúl'e*; **ȘUL'ÍÚ**, sn., pl. *șúl'e*, Fl, II, 5, 2; PenB, III, 243; Mur, IV, 139; *li-aprindzi dî șúl'e, dî pál'e* (te aprinzi (te înfurii) din fleacuri, din nimicuri), Fl, II, 5, 3. — V. *șil'e*.

ȘUMĂ, sf., pl. *șumuri*, frunziș, «feuilleage; copeau», CEI, 83; PenB, III, 243. V. *șamecă* și *șuștali*. — < vsl., bg. *šuma* „silva; feuillage, feuilles”.

ȘUMBĂ, sf., Dal, 200 — v. *giumbă*.

ȘUMCĂ, sf., pl. *șamțe*, frunziș, «feuilleage, feuilles sèches; pelouse, boulingrin», Dal, 200; Mih, 486; CEI, 83. — 1°. *ca șumca căre asboară* (ca frunza uscată care zboară), CosP, 35; 2°. *lililele di sum șumcă es* (florile de sub frunziș uscat ies, răsar, apar), CosP, 69; 3°. *călea pi tu șumcă cu lilice* (calea prin pajiște înflorită), Mih, 486. V. *șumă*. — < bg. *šumka* „bois fourré; feuille d'arbre”.

ȘUMIRÓN'IŪ, sm., Nic, 495; PScr, 251 (*mușurón'lă* < lat. *massula* „petit morceau” + -ón'lă?) — v. *mășărón'lă*, *mușmán* și :

ȘUMURÓN'IŪ, sm., pl. *șumurón'i*, cîrțiță, «taupe», Dal, 200; Nic, 477; PB, 709; CDDE, 1154 (< lat. *mus araneus* „musaraigne”); RF, II, 300-304 (< vsl. *myština*); *șumurón'li' i adără oăhle* (cîrțițele fac mușuroaie). — < ?

ȘUNGRU, -ră, W, II, 260 — v. *sîngur*.

ȘUNTÊSCU (mi), vb. IV (*șuntii*, -lîi, -lîre), a da tîrcoale, «tourner autour, rôder», Mih, 487. V. *șintescu* și *anvârtescu*. — < ?

ȘUNTÎRE, sf., pl. *șuntîri* «action de rôder», Mih, 487.

ȘUNTÎT, -lă, pl. *șuntîi*, -le, distrat, «distracts», Mih, 487 — v. *șultescu*.

ȘUN'EARE, sf., pl. *șun'eri*, susur de apă în fierbere, «bruit d'eau bouillante», Mih, 487. Sinonim: *cluculură*.

ȘUN'EDZŪ, vb. I (*șun'eăl*, -n'eăl, -n'eäre), a fierbe cu susur, «bouillir avec bruit», Mih, 487. — Cf. bg. *š u m j a* „bruire; bourdonner”.

ȘUN'IȚĂ, sf., pl. *șun'iță*, bucată de carne, «morceau, tranche de viande», Mih, 487; PB, 709. V. *șiniță* (și *plășie*). — < ?

ȘUPĂR, vb. I (*șupărăi*, -răt, -räre), batjocori, «railler, se moquer»: *acățără... s' lu șupără* (începură... să-l batjocorească), PB, 296¹; 163². Sinonime: *ar' d 2°*, *mbizuescu* etc. — V. *șupărădză*, *șupîr²*.

ȘUPĂRARE, sf., pl. *șupărări* «action de railler», Dal, 200; Nic, 496; PB, 709.

ȘUPĂRĂT, -tă, pl. *șupărăi*, -te, batjocorit, «raillé», Dal, 200; Nic, 496.

ȘUPĂRĂTOR, -toäre, PB, 709 — v. *șupărón'lă* și *mbizuitlör*.

ȘUPĂRÉDZŪ, vb. I, Dal, 200; Nic, 496 — v. *șupîr²*.

ȘUPĂRÓN'IŪ, -roăn'e, pl. *șupărón'i*, -roăn'e, batjocoritor, «moqueurs», Mur, IV, 139.

ȘUPĂRTEĂCĂ, sf., pl. *șupărtefi* — v. *purteacă* — PEt, 40-41; DR, III, 1088. — < alb. *thuprë* „verga” + *purtékë* „verga”.

ȘŪPIR¹, sn., pl. *șupîre*, batjocură, «raillerie, moquerie», Mih, 488; *șupîrlu a lămil'eî* (batjocura lumii), PLit, 792; *șupîrlu a li élă* (batjocura lumii, timpului, secolului), PGr, 148; *tră șuper... li dzileä* (în batjocură... le zicea), PB, 382². Sinonime: *măltăpe*, *rtzile*.

ȘŪPIR², **ȘUPIRÉDZŪ**, vb. I — *șupăr* și *șupurédzū* —, a-și bate joc, «se moquer; chuchoter — v. *șăptur*», Mih, 488; Cod, 44 b⁷; CAr, 334; PAnt, 491. — < ? vsl. *šeparati* „nugari, garrîre”.

ȘŪPLĂ, sf., pl. *șuple* (grămosteni), plăcintă de dovleac, «galette feuilletée de citrouille». — < ?

ȘUPLEĂCĂ, sf., pl. *șuplefi*, palmă, «soufflet», Dal, 200; Nic, 496; Mih, 488; PScr, 251; DR, II, 550; CFr, 104. — 1°. *cu șupleăca s' bate el* (cu palma se bate el), Cod, 61 b¹⁴; 2°. *l'i-äre 'nă șupleăcă* (li are (li trage) o palmă), PB, 86⁴. Sinonime: *clăștă*, *șăbă²* etc. — < alb. *shuplákë* „schiaffo; palmo” (< tc. *chaplaq* (713) „soufflet”).

ȘŪPLIC, vb. I (*șuplicăi*, -căi, -cäre), îmbolnăvi, «rendre malade», Mih, 488; 179. Sinonime: *hivrescu*, *lîndzîdză'scu*. — < alb. *shuplakem* „essere schiaffeggiato”.

ȘŪPLID, -dă, pl. *șúplîdz*, -de, chel, «chauve», Mur, IV, 139. — V.:

ȘŪPLIV, -vă, pl. *șáplîyl*, *șáplîve*, putred, «chauve; pourri», Mur, IV, 139; GrS, II, 400; *nucă șúplivă* (nucă putredă), Al. 1903, 61; Lum, V, 11-12, 25. V. *prătîd*. — < bg. *šuplivŭ* „poreux, spongieux; pourri”.

ȘUPLIVÓS, -voasă, pl. *șuplivóšl*, -voăsc, putrezit, «pourri»: *lumáke șuplivóasă* (ramură putrezită), Lum, IV, 106.

ȘŪPLU, sm., pl. *șápl'i*, pumn, «poing, coup de poing», Nic, 496. V. *súplu*, *șub* și *șuplécă*. — < alb. *shúpullë* „schiaffo”.

ȘŪPTIR, vb. I — v. *șuptirédzâ*.

ȘUPTIRÁRE, sf., pl. *șuptirá'ri*, șoptire, «chuchotement», PAnt, 491; Lum, II, 108. V. *șuputire*.

ȘUPTIRÉDZŪ, vb. I (*șuptirát*, -rát, -ráre), șopti, «parler bas à l'oreille; chuchoter, murmurer»: *Stă-Mărie!* — *șuptiră' n' sâ* (Sfântă-Mărie! — a șoptit ea), Lum, II, 110; *gările șuptiră* (gurile șopteau), GrB, 223; PAnt, 226; BNA, IV, 143. V. *pășpur*, *șúpir²* și:

ȘŪPTUR, SUPTURÉDZŪ, vb. I, Dal, 201; *lă șupturá' ascumtîșatui* (le-a șoptit pe ascuns), PB, 404²⁷; *ascultă țe șupturá l'undrîl'i* (asculta ce șopteau leii), PB, 228⁵. V. *șúptlr*.

ȘUPTURÁRE, sf., Dal, 201; Nic, 496 — v. *șuptirăre*.

ȘUPTURÁT, -lă, pl. *șupturát*, -te, șoptit, «murmuré», Dal, 201.

ȘŪPUR, sn., Dal, 201 — v. *șúpir¹* și:

ȘUPURÁRE, sf., pl. *șupurá'ri*, batjocură, «persiflage», Fr, I, 83; *s' him ti șupuráre* (să fim de batjocură), Al. 1901–1902, 147; *șupurá'ri, grâte ntundzîte* (batjocuri, cuvinte nepotrivite, condamnable), Lum, IV, 175.

ȘUPURÉDZŪ, vb. I, Al. 1927, 59; *Armá'n'li'i... l'i-șupureádzâ* (aromânii... îi persiflează), Al. 1901–1902, 147 — v. *șápăr*.

ȘUPURTEÁCĂ, sf., Mur, IV, 140; PEt, 40-41 — v. *șupărteacă*.

ȘUPUTÍC, sn., pl. *șuputífe* «petit šópul».

ȘUPUTÍR, sn., pl. *șuputíre*, șipot, «fontaine»: *cînd mî duc la șuputir* (cînd mă duc la șipot), VLil, 28; *T'irnova-s trel șuputire* (În Tirnova sînt trei cișmele), VLil, 26. — < *šópul* + -ήprov.

ȘUPUTÍRE, sf., pl. *șuputírî* — v. *șuptirăre* —: *dî lru fag 'nă șuputíre sűskiră* (din țag suspînă o șoaptă), Velo, 52; BNA, V, 85. — V. *șúptur*.

ȘUR ! ȘUR !, interj. — v. *șuruină*, *șursurédzâ*.

ȘŪRCĂ, sf., pl. *șúrfe*, tub de apă, «petit tube, conduit d'eau — v. *șulinár*», Dal, 201; PB, 709; PLit, 92; 93; AD, IV, 89 (< lat. *sulcus*); CEL, 83 (< bg. *šurka*). — 1°. *un șópul cu nodăă șúrfe* (un șipot (o cișmea) cu nouă guri), Fl, II, 1, 13; 2°. *scoási căclîúua și-u bágá' tu șurcă* (a scos căciula și a pus-o în conduct), PB, 226⁹; 3°. *lă'erîn'ile sí zvumără ca dîl dođăđ șúrfi* (lacrimile au țîșnit ca din două tuburi), Fl, I, 1, 14. — Cf. bg. *šurkamă* „couler”.

ȘURDUÉSCU, vb. IV (*șurduít*, -uít, -uire), asurzi, «assourdir; donner un soufflet», Dal, 201; DR, II, 550. — 1°. *șurduít dî úná ureácl'e* (ai asurzit de o ureche); 2°. *șurdulă-l'i úná* (arde-l, trage-i o palmă asurzitoare) — v. *árdu* 2°, *súflu* 6° etc. V. *surdz'áscu*. — < alb. *shurdunj* „rendre sordo”.

ȘURDUFRE, ȘURDUÍT, Dal, 201 — v. *surdz'íre*, *surdz'íl*.

ȘURICÁME, sf., pl. *șuricá'n'l*, șoareci mulți, «nombre de souris», Dal, 201; Nic, 497; *șuricámea-l íl tîndzẻde* (șoricimea e de plîns), GrB, 2, 45. — V.:

ȘURICOÁN'E, sf., pl. *șuricoán'ę*, șoarece femelă, «souris femelle; acide arsénieux, mort-aux-rats», Dal, 201; Nic, 497; PLit, 317. — 1°. *bágá' șuricoán'ea s' fácă númlă* (a pus pe șoarecele-femelă să facă nuntă), PLit, 926 — folcloric, cf. PMic 1947, 27; 2°. *bag șuricoán'e* (pun șoricioaică) — v. *șirlăkină*. — V.:

ŞURICUŞŪ, sm., pl. *şuricuşi*, şoricel, «petit souris», Dal, 201. — < *şoáric*.

ŞURICÎNĂ, sf. — v. *şiriăkină*; ŞURIKÎNĂ, sf. — v. compusul *codăa-şurikînă*, Lum, IV, 171.

ŞURPICĂRE, ŞURPICĂT, Dal, 201; *plindzeă, ca şurpicăt* (plîngea, ca muşcat de şarpe), ArE, 7 — v. *şirpicăre, şirpicăt*.

ŞŪRŞUR, sn., pl. *şŭrşure*, susur, «murmure», Dal, 201; Nic, 499.

ŞURŞURĂRE, sf., pl. *şurşurărî* «action de murmurer», Dal, 201.

ŞURŞURĂT, -tă, pl. *şurşurărî, -te*, susurat, «murmuré», Dal, 202. V. *şuşurăt*.

ŞURŞURÉDZŪ, vb. I (*şurşurărî, -rărî, -răre*), susura, «murmurer, chuchoter (en parlant d'une eau courante)», Dal, 202; Nic, 499. — Cuvînt onomatopeic. — v. *şuruînă, şur!*

ŞURTÉSCU, vb. IV (*şurtîti, -tit, -tire*), altoi, «trancher; enter», Mih, 489; PB, 709. Sinonim: *ambul'tescu*. Cf. alb. *s h y l ó n j* „amputare, tagliare”.

ŞURTIRE, sf., pl. *şurtiri*, retezare, «action de couper, d'enter», Mih, 489.

ŞURTÎT, -tă, pl. *şurtîti, -te*, altoit, «coupé; enté», Mih, 490.

ŞURŪB, sn., pl. *şurŭburi*, şurub, «vis, boulon», Dal, 202; Mih, 490 (*şurâp*). — < germ. *Schraube*.

ŞURUÎNĂ, sf. *şuruîn'î*, şiroi, «flot, torrent»: *si'ndzile cură dî mîne şuruîn'î* (sîngele curgea din mine şiroale), Fl, II, 3, 3. V. *şurşurédzŭ*. — În aromână, sunetul curgerii în susur sau în şiroale este exprimat prin interjecţia *şur! şur!*

ŞUŞĂ'RE, sf., pl. *şuşărî*, înnebunire, «affolement», Mih, 490. V. *şóşe, şuşescu*.

ŞUŞĂ'T, -tă, pl. *şuşărî, -te* «affolé», Mih, 490. Sinonim: *glărît*.

ŞUŞCĂ¹, sf., pl. *şuşte*, umflătură, «enflure — v. *şătă* şi *êlămă* 3°; haricot bouilli sans jus», Dal, 202; Mur, IV, 140 — v. *êlăşcă*. — Cf. bg. *šuska* „brin, grain de poussière”.

ŞUŞCĂ², sf., pl. *şuşki*, ardei, «piment», Kats, I, 87 — *êlăşcă*.

ŞUŞÉSCU, ŞUSUÉSCU, vb. IV (*şuşîti şi şuşuîti; -şît şi -şuîti; -şîre şi -şuire*), înnebuni, «affolir», Mih, 490; *e line ti şuşuêşti şă torn'î* (iar tu te prostesti (înnebuneşti) şi întorci), Cod, 61 b²¹. Sinonime: *glărésu, hăzusésu* etc. — < alb. *shushés* „stordire”.

ŞŪŞTALI, sf. pl., adunătură de crenguţe, de frunze uscate, «amas de feuillage, de feuilles sèches; branchages». Sinonim: *şumcă*. — < ?

ŞUŞUÎRE, sf., pl. *şuşuîri*, înnebunire, «affolement»: *namálo bână'm cu şuşuîre* (destul trăim cu nebulie), Cod, 61¹³. V. *şuşă're*.

ŞUŞUMĂG, sn., pl. *şuşumădz*, alice, «petit plomb, grenaille», GrB, I, 6; RA, 186; BNA, IV, 61. V. *êluêlumăg* şi sinonimul *bătăl'n'î*. — < ?

ŞUŞURĂRE, sf., pl. *şuşurărî*, şoptire, «murmure», Dal, 202; *din piştirêl si-anăl'dă şuşurărî* (din peşteri se înăl'tau şoapte), GrB, 226; PAnt, 231; BNA, IV, 150. — V. *şurşurăre, êluêlurăre*.

ŞUŞURĂT, -tă, Dal, 202 — v. *êluêlurărî, şurşurărî*.

ŞUT¹, *şătă*, pl. *şuf, şute*, şut, 1°. qui n'a pas de cornes; 2°. diable; 3°. gras (comme un moine), Dal, 202; Nic, 477; PGr, 148; DR, II, 550 (< alb. *şut*); RF, II, 57-62 (< lat. *exsultus* „dégagé; débarassé”); Dun, I, 104; DensAs, II, 70-72 (< sl.). — 1°: *căpra şătă* (capra şută), PB, 475²⁹ — în dacoromână: „boi... şuţi de coarne”, FolCOM, II, 305; *moăşe... cu sârică şătă* (bătrînă... cu sarică fără urechi), LP, 102 — v. *sârică* 3°-4°; 2°: *la-l şăllu tu lăstru, cu coârne, cu tot* (iată-l diavolul în traistă, cu coarne, cu tot), PB, 499²⁰ — v. *şut*²; 3°: *şut li-adrăşl* (te-ai îngrăşat bine); *căl'i l'î-am şuf* (căii li am graşi ca pepenii). — Ca sf.: «chevrettes»: 4°. *fêrçi, şute* (cerbi, căprioare), PB, 244²³ — cf. alb. *shútë* „cerva”. — Cf. mgl. *êlut* (PMegR, II, 68; GrS, VII, 208; CapM, III, 287); alb. *shut, shyt* „senza corna”, bg. *şută* „sans cornes; fou”, gr. σ'ούτους (Hris, 210; Boga, I, 358; II, 62).

ȘUT², sm., pl. *șuț* și *șutean'li*, diavol; hîrb, «diable; têt — v. *sut*». — 1°. *sărgl'îră șutean'li'li* (se repezîră diavolli), PB, 469³⁹ — v. *șut*¹ 2°; *la staț, șutean'li'li, puțl'n* (dracilor, ian stați puțin), PB, 432¹⁵; aci, *șutean'li'i* e vocativ plural articulat, cerut de un anumit spirit sintactic — cf. același caz: *sodjăle sub șopot* 2°; 3°. *șutlu 'șl-ar'le di slămnă* (hîrbul își bate joc de urciorul mare, de amforă), PGr, 148. — E substantivizarea adj. *șut*¹: cf. alb. *shlămbë shył* „brocca senza collo o orecchie; di mente leggiera”, hîrb fără toartă, fără mînuși — v. *sut*.

ȘUTĂ, sf., pl. *șute*, umflătură, «1°. enflure causée par un choc, par un heurt; écrouelles; 2°. marmite sans anse — v. *șut*² 3°», Dal, 202; Mih, 490; PB, 709; PLit, 306; DR, II, 550. V. *șușcă, îragân*. — < alb. *shytë* „sciatica”.

ȘUTĂLĂ, sf., pl. *șuță'li*, sucitor, «rouleau qui sert à faire la pâte», Dal, 202; Nic, 500; PB, 710; CEL, 84; *păturile li lîndem cu șuțdla* (foile de plăcintă le întindem (le subțiem) cu sucitorul). — V. *șălă* și *șușă*.

ȘUTĂ'SCU, vb. IV, PB, 709 — v. *șușă*.

ȘUTÎRE, sf., pl. *șuțl'ri*, sucire, «action de tordre, de châtrer, de changer», Dal, 202; Nic, 501; Mih, 490; PB, 710.

ȘUTÎT, -tă, pl. *șuțl'i*, -le, sucit, «tordu; châtré; changé», Dal, 202; Nic, 501; PB, 710; *om șuțl'i, arușuțl'i* (om sucit, răsucit la mînte), PGr, 148.

ȘUTÎTURA, sf., pl. *șuțlături*, sucitură, «méandre, tournant; torsion; castration», Dal, 202; *lu șuțlătura a călll'eł* (la cotitura drumului), Fl, II, 3, 3 — v. *turnătură* 2°.

ȘUTŪ (mi), vb. IV (*șuțl'i, șuțl'i, șuțl're*), suci, «1°. contourner; 2°. faire le tour; 3°. tordre; 4°. châtrer; 5°. changer de», Dal, 202; Nic, 500; Mih, 491; PScr, 251; GrS, I, 210 (și PIstr, II, 363); GrS, II, 400; CEL, 83; CAr, 259; CLit, 134. — 1°: *șuță... sula* (învir-tește... frigarea), PAnt, 276; *șuță-te di-alăntă parte* (întoarce-te pe cealaltă parte) — v. *tôrnu* 1°; 2°: *mi șuțl'i măltu* (am ocolit mult), GrB, 221; PAnt, 224; BNA, IV, 140; 3°: *șuță mustătă'ile* (răsuțește mustățile); 4°: *șușă călu* (jugănesc calul) — v. *scukescu*; 5°. *nîșl u șuțl'ră frl'ndza* (ei au întors-o foaia, și-au schimbat gîndul), PB, 116¹⁴ — v. *alăxescu*. Sinonim: *anvăr-tescu*. — < vsl. *sukati*, bg. *suča* „torquere; tordre, retrousser”.

ȘUTŪT, -tă, Dal, 202 — v. *șuțl'i*.

ȘUVĂÎR, sm., pl. ?, trestie, «roseau à balai, jonc», Mih, 491. — Cf. srb. *šepar* „jonc”.

ȘUVĂÎSCU, vb. IV (*șuvăit, -ăit, -ăire*), șovăi, «branler, hocher; clopiner», Dal, 202; Mur, IV, 141. — < ?

ȘUVĂÎRE, sf., pl. *șuvăiri*, șovăire, «action de branler», Dal, 202.

ȘUVĂÎT, -tă, pl. *șuvăit, -le, șovăit*, «branlé; hoché», Dal, 202.

T

TA¹, adj. pos. f. sg., ta, «ta», Dal, 200; Nic, 520; PB, 710. — 1°. *s' cădem pri tușéka a ta* (să cădem în bătaia armei tale), GrB, 237; PAnt, 233; BNA, IV, 153; 2°. *isusléa a nipoată-lai* (logodirea (logodna) nepoatei tale); 3°. *dă-ă a hil'i-lai* (dă-o fiicei tale); 4°. *a fed-tăl'el a tăl'el* (fetei tale — gen. și dat. sg.); 5°. *ăgrile a tăle* (șarinile tale); 6°. *a fedtilor a tălör* (fetelor tale — gen. și dat. pl.); 7°. *ded trî mēdre a tălör* (am dat de mîncare celor ale tale sau celor ai tăi), PAnt, 113. — V. *tăo, tăă*. — În italiană: *mogliata* — v., aci, -su — < lat. *ta* < *tua* „ta”.

TA², conj., ca «afin de, pour que», Dal, 202; Nic, 520; *ta să-l scoată* (ca să-l scoată), PB, 56⁸; *ta s' n'l-amin't una pistoală* (ca să-mi descarc un revolver), PLit, 949; PAnt, 17. — V. *teă¹, tra*.

TABACARȚIŢO, sm., pl. *tabacaryeădz*, tăbăcărie, «tannerie», Dal, 202; Nic, 523. — < ταμπαρτζιό „~”.

TĂBŢE, sf., pl. *tă'byl*, redută, «retranchement», Dal, 202; Mur, IV, 142. — Cf. gr. ταμπια (Passow, 233¹⁶). — < tc. *tabia* (787) „~”.

TABIÊTE, sf., pl. *tabiêf*, nărav, «habitude (en mauvaise partie)», Dal, 202; Mih, 492; Cal. 1911, 200; PenB, IV, 121. V. *hăke*. — < tc. *taby'at* (800) „instinct; habitude”.

TABIETLI', -loăn'e, pl. *tabietlădz*, -loăn'e, năvăș, «vicieux», Dal, 202; Mih, 493. — < tc. *taby'atli* (800) „ayant le caractère de”.

TĂBLĂ, sf., pl. *tăble* și *tă'bli*, tablă, «plateau — v. *dîblă, tăvă, tăvlă*; trictrac; fez que portaient les femmes — v. *cățălă*», Dal, 202; Mih, 493.

TABŢŢO'EA, invar.: *easté un tabŢŢo'ea* (e un prostănac), PGr, 148 — v. *dabŢŢo'ea*.

TABŢŢO'RE, sf.: *nu vidêf lă'lle tabŢŢo'ri?* (nu vedeți negrele batalioane?), Lum, VI, 6-8, 43 — v. *tăbure, tabŢŢ* (sub *jigŢŢ*) și alb. *tabŢŢ* „battaglione”.

TAC¹, vb. II (*tăcûl, tăcûl, tăfeăre*), tăcea, «taire; garder le silence», Dal, 208; Nic, 521; Mih, 493; PScr, 251; PB, 710. — 1°. *Toll picurărlu tăfeă* (Toll păstorul tăcea), GrB, 223; PAnt, 227; BNA, IV, 145; 2°. *carl tăfe fâfe* (cine tace face), PLit, 639; 3°. *s' tăcûrișl, vred ascăkl* (dacă ai fi tăcut, ai fi scăpat); 4°. *tăs'-fi, frâte* (taci-fi, frate), Lum, II, 356; BNA, III, 148 — *tăs'-fi < tăfi-fi* (fonetism nordic propriu unor atari construcții: *fă's'-fi < fă's'-fi < fă-fi-fi, frăsl'i < frăfi-fi, cucôsl'i < cucôfi-fi* etc.) — v. *l, lăă* 17°. — < lat. *taceere* „(se) taire”.

TAC² «interj. qui imite le bruit d'un craquement, d'un choc», PB, 710; „tac, tac!”, *dîșcl'ide poărta!* („tac, tac!”, deschide poarta), Lum, II, 309; BNA, III, 126; *drăfil'i s' acă-fără*: tac-tuc!, tac-tuc! (dracii se încăierară: *tac-tuc, tac-tuc!*), PB, 432²⁰. — Cf. *trac!* și tc. *taq* (792) „~”.

TĂCMĂ, sf., pl. *tăcme*, falsitate, «fausseté»: cu minciunăre ș' cu tăcmă driplătica a la f' u sculdișișt (cu mințire și cu falsitate dreptatea ta ți-ai întunecat-o), Cod, 42 b². — < tc. *taqma* (793) „faux”.

TĂCRÎRE, sf., Nic, 521; Mih, 493 — v. *tăcrîre*.

TĂΔE, invar, cutare, «(un) tel, (une) telle», Dal, 203; GEI, 208; *dil tăde hoără* (din cutare sat), BNA, III, 62. Sinonime: *atāre, ôina, fileân, lāre*. — < τάδε „~”.

TAËTE, sf., pl. ?, prosternare, «prosternation»: *lă făedă taete ș' lă bășcă călcî'n'llu* (le făceau prosternări și le sărutau călcîiul), Fl, II, 5, 10. V. *lîmînd'*. — Cf. gr. (πολλά) τὰ ἔτη „je vous salue” și alb. *lungjatjela, lë ngjallë jetë* „salve!”. — < alb. *ngjatjetim* „ringrazia-menti”.

TĂFTĂ, sf., pl. *täfte*, tafta, «taffetas», Mih, 494. — Cf. tc. *t a k h t a* (352) „la moitié d'un morceau de pelisse”.

TĂGMĂ, sf., pl. *tăymate*, tagmă, «ordre, corporation; cliques», Dal, 203; Nic, 521; Mih, 494; GEI, 209. — < τάγμα „ordre”.

TĂHA, adv., cică, «en apparence; on dirait que», Dal, 203; Nic, 525; Mih, 494; Cal. 1911, 52; GEI, 208. — 1°. *tăha mutri s' lă făcă un cîne* (cică încercă să le facă un bine), PB, 207¹²; PAnt, 94; 2°. *din țer tăha s' dîpuse* (cică din cer se coborî), Al. 1928, 53; BNA, III, 6; 3°. *tăha n'l-sî păre* (parcă mi se pare). Sinonime: *cânda* 2°, *șloă, ména, táxi*. — < τάχα „~”.

TAHINĂ, adv. «de bonne heure, le matin», Dal, 203; Nic, 525; Mih, 494; PB, 710; GEI, 208; *di tahină pl'nă sedra* (de dimineața plină seara), Fr, II, 234; PAnt, 219. — V. *tahînăre, tahîndăă, talnă, ltheănă, și dimineadă, săbăle*. — < ταχυνά „~”.

TAHINĂRE, TAHINĂŪĂ, TAHÎNIMĂ, sf., pl. *tahîndă'ri* (*tahîndă'ri*), *tahînimă* «matin; aube». — 1°. *pl'nă cripām tu tahîndă'ri* (plină dam în zori, plină ne apucau zorile), PenB, VII, 170 — v. *crep* 1° 2°; 2°. *ea si sculă' ūnă tahîndăă* (ea se sculă într-o dimineață), PB, 165¹ — e substantivizarea adverbului *tahîndă*; 3°. *țși tu tahînimă* (a ieșit în zori). — < *tahîndă*.

TAHMÎNE, sf., pl. ? «à tout hasard, à tâtons; attention», Mih, 494; Al. 1903, 53. — 1°. *cu tahnîne si-l higă* (să-l înfigă pe dibuite), Al. 1903, 90; 2°. *cu tahnînea acășă s' îmnă pîl munte* (cu băgare de seamă începu să umble pe munte), PB, 57¹³; 3°. *l-lucredăă cu tahnîne* (îl lucrează cu apreciere), Al. 1903, 90. — Cf. și alb. *tahmîn* „verosimiglianza”. — < tc. *takhmîn* (355) „action de présumer, d'évaluer; estimation”.

TAHTABÎC, sm., W, II, 52; Jb, XIII, 90 — v. *tarlabic*.

TAHTICĂ, adv. «régulièrement». — < τακτικά „~”.

TĂIFĂ, sf., pl. *tă'lfuri*, taifă, «troupe; suite; entourage», Nic, 521; Mih, 494; PB, 710. — 1°. *tăifa toată kiniseăște* (taifa toată pornește), PAnt, 299; BNA, I, 128; 2°. *mă'li furi, 'nă tăifă mare* (mulți bandiți, o ceată mare), Velo, 59; BNA, V, 70; 3°. *tă'lfurile di-Armă n'l nu-asteptă* (grupurile (cetele) de aromâni nu așteaptă), Velo, 34; PAnt, 328; BNA, V, 105. Sinonime: *blăke, čedă, gămă, tava(m)bie*. — < tc. *tâyfê* (798). „partie; tribu; troupe d'hommes”.

TĂÎŪ, sn., pl. *tă'furi* (grămosteni), farfurioară, «soucoupe». — V. *tă'furi*, *tă'nir*.

TALABĂCIŪ, sm. și adj., pl. *talabăci* «gamin, marmouset». V. *alabăciŪ*. — < ?

TĂLAR, sn., pl. *tălare*, puțină, «tonneau à gueule bée, baratte», Dal, 203; Nic, 522; Mih, 495; CN, 171; GEI, 208; Pîm, I, 172; *s' poartă apă cu tălaru* (să poarte apă cu bu-toiul), PB, 419²²; *țineă flurille l' un tălare* (țineă galbenii într-o puțină), PB, 355⁴. — < τάλαιος „corbeille”.

TALĂZĂ, sf., PScr, 251; Cod, 120¹³ — v. *tălaze*.

TALEATÎNĂ, sf. — v. *tal'eatînă* și alb. *tetatinē* „pelle di vacca”.

TALÍNGĂ, sf., pl. *talindze* — v. *dălingă* —, birjă, teleagă, Mur, IV, 147. — Cf. alb. *talike* „furgone, carrozza”, bg. *taliga* „charrette” și tc. *talyqa* (795) „sorte de voiture légère à quatre roues”.

TÁLIR¹, sm., pl. *tálirî*, taler, «écu». — < *τάλλιον* „~”.

TÁLIR², sn., pl. *tálire*, farfurie, «assiette», Mih, 494. V. *tánir* și sinonimele *piát*, *tas*.

TÁL'E, sf., pl. *tál'l*, 10; 100; complet l, «dizaine; centaine; c'est complet l, c'est fini l», PLit, 104; PenB, III, 243. — 1°. *erám ėtulmán dî únă tál'e ș' căma dî an'l* (eram un picî de vre o zece și mai bine de ani), LP, 3; 2°. *seámnă tál'lle pri cirlig* (Inseamnă sutele pe cață), PenB, II, 112; BNA, II, 48; 3°. *tál'ea!* (gata!) — (la jocuri de copii). — < it. *taglia*.

TAL'EATÍNĂ, sf., pl. *tal'eatîne*, teletin, «cuir de Russie», Dal, 203; Mur, IV, 147; *ġurúhl... dî tal'eatînă* (opinci... de teletin), PB, 497³⁴. V. *teleatină*. — < tc. *télatın* (397) „~”.

TAL'ÎŪ (*mî*), vb. I (*tál'eat*, *-l'eat*, *-l'eadre*), tăia, 1°. *couper, trancher*; 2°. *tuer*; 3°. *bavarder*; 4°. *comprendre*; 5°. *décider*, Dal, 206; Nic, 522; Mih, 495; PScr, 251; Cod, 109¹² (*tîl'e* „a tăiat”). — 1°. *tál'e steárpa* (taie oaia sau capra stearpă); *tál'e zborlu* (a tăiat vorba), GrB, 141; *va sã-l'î si tál'e únă arúgă* (o sã i se tranșeze un salariu), CBiog, 15; *va-l'î tal'îă călea* (îi voi tăia drumul) — cf. fr. „je lui couperai chemin” (RTP, IX, 513) — Cf. *astál'îă* 1°; *oáspl'îl'î l'î si tál'eadră* (oaspeții (amicii) nu mai vin în vizită), PLit, 895; PAnt, 30 — v. *cármu* 1 3°; *tál'e cl'nticlu* (intervine în melodie), PAnt, 375; PLit, 825; 2°. *l-tál'eadră fúrl'î* (l-au decapitat bandiții); 3°. *tál'ed groáse* (spunea verzi și uscate lăudîndu-se), PB, 209¹¹ — v. *gros* 3° etc.; 4°. *fă cumu l' tál'e căplu* (fă cum te taie capul), PB, 124¹⁵ — v. *cap* 10°; *l'î-tál'ed ș' căplu a avátlul* (și bogatul se pricepea), PB, 351⁷ — v. și *afét*; *paț ară'álu ma nu-ț tál'e* (pășești rău dacă nu te taie capul), BNA, III, 32; 5°. *tál'l-u tîne* (taie-o tu = decide tu), PAnt, 309 — v. *apufăsescu*. — Cf. gr. *κόπτω*, alb. *pres*, bg. *sěča*, tc. *kesmek*. — < lat. *taliare* „spalten; schneiden”.

TAM, adv., exact, «précisément»: *î tam n'eadzã-veadră* (e exact miez de vară), Fl, II, 1, 1; BNA, II, 64. V. *tamám*. — < tc. *tam* (447) „complètement vide”, *tamm* (337) „complet”.

TAMÁM, TAMAMÁ, TAMAMANÁ, adv., exact, *taman*, «juste, justement; complètement», Dal, 203; Nic, 522; Mih, 495. — 1°. *tamám tu oára cl'ndu 'șl-klptínă pérlu* (exact la ora cînd își pieptăna părul), PB, 72²⁵; 2°. *tamám cl'ndu cîntá* (tocmai cînd cînta), PAnt, 307; 3°. *'șl-făġe isápea-lă tamám* (își făceau socoteala lor exact), BNA, II, 26; 4°. *fur dî tamamá* (bandit veritabil), Trib, I, 12, 6; 5°. *mum'n'l tamamaná* (mame perfecte), CȘc, 19; 6°. *ėștl tamamaná crîștîn* (ești de-a binelea creștin), CȘc, 52; 7°. *aveá oáse tamamaná* (avea oase în toată regula), Lum, V, 214. — V. *tam* și sinonimele *anlîea*, *ġlústa*, *sustá*. — < tc. *tamam* (400) „complet”.

TAMBURAĢI, sm., pl. *tamburaġeádz*, tamburagiu, «qui joue de la guitare à deux cordes»: *hîl'ea a tamburaġîlul* (fiica tamburagîului), PenB, VI, 19. — < tc. *tambouradjy* (406) „~”.

TÁMBURĂ, sf., pl. *támbure*, Cod, 22⁵ — v. *támbără*.

TAMÍN, sn., pl. *tamîne*, etamină, «étamine», Dal, 203. — < fr. *étamine*.

TÁNĂ, sf. «nom donné à un mulet blanc», CFr, 101. — În onomastica aromână, *Tánă*, *Tána* (< *Sultánă* — v., aci, *sultánă*) e nume de femeie. — Cf. dr. *Tánă* (MF, 263) și tc. *tan* (807) „auroră” și *tañ* (793) „aube”.

TANG-TUNG ! interj. qui imite le bruit d'un choc, PB, 112³. — V. *tac*².

TÁNIR, sn.; **TÁNIRĂ**, sf., pl. *tántre* — v. *tálir²*, *tál'îăr*, *tánir* —, PScr, 251; CEI, 84. — < srb. *tan'lr* „assiette, plat”.

TÁO (nord), PAnt, 492; *dă-n'l fr'l'mlea-a táo, plrușeána a meáo* (dă-mi fruntea ta, mîndra mea), PLit, 870 — v. *ta*¹ și, foneticeste, *șáo*, *ġeáo* etc.

TA-O-TÓ, invar., prostănac, «nigaud, niais — v. *șahulcu* etc.»: *pi'nă și-și yină ta-o-tó lu ori di goddă* (plină să-și vină prostănacul în fire în urma loviturii), PB, 186²⁶. Urme din vechea epocă de silabisire școlară a unor copii greoi la minte și străini de limba greacă și cari din gr. τὰ și ὁ făceau o singură silabă, și anume τὸ.

TAPĂNGE, sf., GrS, IV, 380 — v. *tăpânge*.

TĂPĂ, sf., pl. *tăpt*, capac, «couverture rond d'un vase», Nic, 524. — Cf. gr. τάπα „bondon”, alb. *tăpë* „tappo, turacciolo”. — < it. **tappo**.

TĂPIN, -nă, pl. *tăpin*’l, -ne; **TAPINÓS**, -noăsă, pl. *tăpinós*l, -noăse, smerit, «modeste; humble, soumis», GEI, 208; PSer, 251; DR, II, 659. V. *tăpinusit*. — < ταπεινός „~”.

TAR, **TĂRĂ**¹, pl. *tarl*, *tăre*, sm., sf. și adj., măgar, măgăriță, «âne, ânesse», Dal, 203; Nic, 524; Mih, 497; DR, VII, 353. — 1°. *cărne di tar* (carne de măgar), PB, 395¹¹; 2°. *apodta lo állă bucătă di tar* (apoi a luat altă bucată de măgar), PB, 394²⁸; 3°. *dispóll și tárlu* (arhiereul și măgarul), Lum, II, 356; BNA, III, 146. — V. *tărón*’lă și sinonimele *ciclă*, *yumăr*, *șon*’lă, *uclă*. — < tc. **tavar** (796) „bête de somme; animal; brute”.

TARAPĂȘŪ, sn., pl. *tarapășe*, fiertură de mălai, «bouillie de farine de maïs», Fr, I, 137; CFr, 108; CN, 103; 173. V. *căclumác*, *mumulle*. — < ?

TARATÓRE, sf., pl. ?, salată, «salade au lait caillé, concombre, ail et huile», Dal, 203; *u-adrásł taratóre* (ai făcut-o salată, ai nimerit-o prost), PGr, 149. V. *tărătór*. — < tc. **tarator** (358) „espèce de sauce au lait aigre, aux noix etc.”.

TĂRĂ², sf., pl. ?, dara, «tare»: *u ltgă’l tára* (și-a asigurat lucrul), PGr, 148. — Cf. gr. τάρρα „~”, alb. *tără* „~”, tc. *dara* „~”. — < it. **tara**.

TĂRĂNDZI, sf. pl., bretele, «bretelle». — < τράντζα „~” < it. **tirante**.

TĂRDU, adv., tirziu, «tard», Mih, 496; CAR, 109; *meă, că curându fu, că târdu* [în text: *dărdu*] *fu, tăjă tru un locă va s’ n’cărdzimă cu moártea* (ci, că curînd a fost, că tirziu a fost (ci, mai curînd sau mai tirziu), toți într-un pămînt vom merge *odală* cu moartea), Cod, 65 b⁷. V. *intărdă*, *ntărdu*, *ltărdz*’tă și sinonimul *amîndă*². — < lat. **tardus** „lent, qui tarde” (sau it. *larđo*).

TĂRE: *tăre huzmikeăr* (cutare servitor), W, II, 250 — v. *atäre* și *tăde*. — Cf. și mgl. *tări* (PMegR, II, 121; GrS, VII, 209; CapM, III, 291).

TARIFĂ, sf., pl. *tariht*, tarif, «tarif», Dal, 203. — < it. **tariffa**.

TARPOĂȘE, sf., pl. *tarpóșl*, voal, «fichu», Nic, 436. — V. *póșe*. — < ?

TARTABÉS, -ésă, pl. *tartabéșl*, -ése, lăudăros, «vantard», PGr, 149. V. *tartarés*. Sinonim: *alăwdós*. — < *tartără* + *bes*.

TARTABÍC, sm., pl. *tartabíłl*, ploșniță, «punaise», Dal, 203; Nic, 524; Mih, 497; DR, II, 552. V. *tahtabic*, sinonimul *córșă* și alb. *tartabiq* „cimice”. — < tc. **tahta-bít** (299) „~”.

TARTACŪTĂ, sf., pl. *tartacúte*, diaree, «diarrhée — v. *cușodre*, *străbăteare*, *surdălire* etc.; épouvante — v. *lăhtăr*, *troms*, Dal, 203; PETim, 18; *lu-acăjă’l tartacúta* (l-a apucat groaza; l-a apucat diareea), PGr, 149. — V. *lt’rtile*, *ltir-tir*’l, *tartără* și:

TARTACŪTÍ, sm., pl. *tartacútean*’l, diavol, «diable», Mih, 497; PETim, 18. Sinonime: *stimpinăt*, *șul*² etc. — Cf. alb. *tartakút* „miserabile (in senso morale)”, dr. *Tartacol* (StB, 31).

TĂRTAR, sm., pl. *tărtari*, om de neînțeles, «homme abstrus; diable», Mih, 497.

TARTĂRĂ, sf., pl. *tărtăr*’l, tartar, «profondeur sombre, entrailles de la terre», PETim, 18. — < τάρταρος „~” (cf. Passow, 263).

TARTARÉS, -ésă, PETim, 18 — v. *tartabés*.

TAS, sn., pl. *tásurl*, vas, farfurie, «vase de métal pour boire; assiette», Mih, 497; PIm, II, 178. — 1°. *táslu*, *săpunea* și *képtinile* (vasul, săpunul și pieptenele), PB, 385³⁸; 2°. *táslu cu untulémnul* (vasul cu undelemnul), 393⁸; 3°. *tas di asime* (farfurie de argint), CȘc, 12 — v. *lânir*; 4°. *tas di amđlamă* (farfurie de aur), Trib, II, 7—8, 24; 5°. *dă-n’l táslu ca si-n’l*

bedă dpă (dă-mi cana ca să-mi beau apă), PLit, 900; 6°. *filigén'le și tásurle a Uvréatului* (filigenele și farfuriile evreului), FI, II, 5, 3. — < tc. *tas* (790) „vase de métal à fond arrondi”.

TĂSE, sf., pl. *tăsl*, Nic, 525 — v. *tas*.

TĂSTRU, sn., pl. *tăstre*, traistă, «sac (de poil de chèvre ou de laine), panetière», Dal, 203; DR, II, 552 (< alb. *trastē* < gr.); RH, II, 192 (τάγιστρον „havresac”) GEI, 208; cf. C: *traistă*. — 1°. *umplără tăstrile cu pl'ne* (au umplut traistele cu pline), PAnt, 83; 2°. *băgă órdu tu tăstre* (pune orz în traiste); 3°. *l-băgă' tu tăstru* (l-a pus în traistă = îl are la mână sau l-a furat), PGr, 149; 4°. *l'i-trică tăstrulu* (l-a trecut traista cu orz de glt = l-a înșelat: un cal sau un câțir devine mai domol dacă îi pui traista cu orz), PLit, 638; PArom, 182 — v. *sămăr* 4°; 5°. *s' fi badzi căplu tu tăstru* (să-ți pui capul în traistă, să te joci cu moartea), PB, 711; 6°. *l'i-deade tăstrulu* (l-a dat traista, l-a concediat), PLit, 701; PGr, 149 — v. *scăr-kescu* 2° etc.; 7°. *fielôr mare, c' un tăstru di mustă'f sun nârî* (flăcău mare, cu o traistă de mustăți sub nas = foarte mustăcios), PB, 304¹. — V. *tărăstru, trăstu și čielôr* 4°. — Cu privire la folosirea traistelor (de pâr de capră amestecat cu lână) pentru a da orz cailor sau câțirilor: „Les chevaux mangent leur paille & leur orge dans un sac de poil qu'on leur attache à la tête” (Chard, IV, 74); „Moreaux, sacs de sparterie que l'on suspend à la tête des ânes et dans lesquels on leur donne à manger” (Tour-K, 20). — < τάγιστρον.

TĂȘCĂ, sf., pl. *tăști*, tașcă, «sacoche, gibecière», Mih, 497. — Cf. și alb. *tashkë* „piatto di rame”, it. *tasca* „saccoccia”.

TĂTĂ, sm., pl. *tătî'nî*, tată, «père; papa», Dal, 203; Nic, 525; Mih, 498; PScr, 251; PB, 476³⁴. — 1°. *s' di tătă mintuit eăse hil'îă čicânî* (tiu nebun se naște și din tată înțelept), PLit, 638 — v. *skî'n* 4°; 2°. *tra si-î gredscă fedta*: tâte (pentru ca fata să te strige: *lată*), PLit, 928; PAnt, 35; DR, I, 191; 3°. *lă dzî'sî tati* (tatăl le-a zis), PB, 476³⁴; 4°. *tâte-le! tâte miră!* (hei tată! tată sărman!), PLit, 944 — v. *durăt* 1° și *cucot* 1°; 5°. *tăta mări* (bunicul), Al, 1903, 54; 6°. *nel'inăčlun'î al tăta mare* (închinăciuni bunicului), PAnt, 46; 7°. *să-n'î ti-aveăgl'e Tătâl-măre* (să mi te păzească Dumnezeu), Velo, 69; BNA, V, 63. — V. *tātu*. — Cf. gr. *τάτας* (Κρυς, II, 35; Ἀνδρ, 361); *τάττος* (Boga, II, 186; *τάττας* I, 382; II, 65; 94); *τάττας* (ἈρII, nr.497); *τατῆς* „papa”; alb. *tâtë* „padre”. În italiană: „I contadini, sempre *tata* e non *babbo*; gli artigiani *tatà* o *papà*” (Nino, II, 84. — Cf. și Rohlf, II, 325; IIF, VII, 63). — V. *yun'îo*. — < lat. *tata* „papa (mot enfantin)”, pl. *latani*.

TĂTÎE, invar., destituire, «action de destituer»: *fu făptu tătîe* (a fost destituit, îndepărtat), Al, 1903, 61 — v. *tăstru* 4°. — < tc. *ta'til* (381) „action de faire cesser, de produire une discontinuité”.

TĂTU, sm., pl. *tătî'nî*, Nic, 525; *că'ndu tătul băneădză* (cînd tatăl trăiește), Cod, 15¹⁵ — v. *tătă* și *afēndi, părinte; dinîntea a tătului* (înaintea tatălui), Cod, 44 ^{b20}.

TATULĂT, sm., pl. ?, băutură de vrajă, «boisson qui produit des sortilèges, des malé-fices», Dal, 203; Nic, 525; *cănda biă tatulăllu* (parcă a băut băutura de vrajă), Ob, 103. — Cuvîntul e același cu dr. *tattin* (GrS, VII, 290): „iarba-lui-tatin” (MIns, 447). — Cf. bg. *tatulă* „datura”.

TA-ŪNA, adv., imediat, «aussitôt, dans un clin d'oeil», Dal, 203; *va yin ta-ūna* (voi veni plîă ce vei număra unu, voi veni dintr-o singură săritură, dintr-un singur salt). V. *ănd-șună*. — < gr. *τὰ + ἄνă*.

TĂUR, sn., pl. *tăure*: „*taur*, n. hoher Berg, *tăurli* (kommt wohl nur im Pl. vor)”, W, II, 332; *fielôrlu lo măn'il'î și pădările și tăurle* «der Busche nahm (begab sich auch) die Berge, die Wälder und die hohen Berge», W, II, 254; 255. — Cuvînt neidentificat. — Cf. tc. *dagh* (792), pl. *daghlar* „les montagnes”.

TAVA(M)BÎE, sf., pl. *tava(m)bîi*, ceată, «troupe; suite»: *si axî nu ma năs singur, ma tătă tavambîa* (se învrednici nu numai el singur, ci toată ceata), Cod, 29²³; *s' năcără tru amăre*

cu tavamb'a și cu tătă sóla a lui (s-au inecat în mare cu suita și cu toată rudenia lui), Cod, 74 b¹⁵. V. *tăbăbie* și sinonimele *blăke*, *lătfă* etc. — < tc. *tévāhy* (409) „suite”.

TĂVĂ, sf., pl. *tăve*, tavă, «plateau», Dal, 203; Mih, 498; *tăvă di asime* (tavă de argint), PAnt, 316. — V. *tăvlă*, *tăolie*.

TĂVERNĂ, sf., pl. *tăverne*, tavernă, «taverne, cabaret», Dal, 203; *va l'i-aștérnu tăverna* (li voi așterne taverna, îl voi pofti la mâncare și băutură gratuite), PLit, 639. — < it. *taverna*.

TĂVLĂ, sf., pl. *tăvli* «plateau», Nic, 521; GrS, VI, 387; *l-băgă tu 'nă tăvă di asime* (li pune într-o tavă de argint), PB, 374¹⁷; *tăvlă mare și pângă goală* (tavă mare și pungă goală), PLit, 905. V. *tăblă*, *tivă*. — < τάβλα „planche” < it. *tavola*.

TĂVRU, sm., pl. *tăvri*, taur, «taureau», DR, I, 101. Sinonim: *đămăl*. — < lat. *taurus* „taureau”.

TĂXE, sf., pl. *tă'xi* și *tă'xuri*, clasă, «classe (d'enseignement)»; ordre — v. *arădă*, *nîzâme*; coutume — v. *adete*; cérémonie, pompe — v. *săllănăte*, Dal, 203; Nic, 523; Mih, 498; GEI, 208. — 1°. *tu tăxea a lui* (în clasa de an școlar a lui), PB, 357²⁴; 2°. *nu aū tăxe bŭ nă* (nu au ordine bună); 3°. *aestă nă-i tăxea* (aceasta ni-i datina); 4°. *cu-ah'tă tăxe mare* (cu atŭta pompă mare), BNA, III, 154; 160. — < τάξις „ordre; classe”.

TAXÉS, -ésă, pl. *taxési*, -ése, urit, «vilain»: *lăpă taxésă* (iapă urită), GrS, IV, 30; 380. Sinonim: *ur'f*. — < alb. *taksés* „malessere; nausea” (< tc. *tăqat-syz* (792) „fără putere”).

TĂXI, adv., ca și cum, «comme si, on dirait que»: *tăxi că mîncă* (ca și cum am mîncat), Lum, V, 222. — V. *lăha* etc. — < ? τὰ ξεπέ(ς) — de la ξελέγω, τάξε „en quelque sorte” Hris, 337).

TAXIDĂR, **TAXILDĂR**, sm., pl. *taxi(l)dări*, perceptor, «percepteur des revenus de l'état», Dal, 203; Mih, 498; PenB, VIII, 55; *lu-ajūnse un taxidăr* (l-a ajuns un perceptor), Cal. 1911, 54; BNA, V, 110. — < tc. *tahçildar* (350) „”.

TAXIRĂTE, sf., pl. *taxiră't*, nenorocire, «malheur», Mih, 499; PB, 711; *taxirătea pri oămîn'i l'i-alăxeăște* (nenorocirea li schimbă pe oameni), PAnt, 167; *je taxirăte u-ăre aflătă* (ce nenorocire a găsit-o), LP, 56; BNA, II, 124. Sinonime: *đistihie*, *lălăjă* etc. — < tc. *taqsy-rât* (391) „défaut; faute; infraction”.

TAZÊ, *tazée*, pl. *tazédz*, *tazêl*; **TAZÉTCU**, -că, pl. *tazêlft*, -tfe, proaspăt, «frais», Nic, 521; PScr, 251; *apă tazée* (apă proaspătă), Al. 1903, 26; *carne tazêtcă* (carne proaspătă). Sinonime: *frêscu*, *proăspit*. — < tc. *tâzé* (335) „””; τὰξέδικος „”” < tc.

TĂ, prep., pentru, «pour; des», Mih, 492; PScr, 251; *să ntreabă lă tine* (să întrebe pentru tine, să întrebe de tine), PB, 439²⁹ — V. *tră*.

TĂBĂC¹, sn., pl. *tăbăje*, tabac, «tabac à priser», Dal, 204; Nic, 523; Mih, 492. V. *tibăc*. — < it. *tabacco* < sp. *tabaco*.

TĂBĂC², sm., pl. *tăbăft*, tăbăcar, «tanneur, corroyeur», Dal, 204; Nic, 523; Mih, 492; *l'i-nă di tăbăc* (lînă de tăbăcar, de tăbăcărie), PenB, III, 122. — < tc. *tabaq* (565) „””.

TĂBÂN, sm., pl. *tăbân't*, tăbăcar, «tanneur», Mih, 492. — V. *tăbăc*².

TĂBÂNE, sf., pl. *tăbân't*, grindă, «poutre», Mur, IV, 142. Sinonime: *grëndă*, *pótan*. — Cf. gr. ταμπάνι „grande poutre”. — < tc. *taban* (787) „””.

TĂBĂBIE, sf., pl. *tăbăbil*, cîrd, «troupe(au), bande, volée, harde», Mur, IV, 142; *păl't...* s' feăfiră tăbăbil, tăbăbil (păsările... s-au făcut cîrduri, cîrduri), Lum, IV, 296. — V. *tava(m)bie*, *tăbăbie*.

TĂBĂKĒRĂ, sf., pl. *tăbăkêrt*, tabacheră, «tabatière», Dal, 204; Nic, 523; Mih, 492. — < it. *tabacchiera*.

TĂBŢIE, sf., pl. *tăbŷil*: *l-băgără s' lucreăd:ă la tăbŷil* (l-au pus să lucreze la redute), Fl, II, 7, 20 — v. *tăbŷe*.

TĂBIETE, sf., Nic, 523 — v. *tabiète*.

TĂBŪRE, sf., pl. *tăbūri*, batalion, «bataillon; troupe quelconque», Dal, 204; Nic, 523. — 1°. *tăbūri di oaste mǎllă* (batalioane de oaste multă), PB, 241³³; 2°. *sta tăbūri di Fārşirōf* (stau cete de fărşeroţi), PANT, 275. V. *tabore*. — < tc. *tabour* (787) „bataillon”.

TĂCĂTE, sf., pl. *tăcăŭ*, tărie, «force; capacité; disposition», Mih, 493. — 1°. *nu ăre tăcăte* (nu are putere, nu are cheag) — v. *cl'edg* 4°, *seŭ* etc.; 2°. *n'l-lă'l'eăşl tăcătea lûtă* (mi-ai tăiat toată dispoziţia), PLit, 858. V. *taxés*. — < tc. *tâqat* (792) „force; capacité”.

TĂCÎME, sf., pl. *tăci'n'l*, lacim, «équipement, costume — v. *custăme*; suite — v. *tava(m)bie*; assortiment complet, fourniments», Dal, 204; Nic, 521; Mih, 493. — 1°. *un sprî un tăci'n'le tuş*, PANT, 162 — v. *sprî* 4°; 2°. *cu tăci'n'l tra s' li lişin'l* (cu costume ca să leşini de ris), BNA, II, 78; 3°. *Hağıgogă cu tăci'mea-l'i di fumél'i* (Hagigogă cu suită-i de familii), PenB, II, 110; BNA, II, 48 — v. *fălcăre*; 4°. *sî-n'l pitrêşl tăci'me bûnă* (să-mi trimiţi bun asortiment de îmbrăcăminte), GrS, IV, 228; 245. — < tc. *taqym* (793) „tout ce qu'on porte; ornement; groupe, classe, partisans”.

TĂCÎNSĖSCU (*mî*), vb. (*tăcînsîl*, -*sîl*, -*sire*), certă, «se quereller»: *mî tăcînsîl cu nis* (m-am certat cu el), Dal, 204. Sinonim: *neačlă*. — < alb. *takónj* „imbattersi”.

TĂCÎNSÎRE, sf., pl. *tăcînsîrl* „querelle”, Dal, 204.

TĂCÎNSÎT, -*tă*, pl. *tăcînsîŭ*, -*te*, supărat, «brouillé», Dal, 204.

TĂCMÎLĂT, -*tă*, pl. *tăcmîlăŭ*, -*te*, echipat, «équipé + (grămosteni): *tuş cu căl'i tăcmîlăŭ* (toţi cu caii echipaţi). — < *tăci'me*.

TĂCNĖSCU, vb. IV, Nic, 521; GEI, 84 — v. *tiencescu*.

TĂCRĂRE, TĂCRÎRE, sf., Nic, 521 — v. *tacire*. — < tc. *taqrir* (390) „rapport; exposé; confirmation”.

TĂCŪNE, sf., pl. *tăcûn'l*, toc de gheată, «talon de soulier», Mur, IV, 144. Sinonim: *lupăc* — < *ταχοῦν* < *τάχων* „~”.

TĂCŪT, -*tă*, pl. *tăcûŭ*, -*te*, tăcut, «silencieux; taciturne», Mih, 493. — 1°. *tu udăla tăcûlă* (în camera liniştită), GrB, 220; PANT, 223; BNA, IV, 138; 2°. *pădûrea eră tăcûlă* (pădurea era liniştită), PANT, 315; 3°. *afireă-te di om tăcûl* (fereşte-te de om tăcut). — V. *tăjeare*.

TĂCÎUNE, sm., pl. *tăcîlân'l*, tăciune, «tison; charbouille, nielle du blé — v. *góngală, keándzā*», Dal, 204; Mih, 493. — 1°. *minlindalul... cu un tăcîune* (amestecînd... jăratecul cu un tăciune), PANT, 310; 2°. *grî'nlu aestu ăre tăcîune* (grîul acesta are tăciune) — cf. dr. „să goneşti tăciunele” (TeodP, 210). V. *tučîne*. — Pentru -*ă*-, cf. *murtuŭfnă, pârîtăcîune, vâlâm* şi PFon, § 78. — < lat. *tĭllo*, -*onem* „tison, brandon”.

TĂGĂR, sn.: *un tăgăr di cărbûn'l vîrsără lu mîngăl* (o baniţă de cărbuni au vărsat în mîngal), Lum, III, 369 — v. *tăyăre*.

TĂGĂRGÎC, sn., CFr, 104 — v. *tăyărčică*.

TĂGĂR, sn., VAR, 268 («crible», ciur) — v. *tăgăr*.

TĂGĂRE, sf., pl. *tăyăr'i*, baniţă, «mesure de capacité pour les denrées, boisseau», Nic, 521; PB, 711; RH, II, 194 (< *ταγάριον, ταγάρι* „sac”); GrS, I, 327; VI, 387. — 1°. *tăyăr'i di ôrdzu* (baniţe de orz); 2°. *cap di tăyăre* (cap greoi), PGr, 149 — v. *şînic*. Sinonime: *alčėki, cuvede* etc. — < tc. *taghar* (805) „sac de cuir; terrine; mesure de capacité pour les denrées”.

TĂGĂRČICĂ, sf., pl. *tăyărčîŭ*, traistă păstorească, «sac de cuir des bergers», Mih, 494; 496; PB, 711; PGr, 150. V. *tăyărčică*. — < *tăyăre*.

TĂGISĖSCU, vb. IV, PScr, 251; GEI, 209 — v. *tălsescu*.

TĂHINIPSĖSCU, vb. IV, a porni în zori de zi; a ajunge în zori de zi — v. *tuhinipsescu*.

TĂHÎNE, sf., pl. *tăhî'n'l*, tahîn, «sorte de douceur qu'on prépare avec la farine de sésame», Nic, 525. — Cf. şi gr. *ταχινί* „bouillie de sésame”. — < tc. *tahyn* (801) „~”.

TĂHMĀKEĀR, -*ră*, Mih, 494 — v. *tāmākeār*.

TĂHTĂVĂNE, sf., pl. *tăhtăvă'n'i*, lectică, «palanquin»: *Γι'ι'ι'ι'ul, l-băgă pri tăhtăvăne, și el căftă amōnea* (țiganul, îl puneau în lectică, iar el cerea nicovala). — < tc. *takht revan* (352) „~”.

TĂIME, sf.; **TĂINE**, pl. *tăin'i, tăin'i*, tain, «ration (pour un soldat)», Dal, 205; Nic, 521; RH, II, 193 (< τὰ γῆμι „~”); *tra si-și l'eă tăinea* (ca să-și ia porția), PB, 20°. V. *cura-mână*. — < tc. *ta'lyn* (383) „~”.

TĂISĂSCU (mi), vb. IV (*tăisli, -sit, -sire*), hrăni, «donner à manger, donner sa ration», RH, II, 193. V. *tăysăscu*. — < τὰ γῆω „nourrir”.

TĂKIE, sf.: *brumă'ndzi cu tăkie* (mănuși cu tikie), FI, I, 3, 10. — V. *tikie* și *kiltpōșe*.

TĂL «ton, le tiens»: *cum și-a tăl?* (cum și al tău?), PB, 183³⁹, PAnt, 102; *a tăl'i vîn'iră*, (ai tăi au venit) — v. *tău, mel*.

TĂLĂCÎŪ, sn., pl. *tălăcîuri* și *tălăce*, deșeu de lână, «déchet de laine; poil de boeuf», resturi de lână, Lum, IV, 123; FIP, 4, 62. V. *șlim, tălmăcîu*. — < ?

TĂLĂZE¹, sf., pl. *tălă'zi*, val, «vague; flot», Mih, 494; *amărea fi adușe tălăză* (marea care aduce valuri), Cod, 63 b¹⁵. Sinonime: *dălgă* etc. — < tc. *talaz* (337) „~” (< θάλασσα).

TĂLĂZE², sf., Nic, 522 — v. *atlăze*.

TĂLĂESCU, vb. IV (*tălăli, -ăli, -ăire*), deteriora, «1°. détériorer; 2°. rouler; 3°. salir», Dal, 205; Nic, 522; Mur, IV, 146. — 1°. *s' tălăli slrân'lu* (haina s-a deteriorat); 2°. *l-fr'i'mse di școp, l-tălăli* (l-a rupt în bătaie, l-a snopit), PB, 499²² — v. *astîngu* 4° etc.; 3°. *il tălăli tu halé* (l-a tăvălit în latrină), PGr, 80; *nă tălădișt dodule, i' aspărsișl gura* (ne-ai făcut pe amîndouă cu ou și cu oțet, ți-ai murdărit gura), FI, II, 5, 4. — < ?

TĂLĂGÂN, sn.; **TĂLĂGĂNE**, sf., pl. *tălăgăne, tălăgă'n'i*, manta, «manteau de laine semblable à la tāmbarē», Dal, 205; Mih, 494; Nic, 522; PB, 711; DR, II, 551 (< alb. *tallagan* „pastrano senza maniche”); CN, 88. V. *tălgân*. — Pentru cunoașterea mai amănunțită a acestei haine, cf. POrig, 79—81.

TĂLĂIRE, sf., pl. *tălăiri*, deteriorare, «action de détériorer, de rouler», Dal, 205.

TĂLĂIT, -lă, pl. *tălăiți, -le*, «détérioré; roulé», Dal, 205; *măcarea... ntheartă, tălăită* (măcarea... nefiartă, stricată), PB, 340²²; *aștân'i, tălăli ca lăli'i și l'ihilăli'i* (flămînzii, istoviți ca acei nenorociți și prea nenorociți), PB, 404³¹; *că n'i-sântu lăite, tălăite plătă'rile* (căci spatele îmi sînt înnegrite, snopite), PB, 457³¹.

TĂLĂNDZĂ, sf.: *un pul'tă di tălă'ndză* (un pui de potîrniche), PB, 480²⁸ — v. *thălă'ndză*.

TĂLĂRIČ, TĂLĂRIČIŪ, sn., pl. *tălărișe, tălărișe* «petit tălar», Dal, 205; Mih, 494; PB, 711.

TĂLCĂSCU, vb. IV (*tălăli, -ăli, -ăire*), prăbuși, «abîmer», Ob, 22. — < bg. *tlăčă* „piler, égruger”.

TĂLGÂN, sn., PAnt, 493 — v. *tălgân* și gr. τὰ λὰ γὰν (Boga, I, 380).

TĂLIME, sf., Nic, 522; Mih, 494; *fă-lă tălime* (fă-le disciplină prin exerciții) — v. *tlilme*.

TĂLMĂCÎŪ, sn., RMac, II, 32, 4 — v. *tălăcîu*.

TĂL'EARE, sf., pl. *tăl'eri*, tăiere, «action de couper, couper», Dal, 206; Nic, 522; Mih, 495; PB, 711; *s' hîbă bûnă trî tăl'eare* (să fie bună de tăiat), Fr, I, 69; PAnt, 180; BNA, III, 46; *tărbă di tăl'eare* (plantă medicinală), PLit, 263.

TĂL'EÁT, -lă, pl. *tăl'eăți, -le*, tăiat, «coupé; tué; circoncis», Dal, 206; Nic, 522; PB, 711. — 1°. *cu tăpoările tăl'eăți* (tăiați (uciși) cu securile), LP, 219; PAnt, 21; 2°. *năpól, tăl'eăți di Tărți* (înapoi, turcilor circumciși), PLit, 1000; 3°. *tu kirólu a tăl'eățlor* (în timpul celor tăiați, celor circumciși), PenB, VII, 145.

TĂL'IOS, -loasă; **TĂL'ITÓS**, -loasă, pl. *tăl'ioși, -loăse; tăl'itóși, -loăse*, tăios, «coupant, tranchant; aiguisé; sagace», Dal, 206. — 1°. *dînte tăl'itós* (dînte tăios, ascuțit), PenB, V, 52;

2°. *tăl'tlós cap al* (ascuțită minte ai), Fl, I, 6, 23. V. *struxit* și *Iáspir*. — Cf. și mgl. *täl'tätos* (PMegR, II, 122; GrS, VII, 209).

TĂLTURĂ, sf., pl. *tăl'turi*, tăietură, «coupure; entaille; bord escarpé», Dal, 206; Nic, 522; Mih, 495; Fl, II, 39. — 1°. *lu-aráde 'nă lișoáră täl'tură* (il rade o ușoară tăietură), PAnt, 280; Bair, 122; 2°. *täl'tura di Iupătă* (muchea tăioasă de secure mare), PB, 103²⁰; 3°. *täl'tura a mântilui* (surpul, povrnișul muntelui) — v. *sărpu*² — < lat. *talatura* „fente”.

TĂLTUR, sn., pl. *tăl'ture*, farfurie, «assiette, Teller aus Zinn», Mur, IV, 148; Jb, XIII, 74; 90; *scoșă și un täl'tur di nufl* (am scos și o farfurie de nuci), ICar, 59. V. *tatū, tälir², tănir, tănir*.

TĂMĂCIU, sm., fără pl., tăieței, «plat fait avec de la pâte feuilletée mise en morceaux et nommée *pêtures*», DR, IV, 853—854 și PhOr, II, 678 (< tc. *toutmadj*, apud Zenker 256 b). — V. *tumădăt* și sicilianul: „Lu surci nun fu mai bonu guardianu di tumazzu. — *Tumazu*, cacio” (BTS, XXIII, 34).

TĂMĂH, -hă, pl. *tămăhî*, -he, lacom, «glouton, gourmand», Jb, I, 40. Sinonime: *lémarγu* etc. — < tc. *tama'* (808) „avidité”.

TĂMĂHKIRLI'KE, sf., pl. *tămăhkirl'ki*, lăcomie, «gourmandise»: *a' s' nă lăsă'mă di tāmăhkirl'ke* (hai să ne lăsăm de lăcomie), Cod, 13 b⁴; 101 b⁴. Sinonim: *lezuire*. — < tc. *tamahkiryq* (808) „avarice”.

TĂMĂKEAR, -ră, pl. *tămăkeăr*, -re, — v. *lăhmăkeăr, tāmăh* —, Nic, 522; Lum, V, 222. — < tc. *tama'kjar* (808) „avide; avare”.

TĂMBĂRE, sf., pl. *tămbărî*, tâmbariu, «1°. manteau de poil de chèvre à capuchon — v. Plm, I, 166—167; 2°. faire la causette; 3°. faire des frais; 4°. chercher querelle, chercher noise; 5°. prêter attention», Dal, 206; Nic, 523; Mih, 495; PB, 712; BNA, I, 140; PARom, 184. — 1°. *gră'lu lu-apurtă... sun tāmăbre* (carabina o purta... sub tâmbariu), BNA, II, 24; 134; 2°. *u-aspînd:ură tāmăbre* (mantaua a atîrnat-o = s-a așezat la taifas), PLit, 642; *nu 'șl-u-aveă lu mînte să-și mūtă tāmăbre* (nu avea de gînd să-și ridice tâmbariul (să plece) din casa lor), PB, 84⁴; 3°. *u-ârde tāmăbre* (e pus pe cheltuială, își bea și cămașa), PGr, 151; 4°. *trădze tāmăbre* *azvărna* (trage (tirăște) mantaua pe jos, caută motiv de ceartă), PLit, 642 — v. *sirgl'escu*; 5°. *va-l fac mî'nică di tāmăbre?* v. *mî'nică* 2° și *curădă* 3°, *muc* 2° — 6°. *Lambe 'și-l duc pî tāmăbrî* (pe Lambe și-l duc pe mantale: pe Lambru, ucis la munte, îl duc la cimitirul din sat transportîndu-l pe mantale păstorești), PLit, 975. — Pentru alte amănunte, cf. POrig, 81 sqq. — Ca obiect etnografic, această manta are o arie întinsă: „Tu as un sabre, une pipe et du tabac, avec un manteau de poil de chèvre” (Guzla, 51); „*tabar* — mantello. In Statuto de' Canonici di Pavia de 1341 si legge mantellum seu tabarrum” (RBerg, 124); în Corsica: „*pelone*=manteau à capuchon, fait de poil de chèvre” (Valery, I, 122; Croze, 11); „*mashlakh* „manteau de poil de chèvre” (CCP, XXXIX, 125). — V. *tîmbăre*.

TĂMBĂRĂ, sm.: *băte tāmăbră'lu* (cîntă din tambură; suferă mizerie, sărăcie), PGr, 151 — v. *gurléd:ă*. — V. *lămbură, tîmbîră*.

TĂMBĂRŪȘE, sf., pl. *tămbărūșe* «petite tāmăbre»: *di pása țap țap țap 'nă tāmăbrūșe* (din fiecare țap faci un mic tâmbariu), PenB, VII, 141.

TĂMPĂ, sf., pl. *tămpî*, creștet, «somet, faite»: *pri tămpile a mînșilor* (pe creștelele munților), GrB, 221; PAnt, 225; BNA, IV, 141. Sinonime: *cîrăllă, dzeănă* 2° etc. — Cf. și toponimicul *Tîmpa*, PenB, VI, 25, iar ca încercări etimologice (și pentru dr. *tîmpă*), cf. CAR, 209.

TĂMPÂNCIU, sn., pl. *tămpănîce*, tamburică, «petit tambour», Mur, IV, 149. — < *tîmpîna*.

TÂNĂLE, sf. pl. — v. *dinăle* —, Nic, 523. — < τανάλια „tenaille” < it. *tanaglia*.

TÂNĂNUȘE, sf. «terme de caresse pour une petite fille»: *tănănușe n'icăză* (micuță drăgălașă), Lum, V, 11-12. 25. — < *tărână?*

TÂNÎR, sn., pl. *tânire*, Mur, IV, 148 — v. *tălîr*.

TÂNÎUSĂSCU (ml), **TÂNÎUSÎRE**, Fl, II, 4, 13; *eăste l'irtăt ațel carl s' tăn'luseăște* (este iertat acel care se pocăiește), Fl, II, 4, 13 — v. *tunăsescu*, *tun'sescu*.

TĂPÂNCE, **TĂPÂNĞE**, sf., pl. *tăpă'nți*, pistol, «pistolet d'autrefois», Dal, 206; Mur, IV, 150; PLit, 1031; Lum, V, 139. — Cf. și alb. *tapănxhë* „pistolet”. — < tc. *tapandja* (787) „pistolet”.

TĂPĂRE, sf., pl. *tăpă'ri*, podoabă de cap, «parure d'argent portée par les femmes au-dessus du fez», Mur, IV, 150. — V. *ălupăre*, *tepé*, *tăpăre*, *cățălă* și:

TĂPĂR(U), sm., pl. *tăpărî*, mai mare, superior, «supérieur, chef», CLit, 135; *tăpărru a ôstl'i* (superiorul oastei), *ibid.*, p. 39. V. *tăpăr*. — < alb. *teper* „mehr, darüber”: < *te* + *për* (GM, 127), *teperë* „περιττόν” = au-dessus de (Hr, 421).

TĂPÎE, sf., pl. *tăpîl*, act de proprietate, «titre possessoire des maisons, des terres», Dal, 207; Mih, 496; *videă tăpîlle* (vedea (se uita la) actele de proprietate), BNA, III, 18. — < tc. *tapou* (788) „~”.

TĂPINUSÎT, -lă, *tăpinusîț*, -le, umil, «humble», PScr, 251. V. *tăpin*. E participiul vb. *tăpinusăscu* < *ταπεινώ* „abaisser”.

TĂPÎRIȘTE, sf., pl. *tăpîrîști*, toporiște, «manche de la cognée», Nic, 524; PB, 712; *tăpôr fî'ră tăpârîște* (topor fără toporiște), PLit, 702. — V. *tupurîște*.

TĂPOĂRĂ, sf.; **TĂPÔR**, sn., pl. *tăpoăre*, topor, «cognée», Nic, 524; PScr, 251; CEI, 84. — 1°. *agărși tăpoăra* (a uitat toporul), PLit, 907; 2°. *cu tăpoările tăl'edă*, PAnt, 21 — v. *tăl'edă* 1°; 3°. *curîlle-avdzî'ră vreaă, cum cad sârde tăpoăre* (pădurile au auzit zgomot, cum cad lovitură de topoare surde), GrB, 1, 8; BNA, IV, 64; 4°. *l'i-u tăl'edă cu tăpôrțu* (i-a tăiat-o cu toporul, i-a zis-o brutal pe față), PB, 1907. — V. *tăpôr*, *tăpoără*.

TĂPSÎE, sf., pl. *tăpsîl*, tîpsie, «rond plateau en cuivre dans lequel on fait cuire la pita — v. Pîm, II, 207», Dal, 207; Nic, 525; PB, 712. — 1°. *tăpsîlle prînde s' hîbă yănusîte* (tîpsîile trebuie să fie spoite); 2°. *l-ăloăcă pî tăpsîe* (îl face să danseze pe tîpsie, îl joacă cum vrea — așa cum joacă ariciul pe tîpsie), PGr, 152. V. *tîpsie* și *sînte*. — < tc. *tehsi* (341) „large plateau en cuivre qui, posé sur un trépied, sert de table chez les Orientaux”.

TĂRĂCĂ, sf., pl. *tără'fi*, gard de scînduri, «haie en planches», Mih, 496. — < tc. *taraq* (801) „carde; râteau; herse”.

TĂRĂFE, sf., pl. *tără'hl*, grup, «parti, coalition», Dal, 207; Nic, 524; Mih, 496. V. *cómă*. — < tc. *taraf* (803) „côté; partie; parti”.

TĂRĂSTRU, sn., pl. *tărăstre*, CFr, 104 — v. *trăstu*.

TĂRĂȚĂ, sf., pl. *tărăță*, terasă, «terrasse», Dal, 207. — Cf. gr. *ταράτσα*, alb. *taracë* „veranda”. — < it. *terrazza*.

TĂRĂP(H)ÎNĂ, sm., pl. *tărăp(h)înădz*, tarapana, «hôtel de la monnaie», Mur, IV, 151; PETim, 18; *fărnă... căre lucră ca tărăpînă* (cuptor... care lucra ca tarapana), CBlag, 12. — V. *trîphînă* și alb. *tarapâne* „zecca”. — < tc. *zarb-khâné* (784) „~”.

TĂRĂTÔR, sm., pl.?, Mih, 496 — v. *taratôre*.

TĂRBÔȘŮ, sm., pl.?, gogoriță, «épouvantail», Mih, 52. V. *bôșe*. — < ?

TĂRCÔL, sn., pl. *tărcôale*, tîrcol, «tour»: *acăjă s' da tărcôale* (începu să dea tîrcôale), PB, 1867. — V. *tîrcôl*.

TÂRCULĂSCU, **TÂRCULÎRE**, Nic, 524; CEI, 84 (< *tîrcôl*); DR, II, 552 (< alb. *trakuloj*) — v. *tîrculăscu*, *tîrculîre*.

TĂRĂCĂȚĂ, sf., pl. *tărăcățile*, căldărușă, «petit sac de cuir, bissac de berger; petit chaudron», Dal, 207. — V. *tărăcăță* și alb. *tarkadshke* „sacco di pelle dei pecorai”. — < tc. *tagardlyq* (806) „petit sac de cuir; bissac de berger”.

TĂRHÂNĂ Ț, sm., Mih, 496 — v. *tîrhînă*.

TĂRHUNE, sf., pl. *tărhun'i* «liquide de sésame moulu», Dal, 207. V. *tăhî'ne*. — < ?

TĂRIȘTE, sf., CEL, 84 — v. *tărăște*, *tîrlîște*.

TĂRLIKE, sf., pl. *tărlîkî* — v. *tîrlîke*.

TĂRNĂ, invar. Apare numai în cîntece de leagăn: *tă'ră-n'î u'nă*, *tă'rnă-n'î doă'* (sus (uite) una, sus (uite) două), Lum, V, 11-12, 26. V. *tănănuse*. — Cf. gr. *ταρναρίζω* „bercer”, a da în leagăn.

TĂRÓN'IŪ, **TĂROÁN'E**, sm. și sf., pl. *tărón'i*, *tăroán'e*, măgar, «âne, ânesse», Dal, 208. — < *tar*.

TĂRPĂLIC, sn., pl. *tărpălice* (grămosteni) «petit trap».

TĂRTOCIŪ, sm., pl. *tărtocî*, dihor, «putois», Mih, 497. — < ?

TĂRTÔR, -toără, pl. *tărtôrî*, -toăre, lingușitor, «flatteur, adulateur», Mih, 497. — Cf. alb. *tërthorî* „oblique; tortuose”.

TĂRŪȘTE, sf., pl. *tărūști*, ȩrlă, «parc à moutons», Nic, 524; *la tărūște* (la tîrlă), Lum, II, 337; PAnt, 213; BNA, IV, 50 — v. *turtîște*.

TĂSTRIC, sn., pl. *tăstrițe* «petit tâstru»: și *l-băgă' tu un tăstric* (și l-a pus într-o trăistușă), BNA, I, 84.

TĂȘI, prep. și adv.: *s' dăse tăși acasă* (s-a dus plină acasă); *tăși atămîea* (tocmai atunci), PB, 267³⁴. — V. *trăși*.

TĂȚIC, sm., pl. *tățîi*, tătic, «père, papa», BNA, III, 130. V. *tătă*.

TĂȚEĂRE, sf., pl. *tățerî*, tăcere, «silence», Dal, 208; Nic, 525; Mih, 493; PAnt, 492; *întrără năntu* — *tățeăre mare* (au intrat înăuntru — tăcere mare), PB, 396⁷; *tățeărea i ca n'cărea* (tăcerea e ca mierea), PLit, 643. V. *șlămă*. — V. *tac*¹.

TĂŪ, *ta*, pl. *tăi*, și *tăi'i* (v. *tăi*), *tăle*, tău, *ta*, «ton, ta, tes; le tien, la tienne; les tiens, les tiennes». — 1°. *ĕrĕșlu-a meă* (sau *a mel*) *i n'ic*, *a tău* (sau *a tăi*) *i măre* (ciureșul meu e mic, al tău e mare); 2°. *dĕpriăndă cu-a tăi soĭ* (împreună cu al tăi camarazi), Velo, 10; PAnt, 321; BNA, V, 97; 3°. *oăspĕțl'i a tăi'i ĭșlă* (oaspeții tăi au ieșit); 4°. *a ta cu tăte a tăle* (a ta cu toate ale tale); 5°. *frătĭ-tu cu ml'-la vĭn'tră* (fratele tău cu mama ta au venit); 6°. *bărbăt'-tu* (bărbatu-tău), BașP, 63; BNA, III, 136; 7°. *a sŭflĭtlul a tăul* (sufletului tău), Cod, 17 b¹⁸; 61 b²⁷; 8°. *a dŏmnu-tul* (stăpînului tău), PB, 338²⁸; 9°. *a tălă-tul* (tatălui tău), PB, 293³¹; 10°. *a bănăl'el a tăel* (vieții tale), Cod, 110¹⁸; 11°. *a ĭudicărĭl'i a tăel* (judecării tale), Cod, 64¹⁸; 12°. *dă-ă a tăl'el* (dă-o celei a ta); 13°. *a amĭrărĭrĭl'el a tăel* (împărăției tale), Cod, 64¹⁸; 14°. *a mă'-tal* (mamei tale), PB, 258¹⁸; 15°. *a mul'eărĭ-tal* (femeii tale), PB, 316³⁷; 16°. *a tălul nu-l'i ded*, *a tăl'el va-l'i daă* (celui al tău nu i-am dat; celei a ta îi voi da); 17°. *a oăspĭslor a tăoră* (oaspeților (amicilor) tăi), Cod, 39²¹; 18°. *a dĭmĭndăĭlun'lor a tăoră* (poruncilor tale), PScR, 79 și 223; 19°. *a oămĭn'lor a tălŏr nu lă d-zĭșă*, *a feătĭlor a tălŏr va lă d-zĭc* (oamenilor tăi nu le-am zis, fetelor tale le voi zice). — V. *ta*¹, *tăi*, precum și *meă*, *mel*, -su². — < lat. **tous* < *tuus* „ton, tien”.

TĂŪN, sm., pl. *tăun'i*, tăun, «taons», Dal, 208; Nic, 524; PScR, 251; LL, III, 212. Sino-nime: *dăvan*¹, *strĕcl'e*. — < lat. **tabonem* < *tabanus* „taon [sorte de mouche]”.

TĂVĂNE, sf., pl. *tăvă'n'i*, tavan, «plafond», Dal, 208; Nic, 520; Mih, 498; PB, 712. V. *dăvâne*. — < tc. *tavan* (338; 796; 809) „~”.

TĂVĂLESCU, **TĂVĂLIRE**, **TĂVĂLIT**, Mih, 498; GrS, II, 400; *l'i-aflără tăvălĭț tu fără* (i-au găsit tăvălĭți în țărînă), GrB, 2, 31; BNA, IV, 134. — V. *antăvălesc*, -lire, -lit.

TĂVĂN'ÎUSÉSCU, TĂVĂN'ÎUSÎRE, TĂVĂN'ÎUSÎT, Dal, 208 — v. *dăvăn'tusescu, -sire, -sît*.

TĂVĂRČEÁC, sn., pl. *tăvărčedje*, burdușel, «petit sac fait de peau crue pour y mettre du fromage ou du lait aigre»: *un cîrlig dî picurăr și un tăvărčedac* (o cață de păstor și un burdușel), Lum, III, 224. — V. *tîrvăčlă, kedle 2°, lăpte și tîrvăčlă*.

TĂVĂTŪRĂ, sf., pl. *tăvătŭrl, tapaj*, «vacarme, tapage». Sinonime: *tăvă* etc. — Cf. gr. *ταβατούρι* „~”. — < tc. *tévatur* (409) „rumeur publique; bruit”.

TĂVLÎE, sf., pl. *tăvlîl, Nic*, 521 — v. *tăvă, tîvă*.

TĂVLÎMBĂ, -boăn'e, pl. *tăvlîmbădz, -boăn'e*, leneș, «paresseux», Kats, I, 88. Sinonime: *timbél* etc. — Cf. gr. *ταβλαμπᾶς* „gros prêtre, gros abbé”.

TĂXÉSCU (*mî*), vb. IV (*tăxîl, -xîl, -xîre*), promite; injura, 1°. promettre; faire vœu, dédier; 2°. insulter, Dal, 208; Nic, 523; Mih, 498; PScr, 251; Jb, I, 50; I, 34; GEI, 208. — 1°: *s' nă da fe n' âre tăxîlă* (să ne dea ce ne-a promis), PB, 62¹; *cîl va s' căflă si-l' l' tăxêști* (să-i promiți cîl va cere), PLit, 861; *tăxêște la băseărică 'nă teără* (promite o luminare pentru biserică), BațP, 24; *s' tăxi șă s' fêțe călăgur* (s-a promis (s-a dedicat) și se făcu călugăr), Cod, 111 b¹⁶; 2°. *carl tăxêște s' birbîlêște*, PLit, 702 — v. *birbîlêscu; tăxêscu dzăuă fe n'l-deăde soăre* (injur ziua care mi-a dat să văd soare), Bair, 59 — v. *anțîtur*. — < τᾶζω „faire vœu, vouer; promettre”.

TĂXÎAE, sf., pl. *tăxidz, călătorie*, «voyage», Dal, 208; Mih, 498; PScr, 251; GEI, 208; *s' duse tăxidē* (s-a dus în călătorie). — < τᾶξιδῆ „~”.

TĂXIΔIPSÉSCU, vb. IV (*tăxiđtspîl, -sît, -sîre*), călători, «voyager», Dal, 208. — < τᾶξιδῆσῶ „~”.

TĂXIΔIPSÎT, -lă, pl. *tăxiđtspîl, -le*, călătorit, «(qui a) voyagé», Dal, 208. V. *alăgăt*.

TĂXÎRE, sf., pl. *tăxîrl, promitere; insultare*, «action de promettre, d'insulter», Dal, 208; Nic, 524; PB, 712.

TĂXÎT, -lă, pl. *tăxîl, -le*, promis; insultat, «promis; insulté», Dal, 208; Nic, 524; PB, 712.

TEĂ¹, conj., Dal, 203. — 1°. *teă s' putēm s' nă aprukēm* (ca să putem să ne apropiem), PB, 328³⁶; 2°. *Toll nu aveă teă s' yină* (Toli nu avea să vie, nu se vedea să vie), GrB, 221; PAnt, 224; BNA, IV, 139; 3°. *eă nu vream teă s' vătăm* (eu nu vream să ucid), GrB, 226; PAnt, 232; BNA, IV, 151; 4°. *Păștile-amî'nă teă s' yină* (Păștile întîrzie să vină), BNA, III, 134. — V. *la*², *tra*, *treă*¹.

TEĂ¹² te văd! te văd!, interj. adresée aux petits enfants et signifiant „regarde-moi; je te vois». — Cf. bg. *tja* „elle”; *te* „ils; elles”.

TEĂ¹³ interj. envers les petits enfants signifiant „ne touche pas car c'est de la salté”: *teă, teă!* «caca la», PLit, 22; 639. — < ?

TEACĂ, sf., pl. *tefl, teacă*, «gaine», Nic, 526; Mih, 499; PScr, 252; *păla zmălsiră din teacă* (au smuls paloșul din teacă), Velo, 11; PAnt, 322; BNA, V, 98; *să scoată apăla dit teacă* (să scoată sabia din teacă), PB, 470². — < lat. *theea* „étui, gaine, foureau”.

TEĂFE, sf., pl. *tэфurî, sulfură*, «soufre», Dal, 203; Nic, 533; PLit, 323. Sinonim: *sktfură*. — < τᾶφι „~”, *θειάφι*.

TEĂG, sn., pl. *teădze* (Gópești), VAR, 239 — v. *teg*.

TELEATÎNĂ, sf.: cu *sileăfeă teleatînă* (cu seleaful de teleatin), Trib, I, 10-11, 9 — v. *teleline*.

TEĂRĂ, sf., pl.?, smîntînă; cataractă, «crème du lait; taie de l'oeil, cataracte», CFR, 181; GrS, IV, 380; PenB, III, 243; Dun, II, 87; ALR, I (1938), harta 111; DR, IV, 453; VII, 152. — Pentru sensul «cataracte», cf și *ntănic*. — < lat. *tela* „toile”.

TÉCĂ, adv., fără soț, nepereche, «v. *tekl*», Mih, 499; *nu s' băneădză técă* (nu se trăiește (nu poate fi trai) fără pereche), PLit, 914.

TECNEFÉZ, sm. și adj., tecnefes, «pousse (asthme du cheval)», Dal, 204. V. *ticniféz*. — < tc. *tenk* + *nefes* (408) „court d'haleine”.

TÉCNON, sm. invar., copil, «enfant». Sinonim: *fiĭór*. — Acest grecism l-am auzit în 1927 în satul Lăca, unde circula și *fiĭór*. Populația din Lăca nu e transhumantă, iar cea feminină nu știa greceasca. — < τέκνον „~”.

TEG, sn., pl. *tédze*, toiaș, «long bâton»: *pură un teg lu m' nă* (în mână purta un toiaș), Lum, III, 373; *ved un teg fără dómnu* (văd un toiaș fără stăpîn), Lum, III, 374; *toĭ ĩlor-bajáz:l' i aũ teg, puleán tru m' nă* (toți notabili au toiaș, baston în mână), CȘc, 41. Sinonim: *puleán*. — V. *teág*, *tułágá*.

TÉHNE, sf., pl. *téhni* și *téhnuri*, meșteșug, «métier — v. zăndăte; farce, niche — v. fěstă», Dal, 204; Nic, 527. GEI, 209. — 1°. *másturi cu téhnea arădă* (meșteri (zidari) cu meseria rea), PAnt, 72; PLit, 1043; 2°. *di alănte téhnuri toáte niĭi únă nu alăsă* (din toate celelalte meserii nu a lăsat nici una), CalGrB, 67; 3°. *dukl... că l'i-u ġlucă téhnea* (pricepu... că i-a jucat festa), PB, 256³⁰. — < τέχνη „~”.

TÉKE, sf., Mih, 499 — v. *tlkē*.

TEKÍ, adv., nepereche, «impair; seul»: *ĭfti, tekí?* (pereche, nepereche?) — formuletă de joc de copii străveche și comună multor popoare (cf. lat. *par, impar?*, it. *paru o spar?* etc.). — V. *técă* și alb. *tek* „dispari”. — < tc. *tek* (392) „~”.

TEL, sn., pl. *téle*, telegramă, «télégramme»: *poĭ, nípoáte, s' cinĭ un tel?* (nepoate, poți să cinți (să citești) o telegramă?), CBiog, 30. — V. *téli* și alb. *tel* „telegramma”. — < tc. *tel* (396) „fil de laiton; télégraphe”.

TELELÉICĂ, DR, V, 622 — cuvînt necunoscut.

TELEMÉ, sm., pl. ?, telemea, «fromage», CN, 114; 171. — < ?

TELETÍNE, sf., Nic, 526 — v. *tillíná*.

TÉLI, sf., Nic, 526 — v. *tel* și :

TEL'ÍŪ, sn., pl. *teál'e* și *tél'turi*, beteală; telegramă, «flot de fil d'or que les jeunes mariées portent en guise de voile; corde (de violon); télégraphe», Mih, 499. — 1°. *cu curăná și cu tél'turi* (cu cunună și cu beteală), Lum, V, 27; V, 11-12, 42; 2°. *nveástă cu tél'turile pri fáĭă* (mireasă cu beteala pe față), PLit, 967; 3°. *cu zăvón, în cap cu tél'turi yíne nveástă la-a l'el căsă* (cu voal, cu beteală pe cap, mireasa vine la a ei casă), BaĭP, 56; 4°. *cu per mușeát ca teál'e* (cu păr frumos ca beteală), LP, 53; BNA, I, 22; 5°. *ca díl tel'íũ dí mandulín* (ca din coardă de mandolină), Al. 1928, 114; BNA, II, 60; 6°. *cu pósta i pri tel'íũ* (cu poșta (cu scrisoare) sau pe cale telegrafică), RA, 94; BNA, II, 36; 7°. *amiră'lu tel'íũ bătũ tr' oără* (împăratul a bătut (a trimis) imediat telegramă), PB, 443²¹. — Cf. și gr. τέλι „fil d'archal”. — < *tel*.

TÉMBLĂ, sf., pl. *témble*, prăjină, «perche, gaule; solive, poutre; flandrin; bringue; nigaud», Dal, 204; Nic, 526; PB, 712; GEI, 209; LL, III, 226. — 1°. *trei témble* (trei birne), PenB, VI, 50; 2°. *ca v'rá témblá eásti* (e ca vreun haplea), PGr, 150 — v. *leángă, léfcă, uzán* etc. — Cf. gr. τέμπλα „solive mince” (Boga, I, 383; II, 48), alb. *témbla* „tempia”.

TÉMLU, sn., pl. *témpli*, iconostas, «iconostase», Dal, 204; Nic, 526; Mih, 499; GEI, 209; BNA, II, 68; *témpli ca la biseárcă* (colonade sau temple ca la biserică), PB, 222⁶. — < τέμπλον „~”.

TÉNDĂ, sf., pl. *ténde*, cort 1°. tapis-couverture (de poil de chèvre); 2°. tente», Dal, 204; Nic, 526; Mih, 499; PScr, 252; GEI, 209. — 1°. *pri ténda f'rá floc* (pe velința fără floc), PAnt, 169 — v. *viléndă*; 2°. *'šl-trífeá oára tu ténda a amiră'lu* (lși petrecea timpul în cortul împăratului), PB, 211⁴ — v. *ĭdĩ're*. V. *téntă* și *ĕérgă*. — Cf. gr. τέντα „tente” și it. *tenda*.

TÉNGALĂ, sf., pl. *téngale*, praștie elastică, «espèce de fronde élastique à l'aide de laquelle on lance de petites pierres», Dal, 204; PLit, 173; CAR, 277; CEI, 84 (< mbg. *tengalo*). — V. *stíngale* și *stréłă*.

TÊNŢE, sf., pl. *ténŷi*; **TÊNŢIU**, sn., pl. *ténŷiuri*, *ténŷiu*, «quart de drachme; quart d'heure; un peu de, un brin», Dal, 204. — 1°. *cînd s'î turnă' nu-află' un ténŷiu* (cînd s-a întors nu a găsit nici un gram), Al. 1928, 114; BNA, II, 60; 2°. *asteap-tă-mă un sfert (o clipă) de oră* — v. *slíc*, *urliă*. — V. *dénŷe* şi gr. *τῆρυ* „ballot; quart de drachme”.

TÊNŢIRE, sm., pl. *ténŷiri*, *tingire*, «casserole», PScr, 252; PB, 712; *si-arucul ténŷirile* şi *'st-află' căpăkea* (se rostogoli tingirea şi şi-a găsit capacul) — (cf.: „Tout toupin trobo sa cabucello = toute marmite trouve son couvercle” (Tour-K, 47; 117); tc. „tendjéré İouvarlan-mych qapaghyny boulmich”, Kél, 406 — v. *căpăke* 3° şi PLir, 297. — < tc. *tendjéré* (406) „~”.

TÊNTĂ, sf.: *u-aduse tu tén-tă-l'i* (a adus-o în cortul lui), PB, 182⁵; PAnt, 99; *dî l-plin-d-zăă noaptea tu tén-tă* (de-l plîngea noaptea sub cort), PLit, 1020. — V. *téndă* şi *purăvă*.

TÊN'E, sf., pl. *tén'i*, *tenie*, «ver solitaire; tenie; maladie éblouissante», Mih, 499; *lin-góri dî kéde... ca ten'ea* (boli de piele ca... tenia), Al. 1903, 24. — Cf. gr. *ταυία* „~”, alb. *tënë* „verme solitario”, it. *ténia*.

TÊPĂR, adv., mai, «plus; davantage», CAr, 174. Sinonim: *căma*. V. *tăpăr(u)*. — < alb. *tépër* „troppo”.

TÊPCĂ, sf., pl. *tépki*, *ragilă*, «peigne pour la filasse», Mih, 499. — < ?

TÊPÉ, sm., pl. *tépédz* — v. *tăpăre*, *tîpé* şi *ambrănă* —, PenB, III, 186. — < ? tc. *tépé* (342) „sommet; tête”.

TÊRLU, num. ord. m. «le troisième», PB, 712; *tér-lu u vradă mîncărea acră* (al treilea mîncărea o voia acră), CalGrB, 17. — < *tréi(lu)*.

TERSĂNĂ', adv., *piază rea*, «mauvais présage», Mih, 500. — V. *tersné* şi :

TÊRSE, adv., Mih, 500 (*térsă*); **TERSENÉ**, **TERSINÉ**: *ah'tntu tersené l'i si dujéd* (atît de anapoda îi mergea), PB, 124⁵. V. *tersănă'* şi sinonimul *anăpuđa*. — < tc. *tersené* (361) „de travers”.

TÊRSU, -să, pl. *térşi*, *térse*, *anapoda*, «qui est de travers; de mauvais présage», Mih, 500. — 1°. *kirôlu-l tērsu* (timpul e contrar, e nefavorabil), Foti, 72; PAnt, 261; 2°. *fu şi anlu ah'tăre tērsu* (a fost şi anul atare (atît de) neprielnic), LP, 55; BNA, II, 122; 3°. *păzărea n'earse tērsă* (piaşa a mers anapoda), ArE, 16. Sinonim: *anăpuđ*. — < tc. *ters* (361) „envers; de mauvais présage”.

TES, *teăsă*, pl. *teşî*, *teăse*, întins, «étendu», Nic, 527; Mih, 500; PScr, 252. — 1°. *'st-află' nveăsta teăsă, moartă* (şi-a găsit nevasta întinsă, moartă), PAnt, 61; 2°. *teşî pri dinŷt* (întinşi pe dinŷi = culcaţi cu faşa la pămînt), PAnt, 84; 3°. *cară teăse mpăde* (erau întinse jos, la pămînt), PB, 120¹⁶. V. *tlmlu*. — < lat. *tensus* „étendu”.

TÊSLĂ, sf., pl. *têslé*, *teslă*, «herminette, essette», GrS, II, 400; *dî tēslă, dî priône* (de teslă, de fierăstrău), ArE, 13. Sinonime: *mîncăpă*, *skipăre*. — < bg. *tesla* „~”.

TESTEMÉLE, sf., PScr, 252 — v. *tistiméle*.

TÊTĂ, sf., pl. *tétî*, *mătuşă*; *friguri*, «1°. tante; 2°. fièvre — v. *heavră*», Nic, 527; Mih, 500; PAnt, 493; PLit, 135; CEI, 84. — 1°. *dă-n'l, tēlă, culăclu* (dă-mi, mătuşă, colacul), PLit, 713; 2°. *lu-acăfă' tēla* (l-au apucat frigurile), PGr, 150 — v. *lêlă*; *nu mî-alăsă tēla* (nu mă lasă mătuşa *boală*, nu mă lasă frigurile). — Cf. şi alb. *tētē* „zia”. În Carniolia: „la tēla ou mère de la mariée” (Hacq, I, 29). — < vsl., bg. *teta* „amita, tante”.

TETRÁAIŮ, sn., pl. *tetráditi*, *tetráditiuri*, *caiet*, «cahier», Dal, 204; Nic, 527. — < τετρα-διον „~”.

TETRÁFUN, -nă, pl. *tetráfun'i*, -ne, *patruunghiular*, *dreptunghic*, «quadrangulaire», Nic, 527. — < τετραγώνος „~”.

TETRAVÂNGEL, sn., pl. *tetравângele*, *tetra(e)vangel*, «évangéliste», Nic, 527. — < τετραεγγελον „~”.

TEXÁT?: *dzi'fe áytl Avyustian tru scriirare tru aisla teksát al David* (zice sfântul Augustin în scriptură... a lui David), Cod, 35⁵. — E neclară și construcția sintactică. — < ?

TEXIUSÉSCU, vb. IV (*textiusit*, -sit, -sire): *hará si avéla șá s' vá hârisilá cá trá je cá textiutá si hlá párinăl'i a islet hl'e* (bucurie să aveți și să vă bucurați că pentru ce că v-ați învrednicit (?) să fiți părinții acestei fiice), Cod, 98 b¹⁶. — Pare a fi vb. *axiusescu*. PhOr, II, 461 îi dă sensul de „obțin” și-l derivă din „tc. *tak:ital* = acțiune d'obținere qc”. — < ?

TFÉKE, sf., pl. *tfekl*, PAnt, 493 — v. *tuféke*.

TI, prep., pentru, «à; vers; pour», Dal, 204. — 1°. *Si'mbătă, li pri'ndzul mare* (simbătă, la prinzul mare), Fr, I, 148; PAnt, 24; 2°. *fi-l ti a făcă?* (ce e de făcut?), Al, 1903, 43; 3°. *ti n'ila a fiălorilor* (de mila copiilor), PB, 177²¹; 4°. *ti 'nă fumeđ'le* (pentru un copil), PB, 324³¹; 5°. *nu căflu áltă rágă tóra ti oără* (nu cer altă simbrăie acum pentru moment), PB, 212²²; 6°. *ahltare om erá lipsit li la túrmă* (atare om era necesar pentru (la) turmă), GrB, 221; PAnt, 223; BNA, IV, 138; 7°. *ed-l fărmdc ti noi* (ea e venin pentru noi), CalGrB, 83; PAnt, 238; BNA, II, 100. — V. *tă, trá*.

TI l² «exclamation d'étonnement»: *li!* — *s' vá l'ed daráclul!* (ti! — lua-v-ar dracul!), PAnt, 307.

TIBIÉ, invar.: *șá si-și l'i făcă tibié* (și să și-i facă ascultători, supuși), Cod, 16 b¹; 19¹⁹; 38 b²² («soumission»). — V. *tirbié*. — < tc. *taby'* (333) „soumis”.

TIBIȘIRE, sf., pl. *tibișiri*, cretă, «craie», Dal, 204; Nic, 533; Mih, 501; PB, 713; *feáfe tsápea cu tibișirea pi meásă* (a făcut socoteala pe masă cu creta), Lum, III, 379. — < tc. *tébéehir* (339) „~”.

TICĂÉSCU, vb. IV (*ticăit*, -ăit, -ăire), aminti, «se rappeller», Mih, 501. V. *ticnescu*.

TICĂIRE, sf., pl. *ticăiri*, amintire, «souvenir», Mih, 501.

TICLIFE, sf., pl. ?, jenă, «réserve, gêne, scrupule». — 1°. *s' hibă fără ticliffe* (să fie fără jenă), Cod, 35 b⁹; 2°. *si spănim fără ticliffe s' fără arși'ne la prămaticólu* (să spunem fără rezervă și fără rușine duhovnicului), Cod, 35 b²⁶; 3°. *erá fără ticliffe* (era fără jenă), PB, 94⁵. Sinonim: *andrise*. — Cf. și alb. *teklif* „riservatezza”. — < tc. *teklif* (395) „contribution; impôt”.

TICNÉSCU, vb. IV (*ticnîl*, -nîl, -nîre), aminti, «venir à la mémoire, venir à l'idée, passer par l'esprit», Mih, 501; 382; CEL, 84. V. *tăcnescu, ticănescu, ticnănescu*. — < bg. *teknuvami* „~”.

TICNIFÉZ, sm., pl. ?, Nic, 533; Mih, 501 (*ticnăfese*, sf.) — v. *tecneféz*.

TICNIRE, sf., pl. *ticniri*, amintire, «action de venir à l'idée», Mih, 501; *a noastră ticnire șá arásire s' hibă aplicată* (a noastră gândire și părere să fie aplicată), Cod, 34¹⁷.

TIF, sn., pl. *tifuri*, tifos, «typhus», Dal, 205; Nic, 559. — < τῦφος „~”.

TIFIRICE, sf., pl. *tifirice*, plimbare, «promenade d'agrément»: *n'edrsim tifirice* (am mers la plimbare), Mih, 502. Sinonime: *gizere, piripal, priimnăre*. — < tc. *téferudj* (386) „~”.

TIFLUPÉNDAR, -ră, pl. *tiflupéndari*, -re, sărac lipit, «pauvre diable, qui n'a ni un sou», GEI, 209; *lămea lu ștea trá tiflupéNDAR* (lumea îl știa drept sărac lipit), PB, 93¹⁹; *tiflupéNDAR 'șl-easte* (își e complet gol), PLit, 640. V. *tiniké*. — < τυφλοπένταρος „~”.

TIFTÉRE, sf., pl. *tiftéri*, registru, «registre», Dal, 205; Mih, 501; PAnt, 493. — 1°. *l-simnărá lu tiftére* (l-au însemnat în registru), PB, 364¹²; 2°. *arúcă tiftérlé n hoără* (aruncă registrele în sat = repartizează dările pentru săraci), PGr, 150; 3°. *alágă după tiftérlé vécl'i* (umbă după registre (conturi) vechi), PGr, 150. V. *óiftére*. — < tc. *defter* (574) „~”.

TIFTIC, sn., pl. *tifticuri*; **TIFTICĂ**, sf., pl. *tiftițe*, velință mică, «petit tapis-couverture en laine», Dal, 205; Fr, I, 56; Lum, IV, 54; CN, 130; 174. — < tc. *tiftik* (385) „laine fine”.

TIGĂNE, sf.; **TIGĂNSĂSCU**, vb. IV, PB, 713; PAnt, 493 — v. *tiyâne*.

TIĞIUSĂSCU, vb. IV (*tiğiusăt, -săt, -sire*), onora, «honorer», CLit, 135. V. *tin'isăscu*. — < ?

TIĞĂNE, sf., pl. *tiğă'n'l*, tîgaie, «poêle à frire; pâtisserie soufflée», Dal, 205; Nic, 532; Mih, 502; PScr, 252; GEI, 210; *tiğă'n'le lt-adră'm tu tiğăne* (gogoșile le facem în tîgaie); *tiğă'n'l cu ăm'tu* (gogoși cu unt), AL, 1903, 87. — < τηγάνη „poêle à frire”.

TIĞĂNSĂSCU (*mi*), vb. IV (*tiğănsăt, -săt, -sire*), prăji, «frire dans une poêle», Nic, 532; Mih, 502; PAnt, 493; GEI, 210. V. *tiğnisăscu*. — < τηγάσιζω „~”.

TIĞĂNSĂT, -tă, pl. *tiğănsăt, -te*, prăjit, «frit, revenu dans le beurre», Nic, 532.

TIĞĂN'EAŬĂ, sf., pl. *tiğăn'el*, carne de porc prăjită, «poelée; viande de porc frite dans une poêle», Dal, 205; Nic, 532. — < τηγάνα „poelée”.

TIĞĂNISĂSCU, **TIĞĂNISĂRE**, **TIĞĂNISĂT**, Dal, 205; **TIĞNISĂSCU**, PScr, 252 — v. *tiğănsăscu*.

TİĞRU, sm., pl. *tiğri* «tigre», Dal, 205; Nic, 533. — < τίγρος „~”.

TİĞEARĂTE, sf., pl. *tiğearăt, comert*, «commerce»: *făted mări tiğearăte* (fața mare comert), PenB, III, 170. Sinonim: *embörtü*. — < tc. *tıldjaret* (343) „~”.

TİH, sn., pl. *tihuri*, zid, «muraille», GEI, 210. Sinonime: *greb¹, mur¹, stîzmă*. — < τοῖχος „~”.

TİHE, sf., pl. *tîhi și tîhuri*, soartă, «destin; sort; fortune; chance», Dal, 205; Nic, 559; Mih, 502; PScr, 252; GEI, 209. — 1°. *căđi-un cu tîhea a lui* (fiecăre cu destinul lui), PLit, 640; 2°. *tîhe odră* (soartă nenorocită), PB, 147¹⁴; 3°. *ăre märe tîhe* (are mare noroc), PAnt, 308; 4°. *tu tîhe!* (la noroc!). Sinonime: *scriată* etc. — < τύχη „~”.

TİHEANĂ, sf., pl. *tîhén'l*, dimineață, «matin; aube»: *nica di tîheană, tu tîștlu* [corect: *ișita* — v. *șigul'*] a soăr'tlui (încă de dimineață, la ieșitul (răsăritul) soarelui), PenB, VIII, 127. — v. *tahină*.

TİHILĂŬ, -lăte, pl. *tîhilăi, -lă'i*, nefericit, «malheureux; déplorable», Dal, 205. — 1°. *o lai tîhildăt Armă'ne!* (o, măi, aromâne nenorocit!), PAnt, 280; Bair, 122; 2°. *lăte ș' tîhildăte* (nefericită și nenorocită), PB, 240¹. — < *tîhe + lăte*.

TİHIRÓ, -roăn'e, pl. *tîhirădz, -roăn'e*, norocos, «chanceux; de hasard, fortuit», Nic, 559; ArE, 8. — < τυχερός „~”.

TİHISĂSCU (*mi*), vb. IV (*tîhisăt, -săt, -sire*), întimpla, «advenir; rencontrer, se trouver par hasard», Dal, 205; Nic, 559; Mih, 503; GEI, 209; GrS, IV, 245. — 1°. *s' tîhisi că aveă ôcl'i bun'l* (s-a întimplat că aveă ochi buni), Lum, II, 138; PAnt, 188; 2°. *s' tîhisi s' trec ș' to* (se întimplă să trec și eu), PB, 65⁴; 3°. *vărta n căle-u tîhism* (pe iubita am întîlnit-o întimplător pe drum), PLit, 908; Millio, 34. V. *alăhădescu, anăpădescu* 1°, *andămusăscu, astăhiséscu, ugudăscu*. — < τυχαῖω „rencontrer par hasard”.

TİHISĂRE, sf., pl. *tîhisăr, întimplare*, «hasard», Dal, 205; Mih, 503.

TİHISĂT, -tă, pl. *tîhisăt, -te*, întimplat, «advenu», Dal, 205.

TİHNĂE (nord), în expresia: *pl tîhnăe* «à son aise», în tîhnă. V. *tinlăde*. — Cf. bg. *tihna* „se calmer”; bg. *tihă, srb. tih* „calme”.

TİHNĂT, -tă, pl. *tîhnăt, -te*, meseriaș, «homme de métier», Dal, 205; Nic, 535. V. *têhne*. — < τεχνίτης „~”.

TİHÓMATE, sf. pl., ziduri, «parois»: *tîhómati ș' êtli* (ziduri și acoperișuri), PenB, VI, 50. V. *tih*. — < τοῖχος „~”.

TİHTĂ, sf., pl. *tîhte*, tuberculoză, «tuberculose», Dal, 205; Mih, 503; GEI, 209 (< χτυαίω?); Lum, I, 70; *soăcra arădă eăste tîhta a nóră'el* (soacra rea e oftica norei), Lum, II, 282; *muri di tîhtă* (a murit de oftică), BNoI, 18; BNA, IV, 96. V. *óftedă*. — Este o alterare a formei *óhtică*.

TIHTÓS, -toasă, pl. *tihlôsl*, -toăse, tuberculos, «tuberculeux», Dal, 205. V. *ofticós*, *uhticós*, *cărăcășu*.

TIHTUSÉSCU, vb. IV (*tihlusîl*, -sîl, -sire), tuberculiza, «avoir la phthisie, être phthisique», Dal, 205. V. *uhtikédzû*. — < *tihlâ*.

TIHTUSÎRE, sf., Dal, 205 — v. *ufticâre*.

TIHTUSÎT, -tă, pl. *tihlusîț*, -te, tuberculizat, «devenu phthisique», Dal, 205.

TIJÁKE, sf., pl. *tijékl*, măsuță la stină, «petite table dans une bergerie», CN, 112; 171. — V. *tisçéafe*.

TIKÉ, sm., pl. *likédz*, schit, moschee, «couvent de derviches», Dal, 204. V. *teké*. — < tc. *tékké* (396) „~”.

TIKÎE, sf., pl. *tikîl*, tichie, «bonnet, calotte», Mih, 501; *băgă... tikia n cap* (a pus... tichia pe cap), Lum, III, 345; *cu di hrisăfe tikie* (cu tichie de fir de aur), BNA, I, 110. V. *tăkie*. — < tc. *taqylé* (793) „calotte légère en toile; bonnet de nuit”.

TIL, sn., pl. *tilurl*, cep, «robinet», Dal, 205; Nic, 558; PLit, 272; *bútea nu ári til* (butoiul nu are cep). Sinonime: *canelă²*, *čep*. — < *τύλος* „taquet”.

TILÁL, sm. — v. *tiléál*. — < tc. *dellál*, *tellal* (578) „crieur public”.

TILEÁC, sm., pl. *tiléáfl*, băiaș, «baigneur; depravé», Mih, 503. — < tc. *tellaq* (578) „garçon de bain...”.

TILEÁL, sm., pl. *tiléál'I*, telal, «crieur public», Mih, 503; PB, 713; *tiléálu strigă' ca lămea s' nu si-aspără* (telalul a strigat ca lumea să nu se sperie), Cal. 1911, 144. — V. *til'éán*.

TILÉFE, invar., sacrificiu, «sacrifice (de dévouement)»: *mi tuklî, mi fečlû tiléfe* (m-am topit, m-am făcut ruină), PLit, 881; *tiléfe băna n'l-daû tră ed* (drept sacrificiu viața lmi dau pentru ea), Bair, 61. — < tc. *télef* (398) „perte, ruine”.

TILÉGRAF, sn., pl. *tilégrafe*, telegramă, «télégramme — v. *tel'lû 7°*», Dal, 205; Nic, 532; Mih, 503; PAnt, 493; *acăfără s' yinâ tilégrafile un după alânt* (telegramele începură să vină una după alta), PB, 177²⁴. — < *τηλεγράφος* „télégraphe”.

TILEGRAFČI, sm., pl. *tilegrafčéadz*, telegrafist «télégraphiste», Dal, 205; Nic, 533.

TILÉSCU (mt), vb. IV (*tilil*, -lîl, -lire), termina; epuiza, «terminer; épuiser», Kats, I, 88. Sinonime: *bittiséscu* etc. — < *τελῶ* „accomplir”.

TILIRĂFSÉSCU, vb. IV (*tilirăfsîl*, -sîl, -sire), telegrafia, «télégraphier», Dal, 205; Nic, 532; Mih, 503. — < *τηλεγραφῶ* „~”.

TILIRĂFSÎRE, sf., pl. *tilirăfsîri*, telegrafiere, «action de télégraphier», Dal, 205; Nic, 532; Mih, 503.

TILIRĂFSÎT, -tă, pl. *tilirăfsîț*, -te, telegrafiat, «télégraphié», Dal, 205; Nic, 532.

TILÎME, sf. (pl. *tilimurî*), exercițiu militar, «exercice des troupes», Dal, 205. — < tc. *ta'llim* (382) „~”.

TILITÎNĂ, sf., Mih, 503 — v. *tal'eatînă*.

TIL'EÁL, **TIL'EÁN**, sm., pl. *til'éál'I*, *til'éán'I*, Nic, 533; Dal, 206; GrS, I, 344; *amirá'lu băgă' un til'éán s' greăscă* (împăratul a pus un telal să strige), PB, 155¹⁶. — V. *tilál*.

TIL'ÎU, sm., pl. *til'I*, tei, «tilleul», Dal, 206; Nic, 533; Jb, XIII, 67; Dim, IV (1940), 30-32, 11; *floăre di til'î* (floare de tei), Lum, III, 180. Sinonim: *lîpă*. — Gr. *τίλιο* — < it. *tiglio*.

TIMÁRE, sf., pl. *timá'ri*, țesălare, «action d'étriller», Dal, 206; Nic, 533. — 1°. *s' lă fácă timăre a căllor șă pră'odzălor* (să le facă țesălare cailor și animalelor), Cod, 16²⁴; 2°. *pl cal fáfe timăre, lu-adăpă, l'i-da micăre* (are grijă de cal (il țesălează), îl adapă, îi dă mîncare), Lum, III, 154; 3°. *timărea u fáfe cu apă și săpune* (țesălarea o face cu apă și săpun), Al. 1903, 21; Lum, V, 112. V. *dimăre* și sinonimul *xistrsîre*. — < tc. *timar* (421) „soin”.

TIMBÉL, -*élä*, pl. *timbél'i*, -*éle*, leneș, «paresseux», Dal, 206; Nic, 526. — 1°. *timbélü yérn'il'i-l-m'cä* (pe cel leneș îl mănincă viermil), PLit, 640; 2°. *părtea a timbélui fu un yumar* (partea celui leneș a fost un măgar), PB, 226⁵. Sinonime: *adältü*, *blanés*, *cămban*, *haléas*, *haln*, *linävös*, *tindu-yómar*. — < tc. **tenbel** (405), „~”.

TIMBIE, **TIMBÍHE**, sf., pl. *timbi(h)i*, dispoziție, «recommandation; ordre», Nic, 526; *mul'cări-sa nu o fînă timbia* (femeia sa nu a respectat-o dispoziția luată), Cod, 72 b³. V. *dímîn-däre*. — < tc. **tenbih** (406) „avertissement; ordre; recommandation”.

TIMBILÍKE, sf., pl. *timbiliki*, cal de călărit, «cheval ou mulet légèrement chargé qui sert de monture»: *ca s' mi badzi pi timbilike, pi timbilike ș' pi furtie* (ca să mă pui pe cal de călărit, pe cal de călărit și pe încărcătură), PLit, 880. Sinonim: *binéke*. — < tc. **tumbelti** (417) „charge légère de cheval; menus objets empaquetés qu'on charge sur le cheval monté par un domestique”.

TIMBILÍKE, sf., pl. *timbili'ki*, lenevie, «paresse», Dal, 206. Sinonime: *htinli'ke*, *leáne*. — < tc. **tenbellik** (405) „~”.

TIMINĂ, sm., pl. *timinádz*; **TIMINÉE**, sf., pl. *timinél*, temenea, «signe de salutation en portant la main sur le front», Mih, 504; *a Târcleul l'i-feâșe timină* (turcului i-a făcut temenea), BNA, II, 90. V. *sileáme* și *taele*. — < tc. **témennâ** (403) „~”.

TIMÓNE, sf., pl. *timón'i*, cîrmă, «barre; gouvernail», Nic, 533; Mih, 504; PScr, 252; GEI, 210. — < τμόνη „~” < it. **timône**.

TIMPURÍŪ, -rie, pl. *timpuril*, «prématuré; (né) avant le temps», Dal, 206; Nic, 533; PenB, III, 244. — 1°. *n'el timpuriû* (miel timpuriu), Lum, V, 118; 2°. *aduse un vitâl'û timpuriû și gras* (a adus un vâțui timpuriu și gras), PLit, 797; 3°. *toamna si-aprúké mállu timpurie* (toamna se apropie foarte timpurie), FI, II, 7, 5; 4°. *timpurille mătriec'n'i n'i li deádîră a n'ia* (oile mulgătoare timpurii mi le-au dat mie), FI, II, 6, 5. — Ca adverb: 5°. *fudzim căma timpuriû di tru mănli* (din munți am plecat mai devreme), Trib, II, 5-6, 20. — V. *tîrdz'û*. — Cf. și mgl. *timpuriû* (GrS, VII, 210; CapM, III, 294). — < lat. **temporivus** „à temps”.

TÍMSU, *timsă*; **TÍMTU**, *timlă*; pl. *tîmși*, *tîmse*; *tîmli*, *tîmle*, Dal, 206; Mih, 504; PB, 713; *un om tîmtu' (tes) ûnă cu lóclu* (un om întins una cu pămîntul), PB, 492²⁷; *cu flámura timlă* (cu steagul întins), GrB, 104; BNA, IV, 60. — V. *les* și *tindu*. — < lat. **tensus** și **tentum** „étendu”.

TÍNĂ, sf., pl. *tîne*, noroi, «boue», Mih, 504. Sinonim: *lâspe*. V. *nînédz'û*. — < bg. *tinja* „~”.

TINDEÁRE, sf., pl. *tindéri*, (In)tindere, «action de tendre, d'étendre», Nic, 534; Mih, 504; *tindeáre, căscăre și sómnu* (întindere, căscare și somn), PB, 373¹⁸. V. *tîndire*.

TINDILÍNĂ, sf., pl. *tindilîne*, sunătoare sau sulfină?, «mille-pertuis ou méliilot-jaune?», Dal, 205; Nic, 420; GEI, 210; Bair, 28; 150. — 1°. *cresc lilíêe, tindilîna* (cresc flori, sulfina), Lum, II, 152; PAnt, 170; BNA, II, 44; 2°. *dede iârba ș' tindilîna, es fumél'ile Sămărina* (a răsărit iarba și sulfina, ies (se duc) familiile la Samarina), PARom, 112; 3°. *tindilîni prt grokl s' lâ-acredscă* (pe morminte să le crească sulfine), BNA, II, 78. V. *cântărie*. — Cf. mgl. „iarbă di tilină” (CapM, III, 294), alb. *tendelîne* „specie di erba odorosa a tre foglie gialle che le donne, ordinariamente, raccolgono nelle casse” și gr. *ντεργελίνα* (Boga, II, 48; 95; 189; *ντεργελίνα* II, 249).

TÍNDIRE, sf., Mih, 504; PB, 713 — v. :

TÍNDU (*mî*), vb. III și II (*teșă* și *tîmsu*; *les* și *tîmsu* și *tîmtu*; *tîndire* și *tindeáre*), (In)tinde, 1°. tendre; 2°. (s')étendre; 3°. mourir — v. *angân* 3°, *neáreu* 4°, *ócl'iu* 27°, *pétală* 3°, *scap* 3°, *tî'mpînă* 4°, *tópă* 2°, Nic, 534; Mih, 504. — 1°. *cî'ndu s' leáșe Avráam s' l'ed cușúllu* (cînd Avraam s-a întins să ia cușitul), Cod, 103 b⁵; *l'i-tîmse páltărea* (li întinse omoplatul), GrB, 225; PAnt, 239; BNA, IV, 147; 2°. *tîne tîndz'î strán'ce ș' noi tîndém péturi* (tu întinzi

rufe și (iar) noi întindem foi de cocă pentru iofca — v. *sulălă*; *ningă nveasta-a lui si limse* (s-a întins lângă nevasta lui), PLit, 1055; PAnt, 61; *s' aveă teăsă sum un fag* (se întinse sub un fag), PB, 25⁶; *li tîndă ăntile* (le întindea prăjinile (picioarele), gonea de zor), PB, 48⁴; *tîndi-le* (întinde-le *picioarele*, șterge-o, fugi), PGr, 151; 3°: *vin'e oăra al Bacóla s' li tîndă* (lui Bacola îi veni timpul să le întindă *picioarele*, să moară), PB, 430²⁰; *'nă slām'nă și-ăi, li teăse* (o săptămână și, hai, a murit), BațP, 18; 28; *că li teăse, l-n'îlueșcu* (că a murit, îl compătimesc), Fr, I, 27; *li teăse* (a murit), PLit, 639; PB, 454⁴ — v. și *grîn* 2°, *feădră* etc. — Gr. τυτρώου (Hris, 246). — < lat. *tendere* „tendre, étendre”.

TINDU-ȚOMAR, sm., pl. *tîndu-yómarî*, lenes, «pareseux», PB, 713; PGr, 151. V. *tân-lîmbă*, *tîmbél*. — Compus în spirit morfologic grecesc din *tîndu* și *yumăr*.

TÎNE, pron. pers., nominativ și acuzativ sg. — v. *mine* —, tu, «tu, toi», Dal, 206; Nic, 533. — 1°. *scoălă tine ta s' șed mine* (scoală-te tu ca să stau eu), PLit, 640; 2°. *tine s' hîl ăfine* (tu să fii bine), PB, 83²⁶; 3°. *nu-n'l cî'nă line* (nu-mi cînta tu), Fr, II, 272; PAnt, 293; BNA, I, 50; 4°. *ună a n'ia, doădă a l'ia* (una mie, două ție); 5°. *a l'ia l' päre arăă* (ție îți pare rău); 6°. *a l'ia l' si päre* (ție ți se pare) — v. *lî, lî și dr. ăia* „ție” (GrS, V, 297); 7°. *dî căsă-n'l hîbă-l n'îlă* (fie-ți milă de casă-mi), ArE, 10; 8°. *va ml-ăl pri sūfîl-l* (mă vei avea pe sufletu-ți), Lum, IV, 284; 9°. *s' lî dzîc* (și-ți zic), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112; 10°. *dî tine, dî mine, noiă* (de la tine, de la mine, a aflat), PB, 61¹³; 11°. *la tine n'l-eră mîntea* (la tine mi-era gîndul), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112; 12°. *tuț sî-arcără pri line* (toți s-au aruncat asupra ta, pe tine); 13°. *că lî-agudî?* (eu te-am rănit?), GrB, 225; PAnt, 230; BNA, IV, 149; 14°. *șă-le cu harăă* (fă-te cu bucurie, fii bucuros), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112; 15°. *ncăă-le mă-la, ncăă-le* (te ceartă mama, te ceartă = „ta mîre te querelle, te querelle”), Réc, 41 — ca postpunere pronominală, fără verb la imperativ, cf. *el* (partea finală); 16°. *voămi-te, voămi-te căpa* (varsă, varsă (dă afară, vomitează) paharul), PB, 164²⁹ — v. *stringu* 2°; 17°. *dă-le dî n'reăbă* (du-te de întrebă), PB, 271²⁰; 18°. *șî n'l-lî parî ca ăione* (și mi te pari (arăți) ca viteaz), PB, 489²⁵. — V. *tu*¹ și alb. *ty'nê* „te”. Pentru *-ne* din *tine*, cf. *ăine* „cine” și PLir, 469 (pentru italiană — cf. Tom, I, 137, t. 7). — < al. *te-ne.

TÎNGĂLE, sf., PLit, 147; 152, bețîșor, «bâtonnet» — v. *afînge*. Neuzitat. — Același cu *tîngălă?*

TÎNGĖRE, TÎNGĖRE, sf., pl. *tîngĖrî, tîngĖrî*, Mih, 504; Dal, 206; *si-aruculî căpăkea dî 'șî-ăflă' tîngĖrlu*, sm., PLit, 459 — v. :

TÎNGĖRĖ, sm., pl. *tîngĖrădz*, Dal, 206; Nic, 534 — v. *tîngĖre*.

TINIĖĂE, sf., pl. *tînhă'î, (tn)* tîhnă, «calme; à son aise»: *il lucreădză... pri-agălea și pî tînhăe* (îl lucrează... pe îndelete și în calm, în tîhnă), Al. 1903, 30. — V. *tîhnăe*.

TINIKĖ, sm. **TINIKĖE**, sf., pl. *tînikĖădz, tînikĖl*, tinichea, «fer-blanc; bidon», Dal, 206; Nic, 533; Mih, 504. — 1°. *parădz tu pûngă?* — *tînikĖ* (parale în pûngă? — tinichea, deloc), PB, 81²⁹ — v. *tîflupendar*; 2°. *tînikĖ căste* (e tinichea, nu are bani) — v. *sûflu* 7°; 3°. *l'î spînd-zurără tînikĖlu* (î-au atîrnat tinicheaua, bidonul), PLit, 641: a goni pe cineva în mod rușinos, ca pe un cîine de a cărui coadă se leagă o tinichea de gaz goală. — < tc. *ténéké* (408) „~”.

TINIKIĖĖ(Ů), sm., pl. *tînikĖĖădz, tinichigiu*, «ferblantier», Dal, 206; Mih, 504. — < tc. *ténékédji* (408) „~”.

TÎNIR, -ră, pl. *tînrî, -re*, tînr, «jeune; frais», Dal, 206; Nic, 534; Mih, 505; PScr, 252; PB, 714; PAnt, 493. — 1°. *nu s' ved parêl dî tînrî*, PAnt, 157; BNA, II, 2 — v. *parêl*; 2°. *cașă lînr* (brînză (telemea) proaspătă — v. *vêcl'iu*¹. — < lat. *tenerus (tener „jeune, du premier âge”).

TINIRĂME, sf., fără pl., tineret, «jeunesse, nombre de jeunes gens», Dal, 206; *tinrămea glucă n cor* (tineretul dansa în horă), Lum, I, 291.

TINIREĂȚĂ, sf., pl. *tinireț*, tinerețe, «jeunesse, jeune âge», Dal, 206; Nic, 534; Mih, 505; PScr, 252; PLit, 641; *il'î fu ca n'îlă dî tinireăța a lui* (i-a fost cam milă de tinerețea lui), PB, 85³⁸; *st-n'î l'ea bănă ș' tinireăță* (să-mi ia viață și tinerețe), PAnt, 292; BNA, I, 4. Sinonim : *n'edlă*.

TINIRĂSCU, -redscă, pl. *tinirăști*, -rești, tineresc, «de jeunes gens», Mih, 505.

TINIRUȘCU, -că, pl. *tinirăști*, -ște, tinerel, «jeunet», Dal, 206; PB, 714; FI, II, 5, 3; *dăda-l'î, nînca tinirășcă* (mama-i, încă tinerea), FI, II, 5, 6.

TINÎE, sf., pl. *tin'îi*, onoare, 1°. honneur; probité; 2°. prix, valeur — v. *plhă's*, Nic, 533; Mih, 503; PScr, 252; PB, 714; GEI, 210. — 1° : *tin'ia tin'ie nu are și calôiti dî carl u-ăre* (onoare preț (valoare) nu are, dar ferice de cine o are), PLit, 641; *pledcă cu tin'ia-ț* (du-te cu cinstea ta), PGr, 150; 2° : *val căma alin tin'ia a pâlilor* (voi mai urca prețul puilor), LP, 137; PAnt, 78. — V. *axie*, *nămăze*. — < τιμή „~”.

TINÎSĂSCU (*mi*), vb. IV (*tinîsîi*, -sîi, -sire), onora, «honorer; estimer», Nic, 534; Mih, 504; PScr, 252; PB, 714; GEI, 210. — < τιμῶ „~”.

TINÎSIRE, sf., pl. *tinîsiri*, onorare, «action d'honorer», Nic, 534; *părin'îl'î vor tinîsire* (părinții trebuie onorați), PB, 201¹³.

TINÎSÎT, -tă, pl. *tinîsîi*, -te, onorat, «honoré, estimé; honnête, probe», Nic, 534; Mih, 504; PAnt, 493.

TIP, sn., pl. *tipuri*, tipar, «impression; imprimerie», Dal, 207; Nic, 558; Mih, 505; GEI, 210; CȘC, 43. — < τύπος „~”.

TIPICÓ, sm., pl. *tipicadz*, tipic, carte bisericească, «typique», Dal, 207; Nic, 558. — < τυπικόν „~”.

TIPSIE, sf., Mih, 505; PAnt, 493; BNA, I, 126; III, 70 — v. *lăpsie*, *tipste*.

TIPTÎLE, invar., adv., tiptil, «incognito, en tapinois», Dal, 207; Nic, 534; *eră făpta tiptile* (era făcut tiptil, era deghizat), Cal. 1911, 57; BNA, V, 115; PB, 369¹⁶; *intrără tiptile* (au intrat furiș). — < tc. *tehdil* (340) „~”.

TIPUGRAF, sm., pl. *tipugrafi*, tipograf, «typographe (ouvrier)», Dal, 207; Nic, 558; Mih, 505. — < τυπογράφος „~”.

TIPUGRAFÍ(L)E, sf., pl. *tipugrafi(l)l*, tipografie, «typographie», Dal, 207; Nic, 558; Mih, 505. V. *stămpă* 1°. — < τυπογραφία „~”.

TIPURĂSCU (*mi*), vb. IV (*tipurîi*, -rîi, -rire), sătura, «rassasier», Mih, 505 (*tipărăscu*); Gram, p. xxix; CAR, 79. Sinonim : *sătur*. — < alb. *tepërónj* „essere abbondante”.

TIPURĂSCU (*mi*), vb. IV (*tipurîi*, -sîi, -sire), tipări, «imprimer», Dal, 207; Nic, 558; Mih, 506; GEI, 210. V. *stămbusăscu*. — < τυπώνω „~”.

TIPURĂRE, sf., pl. *tipurîi*, tipărire, «action d'imprimer», Dal, 207; Mih, 506.

TIPURĂT, -tă, pl. *tipurîi*, -te, imprimat, «imprimé», Dal, 207; Nic, 558; AL 1903, 35.

TIRÁN, -nă, pl. *tirán'î*, -ne, tiran, «tyran», Dal, 207; Nic, 558; Mih, 506; *nu pára l'eártă prt-un tirán* (nu prea iartă pe un tiran), BNA, II, 96. — < τύραννος „~”.

TIRÁNÎŬ, sn., pl. *tirán'te*, chin, «supplice; torture», Dal, 207; PAnt, 493; GEI, 210; *je tirán'tă s' l'î făcă?* (ce tortură să-i aplice?), PB, 204⁹; *s' băgă anșidz și s' făcă tirán'tă a mul'eárt-sal* (să pună zizanii și să chinuiască pe muierea lui), PB, 334²⁸. — < τυραννιον „~”.

TIRĂNÎE, sf., pl. *tirănîi*, tiranie, «tyrannie», Dal, 207; Nic, 558; Mih, 506. — < τυραννία „~”.

TIRĂNSĂSCU (*mi*), vb. IV (*tirănsîi*, -sîi, -sire), tiraniza, «tyranniser», Dal, 207; Nic, 559; Mih, 506; PB, 714; GEI, 210. — < τυραννῶ „~”.

TIRĂNSIRE, sf., pl. *tirănsiri*, tiranizare, «action de tyranniser», Dal, 207; Nic, 559.

TIRĂNSÎT, -tă, pl. *tirănsîț*, -te, tiranizat, «tyrannisé», Dal, 207; Nic, 559.

TIRBIÊ, sm., pl. *tirbiêdz*; **TIRBIÊTE**, sf., pl. *tirbiêț*, educație, «éducation»: *făfiț așed tirbiête a fiêlôor* (faceți copiilor aceea educație), Cod, 14 b⁶; *si-l faț tirbiête* (să-l faci cu educație), Cod, 15 b¹¹. V. *libiê* și *creâștire*. — < tc. *terbi'îê* (359) „~”.

TIRBIETLÎ, -loân'e, pl. *tirbietlâdz*, -loân'e, educat, «qui a reçu une bonne éducation; poli»: *fiêlôor... tirbietlâșă* (copii... educați), Cod, 14²³ — v. ț. — < tc. *terbi'îlî* (360) „~”.

TIRȚEACLÎŪ, -lie, pl. *tirȚeacliț*, amator, «amateur». — Circulă și **TIRȚEACLÎ** și **TIRȚEAKÎŪ**, Nic, 534. — V. *tirîcâ*, *tirîakîŭ*. — < tc. *tirîakî* (366) „buvreur d'opium; maniaque”.

TIRȚISÊSCU (mi), vb. IV (*tirȚisîl*, -sîl, -sîre), potrivî, «appariier; adapter», Nic, 526. — < *τερύσσω* „~”.

TIRȚISÎRE, sf., pl. *tirȚisîrîl*, potrivire, «action d'appariier», Nic, 526.

TIRȚISÎT, -tă, pl. *tirȚisîț*, -te «apparié», Nic, 526.

TIRIACĂ, sf., pl. *tiriacă*, magiun cu afion, «opiat», Mih, 506. — < it. *teriacca*.

TIRIAKÎŪ, -kie, pl. *tirîakîl*, Mih, 506 — v. *tirȚeacliț*.

TIRIZÎE, sf., pl. *tirîzîl*, balanță, «balance — v. *cîntăre*²; mesure; équilibres». — < tc. *térazı* (358) „~”.

TIRLÎKE, sf., pl. *tirîlki*, fes alb de bumbac, «weisser Fetz aus Baumvolle», Jb, XIII, 90; CN, 165; 80. — V. *târlîke* și alb. *terlik* „mantello di donna”.

TIRN'EAC, -că, pl. *tirn'edâț*, -fe, al treilea gemen, «le troisième» jumeau, GrS, I, 331 (< lat. *terni* „chacun trois” + *-acus*); CAR, 407 (< *trei n'edâț*); *lihoâna carl amîntă tirn'edâț* (lăhuza care a născut trei gemeni), Lum, V, 118. — < ?

TIRPLÎKE, sf., pl. *tirplîkl*, tiriplic, «petit écheveau de fil de coton»: *fâșe fâ'ile ca tirplîke* (face țevile ca tiriplic), PenB, VI, 26. — < tc. *tîrê* (420) „fil (à coudre) + *iplik* (211) „fil”.

TIRSILÎKE, sf., pl. *tirsîlî'ki*, nenoroc, «malchance; contrariété». — < tc. *tersîlik* (362) „~”.

TIRTIPÎLÎ, -êloân'e, pl. *tirtipêadz*, -êloân'e, viclean, «rusé», Dal, 208; Mih, 507. — < tc. *tertîbdîlî* (360) „arrangeur”.

TIRTÎPE, sf., pl. *tîrlîkl* (și *tirtîpurîl*), tertip, «manoeuvre, ruse, subterfuge», Dal, 208; Nic, 527; Mih, 507; *carl s' făcâ ahtâ'rî tîrlîkl?* (cine să facă atari tertipuri?), ArE, 16; *tîrlî ahtâ'rî tirtîpurîl* (pentru atari viclenii), Caraf, 67. — < tc. *tertîb* (360) „arrangement; plan”.

TIRUFĂŪ, sn., pl. *tirufâșle*, burdușel, «tout petit sac fait de peau crue pour y mettre du fromage — v. *tâvărêcâ*»: *mîcărâ... un tirufâŭ dî cî-ă* (au mîncat... un burdușel de jîn-tișă), PenB, V, 106. — < *τυροφάγος* „mangeur de fromage”.

TISĂGĂ, sf., pl. *tisă'dzî*, Dal, 208; Mih, 507; PScr, 252; *n'l-deâde 'nă tisăgă* (mi-a dat o desagă plînă cu prescuri), PB, 105³⁶. — V. *bisăgă*, *disăgă* și *ôcl'tu* 6°.

TISĂ, sf., pl. *tise*, tisă, «if» (DR, VII, 237 și Drăgr, 403). Acest arbore rășinos e rar în munții Pindului. — Cf. și alb. *tis* „tasso (albero)”. — < vsl. *tisa* „πεύκη, pinus”.

TISȚEĂFE, sf., pl. *tisȚeŭl*, *tisȚeŭl* și *tisȚeŭfuri*, tejghea, «comptoir; établi»: *aveâ mîltu lûeru la tisȚeăfe* (avea treabă multă la tejghea), Lum, III, 339. V. *tîjâke*, *tîzâhe*. — < tc. *tezgulah* (572) „table d'artisan; établi”.

TISȚIREĂŪĂ, sf., pl. *tisȚirêl*, tejghea, «établi»: *môrtul erâ sculâł pi ûnă tisȚirêdâă dî muleafâdz* (cel mort era ridicat pe o tejghea de către ciocli), CalGrB, 63. — Pare a fi același cu *tisȚeăfe*. — Cf. gr. *διεγγρα* (Hris, 329).

TISKIRÉ, sm., pl. *tiskîrâdz* și *tiskîrêdz*; **TISKIRÉE**, sf., pl. *tiskîrêl*, tescherea, «sauf-conduit; passeport», Dal, 208; Mih, 507. — 1°. *plîrêdâł-tă un tiskîrê* (trimite-le o tescherea, o notă, un bilet); 2°. *nu-ț dăm tiskîrêe* (nu-ți dăm pașaport), Fr, I, 125; PAnt, 175; BNA, III, 58 — v. *pasapôrte*. — < tc. *tezkerê* (357; 573) „billet; permis”.

TISLÍME, sf. (fără circulație morfologică) și adv., teslim, «adjudication, action de livrer», Dal, 208; Nic, 535; Mih, 507; *oile l'i li fečû tislime* (oile i le-am predat, i le-am încredințat); *omlu lă lu fečîm tislime* (omul li l-am predat). — < tc. **teslim** (369) „action de livrer”.

TISTÊ, sm., pl. *tistêdz*, testea, «paquet; douzaine», Nic, 535. — < tc. **testê** (573) „~”.

TISTIMÊLE, sf., Mih, 507 — v. *distimêle, testemêle*.

TIȘI, prep. și adv., exact, «juste; tout à fait»: 1°. *cî'nîă cûclu tiși ca om* (cîntă cucul exact ca om), PAnt, 54; 2°. *tiși atâmŭea 'șl-adăŭe amînte* (tocmai atunci lăși aduce aminte), PB, 421¹³. — V. *tiși, triși*.

TITI! «cri par lequel on fait écarter un chien», PLit, 86. V. *oșli!* — La francezi: „pour faire venir un chien à soi on l'appelle au moyen d'interjections: *tia, lia!*” (Roll, IV, 7).

TITILEĂCÎCĂ, sf., pl. *titileăcîke* «nigaude?»: *nevêsta... s' nu hibă ca 'nă titileăcîcă* (nevasta (mireasa)... să nu fie ca o prostănacă?), Al. 1903, 86. — < ?

TITÎZ, -ă, pl. *titîji, titîce*, avar, «avare», Mih, 507. Sinonime: *scîlnêlu, jinût* etc. — < tc. **titiz** (343) „caractère hargneux; bourru; bizarre”.

TITIZLÎ KE, sf., pl. *titizlî'ki*, avariție, «avarice», Mih, 507. Sinonime: *nikizlî'ke, scîln-șîurecă* etc. — < tc. **titizlik** (343) „caprice; morosité”.

TÎTLU, sn., pl. *tîtluri, titlu, 'titre*, Dal, 208; Nic, 535. — < τίτλος „~”.

TIVIKÊL, -êlă, pl. *tivikêl'i*, -êlă, naiv, «naïf; fou»: 1°. *lăl șlône, tivikêle* (măi voinice, naivule drag), PLit, 863; 1031; 2°. *si si nsoără ș' tivikêl'i* (să se însoare și nebunii), Lum, IV, 283. — Cf. și alb. *teveqël* „folle, pazzo”. — < tc. **tévekkêlî** (416) „naïf”.

TIZĂHE, sf., pl. *tiză'hi*, Nic, 533 — v. *tiŭjke, tîșgedŭe*, și gr. τεζιάχι „établi; banc”.

TÎZGĂ, sf., pl. *tîzge*, cingătoare de lînă, «ceinture de laines», CFr, 24. — V. *disgă* și alb. *tîzgê* „legaccio per calze”.

TÎBĂC, sn.: *om ŭe s' vinde... tr' un tîbăc* (om care se vinde... pentru un tabac), BNA, II, 82; *tîbăc nu-ŭ dau* (nici chiar un tabac nu-ți dau), PLit, 641. — V. *lăbăc*¹ și *lubbăc*.

TÎC! interj. qui imite le son d'une pendule ou d'une montre, ou le bruit d'un craquement: *tic! tic! l'i' fâŭed intmă* (*tic! tic!* îi făcea inima), PB, 323⁶; *triŭed cu inîma tic-tic* (treceau cu inima zvîcnind *tic-tic*), PB, 155²¹; *l'n'l, ŭlneă tic! s' fac* (îmi venea să fac *tic!*), să plesnesc), PB, 1034; *cît nu fečŭe tic!* (abia că nu a făcut *tic!*, că nu a plesnit), PB, 283²².

TÎC(I)NÊSCU, vb. IV, Dal, 204; PB, 711; 714; *l'i' tîcîni* (i-a trecut prin gînd), PB, 444; *l'i-tîcîni și-a l'ei* (i-a venit în gînd (i-a fulgerat în minte), și ei), PAnt, 166. — V. *tîcînescu* și *loc*¹.

TÎC(I)NÎRE, sf., Dal, 204. — v. *tîcînire*.

TÎC(I)NÎT, -lă, pl. *tîc(i)nîŭ, -le*, trecut prin gînd, «passé par l'esprit», Dal, 204.

TÎMBĂRE, sf., pl. *tîmbă'ri* — v. *tămbăre* —, CN, 87. — 1°. *s' n'l-ălăŭ tîmbărea ŭdă* (să-mi las tămbariul ud), Foti, 42; Cal. 1912, 68; PAnt, 260; 2°. *arcoărea... 'șl-spînzură' tîmbărea* (frigul... și-a atîrnat mantaua, s-a așezat teimeinic), PB, 46¹¹ — v. *tămbăre* 2°; 3°. *st-aspînzură tîmbărea lu alte lîmêri* (să atîrne mantaua (să se stabilească) în alte culcușuri), LP, 54; BNA, II, 120; 4°. *deăde tîmbărea dî păde* (a trînit mantaua la pămînt = s-a pregătit de luptă) — cf.: „Jeter un manteau à terre indiquait qu'on était prêt au combat” (*Mélusine*, III, 236); tc. „guleché soŭynmaq = être prêt à la lutte” (776). — Cf. alb. *tabarr* „tabarro”, gr. ταμπάρον și, fonetic, aci: *Sî'mbătă*. — < lat. ***tambarrum**.

TÎMBÎNĂ, sf., Dal, 206; CEI, 84 — v. *tî'mpînă*.

TÎMBÎRĂ (Ū), sm., pl. *tîmbîrădz*, tambură, «sorte de guitare plus petite que le tambour: tambour de basque — v. *dătré*», Dal, 206; Nic, 523; Mih, 495; PAnt, 493. — 1°. *băti tîmbîră'lu*, PLit, 151 — v. *tămbără' și tîmpîră'*; 2°. *la l-dîpăne tîmbîră'lu* (ian, lasă-o mai domol tambura), GrB, 2, 33; BNA, III, 80; 82; 84; 167; 3°. *s' vă fâŭiŭ tîmbîră'* (să vă faceți tam-

bură : *din cauza foamei, burla să cinle ca o tambură*), BațN, 14. — Pentru sensul «tambur de basque», cf. și PIm, II, 217. — < tc. *tanbours* (808) „sorte de guitare plus petite que le *tanbol*».

TÎMPINĂR, sm., pl. *tîmpinări*, toboșar, «celui qui bat du tambour», Dal, 206; Nic, 523; Mih, 495; PB, 714; *tîmpinării* l' sculă lóclu (cu pulernicele lovituri în tobe, toboșarii răscoleau pămîntul). — V. :

TÎMPINĂ, sf., pl. *tî'mpîn'le*, tobă mare, «tambour», Mih, 495; CEL, 84. — 1°. *cu tî'mpîn'le*, ca 'năodără (cu tobe ca odată, ca altădată), PAnt, 157; BNA, II, 2; 2°. *nu puteai niŃi cu tî'mpîn'le* s' l'i diŃelepŃi (nu puteai să-Ńi deŃepteŃi nici cu tobele), PB, 307²⁷; 3°. *căplu tî'mpînă* (capul tobă mî l-a făcut), PLit, 642; 4°. *s' feăŃe tî'mpînă* (s-a făcut tobă = a murit), PGr, 151 — v. *bărsie*, *tîndu* 3° etc. V. *tî'mbînă*. — < vsl. *topanŭ* „tympanum”.

TÎMPINICIŪ, sn., pl. *tîmpiniče*, tamburică, «petit tambour; ventre, panse — v. *pî'ntică*», Mih, 495.

TÎMPIRĂ, sm., Nic, 523; *acăŃără s' da tîmpără'lu di foame* (de foame, începură să bată tamburauă, să suferă de foame), PB, 274¹³ — v. *tîmbîră* 3° și *măŃă* 1°.

TÎMPLĂ, sf., pl. *tî'mple*, tîmplă, «tempe», Dal, 206; CȘc, 23. — Cf. și alb. *tëmbli* „templa”. — < ?

TÎNGĂR-MÎNGĂR, joc de cuvinte «en vain», Mih, 495; PB, 715; PGr, 152. Cf. *măgăr* etc. — Cf. *mîngîr* și tc. *t y n g h y r* (808) „imite le bruit sec et tumultueux des corps métalliques”.

TÎPIRIȘTE, sf., PLit, 702 — v. *tăpuri'ste*, *tîpór*.

TÎPIRIȚĂ, sf., pl. *tîpiri'ță*, Dal, 207 — v. *tîpiri'ste*.

TÎPÓR, sn., Dal, 207; PAnt, 493 — v. *tăpór*, *tupór*.

TÎPSIE, sf. : *maŃl tîpsia 'Ńl-alăsără* (numai tîpsia și-au lăsat), Fr, I, 88; PAnt, 186 — v. *tăpsie*.

TÎPUREĂŪĂ, sf., pl. *tîpurê*, lovitură de topor, «coup de cognée», Dal, 207; CAR, 278; *pri făglu acêstu căd-ără greăle tîpurê* (în făglu acesta au căzut grele lovituri de topor).

TÎPURIC, sn., pl. *tîpurice*, toporel, «petite cognée», Dal, 207.

TÎRCÓL, sn., pl. *tîrcóale*, tîrcol, «tour; cercle», PLit, 130; CEL, 84. V. *tîrcól*. — < sl. bg. *trŭkoll* — cf. bg. *tŭrkala* „cercle”.

TÎRCULÎȘCU (*mî*), vb. IV (*tîrculî*, -lî, -lîre), tîrcoli, «(se) tortillers», PLit, 9. V. *tăr-culêscu*, *turculêscu*. — Cf. vsl. *trŭkaljati* „volvere”. — < *tîrcól*.

TÎRCULIRE, sf., pl. *tîrculiri*, zvîrcolire, «action de (se) tortiller; convulsions», Dal, 207.

TÎRCULÎT, -tă, pl. *tîrculî*, -te, «tortillé», zvîrcolît.

TÎRDZI'Ū, adv.; **TÎRDZI'Ū**, -i'le, pl. *tîrdzi'l*, tîrziu, «tard — v. *tărdu*; attardé, qui a mis bas tard — v. *tîmpuriu*», Dal, 207; Nic, 525; CN, 125; PenB, III, 244. — 1°. *tîrdzi'Ū*, *cînd nsireădză* (tîrziu, cînd însereză), Fl, II, 1, 2; BNA, II, 68; 2°. *s' nu aŃlîngă acăsă-lă tîrdzi'Ū* (să nu ajungă tîrziu la casa lor), ArE, 23; 3°. *tîrdzi'Ū*, *pln' n'eddă-noapte* (tîrziu, plină la miez-de-noapte), RA, 98; BNA, II, 40; 4°. *ăgru tîrdzi'Ū* (țarină semănată tîrziu, tîrzie); 5°. *oăle tîrdzi'le* (oaie care a fătat tîrziu). — < lat. **tardivus*.

TÎRFÓL'Ū, sm., pl. ?, colonie, «eau-de-Cologne» (grămosteni). — < ?

TÎRHINĂ, sm., CFr, 108 («blé concassé») — v. *tîrhîndă*.

TÎRHINOĂNE, sf., pl. *tîrhînoăn'e*, plăcintă de trahana, «galette faite avec du *tîrhîndă* et des lardons à la poêle»: *plăd di tîrhî'nă' cu Ńigăridz* (plăcintă de trahana cu jumări), CFr, 108; BNA, III, xi — v. *plăd*. Corespunde plăcintei numită *plăd di grîn frî'mlu*.

TÎRIMĂ, sm., pl. *tîrimădz*, icre amestecate, «oeufs de poisson salés», Dal, 207. — < *ταραμύζ* „~”.

TÎRIȘTE, sf., Dal, 207 — v. *tări'ste*, *tărăște*, *turăște*, *turăște*.

TÎRÎT, -lă, pl. *tîrî't*, -le, tîrît, «trainé; foulé; altéré», GrS, II, 400; *lărbă tîrî'tă*, Fl, I, 1, 3; PANT, 344; *livădea eră tîrî'tă* (livada era călcată), Fl, II, 4, 8. — < ?

TÎRKĖSCU, vb. IV (*tîrkîl*, -kîl, -kîre), a săpa adînc, «piocher profondément» (Breaza). V. sap. — < ?

TÎRLÎKE, sf., pl. *tîrlîkl*, tîrlîci, «chaussons pour la maison», Dal, 208. V. *tărlîke*. — < tc. *terlik* (365) „espèce de pantoufles sans talon”.

TÎRTILE, sf., pl., groază, «épouvante», Kats, I, 88. Sinonime: *lăhlăr*, *tartaculă* etc. — Cf.:

TÎR-TÎR! «interj. qui imite le bruit de la courante, de la foirade; exprime une crainte»: *tîr-tîr l'i-sî dăje* (*tîr-tîr* i se duce *șezutul* = nu are curaj, îi e teamă), PLit, 642 — v. *cur*¹ 8° și *arôv*. — V. *tartaculă*.

TÎRȚĂ, sf. pl., tărlîță, «son», Dal, 208; Nic, 524; Mih, 497; PScr, 251; PANT, 494; *gumă'lîle tîrî cin'tî lî-adră'm dî lî'rî'dă* (bulzurile pentru clinii le facem din tărlîțe). Sinonim: *grăndză*. — < vsl., bg. *trie(j)a* „furfur; son”.

TÎRVĂCIŪ, TÎRVĂȘŪ, sn., pl. *tîrvăče*, *tîrvăše* — v. *tăvărceac* — : *dă-n'tî tîrvășlu dî căvrămă'* (dă-mi burdușelul de tocană) (grămosteni). Sinonim: *vuryă'*. Cf. alb. *tōrbē* „borsa, sacco” < ? tc. *lorba* (814) „sac”, gr. *τορβάς, τρουβάς*.

TÎȘI, Dal, 203 — v. *tîșl*, *tîșl*.

TÎVĂ, sm., pl. *tîvădz*, tavă, «plateau à frire», Dal, 203; Nic, 520; *n'el friplu lu tîvă'* (miel fript în tavă); *un tîvă' dî gădăife* (o tavă de cadaif). V. *tăvă*, *tăvlă*. — < tc. *tava* (798) „poêle à frire”.

TOĂCĂ, sf. (pl. *toŭl*), toacă, «planche en bois ou demi-cercle en fer qui sert de cloche pour les églises; brune, tombée de la nuit», Dal, 208; Nic, 535; Mih, 507; PScr, 252 (onomatopeic); PIm, II, 179; PhOr, II, 737; (REW, 8767). — 1°. *la băseărîca dîn vâle băte toacă țed dî lémnu* (la biserica din vale sună toaca cea de lemn), LP, 77; PANT, 290; BNA, I, 46; 2°. *s' nu dăl pri toacă* (să nu bați toaca, să fii discret, să nu spui la toți); 3°. *aminăt...*, *că'tră la toacă* (tirziu..., pe la toacă, în amurg), Trib, I, 10-11, 15 — v. *murdăită*. — Cf. și alb. *tōkē* „piastrea di ferro o di legno che sta al posto della campana della chiesa”. — V. *loc*¹, *toca*, precum și descrierile din Belon 85 și Chard, I, 180.

TOĂFE, invar., ciudat, «amusant, joli; c'est étrange!» V. *tuăfe*. — Cf. și alb. *tuăf* „balordo, scemo”. — < tc. *touhuf* (350) „~”.

TOĂMNĂ, sf., pl. *tōmn't* (*toamnă* și *tōmnuri*), toamnă, «automne», Dal, 209; Nic, 535; Mih, 507; PB, 715; *vîn'e toamnă și cu plōlle* (a venit toamna și cu ploile), Bag, 133; PANT, 199; BNA, V, 36; *cașă dî toamnă* — v. *tumnărăscu*. — < lat. *autumna*, *autumnus* „automne”.

TOĂNĂ, vb. I unipers. «il tonne», Nic, 535 — v. *tună*.

TOĂPĂ, sf., pl. *toăpe* (nord) «bonbon», PenB, VII, 114. Sinonim: *zăhărtăre*. V. *tōpă*.

TOĂPSEC, -că, pl. *toăpsefi*, -te, toapsec, «venimeux», GrS, IV, 169; PIm, II, 4; *iărbă toăpsecă* (iarbă toapsecă, veninoasă). Sinonim: *fîrmîcôs*. — < lat. *toxieus*, *toxicum* „poison”.

TOĂRĂ¹, adv., îndată, «aussitôt», PB, 715 — v. *troără*. — < *lu*² *oără*.

TOĂRĂ², sf. (grămosteni) — v. *lor*.

TOĂRTIRE, sf., Mih, 507 — v. *turțare*.

TÔBLĂ, sf., pl. *tōble*, velință veche, «vieux tapis-couverture»: *tōblă țed vîlênză vêl'e* (*toblă* sau velință veche), CȘc, 10; 12. — < ?

TOC¹, vb. I (*tuăl*, -căt, -căre), toca, 1°. annoncer le service divin en frappant avec un maillet sur la *toacă*; 2°. hacher; 3°. passer par l'esprit, Dal, 210; Nic, 535; Mih, 508. — 1°: *la mînistîr toacă* (la mănăstire sună toaca); 2°: *cărnea u-aveâm tuălă* (carnea o tocasem); 3°: *ună d-zăuă țe sî-l'i toacă?* (Într-o zi ce să-i vie în gînd?), Lum, II, 356; BNA, III, 148 — v. *tieînescu*: *lu mînte ăllă l'i toacă* (în gînd îi trăznește altă idee), Lum, II, 244; BNA, III, 56.

— De reținut și omonimia din : *l'i-părú cã todeã todeã* (li păru cã sună toaca), ArE, 29. — Cf. REW, 8767.

TOC², sn., pl. *tócuri*, procent, «intêrêt», Dal, 209; Nic, 535; GEI, 210; *tóclu mî'cã cáplu*, PLit, 643 — v. cap 5°. — < τόχος „~”.

TOC³, sm., pl. ?, cocoloș, «lampon; boulette», PLit, 110. Sinonime : *suráfl*, *sloc*. — Cf. gr. τόχος „bouchon”, alb. *tok* „cumulo, ammasso”.

TÓCA I, invar., «choc des verres», Dal, 209; *tóca!*, *dáscale* (să trăiești, dascăle!), Cal, 1911, 176. V. *vîva!* — Cf. gr. τόχα „tope!”, tc. *loqa* (820) „choc des verres” și *ēlōca!* — < it. *toeco*.

TÓCĂZĂ, sf., pl. *tócă-ză*, casetă de muniții, «cassette à munitions», Mih, 507. — < ?

TOM, sn., pl. *tómuri*, volum, «volume, tome», Dal, 209; Nic, 535. — < τόμος „~”.

TÓMBU, **TÓMBUL** (artic. *tómbul*, *tómbulu*), sn., pl. *tómburi*, *tómbule*, bici, «espèce de fouet (fait de bandes de toile et employé dans des jeux d'enfants — v. PIm, I, 164)», Dal, 209; Nic, 536; PLit, 131; *va-l l'căă ș' to tómbulu lu mî'nă* (îl voi lua și eu biciul în mină, și mie îmi va veni apa la moară), PGr, 152. — < it. *tombolo*.

TOMBULĂR, sm., pl. *tombulări* «le joueur qui a dans ses mains le *tómbulu*», PLit, 132.

TON, sn. (pl. *tónuri*), ton, «accent», Dal, 209; Nic, 536; PScr, 252 — < τόνος „~”.

TÓNNA, adv. «toujours», Nic, 537 — v. *tónna*.

TOP, sn., pl. *tópuri*, cocoloș, «balle; pain de sucre; rouleau», Mih, 508; PB, 715; *tópurile bumbunează* (tunurile bubuie), Millio, 13; *s' adună nă căsă ntrecă... l' un top n'te* (să strîngă o casă întreagă... într-o minge mică), PB, 479³⁵. V. *vîlăre* și :

TÓPĂ, sf., pl. *tokl*, *tópe* și *toápe*, minge; obuz; testicul, «1°. balle; boule; corps rond; 2°. obus; canon — v. *canóne* 2°; 3°. épi de maïs — v. *cuécán*; 4°. pl. testicules — v. *col'tă*, *hărhândél'tă*, Dal, 209; Nic, 536; Mih, 508; PScr, 252; PLit, 140. — 1°: *sî-aveá acăfátă la gîoc cu tópile di neáă* (se apucase la joc cu bulgării de zăpadă), PLit, 800; PAnt, 89; 2°: *plăscăni... ca vî'ră tópă* (a plesnit... ca un obuz), PB, 323³⁴ — v. *gîulé*; *s' aspărgă hórle ntur'fêsti cu tópile* (să distrugă satele turcești cu tunurile), Cal, 1911, 144; *tra s' vâ bágă to! tru tópe* (ca să vă pună pe toți în tun), BNA, I, 104; *nu-ávď: dî-a dîp a tókilor bofi* (nu auzi deloc ale tunurilor voci), PAnt, 161; *tópa sî nă-adănă* (tunul să ne culeagă, tunul să ne ucidă), FI, II, 3, 4; *areá tópa* (a aruncat (a descărcat) tunul, a murit), PLit, 643 — v. *lî'mpînă* 4° etc.; 3°. *tópă di gărnișór* (știulete de porumb); 4°: *toápile!* (testiculele!) — v. *col'tă* 3°, *vas* 6°. — V. *tópcă*. — < tc. *top* (809) „boule; canon”.

TÓPCĂ, sf., pl. *tóпки* și *tóпки*, minge, «balle», Dal, 209; Mih, 508; PAnt, 494; PB, 715; *sî-ăgîlăcă cu tópea* (se joacă cu mingea). — Formă nordică — în aromâna sudică circulă *tópă*. — < bg. *topka* „~”.

TOPOĂRĂ, sf., PScr, 252 — v. *tăpoără*.

TÓPUR, sn., pl. *tópure*, tropot, «bruit de trot», Dal, 209. V. *aróput*, *tróput*. — < ?

TOPUZGÂNĂ, sf., pl. *topuzgâne*, măciucă, «massue; gourdin», „topuz de lemn” cu care colindătorii bat în uși (Șez, VIII, 177). Se pronunță mai mult ca *tupuzgână*. V. *fupuzgână*, *stupagână* și sinonimele *clumágă*, *șópcă* etc. — < lc. *topouz* (811) „massue” + *ghany* (877) „plein, -e”.

TOR, sn., pl. *toáre* și *tóruři*, urmă, «tracce», Nic, 395; GEI, 210. — 1°. *am călcătă după tine tor di tor* (am călcat după tine urmă după urmă), PAnt, 276; Bair, 118; 2°. *vălpea... cu elórlu lu-adără tórlu ș' cu coáda lu-aspărd'e* (vulpea... o face urma cu piciorul și o strică cu coada), PGr, 162; 3°. *tórlu*, *tórlu*, *lu-ăgîlămse* (urma, urma, l-a ajuns), PB, 122²⁷. — V. *toără* și sinonimele *trágă*, *ărmă*. — < τορός „~”.

TÓRA, adv., acum, «maintenant», Dal, 209; Mih, 508; PScr, 252; GEI, 210. — 1°. *tóclu lul tóra dîșel'ide* (acum tot pămîntul înflorește), PLit, 986; PAnt, 48; 2°. *tóra*, *tine nu*

mi nvedîă (acum, nu mă învăța tu), Fr, I, 69; PAnt, 180; BNA, III, 48; 3°. *nu căflu altă răgă lora di lora* (pentru moment, nu cer altă simbrile), PB, 212²². V. *torea* și sinonimul *amă*. — < τώρξ „~”, τώρξα (Boga, I, 408).

TÓRCU (*mi*), vb. III și II (*tórșu, tórșu, toârțre și turțdre*), toarce, «tordre; filer; arranger, ourdir, machiner», Dal, 212; Nic, 536; Mih, 508; PScr, 252. — 1°. *toârțe cu fărca* (toarce cu furca), Lum, II, 187; PAnt, 191; 2°. *s' toardcă... uslură* (să toarcă... urzeală), LP, 12; PAnt, 243; BNA, II, 112 — cf. PIm, I, 146—151; II, 202—204; 3°. *mul'érile tórcu i cu fărca i cu éterikea* (femeile torc sau cu furca sau cu rodanul); 4°. *li'na aéstă nu s' toârțe* (lina asta nu se toarce); 5°. *mîrle... acăjără s' l'i-u toardcă dzûla a n'iclu pri hîrlu afél lăllu* (ursitoarele... începură să i-o toarcă (să i-o menească) ziua copilașului pe firul cel negru), PB, 371⁷; 6°. *aestu fe lă toârțe?* (acesta ce le pregătește? ce le pune la cale?), PB, 184²⁵; 7°. *nu șteă, còrbul, fi l'i-u toârse* (nu știa, bietul, ce i-a pregătit), BaP, 8; 8°. *l'i-u toârse* (l-a lucrat în foi de viță), PGr, 152. — < lat. *torquere* „tordre”.

TÓREA, adv., PLit, 809. — 1°. *mîntea di tóra si-u aveâm deanedvra* (mîntea de acum să o fi avut adineauri), PLit, 544; 2°. *tóra vrea s' hîbă mărîtădre* (acum era să fie în etate de a fi măritată), PB, 333³⁴. — V. *tóra* — pentru gr. τώρξα cf. *apodla, aelôla* etc.

TÓRNIC, -că, pl. *tórni/i*, -fe, PenB, III, 243; GrS, I, 331 — v. *andòrníc*. — < vsl. *tori-nikŭ* „cursor”.

TÓRNU (*mi*), vb. I (*turnăi, -năi, -năre*), turna, 1°. *tourner, retourner, revenir*; 2°. *revenir à la santé, se remettre*; 3°. *rebrousser chemin*; 4°. *restituer*; 5°. *répondre*; 6°. *charger de*; 7°. *convertir*; 8°. *incliner, chavirer, renverser*, Dal, 211; Nic, 536; Mih, 508; PScr, 253 — v. *tórru*; RH, II, 189. — 1°. *toárnă-n'i apă s' mi laŭ* (toarnă-mi apă să mă spăl); *turnăi-vă cu fâja nsus* (întoarceți-vă cu fața în sus); *nu hiŭ aču s' fi tórru păpăile* (nu sînt vrednic să-ți întorc ghetetele), PLit, 610: *cînd cineva venea într-o casă, înainte de a intra în cameră, își lăsa încălțămîntea din picioare lîngă ușă; cineva din cei ai casei avea grijă să întoarcă încălțămîntea cu virful în direcția ieșirii din cameră* — v. *păpăia; il turnă' lingoărea* (l-a întors boala, i-a revenit boala), Lum, II, 301; 2°. *mi turnăi tru fâjă* (m-am schimbat la față în bine, am recăpătat culoarea sănătății), Lum, II, 301 — v. *nsinédză, scol* 3°; 3°. *prumuvedra, cînd s' vă turnăi* (primăvara, cînd vă veți întoarce), PLit, 938; PAnt, 35 — cf. dr. „Mihai-vodă... să înturnă în Moldova” (ITR, 78); *toárnă-te, lal tâte bûne* (întoarce-te, drag tată bun), PLit, 977; PAnt, 48; *turnîndalul-se aestu di la avinăre* (întorcîndu-se acesta de la vinătoare), PB, 180²⁸; PAnt, 98; 4°. *li' lu toárnă al Còla* (i-l restituie lui Nicolae), PB, 25²⁶; *cl'ndu va nă turnăi bórgea?* (cînd ne veți restitui datoria?), 5°. *e, e!* — *l'i-u toárnă' přestlu* (e, e! — i-o întoarce vorba (îi răspunde) preotul), PB, 100²⁹; *vălea n'l-turnă grăllu* (valea îmi întorcea graiul, îmi răspundea pe cale de ecou), Lum, IV, 9; PAnt, 199; BNA, V, 37; *l'i-u toárnă Năsta* (îi răspunde Nasta), PAnt, 307; 6°. *s' turnă' di grătŭ* (s-a întors (nu s-a ținut) de cuvînt), Lum, II, 301; 7°. *nu l'i turnără mîntea* (nu i-au întors gîndul, nu l-au convertit), PAnt, 312; *s' l'i tórni' mîntea* (să-l convertești), PB, 120²³; *s' turnără Tărți* (s-au convertit în musulmani, s-au turcit); 8°. *măla toárnă* (catrui răstoarnă: una din cele două poveri încărcate pe catre se lasă mai jos și stă să răstoarne samarul cu întreaga lui încărcătură). — cf. *Introduce re*, p. 52. — Cf. gr. γυρίζω, alb.kêhénj, bg. vărta, tc. tchêvirmek. — < lat. *torrare* „tourner”.

TÓRRU (TÓR), vb. I, Mih, 508; PScr, 253 (*tórru*) — v. *tórru*.

TÓRSU, *toársă*, pl. *tórși, toârse*, tors, «tordu, filés», Nic, 536. V. *tórcu*.

TÓRTU, sn., pl. *tórturi*, tort, «laine filées», Dal, 209; Nic, 536; Fr, II, 277; 278; Pim, II, 202; *deăpînă tórtu* (deapănă tort), Trib, I, 6—7, 9; *ma arôșŭ di sl'ndze-l aîblu-l'i tort* (dar roșu de singe e albu-i tort), PAnt, 159. — < lat. *tortum* < *torqueo* „tordre”.

TOT¹, sm., pl. *tótean'i*, bunic, «vieux; vieillard; grand-père», Dun, II, 26; PETim, 18. — 1°. *cu măma s' cu tóllu, tála a li māmă* (cu mama și cu bunicul, tatăl mamei), Lum, II, 349;

BNB, IV, 98; 2°. *dîpuse-anârga lóllu, aúşu dil vedel'ea bână* (coborî încet bunicul, bătrîn din vechea pătră), GrB, 10, 216; PANT, 214; BNB, IV, 56. Sinonime: *moşu, pap* etc. — < alb. *toto* „pătre; prete greco”.

TOT², adv.; **TOT²**, *lotă, lotă, pl. lot, toate*, «tout, continuellement; tout», Dal, 209; Nic, 537; Mih, 516; PSCR, 253. — 1°. *lot aşi 'şî-dzîfă lu mînte* (tot (mereu) aşa îşi zicea în gînd), Velo, 9; PANT, 319; BNB, V, 96; 2°. *avea dînucădă cîne dî-cu-lot* (se înnoptase bine de tot), PB, 69¹²; 3°. *l'i scoasîră ôcl'il'i dî-cu-lotălu* (i-au scos ochii de tot, complet), PB, 184¹⁷; 4°. *lot şî toată yîn căvălă* (toţi şi toate vin călare), PANT, 297; BNB, I, 124; 5°. *dă-lă a tullôr* (dă-le tuturor). — V. *tul*. — < lat. *totus* „tout, entier”.

TÔTÂNĂ, TÔTNA, TÔTUNA, adv., *totdeauna, «tousjours, sans cesse»*, Dal, 209; Nic, 537. — 1°. *fudzîră lî tótână* (plecară pentru totdeauna), BNOI, 2; BNB, IV, 81; 2°. *că noapte-t tótână* (că e totdeauna noapte), PB, 88¹; 3°. *ôcl'il'i tră tótână ncl'isêşl* (ai închis ochii pentru totdeauna), PLit, 986; PANT, 48; 4°. *întră cum şî şîl dî tótână* (între cum îţi ştii de totdeauna) PB, 250⁸; 5°. *s' nu-agărsêşl si scrîl tótână* (să nu uiţi să scrii mereu), PLit, 882; PANT, 45; 6°. *vearsă-âşl tótână* (varsă aşa mereu), GrB, 216; 215 — forma *lotână* (cu accentul pe *â*) e influenţată de *dîpriună*. — V. *deună, tul-a-una* şi sinonimele *dăima, pândă* etc. — Cf. şi dr. *lotână* la Nec¹, 336. — < *lot² + ună*.

TÔZE, sf., pl. ?, *tos*, «(sucre) broyé; poudres». — < tc. *toz* (413) „toute chose broyée; poudre”.

TPRIŬ, «cri adressé à un cheval pour le faire marcher, ou pour l'arrêter». — Cf. şi mgl. *tpri*! folosit „pentru oi” (PMegR, II, 123).

TRA, conj., ca, «afin de, pour que», PSCR, 253. — 1°. *duse tra sî-l vedă* (se duse ca să-l vadă), PB, 52⁹; 2°. *tra s' putem s' u aridem* (ca să putem să o înşelăm), PB, 102³; 3°. *nu ma pută tra s' arăvâ* (nu mai putu ca să rabde), PB, 192¹; 4°. *tra s' da scumpa-a lul aveare* (ca să dea scumpa lui avere), LP, 106; PANT, 271. — După acest *tra* (sau *ta², te²*) urmează totdeauna conj. *si* (sau *să, s'*) — cf., tot sintactic, şi gr. *ὅτι* *vă*, alb. *do lë*. — Sinonim: ca 4°: *vin'e tra si nveajă cărte = vine ca să-nveje cărte*. — V. *trî*.

TRAC !, PB, 716 — v. *lac !* şi :

TRĂCA !: *arăzbollu asună dîpriună... trăca ! trăca !* (războiul de ţesut suna mereu... : *trăca ! trăca !*), GrB, 223; PANT, 227; BNB, IV, 144. — E şi forma *trăca-trăca* — cf. şi gr. *τρακατρούχα* — Interjecţie onomatopeică — v. *lac !* şi :

TRĂCĂ, sf., pl. *trăfl*, talangă, «1°. sonnaile attachée au cou d'un cheval — v. *clăcan*; 2°. ivre mort — v. *hrup* 3°», Dal, 209. — 1°. *sî-avdzî' ună trăcă* (se auzi o talangă), FI, I, 1, 2; PANT, 342; *astupă'm tră'fle* (am astupat (am infundat (cu iarbă) talăngile, clopotele ca să nu sune), FI, II, 6, 4; 2°. *s' feăfe trăcă* (s-a îmbătat tun). — *Trăca* e mai mică decît un clopot, e negricioasă şi are formă patrulateră, cu sunet sec. — Cf. bg. *trakamă* „claquer” şi *trakačla* „sonnaile”.

TRĂDZIRE, sf., Dal, 209; Mih, 508; PB, 717 — v. *trădz-eare*.

TRAF, sn., pl. *trăfurl*, răzor, «espace non labouré qui sépare deux champs ou deux vignes», Dal, 209; Nic, 541. — < *τράφα* „fossé; tranchée”.

TRAG (mi), vb. III şi II (*trăpsu, trăptu, trădzire* şi *trădz-eare*), trage, «1°. tirer; 2°. souffler; 3°. mener; 4°. s'en aller, marcher; 5°. souffrir, endurer; 6°. renoncer; 7°. étendre; 8°. sérancer, carder; 9°. décharger; 10°. fumer; 11°. retirer; 12°. s'en faire accroire», Dal, 209; Nic, 540; Mih, 509; PSCR, 253. — 1°. *trădzî un, trădzî alăntu* (trage unul, trage celălalt), PB, 323³; *trag cōrlu dōl'i-l'i hîl'i* (trag capul horei cel doi fii ai lui), PANT, 304; BNB, I, 136; *dūpă fe tuş trăpsîră cōrlu* (după ce toţi au jucat în capul horei), PB, 34¹⁹; *trădzî trî mōârte* (trage a moarte), PLit, 772; *trădz-e lu zîyă* (trage la cîntar, atîrnă greu); 2°. *vîntul cînd vaî trăgă* (cînd va trage (va sufla) vîntul), PANT, 147; 3°. *trăpsîră 'nă bână ca dî amîrădz* (au dus

o viață ca de împărați), PB, 78⁹⁸; 4°: *biu ună apă arăte și trapse* (bău o apă rece și porni), PB, 229¹⁷; *el trapse nelo di-amare* (el a plecat dincolo de mare), LP, 166; PAnt, 239; BNA, II, 116; *trăpsi călea* (porni la drum), PB, 113⁷; *și-trăpsiră călea* (și-au văzut de drum), PB, 49¹⁸; *hai, trădze, fudzi* (hai, pornește, pleacă), BNA, II, 94; *va s' trădziim căle mi'ne* (mline vom avea drum de parcurs), Lum, II, 337; PAnt, 213; BNA, IV, 50; az, *tută d-zuă trăpsim căle* (azi toată ziua am umblat), GrB, 91 — în dacoromână: „au tras spre Moldova” (Ur, 85; Ureche, 93) etc.; 5°: *trapse nipute dre* (a suferit boală); BNA, II, 8; *lumea trădzi di apă* (lumea suferă de lipsă de apă), PB, 49²⁹; *n'i-trăpsu mare furlună* (mi-am suferit mare furtună), W, II, 90; *trăpsim multe lălefi* (am îndurat multe nenorociri); *trăpsu nitrăptile* (am suferit cele netrase, am suferit mult), PGr, 152 — v. și *Armă'n* 7°; 6°: *trapse mi'nă* (a renunțat), PB, 96¹²; PGr, 103; *bittsește, trădze mi'nă* (termină, se retrage), Fr, I, 88; BNA, III, 68 și p. xiv; *trădze mi'nă di Mureduă* (renunță la Moreea), Ob, 173; PAnt, 56 — v. *mi'nă* 13°; 7°: *funea s' trădze* (funia se întinde); *cil trădze amărea* (cît (plină) unze se întinde marea), PLit, 81; *cil trădzi fr'ndza s' arina* (cît ține frunza și nisipul, cîtă frunză și nisip), PB, 98²; 8°: *li'na s' trădzi lu scămnu tra si si-adără căire* (lîna se trage în scaunul cu pieptenuși ca să se facă caiere) — cf. PIm, I, 145 și I, 65; 9°: *trăpsu tufekia* (am descărcat arma, pușca); 10°: *nu s' trădze fiyară pit sucă'ki* (nu se fumează pe străzi), Al, 1903, 35; *lu-aflăi lu trădzea fiyară* (l-am găsit unde fuma) — v. *bedă* 1°; 11°: *apa s' trapse* (apa s-a retras); *trădzi-vă năpōi* (retrageți-vă înapoi) — v. *năpuescu*; 12°: *li trădze grodse, li trădzi mări* (își dă aere de om mare, se crede grozav) — v. *gros* 3° și *fum* 5°. — Pentru sensul 4°, cf. mgl. „trag drumu” (CapM, III, 298) și „trasi calea” (CapM, II, 117, v. 1) — Cf. gr. τραβῶ, alb. (tër)heq, bg. teglja, tc. tchekmek. — < lat. *tragere, trahere* „tîrî, trîner”.

TRĂGĂ, sf. (pl. *trădzi*), urmă, 1°. trace, vestige — v. *tor, urmă*; 2°. bord (d'une règle); fourchette de volaille, gageure — v. *lădeș*, Dal, 209; Mih, 508; CEL, 84. — 1°: *nu l' o ded dăpă trăgă* (nu le-am dat-o după urmă), Cod, 44 b²⁶; *vir' urmă i trăgă* (vreo urmă sau vestigi), Al, 1903, 32; *căftă, asudă, tot alăgă, năcă pot si-l'i da di trăgă* (caută, asudă, mereu umblă, nu cumva pot să-i dea de urmă), Lum, III, 11; BNA, III, 14. — Cf. bg. *traga*, „trace, vestige, piste”, alb. *tragë* „traccia, pesta”.

TRĂGĂN, sn., pl. *trăgăne*, umflătură la gît, «enflure au cou» (grămosteni). — V. *șută* etc. și dr. *tragăn*, «étranguillon”.

TRĂHTĂ?, sf., pl. *trăhle, tră'hîi*, putregai, «bois pourri»; *trăhta scintil'edăză noăplea* (lemnul putred scînteiază noaptea), Mih, 509. — V. *tr'i'hî* și sinonimele *putrid-i'n'tu*, *smac* etc.

TRĂMĂ, sf., pl. *trăn'i*, tramă, «trame», Dal, 209; Nic, 540; *toarfe la trâmă* (toarce la tramă), LP, 11; PAnt, 241; BNA, II, 110; *ne trâmă, ne ustură nu si-aleddze* (nici băteală, nici urzeală nu se alege), PGr, 152. V. *urd-ălură*. — < lat. *trama* „chalne, trame, tissu”.

TRĂMBĂ, TRĂMPĂ, sf., pl. *trăn'gi, trăn'ki*, trampă, «échange, troc», Dal, 209; Nic, 540; Mih, 509; PAnt, 494; *fățem trămbă?* (facem schimb?), PB, 93⁸; *apōia s' fâte trămpă* (apoi se face schimb), Al, 1903, 75. — Cf. gr. τραμπα, alb. *trămbë*, bg. *trampa*, tc. *trampa*.

TRĂMUR (*mi*), vb. I: *di tine trămură mănșăl'i și dzénile* (de tine tremură munții și dealurile), Cod, 11²; *c' alihea va si s' trămură s' va plă'ngă* (că în adevăr o să se cutremure și o să plîngă), Cod, 45 b¹⁸. — V. *treămbur*², *trémur*².

TRANDABŌTAN, sm., pl. ?, o floare, «une fleur quelconque», Nic, 540 (τριανταβότανον); W, II, 44.

TRANDĂFIL, sm., pl. *trandăfil'i*, trandafir, «rosiers», Dal, 209; Nic, 540; Mih, 509; PScr, 253; GEI, 211; PLit, 5. V. *trandăflu*. — < τριαντάφυλλον „rose”.

TRANDĂF(OLĂ), sf., pl. *trandăf(ile)*, trandafir, «rose», Dal, 209; Mih, 509; *trandăfilă io vrăd-ț pitrec* (eu ți-ăș fi trimis trandafir), RMac, II, 33, 5; PAnt, 45; *l'i si urixi 'nă trandăflă* (i s-a făcut dor de un trandafir), PB, 91³. V. *trandăfil'edă*. — < τριαντάφυλλον „rose”.

TRANDAFILÎŪ, -le, pl. *trandafilîlî*, trandafiriu, «rosé»: *trandafilîa-î fâfâ* (trandafiria-ți fafă), RP, 1, 5; BNA, I, 62.

TRANDAFIL'EĂT, -lă, pl. *trandafil'eăf*, -le, PLit, 235 — v. *trandafilîlî*.

TRANDAFIL'EĂŪĂ, sf., pl. *trandafil'el*, trandafir, «rose», Dal, 209; Nic, 541; GEI, 211. — < τριανταφυλλιά „rosier”.

TRANDAFIL'ĖŪ, sm., pl. *trandafil'el*, trandafir, «rosiers», Dal, 209.

TRANDAFÎR, sm., pl. *trandafirî*, PB, 717; PLit, 5; *ăpă di trandafir* (curat la suflet), PLit, 643 — v. *clălsu*, *liturhie*. — V.:

TRANDĂFLĂ, sf., PAnt, 494 — v. *trandăfilă*.

TRANDAFILÎȘŪ, -șe, pl. *trandafilîși*, -șe, trandafiriu, «couleur rose». V. *trandafilîlî*, sinonimul *pembé* și *purluca*Ŭșŭ (pentru -ișŭ).

TRANDAFIL'EĂŪĂ, sf., pl. *trandafil'el* «rose; rosier», BNA, I, 40. V. *trandafil'eăŭă* și *rŭjă*.

TRAP, sn., pl. *trăpurt*, văgăună, «vallon creux», Dal, 209; Nic, 541; Mih, 509; PScr, 253 și 139 (eronat: *doi trăpuri*, pl. n., în loc de *douăŭă trăpuri*); PAnt, 494; CEI, 84. — 1°. *trap ahundós* (vale (văgăună) adîncă), PB, 166¹⁴; 2°. *lu-arsări trăplu* (l-a sărit șanțul; a trecut peste obstacol), PGr, 152. — Cf. gr. τάρφος „fossé” și alb. *trap* „fossa profunda”. — < vsI., bg. *trapŭ* „fovea; fosse, creux”.

TRĂPEZĂ, sf., pl. *trăpeze*, masă; bancă, «table — v. *meăsă*; autel — v. *vimă*; banque — v. *băncă*», GEI, 211. — < τράπεζα „~”.

TRĂPTU, -tă, pl. *trăptî*, -le, tras, «tiré, trainé; peint; parti; porté, utilisé; souffert», Dal, 209; Nic, 541. — 1°. *si lu-adăŭl di fîrnu trapt* (să-l aduci tras de friu), PAnt, 129; 2°. *cu brî'nlu trăptu a:varna* (cu briul tras tîrîș); 3°. *cu dzedna trăptă* (cu sprinceana trasă), Fl, II, 1, 9; PAnt, 349; 4°. *cu nă'rili trăpti* (cu nasul regulat, frumos), PB, 36°; 5°. *tătăl nînga nîfăptu, hîllu la Dumnid:ă'ă trăptu* — fâmlu și fœclu (tatăl încă nenăscut, fiul plecat la Dumnezeu — fumul și focul), PLit, 373; PAnt, 11; 6°. *ună doăgă trăptă, tukită* (o velință utilizată, topită), Fl, I, 1, 13; 7°. *mâlte, mâlte-Armă'n'li-i-aă trăptă* (multe, multe au suferit aromânii), Velo, 65; BNA, V, 95. — V. *trag*.

TRĂSTIR, **TRĂSTU**, sn., pl. *trăstire, trăste*, Nic, 541; Mih, 510; PB, 717; «șl-lo trăstul dinanŭmîrea (și-a luat traista pe umăr), Lum, II, 154 — v. *lăstru, trăștu*, gr. τράστος, τράστρον («ΑρΓλ, 91; Κρυς, II, 43), τάστρον (Boga, I, 382) și alb. *trăstë, trăjstë* „borsa”.

TRAT, sn., pl. *trăturî*, trată, «traite, lettre de change; délais», Nic, 541; *va vă da trat trî mănî* (vă va da păsuire pentru munți), Trib, II, 9—12, 25 — v. *muvlête* etc. — < it. *tratto*.

TRĂZE? sf., pl. *tră:zurî*, dŭngă?, «raie, stric?»: *rôbă... cu tră:zurî albe* (robă... cu dungii albe), Lum, V, 11—12, 55. — V. *trăgă*.

TRĂ, prep., pentru, «pour; à; dans», Mih, 508; PScr, 253. — 1°. *că va s' u-ăl tră éta tŭlă* (pentru că vei avea-o pentru toată viața), PLit, 932; PAnt, 20; 2°. *aă-l tră bănă* (aici e de trai), PB, 179²⁰; PAnt, 96; 3°. *tră lôtna el durn'i* (el a dormit pentru totdeauna), PAnt, 169; 4°. *ȳn dușmă'n'li tră călcăre* (dușmanii vin pentru prădare), BNA, I, 106; 5°. *ardeă mărăŭl'i tră 'nă feătă* (bieții ardeau pentru (doreau mult să aibă) o fată), PB, 119⁵ — v. *ărdă* 3°; 6°. *tră puŭl'nă oără ișl feătă* (pentru (după) puțin timp a ieșit fata), PB, 86²³; 7°. *lo tră năinte* (a luat pentru înainte = începu să se întrezeze), PLit, 225; 8°. *tră ȳe pl'i nd:i?* (de ce plîngi?), PB, 3¹⁵; 9°. *lămea lu șleă tră tișlupendar*, PB, 93¹⁸ — v. *tișlupendar*; 10°. *vă spuneămă mlne că tră puŭl'n kirô va s' ȳină Hriștôlu* (eu vă spuneam că în (peste) puțin timp va veni Hristos), Cod, 87¹⁸; 11°. *tră mul' an'li* (Întru (la) mulți ani!), LP, 29; BNA, II, 102; 12°. *nkisi tră Bucureștl* (porni spre București). — V. *tri*, *tri și li*¹. — < lat. *intra* „(en) dedans de, à l'intérieur”.

TRĂDZEĂRE, sf., pl. *trădzéri*, tragere, «action de tirer, de carder etc. — v. *tragi*», Nic, 541; Mih, 508; PB, 717; *aședle țe sunt la trădzedre* (cele ce sînt la tras, la pieptănatul lnei), LP, 12; Pant, 244; BNA, II, 114.

TRĂFÎL'ÎŪ, sn., pl. *trăfîl'e*, trifoi, «trêfle, luzerne», GEI, 210. V. *trîfîl'îŭ*. — < τριφύλλι „~”.

TRĂGĂNÓS, -*noăsă* — v. *trăyănös*; **TRĂGĂNÓS**, adv.: *agălea, agălea ș' trăgănös* (încet, încet și trăgănat), BNA, I, 48.

TRĂPĂCÎCĂ, sf., Dal, 210 — v. *tăyărăcieă*.

TRĂPĂNÓS, -*noăsă*, pl. *trăyănöși*, -*noăse*, limpede, «clair, (voix) claire», GEI, 211; *kîpre... cum asună trăyănöșe* (clopote... cum sună limpezi), Trib, I, 8—9, 5.—Ca adverb, v. *trăgănös*. — Cf. gr. τραχανός „croquant”.

TRĂMÊDZŪ, vb. I, a pune *trămă* — v. *trimêdzŭ*.

TRĂMURĂRE, sf.: *trămurărea a dînjălor* (tremuratul dinților), Cod, 13² — v. *trimurăre*, *trămur* și sinonimul *sêtrêcieă*.

TRĂNČI, sn. pl., hemoroizi, trînji, «hémorroïdes» (Beăla). Sinonim: *suhă'dz*. — < bg. *трѣдъ* „~”.

TRĂPÎC, sn., pl. *trăpîțe*: *l'i-adûsîră nîngă trăpîc* (i-au adus lîngă mica vâlcea-văgăună), Trib, II, 7—8, 25 — v. *trap*, *trăpuličŭ*.

TRĂPÓΔ, sm., pl. *trăpódz*: — cred că e același cu *lătrăpód*.

TRĂPULÎCÎŪ, sn.; **TRĂPULÎȚĂ**, sf., pl. *trăpulițe*, *trăpuliță*, mică vâlcea găunoasă, «petit vallon creux», Dal, 210; Ob, 26 («ruisseau»). — < *trap*.

TRĂSĂR, vb. IV (*trăsărit*, -*rit*, -*rire*), tresări, «tressaillir»: *trăsărără izvoărlle* (au tresărit izvoarele), Velo, 22; BNA, V, 69 (*izvoărlle*). V. *andrisăr*, *astrisăr*. — < lat. *trans-salire*.

TRĂSTÎC, sn., PB, 717 — v. *tăstic*.

TRĂȘI, prep., PB, 717; *trăși ca vî'ră lûnă* (exact ca *oreo* lună), Lum, III, 69; Pant, 31 — v. *trîși*.

TRĂT, prep.: *mași trăt lûme nu eară* (numai de *leșit* (de *apărut*) în lume nu era), PB, 45⁴ — v. *trîl*.

TRĂXÊSCU, vb. IV (*trăxîl*, -*xîl*, -*xîre*), petrece, întîmpla, «courir, arriver, se passer», PETim, 18; *s' vedăă țe trăxêște* (să vadă ce se petrece), PenB, V, 48. — V. *cur*² 3°. — < τρέχω „~”.

TREĂ¹, conj., PB, 717 — v. *teă¹*, *tra*.

TREĂ², num. ord. f: *a treă seără* (a treia seară, «le troisième soir»), PB, 199²¹; *a treăa soăfă* (a treia păreche, potrivă), PB, 200²⁰ — v. *treáz*.

TREĂCĂ, sf., fără pl., trecere, «action de passer; cours; vogue; harmonie; vie», Dal, 209. — 1°. *după treăca a trêllor dzi'le* (după trecerea celor trei zile), PB, 170²⁰; 2°. *nu aŭ treacă lōra n lûme* (acum nu au trecere (curs) în lume), Baț, 14; 3°. *e, ti treacă fu și-aeslă* (e, și asta a fost de petrecut, a fost să se întîmple), BațP, 11; 4°. *arăfîl'i aveă mare treacă* (crotorii aveau mare căutare); 5°. *lu-i treacă ș' mînte, toăte s' duc tri nînte* (unde-i armonie și mînte (înțelegere), toate merg satisfăcător, în plin), Al. 1903, 51; 6°. *s' al în căsă bûnă treacă* (în căsă să ai conviețuire bună), BațP, 57; 7°. *treăca l'i-era bûnă* (conviețuirea li era bună), Fr, II, 222; 8°. *fe treacă fălŭ cu soăcra* (ce fel de trai are cu soacra), PB, 302¹⁶; 9°. *în căsă... nu aveă treacă bûnă* (în căsă... nu aveau trai bun), Lum, IV, 131; 10°. *treăca din căsă... nu si-aspăne dî lăle ș' dî cōrbă* (conviețuirea din căsă... nu se poate descrie cîl de neagră și cîl de nenorocită era), PB, 191²⁶; 11°. *nu are treacă cu bărbăt'-su* (nu are conviețuire bună cu bărbatul său, e în dezacord); 12°. *aveă nsîmndlă ôrlle a treacăl'el a lûl* (însemnase orele trecerii lui), Fl, II, 5, 6. — V. **treăfîlă*, *trec¹* și *făcă¹*, *trăgă* etc.

TREĂCĂT, sm., pl.?, vindecare, «remède; guérison»: *un dor țe treacăl nu-ăre* (un dor ce nu are vindecare), Pant, 157; BNA, II, 4. V. *întreăfîlă*, sinonimul *vîndicăre* și dr. *treacăl*.

TREĂM, sn., pl. *treămc*, *tream*, «appentis, remise», GrS, II, 400. — 1°. *ningă ubór aveá un treám lăngu, fînăt pri nişte sturî di lămnu* (lingă curte era un tream (şopron) lung, susţinut de nişte stâlpi de lemn), GrB, 2, 25; BNA, IV, 121; 2°. *'nă vradă si-ăde n treám* (în tream se aude un zgomot), Lum, II, 200; 3°. *l'i-aştiptă' în treám* (i-a aşteptat în şopron), Fl, I, 2, 3. — Cf. şi alb. *trem* „vestibolo”. — < vsl., bg. *trēmū* „turris; appentis” (< *тѣпловъ* „toit; demeure”).

TREĂMBUR¹, sm., fără pl., tremur, «frémissement, tremblement», Mih, 510. V. *cutreămbur²*, *trēmūr¹* şi alb. *tē trēmūrē* „spavento”. — < lat. *tremulus* „le tremble”.

TREĂMBUR², **TREĂMUR**, vb. I (*trim(b)ură*, -*răt*, -*răre*), tremura, «trembler; frémir», Dal, 210; Nic, 542; Mih, 510; PScr, 253; Fr, II, 215; 217; 245; CAr, 240; PFon, § 42. — 1°. — *acăđă s' treămbură lăclu* (incepu să se cutremure pământul), PB, 17³⁸ — v. loc 4°; 2°. *trimbură ca vărğa* (tremura ca vărğa), PB, 350²³; 3°. *pl'ndze s' treămbură ca pul'it* (plinge şi tremură ca o păsărică), PAnt, 303; BNA, I, 132; 4°. *acăđă s' treămură di frică* (incepu să tremure de frică), PB, 158²³; 5°. *al Gardănt il'i trimură bădzăle* (lui Gardani-li tremurau buzele), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 142. — V. *trămur*, *trimbur*, *cutreămbur*, dr. *trémur* (DR, IX, 407; PLR, II, 315), şi alb. *trēmbe* „aver paura”. — < lat. **tremulare*.

TREĂŢIRE, sf., pl. *treăţiri*, trecere, «action de passer; vogue — v. *treacă*», Dal, 209; Mih, 510; *ma mătă treăţire dre feđra* (ceara are mai mare căutare), PB, 79²³. V. *triţeđre*.

***TREĂŢITĂ** (nord), sf., fără pl., Al. 1927, 58 — v. *intreăţită*, *treă¹*.

TREĂZ, adv., a treia zi, «le troisième jour»: *a treáz nípól acđi* (a treia zi înapoi (iar) așa), PB, 46³³; şi-a *treáz lăra, d' lu şideám, tricú la poartă şi l-bdzău* (şi a treia zi iar, de unde stam, a trecut la poartă şi l-am văzut), CalGrB, 48; BNA, IV, 26 (*treădzil*). — Cf. dr. „Ş' a triedze au început” (Nec¹, 355). — V. *treă²*, *dzăă*, — < *tre* + *dzi*.

TREC¹, sm., fără pl., armonie, «accord, harmonie — v. *treacă*»: *fe trec are n căsă?* (ce trai are în casă?), Lum, VI, 6—8, 49; *lu nu-l mînte s' trec—kirdăclăne s' nec* (unde nu e mînte şi armonie — e pierzare şi înec), Al. 1903, 51. — V. *nec¹* şi:

TREC², vb. III, şi II (*tricú*, -*căt*, *treăţire* şi *triţeđre*), trece. — 1°. *passer*; 2°. *traverser*; 3°. *circuler*; 4°. *valoir*; 5°. *guérir*; 6°. *vivre*; 7°. *habiller*, Dal, 209; Nic, 542; Mih, 510; PScr, 253. — 1°. *aştiptă'm s' treacă s' lărna aéstă* (aşteptăm să treacă şi iarna asta); *triţeđ naintea a pālătli'el* (trecea în faţa palatului), PB, 241⁸; *nu trec ni daă' stăml'n'i* (nu trec nici două săptămîni), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112; *treţi, an, şi aruculeă-te*; *treţi, an, s' aruculeă-te* (trece, anule, şi rostogoleşte-te; trece, anule, şi rostogoleşte-te), PB, 450¹³; 2°. *tricură prt dzénuri şi amăre* (au străbătut printre virfuri şi prin mare), LP, 11; PAnt, 242; BNA, II, 110; 3°. *na! nu treăfe, easte pară' vél'lu* (poftim! nu circulă, e ban vechi), PB, 25²⁵; 4°. *treăfe căma sirma di feđră* (mătasea valorează (e căutată) mai mult decît ceara), PB, 79¹⁹; 5°. *arăna n'i-tricú* (rana mi s-a vindecăt); 6°. *n'să nu triţeđ gîne cu sođeră-sa* (ea nu o ducea (nu trăia) bine cu soacra ei), PB, 22¹⁶; *fe bănă-avém tricătă!* (ce viaţă am trecut, am trăit!), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112; *treă* (nord) *'nă bănă... bună* (a trăit o viaţă... bună), PB, 242¹²; *fe-adărt, přeţte? cum l'i-u treţi?* (ce faci, preotule? cum o duci?), Fr, I, 107; BNA, III, 96; 7°. *nu şt-aă tricătă cămăşile* (nu şi-au trecut pe corpul lor (nu şi-au îmbrăcat) cămăşile), PB, 34²¹. — V. *treacă*, *treăcăt*, *treă¹*. — Cf. gr. *περνώ*, alb. *shkonj*, bg. *minuvamă*, tc. *guetchmek*. — < lat. *traſſeere* „traverser”.

TREI, **TRÉI**, num. card., trei, «trois», Dal, 209; Nic, 542; PScr, 253. — 1°. *pi'nă s' dziţiţi trei* (plină să zici (să numeri) trei), PLit, 644; 2°. *tréi ori il freădz-e Bără, tréi ori şi Kita l-freădz-e* (de trei ori l-a înfrînt Bură, în trei rînduri l-a învins şi Chita = Cristea), PAnt, 281; Bair, 123; 3°. *trélle dz'i'le mărî di trimir* (cele trei zile mari de ajunare), BNA, II, 74 — cf. dr. „la cîte trele nunţile” (CronM, I, 546); 4°. *s' vă bag a tréllor ci'te 'nă angucitoăre* (să vă pun la toţi trei cîte o ghicitoare), PB, 40³⁴; 5°. *pin' lu trélle* (plină la a treia oară), PB, 472²⁵.

— Ca num. ord. : 6°. *Irēllu* «le 3-e», *a Irēla* «la 3-e» : *deade căle a Irēlului pīlīstēr* (a dat drumul celui al treilea porumbel), PB, 460²³; 7°. *căre Irēd a Irēla hīl'e alū Adāmā* (care era a treia fiică a lui Adam), Cod, 70²¹; 8°. *ai dī an-Irēilea* (hai în cele trei sărituri), BNA, III, 24; 9°. *vin'e-al Irēilea* (a venit al treilea : formă dacoromână), Al. 1928, 102; BNA, III, 10. — V. *Irēd*². — (La Cas, 1132 : *Irēi* „trois”). — < lat. *tres* „trois”.

TREIDZĂȚI, treizeci, «trente», Nic, 542; PScr, 253; *dī IrēdzăȚi dī an'I tru xēane* (de treizeci de ani în străinătate), LP, 105; PAnt, 271. — < lat. *tres-decem*, *tredecim*, „treize”.

TRĒMUR¹, sm., Nic, 542; Mih, 510 — v. *Irēāmbur*¹.

TRĒMUR², vb. I, Mih, 510 — v. *Irāmur*, *Irēāmbur*².

TREN, sn., pl. *Irēnurī*, tren, «train», Dal, 210. — Circulă și *siōtrōōrum* (< σιδηρόδρομος). — < fr. — it. *treno*.

TRĒSCĂ, sf., pl. ?, trestie, rogoz, «roseau (à balai)», Mih, 510. Sinonim : *arugōz*. — V. *Irī'scā*.

TRĒSPRAȚI, **TRĒSPRĂ**, **TRĒSPRĂDZAȚE**, treisprezece, «treize», Dal, 209; Nic, 542; PScr, 253 (*IrēisprădzaȚe*); PB, 718. — < lat. *tres-supra-decem*.

TRĒSPRĂȚI(N)ȚINȚ, **TRĒSPRĂȚINGIȚ**, douăzecișitrei, «vingt-trois», PScr, 253; PB, 718. — < lat. *tres-supra-viginti*.

TRI (nord), prep., PAnt, 495. — 1°. *Irī aȚeā*, *lāl'e unā cumālīce* (pentru aceea, a tăiat o bucățică), PB, 16²⁸; 2°. *Irī alumlāre* (pentru (de) luptat), PB, 15⁴; 3°. *Irī nīscā'nte dī'l'e* (pentru cîteva zile), PB, 39²³; 4°. *s' n'ērzm Irī āpā* (să mergem pentru (după) apă), Millio, 15; 5°. *si nsurā Irī Ana* (s-a înșurat cu Ana), Lum, I, 72; 6°. *cā mī vrēd līne spusēyl, apōl Irī āllu n'īrsēyl* (tu ai spus că mă lubeai, apoi ai mers după altul), CosP, 15. — Cf. mgl. *Irī* (CapM, III, 300). — V. *Irī*.

Trī ā ōa, sf. «Trinité», Mih, 510; PScr, 253; GEI, 211; *aylu-Trīāōa* (sînta Treime). — < τριάδα < τριάς.

TRIADZĂȚI, Dal, 210 — v. *IrīdzăȚi* și gr. τριάς.

TRICĂTOARE, sf., pl. *Irīcătōrī* «corde dont un bout sert à y passer le bras et l'autre à tirer le cheval» (grămosteni). — V. :

TRICĂTŌR, -toāre, pl. *Irīcătōrī*, -toāre, trecător, «passant» : *vīr xēn, vīr Irīcătōr* (vreun străin, vreun trecător), GrB, 2, 24; BNA, I, 24. Sinonim : *ōyeavāt*. — < *trec*².

TRICŌ, sm., pl. *Irīcādz*, tricou, «tricot», Dal, 210. — < fr. *tricot*.

TRICŪT, -tā, pl. *Irīcūf*, -te, trecut, «passé; âgé, vieux», Dal, 210; Nic, 542. — 1°. *Irīcūtā-I fīclurāmea* (trecută (apusă) e copilăria), BNA, I, 86; 2°. *tūte Irīcūtīle s' agtrșīrā* (toate cele trecute au fost uitate); 3°. *s' fūre cā nīrībāl vīr cāma Irīcūt* (să fi fost să întreb (dacă ai fi întrebat) pe vreunul mai în etate), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 142; 4°. *mul'eāre Irīcūtā* (femeie bătrînă), GrB, 129.

TRICŪŪ, sn., pl. *Irīcē*, Kats, I, 89 — sinonim cu *Irīōte*.

TRIDZĂȚI, PB, 718 — v. *IrēdzăȚi*.

TRIFĪL'ĪŪ, sn., pl. *Irīfīl'e* : *āșteāptā Māllu s' mīfl Irīfīl'īū* (așteaptă luna mai ca să mănînci trifoi), PLit, 540 — v. *Irīfōl'īū* și bg. *Irīfīlū* „trêfle”.

TRIFIRŪȘCU, -cā, *Irīfīrūști*, -ște, fraged, «tendre», DR, I, 268; *cārnea fēā Irīfīrūșca* (carnea aceea fragedă), PB, 111⁴. — < τριφρός „~”.

TRIFŌL'ĪŪ, sn., pl. *Irīfōāl'e*, trifoi, «trêfle», Dal, 210; Nic, 543; Mih, 510; *cāftā vī'ruu Irīfōl'īū* cu patru frînză (căuta vreun trifoi cu patru foi), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, I, 142; *es Irīfōāl'īle* (răsar trifoaiele), Cal. 1911, 51; BNA, II, 52. V. *Irāfīl'īū*. — < lat. *trifolium* „trêfle [plante]”.

TRIFEĂȚĂ, sf., pl. *Irīyēl*, răspîntie, «carrefour formé par trois chemins» : *acōd erā Irīyēā* (acolo era răscruce de trei drumuri), PB, 464¹²; *adārā 'nā cāsā n Irīyēādū* (fac o casă la răs-

pintie de trei drumuri), PB, 88²⁶. — REW, 8928 : < lat. *trivium* (*trivia*) PhOr, II, 452 : < lat. **triviella* < *trivium*. — < gr. < it. *trivio*.

TRÍFIR, vb. I, Nic, 542; PScr, 253 — v. *trítr* și gr. στρούβρας (Boga, I, 369).

TRIFÓNĀ, sf., pl. *trifón'i*, prepeliță, «caille», ICar, 142. V. *prípiliță*. — < τρυγών „tourterelle”.

TRÍHIR, TRIHIRÉDZŮ (*mi*), vb. I (*trihirǎl, -rǎl, -rǎre*), înfiora, «frissonner (d'épouvante)»: *n'l-si trihirǎ' tul trǎplu* (mi s-a înfiorat tot corpul), Fl, II, 3, 3; *l'i-si trihirǎ' trǎplu* (i s-a înfiorat corpul), PenB, II, 275. Sinonim : *nhturédzǎ*. — Cf. gr. (χατα) τρύχω „faire souffrir”. — < lat. **tri-lilare*?

TRÍIR vb. I (*tríirǎl, -rǎl, -rǎre*), treiera, «battre le blé», Dal, 210; Nic, 542; Mih, 510; PLit, 47. V. *tríytr* și sinonimul *alunsescu*. — < lat. *tribulare* „presser avec la herse”.

TRÍIRÁRE, sf., pl. *tríirǎ'ri*, treierare, «action de battre le blé», Dal, 210; Nic, 542; Mih, 510.

TRÍIRÁT, -tǎ, pl. *tríirǎl, -le*, treierat, «(blé) battu», Dal, 210; Nic, 542; Mih, 510.

TRÍMBUR (Aminăfu), vb. I — v. *trédambur*².

TRIMBURÁRE, sf., pl. *trimburǎ'ri*, tremurare, «action de trembler», Dal, 210; Nic, 543; Mih, 511; PB, 718; PAnt, 495. V. *trimuráre*.

TRIMBURÁT, -tǎ, pl. *trimburǎl, -le*, tremurat, «tremblé», Dal, 210; Nic, 543.

TRIMEÁRE, sf., pl. *trimérǐ*: *erǎ... ținǎ di trimeáre* (era... cina din a treia seară de la naștere), PB, 332²⁰; 333³⁰ — v. *trimére*, *trimir*.

TRIMÉDZŮ, vb. I (*trimǎl, -mǎl, -mǎre*), broda, «tisser la trǎma; broder»: *cu vǎrde li trimám* (cu verde le brodam, «mit Grün überstickte ich sie»), W, II, 190. — *trámédzǔ*, *strǎmédzǔ*.

TRÍMER, sm., pl. ? o floare, «une fleur quelconque», PLit, 257. — < ?

TRIMÉRE, sf., pl. *trimérǐ*, a treia zi..., «le soir du troisième jour après la naissance d'un enfant quand les Parques viennent à prédestiner», PB, 718; GEI, 211. — 1°. *eǎ vol n'iclu, cǎ la trimérea a lui mi-aflǎi noǎplea éslǎ* (eu vreau pe cel mic, pentru cǎ în noaptea astǎ s-a întâmplat sǎ fiu la a treia seară de la nașterea lui), Lum, II, 338; 2°. *șl-erǎ nșl la trimérea al Mihǎlǐ* (ei își erau la trimérea lui Mihai), BNoI, 26. — V. *trimeáre*. — < τριμερα < τριτη ἡμερα „le 3-e jour”.

TRIMÍL'Ů, sn., pl. *trimil'e* «blé de trois mois», GEI, 211. E și *trimín'ǔ*. — < τριμήνι τριμήνιατος „~”.

TRIMINDĀ, sf., pl. *trimindǎne*, terebentinǎ, «térébenthine», Dal, 210; Nic, 543. — < τριμεντίνα < it. *trementina*.

TRIMINDZĀNĀ, sf., pl. *trimindzǎ'n'i*, damigeanǎ, «dame-jeanne»: *freǎdzǎ trimindzǎ'n'ile dǐ yin* (a spart damigenele de vin). — Cf. gr. τριμεζάνα (Avδρ, 374). — < ?

TRIMINĒ, sf., pl. *triminǐl*, trimestru, «trimestre», Nic, 542. — < τριμήνια „~”.

TRIMÍN'Ů, sn., pl. *trimín'e*: *pǐ'ne dǐ trimín'ǔ* (pline de griu de primǎvarǎ) — v. *trimil'ǔ*.

TRÍMIR, sn., pl. *trimire*, ajunare, «jeûne»: *trǎlle dzǐ'le mǎrl di trimir* (cele trei zile mari de ajunare carǐ urmeazǎ imediat dupǎ lǎsata secului de carne), BNA, II, 74 și p. xvii. — < τριήμερος „qui dure trois jours”.

TRIMIROÁN'E, sf., pl. *trimirodn'e*, femeie care ajuneazǎ, «femme (surtout vieille) qui se donne au trimir», GrB, I, 2, 23.

TRIMURÁRE, sf., pl. *trimurǎ'ri*, tremurare, «tremblement; frémissement», Nic, 543; Mih, 511; PB, 718; PAnt, 495. V. *trǎmuráre* și :

TRIMŪRĂ, sf. pl. *trimūre*, tremur, «frisson; frémissements», Dal, 210; Nic, 543; GEI, 211 (< τριμούρα); *mi-acălă' trimūra* (m-a apucat tremuriciul), LP, 57; BNA, II, 128. V. *trumdră*. — Cf. gr. τρεμούλα (Krus, I, 40). — < *trimurde* + gr. τρομάρα „frayeur; épouvante”.
TRINDĂRE, sf., pl. *trindă'ri*, monetă de 30 de bani, «monnaie de 30 sous», Nic, 543; W, II, 30. — < τριαντάρα „trentaine”.

TRIÔTE, sf., pl. *triôf*, morișcă, «jeu d'enfants joué avec trois ou avec neuf pions de la part de chacun des deux joueurs», PLit, 166; 184; GEI, 211; *ağlucă'm triôte* (jucăm țințar sau morișcă). — V. *trișă*. — În Sicilia: *La Nntechta, la Franza, la Campana* (BTS, XIII, 141-143). — < τριόδι „~”.

TRIPSÂNĂ, sf., pl. *tripsă'n'i*, pline dumatică în lapte fierț, «pain émincé dans du lait bouilli». — Cf. gr. τριψα „~” (Ἀργλ., 81; Σαρ, 33; Boga, II, 251).

TRIPUSĂKI, sm., pl. *tripusăki*, împărătuș, prigor, «roitelet», PLit, 796; GEI, 211. Sinonime: *amirărășu*, *arodă*, *cucușără*. — < τρυποσάκι „~”, (τρύπωνω „s'enfoncer dans un trou”).

TRISĂGIŪ, sn., pl. *trisăye*, colivă, «trisagion; sanctus; gâteau fait de blé (et de noix et saupoudré de sucre) que l'on distribue en souvenir des morts — v. *grin* și *pămăntu*; commémoration — v. *puminle*», Nic, 543; Mih, 511; GEI, 211; GrB, 99; *alăsă nls băsedrlea ș' trisăye ș' cumnecăre* (dînsul lasă biserica și pomeni și cuminecare), BNA, III, 120. Sinonim: *călivă*. — < τρισάγιον „trisagion”.

TRISĂL'Ū, sn., pl. *trislă'e*, PLit, 297; *s' lă făfêf trislă'ŭ* (să le faceți colivă), PB, 485¹⁹ — v. *trislăylă*.

TRISCATĂBAT, sm., pl. *triscătăbat*, satană, «trois fois maudit; satan», PB, 718; GEI, 212; DR, I, 262; II, 788; *șe-l, triscătăbate din vâle?* (ce e tri-blestematul din vâle?), PLit, 804. Sinonime: *sătănă*, *zaravăll* etc. — < τρισκατάρατος „~”.

TRISTELLA (la Garăkl), HeuzeyEx, 108 — v. *tristellă* și gr. ντριτέλλα (Boga, II, 236).

TRITEĂRE, sf., pl. *trițeri*, Nic, 543; Mih, 510; *tri trițere oăra* (pentru trecere de timp, ca să treacă timpul = it. «passatempo»), PB, 194⁸⁴; *ună trițere dinăparte di amăre* (imediat ce a trecut în ceea parte a mării, decindea de mare), PB, 68³⁷; *di zărea a trițeri'el* (de greul treceii). — V. *trețire*.

TRÎ, prep., pentru; de; cătră, «pour; de; à; vers; à la place de», Dal, 210; CapM, I, 183 (< lat. *intra*); CAR, 507 (< ?). — 1°. *trî Colôn'ea lo nu-n'l hiû* (eu nu-mi sînt pentru Colonia), PLit, 864; PAnt, 20; 2°. *trî un glône picurăr* (pentru un tînăr păstor), PLit, 933; PAnt, 34; 3°. *vîn'e trî tine* (a venit pentru tine), PARom, 85; 4°. *az trî az* (azi pentru azi), PB, 279⁸²; 5°. *tră (trî) je fūră picurăr'il?* (pentru (de) ce fură păstorii?), PLit, 787; PAnt, 84; 6°. *trî lu ti ndredz'l?* (pentru unde te pregătești?), 7°. *trî Slă-Mărie vā hiț aūă* (de Sînta Marie veți fi aci); 8°. *adășu aminte tr' avăllu je lu ngrupără* (am amintit de bogatul pe care l-au îngropat), PB, 209³⁶; 9°. *trăpse trî Bucureștl* (trase (a plecat) spre București), PARom, 84; 10°. *dă-n'l peăne trî tîmbăre* (dă-mi aripi în loc de tîmbariu), PLit, 764; PAnt, 88; 11°. *s' i' apună trî castore 'nă mișine* (să-ți pună o piele ordinară drept piele de castor), BNA, II, 80; 12°. *trî mulț an'!* (întru (la) mulți ani!), PARom, 85. — V. *tă, ti, tră, tri* și *trișl*. — Ca și pentru *tra*, cf. gr. δία, alb. *për tē*, precum și it. *tra* (și *fra*): „tra due mesi” = în aromână: *tri dol meșl*.

TRICÔL, sn., PLit, 124 — v. *titcôl* și sinonimul *sôir*.

TRIHINĂ, sm., pl. *trihinădz*, trahana, «pâte de farine au lait caillé séchée et émiettée à l'aide du crible: dans cette pâte, bouillie, on émince du pain», Dal, 210; Nic, 542; PLit, 134. V. *titrhină*. — „Les Turcs baillent libéralement du potage fait de trachana... Les habitants de l'isle de Metelin sçavent accouster du fourment & le composer avec du lait aigre. Pre-

mierement ils bouillent le dit fourment : en apres ils le reseichent au soleil" (Belon, 133 și 184).

— Cf. dr. *trahana*, gr. *τραχανάς* etc. — < tc. *tarkhana* (361).

TR'HLĂ, sf., pl. *tr'hle*, putreziciune «bois pourri»: *ahtăre lun'lnă da și tr'hlle măltu uscăte* (atare lumină dau (emană) și putreziciunile lemnoase prea uscate), Lum, V, 210. — Forma *trăhlă* pare a fi o eroare de scriere, de lectură sau de tipar. — Sinonime: *gl'n'e* etc. — < bg. *trybla* „pourri, putréfié”.

TR'MBĂ, sf., pl. *tr'mbe*, trimbă, «rouleau de toile, de drap; volée — v. *surie*; harde; masse», Mih, 509; Jb, V, 339 (< vbg. *tręba* „tuba”, bg. *trŭba*); CN, 174; CEI, 84. — 1°. *tr'mbă di șiđe* (vălătuc de dimie), Al. 1903, 78; 2°. *anărğa trec tr'mbe di pul'i căldădăre* (domol trec cîrduri călătoare de pasări), GrB, 245; 3°. *cărvă'n'le-a noastră-alăgă — lăite ș' ărmi tr'mbe* (caravanele noastre circulă — nenorocite și solitare grupuri, șiraguri), GrB, 1, 9; RA, 192; BNA, IV, 66; 4°. *nlôrl — tr'mbe, tr'mbe* (nouri — trimbe, trimbe), Lum, II, 246; PAnt, 218; BNA, IV, 74; 5°. *și ngrupără... anămea su tr'mbile di s'ndze ș' di ținăse* (și-au îngropat... renumele sub mormanele de sînge și de cenușă), Lum, II, 348; BNA, IV, 97. — V. *trumbă, urdie* 3° și *vildre*. — < vsl. *tręba* „tuba”.

TRIMBIĞI, sm., pl. *trimbiğedz*, care face trampă, «qui vend des rouleaux de toile», PenB, V, 86 — v. *tr'mbă* 1°; «celui qui vend par échange» — v. *trămpă* și tc. *trampadŷy* (359) „brocanteur”.

TRIMIL'Ū, sn. — v. *trimil'ŭ*.

TRIMUXÉSCU, vb. IV — v. *trumuxescu*.

TRINDUÉSCU, -UİRE, -UİT, Nic, 541 — v. *trunduescu*.

TRİPHINĂ', sm., Dal, 210 — v. *tărăphină'*.

TRİPİC, sn., PAnt, 495 — v. *trăpic*.

TR'SCĂ, sf., pl. ? — v. *trăscă* —, Dal, 210; Mih, 509 («copeau», așchie); CEI, 85; *năllă s' veărde ca tr'scă* (înaltă și verde ca trestie), CosP, 39. — < bg. *trŭstika* „roseau; canne; jonc”.

TRİȘI, prep. și adv., pină (la), «jusque; juste(ment); tout à fait; précisément», Dal, 210; Mih, 509; PScr, 253 (sub: *tru*: < lat. *trans* + *sic*). — 1°. *nă dăstm trîșl Sărână* = *nă dăstm pl'nă Sărână* (ne-am dus exact pină la Salonic); 2°. *vîn'tră di trîșl București* (veniră tocmai de la București); 3°. *iștră trîșl tu vuloăgă* (au ieșit pină în poiană); 4°. *trîșl lu va ti dușl* (pină unde te vei duce?); 5°. *trîșl aședră ti-aștiptă'm* (te așteptăram pină aseară); 6°. *trîșl sun crășl* (exact sub cruce), PLit, 932; PAnt, 34; 7°. *l'ansări keătra trășl înclô* (l-a sărit piatra pină colo, alt colo), PB, 69²⁸; 8°. *așlămse trîșl cl'ndu s' făfed nămta* (a ajuns exact cînd se făcea nunta), PB, 183¹⁸; 9°. *s' mină cōrlu trîșl ca kīma*, PenB, VII, 17 — v. *kīmă*; 10°. *trîșl ca n'él't așél't sugărl* (exact ca mieii cei ce sug), GrS, IV, 198; 11°. *trîșl amīndt In't si pārū cā ved niște cāsł* (tocmai tirziu mi se păru că văd niște case), GrB, 90; 12°. *tr'și n căsă pītrămse āpa* (apa a pătruns pină în casă). — V. *tășl, tișl, tișl, trășl*. — < *tri* + *și*.

TRİT, prep., spre, «pour, vers»: *trădzi trit lămea alăntă* (trage spre lumea cealaltă, trage să moară), PB, 64⁴. V. *trăt*. — < *tri* + *tu*².

TRO, prep., intru, «dans», PB, 315²³: redare inexactă de fonetică sintactică: *tro-aiste lōcūrl*, PB, 719 < *tru-aiste lōcūrl* (în aceste locuri). — V. *tru*.

TROĂRĂ, **TR' OĂRĂ**, adv., imediat, «aussitôt», Dal, 210; PB, 719; PAnt, 272; Bair, 105; *lo vīmtu troără* (luă vînt îndată = se supără imediat). V. *toără*¹, *truodără*. — < *tru* + *oără* 5°.

TROC, adv., murdar, «sordidement, malproprement», Mih, 511; PETim, 19. — V. *birbăte*. — < alb. *trókë* „sudicio, impuro”.

TRÓCNĂ, sf., pl. *trócne* (grămosteni), leagăn portativ, «berceau porté au dos» — (v. Plm, III, 21). Sinonime: *leagăn, niță, sărmanîță*. — < ?

TROM, sm., fără pl., groază, «épouvante — v. *culrôm, dâlă, tartaculă, trumără* etc.», GrS, VI, 387; Lum, V, 11-12, 51; *eră trom* [?] *leă greū tru tmnăre* (era [...?...] sau greu la umblet). — < τρομος „tremblement; terreur”.

TRONČIU, -če, pl. *trončl, -če*, bizar, ciudat, «bizarre, singulier», Kats, I, 89. — < ?

TRÔP, sn., pl. *trôpuri*, manieră, «manière; moyen», Dal, 210; Nic, 543; Mih, 511; GEI, 212. — 1°. *ăre trôpuri băne* (are maniere bune), PB, 719; 2°. *un singur trop* (un singur mijloc), LP, 15; 3°. *nu eră trop ea sl-ascăp* (nu era chip ca să scap), PAnt, 313. Sinonim: *čearé*. — < τροπος „~”.

TRÔPUT, sn., pl. *trôpute*, tropot, «bruit (de trot)». — 1°. *un trôput di cal* (un tropot de cal), PB, 380¹⁰; 2°. *pril cupăče si-ăude trôput* (prin stejăriș se aude tropot), LP, 105; PAnt, 271; 3°. *si-ăude trôput di flurie* (se aude ropot de galbeni), PAnt, 279; 4°. *fluțeri di piscărârl și trôpute* (fluire de păstori și tropote), Bair, 55. — V. *arôput, tópur*. — < bg. **tropotú** „bruit; piètement”.

TRU, prep., întru, în, «dans; à; parmi; sur», Dal, 210; Mih, 511; PScr, 253; GrS, I, 329. — 1°. *tru fe jăle hl' cădzú!* (în ce jale (doliu) stăteți căzuți!), PLit, 994; PAnt, 25; 2°. *tru aiste locuri* (în aceste locuri), PB, 440²⁶; 3°. *nsus, tru mântile di Zmólca* (sus, pe (la) muntele Zmolca), Fr, I, 8; PAnt, 291; BNA, I, 4; 4°. *lândzldz' pîn' tru moărte* (s-a îmbolnăvit pînă spre moarte), Cod, 30⁴; 5°. *tru an l'i-apitruseăște fumedl'ea* (la un (în fiecare) an îi copleşesc coplii, nașterile = în fiecare an îi îngreunează cîte o naștere), Fl, I, 3, 10; 6°. *tru oărd... aqltămse* (la moment (îndată)... a sosit), PB, 15⁵ — v. *trodără*; 7°. *Dóna, un tru șeăpte feáte* (Dona, unul singur între (la) șapte fete), PLit, 936; PAnt, 39. — V. *lu³*. — Cf. mgl. *tru* (CapM, III, 301). În dacoromână: „plin întru această vreme” (Miron, 308); într-un document moldovenesc din 1627: „să hie ei tru pace” (BD, 139); „acela va lăcui în mine și eu întru ei” (IȚR, 123); „cădea... într-apă” (Miron, 189). — < lat. **intro** „dedans, à l'intérieur”.

TRUB, vb. I (*trubă, -băt, -băre*), Dal, 210; Nic, 544; PScr, 253. — 1°. *si u trubă amărea tătă* (să o tulbure (să o răscolească) marea toată), ArE, 27; 2°. *va s' mi făcă s' trub* (o să mă facă să turberez), Lum, VI, 6-8, 9; 3°. *fičôrlu... băgă... s' trubă* (copilul... începea... să zburdălnicească), PB, 136²⁰. — V. *tărbu*.

TRUBĂRE, TRUBĂT, Dal, 210; Nic, 544 — v. *turbăre, turbăt*.

TRUHISÊSCU, vb. IV, GEI, 212 — v. *ntruhisêscu* etc.

TRUHÓ, sm., pl. *truhádz, tocilă*, «meule à aiguiser», Dal, 210; Nic, 544; GEI, 212. — < τροχος „~”.

TRUMĂRĂ, sf., pl. *trumărl, spaimă*, «épouvante; terreurs»: *'șl-ôdzără... 'nă trumără* (și-au văzut (au simțit)... o groază), PLit, 999. V. *trimură, trom* etc. = < τρομάρα „~”.

TRUMĂXÊSCU, TRUMUXÊSCU, vb. IV (*trumăxil, -xil, -xire*), speria, «être très anxieux; s'épouvanter». — Cf. și alb. *tromaks* „spaventare”. — < τρομάζω „faire peur; effrayer”.

TRUMBĂ, sf.: *trei trâmbe di pi'ndză* (trei suluri de pînză). — V. *tri'mbă* și alb. *trumbë* „turba, tromba”.

TRUMBÊTĂ, sf., pl. *trumbéte, trumbél, trompetă* «trompette», Dal, 210; Nic, 543; PB, 719. — 1°. *trî minduittu, ș' mișcôn'llu i trumbélă* (pentru cel gînditor (înțelept), și înțarul e trompetă), PLit, 545; 2°. *va si-ăvdă zçiclu-a lău, trumbélă* (strigătul tău va fi auzit, ca o trompetă), Bair, 73. — V. *trumpetă, rumbélă, turbélă, turumbélă*. — < it. **trombetta**.

TRUMBIČI, sm., pl. *trumbičeádz, trîmbițaș*, «celui qui sonne de la trompette», Dal, 210. — < *trumbičl* < *trumbélă*.

TRUMBUÊSCU, vb. IV (*trumbuît, -uît, -uire*), a face trîmbe, «faire un rouleau de toiles», GEI, 85. — < *trumbă*.

TRUMPÊTĂ, sf., Mih, 511; *asună trumpétile lăhlărsile* (trompetele înfiorate sunau), GrB, 226; PAnt, 232; BNA, IV, 151 — v. *trumbélă*.

TRUM-TRUM-TRUM!, PLit, 13 - v. *tum! tum! tum!* și *dum-dum*.

TRUMXĂSCU, vb. IV: *căl'i suflă, trumuxă* (caii suflau, se înspăimîntau), Fl, II, 6, 4 - v. *strumuxăscu, trumăxăscu*.

TRUNDUȘCU (*mi*), vb. IV (*trundui*, -*uit*, -*uire*), zgudui, «secouer; ébranler», Dal, 210; PB, 719. - 1°. *s' trundăscu mănîl'i* (se zguduie munții), PAnt, 269; Bair, 69; 2°. *s' trundăscu nîreăga hoără* (să zgudui întregul sat), PLit, 949; PAnt, 17; 3°. *Fan! a li Sie s' trunduf* (Ștefan al Anastasiei se cutremură), GrB, 2, 28; BNA, IV, 128. Sinonim: *cutreămbur*¹. - Cf. gr. τραντάζω „~” și alb. *trondis* „scuotere violentemente”.

TRUNDUIRE, sf., pl. *trunduirii*, zguduire, «ébranlement», Dal, 210; *si-avdzî' 'nă trunduire* (se auzi o zguduire), PB, 147³⁰.

TRUNDUIȚ, -*tă*, pl. *trunduiți*, -*te*, cutremurat, «secoué», Dal, 210. V. *cutrimburăt*.

TRUOĂRĂ, adv., îndată, «immédiatement»: *vin'i nveăsta-al Noll truodră* (a venit imediat nevasta lui Noli), PAnt, 292; BNA, I, 6. - V. *trodră* și sinonimele *părafta, ânăsună*.

TRUP, sn., pl. *trăpuri*, trup, «corps; tronc», Dal, 210; Nic, 544; Mih, 512; PScr, 253; CEI, 85; GrS, II, 400. - 1°. *noi vă lom cu tut trup* (noi vă luăm cu corp cu tot), PB, 313¹⁴; 2°. *va fi-l adăr trăplu ma moale die't'i p'ntica* (fi-l voi face corpul mai moale decît burta), PLit, 644; 3°. *'și-eră pri trup* (își era pe corp, era în putere, în vigoare), Fl, I, 1, 3; PAnt, 343; 4°. *pălpa-l'i - trup di fag bit'i'nu* (pulpă-i - trunchi de fag bătrîn), PAnt, 278; Bair, 120. - V. *trupós, ntrupuşed-ză* și sinonimul *córp*. - Cf. și alb. *trup* „corpo”. - < vsl. *trupŭ* „corpus”.

TRUPÓS, -*poasă*, pl. *trupóși*, -*poăse*, trupeș, «corpulent», Dal, 210; *glon'i trupóși* (voinici corpolenți), Cal, 1911, 169. - V. *căpós, inimós* etc.

TRUPUȘCU (*mi*), vb. IV (*trupui*, -*uit*, -*uire*), intrupa, «prendre corps, incarner»: *line ești fi nă trupuișă noi, Dumnid-zăle* (Dumnezeule, tu ești acela care ne-ai intrupat pe noi), Cod, 11³; 96¹³. - < *trup*.

TRUPUIȚ, -*tă*, *trupuiți*, -*te*, intrupat, «incarné»: *đoxă... fi este trupuită di năsŭ* (mărire..., ce e intrupată de el), Cod, 86³.

TRUPULICIU, sn., pl. *trupulice*, trupușor, «petit trup», Lum, II, 307.

TRUȘĂ, sf., pl. *trăse, truși*, curte, «cour», Nic, 544. Sinonime: *avlie, cărte, ubór*. - < ?

TRUȘIE, sf.: *nu-ți lipsescu căstrăvêș trușie* (nu-ți trebuie castraveți murați = caută-ți de treabă), PGr, 48 - v. *trușie*.

TRUȘINĂ, sf., pl. *trușin'i*, tîrșină, «lacet de sandale; corde de poil de bouc», Dal, 210; Nic, 544; CST, 265; CEI, 85; *ligată cu ună trușină di stur* (legată de stîlp cu o frînghie), Fl, II, 3, 2. - < vsl. *trŭšina* „seta”.

TRUXĂSCU, vb. IV: *bun s' truxească foartii* (bun ca să ascuță foarfeci), BNA, II, 80 - v. *struxăscu*.

TU!, pron. pers., tu, «tu, toi - v. *line*», W, II, 72; 92; 152; PB, 719; GrS, IV, 245; ICar, 48; BNA, III, 126; CAR, 409; 536. - 1°. *meă, tu birbér, așă' n'i-bănédz* (ci, tu bărbierule, așa să-mi trăiești), Al, 1903, 82; Millio, 48; 2°. *bună seară, tu fârtăte* (bună seară. tu fârtate), Millio, 56; 3°. *tu, flurie-arăspă, dăre nă șid-úșl ascumtă* (tu, galben nestemat, destul ne-ai stat ascunsă), Lum, II, 45; GrB, 125 - exceptînd ocazii oficiale, *tsusita* „logodnica” nu se arăta nici logodnicului ei și chiar nici rudelor apropiate ale acestuia (pentru dacoromâni, cf. An, 171); 4°. *s' nă vîndzi tu flulăra* (tu să ne vinzi fluierul), BațN, 17; 5°. *mor! tu, lână nyl-lîtoășă* (măi tu, lână strălucitoare), PLit, 895; 6°. *tu, fârtăte, si-n'i bănédz* (tu, fârtate, să-mi trăiești), Jb, XIII, 78; 7°. *tu a lui va s' hîl* (tu a lui vei fi), CosP, 63; 8°. *tu, mă-ta nu-n'i fi ntribăși, leă malódă*; *tu, tătă-tu nu-n'i fi ntribăși, leă malódă* (tu, pe mamă-ta nu mi ți-ai întrebat-o, fa...?...; tu pe tată-tău nu mi ți l-ai întrebat, fa...?...), Lum, II, 45; 9°. *tu, frăte Șbŭta* (tu, frate Șbura), CȘc, 21; 10°. *ma, tu Mîtra, glóne-aléplu* (dar, tu, Mîtra, flăcău

(voinic) ales), Velo, 43; BNA, V, 75; 11°. *ma tu, ci'ne cóma máre* (dar tu, cine mai mare), Velo, 51; BNA, V, 51. — În 17 Iulie 1927, acest pronume l-am auzit, ca vorbă bătrânească, în satul Florlu (Zagor); azi el e ca și dispărut din graiul viu, fiind înlocuit în întregul dialect prin forma *tine* — ceea ce, parțial, s-a întâmplat și cu pron. *eă* (*tó*), care e dublat de *míne*. — < lat. *tu*, „tu, toi”.

TU³, prep. — v. *tru*, *ntru* —, Nic, 537; Mih, 512. — 1°. *dăse tu xeâne* (s-a dus în străinătate), PB, 1³; 2°. *tu sof făr'ă uldie* (între camarazi fără potrivă, fără asemănare), PAnt, 278; Bair, 120; 3°. *dedă... tu trei meși* (am dat... la trei luni), CȘc, 40; 4°. *tu fûgă u-alăsăși greădă* (la plecare ai lăsat-o însărcinată), PB, 1²¹; 5°. *pin' tu ac il'i deddtră* (i-au dat pină la ac, i-au dat absolut totul), PGr, 4; 6°. *feătă je 'sl-u adăse tu Armă'nă* (fată care și-o aduce (care seamănă) a *ji* aromână), RP, 2, 2; BNA, I, 62; 7°. *va s' s'arăspindească tu tot lóclu* (se vor răspindi peste tot pământul), PB, 17³⁶. — Cf. mgl. *tu²* (CapM, III, 302). — < *tru*.

TU³, interj., ptu l, «imite le crachement en signe de mépris», Dal, 210. V. *plău*. — Cf. și bg. *tjuhă!* „ah!” — < tc. *tu* (409) „~”.

-TU, tău, «ton», PB, 719; *frăti-tu* (fratele tău); a *hil'i-tul* (fiului tău) — v. *tău*.

TUÁFE, mirare, «étonnement» (nord) — v. *toáfe*.

TUBÁC, sn., PScr, 253; *turlil di tubáfe* (feluri de tabacuri), Lum, III, 346 — v. *tábác¹*.

TUBĂ, sf., pl. *túbe*, grup, «troupe d'hommes, partie, tribu»: *Arumă'nlu...*, *agudil di túba a lul* (aromânul..., lovit de grupul lui), Lum, I, 138. — Cf. alb. *tubë* „branco, gregge, gruppo”. — V.:

TUBĂBIE, sf.: *ună tubăbie di oámtin'i amirărășli* (o ceată de oameni împărătești), Lum, V, 141 — v. *tăbăbie*.

TUC! «imite le bruit d'un choc», PB, 719. — V. *tac!*²

TUCÁRE, sf., pl. *tucăr'i*, tocare pe toacă, «action de frapper sur une toacă — v. *toc¹*», Dal, 210; Nic, 537; PLit, 153.

TUCÁT, -tă, pl. *tucát*, -te, anunțat prin toacă, «annoncé par une toacă», Dal, 210.

TUCĂ¹, sf., fără pl., Dal, 210 — v. *dúcă*.

TUCĂ², sf., pl. *túfe*, cattrecă, «mulet femelle», CFr, 101. — < ?

TUCÍNE, sm., pl. *tučín'i*, PB, 719; *tučíne anválit* (tăciune învelit; om ipocrit), PLit, 644 — v. *stăč'i'n*, *tăčítune*.

TUCÍŪ, sm., fără pl., Mih, 512 (pl. *túčluri*), CEL, 85 — v. *túnge* și bg. *tučū* „laiton, aîrain, cuire jaune”.

TUFÁNE¹, sf., pl. *tufă'n'i*, vijelie, «orage, tempête; chasse-neiges», Dal, 211; PenB, III, 243. V. *furtună*, *năvătă*. — < tc. *toáfán* (819) „déluge”.

TUFÁNE², sf., pl. *tufă'n'i*, boschet, «bosquet», Mih, 512. — V. *tufișu* și:

TUFĂ, sf., pl. *túfe*, tufă, «buisson — v. *tufáne²*; sorte d'herbe — v. *ăpet*; aigrette, houppe — v. *fúndă*», Dal, 211; Nic, 540; Mih, 512. — 1°. *vol si-adăr 'nă túfă* (vreau să fac un buchet), ICár, 41; 2°. *cáthe túfă ș' căpitánlu* (fiecare tufiș ascunde și căpitanul de anlarți), CalGrB, 83; PAnt, 237; BNA, II, 98; 3°. *cáse n'íli ... st-ascundea su túfile di pon'i* (case mici... se ascundeau sub tufe de pomi), GrB, 2, 25; BNA, IV, 121; 4°. *túfa cu ăpet*, FI, I, 1, 3; PAnt, 344. — v. *ăpet*; 5°. *tu nătupă' di túfă* (l-a înhățat de moțul capului), PB, 341¹; 6°. *st-anătupără... dól'i di túfă* (se înhățară... amîndoi de moț), PB, 120³⁶; 7°. *s' acăjără, frátile a n'eă, di túfă* (se apucară, fratele meu, de moț), PB, 414⁹. — Cf. și gr. *τούφα* ('Avδρ, 372; Hris, 337; Boga, I, 391) și alb. *tufë* „fastello”. — < lat. *tufa* „aigrette”.

TUFÉKE, sf., pl. *tufek'i*, armă, pușcă, «1°. fusil; 2°. portée de fusil; 3°. début chanceux; 4°. fiançailles», Dal, 211; Nic, 540; Mih, 512; PScr, 254; PB, 719; PAnt, 495; 238; BNA, II, 100. — 1°. *gură n'ică ș' boáfe máre* — *tufékea* (gură mică și voce mare — pușca), PLit, 404; 2°. *aveă cădzulă el tu tuféke* (el căzuse în bătaia armei), Lum, I, 191; 3°. *u sîndzină'*

tufékea (a sîngerat-o arma, a făcut bun început, a nimerit în plin), PGr, 153; 4°: *u-arcă'* *tufékea* (a aruncat-o (a descărcat-o) arma = s-a logodit: logodna se anunța prin descărcare de arme din casa logodnicului și din cea a logodnicei), PLit, 644. V. *lfeke* și *leângă*. — < tc. *tufe(n)k* (387) „fusil”.

TUFICĂ, sf., pl. *tufițe, tufițe, tufă mică, buchet* (de flori), «bouisson de coudriers; bouquets», CalGrB, 61. — < *tăfă*.

TUFICĂ, sm., pl. *tuficéedz, pușcaș, fusillere*, Dal, 211; Nic, 540; PB, 719. — < tc. *tufe(n)kdji* (388) „~”.

TUFICSÉSCU, TUFIKISÉSCU (mi), vb. IV (*tuficsit, -sit, -sire*), împușca, «tirer un coup de fusil; fusillere», Dal, 211; Mih, 512. — < τούφεκ(ζ)ω „~”.

TUFICSIRE, sf., pl. *tuficsiri*, împușcare, «action de fusillere», Dal, 211; Mih, 512 (*tufiki-sire*).

TUFICSIT, -tă, pl. *tuficisi, -te*, asupra căruia s-a tras cu pușca, împușcat, «fusillé», Dal, 211.

TUFIKEAŬĂ, TUFIKLEAŬĂ, sf., pl. *tufikeli, tufikl'eli* și *tuficl'eli*, împușcătură, «coup de fusil; fusillade»: *si-aprimse tufikeada* (se încinse schimbul de focuri), BNA, I, 116; *avd-i'm tufikl'edăa* (auzirăm împușcăturile), Trib, II, 7-8, 25. — < τούφεκά „~”.

TUFISŬ, sn., pl. *tufișe, tufiș*, «bosquet, coudrette», Mih, 512; PLit, 379; *tu un tufișŭ vid:ăl un cap di yumăr* (într-un tufiș am văzut un cap de măgar), GrB, 102. V. *tufâne*². — < *tăfă*.

TUFÓS, -foasă, pl. *tufósti, -foase, stufos, touffu; épais*, Mih, 512; BNA, III, 118: — 1°. *pădăre tufoasă* (pădure stufoasă), GrB, 217; 2°. *păduri di kin'i tufósti* (păduri de pini stufoși), PLit, 994; PAnt, 26; 3°. *sum tufoase sufrinjeale* (sub sprincene dese), PAnt, 276; Bair, 118. Sinonime: *fundutós, spes* etc. — V. *stufós* și:

TUFUSÉSCU, vb. IV (*tufusit, -sit, -sire*), a deveni tufos, «devenir touffu»: *coada... l'i si ngrășe ș' tufusi* (coada... i s-a îngrășat și a devenit stufoasă), PLit, 765. Sinonim: *fundusescu*². — < *tăfă*.

TUĞEĂR, sm., pl. *tuğeari*, negustor, «marchand; négociant», Mih, 513; *bănă un tuğear* (trăia un negustor), Fl, I, 2, 10. Sinonime: *émur, pãrmătěftu*. — < tc. *tădjyr* (334; 343) „~”,

TUĞEARLI'KE, sf., pl. *tuğearli'ki*, negustorie, «commerce; négoce», Mih, 513; *tuğearli'kea căma avuăște* (negoțul îmbogățește mai mult), Lum, V, 45. V. *emburlike*. — < tc. *tudj-djarlyq* „~”.

TUĞIRÉSCU, -rească, pl. *tuğirěsti, -ște*, negustoresc, «de négociante», Mih, 513.

TUHINIPSÉSCU, vb. IV (*tuhinipsit, -sit, -sire*), mîneca, «se lever de grand matin, partir au petit jour», PScr, 254; GEI, 213. V. *tăhinipsescu; tahină*. — < τυχινω „hăter”.

TUIĂG, sn.; **TUIĂGĂ**, sf., *tulăde, tulédzi, toiag, long bâton*, Dal, 211; Nic, 537; CEI, 85. — 1°. *ndupări't pi tulăg* (rezemat pe toiag), Lum, I, 94; 2°. *lo... tulăga tru m'nă* (luă... toiagul în mînă), Lum, II, 154; 3°. *tulăgă di her* (toiag de fier), PB, 473²⁶; 4°. *cu 'nă tulăgă tu m'nă* (cu un toiag în mînă), GrB, 221; PAnt, 224; BNA, IV, 139; 5°. *tulăde di cõrnu* (toiege de corn), Fl, II, 7, 5. V. *leg*. — < vsl. *tojagŭ, tojaga* „baculum”.

TUKEĂRE, sf., Dal, 210 — v. *tukire* și:

TUKÉSCU (mi), vb. IV (*tukit, -kit, tukire și tukeäre*), topi, «fondre; dissoudre; dissiper; détruire», Dal, 210; Nic, 537; Mih, 512; PScr, 253; CEI, 85. — 1°. *neăda s' tuki* (zăpada s-a topit), PB, 302²⁴ — v. *ihtisescu*; 2°. *negurle a noăptil'el s' tukeä* (negurile nopții se topeau), GrB, 227 (*a nópjäl'el*); PAnt, 233; BNA, IV, 153; 3°. *ti tukit di nisumndă* (te-ai topit (te-ai istovit) pentru că nu ai dormit), PB, 36²⁰; 4°. *va li tukim di băteäre* (te vom topi (snopi) în bătaie); 5°. *s' tukeäste di mprõstu* (se topește de-a-n picioarele), PGr, 153; 6°. *tuki avăarea a tălă-sui* (a tocat averea tatălui său), PB, 428¹⁷; 7°. *tuki askërea al Bidini în keäre* (a distrus armata lui Bidini în loc neînsorit), PLit, 996; PAnt, 42. — < vsl. *topiti* „cafeacere”.

TUKÍRE, sf., pl. *tukiri*, topire, «action de fondre», Dal, 210; Nic, 537; Mih, 512; PB, 720.

TUKISÉSCU, vb. IV (*tukisít*, -*sít*, -*sire*), a da cu dobindă, «prêter à intérêt», Dal, 211; Nic, 537; GEI, 213. — < τολίζω „~”.

TUKISÍRE, sf., pl. *tukisíri* «action de prêter à intérêt», Dal, 211.

TUKISÍT, -*tă*, pl. *tukisít*, -*te*, dat cu dobindă, «prêté à l'intérêt», Dal, 211; *ári parád*: *tukisít* (are bani dați cu dobindă).

TUKÍT, -*tă*, pl. *tukít*, -*te*, topit, «fondu; consumé; détérioré; apaisé», Dal, 111; Nic, 537; PAnt, 495. — 1°. *úmtu tukít* (unt topit); 2°. *doágă tukítă* (velină uzată), Lum, I, 172; 3°. *íipáneá lá-l' tukítă* (zăbunul li-i topit, subțiat, uzat), RP, 3, 3; BNA, I, 4 — v. *tráptu* 6°; 4°. *gratá jlós, tukít* (grai (vorbă) jelos, topit), FI, II, 1, 8; PAnt, 348.

TUKÍTĂ, sf., fără pl., topire, «temps pendant que qch. se fonde»: *pling ca férile tru tukítă* (pling ca luminările ce sînt gata a se stinge), Fr, I, 9; PAnt, 292; BNA, I, 6. — Morfologic, v. *nuplătă, turnătă* — cf. Introducere, p. 30.

TUL¹, sm., pl. ?, tort de in, «lin filé pour tricoter des bas», PEt, 45 (< lat. *tubulus* „petit tuyau”). — < ?

TUL², *túlă*, pl. *tul'i, túle*, zăpăcit, «ahuri, qui a perdu la tête», Dal, 211; Mih, 513; Fr, II, 286; AL 1928, 61; PhOr, II, 452 (< vgerm. *tol* „stultus”); *armăse ca túlă* (a rămas ca năucă), PB, 74¹. Sinonime: *éicárdisít, ktrút, šíşirdísít, šíşítsít* etc. — < ?

TULĂ, sf., pl. *túle*, cărămidă, «brique», Mih, 513; W, II, 218; DR, III, 764-765 (< lat. *tubula* „petite trompette”); DR, IV, 1385. — V. *túvlă* și tc. *to u(g)la* (415; 819) „brique” (v. *turádă*).

TULĂNU?, DR, III, 1088 — cuvînt necunoscut.

TÚLBUR¹, -*ră*, pl. *túlburi*, -*re*, tulbure, «trouble», Mih, 513. — V. :

TÚLBUR², vb. I, Mih, 513 — v. *tárbur*.

TÚLE, sf. pl. : „pînză în sens de încurajare sau laudă: *l'i scoálă túlle*”, PenB, III, 244. — < ?

TULÉSCU, vb. IV (*tulít*, -*lít*, -*lire*), zăpăci, «ahurir, faire perdre la tête; fouetter», Dal, 211; DR, V, 421. — 1°. *l-tulí dî fáşle* (l-a năucit în bătaie), PGr, 153; 2°. *tuleáşte vîmtul* (vîntul biciuieşte), PGr, 153; 3°. *arcoáre máre, lí tuleáşte* (ger mare, te buimăceşte). — V. *tul*².

TULÍRE, sf., pl. *tulíri*, zăpăcire în bătaie, «action d'ahurir», Dal, 211.

TULÍT, -*tă*, pl. *tulít*, -*te*, uluit, «ahuris», Dal, 211.

TULUMBAĞÍ, sm., pl. *tulumbağéád*, tulumbagiu, «pompier», Dal, 211; Mih, 513; PenB, VIII, 155. — < tc. *touloumbadji* (823) „~”.

TULÚMBĂ, sf., pl. *tulúmbe, tulánçl*, tulumbă, «pompe», Dal, 211; Nic, 537; Mih, 513. — < tc. *touloumba* (400; 807; 823) „~”.

TUM! TUM! TUM! «interj. qui signifie „danse!” et qu'on adresse aux nourrissons qu'on fait danser dans ses bras ou sur ses genoux». — V. *trum-trum-trum!* și la italieni: „Tumh! tumh! tumh! Ognuno si mosse. I giovinotti... ballarono prima fra loro” (Nino, I, 111. — Cf. și IIF, VI, 74 pentru Taranto).

TUMĂCIŪ, sm., Dal, 211; DR, III, 552 (< alb. *tumăçë*); CN, 173. — V. *támăciŭ* și it. *tomascia* „formaggio cattivo” (IIF, IX, 37), *tumazzu* (ibid.) < *toma* „ciaciola” (ibid.).

TÚMBĂ¹, sf., pl. *túmbe, dímb*; mormînt, «petite élévation de terre, butte — v. *óhtu*; tombe(au) — v. *murmíntu*, Dal, 211; Nic, 537; Mih, 513; PB, 720; Lum, II, 43; PEt, 45; (< lat. *tumba*, „tombe, sépulcre”). — 1°. *la túmba dî ar'l'ă nă mpărşí'm* (la movila de la rîu ne-am despărțit), FI, I, 5, 9; 2°. *cí'níle aurtă análtu pri túmbă* (cinele urlă deasupra pe mormînt), Fr, II, 229. V. și toponimicul *Támbe*, BNA, II, 76; LL, III, 112 și, aci, sub *manuşáke*. — Gr. *τούμπα* — < lat. *tumba* „tombe, sépulcre”.

TUMBĂ², sf., pl. *támbe*, tumbă, «culbute — v. *culutumbă*». — 1°. *túmbi*, *culutúmbi* (peste cap, de-a berbeleacul), PB, 48³⁰; 2°. *seáfe tumba* (a făcut tumba, s-a dat peste cap). — Cf. gr. *τοῦμπα* „~“, alb. *túmbë* „fascio“, tc. *toumba* (824) „imite le bruit et l'action de se jeter brusquement au lit“.

TUMBÍKE, sf., pl. ?, tutun de narghilea, «espèce de tabac qu'on fume à l'aide du narguilé», Mih, 513. — Cf. gr. *τοῦμπέκι* „~“.

TUMNÁTIC, sn., pl. *tumnátife*; **TUMNÁTIC**, -că, pl. *tumnátift*, -fe, tomnatic, «quartier d'automne; d'automne, automnal», Mih, 513. — 1°. *éilnicádzl'i fug, la tumnátie s' duc* (celnicii pleacă, se duc la tomnatic), PLit, 874; 2°. *frúndzâ tumnátife* (frunze tomnatice), GrB, 93. — V.:

TUMNĂRESCU, -rească, pl. *tumnărășfi*, -șle, de toamnă. «automnal», Nic, 538; *cașû tumnărăscu* (brinză de toamnă), Dal, 211 — v. *tunărăscu* și:

TUMNĂRIŪ, sm., pl. *tumnăriuri*; **TUMNĂRIŪ**, -rie, pl. *tumnărît* «automne long et bon; automne propice; automnal», Dal, 211. — 1°. *éstan avâm tumnărîû* (anul acesta am avut toamnă bună), FI, II, 4, 8 — v. *arniû*; 2°. *frúndzâ tumnărie* (frunză de toamnă), ArE, 113. — V.:

TUMNIȘŪ, -șe, pl. *tumnișfi*, -șe, tomniu, «d'automne»: *dî tumnișlu vîmt* (de vîntul de toamnă), GrB, 204. — V. *toamnă*, *ntumneadzâ*.

TŪMSU, -să, pl. *túmsfi*, -se; **TŪMTU**, -lă, pl. *túmfi*, -le, tuns, «tondu; malheureux; nigaud», Dal, 211; Nic, 538; Mih, 514. — 1°. *eáste túmsu cu foártica* (e tuns cu foarfeca); 2°. *fe uryfi pri túmsa-așeá di mămâ!* (ce nenorociri pe nefericita cea de mamă!), RA, 98; BNA, II, 40; 3°. *túmta di soácrâ* (mizerabila de soacră), PB, 301¹⁷; 4°. *lal túmte ș' lal kîrâte* (măi tontule și măi prostule), PB, 103²⁷; 5°. *túmte!* (tunsule; nefericitule; prostule!). — Pentru sensul «malheureux», cf. PPar, 75; Guza, 75 nota 2; Quit, 670 etc. — V. *tându*.

TŪMŢEA, adv., Nic, 538 — v. *atúmŢea*.

TUN, sn., pl. *túnuri*, tunet, «tonnerre», Nic, 538. Sinonim: *bumbunîdzăre*. — < lat. *tonus* „tonnerre“.

TŪNA, invar.; **T ū n a**, prea revărsat; Dunărea, «plein (d'eau), débordé, (grand comme le) Danube», PDicț, 1947, 20; *ar'ûlu erâ dipûs túna* (rîul era revărsat peste măsură, era ca *Túna*, ca Dunărea), FI, II, 1, 3. — Cf. *Dâna* și mgl. *Túna* (CapM, III, 303). — Cf. tc. *touna* (825) „Danube“, gr. *τοῦναβος „πληγμύρα“* (Boga, II, 236).

TŪNĂ, vb. unipers., tună, «il tonne, tonner», Nic, 535. V. *delună*. — Cf. mgl. *túnâ* (PMegR, II, 125; GrS, VII, 213; CapM, III, 303). — < lat. *tonare* „tonner“.

TUNĂRESCU, -rească, pl. *tunărășfi*, -șfi: *cașû tunărăscu* (brinză de toamnă), PenB, VI, 139 — v.:

TUNĂREȚŪ, -reáșă, pl. *tunărăf*, tomnatic, «d'automne», Dal, 211; DR, III, 337; IV, 743 (< lat. **autumnarictus*); *cașû tunărăf* (brinză de toamnă), Fr, I, 137; *cășuri tunărăf* (brinzeturi de toamnă). V. *tumnărăscu*.

TUNDEÁRE. **TŪNDIRE**, sf., pl. *tundérfi*, *túndirfi*, tundere, «action de tondre», Dal, 211; Nic, 538; Mih, 514; PB, 720.

- **TŪNDU** (*mî*), vb. III și II (*túmsu*; *túmsu* și *túmtu*; *túndire* și *tundeáre*), tunde, «tondre — v. *cultrusescu*; s'en aller (au diable)», Dal, 211; Nic, 538; Mih, 514; PScr, 254; PB, 720. — 1°. *cu m'na-a meá s' li túndu* (să le tund cu mina mea), PLit, 938; PAnt, 35; 2°. *dú-ti s' ti túndzi* (du-te să te tunzi, să-ți tai părul); 3°. *túndi-te!* (du-te la naiba!, rușine!), PGr, 153. — < lat. *tondere* și *tundere* „tondre“.

TŪNGE, sf., pl. *túnguri*, bronz, tuci, «airin, bronze — v. *brándzu*, *tučlû*; tête dure — v. *griju*, *ski-zăre*», Dal, 211; Nic, 538. — 1°. *sună kîprile di túnge* (sună clopotele de bronz), PenB, II, 110; BNA, II, 48 — v. *kîpru*; 2°. *cap di túnge* (cap greoi, neînțelegător). — Cf. și alb. *tunsh* „bronz“. — < tc. *tondj* (418) „bronz“.

TUNGIU, sn., pl. *túnguri* — v. *túnge*.

TUNISÉSCU, TUNUSÉSCU (*mi*), vb. IV (*tunisi*, -*sii*, -*sire*) — v. *milăn'tusescu* —, PGr. 153; Mih, 514; Gram, 308. — 1°. *s' tunisi că s' feđe* (s-a căit că s-a născut), PLit, 645; 2°. *așă șă tînîrî, vîniță tra s' nă tunusmă* (bătrîni și tineri, veniți, ca să ne pocăim), Cod, 25¹¹; 93¹⁰; 3°. *disfă-î ôel'il'i çine, ca s' nu ti tunusșli apôla* (deschide-ți bine ochii, ca să nu te căiești apoi, în urmă), Fr, II, 275; 4°. *d' îli feđe s' tunusi* (s-a căit de orice a făcut), Lum, I, 92; 5°. *tôra fârlu s' tunusi* (acum hoțul se căi), BașP, 48-49; 6°. *plî'ndze amăr și s' tunusăște* (plînge amar și se căiește), Lum, I, 228; 7°. *s' tunusi mîllu cî'ndu s' mîndu* (a regretat mult cînd s-a glîndit), Lum, II, 182; 8°. *s' tunusi și nu va si nsoără* (se căi și nu se va însura), Cal. 1911, 178. — Forme nordice, ca și *tân'tusescu*. — *mi milăn'tusescu* > *mi tîn'tusescu*.

TUNUSÎRE, sf., pl. *tunusîrî*, Mih, 514; *tunusîrea este ună mare curăre a săflîlul* (pocăința e o mare purificare a sufletului), Cod, 25²⁰; 93²²; *sadé dureare și tunusîre* (numai durere și regret), Lum, III, 349. — V. *milăn'tusire*.

TUNŪZĂ, sf. și adj., f., tunisian, «tunisienne, de Tunis», PETim, 21; *căclăla-l'i tunăză* (căciula-i (fesu-i) tunisiană), W, II, 30; *fêsea-l'i di Tunăză* (fesu-i din Tunis), PAnt, 279; Bair, 121. — < tc. *tonous* (418) „Tunis”.

TUN'ISÉSCU (*mi*), vb. IV; **TUN'ISÎRE, TUN'ISÎT**, Dal, 211 — v. *tân'tusescu, tunusire, mitân'tusit*.

TUŌNTI, adv., în adevăr, «en effet; vraiment», GEI, 213; *tu ônti l'i si fâji* (în adevăr i se face), Cod, 18°. V. *altôhea*. — < τωόντι „~”.

TUPÁL, -lă, pl. *tupál'i*, -le, șchlop, «boiteux; manchot», Nic, 536; Mih, 514. Sinonim: *șcl'lop*. — < tc. *topal* (810) „boiteux”.

TUPÂNGE, sf., Mih, 514 — v. *tăpânge*.

TUPCÁLĂ, sf., Mih, 514 — v. *tutcăle*.

TUPÇİ, sm., pl. *tupçéadz*, artilerist, «artilleurs», Dal, 211; Mih, 514. — < tc. *topdji* (811) „~”.

TUPOĂRĂ, sf.; **TUPÓR**, sn., pl. *tupoäre* — v. *tăpoără* —, Nic, 536; Mih, 514; CEI, 85; BașP, 27. — 1°. *tupoära cădzî nçlos* (secură a căzut jos), Lum, V, 9, 20; PAnt, 339; 2°. *ajâmstră codă di tupoără* (au ajuns coadă de topor), Lum, II, 74; 3°. *trag Armă'n'l'i s' cu tupoără* (aromânii trag și cu topoare), Velo, 12; Pant, 323; BNA, V, 99; 4°. *va tăl'edre cu tupórlu* (trebuie tăiat(ă) cu toporul). — Cf. și tc. *téber* (340) „hache”. — < vsl. *toporŭ* „ascia”.

TUPTÂNE, sf., pl. *tuplă'n'l*, toptân, «en gros; tout ensemble», Dal, 211; Mih, 514; *va s' acumpără'm tuptâne* (vom cumpăra cu toptanul), CalGrB, 44. — < tc. *top-dan* (809) „~”.

TUPTANĞİ(Ŭ), sm., pl. *tuptanğéadz, tuptanğil, toptangiu*, «marchand en gros», Dal, 211; Mih, 514. — < tc. *toptandji* „~”.

TUPŪC, sn., pl. *tupăcûrî, tupăse*, toc de gheată, «alon de botte», Dal, 211; *eră micăte tupăcurile* (tocurile de ghetă erau tocite), Lum, IV, 148; *tupăjile leă păturile de curdél'i vor adrăre* (tocurile sau călcilele ghetelor trebuie făcute, reparate) — v. *pał* 4°, *tăcune*. — < tc. *topouq* (811) „chêville”.

TUPURÎȘTE, sf., pl. *tupurîște*, Mih, 508; CEI, 85; *pădurea di tupurîște si-aspăre* (pădurea de toporiște se teme), ZP, V, 634. V. *tăpirîște, tipirîște*. — < vsl. *toporlŭte* „manubrium”.

TUPURÎȚŬ, sn., pl. *tupurîță, toporaș*, «petite cognées». — Pentru sufixul -l'i, v. *yu-mărî'fă* „anon”. — < vsl. *toporleŭ* „ascia”.

TUPŪZ, sn.; **TUPŪZE**, sf., pl. *tupăze*, buzdugan, «massue de guerre», Mih, 515; Dal, 211. — E și *tăpăze*. — < tc. *topouz* (811) „~”.

TUPUZGÂNĂ, sf., PLit, 70 — v. *topuzgână*.

TŪRA (Muluviște), adv., acum, «maintenant», PB, 720 — v. *tôra, tără*.

TURĂŬ, sf., pl. *tură'l* și *turăle*, tura, «chiffre ou monogramme comprenant le nom et le titre du souverain», PLit, 90. V. *tără*¹. — < tc. **tu(gh)ra** (806) „~”.

TURĂ¹, sf., pl. *tăre*, sigiliu, «seceau, cachet», Mih, 511. Sinonime: *miăre*, *vălă*. — V. *dără* și *turădă*.

TURĂ², adv. (Muluviște și Gôpești), PB, 720 — v. *tăra*.

TURĂȘTE, sf., Mih, 515; PScr, 254; CEI, 85; *dedă di ună turăști* (a dat de o tirlă), CFr, 162 — v. *tărlște*, *turlște*.

TURBĂRE, sf., pl. *turbă'ri*, turbare, «rage», Dal, 211; Nic, 544; Mih, 515; *l'i-si mulă' pėriu di turbăre* (i s-a zblrit păru de minie), PB, 337⁵; *mi-acăjă' ca 'nă turbăre* (m-a cuprins ca o (un fel de) turbare), GrB, 227; PAnt, 232; BNA, IV, 152. V. *trubăre*.

TURBĂT, -lă, pl. *turbă'ti*, -le; turbat, «enragé; furieux», Dal, 211; Nic, 539; *cu ocl'i — arăși, turbă't di ură* (cu ochi roșii, turbați de ură), PAnt, 279; *mlădrea... ansărătă turbătă* (măncarea... sărată peste măsură), PB, 180¹¹; PAnt, 96. — Ca sm.: «tapage, tumult», Nic, 539. — Sinonim: *lisdărcu*.

TURBÉDZŬ, vb. I, PB, 720 — v. *tărbu*².

TURBÉTĂ, sf., PAnt, 496; *turbéta ș' tmbiră'lu* (trompeta și tamburaua), PLit, 1030, — v. *turumbétă*.

TŬRBŬ¹, sm., pl. ? (grămosteni), orbul găinilor, «bertue»: *tărbul s' f' u da* (orbul găinilor să ți-o dea, lovi-te-ar orbul găinilor). Sinonim: *urbăre*. — V.:

TŬRBŬ², vb. I (*turbăt*, -băt, -băre), turba, «devenir enragé, furieux», Nic, 544; Mih, 515; GrS, II, 20; *s'ndille acăjă' s' turbă tu nts* (singele începu să turbeze (să clocotească) în el), PB, 16³³; *cl'nile turbă'* (cinele a turbat). V. *trub*, *turbédzŭ* și sinonimul *lisdărcu*. — < lat. *turbare* „troubler, mettre en désordre”.

TŬRBUR¹, -ră, pl. *tărburi*, -re — v. *tărbure* —, Mih, 515. — < lat. **turbulus*.

TŬRBUR² (*mi*), vb. I (*turburăt*, -răt, -răre), turbura, «troubler, agiter», Nic, 539; Mih, 515. — 1°. *nu turburăt apă* (nu turburați apa); 2°. *cum s' nu mi tărbur?* (cum să nu mă turbur?), PB, 167¹⁸; 3°. *minduirile u turbură dipriună* (gîndurile o turburau mereu), Lum, V, 9, 19; PAnt, 337. — V. *tălbur* și sinonimul *alădărcu*. — < lat. *turbulare* (cf. *turbulentare* „troubler, agiter”).

TURBURĂRE, sf., pl. *turbură'ri*, turburare, «action de troubler», Mih, 515; PB, 720.

TURBURĂT, -lă, pl. *turburăt*, -le, turburat, «troublé; agité», PB, 720.

TŬRBURE, adj., pl. *tărburi*, turbure, «trouble», Dal, 211; *apă tărbure s' nu călți* (apă turbure să nu calci, să nu treci prin apă turbure), Cal. 1911, 52; BNA, V, 108. Sinonim: *minlit*, *pupun'los*. — V. *tărbur*¹.

Turcăliă, sf., pl. *Turcăle*, turcoaică, «femme turque». — < *tărcu*.

TURCĂME, sf., fără pl., turcime, «population turque; armée turque»: — 1°. *pi turcăme tut si da* (să dea mereu în turcime), PLit, 1020; 2°. *cădeă turcămea di nișeri* (cădeă turcimea de infanteriști), BNA, II, 36; 34; 134. V. *turcărie*.

TURCANĂCAT, -lă, pl. *turcăncă'ti*, -le, îndrăcit, «très méchant; endévé»: *scodlă, mori turcăncă'tă* (scoală-le, măi îndrăcită, măi răutatea lumii), PenB, VIII, 20. — < *Tărcu* sau *τοῦρκος* „ture” + *ἀνάκατος* „mélé; confus; brouillé”.

TURCĂRIE, sf., fără pl., turcime, «nombre de Turcs; armée turque»: *turcăria-amar* *zclădște* (turcimea tipă amar), BNA, I, 118; *si-și l'i călcă turcăria* (să și-i prade turcimea), BNA, I, 108; 141. — V. *turcăme* și:

Tărcu, **Tărză**, pl. *Tărți*, *Tărze*, «Turc; Albanais islamisé; état turco», Nic, 538; PB, 720; PGr, 153. — 1°. *ti ncl'indă'ti la Tărcu?* — *ma ară'ă va ti călcă* (te-ai închinat (te-ai predat) turcului? — mai rău te va călca), PLit, 645; PAnt, 8; 2°. *Tărcul strgl'eăște br'i'nu si-l'i lu călți* (turcul își tirlie briul pe jos ca să i-l calci=turcul caută motiv de ceartă), PLit, 646;

Pant, 8—v. *sirgl'escu*; 3°. *al easte tŕrcu* (el e albanez turcit) — cf. Buril, 3: „*turc* = să se înțeleagă albanez musulman”; 4°. *nă scușeși Greacă la Tŕrcu* (ne-ai scos grecoaică din Grecia în țară turcească), PLit, 929; Pant, 34—v. *năându* 3°. — V. *tŕrcu*. — < tc. *turk* (364) „Turc”.

TŪRCU, -că, pl. *tŕrŕt*, -le, rău, «méchant». — 1°. *si-n' l' scot dhlea pri tŕrca din căsă* (să-mi scot ahtul (să mă răzbun) contra răutăcioasei din casă), PLit, 769; 2°. *nu mî ŝti ŝe tŕrcă, ŝe arbinedăscu* (nu mă ŝtie ce turcoaică (ce rea), ce albanezoată musulmanizată (ce cînoasă) sint), Fl, II, 5, 2; 3°. *soăcră arădă... ŝi tŕrcă* (soacră rea... și cînoasă), PLit, 767. — V. *tŕră* și *Arbinés*.

TURCULÉSCU (*mi*), vb. : *dă'ldzi... si scoală ŝi s' turculéscu* (valuri... se ridică și se tŕrcolesc), Lum, II, 352; BNA, IV, 104; *niŕrŕl'i... s' turculă din ŝer* (norii... se rostogoleau din cer), GrB, 2, 31; BNA, IV, 133. — V. *tŕrculéscu*.

TURCULŦ, -tă, pl. *turculŕ*, -te : *lu-aftă tureculŕ în păde* (l-a găsit rostogolit jos), CalGrB, 36; BNA, IV, 115 — v. *tŕrculŕ*.

TURFANDĂ, invar., trufanda, «primeurs», Dal, 211. — < tc. *turfendë* (363) „frais”.

TURŦISŦ, -tă, pl. *turŕisŕ*, -le, ascuŦit, «aiguisé»: *cărinŕ... turŕisŕ* (canini... ascuŦiŦi), Lum, V, 231 — v. *nturŕisŕ*, *nturhisŕ*.

TURÎN, sn., pl. *turŕnuri*, crivăŦ, «vent du Nord, borée, aquilon»: — 1°. *ci'ndu băte tur-băllu turŕn* (cînd bate turbatul crivăŦ), Fl, I, 3, 9; 2°. *s' u bătă turŕnlu* (să o bată crivăŦul), Fl, I, 2, 8; 3°. *turŕn ŝi ploăde* (viscol și ploaie), Fl, I, 4, 5. — Morfologie: pentru *turŕnuri*, cf. atmosfericele: *arcoăde*, *gl'edă*, *neădă*, *plodă*, *sin'edc*, *vîmtu*. — V. *nturŕn*. — < ?

TURINÓS, -noăsă, pl. *turŕnôŝi*, -noăse, glacial, «glacial, d'aquilon»: *turŕnôŝlu vîmtu* (viscolitorul, glacialul vînt), Fl, II, 1, 10.

TURÎȘTE, sf., CN, 170; *Armă'n' l'i ŝi-aftă pri la turŕște* (aromânii se aflau pe la tŕrle), Lum, V, 171; *la turŕște ôlle-azcără* (la staniște oile behăie), Cal. 1928, 114, BNA, II, 60. — V. *turăște*.

TURKIPSÉSCU (*mi*), vb. IV (*turkipsŕt*, -ŝit, -ŝire), turci, «se faire Turc, embrasser l'islamisme», Nic, 538; Mih, 515; GEI, 213; *dirbén' l'le s' turkipséscu* (trecătorile devin turcești), PLit, 1027; Pant, 38. V. *anturŕéscu*, *nturkipséscu*. — < *τουρκεύω* „~”.

TURKIPSIRE, sf., pl. *turkipsŕri*, tŕrcire, «action d'islamiser», Mih, 515.

TURKIPSŦ, -tă, pl. *turkipsŕ*, -te, turcit, «islamisé», Nic, 538; *Azbînêŝl... turkipsŕ* (albanezi... turcizaŦi), BNA, II, 76.

TURLÉ, sf., pl. *turŕlŕ*, fel, «espèce, sorte», Dal, 211; Nic, 538; Mih, 515. — 1°. *muŝitéŝ — turŕlŕ*, *turŕlŕ* (frumuseŦi — fel de fel), Fl, II, 1, 8; Pant, 347; 2°. *aŝtu s' n'ŕă: ŝi turŕle?* (acesta se mira: ce fel?), PB, 57³⁴. Sinonime: *luŕie*¹, *sôle*. — < tc. *turlo* (569) „~”.

TŪRLU, -tă, pl. *tŕrl'i*, -le, nebun, «fou; insensé», Dal, 211; Nic, 539. V. *ndŕrlu* și sinonimele *êlŕl'ca*, *glar* etc. — Cf. gr. *τρελλός* „~”.

TŪRMĂ, sf., pl. *tŕrme*, turmă, «troupeau», Dal, 211; Nic, 539; Mih, 515; PB, 720. — 1°. *tărma n'edăze după bŕrbéc* (turma merge după berbece), PLit, 646; 2°. *nă lo tŕrmle dŕ oi* (ne-a luat turmele de oi), Fr, I, 36; Pant, 289; BNA, I, 8; 3°. *tŕrmle tt-alădă* (turmele te lasă, te părăsesc), RP, 3, 6; BNA, I, 52; 4°. *tŕrme tăxed* (promitea turme), PLit, 1029; 5°. *l'i-u-adună cu tŕrmă cu tot cătră al'tŕea* (i-o adună (o ŝterge, fuge) cu turmă cu tot către aiurea, în altă parte), GrB, 220; Pant, 223; BNA, IV, 138. Sinonime: *cupie*, *surle*. — Cf. și alb. *turmë* „gregge”; gr. *τοῦρμα* (Boga, II, 67, 188). — < lat. *turma* „troupe, foule, multitude”.

TURNĂRE, sf., pl. *turnări*, (în)turnare, «action de tourner, de renverser, de chavirer etc. — v. *tŕrnu*», Dal, 211; Nic, 539; Mih, 516; PB, 720. — 1°. *dŕpărlădă-l călea ŝ' nu ŝtŕu a lor turnăre* (depărtat (lung) e drumul și ei nu ŝtiu dacă e ŝigură a lor întoarcere), Pant, 270; Bair, 70; 2°. *ma-ayôn'ea va s' l'ed dŕ turnăre* (mai curînd se vor apuca de întors lina spre a fi încă o dată trasă în scaunul cu piepteneŝi), LP, 12; Pant, 244; BNA, II, 114 — v. *trag* 8°.

TURNĂT, -lă, pl. *turnăți*, -le, întors, «tourné; arqué; rétabli, qui est en chair», Dal, 212; Nic, 539. — 1°. *l-vidzără turnăt* (l-au văzut (re)întors), PB, 108¹⁸; 2°. *cu elocurile mari, turnâte* (cu pliscurile mari, arcuite), PAnt, 128; 3°. *ti turnăși turnăt la fâță* (te-ai întors restabilit la față).

TURNĂȚĂ, sf., fără pl., întoarcere, «retour», Dal, 212. — 1°. *s' află călea tu turnăță* (să găsească drumul la întoarcere), PB, 273¹⁹; 2°. *tru turnăta di la oi* (la întoarcerea de la oi), PAnt, 201; BNA, V, 30; 3°. *ună turnăță bărbătu-su, ... acăță s' pl'ngă* (odată cu întoarcerea bărbatului ei (abia se întoarse bărbatul ei), ... începu să plingă), PB, 190¹¹. — V. *sculătă*, *vinlăt* etc.

TURNAVA, invar., «nom d'un jeu d'enfants aux osselets», Dal, 212. — < ?

TURNĂ, sf., pl. *tărne*, știucă, «brochet», Dal, 211; Nic, 539. — < τούρνα „~” (tc. *tourna* (816) „~”).

TURNĂȚURĂ, sf. pl. *turnățuri*, întoarcere, «retour; détour; hospitalité; traduction», Dal, 212; Nic, 539. — 1°. *dol meșt f'ne înmătura și-al' ah'n'li turnătura* (două luni ține dusul și alte (tot) atâtea întorsuri), PLit, 938; PAnt, 55; 2°. *călea aastă are multe turnături* (drumul acesta are multe întorsuri) — v. *șuțlătără*; 3°. *s' hibă turnătura pri-acasă* (să fie întoarcere (găzduire) pe acasă), PB, 190⁴; 4°. *nu eră om... 'fe s' nu-ălbă turnătura la nîs* (nu era (exista) om... care să nu se abată la dînsul în vizită, în ospitalitate), PB, 355³²; 5°. *greăuă easte turnătura a...* (e grea traducerea (sau transpunerea) a...), ArE, 3. — < lat. *tornatura* „art de tourner”.

TURNIPSĂSCU, vb. IV (*turnipsi*, -sî, -sîre), fasona, «façonner», Dal, 212; Nic, 539. — < τούρνω „façonner au tour; chautourner”.

TURNIPSIRE, sf., pl. *turnipsiri*, fasonare, «action de façonner», Dal, 212.

TURNIPSÎT, -lă, pl. *turnipsi*, -te, fasonat, «façonné», Dal, 212.

TURÓN, sn., pl. *turónuri*, Gram, 309 — v. *turró*.

TURPĂNE, sf., pl. *turpăni* (grămosteni), tulpan, «voile blanc de tête porté par les femmes en signe de deuil». — Pentru *doliu în alb*, v. *dublén* și *jâte*, precum și: Deg, 49; Vercellio, II, 242; Yem, 110; Monnier, 455; Chér, I, 274-275; Macart, II, 50; Chal, 222. — Cf. gr. τούρπανι „étouffe fine de coton; jaconas”.

TURRÓ, sm., pl. ? turn, «tour», PSer, 254 (< it. *torre*). V. *turón* și *pírny*. — Cf. tc. *tournó* (815) „tour”.

TURȘIE, sf., pl. *turși*, murături, «fruits ou légumes macérés au vinaigre», Mih, 516; 130. — Cf. gr. τούρσι „qc. de confit au vinaigre”. — < tc. *turehy* (362) „~”.

TURTĂ, sf., pl. *tărte*, turtă, «galette; espèce de champignon», Dal, 212. Nic, 539; Mih, 516; PB, 720; PAnt, 496. — 1°. *f'ără di fărînă nu s' făje turla* (turta nu se face fără de făină), PLit, 646; 2°. *arăță... după tărte* (se răspindeau... după bureți), Fl, II, 3, 9 — v. *bureție*; 3°. *tărtă s' fedje* (s-a umilit). V. *nturtlédz*. — Cf. și gr. τούρτα „tarta; tourte; gâteau” (Hris, 337; Ἀνδρ, 372). — < lat. *torta* „gâteau rond, tourte”, turta (Bour, § 67 II, p. 70; PFon, § 91).

TURTOARE, sf., pl. *turtóri*, toartă, «anse; oreillette d'un pendant d'oreille qu'on fait passer dans l'oreille percée», Dal, 212. — < lat. **tortoria*.

TURTURĂ, **TURTURĂ**, sf., pl. *turturi*, turturică, «tourterelle; bavard», Dal, 212; Nic, 539; Mih, 516; PSer, 254; PB, 720; PAnt, 496; Lum, V, 186. — 1°. *'nă turtură jileăște* (jelește o turturică), BNA, I, 48; 2°. *toate turturile-amuș'ără* (toate turturelele au amușit), RP, 10-11, 13; BNA, I, 42; 3°. *nostimile turturi* (nostimele turturele), Cal, 1911, 51; BNA, II, 54; 4°. *c'i'ntă păpuze ș' turturi* (cîntă pupeze și turturele), Lum, V, 184; BNA, II, 44; 5°. *va nă c'i'ntă nica ș' turturile surate* (ne vor cînta încă și turturelele surate), PenB, II, 151; 6°. *ca turtură l'i-si dule gura* (ca turturică îi merge gura), PLit, 646 — v. *păpăză* 2°. V. *turturică*. —

Cf. dr. *turtură* (VasP, 189 și 262 și gr. τούρτουρο, τούρτούρα ('Ανδρ, 372; Hris, 252; Boga, I, 390; II, 188). — < lat. *turtur*, -urem „tourterelle [oiseau]”.

TURTUREAŬĂ, sf., pl. *turturêl* — v. *tărtură* — : ca *pui'l di turtureădă* (ca pui de turturea), Lum, IV, 168; BNA, I, 34. — < lat. **turturella*.

TURȚĂRE, sf., pl. *turțêri*, toarcere, «action de tordre», Dal, 212; Nic, 539; *acăfăf-vă di turțêre* (apucați-vă de tors). V. *toârțire*.

TURȚESCU, -*țescă*, pl. *turțêști*, -*țêști*, turcesc, «turc; état turc», PAnt, 496; PGr, 153. — 1°. *mîntitîrî turțêști* (intrîgi turcești); 2°. *si-ălină ătlăglu nsus tu turțêasca* (să urce sușul în sus în țara turcească), LP, 57; BNA, II, 126. — V. *inturțescu*.

TURUMBÊTĂ, sf. — v. *trumbêtlă*, sinonimele *burazâne*, *burle* și *lurulută!*

TURUNĢÎŬ, -*gie*, pl. *turunġîl*, oranj, «de couleur orangée; orange»: *puredo lurunġie* (șorț oranj), W, II, 14. — < tc. *turundji* (365) „~”.

TURUȘTE, sf., pl. *turuște*, *turuști*, tirlă, «parc à moutons», PB, 720; PANT, 496; CEI, 85; CN, 170; *la turuște s' mî grupăf* (să mă îngropați la tirlă), PLit, 938; *la turuștile di n d-eadă* (la tîrlele din deal), RP, 6, 3; BNA, I, 2. V. *târîște*, *turăște*, *lurîște*. — Cf. srb. *lor* „enclos pour le bétail”, alb. *turishle* „ovile”, dr. *toriște*, *turîște* și toponimicul gr. Τόρυς (‘Ηπειρ, IX, 160).

TU-RU-TU-TŬ! «interj. qui imite le son de la trompette», PB, 720; *nu-apucă s' d-îcă 'nă odră tu-ru-tu-tŬ* (nu a apucat să zică odată *lu-ru-lu-tŬ!*), PB, 441².

TŬRXĂ, **TŬRXĂ**, sf., și adj. f, pl. *Tărxe*, *tărxe*, turcoaică; rea, «femme turque; femme méchante, endevée». — 1°. *'șl-lălescă... sufrîncălile*, ca *Tărxe* (își innegresc... sprîncenele, ca turcoaice), FI, I, 3, 11 — v. *Tărce*; 2°. *m'edre tărxe* (femeie rea) — v. *tărce*, *arăpsă*, *Arabînes* 2°. — < τούρξισσα „femme turque”.

TŬSE, sf., fără pl., tuse, «toux», Dal, 212; Nic, 540; Mih, 517; PScr, 254; *tuse arădă* (tuse măgărească, «tousse asinina», Zan, 55). — < lat. *tussis* „toux”.

TUȘĂRE, sf., pl. *tușêri*, tușire, «action de tousser», Dal, 212; PB, 721.

TUȘÊDZŬ, **TUȘÊSCU**, vb. I și IV (*tuședă* și *tușîl*, *tuședă* și *tușîl*, *tuședre* și *tuștre*), tuși, «tousser», Dal, 212; Nic, 540; Mih, 517; PB, 720. — 1°. *și un'-odă el tuședă* (și tușește el o dată), BaP, 7; 2°. *d-îf ă Ceanăca tușîndalul* (zice Ceanaca tușînd), PANT, 308. — < lat. *tussire* „tousser”.

TUT, adv.; **TUT**, *tută*, pl. *tuț*, *tăte*, tot, «continuellement, sans cesse — v. *dlprîună*, *îndă* etc.; tout — v. *lot*», Dal, 212; Nic, 537; PScr, 254. — 1°. *tut el s' îl trăgă* (mereu el să-i tragă *fusteil*), LP, 13; PANT, 244; BNA, II, 114; 2°. *unu ș' tut î la pârînt* (un singur și atît e la pârînt), PB, 126²¹; 3°. *'șl-avea un fiġlôr ș' tut* (își avea un băiat și el era totul), PB, 187²⁰; 4°. *ah!f avea nis tuț* (atîți avea el toți = atîția erau toți *banii pe care îl avea*), Lum, II, 127; PANT, 183; BNA, III, 80; 5°. *tut ca tut* (toate ca toate = oricum), Lum, VI, 3, 8; BNA, II, 12; 6°. *s' dăfe Căla cu tut Kîla* (se duce Cola cu tot (Insuși, întreg) Kîla), BaP, 12; BNA, III, 106; 7°. *veade Grăelu ș' tătă Grăcă* (vede grecul și toată (însăși) grecoica), Fr, I, 88; PANT, 184; BNA, III, 68; 8°. *di pri tut* (de peste tot, «de par tout» = peste tot, pretutîndeni), Cal, 1911, 52; BNA, II, 54; 9°. *tuț voi sî sicăf* (voi toți să secați), PLit, 934; PANT, 23; 10°. *tuț s' l'î nreġl ș' di mîntea-a ta s' nu eșl* (pe toți să-i întrebî și din gîndul tău să nu ieșl, la părerea ta să nu renunți), PLit, 647; 11°. *a tutul'el fiġde* (a întregii cetăți), Cod, 95¹⁶ — în dacoromână: „puînd capete... toatei Dachii” (CronM, I, 24); „voievodul toatei Ghermanii” (CronM, I, 76); „comanda a toatei artilerii (Băl, 133); „general al toatei armiei sale” (Băl, 329); 12°. *a tull'el lo l'i-u putăl* (a toată oastea eu i-o putui, întregii oști eu i-am venit de hac, întreaga oaste cu am învins-o), PLit, 1019; PANT, 39 — v. *pot* 3°; 13°. *a tullôr lă ded căle* (tuturor le dădui drum); 14°. *a tullôr* (tuturor). Jb, I, 46; 15°. *mîngă...* *di a tullôr* (a mîncat... din a tuturor), W, II, 264 — v. PMor, 21; 16°. *picurărîl'i s' turnără cu*

tâte oi s' cu tuț cin'l (păcurarii s-au întors cu toate oile și cu toți cini) — în dacoromână: „un om... încungiură stîna cu tăte oi”, PMar, 164⁸ (pentru această construcție, cf. Dens, II, 382-383; CPsal, p. cccii; PPar, 47; PPar², 76-77). Eronată interpretare la Nec¹, p. cxxii sus. — Nu cunosc nici din atestare forma de genitiv-dativ masculin a *tutlul*, paralelă cu a *tutl'el* — 17°. *tătă dzūa lucredz-ă* (toată ziua (în fiecare zi, zilnic) lucrează) — cf. gr. ἡμέρα «journallement, toujours, πάντοτε» (Hris, 160). — V. *tot*² și † dr. *tâte* (Dens, II, 178).

TUTAŪNA, adv.: *s' pālăcărseă tut-a-ūna* (se ruga totdeauna), Cod, 161² — v. *dăima* etc. și:

TUTĂ-ŪNĂ, adv., totdeauna, «toujours», Cod, 63 b²⁷; 80 b¹⁶; 111⁴ — v. *tōtna*, *tutdūnă*, *tut* 17°.

TUTCĂLE, sf., pl. *tutcă'l'i*, clei, «colle-forte», Dal, 212; Mih, 516; Lum, IV, 187; *atāked-l* cu *tutcăle* (lipește-l cu clei). V. *tupeală*. — Cf. și alb. *tulkall* „glutine”. — < tc. *toutqal* (812) „~”.

TUTDIŪNĂ, adv., PB, 721; *tōtina* (*tutdūnă*) *sântu măltu lipstŭ* (totdeauna (continuu) sînt foarte necesari), PB, 166²¹ — v. *tōtuna*, *tutūna*.

TUTĪPUTĂ, **TUTĪPUTE**, sf., pl. *tutipule*, avere animală, «avoir, fortune (en moutons, chèvres, chevaux etc.)»; denrée, marchandise», Dal, 212; Nic, 540; Mih, 516; PScr, 254; Cod, 112 b¹²; 113²; 113¹⁰; 114 b¹²; GEI, 213. — 1°. *nă keāre tulipula* (nă prăpădește averea animală), PB, 121⁸; 2°. *tulipula bună s' vîndŭ dîl munte* (averea animală bună se vinde chiar la munte), PLit, 647 = „on achète les bons chevaux à l'écurie”; 3°. *'șl-aftă tulipula čine* (și-a găsit averea (turma) bine), PLit, 763; PAnt, 87; 4°. *ēmburlu adūse mūltă tulipulă* (negustorul a adus multă marfă). — < γὸ τίποτε „un rien, la moindre chose”.

TUTŪME, sf., pl. *tutūn'l*, tutun, «tabac», Dal, 212; Mih, 516. V. *tutūne* și sinonimul *duyēdn*. — În Peninsula Balcanică a existat același obicei ca la arabi: „En Orient, le tabac n'est et ne doit jamais être refusé. Ne pas en offrir serait une impolitesse dont un Arabe ne voudrait pas se rendre coupable” (Landberg, 71) — v. *café*. — < tc. *tutun* (411) „~”.

TUTŪNA, adv., mereu, «toujours», Mih, 516; Cod, 28¹ — v. *tutaūna*.

TUTŪNE, sf., pl. *tutūn'l*, Dal, 212; Nic, 540; PB, 720 — v. *tātume* și *tutume*. — Cu zeamă de tutun fierț în cazan, aromănil spală rîia oilor.

TUTUNĜĪ, sm., pl. *tutunĝeddz*, tutungiu, «marchand de tabac», Dal, 212; Mih, 516. — < tc. *tutundji* (411) „~”.

TUVLĀR, sm., pl. *tuvlārŭ*, cărămidar, «briquetier», Dal, 212. — V.:

TŪVLĀ, sf., pl. *tūvle*, cărămidă, «brique», Dal, 212; Nic, 537; PScr, 254 (< gr. τοῦβλον < lat.); GEI, 213; *cāsă cu tūvle* (casă de cărămizi). — V. *tālă* și *plithāre*.

TUVLĒTĀ, sf., pl. *tuvlĕf*: *u poartă nveāstŭle la tuvlĕtă* (o poartă nevvestele la maramă), PLit, 861 — v. *duvalĕte*. — < tc. *touvalet* < fr. *toilette*.

ΘΑΜΑ, sf., pl. *tháme* și *thámate*, minune, «miracle; prodiges», Nic, 173; GEI, 214; PB, 710; 422⁴; BațN, 14. — 1°. *s' feáse 'nă thámă mare* (se făcu o minune mare), PLit, 1013; 2°. *truodără tháma s' feáse* (îndată minunea se făcu), PLit, 778; 3°. *și-únă dzúăă — märe thámă!* (și într-o zi — mare minune l), Fr, I, 88; PAnt, 183; BNA, III, 66. V. *thávmă* și sinonimele *člădă*, *nișâne* 6°. — < θαύμα „~”.

ΘΑΡ, sn. (pl. *tháruŋ*), curaj, «courage; confiance», Dal, 212; Nic, 173; Mih, 500; PScr, 255; GEI, 214; GrS, VI, 373. Sinonim: *curáj*. — < θάρρος „~”.

ΘΑΥΜΑΤΥΡΓÓ(Ů), sm., pl. *thavmaturyád*-, făcător de minuni, «thaumaturge», Mih, 500. — < θαυματουργός „~”.

ΘΑΥΜΑ, sf., Mih, 500; PScr, 255; Cod, 96 b¹²; 114 b⁴ — v. *thámă*, *sámă*.

ΘΑΛ'NDZĂ, sf., pl. *thăl'ndză*, potirniche, «perdriz»: *nă zburăși și nă fudzăși, moi thăl'ndză* (ne-ai zburat și ne-ai plecat, măi potirniche), Al, 1903, 85. V. *tăl'ndză* și sinonimele *pirăică*, *pltruntele*. — < alb. *thëlënzë* „pernice (uccello)”.

ΘĂMĂSĖSCU (*mi*), vb. IV (*thămăsŋ*, -*sŋ*, -*sŋre*), minuna, «s'émervueillir de; s'étonner», Nic, 173; GEI, 214; *vărtătea a fêrui și thămăseă* (tăria cerului se minuna), Cod, 81 b⁸; *fărl'i s' thămăsescu* (hoții se uimesc), BațN, 14. Sinonim: *neruŋescu*. — < θαυμάζω „~”.

ΘĂMĂTURŢE, sf., pl. *thămăturyŋ*, miracol, «miracle», GEI, 214; *poate s' adără thămăturyŋ* (poate să facă miracole), PB, 170⁸. — < θαυματουργία „~”.

ΘĂRĂPĖL'Ŭ, invar., acritură, «chose aigre»: *micărea eăste thărăpél'ŭ* (mîncarea e foarte acră). V. *acrdătură*, *puscăltură* etc. — Cf. alb. *i thărētē* „acido, agro”, *tharpēlvē* „aigreur” (Hr, 125).

ΘĂRĂSĖSCU, vb. IV (*thărăsŋ*, -*sŋ*, -*sŋre*), a avea curaj, «avoir du courage; se fier; sembler», Nic, 173; PScr, 255; Mih, 500 (*thărusescu*); Jb, I, 44; *thărăsŋ la vredea al Dumni-d:ă'ă* (încredeți-vă (îndrăzniți) în iubirea lui Dumnezeu), Cod, 27⁵. — < θαρρῶ „~”.

ΘĂRUSĖRE, sf., pl. *thărusŋ*, încredere, «action de se fier», Mih, 500.

ΘĂVMUSĖSCU (*mi*), vb. IV, Mih, 500 — v. *thămăsescu*, precum și *apurisescu*, *čludescu*.

ΘĂVMUSĖRE, sf., pl. *thăvmusŋ*, minunare, «action de s'émervueillir, de s'étonner», Mih, 500.

ΘΕĂMĂ, adv., puțin, «un peu», Dal, 212; 1°. *eăste theămă aminđt* (e puțin (cam) tîrziu), PAnt, 310; 2°. *st s' discŭrmă theămă oără* (să se odihnească puțin timp), Fr, I, 69; BNA, III, 46; 3°. *lu-acăfă theămă seăle* (l apucă puțină sete), Lum, II, 243; BNA, III, 52 — aci, are rol de adjectiv invariabil. — V. *heămă*, *nă θ e a m* ă etc.

ΘΕĂMIN, -*nă*, pl. *theămin'i*, -*ne*, de sex feminin; ingenios, «1°. féminin; de sexe féminin; 2°. femelle; femme; 3°. sagace, ingénieux», Dal, 212; Nic, 173; PScr, 255; PB, 712; PDicț, 1947, 20. — 1°. *oămin'ŋ'i măscurl șă theămin'i* (oamenii de sex masculin și de sex feminin), Cod, 18

b¹⁷ - (cf. gr. „ἔχει τρία ἀρσενικά καὶ δύο θηλυκά παιδιά = il a trois garçons et deux filles” = alb. „ajò ka tri mǎshkuji edhë dǔ fëmërë”, precum și formula rituală latină: „si deus, si dea es - sive mas, sive femina”); *máscurl*, *θεάμιν'í* (bărbați, femei), BNA, II, 80; *fiḷór θεάμιν* (copil de sex feminin), Cod, 96 b²¹ - (cf. it.-sicil. „avia cinqu figghi fimmini. - figlio maschio, figlia femina”, BTS, VI, 68; „le fiје femmine co' la madre; li fiјi maschi cor padre”, Zan, 83); 2°: *aná θεάμινά* (o femeie), CBiog, 35 - v. *mul'éare*; *θεάμινα ca s' táca* (ca femeia să tacă), Fr, I, 182; BNA, III, 28; *nu-l'í tácăneá a θεάμινά'el* (femeii nu-i trecea prin gînd), LP, 56; BNA, II, 124; *máscurl'í l'í-víndám, θεάμιν'íl'í l'í-fínám* (miei sau ie:í de sex masculin i-am vîndut, pe cei de sex feminin li reînvîrăm); 3°: *táta-n'ta s' cu páplu.. mull θεάμιν lu-aveá cáplu* (tatăl meu și cu bunicul... îl aveau capul foarte priceput, erau foarte inteligenți), Lum, IV, 37; *míntea a ta cáste θεάμινά* (mintea ta e ingenioasă, e productivă), FI, II, 2, 9; II, 7, 4. - V. *feámin*, *heámin*, *seámin*², *hiá* 25° și *záva*. - Cf. mgl. *feámin*, -á (CapM, III, 126; PMegR, II, 79; GrS, III, 393), precum și CDDE, 548 (*famen*), REW, 7274 și „na ria fomena = una cattiva moglie” (Alton, 28). - < lat. *feminus - cf. *femina* „femme; femelle”: „carbunculi masculi et feminae”.

ΘΕΑΤΡΙΝ, -nă, pl. *θεατρίν'í*, -ne, actor, «acteurs», Dal, 212. - < θεατρίνος „~”.

ΘΕΑΤΡU, sn., pl. *θέαtre*, teatru, «théâtre», Dal, 212; Nic, 173. - < θέατρον „~”.

ΘΕΛΙΜĂ, sf., fără pl., voință, «volonté», PScr, 255; GEI, 214. Sinonim: *vreðre*. - < θέλιμα „~”.

ΘΕΜ! **Θ e m !**, sm. voc. sg., Doamne!, «miséricorde; mon Dieu»: *Θem-Dumnid:ále!* (Doamne-Dumnezeule!), Lum, V, 224; BNA, II, 10. - Θεέ μου! < Θεός.

ΘΕΜĂ, sf., pl. *θέmate*, temă, «sujet; thèmes», Dal, 212; Nic, 173. - < θέμα „~”.

ΘΕΟΛÓΓ, sm., pl. *θεολόγ'í*, teolog, «théologiens», Dal, 212; Nic, 173. - < θεολόγος „~”.

ΘΕΟΛΟΓÍΕ, sf., pl. *θεολογί'í*, teologie, «théologie», Dal, 212; Nic, 174. - < θεολογία „~”.

ΘΕΟΡΙΕ, sf., pl. *θεορί'í*, teorie, «théorie», Dal, 212; Nic, 174. - < θεωρία „~”.

ΘΕΡΜΟΜÉΤΡU, sn., pl. *θερμómètre*, termometru, «thermomètre», Dal, 212; Nic, 174. - < θερμόμετρον „~”.

ΘΕΣΕ, sf., pl. *θέσι*, funcție, «place; rang; fonction, poste», Al. 1903, 70. - < θέσις „~”.

Θ(Ι)ΛÍKE, sf., pl. *θ(ι)lík'í*, nod deschis, «ganse; noeud courant». - Cf. și alb. *thliqe* „bottone”. - < θηλεία „~”, θηλύκι (Boga, II, 23).

ΘΙLUNDÍ, sm., GEI, 214 - v. *flundí*.

ΘΙL'ΕÁŪĂ, sf., pl. *θίl'él*, Nic, 174; GEI, 214 - v. *θílike*.

ΘΙMÁZÍCĂ(ZĂ), adv., puțințel, «un peu» - v. *θεάmă*, *hímăzic*.

ΘΙMEÁMĂ, sf., PScr, 255; GEI, 214 - v. *θímn'eámă*.

ΘΙMÉL'ÍŪ, sn., pl. *θίmed'íe*, temelie, «base, fondement», Dal, 212; Nic, 174; Mih, 501; PScr, 255; Pant, 496; GEI, 214. - < θεμέλιον „~”.

ΘΙMÍL'ÍÓŠ, -l'íodă, pl. *θίmil'íóš'í*, -l'íodă, întemeiat, «fondé; fondamental»: *θίmil'íodăile í déi* (întemeiatele ideii), BNA, II, 76. - < θίmel'íū.

ΘΙMÍL'ÍUSÉSCU, vb. IV (*θίmil'íusíl*, -síl, -sire), întemeia, «asseoir les fondements d'un édifice; fonder», Dal, 212; Nic, 174. - < θεμελιώνω „~”.

ΘΙMÍL'ÍUSÍRE, sf., pl. *θίmil'íusírl*, întemeiere, fondare, «action de fonder, de baser», Dal, 212.

ΘΙMÍL'ÍUSÍT, -tă, pl. *θίmil'íusíť*, -te, bazat, «fondé; basé», Dal, 212; Nic, 174.

ΘΙMÍRÍΔĂ, sf., pl. *θίmiríδz*, gazetă, «gazette» - v. *θímiríδă* și *gazétă*.

ΘΙMΝ'ΕÁMĂ, sf. (pl. *θímn'eáme*), tămlie, «encens», Dal, 212; Nic, 174; Mih, 501; *toată óda n'í-afumám cu fúmli dí θímn'eámă* (toată camera mi-o afumam cu fumul de tămlie), LP, 74; Pant, 273; Bair, 110. V. *θímeámă*. - < θυμίαμα „~”.

ΘΙΜΝ'ΕΑΤÓ, sm., pl. *θιμν'εατάδ*, cădelniță, «encensoir», Dal, 212; Nic, 175; Mih, 501 (*θιμν'εατόρ*, sn., pl. *θιμν'εατοάρε*); GEI, 214. — V.:

ΘΙΜΝ'ΙΤÓ, sm. — v. *θιμν'εατό* — : *εἰς τὴν μὴν θιμν'εατόλῳ* (în mină cădelnița), BNA, III, 160; *ς' ἰάχα da cu θιμν'εατόλῳ* (și cică dă (tâmliază) cu cădelnița), BaṭP, 53. — La turci: cf. Dreux, 127. — < θυμιατόν „encensoir”.

ΘΙΜΝ'ΙΤῚΣC (*mi*), vb. IV (*θιμν'ίτῃ*, -*ίτῃ*, -*ίρε*), tâmlia, «encenser», Dal, 212; Nic, 175; GEI, 214; PLit, 451. — < θυμιατίζω „~”.

ΘΙΜΝ'ΙΤῚΡΕ, sf., pl. *θιμν'ίτῃ*, tâmliere, «action d'encenser», Dal, 212; Nic, 175.

ΘΙΜΝ'ΙΤῚΤ, -*τά*, pl. *θιμν'ίτῃ*, -*τε*, tâmliat, «encensé», Dal, 212; Nic, 175.

ΘΙΜÓ, sm., pl. *θιμάδ*, furie, «colère; courroux», PSer, 255; GEI, 214; *εάστε-ατ' ἂν ἴτ' ῥό θιμό*, *ς' ἡβὰ om ἴτ' ῥά calmó?* (există riu fără impetuoizitate (furie), ca să fie om fără durere vie?), PLit, 428; PAnt, 9. Sinonime: *αμάντε*, *γινάτε*, *uryie*¹. — < θυμός „~”.

ΘΙΜΙΣῚC, **ΘΙΜΙΣῚC** (*mi*), vb. IV (*θιμ(ι)σί*, -*σί*, -*σίρε*), aminti, «rappeler à la mémoire», GEI, 215; Lum, III, 11; BNA, III, 18. V. *simisescu* și sinonimele *n'í-adúc amínte*, *în mînte*. — < θυμοῦμαι „se souvenir”.

ΘΙΜ(Ι)ΣῚΡΕ, sf., pl. *θιμ(ι)σί*, aducere aminte, «action de se souvenir”.

ΘΙΜ(Ι)ΣῚΤ, -*τά*, pl. *θιμ(ι)σί*, -*τε*, amintit, «rappelé à la mémoire».

ΘΙΜUSῚC, vb. IV (*θιμυσί*, -*σί*, -*σίρε*), minia, «(se) mettre en colère», GrS, IV, 166; VI, 387. Sinonim: *inátusescu*. — < θυμῶν „~”.

ΘΙΡΙΚῚÚ, adj. pl. *θίρικε*, specie de măr, «espèce de pommes»: *μεάρε θίρικε* (mere lunguete și plăcut mirositoare). — Cf. gr. *φρίκι* < tc. *lérik* (898) „variété de pomme ovale (très estimée en Orient)”.

ΘΙΡΙΣΤῚ, sm. «juin», Nic, 174. V. *Heristl* și sinonimul *Čirtšár*. — < *θεριστής* „~”.

ΘΙΡΙÚ, -*ρίε*, pl. *θίρί*, uriaș, «géant», PB, 714; PAnt, 496; GEI, 215; *ς' vátámárá ca θίρί* (s-au ucis (au murit) ca uriași), BNA, II, 86. Sinonime: *évil*, *εἰγάνῳ*. — < *θηρίον* „colosse”.

ΘΙΡΜÁNE, sf., pl. *θίρμá n'í*, PB, 714; PLit, 766. — 1°. *cárte máre*, *ca θίρμáne* (scrisoare mare (lungă), *ca ferman*), PLit, 978; 2°. *ς' vâ scritáḡ úná θίρμáne* (să vă scrieți un ferman), PLit, 1018. — V. *fírmáne*.

ΘΙSAVRÓ, sm., pl. *θισavrád*, tezaur, «trésor», Dal, 212; Nic, 174; GEI, 251. Sinonime: *yistedre*, *hizná*. — < *θησαυρός* „~”.

ΘÓL, sn., pl. *θóλε*, cupolă, «voûte, coupole», GEI, 215. Sinonim: *cubé*. — < *θόλος* „~”.

ΘΡÁPSU, sm., pl. *θράpsῃ*, frasin, «frêne», Nic, 174; M, 46 (< *θράψος*). — V. *frápsin*. — < ?

ΘΡΙSCU, -*că*, pl. *θρίskῃ*, -*ke*, cucernic, «dévot, religieux», Nic, 174; GEI, 215. — < *θρήσκος* „~”.

ΘΡΙSKῚE, sf., pl. *θρίskῃ*, religie, «religion; rite; croyance», Nic, 174; GrS, VI, 387. — < *θρησκεία* „~”.

ΘΡON, sn., pl. *θρόnuri*, tron, «trône», Dal, 212; Nic, 174; *Alí-páḡé... sí sculá' dt pri θρόnῳ a lῳ* (Ali-paḡa... se sculă de pe tronul lui), FI, II, 7, 4; *lúna θρόnῳ 'ḡl-báḡá* (luna își așază tronul), PenB, II, 84; BNA, I, 56. Sinonim: *scámnῳ* 4°. — < *θρόνος* „~”.

T

Ț, gen.-dat. de la *ține*, *tu*¹, *tău*, *ta*, *tăi*, *tale*; *Ți*, «ton, tas, tes; te». — 1°. *cușăllu-ț nu dâl'e* (cușitul tău nu taie); 2°. *limba-ț l-amără* (limba-ți e amară); 3°. *silln'li-i-ț un dîcăr nu-n' l fac* (șlingii tăi nu-mi valorează nici cît un gologan), BNA, II, 96; 4°. *urêcl'ile-ț vor trădăre* (urechile tale trebuie trase). — cf. în dacoromână: „în barbă-ți” (ITR, 204); „pe urmă-ți” (Cron, 72), precum și Dens, II, 186; PEP, 136; 5°. *va-ț daă căle* (Ți voi da drum); 6°. *nî di-ară'ă nu pot si-ț spun* (nici de rău nu pot să-ți spun), PANT, 275; Bair, 112; 7°. *șéd-i-ț lu hîl* (șezi-ți (rămii) unde ești), PB, 157²³; 8°. *va-ț curmă'm n'él'i* (Ți vom înțărca mieii). — Ca și *ț* de la pluralul articulat al masculinelor care, în aromâna nordică, se pronunță și ca *s* — cf. *profîl'i* > *profis'i*, PScr, 241 etc., și acest *ț* ne prezintă același fonetism mai ales în nord; 9°. *fă-s'-ți căsa* < *fă-ț-ți căsa* — cf., aci, *tac*¹ 4°. — Paralelism fonetic ne prezintă și *dz* de la pluralul masculinelor: *băcălddz* > *băcăldăț* — cf., aci, *tîrbîelli'*. — V. *ță*, *țî*, precum și **Introducere**, § 18, p. 25.

ȚĂE, ȚĂŢE, ȚĂŢE, sf., pl. *țăyl, țăl*, țevie, «1°. canette du métier à tisser; 2°. rassasié», Dal, 203; Nic, 544; Mih, 498; PIm, I, 148; 149. — 1°. *ță'yle li-adră'm cu țicrikea, apôla li trîțem lu zvălîndă ș' cu n' se țăsēm* (țeville le facem cu cicricul, apoi le trecem în suveică și cu ele țesem); 2°. *s' adră' țăle* (s-a făcut țevie: a mîncat și a băut pînă ce la burță s-a făcut ca o țevie), PB, 228⁴ — v. *țufleacă*; *s' u-adră țăle pl'ntica* (burta să o facă țevie), PB, 274⁸; *țăle s' feățe* (s-a săturat din plin), PGr, 154 — v. *pristănescu*. — < vsl. *čěvi* „tubus”, bg. *čěva* „bobine”.

TĂL¹, invar., soția lui..., «la femme de», Dal, 203; Nic, 550; PB, 721. — 1°. *o lai Nica cu țal Nica* (o mîi Nica cu *ține* (și *tu*) soția lui Nica), W, II, 110; PANT, 36; 2°. *mor țal Cōsta* (măi nevasta lui Costa), BNA, I, 14 și p. xiv. — < (a) *țed al* (de reținut fonetismul: *căd* > *ă*).

TĂL², ... ? ... : *tu buyăne, după țe u guli și s' feățe țal* (în... ?, după ce o goli și se făcu...), FI, II, 4, 7. — < ?

TĂLPĂ, sf., pl. *ță'lti*, urdoare, «lippitude, chassie», Dal, 203; Nic, 545 (< alb. *qelp* „pus, materia purulenta”); Mih, 495; PScr, 254; DR, II, 551 și V, 894 (< alb. *gjalpë*); RF, I, 39—40 (< alb. *gjalpë*); PETim, 19.—1°. *al ță'lti la ôcl'i* (la 'ochi ai urdori); 2°. *no!,... lă him țălpă tru ôcl'i* (noi,... le sîntem urdoare în ochi), Al. 1928, 123. V. și *sălpă*. — Alături de alb. *gjalp(ë)* „burro”, cf. și tc. *salpa* (750) „mou; relâché; pendant”.

TĂMBURĂ, ... ? ... : *ma sēmnu-l măre că nu li-adrăși tu țămburi* (dar e minune mare că nu te-ai făcut în...), RP, 4, 3. — < ?

TĂNGĂDE, sf., pl. *țangădz* (Sărăcu), oaie fără miel, «brebis ou chèvre laitière dont le petit est mort», CAR, 361 (și PETim, 21). — Cf. gr. *ταγγάδι* (Kpoc, II, 51). — < alb. *caugádhe* „infecondo; pecora lattifera”.

TAP¹, sm., pl. *țapi*, *țap*, «bouc», Dal, 203; Nic, 546; Mih, 496; PSer, 254; PB, 721; DR, II, 551 (< *Isap*); GrS, I, 242-245 (< iran. *čapeš*). — 1°. *cupîl di țapi* (turme de țapi), PAnt, 277; Bair, 119; 2°. *acățu, mîldze țaplu* (prinde, mulge țapul), PLit, 648; 3°. *e-âl, țap, tap!* (*e-âl*, țapule! țapule! : strigăt de păstor pentru a îndemna un țap sau mai mulți țapi să pornească sau să schimbe direcția de mers. — Pentru anumite aspecte etnografice, cf. *e¹²* și *kîpru*, precum și GrS, IV, 93 (pentru păstoritul francez, cf. — apud Ph. Arbos — Blache, 27-28). Pentru credința — existentă și la aromâni — că țapul îndepărtează spiritele rele, cf. RTP, VI, 733; Seb, III, 126; Mcl, VIII, 15; Roll, V, 205 etc. — V. *țapăr* și sinonimul *γίγλι*. — Cf. alb. *cap, cĵap, sqap* „caprone, montone, becco”, gr. *τσάπος* „bouc” (*ἸΑΡΓλ.* 92), „τσάπ. τσάπ.” (*Κρυσ.* II, 15; 149; Boga, I, 397); sl. *cap* „Bock” (BSI. 120). REW, 9599 : < illyr. *zapp* = „Ziegenbock”. — Numele de *țap* se dă și unui catîr (cf. și CFr, 101).

TAP², vb. I, săpa, «piocher» (grămosteni) — v. *sap*.

TAPAR(I)CÔ, sm., pl. *țapar(i)cădz*, amoniac, «ammoniac», Dal, 203; PLit, 243. — < ?

TAPATÛC, sm., pl. *țapafûki, țapafûkean'i*, terchea-berchea, «propre à rien», PGr, 154. V. *țiti-pâte*. — < ?

ȚĂPURNĂ, sf., pl. *țăpurne*, porumbrea, «prunelle», Dal, 203; Nic, 546; Mih, 496; GEI, 212; *fițôrli'i mîcă țăpurni și a așșlor lă amurță'scu dînfli'i* (copiii mîncă porumbrele și bătrînilor li se strepezesc dinții), Mac, 155; PLit, 493 — cf. și PMic : *Dintele f 1*. — V. *țăpurnu*, gr. *τσάμπουρον* „răpe (de raisin)” și tc. *saparna* (664) „salsepareille”.

ȚĂPURNU, sm., pl. *țăpurn'i*, porumbbar, «prunelliers». — V. *țăpurn'eu*.

ȚĂRĂ, sf., pl. *țăruri*, țărină, «terre, matière solide dont le globe est fait», Dal, 203; Nic, 546; Mih, 496; GrS, VI, 379. — 1°. *di țără him, țara va nă mîcă* (din țărină slntem, pămîntul ne va minca), PLit, 648; 2°. *ptzâl'ile aumte cu țără gâlbînă* (prisele unse cu pămînt galben, cu humă), Fl, I, 2, 3; 3°. *țără l'i-mîcă pri tu mănți* (țărina îi mîncă (distruge) prin munți), RP, 3, 3; 4°. *țopă mîcă țără* (mingea a mîncat (a atins) pămîntul), PLit, 141 — v. *mîc* 4°; 5°. *gîonile-n'i intră' lu țără* (flăcăul meu a intrat în pămînt), PLit, 986; PAnt, 48; 6°. *țără di môrțu* (țărină de mort), CalGrB, 72; 7°. *frâte, n'i-an'țur-zêști țără* (frate, îmi miroși a pămînt), PAnt, 66; 8°. *arucă' țără di môrțu pri tu!* (a aruncat peste toți țărină de om mort), Lum, IV, 110; 9°. *cândă l'i-arucără țără di môrțu* (parcă i-au aruncat țărină de mort), Lum, VI, 4, 21; 10°. *durn'ea ca di țără di môrțu* (dormea ca alîns (acoperit) de țărină de mort), PB, 311³³; 11°. *dzițedă c'i l'i-băgără țără di môrțu* (ziceai (ai fi zis) că i-au pus țărină de mort), PLit, 762; PAnt, 86; PB, 120¹³ — pentru această credință, cf. CDat, 52; CFolk, 286; SPag, 147; CCP, XXXV, 388. — Sinonime : *pîmîntu, țărănă*. — < lat. *terra* „terre [en tent que matière, élément]”.

ȚĂRCU, sn., pl. *țărcuri*, țarc; generație, 1°. *enclos pour un ou quelques agneaux ou pour un ou quelques chevreux* — v. *țărcol'iu*; 2°. *génération* — v. *brîn* 3°, Dal, 203; Nic, 547; CDat, 39; AD, IV, 90; DR, II, 551; CN, 112; 161; GrS, I, 245-250 (< iran. — 1° : *sculêm êd-zî'i di lu țărcu* (scoatem ieziî din țarc), PenB, III, 105; *si-adră'm di vrede țărcu tra sâ-și doarmă dôrta-a meû* (să facem țarc de iubire ca să-și doarmă dorul meu), Trib, I, 10-11, 9; 2° : *țărcul aêștu di căcayl* (generația asta de stirpitori), Fl, II, 3, 10; *așél țarc di-Armân'i ma tîniri* (acea generație de aromâni mai tineri), BNA, II, 70; *ca un țarc criscut la hân'i* (ca o generație crescută la hanuri), BNA, II, 78. — Cf. alb. *thark* „luogo chiuso con siepe” și gr. *τσάρκος* (*ἸΑΡΓλ.* 92; Boga, I, 398); „τσάρκου καὶ οἱ Κουτσόβλαχοι λέγουσι τὰ νεογενῆ ζῶα (Σάρ, 34).

ȚĂRTĂRĂC, sn., pl. *țartărăse*, specie de iarbă, «sorte d'herbes», Fl, I, 1, 3; PAnt, 497. V. *țirțirăc*.

ȚĂS (*mi*), vb. III și II (*țăsâl, -săt, țăsire și țăsăre*), țese, «tisser; ourdir», Dal, 208; Nic, 547; Mih, 498; PSer, 254. — 1°. *si șlîbă... s' țăsă* (să știe... să țeasă), LP, 12; PAnt,

243; BNA, II, 112; 2°. *ș' li'na dă-n'ŭ-u s' u ŭas* (și (iar) lina dă-mi-o să o țeș), PB, 210¹⁹; 3°. *je s' jasi nu știm* (ce se țeșe (ce se pune la cale) nu știm); 4°. *măltu jasi pri aūdăŭi* (mult circulă (se duce și vine) pe aci) — v. *urđin*². — < lat. *texere* „tisser”.

ȚĂȚĂ, sf., pl. *ŭăță, țăță*, «terme de tendresse et de respect à l'adresse d'un soeur ainée, d'une tante, d'une personne plus âgée», GEI, 84 (< bg. *cece*); *ŭăță Kirăŭă* (țăță Chirăŭă), PLit, 957. — Cf. și gr. *τάτα* „tante” (Boga, I, 398; etc.).

ȚĂ: *călăuz* cu *kipur line ŭă erăŭ*, Lum, III, 69; PAnt, 32 — v. *călăuz* 2°. — V. *ŭl*.

ȚĂFÚNE, sf., pl. *ŭăfăn'ŭ*, viltoare, «chute d'eau d'un moulin, remous»: *s' nică'... tru ŭăfúnea dŭ moără* (s-a inecat... în viltoarea morii), Lum, V, 214; *sŭ zvumeă ca ŭăfúne únă fășe dŭ lun'ínă* (izvora ca volbură o fășe de lumină), Lum, III, 365. — Cf. mgl. *ŭăfú(n')l* (PMegR, II, 125; GrS, VII, 214; CapM, III, 306). — < ?

ȚĂȚĂRSÍT, -lă; *fărină ŭăȚărsită* (făină prăjită), Al. 1903, 93 — v. *ŭăȚărsit*.

ȚĂLĂRE, sn.: *tt-ascumsesŭ tru ŭăłdre* (te-ai ascuns în celar), Millio, 25 — v. *ŭłdr*.

ȚĂLPÓS, -poăsă, pl. *ŭălpôsŭ*, -poăse, urduros, «chassieux», Dal, 205; Nic, 545; Mih, 495; PenB, III, 243. — < *ŭălpôs*.

ȚĂLPUSÉSCU, vb. IV (*ŭălpusŭ*, -sŭt, -sŭre), a deveni urduros, «avoir des chassies, devenir chassieux», Dal, 206. — < *ŭălpôs*.

ȚĂLPUSÍRE, sf., pl. *ŭălpusŭrŭ*, formare de urdori, «action de devenir chassieux», Dal, 206.

ȚĂLPUSÍT, -lă, pl. *ŭălpusŭŭ*, -te, «qui a des chassies», Dal, 206; *ócŭŭ ŭălpusŭŭ* (ochi urduroși).

ȚĂLÚFRĂ, sf., pl. *ŭăłúfre*, zuluf, «cheveux qui pendent sur les joues». — V. *ŭărúflă* și gr. *τσουλοφρι, τσουλοφρι* „boucle”.

ȚĂPĂR, sm., pl. *ŭăpărŭ*, negustor de țăpi, «marchand de boucs», Al. 1903, 96. — V. *ŭłrbicăr, căprăr, nulinăr* etc. — < *ŭăpŭ*.

ȚĂPĂLÍC, sn.: *ŭăpăłlicŭ a mântilul* (piscul muntelui), Lum, V, 209 — v. *ŭłpillc*.

ȚĂPURNEĂŬĂ, sf.; **ȚĂPURNEŬŬ**, sm., pl. *ŭăpurn'el* — v. *ŭăpurnu* —, Nic, 546; Dal, 207; GEI, 212. — Cf. gr. *σακπουρνιά* „prunellier”.

ȚĂRĂP'N, -nă, pl. *ŭărăp'ŭn'ŭ*, -ne, cerșetor, «mendiant», Nic, 546; CAR, 231; PenB, VII, 155-156; VIII, 7-11; 52-53; 109-111; RA, 206; (Hπειρ, V, 265-270; VII, 216-245); *dis-poăl'e ŭărăp'ŭn'ŭl'ŭ tra s' lă l'ed un mŭłłic* (despoaie cerșetorii ca să le ia un gologan), PenB, VIII, 155. — V. *ŭłrŭpă'ne*, și sinonimul *đicun'ed*.

ȚĂRĂPÍNÉSCU, -nească, pl. *ŭărăpínēsŭŭ*, -nēsŭŭ, de cerșetor, «de mendiant»: *limba armă-nească, aŭeă ŭărăpínească* (limba aromânească, acea cerșetorească), PenB, IV, 122; Caraf, 38.

ȚĂRCÓL'ŬŬ, sn., pl. *ŭărcodŭl'e*, «petit ŭărcu». V. *coărdă*².

ȚĂRCUÉSCU, vb. IV (*ŭărcuŭ*, -ult, -ulre), țărui, «enfermer, enclore dans un ŭărcu»: *ólle... lŭ ŭărcuŭám seăra* (seara, oile... le țăruiam), Fl, I, 6, 23.

ȚĂRNĂ, sf., pl. *ŭărnurŭ*, țărină, «terre — v. *ŭărd*»: *line tt-ăŭ ŭăplă ŭărnă* (tu te-ai făcut țărină), LP, 133. — Cf. dr. *ŭărnă* și alb. *cërmë* „testo di terra, argilla per cuocere il pane”.

ȚĂRNĂPÚL'ŬŬ, sm., pl. *ŭărnăpăl'ŭ*, vrabie, «moineau», Mih, 497; CȘc, 42. — V. *ŭłrŭpăl'ŭ* și sinonimul *đlónă*.

ȚĂRÚFLĂ, sf., Dal, 208 — v. *ŭłlúfră* și *zulúfe*.

ȚĂRUHĂR, sm., pl. *ŭăruhărŭ*, opincar, «celui qui fait des ŭăruhŭŭ», Dal, 208; Nic, 547. V. *ŭłrhă*, *ŭłngăr*.

ȚĂRÚHE, sf., pl. *ŭăruhŭŭ*, opincă, «sandale (des paysans)», Dal, 208; Nic, 547; Mih, 497; PAnt, 497; DR, IV, 852; GEI, 212. — 1°. *lăă-n'ŭ, va s' mŭ moără pŭ'nă sŭ-n'ŭ mŭ-adărdă*, *ș' măłlu tt'n'isŭlă pŭ'nă s' mŭ mărŭlă* — *ŭărúhea* (biata-mi de mine, o să mă omoare pînă să-mă mă facă (să mă termine), și tare onorată pînă să mă mărite — opinca), PLit, 407; 2°. *strindzŭŭŭ ŭăruhŭŭ* (lcagă-ŭi strins opincile = grăbește-te), PGr, 154 — v. *ayun'isescu*; 3°. *băgă ŭăruhŭŭ*

amól'tă (pune opincile amoiu = se pregătește de ducă), PGr, 154; 4°. *l'i-deădîră jărăhile* (i-au dat opincile = l-au concediat, l-au gonit), PB, 185¹⁸ - v. *poărcă* 3°, *scărkescu* 2°, *suțătă* 1°, *lăstru* 6°; 5°. *aflăd - si-n'l' e'd jărăhile!* (am găsit - lua-mi-ar opincile! = lua-mi-ar ce nu rămîne după mine!), BațN, 16. - Aromânii poartă și opinci de piei de porc care au forma opincilor dacoromâne - cf. PIm, I, 130; II, 270 a; dar, în general, opincile lor sînt încălțăminte solidă, grea și cu gurgui - cf. PIm, I, 126; 166-167; II, 184; 270 b. Că privire la gurguiul lor, cf. DSD: *calceus*, fig. 1021-1022; pentru forma opincii, cf. DSD: *campagus*. - Cf. și alb. *tsarihé* (GM, 439); gr. *σαποῦχι* și bg. *cărpută* „chaussure en cuir cru, mocassin”. - < tc. *tebaryq* (460) „chaussure en cuir que portent les villageois”.

TĂSĂTOR, -toăre, pl. *țăsătōri*, -toăre, țesător, «tisseur, tisserand» Nic. 547.

TĂSĂTŪRĂ, sf., pl. *țăsătūri*, «tissu», Dal, 208; *arăzbōllu ș' țăsătūra* (războiul și țesătura), PLit, 772.

ȚĂSEĂRE, sf., pl. *țăsēri*, țesere, «action de tisser», Dal, 208; Nic, 547; Mih, 497; *bițîși di țăsēre?* (ai terminat de țesut?).

ȚĂSŪȚ, -lă, pl. *țăsūt*, -le, țesut, «tissu», Dal, 208; Nic, 547.

TE, pron. rel. și interog., ce; ce?, «qui, que; quel; à qui; à quoi (bon); quand; où; combien; de; afin que; quoique; quoi?, pourquoi?», Dal, 203; Nic, 550; PArom, 92-93; CAR, 539. - 1°. *o lăi pul'tă țe stai pî deăgă* (hei mîi păsărică ce stai pe ramură), LP, 219; PAnt, 21; 2°. *hîl'l'lu di amîră' țe moăre* (fiul de împărat care moare), PB, 6³²; 3°. *Dumnîd:ă' țe, ma l-vid:ă...*, *l'i-d:î'se* (Dumnezeu, care, dacă-l văzu..., îi zise), PLit, 804; 4°. *mîne țe vătămăi lămn'ea* (eu care am ucis balaurul), PB, 323³; 5°. *keătra țe si-aruculeăște mûșel'lu nu-acăță*, PLit, 450; PAnt, 9 - v. *aruculeăscu* 1°; 6°. *s' ându țe fac mōrîl'l' s' admî'n'l'i țe dōrmu* (să aud ce fac morții și oamenii care dorm), PB, 492³⁰; 7°. *hîl'l-ta țe nu u vid:ășt cu ân'l'l'i (fie-la pe care nu ai văzut-o cu anii)*, PLit, 1050; 8°. *un fiălor țe l-pîtrîcă mî'sa* (un fecior pe care l-a trimis mamă-sa), PB, 62¹⁴; 9°. *urfân'e țe cu săclu...* *si-u-arăți nafoară ș' nu si-aracă* (sărăcie pe care cu sacul... să o arunci afară și tot nu o scoți, nu te scapi de ea), PLit, 806; 10°. *treăți ț călea țe ai vîn'tă* (trece-ți drumul pe care ai venit), LP, 130; BNA, II, 106; 11°. *Arbîneșt...* *țe l'i-aveă sultānlu* (albanezi... pe care li avea sultanul), BNA, II, 76; 12°. *marăta scăpă dî lingōrî țe trăpse ahî'l' an'l'* (sărmana scapă de boale de care suferi atîția ani), BNA, II, 90; 13°. *nîpōllu a li băbă...*, *țe l'i-sî păre...* *cō-l n cālār* (nepotul babei..., căruia i se pare... că e călare), BNA, II, 82; 14°. *cărte...* *țe tu xēne, -aă, si-ağlângă l'i-dîmîndășt* (scrisoare... căreia i-ai poruncit să ajungă aci, în străinătate), LP, 30; BNA, II, 104; *ahî'nte nîveăște țe nu lă si' turnără ălon'l'l'i năpōt* (atîtea neveste căroa tinerii soți nu li s-au întors înapoi), BNA, IV, 85 - cf. în vechea dacoromână: „spure-voi voao tuturor ce vă e frică de Zeul” (CPSal, § 134; Dens, II, 392); „are împăratul... 3 sau 4 ce le zic veziri azeml” (Das, 110); 15°. *d:ăna țe s' află'* (ziua în care s-a născut), PB, 125³⁸ - cf. † dr.: „în dzi će kemu-te” (CPSal, § 134); „anii ce într'înși vădzum reu” (Dens, II, 392); 16°. *oăra, țe s' dūșt nsus* (în timpul cînd s-a dus sus), PB, 156¹⁶; 17°. *nu trîfă d:ădă...* *țe s' nu-l' si-aracă lu-ayin'e* (nu trecea zi... în care să nu i se bage în vie), PB, 367²⁷ - cf. † dr.: „și într'acea zi ce au sosit turcii” (Nec, 238); „al doilea război ce s-au lovit Petru-vodă cu Potcoavă” (Ur, 231); „i-au prins... de prin tîrgurile ce ședea” (Nec, 366; Nec¹, 289); 18°. *s' dăse tu munte, ți eră psi'ne cășt* (s-a dus la munte, unde erau case puține), W, II, 262; 19°. *căra l-plî'mse țe l-plî'mse* (dacă (după ce) l-a plîns cît l-a plîns), PB, 488¹⁰; *ōpluli d:î'le țe ăd:ăł acłō* (în cele opt zile cît am stat acolo) - cf. dr.: „în 9 ani ce au domnit” (CronM, I, 265); 20°. *iră lînăvoădă, lînăvoădă, ți nu băgă mî'na pî lăcru* (era leneșă, leneșă, încît (că) nu puneă... mîna pe treabă), PB, 70³³; *n'ēāsîră ți n'ēāsîră* (merseră cît merseră), CFr, 159¹⁴; 21°. *di sibēpea-al Custandin, țe s' nu da lōclî di el* (din cauza lui Constantin, încît pămîntul să nu se atingă de el, să nu-l topească), PB, 487⁶; 22°. *cum va s' făcă, țe, cî'ndu s' arujeăscă lăpa a l'ei, s' âvăđ*

mî'nzûl (cum va face, pentru ca, *alunci* cînd va necheza iapa ei, să audă mînzul), PB, 359⁸; 23°. *năinte țe s' fûgă* (Înainte de a pleca), PB, 3⁸; 24°. *năinte țe s' lu-arûcă tu ċireăp* (Înainte ca să-l arunce în cuptor), PB, 110¹⁰; 25°. *țe lai nûmlă amirăreășă!* (ce de nuntă împăratească!), FI, I, 2, 4; 26°. *aleu-l ġlōne, ċe-l!* (acela e voinic, ce-l!), PB, 492¹⁸; 27°. *s' meă nu șlîă țe si-adăndă* (și ci nu știu de ce se Intrunesc), LP, 167; PAnt, 240; BNA, II, 118; 28°. *țe trî mîne s' țe trî Grēclu?* (ce pentru mine și cită pentru grecul?), Fr, I, 88; PAnt, 184; BNA, III, 68; 29°. *țe om vî'n'e?* (cine e omul ce veni?), PArom, 92 — cf. lat. «rogitat quis vir esset = îl demande qui il est», Gaffiot, 1303; 30°. *nu n'l-aspân't: țe pîn' aclo?* (nu ai vrea să-mi spui: de ce te duci pînă acolo? ce cauți acolo?), PB, 91¹⁸; *bre psēfte, țe m-ar'is'i?* (măi mincinosule, de ce m-ai înșelat?), Lum, II, 127; PAnt, 182; BNA, III, 78; 31°. *țe pîn' aă?* — *lu ntribă' Dumnidz'ă'ă* (ce vînt te-a adus pînă aici? — l-a întrebat Dumnezeu), PB, 125³⁰; 32°. *ah, țe nu mî-avă drăclu aă lu afeă oără!* (ah, cum de nu mă avu (nu mă aduse) dracul aci în ora aceea!), Caiaf, 60; 33°. *că țe cā-n'l hiă feădă* (căci deși îmi sint fată), PB, 445¹; *țe-că li-ām sură'rî* (deși le-am (îmi sint) surori), PB, 445¹¹ — v. *ċearl, ċeă*. — Pentru alte exemple, cf. *ġimlu* etc., precum și *fl*. — Cf. mgl. *țe* (PMegR, II, 125; GrS, VII, 215); CapM, III, 307: „mul'area țe te ansurăș”. — Pentru rolul sintactic al acestui *țe*, cf. și Sand, 107, precum și PEp, 151-156. — < lat. *quid* „qui, quel”.

TEĂ¹, adj. f. demonstr., PB, 721; BaṭP, 43; *băle loăca țeă di lēmnu*, LP, 77; PAnt, 290; BNA, I, 46 — v. *loăcă* 1°; *țeă tu mănle cāre șeăde* (cea care locuiește la munte), Lum, III, 10; BNA, III, 16 — v. *ċeăo, țeł*. — < *aċeă*.

TEĂ², indic. imperf., pers. 3 sg. și pl. de la vb. *dzic*. — 1°. *că-țe s' nu-avēġl'i?* — *țeă hîllu di amiră'* (de ce să nu veghezi? — zicea fiul de împărat), PB, 181¹; PAnt, 98; 2°. *s' ċelnîġl'i a lul țe l'i-ċeă?* (și celnicii ce-i ziceau lui?), PAnt, 140 — cf. în dacoromāna dialectală: „ċeă = zicea” (GrS, III, 308). — V. *ġem*.

TEĂFE, sf., fără pl., ger, «froid glacial, givre», Dal, 203; GEI, 212. Sinonime: *ċingrimē*, *sin'ēăc*, *ġicnă*. — Cf. și gr. τσάφη „~” (ΓΑΡΓΛ, 92).

TEĂFIR (Bălăsă), sm., fără pl., crivăț, «aquilon, vent du nord». Sinonim: *seăvîr* — V. *ċeăse*.

TEĂO (nord): *si u-aflărim nveăsta țeăo* (dacă aș găsi-o pe nevasta aceea), PLit, 942; PAnt, 30 — v. *ċeă¹*. V. *tăo*.

TEĂPĂ, sf., pl. *ċeăpe*, ceapă, «oignon», Dal, 203; Nic, 550; Mih, 103; PScr, 254. — 1°. *l'i-băgă țeăpe* (îi pun(e) cepe: se aplică cepe curățate sau pisate peste vinătăi provenite din loviri, din bătaie grea), PLit, 648; 2°. *țeăpă ntr' ôcl'i* (ceapă în ochi: dare-ar usturimea în ochii indiscreției tale, în ochii neghiobiei tale), PLit, 648. — < lat. *caepa* „oignon”.

TEĂRĂ, sf., pl. *ċerl*, ceară, «cire; cierge; mort», Dal, 203; Nic, 550; Mih, 103; PScr, 254. — 1°. *acumpărăt țeără ca si-adăr ūnă țeără mare și doăă ċerl n'l'i* (am cumpărat ceară ca să fac o luminare mare și două luminări mici); 2°. *gălbînă ca țeără di murmîntu* (galbenă ca lumina de mormint), PAnt, 272; LP, 73; Bair, 109; 3°. *vreă s' lukeă ca țeără* (s-ar fi topit ca ceara, ca lumina), PB, 182¹³; PAnt, 100; 4°. *nă țeără hrîsusilă va l' ârdă la icoănă* (o luminare aurită îți va arde la icoană), Fr, I, 117; BNA, I, 56; 5°. *țeără al Dumnidz'ă'ă*, PLit, 278 — v. *luminăre* 4°; 6°. *va l' aprîndu țeără* (îți voi aprinde lumina = vei muri), PLit, 648 — v. *ġrin* 2°, *tîndu* 3° etc.; 7°. *l'i-astēșă țeără* (i-am stins lumina, i-am ucis) — v. *căndilă* 2° și GrS, I, 346²⁰; 8°. *l'i-ârșu țeără* (i-am iertat păcatele aprînzîndu-l o luminare), PGr, 155; 9°. *di la ôl si-l l'ēă cu țeără* (să-l ia de la oi cu lumina aprînsă ca pentru un om mort), BNA, II, 68. Sinonim: *aylukēre* etc. — < lat. *cera* „cire”.

TEĂRBĂ, sf., pl. *ċeărbe*, cerboaică, «biche», Dal, 22; 204; Mur, II, 88; *lu s' discărmă s' țeărbele* (unde se odihnesc și cerboaicele), Fr, II, 244; BNA, I, 12. V. *ġrboă'n'e*, *ċerbu*. — < lat. *cerva* „biche”.

TEÁRE, („év 'Αβδέλα"), Nic, 169 — v. *zeáre*.

TEÁTIRE, sf., fărâ pl., năut, „pois chiche", Dal, 204; Nic, 548; Mih, 103; PScr, 254; PB, 722; PLit, 195; GrS, IV, 94; *teáfire friplă* (năut prăjit), *nu căma multră Teáfire s' mád:ire* (nu s-au mai preocupat de Teáfire [numele unui personaj de basm întruchipat în bob de năut] și de mazăre), PB, 118⁴: aci e un joc de cuvinte: *teáfire-mád:ire*, analog celor menționate sub *mágăr* și explicabil prin asemănarea dintre un bob de mazăre și unul de năut. — V. *mád:ire*. — < lat. *eleer* „erem „pois chiche".

TÉCARI, **TÉCĂ**, conj., deși, „quoique; pourtant", Dal, 204; Nic, 548. — 1°. *técari cá n'l-tál'edí nisc'i n'l... bírbél* (deși mi-am tăiat clițiva... berbeci), Fl, II, 4, 5 — v. *țicara*; 2°. *técál* (cu toate acestea!), PB, 206³⁶; PAnt, 94 — v. *te* 33°. — < *te* + *carl*; < *te* + *că*.

TÉCLU, REW, 1947 (p. 805): eronat — v. *țercl'u*.

TEL, *teá*, pl. *tel'i*, *teáde*, cel, cea, „celui, celle": 1°. *dól'i l'i-agudí tel Kica* (pe amindoi i-a ucis acel Chica), W, II, 110; PAnt, 36; 2°. *tel a nór-meal teá ma máre* (cel al noru-meai cea mai mare), GrB, 2, 33; BNA, III, 84. — V. *ațél*, *ațéú*, *teáo*, *teú*.

TÉLACLÓ (Olimp), CAR, 423 — v. *ațéacló*.

TELÍE, sf., PScr, 254; Dens, I, 321 — v. *tlíie*, *klíie*.

TEM, indic. prez. și subj. prez., pers. 1 pl. de la verbele *duc* și *dztc*, PB, 722. — 1°. *s' nă tem tu múnf* (să ne ducem în munți), PAnt, 370; 2°. *si nă tem tu lóclu-a nóstru* (să ne ducem în ținutul nostru), PLit, 852; PAnt, 54; 3°. *tem, tem: cl'f s' tem sun kírúte* (zicem, zicem: oricte am zice sint zadarnice). — V. *teá* și *Introducere*, § 54, p. 74.

TEMURÍCĂ, sf., pl.?: *aflără n temurică* (au tătat în cimbrisor), PAnt, 202; BNA, V, 30 — v. *țimburică*.

TENUȘCÁRE, pron. nedef., oricare, „quiconque", Dal, 204. V. *țestucáre*, *cárlil*. — < *te* nu știu *cáre*.

TER¹, sm. și sn., pl. *terl* și *țerurl*, cer, „ciel", Dal, 204; Nic, 549; Mih, 104; PScr, 255. — 1°. *țerlu-l péstru di níórl* (cerul e pestrît de nourî), Lum, V, 11-12, 37; PAnt, 158; BNA, II, 52; 2°. *țerlu cu steálle* (cerul cu stelele), PB, 464³⁷; 3°. *țerlu ațél sirinlu nu si-aspare di furtună* (cerul cel senin nu se sperie de furtună), PLit, 649; 4°. *di plindzeá di n'ílá s' țerlu* (că plîngea de milă și cerul), PAnt, 292; BNA, I, 6; 5°. *táymile a țerrul* (tagmele cerului), Cod, 102 b⁸; 6°. *táșá țérll'i* (toate cerurile), Cod, 58 b⁸; 7°. *pl'ná s' soárlle di pri țerurl lúnga-l'i cále-acunlíná* (pînă și soarele de pe ceruri lungă-i cale înceta), Lum, VI, 3, 9; BNA, II, 12. Sinonim: *uranó*. — < lat. *caelum* „ciel".

TER², sm., pl. *terl*, cer, stejar, „chêne", Dal, 204; Nic, 549. — V. *cupáđú* și gr. τσέρος ('ΑρΓλ, 92; Σαρ, 34), τσέρου (Hris, 260, 352; Boga, I, 385; 399). — < lat. *cerrus* „cerre, sorte de chêne".

TER³, vb. III și II (*țirát*, *țirát*, *teárire* și *țiredre*), cere, „demander; mendier", Dal, 207; Nic, 549; Mih, 104. — 1°. *carl teáre nu keáre, ma néca-i tr' aláodáre* (cine cere nu pierde, dar nici nu e de lăudat), PLit, 648; 2°. *s' ațtúngá s' teárá* (să ajungă să cerșească), PB, 28³⁰; 498¹⁶; Baț, 4; 3°. *n'irdzeá di țired* (mergea de cerșea), Cod, 80¹⁴; 4°. *Arbinéșl'i nu căma țiredá, ma dimindá* (albanezii nu mai cereau, ci porunceau), Lum, II, 74; 5°. *carl máltu teáre, keárdé s' c'le áre* (cine cere (cerșește) mult pierde și cite:are), Lum, II, 191; 6°. *ma n col țirém lun'ina-l'i* (dar în zadar cerșim lumina-i), GrB, 1, 6; RA, 186; BNA, IV, 61. V. *țérșescu* și sinonimul *cáftu*. — < lat. *quaerere* „chercher, demander".

TÉRBŰ, sm., pl. *țérçl*, cerb, „cerf", Dal, 204; Nic, 549; Mih, 104; PB, 722; PGr, 155; *pasc bulúkl di țérçl* (pasc grupuri de cerbi), PAnt, 269; Bair, 69. V. *teárbá* și sinonimele *elén*, *ndrél*, *plátún*. — < lat. *cervus* „cerf".

TÉRCL'Ū, sn., pl. *țercel'i, țercel'uri*, cerc, «cerceau — v. *țerklu, țingal, vărăgăŭ*; jugement, bonsens», Dal, 204; PLit, 124 — v. *tricol*; ArE, 3. — 1°. *nu s' fățe țercel'ŭ di lemn uscăt* (din lemn uscat nu se face cerc, roată), ZP, V, 160; 2°. *țercel'ŭ di surțel s' fățe?* (se face cerc din surcel?), PGR, 155; 3°. *st-așlirnură țercel'ŭ di-avărliga* (s-au așezat pe jos în cerc de jur împrejur), Trib, II, 9-12, 22; 4°. *țercel'uri, țercel'uri șeade lămea* (lumea stă cercuri, cercuri), PenB, II, 112; BNA, II, 50; 5°. *fără căpite cu țercel'ŭ* (au fost capete cu judecată), BNA, II, 76 — v. *stăără*. V. *țerklu*. — < lat. *circ(u)lus* „cercle”.

TERŢĂ, sf., pl. *terțiă*, PScr, 254; CEI, 84 — v. *černiče*.

TĚRKŪ, sn., pl. *țerkuri*, Nic, 549; PScr, 254; *s' așloacă cu un țerklu* (se joacă cu un cerc), Lum, II, 187; PAnt, 191. — V. *țercel'ŭ*, gr. *τῆρκλι* „~” și ngl. *țerc*, pl. *țerți* (PMGR, II, 125) și *țercel'ŭ* (GrS, VII, 216). — < it. *cerechio*.

TERMANDEL, sn., pl. *țermandeale?*, lemn galben, «bois de couleur jaune», Dal, 204. V. *sărmădeăŭ* și alb. *sharmend* „sarmiento”. — < ?

TĚRNŪ (*mi*), vb., Nic, 549, cerne — v. *nțerŭ, nțirnuescu*.

TĚSTUCĂRE, pron. nedef., oricare, «quiconque», Dal, 204. V. *flăștlucăre, nușcăre*. — < *fe sliă căre*.

TĚT, indic. prez., pers. 2 pl. de la vb. *duc*: *țet-vă voi, că io nu yin* (duceți-vă voi, căci eu nu vin), Caraf, 77 (poezie populară). — V. *țem*.

TEŪ (Sămărina), *țeă*, pl. *țel'i, țeăle*, PAnt, 497; *țeă sūftit tihlădă* (acel suflet nenorocit), ArE, 30 — v. *țel*; *ca țeă căma ținlile* (ca acel mai brav), PB, 497³⁰.

ȚI (nord), ce, Dal, 204; Nic, 550; PScr, 255; PB, 721; 722 (cu sensul de «mais», ci); CAR, 249; *fi dim'i ndzi, doămne?* (ce poruncești, stăpîne?), PB, 39²¹; *nu șteă fi s' făcă* (nu știa ce să facă), PB, 428². — V. *țe*.

ȚICARA, conj., Dal, 204; Nic, 551 — v. *țecari*. — < *fi căra*.

ȚICNA-PRĚFTE, invar., șezătoare, «veillée; Abendmahl», HEM, 3085-3086 (< *τῆκνο-πεύτη*); ȘB, 967 (*lignă-prĚfte* „șezătoare”). — 1°. *in loate sĚrile am ziafĚte*, cu *ōile lu cutăr*, *ca la ținapĚfte* (toate serile am petrece, cu oile în strungă, ca la cină de șezătoare), WOI, 140 (CI'sura); 2°. *si-adundără ținna-prĚfte* (s-au strins la șezătoare), BațP, 42; BNA, III, 40. V. *țină* și *bărlăt*. — Sub influența formei *prĚftu* (cu voc. *prĚfte*), acest compus pare a fi o alterare a gr. *τῆκνοπεμπτη* „jeudi gras”. — < ?

ȚICNĂ, sf., pl. *ține*, miros de mîncare scrumată, «odeur de brûlé; roussi de viande», Dal, 204; Nic, 551; *an'ur-zedște țină* (miroase a mîncare afumată, scrumată). — La aromăni pîdeni e folosit și ca interjecție cu sensul «debout», „sus, în picioare”: mai multe — de obicei, tinerei — persoane stau jos; una dintre ele strigă *țină!* și toate celelalte se ridică în picioare cît mai iute; persoana care se ridică cea din urmă rămîne *țină*, adică un fel de lapte afumat pe fundul tigăii — cf. și GrS, VI, 387. — < *τῆκνα* „~”, *τῆκνα* „puzza di fumo di minestra abbruciata, o di altra cosa grassa” (Somavera, I, 409).

ȚICNĂ, sf., pl. *ține*, ger, «froid glacial», Mih, 501. Sinonime: *țedfe* etc. — Cf. alb. *ciknĚ* „freddo intenso, gelo” și sl. *cikna*, froid glacial (alb. *ciknĚ*), MDoc, 397.

ȚICNUSĚCU (*mi*), vb. IV (*ținusit, -sit, -sire*), părpăli, «roussir, sentir le roussi», Dal, 204; Nic, 552. — < *τῆκνίζω* „~”.

ȚICNUSIRE, sf., pl. *ținusiri*, părpălire, «action de roussir, afumat, Dal, 204.

ȚICNUSIT, -lă, pl. *ținusit, -te*, scrumat, «roussi», Dal, 205; Nic, 552.

ȚICOĂRĂ, sf., pl. *țicori*, cicoare, «chicorée, it. *cicoria*», Nic, 552; PScr, 255; CAR, 52; 321; PMic, 9. — Cf. și bg. *cikori j* „chicorée”. — < lat. *cichoreum, cichorea* „chicorée”.

TÍFLĂ, ȚÍFNĂ, sf., pl. *țifte, ținfe, țină*, «bouton qui croit sur le croupion des poules; geste de mépris, geste injurieux (avec les cinq doigts de la main ouverte — cf. gr. *φάσκειον*)», Dal, 205; Nic, 557; GEI, 212. V. *dizflă* și alb. *ciftĚ* „scheggia”. — < *τῆφνα* „pépĚ”.

TIFNUSÉSCU, vb. IV (*tifnusi*, -*sit*, -*sire*), a avea țifnă, «avoir la pépie; faire le geste de mépris», Dal, 205.

TIFNUSÎT, -*tă*, pl. (*tifnusi*), -*te*, cu țifnă, «qui a la pépie; à qui on (a) fait le geste de mépris», Dal, 205.

ȚIGĂRĂ, sf., pl. *țigări*, țigară, «cigarette», Dal, 205; Nic, 551; Mih, 502; PAnt, 497; *s' addră 'nă țigără* (să facă o țigară), PB, 39¹⁸; *si-n' l dal 'nă țigără* (să-mi dai o țigară), Lum, II, 274; BNA, III, 96. — V. *bedûl* 5° și *trag* 10°. — Cf. gr. *τῆγάρα*, tc. *syghara* (708), *tchygara* (486) etc.

ȚIGARÊT, sn.; **ȚIGARÊTE**, sf., pl. *țigarête*, *țigarêf*, țigaret, «port-cigarette», Dal, 205; Mih, 502; PB, 722; *țigarêt dî kihlibâre* (țigaret de chihlibar). — Cf. it. *sigaretta* etc.

ȚIGARÔHARTĂ, sf., pl. *țigarôharte*, foiță de țigară, «papier à cigarettes», Dal, 205. — < *τῆγαρόχαρτον* „~”.

ȚIGĂRIĂĂ, sf., pl. *țigăridz* «lardons (à la poêle)», jumări de porc, Dal, 205; Nic, 551; GEI, 212. V. *țihăridă*. — < *τῆγαρίδα* „~”.

ȚIGĂRIPSÉSCU (ml), vb. IV (*țigăripsit*, -*sit*, -*sire*), prăji, «faire revenir (de la viande, des oignons etc.)», Dal, 205; GEI, 212. V. *țigărsescu*. — < *τῆγαρίψω* „~”.

ȚIGĂRIPSIRE, sf., pl. *țigăripsiri*, prăjire, «action de rissoler», Dal, 205.

ȚIGĂRIPSÎT, -*tă*, pl. *țigăripsîf*, -*te*, prăjit, «rissolé», Dal, 205.

ȚIGĂRSÉSCU, **ȚIGĂRSIRE**, **ȚIGĂRSÎT**, Dal, 205; Nic, 551; Mih, 502; 507; *pescu pri limbă n'l-țigărsî* (mi-a prăjit pește pe limbă, m-a fript rău), PGr, 90 — v. *țigăripsescu*, -*sire*, -*sit*, *țigărsît*.

ȚIHĂRIDĂ, sf., pl. *țihăridz*, jumări, «lardons; sec, décharné», Mih, 502; *țihăridă eăstî* (e sfrijit). — V. *țigăridă*.

ȚIKETĂ, sf., CN, 85 — v. *țikêt*.

ȚIL, sm., pl. *țil'i*, pasăre cu cuib atârnat, «petit oiseau qui fait son nid suspendu», Mih, 116. — < ?

ȚILĂR, sn., pl. *țilăre*, celar, «cellier», Dal, 205; Nic, 215; Mih, 115; PB, 722; *țilărlu ațel mările* (celarul cel mare), Cal. 1911, 61 (*țilărlu*); BNA, V, 120; *vîntul pîtrînde ca n ținlăr* (vîntul pătrunde ca în celar), Lum, III, 337; PAnt, 213; BNA, IV, 50. V. *țilăr* și sinonimele *bîmă*, *țibă*. — < lat. *cellarium* „garde-manger, office”.

ȚILĂRŪȘŪ, sn., pl. *țilărûșe* «petit țilăr», Cal. 1911, 101.

ȚILIE, sf., pl. *țilli*, celulă, «cellules», Nic, 549. V. *țelle*. — Cf. gr. *κελλι* „~”.

ȚILI-PĂIE, sm., pl. *țili-pătian'i*, terchea-berchea, «propre à rien», PB, 722. V. *țapațuc*. — < ?

ȚILISTRĂ¹, sf., pl. *țilistre*, rază, «rayon», Fr, I, 97. — 1°. *țilistrile a soărlul* (razelă soare-lui), Lum, I, 59; 2°. *luna arcă țilistre dî amălamă* (luna arunca raze de aur), LP, 133; 3°. *pîl pîrdêile sălăçile yîn țilistre ngălbînite* (prin perdelele lăsate vin raze îngălbînite). V. *țilistră* și sinonimele *mândă*, *rădză*. V. și *nțilistrăt*. — < ?

ȚILISTRĂ², sf., pl. *țilistre*, pușcoci, «clifoire — v. *pășpăcă*, *zîză*; pompe — v. *lulumbă*», Dal, 205; Mih, 503; PLit, 95. V. *nțilistrédză*. — < ?

ȚIMBĂĂ, sf., pl. *țimbădz*, clește mic, «pince; pincettes; fourchette», PSr, 255; GEI, 212; PLit, 271; *va u cără cu țimbăda* (o va curăți cu penseta), PenB, VII, 12. V. *țimbistră*. — Cf. și alb. *cimbidhe* „pinzette, molletta”. — < *τῆμπῖδα* „~”.

ȚIMBÎSTRĂ, sf., pl. *țimbîstre*, clește, «pince», Mih, 116. — Cf. tc. *djynbystra* (447) „pin-cette”.

ȚÍMTU, -*tă*, pl. *țimți*, -*te*, incins, «ceint; ceinturé», Nic, 552. — 1°. *mésea țimlă* (mijlocul corpului (talie) incins), PAnt, 127; 2°. *cu tâte amărtiile țî i' este țimtu sâfîllu a tău* (cu toate păcatele cu care îți e incins sufletul tău), Cod, 59 b⁴. V. *țîndzedre*.

TIN, vb. I (*țină, -nă, -năre*), cina, «souper», Dal, 206; Nic, 552; Mih, 116; PB, 722; *te va s' țină* (ce va cina), Fr, 1, 88; PANT, 183; BNA, III, 68; *ȳnu s' țin't la mîne* (vină să cînezî la mîne). — V. *avin*. — < lat. *cenare* „dîner”.

TINĂRE, sf., pl. *ținări*, cinare, «action de souper», Dal, 206; Nic, 552; Mih, 116. — 1°. *l oăra tri ținăre* (e ora de cinat), PANT, 109; 2°. *eră ca tu ținări* (era pe la orele de cină), Lum, V, 182; 3°. *cuvîndă pî'nă noaptea, lu ținări* (vorba (conversație) pînă noaptea, la cinări), BNA, II, 74. — V. *țină*.

TINĂT, -lă, pl. *țină, -le*, cinat, «qui a soupé», Dal, 206; Nic, 552; *hlm țină* (sîntem cu cina luată, am mîncat de cină) — v. *durn'it, mîcăt, prîndz'it* și lat. *cenatus* „qui a dîné”.

TÎNĂ, sf., pl. *ține*, cină, «souper», Dal, 206; Nic, 552; Mih, 116; PScr, 255. — 1°. *adră țină* (a făcut mîncarea de cină), PB, 286³³; 2°. *lu-aștiplără pîn' la țină* (l-au așteptat pînă la ora cînei), Fr, 1, 148; PANT, 25. — < lat. *ceena* „dîner”.

TINDZĂC, sm.; **TINDZĂCĂ**, sf., pl. *țindzăce*, cinzeacă, «demi-setier», Dal, 206. — 1°. *cuvîndă dălfe cu țindzăclu* (vorbă dulce cu cinzeaca), Fl, I, 1, 12; II, 3, 9; 2°. *ună țindzăcă dîl pârtea a cîscrului* (o cinzeacă din partea cîscrului), Cal. 1911, 171; 3°. *nu cu țindzăc, fi cu ună sutăcă* (nu cu cinzeacă, ci cu o sutacă), Fl, I, 1, 12. — Cf. dr. *cinzeacă* (DA).

TINDZĂȚI, cincizeci, «cinquante», Dal, 206; Nic, 553; PScr, 255; PANT, 497. — < lat. *quinque decem, quindecim* „quinze”.

TINDZEĂRE, sf., pl. *țindzări*, încingere, «action de ceindre», Dal, 206; Nic, 553; *glône tră țindzăre apăla* (voinic apt să încingă sabia, tînăr apt de bravură), PB, 445²⁴. — V. *țingui*.

TINDZI, num. card., Dal, 206 — v. *ținți*.

TINDZIFĂ, sf., pl. *țindzife*, zisifă, «jujube», Dal, 206; Nic, 553; PScr, 255; GEI, 212; PLit, 102. — V. *dîndzifă* și alb. *zînzîfe*, *zînzîfe* „giuggiolo”. — < *τσιντσιφον, ζιζυφον* „~”.

TINDZIFÛ, sm., pl. *țindzîfî*, pomul care face zisife, «jujubier, giugiolier», Dal, 206. — < *ζιζυφιά* „~”.

TINDZIR, sm., pl. *țindzîri*, greier, «grillon», Dal, 206; GEI, 212 (< *τσιντσιραζ*). — V. *țințir*, *ținșur* și alb. *cincir* „grillo”.

ȚINE, pron. rel. și interj., cine, «qui», Dal, 206; Nic, 553; WTh, 291. — 1°. *nu are ține st-l'î dișel'îdă* (nu e cine să-i deschidă), PLit, 1052; 2°. *nu are ține st n'î-u-adăcă* (nu e cine să mi-o aducă), PLit, 1053; 3°. *dî nu țină ține furată* (nu știu de cine furată), PANT, 119; 4°. *ține va s' li-arădă?* (cine le va răbda?), Lum, II, 7. Formă anemiata, fiind concurată de *căre*. — Ca și *mîne, tînc* și *sîne*: < lat. **quene* (cf. *quisne*).

ȚINEVĂ, pron. nedef., cineva, «quelqu'un, -e; personne», Nic, 553; PScr, 255. — V. *ținivă* și *vîrnu*. — < *ține* + *-vă*.

ȚINGILI, sf., pl. *țingili*, creștătură la ureche, «entaille, encoche aux oreilles des moutons», GrS, IV, 380. Sinonime: *codecă* etc. — < ?

ȚINGRÎME, sf., pl. *țingrîn'î*, ger mare, «froid noir», Fr, 1, 189; PB, 722; PETim, 19. Sinonime: *d'er, jădfe* etc. V. *țingrime*. — < alb. *eingrimë* „gelo”.

ȚINGU¹ (*mi*), vb. III și II (*țîmșu, țințu, țindzîre* și *țindzăre*), încinge, «ceindre; ceinturer», Dal, 206; Nic, 552; Mih, 117; PScr, 255. — 1°. *țindzî-i bri'nlu* (încinge-ți briul); 2°. *s' țină apăla* (să încingă sabia), LP, 175; PANT, 83; PB, 115²⁸; 3°. *șt-țindzî ărmații* (și încinge armele), PB, 47¹⁹; 4°. *li ținse* (le-a încins armele, s-a făcut haiduc) PLit, 649; 5°. *va u țindzădm* (aș fi încins-o *sabia*, aș fi apucat drumul codrilor), CalGrB, 32; BNA, IV, 110; 6°. *fûrt'î ținștră hoăra* (furii au înconjurat satul) — v. *anvărlicădză*. — Cf. dr. „cinsem” (Cip, 162). — < lat. *cingere* „ceindre, entourer”.

ȚINGU², sn., pl. *ținguri*, zinc, «zinc», Dal, 206; Nic, 553; *ună băn'e dî țingu* (o baie (cadă) de zinc), Al. 1963, 43. V. *țingu*. — Cf. și gr. *ζιγγος* „~” < it. *zineo*.

ȚINȚILĂC, sn., pl. *țințilăce*, PLit, 177 — v. *țințilăc*.

TINGIN, -nă: *Dumnid-ză s' ti-ascăpă dī noū (tingin s' dī ſtrător vėl'lu (să te ferească Dumnezeu de bogat nou (proaspăt) şi de cerşetor vechi), ZP, IV, 278 (Premeti — Albania). — V. zingîn.*

TINITURĂ, sf., pl. *ſinilări* — v. *ſin'ilură*.

TINIVĂ, Nic, 553. — 1°. *la poărlă ſinivă bale* (la poartă bate cineva), PB, 325³⁶; 2°. *si-alinēi... aprodepa-n'i ſinivă* (aproape de mine apăru cineva), LP, 74; PAnt, 274; Bair, 111; 3°. *meă, ſinivă nu va s' l'i avdă* (dar nimeni nu li va auzi), Cod, 13⁸; 4°. *ſi'ră s' lu pl'ngă ſinivă* (fără să-l plîngă cineva), CalGrB, 39; BNA, IV, 119; 5°. *nu-ări ſinivă* (nu e nimeni), ICAR, 63. — V. *ſinevă*.

TINGI, cinci, «cinq», Nic, 553; Mih, 116; PScr, 255; PB, 722; PAnt, 497. — 1°. *ſinſi scoate, dzăſe m'că* (cinci bani scoate, zece mănincă), PLit, 649; 2° *ſinſi'l' fraſ* (cei cinci fraţi), CŞc, 29; Velo, 37; BNA, V, 77. v. *ſindzi*. — < lat. *cinque* < *quinque* „cinq”.

TINGIFĂ, sf., simbre de roşcovă, «pépin de caroube», PLit, 109 — v. *ſindziſă*.

TINGIR, sm., greier — v. *dzindzir* şi sinonimele *cărcăleſă, ſincălă, ſiunſlunăr, ſinſăr* etc. — Cf. şi alb. *cinxër, cinxărre* „cigala”.

TINGIRLI, în expresia: *'ſi-eđſti ſinſirli-lipidă* «il est pauvre comme un rat d'église», PGr, 155 (,ſinſirli = tăiş”). — Cf. gr. *ταῖσδος* „tout nu”. — < ?

TINGIRLU, num. ord., al cincilea, «le cinquième», PB, 461³⁸. Nu e atestat f. **ſinſira* — v. *păturlu, tērlu, ſăſira*. — < *ſinſi*.

TINGUR, **TINGUR**, sm., pl. *ſinſuri*, sticlete, «chardonneret», Mih, 505. Sinonim: *mara-doiū*. — O confundare cu *ſinſir*? — < ?

TINGITURĂ, sf., ghicitoare, «devinette», PLit, 344. V. *ſinilură* şi sinonimul *cuſiloadre*. — < ?

TIPĂRE (Olimp), sf., CN, 84 — v. *ſipură* 2° (şi gr. *σεμπέρι* „fichu, fanchon” — cf. aci, sub *ſimbër*).

TIPĂ, sf., pl. *ſipe*, vâl subſire, «voile mince; crêpe; croûte; crépine», Dal, 207; Mih, 505; GrS, II, 400; GEI, 213. — 1°. *pri cap purtă ſipă lăle* (pe cap purta voal negru); 2°. *ăpile si-acupſiră cu ună ſipă subſi're dī gl'eſă* (apele s-au acoperit cu o pojghiſă subſire de gheaſă), FI, II, 4, 9; 3°. *n'elu are ſipă grăſă* (mielul are prapur gras) — v. *ſipă* şi sinonimul *sképe*. — Cf. gr. *ταῖπα* „peau mince; croûte” şi alb. *cipë* „membrana; velo”.

TIPĂ(R)I, strigăt pentru chemarea caprelor, «cri par lequel on appelle les chèvres». — V. *eſ*²

TIPFĂ, sf., pl. *ſipſe*, cepuşoară, «petit oignon», Dal, 207. — < *ſeăpă*.

TIPILIC, sn., pl. *ſipillſe*, creştet, «sommets», Mih, 505. V. *ſăpălic* şi *cirſiliū, ſulubél* etc. — < ?

TIPŪNE, sf., pl. *ſipăn'i*, zăbun, «habit de laine, blanc ou noir, sans manches, semblable à un pardessus, que les hommes et les femmes portent par dessus la chemise» — v. PIm, I, 117; 127; II, 225; Dal, 207; Nic, 555; GrS, I, 86; CN, 88; 95. — 1°. *ſipănea lă-i lukită*, RP, 3, 3; BNA, I, 4; 141 — v. *lukit* 3°; 2°. *cu ſipăn'ile fuſtănde* (cu zăbunele în falſuri), BNA, II, 70; 74; 134. — În aromăna nordică această haină se numeşte *cănduſe* sau *ſigăne*. — V. şi *zăbun*¹.

— Cf. it. calab. *ſippāni* (HF, IX, 70); gr. *τσιπούνη* (Boga, I, 402; II, 69; ΜΔημ, 48), *ζιπούνη*, *ζοπούνα*; tc. *zēboun, zibin* (641) „brassière”; bg. *zabunče* „veste de dessus à courtes manches”; dr. *zăbun, zăbună* (TeodP, 79; 574; 661; MF, 13; 29). — Cf. şi POrig, 86 sq.

TIPUR¹, sn., pl. *ſipure*, drojdie, «marc de raisin; lie», Nic, 555. V. *ſipură*. — < *ταῖ-πουρον* „me”.

TIPUR², sm., pl. *ſipurli*, mugur; băſică, «bourgeon» — v. *bubăke*; bulle — v. *căndilă* 3°. — < ?

TIPURĂRE, sf., pl. *ſipură'rli*, mugurire, «action de bourgeonner, de suer», Mih, 506.

ȚÍPURĂ, sf., pl. *(îpure, drojdie, »lie; marc de raisin», Dal, 207; Mih, 505. — V. *îpur*¹ și sinonimele bârsie, cõmină; alb. *cipurë*.*

ȚIPURÉDZŪ, vb. I (*îpură, -ră, -răre*), înmuguri, »bourgeonner, suer par bulles», Mih, 506. — V. *îpur*².

ȚIPURÎȘE, sf. și adj., pl. *îpurîșe*, rachiou de comină, »eau-de-vie de marc extraite de *îpur*¹», Dal, 207: *arâkie îpurîșe* (rachiou de drojdie).

ȚIR¹, sn., pl. *îire și îiruri*, ciur, »crible», Dal, 207; Nic, 555; PScr, 255; PB, 722; BPh, II, 152; PFon, § 222. — 1°. *ăăă lăpă bătură tu amăre si-ascătură — îirlu*, PLit, 406 — v. *bătur*; 2°. *tricată prîl îir și prîl sită* (trecut prin ciur și prin sită; cercetat amănunțit), PLit, 649 — v. *zîlăsescu*; 3°. *ca s' lă-adără îire năle* (ca să le facă ciururi nouă), BaP, 22. — V. *dîrmôn'lă*. — < lat. **elrum* < *cibrum* (CDDE, 364) < *cribrum* „crible”.

ȚIR² sm., pl. *îiri, îir*, »sorte de hareng saure, petit maquereau séché», Dal, 207; Nic, 555. V. *îirôn'lă*. — < *τῖρος* „~”.

ȚIRBOĂNE, ȚIRBÔN'Ū, sf., sm., pl. *îrboăn'e, îrbôn'î*, »biche; cerș — v. *îearbă, îerbu*, PLit, 247; Dal, 204; 207; Mih, 104; *mî fac îrboăn'e tr' odră* (mă fac imediat cerboaică), PLit, 1036. — Cf. mgl. *îrbôn'ă* (GrS, VII, 216).

ȚIRBÓPLU, sm., pl. *îrbópl'î* »petit *îerbu*», Dal, 207.

ȚIRCL'ÉDZŪ (*mî*), vb. I, încercui, Mih, 118 — v. *îîrcl'édzū*.

ȚIREĂRE, sf., pl. *îireri*, cerere, »demande», Dal, 207; *n'ică îirere și puă'nă pîșkêșă ma pâlăcârșescu* (ci rog o mică cerere și puțin dar, un mic cadou), Cod, 81 b². — V. *îîrlôn'lă*.

ȚIRIMÓN'E, sf., pl. *îirimôn'î*, ceremonie, »cérémonie; amitiés», Dal, 207; Mih, 119. — 1°. *lu-așteaptă cu îirimôn'e mări* (li așteaptă cu ceremonie mare), PB, 293³⁸; 2°. *îirimôn'î armănêști* (ceremonii aromânești), PenB, VI, 131; 3°. *ști îirimôn'î mălte* (știe multe complimente) PGr, 155. — < *τῖριμόνια* „~” < it. *ceremonia*.

ȚIRIPĂ'NE, sm., pl. *îiripă'n'î*, Mih, 119 — v. *îărăpî'n, îirilôn'lă*. — < *îeare* (< *îer*³) *pî'ne*.

ȚIRIPÉDZŪ vb. I, cîripi, »gazouillers», Dal, IV, 710 (apud Mih, 119) — cuvînt necunoscut.

ȚIRIPŪL'Ū, sm., pl. *îîripăl'î*, pasăre jumulită, »petit oiseau plumé», PB, 722. V. *îîripăl'lă*. — V. și *îîr*! și gr. *σαπαρούλ'* „moineau” (Boga, I, 398).

ȚIRIȘĂRE, sm., »juin», Gram, 233. — V. *Ĉîrîșăr*.

ȚIRITÓN'Ū, -*toăn'e*, pl. *îîrlôn'î, -toăn'e*, cerșetor, »mendiant», Nic, 556; Mih, 119; *mărdălu dî îîrlôn'lă* (bietul de cerșetor), Cod, 34². — V. :

ȚIRITÓR, -*toäre*, pl. *îîrlôrl, -toäre*, cerșetor, »mendiant», Dal, 204; Mih, 119; Kats, I, 89 (*îîrlôr*). — 1°. *îîrlôr li-ăi făplă* (te-ai făcut cerșetor), Fl, II, 1, 10; PAnt, 352; 2°. *strân'e dî îîrlôrl* (haine de cerșetori), PB, 241²⁶; 3°. *la îe pâl'î un îîrlôr* (iată ce păți un cerșetor), Cal, 1911, 62; 4°. *trăpsim nînte, ca nîște îîrlôrl, sum oîmtul arășe* (am tras înainte, ca niște cerșetori, sub vîntul rece), GrB, 185; 5°. *nîîl nu-ăre Armă'n'î îîrlôrl* (nici nu există aromâni cerșetori), GrB, 261. — V. *îîripă'ne* și sinonimele *dicun'eăr, pîlăcū, zicl'eăr* și gr. *îseriloru* (Boga, I, 402). — < *îer*³.

ȚIRNEĂRE, ȚIRNŪT, Nic, 556 — v. *îîirneăre, îîîrnăt*.

ȚIRÓN'Ū, sm., pl. *îîrôn'î, îîr*, »petit maquereau (séché)», Mih, 506; PB, 722; GEI, 213 (< *τῖρόνι*). — V. *îîr*².

ȚIRÓT, sn., pl. *îîrlôrl*, plasture, »sparadrap». — < *τῖρῶτον* „~” (< it. *cerollo*).

ȚIRTEL, ȚIRTEL'Ū, sn., pl. *îîrîeale, îîrîeal'e*, cercel, »boucle d'oreilles», Nic, 556. V. *dîîrîeal'î* și sinonimele *mințîșă, veäre*. — lat. < *circellus* „petit cercle”.

ȚIRUTÓR, sn., pl. *îîrutoäre*, sărciner — (v. PIm, III, 201), »pieu garni de branches coupées». — În *Ἡπειρ*, VIII, 140 (traduc textul grecesc): „*îîrlulor* („*τῖροτόρους*”) înseamnă

la Hósepsin ramurile cedrilor, pe care vlahii le taie și le implintă în pământ, ca să atârne sădile cu caș sau alte obiecte". E dat și toponimicul „στοὺν Τζιρουτόρου”. În BGrèce, planșa a VIII-a (capitolul *L'Épire*) se poate vedea un interesant sărciner al păstorilor aromâni, avînd aceeași întrebuintare ca și cel dacoromân din PIm, III, 201. — < ?

TISPRĂ, TISPRĂDZATE, cincisprezece, «quinze», Dal, 208; Nic, 556; PScr, 255; PB, 722; PAnt, 497. — < lat. *cinqne supra decem*.

TISPRĂGINIȚ, douăzeci și cinci, «vingt-cinq», PScr, 255; PAnt, 497. — < lat. *cinqne supra viginti*.

ȚI-ȘȚIU, ȚIȘȚI, ȚI-ȘȚI, invar., ceva, ce-știu-ce, «quelque chose; je ne sais pas quoi»: 1°. *s' ti ntribărim Ți-șȚiu di Misiirie* (de te-aș întreba ceva din Egipt), LI¹, 128; 2°. *ȚișȚi* (ce știi? = poate), BaP, 55; 3°. *dici't, Ți-șȚi, am ună isăpe cu vol* (decit (dar), mai știi? (iată), cu voi am o socoteală), CalGrB, 47. — < *Ți și liă*.

ȚITĂTE, sf., pl. *Țităt', cetate*, «cité; forteresse», Dal, 208; Nic, 557; Mih, 119; PScr, 255; PB, 242¹⁸; CȘc, 29; *nu dîpnêl di tru Țitătē* (nu coborîți din cetate), PLit, 1018; PAnt, 26; *Dumnidz'ă di tru Țitătē* (Dumnezeu din cetate), Cod, 72³. Sinonim: *grăditiă*. — < lat. *clivitas, -alem*, «citē».

ȚIȚI, sf., fără pl., carne, «viande (dans le langage des nourrissons)», L.L., III, 226. Sinonim: *carne*. — Cf. gr. *τοιταί* ('Ανδρ, 386; Rohlf's Lex, 522; Hris, 265; *τοίτο*; Boga, I, 402), it. *ciccia*, sp. *chicha*, «carne comestible» („voz caribe”), lat. *insieia*.

ȚIȚIROĂN'E, sf., pl. *ȚiȚiroăn'e*, maramă albă pe cap (la femei bătrîne), «weisses Kopftuch», Jb, XIII, 90; Dal, 208; CSt, I, 66 (*ȚiȚeroănă*). V. *ȚiȚeroănă*. — < ?

ȚIȚIR-VȚIR! interj. qui imite le gazouillement des hirondelles, PB, 722. — Cf. mgl. *ȚiȚiri-viȚiri* (CapM, II, 100, v. 9).

ȚIȚIVÉ(L')IŮ, sm., pl. *ȚiȚivé(l')i*, ciocirle?, «un oiseau quelconque»: *ci'nătă ș'dul'il'i ȚiȚivé* (cîntă și dulcile ciocirlii?), PenB, VIII, 135. V. *ȚiȚivulé*. — < ?

ȚIŮ! «syllabe onomatopéique qui imite le gazouillement monotone», PAnt, 497.

ȚIŮR¹, sn. pl. *Țiure*, ciripit, «gazouillement»: *niŝt un Țiur di pul'tă* (nici un ciripit de pasăre), Lum, I, 221.

ȚIŮR², vb. I (*Țiurăl, -răl, -răre*), ciripi, «gazouiller; crier; mugir (en parlant du vent)», Dal, 208; Nic, 555; Mih, 507; DR, IV, 710 (< lat. **tinnulo*). — 1°. *pul't Țiură* (păsărelele ciripeau de spaimă), PB, 224⁸; 2°. *pul't... Țiură cu n'ilă* (păsărelele... ciripeau cu milă), Velo, 22; BNA, V, 69; 3°. *Țiură din căsă ună Fărșiroălă* (a Țipat din casă o fărșeroată), CosP, 32; 4°. *Țiură la tuŝ a lui* (chiui la toți ai lui), BNA, V, 48; *vîmlul Țiură* (vîntul șuiera), Fr, II, 227. — V. *Țit!*

ȚIURĂRE, sf., pl. *Țiură'ri*, ciripire, «action de gazouiller», Dal, 208; Mih, 507.

ȚIURĂȚ, -lă, pl. *Țiurăl, -le*, ciripit, «gazouillé», Dal, 208.

ȚIŮȘȚIUCĂRE. invar., oricare, «quiconque», Nic, 555. — V. *Țenuseăre, Țeștucăre*.

TIVĂ, pron. nedef., ceva; nimic; cumva, «1°. quelque chose; 2°. rien; 3°. par hasard», Dal, 208; Nic, 550; 553; Mih, 122; PScr, 255. — 1°. *d-i'-nă Țivă dil băna a la* (zi-ne ceva din viața ta), PAnt, 310; *si-ascultă Țivă arideăre i Țivă boŝi fiȚiurêști* (să ascult vreun ris sau ceva (niște) voci tînerêști), Fr, II, 234; PAnt, 220; BNA, IV, 70; 2°. *eă nu aveăm Țivă* (eu nu aveam nimic), GrB, 227; PAnt, 232; BNA, IV, 152; *Țivă nu vol* (nimic nu vreau), PB, 58⁹; 3°. *fiȚiôrli'l... s' nu cădă Țivă lu apă* (copiii... să nu cadă cumva în apă), Lum, II, 350; BNA, IV, 100; *s' nu vă kirêŝ Țivă* (să nu vă rătăciți cumva), Lum, II, 349; BNA, IV, 99; *s' nu si nkeăditiă Țivă lu alăgăre* (să nu se împiedice cumva în alergare), Lum, II, 138; PAnt, 187; *nu-n'l vîdz'ăŝ Țivă că'pîrile?* (nu cumva mi-ai văzut caprele?), PB, 27¹⁰; *ni sôle u-tam Țivă* (nici rudă nu o am cumva), BaP, 17. — < *Ți + va?*

TÍVALE, invar., țăndără, «éclipse», Mih, 507; GEI 213 (< τσιβῶν α). 1°. *mîsura... st-adră' fivale* (tarfură... s-a făcut țăndări), PB, 353²⁶; 2°. *eră adrâte fivale* (erau făcute țăndări), FI, II, 1, 3; 3°. *fivale ti fac tu trap* (țăndări te fac în valea vîgăunoasă), Bair, 122; 4°. *fivale si-alepse* (țăndări s-a ales). — < ?

TIVICUSÉSCU, vb. IV (*tivicusîl*, -sîl, -sîre), ajusta, «adapter, ajuster», Dal, 208; Nic, 550. V. *tivie*. — < τσιβικῶν «raccorder».

TIVICUSÎRE, sf., pl. *tivicusîrl*, adaptare, «ajustement», Dal, 208; Nic, 551.

TIVICUSÎT, -tă, pl. *tivicusîl*, -le, ajustat, «ajusté, adapté».

TIVIE, sf., pl. *tivîl*, Dal, 208; Nic, 550 — v. *évie*.

ȚI, dat. de la *tîne*, de la *tu*, *ție*, *ți*, *îți*, «toi, te», Mih, 492. — 1°. *te vrel s' ți dzic?* — v. *dzic* 1°; 2°. *îi dzîșu* (ți-am zis), Ob, 173; PAnt, 56; 8°. *s' f' u dzî'că dăpă uredel'e* — v. *uredel'e* 10°; 4°. *f' fî'ne?* (te țin curelele?, ai curaj?), 5°. *yînu-s'-fî pri mînte* (vină-ți-ți în fire), BațN, 9; 6°. *la dă-s'-fî lora zborlu* (ian dă-ți-ți acum cuvîntul), Lum, II, 242; BNA, III, 52; 7°. *leă-s'-fî zborlu*, nu him fur (ia-ți-ți (retrage-ți) cuvîntul, nu sînt hot), BațP, 14; BNA, III, 108; 8°. *nă-s'-fî bôrgea...* *fă-s'-fî crăfea* (na-ți-ți (poftim) datoria... fă-ți-ți crucea), Lum, II, 180; BNA, III, 76; 9°. *nu mî ntredăbă, ma singur-ți dukeă-le* (nu mă întreba, ci singuru-ți simte-te, pricepe), BațN, 47 (acest ultim exemplu, al 9°-lea, e paralel cu cel de sub 'sîl 9° și cu ce e dat sub -vă²). — V. *îi*, *f*, *îă*, *vă* și PEp, 111 sqq. — < lat. *tibi*.

ȚIȚRÉSÉSCU, vb. IV : *li frîdze ș' fîȚrsește* (le frige și prăjește), BațP, 11 — v. *fîȚrseșcu*.

ȚILĂR (nord), sn., Cal. 1911, 61; *nel'ide fâlărlu* (Inchide pivnița). V. *fâlăre*, *țilăr*.

ȚILĂFRĂ, sf., «boucle de cheveux — v. *fălăfră* și *arădă*»: *aûsî...* cu *fîlăfre* lundzî, *ca sirna, prîste-anămire vîrsăte* (bătrîni cu... zuluși (plete) lungi, ca mătasea, peste umeri revărsați), BNA, II, 70. V. și *țulăfră*, precum și *pêrce, pleăte*. — Cam odată cu începutul acestui al 20-lea secol, eu nu am văzut nici un bărbat, și nici bătrîn, purtînd plețe.

ȚIMBŪNĂ, sf., pl. *țimbâne*, bășică pe limbă sau pe gingie, «bulle, ampoule sur la langue ou sur la gencive». — < ?

ȚIN (*mi*), vb. II (*țînûl*, -nûl, -neăre), ținea, «1°. tenir; entretenir; 2°. soutenir; 3°. durer; résister; 4°. avoir du courage; 5°. se maîtriser; se rasseoir», Dal, 206; Nic, 545; Mih, 496; PScr, 254. — 1°. *fî'ni-te cîni* (ține-te bine); *carî va-nîl ti fî'nă?* (cine mi te va întreține?), PLit, 882; PAnt, 23; 2°. *țineă că nîs-îl ma mare pri lăme* (susținea că ea e mai mare pe (în) lume), PB, 96²; 3°. *fîn ca Uvrêl'i* (se susțin ca evreii), PLit, 654; PAnt, 8; *[fîn] cu mîn'l ș' cu fîodre* ([susțin] cu mîini și cu picioare), PB, 247¹⁸; 3°. *căsa a moășl'i'el nu țineă ahî'ntu măltu* (casa bătrînei nu rezista atît de mult), PB, 46¹⁰; *fînură kēptu* (au ținut piept, au rezistat) — v. *dăinsescu, vâslăxescu*; *acîl lu băleă s' âflă lēmnu căma bun s' fî'nă foc* (acolo unde căuta să găsească lemn mai bun care să dureze cu foc), PB, 454¹⁵; 4°. *nu lă țineă s' eășă* (nu le ținea (nu aveau curaj) să iasă), PB, 23⁵; *ș' ca l'i-u frică, ș' ca nu-l'l fî'ne* (și îi e cam frică, și cam nu are curaj), BNA, III, 34; *ia, că n't-fî'ne* (iată, că am curaj), Fr, II, 231; BNA, III, 86 — cf. mgl. „cari âl țoni la' s' vină = cine are curaj lasă să vie” (CapM, II, 139, v. 3); *f' fî'ne?* (ai curaj?) — v. *fî* 4°: *ș' iărbă* 8; 5°: *s' fînă cî'tu s' fînă dî arîdeăre* (se stăpîni cît se stăpîni de a nu ride), PB, 364²⁰; *fîlôrl'i...* *nu șlîu st-l'l fî'nă lôclu* (copiii... nu știu să stea locului, să se astîmpere), PenB, II, 112; BNA, II, 50; *fîneț-vă dî beăre nîscînte dzî'le* (renunțați la băutură cîteva zile). — Cf. gr. κρατῶ, alb. mbanj, bg. dŭrĕa, tc. toulmaq. — < lat. *tenere* „tenir”.

ȚINEĂRE, sf., pl. *ținêrl*, ținere, «action de tenir, d'entretenir etc.», Dal, 206; Nic, 546; Mih, 496; *căsa vrea țineăre* (casa trebuia întreținută), PB, 195²⁹; *ai iărbă dî țineăre?* (ai iărbă de curaj?, cutezi?).

ȚINGĂR, sm., pl. *țingărl*, cizmar, «bottier; qui fait des sandales», Nic, 545; *lucreădză și-êl țingăr* (lucrează și el ca cizmar), BNA, II, 80. Sinonim : *țîrhă*. — < τσιγγάρης „cordonnier”.

ȚINGÎRSULĂ, sf., pl. *țingîrsule*, sulă, potricală, «alène de cordonnier», Nic, 545. V. *lungursulă*. — < *σαγκαρόσουβλον* „~” + *sulă*.

ȚÎNȚĂR, sm., pl. *țințări*, țințar, «cousin, moustique», Dal, 206. Sinonime: *cunăpe*, *mușcônă*. — Același cu *țințir*? — Cf. it. *zan-zara*.

ȚÎNȚÎNĂ, sf., pl. *țințîne*, crăpătură, «fente; charnière, penture», Dal, 207; Mih, 496; Mur, IV, 150; *aeșli muntredă pril țințî-nă* (aceștia se uitau prin crăpătură), CalGrB, 85; *s' disfeățîtră țințî-nile* (s-au desfăcut balamalele). — < ?

ȚÎNŪȚ, -lă, pl. *ținăt*, -le, ținut; avar, «tenu; avare — v. *scîncălu*, *stres* 4e etc.», Dal, 207; Nic, 546.

ȚÎPIT, sn., pl. *țîptite*, țipenie, «(il n'y a) personne; tranquillité»: *lădră tăcū: țîpit* (iar a tăcut — țipenie), Lum, II, 312; *în turnăm căptu — țîptit* (ori-unde întorceam capul — țipenie), GrB, 2, 31; BNA, IV, 133; *nu s' aude țîptit* (nu se aude nimic, muțenie), GrB, 229; 90. V. *țîpit*¹. — < ?

ȚÎR!, **ȚÎR**! «mitite le bruit d'un liquide qui coule» — v. *ștur*! și, poate, *țîrpălă*.

ȚÎRĂPÎN, sm., pl. *țîrăpîni*, Dal, 207; PLit, 786 — v. *țîrpăne*.

ȚÎRHĂ, sm., pl., *țîrhădz* — v. *țîruhăr* — < *σαρ(ου)ράς* „~”.

ȚÎRLÓS, -lădă, pl. *țîrlôși*, -lădă, om de nimic, «terme de mépris». — Cf. gr. *σαρλα* „flux du ventre; foire ou diarrhée”. — Acl, v. *țîrțîrlós*.

ȚÎRMĂ, sf., pl.?, os deplasat, «os déplacé de son articulation». — < ?

ȚÎRÓS, *țîrôdă*, pl. *țîrôși*, *țîrôdă*, slab ca un țîr, «maigre comme țîr²; débile», Dal, 208.

ȚÎRPŪLÎŪ, sm., pl. *țîrpălî*: *bôșle a țîrpălîlor* (vocile păsărelelor), GrB, 2, 30; BNA, IV, 131. V. *țîrpălă*. — < *ștur*¹ + *pulă*¹.

ȚÎRȚÎRĂC, sn., pl. *țîrțîrățe*, pămînt sec, «terre infertile», Dal, 208; Nic, 547. V. *țîr-țîrăc*. — < ?

ȚÎRȚÎRĂSCU, vb. IV (*țîrțîrîl*, -rîl, -rîre), a șfîrîi prăjînd, «faire du bruit semblable à celui fait par l'action de rissoler», Dal, 208. — Mot onomatopéique: *țîr*!, *țîr*!

ȚÎRȚÎRĂRE, sf., pl. *țîrțîrîri*, șfîrîre din prăjîre, «bruit fait par l'action de revenir la viande etc.», Dal, 208.

ȚÎRȚÎRÓS, -rôdă, pl. *țîrțîrôși*, -rôdă, zdrențaros, «loqueteux, déguenillé», Dal, 208. Sinonim: *părtăl*. — < ?

ȚÎRŪHE, sf., PAnt, 498 — v. *țîrûhe*.

ȚÎS! «interj. signifiant *ça brûle* (dans le langage pour les petits enfants)», GrS, IV, 88. — (Cf. și alb. *τσος* (Hr, 444), *cys* „molestare”; gr. *τσιτςα* „φλόγα φωτιά” (Boga, I, 386; II, 187). — < lat. *incensum* „brûlé”.

ȚÎȚĂ, sf., pl. *țîȚă*, *țîȚă*, «sein, mamelle», Dal, 208; Nic, 547; Mih, 498; PScr, 255. — 1°. *nînga sâdze țîȚă* (încă suge țîȚă; încă nu e copt), PLit, 650; 2°. *di țîȚă 'și-lu sutură'* (și l-a săturat de țîȚă), PAnt, 71; 3°. *dăși stringu s' patru plîngu* — *țîȚli di vâcă* (zece degete string și patru plîng — țîȚele de vâcă), PLit, 408; 4°. *țîȚă n gură* (mură în gură, fără bătaie de cap), PB, 386³⁴. — Cf. și gr. *τσιτσα* (Kpov, II, 55; Boga, I, 403), alb. *tsifë* (GM, 90), *cicë* „mammella”, bg. *цѣка* „mamelle”. — < lat. **titia*.

ȚÎȚÓS, *țîȚôdă*, pl. *țîȚôși*, *țîȚôdă*, țîȚos, «mamelu, qui a de grosses mamelles», Dal, 208; Nic, 548; Mih, 498.

ȚÎȚŪESCU, vb. IV (*țîȚuîl*, -uîl, -uîre), a alăpta cu țîȚă, «donner à téter, allaiter», Dal, 208; Nic, 548. Sinonim: *alăptădză*. — < *țîȚă*.

ȚÎȚŪIRE, sf., pl. *țîȚuîri*, alăptare, «action de donner à téter», Dal, 208; Nic, 548.

ȚÎȚŪIT, -lă, pl. *țîȚuîi*, -le, alăptat, «a qui on a donné à téter», Dal, 208.

ȚOĂPIT, sn., pl. *țoăpîte*, bîță, «bâton, rondin (dans les jeux d'enfants)», PLit, 147; 149. V. *țoăpit* și sinonimele *cul*, *puleăn* etc. — < ?

ȚOPĂ, sf., pl. *țope*, hartan de pline, «grand morceau de pain», Dal, 209; PB, 723; DR, II, 552; GrS, II, 64; cu *țopa di p'ne si satură un cî'ne* (cu bucata mare de pline se satură un cline), PGr, 155. — Cf. „veneto *zopa* = zolla (Boerio 821)” (REB, I, 171); alb. *côpë* „pezzo, porzione”; tc. *tchoeup* (476) „petit morceau de bois”.

ȚOPIT, sn., Dal, 209 — v. *țoăpti*.

ȚUC ! interj. qui imite le son du boire ou de l'action de sucer: u *mulă bătea și țuc ! țuc*, u *srlcureă tătă* (il ridică butoiul și *țuc ! țuc !*, l-a strecurat tot), PB, 264¹⁸. — V. *țuculescu* (și *șug*²).

ȚUCĂL, sn., pl. *țucăl'i*, țucal, «pot de chambre», Nic, 557 (*țucăle*. sf.); GEI, 213; *șeade n căle un țucăl di 'șl-ar'l'de di bucăl*, Jb, II, 151 — v. *bucăl*. — < τσουκάλα „grand pot”.

ȚUCULESCU, vb. IV (*țuculi*, -ult, -uire), bea, «boire, se verser dans le goulot»: *li țucul tâte* (le-a dat toate pe git), PB, 338¹⁰. V. *bedă*¹. — < *țuc*!

ȚULUBÉT, sm., pl. *țulubét* — v. *țulubét* —, Nic, 205. Sinonime: *șipilic* etc. — < ?

ȚULŮFRĂ, sf., Mih, 513; s' *nă alcească țulăfra di jăle* (să ne albească perciunii de jale, de doliu), Fl, I, 2, 2 — v. *țălăfră*.

ȚUNGUSULĂ, **ȚUNGURSULĂ**, sf., Dal, 211; PLit, 271; Dun, II, 99—100 (< *țigănă + sula*); GEI, 213 (< τσαγκαροσουλά); nu *ăre hlptă țungursulă* (nu a înfipt (nu a folosit) potrică), BNA, II, 80. — V. *țingirsulă*.

ȚUP, sm., pl. *țukl*, prunc, «nourrisson», Dal, 211; PEt, 46 (< lat. **puleus* < *putus* „petit garçon”); DR, III, 380 (< *pușă*); *oa-n'l' eău țuplu n brăță* (imi voi lua pruncul în brațe), WOI, 120 — v. *țup*² (aromâni de lângă Olimp pronunță pe *č* ca *ț* — cf. și Lum, II, 77; CAR, § 157 și PEp, 49 nota).

ȚUPĂRE (Olimp), sf., CN, 164 — *țupăre*.

ȚUPĂȚĂ, sf., pl. *țupăț*, secure mare, «grande hache», Dal, 211; Mih, 514; PAnt, 498; DR, II, 552. — 1°. *ădu 'nă țupătă s' u discă'm* (adu o secure mare ca să o despicăm), PB, 356¹⁴; 2°. *le'ă 'nă d-zăă țupăta, tăpōrlu... și s' dăfe n pădure* (într-o zi, ia securea mare și toporul... și se duce în pădure), PB, 454¹³; 3°. *s' duc tr' oără s' le'ă țupăț* (se duc imediat să ia topoare mari); 4°. *cu țupăta!* (cu toporul ! = fără menajament), PGr, 155. Sinonim: *blită*¹. — Cf. alb. *sëpālë* „ascia; scure”. — < ?

ȚUPĂȚĂ, invar., șontic, «clopîn-clopant»: *țupălă, țupălă, ağılumsiră la vâsil'elu* (șontic, șontic, ajunseră la regele), PB, 369²⁸; *trăpse șcl'țoplu țupă-lă, țupă-tă că'tră la lămn'e* (șchiopul porni șontic, șontic spre smeu), PB, 264⁵. — Cf. srb. *cupkali* „sautiller, bondir”. — < ?

ȚUPĂȚICE, sf., pl. *țupățice* «petite țupătă», PB, 723; cu *țupățicea una după urecl'e* (trase una după ureche cu securea mică), PB, 159¹⁷.

ȚURTŮFE, sf., pl. *țurțuhl*, bătaie, «rossade»: *l'i-trădzeă țurțufe* (li trăgea bătaie), LP, 56; BNA, II, 124. Sinonime: *klutecă, pîrjină* etc. — < ?

ȚURTUL'EÂN, sm., pl. *țurțul'eân'i*, ciocirlie, «alouettes», GEI, 213 (< τσουρτσουλιάνος „~”). V. *țuțulân*.

ȚURTURÊSCU, vb. IV (*țurțurîl*, -rit, -rîre), țîrlî, «couler goutte à goutte». Dal, 212. Sinonim: *klc* 1°. — Cuvînt onomatopeic (v. *țur* și *țrl*!).

ȚURTURÎRE, sf., pl. *țurțurîrl*, țîrlire, «action de couler goutte à goutte», Dal, 212.

ȚURTURÎȚ, -lă, pl. *țurțurîț*, -le, țîrlîț, «coulé goutte à goutte», Dal, 212.

ȚUTULÊŮ, **ȚUTULÎC**, sn., pl. *țutuledie, țutulițe*, vîrf, «pointe», Al. 1903, 47. Sinonime: *kipită* (dt ac), *kirkînéză, sumig* etc. — < ?

ȚUTUNDREŮ, **ȚUTUNDRÎŮ**, sm., pl. *țutundrêl, țutundrîl*, sticlete, «chardonneret», Lum, V, 186; Mih, 517. Sinonime: *maradól, tinzur*. — < ?

ȚŮȚUR, sn., pl. *țățure*, sfirc, «lobe (de l'oreille)», Dal, 212; *ancîrligătă, anvîrligătă, dt țățur moale aspid:urătă — veărea*, Jb, II, 192 — v. *veăre*. — < ?

U

U¹, Ū, pron. pers. I., acuz. sg., o, «elle, la — v. o¹, mluhlurlidisescu etc.», Dal, 213; PU, 723. — 1°. u vrel i nu u vrel (o vrei sau nu o vrei?); 2°. ca foartică u mină (ca foarfeci o nișcă), Fr, I, 69; Pant, 181; BNA, III, 48; 3°. l'ed-ă ș' lăl'i-u, loaf-u ș' lăl'edf-u (ia-o și tale-o, luați-o și tăiați-o); 4°. vîdzășt-u? (văzuși-o?) — v. lu; 5°. o vîdzi'ndalul (văzînd-o), W, II, 266 — v. el 41° și † dr. „deade-o” (CC, 456¹⁴), „rădică-o” (CC, 119²⁵) etc.; 6°. ca vimt apôla ndrepl u loă pril meâtlurl (apoi ca vînt o apuca prin meleaguri), Fl, II, 1, 8; Pant, 347; 7°. ma, fe u vrel? (dar, ce o vrei? = dar, la ce bun?), Lum, II, 201; BNA, IV, 43; Fl, II, 7, 6 — cf. gr. „μά, τι τὸ θέλεις?” etc. — < ed.

U², indic. prez., pers. 3 sg., este, «(il, elle) est — v. hiă 6° sqq și i³», Mih, 517; PB, 723. — 1°. n't-u mîntea arăltă, LP, 168; Pant, 241 — v. arălt; 2°. lu n't-l' u, glône, vrăta-a ta' (voinice, unde mi ți-e iubita ta?), Fl, I, 5, 2; Pant, 248; 3°. fe n't-u dor, leă dado, dor (ce (cum) mi-i dor, fa mamă. dor), PLit, 861; 4°. nu 'șl-u ômlu (nu își e omul), BațP, 10; 5°. nu 'șl-u ôm fe s' va cl'imăre (nu își e vreun om care să vrea a fi invitat), BațP, 35; 6°. e, durt-l' u (e, destul îți e; e, ajunge), Baț, 2; 7°. xedna 'șl-u măltu lăle (străinătatea își e prea neagră); 8°. l't-u greă a l'el (îi este greu ei); 9°. l'u frică? (ți-e teamă?). — Alte exemple, în corpul dicționarului și la CAR, 258 și 484. — Pentru o explicație a acestui fonetism morfologic curent și general, cf. BNA, IV, 20–21. Aci, cf. și ul.

U³ final sintactic: 1°. așelu ș' tut (acel și tot, acel și nimic altceva), Lum, II, 356; BNA, III, 146; 2°. dz'cu ș' mîne (zic și eu), Al. 1901–1902, 115; BNA, III, 38; 3°. élu s' duse (el se duse), Lum, II, 180; BNA, III, 74. — Numeroase exemple în corpul dicționarului — cf., bunăoară, cămu —, ca și în BNA, III, p. XII. — Spre deosebire de -u final, tot silabic, din poezia populară unde e cerut de ritm, ca și de rimă, acest -u final s-a menținut silabic datorită situației consonantice ce urma după acest -u: ml dăcu n cărvăne e o formă care, în pronunțarea ei, nu prezintă dificultatea din forma ml duc n cărvăne sau chiar din varianta ml duc în cărvăne, care e mai rară și mai regională. Deci, e mai naturală pronunțarea trécu s' ti ved decit trec s' ti ved, sau făcu n căsă decit fac n căsă. — Paralelism și pentru -i final: tréfi n căsă față de trefi n căsă, ca și purtăfi n căsă față de purtăf n căsă etc.

U⁴! «cri de mépris; cri d'étonnement»: u! arșne! (u! rușine!). — La francezi: „hou! hou! j'avais froid et il n'y a pas de bois à la maison” (CCP, VIII, 8). La turci: „hou!” (CCP, XXXIX, 291; 292).

ŪA! «cri d'étonnement»: ūa!, ağıündze! (o!, ajunge! destul!). — V. oă!, ūă! și alb. ouă! „~” (Hr, 289).

UĂRE, sf., pl. uă'ri, ouare, «action de pondre; ponte, pondaison», Dal, 213; Nic, 391; Mih, 517; PB, 723. — V. uă're și :

UAT, -tă, pl. f. *uâte*, ouat, «pondu», Dal, 213; Nic, 391; PB, 723; oă *uâl*, oăă *uâte* (ou ouat, ouă ouate); *gâl'înă uâlă* (găină care a ouat). În sens derizoriu: *sînlu oamin'î uâl*, *nu amintă!* (sint oameni ouați, nu născuți). — V. *oăă*.

ŪĀ! (nord) «cri d'étonnement». — 1°. *ŭă!*, *la! hîl'tû!* (măi!, măi fiule!), PB, 290⁹; 2°. *ăă!*, *lu va s' yin'!*, *hîl'tû* (vai, unde vei veni, fiule!), PB, 291²⁸; 3°. *ăă!*, *bărbăte!* (vai, bărbate!), Al. 1901—1902, 115; BNA, III, 38; 4°. *ăă!*, *Doămne!* (vai!, Doamne!), Lum, II, 245; BNA, III, 58; 5°. *ăă!*, *glătime!* (hăi!, prostie!), BNA, III, 132; 167. — V. *oă!*, *ăa!*, *ul!*

UBDZĂ'ȚI, optzeci, «quatre-vingt», Dal, 213 — v. *obdză'țl*.

UBIȘŪ (nord: Veles), sm., pl. *ubișl*, erete, astur palumbarius, «autour, épervier». — Cf. bg., srb. *ibi(s)*; it., fr. *ibis*; lat. *ibis* „oiseau”, gr. ἰβίς „oiseau d'Égypte”.

UBLĂ'NCU, **UBLI'NCU**, sn., CEI, 59; CFr, 103; *l'l-lu alăki pri ubl'ncu* (i l-a lipit (atașat) pe obline), FI, II, 1, 4 — v. *oblă'ncu*.

UBOR, sn., pl. *ubore* și *uboruri*, obor, «cour — v. *alvie*, *cărte*, *trăsă*, *ugrădă*», Dal, 213; Nic, 393; PScr, 255; CEI, 88. — 1°. *nôlgica dî ubor* (în mijloc de curte), PB, 443¹³; 2°. *s' cad la muma, tu ubor* (să cad la mama, în curte), PAnt, 46; 3°. *tu ubor, lu ncăreă* (în curte, unde încarcă), PAnt, 269; Baîr, 69; 4°. *veăde căse cu ubore* (vede case cu curți), Al. 1928, 13; BNA, II, 58; 5°. *s' mûlgă lăle că'pri pri ubore* (să mulgă bieteale capre prin curți), BNA, II, 72. — Cf. și alb. *hoborr* „corte”, gr. ὄρος (Ἀργ., 70; Σαρ., 20; Boga, II, 50). — < bg. *oborū* „étable, écurie”.

UBUBŪ! — v. *upupu!* și alb. *ububă!* „ohi!”.

UCĂRCU, -că, pl. *ucăr'it*, -fe, de o oca, «d'une ocque», Dal, 213; *pescu ucărcu* (pește de o oca); *ôfă ucărcă* (butelie de o oca). — Cf. gr. ὀκαδάρικος „~”. — < *ucă*.

UCĂ', sm., pl. *ucădz*, oca, «ocque», Dal, 213; Nic, 392; Mih, 517; PAnt, 498. — 1°. *n'el dî ôptu ucădz* (miel de opt ocale); 2°. *nu eră dî ațel'î cu ucă'lu pătru-săte* (nu era dintre cei cu ocaua patru-sute de dramuri, nu era dintre cei cu mintea întreagă), PB, 276³². V. *ôcă*. — < tc. *oqa* (195) „poids turc...”.

UCNĂ', sm., pl. *ucnădz*, suliman, «poudre des feuilles de henné avec laquelle les femmes teignent en rouge foncé les ongles et les cheveux (les jeunes filles à marier les teignent quelques jours avant les noces)», Dal, 213. — 1°. *cu ângl'ile arôse dî ucnă'* (cu unghiile roșii de suliman), FI, I, 1, 14 — v. *cl'nă*; 2°. *armăsiră ca Sulta cu ucnă'lu* (au rămas ca Sultana cu sulimanul, care, *sulemenită* cu ucnă' înalnte de ziua nunții, a rămas nemăritată), PB, 34²⁸; 270³³; 365⁴. — cf. sicil. „Arristarsi comu la zita cu lu gigghiu rasu” (BTS, XXIII, 321) și gr. „Εμμευσ σὰν ἡ Σούλτω μετὲ τῆν οὐνά” (ΑρΠ, 338). Cf. și gr. „βάζει οὐνά” (ΑρΠ, p. 175). — < tc. *qyna* (972) „~”.

UCIŪ, sm., pl. *ucî*, asin, «âne», Mih, 517. Sinonime: *yumâr*, *tar*, *urcl'edl*. — V. *uș!*, *ușl!*

UD¹, sm., fără pl., urină, «urine», Mih, 518. Sinonim: *klșăl*.

UD² (*mi*), vb. I (*uddî*, -ăt, -ăre), uda, «mouiller; arroser», Dal, 213; Nic, 394; Mih, 518; PScr, 256; PB, 724; PAnt, 498. — 1°. *nă udd' cîne plodăa* (ploaia ne-a udat bine); 2°. *nu-n'î uddî gura* (nu mi-am udat gura, nu am băut nimic); 3°. *udd' lilicile* (stropiți florile). — < lat. *udare* „humecter, mouiller”.

UD³, *udd*, pl. *udă*, *ăde*, ud, «mouillé; humide», Mih, 518. — 1°. *îmbărea udă* (măntaua udă), Foti, 42; Cal. 1912, 68; PAnt, 263; 2°. *ud mușeăle* (ud leorcă), PB, 20²⁴; 3°. *ne uda, ne uscăta* (nici uda, nici cea uscată), PGr, 156. V. *uddl*. — < lat. *udus* „humecté”.

UDĂIE (nord), sf., pl. *udd'î*, odaie, «chambre», PB, 724; PAnt, 498. V. *udd'î*. — < tc. *oda* (191) „~”.

UDĂLȚŪ, sn., pl. *uddl'e*, umezeală, «humidité — v. *tyrasie*, *nôti*, *umiditate*; mouillure, temps pluvieux — v. *mulnă*: 1°. *căroărea uscă uddl'îlu* (căldura usca udătura, umezeala), VAR, 284; 2°. *la uddl'î și la uscăcîlune* (la umezeală și la uscăciune), Lum, II, 87. — V.:

UDĂRE, sf., pl. *udări*, udare, «action de mouiller, d'arroser», Dal, 213; Nic, 394; Mih, 517; PB, 724; *va udăre* (trebuie udat, udată: un eveniment fericit (o logodnă, o știre îmbucurătoare etc., o haină nouă etc.) trebuie să fie cinstit cu băutură) — v. *ud*² 2°.

UDĂT, -tă, pl. *udăți*, -te, udat, «mouillé; arrosé», Dal, 213; Nic, 394; PB, 724. — 1°. *strân'lu dî furtăr'î uddî* (straiul udat de furtuni), PAnt, 159; 2°. *uddîlu dî ploade nu si-aspare* (cel udat nu se sperie de ploaie), PLit, 650. — V. *udătura*.

UDĂ', sm., pl. *udădz*, Dal, 213; Nic, 394; *n uddăz'l'i-ajél'i* cu *êlorgî nel'igâj*, PAnt, 157 — v. *êlorgă*; *udă'lu ajél bûnlu* (camera cea bună, camera de primire a oaspeților, salonul), PB, 416²³. — V. *odă*.

UDĂIȚĂ, sf., pl. *udăiță*, odăiță, «petite *udăle*», PB, 724.

UDĂTURĂ, sf., pl. *udături*, udătură, «mouillure», Mih, 518; PB, 724.

UDÎC, sm.; **UDÎCE**, sf., pl. *udîci*, *udîce*, Al. 1903, 73 — v. *udăiță*, *udă'*, *odă* și:

UDÎCIU, sm., pl. *udîci*, odăiță, «petit *udă*», PB, 724; *un udîciû întunecos* (o cămăruță întunecoasă), Lum, III, 340.

UDISĂSCU, UDISIRE, — v. *udisăscu, udisire* și:

UDISĂȚĂ (*udisăță*), sf., pl. *udisăți*, potrivire, «ressemblance; harmonie»: *treă cu udisăță dōll'i fraj anămisa dîșl'i* (între dinșii, cei doi frați erau cu potrivire, erau în armonie), Cod, 70¹². V. *udisire*.

UDŌPSU (grămosteni), sm., pl. ?, ordine, «ordre, arrangement». Sinonim: *aradă*. — < ?

ŪDRĂ ? sau **Ū d r ā ?** — Necunoscut. — (Alb. *hūdhērē* „aglio”).

UDZĂRCĂ, adj., f. pl. *udzărți*, cu ugere mari, «qui a de grands pis», Dal, 213; Nic, 400. — < **udzărca* < *udzire*.

ŪDZIR (grămosteni), sn.: *udzirli s' fi si usucă* (seca-ți-ar ugerul) — v. *udzire*.

UDZIRĂRE, sf., pl. *udzirări*, creștere de ugere, «action d'avoir de grands pis», Dal, 213.

UDZIRĂȚĂ, adj. f., pl. *udzirăte*, cu ugere mari, «(chèvre, brebis, vache) qui a de grands pis», Dal, 213.

ŪDZIRE, sm., pl. *udziri*, uger, «pis», Dal, 213; Nic, 399; Mih, 518; PB, 724; PFon, § 130; *armnēd cu ūdziri'l'i a ôllor tru m'î'nă* (rămănea cu ugerul oilor în mînă), PLit, 801; PAnt, 90. V. *udzir*. — < lat. *uber* „mamelle, sein, pis”.

UF ! «ouf !», Mih, 518; PB, 724; PAnt, 498. — La armeni: *ouf ! și ouh !* (CCP, XXXIX, 101; 113).

UFÉLIE, sf., pl. *uféli*, folos, «utilité; profit», GEI, 215. — < *ὠφέλεια* „~”.

UFILISĂSCU, vb. IV (*ufilisli*, -sil, -sire), folosi, «être utile; profiter». — < *ὠφελῶ* „~”.

UFTĂRE, sf., pl. *uftări*, oftare, «sourir; gémissement», Mih, 518. V. *uhtdre*.

UFTĂC, sn., Mih, 518 — v. *uftehă*.

UFTĂDZŪ, vb. I: *lă yine lui s' uftăddăz* (le vine să tot ofteze), Lum, I, 299 — v. *uhtădzŭ*.

UFTĂHĂ, sf., pl. *uftêhe*, octoih, «octoëque», CȘc, 18; 51. — < *ὀκτώηχος* „livre des huit modes”.

UFTICĂRE, UFTICĂȚ, UFTICŌS, UFTIKĂDZŪ, Mih, 518 — v. *uhticăre, uhticăt, uhticŌs, uhtikădzŭ* și *strie* 2° *văpsăscu*.

UGŌĂDĂ, sf., pl. *ugôdz*, întimplare, «éventualité, hasard», Mih, 518. Sinonim: *lhtisire*. — Cf. bg. *ugôda* „commodité; aise; confort; plaisir” și ț. dr. *ogôddă* „plaisir” (Dens. II, 518).

UGRĂDĂ, sf., pl. *ugrădz*, ogradă, «enclos; court», Mih, 518. V. *ubôr*. — < bg. *ograda* „enclos; enceinte”.

UGRĂDISĂSCU, vb. IV (*ugrădisli*, -sil, -sire), găsi, «trouver»: *bileăă n'î-ugrădisli* (îmi găsiu beleaua), Ob, 117. Sinonim: *ăftu*. — < ?

UGUDÉSCU (*mi*), vb. IV (*ugudîl, -dîl, -dîre*), întimpla, «advenir; se trouver par hasard», Mih, 519. V. *ugoădă, agudescu* și sinonimul *tihisescu*. — < bg. *ugodjavamŭ* „atteindre; devenir”.

UGUDÎRE, sf., pl. *ugudîri*, întimplare rea, «hasard calamiteux», Mih, 519. — E generală expresia sinonimă *oără lăle*.

UGŪRE, învar., cu noroc, «augure; auspices», Nic, 391; Mih, 519 și PGr, 156: *n'î-lîl ugŭre n căle* (îmi ieși cu noroc în cale); PETim, 19. — Cf. mgl. *ur* (Cap M, II, 216/928 și III, 317), gr. *ὀγοῦρ*, alb. *ogŭr, ugŭr*. — < tc. *oughour* (192), *oghour* (116) „(bonne) chance, augure”.

UGURLÎTICA, adv., cu noroc, «à tout chances», Mih, 519.

UGURLÎŪ, -lîe, pl. *ugurlîi*, norocos, «de bon augure», Mih, 519; PB, 724. V. *ayurlîă*. — În dacoromână: „este norocos, orguliu” (Cron, 58). — < tc. *oghourly* (116) „~”.

UĞEAC, sn.; **UĞEÁKE**, sf., pl. *uğeacurî, uğékl și uğedje*, ogeac, 1°. cheminée, foyer — v. *discăcărât*; 2°. âtre; familie; 3°. rang social — v. *poărîl* 3°, Dal, 213; Nic, 399; 518. — 1°: *nu tâte uğeacurile fe afămă aŭ nicukirâtă* (nu toate ogeacurile (hornurile, familiile) care fumegă au gospodărie), PLit, 650; s' *l'î-afămă uğeacul* (să-i facă să fumege coșul vetrei), PB, 205¹⁹; PAnt, 92; 2°: *Bebeăna u deădîră di uğeac* (pe Bebeana au făcut-o să atingă ogeacul, vatra), UnivL, XLV, 276; BNA, V, 50 și 132: mireasa atinge cu mina căminul din casa mirelui în semn că ea se devotează noului ei cămin; *uğeac véc'l'u* (cămin (familie) veche), PGr, 156; 3°: *eăste di uğeake* (e de familie mare); *uğedke véc'l'e* (de viță veche), RA, 90; BNA, II, 34. V. *ujác* și sinonimele *băgé, coșă*. — < tc. *odjak* (175) „cheminée”.

UH!, Mih, 519; PB, 724 — v. *uf!*

UHČIÓR, sn., pl. *uhčioăre*, urcior, «orgelet», Kats, I, 83. — V. *arčior, ulčior*.

UHEÁŪĀ, sf., pl. *uhél, viperă, «vipère»*, Dal, 213; Nic, 400; GEI, 215; PLit, 1054; PAnt, 60 (greșit pl. *uhél'i* în loc de *uhél*); *muri di fărmaclu a uheául'e* (muri de Țenina viperă). Sinonim: **vîptră*. — Cf. tc. *ef'i* (120) „~”. — < *ὀχιά* „~”.

UHÉL'E, sf., pl. *uhél'i*, țipar, «anguille», Dal, 213; Nic, 590; PSer, 256; GEI, 215. V. *hél'e*. — < *χέλι* „~”.

UHINÁT, -lă, pl. *uhináf, -le*, răutăcios, «méchant; vénéneux», Dal, 213. — < *uheaă?*

UHTAPÓĀE, sf. pl. *uhtapódz* — v. *hlapóde* —, Mih, 390; GEI, 178. — Cf. și tc. *akhlapod* (9) „poulpe”. — < *ὀκταπόδι* „polype, poulpe”.

UHTÁRE, sf., Dal, 213; Nic, 400; Mih, 519; PB, 724; *uhtárea bráŭlu n'î-leágă* (oftatul îmi leagă brațul), LP, 166; PAnt, 240; BNA, II, 116. — v. *uhtáre*.

UHTÁT, sn.; **UHTÁT**, -lă, pl. *uhtáf, -le*, oftat, «sourir; soupiré», Dal, 213; *báir di uhtáte* (salbă de oftaturi), Bair, 43.

UHTÉDZŪ, vb. I (*uhtái, -tát, -táre*), ofta, «sourir», Dal, 213; Nic, 400; Mih, 519; PB, 724; *uhtá' dil întmă* (a oftat din inimă), PAnt, 7. Sinonime: *nukescu, sâskir*². — < *uh!*

UHTICÁRE, sf., pl. *uhticărî*, ofticare, «action de rendre ou de devenir phthisique», Mih, 519; PB, 724.

UHTICÁT, -lă, pl. *uhticáf, -le*, ofticat, «tuberculisé».

UHTICÓS, -coasă, pl. *uhticóșl, -coăse*, Nic, 400 — v. *ofticós, tihťós*.

UHTIKÉDZŪ, vb. I (*uh'icál, -cál, -cáre*), oftica, «rendre ou devenir phthisique; rendre la vie dure», PB, 724; GEI, 215. V. *uhtikédzŭ, tihťusescu, cłrtěescu* 4° etc. — < *ὀκτινιάζω* „~”.

UÍ! «cri d'étonnement», PB, 724. — V. *ăđ!*

UÍĀR, sm., pl. *ulārî*, oier, «berger; propriétaire de moutons», Dal, 213; Nic, 392. — 1°. *ca oimîn'î ulārî, val álă cîn'î* (ca oameni oieri ce sînt, vor fi avînd cîini), PB, 1²⁸; 2°. *ulār'î sun căsă pri par* (oierii sînt acasă pe par), PGr, 156 — v. *Āumăgă*: existență în funcție de păstorit. — V. *uîn, uînă*. — < lat. *ovarius* „de brebls”.

UÎDÉSCU (*mi*), vb. IV, Mih, 523 — v. *uîdîsescu* și:

UÍDÍE, sf., pl. *uldil*, asemănare, «ressemblance, pareil, égal». — 1°. *aleddzi-ł di uldia a ta* (alege-ți de asemănarea ta, de asemănare cu tine), PB, 85³⁴; 2°. *lu soł fá'rá uldie* (între camarazi fără păreche), PAnt, 278; Bair, 120; 3°. *ma Ćtoga nu-și áre uldia* (dar Ćtoga nu-și are egal), Bair, 47. — Cf. alb. *ujdi* „accomodamento” și:

UÍDISËSCU (*mi*), vb. IV (*uldisi, -sít, -stre*), potrive, «ressembler, être pareil; arranger», Dal, 213; Nic, 392; Mih, 519; PScr, 256; PB, 724. — 1°. *dól't ná uldisim* (amîndoi ne potrivim), PLit, 864; PAnt, 20; 2°. *tru oárá ní'sá uldisi 'ná mincluná* (la moment (imediat) dînsa a potrivit o minciună), Lum, I, 93. V. *idusescu, udisescu; plătare* 4°, *lirýisescu, undzescu*. — Cf. și alb. *ujdis* „essere in armonia”. — < tc. *ouldyrmaq* (206), *oulnaq* (206) „rendre conforme; ressembler”.

UÍDISIRE, sf., pl. *uldisiri*, potrivire, «action de ressembler, d'adapter», Dal, 213; Nic, 392; Mih, 519. V. *udtséřá, úldt:má*.

UÍDISÍT, -lă, pl. *uldisiř, -te*, potrivit, «ressemblé; adapté», Dal, 213; Nic, 392; *hiř uldisiř* (sînteți potriviți).

UÍDIZMĂ, sf., pl. *úldt:me*, potrivire, «ressemblance; adaptation».

ŪIE, sf., Nic, 391 — v. *úvye*.

UÍGŪNE, invar., adv., potrivit, «conforme; pareil». — 1°. *nu eásle ulgúne* (nu e potrivit), Mih, 519; 2°. *nu suntu luř ulgúne* (nu sînt toți asemenea); 3°. *ma máltu ř' ma ulgúne* (mai mult și mai nimerit), PenB, VI, 24. — Cf. și alb. *ujgún* „convenienza; contratto”. — < tc. *oulghouu* (206) „qui s'accorde; conforme; convenable”.

ŪIMĂ, sf., pl. *úlme*, ulmă, «tumeur, abcès», Mih, 519. — Cf. și dr. *údmá*. — Cf. gr. *οἰσθημα* „tumeur”.

UÍME, sf. (pl. *uín't*), oíme, «nombre de moutons», Mih, 519. V. *uľná*. — < *oáte*.

UÍN, -nă, pl. *uín't, -ne*, ovín, «de brebis; ovine; lait nutritif», Dal, 213 (*lápłe uín*, lapte de oi); *ll'ná uľná* (lîná de oi). — < lat. *ovinus* „de brebis”.

UÍNĂ, sf., pl. *uín't* «nombre de brebis — v. *uíme*», Dal, 213; *ýin marátile uín't* (vin bietele turme de oi), Cal, 1911, 51; BNA, II, 56. V. *uírescu*.

UÍN'ISËSCU, vb. IV — v. *un'isescu*.

UÍN'ISÍT, -lă, pl. *uín'isř, -te*, ulmit, «ébahis: *strigá' uín'isř* (a strigat incremenit), Fr, I, 191; PB, 172³³. V. *un'it*.

UÍRËSCU, -redscă, pl. *uírésřř, -résřř*, oiesc, «de brebis; qui va à côté ou parmi les brebis», Dal, 213. — 1°. *bídél'tá uírescu* (impozit oiesc); 2°. *ýumár uírescu* (măgar care paște și stă între oi); 3°. *că'prile ná suntu uírésřř* (caprele ne sînt oierești, rămîn între oi), Fl, II, 4, 6. V. *uírlá*. — < *ulár*.

UÍRİŪ, sn. (pl. *uírluri*), mare număr de oi, «grand nombre de moutons, de brebis»: *trád:eam uírlá máltu* (trăgeam (întrețineam) mari turme de oi), Fl, II, 4, 8. — V. *căprirlá* și:

UÍŖĂ, sf., pl. *uířá, oiřá*, «petite brebis», Dal, 212; PLit, 763; PAnt, 87. — V. *oáte*, *ulár* etc.

UJÁC, sn.: *st-álná' tru ujac* (s-a urcat în horn), řřc, 42 — v. *újeác*.

ÚKE, sf., Mih, 517 — v. *húke* și sinonimele *hút, tđlomá, tabléte*.

UKEALİŪ, -lte, pl. *ukealř*, nărăvaș, «rebours, qui a un vice redhibitoire», Mih, 517. Sinonime: *hullř, vřřjárču*. — V. *úke* și tc. *khilqy* (549) „naturel”.

UKEÁN, sn., pl. *ukeáne*, ocean, «océan», Dal, 213; Nic, 392. — < *ὠκεανός* „”.

ÚKI, sf., pl. *ukř*, lovitură de joc ratată, «coup raté (dans des jeux enfantins)», PLit, 145. — < ?

ÚKID, sm., pl. ?, chlcioră, «givre — v. *ga:óná, sín'cács*: *úkidul mi nfáriná'*, Lum, II, 170 — v. *nfárinédzú*. — < ?

UL, pron. personal, pers. 3 acuz. sg. de la *el*, Dal, 213. — 1°. *va s' dtm'ndu ea s' v' ul da* (voi trimite vorba ca să vi-l dea), PB, 413; 2°. *ul culcă' lu aștrnūt* (l-a culcat în pat), Lum, II, 110; 3°. *și na-ț'-ul Mître dzinire* (și iată-ți-l pe Mitre ca ginere), PB, 6810; 4°. *nîngă foc n'i lu-adușed, nîngă plă n'i-ul ligă* (lîngă foc mi-l aducea, lîngă flacăra mi-l lega), PAnt, 115. — Această formă — care, foneticeste (*i* > *u*) — ne amintește de *u²* — are circulație mai intensă în aromâna nordică și nu e străină de influența formei *u¹*. Cf. citatul 2°: sub influența cel puțin parțială a formei feminine, unică și generală: *u culcă'* „o culcă”, masculinul *il culcă'* „il culcă” a putut deveni *ul culcă'*. — V. *il, lu* și, pentru alte citate, *léle¹* 2°. etc.

ULALÉC (nord), sm., Mih, 519; PB, 724; PLit, 193 (vocativ *ulaléca!* „barzo !” în joc de copii). — v. *ulealéc, ululéc* etc. și sinonimul *șlî'reu*.

ULĂR, sm., pl. *ulări, olar, »potier»*, Dal, 213; Nic, 392; Mih, 520; Jb, III, 166. — < lat. *ollarius*, „qui concerne les marmites”.

ULCÎOR¹, sm., pl. *ulcîori*, urciore, »orgelet — v. *grîntșor* 2°, PB, 724; PLit, 275; 276; *ôcl'il'i s' așurn'isesc, es ulcîori* (ochii se irită, ies (apar) urcioare), Al. 1903, 23. V. *arêlor*. — PW, 1791: < lat. *ulceolus* < *ulcus* „ulcer”; REW, 4179 și CDDE, 1289: < lat. *hordeolum* „orgelet (maladie de l'oeil)”; C, p. 1384: < lat. **hordieolus*.

ULCÎOR², sn., pl. *ulcîoare, urciore, »cruchon»*: *l-fr'i'mse ulcîorlu* (l-a spart urciorul), PB 2307. Sinonime: *poștă, putêșu* etc. — < lat. *ureeolus* „cruchon”.

ULEALÉC, sm., Mih, 520 — v. *ululéc*.

ULICĂ, sf., pl. *ulîfe, ulcică, »petit pot»,* Dal, 213; PenB, VI, 27; *tru únă ulică eră un brodic* (într-o ulcică era un brotăcel), Lum, V, 117. — < *oală*.

ULIȚĂ, sf., pl. *ulîfă, uliță, »rue»*: *tu 'nă mărđine di ulîfă* (într-o (la o) margine de uliță), CalGrB, 33; BNA, IV, 110; *trîfă lu ulîfăle gođle* (treceau pe străzile goale), Lum, II, 352. Sinonim: *sukăke*. — < bg. *ulica* „~”.

ULMÁT, -tă, pl. *ulmăt, -te, adulmecat, »flairé»*. — V. *ulmicăt, ũlmic*.

ŬMĂ, sf., pl. *ŭlme, urmă, »tracé»,* Dal, 213. — V. *ŭrmă* și:

ŬMIC, vb. I (*ulmicăt, -căt, -cäre*), adulmeca, »flairer, suivre à la piste», Dal, 213; Mih, 520; *nî'să bğă uredel'ea, ulmică și, apăla, hîrlu fűne* (dînsa punea (trăgea cu) urechea, adulmeca și, apoi, firul devenea (il făcea) funie), GrB, 129. — < ?

ULMICĂRE, sf., pl. *ulmică'ri*, adulmecare, »action de flairer», Dal, 213; Mih, 520.

ULMICĂT¹, sn., pl. *ulmicături*, adulmecat, »quête», Mih, 520.

ULMICĂT², -tă, pl. *ulmicăt, -te, adulmecat, »flairé»,* Dal, 213; Mih, 520.

ULMÎE, sf., pl. *ulmîi*; haită, »meute»: *di cîn'i ulmie nreăgă si-âm* (să am haită întreagă de cîini). Sinonim: *licîe*. — < ?

ŬLMU, sm., pl. *ŭln'i, ŭlm, »orme, ormeau»,* Dal, 213; (Nic, 392); *băba di sum ŭlmu* (baba de sub ŭlm), Fl, II, 2, 9; *di ŭlmu ŭlmu, di pom pom* (din ŭlm în ŭlm, din pom în pom), Fl, I, 2, 7. Sinonim: *cărăyăđiŭ*. — < lat. *ulmus* „orme, ormeau”.

ULÓG, *uloăgă*, pl. *ulódz-i, ulodăze*, olog, Mih, 520 — v. *ôlug* și sinonimul *cărăgăt*.

ŬLTU (*ml*), vb. I (*ultăt, -tăt, -täre*), uita, »oublier», W, II, 359; CAr, 348. Verb aproape dispărut și înlocuit de *agărșescu*. — < lat. **oblitare* (cf. *oblitor* „celui qui oublie”).

ULUDZÉSCU, vb. IV (*uludz-i, -dz-i, -dz-ire*), ologi, »perclure, rendre perclus», Dal, 213; Mih, 520; CEI, 88 (< *ôlug* < bg. *ulog* „Krüppel”, schilod). V. și alb. *ulók* (GM, 457).

ULUDZÎRE, sf., pl. *uludz-iri*, ologire, »action de rendre perclus», Dal, 213; Mih, 520.

ULUDZÎT, -tă, pl. *uludz-i, -te, ologit, »perclus»,* Dal, 213.

ULULÉC, UL'ULÉC, sm., pl. *ululéfi, ul'uléfi*, barză, »cigogne», Nic, 392; PScr, 256. — V. *lélle, ulaléc* etc.

UMBĂRNĂRE, sf., pl. *umbărnă'ri*, ofilire de boală clinească, »action d'être atteint ou d'atteindre de consommation, de se faner», Mih, 520.

UMBĂRNĂT, -tă, pl. *umbărnăți*, -le, supt la față, «atteint de consommation; hâve», Mih, 520.

UMBĂRNĂDZŪ (mi), vb. I (*umbărnăți*, -năți, -năre), a avea boală uscată, «être atteint ou atteindre de consommation; devenir hâve»; *și umbărnă' fedă* (fata se îmbolnăvi de boală cîinească), Mih, 520. — < ?

UMBLISĂSCU, vb. IV (*umblisî*, -sî, -sîre), modela, «modeler», Dal, 213. — < ?

UMBLISĂRE, sf., pl. *umblisări*, modelare, «action de modeler», Dal, 213.

UMBLISÎT, -tă, pl. *umblisîți*, -le, modelat, «modelé». Dal 213.

UMBRĂT, -tă: *sun umbrate cărări* (sub cărări umbrite), Fl, I, 1, 5; PAnt, 250. — v. *aumbrat*.

UMBRĂTĂ, sf., Dal, 213; *tu umbrăta-a plătului veârde* (la umbratul plaiului verde), PAnt, 275; *umbră'le a mînilor* (umbrele mînilor), GrB, 224; PAnt, 229; RNA, IV, 147. — v. *aumbrată*.

UMBRĂ, sf., Dal, 213; Mih, 520; PAnt, 498 — v. *aumbră*.

UMBRĂLĂ, sf., pl. *umbrăli*, umbrelă, «ombrelle, parapluie», Dal, 213; Nic, 392; Mih, 520. — < it.-fr. *ombrelle*.

UMBRĂSCU (mi), vb. IV: *golin'le și umbrăscu* (dealurile pleșuve se umbresc), Velo, 18; BNA, V, 65 — v. *aumbrăscu*.

UMBRÓS, -rósă, Mih, 521; PAnt, 498 — v. *aumbrós*.

UMDZĂSCU, **UMDZÎT** — v. *undzăscu*, *undzît*.

UMFLĂRE, sf., pl. *umflări*, umflare, «action d'enfler», Dal, 214; Nic, 393; Mih, 521; PB, 724; Plm, II, 220 (*umflăre*).

UMFLĂT, -tă, pl. *umflăți*, -le, umflat, «enflé», Dal, 214; Nic, 393. V. *căbărdăsit*.

UMFLĂTĂRĂ, sf., pl. *umflătări*, umflătură, «enflure», Dal, 214; Nic, 393; Mih, 521; PB, 724.

UMFLU (mi), vb. I (*umflăi*, -lăi, -lăre), umfla, 1° enfler; gonfler; remplir — v. *umplu*; 2° battre; roșer — v. *aslingu* 4° *păpurisăscu* etc.; 3° enlever; voler — v. *elun*³, *sufurăscu* 2° etc., Dal, 214; Nic, 393; Mih, 521; PScr, 256. — 1°: *mi umflăi di ci'tă apă biăt* (mă umflai de cîtă apă băui); *umflul umflă scumpa-l'i pōșe*, PAnt, 300; BNA, I, 128 — v. *pōșe*; *umflă' etubăkea* (a umplut pipa), Fl, I, 1; PAnt, 342; *umflă birbăclu și băgă-l biit* (tu sula umflă berbecele și, jupuit, pune-l în frigare) — v. Plm, II, 220 și dr. „să-l umflă'm ca pe un berbec” (PSărbv, 65); 2°: *cînd hîl eloc, umflă* (cînd ești ciocan, bate, lovește), PLit, 521; *u umflă' nis cit u umflă'* (a bătut-o el cit a bătut-o), PB, 125'; *l' umflă'* (l-a bătut rău), PGr, 156 — v. *keale* 6°; *nu va-n'l umflă el sāmărlu?* (nu-mi va umfla el samarul? = nu mă va bate?), Fr, II, 231; BNA, III, 86 — v. *sāmăr* 3°; 3°: *l' umflă' ngrîșea* (l-luă (l-a ciordit) în circă), PB, 251²⁷; *umflă' săclu* (a furat sacul), PB, 80²⁸ — cf. dr. „am să-ți umflu minzul” (StB, 263); *umflă-lu și spirtu-l-i* (șterpeliți-l și ștergeți-o). — Rohls, II, 351: *unchtare* < lat. *unflare* — v. aci *umplu*. — < lat. *inflare* „souffler dans, gonfler”.

UMIDITATE, sf., pl. *umidități*, umiditate, «humidité», Nic, 392. Sinonime: *udăl'tă*, *vlăgă* etc. — < lat. *humiditas*, -atem „humidité”.

UMILĂ, sf., pl. *umilii*, convorbire, «conversation», Nic, 389. Sinonim: *cuvëndă*. — < *ὀμιλία* „diction; parole”.

UMINĂTĂTE, sf., PB, 725 — v. *uminătate*.

UMINEĂȘTE, adv., omeneste, «humainement», Dal, 214.

UMINĂSCU, -nească, pl. *uminăși*, -nești, omenesc, «humain»: *di mult nu-aveă vîdzătă 'nă fătă uminească* (de mult nu văzuse o față omenească), ArE, 28; *zburî'rea uminească* (vor-birea omenească), ArE, 30.

UMINÎL'E, sf., fără pl., omenie, «civilité, affabilité» — v. *uminătate*, Mih, 521; PB, 725.

UMINITATE, sf., pl. *uminități*, umanitate, «humanité», Dal, 214; Kats, I, 82; Lum, III, 7; *văcăhl și-uminitate* (biserici și umanitate), FI, I, 5, 6; BNA, II, 8. V. *umindăte*. — < lat. *humanitas*, -atem „humanité”.

UMIR, sm. și sn.: un *așșu... cu tîmbărea-l'i arcătă pi umir* (un bătrîn... cu tîmbariul lui aruncat pe umăr), PB, 324¹⁷ — v. *anûmir*², *nûmir*².

UMPLEARE, sf., pl. *umpleri*, umplere, «action de remplir, de convaincre, de rosser», Mih, 522; PB, 725. — 1°. *podăile vor umpleare* (urcioarele trebuie umplute); 2°. *căplu-l'i va umpleare* (capu-i trebuie umplut, trebuie convins); 3°. *sumărlu-l'i va umpleare* (samarul lui trebuie umplut cu paie; el trebuie bătut), Lum, II, 308; BNA, III, 124 — v. *umflu* 2° și *să-măr* 3°. V. și *vălbura* 3°.

UMPLIRE, sf., pl. *umpliri*, Nic, 392 — v. *umpleare* și :

UMPLU (*mi*), vb. II și III (*umplut, -lăt, -leare și umplire*), umplea, «1°. remplir; 2°. charger (un fusil); 3°. convaincre — v. *cândărsescu*; 4°. accomplir (un temps); 5°. s'effaroucher; 6°. rosser», Nic, 392; Mih, 522; PScr, 256. — 1°. *umpleți găleții cu apă* (umpleți gălețile cu apă); *mûnțil'i si-umplără di oi* (munții s-au umplut de oi); *li umplăși di lă'ski* (te-ai umplut de noroaie); *carl fûșe val umplă ma mûlte* (cine va umplea mai multe fuse torcînd cu furca), LP, 12; BNA, II, 114; 135; 2°. *umplu-ți-o* (umple-ți-o, încarcă-ți-o pușca), PLit, 949; PAnt, 17; 3°. *s' umplără tuț atămșea* (atunci toți s-au convins), PB, 55²⁴; *l'i-lu umplă, bărîm, căplu?* (barem, l-a convins?), PenB, IV, 123; Caraf, 42; *s' l'i-umplă căplu* (să-l convingă), PB, 483²³ — v. *oc'lu* 14° și gr. „τὸ κεφάλι του δὲν γεμίζει εὐκολα = il a la tête dure”; 4°. *să s' umplă dîculol patrudă'lle di dî'le* (să se implinească în totul cele patruzeci de zile), PB, 36¹³; *umplă unsprăytnșî di an'i* (a implinit 21 de ani), PB, 199²⁴; 5°. *așșulu li ca umplă puț'n di frică* (bătrînul le-a cam umplut puțin tîmenele de frică, s-a speriat), PB, 454²⁰ — v. *cur* 18°, *zmeănă* 3°; *ed li umplă mûltu* (ea s-a speriat mult, PB, 197²²; 6°. *va-l'i umplu sāmărlu* (o să-l bat) — v. *umpleare* 3°. — Cf. gr. γεμίζω, alb. *mush*, bg. *pûlnja*, tc. *doldyrmaq* — < lat. **umplere* < *implere*, „remplir” (v. *umflu*).

UMPLUT, -lă, pl. *umplăți, -te*, umplut, «rempli; chargé; convaincu», Mih, 522. — 1°. *va si ștîbă umplătlu di căcăt că lu-ascûki?* (cel umplut (plin) de excrement vrea să știe (îi pasă) că-l scuipi?), PLit, 452; 2°. *tufêkea eăste umplătă* (arma e încărcată); 3°. *hiș umplăș?* (sinteti convinși?). — < lat. **umplutus*.

UMSU, -să, pl. *umști, -se*, Dal, 214; Mih, 522 — v. *umtu*².

UMTÔS, -toasă, pl. *umtôși, -toăse*, untos, «grais, graisseux, qui a du beurre», Dal, 214; Nic, 393.

UMTU¹, sn., pl. *umturi* (morfologic, v. *cășuri, lă'pluri*), unt, «beurre», Dal, 214; Nic, 393; Mih, 522; PScr, 256. — 1°. *cum s' lukeăște umtul pri foc* (cum se topește untul pe foc), PB, 335¹; 2°. *cî'ndu dîa are umtu, ști si-u-adără pîta* (cînd mămica are unt, știe să o facă plăcinta), PGr, 157; 3°. *mî'ne va lăm umtul tuț* (mîine vom spăla presîndu-l untul tot); 4°. *tri Iărna, băgăt un soăde di umtu* (pentru iarna ce vine, am pus un burduf de unt). — < lat. *unetum* „huile, onguent”.

UMTU², -lă, uns, Dal, 214; Mih, 522 — v. *aumtu*.

UMTURA, sf., pl. *umturi*, untură, «graisse de porc fondue», Mih, 522; PB, 725. Sinonim: *lîyôă*. — < lat. *unetura* „action d'oindre [un cadavre]”.

UMUTE, sf., pl. ?, speranță, «espérances»: *s' nu hiș cu umătea la mîne* (să nu fiți cu speranța (gîndul) la mine), PenB, VIII, 127; 128. Sinonime: *elpiđă, nădă*. — Cf. alb. *omûlth* „speranza”, bg. *umătû* „espoir”, tc. *oumma* „espérance”, *oummaq* (204) „espérer”.

UMZÊSCU, vb. IV, GrS, IV, 240; GEI, 215 — v. *undzescu*.

UN, *ună*, num. card.; adj. pron. nedef., un, o (pentru dr. *o* < *uó* < *uă* < *ună*, cf. aci *dôo*), «un, une; quelqu'un, quelqu'une», Dal, 214; Nic, 393; Mih, 523; PScr, 256; PAnt,

498. — 1°. *am un n'el și ună n'edăă* (am un miel și o mielușea); 2°. *un țe alăgă... caftnéd:l'i* (unul care cutreieră... cafenelele), BNA, II, 80; 3°. *di un ca-ăest ftreă-te* (de unul ca acesta ferește-te), BNA, II, 82; 4°. *s' l'i aducă ună* (să-i aducă una), PB, 91¹⁴; 5°. *cu unlu Țor mi ved lu grodpă* (cu un picior mă văd în mormint), BNA, II, 88; 6°. *că unlu, vedz, tâha nu poate* (câci unul, vezi, cică nu poate), LP, 13; PAnt, 244; BNA, II, 114; 7°. *unlu di el'i* (unul dintre ei), PB, 81¹⁸; 8°. *unlu fâdze, unlu șeade* (unul din cei doi fuge (pleacă), unul stă), BațP, 29; BNA, III, 142; 9°. *l-tîndu di una* [di ună uryie «brasse, toise»] *el'tră Țelos* (lî întind în jos cit lungul mlîinii), PB, 102¹⁵; 10°. *toț alépłt — un și un* (toți aleși — unul și unul), PAnt, 301; BNA, I, 130; 11°. *tuț muriră di un un* (toți muriră unul cite unul), PAnt, 164 — cf. † fr. „par uns e uns = uno dopo l'altro”, Rol, 2190 și gr. *ἕναξ ἕναξ* = un à un, un après l'autre”; 12°. *un di un* (unul după unul), PB, 500⁷ — cf. lt. „unu sinn' unu = uno dopo l'altro” (Rohlf, II, 351 și 272); 13°. *un sprl un*, PAnt, 162 — v. *sprl*; 14°. *ună după pr'nd:u* (intr-o după amiază), FI, I, 5, 9; 15°. *dă-l'i ună ș' būnă* (dă-i una și bună); 16°. *oara eăste ună* (ora (ceasul) este unu) — cf. dr. „supt acea ună monarhie” (CronM, I, 58); 17°. *a unū mōnstru* (unui monstru), PB, 323³; 18°. *a unē l'i-aveă moărtă nîpłrticășea* (uneia îi murise puil de șarpe), PB, 220¹²; 19°. *a unē nveăste n'ică nu-l'i yłne ȝlōnile* (unei tinere neveste mici (tinerice) nu-i vine mirele), PLit, 873; 20°. *unlu imnă... dōllu eră... fur...* (primul umbla...; al doilea era... hoț...), PB, 461²⁸; 21°. *nîł ună kicută* (nici o picătură) — cf. lat. «nulla res una = pas une seule chose», Gaffiot, 1630. — V. *ună* și compusele cu *ună* (dîpriună, unășună, etc.) — Contrar afirmațiunei din CAR, 404, forme de plural, ca în dacoromână (cf. *unli, unele*), în aromână nu există. Deci nu există nici gen.-dat. plural *a unór* (PB, 725). Pentru alte aspecte, cf. *nîłiun*, PMor, 12-14 și, mai ales, PEp, 167—177. — < lat. *unus, una* „un”.

UNĂ, invar., adv., întli... 1°. *premièrement*; *puisque*; 2°. *c'est la même chose*; 3°. *également*; 4°. *droitess*; 5°. *aussitôt*; 6°. *sans cesse, continuellement*; 7°. *association*, Dal, 214; Mih, 522. — 1°. *nu mi duc: ună, că nu pot* (nu mă duc: întli, că nu pot, pentru că sint bolnav); *ună că adukeă di limba a lor* (de vreme ce (Intruct) înțelegea din limba lor), PB, 10³; 2°. *ma tînr ică ma așșă, ună fâțe* (mai tînăr sau mai bătrîn, e tot una, e același lucru), PB, 247²; 3°. *tră toț soărlle da ună* (soarele răsare pentru toți deopotrivă), PLit, 628; *ună n'l-fâțe* (e tot una, mi-e egal), PGr, 157 — v. *insă*; 4°. *nu sta prl ună* (nu stă pe o lînie, e schimbăcios), PLit, 651; 5°. *Cōsta, ună țe l'i-ăpdză* (Costea, îndată ce li auzea), PAnt, 109; *ună țe fēdă adăse aloădlu* (îndată ce fata a adus aluatul), PB, 451²⁴ — v. *intrătlă și llt*, iar pentru meglenoromână, cf. PMegR, II, 127; CapM, II, p. 40, v. 12 și III, 315; 6°. *căclu 'șl-bâte, ună s' dățe* (cucul își cîntă, o ține într-una), PAnt, 15 — cf. dr. *una* „mereu” (DHat, 339); *Tūrłl'i yłneă ună, ună* (turcii veneau mereu, mereu), Lum, II, 139; PAnt, 189 — v. *dîpriună, ună-ună*; 7°. *eră ună cu așel'i di a noăplil'el* (erau una cu cei ai nopții, erau asociați cu bandiții), PAnt, 307; *tuț eară-l'i ună* (ei toți erau la fel), PB, 185¹⁸. — V. *dîună, ună-oără* etc. — < un, ună.

UNĂ-OĂRĂ, adv., odată; altădată, «une fois; autrefois». — 1°. *eră ună-oără un vâsl'le* (era odată un rege), PB, 205¹⁰; PAnt, 92; 2°. *ună-oără* (odată, cîndva), PB, 20¹⁸. — V. *un'-oără, dătlă* 1°.

UNĂSPRĂ, UNĂSPRĂDZATE, unsprezece, «onze», Dal, 214. — < lat. *unum* (unasi) *supra decem*.

UNĂSPRĂGINȘIȚ, douăzeci și unu, «vingt-et-un, -e» — v. *unsprăyngiț*.

UNĂȘUNĂ, adv., imediat, «immédiatement», Dal, 214; *va s' yînă unășună* (va veni imediat), LP, 138; PAnt, 78; *unășună 'șl-al'ă'pălă'li* (imediat și-a înălțat palatele), PB, 70²⁰. Sinonime: *di-ună-oără, truodă* etc. — Cf. mgl. *ună-șl-ună* (PMegR, II, 127; GrS, VII, 218; CapM, III, 315). — *ună și ună*.

ŪNĀ-ŪNĀ, adv., mereu, «continuellement, sans cesse — v. *ună* 6°, *inda* etc., Dal, 214. — 1°. *acājā s' pl'ngā... ūnā-ūnā* (incepu să plingă... fără încetare), PB, 213⁷; 2°. *dā-l'l-u ninte ūnā-ūnā* (dă-i-o înainte (zi-i) mereu), BaP, 7; 3°. *dinl'l lă cad ūnā-ūnā* (dinții le pică mereu), LP, 13; PAnt, 244; BNA, II, 114; 4°. *ună-ună s' dāje* (o ține întruna), PGr, 157; 5°. *l'l s' bat călea ūnā-ūnā?* (la ce să tot bat drumul?), BNA, III, 20; 6°. *cā mī-ari'de ūnā-ūnā* (că mă înșeală mereu), Lum, II, 179; BNA, III, 74. — < *ună*.

UNCS! «cri adressé aux ânes en marchant, en chemin pour les faire s'arrêter». — V. *ġuncs!*, uş! și gr. οὔρκς (Boga, II, 239).

UNDĀRE, sf., pl. *undā'rl*, ondulare, «ondulation; action de bouillir à gros bouillons», Dal, 214; Mih, 522; *undărea easte lpslā* (fierberea în unde e necesară), Lum, III, 56.

UNDĀT, -tā, pl. *undōt*, -te, ondulat, «ondulé; bouilli à gros bouillons», Dal, 214; *apā undātā* (apă fiartă în clocote), Lum, III, 56.

ŪNDĀ, sf., pl. *undzī* și *unde*, undă, «onde, flot — v. *dalgā*, *kimā*, *lālāze*; caprices — v. *oārā* 19° și *orl*, Dal, 214; Nic, 394; Mih, 522; PScr, 256; ArE, 11. — 1°. *u scodse ūnda* (a scos-o valul), PB, 355²⁹; 2°. *cārăvea... dī ūnde-anvrlrlgātā* (corabia... înconjurată de unde), ArE, 8; 3°. *sūflitlu l'l-sī bāteā ūndī, ūndī* (sufletul i se zbătea ca unde, unde), PenB, IV, 111; 4°. *cum ūndile dī-amāre* (cum undele mării), PAnt, 281; Bair, 123; 5°. *ca ūndzile dī-amāre* (ca undele de mare), GrB, 216; PAnt, 215; BNA, IV, 56; 6°. *az, ān'l'l arā'l, ca ūndzī, pī pāde-arāsturndrā* (azi, anii rāi, ca valuri, au răsturnat pe jos), RA, 186; BNA, IV, 61; 7°. *l'l-vīn'e ānda* (l-a apucat arțagul), PB, 726; 8°. *ct'ndu l'l-ȳine ūnda i hūkea* (cînd îi vin capriciile (furile) sau năravul), VAR, 9. — < lat. *unda* „onde, flot”.

UNDĀLĀ'CĀ, sf.: *ayēd pāredsin'tle sārntu ca undālā'ca a ānlul* (sfintele posturi sînt ca dîlmuirea anului), Cod, 124¹⁰ — v. *undult'ke*.

UNDĒDZŪ, vb. I (*undāi*, -dāi, -dāre), ondula, a fierbe în clocote, «onduler; bouillir à gros bouillons». — 1°. *undā' bālta* (lacul a făcut valuri), Mih, 523; 2°. *s' u undeādzā* (să o fiarbă), Al, 1903, 94; 3°. *lāptile... līpsedāste s' undeādzā ċine* (laptele... trebuie să fiarbă bine), Lum, III, 56 — v. *hērbu*. — < lat. *undare* „rouler de vagues; bouillonner sous l'action des flammes”.

UNDREĀŪĀ, sf., Mih, 523; RF, II, 64 (< lat. **endrella* < ἐνδρῶον „cheville de bois...”). — v. *andredāā*.

UNDULĒMNU, sn., Dal, 214; Nic, 394 — v. *untulēmnu*.

UNDULĒKE, sf., pl. *undult'kl*, diurnă, «salaire d'un jour», Mih, 523. V. *undālā'cā*. — < tc. *ondalyq* (204) „dîme”.

UNDZĒSCU (*ml*), vb. IV (*undzīl*, -dzīl, -dzīre), părea, «paraître, sembler, ressembler; être convenable; aller; seoir», Dal, 213; 214 (*umdzēscu*); Nic, 394; Mih, 521. — 1°. *undzēscu capitāne lu-aūbra dīl curīe* (par a fi căpitane în umbra din pădure), PAnt, 269; Bair, 70; 2°. *undzēd cā vred s' da ndrīptāte a hānġlīul* (părea că vrea să dea dreptate hangîului), LP, 138; PAnt, 78; 3°. *aundzēdāste pīl dōxā-L'l a lūl dī tīn'te s' nā ncl'īnd'mū* (se cuvine ca în cinste să ne închinăm pentru preamărirea Lui), Cod, 90 b² — v. *aundzēscu*; 4°. *nu undzēdāste s' hībā lūcru bun* (nu pare să fie lucru bun, miroase a ceva rău), PB, 311²; 5°. *dre a cul s' undzēdscā* (are cui să semene), PGr, 158; 6°. *zboāre ānuste nu-ȳ undzēscu* (cuvinte anoste nu-ți stau bine), Lum, I, 231; 7°. *l'l vīrtōs a n'ta n'l-umzēd!* (ce bine (strașnic) îmi stătea mie!), GrS, IV, 208; 8°. *dī and' erā. Rumā'n'l'l stoe, fe 'șt-undzēd lālū dī loc!* (de (pe) cînd aromānii erau laolaltă (neîmprăștiți), ce bine (frumos) îi stătea drăguțului de pămînt!), Lum, V, 219 — v. *pīndu* 2°. — V. *unzēscu*. — < ὀμολῶ „”.

UNDZIRE, sf., pl. *undzīrl*, potrivire, «action de ressembler, de convenir, d'aller, de seoir», Dal, 214; Nic, 394; Mih, 521; Cod, 38 b⁹ (*aundzire*). V. *uldīe*.

ŪNDZIRE, sf., ungere — v. *aundzire*.

UNDZÎT, -lă, pl. *undzil*, -te, potrivit, «ressemblant; convenable», Dal, 214 (și *umdzil*).

UNDZÎTĂ, sf. (pl. *undzîte*), potrivire, «bienséance — v. *prîndeare*», Dal, 214; Mih, 521. — V. *tukită*, *vidzût* etc.

UNGLE, sf., pl. *ungl'i*, unghie, «1°. ongle; 2°. griffe, serre; 3°. corne du pied du cheval, sabot — v. *cupită*», Dal, 214; Nic, 393; Mih, 523; PScr, 256; PLit, 651. — 1°. *ungl'e și carne sînu* (sînt unghie și carne), PGr, 158; *ca val di carl cu ungl'ea-l'l-nu si zgri'mă* (ca vai de cine nu se scarpină cu unghia lui), Pant, 9 — cf. sard. „Colciu [= miseru] è ca no po grattà cu li so' ugni” (SProv, 354); dr. „Mîna altuia nu te scarpină cum îți place” (ZProv, 852) etc.; *l-mutream di la ungl'i pîn' la cap* (îl priveam de la unghii pînă la cap); *vîn'e prî ungl'ile di ăoăre* (a venit în unghiile (vîful) picioarelor, a venit foarte încet, fără zgomot); PB, 269⁴; 2°. *vălturi cu ungl'i fricoăse* (vulturi cu gheare înfricoșătoare); 3°. *cur ungl'ea a călul* (curăț copita calului); *bôia, pîrlu, ungl'ea* (statura, părul, copita), Fl, 1, 1, 2; Pant, 432. — < lat. **ung(u)la** „ongle; sabot”.

UNGLIĂ, sf., pl. *ungl'ife*, unghie mică, «petite ongles», Dal, 214.

UNGU (m), vb. III și II, Nic, 393; Mih, 523; PScr, 256. — 1°. *s' undzim porțile cu n'ăre* (să ungem porțile cu miere), PLit, 383; 2°. *undz-l-u nîprlicășea* (unge-l puul de șearpe), PB, 220¹⁵; 3°. *s' este că... di vă avêfă umtă* (dacă e că... v-ați minjit, v-ați necinstit), Cod, 33 b²². — V. *aungu*.

UN(N)A ? vine *Ūnna* = ἡρθε ληστρικὴ ἐπιδρομικὴ κατὰστροφή, Liacu, pp. 29 și *χδ-UN'OARĂ*, **UNOARĂ**, adv.: *eră unoară un om oarfân* (era odată un om sărac), PB, 65¹³. V. *năodă*, — < *ună-oară*.

UNSPRĂ, **UNSPR(ĂDZ)AȚI**, Dal 214 — v. *unăspră*.

UNSPRĂINGIȚ, PB 726 — v. *unăsprăingîi*. — < lat. **unum supra viginti**.

UNTULĚMNU, sn., pl. *untuleămne*, untdelemn, «huile (d'olive)», PScr, 256. — 1°. *ca yinlu, s' untuleămnu l-băgă'm tu ăfri di ăkt* (ca și vinul, și untdelemnul îl punem în burdufuri de ăpi); 2°. *s' nu li ăfri untuleămnu piste toate, că untuleămnu l-ăiyărsădește lămea tu lăyăne* (să nu te faci untdelemn peste toate, pentru că lumea îl prăjește untdelemnul în tigaie), RomP, II, 26 (76); 3°. *șl-mul'ă coada tu untuleămnu* (și-a muiat coada în untdelemn), PB, 69²²; 4°. *nu ăre untuleămnu prî nts* (nu are untdelemn pe el = e un nebotezat (un necreștin, un turc); e un om rău), PLit, 650 — v. *nî-n'truit*. — V. *unduleămnu* și sinonimul *lădi*. — Ca etimologie pentru acest termen — care e propriu României orientale — cf. CLim, 307 (< bg. *dărveno maslo*), precum și: gr. *κεδρέλαιον* „huile de cèdre”; „Je présume que le mourouq est le *ben oleifère*... La principale propriété du mourouquier [est] celle de fournir une huile inodore... Cette huile est connu dans le commerce sous le nom d'*huile de ben*” (Sonn, 1, 71). — Deci: *ămtu di lămnu* (< ? lat. **unctum de ligno**).

UNZĚSCU, vb. IV, PScr, 256 — v. *umzescu*.

UN'IDĂ, **UN'IDĂ**, sf., pl. *un'ide*, Mih, 521; PScr, 256; Fr, I, 18; Dal, 214; Nic, 393; DR, IV, 489 — v. *lun'idă*.

UN'ISĚSCU (m), vb. IV (*un'isil*, -sîl, -sire), uimi, «s'étonner, rester ébahi», Dal, 214. V. *un'isescu* și sinonimele *apurisescu*, *ăludisescu*, *nerușescu*. — Cf. vsl. *ujmati* „detrăhere”.

UN'ISIRE, sf., pl. *un'isiri*, uimire, «étonnement; ébahissement», Dal, 214.

UN'ISÎT, -lă, Dal, 214; Ob, 31; 374 — v.:

UN'ÎT, -lă, pl. *un'îf*, -le, uimit, «ébahi», Mih, 522. — V. *un'isîl*.

UN'ÎȚĂ, sf., pl. *un'îfă*, undiță, «ligne à pêcher», Mih, 522. Sinonime: *anăstru*, *olac*. — < vsl. *ădlea* „uncinus”.

UN'IZE, sf., pl. *un'izi*, chip, «visage, image, effigie», PScr, 256 (< *unzescu*); GEI, 216 (și *un'idă* < ὁμοειδέω); *oămin'i bun'i s' u pătă i di muhlăne i di un'ize* (oameni buni să o pățească sau din calomnie (?) sau de...), Lum, VI, 6-8, 29. — < ?

ŪŌŌURĀ, sf., pl. ūŏŏure, utrenie, «matines», GEI, 216; *pîn' yivásirā ūŏŏura* (pină au citit rugăciunea de dimineață), Cod, 114¹⁰. — < ὕψος „~”.

UPĂRESCU (mi), vb. IV (*upărl, -rlt, -rîre*), opări, «s'échauder, ébouillanter», Dal, 214; Mih, 523; GEI, 88. — 1°. *l'i upărlā ml'n'le* (i-au opărit minile), PB, 74¹⁰; 2°. *carl si upăredște tu lăpte sūflā ș' tu mārct* (cine se opărește în lapte suflă și în iaurt), PLit, 651. — < vsl. *opariti* „aqua fervida perfundere”.

UPĂRIME, sf., pl. *upărin'1*, opărire, «échaudure», Dal, 214.

UPĂRÎRE, șf., pl. *upărlr1*, opărire, «action de s'échauder, d'échauder; échaudage», Dal, 214; Mih, 523.

UPĂRÎT, -lă, pl. *upărl1, -le*, opărit, «échaudé, ébouillanté; ardent», Dal, 214; PB, 726. — 1°. *ăpă upărltā* (apă fierbinte); 2°. *ca upărltā yîne* (ca opărită vine), PGr, 158; 3°. *fin-ll'n'1 dī lă'crin'1 upărlte* (izvoare de lacrimi fierbinți), PANT, 157; BNA, 11, 4.

UPĂRITURĀ, sf., pl. *upărltūr1*, opăritură, «échaudure — v. *upărime*», Dal, 214; Mih, 523; PB, 726.

UPURĚSCU (nord), vb. IV, PB, 726 — v. *upărescu*.

URĂCÎŪ, sm. pl. *urăcl*, agricultor, «laboureux», GEI, 88. — 1°. *Căin ireă urăclū* (Cain era agricultor), Cod, 70¹⁰; 2°. *urăcl'1 ațel'1 t seămină* (agricultorii acei ce seamănă), Cod, 57 h²; 3°. *tătă-su eră urăclū* (tatăl lui era plugar), FI, 11, 1, 11. V. *arăclū* și *zıvylt*. — < bg. *оракъ* „~”.

URANÎŪ, -nle, pl. *uranl1*, albastru, «bleu de ciel». Sinonime: *albăstru, nırvydlaz, n'irlu*. — < οὐρανός „~”.

URANŌ, sm. (pl. *uranād*), cer, «ciel». Sinonim: *cer1*. — < οὐρανός „~”.

URÁRE, sf., pl. *urăr1*, urare, «action de souhailer», Dal, 214; Mih, 524; PB, 726; PANT, 499; *dădă urăr1 cu săclu* (făcea urări cu sacul, nenumărate), PB, 123²⁸.

URÁT, sm., pl.?, Mih, 524; **URÁT**, -lă, p. *uráf, -le*, urat; feliicitat, «felicité; qui a reçu le souhait», Dal, 214.

ŪRĀ, sf., pl. *ūre*, ură, «haine»: *cu ōcl'1-arōșl, turbăł dī ūrā* (cu ochi roșii, turbați de ură), PANT, 279. — V. *ură'scu*.

URĂCÎNĀ, sf., PenB, 111, 243 — v. *răclūne, ruclne, urclne, uruclne*, sinonimul *vıuyte* și :

URĂCÎŪNE, sf., pl. *urăclūn'1*, binecuvîntare, «bénédictıon; souhait», Nic, 394; Mih, 524. — 1°. *l'1-deăde urăclūnea* (i-a dat binecuvîntarea), PB, 445³⁶; 2°. *pıcurăre, ... s' n'1-ăl urăclūnea* (păcurare, ... să fii binecuvîntat), PANT, 85; 3°. *s' l' am urăclūnea* (să-ți am binecuvîntarea), BNA, 111, 154; 167; 4°. *nālłā pāl'1 cā'lrā soăre urăclūn'1* (păsărelele înalță spre soare urări), Cal. 1911, 51; BNA, 11, 54; 5°. *urăclūne v' am: s' vā turnăł năpōl* (dorință, urare cu binecuvîntare vă adresez: să vă întoarceți înapoi), Trib, 11, 9-12, 25. Sinonim: *evıuyte* — Cf. și † dr. „urăciune” (Dens, 11, 531; CronM, 11, 110). — < lat. *oratio, -onem* „oraison, prière”.

URĂ'SCU (mi), vb. IV, Nic, 395. — 1°. *l'1-ură'sc ălunăr1l'1 cıf jllēsc, și-ațel'1 je plıng* (lăra l'1-ură'sc (ti urăsc pe toți voinicii cîți jelesc, și urăsc iar pe cei ce pling), PANT, 165; 2°. *il'1 si-aveă ur1'tă băna* (i se urise cu viața), PB, 142¹⁴. — V. *aură'scu*.

URBÁRE, sf., pl. *urbăr1*, orbire, «1°. aveuglement; sottise; 2°. fortune, bonheur (aveugle); 3°. passion aveugle», Dal, 214; Mih, 524. — 1°. *l'1-vın'e urbărea* (i-a venit orbirea minții) — v. *urğre*; *l'1-u deăde urbărea* (l-a atins orbirea); *urbărea a gāl'in'lıor* (orbul găinilor), PLit, 504 — v. *turbu1*; *urbărea-ł!* (orbul tău = lovi-te-ar orbul găinilor!), PB, 435¹³; *u vıd:ărd atumŭea urbărea* (atunci au văzut-o prostia), PLit, 791; 2°. *l'1-vın'e urbărea* (i-a venit norocul orb), PGr, 159; *Pıtlu 'șl-u-avū cā-l urbār1 aūd* (Pitu și-o închipuise (crezu) că aci curge lapte și miere), PB, 101⁹; 101²¹; *je urbăre deăde slı nıs* (ce noroc orb a dat peste el), PB, 366³²; 3°. *ăhl'tă turbăre și ahl'tă urbăre l'1-aveă* (atita minie turbată și atita patimă oarbă fi purta), PB, 197⁴. — V. *urbeclă*. — Cf. † it. *orbare* „rendere orbo” și lat. *orbare* „priver de”. — < ōrbu.

URBEAȚĂ, sf., pl. *urbef*, orbire, «aveuglement», Dal, 214; Nic, 396.

URCINE, URCLUNE, sf., Mih, 524; s' i' am urcinea (să-ți am (da-mi-ai) binecuvîntarea). Lum, II, 356; BNA, III, 148 — v. *urclînă*.

URDĂ, sf., pl. *urdi*, brînză-urdă, «sorte de fromage gras chez les Aroumains: on met la *mindzithra* dans de petits sacs de toile, par lesquels s'écoule le petit-lait, et on la sale pendant un mois et demi», Mih, 524; PScr, 256; PB, 726; PAnt, 499. V. *urdă*.

URDIE, sf., pl. *urdi*, ordie, «camp, horde; volée»: — 1°. *vine 'nă urdie* (vine o ordie de armată), Velo, 56; BNA, V, 90; 2°. *Arbinëșil'i yin urdie* (albanezii vin puhoi), BNA, I, 104; 3°. *acbođiră 'nă urdie di pul'i* (zboară un stol de păsări), PB, 491^a — v. *tri'mbă* 2°. V. *urdie*. — < tc. *ordou* (67) „camp; armée”.

URDIN¹, URDINE, sm., pl. *urđin'i*, brazdă, «sillon — v. *brăzdă*; plant (de fleurs); file, rangée de chaîne, d'ourdissure — v. Plm, I, 152; Mih, 524; PB, 727. — 1°. *am doi urđin'i di prași* (am două brazde de praz); 2°. *un urđin di tărme fi'ră curmare* (un șir de turme fără întrerupere), Fl, II, 7, 6; 3°. *urđilură lângă di óplu urđin'i* (urzeală lungă de opt șiruri). — Cf. mgl. *urđin* (PMegR, II, 128; GrS, VII, 219; CapM, III, 317). — V. *urđin²*.

URDIN², sm., pl. ?, ordin, poruncă, «ordre», W, II, 230. Sinonim: *điltăyle, émrî*. — < ?

URDIN³ (mi), vb. I (*urđinđi, -nđi, -nđe*), circula, «1°. circuler; 2°. s'enfiler, se succéder (chemin faisant); 3°. être libre ou accessible à la circulation; 4°. aller à la selle — v. es 10°, scot 15^a, Dal, 214; Nic, 396; Mih, 524; PScr, 256; CAR, 270, Gram, 310. — 1°. *cărvă'n'i întréd:i urđinđ pri-anărğa* (caravane întregi circulau domol), GrB, 221; PAnt, 225; BNA, IV, 141; 2°. *s' urđinără cărl-și ci'li feđe di nicukiri* (s-au perindat cine știe cîte fete de gospodari), PB, 206^b; s' *urđinără ģlone di ģlone pin' di un* (s-au perindat flăcău după flăcău pînă la unul, pînă la ultimul), PB, 472^a; 3°. *că'l'lurite nu urđinđ* (drumurile nu erau circulabile), Fr, II, 221; 4°. *il urđinđ* (il scoate afară, are diaree), PB, 727 — cu acest sens „a avea scaune” l-am constatat și în Poiana Sibiului. Pentru celelalte sensuri în dacoromână, cf. Tikin, 1689; MF, 368; Jb, IV, 332 etc. — Cf. și mgl. *urđin* (PMegR, II, 128). — < lat. *ordinare* „mettre en ordre”.

URDINĂRE, sf., pl. *urđinărî*, circulare, «action de circuler; cours de ventre, courante», Dal, 214; Nic, 396; Mih, 524; PB, 727.

URDINĂT¹, sn., pl. *urđinături*, diaree, «cours de ventre» Mih, 524.

URDINĂT², -lă, pl. *urđinđ, -le*, frecventat, «fréquenté», Dal, 214; *că'l'lurî urđinále* (drumuri frecventate, drumuri pe care se poate circula) — v. *urđin³* 3°.

URĂ, sf., pl. *urde, urđi*, Dal, 215; Nec, 395. — V. *urdă*, precum și: dr. *urdă* (DR, III, 582-587: < lat. **ur(o)da* < ὀρρῶδης „qui ressemble à du petit-lait”); alb. *hurdhë* „specie de cacio în formă”; gr. οὔρδα (‘ApΓ), 71; Σαρ, 23).

URĂIE, sf., pl. *urđi*, Dal, 215; Nic, 395; ‘*și-yine mare urdie* (își vine mare ordie), PLit, 1010 — v. *urdie* și alb. *ordhi* „orda, corpo d'armata”, gr. ὀρδή „horde”.

URDZĂT, -lă, pl. *urđzáf, -le*, care a mîncat orz, «(cheval, mulet) qui a mangé de l'orge»: *Bușcul lu-aedm urdzăt s' eră pri trup* (calul Bușcul mîncase orz și era în corp, în formă, în putere), Fl, I, 1, 3; PAnt, 343. — Nu există respectivul verb al acestui participiu, care ar fi de conj. I: **urđz:ădzú*; sensul lui e exprimat prin: *daŭ órdzu a căl'lor*. — < *órdzu*.

URDZĂSCU, vb. IV (*urđz'i'l, -dz'i'l, -dz'i're*), Dal, 215; Nic, 397; Mih, 525; PB, 727; *și șlibă si-urđz:ăscă* (să știe să urzească), LP, 12; PAnt, 243; BNA, II, 112 — v. *órdzú*.

URDZĂTURĂ, sf., pl. *urđzături*, urzitură, «chaîne, ourdissure», PB, 727. — 1°. *tindu urđz:ătura pri gărdu* (întind urzeala pe gard); 2°. *adân urđz:ătura la vólbú* (string pe sul urzeala la vîltor) — v. Plm, I, 153. V. *urđz:ătură*.

URDZI'C (*mi*), vb. I (*urd:icǎl, -cǎl, -cǎre*), urzica, „(se) piquer avec des orties”, Dal, 215; Nic, 397; Mih, 527; PB, 727; *urdz:l'ca li urdz:l'cǎ* (urzica te urzică), PLit, 702. — < *urdz:l'cǎ*.

URDZICÁME, sf., pl. *urd:icǎ'n'l*, urzicar, «nombre d'orties; lieu couvert d'orties», Dal, 214.

URDZICÁRE, sf., pl. *urd:icǎ'r'l*, urzicare, „action de (se) piquer avec des orties”, Dal, 215; Nic, 397; Mih, 525.

URDZICÁT, -lǎ, pl. *urd:icǎl, -te*, urzicat, „piqué avec des orties”, Dal, 215; Nic, 397.

URDZI'CĂ, sf., pl. *urdz:l'fl*, urzică, «ortie», Dal, 214; Nic, 397; Mih, 524; PScr, 256; PAnt, 499; PFon, § 149. — 1°. *u scoǎse dil urdz:l'fl* (a scos-o din urzici), PB, 290²⁰; 2°. *pitǎ di urdz:l'fl uscǎte* (plăcintă de urzici uscate); 3°. *criscǎrǎ urdz:l'flle?* — *si-acupiri cupria* (au crescut urzicile? — s-a acoperit gunoiul), PLit, 702. V. *urticǎ*. — Rohlf, II, 352: „it. *urdica, ordica* „ortica” < lat. *urtica* + *ardere*”. — < lat. **urdica* < *urtica* „ortie” [plante]”.

URDZICOÁNE, sf., pl. *urd:icǎn'l*, plăcintă de urzici, «galette faite avec des orties», Dal, 215 — v. *urdz:l'cǎ* 2°.

URDZIRE, sf., pl. *urdz:l'r'l*, urzire, «action d'ourdir», Dal, 215; Nic, 398; Mih, 525. V. *urdzǎ'scu*.

URDZIȘOR, sn., pl. *urd:isǎore*, orz mic, «petit orge», Nic, 397. — < *órd:u*.

URDZI'T, -lǎ, pl. *urdz:l'f, -te*, urzit, «ourdi», Dal, 215; Nic, 397; Mih, 525.

URDZITŪRĂ, sf., Dal, 215; Mih, 525; *urdz:itǎra va turǎde ma minǎtǎ di trǎmǎ* (urzeala trebuie toarsă mai subțire decît trama). V. *urd:ǎtǎrǎ*. — Cf. mgl. *urd:ǎlǎrǎ* (PMegR, II, 128; GrS, VII, 219; CapM, III, 318). — < lat. *orditura* „ourdisure”.

UREÁCLE, sf., pl. *urél'i*, 1°. oreille; chas, trous d'une aiguille; 2°. écouter; comprendre; 3°. embêter, assommer; 4°. assourdir; être sourd; 5°. s'étonner beaucoup; 6°. s'apaiser, battre en retraite; 7°. (se) soumettre; 8°. se soucier; 9°. avoir faim; 10°. dormir; être mort; 11°. *varia*, Dal, 215; Nic, 395; Mih, 525; PScr, 256. — 1°. *amirǎ'lu ǎri urél'i di caprǎ* (împǎratul are urechi de caprǎ), PB, 504¹⁵ — pentru această interesantǎ tradiție cf. IF, I, 8-9 și 300-305 (pentru „l'imperatore Diocleziano... chi aveva le orecchie di porco e la testa di asino”); Séb, III, 432 și 527 (pentru regele breton Gwiwar'h cu urechi de cal); CosEt, 249 (la mongoli: rege cu „oreilles d'âne”) etc.; *fǎrl'i l'i-lǎl'cǎrǎ ǎnǎ ureácl'e* (briganzii i-au tăiat o ureche) — cf. Nec, 129; Nec¹, 104; „le tăie nasul, urechile”; U¹, 175; 180; cf. și Miron, 156; ITR, 154; *bǎgǎ órd:ul lu ǎnǎ ureácl'e di disǎgǎ* (pune orzul într-o ureche de desagi) — v. *ócl'lu* 6°; *sǎrleǎ cu urél'i* (saricǎ cu urechi), PB, 690 — v. *sǎricǎ* 8° și PIm, I, 139; *ureácl'e di sumǎr* (ureche de samar), CFr, 104 — v. *cuǎke*; *ureácl'ea a áclul* (urechea acului) — v. *codcǎ* 4°; 2°. *n'l-bag ureácl'ea* (îmi pun urechea, ascult); *vinǎǎ tra s' lom di urél'i* (veniți ca să luǎm de urechi, ca să ascultǎm), Cod, 25²; *criștin'i, si loǎǎ di urél'i* (creștinilor, să ascultați), Cod, 57 b¹; *nu-șl loǎ di urél'i un cu alǎntu* (unul cu celǎlalt nu se înțelegeau), Cod, 71 b¹³; *l'ed di urél'i* (pricepe), PGr, 159 — v. *viǎǎ* 3°; *s' nu-l'i mǎl urél'ile d:ǎǎa tǎtǎ* (sǎ nu-i mǎnǎnci urechile (sǎ nu-l agasezi) toatǎ ziua), PB, 150⁹; 4°. *lǎ loǎ urél'ile* (le lua auzul, îi asurzea), Lum, II, 138; PAnt, 188; *arl'urtle gurleáǎ di l' l'ed urél'ile* (furiile vulesc de te asurze), PB, 221⁵; *eáste fudǎl di urél'i* (e fudul de urechi, e surd); 5°. **șl-acǎǎ urél'ile* (și-a apucat urechile de mirare și spaimǎ), PB, 297²⁹; PLit, 653 — v. *un'isescu*; 6°. *drǎclu ti-ǎlǎsǎ di urél'i* (diavolul nu te mai ține de urechi, te potolești), PenB, IV, 8 — v. *drac* 3°; *li dipǎse urél'ile* (se potoli, a devenit umil), PGr, 159 — v. *nǎre* 7°; 7°. *li ncǎlǎcǎrǎ drǎll'i prt urél'i* (dracii au pus stǎpĭnire pe tine, te țin de urechi); *s' lu ncǎlǎcǎ prt urél'i* (sǎ-l încalce pe urechi, sǎ-l ținǎ în friu), PB, 467⁵; 8°. *a lor nu lǎ si bǎle ureácl'ea* (lor nu li se mișcǎ urechea, lor nu le pasǎ); *a noǎǎ nu nǎ si bǎle ureácl'ea* (noi nu ne simțisim), Caraf, 46; *nu-n't si bǎle ureácl'ea* (nu-mi pasǎ), LP, 54; BNA, II, 129 — v. *intĭnd* 6°; 9°. *nǎ si dǎse gǎrǎ la ureácl'e* (de foame, gura ni s-a dus (tĭngil pinǎ) la ureche, ni-i

foame mare) — v. *gără* 10°; 10°: *nă leăsim... si-l lom di ureăcl'e* (ne-am întins (tolănit)... ca să-l luăm somnul de ureche, ca să dormim), FI, II, 6, 4; *s' f' u d:ică după ureăcl'e* (preotul să-ți zică după ureche = să-ți citească (cinte) preotul la ureche mort fiind = dare-ar să mori), PLit, 652; — 11°: Distractiv: un copil e apucat de una sau de ambele urechi și e întreat: — *je lingură dal la nămlă?* — *măre*. Atunci urechile-i sînt trase în jos spre a le micșora. Și iar e tras și întreat: — *je lingură dal la nămlă?* — *n'ică*. Atunci urechile-i sînt trase în sus sau lateral, spre a mări *lingura*. — În Sardinia: „*Oriji longu — vidale; oriji curtu — vida curta*... l'uso che nei villaggi, nel di onomastico di uno gli si tirano le orecchie, in segno di augurio di lunga vita” (SProv, 273). — În Franța: „On demande à un enfant: *Aimes las higos?* (aimes-tu les figues?). S'il répond: *Nou* (non), on lui tire les oreilles en disant: *Cau darrigà higuers* (il faut arracher les figuiers). On lui demande de nouveau: *Aimes las higos?* Cette fois il ne manque guère de répondre: *Tio* (oui). On lui dit en riant: *Alavets, cau planta higuers* (alors, il faut planter des figuiers). Et on lui tire encore les oreilles, mais en pesant, comme pour planter. — Comberouger” (RFI, X, 71). — Pentru alte aspecte, cf. PMic: *Urechea*. — Sinonime: *leăpă, zil'e*. — Cf. gr. *αὐτί*, alb. *vesh*, bg. *uho*, tc. *qoulaq*. — < lat. *orie(u)la, auricula* „oreille”.

URÉDZŮ, vb. I (*urăt, urât, urăre*): *căle-ambăr lîne si-l'î urédz* (tu să-i urezi drum cu noroc), PLit, 883 — v. or.

URFÂN'E, sf., pl. *urfă'n'i*, sărăcie, «pauvreté, misère; nombre de pauvres», Dal, 215; Nic, 398; Mih, 525; GEI, 216. — 1°. *urfân'ea a căsăl'el* (sărăcia casei), Lum, V, 9, 18; PAnt, 336; 2°. *nu lă eră dăre urfân'ea* (nu le era destul sărăcia), PB, 211³³; 3°. *nu are ma gredăă lîngodre di urfân'e* (nu există boală mai grea decît sărăcia), PLit, 653; 4°. *daŭ prăz'l't la urfân'e* (dau banii la săraci), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112; 5°. *avuŭămea adunăă... di la urfân'e* (avuŭia strînsă... de la sărăcime), PB, 88²⁵. Sinonime: *fîohe, fucărăme*. — < ὀρφάνεια „~”.

URFÂNĂME, sf., fără pl., sărăcime. «nombre de pauvres — v. *fucărăme*», Dal, 215; *urfânămea di la noi* (sărăcimea orfană de la noi), RA, 90; BNA, II, 32; 135.

URFÂNĂTATE, sf., pl. *urfănătăt'i*, sărăcime, «nombre de pauvres — v. *urfănăme* etc.», Mih, 525; PB, 727. — < lat. *orphanitas*, -atem „état de l'orphelin, orphaninage”.

URFĂNEĂȚĂ, sf., pl. *urfănăt'f* «pauvreté — v. *urfân'e, fucărătke*: cu lîngodără ș' cu *urfănătăt* (cu boale și cu sărăcie), Cod, 63 b¹⁰. V. *urfănîl'e*.

URFÂNÉDZŮ, vb. I (*urfănăt, -năt, -năre*), Cod, 123⁷ — v. *cănușescu* și:

URFÂNÉSCU¹, vb. IV (*urfănîl, -nîl, -nîre*), Mih, 525; PSer, 256; *aŭ urfănîlă* (au sărăcit), Cod, 115²¹; *di arupăs mi urfănășle* (mă privează de repaus). Lum, V, 11-12, 48 — v. *urfănîpsescu*.

URFÂNÉSCU², -nească, pl. *urfănăști, -năști*, sărac, «de pauvre, misérable», PB, 727.

URFÂNÎL'E, sf., pl. *urfănîl'i*, sărăcie, «pauvreté», Dal, 215. V. *urfănăme*.

URFÂNIPSÉSCU, vb. IV (*urfănîpsîl, -sîl, -sîre*), a deveni orfan, «devenir ou rendre orphelin; appauvrir», Dal, 215; Nic, 398; GEI, 216; *urfănîpsîră mulț fiŭlôrt* (mulți feciori au rămas orfani), RA, 90; BNA, II, 32. — < ὀρφανεύω „~”.

URFÂNIPSÎRE, sf., pl. *urfănîpsîrî* «action de rendre orphelin», Dal, 215. V. *urfănîre*.

URFÂNIPSÎT, -tă, pl. *urfănîpsît, -te*, rămas orfan, „resté orphelin; appauvri”, Dal, 215.

URFÂNÎRE, sf., Mih, 525 — v. *urfănîpsîre* și *urfănéseu¹*.

URFIÉ, sm., pl. *urfîédz*, curte supremă, «cour martiale»: *vîn'e emrî dă la urfîétu dî Séryea* (a venit ordin de la curtea marțială din Seres), Caraf, 66. V. *urfîé*. — < tc. *urfîé* (844) „état de siège”.

URȚEĂRE, sf., PB, 727 — v. *urȚire* (și *primoără*).

URĂESCU, vb. IV și I (*urăști, -șit, -șire și urădește*), orbi, «devenir aveugle, aveugler», Dal, 215; Nic, 391; 395; Mih, 525; PB, 727; *urăi di dól'i óel'i* (a orbi de ambii ochi). — În italiană: „Con soldi e amicizia se orbis (si accieca) la giustizia” (Pasq, 160). — < lat. *orbire < *orbis* — cf., acl, *urbăre*.

URĂIE, sf., pl. *urăii*, distanța dintre cele două brațe ale omului întinse lateral, «brasse; toises». Mih, 525; *cu alumă'kle teade ședăple urăii lărgu* (cu ramurile întinse șapte brațe (stînjeni) departe), PB, 434²⁷. — V. *uryle*².

URĂIRE, sf., pl. *urăiri*, orbire, «action de devenir ou de rendre aveugle», Dal, 215; Mih, 526; *urăirea aéstă s' vîndică' troără* (orbirea asta s-a vindecat imediat), PB, 348¹⁷. — V. *urădește, urbăre* și sinonimul *gavumără*.

URĂISALUI, adv., orbește, «aveuglement»; s' u *treacă di a urăisalui* (să o treacă cu ochii închiși, orbiș), PB, 163⁶; *aștucăre a urăisalui* «Blindekuhspiel», W, II, 284.

URĂIT, -lă, pl. *urăii, -le*, orbit, «aveuglé», Dal, 215; PB, 727.

URĂIE, sf., pl. *urăii*, urgie, «colère; courroux — v. *θίμó*, malediction — v. *blástem*», Dal, 215; Nic, 394; PB, 727; GEI, 217. — 1°. *It l'i-vîn'e urăia di l'i-vîn'e!* (ce-i veni urgia că-i veni = bată-l minia cerească să-l bată), PB, 486¹; 2°. *vă ari urăia si avéi nă'rile mulăte* (vă stăpînește blestemul ca să aveți nasul în sus, să fiți îngimfați), LP, 57; BNA, II, 126; 3°. *de, urăia l'i-u pută*, Fr, I, 69; PAnt, 181; BNA, III, 48 — v. *pot*, 3°; 4°. *s' lu-adăcă mași urăia* (numai să-l aducă blestemul, diavolul), Lum, II, 308; BNA, III, 124; 5°. *adrăi că 'nă urăie* (făcut ca o satană, „fait comme un diable”, Lum, II, 245; BNA, III, 58. — < ὀργή „fureur”).

URĂIE², sf., pl. *urăii*, Dal, 215; PB, 728; *întră' vî'ră 15 di urăii* (a intrat de vreo 15 stînjeni), PB, 158²³... În greacă: „τῆς πῆραν τὸ κεφάλι με μιὰ οὐργιὰ μαλλιά” (Ἡπειρ, IX, 43, v. 1334). — < ὀργιά „brasse; toise”.

URĂISĂESCU (mî), vb. IV (*urăisîi, -sîi, -sire*), urgisi, «haîr — v. *urăscu*; maudire — v. *blástim*; délaissier», Dal, 215; Nic, 394; Mih, 526; GEI, 217; *am, că tră ie mî urăisăști ahă'tă șă escu steărpă?* (dar, pentru ce mă urăști (mă blestemi) atîta și sint steărpă?), Cod, 96¹². — < ὀργίζω „mettre en colère”.

URĂISIRE, sf., pl. *urăisiri*, urgisire, «action de haîr, de maudire», Dal, 215; Mih, 526.

URĂISIT, -lă, pl. *urăisii, -le*, urgisit, «haî; maudit; malheureux», Dal, 215; Nic, 394. — 1°. *bre, cu coăsa, urăisită!* (măi, cu coasa, blestemato!), Fr, I, 69; PAnt, 180; BNA, III, 48; 2°. *aștămse anlu di urăii, ș' ma urăisîi murmînu* (sosî și anul de nenorociri, și mai nenorocit (blestemat) sorocul), RA, 92; BNA, II, 48 — v. *ni-apucăi*.

URĂIE, sf., DR, VI, 495 — formă necunoscută în aromână; transcriere eronată a sf. *uryle*².

URICL'EĂRE, sf., pl. *uricl'éri*, creștere de urechi mari, «action d'avoir de grandes oreilles, de tirer les oreilles», Dal, 215; Mih, 526.

URICL'EĂT, -lă, pl. *uricl'eăi, -le*, urecheat, «qui a de longues oreilles; âne — v. *uclă* etc.», Dal, 215. — 1°. *'șî-u băgă' s' nu-l' ascăpă uricl'eălu* (și-a propus ca să nu-i scape urecheatul, măgarul), PB, 186³⁸; 2°. *va ti mic, uricl'eăle* (te voi minca, urecheatule, măgarule), PB, 187¹; 3°. *adăc... gălește pri huiidz'i uricl'eăi* (aduc... gălețile pe năvășii măgari), PenB, II, 112; BNA, II, 48. — Corespunde spaniolului *orejudo*. — V. *urincleăd*.

URICL'ÉDZŮ, vb. I (*uricl'edî, -l'edî, -l'căre*), a crește urechi mari; a trage de urechi, «accrotter les oreilles; tirer les oreilles», Dal, 215; Mih, 526; *uricl'é ca un yumăr* (i-au crescut urechile ca la un măgar). — < *ureăcl'e*.

URICL'ŪȘE, sf., pl. *uricl'ŭșii*, urechiușă, «petite oreilles», Dal, 215.

URINCL'EĂT (nord), -lă, pl. *urincleăi, -le* — v. *uricl'edî* —, CAr, 361; *urincleălu...* s' *lu-acumpără'm* (pe urecheatul... să-l cumpărăm), BațP, 29; BNA, III, 140; 144; PAr, 149.

URÎȚĂ, sf., pl. *urîță*, clipă, «instantă»: — 1°. *trăplu a lăpluț tu urîță si umplă di...* ară'n'l (corpul lupului într-o mică de ceas se umplu de... răni), Fl, I, 6, 23; 2°. *urîța ci'ndu lii'li di-acasă* (clipa cînd pornii de acasă), Fl, II, 3, 3; II, II, 6, 9. Sinonime: *stic, ténge* etc. — < *odra*.

URIXÉSCU (mi), vb. IV (*urixîi, -xîi, -xire*), a avea poftă, «avoir envie de, être en goût de», Dal, 215; GEI, 216; *l'i si urixî meare* (i se făcu poftă de mere), PB, 301³⁴. V. *orî-xescu*. — < *orîxe*.

URIXÎRE, sf., pl. *urixîri*, poftire, «action de désirer, de convoiter», Dal, 215.

URIXÎT, -lă, pl. *urixîi, -te*, poftit, «qui est désiré, convoité», Dal, 215.

URÎZ, sn., pl. *urîzuri* «riz», Dal, 215; Mih, 526; PB, 728; *va s' arăcă pîstî cal nîheam' urîz și yîn* (va arunca peste cal puțin orez și vin), Lum, V, 11-12, 31. — V. *arîz* și *orîz*.

URÎCIŪNE, sf.: *s' îl dăm urîciŭnea* (să-ți dăm binecuvîntarea), Fr, I, 53; PAnt, 19 — v. *urîciŭne*.

URÎT, -lă, pl. *urîi, -te*, urît, «laid; noir; affreux, odieux», Dal, 215. — 1°. *eră urît ca lăclu* (era urît ca pămîntul), PB, 320¹; 2°. *poate s' lipsedescă t' ūnă oară urî'tă* (poate să trebulască într-o oră (împrejurare) urîtă, periculoasă), Lum, II, 137; PAnt, 186; 3°. *mîndurîle ajeale ma urî'te* (gîndurile cele mai negre), PAnt, 313. Sinonime: *slut, taxés*. — V. *aurî't, ură'scu*.

URÎTEĂȚĂ, sf., pl. *urîteți*, urîtenie, «laideur; méchanceté; méfait; vilénie», Dal, 215; PB, 728. — 1°. *năpa-l vîrînă urîteăță?* (nu cumva e vreo monstruoziitate?), GrB, 2, 28; BNA, IV, 128; 2°. *urîtețle nu s' curmăra* (nelegiuirile nu s-au întrerupt), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 143. V. *uruteăță*.

URÎȚĂME, sf., pl. *urîță'n'l*, urîțenie, «laideur», PB, 726; 728.

URÎȚĂ'SCU, vb. IV (*urîțî'l, -lî'l, -lî're*), urîți, «devenir laid», a se face urît, PB, 728. — < *urî't*.

URKISÉSCU (mi), vb. IV (*urkisîi, -sîi, -sire*), jura, «(faire) prêter serment». Sinonim: *glur*. — < *ὀρκίζω „glur”*.

URKISÎRE, sf., pl. *urkisîri*, jurare, «action de (faire) prêter serments».

URKISÎT, -lă, pl. *urkisîi, -te*, jurat, «qui a prêté serments».

URLĂRE, sf., Mih, 526 — v. *aurlăre*.

URLU, vb. I, Nic, 395; Mih, 526; PB, 728; *ărlă-arî'urle dipăse* (vuiesc rîurile revărsate), PAnt, 267; CalGrB, 123 (*ytn*). — V. *ăurlu*, gr. *ὀρλῶ „ăurlu”* (Hris, 163; 331).

URMĂNE, sf., pl. *urmă'n'l*, pădure, «forêt; bois», Mih, 526. Sinonime: *curie, dasă, pădure*. — < *tc. orman* (183) „*orman*”.

URMĂ, sf., pl. *urme, urmă*, «trace, vestige; sillage; pas», Dal, 215; Nic, 395; Mih, 526; BNA, I, 90; PhOr, II, 740. — 1°. *lăplu l-vidém și ūrma-l'l căstă'm* (lupul îl vedem și urma-i căutam), PLit, 814; 2°. *urmile di cîclădre* (urmele de picioare), Lum, V, 59; 3°. *călcă pî ūrma a tătă-săi* (calcă pe urma tatălui său), PLit, 439; 4°. *după ūrma a ta* (după urma ta), Cod, 21 b²⁶; 5°. *s' nu cădeță tru ūrma a dușmănlui* (să nu cădeți pe urma dușmanului), Jb, I, 48; 6°. *l'i-loăi ūrma* (i-am luat urma), PGr, 159; 7°. *pri iu treăte urmă nu făte* (pe unde trece urmă nu face), Fl, II, 6, 5; 8°. *di ūrma a lor nu putără s' da* (nu putură să dea de urma lor), CalGrB, 65; 9°. *luvă s' nu-n'l dai di urmă* (nicăiri să nu-mi dai de urmă), RP, 9, 2; BNA, I, 66; I, 112; 10°. *s' l'i-ăstă ūrma* (să-i găsească urma), BNA, II, 108; LP, 131; 11°. *'și-alășă' urmă pri pătă'rile a gîlônîlui* (pe spatele voinicului își lășă urmă de singe), PB, 378⁹; 12°. *l'i-vidă ūrma di palmă* (i-a văzut și urma de palmă), PB, 379²; 13°. *după mine urmă s' nu lășăj* (după mine să nu lăsați urmă), CosP, 50; 14°. *di todă nîputărea ni urmă nu va-armî'nă* (din toată boala nu va rămînea nici urmă), Al. 1927, 59; 15°. *Văta lă keăre ūrma* (Vaia le pierde urma), Fl, II, 7, 6; 16°. *nu are säre — nêji urmă* (nu e sare — nici urmă), BaP, 59; 17°. *luț tu urmă* (toți în (pe) urmă), BNA, II, 30; 18°. *atăm/ea călcă'*

zedna la noi cu pl'mle urme (atunci apăru la noi înstrăinarea cu urme (urmări) plătise, jalnice), GrB, I, 8; RA, 188; BNA, IV, 64; 19°. *arcă'm trel — pătru urme* (aruncarăm (făcurăm) 3-4 pași), Lum, IV, 147 — V. *pas*. — V. *ultima* și sinonimele *tor*, *trăgă*. — < ?

URMINÉ, URMINL'E, sf., pl. *urminl, urminl'e*, sfat, «conseil», Nic, 390; Dal, 215; GEI, 216. Sinonime: *năsăhăte, simvulle*. — < ὁρμηγεῖα „~”.

URMINIPSÉSCU (mi), vb. IV (*urminipsi, -sit, -sire*), sfătui, «conseiller», Dal, 215; Nic, 391; GEI, 216. V. *urnipsescu*. — < ὁρμηγεῖω „~”.

URMINIPSIRE, sf., pl. *urminipsiri* «action de conseiller», Dal, 215.

URMINIPSIT, -lă, pl. *urminipsi, -le*, consiliat, «conseillé», Dal, 215; Nic, 391; V. *novlăt* 3°.

URNĂNU?, s... «une plante quelconque...», Lum, IV, 135. — < ?

URNĂ, sf., pl. *ărne, găleată, «seau; vase pour traire* — v. *găledă*, PSer, 256 și REW, 9086: < lat. *urna*. — Cf. și it. *urna*.

URNÉKE, sf., Nic, 396 — v. *turnéke*.

URNIPSÉSCU, -SIRE, -SIT, PB, 728; GEI, 216. — v. *urminipsescu* sqq. și sinonimele *nvefăt* 2°, *simvultpsescu*.

URNÉSCU, vb. IV, Dal, 215; Nic, 396; GEI, 216. — 1°. *urn'i dî s' dăse tu munte* (porni de se duse la munte), W, II, 262; 264; 2°. *el'i pri mîne val urn'ească* (ei se vor repezi asupra mea), PAnt, 128; 3°. *loj urn'esc tu-aripădîna* (toți năvălesc pe povirniș la vale), PAnt, 277. — V. *aurneșcu* și sinonimele *anăpădescu, l'uflescu* etc.

URN'IE, sf., pustiu, CAR, 305 — v. *trn'ie*.

URNIRE, sf., pl. *urn'iri*, năpustire, «action de fondre sur», Dal, 215.

URNIT, -lă, pl. *urn'ii, -le*, năpustit, «qui vient de fondre sur», Dal, 215.

URÓV, sn., pl. *uróvuri, uruială, «grains concassés*. — V. *aróv* și *rutdlă*.

URSÁR, sm., pl. *ursári*, ursar, «meneur d'ours», Dal, 215; Nic, 396; Mih, 526; PB, 728; *măhăld'lu a ursárlu* (mahalaua ursarului din orașul Bitolia — numit de bulgari *mečkar-male*), Lum, V, 135. — *Ursári* au fost numai țigani (cf. și GrS, II, 402): „Le fils d'Ali, Vélipacha, traînait à sa suite une troupe de comédiens Morlaques, de danseurs bohémiens, de meneurs d'ours...” (Poug, V, 406). Și în alte țări — cf. Chap, I, 198 etc. — < *ursă* sau lat. *ursarius* „gardien des ours”.

URSĂ, sf., pl. *ărse, ursă, ursoaică, «ourse*, Dal, 215; Nic, 396; Mih, 526; PAnt, 499. — 1°. *feăta arăklă dî ursă* (fata răpită de ursoaică), PB, 464; 2°. *s' u-ascăpă dî min'li a ursă'el* (să o scape din minile ursoaicei), PB, 470; 480; 3°. *ursa dî furnid:z nu si sâltură* (ursul nu se satură cu furnici), PLit, 653; 4°. *vrū si s'rmă lăpurile și scodse ūrsa* (a vrut să scornească din culcuș iepurele și a scos ursul), PLit, 654. — Cf. și *Ursa* „nume de cline, de catir” (PAnt, 499; Lum, VI, 2, 6) și gr. οὔρσα (M, 37; Boga, I, 285). — În aromână, forma masculină *ursu*, pl. *urși* a cam dispărut — s-a păstrat în toponimicul din Avdela: *Kedra-a-ursulu*. Cf. fr.: „ourse: ce mot est toujours féminin”, LLP, X, 113 (Haute-Bretagne). — Și aromânii au credința că poți fi ferit de teamă, de boală sau de friguri dacă un urs te calcă pe spinare etc. Cf.: „A cette même époque [XVIIIe s.] de pauvres gens promenaient des ours de province en province, publiant partout où ils passaient que ceux qui montaient dessus n'étaient plus sujets à la peur; cette petite industrie se pratiquait aussi à Paris” (Séb, III, 47). — V. *ursu*. — < lat. *ursa* „ourse”.

URSÉSCU (mi), vb. IV (*ursi, -sit, -sire*), dori; pofti; dispune, 1°. *désirer; convoiter; inviter*; 2°. *ordonner, commander*; 3°. *dominer, maîtriser, posséder*, Dal, 215; Nic, 396; Mih, 526; PSer, 256; GEI, 216; Lum, V, 9, 11. — 1°. *je urséști dî la noi?* (ce dorești de la noi?), PAnt, 67; *ursed, ma s' vrel, astără* (dacă vrei, poștește (vină) deseară), Lum, II, 309; BNA, III, 126; *ursed, șed:* (poftim, stai), Caraf., 64; *la ursi în căsă ș' vol* (ian poftiți în casă și voi), PAnt, 302; BNA, I, 132 — v. *cupăsescu* 2°; *s' urséști la călbă* (să poștești la colibă),

PB, 27³²; 2°: „*dîsică-u'*”, *ursi Dumnidz'ă* („despică-o”, ordonă Dumnezeu), PLit, 807; *ma n'l-esc fedtă*, nu *ursescu* (dar îmi sint fată, nu comand), PLit, 953; 3°: *treă... omă rău*, și *ursed tru zămănea afeă* (era... om rău, care domina pe timpul acela), Cod, 78 b¹⁸; nu s' *urșește* (nu se domolește, nu poate fi stăpinit), PGr, 159; *carl l' urșește lăcu așlu?* (cine dispune de locul (pământul) acesta?). — V. *orisle*. — < ὀρῖζω „~”.

URSIRE, sf., pl. *ursiri*, poftire, «desir; action d'inviter, de dominer», Dal, 215; Nic, 397; Mih, 526; PScr, 256; PB, 728. — 1°: *ursirea al amiră'* (dorința împăratului), Cod, 73 b⁶; 2°: *line ursirea a la l' o fișel* (dorința ta tu ți-ai făcut-o), Cod, 82⁶; 3°: *ahlare l' fu ursirea* (atare ți-a fost menirea, destinul) — v. *scriță*, *ursită*.

URSIT, -lă, pl. *ursi*, -te, poftit, «desiré; invité; commandé; destiné», Dal, 215; Nic, 397; Mih, 527. — 1°: *hîl ursit la measă* (ești poftit la masă); 2°: *agătămse dzăua ursită dî amiră'* (sosi ziua fixată de împărat), PB, 167²⁸; 3°: *acși l'l-fu ursită* (așa i-a fost ursit), PB, 296²⁴; 4°: *ună-odră je-l ursită s' hibă acși* (odată (de vreme) ce e sortită să fie așa), PB, 281³¹.

URSITĂ, sf., pl. *ursile*, destin, «sort, destin — v. *n'iră*, *scriță*, *soarte* etc.», Dal, 216; Nic, 397; Mih, 526. — 1°: *l'ed-î tine trei dz'le tru a ta ursită* (tu ia-ți trei zile în menirea ta), PB, 170¹⁷; 2°: *ună ursită urîlă angrică* (o soartă urtă apăsă), FI, II, 5, 6; 3°: *poate si s' mătă ursita și scriță a dz'nilor* (poate să se mute (să se schimbe) destinul și soarta prescrisă a zinelor), PB, 319²⁶.

URSITÔR, -loare, pl. *ursitôri*, -loare, ursitor, «qui commande, dominateur», PScr, 256; Cod, 73 b³.

URSOÂN'E, sf., pl. *ursoân'e*, ursoaică, «grande ourse». — Cf. și mgl. *urspn'la* (PMegR, II, 128; GrS, VII, 219; CapM, III, 319).

URSÔPLU, sm., pl. *ursôpl'i*, ursuleț, «petit ours», PB, 728. — V. :

ÛRSU, sm., pl. *ârși*, urs, «ours», Dal, 216; PScr, 256; Gram, 6; 310; PAnt, 499; *gîlmitate om*, *gîlmitate ũrsu* (jumătate om, jumătate urs), PB, 336¹¹. — PLit, 296: „Unge părul cu său de urs și părul are să-ți crească”. Pentru dacoromâni și alte popoare, cf. DHaț, 222; CFolk, 291-292; Roll, I, 42; Beauq, I, 157 etc. La Plinius: „Illi [=ursi] sunt adipēs medicaminibus apti, contraque capilli defluvium tenaces”, VIII, 54, 2. Cf. și PMic: *Ursul*. — V. *ursă*. — < lat. *ursus* „ours”.

URSÛSCU, -că, pl. *ursüşfi*, -șle «maussade — v. *ursă*». — Morfologic, cf. *cacuriscu* și *cacurisc*, *hazûscu*. — < *ursăz* + -ζῖνος.

URSÛZ, -ză, pl. *ursăji*, -ăze, ursuz «maussade, morose», Dal, 216; Nic, 397; Mih, 527; *hîrea afeă ursăz a l'el*, PB, 301³² — v. *hîre*; *cum ker ursăji l'?* (cum pier cei ursuzi?), PAnt, 159. — < tc. *oghoursyz* (116) „de mauvais augure; malchanceux”.

URSUZL'KE, sf., pl. *ursuzl'ki*, ursuzlic, «mésaventure; morosité, maussaderie», Mih, 527. V. *skivirle*. — < tc. *oghysyzlyq* (116) „mauvais augure; malchance”.

URTĂC, sm., pl. *urtăfi*, ortac, «compagnon, camarade», Dal, 216; Nic, 397; Mih, 527; *nă fâlm urtăfi* (ne facem camarazi), Lum, II, 115; *si pl'ngă pri urtăclu-a lor* (să plingă (să bocească) pe camaradul lor), PAnt, 162. Sinonim: *sofû*. — < tc. *ortaq* (180) „associé”.

URTĂŪĂ, sf., pl. *urtăle* (sau *urtăi*?), ceată, «troupe; corps», Mih, 527. — < tc. *orta* (180) „division de janissaires”.

URTEĂȚĂ, sf., Dal, 216; *lălește și urtește fe aă trăplă* (crimele și monstruozițiile ce au suferit), Caraf, 49 — v. *urteăță*.

URTICĂ, sf., pl. *urtițe* — v. *urdz'ică* —, WOI 34 (< lat. *urtica*); 51 (**ârleca*).

URŌĂNICȚU, -lă, pl. *urhănefi*, -cle, total deschis, «tout(e) ouvert(e)»: *poarta armăse urhănică* (poarta a rămas complet deschisă). — < ὀρθάνοιχος „~”.

URȚIRE, sf., pl. *urȚiri*, urȚire, «action de devenir laid», Dal, 216.

URȚIT, -lă, Dal, 216 — v. *urufi*.

URUČINE, sf., Mih, 527 (*uručūne*); s' l'i-am uručin'le (să-i am binecuvîntările), BaşP, 45; BNA, III, 144 - v. *urăcină*.

URULÔRE, sf., pl. *urulôri*, ceasornic, «montre, horloge - v. *oară* 1° şi *săte, săhăte*», Cod, 1719. - < ὠρολόγιον „~”.

URULUŢĂ, sm., pl. *uruluŷadz*, ceasornicar, «horloger». Sinonim: *săhătci*. - < ὠρολογῆς „~”.

URŪT, -tă, Nic, 396; Mih, 527; PScr, 256; PB, 728 - v. *uri't*.

URUTEĂŢĂ, sf., Dal, 216; Nic, 396; Mih, 257; PB, 728; Velo, 16 - v. *urteafă*.

URUŢĂME, sf., Mih, 527; PB, 728 - v. *urŷăme*.

URUŢĂSCU, vb. IV, Dal, 216; Nic, 396; PB, 728 - v. *urŷă'scu*.

URUŢIRE, sf., Dal, 216 - v. *urŷ're*.

URUŢIT, -tă, pl. *urufi't*, -le, urŷit, «devenu laid», Dal, 216.

URVALĂ, sf., pl. *urvale*, ruină, «ruine», Mih, 527. - 1°. *Muscopolea... surpătă, cu urvalle n vatră* (Moscopolea... dărmată, cu ruinele în vatră), Al. 1928, 64; 2°. *prin urvale vîrdne* (prin ruine părăsite), Al. 1928, 57; 3°. *ma sun urvalle a l'ei* (dar sub ruinile ei), Lum, IV, 369; Cal. 1912, 80; BNA, V, 59 şi 132; 4°. *cl'ndu vez urvalle afeale* (cînd vezi ruinele acele), Velo, 57; BNA, V, 91. - V. *hărval, ruzeşcu* şi bg. *urva* „ravin; gouffre”.

USĂNDZE, sf., Nic, 398; PScr, 225 - v. *usi'ndză*.

USCĂRE, sf., pl. *uscăr'i*, uscare, «action de sécher», Dal, 216; Nic, 398; Mih, 528; PB, 728.

USCĂT, sn., pl. *uscături*, uscăt, «terre ferme». - 1°. *l'i-irică năşăl'i pri tu amăre ca pri tu uscăt* (îi trecu pe dinşii prin mare ca pe uscat), Cod, 74 b¹³; 2°. *cîtă înşără călăgărli't tru uscăt* (abia au ieşit călugării pe uscat), Cod, 113¹⁰. - V.:

USCĂT, -tă, pl. *uscăf*, -te, uscat, «séché», Dal, 216; Nic, 398; Mih, 528; PAnt, 499. - 1°. *st-şl uđă grumădzlu uscăt* (să-şi ude grumazul uscat), PB, 293¹⁶; 2°. *kimérli dînga di flurli uscâte* (chimirele doldura (pline) de galbeni uscaşi gheaţă), BNA, II, 74. - Ca sf. pl.: *uscăde* «orties séchées - v. *urdz'că* 2°». 3°. *pită di uscăde* (plăcintă de urzici uscate), PLit, 30; 4°. *carl are măltu pipér, băgă ş' tu uscăde* (cine are piper mult, pune şi în urzici uscate), PLit, 606 - ironic. - Sinonime: *frigănăl, sufîn*. - V. *usi'c*, lat. *exsuccus* „desséché” şi mgl. *verdză-uscăt* (PMegR, II, 130; GrS, VII, 221). - V.:

USCĂCÎÓS, -cîoasă, pl. *uscăcîoş'i*, -cîoăse, uscăcios, «(bois) mort»: *lémnu uscăcîós* (lemn uscăcios), PLit, 359. - V.:

USCĂCÎUNE, sf., pl. *uscăcîun'i*, uscăciune, «sécheresse», Dal, 216; Nic, 399; Mih, 528; PB, 728; PLit, 286; *di uscăcîune măre, bûnă-l ş' grindina* (de secetă mare, bună e şi grindina), PLit, 652. Sinonime: *sicdără, xéri*. V. *uscăcîcîu*. - Cf. lat. *siccatio*, -onem „dessication”.

USCĂTICÎŪ, sn., pl. *uscăticîuri*: *Ilia, tu un uscăticîu, feafte di cădză foc din ŷer* (într-un timp de secetă, Sînt-Ilie a făcut de a căzut foc din cer), VAR, 284 - v. *uscăcîune* şi *uscăticîu*. - Morfologic, v. *anăcricîu, căcăticîu*.

USCĂTÎŞŪ, sn., pl. *uscătişuri*, secetă, «sécheresse; pâturage d'herbe sèche», Lum, I, 72; PLit, 317. - V.:

USCĂTŪRĂ, sf., pl. *uscături*, uscătură, «bois mort, petit bois», Dal, 216; Mih, 528; PB, 728. - V. *usi'c* şi *prêşturi*.

USELÉSCU (*mi*), vb. IV (*useli't, -li't, -li're*), apleca, «s'affaisser»: *se useli mîntile* (muntele se lăsă în jos), Réc, 47. Sinonime: *dipân* 2°, *hămbusescu*. - Cf. vsl. *useli'ti* „habitare facere”.

USŢC, sn., pl. *usŷe*, oscior, «petit os; osselet - v. *cucalăkt*», Dal, 216; PLit, 328. - < *os*.

USŢE, sf., pl. *usŷi*, fond, «être; essence, substance, fond», PScr, 257; GEI, 217; *zburăşte cu usŷe* (vorbeşte cu pricepere, cu fond), PGr, 165. - < οὐσία „essence; fond”.

USI¹C¹, sn., pl. *usi'curi*, usuc, «suint», Dal, 216; Nic, 398; PB, 728. — DensAs, 139 (< srb. *osok* „suc”); Nic, 398 și DR, IV, 455-456 (< **οἶσυχος* < *οἶσυπος* „suint, graisse de la laine”). Cf. și vsl., bg. *sokŭ*, srb. *sok* „suc; suc; sève, jus”. — *Usi'clu* se extrage din opărirea lîinii de oi imediat după tundere și e folosit la vopsit — v. *lukákŭ*. — V. *usác¹*.

USI¹C², sm., pl. *usi'fi*, soc, «sureau, *sambucus nigra* — v. *săúc*», Dal, 216; PLit, 277; PB, 728 („vopsea din foi de soc”). V. *usác*.

USI¹C³ (*mi*), vb. I (*uscăi, uscăi, uscăre*), usca, «sécher; dépérir», Dal, 216. — 1°. *lu ncăldz'f'ră ș' lu uscăre* (l-au încălzit și l-au uscat), PB, 162⁴; 2°. *usi'că-lt la foc* (usucă-te la foc); 3°. *uscăf-vă străn'ile* (uscați-vă straiete); 4°. *aŭă, năntu, mi uscăi* (aici, înăuntru, mă uscai, am slăbit rău), PAnt, 121; 5°. *Dumnîd-ă'ă si uscă m'na fe l-trăpse* (Dumnezeu să fi secat mina ce l-a tras), FI, II, 1, 3. — V. *usác¹*.

USI¹C⁴OS, -coasă, pl. *usicôșl*, -coăse, cu usuc, «en suint», Dal, 216; *li'nă usicôasă* (lînă cu usuc).

USI'NDZĂ, sf., pl. *usi'nd-ă*, osinză, «panne de porc», Dal, 216. V. *usă'nd-ă*. — < lat. *axungla* „axonge, graisse de porc”.

USMÁC, sn. și sm., pl. *usmăfe, usmăfi*, baniță, «boisseau», Mih, 528. V. *osmăc* și sinonimele *aléékŭ, štnic, tăyăre*. — Cf. bg. *osinakŭ* „mesure pour céréales (37,50 kil.)”.

USMÉTE, sf., Mih, 528 — v. *huzméte*.

USMIKÉAR, -ră, Mih, 528; PScr, 257 — v. *huzmikeăr*.

USPÉŢŪ, sn., pl. *uspéfurŭ*, ospăț, «banquet; dîner, repas», Dal, 216, Nic, 399; Mih, 528; Dun, II, 105. — 1°. *picurărŭ acl'imă' la uspéŭ fărtătă-su* (păstorul a chemat la ospăț pe fărtatul său), PLit, 797; 2°. *si s' dăcă n uspéŭ* (să se ducă în ospăț), PB, 192³⁴; 193³⁵; 3°. *l-ftnă uspéŭ năo dz'le* (l-a ținut în ospitalitate (l-a găzduit) nouă zile), PB, 244³⁶; 4°. *si-l'ŭ lă'e oăta, s' l'ŭ-u făcă uspéŭ* (să-i taie oaia, să i-o facă ospăț), CalGrB, 70; 5°. *mi duc uspéŭ la dăda* (mă duc în ospăț (ca invitat) la mama), GrB, 142; 6°. *kinsŭ ŭal Naŭm uspéŭ* (soția lui Naum porni la ospăț), GrB, 151; 7°. *s' n'ŭ-alăs uspéŭ* (să-mi las petrecerea), LP, 208; 8°. *uspéŭ nu ft'ne* (banchetul nu durează), PGr, 159. — V. *ŭtmbăse*. — < lat. *hospitium* „action de recevoir comme hôte”.

USPITÉDZŪ, vb. I (*uspităt, -tăt, -tăre*), ospăta, «donner l'hospitalité»: *nă minduădm cum s' lu uspităt'm* (ne gindeam cum să-l ospătăm), FI, II, 1, 7. Sinonim: *ŭllpsescu*. — < lat. *hospitare, hospitari* „être reçu comme un hôte”.

USPITLŪ'KE, sf., pl. *uspitlŭ'kl*, amicitie, «amitié»: *uspitlŭ'ke sânăloăsă* (amiciție solidă), LP, 54; BNA, 120. — V. *uspitlŭ'le* și *ftlie²*.

USPITOÁN'E, sf., pl. *uspitoán'e*, amică, prietenă, «amie», Dal, 160; *di atŭmfeŭ nă him uspitoad'n'e* (de atunci ne sîntem amice), FI, II, 5, 4. — < *oăspită*.

USPIŢI'L'E, sf., pl. *uspitlŭ'le*, prietenie, «amitié», Dal, 216; Nic, 399; Mih, 528; PB, 729; PLit, 798; *u-aspărsim uspitlŭ'le* (prietenia am stricat-o), PGr, 160. V. *uspitlŭ'ke*. — < *oăspe*.

ŪSPRĂDZATE, PScr, 257 — v. *ŭnăspră, ŭsprăs, ŭnsprădzate*.

ŪSPRĂGINIŢ, PScr, 257 — v. *ŭnăsprăyiniŭ*.

ŪSPRĂS: *la ŭsprăs di săhă'ŭ* (la 11 ore, la orele 11), Cod, 25⁶.

USTĂ', sm., pl. *ustădz*, meșter, «maltre; artisan habile»: *ca-aŭél ma bun ustă'* (ca cel mai bun meșter), ArE, 12. — < tc. *ousta* (189), *ustăd* (74) „~”.

USTŪR (grămosteni), sn.: *ŭnă căsă pt un ustŭr s' ft'ne* — *burăclu* (o casă se ține pe un stîlp — buretele). — < *un ustŭr* < *ŭnu stur*.

ŪSTUR¹, sm., pl.?, usturime, «cuisson» (grămosteni): *ŭsturlu al* (ai usturime = ai pe dracul). — V.:

ÚSTUR² (*mi*), vb. I (*usturâi*, -*râi*, -*râre*), *ustura*, «cuire», Dal, 216; Nic, 399; Mih, 529. — 1°. *urd:icdrea nă usturâ* (urzicarea ne ustura); 2°. *mî ústurâ lu mî-ârşu* (unde m-am ars mă ustură); 3°. *l' usturâ' pln' tu frî'nd:îlî dî hîcâte* (l-a usturat pînă în frunzele de ficăţi), PB, 90¹¹. — < lat. *ustulare* „brûler [en parlant du froid]”.

USTURĂRE, sf., pl. *usturâ'ri*, *usturare*, «action de cuire — v. *ústur¹*», Dal, 216; Nic, 399; Mih, 529.

USTURÁT, -*tă*, pl. *usturâ't*, -*te*, *usturat*, «cuit; piqué», Dal, 216.

USTURĂ, sf., pl. *ustăre*, *ustări*, urzeală, «laine filée dont on fait la *urd:itlura*: elle doit être filée au tourniquet ou à l'aide de la quenouille en deux reprises, pendant que la *trâna* est filée une seule fois», Nic, 399; Mih, 529; PB, 729; CN, 174; PIm, I, 7; 146; 152; *te s' todră şî şibă ustărâ* (care să ştie să toarcă urzeală), LP, 12; PAnt, 243; BNA, II, 112; 135. — V. *suél'lă*, *súmă'l* şi mgl. *ustărâ* (PMegR, II, 129; GrS, VII, 220; CapM, III, 220). — < lat. **orsitura* < *ordior* „ourdir, faire une trame”.

USTURÎME, sf., pl. *usturin'i*, *usturime*, «cuison — v. *usturâre*», Mih, 529; PB, 729.

USÚC¹, sn., Nic, 398; PB, 729 — v. *us'c¹* şi mgl. *usúc* (GrS, VII, 220; CapM, III, 320).

USÚC², sm., Mih, 529; PB, 729 — v. *us'c²*. — E o alterare a sm. *săuc*.

USÚC³ (*mi*), vb. I — v. *us'c³* —, Nic, 398; Mih, 528; PScr, 257. — 1°. *va nă uscă'm dî seâte* (ne vom usca de sete); 2°. *méril'i si-uscărâ* (merii au secat) — v. *sec¹* 1°; 3°. *ti usă'll dî pl'ngu* (te usuci de plîns, plîngînd), PB, 320³⁰; 4°. *s' usacă fă'le ca dî mer* (feţele (obraji) ce sînt ca de măr se usucă), Foti, 73; PAnt, 262; 5°. *a tău cl'nlic mî usacă* (al tău cîntec mă usucă), Fr, II, 273; PAnt, 294; BNA, I, 52. — < lat. *exsuecare* „extraire le suc” + **ob-siecare*.

USŪLE, sf., fără pl., manieră, «manière; méthode; règle», Dal, 216; Nic, 399; PenB, V, 87. — 1°. *nî'să l'i-dzî'se cu usăle* (ea i-a zis cu măsură), Lum, I, 93; 2°. *băgă cu usăle tucăle* (pune clei cu măsură), Lum, IV, 187; 3°. *l-mutredă'se cu usăle, cu tîrlipe* (îl priveşte cu atenţie, cu tertip), PenB, VII, 13. — Cf. şi alb. *usăll* „condizione; cautela”. — < tc. *ouşoâl* (104) „~”.

UŞ! «cri adressé aux ânes pour les faire marcher; hue (baudet) !», PETim, 19; *uş!*, *tăre* (hi!, măgarule!), BaţN, 9: *prî!, uş!* (hi!, di!), PB, 116³². V. *uă'tă*, *uncş!* — Cf. Høeg, II, 201, gr. οὔστ! — σὲ γαϊδούρι (Boga, I, 284); οὔς (Boga, II, 165), şi alb. *ush* „asino”. — < tc. *ueh'* (189) „sert à faire marcher l'âne”.

UŞÁFE, sf., Mih, 527; CAr, 359; GrS, VI, 373 — v. *cuşáfe*.

UŞE, sf., pl. *uşl*, *uşă*, «huis; porte», Dal, 216; Nic, 398; Mih, 527; PScr, 257. — 1°. *cu cl'e'l greăle pri la uşe* (cu lacăte grele pe la uşa), PAnt, 119; 2°. *acă'tărâ pór'fle ş' uş'li să s' dîşcl'idă dî singure* (porţile şi uşile începură să se deschidă de singure, de la sine), PB, 36¹⁴; 3°. *nu-l uşe dî băsedrîcă* (nu e uşă di biserică = nu e om bun, corect), PGr, 160. — În albaneză: „*uşhe* = piccola capanna... per cacciatori”. — < lat. *ustum* şi *ostum* „porte [de maison]”, al cărui pl. *ustla* a devenit singularul *ustia*.

UŞGANDER?: *uşgander'i*, *vrărea*, *dzeşcuri* şi *alte lucruri râte* (....., iubirea, petreceri şi alte lucruri rele), Jb, I, 40. — < ?

UŞMÂR, sn., pl. *uşmăre*, balmoş, «sorte de bouillie de farine de maïs et de blé avec du lait, du beurre et du fromage frais», Mih, 61. — < tc. *khoech-merim* (555) „espèce de mets contenant de la farine sucrée et du fromage”.

UŞNURLĂ'CĂ, sf., pl. ?, mulţumire, «contentement», CLitUr, 136; 74. Sinonim: *efharistise*. — Cf. alb. *hoshnullë'k* „contenenza, soddisfazione” < tc. *khoechlanmaq* (555) „être content”.

UŞTÎ! «cri pour faire marcher les ânes ou les mulets”. — V. *uş!* şi *oş!*, precum şi alb. *ush!* „esclamazione (al bue quando ara la terra)”, gr. ὄστ (Passow, p. 210).

ŪTĂ, sf., Mih, 529; PB, 729; *va s' ti l'ed ūta* (te va lua vulturul = vei muri), PGr, 160. Sinonime: *allô*, *văltur*. — V. *hătă*.

UTENȚĂ, sf., pl. *utență*, amețelă și durere de cap, «éblouissement (d'une femme en couches)», Dal, 216; CDat, 11; Lum, I, 5. V. *andrilă*. — < ?

ŪTI, conj. și adv., nici, «ni, non plus; mêmes». — 1°. *ūtī vol, ūtī nol* (nici voi, nici noi) — v. *nī*; 2°. *ūtī tōra s' mī ngrupāṭ* (chiar acum să mă îngropați), BNA, II, 84 și p. XVII — v. *mētī*. — < οὔτε „~”, οὐδέ „~”.

UTLĂKE, sf., pl. *utlăkt*, plată de pășunat, «droit de location payé pour faire paître des bestiaux aux pâturages», CN, 171; *vin'e pindărlu trī utlăke* (a venit pindarul pentru plata pășunatului), FI, I, 3, 5. — Cf. și alb. *utllage* „tassa che i mandriani devo pagare per ogni capo di bestiame”. — < tc. *otlăqylé* (172) „~”.

UTRĂIE, sf., pl. *utrăi*: *coast-n'i-u...* cu *utră'ili dī bumbăc* (coase-mi-o... cu șnururile de bumbac), ICAR, 119 — v. *lutrac*.

ŪTRE, sm., pl. *ūtīrī*, burduf, «outre; bouc (outre remplie d'huile ou de vin)», Dal, 216; Nic, 400; Mih, 529; PIm, II, 201; 220; DR, V, 761 (*ătur*). — 1°. *nearcă un cal cu doi ūtrī dī yln* (încarcă un cal cu două burdufuri de vin), PB, 311²⁶; 2°. *apōla l'i-căflā trēl ūtrī cu apă* (apoi îi ceru trei burdufuri pline cu apă), PB, 379²⁸; 3°. *trēl ūtrī mplln'ī cu apă* (trei burdufuri pline cu apă), PB, 379⁹. Sinonim: *vătdlāh*. — În Peninsula Balcanică, în special vinul și untdelemnul se transportă în *ūtīrī*, făcuți din piei de țapi și care se încarcă pe catfri sau pe măgari — ceea ce e caracteristic Orientului: „les Mores vendent par les rûes dans des peaux de bouc de l'eau” [Caire] (Du Mont, II, 303); la mănăstirea greacă *Belmont* din Tripoli, un călugăr „nous apporta le jour suivant, sur son propre dos, un jeune daim & une peau de bouc remplie de vin” (Maundrell, 48). — < lat. *uter, uterus*, „outre [pour liquides]”.

ŪTUR, sm., DR, V, 761 — v. *ūtīre*.

ŪTID (mi), vb. III (*uṭṭā, uṭṭs, uṭṭītre*), ucide, «tuer», CapM, III, 321 (*apud* Weigand). Sinonime: *vătdm, sārpu*² 2°. — Cf. mgl. *uṭid* (PMegR, II, 129; GrS, VII, 220; CapM, III, 321). — < lat. *occidere* „tuer, faire périr”.

UŪĂRE, sf. — v. *uăre* și *oădă* vb. I. — Pentru forma *oăo* (cf. *feṭ*³ 3°, cf. *dăo, șăo* etc.

UVÉDZŪ și **UVÉZŪ**, sn., pl. *uvédaze, uvézurī*, ovăz, «avoine — v. *ovéz*; gui», PLit, 727. — Aceste două sensuri le-am auzit în vara anului 1927 în satele *Flôrlu* și *Breăza* din Pind. — Cf. și tc. *uvez* (196) „sorbe; corme”. — < bg. *ovesū* „avoine”.

ŪVTE, sf., pl. *ūvṭī*, bată, «bord, lisière d'un habit, d'un vêtement», Dal, 216; Nic, 392; Mih, 529; PB, 729; GEI, 217. V. *ūte*. — < οὐ(γ)τα „lisière d'une étoffe”.

UVRESCU, -*redăsc*, pl. *uvrēṣṣī, -rēṣṭī*, evreiesc, «hébreu, de Juif»: *uvredăscă ncădeare* (ceartă evreiască), PGR, 160; *cī'te poṭṭī s' voṭmā lmba uvredăscă* (cîte poate să vomiteze neamul evreiesc), PB, 234²¹.

Uvr é ū, Uvr é ā ū ā, pl. *Uvrēl, Uvredle*, evreu, «Juif», PB, 729; PLit, 655; PAnt, 8; PLit, 626. — Ca adjectiv: **UVREĂŪĂ** — v. *Arbinés* 2°, *Frī'ncu* 3°, *tărxā* 2°; FI, II, 2, 7. V. *Uvrīdă*. — < οβρηός „~”.

Uvr i d ā, sf., pl. *Uvrīde* «Juive»: *aurlă ca Uvrīdă* (strigă, țipă ca evreică), PLit, 655; PAnt, 8. — < οβριδᾶ.

UZ, sn., pl. *uze*?, canal de bucătărie, «égout (de cuisine)», Dal, 216. Sinonim: *nīruhīte*. V. *ahūz*. — < ?

UZINCĂ, sf., și adj. f., pl. *uzīnfe*, oaie sau capră care nu a făcut în al doilea an, «brebis ou chèvre qui n'a pas mis bas pendant la deuxième année», Kats, I, 83.

UZMIKEĂR, -*ră*, Gram, 311 — v. *tzmikeăr* (sub *năxu*) și *usmikeăr*.

UZŪN, -*nă*, pl. *uzūn'ī, uzūne*, prostănac, «sot; nigaud», Mih, 529. Sinonime: *ahmăc, glar, hul, lēmbilă* etc. — < tc. *ouzoun* (188) „long; de haute taille”.

UZUNȚIOVA, adv., prelungit, «(divertissement) de longue durée», Mih, 529; *va s' ū fāṭm...* *uzunȚiova* (o vom face... lată rău). — Cf. tc. *ouzoundjé* (188) „assez long”.

V

VA¹, invar. «sert à former le futur et correspond au grec $\theta\acute{\alpha}$ et à l'alb. *do*: 1°. *va ȳin* = gr. $\theta\acute{\alpha} \xi\lambda\theta\omega$ = alb. *do tē vinj* = je viendrais, Mih, 529; PANT, 509; 2°. *va mi duc, va nă dūſim* (mă voi duce, ne vom duce); 3°. *va pōrſi, va purdāſi* (vei purta, veți purta); 4°. *va veārsā ed, va vīrsāſi vol* (va vărsa ea, veți vărsa voi); 5°. *va si s' nedcā* (se va îneca, se vor îneca). — Sporadic, ales în graiul satelor Muluviște și Gópeși, *v* din acest *va* dispăre: 6°. *eū cu mōrtu-'a s' mī mārīl* (eu mă voi mărita cu un mort), Velo în Lum, IV, 308; Cal. 1912, 80 și BNA, V, 58; 7°. *nu-'a s' āvdā-a lul flulārā* (nu vor auzi al lui fluier), Velo, 22; BNA, V, 69. Cf. același caz aci, sub 'at⁴ — v. *vaſ²*. — Cf. și *vāltu²*. — V. *vol²* și Introducere, § 51, p. 59-60 și:

VA², indic. prez., pers. 3 sg., vrea, «(il, elle) veut; aime»: 1°. *va i nu va?* (vrea sau nu vrea?); 2°. *disi nts mī va* (dacă dînsul mă iubește), Fr, II, 269; PANT, 353. — În vechea dacoromână: „Dumnezeu va” (CC, 523¹⁴); „unde va Dumnezeu...” (CronM, I, 451. Cf. *ibidem*, I, 498; II, 56; 90; 350 etc.); „căutătura-ți va război”, la Iancu Văcărescu (DLit, II, 75); „că tot ție va să-ți placă” (Emin, VI, 120) etc.

— **VA³** (în compunere — cf. *ludā, ſtinivā, ſivā*). E același cu dr. *-va* din *ceva, undeva* etc. și care, în DR, IX, 414 și PLR, I, 318, ca și în LRom, IX (1960), 5, 14, este eronat derivat din lat. *v a (d) i s* — cf. și *T* și *C* sub *sāva, undeva* etc. — Ca și precedenții *va¹, va²*, și acest *-va³* e însăși pers. 3 sg. a indic. prez. de la vb. *vol²*: *lu vrea* > *lu va* „unde vrea” > *ludā* „unde va; nicăiri” (cf. și GrS, VI, 306-312). — V. *vol²* și Introducere, § 51, p. 59.

VACAREĂSĂ, adj., pl. *vacareāse*, femeie grasă și leneșă, «femme grosse et paresseuse (comme une *vacă*)», Dal, 216. Forma normală e *văcăreāsă*. — Pentru *-eāsă* cf. *Arbineāsă, prif-teāsă*. — V.:

VĂCĂ, sf., pl. *văſi*, vacă, «vache; nigaude», Dal, 216; Nic, 109; Mih, 529; PScr, 257. — 1°. *bună-i vāca, ma-i vīeārcă* (bună e vaca, dar e nărăvașă), PLit, 655; 2°. *'și-eāste vācā* (își e prost). — < lat. *vācea* „vache”.

VADÉ, sm.; **VADÉIE**, sf., pl. *vadédz, vadēi*, termen, «terme assigné; délais», Dal, 216; Nic, 111; Mih, 530 și Cod, 33⁵ (*vadēte*). Cf., și W. — Sinonime: *muſlēte, ſrat* etc. — < tc. *va'dé* (1312) „~”.

VADIMIE, sf., pl. *vadimīl*, Mih, 530 — v. *vadé*.

VAGABÓNDU, -dă, pl. *vagabóndzi, -nde*, vagabond, «vagabond», Dal, 216; Nic, 109. Sinonime: *birōūșă, ſlumagāră, ſluhl'eān*. — < it. *vagabondo*.

VAHI, adv., poate, «peut-être», Dal, 216; Nic, 114; Mih, 530; PB, 729 și PET, 46 (< *va fi* «il sera»); CAR, 476; CLitur, 136 (*vahi*); PArom, 83. — 1°. *āma mēte calſheā*

[= c'alihea] vahl? să'nlu oásptlă s' di c' alihealul? (ei, chiar cu adevărat poate? sînt amici și de în adevăr?), Cod, 65²²; 2°. nu-l pîndărlu, că-l dîpărte; doarme, vahl, di vîr'nă pârte (nu e păzitorul vîei, căci e departe; poate, doarme în vreo parte, undeva), Fr, II, 231; BNA, III, 86; 3°. țe? tr' aûñă, vahl, lî pârce? (ce? pentru struguri, poate, îți pare?), BNA, III, 90; 4°. v' aspăredf, vahl, s' nu nă ml'că? (vă temeți, poate, să nu ne mănînce?), Lum, III, 11; BNA, III, 14; 5°. cu tóra s' fâje, vahl, căma di treldz'ăfi di ori (cu data de acuma se face, poate, mai mult decît treizeci de ori), Lum, II, 82; 6°. nu-l muședf, vahl? nu-l' undzédște? (nu e, poate (oare) frumos? nu-i stă bine?), Lum, II, 356; BNA, III, 148; 7°. vahl v' adăfi vol amînte (poate vă aduceți voi amînte), PLit, 995; PAnt, 26; 8°. vahl șted nîs jivă (poate, știa el ceva), PB, 243¹; 9°. vahl va yîná (poate va veni), PGr, 160; 10°. căra s' nu muri, vahl bănedzdz nica (dacă nu o fi murit, poate trăiește încă), PB, 250³⁵. Sinonime: bēlkl, poate. — Formă curentă în aromăna nordică. — < va hl? < va fi?

VĂTE, sf., fără pl., timp; toi, «temps — v. kiró; plein, fort — v. yles, Dal, 216; Nic, 114; Mih, 530; DR, II, 553. — 1°. s' lă fâcá (a călări) dîmăre bûnă tru vâhte, Cod, 16¹⁸ — v. dîmăre; 2°. tu vâhte a lî căloăre (în toiul căldurii), PB, 729; 3°. tu vâhte a căloărl'el (în toiul căldurii), LP, 112; FI, I, 1, 6; 4°. și tu arcoăre și tu vâhte (și la frig și la arșită), PenB, VIII, 48. — < tc. vaqt (1313) „temps; loisir; aïssance”.

VAI¹, vai l, hélas l, Dal, 216. — 1°. vai di mîni (vai de mine), PB, 158²⁹; 159¹; PLit, 970; 1022; 2°. s' ca vai! di amărtiôșil' (și ca vai l de cei păcătoși), Cod, 12 b²⁷; 3°. o, ca vai, ca vai di noi! (o, ca vai, ca vai de noi!), Fr, I, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8; 4°. di stî mîyôal — vai! amân! (de pe migdal — vai l aman!), PLit, 910. Sinonim: amân. — În dacoromână: „ca vai de dinșil'” (Nec 102 și 242; Nec¹ 83 și 194); „Pățiră ca vai de ei” (ITR, 127). — Cf. mgl. vai! (CapM, III, 322 < ? imperat. de la vado); alb. vaj! „ohimé!” și gr. βάλ (Passow, 385; Πολ, 266, Boga, II, 12), tc. vai (1302) „hélas!”. — < ?

VAI², PB, 729. — 1°. Armă'nlu, n călăr, i vai doărmă i vai cî'ntă (aromânul, călare, sau va dormi sau va cînta), PLit, 429; PAnt, 5; 2°. vai află di aêslu lucrū (va fi aflat de acest lucru), PAnt, 312. — Ca și cu va¹, și cu acest vai² în aromăna sudică se formează viitorul întîi și al doilea — v, și vrad, vradf. — Cu -i rezultat pe cale de fonetică sintactică (va imnu > vai imnu; < va¹.

VAI³, pers. 2 sg. de la indic. prez. a verbului *vaū, † dr. vā, «va; tu vasa», Nic, 109; 379. — 1°. ūnā oārā sū bedf și acāsā-f sū vai (o dată sâ bei și acasă sâ te duci, «... que tu ailles», P'Trec, 25 și 35; 2°. vai m blal (du-te în plai), W, II, 362 (cf. și CAR, 445 și 195, 432). Pentru acest al doilea citat: „m blal” aufwärts” (W, II, 362) și: «... das seine Erhaltung vielleicht nur dem Ausdruck „vai m blal” zu verdanken hat» (W, II, 362). — În vechea dacoromână și în actuala populară e imperativul singular vā «va», du-te — cf. Cip, 194; Dens, II, 501; GrS, II, 52; C, 1395; Teaha, 115 etc. — < lat. va(d)is (vadere „marcher, aller”).

VĂIE¹, sf., fără pl., laur, «palme; rameau bénit», Dal, 216; Nic, 109; GEI, 217; glundăie vedrde ca 'nă vâle (bravură verde ca un laur), Bair, 47 — decalc după dr. „român verde ca stejarul”. V. și dăftn. — < βάλτα, βάλτον „...”.

VĂIE², sf., pl. ? «pleureuse, qui se lamente»: dipriună n'l-si dușcă ca vâia (mi se ducea (o ținea) continuu ca bocitoarea sau ca cucuvaia?); zclédște ca vâia (tipă ca bocitoarea). — Cf. alb. vaj „pianto (su un morto), grido di dolore, trenodia”, vajē „λειτουργία = lamentation” (Hr, 13).

VĂIT (mt), vb. I, Lum, II, 253... dacoromânism (vâila).

V A I Ū, sm., Duminica Floriilor, «Dimanche des Rameaux», Dal, 216; Nic, 109; GEI, 217. — < (Κυριακή τοῦ) βάλτου „...”.

VĂLE, sf., pl. vâ'l'urî, vale, «vallée; torrent», Dal, 216; Nic, 110; Mih, 530; PScr, 257; Mac, 17; 19. — 1°. loără vâlea, vâlea ôlle (oile apucară valea, valea), Lum, II, 110;

PANT, 211; BNA, IV, 51; 2°. *kétrile a li vôle* (pîetrele văii), Lum, VI, 4, 9; 3°. *mă-sa băgă s' la n vôle* (mamă-sa puse să spele în vale, la riu), PB, 631; 4°. *și tu trápurl și tu vâl'luri* (și în vâl-văgăuni și în vâi), PANT, 267; Bair, 97; 5°. *și vôle märe yîne* (ce mare apă (torent) vine), PB, 174¹²; 6°. *tuș călea, nls vôlea* (toți au apucat drumul, el valea = toți normali, el excentric, sucit), PLit, 656; 7°. *lodî dl vôle* (vrăjit de vale), Mac, 17; 8°. *aşel-din-vôle* (cel din vale = diavolul), PLit, 656 - v. *pântle* 1° etc. - Morfologie - cf. *âmlu*¹ -, v. *ar'âri, căl'luri, lăcuri, trápurl* etc. - Pentru toponimice compuse cu *vôle*, cf. LL, III, 116-117 etc. - V. *clincă*. - În dacoromână: pl. *vâiuri, vâtur'li* (Timoc, 213; 155; 221; 288). - < lat. *vallis* „vallée; vallon”.

VALI, sm., pl. *valádz*, guvernator, «gouverneur général (d'une province)», Dal, 217; Nic, 110; PANT, 162. - < tc. *vâli* (1301) „~”.

VALIȚĂ, sf., pl. *valiță*, valiză, «valise», Dal, 217; Nic, 110. Sinonim: *sîpête*. - Cf. it. *valligta*, gr. βαλίζα - < fr. *valise*.

VĂLTU¹, sn., pl. *vălturi*, loc mlăștinos, «marécage - v. *varcô*: lieu rempli de laïches», Dal, 217; Nic, 110; GEI, 217; *s' hîpsîră dól'i tu vall* (amîndoi se înfîpseră (se pitulară) în stufăriș de baltă), GrB, 151; PANT, 37. - Cf. alb. *vallto* „pallude”, sl. *blato* „palus”. - < βάλτος „~”.

VĂLTU², -lă: *căre vâltu va s' u făeă?* (cine altul ar fi făcut-o?), CBIog, 61 - v. *ăltu* (pentru v., cf. *va*¹ 6°).

VĂMĂ, sf., vămă, «douane», ArE, 16. Sinonim: *ymbrûke*. - Dacoromânism.

VĂMPÎR, sm., pl. *vămpîri*; **VĂMPÎR**, -ră, pl. *vămpîri, -re*, vampir, «vampire, loup-garou; très méchant», Dal, 217; Lum, V, 209. V. *ourculăc, vómbir*. - Cf. it. *vampiro*, tc. *vampyr* (1302) „sorte de grande chauve-souris; revenant; vampire”; vs. *upîră* „vampir” etc.

VĂNGĂ, sm., pl. *vândzi* (nord), arșic mare, «grand osselet». - V. *zbăngu și alumă* etc.

Văngilizmó(ă), sm., Bunavestire, «Annonciation de la Vierge»: *tă Văngelizmóă este disligăt s' mică'm pescu* (de Blagoveștenie e permis să mîncăm pește), Mih, 531. - < εὐαγγελισμός „~”.

VĂNTU, sm., pl. *vânțuri*, avînt, «essor; avance; hausse», Dal, 217; Nic, 111; PLit, 137: 154; *grî'ntu lo vântu* (grîul s-a urcat ca preț). V. *fúzmă, paramáz:mă* etc. - < it. *avanzo*.

VAP! interj. qui imite le bruit d'un coup (de fouet): *vap!* - *ună cu veörga* (vap! - o lovitură cu varga), PB, 343⁵.

VĂPSU, -să, pl. *văpși, -se*, nenorocit, «infortuné»: *nu-l' es dil vâpsa-l' mînte ur'ile idél* (din nefericitu-i gînd nu ies (nu se duc) uritele îngîndurări), ArE, 25. - V. *nvâpsu, vâpsit, buisit*.

VAR, sn., pl. *văruri*, povară, «poids; fardeau», GEI, 218: *nu poate s' hînpsească vărlu* (nu poate să mistuie greutatea), PenB, VI, 51. Sinonim: *greătă* 2° (pentru care cf. și Lum, II, 313 și BNA, IV, 78). - < βάρος „~”.

VĂRAI-VĂRA, adv., încet-încet, «peu à peu; clopin-clopan»: *vărai-văra, Armân'l'i înșîră ca untulémnu pistî apă* (încet, încet (cu chiu, cu vai), aromânii au ieșit ca untdelemnul pe apă), CalGrB, 107. - V. *băra-băra*.

VARCĂŢI, sm., pl. *varcăeădz*, barcagiu, «batelier», Dal, 217. Sinonim: *cătcîi*. - V.:

VĂRCĂ, sf., pl. *văr'i*, barcă, «barque», Dal, 217; Nic, 111; GEI, 218: *întrără tu vărăă* (au intrat în barcă), PB, 347³²; *u tăl'eă apă ca vărca* (o tăia apa ca barca), Fl, I, 1, 3; PANT, 344. Sinonime: *căike, şăică*. - < βάρκα „~” < it. *barca*.

VARCÓ, sm., pl. *varcădz*, mlăștină, «marécage - v. *văltu*», Dal, 217; Nic, 111; GEI, 218; PLit, 320; *iărba dil varcădz nu-l bună* (iarba din mlăștini nu e bună). - Cf. toponimicele: Λα βαρκόλου νίκλου, Λα βαρκόλου μάρι (Ἡπειρ, IX, 220). - V. *vărcusescu* și gr. βαρκός ('ΑρΓλ, 28): βαρκός (Κρυσ, II, 16; 59).

VÁRAA!, la o parte!, «gare!». — Cf. gr. βάρεα „~“, tc. *varda!* (1298) „~“ < it. *guarda*.

VARÉLĂ, sf., pl. *varéli*, butoi, «tonneau; baril», Nic, 111; Mih, 531; GrS, VI, 388. V. *varélă*. — < βαρέλα „~“.

VARINGĖ, prep. și adv., pînă la, «jusque», PhOr, II, 446; *l'i årse... pîn' di furigă varingė* (i-ars... pînă la furnică total), Cod, 72¹⁹. — < tc. *varindjé* „~“.

VARLIGA, adv., Dal, 217; CEI, 55 (< vsl. *veriga* „catena”); *varliga di varliga* (de jur împrejur), PB, 222³⁶; *trei lal pul'i lu-aduc varliga* (trei sărmane păsărele îi dau tircoale), Fr, I, 148; PAnt, 24. — V. *varliga*.

VAROȘE, sf., pl. *varôșe*, suburbie, «faubourg», CEI, 88 (< srb. *varoš* „ville, cité”); *s' prîlmnă pi tu varôșe* (se plimbă prin suburbie), PLit, 861. — „On m'indiqua, à peu de distance de Croupista, un varochi (faubourg) fondé par une centaine de familles valaques émigrées de Vochopolis...” (Pouq, II, 377). V. *varôșe*. — Cf. și alb. *varôsh* „sobborgo”, tc. *varoch* (1299) „faubourg”. — La Liacu, 163 și 81: „τὸ βαρόσι = ἐμπορικὴ συνοικία”.

VÁRVAR, -ră, pl. *várvarl*, -re, barbar, «barbare», Dal, 217; Nic, 111; Mih, 532; PScr, 257; GEI, 218. — < βάρβαρος „~“.

VAS, sn., pl. *văse*, vas, «vase, récipient; cruche», Dal, 217; Nic, 113; Mih, 532; PScr, 257. — 1°. *văslu si-avêd vîrsădă* (vasul se vărsase), PB, 494³⁷; 2°. *cu văsile tu m'î'nă* (cu urciarele (ghiumurile de adus apă) în mînă), Lum, 11, 308; BNA, III, 124; Caraf, 2; PenB, IV, 40; 3°. *cu apă văsile 'șl-umpleă* (își umplea cu apă vasele de adus și de ținut apă), FI, II, 1, 8; Pant, 348; 4°. *văstle vor lăre* (vasele trebuie spălate); 5°. *ma ș' r'î'să ll yănusi văsile* (dar și dînsa le-a spoit vasele = a sfeclit o, s-a speriat, a făcut pe ea), PB, 122⁶ — v. *yănusescu* 2° și *âmplu* 5°, *zmeănă* 3°; 6°. pl. *văsile!* «les testicules!» — v. *tôpă* 4°. — < lat. *vasum*, „pot, vase”.

VĂSAN, sn., pl. *văsane*, chin, «tourment; souffrance». Sinonime: *mîndă*², *zahmêlê*. — < βάσανον „~“.

VASILĂC, **VASILCÓ**, **VASILEĂC**, sm., pl. *vasilăfl*, *vasilcád*-, *vasiledăfl*, busuioc, «basilic», PAnt, 500; Nic, 113; GEI, 218. — 1°. *nă tăfă di vasilcô* (un buchet de busuioc), PB, 447³²; 2°. *ca vasilcêdct di cî'mpu* (ca busuiocul din cîmp), Fr, I, 53; PAnt, 19. V. *bostl'êdc*, *văsil'êdc*. — < βασιλικός „~“.

VASÎLIŪ, sn., pl. *vasilil*, regat, «royaume; état», Nic, 113; GEI, 218. V. *văsilie* și sinonimul *duplêlê*. — < βασιλειον „~“.

VASILOĂN'E, sf., pl. *vasiloăn'e*, plăcintă de Sin-Văsli, «galette du jour de l'an, de Saint-Basile (ἄγιος Βασίλειος)», Al. 1903, 55. V. *văsilodn'e* și *văsil'ê*. — Decalc după gr. βασιλόπηττα „gâteau du jour de l'an”.

VASILÓPLU, -lă, pl. *vasilópl'i*, -le, prinț, «enfant royal», Nic, 113. — < βασιλόπουλος „~“.

VASÎLSĂ, sf., pl. *vasilse*, regină «reine», Nic, 113; *cum ascălă di vasilsă lăte-alcî'n'le* (cum ascultă de regină toate albinele), BNA, II, 70. — < βασιλισσα „~“.

VASILUHÓRE, sf., pl. *vasiluhórl*, sat împărătesc, «village de l'empereur», BNA, II, 78. — < βασιλοχώριον „~“.

VASIL'Ê, sm., clul piciorului, «jarret (du cheval)», CFr, 103. — V. *vîșcl'ê*.

VĂȘE, sf., pl. *văși*, roșietic, «de couleur rougeâtre; nom donné à un mulet rougeâtre», PB, 730; CFr, 102. — Cf. refrenul grecesc al lăutarilor țigani: „τὰ κορίτσια βάσια, βάσια, σὺν τὰ κόκκινα κεράσια” (fetele roșietice, roșietice, ca roșiile cireșe). — < alb. *văshë* „fanciulla, donzella”.

VĂTĂ, sf., pl. ?, vată, «ouate», Dal, 217. — Cf. gr. βάτα „~“, it. *ovatta* etc.

VÁTÂM (*mi*), vb. I (*vătămăl*, -măt, -măre), vătămă; ucide, «tuer — v. *uřid*, *pipilêscu*; léser, nuire; (se) torturer, tourmenter, se mettre martel en tête», Dal, 220; Nic, 114; Mih,

532; PScr, 257. — 1°. *ma nu-n'î vătăm feăta n'ică* (dar nu-mi ucid fata mică, fata dragă), PAnt, 302; BNA, I, 132; 2°. *va nă vătămă tu!* (ne-ar fi ucis pe toți), PB, 213¹; 3°. *il'î yined s' u vătămă cu pl'nea (n) gură* (îi venea să o ucidă cu plinea în gură: nu trebuie ucis cineva cînd mîncă pline), PB, 132²; 4°. *căjé si-l'î vâjîn'!* (de ce să-i omori?), PLit, 803; PANT, 92; 5°. *vătăm'ndalul-lu* (omorîndu-l), PB, 192³; 6°. *s' vătămă' și s' fr'imse pl'nă si-ascăpă* (s-a chinuit și s-a spetit pînă să scape), PB, 29; 7°. *'sl-vătămă' mintea je 'sl-vătămă'* (și-a frămîntat mintea cît și-a frămîntat), PB, 197³; 8°. *l'î-vătămărdă dî școp* (î-au snopit în bătaie) — v. *psusescu* 2°. — V. *vătân*. — Cf. și † dr. *vătama* (HPs, 369; CPsal, II, 281). — CCons, 59: < lat. **vatinare* (< *vatius*); PW, 1865: < lat. **vatimare*; REW, 9171: < lat. **vatimare* (*victimare* + *vales*); PhOr, II, 740—741: „etimologie obscură”.

VĂTÂN (*mi*), vb. I (nord), Mih, 533; **VĂTUN**: *s' il vătănă* (să te omoare), PB, 730; *si o vătun* (să o ucid), Cod, 117 b¹². — V. *vătăm* și mgl. *vătân* (CapM, III, 324).

VĂTRĂ, sf., pl. *vă'ri* (pentru -f, cf. *keătră* etc.), *vatră*, «foyer; maison», Dal, 217; Nic, 114; CEL, 88 (< srb. *vatra*). — 1°. *tu vătă a la ș' êtnășea arde* (în vatra ta și cenușa arde, încălzește: = în casă străină nici focul nu te încălzește), PLit, 656; 2°. *u-află' vătă arăje* (vatra a găsit-o rece, nu a găsit pe nimeni acasă), PB, 272¹; 3°. *arde vătă-a noastră* (arde căminul nostru), Lum, IV, 167; PANT, 287; BNA, I, 30. — V. *veătră* și *cacavătă*. — Cf. și alb. *vatrë*, «foculare; cammino», bg. *vatra* (BER, 123); L'Etnog, 246.

***VAŬ**, infinitiv: ***VĂRE** — v. *vă³* și *va¹³*. — < lat. *va(d)o*, *va(de)re* „marcher”.

VAZMÓ, sm., pl. *vazmádz*, boală de ochi, «mal d'oeil», PLit, 240. — < ?

VAZŬ, sn., pl. *văze*, *vază*, «vase de luxe». — Cf. tc. *vazo* (1300) „vase”. — < it. *vaso*.

VĂ¹, pron. pers. dat. pl. de la *vol¹* 5°—7° și acuz. pl. de la *vol¹* 8°—9°, *vouă*; *vă*, «vous; à vous», Dal, 217; Nic, 109; Mih, 529. — Dat. pl.: 1°. *bănă-vă seărdă* (bună seară vouă); 2°. *carl vă-l glônile trî nsurăre?* (cine vă e flăcăul de înșurat?), PANT, 301; BNA, 130. — Acuz. pl.: 3°. *vă neacă somnul* (vă înecă (copleșește) somnul), PANT, 315; 4°. *cînd s' vă turndă* (cînd vă veți întoarce), PLit, 938; PANT, 35; 5°. *s' vă trijél pri acasă-vă* (să vă abateți (să treceți) pe la casa voastră). — V. *-vă²*. — Pentru dacoromână, cf. Dens, II, 181. — < lat. *vobis*.

VĂ², pron. (adj.) pos. pl. enclitic și expletiv de la *vol*, *vostru*, *voastră*; *voștri*, *voastre*, «votre (vôtres); vos»: 1°. *yînlă-vă* (vinul vostru); 2°. *ăpa-vă* (apa voastră); 3°. *picurărîl'î-vă* (păstorii voștri); 4°. *lăptîl-vă* (iepele voastre); 5°. *cu l'rtărea-vă* (cu iertarea (permisiunea) voastră), PB, 146¹; 6°. *su aumbră-vă* (sub umbra voastră), PLit, 931; PANT, 16; 7°. *mintea-vă cu noi* (gîndul vostru cu (la) noi), PLit, 873; PANT, 27; 8°. *ștovă s' nu da...* *dî tăt-vă vol* (nimic să nu se atingă... de toți-vă voi), ArE, 14; 9°. *ma singurî-vă dukîl-vă* (dar singuri voi (voi înșivă) lămurîți-vă, simțiți-vă), BaŬN, 48. — V. *fi*. — Cf. (și pentru dacoromână) PEP, 141; Dens, II, 186 („părinții-vă”); CC, 471²¹ („nu vă imputați voi-și-vă”); CPsal, I, p. ccxii. — V. și *lă¹*.

VĂCĂR, sm., pl. *văcărl*, *văcar*, «vacher», Dal, 217; Nic, 109; Mih, 530; PB, 370²³; PANT, 500. — V. *stîrpăr*, *lăpăr*, *vitul'ear* etc. — < lat. **vaccarius*.

VĂCĂREĂDZĂ, **VĂCĂREĂȚĂ**, sf., pl. *văcăredz*, *văcăreț*, *văcăreață*, «lieu où se reposent les vaches», PB, 730; Dal, 217; Nic, 109; *s' lu băgă tu văcăreădză* (să-l pună în văcăreață), PLit, 809. — V. *văcărie* și *căpăreădză*. — Cf. it. *vaccarecchia* „mandra di vacche” și toponimicul alpin *Vaccarezza* în DAI, 204 (munte 1900 m). — < lat. **vaccaricla*.

VĂCĂRIE, sf., pl. *văcărl*, cireadă mare, «troupeau de grand bétail», PB, 370¹⁸; *c'îte lărme dî îrçtlăf, c'îte văcărl astăl'eă* (turme de herghelii, cîte cirezi întîlnea), PB, 370¹⁸. — V.:

VĂCĂRIŬ, sn. (pl. *văcăriuri*), mulțime de vaci, «nombre de vaches, grand troupeau de vaches», Dal, 217. — < *văcă*.

VĂCFĂSCU, -*fească*, pl. *văcfăști*, -*făști*, bisericesc, «qui appartient à une institution religieuse», Dal, 217. V. *văcufescu*.

VĂCIȚE, sf., fără pl., timp, «temps; saisons». Sinonime: *ktrôu*, *zămăne*. — < tc. *vaqyt* (1313) „~”.

VĂCUFE, sf., pl. *văcuhl*, fundație religioasă, «bien de main-morte», Dal, 218; Nic, 110; Mih, 530 (*văcăfe*); PB, 731; *văcuhl și umînîlâte* (instituții religioase și umanitate), FI, I, 5, 6; BNA, II, 8. — < tc. *vaqyt* (1313) „legs pieux; fondation pieuse”.

VĂCUFĂSCU, -făscă — v. *văcfescu*. — < *văcăfe*.

VĂDĂNE, VĂDĂN'E, sf., pl. *vădd'n'l*, „locul unde trăiește cineva”, PhOr, II, 462 (< tc. *vatan* „patrie”) = „lieu où l'on vit”: *ômlu vădd'n'ea nu lu-axește, lu axește căblea să ndrîptătica* (pe om nu-l învrednicește locul, îl învrednicește situația și dreptatea), Cod, 58⁵. V. *pătrișă*. — Cf. alb. *vatân*, pl. *vatâne* „patria”. — < tc. *vatan* (1311) „patrie”.

VĂFIE, sf., pl. *văfil* «teinture; teintes», Nic, 114; GEI, 217; *băgă-l'i văfia* (pune-i vopsea = părăsește-l, părăsește-o), PLit, 658 — v. *bulsescu*. Sinonime: *bulădă*, *hrômă*. — < βάρη „~”.

VĂKİCĂ, sf., pl. *văkiil*, văcuță, «petite vache», Dal, 217. — < *văcă*.

VĂKİE, sf., pl. *văkil*, broderie, «broderie», Mih, 530; *sărică cu văkie* (sarică cu broderie), Lum, V, 11. Sinonim: *këndimă*. — < ?

VĂLĂNE, sf., pl. *văld'n'l*, ghindă, «glande». Sinonime: *dăcăre*, *gl'indă*, *çindă*. — < βάλανος „~”.

VĂLĂT (grămosteni) s., ? : *vălat s' nu po' s' ti fafi* (să nu te poți face.....?). — < ?

VĂLĂMĂ', sm., FI, II, 1, 5 — v. *vălmă'*, PB, 119¹⁸.

VĂLĂNDUȚESCU (ml), vb. IV (*vălânduil*, -ul, -uire), chinui, «haleter; tourmenter; n'en pouvoir plus»: *nu-î vălânduă intima* (nu-ți chinui (epuiza) inima), Caraf, 49. — < βαλαντώνω „~”.

VĂLĂNDURĂ, sf., pl. *vălânduri*, frământare, «tourment, cassement de tête».

VĂLĂNDU(S)ÎT, -lă, pl. *vălându(s)îl*, -le «fléchi, persuadé»: *vălândusîl di zboările a ml'-sai* (înduplecat de cuvintele mamei sale), Caraf, 52.

VĂLİCĂ, sf., pl. *vălițe*, vilcea, «petite vallée», Dal, 218; Nic, 110; WTh, 323. — < *văle*.

VĂLMĂ', sm., pl. *vălmădz* (și *vălmăf*: cu -dz > -f): *vălmăf'l'i și văcăr'l'i* (stăvarii (herghelugii) și văcarii), PB, 370²² — v. *vilmă'*.

VĂLMĖNT, sn., pl. *vălmėnte*, război, «métier à tisser — v. *ară:bôlū*; charrue — v. *dămă'l'lag*, *paramėndă*», CFr, 142 și 174; 105. — < alb. *avilēmėnt* „telaio”.

VĂLMİC, sm., pl. *vălmîft* «petit *vălmă'*»: *vălmiclu dîpăse... dîn dzeănă* (micul herghelugiu a coborît... de pe deal), PenB, V, 54.

VĂLOĂGĂ, sf., PAnt, 500; *văloăgă... kındrisilă cu lillēe* (poiană... brodată cu flori), BNA, IV, 91. La grămosteni: «air pur». — V. *vuloăgă*.

VĂLTÔR, sn., pl. *văltôdre*, PIm, I, 153 — v. *viltôr* și lat. *volutare* „rouler”.

VĂLTÔS, -toasă, pl. *văltôși*, -toase, mocirlos, «marécageux», Dal, 218; GEI, 218. — < *văllu*.

VĂLTÛR, sm., Nic, 110 — v. *văltur*.

VĂLVĂTÔR, sn., pl. *vălvătôdre*, urzitoare, «ourdissoir», REW, 9443. V. *bărbălôr* și *văltôr*. — CDDE, 782: < lat. **volviterium volvere*.

VĂL'IURĂ, sf., pl. *văl'îurl*, vilcea, «petite vallée — v. *vălică*», Dal, 218. — Pentru -ără, cf. *mîlără*.

VĂNĂT(U), adv., zadarnic, «vainement», Dal, 218; Nic, 110; DR, VI, 656; CAr, 503 (< lat. *vanus*). — V. *v'ănăt* și REW, 9145.

VĂNDĂKE, sf., Dal, 218 — v. *făndăke* și sinonimul *mîldăr*.

VĂNGU, -gă (nord) - v. *vi'ncu*.

VĂNCEL'Ū, sn., pl. *vănçedl'e*, evanghelie, «évangile», Dal, 219; Nic, 109; Mih, 531; GEI, 218; *fă ȧ d-l'fi vãnçel'lu, ma nu ȧ' ȧe nu dz'l'fe* (fă ce zice evanghelia, dar nu și ce nu spune), PLit, 659. V. *vinçel'ŭ*. - < εὐαγγέλιον „~”.

VĂPSÊCU (*mi*), vb. IV (*văpsîl, -sîl, -sîre*), vopsi, «teindre; colorer», Dal, 219; Nic, 115; Mih, 531; PB, 731; GEI, 218. - 1°. *văpsîm vîlîndzi* (vopsim (colorăm) velințe); 2°. *văp-sea-l* (boiește-l = dă-l dracului) = *bulsea-l*. V. *văffe*. - < βάψω „~”.

VĂPSÎRE, sf., pl. *văpsîrl*, vopsire, «action de teindre, de colorer», Dal, 219; Nic, 115; Mih, 531.

VĂPSÎT, -tă, pl. *văpsîl, -le*, vopsit, «teint; coloré; infortuné; triste», Dal, 219; Nic, 115. - 1°. *lăpădzle sîntu văpsîte* (ciorapii sînt vopsiți); 2°. *văpsîta mămă!* (nefericita mamă!) PAnt, 163; 3°. *kîrdă văpsîllu-l'î tătă* (a pierdut pe nefericitu-i tată), ArE, 6; 4°. *ascultă văpsîllu grătă a meŭ* (ascultă trista vorbă a mea), PAnt, 168; 5°. *un văpsît dî yls* (un nenorocit de vis), Lum, V, 224; BNA, II, 8; 6°. *ylsile văpsîte* (visele nenorocite), LP, 177; BNA, II, 16; 7°. *lăllu ȧ', văpsîllu* (nefericitul și nenorocitul), PB, 294³. - V. *invăpsu, văpsu* și sinonimul *bulst*.

VĂPSITURĂ, sf., pl. *văpsîturi*, colorare, «coloration; objet coloré», Dal, 219.

VĂR, *vără*, fără pl.: *văr per dî ll'nă* (vreun păr de lînă), Lum, III, 69; PAnt, 31; ca *vără lûnă* (ca vreo (ca o) lûnă), Lum, III, 69; PAnt, 31. - V. *vărnu*.

VĂRĂKE, sf., pl. *vărăkt*, poleială; poleit, «dorure; doré», PB, 731. - 1°. *lucrătură dî vărake* (lucrare de poleială), Trib, I, 8-9, 11; 2°. *cărd'yl vărake* (corăbii poleite), PLit, 950; PAnt, 27; 3°. *cătrisle* [< cătrîlle] *sînt tute vărake* (corăbiile sînt toate în poleială), W, II 14; Lum, III, 17 - v. *cătrig*. - Cf. gr. βαράκι „or en feuilles”, alb. *varák* „orpello” etc. - < tc. *varağ* (1307) „feuille très mince d'or, d'argent etc. pour dorer, argenter etc.”.

VĂRĂKIŪ, sn., pl. *vărăkt*, Nic, 111; Mih, 531 - v. *vărake*.

VĂRĂGŪCE, sf.; **VĂRĂGŪCIŪ**, sn., pl. *vărăgŭce*, inel, «anneau, bague - v. *nel*», Nic, 111; 363. - V.:

VĂRĂGŪTŪ, sn., pl. *vărăgŭtă*, cerc, «cercle, cerceau», PScr, 257. V. *țercl'lu*. - Cf. vsi. *verlga, veruga* „catenă”.

VĂRCĂRSÊCU (*mi*), vb. IV (*vărcărsîl, -sîl, -sîre*), îmbarca, «embarquer», Dal, 219. - < βαρράρω „~”.

VĂRCĂRSÎRE, sf., pl. *vărcărsîrl*, «action d'embarquer, embarquement», Dal, 219.

VĂRCĂRSÎT, -tă, pl. *vărcărsîl, -le*, îmbarcat, «embarqué», Dal, 219.

VĂRCULĂC, sm., pl. *vărculăfl*, Mih, 531; PB, 731 - v. *vărcolac*.

VĂRCUSÊCU, vb. IV (*vărcusîl, -sîl, -sîre*), împotmoli, «s'embourber - v. *varcô*; se couvrir de nuages - v. *niureadză*», Dal, 219; Nic, 112; GEI, 218. - < βουρχνω „avoir les yeux gros de larmes; s'embourber”.

VĂRCUSÎRE, sf., pl. *vărcursîrl*, împotmolire, «action de s'embouer, de se couvrir de nuages», Dal, 219.

VĂRCUSÎT, -tă, pl. *vărcusîl, -le*, împotmolit; înnorat, «embourbé; couvert de nuages», Dal, 219; Nic, 112. V. *vărcusîl*.

VĂRDZĂRE, sf., pl. *vărdzărî*, plăcintă cu verdețuri, «galette avec des légumes (poireau, orties, radiaires, courges etc.)», Dal, 212. - Forma normală e *vîrdzăre*.

VĂRÊLE, sf., Dal, 219 - v. *varêlă*.

VĂRĂSCU, vb. IV (*vărîyl, -ylî, -yîre*), certa, «gronder, réprimander - v. *ncălî*; hăter, presser, pousser - v. *ayun'isescu, anângăsăescu*», Dal, 219; Nic, 111 (< lat. *verbesco*); Mih, 531; 532; PB, 731. - 1°. *nu mî vărȧd* (nu mă certa); 2°. *mul'êrile vărȧd dăpă cal'î* (femeile strigau după cai îndemnîndu-i, zoreau după cai), Fr, II, 227. - V. *vîryescu*.

VĂRȚIRE, sf., pl. *văryiri*, certare, «action de gronder, de hâter», Dal, 219; Nic, 111; Mih, 532; PLit, 768.

VĂRȚIT, -tă, pl. *văryit*, -te, certat, «reprimandé; banni», Dal, 219; *ftēōrlu pl'ndze*, că-i vryit (copilul plinge, căci e certat).

VĂRȚIGA, adv. «autour», Mih, 532; Gram, 311 (*vărigă*); PB, 731; CEI, 88. — V. *vărliga*.

VĂRLIG, vb. I, PB, 731 (și *vărlig*) — v. *anvărliq*.

VĂRLIGA(LUI), adv., jur împrejur, «(tout) autour», Nic, 112 și 363 (< βερνίχα, „cercle”); Mih, 532; *vărligalu vintulu ascultu cum bate* (ascult cum bate vintul de jur împrejur), CalGrB, 122; BNA, IV, 34. — V. *anvărliqa* și :

VĂRLIGÓS, -goasă, pl. *vărligóști*, -goăse, Dal, 219; *făță nvărligoasă* (față rotundă), Lum, I, 299 — v. *anvărliqós*, *nvărgós*, *nvărgós*.

VĂ'RNŪ, -nă, Mih, 532; *vă'rnū trîfól'îu* (vreun trifoi), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 142 — v. *văr*, *vărrănu*, *vî'rnū*.

VĂRÔȘE, sf., Nic, 112 — v. *varôșe*.

VĂRRĂUNU, -nă, nici un, «aucun», CLitur, 136. — < *vă'rnă* + *ănu*.

VĂRTENIȚĂ, sf., CFr, 107 — v. *vîrteâniță*.

VĂRTICOÂN'ȚĂ, sf., Mih, 532 — v. *vîrticóniță*.

VĂRVĂRÎL'E, sf., pl. *vărvăril'e*, barbarie, «barbarie», Dal, 220. — *vărvar*.

VĂSĂLIE, sf., pl. *văsălli*, vesellie, «jolie», Dal, 220. Sinonim : *hardăă*, *hrod'*. — < bg. veselle „galeté”.

VĂSĂNIPSĂSCU (*mi*), vb. IV (*văsănpști*, -sit, -sire), chinui, «torturer» : *nu îi văsă-nipsed* (nu te căzni), PenB, V, 49. V. *văsan* și *mundușcu*. — < βασανίζω „~”.

VĂSĂNIPSIRE, sf., pl. *văsănpșiri*, căznire, «action de (faire) souffrir».

VĂSĂNIPSIT, -tă, pl. *văsănpșit*, -te, chinuit, «torturé».

VĂSCĂNIE, sf., pl. *văscăni*, vrajă, «charme; maléfice; mauvais oeil», Nic, 113. V. *amăle*, *diuel'căre*. — < βασκανία „~”.

VĂSILEÁC, sm., PB, 731 — v. *văsil'edc*.

VĂSILIE, sf., pl. *văsilii* — v. *văsilă* —, Dal, 220; Nic, 113; GEI, 218; *îi trundui...* *tăte văsiliile* (le-a zguduit... toate împărățiile), PB, 472³⁶. — < βασιλεία „royaume”.

VĂSILIPSĂSCU, vb. IV (*văsilipsi*, -sit, -sire), domni, «régner», GEI, 218; *nt'să vřed văsilipsedscă ađăfi* (ea ar fi domnit aici), PB, 123³⁵. Sinonim : *dumnăscu*. — < βασιλεύω „~”.

VĂSILKEĂȘTE, adv., împărătește, «à la manière des rois», Nic, 113.

VĂSILKĂȘCU, -kească, pl. *văsilkești*, -kești, regal, «royal», Nic, 113; *meăsă văsilkăscă* (masă regească), PB, 180⁷; PAnt, 96 Sinonim : *amtrăscu*.

VĂSILOÁN'E, sf., pl. *văsilodn'e*, regină, «reine», PB, 179²¹; PAnt, 95. — V. *vasilodn'e* și :

VĂSIL'É, sm., pl. *văsil'eddz*, rege, «roi», Dal, 220; Nic, 113; GEI, 218; *erđ un'odrd un văsil'é* (odată era un împărat), PB, 205¹⁰; PAnt, 92. V. *amirđ*. — < βασιλιάς, βασιλεύς „~”.

VĂSIL'ÉAC, sm., Dal, 220; Nic, 113; DR, IV, 461; CEI, 88 — v. *văsilăc*.

VĂSTĂĂȘCU, vb. IV (*văstăăxi*, -xił, -xire), rezista, «supporter; résister — v. *în 3°*, Nic, 113. — < βαστάζω „~”.

VĂSTĂĂȘIRE, sf., pl. *văstăăxi*, suportare, «action de supporter, de résister», Nic, 113.

VĂTĂLĂH, sm. și sn., pl. *vătălăhi* și *vătălăhe*, burduf, «outré, peau de bouc pour contenir de l'huile — v. *ătres*, Dal, 220; Nic, 114; PScr, 257 [< βουτελάχι]. — 1°. *dí keđle dı pōrcu vătălăh nu s' fāte* (din piele de porc nu se face burduf), PLit, 615; 2°. *a Tărculuł dă-l'ı măsina ș' l'eá-l'ı vătălăhlu* (turcului dă-i măsina și i-ai burduful cu untdelemn), PAnt, 8; PLit, 645; 3°. *dăo vătălăhi dı yln* (două burdufuri de vin), PB, 481¹². — Cf. gr. βαταλάχους (Boga, I, 75). — < ?

VĂTĂMĂRE, sf., pl. *vătămări*, ucide, «action de tuer, de rouer de coups; meurtre, assassinat», Dal, 220; Nic, 114; Mih, 532. — 1°. *n căsă nu aveă nîst un lămnu it vătămăre șoărișli* (în casă nu avea nici măcar un lemn de ucis șoarecii), PB, 254⁶; 2°. *alte vătămări, alte călcări* (alte asasinat, alte prădări), GrB, 223; PAnt, 227; BNA, IV, 143; 3°. *ăestu va vătămăre di școp* (acesta trebuie snopit în bătaie).

VĂTĂMAT, -lă, pl. *vătămăși*, -le, ucis, «tué; roué de coups; las, épuisé», Dal, 221; Nic, 114; Mih, 532; PAnt, 501; 502. — 1°. *lu-aflără vătămăt* (l-au găsit ucis); 2°. *eră vătămăt di pi căle* (erau istoviți de pe drum, de umbrel), PB, 329¹⁴ — v. *curmăt* 3°; 3°. *d' lu it-aflăși, mori vătămăt?* (de unde le-ai găsit, măi bătu-te-ar Dumnezeu?), PB, 54²⁷. — V. *vătăn* și:

VĂTĂMATURĂ, sf., pl. *vătămături*, vătămătură, «meurtrissure; coup; avortement (chez les brebis) — v. *băgătură*», Dal, 220; PB, 731.

VĂTĂNĂRE, **VĂTĂNĂT**, Mih, 533; PB, 730; *si-aflără vătănăși* (au fost găsiți uciși), Lum, V, 213 — v. *vătămăre*, *vătămăt* și *vătăm*.

VĂTRICĂ, sf., pl. *vătrițe*, «petite vâtră», Dal, 221.

VĂTEALĂ, sf.: *feătile... cu văfele* (fetele... cu fedeleşe), Lum, V, 204 — v. *văfelă* și sinonimele *bucălă*, *ncărcătoare*.

VĂȚINĂRE, sf., pl. *văținări*, vaccinare, «action de vacciner», Dal, 221. — V. *văținp-sescu*.

VĂȚINĂT, -lă, pl. *văținăși*, -le, vaccinat, «vacciné», Dal, 221. Sinonim: *simnăt* 2°.

VĂȚINĂ, sf., pl. *văține*, vaccin, «vaccin», Dal, 221; Nic, 114. — Cf. gr. βασινα „vaccine”. — < it. *vaccino*.

VĂȚINPȘESCU (mi), vb. IV (*văținpșit*, -sit, -sire), vaccina, «vacciner», Dal, 221; Nic, 114. Sinonim: *simnădză*. — Cf. gr. βασινάω „...”. — < it. *vaccinare*.

VĂȚINPȘIRE, sf.; **VĂȚINPȘIT**, -lă, Dal, 221; Nic, 114 — v. *văținăre*, *văținăt*.

VĂȚESCU, vb. IV, Nic, 111 — v.:

VĂȚESCU, vb. IV (*văȚit*, -Țit, -Țire), vui, «gronder sourdement, bruire», Nic, 111; GEI, 218 (< βάζω); *văȚeă apăle* (apele vuiiau), PB, 344¹. V. *văȚescu*. — < βάζω „criailler; piailler”.

VĂȚIRE, sf., pl. *văȚiri*, viure, «action de gronder sourdement», PB, 731.

VĂȚNEĂUĂ, sf., pl. *văȚnăl* «...?»: *n'l-freȚlă lăle văȚnăl* (mi-am frint.....), Buril, 284; Lum, V, 139. — < ?

VĂȚURĂ, sf., pl. *văȚure*, vuiet, «grondement sourd; tintement (des cloches)», GEI, 219. — 1°. *avȚi' văȚura a carôșăl'ei* (a auzit vuietul căruței), Fl, II, 5, 8; 2°. *văȚura a cămbănăl'ei* (vuietul clopotului de biserică), Fl, II, 2, 4; PAnt, 256; 3°. *să-Ț l'ed urécl'ile di văȚură* (să-Ți ia urechile, auzul (să te asurzească) de zgomot), PLit, 780. — V. *văȚescu* și alb. *văȚurê* „chiasso prodotto da grida e colpi assieme”.

VDZEĂM, **VDȚÎI**, **VDȚIRE** etc. (sud), PB, 731 — v. *fug*: *fudzeăm*, *fudȚit*, *fudȚire*. V. *vgať*.

VEĂDIRE, sf., PB, 318¹⁷, vedere — v. *videare*.

VEĂRĂ, sf., pl. *verl*, vară, «été», Dal, 217; Nic, 115; Mih, 533; PScr, 257. — 1°. *vin'e primăvedra ș' veăra* (veni primăvara și vara), Bag, 50; PAnt, 201; BNA, V, 40; 2°. *veăra tătă tu cîntăre ș' Iărna tătă tu uhlăre* (toată vara cu cîntec și iarna toată în oftat), PLit, 656; 3°. *tu limérle-a lor di veăra* (în ascunzătorile lor de vară), PAnt, 112; 4°. *s' băneădză verl și primăvēri* (să trăiască veri și primăveri), PB, 129⁶; 5°. *avēm noi tōra mătle verl* (avem noi acum multe veri), PAnt, 155; BNA, II, 2; 6°. *Țlōne-armă'n, Țlōne ca veăra* (flăcău aromân, voinic ca vară), PLit, 864. — < lat. *ver*, *veris* „printemps”.

VEĂRDE, adj., pl. *vérdzi*, verde, «vert; verdi; verdoyant», Dal, 217; Nic, 115; Mih, 533; 534; PScr, 257. — 1°. *vălea veărde* (valea verde), PLit, 1018; PAnt, 26; 2°. *lălădz...*

veárdz (flori... verzi), PB, 182¹⁶; PAnt, 100; 3°. *cl'impul eásli veárdi* (cîmpul e înverzit). — < lat. *vir(i)dis* „vert, verdoyant”.

VEÁRDZĂ, sf. pl., verdețuri, «légumes», Dal, 217; Nic, 115; *ună plătă mașl cu veárdză* (o plăcintă numai cu verdețuri), Fr, I, 88; PAnt, 184; BNA, III, 68; *apóla veárdzile* (apoi verdețurile), PB, 89²⁷. V. *várdzare* și *vérdzu*. — Cf. mgl. *veardz* (PMegR, II, 130; GrS, VII, 221; CapM, III, 324) și † dr. *verdza* (CPsal, II, 507). — < lat. *vir(i)dis* „verdure”.

VEÁRE, sf., pl. *verl*, cercel, «boucle d'oreilles», PET, 47. — 1°. *ancrligátă, anvrligátă, di iúfur moále aspîndzurátă* — *veárea* (încrligat, răsucit, de sfîrc moale atîrnat — cercelul), PLit, 409 — v. *ancrligát*; 2°. *ș' tu urécl'i l-purtá cu verl* (și la urechi îl ținea cu cercei), PB, 120²⁸. V. *vére*, *márdz:lálđ* și sinonimele *minčlășe*, *širšél'iu*. — < lat. *viria*: *viriola* „sorte de bracelet d'homme”.

VEÁRGĂ, sf., pl. *vérdz*, vargă, «verge», Dal, 217; Nic, 115; Mih, 533; PScr, 257. — 1°. *tál'l-n'l úná veárgă* (taie-mi o nuia); 2°. *veárgă di her* (vargă de fier), PB, 337⁷; 3°. *s' tredámburá ca veárga* (să tremure ca varga), PAnt, 83. Sinonime: *purtédcă, šúfră, vlšă*. — Gr. *βέρρα* (Hris, 35). — < lat. *virga* „verge”.

VEÁȘTID, -dă, pl. *vedăștîdz*, -de, veșted, «fané; flétri», Dal, 217; Nic, 117; PB, 732. — 1°. *gálbtin, vedăștîd tu fášă* (galben, veșted la față), Lum, I, 221; 2°. *veárde, vedăștîd s' scáše tu fášă* (verde, veșted se făcu la față), PLit, 703; 3°. *lilíče... vedăștîdă* (floare... ofilită), CalGrB, 87; BNA, IV, 29. V. *viștiz*. — < lat. **veseldus* < *vescus* „maigre”: *vescae frondes* „feuillage grêle”.

VEÁTRĂ (nord), sf., Mih, 533 — v. *vátră*. — Pentru *á* > *eá*, cf. *grédľu, predg, predš* etc.

VÉCL'IU¹, *vecl'e*, pl. *vécl'i*, vechi, «ancien; vieux», Dal, 217; Nic, 116; Mih, 533; PScr, 257. — 1°. *oáspe vécl'iu — c'ne vécl'iu* (amic vechi — cîine bătrîn), PLit, 583; 2°. *la vécl'iu a lor hánđi* (la vechiul lor hangiu), LP, 137; PAnt, 77; 3°. *pradz vécl'i nu trec* (bani vechi nu circulă), PB, 25²¹. V. *veclľu*, *đin*¹ și sinonimul *bitľ'ru*. — < lat. *vetulus*, *vetulus* „quelque peu vieux”.

VÉCL'IU², vb. I, veghea, Jb, I, 40 — v. *végl'iu*.

VEČ, **VÉČĂ**, **VEČIŮ**, **VÉČO**, adv., numai, «seulement», Jb, I, 28; Cod, 24¹; 39⁷; 39¹⁸; 40¹⁸; 104²³. — 1°. *Dumnîdză véčľă* (numai Dumnezeu), Mih, 533; 2°. *ma večO si-l végl'i* (dar numai să-l păzești), Cod, 21 b⁷. Sinonime: *mașl, m'ňeđi, sadé* etc. — < alb. *veç* „a parte; fuori di”.

VED (*mi*), vb. II (*vidzľu, vldzľu, videdre*), vedea, «voir; chercher; examiner; soigner», Dal, 218; Nic, 116; Mih, 533; PScr, 257; PAnt, 501; BađP, 58. — 1°. *cum mi vedz și cum ti ved* (cum mă vezi și cum te văd), PB, 2²⁸; 2°. *vldzľu s' páđľ'i* (văzui și pătimii), PLit, 657; 3°. *nu-l'ľ si vldéa* (nu i se vedea = nu vedea), PB, 57⁹ (nord — cf. CAR, 541); 4°. *védzľ-te n gēpe* (caută-te în buzunar), PB, 77¹⁴; 5°. *yeáľruľ mi vldzľ čine* (medicul m-a examinat bine); 6°. *fui ľľndzľľă, meá, nu mi vldzľťť* (fui bolnav, dar nu m-ați îngrijit), Cod, 11 b¹² — v. *mutřescu* 2°. V. *vldzľľ*. — < lat. *videre* „voir”.

VÉDUŮ, *véduă*, pl. *véduľ, védue*; **VÉDUV**, -vă, pl. *véduyľ, véduve*, văduv, «veuf», Dal, 217; Nic, 116; Mih, 533; PScr, 258; PAnt, 7. — 1°. *dăđă véduă* «și-aveá (își avea mamă văduvă)», PLit, 838; 2°. *si nsură' cu véduă* (s-a însurat cu văduva), PB, 362⁸; 3°. *si-n'ľ crekl, bărbáte, 1o véduă nu armľ'n* (să-mi crăpi, bărbate, eu nu rămîn văduvă), PLit, 657. — În dacoromână: *văduă* (Poiana-Sibiului). — < lat. *viduus* „veuf”.

VÉGL'IU (*mi*), vb. I, Dal, 218; Nic, 115; Mih, 533; PScr, 258; PB, 732 — v. *avégl'iu* și *vlečľă*. — Cu privire la conjugarea acestui verb fără -*édzľă* „-ez” la indic. prez. și subj. prez. și în dacoromână (ex. *1o végl'iu* „eu veghiu” etc.), cf.: *avín* (PCon, 7); CPsal, 18³; 32⁴; Dens, II, 489; Miron, 157 etc.; „să te veghi” (BD, 85, anul 1623); „să se veaghe” (RPrav, 172, anul 1581). — V. și *vigľ'édzľă*.

VÊKE, adv. (și **VÊĖE**), dar, «mais; déjà; enfin», Jb, III, 164; CEI, 89. — 1°. *trădzed vêke s' moară* (trăgea în fine să moară), Al. 1903, 62; 2°. *vêce u mică s'ndzile* (dar avea mincărime de singe = trăgea ca să fie bătută), Cal. 1912, 141 — v. *s'ndze* 3° și *veĭ*. — < srb. *već(e)* „dăjă; mais”, bg. *vêke* (BER, 139).

VEL, sn., pl. *vedle*, vâl, «voile», PETim, 20; *arușinôși ca nevêsta di sun vel* (rușinoși ca mireasa de sub voal), Fl, II, 2, 6. Sinonim: *zâvon*. — Cf. gr. βέλον. — < it. *velo*.

VÊLĂ, sf., pl. *vêle* — v. *vel*.

VÊL'IO, sm. «nom de chien». — V. *dav'il*.

VENÊTCĂ, **VENÊTICĂ**, sf. și adj., pl. *venêt(i)te*, galben venețian, «monnaie d'or de Venise», Dal, 217; Nic, 116; CalGrB, 67; Fl, II, 5, 9; *'nă venêtcă nântu meâșle*, PAnt, 304; BNA, I, 136; 141 — v. *mescu* 7°. V. *vinêtte* și *minduhle*. — Cf. și alb. *venetik* „ducat (moneta d'oro)” și tc. *venédik* (1316) „Venise; ducat, -sequin”.

VER¹, sm. în locuțiunea *di-a-ver*, Nic, 362 — v. *avér*. — < lat. *verum* „le vrai, la vérité”; *verum*, adv. „vraiment”.

VER², sn., pl. *verl*, Nic, 116 (< lat. *vitrum* „verre”), cercel — v. *veâre*, *vêre*.

VER³, *veârdă*, pl. *verl*, *veâre*, văr, «cousin», Dal, 217; Nic, 116; Mih, 534; PB, 732. — 1°. *un frâte, ver, nîpôt* (un frate, un văr, un nepot), GrB, 126; BNA, I, 26; 2°. *cusurîn ver a l'el* (văr primar (adevărat) al ei), Fl, II, 2, 4; PAnt, 254 = *prot cusurîn* «cousin germain»; 3°. *nevêsta... n'l-u-âm sôe, n'l-u-âm veârdă* (nevasta (mireasa)... mi-e rudă, mi-e vară); PLit, 898 = *cusurînă veârdă* = *prôlă cusurînă* «cousine germaine». — V. *cusurîn* și mgl. *ver* (PMegR, II, 130; GrS, VII, 221; CapM, III, 325. — < lat. (*consobrinus*, -na) *verus*, *vera* „vrai, véritable”.

***VER⁴**, vb. I: există în compusul *disvêr¹*, așa cum *veĭu* există în *di:vêĭu²*. În această privință, cf. și *disucl'êd:û*.

VÊRDZU, sn., pl. *veârdză* (și *vêrdzurl*), varză, «chou» — pentru forma de plural, cf. *veârdză*, Dal, 217; Nic, 117; Mih, 534 («turban vert, Turc»); PScr, 258; PB, 732; PLit, 409; *vid:û un vêrdzu di modre* (a văzut o varză de moare), Lum, III, 92. Sinonime: *cuteân*, *gêâhtu*. — < *veârdză*.

VÊRE, sf., Mih, 534 — v. *veâre*, *ver²* și *jan*.

VEREĂŪĂ, sf., fără pl., onoare?, credință?, «honneur? — v. *tin'le*; confiance? — v. *embistosline*», CEI, 89; PETim, 19; *côrbe, nu u dă veredăa, că n' ari'de Mluzăkeâta* (nefericitule, nu o da onoare (sau credința?, increderea?), căci ne rîde (ne batjocorește) Muzăchia), Al. 1903, 17; PAnt, 22: din text relese indemnul de a nu se preda, de a lupta. — Cf. și mgl. *vērt, vērā* „credință, lege” (PMegR, II, 130; GrS, VII, 222; CapM, III, 325), precum și gr. βέρα „δαχτιλίδι τοῦ γάμου” (*Avδp, 50). — [< ? tc. *vére* (1318) „livraison; capitulation” sau] < ? vsl., srb., bg. *vêra* „πίστις, fides” (BER, 217).

VÊRGURĂ, adj. f., pl. *vêrgure*, fecioară, «vierge»: *feâtă vêrgură* (fată fecioară), PAnt, 315. — V. *vîrĭtră* și dr. *vârgură* „vierge” (Dens, II, 501: lat. **vîrgula*).

VÊRRU (*mi*), vb. I «(se) chagriner», CLitur, 136 — v. *ver²*.

VÊRSU (*mi*), vb. I (*vîrsăl*, -săt, -săre), vărsa, «verser; pleuvoir à verse; décharger; descendre, fondre; devenir saint», Dal, 220; Nic, 117; Mih, 535; PScr, 258; PFon, § 38. — 1°. *toárnă, sôră; veârsă, frâte* (toarnă, soră; varsă, frate), PLit, 916; 2°. *atâmĭea vîrsără ș' untulemnul* (atunci au vărsat și untdelemnul), PB, 48²⁰; 3°. *plodă vîrsă* (ploaia torențial), GrB, 227; PAnt, 233; BNA, IV, 153; 4°. *l'l-aveâ vîrsătă măĭăle* (li vărsase mațele); 5°. *șt martin'le s' vîrsără* (și martinile s-au descărcat), UnivL, XLV, 276; 6°. *di Sêlos vîrsă'm tu a Lăsânluĭ* (din Selos am coborît în regiunea Elasoniei), Fl, I, 3, 6; 7°. *oile vîrsără cătră tu kinêl* (oile au coborît înspre pinet); 8°. *fîrl'i vîrsă tu Turkîe* (hoții năpădesc în Turcia), ICAR, 73; 9°. *di-ână-oără s' vîrsă mpăde* (imediat se prăvăli jos dezmembrat), PB, 501³⁴;

10°. oăstle il'i si vîrsdră (oasele se desprinsesă din corp căzînd jos), CosP, 82; 11°. *fielôriu* ... s' vîrsă' și ayisî (feciorul... se lasă în jos cu întregul corp dezarticulat și se sfinți: corpul a dispărut și a rămas sufletul), PB, 58¹⁴; 501³⁴. — < lat. *versare* „tourner”.

VERSĂ, sf., pl. ?, veřs, verset, «vers, versets», PScr, 258; DR, II, 553. — < alb. *vjershë* „verso, poesia”.

VERŪN, -nă, vreun; nimeni, Dal, 217 — v. *vîr*, *vîrnu* și it. *veruno* „nessuno”.

VĚSCU¹, sm., pl. ?, vîsc, «sorte de lierre, espèce de gui — (v. *uvězŭ*, *vic*)». — V. *vî'scu*.

VĚSCU² (*mi*), vb. III și II, Nic, 117; cu *strân'e nodă s' vîscă* (se îmbracă cu haine nouă), ArE, 31 — v. *noescu*.

VEȘTIMÎNTU, sn., pl. *veștimînturi*, veșmînt, «vêtement, habit», Nic, 117. V. *vîscămîndu*, *vîstămîntu*. — < lat. *vestimentum* „vêtement; habit”.

VĚȘTU, sn., pl. *veșturi*, postav, „drap”, Dal, 217; Nic, 117; Mih, 534; PScr, 258; PAnt, 501; *veștu arôșŭ* (postav roșu), PB, 142⁴; *di si nărcă veșturile* (de se prăfuiesc hainele de postav). — Cf. lat. *vestis* „vêtement”.

VĚTE, sf., fără pl., fire; existență; avere, 1°. *personne; personnalité*; 2°. *nature* (revenir à soi); 3°. *force; avoir, bien, fortune; existences*, Dal, 217; Mih, 534; PScr, 258; DR, II, 553; III, 900; Bair, 152. — 1°. *velea pri zvěcā ſ' al lodā* (ți-ai luat în circă persoana (sinea) ta = ai păcătuit față de tine însuși); 2°. *açi l'i-u vělea* (așa li e firea), Mih, 534; PB, 733 — v. *fise*; *bărbăllu lſi vln'e niheām' pi věle* (bărbatul lſi veni puțin în fire), Fr, I, 23; GrB, 134; Cal. 1912, 51; PenB, III, 199; 3°. *nā lo vělea Dumnîdz'd'ŭ* (Dumnezeu ne-a luat avutul, tăria), Fr, I, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8; *n'l-adunā lodā vělea și lu-aștſpāl* (mi-am concentrat toată puterea și l-am așteptat), Fl, II, 3, 3 — v. *puleare*; *știŭ si-șl moāră tr' a lor věle* (știu să-și moară pentru existența lor), BNA, I, 112. — < alb. *vetë* „persona; personalită”.

VETVĚTA, sf. «*personne, soi-même*», CLitur, 136; 75. — < alb. pron. *vet-vete*.

VEŢŪ (*mi*), vb. I. — 1°. *va s' li veđă* (te va învăța), PB, 478²⁰; 2°. *ași vîſără Tŭrſil'i* ' nu yiseădză după pleăscă (așa au învățat turcii să nu viseze după pradă), BNA, II, 78; 86; 3°. *s' tukeđ vîſ'nd fielôril'i* (se topea învățînd pe copii carte), BNA, II, 86. — V. *noeſŭ*¹ și **ver*⁴.

VGAT, -tă, fugit, Fl, II, 4, 5 — v. *fugăt* și *vdzēdm*.

VIC, sm., pl. ?, măzărîche, «vesce; plante rampante? — (v. *věscu*)», Dal, 217. — < βίχος „vesce”.

VICL'EĂRE, VICL'EĂT, VICL'ĖDZŪ — v. *anvicl'édzŭ, nvicl'ėdre, nvicl'ėdt* și :

VICL'ĖSCU (*mi*), vb. IV (*vicl'ŭ, -l'ŭ, -l'ire*), învechi, («s'învětěrer», Nic, 118; *cărăvea* u *vicl'iră furtŭn'ile* (corabia au învechit-o furtunile), ArE, 31.

VICL'ĖME, sf., pl. *vicl'in'i*, vechime, «vétusté», Dal, 217; Nic, 119.

VICL'ĖRE (Aminĉŭ), sf., pl. *vicl'iri* — v. *vicl'ėdre*.

VICL'ITŪRĂ, sf., pl. *vicl'itŭri*, vechitură, «vieillesse», Dal, 217.

VIDEĂLĂ, sf., pl. *viděl'i*, lumină, «lumière; clarté; lampes», Dal, 218; Nic, 120; CEI, 89. — 1°. *videāla va-l'ŭ yinā dinăcale* (lumina ochilor (vederea) îi va veni dintr-odată), PB, 223²² — v. *ôcl'ŭ* 2°; 2°. *s' lă l'ėd videāla* (să le ia vederea), PB, 436⁹; 3°. *lāmpa... dīdeā 'nă märe videālă* (lampa... dădea o mare lumină), CalGrB, 55; 4°. *videāla-a l'et si mpārŭ* (să distribuie lumina ei), GrB, 216; PAnt, 214; BNA, IV, 56; 5°. *ma videāla nu șideā tu un loc* (dar lumina felinarului nu sta (nu rămînea) într-un loc, nemîșcată), GrB, 2, 31; BNA, IV, 133; 6°. *aprinde videālă* (aprinde lampa). Sinonime: *fěxl, lun'ină*. — < bg. *vidělo* „lumière; bougie”.

VIDEĂRE, sf., pl. *viděri*, vedere, «action de voir; vue; regard; aspect», Dal, 218. — 1°. *ună videări ſe lă feāſe* (o vedere ce le făcu = îndată ce le văzu), PB, 33²⁷; 2°. *s' părăd...*

la *videare* di-asime că *vedă hîbă* (la vedere (ca aspect), păreau că ar fi de argint), Lum, II, 127; Pant, 182; BNA, III, 78. V. *vedăre*.

VIDÉLĂ, sf., Mih, 535 — v. *vuđělă*.

VIDÉM, adv., oare, nu cumva, «est-ce que ne...?», par hasard», PB, 274¹⁴; 733. Sino-nime: *năcă, năpa*. — Paralelism morfologico-semantic cu dr. *poftim* «je vous en prie». — < indic. prez. pers. 1 pl. de la *ved*.

VÍDRĂ, sf., pl. *vidre, vidră*, «loutre», Dal, 218; Nic, 127; Mih, 535. — Cf. gr. βύδρα. — < bg., vsl. *vidra, vydra* „lutra”.

VIDUÉSCU, vb. IV (*viduîl, -uîl, -uîre*), văduvi, «devenir veuf», Dal, 218; Nic, 120; PB, 733; *dîl oăra-afedă ſe viduîl* (din ora cea cînd a văduvit), RA, 102; BNA, II, 42. V. *invîduescu*. — < *véduû*.

VIDUÎRE, sf., pl. *viduîrl, văduvire*, «action de devenir veuf, veuvage», Dal, 218; Nic, 120.

VIDUÎT, -tă, pl. *viduîl, -te*, văduvit, «devenu veuf», Dal, 218. V. *nvîduîl*.

VIDŪSCU, -că, pl. *vidûşli, -şle*, văduvior, «jeune veuf», Dal, 218.

VÍĀĂ, sf., pl. *viđe, şurub*, «vis, boulon», Dal, 218; Nic, 118; GEI, 219. — Cf. şi alb. *vidha* „viti”. — < βίδα „vis”.

VIAUÉSCU (*mi*), vb. IV (*viđuîl, -uîl, -uîre*), înşuruba, «visser», Dal, 218; Nic, 118. — < βιάω „~”.

VIAUÎRE, sf., pl. *viđuîrl, înşurubare*, «action de visser», Dal, 218; Nic, 118.

VIAUÎT, -tă, pl. *viđuîl, -te*, înşurubat, «vissé», Dal, 218; Nic, 118 (şi *viđuîst*).

VIDZŪT, -tă, pl. *viđzûl, -te*, văzut, «vu», Dal, 218. — Sintactico-stilistic: *ma, mutred tóra: li-âm viđzûtl!* (dar, la seama acum: te-am văzut! = să te văd! = să nu mă faci de ris!), PenB, IV, 44; Caraf, 9 şi 67. — V. *ved* şi *Introducere*, §§ 27, 44 (pp. 31—34; 50—51).

VIDZŪTĂ, sf., fără pl., înfăţişare, «vue; aspect — v. *videdre*», Dal, 218; Nic, 122; *dre viđzûtlă di bărbăt* (are înfăţişare de bărbat), PB, 733; *tu viđzûtlă păredă bun* (ca aspect (după fizic) părea bun). — V. *undzilă, vînlă*.

VÍE, sf., pl. *vił, pîrăiaş*, «ruisseau; canal», Dal, 217; Nic, 118; Mih, 121; 534; PB, 733; PET, 4 (< lat. *via* „chemin, voie”); CAR, 302. — 1°. *via nu dîlă dpă mîltă* (pîrăiaşul nu are apă multă) — v. *avîlăklă*; 2°. *nîlpără s' făcă ūndă vie* (începură să facă un canal subteran), PLit, 802; Pant, 91 — v. *luyame*. — Cf. tc. *vîia* (1319) „route en ligne droite”. — < alb. *vîjë* „ruscello”.

VIG, sm., pl. ?; **VÍGĂ**, sf., pl. *viđze, prăjină*, «gaule, perche — v. *călar, lără*», GrS, IV, 380; Mih, 535; PB, 733; *l-bătă cu viđa* (l-a bătut cu prăjină). — < alb. *vig, vîk* „trave ad uso di ponte posto sulle acque”.

VÍGLĂ, sf., pl. *viđle, gaură în meterez, vigie; vedette; trou, trou d'observation dans un rempart; trou latéral dans un four*, Dal, 218; Nic, 117; Mih, 535; PB, 733; GEI, 89; *o Doămne Dumniđzăle şi viđlă scăpătodre* (o Doamne Dumnezeu şi fortăreaţă salvatoare), Al. 1928, 58. — V. *viđlă* şi alb. *viđlë* „vedetta, sentinella”, bg. *viđla* „lunette d'approche, longue vue”.

VIGL'EARE, sf., pl. *viđl'êrl, veghere*, «action de veiller», Dal, 218; Nic, 117; Mih, 563.

VIGL'EAT, -tă, pl. *viđl'edl, -te*, (supra)vegheat, «(sur)veillê», Dal, 218; Nic, 117.

VIGL'EDZŪ, vb. I, GrS, III, 264 — v. *vêgl'lu*.

VIGL'TTOARE (sud: *valea Ar'ălu-albu*), sf., pl. *viđl'ttôrl, privighetoare, «rossignol*», PDicţ, 20. Sinonime: *alđônă, bîrbîl'tlă*. — < lat. **vig(l)latoria*?

VIGL'TTÔR, -toare, Dal, 218; Nic, 117; Cod, 119 *b¹⁰* — v. *avîgl'ttôr*.

VÍPLĂ, sf., pl. *viđle* — v. *viđlă* —, Nic, 118; GEI, 219. — Cf. gr. βίγλα „vigie; vedette”; tc. *viđla* (1318) „poste de vigie pour guetter le passage des poissons quand les filets sont tendus sous la mer”.

VÎÎ ! interj. d'étonnement, PB, 478¹⁴.

VHSÉSCU (*mi*), vb. IV (*viisli, -sit, -sire*), grăbi, «(se) hăter», PScr, 196. V. *yle, aylu-sescu*², *curundédzû*. — < βιάζω „~”.

VIJÛ, invar. : *l'ed di vijû*, pricepe, «il (elle) comprend», Dal, 218; PETim, 19; *f'râ ca s' nâ l'ed di vijû* (fără ca să ne simtă), Fl, II, 7, 4 — v. *adukéseu* 2° etc. — V. *vişû*. — Cf. alb. *vesh* „orecchio”, *marr vesh* „capire”. — < bg. *viždam* „voir; s'apercevoir”.

VIKÏLE, adj., Mih, 535 — v. *vikil'î*.

VIKILIMÏE, sf., pl. *vikilimel*, procură, «procuration», Dal, 217. — Cf. şi alb. *vegalet-namé* „procura (legale)”. — < tc. *vekiâlet* (1314) „mandat” + *namé* (1267) „lettre, billet”.

VIKIL'ÎÛ, sm. şi adj. *vikil'e*, pl. *vikil'î*, vechil, «mandataire, fondé de pouvoir», Dal, 217; Nic, 115; *nî kifil'îû, nîfi vîkil'îû mî-acădû* (nu mă prind (nu mă pun) nici garant, nici vechil), PGr, 41. — < tc. *vêkil* (1315) „représentant, mandataire”.

VILAËTE, sf., pl. *viladî*, vilaiet, «pays, district gouverné par un *vail*», Dal, 218; Nic, 119; *glône-avdzî't tu vilaléle* (voinic renumit în vilaiet), BNA, I, 108. V. *viléte*. — < tc. *vilalet* (1315) „~”.

VILÂRE, sf., pl. *vilâr'î*, rulou, «rouleau — v. *top* şi *tri'mbâ*», Dal, 218; Nic, 119; CN, 129; 174 (< lat. *bellaria*); *trei vilâr'î di pî'ndzâ* (trei trimbe (rulouri) de plină). — Cf. gr. βήλαρι „toile tissue”, alb. *vilâr* „pezza di tela” şi it. *velario*.

VÎLÂ'Î, sf., pl. *vilé*, furcă de fin, «fourche — v. *gîrbus* (grămosteni); CEI, 90. V. *ylâ*. — < bg. *vila* „~”.

VÎLÂ'Ê, sf., pl. *vilé*, nimfă, «nymphé : *că sunt vilé di tu splé* (că sint ieie din caverne), CalGrB, 61. — < bg., vsl. *vila* „~”; *nympha*”.

VILÉNDZÂ, sf., pl. *viléndzâ*, velinţă, «couverture en laine surtout floconneuse», Dal, 218; Nic, 119; Mih, 536; PIm, II, 10; 205; CEI, 89. — 1°. *viléndzâ flucată* (velinţă cu floco, mişoasă), PB, 208¹⁰; 2°. *viléndza di săltândê* (velinţă de alai, care, în ocazii speciale, se aşază peste samarul sau şeaua calului), PAnt, 129. V. *frâmă, cêrgă şi têndă*. — Închegarea reuşită a unei velinţe depinde mult şi de *drîşedâlă* (drîştă), inclusiv de apa acesteia ca temperatură. V. *n'îşû*. — Cf. gr. βελεντζα „~”, alb. *velênzê* „coperta di lana”, tc. *vélensa* (1315) „sorte de feutre à longs poils”, bg. *velénca* etc.

VILÊTE, sf., pl. *viléj* — v. *viladéte* — 1°. *tru aşed viléte a tâtulul* (în acea ţară a tatălui), Cod, 34²; 2°. *va să-n'î fug tru-a meâ viléte nîurfească* (imi voi pleca în ţara mea turcească), Millio, 26.

VILINDZÎCĂ, sf., pl. *vilîndzîje* «petite viléndzâ», Dal, 218.

VILISÉSCU (*mi*), vb. IV (*vilisli, -sit, -sire*), iubi; găti, «aimer — v. *ayâpsésu*, voi² 2°; se parer — v. *stulsésu*, Mih, 536. — Cf. alb. *vilis* „stordire”.

VILISÏRE, sf., pl. *vilisîrî*, iubire, «action d'aimer, de parer», Mih, 536.

VILISÏT, -tă, pl. *vilisîf, -te*, iubit; gătit, «aimé; paré», Mih, 536.

VILUNÏORĂ, sf., pl. *vilunîðre*, acarniţă, «aiguillier — v. *plisûzâ*». — < βελονθρα „~”.

VÎMÂ, sf., pl. *vîme*, altar, «sanctuaire», Mih, 536; 11 (*âylavimâ*). V. *aylûðimâ* şi *trâpezâ*. — < βῆμα „~”.

VIMTÔS, -toasă, pl. *vîmtôşî*, -toăse, vîntos, «venteux; exposé au vent», Dal, 218; *lôcurî vîmtôşe* (locuri bătute de vînturi). — V. *vîntôs* şi :

VÎMTU, sn., pl. *vîmturî*, vînt, 1°. vent; tempête; 2°. élan, essor; 3°. fou; 4°. prendre froid; 5°. pauvre diable, qui n'a ni un sou; 6°. gobe-mouches, Dal, 218; Nic, 120; Mih, 536. — 1°. *bâte, vîmtu, bâte* (bate, vîntule, bate), RP, I, 3; BNA, I, 34; *mâma a meâ şi-a mel tâtâ frâtî-n'tu zûrlu l'i-dîspârtâ — vîmtul* (pe mama mea pămîntul şi pe al meu tată cerul îi separă fratele meu nebun — vîntul), PLit, 409; *fe vîmtu u-arc' n pādûrî?* (ce vînt a aruncat-o în pădure?), PB, 302¹⁰; *vîmturî furtunoăse* (vînturi furtunoase), Bag, 133; PAnt, 200; BNA, V, 36; 2°. *lâ dedâdîrâ vîmtu* (le-au dat avînt), Al. 1928, 122; *lo vîmtu* (îşi dădu vînt),

PB, 282⁸ — v. *fúzmá, paramázma*; 3°. *l'i-lo cáplu vímtu* (capul i-a luat vînt = a înnebunit); *loát di vímtu* (luat de vînt, nebun), PLit, 657; 4°. *lo vímtu* (a luat vînt, a răcit), PLit, 325 — v. *arcuredzû*; 5°. *tu pângă súflă vímtul* (în pungă suflă vîntul, nu are nici un gologan), Baț, 7°; 6°. *easte vímtu-avînă* (e un vinează-vînt, un pierde-vară). — V. *vînt, vîntu*.

VÎNĂ, sf., pl. *vine, vină*, 1°. *veine*; artère; 2°. *source, origine*, Dal, 218; Nic, 110 (și *vi'nă*); Mih, 536; PScr, 258. — 1°. *s'îndzile... l'i-cluculeă pritu vine* (sîngele... îi clocotea prin vine), PLit, 801; PAnt, 90 — v. *flêdă*; 2°. *tâte s' dăstră la vina a lor* (toate s-au dus la originea lor), Al. 1903, 76; *l'i-aflăd vina* (i-am găsit sorgintea), PGr, 161; *lu ntribă n' s'ă d' lu l'i-easte vina?* (dînsa îl întrebă de unde îi e originea, ce origine are?), PB, 362⁹ — v. *ar'z-gă, bimă, sirlă, vilil* etc. — < lat. *vena* „veine”.

VINDEĂRE, sf., pl. *vîndêrl, vindere*, «action de vendre; ventes», Dal, 218; Nic, 120; Mih, 536; PB, 733; PAnt, 501. V. *vîndîre*.

VÎNDIC (mt), vb. I (*vîndicâ, -câl, -căre*), vindeca, «guérir», Dal, 219; Nic, 120; Mih, 563; PScr, 258; PB, 733; GrS, II, 21; *nu s'î vîndică cu bălsam* (nu se vindecă cu balsam), PLit, 950; PAnt, 27. — < lat. *vindicare* „dégager, délivrer”.

VINDICĂRE, sf., pl. *vîndicârl, vindecare*, «action de guérir; guérison — v. *treacărl*», Dal, 219; Nic, 120; Mih, 536; PB, 733.

VINDICĂT, -lă, pl. *vîndicât, -te*, vindecăt, «guéri», Dal, 219; PB, 733.

VÎNDIRE, sf., pl. *vîndîrl, Dal, 218; Mih, 537; PB, 733* — v. *vîndeare* și :

VÎNDU (mt), vb. III și II (*vîndûl, -dûl, vîndîre* și *vîndeare*), vinde, «vendre», Dal, 218; Nic, 120; Mih, 537; PScr, 258; PB, 733. — 1°. *tălt mătîle s' ll vîndă* (toți catrii să-i vîndă), Fr, I, 148; PAnt, 24; 2°. *ll vinde ș' ll-acumpără* (te vinde și te cumpără), PGr, 161; 3°. *dî-a vînde* (de a vinde, de vînzare), PenB, III, 121 — morfologic, v. *cos* 1°. — < lat. *vendere* „vendre”.

VINDURĂRE, -RĂT, -RÊDZŪ, Dal, 219 — v. *vînturăre, -rât, -rêdzû*.

VINDŪT, -lă, pl. *vîndûl, -te, vîndut*, «vendu», Dal, 219; Nic, 120; PB, 734.

VINDŪZĂ, sf., Dal, 219; Nic, 120 — v. *vîntûză*.

VINEĂRE, sf., pl. *vînrî, Nic, 119; PB, 734*; *lu vineăre se fășeam* (cu venirea ce fășeam, pe cînd veneam), PLit, 1027 — v. *vîneare, vînire, vîneare* (cu v nepalatalizat). Pentru alte forme, cf. și CAr, 458.

VINÉTIC, -că, pl. *vînétl, -te*, (galben) venețian, «venitien; ducat de Venise»: *ai vînétică flurie* (ai galben venețian), Fr, I, 134; BNA, I, 70. — V. *venélcă* și *dabloănă, hăzmu*² etc.

VINGÊL'IŪ, sn., PB, 734 — v. *vânçel'îlă, vîncel'îlă*.

VINÎRE, sf., pl. *vînrîl, venire*, «venue; arrivée», Nic, 119; PB, 734. — V. *vîneare* și *yîn*².

VÎNIT, -lă, pl. *vînl, -te, vînat*, «violacé; gris foncé», Dal, 219; Nic, 119; PScr, 258; PB, 734; *sî-alăzîră luș lu vînite* (toți se îmbrăcară în haine de lînă : cundășû, cloărișl și fîpâne) vinete). — cf. Pim, I, 123; 167; II, 214; 225; GrS, I, planșa a II-a etc. V. *vîn'îl*. — < lat. *venetum*, adj. „bleu azuré”.

VÎNÎT, -lă, pl. *vînl, -te, venit*, «venu, arrivé; fermenté, levé», Mih, 537. — 1°. *nu eră vînite* (nu erau sosite); 2°. *lăpte vînit* (lapte fermentat, lapte acru), CFr, 166 — v. *kedle* 2° și *lăpte*; 3°. *pl'nea nu-l vînită* (plînea nu e dospită). — V. *vîn'îl* și :

VÎNÎĂ, sf., fără pl., venire, «venue; arrivée» — v. *vîndre*, Nic, 119; *l'i spăstl tră fî nă easte vînită?* (i-ați spus pentru ce ni-i venita, de ce am venit?), CȘc, 48; *fe l' u vînită?* (ce ți-e venirea?, ce rost are venirea ta?), PB, 430³⁰ — *vîn'îlă*.

VÎNÎĂ'SCU, vb. IV, Nic, 119 — v. *vîn'îlă'scu*.

VINÓS, *vînoasă*, pl. *vînoșl, -noăse, vînos*, «veineux»: *glôn'l vînoșl* (voînici vînoși), Trib, I, 4, 6. — < lat. *venosus* „veineux”.

VINT, sn., pl. *vinturi*, PB, 733; *văzesc di vînt tuț pón'il'i* (toți pomii vulesc de vînt), PenB, IV, 53; BNA, II, 6 - v. *vîntu*. - Cf. mgl. *vînt* (PMegR, II, 130; GrS, VII, 223; CapM, III, 327).

VÎNTIN (*mî*), vb. I (*vîntînăi*, -*năt*, -*năre*), ofili, «faner, flétrir»: *floărea s' vîntînă'* (floarea s-a ofilit), Mih, 537. Sinonime: *mărănșescu*, *vîștidză'scu*. - < alb. pasiv *venitem*, *venis* „lan-guire, îngiallirsi”.

VINTINĂRE, sf., pl. *vîntînă'rî*, «action de faner», Mih, 537.

VINTINĂT, -*tă*, pl. *vîntînă'tî*, -*le*, ofilit, «fanés», Mih, 537.

VINTÓS, -*toăsă*, Nic, 120; Mih, 537; *lărnă vîntoăsă* (iarnă vîntoasă) - v. *vîntlós*. - < lat. *ventosus* „venteux”.

VÎNTU, sn. - v. *vîntu* - , Nic, 120; Mih, 537; PScr, 258; *cu irășea-a vîntului* (cu iureșul vîntului), Velo, 42; BNA, V, 74; *te par hl'i'l'i-a vîntului* (ce par fili vîntului), Velo, 9; PAnt, 320; BNA, V, 96. - < lat. *ventus* „vent”.

VÎNTUR, vb. I, Mih, 537 - v. *avîntur*, *zvîntur*.

VINTURĂRE, **VINTURĂT**, Dal, 219; Nic, 121; Mih, 537 - v. *vîndurăre*, *zvînturăt*.

VINTURÉDZŪ, vb. I, Nic, 121 - v. *vîndurédzŭ*, *vîntur*.

VINTURÎȚĂ, sf., sg. și pl., vîntoase, «génies de l'air qui parcourent l'espace à toute vitesse», Mih, 537; Mac, 17; 19. V. *îrîrîdă*. - < *vîntu*.

VINTŪZĂ, sf., pl. *vîntŭze*, *ventuză*, «ventouse». V. *vîndŭză* și *fîntînêlă*. - Cf. gr. βεντούζα - < fr. *ventouse*.

VIN'EARE, **VIN'IRE**, sf., pl. *vîn'êrî*, *vîn'îrî*, Dal, 219; PB, 734 - v. *vînire*.

Vî'n'îrî, sf., vineri, «vendredi; la Sainte Parasquève (le 26 juillet) - v. *Sît-Vîn'îrî*, Dal, 219; Nic, 119; PScr, 258. - 1°. *u pîrédje la sôr-sa Vîn'îrîa* (o trimite la soră-sa Vinerea), PB, 475⁶; 2°. *cânda l'i-feășe S'î'mia-Vîn'îrî* (parcă i-a născut Sînta-Vineri), PAnt, 300; BNA, I, 128; 3°. *tra s' glădcă trî Sît-Vîn'îrî*, PAnt, 157; BNA, II, 2 și p. VII - v. *Sît-Vîn'îrî*; *Mărîl* și it. „In Venere (venerdì) e in Marte (martedì) non si sposa e non si parte” (Ric, 29 - cf. și Zing, 1678: *vênere*); 4°. *Vîn'îrîa va țîneare* (vinerea trebuie ținută, în zilele de vineri trebuie să postești). - < lat. (proparoxiton) *Veneris dies*.

VÎN'IT, -*tă*, pl. *vîn'î'tî*, -*te*, Dal, 219; PAnt, 502; *nîsc'l'n'îl sântu tu albe, al'fi sun tu vîn'îte* (cîțiva sînt în costume albe, alții sînt în halne vinete) - v. *vînit* (și DR, VII, 28 și 47).

VIN'ÎT, -*tă*, venit - v. *vînit*.

VIN'ÎȚĂ, sf., - v. *vînită* - : *noi'ă' tî țî lă eăste vîn'îta* (a aflat pentru ce scop le e venirea), PB, 328⁴; *tu vîn'îta neoă* (la venirea încoace, pe cînd venea încoace), GrB, 220; PAnt, 224; BNA, IV, 139. - V. *înrădă*, *vîdzătă* etc.

VIN'TTEĂȚĂ, sf., pl. *vîn'ttê'tî*, vîntăie, «bleuissement», Dal, 219; Nic, 119.

VINTȚĂ'SCU, vb. IV, Dal, 219 - v. *vnînt'îd'scu* și *murnescu*. - < *vîn'tt*.

VINTȚÎ'RE, sf., pl. *vîn'ttî'rî*, învinețire, «action de bleuir; bleuissement», Dal, 219.

VINTȚÎ'T, -*tă*, pl. *vîn'ttî'tî*, -*te*, învinețit, «bleui; meurtri», Dal, 219.

***VÎPIRĂ**, sf., pl. **vîptîre*, viperă, «vipère» - v. *vnîptredzŭ*. - < lat. (proparoxiton) *vipera* „vipère”.

VÎRA!, adv., mereu, «continuellement, sans cesse - v. *înda*, *îndă-îndă*; *vîra*, *vîra!* - *aruculêsc* (rostogolesc (dau pe gît) mereu), BNA, II, 80; 135. - < tc. *vyra* (1318) „~” (cf. și tc. *vyr-vyr* (1308) „son répété”.

VIRĂNE, sf., pl. *viră'n'î*, viran, «abandonné, désert; emplacement où l'on voit les restes d'un édifice; lieu qui n'est pas clôturé», Dal, 219. V. *ȳtrâne*. - < tc. *vyrân*, *vyrânê* (1317) „~”.

VIRDEĂȚĂ, sf., pl. *virdeț*, verdeață, «verdure», Dal, 219; Nic, 121; PB, 734; PAnt, 502; *tu alte locuri, cu virdeț* (în alte locuri, cu verdeață), RP, 10-11, 14; BNA, I, 42. Sino-nim: *prisinădă*. — < *vearde*.

VIRĐICĂ, sf., pl. *virđife* (Grâmuste), cuvertură, «grande couverture en laine et colorée», Jb, XIII, 90. — Cf. tc. *verdi* (1306) „rosat; roséole; rubéole” — ca evoluție semantică, cf. *prucuyliă*.

VIRDZĂRE, sf. — v. *vărdzare* —, Mih, 538; PB, 734. — < lat. pl. *vir(l)diaria* < sg. n. *viridarium* „bosquet”.

VIRDZĂTŪRĂ, sf., pl. *virdzături*, verdeață, «verdure», Kats, I, 71. — V. *virdeț*ă.

VIRDZEĂŪĂ, sf., pl. *virdzel*, vergea, «[le même sens que *bărdăleț*]», Dal, 219; Nic, 117; PLit, 300; *virdezduă di la arăbôlă* (cuiul de la lopățica războiului de țesut), FI, I, 4, 6; «baguette qui sert à enrouler la chaîne, l'ourdissure sur l'ensouple». — < lat. **virgella* < *virga* „verge”.

VIRĖSCU, *virdească*, pl. *virêști*, -*rêști*, văratic, «estival», Dal, 219; Nic, 121. — < *veără*.

VIRGURĂME, sf., fără pl., fecioare multe, «nombre de jeunes filles»: *cuscime ș' virgurăme* (mulțime de cuscii și de fete fecioare), PenB, VII, 17. — < *vergură*.

VIRGINEĂ, VIRGIRĂ, adj. f., pl. *virgine, virgire*, fecioară, «vierge», Mih, 538; DR, II, 553; Lum, II, 211. — 1°. *s' videă'nă virgină* (se vedea o fecioară), BNA, I, 88; 2°. *virgiru, vedăgl't-te, tra s' tin'isêști virgira di Să-Mărie* (virginule, păzește-te, ca să respecti fecioara Sînta-Maria), Cod, 92 b⁸; 91¹⁴; 92 b⁸⁰. V. *vergură*. — < alb. *virgjër* „vergine”.

VIRGIREAȚĂ, sf. (pl. *virgîrêș*), feciorie, «virginité»: *va si s' făcă di virgîreăța a l'Ńl amiră'ălu a ătîl'i* (din fecioria ei se va naște împăratul lumii), Cod, 96 b³. V. *virgîrătate*. — < *virgîră*.

Viryeán, -nă, pl. *Viryeán'i*, -ne, aromân din *Véryea* sau din regiunea Veriei (Aroumain de *Véryea* ou de la région de *Véryea*), FI, I, 1, 12 — v. *prep*.

VIRGEĂNE, sf., p. *otryén'i*, loc spațios, «lieu ouvert, spacieux»: *păllu i viryeâne* (sala e spațiu larg). — < *virăne* + *ytrăne*.

VIRGIE, sf., pl. *viryl*, impozit, «impôt; tribut»: *si-ădună'm viryille tute* (să stringem toate impozitele), Caraf, 65. V. *for*³ etc. — Cf. și alb. *vergji* „tassa; tributo” (cf. și Hecq, 361). — < tc. *vergul* (1317) „~”; «générosité”.

VIRGINĂĂĂ, sf., pl. *viryinăde* și adj. f., fecioară, «virgine», Dal, 219; PB, 416³⁴: *l'i-a-đușă piti di fedie viryinăde* (îi aducea plăcinte făcute de fete fecioare); GEI, 219. — < *βεργινάδα* „~”.

VIRGINĖSCU, -nească, pl. *viryinêști*, -*nêști*, feciorelnic, «chaste, virginal»: *bôlle viryinêști* (vocile feciorelnice), PenB, VI, 27.

VIRGIRĂ, VIRGIRĂ, sf., Dal, 219; Nic, 121; PScr, 258 — v. *virgîră*.

VIRGIRĂTATE, VIRGIREAȚĂ, sf., Ob, 69; PScr, 258 — v. *virgîrêță*.

VIRÍN, sn., pl. *virinuri*, amărăciune, «amertume; chagrin profond; venin», Dal, 219; Nic, 121; Mih, 538; PScr, 258; PB, 734. — 1°. *călu băte sus, pri kin, di n'l-ăđușe mași virin* (cucul cîntă sus, pe pin, de mi-aduce numai amărăciune), PAnt, 15; 2°. *Armă'n'l'i pling virin* (aromânii plîng venin), GrB, 2, 24; PAnt, 285; BNA, I, 22; 3°. *l'eră frică di virin* (îi era teamă de otrăvă), Trib, I, 8-9, 9; 4°. *si-aracă virin la pătru cin'i* (să arunce otrăvă la patru cîini), Trib, IV, 5-6, 11 — v. *fărmăc*¹, *găfă*. — Cf. mgl. *virin* (GrS, VII, 223; CapM, III, 328). — În franceză: „varin (venin)” (Salle, I, 295); „A la cuio lou veri = A la queue le venin” (Fesquet, 25). — În dacoromână: „verin” și „verinos, inverinos” (NMur, 58; 157; 204; 232; 236). — < lat. *venenum* „poison”.

VIRISÉ, sm., pl. *virisădz*, veresie, «(a) crédits», Dal, 219; Nic, 116. — Cf. gr. *βερεσέ* și :

VIRISIE, sf., pl. *virisii*: *mășină pe virisie* (trăncănește pe gratis), LP, 54; BNA, II, 120 — v. *virisē*. — < tc. *véreel* (1318) „commerce à crédit”.

VIRIŪ, sm., pl. ? , crivăț, «vent du nord», Mih, 538; 67; Nic, 121; PScr, 258; DR, II, 553; MihSt, 79. Sinonime: *seăvir*, *virvēr*. — < alb. *veri* „vento del nord”.

VIRNĂT, -lă: *și s-virnăte feătile* (ce (cît de) întristate sînt fetele), PLit, 885; PAnt, 17 — v. *notrîndt*.

VIRNÎKE, sf., pl. *virnîki*, lustru, «vernis», Nic, 121. — Cf. gr. *βερνίκι* „~” < it. *vernicee*.

VIRÓ, sm., pl. *virădz*, bulboacă, «eau profonde, endroit profond dans l'eau», Dal, 220; Nic, 122; Mih, 534; PB, 734; CEI, 89; s' *nica' tu viró* (se înecă în bulboacă). V. *zurȳtô* și gr. *βιρό* (Boga, II, 113). — < bg. *virŭ* „~”.

VIRSARE, sf., pl. *virșărl*, vărsare, «action de verser», Dal, 220; Mih, 538; PB, 734.

VIRSĂT, -lă, pl. *virșăf*, -le, vărsat, «versé; coulé; fondu», Dal, 220. — 1°. *vinlu erăd virșăt* (vinul era vărsat); 2°. *apăld... tu amălamă virșădă* (săbie... turnată în aur), PAnt, 119; 3°. *clăpulle virșate tu asin'i* (clopotele turnate în argint), Cal. 1911, 51; BNA, II, 56; 4°. *fiștorlu așel virșăt și aysit* (feciorul acela vărsat și sfințit), PB, 58⁸⁰ — v. *vérsu* 11°.

VIRSĂTĂURĂ, sf., pl. *virșătăuri*, vărsătură, «vomissement», Dal, 220; Nic, 122.

VIRTŪTE, sf., Dal, 220; PAnt, 502 — v. *virtute*.

VIRUCNEĂŪĂ, sf., pl. *virucnēl*, piersică, «abricot; pêche», Dal, 220. — V. *virukeădă* și sinonimul *heărhră*.

VIRUCN'ĒŪ, sm., pl. *virucn'ēl*, piersic, «abricotier; pêchers», Dal, 220. — V. *virăklŭ* și *căis*, *heărhle*.

VIRŪKE, sf., pl. *virŭkl*; **VIRUKEĂŪĂ**, sf., pl. *virukēl*, Dal, 220; Nic, 122 — v. *virucn'ēdă*. — < *βερυκοκκιά* „abricotier”; *βερυκοκκον* „abricot”.

VIRUKĒŪ, **VIRŪKĪŪ**, sm., pl. *virukēl*, *virăkl*, Dal, 220; Nic, 122 — v. *virucn'ēu* și *virŭke*.

VIRVĒR, sn., pl. *virvēruri*, ger mare, «froid glacial — v. *ēingrime*, *dzer*, *leăfe* etc.; aquilon — v. *seăvir*, *virŭ*; douleur aiguë», Dal, 220. — 1°. *arcoăre măre, virvēr!* (frig mare, ger !), Lum, I, 171; 2°. *cripă kērlile dî dzer ș' dî virvēr* (crăpau pietrele de ger și de geruială), PLit, 816; 3°. *dzerlu ș' virvērlu ng'edă n'ēl'i tu pl'nica a mum'i'nllor* (gerul și vîforul (crivățul) îngheață mieii în pîntecele mamelor), PB, 301³⁷; 4°. *ună arcoăre; un virvēr nă ēluleă urēl'ile* (un frig, un viscol ne biciuiau urechile), FI, I, 2, 9; 5°. *mări virvēr adukil* (mare durere înflorătoare am simțit); 6°. *ăesli nu-l dureăre, ăesli virvēr* (asta nu e durere, e durere acută care te face să te cutremuri). V. :

VIRVIRĂRE, sf., PEt, 47 (cu circulație rară) — v. *virviridzăre* și :

VIRVIRĒDZŪ (*mi*), vb. I (*virviridzāl*, -*dăd*, -*dăre*), înflora, cutremura, «être secoué par des douleurs aiguës, profondes ou par des frissons de peur, d'épouvante», Dal, 220; PEt, 47 (< lat. *verbero* «battre de verges»); GEI, 219. — 1°. *arăna mi virvirēddă* (rana mă cutremură de durere); 2°. *plîndzed, zăileă, s' virviridză* (plîngea, țipa, se cutremura), FI, II, 6, 6; 3°. *Mitrășea s' virviridză fricuț* (Dumitru se cutremura înspăimîntat), FI, II, 4, 9; 4°. *ună sâr-mănișă s' virviridză di lăhlără* (un copilaș se cutremura de groază), Lum, V, 182. — Cf. gr. *βερβερίζω* „crăindre, s'épouvanter” ('ΑρΓλ, 29; Boga, I, 76). — Cf. și REW, 9221, precum și, aci, *vîdrăscu*.

VIRVIRIDZĂRE, sf., pl. *virviridzăr*, înflorare, «action d'être secoué ou de faire secouer par des douleurs aiguës ou par des frissons d'épouvante», Dal, 220; PEt, 47.

VIRVIRIDZĂT, -lă, pl. *virviridzăl*, -le, cutremurat, «secoué par des frissons de douleur ou de peur», Dal, 220.

VIRVIRȚĂ, sf., pl. *virvirîță*, veveriță, «écureuil», Dal, 220; Nic, 121; Mih, 538; PB, 734; CEI, 89. — Cf. și gr. *βερβερίτσα* ('ΑρΓλ, 29; Boga, I, 76). — < bg. *veverica* „~”.

VIRVIRÓS, -roasă, pl. *virvirôșt*, -rodse, glacial, «glacial; qui fait secouer qqn.», GEI, 219; *trî dódăă virvirôdse d-î'le* (pentru două zile geroase), PLit, 774. — < *virvér*.

VIRZÉL, -zedă, pl. *virzél'i*, -zedă, ? : *jóne... încăstărdă, virzél și' cu mustăca asudăță* (june... castaniu... ?... și cu mustața mijită), AL 1903, 19. — Cf. mgl. *virzél* „vergea” (CapM, III, 324; PMegR, II, 130) și dr. „rămuri verzele” (MF, I, 140). — < ?

VISCĂMÎNDU, sn. — v. *învescăminte*, *viscămîndu*, *visțimîntu*, *visțămîntu*, *veșmint*.

VISCŪT, -tă, pl. *viscūf*, -te : *viscūt lu străn'i rēlki* (îmbrăcat în haine zdrențăroase), PB, 481³⁴; *tu străn'e di hrîsă'hî viscūf* (îmbrăcați în haine de fir de aur), PAnt, 162. — V. *noiscūt*.

VISÉCT, adj., pl. *visécft*, bisect, «bissextil», Dal, 220; Nic, 122. — < βίσεκτος „~”.

VISTĂMÎNTU, sn., pl. *vistămînte* : *lă adră' și vistămînti* (le făcu și vestminte), ArE, 19 — pl. *vistămînti* e cerut de rima cu *părlînt*. — V. *noiscumîndu*, *viscămîndu*.

VÎȘAN, sm.; **VÎȘANĂ**, sf., pl. *vîșan'i*, *vîșane*, Dal, 220; Nic, 122 — v. :

VÎȘIN, sm., pl. *vîșin'i*, vîșin, «griottier», Mih, 539; PB, 734. — < bg. *vîšnja* „~”.

VÎȘINĂ ȚĂ, sf., pl. *vîșină'z*, vîșinată, «griottes à l'eau-de-vie», Nic, 122. — Cf. gr. βισινάδα „boisson rafraîchissante au jus de griottes”, alb. *vîshnādē* „specie de dulce”, bg. *vîšnab* „sirop de griottes”.

VÎȘINĂT, -lă, pl. *vîșinăf*, -te, vîșiniu, «couleur de griotte» : *bădzăle... vîșîndte* (buzele... vîșinii), FI, II, 2, 3; PAnt, 253.

VÎȘINĂȚĂ, sf., pl. *vîșină'f*, Dal, 220 — v. *vîșîndăă*.

VÎȘINĂ, **VÎȘNĂ**, sf., pl. *vîș(i)ne*, vîșină, «griotte», Mih, 539; PB, 734; CEI, 89; *fustăne di cîrte vîșnă* (rochie de moar ca vîșină), Lum, II, 350. — < bg. *vîšnja* „~”.

VÎȘTI (Sămărina), numai în expresia : *di-a vîști*, de uz casnic, «pour l'usage ménager», PenB, III, 121. — < ?

VÎȘTIDZĂ'SCU, **VÎȘTIJÉSCU**, vb. IV (*vîștidz-î'i*, *vîștijî*; -dz-î'i, -jîi; -dz-î're, -jî're), veșteji, «faner, flétrir», Dal, 220; Nic, 122; *fr'î'năzile deădră, vîrdz-î'ră și s' vîștidz-î'ră* (frunzele au răsarit, au înverzit și s-au veștejit), PB, 316³⁵. V. *vîștidz-ă scu* și sinonimele *vîntîn* etc. — < *veăștid*.

VÎȘTIJÎRE, sf., pl. *vîștijîri*, veștejire, «action de (se) faner», Dal, 220; Nic, 122.

VÎȘTIJÎT, -tă, pl. *vîștijîf*, -te, veștejit, «flétri», Dal, 220; Nic, 122.

VÎȘTÎNĂ, sf., pl. *vîștîne*, veșted, «chose fanée», Mih, 539. — V. :

VÎȘTIZŪ, -ză, pl. *vîștiz-*, -ze, ofilit, «fané», Mih, 539. — V. *veăștid*.

VÎȘŪ, invar. : 1° *s' l'ed di vîșū* (să priceapă), PB, 801⁹; 2° *carl va s' u l'ed di vîșū?* (cine o va simți?, cine va afla?), FI, II, 2, 6; 3° *pl'nă s' l'ed di vîșū* (plină să afle), FI, II, 6, 6; 4° *loără di vîșū pri lu vred s' l'edcă* (au aflat (s-au informat) pe unde era să treacă), FI, II, 6, 10. — V. *vîjū*, *ureăcl'e* 2°, *hăbăre* 2° și alb. *vesht* „comprendre; apprendre (una notizia)”. —

VITŪL, sm., pl. *vitul'i*, matcă de apă, «source (d'eau)», Mih, 549. Sinonime : *ar'z-gă*, *mămă* 3°, *ră'z-gă*, *sîrlă*, *oînă* 2° etc. — < ?

VITUL'EĂR, sm., pl. *vitul'eări*, păstor de vâțui, «gardeur de chevreux d'un an; celui qui fait paître les vitul'i», Dal, 221; CN, 105. — 1° *vitul'eări și căprări* (vâțuiari și căprari), PenB, III, 106; 2° *livădea eră tir'îlă, micălă di vitul'eări* (livada era călcată, mîncată de turma păstorilor de vâțui), FI, II, 4, 8. — V. *birbicăr*, *sîrpar*, *păcăr* etc. și mgl. *vitul'lar* (PMegR, II, 131; GrS, VII, 224; CapM, III, 329). — În greacă : βι:γ'λάρ'ς (Boga, I, 76), βιτούλ' (I, 76). — V. :

VITUL'IŪ, **VITUL'E**, sm. și sf. pl. *vitul'i*, *vitul'e*, vâțui, vâțuie, «chevreau, chevrete d'un an», Dal, 221; Nic, 122; Mih, 540; PB, 734. — 1° *nu a-țedără a: vitul'îlă* (azi nu behăle vâțui), GrB, 2, 24; PAnt, 285; BNA, I, 24; 2° *băgăf ūnă vitul'e lu sâlă* (puneți o vâțuie la frigare).

— În greacă: βετούλι (ἌρΓλ, 29) și toponimicul Βιτουλιμάντρι (Ἡπειρ, VIII, 102); βιτούλλ'ου, βιτούλλα (Hris, 36). — < lat. *vituleus < vitulus „veau”.

VÎȚĂ¹, sf., pl. *vîță*, nuia, «houssine», Dal, 220; Nic, 123; PET, 41; GrS, II, 400; *zăpăleă-l cu vîța* (biciuiește-l cu nuiaua). Sinonime: *șăfră, vedrgă*. — Cf. și gr. βίτσα „~”. — < vsl., bg. vica „virga, verge”.

VÎȚĂ², invrar. «racloire» în expresia: *plin vîță sau umplut vîță* «trop plein, tant et plus, surabondamment». V. *zvlță*. — Cf. Introduce-re, § 36, p. 43: < *vîță²*.

VÎȚĂRESCU (mi), vb. IV (*vîțărîl, -rit, -rire*), înfiora, «frissonner, faire venir la chair de poule — v. *vitvîredzî*: n'î-si vîțărăște trîpîu că mintuiesc la ea (mi se înfioară corpul numai că mă gîndesc la ea), FI, I, 2, 6. — Semantic: a înfiora corpul cuiva atingîndu-l cu nuiaua. Deci: < *vîță¹ + -άρω*.

VÎȚEĂLĂ, sf., Nic, 123 — v. *vuțelă*.

VÎȚEĂRCU, -că, pl. *vîțeărști, -te*, năvălaš, «rebours, qui a un vice rédhibitoire», Dal, 220; Nic, 123; PB, 734; PET, 47 (lat. *vittum + -ăric*); GEI, 219 (< gr. βιτουάριχος); *măla vîțeărcă trîdzî furtie gredîdă* (cattul năvălaš duce încărcătură grea: spre a se domoli, anume se încearcă mai greu), PLit, 696 — v. *sămăr 2°* și proverbul francez „La charge dompte la bête” (Maloux, 143; 520). — < βιτουάριχος < it. *vizio + -άριχος*.

VÎȚÎN, -nă, pl. *vîțîn'î, -ne*, vecin, «voisin — v. *γίγιν*», Dal, 221; Nic, 123; Mih, 535; PScr, 258; PB, 734. — 1°. *di la vîțîn'î acădă s' yînă oăspite* (de la vecini începeau să vie prietene), GrB, 222; PAnt, 225; BNA, IV, 141; 2°. *di pl mēru-la li vîțîne* (de pe mărul vecinei), Fr, II, 220; BNA, III, 28; 3°. *lucrul dit vîțînă tōtna-l căma bun* (lucrul din vecinătate e totdeauna mai bun), PLit, 658 — v. *vîțînătă*. — < lat. *vicinus* „voisin”.

VÎȚÎNĂME, sf., fără pl., vecini mulți, «nombre de voisins; voisinage», Dal, 221. — 1°. *ști tūtă vîțînămea* (știu toți vecinii); 2°. *feclile dit vîțînăme* (fetele din lumea vecină, din vecinătate), PB, 409³².

VÎȚÎNĂȚĂ, sf., pl. *vîțînăȚ'*: 1°. *'năoără, 'n vîțînătă, bănă un om avūt* (odată, în vecinătate, trăia un om avut), ArE, 32 — v. *vîțîn 3°*; 2°. *tu-a plăilul vîțînătă* (în vecinătatea plaiului), ArE, 35; 3°. *'nă grădină... n vîțînătă cu păldele a unăl amiră'* (o grădină... în vecinătate cu palatul unui împărat), PB, 393³⁶. — V.:

VÎȚÎNĂȚĂȚE, sf., pl. *vîțînătăȚ'*, vecinătate, «voisinage», Dal, 221; Mih, 535; *cuvēndzile cu vîțînătăȚe* (convorbirile cu vecinătatea), PB, 283¹¹. — < lat. *vicinitas, -atem* „voisinage”.

VÎȚÎNIPSĖSCU (mi), vb. IV (*vîțînipsli, -sli, -sire*), învecina, «s'avoisiner, être voisin de», FI, II, 6, 10. — Cf. gr. γειτονεύω „~” — < *vîțîn*.

VÎȚA !, vivat !, «acclamation par laquelle on souhaite vie et prospérité à qqn.». — < it. *viva*.

VÎȚLĖ, sf., pl. *vîțlil*, carte, «livre — v. *cărtes*», GEI, 219. — < βιβλίον „~”.

VÎȚLIUΘĖKE, sf., pl. *vîțliuθiki*, bibliotecă, «bibliothèque», Dal, 221; Nic, 117. — < βιβλιοθήκη „~”.

VÎȚICĂNȚĂ, sf., pl. *vîțicănști*, vezicătoare, «vésicatoire», Nic, 118. — < βεζικάντι „~” < it. *vesicante*.

VÎȚICĂȚOĂRE, sf., pl. *vîțicătōrl* — v. *vîțicănță* —, Dal, 221. — Cf. it. *vescicatorie*.

VÎȚINĖ, sm. — v. *vîznē* și *zîvnē*.

VÎȚÎR, sm., pl. *vîțîrl*, vezir, «vizir, ministre», Dal, 221; Nic, 118; Mih, 541; PB, 734; *ca la nūmlă di vîțîrl* (ca la nuntă de viziri), PAnt, 298; BNA, I, 126. — < tc. *vēzir* (1309) „~”.

VÎȚITĂ, sf., pl. *vîzite*, vizită, «visite», Dal, 221; Nic, 118; Mih, 539; *sărbătōrlle, dăpă băseărlcă, făfēm vîzite* (în zilele de sărbători, după serviciul religios de la biserică (după ora 10), facem vizite). — < it. *visita*.

VIZITÉDZŰ, vb. I (*vi:itál, -tál, -täre*), vizita, «visiter», PB, 734. — < dr. vizita.

VIZNĚ, sm., pl. *viznědz*, balanță mică, «petite balance». V. *vizně* și gr. βεζνές „~”. — < tc. viziné (1309) „balance”.

VIZUĚSCU, vb. IV (*vi:uul, -uul, -uire*), broda, «broder — v. *kindtsescu*», VAR, 239. — < ?

VÍZUR, sm., pl. *vízurł*, Mih, 541 — v. *dzóylur, yédzäre* etc. — < ?

VĪ, vā, PAnt, 502 — v. *vā¹, vā²*.

VILMĀ, sm., pl. *vilmādz*, hergheliegii, «gardien d'un haras», Dal, 218; PLit, 114; PenB, V, 49. — V. *vālmā¹* și gr. βαλμας „bouvier” (ἸΑΡΓΛ, 28). — < vsl. *dvalma* „πωλοδάμνης, equorum domitor”.

VILTOĀRE, sf., pl. *viltōrl*, viltoare, «remous; gouffre», PB, 734; CDDE, 783: < lat. *vol(u)torla.

VILTŌR, sn., pl. *viltōdre* (fărșeroți), PIm, I, 153 (*vāltŏr*) — v. *vultŏr*, sinonim *vōlbu* și:

VILTŪR¹, sn., Dal, 218 — v. *viltŏr*.

VILTŪR², sm., vultur — v. *vāltŏr*.

VĪNĀ, sf., vînă, Nic, 110 — v. *vīnā*, care e singura formă cunoscută.

VĪNĀT, -tă, pl. *vĭ'năt, -te*, zadarnic, «vain»: *ma todtā čiltstisrea l'ī-fu vĭ'nātā* (dar toată strădania i-a fost zadarnică, deșartă), Ob, 2; *toāte lūcrile... erā dīnāntea a ōcl'ilor a lūl vĭ'nāte* (toate lucrurile... înaintea ochilor lui erau vane, deșarte), Ob, 10. — V. *vānāl*, sinonimul *mātea* și:

VĪNĀTĀTE, sf., pl. *vīnātd'ī*, deșertăciune, «vanité», Dal, 219; REW, 9140: *ma din cot, in'ī fūrā toāte, kīrāte in vīnātāte* (dar în zadar mi-au fost toate, pierdute în deșertăciune), Ob, 147. — *vāndāt, vĭ'nāl, vīnātāte*: cuvinte neidentificate. — < lat. *vanitas*, -alem „état de non-réalité, vanité”.

VĪNCU, -că, pl. *vĭ'nčī, -fe*, stingaci, «gaucher», LL, I, 289-290 (lat. *vincus* — cf. REW, 9342). Sinonime: *stīngāčlū, zėrvu*. — < ?

VĪNGĪNĚSCU, vb. IV (*vīngīnūl, -nūl, -nīre*), blizli, zbîrni, «(faire) résonner (en parlant des toupis)», Dal, 219; Nic, 110; *sūrļa vīngīnēdšte* (sîrleaza blizlie). — V. *vīngīnēscu*.

VĪNGĪNĪRE, sf., pl. *vīngīnīrl*, blizlit, «action de résonner, bourdonnement», Dal, 219; Nic, 110.

VĪNGĪNĪT, -tă, pl. *vīngīnīt, -te*, «qui a résonné», Dal, 219.

VĪNGĒL'ĪŪ, sn., PB, 734 — v. *vīngēl'īū*.

VĪR, *vĭ'rā*, fără pl., adj. pron. nedef., vreun, «quelqu'un; personne — v. *nĭtūn*», Dal, 219; PScr, 257. — 1°. *cīnd li-avdzā vĭr dī dĭpārte* (cînd vreunul le auzea de departe), BNA, II, 74; 2°. *nēcā āltu vĭr* (nici vreun altul; nici altul, nimeni), PB, 231²²; 3°. *dī sŏl vĭr nu-armāse* (din rudenie nu a rămas nimeni), PLit, 1049; PAnt, 64; 4°. *vĭ'rā nu-ī dā s' mĭlī* (nimeni nu-ți dă să mînlîci), PGr, 161. — V. *vār, vārnu* și:

VĪRĀ, nedef., vreo, «à peu près, approximativement»: *lā heārse vĭ'rā dzāse ōdūā* (le-a fiert vreo zece ouă), LP, 137; PAnt, 77; *īšīrā vĭ'rā pātru l'ėpurī* (ieșîră vreo patru iepuri). Sinonim: *ca 12°, 15°*. — V. *vĭ'rnu*.

VĪRCŌLAC, sm., Nic, 111; *nčālcē' vĭrcŏlaclu dī drac* (a încălecat vîrcolacul de diavol), PB, 293²⁰ — v. *vurcŏlac*.

VĪRGĪRÉDZŪ (*ml*), vb. I (*vĭrgīrdāl, -rdāl, -rāre*), bulgariza, «(se) bulgariser» (grămos-teni). — V. *Vĭ'ryār*.

VĪ' r y ā r, *Vĭ'ryārā* și *Vĭryārā* (nord): *doī dī-a nŏștrī și un Vĭ'ryār* (doi dintre ai noștri și un bulgar), GrB, 2, 31; BNA, IV, 132 — v. *Vūryar*.

VĪRGĚSCU, vb. IV, DR, III, 1088 (< lat. *verbesco*) — v. *vāryescu*; 1°. *vĭryēd-me, māmā, blāstīmā* (ceartă-mă, mamă, blestemă), PAnt, 62; 2°. *dāpā fe vĭryī cĭ'n'īl'ī s' nu-āldītrā* (după ce a certat (a strigat) cîinii ca să nu latre), PB, 192²³; 3°. *vĭryēd-l'ī dī-āūā* (îndepărtează-i

de aci). — Cf. mgl. *virčes* „vorbesc, îngin” (PMegR, II, 131; CapM, III, 331) (și gr. βογγω „geindre, mugir”). — < ?

VIRIRE, VIRIT, PB, 735 — v. *văryire, vărȳit, vuryire*.

VIRIR, -ă, bulgar (nord) — v. *Virȳar*.

VIRLESCU, vb. IV (*virlii, -lîi, -lire*), căpia, «avoir le tournis; donner le vertige», Dal, 219; Nic, 112; CEL, 88. — 1°. *birbéclu virli* (berbecule a căpiat); 2°. *l-virli* (l-a amețit), PB, 463⁷; 3°. *mî virliși dî cap* (m-ai amețit de cap). — V. *avirlescu*. — Cf. bg. *vărluvamă* „sévire, ravager”. — < *virliu*.

VIRLIRE, sf., pl. *virlii, -le*, căpiare, «vertige donné par le ver-coquin; action d'avoir le tournis», Dal, 219; PB, 731.

VIRLIT, -lă, pl. *virlii, -le*, căpiat, «qui a le tournis, le vertige», amețit, Dal, 220; Nic, 112.

VIRLU, -lă, pl. *virlii, -le*, capiu, «pris de tournis; fou», Dal, 220; Nic, 112; PB, 731; *easte om virlu* (e om capiu); *oâte virliă* (oale capie), PLit, 580. V. *vărlu*. — < vsl., bg. *vrālū vārlū* „vehemens; furieux”.

VIRNĂ-OARĂ, adv., vreodată; la anul viitor, «oncques, quelquefois; année prochaine». — 1°. *ayin'ea zburăște virnă-oară?* (vorbește vreodată vița de vie?), PB, 18¹⁸; 2°. *așt-l ômlu cî'te virnă-oară* (așa e omul citeodată), PB, 735; 3°. *pot ca s' eadă virnă-oară pul'?* (pot (e posibil) ca să iasă vreodată pui?), LP, 138; PAnt, 79; 4°. *dî virnă-oară ma cîne!* (la anul viitor să fie mai bine!), PLit, 716; PB, 735 — v. *năinde* 6° și *oară* 8°. — Corespunde gr. *χαμ-μὲν πορὰν* „parfois”. — V. :

VIRNĂOARĂ, adv., niciodată, «jamais», Dal, 200. — 1°. *eû virnăoară nu mic măsine* (eu niciodată nu măninc măsline), PB, 169²; 2°. *nu poate sî-u arî'dă virnăoară* (nu poate să o înșele niciodată), PAnt, 7; 3°. *nu-l știm dî virnăoară* (nu-l știm de niciodată), PAnt, 63; 4°. *nu tî nsurășî virnăoară?* (nu te-ai însurat niciodată), GrB, 224; PAnt, 228; BNA, IV, 145; 5°. — *l-vid:ușî virnă-oară?* — *virnăoară* (— l-ai văzut vreodată? — niciodată) — v. *oară* 12°. Sinonime: *barunodără, nișidinodără, pulé*. — Cf. mgl. *virnă oară* „odată; niciodată” (GrS, VI, 176; VII, 225). — < *virnă* (v. *virnu*) + *oară*.

VIRNU, -nă, fără pl. — v. *verân, vir, virin* —, Dal, 220; Nic, 112. — 1°. *va-l'î așlătă virnu* (li va ajuta vreunul, cineva), PB, 68¹⁸; 2°. *asună, cânda, o'irnu la poartă* (sună, parcă, cineva la poartă), BNot, 12; BNA, IV, 89; 3°. *dî sî-dî lîne o'irnu șegă* (dacă-tu ai vreun ghegă), PAnt, 278; 4°. *dî n'l-l'ed virnă oâte* (de-mi ia vreo oale), PB, 20⁴; 5°. *lîne virnu nu-ascultăși* (tu nu ai ascultat pe nimeni), PAnt, 58; 6°. *s' nu s' ducă virnă dî vol* (să nu se ducă niciuna dintre voi); 7°. *dă-l'î a virnăl aestu mer* (dă-i cuiva (vreunui) acest măr); 8°. *nu-l dau a virnăl* (nu-l dau niciunui, numănu); 9°. *s' nu spună a virnăl* (să nu spună nimănu); 10°. *dî-l'î a virnăl fedtă s' nă-așlătă* (spune-i vreunei fete ca să ne ajute); 11°. *nu dedde a virnă* (nu a dat niciunei). — Ca gen, *virnu* și *virnă* — ca și *vir* și *viră* — se confundă. — < lat. *vere unus*.

VIROARĂ, adv., Trib, III, 1, 9 — v. *virnăoară*.

VIRRR-RÎ'Ū ! «cri par lequel on appelle les mulets pour leur donner de l'orge», Palb, 47 — v. *mălă* și *ordzu*. — Cf. și mgl. *vir!*; *vir-a!* (PMegR, II, 37 și 131); gr. βρ, βρ! (Boga, II, 114). — V. *ēth-ēth!*, *o!*, *pr!* și :

VIR-VIR-VIR ! «cri adressé aux mulets de marcher en ordre ou de s'acheminer comme il faut», PB, 734. — Cf. gr. βρ, βρ (Boga, II, 114).

VIRSTĂ, sf., *virste*, etate, «âge; époque», Dal, 220; Nic, 113; Mih, 532; Lum, I, 70. — 1°. *eră tu virsta a moașl'ei* (era în etatea bătrînei), PB, 21³³; 2°. *virsta a filăril'ei* (epoca fătării oilor). V. *vrîstă* și sinonimul *ilkie*. — < vsl. *vrūsta* „actas”.

VÎRSTNIC, -că, pl. *vîrstnici*, -fe, vîrstnic, «qui est du même âge»: *eră... vîrstnica ai Gardăni* (era... de vîrsta lui Gardani), GrB, 222; PAnt, 226; BNA, IV, 142. — < bg. *vrůstnikŭ* „égal, du même âge”.

VÎRTEÂNÎȚĂ, VÎRTEÂNȚĂ, VÎRTENÎȚĂ, sf., pl. *vîrteân(i)ă, vîrténîă, vîrtelniă*, «dévidoir», Mih, 532; PB, 735; CEL, 88; GrS, IV, 380; PIm, II, 203; cu *vîrteânîa adră'm gl'eame* (cu vîrtelniă facem ghem). V. *vîrténîă* și sinonimele *anème* etc. — < bg. *vîrténien* „tourniquet”.

VÎRTICÔNÎȚĂ, sf., pl. *vîrticônîă*, scrinciob, «balançoire rotative», PB, 735 (și «dévidoir»); PET, 14; CEL, 88 (< bg. *vîrtikonica, vîrti-konecă*); PLit, 108. V. *vîrticônîă* și sinonimul *drîmbădă*. — < ?

VÎRTÓS, -loasă, pl. *vîrtôși, -loase*, virtos, «fort; puissant — v. *putăt*», Dal, 220; Nic, 112; Mih, 532. — 1°. *aystle Dumnidzale, aystle vîrtoase* (sfinte Dumnezeule, sfinte (sfințite) tare), PScr, 754; 2°. *boaje... mălău vîrtoasă* (voce... foarte puternică), Lum, II, 139; PAnt, 188; 3°. *dôl'i eră vîrtôși* (ambii erau puternici), PB, 144²⁸; 4°. *vinile sântu vîrtoase* (vinele sînt tari), PScr, 167¹⁸. — **VÎRTÓS**, adv. «très; vigoureusement»: 5°. *vîrtôs dâlfe* (foarte dulce), PScr, 169¹⁴; 6°. *s' trăgă la scămnu vîrtôs* (să tragă virtos la scaunul cu pieptenuși), LP, 112; PAnt, 243; BNA, II, 112; 7°. *tră vîrtôs glône* (era foarte viteaz), PB, 393⁸ — v. *mălău*¹. — < lat. *virtuosus* „vertueux”.

VÎRTUȘAME, sf., fără pl., vigoare, «vigueur; puissance; dureté», Lum, II, 216. V. *vîrtule*.

VÎRTUȘESCU (mi), vb. IV (*vîrtuși, -șil, -șire*), PB, 735 — v. *învîrtușed:ă*.

VÎRTŪTE, sf., pl. ?, virtute, «vigueur; puissance», Dal, 220; Nic, 112; Mih, 532; PScr, 257. — 1°. *vidz'ndalul ahl'ă vîrtute di om* (văzînd atîta putere de om), PB, 269⁸; 2°. *je 'șil-cunoaște-a lui vîrtute* (care își cunoaște a lui tărie), PAnt, 279; Bair, 121. Sinonime: *ôlname, fôră, puteare*. — < lat. *virtus*, -ulem „vigueur morale, énergie”.

VÎR-VÎR, PB, 734 — v. *vîr-vîr-vîr!* (după *vîrrr-rî'ă!*).

VÎRVŪRĂ, sf., pl. *vîrvûre*, blăzitoare, «cercle, rondelle, roue (de moulin); jouet formé de deux écales de noix qui renferment un grain quelconque solide et qu'on fait tourner à l'aide d'une ficelle pour produire un bruit sourd», Dal, 220; PB, 735; PLit, 94 (se dă *șchița* unei alte specii de *vîrvûră*). — 1°. *gura l'i-si dăfe vîrvûră* (gura li merge ca *vîrvûră*, ca *sfrîitoare*, ca *morîșcă*); 2°. *vine vîrvûră* (vine de-a rotocolul, «il vient en roulant, en faisant la culbute»); 3°. *coada-vîrvûră tu vîmtu* (coada—rotocol în vînt), FI, I, 5, 7 — v. *ful'tôr* 1°. — V. *vîrvûră*.

VÎRZĂ (grămosteni), sf., pl. ?, locul unde cineva e lovit, «endroit où l'on est frappé, atteint». — < ?

VÎSCU, sm., pl. ?, visc, «sorte de lierre qu'on voit croître sur les arbres; espèce de gui», V. *ovescu* și *vescu*¹. — Cf. lat. *viscum* „gui”.

VÎSIL'É, sm., pl. *vîsil'eddz*: *i'fîtl, ș' vîsil'é, amônea 'șl-cătlă* (țiganul, chiar rege *a Juns*, nicovala și-a cerut), PLit, 662; PAnt, 8 — v. *vîsil'é*.

VÎSIL'É, sm., PLit, 126 — v. *coță; cazăca, cîrăla, duț, lakl; dîngalus, héca; sôir* și :

VÎŞCL'É, sm., pl. *vîşcl'eddz*, arșic, «1°. osselet; 2°. empan», Dal, 220; DR, VII, 320 (< βραχάρι); PLit, 126; PIm, II, 222. — 1°. *st-ăglodă cu vîşcl'eddz'l* (se joacă cu arșicii); 2°. *alându cal eră n'ic și slab, un vîşcl'é di cal* (celălalt cal era mic și slab, o șchioapă de cal), FI, II, 1, 14 — v. *făltăc*. Sinonime: *așic* etc. — În Pays Nantais: „Jeu des osselets”: arșicii au „les dos, les creux, les poulettes et les S” (RTP, XIII, 20-21). Joc de arșici și în Algeria (RTP, XXVII, 26). Cf. și DSD: *talus*, 28-31; Gen, 654-655 etc. — În copilăria mea, pînă în 1912, în satul meu Avdela exista o pitorească și pasionantă varietate de jocuri de copii cu arșici; în verile anilor 1927 și 1928 am constatat că mai toate aceste jocuri — ca și jocurile cu *sfârle* — erau pe calea dispariției. La fel și alte jocuri. — Cf. studiul etnografico-lexical RAstr.

VITEALA, sf., Dal, 220; *viteală* cu apă (doniță cu apă) — v. *vuțelă*.

VIZESCU, vb. IV, vui, «résonner, retentir», Dal, 211; GEI, 218; *pădurea tălă vazește* (toată pădurea vuieste), PLit, 986; Pant, 48; *vizescu kîn'li'i di ți si mătă pēru di frică* (vuiesc pînă de ți se zbirlește părul de spaimă), PB, 221⁴. — V. *văzescu, vuzescu*.

VIZIRE, sf., viure, Dal, 221 — *văzire*.

VIZIT, -tă, pl. *vizîi, -te*, fremătat, «retenti», Dal, 221.

VIZURĂ, sf., Dal, 221 — v. *văzură*.

VLAC, sn., pl. *vlăde*, undiță, «ligne à pêche», PScr, 258; DR, II, 509; CEI, 89 (< bg. *vlak*). Sinonime: *anșistru, un'îță*. — Cf. alb. *vllak* „glacchio (specie de rețea)”, bg. *vlak*³ (BER, 161).

VLĂGĂ, sf., pl.?, *vlagă*, «humidité — v. *umiditate, vld'ngă*; mousse — v. *mușcl'iu*; force, énergie — v. *puțedre*, Mih, 541 — 1°. *keătra aruculoășă vldgă nu acășă* (piatra rotundă nu prinde mușchi), PGr, 40; 2°. *ări vldgă* (are putere), PB, 735. — V. gr. βλάγκα (Boga, II, 210). — < vsl., bg. *vлага*, «humor, moiteur».

V l a h, *Vlăhă*, pl. *Vlahi, Vlăhe*, «Valaque, Aroumain», Nic, 123; AL, 1903, 52 (locuitorii satului Tăryea se auto-numesc *Vlahi*). — V. *Armă'n, Gógă*, alb. *Vllah*, gr. Βλάχος, bg. *Vlah* (BER, 163-164) etc. — La Hris, 36: „βλαχα=Βλάχοι πολλοί”. — V. *vldhescu*.

VLAHUHOARĂ, sf., pl. *vlahuhôrl*, sat aromănesc, «village aroumain, village valaque», GEI, 219; PPar, 10; *avdz'î, vlahuhôrl* (sate aromânești, auziți!), PLit, 1028; Pant, 38. — < βλαχο-χώρι „village des pâtres” (Fauriel, I, 21), „village valaque”.

VLAKIŬ, sm., Mih, 541 — v. *avlăklă*.

VLAMI, sm. — v. *avlăml*. — „Les palicares demandent à s'unir par les liens de la fraternité, en se déclarant *Vlamia*. — J'ignore d'où vient le mot *vlam* et *vlamia* au pluriel” (PHist, IV, 205). — Această frăție de cruce corespunde sl. *pobratiml, posestrima* — pentru care cf. Hacq, I, 130; Hecq, 388; Beauj, I, 383 —; gr. ἀδελφοποιία etc.

VLĂPSIM, sm., pl.?, leziune, «dommage; lésion». V. *vldpsescu*. — < βλάψιμον „~”.

VLASFIMIE, sf., pl. *vaslftiml*, blestem, «blasphème», PScr, 258; GEI, 219. — < βλασφημία „~”.

VLĂȘCĂ (grămosteni), sf., pl. *vldști*, năframă, «sorte de fichu blanc dont se coiffent les vieilles femmes — v. *bălfu, čimbér*; voile de nouvelle mariée — v. *čumbère, zvons*. — Etnograficește, în acest *vldșcă* apare năframa albă (*ci'rpă* etc.) a femeilor dacoromâne — cf. Pim, I, 16 sqq; II, 24; III, 36, 38, 40-41 etc. — cu denumire bulgărească (cf. și BER, 164).

VLĂTURĂ, sf., pl.?, lapoviță, «giboulée; grésil», Mih, 541; PB, 735. Sinonime: *jugăr-dîfă, slodită*. V. *vldșură*. — < ?

VLĂHEAȘTE, sf. și adv., aromânește, «(la) langue des Aroumains; à la manière des Aroumains», Nic, 123. — V. *armăneăște*.

VLĂHESCU, -hească, pl. *vldhēsîi, -hēsîi*, de valah, «de Valaque», Nic, 124. V. *armănescu* și *vldhulescu*. — Dăm o notă despre un Βλάχικος γάμος (nuntă aromânească), descris de Pul. Aromâni — stabiliți pe la 1830 în Teba (Θήβα) — au jucat pe la 1850 în Teba un fel de vodevil drept o variație satirică a unei nunți păstorești a aromânilor din Pînd, din Aspropotam și din Tesalia. Acest obicei teatral se ținea în zilele de duminică și luni din Ἀποκριὰς „carneval” și Καθαρή Δευτέρα „Lundi du carême”. La încheierea comediei, cei 13 tineri dansau în jurul focului și săreau peste el — cf. 13, 18, 23, 24, 35, 40.

V l a h ŭ t, -tă, pl. *Vldhŭt, -te* «Roumain de Roumanie, Dacoroumain», AD, IV, 4, 65-67. — 1°. *limba a Vldhŭților* (limba dacoromânilor), GrB, I, 259; GrS, II, 402; 2°. *es Vldhŭte* „nu l't-alasă (ies dacoromâne și nu-i lasă)”, W, II, 84; Pant, 44. — V. *Vlah*, și pentru -ăt, cf. Čifŭt și dr. *Arnăăt*; deci, în spirit morfologic turcesc: *V l a h o u t* > *Vldhăt*.

VLĂHUTESCU, -tească, pl. *vldhutēsîi, -tēsîi*, dacoromân, «de Vldhăt». V. *vldhulescu*.

VLĂNGĂ, sf., pl. *vlă'ndzi*, umiditate, «humidité», Nic, 123; GEI, 89. — V. *vlăgă*, *vlăn-zime*, *vl'ngă* și gr. βλάβη (Boga, II, 210).

VLĂNGU, -gă, pl. *vlă'ndzi*, -dze, umed, «humide»; *frândză* ... *vlă'ngă* *dî ploale* (frunză... umedă de ploale), Lum, I, 71. V. *vlîngós*.

VLĂNZÎME, sf., pl. *vlân-zîn'î*, umezeală, «humidité» — v. *vlăgă*, *nôli* etc., Dal, 221; Lum, I, 58.

VLĂPSĂSCU (*mî*), vb. IV (*vlăpsîl*, -sîl, -sîre), păgubi; vătămă, «nuire, endommager; lésers», Dal, 221; Nic, 124; GrS, VI, 388. — 1°. *nu vlăpsedște* (nu strică, nu face nici un rău); 2°. *fielôrul s' vlăpsî* (băiatul s-a atacat, s-a tuberculizat) — v. *uhtikédzû*. — < βλάπτω „nuire”.

VLĂPSÎRE, sf., pl. *vlăpsîrl*, vătămă; atacare, «action de nuire, de lésers», Dal, 221; Nic, 124.

VLĂPSÎT, -tă, pl. *vlăpsîf*, -te, tuberculizat, «endommagé; lésés», Dal, 221; Nic, 124.

VLĂPSITURĂ, sf., pl. *vlăpsitûrl*, stricăciune, «dégât; détérioration», Dal, 221; Nic, 124.

VLĂSTĂR, sn.; **VLĂSTĂRE**, sf., pl. *vlăstăre* și *vlăstă'rl*, *vlăstă'ruri*, vlăstar, «jeune pousse, drageon, rejeton», Nic, 123; Mih, 541; PB, 735; PAnt, 502; GEI, 219; *rădăfîn'le dî vlăstăruri* (rădăcinile de vlăstare), Cod, 123¹⁰. V. *lăstăre* și sinonimul *ftdân*. — < βλαστάρη „pousse”.

VLĂSTĂRUSĂSCU, vb. IV (*vlăstărusîl*, -sîl, -sîre), lăstări, «émonder, couper les rejetons inutiles», Dal, 221 (*vlăstărusăscu*); Nic, 123. — < βλασταρίζω, βλαστάνω „pousser; germer”.

VLĂSTĂRUSÎRE, sf., pl. *vlăstărusîrl*, curățire a copacilor, «action de couper les rejetons inutiles», Dal, 221; Nic, 123.

VLĂSTĂRUSÎT, -tă, pl. *vlăstărusîf*, -te, curățit, «émondé», Dal, 221.

VLĂȚURĂ (nord), sf., pl. ?, moină, lapoviță, «temps lâche; grésil; temps pluvieux et neigeux; pluie mélangée de neige, giboulées». V. *vlătură*. — Cf. alb. *vllazëllirë* „umidită”.

VLEĞÎŪ (*mi*), vb. I, Mih, 541; și *la' se vleăge vëlea a lor spăstîf* (și, curați, lasă să păzească ființa lor), PScr, 163 — v. *vég'l'u* și *véc'l'û*¹.

VLEKÎŪ, -ke, pl. *vekî*, Nic, 124; Mih, 541; Gram, 313; PB, 735; *timbărea*... *vlêke* (sarica... vechi), PB, 387⁴ — v. *véc'l'û*¹.

VLÎHUR, -ră, pl. *vlîhuri*, -re, spațios, «spacieux, vaste; libre»: 1°. *lôclu*... *s' hîbă vlîhur*, *lun'ndî* (locul... să fie spațios, luminat), Lum, V, 42; 2°. *un an fûl vlîhur* (un an am fost liber), Lum, VI, 5, 13 — v. *elêftîr*; 3°. *vlîhuri dî a lămîl'el ară'û* (liberi de al lumii rău), CosP, 72. — < εὐρύχωρος „spacieux, vaste; aisé”.

VLÎNGĂ, sf., Mih, 541 — v. *vlă'ngă*.

VLÎNGÓS, -goăsă, pl. *vlîngósî*, -goăse, umed, «humide; moite», Mih, 541. — V. *vlă'ngu* și:

VLÎNGU, -gă, șubred, «frêle, qui ne tient pas»: *blăstîm'nd pri-Armă n'îl'î vl'ndzi* (bles-tîmînd pe aromânii șubrezi), Al, 1928, 114; BNA, II, 60. V. *vlă'ngu*.

VLUTÎE, sf., pl. *vluyîl*, binecuvîntare, «bénédictions», GEI, 220; *va s' fî daă ș' ână vluyîe* (îți voi da și o binecuvîntare), PB, 429². Sinonim: *urăcîtune*. — V. *evluyîe*.

VLUTIMÊN, -nă, pl. *vluyimên'î*, -ne, binecuvîntat, «béné»: *ah, crîștînd vluyimênă* (ah, creștină binecuvîntată), BațP, 6; *vluyimêne* (binecuvîntatule), BNA, III, 118; 167. — < εὐλογημένος „loué”.

VLUTISĂSCU, vb. IV, Dal, 221; Nic, 124; GEI, 220 — v. *vlutisăscu*.

VLUTISÎRE, sf., pl. *vluyîsîrl*, binecuvîntare, «action de bénir», Dal, 221; Nic, 124.

VLUTISÎT, -tă, pl. *vluyîsîf*, -te „bénî”, Dal, 221; Nic, 124.

VLUHUTĂSCU, -tească: *lîmba vluhutească* (limba dacoromână), CBiog, 17 — v. *vlă-hutăscu*.

VLUIȘESCU, vb. IV, PScr, 258; PB, 735; *Sfă-Măria... u vluiși* (Sînta-Maria... o binecuvîntează), PLit, 770 — v. *evluytșescu*.

VLUITÔ, sm., pl. *vluitădz*, binecuvîntare, «bénédictiō», GEI, 220; *cît lo préțlul s' băgă vluitôlu* (abia preotul lui (incepu) să pună (dea) binecuvîntarea punînd epitrațitul peste capul (or), PB, 51¹⁴. — < εὐλογητός „bēni, louē”.

VOAHĂ, sf., pl. *vohl*, duhoare, «mauvaise odeurs», Dal, 221; Nic, 124; Mih, 541; GEI, 220; Al. 1903, 73; ‘nă voahă di carne ampuțl’tă (o duhoare de carne imputită), PB, 213⁸. Sinonime: *putoăre, vrômă*. — < βόχα „~”.

VOALE, sf. pl., simburî de jneapăn pentru *pliscă*, folosiți ca alice, «noyaux de genévrier utilisés comme grenailles dans des clifoires». Sinonim: *člucłumăg*. — V. *avodlă*. — < βόλε „balle (de fusil, de pistolet)”.

VOAMIRE, sf., *voămîrl*, Mih, 541; PB, 736 — v. *vumeăre*.

VOAMITĂ, sf. (pl. *voămile*), vomitare, «vomissement», Dal, 221; Nic, 124. V. *vumeăre*. — Probabil: *voămē* (v. vom) + -tă (cf. *feămlă, năheămătă, plisculă*). Dar, cf. și lat. vomitus „vomissement”.

VÔHTĂ?, sf., pl. *vôhte?* «[mot inconnu — v. ôhtu]»: *ăpa... aveă făplă vôhte di gl'căt* (apa... făcuse ridicături?, dimburi? de gheață), Lum, III, 343 — probabil, o greșeală de tipar: *vôhte* în loc de *oăhte*, pl. de la *ôhtu*.

VOI¹, pron. pers. pl., voi, «vous», Dal, 221; Nic, 124; Mih, 541; PScr, 259; PB, 736. — 1°. *voi nu hiș ca noi* (voi nu sinteți ca noi); 2°. *le-i di voi?* (ce e de voi?), PAnt, 280; Bair, 122; 3°. *o voi dzênurl, o voi mun!* (o voi dealuri, o voi munți!), PLit, 994; PAnt, 25; 4°. *tut vârlu cădză pri voi* (tot greul a căzut pe voi, asupra voastră); 5°. *a voăă vă si păre lișôr* (vouă vi se pare ușor); 6°. *livă s' nu da di căsă, niș per, di tăt-vă voi* (nimic să nu se atingă de casă, nici fir de păr, de toți voi înșivă), ArE, 14; 7°. *bună-vă dzăăă (bună-vă ziuă)* — cf. și gr. „καλή σας μέρα”; 8°. *culcă-vă ma nelo* (culcați-vă mai încolo); 9°. *vă vîdzără aseără* (vă văzură aseară). — V. *tine, tu¹, vă¹, -vă²*. — < lat. vos „vous”.

VOI², vb. (ajutător) II (*vrul, vrul, vrede*) — v. Introduce, § 51, p. 58 sq. — vrea, 1°. vouloir; 2°. désirer, aimer — v. *ayăpsescu, alucescu, vlișescu*; 3°. devoir, avoir des dettes — v. *hursescu*; 4°. devoir, falloir — v. *prinde*; 5°. soit... soit; ou... ou — v. 1², Dal, 221; Nic, 124; Mih, 541. — 1°. *voi, nu voi — va mi duc* (vreau, nu vreau — mă voi duce); *voi ira s' acățu un peăște* (vreau ca să prind un pește), PB, 2²⁵; *vrei s' ti ncrunl cu altă?* (vrei să te cununi cu alta?), PB, 6¹⁰; *căra veri să cămbărî meăre* (dacă vrei să cumperi mere), W, II, 266; *vrul 'nă odră, vrul doăă orl* (vrui o dată, am vrut de două ori), PAnt, 201; BNA, V, 30; *tine lu vruseșă* (tu îl vruseși), Cod, 103 b²⁰; 2°. *nu vreamă altu livă* (nu doream alt ceva), PB, 145³⁰; *ma si s' vor* (dar să se iubească), PB, 112³⁴; *si-nl ti vor fedlile tute* (să mi te iubească fetele toate), PLit, 932; PAnt, 20; *nu ti voi* (nu te iubesc), PLit, 942; PAnt, 29; *dol'i s' nă lom, dol'i s' nă vrem* (amîndoi să ne luăm (să ne căsătorim), amîndoi să ne iubim), W, II, 12; PAnt, 29 — în italiană: „ti vojo tanto stringere e 'bbracciare” (D'Anc, 314); „vojo fa” (CoccC, 139; 142 etc.); „Le verbe aimer n'existe pas en arabe; il se traduit énergiquement par vouloir” (LLP, XXXVII, 215); 3°. *li-ne-l yrôslu fe li-l voi* (ține-ți (poftim) piatrul ce ți-l dătoresc), PB, 82⁵; *cî'te lire l'i-vredă?* (cîte lire îi datorai?); 4°. *va un mes s' ti li mbăir* (trebuie o lună să ți le înșir, să ți le povestesc), PB, 148⁸; *sumărlu-l'i va umpleăre*, Lum, II, 308; BNA, III, 124 — v. *umpleăre* 3°; *fărl'i vor vătămăre* (hoții trebuie uciși) — cf. și *fuduleăță, sumăr* 2° etc.; *călea va innăre s' bôrgea va plătire* (drumul trebuie umblat (parcurs) spre a ajunge unde vrei, iar datoria trebuie plătită); *vreă vătămăre di școp* (trebuia ucis(ă) sau uciși, ucise în bătaie); 5°. *s' u-ăflă — va moărtă, va yie* (să o găsească — fie moartă, fie vie), PB, 132³³; *va oărfăn, va avut* (fie sărac, fie avut), PB, 121¹². — Ca ajutător în conjugare, sub formele *va* și *vrea*: *va mi fac, va n'irdzēm* (mă voi face, vom merge);

va *videál*, va *videál* (ai fi văzut, ați fi văzut); va *vid-ză*, va *vid-zură* (va fi văzut, vor fi văzut); *vreă ved*, *vreă videm* (aș fi văzut, am fi văzut) etc.; *vreă s' acumpără* (vrea să cumpere = ar cumpăra), BațP, 32; BNA, III, 146; *vreă st-l vîndă* (vreau să-l vîndă = l-ar vinde), *ibid*; nu va *zbor* (nu trebuie spus), CalGrB, 49; BNA, IV, 27; va *d-zl'că* (va să zică = adică), PB, 166². — Pentru forma *vol* (indic. prez. pers. 1 sg) «je veux», în dacoromână: „Însă nu ca eu voiu, ci ca veri tu” (Cip, 139); „De nu mă vor, eu fi voiu pre ei” (Ureche, 189); „te voi să fii” (Miron, 299); „voi să te fac să te înveți” (Cron, 73); „voi să taiu capetele voastre” (CronM, I, 263); „eu voiu pre Domnul să-l laud” (CronM, II, 7 etc.); „să mă-mpac cu tine voi” — la Iancu Văcărescu (DLit, II, 75); „voiu să trăesc răsfățat”, la B. P. Mumuleanu (DLit, II, 81). — V. *va'*, *va'*, *vu* și *al'*. — < lat. *volere* „vouloir”.

VOIVODĂ, sm.: *st-ağılungă volvodad-z'i-altör milél* (să ajungă a fi voievozii altor neamuri), BNA, II, 86 — v. *vulvoda*.

VOL, sn., *vóluri*, obuz, «obus — v. *çuluc*, *tópá* 2°; foudre — v. *sfúlgu*, GEI, 220; *n'l-pără dă vólu căde lu avlie* (mi se păru că în curte cade fulgerul). PenB, VI, 135. — < βῶλος „boule, boulette”.

VOLĂ, sf., pl.?, voie, «volonté; plaisir». GrS, II, 400. — 1°. *s' ul tașl pómul prt vóla a lul s' creăscă* (să-l lași pomul să crească în voia lui), CȘc, 37; 2°. *tóra dă-n'l vólă s' n'érgu* (acum dă-mi voie să merg), CȘc, 45; 3°. *va s' vînim s' fi fălím vóla* (vom veni să-ți facem plăcerea), CȘc, 59; 4°. *dădul... st-arucă după vóla a capidăd'n'lor* (impozitul... se arunca (fixa) după vrerea căpitanilor), Lum, II, 74. V. *vól'e* și sinonimul *oreăre*. — < bg. *volja* „volonté; gré; plaisir”.

VÓLBU, sn., pl. *vólburi*, învâltor, «endroit où l'on enroule la chaîne sur un ensouple posé sur deux perches fourchues plantées en terre — v. Plm, I, 153 (pour les Dacoroumains: Plm, II, 119-120; PăcR, 431; pour la Grèce: BBGrèce, 58, fig. 55)», Dal, 221; Nic, 124 (lat. **volbum* „entortillement”); Mih, 544; PB, 736; *la vólbu ustúra si-u ndreăgă* (urzeala să o dreagă (să o aranjeze) la învâltor), LP, 12; PAnt, 243; BNA, II, 112. V. *vólbu*¹. — Cf. mgl. *volb* (PMegR, II, 131; CapM, III, 330). — < lat. **volvum volvere* „(faire) enrouler”.

VÓLTĂ, sf., pl. *vólte*, tur, «tour, promenades», Dal, 221; Nic, 125; Mih, 542; nu *aveă vólte prit piță* (nu erau tururi prin piață), BNA, II, 74. Sinonime: *piripal*, *sulță*. — Cf. gr. βόλτα „tour”, alb. *vólltë* „giro”. — < it. *volta*.

VÓLVU¹, sn., Nic, 124 — v. *vólbu* și *vullór*.

VÓLVU², vb. I (*vulvát*, *-vát*, *-väre*), a face sul, «rouler autour; enrouler», Nic, 125 (< lat. *volvere*). Pentru sensul „enrouler sur l'ensouple — v. *vólbu*”, e curentă expresia *adun la vólbu* (strîng urzeala pe sul). — < *vólvu*¹.

VÓL'E, sf., pl.?, permisiune, «permission»: nu *avém căflătă vól'e* (nu am cerut permisiune), CBIog, 20; *dă-nă vól'e si nă turnă'm la fumél'l* (dă-ne voie să ne întoarcem la familie), FI, II, 7, 6. Sinonime: *ăde*, *izine*. — V. *vólă* și it. *voglia*.

VOM, vb. III și II (*vumăi*, *-măi*, *voămire* și *vun.ăre*). Indic. prez.: *vom*, *von't*, *voăme*, *vumém*, *vuméf*, *vom*), voame, 1°. *vomir*; 2°. *sourdre*, *jaillir*, Dal, 122; Nic, 125; Mih, 542; PScr, 259. — 1°. *ng'l'ită surcîndalul ar'ălu și-apóla l-vumeă* (sorbînd înghițea riul și apoi îl vomita), PB, 494²¹ — cf. *amăre* 4°; *va li von't lăte* (le vei vomita toate, le vei spune toate bune și rele, nu va rămînea nimic în tine), PLit, 659; *c'le poăte s' voămă limba* (cîte poate să vomiteze limba), PB, 234³⁰; *voămî-te*, *voămî-te căpa*, PB, 164²⁸ v. *tine* 16° (precum și: *cad* 1°, *căclubă*, *fug* 2°, *stringu* 2° etc.); 2°. *dî lu s' voăme ar'ălu* (de unde izvorăște riul) — v. *zvom* — < lat. *vomere* „vomir”.

VÓMBIR, sm., pl. *vómbiri*; **VÓMBIR**, -ră, pl. *vómbiri*, -re, vampir; foarte rău, «vampire; enfant non baptisé et devenu vampire; très méchant», Dal, 221; Nic, 125; PLit, 703. — 1°. *ațel eăste vómbir*, «șt-m'că părințil'i (acela e vampir, își mănîncă părinții), FI, I, 4, 8; 2°.

fedtă s' hlbă și las' s' hlbă și voămbitră (tată să fie și lasă să fie și rea ca o vampiră), PB, 119¹²; 119¹⁵; 3°. *ca săptu di vombiri* (ca supt de vampiri), PLit, 703; 4°. *je vombir flăor are!* (ce rău băiat are!). — V. *vampir*, *vurcolac* și gr. *μυρμιραξ* „μικρός αμαρτωλός” (‘Ανδρ., 220).

VÓMERĂ, VÓMRĂ, sf., pl. *vómire*, brazdar, «soc de la charrue», Nic, 125; PScr, 259; DR, II, 497; LL, IV, 93. Sinonime: *inée*, *meșu*. — Foneticește, ar fi trebuit să avem *vodmtră*. — Cf. și it. *vomere*. — < lat. *vomer*, -erem „soc de la charrue”.

VÓRAX, sm., pl. ?, borax, «borax», Dal, 221. — < βόραξ „~”.

VÓSTRU, *vodstră*, pl. *vôștri* și *vôștri*, *voastre*, *vostru*, «votre; le vôtres», Dal, 221; Nic, 125; PB, 737. — Nom. sg. și pl.: 1°. *a vôstru easte mândile*, *a voastre sun ș' cășerile* (al vostru e muntele, ale voastre sînt și stîmile); 2°. *a vodstră i căsa*, *a vôștri sun ș' flăoril'i* (a voastră e casa, ai voștri sînt și copiii). — Gen.-dat. sg.; 3°. *leamnille sântu a vișinul a vustrăi*, nu a vișinăi el a vustrăi (lemnele sînt ale vecinului vostru, nu ale vecinei voastre); 4°. *dă-l'i a vuștrăi*, nu a vuștrăi (dă-i celui al vostru, nu celei a voastre). — Gen.-dat. pl.: 5°. *flăoril'i a vuștrăi* (copiii celor ai voștri); 6°. *fedtă a vustrăi* (fetele celor ale voastre); 7°. *a vuștrăi nu lă dzîșu fivă* (celor ai voștri sau celor ale voastre nu le-am zis nimic). — Pentru istroromână, cf. Kov, 111: *a nostoré*, *a vistoré*. — 8°. *n'irăzef acasă-vă* (mergeți la casa voastră, acasă-vă); 9°. *cal'i-vă nu vin'iră* (cail voștri nu veniră) — cf. dr. „porobociloră voștri și mueriloru-vă” (Cip, 136) etc. — v. *văi* și *vă* (< lat. *aton vobis*), *nôstru* și *voi*! — < lat. *voster* „votre, vôtres”.

VÓVLĂ, sf., pl. ?, fire, «nature, tempérament»: *ahlaré l'i-easte vovla* (atare li e firea, caracterul). Sinonime: *haractir*, *hire*. — < ?

VÓZĂ, sf., pl. *vôză*, butoi, «tonneau — v. *bâte*!; bouteille — v. *bôță*», Mih, 542; 40; *ună vōză di yin* (un butoi cu vin); *vōza șă măsura și mîsură* (sticla (flaconul) și farfuria cu care măsura), Jb, I, 44; *vōza ma nu are yin* (butoiul nu mai are vin), Lum, V, 76. — Cf. bg. *voz* (BER, 171). — < alb. *vōzë* „botte”.

VRAG, sm. și sn., pl. *vradž* și *vrăguri*, brazdă, «sillon — v. *brazdă*; champ qui n'est pas ensemencé», Mih, 542; PenB, III, 243; PETim, 20. V. *avrăg* și *vrugușcu*. — Cf. mgl. *vrađ* „arie de treierat = battage (du blé)” (PMegR, II, 131; GrS, VII, 225; CapM, III, 331); alb. *vrākë* „solco” și vsi., bg. *vrahū* „trituration” — cf. BER, 179.

VRĂNĂ, sf., pl. *vrâne*, vrană, «trou de bonde; bonde», Mih, 542. — < bg. *vrana* „enton-noir; bonde”.

VRAP! [interj. qui imite le bruit d'un fouettement]: *vrăp! l'i-are ună cu veărga di cōrnu* (*vrăp!* li trage una cu varga de corn), PB, 111²⁰. V. *vap!*

VRĂPĂ, sf., fără pl., grabă; avînt, «hâte — v. *ayun'ie*; vitesse; essor — v. *vân'iu*. — 1°. *vrăpa șe aveă loătă mālile* (iuțeala (avansul) ce o luase catirii), Fl, II, 6, 4; 2°. *mulă'rile aveă loătă vrăpă*, nu puteăi s' li fîn'i (catirii luase avînt, nu puteai să-i ții), CFr, 142. V. *avrăpă*, *prăpa* și *elor* 5°. — < alb. *vrăp* „fretta, velocità”.

VRĂPČIU, sm., pl. *vrăpči*, vrăbie, «moineau», Dal, 221; CEI, 89. Sinonime: *anșidăș*, *elónă*, *jărnăpăl'tă* etc. — < bg. *vrăpče* „~”.

VRĂHĂȘESCU, vb. IV, PScr, 259 — v. *vrăhn'isescu*.

VRĂHNÓS, -*noăsă*, pl. *vrăhnóși*, -*noăse*, răgușit, «(d'une voix) rauque», PAnt, 503 (adv.); GEI, 220. — < βραγχνός „enroué”.

VRĂHN'ISĖCU, VRĂHN'ISIRE, VRĂHN'ISIT, Dal, 222; Nic, 127; GEI, 220 — v. *avrăhn'isescu* sqq și *vrăhășescu*. — < βραγχνιάζω „s'enrouer”.

VRĂN'IŬ, sm., pl. *vrăn'i*, arin, «aune». V. *avar*. Sinonime: *arin* etc. — Cf. alb. *vërrri* „ontano campeggio (albero)”, pl. *vërrrinj* „ελδος άγριου δένδρου”.

VRE! «hé!»: 1°. *șe gredî, vre glăre!* (de ce strigai (de ce ai strigat), bre prostule!), PB, 23²³; 2°. *a vre om, om* (hăi măi omule, omule), PB, 32²⁵; 3°. *aș-i cline, vre hli'i* (așa e line, măi fiilor), PAnt, 83. — V. *bré!*, gr. *βερε* „~”, etc.

VREĂ, VREĂL. — 1°. *vred s' moară di fódme* (era să moară de foame), PB, 234; 2°. *vred s' arcăre n foc* (s-ar fi aruncat în foc), PB, 1791; 3°. *si si-aspăred lăplu di ploăte, vred poartă limbăre*, PLit, 536; PAnt, 9 — v. *lup* 1°; 4°. *Io vred-ț pîlrēc 'nă lăcrtmă* (eu ți-aș fi trimis o lacrimă), RMac, II, 33, 5; PANT, 45; 5°. *cît ma mult vred si-ascundēre ūnă feată* (cu cît mai mult s-ar fi ascuns o fată), BNA, II, 72; 6°. *vredl moară* (ar muri; ar fi murit), PB, 20517; PANT, 92; 7°. *nu vredl poată* (nu ar fi putut), PB, 33620. — În dacoromână: „cînd alții asupra lor vrea veni” (CronM, I, 68); „vrea lua pã toți robi” (I, 480); „de nu vrea muri” (I, 495); „cu totul să vrea stinge ticăloasa aceasta dă țară” (II, 200) — cf. *ibid.*: I, 68; 102; 489; II, 183; 307 etc.; „nu vrea avea” (Ur, 153; Ur1, 85; Das, 47; 147); „nu vrea fi” (Ur, 190; Ur1, 137; Das, 132); „vrē fi stătut... vrē rămînē” = ar fi stat... ar fi rămas (Nec1, 79; Nec, 97); „nici unul nu vrē scăpa” = nici unul nu ar fi scăpat (Nec1, 358 și p. LXXVIII); „Și vrea fi fost” (ITR, 67); „cînd vrea să moară” (Cron, 57). La fel și la alți cronicari (N. Costin, Muste), ca și în Transilvania (la Criștur, lîngă izvorul Crișului-Negru) sau în Dînsuș: „d'e nu vea răspund'e noapt'ea nu să vea ntîmpla n'îș un reț” (DHaț, 104). La Emin, VI, 309: „să nu vrē fi solduroș, vrē trece pînă jos”. Pentru vechea dacoromână, cf. Dens, II, 230—231.—De reținut din graiul din Cento (Italia): „am vrē comunicēr = mi vorrei comunicare” (IIF, I, 63). — V. *va1, va2, voi2* și *diștiplăcătune* etc. — < lat. *volebam, -as, -at*.

VREĂJE, sf., pl. *vreji*, vreasc, «brouille, ramille», gătej, Dal, 221; CEI, 89. V. *vredză*. — < bg. *vrěza*, „tîge (de citrouille), stolon (de fraise)”.

VREĂRE, sf., pl. *vreri*, vrere; iubi, «vouloir, volonté — v. *vól'e*; amour — v. *ayápe*, *sivdă*”; assentiment, grē — v. *thelímă*, Dal, 221; Nic, 127; Mih, 542; PScr, 259. — 1°. *va-ț dăm cît va u-ăl tu vrede* (îți vom da cît o vei avea în vrere, cît vei vrea), PANT, 131; 2°. *ca s' nă daț cu vrede bând* (dacă ne veți da cu vrere bună), PANT, 302; BNA, I, 132; 3°. *Iu-l vrede, easte ș' Dumnidză' tu mēse* (unde e iubire, e și Dumnezeu la mijloc), PGr, 162; 4°. *si-aduc dălfī graiū di vrede* (să aduc dulce grai de iubire), PANT, 267; Bair, 97; CalGrB, 123; 5°. *și-aveă arcătă vredea pri un arăp* (își aruncase iubirea pe un negru = se îndrăgostise de un negru), PB, 6814; 6°. *cu vrede, cu nivreăre l'i spūne* (cu vrere, fără vrere îi spune), PB, 1527. — V. *vrut*.

VREĂȘTURI, sf. pl., PB, 737 — v. *vrēșturi*.

VREĂVĂ, sf., pl. *vrēvuri*, zgomot, «bruit, vacarme», Dal, 222; Nic, 127; Mih, 542; CEI, 89. — 1°. *ăvde di dipărte ūnă vredeă märe* (aude de departe o larmă mare), PB, 1432; 2°. *je-l vredeă și s' fâje n căle?* (ce e zgomotul ce se face pe drum?), LP, 185; PANT, 19; 3°. *boățea-a peănilor di moarte easte az tu vredeă-a lor* (vocea aripilor de moarte astăzi e în vuetul lor), CalGrB, 84; PANT, 238; BNA, II, 100; 4°. *clōputtle!*... *cum asună vredeă-a lor!* (clopotele!... cum sună (răsună) vuetul lor!), Lum, II, 135; BNA, IV, 40; 5°. *vrēvuri niacă-kisite murmură* (zgomote neînțelese murmurau), GrB, 226; PANT, 231; BNA, IV, 150. Sinonime: *crot*, *șlurultie*, *lărmă*, *lăvă*, *sălăoade* etc. — În vechea dacoromână: *vredvă*, „plainte sourde, murmure, tumulte, agitation” (Dens, II, 536); HPs, 3613; CPsal, 2525. — < bg. *vrěva*, „cris, tumulte”.

VREĂZĂ, sf., pl. *vrezi*, *vrēji*, Nic, 127 — v. *vredaje*, *vredășturi*.

VRĒRE, sf., pl. *vreri*, PB, 737 — v. *vrede*.

VRĒȘTURI, sf. pl., vreascuri, «branches sèches, bois mort», Mih, 542. V. *vredășturi*, *vredză*. — Cf. alb. *vrëshhtë* „vigna” și *vrësh* „vigna, vigneto”.

VRÎN, vrî'nă: *nu-l dau dîn brăfă a vîrnu!* (nu-l dau din brațe nimănui), PANT, 160 — v. *vî'nu*.

VRÎSTĂ, sf., Mih, 542; PB, 737; PANT, 503; CEI, 89; *lîidō vrî'slă* (orice etate), Cod, 24 b12 — v. *vî'rstă*.

VRĬSTNIC, -că: *s' ȝlōdăcă ningă vrĭ'stniŝile a l'el* (să danseze lîngă semenele ei ca etate), Lum, I, 298 — v. *vrĭ'stnic*.

VRŌMĂ, sf., pl. *vrŏmĭ*, putoare, «puanteur», Nic, 128. V. *vrumn'edăr, voăhă* etc. — < βρωμα „mauvaise odeur”.

VRŌME, sf., pl.?, ovăz, «avoine», Dal, 222; Nic, 127; GEI, 223. Sinonim: *ovăz*. — < βρόμη „~”.

VRŌNDU, sn., pl. *vrŏnduri*, zgomot; bubuitură, «fracas; bruit (d'explosion, de canon, de tonnerre)», Dal, 222; Nic, 127; Al. 1903, 33; Lum, I, 300; III, 346 (*vrŏndus*); GEI, 220. — 1°. *vrŏndul a măcărădzlor* (zgomotul macaralelor), Lum, II, 351; BNA, IV, 103; 2°. *ănde... ca vrŏndu* [în original: *boŝl „voci”*] *di tuŝékł* (aude... ca bubuitură de arme), Lum, II, 139; Pant, 189. V. *zbuc*. — < βρόντος „~”.

VRUGUĚSCU, -UIT, -UIRE — v. *avruguġescu, -uire, -uit* și *nĭ-vruguġire, nĭrag, vrag*.

VRUMNEĂR, -ră, pl. *vrumn'edăr, -re*, puturos, «malpropre, puant». V. *ampuŝl t și vrŏmă*. — < βρωμαρός „~”.

VRUNDUSĚSCU, vb. IV (*vrundusit, -sit, -sire*), bubui, «faire du bruit». V. *vrŏndu*. — < βροντω „faire du bruit; tonner”.

VRUNDUSĬRE, sf., pl. *vrundusiri*, zgomot, «fracas»: *vrundusirea eră căma mare* (zgomotul era (devenea) mai mare), Lum, III, 346.

VRUT, adv.; **VRUT**, *vrătă*, pl. *vrut, vrâte*, vrut; iubit, «affectueusement; aimé, agréable», Dal, 222; Nic, 127; Mih, 542. — 1°. *mulreăste vrut la el* (privește afectuos la el), Pant, 276; 2°. *vor s' mi mărită, vrâte* (iubite, vor să mă mărite), PLit, 851; Pant, 53; 3°. *nu-l'ĭ yineă si s' dispărtă di vrăta a lui* (nu-l venea să se despărță de iubita lui), PB, 1427; 4°. *vrâte și nĭvrâte* (vrute și nevrute), PGr, 162. — V. *voġ*.

VU = *va*¹ — v. *voġ*² : *vu si-ăȝtăngă ȝtudicălŏrru* (o să ajungă (va sosi) judecătorul), PScr, 77²; 259 (< lat. **vo* < *volo*). — Pentru acest *u* din *vu* — pentru care cf. it. *voi* și *voi* „vous” —, cazul e unic, fie că acest *vu* derivă din *va*¹, fie din *voġ*².

VŬDNIC (grămosteni), sn., pl. *vădnĭte*, lavoar, «lavabo». — < bg. *vodnikŭ* „lavoir; évier”.

VUĂĚLĂ, sf., pl. *vuăġele*, piele de vițel argăsită, «peau de veau tannée», Dal, 222; Nic, 125; GEI, 220. V. *vidělă*. — < βωδέλα < βωδέ „boeuf”.

VUIVUDĂ, sm., pl. *vulvudădz*, voievod, «voivode, capitaine, prince»: *arăp ca s' yină vulvudădz* (îlșnesc (irump) să vie voievozi), Pant, 162. V. *volvodă*. — < bg. *volvoda* „~”.

VŬJE, sf., pl. *văȝi*; **VUȝŬ**, sm., pl. *vuȝl*, soc, «sureau en herbe, hièble; sureau», Dal, 222; Nic, 125 (*vuȝ*); PETim, 19; *pășpăcă di vuȝŬ* (pușcoci de soc). V. *boȝ, ibôȝ* etc. — Cf. gr. βούζια ('ΑρΓλ. 29; Σαρ. 11; Boga, II, 113); toponimicul στ-ă Βούζια ('Ηπειρ. IX, 222); alb. *văzhë* „sambuco (albero)”.

VŬLĂ, sf., pl. *văle*, pecete, «cachet; sceau», Dal, 222; Nic, 125; Mih, 542; PScr, 252; Cod, 381²; GEI, 200; *l'ĭ-băȝă văla* (i-a pus pecetea), PGr, 162; *aspărsi văla a lui* (a stricat sigiliul lui), PB, 1931². Sinonime: *miăre, sfărhiđă, tără*. — < βούλα „~”.

VĬLBURĂ, sf. (pl. *vălbure*), praf de pușcă, «poudre à canon — v. *bărăle*», Mih, 543. — 1°. *nu s' băȝă foc pĭ ningă vălbură* (nu se pune foc pe lîngă praf de pușcă), PLit, 496; 2°. *vălbura eră ădă di ploăie* (praful de pușcă era ud de ploaie), Lum, III, 60; 3°. *ăre vălbura trĭ ădă umpleăre* (are pulbere pentru o încărcătură), Lum, V, 144. V. *bălbără*. — Cf. it. *p o l - vere*.

VULĚRĂ, sf., pl. *vulėre*: *hulėră, leă hulėră, guliŝl yĭnlu dĭt vulėră* (holeră, măi holeră, ai golit vinul din butoi), CalGrB, 65 — v. *vurėlă, vuryėlă*.

VULĜĂRĚSCU, -reăscă, Pant, 503 — v. *vurgărėscu*.

Vălgur, -ră, pl. *Vălguri*, -re, Mih, 543 — v. *Văryar, Vĭ'rytr*.

VULIÉ, sf., pl. *vullî*, decizie, «projet; décision», PLit, 762; PAnt, 86; GEI, 220. — < βουλῆ „~”.

VULIPSĚSCU (mi), vb. IV (*vulipsî*, -*sî*, -*sîre*), decide, «délibérer; décider», GEI, 220; *s' vulipsî sî s' dăcă s' lu-ăflă* (s-a decis să se ducă să-l găsească), PB, 473³⁴. — < βουλεύομαι „~”.

VULOĂGĂ, sf., pl. *vulôd-î*, poiană, «clairière», Dal, 222; Nic, 125; Mih, 543; GEI, 90. — 1°. *tu vuloăgă 'sî-eră un nuc* (în poiană își era un nuc), PB, 499¹⁰; 2°. *prî vuloăgăte mușeate* (prin poienile frumoase), Bag, 52; PAnt, 200; BNA, V, 36. — V. *văloăgă* și mgl. *vuloăgă* (CapM, III, 331). — Pentru dr. *voloăcă*, cf. PCon, 51. — < vsl. *vologă* (Mik, 65).

VŪLPE, sf., pl. *vâlki*, vulpe, «renard; fourbe», Dal, 222; Nic, 126; Mih, 543; PScr, 259. — 1°. *dăst mărda di vâlpe* (s-a dus sârmana de vulpe), PB, 371²⁰; 2°. *je vâlpe tăcălă-i!* (ce vulpoi (șiret) tăcut e!), PLit, 660; 3°. *bișină di vâlpe* — v. *pôpură*. — Cf. și *disci' nlu, ștrél* etc. — < lat. *vulpis* „renard”.

VULPÎL'E, sf., pl. *vulpil'î*, șiretenie, «fourberie», Dal, 222; *l'î-d-î se cu vulpil'e* (i-a zis cu șiretenie), Fl, II, 6, 7; I, 5, 6.

VULPÓN'ÎŪ, -*poăn'e*, pl. *vulpôn'î*, -*poăn'e*, sm., sf. și adj., vulpoi, «renard; fourbe», Mih, 543.

VULTÔR, sm., pl. *vultôrî*, Mih, 544 — v. *vîltôr* și *vălvătôr*.

VULTŪC, sm., pl. *vultăje* și *vultăcurî*, mlaștină, «marécage», Dal, 222; *i plină di vultăcurî* (e plină de smircuri), Fl, II, 4, 5. Sinonim: *amăc*. — < *văltu*¹.

VŪLTUR, **VULTŪR**, sm., pl. *vălturî*, *vultări*, vultur, «vautour, aigle», Nic, 126. — 1°. *sî-aleăpădă vălturî tu niôr* (vulturul se repede (se avintă) în nor), PB, 495³²; 2°. *prî lășuri nu ved: vălturî* (pe cadavre nu vezi vulturi), Lum, II, 167; PAnt, 286; BNA, I, 28; 3°. *tu 'sî-fac căibu mașî vultărl'î* (unde numai vulturi își fac cuib), BNA, I, 18. Sinonime: *altô, hătă, ôrn'lu, stavraî*. — < lat. *vultur* „vautour”.

VULTUSĚSCU, vb. IV (*vullusî*, -*sî*, -*sîre*), împotmoli, «s'embourber, s'enfoncer dans des marécages», Dal, 222; Nic, 126; GEI, 221. — 1°. *măla aved vullusită* (cătrul se înămo-lise), PB, 156²²; 2°. *pin' di gășe vullusî tu cătrâne* (se împotmoli în câtran plină la gît), PB, 310³⁸. — < βουλώνω ('ΑρΓλ, 30), βαλτώνω „rendre marécageux”.

VULTUSÎRE, sf., pl. *vullusîrî*, împotmoli, «embourbement», Dal, 222; Nic, 126.

VULTUSÎT, -*tă*, pl. *vullusî*, -*te*, împotmolit, «embourbé», Dal, 222; Nic, 126.

VULUSĚSCU (mi), vb. IV (*vulusî*, -*sî*, -*sîre*), sigila, «cacheter; sceller», Dal, 222; Nic, 125; Mih, 543; PB, 737; GEI, 220. Sinonim: *măhurlădăscu*. — < βουλλώνω „~”.

VULUSÎRE, sf., pl. *vulusîrî*, sigilare, «action de cacheter, de sceller», Dal, 222; Nic, 125; Mih, 543.

VULUSÎT, -*tă*, pl. *vulusî*, -*te*, pecetluit, «cacheté, scellé», Dal, 222; Nic, 125; PAnt, 503.

VULUTÎNĂ, sf., pl. *vulutine* și *vulutin'î*, mică etichetă, «petite étiquette à coller», Kats, I, 71. — < *vălă*.

VUL'ĚĂR, sm., pl. *vul'earî*, șovar, papură, «massette, laiche», Dal, 222. — V. *zvulăr*.

VUMBIRL'ĚKE, sf., pl. *vumbirl'îki*, atitudine de vampir, «action ou attitude qui caractérise un vōmbir; méchanceté», Dal, 221.

VUMEĂRE, sf., pl. *vumêrî*, vomitare, «action de vomir; vomissement», Dal, 222; Nic, 126. V. *vodămre* și *bru:ădăre*.

VUMŪT, -*tă*, pl. *vumă*, -*te*, vomitat, «vomi», Dal, 222. — V. *zvumăt*.

VUMUTŪRĂ, sf., pl. *vumulărî*, vărsătură, «ce qui est vomi; chose dégoûtante; avorton — v. *astrăkî*», Dal, 222; Mih, 543; PB, 737; PGr, 162.

VŪNGU, sm., pl. *vând-î*, vierme de capră, «ver (de la peau de chèvre)», Dal, 222; Nic, 126. — < ?

— < **VURZÓM, VURZÓN**, sn., pl. *vur-zóme*, plasă, «rets», Nic, 126. Sinonime: *podhă* etc.
— < bg. *vŭrzop* „~” (BER, 210).

VUTĂNĂ, VUTĂNE, sf., pl. *vută'n'l*, iarbă mirositoare, «herbe odorante», GEI, 221. — 1°. *păscu 'nă vutănă* (a păscut o iarbă mirositoare), PLit, 1045; Pant, 204 (*veratrum album?*); BNA, V, 31; 2°. *păde... cu vută'n'l di lute sölle* (padină... cu plante (flori) mirositoare de toate felurile), BNA, II, 20. — În munții Pindului, care nu sînt prea ierboși, oile se mai hrănesc și cu atari *vută'n'l*. — «... il y a en Provence un endroit qu'on nomme la Crau, tout couvert de cailloux [...] en ce champ de la stérilité même il croît une herbe si fine et de si grande vertu qu'un brin en vaut mieux que des poignées entières de celles des prés les plus gras» — Defour, 26. — < βουτάνι „herbe, plante (médicinale)”.

VUTARĂC, sn., pl. *vutară/te*, icre roșii sărate, «œufs de poisson salé, boutargues», GEI, 221. V. *hăvyeăr*. — Cf. gr. βουτάραρον < arab.

VUTĂNĂ, sf., pl. *vutîne* și *vutin'î* — v. *ftină* —, Nic, 127; GEI, 221. — < βουτίνα „tinette”.

VUTĂLĂ, sf., pl. *vuféle*, doniță, «seille», GrS, VI, 388; PIm, II, 200. V. *vă/edlă, vl-/eală, vl/edlă* și *varélă*. — < βουτσέλα ('ΑρΓλ, 30).

VUTĂSCU (*mi*), vb. IV (*vu/îl, -îlî, -îre*), a se cufunda, «plonger», GEI, 221. V. *fundu-săscu*¹, — < βουτιζω, βουτώ „~”.

VUVEĂTĂ, VUVĂTĂ, sf., pl. *vuveăte, vuvél*, Nic, 324 — v. *buveătă*.

VUZ, sm., Nic, 125 — v. *vu/ă*.

VUZUĂSCU, vb. IV (*vu:u/îl, -u/îl, -u/îre*), vui, PB, 737 — v. *vizăscu*.

X

XAFURĂŬĂ, sf., pl. *xayură'l*, răscumpărare, «rachat; rançon». V. *axayurădă* și *ascăm-păr*. — < ἑξαγορά „~” (Passow, 9).

XĂMIN, sm., pl. *xămin'l*, semestru, «semestre, six mois», PLit, 978 („examin” < dr. *exămen*); s' *turnă' după un xămin* (s-a întors după șase luni). — < ἑξάμηρος „semestriel”.

XANĂ, adv., iarăși, «de nouveau — v. *dî-nôû, lăra, pôle*; plus — v. *căma, ma*». — Ca și în limba greacă — cf. *ξαναβαίνω, ξαναβλέπω* etc. —, și în aromână acest *xană* apare pus înaintea verbelor, formînd compuse: 1°. *nu-l xana-védz* (nu-l mai vezi *de acum înainte*, „tu ne le verras plus”), BNA, II, 92; 2°. *va xana-yîn* (voi reveni, «je reviendrais»); 3°. *xana-hérbu* «je rebous» (cf. gr. *ξαναβράζω*); 4°. *xana-lál'lă* «je recoupe» (cf. gr. *ξανακόπτω*) etc. Acest *xană* intră în aceeași categorie de compuse ca și alte prefixe, pentru care cf. *păra-*, cu singura deosebire că el circulă și independent, ca și în construcții negative; 5°. *s' turnă' xană* (s-a întors din nou); 6°. *s' nu xana-își'l* (să nu mai ieșiți). Alte exemple: 7°. *xana-d:l[eá* (zicea din nou), FI, II, 5, 7; 8°. *s' nu-l xana-veădă* (să nu-l mai vadă), FI, II, 6, 6; 9°. *fum xana-avlnăt* (furăm urmăriți iarăși). — < ξανά „de nouveau”.

XARŢŪ, adv., anume, intenționat, «exprès; à dessein»: *u feăle xarŷú* (a făcut-o anume). Sinonime: *castlăea, maxăs*. — < ἑάργυ „~”.

XEĂNĂ, sf., pl. *xeăne*, străinătate, «pays étranger; à l'étranger», Dal, 222; Nic, 385. — 1°. *xeănă-l greădă* (străinătatea (înstrăinarea) e grea), PB, 81; 2°. *greăle suntu xeănite* (grele sînt locurile străine, grea e străinătatea), PGr, 163; 3°. *tu xeănite lăl* (în străinătatea neagră), l'Ant, 262. — Pentru înstrăinare, cf. PLir, 418—430 (și 196—203). — V. *axcând, xîndătă*, gr. τὰ ξένα și:

XEN, *xeănă*, pl. *xen'l*, *xeăne*, străin, «étranger; qui appartient à autrui», Dal, 222; Nic, 385; Mih, 544; PScr, 260; PAnt, 504; GEI, 129. — 1°. *vidză om xen* (a văzut om străin), PB, 784; 2°. *grădina eăste xeănă, nu-l a meă* (grădina e străină, nu e a mea). — V. *axén, căsén* și sinonimul *strîn*. — < ξένος „~”.

XENU-, prefix grecesc ca și *xană*- etc.

XENU-LUCRĂRE, XENU-LUCRÁT, XENU-LUCRÉDZŮ, a lucra lucru străin, «travailler pour un autre», Dal, 223; Nic, 385 — (gr. *ξενοδολεῖω* „~”).

XENU-ZBURĂSCU, XENU-ZBURÍTRE, XENU-ZBURÍT, a vorbi alandala, «dire des niaiseries», Dal, 223; Nic, 385 — (*ξενοδοκονευτιάζω* „~”).

XÉRAC, sm., pl. *xérafl*, arbore uscat, «arbre séché». — < ξέρακας (ἸΑΓλ, 68).

XÉRĂ, XÉRE, sf. (pl. *xéruri*), secetă, «sécheresse», Dal, 223; Nic, 385; PAnt, 504; BNA, III, 68; GEI, 130. Sinonime: *sicătără, uscăliune*. — < ξέρα „~”.

XÉTASE, sf., pl., cercetare, examinare, «recherche; investigation», Dal, 223; GEI, 130. V. *ispil*. — < ἑξέτασις „~”.

XI-FÁC (*mi*), vb. III și II, lichida, «défaire; vendre; liquider», Al. 1903, 101; *să xifacă tut ti aveá* (să lichideze tot ce avea), Cal. 1912, 122; *xifáfe toate óile* (vinde toate oile), Lum. II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 12 - v. *zercá* 3°. - V. *fac* și gr. ξεκάμνω „se défaire”.

XIFÁRE, sf., pl. *xifáři*, felie mare de pline, «tartine de pain», Dal, 223; GEI, 130; *ști ira s' deápiná xifáři* (știe ca să infulce (să mănince) felii mari de pline), PenB, VI, 26. Sinonime: *ftile*¹, *ștnlă*, *șpă*. - < ξιφάρι „morceau de cuir”.

XIFLUΔΓΙ(P)SÉSCU (*mi*), vb. IV (*xifludyisli*, -*sit*, -*sire*), dezghioca, «écaler; écosser; péler», Nic, 386; GEI, 130. - < ξεφλουδίζω „”.

XIFLUΔΓISÍRE, sf., pl. *xifludyisři*, dezghiocare, «action d'écaler», Dal, 223.

XIFLUΔΓISÍT, -*lă*, pl. *xifludyisři*, -*le*, dezghiocat, «écalé; écosse», Dal, 223; Nic, 386.

XIFTER, sm., pl. *xifteri*, șoim, «épervier; homme agile», Dal, 183; Nic, 387; PAnt, 504; GEI, 130. - 1°. *xifteri mușeáti* (șoimi frumoși), PLit, 985; 2°. *erá un líntr, un xifter* (era un tînăr, un șoim), BNA, II, 22. V. *sifler*, *skifter* și *sacól*, *sfrindzél*, *șaln*. - „Les Grecs appellent le coucou *ksefteri* et ils disent d'une personne qui a la démarche et la contenance vives, mais en même temps peu naturelles, qu'elle marche comme un *ksefteri* ou un coucou” (Sonnini, II, 188). - < ξεφτερί „”.

XÍGISE, sf., pl. *xigisi*, explicație, «explication; interprétation», Dal, 223; PScr, 260; GEI, 131. - V. *xixyise*.

XIGISÉSCU (*mi*), vb. IV (*xigisi*, -*sit*, -*sire*), explica, «expliquer; interpréter; traduire», Dal, 222; GEI, 131. - < ἐξηγῶ „”.

XIGISÍRE, sf., pl. *xigisři*, explicare, «action d'expliquer etc.», Dal, 223.

XIGISÍT, -*lă*, pl. *xigisři*, -*le*, explicat, «expliqué; traduit», Dal, 223.

XIHĂSÉSCU (*mi*), vb. IV (*xihăsil*, -*sit*, -*sire*), uita, «oublier», Nic, 386; GEI, 130. Sinonime: *agărsescu*, *ăllu*. - < ξεχάνω „”.

XIHĂSÍRE, sf., pl. *xihăsři*, uitare, «action d'oublier, oublier», Nic, 386.

XIHĂSÍT, -*lă*, pl. *xihăși*, -*le*, uitat, «oublié», Nic, 386.

XÍKE, sf., pl. *xiki*, lipsă, «incomplet, qui n'est pas de poids, gr. λειψός», Dal, 223. - 1°. *grl'nlu își xike* (grîul a ieșit lipsă la cîntar); 2°. *xike si s' făcă lúte* (lipsă face-s-ar toate, lua-le-ar dracul pe toate). V. *ixike* și *cusăre* 7°, *smîră*, etc. - < tc. *eksik* (128) „moindre; incomplet”.

XILUCRÉVAT, sn., pl. *xilucrévate*, cosciug, «cerceuil», GEI, 130. Sinonime: *cufcîng*, *kîvure*, *sîndúke* 2°. - < ξυλοκρέβατον „”.

XILUKÉRATĂ, sf., pl. *xilukérate*, roșcovă, «caroube», GEI, 120. - < ξυλοκέρατον „”.

XIMISTIRIPSÉSCU (*mi*), vb. IV (*ximistiripsi*, -*sit*, -*sire*), destăinuî, «faire une confession; avouer»: *si-t ximistiripsescu un lăcu* (să-ți destăinuiești ceva, un lucru), Caraf, 65. V. *mistiryu*. - < ξεμυστηρεύομαι „”.

XIMULUGISÉSCU (*mi*), vb. IV (*ximuluyisi*, -*sit*, -*sire*), spovedi, „confesser”, Dal, 223; GEI, 130. - < ἐξομολογῶ „”.

XIMULUGISÍRE, sf., pl. *ximuluyisři*, spovedire, «action de (se) confesser», Dal, 223.

XIMULUGISÍT, -*lă*, pl. *ximuluyisři*, -*le*, spovedit, «confessé», Dal, 223.

XINĂSTRĂPSÉSCU, vb. IV, a fi zvăpăiat, «être dérégulé, folâtrer», Dal, 223. - < ξαναστρέφω „renverser, retourner”.

XINĂSTRĂPSÍRE, sf., pl. *xinăstrăpsři*, zvăpăiere, «action de folâtrer», Dal, 223.

XINĂSTRĂPSÍT, -*lă*, pl. *xinăstrăpsři*, -*le*, zvăpăiat, «dérégulé, débraillé, sans tenue», Dal, 223.

XINĂTÁTE, sf., pl. *xinătăři*, străînătate, «(à) l'étranger - v. *xeănă*», Dal, 223. - 1°. *va-n'li ti duți lu xinătăte* (mi te vei duce în străînătate), Fr, II, 253; PAnt, 319; BNA, V, 51;

2°. *câte lungă loară călără voi tru xinălate* (au luat drum lung spre voi în străinătate), CalGrB, 83; PAnt, 238; BNA, II, 98. V. *xinitie*.

XINÍŢ, -lă, pl. *xiniŭ*, -le, Instrăinat, «expatrié; qui est parti à l'étranger», GEI, 130. — 1°. *cl'ntleu a xinitilul* (cîntecul Instrăinatului), PAnt, 46; 2°. *o glône, o xinitle* (o tinere, o Instrăinate), PAnt, 157; BNA, II, 4; 3°. *trăpsiră... căll xiniŭl'i* (au tras (au pornit la, au umblat, au parcurs)... drum cei Instrăinați), PB, 146³⁸. V. *xinitimén*, *xinitlór*. — < ξενιτης „expatrié; étranger”.

XINITIE, sf., pl. *xinitli*, străinătate, «séjour en pays étranger», Dal, 223; Nic, 385; Mih, 544; PB, 740 (și *xinitli'e*); GEI, 130; *trîșt tu ponda xinitie* (tocmai în pustia de străinătate), CalGrB, 123; PAnt, 267; Bair, 97. V. *xeănă*, *xinătate* și *curbete*. — < ξενιτεία „~”.

XINITIMÉN, -énă, pl. *xinitimén'i*, -éne, Instrăinat, «étranger à; expatrié», PAnt, 504; GEI, 130. — < ξενιτιμένος „~”.

XINITIPSÉSCU (mi), vb. IV (*xinitipsil*, -sil, -sire), Instrăina, «envoyer à l'étranger; dépayser», Dal, 223; Nic, 385; GEI, 130. — < ξενιτεύω „~”.

XINITIPSIRE, sf., pl. *xinitipsiri*, Instrăinare, «action de dépayser», Dal, 223.

XINITIPSÎT, -lă, pl. *xinitipsîŭ*, -le, Instrăinat, «dépayisé», Dal, 223; Nic, 385.

XINITÓR, -loare, pl. *xinitlór*, -loare, Instrăinat, «qui est allé à l'étranger»: *ved xinitlór* s' loárnă lóra (văd că Instrăinatul se întoarce acum), Bair, 93. — V. *axinitór*, *xiniŭ*, *xinitimén*.

XINTOPÁNDŌ?, si-n'i tl-arnească *xintopándo* (să mi te măture total; cu căfel, cu purcel), PLit, 1017 (grămosteni). — V. *pandilós*, *sindu* și sinonimul *dibînd'*.

XINUMSÉSCU (mi), vb. IV (*xinumsil*, -sil, -sire), alunga, «bannir, chasser». Sinonim: *agunése*. — < ξενομίζω „~”.

XINUMSIRE, sf., pl. *xinumsiri*, alungare, «action de chasser; bannissement», Dal, 223. Sinonim: *ayunîre*.

XINUMSÎT, -lă, pl. *xinumsîŭ*, -le, alungat, «chassé», Dal, 223.

XINU-ZBURĂSCU, vb. IV: *finiŭ'n'le... cânda xinu-zbură* (fîntinile (izvoarele)... parcă vorbeau alandala), FI, I, 4, 9 — v. *xenu-zburăscu*.

XIPÓLTU, -lă, pl. *xipólŭŭ*, -le, desculț, «déchaussé, qui a les pieds nus — v. *discálŭ*»; homme de rien», GEI, 131. — < (ἐ)ξυπόλυτος „~”.

XIPUNDISÉSCU (mi), vb. IV (*xipundisil*, -sil, -sire), a exila în pustiu, «(se) dépayser en pays désert; exiler dans le malheur». — < ξε + *pundizescu*.

XIPUNDISIRE, sf., pl. *xipundisiri*, exilare, «action de bannir en pays désert», Dal, 223.

XIPUNDISÎT, -lă, pl. *xipundisîŭ*, -le, exilat în pustiu, «exilé en pays désert», Dal, 223.

XIRUPĂGIE, sf., pl. *xirupăyil*, frig uscat, «froid sec», GEI, 131; *val fôcă mărl xirupăyil* (va face (vor fi, vor veni) mari geruri uscate), PenB, VII, 142. — < ξηροπαγία „~”.

XIRU-TINDEARE, **XIRU-TÎNDIRE**, **XIRU-TÎNDU** (mi): *văcărŭ... s' xirulease únă oără* (văcarul... s-a întins într-o doară o dată), FI, I, 1, 7 (cf. gr. ξηρο-ἀπλόνω).

XISÓIASTU, -lă, pl. *xisóiașt*, -ste, om fără rudenie, fără sói 2°, «de basse origine — v. *sulsî'z*». — < ξεσόιστος „~”.

XISPIRSÉSCU, vb. IV (*xispirsil*, -sil, -sire), dezghioca, «éplucher; égrener», Nic, 385. V, *xifludytsescu*. — < ξεσπιρίζω „~”.

XISPIRSIRE, sf., pl. *xispirsiri*, dezghiocare, «action d'éplucher», Dal, 223; Nic, 386.

XISPIRSÎT, -lă, pl. *xispirsîŭ*, -le, dezghiocat, «écosé; épluché», Dal, 223; Nic, 386.

XI-SPUMARE, **XI-SPUMÁT**, **XI-SPUMÉDZŪ**, a lua spuma, «enlever l'écume», Dal, 223; Nic, 386 (cf. gr. ἐξαφρίζω „despumer”).

XÍSTRĂ, sf., pl. *xistre*, Dal, 223; Nic, 387; GEI, 131 — v. *histră*, *sistră*, *xistrie* și alb. *ksistrë* „radimadia”. — < ξίστρα „râcle; râcloir”.

XISTRIE, sf., pl. *xistril*, țesală, «étrille», Dal, 223; Nic, 387; GEI, 131. — < ξυστρί „~”.

XISTRISÉSCU, vb. IV (*xistrisil*, -sil, -sire), *șesăla*, «étriller», Dal, 223; Nic, 387; GEI 131. V. *histrisescu*, *sistrisescu*. — < ξυστριζω „~”.

XISTRISIRE, sf., pl. *xistrisiri*, *șesălare*, «action d'étriller», Dal, 223; Nic, 387. Sinonim: *lîmdre*.

XISTRISÎT, -tă, pl. *xistrisiți*, -te, *șesălat*, «étrillé», Dal, 223; Nic, 387. V. *ni-sistrisiti*.

XITĂSÉSCU, **XITĂXÉSCU**, vb. IV (*xităxi*, -xit, -xire), cerceta, «examiner; s'informer», Dal, 223; Nic, 386; GEI, 131; u *xităxi la păzire* (a cercetat-o la piață), PB, 202²⁶. V. *sătă-xescu*, *silăxescu*, *xelase* și *discărfusescu* 2°, *discebs*¹ 2°. — < ξιτάζω „~”.

XITĂXIRE, sf., pl. *xităxiri*, cercetare, «action de s'informer», Dal, 223.

XITĂXÎT, -tă, pl. *xităxiți*, -te, cercetat, «examiné; recherché», Dal, 223; Nic, 386.

XIZUMSÉSCU, vb. IV (*xizumsil*, -sit, -sire), *evapora*, «s'évaporer; épuiser», Dal, 223; GEI, 131. — < ξεζουμιζω „~”.

XIZUMSIRE, sf., pl. *xizumsiri*, epuizare, «action d'épuiser», Dal, 223.

XIZUMSÎT, -tă, pl. *xizumsiți*, -te, sleit, «éaporé; épuisé», Dal, 223; *farina easte xizum-sită* (făina e răsuflată) — v. *ndih(t)nîl*.

XÓMBL'IU, sn., pl. *xómbli'e*, model, «modèle de broderie», Dal, 223; Nic, 387; GEI, 131. — < ξόμπλι „~”.

XÓSTRĂ, sf., pl. *xóstre*, pronaos, «nef d'une église»; s' *alásă ócl'i mări ca xóstre* (să lase spații mari ca pronaosuri), Al. 1903, 43. V. *exóstră*. — < έξώστῃς „galerie extérieure; balcon”.

XUA(Γ)IPSÉSCU, vb. IV (*xuđypsil*, -sil, -sire), cheltui, «dépenser», Nic, 387; GEI, 131. Sinonime: *hărgescu*, *spătăl'iusescu*. — < έξοδεύω „~”.

XUA(Γ)IPSIRE, sf., pl. *xuđypsiri*, cheltuie, «action de dépenser», Nic, 387.

XUA(Γ)IPSÎT, -tă, pl. *xuđypsiti*, -te, cheltuit, «dépensé», Nic, 387.

XUMULUȚISÉSCU, -șire, -șît, Nic, 387; GEI, 131; *va s' yln s' ti xumuluyisescu*, (voi veni să te spovedesc), PLit, 1039 — v. *sulmuxescu*, *ximuluyisescu*.

XURÁFE, sf., pl. *xurăhi*, brici, «rasoir», Dal, 223; Nic, 387; Mih, 544; PB, 740; GEI, 131; PLit, 411. V. *cusuráfe*, *suráfe*. — < ξουράφι „~”.

XURSÉSCU (*mi*), vb. IV (*xursil*, -sit, -sire), bărbieri, «raser, faire la barbe», GEI, 131; s' *lu xursească* (să-l bărbierească), PB, 502³⁶; *bărba n'l-u xurseám ȝluneășle* (barba mi-o rădeam voiniceste), PAnt, 137. V. *surăfescu* și sinonimul *arád*. — < ξουριζω, ξουραφιζω „~”.

XURSIRE, sf., pl. *xursiri*, bărbierire, «action de raser»: *xursirea a ȝrambólu* (bărbierirea mirelui).

XURSÎT, -tă, pl. *xursiți*, -te, bărbierit, «rasé»: *xursit s' cu pérlu tăl'eát* (bărbierit și cu părul tuns).

Z

ZABITLĂ'CĂ, sf. «autorité; police», CLitur, 136; 70. V. *zābil*. — Cf. alb. *zablllek* „governo, autorită” < tc. *zabytlyk* (782), „état ou grade d'officier”.

ZAC, vb. II și III: *isusitile... zac di vreäre, lälle fete* (logoditele... zac de iubire, biete fete), Lum, IV, 309; Cal. 1912, 80; BNA, V, 59; *jônle-a tău tru groápă zäfe* (iubitul tău zace în mormânt), Velo, 28. — V. *d:zac*.

ZÁCATE, sf. pl., mărunțișuri, nimicuri, «bagatelles, futils, babioles», Dal, 224. V. *zäcäturä* și sinonimul *bärcudil*. — < ?

ZACÓN'Ŭ, sn., Nic, 167; GrS, VI, 388 — v. *zäcön* și gr. *ζακόνι*, alb. *zakón* „abitudine, uso”.

ZACIŬ, sm., pl. ? (grămosteni), cheag, «présure». Sinonime: *cl'ég, malădă, pileădă*. — Cf. bg. *zac* (BER, 617) și tc. *zadj* (636) „acide sulfurique”.

ZADĂ, sf.: *'nä bucdă di zädă* (o bucată de zädă), Lum, V, 9, 20; PAnt, 338 — v. *d:zädă*.

ZADRAZÁM, sm., CFr, 106 — v. *saltrazám*.

ZAERÉE, sf., PSer, 260 — v. *zairé, zätré*.

ZAFIRÁKE, sf., pl. *zaftră'ki*, Dal, 224. — v.:

ZAFÍRE, sf., pl. ?, zefir, ațică, «toile fine, zephyrine (sorte d'étoffe de couleur fabriquée à Saint-Quentin)», Dal, 224. — < fr. *zephyrine*.

ZAGÓN, sn., pl. *zayoáne: si dișel'idă zayoáne d:úña să noápnea* (să deschidă canoane ziua și noaptea), Jb, I, 44 — v. *zäcön*.

ZÁHARE, sf., fără pl., zahăr, «suce», Dal, 224; Nic, 168; Mih, 545; PSer, 260; PB, 740; GEI, 223. Sinonim: *șikét*. — < *ζάχαρι* „~”.

ZAHARÉN'I, sf. pl., dulciuri; plăcere; liniște — v. *arihále*, «douceurs; plaisir; loisir; tranquillité». — < *ζαχαρένια* „~”.

ZAHMÉTE, sf., pl. *zahméj*, osteneală, «peine, fatigue», Dal, 224; Mih, 545; PSer, 260; PLit, 770; Lum, IV, 55; Al. 1903, 25; *n col il'i fu zahmélea* (în zadar i-a fost osteneala), PB, 414³⁴. Sinonime: *munduire, vdsan, ócl'tu 20°, óhtu 4°, pron'ia 3°, ziele*. — < tc. *zahmet* (641) „~”.

ZAHURÁHE, sf., pl. *zahură'hl*, obiect care înțeapă, «objet piquant»: *hid:c-l'i äfi și zahură'hl prin cap* (înfinge-i prin cap ace și obiecte înțepătoare), PB, 414³². — < ?

ZAIRÉ, sm., pl. *zatrédz*; **ZAIRÉE**, sf., pl. *zairél*, provizii, «provision; vivres», Dal, 224; Nic, 166; Mih, 545; *zairée di băcăli'ke* (provizii de băcănie), Al. 1903, 75. — < tc. *zâkhiré* (604) „~”.

ZÁLĂ, sf., (pl. *zál'l'uri*), furie, «furie», GEI, 223; GrS, II, 400. — 1°. *jud:z, că zälca s' nu ml-acăfă* (fugi, că să nu mă apuce furia), LP, 130; BNA, II, 106; 2°. *zälca sî-și lu-acăfă*

(să și-l apuce furia), PLit, 912; 3°. *s' nu băgăți mî'na pîr ac, că va vâ l'ea zălea* (să nu pună mîna pe ac, că va vâ lua naiba), Lum, IV, 109; 4°. *pășel'ea l'i-acălă' ș' cu zălea* (l-a apucat ciurma și furia), Velo, 28; 5°. *te zăle! - nu vreți?* (ce naiba! - nu vreți?). V. *zălle*. - Cf. vsl. *zelū* „vehemens”. - < ζάλη „tourbillon, vertige”.

ZALHANÉ, sm.; **ZALHANÉE**, sf., pl. *zalkanédz, zalhanēi*, abator, «abattoir», Mih, 545. - < tc. *salkhana* (689; 750) „~”.

ZAMBĂC, sn., pl. *zambăle*, Lum, III, 180 - v. *zambăcă*.

ZAMBÎLĂ, sf., pl. *zambile*, zambilă, «jacinthe», Mih, 545; PAnt, 504; Velo, 30. V. *zâmbilă*. - < tc. *sunbul* (693) „~”.

ZANCACRUTĂ, sf., pl. *zancacrâte*, vioară ordinară, «violon ordinaire», Dal, 224. V. *zingînă* (pentru -*crută*, v. *santacrută*). - < ?

ZĂNGRĂ, sf., pl. *zângri*, zăvor, «crochet; verrou»: *mulă' zângra dî la uşe* (a ridicat cîrligul (zăvorul) de la uşă), Fl, II, 7, 8. - V. *dzângără* și *mândal*.

ZĂPE, sf., domolire, Nic, 167 - v. *azăpe*.

ZAPITĂ, sm., pl. *zapidăz*: *trăpsiră ndrăptu la zapită'lu* (au tras direct la ofițerul administrator), Caraf, 65. Turcism prin filieră grecească. - V.:

ZAPTIÉ și **ZAPTÎŢ**, sm., pl. *zaptiédz* și *zaptîi*, Mih, 546 - v. *zăptîe*.

ZAR¹ «cri pour exciter les ânes à monter les ânesses ou les juments». - V. *zarzara* și tc. *zyrlamaq* (644) „braire”, gr. ζάρη-ζάρη (Boga, II, 215).

ZAR², conj. sau interj. ? «mais?; hélas!», PhOr, II, 462 (= vai! < tc. *zarr* „malheur”); *zar, nu avdăz' lă ș' tóra că lu dzicū născă'nă: lî va sî-n' dzîfēs a n'ia?* (dar sau vai!, nu auziți și acuma că unde (după cum) zic cîțiva: ce-mi veți zice mie?), Cod, 20¹⁷. V. - *zărî*.

ZĂRE¹, sf., Nic, 167; Gram, 315; PAnt, 504; W, II, 190; CFr, 163²². - 1°. *albă ca niôr din zăre* (albă ca nour din zare). Velo, 54; BNA, V, 87; 2°. *dîpărte, lu d'ările trimură lun'inoase* (departe, unde zările tremurau luminoase), CalGrB, 33; BNA, IV, 111. - V. *dzăre*, *ndzăre*, *zeăre*, *ndzărēscu*.

ZĂRE², sf., pl. *zărî*, zar, «dé à jouer», Dal, 224. - < tc. *zar* (638) „~”.

ZĂRFĂ, sf.; **ZĂRFU**, sm., pl. *zărful*, Mih, 457 - v. *zărful*.

ZARHANĂ, sm., pl. *zarhanădz*, abator, zalhana, «abattoir», Kats, I, 74. - < tc. *salkhana* (750, 689) „~”.

ZĂRZALĂ, sf., zarzăre - v. *zărzăle*.

ZARZĂRA, -ră, pl. *zarzarean'i, zarzăre*, turbulent, «turbulent; intrigant»; *hîl zarzăra* (ești turbulent). - V. *zar*¹ și *dzardzăr, zîr-zîr*, it. „*anzara* (mettere una zanzara nella testa „mettre la puce à l'oreille à quelqu'un, mettre quelqu'un en éveil”)” (Roll, XIII, 144) și tc. *zar-zar* (638) „à grands cris”.

ZARZAVŪL, -lă, pl. *zarzavûl'i, -le*; **Zar z a v ū l i**, îndrăcit; diavol, «endiable, malin; diable», Dal, 224; GEI, 224 (< ζαρζαβούλης); Dun, I, 102 (< lat. *diabolus*); PLit, 805; *deddîră cu ôc'îl' dî Zarzavûl* (au dat cu ochii (s-au întîlnit cu) diavolul), PB, 341¹². - V. *dzardzavûl*.

ZĂTE, num. card., zece, PAnt, 504 - v. *dzăte*.

ZĂVĂ, sf., pl. *zăve*, copcă, «agrafe faite de fil de fer», Dal, 224; Nic, 166; GEI, 224; CN, 165. - 1°. *scodăse năsturi, zăve* (a scos nasturi, copci), Lum, III, 379; 2°. *zavă măseură, zavă beămînă* (copcă masculină în formă de ô, copcă feminină în formă de U - două copci numite în dacoromână *babe* și *moși*). - Cf. gr. ζάβα, ζάβια ('ΑρΓλ, 39; Σαρ, 13); alb. *zavë* „fermaglio, fibbia”.

ZĂ, sf., zi, «jour», numai în compunere: *a doăda-ză nvîscă armăta; jêrlu cu steălle* (a doua zi îmbracă podoaba: cerul cu stelele), PB, 436³⁸ - v. *dzădă*.

ZĂBĂCĂ, sm. și sf., și adj. invar. - v. *băzăc* și:

ZĂBĂCÓS, -cósă, pipernicit, «arabougri»: *nácă hlm nádlin zăbăcós* (nu cumva sînt noaten pipernicit?), PLit, 1000 — v. *băzácós*, *jībăcós* și sinonimul *azmēt*.

ZĂBÍT, sm., Dal, 224; Nic, 167; Mih, 544 — v. *zăpít*.

ZĂBŪH, sn., Mih 544 — v. *zādūh* și gr. ζαυρούφα (Boga, II, 124).

ZĂBŪN¹, sn., Mih, 544 — v. *jībāne*.

ZĂBŪN², sn., *zăbūn'ī*, -ne, bolnăvicios, «maladif, souffreteux», Dal, 224; Nic, 167; *că n'ī-erāl zăbūne* (că mi-erai bolnăvicios), BNoi, 43 — *zăbūne*, după gr. ζαμπούνης „malade”. — < tc. *zahoun* (641) „faible, débile”.

ZĂCĂTŪRĂ, sf., pl. *zăcătūrī*, Dal, 224 — v. *zácate*.

ZĂCÓN, sn., pl. *zăcoāne*, lege, «loi; canon», Cod, 14 b⁵; CEI, 90. — 1°. *zăcoānīle al Dum-ni-ză'* (legile lui Dumnezeu), Cod, 16²¹; 2°. *zăcōnlu a tātului* (legea tatălui), Cod, 18 b²¹. V. *zacōn'lū*, *zayōn*, *zăcōne* și sinonimele *leādze*, *nom*. — < vsī., bg. *zakonū* „lex; loi”.

ZĂCÓNE, sf., pl. *zăcōn'ī*, obicei, «coutume, usage», Mih, 544. Sinonime: *adēte* etc. V. *zacōn'lū*.

ZĂDŪH, sn., pl. *zādūhurl*, *zādūf*, «chaleur étouffante; suffocation», Dal, 224; PB, 740; CEI, 90; *un zādūh s' nu poț s' l'edl anāsă* (o zăpușeală să nu poți să respiri), Cal. 1911, 203. V. *zābūh*, *zudūh* și *nādūf*. — < bg. *zaduhū* „touffeur; mauvaise haleine”.

ZĂGĂDESCU (mī), vb. IV (*zăgădīl*, -dīl, -dīre), rătăci, «égarer; disparaître»: *īn căsă nu nă sī zăgădēdște fivā* (în casă nu ni se rătăcește nimic, nu dispăre nimic), Fr, I, 92. V. *zigidescu* și sinonimul *ker*. — < ?

ZĂGĂDIRE, sf., pl. *zăgădīrl*, rătăcire, «égarement»: *erām īn zăgădīre* (eram în rătăcire), Al. 1928, 58.

ZĂGĂRDĪCŪ, sn., pl. *zăgărdītēurl*, zer cu lapte, «1°. petit-lait mêlé au lait — v. *prōzgāl*; 2°. grésil — v. *jīgārdīfā*, *juyurdīfā*», Dal, 224; CN, 116; *l'edā... tālarlu dī zăgărdīcū* (iau... puțină cu zer amestecat cu lapte), PenB, VII, 167. — < ?

ZĂĠĀR, -ră, pl. *zāyārī*, -re, sm. și sf., și adj., copoi, «limier», Dal, 224; Nic, 116; Mih, 544; 545; PB, 740; CEI, 90; *am un cī'ne zāyār* (am un cline copoi). — Cf. gr. ζαγάρι, alb. *zagār*, bg. *zagārā*. — < tc. *zaghār* (644) „chien de chasse”.

ZĂHĀRĀTĀ, sf., pl. *zāhārāf*, bomboană, „bonbon”, Dal, 224. V. *zāhārtāre* și sinonimele *cócă²*, *loāpā*. — < ζαχαρᾶτον „~”.

ZĂHĀRTĀRE, sf., pl. *zāhārtārī*, zaharicală, «bonbon; sucreries», Dal, 224; PB, 110²²; Al. 1903, 11. — < ζαχαρᾶτᾶρι „~”.

ZĂHĀRUSĒSCU, **ZĂHĀRISĒSCU** (mī), vb. IV (*zāhārusīl*, -sīl, -sīre), a pune zahăr, «sucrer», Dal, 224; Nic, 168; Mih, 545; GEI, 223. — < ζαχαρᾶζω „~”.

ZĂHĀRUSĪRE, sf., pl. *zāhārusīrl*, zaharisire, «action de sucrer», Dal, 224; Nic, 168.

ZĂHĀRUSĪT, -tă, pl. *zāhārusīf*, -te, făcut cu zahăr, «sucré», Dal, 224; Nic, 168.

ZĂHMĒTE, sf., Nic, 168 — v. *zāhmēle*.

ZĂĪF, -fă, pl. *zāīfī*, -fe; **ZĂĪFCU**, -că, pl. *zāīfī*, -fe, slab, suferind, «maigre; souffreteux», Dal, 224; Nic, 166; PB, 740; *lī vīd-zūl zāīfcă* (te-am văzut slabă), PLit, 860; *feāta s' feāle cā-l zāīfcă* (fata se prefăcu că e suferindă), PB, 248¹. Sinonim: *sab*, *slab*. — < tc. *za'yī* (784) „~”.

ZĂĪRĒ, sm.: *l'ī sī-aveā bītīslā zāīrélu* (proviziile i se terminase), PenB, IV, 19 — v. *zaerē* și *apsūn*, *psūne*.

ZĂĪĒ, sf.: *bāgā gīlōn'īl'ī tu zālle* (bagă pe flăcăi în gelozie), PLit, 841; *ca dī zālle*, și-a lor foc tu képlu lă sī-aprīnde (ca de gelozie, și al lor foc în piept li se aprinde), Trib, I, 4, 6. — V. *zāle*, *zīlie¹* și:

ZĂLSĒSCU, vb. IV (*zālsīl*, -sīl, -sīre), a se buimăci, «étourdir; perdre la boule», GEI, 224. — < ζαλιζω „étourdir; éblouir”.

ZĂMĂNE, sf. (pl. *zămă'n'i* — cf. gr. „τά καλὰ ζαμάνια”, Passow, 369), timp, «temps», Dal, 225; Nic, 167; Mih, 545; PScr, 260. — 1°. *trică di atăm̃jea zămăne mǎltă* (de atunci a trecut mult timp), PB, 59²⁰; 2°. *'nă-odră ș' 'nă zămăne* (odată și într-o vreme), PB, 130¹⁸; 3°. *ținși an'i — ună zămăne!* (cinci ani — o eternitate!), PAnt, 276; Bair, 118; 4°. *lai oămin'i di zămăne!* (neprețuiri oameni de altădată!), Fr, II, 234; PANT, 218; BNA, IV, 68. Sinonime: *kiró, vác'le*. — < tc. *zémán* (646) „temps, siècle”.

ZĂMĂNĚSCU, -nească, pl. *zămănēsft, -nēsft*, din alte timpuri, «vieux, des temps anciens, d'autrefois», PB, 740; *casă veac'l'e zămănēască* (casă veche, din timpuri de altădată), BNoI, 11.

ZĂMĂRĂT, -lă, pl. *zămărăf, -le*, amarit, «rempli d'amertume», PETim, 19; GrS, VI, 377; *băna aestă zămărătă* (viața asta amarită), PB, 186¹¹. — < alb. *zēmērātē* „collera”, *zēmērāk* „irritable”.

ZĂMBĂCĂ, sf., Mih, 545 — v. *zimbăc* și alb. *zambák, zëmbák* „giglio”.

ZĂMBILĂ, sf., Bair, 89 — v. *zambilă*.

ZĂMBILĂ, sf., pl. *zămbile*, coș de papură, «corbeille, panier de jonc; couffin», Dal, 225. V. *zimbile* și sinonimele *căldăθă, coșă*. — < tc. *zenbil* (648) „~”.

ZĂMBŪNĂ, sf., pl. *zămbune*, bizlitoare, «sorte de sifflet primitif fait par les enfants et par lequel on bourdonne; espèce de chalumeau, fait de paille de blé, bon à bourdonner», Dal, 225; GEI, 224; PLit, 180; 181; *alçin'ile zămbune s' feă pri sâlfe* (albinele ca bizlitoare se duceau pe salce), PenB, IV, 60. — V. *zântănă* (și *vingînre*). — Cf. gr. ζαμπούνα, it. *zampogna*.

ZĂNĂTE, sf., pl. *zănă't* și *zănă'turi*, meserie, «art; métier», Dal, 225; Nic, 167; Mih, 546; PScr, 260; PGr, 168. — 1°. *ómlu cu zănăte nu ađtună* (omul cu meserie nu flămânzește), PLit, 666; 2°. *greăūă i zănătea s' hibă ómlu picurăr* (e grea meseria să fie omul păstor), Lum, V, 224; BNA, II, 10; 3°. *si nviđă di tūte zănă'turile* (se învăța din toate meseriile), PB, 326²⁴. Sinonim: *téhne*. — < tc. *san'at* (768) „~”.

ZĂNĂHČI, ZĂNĂTCIU, sm., pl. *zănăhčedz, zănătcēadz*, meseriaș, «artisan; ouvrier», Dal, 225; Mih, 546. — < *zănăte*.

ZĂNDĂNE, sf., pl. *zândă'n'i* închisoare întunecoasă, «prison; cachot», Mih, 546; PB, 740. — 1°. *lu-arucdră tru zândăne* (l-au aruncat în închisoare), Cod, 73 b¹⁶; 2°. *băna-l moărtă tru zândăne* (viața e moartă în temniță), Velo, 26. V. *sândăne, zindăne* și sinonimele *filikie, hăpse*.

ZĂNGĂNĂR, sm., PLit, 182 — v. *glunđunăr, zingînăr* și:

ZĂNGRĂNĂ, sm., pl. *zăngrănădz*, bondar, «bourdon», Nic, 201. — V. *zingînă* și *heăvră*.

ZĂNČE, sf., pl. *zănčit*, scară de șa, «étriers», Dal, 225; Nic, 171; Mih, 548. — 1°. *loăf căpeăstre, loăf zănčitile* (luați căpestre, luați scările de șei), PANT, 296; BNA, I, 124; 2°. *calcă xēnu pri zănčit* (străinul calcă pe scări de șa), Al, 1928, 115; BNA, II, 62; 3°. *sună fărnuł și zănčitile* (sună frul și scările metalice de șa), PANT, 297; BNA, I, 126. Sinonim: *scărdă* 2°. — În general, *scărdă* 2° e improvizată din frinđiile samarului sau din funii; *zănčia* e metalică. — < tc. *œuzengul* (187) „~”.

ZĂNÓZ, sn., CFr, 105 — v. *zunóz*.

ZĂNTŪNĂ, sf. citește: [ZĂMBŪNĂ], sf., șiroi, «flot»: *si'nd:ile fudzeă zăntună* (sîngele fugea (curgea) șiroi), Trib, II, 5-6, 21.

ZĂPĂLĚSCU, vb. IV (*zăpăllt, -lît, -lire*), biciui, «frapper de verges, frapper d'un trait mordant — v. *pălěscu* 5°, Nic, 167; GrS, II, 401; *l-zăpăllt ună cu flăirlu* (i-a tras una cu fluierul), Fl, I, 6, 23. V. *zîpălěscu*. Sinonim: *jurtuěscu*. — < bg. vsl. *zapaľjamŭ, zapaľiti* „allumer, embraser; accendere”.

ZĂPĂLÎT, -lă, pl. *zăpăllf, -le*, biciuit, «fouetté d'un trait mordant; graincheux, rageur»: *ahłare zăpălltă ăscu* (atare arțăgoasă sînt), Fl, II, 5, 5.

ZĂPÎT, sm., pl. *zăpiți*, «celui qui gouverne; officier administrateur». V. *zăbit*, *zăpîtă*.
— < tc. *zăhyt* (782) „~”.

ZĂPTĂȘESCU, vb. IV: 1°. *să zăptășim aude pamporea* (să oprim aci vaporul), PB, 419³⁷; 2°. *vălea zăptăși apa din căle* (vălea a oprit apa din cale), CosP, 7; 3°. *a vîrnul nu-l'i lînea să-l zăptășescă n căle* (nimeni nu avea curajul să-l oprească pe drum), Lum, III, 339; 4°. *zălăpea nu s' zăptășește* (fiara nu poate fi stăpînită, ținută în frâu), Lum, V, 211. — Ca și *zăptisescu*, forma e mai mult nordică.

ZĂPTIÉ, sm., pl. *zăptiédz*, jandarm, «gendarme». V. *zaptié*, *zaballăcă*. — < tc. *zaptiñé* (783) „police; gendarmerie”.

ZĂPTISĂESCU (ml), vb. IV (*zăptisîl*, -sîl, -sîre), uzurpa, «usurper; dominer; arrêter, entraver», Mih, 546; PB, 740. — V. *zăptăsescu*, alb. *zaptônj* „confiscare” etc. — < tc. *zapt* (783) „domination; conquête; usurpation”.

ZĂPTISIRE, sf., pl. *zăptisiri*, uzurpare, «action d'usurper, de dominer», Dal, 225; Mih, 546.
ZĂPTISIT, -lă, pl. *zăptisîl*, -le, uzurpat, «usurpé; dominé; arêté, entravé», Dal, 225.

ZĂRĂF, sm., pl. *zărăfl*, Mih, 546 — v. *sărăf*.

ZĂRĂRE, sf., pl. *zărări*, pagubă, «dommage, perte», Nic, 167; Mih, 547; PScr, 260; *arșine și zărare al di nls* (rușine și pagubă ai de la el), Cod, 20⁴; 22². Sinonime: *keardire*, *zn'ie*. — < tc. *zarar* (784) „~”.

ZĂRĂFLI'KE, sf., pl. *zărăfli'kl*, zaraflic, «profession de changeur», Mih, 546. V. *sărăfl'ike*. — < tc. *saraflyq* (759) „~”.

ZĂRĂRISĂESCU (ml), vb. IV (*zărărisîl*, -sîl, -sîre), păgubi, «causer une perte, un domage», Mih, 547 și 84. — Cf. alb. *zararonj* „danneggiare” și tc. *zarar elmek* „nuire”. — < *zărare*.

ZĂRĂȚINĂ (grămosteni), sf., rădăcină — v. *arădăfină*.

ZĂRCĂΔĂ, sf., pl. *zărcădz*, căprioară, «chevreuil», Dal, 225, Nic, 168; PB, 740; GEI, 224. V. *căprior*. — Cf. și alb. *sorkădhe* „capriolo”. — < ζαρκάδι „~”.

ZĂRCÎNGÉ, sm., pl. *zărcîngédz*, căprior, «chevreuil», Dal, 225. — < ζαρκάδι + tc. *qaradja* (950) „chevreuil”.

ZĂRCULĂ, sf., pl. *zărcule*, glugă, «capuchon», Dal, 225; CN, 165; GEI, 224; Plm, I, 123; 126; II, 188. — 1°. *timbărea și-are zărcula* (timbariul își are gluga); 2°. *'nă fluădă trî zărculă* (un moș în loc de glugă), PLit, 764; PAnt, 88. Sinonime: *cuculă*, *culăre* 2°. — Pentru forma ei în antichitate, cf. DSD: *cucullus*. — Cf. gr. ζαρκούλα (tc. *zer* (642) „or” + *kulah* (1933) „bonnet”). În Archiv., I (1917), 215 sînt date formele: „*escarcola* = capello o beretta turca; *essarcole*, *sarcole*, *zarcola*, *zarcula* (apud Sansovino, *Istoria dei Turchi*, Venezia, 1567, pag. 407, 231, 291, 70 și 86, 87, 97)”.
ZĂRFURI, sf. pl. — v. *zărflu* —, farfurioară, «soucoupe», Al. 1901-1902, 94. Sinonim: *pheatăc*. — Cf. gr. ζαρφι „~”, alb. *zarf* „sottocoppa”. — < tc. *zarf* (830) „étui, espèce de godet...”.

ZĂRI, adv., deci, «évidemment; certainement; donc», AD, IV, 373; *vo!, zări!* (vreau, desigur), PB, 152³⁰; *măcă cî'n'li' moare, zări!* (ei bine!, clinii mîntîncă varză acră), PLit, 457. — < tc. *zaher* (830) „~”.

ZĂRUSĂESCU, vb. IV (*zărusîl*, -sîl, -sîre), pitula, «se cacher, se blottir, se tapir»: *lu plaiă, ... lu zărusîră căpitrlle* (în plai... unde s-au pitulat caprele), PenB, VI, 27. V. *zurusăescu*. — < ζαρώνω „~”.

ZĂRZĂRIKE, sf., pl. *zărzărikl*, albăstrea, «bleuet; bruyère sèche», Dal, 225; *brațu di zărzărike* (braț de măturică), Dim, II (1938), 17-19, 35; *ardeă focurile di cătute și di zărzărike* (ardeau focurile de buturugi și de ierburi uscate), PenB, IV, 111. — < ?

ZĂRZĂVĂTE, sf., pl. *zărzăvăf*, zarzavat, «verdure, légumes», Nic, 167; Mih, 547. V. *zirzăvate*. — < tc. *zarzavat* (643; 663) „~”.

ZĂRZEĂLE, sf. pl. — v. *zăr:ală* — «abricots communs à amande amère»: *peăre*, *zăr:zeăle*, *aăă* (pere, zarzăre, struguri), Lum, III, 83. — Cf. bg. *zarzala*, tc. *zerdall* (643) „abricot à noyau amer”.

ZĂTE, sf., fără pl., dușmănie, «inimitié, hostilité», Mih, 547; PETim, 19; *s' duc zăte* (se duc contră, se dușmănesc), PB, 741. Sinonim: *côntră*. — Cf. și alb. *zël* „disgusto; odio”. — < tc. *zydd* (783) „contrariété; opposition”.

ZĂŬ!, zău!, «pardieu!; parbleu!»: *harăme*, *zăŭ*, *s' lă hibă!* (zău, haram să le fie!), BNA, I, 100. V. *zăŭ!*. — < dr. *zäu*.

ZĂVTIE, sf., pl. *zăvyl*, înșelătorie, «tricherie», Dal, 225; Dun, I, 101—102; GEI, 224. — V.:

ZĂVL'IE, sf., pl. *zăol'il* — v. *zăvyl'e*, *zăvâl'e* —, Dun, I, 101—102 (< lat. *diabolla*). — < ζαβολιά „tricherie”.

ZĂVON, sn., pl. *zăvónur!* și *zăvoăne*, vâl de mireasă, «voile (de nouvelle mariée) — v. *vel*», Mih, 547; BaP, 56; Lum, I, 291. — 1°. cu *zăvónlu pl fălă* (cu voalul pe față), PB, 335⁴; 2°. *ca un zăvón lăă* (ca un vâl negru), Lum, V, 9, 17; PAnt, 335; 3°. *ăsed zăvón d! yise* (șesea voal de vise), Lum, II, 201; BNA, IV, 43; 4°. *zăvón d! vrede ș' d! lun'lnă* (voal de iubire și de lumină), Lum, II, 108; 5°. *lu zăvoăne va li fîngă* (în văluri le va încinge), RomP, II, 63, 3; BNA, IV, 52. — V. *zavón*, *zvon* și *săvun*.

ZĂVRĂKE, sf., pl. *zăvrăkl*, muștrare, «réprimande, semonce, gronderie»: *l'i-trăpșu undă zăvrăke* (i-am tras o muștrare). Sinonim: *zădrău*. — < ?

ZĂVŬL'E, sf., pl. *zăvâl'e*, «tricherie», Dal, 225; Nic, 166. — V. *zăvlie*.

ZĂZĂESCU, vb. IV (*zăzăl, -ăit, -ăire*), bizli, «bourdonner»: *măștile zăzălă d!-avărliga* (muștele bizliau în jur), GrB, 223; PAnt, 227; BNA, IV, 144. — Cuvint onomatopeic.

ZBĂNGU, sm., pl. *zăbândzi*, arșic mare, «grand osselet». V. *văngă*. — < ?

ZBĂRAU, sn., pl. *zăbărurl*, muștrare, «réprimande, gronderie — *zăvrăke*»: *mi l'ed zăbărdu d! cl'i ori l'i-aduc aminte d! nsurăre* (mă ia cu muștrare ori de câte ori li amintesc de înșurătoare), FI, II, 2, 5; *l'i-ded un zăbărdu* (i-am tras o muștrare). V. *zăbărdu*. — < alb. *zabardhur* „bianco, canuto”.

ZBĂRNIC?, sn., pl. *zăbărnișe?* «?»: *pl'ne d! zăbărnic* (pline de.....?), PLit, 196. — GEI, 90: <, „bg. *zob* = orz?” = picotin; avoine; nourriture. — V. *zăbrnic*.

ZBAT (*ml*), vb. III (*zăbătul, -tut, zăbătire*), zbate, «se débattre»: *păl'tlu si zăbăt cu putere* (pasărea s-a zăbătut cu putere), PB, 384⁴. V. *bat*. — < lat. *ex-battere*.

ZBÊNGE, sf., pl. *zăbênci* «?»: *cu peăpindile l' undă ml'nă și zăbêncea tu-alănlă* (între-o mină cu pepenele și în cealaltă cu.....?), FI, II, 1, 4. — < ?

ZBÎRCĂESCU (*ml*), vb. IV (*zăbîrcil, -ăit, -ăire*), zăbîrci, «rider, froncer», GrS, II, 401. V. *zăbîrcil*. — < bg. *sbrŭčkvamŭ* „~”.

ZBÎRLĂESCU (*ml*), vb. IV (*zăbîrlil, -lil, -lire*), zăbîrlil, «hérissier», GrS, II, 401; *l'i-st zăbîrlil pėrlu* (i s-a zăbîrlit părul), PLit, 603; 1044; PB, 339¹⁸; *pėrlu l'i st zăbîrlă* (i se zăbîrlăa părul) PB, 197⁹. V. *zăbîrlăescu* și sinonimul *zăbîrlăescu*. — < ?

ZBÎRLIRE, sf., pl. *zăbîrliri*, zăbîrlire, «action de hérissier, d'ébouriffer», PB, 741.

ZBÎRLIT, -lă cu *pėrlu zăbîrlit* (cu părul zăbîrlit), PB, 468²⁸. — v. *zăbîrlil*.

ZBÎRNIC, sn., pl. *zăbîrnice* (Aminăciu), traistă de piele, «bourse de cuir — v. *văryă* etc.»: *pl'ne tu zăbîrnice* (pline în burdușel) — v. *zăbîrnice*. — < ?

ZBOR¹, sn., pl. *zboăre* și *zboără*, cuvint, «mot; parole; visite; réunion; discours; promesse; accord; rumeur», Dal, 182; Nic, 170; Mih, 451; PScr, 260; GEI, 90; GrS, I, 344. — 1°. *zăbărlu așel ur'i'tlu ca cămbăna st-ăvde* (cuvintul cel urit se aude ca clopotul de biserică), PLit, 664; 2°. *zboăre mălte — ftohe mare* (vorbe multe — sărăcie mare), PLit, 663; 3°. *zboăre cu mădăăă* (cuvinte cu măduvă, cu miez), PGr, 164; 4°. *d! zbor, zbor* (din vorbă în vorbă),

PB, 96^a; PAnt, 7; 5°. *zborlu adăşe zbor* (vorba aduce vorbă — *verbum petit verbum*); 6°. *băgă' zbor* (a ținut cuvintare), PB, 85^a; 7°. *l'i-dedde zbor* (i-a dat cuvint, i-a promis), PB, 37^{1a}; 8°. *s' hibă dól'i pí un zbor* (să fie amindoi pe un cuvint, de acord), Fr, I, 69; PAnt, 179; BNA, III, 46; 9°. *dí om, om, íşi zborlu că...* (din om în om, a ieşit vorba (zvonul) că...), PB, 197^{2a}. Sinonime: *cuvëndă, graiă*. — cf. mgl. *zbor* (PMegR, II, 132; GrS, VII, 228; CapM, III, 336) şi, pentru dr. *sobor*, cf. Jip, 107; ICr, IX (1916), 169 etc. — Gr. ζμόρους (Hris, 65). — < *sobór*.

ZBOR², sn., Mih, 451; *fe lor alásă púl'i n-zbor?* (ce urmă lasă pasările în zbor?), PAnt, 163 — < v. *sbor*.

ZBOR³, vb. I — v. *asbór, azbór, zbuirăre* —, Mih, 451; *xistérí şi zburáf în sus pri fer* (şoimilor, ce zburăţi în sus, pe cer), PLit, 994; PAnt, 25; *zboadrá fr'ndzile dí merí* (zboară frunzele de meri), Lum, V, 11-12, 37; PAnt, 157; BNA, II, 50. — Cf. şi † it. *şvolare* (Zing, 1568), *şbulare* (Ive, 123).

ZBUC, sm., pl. ?, zgomot, «bruit — v. *vrónđu*», GrS, II, 401; un *zbuc st-avdz'í tu sóne*, un *zbuc cit zbuclul-al şfulg* (un zgomot se auzi la urmă, un zgomot ca zgomotul tunetului), ArE, 27. — < bg. *zvukă* „~”.

ZBUIRĂRE, ZBUIRÁT, Dal, 182 — v. *azbuirăre, azburáf*.

ZBULDZU, sn., pl. *zbúldzuri*, caş strecurat, «fromage filtré» (grămosteni). V. *şbúldzu*. — < ?

ZBURĂRE, sf., PB, 741 — v. *zburí're*.

ZBURĂ'SCU (mí), vb. IV (*zburí'ti, -rí't, -rí're*), vorbi, «parler, causer; diffamer; arranger, engager», Dal, 182; Nic, 170; Mih, 451; PScr, 260. — 1°. *carl zburăşte vinde, carl ascúltă acumpără* (cine vorbeşte vinde, cel ce ascultă cumpără), PLit, 665; 2°. *dól'i, dól't 'şi zbură'scu* (ambii, ambii îşi vorbesc), W, II, 10; PAnt, 29; 3°. *nu trîfă dzúă dí la Dumndz'd' fe s' nu u zburăscă* (nu trecea zi de la Dumnezeu în care să nu o ponegrească), PB, 285^a; 4°. *s' mí zbură'stí la aistu* (să mă angajezi cu serviciul la acesta), PB, 304^{1a}. — v. *ndreg¹ 8°, pu-téscu*. — Cf. mgl. *zbuřs* (PMegR, II, 132; GrS, VII, 228; CapM, III, 337). — Gr. ζπουριζου (Hris, 65). — < *zbor¹*.

ZBURDĂLIPSĚSCU (mí), vb. IV (*zburdălipsil, -sít, -sire*), zburdălnici, «caracoler, être pétulant», Dal, 224. V. *burddl*. — < ?

ZBURDĂLIPSIRE, sf., pl. *zburdălipsiri*, zburdălnicie, «pétulances», Dal, 224.

ZBURDĂLIPSÍ, -lá, pl. *zburdălipsí, -le*, zburdălnicit, «pétulants», Dal, 224.

ZBURGEÁRCU, ZBURGEÁRIC, -că, pl. *zburgeárf şi zburgeárfí, zburgeár(i)te*, guraliv, «bavard, verbeux», Dal, 182; *gúră zburgeárică* (gură vorbăreată), GrB, 93. Sinonime: *lafázán, pollioy*. — < *zbor¹*.

ZBURI'RE, sf., pl. *zburi'ri*, vorbire, «action de parler», Dal, 182; Mih, 451; PB, 741. V. *zburăre*.

ZBURI'T, -lá, pl. *zburi't, -le*, vorbit, «parlé», Dal, 182; *limbile a lor sunt zburí'te dí mál't* (limbile lor sînt vorbite de mulţi), Lum, I, 178.

ZBURLĚSCU, vb. IV, Mih, 451 — v. *zburléscu*.

ZDÁNGAN, -ná, pl. *zdángan'i, -ne*, bádăran, «grossier, rustre; tête dure, Bulgare — v. Ócan, Şop», PLit, 704; Fl, II, 7, 19; Kats, I, 74. — 1°. *zdánganlu dí lup* (bádăranul de lup), PB, 105^{1a}; 2°. *eáste Zdángan* (e bulgar). — < ?

ZDÍNGINĚSCU, vb. IV (*zdingíní, -nít, -nire*), plesni, «craquer; claquer; faire du bruit en pétant; crever»: *zdingíneáşte únă* (trage o băşină), PB, 28^{2a}; *cít nu zdingíni dí cripáre* (abia că nu plesni de mîhnire), PB, 155^{2a}. — V. *dingănescu*.

ZDÍPINĚSCU, vb. IV (*zđipíní, -nít, -nire*), trînti, «jeter de force par terre; terrasser», PAnt, 135. V. *zdupănescu*. — Cf. alb. *zdryp* „scendere”.

ZDÍPINIRE, sf., pl. *zđipíniri*, trîntire, «action de jeter de force par terres».

ZDRĂCE (fărșeroți), sf., pl. *zdrăce*, ploaie tare, «pluie battante». V. *d'răce* și sinonimul *plodie*. — Cf. bg. *dăždă* „pluie, Regen” (BSI, 248).

ZDRĂTĂ, sf., pl. *zdrătle*, partidă, «partie (de cartes ou dans des jeux aux osselets)», Mur, IV, 52; PLit, 129, 153. Sinonime: *bis*, *sumăr* 4°. — < ?

ZDRÎNG ! interj. qui imite un court bruit métallique», PB, 742.

ZDROĂMIG, vb. I, Jb, XII, 104 — v. *aroămig* și, morfologic, *zmodăic* etc.

ZDROĂMIN, vb. I, Dal, 186; Nic, 491; PB, 742 — v. *zdrămin*.

ZDROB, *zdrobă*, pl. *zdroci*, *zdroabe*, Dal, 224; CEI, 91 (< ? bg. *dobro* „bon”) — v. :

ZDROD, *zdródă*, pl. *zdrodz*, *zdróde*, dragălaș, «mignon, charmant, bien-aimé», Réc, 44; *zdródlu pl'ndze* (dragălașul plînge), PLit, 9; *tot cu zdróda s' mi hărsescu* (să mă hucur mereu cu iubita), PLit, 974. — V. :

ZDRUDESCU (*mi*), vb. IV (*zdrudî*, *-dî*, *-dire*), mîngîia, «caresser; dorloter — v. *dîz-n'êrau*», PB, 491²⁴; PhOr, II, 462 (< vsl. *sûdružiti* „sociare”) — cf. și bg. *sûdružavamû* „coas-socier”; *zdrudî(-vă)* (alintăți-vă); *lămnea... si zdrudeă cu nis* (zmeoaica... se îndrăgostea cu el), PB, 491²⁴. V. *zdrudî*.

ZDRUDIRE, sf., pl. *zdrudiri*, alintare, «caresse, cajolerie»: *aștirnăllu eră nîngă proaspîti di zdrudirîli a lor* (așternutul (patul) era încă proaspăt de alintările lor), Lum, II, 181.

ZDRUDÎT, *-lă*, pl. *zdrudî*, *-le*, alintat, «plein, charnu — v. *bușculôs*; caressé, dorloté», GrB, 126; DR, II, 553 (< alb. *zdrî* (pasiv *zdrahëm*) „sich kugelrund vollfressen”); *făja... așeă zdrudita* (fașa... cea rotundă, plină), Cod, 61 b¹. — V. *zdrudî*.

ZDRUMIN (*mi*), vb. I (*zdrumină*, *-năt*, *-năre*), stîlci, «serrer; contusionner; briser; étrangler», Mih, 459; Jb, XII, 104 (< lat. *ex-de-ruminare*). — 1°. *tu brăță ma mi zdrumină* (în brațe ci mă stringe, mă frămîntă), PLit, 12 — v. *arumînă*; 2°. *l'i zdrumină lălûdsle* (i-a stîlciat florile), PB, 155⁵; 3°. *l' u zdrumină, l' u zdrumină s'rme, s'rme* (îi-o sfărîmai, îi-o sfărîmai fărîme, fărîme), PB, 230¹; 4°. *lo apôla aûă, ... u zdrumină* (a luat apoi strugure, ... îl presă), PB, 251¹²; 5°. *li zdrumină ûdzîrle* (le stîlcea ugerele), PB, 17¹; 6°. *lu zdrumină sândôs sun dzîndel'e* (i-am stîlciat tare sub genunchi), FI, II, 3, 4; 7°. *înîma n'i-u zdrumină un dor* (înîma mi-o zdrobește un dor), Bair, 91; 8°. *cu ûngl'ile lu zdrumină di gûșe* (cu ghearele îl sugrumă de gît), Lum, I, 133. V. *zdrodmîn* și sinonimul *stâlftin*. — Cf. și mgl. *zdrûmin* (PMegR, II, 132; GrS, VII, 228; CapM, III, 337). — < ?

ZDRUMINĂRE, sf., pl. *zdruminări*, strivire, «action d'écraser, de secouer», Dal, 186; Mih, 459.

ZDRUMINĂT, *-lă*, pl. *zdrumină*, *-te*, strivit, «serré; écrasé; secoué», Dal, 186; PB, 742; *lălûdzle... zdruminăte* (florile... strivite), PB, 154³⁷.

ZDRU(N)CIN (*mi*), vb. I (*zdrunčină*, *-năt*, *-năre*), zdruncina, «concasser, écraser», Dal, 186; *toate oășile în'l si zdrunčină* (toate oasele mi s-au zdruncinat), Lum, II, 81. V. *zdrunčin*, *străcîn*, *stâlftin*. — Cf. mgl. *zdrunčîn* (PMegR, II, 132). — < lat. **ex-tortionare* ?

ZDRU(N)CINĂRE, sf., pl. *zdrunčinări*, zdruncinare, «action d'écraser», Dal, 186.

ZDRU(N)CINĂT, *-lă*, pl. *zdrunčină*, *-te*, zdruncinat, «broyé; écrasé», Dal, 186.

ZDRUNȚIN, vb., Mih, 459 («secouer») — v. *zdrû(n)čîn*.

ZDUMBAN, *-nă*, pl. *zûmban'î*, *-ne*, zdravăn, «vigoureux, robuste», Dal, 186. — V. *dâmba* și *stîmbu*. — < ?

ZDUPĂNESCU, vb. IV, Dal, 186 — v. *zdupunescu*.

ZDUPĂNIRE, sf., pl. *zdupăniri*, trîntire, «action de terrasser», Dal, 186.

ZDUPĂNÎT, *-lă*, pl. *zdupănî*, *-te*, trîntit, «jeté de force par terre», Dal, 186.

ZDUPUNESCU, vb. IV, PB, 742; *u zdupunî di păde* (o trînti de pămînt), PLit, 793; *l'i-zdupunăște di păde* (îi trîntește de pămînt), PB, 344¹⁷; *zdupunî așeă ș' noi armăsim așodă* (trînti ușa și noi am rămas afară), FI, I, 5, 9. — V. *zdiptnescu*.

ZDUPUNIRE, sf., PLit, 113. — v. *zdupănire*.

ZDURDÎT, -ă, zburdalnic, «étourdi»: 1°. *alag zdurdît ca un fiôr* (alerg zburdalnic ca un copil), Lum, V, 168; PAnt, 264; 2°. *ape zdurdîte se dîpân dî tu pîşîrîl* (ape zburdalnice care coboară din peşteri), LP, 76. — V. *zdrudît*.

ZEALÓPETRĂ, sf., CN, 108 — v. *zealóptră*.

ZEÂNĂ (Gópeşi şi Muluvişte), sf., pl. *zen't*, PAnt, 505; *lătră cî'n't dî pi zeână* (lătră clinii de pe deal), Velo, 42; BNA, V, 74 — v. *dzeână*. — Cf. mgl. *zednă* (PMegR, II, 133; GrS, VII, 229; CapM, III, 337).

ZEARE, sf., pl. *zerl*, zare închisă, «aube foncée; ῥῥος βαθύς = de grand matin», Nic, 169 (şi *zeare*). — V. *zäre¹*, *dzare*.

ZÉFCĂ, **ZÉFKE**, sf., pl. *zéfki* şi *zéfcuri*, *zéfkluri*, petrecere, «délices; amusement; bien être», PScr, 260; Dal, 224 (*zévke*); Nic, 168; Mih, 548. — 1°. *mutreă dî zéfkea a lor* (aveau grijă de petrecerea lor), PB, 618; 2°. *u băgă' tu zéfke* (s-a dat la trai bun), PLit, 790. — < tc. *zevq* (608) „~”.

ZÉGE, sf., pl. *zegl*, zeghe, «hoqueton, saie», Mih, 548. — Cf. alb. *zógë* „pollanca”. — < ?

ZÉRVU, -vă, pl. *zéryt*, *zérve*, stingaci, «gauche, gaucher — v. *astl'ngu*, *vă'ngu*», Dal, 222; *căleăşl cu zérvul* (ai călcat cu stingul); *eăste zérvă* (e stingace). — < ζερβός „~”.

ZÉSI, sf., pl. ?, zel, «désir; zèle», Dal, 224; Nic, 168. — < ζέσις „ardeur; chaleur”.

ZÉSTRĂ, sf., pl. *zéstri*, zestre, «dot»: *va'fl daă pîsûpră ş' zéstră* (şi pe deasupra îţi voi da zestre) (grămosteni). Sinonime: *păle*, *pîrlie*, *prică*. — Pentru dr. *zestre*, cf. AD, IV, 91-92 şi DR, X, 451-454. — < bg. *zestra* „trousseau”.

ZEZVÉC, -că, pl. *zevzél*, -fe, neastîmpărat, «turbulent». — Cf. gr. ζευζέκης «tête à l'envers, esprit de travers». — < tc. *zevzek* (651) „dandy; freluquet”.

ZG → *sg*.

ZGĂIBĂ, sf., pl. *zgăibe*, *zgaibă*, «excoriation; rugosité», Nic, 470; Mih, 462; DR, II, 466. — 1°. *ca si-l't l'ed zgăiba*, *va s' vedăă arăna* (dacă li va lua zgaiba (pojghiţa), se va vedea rana), Lum, I, 80; 2°. *să'ntu pledzî şă zgăibe a sáfllîlul* (sînt răni şi zgaibe ale sufletului), Cod, 35 b¹⁴. V. *sgăibă*. — < lat. *scabia* „gale; démangeaison”.

ZGĂIBÓS, -bodsă, pl. *zgăibôşl*, -boăse, bubos, «rugueux, pustuleux», Mih, 462. — < lat. *scabiosus* „galeux”.

ZGĂȚÂNARE, sf., pl. *zgăănă're*, hîţnare, «action de branler», Mih, 462.

ZGĂȚÎN (*mi*), vb. I (*zgăţînál*, -năt, -năre), hîţîna, «branler», Mih, 483. — Onomatopœic ?

ZGÎRLĂIU, sm. (şi adj.), pl. *zgîrlédî* (*an't*), cu ochi zgîiţi, «qui a les yeux écarquillés», Dal, 224. — Morfologic, cf. *fîtedî*.

ZGÎRLÉSCU, vb. IV (*zgîrlîl*, -lîl, -lîre), zgîi, «écarquiller les yeux», Dal, 187; Nic, 470; Mih, 462; PAnt, 505; *auşălu zgîrlîl ôcl'il't* (bătrînul a zgîit ochii), PB, 209¹³. — Cf. şi gr. γορβλόνω „~”. — < ?

ZGÎRLIRE, sf., pl. *zgîrlîrî*, zgîlire, «action d'écarquiller les yeux», Dal, 187; Nic, 470; Mih, 462; PB, 742 (şi *zgîrleăre*).

ZGÎRLÎT, -lă, pl. *zgîrlîl*, -le, «écarquillé», Dal, 187; *cu ôcl'il't zgîrlîl* (cu ochii zgîiţi), PB, 13²⁴.

ZGÎRLÓS, -loăsă, pl. *zgîrlôşl*, -loăse: *cu ôcl'il't zgîrlôşl* (cu ochii zgîioşi), Fl, II, 7, 9 — v. *sgîrlós*, *zgîrlîl*.

ZGLOB, *zgloăbă*, pl. *zglocl*, *zgloăbe*, «appauvri?, qui n'a rien?»: *moăse zgloăbă* (bătrîna săracă lipită), LP, 33. — V. *zgolub* şi *fuetră*. — < ?

ZGL'ESCU (Sămărina), vb. IV: *mul'edrea zgl'i cu boăfe* (femeia a strigat cu voce tare), ArE, 39; PAnt, 167; *l'l-yned si zgl'ească* (li venea să ţipe), ArE, 40; PAnt, 168. — V. *zgl'escu*. — De reţinut -l'.

ZGL'IOATĂ, sf., pas, Dal, 187 — v. *jgl'ioată*.

ZGOABĂ, sf., pl. *zgoabe*, cuțitoaie, «plane — v. *sgălbă*», Dal, 187. — Cf. dr. *scoabă* și bg. *skoba* „happe; crampon”.

ZGOLUB, -bă: *moașe zgolubă* (bătrână girbovă), Lum, VI, 4, 22 — v. *zglob*, *zgrob*, *sgu-luțescu*.

ZGRÎM (*mi*), vb. I (*zgrîmăi*, -măi, -măre), scărpina; *zgrîia*, «gratter; égratigner», Dal, 187; Nic, 168; 471; Mih, 463. — 1°. *ca vai dl carl cu ungl'ea-l' nu si zgrîmă* (ca vai de cine nu se scarpină cu unghia lui), PAnt, 9 — sard. „Colciu [= miseru] è ca no po grattà cu li so' ugni” (SProv, 354): dr. „Mina altuia nu te scarpină cum îți place” (ZProv, 852) etc. — cf. și PLir, 21 sqq; 2°. *si zgrîmă lu nu-l mîcă* (se scarpină unde nu-l mănincă), PLit, 665; 3°. *zgrîmă-ț dzeddille* (zgrîie-ți degetele), PB, 2887; 4°. *mi zgrîmă la țlor* (m-am zgriat la picior). Sinonim: *scărkin*, *sgîr* și *ari'm*. — < ?

ZGRÎMARE, sf., pl. *zgrîmări*, scărpinare; *zgrîiere*, «action de gratter, d'égratigner», Dal, 187; Nic, 471; Mih, 463; PB, 742.

ZGRÎMAT, -lă, pl. *zgrîmăi*, -le, zgriat, «gratté; égratigné», Dal, 187; Nic, 471; s' *toárnă zgrîmăi* (se întoarce zgriat), PB, 109²³.

ZGRÎMĂTURĂ, sf., pl. *zgrîmături*, zgrietură, «égratignure; lettre, écriture illisible; hiéroglyphe — v. *țlățor* 12°», Dal, 187; Nic, 471. — 1°. *ti-aleapsiț cu ună zgrîmătură tu făță* (te-ai ales cu o zgrietură la față); 2°. *zgrîmăturile al Căla* (zgrieturile (litterele ieroglife) lui Nicolae), FI, II, 1, 4.

ZGRÎ'NE, sf., pl. *zgrî'ne* (Cl'isura), gheară — v. *sgri'le*. Sinonim: *ungl'e* 2°. — < ?

ZGROĂMIC, vb. I (*zgrumicăi*, -căt, -căre), scriși, «grincer les dents»: *ȳn și zgroămică, zgrîlăscu* (vin și scrișnesc dinții, zglesc ochii), PAnt, 279; Bair, 121; 148. — V. *zgrum* și sinonimul *scîrîlăscu*. — < ?

ZGROB, *zgroăbă*, pl. *zgroți*, *zgroăbe*, girbov, «bossu, courbé», Nic, 168; 471; GrS, II, 401; CalGrB, 85. — 1°. *eră așu zgrob* (era bătrîn girbov), FI, II, 2, 8; 2°. *un așu zgrob* (un bătrîn girbov), Lum, I, 221; 3°. *nă zgroăbă neusurătă* (o bătrînă girbovă ghemuită), PB, 281²⁰; 4°. *ună moașe... adunătă zgrob* (o bătrînă... girbovită ghem), FI, I, 2, 3; 5°. *'șl-alășă mă-sa zgroăbă* (și-a lăsat pe mamă-sa girbovă), FI, II, 6, 6; 6°. *băille a zgroăbăl'ei dl soacră* (balele girbovei de soacră), PLit, 768. — V. *sgolub*, *zglob* și sinonimele *cusurăt*, *neusurăt*, *găd:ămolă*, *gîrbov* etc. — Cf. gr. *ῥυρόμοπος*, *ῥυρόμοπος* „bossu” (Boga, II, 216; I, 341). — < ?

ZGRUM (*mi*), vb. I (*zgrumăi*, -măt, -măre), sugruma, «étrangler; stranguler; déborders», Nic, 168; 471. — 1°. *d:ăuă, n'el ațlun, ș' noaptea băval zgrumă* (în timpul zilei pare miel flămînd, iar noaptea sugrumă chiar bivoli), PLit, 578; 2°. *nu mîcă ayonea, că va li zgrun'!* (nu mînce repede, căci te vei îneca); 3°. *mi zgrum tu lăcu* (mă înec în activitate, lucrez peste măsură); 4°. *ari'urile si zgrumă dl apă mullă* (rîurile se sugrumă (debordează, nu le încap văile, albiile) de apă multă), PB, 378¹⁹. V. *sgrum*, *zgrumăscu* (și, ca și *zdroămîn* și *zdrumîn*, *arodmîg* și *arămîg*, *zmodăic* și *smărtic*), v. și *zgroămic*. — < ?

ZGRUMARE, sf., pl. *zgrumări*, sugrumare, «action d'étrangler, strangulation», Nic, 471; PB, 742.

ZGRUMĂT, -lă, pl. *zgrumăi*, -le, sugrumat, «étranglé; abject, coquin», Nic, 471. — 1°. *muri zgrumăt* (a murit sugrumat); 2°. *ari dol zgrumăt dl flălori* (are doi ticăloși de băieți), Mih, 463.

ZGUR, *zgură*, pl. *zguri*, *zgure*, creț, «frisé, cheveux frisés», Dal, 224; Nic, 472. Sinonim: *cățărós*. — < *σγουρός* „frisé; crépé; bouclé”.

ZGURAV, -vă, pl. *zguravi*, -ave, zguros, «plein de scorie, de crasse», Mur, IV, 65. V. *zgurós*.

- ZGURĂ**, sf., pl. *zgăre*, *zgură*, «scorie, crasse; rouille» — v. *arud:Ină*, Mih, 473; PB, 742; PAnt, 505. V. *azgurie*, *zguredă*. — Cf. gr. *σχοῦρα*, *σχοῦρα*, *σχοῦρα* „rouille”.
- ZGUREĂŪ**, sf., pl. *zgurē*, Nic, 168; 471 — v. *z gurie*.
- ZGURȚISȚU** (mi), vb. IV (*zgurȚisli*, -sit, -sire), rugini, «rouiller», Dal, 187; Nic, 471; PB, 742; *heările zgurȚisră* (fiarele au ruginit). — V. *zgără* și gr. *σχοῦράζω* „”.
- ZGURȚISIRE**, sf., pl. *zgurȚisiri*, ruginire, «action de rouiller», Dal, 187; Nic, 471.
- ZGURȚISIT**, -lă, pl. *zgurȚisli*, -le, ruginit, «rouillé; rustre, gros rustaud», Dal, 188; Nic, 471; *oămni'li zgurȚisli* (oameni ruginiți).
- ZGURȚE**, sf., pl. *zgurli*, Dal, 188; Nic, 471; Mih, 463; PScr, 260 (< lat. *scoria*); PB, 742; *zguria m'că ș' her* (rugina mănincă și fier), PLit, 666. — V. *zgără* și bg. *sgurija* „scorie (d'un métal)”.
- ZGURN'EĂRIC**, -că, Mih, 463; PB, 742 — v. *sgrun'eăric*.
- ZGURN'ESCU**, vb. IV, Mih, 464; PB, 742; PET, 48 (< lat. *ex* + **gurūn* < *g u l o*, -*onem* „gourmand”); DR, II, 630-631 (< lat. *ex* + **grumire* < *g r u m u s* „petit tas de terre”); DR, III, 657 (< lat. *ex* + **grunire* < *g r u n i u m*). V. *asgurn'escu* și *gurn'edz*. — < lat. *exgrunire* (cf. *grunire* „grogner”).
- ZGURN'IRE**, **ZGURN'IT**, Mih, 464 — v. *asgurn'ire*, *asgurn'il*, *ni:grun'il*.
- ZGURŌS**, -rodă, pl. *zgurŏli*, -rodă «plein de scorie», Mih, 464. V. *zgărav*.
- ZGURUMESCU**, vb. IV (*zgurumi*, -mit, -mire), Nic, 471 — v. *zgrum*.
- ZGER**, vb. I, zbiera, «bêler; crier», Nic, 470; Mih, 462; *zgeără ôlle*, *aurlă cl'n'il'i* (beăie oile, urlă clinii), Bag, 134; PAnt, 200; BNA, V, 36. V. *azcăr* și *ber*. — În italiană: „la pègura che sbèla pèrde el buco” (Spōtti, 112). — Lomb, I, 58; 269: < lat. *ex-errare*. — < lat. *exbelare* (cf. *belare* „bêler”).
- ZGIC**, sn., pl. *zgcute* și *zgcuri*, țipăt, «cri», Dal, 187; Nic, 168; 470; Mih, 473; PAnt, 505; PET, 47; *fedă... băgă zgcicu* (fata... începe țipătul), PB, 43^a. — < bg. *vikă* „”.
- ZGICUT**, sn., pl. *zgcute*, Dal, 187; Mih, 463; *și-l zgcicu*, *pli'ngu* (și e țipăt, plins), Foti, 73; PAnt, 262 — v. *zgc*. — Pentru *z-* din *zgc* și *zgcicu*, cf. bg. *vikamă* „crier” și *svikamă* „appeler”.
- ZGILĚSCU**, vb. IV (*zgilă*, -lit, -lire), țipa, «crier, pousser des cris; retentir; pleurer quelqu'un» — v. *milyluluzescu*, Dal, 187; Nic, 168; 470; Mih, 463; 50; GrS, II, 401. — 1° *vrū și zgilăscă* (a vrut să țipe), FB, 61²¹; 2° *zgilăscă măn'il'i ș' lăil'i cln'i* (urlă munții și sărmanii clinii), Fr, I, 36; PAnt, 289; BNA, I, 8; 3° *la băgăt di lu zgilă* (ian începeți să-l bociiți), PLit, 986; 4° *si-l zgilim Fătlu cu jăle* (să-l bocim pe Fetu cu jale), PLit, 996; PAnt, 42 — v. *jilăscu* 5°. — V. *zgl'escu* și *zgc*. — < ?
- ZGILIRE**, sf., pl. *zgiliri*, țipare, «action de crier», Dal, 187; Mih, 463; PB 742.
- ZGILIT**, -lă, pl. *zgilă*, -le, țipat, «crie», Dal, 187.
- ZGIRARE**, **ZGIRĂT**, Mih, 463 — v. *asgirare*, *asgătră*.
- ZIADITE**? : *s' hădze slăgur tru silă cu ni'se* (tru *isiădite*) (se înfige singur în silă cu ele în.....?), Cod, 17^a. — PhOr, II, 455-456: „rămășițe mortuare, cadavru? < tc. *zilade* „résidu”. — Cuvînt necunoscut. V. *ziadit*.
- ZIAFĚTE**, sf., pl. *ziafē*, petrecere, «divertissement à un festin», Dal, 224; Nic, 169; Mih, 548; PScr, 260; *seăra aledă deăde ună mare ziafēte* (în seara aceea a dat o mare petrecere de banchet), PB, 142¹⁸. V. *gimbăse*. — < tc. *zylăfet* (786) „repas d'invitation; festin”.
- ZICL'EĂR**, -ră, pl. *zicl'eări*, -re, cerșetor, «mendiant», PLit, 616. Sinonime: *dicun'eăr*, *pilăclă*, *proseăc*, *fiitlôr*. — < *ζητουιάρης* „mendiant; gueux”.
- ZIE**, sf., pl.?, foamete, «disette, famine; malheur», DR, II, 553-554; *l'i hărl tru zie di pă'ne* (în timp de foamete i-a hrănit cu pline), Cod, 74^a. — < alb. *zi* „carestia”.

ZIETE, sf., pl. *ziéł*, trudă, «peine, fatigue», Nic, 169; DR, II, 553; *in' l da mǎllă ziele* (îmi dă multă trudă), Jb, I, 24. V. *zahnéte* etc. — < tc. *zál'y'át* (782) „pertes; dommage”.

ZIȚĂ, sf., pl. *ziȚi*, cîntar, «balance romaine; (homme) juste, équitable, équilibré», Dal, 224; Nic, 172; Mih, 548; PScr, 260; GEI, 224; PLit, 70; CȘc, 53; Cal, 1912, 93. — 1°. *ună călăuse cu mălele azvărna* — *ziȚa* (o cățelușă cu mațele tîrîș — cîntarul), PLit, 411; 2°. *înnă cu ziȚa n brîn* (umblă cu cîntarul la brîu, e om cumpănit și drept), Mih, 548; PGr, 165; 3°. *ședde pi ziȚă* (stă în echilibru); 4°. *cu ziȚa ma năfoară* (cu cîntarul mai în afară = om cam atins cu leuca), Al, 1928, 38; BNA, III, 2. Sinonim: *cîndăre*². — < ζύγι „poids”.

ZIȚĂȘESCU, ZIȚISĂESCU (mi): *ziȚășed-te cu hă'rîile* (cumpănește-te cu cheltuielile), Mih, 548 — v. *ziȚescu*.

ZIȚISĂRE, ZIȚISĂT, Dal, 224 — v. *ziȚire, ziȚit*.

ZIȚRĂ, sf., pl. *ziȚre*, rug, «égantier; ronce», Dal, 224; Nic, 169; GEI, 224; *gărdu di ziȚră* (gard de rug). Sinonim: *arûg*. — < ζιγρᾶ „~”.

ZIL, sn., pl. *zil'e?* — v. *zille*¹ și *zil'tă* — Nic, 169. — < ζήλος „zèle; empressement; ardeur”.

ZILIE¹, sf., pl. *zill*, gelozie, «envie, jalousie», Dal, 224. — 1°. *s' credăpă dușmă'n' l'i di zille* (să crape dușmanii de gelozie), PLit, 855; 2°. *băgăși glôn' l'i tru zille* (ai pus pe flăcăi în gelozie), Lum, VI, 3, 13; 3°. *s' pritmă'nă tru un cî'mpu, tri zillie* (se plimba pe un cîmp din sau pentru a stîrni invidie), Lum, V, 225. V. *zâlie, zil*. — < ζήλια „~”.

ZILIE², sf., pl. *zill*, țol, «sorte de couverture, de bâche», Dal, 224; CN, 130; 174. — < ?

ZILIPSEĂRIC, ZILIPSEĂRIC, -că, pl. *zillp(i)seări(l, -le)*, gelos, «envieux», Cod, 70¹³. Sinonim: *flun'eărcu*. — V. :

ZILIPSĂESCU, vb. IV (*zillipsil, -sit, -stre*), rîvni, «désirer ardemment; convoiter», Dal, 224; Nic, 169; Mih, 548; GEI, 224; *lămea nă-l zilipsăescu* (oamenii (lumea) ni-l rîvnesc), PB, 415²³; *ună lăme ntredăg l'i-zilipseă* (o lume întreagă îi rîvnea), PLit, 800; PAnt, 89. V. *zulipsăescu*. — < ζηλεύω „être jaloux; envier”.

ZILIPSĂRE, sf., pl. *zillipsirl*, rîvnire, «action de convoiter», Dal, 224; Nic, 169; Mih, 548; PB, 743 (și *zillipseăre*).

ZILIPSĂT, -tă, pl. *zillipsil, -le*, rîvnit, «convoité; désiré ardemment», Dal, 224; Nic, 169; *avătă și zilipsită* (bogată și rîvnită), PB, 14¹⁹; *zilipsită și-alăvdătă* (rîvnită și lăudată), Velo, 30; PAnt, 325; BNA, V, 101.

ZIL'E, sf., pl. *zil'e*, ureche, «oreille»: *ări zil'i mări* (are urechi mari). — Circulă mai mult ca plural și peiorativ. — Sinonim: *uredăc'e*. — Cf. bg. *ztl* (BER, 640).

ZIL'EĂR, -ră, pl. *zil'eări, -re*, gelos, «convoiteux; jaloux», Nic, 169; PB, 743; GEI, 224. — Cf. și alb. *ziljar* „geloso”. — < ζηλάρης „jaloux”.

ZIL'IŪ, sn., pl. *zil'e?*, invidie, «convoitise; jalousie», Dal, 224; Nic, 169; Mih, 548; PScr, 260; GEI, 224; PLit, 243; 794; Lum, II, 249. — 1°. *dirvnea li jă'ne zil'lu șă rău'lu* (defileul care ține rîvna și răul), Jb, I, 40; 2°. *Isăf aveă zil'tă pri Iăcovt* (Isăf avea invidie pe Iacov), Cod, 72 b¹⁶; 73 b⁹; 3°. *toluna zil'lu l'i-avură* (totdeauna au rîvnit-o ca să o prăde), Velo, 31; PAnt, 325; BNA, V, 102; 4°. *glăclu a li Pipinași eră tri zil'tă* (dansul Pipinașei era de rîvnit), PenB, III, 169. — V. *zille*¹ și vsl. *zâll* „malitia”; bg. *zîl* (BER, 663).

ZIMBÎLE, sf., pl. *zimbite*, Nic, 169; Mih, 548 — v. *zămbilă*² și gr. ζεμπίλι „cabas”, alb. *zimbil(e)* „canestra”.

ZIMBIRĂKE, sf., pl. *zimbirékl*, Nic, 169; Mih, 548 — v. *zumbărăke* și gr. ζεμπερέκι „loquet d'une porte”.

ZÎMNIC, sn., pl. *zimnițe*, pivniță, «cave» (grămosteni). Sinonime: *bîmță* etc. — < bg. *zimnikă* „~”.

ZIMN'ŪSĖSCU (*mi*), vb. IV (*zimn'usli, -sil, -sire*). *păgubi, «causer du dommage»,* GEI, 224. V. *zn'itsescu*. — < ζημιώνω „~”.

ZIMN'ŪSĖRE, sf., pl. *zimn'uslri*, *păgubire*, «action de causer du dommage».

ZIMN'ŪSĖT, -tă, pl. *zimn'uslŭ, -te*, *păgubit*, «à qui on a causé du dommage»: *ședă* ca *yumăr zimn'uslŭt* (stă ca măgar păgubit), PLit, 509.

ZINĖIN, -nă, pl. *zinĖin'ŭ, -ne*, bogat, «riches»: *fedte zinĖine* (fete bogate), Lum, I, 298. V. *ŭnĖin* și sinonimele *avăt, bugăt*. — < tc. *zengulin* (649) „~”.

ZINĖIR, sn., pl. *zinĖire*, lanț, «chaines», Mih, 548. V. *stinĖir* și alb. *zinĖhir* „catena”. — < tc. *zindjir* (648) „~”.

ZINTŪN'E, sf., pl. *zintŭn'e*, neam, «race, peuple, nation»: *o zintŭn'ea-a meă-armănească, cu-ahărl' ġlon'ŭ nu ker' v'roară* (o ginta mea aromănească, cu atari voinici nu pieri niciodată), Trib, III, 1, 9. — Cf. DR, VII, 125 și mgl. *zintună, zăntună* „rudă” (GrS, VII, 227; 229; CapM, III, 334). — < ?

ZITIMĂ, sf., pl. *zitimale*, chestiune, «question; demande; l'argent qu'on amasse dans l'église en faisant la quête», Cod, 43 b⁸⁸; GEI, 224. — < ζητημα „demande; question”.

ZITISE, sf., pl. *zitisi*, discuție, «discussion, débat(s)». — Circulă și **SIZITISE**. — < συζητησις „~”.

ZIVĂRE, sf., pl. *zivărl'ri*, pereche, «paire; couple». Sinonime: *ġiflee, ġluġie, păreăcl'e*. — < ζευγάρι „~”.

ZIVĂRLIKE, sf., pl. *zivărliki*, plugărit, «labourage»: *si-alăsă Mitri d' picurărlike* și *si-acăță d' zivărlike* (Dumitru se lasă de păstorit și se apucă de plugărie), PenB, VI, 131. — < ζευγάρι „~” + -like.

ZIVIT, sm., pl. *zivyli*, plugar, «laboureurs», Nic, 168. Sinonim: *urăclă*. — < ζευγίτης „~”.

ZIVINÉ, sm., CBIog, 51 — v. *viziné, vizné*.

ZIXĖSCU (*mi*), vb. IV (*zixli, -xil, -xire*), cîntări, «peser; pondérer, équilibrer», Dal, 224; Nic, 172; GEI, 224; *cu je si zixăște peăja d' oă?* (cu ce se cîntărește pielița de ou?), PB, 359³. V. *yisescu, yizescu, ziyăsescu*. — < ζυγάζω „peser”.

ZIXIRE, sf., pl. *zixlri*, cîntărire, «action de peser; pesage, pesées», Dal, 224; Nic, 172. V. *yizire*.

ZIXIT, -tă, pl. *zixli, -te*, cîntărit, «pesé»: *eăste zixli cu zilya afeă mărea* (e cîntărit cu cîntarul cel marele).

ZIZANIĖI, -ġloăn'e, pl. *zizanġeădz, -ġloăn'e*, «intrigant», Dal, 225; Nic, 169. — V.:

ZIZAN'IŪ, sn., pl. *zizăn'e, zizanie, «zizanie»*, Dal, 225: *băgă zizăn'e* (pune intrigi) — v. *anġlăd', măsă 5°, skin' 10°*. — < ζιζάνιον „~”.

ZIC, vb. III și II (nord), Cal. 1911, 58; BNA, V, 120; 132 — v. *dzic*.

ZIGDĖSCU, ZIGIDIRE, Dal, 224 («arrêter, entraver») — v. *zăġădĖscu, -dire*.

ZIGIDIT, -tă, pl. *zigidlŭ, -te*, împiedicat, «arrêté, entravé», Dal, 224.

ZIGĂR, sm., PLit, 92 — v. *zăyăr*.

ZIMBĂC, sn., pl. *zimbăfe*, crin, «lis»: *s' lom illiĖea d' zimbăc* (să luăm floarea de crin), PLit, 922. — Ca adjectiv: «mignon, charmant», drăgălas, Mih, 545 — v. *zdrob*. — V. *zambăc, zămbăc* și sinonimul *crin*. — < tc. *zanbaq* (647) „~”.

ZIMBĂ', sm., pl. *zimbădz*, zimți de dantelă, «dents d'un vêtement», VAR, 57 — v. *malacô*. — V.:

ZIMBE, sf. pl., zimți, «dents (d'un vêtement, d'un couteau etc.)», Mih, 545; CEI, 90. V. *jăngă*. — < vsl. *zobŭ* „dens”.

ZIMBŪC, sm., Dun, II, 83-84 — v. *stimbăc*.

ZIN, sm.; **ZI'NĂ**, sf., pl. *zîn'î, zî'ne*, Dal, 225; PB, 743; Velo, 37; BNA, V, 77; *zî'na căma mușălă* (zina mai frumoasă), PB, 238³⁰ — v. *d:zîn, d:zî'nă* și toponimicul *La-zî'nă* (Lum, IV, 173).

ZINDĂNE, sf., pl. *zindă'n'î*, închisoare, «prison; cachot», DR, III, 739-740; *lu-arucă' îru zindăne* (l-a aruncat în închisoare), PB, 313³⁸. V. *zândăne, zundăne*. — < tc. *zynđan* (648) „...”.

ZINGINĂR, sm., pl. *zinginări*, lăutar, «ménétrier qui joue du zingindă»; bourdon», Dal, 225. — V. *zângănăr* și:

ZINGINĂ', sm., pl. *zinginádz*, vioară, «violon», PÉtim, 19-20. Sinonime: *avytulle, ki-mané*. V. și *dz'ngără*, precum și alb. *canganá* „specie di istrumento musicale” (< it. *zanca*, GM, 439). — Din tulpină de cocean de porumb, și anume din o porțiune dintre două noduri, copiii își fac un instrument muzical pe care îl folosesc drept vioară. Jucărie identică apare la: Păcr, 421, fig. 19; Le Coq, 12, fig. 12; GrJeux, 28, planșele V, fig. 7 și VI, fig. 1; Griaule, 97. — Cuvîntul are pronunțare turco-greacă și nu pare a fi străin de interjecția *zing!*, care exprimă sunet de vioară, așa cum interjecția *dum-dum!* exprimă sunet de dairea — v. și *zî'ngîr!*, *zângrând'*.

ZINGINÉSCU, vb. IV (*zingînît, -nît, -nîre*), blîzli, zîngăni, «bourdonner; rendre un son métallique», Dal, 225. — Derivat onomatopeic.

ZINGINIRE, sf., pl. *zinginîrî*, blîzîre, «action de bourdonner, de tinter», Dal, 225.

ZÎNGIR! «interj. qui imite le bruit d'une chaîne». V. *dz'ngără*. — < tc. *zynghyr* (649) „marque un tremblement fort et continu qui fait du bruit”.

ZINGLIRĂ', sm. și adj. *-roăn'e*, pl. *zinglîrádz, -roăn'e*, măgar, «âne; flandrin; indolent», PLit, 689. V. *dînglîră'* și sinonimele *yumăr, tar*. — < ?

ZÎNÓZ, sn., pl. *zînoáze*, Dal, 225 — v. *zănóz*.

ZÎPILÉSCU, vb. IV, Dal, 225 — v. *zăpălésu*.

ZÎPILIRE, sf., pl. *zîpillîrî*, biciuire subțire, «action de frapper de verges», Dal, 225.

ZÎPILÎT, -tă, Dal, 225 — v. *zăpăllît*.

ZÎPÎTÉSCU, vb. IV, PAnt, 505 — cu *t* în loc de *l*: *zîplîlésu* «fouetter».

ZÎR-PIPĂ', invar., sens neprecis, «sensus incertus». — Cf. mgl. *zărpopa* (CapM, III, 335) și gr. *ἀνεμοσφυριά* „tiro di vento”, *σφυριά* „tirata, tiro” (Somavera, I, 27 și 396). La WTh, 16: *Zurpapă* (toponimic grecesc). La HeuzeyEx, 54: *Zour-pappas* „Pappas-en-démence”.

ZÎR-ZÎR, invar., mereu, «sans cesse; bon gré, mal gré»: *s' dăfe zîr-zîr* (mîrlie mereu). — V. *zar, zar-zăra* și tc. *z a r z o u r* (638) „bon gré, mal gré”.

ZÎRZIVĂTE, sf., Dal, 225 — v. *zărzăvăte*.

ZÎRZIVĂCÎ, sm., pl. *zîrzivăcádz*, zarzavagiu, «qui vend des légumes», Dal, 225. — < tc. *zarzavatdjy* (663) „marchande de légumes”.

ZÎ'ŪĂ (Gópeșî și Muluviște): *bună zî'ŭă*, Velo, 10; PAnt, 320; BNA, V, 97. Pentru *z* în loc de *dz*, cf. și *zîc* etc. — V. *dzî'ŭă, zu'*.

ZÎVÓN, sn., Dal, 225 — v. *zăvón*.

ZÎVUNÉSCU, ZÎVUNSÎRE, ZÎVUNSÎT, voala, «voilera», Dal, 225 — v. *săvănusésu, -sîre, -sît*. — < *zîvón*.

ZÎ'ZĂ, sf., pl. *zî'ze*, pușcoci, PLit, 95 — v. sinonimul *îllîsră?*. — < ?

ZLĂPE, sf., pl. *zlăkî*, fiară, «bête fauve», Dal, 225; Nic, 170; *s' nu u mî'că vî'ră zlăpî* (să nu o mănince vreo fiară), PB, 150³⁰; *dî zlăpe n'î-eră frică* (mi-era teamă de fiară), PAnt, 202; BNA, V, 30. — V. *zulăpe* și M, 26; Pas, II, 105; 'Avδρ, 1967, 114.

ZLOĂȚĂ, sf.; **ZLOT**, sm.; **ZLÓȚĂ**, sf., pl. f. și m. *zloț, zlot*, «ancienne monnaie turque de 30 paras, 3/4 de piastre», Dal, 225; Nic, 171; Mih, 549; PB, 743; CEI, 91. — 1°. cu *undă zloăță călăpă n pîngă* (cu un zlot fals în pîngă), PLit, 905; 2°. *lu-adrăđ yrôstu zloăță* (piastrul

il făcui zlot), Lum, II, 153; PAnt, 178; BNA, III, 112; 167; 3°. *lu-adră'm yrōslu zlotā* (pias-trul l-am făcut zlot = avem pierdere), PLit, 509 — cf. gr. „ἐκαμε τὸ γρόσι ζωλώτα” (‘ΑρΠ, 315; 619). — Cf. tc. *zolota* (651) „~”; alb. *zollōtē* „~”, bg. *zolota* „monnaie de 30 paras”.

ZMĀLĀ, sf., pl. *zmāle*, fel de teslă, «espèce de herminette ronde», Dal, 225. — V. *zmi-lără*.

ZMEĀNĀ, sf., pl. *zmeāne*, izmană, 1°. braie, caleçon — v. *dōnce*, *sindrōfe*; 2°. pau-vret — v. *stōhe*, *skin*¹ 5°, *sūflu* 7°, *șoarte* 2°; 3°. crainte — v. *arōv* 2°, *cur*¹ 8°, *lir-lir*, *vas*⁴°, Nic, 170; PScr, 260; 246; CEL, 91. — 1°. *zmeāna* ‘șt-āre *prēcāzōnlu* (izmana își are brăci-narul); 2°. *nu āri zmeānā ia cur* (nu are izmană la cur, e sărac de tot), PLit, 666 — v. și *ascukeāt*¹; 3°. *frāšl’i li umplūrā zmeānle di frică* (de spaimă, frații le-au umplut izmenele), PB, 112¹⁹ — v. *șanusescu* 2°; ‘șt-umplū *zmeānle* (de frică, și-a umplut izmenele), PLit, 666 — cf. : „On dit de quelqu’un qui a peur : il a mis sa culotte de tremble” (CCP, XXXIII, 113). — < vsl. *izmēna* „commutatio”.

ZMĒLČIU, sm., pl. *zmēlč*, melc, «escargot, colimaçon», Dal, 225; Nic, 490; Mih, 471; PScr, 246; 261; CFr, 107 (*zmēlčiu*); DR, III, 216. — 1°. *un aūșu cu căsa după nls* — *zmēlčul* (un moșneag cu casa după el — melcul), PLit, 412; 2°. *zmēlčiu cu sāmār*, *zmēlčiu gulișān* (melc cu scoică, melc golaș). Sinonim : *cārndășu*. — < ?

ZMEŬ, sm., pl. *zmei*, *zmeu*, «dragon fabuleux — v. *lāme*; cerf-volant — v. *lītāčicā*, *pitāke*», Dal, 225; Mih, 549; CEL, 91. — 1°. *na-l zmēđu asbuirātōr* (iată-l zmeul zburător), PB, 373²¹; 2°. *acāšl-n’l cāl’i zmei* (prindeți-mi cali zmei), PAnt, 296; BNA, I, 124; 3°. *fičlōrlu si-aģlōdēcā cu un zmeļ* (copilul se joacă cu un zmeu). — < bg. *změl* „~”.

ZMILĀRĀ, sf., pl. *zmilārī*, daltă, «ciseau», Dal, 225; Nic, 490; GEI, 225. V. *zmālā*. — < σμιλάρι „~”.

ZMINŬT (*mī*), vb. I (*zminulātī*, -tāt, -tāre), fărîmița, «émier, émietter», Dal, 225; Mur, IV, 78; *zminātā-l cāșlu* (brînză fărîmițește-o). V. *minulēdzū* și *minūt*². — < lat. **ex-minutare*.

ZMINUTĀRE, sf., pl. *zminulārī*, fărîmițare, «action d’émietter», Dal, 225.

ZMINUTĀT, -tā, pl. *zminulātī*, -te, fărîmițat, «émiettē», Dal, 225.

ZMĪRNĀ, sf., pl. *zmīrne*, smîrnă, «myrrhe»: *ca mōrtu cu zmīrnā șā cu sāvān* (ca mort cu smîrnă și cu lințoliu), Cod, 81²⁴; GEI, 225. — < σμύρνα „~”.

ZMOĀTIC (*mī*), vb. I (*zmoaticōi*, -cāt, -cāre), stilci, strivi, «écraser, mutiler», REW, 5787. — 1°. *s’ nū u zmoaticā țivā* (să nu care cumva să o strivească), PB, 181²⁰; PAnt, 99; 2°. *prūnle coāple si zmoaticārā* (prunele coapte s-au stilcit). V. *zmārtic* și, morfologic, *arōāmīg*, *zdroāmīn* etc. — Jb, XII, 104: lat. **ex-muticare* (< *muticus*, *mutilus*, „mutilé”).

ZMULDZEĀRE, sf., pl. *zmuldzerī*, smulgere, «action d’arracher», Dal, 225; Nic, 490; Mih, 471; PB, 743; *acelō s’ videāt di per zmuldzerī* (acolo să fi văzut smulgeri de păr), PAnt, 163.

ZMŬLDZIRE, sf., pl. *zmăldziri*, Dal, 225; Nic, 490; Mih, 471; PB, 743 — v. *zmuldzeāre* și :

ZMŬLGU (*mī*), vb. III și II (*zmălsu*; *zmălsu* și *zmăltu*; *zmăldzire* și *zmuldzeāre*), smulge «arracher; dépouiller», Dal, 225; Nic, 490; Mih, 471; PScr, 195. — 1°. *ārburl’i dīt loc zmuldzeā*, (smulgeau arborii din pămînt), PAnt, 60; 2°. *nu si zmuldzeā dīn brāșā-l’i* (nu se smulgea din brațele lui), PB, 182⁹; PAnt, 99; 3°. *lu zmălsirā* (l-au smuls, l-au jupuit), PLit, 666 — v. *bilēscu* 2°, *dispōl’lū* etc. — V. *zmălgū*. — < lat. *ex-mulgere*.

ZMŬLSU, -sā, pl. *zmălsī*, -se; **ZMŬLTU**, -tā, pl. *zmălsī*, -te, smuls, «arraché; dépouillé», Dal, 225; Nic, 491; PB, 743. — La Miron, 106, 151, 160, 188 etc.: „săbiia zmultă”; în CronM, II, 289: „săbiile zmulte”. — < lat. *ex-mulsum*, *ex-muletum*.

ZMŬRTIC, (*mī*), vb. I (*zmurticōi*, -cāt, -cāre), extenua, «exténuer»: *ari’sirā... cā șē zmurticārā* (au ris... de s-au prăpădit), Al. 1903, 72 — v. *căpădescu*. — V. *smŭrtic*.

ZMURȚICĂRE, sf., pl. *zmurticări*, zdrumicare, «action d’écraser», Dal, 225.

ZMURȚICĂȚ, -tă, pl. *zmurlicăți*, -te, «écrasé; serré jusqu'à l'écrasement», Dal, 225; *érșl zmuticâte* (ierburi stîlcite), PenB, V, 54. V. *zmoâtice*.

ZNOÎȚ, -tă, Cod, 84⁸ - v. *znuit*.

ZNUÊSCU (mi), vb. IV (*znuit*, -uit, -uire), Innoi, «(se) renouveler», PSer, 261; Gram, 316; Cod, 84¹⁹; *me'* [= *medă*] *așel nu moăre, ma si znuedște să s' doxăseăște* (ci acela nu moare, ci se înnoiește și se preamărește), Cod, 66 b²². - V. *dznoă*.

ZNUÎȚ, -tă, pl. *znuiți*, -te, innoit, «renouvelé», Cod, 84¹⁴; 84¹⁸; *âncil'i, znuiș'i al Dumnidză'* (îngerii, înnoiiții lui Dumnezeu), Cod, 102¹²; *pri trel pâr'i sântu mpâr'i'te znuișite al Dumnidză'* (în trei părți sînt împărțite reinnoitele minunii ale lui Dumnezeu), Cod, 102¹. V. *znoll*.

ZNÎE, sf., pl. *znîi*, pagubă, «dommage; dégât», Dal, 226; Nic, 170; Mih, 549; PSer, 261; GEI, 225; *di n'i-curmără măre zn'ie* (de-mi cauzară mare pagubă), PLit, 840; PAnt, 362; *di ntribare zn'ie nu aveă* (de întrebare (că întreba) nu avea (era) pagubă), PB, 351²⁶. Sinonim: *keărdire*. - < ζημία „~”.

ZNÎISESCU (mi), vb. IV; *vră ară'ă s' lu zn'isească* (a vrut să-l păgubească mult), Lum, V, 230 - v. *zn'isescu*.

ZNÎSEĂRIC, -că, pl. *zn'iseăriști*, -fe, păgubitor, «celui qui cause du dommage», Mih, 549. - < ζημάρης „~”.

ZNÎISESCU (mi), vb. IV (*zn'isil*, -sil, -sire), Nic, 170; Mih, 549; PSer, 261; *s' nu mi zn'iseshl măltu* (să nu mă dăunezi mult), Lum, III, 344. - V. *zinn'usescu* și *zn'ie*.

ZNÎSÎRE, **ZNÎSÎȚ**, Mih, 549; Lum, V, 215 - v. *zinn'usire*, *zinn'usil*.

ZNÎURĂ, sf., pl. *zn'îure*, zmeură, «framboise»: *tu vuloăga fêă di zn'îură* (în poiana cea de zmeură), PAnt, 282. V. *azn'îură* și sinonimele *amără*¹, *căpîncă*. - Cf. gr. *σμέουρον* „~”.

ZOC, sn., pl. *zocuri* «trou fait par le clou d'une toupie dans le corps d'une autre toupie» - v. *zvungu*. - Cf. alb. *zok* „uccello, pulcino”.

ZOF, sn., pl. *zofuri*, ploaie torențială, «pluie torrentielle», Dal, 226; PB, 743; GEI, 225; V. *zdr'ee*. - < ζόφος „obscurité; ténèbres”.

ZÓFE, sf., pl. ?, stofă scumpă, «éttoffe, tissu de soie»: *fustăne di zófe* (rochie de mătase). - < alb. *zof* „broccato”.

ZÓFNIC, -că, pl. *zofniți*, -fe, mic, îndesat și viguros, «trapu et vigoureux»: *mălă zófnică* (catră mic de statură dar solid și viguros). - Cf. gr. *ζώφιον* „petit animal” (și † gr. *ζώφιστος* „vivifiant”).

ZÓNĂ, sf., Nic, 172; Lum, I, 298 - v. *zună*.

ZÓRBA, adv., cu silă, «de force, par contrainte», Dal, 226; *s' arăkească cu zórba* (să răpească cu silă), PenB, II, 212; *cu acăkisire, nu cu zórba* (cu cîntălegere, nu cu zorbaua), Trib, II, 9-12, 25. Sinonime: *fôrșă*, *silă* etc. V. *zôrca*. - Sintactic, cf. *adlyle, ayed, căbăle, căbăle*, *mizle, m'ne, zóre*. - < tc. *zorba* (650) „~”.

ZORBĂ, sm., Dal, 226 - v. *zurbă*.

ZÓRCA, adv., cu forță, «par force» - v. *zôrte*: *u lo zôrca* (a luat-o cu forță), Dal, 226. - < tc. *zoraki* (650) „~”.

ZÓRE, adv. și sf. fără pl., greu, «1°. difficilement, péniblement - v. *ôiscul, greută*²; 2°. besoin, peine; force, contrainte; inquiétude», Dal, 226; Nic, 170; Mih, 549; BNA, III, 168. - 1°: *fu ca zóre pîn' lodl dzeăna* (fu cam greu pînă apucai să urc dealul), Fr, I, 166; BNA, III, 104; *zóre altăodă s' mi-adușeăre Dumnidză'lu* (greu va fi ca altădată să mă aducă Dumnezeu), Fr, I, 107; BNA, III, 98; *zóre lucră cumnicărea* (greu lucru comunicătura), Fr, I, 108; BNA, III, 100; 2°: *zóreă ti neădă* (greul, nevoia te învață), PGr, 165; *zóreă heăre fr'i ndze* (nevoia rupe fiare, lanțuri), PLit, 666; *veăde zóre măre* (vede (întîmpină) greutate mare), Fr, I, 108; BNA, III, 100; *poăde s' trec, vah!, fără zóre* (posibil să trec, poate, fără dificultate),

BaþP, 34; BNA, III, 114; *măcă mor ȧ zóre-apórŭ?* (dacă mor ce zor porŭ, ce neliniște ai?), PAnt, 165; *nu-ál zóre* (nu avea grijă), Lum, II, 153; PAnt, 177; BNA, III, 112; *n'ŭ zórea că ŭ-ășteaptă lŭne* (mi-i zor (ŭmi pasă) că te așteaptă pe tine?), PB, 31¹⁹; *nu n'ŭ zórea dŭ ară'ălu Mărŭu* (nu mi-i zor (nu-mi pasă) de martie cel rău), PLit, 774; *u l'ed cu zórea* (o ia cu forŭa), PLit, 784. — < tc. *zor* (650) „force”.

ZÓRNĂ, sf., pl. *zórne*, pieptene, «peigne; carde», Nic, 170. Sinonim: *kedáptne*. — < ?

ZÓRTE: cu *zórte*, cu greu, «difficilement» (nord), DR, II, 554 (< alb. *me zor tē*) — v. *zórba*, *zórca*, *zóre*.

ZOT, *zótă*, pl. *zot*, *zóte*, voinic, «brave, vaillant», Dal, 226; PETim, 20; DR, II, 491. Sinonim: *glóne*. — < alb. *zot* „capable” (GM, 486; Hr, 122).

ZU, sf.: *tru zu' dŭ sărbătóre* (ŭn zi de sărbătore), Millio, 27 — v. *zúăă*. — Rar apare și *zúo*: *tru zúo dŭ lărnă* (ŭn zi de iarnă) — cf. *dáo* etc.

ZUBEĂLĂ, sf., pl. *zubeăle* (grămosteni) «v. sinonimul *purinteașă*»: *zubeălă tu preásinŭ s' mŭŭ* (să măninci de dulce ŭn zile de post). — Cf. bg. *zobŭ* „picotin; nourriture”.

ZUDŬH, sn., Mih, 549 — v. *zábúh*.

ZUGRĂNĂ, sf., Al. 1903, 61 — v. *zuyránă*.

ZUGRĂVSĚSCU, vb. IV, PAnt, 290; BNA, I, 46 — v. *zuyrăvsescu*.

ZUTRĂF, sm., pl. *zuyrăhl*, zugrav, «peintre», Dal, 226; Nic, 170; Mih, 549; GEI, 225. — < ζωγράφος „~”.

ZUTRĂNĂ, sf., pl. *zuyră'nŭ*, Dal, 226 — v. *d:ugrănă*, *zugrănă*.

ZUTRĂFIE, sf., pl. *zuyrăfŭ*, zugrăveală, «peinture», Nic, 171. — < ζωγραφία „~”.

ZUTRĂFSĚSCU, vb. IV, Dal, 226; Nic, 170; Mih, 549; GEI, 225 — v. *zuyrăpsescu*.

ZUTRĂFSIRE, sf., pl. *zuyrăfsŭ*, zugrăvire, «action de peindre», Dal, 226; Nic, 170; Mih, 549.

ZUTRĂFSIT, -lă, pl. *zuyrăfsŭ*, -le, zugrăvit, «peint», Dal, 226; Nic, 170.

ZUTRĂPSĚSCU (mi), vb. IV (*zuyrăpsŭ*, -sŭ, -sŭre), zugrăvi, «peindre; décrire»: *nu pot sŭ-l'ŭ zuyrăpsescu* (nu pot să-i descriu), PAnt, 300; BNA, I, 128. V. *zugrăvsescu*. — < ζωγραφίζω „peindre”.

ZUTRĂPSIT, -lă: *păreă un ânŭil zuyrăpsŭ* (părea un ŭnger zugrăvit), Fl, II, 1, 8; PAnt, 345 — v. *zuyrăfsŭ* și sinonimul *serlăt* 2° sqq.

ZUŬE, sf., fără pl., viață, «vie», Nic, 172. Sinonime: *bănă*, *ȧcăă* 1°. — < ζωή „~”.

ZULĂPE, sf., pl. *zulă'kl* — v. *zlăpe* —, Mih, 549; PB, 743; PET, 47-48 (< sl. *zľľ* „turbat” + *ľup*); GEI, 225; *stă âyră ca zulăpe* (stă sălbatică ca o fiară), LP, 75; PAnt, 275; (Bair, 112). — Cf. și alb. *zullăp* „fiera”. — < ζουλάπι „bête fauve”.

ZŬLE, sf., Mih, 550 — v. *zălle*, *zľlie*¹, *zľl'ľ* și alb. *zulésë* „afflizione”. Sinonim: *ŭton*.

ZULFĂT, sn., PLit, 281 — v. *sulfăt*.

ZULIPSĚSCU, -sŭre, -sŭt, Mih, 550 — v. *zľlpsescu*, -sŭre, -sŭt și alb. *zulŭs* „affligere”.

ZULŬFE, sf., pl. *zulăhl*, zuluf, «boucle de cheveux; cheveux qui pendent sur les joues». Mih, 550. — V. *ľălăfră*. — < tc. *zuluf* (645) „~”.

ZULŬME, sf., pl. *zulă'nŭ*, oprimare, «oppression; proie», Dal, 226; Mih, 550. — 1°. *zulămea și avină'rŭle a crișŭn'ľor* (oprimarea și persecutările creștinilor), Lum, II, 221; 2°. *carŭ trŭ bun, carŭ trŭ zulăme* (unul pentru bine, altul pentru pradă), PenB, V, 86 — v. *ľedăcă* etc. — < tc. *zulm* (831) „oppression”.

ZULUMĜŭ, sm. și adj., pl. *zulumĝădz*, jefuitor, «pillard», Dal, 226. Sinonim: *ľľeășcăĝŭ*. — < tc. *zaloŭm* (831) „très injuste”.

ZULUMKEÁR, -ră, pl. *zulumkeărŭ*, -re, hrăpăreț, «rapace, pillard», Mih, 550. V. *zulumĝe* și alb. *zulumlăr* „dannoso”. — < tc. *zoulmklar* (831) „oppresseur”.

ZUL'EÁR, -ră, pl. *zul'eărŭ*, -re, Mih, 550 — v. *zľl'eăr* și:

ZUL'EÁRIC, -că, pl. *zulcárlit*, -fe, Al. 1903, 95 - v. *zillpseáric*.

ZUMBĂREKE, sf., pl. *zumbărékl*, zimberec, «ressort (d'une montre)», Dal, 226. V. *zim-bíreke*, alb. *zemberék* „molla del' orologio”. - < tc. *zenberek* (647) „ressort”.

ZUNĂ, sf., pl. *zâne*, cingătoare, «ceinture», Dal, 226; CEL, 91 (< bg. *zuna*). - V. *zónă* și gr. ζώνη, ζωνάρι, ζουνάρι „ceinture”.

ZUNDÁNE, sf., pl. *zundă'n'l*, Dal, 226; Bair, 31; *pónđa dl zundáne* (pustia de temniță), Lum, I, 273; PB, 314²²; *ca tu kisă dl zundáne* (ca în întineric de închisoare grea), Bair, 103. - V. *zindáne*.

ZUNȚĂ, sf., pl. *zunță*, cingătoare mică, «petite ceintures», Dal, 226; CEL, 91 (< bg. *zunica*); *cu zunță dl sirmă* (cu mică încingătoare de mătase), PLit, 836; *mésea fímlă cu zunță dl asíme* (tală încinsă cu mică încingătoare de argint), Lum, III, 114. - V. *zună*.

ZUNÓZ, sn., pl. *zunódze*, slobozitor, «levier d'embrayage», GrS, II, 401; *zunó:lu dl la vólbú* (slobozitorul de la învălitor), Fl, I, 6, 5; *zunó:lu mări dl la arăzbóitú* (slobozitorul mare de la război). V. *zínóz* și *zunú:ic*. - Cf. vsl. *zanúzall* „incidere, recte infigere”.

ZUR, *zúră*, pl. *zurl*, *zúre*, nebun, Nic, 171; Mih, 550; W, II, 270. - < *zúrlu*.

ZURÁME, sf., nebunie, Mih, 550 - v. *zurláme*.

ZÚRĂ, sf., pl. *zúre*, marasm, «consumption; marasme»: *sí lí ml'că zúra* (mînca-te-ar marasmul), Nic, 171 (< it. *usura*). - Cf. gr. ζούρια „~”.

ZURBĂ', sm., pl. *zurbád*, *zurba*, rebel, «rebelle», Nic, 171. - 1°. *că-l gîlone ș' ma zurbă'* (pentru că e voinic și mai rebel), ArE, 7; 2°. *zurbád:li tuł n'ílúłi l'i-adráłt* (pe toți rebelii i-ai făcut mielușei), PAnt, 164. V. *zorbă*. - Cf. și gr. ζορμπᾶς „homme tyrannique”. - < tc. *zorbă* (650) „rebelle”.

ZURBĂLÍKE, sf., pl. *zurbáli'ki*, *zurbalic*, «violence», Dal, 226; Nic, 171. - < tc. *zor-bulyq* (650) „~”.

ZUREÁȚĂ, sf., Mih, 550 - v. *zur*, *zurleáșă*, *zurlumără*.

ZURÉSCU, **ZURÍRE**, Mih, 550 - v. *zurléscu*, *zurlire*.

ZURÍÓ, sm., pl. *zurýeádz*, bolboacă, «eau profonde». Sinonim: *viró*. - (Cf. gr. σωρῖζ, σωρηδόν „(en) tas, (en) masse”). - < ?

ZURLAMĂRĂ, sf., pl. *zurlamá'ri*, nebunie, «folie»: *u-adráłt dl zurlamără* (o făcuși din prostie), Lum, V, 25. V. *zuráme*. - Pentru sufixul -mără, cf. *glarumără*, *șahlamără* etc., precum și gr. ζουλμάδα (Arăvi, 223).

ZURLÁME, sf., pl. *zurlă'n'l* «folie» - v. *zuráme*, *zurleáșă*.

ZURLEÁȘTE, adv., nebunește, «follement», Nic, 171.

ZURLEÁȚĂ, sf., pl. *zurléș*, nebunie, «folie», Dal, 226; Nic, 171; Mih, 550; PLit, 667. - 1°. *il'i vin'e zurleáșă* (i-a venit (l-a apucat) nebunia, furia), PB, 330²⁸; 2°. *mînlea cu zurleáșă sură'ri sánlu* (mîntea (înțelepciunea) și nebunia sînt surori), PLit, 544. - V. *zureáșă* și *zurlí'e*.

ZURLÉSCU, vb. IV (*zurlíti*, -lît, -lîre), înnebuni, «affoler, devenir fou, rendre fou», Nic, 171; PB, 743; *mî zurlí tu élcúti* (m-a înnebunit în zvîcnituri de junghituri), PenB, IV, 116; Caraf, 18. - V. *zurluséscu* și *zúrlu*.

ZURLÍ'E, sf., pl. *zurlí'i*, demență, «folie; démence, aliénation mentale», GrB, 3, 12. V. *zurleáșă*.

ZURLÍRE, **ZURLÍȚ**, PB, 743 - v. *zurlusire*, -sít.

ZÚRLU, -lă, pl. *zúrl'i*, -le, dement, «fou; dément, forcené; vénéneux - v. *bureáte*», Dal, 226; Nic, 171; Mih, 550; PScr, 261; GEL, 225. - 1°. *zúrlul nu ári coárne sí-l cunóști* (nebunul nu are coarne ca să-l cunoști), PLit, 667; 2°. *s' feáșe ca zúrlul* (s-a prefăcut ca nebun), PB, 330²⁸; 3°. *príste nís sí-arácă zúrlu* (peste el se aruncă nebun), LP, 107; PAnt, 272; Bair, 105; 4°. *péréea l'i sí mătă zúrlă* (pletele i se ridică furioase), PAnt, 280; Bair, 122. -

V. *zur*, *zûru*, *zûrru*, *buredăte* și sinonimele *etcănîl*, *glar* etc. — < ζουρλόζ „fou” < tc. *zorly* (650) „fort; vigoureux”.

ZURLUMĂRĂ, sf. — v. *zurlamără*. — Pentru *-mără*, cf. și gr. *κουταμάρα* „bêtise”. — < ζουρλαμάρα „folie”.

ZURLUMĂ, sm., pl. *zurlumădz*, boală la cai, «maladie aux pieds des chevaux; coryza (chez les chevaux)», PLit, 328. — V. *șap*. — < ?

ZURLUSĂSCU, vb. IV — v. *nzurlusăscu*, *zurăscu*, *zurlăscu* —, Dal, 226; Mih, 550; GEI, 225; *Tulă, te, n’-ți zurluși?* (Tulă, ce, mi te-ai înnebunit?), PLit, 930. Sinonim: *glărăscu*. — < ζουρλαίνω „affoler; rendre fou”.

ZURLUSIRE, sf., pl. *zurlusiri*, înnebunire, «action d’affoler, de devenir fou», Dal, 226; Mih, 550.

ZURLUSIT, -tă, pl. *zurlusii*, -te, înnebunit, «affolé, devenu fou», Dal, 226. V. *zurlit*.

ZURNAȚI, sm. și adj., pl. *zurnațedăz*, surlaș, «musicien qui joue l’instrument *zurnă*», Dal, 226. — < tc. *zournadly* (651) „~”.

ZURNĂ, sm., pl. *zurnădz*, surlă, «instrument de musique qui tient le milieu entre la clarinette et le hautbois», Dal, 226. — Cf. și gr. *ζουρνᾶς* „espèce de hautbois champêtre”. — < tc. *zourna* (650) „~”.

ZURNĂ, sm., pl. *zurnădz*, rit de porc, «extrémité du groin», Dal, 226; *pôrcu nu-i și zurnă ari* — *pâriclu* (nu e porc și are rit — purecele), PLit, 397. Sinonim: *măjă*. — Cf. bg. *zjrla* „museau”.

ZÛRRU, *zûrră*, pl. *zûrri*, *zûrre*, nebun, PSer, 261. — < *zârlu*.

ZÛRU, invar. «mot ayant un sens péjoratif»: *zûru yumârlu al Nastradîn* (parcă ești prostănacul de măgar al lui Nastradin), PLit, 518. — < *zârlu*.

ZURUSĂSCU, vb. IV, Dal, 226 — v. *zărusăscu* și sinonimul *păpărusăscu*.

ZURUSIRE, sf., pl. *zurusiri*, pitulare, «action de se blottir», Dal, 226.

ZURUSIT, -tă, pl. *zurusii*, -te, pitulat, «caché; blotti», Dal, 226.

ZÛŬĂ (nord), sf., pl. *zî’le*, PB, 743; PAnt, 506 — v. *zî’ăă*, *zu’*.

ZÛZUL, sm., pl. *zûzul’i*, viețuitoare, «animalcule; être bizarre», Dal, 226; Nic, 171; PenB, V, 50; *ăndăte eade un zûzul* (aci e o viețuitoare ciudată), PB, 375²³. V. *jujl*, *jăjul*. — < ζούζουλον „animalcule”.

ZUZURIRE, sf., pl. *zuzuriri* «1°. violence?»: cu *măre așăristisire ș’ cu zuzurire* (cu mare recunoștință și cu.....?), Cod, 60¹⁵; «2°. crainte?»: *vină ș’ ti aproăke... cu zuzurire* (vină și apropiere... cu teamă?), Cod, 60¹⁵. — PhOr, II, 462; **zuzurăscu* < tc. *zor* = violentă”. — < ?

ZUZURIT, -tă, pl. *zuzurii*, -te, buimăcit?, «ahuri?»: *fielôră... lă greoște, ca zuzurit iț ireă* (băiatul... le grăiește, ca buimăcit ce era), Cod, 114².

ZVAC? (grămosteni): *zvac ș’ ti fași* (face-te-ai.....). — < ?

ZVĂLINDZĂ, sf., pl. *zvălindză*, Dal, 226; FI, II, 5, 7 — v.:

ZVĂLTĂ, sf., pl. *zvăltă*, Nic, 168; 469; WTh, 324 — v. *suvalnită*.

ZVĂNĂ, sf., pl. *zvân’i*, urcior-oală, «broc à bord large», GEI, 225; *mătă zvăna* (ridică urciorul-oală), AI, 1903, 28; BNA, III, 32. — < σβάνα „~”.

ZVĂRNĂ, sf., pl. *zvăr’n’i*, grăpă, «herse», Nic, 469. V. *avărna*. — Cf. alb. *brănë* „erpice”; bg., srb. *brána* „herse”.

ZVARN’EĂR, -ră, Mur, IV, 120 — v. *avăr’n’eăr*.

ZVARN’ĂSCU, -N’IRE, -N’IT, Nic, 469 — v. *avărnuăscu*, -uire, -ult. — < σβαρνίζω «hersen».

ZVĚLTU, *zvěllă*, pl. *zvěllti*, -te, *zvelt*, «svelte», Mih, 491; *ședăte zvělte* (fete zvelte), PAnt, 297; BNA, I, 124. V. *scuturăt*. — < it. *svelto*.

ZVÓLAR, sn., pl. *zvólare*, bulgăre, «motte de terre», PScr, 261. V. *zvol'ia*. — < βῶλαρος „boulette” + σβῶλος.

ZVOL'Ŭ, sn., pl. *zvoál'e*, bulgăre ierbos; mușchi, «motte de terre; lichen, mousse», Dal, 226; Mur, IV, 121. — 1°. *ódu un zvol'ia* (adu un bulgăre cu iarbă); 2°. *kedra je st-arucuteásle zvol'ia nu acájd* (piatra care se rostogolește nu prinde mușchi), Lum, I, 88; II, 316 — v. *múșcl'iu* și *je* 5°. — V. *zvál'ia*, *zvolár*.

ZVOM (*mi*), vb. III și II (*zvomúł*, -*mút*, *zvoómtre* și *zvumeáre*), voame; țîșni, «1°. vomir; 2°. sourdre, jaillir; 3°. se lever (en parlant des astres)», Dal, 226; Nic, 470; Mih, 492 — 1°. *si zvóame, trel, pátru ori* (vomitează de trei, patru ori), PB, 31³²; 2°. *si zvumá 'nă fínt' nă n'icá* (a țîșnit o fîntînă mică), PB, 284'; *ar'ia di si'ndze cald zvumá* (ríu de singe cald țîșni, izvor), BNA, II, 96; *tábárlle acájdără si zvóam di cđ'tră Spil'ia* (batalioanele încep să se reverse dinspre Spil'ia, Fr, II, 246; *Arbíněł'i zvuméd dí túte credcúrlle* (albanezii țîșneau din toate povîrnișurile), Fl, I, 1, 3; *si zvumá un cap bel* (a apărut un cap bălan), Fl, I, 3, 5 — v. *nđzámédzú*; 3°. *si zvumá lúna gáblină* (a răsărit luna galbenă), Fl, I, 2, 16 — v. *daú* 11°. — V. *vom*, *zvóm*.

ZVON, sn. — v. *zvón*, *zvón* —, Plm, II, 176. — 1°. *n'í-arápú nveásta di sum zvon* (mă-a răpit mireasa în timpul cununiei *cînd purla voalul de mireasă*), PB, 271³; 2°. *un z(ă)vón álbu u-anvâled* (un vâl alb o învelea), Lum, II, 245; PAnt, 217; 3°. *un mîstírlytu lișór si-alásă' ca un zvon* (un mister ușor s-a lăsat ca un vâl), PAnt, 316. — < ?

ZVÓRIZMĂ, sf., pl. *zvórtzme*, avînt, «essor — v. sinonimul *paramáz-mă*», Dal, 226; cum *doi birbéłi... l'eá 'nă zvórtz-mă* (așa cum doi berbeci... iau un avînt, își fac vînt), Bair, 123. — Cf. gr. σβούρισμα, σβουρίζω „faire du bruit comme une toupie”. — V. *zvóarte*. — < ?

ZVULÁR, sm., pl. *zvalári*, brazdă ierboasă, «motte de terre herbeuse», Mih, 492. — V. *zvólar*, *vul'éár* și :

ZVUL'Ŭ, sn., pl. *zvál'e*, Mih, 492 — v. *zvol'ia*.

ZVUMEÁRE, sf., Dal, 226; Nic, 470 — v. *vumeáre*.

ZVUMÚT, -*ia*, pl. *zvumúł*, -*le*, vomitat, «vomi; avorton», Dal, 226; Nic, 470. — 1°. *fáptu, nu zvumút* (născut, nu vomitat), PGr, 165 — v. *astrákit*, *stráktlură*, *vumutură*; 2°. *zvumút*, ca *zmélču* (vomitat (avortat), ca un melc = neputincios, stîrpitură), PGr, 165 — v. și *zmél*.

ZVUNGĂ, sm., pl. *zvungádz*, Mur, IV, 122 — v. :

ZVÚNGU, sm., pl. *zvúndz*, găurice făcută de sîrilează în altă sîrilează în jocul cu sîrileze, «dans les jeux d'enfants á la toupie: trou fait par le clou (par la pointe) d'une toupie sur la toupie d'un partenaire», PLit, 122. — V. *zvúnd-zescu*, *zvúnginěscu* și sinonimul *zoc*. — < ?

A D D E N D A

După redactarea integrală a acestui dicționar al meu, ediția a doua, pe care l-am depus la Editura Academiei în decembrie 1969, au apărut lucrări în care autorii lor reiau anumite convingeri ale lor. Dintre acestea, aci, relevăm sumar numai două probleme ce au directă și plină atingere cu respectivele probleme menționate în introducerea acestui dicționar sub § 15 (p. 22–23) și sub § 21 (p. 25–26).

1. Problema finalului *-u*. — „În baza faptelor de limbă de astăzi și din textele vechi, am susținut că *u* final a dispărut la o epocă anterioară primelor documente de limbă română (secolul al XIII-lea) și că apariția lui *-u* în limba vorbită, care nu poate fi despărțită de apariția celorlalte timbre vocalice (*ă* și *î*), se datorează unei pronunțări explozive a consoanelor finale”, Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, 1968, 683 și, *ibid.*, 689 și 693 — precum și edițiile anterioare ale acestei lucrări, 1966, pp. 227–231 și 384–391.

În filologia română, reprezentanți ai ei de bază nu au admis această concluzie — cf., bunăoară, S. Pușcariu, *Limba română*, II (1959), 57, ca și I. Iordan, *Ion Neculce* (Letopisețul Țării Moldovei și o samă de cuvinte), ediția a doua, 1959, pp. CXXIII–CXXIV —, după ce alții au ilustrat contrariul aceleiași concluzii — cf. B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrîni*, II (1879): 56 (*lăsatu*), 127 (*furișu*), 157 (*acelu*), 195 (*calulu*), 217 (*sufletolu*), 244 (*rămasu*), 472 (*auru*) etc.; Ov. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, II (1938), 93 și studiul *Din istoria amuțirii lui u final în limba română* din 1904 — studiu pentru care cf. și I.—A. Candrea, *Psaltirea scheiană*, 1916, p. CLI. Cf. și D. Strungaru în *LRom*, XI (1962), 582–594.

Și în această veche părere a lui, fonologul structuralist Al. Rosetti a evitat realitatea — vie și astăzi — din dialectele limbii române. Nu voi recurge la dialectul aromân, pe care nu-l stăpînește — deși a fost profesor universitar de *Limba română și dialectele ei*. Mă refer numai la trei regiuni dacoromâne cu cite numai două exemple (nearticulate): *frigu*, *juratu* (Teofil Teaba, *Graiul din Valea Crișului negru*, 1961, 53); *Ucea de josu*, *Ucea de susu* (Ștefania Cristescu-Golopenția, *Gospodăria în credințele [.....] din Drăguș (Făgăraș)*, 1940, 112); *să văreză*, p. 300; *amă luată*, p. 415 (Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, II, 1969).

Oare, această vocală finală — *-u* și *-ă* — să fi dispărut din limba română — și încă înainte de anul 1300 — și, datorită unor „pronunțări explozive”,... să fi reapărut, concomitent sau independent, și în româna nord-dunăreană și în cea sud-dunăreană — și în dacoromână și în aromână?

2. Problema *O singură formă în declinarea celor patru cazuri la singular* (ca și la plural). — „Pentru femininul *-l'ei* s-a propus un dat. *illaei* (O. Densusianu, HLR, I, p. 143). Acesta ar fi trebuit însă să devină *-lei*, după cum *illae > le*, pentru că *e* (< *ae*) nu alterează în poziție neaccentuată pe *ll* precedent, iar posibilitatea ca *ae* din *illaei* să fi fost accentuată este exclusă, *ae* fiind în *illaei* exact în aceeași situație ca *ae* din *illae*. Prin urmare, rom. com. *-l'ei* trebuie dedus dintr-o formă cu *ll* din *ille* urmat de un *i*ot, asupra căreia s-a exercitat influența unor forme de demonstrativ, de exemplu a *acestei*”, I. Coteanu în *Istoria limbii române*, II (1969), 234.

Aceeași părere, sub o altă formă, autorul a expus-o și în a sa *Morfologia numelui în protoromână*, 1969, 130—131.

Deci, e vorba de genitiv-dativul singular la femininele de declinarea întâi, pentru care e inutil să reproduc aici ce am menționat aici, în dicționarul meu, sub § 21 (p. 25—26). Ca și *illu > el*, *illui > lui*, la fel și *illa > ea*, *illaei > ei* (ar. *l'ei*) este, ca parte de cuvânt, un *p r o n u m e*; dar, în morfologia limbii române generale, acest *illa — illaei* e — ca și *illu — illui* — un articol. Așadar, e clar că pluralul feminin *illae* din — de exemplu — *casae + illae > casele* nu este același cu genitiv-dativul singular *illaei* din *casa + illaei > căsăei* (ar. *căsăl'ei*) — cf. accentuarea: pronumele *illae* și articolul *illaei* (e inimaginabil un *illaei* sau... *illaei*)¹: finalul *-i* din articolul *illaei* a contribuit ca pe *-ae-* să apară o slabă accentuare, identică cu cea din genitiv-dativul singular pronominal *illaei*. Iată față în față: *nos damus illaei >* „noi dăm ei”, ar. „noi dăm a l'ei” și *umbra căsa + illaei >* „umbra casăei”, ar. „aumbra a căsăl'ei”. Oare, ar fi greu ca fonologia autorului I. Coteanu să vadă cel puțin o normală influență fonetică a pronumelui *illaei* asupra articolului *illaei*?

T. P.

¹ Deci, este eronată afirmația „*ae* fiind în *illaei* exact în aceeași situație ca *ae* din *illae*”. — De reținut că în aromână, și azi e curentă și generală accentuarea pe vocalele *é* și *ú* la genitiv-dativ sing., m. și f., a unor pronume demonstrative etc., ca bunăoară a *afilei* „acelui”, a *afilei* „acelui”; a *isteli*, a *isteli*; a *alléi* a *alléi*; a *unéi*, a *unéi* etc.

INDICE

În ordinea alfabetică curentă, pentru fiecare *indice* înșir toate cuvintele ce au fost precizate ca etimologie, iar în dreptul lor reproduc, în litere cursive, respectivele forme aromânești. Pentru cuvintele albaneze și, mai ales, pentru cele turcești, am păstrat și aci ortografia — deci ordinea alfabetică — din respectivele dicționare folosite (GM, Hr și Le; B-K, Kél și Meynard). În corpul dicționarului, după fiecare etimologie turcească dau între paranteze cîte o cifră : această cifră reprezintă pagina din dicționarul Kél. — Cf. pp. 34 și 93.

INDEX

Pour chaque *index*, par ordre alphabétique, nous donnons la liste de tous les mots expliqués étymologiquement, en reproduisant, en regard, en caractères italiques, les formes roumaines correspondantes. Pour les mots albanais et, surtout, pour les mots turcs, nous avons respecté ici aussi l'orthographe et l'ordre alphabétique des dictionnaires de chaque langue (GM, Hr et Le; B-K, Kél et Meynard). Dans notre dictionnaire, après chaque étymologie turque nous donnons, entre parenthèses, un numéro : ce numéro est celui de la page du dictionnaire Kél. — Cf. pp. 34 et 93.

L A T I N

a

abbattere : *abăt*
 *abellona : *alună*
 *abellonus : *alun*
 abscondere : *ascându*
 *accipere : *acăpîr*
 ac-co(o)perire : *acoăpîr*
 acia : *ășă*
 acrus : *ăceru*
 ac-sic : *acși*
 acus : *ac*

*acutitus : *cuțît*
 ad : *a¹, a²*
 *ad-allargare : *adălăg*
 adquare : *adăp*
 adastare : *adăstu*
 adaugere : *adăvgu*
 ad-casam : *acăsă*
 addormire : *adărmu*
 adducere : *aduc*
 ad-foras : *afodără*
 ad-hac : *aodă, aūdă*
 *ad-hacce : *aodăce*

ad-heri : *aerî*
 ad-*iliare : *adl'îlă*
 ad illaei : *a li*
 ad illum : *al*
 adjungere : *ăglîngu*
 adjutare : *ăglîl*
 adjutorium : *ăglîlôr*
 adlactare : *alăpted-ă*
 *admixtare : *ameăstle¹*
 ad-modo : *amă*
 *ad-mutare : *amușă'scu*
 ad-post : *apôl*

ad-prope : *aproatpe*
 *ad-stuppare : *astup*
 *ad-tumce : *atam[ca](lui)*
 adunare : *adun*
 aduncare : *adincare*
 aduncus : *ad'ne*
 aeramen : *arama*
 *aerugina : *arudinã*
 aeruginare : *arudinédzã*
 aeruginosus : *arudinós*
 afflare : *aflu*
 affumare : *afum*
 affundare : *afundu¹*
 africia : *afredã*
 ager : *agru*
 agnella : *n'eañã*
 *agnelliolus : *ml'lor*
 agnellus : *n'el*
 *agnicius : *n'ifã*
 *ajunare : *aglan²*
 *ajunus : *aglan¹*
 ala → sub ala
 *albaster : *albastu*
 *albatus : *albat*
 *albina : *alcinã*
 *albiere : *alcescu*
 *albitia : *albeajã*
 albus : *albu*
 alia mente : *al'iamtrea*
 *alinus : *arin*
 *alipa ? : *aripa*
 aliubi re : *al'itarea*
 alium : *al'itã*
 *allargare : *alag*
 allectus : *aleplu*
 allegere : *aleg*
 allevatum : *aladã*
 altarium : *altãr*
 alter : *allu*
 *altiare : *alitu²*
 (amarare) : *amãrare*
 *amarire : *amãrãscu*
 amaritia : *amãredã*
 amarus : *amãr³*
 *ambi doi : *amindó(1)l'i*
 ambulare : *imnu*
 ambulatura : *imndãrã*
 *amindoi : → *ambi doi

*ammortire : *amur'd'scu*
 anellus : *nel*
 angustare : *angustédzã*
 *angustitia : *angustedã*
 angustus : *angustu¹*
 anima : *inimã*
 *animalium : *nãmãl'itã*
 animosus : *inimós*
 anno tertio : *an'd'r'ru*
 annotinus : *noctin*
 annus : *an*
 *antaneus : *nlin'itã*
 apeire : *aplr*
 apparare : *apãr*
 applicare : *aplec¹*
 apponere : *apun¹*
 apprehensus : *apres (sub astés)*
 apprendere : *aprindu¹*
 appropriare : *aprokã*
 aprilis : *Aprir, Prir*
 aqua : *apã*
 *aquatosus ? : *apatós*
 aquila : *afira*
 (aquosus) : *após*
 aranea : *ari'n'e*
 araneosus : *arin'los*
 arare : *ar¹*
 aratorius : *arãtór*
 aratrum : *arãtru*
 aratura : *arãlãrã*
 arbor : *arbure*
 arboretum : *arburél*
 arcus : *arcu*
 *ardere : *ardu*
 area : *†ãrie*
 arena : *arinã*
 arenosus : *arinós*
 aries : *arede*
 arma : *armã¹*
 armus : *armu*
 ascla : *ascl'e*
 ascultare : *ascullu*
 assudare : *asud*
 *astectare : *astéplu*
 asternere : *astérnu*
 *asternimentum : *astérnu-mintu*

audire : *avdu*
 *auferire : *afiréscu*
 augmentare : *aminlu*
 aura : *avrã*
 aut ? : *ãã²*
 autumnna : *toãmnã*
 autumnare : *numneãdzã*
 avus : *avã*
 axungia : *us'ndzã*
 azymus : *ãdzimã*

b

*baba : *bãlã¹*
 bajulus : *bãir*
 *baleus : *bal'itã*
 balteus : *bãlfu*
 baptizare : *pãlédzã*
 *baptizio : *pãtigãne*
 barba : *bãrbã*
 barbatus : *bãrbãt*
 (barbula) : *bãrburifã*
 barbata : *bãrbãtã*
 basiare : *basã*
 basilica : *bãseãricã*
 battere : *bat*
 battitura : *bãtãlãrã*
 batt(u)alia : *bãtãl'e*
 belare : *ber*
 bene : *çine*
 *berbecarius : *birbãcãr*
 herbex : *birbãe*
 *bessica : *bifãcã*
 *bessicare : *bifãkédzã*
 betranus : *bitl'rnũ*
 bibere : *beã*
 *bissina : *bifãinã*
 bissire : *besã*
 blanda : *bl'ndã*
 blandulus : *bl'ndur*
 blastemare : *blãstim*
 *blastematorius : *blãstimãtór*
 *bocitum : *boãfil*
 *bolare : *bor*
 boletus : *bureãte*
 bona hora : *bunãoãrã*
 bonitas : *bunããte*

bonus : bun¹
 bovinus : buîn
 bovis : boû
 *box : boûfe
 brachiatum : brăîat
 brachium : braîu
 brace : bârîre
 *broscă : broâscă
 *brosconeus : bruscônîu
 *brotachus : brodic
 bruma : brâmă
 brumarius : Brumăr
 brumosus : brumôs
 bucca : bûcă
 buccata : bucâtă
 buttis : bûte¹

c

caballarius : cālărêfă
 caballarius : cālăr²
 caballus : cal
 cacare : cac
 *cacaricia ? : găgărălă
 *cæcatorium : cæcătôr
 cadere : cad
 caelum : fer¹
 caepa : fêpă
 *cøjulus : câir
 calatio : Crăclîn
 calator : cārătôr
 calcaneum : cālci'n'îu
 calcare : călcu
 calcatura : cālclătură
 caldaria : cāldăre
 caldus : căldu
 *cal(i)dura : cāldără
 *callator : cālătôr
 callis : căle
 calor : căroăre
 camisa : cămeâse
 (camparius) ? : cîmpăr
 campum : cî'mpu
 *canepa : cî'nepă
 canina : cān'înă¹
 canina : cān'înă²
 canis : cî'ne

cannula : cānură
 cantare : cî'ntu¹
 canticum : cî'nlic¹
 canutus : cānû
 capisteria : cāptleăre
 capistrum : cāpēstru
 capitaneum : cāpil'n'îu
 *capitare : cāpil²
 capitina : cāpiî'nă
 capra : căpră
 *capraricia : cāpărleădă
 caprarius : căprăr
 caprina : cāprînă
 *caprineus ? : cāprindzu
 capriolus : cāpriôr¹
 capriolus : cāpriôr²
 caput : cap
 carbo : cārbută
 carbonarius : cārbutăr
 carnarius : cārnr
 carnem + ligat : cîrleăgă
 carnosus : cārnos
 caro : cărne
 carpinus : cărpin
 carraria : cārăre¹
 *carrulum : cālûşu
 carrum : car
 casa : căsă¹
 *casatorius : cāsătôr
 *cascare : căscu
 casearia : căseăre
 casearius : căşăr
 caseatus : căşeăt
 caseum + ligat : cîşleăgă
 caseus : căşu
 castanea : căstl'n'e
 castaneus : căstl'n'îu
 castigare : cîştigêdă
 castrum ? : căstru
 cata : cî'te
 catella : căîăă
 catellus : căîă'l
 catena : cālînă
 *catenalis : cālînăr
 catinum : căî'n
 catta : cătăse
 *cautare : căftu
 cellarium : flăr

cena : fînă
 cenare : fîn
 cera : feară
 c(e)rebellum : crier
 ceresia : cîreăse
 *ceresius : cîrêşu
 cernus : fer²
 certare : nşerlu, ? cārleădă
 cerva : fêrbă
 cervus : fêrbu
 charta : cărte
 chorda : coardă¹
 chorda : coardă²
 chorus : cor¹
 christianitas : cîştinătate
 christianus : cîştîn
 cicero : fêîrte
 cichoreum : fîcoără
 cingere : fîngu¹
 cinque : fîşti
 cinque supra decem : fîspră-
 dă
 cinque supra viginti : fîspră-
 yînşî
 *cinusia : cînûse
 circellus : fîrîel
 circ(u)lus : fêrel'îu
 *cirum : fîr¹
 civitas : fîlâte
 *clagum : cl'eăg
 clamare : cl'em
 *clavatorium : cl'ilôr
 clavis : cl'eăle
 coccinus : coăîîn
 cocere : coc
 coctorium : cūptôr
 coctura : cūptără
 coda : codă
 coda alba : cudălbă
 coda *battula : codă-bătură
 cognatus : cumnă
 colare : cur²
 *colastra : culăstră
 coleus : col'îu, col'ea (-mbol'ea)
 colligere : culêg
 collocare : călcu¹
 coma : coamă
 commandare : cumî'ndu

comunicare : *cumi'nic*
 comparare : *acumpār*
 compitus : *cūmpile*
 con-foria : *cufoāre*
 conforire : *cufurēscu*
 conoscere : *cunōseu*
 consobrinus : *cusurin*
 cōnsoc(e)ra : *cūserā*
 cōnsoc(e)rum : *cūseru*
 constare : *cūstā*
 continere : *acūmlin²*
 contra : *cā'trā*
 contremulare : *culreāmbur¹*
 contremulus : *culreāmbur²*
 contribuere : *culri'yir*
 *conturbare : *culārbur²*
 co(o)perimentum : *acupiri-mīndu*
 corbus : *cōrbu¹, cōrbu²*
 *cornare : *cūrmu¹*
 corna : *coārnā*
 cornu : *cōrnu²*
 cornus : *cōrnu¹*
 cornutus : *curnūt*
 corona : *curānā*
 coronare : *ncurān*
 corpus : *cōrpu*
 corrigia : *curāūā*
 coșere : *cos*
 costa : *coāstā*
 *cotitus : *cufūt*
 cotoneum : *gutān'lū*
 cottizare : *culēdzū*
 coxa : *coāpsā*
 credere : *cred*
 crepare : *crep¹*
 crepatura : *cripātārā*
 crescere : *crēscu*
 crista : *creāstā*
 erocum : *croc²*
 erudus : *crud*
 crux : *crūſe*
 cubitum : *col*
 *cubium : *cūlbu*
 *cucullus : *cucūl'lū*
 cucurbita : *curcubētā*
 curcubitaris : *curcubilār*
 cucus : *cuc¹*

cucula : *cucūlā*
 culmen : *cūlmā*
 culus : *cur¹*
 cum : *cu*
 *cunctinare : *acūmlin²*
 cuneus : *cun'lū*
 cuppa : *cūpā¹*
 curare : *cur²*
 currendo : *curāndu*
 cursus : *cūrsu*
 curtis : *cūrte*
 cyma : *clāmā²*

d

daeda : *d:ādā*
 dare : *daū*
 datum : *dul¹*
 de : *dī*
 de-ad-unum : *deadūn*
 *debitorius : *ndāturedzū*
 decem : *dzāſe*
 de de inde : *didinde*
 de-excitare : *diſtēptu¹*
 de-excitatus : *diſtēptu²*
 de-ex-oculare ? : *diſuel'ēdzū*
 degelare : *dzeād:ir¹*
 de in : *dīn*
 de-in-illa-hora : *deaneāvru*
 de intro : *dīntr', dītru*
 de ipsu : *dis¹*
 delirare : *dīrīn¹*
 demandare : *dimī'ndu¹*
 mandatio : *dīmīndōciūre*
 de *manitia : *dīmīneāſā*
 *demicare : *dīn'ic*
 dens : *dīnte*
 de(n)sus : *des²*
 de-oculare : *diuel'ēdzū*
 deorsum : *neſos*
 depanare : *deāpīn*
 de parte : *dīpārte*
 de per unam : *dīpriānā*
 depilare : *deāpīr¹*
 deponere : *dīpān*
 de post : *dūpā*
 *deramare : *dārī'm*
 *desertare : *diſértu¹*

desertus : *diſértu²*
 despoliare : *diſpól'īn*
 des(s)ecare : *dissecare* :
disic
 de supra : *disūprā*
 detonare : *delūnā*
 de-una-hora : *dī-ūnā oārā*,
**dīnōārā* : *nt, idīni-oārā*
 Diana : *dzi'nā*
 dicere : *dzie*
 dies : *d:ūūā*
 digitale : *d:izilār*
 digitus : *dzeādīl*
 *directare : *ndrēptu⁴*
 directo : *ndrēptu²*
 directus : *drēptu, ndrēptu³*
 dirigere : *ndreg¹*
 dis-caballigare : *discālīc*
 dis-calcicare : *discālīu*
 dis-cantare : *discē'ntu*
 dis-caricare : *discārcu*
 discingere : *diſīngu*
 dis-clavare : *diſcl'lēdzū*
 *dis-clavatoria : *diſcl'iloāre*
 discludere : *diſcl'id*
 disco(o)perire : *discoāpīr*
 disculciare : *discūlīu¹*
 disculus : *discūlīu²*
 disfacere : *diſfāc*
 dis-fasciare : *diſfāſū*
 dis-fingere : *diſīngu*
 dis-glaciare : *dī:gl'ēſū*
 disglut(i)nare : *dī:gl'īn*
 di(s)jugare : *dī:ſīūg*
 disligare : *dī:lēg*
 *dismerdare : *dī:n'ērdū*
 dispartire : *diſpārtru*
 displicare : *diſplēc*
 dissecare : *des(s)ecare* :
disic
 distingere : *diſtrīngu*
 dis-vestire : *dī:veſcu*
 *disvocare : *dī:uōc*
 divisus : *dīs²*
 doga : *doāgā*
 dogarius : *dugār*
 *doi, *doac : *doi, doāūā*

*doi (*doae) supra decem :
dōsprafī
 dolere : *dor*²
 *dolosus ? : *adil'īōs*
 dolus : *dor*¹
 domine deus : *Damntd-ā'(n)*
 dominica : *Dumī'nicā*
 dominus : *dōmnu*
 dormire : *dōrmu*
 draco : *drac*
 ducere : *duc*
 dulcis : *dūlfe*
 durus : *dur*¹

e

ecce-hic : *aīa*
 ecce-*illus : *aīēl*
 ecce-*istus : *aīēstu*
 eccum-hac : *ncōā*
 eccum-hoc : *acā*
 eccum-illoc(ce) : *aclo, nclō'(e)*
 eccum-sic : *aeși*
 eccu-talis : *ahtāre*
 eccu-tantus : *aht'ntu*²
 e(g)o : *eū*
 equa : *īāpā*
 ericius : *ariēiū*
 eruncare : *arūc*
 esca : *īāscā*
 el : *e*¹
 exalbidus : *sālbīl*
 ex-battere : *zbat*
 ex belare : *zger*
 *ex-bonare : *asbūn*
 ex-cadere : *scad*
 excaldere : *ascāldū*
 *excaldatoria : *scāldātoāre*
 *ex-capitare : *ascāpī*²
 *ex-cappare : *ascāp*
 ex-carminare : *scārmin*
 ex-*carpire : *scārkcēscu*
 *ex-clamōrare : *șcl'īmurēd-ū*
 *ex-clamōrosus : *șcl'īmurōs*
 *ex-comparare : *ascāmpār*
 *excotere : *scol*
 *excubulare : *scol*

ex-curtare : *scurtēd-ū*
 ex-curtus : *scūrtu*
 *executulare : *ascūltur*
 ex-fulgerare : *șfūld-īrā*
 ex-grunnire : *zgun'ēscu*
 exire < *es*²
 *ex-minutare : *zminūl*
 ex-mulctum : *zmūltu*
 ex-mulgere : *zmūlgu*
 ex-mulsum : *zmūlsu*
 *ex-muticare : *zmoātīc*
 ex-*panticare : *spī'nlic*
 *ex-pavorare : *aspār*
 *ex-pellavare : *aspēl*
 *expēdiolare : *aspīnd-ur*
 ex-perambulare : *sprtimnu*
 ex-perditio : *asperdītūne*
 experjurare : *spriģtūr*
 ex-per-lingere : *sprīlīngu*
 ex-per-longus : *spīrlūngu*
 *ex-plangere ? : *asplī'ngu*
 exponere : *aspūn*
 ex-pulverare : *spūlbīr*²
 exstergere : *aslērgu*
 exstinctus : *astīmlu*
 exstinguere : *astīngu*
 exstinxi : *astlēģū* (sub *astlés*)
 exsuccare : *usāc*³
 *ex-taliare : *astal'īū*
 extorquere : *astōrcu*
 *ex-tortionare ? : *zdrū(n)ēin*
 extra : *strā*
 *extra-colare : *stricōr*
 *ex-tragere : *astrāg*
 *ex-trajicere : *astrēc*
 *extra-mutare : *strāmūt*
 *extra-nepotus : *strānīpōl*
 extra-oculum ? : *striōcl'īu*
 *extra-pungere : *strāpāngu*
 *ex-transalire ? : *astrisār*
 extricare : *strīc*
 *ex-ventulare : *azvīmtur*
 ex-vincere : *azvīngu*
 ex-volare : *asboātīr*
 ex-vomere ? : *azvōm*

f

faba : *fāūā*
 fabricare : *fāricāre* ?
 fabrum : *fāvru*
 facere : *fac*
 facia : *fāfā*
 factura : *fāplārā*
 *faga : *fāgā*
 fagus : *fag*
 *falca : *fālcā*
 *falcaria : *fālcāre*
 famllia : *fumeāl'e*
 farina : *fārinā*
 farinarius : *fārinōr*
 farinosus : *fārinōs*
 fascia : *fāșe*
 febrile : *hīvrēscu*
 febris : *hēāvā*
 *febrosus : *hīvrōs*
 fele : *heāre*¹
 *feminus : *thēāmin*
 fenestra : *fīeāst(r)ā*
 ferbere : *hērbru*
 ferrarius : *hīrār*
 ferrum : *her*
 feta : *feātā*
 fetalia : *fītāl'īū*
 fetare : *fel*²
 *fetiolus : *fīcīōr*
 fetus : *fel*¹
 *fica : *hicā*
 ficatum : *hicāl*
 ficus : *hic*
 fieri : *hīre*
 figere : *hīg*
 filia : *hīl'e*
 *fili(a)nus : *hīl'in*
 filiaster : *hīl'eāstru*
 filioli : *hīl'īōr*
 filius : *hīl'īū*
 filix : *feāricā*
 filum : *hīr*
 fio : *hīū*
 fixum : *hīpsu*
 flamma : *flāmā, flēcāmā*
 floccosus : *flucōs*
 floccus : *floc*

florus : *flor*
 flos : *floără, floäre*
 *fluminum : *flămln*
 *flutulus : *flătur*
 focus : *foe*
 folia : *?fol'*
 follina : *ful'ină*
 *foliolus : *ful'lor*
 follis : *foäle*
 fomes : *foămilă*
 *fomes : *foăme*
 fontana : *fintl'nă*
 foras : *fă'ră*
 forfex : *foărlcă*
 formica : *furnică*
 formicare : *furnic*
 fortuna : *furlună*
 fractura : *frîmlură*
 fraga : *frăngă*
 *fragmentare : *frimintu*
 frangere : *fri'ngu*
 frater : *frăte*
 fraxinetum : *frăpsinăt*
 fraxinus : *frăpsin*
 fremitus : *fredăml'*
 frenum : *frin*
 fricare : *frec*
 fricatura : *fricătură*
 *frictalium : *friptăl'lă*
 frictura : *friptură*
 frigere : *frig²*
 frigosus : *frigurós*
 frigus : *frig¹*
 frondia : *frândză*
 frons : *fri'mte*
 *fronticella : *frimfădă*
 fuerit quod : *făre-că*
 fuga : *fugă*
 fugire : *fug*
 fulgurare : *sfălgură*
 *fulgus : *sfălgu*
 fuligo : *furidzină*
 fumus : *fum*
 fundus : *fându*
 funis : *făne*
 fur : *fur¹*
 furare : *fur²*
 furca : *fărcă*

furnarius : *furnăr*
 furnus : *fărnu*
 furtus : *fărnu*
 furuncellus : *sfirnuşel*
 fustis : *fuşte*
 fusus : *fus*
 fut(u)ere : *ful*

g

gaia : *găte*
 galbinus : *gălbîn*
 galgulus : *găngur*
 galleta : *găledă*
 gallina : *găl'ină*
 gallinarius : *găl'inăr*
 *gallinatus : *gl'inăt*
 garrire : *gărdăscu*
 gelu : *dzer*
 gemere : *dzem*
 geminus : *dzeămin*
 gemitus : *dzeămil*
 gener : *dzinire*
 *genna : *dzeănă*
 geniculum : *dzinăcl'lu*
 gingiva : *dzinzie*
 glacia : *gl'eăşă*
 glandula : *gl'indură*
 glans : *gl'indă*
 *glemus : *gl'em*
 glomus : *gl'lom*
 Graecus : *Grec*
 *granacea : *grinăşă*
 granarium : *grinăr*
 grandinare : *grîndineădă*
 grando : *gr'îndină*
 *granuceum : *gărnăşă*
 granum : *grîn*
 grassus : *gras*
 grevis : *greu¹*
 *grevlitia : *greďă*
 grossus : *gros²*
 grumulus : *grămur*
 *grunniare : *grun'édză*
 grunnire : *gurn'édză*
 *grun(n)ium : *grun'lă*
 gula : *gură*

gurgulio : *gurgăl'lă*
 gustare : *găstu²*
 gustus : *găstu¹*

h

habere : *aveăre*
 *habutum : *avăt*
 hac die : *adz*
 haeda : *lăddă*
 haedus : *led*
 heder : *lădără*
 herba : *lărbă*
 herbosus : *irbós*
 heri : *lerl*
 hiberna : *lărnă*
 hibernare : *arnédză*
 hibernaticus : *arnălic*
 hibernivum : *arnă*
 hirundo : *ar'îndură*
 homo : *om*
 hora : *oără*
 Horae : *orl¹*
 hordeolus : *arclor*
 hordeum : *ordzu*
 *hordiceolus : *ulclor¹*
 *horrire : *aură'scu*
 hospes : *oăspe*
 hospita : *oăspită*
 hospitare : *uspălédză*
 hospitium : *uspăşă*
 hostis : *oăste*
 humanitas : *umînălăte*
 humerus : *nămir³*
 humiditas : *umădălăte*

i

i : *lă*
 ilia : *l'e*
 illac ad : *la*
 illi : *-l'²*
 illis : *lă¹*
 *illus : *el*
 im-bajulare : *ambăir*
 im-balteare : *mbălău*

*im-bibitare : *mbel*
 *im-buccare : *mbuc*
 impartire : *mpárlu*
 impedicare : *nkedádic*
 implere → *umplere
 imus : *híma*
 in : *n*
 in-ad-intro : *năúndru*
 in-ad-post : *năpói*
 *in-altiare : *andálju*
 in-altus : *andált(u)¹*
 in ante : *ní'nte*
 in-caballicare : *ncálic*
 incalciare : *ncálju*
 in-*capēre : *ncap*
 in-carricare : *ncárcu*
 incensum : *nŕes, ŕis!*
 in-cernere : *ndzérnu¹*
 incipere : *nŕep*
 in-circ(u)lare : *nŕircel'édzũ*
 *inclagare : *nel'eg*
 inclavare : *nel'iedzũ*
 inclinare : *nel'in*
 inclinatio : *nel'inăciănă*
 includere : *nel'id*
 *in-cruentare : *ancrúnlu*
 in-densare : *ndes*
 *indulcire : *ndulfescu*
 in-duplicare : *andáplíc*
 in-*farinare : *nfárinédzũ*
 in-fasciare : *nfaşũ*
 in-fascimentum : *nfăşimĩndu*
 infligere : *nhig*
 infima : *năŕeámă*
 inflare : *úmflu*
 infloresco : *nŕfurescu*
 *in-folliare : *nfol'itũ*
 *(in)formosius : *muşéál¹*
 *in-frondire : *nfrundză'scu*
 in-gannare : *angán*
 in-geminare : *ndzĩmĩnédzũ*
 ingenuculare : *ndzĩnũcl'iu*
 in-glaciare : *ngl'eŕũ*
 ingluttire : *angl'it, ngl'il*
 *ingrassiare : *ngraşũ*
 *ingrevicare : *angréc*
 *ingrossiare : *ngroşũ*

in-jugare : *nŕiug*
 injuriare : *angŕiur*
 *innoc(ic)are : *nuplédzũ*
 innotare : *anól*
 in-per-unam : *mpriănă*
 in-promutuare : *mprumút²*
 in-promutuuum : *mprumút¹*
 in-*putire : *ampút*
 in-salare : *ansár²*
 *insolinare : *nsurinédzũ*
 integer : *ntreg*
 intelligere : *nŕilég*
 intenebricare : *ntuneárică*
 in-tenuare : *nŕin*
 inter : *ntre*
 interrogare : *ntreb*
 intra : *ntră*
 intra : *tră*
 intrare : *ĩntru*
 in-*transsallire : *andrisár*
 intro : *tru*
 in-tunicare : *ntũnic*
 *inuxorare : *nsor*
 in-venenare : *nvirín²*
 *investere : *nvěscu¹*
 in-vitiare : *nveŕũ*
 in-vivere : *anyédzũ*
 involvere : *nvólbũ*
 ipsis : *ĩnsu, nĩs*
 ĩsta die : *ăslădz(i)*
 ĩstus : *aěslu*

j

jacere : *dzac*
 jocare : *ŕloc²*
 jocus : *ŕloc¹*
 *jovenis : *ŕiŕone*
 Jovis : *ŕiŕol*
 judicare : *ŕiudic²*
 *judicata : *ŕiudicătă*
 judicatorius : *ŕiudicătór*
 iudicium : *ŕiuděŕũ*
 jugalis : *ŕiugár*
 *jugaster : *ŕiugăstru*
 *jugatorius : *ŕiugătór*

jugulare : *ŕiungl'édzũ*
 jugum : *ŕiug*
 juniperus : *ŕiuneápĩne*
 junix : *junică*
 jurare : *ŕiur*
 juvenalis : *ŕiunăr*
 juvenecus : *ŕiungu*

l

*laboratoria : *lălătoáre*
 lac : *lăple*
 *laceus : *aláfũ*
 lacrima : *lăcrămă*
 lacrimare : *lăcrămédzũ*
 lacrimosus : *lăcrămós*
 lactaria : *lăptără*
 lactarius : *lăptăr*
 lactosus : *lăptós*
 lactuca : *lăptúcă*
 lacus : *lac*
 *lacusta : *lăcústă*
 *laesionare : *lişĩn²*
 *lajus : *lalũ*
 lana : *li'nă*
 lanarius : *linăr*
 languidus : *li'ndzil*
 languor : *lingoáre*
 lanosus : *linós*
 lapidare : *aleápĩd*
 largire : *lărdzescu*
 largus : *lărgu²*
 latrare : *alátru*
 latratorius : *alátrătór*
 latratus : *alátrăt²*
 latus : *lat¹*
 *lature < latus : *alătũrea*
 laudare : *alăvdu*
 laudatio : *alăvdăciũne*
 laudatorius : *alăvdătór*
 laurus : *lăvru*
 lavare : *lavũ*
 lavatura : *lătũră*
 laxare : *alăs*
 lens : *lĩndĩnă*
 lens : *lĩne*
 leporarius : *li'ipurăr*

m

lepus : l'épur
 levare : l'edû
 levis : lîşôr¹
 lex : leâdzê
 libertare : l'értu
 licia : l'îşâ
 ligamentum : ligămintu
 ligare : leg
 ligatura : ligătûră
 lignarius : lîmnâr
 lignosus : lîmnôs
 lîgnum : lémnu
 *limpidire : lîmbîdză'scu
 lîmpidus : lîmpide
 *linacia : l'inăşâ
 linarius : l'inâr
 lingere : lingu
 lingua : lîmbă
 lingula : lingură
 linum : l'in
 locus : loc
 longinus : lundzîp
 *longire : lundzêscu
 longo : nî'ngă
 longus : lûngu
 lubricare : alûnic
 lucifer : lufedfir
 lucire : lufêscu
 lucrare : lucrédzû
 lucrum : lûeru
 lucta : alûmlă
 luctare : alûmtu
 lucubrare : lucrédzû
 lumbricus : lîmbrie
 lumen : lûme
 luminare : lun'inédzû
 luminaria : luminăre
 *luminina : lun'ină
 luminosus : lun'inôs
 luna : lûnă¹
 lunaticus : lunătic
 lunis : Lunl
 lupus : lup
 lustra : lûstră
 lutosus : lufôs
 lutum : luf¹

macere : măceru
 machinare : măşin
 magis : mă¹
 majus : Malû
 malignare : mărinédzû
 malleus : mal'tû
 malva : nălbă
 mamma : mămă¹
 mammanae : mămă
 man(du)care : mîc
 inane : mî'ne
 manica : mî'nică
 mansum : mas
 manualis : mănăre
 manualis : mîneăr
 manuaris : mînâr¹
 manuata : mînălă
 manuclis : mînăcl'îu²
 manus : mî'nă
 mare : amăre
 margella : mărdezăûă
 margo : mărdezînă
 maritare : mărî²
 maritus : mărî¹
 marmor : mărmore
 marrucina : mărăşine
 Martis : Mărî(ă)
 martius : Mărîu¹, mărîu²
 martur : mărîur
 mas : mărê²
 masculus : măseur
 *matricare : mărîc
 *matricia : mărîcă
 matrix : mărîcă
 *matteuca : mărîcă
 mattea : mărî
 maturus : mărîur
 maxilla : mărîcă
 me : mî¹
 mea : mărî
 media : n'edză- , n'edză-
 veără
 medium : n'edză
 medius locus : n'îolîgîue
 medulla : mărîcă
 *medullarium : mărîcă

*melem : n'edre
 melum : măr¹, măr²
 *mene : mîne
 mens : mînte
 mensa : mărşă
 mensis : mes
 mensura : mărîur¹
 mensurare : mărîur¹
 mentio : mîntîur
 Mercuris : N'ercur
 merda : mărdu
 merenda : mărînde
 merendare : mărîndu
 mergere : n'ergu
 meridiare : mărîrdză²
 meridies : mărîrdză¹
 merula : n'êrlă
 meus : măr, n'êu
 *miculare : n'icurdză
 *micus : n'ic
 mihi : -n'î¹, n'î², -n'î³
 mîllium : mărîur¹
 millia : n'îl'e
 minare : mîn
 *minutare : mînurdză
 *minutialia : mînurdză
 minutus : mînurdză
 mirare : n'îr¹
 miscere : mărseu
 *mixticare : mărşic
 mola : mără
 molaris : mărîur
 *molliare : mărîur¹
 mollis : mărîe
 *mollis : mărîur²
 mons : mînle
 montuosus : mînîlôs
 monumentum : mărînd(u)
 mora : mără
 *moria : mărîe
 morire : măr²
 mors : mărîe
 morsicare : *mărşic
 morticina : mărîur
 mortuus : mărîu
 mos : măr¹
 mucus : măr¹
 mucor : mărîe

mucosus : *mucós*
 mugire : *mudzescu*
 *mula : *amûră*²
 *mulgearius ? : *muldzăr*
 mulgere : *mălgu*
 mulier : *mul'edre*
 mulleus : *mul'îă*
 multus : *măllu*²
 mundus : *măndă*¹
 murmur : *mărmur*¹
 murmurare : *mărmur*²
 murus : *mur*¹
 musca : *muscă*
 *musculosus : *muşcel'îos*
 musculus : *măşcel'lu*¹
 *musculus : *măşcel'lu*²
 *mustacea : *muştă*¹
 *mustosus : *muştos*
 mustum : *măstu*
 mutare : *mut*²
 *mutire : *muţă'scu*
 mutus : *mul*¹

N

naris : *năre*
 narosus : *nărôs*
 *nascere : *născu*
 *nastulus : *năstur*
 nasus : *nas*
 natus : *nal*
 navis : *năte*²
 nec : *ne*
 necare : *nec*²
 *necea : *n'edă*
 ne ex quanto : *nisci'ndu*
 *negula : *negură*
 *negulare : *niguredăză*
 *negulosus : *nigurôs*
 *nepota : *nipoată*
 nepotus : *nipôt*
 neque : *nîfe*
 neque unus : *nîfiîn*
 nescit : *nîşte*
 *nibulare : *niureădză*
 nigrum : *negru*
 nix : *nedă*

nobis : *noădă* (sub *noi*)
 *noda : *noădă*
 nodare : *nod*²
 nodus : *nod*¹
 nomen : *năme*
 non : *nu*
 nonnus : *nun*
 norus : *nor*¹
 nos : *noi*
 noster : *nôstru*
 notare : *nulăre*²
 notare : *not*²
 novem : *noădă*¹
 novemdecim : *noădă(ă)dză'fl*
 novem-supra-decem :
 noădă(ă)sprădzăfe
 noverca : *neărcă*
 novercus : *nărcu*
 novus : *nă*
 nox : *noapte*
 *nuca : *nucă* → *nux*
 numerare : *nămîr*²
 numerus : *nămir*¹
 nuptiae : *nămlă*
 nutrire : *năric*
 nux : *nuc* → **nuca*

O

*oblitare : *ăllu*
 *ob-siccare : *usăc*³
 occidere : *uflă*
 octo : *ôptu*
 octo-deces : *opdză'fl*
 octo-supra-decem : *ôptu-*
 sprăji
 octo-supra-viginti : *ôptu-*
 spră'inglî
 oculus : *oc'lu*
 olla : *oală*
 ollarius : *ulăr*
 opulentus ? : *purîntu*²
 ora : *or*³
 orare : *or*
 oratio : *urăciune*
 *orbire : *urăescu*
 orbus : *ôrbu*

ordinare : *urdîn*³
 ordire : *ôrdû*¹
 orditura : *urdzălără*
 oric(u)la : *urăcl'e*
 orphanitas : *urfănătăte*
 orphanus : *oărfăn*
 *orsitura : *ustără*
 ossum : *os*
 *ovare : *oăvă*
 oviarius : *ulăr*
 ovinus : *uîn*
 ovis : *o'îe*
 ovum : *oû*

P

padulem : *pădure*
 paganitas : *pîngînătăte*
 paganus : *pîngl'n*
 palea : *pal'îu*
 paliurus : *păl'îur*
 palma : *pălmă*
 palumbus : *părâmbu*
 palus : *par*¹
 panarius : *pinăr*
 *pandia : *pîndză*
 panis : *pî'ne*
 *panna : *până*
 pantex : *pî'nlic*
 panticosus : *pînlîcôs*
 panuc(u)la : *pănăcl'e*
 pap(p)a : *păpă*¹
 pappus : *pap, păpăşce*
 parens : *părinte*
 parere : *par*²
 paric(u)la : *păreăcl'e*
 pars : *părle*
 partitio : *părlăciune*
 pascere : *păscu*
 Paschae : *Paşli*
 passus : *pas*
 pastio : *păşune*
 patire : *pal*²
 pavimentum : *pîmîntu*
 pavo : *păvîn*
 peccatum : *picăt*
 pecorarius : *păcurăr*

pecten : *keáplīne*
 pectinare : *keáplīn*
 pectinarius : *kiptīnár*
 pectus : *képtu*
 peculium : *picál'īā*
 pedica : *keádticā*
 *pedinus : *keáđīn*
 *peduculare : *pīducl'édzū*
 *peduculosus : *pīducl'īōs*
 peduc(u)lus : *pīducl'īu*
 pelliceus : *kilī'īū*
 pellis : *keále*
 *pepinem < pepo : *peáptne*
 per : *prī¹*
 perambulare : *prīímnu*
 perdere : *kérdu*
 perditio : *kītrāđčīūne*
 per extra : *prīste*
 pergula : *pérgurā*
 peric(u)lum ? : *pīricl'īū*
 per in : *p(τ)īn*
 per inter : *prīntrā*
 per intro : *pīntru, prīt*
 perire : *ker*
 perītia : *pīreá'īā*
 perjurare : *prī'jīār*
 per-lingere : *prīlīngu*
 perlongus : *prīlūngu*
 persicum : *keársicā*
 persicus : *keársic*
 per-supra : *prīsūprā*
 per-trajicere : *pītrée*
 pertundere : *pītrāndu*
 pertunsus : *pītrāmsu*
 *perturnic(u)la : *pītrunīel'e*
 pervig(i)lare : *prīvégl'īu*
 petigo : *pī'īndzīnā?*
 petiolus : *ēiēīōr*
 petra : *keátrā*
 petrosus : *kītrās*
 pīcula : *pēcūrā*
 pilosus : *pīrōs*
 pīlus : *per³*
 pinetum : *kīnēt*
 *pingere : *pīngu²*
 pīnna : *peádnā*
 pinus : *kīn*
 pīra : *peádrā*

pīrus : *per¹*
 pīsare : *kīsédzū*
 piscarius : *pīscār*
 pīscis : *peásle*
 *pissiare : *kīšū*
 *pīttula : *pētur*
 *piulare : *kiur*
 placenta : *plā'īnlā*
 placere : *plac*
 *plagiū : *plā'ū*
 plangere : *plī'ngu¹*
 *plangorosus : *plīngurōs*
 plantare : *plī'ntu*
 *platalis : *plātāre*
 platanus : *plātan*
 plenus : *plīn*
 *plicare : *aplēc²*
 *ploja : *plōāte*
 *plojosus : *plūōs*
 *ploppus : *plot*
 *plovare : *plūāre*
 plumbum : *plūmbā*
 *pluvina : *plūīnā*
 polenta : *purīndā*
 pollicaris : *pālicār*
 pometum : *pumēl*
 pomum : *pom²*
 pomus : *pom¹*
 ponere : *pun*
 pons : *pānte*
 porca : *poārcā*
 porcarficia : *purcāreā'īā*
 porcarius : *purcār*
 porcella : *pur'cāūā*
 porcellus : *pur'čēl*
 porcina : *pur'īnā*
 porcus : *porcu*
 porta : *poārtā*
 portare : *pōrtu¹*
 portarius : *purīār*
 pos(t)-mane : *pāīmī'ne*
 potere : *pot*
 prae-cognoscere : *prī(-)-cunōseu*
 praeda : *prādā*
 praedare : *prad*
 praedatio : *prīdāčīūne*
 praepondere : *prīpān*

praevidere : *prīvéđ*
 *prandire : *prī'ndzu¹*
 prandium : *prī'ndzu²*
 pre(s)b(y)ter : *prēftu*
 prima-vera : *prīmāvēārā*
 prodere : *pruāāū*
 pruna : *prūnā*
 pruna : *sprūnā*
 prunus : *prun*
 pugnus : *pālmū*
 pulex : *pūric*
 pulla : *pālā*
 *pulleus : *pul'īū¹*
 pulpa : *pālpā*
 pulposus : *pulpōs*
 pulvis : *pālbīre*
 pupa : *pūpā*
 pupus : *pup*
 *puronium : *pron'īū*
 pusca : *pūscā*
 pustula : *pūščel'e*
 pustulare : *pūščel'édzū*
 pustulosus : *pūščel'īōs*
 puteus : *pu'ū*
 putor : *puloāre*
 *putridire : *putrid-ā'scu*
 putridus : *pūtrīd*

q

quadragesimae : *pāreāsīn'ī*
 quaerere : *fer³*
 qualis : *cāre*
 quam : *ca*
 quando : *cī'ndu*
 quantum : *cīl²*
 quantus : *cīl¹*
 quantus : *cī'ntu²*
 quattuor : *pātru*
 quattuor-decem : *pātrud-ā'ī*
 quattuor-supra-decem :
 pāsprā'ī
 quattuor-supra-viginti :
 pāsprāyīnčī'ī
 *quene : *īīne*
 quīd : *īe*
 quinque-decem : *īīndz-ā'ī*

quod : *că*
 *quodrum : *códru*
 quomo(do) : *cum*

R

radere : *arád*
 *radia : *rád-ză*
 radicina : *arădă/înă*
 *ramicus : *arungăciă*
 rapere : *aráp²*
 *rapire : *arăktă*
 rarus : *arăr²*
 recens : *arăfe*
 *recor : *arăcođre*
 *re-ex-bonare : *arăsbún*
 *re-ex-tornare : *arăslórnu*
 remanere : *armi'n*
 ren : *nire*
 renic(u)lus : *arniel'lu*
 repausare : *arăpăs²*
 resina : *arušină*
 resonare : *arăsún*
 *re-spissa : *arăspeđse*
 reus : *ară'ŭ²*
 reversare : *arupěrsu*
 ridere : *ari'd*
 rimare : *ari'm*
 rimator : *arimătór*
 ripa : *ri'pă*
 risus : *ari's²*
 rivus : *ari'ŭ*
 rodere : *aród*
 rogare : *rog*
 rogatio : *rugăđlune*
 Romanus : *Armi'n*
 rorare : *aruéd-ză, riuréd-ză*
 ros : *arodă¹*
 Rosalia : *Arusăl'e*
 roseus : *aróşă*
 *rosionem : *aruşine*
 rostrum : *aróslu*
 rota : *arodă¹*
 rotella ? : *aruleăăđ*
 *rotellus ? : *rătél*
 *rotillus ? : *arutél*
 rubeus : *aróibu, rŭlbu*

rubus : *rug¹*
 rudis : *arúd*
 ruga : *arúgă¹*
 rumigare : *arodmig*
 ruminare : *arúmin¹*
 rumpere : *arŭp¹*
 runcus : *arúngu*
 russus : *arús*

S

sa : *-sa*
 sabucus : *săuc*
 saccus : *sac*
 sagitta : *sădzeălă*
 sagittare : *săd-tléd-ză*
 sagmarium : *sămăr*
 sal : *săre*
 salare : *ansăr²*
 *salatorium : *sărătór²*
 salatura : *ansărătŭră*
 *salinea : *sărin'e*
 salire : *ansăr¹*
 salix : *sălfe*
 saltare : *săltu¹*
 *sambata : *Si'mbătă*
 sanare : *sînéd-ză*
 sancta Maria : *Slt-Măria*
 sancta Venerē : *Slt-Vin'iri*
 sanctus : *si'mtu¹, Sum²*
 sanguen : *si'nd-e*
 sanguinare : *sîndzinéd-ză*
 sanguinosus : *sîndzinós*
 sanitas : *sănătăle*
 sanit(at)osus : *sănătós*
 sanus : *sîn*
 sapo : *săpune*
 sappa : *săpă*
 sappare : *sap*
 sarcina : *sărfină*
 sarculare : *sărel'éd-ză*
 *sarica : *sărică*
 *saricum : *săric*
 satullus : *sătŭl*
 satur : *sătru*
 saturare : *sătur*
 scabia : *sgăibă¹, zgăibă*
 scabiosus : *zgăibós*
 scala : *scără¹*
 *scalium : *scal'lu*
 scamnum : *scămnu*
 scandula : *sci'ndură*
 *scantillia : *scintedl'e*
 *scantilliare : *scintill'éd-ză*
 scarpinare : *scărkin*
 scire : *şliă*
 *scloppare : *şcl'upăre*
 *scloppicare : *şcl'loăpic*
 scloppus : *şcl'top¹*
 scribere : *scriŭ*
 scribulare : *scriir*
 scriptus : *scriptu*
 scrofulae : *scrófără*
 *scuppire : *ascŭktă¹*
 se : *si²*
 sebum : *seŭ*
 secale : *sicără*
 sedere : *şed*
 sella : *şăle², şeăăă*
 sementia : *siminŭă*
 seminare : *seămin¹*
 seminator : *simnitór*
 se + ne : *sine¹*
 sentire : *simtu²*
 septem : *şeapte*
 septem-decim : *şăpted-ză'li*
 septem-supra-decem :
 şăptespră
 septem-supra-viginti :
 şăptesprăyinciŭ
 septimana : *siptămi'nă*
 sera : *seără*
 serenus : *sirín* → *nsirineăd-ză*
 serpem : *şărpe*
 serra : *sără*
 serum : *şar*
 *servatoria : *sărbăloăre*
 sese : *şăse*
 sese-decim : *şăld-ză'li*
 sese-supra-decem : *şăspră*
 sese-supra-viginti : *şăspră-*
 yinciŭ
 sessus : *şes*
 sexe → sese
 si : *si¹*

sibi : 'šl
sibilare : šútr
sic : ši
siccare : sec¹
siccitas : scá|llá
siccus : sec²
*siccilare : seá|fir
siccilis : seá|firá
signare : sémnú²
signatorium : símnđtór
signum : sémnú¹
sínghulus : síngur
sínus : sín
sítis : seáte
socius : so|ű
socra : soáerő
socrum : sóeru
sol : soáre
*solicellus ? : surán|él
*solinellus ? : surnél
*solinus : surín
*somnosus : sumnós
somnus : sómnú
sonare : asán
sorbere : sórbu²
sorbus : sórbu¹
sorex : šodric
soror : sor²
sors : soárie
*spanus : spín
spargere : aspárgu
spatha : spátá¹, spátá², spátá³
spatium : spas
spica : skicá
spicea : sp|šá¹
spicula : skicurá
spicus : skic
*spinalatum : skínórát
spinalis : skínáre²
*spinare : skín²
spinosus : skínós
spinus : skín¹
spissus : spes
splen : splíná
*spudia ? : spúzá
spuma : spámá
spumare : spuméd:ű
spumosus : spumós

squama : scámá
*slancus : astl'ngu
stare : staű
stella : sleáo
stercorare : stricór
*stercoratoria : stricáloáre
*stēr(i)pus : stérpu
sternutare : šltnrúted:ű
*stimularia : strimuráre
strambus : strí'mbu³
stratus : strat
striga : strigá
*strinctus : strímlu
stringere : stringu
*string(u)la : stringl'c
stroppus : strop
stup(p)a : stúpá
*stupus : stup
stylus : slur
*styphus : stuf
sub : su¹
sub ala : soárá
*sub-fronticella : sufrán|eáűá
*subglut(t)iare : sugl'i|ű²
*subglut(t)ium : sugl'i|ű¹
*sub-ilia ? : suél'ű
*subiliare : suil'éd:ű
*subrupare : súrpu²
*subrupo : súrpušeáste
subtilis : supl'i're
sub(u)la : súlá
sub(u)lum : sul
sudor : sudoáre
sufflare : súflu
*sufflitus : súflil
sugere : sug³
summa : súmá¹
s(u)oc(e)ra → socra
super } : -sprá, spri, súprá
supra }
surcellus : sur|él¹
*surdire : surdz'áscu
surdus : súrdú
su(r)sum : sus
suspirare : suskír²
suspirium : suskír¹
suus : -su²

t

ta : ta¹
*tabonem : táún
tacere : tac¹
taliare : tal'ű
taliatura : táll'ítúrá
talis : aláre
*tambarrum : tímbaré
*tardivus : tírd:ű
tardus : tárdú
tata : tálá
taurus : táuru
tela : teárá
temporivus : tímpuríű
tendere : tíndu
*te-ne : tine
tenebricus : nluneáric¹
tenere : fín
*tenerus : tínr
tensus : tes, tímsu
tentum : tímtu
terra : tárá
texere : tas
theca : teácá
tibi : fi
titia : fi'já
titio : láčűáne
tonare : táná
tondere : tándú
tonus : lun
tornare : tórnu
tornatura : turnátúrá
torquere : torcu
*tortoria : turtoáre
tortum : tórtu
totus : tol²
*tous : láű
toxicus : toápsec
tragere : trag
trajicere : trec
trama : trámá
trans-salire : trásár
*tremulare : treámbur²
*tremulus : treámbur¹
tres : trel
tres-decim : treidz'ű
tres-supra-decem : tréspri'ű

tres-supra-viginti :

tréspráynçtŭ

tribulare : *tritr*

*tri-filare? : *trihir*

trifolium : *trifól'itā*

tu : *tu¹*

tufa : *túfā*

tumba : *túmbā¹*

turbare : *túrba²*

turbulare : *túrbur²*

*turbulus : *túrbur¹*

turdus : *stúrdzu*

turma : *túrmā*

turta : *túrtā*

turtur : *túrturā*

*turturella : *turtureáũā*

tussire : *tušédzũ*

tussis : *túse*

II

uber : *údzire*

ubi : *lu*

udare : *ud²*

udus : *ud²*

ulmus : *ũlmu*

umbra : *aũmbřā*

umbrare : *aumbrédzũ*

umbrosus : *aumbrós*

*umblicus : *burie*

*umplere : *ũmplu*

*umplutus : *umplũt*

unctum : *ũmtu¹*

unctum de ligno? : *unlu-*

lémnu

unctura : *umtũřā*

unda : *ũndā*

undare : *undédzũ*

ungere : *aũngu*

ung(u)la : *ũngl'e*

unum (unam)-supra-decem :

ũnāsprā

unum-supra-viginti : . *ũn-*

sprāynçtŭ

unus : *un*

urceolus : *ulčlór²*

*urdica : *urdz'l'cā*

ursa : *ũrsā*

ursarius : *ursār*

ursus : *ũrsu*

urtica → *urdica

*ur(u)lare : *aũrlu*

ustia : *ũše*

ustulare : *ũstur²*

uter : *ũtre*

uva : *aũũā*

V

vacca : *vócā*

vaccaricia : *vācārcāřā*

*vaccarius : *vōcār*

va(d)is : *val²*

va(d)o : **vaũ*

vallis : *vāle*

vanitas : *vīnālāte*

vasum : *vas*

veclus : *vēcl'lu¹*

velamentum : *avillmĩntu*

vena : *vīnā*

*venare : *avīn*

venaticus : *avīnālīc*

vendere : *vīndu*

venenum : *vīrĩn*

Veneris : *Vīn'irĩ*

venetum : *vīnit*

venire : *vīn²*

venosus : *vīnós*

ventosus : *vīntós*

ventus : *vīntu*

ver : *veārā*

verbena : *vīřčĩnā*

vere-unus : *vī'rnu*

verminosus : *vīřmĩnós*

vermis : *vēřmu*

versare : *vēřsu*

verum : *ver¹*

verus : *ver²*

*vescīdus : *veāřtĩd*

*vespis : *veāřpe*

vestimentum : *veřlĩmĩntu*

(vestis) : *nvēscu²*

vicinitas : *vīřĩnālāte*

vicinus : *vīřĩn*

victus : *vĩřtu*

videre : *ved*

viduus : *vēduũ*

vig(i)lare : *avēgl'lu*

*vig(i)latoria? : *vĩgl'ltōāre*

viginti : *vĩřĩnř*

vinarius : *vĩnār*

vincere : *ĩnvĩngu*

vindemiare : *vĩřmu*

*vindemiatio : *řĩřmāčlũn(e)*

vindicare : *vĩndĩc*

vinca : *avĩn'e*

vinum : *vĩn¹*

viola : *vĩōārā*

vipera : **vĩptrā*

vĩrga : *veārgā*

*vĩrgella : *vĩřřčēdũā*

vĩria : *veāre*

vĩr(i)dia : *veārřdā*

vir(i)diaria : *vĩřřčāre*

vĩr(i)dis : *veārře*

virtuosus : *vĩřtós*

virtus : *vĩřtāte*

visare : *vĩřédzũ, nyřřédzũ*

visum : *vĩř*

vitea : *avĩtā*

vitella : *vĩřāũā*

vitellus : *vĩřā'l*

*vituleus : *vĩřtũl'itā*

*viviticia : *veāřā*

vivus : *vĩũ*

vobis : *vā¹*

volebam : *vřēd*

volere : *vōř²*

*vol(u)toria : *vĩltōāre*

*volvatorium : *bāřbātłr*

*volvitorium : *vāltōłř*

*volvum : *vōłbu*

vomer : *vōmerā*

vomere : *vom*

vos : *voī*¹

voster : *vōstru*

vulpis : *vālpe*

vultur : *vūltur*

Z

zema : *z-āmā*

NOTĂ. — În directă legătură cu elementul lexical latin de la baza limbii române, filologia română a urmărit și următoarea problemă : cuvinte latine păstrate în aromână dar dispărute din dacoromână (cf. Cip, 90-93 ; CapM, I, 75 sqq. ; PArom, 99 ; CAR, 145-150 ; PhOr, II, 447 sqq. ; RIst, IV (1941), 70-76) și cuvinte latine păstrate în dacoromână și dispărute din aromână (cf. GURalte, 114-122). Pentru aceste două aspecte ale problemei, prezentul *index* latin e binevenit.

→ Introducere, § 43, p. 50.

NOTE. — La philologie roumaine s'est attachée au problème suivant — problème étroitement lié à celui des éléments du vocabulaire latin qui constituent la base de la langue roumaine — : il s'agit des mots latins qui se sont maintenus en aroumain et qui ont disparu du dacoroumain (cf. Cip, 90-93 ; CapM, I, 75 sqq. ; PArom, 99 ; CAR, 145-150 ; PhOr, II, 447 sqq. ; RIst, IV (1941), 70-76) et des mots latins maintenus en dacoroumain et qui ont disparu de l'aroumain (cf. GURalte, 114-122). Le présent *index* latin servira à préciser ce double aspect du problème.

G R E C

α

ἀβδέλλα : *avdēlā*, *arvēlā*
 ἀβόλετος : *avōleto*
 ἀγάλια : *agāle*, *agāle(a)*,
 payālea
 (ἀγαλιζω) : *agālisēsco*
 ἀγαλίτσα : *ayalī*
 ἄγαλμα : *āgalma*
 ἀγαμία : *ayamle*
 ἀγάπη : *agāpe*
 ἀγαπητική : *agāpītkoān'e*
 ἀγαπῶ : *agāp(i)sēsco*
 ἀγγαρεία : *angārie*
 ἄγγελος : *āngil*
 ἀγγούρι : *angūr*
 ἀγιάζω : *ayīsēsco*
 ἀγιασμόνω : *ayīzimusēsco*
 ἀγιασμός : *ayezmō*
 ἀγιοκέρρι : *aylukēre*
 ἄγιον βῆμα : *ayīudīmā*
 ἄγιος : *ayīū*
 ἄγιος Ἰωάννης νέος :
 Flan'itū
 ἀγκαλιάζω : *angāl'isēsco*
 ἀγκαλ(ν)ῶ : *angāl(i)sēsco*

ἀγκαρρίζω : *angārsēsco*
 ἀγκιά : *anḡeāūā*
 ἀγκίδα : *anḡidā*¹
 ἀγκινάρα : *anḡināre*
 ἀγκίστρι : *anḡistru*
 ἄγκουρα : *āngurā*
 ἀγκούσα : *angūsā*
 ἀγκωνάρι : *angunāre*
 ἀγκωνας : *āngun*
 ἀгнаτεύω : *agnānḡipsēsco*
 ἀγνάντια : *agnānḡea*
 ἀγνάντιος : *agnānḡēu*
 ἀγνός : *agnī*
 ἀγουρίδα : *ayuridā*
 ἀγράμματος : *ayrāmāt*
 ἀγραντζαλιά : *ayrandz'al'eāūā*
 ἀγραντζαλον : *ayrāndz'al*
 ἀγριάδα : *ayreādā*
 ἀγριεύω : *ayrīpsēsco*
 ἀγρίμι : *ayrīme*
 ἀγριολαία : *ayrul'eāūā*
 ἀγρίομυλον : *ayrōmīn*,
 agrōmīn
 ἄγριος : *āyru*
 ἀγριοτριανταφυλλιά : *ayru-*
 trandafil'eāūā

ἀγροικῶ : *ayrāxsēco*
 ἀγροπνία : *ayrīpnīe*
 ἀγωγή : *ayuyē*
 ἀγῶγι : *ayōye*
 ἀγωγιάζω : *ayuyi(p)sēsco*
 ἀγωγιάτης : *ayuyedī*
 ἀγών : *ayōnā*
 ἀγωνίζομαι : *ayunsēsco*
 ἀγωνιῶ : *ayun'isēsco*
 ἄδεια : *ādie*
 ἀδειαζω : *adyīsēsco*
 ἀδιαφόρητος : *adyeafōrit*
 ἀδιαφορία : *adyeafurie*
 ἀδιάφορος : *adyeafur*
 ἀδιαφρῶ : *adyeafurisēsco*
 ἄδικα : *ādica*
 ἀδικία : *ādīkie*
 ἄδικος : *ādīc*
 ἀδικεύω : *ādīkipsēsco*
 ἀδούλευτος : *ādūltīu*
 ἀδυναμία : *ādīnāmīe*
 ἀδυνατίζω : *ādīnātēsco*
 ἀδύνατον : *ādīnaton*
 ἀδύνατος : *ādīnat*
 ἀέρας : *āerā*
 ἀετός : *ālīō*

ἄζυμος: *adzimā*
 ἄθδόνι: *adōnā*
 ἄηρ: *āir*
 ἄθανατος: *aθānal*
 ἄθεος: *aθēū*
 ἄθέρας: *aθērā*
 αἰτία: *llie*
 ἄκα: *āca*
 ἄκαιρα: *ākira*
 ἄκαιρος: *akéryiu*
 ἄκαμάτης: *acāmāt*
 ἄκαταστασία: *acāltāstāsie*
 (ἄ)κολλῶ: *aculsescu*
 ἀκολουθία: *aculathie*
 ἄκόνη: *acōne*
 ἀκουμβῶ: *acumbusescu*
 ἀκριδα: *acriḃā*
 ἀκρογιαλιά: *acruyeal'eāūā*
 (ἄ)κρυφά: *acriḃā*
 ἀκρυφός: *acriḃō*
 ἄλῆτρι: *alētrā*
 ἄλετροπόδι: *lātrāpōḃ*
 ἄλῆθεια: *alihea*
 ἄληθινά: *arihina*
 ἄληθινός: *aliθinōs*
 ἄλικος: *ālie¹, ālic²*
 ἄλισίβα: *alisivā*
 ἄλφασκιά: *rusfākeāūā*
 ἄλλά: *āla*
 ἄλλα ἀντ' ἄλλα: *ālandāla*
 ἄλλάζω: *alōxescu*
 ἄλμόζμον: *armōzmu*
 ἄλμοῦρα: *alimūrā*
 ἄλλοίμονον: *āllmunu*
 ἄλλοκοτος: *alōcul*
 ἄλογον τάγιστρον: *liyatāstru*
 ἄλοιφή: *alīḃie*
 ἄλυσίδα: *alsidā*
 ἄλυτος: *ālis*
 ἄλφα: *ālfa*
 ἄλφαβητάριον: *alfabittāre*
 ἄλωναρης: *Alunār*
 ἄλωνι: *alōne*
 ἄλωνίζω: *alunsescu*
 ἄμάδα: *amādā*
 ἄμαξῆς: *amāxā'*
 ἄμάξι: *amāxe*
 ἄμαρanton: *mārandu*

ἄμαρτια: *amārllie*
 ἄμαρτόνω: *amārtpisescu*
 ἄμάχη: *amāhe*
 ἄμβων: *ambōne*
 ἄμην: *amin²*
 ἄμ(μ)ή: *ami*
 ἄμ(μ)όνι: *amōne*
 ἄμπαριάζω: *ambārusescu*
 ἄμυγαλαῖος: *miγḃalāl*
 ἄμυγαλέα: *miγḃāl'eāūā*
 ἄμύγαλον: *miγḃalā*
 ἄνα- → *anācrescu*
 ἄναγκάζω: *anāngāsāescu*
 ἄναγκαῖος: *ananglōs*
 ἀνάγκαστος: *anāngase*
 ἀνάγκη: *anānce*
 ἀναγνώστης: *anagnōstli*
 ἀνάθεμα: *anāthima*
 ἀναθεματίζω: *anāthimēdzā*
 ἀνάκκαρα: *anācerā*
 ἀνακατόνω: *anācālusescu*
 ἀνάκατος: → *turcānceal*
 ἀνάλαιμα: *anālmā*
 ἀνάλατος: *anālui*
 ἀνάληψις: *anāltpse*
 ἀναλογία: *analuyie*
 ἀνάλογον: *anāluy*
 ἀνάλυσις: *anālisa*
 ἀναλύω: *anāl(i)sescu*
 (ἄ)νάμα: *anāmā¹*
 ἀνάμερα: *anāmēra*
 ἀναμερίζω: *anāmirsescu*
 ἀνάμεσθα: *anāmisa*
 ἀνάξιος: *anācxlu, nāxu*
 ἀνάποδα: *anāpōda*
 ἀναποδιά: *anapud:l'e*
 ἀναποδιάζω: *anāpud:ā'scu*
 ἀνάποδος: *anāpuḃ*
 ἀναπρόκοπος: *anaprocup*
 ἀνάσα: *anāsā*
 ἀνάσκελα: *anāskilla*
 ἀνασκυράω: *anāscārsescu*
 ἀνάστασις: *anāstase*
 ἀναστήνω: *anāstāsescu*
 ἀνατολή: *anadullšū*
 ἀνατολίτης: *anatlōli*
 ἀναφέρω: *anāfirsescu*
 ἀναφορά: *anafurāūā*

ἀναφορά: *anāfurā*
 Ἀνδρέας: *Andrēū*
 ἀνδρειωμένος: *ndrūmin*
 ἀνέμη: *anēme*
 ἀνεμοδοῦρα: *limādūrā*
 ἀνεμοπύρομα: *nimupirtmā*
 (ἀνεμοσοῦρι): *nimusōritmā*
 ἄνεμος + χιόνισμα: *nimusōritmā*
 ἀνεπρόκοπος: *aneaprocup*
 ἀνέσωστος: *anēsustu*
 (ἀνήφορίζω): *anifurēdzā*
 ἀνήφορος: *anifur*
 ἄνθη: *ānthe*
 ἀνίκανος: *anican*
 ἀνιπάντεχα: *anipānditha*
 ἀνοήσις: *anoišie*
 ἀνόητος: *anōlit*
 ἄνομος: *ānom*
 ἀνοστεύω: *anusfā'scu*
 ἄνοστος: *ānustu*
 ἄντα: *ānda*
 ἀνταμόνω: *andāmusescu*
 ἀντάμωσις: *andāmuse*
 ἀντάρα: *andārā*
 ἀνταραία: *ndārie*
 ἀνταρσία: *andārsie*
 ἀντάρτης: *andārtu*
 ἀντί: *andī*
 ἀντικρύ: *andicra*
 ἀντιπυρίνη: *andiptirind*
 ἀντίρρησις: *andir(i)se*
 ἀντιρριούμαι: *andirsescu*
 ἀντίχριστος: *andihristu*
 ἀντράλα: *andrālā*
 ἀντραλίζω: *andrālāsescu*
 ἀνώγι: *anōgie*
 ἀνώδυνος: *anōgin*
 ἀνώτερος: *anōtir*
 ἄξαφνα: *āxafna*
 ἄξια: *azie*
 ἄξιζω: *axizescu*
 ἄξιόγω: *axiusescu*
 ἄξιος: *ācxu*
 ἄξιφος: *āxi/*
 ἄξούγγιον: *axūnge*
 ἄξούγγιον + περί: *axungukēre*
 ἀπάγγιο: *apāngeliu*

ἀπάντεχα : *dinapânaiha*
 ἀπαντέχω : *apândixescu*
 ἀπάντησις : *apândise*
 ἀπαντοχή : *apândoăhă*
 ἀπαντῶ : *apândisescu*
 ἀπάνω + κάτω : *pâncup(1)ă*
 ἀπαράλλακτος : *aparâlaclu*
 ἀπαργιάζω : *apăryisescu*
 ἀπαρνούμαι : *apărănăsescu*
 ἀπατεών : *apaliôn*
 ἀπάτη : *apătie*
 ἀπεικάζω : *akicăsescu*
 ἀπεικασμός : *akicazmô*
 ἄπεικος : *ăpeu*
 ἀπελπίζω : *apilpîsescu*
 ἀπελπισία : *apilpîsie*
 ἀπίδιον : *apîdyiu*
 ἀπιστία : *apistie*
 ἄπιστος : *ăpîslu*
 ἀπιστῶ : *apîstîsescu*
 ἀπλάδα : *aplădă, plădă*
 ἀπλός : *aplô*
 ἄπο- : *apu-*
 ἀπο-ἀδικία : *apadikie*
 ἀποδεικνύω : *apudixescu*
 ἀποδειξής : *apôdixe*
 ἀποδέχομαι : *apodîxescu*
 ἀποδίδω : *apudidescu*
 ἀπόθαρος : *apôthar (sub
 cișligă)*
 ἀποκόπτω : *apucupescu*
 ἀποκρίνομαι : *apocrisescu*
 ἀπόκρισις : *ăpôcrise*
 ἀπολύω : *apulsescu*
 ἀποπληξία : *apuplîxie*
 ἀπορία : *apurie*
 ἀπορῶ : *apurisescu*
 ἀποσταίνω : *apustîsescu*
 ἀπόστημα : *apôstîmă*
 ἀπόστολος : *apôstol¹*
 ἀπόστολος : *apôstol²*
 ἀποφασίζω : *apufăsescu*
 ἀπόφασις : *apôfase*
 ἀποχή : *apuhie*
 ἄπρακτος : *ăpractu*
 ἀπρίλιος : *Aprîl'îă*
 ἀράδα : *arădă*
 ἀραδιάζω : *arădyisescu*

ἀραδιά : *arad*
 ἀραιόνω : *arăiescu*
 ἀράπισσα : *arăpsă*
 ἀραποσίτη : *arapôsile*
 -αρῆς : *puștră*
 ἀραχινιάζω : *arăhn'isescu*
 ἀργά : *nărya*
 ἀργάζω : *aryăsescu*
 ἀργαστηριάρις : *aryăstiryeăr*
 ἀργαστήριον : *aryăstîr*
 ἀργάτης : *aryăt*
 ἀργία : *aryie*
 -αργιό : *filarylô și -γυô*
 ἀργός : *argo(s)*
 ἀρέζω : *arisescu*
 ἀρετή : *aretie*
 ἀρίδα : *ariďă*
 -ἀρίκος : *arniseărie, vișeărcu*
 ἄρμαθιά : *armăthedăă*
 ἄρματα : *armate*
 ἄρματόνω : *armătusescu*
 ἄρματωλός : *armatulă'*
 ἀρμένης : *armenă*
 ἄρμη : *armă²*
 ἄρμονία : *armunie*
 ἄρμύρα : *armîră*
 ἀρνεῖομαι : *arnîsescu*
 ἄρνησις : *ărnise*
 ἀρνιακόν : *arn'eacô*
 ἀρνοπόκι : *ărnăpôke*
 ἀρπάγη : *arpă'yl*
 ἀρπαγή : *arpăyle*
 ἄρπαγος : *orpay*
 ἄρραβῶνα : *arăbnodnă*
 ἄρραβωνιάζω : *arăbnun'isescu*
 ἄρρωστικόν : *ăruslicô*
 ἀρτίζιβούρτζι : *arșivărșe*
 ἄρτικας : *ărtică*
 ἀρτίρισμα : *arłiri:mă*
 ἄρτος : *ărtu, pîndeărtu?*
 ἀρτύνω : *artîsescu*
 ἀρχάγγελος : *arhăngel*
 ἀρχαιολόγος : *arhîtolôg*
 ἀρχή : *arhie*
 ἀρχιερέυς : *arhierêu*
 ἀρχιληστής : *arhîlistin*
 ἀρχνισμα, ἔρχισμα :
ărhi:mă

ἀρχινῶ : *arhînsescu*
 ἀρχιστράτηγος : *arhistratlyô*
 ἀρχιτέκτον : *arhîlectu*
 ἀρχονταίνω : *arhundîpsescu*
 ἄρχοντας : *ărhundu*
 ἀρχόντισσα : *arhônđisă*
 -άρω : *vișărescu*
 ἀσβεσταριά : *ăvîstăredăă*
 ἀσβέστης : *ăvêste*
 ἀσβεστόνω : *ăvîstîsescu*
 ἄσβους : *ăzou*
 ἄσε : *ăsi*
 ἀσήμε : *asime*
 ἀσημικόν : *asimeô*
 ἀσημόνω : *asîmusescu*
 ἀσιγώρεφτος : *asi'gûristu*
 ἀσκηταρείο : *askîlarylô*
 ἀσκητεύω : *askîlîpsescu*
 ἀσκητής : *askîliă*
 ἀσκουμπόνω : *ăscumbusescu*
 ἀσπροκάνατον : *ăsprucănal*
 ἄσπρος : *ăspru*
 ἀστακός : *ăstacô*
 ἀσταρόνω : *ăslărusescu*
 ἀστραπή : *ăslăpîie*
 ἀστρονομία : *ăstrunumie*
 ἀστρονόμος : *ăstronôm*
 ἀσφαλίζω : *ăsfălsescu*
 (ἀσφυκτιῶ) : *ăsfîcêdăă*
 ἀσφυξία : *ăsfîxie*
 ἄσωτος : *ăsol*
 ἄτακτα : *ătacla*
 ἄταξία : *ătaxie*
 ἀτιμία : *ătimie*
 ἄτιμος : *ătim*
 ἀτμόσφαιρα : *ătmusfêră*
 ἄταλος : *ăfal*
 ἀτυχία : *ălihie*
 ἄτυχος : *ălih*
 ἀτιχῶ : *ălihîsescu*
 αὐγατίζω : *ăvgăfescu*
 αὐγαστος : *Ă'gyustu*
 αὐστριακή : *ăstrakelă*
 αὐτί : *flîdă*
 ἀφαιρῶ : *ăfirisescu*
 αφανίζω : *ăfân(i)sescu*
 ἀφανισμός : *ăfânizmô*
 ἀφαντος : *ăfandu*

ἀφεντάδες: *afindád:*
 ἀφέντης: *aféndi*
 ἀφεντιά: *afindil'e*
 ἀφεντικός: *afindicó*
 ἀφιέρω: *afierusescu*
 ἀφιέρωμα: *afierumá*
 ἀφιόνι: *afióne*
 ἄρκος: *árcu*
 ἀφορίζω: *afuriséscu*
 ἀφορισμός: *afuri:mó(ũ)*
 ἀφορμή: *furn'le*
 ἀφορμίζω: *afurn'ísescu*
 ἀφρατός: *afrá²*
 ἀφύσικος: *afsic*
 ἄχαρνά: *hamná*
 ἀχάριστος: *aháristu*
 ἄχαρος: *uhór*
 ἀχνός: *ahnó*
 ἀχρήζω: *ahărzescu¹*
 ἀχρηστία: *hristlie*
 ἀχρηστος: *áhrislu*
 ἀχυρών: *ahiroánă*
 ἀψιθιά: *apsiðe*

β

βάβια: *văle¹*
 βαλοῦ: *Valú*
 βάλανος: *vălăne*
 βαλαντόνος: *vălânduésucu*
 βάλτος: *văltu¹*
 βάρβαρος: *vărbar*
 βαρέλα: *varélă*
 βάρκα: *vărcă*
 βαρκάρω: *vărcărsescu*
 βάρος: *var*
 βαρύνω?: *avursescu*
 βασανίζω: *văsăni:psescu*
 βάσανον: *văsan*
 βασιλεία: *văsilie*
 βασίλειον: *văsilă*
 βασίλειος: *văsil:psescu*
 βασιλιάς: *văsil'é*
 βασιλικός: *văsilicó*
 βασίλισσα: *văsilăd*
 βασιλόπουλος: *văsilóplu*
 βασιλοχώριον: *văsiluhéne*

βασκανία: *văscănie*
 βαστάζω: *văstăxescu*
 βαύζω: *văzescu*
 βαφή: *văfie*
 βάφω: *văpsescu*
 βελονίθρα: *vilunithră*
 βεργινάδα: *virginădă*
 βερυκοκκία: *viruke*
 βήμα: *vimă*
 βία: *agie, angie, gie*
 βιάζω: *agiusescu², viisescu*
 βιβλιοθήκη: *vilniutike*
 βιβλλον: *vilie*
 βίδα: *vidă*
 βιδώνω: *viduésucu*
 βίκος: *vie*
 βίσεκτος: *v'seet*
 βλάπτω: *vlăpsescu*
 βλαστάρι: *vlăstăr*
 βλασταρίζω: *vlăstărsuésucu*
 βλασφημία: *vlăsfimie*
 βλαχο-χώρι: *vlahuhoară*
 βλάψιμον: *vlăpsim*
 βόλε: *voale*
 βόραξ: *vórax*
 Βούλγαρος: *Vurgăr*
 βουλευομαι: *vulipsescu*
 βουλή: *vulle*
 βοῦλλα: *vulă*
 βουλλώνω: *vulusescu*
 βουλτόνω: *vullusescu*
 βουρδουλας: *vărdal*
 βουρκώνω: *vărcuésucu*
 βουρτσίζω: *vurtsescu*
 βουτάνι: *vutănă*
 βουτίζω: *vutiescu*
 βουτίνα: *vulină*
 βουτσέλα: *vutélă*
 βόχα: *voăhă*
 βραγχινιάζω: *vărhni:tsescu*
 βραγχνός: *vărhnos*
 βρακαζώνι: *prăcō:ōn*
 βρόμη: *vrōme*
 βρόντος: *vrōndu*
 βροντώ: *vrundusescu*
 βρόχι: *avrōhe*
 βρώμα: *vrōmă*

βρωμιάρης: *vrumni'eăr*
 βωδέλα: *vuđelă*
 βώλαρος: *zōlar*
 βῶλος: *vol*

γ

γαβάθι: *găvăthă*
 γάγγραινα: *căngrenă*
 γαλανός: *gălan*
 γαλατσίδα: *gălătiđă*
 γαλόνι: *galone¹*
 γάλονι: *galone²*
 γαμβρός: *gambro*
 γάμος?: *gămă*
 γανώνω: *gănusescu*
 γάνωμα: *gănumă*
 (γάνωσις): *gănusăr*
 γαργάρα: *gărgără¹*
 (γαργαρίζω): *gărgăred:ũ*
 γάρος: *gar*
 γάστρα: *găstră*
 γαῦρος: *găuru*
 γειά σου!: *geăsu!*
 γενάρης: *ginăr*
 γενηά: *gin'eăũă*
 γενήματα: *ginimate*
 γένος: *gėnos*
 γεράματα: *gărămate*
 γιγάντειος: *giğăntu*
 γίγαντος: *giğăntu*
 -γίω: *purcargiō și -argiō*
 γιουροῦσι: *giurăse*
 γκαβομάρα: *găvumără*
 γκαβόνω: *găvusescu*
 γκαβός: *gav*
 (γκιοτεύω): *klulipsescu*
 (γ)κλαβανή: *glăvănle*
 γλάστρα: *glăstră*
 γλιστρώ: *aylistur*
 γλυκάντζος: *ylleandzu*
 γλυκόν: *ylieó*
 γλυστήρι: *yltistir*
 γνήσιος: *ynisiũ*
 γογγύζω: *gonçisescu,*
 gunçisescu

γογγυσμός : *gongistmō*
 γομαράγκαθον : *gumarāngaθ*
 γομάρι : *gumār*
 γο νεύς : *gyn'īdō*
 γονηός : *gynedāā*
 γουδι : *gudie*
 γοῦνα : *gūnā*
 γράμμα : *grāmā*
 γραμματεύω : *grāmātipsēscu*
 γραμματική : *gramatikie*
 γραμματικός : *gramaticō*
 γραμμένον : *gramēn*
 γρατσουνίζω : *grātsinsēscu*
 γράφω : *grāpsēscu*
 γρεῖπος : *grīp*
 γρόσι : *gros*
 γυγκλόνω : *ginglusēscu*
 γυμνάσιον : *gymnāsīū*
 γυμναστική : *gymnāsticā*
 γῦρος : *gīr*
 γυφταρειό : *gīftariyō*
 γύφτος : *Gīftu*
 γύψος : *ipsu*

δ

δαιμονίζω : *dimunsēscu*
 δαίμων : *dēmun*
 δακτυλήθρα : *dāhlitθrā*
 δακτύλιος + οὔρα : *daclīnūrlu*
 δαμάλι : *dāmāl*
 δαμάσκηνον : *damāskīn*
 δασεῖα : *dasie*
 δασκαλεύω : *dāscālī(p)sēscu*
 δάσκαλος : *dāscal*
 δάσος : *dasū*
 δάφνη : *dāfne*
 δεικτής : *dihlur*
 δεῖνα : *dīna*
 δεκανίκι : *dicanike*
 δεκαοχτοῦρα : *dicuhtlārā*
 δεκάρα : *dīcārā*
 δεκάρι : *dīcār*
 δέκατον : *dēcat*
 δεκέμβριος : *dekēmvrīū*
 δελφίν : *delphin*
 δεμα : *dēmā*

δεμάτι : *dīmālc*
 δερμόνι : *dīrmōn'īū*
 δέσις : *dési*
 δεσποτάραγας : *disputaragā'*
 δεσπότης : *dispōtī*
 δευτερόνω : *dīstursēscu*
 δεύτερος : *dēflīr*
 δέχομαι : *dīxēscu*
 δηλαδή : *dīlādī*
 δήμαρχος : *dīmarhu*
 δημογεροντία : *dīmuγerundie*
 δημογέρων : *dīmuγérundu*
 διαβάζω : *dγi(u)vāsēscu*
 διάβασις : *dγeāvase*
 διαβάτης : *dγeavāt*
 διαβολιά : *dγeavulle*
 διάβολος : *dγeāvul*
 διάδοχος : *dīdādoh*
 διαθήκη : *dīathike*
 δίαιτα : *dīetā*
 διακονιά : *dīcūn'e*
 διακονιάρης : *dīcun'eār*
 διάκος : *dγedc*
 διάκρισις : *dīācrise*
 διάλεκτος : *dīālect*
 διάλογος : *dīāloy*
 διαμάντι : *yeamāndā*
 διάργυρος : *yeārylr*
 διάρροια : *dīārīe*
 διασκεδασίς : *dīaskēdase*
 διάστημα : *dīāstimā*
 διάτα : *dγeātā*
 διαταγή : *dītlāγīe*
 διάταγμα : *dīctaymā*
 διαφορά : *dγeafurāūā*
 διάφορον : *dγeāfur*
 διδασκαλία : *dāscālīe*
 διδάσκω : *dīdāxēscu*
 διδαχή : *dīdahīe*
 διδυμάρικος : *dīdīmārcu*
 δικέλλι : *dīkēle*
 δικη : *dīke*
 δικηγόρος : *dīktγōr*
 δίμιτον : *dīmītu*
 διορία : *dīurīe*
 δίπλα : *dīplā*
 διπλάριος : *dīplārcu*
 διπλώνω : *dīplusēscu*

διπλός : *dīplō*
 διπλωμα : *dīplumā*
 διπλωμάτης : *dīplumōt*
 διπλωματία : *dīplumātīe*
 δίσκος : *dīscu*
 δισσακι(ον) : *dīsāgā*
 διχάλα : *dīhālā*
 δόγμα : *dōγmā*
 δοκιμάζω : *dukimāsēscu*
 δοκιμή : *dukimīe*
 δόλος : *dol*
 δόξα : *dōxā*
 δοξάζω : *duxāsēscu*
 δοξάρι : *duxār*
 δοξολογία : *doxologye*
 δοξολογῶ : *doxologyisēscu*
 δοῦλος? : *adāl, dui*
 δόχι : *dōhe*
 δραγασία : *drāγāsīe*
 δραγάτης : *drāγāt*
 δράμι(ον) : *drāme*
 δρασκελιά : *drāsel'eāūā*
 δρέπανον : *dīrpāne*
 δρύμαι : *Drīn'e*
 δυάρα : *dγeārā*
 δύναμις : *dīname*
 δύο άγροι : *dγeōdryu*
 δύοτο : *dīdī*
 δυσκολία : *dīsculīe*
 δύσκολος : *dīscul*
 δυστυχία : *dīstlīhie*
 δυστυχος : *dīstlīh*
 δυστυχῶ : *dīstlīh(p)sēscu*
 δῶρον : *doārā*
 δωρῶ : *dursēscu*

ε

έθελοντής : *filundi*
 εἰδησις : *īdīse*
 ειδωλολάτρης : *īdololātru*
 ειδωλολατρία : *īdulatīe*
 εἰδωλον : *īdol*
 εἰκόνα : *īcōānā*
 εἰκονοστάσιον : *īcunustās*
 εἰκοσάρι : *īcusār*
 εἰρηνεύω : *arīn'īsēscu, irīnīpsēscu*

ειρήνη: *arín'e, irine*
 εἶτε + πᾶσα: *ilipása*
 ἐκκλησιάρχης: *eclesiáris*
 ἔλα: *éla*
 ἐλαϊόλαδον: *l'íoláð*
 ἐλεημοσύνη: *eleimostne*
 ἐλευθερία: *elefterie*
 ἐλευθερόνω: *elefθirusescu*
 ἐλεύθερος: *eléfθir*
 ἐλέφαντος: *eléfandu*
 ἔλλην: *élln*
 ἐλπίζω: *elptsescu*
 ἐλπής: *elptáð*
 ἐμβαλλοματής: *mbalumati*
 ἐμβαττικόν: *embatlike*
 ἐμβόλι: *amból'íð*
 ἐμβολιάζω: *ambul'ísescu*
 ἐμπερθεύω: *birðipsescu*
 ἐμπέγγω: *mbáxescu*
 ἐμπιστευμένος: *embistimén*
 ἐμπιστοσύνη: *embistosíne*
 ἐμποδίζω: *ambudisescu*
 ἐμπόδιον: *ambódgiu*
 ἐμπορεύομαι: *emburipsescu*
 ἐμπόριον: *embórið*
 ἔμπορος: *émbur*
 ἐνέργεια: *enérýie*
 ἐνεργῶ: *enerýisescu*
 ἐνορία: *inurie*
 ἐντολή: *endolie*
 ἐντύπωσης: *endipuse*
 ἔξαγορά: *xayuráð*
 ἐξάμηνος: *xámin*
 ἐξαρχία: *exarhie*
 ἔξαρχος: *éxarhu*
 ἔξαφνα: *éxafna*
 ἔξαφνος: *éxafnu*
 ἐξετάζω: *xitáxescu*
 ἐξέτασις: *exélase*
 ἐξήγησις: *exýýise*
 ἐξηγῶ: *exiyisescu, xiýisescu*
 ἐξοδεύω: *xud(γ)ipsescu*
 ἔξοδον: *xud*
 ἐξομολόγησις: *exumuluyie*
 ἐξομολογῶ: *exumuluyisescu, xumuluyisescu*
 ἔξορία: *exurie*
 ἐξουσία: *exuste*

(ἐ)ξυπόλυτος: *xipóllu*
 ἐξώστης: *xóstrá*
 ἐορτάζω: *ýlurlásescu*
 ἐορτή: *ýlurtie*
 ἔπαινος: *épin*
 ἐπανάστασις: *panástase*
 ἐπαναστάτης: *epanástaí*
 ἐπάνω + γόμος: *panuyóme*
 ἐπαρχία: *eparhie, iparhie*
 ἐπειδή: *epíðí*
 ἐπιδημία: *epidímie*
 ἐπικυρόνω: *apukirusescu*
 ἐπίσημος: *pístm*
 ἐπίσκοπος: *episcopie*
 ἐπίσκοπος: *episcop*
 ἐπιστάτης: *epistát*
 ἐπιστολή: *pístolie*
 ἐπιτάφιος: *epitáfíð*
 ἐπιτήδευος: *epitídíð*
 ἐπιτραχήλιον: *pitráhil'e*
 ἐπιτροπή: *epitrupte, pitruptí'e*
 ἐπίτροπος: *epítrop, pitrup*
 ἐποχή: *ipuhle*
 ἐργαλεῖον: *irýðlie*
 ἔργον: *érgu*
 ἐρημία: *irní'e*
 ἐρημόνων: *ermuxésescu*
 ἔρημος: *érnu*
 ἐρωτεύω → *erolipsit*
 ἐσοχάδες: *suhá'dz*
 ἐσωπᾶνι: *supáne*
 ἔταιρεία: *ilárie*
 ἐτοιμάζω: *elimásescu*
 ἐτοιμασία: *elimásie*
 ἔτοιμος: *élim*
 ἐὺαγγέλιον: *uánéð'lá*
 εὺαγγελισμός: *Vanéðli:mó(ð)*
 εὐθηναῖος: *eflinipsescu*
 εὐθηναία: *eflinie*
 εὐθηνός: *éftin*
 εὐκόλα, εὐχολῶς: *éfcula*
 εὐκόλια: *lfculie*
 εὐκόλος: *éfcul*
 εὐκολύνω: *efculipsescu*
 εὐλάβεια: *evláne*
 εὐλαβής: *evlavíðs*

εὐλογημένος: *euluyimén, uluyimén*
 εὐλογητός: *ululló*
 εὐλογία: *euluyie*
 εὐλογῶ: *euluyisescu*
 εὐρήχωρος: *vlthur*
 εὐσεβής: *efsevis*
 εὐτυχία: *efthie*
 εὐτυχίζω: *efthi(p)sescu*
 εὐχαρίστησις: *efharistise*
 εὐχαριστία: *efharistie*
 εὐχαριστῶ: *efharistisescu, efharistó*
 εὐχέλαιον: *efhéle*
 εὐχή: *ishie*
 ἐφημερίς: *fimtríðð*
 ἐφορία: *efurie*
 ἐφορος: *éfur*
 ἐπτάζυμος: *sta:mileu*
 ἔχθρα: *éhtrá*
 ἐχθρεύομαι: *ehlripsescu*
 ἐχθρός: *éhlru*
 ἑωσφόρος: *Eusfór*

ζ

ζαβολιά: *zaból'ie*
 ζάλη: *zále*
 ζαλίζω: *zalsescu*
 ζαρκάδι: *zarcáðð*
 ζαρόνω: *zarusescu*
 ζαχαράτον: *zähärátð*
 ζάχαρι: *zähare*
 ζαχαριάζω: *zähärusescu*
 ζαχαριτάρι: *zähärtäre*
 ζερβός: *zérnu*
 ζέσις: *zést*
 ζευγάρι: *zivgäre, zivýärtlike*
 ζευγίτης: *zivýit*
 ζηλεύω: *zilisescu*
 ζήλια: *zillie²*
 ζηλιάρης: *zil'éär*
 ζήλος: *zil*
 ζημία: *zín'ie*
 ζημιάρης: *zin'iseárie*
 ζημιώνω: *zimn'usescu*
 ζήτημα: *zitimá*

ζητουλιάρης: *zcl'eár*
 ζίγρα: *zigrá*
 ζιζάνιον: *zizán'itá*
 ζιζυφία: *zindziféu*
 ζούζουλον: *zázul*
 ζουλάπι: *zulápe*
 ζουρλαίνω: *zurluséscu*
 ζουρλαμάρα: *zurlumárá*
 ζόφος: *zof*
 ζύγι: *ziyá*
 ζυγιάζω: *zipeáscu*
 ζυγός: *jigó*
 ζωγραφία: *zygráfie*
 ζωγραφίζω: *zygrápséscu*
 ζωγράφος: *zygráf*
 ζωή: *zule*

η

ή!: *i!*¹
 ή: *i*²
 ήγούμενος: *iyámin*
 ήδυσμος: *ayedzmu*
 ήλικία: *ilikie*
 ήμερομηνία: *imerominie*
 ήμερομήνια: *mirumin'e*
 ήμερώνω: *imiri(p)séscu*
 ήμερος: *imtr*
 ήμισυ+ήμέρα: *misimére*
 ήπατα: *ipal*
 ήπειρώτης: *Epirót*
 -ήριον → *zuputlr*
 ήσυχάζω: *isiháséscu*
 ήσυχία: *isthie*
 ήσυχος: *isth*
 ήχος: *ih*

θ

θάλασσα → *amdre, pélay*
 θάρρος: *θar*
 θαρρῶ: *θārāséscu*
 θαῦμα: *θámá*
 θαυμάζω: *θāmāséscu*
 θαυματουργία: *θāmáturyie*

θαυματουργός: *θaumaturgó(á)*
 θεατρίνος: *θeatrín*
 θέατρον: *θéatru*
 Θεέ μου!: *Θem!*
 θέλιμα: *θélímá*
 θέμα: *θémá*
 θεμέλιον: *θimél'itá*
 θεμελιώνω: *θimil'tuséscu*
 θεολογία: *θeologyie*
 θεολόγος: *θeológ*
 θεριστής: *Θiristi*
 θερμόμετρον: *θermométru*
 θέσις: *θése*
 θεωρία: *θeorie*
 θηλεία: *θ(i)like*
 θηρίον: *θiriá*
 θησαυρός: *θisavró*
 θόλος: *θoi*
 θρησκεία: *θriskie*
 θρῆσκος: *θriscu*
 θρόνος: *θron*
 θυμίαμα: *θimn'eámá*
 θυμιατίζω: *θimn'it'séscu*
 θυμιατόν: *θimn'itó*
 θυμώνω: *θimyséscu*
 θυμός: *θimó*
 θυμούμαι: *θimséscu*
 θυρίδα: *θiridá*

ι

ιατρεία: *yltrie*
 ιατρεύω: *yltripséscu*
 ιατρός: *yedtru*
 ιατροσύνη: *yeatrusine*
 ιδέα: *idéi*
 ίδιος: *idyiu*
 ιδίωμα: *idiotómá*
 ιερακομύτης: *yearacumit*
 ιερωσύνη: *ierosindá*
 -ιζικός → *ursúscu*
 ικανός: *icanó*
 ιλάρια: *hilári:*
 ινα: *ine*
 ιούλιος: *Iuliá*
 ισια: *isea*

ισιάζω: *iskéd:u* (v. *iskiu*)
 ισιάζω: *isuséscu*
 ισιος: *is^a*
 ισον: *is^a*
 ιστορία: *istorie*
 ισώματα: *isósmalá*
 ιώδιον: *iod*
 ιωδοφόρμιον: *iodufórmá*
 ιώτα: *ylóta*

κ

καβάλα: *cávalá*
 καβοῦκι: *cávúke*
 κάβουρος: *cávru*
 κάγγελον: *cángel*
 κάδη: *cád:á*
 καθαρίζω: *cáthārāséscu*
 καθαρτικός: *cathártic*
 κάθε: *cáthe*
 καθέδρα: *cathédra*
 καθολικός: *catolikie*
 καιρός: *kiró*
 κάκια: *cáke*
 κακίωνω: *cáklyséscu*
 κακκαρόνω: *cácārúséscu*
 κακο-: *cacu-*
 κακομοίρης: *cacómr*
 κακορρίζικος: *cacurizic*
 τοῦ κάκου: *cacú*
 καλάβι: *cáláthá*
 καλαμάρι: *cálámár*
 καλάμι: *cáláme*
 καλαμιά: *cálámn'eáthá*
 καλαμιζω: *cálimis'éscu*
 καλαπόδι: *cálápóde*
 καλαρίζω: *cálárséscu*
 καλημερίζω: *cálimirséscu*
 καλιγοθήκη: *cáliyuθike*
 κάλλια: *cál'ea*
 καλλιγραφία: *caligrafie*
 καλλιγράφος: *caligráf*
 καλόγηρος: *calóir*
 καλογραῖα: *caluyreáthá*
 καλορρίζικος: *calurizic*
 καλότυχος: *calóttih*
 κάλπικος: *cálpic*

καλ-σοδέ-α: cāl'sōdēā
 καλύβ-α: cālīvā
 καλῶ: cāl'sēsēu
 καμάρι: cāmārā¹
 καμαρόνω: cāmārusēsēu
 καμήλα: cāmīlā
 καμηλάρις: cāmīlār
 καμηλαῦκι: cāmīlāfke
 καμινεύω: cāmīn'ūsēsēu
 καμίνι: cāmīn'e
 καμπαναριό: cambanarylō
 καμποῦρα: cambūrā
 καμπουριάζω: cāmburyisēsēu
 κάμφορα: cāmsfūrā
 κάμωμα: camómale
 κά-ν: can¹
 κανακεύω: cānākip'sēsēu
 κανάρι: canār
 κανάτα: cānātā²
 κανδηλανάπτης: candīlanāftu
 κάνδιον: candylu
 κανίστρον: cānīstrā
 καννάβι: cānāve, cīnāve
 κανναβοῦρι: cīnīvūre
 κάνονας: canónā
 κανόνι: canónē²
 καοῦρα: cāūrā
 καπακόνω: cāpākōn'sēsēu
 καπαρόνω: cāpārusēsēu
 καπιστρόνω: cāpīstru(s)ēsēu
 κηπνιά: cāpn'eāūā
 κηπούλια: cāpūl'e
 κηράβι: cōrāve
 κηραβίς: cārāvīdā
 κηραβιώτης: cārāvylōt
 κηραβουκύρης: cārāvūktl
 κηρα-γούνα: Gārāgūn
 κηρακάξα: caracāxā
 κηρασόγυφτος: carasōgyiftu
 κάρδαμον: cārđam
 κάρεκιλα: caréclā
 κερκάντζαλος: carcāndzal
 κερκίνος: carkīn
 κερπολόγος: carpulōy
 κερπός: carpj
 κεροτσέρης: caruśér
 κεροῦλι: cārūl'īā
 κερουῦτ: cārūlā

καρ-τέρι: cartére
 καριδικός: carticu
 καρυοφύλλι: carofllā
 καρυόφυλλον: garufir
 καρυόφυλλον: garofā
 καρφίτσα: cārflīā
 καρφόνω: nēārusēsēu
 κασιδα: cāsīdā
 κασιδιάρης: cāsīdyeār
 καστοναχιόν: castanarylō
 καστόριον: castóre
 κάστρον: cāstru
 κατά: cāta
 κατα-: cata-
 καταγραφή: calayrafie,
 cātāyrafie
 καταδέχομαι: cātādixēsēu
 καταδικάζω: cātādicā'sēsēu
 κατακλυσμός: cataclīzmō
 κατάλογος: catālog
 κατάντησις: catāndīse
 κατάντι: catāndā
 καταντῶ: cātāndīsēsēu
 κατα-ξένος: palaxén
 καταξιῶ: calaxīpsēsēu
 καταπατῶ: cātāpā'sēsēu
 καταπραύνω: cātāprā'sēsēu
 κατάρα: cālārā
 καταργῶ: cātāryisēsēu
 κατάρτι: catārtu
 καταρῶμαι: cātārāsēsēu
 κατάσαρκα: calasārcu
 κατάστασις: calāslase
 κατάστιχον: calāstīh
 καταστρέφω: cātāstrāpsēsēu
 κατάσχεσις: calāshīse
 καταφρόνησις: calafrōnise
 καταφρονῶ: cātāfrōnīsēsēu
 καταχνιά: cātāhnie
 κατάχρησις: calāhrise
 κατεργάτης: cātāryār
 κατεργαριά: cātāryārīl'e
 κάτεργον: cātreg
 κατηγορία: cātlyurie
 κατηγορῶ: cātlyursēsēu
 κατήφορος: calīfur
 κατορθώω: cāturθusēsēu
 κατόρθωσις: catōrθose

κατοχή: cātuhie
 κατασάρος: cātārós
 κατώγι: catōye
 καύκαλον: cāscālā
 καυμένος: calmēn
 καύμός: calmō
 καύχημα: cāfke
 καφέμπρικον: cafēbric
 κάψα: cāpsā
 καψάλα: cāpsōlā
 καψαλίζω: cāpsālsēsēu
 κάψη: cāpse
 κάψο-: cāpsu¹-, cāpsumān
 κελλί: kille, līlle
 κέντημα: kēndīmā
 κεντρι: kindrie
 κέντρον: kēntru
 κεντῶ: kindīsēsēu¹
 κεραμιδιά: kirāmīdār
 κεραμιδί: kirāmīdā
 κερατᾶς: kirālā'
 κερδίζω: nkīrdāsēsēu
 κέρδος: nkérdu
 κερνῶ: kirāsēsēu
 κερώνω: kirusēsēu
 κεφαλαριά: kifālāreāūā
 κεφάλι → roşukéfal
 κέφαλος: kefāl
 κεφαλοχώρι: kifaluhodrā
 κηραλοιφή: kiralfie
 κηρύττω: kirīxēsēu
 κιβοῦρι: kīvūre
 κιθάρα: kīthārā
 κινδυνεύω: kindīntpsēsēu
 κινδυνος: kindōin
 κίνημα: kinīmā
 κίνησις: kinīse
 κινητικόν: kinīlō
 κινῶ: kin(i)sēsēu
 κιραμαργιό: kīramarylō
 κίσσα: kīsā²
 κίτρον: kītrā, kītru
 κλαδευτήρι: clādīfltr
 κλαδεύω: clādīpsēsēu
 κλάπα: clāpā
 κλάρα: clārā
 κλαρίζω: clārsēsēu
 κλειδοπίνακον: clīdūpīnac

κλειδωσις : <i>cliduse</i>	κοντάρι : <i>condár</i>	κουφάλα : <i>cufálā</i>
κλήθονας : <i>clidunā</i>	κοντόν + άντερί : <i>cundándir</i>	κούφιος : <i>cúfklu</i>
κλήμα : <i>climā</i>	κοντσίνα : <i>cunřínā</i>	κουφκίζω : <i>cufkiséscu</i>
κληματαριά : <i>climātāryeāā</i>	κοπέλα : <i>copélā</i>	κουφός : <i>cuf</i>
κληματσίδα : <i>climāřtīdā</i>	κοπιάζω : <i>cupuséscu</i>	κούφωμα : <i>cúfumā</i>
κλήρα : <i>clirā</i>	κόπος : <i>cópos</i>	κόφα : <i>cófā</i>
κληρονομία : <i>clironomí'le</i>	κοπρία : <i>cuprie</i>	κοφίνι : <i>cufinā</i>
κληρονόμος : <i>clirunóm</i>	κοπρίζω : <i>cupriséscu</i>	κόχι : <i>cóhe</i>
κληρονομῶ : <i>clirunumséscu</i>	κόρακας : <i>córac</i>	κραβάτα : <i>cravátā</i>
κλήρος : <i>clir</i>	κορδέλα : <i>curdélā</i>	κράνιον : <i>crán'liā</i>
κλήσις : <i>clise</i>	κορδόνι : <i>curdóne</i>	κρασῆτος : <i>crasát</i>
κλίμα : <i>climā¹</i>	κορδόνομαι : <i>curduséscu</i>	κράχτης : <i>crāhtu</i>
κλοντήρι : <i>clondír</i>	κόριζα : <i>cóřā</i>	κρεβάτι : <i>cri.āle</i>
κλουβί : <i>cluvie</i>	κορχάρι : <i>cureāre</i>	κρέμασις : <i>crémase</i>
κλουβιάζω : <i>cluvyséscu</i>	κορνιχτός : <i>curn'eahtó</i>	κρεμασάρι : <i>cārmāstāru</i>
κλούβιος : <i>clúvylu</i>	κοσμικός : <i>cuzmicán</i>	κρικέλλα : <i>cārkeāā</i>
κλυστήριον : <i>clisřir</i>	κόσμος : <i>cózmu</i>	κρικέλλιον : <i>cārkél'liā</i>
κλωτσῶ : <i>clufuésescu</i>	κόσσυφος : <i>cóșan</i>	κρίμα : <i>cri.mā</i>
κόθουρας : <i>cóthur</i>	κοστίζω : <i>cusřtséscu</i>	κρίνον : <i>cri.n</i>
κοιλόν : <i>kiló</i>	κότσι : <i>cođiā</i>	κρίνω : <i>cřtséscu</i>
κοιμητήριον : <i>kimitir</i>	κουβάρι : <i>cuvāre</i>	κρίσης : <i>crise</i>
κοινός : <i>kinó</i>	κουβέλι : <i>cuveāle</i>	κροκόδειλος : <i>crucudíl</i>
κοινότης : <i>kinótitā</i>	κουβοῦκλι : <i>cuvācl'lu</i>	κρόκος : <i>croc¹</i>
κοκκαλάκι : <i>cucoláki</i>	κουκκιά : <i>cukeāā</i>	κρομύδι : <i>curmīdā</i>
κόκκαλον : <i>cócalā, cōcan</i>	κουκκούδι : <i>cucūdā</i>	κροντήρι : <i>clondír</i>
κόκκινη : <i>cokiniřā</i>	κουκκούλα : <i>cuculā</i>	κρότος : <i>crol</i>
κόκκοτας : <i>cócui</i>	κουλλοῦρα : <i>clūrā</i>	κρύσταλλον : <i>crústal</i>
κοκκῶνα : <i>cucón</i>	κουμαριά : <i>cumāreāā</i>	κρυψάνα : <i>cřipsānā</i>
κολάζω : <i>culāsésescu</i>	κούμαρον : <i>cúmarā</i>	κτήτωρ : <i>clitor</i>
κολακεία : <i>culākie</i>	κούμαρος : <i>cúmar</i>	κυ(α)ράτσα : <i>kirāřā</i>
κολακέω : <i>culākipséscu</i>	κουμέρκι : <i>cumérke</i>	κυβέρνησις : <i>kivérnise</i>
κόλαξ : <i>cólac</i>	κουνάβι : <i>cunāve</i>	κυβερνήτης : <i>kivirnřil</i>
κόλασις : <i>cólase</i>	κούνια : <i>cūn'e</i>	κυβερνώ : <i>kivirniséscu</i>
κόλλα : <i>acoālā¹</i>	κουνοῦπι : <i>cunúpe</i>	κύκλος : <i>kiclā</i>
κόλλα : <i>cólā</i>	κουνουπιέρα : <i>cunuphērā</i>	κύμα : <i>kimā</i>
κόλλαριζω : <i>culārséscu</i>	κούπα : <i>cúprā²</i>	κύμβαλον : <i>kimval</i>
κόλλυβον : <i>cólitā</i>	κουραμάνα : <i>curamānā</i>	κύμινον : <i>kimi.n</i>
κολοβός : <i>cóluo</i>	κούρκος : <i>cúrcu</i>	κυνήγιον : <i>kiniye</i>
κολυμβήθρα : <i>culimbíθrā</i>	κουρκουσοῦρις : <i>curcusúr</i>	κυνηγός : <i>kiniyitor</i>
κολυμβῶ : <i>culimbiséscu</i>	κουροῦπι : <i>cup</i>	κυπαρίσσι : <i>kipariřū</i>
κόμμα : <i>cómā</i>	κουροφέξαλα : <i>cureuféxale</i>	κυρά : <i>kirāā</i>
κομματά : <i>cumātā</i>	κουτρουλιά : <i>cutřul'eāā</i>	κύριος : <i>kir</i>
κομματιάζω : <i>cumāřhiséscu</i>	κουτσαμά(κι) : <i>cāřāmāke</i>	κώλικας : <i>cólicā</i>
κομπολόγι : <i>cumbulóye</i>	κουτσαύτης : <i>cuecāřē</i>	κωλόπανον : <i>culupān</i>
κονδυλιά : <i>cundil'eāā</i>	κουτσο- : <i>cúřu-</i>	κωλοσούσα : <i>culusásā</i>
κονδύλιον : <i>cundil'liā</i>	κουτσομούτης : <i>cueřumit</i>	κώντικας : <i>cóndicā</i>
κοντακιά : <i>cundākeāā</i>	κούτσουρον : <i>cúřur</i>	κωνοπίδι : <i>cunupīdā</i>
κοντάκιον : <i>cundāc¹</i>	κουφαίνω : <i>cufuséscu</i>	

λ

λάβα: *lābā*
 λαβώνω: *lāvuéseu*
 λαγάρα: *lāgārā*
 λαγαριζώ: *lāgārséseu*
 λάγγερας: *lāngīr*
 λαγύνι: *lāgín*
 λαγωνικόν: *līgōn*
 λάδι: *ladi*
 λάζος: *alāz*
 λαθεύω: *alāthipséseu*
 λάθος: *alāth(os)*
 λαϊκός: *laicō*
 λαιμαργιά: *līmāryie*
 λαιμαργος: *lēmāryu*
 λαιμαργῶ: *līmāryiséseu*
 λαιμαριά: *līmāreāḏā*
 λαιμοδέτης: *līmudēlā*
 λακέρδα: *lakērdā*
 λάκκος: *lac*
 λαλαγκῆτα: *lālānglīā*
 λάλημα: *lalimata*
 λάμα: *lāmā*
 λαμαρίνα: *lamarinā*
 λάμβδα: *lāvdā*¹
 λάμνια: *lāmn'e*
 λάμπα: *lāmbā*
 λαμπάδα: *lāmbādā*
 λαμπρύνω: *lūmbriéseu*
 λαμπυρίζω: *lāmbriuséseu*
 λάμπω: *lāmbiséseu*
 λάμψις: *lāmpse*
 λάος: *lau*
 λάρδι: *lārdie*
 λάσπη: *lāspe*
 λασπώνω: *lāspuséseu*
 λαχαίνω: *alāhāéseu*
 λαχνός: *lahnō*
 λαχτάρα: *lāhtār*
 λαχταρίζω: *lāhtārséseu*
 λειξουρία: *līxurie*
 λειξουρος: *līxur*
 λείπω: *līpséseu*
 λειτουργία: *līluryie*
 λειτουργός: *līluryō*
 λειτουργῶ: *līluryiséseu*
 λειψανάβατο: *līpsunēvat*

λείψανον: *līpsān*
 λεμονάδα: *līmunādā*
 λεμόνι: *līmōn'e*
 λεμονιά: *līmūn'ēū*
 λεμονύς: *līmūnīsū*
 λεζικόν: *lexicō*
 λεοντάρι: *l'īundār*
 λεπίδα: *līpīdā*
 λέπρα: *lēprā*
 λεπρός: *līprōs*
 λέρα: *lērā*
 λερόνω: *līruséseu*
 λερός: *līrōs*
 λεύκα: *lēfcā*
 λευτόκαρον: *līfōcar,*
līfōcarā
 λεχώνα: *līhōānā*
 λεχωνεύω: *līhūnipséseu*
 λημέρι: *līmēre*
 λημεριάζω: *līmīryiséseu*
 λιανοῦρα: *l'eanūrā*
 λιανώματα: *l'eānumā*
 λίβανος: *līban*
 λίβας: *līvā*
 λίγδα: *līgḏā*
 λιγόνω: *līyuséseu*
 λιλά: *lilā*
 λίμα: *līmā*¹
 λιμάζω: *līmuzéseu*
 λιτανεία: *līlānte*
 λίτρα: *lītrā*
 λιχούδης: *līhud*
 λιχωνιάτικον: *līhūn'eāllīc*
 λογάρι: *luyurie*
 λογαριάζω: *luyurséseu*
 λογαριασμός: *luyaryeazmō*
 λογή: *luyie*¹
 λογότης: *loylōtai*
 λογοθέτης: *loyothēl*
 λόγχη: *lōhe*
 λῶθρα: *lōthrā*
 λοιπόν: *līpōn*
 λουβί(δι): *līvīdā*
 λουκάνικον: *lucāneu*
 λουλοῦδι: *lulūdā*
 λουλουδίζω: *luludyséseu*
 λοῦρα: *lārā*
 λοῦσις: *lusi*

λουσκίδα: *luskīdā*
 λυγαριά: *līgāreāḏā*
 λύκειον: *līktū*
 λύπη: *līpe*
 λυπηρός: *līpirōs*
 λυπῶ: *līpiséseu*
 λύρα: *līrā*²
 λύσσα: *līsā*¹
 λυσσιάζω: *līsīxéseu*
 λυσσιάρικος: *līseārcu*
 λυχνάρι: *līhnār*
 λωποδύτης: *lupudīt*
 λωρίδα: *lurīdā*

μ

μαγεία: *māyie*
 μαγειρεία: *māyirie*
 μαγειρεύω: *māyiripséseu*
 μαγειριό: *māyīrylō*
 μάγειρος: *māyīr*
 μαγεύω: *māyipséseu*
 μάγια: *amāie*
 μάγισσα: *māyīsā*
 μαγίστρα: *māyīstrā*
 μάγκα: *māngā*
 μάγκλαρος: *glar*
 μαγνητισμός: *magnetizmō*
 μάγος: *mag*
 μαζεύω: *māzā*
 μάθημα: *māthimā*
 μαθητής: *māthilī*
 μακάρι: *mācar*
 μακεδονήσιον: *maktōunīsū*
 μακελλεῖον: *māklēl'īū*
 μακελλεύω: *māklīpséseu*
 μάλαγμα: *mālamā*
 μάλαγματενιος: *mālamālēr'n'īu*
 μαλάζω: *mālāzéseu*
 μάλαθρον: *mālaθru*
 μαλακία: *malakie*
 μαλαμμόνω: *mālāmuséseu*
 μάλιστα: *mālistā*
 μαλλι $\rightarrow$ *drašlōmal*
 μάλλινος: *mālinā*
 μαμή: *māmīe*

μαναστήρι: mānāslir
 μανία: amānie, minie
 μάννα: mānā¹, mānā²
 μαντεία: māndie
 μαντεύω: māndipsēscu
 μάντζαλο: māndzale
 μάντις: māndu
 μάντισσα: māndisā
 μαξουτάριος: maxulōrcu
 μαραγκιάζω:
 mārānḡi(p)sēscu
 μαργαριτάρι: mārgārtār
 μάρμαρον: mārmar¹
 μαρμαρεύω: mārmarisēscu
 μάρτυρ: martirā
 μάρτυρας: mārtr
 μαρτυρία: mārtrīe
 μάρτύριον: mārtriyu
 μαρτυρῶ: mārtr(i)sēscu
 μασκαρεύω: māsctripsēscu
 μαστίχη, -χι: masticā,
 māslicā
 μάστορας: māstur
 μαστορεύω: māsturipsēscu
 μαστορία: māsturīe
 μαστόρισα: māstōrsā
 μάτα: māta
 μάτην: mātea
 μάτι: mātūl'īā
 ματογυάλι: matuḡeāl'e
 μαυρομαμάτης: maurumāt
 μέθοδος: mēthodā
 μελαγχολία: milancolie
 μελάνι: milāne
 μέλει: meālā
 μελωδία: miluōdie
 μέν: mēna, minī
 μερεμετίζω: mirimilisēscu
 μέρος: méros
 μέση: mēse
 μεσιανός: misācā
 μεσιτεία: misilie
 μεσίτης: misit
 μεσόκιρος: misōkir
 μεσοκόβομαι: misucupsēscu
 μεσότριβος: misōtriv
 μεσοχώριον: misuhōre
 μέταλλον: mētal

μετάνοια: milān'e
 μετανοιώνω: milān'iusēscu
 μετάξι: mātāse
 μετέ: mēti
 μετόχι: milōh(e)
 μέτρον: mētru
 μή(ν): mī²
 μνηγιγῖτις: mininḡitā
 μήτρα: mītrā²
 μητρόπολις: mītrōpule
 μητροπολίτης: mītrupulit
 μικραίνω?: mīhrisēscu
 μικροσκοπion: micruscōp
 μισθός: mistō
 μισός: mīsu-arōḡšū, sumariā
 μισός: mīḡiā → mīḡuḡōle
 μίτρα: mītrā¹
 μόδα: mōdā
 μοδίστρα: mudistrā
 μοῖρα: mīrā
 μολεύω: mulipsēscu
 μολόχα: mulodhā
 μολύβι: muliv, muline
 μολύβδων: mulidusēscu
 μόλυσμα: mōlimā
 μονέδα: munēdā
 μονόκερος: mīnōkir
 μονόλυκος: monōleac
 μόνον καί?: mī'neī
 μονοπάτι: munupāte
 μορέα: mureāūā
 μόρικος: mōrcu
 μοσκίδα: muskidā
 μοσχοκάρion: moḡcōcāre
 μοσχάρι: muscār
 μόσχο-: mūscu-
 μοσχοβολῶ: muscupulsēscu
 μοσχόσάπουνον: muscusāpnā
 μου, -μου: -m, -mu³
 μουγγρίζω: muḡrisēscu
 μουλάρι: mulāre
 μουλλωχτός: mulcaḡtā'
 μουνοῦχος: munūh
 μουντός: mundō
 μουρδαρεύω: murdāripsēscu
 μουσική: muzikie
 μουστάκα: mustācā
 μοῦτρον: mūtrā

μοῦχλα: mūhlā
 μπακαλιάρος: bacal'cār
 μπακαριάζω: bācīrysēscu
 μπάλσαμον: bālsam
 μπαλαμόνω: bālsāmūsēscu
 μπαρμπερίζω: bārbir(i)sēscu
 μπαρμποῦνι: bārbāne
 μπαστοῦνι: bāstūn
 μπαταλεύω: bātāl'iusēscu²
 μπεζέριος: bīzēryū
 μπλάστρι: plāstur
 μπόλια: bōl'i¹
 μπουκόνω: bucusēscu
 μπουμπουκιάζω: bubukisēscu
 μπουχτίζω: buhtisēscu
 μπρόλουγκας: prōlog
 μπροστάρι: mbrustār¹
 μπροστέλλα: mbrustēlā
 μύδαλον: mīḡdal
 μυθολογία: mīthuluyie
 μύξα: mīxā
 μυριάδα: miriādā
 μυριάς: miriā
 μυρίζω: an'urcēscu
 μύρισμα: n'īurizmā
 μυρισμάδα: mirizmādā
 μυροδᾶτος: mirudāt
 μυρολόγι: mīrylulōḡ
 μυρολογῶ: mīryluluxēscu
 μύρον: mīr
 μυρόνω: mirusēscu
 μυρωδιά: mīrudyeāūā,
 n'urdie
 μυσειδία: misidā
 μυστηρεύομαι:
 mistryipsēscu
 μυστήριον: mistryū
 μυστικόν: misticō
 μυστρί: mistrie
 μυτχιά: sumīg

ν
 νάζι + -άριος: nīzēarcu
 νάος: naō
 νάρθηξ: nārlicā
 νάυλος: nāvlu

ναύτης: náflu
 νειάτα: n'edáð
 νεράϊδα: niráðð
 νερόν+γαλάζιος: nīruyálas
 νεροχύτης: nīruhle
 νευραλγία: nevratyie
 νευρικός: nevríco
 νεῦρον: névrā
 νήπιον: nīphlu
 νησί: nīsie
 (ν)ήχος: nīhó
 νικῶ: niktísescu
 νίτρον: nītru
 νοέμβριος: Nuémbru
 νόημα: nóimā
 νοῖκι: nīke
 (ν)οἰκοκυρεῖω:
 nīcukīripsescu
 (ν)οἰκοκύρης: nīcukīr
 νομή: numle
 νόμος: nom
 νοστιμάδα: nustimáðā
 νόστιμος: nóstim
 νοτιά: nótli, nuile
 νοτίζω: nuísescu
 νότος: noi^s
 νυκτέρι: nīhtéri
 νυκτερίς: nīhtiré
 νυφίτσα: nīflíðā

Ξ

ξάγι: axáyli
 ξανά: xaná
 ξαναστρέφω:
 xīnāstrāpsescu
 ξάργου: xaryá
 ξε-→ xīpundísescu
 ξεσουμίζω: xī:umsescu
 ξεμυστηρεύομαι:
 xīmīstīripsescu
 ξενιτεία: xīnīlie
 ξενιτεύω: xīnīlīpsescu
 ξενίτης: xīnīl
 ξενιτιμένος: xīnīlīmén
 ξενομίζω: xīnumiséscu
 ξένος: xen

ξέρα: xérā
 ξέρακας: xérac
 ξεσόνιστος: xīsólīastu
 ξεσπυρίζω: xīspīrsescu
 ξεφλουδίζω: xīfluðīiséscu
 ξεφτέρι: xīflér
 ξεχνάω: xīhāsescu
 ξηροπαγιά: xīrupāyie
 ξιφάρι: xīfāre
 ξόμπλι: xómbli'u
 ξουράφι: xurāfe
 ξουρίζω: xursescu
 ξυλοκέρατον: xīlukéralā
 ξυλοκρέββατον: xīlucrēvat
 ξύστρα: xīstrā
 ξυστρί: xīstrie
 ξυστρίζω: xīstīrsescu
 ξώλυτος: axóllt

Ο

όβρηός: Uvréā
 όβριδα: Uvrīðā
 οἰκονομία: īcunumīe
 οἰκονόμος: īcunóm
 οἰκονομῶ: īcunumiséscu
 οἰνόπνευμα: īnóplīmā
 όκταπόδι: uhlapóðe
 όκτινιάζω: uhlīkéd-ā
 όκτώγηρος: ftuīhe, uftēcā
 ό μίδα: lun'īdā

όμιλία: umllie
 όμοια: ómn'ea
 όμοιάζω: undzescu
 όμοιος: ómn'iu
 όμολογία: muluyie
 όνοματίζω: numāiséscu
 όπισθοδρομῶ: pīsuðróm
 όπισθοχώρησις: pīstuhórise
 όπισω στάρι: opīstār
 -όπουλος → gīunóplu
 όργανον: órgan
 όργή: uryie¹
 όργίζω: uryísescu
 όργυιά: uryie²
 όρδινια: órðinie
 όρεξίς: órīxe

όρθάνοικτος: urðānīcti
 όρθόδοξος: orðódoux
 όρθρος: uóðurā
 όρλιανον: arīyan
 όρίζω: ursescu
 όρίστε: orīste
 όρκίζω: urkísescu
 όρκος: órce
 όρμηνεια: urmīnie
 όρμηνεύω: urmīnīpsescu
 όρνεον: órñ'lu
 όρσε: órse
 όρφάνεια: urfān'e
 όρφανεύω: urfānīpsescu
 όστις: óste
 -ότης → fālcārylót
 οὔ(γ)ια: áuyie
 οὔρά → ðactīnār'lu
 οὔρανός: uranó
 οὔρανός: uranīñ
 οὔσια: usie
 οὔτε: áti
 όφρις: ófkiu
 όχθος: óhlu
 όχι: ohl
 όχιά: uheðāā
 όχτικας: ófticā
 όψις: ópse

Π

παγάλια: payálea
 παγάνα: pāyānā
 παγίδα: pāyīðā
 παγκάρι: pāngār
 παγοῦρι: pāyūr
 παζαρεύω: pāzāripsescu
 πάθημα: pāthimā
 πάθος: paθ
 παιδαγωγός: pīðagóg
 παιδεμό: pīðimó
 παιδεύω: pīðīpsescu
 παιδική: pīðīkie
 παίζω: pī:uésescu
 παινεύω: pīn'ísescu
 παλαιός: pāl'lu-
 παλαμύδα: pālāmīðā

παλάτι: *pālāle*
 πάλι(ν): *pāle*
 παλληγκάρι: *palicār*
 παλοῦκι: *pālūc*
 παναγία: *pānāgīe*
 Παναγία-τριάδα:
Panagīa-triáda
 παναγύρις: *pānāgīr*
 πανάδα: *panáda*
 πανίζω: *pān'ísescu*
 πάντα: *pānda*
 παντελῶς: *pandilós*
 παντέχω: *pāndixescu*
 πάντως: *pāndu*
 πανώβρακκα: *pānōvrā'ki*
 παξιμάδι: *pāximáde*
 παπᾶς → *člurlu-pāpá'*
 πάπλωμα: *pāplumā*
 παππαγάλος: *papayāl*
 παππαδοῦλα: *pāpādōlā*
 παππαροῦνα: *pāpārūnā*
 παππᾶς: *pīpā'*
 πάππια: *pāpēā*
 παππιστής: *papistlān*
 παρ-: *para-*
 παραβατός: *pravalós*
 παραβολή: *pārānultē*
 παραγγελία: *pārāngīlie*
 παραγγελῶ: *pārāngīlsescu*
 παραγκῶμι: *parangōme*
 παράγραφος: *parāgraf*
 παραδάγκαλον: *parađāngala*
 παράδειγμα: *parāđiγmā*
 παράδεισος: *parāđis*
 παραδίδω: *pārāđusescu*
 παράδοσις: *parāđuse*
 παράθυρον: *pār(ā)θīre*
 παραίτησις: *parēltise*
 παραιτῶ: *apārā'fescu*,
pārā'fescu
 παρακάλια: *pārācālie*
 παρακαλῶ: *pārācālsescu*
 παρακίνησις: *para-kīnise*
 παρακινῶ: *para-kīnísescu*
 παράκλησις: *parāclise*
 παραμάζωμα: *paramāzmā*
 παραμάνα: *paramānā*
 παράμερα: *parāmīra*

παραμερίζω: *pārāmīrsescu*
 παραμύθιον: *pārāmīs*
 παρανομία: *paranomil'e*
 παράξενος: *parāxīn*
 παραπανίσιος: *parapaništ*
 παραπονιάρικος:
parapun'eārcu
 παράπονον: *parāpun*
 παραπονῶ: *pārāpun'ísescu*
 παράσπορον: *parāspur*
 παρασταίνω: *pārāstālsescu*
 παράταξις: *parātaxe*
 παρατήρησις: *paratlise*
 παρατηρῶ: *pārātlīrsescu*
 πάραυτα: *pārafta*
 παρέγיא: *parēi*
 παρεκκλήσιον: *paraclise*
 παρηγορία: *pārīgorie*
 παρηγορῶ: *pārīyursescu*
 παρμένος: *parmēn*
 παροιμία: *pārāmīe*
 παροχή: *parohie*
 πάροχος: *parōh(a)*
 παρτίδα: *partidā*
 πάρωρα: *parāurā*
 πᾶσα: *pāsa*
 πασπαλίζω: *pāspilēscu*
 πασπατεύω: *pāspātēscu*
 παστόνω: *pāstosescu*
 παστός: *pastó*
 παστρεύω: *pāstrēscu*
 πασχάλιτσα: *pāscāl'īā*
 πατάσσω: *pātāxescu*
 πατατούκα: *patatūc*
 πατέρ(α): *patēr(a)*,
patēra(n)
 πατική: *pālike*
 πατ(ι)νός: *patni*
 πατόνω: *pālun'ísescu*
 πατριαρχεῖον: *patriarhie*
 πατριάρχης: *patriārhu*
 πατριδία: *pātrīdā*
 πατρικός: *patric(us)*
 πατριώτης: *patriōt*
 πάτωμα: *pālumō*
 παῦσις: *pāfse*
 παύω: *pāfsescu*
 πάφυλας: *pāfil*

παχνί: *pāhnie*
 πεζόβολος: *pīzēnul*
 πεζοῦλι: *pīzāl'īā*
 πεζοῦρα: *pīzūrā*
 πεῖρα: *pīrā²*
 πειράζω: *pīrāxescu*
 πειρασμός: *pīrazmō*
 πείσμα: *pī:zmā*
 πεισμόνω: *pīzmusescu*
 πέλα: *apēlā*
 πέλαγος: *pēlay*
 πελεκάν: *pīlicān*
 πελεκουῖδα: *pīlicūđā*
 πελεκῶ: *pīlikisescu*
 πεντάρα: *pīndārā*
 πεντηχοστάριον: *pendicustār*
 πεντόλιρα: *pīndōlīrā*
 πεπόνι: *pīpōn'īā*
 πέρδικα: *pīrōicā*
 περί: *āpre(a)-*
 περιβόλι: *perivōle*
 περιδρομος: *pīrīdrum*
 περιεργεία: *perīeryie*
 περίεργος: *perīeryu*
 περιορίζω: *pīriursescu*
 περιορισμός: *pīriorī:mō*
 περιουσία: *periusie*
 περίπατος: *pīripai*
 περιπόδιον: *pārpōde*
 περίστασις: *pīristase*
 περιστέρι: *pīristēr*
 περόνη: *pīrōn'e*
 περονιάζω: *pīrunsescu*
 πέταλον: *pētalā*
 πεταλοῦδα: *pītālūđā*
 πέταυρον: *pītāvrā*
 πετούμενος: *pītāmin*
 πετριτής: *pītrīn*
 πετροζάχαρη: *pītruzāhare*
 πετρόνω: *apītrusescu*,
kīlrusescu
 πέτσα: *peāđā*
 πετσόνω: *pīfusescu*
 πέτωμα: *pējumā*
 πετυρίδα: *pīturīdā*
 πετῶ → *pītāke*
 πηγάδι: *pīgāde*
 πήκτωμα: *pīlhumā*

πηροῦνι: *pírána*
 πήχη: *plhe*
 πιδοπίνακον: *pídupínac*
 πιθάρι: *piθáre*
 πίνακας: *pínac*
 πινακίδιον: *pináklidā*
 πινακωτή: *pinaculó*
 πινιτάδα: *pinitáðā*
 πιοτόν: *plitō*
 πιπεριά: *pipírýeāðā*
 πίσσα: *kisā¹*
 πιστεύω: *pistipséscu*
 πιστιά: *pišteáðā*
 πίστις: *pište¹*
 πιστός: *pistó*
 πλαγιά: *plainā*
 πλακόνω: *aplucuséscu*
 πλάκωμα: *plácumā*
 πλανεύω: *plāniséscu*
 πλάνη: *plan¹*
 πλάνος: *plan²*
 πλανῶ: *plānāséscu*
 πλάση: *plāse*
 πλάσμα: *plāzmā*
 πλαστογραφία: *plastografie*
 πλαστογράφος: *plastográf*
 πλατεία: *mpláde(a)*
 πλεμόνι: *plimūn*
 πλευριτίς: *pliorit*
 πλευριτόνω: *plioritiséscu*
 πληγή: *pliyie*
 πληγώνω: *pliyuéscu,*
pliyuséscu
 πληθυσμός: *plithizmó*
 πλήκτω: *plictiséscu*
 πλημμύρα: *plimtrā*
 πλήξις: *plixe*
 πληροφορία: *plirufurie*
 πληροφορῶ: *plirufur(i)séscu*
 πλιά: *pledā*
 πλιθάρι: *plitháre*
 πνεῦμα: *pnévmā*
 πνευματικός: *plimateó*
 πόδι: *puðráðā*
 ποδιά: *pudeáō*
 ποδονάρι: *puðonár*
 πόλεμος: *pólim*
 πολεμῶ: *apulimséscu*

πόλις: *póle*
 πολιτεία: *apulitie*
 πολιτεύω: *pulitipséscu*
 πολίτης: *pulit*
 πολιτική: *pultlikie*
 πολυέλαιος: *poliéleñ*
 πολυλογία: *polilogie*
 πολύλογος: *polilog*
 πονηρέω: *puniripséscu*
 πονηρός: *pónir*
 πόνος: *pon*
 πόντα: *pónðā*
 Πόντος: *pónðu*
 πόντσι: *ponēl*
 ποντῶ: *pundéscu*
 πορδή δάσκαλος: *purðascal*
 πορεύομαι: *puripséscu*
 πορνεία: *pornil'e*
 πόρος: *por*
 πορτοκάλλι: *purtucālā*
 πορτοκαλλύς: *purlucaliðā*
 πόστα: *póstā*
 ποστάβι: *pustāve*
 ποτέ: *pulé*
 ποτήρι: *pulir*
 πουταναργίον: *putanarylō*
 πουχός: *puhó*
 πρα(γ)ματεία: *prāmālie*
 πραγματευτής: *prāmāléftu*
 πρακτική: *praelikie*
 πράξις: *prāxe*
 πράσάτον: *prasāt*
 πρασινάδα: *pristināðā*
 πράσων: *prasū*
 πράττω: *prāxéscu*
 πρέκνα: *précnā*
 πρέπον: *prep*
 πρέπω: *pripséscu*
 πρεσβύτης: *prezvil*
 پرησκάλλι: *plāsedre*
 πρίονι: *príōne*
 προαίρεσις: *proéresi*
 προγονός: *proyón*
 πρόγραμμα: *prógramā*
 προδίδω: *pruduséscu*
 προδοσία: *prudusie*
 προδότης: *prudót*
 πρόδρομος: *pródórom*

προεστώς: *proestó*
 προθεσμία: *prothesmie*
 προθυμία: *prothimie*
 πρόθυμος: *próthim*
 προῖκα: *pricā*
 πρόκα: *procā*
 προκοπή: *prucukie*
 προκόπτω: *prucupséscu*
 προνόμιον: *pronómiū*
 προξενεύω: *pruxinséscu*
 προξεντής: *pruxinil*
 προξενία: *pruxinil'e*
 προουδεύω: *pruðipséscu*
 πρόδος: *proð*
 προπάτωρ: *propátor*
 προσβολή: *prusbulie*
 προσβολῶ: *prusbulséscu*
 προσευχή: *prosefhie*
 πρόσκαιρος: *próskitr*
 προσκέφαλον: *pruskéfāl*
 προσκομιδής: *proscomiðie*
 πρόστυχος: *próstih*
 προσφάγι: *prosfāylū*
 πρόσφατος: *proðspit*
 πρόσφυξ: *prósfingu*
 προσῶπι: *prusópe*
 προσωπίδα: *prusupitāðā*
 πρόσωπον: *prósup*
 προτίμησις: *prutimise*
 προτιμῶ: *prutimiséscu*
 προυζῶμι: *pruzāme*
 προφητεία: *prufitie*
 προφητεύω: *pruftipséscu*
 προφήτης: *prufit*
 προφθάνω: *pruftuséscu*
 πρόχειρος: *próhitr*
 πρόχωμα: *próhumā*
 πρῶτα: *próta*
 πρωτάρικος: *prutárcu*
 πρωτόγερος: *purtóyir*
 πρῶτος: *prot*
 πρωτοσύγκελλός: *prutusingll*
 πταίω: *stipséscu*
 πυκνά: *piená*
 πυκνός: *picnós²*
 πυξάρι: *pixáre*
 πύρα: *pirā¹*

πύργος: *pîrgu*
 πυρετ(ικ)ός: *ptrit*
 πυρομάχος: *ptumáh*
 πυροστία: *pturstie*
 πυτιά: *pîledă*
 πυτιά: *pîa*
 πωρί: *purle*

ρ

ῥακοπότηρον: *ar(u)cucóitr*,
rucucóitr
 ῥάπτης: *aráftu*¹
 ῥάσον: *rásă*
 ῥάχης: *aráhe, rêhă*
 ῥεβένια: *rivén'e*
 ῥιζιλεύω: *rizilésca*
 ῥέμα: *rémă*
 ῥεμπελλεύω: *rebillipsescu*
 ῥεμπελλιά: *ribil'io*
 ῥεπάνι: *ripáne*
 ῥέστον: *rest*
 ῥευματικός: *rumaticó*
 ῥήγας: *riȳa*
 ῥητίνη: *riȳină*
 ῥίγλι: *riglă*
 ῥιζάρι: *arizăre*
 ῥιζώνω: *aruzuescu*
 ῥίνη: *arinie*
 ῥινίζω: *arinsescu*
 ῥόβι: *aróv*
 ῥοβολῶ: *urâmlésescu*
 ῥοδάνι: *rudáne*
 ῥοζιάρικος: *aruzéarcu*
 ῥόζος: *aróz*
 ῥοιδιά: *aruĩdêu*
 ῥοκάνι: *rucáne*
 ῥοκανίζω: *arucânsescu*
 ῥοκάνισμα: *arucânt:mă*
 ῥόμβος: *arómbu*
 ῥουσαία: *arusie*
 ῥοφῶ: *arufésescu*
 ῥύζι: *ariz*
 ῥῶδι: *aróĩdă*

σ

σάβανον: *săvan*
 σαβανόνω: *săvânusescu*
 σαβοῦρα: *săpûră*
 σάγισμα: *sázimă*
 σαγίττα: *săltă*
 σακαί: *sacai*
 σακατεύω: *săcălpsescu*
 σακκάκι: *săcăke*
 σακκορράφα: *sacuráfă*
 σακκοῦλι: *săcú'li*
 σαλαγῶ: *sălăcsescu*
 σαλαμάνδρα: *salaméndră*
 σαλαμούρα: *sălămûră*
 σαλόνι: *salóne*
 σαμαρᾶς: *sămîră'*
 σαμαρόνω: *sămirusescu*
 σαπίτης: *săpîi*
 σαπουνίζω: *săpunsescu*
 σάπφειρος: *săfir*
 σαράβαλον: *sarâval*
 σαράκι: *sărâke*
 σαρακοφάγωμα: *saracufăi*
 σαραντάρι: *sărindăr*
 σαραντίζω: *sărândisescu*
 σαρκερός: *sărkirós*
 σαρκόνω: *sărcusescu*
 σσανᾶς: *sălănă'*
 σαχλαμάρα: *sahlamără*
 σβάνα: *zvănă*
 σβαρνίζω: *zvărnescu*
 σβῶλος: *zvol*
 σγουρός: *zȳur*
 σειριά: *sîredă*
 σεκλητίζω: *siclițescu*
 σέλιον: *sêlin*
 σεμιγδάλι: *sîmiȳdăle*
 σεπτέμβριος: *Septémvrii*
 σεργιανίζω: *sîryinsescu*
 σημάδι: *sîmăde*
 σήμανδρον: *sîmandru*
 σημειώνω: *sîmiusescu*
 σιγή: *sîȳă*
 σιγουρεύω: *sîȳuripsescu*
 σίγουρος: *sîȳur*
 σιδηρόδρομος: *lren*
 σινάπι: *sîndape*

σιναισμός: *sînapiz:mó*
 σινδώνη: *sîndónă*
 σκαθί: *scatie*
 σκαλιζω: *scălsescu*
 σκαλοπάτι: *scalupătîmă*
 σκάλωμα: *scălumă*
 σκάμα: *scămată*
 σκαμάγκι: *scămânȳe*
 σκάνδαλον: *scândal*
 σκανδαλιάρης: *scandal'eăr*
 σκανταλιά: *scândillie*
 σκαντζηλήθρα: *scândălițră*
 σκάνω: *scăn'isescu*
 σκάρα: *scără*²
 σκάφη: *scăfă*
 σκέλος: *skêle*²
 σκεπάρ(ν)ι: *skipăre*
 σκέπη: *skêpe*
 σκῆπτρον: *skiptru*
 σκιάστρα: *skeăstră*
 σκιάχτρον: *skeăhtru*
 σκλαβιά: *scăvie*
 σκλαβόνω: *scăvuescu*
 σκλάβος: *scăv*
 σκληθρος: *șcl'itru*
 σκληρός: *sciró*
 σκόνη: *scónă*
 σκοντάπτω: *scundipsescu*
 σκοπός: *scupó*
 σκορπίζω: *scurpisescu*
 σκορπιός: *scorpiu*
 σκοτεινός: *scutinos*
 σκοτίδι: *scutide*
 σκοτιδιάζω: *scutudisescu*
 σκοτοῦρα: *scutură*
 σκουμπρί: *scumbrie*
 σκουρρός: *scur*
 σκουτέλι: *sculeăle*
 σκουφόνω: *discufusescu*
 σκούφος: *discuful*
 σκούβαλον: *skivală*
 σμιλάρι: *șmilără*
 σμύρνα: *șmîrnă*
 σουγλιμᾶς: *șuȳlimă'*
 σοῦδα: *sădă*
 σουλήνα: *sulină*
 σουληνάρη: *sulinăr*
 σουμάδα: *asmădă*

σοῦμα : <i>sūmā</i> ²	στενοχωρῶ : <i>stīnuhursēscu</i>	συλλογή : <i>siliuie</i>
σουμμαριά : <i>sumāreāḏā</i>	στέργω : <i>strāxēscu</i>	συλλογίζομαι : <i>siliuysēscu</i>
σοουσῶμι : <i>susūme</i>	στερεώνω : <i>stīriusēscu</i>	συμβουλεύω : <i>simvulipsēscu</i>
σοῦφρα : <i>sūfrā</i>	στέρνω : <i>stērnā</i>	συμβουλή : <i>simvulle</i>
σουφρόνω : <i>sufrusēscu</i>	στερῶ → <i>istirisīt</i>	συμβάθεια : <i>simbatie</i>
σοφία : <i>sufie</i>	στεφάνι : <i>stīfāne</i>	συμπαθῶ : <i>simbāfēscu</i>
σοφίζομαι : <i>sufsēscu</i>	στεχάριον : <i>stihāre</i>	συμφέρον : <i>sinfēr</i>
σπάγγος : <i>spāngu</i>	στήνω : <i>stāsēscu</i>	συμφωνία : <i>sinfunie</i>
σπαθᾶτος : <i>spāthāt</i>	στήσιμον : <i>stīzmā</i>	σύμφωνον : <i>simfunā</i>
σπαθί : <i>spathi</i>	στιγμή : <i>stīymie</i>	συμφωνῶ : <i>sinfunipsēscu</i>
σπανάκι : <i>spānāc</i>	τίχος : <i>stih¹</i>	συναστέρση : <i>sinastrufie</i>
σπανίος : <i>spāniū</i>	στοῖβα : <i>stivā</i>	συνάχι : <i>stīnāhe</i>
σπαράγγι : <i>spārāngā</i>	στοιβάζω : <i>stivāsēscu</i>	συνειδήσις : <i>sinīdīsc</i>
σπάργανον : <i>spārgan</i>	στοιχεῖον : <i>stihlō</i>	συνήθεια : <i>sinīθie</i>
σπασμός : <i>spa:zmō</i>	στοιχείωνω : <i>stīhiusēscu</i>	συνμαθητής : <i>simatēitt</i>
σπαστρέυω : <i>spāstrēscu</i>	στοίχημα : <i>stīhimā</i>	συννυφάδα : <i>sinfādā</i>
σπάταλος : <i>spātāl</i>	στολή : <i>stōle, stulle</i>	συνοδία : <i>sinuodie</i>
σπαταλῶ : <i>spātāl'iusēscu</i>	στολίδι : <i>stōlīdā</i>	σύνδοος : <i>sinuōd</i>
σπέρμα : <i>spērmā</i>	στολλίζω : <i>stulsēscu</i>	συνονόματος : <i>sinunōmat</i>
σπεσιέρης : <i>spītēr</i>	στόλισμα : <i>stōlīzmā</i>	συνορεύω : <i>sinurīpsēscu</i>
σπήλαιον : <i>spītā</i>	στόλος : <i>stol</i>	σύνορον : <i>stinur</i>
σπίθα : <i>spīthō</i>	στομάχι : <i>stumāhe</i>	σύνοψις : <i>sinapse</i>
σπιούνος : <i>spīūr</i>	στομπιλίζω : <i>stumbusēscu</i>	σύνταγμα : <i>sindaymā</i>
σπληνιάζω : <i>asplinsēscu</i>	στόπωμα : <i>stūpumā</i>	σύνταξις : <i>sinḏāxā</i>
σ' πολλὰ ἄτη : <i>spulātē</i>	στουρνάρι : <i>sturnāre</i>	συντέλεια : <i>sinḏille</i>
σπόρος : <i>spor</i>	στραγγουλίζω : <i>strāngulsēscu</i>	συρματινός : <i>sirmatirō</i>
σπουδάζω : <i>spudāxēscu</i>	στρατηγός : <i>stratīgō</i>	συρμή : <i>strmie</i>
σπουδή : <i>spudie</i>	στρατιώτης : <i>stratiōt</i>	συρτάρι : <i>sirtār</i>
σταβρόνω : <i>stāvrusēscu</i>	στρατός : <i>stratō</i>	σύρτης : <i>sirtu</i>
σταματήρα : <i>stāmālire</i>	στρέμμα : <i>strēmā</i>	συρτός : <i>sirtō</i>
σταματῶ : <i>astāmātēscu</i>	στρίγγα : <i>strīglā</i>	σύστασις : <i>sistase</i>
στάμνα : <i>stāmnā</i>	στρογγύλος : <i>strōngil</i>	σύστημα : <i>sistimā</i>
σταμπώνω : <i>stāmbāsēscu</i>	στρογγύλα : <i>strāngā</i>	συστήνω : <i>sistisēscu</i>
στανιό : <i>stan'īō</i>	στροφικιώνω : <i>strufkisēscu</i>	σφάλμα : <i>sfālmā</i>
σταξιά : <i>staxeāḏā</i>	στροφός : <i>strof</i>	σφένδαμνος : <i>sfindān</i>
στασιδί : <i>astāsiḏā</i>	στρυμώνω : <i>strimusēscu</i>	σφεντάμι : <i>sfindāne</i>
στασιδίων : <i>stisiḏā</i>	στρώσιμον : <i>strōzmā</i>	σφήνα : <i>sfīnā</i>
στατέρι : <i>stātire</i>	στύλος : <i>stil</i>	σφήνῶ : <i>sfīnusēscu</i>
σταῦλος : <i>stāulā</i>	στυψίς : <i>stīpse</i>	σφογγαρίζω : <i>sfungārsēscu</i>
σταῦραετός : <i>staurāt</i>	στυψο-νερόν : <i>stipsunēre</i>	σφουγγάρι : <i>sfungāre</i>
σταυρός : <i>staurō</i>	συγκριτικός : <i>singriticā</i>	σφουρλόσκοινον : <i>sfurnōskil</i>
σταυρωτός : <i>staurutā</i>	συχάρικα : <i>stihāriel'e</i>	σφραχίδα : <i>sfārhidā</i>
σταφίδα : <i>stāfidā</i>	συγχύζω : <i>sinhisēscu</i>	σφυρί : <i>sfīriye</i>
σταφιδιάζω : <i>stāfidusēscu</i>	σύγχυσις : <i>siyise</i>	σχέσις : <i>shēst</i>
στάφη : <i>stāflā</i>	συζήτησις : <i>zitise</i>	σχιζάρι : <i>skizāre</i>
σταφυλίτης : <i>stāflīl</i>	συλλαβή : <i>silāvā</i>	σχίζμα : <i>shīzmā</i>
στεροβάτανον : <i>stiruvalan</i>	συλλαβίζω : <i>silavisēscu</i>	σχοιάζω : <i>sculūsēscu</i>
στενοχωρία : <i>stīnuhurie</i>	συλλέγω : <i>silixēscu</i>	σχολαρχεῖον : <i>sholarhiū</i>

σκόλασμα : scólumā
 σχολεῖον : scul'ló
 σῶζω : asuséscu
 σωλινάριον : şulinār
 σῶνω : aséscu, suséscu
 σωρεύω : suruséscu
 σωροβολιάζω : survul'isescu
 σωρός : suró
 σωστά : suslá

τ

τά τ → ta-ána
 ταγίζω : tálsescu
 τάγιστρον : tástru
 τάγμα : tógmā
 τάδε : láde
 ταξέδικος : tazélcu
 τάζω : táxescu
 τακοῦνι : tácuine
 τακτικά : tahticá
 τάλαιρος : tálar
 τάληρον : tállir¹
 ταμπακαργιό : tabacargió
 ταξιθεύω : táxidiþsescu
 ταξιδί : táxíde
 τάζεις : táxe
 τὰ ο : ta-o-ló
 ταπεινός : tápin
 ταπεινώ τ → tápinusit
 ταρραμᾶς : tárma'
 τάρταρος : tartará
 τάχα : táha
 ταχυνά : tahiná
 ταχυνῶ : táhniþsescu
 τέκνον : técnon
 τελῶ : tiléscu
 τέμπλον : témplu
 τεριάζω : tirýtsescu
 τετράγωνος : tetrágwn
 τετράδιον : tetrádiū
 τετραυάγγελον : tetranágcel
 τέχνη : léhne
 τεχνίτης : tihníl
 τζανταρμάς : žindārmā'
 τηγάνη : tiyáne
 τηγανιά : tiyān'eáūā

τηγανίζω : tiyānsescu
 τηλέγραφος : tilégraf
 τηλεγραφῶ : tilliyāþsescu
 τιάφι : teáfe
 τίγρις : tiyru
 -τικός τ → cábdálcu, dáileu
 τιμή : tin'le
 τιμῶ : tin'isescu
 τιράντα : tarā'ndzi
 τίτλος : tíllu
 τὸ γκρά : dugrā'
 τοῖχος : tih
 τοῖχωμα : tihómale
 τοκίζω : tukisescu
 τόκος : toc²
 τόμος : tom
 τόνος : lon
 τορνέω : turnipsescu
 τορός : tor
 τὸ τίποτε : tuliputá
 τοῦ χάκου : caeū
 τουρκεύω : turkipsescu
 τούρκισσα : túrxā
 τοῦρνα : túrnā
 τουφεκιά : tufikeáūā
 τουφεκίζω : tufixescu
 τράπεζα : trápezā
 τράφα : tráfā
 τρέχω : trāxescu
 τριάδα : Triáda
 τριαντάρα : trindáre
 τριανταφυλλιά : trandaf'l'eáūā
 τριαντάφυλλον : trandáf'il,
 trandáf'ilā
 τριήμερος : trimir
 τρίμερα : trimere
 τριμήνι : trimil'itū
 τριμηνία : triminie
 τριόδι : trióte
 τρισάγιον : trisáγιū
 τρισκατάρατος : triscatárat
 τριφύλλι : trifil'itū
 τρομάζω : trumāxescu
 τρομάρα : trumará
 τρόμος : trom
 τρόπος : trop
 τροχίζω : ntruhsescu,
 struxescu

τροχός : truhó
 τρυγών : triyónā
 τρυποσάκι : tripusákli
 τρυφερός : trifirúscu
 τσαγκάρης : ſingār
 τσαγκαρόσουβλόν : ſingirsúllā
 τσαρ(ου)χᾶς : ſirhó'
 τσελικόνω : ſillicusescu
 τσηρώτον : ſirótl
 τσιβικόνω : ſivicusescu
 τσιγαρίδα : ſiyāridā
 τσιγαρίζω : ſiyāripsescu
 τσιγαρόχαρτον : ſiyaróhartā
 τσίκνα : ſienā¹
 τσικνίζω : ſicnusescu
 τσιμπίδα : ſimbidiā
 τσίντσιφον : ſindzifā
 τσίπουρον : ſipur¹
 τσίρος : ſir²
 τσίφνα : dzi'fnā, ſiflā
 τσουγκράνα : dzuigrānā
 τσουνάλα : ſuedl
 τῦλος : til
 τυπικόν : tipicó
 τυπογραφία : tipuyrafi(l')e
 τυπογράφος : tipuyráf
 τυπώνω : lipusescu
 τύπος : lip
 τυραννία : tirānie
 τυράννιον : tirān'itū
 τύραννος : tirān
 τυραννῶ : tirānsescu
 τυροφάγος : tirufāitū
 τυφλοπένταρος : tiſlupéndar
 τῦφος : tif
 τυχαῖνος : tihisescu
 τύχη : tihe
 τυχηρός : tihiró
 τῶντι : tuónti
 τώρα : tóra

υ

υάλι : yille
 υαλίζω : yillicescu
 υαλικόν : yillicéaz
 υαλόπετρα : yealópittrō

ὑγγλα : *yínglā*
 ὑγιεινή : *iyiénā*
 ὑγρασία : *iyrasie*
 ὑδρώπικας : *andróptēā*
 ὑδρωπικός : *idróptē*
 υἱός μου : *yem*
 ὤ(ν)ι : *inie*
 ὑπεργον : *ipiryu*
 ὑπερφάνια : *pirifán'e*
 ὑπερήφανος : *pirifan*
 ὑπογραφή : *ipygrāfte*
 ὑπογράφω : *ipygrāpsescu*
 ὑπόδημα : *ródimā*
 ὑποδιαστολή : *ipodiastoli*
 ὑπόθεσις : *ipóthise*
 ὑποκείμενον : *ipuklmen*
 ὑποκρισία : *ipuerisie*
 ὑποκρίτης : *ipuerit*
 ὑπόληψις : *ipóltipse*
 ὑπόμνησις : *ipumunie*
 ὑποπτως : *ipaplu*
 ὑπόσχεσις : *ipóshise*
 ὑπόσχομαι : *ipushisescu*
 ὑπουργεῖον : *ipuryiū*
 ὑπουργός : *ipuryó*
 ὑποφέρω : *apufirsescu*
 ὑποχονδρία : *ipuhundrie*
 ὑποχονδριάζω : *ipuhundrisescu*
 ὑποχόνδριον : *ipuhóndru*
 ὑποχρεῶ : *ipuhriusescu*
 ὑποχρέωσις : *apuhréuse*
 ὑποχρεωτικός : *ipuhrtuticó*
 ὑποψία : *ipupsie*
 ὕσσωπος : *isóp*
 -υτικός ⇨ -τικός
 ἡ *hairlit(1)ca*
 ὕψιν : *ifén*
 ὕψωμα : *ipsumā*

φ

φάβα : *fávā*
 φαγᾶς : *fiyā'*
 φαγί : *fāte*
 φαγοῦρα : *fāyūrā*
 φαιλόνη : *filóne*
 φάκελλος : *fákil*

φακίολι : *fākióle*
 φάλαγγας : *fálangu*
 φαμελίτης : *familit*
 φανάρι : *fánáre*
 φανατικός : *fanátic*
 φανατισμός : *fanatizmo*
 φανέλλα : *fanelā*
 φανερά : *fanirá*
 φανερόνω : *fānirusescu*
 φανούμενος : *fanāmtn*
 φαντάζω : *fāndāxescu*
 φαντασία : *fāndāsie*
 φάντασμα : *fāndazmā*
 φαρμακερός : *fārmākirós*
 φαρμάκι : *fārmác¹*
 φαρμακόνω : *fārmācusescu*
 φάρος : *far*
 φασιανός : *fāsanó*
 φασοῦλι : *fāsúl'e*
 φάσσα : *fāsā*
 φαφαλιάρης : *fāfāl'eár*
 φαφοῦτης : *fāfūta*
 φεγγίτης : *finēit*
 φέγγω : *fiexescu*
 φελί : *filie¹*
 φέξι : *fēxi*
 φθιστικός : *ftisicó*
 φθίσις : *ftise*
 φθονερός : *ftunirós*
 φθόνος : *fton*
 φθονῶ : *ftun(1)sescu*
 φιάλη : *fiālā*
 φηγουράτος : *fiyurát*
 φιδές : *fidé*
 φιλανθρωπία : *filanthrupí(1')e*
 φιλόανθρωπος : *filanthróp*
 φιλαργγρία : *filaryirie*
 φιλάργυρος : *filáryir*
 φιλεύω : *filipsescu*
 φιλία : *filie²*
 φιλόλογια : *filuluyie*
 φιλόλογος : *filóloy*
 φιλονεικία : *filunikle*
 φιλονεικῶ : *filunikisescu*
 φιλοσοφία : *filuzufie*
 φιλόσοφος : *filózof*
 φιλοτιμία : *filutimie*
 φιλότιμος : *filótim*

φιλοτιμῶ : *filutim(1)sescu*
 φιλουριά : *filuredāā*
 φιστίκι : *fistike*
 φίστουλας : *fistulā*
 φλέβα : *flēvā*
 φλεβάρης : *Flivár*
 φλόγα : *flógā*
 φλοῦδι : *flúđā*
 φοβέρα : *fuvērā*
 φοβερίζω : *fuvirsescu*
 φοβερός : *fuvirós*
 φόλα : *fólā*
 φονεύω ⇨ *funipsil*
 φονικός : *funicó*
 φόρεμα : *fórtmā*
 φορεσιά : *furişedāā*
 φόρος : *for¹*
 φόρος : *for²*
 φορτίον : *furlie*
 φορτόνω : *furlusescu*
 φόρτωμα : *fórtumā*
 φορτωτήρα : *furtulire*
 φούλτακας : *fullacā*
 (φουλτακιάζω) : *fullákédzū*
 φούντα : *fúndā*
 φουντόνω : *fundusescu²*
 φουντωτός : *fundutós*
 φουρκίζω : *furkisescu*
 φούσκα : *fúscā*
 φουσκαλλίδα : *fuscāliθrā*
 φούστα : *fúsłā*
 φουστανέλλα : *fustanēlā*
 φουστάνη : *fustāne*
 φραγκόμηλον : *frangóminā*
 φράγκον : *frāngu*
 φρίκη : *fričā*
 φρονιμάδα : *frunimāđā*
 φρονιμεύω : *frumínescu*
 φρόνιμος : *frónim*
 φροντίδα : *frunditāā*
 φροντίζω : *frundixescu*
 φταίγω : *ftisescu*
 φταίζιμον : *ftéxim*
 φτειασίδι : *fkeasíde*
 φτουρῶ : *ftursescu*
 φτωχάινω : *ftuhipsescu*
 φτώχεια : *ftóhe*
 φτωχός : *ftoh*

φυλακή: *filikie*
 φυλακίζω: *flucusescu*
 φυλλάδα: *aflădă*
 φύλλον: *filă*
 φύρα: *fîră*
 φυράδα: *fîrădă*
 φυραίνω: *firisescu, herăsescu*
 φυσικά: *fisică*
 φυσική: *fisikie*
 φυσικόν: *fisticó*
 φυσιογνωμία: *fisiunumie*
 φύσις: *fise*
 φυτεία: *filheădă*
 φυτεύω: *flipsescu*
 φύτρον: *filru*
 φυτρώνω: *filtrusescu*
 φωλεά: *ful'eădă*
 φώσφορος: *fôsfur*
 τὰ Φῶτα: *Fôla*
 φωτίζω: *fotoisescu*
 φώτισις: *fôltse*
 φωτογραφία: *fuluyrafil'e*
 φωτογράφος: *fuluyraf*
 φωτογραφῶ: *fuluyrafăescu*

Χ

χαζομάρα: *hazumără*
 χαζώνω: *hăzusescu*
 χαζός: *hazó*
 χαϊδεύω: *hăldipsescu*
 χάιδι: *hădye*
 χαϊδιάρικος: *hădyeărcu*
 χαιρετί(σ)ματα: *hăritimate*
 χαιρετῶ: *hăritisescu*
 χαίρῶνω: *hăirusescu*
 χαίρω: *hărsescu*
 χαλασμός: *halazmó*
 χαλίκι: *hălike*
 χαλκιάς: *hălké*
 χάλκωμα: *hălcumă*
 χαμηλά: *hamblă*
 χαμηλώνω: *hămbulusescu*
 χαμηλώμα: *hămbilumă*
 χαμο-: *hamu-*
 χαμόμηλον: *hamómilă*
 χαμπαρίζω: *hăbărsescu*

χανδακόνω: *hândăcusescu*
 χανιάτικον: *hăn'eătic*
 χαντά: *handă*
 χάος: *hañ*
 χαρά: *hară, harădă*
 χαραγή: *hărăgile*
 χαραγή ημέρα: *harăimera*
 χάραγμα: *hărăymă*
 χαράις: *harăi*
 χάρακας: *hărac*
 χαρακίδα: *hărkiđă*
 χαρακόνω: *hărăxescu*
 χαρακτήρ: *haractir*
 χαραμοφάγος: *haramufăt*
 χαράτσωμα: *harăjumă*
 χάρβαλον: *hărval*
 χαρίζω: *ahôrțescu*²
 χάρις: *hăre*
 χάρισμα: *hărisma*
 χάριτα: *hărtă*²
 χαροκοπία: *hăracupil'e*
 χαροκόπος: *hărăcôp*
 χάρος: *har*
 χάρτα: *hărtă*¹
 χαρτάκι: *hărtăke*
 χαρτί: *hărtie*
 χαρτοπαλκτής: *hărtupéxi*
 χασαπειόν: *hasapl'io*
 χάσιμος: *hăscu*²
 χάσιω: *hăscu*¹
 χασομέρι: *hasumére*
 χασομερῶ: *hăsumirsescu*
 χάχας: *hăhă*
 χειμωνικόν: *himunic*
 χειροτονῶ: *hîrolunisescu*
 χειρουργός: *hîrăryu*
 χέλι: *hlôle, uhél'e*
 χελιδόνι: *hlidônă*
 χελιδρονία: *hlidrun'eădă*
 χερότα: *hîrôlă*
 χερουβικόν: *hîrovicó*
 χήνα: *hînă*
 χιβάδα: *hivădă*
 χιλιάρικος: *hil'eăreă*
 χιλιόγραμμον: *kilôdram*
 χιλιόμετρον: *klômetru*
 χιότη: *hlôte*
 χλιός: *hl'lo*

χνότον: *hnoătă*
 χολέρα: *huléră*
 χολή: *hulie*
 χολιάζω: *hulusescu*
 χονδροβελόνι: *hundruvénal*
 χορός: *huró*
 χου: *hu*
 χουζουρεύω: *hucuripsescu*
 χουλιάρα: *hl'eără*
 χούφτα: *hăftă*
 χου(ου)λίζω: *ahulescu*
 χράμι: *hreâm*
 χρεία: *hrie*
 χρειάζομαι: *hărădăscu*
 χρεόνω: *hriusescu, hursescu*
 χρέος: *hréus*
 χρέωσις: *hréuse*
 χρίσμα: *hrisma*
 χριστιανίζω: *criștintpsescu*
 Χριστός: *Hristó(ă)*
 χρυσάφι: *hrisăfe*
 χρυσικός: *hriscu*
 χρυσό: *hrisumălă*
 χρυσόνω: *hrisusescu*
 χρύσωμα: *hrisôzmă*
 χρῶμα: *hrômă*
 χρώμιον: *hrom*
 χυμάω: *himusescu*
 χυτός: *hîl*
 χωνεύω: *hunipsescu*
 χώνω: *hăusescu*
 χώρα: *hoără*
 χωργιανίτης: *huryeanit*
 χώρα: *hórla, hórgea*
 χωριάτης: *huryeăt*
 χωριατιά: *huryeătă*

Ψ

ψάθα: *psăthă*
 ψάλλω: *psălsescu*
 ψαλμός: *psalmó*
 ψαλτήριον: *psăltire*
 ψάλτης: *psăltu*
 ψαλτική: *psăltikie*
 ψαροβότανον: *psaruvótan*
 ψαρός: *psar*

ψειροβότανον : *psiruvótan*
 ψεῦμα : *psémā*
 ψεύτης : *pséftu*
 ψητόν : *psitō*
 ψηφίζω : *psifisescu*
 ψῆφος : *psif*
 ψιλή : *psili*
 ψουροῦθι : *psirūdā*
 ψοφίμι : *psuθime*
 ψόφιος : *psohiā*

ψόφος : *psof*
 ψοφῶ : *psusescu*
 ψυχοπαῖδι, -δα : *psihupéd,*
 -édā
 ψυχοχάρτι : *psihuhárte*
 ψωμᾶς : *psumā'*
 ψωνίζω : *psun(i)sescu*
 ψώνιον : *psūne*
 ψώρα : *psórā*
 ψωριάρις : *psuryeār*

ω

ὠκεανός : *ukeān*
 ὠρολογᾶς : *uruluγá'*
 ὠρολόγιον : *orolόγε,*
urulóγε
 ὠφέλεια : *ufélie*
 ὠφέλιμος : *ofélim*
 ὠφελῶ : *ufilisescu*
 ὠχρός : *óhru*

A L B A N E Z

a

agullçe : *anguliçe*
 ájkë : *álcā*
 Arbenëz : *Arbinés*
 asht : *aštére*
 avlëmënt : *vālmént*

b

bákër(ë) : *bácrā*
 baldosë : *bal'eadós*
 bandill : *bandí, bandilā*
 barangë : *barángā*
 bardhush : *bārdūšū*
 basan : *bāsan*
 bast : *bāste*
 bastis : *bāstisescu*
 bashto : *bāštu*
 belbicë : *bilbíšā*
 heronjë : *biroán'e*
 besa besë : *bésa-bes*
 besë : *bēsā*
 bërsi : *bārsie*
 bërrúcë → brúcë
 bëtëjë : *bātíe*
 bigë : *bígā¹*
 bilbil : *bilbil'itā²*
 bimë : *bimā*
 bir : *bír*

birko : *bircu*
 bixhós : *biǰū*
 bóte : *bol*
 bran : *bran*
 brekúshkë : *brecūše*
 brenda : *bréndā*
 brengë : *bréngā*
 brucë : *brášā*
 bubë : *búbā*
 bufë : *búfā*
 bukë + valë : *bucuvālā*
 bukuri : *bukuril'e*
 bukurónj : *bācur*
 bulók : *bulóe*
 bullar : *bul'eār*
 bullçi : *bulëtcós*
 burdullak : *burdulác*
 burrë : *būrā*
 buz-bubukë : *buzbukeāūā*
 bythë : *bis¹*
 byzylyk : *bi:tllicā*

e = i

cangadhe : *(angáde*
 cingrimë : *(ingrime*

ç = ë

çadrë : *çeādrā*
 çakërdisem : *çieçardisescu*

(çamçe) : *çeām*
 çāmë : *çeām'n'e*
 çapok : *çépc*
 e çarë : *çeārā*
 çatis : *çitāsescu*
 çetë? : *çitāmān*
 çilimi : *çilimeān*
 (çon') : *çlom*
 çonj : *çlon'lā², çlun³*
 çuanj : *çitulescu*

d

dash : *dašū*
 dashur : *dāšur*
 dátë : *dātā²*
 dégë : *dégā*
 ðem : *demūšū*
 derë : *dērā*
 derr : *déri*
 dëgjonj : *dāguescu*
 ðëm : *dī'mā*
 dilmi : *délme*
 -do : *-do → cārītl(n)dó, tudó*
 doç : *doçlū*
 dosë : *dósā*
 dot : *dot*
 dukem : *dukescu*
 dushk : *dūšcu*

dh = ð

dhallë : ðálǵ

dž = ğ

džadža = xhaxha : ğjadǵǵǵ

e

erë : érǵ

ergjëndë : arǵeǵndu

f

faj : fá(ǵ)e

faqekúq : fakteúse

fare : fáre

fátezë : fátdǵǵ

feste : féstǵ

flákë : fledcǵ

fl'ake : fl'eǵcǵ

frytë : frúte

fuqi : fukǵ

furkaçe : furcǵcǵe

g

galán : galǵn

Gégë : ğégǵ

gëdhë : gǵǵǵ

gëlbázë : gǵlbǵdzǵ

gërgëlak : gǵrgǵǵlǵc

gërmádhë : ğilmǵ'dz

gërmis : gǵrmisǵescu

gërnétë : ğirnéǵǵ

Gërqi : gǵ'rcu

gërqinjë : ğirkin

gështénje : gǵstǵ'n'e

gëzǵf : gǵdzǵoǵfǵ

gllup : glup

gogë : Gog

gorricë : ğurǵǵǵ

grëmë : grem

grep : ğrep

guçis : angulǵǵescu

gurnë : ğurnǵ

guvë : gǵvǵ

gj = ghe, ğhl = ğ

gjellë : ğélǵ

gjeraqinë : ğirǵkinǵ

gjinkállë : ğincǵǵǵ

gjint : ğimǵ

gjizë : ğizǵ

gjon : ğionǵ

gjukë : ğlǵcǵ

gjýmës + dimidietatem : ğlǵm-
mǵlǵte

gjýmës(ë) : ğlǵmsǵ

gjymtǵnj : ğimǵtǵescu

gjýsmë + opingë : ğlǵsmǵ-
pǵngǵ

gjush : ğlǵuǵ

h

haldup : haldǵp

halǵç : hǵǵǵǵ

hinkë : hincǵ

hut : hul

hutë : hǵlǵ

j = i

jákë : yeǵcǵ

jamullǵ : yeǵmbulǵ

jetë : éǵ

k = c

kacǵdhe : cǵǵǵd, cǵǵǵ

kakë : cǵfcǵ

kahtǵt : cǵǵǵtǵescu

kalen? : cǵǵǵr

kandís : cǵndǵsǵescu

kagjellë : cǵncǵél'ǵ

kanós : cǵnusǵescu

kaprul : cǵprǵl'e

karabush : cǵrbǵuǵ

karrë : cǵrrǵ

katrǵve : cǵtrǵvǵ

kaurr : cǵúr

kazamǵ : cǵazǵmie

κεμβë-κονzje : cǵmbǵcǵúke

këcënj : cǵfǵ

këlkaxë : cǵlcǵdzǵ

këǵqere : cǵlkǵere

kërlëshje : cǵrlǵšǵ

klǵpë : cl'eǵpǵ

klloçis : clǵuǵescu

kokë : cǵcǵ

kolë : culǵ

koll : culǵ

kolloxhëk : Culuǵjǵ

korǵk : curǵc

korrik : Curǵc

kotróve : culróv

kóvë : cǵvǵ

kresë : crésǵ

kua : cǵúǵ

kujtonj : culǵtǵescu

kulumbri : culumbri

kup : cup

kupac : cupǵc

e kuçe : cǵke

kushdó : ikǵšdó

kushëri : cuşcari

kuť : cul

kuťë : cǵlǵ

kuvëndonj : cuvǵntǵdzǵ

kuvënt : cuvëndǵ

k', kj = che, chi

kelqe : kǵlke

kishdo : iǵkǵšdó → cǵrekişdó

kǵkerë : kǵkǵrǵ

kǵǵlǵj : nkǵlǵescu

l

labrik : l'eǵbric

Lap : L'eǵp

laperdhi : lăpărdie
lătē : l'edă
lēcē : l'ecă
lúftē : l'úftă²
luftónj : l'úftescu
lundrē : lă'ndură²
lúndrē : lúntre
lylystry'dhe : lliłıstráfă

ll = l [→ Hr, 192-215]

llafosem : lăfusescu
llapē : leăpă

m

maç(e) : mačl
madhe : mādă
magdanós : magdanós
majē : măyeăă
malēsor : Malesór
mallēkúar : mal'eacúra
máneze : mănăze
mángēr(ē) : mângără
mángu : mangu
manusháqe : manușăke
mardhá : smîrăđ
marimágē : maramángă
mbarē : ambăr²
i mbarē : ambăr³
mbērthénj : ambărtuescu
mbi + ... : mbi(đăr)
mbólja + mbóle : cól'ea-
mból'ea
mbronj : bruescu
mendónj : mînduescu
mezí : mezí(e)
mëllagē : mălăgă
mëllē'nje : mălă'n'e
mēl'akúqj : mălăcúke
mëndēsí : minděză
mëndje : mêngă
mërimagē : merimăgă
moçal(e) : mučedă
moj ! : mol !
moré : móre !
mos : moł
motovilē : mutuolă

mundē : mândă²
mundónj : munduescu
mushkē : mușcă
mushkónjē : mușcón'lă

n

ndre : ndrel
ndjek : ndukescu
nēpērkate : nipi'rlică
nēpē'rkē : năpă'rtică
ngordhem : ngurdescu
ngorth : ngórdu
ngjall(em) : nkuluire
ngjatjetim : taéle

nj = n'

njeri : nedre !

o

ódera : o-déra !

p

pa : pa-pa-pa !
i pa-bésē : pabés
pabesllēk : băbıllıke
paıtonj : păltescu
parēmēntē : paramăndă
patók : palóc(lu)
patós : patós
pendē : pëndă
penēs : pînéșă
pengēsē : pîncłós
petrít : pıtrıt²
pēlhurē : pulără
pērdhúnē : părdăná
pērshēndēt : pıřındescu
pikē : pică
piqem : mpıkıă
pisk : pıscu¹
pjēshkē : phēșcă
plagē : plăgă

plak : pleacă
plófkē : plıfocă
plok : ploc
plyk : plup
pljori : pl'lor
po : po
poçe : počlă
purtékē : purteacă
pushonj : pușescu
pushtonj : puștuescu

q = che, chl → k', k]

qafē : keáfă
qere : kéré¹
qeros : kírós
qerrē : kéré²
qershór : Kerșár
qē'ndrē : kéndră
qēndronj : kındruescu
qysh-do : că'nklăđó

r

reckaman : rečicamán
reckē : réčıkıu
rēkē : răkéă
rēkonj : rucúescu
rízē : rí-ză
rop : rop
rosē : rósă
rúfē : rúfă
rungállē : rungă'

rr

rrap : rápun
rrēkajē : rıncăe
rrēzonj : răzuescu
rrobul ? : aróbul
rrufē : rúfe

s

sérē : séră
sērē : să'ră

skërkë : *sci'rcă*
skifter : *skiftër*
skuter : *sculël*
sqilë : *skilă*
sqûfur : *skifură*
stëpem : *stăpuëscu*
stopân : *stôpan*

sh = ș

shagért : *șî'găr*
sharke : *șărcu²*
sharronj : *șîruëscu*
î shemëndur : *șamandûr*
shëmërë : *șëmbără*
shëllirë : *șaliră*
shirë : *ștră*
shkărpë : *sci'rpă, șcă'rpă*
shkëmp : *șcă'mbă*
shkop : *școp*
shkrap : *șcrac*
shkrep : *șcrăpuëscu*
î shkretë : *șcret*
shkretonj : *șcretuëscu*
shkúrtëzë : *șcúrtlă*
shollë : *șól'e*
shpejt : *șpet!*
shplanj : *șpul'tuëscu*
shporr : *șpóru!*
shpórtë : *șpórtă*
shprësë : *șprésă*
shipónje : *șkipón'lă*
shhtërpóre : *ștrăpórt*
shtok : *slog*

shty'llë : *ștlălă*
shtyrë : *ștlărî*
shûfrë : *sûfră*
shujtonj : *șultëscu*
shuk : *șúcă*
shuplakem : *șûplle*
shuplakë : *șuplecă*
shûpullë : *șûplu*
shurdonj : *șurduëscu*
shushës : *șuşëscu*
shytë : *șútă*
shytonj : *șurtëscu*

t

takonj : *lăclnëscu*
takes : *tarës*
tepër : *tă'păr(u), tępăr*
tepëronj : *tłpurëscu*
toto : *tot¹*
trokë : *troc*

th = θ

thëlë'nzë : *θălă'ndză*
thuprë + purtékë : *șupărteacă*

v

vášhë : *vășe*
veç : *vêç*
venitem : *vínlin*
verí : *vîrlă*

vëtë : *vête*
vet-vete : *vetvêta*
vëllam : *avlâmă*
vig : *vîg*
vijë : *vîe*
virgjer : *vîrçină*
vjershë : *vêrșă*
vózë : *vôză*
vrap : *vrăpă*

xh = ħ

xhaxha → džadža
xhinde : *ğtnde*
xhindós(em) : *ngîndu*
xhókë : *ğloc³*
xhúfkë : *ğtăfcă*

z

zbardhur : *zbarđu*
zëmëratë : *zămărăt*
zi : *zîe*
zof : *zôfe*
zot : *zot*
î zoti : *izôle*
zverk : *zvércă*

zh, ž = j, z

zhúlgë : *jul'it²*
zhunzhúle : *ğtunğitălă*
zulj : *jul'it¹*

S L A V*

vsł., bg., srb., rus

â

adica *vsł.* : *ún'tîă*

b

baba *vsł.* : *bábă*
babekü *bg.* : *băbcă*

babúger *bg.* : *babuđer*
bagrem *srb.* : *bagrém*
bara *bg.* : *bără*
baraban *bg.* : *bărăbănă*

* Am păstrat ortografia existentă la Miklosich, Berneker etc. cf. p. 93.

baština *vsł.*: *bášná*
beztraga *bg.*: *béstraga*
běliti *vsł.*: *bilésu*
bělŭ *vsł.*: *bel¹, bel²*
bělŭ *vsł.*: *bilúšá*
bělŭčugŭ *vsł.*: *bilčie*
biba *bg.*: *bibă*
bikŭ *vsł., bg.*: *bic*
biška *bg.*: *bišcă*
bitjŭvija *bg.*: *bitivŭiá*
bivolica, bivolŭ *bg.*: *bivuliŭiá*,
bivol

blanav *bg.*: *blánav*
blàto *bg.*: *blátă*
bliznak *bg.*: *bliznac*
bljudo *vsł.*: *blid*
bobŭ *bg.*: *bob*
bodecŭ *bg.*: *budéc*
bogatŭ *vsł.*: *bugál*
bogŭ *sl.*: *bóje*
bolie *vsł.*: *ból'i²*
boriti *vsł.*: *burésu²*
bosilek *bg.*: *bosil'eac*
bozŭ *bg.*: *boz*
brava *bg.*: *brávă*

brazda *bg.*: *bráz-dă*
brěza *bg.*: *bri:n'eáză*
broštŭ *vsł.*: *bróštu*
buba *bg.*: *búbă²*
bučka *bg.*: *biščă*
buhavŭ *bg.*: *búhav*
buica *bg.*: *buiŭă*
bŭmbar¹ *bg.*: *bumbăr²*
buvolŭ *vsł.*: *búval*
bŭdníkŭ *bg.*: *bădníc*
bŭndoram *bg.*: *bănduréd:ă*
bŭrdilo *bg.*: *bi'rdilă*
bŭrdo *bg.*: *bi'rdă*
bŭrkadanŭ *bg.*: *bărcădán*
bŭrlivŭ *bg.*: *bărliv*
byvolica *vsł.*: *buválŭiá*

c = f

cěvŭ, ceva *vsł., bg.*: *ŭáe*

č

čača *sl.*: *čeačea*
čaška *bg.*: *čeaščă*
čehŭlŭ *bg.*: *čěflă*
čellnikŭ *vsł.*: *čělníc*
čemerŭ *vsł.*: *čémir*
čep *bg.*: *čep*
čeporŭ *vsł., bg.*: *čipór*
čeramida *srb.*: *člurun'idă*
černica *bg.*: *čirn'člŭ*
černo *bg.*: *čérnu*
četa *bg.*: *čedătă*
četka *bg.*: *čělcă*
članŭ *vsł.*: *nčlulnárė*
čoplja *bg.*: *čluplěscu*
črěpŭ *vsł.*: *čireáp*
čučulka *bg.*: *člucŭlčă*
čučulŭ *bg.*: *člucŭlălă*
čuditi *vsł.*: *čluděscu*
čudo *vsł., bg.*: *člúdă*
čuknŭvamŭ *bg.*: *čicăněscu*
čuška *bg.*: *člúščă*

d

da boga! *bg.*: *dabóga*
darŭ *vsł.*: *dar*
daryvamŭ *bg.*: *dăruěscu*
dirja *bg.*: *dŭ'ră*
dóbrŭ *vsł.*: *dóbru*
domašarŭ *bg.*: *dumušór*
dopiram *bg.*: *andrupă'scu*,
ndoăpăr²
*dŭbrakŭ *sl.*: *dubrac*
dřęzga *bg.*: *dri'zgă*
drumŭ *vsł., bg.*: *drum*
drŭmbalo *bg.*: *dri'mbălă*
drŭštelo *bg.*: *drištelălă*
duhŭŭti *vsł.*: *ndihněscu*
duhŭ *vsł.*: *duh*
dŭrvarŭ *bg.*: *dărvăr*
dvalma *vsł.*: *vŭlmă'*

e

elén *bg.*: *elén*
el(h)a *bg.*: *lěhlă*

estestvoslovecl *bg.*: *isestvo-
slóŭŭti*
ežŭ *vsł., bg.*: *eg*

f

turna *bg.*: *fărănă*

g

gaberŭ *bg.*: *găber*
gadŭ *vsł.*: *gad*
galiti *vsł.*: *gălěscu*
galŭ *vsł.*: *gal*
garvanŭ *bg.*: *găvrán*
gădelŭ me e *bg.*: *gŭdŭl*
găsakŭ *bg.*: *gusăc*
găsenica *bg.*: *gišniŭă*
găška *bg.*: *gi'scă*
glasŭ *sl.*: *glas*
glina *vsł.*: *nigl'eănă*
globja *bg.*: *gluběscu*
glota *bg.*: *gloătă*
gluma *vsł.*: *ngl'imă*
gnos *bg.*: *aynós*
goditi *vsł.*: *aguděscu*
golēmŭ *bg.*: *gal'eamăn, gulu-
méu*
golina *vsł.*: *gólŭnă*
golŭ *vsł.*: *gol*
gomulja *vsł.*: *gumól'ŭ*
goniti *vsł.*: *aguněscu*
gorna *bg.*: *górănă*
gradina *vsł.*: *grădină*
grajati *vsł.*: *grěscu*
gramada *sl.*: *grămădă*
granica *sl.*: *grăniŭă*
granka *bg.*: *crăncă*
grěšiti *vsł.*: *agăršěscu*
gręda *vsł.*: *grěndă*
griba *bg.*: *gribă*
griva *bg.*: *grivă*
grivŭ *bg.*: *griv*
grohot *srb.*: *gróhul*
grŭktanŭ *bg.*: *gŭrgăl'eăn*
grŭštŭ *bg.*: *grŭšc*

gušterica *bg.-srb.*: *gušterica*
gušteru *vs.*: *gušter*
gūbeži? *vs.*: *gubje*
gūrbica *bg.*: *guryica*
gūrbja se *bg.*: *gribuescu*
gūrbu *bg.*: *g'rbuv*
gūrlica *bg.*: *gurlica*
gūrmezū *bg.*: *garnišu*
gvozdū *vs.*: *gvozdū*

h

hitūru *bg.*: *hitru*
hohotati *vs.*: *huhutescu*
hrana *vs.*: *hrana*
hraniti *vs.*: *hranescu*
hrēnū *bg.*: *hredn*
hrūlū *vs.*: *h'rlu*
hrūtū *vs.*, *bg.*: *hritu'*
huliti *vs.*: *huliescu*
hūrkamū *sl.*: *harkescu*
hvala *bg.*: *fala*
hvaliti *vs.*: *falescu*

i

i *vs.*, *bg.*: *i*⁶
ikra *vs.*: *icre*
ili *bg.*: *ili*
izba *bg.*: *izba*
izmēna *vs.*: *zmeana*
izpitū *bg.*: *ispt*
izviramū *bg.*: *azvura'scu*
izvorū *vs.*: *izvor*

j

javē *vs.*: *lavea*
jugū *vs.*: *lug*

k

kaliti *vs.*: *caliescu*
kalugerū *vs.*: *calagaru*

kapvamū *bg.*: *capaescu*
kasapnica *bg.*: *casapnica*
keř *srb.*: *keř*
kika *bg.*: *kica*²
kitka *bg.*: *kitca*
klatja *bg.*: *clatescu*
klečka *tg.*: *clēclca*
klešti *bg.*: *cleaste*
klēnū *bg.*: *clen*
klēpū *vs.*: *clēmba*
kljinče *bg.*: *clinciu*
kljinū *vs.*: *cl'in*²
klisa *bg.*: *clisa*
kloča *bg.*: *clucescu*
kločka *bg.*: *clōscā*
klokotati *vs.*: *clucutescu*
klokotū *vs.*: *clōcul*
klopotū *vs.*: *clōput*
knjazū *bg.*: *cneaz*
kobilica *bg.*: *cubilica*
kobja *bg.*: *cōbā*
kobja *bg.*: *cubāescu*
kobi *vs.*: *cob*
kočenjasvamū *bg.*: *nguclinedzu*
kočina *bg.*: *cōcina*
kokotū *vs.*: *cucol*
kolakū *bg.*: *culac*
kolēnica *bg.*: *culeaja*¹
kolpide *bg.*: *cōlpide*
komina *srb.*: *cōmina*
konjak *sl.*: *cun'cāc*²
kopa *bg.*: *cōpā*¹
kopanja *vs.*, *bg.*: *cupan'e*
kopile *bg.*: *cōkil*
kopilo *bg.*: *cōpil*
kopito *bg.*: *cupitā*
kora *vs.*, *bg.*: *cōrā*¹
koran *bg.*: *cōran*
kosa *vs.*: *cōsā*
kosar *bg.*: *cāsare*
kosica *bg.*: *cusiā*
kosori *vs.*: *cusor*¹
koste(n)livū *bg.*: *costenliv*
kosyty *vs.*: *cusuescu*
košara *bg.*: *cušare*
koši *vs.*: *cošu*
košuta *bg.*: *cārșutā*
kovčegarū *bg.*: *cufclugar*

kovūčegū *vs.*: *cufclug*
koža *vs.*: *cōdže*
kožu *bg.*: *cujuc*
kožuharū *bg.*: *cujuhar*
krakū *bg.*: *creac*
krapū *bg.*: *crap*
krastavica *bg.*: *cāstrāvējū*
kreminj *bg.*: *crēmīne*
krēhūkū *bg.*: *crēfcu*
krina *bg.*: *crindā*
križi *vs.*: *cārjan*
kroiti *vs.*: *cruescu*
kruša *bg.*: *crāše*
krūčma *bg.*: *crāclmā'*
krūnū *vs.*: *cl'rnū*
kul'aša *bg.*: *culeașu*
kumalindra *bg.*: *cumalindru*
kurūvarū *vs.*, *bg.*: *curvar*
kurva *vs.*, *bg.*: *cārvā*
kutla *bg.*: *cūtā*
kūlkū *bg.*: *cl'leu*
kūrcamū *bg.*: *cirșinescu*
kūrležū *vs.*: *cirlējū*
kūrpa *sl.*: *cl'rpā*
kūrpačū *bg.*: *cirpāclū*

l

lapavica *bg.*: *lāpuvica*
léle *bg.*: *léle*¹³
lejja *bg.*: *léle*¹
letnica *bg.*: *lētā*
lēnivū *bg.*: *linivōs*
lēni *vs.*: *lēne*
lēpiti *vs.*: *alikiescu*
lēsa *bg.*: *lēsā*
lēčiti *vs.*: *altnčiescu*
lipa *bg.*: *līpā*
litamū *bg.*: *lilēscu*
livada *vs.*: *livāde*
ljach *vs.*: *Lāhlōt*
ljubiti *vs.*: *alugiescu*
loboda *vs.*, *bg.*: *lōbudā*
lopata *vs.*: *lupātā*
loskutū *vs.*, *bg.*: *lōscu*¹
loviti *vs.*: *luvēscu*
loza *sl.*: *luzincā*

lože *bg.* : loj(ù)
 lóžiti *vs.* : lujěscu
 loka *bg.* : lùncă
 lučka *bg.* : lășcă

m

macalo *bg.* : (ă)ala-) măiaia
 majka *bg.* : măică
 makū *vs.*, *bg.* : mac
 maslina *vs.*, *bg.* : măsina
 masli *vs.* : măște
 metilū *bg.* : mitil
 mėniti *vs.* : minipsescu
 mēra *bg.* : meără
 mėžda *bg.* : mējďă
 milū *vs.* : n'ila
 milūnie *bg.* : milite
 misirekū *bg.* : misiróc
 misirka *bg.* : misircă
 molecū *bg.* : mólja
 mošti *bg.* : moște
 motriti *vs.* : mutrěscu
 mōtiti *vs.* : mīnlěscu
 mrēna *bg.* : mreănă
 mušica *bg.* : mușiă
 muzga *vs.* : mūzgă
 mūrčina *bg.* : murșină
 mūrļa se *bg.* : mīrlěscu
 mūrša *bg.* : m'rșe
 mūšica *vs.* : mișiă

n

nada *srb.* : nádă
 nadēja *vs.* : nădle
 naj *bg.* : na!
 napaditi *vs.* : anăpăděscu
 napokónū *bg.* : nápu
 navala *bg.* : năvál
 navaljamū *bg.* : năváiū. nă-
 vălěscu
 navedo *vs.* : năvăděscu
 ne *vs.* : ni-²
 ne malo *bg.* : nimál
 nēmecū *bg.* : Neamfu

nevěsta *vs.* : niveďslă
 nevolenū *bg.* : nivól'in
 nevolje *vs.* : nivól'e
 nizū *bg.* : nîďă
 nožica *bg.* : nujiďă

o

oblōkū *vs.* : oblă'ncu
 oborū *bg.* : ubór
 odjalo *bg.* : byedă
 ograda *bg.* : ugrăďă
 okno *vs.* : ócnă
 opariti *vs.* : upărěscu
 opekunū *bg.* : apicându
 oračū *bg.* : urăčlū
 osyđū *vs.* : osi'ndă
 ovesū *bg.* : uvězū

p

padina *vs.*, *bg.* : pădină, pă-
 dină
 paďi *vs.* : páde
 pakosti *bg.* : păcoste
 palja *bg.* : pălěscu
 pametū *bg.* : pămă'ntu
 paokū *vs.* : pángu
 patarok *bg.* : pataróc
 patko *bg.* : pátcă
 patronū *bg.* : patrónă
 pazja *bg.* : păzěscu
 peče *bg.* : péče²
 pečurka *bg.* : pečlurcă
 peruniga *bg.* : pīrunigă
 peštera *vs.* : pištireďūă
 piče *bg.* : piče
 pijanica *bg.* : keánd-ă
 pijavica *bg.* : pihăviďă
 piperka *bg.* : pipércă
 piskalo *bg.* : pișcală
 pivinica *vs.* : bimďă
 pivnica *bg.* : pimniďă
 pizda *vs.* : kîďă
 piže *bg.* : pijă
 plamenū *bg.* : plămină

plasa *bg.* : plăsă²
 plata *vs.* : plătă
 platika *bg.* : plăticeă
 platiti *vs.*, *bg.* : plătěscu
 plazū *bg.* : plaz
 pletenica *srb.* : păltăniďă
 pletenka *bg.* : plătěncă
 pletq *vs.* : mblătěscu¹
 plēčka *bg.* : plēďečă
 plēme? *bg.* : plēdme
 plěskū *bg.* : plăscu
 plěvja *bg.* : plivěscu
 plěvinica *vs.*, *bg.* : plēďniďă
 plitūku *bg.* : pliteu
 ploča *vs.*, *bg.* : ploďce
 plodū *bg.* : plod
 plotunū *vs.* : plătūn
 podūiti *vs.* : pudiděscu
 pogori *vs.* : pogór
 pogoďdamū *bg.* : apuguděscu
 pojata *vs.* : pulătă
 pokrovū *vs.* : pīrcoăvă
 pola *vs.* : polă
 polēno *bg.* : puleăn
 polica *bg.* : pulljă¹
 poljakū *bg.* : pul'ede
 poljana *bg.* : pul'edănă
 pomenū *vs.*, *bg.* : pomeăn
 popasti *vs.* : pupusěscu
 popū *bg.* : pópă²
 porināti *vs.* : apăr'něscu
 poroj *bg.* : proiū
 posoha *vs.* : pusoăgă
 pota *bg.* : potă
 potera *bg.* : potéră
 potonū *bg.* : pótan
 povoni *vs.* : puvón'ită
 pōndari *vs.*, *bg.* : pīndăr
 pragū *vs.* : prag
 prahanū *bg.* : prăhăr
 praskva *bg.* : prăscă
 prašiti *vs.* : prăšěscu
 prašta *vs.* : proďște
 praštka? *bg.* : prăďečă
 pravda *bg.* : prăvdă
 prēija *srb.* : pīrje
 prē *vs.* : pri²
 prēpelica *bg.* : pripliljă

Prěsenŭ? *bg.*: *pred-nă*
 Prěšinŭ *bg.*: *prisine*
 Primka *bg.*: *princeă*
 prokletiŭ *bg.*: *prucilitie*
 prokletŭ *bg.*: *pruclet*
 propadamŭ *bg.*: *prăpădescu*
 prosjakŭ *bg.*: *proseac*
 proskura *vs.*: *piscur*
 prostŭ *vs.*: *mbrôstu¹*
 prošte *vs.*: *proăște*
 prŭhkvŭ *bg.*: *prŭhav*
 prŭština *bg.*: *pristina*
 prŭžitŭ *vs.*: *pîrjescu*
 puhŭ *bg.*: *puh*
 pustŭ *vs.*: *pustu*
 pŭrčŭ *bg.*: *pîrčŭ*
 pŭrlja *sl.*: *pîrljesu*
 pŭrvica *bg.*: *părylă*
 pŭstŭrŭ *bg.*: *pěstru*
 pŭstŭrva *bg.*: *pěstruv*

R

raboš *bg.*: *arăbôjă*
 raj *bg.*: *raiŭ*
 rakita *bg.*: *răkită*
 rakŭ *vs.*, *bg.*: *rac*
 rana *vs.*, *bg.*: *arănă*
 raniti *vs.*: *arănescu*
 raspŭditi *vs.*: *arăspîndescu*
 razboj *bg.*: *arăzbôjŭ*
 razsadŭ *bg.*: *arisdă*
 rědko *bg.*: *arētcu*
 rěhavŭ *bg.*: *rēhav*
 rěpa *bg.*: *repă*
 rěsa *sl.*: *ari'să*
 ringti *vs.*: *arnescu*
 risŭ *sl.*: *ari'să³*
 robuvamŭ *bg.*: *rubuescu*
 robŭ *vs.*, *bg.*: *rob*
 rofja *bg.*: *rôfke*
 rogozina *bg.*: *arugozină*
 rogozŭ *vs.*: *arugôz*
 roi *vs.*, *bg.*: *roiŭ*
 ropotŭ *bg.*: *arôpul*
 rožkovŭ *bg.*: *rôșcuvă*
 rublŭ *rus.*: *rublă*

rudenŭ *bg.*: *arudină*
 ruga *vs.*: *rûgă³*
 ruměnŭ *vs.*, *bg.*: *arămin²*
 ruža *bg.*: *rûjă*
 rŭvati *vs.*: *arăvuescu*
 rŭzati *vs.*: *arujescu*
 rygati *vs.*: *arăgăescu*

S

sadina *bg.*: *sădină*
 sadŭ *bg.*: *sad*
 sani *bg.*: *sân'e*
 sâsěkŭ *vs.*: *săsă'ngă*
 sbrŭčkvamŭ *bg.*: *zbîrčescu*
 sěverŭ *bg.*: *săvir*
 sfaka *bg.*: *săca*
 sila *vs.*, *bg.*: *silă*
 silna *bg.*: *silnăos*
 sinŭ *vs.*, *bg.*: *sin'teal*
 sinjakŭ *bg.*: *sin'eac*
 sito *vs.*: *sită*
 sivŭ *bg.*: *siv*

skakalecŭ *bg.*: *scarcalēc*
 skađŭ *vs.*: *scăndu*
 skařŭ *vs.*: *scămpu*
 skopakŭ *bg.*: *scupac*
 skopiti *vs.*: *scukescu*
 skrapij *vs.*: *scrap*
 skrŭžŭtati *vs.*: *scărčie*
 slabina *bg.*: *slăcină*
 slabŭ *vs.*: *slab*
 slama *bg.*: *sălmă*
 slobodija *bg.*: *slobodie*
 slota *vs.*: *sloătă*
 sluto *vs.*: *slut*
 smědŭ *vs.*: *smead*
 smola *bg.*: *smolă*
 smuča? *bg.*: *muțŭ²*
 smŭrdja *bg.*: *smîrjescu*
 snopŭ *vs.*, *bg.*: *snop*
 soborŭ *vs.*, *bg.*: *zbor¹*
 sokolŭ *bg.*: *săcôl*
 somŭ *bg.*: *soamă*
 sopa *bg.*: *sôpcă*
 sprěma *bg.*: *sprînu*
 sproti *bg.*: *sprôti*
 stežerŭ *vs.*: *steđer*

stogŭ *vs.*, *bg.*: *stog*
 stopica *bg.*: *stăpiță*
 straža *bg.*: *străjă*
 stražarŭ *bg.*: *străjeăr*
 strěha *bg.*: *stredă*
 strěla *bg.*: *strělă*
 strugarŭ *bg.*: *strugăr*
 strugŭ *bg.*: *strug*
 struna *vs.*: *strună*
 strŭga *bg.*: *stră'gă*
 strŭkŭ *vs.*: *stî'reu*
 stupa *bg.*: *slupagănă*
 stŭlčavamŭ *bg.*: *stălčîn*
 sugradica *srb.*: *jigărđiță*
 sukaŭ, suča *vs.*, *bg.*: *șuțu*
 surva *bg.*: *sŭrvă²*
 sŭborŭ *vs.*, *bg.*: *sobór*
 sŭto *vs.*: *sătă*
 sŭvora *vs.*: *sfoadră*
 svredelŭ *bg.*: *sfredătne*

Š

šarenŭ *bg.*: *șăren*
 šarko *bg.*: *șărcu¹*
 šebekŭ *bg.*: *șubēc*
 šeperati? *vs.*: *șăpir²*
 šestakŭ *bg.*: *șistăc*
 šindra *srb.*: *șindră*
 šipka *bg.*: *șipeă*
 šipŭtŭ *vs.*: *șôpul*
 šjagovati *vs.*: *șuguescu*
 škorn'a *srb.*: *șcórănă*
 šopŭ *bg.*: *șop*
 štavije *vs.*: *șteăie*
 štirŭ *bg.*: *știr*
 štrŭbŭ *vs.*: *știrbu*
 šuba *vs.*, *bg.*: *șubă¹*
 šuma *vs.*, *bg.*: *șumă*
 (šumja) *bg.*: *șun'éd:ŭ*
 šumka *bg.*: *șumcă*
 šuplivŭ *bg.*: *șăplin*

T

tan'ir *srb.*: *tanîr*
 taknuva-mi *bg.*: *ticnescu*
 tesla *bg.*: *těslă*

teta *vsł.*, *bg.* : *těťā*
(tihna) *bg.* : *tihnāe*
tinja *bg.* : *tinā*
tisa *vsł.* : *lisā*
tiuča *bg.* : *tālčěscu*
toĵagū *vsł.* : *tułāg*
topiti *vsł.* : *tukěscu*
topka *bg.* : *tópcā*
toporište *vsł.* : *tupurĩ'ste*
toporičū *vsł.* : *tupurĩ'fū*
toporū *vsł.* : *tupoārā*
torinikū *vsł.* : *tórníc*
tōpanū *vsł.* : *tł'mpīnā*
trapū *vsł.*, *bg.* : *trap*
trēmū *vsł.*, *bg.* : *trėām*
tric(j)a *vsł.*, *bg.* : *tł'r'fā*
tropotū *bg.* : *tróput*
trōba *vsł.* : *trĩ'mbā*
trōdū *bg.* : *trānēi*
trupū *vsł.* : *trup*
trūkoli *sl.*, *bg.* : *třecól*
trūnacopū *bg.* : *cópā²*
trūsina *vsł.* : *trušīnā*
trūstika *bg.* : *trĩ'scā*
tryhla *bg.* : *trĩ'hľā*

U

ugodĵavamū *bg.* : *uguděscu*
ukropū *vsł.* : *crop*
ulica *bg.* : *úľfā*

a, ā = ā

abā : *abā'*
abanoz : *abanózi*
abdal : *avdālcu*
abrach : *abrāscu*
achdĵy : *ahčľ(ū)*
achdĵylyq : *ahčľľ'ke*
achq olsoum : *āščolsun*
āchykiarē : *aščkearēe*
ach(y)lama : *ašlamāe*
achyq : *ašč*
ačľi : *asľi'*

V

valiti *vsł.* : *anvālěscu*
več(e) *srb.* : *věke*
věra *vsł.*, *srb.*, *bg.* : *vereāūā*
veselie *bg.* : *vāsālie*
veverica *bg.* : *vĩrvĩrĩfā*
vica *vsł.*, *bg.* : *vĩfā¹*
vidělo *bg.* : *videāľā*
vidra *vsł.*, *bg.* : *vidrā*
vikū *bg.* : *zěic, zěicut*
vila *bg.* : *ľĩľā, vĩľā¹*
vila *vsł.*, *bg.* : *vĩľā²*
virū *bg.* : *viró*
višnja *bg.* : *vĩšīn, vĩšīnā*
viždam *bg.* : *vĩĵā*
vlaga *vsł.*, *bg.* : *vľāgā*
vodnikū *bg.* : *vūdnic*
voivoda *bg.* : *vuľvudā'*
volja *bg.* : *vóľā*
vologa *vsł.* : *vuloāgā*
voština *vsł.* : *bušťīnā*
vozitl *sl.* : *avuzěscu*
vrabče *bg.* : *vrāpčū*
vrana *bg.* : *vrānā*
vrěva *bg.* : *vreāvā*
vrěža *bg.* : *vreāje*
vrūkolkū *bg.* : *vurculāc*
vrūľū *vsł.*, *bg.* : *vĩ'rľu*
vrūsta *vsł.* : *vĩ'rslā*

vrūstnikū *bg.* : *vĩ'rstnic*
vrūtěti *vsł.* : *anvārlěscu*
vurzop *bg.* : *vurzóm*
vūrtenica *bg.* : *vĩrteānľfā*

Z

zaduĥū *bg.* : *zādūĥ*
zakonū *vsł.*, *bg.* : *zācōn*
zapalĵamū *vsł.*, *bg.* : *zĩplěscu*
zarĵa *vsł.* : *dzāre*
zestra *bg.* : *zěstrā*
zimnikū *bg.* : *zĩmníc*
změi *bg.* : *zmeū*
zōbū *vsł.* : *jóngā, zĩ'mbe*
zvukū *bg.* : *zbuc*

Ž

žaba *sl.* : *jābā*
žabina *bg.* : *jāčtnā*
žaliti *vsł.* : *ĵĩľěscu*
žali *vsł.* : *ĵāľe*
žarū *vsł.* : *jar*
(žegla) *bg.* : *ĵĩgl'e*
žilavū *bg.* : *ĵĩlav*
žirū *bg.* : *ĵĩr*
žudavū *bg.* : *ĵūdav*
žulĵa *bg.* : *ĵulěscu*
žuželū *sl.* : *ĵāĵul*

TURC

ādet : *adēte*
adjēba : *āĵeaba*
adjēmi : *āĵeamĩ(ū)*
afērin ! : *āferim !*
afion : *afīōn*
agha : *ayā'*
aghda : *agdā'*
aghyz oti : *ag-óte*
ahd : *āhte*
āhenk : *ahāīncā*
ahmaq : *ahmāc*
ahmaqlyq : *ahmāclike*
āĵar : *āľāre*

āľb : *āľpe*
akhyr : *ahāre*
aladĵa : *alāĵě*
alaľ-bēi : *alāľ-bei*
āľāt : *hāľāte*
aldĵe : *alĵě*
allah-kėrim : *alā-kėrim*
allah var : *alavār*
alē-el-hyssāb : *alľľ-hĩsāp*
āľoūd : *alud-ā'scu*
altlyq : *alľľľ'e*
alty + patlaq : *alľľpatľľr*
alyĥ + virich : *alľľvirise*

b

aman : *amán*

amberdji : *ambiriği*

amma : *áma*

ámyr : *amirâ'*

ana + gueuré : *anaqlóre*

ana + sen : *andstná*

anbar : *ambáre*

andjaq : *angeác*

antéri : *antlriá*

antyqadji : *anticaği*

apansyz : *ápanstz*

aqáret : *acaréli*

áqybet : *acabéll*

áqyr : *aci're*

arab : *aráp^a*

araba : *arlbá'*

arabadjy : *arábáği*

aralyq : *arál'i'ke*

arch ! : *arş!*

árifané : *rifiné*

arslan : *aslán¹*

arslan : *a(r)slán^a*

arsyz : *arsiz*

arttyrmak : *atárdísescu*

arttyrylmaq : *artir(i)sescu*

artyq : *artl'e*

arzy-hál : *arğtuhále*

askéri : *askerli*

askerlik : *askirli'ke*

askier : *askére*

astar : *astáre*

at : *at¹*

atlas : *atláze*

atmadja : *ahmağeäle*

avâm : *náfámá*

avdjy : *avği*

avlaq : *avláklü*

avly : *avlie*

'azá : *azá'*

azáb : *azápe*

azdyрмаq : *azdísescu*

azghyn : *azg'i'n*

azghynlyk : *azgtnli'ke*

ázimet : *azmét*

azman : *asmán*

azmaq : *azmác*

baba : *bába*

abadjan : *babağeán*

bachaq : *başác*

bachly... : *bášá*

badem : *badéme*

badi-heva : *bathavá*

badja : *báğé*

badjanaq : *báğínác*

baghtché : *báhčé*

baíat : *báide*

baíram : *báiráme*

baíraq : *báiráke*

baíraqdar : *bairahlár*

baílylmaq : *báildísescu*

baíyr : *báire*

bakhchych : *báhčışe*

bakht : *báhte*

balta : *biltá'*

bamla : *bámn'e*

baña + baq : *banabác*

baqallyq : *bácáli'ke*

baqam : *bácáne*

baqla : *báclá*

baqlava : *bácláváte*

baqqál : *bácál*

baqradj : *bárcáče*

baqyr : *bácl're*

barabar : *bára-bára*

barout : *bárate*

barsama : *bársam*

bary, barim : *báre*

barych : *bariş*

basma : *bismá'*

bastyрмаq : *bástruescu*

basqyn : *básci'n'e*

bataq : *bálad*

bataqdjy : *bátáhcí*

bataqdjylyq : *bátáhcíli'ke*

battal : *báldácu*

bechliq : *bışlic*

bedel : *bídel'lü*

béden : *bídene*

bédévi : *bidivi*

béhâ : *bifá', pihá'*

béháné : *máháná' (á)*

béi : *bei(ü)*

beian : *biáne*

béfendi : *bi(t)ndísescu*

beilik : *bellike*

békiar : *bikeár*

békiarlyq : *bikiril'ke*

bekri : *bicriü*

béla : *bil'é*

bélédiie : *billidé*

belki : *bélki*

bérât : *biráte*

berbad : *birbáte*

berber : *belbér, birbér*

ber-doúch : *birđáşü*

bérékét : *birikéte*

bérékét-virs'l'n : *birikedá-virs'l'n*

berguzâr : *birhuzáre*

bes-belli : *béz-bilé*

bessálet : *besaréte*

bet : *béte*

béter : *bitér*

bézâqa : *bázácü*

bézar : *bíz-áre*

bezdirmek : *bízirsescu*

bézelia : *bízél'e*

bézistân : *bízusténe*

bezr : *bízire*

blle : *bilé*

bllezik : *billigéke*

billoûr : *bil'lúre*

binâ : *biná'*

binek : *binéc^a*

biñ-bachy : *bimbaşl*

birindji : *birinği*

bitirmek : *bitsescu*

bitchim : *bičime*

bitchimsiz : *bičimsi'z*

biz : *bis^a*

blzâr? : *bluzáre*

boch : *boş, bôşá, bôşcu*

boch? : *bôşe*

bodja? : *buğedü*

bodroum : *budrúme*

boeuñluk : *bunlúke*

bogha : *buyá'*

boghassy : *buyuzite*

boghaz : *buyáze*

boghtcha : *buhčé¹*

bof : *bóte^a*

boia : *bulădă*
 boiadjy : *bulăgi*
 boiadjylyq : *bulăgılı'ke*
 boianmaq : *bulśesecu*
 boin : *buime*
 bollyq : *bólcu, bulă'ki*
 bordj : *bórge*
 bordjly : *burgılı'*
 borou : *burle*
 borou-zan : *burazăne*
 bostân : *bustăne*
 bostandjy : *bustangı*
 boudala : *budlă'*
 boufourdy : *bulurdie*
 boufourmaq : *bulărun!*
 boukhar : *buharé*
 boulgour : *bulgur*
 boumbar : *bumbăr¹*
 bounar : *bunăr*
 bourany : *burané*
 bourghou : *burge*
 boût : *bûte²*
 boza : *bóză*
 bozadjy : *buzağı*
 bozdoghan : *buzdugan*
 bozghoun : *buzgăne*
 bozma : *buzmă'*
 bozouk : *buzûke*
 braqmaq : *brac, prăhtisescu*
 buhtân : *bluflăne, muhtăne*
 bulbul : *blblil'lä¹*
 buluk : *bulûke*
 buluk + bachy : *bulûbaş*
 burek : *burcă*
 burundjik : *birunğecă*

c → *k, q*
ch = *ş*

châb : *şap*
 chabchal : *şăpşal*
 chachyrtma : *şışirmăle*
 chachyr(t)maq : *şışirăisescu*
 chadyrvan : *şitrăvâne*
 châh : *şah*
 châhyd : *şait*
 chahyn : *şain*
 chăiâq : *şiac*

chal : *şal*
 chalvar : *şilväre*
 châm : *şame*
 chamata : *şimătă'*
 châmé : *aşâm*
 châmý : *şimie*
 chandan : *şandân*
 chaqa : *şică'*
 chaqadjy : *şicăğı*
 chech-khâné : *şişâne*
 chehboi : *şibóte*
 cheftan : *şaitân*
 chéker : *şiker*
 chékerdjy : *şikirğı*
 chékerli : *şekerliü*
 chéna'at : *şăneăşă*
 cherbet : *şirbét*
 cherr : *şerî*
 chiché : *şışe, (aşışe)*
 chichman : *şişmân*
 chilté : *şillée*
 chinik : *şinie*
 chirét : *şirét*
 chiretlik : *şiretli'ke*
 chubé : *şubé*
 chubhéli : *şubili'*
 chuk(u)r : *şăkir*
 chyrlagan : *şirlân*

č → *teh*

d

dâgh-dar : *dardăr*
 daianmaq : *dăinsescu*
 daiaq : *dălake*
 daïy : *dai*
 daïlylyq : *dăllike*
 dalaq : *dălăcă*
 dalgha : *dălgă*
 dalmaq : *dăldăsescu*
 dam : *dămă¹*
 damâr : *dămdră*
 damarly : *dămărli'teu*
 damgha : *dămcă*
 damla : *dămlăte*
 damyzlyq : *dămăzli'ke*
 dâné : *dănă*
 daoul : *dăul'e*

daouldjy : *dăulğı*
 daqq : *dăcă*
 dara : *dără*
 darma-daghan : *darmadân*
 da'va : *dăvă'*
 da'vadjy : *dăvăgi*
 da'vadjylyq : *dăvăgılı'ke*
 davranmaq : *dăvrănsescu*
 dâymâ : *dălma*
 dâyré : *dăiré*
 def' : *défi*
 defter : *tiftére*
 dellâl : *tıldâl*
 demek : *deméc*
 dendan(é) : *dintănă*
 denk : *dengă*
 der-béder : *dilbidér*
 derd : *dérte*
 dermân : *dirmăne*
 dervend : *dîrvén'e*
 dervend-aghassy : *dîrvén-agă*
 dervendji : *dîrvingji*
 dervich : *dîroişă*
 dest + mal : *distîlméle*
 devlet : *duvléte*
 devr : *dêvră*
 dib : *dîp*
 dîbâ : *dîbă*
 dibek : *dubéc*
 dibiné : *dîbină'*
 dil-ber : *dulbér*
 dil-dâdé : *deldădeă*
 dîn : *dînă*
 dinsiz : *dînsi'z*
 direk : *diréc*
 dirlik : *dérlic*
 divân : *dîvâne*
 divâné : *divană'*
 dizgué : *dîzgă*
 doechek : *duşee*
 doghramadjy : *duyramăgi*
 dolab : *dulăpe*
 dolaïy : *dulăte*
 dolama : *dulumă'*
 doldourmaq : *durdursescu*
 don : *dônurî*
 dondyrma : *dundurmăle*
 dory : *durî*

dou-bara : *du-barâ*
douchman : *duşmân*
doudou : *dudle*
doukhân : *duyeân*
douman : *dumân'e*
dour : *dûre, dur²*
dour-bin : *dulbie*
dout : *dudâ*
dout aghadjî : *dud²*
draghoman : *dragumân*
du'a : *duvâe*
du-chech : *du-sêş*
dukkîân : *dukeânû*
dul-bend : *dulbén*
dulguer : *dulçér*
dumen : *dumée*
duniâ : *dun'eâe*
duz : *dûze*
duzen : *duzéne*

dj = ğ

djaba : *ğeâba*
djaddé : *ğeadé*
djady : *ğeadîû*
djâiz : *ğeâlze*
djam : *ğeâme*
djamadan : *ğlumândâne*
djamdji : *ğeamğî(û)*
djamlyq : *ğeamll'ke*
djâmy' : *ğimie*
djân : *ğeân*
djânbaz : *ğeambâş*
djanbazlyq : *ğeambâzll'ke*
djandar : *ğîndâr*
djanfes : *ğeamfêse*
djany : *ğeânâm*
djeb : *ğêpe*
djébékhané : *ğluphané*
djéfa : *ğîfâ'*
djehd : *ğeâhle*
djéhennem : *ğînéme*
djellab : *ğîllép*
djellâd : *ğîlléât*
djemâ'at : *ğlumââle*
djemâl : *ğeamâlâ*
djénâbet : *ğeanâbét*
djenk : *ğéngâ*

djérimé : *ğîrimé*
djerrâh : *ğîrâh*
djévâb : *ğîulâpe*
djevahyr : *ğluvair*
djévahyrdjy : *ğluvairğî*
djézâ : *ğî-â'*
djezvé : *ğluğlvé*
djilâ : *ğîlede*
djîlvé : *ğîlvée*
djîns : *ğînsâ*
djîrîd : *ğîllî*
djoumba : *ğîûmbâ*
djourdjouna : *ğîturğîlûnâ*
djubbé : *ğîûbâ*
djudjé : *ğîuğîe*
djumerd : *ğlumértu*
djunbuch : *ğîumb(1)ûse*
djuzdan : *ğluzdâne*

e

édebsiz : *etepsî'z*
édepsizlik : *edepsîzll'ke*
étendim : *eféndîm*
ehli : *ehlé*
ellendirmek : *ylîndi(p)sêscu*
ellendjé : *ylîngé*
eksik : *xike*
elbet(té) : *élbet(e)*
elmadjyq : *amâğîc*
émânet : *amanéte*
émânetdji : *amaneîi*
emr : *émri*
endâm : *îndáme*
erbâb : *îrbâp*
erghavân : *argavân*
erghavâny : *argâvanlîû*
erzâq : *arîzâke*
esbâb : *spâpe*
esmer : *ismér*
esnâf : *îsnâfe*
et : *at!²*
euîendéré : *andreâûâ*
cultchek : *alčékl*

ï

farach : *fârâse*

farfara : *farfarâ*
farq : *fârke*
fârysşy : *farsî*
fêner : *finère*
fêrâdjé : *fîrîğé*
fêrik : *θîrîklîû*
fermân : *fîrmâne*
ferméné : *fîrméne*
fes : *fése*
fêtvâ : *fîlsâe*
fichenk : *fîşékl*
fichenklik : *fûştelîke*
fikir : *fîkire*
fil : *fîl*
fil-dichi : *fîldîş*
fildjan : *fîlğeânâ*
fit : *fîl¹*
fîtil : *fîtil'îû*
fodoul : *fudâl*
fodoulyq : *fudullike*
fouqarâ : *fucârâ'*
fouqaralyq : *fucîrlî'ke*
fouroundjy : *furnağî*
frenk : *Fréngu*
frynk : *Frî'neu*
fulan : *fîleân*
fydan : *fîdân*
fydanlyq : *fîdânlî'ke*
fyrâr : *ferâre*
fyra'un : *fîraón*

g

ghaîret : *ğâîréle*
ghalié + vâry : *ğarîvâldu*
gharâmet : *ğaraméte*
gharâmetli : *ğaramîllîû*
gharaz : *cârêze*
ghâylé : *gallé*
ghazep : *ğâ-zépi*
ghourbet : *curbét*
ghron : *gron*
gudj : *ğûçce*
guélir : *ğîllîr*
guem : *çéme*
guémi : *çîmie*
guerdân : *çîurdâne*
guerguef : *çîrçêfe*

inçaf : *nlsâfe*
 inch' allah : *ışalâ*
 inkîar : *inkêdre*
 ioghourt : *yeaurte*
 iogourtdjy : *iarğı*
 iorgha : *yluryâne*
 iorgandjy : *yluryanğı*
 ioukha ! : *ylûha !*
 ioumaq : *ylumâc*
 irâd : *atrâte*
 iradé : *iradé*
 iskélé : *skéle¹*
 iskendjé : *skingiu*
 ispat : *ispâte*
 istinâf : *istindâfe*
 istintâq : *istindâke*
 i'tibâr : *ihlibâre*
 iuz-bachy : *ylûzbaş*
 iuzluk : *yluzlûc*
 izin : *izîne*

k → q

kahbé : *cahpée*
 kənadjik : *canâçike*
 karvan : *cârvâne*
 kébâb : *kibâpe*
 kébîr : *kibûr*
 kechké : *kęçki*
 kéder : *çidére*
 kéfâlet : *kisâlête*
 kéfil : *kifil'lû*
 kéhâla : *kîhâlê*
 kehribar : *kîhlîbâr*
 keif : *kêfe*
 keifiliet : *keafête*
 kékéme : *kec*
 kel : *kel*
 kélech : *kilêşû*
 kélépîr : *kîlîpâre*
 kélépîrdji : *kîlîpîrğı*
 kémâné : *kimané*
 kémanytchédjy : *kimaniğı*
 kémer : *kîmêre*
 kénâr : *kîndre*
 kénef : *kînéfe*
 kenker : *kîngér*

képazé : *kîmpazé*
 képenk : *kîpénçe*
 kérem : *kerémi*
 kéresté : *kîristé*
 kérestédji : *kîristiğı*
 kerkénes : *kîrkînéz*
 kervansara : *cârvâsarâ'*
 keskin : *kiskîn*
 kesmek : *çışl !*
 kessé : *kîsâle*
 kessidji : *kîsidğı*
 keuché : *kîôşe*
 keuchk : *kîôşcu*
 keufté : *kîfté*
 keumur : *kîumûre*
 keussé : *kîôşe*
 keustek : *kîustécâ*
 keuti : *kîuti*
 keutulik : *kîutulîke*
 kevguir : *çîrçîr*
 kézab : *çîzâpe*
 khaber : *hâbâre*
 khaçm : *hâzmu¹*
 khadym : *hadûm*
 khaftan : *çâftâne*
 khaîr : *hâîre*
 khaîrly : *haîrlil(t)ca, haîrlil'tcu*
 khakham : *hahâm*
 khaki : *cakî*
 khalâ : *halê*
 khân : *hâne*
 khandaq : *hândâc*
 khandjer : *hângêâr*
 khandjy : *hângîl*
 khanyim : *hanûmsâ*
 kharâb(é) : *hârapâ*
 kharâbât : *arâbâtîc*
 kharâdj : *hârdâc*
 kharar : *hârâr*
 khardj : *hârge*
 khardjamak : *hârğlûescu*
 khardjlyq : *hârğlil'ke*
 khass : *Hâşl*
 khas ekmek : *asîcmécâ*
 khatâ : *hâtâc*
 khatyl : *hufûle*
 khatyr : *hâtî're*
 khavîar : *hâvyêâr*

khavra : *hâvrâ*
 khâyin : *haîn*
 khâynyk : *hiînîl'ke*
 khazna : *hîznâ'*
 khaznadar : *hâznâtâr*
 khidmetkiarlyq : *hîzmikîrlil'ke*
 khizmet : *hîzmête*
 khizmetkiâr : *hîzmîkêâr*
 khoçaf : *çuşâfe*
 khoçlanmaq : *uşnurlâ'câ*
 khoç-merim : *uşmâr*
 khodja : *hodge*
 khorassan : *curasâne*
 khouî : *hâi*
 khouilly : *hullil'*
 khoumbara : *cumbârâ'*
 khourma : *curmâ'*
 khovarda : *cuvurâdâ'*
 khovardalyq : *cuvurâdlil'ke*
 khulq : *hûke*
 khyîar : *heârhlîr*
 klar : *keârê²*
 kiâr-khané : *kîârhan*
 klâssé : *késâ*
 kiassité : *kîsâle*
 kiâtib : *kîlîb*
 kiavguir : *çevçîre*
 kibâr : *kibâr*
 kibrit : *kîbrîl*
 kieur : *kîôr*
 kilerdji : *kîlargî*
 kîlîm : *kîlîme*
 kioeutek : *kîulécâ*
 kirâ : *kîrâ'*
 kiradjy : *kîrağı*
 kiradjlyq : *kîrağlil'ke*
 kiredj : *kîrêcê*
 kitâb : *kîlâpe*
 kitabdjy : *kîlapêl*
 kitâby : *kîtabî*
 kulâh : *kîul(e)âfe*
 kumes : *cumâs*
 kunk : *kîungu*
 kup : *kîup*
 kurk : *kîârçu*
 kurkdji : *kîlurcêl*
 kuskî : *kîuskîe*
 kutuk : *kîutûc¹*

I

lâf : *lâfe*
lafazan : *lafâzân*
laghym : *luýame*
lahoury : *lâhûrâ*
lalé : *laléi*
lapa : *lîpâ'*
laqyrdy : *lâcârdie*
leblébi : *nîbirblî*
lech : *leşû*
leïen : *liêne*
leïlaq : *lulâklû*
léké : *liké*
lenguer : *lîngér*
lévendlik : *livindlî'ke*
lezzet : *lizéle*
libadé : *libadé*
liman : *limâne*
limonatajy : *limun(â)ğî*
limon + touz : *limóntus*
loqantadji : *lucantağl*
loqma : *locmâe*
loqoum : *lucâme*
loulé : *lulé*
loustradjy : *lustrağl*

m

mâbein : *ambînâ*
maçâd : *mâsâle*
macha : *mâse*
ma-châ-'llâh ! : *maşalâ!*
machrapa : *mâstrâpâ'*
mâdâm : *madâmi*
mâddé : *madé*
ma'den : *madéme*
madjâr : *mağear*
ma'djoun : *mâğlûn*
maghazi : *mâyâzle*
maghrourlyq : *magurlâ'ki*
mahçoul : *mâxûle*
mahmoudyîé : *mahmudé*
mahmouz : *mâhmâze*
mâh-tâb : *mâltâpe*
mâh-tâbdjy : *mâltâpê*
maïa : *malâûâ*

malkhoch : *małôşcu¹*
maïmoun : *maïmân*
makhoûs : *mâxus*
makhmour : *mahmâr*
makhmourlyq : *mahmurli'ke*
mal : *mâlâ*
maldar : *mîldâr*
manav : *manâfl*
mandal : *mândal*
manghal : *mingâne*
manghyr : *mingî'r*
manqafa : *mangûfâ*
many : *manéi*
maqara : *mâcârâ', mictrâ'*
maqat : *mâcâte*
maq Boul : *mabûle*
maraz : *mârâze*
marda : *mârdâte*
marpoutch : *mârcâşû*
mars : *mârşu³*
ma'ryfet : *muraşete*
maskhara : *mîscîrâ'*
maslahat : *mâslâte*
masqaralyq : *mîscîrlîke*
massouira : *mâsûr*
matara : *mîtlrâ'*
mazbata : *mîzblâ'*
mazghal : *mîzgâlâ*
ma'zoûl : *mâzl'le*
mazy : *mâzie*
méchin : *mişne*
médeâ : *mîdé*
médjidiîé : *mîğîl*
medjliss : *mingîlîze*
méhallé : *mîhlâ'*
mekhmé : *mekhemé*
meïdan : *mâldâne*
meï-khâné : *mîané*
meïkhanédji : *mehenğî*
mekteb : *mectelepé*
melhem : *mîhlême*
me'moûr : *meïmûr*
menguéné : *mingîné*
menguioûch : *minglâşû*
menzil : *mîzile*
méqam : *micâme*
mer'â : *mîré*
méramet : *mîrméti*

méraq : *mîrâke*
méraqlly : *miraclî'*
merdj : *mérğlû*
merdjân : *mirğedâne*
merhamet : *merhaméti*
merkez : *mîrkéze*
mermer : *mîrmér*
mesdjid : *mîçéle*
mest : *méstrâ*
métaliq : *mîtlîc*
météris : *mîtlîrêze*
mézé : *mîzé*
mézélyq : *mîzîlî'ke*
millet : *mîlête*
minaré : *mînarée*
minder : *mîndér*
mir-alâi : *mîralâû*
misk : *mîscu²*
mou'arryf : *muarîf*
mouçandra : *mîsândrâ*
mouchabaq : *şabâc*
mouchmoula : *muşmoalâ*
mouhabbet : *muabête*
mouhadjyr : *muahğear*
mouçaddémé : *mucadéme*
mouçallied : *mucaéte*
mouçava : *mucîvâ'*
mourdar : *murdâr*
mourdarlyq : *murdârlî'ke*
moûtâf : *mutâfe*
moutbaq : *mulbâke*
moutlaq : *mûtlac*
muçâfir : *musafir*
muçafirlik : *musafirli'ke*
muchâvééré : *muşavîrêti*
muchemma' : *muşîmâ'*
muchir : *muşîr*
muchk : *mîşklû*
muchtéri : *muştîri*
muflis : *muflûz*
mufti : *muftiû*
muhendis : *mindîz*
muhlet : *muvlête*
muhur : *mîûre*
muhurlemek : *mîuhlurliðisêscu*
mujdé : *mujdé*
mukhtar : *muhîtar*
mukhtarliq : *muhîarlî'ke*

mulâzim : mul'eazim
mulk : mûlke
munacyb : munâsipe
munafyq : munâfîc²
munafyqlyq : munâfîclike
mustantyq : mustândic
mutécarryf : mulesarif
muzevvir : muzavîr
muzevvirlyq : muzavîrli'ke
mycyr : misîre
mycyr : misur³
my'mar : malmâr
myntan : mindân
myras : mîrâze
myzraq : mâzdrâc

N

nacyhat : nâsâhâte
na-danlyq : nadanli'ke
nafaqa : nâfâcâ'
nâfé : nafée
nâfilé : nâfilé; anâfal?
nâhyié : nâle¹
nalband : nalbân
na'leîn : nalóne
nalet : nalét
na'ltché : naléé
nâm : nâmâ
namly : nâmlie
namous : nâmûze
namously : nâmuzli
na'na : nânâ²
naqt : nâhte
naqs : nâxe
narguilé : narçilé
narh : nârke
narly : nârledâjâ
naz : nâze
néfer : nîfér
neft : néfte
né-isé : nélse
nékes : nikéz
nékeslik : nikizli'ke
nevbet : nubéle

nevbetdji : nubîlê
nezzâm : nîzâm
nichesté : nîzîsté
niîlet : niéle
nopran : naprán
noûr : nâûr²
nufouûs : nufûze
nuhoucet : nâhusét
nychâdyr : nişidî're
nychân : nişâne
nychandjy : nişançî
nychanly : nişanli(û)
nyzâm : nîzâme

O

och(t) ! : ôstî!
oda : udâle
odjâk : uğêac
oeuîlé + iken : ileakim
oeurnek : îurnécâ
oeuzengui : zânçie
oghourly : ugurlîû
oghoursyz : ursûz
oghoursyzlyq : ursuzli'ke
oîma : ôlmâ
oînama : ôlnâ
on-bachy : ónbaşl
ondalyq : undulî'ke
oqa : ucâ'
ordou : ardîe
orman : urmâne
orta : urlâûû
ortaq : urlâc
otlâqyîé : ullâke

OU = u

ouçoûl : usûle
oughour : ugûre
ouîdyрмаq : uldisescu
ouîghoun : ulgûne
oustâ : ustâ'
ouzoun : uzûn

P

paboudj : pâpûjâ
paboudjy : pâpuçli
pacha : pâşâ'
pachalyq : pâşillî'ke
pâdichâh : pâdişâh
pafta : pâftâ
pai : pâle
païdos : païdós
pala : apâlâ¹
palasqa : palâscâ
paldym : bîldûme
pandjar : pângêare
para : parâ'
paraliq : pârâli'ke
parmaq : pârmâc
parmaqlyq : pârmâcli'ke
partcha : pârcêacî'e
pasdyrma : pâstrâmâ'
pat : patî²
patcha : pâcê
patchavra : pâçlûrâ
patlidjan : pîtlîğêânâ
pazar : pâzâre
pazarlyq : pâzârlî'ke
pazvand : pâzvân
pech : peş
péchîmân : pişmân
péchin : pişin
pechkech : pişkêse
pechkir : pişkire
pechtamal : piştlmâle
pehlivân : pihlivân
pehlivanlyq : pihlivânli'ke
péi : pêle
pek : pekl
pekmez : pîlméze
peksimad : puxtmâdâ
pelté : pellé
peltek : pelléc
penbé : pembé
pendj : pénçie
pendjéré : pinçêre
pérâkendé : pîrkîndé
perdâkh : pîrdâfe
perdé : birdé
perestar : puristâ'

perhíz : *pirize*
 pèrichân : *piruşeânâ*
 pertchem : *pêrê*
 pervaz : *pirvâzâ*
 pesdil : *pisîlle*
 pétché : *péçê*¹
 pézévenk : *pezevençlu*
 pézévenklik : *pi:ivînglî'ke*
 pîchékiâr : *pişikér*
 pilav : *pîlâf*
 pis + qatrân : *piscatrân*
 pitch : *piçlû*
 plachqadji : *pleaşcağı*
 pochou : *pôşe*
 postadji : *pustağı*
 potour : *pâturl*
 poucht : *pûştu*
 poussy : *pusîe*
 puskul : *pisiktûle*
 pykhty : *pihtie*

q → k

qaba → *câbâtcu*
 qabartmaq : *câbârâisêscu*
 qâbil : *câblle*
 qaboûl : *câbûle*
 qaçaba : *cîstbâ'*
 qaççâb : *hâsâp*
 qadayf : *câddâife*
 qady : *calî*
 qadyn : *cadl'nâ*
 qâdyr : *cadl'r*
 qafas : *câfâse*
 qaftan : *câftâne*
 qahâbat : *câbâte*
 qahqaha : *câhlêscu*
 qahr : *câhî're*
 qahvé : *café*
 qahvédji : *cafiğı*
 qahvékhané : *cafiné*
 qahvé + renk : *caferenğıû*
 qaib : *câlpe*
 qaid : *câlde*
 (qaîdydjy) : *caldîğı*
 qâil : *câlle*
 qaîmaq : *câlmâc*

qaîmaqam : *câlmâcâm*
 qaîmaqamlyq : *câlmâcâmlî'ke*
 qaîtan : *yâllân*
 qalyq : *câike*
 qalyqdjy : *câicêi*
 qal'a : *calé*
 qalabalyq : *câlabâll'ke*
 qalaî : *câlâi*
 qalaîdjy : *yâllânğı*
 qalasqa : *câlêaşcâ*
 qaldyrym : *câldârî'me*
 qalem : *calême*
 qalem-kîari : *calimkêrâ*
 qalfa : *câlfâ*
 qalp : *câlpu*
 qalpaq : *câlpâke*
 qalpazan : *calpu:ân*
 qalq-da-vour : *calcavûr*
 qaltchyn : *câlçîn'e*
 qalyb : *câlûpe*
 qalybdjy : *calupçî*
 qama : *câmâ*
 qamaq : *câmâc*
 qambour : *cambûr*
 qamtchyq : *câmçike*
 qana'at : *cânâke*
 qana'ât-kîâr : *cânâkeârcu*
 qanara : *cânârâ'*
 qanat : *cânâl*
 qand : *cândylu*
 qandja : *cânğı*
 qandyrmaq : *cândârsêscu*
 qantar : *cîndâre*²
 qantardjy : *cîndîrğı*
 qaourma : *câvrâmâ'*
 qapama : *câpâmâ'*
 qapan : *câpâne*
 qapaq : *câpâke*
 qaplama : *câplâmâ'*
 qaplatmaq : *câplâdisêscu*
 qapyssyz : *capisî'z*
 qapytanlyq : *câptânli'ke*
 qaqav : *câcav*
 qara : *cîrâ'*
 qara-aghadj : *cârâyâçlû*
 qara-bach : *carabâşû*
 qaradja → *zârcîngê*
 qaraghol : *caracôle*

qara-grouch ? : *calagrôs*
 qara-gueuz : *caraçlôs*
 qaranfil : *caranfil*
 qaraoul : *cârâulâ*
 qaraouldji : *cârâulğı*
 qarar : *cârâre*²
 qarassy : *carâs*
 qaravana : *gârâvânâ*
 qarchy : *carşı*
 qarchylamaq : *cârşilâisêscu*
 qarchylyq : *cârşilî'ke*
 qardachlyq : *cârdâşlî'ke*
 qarnabit : *cârnâbltâ*
 qarnaqsy ! : *cârnacs !*
 qarpouz : *carpâz*
 qasd + ilé : *castîlea*
 qasnaq : *câsnâc*
 qassablyq : *hâsâplî'ke*
 qassâvet : *câsâvét*
 qatchamaq : *câçtûmâc*
 qatchaq : *caçêac*
 qatcherma : *caçearmâle*
 qâtil : *cattîe*
 qalmer : *caðmêre*
 qatrân : *câtrâne*
 qatyfê : *catîfê*
 qaval : *cavâl*
 qavan : *câvan*
 qavgha : *cîvğâ'*
 qavghadjy : *câvğâğı*
 qavl : *câûle*
 qavvâs : *cavâz*
 qâymé : *calmêe*
 qaza : *cîzâ'*
 qazan : *câzâne*
 qazanmaq : *câzânsêscu*
 qazghandjy : *câzânğı*
 qazma : *cîzmâ'*
 qazmir : *cazmîre*
 qodja : *cûğêâ, guğêâ*
 qodja-bachi : *guğêâbaşı*
 qodoch : *cudôşû*
 qodochlyq : *coduşlî'ke*
 qolaî : *culâl*
 qolañ : *culâne*
 qoltouq : *cultûc*
 qomandar : *cumandâr*

qomanla : *cumán'e*
qonaq : *cunáke*
qondaq : *cundác²*
qondjolos : *cónje*
qontoch : *cundúše*
qonychma : *cunušmāle*
qonych(tyr)maq : *cunušluséscu*
qoptcha : *cupčedūā*
qornyza : *curnizā*
qory : *curie*
qotchdyjy : *cučiči*
qoubbé : *cubé*
qoubour : *cumbūrā*
qouçoûr : *cusûre*
qoula : *cul*
qoulaghous : *culayûz*
qoulaghouslyq : *cālāuzlike, culayuzli'ke*
qoulendj : *culinglōs*
qoullé : *culā*
qouillyq : *culūke*
qouloumpara : *culumbirā'*
qoumach : *cumášū¹*
qoumar : *cumárā²*
qoumardji : *cumarǧl*
qoundra : *cundūrā*
qoundradjy : *cunduraǧl*
qoundradjylyq : *cunduraǧl-l'i'ke*
qouqla : *cūclā*
qourabyié : *curabé*
qour'an : *curán*
qouraza : *curazé*
qourbân : *curbāne*
qourchoum : *curšum*
qourdyрмаq (979) → *curduséscu*
qouroutma : *curulmā'*
qourtoulmaq : *curluriséscu*
qousqoun : *cuscūne*
qousqous : *cuscūsā*
qoutny : *culnie*
qouty : *culie*
qouvvet : *cuvét*
qouzghoun : *guzǧūn*
qova : *cuvā'*
qyb : *cip*

qychla : *cišlā'*
qylāmet : *kiaméle*
qylabdan : *glubudán*
qylaghouslik : *culāyuzlike*
qylydj : *cāl'i'ēe*
qylyf : *culāfe*
qyna : *ci'nā, ucnā'*
qyrbadj : *ǧārbāčē*
qyrmyz : *cirméze*
qyrq(lyq) : *cirelie*
qyrqym : *ci'rcme*
qyrqynty : *cārcāndā'*
qysmet : *cisméle*
qysqanmaq : *cāscāndisēscu*
qyst : *hi'šle*
qytch : *cičlū*

r

raf : *arāfā*
ráhat : *arihále*
rahatlyq : *arihálli'ke*
rahvan : *arivāne*
rahvanly : *arivanli'(teu)*
ra'ié : *arilē*
ramazan : *rāmāzāne*
raqam : *ricāme*
raqy : *arākie*
rast : *arāste*
ravend : *rāvēnti*
rāzy : *raziā*
rédiif : *ridif*
rédiā : *riǧé*
reh : *arēū²*
rendé : *rēnde, rindé*
renk : *rēngā, → caferengitū*
ressid : *risite*
révany : *rivanée*
rézé : *rizé*
rézil : *arizile*
richvet : *rušfēle*
richvetdji : *rušfiliē*
rospy : *ruspie*
roubié : *rubié*
roughân : *ruyāne*
roukçat-namé : *rusátnamé¹*
rub' : *arūp³*

rub' : *arūp⁴*
ruchd : *arušdle*
rydjadyjy : *riǧeaǧl*

s

sa'at : *sāhāle*
sa'atdjy : *sāhāliē*
sabab : *sābāle*
sabr : *sābre, sabbūre*
sadé : *sadé*
safran : *safrán*
sāfy : *sāfi*
saghlam : *saylām(cu)*
sahan : *sāhān*
sahih : *saí*
sahleb : *salépt*
saia : *sile*
saímaq : *sāidtisēscu*
saktian : *sāhtiāne*
sākin : *sac'i'n*
salavāt : *sālāvāle*
sālim : *salim*
salkhana : *salhané, zarhaná*
salqym : *sālc'i'm*
saltanat : *sāllānāld*
samour : *sāmūrā*
san'at : *sānāle*
sandjaq : *sinǧedāke*
sandouka : *sindūke*
san-ki : *sānki*
santrandj : *sāndráčlū¹*
saqa : *sācā'*
saqally : *sācālā'*
saqat : *sācāt*
saqatlyq : *sācālli'ke*
saqyz : *sāci'ze*
saradja : *sārāǧé*
saraflyq : *sārāfli'ke*
sarāi : *sārāle*
sarafly : *saralli*
sarma : *sārmā'*
sarp : *sārpe*
sarraf : *sārāf*
saryq : *sārlike*
satchaq : *sāčēāke*
satr-a'azam : *salrazām*

satyr : *sălt're*
 savâb : *sivâpe*
 sazdyj : *saseği*
 sébeh : *sibépe*
 sedef : *sidéfe*
 sedjâdé : *siğeadé*
 séfer : *sefér, sifére*
 seîid : *seiz*
 seîmen : *semén*
 seîr : *sire*
 seîran : *siryeáne*
 sékhoun : *săhûn't*
 sêlâm : *sileáme*
 sêlâmet : *sileamêle*
 selimié : *selimle*
 selvi : *silvie*
 sémerdji : *sămîrği*
 semt : *sêmte*
 sene : *sine²*
 sénéd : *sinéte¹*
 sépet : *siπέle*
 ser-asker : *seraskér*
 serbest : *sirbés*
 serbestlik : *sirbisl'ke*
 serguindji : *sirçinği*
 sermâlé : *sirma(1)é*
 ser-pouh : *sârpodşe*
 sersem : *sîrsém*
 sersemlik : *sîrstiml'ke*
 sert : *sértic*
 sertlik : *sirtl'ke*
 servi : *sirvil'tû*
 sêtré : *sitrée*
 sevdâ : *sivdâ'*
 sevdaly : *sivdaliû*
 sidjill : *siğilile*
 sidjim : *siğime*
 siktirmek : *siclârsêscu*
 simiddji : *simtği(û)*
 simit : *similâ*
 sini : *sinie*
 siñirlenmek : *sinîrsêscu*
 soba : *sobbâ*
 sobadjy : *sobaği*
 soffa : *sufâ'*
 sofra : *sufra'*
 softa : *sóftâ*
 soî : *sói*

soîly : *sulli'teu*
 soisyz : *suls'tz*
 soîtary : *soîlâr*
 solouq : *sulûke²*
 somoun : *sumânâ*
 sôn : *sône*
 sondyrma : *şândrâmâle*
 sontradj : *sândrâçlû²*
 soqaq : *sucâke*
 sorghoudj : *sârgûçe*
 soubachy : *sûbaşl*
 soudjouk : *suğlûc*
 soultân : *sultân*
 soûret : *surête*
 soussam : *susâme*
 suluk : *sulûke¹*
 sunbul : *zambilâ*
 sungu : *sunçle*
 sungu tac : *sunçlutâc*
 sunnet : *sunéle*
 surdurmek : *surdisêscu*
 surgun : *surylâne*
 suri : *surle*
 sus : *susuêscu*
 (sutladj) : *sulteâşû*
 suvary : *sufari*
 syftah : *sifté*
 syfyr : *sifî'r*
 sylâh : *sileaf*
 sylahdâr : *sillhlâr*
 symsâr : *sâmsâr*
 symsârlyq : *sâmsârlike*
 syna-meki : *simântkie*
 sypahy : *spahîû*
 syqlet : *sicléte*
 syqylmaq : *siclîdisêscu*
 syrma : *sirmâ²*
 systra : *sistrâ*

ş → ch

t

taban : *tâbâne*
 tabandja : *tâpânje*
 tabaq : *tâbâc²*
 tabîa : *tâbpe*
 tabla : *dîblâ'*

tabour : *tâbûre*
 tâby' : *tîbie*
 taby'at : *tabîele*
 taby'atli : *tabiatl'l'*
 tâdjyr : *tuğear*
 tagardjyq : *târyâçieâ*
 taghar : *tâyare*
 tahçildar : *taxildâr*
 tahta-bit : *tarlabie*
 tahyn : *tâhî'ne*
 ta'tyn : *tâime*
 takhmin : *tahmîne*
 (takhta) : *tâftâ*
 takht revan : *tâhlâvâne*
 talaz : *tâlâze¹*
 ta'llm : *tîllme*
 tam : *tam*
 tama' : *tâmâh*
 tamahkiarlyq : *tâmâhkirl'l'ke*
 tama'kiar : *tâmâkeâr*
 tamam : *tamâm*
 tanboursa : *limbîrâ'(û)*
 tanbouradjy : *tamburaği*
 tantana : *dîndinâc*
 tapou : *tâpie*
 tâqat : *tâcâte*
 taqla : *driclâ'*
 taqma : *tâcmâ*
 taqrir : *tâcrîre*
 taqsyrât : *taxirâte*
 taqylé : *tikie*
 taqym : *tâci'me*
 taraf : *târâfe*
 taraq : *târâcâ*
 tarator : *taratóre*
 tarkhana : *trihînâ'*
 tās : *tas*
 ta'til : *talile*
 tava : *tivâ'*
 tavan : *tâvâne*
 tavar : *tar*
 tâyfê : *tâlfâ*
 tâzé : *ta-zé*
 tebdil : *tiptlle*
 tébéchir : *tîbişire*
 tebsi : *tâpsie*
 téferrudj : *tiftîriçe*
 tek : *tekl*

tékké : *tiké*
 tekliř : *ticlřfe*
 tel : *tel*
 télatin : *tal'eatl̥nā*
 télef : *tiléfe*
 tellal : *tilál*
 tellalyq : *dil'eall'ke*
 tellaq : *tléac*
 témennā : *timinā'*
 tenbél : *timbél*
 tenbellik : *timbill'ke*
 tenbih : *timbie*
 tendjéré : *téngire*
 ténéke : *tiniké*
 ténékédji : *tinikiđi(ă)*
 tenk + nefes : *tecefez*
 tépé ? : *tepé*
 térazy : *tirizie*
 terbi'té : *tirbié*
 terbi'téli : *tirbiell'*
 terlik : *tirllike*
 ters : *tersu*
 tersené : *tersänā'*
 terslik : *tirstli'ke*
 tertib : *tirtipe*
 tertibđji : *tirtipēl*
 teslim : *tislime*
 testé : *tisté*
 tévāby' : *tava(m)bie*
 tévātur : *tāvātūrā*
 tévekkéli : *tiwikél*
 tezguiah : *tisgeāfe*
 tezkéré : *tiskiré*
 tidjāret : *tiġearéte*
 tiftik : *tiftic*
 timar : *timāre*
 tiré + iplik : *tiriplike*
 tirīaki : *tiryaellā*
 titiz : *titiz*
 titizlik : *titizli'ke*
 tonous : *tunāzā*
 top : *tópā*
 topal : *tupāl*
 top-dan : *tuplāne*
 topđjy : *tupēi*
 topouq : *tupác*
 topouz : *tupáz*
 topouz + ghany : *topuzgānā*

toptandji : *luptanđi(ă)*
 toũfān : *tufāne¹*
 (tou(gh)la) : *tūlā*
 toughra : *dūrā*
 tou(gh)ra : *turādūā, tūrā¹*
 touhaf : *toāfe*
 touloumba : *tulúmbā*
 touloumbadji : *tulumbađi*
 toundj : *tūnġe*
 tourchy : *turşie*
 toutqal : *tutcale*
 touvalet : *tuvlētā*
 toz : *łoze* → *limóntus*
 trampadji : *trimbġi*
 tu : *tu!³*
 tudjdjarlyq : *tuġearli'ke*
 tufe(n)k : *tuféke*
 tufe(n)kdji : *tuficēi*
 tumbelti : *timbllike*
 tumen : *ducmén*
 turfendé : *trufandā*
 turk : *Tārcu*
 turlu : *turlie*
 turundji : *turunđiū*
 tutun : *tutúme*
 tutundji : *tutunđi*
 (tynghyr) → *tl'ngār-*

teh = č

tchachyt : *čišl²*
 tchadyr : *čid're*
 tchaīyr : *čilre*
 tchalghydjy : *čealyađi*
 tchalychmaq : *čillstisěscu,*
 čilhlisěscu
 tchalym : *čeall'me*
 tchamlyq : *čeall'c*
 tcham + saqzy : *čeamčea-*
 čl'zā
 tchanaq : *čindāc*
 Ichanta : *čeāntā*
 tchaouch : *čeāušā*
 tchap : *čeāpā*
 tchapqyn : *čeapeł'n*
 tchapqynlyq : *čeapełnl'ke*
 tchapraz : *čeapraz*
 tchaqal : *čeācal*
 tchaqchyr : *čihşire*
 tchaqmaq : *čicmāc*
 tchaqy : *čeārke*
 tchaqyr : *čeaeł'r*
 tcharchaf : *čirčeāfe*
 tcharchy : *čirşie*
 tchardaq : *čirdāke*
 tchārē : *čearé*
 tcharq : *čeārcu*
 tcharyq : *čārūhe*
 tchatal : *čilāl'e*
 tchatma : *čilmā'*
 tchatra-pātra : *čeāt-pāl*
 tchaty : *čilie*
 tchéchit : *čişile*
 tchehré : *čeahré*
 tcheirek : *čirée*
 tchékirdek : *člucurděcā*
 tchekmédjé : *čicmiġé*
 tchélébi : *čelepīū*
 tchélik : *čilulike*
 tchenber : *čimbér*
 tchenguel : *činčel'ū*
 tchengui : *čeanġie*
 tchenk : *čénġlu*
 tchepellik : *člupullic*
 tchepken : *čltpkén*
 tchergué : *čérgā*
 tcherkes : *Čirkéz*
 tchertchévé : *čirčivé*
 tchevirmé : *čivirimé*
 tchevré : *čivrée*
 tchifout : *Čiřāl*
 tchift : *čilřā*
 tchiftđjy : *čilřēi*
 tchifté : *čilřé*
 tchiftéli : *čilřlilā*
 tchiftlik : *čilřllike*
 tchil : *čil*
 tchimtchir : *šimşir*
 tchinguéné : *Činġinē*
 tchini : *čine*
 tchintian : *čilnténe*
 tchirich : *čilrije*
 tchitchek : *čilčéke*
 tchivi : *čivie*
 tchivid : *čivillie*

tchizmé : *či:mā*
 tchoban : *čhubān*
 tchoeumlek : *člumléke*
 tchoeup : *čtup¹*
 tchoeurek : *čirécā*
 tcholaq : *čtulač*
 tchomaq : *člumāq*
 tchorba : *člórba*
 tchorbadjy : *čturbadži*
 tchorbadjylyq : *čturbadžill'ke*
 tchuch : *čtus¹*
 tchunki : *čtūnke*
 tchuruk : *čturuke*
 tchuruklik : *čturuclike*
 tchurumek : *čturutpsěcu*
 tchurutmek : *čturluěcu*
 tchyboul : *čtubūke*
 tchybouqdjy : *čtubucči*
 tchyqryq : *čterike*
 tchykryqdjy : *čtericči*
 tchyragh : *čtiráč*

n → *ou*

u = *ü*

uch ! : *uſ!*
 ulémā : *illumāe*
 uloufé : *lufé*
 urflé : *urflé*
 usloub : *slūpi*

V

va'dé : *vadé*
 váli : *vall*
 vaqt : *váhle*

vaqyf : *vácúfe*
 vaqyt : *vácí'le*
 var → *alavár*
 varaq : *váráke*
 varindjé : *varinǵé*
 vatan : *vāđā'ne*
 vakiâlet + namé : *vikilimée*
 vékil : *vikil'lä*
 vére ? : *veredūā*
 véreci : *virisíe*
 vergui : *virýle*
 vesvécé : *fesfesé*
 vézir : *vizir*
 vezné : *vi:ne*
 vilaâlet : *vilaâle*
 vyra : *vira!*
 vyrân : *viráne*

y = *i*, *î* → *i*

ybryq : *lbric*
 ynād : *γināde*
 ynadjy : *tnālčī*
 ynāddjylyq : *inaǵilī'ke*
 yqrar : *icráre*
 yqtyzā : *ihlī:ác*
 yrz : *érǵi*

Z

zaboun : *zābūn²*
 zabt : *zāptisěcu*
 zabtiñé : *zaptlé*
 zābyt : *zāpil*
 zabytlyk : *zabillā'cā*

zaghar : *zāyār*
 zaher : *zārī*
 zahmet : *zāhméll*
 zāiy'at : *zīéle*
 zākhiré : *zāiré*
 zaloúm : *zulumǵi*
 zanaq : *zimbác*
 zar : *zāre²*
 zarar : *zārāre*
 zerb-khāné : *lārāp(h)inā'*
 zarf : *zārfurl*
 zarzavāt : *zār:āvāle*
 zarzavatdjy : *zīr:ivāčī*
 za'yf : *zāif*
 zebha : *dz'pe*
 zeibek : *jabéc*
 zémân : *zāmāne*
 zenberék : *zumbārēke*
 zenbil : *zāmbillā²*
 zenguin : *zīnǵin*
 zevq : *zěscā*
 zevzek : *zev:éc*
 zindjir : *zīnǵir*
 zor : *zóre*
 zoraki : *zórca*
 zorba : *zurbā'*
 zorbalyq : *zurbāll'ke*
 zorly : *zūrlu*
 zoulmkiar : *zulumklár*
 zourna : *sūrlā*
 zourna : *zurnā¹*
 zournadjy : *zurnāǵi*
 zulm : *zuláme*
 zuluf : *zulúfe*
 zydd : *zā'le*
 zyíâfet : *zīaféle*
 zyndan : *zīndāne*
 zynghyr : *zī'ngir!*

I T A L I A N

addio : *adio*
 affondo : *afōnduf*
 appalto : *bāllu*

asso : *asū*
 avanzo : *vānʃu*
 avvocato : *avucat*

baionetta : *bāinēlā*
 balcone : *balcōne*
 balla : *bal¹*

balla : *bălă*²
ballo : *bal*²
banca : *bâncă*
banco : *bâncu*
banda : *bândă*
bandiera : *banderă*
baracca : *barângă, parângă*
barbiere : *barbér*
batteria : *pătăredă*
baule : *baulă*
birbante : *birbântu*
birbo : *birbu*
birra : *bîră*
birreria : *bîrărie*
boccale : *bucăle*
bomba : *bombă*
bonaccia : *bunăfă*
bottiglia : *butlîe*
bozza : *bôfă*
a braccetto : *braşeta*
braciola : *burjola*
branca : *brângă*
brillante : *brilântu*
bronzo : *brúndzu*
buon giorno : *buşlórănă*
bussola : *pusolă*

eaca + fingo? : *cacafîngu*
calendario : *calîndăr*
calvo : *călvu*
calza : *călfă*
calzino : *călfîn*
camata : *cămală*
camera : *cămară*
camisole : *camisolă*
campana : *cămbănă*
canale : *căndăle*
canarino : *canîrîn*
cannella : *canělă*¹
cannella : *canělă*²
canestrello : *cănistelă*
caparra : *căpară*
capitale : *capîtal*
capitanato : *căpîlănătă*
capitano : *căpîtân*
cappa : *căpă*
cappella : *capelă*
cappone : *căpôn*

cappotta : *capolă*
cappotto : *capôt*
cappuccio : *căpûşă*
capriccio : *căprîcîi*
carabina : *carabînă*
caraffa : *carăfă*
carambola : *carambôlă*
carantano : *cărândănă*
carmagnola : *caramanşolă*
carretta : *carelă*
carrozza : *carôfă*
casella : *caselă*
casino : *cazîn*
cassa : *căsă*
cassone : *casônă*
catena : *cadênă*
catena? : *cătînă*
cavallaro : *căvălăr*
cavalleria : *căvălărie*
cemento : *cîmêntu*
cerchio : *şérkîu*
ceremonia : *şîrimôn'e*
cioccolata : *şuculătă*
clarinetto : *clărnétă*
collare : *culăr*
colombo : *culămbu*
colonna : *culoănă*
coltella : *curtelă*
comédie : *cumîdië*
commissario : *cumîsăr*
compare : *cumbăr*
composta : *cumbôst(r)ă*
condotta : *cundôtă*
confetto : *coşetă*
consulto : *consăllu*
contra : *côntră*
contratto : *cundrătă*
coraggioso : *curaşlôs*
cordovano : *curdovâne*
corsaro : *cursăr*
credito : *crédît*
cunetta : *cunétă*
curioso : *curylôs*

delicato : *dilicăt*
deposito : *dîpôzit*
domino : *démînă*

dozzina : *duzină*
due : *dûle*

fabbrica : *făbrică*
fabbricante : *fămbricântu*
falchetta : *fălşetă*
falla : *făl'e*
fallimento : *fălmêntu*
fallire : *făl'îursescu*
fante : *fândi*
fède : *féde*
festa : *féstă*
figura : *ştyură*
fino : *şîn*
fionco : *şî'longu*
firma : *şîrmă*
flanella : *şlanelă*
flauto : *şlăută*
fontanella : *şînlînelă*
fora : *şóra*
forza : *şôrşă*
forzata : *şurşătă*
fossato : *şusăle*
frammassone : *şarmăşôn*
fregata? : *şigăle*
fresco : *şrêşcu*
frutto : *şrûl*
fungare : *şungăr*

galante : *galântu*
gazzetta : *gazetă*
ghirlanda : *şîrlândă*
giusto : *şîuşla*
godere : *şudêşcu*
grado : *şrăđ*
gruppo : *şrup*
guarda : *şărđă*

in(n)ante? : *înănte*
interesse : *înrîes*

lambiccio : *lîmbîc*
latino : *lătîn*
lavanda : *livândă*
lesto : *lêşla*
lima : *lîmă*²
lira : *lîră*¹
locanda : *lucăntă*

lotteria: *lotărie*
 lotto: *lot*
 luso: *lus*
 lustrino: *lustrin'e*
 lustru: *lăstru*
 lutto: *lut^a*

ma: *ma^a*
 maccherone: *macaron'e*
 macchina: *măkină*
 madama: *madâmă*
 maggiorana: *mandzurână*
 magnete: *maynėti*
 mal francese: *malufrândză*
 mandato: *mândălă*
 mandolina: *mandulin*
 mandra: *mândră*
 mane: *măni*
 mangia: *mănje*
 manichetta: *minikétă*
 manifattura: *mălifătură*
 marangone: *marangó*
 marca: *mărcă*
 mariuolo: *marçtôl*
 massone: *masón*
 maturo: *mătur*
 medaglione: *medal'ióne*
 menta: *ménță*
 milione: *milliână*
 minuto: *minútă*
 misura: *măsură^a*
 misura: *măzură*
 mobila: *mómilă*
 molo: *mol*
 morosa: *moróză*
 mosco: *móscu*
 mostra: *móstră*
 mostro: *móstru*
 mula: *mălă*
 mulo: *mul*
 musica: *măzică*
 musicante: *muzicându*

nulla: *nălă*

occhiale: *kéle*
 ombrella: *umbrélă*
 ospitale: *splătă*

paga: *păgă*
 pagliaccio: *bal'eăclă*
 pantofola: *pandóflă*
 papa: *păpa*
 pappare: *păpără*
 parada: *părătă*
 paramarre: *pălămăr*
 patata: *pătătă*
 patatucco: *patatúc*
 pedestro: *pedésturu*
 pericolo: *pericul*
 perrucca: *pirúcl'e*
 pezzetta: *pițétă*
 piano: *pheán*
 piatto: *piát*
 piazza: *piátă*
 pistola: *piștôdlă*
 pitta: *piță*
 plico: *plíc*
 politica: *pulitică*
 polizza: *póltă*
 popolo: *pópul*
 portafoglio: *portafél, purtu-
fóle*
 porto: *pórtu^a*
 presa: *précă*
 prima: *primă*
 propaganda: *propayândă*
 protesto: *protéstu*
 prova: *prócă*
 puttana: *putândă*

quadro: *căđru*
 quarto: *cărtu*

razza: *răță*
 ribello: *arébł*
 razine: *arițină*
 roba: *aróbă*
 rondo: *aróndu*
 rosmarino: *arł:mirin, rozma-
rín*
 rubino: *rubín*
 ruffiano: *arufkeán*
 ruspo: *rúspu*

sala: *sălă*
 salata: *sălătă*

salsa: *sălă*
 saltambara: *sallamărcă*
 sano: *san^a*
 sardella: *saróelă*
 scarpina: *scarpin'e*
 scarso: *scărřu*
 scarto: *scărtu*
 scherzo: *skérřă*
 schiatto: *sket*
 scoffone: *scufúne*
 sconto: *scóntu*
 scontro: *scóntră*
 scuffia: *scufie*
 sella: *sélă*
 sequestro: *sucréstu*
 seta cruda: *santaerătă*
 smalto: *smáltu*
 soda: *sóóă*
 soldato: *sulđăt*
 solfato: *sulfăt*
 sollazzo: *sulđăřă*
 sorte: *sórtă*
 spalla: *spălă*
 spartina: *spărtină*
 spermaceti: *spirmațétă*
 spezieria: *spițărie*
 spione: *spión*
 spir(i)to: *șpirtu*
 spoglia: *spól'e*
 stallo: *stălă*
 stampa: *stămbă*
 stazione: *stațióne*
 stivale: *stivál'e*
 stivaletto: *stifulétă*
 stoffa: *stófă*
 suddito: *sudít*
 suppa: *săpă*
 susta: *sústă*
 svelto: *zvéltu*
 tabacchiera: *tăbăkéră*
 tabacco: *tăbăc*
 taglia: *tăl'e*
 tanaglia: *tănál'e*
 tappo: *tăpă*
 tara: *tără^a*
 tariffa: *tarifă*
 taverna: *tavérnă*

tavola : *tăolă*
 teriaca : *liriacă*
 terrazza : *tărăşă*
 tiglio : *til'îă*
 timone : *timóne*
 tocco : *tóca!*
 tombolo : *tómbul*
 tratto : *trat*
 trementina : *triminăină*
 treno : *tren*
 trivio : *triyeăăă*
 trombetta : *trumbelă*

vaccinare : *văşinipsescu*
 vaccino : *văşină*
 vagabondo : *vagabóndu*
 vaso : *vază*
 velo : *vel*
 vernice : *virnike*
 veseicante : *vizicănlă*
 vescicatorio : *vizicăloare*
 violino : *avyllle*
 visita : *vizită*
 viva : *viva!*
 volta : *vóltă*

zinco : *cingu*
 zinco : *şingu²*

FRANCEZ

antique : *antică*
 balance : *palândă*
 bond : *bóndu*
 bouquet : *bukét*
 canapé : *canapé*
 capuchon : *capşónă*
 carnaval : *carnavál*
 charlatan : *şarlatán*
 cognac : *cun'eac¹*
 commande : *cumândă*
 compagnie, *il.* compagnia :
cumbăn'e
 consul, *il.* consul : *cónsul*
 consulat, *il.* consolato : *con-*
sulătă
 costume : *cuslume*

couverte : *cuvértă*
 cravate : *cravătă*
 crêpe : *crépă*
 double : *dăblu*
 élastique : *lástic*
 étamine : *tamin*
 fâcherie : *făşărie*
 falbala : *fărbilă'*
 fanfaron : *fanşarón*
 gant : *gántă*
 gaz : *găze*
 gazette, *il.* gazetta : *gazelă*
 jaquette : *jakétă*
 landeau : *landón(e)*
 luxe : *lăxu*
 mosaïque : *muzaic*
 napoléon : *napulíone*
 packfond : *pacfóne*
 paletot : *paltó*
 pantalon : *pantalóne*
 pardessus : *paldeşu*
 pardon : *barđón*
 passeport : *pasapórtle*
 peluche : *pilúşu*
 percale : *pircălá*
 philomèle, *dr.* filomélă : *filo-*
mélă

police : *pulîşă*
 poudre : *búdră*
 préférence : *préfă*
 prince, *dr.* prinţ : *prinşu*
 salon : *salón*
 satin : *saténe*
 serviette : *şirvel*
 soupière : *suphéřă*
 souvenir : *suvinire*
 surtout : *surlác*
 tricot : *tricot*
 valise : *valişă*
 ventouse : *vinlúză*
 zephyrine : *zafire*

SPANIOL

chaqueta : *čikét*
 chito ! : *čilus!*
 doblón : *dabłóănă*
 palabra : *palávră*

DACOROMÂN

al'turáre → *dicúne*
 argumént → *crimă²*
 bujor : *bujór*
 călugăraş : *călugărăş*
 deasupra : *deasăpra*
 demult : *dîmúlt*
 dînd → *bel²*
 duduire → *córnua²* 4°
 dureros : *durirós*
 duşmănos : *duşmănós*
 episcopat : *episcopát*
 focos : *fucós*
 fugor : *fugăr*
 fumare : *fumăre*
 fumărie : *fumărie*
 giulgiu : *giălgiu*
 izvor : *izvór* → *trăsăr*
 îmbujorat : *mbujurd*
 încrédere → *al* 24°
 înflorător : *nhturătór*
 laū → *putul¹*
 lumesc : *lumescu*
 minutar : *mînulăr*
 mirat : *mîrăt*
 noduros : *nodurós*
 nviţătór → *astréc*
 ordin : *órdin*
 ori → *oară* 16°
 ort ? : *órtu*
 părcă → *čicnescu*
 pleoapă → *inbulzinăre*
 popór → *kirire*
 schelet : *skelét*
 singuratic : *singurdtic*
 singurătate : *singurtlăde*
 soartă → *măřăcui*
 soşie → *suşl'l'e*
 statir : *statiră*
 stîină : *slî'nă*
 şcoală → *cămără², lîptslă* etc.
 uşuratic : *lişurdtic*
 vait : *văit*
 vămă : *vămă*
 zău ! : *zău!*

GERMAN : Brieftasche : *priftădă*; Flinte : *flintă*; (Grundbirne) : *cumpire*; Münze : *mină*; Schrubbe : *șurub*; Zwanziger : *șifnic*.

ENGLIZ : farm : *fărmă*; lord : *lórdu*; shilling : *silin*.

VARIA — América → *américăncă*; Avdélă → *Avdél'eat*; Colón'ea → *colón'ea*, *Culun'ear*; Constantin → *cunstanlină*; Custrét → *Căstră'n'lot*; Eva → *evă*; Frășari → *Fărșirót*; Grăbova → *Grăveán*; Grămuste → *Grămuslân*; Jirgân'eat → *Șirgân'eat*; Lipsea → *lipiscănă*; Malakoff → *malacóv*; Málta → *maltéicu*; Mannlicher → *manliheră*; Maria → *Mără*²; Martini → *martină*; Muscópule → *Muscupul'ean*; Niculiță → *Nicul'ean*; Pírivóle → *Pir-vul'eat*; Sămărină → *Sămărn'eat*; Sărcă'n'lot → *Șărgă'n'eat*; Sărcă'ceán < ?; Sărúnă → *sărúnă*; Seleanic → *silnică*; Șipisca → *Șipiscán*; Șirgân'eat < Jărcan'1; Vêryea → *Viryeán*; Vlah → *Vlăhăt*.

* * *

Acest indice cuprinde trei categorii de cuvinte :

1. cuvintele culese cu caractere *cursive* sint cuvinte ce apar și într-o altă sau și în alte limbi balcanice — unele din ele apar și în limba italiană — : pentru aceste cuvinte nu s-ar putea preciza din care limbă au pătruns în dialectul aromân. Pentru alte cuvinte am menționat indicații etimologice ce nu pot fi considerate deplin convingătoare, după cum pentru altele am dat sugestii și, uneori, chiar oarecari identități.

2. Cuvintele culese cu caractere drepte (romane) sint cuvinte a căror etimologie ne este necunoscută.

3. Cele culese cu caractere grase (aldine) sint cuvinte necunoscute și, deci, neredactate sau nu sint redactate complet.

L'index qui suit renferme trois catégories de vocables :

1. Les mots imprimés en caractères *italiques* sont ceux qui apparaissent dans une autre ou dans d'autres langues balkaniques — certains se rencontrent aussi en italien — : on ne saurait préciser la langue par le moyen de laquelle ils ont pénétré dans le dialecte aroumain. Pour d'autres termes, nous avons fait figurer des explications étymologiques que l'on ne saurait considérer comme entièrement convaincantes, de même que pour d'autres nous en sommes tenu à de simples suggestions et, parfois, même à certaines identités.

2. Les mots imprimés en caractères romains sont ceux dont on ignore l'étymologie.

3. Ceux imprimés en *aldines* sont des mots dont le sens nous échappe. C'est la raison pour laquelle nous n'avons pu rédiger leur signification ou pour laquelle nous avons dû le faire incomplètement.

II			
ăbur	ayisteare	alumă'	ampăr ¹
acșale	alăl	alambu	ampiľur
adáp(1)	alăcescu	aluneăuă	amură ²
adăr	alămăvrăseu	alúnizmă	amărucu
afingă	albănsescu	amadire	anăbărescu
afrát ¹	ălică	ambrună	ancăn'1ă
ayimľiũ	alın	ambăir	anclup
	alipine	am'ın	andicu

andó
andóp
andukilésu
ándzã¹
angănésu
angărlim
angărmări
angătân
angl'icésu
angučescu
ançișă²
angică
anilea
aniórihta
apúklü
antăvălésu
anvărlițédzã
apălã²
apicășón'lü
apûc
apucupésu
arádzim²
aráp¹
arâpun
arât¹
arătã¹
arâvdu
arâbdăsescu
arâdzil'm
arâlatã
arâklûsur²
arâskirédzã
arâstocă
arâșcl'ilôr
arâzgân¹
arâzgânã'
arâzmulésu
arbinã
arčeátu
arčédzũ
ardil'e
aricâne
aričescu
riplidnã
arlsâte
ar'ndzã
arminsire
armurã

aroátã²
aróbul
arócul
arópun
arpatin
árpilã
artici'l
arúcutã
aruféc
aruguésu²
aruiședã
arujvós
arumâne
arúp²
arúptu¹
Arûs
aruștuésu
aruvinédzũ
ascálin
ascápir
âscur
âscuș'il
âsônlt
astrălésu
așșe
âșmã
âtã
aũ !
aváljiva
âvar
avráke
avrie
âzdédzir
âzmúũ
âzvirlésu

b

ba¹
ba²
bab
babanáșã
babâșu
bačũ
bãdri
bãdzãrã
bãfã

bag
bágav
bağlũ¹
bağlũ²
hajancã
bãke
balavâncu
bãlã²
bãltgã
bãltã
bãltõtã
bal'lũca
bãnã
bandi
bãn'e
barbarózã
barbarûsã
bãrdã
bãrdzu
bãscã
bãstã
bașinçel
bașûr
bãta !
bãtã¹
bãtã²
*bãtã³
bãjã
bãbălésu
bãbãl'lur
bã'cã
bãcãlãr
bãéli
bãerescu
bãgdãtie
bãlãsã
bãjdãr
bãlãtl'n'l
bãndic
bã'nğlu
bãrbãrãșã
bãrbãrãtã
bãrbul'isescu
bãrbũl'lũ
bãrburișũ
bãrcudil
bãrdên'e
bãrșéčicã

bãrgãviță
bãrçelã
bã'rnã
bãrnũte
bãrtinér
bãstlã'ũ
bãtãnie
bãtke
bãtin
bãzdrãvľã
bã'znã
beãũ²
beb
béčicã
bečlũ
béhlu
béltã
beleniță
béllã
bénki
bétã
bérlã
bétic
bicãfã
bicã
bicã'
*bigã²
bilitũnã
binalitic
binãfl
bindêrcu
binéc¹
bin'isescu
birãčelũ
birbíl'lũ²
birbíl'lũ³
bîsãgã
biscuit
bisgũlea
bîsnãl
biștóc
biłl !
bizbíl'e
bizdisescu
bilbãescu
birboãl'e
biștrã
bilitimã'

blánă
blanés
blástru
blădúh
bl'lonďă
boásă
bóbală
bobó!
bog
bógru
bolú
bolilú
bóră
boŭ
brăcean
brad
brăgană
brându
braşovan
breámi
brin
brí'ndă
brubodă
brubuştină
brumăncă
brumănică
bruşterniŭ
brúzgă
bu!
bubaír
bubót
budótă
bubúke
bubul'eănă
bubúnă
buburănă
bubureac
bubureadză
buburéc¹
buburédzú
bubuşár
bubútă
bubzel
búclă
búclum
budăc
budin
buducleşár

buduvál
budzár
búd-ză
bud-ănără
buj
bujár
bugdán
buyáne
buygi
bulán
búle
bulmátcu
buján
buldzlnédzú
bulubótă
bumbác
búndă¹
búndă²
bunélă
burbufeátă
burbundacă
burdúval
búrdă
burhón'lú
burliďă
búrlu
búştină
buştină
buşú
buşulle
búleav
butét
búfur^{1, 2, 3}
búfură
buzunár

c

cacă
cacúŭă
cačealiú
calcúşcă
cálsă
cakín
caléşú
candé
cănă¹

cănă²
caplân
capzimál
carahúhrumă
caramáz
carcalédzú
cariclă
carlófe
cásper
eastuvam
caşéri
cătă
catrafúse
caŭallác
cátŭďă
cazáca
căcărđac
căcărédzú
căcăstór
căcimór
căŭtuból'lú
căŭlălă
Căŭlân
căđere
căldiđi
căldisescu
căjoál'e
călămbăklă
călărŭlú
călărúşú¹
căllimbóŭiú
căllingoáŭe
călipúşú
căllúşú
călúşú
cămără²
cămigeánă
cănăváfă
cândilă
căniscu
cănŭrie
căpáláhtu
căpérđă
căpic²
căpincă
căpiŭă
căpsescu
căpşeană

căpăşe¹
căpăşe²
căpútă
cărápă
cărábănsire
cărábúşú
cărácúşú
cărándŭe
căr'nti
cărbáŭă
cărcărédzú
cărcăşlínă
cărcăaliú
cărcinár
cărcŭe
cărină
cărinŭe
căr'l'm
cărmínă
cărmóală
cărmucá'n'l
cărmuescu
cărnăşú
cărn'idă
cărpăşínă
cărşél'lú
cărtătirát
cărtél'lú
cărtúnă
cărúşú
cărveál'e
căsie
căsisŭtră
căstrie
căşcăvái
căşere
căşlŭŭe
căşingŭe
cătălin
cătă'r
cătrăŭă
cătrăcărcu
cătrămă'(ú)
cătân
cătúnă
că'ŭă
căŭír
căŭescu

căfie
căușe
cîmpăr
cînlătorășu
cîrbă
cîrcanțe
cîrc' l'e
cîrc' m
cîrcîlîu
cîrcîlór
cîrdîlîu
cî'rdu
cîrdzél'îu
cîrlápă
cîrlédzû
cîrlîbănă
cîrlîg
cîrlîgie
cîrničîu ²
cîrlésescu
cîrtîlîtoós
cîrtónă
cîrtîcón'îu
cîtean'tór
elánă
clálin
cleáčîu
clečîu
cléndză
cličîu
clîncă
clî'ndă
clî'ndu
clît'î !
clóáče
cluj
cluzunsésescu
cl'îčîu
cl'îgur
cl'îndzu
cl'îoágă
cl'îșuță
el'îtoáre
coacă
coacăză
coáče
coárdă ³
coárne-blfe

cócă ²
cocoșură
coktróșil
cólasă
colburécă
cólîbă
cólînda
combóli
cópan
eórá
córcan
córi-mbíri-mbóčî !
cólar
cótca
cóthrá
cóŭi
cóŭule
craŭ !
creášîl
crîmîl
crîptór
crînemént
cruțescu
cșîu !
cșúra
cubil'e
cúcă ¹
cúcă ²
cucóșu
cuculésescu
cuculîčîu
cucumbîčîu
cucumbîșe
cucuricu !
cucurúz
cucușură
cucuveăuă
cucuvîță
cučéán
cučî !
cučîe
cúčîubă
cučîumór
cučîuró
cudumán
cufcálă
eufie
cuğeamîte

culbár
eulanjiu
culáre
culásî
culeástrandu
culeájă ²
culčîós
culîstră
culubác
culucăŭ'
culutámă
cumără ¹
cúmban
cumîl
cumșón'e
eúmtu
cúnă
cúncav
cundîsescu
cundriri
cundrilu
cupáčîu
cupărán
cupîe
cupîrî'ște
euptuséseu
curáŭîu, . . .
curcubéu
curcușór
curcúșu
curdîncu
curđél'e
curđîlár
curmăredă ²
curmicáme
cármu ²
curóu
cárpan
curpă'î
cúrpîl ¹
cúrpîl ²
cúrtus
curșórt
curubîŭ
cusór ²
custándát
cúslu
custură

cúșal
cușaméle
cuștavár
cutár
culeájă
eulîséŭ
cutmáčîu
eutróban
cutruŷlómse
cutrusescu
cutumág
cutumás
cutuwlésescu
cuŭáke
cuŭere
cuŭie
cuvátă
cuvós

č

čeác !
čeacră
čeáčîu
čeái
čealîstră
čeálmă
čeám
čeamăuănă
čeámcu
čeáp
čearpér
čeášu
čeatrafîl
čepcúescu
čeréle
čicálésescu
čîemácă
čîcuteálă
čîčeroánă
čîdîc
čîh-čîh !
čîhtîsescu
čîjdîe
čîldîsescu
čîldúescu
čîleahîní

făcă²
fână
fără
farfal' eâr
farmăc
farmu
fatigeli
fârfařiū
fârfudă
fârfală
fâtăl'io
fheacă
fičū
fiť
fiĵū
fikl !
filcu
filinăr
fil'ioară
fil'yū²
finĝe
firfărușū
firfirédzū
fituriške
fiťă
fiū¹
findl'c
fi'rce
firlilčū
flămbură
flitur³
fliturăc
fliturisescu
flivirós
florie
fluilără
flurie
flúsculă
focă
focurúšă
fóke
fol'lı
fótiš
frăncea
franĝtőlă
frigăndt

frigănédză
frâmă
fucurină
fufulescu
fûlgu
fundusescu¹
funicăd
furcudăr
furcutășū
furduescu
fursalli
furtă'
furtunăt
fută²
fúzmă

g

găgur
găldă
gărdū
gătal
găvord
gavruyeant
găzdu
gazónă
găbún
găbúr
gădăliťū
gădăvúše
gădzămólū
gă'fă
găgán
găgán'lós
gălarnúšū
gălăgán
gălinisescu
gămășe
găoăce
găoăl'e
gă'ră
gărămină
gărăvél'lı
găriťū²
gă'rtu
găvănă
gălle

gll-gll
gl'ngu
glnóĵū
glr-glr-glr !
gl'rbu
girdél'lı
gl'rgal'lı
glrĝinăr
glrklnă
glrťlescu
glă'burl
glubudán
gl'eăčlū
gl'imă
gl'inăr
gl'iťimacă
gl'lıră
gof¹
gófe
góngală
górľu
gótčă
grándză
grăťă
gravanó
grăđită
greăsea
greăse
greb¹
greușū
griĵū
grl'ndză
gri'peă
groápă
gróhtu
gróndu
grozdavén
grumădzū
grumbă
grúndă
grundéťū
grunflăre
gučlile
gúdur
gugúče
gugúčlū
gugul'eănă
gugurédzū

guguşlédzū
gugúše
gugúťă
guĝilescu
guĝlū
guĝlúfoártică
guldánec
gulimán
gulină
gulivracă
gulubizdră
guluván
gumarăđă
gúndu
guneălă
gurahán
gărgur
guriťū
gurlédzū
gúše
guturăľū
gúvór
gúvru
guvuĵdel
guvún
guzmól'lı

ĝ

ĝérdu
ĝígór
ĝinere
ĝirgal
ĝirĝén
ĝiriťū
ĝlúcă
ĝlulvaracă
ĝlurdie
ĝlúšťă
ĝlúšťăredăđă
ĝivăr
ĝizăr

γ

γanóšū
γăryălăū

ȳázétă
ȳeáðam
ȳeaylără
ȳealdă
ȳear
ȳearăke
ȳédzäre
ȳiér
ȳiós
ȳirác
ȳirmescu
ȳitör
ȳizmă
ȳlăŭ
ȳlică
ȳlup
ȳlupuescu
ȳrivănășu
ȳăstu

ğ

ğeáhtu
ğeálă
ğidăŭ
ğludăme
ğluğie
ğlunğlula
ğlupă

h

hábin
hábină
halđes
halđi
halle
harabél'ŭ
harénge
hascanifur
házmú²
háboátă
hărăffl'ŭ
hărămŭ
hărădălă
hărăhălă

hărăhăl'e
hărăhändél'ŭ
hărăhărăscu
hărălapút
hărăvăl'isŭ
háseanlike
háșđisŭ
heámă²
héca
héră
hidécür
hímă
híme
hintic
htör
hlóŭica
hlstră
hlurŭ
hl'rpă
hl'scă
hol-hol!
hópă
hórhan
hórhor
hórhut
hră'pcă
hrúpă
huescu
huhútă¹
hulandăr
húmba
húncă
hunŭ
hupuescu
huhulescu
hurhutulášŭ
hútcă

i

ŭa¹
ŭa²
ŭámă²
ŭánd:ă
ŭar
ŭarădisescu
ŭarčí

ŭáspir
ŭfftrás
ŭh!
ŭhtisescu
ŭhsítăr
ŭleacă
ŭll'că
ŭmă
ŭmpétigă
ŭnda
ŭnduescu
ŭpă
ŭrirŭă
ŭskinăr
ŭst!
ŭstréte
ŭuelamăte

i

ŭmprăn'escu
ŭncă?
ŭncăstărăt
ŭngălbidăt
ŭnğpălicós
ŭnzŭrzălăt

j

ŭáglu
ŭan
ŭapóne
ŭgl'ŭoátă
ŭŭbđăcă
ŭŭđă
ŭŭndăric
ŭŭredğl'e
ŭŭrluescu
ŭŭngu
ŭŭbărjescu
ŭŭbéc
ŭŭeă
ŭŭhnă
ŭŭmái
ŭŭmeără
ŭŭnă¹

ŭŭnă²
ŭŭncŭ
ŭŭn'escu
ŭŭpă
ŭŭpŭ'n
ŭŭrăh
ŭŭrcu
ŭŭrdŭnă

k

kekeănă
kenát
kéndic
kétru
kétru-bóbuli
kŭc
kŭcă¹
*kŭčeră
kŭhtră
kŭ-kŭ-kŭ!
kŭkŭr-mikŭr
kŭlăr
kŭllpóșe
kŭlúnge
kŭlŭvétă
kŭme
kŭminŭt
kŭnă
kŭnă'
kŭndinăr
kŭóftă
kŭptn
kŭptŭ
kŭpŭlă
kŭpur¹
kŭpur²
kŭrăcă
kŭripŭtoäre
kŭrlătă²
kŭrkinéc
kŭrkinédzŭ
kŭrkŭra
kŭrkŭrŭnă
kŭrséne
kŭrtŭră
kŭscă

kiſcu
kiſcu
kiſilór
kitár
kiúne
kluró
kiutipséscu

I

lal!
lairéscu
lakl
lálá
lamit
lángulă
lărmă
laternă
látură
lăvdă²
lazarină
laz(i)nă
lăgămă
lăyúð
lăliță
lăpădă
lăpúșe
lăpășu
lărgón'lă
lăulă
lăvrăloare
lăvruséscu
leágăn²
leângă
leástră
lélic
lércă
lércșe
leurie
licnie
licur
licuričlă
licurlike
licini
liyoáče
liyučéăr
lihuni'e

lilicē
lilinçe
lingársu
lingușéscu
liniță
lloco
lișór²
lil
lităčlă
liturin'e
livéndu
lónğ(l)e
lôscut²
lôstru
lucrătór
lúetu
lud
lu-lu-lu!
lumáke
lúngă
lúnizmă
lúpsă
lupuséscu
lutreăuă
luțeáğră
luțu
lúznă

I'

I'ear
I'eastră
I'Iócă
I'Iul'eac
I'Iușpă

m

mačearóc
mačlóc
mădzăre
măğăr
măle
măle
malódă
măltă

mal'tói
mámă²
manělă
mangusár
manijă
măpari
mar
maradólu
mără¹
măreud
mărgură
marilus!
marmără
mărsin
mărte
mașl
mătă
măță
mă
măčేశű
măčlășéscu
măğór
măğăr
măğură
măgeăăă
măyilic
măyúlă
măireăsă
mălăθă
mălăyăr
mălăyic
mălinăre
măltăre
mălmășű
măndăle
măndătă
măndăll'ke
mănúre
mărăl'tu
mărat
mărcăl
mărdzinic'l'e
mărlcúe!
mărin
mărinédzű
măriță'scu
măróiu
mărsinédzű

mărulă
mărul'e
mărănă
măščălite
mătrăjă
mătrăgună
mbărbăjăre
mbečlă
mblălăscu²
mbógru
mboličédzű
mbudzinédzű
mbufunédzű
mbulbukédzű
mbujă²
meál'e
meăă!
Mécan
mélai
mel'lă²
merahún
meșu
métră
méti
míði
miháne
mil'iță
mil'lăr
mindireáje
minduhie
mindziθră
míngu
minčét
minčinăđă
minğleót
minğlúșű
minu/jă'scu
mirăcune
mirunic
mitsăle
misăreăăă
miscă
miški
mitáne
milă
milocă
mlucăéscu
Mluzăkeăr

mízav
míclidără
mínár ²
mîncópă
mîndân'e
mîndîlă
mîndzáli
mîndzát ²
mî'ndzu
mîneáre
mînúşe
mîrşîn
mîşcăre
mîtrăc
mîşcă'
mî'zgă
moáče
moáşe
mólav
molči
mólupe
mónă
mórvu
mpărlig
mpîrşédzű
muclîşte
mučeáră ¹
mučeáră ²
mučeáşe
múclo
muhlîdză'scu
múhlu
múhl'e
muínă
mulălîke
muldzără
muliftu
mulistră
mulţeadză
muluétű
mumulic
munát
múndză
mur ²
muradie
múrgu ²
murîsche
múrnu

murlie
múrvă
musáhe
musgálgă
muşavér
múşeru
múşcu ¹
múşcur
muşînşînă
muşmán
muştiréke
muştúc
muşurón'lă
mútcă
mulrusescu
múfcă
muřű ¹
muřúnă
muú! ...
múzá

n

na ²
načlű
nánă ¹
nánčlű
nání
nařű
nădűf
năřălăescu
nălsăescu
năpărlăcă
năřă'ndzu
năvólű
năvrî'scă
năřîlă
neačlű
neálűr
neănăescu
neărdzél'lű
neătrămédzű
necrimînéscu
neulós
nečlumulăescu
nădăse
năđrsăescu

ndéz-mă
ndipirát
ndîrusăescu
ndîsăescu
ndîzmusăescu
ndreávlu
nduhúne
ndurăescu
néče
néňă
néni
nérac
Néstrat
netót
neű
ngălédzű
ngă: jă'seu
ngărmăr
nglubudédzű
ngri't'n'e
ngri'sca
ngurpîl'édzű
ngusédzű
nşihurédzű
nyls
nşîornikédzű
nhîurédzű
nigoaldă
ni hîl
nínga
niór
nîrănşe
nîricóndă
nîsűn
nióistűl'e
nîburuăescu
noáče
noářîn
nócupă
nólşie ¹
nsîrineádzű
nlărăc
nlîrisăescu
nlrăescu
ntroc ¹
nlurină
nturturédzű
nřap

nucelăescu
nukăescu
numîrăre
núpu
núrcă
nvăescu ²
nveřű ²
nvîrdză'scu
nvîreád:ű

n'

n'eác
n'îrlu
n'îşcu
n'îuréd:ű

o

o! ²
oá!
oăcărnu
oăcl'îşű
o-búra!
oi!
oi-bobó!
oi-lelé!
óímu
ólmu
ólug
óndus
óplă
órea
órdu ²
oré!
órníc

p

pačlű
páhă
pahóm(an)
pallóne
paláz
pálă ¹

păiă²
palonțear
pampôr
pandispân'e
pângă
pântlîcă
pântlo
papafingu
paparđelă
papazăc
păpă³
paramână
parasûmă
parăzină
păre
parpălangu
parparie
paspăltăre
pat¹
patalóni
pătă¹
pătă²
patón
păgăn'lôr
păhăescu
pălărie
pălmună
pănăiș
pănător
părătură
părdăic
părieă
părieândă
părmălăr
părnăre
părnișcă
părnoăn'e
părtălă
părtădescu
părlică
părtiță
părzătură
pă'să
păspăl'lă
păspănăe
păstăl'e
păstrédză
păstără

pă'suri
pășpăcă
pășpurédză
pătăriță
pătutnă
păturică
păvrie
peaje
peatică
pécnă
pecnăvós
pělă
pénură
peregê
péryeo
perizli'ke
pérpiră
peșli
péză
pheăstru
pi²
pic³
piculescu
pičlóc
pičtur
pičilic
pihiță
pihusescu
pilăt
piličlós
pilivăre
pflón'lă
pil't
pil'lă
pindănică
pindurnișă
piņgăuă
pionel
pipér
pipilăescu
pipiridă
piptrișă
pir²
pirđeșe
pirgăc
piridău
piriņce
piripăkl

pirle
pirpindăc
pirpirănă
pirpișór
pis!
pisă¹
pisă²
plisikédză
pispu
pisuză
pișlirós
pișnică
pișteană
piști
pităđlă
pitălôy
pitișină
pitrike
pitrișină
pitřktu
pivul
pizgă
pithrivós
pl'nă
pinče
pirjină
pir!
pispăl'lă
pișculătă
plăcean
plăhărcu
plângă
plăsă²
plat
platón
plărie
plăscănăescu
plăsedză¹
plăsedză²
plăstură
plășio
plătîță¹
plătîță²
plătură
plăvintédză
pleăclcu
pleăde
plisăđă

pliscă
pliscută
plivuc
plln'eăr
plôscă
plug
poăhă¹
podăhă²
pođlă²
pôfkl
pôlcă
pônă
pon'ls frăneă
pópă²
po-po-pô!
pôpurđă
pôric
potóc
pôtpar
prăpa
preăngu
preăspă
prédă
préor
prêșcao
prêștăp
priče
pri-đlădic
primikir
primoără
prinód
pri!
pristinăescu
profe
proscut
prozgăl
prucuyiđă
pruscukăescu
pruvéd
psifie
puduriđă
puf!
păfcă
pugăče
pugunic
pulpét
pultéță
pul'lă²

pul'ľü²
pũmbă
 pumľ'nică
 pumoără
 pũndzire
 pũngă
 pũntu
 pũpăză
 pupõn'ľü
 pũpu!
 pupujěũ
 pũpul¹
 pupul'ľü
 purávă
 purğéĭcă
 purğucľ'edũă
 purĩndu¹
 pũrnu²
 pustăkeăũă
 pũşpur
 puşputédzũ
 pũta
 putétũ
 pũtil
 putrigán'ľü
 putusescu
 pũľă
 puľľ'n

r

răcică
 ráũă²
 răgócľũ
 ră'ndzi
 răsadĩnă
 ră'zgă
 reũ¹
 rimă
 ripă
 rizmór
 ricăescu
 riureădză
 róďă
 róďďă
 róman
 rucócľũ

rũfu-n-bũfu
 rug²
 ruľľă
 rulălă
 rulěscu
 ruşcuván
 ruştuescu

s

sabina ĩ
 sábine
 sabũra ĩ
 sáhndă
 salkiũ
 sál'ear
 saragără
 sarandũnă
 sárke
 sat¹
 sat²
 sáh'n'isescu
 sáin
 sálăne
 sálărie
 sáľnăescu
 sãmănăľór
 sãnăľór
 sãrběseu²
 sãrcás
 sãrceáne
 sãrmăľ
 sãrmăľe
 sãrmăniľă
 sãrměľũ
 sãrpũne
 sãvăľe
 scandzohir
 scăľțédzũ
 scăp(s)ũşũ
 scăşnăescu
 scl'n'ľ
 sel'rěľu
 sclrlédzũ
 sclďăľă
 scrăďă
 serĩnă

scriştescu
 serob
 scrop
 serum
 scũnda
 scupăľ
 scurdăne
 scurpidă
 seurulěũ
 scũľic
 sémnu²
 senĭľ
 serĭe
 sermăe
 sfl'rěľu
 sfrĩndzěľ
 sfrĩnteál'ľü
 sfulgurăľ
 sfũngu
 sfũrlă
 sgľ'ir
 sicũľă
 sifľer
 signe
 sigurime
 silistră
 simbru
 sinauer
 sındrőfe
 sĩndu
 sındũşũ
 singastó
 singľũ
 slod
 slrmă¹
 sirtăr²
 sirtă
 sisăme
 sl ĩ²
 slũescu
 sl'mbur
 sındzeandă
 slĩnuós
 sl'rbu
 slrľtór
 sl'rmă
 sl'rmu
 slľ'r

skětă
 skicuriĭľũ
 skit
 skivirie
 skisédzũ
 slap
 slăbinľă²
 smac
 smágă
 smeără
 smľ'rĭe
 smũľic
 soărbă²
 sóir
 sóke
 sólđzu
 spăhĩdl'ke
 spăteădză¹
 spăteădză²
 speăse
 spėndză
 spĩďă
 spĩngľu
 spinşoără
 spěľă²
 sprágăn
 sprem
 ssl'
 stăneă
 slăne
 stăĭľ'n
 stăľăescu
 stămărie
 stănipăescu
 stěră
 stic
 slľľă
 slľkescu
 stimpinăt
 stĩngăľe
 stipăre
 străbal
 stran'ľũ
 străbăşĩnă
 străgľ'eăľă
 streăpĩľ
 streăpită
 slrěcl'e

strif
strig
strin
striprókliu
strit
strivuit
strámbul
stuhicó
stuhinédzú
stúmbu
stupátóáre
sucáe
sufinédzú
sulfiná
sulpie
sumén'e
sumnáme
sumólcu
súngalus
surçinát
surçitú
surlutós
súrvá ¹
suváin'fá
suzé

§

şahúlcu
şálcá
şamandúrd
şám cure
şápcá
şarafúra
şbul
şcárpá
şcálkléedí
şel'rlá
şel'edú
şcl'éndzú
şcl'ifur
şcođá
şeraú !
şcurlířá
şcárpie
şenc
şgl'eátá

şigúná
şllát
şllátúrd
şll'e
şindárnále
şirkin
şiróf
şirpişór
şişcu
şiştamárá
şítá
şómbur
şon'íu
şóşe
şpánçe
şpl'rtu
şpóret
şlámd
şlim
ştirgoán'e
ştrac
ştrác
şúbá ²
şugáná
şuláre
şulévcá
şumurón'íu
şuntéscu
şun'ítá
şúplá
şúrcá
şúşcă
şuştáli
şuşumág
şut ¹
şuvár
şuváescu

t

labóre
tac ! ²
talabáčíu
talingá
táná
tarapášú
tárpoáşe

tartacútl
táşcă
tatulát
táur
táxi
táláclíu
táláescu
táláđán
támáclíu
támbáre
tá'mpá
tánánúşe
tárbóşe
tárhúne
tá'rná
tártóclíu
tártór
távllimbá'
teá ! ²
teá ³
telemé
témblá
téndá
téngald
téncşe
tén'e
tépcá
texát
texiusescu
ti ! ²
tiçlusescu
tihnáe
tindlílná
tírn'eác
tisçireáúá
tíll !
titileáčlcá
ti'mplá
tirculescu
tírfól'íu
tírl't
tírkescu
tírváčíu
toácá
tóblá
toc ¹
toc ³
tócázá

tópur
tprlá !
trácá
trágá
trágán
tráhtá
trámbú
trandabótan
trástir
tráze
tráyánós
trimer
trimindzáná
trimürá
tripsánd
trócná
trónclíu
trámbá
trundúescu
trúsá
túbá
túcá ²
tuclíu
tul ¹
tul ²
tulá'nu
túle
tum-tum-túm !
tumáčíu
támbá ²
tumbike
túna
tunáreřú
turin
túrlu
tórnavá
turpáne
turró
turúşle
túvlá

θ

θárápél'íu
θrápsu

zăgărdi ^{ci} lă	zdrob	zčiléscu	zór ^{nă}
zămbună	zdrudéscu	zladite	zórte
zărculă	zdrûmin	zille ²	zube ^{dă} lă
zărzărike	zdûmban	zil'e	zû ^{nă}
zărzedle	zéce	zil'lă	zunóz
zavráke	zgă ^l l'n	zintún'e	zără
zbăngu	zglrléscu	zingină'	zuryló
zbárníc	zglob	zingliră'	zurlumă'
zbénge	zgoábă	zlr-pípă'	zurnă' ²
zblrléscu	sgrlm	zlr-zlr	zuzurire
zblrníc	zgrl'n'e	zl'ză	zvae
zbor ²	zgroámic	zlo ^{dă} tă	zvi ^{ci} lă
zbúldzu	zgrob	zmálă	zvicnéscu
zburdălipséscu	zgrum	zmél ^{ci} fu	zvoărte
zdăngan	zgúră	znuéscu	zvon
zdip ⁿⁱ éscu	zgur ^{ci} séscu	zn'lură	zvoriz ^{mă}
zdl'rce	zgurie	zoc	zvungu
zdl'rtă	zcicul	zof ⁿⁱ c	

ABREVIĂȚIUNI

AAF	: <i>Anuarul Arhivei de folklor</i> , I (1932)—VII (1945).
Acs	: Acsinti Uricarul, <i>A doua domnie a lui N. Al. Mavrocordat...</i> — în <i>Cronicele României...</i> , II (1872), 119—173.
AD	: <i>Analele Dobrogei</i> , I (1920)—IX (1928).
Actes	: <i>Actes du colloque international de civilisations, littératures et langues romanes</i> , 1959.
adv.	: adverb.
Al. 1901—1902	: <i>Almanah macedo-român</i> , II (1901—1902).
Al. 1903	: <i>Almanah macedo-român</i> , III (1903).
Al. 1927	: <i>Almanahul aromânesc Frăți'l'ea pe anul 1927</i> .
Al. 1928	: <i>Almanahul aromânesc 1928</i> .
alb.	: albanez.
ALR	: <i>Atlasul lingvistic al României</i> .
ALRM	: <i>Atlasul lingvistic al României</i> , mare.
Alton	: Dr. Giovanni Alton, <i>Proverbi, tradizioni et aneddoti delle valli ladine orientali</i> , con versione italiana, 1881.
Ainalfi	: ⇨ CPT.
An	: <i>Cronica anonimă a țării Moldovei...</i> — în <i>Cronicele României</i> , III (1874), 97—180.
AnD	: ⇨ AD.
Ἀνδρ	: N. Π. Ἀνδριώτης, <i>Ἑτυμολογικὸ λεξικὸν τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς</i> , 1967 (ed. a 2-a).
Angl	: Joseph Anglade, <i>Grammaire élémentaire de l'ancien français</i> ³ , 1926.
AnglProv	: Joseph Anglade, <i>Grammaire de l'ancien provençal ou ancienne langue d'oc</i> , 1921.
AngN	: Dr. Nicolae I. Angelescu, <i>Negustori de odinioară</i> , 1931.
Apol	: Lucia Apolzan, <i>Portul și industria casnică textilă în Munții Apusenți</i> , 1944.
ar	: aromân.
Ἀραβ	: Π. Ἀραβαντινός Π., <i>Χρονογραφία τῆς Ἡπειρου</i> , I (1856)—II (1858).
Araia Z.	: ⇨ BNA.
AravI	: Ἀραβαντινοῦ (Σπ. Π.) Ἱστορία Ἀλλῆ πασᾶ τοῦ τεπελενλή, 1895.
Archiv	: <i>Archivum romanicum</i> , I (1917) sqq.
ArE	: Zicu Ad. Araia, <i>Enoh Arden</i> , traducere, 1911.
Arg	: Francesco Argondizza, <i>Canti popolari raccolti in Albania</i> (1916—1917), 1927.

- Argin : Ion Arginteanu, *Istoria românilor macedonenî*, 1904.
- 'ΑρΓλ : Π. 'Αραβαντινοῦ 'Ηπειρωτικὸν γλωσσάριον, 1909.
- Arhiva : *Arhiva* — organ al Societății istorico-filologice din Iași.
- 'ΑρΠ : Παροιμιαστῆριον ἢ συλλογὴ παροιμιῶν ἐν χρήσει οὐσῶν παρὰ τοῖς ἡπειρώταις... ὑπὸ Π. 'Αραβαντινοῦ, 1863.
- art : articulat.
- Arth : Augusto Arthaber, *Dizionario comparato di proverbi e modi proverbiali*...
- AST : *Archivio per la raccolta e lo studio delle tradizioni popolari italiane*, XI (1936) → ΠF.
- ASTP : *Archivio per lo studio delle tradizioni popolari*.
- Ayrout : Henry Habib Ayrout S. J., *Mœurs et coutumes des fellahs*..., 1938.
- Bag : Andrellu alû Bagavû, *Carle de alêgere*, 1887.
- Bair : George Murnu, *Bair di cîntic armănescu*, 1933.
- Balc : *Balcenia*, I (1938) sqq.
- Băl : Nic. Bălcescu, *Românii sub Mihai-vodă Viteazul*, 1908.
- Bălășel : → FolcOM.
- BarrowJ : John Barrow, *Voyage en Chine*... — trad. par J. Castéra, I—III (1805).
- Bassi : Domenico Bassi et E. Martini, *Disegno storico della vita e cultura greca*, 1910.
- Battisti : Carlo Battisti, *Fonetica generale*..., 1938.
- Baț : N. Bațaria, *Aflucătorlu* — comedie în 4 acte. Manuscris, 44 pagini.
- BațN : N. Bațaria, *Boțlu al Nasradinî*, 1905.
- BațP : N. Bațaria, *Părăvulii* (anecdote populare), 1901.
- Batzaria N. : → BNA.
- Baud : Samuel Baud-Bovy, *La chanson populaire grecque du Dodécanèse*, I (1936).
- Bârseanu A. : → JB.
- BB : L. T. Boga, *Documente* [...], I (1928)—XVI (1933).
- BBGr : Ferdinand Brunot et Charles Bruneau, *Précis de Grammaire historique de la langue française*, 1937.
- BBGrèce : Daniel Baud-Bovy et Fred. Boissonas, *En Grèce*, 1910.
- BCI : *Buletinul Comisiei istorice a României*, I (1915) —XIV (1935).
- BD : Ioan Bianu, *Documente românești: 1576—1632*, 1907.
- Beauj : Le baron Félix de Beaujour, *Voyage militaire dans l'empire ottoman*..., I—II (1829).
- Beauq : Ch. Beauquier, *Faune et flore populaires de la Franche-Comté*, I—II (1910) → CCP.
- Bédier : Joseph Bédier, *La Chanson de Roland* (commentaires), 1927.
- Bell : → BarrowJ.
- Belon : Pierre Belon du Mans, *Les observations de plusieurs singularitez et choses mémorables trouvées en Grèce, Asie, Judée*..., 1588.
- BER : *Bûlgarski etimologičen rečnik*..., 1962.
- Bérard : Victor Bérard, *La Turquie et l'hellénisme contemporain*, 1911.
- BérM : Victor Bérard, *Pro Macedonia*, 1904.
- Berneker : → BSI.
- Bertoni G. : → Rol.

- Beza M. : ↳ BNA
- bg. : bulgar.
- BGrèce : Baud-Bovy, *L'image de la Grèce et de la Serbie (L'Épire)*.
- BIt : Giulio Bertoni, *Italia dialettale*, 1916.
- B-K : T. X. Bianchi et J. D. Kieffer, *Dictionnaire turc-français*, I—II (1850).
- BkB : Béla Bartók, *Cîntece populară românească din comitatul Bihor*, 1913.
- Blache : Jules Blache, *L'homme et la montagne*, 1933.
- BladéPr : Jean-François Bladé, *Proverbes et devinettes populaires recueillis dans l'Armagnac et l'Agenais*, 1880.
- Βλάχος : 'Αγγ. Βλάχος, *Λεξικόν ἑλληνο-γαλλικόν*.
- BNA : Tache Papahagi, *Biblioteca națională a Aromânilor*:
I: Nuși Tulliu, *Poezii*, 1926;
II: Poezii Zicu A. Araiă și T. Caciona, 1932;
III: N. Batzarla, *Anecdote*, 1935;
IV: M. Beza, *Proză și poezii* — manuscris;
V: Poezii Muloviștei: C. Belimace și N. Velo — manuscris;
VI: Teatru aromânesc: N. Batzarla; T. Carafoli — manuscris.
- BNoI : M. Beza, *De la noi*, 1903.
- Boga : Εὐαγγέλου 'Αθ. Μπόγκα, *Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς 'Ηπείρου*, 'Ιωάννινα, I (1964)—II (1966).
- Boiagi M. : ↳ Gram.
- Bonv : Gabriel Bonvalot, *Du Caucase aux Indes, à travers le Pamir*, 1888.
- Bour 1958 : Edouard Bourciez, *Précis historique de phonétique française*, 9-e éd., 1958.
- Bourcart : Jacques Bourcart, *L'Albanie et les Albanais*, 1921.
- BourL : Edouard Bourciez, *Éléments de linguistique romane*³, 1930.
- BPh : *Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philippide”*
I (1934)—XII (1948).
- BRec : Ami Boué, *Recueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe*, I—II (1854).
- Bruce : James Bruce, *Voyage aux sources du Nil, en Nubie et en Abyssinie*, I—V (1790—1791).
- BrHeul : Charles Bruneau et Marcel Heulluy, *Grammaire de la langue française à l'usage des honnêtes gens*, 1938.
- Brun : Charles Bruneau, *Petite histoire de la langue française*, I—II (1958).
- BSF : *Buletinul Societății filologice*, I—III (1905—1907).
- BSG : *Buletinul Societății regale române de geografie*.
- BSI : Dr. Erich Berneker, *Slavisches etymologisches Wörterbuch: A—l'utz*, 1908—1913.
- BSL : *Bulletin de la Société de linguistique*.
- BTir : *Buletin i universitetit shtetëror të Tiranës*. Seria Shkencat shoqërore.
- ↳TS : Giuseppe Pitrè, *Biblioteca delle tradizioni popolari siciliane*:
I—II: *Canli popolari siciliani*, 1871;
III: *Studi di poesia popolare*, 1872;
IV—VII: *Fiabe, novelle e racconti popolari siciliani*, 1875;
VIII—XI: *Proverbi siciliani*, 1880;

- XII: *Spettacoli e feste popolari siciliani*, 1881;
 XIII: *Giuochi fanciulleschi siciliani*, 1883;
 XIV—XVII: *Usi e costumi, credenze e pregiudizi del popolo siciliano*, 1889;
 XVIII: *Fiabe et leggende popolare siciliane*, 1888;
 XIX: *Medicina popolare siciliana*, 1896;
 XX: *Indovinelli, dubbi, scogliilingua del popolo siciliano*, 1897;
 XXI: *Feste patronali in Sicilia*, 1900;
 [XXII: *Studi di leggende popolari in Sicilia*];
 XXIII: *Proverbi, motti e scongiuri del popolo siciliano*, 1910.

- BTur : Ami Boué, *La Turquie d'Europe*, I—IV (1840).
 BulEur : *Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale*, I (1914) sqq.
 BurB : T. T. Burada, *O călătorie la Românii din Bihînîa*, 1893.
 Buril : Constantin N. Burileanu, *De la Românii din Albania*, 1906.
 Byh : Arthur Byhan, *La civilisation caucasienne* — traduction du dr. George Montandon, 1936.
 C : I-Aurel Candrea * Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*, 1931.
 Caciona T. : ↳ BNA.
 Cahier : Ch. Cahier, *Quelque six mille proverbes ...*, 1856.
 CalGrB : *Calendar armănescu „Grafă bun”*, 1909.
 Cal. 1911 : *Calendar aromănesc pe anul 1911*.
 Cal. 1912 : *Calendar aromănesc pe anul 1912*.
 Camp : J. K. Campbell, *Honour, family and patronage — A Study of Institutions and Moral Values in a Greek Mountain Community*, 1964.
 Can : Ioan Canta, *Letopiseșul țării Moldovei ...*, în *Cronicele României* III (1874), 181—193.
 CanD : I.-Aurel Candrea, *Dicționar de proverbe și zicători*.
 Cantac : Cantacuzeni (Ioannis eximperatoris) *Historiarum libri IV ...*, 1828.
 CapM : Th. Capidan, *Meglenoromânii*, I (1925)—II (1928)—III (1935).
 CAr : Th. Capidan, *A r o m â n i i — Dialectul aromân*, 1932.
 Carac : D. Caracostea, *Poezia tradițională română. Balada poporană și doina*, I—II, 1969 — Ediția D. Șandru.
 Carafoli : ↳ BNA.
 card : cardinal.
 Carnoy : ↳ CCP.
 Cart : N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, I (1929)—II (1938).
 Cas : Joseph Cassano, *La vie rustique et la philosophie dans les proverbes et dictons valdôlains*, 1914.
 Caselli : J. Caselli, *Chants populaires de l'Italie*, 1865.
 CătB : Gheorghe Cătană, *Balade populare din gura poporului băndărean*, 1895.
 CătP : George Cătană, *Povești populare din Bănal*, I—II, (1908).

- CBiog : C. I. Cosmescu, *Biografia învățătorului Dimitri Gou Ghtanci Cosmescu*, 1912.
- CC : Diaconul Coresi, *Carte cu învățătură* — ediție de S. Pușcariu și Al. Procopovici, 1914. ↳ HPs.
- CCer : I.-A. Candrea, *Cercetări privitoare la lingvistica balcanică* — curs litografiat, 1935—1936.
- CCons : I.-A. Candrea-Hecht, *Les éléments latins de la langue roumaine: Le consonantisme*, 1902.
- CCos : *Codrul Cosminului*, Buletinul „Institutului de istorie și limbă”, I (1925)—VII (1932).
- CCP : *Collection de contes et chansons populaires*:
V: L. Leger, *Contes populaires slaves*.
VI: L. Feer, *Contes indiens*.
VIII: E. Henry Carnoy, *Contes français*.
XXVIII: C. Montell, *Contes soudanais*, traduits.
XXXII—XXXIII: Ch. Beauquier ↳ Beauq.
XXXV: J. Desparmet, *Contes populaires sur les Ogres* — recueillis à Blida.
XXXIX: : Minas Tchéráz, *L'Orient inédit...*, 1912.
- CDat : Dumitru Cosmulei, *Datini, credințe și superstiții aromânești*, 1909.
- CDDE : I.-A. Candrea * Ov. Densusianu, *Dicționarul etimologic al limbii române: elementele latine (A—PUTEA)*, 1907—1914.
- CEI : Th. Capidan, *Elementul slav în dialectul aromân*, 1925.
- Ceresole : Alfred Ceresole, *Légendes des Alpes vaudoises*, 1921.
- CerL : *Cercetări de lingvistică*, I (1956) sqq.
- CFolk : I.-Aurel Candrea, *Folklorul medical român comparat*, 1944.
- CFr : Th. Capidan, *Fărșeroșii* — studiu lingvistic asupra Românilor din Albania, 1931 (în DR, VI, 1—210).
- CGr : Tim. Cipariu, *Gramatec'a limbei romane*, I (1869)—II (1877).
- Chal : Félicien Challaye, *Contes et légendes du Japon*⁴, 1935.
- Chandler : Dr Richard Chandler, *Voyage dans l'Asie mineure et en Grèce...*
I—III (1806).
- Chap : Félix Chapiseau, *Le folk-lore de la Beauce et du Perche*, I—II (1902).
- Chard : *Voyage de M^r le chevalier Chardin en Perse et autres lieux de l'Orient*, I—X (1723) — v. mûlă.
- Chér : A. Chéruei, *Dictionnaire historique des institutions, mœurs et coutumes de la France*, I—II (1884).
- Chodz : Alexandre Chodzko, *Contes des paysans et des pères slaves*, 1864.
- CicOr (CicDe) : M. Tullius Cicero, *De oratore*.
- CImbr : Antonio Casetti e Vittorio Imbriani, *Conti popolari delle provincie meridionali*, I (1871)—II (1872).
- Cionini : Alete Cionini, *La Sardegna*, 1896.
- Cip : T. Cipariu, *Principia de limba și de scriplura*, ed. 2, 1866.
- CIstr : Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, 1959.
- CL : *Convorbiri literare*, I (1867) sqq.
- CMac : Th. Capidan, *Macedoromânii* — etnografie, istorie, limbă, 1942.
- CMold : *Cuvânt moldovenesc* — gazetă, XXVIII (1943).
- CN : Th. Capidan, *Românii nomazi*, 1926 (în DR, IV, 183—352).

- CoccC : Giuseppe Cocchiara, *L'anima del popolo italiano nei suoi canti...*, 1929.
- Cocchiara : Giuseppe Cocchiara, *Il linguaggio del gesto*, 1932. → Rubina.
- Cod : *Codex Dimonte* — în Jb, IV, V și VI.
- ColEtOrig. : Colecția etnografică originală *Tache P a p a h a g i*.
- conj : conjuncție.
- CorsoR : Raffaele Corso, *Ritornelle* — studii de tradițiuni populare italiene, 1927.
- Cos : Nicolai Costin, *Cartea pentru descălecatul dentiiu a țerei Moldovei* ... — în *Cronicele României*, I (1872), 31—84; II, 1 sqq.
- CosEt : Em. Cosquin, *Etudes folkloriques* — recherches sur les migrations des contes populaires..., 1922.
- CoșP : Costa al Năchi al Ghianci Cosmu, *Poesii arumânești*, 1893.
- Cot : I. Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*, 1961.
- CotM : I. Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână*, 1969.
- Cous : M. E. M. Cousinéry, *Voyage dans la Macédoine* ..., I—II (1831).
- CPFr : *Chants et chansons populaires de la France*, I—IV (1860) — v. Brun, II, 162.
- CPsal : I.-A. Candrea, *Psallirea șcheiană* ..., I—II (1916).
- CPT : Giuseppe Pitre, *Curiosità popolari tradizionali*:
VIII: Gaetano Amalfi, *Tradizioni ed usi nella penisola sorren-
lina*, 1890.
- CrDe : Tiberiu Crudu, *De pe la noi ce-a fost odată*, 1925.
- Cron : *Istoria Țării românești de la Octombrie 1688 pînă la Martie 1717*.
— *Cronica anonimă*. — Ediție de Const. Grecescu, 1959.
- CronM : *Cronici muntene* — ediție de Mihail Gregorian. I—II (1961).
- Croze : Austin de Croze, *La chanson populaire de l'île de Corse*, 1911.
- CSt : Ioan Caragiani, *Studii istorice asupra Românilor din Peninsula Balcanică*, 1929 și 1941.
- CȘc : C. I. Cosmescu, *Școala vâlcăică Dascalu Șbuta*, 1902.
- Cvijić : Iovan Cvijić, *La Péninsule balkanique* — géographie humaine, 1918.
- DA : Academia română: *Dicționarul limbii române*, 1913 — ...
- DAfg : James Darmesteter, *Chants populaires des Afghans*, 1880—1890.
- DAI : *Dizionario alpino italiano*, 1892.
- Dal : I. Dalametra, *Dicționar macedo-român*, 1906.
- D'Anc : Alessandro D'Ancona, *La poesia popolare italiana*², 1906.
- Das : Simion Dascălul, *Leopiseșul țerei Moldovei pînă la Aron-vodă* (1359—1595) — ediție de C. Giurescu, 1916.
- D'Aussy : Legrand D'Aussy, *Fabliaux ou contes, fables et romans du XIIe et du XIIIe siècle*, I—IV (1829).
- Defour : Marcelin Defourneaux, *La vie quotidienne en Espagne au siècle d'or*, 1965.
- Deg : A. Degrand, *Souvenirs de la Haute-Albanie*, 1901.
- Degub : *La Russia*, descrisă e ilustrată de Dixon, Biancardi, Moynet, Vereschaguine et Henriette et dal professor Angelo Degubernatis, I (1877)—II (1883).

- Dej : Joseph Dejardin, *Dictionnaire des spols ou proverbes wallons...*, 1863.
- Dens : Ovide Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, I (1901 et 1929) — II (1914—1938).
- DensAs : Ov. Densusianu, *Aspecte lingvistice ale păstoritului — curs litografiat*: 1933—1934 și 1934—1935.
- DensEv : Ov. Densusianu, *Evoluții semantice — curs litografiat*, 1937.
- DensP : Ov. Densusianu, *Păstoritul la popoarele romanice*, 1913.
- der : derivat.
- Desparmet : ↳ CCP.
- DFem : J.-A. Decourdemanche, *Les ruses des femmes* (Mikri-zenan) et extraits du *plaisir après la peine* (feredj bad chiddeh) traduits du turc, 1896.
- DHaț : Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, 1915.
- Diac : Ion Diaconu, *Folklor din Rîmnîcul-Sărat*, I (1933) — II (1934) — III¹ (1948).
- DictPr : J. P. D. L. N. D. L. E. F., *Dictionnaire des proverbes françois...*, 1758.
- Dim : *Dimândarea*, I (1937) sqq.
- DInde : L. Degrandpré, *Voyage dans l'Inde et au Bengale...*, I—II (1801).
- DLit : Ov. Densusianu, *Literatura română modernă*, I³ (1929) — II² (1929) — III (1933).
- Dollot : René Dollot, *L'Afghanistan...*, 1937.
- Dos : Dosofteiu, *Psaltirea în versuri* — publicată de I. Bianu, 1887.
- DozR : Aug. Dozon, *Rapports sur une mission littéraire en Macédoine*, 1874.
- DPăst : Ovid Densusianu, *Vieașa păstorească în poezia noastră populară*, I (1922)—II (1923).
- dr : dacoromân.
- DR : *Dacoromania*, I (1920)—X (1948).
- Drag : Silviu Dragomir, *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu*, 1959.
- DrăgR : Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticei*, 1933.
- Dreux : R. P. Robert, *Voyage en Turquie et en Grèce* (1665—1669), publié et annoté par Hubert Pernot, 1925.
- DSD : Ch. Daremberg et Edm. Saglio, *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, 1877.
- Dumi : *Vanghellu al Mattheu în dialectulu macedo-roman* — tradusă de Lazulu alu Dumi (Pisodrénu), București, 1889.
- Du Mont : *Voyages de M^r Du Mont en France, en Italie, en Allemagne, à Malthe et en Turquie...*, I—IV (1699).
- Dun : *Dunărea*, I (1923)—II (1925).
- DVran : Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, I—II (1969).
- Emin : M. Eminescu, *Literatură populară...*, vol. VI — ediție de Perpessicius, 1963.
- : feminin.

- Fauriel : C. Fauriel, *Chants populaires de la Grèce moderne*, I (1824)—II (1825).
- Făt : *Făt-frumos*, I (1926) sqq.
- FCuv : Dumitru Furtună, *Cuvinte scumpe...*, 1914.
- Feer : ↳ CCP.
- Feghali : Monseigneur Michel Feghali, *Proverbes et dictons syro-libanais...*, 1938.
- Fesquet : P. Fesquet, *Proverbes et dictons populaires recueillis à Colognac*, 1874.
- Fl : *Flambura*, I (1912)—II (1914).
- FIP : *Flambura Pindului*, I (1929).
- Fochi A. : ↳ Jarnik și Bârseanu.
- FolcOM : *Folclor din Oltenia și Muntenia*, I (1967)—(M. Gregorian, *Folclor din Oltenia și Bănătul răsăritean*); II (1967) — (Teodor Bălășel, *Cîntece populare oltenesti*).
- FonD : *Fonetică și dialectologie*, I (1958) sqq.
- Font : V. Fontanier, *Voyages en Orient...*, I—II (1829).
- Foti : Ioan Foti, *Cîntîce și ndoaia isturii*, 1912.
- fr. : francez.
- Fr : *Frățil'ea*, I (1901)—II (1902).
- FrD : *Frățil'ea întru dreptate*, I (1880).
- Fur, I : Dumitru Z. Furnică, *Din istoria comerțului la români, mai ales băcănă*, 1908.
- Fur, II : Dum. Z. Furnică, *Documente privitoare la comerțul românesc (1473—1868)*, 1931.
- FVrem : Dumitru Furtună, *Vremuri înțelepte*, 1913.
- Gaffiot : Félix Gaffiot, *Dictionnaire illustré latin-français*, 1934.
- GCim : Artur Gorovei, *Cîmiliturile românilor*, 1898.
- GCon : G. Giuglea, *Concordances linguistiques entre le roumain et les parlers de la zone pyrénéenne*, 1937.
- GCr : M. Gaster, *Chrestomafie română*, I—II (1891).
- GEI : Chr. Geagea, *Elementul grec în dialectul aromân* (extras din CCos, VII, 207—432), 1931.
- Gen : Arnold van Gennep, *Le folklore du Dauphiné (Isère)*, I (1932)—II (1933).
- Giurescu C. : ↳ Das; MirG.
- GM : Gustav Meyer, *Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache*, 1891.
- gr : grecesc.
- Gram : Mihail G. Boiagi, *Gramatica română sau macedoromână*, editată de Per. Papahagi, 1915.
- Grand : C. H. Grandgent, *Introduzione allo studio del latino volgare — traduzione dell'inglese di N. Maccarrone...*, 1914.
- GrB : *Grăia bun*, I (1906—1907).
- Grecescu C. : ↳ ITR; Cron.
- Gregorae : Gregorae Nicephori *Byzantina historia*, Bonnae, 1825.
- Gregorian M. : ↳ CronM, FolcOM.
- GrET : Al. Graur, *Etimologii*, 1963.

- Grévisse : Maurice Grévisse, *Le bon usage* — Grammaire française..., septième édition, 1959.
- Griaule : M. Griaule, *Jeux dogons*, 1938.
- GrJeux : Marcel Griaule, *Jeux et divertissements abyssins*, 1935.
- GrN : I.-A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. D. Speranția, *Gratul nostru*, I (1906)—II (1908).
- GrS : *Grat și suflet*, I (1923)—VII (1937).
- Gub : Angelo de Gubernatis, *Mythologie zoologique ou les légendes animales* — traduit de l'anglais ..., I (1874)—II (1874).
- Guber : Alessandro de Gubernatis, *Le tradizioni popolari di S. Stefano di Calcinata*, 1894.
- Gulb : Calouste S. Gulbenkian, *La Transcaucasie et la péninsule d'Apchéron*, 1891.
- GUralte : G. Gluglea, *Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der dakorumänischen Sprache*, 1944.
- Guzla : *La Guzla ou choix de poésies illyriques, recueillies dans la Dalmatie, la Bosnie, la Croatie et l'Herzégotine*, 1827.
- Haber : Dr. Arthur Haberlandt, *Kulturwissenschaftliche Beiträge zur Volkskunde von Montenegro, Albanien und Serbien*, Wien, 1917.
- Hacq : *L'Illyrie et la Dalmatie...* — traduit de l'allemand de M. le docteur Hacquet, par M. Breton..., I (1815)—II (1815).
- Hahn : J. G. von Hahn, *Albanesische Studien*, I—II.
- HAr : Anastase Hăciu, *Aromânii*..., 1936.
- HDTh : Adolphe Hatzfeld et Arsène Darmesteter, *Dictionnaire général de la langue française* (avec le concours de M. Antoine Thomas), 1890—1893.
- Hecq : Hyacinthe Hecquard, *Histoire et description de la Haute Albanie ou Guégarte*, 1858?
- HEM : B. Petriceicu-Hasdeu, *Etymologicum magnum Romaniae*, I—IV (1886—1898).
- Hépités : Λεξικὸν ἐλληνογαλλικὸν ὑπὸ Ἀντωνίου Ἡπίτη, I (1908)—II (1909).
- Heulley : ↳ BrHuel.
- Heuzey : L. Heuzey, *Le mont Olympe et l'Acarnanie*, 1860.
- HeuzeyEx : Léon Heuzey, *Excursion dans la Thessalie turque en 1858*, 1927.
- Hinț : J. C. Hîntescu, *Proverbele românilor*, 1877.
- Hod : Enea Hodoș, *Poesii populare din Bănat*, I (1892)—II (1906).
- Höeg : Carsten Höeg, *Les Saracatsans* — une tribu nomade grecque, I (1925)—II (1926).
- Horn : *Voyage de F. Hornemann dans l'Afrique septentrionale...* — traduit de l'anglais..., 1803.
- HPs : B. Petriceicu-Hasdeu, *Psaltirea publicată românește la 1577 de Diaconul Coresi*, 1881. — ↳ CC.
- Hr : Λεξικὸν τῆς ἀλβανικῆς γλῶσσας, ὑπὸ Κωνσταντίνου Χριστοφορίδου, 1904.
- Hris : Χρίστου Γ. Γεωργίου Τὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα Γέρμα Καστορίας, 1962.

- Hug : Edmond Huguet, *L'évolution du sens des mots depuis le XVIIe siècle*, 1934.
- Ibn : Ibn Batoutah [l'Abou 'Abdallah Mohammed], *Voyages*, I—IV (1893, 1887, 1877, 1879).
- ICar : Ioan Caranica, *130 de melodii populare aromânești*, 1937.
- ICol : Const. A. Ionescu, *Colinde*, cu text și melodie, culese și notate, 1944.
- ICr : Ion Creangă, I (1908)—XIV (1921).
- IlF : *Il folklore italiano*, I (1925)—X (1935). ↳ AST.
- ILR : *Istoria limbii române*, II (1969).
- Imbr : Vittorio Imbriani, *La novellaja fiorentina...*, 1877.
- interj : interjecție.
- invar : invariabil.
- Iordan I. : ↳ Nec.¹
- 'Ηπειρ : 'Ηπειρωτικά χρονικά, I (1926)—IX (1934).
- Irim : Cornel Irimie, *Pivele și viltorile din Mărginimea Sibiului și de pe valea Sebeșului*, 1956.
- IScris : N. Iorga, *Scrisori de negustori*, 1925.
- istr : istroromân.
- it , It : italian, Italian.
- IȚR : *Istoria Țării românești : 1290—1690*. Letopisețul cantacuzinesc. — Ediție critică de C. Grecescu și Dan Simonescu, 1960.
- Ive : Antonio Ive, *Canti popolari istriani*, raccolti a Rovigno, 1877.
- Jb : *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache*, I—XIX (1894—1913).
- JB : Dr Ion Urban Jarník și Andrei Bârseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, 1895.
- JBf : Jarník și Bârseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, ed. Adrian Fochi, 1968.
- Jeannaraki : Anton Jeannaraki, *Kretas Volkslieder...*, 1876.
- Jip : Gligore M. Jipescu, *Opincaru...*, 1881.
- Jir : C. Jireček, *La civilisation serbe au moyen âge...*, 1920.
- Jouve : L. Jouve, *Noëls patois... dans la Meurthe et dans les Vosges...*, 1864.
- Kats : Τηλεμάχου Μ. Κατσουγιάννη, *Περὶ τῶν Βλάχων τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν...*, 1964.
- Kél : Diran Kélékian, *Dictionnaire turc-français*, 1911.
- Kogálniceanu M : ↳ Can, Cos, Mir, Mus, Nec, Ur.
- Kov : August Kovačec *Descrierea istroromânei actuale*, 1971.
- KrHoch, B : Fritz Krüger, *Die Hochpyrenäen: B. Hirtenkultur*, 1935 (extras din *Volkstum und Kultur der Romanen*, VIII, 1).
- Kρυσ : K. Κρυστάλλη, *Ἔργα*, I—II (1912).
- Kup : Ἑλληνική λαογραφία ὑπὸ Στέλιπωνα Π. Κυριακίδου, 1922.
- Landberg : Carlo Landberg, *Proverbes et dictons de la province de Syrie*, 1883.
- Lapérouse : *Voyage de Lapérouse* (1782—).
- Lar : Lorédan Larchey, *Nos vieux proverbes*, 1886.
- lat : latin.
- LCiv : Sir John Lubbock, *Les origines de la civilisation...*, 1877.

- Le : Angelo Leotti, *Dizionario albanese-italiano*, 1937.
- Le Çoq : A. v. Le Çoq, *Volkskundliches aus Ost-Turkistan...*, 1916.
- Leger L. : ↳ CCP.
- Les : V. Lespy, *Proverbes du pays de Béarn...*, 1876.
- L'éthnog : *L'éthnogenèse des peuples balkaniques*, Sofia, 1971.
- Levi : Ezio Levi, *Poesia di popolo e poesia di corte nel trecento*, 1915.
- Liacu : Σωκρ. Λιάκου, 'Η καταγωγή τῶν Βλάχων (ἢ Ἀρμῆνων), 1965.
- LincyPr : Le Roux de Lincy, *Le livre des proverbes français ...*, I—II (1842).
- LL : *Langue et littérature*, I (1940)—IV (1948).
- LLP : *Les littératures populaires de toutes les nations*;
 II : F. M. Luzel, *Légendes chrétiennes de la Basse-Bretagne*, I (1881).
 VII : M. Jean-François Bladé, *Poésies populaires de la Gascogne*, III (1882);
 XIII : E. Henry Carnoy, *Littérature orale de la Picardie*, 1883;
 XIV : E. Rolland, *Rimes et jeux de l'enfance*, 1883;
 XV : Julien Vinson, *Le folk-lore du pays basque*, 1883;
 XXI : M. Jean-François Bladé, *Contes populaires de la Gascogne*, III, 1886.
 XXXVII : Félix Chapiseau, *Au pays de l'esclavage: mœurs et coutumes de l'Afrique centrale*, 1900.
 XL : Laisnel de la Salle; *Souvenirs du vieux temps: le Berry — croyances et légendes*, 1900.
- Lomb : Alf Lombard, *Le verbe roumain — étude morphologique*, I (1954) — II (1955).
- LP : *Lilicea Pindului*, I (1910—1911).
- LPsal : Liber psalmodum : *Psalmi Davidis*, 1898.
- LRom : *Limba română*, I (1952) sqq.
- Lucas : *Voyage du sieur Paul Lucas ... dans la Turquie, l'Asie, Sourie...*, I—II—III (1724).
- Lum : *Lumina*, I—IV (1903—1908).
- m : masculin.
- M : Dr. Georg G. Murnu, *Rumänische Lehnwörter im Neugriechischen, mit historischen Vorbemerkungen*, 1902.
- Mac : *Macedonia*, I (1888)—II (1889).
- Macart : Lord Macartney, *Voyage dans l'intérieur de la Chine et en Tartarie ...*, I—V (1804).
- Maced : *Macedonia*, seria II, VI (1932).
- Macédo- : *Les Macédo-roumains devant le Congrès de la paix, avec deux cartes*, Paris, 1919 avril.
- MakFolk : *Makedonski folklor*, godina I, broj 2, Skopje 1968.
- Maloux : Maurice Maloux, *Dictionnaire des proverbes, sentences et maximes*, 1961.
- Man : I. Manakia, *Abumul etnografic macedo-român—tipuri, porturi și localități ale aromânilor*, 1907, Paris.
- Manetti : Carlo Manetti, *Il bestiame albanese*, 1919.

- Marc : Le c-te de Marcellus, *Chants populaires de la Grèce moderne*, 1860.
- Mari : Giovanni Mari, *Vocabolario Hoepli della lingua italiana*, 1913.
- Marmont : [Aug. Marmont], *Voyage du maréchal Duc de Raguse en Hongrie, en Transylvanie, dans la Russie méridionale...*, I-V (1839).
- Martini : ↳ Bassi.
- Massé : Henri Massé, *Croyances et coutumes persanes, suivies de contes et chansons populaires*, I-II (1938).
- Mat B : C. N. Mateescu, *Balade*, 1909.
- Maundrell : Henri Maundrell, *Voyage d'Alep à Jerusalem à Pâques en l'année 1697 ... 1705*.
- MCanti : Michele Marchianò, *Canti popolari albanesi delle colonie d'Italia...*, 1908.
- MDoc : André Mazon, *Documents, contes et chansons slaves de l'Albanie du sud* — Bibliothèque d'études balkaniques, V, 1936.
- MDrum : Leca Morariu, *Drumuri cirebare*, I, 1, 1941.
- MΔημ : Μ. Γ. Μιχαηλίδου Νούβρου Καρπαθιακά μνημεῖα: Α': Δημο-
τικά τραγούδια Καρπάθου..., 1928.
- Mél : *Mélusine*, I—XI (1878—1912).
- Met : Ercole Metalli, *Ust e costumi della Campagna romana*, 1903.
- Meyer-Lübke : ↳ REW.
- Meynard : A. C. Barbier de Meynard, *Dictionnaire turc-français*, 1881.
- MF : Gr. F. Tocilescu, *Matertaluri folkloristice*, I, 1 și 2 (1900).
- mgI : meglenoromân.
- Mih : Ștefan Mihăileanu, *Dicționar macedo-român*, 1901.
- MihL : H. Mihăescu, *Limba latină în provinciile dunărene ale împertului roman*, 1960.
- MihSt : Șt. Mihăileanu, *Studiu asupra dialectului Românilor din Macedonia*, 1889.
- Mik : Fr. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, 1862—1865.
- MikRum : Fr. Miklosich, *Rumänische Untersuchungen*, I, 2.
- MikSl : Fr. Miklosich, *Die slavischen Elemente im Rumunischen*, 1860.
- Millio : Vanghele T. Millio, *Cîntece populare macedonene*, 1928.
- MIns : Sim. Fl. Marian, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile Românilor*, 1903.
- MIntrod : F. George Mohl, *Introduction à la chronologie du latin vulgaire*, 1899.
- Mir : Miron Costin, *Cartea pentru descălecatul dentitii a fetei Moldovei și neamului moldovenesc* — în *Cronicele României*, I (1872), 1—30 și 243—373.
- MirG : Miron Costin, *De neomul Moldovenilor* : din ce țară au ieșit strămoșii lor, 1914 — ediție de C. Giurescu.
- Miron : Miron Costin, *Opere ...* — ediție critică ... de P. P. Panaitescu, 1958.
- MirP : Miron Costin, *Letopiseșul țării Moldovei de la Aron vodă Incoace* — ediție critică de P. P. Panaitescu, 1944.
- M—L : W. Meyer—Lübke, *Grammaire des langues romanes*, I (1890)—IV.
- Monnier : Désiré Monnier, *Traditions populaires comparées...*, 1854.

- Mor : Leca Morariu, *Lu fraji noştri*, 1928.
- MORn : S. Fl. Marianu, *Ornitologia populară română*, I—II (1883).
- Morosi : Giuseppe Morosi, *Studi sui dialetti greci della terra d'Otranto...*, 1870.
- MRec : H. Mihăescu, *E îndreptăţită reconstituirea?*, 1965 (extras).
- Mur : Ioan Murnu, *Dicţionar macedo-român* — manuscris în patru volume înregistrat la Academia română sub n-rele 4822—4825, sec. XIX.
- Murnu G. : ↳ Bair.
- Mus : Nicolai Muste, *Letopiseşul ţării Moldovei...* — în *Cronicele României*, III (1874), 1—73 şi 75—95.
- MVr : S. Fl. Marian, *Vrăji, farmece şi desfaceri*, 1893, 242.
- n : neutru.
- NAI : Dr. Franz Baron Nopcsa, *Albanien* — Bauten, Trachten und Geräthe Nordalbanien, 1925.
- Neagoe : *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* — ediţia Fl. Moisil, Dan Zamfirescu, G. Mihăilă, 1970.
- Neagu : Gh. I. Neagu, *Ghicitori din Ialomiţa şi Teleorman*, 1939.
- Nec : I. Neculee, *Cronica*, ed. Al. Procopovici, I—II (1932).
- Nec¹ : Ion Neculce, *Letopiseşul ţării Moldovei şi o samă de cuvinte* — ediţia a 2-a de Iorgu Iordan, 1959.
- Nen : Ioan Nenişescu, *De la Români din Turcia europeană*, 1895.
- Nic : Ἑτυμολογικὸν λεξικὸν τῆς κοινοβλαχικῆς γλώσσης, ὑπὸ Κωνσταντίνου Νικολαΐδου, 1909.
- Nied : Lubor Niederle, *Manuel de l'antiquité slave*, I (1923)—II (1926).
- Nino : Antonio de Nino, *Usi e costumi abruzzesi*, I—VI (1879—1897).
- NMur : Dr Eugen Nicoară şi Vasile Netea, *Murăş, Murăş, apă lină*, 1936.
- Nov : Emilian ... Novacoviciu, *Din comoara Bănatului*, I—II (1926).
- num : numeral.
- Nuñez : [Hernan Nuñez], *Refranes o proverbios en romance...*, 1619.
- Ob : Dr M. G. Obedenaru, *Texte macedo-române...*, 1891.
- Osm : *Osmanische Sprichwörter* — herausgegeben durch die K. K. orientalische Akademie in Wien, 1865 ... [apud Straf, III, p. xxiv : autorul ar fi Barone Schlechta-Wssehrd].
- Oster : Valentino Ostermann, *Proverbi friulani...*, 1876.
- PăcR : Victor Păcală, *Monografia comunei Răşinariu*, 1915.
- Pal : Pallas, *Voyages dans plusieurs provinces de l'empire de Russie et dans l'Asie septentrionale* — traduits de l'allemand par C. Gauthier de la Peyronie, I—IX (1794).
- PAIb : Tache Papahagi, *La Români din Albania*, 1920.
- Pallas : *Second voyage de Pallas...* — traduit de l'allemand ..., I—IV (1811).
- Panaitescu P. P. : ↳ Miron, MirP, Ur¹.
- Pansa : Giovanni Pansa, *Miti, leggende e superstizioni dell'Abruzzo*, I (1924)—II (1927).
- PAnt : Tache Papahagi, *Antologie aromânească...*, 1922.
- Panz : Alfredo Panzini, *Dizionario moderno*⁸, 1942.
- PĂp : Tache Papahagi, *Cercetări în Munţii Apuseni*. 1925 — extras din GrS, II, 22—89.

- Papahagi T. : ↳ BNA.
- PArom : Tache Papahagi, *Aromânii* — grai, folklor, etnografie (curs litografiat), 1932.
- Pas : Gîorge Pascu, *Dictionnaire étymologique macédo-roumain*, I—II (1926).
- PăsL. : Nicolae Păsculescu, *Literatura populară românească*, 1910.
- Pasq : Cristoforo Pasqualigo, *Raccolta di proverbi veneti*, 1879.
- Passow : Arnoldus Passow, *Popularia carmina Graeciae recentioris*, 1860.
- PavŞ : Paul I. Pavlov, *Şcătoarea poporului*, 1909.
- PB : Per. Papahagi, *Basme aromâne*, 1905.
- PBalc : *Peninsula balcanică*, gazetă, 1893—1901.
- PBasil : Tache Papahagi, *Basilica — Ecclesia* (în *Omagiu lui I. Blănu*, 1927, 285—288).
- PCerul : Tudor Pamfile, *Cerul şi podoabele lui după credinţele poporului român*, 1915.
- PCim : Gîorge Pascu, *Despre cîmilituri ...*, 1909.
- PCin : Tudor Pamfile, *Cîntece de ţară*, 1913.
- PCon : Tache Papahagi, *Contribuţii lexicale*, 1939.
- PDicţ : Tache Papahagi, *Din Dicţionarul dialectului aromân*, 1947.
- PenB : *Peninsula balcanică*, I—VIII (1923—1930).
- PEp : Tache Papahagi, *Din epoca de formaţiune a limbii române — manuscris*.
- Perd : George I. Perdichi, *Măril'ea al Eminescu: poeme* [transpuneri în dialectul aromân]. — Pagini 39 dactilografiate.
- Pernot : Hubert Pernot, *Chansons populaires grecques des XVe et XVIe siècles*, 1931.
- Perpessicius : ↳ Emin.
- Perrault : *Contes*, 1894.
- Perron : Dr. Perron, *Proverbes de la Franche-Comté...*, 1876.
- Pescetti : Orlando Pescetti, *Proverbi italiani*, 1618.
- PIEt : Per. Papahagi, *Notiţe etimologice*, 1906.
- PEtim : Tache Papahagi, *Etimologii*, 1940.
- PIEt'n : T. Papahagi, *Etnografie lingvistică română — curs litografiat*, 1926—1927.
- PEtudes : Sextil Puşcariu, *Etudes de linguistique roumaine*, 1937.
- PFI : T. Papahagi, *Flori din lirica populară*, 1936.
- PFolk : T. Papahagi, *Din folklorul romanic şi cel latin*, 1923.
- PFon : T. Papahagi, *Manual de fonetică românească: română, italiană, franceză şi spaniolă*, 1943.
- PFrc : T. Papahagi, *Folklor român comparat ...* — curs litografiat, 1929.
- PGr : Per. Papahagi, *Graie aromâne*, 1905.
- Philip : Alexandru Philippide, *Istoria limbii române*, 1894.
- PHist : F.-C.-H.-L. Pouqueville, *Histoire de la régénération de la Grèce*, I—IV (1824).
- PhOr : Alexandru Philippide, *Originea Românilor*, I (1923)—II (1927).
- PIdG : R. Menendez Pidal, *Manual de gramática histórica española*, 1934.
- PIm : T. Papahagi, *Images d'ethnographie roumaine*, I (1928)—II (1930)—III (1934). — ↳ ColEtOrig.

- PIns : Per. Papahagi, *Poezia înstreîndrei la Aromâni* — extras din VNouă VIII (1912), 1912.
- PIstr : S. Pușcariu, *Studii isloromâne*, II (1926) — III (1929).
- Pitrè G. : ↳ BTS, CPT.
- Plinius : *Naturalis historia*.
- PLir : T. Papahagi, *Poezia lirică populară*. — I: *Lirica populară daco-română*; II: *Lirica populară aromână* și III: *Probleme de lirică populară*, 1967.
- PLit : Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, 1900.
- PLoc : S. Pușcariu, *Locul limbii române între limbile romanice*, 1920.
- PLR : S. Pușcariu, *Limba română*, I (1940) — II (1959).
- PMac : T. Papahagi, *Macedo-românii sau Aromânii*, 1927.
- PMar : T. Papahagi, *Grulul și folklorul Maramureșului*, 1925.
- PMegR : Per. Papahagi, *Megleno-Românii*, I — II, 1902.
- PMic : T. Papahagi, *Mic dicționar folcloric* — manuscris. — În 1947 am publicat *Din Mic dicționar folcloric*, 29 de pagini.
- PMor : T. Papahagi, *Din morfologia limbii române*, 1937.
- PMorée : F.-C.-H.-L. Pouqueville, *Voyage en Morée, à Constantinople, en Albanie et dans plusieurs autres parties de l'empire ottoman*, I — III (1805).
- PMoscop : Valeriu Papahagi, *Aromânii moscopoleni și comerțul venețian în secolele al 17-lea și al 18-lea*, 1935.
- PMoș : Jules Brun și N. Papahagi, *Moșneagul de la munte*, 1904.
- PMul : T. Papahagi, *Originea Mulotștenilor și Gopeșenilor în lumina unor texte*, 1930 — extras din GrS, IV, 195 — 256.
- PNum : Per. Papahagi, *Numiri etnice la Aromâni*, 1925.
- Πολ : 'Εκλογαὶ ἀπὸ τῶν τραγούδιων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου, 1925.
- PopD : Iosif Popovici, *Dialectele române* — IX: *Dialectele române din Istria*, I (1914) — II (1909).
- POrig : T. Papahagi, *Originea etno-geografică a Aromânilor* — manuscris.
- Pouq : Pouqueville, *Voyage dans la Grèce*, I — IV (1820) — V (1821).
- PPar : T. Papahagi, *Paralele folclorice (greco-române)*, 1944. — Ediția a doua augmentată, 1970: PPar².
- PPT : *Proverbi populari turchi*, 1879.
- P'Pyr : Jean Poueigh, *Chansons populaires des Pyrénées françaises*, 1926.
- pr : propriu.
- PreocL : *Preocupări literare*, I (1936) sqq.
- prep : prepoziție.
- Procopovici Al. : ↳ CC, Nec.
- PRol : Gaston Paris, *Extraits de la Chanson de Roland*, éd. 17.
- PRom : T. Papahagi, *O problemă de romantitate sud-ilirică*, 1923 — extras din GrS, I, 72 — 99.
- prov : provensal.
- PSărbv : Tudor Pamfile, *Sărbătorile de vară la Români*, 1910.
- PSer : Per. Papahagi, *Scriitori aromâni în secolul al XVIII-lea*, 1909.
- PSuf : G. Pascu, *Suflete românești*, 1916.
- PTex : Emil Petrovici, *Texte dialectale*, 1943.

- PTrec : Per. Papahagi, *Din trecutul cultural al Aromânilor*, 1912.
- Pul : Νικ. Δημ. Πουλιποϋλου, 'Ο βλάχικος γάμος, 'Αθῆνα, 1966.
- Pușcariu S : ↗ CC.
- PW : Dr. Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache — lateinisches Element*, 1905.
- Quit : P. M. Quitard, *Dictionnaire étymologique, historique et anecdotique des proverbes ...*, 1842.
- Quitard : P. M. Quitard, *Etudes historiques, littéraires et morales sur les proverbes français et le langage proverbial ...*, 1860.
- r : român(esc).
- RA : *Revista aromânească*, I (1929).
- RAstr : Gerhard Röhlf, *L'antico giuoco degli astragali — estratto dalla rivista „Lares”, XXX (1964), f. 1—II, 1—14.*
- RB : *Revista balcanică*, I (1911).
- RBerg : Gabriele Rosa, *Dialetti, costumi e tradizioni nelle provincie di Bergamo e di Brescia*, 1870.
- Réc : B. Récatas, *L'état actuel du bilinguisme chez les Macédo-Roumains du Pinde et le rôle de la femme dans le langage*, 1934.
- Reins : Le baron de Reinsberg-Düringsfeld, *Traditions et légendes de la Belgique...*, I—II (1870).
- rel : relatif.
- RES : *Revue des études slaves*, I (1921) sqq.
- RetP : Ioan Pop-Reteganul, *Povești ardelenesti*, I—V (1912—1913).
- Rév : A. Réville, *Les religions des peuples non-civilisés*, I—II (1883).
- RevM : *Revista macedoromână*, II (1930).
- RevSE : *Revue des études sud-est européennes*, I (1963) sqq.
- REW : W. Meyer-Lübke, *Romantisches etymologisches Wörterbuch*, 1935.
- RF : *Revista filologică*, I—II (1927—1929).
- RFI : Eugène Rolland, *Flore populaire ou histoire naturelle des plantes dans leurs rapports avec la linguistique et le folklore*, I—XI (1896—1914).
- RH : *Revue historique du Sud-Est européen*.
- Ric : Dott. Paolo Riccardi, *Pregiudizi e superstizioni del popolo modenese*, 1891.
- RIst : Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, I—III (1960—1962).
- RIng : C. Rădulescu-Codin, *Îngerul Românului...*, 1913.
- RMac : *Revista Macedoniei*, I—II (1905—1906).
- Robert : A. C. M. Robert, *Fables inédites des XIIe, XIIIe et XIVe siècles et fables de La Fontaine...*, I—II (1825).
- Rohlf, : Gerhard Rohlfs, *Dizionario dialettale delle tre Calabrie*, I—III (1932, 1934, 1939).
- RohlfLex : Gerhard Rohlfs, *Lexicon graecanicum Italiae inferioris* (Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität), 1964.
- RohlfTerm : G. Rohlfs, *La terminologia pastorale dei Greci di Bova — extras din Revue de linguistique romane*, II, 271—300.
- Rol : Giulio Bertoni, *La „Chanson de Roland” ...*, 1935.
- Roll : Eugène Rolland, *Faune populaire de la France*, I—IX (1877—1911).
- RomP : *Românul de la Pind, ziar săptămânal*, I—X (1903—1912).
- RomSl : *Românoslavica*, I (1948).

- Ros : Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al 17-lea*, 1968.
- Rosa G. : ↳ RBerg.
- Rosa : Francesco De-Rosa, *Tradizioni popolari in Gallura*, 1899.
- Rougé : Jacques-Marie Rougé, *Le folklore de la Touraine*, 1931.
- RP : *Revista Pindul*, 1 (1898).
- RPrav : I. Rîzescu, *Pravila ritorului Lucaci*, 1971.
- RRose : *Le roman de la Rose*.
- RTP : *Revue des traditions populaires*, I—XXIX (1886—1914).
- RTur : Charles Rolland, *La Turquie contemporaine*, 1854.
- Rubino : B. Rubino e G. Cocchiara, *Usi e costumi, novelle e poesie del popolo siciliano*, 1924.
- rus : rusesc.
- s : substantiv.
- Salle : Laisnel de la Salle, *Croyances et légendes du centre de la France...*, I—II (1875).
- Samy : Ch. Samy-bey Frascbery, *Dictionnaire français-turc*, 1905.
- Sand : Kr. Sandfeld, *Linguistique balkanique*, 1930.
- Σαρ : Δημητρίου Μ. Σάρου Παρατήρησεις εις τὸ ἡπειρωτικὸν γλωσσάριον τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ..., 1920.
- SbP : D-rul Ion al lui G. Sbiera, *Povești populare românești*, 1886.
- Schmidt : Berhardt Schmidt, *Griechische Märchen, Sagen und Volkslieder*, 1877.
- Schrader : O. Schrader, *Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde...* Herausgegeben von A. Nehrung, I—II (1917—1923).
- SCL : *Studii și cercetări lingvistice*, I (1950) sqq.
- SContes : Paul Sébillot, *Contes des provinces de France*, 1884.
- Scr : August Scriban, *Dicționarul limbii românești* [...], Iași, 1939.
- SD : Aurel Sava, *Documente...*, 1937.
- Séb : Paul Sébillot, *Le folklore de France*, I—IV (1904—1907).
- sic : sicilian.
- Simonescu D. : ↳ ITR.
- Siv : Michel Sivignon, *Les pasteurs du Pind septentrional* (in *Revue de géographie de Lyon*, XLIII (1968), Lyon, 1968).
- Slotty : Dr. Friedrich Slotty, *Vulgärlateinisches Übungsbuch*, 1918.
- Somavera : Padre Alessio da Somavera, *Tesoro della lingua greca-volgare et italiana...*, 1709.
- SonEg : C. S. Sonnini, *Voyage dans la haute et la basse Egypte...*, II (1799).
- Sonn : Pierre Sonnerat, *Voyage aux Indes orientales et à la Chine...*, I—IV (1806).
- Sonnini : C. S. Sonnini, *Voyage en Grèce et en Turquie...*, I—II (1801).
- sp : spaniol.
- SPag : Paul Sébillot, *Le paganisme contemporain chez les peuples celtolatin*, 1908.
- Sperantia Th. : ↳ GrN.
- Spòtti : Spòtti Luigi, *Vocabolario anconitano-italiano*, 1929.
- SProv : [C. Giovanni Spano,] *Proverbi sardi...*, 1871.
- SRaps : Giuseppe Schirò, *Rapsodie albanesi...*, 1887.
- srb : sirb(esc).

- StB : Dumitru Stăncescu, *Basme culese din gura poporului*, 1892.
- StR : *Studii rumeni*, I (1927)—IV (1930).
- Straf : Gustavo Strafforello, *La sapienza del mondo ovvero Dizionario universale dei proverbi di tutti i popoli*, I—III (1883).
- suf : sufix.
- Sandru D. : → Carac.
- SB : Lazăr Șăineanu, *Basmele române ...*, 1895.
- SD : Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*, 1925.
- Șez : *Șez-dloarea*, I—XXV (1892—1929).
- SSem : Lazăr Șăineanu, *Încercare asupra semasiologiei limbii române*.
- Tav : J. B. Tavernier, *Les six voyages en Turquie, en Perse et aux Indes ...*, I—V (1724).
- tc : turcesc.
- Teaha : Teofil Teaha, *Gratul din valea Crișului negru*, 1961.
- TeodP : G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, 1885.
- TGlos : Romulus Todoran, *Mic glosar dialectal*, 1949.
- TheNGM : *The National Geographic Magazine*, LVIII (1930), number six (December, 1930).
- Thev : Thevenot, *Voyage en Europe, Asie & Afrique*, I—V, (1727).
- Thevenot : De Thevenot, *Relation d'un voyage fait au Levant ...*, 1665.
- Tiktin : Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, I—II (1903—1912).
- Timoc : C. Sandu-Timoc, *Poezii populare de la Români din valea Timocului*, 1943.
- TimocC : C. Sandu-Timoc, *Cîntece bătrânești și noi*, 1967.
- TinR : *Tinerimea română*, revistă.
- T—L : Titi Livii *Ab urbe condita*.
- Tom : N. Tommaseo, *Canți popolari toscani, cori, filrici, greci*, I—IV (1841—1842).
- Top : 'Αναστασίου Τοπάλη, *Τὰ χωριά "Ανω- και Κάτω-Μπεράλα — extras din Μακεδονικῶν σπουδῶν*, IB', Θεσσαλονίκη, 1972.
- Tour-K : A. M. de la Tour-Keyrié, *Recueil de proverbes, maximes, sentences et dictons provençaux ...*, 1882.
- Tourne : Pitton de Tournefort, *Relation d'un voyage du Levant ...*, I—II (1718).
- Trib : *Tribuna Românilor de peste hotare*, I—IV (1924—1927).
- Tulliu N. : → BNA.
- U : Nestor Ureche, *În Bucegi*, 1928.
- UnivL : *Universul literar*, revistă.
- Ur : Grigorie Ureche, *Domniile fetei Moldovei și staja lor — în Cronicele României*, I (1872), 127—242.
- Ur¹ : Grigore Ureche, *Letopiseșul țării Moldovei*, 1955 — ediție ... de P. P. Panaitescu.
- Ureche : Grigore Ureche, *Letopiseșul țării Moldovei*, 1958 — ediția a doua revăzută de P. P. Panaitescu.
- v, V : vezi.
- Vác : Ant. Václavik, *Slovenské Palice*, 1936.
- VAen : Vergilius, *Aeneida*.

- Valery : M. Valery, *Voyages en Corse, à l'île d'Elbe et en Sardaigne*, I—II 1837.
- Valle : *Viaggi di Pietro della Valle il pelegrino ... : la Turchia, la Persia e l'India*, I—II (1843).
- VAR : *Viața albană-română*, I—II (1909—1910).
- VasP : Alexandru Vasiliu, *Povești și legende*, 1928.
- vb : verb.
- vdr : vechi dacoromân.
- Vecellio : Cesare Vecellio, *Habiti antichi e moderni di tutto il mondo* (Costumes anciens et modernes), I—II (1859). — Prima ediție a apărut în 1590 (→ vol. I, 7).
- Velo : Nic. C. Velo, *Cântice junești*, 1905.
- Verneau : Le docteur R. Verneau, *L'homme — races et coutumes*, Paris, 1931.
- VicC : Alexiu Viciu, *Colinde din Ardeal*, 1914.
- V-Inde : *Voyages dans l'Inde, en Perse etc. ...*, 1801.
- VKR : *Volkstum und Kultur der Romanen*, I (1928) sqq.
- Vlahos : → Βλάχος.
- VLI : Reale Academia d'Italia: *Vocabolario della lingua italiana*, I (1941): A—C.
- VLil : Petru Vulcan, *Lilce de la Plind* ..., 1897.
- VNouă : *Vieața nouă*, I (1906)—XVIII (1923).
- Volney : C.-F. Volney, *Voyage en Egypte et en Syrie pendant les années 1783, 1784 et 1785 ...*, I—II (1822).
- Vor : Elena Niculiță-Voronca, *Dătinile și credințele poporului român ...*, I (1903).
- VPăst : Romulus Vuia, *Tipuri de păstorit la Români* (sec. XIX — începutul sec. XX), 1964.
- VukVal : T. P. Vukanović, *Les Valaques, habitants autochtones des pays balkaniques* — în *Société d'ethnographie de Paris*, 1962, n° 56, pp. 26—27 și 35.
- W : Gustav Weigand, *Die Aromunen — ethnographisch-philologisch-historische Untersuchungen*, I (1895)—II (1894).
- Wander : Karl Friedrich Wilhelm Wander, *Deutsches Sprichwörter — Lexikon ...*, I—V (1867—1873—...).
- Wheler : George Wheler, *Voyage de Dalmatie, de Grèce et du Levant — traduit de l'anglais*, II (1723).
- WOI : Dr Gustav Weigand, *Die Sprache der Olympo-Walachen ...*, 1888.
- WSard : Max Leopold Wagner, *Das ländliche Leben Sardiniens im Spiegel der Sprache*, 1921.
- WTh : A. J. B. Wace, M. A. and M. J. Thompson, M. A., *The Nomads of the Balkans ...*, 1914.
- Yem : Eugène Yemeniz, *La Grèce moderne*, 1862.
- Zan : Giggi Zanazzo, *Proverbi romaneschi*, 1886.
- Zanne : I. Zanne, *Proverbele Românilor*, 1908.
- Zing : Nicola Zingarelli, *Vocabolario della lingua italiana ...*, 1922².
- ZP, ZProv : Iuliu I. Zanne, *Proverbele Românilor ...*, (1895—...).
- ZUsl : Giggi Zanazzo, *Usl, costumi e pregiudizi del popolo di Roma*, 1908.

1. — 1929, 1 iulie. — Port femeiesc la grămostenii din jurul muntelui Rila, satul Cúrtova (sud-vestul Bulgariei): *măgúr* la coafură și *plcēl* la cingătoare — v. *plodāe* 4° și PIm, II, 178 c.

2. — 1929, 3 iulie. — Port femeiesc din Beala-de-sus (Iugoslavia sudică): purtind *čuprā'ki* la cingătoare.

3. — 1929, 30 iunie. — Grămosteană din Bóciova (Rila — Bulgaria): ↪ *amără, păltăniță* și PIm, II, 178 a.

4. — 1929, 1 iulie. — Bătrână grămosteană din Cúrtova (Bulgaria), pentru al cărei port cf, PIm, II, 178—179.

5. — 1929, 3 iulie. — Bătrână din Cl'ndruva (Grecia) purtînd *sărică* neagră bărbătească și, pe cap, o *peatică* albă — cf. *băl'ŭ*.

6. — 1929, 3 iulie. — Aceeași bătrînă : spatele *sariceii* cu cele două urechi ale ei — cf. *ureác'l'e*.

7. — Foto *Manakia*. — Bătrina Δésa al Manákia (102 ani) din Avðéla : sarică cu *urél'i* mici (cf. PIm, I, 130) și, pe cap, *bál'ju* alb.

8. — 1922, 31 iulie. — Astăzi, vechiul port — pentru care cf. și PIm, I, 121 — a evoluat pînă la nerecunoaștere.

9. — 1931, 19 aprilie. — Trei tinere din Pleăsa (Albania) în port evoluat, păstrind pe frunte și la cingătoare particularități străvechi — cf. *cluprăke, silivăr* și PAnt, 28.

10. — 1929, 9 mai. — Tineri grămosteni din Livă'dz (nord-est de Salonic) în costum de sărbătoare, purtând căciuli dacoromânești — fotografiați în România.

11. — 1928, 27 iulie. — Cărvănari din Avdelela.
Cel din stînga e în costum de sărbătoare, *eaște
tu albe.*

12. — 1928, 27 iulie. — La Avdelela. Altădată,
era în ziua nunții cînd un flăcău îmbrăca pentru
prima dată *albele* (cele albe). Astăzi, ele sînt de
sărbători. — Cu privire la minci, cf. *ml'nică*,
precum și Vecellio, I, gravurile 52, 66, 92,
156, 169; Quit, 521; Dej, 986; PIm, III,
196 a.

13. — 1929, 3 iulie. — Bărbați din *Beđla-di-nsus* (Iugoslavia, la nord de lacul Ohrida).
Cel din stînga e în port albanezesc.

14. — 1929, 3 iulie. — Aromânii obișnuiesc ca, vara, *lălăgănlul* să-l poarte ori pe umărul stîng, ori pe cel drept. La cel din stînga, briul e lat și lung, putîndu-l servi drept seleaf. — (Pentru maramureșeni, cf. PMar, p. xxiv.

15. — 1928, 30 iulie, Avdele. — Până mai ieri, pitorescul costum al aromânilor pideni se caracteriza și prin solidele și grelele țărâhl, care erau prevăzute cu *proki*, dr. *fiintă* (pentru care cf. Făt, VII, 278), fr. *clou* (pentru care cf. LLP, XI, 370; XIV, 203). Pentru forma lor, cf. DSD: *calceus* 819 și *campagus* 862; PIm, I, 116.

16. — 1929, 9 mai. — Emigrat în România, bătrînul Sterie Gargola din Déniscu, 73 de ani, și-a păstrat portul național, inclusiv *cîrliglu* — doar căciula e dacoromânească.

17. — 1927, 12 iulie, Sămărina. — Ca și *șipúnea* sau *șigúnea*, și *săr(i)ca* e făcută din lână și e purtată de bătrini și vara, deși e grea de 4 pînă la 6 kilograme. Aci, ea e purtată peste costumul alb. — Cf. n-rul 22.

18. — 1927, 12 iunie. — Ca formă și croială, ea apare identic mai la toți aromânii, cu singura diferență că, în Pindul sudic, sarica albă a fost înlocuită cu sarica *lăle* (neagră). Ca și întregul costum aromănesc, și ea e pe cale de totală dispariție. — Pentru sarica albă, cf. aci: *Grăvedn* și *sărtea* 1°, precum și Nen, 181, 310, 508.

19. — Foto *Manákla*. — Acest bărbat, a cărui etate o arată *sárica*, aparține Samarinei. Poartă fes turcesc — a fost fotografiat în timpul imperiului otoman — și *şileáhe* în loc de briu, precum şi mătânii (*cumbulóyi*).

20. — 1933, 14 iulie. — Aromânul fărşerot Kéndra (= Andrei) Cóle Mitra purtînd *tâmbáre* prevăzută cu *mă'ni'li* (mînci) şi *culáre* (glugă) sau *árculá*. În general, *tâmbárea* e *cánútá* (sură). — Cf. PIm, I, 166—167; WTh, plate XI, 1 etc.

21. — Dintr-o carte postală. — Bătrîn din al
cărui port coafura de pe cap ne trimite la ce
menționez mai departe sub numărul 24.

22. — Foto *Manákia*. — Celnicul Năsică din
satul Zmîxi. În directă legătură cu ce am
menționat sub n-rele 17 și 18, pentru sarica
albă cf. atestări în: W, I, planșa de după
p. 256 : «Aromunischer Tselnik (Fărșeriot)» —
reprodusă în : Cal. 1911, 59 ; Lum, VI, n-rul 4
pe copertă : Mihail Dîda din Magárova, ucis
de greci în 16 iunie 1906 ; celnic din Perivole
în CalGrB, 106 și la N. Iorga, *Histoire des
Roumains de la Péninsule des Balcons*, 1919,
57 ; PIm, I, 129. — (Pentru dacoromâni :
PIm, I, 38 b etc.).

23. — 1929, 30 iunie. — Soț și soție de grămosteni din Bóciova-Rîla (Bulgaria).

24. — 1929, 5 septembrie. — Bătrini grămosteni din Livá'dz (Grecia), în portul lor național, nelipsind nici cîrligul (cața). Bătrînul (Nicóla Palicári) poartă pe cap o imitație de *cări'm* — termen care e pronunțat și *crîm* și pentru care cf., aci, n-rul 21, precum și sub *șirvéle*.

25. — 1929 — Grup de aromâni fărșeroți în costum de sărbătoare, vara. Mai toți sînt originari din satul Pleása (Albania, nord-est de Kórcëa).

26. — Foto *Manákla*: 1905, 10 mai. — Grup bărbătesc din Bălása, care, și el, e o ilustrativă uvertură la orășenizarea rapidă a portului național aromănesc — port pitoresc, dar greu și costisitor. — Învățătorul Dumitru Șumba (n-rul 4) a fost ucis de antărți la Ianina în 24 decembrie 1905.

27. — 1944 . . . — În dreapta : un grămostean din Grămuste (Γούσλι al Clumáni) în veritabil port național. La stînga : fărșerotul Vasilache Răputică (pentru care cf. Αβέρωφ, 'Η φωνή της γῆς . . . 1964, p. 373). În port europeanesc, ucis în 1945.

28. — Reprodus din Lum, V, 158 (cf. și Cal. 1912, 113). — Comerciantul Cósia Mitra al Capsáli din Pá'rleap, în port caracteristic în sud-estul european. Sub influența unor centre comerciale ca Salonic, Muscopole, Bitolia, era natural ca în anumite localități aromânești, văduvite de păstorit și de cărăvănărit, portul național să dispară.

29. — Foto *Manăkta*. — În acest sector strict etnografic, încheiem cu următoarele două aspecte contrastante ale portului la aromâni. Iată zece membri-efori ai satului Avdelela. — Doi bătrâni (2 și 4) poartă sarice negre. Sterie Pappa (n-rul 1) a fost ucis de antărți în 23 iulie (= 5 august 1905) — cf. P.Folk, 1923, 116—117.

30. — Foto *Manăkta*. — Iată șapte bătrâni din Gopeși, al căror port e necunoscut în sudul pindean și, în mare parte, și în cel nordic. Aceeași situație e și cu terminologia acestui port, pentru care cf., bunăoară, CȘc, 1902, 11—12.

31. — Din: Lum, II, 23; Nen, 453. — *Nêvisea* e unul dintre fruntașele sate-comune exclusiv aromânești, cum ar fi Aminčfu, Magárova, splendida Cl'isúra etc. Cu bună poziție geografică, el are orizont larg. E și el tip de sat concentrat. Case impresionante cu interioare supra-sătești. Cu privire la legenda numelui lui, cf. Lum, II, 22—25. Azi, își vede, și el, apusul existenței lui de ieri — cf. Νικολάου Γ. Φίστα, Φεύγει ή Νέβερσα, 1964.

32. — 1928, 6 august. — *Avdela* e un sat mijlociu ca mărime, situat la altitudinea de 1200 m. Se caracterizează prin păstorit și cărăvănărit. Până în 1912, cînd imperiul otoman se prăbușește, *Avdela* s-a manifestat ca fruntașă în afirmarea cultural-națională — cf., cel puțin, Lum, III, 309; Cal. 1911, 187; Siv, 31 (* au debut du siècle *Avdella* faisait figure de champion de la cause valaque) etc. Această manifestare a contribuit ca în 1905 antărții să masacreze fruntași ai satului (cf. PFolk, 116—117); să incendieze satul în 1905 (cf. Cal. 1912, 181) și, în 1906, să organizeze lupta singeroasă de la *Urlicu* (cf. BNA, I, 141) — cf. și PLir, 439.

33. — 1928, 8 iulie. Satul *Hălikl*. — În general, satele de munte aromânești se prezintă cam sub următoarele aspecte : 1. sau apar oarecum cățărâte pe versanturi de munți — așa cum ar fi *Clínuva*, *Sărăcu*, *Aminčlu*, *Pădz*, *Pisudéri* etc. — ; sau : 2. la poale de munți și cam între munți, cum ar fi *Muluviște*, *Breăza*, *Bălăsa*, ca și *Hălikl* care se află la cîteva sute de metri la vest de *Ari'ulu-ălb**u*, numit grecește *Asprupótam*.

34. — 1928. 14 iulie. — Centrul satului *Bălăsa*, pe malul drept al riului *Ari'ulu-din-Bălăsă*, al cărui principal izvor se află pe platoul *Muriel'i* al satului *Aminčlu*, unde apare și toponimicul *Mpirăloăre*, pentru care cf. GrS, I, 93. În colțul din dreapta se vede biserica. Pentru podul de pe riu, cf. PIm, I, 141 a și WTh, plate XXII, 1. De originea acestui important și vechi nume topic, *Bălăsa*, mă ocup și eu în *ms-ul* POrig.

35. — 1927, 18 august. — Cartierul nord-sudic al satului Avdêla. Cu case nelngheuite; călare— ca poziție — față de cartierul (*mihilă'lu*) de jos; în plină lumină de soare și în mediu bucolic — iată ce poate îndulci explicabile cerințe ale existenței zilnice. Ca în toate satele de munte, și la Avdêla există *mihilă'lu di nsus* și *mihilă'lu di nșos* — cf. la maramureșeni: *giosani* și *susani* (PMar, pp. 221 și p. ix). În Pind predomină pădurile de pini: cele mai multe case au acoperișuri de scinduri de pin; rar cu ardezii.

36. — 1928, 14 iulie. — În secolele anterioare acestui al 20-lea secol, întregul Epir și mai toată Macedonia erau împlinzite de păstoritul aromânilor: vara, în regiunile muntoase; iarna, între Adriatică și Egee. Era firesc ca — ales în timpul verii — acest păstorit să se oglindească sporadic și în apariția unor estivale colibe, făcute din crengi cu frunze, numite *călive* — cf. PÎm, I, 132 — 133. În secolul nostru ele au devenit foarte rare. Mai apar însă, în viața *sărcăceanilor* (pentru care cf. DR, IV, 927—959 și GrS, III, 259—272) — cf. Høeg, I, 5, 7, 22—25 și TheNGM, 706. [— Cf. și Verneau, 86; 138; 178; 315. Etc.]

37. — 1930, 9 noiembrie. — Aromâni grămosteni din Pêștera (Bulgaria). În peregrinările lor interbalcanice — mai totdeauna pendulatorii —, aromânii transhumanți își încărcau pe catiri avutul lor strict necesar pentru călătorii ce durau pînă la vreo zece zile. În conformitate cu mersul vremii, la orice popas capii de familie întindeau corturile pentru adăpost — cf. *ĕdî're* și *purāvă*, precum și TheNGM, 707.

38. — 1930, 9 noiembrie. — Aceiași grămosteni. Mai toate obiectele transportabile pe catiri — între care, și alimente, inclusiv *cîrvé'l'i* de plîne pentru durata călătoriei (cf. PIm, II, 206 b) — erau aranjate în baloturi de lînă (*hără'l*, *hără'ri*). Aci, se vîd două *buel'îșă*, un *bălin* cu brînză, un *sufră'* pe care e un *foâle* cu cașă, un *sămăr* și baloturi.

39. — 1931, 21 aprilie. — Grămosteni. Dacă se întâmplă ca un popas să fie prelungit pentru o durată nelimitată, atunci pentru întregul grup de familii pornite pe drum apare și inițiativa de a înfiripa un cuptor (un *ēireáp*) provizoriu. — Aci, la stînga, se vede *p(i)nacutólu*, în ale cărui despărțituri se așază *cărvél'ile* de copt, iar la dreapta e *lupáta* cu care *cărvél'ile* se introduc în cuptor și cu care apoi se scot *coáple*.

40. — 1928, 5 august (cf. PIm, II, 211 a). Avđéla. — La aromâni, caravana — cf. *cărvâne*, *cărvăndr*, *calși cǎlăuz* —, alături de păstorit, a fost o ocupație fundamentală. Păstorul a cutreierat văi, plaiuri, păduri și munți cu sau chiar fără nici cărării; deci, a cunoscut natură terestră și cerească — cf. PLir, 380 — 399. Cărvănarul, pe drumuri și chiar pe șosele, a cutreierat sate și orașe, regiuni și chiar state, inclusiv mai întreaga Peninsulă Balcanică — deci, a cunoscut lume — cf. și PIm, I, 130 b; BNA, III, p. x; PLir, 399—405 etc. Drept urmare, cărvănarul însușindu-și orizonturi variate și largi, individualitatea lui a putut fi atinsă și de influențe nefavorabile pentru tenacitatea existenței etnice a lui. — Cf. și PIm, II, 209—211.

41. — 1931, 23 aprilie. — Acesta e *sămárlu*, curent în Peninsula Balcanică. Piesa din față se numește *mbrustár*. Lateral, sînt cîte trei traverse, tot de lemn, numite *pâyidz*. În spate, sus, stau, față în față, cele două *cușá'kl*, de care se pot atîrna traiste, desagi etc. Exteriorul e îmbrăcat în piele : interiorul, după ce e umplut cu paie și e fasonat în conformitate cu corpul calului, e îmbrăcat cu o țesătură solidă de lînă. — De un samar depînd *bîldúmea*, *căpérđa*, *cuscúnea* și *yíngla*.

42. — 1931, 23 aprilie. — Aci, partea interioară a samarului. În general, sub samar, pe catrîl se așterne un *aștirnumintu*, mai ales cînd catrîl e greu încărcat. — Corespunzător samarului, la dacoromâni e *tarnița*, care nu este practică : greutatea mari nu pot fi încărcate ca pe un samar. În plus : desagi grei ating burta sau picioarele posterioare ale animalului atunci cînd el e în mers chiar pe un teren lin — cf. ce am menționat și în PIm, III, 212, în comparație cu ce e dat în PIm, 143—144 și II, 210—211. — Pentru *cărăvănărit*, cf., aci, *nota* de sub n-rul 66 și TheNGM, 706 și 710.

43. — 1927, 29 iulie. — În lungul drumurilor de munte apare câte un *şóput* care, la ieşirea apei din pământ, e prevăzut cu o *cupân'e* din care se poate bea. În munţii aromânilor nu există puţuri, iar *fintî'na* de la aromâni e ceea ce e izvorul dacoromân — la aromâni, *izvurlu* ţişneşte din pământ şi are apă mai multă.

44. — 1928, 13 iulie. Aminčiu. — Păstoritul îşi are, şi el, practici proprii. Din cînd în cînd, păstorul face ca turma lui numeroasă să treacă liniştită, apa mică şi lină a unui rîu : oile, păşind încet, el le poate număra pe toate şi, pe această cale, el poate şti dacă lipseşte vreo oaie (sau capră) din turma lui în decurs de o zi sau două, sau în decursul vreunei răvăşiri a turmei din partea vreunui hoţ sau a vreunei fiare. — Cf. n-rul 54.

45. — 1929, 1 iulie. — Până la 1880 satul Avđéla avea peste 70.000 de oi, iar satul Nijópule avea 120.000 Deci, industria lînei la aromâni — o ocupație exclusiv femeiască — era dezvoltată. Aci: două femei grămostene originare din Cúrtova (Bulgaria): la stînga, una toarce caiere la *člucric*; la dreapta, cealaltă *trádze lu scádmnu* spre a face *cádre*.

46. — 1927, 8 iulie. Avđéla. — Exact ca la dacoromâni, unde se folosește *scaunul cu pieplănuși* — cf. PIm, I, 65 a —, spre «a trage în scaun», aromânele folosesc *kedpřin'Il'i* pentru facerea fuioarelor, adică a caierelor. — Acești piepteni apar și în Sicilia — cf. fotografia din Rubino, 25.

47. — 1927, 8 iulie. Avdele. — În comparație cu roatele reproduse în PIm, I, 151 *b* și II, 202 (pentru care cf. PIm, I, 65 *b*), *țerikea* de aci atrage atenția prin aspectul artistic. Din torsul caierelor rezultă țevii (*âte, făt*), care, în majoritatea cazurilor, sînt folosite la războiul de țesut.

48. — 1928, 3 august. Avdele. — Caierele, negre sau albe, pot fi toarse recurgîndu-se și la furca de tors. În general, *furca* e tridentă și e din lemn de corn. E identică cu cea de la dacoromâni, ca și cu cea a altor popoare (cf. PIm, III, 222—224). Furca de tors nu poate fi concepută fără un *fus* al ei, care e prevăzut cu un *prisine* (pentru care cf. și DSD : *fusus*, fig. 3390, precum și PIm, I, 146—147 ; II, 204). — Cf. și TheNGM, 707.

49. — 1928, 3 august. Avdele. — *Urdzîrea* este o operație al cărei secret nu poate fi mluuit de oricare femeie fără experiență. Ea se face pe pământ, folosindu-se cirlige bătute în pământ — cf. PIm, I, 152. La dacoromâni se face și pe un perete al casei — cf. PIm, II, 118 b. Atenție trebuie să se dea chiar și la stringerea a *urdzîtărilor* spre a putea fi folosită fără încurcală la *vôlbu*.

50. — 1928, 3 august. Avdele. — Întreaga *urdzîlură* provine din ghecele rezultate din tortul de pe fuse — cf., aci, n-rul 48. Toate ghecele sînt puse, fiecare, în cîte o despărțitură din *pinaculô* — acest *pnaculô* e același care e folosit și la așezatul plinilor înainte de a fi puse în cuptor — cf., aci, n-rul 39.

51. — 1927 ... Avđela. — Spre a-l putea subția și întări, tortul unui ghem e tors pe un fus, obținându-se astfel *druga*, care e necesară pentru ciorapi (pentru *lăpudz* sau *pärpódz*).

52. — 1927, 7 iulie. Avđela. — Înainte ca *urdzâlura* să fie aranjată în război — cf. și TheNGM, 708 etc. —, iată ultima ei fază: *vólbul* este un *sul* așezat pe doi pari bifurcați, bătuți în pământ, și, în jurul căruia, cu mare atenție, *si-adună urdzîtura*, păstrînd firele ei în perfectă ordine. Peste celălalt capăt al ei se întinde o carpetă, peste care se așază o piatră grea spre a o ținea bine întinsă — cf. Plm, I, 153 a. — Apare identic la dacoromâni: *invelitori* — cf. Plm, II, 119 b, precum și PăcR, 431; Apol, 64—65. — Pentru greci, cf. BBGrèce, p. 58, fig. 55.

53. — 1928, 24 iulie. Avdêla. — Iată 6 kîpre și 1 clôput. În transhumanța lui, păstoritul — pentru care cf., aci, și n-rul 36 — avea, anual, două manifestări specifice în mișcările lui metanastaseice. Toamna și primăvara — cînd aveau loc coborîrea spre iernatic și urcatul spre munți —, țapii, cu kîpri de gît, și berbecii, cu clôpute, mergeau în fruntea numeroaselor turme de oi poetizînd impresionant întregul lor mers — cf. și GrS, IV, 93. — Pentru Alpîi francezi, cf. BSF, III, 20 și Blache, 28.

54. 1927, 11 iulie. Avdêla. — Spre deosebire de cîrvânârl — cf., aci, n-rul 40, —, munca propriu-zisă a pîcurârlul nu este epuizantă, iar mediul lui îl predispune și spre ce e al artei — cf. PLir, 381 — 399. Pe un păstor îl poți vedea sau auzi cîntînd din fluier — dar nu și vocal —, pe cînd cîrvânârlul nici nu are fluier — dar, călare, cîntă vocal. Timpul liber de care dispune păstorul poate explica și facerea acestor două artistice cîrlibă'n'l — cf. și PIm, I, 172 — etc., lucrate din lemnul pîxăre. — Cf. și TheNGM, 698.

55. — 1928, 3 august. Avdele. — Tot pînă mai ieri, fiecare gospodină își ducea, la riul sau la o apă curgătoare a satului, în cărcă — rar cu ajutorul unui asin — tot ce era de spălat, inclusiv *căzănea* și *cupăn'ea*: *mî'ne va lăm la-ar'ă* (mîine vom spăla la riu). Pentru facerea focului, cite vreun băiat sau vreo fată culegea de sub pini *cuculițele* necesare — cf. PIm, II, 207 c.
— *Vilëndzile* și *čergile* se spălau la *drășteală*. — Cf. PIm, II, 208.

56. — 1927, 23 iulie. Pirivóle. — În arta religioasă, anume referitor la biserici, și aci aromânii sînt departe de a egala esteticul arhitectonic dacoromân care e plin de eleganță, de poezie. Aci, bisericuța de schit *Aylu-Ncôla* (Sint-Nicolae) a satului Perivole, la răsărit, în pădure. — Cf. PIm, II, 216 și Pouq, I, 127.

57. — 1927, 27 iulie. Avdele. — Cele mai mari sărbători de vară ale aromânilor sînt *Stî-Vin'irea* și *Stî-Măria*. Caracteristica fundamentală a lor e *córlu di hoără* (hora de sat), care se înfiripează după terminarea serviciului religios din biserică și care e un dans cîntat numai vocal — cf. PLir, 34 (și la francezi). Acest *cor* e format din două părți: în prima, *gloacă* numai bărbați, prinși ierarhic și mai toți *tu álbe* (îmbrăcați în haine albe, de sărbătoare); partea a doua e formată din femei și fete tinere, prinse tot ierarhic. — Pînă la începutul acestui al 20-lea secol, în *cor* nu apărea mai nici un bărbat îmbrăcat europenește (*tu frînjéști*).

58. — 1928, 27 iulie. Avdele. — *Córlu* crește treptat — cf. PIm, I, 163 a și GrS, I, planșa 1. Fără nici un fel de strigăt sau de chiot; fără nici un fel de gest — cf. n-rul 59; cu o impresionantă ținută dreaptă a corpului; toate și toți dansatorii sînt prinși, în dreapta și în stînga lor, de mîinile lor lăsate în jos. Singura mișcare vizibilă a lor, lină și uniformă, e cea a picioarelor, mai ales la bărbați — femeile au [aveau] rochii lungi. Într-o măreață și clasică regularitate cadențată a lui, întregul *cor* al aromânilor — cîntec (arie și text), dans, port impunător și cadru geografic — în plin mediu muntos și împădurit —, totul te inundă cu tot ce poate fi mai pitoresc și mai înălțător. — Cf. descriere amănunțită în GrS, I, 82—86. — Pentru albanezi, cf. MCanti, pp. XIX și 19 (nota).

59. — 1928, 27 iulie. Avdelela. — În directă legătură cu ce am menționat sub n-rul 58, singurul dansator care face un gest e numai cel ce e în fruntea *a corului* și care, în general, e un bun și prezentabil dansator și cântăreț : din cînd în cînd el flutură în vînt cu mîna dreaptă o batistă ca pe un stîndard al libertății și al independenței.

60. — Avdelela. — După încheierea *corului*, din el se desprinde un grup de vreo zece bărbați care, în cîteva mișcări vioaie în dansul lor și cîntînd vocal versurile :

*— Morî Armă'nă ș' morî mușeată,
țe n'î stăi nvirinătă? ...*,

Încheie complet mărețul *cor* de sărbătoare al aromânilor.

61. — 1928, 29 iulie. Avdele. — În general, orice nuntă avea — și mai continuă și astăzi — cîte doi *fărtâf*. Aci apar cinci, dintre care unul e îmbrăcat *tu frînșeli* și are batistă în buzunarul vestonului. Toți poartă cîte o *podă* albă — ceea ce arată că ei sînt fărtășii mirelui. În legătură cu rolul și activitatea fărtășilor la nuntă, cf., aci, și *nfărîndză* și PMic, 1947, p. 18.

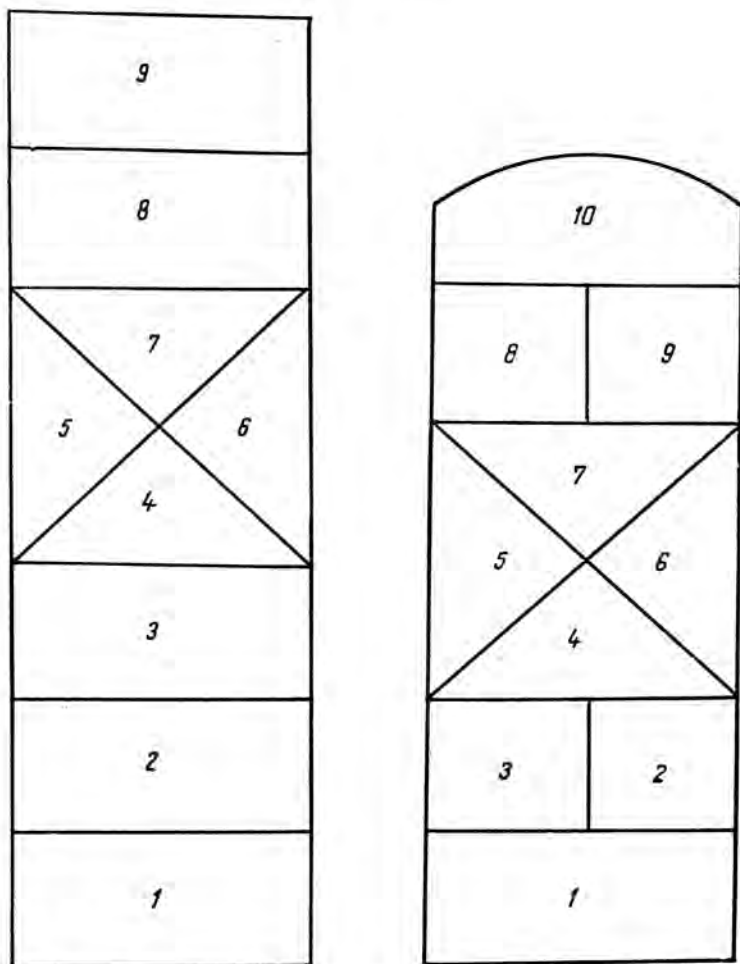
62. — 1928, 29 iulie. Avdele. — Exceptînd anumite cazuri și împrejurări, orice nuntă își avea [are] cîte un taraf de *yîfti* (lăutari). Se întîmplă ca la o nuntă să fie două tarafuri: unul al mirelui, celălalt al miresei. Existau și tarafuri care, în loc de *dăiré*, foloseau, *clămuri* sau *l'mpîn't*, al căror puternic sunet putea răscoli și fiarele din păduri: *l'mpîn'rl'i seulă lóclu* (toboșarii răscoleau pămîntul), C. Belimace în UnivL, XLV (1929), 18, p. 276 și BNA, V, pp. 45 și 49. — Aci: mijlocașul e vioara primă, al doilea e vioara secundă, iar cel din stînga bate *dăirélu* sau *dumbără'tu*.

63. — 1931, 21 aprilie. — Băieți grămosteni jucînd jocul *Cu țulica* — joc comun tuturor aromânilor : în pămînt se face o mică gaură, cît o lămîie, peste care se așază o *țulică* (o țurcă de lemn de vreo 15 cm) ; cu ajutorul unui băț cu virful lui în gaură, un copil azvîrle *țulica* în direcția copiilor participanți la joc.

64. — 1931, 21 aprilie. — Ceilalți jucători, ținînd întinsă cu mînile o parte din *podla a șîgûn'lor* lor, așteaptă *țulica*. Cel ce o prinde e cîștigător. — *Țulica* apare și într-un alt joc copilăresc. — Pentru altfel de jocuri, cf. PLit, 71—186 și PIm, I, 164 b ; II, 218 a și 222—224.

65. — Joc de copii : rînd pe rînd, jucătorul, într-un picior, trebuie să introducă reglementar pietricica în fiecare despărțitură din schița desenată. Jocul — a cărui descriere e dată în PLit, 166—167 — apare identic și la alte popoare. Pentru italieni, cf. BTS, XIII, 141—144 : *A Nnicchia ô palassu* (se dau variante, o fotografie și figuri) ; Zan, 325. — Pentru persani, cf. Massé, II, 433—434 (*C'est notre marelle...*).

Cărvănăritul — cf. fig. n-rele 40, 41, 42

Menționăm sumar câteva aspecte, câteva realități ale acestei epuizante ocupații a aromânilor.

a. *Cărvâne* — termen prin care se înțelege și numărul de catiri (cel puțin cinci, plus un *cal di căvâlă*) pentru un *cărvânăr*.

b. În general, caravana e formată din *caltre*, nu din *catiri*. Cărvănarul, cînd le cumpără, trebuie să le cunoască etatea, constituția și psihicul lor.

c. Pentru fiecare catir (sau cal), trebuie un *sămăr* cu *fôrîun'îli* a lui, un *căpêstru*, un *tăstru* etc. — cf. *căliyûbîke*.

d. Pentru orice eventualitate, *cărvănârîu* trebuie să aibă *pétale* și *guvôjdî* și să se priceapă bine la potcovirea calilor, spre a evita orice *apîndire* (inflamare).

e. Să controleze regulat samarele și sănătatea fizică a catrilor în regiunea samarelor.

f. Să-l preocupe dresajul și educația catrilor lui pentru ca aceștia să-și cunoască stăpînul după chip, după voce și chiar după șuierat — cf. *vîrrrr-rî'û* ! și *cunâke* 1°.

g. Fiecare catir să-și cunoască numele ce i s-a dat, pentru ca să răspundă cînd e chemat.

h. Pentru orice drum mai lung și mai greu, mai ales toamna, să nu lipsească pentru fiecare catir porția zilnică de orz.

i. Cărvănarul trebuie să cunoască drumurile, pentru ca să știe dacă poate încărca griu, sau scinduri etc. — cf. PIm, I, 144; II, 210—211.

j. În curs de 24 de ore, povara de pe oricare catir trebuie încărcată și descărcată de cîte două ori — operație cu eforturi extenuante.

k. În curs de 24 de ore, vara se fac două popasuri : pe la ora 10 și după ora 19. Popasurile cer, mai ales noaptea, vigilență pentru cai la păscut, ca și pentru marfa descărcată.

l. Atunci cînd un catir e răcit etc. cărvănarul să știe ca să-i aplice *guvâta*.

m. Pentru cumpănirea acestor impresionante eforturi, cărvănarul — spre deosebire de păstor, — alimentar recurge cumpănit la fripturi și la vin.

n. În fine, în tot trecutul lui, cărvănarul aromân s-a oglindit cu prisosință în următoarele rînduri ale lui V. Fontanier : «La profession de muletier est en Turquie une des plus honorables et des plus indépendantes ; on n'en sera pas surpris si l'on considère qu'elle exige de la part de ceux qui l'exercent une grande probité et beaucoup d'intelligence» — *Voyages en Orient* entrepris par ordre du gouvernement français, de l'année 1821 a l'année 1829 — tome I (1829), p. 105.

Notă. — Exceptînd fotografiile cu n-rele 7, 19, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 31 și 60 — toate celelalte 53 îmi aparțin, ele făcînd parte din Colecția etnografică originală «Tache Papahagi», — Această colecție e formată din : 8300 de clișee—filme; circa 25000 de copii (9×14); 519 măriri (18×24) înrămate, peste 6000 de foto-fișe (10×10) și 1340 (12×12) cartonate pentru proiecții, precum și accesorii indispensabile și un dulap special. — În 16 august 1972, această colecție am donat-o integral Academiei române.

E P I L O G

Reproduc *n o l a* pe care am publicat-o în lucrarea mea
POEZIA LIRICĂ POPULARĂ, 1967, 585 :

« Ca toate publicațiunile mele de pînă acum, și cea de față
a rămas integral străină de orice fel de participare — benevolă sau
cu plată — din partea cuiva pentru pregătirea, redactarea și punerea
ei la dispoziția cititorului : nu am recurs la nimeni nici pentru pro-
curare documentară, nici pentru facerea vreunui indice, nici pentru
corecturi etc. Deci, totul — bun sau rău — îmi aparține numai mie »

T. P.

MAREA ADRIATICĂ

PENINSULA BALCANICĂ

Scara : 1 : 750.000

Legenda

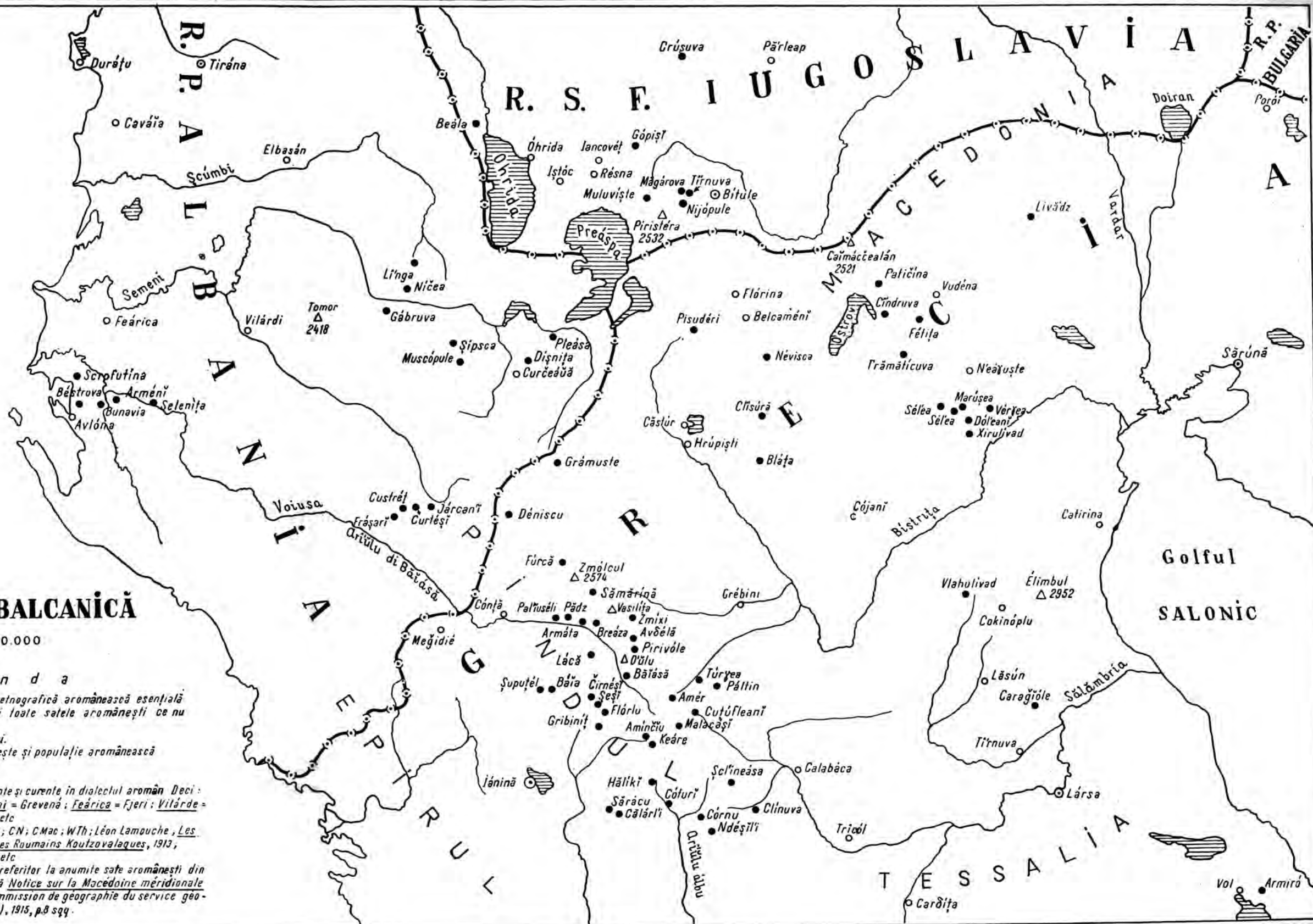
Hartă parțială conținând realitatea etnografică aromânească esențială pînă la anul 1912 : sînt menționate mai toate satele aromânești ce nu și-au pierdut graiul

- : Sate locuite numai de aromâni.
- : Sate și orașele în care se găsește și populație aromânească
- ⊙ : Orașe în care sînt și aromâni
- △ : Creștete de munți

Toate numirile topice sînt cele existente și curențe în dialectul aromân. Deci : Sărúnă = Salonic ; Bitule = Bitolj ; Grébini = Grevená ; Feárica = Fjeri ; Vilárde = Berat ; (Sufie = Sofia ; Scóphea = Skoplje) etc

Cf. și hărțile din : W : Pouq V ; PHist ; CN ; CMac ; WTh ; Léon Lamouche , Les Roumains de Macédoine, 1913 ; Const. Noe , Les Roumains Koutzovlaques, 1913 , J. Bourcart , L'Albanie et les Albanais, 1921 etc

Pentru informațiuni geo-etnografice referitor la anumite sate aromânești din regiunea Pindului , cf. și publicația franceză Notice sur la Macédoine méridionale et la Thessalie (Ministère de la guerre : Commission de géographie du service géographique de l'armée), 1915, p.8 sqq.

Redactor: STELLA NICOLAU
Tehnoredactor: ELENA SPIRU

*Bun de tipar 12-VIII-1974. Tiraj 1200. Hirtie tipar înalt
ilustrații. Format 16/70×100,63 G/m². Coli de tipar 90. C.Z. pen-
tru biblioteci mari 459,0 (496,2)–3. C.Z. pentru biblioteci mici
4 R-0 (4–12).*

Întreprinderea poligrafică „Informația”, str. Brezoianu
nr. 23–25, București,
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA